MAGYAR KÖZLÖNY

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG HIVATALOS LAPJA

Budapest,
2008. december 12.,
péntek

177. szám

Ára: 680,– Ft

TARTALOMJEGYZÉK

		Oldal
2008: LXXXVII. tv.	**A bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló 2002. évi LIV. törvény módosításáról**	21186
298/2008. (XII. 12.) Korm. r.	Az egészségügyi szolgáltatások Egészségbiztosítási Alapból történő finanszírozásának részletes szabályairól szóló 43/1999. (III. 3.) Korm. rendelet módosításáról	21194
34/2008. (XII. 12.) OKM r.	A kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről, valamint egyes oktatási jogszabályok módosításáról szóló 17/2004. (V. 20.) OM rendelet módosításáról	21198
355/2008. (XII. 12.) OVB h.	Az Országos Választási Bizottság határozata	23863
356/2008. (XII. 12.) OVB h.	Az Országos Választási Bizottság határozata	23863
357/2008. (XII. 12.) OVB h.	Az Országos Választási Bizottság határozata	23864
358/2008. (XII. 12.) OVB h.	Az Országos Választási Bizottság határozata	23864
359/2008. (XII. 12.) OVB h.	Az Országos Választási Bizottság határozata	23865
360/2008. (XII. 12.) OVB h.	Az Országos Választási Bizottság határozata	23865
361/2008. (XII. 12.) OVB h.	Az Országos Választási Bizottság határozata	23866
362/2008. (XII. 12.) OVB h.	Az Országos Választási Bizottság határozata	23866
363/2008. (XII. 12.) OVB h.	Az Országos Választási Bizottság határozata	23867
364/2008. (XII. 12.) OVB h.	Az Országos Választási Bizottság határozata	23867
365/2008. (XII. 12.) OVB h.	Az Országos Választási Bizottság határozata	23868
366/2008. (XII. 12.) OVB h.	Az Országos Választási Bizottság határozata	23869
367/2008. (XII. 12.) OVB h.	Az Országos Választási Bizottság határozata	23869
368/2008. (XII. 12.) OVB h.	Az Országos Választási Bizottság határozata	23870
369/2008. (XII. 12.) OVB h.	Az Országos Választási Bizottság határozata	23872
370/2008. (XII. 12.) OVB h.	Az Országos Választási Bizottság határozata	23872
371/2008. (XII. 12.) OVB h.	Az Országos Választási Bizottság határozata	23873
372/2008. (XII. 12.) OVB h.	Az Országos Választási Bizottság határozata	23873
373/2008. (XII. 12.) OVB h.	Az Országos Választási Bizottság határozata	23874
374/2008. (XII. 12.) OVB h.	Az Országos Választási Bizottság határozata	23875
375/2008. (XII. 12.) OVB h.	Az Országos Választási Bizottság határozata	23875
376/2008. (XII. 12.) OVB h.	Az Országos Választási Bizottság határozata	23876
377/2008. (XII. 12.) OVB h.	Az Országos Választási Bizottság határozata	23876
378/2008. (XII. 12.) OVB h.	Az Országos Választási Bizottság határozata	23877

Hivatalos Értesítő (2008/50. szám) HÉ 8877–9052

II. Törvények

2008. évi LXXXVII. törvény

a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló 2002. évi LIV. törvény módosításáról*

1. § A bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló 2002. évi LIV. törvény (a továbbiakban: 2002. évi LIV. törvény) 2. §-a helyébe a következő rendelkezés lép:

„2. § E törvény alkalmazásában:

1. magyar bűnüldöző szerv: a Rendőrség, a Vám- és Pénzügyőrség bűnmegelőzési és bűnüldözési feladatot ellátó szervei, a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálata, valamint törvény alapján bűnmegelőzési és bűnüldözési feladatok végzésére feljogosított, nemzetközi együttműködésre is felhatalmazott más szerv;

2. bűnüldözés: a bűnüldöző szerveknek a törvény célja megvalósulását szolgáló, az igazságügyi jogsegély körén kívül eső, nemzetközi együttműködés keretében folytatott bűnfelderítő és bűnmegelőző tevékenysége;

3. az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szerve: a nemzetbiztonsági feladatokat ellátó szervek kivételével az Európai Unió tagállamának olyan hatósága, amely a nemzeti jog alapján bűncselekmények felderítésére és megelőzésére jogosult;

4. külföldi hatóság: az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szerve, valamint az Európai Unió tagállamán kívül más külföldi államnak a bűnüldözésben való nemzetközi kapcsolattartásra és együttműködésre feljogosított szerve;

5. közös bűnfelderítő-csoport kihelyezett tagja: a Magyarország területén működő közös bűnfelderítő-csoportnak a külföldi hatóságot képviselő tagja, illetve a más állam területén működő közös bűnfelderítő-csoportnak a magyar bűnüldöző szervet képviselő magyar tagja;

6. a bűnüldöző szervvel együttműködő személy: a bűnüldöző szerv részére titkos együttműködés keretében információt szolgáltató személy;

7. közös kapcsolattartási szolgálati hely: nemzetközi szerződéssel a szerződő felek államhatárán létrehozott szolgálati hely, amely a nemzetközi szerződésben megjelölt szervek közvetlen információcseréjét és kapcsolattartását szolgálja;

8. titkos lehallgatás: a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.) 69. § (1) bekezdés *c)* pontja szerint a telefonvezetéken vagy azt helyettesítő távközlési rendszerek útján továbbított közlés tartalmának megismerése, illetőleg annak technikai eszközzel történő rögzítése.”

2. § A 2002. évi LIV. törvény 3. § (3) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(3) Magyar bűnüldöző szerv az Európai Unió tagállamainak kijelölt szerveivel – az Európai Unió tagállami végrehajtást igénylő jogi aktusa megléte esetén – e törvény rendelkezései szerint működhet együtt.”

3. § A 2002. évi LIV. törvény 4. § (1) és (2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(1) Az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szervével történő információcsere iránti megkeresés kivételével az együttműködés iránti megkeresés nem teljesíthető és nem terjeszthető elő, ha

a) az a magyar jog szabályaival ellentétes,

b) veszélyezteti a Magyar Köztársaság biztonságát, sérti közrendjét, vagy

c) politikai vagy katonai bűncselekményre vonatkozik.

(2) Ha e törvény másként nem rendelkezik, az együttműködés iránti megkeresés a szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények megelőzése és felderítése érdekében terjeszthető elő, vagy teljesíthető.”

4. § A 2002. évi LIV. törvény 8. §-a a következő *b)* ponttal egészül ki, ezzel egyidejűleg a jelenlegi *b)–j)* pontok jelölése *c)–k)* pontra változik:

[Az együttműködés formái:]

„*b)* az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szervével történő információcsere,”

5. § A 2002. évi LIV. törvény a következő 11/A. §-sal egészül ki:

„11/A. § (1) A magyar bűnüldöző szerv a bűncselekmények megelőzésének és felderítésének elősegítése érdekében az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szervével történő információcsere során minden olyan személyes adatot továbbíthat az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szerve részére, amelyet bűnüldözési feladatai ellátásához kezel, vagy amelyet e célból átvehet.

(2) A magyar bűnüldöző szerv az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szervével történő információcsere során minden olyan információt, tényt vagy adatot közölhet, amely nem minősül személyes adatnak.

(3) Az Európai Unió tagállamai részére fenntartott adatbázisból származó, az együttműködés keretében szolgáltatható adat kizárólag az Európai Unió erre jogosult szervezeteinek, illetve tagállamai hatóságainak adható át.”

6. § A 2002. évi LIV. törvény a 16. §-át követően a következő alcímmel és 16/A–16/H. §-sal egészül ki:

„Az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szervével történő információcsere

16/A. § (1) A magyar bűnüldöző szerv a bűncselekmények megelőzésének és felderítésének elősegítése érdekében az 1. melléklet szerinti formanyomtatványon előterjesztett információcsere iránti megkereséssel fordulhat az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szervéhez.

(2) Az 1. melléklet szerinti formanyomtatványban foglaltaknak megfelelően a magyar bűnüldöző szerv az információcsere iránti megkeresés teljesítése végett az Európai

* A törvényt az Országgyűlés a 2008. november 25-i ülésnapján fogadta el.

Unió tagállamának bűnüldöző szerve számára tizennégy napos határidőt határoz meg.

(3) Az 1. melléklet szerinti formanyomtatványban foglaltaknak megfelelően, ha az információcsere iránti megkeresés az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2003. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: 2003. évi CXXX. törvény) 1. számú mellékletében meghatározott bűncselekmények valamelyikére vonatkozik, a magyar bűnüldöző szerv az információcsere iránti megkeresés teljesítése végett

a) hét napos,

b) sürgősségi megkeresés esetén nyolc órás

határidőt határozhat meg.

16/B. § (1) A magyar bűnüldöző szerv az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szervének az 1. melléklet szerinti formanyomtatványon előterjesztett megkeresésére a 2. melléklet szerinti formanyomtatványon információt ad a bűncselekmény megelőzésének vagy felderítésének elősegítése érdekében.

(2) Az információcsere iránti megkeresést a megkeresésnek a magyar bűnüldöző szervhez érkezésétől számított tizennégy napon belül kell teljesíteni.

(3) Ha az információcsere iránti megkeresés a 2003. évi CXXX. törvény 1. számú mellékletében meghatározott bűncselekményfajták valamelyikére vonatkozik, és a kért információ a magyar bűnüldöző szerv számára közvetlenül hozzáférhető nyilvántartásban megtalálható, a megkeresést – a magyar bűnüldöző szervhez érkezésétől számítva – hét napon belül teljesíteni kell.

(4) A (3) bekezdés szerinti feltételek fennállása esetén, ha a megkeresés sürgős, azt a magyar bűnüldöző szervhez érkezéstől számított nyolc órán belül teljesíteni kell.

(5) Ha a (4) bekezdés szerinti információcsere iránti megkeresés teljesítése aránytalan terhet jelent, azt a magyar bűnüldöző szerv legfeljebb három nappal elhalasztja. Erről az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szervét haladéktalanul értesíti, és a késedelem okát a 2. melléklet szerinti formanyomtatvány megfelelő részének kitöltésével indokolja.

(6) Ha a (2)–(4) bekezdésben meghatározott határidőn belül az információcsere iránti megkeresés nem teljesíthető, erről a magyar bűnüldöző szerv az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szervét haladéktalanul értesíti, és a késedelem indokát a 2. melléklet szerinti formanyomtatvány megfelelő részének kitöltésével indokolja.

(7) Az információcsere iránti megkeresés teljesítését meg kell tagadni, ha

a) a teljesítés

aa) Magyarország alapvető nemzetbiztonsági érdekét sérti, vagy

ab) folyamatban lévő nyomozást vagy bűnüldözési, bűnmegelőzési feladatok ellátását, illetve a természetes személyek biztonságát veszélyezteti, vagy

b) a kért információ

ba) jelentősége nyilvánvalóan nem áll arányban a megkeresésben foglalt céllal, illetve a cél szempontjából lényegtelen, vagy

bb) csak más tagállam vagy harmadik ország hozzájárulásával adható át, és e hozzájárulás hiányzik.

(8) Ha az Európai Unió tagállama bűnüldöző szervének információcsere iránti megkeresése egy évnél rövidebb időtartamú szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményre vonatkozik, a magyar bűnüldöző szerv megtagadhatja a kért információ átadását.

16/C. § (1) Ha a magyar bűnüldöző szerv olyan információ, tény vagy adat birtokába jut, amely alapján megalapozottan feltehető, hogy a birtokába jutott információ, tény vagy adat a 2003. évi CXXX. törvény 1. számú mellékletében meghatározott bűncselekmények valamelyike megelőzésének vagy felderítésének elősegítése céljából az Európai Unió tagállama bűnüldöző szervének a feladata ellátásához szükséges, erről a 16/B. § (1) bekezdésében meghatározott megkeresés nélkül is tájékoztatást adhat.

(2) A magyar bűnüldöző szerv az (1) bekezdésben foglalt feltételek fennállása esetén sem adhat tájékoztatást az Európai Unió tagállama bűnüldöző szervének, ha az információ, tény vagy adat átadása – erre irányuló megkeresés esetén – az 5. § (3) bekezdése, illetve a 16/B. § (7) bekezdés *a)* pontja vagy *b)* pontjának *bb)* alpontja alapján nem lenne teljesíthető.

16/D. § (1) Ha a magyar bűnüldöző szerv a 16/A. § alapján megszerzett információt a büntetőeljárás során bizonyítékként kívánja felhasználni, be kell szereznie az Európai Unió tagállama bűnüldöző szervének a beleegyezését. A beleegyezés – szükség esetén – igazságügyi jogsegély keretében is beszerezhető.

(2) Nem kell beszerezni az (1) bekezdés szerinti beleegyezést, ha az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szerve az információcsere iránti megkeresés teljesítésekor beleegyezését adta az információ bizonyítékként történő felhasználásába.

16/E. § Ha a 16/A. § szerinti információcsere iránti megkeresés az Európai Unióról szóló Szerződés K.3. cikkén alapuló, az Európai Rendőrségi Hivatal létrehozásáról szóló, 1995. július 26-án kelt Egyezmény (Europol Egyezmény) és Jegyzőkönyveinek kihirdetéséről, valamint a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény módosításáról szóló 2006. évi XIV. törvény mellékletében meghatározott bűncselekmények valamelyikére vonatkozik, a magyar bűnüldöző szerv az információcsere iránti megkeresést megküldi a Rendőrségnek az Európai Rendőrségi Hivatallal (a továbbiakban: EUROPOL) való együttműködésért felelős szervezeti egységének is.

16/F. § (1) A külön jogszabályban meghatározott nyomozó hatóság a bűncselekményből származó jövedelmek és bűncselekményekhez kapcsolódó más vagyon felkutatásának és azonosításának elősegítése érdekében az Európai Unió más tagállamának erre a feladatra kijelölt közigazgatási, bűnüldözési vagy igazságügyi hatóságától közvetlenül tájékoztatást kérhet, illetve annak tájékoztatást adhat.

(2) A külön jogszabályban meghatározott nyomozó hatóság által előterjesztett tájékoztatás-kérésre a 16/A. § és a 16/D–16/E. §, az általa történő tájékoztatás-adásra a 16/B. § és a 16/D–16/E. § rendelkezéseit azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy az 1. mellékletben meghatározott formanyomtatványon előterjesztett kérelemben meg kell jelölni a megkereséssel érintett vagyonnal, illetve a vélhetően érintett természetes vagy jogi személyekkel összefüg-

gő ismert adatokat is, valamint utalni kell az együttműködés iránti kérelemnek az (1) bekezdés szerinti céljára.

16/G. § (1) Ha a külön jogszabályban meghatározott nyomozó hatóság olyan információ, tény vagy adat birtokába jut, amely alapján megalapozottan feltehető, hogy a birtokába jutott információ, tény vagy adat a bűncselekményből származó jövedelmek és bűncselekményekhez kapcsolódó egyéb vagyon felkutatásának és azonosíthatóságának elősegítése érdekében az Európai Unió más tagállamának erre a feladatra kijelölt közigazgatási, bűnüldözési vagy igazságügyi hatóságának a feladata ellátásához szükséges, erről a 16/F. § (1) bekezdésében meghatározott kérelem nélkül is tájékoztatást adhat.

(2) A külön jogszabályban meghatározott nyomozó hatóság az (1) bekezdésben foglalt feltételek fennállása esetén sem adhat tájékoztatást, ha az információ, tény vagy adat átadása – erre irányuló kérelem esetén – az 5. § (3) bekezdése, illetve a 16/B. § (7) bekezdés *a)* pontja vagy *b)* pontjának *bb)* alpontja alapján nem lenne teljesíthető.

16/H. § Az Európai Unióról szóló szerződéshez, valamint az Európai Közösséget létrehozó szerződéshez és az Európai Atomenergia-közösséget létrehozó szerződéshez csatolt, a schengeni vívmányoknak az Európai Unió keretébe történő beillesztéséről szóló jegyzőkönyv 6. cikke alapján az Európai Unió Tanácsával kötött, a schengeni vívmányok végrehajtásában, alkalmazásában és fejlesztésében való részvételről szóló megállapodásban részes más állammal történő információcserére a 16/A–16/E. § rendelkezéseit megfelelően alkalmazni kell.”

7. § A 2002. évi LIV. törvény 43. §-a helyébe a következő rendelkezés lép:

„43. § A 16/H. §-ban foglalt kivétellel e törvény 14. § (2) bekezdésében, 16/A–16/G. §-ában, 29. § (1) bekezdés *b)* pontjában, továbbá 31–33. §-ában meghatározott rendelkezéseket kizárólag az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szerveivel való együttműködés keretében lehet alkalmazni.”

8. § A 2002. évi LIV. törvény 52. §-a helyébe a következő rendelkezés lép:

„52. § (1) E törvény – az *a)–d)* pont tekintetében a 2003. évi CXXX. törvénnyel együtt – a következő uniós jogi aktusoknak való megfelelést szolgálja:

a) a Tanács 2002/465/IB kerethatározata (2002. június 13.) a közös nyomozócsoportokról;

b) a Tanács 2006/960/IB kerethatározata (2006. december 18.) az Európai Unió tagállamainak bűnüldöző hatóságai közötti, információ és bűnüldözési operatív információ cseréjének leegyszerűsítéséről (e törvény 4. § (1) bekezdése, 11/A. §-a, 16/A–16/F. §-a, 1. és 2. melléklete);

c) a Tanács 2007/845/IB határozata (2007. december 6.) a tagállamok vagyon-visszaszerzési hivatali között, a bűncselekményből származó jövedelmek és bűncselekményekhez kapcsolódó egyéb tulajdon felkutatása és azonosítása terén való együttműködésről (e törvény 16/G–16/H. §-a);

d) a Tanács 96/277/IB együttes fellépése (1996. április 22.), amelyet a Tanács az Európai Unióról szóló szerződés K.3. cikke alapján fogadott el, az összekötő tisztviselőknek az Európai Unió tagállamai közötti igazságügyi együttműködés javítása céljából történő cseréjére vonatkozó keretrendszerről;

e) a Tanács 2000. november 30-i ajánlása az EUROPOL részéről a tagállamok által felállított közös nyomozó csoportoknak nyújtandó segítségről (HL C 357., 2000.12.13., 7. o.).

(2) E törvény a következő uniós jogi aktusok végrehajtását szolgálja:

a) a Schengeni Végrehajtási Egyezmény 39–41. cikkei, továbbá 46–47. cikkei;

b) az Európai Unió Tanácsának 2000. május 29-én kelt a tagállamok közötti, büntetőügyekben való kölcsönös segítségnyújtásról szóló Egyezmény 6–7. cikkei, továbbá 12–14. cikkei;

c) az Európai Uniónak az Európai Unió tagállamai közötti kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló egyezménye 2001. október 16-án elfogadott Kiegészítő Jegyzőkönyve;

d) az Európai Unió 1997. december 18-án elfogadott Egyezménye a vámszervek közötti kölcsönös segítségnyújtásról és együttműködésről (Nápoly II Egyezmény);

e) az Európai Unió az Európai Rendőrségi Hivatal létrehozásáról szóló Egyezményének 2002. november 28-án elfogadott Kiegészítő Jegyzőkönyve.”

9. § A 2002. évi LIV. törvény az e törvény mellékleteit képező új *1–2. melléklettel* egészül ki, ezzel egyidejűleg a 2002. évi LIV. törvény mellékletének jelölése 3. mellékletre változik.

Záró rendelkezések

10. § (1) Ez a törvény 2008. december 18-án lép hatályba, és a hatálybalépését követő napon hatályát veszti.

(2) A 2002. évi LIV. törvény 23. § (1) bekezdésében az „Európai Rendőrségi Hivatal (a továbbiakban: EUROPOL)” szövegrész helyébe az „EUROPOL” szöveg, valamint a 29. § (2) bekezdésében a „melléklete” szövegrész helyébe a „3. melléklete” szöveg lép.

11. § E törvény a következő uniós jogi aktusoknak való részbeni megfelelést szolgálja:

a) a Tanács 2006/960/IB kerethatározata (2006. december 18.) az Európai Unió tagállamainak bűnüldöző hatóságai közötti, információ és bűnüldözési operatív információ cseréjének leegyszerűsítéséről (e törvény 4–5. §-a, 1. és 2. melléklete);

b) a Tanács 2007/845/IB határozata (2007. december 6.) a tagállamok vagyon-visszaszerzési hivatalai között, a bűncselekményből származó jövedelmek és bűncselekményekhez kapcsolódó egyéb tulajdon felkutatása és azonosítása terén való együttműködésről (e törvény 5. §-a).

Sólyom László s. k., köztársasági elnök

Dr. Szili Katalin s. k., az Országgyűlés elnöke

1. melléklet a 2008. évi LXXXVII. törvényhez

„1. melléklet a 2002. évi LIV. törvényhez

E törvény 16/A. § (1) bekezdése szerinti formanyomtatvány az alábbi adatokat tartalmazza:

INFORMÁCIÓCSERE A(Z) 2006/960/IB TANÁCSI KERETHATÁROZAT SZERINT A KÉRELMEZŐ TAGÁLLAM ÁLTAL KITÖLTENDŐ FORMANYOMTATVÁNY INFORMÁCIÓRA ÉS BŰNÜLDÖZÉSI OPERATÍV INFORMÁCIÓRA VONATKOZÓ KÉRELEM

Ez a formanyomtatvány információknak és bűnüldözési operatív információknak a(z) 2006/960/IB kerethatározat* szerinti kérelmezésére szolgál.

– Adminisztratív információ

Kérelmező hatóság (név, cím, telefon, fax, e-mail, tagállam):	
Ügyintéző adatai (opcionális):	
A kérelem címzettje a következő tagállam:	
Ezen kérelem dátuma és időpontja:	
E kérelem hivatkozási száma:	

Előző kérelmek				
☐ Erre az ügyre vonatkozóan ez az első kérelem				
☐ A kérelem az ugyanarra az ügyre vonatkozó előző kérelmeket követ				
Előző kérelem / kérelmek			Válasz(ok)	
	Dátum	Hivatkozási szám (a kérelmező tagállamban)	Dátum	Hivatkozási szám (a megkeresett tagállamban)
1.				
2.				
3.				
4.				

Amennyiben a kérelmet a kérelmező tagállamban egynél több hatóságnak küldik meg, kérjük valamennyi felhasznált csatorna megnevezését	
☐ ENU/Europol összekötő tisztviselő	☐ Információért ☐ Végrehajtásért
☐ Interpol nemzeti központi iroda (NCB)	☐ Információért ☐ Végrehajtásért
☐ Sirene	☐ Információért ☐ Végrehajtásért
☐ Összekötő tisztviselő	☐ Információért ☐ Végrehajtásért
☐ Egyéb (kérjük, nevezze meg):	☐ Információért ☐ Végrehajtásért
Amennyiben ugyanazt a kérelmet egy másik tagállamnak is megküldik, kérjük a másik tagállam és a felhasznált csatorna megnevezését (opcionális)	

II – Határidők

Emlékeztető: A(z) 2006/960/IB kerethatározat 4. cikke szerinti határidők

A – A bűncselekmény a 2002/584/IB kerethatározat 2. cikkének (2) bekezdésének hatálya alá tartozik

és

A kért információ vagy bűnüldözési operatív információ valamely bűnüldöző hatóság számára közvetlenül hozzáférhető adatbázisban található

Sürgősségi kérelem	Határidő: 8 óra, amely meghosszabbítható
Nem sürgősségi kérelem	Határidő: 1 hét (.

B – Egyéb esetek: határidő: 14 nap (..

☐ Sürgősségi kérelem
☐ NEM sürgősségi kérelem
A sürgősség okai (például: a gyanúsított személyek őrizetbe vétele, az ügyet meghatározott időpont előtt a Bíróság elé kell utalni):
A kért információ vagy bűnüldözési operatív információ:

A VIZSGÁLT BŰNCSELEKMÉNY(EK) VAGY BŰNÖZŐI TEVÉKENYSÉG(EK) TÍPUSA:
Azon körülmények leírása, amelyek között a bűncselekmény(eke)t elkövették, beleértve annak / azoknak időpontját, helyét és azon személy bűncselekmény(ek)ben való részvételének mértékét, akivel kapcsolatban az információt vagy bűnüldözési operatív információt kérik:

A bűncselekmény(ek) természete
A – A(z) 2006/960/IB kerethatározat 4. cikke (1) vagy (3) bekezdésének alkalmazása ☐ A.1. A bűncselekmény a kérelmező tagállamban legalább három éves maximális időtartamú szabadságvesztéssel büntethető ÉS A.2. A bűncselekmény(ek) az alábbiakban felsoroltak közé tartozik / tartoznak: ☐ Bűnszervezetben való részvétel ☐ Terrorizmus ☐ Emberkereskedelem ☐ Gyermekek szexuális kizsákmányolása és gyermekpornográfia ☐ Kábítószerek és pszichotróp anyagok tiltott kereskedelme ☐ Fegyverek, lőszerek és robbanóanyagok tiltott kereskedelme ☐ Korrupció ☐ Csalással kapcsolatos bűncselekmények, ideértve az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek védelméről szóló, 1995. július 26-i egyezmény értelmében az Európai Közösségek pénzügyi érdekeit sértő csalásokat is ☐ Szervezett vagy fegyveres rablás ☐ Kulturális javak – ideértve a régiségeket és műtárgyakat is – tiltott kereskedelme ☐ Csalás ☐ Zsarolás és védelmi pénz szedése ☐ Termékhamisítás és szerzői jogbitorlás ☐ Hivatalos okmányok hamisítása és az azokkal való kereskedés ☐ Fizetőeszközök hamisítása ☐ Hormontartalmú anyagok és más növekedésserkentők tiltott kereskedelme ☐ Bűncselekményekből származó jövedelmek tisztára mosása ☐ Pénzhamisítás, ideértve az euro hamisítását is ☐ Számítógépes bűncselekmények ☐ Környezettel kapcsolatos bűncselekmények, ideértve a veszélyeztetett állatfajok, valamint a veszélyeztetett növényfajok és növényfajták tiltott kereskedelmét is ☐ Segítségnyújtás jogellenes beutazáshoz és tartózkodáshoz ☐ Szándékos emberölés, súlyos testi sértés ☐ Emberi szervek és szövetek tiltott kereskedelme ☐ Emberrablás, személyi szabadság megsértése és túszejtés ☐ Rasszizmus és idegengyűlölet ☐ Nukleáris és radioaktív anyagok tiltott kereskedelme ☐ Lopott gépjárművek kereskedelme ☐ Erőszakos közösülés ☐ Gyújtogatás ☐ A Nemzetközi Büntetőbíróság joghatósága alá tartozó bűncselekmények ☐ Légi vagy vízi jármű jogellenes hatalomba kerítése ☐ Szabotázs A bűncselekmény ezért az európai elfogatóparancsról szóló kerethatározat 2. cikke (2) bekezdésének hatálya alá tartozik így a(z) 2006/960/IB kerethatározat 4. cikkének (1) bekezdése (sürgős esetek) és (3) bekezdése (nem sürgős esetek) alkalmazandó az ezen kérelem megválaszolására kiszabott határidők tekintetében
☐ B – A bűncselekmény(ek) nem tartozik / tartoznak az A. pont hatálya alá. Ez esetben, a bűncselekmény(ek) leírása:

Az információra vagy bűnüldözési operatív információra vonatkozó kérelem célja

Kapcsolat a kért információ vagy bűnüldözési operatív információ célja és azon személy között, akire az információ vagy bűnüldözési operatív információ vonatkozik

Azon személy(ek) személyazonossága (amennyiben ismert), aki(k)re az a bűnügyi nyomozás vagy bűnüldözési operatív művelet irányul, amely az információra vagy bűnüldözési operatív információra irányuló kérelem alapjául szolgál

Azon okok, amelyek alapján vélhető, hogy az információ vagy bűnüldözési operatív információ a megkeresett tagállamban található

Az e kérelemben található információ felhasználásának korlátozása a kérelem benyújtásának okától eltérő okokból, illetve a közbiztonságot közvetlenül fenyegető komoly veszély megelőzése érdekében
☐ a felhasználás engedélyezett ☐ a felhasználás engedélyezett, de az információ szolgáltatójának említése nélkül ☐ az információ szolgáltatójának felhatalmazása nélkül nem használható fel ☐ a felhasználás nem engedélyezett

”

2. melléklet a 2008. évi LXXXVII. törvényhez

„2. melléklet a 2002. évi LIV. törvényhez

E törvény 16/B. § (1) bekezdése szerinti formanyomtatvány az alábbi adatokat tartalmazza:

INFORMÁCIÓCSERE A(Z) 2006/960/IB TANÁCSI KERETHATÁROZAT SZERINT A MEGKERESETT TAGÁLLAM ÁLTAL KITÖLTENDŐ FORMANYOMTATVÁNY AZ INFORMÁCIÓ ÁTADÁSA/KÉSEDELME/ELUTASÍTÁSA ESETÉN

E formanyomtatvány rendeltetése a kért információ és/vagy bűnüldözési operatív információ átadása, illetve a kérelmező hatóság tájékoztatása, amennyiben a rendes határidő betartása lehetetlen, amennyiben a kérelmet engedélyezés céljából be kell nyújtani valamely igazságügyi hatósághoz, vagy amennyiben az információ átadását elutasítják.
Ez a formanyomtatvány az eljárás folyamán többször használható (például, ha a kérelmet először be kell nyújtani egy igazságügyi hatósághoz, majd a későbbiekben a kérelem végrehajtását el kell utasítani).

Megkeresett hatóság (név, cím, telefon, fax, e-mail, tagállam)	
Ügyintéző adatai (opcionális):	
E válasz hivatkozási száma	
Az előző válasz dátuma és hivatkozási száma	
A válasz a következő kérelmező hatóságnak szól	
A kérelem dátuma és időpontja	
A kérelem hivatkozási száma	

A(z) 2006/960/IB kerethatározat 4. cikke szerinti rendes határidők a következők lettek volna:		
A bűncselekmény a 2002/584/IB kerethatározat 2. cikke (2) bekezdésének hatálya alá tartozik és a kért információ vagy bűnüldözési operatív információ a megkeresett tagállam bűnüldöző hatósága számára közvetlenül hozzáférhető adatbázisban található	Sürgősségi kérelem	☐ 8 óra
	Nem sürgősségi kérelem	☐ 1 hét
Egyéb esetben		☐ 14 nap

A 2006/960/IB kerethatározat szerint átadott információ; a megadott információ és a bűnüldözési operatív információ
1. Az átadott információ vagy bűnüldözési operatív információ felhasználása ☐ kizárólag az információ megadásának alapjául szolgáló célra, vagy a közbiztonságot azonnal és súlyosan fenyegető esemény megakadályozására használható fel; ☐ egyéb célokra való felhasználása is engedélyezett, a következő feltételekre is figyelemmel (választható):
2. A forrás megbízhatósága ☐ megbízható ☐ többé-kevésbé megbízható ☐ nem megbízható ☐ nem megállapítható
3. Az információ vagy bűnüldözési operatív információ pontossága ☐ bizonyos ☐ a forrástól származik ☐ másodkézből való – megerősített ☐ másodkézből való – nem megerősített

4. A bűnügyi nyomozás vagy bűnüldözési operatív művelet eredményét, amelynek keretében az információcsere létrejött, jelenteni kell az információt átadó hatóságnak

☐ nem

☐ igen

5. Spontán információcsere esetében: okok, amelyek alapján feltételezhető, hogy az információ vagy bűnüldözési operatív információ segíthet a 2002/584/IB kerethatározat 2. cikke (2) bekezdésében említett bűncselekmények felderítésében, megelőzésében vagy kivizsgálásában:

KÉSEDELEM – A(z) 2006/960/IB kerethatározat 4. cikke szerint alkalmazandó határidőn belül válaszadás nem lehetséges

Az információ vagy bűnüldözési operatív információ megadása a megadott határidőn belül nem lehetséges az alábbiakban szereplő okok miatt:

Az információ vagy bűnüldözési operatív információ megadásának valószínű ideje:

☐ 1 nap ☐ 2 nap ☐ 3 nap

☐ ... hét

☐ 1 hónap

☐ Az igazságügyi hatóság engedélyének kérelmezése megtörtént.
Az engedély megadásához / elutasításához vezető eljárás várhatóan (...) hetet vesz igénybe.

ELUTASÍTÁS – Az információ vagy bűnüldözési operatív információ megadása:

☐ nem lehetséges és nem kérelmezhető nemzeti szinten; vagy

☐ nem lehetséges az alábbiakban szereplő ok(ok) miatt:

A – A bírósági felülvizsgálathoz kapcsolódó ok, amely nem teszi lehetővé az információ átadását, vagy kölcsönös jogsegély igénybevételét teszi szükségessé

☐ az illetékes igazságügyi hatóság nem engedélyezte az információhoz vagy a bűnüldözési operatív információhoz való hozzáférést és annak cseréjét

☐ a kért információt vagy bűnüldözési operatív információt korábban kényszerítő intézkedések révén szerezték meg, és annak rendelkezésre bocsátása a nemzeti jog szerint nem engedélyezett

☐ az információ vagy bűnüldözési operatív információ

– nincs a bűnüldöző hatóságok birtokában; vagy

– nincs hatóságok vagy magánszervek birtokában olyan formában, amely a bűnüldöző hatóságok számára kényszerítő intézkedések megtétele nélkül elérhetővé teszi azokat

☐ B – Az információ vagy bűnüldözési operatív információ rendelkezésre bocsátása alapvető nemzetbiztonsági érdekeket sértene vagy folyamatban lévő nyomozás vagy bűnüldözési operatív művelet sikerét, vagy egyének biztonságát veszélyeztetné, vagy nyilvánvalóan nem állna arányban a kérelemben foglalt céllal, illetve a cél szempontjából lényegtelen lenne.

Az „A” vagy „B” pont választása esetén, amennyiben szükségesnek ítéli, adjon további információt vagy indokot (...) az elutasításra vonatkozóan (kitöltése nem kötelező):

☐ D – A megkeresett hatóság a kérelem végrehajtásának elutasítása mellett dönt, mivel a kérelem a következő, a megkeresett állam jogszabályai szerint egy év vagy annál rövidebb időtartamú szabadságvesztéssel büntethető bűncselekményre vonatkozik (a bűncselekmény jellegének és jogi besorolásának megadása):

☐ E – Az információ vagy bűnüldözési operatív információ nem áll rendelkezésre

☐ F – A kérelmezett információt vagy bűnüldözési operatív információt más tagállam vagy harmadik állam bocsátotta rendelkezésre, arra a specialitás elve vonatkozik, és az érintett állam nem járult hozzá annak átadásához.

”

III. Kormányrendeletek

A Kormány 298/2008. (XII. 12.) Korm. rendelete

az egészségügyi szolgáltatások Egészségbiztosítási Alapból történő finanszírozásának részletes szabályairól szóló 43/1999. (III. 3.) Korm. rendelet módosításáról

A Kormány a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény 83. § (2) bekezdés *a)* pontjában foglalt felhatalmazás alapján, az Alkotmány 35. § (1) bekezdés *b)* pontjában megállapított feladatkörében eljárva az alábbiakat rendeli:

1. §

Az egészségügyi szolgáltatások Egészségbiztosítási Alapból történő finanszírozásának részletes szabályairól szóló 43/1999. (III. 3.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Kr.) 6. § (4) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(4) A tárgyév utolsó hónapjában a havi kifizetést követően és az átcsoportosítások után az egyes szakfeladatokon még rendelkezésre álló előirányzat az éves elszámolható teljesítmény arányában osztható fel és fizethető ki a pénzügyminiszter egyetértésével. A még rendelkezésre álló előirányzat felosztásnál a súlyponti kórházak járóbeteg-szakellátás és az aktív fekvőbeteg-szakellátás éves elszámolható teljesítményének kétszeresét kell figyelembe venni.”

2. §

A Kr. 49. §-a helyébe a következő rendelkezés lép:

„49. § Az 5. számú melléklet tartalmazza a gyógyító-megelőző ellátások jogcímei éves előirányzatait ellátási formák szerinti bontásban. Az ellátási formákra külön soron feltüntetett előirányzatok jogcímenként együttesen is kezelhetők.”

3. §

(1) A Kr. 5. számú melléklete helyébe e rendelet *1. számú melléklete* lép.

(2) A Kr. 28. számú melléklete helyébe e rendelet *2. számú melléklete* lép.

4. §

(1) Ez a rendelet – a (2) bekezdésben foglalt kivétellel – a kihirdetését követő napon lép hatályba.

(2) E rendelet 2–3. §-a, e § (3) és (6) bekezdése, valamint az 1. és a 2. számú melléklet 2009. január 1-jén lép hatályba.

(3) A Kr.

a) 28. § (5) bekezdésében a „25. számú melléklet” szövegrész helyébe a „28. számú melléklet” szöveg, a „25. számú mellékletben” szövegrész helyébe a „28. számú mellékletben” szöveg,

b) 33/A. § (1) bekezdésében a „Magyar Koraszülött Mentő Közalapítványt” szövegrész helyébe a „szolgáltatókat” szöveg

lép.

(4) Az egészségügyi szolgáltatások finanszírozási díjparamétereinek felülvizsgálatához szükséges ráfordítási felmérésben részt vevő egészségügyi szolgáltatók a Kr. 6. § (4) bekezdése szerinti, még rendelkezésre álló előirányzat terhére e rendelet *3. számú mellékletében* meghatározott külön díjazásban részesülnek, amelynek összegét az Országos Egészségbiztosítási Pénztár 2008. december hónapban utalványozza.

(5) A köztisztviselők képesítési előírásairól szóló 9/1995. (II. 3.) Korm. rendelet 1. számú melléklet 5. pontjában, 2. számú melléklet 4. pontjában és 3. számú melléklet 45. pontjában a „főiskolai szintű igazgatásszervezői szakképzettség;” szövegrész helyébe a „főiskolai szintű igazgatásszervezői, pénzügyi-üzemgazdászi, fogyasztóvédelmi vagy gazdasági (fogyasztóvédelmi, üzemgazdászi) szakképzettség;” szöveg lép.

(6) Hatályát veszti

a) a Kr. 20. § (1) bekezdésében a „-(2)” szövegrész,

b) a Kr. 27. § (3) bekezdésének 3. mondata,

c) a Kr. 29. számú melléklete „I. Vizsgálatok, dokumentációk” részének „FA 016+ Fogorvosi látlelet készítése 5” sora.

(7) E rendelet 2009. január 2-án hatályát veszti.

Gyurcsány Ferenc s. k.,
miniszterelnök

1. számú melléklet a 298/2008. (XII. 12.) Korm. rendelethez

„5. számú melléklet a 43/1999. (III. 3.) Korm. rendelethez

Millió forint

Megnevezés			2009. évi előirányzat
1.		**Háziorvosi, háziorvosi ügyelet ellátása**	
2.		Praxisfinanszírozás	68 361,1
3.		Eseti ellátás díjazása	413,0
4.		Ügyeleti szolgálat	8 837,4
5.	**1.**	**Háziorvosi, háziorvosi ügyelet ellátása összesen**	**77 611,5**
6.		**Védőnő, anya-, gyermek- és ifjúságvédelem**	
7.		Iskolaegészségügyi ellátás	1 789,5
8.		Védőnői ellátás	16 092,8
9.		Anya-, gyermek- és csecsemővédelem	457,3
10.		MSZSZ: gyermekgyógyászat	120,3
11.		MSZSZ: nőgyógyászat	94,4
12.	**2.**	**Védőnő, anya-, gyermek- és ifjúságvédelem összesen**	**18 554,3**
13.	**3.**	**Fogászati ellátás**	**23 152,2**
14.		**Gondozóintézeti-gondozás**	
15.		Nemibeteg-gondozás	541,4
16.		Tüdőgondozás	2 151,2
17.		Pszichiátriai gondozás	1 119,1
18.		Onkológiai gondozás	548,7
19.		Alkohológia és drogellátás	375,0
20.	**4.**	**Gondozóintézeti gondozás összesen**	**4 735,4**
21.	**5.**	**Betegszállítás és orvosi rendelvényű halottszállítás**	**6 061,1**
22.	**8.**	**Művesekezelés**	**23 433,5**
23.	**10.**	**Otthoni szakápolás**	**4 630,2**
24.	**12.**	**Működési költségelőleg**	**500,0**
25.		**Célelőirányzatok**	
26.		Felülvizsgáló orvosok díja	45,0
27.		Bázisfinanszírozott fekvőbeteg-szakellátás	12,1
28.		Méltányossági alapon történő térítések	39,2
29.		Alapellátási vállalkozás támogatási átalánydíj	526,7
30.	**13.**	**Célelőirányzatok összesen**	**623,0**
31.	**14.**	**Mentés**	**22 865,9**
32.	**15.**	**Laboratóriumi ellátás**	**20 700,4**
33.		**Összevont szakellátás**	
34.		Járóbeteg-szakellátás	108 256,7
35.		CT, MRI	
36.		Fekvőbeteg-szakellátás	388 276,9
37.		*ebből: aktív fekvőbeteg-szakellátás*	*333 379,1*
38.		*krónikus fekvőbeteg-szakellátás*	*53 928,2*
39.		*fix díjjal finanszírozott ellátások (BVOP)*	*969,6*
40.		Extrafinanszírozás	17,8
41.		Speciális finanszírozású fekvőbeteg	28 163,7
42.	**16.**	**Összevont szakellátás összesen**	**524 715,1**
ÖSSZESEN			**727 582,6**
Bérpolitikai intézkedések fedezete			**15 824,0**
MINDÖSSZESEN			**743 406,6**

”

2. számú melléklet a 298/2008. (XII. 12.) Korm. rendelethez

„28. számú melléklet a 43/1999. (III. 3.) Korm. rendelethez

2009. évre vonatkozó teljesítményvolumen értéke és annak felosztása

1. Az aktív fekvőbeteg-szakellátás országos teljesítményvolumenének mértéke 2009. évre: 2 240 000 súlyszám, amelynek terhére kell elszámolni az összes aktív fekvőbeteg-ellátásba tartozó TVK alá tartozó teljesítményt.

2. A járóbeteg-szakellátás, valamint a CT, MRI szakellátás országos teljesítményvolumenének együttes mértéke 2009. évre: 79 544 737 ezer pontszám, amelynek terhére kell elszámolni az összes járóbeteg-szakellátásba, illetve CT, MRI szakellátásba tartozó TVK alá tartozó teljesítményt.

Az 1. és 2. pontok szerinti országos teljesítményvolumen 10%-a tartalékot képez, amely a folyamatos ellátás biztosítása, vagy egyéb ellátási érdekből az egészségügyi miniszter által engedélyezett finanszírozás fedezetére szolgál.

Az 1. és 2. pontok szerinti ellátások havi teljesített felhasználásáról az OEP havonta a finanszírozási tervvel egyidejűleg tájékoztatja az egészségügyi minisztert és a pénzügyminisztert.”

3. számú melléklet a 298/2008. (XII. 12.) Korm. rendelethez

Ráfordítási felmérésben részt vevő egészségügyi szolgáltatók külön díjazása

Ezer forint

Szolgáltató		Aktív fekvőbeteg-szakellátás	Krónikus fekvőbeteg-ellátás	Járóbeteg-szakellátás	Labor-diagnosztika	Összesen
0101	Fővárosi Önkományzat Szent Imre Kórház-Rendelőintézet	10 710,0	390,0	2 100,0	300,0	**13 500,0**
0109	Egyesített Szent István és Szent László Kórház-Rendelőintézet	4 278,0	894,0	971,2	300,0	**6 443,2**
0116	Fővárosi Önkormányzat Péterfy Sándor utcai Kórház-Rendelőintézete	5 095,0	873,0	2 362,5		**8 330,5**
0119	Fővárosi Önkormányzat Nyírő Gyula Kórház-Rendelőintézete	2 519,0	819,0	1 808,8		**5 146,8**
0121	Fővárosi Önkormányzat Károlyi Sándor Kórház-Rendelőintézete	4 562,0	492,0	4 566,2		**9 620,2**
0140	Semmelweis Egyetem	40 066,0	519,0	3 900,0		**44 485,0**
0153	Országos Reumatológiai és Fizioterápiás Intézet	1 822,5	840,0	1 590,0		**4 252,5**
0156	Országos Korányi TBC és Pulmonológiai Intézet	4 632,0	135,0	443,8	300,0	**5 510,8**
0160	Országos Orvosi Rehabilitációs Intézet	563,0	927,0	288,8		**1 778,8**
0162	Gottsegen György Országos Kardiológiai Intézet	1 120,0		215,0		**1 335,0**
0163	Országos Idegsebészeti Tudományos Intézet	2 357,0		1 676,2		**4 033,2**
0227	Szociális Háló Egyesület		315,0			**315,0**

Szolgáltató		Aktív fekvőbeteg-szakellátás	Krónikus fekvőbeteg-ellátás	Járóbeteg-szakellátás	Labor-diagnosztika	Összesen
0502	B.A.Z. Megyei Kórház Rendelőintézet	19 800,0	648,0			**20 448,0**
0940	Debreceni Egyetem Orvos és Egészségtudományi Centrum	27 556,0	306,0	6 107,5	1 500,0	**35 469,5**
1304	Városi Önkormányzat Jávorszky Ödön Városi Kórház-Rendelőintézete, Vác	6 980,0	351,0	2 905,0		**10 236,0**
1306	Pest megyei Tüdőgyógyászati Intézet, Törökbálint	6 426,0	207,0	590,0		**7 223,0**
1401	Kaposi Mór Megyei Kórház	11 779,0	1 350,0	4 008,8		**17 137,8**
1402	Siófok Város Kórház-Rendelőintézete				900,0	**900,0**
1501	Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Jósa András Kórház-Rendelőintézete	22 052,0	1 530,0			**23 582,0**
1502	Területi Kórház Mátészalka	4 872,0	225,0	1 156,2		**6 253,2**
1505	Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Szatmár-Beregi Kh.	4 156,0	666,0	2 016,2		**6 838,2**
1506	Szabolcs-Szatmár Megyei Önkormányzat Pszichiátriai Szakkórháza, Nagykálló	1 587,0	573,0	473,8		**2 633,8**
1701	Tolna Megyei Önkormányzat Kórháza, Szekszárd	9 061,0	729,0	3 421,2	600,0	**13 811,2**
2002	Kanizsai Dorottya Kórház-Rendelőintézet, Nagykanizsa	6 099,0	639,0		300,0	**7 038,0**
2004	Hévíz Gyógyfürdő Kht.	579,0	1 254,0	897,5		**2 730,5**
2208	Vadaskert Kórház és Szakambulancia	621,0		287,5		**908,5**
9501	IMS Budapest			618,8		**618,8**
9501	Vasutegészségügyi Kht.		1 302,0	4 520,0		**5 822,0**
0164	Országos Vérellátó Szolgálat				3 000,0	**3 000,0**
0182	Országos Környezetegészségügyi Intézet				600,0	**600,0**
01A7	Pestszentlőrinc-Pestszentimre Egészségügyi Kft.				600,0	**600,0**
0643	Szentgyörgyi Albert Klinikai Központ				1 200,0	**1 200,0**
1399	ÁNTSZ Laboratóium Kft.				600,0	**600,0**
Összesen		**199 292,5**	**15 984,0**	**46 925,0**	**10 200,0**	**272 401,5**

V. A Kormány tagjainak rendeletei

Az oktatási és kulturális miniszter 34/2008. (XII. 12.) OKM rendelete

a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről, valamint egyes oktatási jogszabályok módosításáról szóló 17/2004. (V. 20.) OM rendelet módosításáról

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 94. §-a (1) bekezdésének *a)* és *f)* pontjában – a 3. § (4) bekezdés tekintetében a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 97. §-ának *b)* pontjában, a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 94. § (1) bekezdésének *b), h)* és *o)* pontjában, az elektronikus információszabadságról szóló 2005. évi XC. törvény 22. § (2) bekezdés *a)* pontjában – kapott felhatalmazás alapján az oktatási és kulturális miniszter feladat- és hatásköréről szóló 167/2006. (VII. 28.) Korm. rendelet 1. §-ának *a)* pontjában meghatározott feladatkörömben eljárva a következőket rendelem el:

1. §

A kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről, valamint egyes oktatási jogszabályok módosításáról szóló 17/2004. (V. 20.) OM rendelet (a továbbiakban: Rendelet) 2. §-a a következő (4) bekezdéssel egészül ki, egyidejűleg az eredeti (4) bekezdés számozása (5) bekezdésre módosul:

„(4) E rendelet 3. számú melléklete a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 243/2003. (XII. 17.) Korm. rendelet 12. § (1) bekezdése alapján felmenő rendszerben bevezetésre kerülő és alkalmazható a miniszter által kiadott kerettanterveket tartalmazza.”

2. §

A Rendelet 3. számú melléklete az e rendelet *1., 2., 3., 4.* és *5. számú melléklete* szerinti kerettantervekkel egészül ki.

3. §

(1) Ez a rendelet a kihirdetését követő 8. napon lép hatályba.

(2) E rendelet a hatálybalépését követő 15. napon veszti hatályát.

(3) E rendelet hatálybalépésével egyidejűleg a Rendelet 12. § (3) bekezdésének „Az R. 2. §-ában hivatkozott” szövegrésze helyébe „A kerettantervek kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 28/2000. (IX. 21.) OM rendelet (a továbbiakban: R.) 2. §-ában hivatkozott” szövegrész lép.

Dr. Hiller István s. k.,
oktatási és kulturális miniszter

1. számú melléklet a 34/2008. (XII. 12.) OKM rendelethez

KERETTANTERV AZ ALAPFOKÚ NEVELÉS-OKTATÁS ALAPOZÓ SZAKASZÁN (5–6. ÉVFOLYAM) FOLYÓ NEM SZAKRENDSZERŰ OKTATÁS SZÁMÁRA

I. BEVEZETŐ

Az alapfokú nevelés-oktatás alapozó szakaszán (5–6. évfolyam) folyó nem szakrendszerű oktatás kerettantervének funkciója

Az alapozó szakaszon folyó nem szakrendszerű oktatás kerettanterve (továbbiakban: Kerettanterv) olyan ajánlásokat tartalmaz, amelyek segítségével az iskolák a törvényben meghatározottaknak megfelelően és annak szellemében módosíthatják helyi tanterveiket. Amennyiben az iskola az alábbiakban felajánlott Kerettantervet választja, akkor az alapozó oktatásban (5–6. évfolyam) a tanórai foglalkozás kötelező időkeretének felhasználását a Kerettanterv és az OKM által kiadott *„Kerettanterv az alapfokú nevelés-oktatás alapozó és fejlesztő szakaszára”* ajánlásai együttesen „szabályozzák”. (A nem kötelező tanórai foglalkozások időkeretét a Kerettanterv nem érinti, de – természetesen – az iskola helyi tanterve ezt az időkeretet felhasználhatja a Kerettantervben javasolt tudás és képességterületek mélyebb, illetve differenciáltabb elsajátítására.)

A Kerettanterv változatai az időkereteket tekintettel

„A” variáns

1. Az alapvetőnek tekintett és szakmailag erőteljesen javasolt ***„A” variáns*** a rendelkezésre álló kötelező óraszámot (mindkét érintett évfolyamon 832,5 óra) nagyjából fele-fele arányban osztja el a szakrendszerű és a nem szakrendszerű oktatás között.

2. Az 5–6. évfolyamon: Magyar nyelv és irodalom (148 és 148), Történelem és állampolgári ismeretek (74 és 74), Természetismeret (74, ill. 55,5), Informatika (18,5, ill. 37), Technika és életvitel (37 és 37), Osztályfőnöki (37, ill. 18,5). A hatodik évfolyamon: Földrajz (37). Az ötödik évfolyamon összesen 388,5 óra; a hatodik évfolyamon összesen: 407 óra. Ezen tantárgyak *helyett,* de az azokban a NAT által az alapozó szakaszra előírt tudás és képesség fejlesztési feladatokat lefedve és az OKM Kerettanterve által tantervileg feldolgozott tudás és képesség fejlesztési feladatokra figyelemmel, mindkét évfolyamon (a fenti időkeretekben) a Kerettantervben a következő *„tudás és képesség területek*” (továbbiakban: TKT) szerepelnek:

- Kommunikáció (80, illetve 84 óra)
- Mindennapi életünk (86, illetve 82 óra)
- Tér és idő (62, illetve 69 óra)
- Szabályok (62, illetve 67 óra)
- Szülőföldünk (62, illetve 67 óra)

3. A fenti TKT-k mellett a Kerettantervbe beépítettük az általános iskola 1–6. évfolyamán 37 órában (heti egy órában) folyó „Gondolkodás- és tanulásfejlesztési” programot, amely részben előkészíti, részben kiegészíti a TKT-k keretében folyó tanítási-tanulási folyamatot. A program megvalósítása az 1–4. osztályban az OKM Kerettantervében szereplő időkereteknek csak minimális változtatását igényli, amely változtatás bármely tantárgy/tantárgyak terhére megoldható.

Felhasznált órakeret:

- az 1–4. évfolyamon: 37 óra/évfolyam Gondolkodás- és tanulásfejlesztés
- az 5. évfolyamon: 352 (TKT-k) + 37 (Gondolkodás- és tanulásfejlesztés). Összesen: 389 óra
- a 6. évfolyamon: 367 (TKT-k) + 37 (Gondolkodás- és tanulásfejlesztés). Összesen: 404 óra

„B” variáns

1. A „B” variáns a rendelkezésre álló időkeretből kevesebb időt, mindkét évfolyamon 203 órát, fordít a nem szakrendszerű oktatásra. (Ez a teljes időkeret 24-25%-a) Ebben a variásban mindkét évfolyamon a Magyar nyelv és irodalom, az Informatika és az Osztályfőnöki óra tantárgyak helyett a Kerettanterv a következő TKT-kat javasolja a helyi tantervbe beilleszteni:

2. Felhasznált órakeret:
- az 1–4. évfolyamon: 37 óra/évfolyam Gondolkodás- és tanulásfejlesztés
- 5. évfolyamon: Kommunikáció (80 óra), Mindennapi életünk (86 óra) és Gondolkodás- és tanulásfejlesztés (37 óra). Összesen: 203 óra.
- 6. évfolyamon: Kommunikáció (84 óra), Mindennapi életünk (82 óra) és Gondolkodás- és tanulásfejlesztés (37). Összesen: 203 óra.

Célok és feladatok

1. A Kerettantervek (más eszközökkel együttesen) a tartalmi szabályozás olyan, ajánlásokat megfogalmazó eszközei, amelyek kapcsolatot teremtenek a kötelező erejű Nemzeti alaptanterv és az iskolai tanulási-tanítási folyamatok helyi tervezése között. Ebből szükségszerűen következik, hogy a Kerettantervekkel szemben alapvető szakmai elvárásként fogalmazódik meg: koherensen kapcsolódjanak a Nemzeti alaptantervhez.

2. A Kerettanterv különös hangsúly helyez arra, hogy a nem szakrendszerű oktatás tervezésébe
- /1/ beépítse a Nemzeti alaptantervben megfogalmazott tudásértelmezést és ennek részeként a kulcskompetenciákat;
- /2/ érvényesítse a tudás és az iskolai tananyag interdiszciplináris, problémaközpontú szemléletét és szervezését;
- /3/ nyújtson segítséget ahhoz, hogy a tartalmak feldolgozása, elsajátítása során érvényesüljön a Nemzeti alaptantervnek a tanulásról és a tanulásszervezésről kialakított felfogása és végül:
- /4/ a tervezés során biztosítsa a kereszttantervi jellegű, kiemelt fejlesztési feladatok megoldhatóságát.

3. A fenti követelményekből kiindulva:
- A Kerettanterv a nem szakrendszerű oktatás tartalmait „tudás- és képességterületekbe” szervezi. A TKT által megvalósított integráció nem a „műveltségi területek” által képviselt integrációs szempontokat, hanem sokkal inkább a problémák köré szerveződő integrációs megoldást képviseli. Ezek a „tudás- és képességterületek” a tanulók által közvetlenül megélt valóság területeiből, dimenzióiból, a valóság meghatározott problémaköreiből kiindulva szervezik a tanulás folyamatát. A Kerettanterv alapkoncepciója szerint a valós világ jelenségeinek bonyolultsága felől közelíti a feldolgozandó témát és a tudományterületek csak eszközök a jelenségek megértéséhez. A Kerettanterv ezzel az integrációs szemlélettel is a tanárok, tanítók közötti együttműködés, munkakapcsolat lehetőségét igyekszik megteremteni. A nem szakrendszerűség nem jelentheti a szaktudományos szakszerűség mellőzését, ellenkezőleg: az adott tanítási feladaton együtt dolgozó tanítók, tanárok közötti kommunikáció megerősíti, fejleszti a tanítók és tanárok szakmai, pedagógiai kompetenciáját. A közvetlen valóság a „mindennapi élet” a maga konkrétságában, tagoltságában is kiemelt fontosságú a Kerettantervben (lásd a Mindennapi életünk TKT-t). A TKT-k a valóság problémáit és ezek felismeréséhez, megértéséhez, kezeléséhez szükséges tudásokat, képességeket is a mindennapi élet kontextusába helyezik. Ez a megoldás nemcsak a tanulók érdeklődésének felkeltését és fenntartását segíti, hanem erőteljesen kiemeli a társadalmilag releváns, alkalmazható tudás fontosságát.
- A Kerettanterv által követett – fentiekben kiemelt – integrációs elv másik eredménye, hogy a tanítás-tanulás témaköreinek meghatározásában, értelmezésében, feldolgozásában; a tanulásszervezés formái, módszerei és a szükséges tevékenységek kiválasztásában folyamatosan érvényesül a kompetenciák fejlesztésének követelménye. A Kerettanterv – a Nemzeti alaptanterv tudás- és tanulásértelmezésének megfelelően – a feldolgozásra kiválasztott tartalmakat (a Kerettantervben: témakör, téma, tartalom) és a tanulásszervezés eljárásait (a Kerettantervben: tevékenység) egyaránt alárendeli az adott TKT célja és/vagy feladataként megjelölt kompetenciák, köztük is kiemelten a kulcskompetenciák

fejlesztésének. A Kerettanterv különleges jelentőséget tulajdonít az „Anyanyelvi kommunikáció” és a „Hatékony, önálló tanulás” kulcskompetenciáknak és ezért ezek fejlesztését önálló TKT (Kommunikáció, Gondolkodás- és tanulásfejlesztés) keretében is biztosítani kívánja.

- A Kerettantervben a „tudás- és képességterületek” témakörei, témái, tartalmai, illetve az egyes TKT-k között is igen gazdag tartalmi kapcsolatrendszer van. Ezeket a kapcsolatokat a Kerettanterv minden TKT és minden témakör esetében külön is megfogalmazza. A Kerettanterv által tervezett tanulási folyamat nem lineáris, hanem sokkal inkább hálózatszerű és ezzel sokkal inkább illeszkedik a mai információs környezet által kínált tanulási módhoz. A hálózatszerű tanulásra szervezett tartalomszervezés lehetőséget biztosít – nem csak egy-egy TKT-én belül, hanem a TKT-k között is – az egyes témák rugalmas feldolgozására, a sorrendek és témakapcsolatok viszonylag szabad (az előzetes tudás és az egymásra épülés követelményeit figyelembe vevő) alakítására. A Kerettanterv a tanulásszervezést és a konkrét tanítási-tanulási célok megfogalmazását azzal is segíti, hogy a témakörök, témák esetében a NAT műveltségi területeivel való kapcsolatokat is meghatározza; másfelől kiemeli azokat a kompetenciákat, amelyek fejlesztéséhez-fejlődéséhez az adott témakör feldolgozása segítséget jelenthet.
- Annak érdekében, hogy a Nemzeti alaptantervből fakadó fentiekben kiemelt követelmények nagyobb hatékonysággal és könnyebben érvényesíthetők legyenek, a Kerettanterv – a hagyományos Kerettantervekhez képest – részletesebb, elemeiben az oktatási programcsomagokhoz közelítő segítséget kíván nyújtani a tanítási-tanulási folyamat megszervezéshez. Az egyes „tudás- és képességterületek” tartalmai kidolgozottságukat illetően a hagyományos Kerettantervnél részletesebbek. A tartalom tagolása (Témakör, Téma, Tartalom) mellett, azzal egyeztetve, a Kerettanterv részletes ajánlásokat fogalmaz meg a tanítás-tanulás szervezési eljárásokra, a módszerekre vonatkozóan is (Tevékenységek). Ugyancsak ezt a célt szolgálják a TKT részeként, feldolgozási példaként szereplő projekt- és modul-vázlatok. (Minden TKT-hoz egy-egy modul és projekt készült.) Hasonló megfontolásokból kiindulva a Gondolkodás- és tanulásfejlesztés elnevezésű TKT tanmenetszerű részletességgel, óraleírásokat tartalmazva segíti a tanítók, tanárok munkáját.

  Az informatikai műveltség alapjainak közvetítése, a digitális kompetencia fejlesztése a Kerettanterv fontos feladata, amely **alkalmazás-jelleggel** valamennyi tudás- és képességterület feldolgozásakor megjelenik. A tanulók – a pedagógus „tutori”, tanácsadói segítségével – az egyes tevékenységek során sajátítják el azokat a tudnivalókat, amelyeket a NAT ebben a korcsoportban elvár. A változatos didaktikai módszerek az informatikai szemlélet kialakítását is segítik, és számos készség, képesség fejlesztésére lehetőséget adnak. A tanulók tudatosan használják az információs és kommunikációs technológia (IKT) eszközeit, módszereit. Alkotómunkájuk során – életkoruknak megfelelően – megismerik és alkalmazzák a szövegszerkesztés, ábra- és képszerkesztés, multimédia-fejlesztés, prezentációkészítés, adatkezelés elemeit. A számítógép segítségével való problémamegoldás számtalan lehetőséget teremt a tanulók csoportos foglalkoztatására, a projektmunkában való részvételre. A kommunikációs és hatékony információszerzési technikák és módszerek (elektronikus levelezés, internet, adatbázisok, interaktív média stb.) megismerése és alkalmazása, illetve az iskolai könyvtár, mint információs forrásközpont használata nélkülözhetetlen a legtöbb „tantárgyfüggetlen” témakör feldolgozásakor. Így a nem szakrendszerű foglalkozások Kerettanterve jóval mélyebben engedi tevékenykedni (felfedezni, alkotni, kommunikálni) a tanulókat IKT-környezetben, mintha az informatikai ismeretek közvetítése csupán egyetlen, csekély óraszámú tantárgyra korlátozódna.
- Nagy hangsúlyt kaptak a Kerettantervben a Nemzeti alaptantervben szereplő kereszttantervi jellegű, kiemelt fejlesztési feladatok.
  - Az önismeret fejlesztését szolgálja a minden TKT-ban jelen levő tanulói egyéni és csoportos önértékelés, és a tanulási folyamat tudatosítására, önreflexiójára való törekvés. Ezt a célt tartja szem előtt a Gondolkodás- és tanulásfejlesztés TKT (1–4. évf.), amelyben az önismeret fejlesztésének feladata – egyre bővülő tartalommal – minden évfolyamon tematikusan is megjelenik.
  - A Szülőföldünk TKT a sokszintű és sokszálú identitás fogalma köré épülve együttesen szolgálja a Hon- és népismeret és az Európai azonosságtudat fejlesztését, de hasonló célok megjelennek a Kommunikáció, a Mindennapi életünk és a Szabályok TKT-kban is.
  - A Gondolkodás- és tanulásfejlesztés TKT (1–4 évf.) programjában minden évfolyamon önálló tematikus egységenként megjelenő Kapcsolatok, Közösség, Szabályok, Értékek, Viselkedés feldolgozása hozzájárul az Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés feladatának megoldásához, csakúgy mint az összes TKT-ban alkalmazott kooperatív tanulásszervezési technikák és az egyes TKT-kban megjelenő tartalmi követelmények (Mindennapi életünk, Szabályok).
  - Az egész Kerettantervet áthatja a Környezettudatosságra nevelés, nem csak úgy hogy minden TKT-ban megjelennek környezeti témakörök (természetesen eltérő mértékben), hanem oly módon is, hogy a Kerettanterv problémacentrikus szemlélete hozzájárul a jövőorientált, a problémák megoldását kereső gondolkodásmód kialakításához, ami a környezettudatosság egyik legfontosabb jellemzője.
  - Központi szerepet kap a Kerettantervben a megismerés és a tanulás tanítása. Mind a hat évfolyamon heti egyórás önálló tantárgyként szerepel a Gondolkodás- és tanulásfejlesztés. Az 1–4. évfolyamon minden tanév első tematikus egysége a Tanulási technikák fejlesztése, de az összes többi téma feldolgozása is hatékony, önálló tanulást célzó modern tanulásszervezési eljárásokkal történik. A TKT 5–6. évfolyamos óratervei úgy alkalmazzák a modern tanulásszervezési eljárásokat (a játéktól a

gyermekfilozófián át a projektmódszerig), hogy minden feladat végén a feladatvégzéssel (nehézségeivel, érdekességével, megoldási módjaival stb.) foglalkozó beszélgetésben a tanulók – önreflektív módon – saját tanulásukkal is foglalkoznak, azt is tudatosítják.

– A Testi és lelki egészség önálló tematikus egység az 1–4. évfolyam Gondolkodás- és tanulásfejlesztés TKT-jában, de a többi TKT is hangsúlyt helyez ezen kiemelt feladat megoldására (pl. Mindennapi életünk két projektje, Szabályok, Tér és idő).

II. TUDÁS- ÉS KÉPESSÉGTERÜLETEK

KOMMUNIKÁCIÓ

A Kommunikáció tudás- és képességterület alapvető célja azoknak a kompetenciáknak a fejlesztése, amelyek hozzásegítik a tanulókat a különféle formában, kódrendszerben megjelenő üzenetek pontos megértéséhez, valamint hasonló, elsősorban nyelvi üzenetek megalkotásához. Középpontjában természetesen a tág értelemben vett *anyanyelvi kommunikáció* áll, amely – a Nemzeti alaptanterv megfogalmazását idézve – „magában foglalja a fogalmak, gondolatok, érzések, tények és vélemények kifejezését és értelmezését szóban és írásban egyaránt (hallott és olvasott szöveg értése, szövegalkotás), valamint a helyes és kreatív nyelvhasználatot a társadalmi és kulturális tevékenységek során […]".

Amikor tág értelemben vett kommunikációról szólunk, ide értjük a köznyelvi közlésfolyamatok műfajai (a hétköznapi kommunikáció) mellett, az irodalmi kommunikáció műfajait és szövegfajtáit éppúgy, mint a tudományos-ismeretterjesztő szövegeket és a nem nyelvi kommunikáció különféle – köznapi és művészi – megnyilvánulásait (képi kommunikáció és média), valamint az infokommunikáció egyre általánosabban alkalmazott megoldásait is. Így válhat e tudás- és képességterület az anyanyelvi és irodalmi nevelés eszköze mellett más művészeti ágak és közösségi kommunikációs eszközök (pl. sajtó, reklámok, média) irányában is nyitott, azokat befogadó és részben integráló területté.

A magyar nyelv és irodalom műveltségterülethez hasonlóan az egyik alapvető cél jelen esetben is a további tanulmányokhoz és a felnőtt életben való érvényesüléshez szükséges szövegértési és szövegalkotási képességek gondozása és továbbfejlesztése, az olvasás megkedveltetése, az irodalomértő, befogadó olvasók nevelése. Ezzel együtt – éppen a jelen Kerettanterv elvi alapjait meghatározó pedagógiai gondolkodás jegyében – az ajánlott módszertani és tanulásszervezési eljárások jelentős mértékben hozzájárulhatnak az együttműködési készség, a kritikus gondolkodás és a komplex problémamegoldó képesség fejlesztéséhez, a szociális és kognitív kompetenciák széles körű kialakításához.

A fenti elveknek megfelelően az 5. és 6 évfolyam tartalmai az alábbi témakörök és témák köré rendeződnek:

5. évfolyam

- A kommunikáció (az általános modell, a jelek világa és a jelrendszerek, az informatika és az információs társadalom, a médiainformatika és a tömegkommunikáció)
- A nyelvi kommunikáció (a nyelvi kommunikáció sajátosságai, a nyelv és a beszéd, a nyelv mint jelrendszer, mindennapi beszédhelyzeteink)
- Az irodalom mint kommunikáció (az irodalmi kommunikáció modellje, az irodalom és más művészeti ágak, az irodalmi kommunikáció és az epika, elbeszélő műfajok)
- Könyvtárhasználat (felkészülés a könyvtár használatára)

6. évfolyam

- A nyelv mint jelrendszer (szófajok és mondatrészek, az írott és a beszélt nyelv, szövegfajták)
- Az infokommunikáció (az internetes és mobil kommunikáció, adatok az interneten, infotechnológia, algoritmizálás)
- Az irodalom mint kommunikáció (kommunikáció a lírai műfajokban, nagyepikai alkotások, irodalom – történelem, az irodalom határterületei)
- A média (a sajtó, az elektronikus média, a reklám)
- Könyvtárhasználat (felkészülés a könyvtár önálló használatára, könyvtári informatika)

5. évfolyam – 80 óra

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
1) A kommunikáció 22 óra	a) A kommunikáció általános modellje 5 óra	A kommunikáció legfontosabb tényezői: a feladó, a vevő, az üzenet és a kód	Az alaphelyzet bemutatása konkrét példákon. További példák gyűjtése csoportokban, prezentáció, közös megbeszélés (kiindulópont: pl. levélíró – levél – levélolvasó, további példák: füstjelek, morze, titkosírás, telefonbeszélgetés, sms stb.)	Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom Matematika Informatika Ember és társadalom Ember a természetben Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Matematikai kompetencia Természettudományos Digitális kompetencia, Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás, Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség
		A szituáció és a kontextus: az üzenet változása az előbbiek függvényében	Szituációs játékok (pl. különféle jelek jelentésének változása a szituációtól/kontextustól függően: piktogramok, KRESZ-táblák, szavak, szövegek)		
		A legfontosabb kommunikációs funkciók: a közlés, a felhívás, a kapcsolatteremtés, az érzelmek kifejezése	Szituációs játékok (pl. rövid jelenetek megalkotása, eljátszása és elemzése a funkciók szempontjából) Helyzetgyakorlatok (kódjátékok, titkosírás készítése, saját nyelv – argó – megalkotása, piktogramkészítés, játék a jelekkel)		
		A kommunikáció története a kezdetektől (hangjelek – füstjelek – zászlójelek) napjainkig (sms, mms, e-mail, skype)	Hangjelek, füstjelek, zászlójelek, morze, sms, mms, e-mail, skype		
		Kommunikáció az állatvilágban. Az üzenetközvetítés, információátadás és -szerzés fontossága, jellemző (fajon belül és más fajokkal).	Hogyan kommunikálnak az állatok? Beszélgetés, közös elemzés: közismert állatok információszerzése a mindennapi életből vett példákkal. Saját háziállatok jelzéseinek jellemzői (mozgás, hang, szagok stb.), azonosságok és különbségek.		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
		Szokatlan, különleges információátadás az állatvilágban. Életmentő állatok. Az állatok ösztönös viselkedése veszélyhelyzetekben. Néhány érdekes eset.	Az érdekes, extrém példák felkutatása csoportmunkával (könyvtár, Internet), szakértői mozaikban, közös beszámolóval, néhány diás prezentációval. A jellemzők összehasonlítása. Képkeresés az interneten. Kulcsszó: állatok kommunikációja.		
	b) A jelek világa, a jelrendszerek 5 óra	Az üzenet és a jelek, mit üzennek a jelek? Mi a jel? A jel tulajdonságai: érzékszervvel felfogható, önmagán túlmutató, általánosító, (jel)rendszer része, közmegegyezésen alapul A jelek fajtái: a hasonlóság, az utalás (érintkezés) és a közmegegyezés (ikon, index, szimbólum) alapján működő jelek; a jel és a jelentés Jelek a matematikában; jelek a zenében (a kotta, az előjegyzések, szolmizációs jelek); térképjelek, térképfajták (települési, közlekedési és turistatérképek) jelei Az elektronikus és digitális eszközök jelei.	Kiindulás: néhány egyszerű jel értelmezése – KRESZ-táblák, piktogramok; jelalkotó játék, rendszerkísérletek kontextusváltással, jelrejtvények, titkosírás-alkotás és -verseny Egyszerű jelrendszerek (pl. térképek jelmagyarázatai, használati utasítások piktogramjai és egyéb jelei stb.) elemzése, a jelek csoportosítása A környezetben található jelek elemzése (iskola, lakókörnyezet), jelgyűjtés az utcán, áruházban stb., a gyűjtemények bemutatása, értelmezés. Jelrendszerek elemzése a tanultak (a jelek tulajdonságai, típusai, jelentése alapján), ajánlott szervezési megoldás. Csoportmunka, szakértői mozaik	Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) az információ és az informatika (kommunikáció a számítógéppel) 4 óra	A számítógéppel való interaktív kapcsolattartás, „párbeszéd” ismert szoftverek segítségével. A kommunikációt segítő, népszerű és nélkülözhetetlen perifériák. Jelek a számítógépen, grafikus felhasználói felület. Ismerkedés a számítógép könyvtárszerkezetével. Hálózati belépés és kilépés. A jelszó szerepe, megadása.	Egyéni munka: párbeszéd a számítógéppel. Egyszerű oktatószoftverek, didaktikai célú játékok futtatása egyénileg. Hogyan tájékoztat a számítógép? Hogyan válaszolhatunk? A tapasztaltak közös megbeszélése. A bemeneti és a kiviteli eszközök közös csoportosítása, kipróbálása, beszélgetés egészségóvó elhelyezésükről, használatukról. Hogyan működnek? Csoportjáték: az egyes perifériák felismerése „Most mutasd meg” játékkal. Egyéni gyűjtőmunka: érdekes jelek, feliratok felfedezése a billentyűzeten. A képernyő ikonjainak vizsgálata. Melyiket mire használhatjuk? Közös beszélgetés: az iskolai hálózati munka előnyeiről és tudnivalóiról. Egyéni gyakorlás (a tanár tutori szerepével) az ismert szoftverekkel, a felhasználói felület kezelése. A hálózati bejelentkezés és kilépés gyakorlása. Adott fájl megkeresése, megnyitása. Saját, kedvenc programnak egyéni ikon kitalálása, megrajzolása hagyományosan. Az alkotások kifüggesztése, közös véleményezése.	Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	d) az információs társadalom 3 óra	Az informatika népszerű alkalmazásai, mindennapjaink informatikai eszközei. Személyes adataink. Mit adhatunk meg a „számítógépnek” és mit nem? Illemtan a számítógépen, a hálózatban. Az IKT alkalmazásának etikai és biztonsági kérdései. Az informatikai eszközök használatának előnyei, a túlzott használat veszélyei, pszichés és környezeti káros hatásai.	Gyűjtőmunka az életkornak megfelelő információforrásokból az informatikai eszközök szükségességéről, mindennapi alkalmazásairól. A változatos példák összevetése. Ötletbörze: Mit kérdezhetünk a számítógéptől, mit és hogyan írhatunk, mire, hogyan válaszolhatunk? Az egyéni felvetések közös rendszerezése, elemzése. Ha lenne egy robotom… Fogalmazás és rajzkészítés egy elképzelt szituációról, egy új, „robotos” napirendről Beszélgetés: Mire vigyázzunk? Az otthoni TV-, video-, DVD-nézés, videojátékok, internetezés saját tapasztalatainak szóbeli összegyűjtése, megvitatása. Kirándulás. Látogatás egy közeli, „informatizált” munkahelyen (a szülők bevonásával, segítségükkel). Miben segítenek az informatikai eszközök? Vita: Milyen lenne a munka nélkülük? A látottak közös megbeszélése.	Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	
	e) Médiainformatika 3 óra	Az elektronikus média lehetőségei, eszközei. Szöveges és képes információforrások használata. Internetes portálok, interaktív média	Páros munka: oktatási célú multimédia programok kipróbálása Egyéni médiaelemek létrehozása, bemutatása (pl. kép, hanganyag, filmrészlet, animáció) a rendelkezésre álló digitális eszközökkel.	Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
			A gyermekkori médiahasználat példái internetes honlapokon (Médiatudor: www.mediatudor.hu), oktató-reklámfilm letöltése, megtekintése.		
	f) a hírközlés és távközlés; a tömegkommunikáció 2 óra	Adat, hír, információ, közvetítésük legismertebb módjai, technikái. Az információ értelmezését segítő eszközök. A hagyományos és új médiumok tömegtájékoztató, értékközvetítő és szórakoztató funkciója	Adatgyűjtés, rendezés, csoportosítás 4-5 témában, csoportmunkával (mozaik) Beszélgetés: Hogyan lesz az adatból információ? Postásjáték az információ továbbítására. Közös gyűjtőmunka: a hírközlés régi és új eszközei. Változatos példák felkutatása	Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	
2) A nyelvi kommunikáció 20 óra	a) A nyelvi kommunikáció általános modellje 4 óra	A nyelvi kommunikáció legfontosabb tényezői: a feladó és a vevő a nyelvi kommunikációban A szituáció és a kontextus: az üzenet változása az előbbiek függvényében A kommunikációs funkciók (a közlés, a felhívás, a kapcsolatteremtés, az érzelmek kifejezése) és a mondatfajták (a mondat modalitása)	Rövid párbeszédek elemzése a tanult modell alapján (beszélő – szöveg – hallgató); élőszó és írásbeliség (azonosságok és eltérések) Szituációs játékok (pl. párbeszédek, rövid szövegek áthelyezése különféle kontextusokba, az üzenet megváltozásának értelmezése, a cím szerepének kiemelés írásos – elsősorban szépirodalmi – szövegekben) A két rendszer összefüggéseinek értelmezése rövid szövegekben (párbeszédek, rövid jelenetek elemzésével): dramatikus jelenetek kitalálása, eljátszása, elemzése (nyelvi és kommunikációelméleti szempontból)	Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom Élő idegen nyelv Informatika Ember és társadalom Művészetek Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Idegen nyelvi kommunikáció Digitális kompetencia, Szociális és állampolgári kompetencia Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) A nyelv és a beszéd (a nyelvi kommunikáció sajátosságai) 6 óra	A hangok világa: zenei hang, hangok a természetben, beszédhangok; a hang és a jel, a hangképzés (magánhangzók, mássalhangzók), köznyelvi és tájnyelvi hangok, idegen nyelvek hangjai. Zene és nyelv, a dallam, a tempó, a ritmus és a szünet a zenében és a beszédben; a próza és a vers, hangsúlyos és időmértékes verselés. Az írott és a beszélt nyelv, hangok és betűk, az írott és a hangzó szöveg különbségei; hang – szótag – szó (szótagolás, elválasztás); nyelvek sajátosságai, hagyományos írásmódok és a hangok egymásra hatása A szociális viszonyok és az életkor nyelvi kódoltsága: a nyelvi illemszabályok, tegezés-magázás, stílus; az elektronikus kommunikáció nyelvi sajátosságai	Hanggyűjtemény készítése, a zenei és a beszédhangok azonos és eltérő tulajdonságainak megbeszélése, a hang és a jel viszonyának feltárása. Kísérletezés: magánhangzók, mássalhangzók, definíciós játék. Digitális szemléltetés. Kutatás és bemutató (tájnyelvek, idegen nyelvek hangjai). A mondatok hanglejtésének jelölése, összevetése a kotta jelölésével, mondatkottázás. A zenei hangok és a szótagok hossza, jelölésük, ritmizálási gyakorlatok zenében és verses szövegekben. A hangsúlyos és hangsúlytalan szótag érzékelése szöveggyakorlatokban. Hangkeltés számítógéppel: a szabályozó eszközök megfigyelése Az írott és a hangzó szöveg eltéréseinek fölfedezése gyakorlati példákból kiindulva (hangtörvények; a beszélt nyelv kifejezőeszközei: a hangsúly és a dallam jelentésmódosító szerepe). Kooperatív módszerek (pl. feladatküldés, csoportos szóforgó, szakértői mozaik stb.) A nyelvhasználat szociokulturális és generációs háttere, szövegelemzések, helyzetgyakorlatok, diáknyelv, elektronikus írásbeliség (sms, mms, e-mail, skype; rövidítések, piktogramok, sajátos grammatika stb.).	Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) A nyelv mint jelrendszer 6 óra	A hangalak és a jelentés viszonya egy- és többjelentésű szavak, rokon és ellentétes jelentésű, azonos alakú és hasonló alakú szavak	Gyakorlatok a nyelvi rendszer önkényességének érzékeltetésére, megértésére: a jelölő és a jelölt viszonya, a hangalak és a jelentés kapcsolatának típusai, az esetlegesség mértéke; hasonlóságon és közmegegyezésen alapuló nyelvi jelek (gyűjtőmunka, csoportfeladatok és bemutatók, közös elemzés és vita). A nyelvi és egyéb jelrendszerek összevetése a jelölő jelölt viszonya szempontjából (pl. KRESZ, matematikai, zenei jelek, piktogramok, térképjelek stb.). Hasonlóság, érintkezés, közmegegyezés a nyelvi jelek esetében. Jeltípusok gyűjtése és osztályozása.	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk	
	d) Mindennapi beszédhelyzeteink 4 óra	Mindennapi beszédhelyzeteink kommunikációs jellemzői: kapcsolatfelvétel, véleménynyilvánítás: kérdés, kérés, beszélgetés.	Helyzetgyakorlatok hétköznapi beszédhelyzetekben, szituációk és hozzájuk kapcsolódó nyelvi formák gyűjtése, rendszerezése, stilisztikai regiszterek azonosítása. Projekt: szituációk megfigyelése, leírása, nyelvi elemek és stílusrétegek hozzárendelése, azonosítása. Dráma: a helyzetek dramatizálása, stilizálása és eljátszása	Mindennapi életünk Szabályok	
3) Az irodalom mint kommunikáció 28 óra	a) Az irodalmi kommunikáció modellje 4 óra	Az irodalmi kommunikáció tényezői és funkciói, sajátosságai	Gyakorlati példák az irodalmi kommunikációra: a tényezők azonosítása és jellemzése, az irodalmi kommunikáció sajátosságai; a kommunikációs funkciók módosulása („talált” szövegek és irodalmi művek az irodalmi kommunikációs viszonyban).	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk	Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Művészetek Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
		A feladó és a címzett: az író és az elbeszélő; a költő és a lírai beszélő, az olvasó mint címzett	Kihez szól a vers? Kihez szól a mese? Szövegek értelmezése kommunikációelméleti szempontból. Az elbeszélő és a lírai vers beszélője: konkrét példák a beszélő és a címzett megkettőződésére az irodalmi kommunikációban (pl. irodalmi levelek, szerelmes versek stb.).		Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség
		A művészi kommunikáció és a valóság: a mese és a fantasztikum világa irodalmi művekben, képzőművészetben, filmben, a virtuális világban	A valóság és a műalkotás világának sajátos viszonya irodalmi példákon: a fikció, a fantasztikum a mesében és a fantasztikus irodalomban. Kutatás: könyvtár, internet		
	b) Az irodalom és más művészeti ágak 8 óra	Az irodalmi és a vizuális kommunikáció	A nyelvi műalkotás és a vizuális műalkotás kommunikációs eszköztára: szövegek, karikatúrák, grafikák és festmények értelmezése a kommunikációs funkciók nézőpontjából. Példák a jelentés konkrétságára, az alkotóelemek közötti kapcsolatokra (kompozíció, montázs stb.). A film és az irodalom: irodalmi művek (pl. magyar népmesék, ifjúsági történetek) filmfeldolgozásainak megtekintése és megbeszélése.	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk	
		Az irodalmi és a zenei kommunikáció	A zenei művek üzenete – a szöveg és kép nélküli művészi kommunikáció eszközei, típusai (pl. programzene). Zene és szöveg: az énekelt szövegek kettős kommunikációja (pl. népdalok, slágerek)		
		Az irodalmi kommunikáció képi elemei (a trópusok)	Szövegek képszerűségének bemutatása, megbeszélése (gyűjtőmunka és prezentáció, szakértői mozaik stb.). A hasonlat, a megszemélyesítés és a metafora		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
			képszerűsége népköltészeti és irodalmi művekben (pl. népdalok, népballadák, népmesék, lírai versek). Szövegek zeneiségének bemutatása, megbeszélése (gyűjtőmunka és prezentáció, szakértői mozaik stb.).		
		Az irodalmi kommunikáció zenei elemei	A ritmus, a verselés, a rím, a hangutánzó szavak a költészetben (pl. népdalok, népballadák, népmesék).		
	c) Az irodalmi kommunikáció és az epika 8 óra	Az író és az elbeszélő	A kommunikáció az elbeszélő műfajokban. Elbeszélő művek (pl. mesék, mondák) feldolgozása a kommunikáció modelljének alkalmazásával. Az elbeszélő szerepe, az elbeszélő és az író.	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk Tér és idő	
		Az elbeszélő művek cselekménye	Elbeszélő művek feldolgozása a cselekmény elemei szempontjából. Az elbeszélő szerepe, az elbeszélő és a szereplők, a figurák (a cselekmény szempontjából fontos tárgyak).		
		Tér és idő az elbeszélő művekben	Elbeszélő művek feldolgozása a cselekmény elemei szempontjából: tér- és időmozzanatok értelmezése (ezek jelzésének megkeresése a szövegekben, konkrét és általános idő, valóságos és fiktív tér a mesében, az elbeszélésben, regényben).		
	d) Az elbeszélő műfajok 8 óra	Mese, monda, mítosz, példázat, rege, ballada, elbeszélő költemény, regény, a köznapi elbeszélő műfajok	Az elbeszélő műfajok jellemzőinek feltárása egy-egy (rövidebb művek esetén több) mű alapján. A köznapi elbeszélő műfajok sajátosságai: anekdoták, történetek, hétköznapi események elmondása (anekdotamesélő verseny, fiktív	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk Tér és idő	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
			hétköznapi történetek közös és egyéni megalkotása) Meseszerkesztés, saját történet írása és illusztrálása számítógéppel. A párbeszéd szerepe az elbeszélő művekben (példák feldolgozása és elemzése az olvasott művek alapján); párbeszéd a hétköznapokban, a párbeszéd nyelvi sajátosságai, tréfás párbeszédek, viccek (viccmondó verseny).		
4) Könyvtárhasználat 10 óra	a) Felkészülés a könyvtár használatára	Tájékozódás a különféle dokumentumtípusokban: könyvek (ismeretközlő és szépirodalmi szöveg), segédkönyvek (szótár, lexikon, enciklopédia). Ismerkedés az informatikai (internetes, IST) adattartalmakkal, azok felhasználásával.	Az év elején könyvtárprojekt: a könyvtár a könyvtár anyagának és rendszerének alaposabb megismerése, a katalógus és a keresőrendszerek feltérképezése, leírása, irányított forráskutatás. Az év folyamán rendszeres könyvtári gyakorlatok egy-egy célzott témában, konkrét feladattal (adat- és anyaggyűjtés, szövegek válogatása, életrajzi vázlatok, prezentációk elkészítése stb.)	Mindennapi életünk Szabályok	Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Művészetek Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség

6. évfolyam – 84 óra

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
1) A nyelv mint jelrendszer 21 óra	a) Szófajok és mondatrészek 4 óra	A szófajok rendszere: alapszófajok és viszonyszók.	Szövegek feldolgozása a szavak funkciója és jelentése alapján. A főbb szófajok elkülönítése és osztályozása. A tulajdonnevek és a belőlük képzett melléknevek helyesírásának egyszerűbb esetei.	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk	Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Élő idegen nyelv Matematika Informatika Ember és társadalom Ember a természetben Kulcskompetenciák:

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
		A mondat: a mondatrészek.	Szövegek feldolgozása a szavak mondatbeli funkciója alapján. A főbb mondatrészek elkülönítése és osztályozása. A mondatok leggyakoribb struktúráinak felismerése és modellezése. A szófajok és mondatrészek közötti összefüggések bemutatása.		Anyanyelvi kommunikáció Idegen nyelvi kommunikáció Matematikai kompetencia Természettudományos kompetencia Digitális kompetencia, Szociális és állampolgári kompetencia
	b) Az írott és a beszélt nyelv 8 óra	Az írás kialakulása és története Szóbeli és írásbeli szövegműfajok a mindennapi kommunikációban	Az első írásfajták (ókori kelet), a magyar írás és helyesírás története (javasolt feldolgozás: projektek). Gyűjtőmunkával (esetleg projektben) összeállított szöveggyűjtemény feldolgozása a pedagógus irányításával. A feldolgozás módja: dramatizált szövegek előadása, írásbeli műfajok jellemzőinek azonosítása, írásbeli szövegek megalkotása, levelezőjáték stb. Az élőszó és az írott szöveg azonos és eltérő jellemzőinek feltárása és gyakorlása (szövegszerkesztés, nyelvi forma, szövegtagolás) néhány gyakori írásos és szóbeli műfajban: (elbeszélés, leírás, jellemzés, beszélgetés, hozzászólás, kiselőadás; levél, használati utasítás stb.). Helyzetgyakorlatok a hangsúlyozás, dallam, tempó és szünettartás szerepére vonatkozóan a beszédben. A nem nyelvi kifejezőeszközök (testbeszéd) fő formái, szerepük a kommunikációban és kapcsolatuk a nyelvi kifejezőeszközökkel.	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
			Mindennapi beszédhelyzeteinkre vonatkozó helyzetgyakorlatok: kapcsolatfelvétel, véleménynyilvánítás, kérdés, kérés, beszélgetés; a nem nyelvi kommunikáció (metakommunikáció), internetes és mobilkommunikáció		
	c) Szövegfajták 9 óra	Szövegfajták sajátosságai: elbeszélő szövegek, ismeretterjesztő szövegek, dokumentum jellegű szövegek	Az elbeszélő szövegek sajátosságai (ismétlés) Ismeretközlő (magyarázó-értelmező) szövegek olvasása, szövegértési gyakorlatok. A szövegtípus jellegzetességeinek azonosítása, olvasás- és szövegértési technikák fejlesztése. (Technológiai leírások, természet- és társadalomtudományos témákkal foglalkozó ismeretterjesztő szövegek stb.) Dokumentum jellegű (nem csak nyelvi kódokat alkalmazó) szövegek olvasása, szövegértési gyakorlatok. A szövegtípus jellegzetességeinek azonosítása, olvasás- és szövegértési technikák fejlesztése. (Idetartoznak a táblázatok, grafikonok, kimutatások, menetrendek stb.)	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk Tér és idő	
2) Az infokommunikáció 10 óra	a) az internetes és mobil kommunikáció 2 óra	Az információátvitel digitális eszközei, módjai. Az elektronikus levelezés alapjai. Audio- és videotelefonálás, skype, interaktív TV.	Beszélgetés, elemzés: a hagyományos levél és telefonálás jellemzőiről. Saját e-mail cím készítése. Levél küldése, fogadása. Szituációs játék: telefonálás adott témában vagy vészhelyzetben. A telefonálás illemtana.	Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	Műveltségi területek Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Informatika Művészetek Kulcskompetenciák Digitális

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
			Beszélgetés: ki telefonált már interneten? A jellemzők (hasonlóságok, különbségek) feltárása.		Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia
	b) adatok az interneten 3 óra	Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről. Adatvédelem (alapfokon). Böngészés: hasznos honlapok, közhasznú információforrások (pl. menetrend, moziműsor, időjárás). Digitális tudásbázis-rendszer megismerése.	Szituációs játék: utazás tervezése, pl. osztálykirándulás Hová utazunk? Milyen közlekedési eszközzel? Milyen látnivalók várnak? Milyen időjárás várható? Böngészés témánként párban vagy kiscsoportban. Az adatgyűjtés közös bemutatása, a találatok, javaslatok megvitatása. Az SDT felfedezése: tantárgyi alkalmazások keresésével	Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	
	c) infotechnológia 2 óra	Csoportos kommunikációs eszközök az információ küldéséhez és fogadásához. Bepillantás a levelezőlisták, csevegőcsatornák, üzenőfalak, blogok világába. Előnyök és veszélyek. Az internetes kommunikáció szabályai, etikája	Beszélgetés, saját tapasztalatok feltárása. Ki hogyan kommunikál az interneten? A chat, blog jellemzőinek közös összegyűjtése, figyelmeztetés a veszély lehetőségeire. Közös megbeszélés: illemtan a világhálón Frontális bemutatás: on-line csevegőszoba gyermek- vagy ifjúsági témában (ha technikailag lehetséges)	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk Tér és idő	
	d) algoritmizálás 3 óra	Hétköznapi problémák felismerése, megfogalmazása	Csoportmunka: 4-5 mindennapi tevékenység feldolgozása. Egyszerű algoritmusok készítése, megfogalmazása rajzzal, szöveggel. Algoritmusok számítógépes megfogalmazása. Az algoritmusok adatainak értelmezése.	Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	
3) Az irodalom mint kommunikáció 30 óra	a) Kommunikáció a lírai műfajokban 8 óra	A legismertebb lírai műfajok (dal, leírás, életkép, óda, himnusz) kommunikációs sajátosságai	A feladó és a vevő azonosítása a lírai műfajokban: a megszólítás és a megszólított az ódában és a himnuszban. Versolvasási és -értelmezési gyakorlatok.	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk	Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Művészetek Kulcskompetenciák

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
			A lírai formanyelv sokféleségének feltárása: változatok a képiségre, zeneiségre, szerkezetre, a ritmusra, verselésre. Javasolt feldolgozás: epocha. tematikus egységekből (modulokból) felépített foglalkozások az egyes jellegzetességek tanulmányozására szakértői csoportokban (csoportos kutatás, mozaik), valamint osztálykeretben (csoportprezentációk, értékelések)		Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség
	b) Nagyepikai alkotások 12 óra	Egy-egy hosszabb epikus mű (pl. vígeposz, elbeszélő költemény, regény) feldolgozása	Két-három mű feldolgozása pl. az alábbi szempontok szerint: – a nézőpont szerepe az elbeszélésben és a leírásban – a jellemzés tartalmi és formai követelményei – elbeszélés, leírás, jellemzés – cselekmény és szerkezet – dialógus az epikus művekben Javasolt feldolgozás: epocha. tematikus egységekből (modulokból) felépített foglalkozások az egyes jellegzetességek tanulmányozására szakértői csoportokban (csoportos kutatás, mozaik), valamint osztálykeretben (csoportprezentációk, értékelések).	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk Tér és idő	
	c) Irodalom – történelem 4 óra	Történeti tárgyú irodalmi művek (balladák, regényrészletek) feldolgozása	Helyzetek, kalandok, konfliktusok, a korszakot felidéző írói eszközök, ismétlődő motívumok feltárása. A prózai és a verses elbeszélés különbségének bemutatása.	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk Tér és idő	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	d) Az irodalom határterületei 6 óra	Mitológiai és bibliai történetek, népköltészet	Mitológiai és bibliai történetek feldolgozása a tanult szempontok alapján (epikus művek jellegzetességei). A kommunikációs viszonyok sajátosságainak sokrétű feltárása. Kommunikációs viszonyok a népköltészet alkotásaiban.	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk Tér és idő	
4) Média 11 óra	a) A sajtó 4 óra	Sajtótermékek, műfajok	A sajtótermékek fajtáinak (napilap, hetilap folyóirat) és a legfontosabb publicisztikai műfajoknak (hír, kommentár, cikk, glossza, riport) a megismerése. Olvasókörökben csoportmunka, a lapok felépítésének bemutatása, a műfajok jellegzetességeinek közös feltárása és bemutatása. Csoportos kutatás és prezentáció. A nyomtatott és on-line sajtótermékek összehasonlítása.	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk Tér és idő	Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Művészetek Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Szociális Esztétikai-művészeti tudatosság
	b) Az elektronikus média 4 óra	Az elektronikus média fajtái, legfontosabb műfajai Művészet és média Multimédiás dokumentumok alapelemei	Az elektronikus média fajtáinak (tévé, rádió, internet) és legfontosabb műfajainak (pl. hírműsorok, magazinműsorok, honlapok, blogok) a megismerése. Kutatókörökben csoportmunka, a csatornák, honlapok stb. felépítésének, jellegzetes műsortípusainak bemutatása, a műfajok jellegzetességeinek közös feltárásával. Csoportos kutatás és prezentáció. Az elektronikus média sajátos műfajai: pl. videóklippek közös megtekintése és elemzése. Irányított böngészés az interneten: változatos műalkotások felkutatása	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk Tér és idő	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) A reklám 3 óra	A reklám és hirdetés fajtái, eszközei	Reklám- és hirdetéselemzések, a típusok azonosítása és jellemzése, sajtóreklám és plakátkiállítás, elektronikus médiareklám-bemutató és elemzés. Saját reklám készítése számítógéppel, pl. adott iskolai tárgy vagy esemény „népszerűsítésére”, versenyszerűen (szöveg, rajz, animáció felhasználásával) Egyszerű prezentációk.	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk Tér és idő	
5) Könyvtárhasználat 12 óra	a) Felkészülés a könyvtár önálló használatára 9 óra	Tájékozódás a különféle dokumentumtípusokban: könyvek (ismeretközlő és szépirodalmi szöveg), segédkönyvek (szótár, lexikon, enciklopédia), adattartalmakkal, azok felhasználásával.	Az év elején könyvtárprojekt: a könyvtár önálló használatának előkészítése, a könyvtár anyagának és rendszerének megismerése, térkép és (rész)katalóguskészítéssel. Az év folyamán rendszeres könyvtári gyakorlatok egy-egy célzott témában, konkrét feladattal (adat- és anyaggyűjtés, szövegek válogatása, életrajzi vázlatok, prezentációk elkészítése stb.)	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk Tér és idő	Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Művészetek Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség
	b) könyvtári informatika 3 óra	Ismerkedés az informatikai környezettel. Forráskutatás, információkeresés a helyi adatbázisban és az interneten.	A tanulmányokhoz kapcsolódó keresőkérdések megfogalmazása. Egyéni munka: médium kiválasztása, forráskutatás és felhasználás (a tanév folyamán, folyamatosan). Vita: mit használhatunk fel és hogyan? Alapvető szerzői jogi kérdések tisztázása.	Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	

Kulcsfogalmak

5. évfolyam
(fel)adó, vevő, üzenet, kód, jel, jelölő, jelölt, jelrendszer, kommunikáció,
számítógép, billentyűzet, képernyő (monitor), egér, nyomtató, projektor,
ikon, program/szoftver, fájl, mappa, jelszó, hálózat,
nyelv, beszélő, hallgató, beszédhelyzet, szövegkörnyezet; beszédhangok, hangrend, hangtörvények; hangsúly, hanglejtés, tempó, szünet;
dallam és ritmus, szótag, időmértékes verselés, ütem, ütemhangsúlyos verselés
művészet, irodalom, epika, elbeszélő műfajok, cselekmény

6. évfolyam
mondat, szó, szóelem, szófajok, mondatrészek, a szó alakja és jelentése; a szöveg, az írás, írásfajták, szövegtípusok,
digitális kommunikáció, az információátvitel digitális eszközei, személyes adat, információ,
e-mail, internet, honlap (portál), link, csevegés, blog, számítógép-függőség,
líra, lírai műfajok, alakzatok, költői képek; mitológia, a Biblia,
a sajtó, sajtótermékek, az elektronikus média,
tömegkommunikáció, média, közhasznú adatbázis, könyvtár, segédkönyvek,
SDT (Sulinet Digitális Tudásbázis)

Kiemelt kompetenciák

- Hallott és olvasott szöveg értése
- Szövegalkotás
- Helyes és kreatív nyelvhasználat
- Megfelelő szókincs
- Saját kommunikáció figyelemmel kísérése
- A helyzetnek megfelelő kommunikáció szóban és írásban
- Különféle típusú szövegek megkülönböztetése és felhasználása
- Információgyűjtés, -feldolgozás
- Esztétikai minőség tisztelete
- Mások megismerésének igénye
- Kritikus és kíváncsi attitűd
- Saját tanulási stratégia kialakítása, ismerete, értése
- A tanultak széles körű alkalmazása az élet minden területén
- A nemzeti kulturális identitás és az európai identitás kapcsolatának megértése
- Az egyenlőség és a demokrácia tisztelete
- A vallási és etnikai csoportok kulturális sokszínűségének megértése
- Egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés
- A helyi, a nemzeti, az európai és az egyetemes kulturális örökség tudatosítása
- Európa kulturális és nyelvi sokféleségének a megőrzésére irányuló igénynek a megértése

Mintamodul

Jelek dzsungelében
Kommunikáció / 5. évfolyam / A kommunikáció / A jelek világa, jelrendszerek

Módszertani ajánlás: A kommunikáció általános modelljéről tanultakból kiindulva a tanulók figyelmét a jelek világára irányítjuk. Az órai kommunikáció során rendszeresen utalunk arra, hogy mindennapjainkban sokféle jelrendszer sokféle kombinációja segítségével kommunikálunk. A modul során ezeket a jeleket, jelrendszereket tudatosítjuk a tanulókban, érzékennyé téve őket a jelek folyamatos keresésére, azonosítására, értelmezésére. A szakértői mozaik segítségével specialistákat képzünk, akik egy-egy jelcsoport kutatásával válnak szakértővé. Tudásukat a közös munkában szakértőként hasznosíthatják. A modul során akciókat szervezünk (pl. jelvadászat, rejtjelezés és rejtjelfejtő verseny stb.) – ezeket végezhetjük állandó vagy változó összetételű csoportokban, csapatokban.

	Lépéses-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	**Ráhangolódás**				
	a) Mi volt a jeled? Óvodai, alsó tagozatos jelek bemutatása, jellemzése. Hasonlít-e a jel a jelöltre? Az otthonról hozott óvodáskori képek és rajzok (jelek) segítségével megtörténik a jelek és a jelöltek játékos azonosítása. Ezután a jelek és a jelöltek közötti hasonlóság (utalás, érintkezés) meglétéről vagy hiányáról szóló beszélgetés. (Ha a tanulók hoznak óvodáskori képeket is, kitérhetünk az egyén változásaira a két adott életkor közötti időszakban.)	**Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom **Kulcskompetenciák** Kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás Szociális: együttműködés, egymásra figyelés Hatékony tanulás: érdeklődés felkeltése, motiváció	Szabályok Mindennapi életünk Tér és idő Tanulás- és gondolkodásfejlesztés	Játékos formában is földolgozható (activity, barkochba stb.).	Előzetesen elkészített rajzok. Óvodáskori fényképek.
	b) Jelek körülöttünk A tanulók négy-hatfős csoportokban összegyűjtik az osztályban, iskolában található jeleket. Ha versenyeztetjük a csoportokat, az a csoport győz, amelyik a legtöbb jelet összegyűjtötte. Ezután csoportosítják a jeleket aszerint, hogy a jelelő és a jelölt között van-e formai, hangulati stb. kapcsolat (hasonlóság, érintkezés). A csoportokat különböző színekkel felírják egy megfelelő	**Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek **Kulcskompetenciák** Kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás Információgyűjtés, -feldolgozás Helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés Szociális: együttműködés, egymásra figyelés Hatékony tanulás:	Szabályok Mindennapi élet Tanulás- és gondolkodásfejlesztés	Kooperatív csoportmunka	Csomagolópapír (vagy flipchart-papír), színes filctollak

	Lépéses-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	méretű papírlapra. A feladat végén egybevetik a csoportosításokat, megbeszélik az esetleges eltéréseket.	információk gyűjtése, értelmezése, csoportba rendezés adott szempont szerint, a figyelem összpontosítása			
2.	**Feldolgozás**				
	a) A jelölő és a jelölt Az előzőekben összegyűjtött példák alapján a jelek legáltalánosabb tulajdonságainak megfogalmazása (jelölő vagy jeltest és jelölt viszonya, a jel önmagán túlmutató, általánosító szerepe).	**Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom **Kulcskompetenciák** Kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás Hatékony tanulás: a figyelem összpontosítása	Szabályok Mindennapi életünk Tanulás- és gondolkodásfejlesztés	Frontális osztálymunka	Táblai rajz a jel általános modelljéről
	b) Látjuk, halljuk, tapintjuk (a jelek és az érzékszervek, a jel érzékelhetősége) A tanulók csoportokban jeleket gyűjtenek annak megfelelően, hogy mely érzékterülethez tartoznak a jelölők. Ki kell emelni, hogy a jel fontos tulajdonsága az érzékelhetőség. Az összegyűjtött jeleket vagy listázzák a csoportok, vagy játékos módszerekkel bemutatják, illetve kitalálják a másik csoport jeleit.	**Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Művészetek **Kulcskompetenciák** Kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás Információgyűjtés, -feldolgozás Helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés Szociális: együttműködés, egymásra figyelés Hatékony tanulás: információk gyűjtése, értelmezése, csoportba rendezés adott szempont szerint, a figyelem összpontosítása	Szabályok Mindennapi életünk Tanulás- és gondolkodásfejlesztés	Kooperatív csoportmunka, pantomim, „most mutasd meg” játék, körülírás, rajz, barkochba stb.	Otthoni felkészülés esetén hangfelvételek, CD lejátszó
	c) Jelrendszerek A KRESZ-táblák azonosítása a jelzés típusa szerint (figyelmeztető, tiltó stb.). A jelek egymáshoz való viszonyának megbeszélése (közösen), kombinációs lehetőségeik értelmezése, majd alkalmazása. (A tanulók csoportokban	**Műveltségi területek** Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek **Kulcskompetenciák** Kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás Információgyűjtés, -feldolgozás Helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés	Szabályok Mindennapi életünk Tanulás- és gondolkodásfejlesztés	Közös osztálymunka, csoportmunka	KRESZ-táblák (játékkártyák, rajzok, projektorral kivetített képek)

	Lépéses-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	lehetséges és lehetetlen jelkombinációkat alkotnak, egy másik csoport megmagyarázza, miért jó vagy rossz a kombináció.) Játék: a KRESZ-táblák áthelyezése. A tanulók csoportokban különböző idegen környezetekben helyezik el a KRESZ-táblákat, egy másik csoport értelmezi az új kontextus által teremtett új jelentést.	Hatékony tanulás: következtetés részekből az egészre, csoportosítás, kombinációk megalkotása Szociális kompetencia: Normatudat, a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése			
	d) Hasonlít – nem hasonlít? (Jeltípusok) A tanulók csoportokban összegyűjtik a hasonlóságon (egy-egy csoport), az érintkezésen (egy-egy csoport) és a megegyezésen (egy-egy csoport), alapuló táblákat, majd a gyűjteményt kiegészíthetik más jelekkel. Ezután közösen (osztály) egyeztetik és értelmezik a megoldásokat.	**Műveltségi területek** Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek **Kulcskompetenciák** Kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás Információgyűjtés, -feldolgozás Helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés Hatékony tanulás: következtetés részekből az egészre, csoportosítás, kombinációk megalkotása	Szabályok Mindennapi életünk Tanulás- és gondolkodásfejlesztés	Közös osztálymunka, csoportmunka	KRESZ-táblák (játékkártyák, rajzok, projektorral kivetített képek)
3.	**Értékelés**				
	a) Jelek mindenütt Minden tanuló elkészíti egy általa választott terület (tantárgy, foglalkozás, szabadidős tevékenység) jelrendszerének elemzését, illetve ennek prezentációját (otthoni gyűjtőmunka egyéni választás alapján). Lehetséges megoldások: matematikai jelek, térképjelek, zenei jelek, turistajelek, illetve egyéni érdeklődés és hobby alapján további rendszerek). Az órán egy-két azonos, többek által választott jelrendszert csoportosan mutatnak be a tanulók, az egyedi választások közül a	**Műveltségi területek** Bármely műveltségterület megjelenhet **Kulcskompetenciák** Kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás Információgyűjtés, feldolgozás Helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, Saját kommunikáció figyelemmel kísérése Matematikai kompetencia: Számok, mértékek és struktúrák, alapműveletek, alapvető matematikai reprezentációk fejlődő ismerete Hatékony tanulás: következtetés részekből	Szabályok Mindennapi életünk Tanulás- és gondolkodásfejlesztés (opcionálisan bármely terület)	Egyéni gyűjtő és alkotómunka, egyéni vagy csoportos prezentáció, közös értékelés	Prezentációs eszközök a létrejött bemutatóknak és az iskola felszereltségének függvényében

	Lépéses-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	legérdekesebbeket egyénileg mutatják be. A bemutatókat az egész osztály értékeli.	az egészre, csoportosítás, kombinációk megalkotása, A tanultak széles körű alkalmazása az élet minden területén			
	b) Mit tanultunk? A tanulók négy-hatfős csoportokban nyolc-tíz tételmondatban megfogalmazzák a számukra legfontosabb új ismereteket, összefüggéseket. A csoportok sorban felolvassák tételmondataikat, és a legtöbb csoport által megfogalmazottakat a tanár – vagy egy diák – fölírja a táblára, a tanulók leírják füzetükbe.	**Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom **Kulcskompetenciák** Kommunikáció: Szövegalkotás Helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés Szociális: együttműködés, egymásra figyelés Hatékony tanulás: csoportba rendezés adott szempont szerint, a figyelem összpontosítása	Szabályok Mindennapi életünk Tanulás- és gondolkodásfejlesztés	Kooperatív majd közös önértékelés	Prezentációs eszközök

Mintaprojekt

A média világa
Kommunikáció / 6. évfolyam / Média

A projekt célja	A sajtó, az elektronikus média és a reklámok működésének megismerése. A sajtótermékek és az elektronikus média típusainak, műfajainak kutatása és elemzése. A reklám hatásmechanizmusának feltárása.
Időkeret	11 óra

Módszertani ajánlás: Egy nagyobb projekt keretében három kisebb projektben dolgoznak a tanulók, így a teljes Média témakört projekt módszerrel dolgozva föl. A projektek összevonhatók, illetve egy-egy téma önálló projektként is földolgozható, míg a másik kettő (vagy csak az egyik) más módszerrel közelíthető meg.

I. A sajtó

	Lépések–tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	**Tervezés, előkészítés**				
	A tanulók hatfős csoportokban dolgoznak. Minden csoport választ magának egy témát (az alábbiak csak ajánlások, ezektől eltérő témát is földolgozhatnak a tanulók). A projekt célja a téma felkutatása és bemutatása az osztálynak a csoport által választott formában (poszter, tabló, album, faliújság, prezentáció, diasorozat, film, montázs, interjú stb.). A tervezés szakaszában elvégzendő feladatok: a részfeladatok elosztása, a határidők rögzítése, szükség esetén párok kialakítása. A szakasz végére projektterv készül előre megadott minta (sablon) alapján. Témajavaslatok: – a sajtó története (a kezdetek) – a sajtó műfajai (hír, cikk, glossza, riport stb.) – a mai magyar napilapok – a mai magyar hetilapok – a mai magyar folyóiratok – ifjúsági lapok – a helyi sajtó (megyei, városi lapok) Megjegyzés: az első három téma kidolgozása valamelyik csoport számára kötelező.	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Művészetek **Kulcskompetenciák** Kommunikáció: Szövegértés, szövegalkotás, helyes és kreatív nyelvhasználat, megfelelő szókincs, a helyzetnek megfelelő kommunikáció szóban és írásban, különféle típusú szövegek megkülönböztetése és -felhasználása, Információgyűjtés és feldolgozás Szociális: együttműködés közös cél érdekében, demokratikus magatartás Esztétikai-művészeti tudatosság: Az esztétikum mindennapokban betöltött szerepének a megértése	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk Tér és idő	projekt	Internet, könyvtár, helytörténeti múzeum vagy kiállítás, gyűjtemény
2.	**Kidolgozás**				
	A csoportok a tervek alapján kutató és gyűjtőmunkát végeznek. Érdemes a csoporton belül további részfeladatokat vagy kutatási módszereket kijelölni (pl. egy-egy műsortípus figyelése, naplózása, felvétel készítése stb.)				

	Lépések–tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	Az adatgyűjtés után a bemutató elkészítése következik. A megszerzett adatokat, az előre megbeszélt formában feldolgozzák, és előkészítik a bemutatót.				
3.	**Lezárás, prezentáció, értékelés**				
	A projekt zárásaként a csoportok bemutatják a többieknek az elkészült produktumokat. Az értékelés többféleképpen történhet: a) A csoportok pontozzák a többi csoport bemutatóját és a végén a pontok összesítése után eredményt hirdetnek. b) Az egyes bemutatókat a többi csoport szóban értékeli (csoportban), majd a csoport egy tagja ismerteti a megállapításokat.				

II. Az elektronikus média

	Lépések–tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	**Tervezés, előkészítés**				
	A tanulók ugyanazokban a 6 fős csoportokban dolgoznak. Minden csoport ugyanazt a témát dolgozza föl. A projekt célja a téma felkutatása és bemutatása az osztálynak a csoport által választott formában (poszter, tabló, album, faliújság, prezentáció, diasorozat, film, montázs, interjú stb.). Egy bemutatási módot csak egy csoport választhat. A tervezés szakaszában elvégzendő feladatok: a részfeladatok elosztása, a határidők rögzítése, szükség esetén párok kialakítása. A szakasz végére projektterv készül előre megadott minta (sablon) alapján.	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Művészetek **Kulcskompetenciák** Kommunikáció: Szövegértés, szövegalkotás, helyes és kreatív nyelvhasználat, megfelelő szókincs, a helyzetnek megfelelő kommunikáció szóban és írásban, különféle típusú szövegek	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk Tér és idő	projekt	televízió, rádió, Internet

	Lépések–tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	Témajavaslatok: – az elektronikus média története (a kezdetek) – az elektronikus média fajtái (rádió, televízió, internetes hírportálok stb.) – a televízió információs műsorai (hírműsorok, magazinműsorok) – rádiócsatornák – hírportálok – helyi elektronikus média (helyi rádiók, TV-k, honlapok) egyéb	megkülönböztetése és felhasználása, Információgyűjtés és -feldolgozás Szociális: együttműködés közös cél érdekében, demokratikus magatartás Esztétikai-művészeti tudatosság: Az esztétikum mindennapokban betöltött szerepének a megértése			
2.	**Kidolgozás**				
	A csoportok a tervek alapján kutató és gyűjtőmunkát végeznek. Érdemes a csoporton belül további részfeladatokat vagy kutatási módszereket kijelölni (pl. egy-egy műsortípus figyelése, naplózása, felvétel készítése stb.) Az adatgyűjtés után a bemutató elkészítése következik. A megszerzett adatokat, az előre megbeszélt formában feldolgozzák, és előkészítik a bemutatót.				
3.	**Lezárás, prezentáció, értékelés**				
	A projekt zárásaként a csoportok bemutatják a többieknek az elkészült produktumokat. Az értékelés többféleképpen történhet: a) A csoportok pontozzák a többi csoport bemutatóját és a végén a pontok összesítése után eredményt hirdetnek. b) Az egyes bemutatókat a többi csoport szóban értékeli (csoportban), majd a csoport egy tagja ismerteti a megállapításokat.				

III. A reklám

	Lépések–tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	**Tervezés, előkészítés**				
	A tanulók hatfős csoportokban dolgoznak. Minden csoport választ magának egy médiaterületet, amelynek reklámanyagát, figyelemfelkeltő eszközeit, hatásmechanizmusait feldolgozza. A projekt célja a téma felkutatása és bemutatása az osztálynak a csoport által választott formában (poszter, tabló, album, faliújság, montázs, prezentáció, diasorozat, film, interjú, hangfelvétel, hangmontázs stb.) A tervezés szakaszában elvégzendő feladatok: a részfeladatok elosztása, a határidők rögzítés, szükség esetén párok kialakítása. A szakasz végére projektterv készül előre megadott minta (sablon) alapján. Médiaterületek: – a nyomtatott sajtó – nyilvános reklámhordozók (reklámtáblák, járművek stb.) – rádióreklámok – televízióreklámok – internetes reklámok	Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek Művészetek Kulcskompetenciák Kommunikáció: Szövegértés, szövegalkotás, helyes és kreatív nyelvhasználat, megfelelő szókincs, a helyzetnek megfelelő kommunikáció szóban és írásban, különféle típusú szövegek megkülönböztetése és felhasználása, Információgyűjtés és -feldolgozás Szociális: együttműködés közös cél érdekében, demokratikus magatartás Esztétikai-művészeti tudatosság: Az esztétikum mindennapokban betöltött szerepének a megértése	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk Tér és idő	projekt	Sajtótermékek, televízió, rádió, Internet, könyvtár
2.	**Kidolgozás**				
	A csoportok a tervek alapján kutató és gyűjtőmunkát végeznek. Érdemes a csoporton belül további részfeladatokat vagy kutatási módszereket kijelölni (pl. tematikus csoportosítás, azonos termék-fajták reklámjainak összehasonlítása, a reklámok csoportosítása a hatás-mechanizmus alapján: humoros, érzelmekre ható stb.)				

	Lépések–tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	Az adatgyűjtés után a bemutató elkészítése következik. A megszerzett adatokat, az előre megbeszélt formában feldolgozzák, és előkészítik a bemutatót.				
3.	**Lezárás, prezentáció, értékelés**				
	A projekt zárásaként a csoportok bemutatják a többieknek az elkészült produktumokat. Az értékelés többféleképpen történhet: a) A csoportok pontozzák a többi csoport bemutatóját és a végén a pontok összesítése után eredményt hirdetnek. b) Az egyes bemutatókat a többi csoport szóban értékeli (csoportban), majd a csoport egy tagja ismerteti a megállapításokat. A projekt kiegészülhet saját reklámok elkészítésével. Ezt a feladatot végezhetik a már összeszokott csoportok, de erre a feladatra új összeállítású csoportok is létrejöhetnek.				

MINDENNAPI ÉLETÜNK

A Mindennapi életünk tudás- és képességterületen azokkal az ismeretekkel és képességekkel ismerkednek meg a tanulók – illetve rendezik, rendszerezik az e területen már megszerzett tapasztalataikat –, amelyek a mindennapi életünkhöz kötődnek. E területen olyan ismeretek és képességek sajátos együttesét kapcsoltuk össze, amelyekre a mindennapi életünk során van szükségünk. A szükséges tudásokat és képességeket ennek megfelelően integráltuk a különböző hagyományos tantárgyak tartalmaiból és kiegészítettük a Kerettanterven túli, e problémakörbe tartozó ismeretekkel, képességekkel is.

Az első nagy témakör az emberi együttélést lehetővé tevő szabályok, a szokások, hagyományok, az illem, az erkölcs és a jog területeivel foglalkozik. Ennek keretében a tanulók gyűjtőmunka során rendszerezik az egyéni, családi, helyi szokásokról, hagyományokról, a hazánkban élő nemzetiségek, etnikumok szokásairól, a viselkedési szabályainkról, az erkölcsről és a jogról meglevő ismereteiket, és összekapcsolják azokat a különböző módon szervezett tanulás (gyűjtőmunka, interjúk, projektek, szituációs gyakorlatok, dramatizálás, irodalmi művek feldolgozása, gyermekfilozófia stb.) során megszerzett új ismeretekkel és képességekkel.

A második nagy egységben – koncentrikusan táguló körökben – az emberi együttélés során keletkező kapcsolatokkal foglalkoznak a tanulók: barátság, párkapcsolatok, család, közösségi kapcsolatok (iskola, munkahely, lakóhely), s az együttélés során felmerülő ügyek intézésével kapcsolatos ismereteket és képességeket sajátítanak el. A tanulásszervezés itt is hasonló módon – gyűjtő és rendszerező munka, interjúzás, esetek és irodalmi példák dramatizálásával, projekt keretében, nagyrészt csoportos munkavégzéssel – történik.

A harmadik témakör a társadalomról szól, a gazdaság, a társadalmi rétegződés és a kultúra szempontjaiból közelíti meg a témát. Itt is az előzőekben már hivatkozott, modern tanulásszevezési eljárásokkal végzik a tanulók a feldolgozást.

A Kerettanterv Mindennapi életünk tudás- és képességterületében a témakörökön belül tárgyalt témák részletezett tartalmakkal jelennek meg, s ezekhez javasolt tevékenységek kötődnek. Témakörönként jelzi a Kerettanterv a NAT kapcsolódásokat: a műveltségi területekhez és a kulcskompetenciákhoz, s témaszinten adja meg a többi TKT-hez való kapcsolódásokat.

Az OKM által az alapfokú nevelés-oktatás alapozó szakaszára ajánlott Kerettanterv korábbi tantárgyaiból a Mindennapi életünk TKT-ba áthozott tartalmakra néhány példa: Magyar nyelv és irodalomból az „Eligazodás a mindennapi élethelyzetekben” témakörből a „Mindennapi beszédhelyzeteink” tartalmat, „Az együttélés alapvető szabályai” témakör „Illem” témája tartalmazza. A Földrajz „Gazdaság–gazdálkodás” tananyagból „Utazás, vásárlási, fogyasztási szokásaink, a család gazdálkodása – bevétel, kiadás” tartalmakat a „Kapcsolataink” témakörben a „Család” témában szereplő projektfeladat keretében tárgyaljuk. Informatikából az „Informatika-alkalmazói ismeretek” szinte minden formája (szövegszerkesztés, multimédiás elemek, internet használat) megtalálható a Mindennapi életünk TKT-ban: pl. „Az együttélés alapvető szabályai”-ban a „Szokás” témában és a „Társadalom” témakör „Kultúra” témájában. A technika és életvitel tantárgyból az „egészséges életmód” tartalom megtalálható a „Kapcsolataink” témakörben a „Család” témában szereplő projektfeladatban, valamint „Társadalom” témakör „Kultúra” projektjében.

5. évfolyam – 86 óra

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
1. Az együttélés alapvető szabályai óraszám: 40	a) Szokás, hagyomány 12 óra	Egyéni – családi - helyi szokások, minták, hagyományok ismerete és tisztelete. Magyarországon élő nemzetiségek, etnikumok szokásai, hagyományai Miért alakulnak ki a szokások, mi a társadalmi funkciójuk?	Egyéni és családi szokások egyéni gyűjtése. Helyi szokások, hagyományok csoportos gyűjtése (interjúzás, kutatás, internet és könyvtár használattal), csoportosítása, megbeszélése, dramatizálása, rajzos ábrázolása – kiállítás Projekt módszerrel történő feldolgozás: a csoportok a kiválasztott társadalmi csoport étkezési, öltözködési, kulturális (zene, tánc, népművészet) stb. szokásait, hagyományait gyűjtik (interjúzás, kutatás, internet és könyvtár használattal, digitális fotók, filmrészletek készítésével), és valamilyen produktum formájában prezentálják a többieknek. A végén egyéni és csoportos önértékelés a projektmunkában való részvétel szempontjából. Beszélgetés	Szabályok, Tér és idő Kommunikáció Szülőföldünk Informatika Tanulás- és gondolkodás-fejlesztés	Műveltségi területek Informatika Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Művészetek Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció: Hallott és olvasott szöveg értése Szövegalkotás Helyes és kreatív nyelvhasználat Megfelelő szókincs Saját kommunikáció figyelemmel kísérése Helyzetnek megfelelő kommunikáció szóban és írásban Különféle típusú szövegek megkülönböztetése és felhasználása Információgyűjtés, -feldolgozás Helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés Kritikus és építő jellegű párbeszédre való törekvés Esztétikai minőség tisztelete Mások megismerésének igénye Matematikai

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Illem 4 óra	Mindennapi életünk viselkedési szabályai Kapcsolatfelvétel (személyes, telefonos és internetes, különböző korosztályokkal), véleménynyilvánítás, kérdés, kérés, beszélgetés. Az elemi udvariassági és viselkedési formák ismerete és használata	Csoportos gyűjtés, csoportosítás, megbeszélés Szituációs gyakorlatok, dramatizálás	Szabályok, Kommunikáció Informatika Tanulás- és gondolkodás-fejlesztés	kompetencia: Érvek láncolatának követése és értékelése Az igazság tisztelete Logikus okok keresése Természettudományos kompetencia: Etikai kérdések iránti érdeklődés Kritikus és kíváncsi attitűd Digitális kompetencia: Számítógépes alkalmazások a tanulás és a kutatás terén Információkeresés, gyűjtés, feldolgozás, kritikus alkalmazás Kulturális-, társadalmi-, szakmai célokat szolgáló közösségekben való részvétel A hatékony, önálló tanulás: Alapvető írás, olvasás, számolás, IKT-eszközhasználat képességek Új ismeretek, elsajátítása, feldolgozása és beépítése. A tanulás iránti motiváció folyamatos fenntartása A figyelem összpontosítása
	c) Erkölcs 14 óra	Mibenléte, társadalmi szerepe, az értékek pluralizmusa, a másság elfogadása, szándék és következmény, cél és eszköz problematikája.	Erények és értékek csoportos gyűjtése, közös értelmezése, csoportosítása, beszélgetés Erkölcsi normák, szabályok gyűjtése, megbeszélése (Javasolt kérdések: Honnan származnak ezek a szabályok? Hogyan, miért válhattak szabállyá? Mindenkire vonatkoznak? Vannak köztük rossz szabályok is? Ha igen, miért rosszak – igazságtalanok, lehetetlen mindig betartani őket, az emberek sokszor megszegik őket? Rossz-e az a szabály, amelyet az emberek rendszeresen megszegnek?) Olyan irodalmi alkotások szereplői, mesehősök gyűjtése, akik különösen jeleskednek valamely erény gyakorlásában Csoportos levélírás – szövegszerkesztővel: egy másik világ lakóinak, melyben megmagyarázzák a különböző erényeket, és, hogy a Föld lakói miért tartják be, illetve időnként miért szegik meg az erkölcsi normákat. Ebben, hozzanak példákat is az idegenek számára, hogy könnyebben megértsék.	Szabályok, Kommunikáció Tanulás- és gondolkodás-fejlesztés	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
			Különböző erényekkel, értékekkel, szándék és következmény, cél és eszköz viszonyával kapcsolatos történetek, esetek feldolgozása a gyermekfilozófia módszerével: Gyermekfilozófia/„kérdező közösség” – Az egyik legjobb módja a kritikai gondolkodás fejlesztésének. A módszer amellett, hogy kooperatív, önismeret- és önbizalom-növelő, motiválja a tanulókat, megtanít kérdezni, a problémákat felismerni, kultúráltan vitatkozni, egymásra figyelni, szöveget értelmezni és alkotni, lényeget kiemelni, érvelni, a fogalmakat pontosítani, definiálni. A módszert alkalmazva a tanár új szerepbe kerül: facilitátorként maga is részese, egyik szereplője a beszélgetésnek, aki csak akkor veszi át az irányítást és csak addig, amikor és amíg az a beszélgetés során (esetleges elakadásakor) feltétlenül szükséges. A kérdező közösség módszerének jellemzői: o Ülésrend – mindenki láthasson mindenkit (kör vagy patkó alakban célszerű ülni) o Gondolatébresztő szöveg (mese, történet vagy szakszöveg), film, újságcikk, színdarab, kép vagy akár az osztályban történt eset, amelyből a beszélgetés, vita kiindul o Mindenki által elfogadott szabályok pl. egyszerre csak egy beszél, nem lehet kinevetni a másikat, nem lehet közbeszólni, amíg a másik beszél, a véleményt, álláspontot meg kell indokolni. o Kérdezés: mindenki kérdezhet, de nem kötelező kérdezni, egyetlen kérdést sem lehet buta kérdésnek tekinteni stb. A kérdések, megvitatandó témák összegyűjtése után közösen választják ki, hogy melyekkel szeretnének foglalkozni. A beszélgetés az adott témáról addig tart, amíg van még megvitatandó kérdés, probléma. o Gondolkodási idő – mindig elég időt kell hagyni arra, hogy a tanulók végiggondolhassák a feltenni kívánt kérdéseket, illetve érvelhessenek a vita során. Összegzés – a vita végén mindig át kell tekinteni a vita gondolatmenetét, a legfontosabb csomópontjait, álláspontokat és azt is, hogy mit tanultak belőle.		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	d) Jog 8 óra	Mibenléte, társadalmi szerepe, erkölccsel való összevetése. Jogegyenlőség.	Jogi esetek gyűjtése – ismeretségi körből, internetről, újságokból, csoportosításuk, megbeszélés Olyan szituációk átélése, amelyben a különböző csoportoknak nem egyenlők az esélyei. [pl. ugyanannak a képnek a kirakása különböző számú darabra vágva, vagy egy ügyességi versenyfeladatban a különböző csoportoknak más-más (nehezített és könnyített) feladatleírást adunk.] Olyan hátrányos helyzetek átélése, melyben a tanulók megtapasztalják, hogy mit jelent így élni (pl. bekötött szemmel csinálni valamit, csak egyik kezünket használni valamihez, kerekes-székkel közlekedni). Az egyenlőtlenség megtapasztalásából fakadó élmények megbeszélése. Mik az emberi jogok? – Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának csoportos feldolgozása poszter készítéssel. Beszélgetés a jogegyenlőségről – történelmi ismeretek felelevenítése	Szabályok, Tér és idő Kommunikáció Szülőföldünk Informatika Tanulás- és gondolkodás-fejlesztés	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
		Emberi jogok Gyermeki jogok.	Ha vannak emberi jogok, miért kellettek a gyermeki jogok? Miért kell a gyermekeknek külön védelmet biztosítani? A Gyermekek Jogairól Szóló ENSZ Egyezmény gyereknyelven írott szövegének feldolgozása az UNICEF magyar honlapjáról (http://www.unicef.hu/gyermekjog-egyezmeny.jsp): Az Egyezményben említett összes jog kigyűjtése pármunkában. A jogokról lista készítése. 4 fős csoportokban a párok által készített listák egyeztetése. Osztályszintű megbeszélés, közös osztálylista készítés. Különböző gyermekjogi esetek, történetek feldolgozása a gyermekfilozófia illetve a drámapedagógia módszerével az előzőekben készült lista segítségével.		
	e) Összegzés 2 óra	Miről szól az együttéléstan?	Egyéni munkában fogalmazás készítése: Élet egy szabályok nélküli társadalomban címmel Osztályszintű beszélgetés: Miről volt szó az elmúlt órákon? Milyen szabályok teszik lehetővé a társadalmi együttélést? Milyen viszonyban vannak ezek egymással? Mik azok a legfontosabb tudások és képességek, amikre az elmúlt órák során szert tettünk? Közös vázlat készítése, rögzítése.		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
2. Kapcsolatok óraszám: 84 Ebből 46 óra az 5. évfolyamon 38 óra a 6. évolyamon	a) barátság 8 óra	Tartalma, korlátai, konfliktusai	Barátsággal kapcsolatos közmondások csoportos gyűjtése, osztályszintű megbeszélése. Csoportos, majd osztályszintű beszélgetés a barátságról (javasolt kérések: Kellenek-e az embernek a barátok, s ha igen miért, ha nem miért nem? Mi a különbség barátság és haverság között? Mire jó a barátság? Lehetne-e barátok nélkül élni, milyen lenne az? Vannak-e a barátságnak korlátai, mit tehet meg az ember a barátjáért és mit nem? Hogyan keletkezik a barátság? Lehetséges-e fiú és lány közti barátság? Van-e különbség fiú-lány, fiú-fiú, lány-lány barátság között? Lehetséges-e barátság, szülő-gyerek, tanár-diák, gyerek felnőtt között?) Vers, történet, élménybeszámoló írása (szövegszerkesztővel) egy olyan esetről, amikor valaki valamit megbocsát a barátjának. Szituációk, konfliktus helyzetek feldolgozása – irodalmi művek, filmek alapján dramatikus eszközökkel (pl. Vámos Miklós: Kisfiúk és nagyfiúk)	Szabályok, Tér és idő Kommunikáció Szülőföldünk Informatika Tanulás- és gondolkodás-fejlesztés	Műveltségi területek: Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Informatika Művészetek Ember a természetben Életvitel Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák: Anyanyelvi kommunikáció: Hallott és olvasott szöveg értése Szövegalkotás Helyes és kreatív nyelvhasználat Megfelelő szókincs Saját kommunikáció figyelemmel kísérése Helyzetnek megfelelős kommunikáció szóban és írásban Különféle típusú szövegek megkülönböztetése és felhasználása Információgyűjtés, feldolgozás Helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés Kritikus és építő jellegű párbeszédre való törekvés Esztétikai minőség tisztelete Mások megismerésének igénye Matematikai kompetencia: Érvek láncolatának követése és értékelése

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) párkapcsolat 6 óra	Szimpátia, együtt járás, szerelem, szex. A szexuális kapcsolatok szépségei, problémái, veszélyei (AIDS). Az élettársi kapcsolat, családalapítás, tudatos családtervezés, fogamzásgátlás, abortusz.	Esetek, filmek, történetek, statisztikák csoportos feldolgozása a jelzett témákban, majd a többiek számára való prezentációja, osztályszintű megbeszélés Írjanak a tanulók elbeszélést magukról „Az én családom 20 év múlva”	Kommunikáció Informatika Tér és idő Tanulás- és gondolkodás-fejlesztés	
	c) család 20 óra	A család témakör feldolgozása projektmódszerrel Én és a családom	Ki vagyok én – kérdéskör megvitatása Ajánlott kérdések: mitől vagyok én én, ugyanaz voltam-e csecsemőként és ugyanaz leszek-e középkorúként és idős emberként, ugyanaz lennék-e, ha más lenne a nevem, a külsőm (arcom, a hajam színe, magasságom, súlyom), a gondolataim, az ujjlenyomatom, a szüleim, ha másutt születtem volna, ha mindenki azt gondolná, hogy más vagyok. Családkutatás interjúzással, családfakészítés (esetleg internetes programmal), családtörténetek gyűjtése, önkéntes ismertetése. Családom egy napja – ki mit csinál, miért csinálja – egyéni munka.	Szabályok, Tér és idő Kommunikáció Szülőföldünk Informatika Tanulás- és gondolkodás-fejlesztés	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
		Családi viszonyok szituációs modellezése Jellemző konfliktushelyzetek a családban és kezelésük (szülő–gyerek, generációs, pénz utáni hajsza, válás stb.)	Csoportmunkában- minden csoport mást csinál: 1. Családi otthon – funkció, forma és esztétikum szerinti – tervezése a modellezett család, szükségleteinek és ezeken túlmutató igényeinek, életmódjának figyelembevételével. 2. A háztartási munkák megosztásának megtervezése – a modellezett család életmódjának megfelelően 3. Családi gazdálkodás, költségvetés tervezése a modellezett család bevétele, kiadásai, szükségletei, életvitele figyelembevételével. 4. Heti étrend tervezése a modellezett család költségvetésének és az egészséges táplálkozás kívánalmainak figyelembe 5. Hosszú hétvége – a modellezett család utazásának megtervezése. Esetek, irodalmi példák feldolgozása a drámapedagógia módszereivel – csoportmunkában. Döntési dilemmák megvitatása.		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
		A gyermek – helye a családban, a család szerepe a szocializációban – történeti változásai, ma Családtípusok Projektzárás: prezentációk, értékelés	A csoportok a különböző korok szempontjából kutatják a kérdést A csoportok a különböző családtípusokat vizsgálják (internet, könyvtár, filmek, irodalmi élmények felhasználásával): hagyományos nagycsalád, nukleáris család, egyszülős család, szinglik, homoszexuálisok házassága A csoportok prezentációinak értékelése – önértékelés és közös értékelés		
	d) közösségi kapcsolatok 12 óra	Iskola	Tervezzünk ideális iskolát! (célja, funkciója, tanulási-tanítási módszerek, tantárgyak, jutalmazás-büntetés) – csoportmunkában, osztályszintű megvitatás, konszenzusos közös terv elfogadás A tanulók jogai és kötelességei – csoportos gyűjtés, osztályszintű lista készítése. A listának az iskola házirendjével (És esetleg – tanári segítséggel – a Közoktatási törvénnyel való összevetése) Beszélgetés: Van-e lehetőség a tanulók érdekeinek érvényesítésére az iskolában? Mik a diákönkormányzat érdekérvényesítési lehetőségei, eszközei. Különbözők-e az alsósok és a felsősök helyzete ebből a szempontból? Amennyiben van az iskolában működő diákönkormányzat, akkor a tanulók projektmunkában felmérik az iskolájukban működő diákönkormányzat helyzetét, tevékenységét, valamint azt is, hogy mit várnak a diákok a DÖK-től, s javaslatokat fogalmaznak meg arra nézve, hogy mely területen tehetne még többet/valamit a diákönkormányzat	Szabályok, Kommunikáció Informatika Tanulás- és gondolkodás-fejlesztés	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
			„Az iskolabíróság – konfliktuskezelés precedens elv alapján”. Ebben a foglalkozásban az SDT Állampolgári ismeretek fejezetében Partneri együttműködés az iskolában, Az iskolabíróság címszó alatt (http://sdt.sulinet.hu/Player/default.aspx?g=3d7b3d1e-8c23-40f3-b6ab-ab598787fcfe&cid=cabbd152-8e9b-499f-8680-92da8c78381d) a kárhelyreállító konfliktuskezeléssel, egy konkrét iskolabíróság munkájával ismerkedhetnek meg a tanulók abból a célból, hogy gondolkodjanak azon, hogyan lehetne az itt megismert hozzáállást a saját közösségeik gyakorlatába beépíteni. Esetfeldolgozás és dramatikus játék.		

6. évfolyam – 82 óra

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	Kompetencia NAT kapcsolódás
2. Kapcsolatok folytatás 38 óra a 6. évfolyamon	d) közösségi kapcsolatok 28 óra	Munkahely Lakóhely – helyi társadalom	Az iskola, mint munkahely – kiscsoportos gyűjtés: kik dolgoznak az iskolában, mi a feladatuk, megbeszélés. Szülők, ismerősök munkahelye, ki mit csinál ott, miért felelős, milyen munkarendben dolgozik, szereti-e, így képzelte-e régen az életét (ha munkanélküli szülők vannak, akkor régebbi foglalkozásukról, a munkanélküliségük okairól, a munkanélküliek helyzetéről) – egyéni interjúzás alapján fogalmazás készítése Feldolgozás projektmunkában – Lásd: mintaprojekt	Szabályok, Tér és idő Kommunikáció Szülőföldünk Informatika Tanulás- és gondolkodás-fejlesztés	Ugyanaz mint Kapcsolatok 5. évfolyam

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	Kompetencia NAT kapcsolódás
	e) ügyeink intézése 8 óra	A mindennapi élet kisebb-nagyobb ügyeink intézése	Feldolgozás csoportmunkában, akár versenyszerűen is megszervezhető. Értékelési szempont lehet a gyorsaság, a pontos információ, a helyes kitöltés, illetve az ügyes, ötletes dramatizálás. lakcímbejelentő, útlevél kérelem, csekk, ajánlott vény stb. kitöltése menetrend, térkép értelmezése (konkrét úti cél, időpont, ár, hely stb.) telefonos, e-mailes, internetes információkérés/keresés, ügyeletes orvos, mentő, tűzoltók, rendőrség értesítése – a tanulók által kitalált dramatikus játékkal	Szabályok, Kommunikáció Szülőföldünk Informatika Tanulás- és gondolkodás-fejlesztés	
	f) Összegzés 2 óra	Miről szólt a Kapcsolatok?	Egyéni munkában fogalmazás készítése: Élet egy lakatlan szigeten címmel, annak bemutatásaként, hogy milyen kapcsolatai hiányoznának leginkább és miért azok? Osztályszintű beszélgetés: Miről volt szó az elmúlt órákon? Milyen kapcsolatrendszerekben élünk? Milyen viszonyban vannak ezek egymással? Mik azok a legfontosabb tudások és képességek, amikre az elmúlt órák során szert tettünk? Közös vázlat készítése, rögzítése.		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	Kompetencia NAT kapcsolódás
3. Társadalom óraszám: 40	a) gazdaság 9 óra	A gazdaság többszempontú megközelítése	A csoportok az alábbi témákat dolgozzák fel projektmódszerrel (először felmérik, hogy mi tartozik a feladatukhoz, kutatási-keresési tervet dolgoznak ki, felelősökkel, határidőkkel, a feladatok elvégzése után összeállítják, majd megtartják a csoport prezentációját, melyet önértékelés és egymás munkáinak értékelése követ): munka – munkahely/foglalkozások – munkanélküliség tulajdonformák – vállalkozások pénz – bank – megtakarítás- hitel – tőzsde piac – marketing – fogyasztói jogok gazdasági-technikai fejlődés és természeti környezet	Szabályok, Tér és idő Kommunikáció Szülőföldünk Informatika Tanulás- és gondolkodás-fejlesztés	Műveltségi területek: Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Informatika Művészetek Ember a természetben Életvitel Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák: Anyanyelvi kommunikáció: Hallott és olvasott szöveg értése Szövegalkotás

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	Kompetencia NAT kapcsolódás
	b) társadalmi rétegződés 15 óra	A különböző csoportosítások szerinti társadalmi rétegződés	A különböző társadalmi rétegek csoportos gyűjtése, majd osztályszintű listázása, csoportosítása	Szabályok, Tér és idő Kommunikáció Szülőföldünk Informatika Tanulás- és gondolkodás-fejlesztés	
		Biológiai különbségek alapján képzett csoportok Nemek (nők és férfiak)	Árny a falon – egy női és egy férfi sziluett köré a tanulók csoportmunkában tulajdonságokat gyűjtenek. Majd osztályszintű beszélgetés és vita (ajánlott vitatémák: sztereotípiák a női illetve a férfi szerepekről – és a mai valóság? Megvalósul-e a jogegyenlőség a gyakorlatban? – ehhez pl. KSH jövedelemstatisztikák felhasználása. Kellene-e női kvóta a Parlamentben?) Árny a falon – a tanulók a sziluettek köré gyűjtik az életkori jellemzőket. Majd csoportmunkában internetről olyan cikkeket, hirdetéseket gyűjtenek, amelyek valamelyik csoport esélyeinek megsértéséről szól, majd osztályszintű beszélgetés a témáról.		
		Életkor (fiatalok, középkorúak, idősek)	Csoportmunkában dolgozzák fel a különböző települések életmódját, előnyeit, hátrányait a tanulók, majd prezentálják a többieknek, utána beszélgetés		
		A lakóhely, település-típus alapján Városi életmód Falusi életmód Tanyasi életmód			

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	Kompetencia NAT kapcsolódás
		Vagyoni helyzet alapján Elit (gazdag, befolyásos) A középréteghez tartozó Hátrányos helyzetű, szegény Foglalkozásbeli különbségek Az iskolai végzettségből adódó különbségek Nemzetiségi, etnikai különbségek A többségtől eltérő értékrendet képviselő kisebb közösségek, „szubkultúrák” (pl. graffitisek, deszkások) Ön és közveszélyes, úgynevezett deviáns csoportok (alkoholisták, nikotinisták, drogosok) Szenvedélybetegségek (szenvedélybetegek)	Mit jelent a gazdagság és a szegénység ma nálunk, másutt a világban – relativitásukhoz különböző példák, esetek csoportos gyűjtése, osztályszintű megbeszélése Csoportmunkában Az ördög ügyvédje módszerrel vitatkoznak a tanulók (ajánlott kijelentés: „A diploma nem garantálja a társadalmi boldogulást”) Erről volt már szó – itt utalhatunk az előzőekre. Majd a romákkal szembeni diszkrimináció fogalmának körüljárása az SDT-n található esetek kapcsán: http://sdt.sulinet.hu/Player/default.aspx?g=aae480d4-c475-4612-9971-6b30a19c9a2f&v=1&b=1&cid=8f99f5a9-12d2-4dca-85a2-2a8809b7a8cf Szubkultúrák projektalapú feldolgozása: http://sdt.sulinet.hu/Player/default.aspx?g=aae480d4-c475-4612-9971-6b30a19c9a2f&v=1&b=1&cid=8f99f5a9-12d2-4dca-85a2-2a8809b7a8cf A tudatmódosító szerek fajtáiról, történetéről, hatásairól összefoglaló információkat lehet (csoportmunkában) szerezni az SDT-ről http://sdt.sulinet.hu/Player/default.aspx?g=aae480d4-c475-4612-9971-6b30a19c9a2f&v=1&b=1&cid=8f99f5a9-12d2-4dca-85a2-2a8809b7a8cf. A prezentációkat a veszélyekről való beszélgetéssel érdemes zárni. A drogok bemutatás után csoportmunkában összegyűjtik a tanulók mi mindent lehet drogozás helyett csinálni, sport, zene, barátság, szerelem, utazás: a sétától a hegymászásig. Utána beszélgetés. (ami térjen ki a következő kérdésekre: Mit pótolnak drogok: az egészséges örömszerező tevékenységeket; Mit tegyek, ha valaki drogozik és engem is rá akar venni, kihez fordulhatok? Meg kell tanulni nemet mondani – ennek gyakorlása szituációs játékkal.)		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	Kompetencia NAT kapcsolódás
	c) kultúra 18 óra	Mindennapi életünk kultúrája	A tanulók rajzos, fényképes, filmes, zenés, leíró, tabló, poszter, dramatizált stb. formában bemutatót készítenek mindennapi életünk néhány területéről, hogy képet kapjanak arról, hogy hogyan viselkedünk, hogy hol, hogyan lakunk, mit és hogyan eszünk, hogyan öltözködünk, hogyan őrizzük meg egészségünket, hogyan töltjük a szabadidőnket, hogyan közlekedünk. Csoportokban, projektmunkában dolgozzák fel az alábbi témaköröket, majd egymásnak prezentálják, és közösen értékelik munkáikat: Viselkedéskultúra Lakáskultúra Étkezéskultúra Öltözködéskultúra Egészségkultúra Szórakozás, szabadidő kultúra Közlekedés	Szabályok, Tér és idő Kommunikáció Informatika Tanulás- és gondolkodás-fejlesztés	
		Ünnepeink	Lásd. Mintamodul		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	Kompetencia NAT kapcsolódás
	d) Összegzés 2 óra	Miről szólt a Társadalom?	Csoportmunkában fogalmazás készítése: Társadalom 2058 címmel, arról, hogy hogyan képzelik el társadalmunkat ötven év múlva. Osztályszintű beszélgetés: Miről volt szó az elmúlt órákon? Milyen jellemzőit tárgyaltuk a társadalomnak? Milyen viszonyban vannak ezek egymással? Mik azok a legfontosabb tudások és képességek, amikre az elmúlt órák során szert tettünk? Közös vázlat készítése, rögzítése.		

Kulcsfogalmak

5–6. évfolyam
Szokás, illem, erkölcs, jog, jogegyenlőség, emberi jogok, gyermeki jogok, barátság, párkapcsolatok, család, önismeret, helyi társadalom, demokratikus részvétel, társadalom, munka, tulajdon, vállalkozás, pénz, piac, környezetvédelem, társadalmi rétegződés, kultúra, egészséges életmód

- Szövegértés és szövegalkotás
- Információkeresés, gyűjtés, feldolgozás, kritikus alkalmazás
- Érvek láncolatának követése és értékelése
- Logikus okok és érvényesség keresése
- Elemzési képesség
- Kreativitás
- Kritikus és kíváncsi attitűd
- Munkavégzés másokkal együttműködve, a tudás megosztása
- Saját munka értékelése
- A célok elérését segítő motiváció és elhatározottság
- A tanultak széles körű alkalmazása az élet minden területén
- Saját nézőpont összevetése mások véleményével
- Normatudat, a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése
- Az egyénnel, a csoporttal, a munkaszervezettel, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetés-mentességgel, a társadalommal és a kultúrával kapcsolatos alapvető koncepciók ismerete

- A közösségi összetartást megalapozó közös értékek elfogadásának és tiszteletben tartásának kinyilvánítása
- Mások értékeinek, magánéletének tisztelete
- A társadalmi sokféleség és kohézió tisztelete

Mintamodul

Ünnepeink
Mindennapi életünk / 6. évfolyam / Társadalom/ Ünnepeink

A modul/projekt célja	különféle ünnepek fogalma, az ünnepek iránti érdeklődés felkeltése, a hagyományok ismerete, tisztelete, a közösséghez tartozás élménye
Időkeret	6 óra

Módszertani ajánlás: A tanulóknak egy héttel a modul előtt feladatot adunk: hozzanak különböző családi ünnepségekről készült fényképeket. A modul feladatainak nagy részét a tanulók ugyanazokban, az első feladatnál kialakult szimpátia csoportokban végzik, és a munka értékelése is ebben a keretben történik. Az anyagban található feladatok a kulcskompetenciák komplex módon való fejlesztését célozzák.

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	**Ráhangolódás**				
	A tanulók előzetesen megkapják a feladatot, hogy hozzanak az órára családi fényképeket, születésnapokról, névnapokról, karácsonyokról stb. Az óra elején meghallgatjuk Halász Judit előadásában a „Boldog születésnapot” című dalt. Ezután a tanulók szimpátiacsoportokban dolgoznak. Együtt megnézik a képeket, elmondják egymásnak, hogy melyik milyen ünnepet ábrázol, ki van rajta, mikor készült stb. Közös beszélgetés az ünnepek és a hétköznapok különbségéről.	**Műveltségi területek** Magyar Művészetek **Kulcskompetenciák** Kommunikáció: szövegalkotás Szociális: együttműködés, egymásra figyelés, másság tisztelet Hatékony tanulás: érdeklődés felkeltése, motiváció Esztétikai: figyelmes zenehallgatás	Kommunikáció Szabályok Szülőföldünk Tanulás- és gondolkodásfejlesztés	Csoportmunka szimpátiacsoportokban	Saját fotók CD és lejátszó

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
2.	**Feldolgozás**				
	c) Mit jelent a nevem? Ugyanazokban a szimpátiacsoportokban dolgoznak a diákok. Feladatunk: névnapjuk kikeresése az éppen érvényben lévő naptárban, saját nevek jelentésének kikeresése az utónévkönyvből, a nevek ábécérendbe rendezése, kitűző készítése saját nevük jelentésének legfontosabb ismérveivel	**Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Művészetek **Kulcskompetenciák** Kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás Szociális: együttműködés közös cél érdekében, Hatékony tanulás: információk önálló gyűjtése, értelmezése, sorba rendezés adott szempont szerint, Lényegkiemelés Esztétikai: esztétikai tudatosság		Kooperatív csoportmunka	utónévkönyvek, naptárak, karton, biztosítótű, íróeszközök
	d) Milyen évszakban van a névnapom? Az azonos évszakban névnapjukat ünneplők alkotnak egy-egy csoportot, s játszanak el egy rövid (1-2 perces) jelenetet, amelyből a többiek az adott évszakra ismernek. Törekedniük kell arra, hogy rövid idő alatt tervezzék és szervezzék meg a saját jelenetüket.	**Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Művészetek **Kulcskompetenciák** Kommunikáció: nonverbális és verbális kifejezőkészség, szövegalkotás Szociális: együttműködés közös cél érdekében, kompromisszumra való törekvés, egymás iránti türelem Vállalkozói: teammunka, tervezés, szervezés Esztétikai: térkitöltés, esztétikai érzék megnyilvánulása, mozgáskultúra, lényegkiemelés.		Kooperatív csoportmunka	

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	c) Típusba sorolás Minden gyerek egy-egy ünnep nevét kapja szókártyán (társadalmi, családi ünnepek, néphagyományok, világ-napok), ezeket kell halmazokba rendezve csoportosítaniuk. Nevezzék is meg a csoportokat, tegyenek kiegészítéseket, ha tudnak. Az ezt követő beszélgetésben törekedni kell a felsorolt ünneptípusok különbségének tisztázására, közös osztálylista készítésére.	**Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom **Kulcskompetenciák** Kommunikáció: szövegértés és alkotás, fogalmak meghatározása, szókincsfejlesztés, Hatékony tanulás: következtetés részekből az egészre, csoportosítás, lényeg felismerése, megnevezése, véleményalkotás, fantázia		Egyéni és közös osztálymunka	Az előre elkészített szókártyákból jusson minden gyereknek!
	d) Mi jellemzi? A tanulók az eredeti szimpátiacsoportokban dolgoznak. Szétvágott képeslapok összerakásából tudják meg, melyik ünneppel foglalkozik a csoport. Az adott ünnephez kapcsolódva feladatok csoportonként: mikor van, mit ünneplünk, mi az eredete, milyen ünneplési szokások kapcsolódnak hozzá, szó- és kifejezésgyűjtés, köszöntők, versek, dalok, jellemző ételek/italok gyűjtése. Osztály ünneplési terv készítése. Prezentáció. A tanulók megszavazzák, hogy melyik csoport bemutatója tetszett a legjobban. Külön szavazhatnak arról, hogy melyik ünneplési terv volt a legjobb, és legközelebbi alkalommal annak alapján szervezhetik az ünnepet.	**Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom **Kulcskompetenciák** Kommunikáció: szövegértés és alkotás szociális: együttműködés közös cél érdekében, a feladatok kitartó végrehajtása, demokratikus döntés Vállalkozói: teammunka, tervezés, szervezés Hatékony tanulás: információgyűjtés, megelőző tapasztalatok és ismeretek felhasználása,		Csoportos kooperatív	ünnepekre vonatkozó képeslapok internet használat ajánlott web oldalak: www.sulinet.hu http://husvet.lap.hu http://allatkert.lap.hu http://mikulas.lap.hu http://karacsony.lap.hu
	e) Legkedvesebb ünnepem A tanulók fogalmazást (leíró vagy elbeszélő) készítenek a legkedvesebb ünnepükről.	**Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom **Kulcskompetenciák** Kommunikáció: írott szövegalkotás		Egyéni munka	

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
3.	**Értékelés**				
	A szimpátiacsoportok önértékelése közös álláspont kialakításával (mit tanultunk, miért tetszett/ nem tetszett, az volt benne nehéz/könnyű, hogy ment az együttműködés stb.) Tanári kiegészítő, megerősítő értékelés	**Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom **Kulcskompetenciák** Kommunikáció: szövegalkotás, közös álláspont kialakítása (vita) Szociális: kompromisszumra törekvés Vállalkozói: értékelés		Kooperatív önértékelés	

Mintaprojekt

Lakóhely – helyi társadalom
Mindennapi életünk/ 6. évfolyam / Kapcsolatok/ Lakóhely – helyi társadalom

A projekt célja	A közösséghez való tartozás érzésének, a közösség életében való tudatos és felelős részvétel a motivációjának kialakítása
Időkeret	26 óra

Módszertani ajánlás: Egy nagy projekt keretében több kisebb projektben dolgoznak a tanulók, ezeket sorszámozva egymás után külön projektekként írjuk le. Az első két, a helytörténettel és a jelennel foglalkozó kis projekt össze is vonható, egyszerre is készülhet, de akkor annyi időt kell rá biztosítani, hogy mindkét témakör feldolgozható legyen. Az utolsó projekt utáni értékelésnek az egész nagy projektre is ki kell terjednie.

I. Lakóhelytörténet

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	**Tervezés, előkészítés**				
	A tanulók 6 fős csoportokban dolgoznak. Minden csoport ugyanazt a feladatot végzi: felkutatják és az általuk választott formában (poszter, tabló, faliújság, prezentáció, film, interjú stb.) bemutatják az osztálynak lakóhelyük történetét. Ebben a szakaszban megismerik a feladatot, megtervezik a végrehajtását, a részfeladatokat időben ütemezik, határidőket és felelősöket szabnak.	**Műveltségi területek:** Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Informatika Művészetek Ember a természetben	Kommunikáció Szabályok Szülőföldünk Tér és idő Gondolkodás- és tanulásfejlesztés	projekt	Internet, könyvtár, konkrét választásoktól és lehetőségektől függő eszközök

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
2.	**Kidolgozás**	Életvitel Földünk-környezetünk **Kulcskompetenciák** Kommunikáció: Szövegértés, szövegalkotás helyes és kreatív nyelvhasználat, megfelelő szókincs, helyzetnek megfelelő kommunikáció szóban és írásban, különféle típusú szövegek megkülönböztetése és felhasználása, információgyűjtés, feldolgozás, esztétikai minőség tisztelete, mások megismerésének igénye Szociális: együttműködés közös cél érdekében, demokratikus magatartás, Matematikai: alapvető			
	A terveknek megfelelően (munkamegosztás, határidők, felelősök) végzik munkájukat a tanulók, felkutatják hogy saját településüket pl. mikor alapították, kik alapították, hogy kerültek oda az alapítók, akkor mennyi lakosa volt, mivel foglalkoztak az emberek akkor mikor volt látványos fejlődés, ennek mi volt az oka stb. A kutatáshoz NET, könyvtár, idős emberek segítségét is igénybe vehetik a diákok. A megszerzett adatokat, ismereteket feldolgozzák és a kiválasztott formá(k)ban elkészítik a produktumot.				
3.	**Lezárás, prezentáció, értékelés**				
	A projekt zárásaként a csoportok bemutatják a többieknek az elkészült produktumokat. Végül szavazással kiválasztják a legjobbnak ítélt prezentációkat, s ha mód van rá, akkor azokat valamilyen más fórumon, iskolai, helyi rendezvényen is bemutatják.				

II. Lakóhelyünk ma

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	**Tervezés, előkészítés**	matematikai elvek és folyamatok alkalmazása a problémák megoldásában, Az igazság tisztelete Logikus okok és érvényesség keresése	Kommunikáció Szabályok Szülőföldünk Tér és idő Gondolkodás- és tanulásfejlesztés	projekt	Internet, könyvtár, konkrét választásoktól és lehetőségektől függő eszközök

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	A tanulók ugyanazokban a 6 fős csoportokban dolgoznak. Minden csoport ugyanazt a feladatot végzi: felkutatják és az általuk választott formában (poszter, tabló, faliújság, prezentáció, film, interjú stb.) bemutatják az osztálynak lakóhelyük jelenét. Ebben a szakaszban megismerik a feladatot, megtervezik a végrehajtását, a részfeladatokat időben ütemezik, határidőket és felelősöket szabnak.	Természettudományos kompetencia: Szándék és képesség a fenntartható fejlődés érdekében lokálisan és globális vonatkozásban való cselekvésre Etikai kérdések iránti érdeklődés Kritikus és kíváncsi attitűd Digitális kompetencia IKT szerepének és lehetőségeinek értése, ismerete Számítógépes alkalmazások az információmegosztás, a tanulás és a kutatás terén, Információkeresés, gyűjtés, feldolgozás, kritikus alkalmazás, Komplex információ előállítást, bemutatást és megértést segítő eszközök használata			
2.	**Kidolgozás**				
	A terveknek megfelelően (munkamegosztás, határidők, felelősök) végzik munkájukat a tanulók, felkutatják hogy saját településüknek pl. mennyi lakosa van ma, a lélekszám alakulásának (csökkenés, növekedés, stagnálás) milyen okai vannak/lehetnek, milyen a népesség kormegoszlása, milyen a nemzetiségi, etnikai összetétel milyen munkalehetőségek vannak, milyen a település kommunális, infrastrukturális ellátottsága mennyi pénzzel gazdálkodik a helyi önkormányzat, azt mire fordítja, milyen környezetvédelmi megoldások léteznek hány helyi civilszervezet van, mivel foglalkoznak stb. A kutatáshoz NET, könyvtár, helyi újság, ismerősök segítségét is igénybe vehetik a diákok. A megszerzett adatokat, ismereteket feldolgozzák és a kiválasztott formá(k)ban elkészítik.				
3.	**Lezárás, prezentáció, értékelés**				
	A projekt zárásaként a csoportok bemutatják a többieknek az elkészült produktumokat. Végül szavazással kiválasztják a legjobbnak ítélt prezentációkat, s ha mód van rá, akkor azokat valamilyen más fórumon, iskolai, helyi rendezvényen is bemutatják.				

III. Problémalista – megoldási javaslatok

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	**Tervezés, előkészítés**	A hatékony, önálló tanulás: Alapvető írás, olvasás, számolás, IKT-eszközhasználat képességek, Új ismeretek, elsajátítása, feldolgozása és beépítése. A tanulás iránti motiváció folyamatos fenntartása A figyelem összpontosítása Munkavégzés másokkal együttműködve, a tudás megosztása Saját munka értékelése Szükség esetén tanács, információ és támogatás kérésére Korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása	Kommunikáció Szabályok Szülőföldünk Tér és idő Gondolkodás- és tanulásfejlesztés	projekt	Internet, könyvtár, konkrét választásoktól és lehetőségektől függő eszközök
	A tanulók ugyanazokban a 6 fős csoportokban dolgoznak. Minden csoport ugyanazt a feladatot végzi: felkutatják és listázzák, majd bemutatják az osztálynak a helyi problémákat, megoldandó feladatokat és megoldási javaslatokat tesznek. Ebben a szakaszban megismerik a feladatot, megtervezik a végrehajtását, a részfeladatokat időben ütemezik, határidőket és felelősöket szabnak.				
2.	**Kidolgozás**				
	A terveknek megfelelően (munkamegosztás, határidők, felelősök) végzik munkájukat a tanulók. Például ismerősökkel, családdal történő interjúzással, helyi újság, honlap stb. útján felkutatják hogy saját településüknek milyen problémái, gondjai, megoldandó feladatai vannak (pl, régi és rosszul felszerelt az óvoda, országos főútvonal megy át a fő utcán, túl nagy a forgalom, a tanulók nem tudnak biztonságosan közlekedni stb.). Elkészítik az erről szóló listákat és lehetőleg alternatív megoldási javaslatokat tesznek.				
3.	**Lezárás, prezentáció, értékelés**				
	A projekt zárásaként a csoportok bemutatják a többieknek az elkészült problémalistákat és javaslatokat. Végül demokratikus módon (szavazással) a problémákról és megoldási lehetőségeikről közös osztálylistát készítenek.				

IV. A lakosság tájékoztatása, aktivizálása

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	**Tervezés, előkészítés**	Szociális és állampolgári kompetencia: Hatékony kommunikáció különféle területeken Különböző nézőpontok figyelembe vétele és megértése Bizalomkeltés tárgyalópartnerekben Empátia Együttműködés Magabiztosság. Kompromisszumra való törekvés, a demokrácia tisztelete, közös értékek elfogadása demokratikus döntéshozatal Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: Tervezési képesség Szervezési képesség Elemzési képesség Kommunikációs képesség A tapasztalatok értékelése Egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés, Kreativitás A célok elérését segítő motiváció és elhatározottság Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség: A helyi kulturális örökség tudatosítása	Kommunikáció Szabályok Szülőföldünk Tér és idő Gondolkodás- és tanulásfejlesztés	projekt	Internet, könyvtár, konkrét választásoktól és lehetőségektől függő eszközök
	Az osztály tanulói három csoportban dolgoznak. Minden csoport – ugyanannak a célnak a megvalósítása érdekében – más-más feladatot végez: az előzőekben feltárt helyi problémák ismertetése, megoldási módok keresése a lakosság aktivizálása érdekében. Az egyik csoport a lakossági fórumot, a másik a helyi újságot, a harmadik a helyi honlapot tervezi meg. Ebben a szakaszban megismerik a feladatot, megtervezik a végrehajtását, a részfeladatokat időben ütemezik, határidőket és felelősöket szabnak.				
2.	**Kidolgozás**				
	1. csoport **Egy lakossági fórum előkészítésének megtervezése** az ott elhangzó vitaindító előadás vázlata: az előzőekben feltárt helyi problémák ismertetése, megoldási módok keresése, a lakosság aktivizálása érdekében, ki kell jelölni a célszemélyeket, el kell készíteni a meghívót, írni kell egy tájékoztató levelet, plakátot kell készíteni, meg kell tervezni a terem és egyéb költségeket gondoskodni kell „esőnapról”, arra az esetre, ha valami váratlan dolog miatt a fórum időpontját el kell halasztani stb. **2. Csoport** **Egy helyi újság megjelenésének megtervezése** vitaindító vezércikk vázlata az előzőekben feltárt helyi problémák ismertetése, megoldási módok keresése, a lakosság aktivizálása érdekében. ki kell jelölni a célközönséget, meg kell állapodni				

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	a rovatokban a példányszámban, a terjesztés módjában, a marketingre vonatkozó elképzelésekben, meg kell tervezni a várható költségeket stb. **3. Csoport** **Egy helyi honlap megtervezése** egy vitaindító cikk elkészítése az előzőekben feltárt helyi problémák ismertetése, megoldási módok keresése, a lakosság aktivizálása érdekében. ki kell jelölni a célközönséget, meg kell állapodni a főoldalban a rovatokban meg kell tervezni a tartalmakat a várható költségeket				
3.	**Lezárás, prezentáció, értékelés**				
	A projekt zárásaként a csoportok bemutatják a többieknek az elkészült produktumokat. Végül csoportos önértékeléssel zárjuk a projektet: értékelik egymást a közös munkában való részvétel szempontjából.				

IV. Intézkedési terv

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	**Tervezés, előkészítés**				
	Az előzőekben dolgozó három csoport mindegyike az általa kiválasztott helyi probléma megoldása érdekében intézkedési tervet készít, és a terv megvalósítása érdekében egyesületet alapít. Ebben a szakaszban a tanulók megismerik a feladatot, megtervezik a végrehajtását, a részfeladatokat időben ütemezik, határidőket és felelősöket szabnak.		Kommunikáció Szabályok Szülőföldünk Tér és idő Gondolkodás- és tanulásfejlesztés	projekt	Internet, könyvtár, konkrét választásoktól és lehetőségektől függő eszközök
2.	**Kidolgozás**				
	Az intézkedési tervnek tartalmaznia kell: a feladatokat – tevékenységeket, módszereket, feltételeket a felelősöket a határidőket				

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	Az egyesületalapításhoz: megnézni az egyesületalapítás szabályait: **1989. évi II. törvény az egyesülési jogról** 1. Az egyesülési jog mindenkit megillető alapvető szabadságjog, amelyet a Magyar Köztársaság elismer, és biztosítja annak zavartalan gyakorlását. Az egyesülési jog alapján mindenkinek joga van arra, hogy másokkal szervezeteket, illetőleg közösségeket hozzon létre vagy azok tevékenységében részt vegyen. 2. Az egyesülési jog alapján a magánszemélyek, a jogi személyek – tevékenységük célja és alapítóik szándéka szerint – társadalmi szervezetet hozhatnak létre és működtethetnek. Az egyesülési jog gyakorlása nem sértheti az Alkotmányt, nem valósíthat meg bűncselekményt és bűncselekmény elkövetésére való felhívást, valamint nem járhat mások jogainak és szabadságának sérelmével. Társadalmi szervezet minden olyan tevékenység végzése céljából alapítható, amely összhangban áll az Alkotmánnyal, és amelyet törvény nem tilt. A társadalmi szervezet olyan önkéntesen létrehozott, önkormányzattal rendelkező szervezet, amely az alapszabályban meghatározott célra alakul, nyilvántartott tagsággal rendelkezik, és céljának elérésére szervezi tagjai tevékenységét. A társadalmi szervezet megalakulását követően kérni kell annak bírósági nyilvántartásba vételét. A társadalmi szervezet nyilvántartásba vétele nem tagadható meg, ha alapítói az e törvényben előírt feltételeknek eleget tettek. A társadalmi szervezet a nyilvántartásba vétellel jön létre. demokratikus módon: nevet kell választani logót kell készíteni alapszabályt kell csinálni programot kell összeállítani				
3.	**Lezárás, prezentáció, értékelés**				
	A Intézkedési terv projekt zárásaként a csoportok bemutatják a többieknek az elkészült produktumokat.				

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	A teljes Lakóhelyünk projekt zárásaként először csoportosan, majd osztályszinten értékeljék az egész projekt során végzett munkát, beszéljék meg, hogy mi volt a legizgalmasabb a feladatok közül, mi volt a legnehezebb a feladatok közül, mi sikerült a legjobban, mit csinálnának másképp legközelebb mit újat tanultak a projekt során.				

SZABÁLYOK

A *Szabályok* címet viselő komplex tudás és képesség terület elsősorban azt igyekszik tudatosítani a tanulókban, hogy az ember alapvetően értelmező és rendszerező lény. Mindez azt jelenti, hogy minden ember és minden kultúra folyamatosan értelmezi, és szabályokba rendezi az általa felismert természeti és társadalmi jelenségeket, összefüggéseket, s ezáltal teszi otthonossá és biztonságossá a körülötte lévő világot. Mindez azt is jelenti, hogy a különböző emberi közösségek alapvető jellemzője az, hogy milyen értelmezési keretek, milyen szabályrendszerek segítségével fogalmazzák meg önmagukat: milyen a világképük, értékrendjük, milyen jellegű szabályokba – mitikus, tudományos, vagy hétköznapi stb. – rendezik tudásukat melyek a szabályalkotás rendszerezés alapvető módozatai stb.

A „szabályok", mint integráló elv, kiváló lehetőséget ad egy műveltségterületen belül, vagy több területet a (hagyományos reál és hunmán műveltségelemek, IKT stb.) összekapcsoló tárgyközi szemlélet érvényesítésére. A szabályok hasonlósága szembeötlő lehet akár a társadalom, akár a természet, vagy a technológia világát kutatjuk. A tantervben megjelenik a szabály fogalma a szabályozottság jelentésében. Itt elsősorban a tudományos megismerési rendszer szabályainak sajátosságait mutatjuk be, amely az egyén szintjén, a hétköznapi életben is hasznos tudást és képességeket jelenthet. A természeti folyamatok irányítása az energia és az információ hatása alatt áll, a viszonyokat jelenlegi tudásunk alapján megfogalmazott törvények írják le. Az élő rendszerek új szabályozást hoznak a világba, létfenntartásuk az állandó állapot, fejlődésük a változás biztosításán alapul. A technika világában is egyre bonyolultabb szabályozási módokat fejlesztenek ki, ezek az eszközök már mindennapi környezetünk részévé váltak. Fontos szabály a fejlődés, fejlesztés elve is. A természeti rendszerek fejlődéstörténete az idő különféle dimenzióiban, a szerveződés egymásba épülő szintjein jelenik meg. A fejlődés szabályozásában döntő tényező a rendszer és környezete viszonya. Ez határozza meg az együttélés szabályait is, akár az egyén és közösség, akár az ember és természet, vagy az ember és technika kapcsolatrendszerében.

A *Szabályok* címet viselő komplex tudás és képesség terület azonban nemcsak a természetre és társadalomra vonatkozó alapvető összefüggéseket és szabályrendszereket, s az azokhoz tartozó tudáselemeket kívánja közvetíteni a diákoknak életkori sajátosságaiknak megfelelően. Legalább ennyire fontos az is, hogy rávilágítson arra, hogy minden emberi közösség együttélésének alapvető feltétele a szabályalkotás érvényesülése, a szabályok közös elfogadása és betartása. Az együttélését szabályok fontosságának tudatosítása napjainkban egyrészt égető globális feladattá vált, hiszen az emberi civilizáció egyre ellenőrizhetetlenebbé váló fejlődése mindinkább veszélyezteti az ember és a természet összhangját, valamint az emberek társadalmi együttműködését. Ugyanakkor a magyar társadalom demokratizálásának is alapvető kulcskérdésévé vált az, hogy a felnövekvő nemzedékek mennyiben lesznek képesek az ún. társadalmi szerződés érvényesítésére, a kölcsönösségre épülő társadalmi szabályrendszer megvalósítására.

A társadalomtudományi témák középpontjában a kultúra, illetve a mukltikulturalizmus fogalma áll. Annak tudatosítása, hogy nemcsak a múltban létezett sokféle – a miénktől eltérő – kultúra, hanem mai világunk egyik legfőbb jellemzője éppen az, hogy egymás mellett élnek egymástól nagymértékben különböző emberi kultúrák. Ebből következően tehát

nagyon fontos, hogy a diákok – a teljesség igénye nélkül – megismerkedjenek különböző jellegű kultúrák belső összetevőivel (szimbolikus és tárgyi világával), a számunkra fontos történeti örökséggel, valamint a különböző kultúrák együttéléséből származó gondokkal és örömökkel.

5. évfolyam – 62 óra

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
1. Régi és új – változások a történelemben 4 óra	**a) Az idő múlása**	Mire emlékszünk a múltból? – Időjáték Mit gondoltak őseink a jövőről? Szövegelemzés Az időmérés módjai	Kiscsoportos játék: korábbi közös élményeikre hányféleképpen emlékeznek. (először írásban, majd szóban) Szövegelemzés: régi korszakokban írt jövőképek elemzése. Egyéni vagy kiscsoportos kutatás (könyvtár, internet)	Kommunikáció Mindennapi életünk Szülőföldünk Tér és idő	**Műveltségi területek** Ember és társadalom Földünk-környezetünk **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció *Információgyűjtés, feldolgozás* Szociális és állampolgári kompetencia
	b) Régi tárgyak emlékezete	A tárgyakhoz fűződő emlékek elmesélése	Régi tárgyak bemutatója. Mindenki bevisz az órára olyan tárgyakat, amelyekhez a nagyszüleinek, szüleinek és neki (külön-külön, vagy együtt) emlékei fűződnek és elmeséli ezeket az emlékeket.		
	c) Időutazás	Milyen korban szeretnél élni?	Mindenki kiválaszt egy múltbeli vagy egy elképzelt jövőbeli korszakot és röviden elmondja (leírja), hogy miért abban a korszakban szeretne élni.		
2. Régi korok szabályai 4 óra	**a) Különböző kultúrák – különböző szabályok**	Milyen szabályok vannak? – különböző szabálytípusok összegyűjtése	Kiscsoportos feladat: szövegfeldolgozás. –szabályok felismerése különböző népek meséiben, –a szabályok csoportosítása	Kommunikáció Szülőföldünk Tér és idő	**Műveltségi területek** Ember és társadalom Informatika **Kulcskompetenciák**
	b) Viselkedési szabályok – időutazás	Különböző történelmi korszakok szabályrendszereinek értelmezése. A szabályok funkcióinak elemzése A szabály fogalma	Kiscsoportos szövegfeldolgozás –szöveges példák elemzése –filmrészlet elemzése		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Szabályok ütközése	Mi történik, ha keverednek, ütköznek a szabályok? – játék, dramatizálás, vagy szövegelemzés a szabályok ütközéséről	Kiscsoportos, majd közös játékok különböző szabályok ütközéséről. – mozgásos játék, amelyben minden csoport más játékszabály alapján mozog (ez csak a játék alatt derül ki) – társasjáték, amelyben a tanár időnként önkényesen megváltoztatja a szabályokat, – milyen szabályokba ütközne egy középkori ember a mai világban – filmrészlet, vagy szöveg alapján, – egy mai ember milyen szabályokba ütközne középkori időutazása alakalmával – filmrészlet, vagy szöveg alapján		Anyanyelvi kommunikáció *Információ gyűjtés, feldolgozás* Digitális kompetencia *Információkeresés, gyűjtés, feldolgozás* Szociális és állampolgári kompetencia
3. Értékrendek és eszmények 4 óra	**a) Mítoszok, világképek**	Különböző korszakok mítoszainak, világképeinek elemzése és összehasonlítása	Kiscsoportos szövegelemzés Beszélgetés	Szülőföldünk Tér és idő	**Műveltségi területek** Ember és társadalom Informatika **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció Digitális kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
	b) Eszmények, példaképek	Mitől nevezetes valaki? Milyen tulajdonságok kellenek ehhez? A példakép fogalma. Híres és hírhedt emberek	Nevezetes történelmi személyiségek életútjának elemzése. – szöveg-, illetve filmfeldolgozás. – Beszélgetés – „történelmi „toplista” összeállítása – híres emberek több szemszögből (pl: I. István illetve Koppány mit gondoltak egymásról)		
	c) Fontos, nem fontos?	A múlt és a jelen fontos dolgainak, értékeinek összehasonlítása	Egyéni kutatás – interjú a nagyszülőkkel, számukra mi volt fontos, értékes. Vagy kiscsoportos feldolgozás – egy kiválasztott történelmi korszak (szövegek, filmrészletek) értékrendjének, fontos dolgainak összegyűjtése. Összehasonlítás, beszélgetés a régi korszakok és a mai világ értékrendjéről, véleményalkotás a mai értékekről.		
4. A közösségek történetéből 4 óra	**a) A család**	Mi a közös, mi változik? – történelmi (őskori, ókori, középkori, kora újkori példák) családtípusok bemutatása	Szövegek, filmrészletek elemzése Kutatás, gyűjtés (könyvtár, internet) Közös beszélgetés	Kommunikáció Mindennapi életünk Szülőföldünk	**Műveltségi területek** Ember és társadalom Informatika

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Az iskola	Milyen feladatai voltak a múltban az iskolának? – különböző iskolák a múltban – a tanár-diák viszony változásai	Szövegek, filmrészletek elemzése vagy Kutatás, gyűjtés (könyvtár, internet) Közös beszélgetés	Tér és idő	**Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció Digitális kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
	c) Közösségek	Milyen célból alakultak közösségek a múltban? A közösség fogalma, funkciói és típusai	Szövegek, filmrészletek elemzése Kutatás, gyűjtés (könyvtár, internet) Közös beszélgetés		
5. Társadalmi szerepek és kapcsolatok a múltban 5 óra	**a) Lányok és fiúk -nők és férfiak**	Nemi szerepek a történelemben (őskori, ókori, középkori, kora újkori példák)	Szövegek, filmrészletek elemzése Esetelemzések Dramatikus játék – egy-egy korszak jellemző szerepfelfogásának bemutatása	Mindennapi életünk Szülőföldünk Tér és idő	**Műveltségi területek** Ember és társadalom Informatika **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció Digitális kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
	b) Gyerekek és felnőttek	A gyerekek és a felnőttek viszonya a történelemben (őskori, ókori, középkori, kora újkori példák). A gyermekek feladatai a múltban. Az öregek megbecsülése különböző történelmi korszakokban	Szövegek, filmrészletek elemzése		
	c) A barátság – a baráti társaság	Miért fontos a baráti közösség? Nevezetes barátságok a történelemben (ókori, középkori, kora újkori példák)	Kiscsoportos esetelemzések Beszélgetés		
	d) Az örök szerelem	Ami örök, és ami változik a szerelemben	Szövegek, filmrészletek elemzése Szövegalkotás: szerelmi, illetve házassági apróhirdetések, olvasói levelek fogalmazása különböző korok modorában		
6. Különböző korok – különböző életmódok 6 óra	**Étkezési kultúrák** **Az öltözködés és a divat története** **A lakókörnyezet változásai**	Az életmódtörténet (ókori, középkori és újkori példák) feldolgozása projekt módszerrel – az életmód fogalma – az életmód elemei – állandóság és változás az életmódban	Egy-egy kiscsoport felkészül egy ősi kultúra, vagy történelmi korszak életmódjának bemutatására. Önálló kutatás tanári segítséggel: – étkezési kultúra bemutatása (képek, filmrészletek, kiselőadás – amennyiben lehetséges, el is készítenek egy ételt – öltözködési kultúra bemutatása (képek, filmrészletek, kiselőadás stb.)	Mindennapi életünk Szülőföldünk Tér és idő	**Műveltségi területek** Ember és társadalom Informatika Földünk-környezetünk **Kulcskompetenciák**

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
		Projektzárás, értékelés	– a lakókörnyezet bemutatása (képek, filmrészletek, kiselőadás stb.) – életkép, dramatikus játék bemutatása. A csoportok prezentációinak értékelése – önértékelés és közös értékelés		Anyanyelvi kommunikáció Digitális kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
7. Gazdálkodás 5 óra	**a) Az élelemtermelés története**	Különböző történelmi korszakok (őskori, ókori, középkori, kora újkori példák) gazdálkodási viszonyainak bemutatása	Képek, képsorozatok, filmrészletek elemzése. Önálló gyűjtőmunka bemutatása.	Mindennapi életünk Szülőföldünk Tér és idő	**Műveltségi területek** Ember és társadalom Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek Földünk-környezetünk **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció Digitális kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
	b) A teremtő ember	Nevezetes életutak és teljesítmények bemutatása	Esetelemzések Közös történelmi Guiness-rekord gyűjtemény készítése		
	c) Az eszközök fejlődése	A fejlődés fogalma Mit jelent az, hogy fejlődnek az eszközeink? Boldogabb lett-e az ember attól, hogy egyre hatékonyabb eszközöket készít? Az alapvető szükségletek és az igény/vágy fogalmának megkülönböztetése	Képek, képsorozatok, filmrészletek elemzése. Beszélgetés az eszközök fejlődéséről, a technikai civilizálódás előnyeiről és hátrányairól.		
8. Ismeret, tudás, Tudomány 5 óra	**a) Belső- és külső világ találkozása**	Hogyan gyűjtünk információkat a természeti jelenségekről? Az érzékelés szerepe, érzékelhető jellemzők A belső világ módosító hatása értelmezés, érzelmi színezet	Érzékszervek felsorolása, a működés leírása Érzékelési gyakorlatok, játékok Eltérő értelmezések bemutatása, helyzetgyakorlatok	Szülőföldünkünk	**Műveltségi területek** Ember a természetben **Kulcskompetenciák** Természettudományos

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Tudás és hiedelem	Tapasztalati tudás, népi bölcsesség, hiedelmek	Népi bölcsességek, tapasztalati tudások gyűjtése a nagyvilágból, csoportosítás (pl. időjárási megfigyelések, gyógyítás)		kompetencia Anyanyelvi kommunikáció
		Áltudományok asztrológia, homeopátia, bioenergia	Szövegek értelmezése, kritika, megbeszélés		
		Ismeretterjesztés és tömegmédia szerepe	Médiaelemzés		
	c) Tudományos gondolkodás és módszertár	Hogyan alkotunk és hogyan próbálunk ki elméleteket?	Tudományos beszámolók, kísérletleírások megbeszélése		
		Tudomány = gondolkodásmód igazolható és cáfolható kijelentések összessége	Játékos problémafelvetés, tudományos vizsgálat tervezése, eljátszása (Discovery Science TV csatorna: „Braniac”-című műsorának mintájára)		
		Tények, adatok gyűjtése megfigyelés, mérés			
		Előfeltevés és bizonyítás Kísérletek, számítások	Kísérletezés párban, vagy csoportban, feladatlap alapján		
		Modellalkotás Modell és valóság viszonya, a modellek fejlődése, a tudás viszonylagossága	Néhány ma érvényes tudományos modell rövid szöveges leírásának tanulmányozása, néhány mondatos beszámoló készítése, megbeszélése		
		A tudomány jelenlegi valóságmodelljei: ősrobbanás, evolúció, kvantumelmélet, relativitáselmélet			
		A tudomány korlátai nem létezhet olyan elmélet, mely minden jelenséget magyaráz			

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
9. A felépülés szabályai 9 óra	**a) Rendszer**	Rendszer fogalom bevezetése példák segítségével (részek és kapcsolatok) Rész és egész viszonya, a rendszer működése a részekre bontás és a belső kapcsolódás meghatározása egyszerűbb példákon Rendszerek a környezetünkben további példák az anyagi- és nem anyagi rendszerekre, rendszerek osztályozása	A rendszer fogalmára hétköznapi példák keresése (pl. szék, kerékpár), a tapasztalati tudás felszínre hozása (ötletroham, megbeszélés) A felsorolt példák közül kiválasztott rendszerek működésének (céljának, szerepének) meghatározása, kapcsolatba hozás a rendszer részeivel (az alrendszerekkel) Ötletek gyűjtése, összefoglaló táblázat készítése természeti-, technológiai-, társadalmi-, fogalmi-, nyelvi-, informatikai rendszerek példái (rendszeralkotók, kapcsolatok, működés)	Tér és idő Mindennapi életünk	**Műveltségi területek** Ember a természetben Matematika Életvitel és gyakorlati ismeretek **Kulcskompetenciák** Természettudományos kompetencia Matematikai kompetencia
	b) Rendszer és környezet	Rész és egész probléma kiterjesztése a rendszer és környezet viszonyára a kapcsolat formái (anyag-, energia-, információáramlás) A rendszer és környezet kapcsolat példái a környezeti fenntarthatóság köréből pl. lakóház, gépkocsi, fa, tó, folyó, város… (mi megy be, mi jön ki?)	Szövegek, képek elemzése, megbeszélése Problémafeladatok megoldása a példák alapján Vázlatrajzok készítése, a környezeti összefüggésekről szóló elképzelések megfogalmazása	Tér és idő Mindennapi életünk	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Egymásba épülés	Egymásba épülés elve a rendszer és környezete, mint új rendszer (hierarchia, komponens rendszerek) Szerveződési szintek az anyagi világban: Mikrovilág mérettartományának viszonyítása az anyag részecskéinek méretei (atomok, molekulák), A részecskék halmaza, szabad szemmel megfigyelhető, érzékelhető anyagi rendszerek (pl. kőzetek, ásványok, folyadékok, gázok, ezek összetett szerkezetei) A globális (földi) rendszerek, mérettartomány A Föld szerkezete, geoszférák A Világegyetem hierarchiája Bolygórendszerek, csillagok, csillagrendszerek	A hierarchia elv bizonyítása különféle rendszer típusok példáin (pl.: egyedek, társulások, környezeti rendszerek, hangok, szavak, mondatok, egyén, család, nemzet, emberiség) Filmek, képek, szövegek elemzése, megbeszélése Kooperatív csoportmunka: a szintekről adott információk feldolgozása szakértői mozaik módszerrel	Tér és idő	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
10. Változások és folyamatok 10 óra	**a) Állandóság és változás**	Miért és meddig állandóak a dolgok? Hogyan érhetők tetten a változások? Állandóság a mozgás hiánya miatt Erők kiegyenlítődése, statikus egyensúly Állandóság a mozgások kiegyenlítődése miatt Két, ellentétes mozgás: dinamikus egyensúly (pl. szódavíz) Összetett mozgások (szabályozott) kiegyenlítődése: állandó állapot (pl. testsúly) Változások a környezetünkben pl. felhőzet, hőmérséklet, növényzet, épületek, emberek, országok Változási jelenségek kísérleti vizsgálata fizikai változások (pl. halmazállapot változások,) kémiai változások (pl. égés), biológiai változások (pl. csírázás)	Példák elemzése szövegek, képek alapján Egyszerű fizikai kísérletek elvégzése (pl. egyensúly feltétele) Szövegek, képek elemzése, párokba rendezés Kísérletezés Példák kifejtése Tapasztalati tudás felszínre hozása, megfigyelések Megfigyelések mindennapi környezetben, Kísérletek elvégzése	Tér és idő	**Műveltségi területek** Ember a természetben Földünk-környezetünk Életvitel és gyakorlati ismeretek **Kulcskompetenciák** Természettudományos kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Energia	Mi hajtja a változásokat? Kölcsönhatások, erők Vonzások és taszítások (elektrosztatikus erő, mágnesség, gravitáció) Mechanikai erők (pl. rugóerő, tágulási erőhatás) Munka értelmezése, azonosítása jelenségekben, helyzetekben (erő x erő irányába eső út) Energia, mint munkavégző képesség Energiafajták (mechanikai-, elektromos-, kémiai-, nukleáris energia)	Egyszerű kísérletek elvégzése és közös értelmezése (vonzás, taszítás kimutatása, mágneses erőtér szemléltetése) Erőmérés beállított kísérletekben adatrögzítés, adattáblázat készítése Munkavégzés megfigyelése, munkavégzéssel járó helyzetek azonosítása Szövegek, képek feldolgozása, rendszerezése, rövid szöveges leírások készítése (kiselőadás, poszter készítése		
	c) Információ	Mi irányítja a változásokat? Energia és információ viszonya, megkülönböztetése elemi információ – bit Az információ fajtái: Szerkezeti információ (pl. a kristály formája) Leíró információ (átvihető jelek, pl. a kristály rajza, méret adatai) A biológiai információ DNS molekula, az élet tervrajza Információhordozók a technikában mágneses és optikai tárolás elve	 Szövegelemzés, problémafeladat megoldása Példák keresése, megbeszélése Ábra, makett elemzése Képek, szövegek feldolgozása	Kommunikáció	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	d) Folyamatok szabályozása	A szabályozás elve, a szabályozott rendszer felépítése (pl. automata fényerő szabályozós világítási rendszer, vagy ABS fékrendszer)	Vázlatrajz, animáció értelmezése		
		Életfolyamatok szabályozása a szervezet belső egyensúlyának fogalma, elemei, jelentősége az egészség szempontjából	Szöveg-, ábraelemzés		
		Környezeti rendszerek önszabályozása A Gaia-elv lényege (pl. a légköri szén-dioxid szint hosszútávú szabályozása, eltartóképesség és népesség alakulása)			
		Vezérlés és szabályozás a technikában (pl. konyhai eszközök, autók szabályozott rendszerei)	Információgyűjtés otthoni környezetből		
11. Forma és funkció 6 óra	**a) Formák és mintázatok a természetben**	Az élettelen világ formakincse Rend és rendezetlenség Kristályformák (rend), felszínformák, földfelszíni rajzolatok (pl. folyók), felhőzet, csillagképek (rendezetlenség)	Gyűjtemények megtekintése, fotók, ábrák rendszerezése	Tér és idő	**Műveltségi területek** Ember a természetben Földünk-környezetünk Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember és társadalom **Kulcskompetenciák** Természettudományos
		Az élővilág formakincse, szimmetriaviszonyai Levél alak, mintázat Virágok, állati testek (sugaras és kétoldalas szimmetria)	Rajzolás (pl. levelek, csigaház, csont stb.) Osztályokba sorolás		
		Az emberi test szimmetriái, arányai, változása a egyedfejlődés során	Képsorozat elemzése, rendezése		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Formálás és formálódás	Élet az őskorban Eszközhasználat és eszközkészítés A munka és tervezés értelem és ügyességfejlesztő hatása	Őskori megmunkáló technikák kipróbálása (kő pattintás, csiszolás, csont, fa faragás kőeszközökkel)		kompetencia Matematikai kompetencia Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség
	c) Forma a technikában, anyagok alakítása	Formázó és megmunkáló eszközök forgástestek: korongozás, esztergálás szabálytalan formák: öntés, sajtolás, csiszolás Anyagok alakítása a háztartásban konyhai technikák (tészták, édességek formázása), barkácsolás (faragás, fűrészelés, gyalulás, csiszolás)	Üzemlátogatás, filmnézés Megfigyelések otthoni környezetben, egyszerűbb műveletek elvégzése az iskolában	Mindennapi életünk	

6. évfolyam – 67 óra

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
1. Együttélés 6 óra	**a) Együttélés a természetben**	Élővilág országainak egymásrautaltsága, a környezet szerepe A növényi-, az állati- és a lebontó életműködés összekapcsolódása Az anyagok (szén, nitrogén) körforgása Táplálkozási kapcsolatok, hálózatok Fajok közötti kölcsönhatások szimbiózis – mindenkinek jó parazitizmus – egyiknek jó, másoknak rossz versengés – mindenkinek rossz…	Filmrészletek elemzése Ábraelemzés, megbeszélés Példák keresése, megfigyelések a természetben	Tér és idő Szülőföldünkünk Mindennapi életünk	**Műveltségi területek:** Ember a természetben Földünk-környezetünk Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek **Kulcskompetenciák**

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Technológiák együttélése	Ipari termelési rendszerek – nyersanyag előállítás – alapanyaggyártás – anyagmegmunkálás – alkatrészek előállítása – késztermék-előállítás – csomagolás, szállítás -hulladékkezelés Mezőgazdasági termelési rendszerek fajták nemesítése – szaporítóanyag előállítás – termelés – betakarítás, feldolgozás Lineáris gondolkodásmód, ciklikus rendszerben	Termékéletút kutatás, összeállítás, rajzolás (pl. folyamatábra) Üzemlátogatás, Filmnézés Információkeresés Internetről Poszter készítés, bemutatás		Természettudományos kulcskompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
2. Az ember és a természet kapcsolata a történelemben 5 óra	**a) Összhangban a természettel**	A természeti lehetőségeiket nem felélő kultúrák.	Kiscsoportos munka: esetelemzések (pl. indiánok, busmanok, székely faluközösségek, ökofalvak, Bhután, skandináv törekvések stb.) Beszélgetés	Mindennapi életünk Szülőföldünk Tér és idő	**Műveltségi területek:** Ember és társadalom Informatika Földünk-környezetünk **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció Digitális kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
	b) „Legyőzzük a természetet!”	A természeti egyensúly megbomlása	Kiscsoportos munka: esetelemzések (pl. a Húsvét szigeteki kultúra erdőirtása és pusztulása, sumérok elszikesítették a saját földjüket, az itáliai erdők elpusztítása az ókorban, középkori és újkori környezetszennyezések stb.) Beszélgetés		
3. A hagyományok öröklődése 4 óra	**a) Generációk kapcsolata**	Mit jelent a történelmi mintaátadás?	Szövegek, képek, filmrészletek értelmezése. Önálló kutatás: interjú a nagyszülőkkel Közös beszélgetés	Kommunikáció Mindennapi életünk Szülőföldünk	**Műveltségi területek:** Ember és társadalom Informatika

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Anyáról leányra	Mit jelent a történelmi mintaátadás?	Szövegek, képek, filmrészletek értelmezése. Önálló kutatás: beszélgetés szüleinkkel arról, hogy melyek azok a fontos dolgok, amelyeket szüleink szerint folytatnunk kellene, illetve arról, hogy melyek azok a fontos dolgok, amelyeket életéből folytatni szeretnénk. Közös beszélgetés	Tér és idő	Földünk-környezetünk **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció Digitális kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
	c) Apáról fiúra	Mit jelent a történelmi mintaátadás?	Szövegek, képek, filmrészletek értelmezése. Önálló kutatás: beszélgetés szüleinkkel arról, hogy melyek azok a fontos dolgok, amelyeket szüleink szerint folytatnunk kellene, illetve arról, hogy melyek azok a fontos dolgok, amelyeket életéből folytatni szeretnénk. Közös beszélgetés		
4. Kultúrák – világvallások 4 óra	**a) Ősi vallási formák**	Néhány ősi vallási forma bemutatása tabu, totem, fétis, mágia	Kiscsoportos munka: szövegek, képek, filmrészletek elemzése. Kiselőadások, vagy bemutatók	Szülőföldünk Tér és idő	**Műveltségi területek:** Ember és társadalom Informatika Földünk-környezetünk **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció Digitális kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
	b) Keleti kultúrák – keleti vallási formák	Keleti kultúrák – keleti vallási formák bemutatása	Kiscsoportos munka: szövegek, képek, filmrészletek elemzése Kiselőadások, vagy bemutatók		
	c) A zsidó vallás és kultúra	A zsidó vallás és kultúra bemutatása	Kiscsoportos munka: szövegek, képek, filmrészletek elemzése Kiselőadások, vagy bemutatók		
	d) A mohamedán vallás és kultúra	A mohamedán vallás és kultúra bemutatása	Kiscsoportos munka: szövegek, képek, filmrészletek elemzése Kiselőadások, vagy bemutatók		
	e) A keresztény vallás és kultúra	A keresztény vallás és kultúra bemutatása	Kiscsoportos munka: szövegek, képek, filmrészletek elemzése Kiselőadások, vagy bemutatók		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
5. A múlt titkainak kutatása 4 óra	**a) A múlt kutatása és kutatói**	Hogyan dolgozik a múlt kutatója? – a régész – a néprajzkutató – az antropológus – a nyelvész	Egyéni vagy kiscsoportos kutatás (könyvtár, Internet) Kiselőadások Oktatófilm Esetleg vendégek hívása	Szülőföldünk Tér és idő	**Műveltségi területek:** Ember és társadalom Informatika Földünk-környezetünk **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció Digitális kompetencia *Információkeresés, gyűjtés, feldolgozás* Szociális és állampolgári kompetencia
	b) A múlt tárgyi emlékei	Mit tudhatunk meg egy épületről? Mennyiben korhoz kötött egy tárgy? Különleges építmények – a piramisoktól – titkai	Egyéni vagy kiscsoportos kutatás (könyvtár, Internet) Kiselőadások Oktatófilm		
	c) Az írott források	Melyek a forráselemzés alapvető szempontjai?	Szövegelemzés Képelemzés		
	d) Mit gondolnak majd rólunk a jövő történészei?	Jövőutazó játék.	Kiscsoportos munka: a csoportok szerint mit tartanak majd említésre méltónak a mi korunkból a jövő történészei. Közös beszélgetés, vita. Esetleg dramatikus játék,		
6. Fejlődés 8 óra	**a) Az élővilág fejlődése – Evolúció**	Hogyan alakultak ki az élőlények, mi az oka a hasonlóságoknak és különbségeknek? Charles Darwin élete, munkássága vázlatosan utazások, megfigyelések, következtetések Érdekes összehasonlítások, a leszármazás látható jelei (pl. dinoszauruszok – madarak, bojtosúszós hal – kétéltűek…) Az evolúciós törzsfa egyszerűsített ábrázolás	 Szövegelemzés, film Képek, ábrák elemzése Rajzolás megadott információk alapján	Szabályok	**Műveltségi területek** Ember a természetben Ember és társadalom **Kulcskompetenciák** Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Szaporodás, egyedfejlődés	A szaporodás, mint egyedszám növekedés (fenntartás) és mint változatosság növelés Ivaros és ivartalan szaporodásmódok Sejtosztódás, ivarsejtek Megtermékenyítés Növények egyedfejlődése (csírázás, hajtásnövekedés, virágzás, terméshozatal) Állatok fejlődési típusai rovarok egyedfejlődése madarak és emlősök embrionális fejlődése	Szövegelemzés, megbeszélés Legfontosabb tényeket bemutató képek, szövegek tanulmányozása, rövid megfogalmazások készítése Kísérletek elvégzése (csírázás, hajtatás) Megfigyelések a természetben, múzeumlátogatás képek, filmek nézése		
	c) Az ember egyedfejlődése	Az emberi test fejlődési szakaszai testalkat, méretek, képességek megtermékenyítés és embrionális fejlődés születés, csecsemőkor, gyermekkor felnőttkor öregkor, halál	Képek elemzése, sorba rendezése Szövegelemzés	Tér és idő Mindennapi életünk	
	d) Az emberiség fejlődése	Népességnövekedés Eltartóképesség korlátok élelmiszertermelés, hulladékprobléma, a természeti rendszerek sérülése az emberi tevékenység, népességnövekedés hatására „véges Föld” Előrejelzések, jövő forgatókönyvek a népesség alakulásáról	Időszalag készítés, Föld népesség ábrázolása Információgyűjtés, forráselemzés Adatok elemzése, forgatókönyvek bemutatása, vita	Tér és idő Mindennapi életünk	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
7. Az őskor nyomában 4 óra	**Az ősemberek nyomai a Földön**	Őskori elődeink: a régészeti leletek alapján.	Tanári előadás Önálló kutatás	Szülőföldünk Tér és idő	**Műveltségi területek:** Ember és társadalom Földünk-környezetünk **Kulcskompetenciák** Digitális kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia Természettudományos kompetencia
	b) Hogyan élhettek az ősemberek?	Hogyan élt a gyűjtögető, halászó, vadászó ember. A földművelő és az állattenyésztő ember. Az első mesterségek és a csere kialakulása. Varázslat és művészet. (Fogalmak: őskor, ősember, eszközhasználat és eszközkészítés, munkamegosztás, gyűjtögetés, vadászat, halászat, földművelés, állattenyésztés, termelés, kézművesség, csere, mágia)	Szövegek, képek, filmrészletek értelmezése. Tanári előadás Önálló kutatás.		
	c) A természeti népek napjainkban	Néhány természeti nép bemutatása	Szövegek, képek, filmrészletek értelmezése. (eszkimók, busmanok, maorik, pápuák stb.)		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
8. ókori örökségünk 4 óra	**a) Folyamvölgyi civilizációk az ókorban**	Egyiptom, „a Nílus ajándéka”. A rejtélyes piramisok. Történetek Mezopotámiából. Az írás kialakulása, Mítoszok és mondák az ókori keletről. Az ókori kínai civilizáció Fogalmak: ókor, öntözéses földművelés, fáraó, piramis, múmia, hieroglifa, többistenhit, birodalom, ékírás Helynév: Egyiptom, Nílus, Mezopotámia, Tigris, Eufrátesz *Évszám:* kb. 5000 éve	Tanári előadás Önálló kutatás. Kiselőadás, drámajáték	Szülőföldünk Tér és idő	**Műveltségi területek:** Ember és társadalom Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek Földünk-környezetünk **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció Információgyűjtés, feldolgozás Digitális kompetencia *Információkeresés, gyűjtés, feldolgozás* Szociális és állampolgári kompetencia
	b) A görög mondavilág	A görög mondavilág bemutatása	Kiscsoportos munka: egy-egy jellemző mítosz bemutatása és aktuális értelmezése.		
	c) Mit örököltünk az ókori görögöktől?	Olimpiai játékok. Görög városállamok: Athén és Spárta. A demokrácia Periklész korában. Történetek Nagy Sándorról. Fogalmak: városállam, piac, kereskedelem, népgyűlés, demokrácia Nevek: Zeusz, Pallasz Athéné, Dareiosz, Xerxész, Miltiádész, Periklész, Nagy Sándor Helynév: Olümposz, Olümpia, Athén, Spárta, Perzsa Birodalom, Alexandria	Tanári előadás Kiscsoportos feldolgozás Önálló kutatás Drámajáték		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	d) Mit örököltünk az ókori rómaiaktól?	Mondák Róma alapításáról, a királyságról és a köztársaságról. Hadvezérek és csaták: a pun háborúk történetéből. Szabadok és rabszolgák. Iulius Caesar és hadserege. Történetek Augustusról. Egy ókori nagyváros: Róma vízvezetékek, fürdők, amfiteátrumok			
	d) Mit örököltünk az ókori rómaiaktól?	Mondák Róma alapításáról, Hadvezérek és csaták: a pun háborúk történetéből. Iulius Caesar és hadserege. Történetek Augustusról. Egy ókori nagyváros: Róma vízvezetékek, fürdők, amfiteátrumok Fogalmak: gladiátor, császár, provincia, amfiteátrum, barbár, népvándorlás Név*:* Romulus, Hannibál, Iulius Caesar, Augustus Helynév: Itália, Róma, Karthágó, Római Birodalom, Pannónia Évszám: kb. 1500 éve	Tanári előadás Kiscsoportos feldolgozás Önálló kutatás.		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
9. A középkor fényei és árnyai 4 óra	**a) Az európai kultúra születése**	Nagy Károly birodalmában. Az arab hódítás. Az államalapítások kora. Európa államai a középkorban.	Tanári előadás Kiscsoportos feldolgozás Önálló kutatás.	Kommunikáció Mindennapi életünk Szülőföldünk Tér és idő	**Műveltségi területek:** Ember és társadalom Informatika **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció *Információgyűjtés, feldolgozás* *Szövegalkotás* Digitális kompetencia *Információkeresés, gyűjtés, feldolgozás* Szociális és állampolgári kompetencia
	b) A középkori társadalom	A középkori egyház. A kolostorok világa: oklevelek, krónikák, legendák. Milyen volt a középkori uradalom és falu? Hűbérurak és hűbéresek. A középkori várak. A lovagi élet. Vallás és tudomány a középkorban A középkori városok. Céhmesterek és kereskedők. Fogalom: középkor, iszlám, kalifa, pápa, szent, ereklye, eretnek, kolostor, szerzetes, kódex, robot, jobbágy, hűbérúr, hűbéres, vár, lovag, középkori város, kiváltság, polgár, adó, vám, céh Név: Nagy Károly, Mohamed, Szent Benedek, Szent Ferenc Helynév: Frank Birodalom, Arab Birodalom, Mekka, Bizánc, Német-római Császárság Évszám: 800	Tanári előadás Kiscsoportos feldolgozás Önálló kutatás.		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
10. Az újkor kezdetén 4 óra	**a) Az Európán kívüli világ**	A világ nagy civilizációi: – India – Kína – A prekolumbián civilizációk	Kiscsoportos feldolgozás Önálló kutatás.	Kommunikáció Mindennapi életünk Szülőföldünk Tér és idő	**Műveltségi területek:** Ember és társadalom Informatika **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció *Információgyűjtés, feldolgozás* *Szövegalkotás* Digitális kompetencia *Információkeresés, gyűjtés, feldolgozás* Szociális és állampolgári kompetencia
	b) A nagy felfedezések	Ajánlott témák, esettanulmányok Felfedezők és hódítók. A reformáció: Luther és Kálvin. A Napkirály udvarában – XIV. Lajos. I. Péter. Kultúra és tudományok az újkor kezdetén.	Tanári előadás Kiscsoportos feldolgozás Önálló kutatás.		
11. Kutatás és fejlesztés 6 óra	**a) Tudományos kutatás + fejlesztés**	A kutatás a kutató szemével az ismert és az ismeretlen világ határán (alapkutatások) A kutatás a társadalom szemével mire használható az új tudás, megoldandó problémák, kielégítendő szükségletek, mint kutatási megrendelések (alkalmazott kutatások)	Beszélgetés, riport tudósokkal Kutatási témák gyűjtése kutatóintézetek honlapjáról Kutatóintézetek listájának összeállítása az MTA honlapja alapján	Tér és idő Szülőföldünk	**Műveltségi területek** Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek **Kulcskompetenciák** Természettudományos kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Jövőbelátó kutatások, fejlesztések	Orvostudományi kutatások őssejtek, rákgyógyászat, diagnosztika Számítástechnika, elektronika robotok, info- kommunikációs eszközök Közlekedési fejlesztések elektromos autó, gyorsvasút, forgalomirányító rendszerek, alternatív hajtóanyagok Úrkutatás Mars expedíció, űrtávcsövek	Cikkek, filmek elemzése, megbeszélése Vita a fejlesztések hasznáról Információkeresés Internetről Poszter készítés, kiállítás Filmek, honlapok megtekintése		Szociális és állampolgári kompetencia Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia
12. Egyformaság és sokféleség 8 óra	**a) Változatosság az élettelen anyagban**	Kémiai anyagok választéka fémek, nemfémes elemek, ismertebb vegyületek bemutatása Kőzetek, ásványok sokfélesége Az égitestek (bolygók, csillagok) sokfélesége	Bemutatások, kísérletek Gyűjtemények megnézése Képek, filmrészletek, Internetes források (NASA) megnézése	Tér és idő Szülőföldünk	**Műveltségi területek** Ember a természetben Földünk-környezetünk Életvitel és gyakorlati ismeretek
	b) Hasonlóság és különbözés az élővilágban	Biológiai rokonság, faj Forma- és mintázat eltérései, nem folyamatos átmenetek Faj fogalma, példák Biológiai sokféleség Fajszám, változat adatok Formai- és egyéb különbségek, mint fajképző-, határozó jegyek	Képek, szövegek elemzése Látogatás Állatkertben, múzeumban, megfigyelések terepen		**Kulcskompetenciák** Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Sokszínű emberiség	Emberi rasszok egy faj, több rassz rasszok kialakulásának folyamata okai külső ismertetőjegyek leírása rasszok keveredése	Képek, szövegek elemzése Vita		
		Nemek A nő és a férfi testi különbözőségei (másodlagos nemi jellegek)	Filmrészlet megtekintése, vita		
		Lelki-, érzelmi különbségek			
		A különbségek természete Átlag és szórás problémája	Példák ismertetése, megvitatása: Pl. a nők általában gyengébbek, mint a férfiak, de mégis kevés férfi állna helyt a női súlyemelők között. Vagy: a nők általában többet és jobban kommunikálnak, de az átlagok eltérése nem túl nagy és a férfiak között híres szónokok is vannak		
		A nemek különbözősége és megkülönböztetése Ha egy különbség problémát jelent tenni kell leküzdéséért, függetlenül a különbség eredetétől.	Példák ismertetése és megvitatása a hátrányos megkülönböztetésre (pl. munkavállalás), illetve az esélyegyenlőség biztosítására (törvényi szabályozás)		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	d) Változatosság a technika világában	Autógyártás kategóriák, divatok, típusválaszték Építészet lakóházak, középületek Ruházat ruházat elemek, divatok, stílusok Eszközök eszköz (típus) választék a felhasználás szerint, Márkaválaszték, márkastílus A technikai sokféleség hajtóerői műszaki fejlesztés, divat, fogyasztás-élénkítés a fogyasztói társadalom ellentmondásossága	Autógyári honlapok, típusismertetők megnézése táblázat, típussor összeállítás Séta a településen, megfigyelések Véleménykutatás Egy eszköz típus változatainak összegyűjtése, bemutatása (pl. ollók) Példák keresése, poszter készítés Vita, esetleírások megbeszélése		
13. Az európai kultúra 6 óra	**Európa népei**	Projekt Egy-egy csoport kiválaszt egy európai népet és országot és bemutatja annak kulturális sajátosságait. Projektértékelés	Javasolt témák – Országismertető – Turisztikai ajánló – Művészeti bemutató – Gasztronómiai bemutató – Vendégek hívása A csoportok prezentációinak értékelése – önértékelés és közös értékelés	Kommunikáció Mindennapi életünk Szülőföldünk Tér és idő	**Műveltségi területek:** Ember és társadalom Informatika Földünk-környezetünk **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció *Információgyűjtés, feldolgozás* *Szövegalkotás* Digitális kompetencia *Információkeresés, gyűjtés, feldolgozás* Szociális és állampolgári kompetencia

Kulcsfogalmak

5. évfolyam
Szabály, értékrend, világkép, életmód, szükséglet, idő, érzékelés, előfeltevés, modell, tudomány, rendszer, környezet, változás, folyamat, energia, információ

6. évfolyam
Hagyomány, szokás, tabu, totem, fétis, mágia, őskor, ókor, többistenhit, piramis, öntözéses földművelés, városállam, ókori demokrácia, középkor, keresztény, iszlám, pápa, szent, szerzetes, jobbágy, lovag, kiváltság, céh, fejlődés, kutatás-fejlesztés, technológia, körfolyamat, egyedfejlődés, egyensúly

Kiemelt kompetenciák

- Az emberi tevékenység természetre gyakorolt hatásának ismerete
- Az egyénnel, a csoporttal, a munkaszervezettel, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetés-mentességgel, a társadalommal és a kultúrával kapcsolatos alapvető koncepciók ismerete
- Etikai kérdések iránti érdeklődés
- Kulturális-, társadalmi-, szakmai célokat szolgáló közösségekben és hálózatokban való részvétel
- Korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása
- Normatudat, a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése
- Különböző nézőpontok figyelembevétele és megértése
- Az aktuális események, valamint a nemzeti, az európai és a világtörténelem fő eseményeinek és tendenciáinak ismerete
- A társadalmi és politikai mozgalmak céljainak, értékeinek és politikáinak ismerete
- Az európai integráció, az EU struktúráinak, főbb célkitűzéseinek és értékeinek ismerete
- Az európai sokféleség és a kulturális identitás tudatosítása
- A vallási és etnikai csoportok kulturális sokszínűségének megértése
- Mások értékeinek, magánéletének tisztelete
- A természeti világ alapelveinek ismerete
- A tudományos elméletek társadalmi folyamatokban játszott szerepének ismerete, megértése
- Technológiák előnyeinek, korlátainak és társadalmi kockázatainak ismerete
- Az emberi tevékenység természetre gyakorolt hatásának ismerete
- Természettudományos és műszaki műveltség alkalmazása a problémamegoldásban
- Általudományos, egyoldalúan tudomány- és technikaellenes megnyilvánulások kritikája
- Különböző nézőpontok figyelembevétele és megértése
- A fenntartható fejlődés támogatása
- Szándék és képesség a fenntartható fejlődés érdekében lokálisan és globális vonatkozásban való cselekvésre
- A helyi és a tágabb közösséget érintő problémák megoldása iránti szolidaritás és érdeklődés
- Biztonság és a fenntarthatóság tisztelete a tudományos és technológiai fejlődés hatásaival kapcsolatban

Mintamodul

Szabályozás

Szabályok / 5. évfolyam / Változások és folyamatok / Folyamatok szabályozása

A modul célja	A folyamatszabályozás alapelvének megismertetése, a szabályozott rendszerekről való gondolkodás megalapozása, a szabályozás különféle példáinak megismerése a természet és a technika világából. A folyamatszabályozás, a szabályozott állapotok jelentőségének felismertetése, mindennapi környezetből vett példákhoz kötése.
Időkeret	1 óra

Módszertani ajánlás: A modul előtt egy héttel a tanulóknak házi feladatot adunk: egy otthon kitöltendő feladatlap alapján keressék meg a lakásukban (vagy a családi autóban) azokat a berendezéseket, amelyek valamilyen módon szabályozottak. A feladatlapon szerepelhet a hűtőszekrény, a fűtőberendezés (gázkészülék), a vízmelegítő, légkondicionáló. A kérdések az adott berendezés alkalmazásának céljára, a szabályozott értékre és a beállítás lehetőségére vonatkozhatnak. (A tanulók kérjenek információkat szüleiktől.)

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	**Ráhangolódás**				
10 perc	A tanulók a tanár kérdésére válaszolva elmondják, hogy milyen berendezésekről írtak az otthoni feladatlapban. A felsorolt eszközök neveit felírják a táblára. Az azonos berendezésekről írók egy csoportba állnak (néhány nagyobb létszámú csoport lesz) és röviden elmondják egymásnak, egyeztetik a feladatlapra adott válaszaikat. Néhány mondatban megfogalmazzák az adott berendezésről megtudott információkat, és elmondják a többieknek. Ha készültek fotók, rajzok, azt is bemutathatják. (célszerű csoportonként egy-egy szóvivőt megbízni)	**Műveltségi területek** Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek **Kulcskompetenciák**	Tér és idő	Frontális osztálymunka, csoportmunka	Feladatlap az otthoni munkához Számítógép, kivetítő
2.	**Feldolgozás**				
10 perc	**a) A szabályozás elvének bemutatása:** a házi feladatban is szereplő valamely eszköz működését bemutató vázlatrajz (vagy animáció) alapján a tanár bemutatja a szabályozásban szerepet játszó rendszer elemeket és a működésüket. Általános elnevezéseket használ, mint pl. érzékelő, központ vagy kapcsoló, szabályozó, szabályozott érték. A tanulók figyelik a magyarázatot, értelmező kérdéseket tesznek fel **b) A magyarázat és a tapasztalat összekapcsolása:** a csoportok a tanári magyarázatot az általuk korábban bemutatott berendezésre értelmezik, igyekeznek azonosítani a vázlatrajzon látottakat. Saját vázlatrajzot is készíthetnek a látott minta alapján.	**Műveltségi területek** Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek **Kulcskompetenciák** Természettudományos kompetencia *(rendszerszemlélet, műszaki problémák megoldása)*	Tér és idő	Tanári előadás, magyarázat Egyéni tanulói munka (figyelés, kérdezés) csoportmunka	Vázlatrajz, animáció rajzlap. tollak

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
20 perc	**c) Általánosítás, bevésés:** az osztály tanulói szerepjátékkal eljátsszák a szabályozást. A játék pl. az alábbiak szerint folyhat: a szabályozott érték legyen egy dobozban elhelyezett tárgyak (pl. tollak, ceruzák) száma (10-15 db). Szerepek: „szabályozók”: a doboz mellett állnak, kivehetnek és hozzátehetnek a tárgyakhoz. „érzékelők”: csak megszámolhatják a tárgyakat, megállapítják a „van” – értéket, „továbbítók”: átviszik az érzékelők által mondott információkat a központba, „központ”: ők kapják meg a továbbítóktól az információt a tárgyak számáról, náluk van egy lapra felírva a „kell” érték, azaz a beállítandó darabszám, „utasítók”: a központból a szabályozókhoz viszik az utasításokat, „zavarók”: időnként elvesznek, vagy betesznek tárgyakat, változtatják a darabszámot, „beállítók”: kicserélhetik, átírhatják a központban lévő „kell” értéket ***A szabályozó működés szimulációja:*** A tanulók szerepkártyákat húznak, egy szerepet többen játszanak, legtöbben a központban lehetnek. A szereplők elolvassák a kártyákat, elfoglalják a kijelölt helyeket. A dobozban a szabályozók elhelyezik a tárgyakat, kb. a kell érték közeli darabszámban. Az érzékelőt játszók megszámolják és közlik a továbbítókkal a darabszámot. A továbbítók átmennek a (másik asztalnál lévő) központba és elmondják az ott lévő tanulóknak a „van” értéket. A központban a tanulók megnézik a „kell” értéket és kivonják a „van”-ból, ezzel megállapítják az eltérés mértékét és irányát (több vagy kevesebb). Meghatározzák a szabályozó utasítást, ami az eltérés fordítottja (pl. ha több van, akkor el kell venni). Az utasítók visszamennek a dobozhoz és közlik a szabályozókkal az utasítást, akik azt végrehajtják (kivesznek, vagy beraknak tárgyakat). Később a folyamat megismétlődik, pl. a zavarók beavatkozása után. A tanulók időnként szerepeket cserélhetnek.	Szociális és állampolgári kompetencia *(felelősség, együttműködés, tudásmegosztás)*		Szerepjáték, együttműködő csoportok	Kartondoboz, tollak
3.	**Értékelés**				
5 perc	A játék során a tanár szóban értékeli a szereplők feladat-égrehajtását, az utasításoknak megfelelő tevékenységet dicséri, javítja a hibákat. A játék végén értékelő kérdéseket tesz fel, amelyre a tanulók szóban válaszolnak. *Kérdések:* Segített-e a játék megérteni a szabályozás elvét? Maradt-e valami, ami nem volt érthető? Milyen érzéseid voltak a játszott szerepben? Milyennek érezted az együttműködést más csoportokkal?	**Műveltségi területek** **Kulcskompetenciák** Szociális és állampolgári kompetencia *(Saját munka értékelése)*		Egyéni munka	

Mintaprojekt

Változatok a változatosságra
Szabályok / 6. évfolyam / Egyformaság és sokféleség

A projekt célja	A tanulók megfigyelő, összehasonlító, rendszerező képességének fejlesztése. Az élő- és élettelen természet, a technika világának objektumaiban rejlő gazdagság, változatosság felfedeztetése és értékelése. Az anyagok, anyagi rendszerek sokféleségének felismertetése, a velük való gazdálkodás, megőrzésre való figyelemfelhívás. Az emberi faj egységére, a különbözőségek értékére való rávilágítás. A biológiai sokféleség fogalmának megalapozása, a megőrzés fontosságának, ezzel kapcsolatos cselekvési lehetőségeknek a bemutatása.
Időkeret	6 óra

Módszertani ajánlás: A projekt során a tanulók szabad csoportalakítással, érdeklődésüket figyelembe véve dolgozhatnak. A tanári irányítás tegye lehetővé, hogy a témafeldolgozások eredményeképpen a változatosság témakörében kellő szélességű és mélységű áttekintésre legyen módja valamennyi tanulónak. A tanulásszervezés megosztott témákkal történik, azaz minden csoport más-más témán dolgozik, az így szerzett tudást a projekt záró szakaszában megosztják társaikkal. A csoportmunka értékelését folyamatos segítő visszajelzésekkel kell biztosítani, ennek során a tanár rövid időre, visszatérően, szinte a csapat tagjaként avatkozik be a munkafolyamatba. A segítés célja azonban ne a kész megoldások felkínálása, hanem az esetleges elakadások kezelése, a továbblépés biztosítása legyen.

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	**Tervezés, előkészítés**				
1 óra	a) Az előkészítő szakaszban a csoport a tanár segítségével megfogalmazza a projekt céljait. A tanár elmondja, hogy mi indokolja a témaválasztást tanulási szempontból (a megfigyelési-, összehasonlítási-, rendszerezési képesség fejlesztése, a természet gazdagságának felfedeztetése, a technikai lehetőségek, műszaki fejlesztési folyamatok alapelveinek bemutatása) b) Csoportalakítás: egyik lehetőség: szabad csoportalakítás szimpátia alapon, még a témák megismerése előtt (erős csoportkohézió esetén választható). másik lehetőség: később, a témák bemutatóinak ismeretében, azonos témát választók alkotnak csoportot (lazább személyes kapcsolatok, erősebb érdeklődés esetén ajánlható) c) A motiválás és a tanulásszervezés előkészítése céljából röviden felvezetődnek a kutatási témák. A három terület: élettelen természet, élő természet és a technika, ezeken belül 3-3 téma rövid áttekintése történik, képek, filmrészletek, szövegek segítségével. A bemutató anyagokból feladatlap állítható össze, amelyet a tanulók	**Műveltségi területek** Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember és társadalom Földünk-környezetünk **Kulcskompetenciák** Természettudományos kompetencia *(megfigyelés, összehasonlítás, rendszerezés)* Szociális és állampolgári kompetencia *(felelősség, együttműködés, tudásmegosztás)*	Tér és idő Mindennapi életünk	Frontális osztálymunka Kollaboratív csoportmunka	Témakörök bevezető feladatlapjai

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	csoportmunkában oldanak meg. Lehetséges kutatási témák: Élettelen természet: – Kémiai anyagok, elemek, vegyületek – Kőzetek, ásványok – Égitestek (bolygók, csillagok, csillagrendszerek) Élő természet: – Fajok (állatok, növények) – Emberek (rasszok) – Nemek (férfi, nő) Technika: – Autók – Épületek – Ruházat d) Ötletroham csoporton belül: a választott témához kapcsolódó szavak, fogalmak, kidolgozási javaslatok összegyűjtése e) A téma fogalmi térképének elkészítése, az ötletroham eredményei alapján. A csoport munkaanyagként használhatja a projekt kidolgozásához.	Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség *(képek készítése, szerkesztése, rajzolás)* Digitális kompetencia Hatékony, önálló tanulás *(önálló információkeresés)*			Kartonlap, filctollak
2.	**Kidolgozás**				
3-4 óra	a) A csoport munkatervének elkészítése. Megadott segédanyagok, szempontok alapján időtervet és feladatelosztást készítenek. Megbeszélik az otthoni feladatokat és megtervezik a csoporton belüli kommunikáció formáit (e-mail, chat, web-board). b) Meglévő tudás, képességek felmérése: a csoportok összegzik, hogy a vállalt feladatok kidolgozásához milyen tudásuk, képességeik vannak meg („mit ismerünk már a témából, hogyan tudjuk bemutatni?”). c) Tudásépítés: a tanulók a saját maguk által kijelölt cél elérése érdekében igyekeznek megszerezni a hiányzó tudás és képesség elemeket. Kutatnak, információkat gyűjtenek (megfigyelésekkel, kísérletekkel, újságokból, könyvekből, Internetről) megbeszélnek, terveznek. Segítséget kérnek a bemutató elkészítéséhez szükséges technikai problémáik megoldásához (pl. digitális fotók készítése és prezentálása).	**Műveltségi területek** Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember és társadalom Földünk-környezetünk **Kulcskompetenciák** Természettudományos kompetencia *(megfigyelés, összehasonlítás, rendszerezés)* Szociális és állampolgári kompetencia *(felelősség, együttműködés,*		Kollaboratív csoportmunka	Számítógép, Internet, könyvtárhasználati lehetőség, digitális fotó-, videó készítési lehetőségek

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	d) Kivitelezik a terveket, elkészítik a téma bemutatásához szükséges termékeket (poszter, kiállítás, digitális képbemutató, videó film). e) Ha az idő engedi és van rá érdeklődés, akkor az a csoport, amelyik befejezte a témája kidolgozását, választhat még további témát, lehetőleg egy eltérő területről.	*tudásmegosztás)* Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia *(feladatvállalás)*			
3.	**Lezárás, prezentáció, értékelés**				
1-2 óra	a) Bemutatások: a csoportok kiállítják és szóban bemutatják, illetve előadják termékeiket. A többi csoport figyelmesen követi a bemutatást és a végén kérdéseket tesz fel, kiegészítéseket fűz az előadott témákhoz. b) Értékelés: A csoportok értékelik egymás bemutatóit és kiállított termékeit (pl. pontozással). Külön értékelőlapon a csoport tagjainak munkáját is értékelhetik.	**Műveltségi területek** Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember és társadalom Földünk-környezetünk **Kulcskompetenciák** Szociális és állampolgári kompetencia *(saját munka értékelése)* Anyanyelvi kommunikáció *(előadás)*		Csoport-, és osztálymunka, egyéni értékelés	Kiállítási helyek, eszközök Értékelőlapok

TÉR ÉS IDŐ

A tudás- és képességterület tantervi tervezésének egyik alapvető szempontja a tanulás személyes tudásépítésként való felfogása. Tartalmi oldalról ez azt jelenti, hogy kiemelt jelentőséget kap az alapozás, az átfogó kulcsfogalmak kiépítése. A tanulási tevékenységek oldaláról ehhez párosulnak az aktív, együttműködésen alapuló tanulási módszerek, a változatos tanulási környezet, amely gyakran az iskola falain túli világba is elvezet, akár képzeletben, akár a valóságban.

A tudásépítés személyes világhoz igazodása a tantárgyi keretek átlépésében, az integrált szemlélet alkalmazásában is megjelenik. Ennek egyik eszköze a rendszerszemlélet néhány alapelemének felhasználása, amely segítségével a gyerekek mindennapi világából vett tapasztalati tudást igyekszünk a megismerés egyik tudatos eszközévé fejleszteni. A tér és idő fogalmi kulcsaival közelítve megnyílik az anyagi rendszerek egymásba épülő világa, a részecskéktől a kozmikus méretekig. A társadalmi viszonyok között érvényesülő időbeliséget és térbeliséget – a hagyományos extenzív kronológiát mellőzve – itt csak mint értelmezési keretet tárgyaljuk, mivel úgy gondoljuk, hogy ebben az életkorban a történetiség még elsősorban csak közvetlenebb, személyesebb szinten élhető meg: a nagyobb történelmi fejlődéssorok megtanítása a későbbi tanulmányok feladata. Ugyanakkor azonban fontosnak tartjuk tudatosítani a tanulókban azt, hogy az idő, a változások és folyamatok időbeliségének vizsgálata elvezeti őket a múlt eseményeitől a jelen állapotain át a jövő előrejelzéséig. Felfedezhetik saját, a jövő alakításában viselt felelősségüket, mely figyelembevételével megtervezhetik személyes és közösségi cselekvéseiket. A rendszerek és környezetük kapcsolatrendszerét kutatva az anyagok, az energia és az információ fogalmait is megalapozzák a tanulók, felszínre hozva és fejlesztve már meglévő természetképüket.

Az integrált szemlélet alkalmazása mellett a tudás érvényessége, a személyes életben és a társadalom működésében való felhasználhatósága is fontos szempont volt. Ez a cél és a megfelelő eszközrendszer megjelenik a kulcskompetenciák fejlesztését szolgáló tevékenységekben és a témaválasztásban, így pl. a probléma alapú tanulási helyzetek kialakításában. Ezek a csomópontok több pólus erőterében, a természet, a technika és a társadalom viszonyrendszerei által formálva alakulnak ki. Erre lehet példa a globális éghajlatváltozás problémája, amelynek kezelése a jövő egyik meghatározó feladata.

5. évfolyam – 62 óra

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
1. Tér 8 óra	a) Dimenziók	(1D) – hosszúság, távolság fogalma, becslése, mérése (2D) – felszín, felület koordináta rendszer (xy) használata (3D) – térfogat, térbeliség térkoordináta rendszer (xyz) Térbeli helymeghatározási módszerek, GPS navigáció elve Térbeli képek a számítógépen, moziban	Becslések és mérések egyenes mentén, pontok azonosítása Hosszúság (méret) skálák készítése, érzékeltetés, összehasonlítás Egyszerű mértani testek felszínének becslése, számítása mérések alapján. Helymeghatározás derékszögű koordináta rendszerben Mérések elvégzése egyszerű térkoordináta rendszerben (pl. üvegakvárium, vagy szoba falain) Valós térbeli mozgások megfigyelése, beszámolók megfogalmazása (madarak repülése, sportmozgások… saját élmények)	Szabályok Szülőföldünk	Műveltségi területek Ember a természetben Földünk-környezetünk Matematika Életvitel és gyakorlati ismeretek Informatika Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Matematikai

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Tér és rendszer	Anyagi rendszerek mérettartományainak megismerése, összehasonlítása (részecskék), halmaz elemek, sejtek, élőlények, égitestek…)	Mérettáblázat adatainak sorba rendezése, méretviszonyok megállapítása Adatok gyűjtése, értelmezése, csoportosítása, feldolgozása a mindennapokból. Táblázatok és diagramok készítése. Érzékletes skálák megismerése megbeszélése, hasonló skálák készítése, ötletek felvetése, kivitelezése, makettek készítése, összeállítása mindennapi tárgyakból.		kompetencia Digitális kompetencia
		Egymásba épülés elvének értelmezése	Köznapi példák keresése, megbeszélése (pl. szoba, ház, utca, város, ország…)		
		A mikrovilág, az emberi (érzékelhető) világ és a kozmikus nagyságrendek összehasonlítása	Összehasonlítások, érzékletes skálák tanulmányozása		
		Végesség és végtelenség problémájának felvetése (a méretskála mindkét irányára)	Beszélgetés		
		A Föld véges rendszerként való meghatározása (méretek, alak, kozmikus környezet alapján)	A Földről készült űrfelvételek megbeszélése		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Tájékozódás a térben	Tájékozódás a Földön kívüli térben A Föld helye a Világegyetemben Tájékozódás a mindennapi környezetben Tájékozódás térképen, térképpel Vetületi térkép használata, eligazodás domborzati, tematikus térképeken, fokhálózat, koordináta rendszer ismerete, térkép használata terepen Földgömb használata, égtájak azonosítása gömbi- és vetületi tájékozódás megkülönböztetése Iránytű használata, történeti, gyakorlati jelentőségének ismerete. Mágneses pólus (északi- és déli sark) fogalma Méretarány fogalma, világtérkép, kontinens- és kisebb régiós, illetve helyi térképek megismerése.	A Naprendszer modell (tárgyi, vagy rajzos) vizsgálata, az égitestek típus szerinti osztályozása, bolygók sorrendbe rendezése A Tejútrendszer egyszerű képének megbeszélése, értelmezése Mindennapi környezetben végezhető tájékozódási feladatok gyakorlása (irány, távolság, hely megadása) Egyszerű leolvasási feladatok térképről, koordináta rendszer használatával. Tájékozódás térképpel kiránduláson Irány és távolságmérés vetületi térképen és földgömbön, a két módszer összehasonlítása, eltérések (pl. irányok) magyarázása. Égtájak, egyenlítő, térítők, sarkkörök és sarkpontok azonosítása, ezekhez kapcsolódó helymeghatározási feladatok gyakorlása Különféle méretarányú térképek bemutatása, összehasonlítása		
		Magyarország elhelyezkedése a Földön és Európában Lakóhelyünk elhelyezkedése	Magyarország megkeresése világtérképen, Európa térképen, domborzati környezet és szomszéd országok leírása, megnevezése A lakóhely (település) és közvetlen természetföldrajzi környezetének azonosítása térképen, űrfelvételen (Google Earth)		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
2. Az utazások története 2 óra	a) Közlekedés az újkor előtt	A korabeli közlekedés technikai és emberi viszonyainak bemutatása	Kiscsoportos feldolgozás Kiselőadások	Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	Műveltségi területek Ember és társadalom Informatika Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia
	b) Közlekedés és a hírközlés fejlődése 18-20. században	A közlekedési eszközök fejlődése. A gyorsuló idő fogalma A globalizáció – világfalu fogalma	Kiscsoportos feldolgozás Kiselőadások		
3. Mozgás 8 óra	a) Mozgásformák	A mozgás tapasztalaton, megfigyelésen alapuló meghatározása Hely és helyzetváltozás, példák a természetből és a technikából Elmozdulás, út, pálya megkülönböztetése A mozgás viszonylagossága, vonatkoztatási rendszer	Mozgással kapcsolatos tapasztalatok, élmények felidézése, elmondása Mozgásfázisok tanulmányozása állóképeken, képsorozatokon Mozgásjelenségek megfigyelése (természeti- és technikai környezetben), leírás készítése Elmozdulás és út mérése, pálya rajzolása (kísérletben és/vagy térképen) Egyszerű kísérletek elvégzése, magyarázása	Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	Műveltségi területek Ember a természetben Földünk-környezetünk Életvitel és gyakorlati ismeretek Matematika Informatika Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Digitális kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) A mozgás oka	Mozgás(állapot) változás: gyorsulás, irányváltozás Erő fogalma, szerepe a mozgás alakításában A mozgást fenntartó és akadályozó erők (hajtóerő, súrlódási erő, közegellenállás) Mozgás erő nélkül A mozgás(állapot) állandósága az erőmenetes térben Aktív és passzív mozgás értelmezése, példák az élővilágból és a technikából	Kísérletek az erő és mozgás összefüggéséről (erőhatások következményei: gyorsulás, lassulás, irányváltozás) Tapasztalatok, élmények megbeszélése, egyszerű kísérletek elvégzése a mozgás fenntartásával kapcsolatban (pl. súrlódás csökkentés következménye). Szövegolvasás: űrszondák a Naprendszer határán (Voyager-1, -2 szondák) Képek, filmek megnézése, a látott jelenségek csoportosítása Az aktív mozgás feltételeinek megállapítása		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Mozgásjelenségek a természetben	Mozgás az anyagban, részecskék rendezetlen mozgása Mozgások a Naprendszerben (keringés, forgás, becsapódások) A Föld geoszféráinak mozgásjelenségei szél, tengeráramlások, földkéreg mozgásai (kontinensek vándorlása, földrengések) Mozgások az élővilágban Növények, állatok, mikrobák mozgása Az ember mozgásképessége és mozgásigénye	A Brown- mozgás kísérleti bemutatása, magyarázatok megfogalmazása Mozgásformák eljátszása: rendezetlen részecskemozgás, keringés a Nap körül, égitestek forgása, Föld – Hold rendszer kötött keringése Szöveges és képi információk keresése, rendezése, poszter készítés Képzelt riport készítés természeti katasztrófák helyszínén Élőlények mozgásának megfigyelése a természetben (esetleg állatkertben, vagy otthoni környezetben) Filmeken látott mozgásformák rövid, jellemző, szöveges leírása Mikroszkópos megfigyelések (egysejtűek) Fázisfelvételek folyamattá rendezése Egyéni mozgásképesség játékos összehasonlítása egyszerű gyakorlatokkal (hajlékonyság, ruganyosság, gyorsaság…) Életmóddal összefüggő testmozgások felsorolása, csoportosítása (ötletroham, képek gyűjtése, rendezése)		
			Mozgás és egészség kapcsolata, érvelés szóban, vita Napi, heti mozgásnapló készítése		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	d) Mozgó gépek	Gépek fajtái, erőgépek, járművek A gépek által lehetővé tett életmódváltozás és környezeti hatás	Mozgó gépek példáinak gyűjtése, csoportokba rendezése (ötletroham, poszter készítés) Az emberi erőt és ügyességet felülmúló gépek (termelési-, közlekedési rendszerek alkalmazási példáinak összegyűjtése, hatásuk megbeszélése (kooperatív vita)		
4. Időutazás 4 óra	a) Az időgép	Az időutazók élménybeszámolói	Kiscsoportos játék A csoportok választhatnak történeti korokat, majd le kell írniuk kalandjaikat.	Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	Műveltségi területek Ember és társadalom Informatika Művészet Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség
	b) Az időutazó szerkesztőség	Történelmi újság készítése	Kiscsoportos munka. Az osztály kiválaszt egy történelmi korszakot, esetleg érdekes kultúrát és a mai újságok rovatainak megfelelően (vezércikk, divat, apróhirdetés, interjú stb.) cikkeket írnak. Végül összeállítanak egy történelmi osztályújságot egy		
	c) Időjáték	Lehet-e játszani az idővel? beszélgetés	Filmrészletek (Vissza a jövőbe, Harry Potter stb.) alapján beszélgetés az időről		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
5. Idő 6 óra	a) Az idő eredete	Idő és mozgás viszonya (egy út megtételéhez idő kell) Sebesség fogalma, számítása A világegyetem kora a kor megállapítás módszere (galaxisok távolodó mozgása) Az idő viszonylagossága (relativitás)	Idő és út mérése Adattáblázat, grafikon készítése, az eredmények megbeszélése A jelenség számítógépes szimulálása, táblázat-és grafikonkészítés számítógéppel. Különféle sebességű mozgások összehasonlítása (egyenletes és változó mozgások) A probléma informatikai megfogalmazása. A tágulás modellezése léggömbbel Rövid szöveg elolvasása, megbeszélése	Szabályok	Műveltségi területek Ember a természetben Földünk-környezetünk Életvitel és gyakorlati ismeretek Informatika Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Változások időbelisége – Skálák és ciklusok	Idő és rendszer viszonya Idő és változás viszonya (mikrovilág -> makrokozmosz)	Változások, folyamatok időbeli jellemzőinek, időtartam adatainak összegyűjtése, összehasonlítása (szöveg, adattáblázat elemzés) Sorba rendezés		Digitális kompetencia
		Folyamatos időskálák: Földtörténeti időskála főbb szakaszai, evolúciós időskála,	Egy időszalag készítése megadott információk alapján Időskálák összehasonlítása (ábraelemzés) Egyéni munka: személyes életskála – időszalag – készítése (emlékezetes események, periódusok /születésnapok, ünnepek/ az életünkben)		
		Periodikus időskálák: Föld keringésének, tengelyforgásának következményei (év évszakok, nap), periodikus mechanikai mozgások (inga, rugó), részecskék rezgése	Periodikus mozgások sorba rendezése periódusidő alapján az idősor mellé méretsor rendelése		
		Növekedési-, fejlődési folyamatok egyedfejlődés és szaporodás ciklusok	Képsorozatok rendezése (pl. fa növekedése, állatok fejlődése) Képekhez időbeli távolság rendelése		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Időmérés	Az időmérés története Időtartam, időpont megkülönböztetése Időtartamok mérése Az idő mértékegységei Időpontok mérése Csillagászati időpont meghatározás Helyi idő, zónaidő Idő a technikában részecske rezgésen, elektromos rezgésen alapuló időmérő eszközök	Az időmérés szükséglete, élethelyzetek példáján bemutatva (ötletroham, szóbeli beszámolók) Időmérő eszközök a múltban, homokóra, vízóra, napóra, ingaóra (képek, szövegek elemzése, magyarázása) Összehasonlítás a pontosság és az elérhetőség alapján (kinek az ideje?) Az időpontok jelentősége (ötletroham, szövegfeldolgozás, filmrészlet) Csillagászati időpont mérés története, eszközei (zikkurat, monolit, kvadráns) Nap magasságának, delelési időpontjának mérése egyszerű kvadránssal Nagypontosságú időmérés (atomóra Az idő relativitásának bizonyítása atomórával (szövegértés, megbeszélés) A számítógép időjele (adatok összehasonlítása)		
	d) Jövő idő	A jövő előrejelezhetősége Változások előrejelzése, szimulációk (modellek)	Jóslási módok, híres jósok a múltban Tudományos jövőlátás – modellek, szimulációk Tervezés számítások alapján (pályaszámítás az űrkutatásban) Előrejelzések modellek alapján (pl. időjárás, éghajlat modellezése (szövegfeldolgozás) Előrelátás a mindennapokban (szituációs játék, pl. közlekedési veszélyhelyzetek előzetes észlelése)		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
6. Energia 8 óra	a) Az energia előállítása – energiaátalakítás,	Mechanikai <–> elektromos (berendezések, alkalmazási példák) Kémiai <–(hő) –> elektromos (hőerőmű) Nukleáris <–(hő) –> elektromos (atomerőmű) Fény <–> elektromos (napelem) Megújuló energiaforrások (napfény, szél, víz) Az energiamegmaradás Energiaátalakítások hőveszteségе	Szerkezeti- és folyamatábrák, képek elemzése, magyarázása Egyszerű folyamatábrák, rendszerdiagramok rajzolása Energiaátalakítások be- és kimenetének összehasonlítása (szöveg, vázlatrajz), jellemző környezeti összefüggések, – pl. megújulás, környezetszennyező hatás bemutatása, tárolás, szállítás kérdése (önálló szöveg, véleményalkotás) Kooperatív vita (összehasonlítás, értékelés) Energiaátalakítási módok és jellemző felhasználási lehetőségek párosítása (kép + szövegpárosítás)	Szabályok Szülőföldünk Mindennapi életünk	Műveltségi területek Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
	b) Az energia használata – egyszerű gépek a múltban és a jelenben	Egyszerű gépek fajtái és alkalmazásuk az ókortól napjainkig (Emelő, lejtő, csavar, ék) Megújuló energiaforrások használata a múltban szélkerekek, vitorlázás, vízkerekek) Állati- és emberi erő lóvontatás, rabszolgamunka	Csoportmunka: egyszerű gépek tanulmányozása rajzok, makettek alapján Működő makett készítése Munkafeladatok, problémák megoldásának tervezése a régi korok technikájával Képek, szövegek elemzése, információgyűjtés, dolgozat, kiselőadás vagy poszter készítése Eszközök, példák összegyűjtése		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) A ma energiahasználata	Energiahasználat az otthonunkban Háztartás gépesítése Energiahatékonyság elve, lehetőségei, energiatakarékosság A közlekedés energiahasználata gépjárművek fajlagos (egyedi) üzemanyag fogyasztását befolyásoló tényezők, közlekedési rendszerek (úthálózat, közlekedésszabályozás) energiafogyasztást befolyásoló hatása	Felmérés, statisztika készítése az osztályban, ismeretségi körben, településen SDT tananyag használata (Környezet és életmód, szimulációk) Szükséges-e ennyi energiát használnunk? Beszélgetés, vita		
	d) A jövő energiahasználata	A források fejlődési lehetősége új eljárások: pl. fúziós atomerőmű, hidrogén üzemanyag, üzemanyag cella A Föld energiatartalékainak végessége az energiafogyasztás növekedésének korlátozottsága Energiahatékonyság fejlődése pl. passzív ház, hibrid autó Életmód, energiaszükséglet változása információs társadalom hatása, népességnövekedés, gazdasági fejlődés hatása	Szöveg- kép-, filmelemzés, információgyűjtés Internetről Megbeszélés, vita Szövegek, képek elemzése Vita: Milyen, várható csökkentő és növelő hatások befolyásolhatják a jövő energiaszükségletét?		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
7. Hő 6 óra	a) A hő fizikai értelmezése, mérése	Hő fogalma (részecskemozgáshoz kapcsolás) Hőmérséklet, hőmérsékletmérés, skálák Hőmennyiség A hő korlátozott munkavégző képessége (nem energiaforma!) Hőterjedés hősugárzás, hőáramlás, hővezetés A hőmérsékletkülönbségek kiegyenlítődése	Hőmozgás bemutatása, egyszerű szimulációja Hőmérsékletérzékelési gyakorlatok Hőmérsékletmérési kísérletek, hőmérők használata Egyszerű hőtani kísérletek a hőkapacitás értelmezésére Rendezetlen hőmozgás szimulálása, eljátszása, a látottak megbeszélése, összehasonlítása a rendezett mozgásokkal (pl. áramlásokkal) Egyszerű kísérletek elvégzése, magyarázása Kísérletek a kiegyenlítődés bemutatására, hétköznapi tapasztalatok felidézése		Műveltségi területek Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Változások és hőváltozások a természetben	Fizikai- és kémiai változásokat jellemző hőjelenségek (súrlódási hő, égéshő…) Csillagok energiatermelése A részecskék belső energiája A Föld energiaháztartása Belső hő, bejövő hő, kisugárzás, hő és éghajlat, éghajlatváltozás Élőlények testhőmérséklete Passzív és aktív szabályozás Láz és lehűlés	Egyszerű kísérletek elvégzése, magyarázása Képek, szövegek elemzése, megbeszélése Egyszerű vázlatrajz elemzése, átrajzolása Filmrészlet (éghajlatváltozás) megnézése, vita Hőfelvétel – hőtermelés – hőleadás részfolyamatainak elkülönítése, vázlatrajz elemzése, készítése Változó- és állandó testhőmérsékletű állatfajok csoportosítása, életmódjuk összehasonlítása – A test lehűlésének veszélyei (szövegelemzés – „lázas voltam” – személyes beszámolók		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Hőtechnika	Hőtermelés és hasznosítás Fűtési technológiák története, fejlődése	A tűz használatának története (fűtőberendezések, fűtőanyagok) Képek összehasonlítása, idősorba rendezés, a fejlődés jellemzőinek megfogalmazása		
		Hőerőgépek (gőzgép, belső égésű motorok)	A gőzgép elterjedése és az ipari forradalom közötti kapcsolat bemutatása (szövegelemzés) A gőzgép vázlatrajzának elemzése, működés megbeszélése		
		Hatásfok, hatékonyság	A belső égésű motorok hatásfok többletének magyarázása (hőtermelés és munkavégzés egy helyen)		
		Az égésen alapuló hőtermelés, előnyök és hátrányok	Füstgázok összetétele (adattáblázat elemzése) Az égést hasznosító technológiák összegyűjtése, összehasonlítása, környezeti hatásuk becslése (szövegfeldolgozás, adattáblázat elemzés)		
		Megújuló hőforrások hasznosítása, előnyök és hátrányok (napkollektor, geotermikus erőmű)	Eszközök és alkalmazások bemutatása, értékelése (információkeresés Internetről)		
		Hőszigetelés Fizikai elvek és alkalmazható anyagok, épületek hőszigetelése	Hőszigetelő anyagok szerkezeti vizsgálata (mikroszkóppal), összehasonlító mérések elvégzése		
		Az élőlények testének hőszigetelése	A zsírréteg, a szőrzet és a toll szerkezete, szerepe (ábraelemzés, szövegfeldolgozás)		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
8. Az informatika története 2 óra	Történetek az informatika múltjából	Az informatika emberi kapcsolatokra gyakorolt hatása példákkal: múlt és jelen. Mit hozhat a jövő?	Időutazás csoportmunkával. 2-3 történelmi kor kiválasztása. Adatgyűjtés: hogyan történt az információ átadása, ill. a nehéz számolások elvégzése? Kiscsoportos kutatás (könyvtár, internet), prezentációk Szituációs játék: mi lenne, ha a jövőbe látnánk? Vita az elképzelésekről	Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	Műveltségi területek Ember és társadalom Informatika Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia
9. Információ átvitel – kommunikáció 8 óra	a) Környezeti információk érzékelése, feldolgozása; válaszadás	Ingerek és érzékszervek Hang – hallás, fény – látás, tapintás Környezeti információk feldolgozása érzékelés és észlelés különbsége értelmi feldolgozás, érzelmi színezet, Fogyatékkal élők	Érzékelési gyakorlatok Érző -mozgató rendszerek, működések (inger, ingerületképzés, feldolgozás, válaszadás) blokkvázlatának elemzése, elkészítése Példák megbeszélése: a sas érzékeli az írást az ember észleli, ha tud olvasni Ability park (pl. sötétszoba látogatás, helyi megvalósítás)	Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	Műveltségi területek Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Informatika Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia Digitális kompetencia
	b) Jelzések és kommunikáció az élővilágban	Hang-, fény-, kémiai jelzések Mozgásos kommunikáció Taglejtés, mimika, jelbeszéd	Állathangok hallgatása, összehasonlítása, élettevékenységhez kapcsolása Testi mintázatok jelzőrendszerei (képelemzés, párosítás) Filmrészletek, mozgás ábrázolások megnézése, megbeszélése Állatkerti séta		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Tudományos információgyűjtés	Információgyűjtés a természet megfigyelésével Növények előfordulása (pl. indikátor fajok), állatok viselkedése, időjárási-, csillagászati jelenségek…	Megfigyelési gyakorlatok kiránduláson, otthoni környezetben		
		Információgyűjtés kísérletezéssel Anyagok tulajdonságai, változásai, életműködések…	Kísérleti célok és módszerek példáinak megbeszélése		
		Információgyűjtés méréssel Közvetlen mérések (pl. levegő hőmérséklete hőmérővel mérve) Távérzékelés (pl. magaslégkör összetétele, csillagok hőmérséklete színkép alapján)	Szövegelemzés mérési eljárásokról, távérzékelésről		
		Információ a jövőről Rendszermodellek készítése, szimulációk futtatása Pl. időjárás, éghajlatváltozás előrejelzése, életközösségek változása… Előrejelzések megbízhatóságának problémája	Szövegelemzés, időjárási		
		A jövő szabályozása információ visszacsatolása a jövőmodellből a jelen döntéseihez Éghajlatváltozás és csökkentés, alkalmazkodási stratégia	Vita: egyéni és közösségi cselekvési lehetőségek a mában, a jövő érdekében		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	d) Információs és kommunikációs eszközök – Távközlés	Üzenetküldési módok történeti fejlődése A rádióhullámok -felfedezés története, rádiózás elve, alkalmazási területei Műsorszórás, földi- és műholdas sugárzás Rádiójelek a világűrből A fény, mint információhordozó Fényforrások, optikai eszközök és alkalmazásuk (lencse tükör, prizma-távcső, mikroszkóp) Beszéd- és zenei hangok rögzítése, átvitele (mikrofon, magnetofon, hangszóró) Analóg és digitális információ Digitális technológia alapelve	Képek, szövegek elemzése Szövegek, vázlatrajzok elemzése filmrészlet megtekintése Egyszerű detektoros rádió összeállítása Fényforrások fajtáinak összehasonlítása (szempontok keresése, mintadarabok összegyűjtése) Egyszerű távcső összeállítása (pl. szemüveglencsékből) Hangátviteli rendszer blokkvázlatának elemzése, eszközök mintadarabjainak (mikrofon, hangszóró, fejhallgató) összegyűjtése csoportosítása, összehasonlítása Szövegelemzés	Kommunikáció	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
10. Ház, háztartás 10 óra	a) Ház, lakás tervezése	A ház, mint rendszer (részek, kapcsolatok, működés) A ház szerkezete, anyagai Szerkezeti elemek (alap, falazat, födém, tető, anyagok A ház fizikai „működése”, funkciói Statika, szilárdság, gépészeti működés, természeti környezeti kapcsolatok (napfény, csapadék, talajvíz) technikai környezeti kapcsolatok (út, energetikai- és információs közműhálózat) A funkció és a szerkezet összefüggése, a megfelelés problémája	*Mintaprojekt alapján* Lakás, ház tervek gyűjtése, készítése, csoportosítása, összehasonlítása Információgyűjtés, anyagminták összehasonlítása, képek elemzése Estek, példák összegyűjtése, megbeszélése, saját tapasztalatok összefoglalása, megosztása Valós szükséglet és luxus igény megkülönböztetése Működés: környezeti hatások szimulációja SDT tananyag használata (Környezet és életmód) Hibakutatás, esetleírások alapján (pl. beázás, vizesedés, fényhiány…)	Mindennapi életünk	Műveltségi területek Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Informatika Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia Digitális kompetencia
	b) Építési anyagok és technológiák	Célszerű anyagválasztás, takarékos anyaghasználat Ősi anyagok, eljárások és modern technológiák összehasonlítása Szerkezet és működtetés közti összefüggések épületfizikai elvek, követelmények (szilárdság, hőszigetelés, vízszigetelés, napfényszabályozás)	Épületelemek és építési anyagok párosítása, anyagválaszték összeállítása, csoportosítása Anyagválasztás a megtervezett épülethez, anyagtakarékossági szempontok érvényesítése		
	c) Szükségleteink és eszközeink	Épületgépészet Háztartásgépesítés Bútorok	A háztartás elektromos energiafogyasztásának becslése, kiszámítása számítógépes szimuláció segítségével (digitális tananyag használata)	Mindennapi életünk	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	d) Házunk és környezete	Az építőanyagok alkalmazásával járó környezeti hatások Épületek energiahatékonysága Fűtési módok összehasonlítása hatásfok alapján Hőszigetelési eljárások, anyagok Passzív benapozás (tájolás) Minimális felület (nincsenek kiugró épületrészek) Hőzsilip (előszoba) Épületek légszennyező hatása Épületek közvetlen és közvetett (építőanyagok miatti) káros anyag (pl. üvegház gáz) kibocsátása	Építési anyagok előállítási technológiáinak elemzése (képek, folyamatleírások tanulmányozása) Az egyes anyagok előállításához felhasznált energia összehasonlítása Adattáblázat elemzés Információgyűjtés, csoportosítás, sorba rendezés hatékonyság és környezeti hatás szempontjából (szövegek, adattáblázatok elemzése, megvitatása) Elemzés, táblázat készítés (szükséglet – tevékenység – eszköz – kibocsátás)	Mindennapi életünk	
	e) A jövő házai	Milyenek lesznek a házak a jövőben?	Jövőbe mutató tervek, fejlesztések megbeszélése (képek, szövegek elemzése) Ötletroham, vita „Az én házam – 20 év múlva” – rövid fogalmazás készítése		

6. évfolyam – 69 óra

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
1. Történelmi időszemléletek 4 óra	a) Az újkor előtti időszemlélet	Az újkor előtti időszemlélet bemutatása	Esettanulmányok kiscsoportos feldolgozása	Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	Műveltségi területek Ember és társadalom Informatika Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Szociális és állampolgári kompetencia Természettudományos kompetencia
	b) A modernkor időszemlélete	A modernkor időszemléletének bemutatása	Szövegelemzés Kiscsoportos kutatás		
	c) A történelmi kronológia korszakolása	A történelmi kronológia korszakolása A korszakok jellemzése	Tanári magyarázat		
	d) Egyéni idő – történelmi idő	Történeti változások az egyén életében	Kiscsoportos szövegelemzés		
2. A történelmi tér kitágulása 4óra	a) Térképolvasás	A térképen való tájékozódás gyakorlása	A térképen való tájékozódás gyakorlása	Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	Műveltségi területek Ember és társadalom Informatika Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Szociális és állampolgári kompetencia Természettudományos kompetencia
	b) A különböző helyi kultúrák történetének összekapcsolódása	Hogyan hatottak egymásra a kultúrák A járványok terjedése	Tanári magyarázata Szövegelemzés Kiscsoportos kutatás		
	c) A világtörténelem kialakulása	A világtörténelem fogalma A kölcsönös függőség	Tanári magyarázata Szövegelemzés Kiscsoportos kutatás		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
3. Tudomány és technika – időben és térben 6 óra	a) A tudomány és technika kezdetei (Óegyiptom, Mezopotámia)	Ókori (őskor végi) csillagászat Hitvilág és tudomány Sírhelyek, csillagvizsgálók (megalit kultúra, i. e. 5000–4000 év) A megfigyelés alkalmazása a csillagos ég jelenségeinek tanulmányozásában A hiedelmek és a tudásvágy kettőssége	Képek és szövegek elemzése (pl. Stonehenge, zikkurat Az emberi hit és tudásvágy kifejeződése (megbeszélés, vita) Egyszerű csillagászati eszközök rajzának, makettjének elkészítése (pl. az év adott időpontjának jelzése a Nap mozgása alapján) Látszólagos égi mozgások megfigyelése (otthoni, egyéni feladat) Planetárium látogatás	Szabályok Szülőföldünk	Műveltségi területek Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Informatika Matematika Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia Digitális kompetencia
	b) Kína és India eredményei	Az ókori Kínai birodalom technikai fejlődése, a tudás gyakorlattá formálása Selyemkészítés, puskapor, rakéták, iránytű Indus-völgy kultúrája Írás kialakulása (tudás továbbadása, tervezés) Vízvezeték, fürdők, építészet, réz előállítás (később vaskohászat), Mezőgazdasági ismeretek	Térképek, képek, szövegek tanulmányozása, megbeszélése Rajzok készítése, rövid szövegek írása a források alapján (eszközök, életmód életképek)		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Ókori görög tudósok	i. e. 500-300 Démokritosz az anyag atomos szerkezetének elképzelése Platón A tudás forrása az elvek, ideák megismerése Arisztotelész A tudás forrása a tapasztalat és a gondolkodás, a megfigyelés elsőbbsége, az elméletek, és modellek érvényességi köre Archimédesz gépei, a mechanika fejlődése	Szövegelemzés Raffaello: Az athéni iskola-című kép bemutatása, megbeszélése A Föld középpontú világkép, modell rajzának tanulmányozása A látszat szerepének megbeszélése: a mindennapi életben általában elegendő az Arisztotelészi világkép. Azt mondjuk, hogy a Nap felkel, pedig tudjuk, hogy nem. Egyszerűbb makettek készítése rajzok alapján		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	d) Újkori tudomány kifejlődése	Kopernikusz (Poroszország, 15. sz.)	A napközéppontú modell ábrázolásainak bemutatása, megbeszélése		
		Kepler (Németország, 16. sz.) A valóság sejtése és bizonyítása, a napközéppontú világkép megjelenése A bolygók mozgásának leírása	Életrajzi szövegek elemzése (forráskeresés), portrék megtekintése		
		Galilei (Itália, 16. sz.) A tudás forrása: megfigyelés és kísérlet, matematikai összefüggések	Galilei valamelyik egyszerű eszközös kísérletének, megfigyelésének elvégzése (ingamozgás, távcsöves megfigyelések)		
		Newton (Anglia, 17. sz.) A mozgás és a gravitáció leírása Kepler törvényeinek elméleti alapozása	A Newton törvények jelentőségének bemutatása (pl. az űreszközök, égitestek pályaszámítása)		
		Az elektromosság felfedezése és munkára fogása (Galvani, Volta, Ampere, Ohm, Tesla…)	Az elektromosság kutatásának és alkalmazásának folyamatként való bemutatása (pl. időszalag készítése megadott szöveges források és képek alapján)		
	e) A modern tudomány és technika mérföldkövei	Einstein és a relativitáselmélet	Időszalag készítése megadott szöveges források és képek alapján		
		Az atomenergia felfedezése	Képek és leíró szövegek párosítása		
		Vegyipar, műanyagok, gyógyszerek	A felfedezések és a jelentőségük rövid leírásának párosítása poszterkészítés		
		A DNS és a géntechnológia	Keresés az Interneten (Hány találatot ad ki a Google pl. olajkutatás, zúzmókutatás, őssejtkutatás, rákkutatás szóra)		
		A tudomány értékvezérelt jellege	Vita: a tudományos eredmények kettős megítélése (hasznok és ártalmak felsorolása, források segítségével)		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
4. Anyagszerkezet 6 óra	a) Anyagszerkezet	Részecske (golyó) modell alkalmazása Az anyag folyamatos, illetve részecske szerkezete, mint elvi lehetőség, a részecske szerkezet bizonyítása.	Rövid értelmezések, saját szövegek megfogalmazása Részecske szerkezetet bizonyító kísérletek, megfigyelések elvégzése (víz-alkohol keverés, hasonló kísérlet bemutatása kisebb-nagyobb magokkal, Brown-mozgás bemutatása mikroszkópban) (A hullám és húrelmélet megemlítése, annak hangsúlyozására, hogy mindezek csak elméletek, rengeteg kutatnivaló van még ezen a területen)		Műveltségi területek Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Informatika Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Digitális kompetencia
	b) Anyagi minőség, anyagfajták	Tulajdonságok Tulajdonságok, anyagi jellemzők Anyagi minőség, anyagfajta fogalma Változatosság az anyagok világában Változások Fizikai és kémiai (új anyagfajta keletkezésére vezető) változások megkülönböztetése A változatosság becslése, indoklása a részecske	Tulajdonságokra utaló szavak összegyűjtése, csoportosítása, rövid magyarázatok megfogalmazása, példák keresése Anyagfajták (ismert elemek és vegyületek, keverékek) összehasonlító vizsgálata, minőségi jellemzők megfogalmazása hasonlóságok és különbségek megállapítása Anyagok változási jelenségeinek összegyűjtése a tapasztalatok alapján (képek, szövegek segítségével) Megadott változások csoportosítása, rövid magyarázása		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Anyagi állapotok	Halmazállapotok (Szilárd, folyadék, gáz, állapot, a plazma fogalma) Halmazállapot változások	A halmazállapotok jellemzőinek leírása Megfogalmazások különböző anyagok azonos halmazállapotáról Hol találkozunk velük? – tapasztalati ismeretek elmondása Egyszerű kísérletek a halmazállapotok és változásaik tanulmányozására (pl. olvadás, párolgás megfigyelése, a változást alakító hatások megfogalmazása)		
5. Ásványok, kőzetek, talaj 8 óra	a) Kristályos (és amorf) állapot	Mi jellemzi és határozza meg a szilárd anyagok szerkezetét, tulajdonságait? Kristályok szabályossága, geometriai jellemzői Szabályos (és szabálytalan) belső szerkezet (és megjelenési forma) magyarázása golyómodell alapján	Kőzetek, ásványok megfigyelése kiránduláson, kiállításon, iskolai bemutatáson (megfigyelt tulajdonságok megfogalmazása) Gyakoribb kőzetek, ásványok megnevezése Olvadás (és lágyulás) megfigyelése, magyarázása a golyómodell alapján	Szülőföldünk Szabályok	Műveltségi területek Ember a természetben Földünk-környezetünk Életvitel és gyakorlati ismeretek Matematika Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
	b) A Föld kőzetburka	A Föld gömbhéjas szerkezete, kőzetburok Kőzetek keletkezése, átalakulása, körforgása	Föld keresztmetszeti ábra elemzése, megbeszélése, a részek megnevezése Kőzetek körforgását bemutató ábra elemzése, megbeszélése Üledékképződés és vulkanizmus bemutatása egyszerű vázlatrajzon, a különbségek megfogalmazása		
	c) Ércek, ásványi nyersanyagok, energiahordozók	Milyen szilárd ásványi nyersanyagokat használunk? Fémek ércei (vasérc, bauxit nemesfémek Mészkő, szilikátos kőzetek (mész, cement előállítás) Kőszén	Adattáblázat elemzése, összeállítása Források keresése Szövegek, képek elemzése, megbeszélése Anyagminták bemutatása, tulajdonságaik megfigyelése Megadott információk összerendezése: anyag – tulajdonság – felhasználás	Mindennapi életünk	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	d) Talaj	Talajképződés Kőzetek aprózódása, mállása Humusz Talaj szerepe, jellemzői Növényi tápanyagok raktározása, lebontási folyamatok, talajélet Talajok szerkezete, minősége, különbözősége Talajhasználat, termőképesség Talajpusztulás, szennyezés, beépítés Túlzott műtrágyázás, kiszáradás, erózió, vegyi szennyezés, városok-ipartelepek terjeszkedése	Talajok szemcseméretének meghatározása (mintavétel, elemzés) Rajzok, ábrák értelmezése Talajmetszet megfigyelése terepen, minták összehasonlítása néhány egyszerűen megfigyelhető, meghatározható jellemző alapján Talajtérképek értelmezése, megbeszélése, összehasonlítás növénytermesztési tematikus térképekkel Esetleírások megbeszélése táblázat összeállítása (hatások, károk)		
6. Víz 10 óra	a) A folyadék állapot	Mi jellemzi és határozza meg a folyékony állapotú anyagok szerkezetét, tulajdonságait?	Egyszerű kísérletek elvégzése a folyadék állapot tanulmányozására A folyadék állapot értelmezése a golyómodellben (ábra-, animáció elemzés	Szabályok Szülőföldünk	Műveltségi területek Ember a természetben Földünk-környezetünk Életvitel és gyakorlati ismeretek Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
	b) A Föld vízburka	A Föld gömbhéjas szerkezete, vízburok Óceánok, tengerek A víz különféle halmazállapotú formáinak előfordulása vízpára /levegő, felhők/, sós- és édesvíz, jég A hajózás jelentősége	A Föld keresztmetszeti ábra használata, együtt az óceánokat bemutató világtérképpel Felhőképek, hópelyhek, jéghegyek, folyó- és tengervíz bemutatása képeken, saját élmények felidézése, megfogalmazása Hajók, hajózási útvonalak (képek, térképek bemutatása)		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) A víz jellemzői, állapotváltozásai	Milyen hatások befolyásolják a víz halmazállapot változásait? A víz halmazszerkezete, fizikai jellemzői Olvadás, fagyás, párolgás, lecsapódás A víz, mint oldószer	Egyszerű kísérletek elvégzése, Párolgás és lecsapódás kísérleti szemléltetése, levegő páratartalmának kimutatása Sók oldódása vízben, telített oldat készítés, hőmérséklet hatása (kísérlet)		
	d) A víz körforgása a természetben	Hogyan zajlik és mi a jelentősége a víz körforgásának?	Megfigyelések a természetben Víz körforgás folyamatrajz készítése képi- és szöveges források alapján		
	e) A víz használata	Édesvíz előfordulása, mennyisége Felszíni- és felszín alatti édesvizek Vízhasználati célok és módok Kommunális, ipari, öntözési, vízhasználat A szervezet vízszükséglete, vízháztartása ivóvíz minőség Vízszennyezés, szennyvíz Víztisztítás Ipari- és ökológiai módszerek	Kördiagram, táblázat elemzése Napi (heti) személyes (vagy családi) vízhasználat elemzése (felhasználási cél, mennyiség, minőség), szennyvíz mennyiség becslése Adattáblázat összeállítása Szövegelemzés (a víz élettani szerepe, a kiszáradás lehetősége és veszélyei) Gyakori vízszennyező források és anyagok (táblázat elemzés) Esettanulmányok Víztisztítás animáció (SDT) értelmezése, egy alternatív eljárás bemutatása (kép és szöveg)	Mindennapi életünk	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
7. Levegő 5 óra	a) A gáz állapot	Mi jellemzi és határozza meg a gáz állapot tulajdonságait?	Gáz állapot értelmezése golyómodell alapján (működő makett bemutatása) Gázok nyomásának magyarázása részecskemozgás alapján	Szabályok Szülőföldünk	Műveltségi területek Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
	b) A Föld légköre	A földi légkör szerkezete A légkör fizikai jellemzői (rétegek, hőmérséklet, páratartalom, légnyomás, áramlások) A légkör kémiai összetétele és folyamatai (légköri gázok, fontos kémiai folyamatok)	A Föld keresztmetszeti ábra használata, űrfelvételek a légkör vékonyságáról Légkör keresztmetszeti ábra tanulmányozása, saját rajz készítése (csoportmunkában) Adattáblázat elemzése, megbeszélése		
	c) Levegőszennyezés, levegőminőség	Fontosabb levegőszennyező források és anyagok Légszennyezés formái, hatásai (füst, szmog, por és jellemző hatásaik) A dohányfüst káros anyagai, a dohányzás egészségkárosító hatása	Adattáblázat elemzése, megbeszélése Esetleírások megbeszélése, saját tapasztalat felidézése (pl. városi szmog, por) Szövegek képek megbeszélése, a dohányzást tiltó rendelkezések ismertetése, indoklása, megbeszélése		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
8. Időjárás, éghajlat 10 óra	a) Az éghajlatot alakító rendszer elemei és működése	Az időjárás és az éghajlat fogalmai A Nap hatása a Föld éghajlatára a napsugárzás hőt közvetítő hatása (infravörös sugárzás) a napsugárzás eloszlása Földön, a gömb alak következményei A Föld forgásának és keringésének következményei tengelyferdeség és évszakok összefüggése A földfelszín hőelnyelése A szárazföldek és az óceánok hőelnyelése A hő kisugárzása A légköri pára és üvegház gázok kisugárzást csökkentő hatása – Üvegházhatás	Fogalmi magyarázatok megfogalmazása meglévő ismeretek alapján, szövegek felhasználásával. Hasonlóság és különbség megállapítása (csoportmunka) Egyszerű tanulókísérletek, bemutatások a fény beesési szögének hatásáról, modellkísérletek a forgás és keringés bemutatására Kísérletek az infravörös sugárzás elnyelése, visszaverődése, kisugárzása vizsgálatára (fekete és fehér felületek, vízfelszín melegedése, meleg test hősugárzása) Modellkísérlet elvégzése (földgömbbel) Ábraelemzés, a Földre a Napból érkező hősugárzás eloszlása (elnyelés, szóródás, visszaverődés, kisugárzás) Lombikos kísérlet a vízgőz és a szén-dioxid melegítő hatásának bemutatására Film-, ábraelemzés (üvegházhatás) Saját rajzkészítés és bemutatás (csoportmunka) Képek, szövegek értelmezése	Szabályok Szülőföldünk	Műveltségi területek Ember a természetben Földünk-környezetünk Matematika Informatika Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia Digitális kompetencia
		Légkör és hőmérséklet a szomszéd bolygókon Hőmérséklet kiegyenlítő, energiaáramlási folyamatok a Földön szélrendszerek, tengeráramlások	Ábraelemzés, a folyamat leírása, a következmények magyarázása szövegek, példák alapján		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Időjárási elemek és helyzetek	Az időjárás elemei szél, szélfajták, csapadék, csapadékfajták A levegő, a talaj és az óceán hőmérsékletének jelentősége, mérése A hőmérséklet napi, éves ingása, a felhőzet, a talaj és a víz kiegyenlítő hatása A Kárpát-medence évszakainak jellemző időjárása Időjárási szélsőségek szélviharok, felhőszakadás, aszály, kánikula a szélsőségek gyakoribbá válása	Típusok meghatározása szövegek alapján, csoportosítás Szövegek, élménybeszámolók elemzése, megbeszélése (pl. tengerparti és sivatagi területek napi hőmérsékleti ingadozása) Adatok, tematikus térképek, grafikonok elemzése, leolvasása Cikkek, sajtófotók megbeszélése előfordulási adatok elemzése	Mindennapi életünk	
	c) Levegő – víz – kőzet kölcsönhatás (felszínformálás, felmelegedés…)	A hőmérséklet ingadozás felszínformáló hatása (aprózódás, mállás) A szél felszínformáló hatása (defláció) A víz felszínformáló hatása Erózió, hordaléklerakás, karsztosodás	Filmek megnézése, Képek csoportosítása, jelenségek azonosítása		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
9. A Föld és az élet története 6 óra	a) A Világegyetem és a Naprendszer keletkezése	A Világegyetem fogalmi értelmezése objektumok, nagyságrendek alapján A csillagok és a Nap hasonlósága Csillagrendszer (galaxis) fogalma, Tejútrendszerünk Galaxis halmazok A kezdet értelmezése a mai elképzelések alapján (–13,7 milliárd év) Ősrobbanás elmélet, a tágulási folyamat vázolása A Naprendszer keletkezése (–4,5 milliárd év) A keletkezési- és fejlődési események elhelyezése az időben	Képek, szövegek alapján poszter rajzolása (égitestek, objektumok és térbeli-, méretbeli viszonyaik ábrázolása) A világegyetem tágulásának (galaxisok távolódásának) modellezése léggömb felszínén Fázisrajzok értelmezése, sorba rendezése képek sorba rendezése, időszalag készítése	Szabályok	Műveltségi területek Ember a természetben Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Digitális kompetencia
	b) A Föld fejlődése, történeti korok	A Föld néhány fontosabb fejlődési állapotának bemutatása Becsapódások kora, kihűlés, óceánok keletkezése, élet megjelenése, őslégkör átalakulása, őskontinens feldarabolódása, éghajlati ingadozások (jégkorszakok, „hógolyó Föld”)	Képek, szövegek elemzése, idősorrend, folyamat rendezése		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Az élet kialakulása és fejlődése	A földi élet néhány nagy korszaka szerves anyagok felhalmozódása, élet keletkezése (– 3,8 milliárd év) Kész szerves anyagok energiájának hasznosítása (erjesztés) Táplálékkészítés kémiai- és fényenergia hasznosítása, cianobaktériumok megjelenése, oxigéntermelés Állati élet (fogyasztók) megjelenése Sikeres és kritikus időszakok –540 millió év, kambriumi robbanás, kihalási hullámok és lehetséges okaik	Szövegek, képek elemzése, megbeszélése folyamatsor összeállítása		
10. Élőhelyek, életközösségek 10 óra	a) Élőhely fogalma, típusai Környezeti feltételek	*Mi jellemzi az élőhelyeket, milyen életszükségleteket elégítenek ki?* Táplálékforrások, búvóhely, szaporodási feltételek biztosítása Élőhelyi környezeti feltételek és a fajok, életközösségek szükségletei	Élőhelyek vizsgálata terepen, fotók, ábrák elemzése, összehasonlítás, csoportosítás, rövid leírás készítése Néhány példa elemzése szöveg, kép film alapján szempontok megadása (pl. milyen táplálékforrások vannak az élőhelyen? Milyenek az élőhely fény-, páratartalom viszonyai?)	Szabályok Szülőföldünk	Műveltségi területek Ember a természetben Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Környezeti tűrőképesség	Környezeti tűrőképesség fogalma, szűk- és tágtűrésű fajok, minimum, maximum, optimum Szaporodást, benépesülést korlátozó tényezők (pl. víz tápanyagtartalma és algásodás, növényzet és talaj vízellátottság összefüggése) Az ember környezeti tűrőképessége Biológiai és technikai alkalmazkodás	Példák elemzése szövegek, adatok alapján Kísérlet a környezeti tűrőképesség vizsgálatára (növények hajtatása, tápanyagok, víz, fény változtatásával) pl. Nyári kánikula hatásai, az alkalmazkodás testi- és technikai lehetőségei		Szociális és állampolgári kompetencia
	c) Életközösségek	Milyen életközösségek alakulnak ki az élőhelyeken? Életközösségek táplálkozási csoportjai és egymással való kapcsolatuk (termelők, fogyasztók, lebontók) Szén és nitrogén körforgás említése, egyszerűsített vázlatrajza (hozzáférhetőség, minimumtörvény) Fajválaszték, sokféleség értelmezése,	Táplálkozási kapcsolatok összerendezése képek, szövegek alapján Táplálkozási piramis rajzolása Ábraelemzés (képletek nélkül), rajzolás Életközösségek megfigyelése a természetben, a sokféleség (formagazdagság) becslése, rögzítése fotózás, rajzolás)		
	d) Az élet jövője – veszélyeztetett élőhelyek	Távoli vidékek veszélyeztetett élőhelyei, életközösségei Esőerdők, sarkvidékek, korallszirtek… Az élőhelyek megőrzésének szükségessége, lehetőségei Természetvédelmi területek, törvények	Filmek, képek megtekintése, megbeszélése Néhány veszélyeztetett faj bemutatása Vita: Meg kell-e óvni a veszélyeztetett életközösségeket, nem fontosabb-e az ember terjeszkedése?		

Kulcsfogalmak

5. évfolyam
Tér, méretarány, geoszféra, világegyetem, földtörténet, evolúció, energiaátalakítás, megújuló, energia, energiahatékonyság, hő, információ

6. évfolyam
Kronológia, történelmi korszakok, anyagszerkezet, anyagi minőség, halmazállapot, kristály, kőzet, talaj, vízburok (hidroszféra), légkör (atmoszféra), időjárás, éghajlat, élőhely, környezeti, tűrőképesség, életközösség

Kiemelt kompetenciák

- A természeti világ alapelveinek ismerete
- Az emberi tevékenység természetre gyakorolt hatásának ismerete
- A fenntartható fejlődés támogatása
- A sokféleség elismerése
- Az információ hitelessége és megbízhatósága körüli problémák ismerete
- A vallási és etnikai csoportok kulturális sokszínűségének megértése
- Szándék és képesség a fenntartható fejlődés érdekében lokális és globális cselekvésre
- A helyi, a nemzeti, az európai és az egyetemes kulturális örökség tudatosítása
- A tudományos elméletek társadalmi folyamatokban játszott szerepének ismerete, megértése
- Technológiák előnyeinek, korlátainak és társadalmi kockázatainak ismerete
- Az emberi tevékenység természetre gyakorolt hatásának ismerete
- Természettudományos és műszaki műveltség alkalmazása a problémamegoldásban
- Természettudományos és műszaki műveltséget igénylő döntések meghozatala
- Különböző nézőpontok figyelembevétele és megértése
- A helyi és a tágabb közösséget érintő problémák megoldása iránti szolidaritás és érdeklődés
- Biztonság és a fenntarthatóság tisztelete a tudományos és technológiai fejlődés hatásaival kapcsolatban

Mintamodul

Élőhelyek

Tér és idő / 6. évfolyam / Élőhelyek, életközösségek / Élőhely fogalma, típusai, környezeti feltételek

A modul/projekt célja	Saját megfigyelések és egyéb információk alapján az élőhely fogalmának megalapozása, néhány típusának leírása. Az élőhjelyi környezet főbb jellemzőinek megállapítása, következtetések levonása az élőhelyi viszonyokból az élőhelyek létfeltételeire. Esetek, példák tanulmányozása.
Időkeret	1 óra

Módszertani ajánlás: A modul tanítását megelőzően a csoport egy kiránduláson, sétán vesz részt (lehetőleg természeti környezetben, de lehet városi parkban, vagy akár gyomos területen, vagy vízparton is), ahol kiadott feladatok, megfigyelési feladatlap alapján csoportokban dolgoznak. Megfigyeléseiket megadott szempontok alapján végzik, az eredményeket rögzítik. Lehetőség szerint készítsenek fotókat, térképeket, rajzokat, gyűjtsenek mintákat, pl. fakérget, talajrögöt, elszáradt leveleket stb. A modul tanítása során a terepen együtt dolgozók továbbra is egy csoportot alkotnak.

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	**Ráhangolódás**				
5 perc	A csoportok által a kiránduláson készített fotókból, rajzokból, térképekből és gyűjtött mintákból kiállítást rendeznek, amit az óra előtt mindenki megtekint. A csoportok értékelik egymás munkáját (pl. pontozással).	**Műveltségi területek** Ember a természetben Földünk-környezetünk **Kulcskompetenciák** Természettudományos kompetencia *(megfigyelés a természetben)* Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség *(kiállítás rendezés*	Szabályok Szülőföldünk	Csoportmunka, kiállítás rendezés	Kiállítási helyek, segédeszközök
2.	**Feldolgozás**				
5 perc	**a) Az élőhely fogalmának megalapozása** A (4-5 fős) csoportok tagjai más-más feladatlapokat kapnak, amelyek rövid szöveg és kép vagy rajz segítségével egy-egy tipikus élőhelyet mutatnak be. A feladatok lehetőleg szemléltessék az élőhelyek alapvető jellemzőit, hasonlóságaikat és eltéréseiket, mutassák be az ott élő növény- és állatfajok környezeti igényét, az alkalmazkodás példáit is. A feladatlap leíró részét elolvassák, tanulmányozzák.	**Műveltségi területek** Ember a természetben Földünk-környezetünk **Kulcskompetenciák**	Szabályok Szülőföldünk	Kooperatív csoportmunka, szóforgó, szakértői mozaik	csoporton belül eltérő feladatlapok

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
4 perc	A tanulók sorban (szóforgóban) elmondják az adott élőhelyről megtudott legfontosabb információkat (1-1 perc)	Természettudományos kompetencia *(A természeti világ alapelveinek ismerete)*			Rajzlap, filctollak
10 perc	A csoportok azonos szöveget kapott tanulói összeülnek, együtt értelmezik a feladatlapon lévő információkat. Közös választ fogalmaznak a szakértőknek címzett részletesebb kérdésekre. A adott élőhelyről szerzett kulcsinformációkat felírják egy nagyobb lapra és kifüggesztik a teremben.	Anyanyelvi kommunikáció (szövegértés)			
6 perc	Az alapcsoportba visszatérve a tanulók a tanulmányozott példák alapján közösen igyekeznek megfogalmazni (2-3 mondatban), hogy szerintük mi az élőhely?	Szociális és állampolgári kompetencia *(felelősség, együttműködés, tudásmegosztás)*		Csoportmunka, ötletroham	
10 perc	**b) Környezeti feltételek és szükségletek** **„Egy mondat a … -ról” – szövegalkotó játék** A csoportok meghatározott környezeti feltételről fogalmaznak meg minél több, rövid, egy mondatos állítást. A mondatokat a csoport jelével/nevével ellátott papírokra írják és a teremben elhelyezett gyűjtőkbe teszik. A környezeti feltételek lehetnek pl.: víz, napfény, levegő, hőmérséklet, talaj, táplálék, versenytárs. Minden, saját ötleten alapuló helyes mondat 2 pontot ér (pl. a víz szükséges a talajban a magvak csírázásához.) A csoport húzhat segédinformációt (5-6 mondatos szöveget), de az alapján írt mondatra csak 1 pontot kapnak. Minden csoport legfeljebb 5 mondatot adhat be, így 5 saját mondat 10 pont, segítséggel 5 pont lehet.	Anyanyelvi kommunikáció *(szövegalkotás)*			
3.	**Értékelés**				
5 perc	A legtöbb pontot gyűjtött csoport győz, sorrendet is hirdethetnek. A beadott mondatokból valaki felolvas néhányat, a tanulók értékelő megjegyzéseket fűzhetnek hozzájuk. A csoport tagjai egymás munkáját is értékelik (kérdések alapján, hiányos mondatokba beírással),	**Kulcskompetenciák** Szociális és állampolgári kompetencia *(saját és mások munkájának értékelése)*		Egyéni munka	Csoportmunka értékelőlap

Mintaprojekt

Ház tervezése
Tér és idő / 5. évfolyam / Ház, háztartás

A projekt célja	A ház, háztartás témakör összegzi az évfolyam több tudás és képességterületén addig végzett munkát. A tanulók ebben a korban már rendelkeznek a lakókörnyezetükkel kapcsolatos tapasztalatokkal, az év során pedig foglalkoztak a rendszer, a környezet fogalmával, a kapcsolatrendszer mibenlétével, példáival. A projekt célja mindezen ismeretek tartalmi összefoglalása, rendezése, a feladatok kivitelezése során a kognitív műveleti készségek és a kreativitás fejlesztése, valamint a munkafolyamat környezeti-, társadalmi kontextusba helyezésével a környezettudatos szemlélet és attitűdök kialakítása.
Időkeret	10 óra

Módszertani ajánlás:
A projekt 4-5 fős heterogén csoportokban valósítható meg. Mivel a feladatok eltérő jellegű készségeket mozgósítanak, célszerű pl. a fiúk, lányok, illetve a jobb elméleti-, illetve gyakorlati képességű gyerekek vegyes csoportokba sorolása. Az előkészítés során fontos a már meglévő előzetes tudás felszínre hozása, pl. a saját lakóház, illetve átélt vagy megfigyelt építkezések kapcsán. Biztosítani kell a projekt témája iránti érdeklődést, ebben a tanulók beszámolói, a tanár segítő, ráhangoló bevezetője, illetve képek, filmek bemutatása lehet segítségünkre. Az attitűdök hatékony fejlesztése érdekében fontos az értelmi- és az érzelmi fejlesztés együttes alkalmazása, erre pl. a gyerekek beszámolóinak megvitatása, a képekhez fűzött hangulatok felidézése, illetve az alkotási feladatok lehetnek alkalmasak. Az idő tervezését rugalmasan kell biztosítani, mivel az egyes csoportok haladási üteme, feladatok iránti érdeklődése különbözhet. Az sem baj, ha a végeredmény nem pontosan a kitűzött módon valósul meg, fontos, hogy menet közben élvezetes és hasznos fejlesztő tevékenység folyjon. A csoportmunka értékelését folyamatos segítő visszajelzésekkel kell biztosítani, ennek során a tanár rövid időre, visszatérően, szinte a csapat tagjaként avatkozik be minden csoport munkafolyamatába. A segítés célja azonban ne a kész megoldások felkínálása, hanem az esetleges elakadások kezelése, a továbblépés biztosítása legyen.

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	**Tervezés, előkészítés**				
2 óra	a) Az előkészítő szakaszban az osztály a tanár segítségével megfogalmazza a projekt céljait. A tanár elmondja, hogy mi indokolja a témaválasztást tanulási szempontból (rendszerépítés, hibakutatás, környezeti szempontok), felhívja a figyelmet a téma életbe vágó fontosságára (a lakhatás biztosítása, magas költsége, életminőséget, környezetet befolyásoló jellege). A tanulók egyénileg reagálnak felmerülő témákra. b) A motiváció építés és a munka tervezése céljából néhány fotóval, rövid filmmel illusztrálhatja a házépítés folyamatát, a házak eltérő külső- és belső felépítését, anyagválasztását, környezeti kapcsolatát. A tanulók ebben a szakaszban feladatlapon, kérdések alapján reagálhatnak a látottakra. c) A célok megfogalmazása és az érdeklődés felkeltése után a tanulók elkezdik felépíteni a projekt tartalmi mezejét. Ennek első lépése a „ház” szóhoz kapcsolódó fogalmak összegyűjtése. A tanár irányíthatja a tanulók gondolkodását,	**Műveltségi területek** Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember és társadalom Földünk-környezetünk **Kulcskompetenciák** Természettudományos kompetencia *(rendszerszemlélet, környezettudatosság, műszaki*	Szabályok Mindennapi életünk, Szülőföldünk	Frontális osztálymunka, Tanári előadás, egyéni munka, feladatlap alapján Ötletroham	SDT tananyag: Környezet és életmód http://sdt.sulinet.hu/Player/default.aspx?g=e9665f66-3ad1-4164-a019-5dc5d6da7bc8&v=1&b=3&cid=6f2fbca8-df9b-4dcc-b9e2-e5f6189a3f71 Ökoközösségek: http://sdt.sulinet.hu

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	pl. megjegyezve, hogy magára a házra, mint épületre gondoljanak, vegyék sorra, hogy milyen szerkezeti részei, anyagai vannak, hogyan biztosítja a lakók szükségleteinek kielégítését, és hogyan áll kapcsolatban a környezetével Az összegyűjtött ötleteket listázzák, felírják egy csomagolópapírra és kifüggesztik. Alternatív megoldás: SDT tananyag használata feladatlappal d) Megalakítják a csoportokat (ezt lehet egy lépéssel korábban is), lehetőleg heterogén összetétellel. A tanár választhat csoportalapítókat, pl. az ötletroham során legaktívabb tanulókból, melléjük beoszthatja a legkevésbé aktívakat. Ha a tanár segít a csoportalakításban, akkor a fiú – lány arány is jobban kialakítható. Ha mégsem a tanár osztja be a csoportokat, akkor pl. a bevezető képek közül választva (azonos választások külön csoportba), vagy szimpátia alapon is alakíthatók csoportok. e) Csoportokban folyik tovább a munka, a tanulók csoportonként megbeszélik az ötletroham során felmerült fogalmak jelentését, és a közöttük lévő kapcsolatokat. A tanár előzetes utasításainak megfelelően megpróbálják ábrázolni a házzal kapcsolatos gondolatok összefüggéseit, fogalmi térképet szerkesztenek. f) A fogalmi térképek, illetve a tanár kiegészítései, irányító megjegyzései alapján a tanulók megfogalmazzák a projekt alapkérdéseit (kutató kérdések). Ezek olyan, átfogó problémák, amelyek további kérdéseket vetnek fel és megszabják a kutatás, és termékkészítés irányát. <u>Lehetséges kutató kérdések:</u> – Milyen emberi szükségleteket kell kielégítenie a lakóháznak? – Milyen anyagokból építhető meg a ház? – Milyen fő szerkezeti részekből áll a ház? – Mi biztosítja a szerkezet szilárdságát? – Milyen technikai berendezések szolgálják a ház és a környezet kapcsolatát? – Milyen fizikai hatások érik a házat, és hogyan kell ezeket figyelembe venni a tervezés során? – Mi megy be és mi jön ki a házból a működése során? – Milyen házak épültek a múltban és milyenek lesznek a jövő házai? – Honnan származnak a házba beépített anyagok? – Milyen környezeti hatással járt az előállításuk? – Milyen környezeti hatással fog járni a ház lebontása? – Hol épül a ház? Minek a helyét foglalja el az épülő ház?	*problémák megoldása)* Szociális és állampolgári kompetencia *(felelősség, együttműködés)*		csoportmunka	/Player/default.aspx?g=e9665f66-3ad1-4164-a019-5dc5d6da7bc8&v=1&b=3&cid=6f2fbca8-df9b-4dcc-b9e2-e5f6189a3f71 Tanári prezentáció Filctollak, csomagoló-papír Filctollak, csomagoló-papír

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	g) Rögzítik a csoportoktól elvárt termékeket és az értékelés kritériumait. A termékek megválasztásában szerepet játszhat a csoportok érdeklődése, vállalása, a technikai lehetőségek, illetve a fejlesztési cél. (Utóbbi miatt a tanár szerepe meghatározó a termékválasztás és az értékelés meghatározásában.) Lehetséges termékek: Ház alaprajz, látszati rajz, látszati rajz környezet ábrázolással, fotógyűjtemény, film, ház makett, építőanyag lista/mintagyűjtemény, riport a lakókkal, építőkkel				
2.	**Kidolgozás**				
6 óra	a) A csoportok az előkészítés során megjelölt termékek közül kiválasztják az érdeklődésüknek és teljesítményvállalásuknak megfelelőket. Megadott segédanyagok, szempontok alapján időtervet és feladatelosztást készítenek. Megbeszélik az otthoni feladatokat és megtervezik a csoporton belüli kommunikáció formáit (személyes találkozások e-mail, chat). b) Külső (tanári) segítség alapján összegzik, hogy a vállalt feladatok kidolgozásához milyen tudásuk, képességeik vannak meg („mire tudunk válaszolni, mit tudunk megcsinálni?”). c) A feladattervnek megfelelően haladva (tanári segítséggel vagy segédletekkel) kutatnak, információkat gyűjtenek (környezetük megfigyelésével, újságokból, könyvekből, Internetről, SDT tananyagokból) megbeszélnek, terveznek – felépítik a probléma megoldásához szükséges tudást. d) Tapasztalatgyűjtés: Ellátogatnak egy közelben folyó építkezésre, megnézik a felhasznált anyagokat, építési munkafolyamatokat, fotókat, riportokat készítenek. Saját lakóház vizsgálata: megfigyeléssel, családtagok, illetékesek, szakemberek megkérdezésével a kutató kérdésekre kereshetnek válaszokat. e) Kivitelezik a vállalt terméket, megrajzolják, színezik az alaprajzot, elkészítik a látszati rajzot, építőanyag mintákat gyűjtenek, csoportosítanak, makettet készítenek (pl. kartonlapokból, furnérlemezekből, de lehet akár gyurmából, agyagból, Legóból, vagy mézeskalácsból is… A csoportok ötleteinek megvalósítását anyagok, eszközök biztosításával kell segíteni).	**Műveltségi területek** Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Földünk-környezetünk Művészetek Matematika **Kulcskompetenciák** Természettudományos kompetencia *(rendszerszemlélet, környezettudatosság, műszaki problémák megoldása)* Szociális és állampolgári kompetencia *(felelősség, együttműködés, tudásmegosztás)* Digitális kompetencia Hatékony, önálló tanulás *(önálló információkeresés)* Matematikai kompetencia *(mérések, szerkesztések)* Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia *(feladatvállalás)* Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség *(rajzolás, festés)*	Szabályok Mindennapi életünk, Szülőföldünk	csoportmunka Tanulmányi kirándulás, séta	Könyvtár, Internet használati lehetőség Kartonlapok, ragasztó, olló, egyéb anyagok és eszközök a makettek elkészítéséhez

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
3.	**Lezárás, prezentáció, értékelés**				
2 óra	a) Csoportbemutatók: minden csoport bemutatja a rajzait, makettjét, az előadás során elmondja a kutató kérdésekre adott válaszait és azok megjelenését, pl. a rajzokon, gyűjteményekben, maketteken. Ismertetik a maketthez felhasznált anyagokat és az elkészítési módszereket. b) Az új tudás alapján ismét megszerkesztik, átdolgozzák (ha szükséges) az előkészítő szakaszban rajzolt fogalmi térképet. c) A termékekből kiállítást rendeznek az iskola valamely közterében (aula, folyosó). d) Csoport- és egyéni értékelés, visszajelzések a tanárnak Írásos formában, előre megadott szempontok, kérdőív alapján értékelik saját munkájukat, a csoporttagokat, a csoport együttműködését, hatékonyságát. Visszajelzik a projektszervezéssel, tanári munkával való megelégedettségüket	**Műveltségi területek** Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Földünk-környezetünk Művészetek Magyar nyelv és irodalom **Kulcskompetenciák** Természettudományos kompetencia *(megoldása)* Digitális kompetencia *(digitális képek készítése, használata)* Anyanyelvi kommunikáció *(előadás)* Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség *(kiállítás rendezés)*	Szabályok Mindennapi életünk, Szülőföldünk	Csoport bemutatók	Kiállítási tablók, falfelületek Kérdőívek, értékelő lapok

SZÜLŐFÖLDÜNK

A *Szülőföldünk* tudás és képesség terület lényegében a sokszintű és sokszálú identitás fogalma köré épül. Ebből következően ennek a területnek a tanításakor érdemes hangsúlyosabban építeni a diákok személyes élményeire, tapasztalataira, önállóságára és érzelmi viszonyulásaira. Az ismeretek feldolgozásának jelentős része a diákok tapasztalatainak rendszerezésére, kifejtésére irányul, a képességfejlesztés pedig legfőképpen belső motivációjuk aktivizálására fókuszál. Mindez azt is jelenti, hogy a feldolgozás során a pedagógus roppant nagy szabadsággal (és felelősséggel) rendelkezik, tekintettel lehet a helyi sajátosságokra, igényekre, szükségletekre, érzékenységekre. A tanterv a közvetlen személyes szintektől indul, majd fokozatosan nyitódik az általánosabb megközelítések felé: önismeret, család, a helyi közösség, a regionális, illetve nemzeti szint, közép-európaiság, európaiság stb.

A szülőföld fogalomkör feldolgozása természetes módon interdiszciplináris keretben történik, hiszen a diákok számára nem különül el közvetlen környezetük természeti és társadalmi viszonyrendszere. A témakörök végigkövetik a szülőföld térbeli- és funkcionális egységeit, megjelenik a közvetlen lakókörnyezet, a tágabb települési tér és a hazai tájegységek élő- és élettelen természeti-, technikai világa. A leíró- és rendszerező ismeretek és tevékenységek mellett fontos az elemzés, az ember beillesztése ezekbe a rendszerekbe, az életmód, a gazdálkodás jellemzőinek és hatásainak vizsgálata. Szorosan kapcsolódik ehhez a Szülőföld történetének – mindenekelőtt a hagyományos állami, illetve nemzeti történelem elemeinek – bemutatása, amelyben a folytonosság érdekében igyekeztünk megőrizni a hagyományos történelem oktatás fogalmi kereteit (is). A különféle szinteken és

színtereken bemutatott szülőföld története átvezeti a tanulókat a múltból a jövőbe, rávilágítva a jelenben élők jövő iránti felelősségére. A témák feldolgozása során számos konkrét problémával foglalkozhatnak a tanulók, nem csak elméleti ismeretszerzés, hanem a cselekvési lehetőségek gyakorlása által is.

Fontos eleme a tantervnek az értékek bemutatása, a megőrzés igényének és képességének kialakítása is. Ilyen érték maga a természeti táj, amely szinte mindenhol magán viseli az ember keze nyomát, valamint a táj természetes élővilága, szoros kölcsönhatásban az emberi tevékenységgel. Értékként jelenik meg a környezet, a levegő, a vizek, a talaj állapota, ezek a témák aktív tanulási módszerekkel igyekeznek felkészíteni a tanulókat a veszélyeztető hatások elleni védekezésre, a személyes és közösségi cselekvésre is.

5. évfolyam – 64 óra

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
1. Mi történt akkor a világban, amikor én születtem? **4 óra**	a) Mi történt Magyarországon akkor, amikor megszülettem?	Mi történt Magyarországon aznap, abban a hónapban, amikor megszülettem?	Egyéni kutatás: interjú a hozzátartozókkal könyvtári kutatás, sajtóanyag Beszámoló Írásos dokumentum készítése Megbeszélés	Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	Műveltségi terület Ember és társadalom Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció *Információ gyűjtés, feldolgozás* Digitális kompetencia *Információkeresés, gyűjtés, feldolgozás*
	b) Mi történt a világon akkor, amikor megszülettem?	Mi történt a világon aznap, abban a hónapban, amikor megszülettem?	Egyéni kutatás: interjú a hozzátartozókkal könyvtári kutatás, sajtóanyag Beszámoló Írásos dokumentum készítése Megbeszélés		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
2. Hazai tájaink **15 óra**	a) Természeti táj, szülőföld	A környezetünkben megfigyelhető táj elemei természeti elemek (felszínformák, felszíni vizek, égbolt, élővilág) Társadalmi/technikai elemek (települési épített környezet, infrastruktúra elemek) A táj elemeinek kapcsolata Természeti elemek viszonya, rendszerré kapcsolódása, Technikai elemek viszonya, rendszerré kapcsolódásai Természeti és kultúrtáj, Természet és emberi tevékenység viszonya, összhang és ellentétek elsődleges és másodlagos természeti tájak. A táj esztétikája Az esztétikai élmény megélése és megfogalmazása A táj harmónia és a harmónia sérülése	Képek, filmek elemzése Kirándulás Ábraelemzés, szövegfeldolgozás, képek rendezése, kapcsolódások felfedezése Képpárok elemzése, vita Elemzés: A Hortobágy, mint másodlagos természeti táj, (az ember irtotta ki onnan az erdőket) Irodalmi- és képzőművészeti alkotások megtekintése, megbeszélése	Tér és idő Szabályok	Műveltségi terület Földünk-környezetünk Ember a természetben Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség
	b) Magyarország nagy tájainak jellegzetességei	Magyarország nagy tájainak elkülönítése, jellemzése sajátos és közös elemek meghatározása Magyarország tájegységeinek illeszkedése a Kárpát-medence egységes tájformáihoz A szűkebb lakókörnyezeti táj természeti- és technikai jellemzői	Térképhasználat, domborzati-, vízrajzi elemek megkeresése Kirándulás, séta Film-, fotókészítés, rendezés		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Táj és ember viszonya a múltban, a jelenben és a jövőben.	Az ember tájalakító tevékenységének formái, céljai és következményei Ipar, építészet, infrastruktúra, mező- és erdőgazdaság, vízgazdálkodás A hazai táj képe a múltban régmúlt (ősi természeti táj), közelmúlt (a nagyipart és a nagyüzemi gazdálkodást megelőzően) A jelen kezdetei a 20. században A kultúrtáj fogalma települések és közművek átalakulása, a nagyüzemi gazdaságok megjelenése A mai változások és folyamatok autópályák építése, nagyvárosok terjeszkedése, vidéki kistelepülések elmaradása A jövő lehetséges tájképi változatai cselekvési lehetőségek a mában a jövőért	Szövegek, képek, esetleírások tanulmányozása Vita Rajzok, tájleírások elemzése Riportok idősebb ismerősökkel, hozzátartozókkal Írásos összefoglaló készítése Médiakutatás, információelemzés Fantáziarajzok, szöveges leírások készítése (*Környezetem 20 év múlva…*) *„Érte és ellene”* – ötletroham, vita az egyéni és a társadalmi cselekvési lehetőségekről		
3. Élő természeti értékeink **15 óra**	a) Jellegzetes élőhely típusok és magyarországi előfordulásuk	Jellegzetes és jelentős hazai élőhely típusok elkülönítése és jellemzése a környezeti adottságok alapján térbeli jellemzők, mikroklíma, víz- és tápanyag ellátás Erdők, rétek, vízi- és vízparti élőhelyek Művelt területek és települések sajátos élőhelyei	Magyarországi Nemzeti Parkok honlapjainak megtekintése, rövid bemutató szöveg (előadás, képzeletbeli élménybeszámoló) készítése Kirándulás, séta az iskola környékén megfigyelések adott szempontok alapján Rövid leírások, vázlatrajzok készítése, kiállítás rendezés	Tér és idő	Műveltségi terület Ember a természetben Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Hazai tájaink életközösségei	A hazai erdőtípusok életközösségeinek alapvető jellemzői Középhegységi-, dombvidéki, síkvidéki erdők Növényi életforma típusok, erdő szintek Jellemző növény fajok, állatok A hazai füves élőhelyek életközösségeinek alapvető jellemzői Alföldi puszták, homoki- és sziklagyepek Jellemző növény fajok, állatok Hazai vizes élőhelyeink életközösségeinek alapvető jellemzői Folyók, tavak, mocsarak, lápok, árterek Jellemző növény fajok, állatok	Csoportmunka, projekt: Kutatás, információgyűjtés Nagyméretű vázlatrajz készítése, összeállítása elemekből (fa fajok, cserjék, lágyszárúak, állatok) Elemek rajzainak, fotóinak elkészítése, összerendezés Kiállítás	Tér és idő Szabályok	kompetencia
	c) A hazai életközösségek változása – múlt, jelen, jövő	Magyarország és a Kárpát-medence történeti életközösségei, ősi élővilága Száraz gyep, erdős sztyepp Veszélyeztetett, védelem alatt álló élőhelyek, életközösségek Szikes puszták, tavak, ártéri erdők, sziklagyepek Fajmegőrzési programok Kerecsensólyom, hód, vidra Az emberi tevékenység életközösségekre gyakorolt hatása	Szövegek, képek elemzése, megbeszélése Listák, táblázatok összeállítása, poszterek készítése (és gyűjtése) A WWF Magyarország tevékenységének megismerése, honlap megtekintése Példák keresése, megvitatása (pl. fehér gólya állomány alakulása, a kémények, villanyoszlopok változása miatt)	Tér és idő Szabályok	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
4. Ahol élek **6 óra**	a) Lakóhelyem bemutatása	Egyhetes program összeállítása lakóhelyemre érkező kortársak számára.	Egyéni vagy kiscsoportos munka. Egy hetes részletes program leírása2-5 fő részére: – hogy szerveznétek meg az ellátást, – mit mutatnátok meg, – mivel töltenétek az időt? Közös megbeszélés.	Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	Műveltségi terület Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Informatika Művészetek Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció *Szövegalkotás* *Saját kommunikáció figyelemmel kísérése* *Információgyűjtés, feldolgozás* Szociális és állampolgári kompetencia Kezdeményezőkészség és vállalkozói kompetencia *Tervezési és szervezési képesség*
	b) Hová mennék Magyarországon nyaralni?	Egyhetes program összeállítása álmaim magyarországi nyaralásáról.	Egyéni vagy kiscsoportos munka. Egy hetes részletes program leírása: – hogy szervezném meg az ellátásomat, – mit néznék meg, – mivel tölteném az időt? Közös megbeszélés.		
	c) Miért szeretek lakóhelyemen élni? Mi hiányzik itt?	Javaslatok kidolgozása lakóhelyem élhetőbbé tétele érdekében. Szabadidő eltöltésének módjai Épületek állapota Közterületek állapota, használata Intézmények, Szolgáltatások Zöldfelület, természeti környezet Környezeti problémák Közlekedés	Kiscsoportos munka. 1. A csoportok összeírják, hogy miért szeretnek lakóhelyükön lakni: milyen jó dolgok vannak itt. Közös megbeszélés Öröm-bánat térkép készítése 2. A csoportok összeírják, hogy mi hiányzik nekik itt. Közös megbeszélés 3. A csoportok javaslatokat dolgoznak ki az Önkormányzat, az iskolavezetés számára, hogy mit kellene változtatni, javítani. Közös megbeszélés 4. Önkormányzati képviselő meghívása – beszélgetés és vita.		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
5. A magyar állam és nemzet jelképei **6 óra**	a) A magyar állam jelképei	Az állami szimbólumok fogalma és tartalma. A korona, a történelmi és a mai zászlók és címerek	Tanári bemutatása vagy Önálló gyűjtőmunka	Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	Műveltségi terület Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Művészetek Kulcskompetenciák Szociális és állampolgári kompetencia Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség
	b) A nemzeti ünnepek	A nemzeti ünnepek története, jelentősége Március 15. Október 23. Május1.	Tanári bemutatása vagy Önálló gyűjtőmunka beszélgetés		
	c) Magyarország bemutatása	Faliújság készítése Magyarország bemutatására	Csoportmunka. A csoportok összeírják, összegyűjtik azt a tíz legfontosabb jelképet, dolgot, ami szerintük leginkább jellemzi a mai Magyarországot: Cím: Mivel mutatnátok be Magyarországot az Európai Unióban?		
6. A magyar kultúra bemutatása **14 óra**	a) Milyenek emberek élnek ma Magyarországon?	Szövegfeldolgozás A Magyarországon élő emberek antropológiai típusainak vizsgálata	Egyéni és kiscsoportos szövegfeldolgozás. Képfeldolgozás és bemutatás a főbb tájegységek szerint Közös megbeszélés	Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	Műveltségi terület Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Informatika

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Mit írtak régen a magyarok gondolkodásmódjáról?	Magyar és külföldi emberek szövegei. Útleírások, elmélkedések Szövegfeldolgozás	Egyéni és kiscsoportos szövegfeldolgozás. Közös megbeszélés		Kulcskompetenciák Szociális és állampolgári kompetencia Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség
	c) Néprajzi tájegységeink – a tájnyelvek	Néprajzi tájegységeink bemutatása	Egyéni és kiscsoportos kutatás. (könyvtár, Internet) Képek és filmrészletek feldolgozása Kiselőadások Előadók meghívása		
	d) A magyar étkezési kultúra -borvidékeink	A magyar étkezési kultúra, valamint a jellegzetes magyar-borvidékek bemutatása. Egészséges táplálkozás, kulturált alkoholfogyasztás történeti perspektívából	Egyéni és kiscsoportos kutatás. (könyvtár, Internet) Kiselőadások Előadók meghívása Jellegzetes magyar étel elkészítése		
	e) A magyaros öltözködés	Történeti magyar viseletek – mai öltözködési szokások	Egyéni és kiscsoportos kutatás. (könyvtár, internet) Kiselőadások Előadók meghívása		
	f) Népművészetünk	A magyar népművészet jellegzetességeinek bemutatása	Egyéni és kiscsoportos kutatás. (könyvtár, Internet) Kiselőadások Előadók meghívása		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
7. Tudások és tudósok **4 óra**	a) Magyar népi tudások	Népi időjárási megfigyelések, tapasztalati előrejelzések Népi természetgyógyászat („füvesség”) Ősi magyar növénynevek Növénytermesztés- és állattenyésztés tapasztalati ismeretei A csillagos ég megfigyelésén alapuló, tapasztalati tudások, népi elnevezések	Szövegelemzés, információgyűjtés Gyógynövények megismerése képek, terepen végzett megfigyelések alapján Gyógyteák készítése, kóstolása Szövegelemzés Csillagtérkép használata, keresés szövegek, idézetek alapján	Tér és idő Szabályok	Műveltségi terület Ember a természetben Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
	b) Híres tudósaink	A tapasztalattól a szaktudásig (pl. Nagyváthy János munkássága, a mezőgazdasági ismeretek összefoglalása) Az orvoslás nagy lépései (Semmelweis Ignác munkássága) Magyar feltalálók (pl. Bánki Donát, Irinyi János, Kármán Tódor, Puskás Tivadar, Neumann János) Magyar ill. magyar származású Nobel-díjasok (12 természettudós) pl. Szent-Györgyi Albert, Gábor Dénes, Oláh György	Szövegelemzés (nyelvi érdekességek is), információgyűjtés Szövegelemzés, feladatlap Poszterek készítése csoportmunkában, kiállítás rendezés Szövegfeldolgozás, olvasás: Marx György: A marslakók legendája	Tér és idő Szabályok	

6. évfolyam – 67 óra

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
1. A magyar történelem kezdetei 6 óra	a) A mondavilág	Magyar hősmondák, illetve történeti mondák feldolgozása	Kiscsoportos munka: szövegfeldolgozás	Szabályok Tér és idő	Műveltségi terület Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Digitális kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
	b) A vándorlás története	Út a honfoglalásig. A magyarság rokonai (finnugor és török népek) Fogalom: finnugor, őshaza, nomád pásztorkodás, nemzetség, törzs, törzsszövetség, fejedelem, táltos, honfoglalás Név: Álmos, Árpád Helynév: Urál, Volga, Levédia, Etelköz Évszám: 895	Tanári magyarázat Kiscsoportos gyűjtőmunka Oktatófilm		
	c) A magyar nép – a magyar terület – a magyar állam	A fogalmak elkülönítése A Kárpát medence népei a honfoglalás előtt. Fogalmak: rómaiak, avarok Helynév: Pannónia, Aquincum	Tanári magyarázat Kiscsoportos gyűjtőmunka		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
2. A Magyar Királyság a középkorban 6 óra	a) Magyarország az Árpádok idején	Géza és I. István. István király udvarában. László és Könyves Kálmán. A tatárjárás. Kultúra az Árpád-korban. Név: Géza fejedelem, I. István, Gellért püspök, I. László, Könyves Kálmán, Julianus barát, IV. Béla Helynév: Esztergom, Székesfehérvár, Erdély, Buda Muhi Évszám: 1000, 1241-1242, 1301	Tanári magyarázat Kiscsoportos gyűjtőmunka Oktatófilm	Szabályok Tér és idő	Műveltségi terület Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Művészetek Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Digitális kompetencia A hatékony, önálló tanulás
	b) Virágzó középkor Magyarországon	Károly Róbert. Nagy Lajos, a lovagkirály. Zsigmond, a császár és király. Egy középkori magyar város. Hunyadi János. Mátyás király. Mohács. Buda elfoglalása Fogalom: Aranyforint, bandérium, nemes, báró, ősiség, kilenced, kormányzó, végvár Helynév: Bécs, Nándorfehérvár, Visegrád, Mohács Évszám: 1456., 1514.,1526., 1541.	Tanári magyarázat Kiscsoportos gyűjtőmunka Oktatófilm		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Életképek a középkori Magyar Királyságból	Életképek bemutatása a magyar középkorból	Kiscsoportos munka. Gyűjtés Kiselőadások Dramatikus játék		
3. A Magyar Királyság az újkor kezdetén 6 óra	a) Török világ Magyarországon.	A várháborúk időszaka Életképek a Királyi Magyarországról. Erdély aranykora. Kulturális kapcsolatok (a keleti és nyugati kultúra ötvöződésének örökségei – pl. a törökfürdők, kávé stb.) Buda visszafoglalása. Fogalom: szpáhi, janicsár, pasa, végvár, minaret, mecset Név: Dobó István, Zrínyi Miklós, Helynév: Királyi Magyarország, Hódoltság, Erdélyi Fejedelemség, Gyulafehérvár, Szigetvár, Pozsony, Isztambul Évszám: 1552, 1686,	Tanári magyarázat Csoportmunka: forráselemzés Önálló kutatás	Szabályok Tér és idő	Műveltségi terület Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Informatika Művészetek Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia
	b) Történetek a függetlenségi küzdelmekről. II. Rákóczi Ferenc szabadságharca	Fogalom: kuruc, labanc Név: Bocskai István, Bethlen Gábor, II. Rákóczi Ferenc Évszám: 1703-1711	Tanári magyarázat Csoportmunka: forráselemzés Önálló kutatás		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Egy szabadon választott történelmi téma feldolgozása	Javaslatok: A végvári vitézek élete Parasztpolgárosodás Magyarországon Erdély (etnikai, vallási viszonyok)	Tanári magyarázat Csoportmunka: forráselemzés Önálló kutatás		
4. Magyarország népei és nemzetiségei 4 óra	a) A magyar állam kisebbségei és nemzetiségei	A magyar állam népei és nemzetiségeinek bemutatása (bolgárok, horvátok, németek, örmények, romák, románok, ruszinok szlovákok, szerbek, szlovénok, zsidók stb.)	Kiscsoportos feldolgozások. Kiselőadások, multimédiás bemutatók	Szabályok Tér és idő	Műveltségi terület Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Informatika Művészetek Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Digitális kompetencia A hatékony, önálló tanulás Szociális és állampolgári kompetencia
5. Magyar kisebbségek az ország határain túl 3 óra	a) A határainkon kívül élő magyar kisebbségek	A határainkon kívül élő magyar kisebbségek bemutatása (a környező országok és az ún. nyugati magyarság)	Kiscsoportos feldolgozások. Kiselőadások, multimédiás bemutatók	Kommunikáció Mindennapi élet Szabályok Tér és idő	Műveltségi terület Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Informatika

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
					Művészetek Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Digitális kompetencia A hatékony, önálló tanulás Szociális és állampolgári kompetencia
6. Lakóhelyünk, épített környezetünk 12 óra	a) Házunk, lakásunk	A lakóhelyre, lakásra vonatkozó emberi szükségletek számbavétele Biztonság, kényelem, egészségmegőrzés, otthoni munkák lehetősége, szórakozás… A szükségletek kielégítése érdekében kialakított technikai környezet jellemzői építészet, közműellátás, bútorok, háztartási gépek, szórakoztató- és információs eszközök Házak, lakások sokféleségének megjelenési formái és tényezői Ízlés, korstílus, anyagi lehetőségek… érték és értékesség megkülönböztetése Anyag és energiahasználat, a házban, lakásban, egészségmegőrzés és környezettudatos életmód	Családtagok, ismerősök megkérdezése, saját vélemény kialakítása összefoglaló lista készítése Csoportmunka: rajzok, makettek készítése (pl. konyha, nappali, fürdőszoba, műhely berendezései) Csoport- és osztálymunka: fotók összehasonlítása, következtetések levonása, vita Hasznos tanácsok gyűjtése, megfogalmazása kiadott szövegek alapján	Tér és idő Mindennapi élet Informatika	Műveltségi terület Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Földünk-környezetünk Ember és társadalom Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Településeink	Magyarországi település típusok a tanyától a világvárosig objektív rendszerleírás (települési elemek, belső- és külső kapcsolatok), szubjektív kép (szépség, élhetőség) Saját település elemzése, elhelyezése a hazai települési rendszerben, rendszerelemzés Épített környezetünk megőrzendő értékei (saját környezetben és nemzeti szinten) népi építészet, építőművészet, ipari műemlékek példái a megőrzés lehetőségei Az átalakítás kívánatos irányai	SDT digitális tananyag feldolgozás (Környezet és életmód, Települési ökológiai projekt) Egyéni- és csoportmunka feladatlap Tapasztalatok és tanult ismeretek összekapcsolása Csoportmunka: ötletroham, információkeresés, település rendszervázlat rajzolás megadott szempontok és segédletek alapján Kirándulás szervezése helyi védettségű építészeti emlékek felkutatására, megtekintésére Csoportmunka: Fotóriport, rövid szöveges bemutatás, térkép készítése		Digitális kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
7. Gazdálkodás a természeti erőforrásainkkal 12 óra	a) Ásványkincseink	Ásványi eredetű nyersanyagaink Fajták, csoportosítás, felhasználás előfordulás Kőzetek (mészkő, dolomit, bazalt, andezit) Ércek (bauxit, rézérc) Energiahordozók (kőszén, kőolaj, földgáz, urán) Ásvány- és termálvíz Ásványkincsek hasznosítása a múltban, a jelenben és a jövőben Az iparszerkezet változás, a globalizáció hatása, a készletek végessége	Összefoglaló adattáblázat készítése megadott információk alapján Ásványi előfordulások helyének azonosítása tematikus térképen Ásványvíz kóstoló híres hazai fürdőhelyek idegenforgalmi anyagainak megtekintése Esetleírások megbeszélése vita	Tér és idő	Műveltségi terület Földünk-környezetünk Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Növénytermesztés, Állattenyésztés	Termesztett növények, tenyésztett állatok fontosabb hazai fajok, fajták (gabona-, zöldség-, gyümölcstermesztés, Ősi magyar fajták és értékeik hungarikum, génbank fogalma (zöldség és gyümölcsfajták, mangalica, szürkemarha, rackajuh…) A fajtanemesítés fogalma, példái A mezőgazdaság, élelmiszertermelés környezeti-, etikai kérdései: Génmódosítás, klónozás, vegyszerezés, gyógyszerezés Előnyei, hátrányai A biogazdálkodás alternatívája (előnyei, hátrányai)	Képzelt (vagy valós) riport összeállítás (szöveg + kép) készítése egy hazai piacról, vásárcsarnokról Képek, leírások keresése Interneten Poszter készítés csoportmunkában Kiselőadások, termékbemutatók Nemesítők, nemesített fajták példáinak bemutatása (pl. Mathiász János) Információk keresése, érvek kialakítása, vita Biofarm, biopiac bemutatása (információgyűjtés, riport)		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Tájhasználat	Természeti- és kultúrtáj viszonya A társadalmi- gazdasági fejlődés hatásai Városok, városkörnyéki agglomerációk fejlődési problémái A vidék lemaradása A mezőgazdaság tájalakító hatása Nagyüzemi monokultúrák, „kultúr-sivatag” jelenség Biológiai sokféleség a növénytermesztésben, biokertészet Erdőművelés tájalakító hatása (természetes, természetszerű erdő, faültetvény) az erdők biológiai sokféleség csökkenésének veszélyei Idegenforgalom és tájhasználat Tájképi-, természeti értékek idegenforgalmi jelentősége A turizmus előnyei és hátrányai Természetvédelem és tájmegőrzés Nemzeti parkok jelentősége, szerepe Táj és éghajlatváltozás a természetes állapotok, az élőhelyek, és a fajgazdagság megőrzése csökkentheti az éghajlatváltozás káros hatásait	Képek, szövegek elemzése, megbeszélése Kooperatív vita Esetleírások, kirándulások tapasztalatainak megbeszélése, személyes élmények megfogalmazása Csoportmunka feladatlap: Képek, képpárok elemzése, összehasonlító leírás és értékelés készítése Idegenforgalmi prospektusok gyűjtése, poszter készítés Érvek keresése, vita Nemzeti Parkok honlapjainak megtekintése, információgyűjtés megadott szempontok alapján Szövegfeldolgozás		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
8. Környezetünk állapota 12 óra	a) Talajaink	Fontosabb magyarországi talajtípusok néhány egyszerűbb jellemzőjének felsorolása, összehasonlítása Szín, rétegszerkezet, szemcsézettség, tápanyag- és vízmegkötés, termőképesség Talajokat veszélyeztető hatások, folyamatok és következmények ismertetés Nitrátosodás, vegyi szennyezés, talajvízszint csökkenés szikesedés, erózió…	Összehasonlító képsorozatok tanulmányozása, rendezése Adattáblázat tanulmányozása, készítése (információgyűjtés) Egyszerű talajvizsgálatok (pl. morzsalékosság) elvégzése	Tér és idő	Műveltségi terület Ember a természetben Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia Digitális kompetencia
	b) Vizeink	Fontosabb folyóink, tavaink a lakóhelyhez közeli álló- vagy folyóvíz jellemzői Vízminőség fogalma, kategóriái érzékelhető vízminőség (fizikai jellemzők, szín, szag, zavarosság), egyszerűbben mérhető kémiai jellemzők (pH, keménység, nitrát) Magyarország vízminőségi térképe a szennyezések tipikus esetei	Kirándulás, terepi vizsgálatok, mintavétel A tapasztalatok megbeszélése Egyszerűbb laborvizsgálatok elvégzése (gyorstesztek) Esettanulmány, aktuális események megbeszélése		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Levegőminőség, éghajlat	Levegőminőség fogalma, egészséget veszélyeztető tényezők Településeink levegőminősége szmog fogalma, határérték fogalma Településtípusok tipikus problémái Helyi problémák A globális légszennyezés jelensége és jelentősége éghajlatot veszélyeztető tényezők, üvegház gázok fajtái, forrásai A globális éghajlatváltozás várható magyarországi hatásai Hazánk fokozott veszélyeztetettségének ténye Az évszakok megváltozása, a csapadékosság átalakulása, szélsőséges időjárási helyzetek szaporodása, súlyosbodása	Adattáblázat elemzése, összeállítása, információkeresés Helyi kutatások, megfigyelések, mérések Helyi szennyezési gócpontok ábrázolása térképen Cikkek, képek, filmek feldolgozása, megbeszélése Csoportmunka: Esetleírások megbeszélése, VAHAVA projekt részletek olvasása, megbeszélése		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	d) Hulladék-gazdálkodás	A hulladékkeletkezés megelőzésének elve, mint legfontosabb alapelv A hulladékok mennyisége, a csökkentés elsődlegessége A hulladék és a másodlagos nyersanyag fogalmi megkülönböztetése az újrahasznosítás elve, lehetősége, kényszere A hulladék minősége a szelektív gyűjtés és újrahasznosítás A szemét, mint környezeti probléma e-hulladék. Az IKT -világ környezeti előnyei és veszélyei	Gyűjtőmunka: Felesleges hulladékok (bonboncsomagolástól, az egyszer használatos fényképezőgépig. Ötletbörze arról, hogyan lehetne csökkenteni a keletkező hulladék mennyiségét. Iskolában megvalósítható ötletek kiválasztása, erre projektek kidolgozása, megvalósítása. A helyi (települési, iskolai, családi) hulladékgazdálkodás (begyűjtés, szállítás, feldolgozás, lerakás) áttekintése információgyűjtés, feldolgozás (pl. poszter, kiselőadás) Újrahasznosított anyagok (elméleti áttekintés és gyakorlati megoldások, akár helyi szinten is) Képek, filmek, esetleírások tanulmányozása, készítése Iskolai, közterületi szemetelés, természeti környezetben történő illegális szemétlerakás problémája Problémafelvetés és vita: a papír nélküli kommunikáció problémái, környezetvédelmi megoldások gyűjtése		
9. Magyarország helyzete Európában 6 óra	a) Magyarország az adatok tükrében	A Magyarországra vonatkozó demográfiai- és gazdasági statisztikai adatok elemzése	Tanári magyarázat Kiscsoportos feldolgozások. Kiselőadások, multimédiás bemutatók	Kommunikáció Mindennapi élet Szabályok Tér és idő	Műveltségi terület Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Informatika

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Magyarország önállósága és függősége az Európai Unión belül	Az Európai Unió és Magyarország jogi helyzetének bemutatása Az Uniós tagság előnyei és korlátai	Tanári magyarázat Kiscsoportos feldolgozások: statisztikai adatok elemzése. Kiselőadások, multimédiás bemutatók		Művészetek Ember a természetben Életvitel Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Digitális kompetencia A hatékony, önálló tanulás Szociális és állampolgári kompetencia

Kulcsfogalmak

5. évfolyam
Címer, korona, nemzeti ünnep, tájegység, természeti táj, kultúrtáj, élőhely, életközösség, tudomány, természetvédelem

6. évfolyam
Finnugor, török (türk), őshaza, nemzetség, törzs, törzsszövetség, fejedelem, római, avar, honfoglalás, államalapítás, tatárjárás, nemes, kilenced, végvár, mecset, minaret, kuruc, labanc, nemzeti kisebbség, Európai Unió, település, falu, város, ásvány, kőzet, energiahordozó, energiaforrás, talaj, hulladék, környezetvédelem

Kiemelt kompetenciák

- Az emberi tevékenység természetre gyakorolt hatásának ismerete
- A természeti világ alapelveinek ismerete
- A tudományos elméletek társadalmi folyamatokban játszott szerepének ismerete, megértése
- Technológiák előnyeinek, korlátainak és társadalmi kockázatainak ismerete
- Etikai kérdések iránti érdeklődés

- Kulturális, társadalmi, szakmai célokat szolgáló közösségekben és hálózatokban való részvétel
- Korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása
- Normatudat, a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése
- Az egyénnel, a csoporttal, a munkaszervezettel, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetés-mentességgel, a társadalommal és a kultúrával kapcsolatos alapvető koncepciók ismerete
- A nemzeti kulturális identitás és az európai identitás kapcsolatának megértése
- Az aktuális események, valamint a nemzeti, az európai és a világtörténelem fő eseményeinek és tendenciáinak ismerete
- A társadalmi és politikai mozgalmak céljainak, értékeinek és politikáinak ismerete
- Az európai integráció, az EU struktúráinak, főbb célkitűzéseinek és értékeinek ismerete
- Az európai sokféleség és a kulturális identitás tudatosítása
- Az emberi jogok teljes körű tisztelete
- A vallási és etnikai csoportok kulturális sokszínűségének megértése
- A településhez, az országhoz, az EU-hoz és általában Európához való tartozás
- A közösségi összetartást megalapozó közös értékek elfogadásának és tiszteletben tartásának kinyilvánítása
- Szándék és képesség a fenntartható fejlődés érdekében lokálisan és globális vonatkozásban való cselekvésre
- Biztonság és a fenntarthatóság tisztelete a tudományos és technológiai fejlődés hatásaival kapcsolatban
- A helyi és a tágabb közösséget érintő problémák megoldása iránti szolidaritás és érdeklődés
- Mások értékeinek, magánéletének tisztelete
- A helyi, a nemzeti, az európai és az egyetemes kulturális örökség tudatosítása
- Az esztétikum mindennapokban betöltött szerepének a megértése

Mintamodul

A magyar állam és a magyar nemzet jelképei és ünnepei
Szülőföldünk / 5. évfolyam /

A modul célja	Az állami és nemzeti jelképek és ünnepek bemutatása, a nemzeti hagyományok iránti érdeklődés felkeltése, a nemzeti közösséghez való tartozás személyességének erősítése.
Időkeret	4 óra

Módszertani ajánlás:

A modul (a sokirányú felhasználás érdekében) egyszerre tartalmaz hagyományosabb jellegű – tanári magyarázatra, bemutatásra irányuló – feldolgozási módokat, valamint a tanulók személyes élményeire, tapasztalataira épülő közvetlenebb tanítási formákat. Ugyanakkor lehetővé teszi azt is, hogy a diákok önálló gyűjtőmunka, illetve kiselőadások (prezentációk), illetve projektszerű önálló tevékenység formájában dolgozzák fel a témát. Mindez azt jelenti, hogy a tanár ebben az esetben nagymértékben figyelembe veheti a helyi sajátosságokat és lehetőségeket: választhat a fent leírt megközelítések közül, illetve ennek megfelelően differenciálhatja tanulócsoportja munkáját. Természetesen a kulcskompetenciák fejlesztése is a tanár módszertani választásától függ.

Az önálló gyűjtőmunka esetében érdemes már a modul megkezdése előtti héten kiadnia a gyűjtőmunkára irányuló feladatot. Ebben az esetben különösen fontos, hogy a diákok kiscsoportban tevékenykedjenek, illetve értékelésük is csoportos formában történjen.

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	**Ráhangolódás**				
	A/ A tanulók előzetesen megkapják a feladatot, hogy gondolkozzanak el azon, mi jut eszükbe, ha azt hallják, hogy magyar, magyar nemzet, nemzeti értékeink, majd írják is le ezeket. Lehetőség van csoportbontásra, differenciálásra: – mindenki írjon össze előzetesen legalább öt dolgot, fogalmat, amelyek ezekről a kifejezésekről eszébe jutnak, – mindenki írjon össze előzetesen legalább öt művészeti alkotást (irodalmi példát, zeneművet, képzőművészeti alkotás stb.) – mindenki írjon össze előzetesen minél több olyan világviszonylatban is kiemelkedő dolgot (találmányt, művészeti alkotást, sportteljesítményt stb.), amely magyar emberek nevéhez fűződik. Ebben az esetben az első órán a diákok által gyűjtött anyagok feldolgozása, értelmezése és rendszerezése történik. B/ Amennyiben nincs mód a diákok előzetes gyűjtőmunkájára – a tanár ráhangolja a diákokat a témára – irodalmi szövegekkel (pl. Janus Pannonius: Pannonia dicsérete, Kölcsey Ferenc: Huszt, Emléklapra, Petőfi Sándor: Nemzeti dal, Radnóti Miklós: Nem tudhatom) – zeneművekkel (Himnusz, Szózat, népdalok, katonadalok stb.) – képzőművészeti alkotások révén (nevezetes magyar épületek, szobrok, festmények) – kiscsoportos formában a diákok „ötletroham” keretében összegyűjtik, hogy	**Műveltségi területek:** Ember és társadalom Magyar Művészetek **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció *hallott és olvasott szöveg értése* *információgyűjtés és feldolgozás* *rendszerezés* Digitális kompetencia *információgyűjtés és feldolgozás* *rendszerezés* Szociális és állampolgári kompetencia A nemzeti kulturális identitás és az európai identitás kapcsolatának megértése Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség A helyi, a nemzeti, az európai és az egyetemes kulturális örökség tudatosítása	Kommunikáció Szabályok Mindennapi élet Szabályok Tanulás- és gondolkodásfejlesztés	Önálló gyűjtőmunka Vagy Tanári bemutatás vagy Csoportmunka szimpátiacso-portokban Közös megbeszélés, beszélgetés	Multimédiás lehetőség a gyűjtött, illetve prezentált illusztrációs anyag bemutatására.

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	mi jut eszükbe arról, hogy magyar, magyar nemzet, nemzeti értékeink, A ráhangolás ebben az esetben is azt jelenti, hogy a diákok értelmezik a látottakat és hallottakat, majd tanári vezetéssel közösen rendszerezik és megbeszélik a téma fő sajátosságait.				
2.	**Feldolgozás**				
	1. Melyek a magyar állam legfőbb jelképei? A/ Tanári bemutatás A tanár – elsősorban képek segítségével – bemutatja és értelmezi a magyar államiság fogalmát, illetve a legfőbb állami szimbólumokat – esetleg azok történelmi változásait megemlítheti a teljesség igénye nélkül. Kiemelt szerep illeti meg a – Koronát – a zászló(ka)t – a címereket – Himnuszt B/ Gyűjtőmunka A diákok a könyvtárból, Internet segítségével kiscsoportos formában gyűjtenek információkat a magyar koronáról, zászlóról, címer(ek)ről, illetve a Himnuszról Mindkét esetben fontos, hogy az ezekhez a szimbólumokhoz kapcsolódó személyes élmények, kapcsolódások is megjelenjenek mind a diákok, mind a tanár részéről.	**Műveltségi területek:** Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Művészetek **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció *hallott és olvasott szöveg értése, információgyűjtés és feldolgozás, rendszerezés* Digitális kompetencia *információgyűjtés és feldolgozás, rendszerezés* Szociális és állampolgári kompetencia A nemzeti kulturális identitás és az európai identitás kapcsolatának megértése	Kommunikáció Szabályok Mindennapi életünk Szabályok Tanulás- és gondolkodásfejlesztés	Tanári bemutatás vagy Csoportmunka szimpátiacsoportokban	Multimédiás lehetőség a gyűjtött, illetve prezentált illusztrációs anyag bemutatására. Ajánlott honlapok: www.sulinet.hu www.meh.hu www.itthon.hu www.kulugyminiszterium.hu

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	Az előbb az A változat volt az önálló a B a tanári! Jogos, de ez itt sorrendiség: ez előbb előzetes gyűjtőmunka volt, itt az órai gyűjtőmunka	Hatékony tanulás *információk önálló gyűjtése, értelmezése, sorba rendezés adott szempont szerint, lényegkiemelés* Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség A helyi, a nemzeti, az európai és az egyetemes kulturális örökség tudatosítása			
	2. Nemzeti ünnepeink – az ünnepek jelentősége Kiemelten három ünnep jöhet szóba: – március 15-e – augusztus 20-a – október 23-a A/ Tanári bemutatás A tanár – irodalmi-történelmi szövegek, illetve képek segítségével – bemutatja és értelmezi a legfőbb magyar nemzeti ünnepek történeti hátterét, jellegét és jelentőségét. B/ Gyűjtőmunka A diákok a könyvtárból, Internet segítségével kiscsoportos formában gyűjtenek információkat a magyar nemzeti ünnepekről, majd bemutatják a gyűjtőmunka eredményét társaiknak.	**Műveltségi területek:** Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Művészetek **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció *hallott és olvasott szöveg értése, információgyűjtés és feldolgozás, rendszerezés* Digitális kompetencia *információgyűjtés és feldolgozás, rendszerezés* Szociális és állampolgári kompetencia	Kommunikáció Szabályok Mindennapi életünk Szabályok Tanulás- és gondolkodásfejlesztés	Tanári bemutatás vagy Kooperatív csoportmunka	Multimédiás lehetőség a gyűjtött, illetve prezentált illusztrációs anyag bemutatására.

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	C/ Érzékenyebb, kommunikatívabb tanulócsoport esetében a tanár beszélgetést kezdeményez a nemzeti ünnepek jelentőségéről, a nemzeti közösség összetartozásának sajátosságairól. A személyes élmények, tapasztalatok összegyűjtése, rendszerezése és a beszélgetés közös élményanyaggá formálása a fő cél. (Természetesen a tanárnak nagyon vigyáznia kell arra, hogy a nemzeti ünnepeinkre vonatkozó aktuálpolitikai felhangok ne „szűrődjenek be" az órára.) kapcsolódó személyes élmények, kapcsolódások is megjelenjenek mind a diákok, mind a tanár részéről.	A nemzeti kulturális identitás és az európai identitás kapcsolatának megértése Hatékony tanulás *információk önálló gyűjtése, értelmezése, sorba rendezés adott szempont szerint, lényegkiemelés* Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség A helyi, a nemzeti, az európai és az egyetemes kulturális örökség tudatosítása			
	3. Mutassuk be Magyarországot! A projektszerű feladat keretében a diákok kiscsoportos formában önálló prezentációt – faliújságot, (illetve amennyiben ez lehetséges) – audiovizuális bemutatót (szöveget mondanak, zenei, illetve képi illusztrációs anyagot mutatnak be) hoznak létre körülbelül. 15 percben. A feladat az, hogy egy (például külföldi) kortárscsoport számára mutassák be Magyarországot: mit tartanak fontosnak, érdekesnek, mire büszkék stb.	**Műveltségi területek:** Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Művészetek **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció *információgyűjtés és feldolgozás, rendszerezés* Digitális kompetencia *információgyűjtés és feldolgozás, rendszerezés* Szociális és állampolgári kompetencia	Kommunikáció Szabályok Mindennapi életünk Szabályok Tanulás- és gondolkodásfejlesztés	Kiscsoportos és közös kreatív osztálymunka	A faliújsághoz, illetve az audiovizuális bemutatóhoz szükséges eszközök

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	1. lépés A diákok kiscsoportos formában összegyűjtik a prezentációhoz szükséges anyagokat (szövegeket, képeket, esetleg audiovizuális elemeket. 2. lépés Az összegyűjtött elemeket rendszerezik, majd kiscsoportos formában megtervezik a prezentációt. 3. lépés Az egész osztály számára röviden bemutatják a prezentáció tervét, majd indokolják választásaikat. A többiek kérdezhetnek, javasolhatnak a projekttel kapcsolatban. 4. lépés A prezentáció elkészítése 5. lépés A prezentációk bemutatása és értékelése	A nemzeti kulturális identitás és az európai identitás kapcsolatának megértése Hatékony tanulás *információk önálló gyűjtése, értelmezése, sorba rendezés adott szempont szerint, lényegkiemelés, kreativitás* Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség A helyi, a nemzeti, az európai és az egyetemes kulturális örökség tudatosítása			
3.	**Értékelés**				
	A kiscsoportok önértékelése közös álláspont kialakításával (mit tanultunk, miért tetszett/ nem tetszett, az volt benne nehéz/könnyű, hogy ment az együttműködés stb.) Tanári kiegészítő, megerősítő értékelés	**Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció *szövegalkotás, közös mállláspont kialakítása* vita Szociális és állampolgári kompetencia *Mások szempontjainak figyelembevétele empátia*		Kooperatív önértékelés	

Mintaprojekt

Kulturális és turisztikai ajánló készítése Magyarországról
Szülőföldünk / 6. évfolyam

A projekt célja	A diákok kreatív tevékenység során gondolják végig, hogy számukra – mind a hétköznapi élet , mind az ún. magas kultúra szintjén – mi az, ami fontos és érdekes közvetlen környezetükben, illetve Magyarországon. A projekt megvalósítása önálló, illetve csoportos tervezést, jól működő munkamegosztást, magas szintű kivitelezést igényel.
Időkeret	4. óra

Módszertani ajánlás: A tanár alapvető feladata az, hogy megteremtse a diákok önálló (kiscsoportban történő) munkavégzésének feltételeit, kereteit. A projekt alapvető célja és feladata nem az új ismeretek megszerzésére irányul, hanem arra, hogy a diákok összegyűjtsék, rendszerezzék, és egymással megosszák tudásukat, élményeiket és tapasztalataikat.

Az alapvető feladat

Minden kiscsoport készítsen egyhetes turisztikai ajánlatot külföldi kortárscsoport (10-15 fő) számára. Az ajánlat tartalmazzon

- részletes napirendet (lehet differenciálni is a csoportot: például egy-egy programot külön lányoknak és külön fiúknak)
- útvonaltervet
- étlapot
- a kulturális látnivalók listáját
- szabadidős programok listáját
- érdekes személyekkel való találkozási lehetőségeket
- költségvetés

A turisztikai ajánlatnak igényes kivitelűnek, vonzónak is kell lennie, tehát a diákoknak nemcsak a tartalomra kell koncentrálni, hanem a kivitelre is, hiszen a projekt végén kiállítás nyílik az elkészült ajánlatokból. A projekt végső produktuma egy áttekinthető Ajánló-füzet, esetleg CD/DVD, amelyet megfelelő „marketing-körítéssel” be kell mutatniuk társaik előtt.

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	**Tervezés, előkészítés**				
	A diákok 4-6 fős csoportokban dolgoznak. Minden csoport ugyanazt a feladatot végzi. (A későbbi viták elkerülés érdekében érdemes előre rögzíteni, hogy a diákok milyen külső segítséget vehetnek igénybe a projektmunka során.) Ebben a szakaszban megismerik a feladatot, megtervezik a végrehajtását, a részfeladatokat időben ütemezik, határidőket és felelősöket szabnak. A projekt tervét írásban rögzítik a tanulók. A munkamegosztás történhet témák szerint is, de az is lehet, hogy a diákok önálló kivitelezői „munkakört” is kialakítanak a csoporton belül. A projekt végső „termékének” megtervezése	**Műveltségi területek** Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Informatika Művészetek Ember a természetben Életvitel Földünk-környezetünk **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció *szövegértés* *szövegalkotás* *helyzetnek megfelelő kommunikáció szóban és írásban, különféle típusú szövegek megkülönböztetése és felhasználása, információgyűjtés, feldolgozás,* A hatékony, önálló tanulás Korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása Szociális és állampolgári kompetencia *együttműködés közös cél érdekében,* *A nemzeti kulturális identitás és az európai identitás kapcsolatának megértése* *A közösségi összetartozást megalapozó közös értékek elfogadásának és tiszteletben*	Kommunikáció Szabályok Mindennapi életünk Tér és idő Tanulás és gondolkodásfejlesztés	Projekt	Internet, könyvtár és a konkrét választásoktól és lehetőségektől függően:
2.	**A projekt kidolgozása**				
	A terveknek megfelelően (munkamegosztás, határidők, felelősök) végzik munkájukat a tanulók: – ötletroham keretében összegyűjtik ötleteiket, javaslataikat – anyaggyűjtés (szövegek, képek, CD/DVD-re történő dolgozás esetén audiovizuális anyagok (zenék, filmrészletek is megjelenhetnek), – Az ajánlatok megszövegezése, elkészítése. – A projektmunka véglegesítése – A projektmunka bemutatási körülményeinek kialakítása				
3.	**A projekt lezárása – értékelés**				
	A projekt zárásaként a csoportok bemutatják a többieknek az elkészült produktumokat. Ebben az esetben nem elegendő csupán az elkészült produktum (ajánlófüzet, CD/DVD stb.) Szavazással kiválasztják a legjobbnak ítélt prezentációkat, s ha mód van rá, akkor azokat valamilyen más fórumon, iskolai, helyi rendezvényen is				

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	bemutatják. Közösen megbeszélik a projektkészítés tapasztalatait.	*tartásának kinyilvánítása* Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia *Tervezési képesség,* *Szervezési képesség* *Kockázatfelmérés és vállalás* *kreativitás*			

GONDOLKODÁS- ÉS TANULÁSFEJLESZTÉS
1–4. ÉVFOLYAM

A Kerettanterv különleges jelentőséget tulajdonít a „Hatékony, önálló tanulás” kulcskompetenciának és ezért ennek fejlesztését önálló TKT keretében is biztosítani kívánja. Az 1–4. évfolyamra tervezett program emellett előkészíti az alapozó szakaszban a TKT-k keretében folyó tanítási-tanulási folyamatot is.

A program kifejezetten a gyermekek gondolkodási, tanulási és szociális kompetenciáit kívánja komplex módon, aktivizáló, kooperatív módszerekkel, modern tanulásszervezési eljárásokkal fejleszteni. Ezt tükrözi a Kerettanterv e részének felépítése is: valamennyi évfolyam nyolc azonos témakörben (tanulási technikák fejlesztése, önismeret, kapcsolatok, szabályok, viselkedés, egészséges élet, közösség, értékrend), de az életkornak megfelelően változó és koncentrikus körökben spirálisan bővülő tartalommal és módszerekkel modulszerűen építkezve célozza meg a tanulók fejlesztését. Ez a Kerettantervi rész a szokásosnál jóval részletesebb, majdnem tanmenetszerű óraleírásokat tartalmaz.

A TKT fejleszti a gyermekek ön- és emberismeretét, önértékelését, kommunikációs (szövegalkotási, szövegértési, lényegkiemelési, kérdésalkotási, véleményalkotási, vita- és érvelési), mérlegelési, döntési, probléma-felismerési, -elemzési és -megoldási, kezdeményező, vállalkozási és együttműködési képességét. Toleranciára, empátiára, konfliktuskezelésre, kreativitásra és kritikai gondolkodásra nevel.

A kompetenciák komplex fejlesztése következtében a 4. évfolyam végére várhatóan a tanulók többsége képessé válik az önálló ismeretszerzésre, szövegfeldolgozásra, lényegkiemelésre, vázlatírásra. A kooperatív módszerek megismerése és gyakorlása során erősödik együttműködési készségük, a kérdező közösség segíti a demokratikus és etikus személyiség alakulását. Lehetőségük nyílik egymás munkájának értékelésére, mások produktumainak megismerésére és véleményezésére. Megismerkednek a demokratikus döntéshozatallal, a szavazással, a többségi vélemény elfogadásával.

A TKT a település és az iskola típusától, a gyerekcsoport összetételétől függetlenül minden iskolában jól használható.

1. évfolyam

Tartalmak	Tevékenységek
1. <u>Óvoda-iskola átmenet</u> (7 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony, önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség	**1. <u>Névtanulás</u>** – a gyerekek egymásnak gurítják a labdát, és közben elismétlik társuk nevét és saját nevüket is – memóriajátékkal: a gyerekek elismétlik az összes elhangzott nevet és hozzáteszik a sajátjukat – beszélgetés arról, hogyan könnyebb a neveket megjegyezni Óvodai jelek és nevek összekapcsolása – jelek rajza: minden gyerek lerajzolja a saját óvodai jelét két azonos méretű négyzet alakú lapra majd társainak elmeséli, meg is indokolva, hogy szerette-e a jelét. A többiek kérdezhetnek, ha van kedvük. Az egyik jel sorban a mágnes táblára kerül, a másikat a tanító elteszi a memóriajátékhoz. – Mi változott? – a gyerekek becsukják a szemüket, a tanító változtat a sorrenden, ezt kell észrevenniük és megfogalmazniuk. – egymás óvodai jelének személlyel való azonosítása: ha az összes jel a táblán van, minden gyerek levehet egyet és odaadja a tulajdonosának – jelek és nevek összekapcsolása: minden gyerek húz egy jelkártyát és igyekszik megtalálni annak tulajdonosát – memóriajáték az óvodai jelekkel **2-3. <u>Már megismert mese felelevenítése</u>** Ez a mese csak javaslat, hiszen a tevékenység elvégzésére más ismert mese is alkalmas lehet. Vlagyimir Szutyejev: A gomba alatt A Hangyát egyszer utolérte egy nagy eső. Hová bújjék előle? Egy apró kis gombát látott meg a Hangya a tisztáson, odaszaladt és elbújt a gomba alá. Üldögél a gomba tövében, várja, hogy elálljon az eső. Ámde az eső egyre jobban zuhogott. Egy agyonázott Pillangó vánszorgott a gombához: – Hangyácska, Hangyácska, engedj ide engem is a gomba alá! Úgy eláztam, nem tudok repülni! – Már hogyan is engednélek – kérdezte a Hangya -, hiszen magam is csak éppen hogy elférek alatta?! – Sebaj! Kis helyen is elférnek, akik szeretik egymást. Erre aztán a Hangya beeresztette a Pillangót a gomba alá. Az eső meg egyre csak zuhogott. Futva jön Egérke. – Engedjetek a gomba alá engem is! Patakokban folyik a víz rajtam! – Ugyan hogyan engedhetnénk ide? Nincs itt már szabad hely. – Húzzátok magatokat összébb egy kicsit! Összébb húzták magukat, és beengedték az Egérkét a gomba alá. Az eső zuhogott, sehogy sem akarta abbahagyni. Arra ugrándozott A Veréb és így sírt-rítt:

Tartalmak	Tevékenységek
	– Megázott a tollacskám, megfáradt a szárnyacskám! Engedjetek be engem is a gomba alá megszáradni, megpihenni, az eső végét kivárni! – Nincs már több hely! – Húzódjatok összébb, nagyon kérlek benneteket! – Na jól van. Összébb húzódtak – jutott hely a Verébnek is. Ekkor a Nyúl ugrott ki a tisztásra, és meglátta a gombát. – Bújtassatok el! – kiáltozta. – Mentsetek meg! Üldöz a róka! – Sajnálom a Nyulat – szólt a Hangya. – Tudjátok mit? Húzódzkodjunk összébb! Alighogy a Nyulat elrejtették, odaért a Róka is. – Nem láttátok a Nyulat? – kérdezte. – Nem láttuk bizony! Közelebb lopakodott a Róka, és szaglászni kezdett. – Nem itt bújt el? – Ugyan, hogy bújhatott volna ide? Megcsóválta a farkát a Róka, és elment. Közben az eső is elállt, a nap is kisütött. Előbújtak a gomba alól mindahányan és örvendeztek. A Hangya elgondolkozott és azt mondta: – Hát ez hogyan történhetett? Először még nekem is alig volt helyem a gomba alatt, a végén mégis mind az öten elfértünk. – Brehehehe! Brehehehe! – heherészett valaki. – Ó, ti okosok! Hiszen a gomba… A mondatot abbahagyta, őket pedig otthagyta. Mindannyian a gombára néztek, és nyomban kitalálták, hogyan történhetett az, hogy előbb egynek is alig akadt helye a gomba alatt, a végén mégis mind az öten elfértek. Ti is kitaláltátok már? – a mese bemutatása úgy, hogy a végét nem olvassuk fel – válaszadás kérdésekre: mi történt, kik a szereplők, hol játszódik, melyik állat mit csinált, mit érezhetett – dramatizálás (annyiszor játsszuk el a mesét, hogy minden jelentkező gyermek szerepelhessen, a gomba lehetőséget biztosít szöveg nélküli játékra is), közben néhányszor tapsra „szoborrá” merevednek és megpróbálják „kihangosítani” gondolataikat. A mese befejezését az adott csoportra bízzuk. – A mese ismételt fölolvasása, ezúttal az eredeti befejezéssel. Az író és a gyerekek befejezése közti különbség – hasonlóság megfogalmazása. – illusztráció készítése párban vagy csoportban illetve pálcikabábok készítése a mese eljátszásához

Tartalmak	Tevékenységek
	4. <u>Óvodából hozott dalok felismerése</u> (mimetikus játék, a benne szereplő tárgy vagy szereplő, ritmus esetleg dallamrészlet alapján), közös éneklése úgy, hogy igyekezzenek tekintettel lenni egymásra a hangmagasságnál, hangerőnél, tempónál (Fehér liliomszál…, Ég a gyertya, ég …, Zsipp, zsupp …, Bújj, bújj zöldág …Nyuszi ül …) – mimetikus játék kísérettel – gyermekjátékaikkal – körjátékokkal – egymás megismerésének erősítése pl. Kútba estem Óvodai szokások megerősítése, bővítése – türelem egymás iránt: Varázsmikrofon (minden gyermek addig beszélhet, amíg a „mikrofon" a kezében van), ezt a megoldást minden olyan esetben használhatjuk, amikor a gyerekeket megszólalásra, véleménynyilvánításra akarjuk ösztönözni – iskolai szokások elsajátítása, gyakorlása (jelentkezés, sorakozás, csendjel…) minden lehetséges helyzetben **<u>5. Fokozatos alkalmazkodás az iskolai időbeosztáshoz, napirendhez</u>** – a tanító által előkészített, a gyerekek napi tevékenységeit ábrázoló rajzokkal a napirend megjelenítése, sorba rendezése, hiányos sorrend kiegészítése – rajzos órarend jeleinek közös megalkotása, elfogadása szavazással, órarend megvalósítása csoportmunkában (5 csoportot alakítunk a hét egyes napjainak megfelelően. A csoportok megalakításához használhatunk számokat, gyermekkártya lapokat, színeket stb. Az egyes csoportok az egyezményes jelekkel készítik el egy-egy nap órarendjét az előkészített, órákra beosztott lapra). Az egyes napok lapjaiból a heti órarend összeállítása. **6. <u>Séta az iskolában</u>** Az iskola épületének, helyiségeinek, dolgozóinak megismerése – séta az iskolában, az egyes helyiségek felszerelésének, funkciójának megismerése – a dolgozókkal való találkozás során elemi üdvözlési, társalgási szokások eljátszása, megerősítése **<u>7. Itt dolgoznak</u>** A tanító és a gyerekek közösen összegyűjtik, hogy kik dolgoznak az iskolában. Minden csoport kiválaszt egy dolgozót, rövid megbeszélés után eljátszanak egy jelenetet, melynek szereplője a gyerekek és a választott dolgozó. Ha a tanító úgy értékeli, néhány ötlettel segítheti a gyerekek munkáját. Pl.: Találkozzanak a folyosón, ebédeljenek együtt… A többi csoport véleményt alkot, hogy a jelenet során helyesen viselkedtek-e. Az értékelést mindig másik csoport kezdi, a többiek hozzáfűzhetik kiegészítésüket.

Tartalmak	Tevékenységek
2. <u>Tanulási technikák kialakítása, fejlesztése</u> (4 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony, önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	**1. <u>Érzékszervi finomítás, észlelés, érzékelés fejlesztése</u>** – Tükörjáték: a tanulók párban, szemben állnak. Az egyik valamilyen mozdulatot végez, amit a párjának tükörként kell utánoznia. – Szoborjáték – A: Megadott jelre tetszőleges szobor megjelenítése – B: Megadott jelre a tanító vagy társ által meghatározott szobor 5. megjelenítése (kutya, bokor stb.) – Hol ketyeg? – különböző helyre tett óra helyének meghatározása becsukott szemmel – Csendben add tovább! – körben ülve kulcscsomót adnak körbe, a bekötött szemű társnak fel kell ismernie, kinél van – Az otthon és az iskola hangjainak felismerése (CD vagy kazetta) – Letakart tárgyak felismerése tapintással, meghatározásuk kérdések segítségével (alakjára, anyagára, nagyságára, felszínére vonatkozóan) – Bekötött szemmel szagok, illatok elkülönítése, gyümölcsök felismerése **2. <u>Figyelem, emlékezet fejlesztése</u>** – vizuális memória erősítése egyszerű, egyre nagyobb számú jel megfigyelésével, megjegyzésével és lerajzolásával – akusztikus memória fejlesztése – előzetes megállapodásnak megfelelően a különböző hangokat (koppantás, taps stb.) kirakással jelölik – Lopakodós – a körben bekötött szemmel álló gyereket egy kijelölt társ próbálja csendben megközelíteni. Neki rá kell mutatni, melyik irányból hall neszt. – Szólánc – megkötés nélkül, csak a befejező – kezdő hangra figyelve – Puzzle (egyre több darabból álló kép összerakása csoportmunkával) – Hiányos képek kiegészítése – a hiányzó rész felismerése, megrajzolása vagy felragasztása – Hangtükör – egy társ vagy a tanító által adott hangot (hangokat) ismétlik a többiek **3. <u>Gondolkodás, képzelet fejlesztése</u>** – tárgyak csoportosítása szabadon választott szempont szerint, a választás indoklása, érvelés a döntés mellett – igaz – hamis állítások – indoklás, érvelés – számbarkochba 5-ös, majd 10-es számkörben – barkochba tanulása (gyűjtőfogalom alá sorolás) – téri relációk megerősítése mozgásos játékokkal (pl. a tanulók szétszóródva állnak a teremben, arccal a

Tartalmak	Tevékenységek
3. <u>Milyen vagyok én?</u> (4 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	vezető felé. Határozzuk meg a fő irányokat: jobbra, balra, előre, hátra. Egy-egy tanulónak dobjuk a labdát, aki elmondja, kik állnak előtte, mögötte…; rajzzal: pl. négyzetrácsos lapon megjelölthöz képest színes pöttyök elhelyezése) – nyitott mondatok (Pl. Rakj magad elé annyi korongot, amennyi több mint három, de kevesebb, mint hat!; A madár _____ állat.) igazsághalmazának megállapítása – soralkotás logikai lapok, tárgyak felhasználásával – Mi lehet ez? – kettéhajtott rajzlap közepére festékfoltot tesznek, az összehajtás után keletkező „képről” mindenki elmondja, hogy mi lehet (címet is adhatnak) – Egyszerű mozdulatok közös utánzása (talicskatolás, gyümölcsszedés, takarítás…) – Meseillusztráció készítése párban, csoportban **4. <u>Beszédkészség fejlesztése</u>** – mesehallgatás – címadás: a meghallgatott meséhez más cím alkotása illetve cím nélkül hallott meséhez címalkotása – bábozás – mondatalkotás kép alapján – kérdésözön adott meséhez (a tanulók tegyenek fel a szövegre vonatkozó kérdéseket, ezeket a tanító írja fel vagy a gyerekek rögzítsék, a gyerekek által szavazással kiválasztott kérdés közös megbeszélése) – a kérdezés technikájának tanulása, gyakorlása (Így is kezdhetsz kérdést: – Vajon… Lehetséges-e… – mese közös dramatizálása (pl. A répa, A kismalac és a farkasok …) **1. <u>Testséma</u>** – valóságos és képzeletbeli tükör előtt a testrészek megnevezése, megmutatása – a testrészek megnevezésének gyakorlása: a tanító vagy egy gyermek megnevezi a testrészeket, aki a megmutatásnál téveszt, az leül – darabokra vágott papírfigura összeállítása – egy gyermek körülrajzolása csomagolópapíron, a testrészek megnevezése, szókártyák elhelyezése – jobb és bal elnevezésének rögzítése (pl. óra a bal csuklóra), gyakorlása **2-3. <u>Külső és belső tulajdonságok megkülönböztetése</u>** – tükörjáték – képzeletbeli vagy valóságos tükör előtt állva a külső tulajdonságok megnevezése, szóhasználat pontosítása, szinonimák megismerésével, szókincsbővítés – Ki találja meg előbb? – az egyes tulajdonságok szinonimáit szókártyákon elhelyezzük a terem

Tartalmak	Tevékenységek
4. <u>Kapcsolatok</u> (4 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség	különböző részeiben. A gyerekek feladata, hogy minél többet találjanak meg és tegyék a megfelelő helyre (pl. csomagolópapírra, melyre felírtuk az eredeti szavakat. Így hosszabb ideig a gyerekek előtt maradhat). A csoportosítás után beszélgethetünk az egyes szavak hangulatáról, mondatba is helyezhetjük azokat. – tanulók csoportosítása külső tulajdonságaik alapján (pl. hajszín, viszonyított magasság, hajhosszúság, testalkat) – belső tulajdonságok megismerése mesealakokról való beszélgetéssel Kinek a monológja? – közismert mesék szereplői nevében mondatokat mondunk, célozva a belső tulajdonságokra. A tanulóknak ki kell találni, kinek a nevében beszéltünk. – saját belső tulajdonságaik összegyűjtése – Kire gondolok? – társ felismerése külső és belő tulajdonságaira vonatkozó kérdések alapján **<u>4. Mi lennél, ha …?</u>** – Sarkok: a sarkokat elnevezzük: növény, állat, étel-ital, zöldség-gyümölcs. A gyerekek eldöntik, melyik sarkot választják. A kialakult csoportok megbeszélik választásukat, majd ismertetik érveiket a többi csoporttal. – Képességfa – a gyerekek közösen egy nagy fát rajzolnak, amelynek annyi ága van, ahány tanuló az osztályban. Kivágott levelekre írják a rájuk már jellemző képességeket. A fa újabb levelekkel bővülhet. Időről időre beszélgessünk a fa „lombosodásáról” a gyerekekkel, indokolják, érvekkel alátámasztva a saját döntésüket és véleményezzék a többiekét. **1. <u>Az én családom</u>** Előzetes feladat: a gyerekek keressenek (kérjenek) otthon olyan családi képeket, amelyek emlékezetes helyen vagy alkalommal készültek! Hallgassák meg a képhez fűződő történetet is, hogy az iskolában be tudjanak számolni róla! – Kedvenc családi fotók segítségével a család bemutatása a hozzá tartozó történettel. – Családrajz – Befejezetlen mondatok – Ha a családommal vagyok… – Amikor anyu hazaér… – Apával tegnap… – Nyáron a nagyszüleimmel… – Otthon mindig… – Az lenne a legjobb…

Tartalmak	Tevékenységek
	2. <u>Kihez mi illik?</u> – Félbe hajtott szókártya egyik felére rajzolják le azt a három-négy embert, akivel leggyakrabban kapcsolatba kerülnek! – A szókártyák másik felét színezzék az ahhoz az emberhez szerintük legjobban illő színre (színekre)! – Indokolják a választásukat! Barátságfa Minden gyerek egy fát rajzol, aminek a törzsébe a saját nevét írja. A fa legvastagabb ágaira a legjobb barátai neve kerül. Az azokból elágazó ágakba az ő barátaik nevét írja. Mindenághoz leveleket rajzol, amelyeket a társakra jellemző színnel színez ki. (A barátságfákat kivágva egy csomagolópapírra elkészíthetjük az osztály barátságerdejét.) Felismerem? A csoport kört alkot. Az egyik önként vállalkozó gyerek szemét bekötjük, aki a kör közepére áll. Társai megindulnak körben, majd ő jelzi a megállást, és valaki felé mutat. A kiválasztott odamegy hozzá és egy szót súg a fülébe. A középen álló megpróbálja felismerni a társát. Ha felismerte a társát, akkor mond három dolgot, ami szerinte rá a legjellemzőbb. Kinél csörög? A pedagógus felveszi a képzeletbeli telefont, és valamelyik gyerekhez elkezd beszélni anélkül, hogy mondaná a nevét. Olyan utalásokat tesz, hogy az illető felismerje önmagát. Ha felvette a telefont, akkor ő hívhat ugyanígy valakit. **3-4. <u>Meséljünk!</u>** Visszajött a répa (kínai mese nyomán írta Mészöly Miklós) – a mese meghallgatása a címe nélkül Igen nagy hó esett, a völgyeket, a hegyeket mind magas hó takarta. A nyuszinak elfogyott az ennivalója, útnak indult hát, hogy szerezzen valamit. Egyszer csak boldogan kiáltott fel a nyuszi: – Hohó! Két répát találtam! Megette az egyik répát. Maradt még egy. Azt gondolta a nyuszi: „Nagy a hó, hideg az idő. A csacsi otthon van, bizonyára nincs mit ennie. Elviszem ezt a répát, hadd lakjék jól!” Szaladt a nyuszi a csacsi házához, hanem a csacsi nem volt otthon. Letette a répát, s otthagyta a csacsi házában. Azért nem volt otthon a csacsi, mert ő is ennivaló után, járt. Talált is egy nagy édeskrumplit, örömmel hazavitte. Belépett csacsi a házába, látta a répát, csodálkozott nagyon: „Hát ez hogy került ide?” A csacsi megette az édeskrumplit, aztán azt gondolta: „Nagy a hó, hideg az idő. A bárányka otthon van, bizonyára nincs mit ennie. Elviszem neki ezt a répát, hadd lakjék!” Szaladt a csacsi a bárányka házához, hanem

Tartalmak	Tevékenységek
5. <u>Viselkedés</u> (5 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Matematikai és természettudományos kompetencia	a bárányka nem volt otthon. Letette a répát, s otthagyta a bárányka házában. Azért nem volt otthon a bárányka, mert ő is ennivaló után járt. Talált is egy káposztát, s örömmel vitte haza. Belépett a bárányka a házába, látta ám a répát, csodálkozott nagyon: „Hát ez hogy került ide?!” A bárányka megette a káposztát, aztán azt gondolta: ” „Nagy a hó, hideg az idő. Az őzike otthon van, bizonyára nincs mit ennie. Elviszem neki ezt a répát, hadd lakjék jól!” Szaladt a bárányka az őzike házához, hanem az őzike nem volt otthon. Letette a répát, s otthagyta az őzike házában. Azért nem volt otthon az őzike, mert ő is ennivaló után járt. Talált is karalábét, örömmel hazavitte. Belépett az őzike a házába, látta a répát, csodálkozott nagyon: „Hát ez hogy került ide?” Az őzike megette a karalábét, aztán azt gondolta: „Nagy a hó, hideg az idő. A nyuszi otthon van, bizonyára nincs mit ennie. Elviszem neki ezt a répát, hadd lakjék jól!” Szaladt az őzike a nyuszi házához. Hanem a nyuszi már jóllakott, és aludt édesen. Az őzike nem akarta fölkelteni a nyuszit, letette a répát, s otthagyta. Felébredt a nyuszi,s nagyra nyitotta a szemét csodálkozásában. „Ejnye! Visszajött a répa! Nohát!” Gondolkozott egy keveset a nyuszi, s hamar kitalálta, hogy csak a barátai hozhatták neki ajándékba. – a mese meghallgatása után címadás, elsődleges feldolgozás kérdések segítségével beszélgetőkörben, a kulcsszó megkeresése (barátság) – megszokott csoportjaikban kérdésözön a kulcsszóval kapcsolatosan, a csoportokban feltett kérdések közül 2-3 kiválasztása – a szóvivők tolmácsolják a kérdéseket, azok közül választanak a gyerekek, majd beszélgetnek a kérdező közösség szabályai szerint – követő feladat lehet rajzkészítés a barátságról, barátokkal való közös tevékenységről **1. <u>Iskola vagy óvoda?</u>** A pedagógus képeket hoz be (lehetőleg minél többet), amelyen óvodás és iskolás gyerekek láthatók valamely napi tevékenységük közben. A táblára két halmazkarikát rajzolunk, melyeknek metszet része is van. A halmazkarikák a következő feliratokat kapják: a) óvodában történik b) iskolában történik A gyerekek a megszokott csoportokban dolgoznak. Minden csoport egyenlő számú képet, rajzot kap, melyekről szóforgóval megbeszélik, melyik halmazba való. A képek felrakásakor a szóvivő indokolja döntésüket. (Azok a tevékenységek, melyek mindkét helyre jellemzők a metszetbe kerülnek.) Minden csoport választ 1-1 képet mindkét halmazkarikából, és a metszetből is. Megbeszélik, hogy a képen látható viselkedés helyes vagy helytelen. Beszámolnak és indokolják döntésüket.

Tartalmak	Tevékenységek
	2-3. <u>Hol? Hogyan?</u> Négyfős csoportokat alakítunk. (Véletlenszerű csoportalakítással. Pl. A gyerekek számokat húznak. Minden számból négy azonos található. Az azonos számot húzók egy csoportba tartoznak.) Minden csoport kap egy szókártyát, amelyen egy helyszínt jelölünk meg. Pl.: bolt, otthon, orvosi rendelő, tömegközlekedési eszköz, étterem… a) Minden csoport gyűjtsön a saját helyszínéhez igazodóan viselkedési szokásokat szóforgóval! Csoportszóforgóval számoljanak be, majd a többieknek legyen lehetőségük kiegészíteni, megvitatni az elhangzottakat! b) A tanító néhány mondatos párbeszédeket olvas fel. A gyerekeknek ki kell találniuk, hogy melyik helyszínen hangozhatott el ez a párbeszéd. Minden csoport megkapja a saját helyszínének megfelelő párbeszédet. Boltban: – Legyen kedves megmondani, hol találom az almát? – A következő sor végén. – Köszönöm! Otthon: – Anya! Kész a vacsora? – Hamarosan, menj kezet mosni! Orvosi rendelő: – Csókolom! – Szia! Mi a baj? – Nagyon fáj a torkom. Tömegközlekedési eszköz: – Tessék leülni, én azonnal leszállok! – Nagyon kedves vagy, köszönöm! Étterem: – Kaphatnék egy pohár narancslevet? – Azonnal hozom. – Köszönöm! c) A csoportok jeleneteket alkotnak a saját helyszínüknek megfelelően, amelyben elhangzik a párbeszéd is.

Tartalmak	Tevékenységek
	4. <u>Tanuljunk meséből!</u> Közös mesehallgatás. Jékely Zoltán: A három pillangó című meséjének tanítói bemutatása. *„Volt egyszer három pillangó: az egyik sárga, a másik veres, a harmadik fehér. Vígan játszadoztak a mezőn. Hirtelen nagy zápor keletkezett. Haza akartak repülni. Az eső mind jobban és jobban szakadt. Elvergődtek hát a sárga-veres csíkos tulipánhoz.* *Így könyörögtek: – Kis Tuli! Nyisd fel kelyhedet! Hadd húzódjunk meg az eső elől!* *– A sárgának meg a veresnek szívesen felnyitom, de a fehérnek nem. – felelte a Tulipán.* *– Inkább mi is kin maradunk .– válaszolták a lepkék és tovább röpültek.* *Útjuk a fehér liliomhoz vezetett.* *– Kis Lili! Nyisd fel kelyhedet! Hadd húzódjunk meg az eső elől! – kérlelték a liliomot.* *– A fehéret örömest befogadom. De titeket nem! – szólt a liliom.* *– Ha testvéreimet nem fogadod be, bizony én sem kívánkozom hozzád! Inkább ázzunk együtt, mintsem egymást elhagyjuk.* *Így hárman repültek ismét tovább.* *A nap meghallotta a pillangók beszédét. Megsajnálta őket. Kibújt a felhők mögül. Megszárította a pillangók szárnyát, s azok vígan táncoltak, repkedtek tovább.”* – Kérdések és feladatok – miről szól, mi történt, hol játszódik, kik a szereplők – kérdésözön – a csak egyféleképpen megválaszolható kérdésekre választ adnak, majd a többi közül megszavazzák, melyikről szeretnének többet beszélgetni – kapcsolódó feladat: a mese címének, szereplőinek leírása a füzetbe, rajzkészítés **5. <u>Bábkészítés, bábozás</u>** – Minden csoport elkészíti a szereplőket síkbáb formájában! (A tanító előkészített, kivágott formákat ad, amelyeket csak színezni, és felragasztani kell a gyerekeknek, de a kreatívabbak maguk is tervezhetnek bábokat.) – Minden csoport vitassa meg, mely szereplő viselkedése volt helyes és helytelen, és miért? A csoport képviselője számoljon be róla! A többi csoport véleményezze! – Az elkészített síkbábok segítségével bábozzuk el a történetet csoportonként! – A többi csoport véleményt alkot a látottakról befejezetlen mondatokkal: Azért tetszett, mert… Jobb lett volna, ha… – kapcsolódó feladat – A csoportok megbeszélik, ők hogyan folytatnák ezt a történetet, idő esetén dramatizálással bemutatják a többieknek saját elképzelésüket. – Te melyik szereplő bőrébe bújnál?

Tartalmak	Tevékenységek
6. <u>Egészséges élet</u> (5 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	– Mondd el a történetet az ő nevében! **1-2. <u>Tisztálkodási eszközök</u>** Tanulók tisztálkodási szokásainak összegyűjtése, közülük a helyesek megerősítése szavazással (a gyerekek odateszik a jelüket, amelyiket helyesnek tartják), ennek eredményeként a mindenki által helyesnek tartott napirend eljátszása, rajzos vagy szöveges rögzítése. – Mi van a zsákban? – a zsákban elhelyezett, a tisztálkodással kapcsolatos tárgyak, eszközök felismerése tapintással, tulajdonságai minél pontosabb megfogalmazása, a „megfejtés” lerajzolása csoportmunkában (a csoportok maguk választják ki azt a tagjukat, aki a zsákba nyúl) – a rajzok alá a tárgyak nevének odaírása kerekasztallal, beszélgetés az eszközök használatáról szóforgóban – beszámoló a csoportok véleményéről csoportszóforgóval – mindegyik tárgyról másik csoport számol be, a többiek kiegészíthetik (nagyon fontos, hogy figyeljenek egymásra, és olyat mondjanak, ami még nem hangzott el) – a táblára olyan rajzok, képek kerülnek, amely a tisztálkodással kapcsolatos pozitív és negatív helyzeteket ábrázolnak (pl. kézmosás, evés piszkos kézzel, hajmosás, kócos, kusza frizura, zuhanyozás, kádfürdő, körömvágás, töredezett, rágott, piszkos köröm), a gyerekek pedig 3 jelüket azokhoz a képekhez teszik, amelyikkel egyetértenek. Ha egymás fölé teszik, „grafikonok” alakulnak ki, ezeket elemezzük: leolvassuk a számosságokat, használjuk a legtöbb, legkevesebb kifejezéseket. **3. <u>Miért fontos a tisztálkodás?</u>** – Marék Veronika: A Csúnya Kislány című meséjének (vagy több részletének) meghallgatása: Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy ház. Ebben a házban sok gyerek lakott: Ági a mackójával, Öcsi, Marika, Pocak Peti, Andris meg Mióka cica. És lakott itt még valaki: a Csúnya Kislány. Nem szeretett se fésülködni, se fogat mosni, se mosakodni. – Minek az? Úgyis csúnya vagyok – mondogatta. Játszani azonban nagyon szeretett. Sokat labdázott, sokat fogócskázott, sokat homokozott. A gyerekek egy napon elhatározták, hogy jelmezbált rendeznek. Mindenki lerajzolta, hogy minek fog öltözni. Rajzoltak virágot, labdát, gombát, cicát és lepkét. A Csúnya Kislány tündért rajzolt! A gyerekek nagyot nevettek. – Te akarsz tündér lenni? Hiszen még kislánynak is csúnya vagy! A Csúnya Kislány nagyon elkeseredett. Bánatában világgá ment. Egy rengeteg erdőbe jutott… Amint ment, mendegélt, talált egy törött fácskát. Elővette a zsebkendőjét, és bekötözte a törést. Azután talált egy tócsát, és a tócsában egy katicabogarat. Keresett egy botot, és gyorsan szárazra húzta. Azután talált egy madárfiókát, amelyik kipottyant a fészekből. Felmászott a fára, és visszatette a fiókát a testvérei közé. Azután lefeküdt a fűbe, és szomorúan gondolta: – Hát rajtam ki fog segíteni? – És sírni kezdett. Akkor odajött Misuli, a sün, és így szólt hozzá:

Tartalmak	Tevékenységek
	– Gyere velem a sünik közé, ott mindenki szeretni fog. A sünik nagyon megörültek a Csúnya Kislánynak. Hoztak neki virágot meg gombát meg szamócát, de a Csúnya Kislány szomorú maradt. Elhatározták, hogy megvigasztalják. Bukfenceztek, felálltak egymás hátára, táncoltak is neki – de a Csúnya Kislány nem lett vidámabb. Akkor Misuli elindult, hogy beszéljen a gyerekekkel. Amikor Misuli megérkezett, a gyerekek már mindenütt keresték a Csúnya Kislányt. Misuli elmesélte, hogy milyen bánatos a Csúnya Kislány. A gyerekek mindjárt írtak neki egy hosszú levelet, Misuli pedig futott, futott, és vitte a gyerekek levelét a rengeteg erdőbe a csúnya Kislánynak. Ez volt benne: KEDVES CSÚNYA KISLÁNY! NE HARAGUDJ RÁNK! TÖBBÉSOHASEM NEVETÜNK KI, CSAK GYERE VISSZA, MERT NAGYON HIÁNYZOL. VÁRUNK! A Csúnya Kislány nagyon megörült. Már szaladt is hazafelé, aztán hirtelen megtorpant.. – Hiszen ma van a jelmezbál! Így nem mehetek el, olyan csúnya vagyok! – Ha rám hallgatsz, szép leszel – felelte Misuli, és füttyentett egyet. Akkor megjöttek a sünik. Hozták a szappant, a mosdótálat, a törülközőt, a fogkrémet, a poharat, a fogkefét, a fésűt és a kefét. – Rajta! – kiáltotta Misuli. És a Csúnya Kislány nekilátott. Megmosdott, fogat mosott, meg is fésülködött. Azután megnézte magát a tócsában. – Nini – kiáltott fel Misuli -, hiszen te nem is vagy csúnya! – Csak egy szép ruha kellene még! – sóhajtotta a Csúnya Kislány. Meghallotta ezt a fácska, amelyiken a kislány segített, és így szólt: – Én adok neked a leveleimből ruhát! A katicabogár virágokat hozott. Madármama gyorsan felöltöztette. Otthon ezalatt megkezdődött a jelmezbál. Mindenki felöltözött annak, amit lerajzolt. Megjött a Labda, a Cica meg Mióka, a Virág, a Gomba, a Mackó meg a Lepke. És akkor belépett egy tündér. Senki sem ismerte meg. Megkérdezték tőle: – Ki vagy te? – Évike vagyok. De lerajzolom, hogy ki voltam eddig. És lerajzolta a Csúnya Kislányt. Hű, hogy csodálkozott mindenki! Aztán nagy-nagy jókedvük kerekedett, és vidáman táncolni kezdtek majd kérdésözön beszélgetőkörben vagy kooperatív munkában kerekasztallal; a megvitatandó kérdés kiválasztása, beszélgetés, véleményalkotás (eltérő vélemény esetén vita, érvelés) – Te hogyan végzed az egyes tisztálkodási műveleteket? Honnan tudod, hogy így kell? Mindenki egyetért vele, vagy valaki másképp teszi? A tanulási módszerek tudatosítása – otthoni feladat: egy hétvégi program lerajzolása **4. <u>Egy napom otthon</u>** – Az előzetes feladatként otthon elkészített rajzok bemutatása, a tevékenységek elmesélése, a rajzok csoportosítása: Otthoni tevékenységek Házon kívüli tevékenységek A halmazokhoz állítások megfogalmazása

Tartalmak	Tevékenységek
	– Zsákbamacska – játék Tisztálkodás, étkezés, sport, játék eszközeinek felismerése tapintással Minden csoport kap egy zsákot, amiben egy csoportba tartozó tárgyak vannak. A zsákban megérintett tárgyról mondja el a tapogató, mit érzékel! A csoport tagjai találják ki a beszámoló alapján, mi lehet a kezében. (Pl. gömbölyű, kicsi, érdes, kemény – narancs) Ha a csoport minden tagja húzott már, közösen elnevezik a zsákjukat. (A zsákokban lehetnek: szappan, kéztörlő, fogkefe, kanál, villa, labda, ugrókötél, kistányér, kispohár, banán, narancs, sakkbábú, kisautó, maci, dobókocka, baba…mindegyikben annyi darab, amennyien a csoportban vannak) A tárgyak és az elnevezés ismertetése a többiekkel. Három megy, egy marad (a csoport három tagja a többi csoportot látogatja körbe, míg a negyedik tag a helyén marad, és az érkezőknek beszámol a közös munkáról. Fontos, hogy a „házigazdát” rendszeresen cseréljük!) Mit tehetnénk még a zsákba? A zsákok tartalmát melyik napszakban használhatjuk? Reggel, délelőtt, délben, délután, este. A napszakok megnevezése, majd a zsákok elhelyezése a megfelelő napszakok felirata alatt: Tisztálkodás, étkezés, sport, játék Minden csoport kitalál, és némajátékkal bemutat egy olyan tevékenységet, amit otthon, vagy házon kívül csinált a család. A többi csoport kitalálja, mit jelenítettek meg, s a csapatot a tevékenység idejének megfelelő sarokba küldik. (reggel, délelőtt…) A bemutatóhoz választhatnak a zsákjukból kelléket is. Megbeszéljük, hogy minden napszakhoz készült-e jelenet. Ha nem, megbeszéljük, mit tehetnénk az „üresen” maradt napszakokban. **5. <u>Az leszel, amit megeszel</u>** – A mondás értelmezése beszélgetőkörben. Vajon mit jelent? Igaz-e ez az állítás? Ismernek-e a gyerekek más szólásmondásokat az étkezéssel kapcsolatban? – beszélgetés közben figyelem, egymás meghallgatása, más vélemények tiszteletben tartása – A tanulók étkezési szokásainak összegyűjtése – gyümölcsképekkel csoportokat alakítanak, majd ezekben a csoportokban szóforgóval megbeszélik, melyik ételeket szeretik a legjobban. Mindegyik csoport közös megegyezéssel összeállít egy napi menüt, mely szerintük egészséges és szívesen meg is ennék. – Az „étlapok” bemutatása csoportszóforgóval, a többi csoport véleményének meghallgatása. – Helyes táplálkozási szokások erősítése gyümölcslé, gyümölcssaláta készítéssel (az ezekhez való gyümölcsöket, eszközöket a tanító – esetleg szülők segítségével – készítse elő).

Tartalmak	Tevékenységek
7. <u>Együtt-közösség</u> (4 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	**1. <u>Közösen</u>** – Mondd a neved, és guríts! A gyerekek körben helyezkednek el törökülésben. Mindenki mondja a saját nevét, illetve annak a gyereknek a nevét, akinek gurítani fogja a labdát. (Pl.: Kis Erzsébet vagyok, gurítom a labdát Kovács Annának, Kovács Anna vagyok, gurítom a labdát Nagy Eszternek…) – Hangtükör névvel A gyerekek „megzenésítik” a saját nevüket, kitalálva hozzá bármilyen dallamot.. A többiek utánozzák a „névdalt”. Így haladunk körben. – Babkeresés A gyerekek 4 fős csoportokat alkotnak szimpátia alapján. (Esetleg véletlenszerűen, az óvodai jeleiket ábrázoló kártyákat a tanári asztalon lefordítva helyezzük el. Miután megkevertük őket, négyes csoportokba tesszük. Az így kialakult csoportosítás szerint alakulnak meg a csoportok.) A tanteremben babszemeket dugunk el. Minden csoport kap egy kis zacskót. Aki adott idő alatt többet gyűjt az a győztes. Az idő lejártát megegyezés szerinti hangjel jelzi. Az egyezményes hangra mindenki szoborrá merevedik. Figyelmeztetjük a gyerekeket, hogy a hang halk lesz, aki esetleg nem hallja meg, és tovább keres, kiesett a játékból. – Bízom benned! Vakvezetés A tanulók ismét 4 fős csoportokat alakítanak. Bármilyen kiszámolóval kiszámolják, ki legyen a vakvezető. A csoportok jól különüljenek el egymástól a teremben! Ha nincs hely, ki kell menni a folyosóra. A vakvezetőn kívül mindenkinek bekötjük a szemét. A bekötött szemű gyerekek egymásba kapaszkodva, arccal egy irányban állnak. Meghatározzuk a vakvezetőnek hova kell eljuttatnia a csoportját. (Pl.: A folyosó végi szekrény…) A vezető irányítani kezd: pl.: egy lépés előre, egy lépés jobbra… Ha elérték a célt, levehetik a kendőt. **2. <u>A mi mesénk.</u>** Közös meseírás. A tanító elkezd egy mesét. Akivel felveszi a szemkontaktust, az folytathatja. Ha nem tudja folytatni, lehajtja a fejét, jelezvén, hogy később szól hozzá. Ilyenkor a pedagógus új gyereket keres a tekintetével.

Tartalmak	Tevékenységek
	Az elkészült meséhez csoportokban csomagolópapírra meseillusztrációt készítenek. A kész munkákból kiállítás is születhet. **3. <u>Ráismersz?</u>** – Ki lehet az? Egy tanulót kiválasztunk, aki háttal az osztálynak bekötött szemmel leül. A gyerekek egyenként mennek hozzá, és a fülébe súgnak valamit. (gyümölcsnév, mondóka…) A hangját senki nem változtathatja meg. A bekötött szemű gyereknek ki kell találnia, hogy ki szólt hozzá! Aki a legtöbb osztálytársát ismeri fel, az győz. – Ráismersz? Játsszuk el! A tanító egy óvodából ismert mese feldolgozását kezdeményezi (A kis gömböc, A kiskakas gyémánt félkrajcárja, Piroska és a farkas…) a) Mond egy részletet a meséből b) Felsorolja a szereplőket c) Mimetikus játékkal utánozza a szereplőket d) Képet hoz be a meséről Ha a gyerekek ráismertek a mesére, akkor alakítsanak csoportokat, és rövid megbeszélés után dramatizálják a mesét! A csoportok értékeljék egymás produkcióit! (Vitassák meg, mi maradt ki, illetve melyik produkció volt a legérdekesebb!) **4. <u>Közös állatkert</u>** – Alkossunk! A gyerekek 4 fős csoportokat alkotnak. (Lehetőleg szimpátia alapján) Minden csoport nagyobb mennyiségű agyagot kap. A tanulók állatfigurákat formáznak, és hurkapálcikából, agyagból készült karámokba helyezik őket, az általuk választott szempont alapján. (pl.: emlősök-madarak… háziállatok-vadon élő állatok… vízben élnek-szárazföldön élnek…) A munka befejeztével minden csoport megtekinti a többi csoport munkáját. Indokolják, hogy mi alapján csoportosították az állatokat. Miután mindenki megtekintette az összes csoport munkáját, szavazással egy közös csoportosítási szempontban egyeznek meg. Létrehozzák az osztály közös állatkertjét. Mindenki a saját maga által készített figurát elhelyezi a megfelelő helyre. Ha egyik csoportba sem illik, akkor

Tartalmak	Tevékenységek
8. <u>Ez fontos nekem?</u> (4 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség	a karámokon kívül helyezi el. A többiek mindenki esetében véleményezik, hogy jól döntött-e. (Erre a célra készíthetünk igaz-hamis jeleket, vagy egyezményes kézjelet határozunk meg.) **<u>1. Hasonlítunk? Különbözünk?</u>** Keveredj! Állj meg! Csoportosulj! – csoportalakítások a tanító által meghatározott szempontok szerint (bal kezesek, jobb kezesek; szőkék, barnák, feketék, fiúk, lányok stb.). Minden csoportosulás után közös megfigyelés, hogy mindenki jó helyre került-e. Végül egy nagyobb létszámú csoport (pl. fiúk vagy lányok) további „csoportosítása" a többiek által választott szempont szerint annak tudatosítására, hogy a hasonlók is különbözhetnek valamely más szempontból. Párok alakítása – Keress valakit, aki különbözik tőled! A párok Kő, papír, olló játékot játszanak (a játék megkezdése előtt elevenítsük fel az ismert szabályokat, illetve tanítsuk meg a játékot) 4-5 fordulóban. A játék után beszélgető körben beszélgessünk a következő kérdésekről: Milyen érzés volt, amikor nyertél? Milyen érzés volt, amikor vesztettél? Volt-e valamilyen taktikád a játékban? Kapcsolódó feladat lehet soralkotás egy vagy két különbséggel, a Mi változott? Játék (a gyerekek behunyják a szemüket, majd észre kell venniük, hogy mi változott a kijelölt társon, a környezetükben stb. **2. <u>A két kiskecske</u>** – Halk zenére sétálnak a gyerekek úgy, hogy ne ütközzenek össze. – Mi lenne, ha nem sál lenne? – a gyerekek körben ülnek, középre egy sálat terítünk, s folyamatosan hallgatjuk meg a gyerekek gondolatait (Fontos, hogy az eddigi gyakorlatnak megfelelően mindenki szót kaphasson, és türelmesen végighallgassák egymást.) – Tanítói közlés: Lehetne palló is. (A szó értelmezése.) Egyszer egy patak mellett kecskék legeltek. A víznek az innenső felén is ették a fűzfabokrot és a víznek a túlsó felén is. Azok a kecskék, amelyek ezen az oldalon legeltek, azt gondolták, hogy a túlsó oldalon jobb étel van, a túlsó oldalbeliek meg azt, hogy itt van jobb füvecske. Gondolkoztak a kecskék, hogyan tudjanak ezek odamenni, azok meg idejönni. Meglátta egy kecske, hogy egy üres palló van keresztül a vízen. Kapta magát, hamar felmászott a pallóra. Amikor meglátta túlfelől egy másik állat, akkor ő is sietve felmászott a másik végén. Összetalálkoztak ketten éppen a palló közepén. Azt mondja az egyik kecske a másiknak: – Miért jöttél fel a pallóra, ha láttad, hogy én fent vagyok? – Azért, mert öregebb vagyok – mondta az idősebb. – Térjél vissza! – Én aztán nem térek! – válaszolt a fiatalabb. – Az enyém az elsőbbség, mert én másztam föl először a pallóra. – De én öregebb vagyok, mint te, s a fiatal engedelmeskedjék! A fiatal nem akart engedni, az öreg meg csak tartotta az igazát. …

Tartalmak	Tevékenységek
	Mi történhetett ezután? Néhány megoldás eljátszása önként jelentkezőkkel, majd vita, érvelés. Itt lehetőség nyílik a vita módszerének tanítására, gyakorlására. Az egyes álláspontokat képviselők a valóságban is szembefordulhatnak egymással, így sorolhatják érveiket, egyet-egyet mindkét (esetleg több) oldalról. A vitában a pedagógus is egyenrangú a gyerekekkel, nem kell döntenie, esetleg szélsőséges vélemény esetén, érvekkel alátámasztva lépjen szerepbe. A vita végén segítsen a lényeges gondolatokat, érveket felidézni. – Kapcsolódó feladat lehet a mese illusztrálása, illetve képregény rajzolása csoportmunkában (minden csoport egy másik jelenetet ábrázol majd ezt sorba rendezik) **3. A segítség** – A gyerekek a tanítóval együtt kört alakítanak. A mellettük álló szemébe nézve fejezik be az „Én szívesen segítenék neked abban, hogy…” kezdetű mondatot. A beszélgetőkörben véletlenül egymás mellé kerülő gyerekek között „oda-vissza”, vagyis két irányban is körbemegy a mondat. – Ezután a következő neveket húzhatják öntapadós cimkékre írva: nagyapó, nagyanyó, unoka, Bogárka, macska, egérke – ezeket jól látható helyre ragasszák a ruhájukra, majd hallgassák meg a tanító meséjét: Alekszej Tosztoj: A répa Az apóka ültetett egy répát, és így biztatgatta: – Nőj, nőj, répa, növekedjél gyökérke, jó édesre, szép kövérre, óriási nagyra! Meg is nőtt a répa, jó édes lett, szép kövér lett, óriási nagy lett. Ment az apóka, hogy kihúzza. Húzta-húzta, tépte-cibálta, ráncigálta, De hiába – nem mozdult a répa. Hívta az apóka az anyókát. Anyóka húzta apókát, apóka húzta a répát – húzták-húzták, ráncigálták, de hiába – nem mozdult a répa. Hívta az anyóka az unokáját. Unoka húzta anyókát, anyóka húzta apókát, apóka húzta a répát – húzták-húzták, ráncigálták, de hiába – nem mozdult a répa.

Tartalmak	Tevékenységek
	Hívta az unoka a kutyát, Bogárkát. Bogárka húzta unokát, unoka húzta anyókát, anyóka húzta apókát, apóka húzta a répát – húzták-húzták, ráncigálták, de hiába – nem mozdult a répa. Hívta Bogárka a tarka macskát. Macska húzta Bogárkát, Bogárka húzta unokát, unoka húzta anyókát, anyóka húzta apókát, apóka húzta a répát – húzták-húzták, ráncigálták, de hiába –nem mozdult a répa. Hívta a macska az egérkét. Egérke húzta a macskát, macska húzta Bogárkát, Bogárka húzta unokát, unoka húzta anyókát, anyóka húzta apókát, apóka húzta a répát – húzták-húzták, jót rántottak rajta… Erre aztán engedett a répa – kifordult a földből. A mesehallgatás után röviden beszéljük meg, hol játszódhat, mikor történhet az esemény, kik a mese szereplői, milyen kapcsolatban lehetnek egymással. A beszélgetés után következhet a mese többszöri eljátszása (annyiszor, hogy minden gyerek játékára sor kerüljön), közben szövegtanulás tanítói segítséggel. A gyerekek először közösen mondják a szöveget a tanítóval, és közben játsszák a névkártyájukon szereplő szerepeket. Idő esetén beszélgessünk a gyerekekkel arról, sikerült-e megtanulniuk a verses mesét, s ha igen, mi segítette őket ebben. **4. <u>Kérdésözön – a kérdező közösség alakítása</u>** Ha megoldható, ezt a foglalkozást tartsuk közvetlenül az előző után. Ha ez semmiképpen nem lehetséges, az óra elején elevenítsük föl a közös játékot, ezzel teremtve meg a megfelelő hangulatot. A játék után beszélgetőkörben vagy (ha a gyerekek már le tudják írni gondolataikat) a rendszeresen együtt

Tartalmak	Tevékenységek
	dolgozó kisebb csoportokban kérdésözönnel tegyenek föl kérdéseket a mesével, a játékkal kapcsolatosan. Lényeges, hogy mindenki, aki szeretne, legalább egy kérdést föltehessen és azt a tanító (vagy kerekasztal esetén ő maga) lejegyezze. Az alakuló kérdező közösség tagjaként a tanító is feltehet egy kérdést. Ezután következik a kérdések „szétválogatása", azaz annak eldöntése, hogy megválaszolható-e egyértelműen (Pl. Ki kezdte kihúzni a répát?) vagy nem (pl. Hogyan lehetséges, hogy az egérke és a macska együtt cselekedett?). Az eldönthető kérdéseket megválaszoljuk és letöröljük. A megmaradt kérdések közül szavazással választjuk ki azt, amelyről beszélgetni fogunk (a tanítónak is egy szavazata van). A beszélgetés során (ha ez az első alkalom) igyekezzünk alakítani azokat a szokásokat, melyek a kérdező közösség működéséhez elengedhetetlenek, s melyekről hamarosan meg is állapodunk majd az osztállyal: egyszerre csak egy valaki beszél, s őt meghallgatjuk; nincs buta kérdés vagy vélemény; senkit sem nevetünk ki; véleményünk mellett mindig érveljünk). Nagyon fontos, hogy a pedagógus a beszélgetés során ne minősítse sem szóval, sem egyéb jelzésekkel az egyes véleményeket, mert ebben az életkorban a gyerekek még könnyen átveszik ezt. Csak akkor lépjen szerepbe, ha a beszélgetés elakad, illetve semmiképpen nem támogatható fordulatot vesz. Az egyes kérdésekről való beszélgetés végén célszerű áttekinteni a beszélgetés menetét és azt, hogy mit is tanultak belőle. Ehhez eleinte szükséges a pedagógus segítsége. (Ha már gyakorlottabb az osztály a kooperatív módszerekben, a kérdésözön történhet kerekasztal módszerrel is. Ennek előnye, hogy több kérdés kerülhet szóba, s fejleszti a gyerekek közötti kommunikációt is. Ebben az esetben a lapokra írt kérdések közül választhatnak majd a tanulók)

2. évfolyam

Tartalmak	**Tevékenységek**
<u>1. Tanulási technikák fejlesztése</u> (6 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	**<u>1. Látni</u>** Az én színeim – Készítse el mindenki a saját színskáláját! Próbálja megmagyarázni, miért ebben a sorrendben tetszenek neki a színek! Minden szín mellé rajzoljon bármit, ami neki először eszébe jut arról a színről! Emlékezz! – A tanító előzetesen minden gyereknek írólapot oszt. Két gyerek kiáll, s a többiek memorizálják, hogy milyen színű ruhák vannak rajtuk. Kb. egy perc múlva elhagyják a tantermet, majd mindenki olyan színű pöttyöket rajzol a lapjára, amilyen színű ruhák voltak a két gyereken. Ha visszahívtuk a két tanulót, mindenki önellenőrzést végez. (Később 3, 4… tanuló áll ki. Addig bővíthetjük a kiálló tanulók számát, amíg a gyerekek élvezettel végzik a feladatot.

Tartalmak	Tevékenységek
	Tükörjáték hármasban – A tanulók 3 fős csoportokat alkotnak a tanteremben szétszóródva. Mindenki egy képzeletbeli egyenlő szárú háromszög egyik sarkára áll. Ketten utánoznak egy valakit pici fáziskéséssel. A tanító egy előre megbeszélt jelére (pl. taps) az utánzott rámutat egyik csoporttársára, és innentől őt kell utánozni. (Ha már nagyon jól megy a játék, akkor a mozdulatok utánzását a mimika utánzásával bővíthetjük) Formabontó – A tanulók párokat alkotnak. Minden tanuló kap egy darab agyagot, vagy gyurmát. Csukott szemmel egy percig formálhatja. A tanító jelzésére a figurát átnyújtja a párjának, aki elmondja, mit lát a társa által készített alakban. **2. Hallani, ízlelni, szagolni, tapintani** Hallod? Ki ismer fel többet? – A tanító hangfelvételt visz be, melyen az utca, az otthon, az iskola hangjai hallhatók. Minden hang után megállítja a magnót, és a gyerekek leírják, hogy szerintük mit hallottak. A végén újra hallgatják a felvételt, és közösen ellenőriznek. Ki szólt hozzám? Honnan? Egy gyerek szemét bekötjük, aki a tanterem közepére áll. A többiek szétszóródnak a tanterem különböző pontjain. Egy előre kiválasztott „titkos irányító” rámutat valakire, aki megszólítja a középen állót. A középen állónak rá kell mutatnia a hozzá szólóra és mondania a nevét. Ezt az ízt ismerem – Különböző ételekből (gyümölcs, zöldség, sajt, kenyér, édesség, savanyúság…) falatkákat tegyünk egy tányérra. A gyerekek csukott szemmel ismerjék fel az ízeket, nevezzék meg az ételeket, és állítsák össze saját íz-skálájukat. Mi ez?

Tartalmak	Tevékenységek
	– Több különböző illatú anyagmintát mutatunk a gyerekeknek. (virág, kölni, fogkrém, kolbász, citrom, festék, fenyőág, szappan…) Az győz, aki a legtöbbet felismeri. – Ismerjünk fel különböző ismert tárgyakat vakon, tapintás útján! Találd ki, mihez érek! A gyerek játsszák el testükkel, gesztusokkal, mimikával, hogy hozzáérnek valamihez! (sündisznó, párna, alma, virág…) A többieknek ki kell találniuk, hogy mire gondolhatott a játszó gyerek. **3-4. <u>Képzelni, emlékezni</u>** – Idézd föl magadban a) a régi óvodádat b) a nagymama lakását c) a tavalyi nyaralást d) az utcát, ahol laksz Egy kiválasztott tanulónak a gyerekek kérdéseket tesznek föl a helyszínnel kapcsolatban. (minél többet) Az elmondottak alapján megpróbálják lerajzolni a helyszínt. A kiválasztott tanuló sorrendet állít fel, hogy melyik rajz hasonlít a legjobban, illetve a legkevésbé az általa leírt helyszínhez. Folytasd! A tanulók 4 fős csoportokban dolgoznak. Minden csoport megkapja ugyanazt a mesét befejezés nélkül. A történetet úgy kell befejezni, hogy a csoport minden tagja mond egy-egy mondatot. Az elkészült történeteket közösen meghallgatjuk.
	A kismalac és a farkasok Volt a világon egy kis malac, annak volt egy kis háza egy nagy rengeteg erdő közepén. Egyszer, amint ebben a kis házban főzögetett magának, odamegy egy nagy, ordas farkas, beszól az ajtón:
	- Eressz be, kedves malackám, nagyon hideg van idekint, fázom.
	– Nem eresztelek biz én, mert megeszel. – Ereszd be hát legalább az egyik hátulsó lábam. A kis malac beeresztette az egyik hátulsó lábát. Hanem alattomban odatett egy nagy fazék vizet a tűzhöz.

Tartalmak	Tevékenységek
	Kicsi idő múlva megint megszólalt a farkas: – Ugyan, kedves kis malackám, ereszd be a másik hátulsó lábam is. A kis malac beeresztette azt is. De a farkas azzal se érte be, hanem egy kis idő múlva megint beszólott: – Kedves kis malackám, ereszd be a két első lábam is. A kis malac beeresztette a két első lábát is; de a farkasnak az se volt elég, megint megszólalt: – Édes–kedves kis malackám, eressz be már egészen, majd meglásd, egy ujjal se nyúlok hozzád. Erre a kis malac egy zsákot szépen odatett a nyíláshoz, hogy amint a farkas jön háttal befelé, egyenesen abba menjen be. Azzal beeresztette. A farkas csakugyan a zsákba farolt be. A kis malac se volt rest, hirtelen bekötötte a zsák száját, lekapta a tűzről a nagy fazék forró vizet, leforrázta vele a farkast, azután hirtelen felmászott egy nagy fára. A farkas egy darabig ordított, mert a forró víz úgy levitte a szőrét, hogy egy szál se maradt rajta. Azután addig hányta–vetette magát, míg utoljára kiódzott a zsák szája. Kibújt belőle, szaladt egyenesen segítséget hozni. Vissza is jött nemsokára vagy tizedmagával. Elkezdték keresni a kis malacot. Addig–addig keresték, míg valamelyik csakugyan meglátta a fa tetején. Odamentek a fa alá, elkezdtek tanakodni, hogy mitévők legyenek, mi módon fogják meg a kis malacot. Mert egyik se tudott a fára felmászni. Nagy sokára aztán arra határozták, hogy egymás hátára állanak mindnyájan; mint a lédeci birákok, úgy aztán a legfelső majd csak eléri. El is kezdtek egymás hátára felmászni. A kopasz maradt legalól, mert félt feljebb menni. Így hát a többi mind az ő hátán volt. A befejezés: Már olyan magasan voltak, hogy csak egyetlenegy hibázott. Az az egy is elkezdett már mászni. Akkor a kis malac hirtelen elkiáltotta magát: – Forró vizet a kopasznak! A kopasz megijedt, kiugrott a többi alól; a sok farkas mind lepotyogott; kinek lába, kinek nyaka tört ki, a kopasz meg úgy elszaladt, hogy sose látták többet. A kis malac szépen leszállott a fáról, hazament, többet felé se mertek menni a háza tájékának a farkasok.
	<u>5. Évszakok vitája</u> – Az osztály 4 sarkát elnevezzük az évszakokról. Minden gyerek választ egy évszakot, amelyik neki a legszimpatikusabb. Leül a terem azon sarkában, amely erről az évszakról van elnevezve. Az így megalakult 4 csoport körben elhelyezkedik. Minden csoport választ egy szószólót, ezután minden gyerek meghatározott számú korongot kap. Beszélő korongok: A csoport minden tagja elmondja, hogy miért ezt az évszakot szereti a legjobban. Ha valaki hozzá szeretne szólni, akkor egy korongot kell letennie középre. Aki korongja elfogyott, az nem szólhat többé hozzá.

Tartalmak	Tevékenységek
	Vita: A csoportok választott szószólói kiállnak, és egymással vitatkoznak, érvelnek a saját évszakuk mellett. Vitájukban felhasználják a csoporttársaik által mondottakat. A vita végén megkérdezzük a gyerekeket, hogy kinek változott a véleménye. Akik megváltoztatták a véleményüket azok az új, választott helyükre átmennek. –A tanító, ha szükséges tovább bontja a csoportokat úgy, hogy négy fős csoportok jöjjenek létre. Kerekasztal: Jelenleg ősz van. Minden csoport készítsen egy gondolatlistát, ami erről az évszakról eszébe jut! A csoportok tagjai körbeadnak egy lapot, amire mindenki feljegyzi a gondolatát. A közös gondolatokat feljegyzi a tanító a táblára. **6. Szüreteljünk!** – Dalok gyűjtése, közös éneklése az őszről: Ettem szőlőt… Érik a szőlő… Hull a szilva… – Szőlőt ábrázoló puzzle kirakása csoportokban –A szüret fogalmának tisztázása. Kikeresése csoportonként gyermeklexikonból. – Szómagyarázat: – puttony, csobolyó, kármentő, szüreti bál, borkirály, óbor fogalmának kikeresése gyermeklexikonból. Dramatikus játék csoportokban: Szüretel a család
2. Milyen az ember? (4 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia	**1-2. Érzékszervek 1.** Az előző évben tanultak felidézése 5 csoportban, az érzékszerveknek megfelelően (az osztály tanulóit 5 csoportra osztjuk pl. számhúzással 1-5-ig) – További tapasztalatszerzés az érzékszervekkel kapcsolatban – szókincsbővítés, pontos megfogalmazás, változatos szóhasználatra való törekvés

Tartalmak	Tevékenységek
Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	(az egyes csoportok az egyes érzékszervekkel foglalkoznak feladatkártya alapján: 1. Nyúljatok a zsákba, és tapintás alapján próbáljatok a lehető legpontosabb leírást adni valamelyik tárgyról úgy, hogy a többiek kitalálhassák! (a zsákban legyen a csoport létszámánál több tárgy) 2. Bekötött szemmel ismerjétek fel az egyes illatokat, amelyeket társaitok dugnak az orrotok alá! (a tálcán legyen a csoport létszámánál több illatminta) 3. Bekötött szemmel ismerjétek fel az egyes ízeket, amelyekkel társaitok kínálnak! (a tálcán legyen a csoport létszámánál több ízminta) 4. A zsákból kihúzott tárgyak minden látható tulajdonságát soroljátok fel minél változatosabban! (a zsákban legyen a csoport létszámánál több tárgy) 5. Bekötött szemmel próbáljátok felismerni az egyes hangokat, amelyeket társaitok idéznek elő! (lehetőleg változatos hangkeltő eszközöket biztosítsunk) Valamennyi csoportnak legyen alkalma minden „munkahely” felkeresésére és kipróbálására. Beszámoló csoportforgóban a közös munka tapasztalatairól befejezetlen mondatokkal: Legjobban tetszett a… Legjobban tudtunk együtt dolgozni a …, Legközelebb jó lenne, ha …, **3. <u>Érzékszervek 2.</u>** – Ki találja meg előbb? – a csoportoknál értelmező szótárak illetve gyermeklexikonok vannak (lehetőleg több darab, de ha erre nincs mód, akkor sorban következzenek a gyerekek), ebben keresik a tanító által meghatározott szavakat: orr, bőr, nyelv, szem, fül, szaglás, ízlelés, látás, hallás, tapintás – a győztes pontot kap Beszélgetés a feladatról beszélgetőkörben: Mi a szótárban keresés leggyorsabb módja? Mely szavakat volt a legkönnyebb, a legnehezebb megtalálni? Mit gondolsz, miért? Mire jó a szótár? Kik használják? Milyen szótárakat ismertek? (Ez lehet további kutatómunka feladata is.) **4. <u>Külső-belső tulajdonságok</u>** – a gyerekek kétféle kártyát írnak magukról név nélkül: egyet öt fontos külső, egyet öt fontos belső tulajdonságukkal. Összekeverjük, majd húzunk közülük, és felolvasás után igyekszünk felismerni, kiről szólnak. – ezután megbeszélés beszélgetőkörben: Melyik felsorolás alapján volt könnyebb a felismerés? Miért? (érzékelhető és nem érzékelhető tulajdonságok megkülönböztetése) – a felírt belső tulajdonságok csoportosítása számunkra szimpatikus és kevésbé szimpatikus voltuk szerint, eltérő vélemények esetén indoklás, vita – belső tulajdonságok megjelenítése némajátékkal, felismerésük – rajzzal vagy mintázással olyan figurák alkotása, melyek belső tulajdonságai felismerhetők

Tartalmak	Tevékenységek
3. Táguló környezet – kapcsolatok (4 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	**1. Az én családom** (Minden gyerek előzetesen kap egy családfa sémát, amely a dédszülőkig nyúlik vissza. Kutatómunkát végez a szülők segítségével, és közösen elkészítik a családfát. Néhány választott családtaggal interjút készít. Érdeklődik azokról a családtagokról, akiket ő nem ismerhet. Érdeklődik, hogy milyen fontos események határozták meg a család életét) – A tanulók 4 fős csoportokat alakítanak. A csoportszóforgó szabályai szerint bemutatják egymásnak családjukat. – Befejezetlen mondat. A tanító elkezd egy mondatot, s akivel felveszi a szemkontaktust, annak kell befejeznie. Az én szüleim, amikor kicsik voltak… A nagymamám, és a nagyapám… Anyukám testvére… Apukám testvére… Az én unokatestvérem… Apukám anyukája… Anyukám apukája… – A tanulók párokat választanak, és mindenki elmondja a párjának, hogy mit tudott meg a családjáról az előzetes interjúk alapján. (A tanító egy előzetesen megbeszélt hangjelzéssel jelez, hogy a beszámolót be kell fejezni.) Ezt követően mindenki beszámol, hogy mit tudott meg párja családjáról. – Az elkészített családfákból kiállítást készítenek a tanteremben. **2-3. Barátságfa** – Minden gyerek elkészíti a saját barátságfáját. A fa törzsébe beleírja a saját nevét, és annyi vastag ágat rajzol, ahány „legjobb” barátja van. Az ágakba beleírja a barátai nevét. Minden ágból ágazzanak ki gallyak, amikben a barátok barátainak neve szerepel! (A saját nevét már ne írja bele!) A gallyakból még ágazhatnak vesszőcskék, ugyanezen elv alapján. A fán jelölt gyerekekhez tartozzanak levelek, amelyeket hosszában felezzenek el! A levelek egyik felébe írjanak a gyerekre jellemző jó tulajdonságokat, a másik felét pedig színezzék ki olyan színűre, ami szerintük a gyerekhez illik!

Tartalmak	Tevékenységek
	– Sorsolással párokat alakítunk. A gyerekek lerajzolják azt a barátságfát, amit szerintük a párjuk készíthetett. Ha mindenki elkészült, akkor a párok egymás mellé ülnek, és megvitatják, hogy jól gondolkodott-e társuk a kapcsolataikról. Befejezetlen mondat: Én jól gondoltam azt, hogy… Én tévedtem abban, hogy… **4. <u>Más bőrében</u>** Tanító konfliktushelyzeteket ír fel a táblára, amelyek mellé szókártyákon rögzíti a szituációban szereplők nevét. • Az osztálytársad kölcsönkéri tőled anyukád kedvenc gyermekkori könyvét. Nem hozza vissza időre, ezért anyukád nagyon dühös. (gyerek, osztálytárs, anya) • Az osztály kirándulni megy. Szeretnél menni, de nem engednek, mert a család is egy régen tervezett programra készül. (gyerek, anya, apa, tanító) • Véletlenül eltörted a család féltett ereklyéjét, a nagyi kristályvázáját. Nem mersz szólni, de másnap apa észreveszi és elmondja anyának. (gyerek, apa, anya) • A melletted ülő osztálytársad lemásolja a dolgozatodat. A tanítód nem tudja eldönteni, hogy ki másolt a másikról. Nem kaptok értékelést, újra kell írnotok. (tanító, gyerek, padtárs) A gyerekek szituációt választanak. Azon belül, hogy hányan választották az a, b, c vagy d szituációt, annyi fős szimpátia csoportokra oszlanak, ahány szereplő van az adott szituációban. Rövid megbeszélés után mindenki megtekint minden csoportot. A tanító egy megbeszélt hangjelzésére a gyerekek szerepet cserélnek egymással. A végén megbeszéljük, hogy melyik szereplő bőrében volt a legnehezebb.

Tartalmak	Tevékenységek
4. Szabályok, fegyelem – szabályok (5 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	**1. Játsszunk!** – csoportalakítás szókártyákkal: a szókártyákon párban illetve 4-5 fős csoportban játszható játékok neve (pl. Ki nevet a végén?, Négy a nyerő, Fekete Péter, matematikai szabályjátékok, nyelvi szabályjátékok, dominó stb.) – a kialakult csoportok megkeresik az előkészített játékokat és elkezdenek játszani (érdemes „rövidíteni”, pl. gyerek dominóval, 2 bábúval) – 10-12 perc játék után csoportforgóval számolnak be arról, mi biztosította azt, hogy tudjanak játszani: a szabályok ismerete – beszélgetőkörben soroljanak olyan szabályokat, amelyeket az iskolában kell betartaniuk – gondolják végig és fogalmazzák meg, mikor és hogyan ismerték meg ezeket a szabályokat, hogyan sikerül a betartásuk – mi történik azzal, aki megszegi ezeket **2. Szabálykövetés és együttműködés** – csoportalakítás: Keveredj, állj meg, csoportosulj! – Általában ennyi fia van a népmesékben a királynak vagy a szegény embernek. (3) – Ennyi feje van a mesebeli sárkánynak (7) – Hányadik betűje a teljes magyar abc-nek a c? (4.) (Lehetnek teljesen más, a tanultakhoz vagy az osztály életéhez kapcsolódó kérdések is.) – Mi a játék szabálya? – a kialakult csoportok dolgoznak tovább együtt: – Sebők Éva: A titokdoboz című történetének megismerése a befejezés nélkül (a gyerekek olvasási képességeitől függően néma olvasással vagy tanítói bemutatással) „Karolinka kis dobozt szorongatott a kezében. Néha belekukucskált, aztán visszacsukta. – Mi van benne? – érdeklődött Gyuszi. – Titok. – Biztos üres. – Nem igaz. Titok van venne. – Mutasd meg! – Nem lehet, titok! – Karolinka szorította a dobozt. – Nem szabad elvenni!- Eszem ágában sincs elvenni – vont vállat Gyuszi. De a kíváncsiság ördöge folyton azt suttogta a fülébe: titok…titok…titok – Mutasd már meg, vagy…megverlek! – Gyuszi igazán dühbe gurult, különben nem is mondott volna ilyet. Karolinka nem ijedt meg. Ő is mérges lett. – Akkor is titok, azért is titok; ha megpukkadsz, akkor is! (Gyuszi mégis elvette a dobozt. Erővel. Karolinka pedig pityeregve hátat fordított neki. Gyuszi csillogó szemmel turkált a dobozban. Egy kék szalagdarabka, egy ezüstgomb, egy kis darab kréta meg egy üres orvosságosüveg volt benne. Kirakta, berakta; kirakta, berakta… Aztán elégedetten Karolinkához szaladt.

Tartalmak	Tevékenységek
	– Tessék – nyújtotta vissza neki. Karolinka azonban lebiggyesztette a száját. – Nem kell. – Na vedd el! Most már újra titok lehet. – Nem kell. Vacak… Gyuszi érezte, hogy a dobozban már neki sem telik kedve. Pár perccel ezelőtt Karolinka még azt hitte, hogy titkos kincse van. Gyuszi is azt hitte. De most már mindketten tudják, hogy nincs itt semmi titok. Semmi, de semmi. – Látod, milyen vagy? – szólt Karolinka szemrehányóan. Gyuszi lehorgasztott fejjel hallgatott.” – a szövegrészlet megismerése után kérdésözön – a csoportok tagjai kérdéseket írnak kerekasztallal, majd megbeszélik, vita esetén megszavazzák, hogy melyik kérdést ajánlják a többieknek, s a szóvivők ismertetik ezeket csoportforgóval – beszélgetőkörben kiválasztják a legérdekesebb kérdést, majd arról beszélgetnek, vitatkoznak, érvelnek a kérdező közösség szabályai szerint – végül megbeszélik, hogy hogyan sikerült megtartani a mindenki által elfogadott szabályokat **3. <u>Szövegfeldolgozás</u>** – csoportalakítás A,B,C,D jelekkel, az egyes csoportok különféle feladatokat kapnak az előzőleg részben megismert szöveggel kapcsolatban A: összegzés – a szöveg lényegét saját szavaikkal foglalják össze B: a történet folytatása – feladatuk a történetet úgy befejezni, hogy mindenki egy-egy mondatot mond C: szerepjáték – mutassák be a jelenetet kétféle befejezéssel D: kulcsmondat – írjanak kulcsmondatot a szöveghez, amely összefoglalja a szöveg lényegét – a feladatmegoldás után csoportforgóval számoljanak be a közös munkáról – értékeljék a közös munkát az együttműködés szempontjából **4-5. <u>Hogyan lehetne még jobb? – közös szabályalkotás</u>** – szimpátia csoportokban dolgoznak a gyerekek – kerekasztallal olyan szabály-ötleteket gyűjtenek, melyekről úgy gondolják, hogy jobbá tenné a közös munkát, az együttlétet a közösségben – szóforgóval egyeznek meg a javaslatokról, majd plakátot készítenek – a csoportok plakátjaikat a táblára teszik, hogy a többiek is megismerjék, majd érvelnek a saját javaslataik mellett – beszélgetőkörben megbeszélik, mit is tudnak a szavazásról (hogyan történik, miért fontos, mi a

Tartalmak	Tevékenységek
	következménye) – megszavazzák, a javasolt szabályok közül melyeket tartják a legfontosabbnak (célszerű, ha megszámozzuk az egyes javaslatokat a szavazás előtt) – megbeszélik, várhatóan mi lesz a következménye a bevezetett új szabályoknak a közösség életében
5. Viselkedés az iskolában (4 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	**1. Viselkedés egyes iskolai helyzetekben** – szerepjátékkal különböző iskolai helyzetekben való viselkedés bemutatása (a gyerekek a megszokott csoportjaikban dolgozzanak) A csoportok helyszíneket húznak szókártyán (tanítási óra, szünet, napközi, ebédlő, iskolai közös színházlátogatás, múzeumlátogatás). Egy olyan helyzetet kell eljátszaniuk, amely jellemzően az adott helyszínen történik – a jelenetek bemutatása után beszélgessünk. Elsőként a szereplők számoljanak be saját nézőpontjukból a helyzetekről, hiszen ezek megértése az egyik legnehezebb feladat. **2. Miért viselkedünk másképp tanulás közben, szabadidőben, barátok közt?** – a csoportok a múltkori szókártyákból húznak, s szóforgóban megbeszélik a saját helyszínükön való viselkedés jellemzőit – csoportforgóban ismertetik a csoportok véleményét – az egyes helyszínekre jellemző különböző viselkedés okairól beszélgetünk beszélgetőkörben Követő feladat: rajzkészítés az egyes helyszínekhez, melyeken megjelenik a helyszínhez és helyzethez megfelelő öltözködés is (esetleg készíthetünk öltöztetőbabákat is, ha a gyerekek már elég ügyesek) **3-4. Konfliktushelyzetek megoldása** – a tanító egyes, az osztályban előforduló viselkedési problémákhoz keres megfelelő állatmeséket, szövegrészleteket (esetleg ő maga ír rövid szöveget) – az osztályban már működő csoportok húznak a különféle leírások közül és szerepjátékkal bemutatják, ők mit tettek volna (a gyerekek dönthetik el, hogy szöveges vagy néma bemutatást választanak) – ha több csoport kapja ugyanazt a feladatot, akár különböző megoldások is születhetnek – a jelenetek bemutatása után beszélgetőkörben hallgassuk meg a résztvevőket saját, a bemutatás közben érzett érzéseikről és beszélgessünk a különféle megoldásokról, előrevetítve annak következményeit is

Tartalmak	Tevékenységek
– **Sok minden ehető – egészséges élet** (5 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	**1. Egy napom egészségesen** – 4 fős csoportok alakulnak szimpátia alapján. A tanító újságból kivágott képeket visz be az osztályba, amelyek kötődnek az egészséges, illetve a nem egészséges életmódhoz. Minden csoport külön-külön megkapja a képeket (élelmiszerek, italok, tárgyak sporteszközök, káros szenvedélyek…) A pedagógus a táblára két halmazkarikát rajzol. a) egészséges életmód b) nem egészséges életmód A gyerekek e helyükön közösen megvitatják melyik kép hova tartozik, majd gyurmaragasztóval rögzítik a táblánál. Visszatérve a helyükre megbeszélik a látottakat, és véleményezik. – Rajzos formában minden csoport elkészíti egy szerinte egészségesen élő gyerek napirendjét. Mikor elkészültek a munkák, mindenki felállhat a helyéről, és megnézheti a többiek munkáját. **2. Táplálkozz egészségesen!** –A tanító apró falatkákat visz be élelmiszerekből. Ezeket minden csoport kapja meg. (alma, körte, narancs, csokoládé, felvágott, tojás, répa, uborka, sajt, kenyér, müzli…) A gyerekeknek csukott szemmel kell felismerniük, és minden felismert élelmiszer nevét ráírniuk egy szókártyára. – Minden csoport eldönti, hogy hogyan, milyen szempont alapján csoportosítaná ezeket az élelmiszereket. Egy csomagoló papírra halmazkarikákat rajzol, és elvégzi a csoportosítást. Ha elkészültek, akkor minden csoport beszámol a munkájáról, és a többiek véleményezik. –A tanító a saját halmazkarikáit felrajzolja a táblára. (Gyümölcsök, édességek és zsír, hús és tojás, zöldségek, tejtermékek, kenyérfélék) A gyerekek a saját szókártyáikon szereplő élelmiszerek neveit elhelyezik a táblán. Közösen megbeszélik a látottakat. Megvitatják, hogy mit milyen arányban érdemes fogyasztani. – Minden csoport elkészíti egy szerinte egészségesen táplálkozó gyerek heti étrendjét rajzos formában.

Tartalmak	Tevékenységek
	Az elkészült alkotásokat megvitatják, és kiállítást készítenek. **3. <u>Tanulmányi séta</u>** –A gyerekek közösen ellátogatnak a közeli piacra. (Ez előzetes tevékenység is lehet.) Előzetesen megfigyelési szempontokat kapnak a) Milyen gyümölcsöket láthatsz? b) Milyen zöldségeket láthatsz? c) Mi olcsó, és mi drága? d) Érdeklődj a piacin miből mi készthető! e) Figyeld meg az emberek általában miből hány darabot vásárolnak! – Visszatérve az iskolába csomagolópapírra feljegyzi minden csoport a látott gyümölcsök, zöldségek neveit. – Gyermeklexikon segítségével kikeresik e zöldségek neveit, és lejegyeznek róluk 1-2 fontosnak vélt dolgot. Piros színnel jelölik, hogy milyen vitamint tartalmaz. Megvitatják a kutatómunka eredményét. –A tanító által hozott gyümölcsökből, és zöldségekből salátát készítenek, és közösen elfogyasztják. **4. <u>Tisztaság fél egészség</u>** – A gyerekek 4 fős csoportokban dolgoznak. Minden csoport kap 1-1 puzzle játékot. (szappan, fogkefe, fogkrém, fésű, törölköző, tusfürdő…) Ha elkészültek a kirakással, akkor minden csoport megtekintheti a többiek munkáját. Megbeszélik, hogy ezek az eszközök mind a tisztálkodáshoz tartoznak. – Közösen felelevenítik a tisztálkodási szokásokról tanultakat. – Minden gyerek egy választott csoporttársával interjút készít annak tisztálkodási szokásairól. – Mivel mosol kezet, és hányszor? – Mikor mosol kezet? – Milyen fogkrémet használsz? – Mikor, és hányszor mosol fogat? – Esténként hogyan tisztálkodsz? – Hány órakor fekszel le?

Tartalmak	Tevékenységek
	Mindenki meghatározott számú korongot kap. Ahány korongja van, annyiszor szólhat hozzá. A beszélő korongok segítségével megvitatják a hallottakat, és véleményezik azokat. **5. <u>Sport minden nap</u>** – A pedagógus különböző sportágakat ábrázoló képeket hoz be. Ezeket a képeket minden csoport megkapja. Ha felismerték a képeken látható sportágat, akkor a sportágak nevét ráírják egy csomagolópapírra, és kikeresik lexikonból. A leglényegesebb dolgokat közösen lejegyzik. – Minden csoport saját színt választ. A csoportok az óramutató járásával ellentétes irányban átadják a csomagolópapírjukat egy másik csoportnak. A másik csoport a saját színével kiegészítheti az olvasottakat. Mikor minden csoportnál volt már minden csoport lapja, akkor közösen véleményezik a kiegészítéseket. – Az iskola udvarán minden csoport összeállít egy saját gyakorlatsort, amit egymással szemben kör alakban végeznek. Ha elkészültek, akkor minden csoport bemutatja a többieknek a gyakorlatát, és közösen is elvégzik.
6. <u>Együtt lenni jó! – közösség</u> (5 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	**<u>1. Barátság</u>** – A gyerekek 4 fős csoportokat alkotnak. Minden csoport kap egy csomagolópapírt, melynek közepére felkerül a téma: BARÁTSÁG A csoport minden tagja használjon saját színt. A téma köré mindenki a saját színével jegyezzen le olyan kulcsfogalmakat, melyek a témához tartoznak. Ezután a szorosan összetartozó kifejezéseket kössék össze egy vonallal. Minden csoport számoljon be a saját munkájáról. – A tanulók nevét tartalmazó szókártyákat helyezzünk egy dobozba! Minden tanuló húzzon egy nevet! (Ha a saját nevét húzta, akkor szóljon, és tegye vissza!) A szókártya másik oldalára mindenki írjon 5 tulajdonságot az általa húzott gyerekről! Minden tanuló helyezkedjen el körben, kezében a kártyájával! Egy tanuló felolvassa az általa írt jellemzőket, a többiek megpróbálják kitalálni, kiről van szó. Aki leghamarabb kitalálta, az olvashatja fel az ő kártyáján lévő jellemzőket.

Tartalmak	Tevékenységek
	– A gyerekek 4 fős csoportokat alkotnak. Minden csoport a témához kapcsolódó könyveket kap. (pl.: Ó Nagy Gábor: Szólások, közmondások) Gyűjtsenek a barátsággal kapcsolatos szólásokat, és közmondásokat! (– Madarat tolláról, embert barátjáról ismerni meg. – A jó barát drágább az aranynál. – Addig a barátság, míg zsíros a konyha. – A gazdagnak mindenki barátja. – Új barátért el ne hagyd a régit. – A jó barát bajban ismerszik meg. – Csendesnek, csendes a barátja.) Beszéljék meg, szerintük melyik mit jelent. Minden csoport olvassa fel az általa írt szólásokat, közmondásokat a többiek pedig szavazzák meg, hogy melyik magyarázatát szeretnék hallani! Legyen lehetőségük cáfolni, vagy kiegészíteni a hallottakat. **2. A mi mesénk /1.** – A gyerekek 4 fős csoportokat alkotnak. Minden csoport ugyanazt a mesecímet kapja: **Hogyan találtam meg a legjobb barátaim?** A gyerekek közösen mesét írnak, amit csomagoló papíron rögzítenek. A csoporton belül körben haladunk, és mindenki tehet a meséhez egy mondatot. (Ezt maga jegyzi le.) A pedagógus előre határozza meg a rendelkezésre álló időt, és válasszanak időfelelőst, aki folyamatosan jelzi a többi gyereknek, hogy meddig dolgozhatnak még! Az elkészült meséket minden csoport szóvivője felolvassa a többieknek. – Mindenki képregényt készít a saját meséjéhez. Ha elkészültek a képregények, akkor minden csoport feláll a helyéről, és megtekinti a többiek munkáját. **3. A mi mesénk /2.** – Minden csoport az elkészült meséjét átadja egy másik csoportnak. Előtte ceruzával jelölik, hogy szerintük hol kezdődik a mese vége. (Ezt eldönthetjük sorsolás útján is: Minden csoport nevet ad magának, amit egy szókártyára rögzít. A szókártyákat névvel lefelé a tanári asztalra tesszük. Minden csoport képviselőt választ, aki húz egy kártyát. Annak a csoportnak adja oda a meséjét, akinek a nevét húzta.)

Tartalmak	Tevékenységek
	– A csoportok az új mesék végét átírják, és felkészülnek a mese dramatizálására. Minden csoport végignézi a többiek játékát. Közösen értékelik a jeleneteket. **4. <u>Milyenek vagyunk?</u>** – A csoport tagjai kezdjenek el sétálgatni, majd a tanító jeladására mindenki kövesse azt, aki neki a leginkább szimpatikus! Figyeljétek meg és beszéljetek róla, hogy ki kit követett. Kit követtek többen? – A gyerekek 4 fős csoportokat alkotnak Mindenki írjon a csoport minden tagjának külön-külön egy pozitív tartalmú üzenetet! A csoportszóforgó szabályai szerint beszéljék meg, ki mit érzett, mikor olvasta az üzeneteket, illetve mi okozott számára meglepetést. *– Képzeljétek el, hogy a suli-tévében a ti osztályotok mutatkozhat be! Írjátok meg a forgatókönyvet, mit mondanátok magatokról, egymásról!* *Először 4 fős csoportokban csomagolópapírra írják fel a szerintük legjellemzőbb tulajdonságait, ismérveit az osztálynak.* *Azok a tulajdonságok, amelyeket minden csoport írt kerüljenek fel a táblára!* *Szavazzák meg, hogy mit tartanak a legfontosabbnak, majd csillaggal jelöljék.* *Ezután újra önállóan dolgozzanak a csoportok!* *A csillaggal jelöltek alapján készítsenek egy bemutatkozó szöveget!* *Minden csoport mutassa be a saját előadását a többieknek!* **5. <u>Együtt alkottuk</u>** *– A tanító hurkapálcákat és nagyon sok színű fonalat hoz be.* *(Azonos színből több is legyen!)* *A gyerekek kiválasztják a számukra legszimpatikusabb színeket.* *A közismert pókháló technikával mindenki elkészíti a saját színeit tartalmazó pókhálóját.* *Az első tanuló rögzíti a hálóját a faliújságon. Jelentkeznek azok, akik szerint az ő pókhálójuk színben illik a felhelyezett pókhálóhoz.* *Ők is felhelyezik a pókhálójukat.* *Ezt addig ismételjük, amíg mindenki nem rögzíti a munkáját.* *– A gyerekek fehér színű előre kivágott pókocskákat kapnak.* *(Mindenki annyit, amennyit szeretne.)*

Tartalmak	Tevékenységek
	A fehér pókocskákba valamely osztálytársuk jó tulajdonságát írják. *Mikor elkészültek, mindenki elhelyezi a jó tulajdonságokat annak a gyereknek a pókhálójába, akire az vonatkozik.* *Így együtt elkészítettük az osztály közös pókhálóját.*
7. Igen, ez fontos nekem! (4 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	**1. A félelemről** – A farkas és a bárány című mese meghallgatása a befejezése nélkül A farkas éppen a vacsora utáni sétájára indult, amikor meglátott: a földön egy bárányt. Mindjárt gondolta, hogy tőle rémült meg, ezért esett össze. Odament hát hozzá, s így szólt: – Ne félj tőlem, ha három igazságot mondasz, futni hagylak. A bárány félelmében alig mert megszólalni,de azért csak kibökte: – Először is, szeretném, ha tudnád, jobb szerettem volna nem találkozni veled. – Ez igaz – nézett maga elé a farkas – ezt elhiszem. – Másodszor – folytatta a bárány -, ha már így hozta a sors, hogy találkoztunk, bár lettél volna vak. – Ez is igaz, ezt is elhiszem – mondta a farkas. – Harmadszor pedig – kapott bátorságra a bárány – bár vesznétek el mind, ti gonosz farkasok, amiért mindig ránk vadásztok, hiszen mi sohasem bántottunk benneteket. (– Méltányolom az őszinteségedet, futni hagylak –zárta le a beszélgetést a farkas, és elballagott.) – rögtönzéssel néhány jelenet megtekintése – amíg különböző megoldásokat találnak a gyerekek – a mese befejezésének felolvasása – csoportmunkában kérdésözön a mesével kapcsolatban kerekasztallal – beszélgetés a kérdésekről szóforgóval, végül egy-két fontos kérdés kiválasztása – a kiválasztott kérdéseket a szóvivők ismertetik, ezek a táblára kerülnek – a közösség számára legfontosabbnak tűnő kérdés kiválasztása (várhatóan a félelem, az őszinteség, a becsületesség kerülhet elő) – beszélgetés a kérdésről a kérdező közösség szabályai szerint (fontos, hogy ezek a szabályok, miután elfogadtuk, mindig a gyerekek előtt legyenek), vita, érvelés, másféle vélemény elfogadása – a velük előforduló személyes élmények felidézése (Történt-e veled hasonló? Voltál-e már ilyen helyzetben?) – a beszélgetés összegzése a tanító által **2. Hiszékenység? Butaság?** – csoportalakítás állatképekkel vagy szókártyákkal (emlősök, vízben élők, madarak, rovarok stb.) – a csoport tagjai kerekasztallal szedjék össze, mit tudnak az ő „állataikról” – írják vastag filctollal csomagolópapírra

Tartalmak	Tevékenységek
	– a plakátokat a táblára helyezik, a többi csoport kiegészítheti (a saját színével írva – többen a táblánál) – Ma ismét egy állatmesével foglalkozunk. Mit tudtok már az állatmesékről? – válasz csoportforgóval A holló és a róka Történt egyszer, hogy a holló talált egy darab sajtot, majd egy fára telepedett vele. Már éppen hozzá akart látni, hogy megegye, amikor arra járt a róka. Amint meglátta a hollót a fán, rögtön megkívánta annak ételét. Hízelegve felszólt hát a fára: – Te, holló koma! Már régen tiszteletemet szerettem volna tenni nálad. Te vagy ugyanis a madarak közül a legszebb, s legfényesebb tollú. A holló csak pislogott kettőt, hármat, de nem szólt semmit, tartotta a szájában a sajtot. A róka folytatta: – Szépséged olyannyira fölülmúlja a többi madárét, hogy megérdemelnéd a királyi rangot. Leginkább téged illetne meg a királyság, és biztosan meg is választana a többi madár, ha hangod is lenne. A holló nem bírta tovább szó nélkül, meg akarta mutatni, hogy van hangja: hatalmasat károgott. Közben pedig kiejtette a sajtot a szájából. A róka ügyesen elkapta, s csúfondárosan így szólt: – Holló koma, ha még eszed is volna, bizony nem vágynál ilyen dicsőségre, hogy király legyél! Azzal nevetve eliszkolt a könnyen szerzett sajttal. – kérdések és feladatok – (mindig másik csoport tagja válaszol) Kik a mese szereplői? Hol játszódhat? Milyen tulajdonságait ismertétek meg a hollónak? Milyen tulajdonságait ismertétek meg a rókának? Mit jelent: tiszteletemet szerettem volna tenni, felülmúlja a többi madárét, téged illetne, bírta tovább szó nélkül, ha eszed is volna, nem vágynál ilyen dicsőségre – a gondolat kihangosítás megismerése: csoportokban beszéljék meg, mit gondolhatott a holló a róka beszéde alatt, s mit a sajt elvesztése után; mit gondolhatott a róka, mikor meglátta a hollót, s mit a sajt megszerzése után. – a csoportvéleményt a szóvivő ismerteti – a mesét négy részre osztjuk, s a csoportok a nekik jutó rész hosszú mondatait szűkítik, rövidítik addig, hogy még érthető maradjon – ellenőrzés a rövidített mese felolvasásával – véleményalkotás: Hogyan élvezetesebb a mese? **3. Testvérek vagyunk** – az osztályban azok a gyerekek, akiknek testvérük van, meséljenek el egy számukra fontos történetet – két testvérről mesélek ma nektek (a mese első felét olvassuk) A két kicsi bocs meg a róka Medve apó, medve anyó dolga után járt, két kicsi bocsuk először otthon heverészett, azután elindultak sétálni.

Tartalmak	Tevékenységek
	Amikor az országúthoz értek, figyelték az arra haladó embereket, szekereket. Egyszer csak keserves nyikorgást hallottak, aztán nagy zökkenéssel gödörbe szaladt egy megrakott szekér. Arról pedig a földre gurult egy nagy fehér malomkő. Gurult, gurult, aztán elterült az árokban. A kicsi bocsok odaszaladtak, s látták, hogy nem malomkő az, hanem egy szép, kerek, zsíros sajt. – No, ezt megesszük – mondták. Azzal megfogták a sajtot, bevitték a sűrűbe, hogy megosztozzanak rajta. Csakhogy egyik bocs sem bízott a másikban. Veszekedni kezdtek, a sajtot ide-oda rángatták, s kiabáltak, ahogyan a torkukon kifért. A róka éppen arra kószált. Gondolta, megnézi, min torzsalkodik a két bocs. Mikor látta, hogy egy sajton kaptak össze, felajánlotta, hogy majd igazságot tesz és elosztja a sajtot. – Elfogadunk bírónak, róka koma – mondta a két kicsi bocs. – a történet folytatása csoportmunkában: a csoport minden tagja egy-egy mondatot mond, az elkészült történeteket meghallgatjuk, véleményezzük – a tanító felolvassa a történet végét Akkor menjetek oda a bokor mögé – szólott rájuk a róka. – Fordítsatok hátat, s addig ide ne nézzetek, míg hármat nem vakkantok. A két kicsi bocs engedelmesen elbújt a bokor mögött. A róka megnyalta a szája szélét és hozzálátott a lakomához. Mikor a sajtot az utolsó harapásig felfalta, megint megnyalta a száját, s nesztelenül odébbállt. A két kicsi bocs pedig várta, várta, hogy a róka hármat vakkantson. Telt az idő, múlt az idő, de nem vakkantott senki. Erre kukucskálni kezdtek, de a rókának színét sem látták. Mikor pedig kiderült, hogy a sajt is eltűnt, akkor rettentően elszomorodtak. – Ha jó testvérek lettünk volna, sajtot is ehettünk volna – mondták, s nagy búsan elindultak hazafelé. **4. <u>Testvérek vagyunk 2.</u>** – a csoportok párokra bomlanak, majd helyzeteket súg a fülükbe a tanító (pl. a testvéred el szeretné venni a játékodat, meg akarja enni az utolsó csokit, mást akar nézni a tévében, ő döntheti el, mit csinál a család a hét végén … a sor bővíthető) – mindegyiket 2-2 párnak; feladatuk, hogy alkossanak jelenetet a helyzethez – várhatóan különféle megoldások is láthatók lesznek – a jelenetek bemutatása és elemzése során megérthetik a nézőpontok különbözőségét, segítve ezzel konfliktusmegoldó képességük fejlődését – végül történjen összegzés is

3. évfolyam

Tartalmak	Tevékenységek
1. <u>Tanulási technikák fejlesztése</u> (7 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	**1-2. <u>Kooperatív technikák bővítése</u>** – a gyerekek állatneveket választanak maguk (amelyről sokat tudnak és szívesen megismertetnék vele a többieket is), majd sétálgatva információkat gyűjtenek egy feladatlap segítségével (Találd meg azt, aki … társait megkérdezi, hogy valamelyik állítás igaz-e rá. Ha igen, nevét és válaszát felírja. Mindenkit személyesen kell megkérdezni, csak akkor kerülhet fel a lapra.) Egy A4 méretű lapra egymás alá írjuk az állításokat, amelyeket aztán a gyerekek egymástól megkérdeznek. Ezek lehetnek a következők: négylábú, kétlábú, több lába van, nincs lába; növényevő, ragadozó, mindenevő, másképpen táplálkozik; szárazföldön él, vízben, vízparton él. – **az előzetesen azonos színnel megjelölt kérdőíves gyerekek alkotnak egy-egy csoportot** – ismeretterjesztő szöveg feldolgozása csoportban élő állatokról szakértői mozaikkal (ehhez a szövegek mellett szükség lesz A, B, C és D jelű kártyákra), a megszerzett ismeretek ellenőrzése füllentőssel Az A és B jelű feladatok közül osztályunk ismeretében vagy differenciálás céljából választhatunk. **I.** 1. Figyelmesen olvassátok el a következő szöveget! A barnamedve A barnamedve nagy testű, erős, félelmetes ragadozó emlős. Hátsó lábaira állva magassága akár 3 m is lehet. Hűvös erdőségekben él. Általában magányos, de olykor csoportosan is látni. Táplálkozását az évszakok határozzák meg. Nem válogatós, étlapján szerepel tojás, földi mókus, hal, elhullott állat, gyümölcs, bogyó, levél, gyökér. A táplálékszegény időszakot barlangjában vészeli át, ahol hosszú téli álmot alszik. Tavasszal születik 2-3 csupasz bocsa. Az anya tejével táplálja őket. Eközben azt a zsírréteget használja el, amit ősszel magára szedett. A bocsok játékosan birkóznak, hancúroznak. Játék közben ügyesednek, s megtanulják anyjuktól a táplálékszerzést és a halászatot. Ez a későbbiekben a túléléshez szükséges. Évekig kötődnek az anyjukhoz. 2/A Értettetek-e mindent? Mondatalkotással vagy szómagyarázattal beszéljétek meg a következő szavak, szókapcsolatok jelentését! Szükség esetén használjátok a Magyar Értelmező Kéziszótárt vagy forduljatok tanítótokhoz! táplálékszegény időszak, vészeli át, túlélés, kötődnek anyjukhoz 3/A A szöveg alapján írjátok le vagy húzzátok alá azt, amit a barnamedvéről a legfontosabbnak tartotok! Ezt kell majd megtanítanotok a többieknek!

Tartalmak	Tevékenységek
	2/B Értettetek-e mindent? Mondatalkotással vagy szómagyarázattal beszéljétek meg a következő szavak, szókapcsolatok jelentését! Szükség esetén használjátok a Magyar Értelmező Kéziszótárt vagy forduljatok tanítótokhoz! táplálékszegény időszak, vészeli át, túlélés, kötődnek anyjukhoz 3/B Húzzátok alá a szövegben a választ a kérdésekre! Ezt kell majd megtanítanotok a többieknek! Mekkora a barnamedve? Hol él? Mivel táplálkozik? Mikor születnek az utódai? Hogyan táplálja őket az anyjuk? **II.** 1. Figyelmesen olvassátok el a következő szöveget! A jegesmedvék A jegesmedvék az Északi-sarkon, az örök hó és jég birodalmában élnek. A jégtáblákon olykor 150 km-t is utaznak, majd visszatérnek régi helyükre. Ezek a medvék akár 2-3 m hosszúak is lehetnek, és szinte egybeolvadnak a környezetükkel. Lábuk kissé hártyás, éppen ezért kitűnő úszók. Bundájuk kétszeres szőrtakaró, a hosszú szőrök alatt dús aljszőrzettel is rendelkeznek. Bőrük alatt 5-10 cm vastag zsírréteg is kialakulhat. Hatalmas erejük van. Első végtagjaikkal könnyen le tudják ütni a fókát, amely fő táplálékuk. Gyomrukba akár 70 kg élelem is belefér. A nőstények a hóba ássák barlangjaikat, melyekben 4 ^{o}C van a leghidegebb időben is. Általában kétévenként 1-4 bocsot hoznak a világra, amelyek szüleik védelme alatt fejlődnek. 2/A Értettetek-e mindent? Mondatalkotással vagy szómagyarázattal beszéljétek meg a következő szavak, szókapcsolatok jelentését! Szükség esetén használjátok a Magyar Értelmező Kéziszótárt vagy forduljatok tanítótokhoz! egybeolvadnak környezetükkel, aljszőrzet, szüleik védelme 3/A A szöveg alapján írjátok le, vagy húzzátok alá azt, amit a jegesmedvéről a legfontosabbnak tartotok! Ezt kell majd megtanítanotok a többieknek! 2/B Értettetek-e mindent? Mondatalkotással vagy szómagyarázattal beszéljétek meg a következő szavak, szókapcsolatok jelentését! Szükség esetén használjátok a Magyar Értelmező Kéziszótárt vagy forduljatok tanítótokhoz!

Tartalmak	Tevékenységek
	egybeolvadnak környezetükkel, aljszőrzet, szüleik védelme 3/B Húzzátok alá a szövegben a választ a kérdésekre! Ezt kell majd megtanítanotok a többieknek! Hol élnek a jegesmedvék? Mi segíti a vízben való mozgásukat? Mivel táplálkoznak? Mennyi utód születik? **III.** 1. Figyelmesen olvassátok el a következő szöveget! A kutya őse A farkas elterjedt ragadozó. Sűrű erdőkben, hegyvidéken, síkságokon, nádasokban egyaránt előfordul. Akár 80 kg is lehet, 1 és fél m hosszú, szürke bundás állat. Rendkívül gyorsan fut, erős állkapcsával a legvastagabb csontot is elroppantja. Nagyobb állatokra is vadászik, de kisebb rágcsálókat, rovarokat, időnként gyümölcsöt, kukoricát, burgonyát is fogyaszt. Télen falkában vadászik, melynek élén a legerősebb hím áll. Az utódokat közösen nevelik. Általában 3-6 kisfarkas születik, melyek 21 napos korukig vakok. Négy hetes korukban elhagyják az odút, és felfedezőútra indulnak szüleikkel. A vadászatokon a hím, a nőstény és a fiatalok – közösen – akár egy szarvast is elejtenek. 2/A Értettetek-e mindent? Mondatalkotással vagy szómagyarázattal beszéljétek meg a következő szavak, szókapcsolatok jelentését! Szükség esetén használjátok a Magyar Értelmező Kéziszótárt vagy forduljatok a tanítótokhoz! falka, elhagyják az odút 3/A A szöveg alapján írjátok le vagy húzzátok alá azt, amit a farkasokról a legfontosabbnak tartotok! Ezt kell majd megtanítanotok a többieknek! 2/B Értettetek-e mindent? Mondatalkotással vagy szómagyarázattal beszéljétek meg a következő szavak, szókapcsolatok jelentését! Szükség esetén használjátok a Magyar Értelmező Kéziszótárt vagy forduljatok a tanítótokhoz! falka, elhagyják az odút 3/B Húzzátok alá a szövegben a választ a kérdésekre! Ezt kell majd megtanítanotok a többieknek!

Tartalmak	Tevékenységek
	Mekkora a farkas? Mivel táplálkozik? Hogyan élnek a farkasok? Mennyi kölyök születik? Hogyan vadásznak? **IV.** 1. Figyelmesen olvassátok el a következő szöveget! Az oroszlán Az oroszlán az állatok királya. Afrika füves pusztáin él. Félelmetes erejű, hatalmas testű ragadozó. Testhossza kb. 2 m, tömege elérheti a 190 kg-ot. Csak a hímnek van sörénye. A nőstény mindig kisebb. 3-4 kölyköt hoz a világra, amelyek először pöttyösek. A kölykök csak 2 hónapos korukra tanulnak meg járni, addig az anyjuk gondozza őket. Fél éves korukban eleven állatokat hoz nekik, így tanulnak vadászni. Az élelemszerzés a nőstények feladata. Sötétedés után, széllel szemben indulnak vadászni, a fűben hasalva, félkör alakban várnak. A hím hangos üvöltésével feléjük tereli a zsákmányt, a nőstények pedig elejtik. Mindig a hím eszik először, majd a nőstények, végül a kölykök. 2/A Értettetek-e mindent? Mondatalkotással vagy szómagyarázattal beszéljétek meg a következő szavak, szókapcsolatok jelentését! Szükség esetén használjátok a Magyar Értelmező Kéziszótárt vagy forduljatok a tanítótokhoz! félelmetes erejű, széllel szemben, sörény 3/A A szöveg alapján írjátok le vagy húzzátok alá azt, amit az oroszlánokról a legfontosabbnak tartotok! Ezt kell majd megtanítanotok a többieknek! 2/B Értettetek-e mindent? Mondatalkotással vagy szómagyarázattal beszéljétek meg a következő szavak, szókapcsolatok jelentését! Szükség esetén használjátok a Magyar Értelmező Kéziszótárt vagy forduljatok a tanítótokhoz! félelmetes erejű, széllel szemben, sörény 3/B Húzzátok alá a szövegben a választ a kérdésekre! Ezt kell majd megtanítanotok a többieknek

Tartalmak	Tevékenységek
	Hol élnek az oroszlánok? Mekkora a méretük? Mi a különös a kölykökben? Melyik állat szerzi az élelmet? Hogyan vadásznak? **3. <u>A társak tanítása</u>** – az előző órán megalakult csoportok dolgoznak együtt – a szakértői mozaik folytatása (legjobb, ha a két foglalkozást közvetlenül egymás után tartjuk) – mindenki a saját csoportjában tanítja meg a saját feldolgozott anyagát – ellenőrzés diákkvartettel – a csoport tagjai A,B,C,D jelet kapnak, a tanító által feltett kérdésre minden csoportból az azonos jelű tanuló válaszol (a tanító választhat a feladatlapok kérdései közül is) – önálló fogalmazás írása valamely megismert állatról (ez házi feladat is lehet) **4. <u>Szerepek, jelzések</u>** – az előző foglalkozáson kialakult csoportok dolgoznak továbbra is együtt: csoportosan élő állatokat (szurikáták, vadludak, elefántok, majmok, hangyák, méhek stb.) ábrázoló nagyobb méretű (legalább A4) képeket állítanak össze (A képeket előzőleg feldaraboljuk 8-12-16 darabra.) 1. Osszátok szét egyenlően a darabokat! 2. Kerekasztallal állítsátok össze a képet! (mindenki a saját darabját igyekszik hang nélkül, a kerekasztal szabályai szerint elhelyezni) 3. Ragasszátok fel a lapra! – Az emberi közösségekben létező tipikus szerepek összegyűjtése (pl. szülő, gyerek, testvér, tanító, szomszéd stb.) szóforgóval – a csoport által kiválasztott szereplő bemutatása tipikus jelenettel (úgy, hogy a többiek ráismerjenek), majd a jelenetek megbeszélése. – Tanulás közben, iskolai és iskolán kívüli szabadidőben alkalmazott jelzések összegyűjtése (pl. csendjel, a sorakozás jelzése, jelentkezés, a dicséret és elmarasztalás gyakori jelei stb.) szóforgóval, összesítése többen a táblánál módszerrel – Az előző feladat megoldása során kialakult, a többen a táblánál módszerrel rögzített listák összehasonlítása, kiegészítése beszélgetőkörben, eltérő vélemények esetén vita, érvelés **5. <u>Kapcsolatok</u>** – csoportalakítás szókártyára írt mértékegységekkel (az azonos méréshez tartozók alkotnak egy-egy csoportot: hosszúság, idő, tömeg, űrtartalom) – kapcsolatot keresnek és fogalmaznak meg az egyes mértékegységek között – minden csoport szókártyákat kap, azokat csoportosítja választott szempont szerint

Tartalmak	Tevékenységek
	– a csoportosítás bemutatása három megy egy marad módszerrel – a szavak között kapcsolatot keresnek (2-2 szó összekötése egy mondatban), a mondatokat csomagolópapírra írják, majd a lapokat közszemlére teszik. Minden jó mondatért pont jár, ami mások lapján nem szerepel, azért dupla – a feladat megbeszélése beszélgetőkörben: Található-e kapcsolat minden szópár között? Lehet-e két olyan szó, amely nem hozható kapcsolatba? Melyik mondat tetszett a legjobban? Miért? **6. Szövegfeldolgozás** – a tanító választhat az éppen soron következő olvasás vagy környezetismeret anyagból egy anyagrészt – csoportban dolgoznak a gyerekek: feladatuk a szöveg részekre osztása, vázlatírás – fontos, hogy közös megegyezésre jussanak, s az eredmény a csoport közös véleményét tükrözze; a vázlat típusát (kulcsmondatos vagy kérdő mondatos) ők határozhatják meg – a vázlatokat továbbadják egy másik csoportnak, ők értékelik, hogy alkalmas-e a vázlat a szöveg lényegének kiemelésére – végül a szükség esetén kijavított vázlatokat a táblára teszik, s mindenki lemásol egyet (amelyet a maga számára a legmegfelelőbbnek tart) az olvasásfüzetébe – házi feladat: tartalommondás a leírt vázlat alapján **7. Most mutasd meg! Ki a gyorsabb?** – az activity játék mintájára játszhatunk az éppen aktuális tananyagok szó- és fogalomkészletével – a gyerekek a megszokott vagy szimpátia csoportokban dolgoznak – egy listát kapnak, feladatuk az, hogy körülírással vagy mutogatással (ezt sorsolással vagy megállapodással dönthetjük el) meghatározzák a szavakat, kifejezéseket úgy, hogy a csapat minél gyorsabban kitalálja azt. Minden körben másik gyerek lesz a mutogató-beszélő, a többiek a kitalálók – ezért célszerű több listával készülnünk. Az a csapat győz, amelyik adott idő alatt a legtöbb szót, kifejezést találta ki a definíciók alapján – ha már mindenkire többször sor került, beszélgethetünk a játékról – Könnyű vagy nehéz kitalálni a szavakat? – Mitől függ, hogy mennyi idő alatt sikerül? – Minden szót meg lehet határozni, el lehet mutogatni?
2. Ki vagyok én? – önismeret (4 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia	**1-2. Nekem ez fontos** – Minden gyerek behozza otthonról a hozzá legközelebb álló három tárgyát. A pedagógus elhelyez a tanteremben egy nagyobb méretű dobozt. A gyerekek úgy helyeznek ebbe a dobozba a tárgyak közül kettőt, hogy a többiek ne lássák.

Tartalmak	Tevékenységek
Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	– Arról a tárgyról, ami náluk maradt elmondják, hogy miért fontos az nekik. Eztán mindenki húz egy tárgyat a dobozból, és megpróbálja eldönteni, hogy kié lehet ez a tárgy. Döntését, következtetését indokolja is. Ha kitalálja, hogy kié a tárgy, és indokolta is, akkor annak tulajdonosa is véleményezi, hogy társa jól látja-e a tárgyhoz fűződő viszonyát. Amivel szeretné, azzal kiegészíti a társa indoklását. –Ezután az összes tárgyat kitesszük a tanári asztalra, és minden gyerek választ egyet, ami nem az övé. Indokolja, hogy miért ezt választotta befejezetlen mondat segítségével. Nekem azért tetszik ez a tárgy… vagy Szerintem hozzám azért illene ez a tárgy… – Ismét kitesszük az összes tárgyat az asztalra. Mindenki választ két tárgyat, ami nem az övé. (Nem megy ki a tárgyakért, a többiek ne tudják, hogy ő mit választott!) Fantázianevet ad neki, melyet (előzetesen kiosztott) szókártyán rögzít. Pl: Plüssfigura Éjjeli alvóka Kedvenc bögre Legjobb hörpintő Kedves könyv Kedvenc betűtár A szókártyákat egy közös dobozba helyezik. A tanító egyenként felolvassa azokat. Mindenki végiggondolja, hogy az ő otthonról hozott tárgyának milyen fantázianevet adhattak. Aki a saját tárgyára ismer, jelentkezik. Ha sikerül helyesen eltalálnia, hogy az ő tárgya rejtőzik a fantázianév alatt, akkor megkapja a kártyát, ha nem, akkor tovább lehet találgatni. **3. <u>Ilyen vagyok</u>** – A gyerekek párokat alkotnak. Képzeljék el, hogy találkoznak egy távoli országból jött gyerekkel. Mutatkozzanak be neki 5 rövid mondatban! Rövid felkészülés után minden pár mutassa be a párbeszédét!

Tartalmak	Tevékenységek
	– Minden gyerek tervezzem magának emblémát, amit pólóján, táskáján, jelvényén szívesen viselne! Találjon ki magának egy új nevet, és írja az embléma alá! A gyerekek járjanak körben a tanteremben, és mindenki nézze meg mindenki emblémáját! Amennyiben találónak érzik az emblémát, amit társuk rajzolt, akkor tegyenek a lap aljára egy pöttyöt. Versenyezzünk! Ki kapott több pöttyöt? – Minden gyerek füzetet és ceruzát vesz elő. Mit mondanál el magadról egy négysoros versben? Próbáld meg leírni! Olvassák fel egymásnak, hogy ki mit írt! Véleményezzék egymás verseit! Miért vélték találónak, esetleg mit írtak volna ők bele. **4. <u>Az én „dobozaim”</u>** A gyereke öt különböző méretű, de nem nagy dobozt hoznak. Gondolják végig, hogy számukra mik a legfontosabbak az életükben! (szeretet, egészség, tudás, barátság, gazdagság, család, hit, szépség…) Előtte a táblánál gyűjtsünk közösen ilyen fogalmakat. Beszéljük meg, hogy mit jelentenek ezek! Döntsék el, hogy melyik öt a legfontosabb számukra, és állítsanak fel sorrendet. Az öt közül a számukra legfontosabb fogalmat a legnagyobb dobozra írják, a legkevésbé fontosat a legkisebbre. Minden „fogalomdoboz” kapjon egy-egy színt is, amely szerintük a legjobban illik hozzá! Az így összeállított dobozokat ragasszák össze. Mindenki mutassa be a saját dobozsorozatát, és indokolja a döntését.
3. <u>Barátság – kapcsolatok</u> (4 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	**<u>1-2. Meséljünk!</u>** – A gyerekek próbáljanak meg felidézni magukban egy olyan eseményt, mikor a legjobb barátjukkal vitatkoztak, vagy összevesztek, majd kibékültek. Aki szeretné, mesélje el a többieknek ezt a történetet. A többi gyereknek legyen lehetősége elmondani, hogy ő hogyan oldotta volna meg ezt a konfliktust. – A tanító bemutatásában hallgassák meg a két mókusról szóló mesét!

Tartalmak	Tevékenységek
	Mese a két mókusról A két mókus egyszer azon vitatkozott egymással, ki tud nagyobbat ugrani. – Figyeld meg, én vagyok a legügyesebb mókus, meglátod, milyen magasra tudok ugrani – mondta a fiatalabb, s ezzel máris egy szempillantás alatt fent termett a fa tetején. – Én vagyok a legügyesebb –, mondta a másik mókus – nézd csak, milyen messzire tudok ugorni. – S ezzel máris eltűnt társa szeme elől. A két mókus azonban olyan messzire ugrott egymástól, hogy egyik sem láthatta a másikat. Így felmérni sem tudták, melyik ugrott messzebbre vagy magasabbra. Egész nap csak kiabáltak egymásnak: – Gyere, nézd meg, hogy én ugrottam nagyobbat! Én vagyok az ügyesebb! Helyéről azonban egyik sem tágított, nehogy elveszítse a "bizonyítékot", ügyességének bizonyságát. Estére aztán megunták a kiáltozást, s mindketten visszamentek ugyanarra az ágra, ahol reggel voltak. Egy darabig csöndben üldögéltek, majd megszólalt a fiatalabb: – Bátyám, valóban te vagy az ügyesebb. – Nem, te vagy a fiatalabb – mondta a másik –, te vagy az ügyesebb. – Mindkettőnknek igaza van, ha jó barátok maradunk – felelt az ifjabb mókus. S jó barátok maradtak. (Ursula Wölfel) – Kérdésözön: A tanulók tegyenek fel a szövegre vonatkozó kérdéseket, s ezeket gyűjtsék össze. (A tanító írja fel a táblára!) Szavaztassuk meg velük, hogy szerintük mely kérdések a legfontosabbak, és azokat beszéljük meg közösen! – Kérdezz! A tanulók 4 fős csoportokban dolgoznak. Minden csoport megfogalmaz 3 kérdést a szöveghez, és külön-külön papírcsíkokra írják. A csoportok helyet cserélnek egymással, de a kérdéseiket a helyükön hagyják. A csoporttagok elolvassák az új helyen talált kérdéseket, és megvitatják, hogyan felelnének rá. Rövid megbeszélés után mindenki felolvassa a kérdéseket, és válaszol azokra. – A lényeget! A tanulók továbbra is 4 fős csoportokban dolgoznak. Megbeszélik, hogy hogyan összegeznék ennek a mesének a tartalmát, ha az erdei híradóba kellene

Tartalmak	Tevékenységek
	bemondani. Minden csoport bemutatja a saját híradó-részletét. **<u>3. Képregény vagy síkbáb?</u>** A gyerekek lehetőséget kapnak, hogy csoportokban dolgozva választhassanak két feladat közül. a) Képregényt készíthetnek a meséhez. Ebben az esetben azonban változtassák meg a mese befejezését. Amikor elkészültek, mondják el a többieknek, hogyan képzelték el a mese befejezését, és mindenki tekinthesse meg a munkájukat. b) Amelyik csoport szeretné, az készíthet síkbábokat a meséhez. Csomagoló papírra fessenek hátteret is, ahogyan ők azt képzelik! Ezek a csoportok mutassák be az előadásukat a többieknek! **<u>4. Tudjunk többet egymásról!</u>** – A gyerekek kör alakban leülnek. Egy önként vállalkozó a körön belül körbemegy, és minden társának elmondja a „Veled szívesen...” kezdetű mondatot tetszőleges befejezéssel. Majd ugyanezt egy másik gyerek is megteszi. – A csoport minden tagja írólapot kap. Az a feladatuk, hogy rajzoljanak erre az írólapra egy virágot. Az írólapokat gyurmaragasztóval rögzítsék a táblán. (Ne írják rá a nevüket!) Mindenki keresse meg, hogy szerinte az ő virágja kinek a virágjára hasonlít a legjobban. Kérdezze meg, hogy ki a virág gazdája! Sorolja fel, hogy szerinte milyen közös tulajdonsága van neki ezzel a gyerekkel! – A gyerekek az osztályban párokat alkotnak. (Szimpátia alapján dönthessenek.) Minden pár álljon szembe egy másik párral! Úgy beszélgessenek egymással, hogy az egyik szót a pár egyik tagja, a másik szót a pár másik tagja mondja, amíg be nem fejezik a mondatot. A válaszadó pár ugyanígy reagál. A párok ne beszéljék meg előre a párbeszédet! Rögtönözzenek! A végén nyilváníthassanak véleményt, hogy mennyire gondolkodtak hasonlóan a párjukkal!

Tartalmak	Tevékenységek
4. <u>Mi lenne nélkülük? – szabályok</u> (5 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	**1-2. <u>Játékkészítés</u>** – a gyerekek megszokott csoportjaikban dolgoznak: a behozott játékok csoportosítása (előzetes feladat a csoporttagok számára minél több kedvenc játék behozása), a csoportosítás bemutatása tárlatlátogatással – Motiváció: Ma társasjátékot készítünk. Ki szeret ilyenekkel játszani? Miért? – beszélgetés beszélgetőkörben – Az én kedvenc játékom a… befejezetlen mondat – a játék tervezése, elkészítése során a feladatok felosztása, az elkészült munka önértékelése, a szükséges változtatások elvégzése – játékszabályok megalkotása, – a játék kipróbálása a saját csoportokban – a játékok bemutatása a többieknek három megy, egy marad módszerrel – minden csoport egy másik csoport játékát is kipróbálja **3. <u>A szabályokról</u>** – Mi a közös az elmúlt foglalkozáson készített a játékokban? a szabályok (többek között) – Kérdésözön a <u>szabály</u> kifejezéssel kapcsolatban (a gyerekek az előző órai csoportjaikban dolgoznak). A legfontosabb kérdések kiválasztása szóforgóval – a szóvivők beszámolója, a legfontosabbnak tartott kérdések felírása majd ezek közül a legérdekesebbek megszavazása – beszélgetés, vita a kérdező közösség szabályai szerint – a vita gondolatmenetének áttekintése, csomópontjai – a csoportok önértékelése a közös munkáról, illetve saját tevékenységükről – a tanító értékelése a csoportok tevékenységéről aktivitás és együttműködés szempontjából **4. <u>Közlekedünk 1.</u>** – az iskola környékének feltérképezése közlekedési nehézségek (lámpás illetve lámpa nélküli kereszteződések, járdán való parkolás stb.) illetve közlekedési táblák szempontjából, ezek rögzítése rajzzal vagy fényképezéssel – az osztályban térképvázlat készítése, rajta a kritikus helyek jelölése, a táblák berajzolása – beszélgetőkör: Miért szükségesek a közlekedési táblák, a szabályok? Mi a következménye, ha nem tartjuk be a közlekedési szabályokat? **5. <u>Közlekedünk 2.</u>** – újabb séta alkalmával a térképvázlat ellenőrzése, szükség esetén pontosítása

Tartalmak	Tevékenységek
	– gyűjtőmunka vagy házi feladat volt könyvtári vagy internetes kutatás, illetve interjúkészítés: Mit jelentenek a látott táblák? Milyen fajta közlekedési táblák vannak még? – erről számolnak be a gyerekek – csoportalakítás közlekedési táblákkal, majd csoportokban annak megbeszélése, hogy lehetne-e biztonságosabbá tenni az iskola környékének közlekedését, s ha igen, hogyan – a javaslatok ismertetése a többi csoporttal, vélemények meghallgatása – beszélgetőkör: mit tehetünk mi a saját biztonságunkért, kihez fordulhatunk a javaslatainkkal
5. <u>Együtt működés? – viselkedés</u> (4 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	**1. <u>Együtt működés</u>** – Közös játék – a csoporttagok egymás mögött felsorakoznak (csoportonként), az elöl álló kivételével mindenkinek csukva van a szeme. Az első szabadon vezeti a csoportját a teremben. Egy idő után csere, hogy mindenki megtapasztalhassa mindkét szerepet. A játék után beszélgetőkörben az élmények megfogalmazása, indoklása **–** szövegfeldolgozás: a rövid részletet mindenki önállóan olvassa el, majd szóforgóval beszélik meg a kérdéseket: Hogyan oldhatnánk meg ezt a helyzetet? Hogyan lehetne segíteni? – A közös munkáról a szóvivők számolnak be. Hegedű az osztályban (részletek) Visongva törtünk be az osztályba. A szeptemberi nap ott úszott a levegőben, arany rácsokat dobott a padokra. A nyár bennünk égett, a bőrünkön, az ereinkben futkározott. Mi is futkároztunk. – Az az én padom volt. – Oda én ülök. – Menj a másik oldalra! Rikoltoztunk, helyet foglaltunk, mintha létfontosságú lett volna, ki hova kerül. Lökdöstük egymást. Volt aki a kardigánját dobta foglalónak, a másik a tízórais táskáját röpítette. Zsóka magában állt. Kedves, széles arcán nem látszott tülekedési vágy, a fal mellé húzódott. Kövér testén feszült a kék kardigán, majd szétpattantak a gombok. Vastag lábán magas szárú cipő volt. Kezében tartotta a táskáját. Az utolsó helyekért folyt a küzdelem. – Én nem ülök Zsóka mellé! Ülj te! Majd megeszi a tízóraidat! – Hogyne, ülj te! Olyan sovány vagy, melletted elfér – Vagy agyonnyom. Köszönöm. Kipréseli belőlem a levegőt. **–** beszélgetőkörben: Kerülhetsz-e te hasonló helyzetbe? Hallottál-e ilyesmiről? Milyen segítséget igénylő helyzetek adódhatnak? Hogyan tudnánk segíteni egymásnak? **2. <u>Szövegfeldolgozás</u>** – a teljes szöveg feldolgozása páros munkával, ellenőrzés párban módszerrel

Tartalmak	Tevékenységek
	(folytatás) Bejött a tanítónő. Elcsöndesedtünk. Kezdődhetett az új iskolaév. – Na gyerekek, megvagytok? Hű, de megnőttetek. Mindenki megtalálta a helyét? Zsóka, hova ülsz? – Zsóka lenézett a földre. – Még nem tudom. – Hova akarsz ülni, kislányom? – Nekem mindegy. – Keress magadnak helyet és ülj le szépen! Zsóka csak állt, tartotta kezében a táskáját meg a hegedűjét. Hátul megszólalt egy hang: – Nem fér el egy padban. Aztán még valaki belekiabált: – Üljön egyedül! Van hátul hely, ott talán elfér. A tanítónő rendet teremtett. – Legyen elég ebből! Ki akar Zsóka mellett ülni? Fölállt egy vézna kislány a második padban, Margitka. – Én szeretnék Zsóka mellett ülni. Zsóka szedte a cókmókját, lassan elindult. Bepréselte magát a padba, igyekezett összehúzódni. – Elkezdjük a munkát, gyerekek. Ki tud valami szép verset, vagy köszöntőt? Lökdösték egymást a gyerekek, majd Margitka fölállt. – Zsóka nagyon szépen tud hegedülni, ő játszhatna valamit. Mikor az ablakuk alatt elmegyek, mindig hallom, hogyan játszik. A gyerekek megint kuncogni kezdtek, sugdostak. – Összeroppan a hegedű. – Meg se tudja fogni. – Kiejti a vonót a kezéből. Zsóka magához emelte a hegedűtokot, szinte dédelgetve kivette a hegedűt. Az álla alá szorította, s fölemelte a vonót. – Elszakad a húr – súgta valaki. S csakugyan elpattant egy húr. Zsóka csak állt piros arccal. Aztán egy gyerek fölugrott, s hozta a hegedűjét. – Itt az én hegedűm, játsszál ezen! – nyújtotta Zsókának, aki már azt se tudta, hova bújjon zavarában. Aztán átvette a lánytól a hegedűt, az álla alá fogta, és elkezdett játszani. Eleinte remegett a hang, de aztán mind gyönyörűbben zengett. A gyerekek lélegzetüket visszafojtva hallgatták. Egyik-másiknak bepárásodott a szeme. Amikor a hegedű elhallgatott, a gyerekek tapsolni kezdtek, Zsóka pedig boldogan állt a teremben. Szünetben elrohantak a lányok Zsóka hegedűjével. Ő sírdogált, de hamar megvigasztalódott, mert már hozták is issza a főgonoszok. – Megcsinálta a pedellus. Most majd megint játszol nekünk, jó? Kedveskedve körülvették a nagydarab lányt, s az osztályba beragyogott az arany napfény. Feladatlap 1. Mit gondolhattak a csöngetés előtt a lányok?

Tartalmak	Tevékenységek
	2. Mit érezhetett a csöngetés előtt Zsóka? 3. Hogyan érte el, hogy befogadják a többiek? 4. Hogyan segítettek Zsókának a lányok? – A gyerekek előzetes tapasztalatainak felidézése jelenetek bemutatásával a közösen végzett tevékenység során szerzett élményekről (papírgyűjtés, beteg ill. rászoruló osztálytárs huzamos segítése, osztályrendezvény szervezése stb.). A szimpátia csoportok felkészülés után mutassanak be rövid jelenetet valamely közösen átélt élményükről (ha esetleg nem volt ilyen, akkor képzeletük alapján valósítsák meg a jelenetet). – a jelenetek megbeszélése: felismerhető volt-e a tevékenység **3. <u>Projekt tervezése</u>** – Közös program szervezése testvérosztály esetleg óvodai nagycsoport számára (közös játékdélután, iskolakóstolgató stb.), annak eldöntése, hogy a csoportok mely tevékenységrészt vállalják a kiválasztott programmal kapcsolatban – ötletroham, beszélgetőkör – az előzőleg megalakult szimpátiacsoportok továbbra is együtt maradnak és a csoportok a következő feladatot borítékban kapják meg: Szóforgóval beszéljétek meg, majd a feladatlapon rögzítsétek a következőket: Milyen mozzanatokból áll a vállalás? Hogyan oldható meg? Ki lesz a felelős? 1. A program végrehajtásában milyen tevékenységet vállaltatok? 2. Milyen részfeladatokat kell megoldanotok? Hogyan tudjátok megvalósítani? Ki a felelőse? Szükségetek lesz-e várhatóan segítségre? Részfeladat Megvalósítás módja, feltétele Felelős A lapokat helyezzék el úgy, hogy azt mindenki figyelemmel kísérhesse. A projekt megvalósítása során gyakorlottságuktól függően kapjanak folyamatos támogatást, segítséget a gyerekek! A már elvégzett részfeladatokat jelezzék a projektfalon, ide gyűjthetik a gyerekek ötleteiket is. **4. <u>A projekt értékelése</u>** – a projekt lezárásának fontos momentuma a megvalósulás utáni értékelés

Tartalmak	Tevékenységek
	a) a produktum szempontjából – Mennyire volt eredményes a munka az előzetes elképzeléshez képest? Mennyire volt elégedett a közönség? Ahhoz, hogy ezt megbeszélhessük, szükséges a helyszínen szóbeli „interjúkat” készíteni, illetve megfigyelni a résztvevőket. Erről beszélgetőkörben beszélgethetünk. b) a tanulás szempontjából – Milyen tanulási folyamatok zajlottak le? – szóban vagy írásban válaszolják meg a kérdéseket: Mit tudtál meg, amit eddig nem? Mire vagy képes, amire eddig nem? Mi tetszett a legjobban? Mi az, amit másképp tennél? c) a társas kapcsolatok alakulása szempontjából – szóforgóval értékeljék a közös munkát: Hogyan tudott együttműködni a csapat? Voltak-e konfliktusok és képesek voltak-e megoldani azokat?
6. Napirendesen! – egészséges élet (4 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	**1. Egy egészséges nap** – Négy fős csoportokban dolgozunk. Előzetesen a gyerekek egészségügyi szaklapokból, újságok ilyen vonatkozású rovataiból, internetről képeket gyűjtenek. A képek olyan tevékenységeket tartalmazzanak, melyek kötődnek az egészséges életmódhoz! (helyes táplálkozás, tisztálkodás, sport…) Minden csoport csomagolópapírt kap, amelyre 4 halmazkarikát rajzol. (reggel, délben , délután, este) Felragasztás nélkül elhelyezik a gyerekek a képeket ahhoz a napszakhoz, ahová szerintük a legjobban illik. Minden csoportból 1 ember maradjon a helyén, a többiek induljanak el, és tekintsék meg a többiek munkáját. Véleményezzék. Véleményüket a csoport helyén maradó tagja jegyezze le. Mikor minden tag visszaért a helyére, akkor vitassák meg a kritikát, és döntsenek a módosításról. – Készítsenek rajzos napirendet úgy, hogy ezeket a képeket illesszék bele. Minden csoport tekintse meg minden csoport munkáját. Mindenki válasszon egy munkát, ami neki a legjobban tetszik. (Csak egyet!) Idetegyen egy pöttyöt a lap aljára. Ki kapta a legtöbb szavazatot? **2. Játsszuk el!** – A tanító beszedi az elkészült képes napirendeket, és minden csoportnak kioszt egyet, ami nem az övé. A csoportok a helyükre vonulnak a kezükbe kapott képpel. Rövid megbeszélés után pantomimmal eljátsszák a képeken látható eseményeket. A többiek nagyon figyeljenek! Ki ismert a saját napirendjére?

Tartalmak	Tevékenységek
	– Minden csoportból 2-2 pár alakul. Minden pár kiválaszt egy képet, és párbeszédet ír hozzá. Hallgassuk meg mindenki párbeszédét! **3. <u>Ki ő?</u>** – A gyerekek 4 fős csoportokban dolgoznak. Minden csoport gyűjtsön olyan foglalkozásokat, amelyek az egészséges életmódhoz kapcsolódnak. (orvos, dietetikus, tréner, szakács, pszichológus, védőnő, ápoló…) A gyűjtés után minden csoport értelmező szótárt, lexikont kap. Keressék ki ezeket a foglalkozásokat, és röviden jegyezzék le, amit a legfontosabbnak tartanak. Minden csoport számoljon be meghatározott számú foglalkozásról. – Minden csoport szókártyákat kap, amelyre felírja ezen foglalkozások neveit. A szókártya másik oldalára írjon 5 fogalmat, amely szerinte ehhez a foglalkozáshoz kapcsolódik. Ha mindenki elkészült, akkor olvassák fel a fogalmakat, a többi csoport pedig jegyezze le, hogy szerinte melyik foglalkozáshoz kapcsolódnak ezek. Ki talált ki többet? **4. <u>Nézzük meg!</u>** –A tanító előzetes megbeszélés alapján tegye lehetővé, hogy a gyerekek látogassanak el egy orvosi rendelőbe, vagy egészségházba. Beszéljék meg, hogy kik dolgoznak ott! – Minden munkacsoport (szintén előzetesen) gyűjtsön össze kérdéseket, amelyeket feltenne az ott dolgozóknak. Írjuk fel az összes kérdést a táblára, és közösen szavazzuk meg, hogy melyek a legjobbak. – A látogatás alkalmával tegyék fel a kérdéseket. – Mindenki írjon rövid fogalmazást a látogatásról!

Tartalmak	Tevékenységek
7. <u>Ők is hozzánk tartoznak – közösség</u> (6 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	**<u>1-2. Mesefeldolgozás</u>** <u>/Az oroszlán és az egér/</u> – A gyerekek gyűjtsenek a saját életükből olyan élethelyzeteket, amikor máson segítettek, így lettek barátok. – Alakítsanak 4 fős csoportokat! Gyűjtsenek az olvasókönyvből állatmeséket! Beszéljük meg, hogy ezek szereplői emberi tulajdonságokkal vannak felruházva! Minden csoport válasszon egy mesét, és fogalmazza meg egy mondatban annak tanulságát! A tanulságot olvassák fel, a többiek pedig találják ki, hogy melyik meséről lehet szó! – A szereplők kitalálása barkochba játék segítségével. (egér és oroszlán) – A mese tanítói bemutatása. **<u>AZ OROSZLÁN ÉS AZ EGÉR</u>** Az egerek önfeledten játszadoztak a mezõn. Addig-addig ugrándoztak, míg egyikük nekiütközött az alvó oroszlánnak. Az oroszlán felébredt, s elkapta az egeret. – Mit képzelsz, te nyavalyás ! – ordította dühösen. – Hogy mersz felverni legszebb álmomból. Most aztán véged van. Már-már bekapta a rémült egeret. – Kérlek, bocsáss meg, nem akartalak megsérteni – könyörgött az egérke. – Kérlek, engedj szabadon. Ha megkegyelmezel, egérszavamra ígérem, meghálálom. Az oroszlán nagyot kacagott az ígéret hallatán. – Ugyan, hogyan tudnál te segíteni nekem? Ám végül mégis megkegyelmezett a kis cincoginak, mondván, ilyen apró állaton bosszút állni nem méltó az állatok királyához. Az oroszlán életét nemsokára mégis a kis egér mentette meg. Történt ugyanis, hogy az oroszlán vadászok csapdájába esett. Hatalmas erejét megfeszítve próbált szabadulni, de hiába. Tehetetlenül vergõdött kötelékében. Az egér meghallotta az oroszlán nyögését, és odasietett: – Maradj nyugton, azonnal kiszabadítalak – mondta. Az egér éles fogaival elrágta a kötelet és visszaadta az oroszlánnak a szabadságát. – Te kinevettél engem, nem hitted, hogy segíthetek rajtad. Most láthatod, hegy az egér hálája is jól jöhet egyszer.

Tartalmak	Tevékenységek
	– Első reagálások meghallgatása, szükséges szómagyarázat. – Olvasmány részekre bontása, csoportonként közös vázlatírás. – Tulajdonságok gyűjtése a szereplőkről. – Tartalom elmondása valamelyik szereplő nevében. – Ezt követően két feladat közül választhassanak a gyerekek! a) – Mese dramatizálása csoportokban. Miden csoport nézze meg minden csoport munkáját, és véleményezzék egymást befejezetlen mondat segítségével. Nekem az (első v. második v.…) csoport előadása tetszett a legjobban, mert… b) Alakítsunk párokat. A párok képzeljék el, hogy a két főszereplő 20 év múlva találkozik az erdei kávéházban! Elevenítsék fel párbeszédes formában a történetet, mintha visszaemlékeznének! **3-4. <u>Mit is jelent?</u>** – A tanulók 4 fős csoportokban dolgoznak. Minden csoport csomagolópapírt kap, melyen a közösség szó szerepel középen. Mindenki választ magának egy saját színt. A közösség szóból kiindulva nyilakkal olyan fogalmakat írnak, amelyek szerintük kapcsolódik a közösség fogalomhoz. (barátság, figyelem, türelem, szeretet, segítség, összetartozás, közös célok, …) A táblánál közösen gyűjtsék ki azokat, amelyek legalább két csoportnál szerepeltek. Szavazzák meg szerintük melyek a legfontosabbak! Jelöljék ezeket csillaggal! – Egyéni munkaformában külön lapokra, kártyákra írjanak mondatokat ezekkel a szavakkal Mindenki olvassa fel a mondatait. Szavazással döntsük el, melyek a számunkra legszebb mondatok. Ezek (gyurmaragasztóval) kerüljenek fel a táblára. – Mindenki válasszon egy mondatot, és készítsen hozzá rajzot.

Tartalmak	Tevékenységek
	– A gyereke figyelme ismét a táblánál kigyűjtött szavakra irányuljon. Írjanak rövid fogalmazást melynek szereplői saját osztálytársaik. Minél több szerepeljen alkotásaikban a táblánál jelölt fogalmakból! Lehet a fogalmazás kitalált történet. alábbi címek közül választhassanak: a) Osztálykiránduláson b) Egy délután együtt c) Így segítettek nekem az osztálytársaim d) Sosem fogom elfelejteni – Önként vállalkozók olvashassák fel műveiket! Véleményezzük azokat! **5-6. <u>Egy napom velük</u>** (Ez a feladat különösen akkor szerez nagy örömet, ha a tanulók sokat dramatizáltak. Amennyiben nem, akkor több fáradozással jár a vége produktum megalkotása, de mindenképpen maradandó.) – Közösen gyűjtsünk olyan szituációkat az osztály életéből, amire szívesen emlékeznek a gyerekek. Ezeket rögzítsük a táblán, vagy egy jól látható helyre tett csomagolópapíron. – A táblán kigyűjtött szituációkból választanak egyet, és megbeszélik, hogyan dramatizálnák. (maximum 2-3 percben) Minden csoport bemutatja a többieknek az előadását. A tanító jegyzeteli a legjobb részleteket a szituációkból. Az elkészített szituációkat a táblán (vagy csomagolópapíron) áthúzzuk, ezt már nem lehet választani. – Minden csoport újra a helyére megy, és a még szabadon választható szituációkból újat választ. Rövid megbeszélés után ismét az előadások következnek. A tanító ismét jegyzetel. – A csoportok megbeszélik, hogy nekik mely jelenetek, jelenetrészletek tetszettek a legjobban. Véleményüket a választott szóvivőjük tolmácsolja. A pedagógus ezekről is jegyzetet készít. A gyerekek tanítói segítséggel kerettörténetet találnak ki. Pl.: „Kisfilm az osztályomról”

Tartalmak	Tevékenységek
	A kerettörténet segítségével összefűzik a legjobb szituációkat. (Először maximum 5 szituációt.) A szituációk közé csoportonként kitalálhatnak narrátor szöveget. Nagyon érdekes produkciók szoktak születni!
8. <u>Értékes?</u> (3 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	**1. <u>Hazugság? Füllentés?</u>** – Ha te lennél Háry János… A híres nagyotmondó utódaként próbáljanak minél furcsább, elképesztőbb dolgot állítani komolyan, a többiek örömére – mi a véleményetek Háry Jánosról? Hazudott? – csoportokban megtörtént esetek felidézése szóforgóval, amikor valaki nem mondott igazat – miért tette? – mi lett a következménye? – beszámoló a felmerült esetekről csoportforgóval – beszélgetőkörben: lehetséges-e olyan helyzet, amelyben helye van a „hazugságnak” minden „hazugság” hazugság-e; szinonimák keresése és az árnyalatok értelmezése; hazugság és elhallgatás viszonya – tanítói összegzés **2. <u>Leleményesség 1.</u>** – A tanító furulyával (egyéb hangszerrel, dúdolva) eljátssza a Szegény legény vagyok én… kezdetű dalt. Miután a gyerekek felismerték a dalt, közösen elénekeljük. – Ráhangoló beszélgetés a szegénységről – Kit tartasz szegénynek? – Honnan ismered fel, hogy valaki szegény? – Hoztam nektek egy szegény legényről szóló mesét: A kőleves című mese felolvasása. – A szöveg feldolgozása – csoportalakítás: káposzta, kolbász, kő, fazék képét puzzle szerűen nyírjuk, amiből a gyerekek húznak. Megkeresik az összetartozó képrészleteket. – A csoportok különböző szempontok alapján dolgoznak, miután elolvasták a mesét. (A csoportokon belül stafétaolvasással ismételjék át a szöveget a gyerekek!) – Jellemezzétek a fiút! – Gyűjtsétek össze a falubeliekre jellemző tulajdonságokat! – Miről pletykáltak a faluban a levesfőzés után? – Mit gondolhatott a kő? – beszámoló a csoportmunkáról csoportforgóval

Tartalmak	Tevékenységek
	3. <u>Leleményesség 2.</u> – beszélgetés beszélgetőkörben: Szerintetek a fiút melyik tulajdonsága segítette leginkább? (helyzetfelismerés, leleményesség) – Most a ti leleményességetekre lesz szükség! Próbáljátok ki magatokat! A múltkori csoportokban dolgozzatok! – Helyzetfelismerő játék: „Készítsetek szendvicset a borítékban leírtak alapján! A boríték szövege: A kenyéren legyen: vaj, felvágott, sajt, vékonyra szeletelt tojás, uborka, piros arany. A szendvicseiteket minél gusztusosabban tálaljátok! – a csoportok a következő dolgokat kapják: 1. sajt, uborka, szalvéta 2. kés, kenyér, piros arany 3. felvágott, tálca, tojásvágó 4. vaj, tojás – a tanító figyelje a gyerekeket, ha semmiképpen nem sikerül boldogulniuk, szelíden segítsen – A feladat értékelése, tapasztalatcsere falatozás közben. – A végzett munka értékelése az osztály egésze, s a csoportok működése, aktivitása alapján. A pozitívumok kiemelése.

4. évfolyam

Tartalmak	Tevékenységek
1. <u>Tanulási technikák fejlesztése</u> (6 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	**1-2. <u>Kooperatív technikák gyakorlása</u>** – Mi lennél, ha más lennél? autó, kerékpár, repülő, hajó, vonat… csoportalakítás sarkok módszerrel Elnevezzük a sarkokat (ha a létszám miatt szükséges, akkor a terem közepét is elnevezhetjük), a gyerekek odaállnak, amelyiket választják. Majd megbeszélik, miért éppen így döntöttek. – Svéd gyermekversekkel foglalkoznak a gyerekek, szakértői mozaikkal (ehhez A,B,C,D jelekre van szükség) **I.** Olvasd el a verset! Beszéljétek meg a csoportban, milyen érzései lehettek a szereplőknek! Veletek előfordult már hasonló? Szerintetek megfelelően viselkedtek? A beszélgetés során készítsetek jegyzeteket, hogy minél pontosabban be tudjatok számolni a többieknek a csoportotokban!

Tartalmak	Tevékenységek
	Siv Widerberg Cilla és én Cilla (akit igazában Cecíliának hívnak) néha olyan gügye. Néha helyes, néha egész jól ki lehet vele jönni. Néha, néha kis dedós hozzám képest. „Mit gondolsz rólam?” kérdeztem egyszer Cillát. Tudjátok, mit felelt? Ezt: „Néha olyan gügye vagy. Néha helyes. Néha egész jól ki lehet veled jönni. És néha… … néha kis dedós vagy hozzám képest!” **II.** Olvasd el a verset! Beszéljétek meg a csoportban, milyen érzései lehettek a szereplőknek! Szerintetek megfelelően viselkedtek? Ti mit tennétek másként? A beszélgetés során készítsetek jegyzeteket, hogy minél pontosabban be tudjatok számolni a többieknek a csoportotokban! Siv Widerberg Lecke Stefan beteg. Elmegyek ma Stefanhoz, elviszem neki a leckét. „ Én hoztam el a leckét” – mondom majd neki. „Mert Magnus is beteg, azért jöttem én a leckével.” És odaadom Stefannak a könyveket,

Tartalmak	Tevékenységek
	és megmutatom, mit kell tanulni. „Hát szia, Stefan” – mondom végül. „Hát szia, Ingrid” – mondja ő. Stefan nővére nyitott ajtót, és ő vitte be a könyveket. **III.** Olvasd el a verset! Beszéljétek meg a csoportban, milyen érzései lehettek a vers írójának! Tegyetek fel kérdéseket, s beszélgessetek arról, mi a véleményetek a felvetett problémáról! A beszélgetés során készítsetek jegyzeteket, hogy minél pontosabban be tudjatok számolni a többieknek a csoportotokban! Siv Widerberg A tanító néni azt mondja A tanító néni azt mondja hogy káromkodni csúnya dolog. De a papám gyakran mondja hogy Frászt meg a Keserves Szentségit, és mama mondja, hogy Egy Nyavalyát, és a nagypapa mondja, hogy A Rosseb Belé százszor is egy nap. Egyébként láttam, hogy a tanító néni karamellát eszik pedig mindig arról beszél, hogy az édesség tönkreteszi a fogat, és hogy a gyümölcs sokkal egészségesebb.

Tartalmak	Tevékenységek
	IV. Olvasd el a verset! Beszéljétek meg a csoportban, milyen érzései lehettek a vers írójának! Tegyetek fel kérdéseket, s beszélgessetek arról, mi a véleményetek a felvetett problémáról! A beszélgetés során készítsetek jegyzeteket, hogy minél pontosabban be tudjatok számolni a többieknek a csoportotokban! Ingrid Sjöstrand Van hozzá közöd? Van hozzá közöd, mit csinálok? És hogy mit gondolok? Van hozzá közöm, mit csinálsz? És hogy mit gondolsz? Van közünk egymáshoz? Hozzám, hozzád, mindenkihez, aki véletlenül épp itt él épp most, és akitől függ, hogy mi lesz a világból? Van közünk egymáshoz, talán, igen. – A gyerekek a diákkvartett szabályai szerint válaszolnak a kérdésekre, melyek a következők lehetnek: Mi volt Cilla valódi neve? Vajon kedvelték egymást a gyerekek? Miért ment Ingrid Stefanhoz? Kinek kellett volna elvinni a leckét? Találkoztak-e valójában? Kiket figyelt meg a vers írója? Mit tettek a felnőttek? Mi okozott gondot a szerzőnek? Miről gondolkozik a vers írója? Végül is mi az álláspontja? – hangos, kifejező olvasás a csoportok előzetes megállapodása szerint – a csoportok önértékelése a foglalkozás alatti munkájukról

Tartalmak	Tevékenységek
	3. <u>Önálló tanulás fejlesztése</u> – szöveg önálló, néma olvasása (a tanító döntése, hogy minden tanuló azonos szöveget vagy különbözőket kap; azonos szöveg esetén megállapodhatnak, hogy kik tarthatják meg szóban a kiselőadásukat, a többiek elkészíthetik írásban és így kerülhet a társak elé) Olvasd el figyelmesen a szöveget! Oszd részekre, majd készíts vázlatot! Eldöntheted, hogy kulcsmondatokkal, kérdésekkel vagy másként. Van-e elég víz a Földön? Nagy kincs a víz, különösen az édesvíz, az iható víz. Mert a tenger vize sós: sem ivásra, sem főzésre nem alkalmas. Csak nagyon bonyolult módon lehet ihatóvá tenni. Édesvíz nem található mindenhol. Pedig az embereknek, az állatoknak, a növényeknek állandóan édesvízre van szükségük. Az ember hatvanéves koráig 70-80 ezer liter vizet iszik meg. Ennyi vízzel 7-8 vasúti kocsit lehetne megtölteni. Éhezni 15-20 napig is képesek vagyunk, a koplalóművészek pedig még ennél is tovább. De a szomjúságot 6-8 napnál hosszabb ideig nagyon kevesen bírják. Sok édesvizet használnak föl a mezők öntözésére, a települések és az ipari üzemek ellátására is. Sajnos, már vannak olyan városok, ahol üvegekben árulják a tiszta, iható vizet: akárcsak nálunk az üdítőt. Ezeken a helyeken a kutak vize annyira szennyezett, hogy csak mosásra használható. Miért szennyezettek a vizek? A gyár vizet vesz a folyóból, fölhasználja a termelésben és szennyezetten engedi vissza. A termőföldeken használt vegyszereket az eső bemossa a közeli tavakba, folyókba. A háztartásokban keletkező szennyvizet is a folyókba vezetik. Az az ember is szennyezi a vizet, aki az autóját a patak partján mossa, aki szemetet dobál bele. Soha ne feledjük el: a víz maga az élet! Vigyáznunk kell rá, akár az életünkre. – a szöveg alapján kiselőadás tervezése, készítése – anyaggyűjtés a könyvtárban. Lehetőség szerint Internet használatával – a gyűjtött anyag és az olvasott szöveg „összeillesztése” **4. <u>Beszéljük meg!</u>** – a kiselőadás megtartása az osztályban – önértékelés, a társak és a tanító értékelése – kérdésözön csoportmunkában – a gyerekek a megszokott kooperatív csoportokban dolgoznak: kérdéseket írnak kerekasztallal a hallottak alapján, majd szóforgóval megbeszélik, szükség esetén megszavazzák a „csoport kérdését” – a kérdéseket a szóvivők ismertetik, majd kiválasztják (megszavazzák) az egész osztály számára legérdekesebbnek tűnőt és arról beszélgetnek, vitatkoznak, érvelnek a kérdező közösség szabályai szerint A beszélgetés végén közösen összegeznek

Tartalmak	Tevékenységek
	5. <u>Kapcsolatok</u> – csoportalakítás szókártyára írt, azonos „tudományhoz” tartozó kifejezésekkel – kapcsolatot keresnek és fogalmaznak meg az egyes kifejezések, fogalmak között – minden csoport szókártyákat kap (gyermekenként 3-3 db-ot), azokat csoportosítja választott szempont szerint – a csoportosítás bemutatása három megy egy marad módszerrel – a szavak között kapcsolatot keresnek (3-3 szó összekötése egy mondatban), a mondatokat csomagolópapírra írják, majd a lapokat közszemlére teszik. Minden jó mondatért pont jár, ami mások lapján nem szerepel, azért dupla – próbáljanak egy történetet vagy verset alkotni, amelybe valamennyi szót belefoglalják – a feladat megbeszélése beszélgetőkörben: Található-e kapcsolat minden szópár között? Lehet-e két olyan szó, amely nem hozható kapcsolatba? Melyik mondat, történet vagy vers tetszett a legjobban? Miért? **6. <u>Fontos a sorrend</u>** – a csoportok egy-egy szöveget kapnak mondatokra vágva, mely a tanító választása szerint lehet egy recept, egy ismert gyermekdal szövege, rövid mese, egy munkafolyamat bemutatása vagy a tananyaghoz kapcsolódó részlet pl. környezetismeretből – feladatuk a szöveg megfelelő sorrendbe állítása – közben sok vidámságra adhat okot, ha még nem teljesen kész állapotban is felolvashatják vagy elénekelhetik a feladatukat – a kész munkákat tárlatlátogatással nézik meg – csoportforgóval számolnak be arról, hogyan tudták megoldani a feladatot – beszélgetőkörben beszéljük meg, miért és mikor fontos a sorrend (gyakran a helyes sorrend megválasztásától függhet tevékenységeink, munkáink sikere)
2. <u>Milyen szeretnék lenni? – önismeret</u> (3 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	**1. <u>Mit tudok magamról és társamról?</u>** – A gyerekek 4 fős csoportokban dolgoznak. Mindenki meghatározott számú (ugyanannyi) korongot kap. A megszólalásokkal körben haladunk. Egy megszólalásnál egy korong az asztal közepére kerül. Minden körben mindenki csak egyszer szólal meg egészen addig, amíg elfogynak a korongok. A gyerekek többször egymás után ismétlik az : „Én tudom magamról…” befejezetlen mondatot. Ha elfogytak a megszólalási lehetőségek, mindenki visszaveszi a meghatározott számú korongját az asztal közepéről. Ugyanígy járunk el a következő befejezetlen mondatokkal: „Mások tudják rólam, hogy…” „Mások rosszul tudják rólam, hogy…”

Tartalmak	Tevékenységek
	– Minden gyerek falevél alakú papírlapokat kap. A tanító elkezd egy mondatot: „Én képes vagyok arra, hogy…” Ezt a mondatot a lapon kell befejeznie mindenkinek. (Annyi befejezést ír, amennyit szeretne.) *A falevél másik oldalára mindenki felírhatja, mi az, amire szeretne képes lenni, amire törekszik, de még nem sikerült megvalósítania.* *A leveleket ezután felragasztjuk az előkészített nagyméretű fára, melynek minden ágán egy-egy tanuló neve van. Ez lesz a „képességeink fája”.* *Megállapodunk, hogy a levél akkor fordítható meg, ha a gazdájának sikerült megvalósítania vágyát.* – A tanulók egyforma méretű kártyákat kapnak. Erre a kártyára mindenki ír magáról öt dolgot, amit nagyon fontosnak tart. A kártyákat egy dobozba helyezzük, majd összekeverjük. Mindenki húz egy kártyát, és megpróbálja kitalálni, hogy ki írhatta. **2-3. Ilyen vagyok** – A feladat első részénél a gyerekek 4 fős csoportokban dolgoznak, majd ez egyéni munka követi. Mindenki írólapot kap. A lap egyik oldalára grafittal külső ismertetőjegyeket sorol magáról. (Erre meghatározott idő álljon rendelkezésre! Egyezményes hangjel jelezze az idő lejártát!) Ezt követően a csoport minden tagja különböző színű ceruzát vegyen elő! A gyerekek adják körbe a lapjukat! A csoport minden tagja a saját színével egészítse ki a felsorolást azokkal a külső jegyekkel, amelyek szerinte kimaradtak, és társára vonatkoznak! (Szintén egyezményes hangjelre fejezzék be a munkát!) Mikor visszakerült a lap a gazdájához, akkor a színessel írt tulajdonságok közül karikázza be grafittal azt, amivel egyet ért. – A lap másik oldalára a belső tulajdonságokkal ugyanígy járjunk el! – Minden gyerek írjon magáról egy jellemzést, amely tartalmazza azokat a tulajdonságokat, amelyeket a társaival együtt gyűjtött. Törekedjünk arra, hogy minél több gyerek olvassa fel a munkáját. A többieknek legyen lehetősége befejezetlen mondat segítségével értékelni a hallottakat. Nekem az tetszett ebben a munkában , hogy… Szerintem kihagyta azt a fontos tulajdonságát, hogy…

Tartalmak	Tevékenységek
	– Mindenki készít magáról egy teljes alakos festményt vízfestékkel, vagy temperával. Ügyeljen arra, hogy az összegyűjtött külső jellemzők felismerhetőek legyenek. Ha elkészültek felállnak a helyükről és mindenki megtekinti mindenki munkáját. Akinek tetszett a társa munkája, az egy pöttyöt rajzol a lap aljára. Ki gyűjtött több pöttyöt?
3. <u>A barátom vagy? – kapcsolatok</u> (5 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	**1-2. <u>Nekik is vannak barátaik.</u>** (A gyerekeknek kiadjuk előzetes feladatként, hogy érdeklődjenek szüleiktől, nagyszüleiktől a) Mit gondolnak ők a barátságról? Van-e életre szóló barátság? b) Szerintük milyen jellemzői kell, hogy legyenek egy barátnak? c) Idézzenek fel egy olyan emléket, amikor csak a barátjukra számíthattak! Az egyes kérdésekre adott válaszokról készítsenek feljegyzést!) – A gyerekek párokat alkotnak. Mindenki a párjával megbeszéli, az a) kérdésben feltetteket. Miután meghallgatták egymást mindenki beszámol arról, hogy mit hallott a párjától. Megvitatják, hogy a szülők, nagyszülők másként gondolkodnak-e a barátságról, mint az ő korosztályuk. – A gyerekek a tanító segítségével összegyűjtik a b) kérdésre adott válaszokat a táblánál. A barát jellemzőit. (megbízható, segítőkész, kedves, figyelmes…) Közösen megszavazzák, hogy melyik tíz-tizenkettőt tartják a legfontosabbnak. – Ha megvan tíz fogalom, akkor minden csoport kap két – két fogalmat. A pedagógus szókártyákra felírja a fogalmakat, és a csoportvezetők húznak. Megbeszélik, hogy mit jelenthetnek ezek a fogalmak, és röviden lejegyzik. Minden csoport beszámol, arról, amit írt, majd a többiek kiegészíthetik. – A gyerekek egyéni munkába dolgoznak tovább. Végiggondolják – illetve előveszik jegyzeteiket-, hogy szüleik, nagyszüleik mit válaszoltak a c) kérdésre. Megpróbálják elképzelni azt a jelenetet, és rajzban rögzítik. – A gyerekek párokat alkotnak. Mindenkinek a párja elmondja, hogy szerinte mit ábrázol a kép. Társa kiegészítheti a mondandóját, vagy cáfolhatja. Ha van idő, akkor írhatnak hozzá párbeszédet, és előadhatják.

Tartalmak	Tevékenységek
	3-4. <u>Barátok</u> – Minden gyerek gondoljon a legjobb barátjára, és írjon hozzá egy rövid versikét. Foglalja bele a mondandójába, hogy miért szereti őt. Ne írja alá! Dobja be a versikét egy dobozba! Válasszunk egy szépen olvasó gyereket, aki átéléssel f elolvassa a verseket. Ha valaki úgy gondolja, hogy neki szól a vers, jelezze. – Minden gyerek embert ábrázoló síkbábot készít. Az elkészült síkbábokat gyurmaragasztóval a táblára rögzítjük. – A gyerekek 4 fős csoportokat alkotnak. Minden csoport kiválasztja, hogy melyik az a két báb, amelyik szerinte a legjobban összeillik, akár barátok is lehetnének. Nevet ad ennek a két bábnak, és ír közösen egy párbeszédet, ami szerinte elhangozhat közöttük. – Felállítjuk a bábparavánt, és minden csoport előadja a párbeszédét. (A csoport két tagja leveszi a tábláról a két választott síkbábot, és az előadás befejeztével visszateszi azokat.) – Ha minden csoport szerepelt, akkor egy rövid jelenetet készít, ami szerinte a két báb között megtörténhetett. Most a csoport másik két tagja adja elő a bábjelentet. **5. <u>Fogalmazás</u>** – A gyerekek írjanak fogalmazást arról, hogy milyen a legjobb barátjuk. (A fogalmazás tartalmazza a külső és belső tulajdonságokat, tartalmazzon indoklást, amelyből kiderül, hogy miért ragaszkodik barátjához.) Minél többen olvassák fel fogalmazásaikat. Az egyes fogalmazások után befejezetlen mondat segítségével alkossanak véleményt a hallottakról. Nekem azért tetszett ez a fogalmazás, mert… Én hiányosnak ítélem meg ezt a fogalmazást, mert…

Tartalmak	Tevékenységek
4. <u>Tudd, hogy árt! – egészséges élet</u> (6 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	**1-2. <u>Árt! Ne tedd!</u>** –A gyerekek előzetes feladatként készítsenek interjút a környezetükből egy felnőttel, egy gimnazistával és egy korosztályukhoz tartozó gyerekkel arról, hogy milyen káros szenvedélyeket ismernek, vagy milyen – pl. táplálkozási – szokásokról hallottak, amelyek ártalmasak az egészségre. –A tanulók 4 fős csoportokban dolgoznak. Minden csoport csomagolópapírt kap, melynek közepére felírjuk, hogy káros szenvedélyek, ártalmas szokások. – Minden gyerek saját színnel dolgozik. A középső fogalom köré a saját színével jelöli, hogy milyen káros szenvedélyeket, ártalmas szokásokat ismert meg. – Mikor elkészültek, a csoport minden tagja elmondhatja a véleményét a témával kapcsolatban. – Minden csoportból szóvivőt választunk, aki összegzi a csoport véleményét, és beszámol az osztálynak. A beszámolókat követően minden csoport kiegészítheti a saját munkáját. – A gyerekek szintén csoportokban készítsenek rajzos plakátokat: Ne tedd címmel! Hívják fel társaik figyelmét, hogy milyen káros szenvedélyektől, szokásoktól kell távol tartani magukat, ha egészségesek szeretnének maradni. – Szavazzuk meg, hogy melyik csoport plakátja lett a legötletesebb. – A pedagógus a táblára írja fel az összes káros szenvedélyt, amit a gyerekek gyűjtöttek. Szavazással döntsék el, hogy szerintük melyik kettő a legártalmasabb az egészségre – Minden csoportnak adjunk lehetőséget, hogy kutasson lexikonokban, interneten, szaklapokban… Összegezzék, melyek a legfontosabb információk, amik birtokába jutottak erről a két legártalmasabbnak ítélt szenvedélyről. – Válasszunk szóvivőt, aki a kutatás eredményéről beszámol az osztálynak. **3-4. <u>Lelkünk egészsége</u>** – Minden gyerek egy írólapot kap. A lap egyik oldalára jegyezze fel, hogy milyen külső tulajdonságai vannak. (Mindenki minél több külső tulajdonságot állapítson meg magáról.)

Tartalmak	Tevékenységek
	– Karikázzák be a gyerekek azokat a tulajdonságokat, amelyek zavarják őket, vagy nincsenek vele megelégedve. – Kizárólag a vállalkozó gyerekek felolvashatják eddigi munkájukat. Hívjuk fel a gyerekek figyelmét arra, hogy ne bántsák meg egymást meggondolatlan véleménynyilvánítással! Ha tudják, indokolják, hogy miért karikázták be éppen azokat a tulajdonságokat. – A bekarikázott tulajdonságok közül tegyenek piros csillagot az mellé, amelyiken szerintük nem lehet változtatni. – A bekarikázott tulajdonságok közül tegyenek zöld csillagot az mellé, amelyiken lehet változtatni. – Alkossanak 4 fős csoportot, és vitassák meg, hogy a) Jól ítélték–e meg a „megváltoztathatót”, és a „megváltoztathatatlant”? b) Mely módszerekkel, hogyan változtathatnak azokon a tulajdonságokon, amelyek zavarják őket, és változtathatóak. Befejezetlen mondat segítségével számoljanak be a beszélgetésről: Nekem a társaim azt tanácsolták, hogy… Engem az a vélemény megnyugtatott, hogy… Nekem a legtöbbet a csoportból…(név) segített. – A lap másik oldalára jegyezzenek fel olyan szituációkat, konfliktushelyzeteket, amelyek bántották, vagy sokáig foglalkoztatták őket. Minden szituáció mellé jegyezzék le, hány szereplője van, és adjanak a szereplőknek fantázianeveket! – A vállalkozók olvassák fel őket! – Alkossanak 4 fős csoportokat, és beszéljék meg, mely szituációt tartják a legérdekesebbnek. Rövid megbeszélés után rögtönzéssel adják elő a csoportok ezeket a választott jeleneteket. A sorrendet kiszámolóval döntsük el. Minden jelenet után beszéljük meg a látottakat. (Ha a gyerekek igénylik, akkor adjunk lehetőséget más szituációk bemutatására is.) **5-6. Így eheted, így nem!** – A gyerekek 4 fős csoportokban dolgoznak. Minden csoport megkapja az alábbi ismeretterjesztő szöveget, amelyet alaposan áttanulmányoz.

Tartalmak	Tevékenységek
	12 pontban az egészséges táplálkozásról **1. pont** Minél változatosabban, minél többféle élelmiszerből, különböző ételkészítési módok felhasználásával állítsuk össze étrendünket. Ne ragaszkodjunk a megszokotthoz, ízleljünk meg más ételeket is, kipróbálás után mondjunk csak véleményt, ne legyenek előítéleteink. A sokszínű, nem gyakran ismétlődő ételsorokat tartalmazó étrend önmagában komoly biztosítékot jelent arra, hogy minden szükséges tápanyagot megkap a szervezetünk. **2. pont** Együnk kevésbé zsíros ételeket: a főzéshez, sütéshez inkább margarint vagy olajat használjunk. Különösen fontos ez a keveset mozgók, az ülőfoglalkozásúak számára. Részesítsük előnyben a gőzölést, párolást, a fóliában, teflonedényben vagy fedett cserépedényben, mikrohullámú sütőben készítést a zsiradékban sütéssel szemben. Mellőzzük a rántást, kedvezőbb a kevés liszttel, keményítővel készített habarás. **3. pont** Kevés sóval készítsük az ételeket, utólag ne sózzunk: a mérsékelten sós ízt nagyon gyorsan meg lehet szokni. Különösen kerüljük a sózást gyermekeknél, mert az ekkor kialakult ízlés az egész életre kihat. A fogyasztásra kész élelmiszerek közül válasszuk a kevésbé sózottakat. Az ételek változatos ízesítésére sokféle fűszert használhatunk. **4. pont** Csak étkezések befejező fogásaként, hetenként legfeljebb egyszer-kétszer együnk édességeket, süteményeket, soha ne étkezések között, főleg nem helyette. Ételeinket egyáltalán ne, legfeljebb nagyon csekély mértékben cukrozzuk. Ahol lehet, cukor helyett használjunk mézet. Igyunk inkább természetes gyümölcs- és zöldséglevet, mintsem italokat, szörpöket. **5. pont** Naponta fogyasszunk mintegy fél liter tejet vagy tejterméket (pl. sajtot, túrót, aludttejet, kefirt, joghurtot). A tejtermékek közül a kisebb zsírtartalmúakat válasszuk. **6. pont** Rendszeresen, naponta többször is együnk nyers gyümölcsöt, zöldségfélét (salátának elkészítve, erre télen is van mód), párolt főzeléknövényt, zöldséget. **7. pont** Asztalunkra mindig kerüljön barna kenyér. Köretként vagy a fogás alapjaként inkább a burgonyát és a párolt zöldségféléket válasszuk a rizst, esetleg a tészta helyett. **8. pont** Naponta négyszer-ötször étkezzünk. Egyik étkezés se legyen túlságosan bőséges vagy nagyon kevés: minél egyenletesebben osszuk el a napi táplálékmennyiséget. Együnk nyugodtan, kényelmes körülményeket teremtve, nem kapkodva. A főtt ételeket elkészítésük után mielőbb tálaljuk, ne tároljuk melegen órákig. Legyen meg a napi megszokott étkezési „menetrendünk”, lehetőleg mindig azonos időpontban együnk.

Tartalmak	Tevékenységek
	9. pont A szomjúság legjobban ivóvízzel oltható. Az alkohol káros, a szeszes italok energiafelesleget jelentenek táplálkozási szempontból, ezért is kerülni kell ezeket. Gyermekeknél a legkisebb mennyiségben is tilosak. **10. pont** A helyes táplálkozás nem jelenti egyetlen ételnek, élelmiszernek a tilalmát sem, azonban célszerű egyeseket előnyben részesíteni, mások fogyasztását csökkenteni. Nincsenek tiltott táplálékok, csak kerülendő mennyiségek! Bőséges fogyasztásra javasolt: elsősorban gyümölcsök, zöldség- és főzelékfélék, hal, továbbá barna kenyér, burgonya. Mérsékelt fogyasztásra javasolt: nem zsíros húsok és húskészítmények, zsírszegény tej és tejtermékek, zsiradékok (célszerű a zsír helyett az olaj, a vaj helyett a margarin), tojás, tészta, száraz hüvelyesek. Kerülni javasolt: édességek, fagylalt, cukrozott készítmények (befőtt, lekvár is), zsíros húsok, zsíros ételek, tejszín, cukor, cukros üdítők, só, tömény italok, sör, bor. Figyeljünk a csomagolt élelmiszereken feltüntetett energia- és tápanyagértékekre, egyéb összetételi adatokra, amelyek sok segítséget adnak az élelmiszerek kiválasztásában és az étrend összeállításában. **11. pont** A helyes táplálkozás kedvező hatásait hatékonyan egészíti ki a dohányzás teljes mellőzése, a rendszeres testmozgás. **12. pont** A helyes táplálkozás fedezi a szervezet minden élettani folyamatának energia- és tápanyag-felhasználását. Egyszerű módszert jelent értékelésére a testtömeg mérése: a megfelelő táplálkozás mellett a kívánatos testtömeg alakul ki, ezt a célt kell elérnünk. Csomagolópapírra táblázatot rajzolnak: Így eheted! Egészséges. Így ne edd! Egészségtelen. – A szöveg segítségével a táblázatba összefoglalják ismereteiket a helyes táplálkozásról. Minden csoport beszámol a munkájáról, a többiek pedig kiegészíthetik.
5. <u>Elfogadható vagy elfogadhatatlan? – közösség</u> (4 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	**1-2-3. <u>Jó vagy rossz?</u>** – A gyerekek 4 fős csoportokban dolgoznak. Minden csoport csomagolópapírt kap. Gyűjtsék össze közösen, hogy szerintük melyek a jó emberi tulajdonságok! Írjanak minden fogalom mellé egy rövid indoklást. Válasszunk minden csoportból egy szóvivőt, aki beszámol a csoport munkájáról. – A pedagógus segítségével gyűjtsék ki a táblánál az összes tulajdonságot.

Tartalmak	Tevékenységek
	Ezek közül szavazással állapítsák meg, hogy melyek azok a tulajdonságok, amelyek egy jó közösség kialakulásában, életében nélkülözhetetlenek. (türelmes, figyelmes, önzetlen, együttműködő, segítőkész…) – Csoportonként indokolják pár mondatban, hogy miért fontosak ezek a tulajdonságok. – A csoportok szóvivői számoljanak be az indoklásukról. – Szintén a pedagógus segítségével a táblánál gyűjtsék össze azokat a tulajdonságokat, amelyek szerintük romboló hatással vannak, lehetnek egy közösségre. (féltékeny, irigy, önző, kapzsi…) Minden csoport tetszés szerint válasszon ki 3-3 tulajdonságot, és röviden indokolja, hogy miért lehet az káros. – Munkájukat a csoport szóvivője olvassa fel! – A gyerekek csoportonként írjanak állatmesét. Döntsék el, hogy kik lesznek a szereplők, és a szereplők egy részét ruházzák fel jó, a másik részét rossz tulajdonságokkal. Az események alakulását kizárólag a gyerekek fantáziájára bízzuk. – Minden csoportból válasszunk szóvivőt, aki felolvassa az elkészült meséket. – A többiek befejezetlen mondat segítségével értékeljék a hallottakat. Nekem tetszett ez a mese, mert… Nekem tetszett ez a mese, de… Én hiányoltam ebből a meséből… – Minden csoport külön lapot kap, amire röviden megfogalmazza a meséje tanulságát. – Miután a pedagógus beszedte a lapokat, egyenként felolvassa a tanulságokat. A csoportok megpróbálják kitalálni, hogy melyik meséről lehet szó, és pár mondatban leírják a címét és tartalmát. (Természetesen az a csoport, aki a mesét írta az is ezt teszi. Itt az is kiderült, ki mennyire figyelt a többiek munkájára.) – Az összes tanulság felolvasása után közösen ellenőrizzük a megoldásokat! – Minden csoport készítsen dramatikus játékot a meséje alapján. Rövid felkészülési idő után adják elő egymásnak a jeleneteket! – Minden csoport kapja meg egy másik csoport munkáját.

Tartalmak	Tevékenységek
	Válasszanak ki egy negatív és egy pozitív szereplőt. Írjanak párbeszédet, amelyben a két szereplő vitatkozik egymással! – Válasszanak egy védőt a pozitív, egy védőt pedig a negatív szereplő mellé. Tegyenek úgy, mintha vitatkoznának, és mutassák is be! – Az osztályszavazással döntse el, hogy kik érveltek jobban! **4. Közös élmény** – Minden csoport idézzen fel egy olyan közösségi élményt, ami nagyon emlékezetes volt számára! (kirándulás, zsúr, verseny, ünnepség…) – Készítsenek hozzá képregényt. Ha elkészültek, minden csoport tekintse meg minden csoport munkáját. – Akik készítették a munkát meséljék el, hogy mit láthatnak a képeken a többiek! – Akik megtekintették mások munkáját, azok véleményezzenek! Tegyenek egy pöttyöt azok mellé a képek mellé, amelyek olyan jelenetet ábrázolnak, amire ők is szívesen emlékeznek vissza! – Az elkészült alkotásokból készítsünk kiállítást!
6. Értékes vagy értéktelen? (5 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	**1. Irigység, nagyravágyás** – Folytasd a mondatot! Elmegyek délután, ha… mert… de… pedig… és… Jó lenne, ha… mert… de… pedig… Szeretném, ha… mert… de… pedig…

Tartalmak	Tevékenységek
	(Körben állunk, labdával játszunk. Gyakorlott osztályban a gyerekek egymásnak is dobhatják a „mondatokat”. Cél a kötőszavak pontos használatának tudatosítása.) – Rejtvényfejtés páros munkában a közismert „akasztófa” játékkal megfejtés a szöveg címe: A felfuvalkodott béka Egyszer meglátta a réten az ökröt a béka. – Milyen hatalmas állat! – gondolta magában irigykedve. A többi békához pedig így szólt: – Megláthatjátok, hogy még ma megnövök én is ekkorára! – s elkezdte szívni a levegőt magába. A többi béka körülállta s csodálkozva nézte. – Hagyd abba az erőlködést! – mondta az egyik. – Elég már, így is te vagy a legnagyobb köztünk – így a másik. A béka azonban nem hagyta abba. Kidüllesztve a mellét, mérgesen kérdezte: „Melyikünk nagyobb hát? Az ökör vagy én?” – Az ökör – felelték. A béka még elszántabb lett. A pocakját még jobban fölfújta, még több levegőt szívott magába, már úgy nézett ki, mint valami labda. – No, ki a nagyobb? – nyögte ki nehezen. Ám a választ már nem hallhatta. Hatalmas pukkanással szétrepedt. – A mese önálló olvasása – kérdésözön csoportban (a gyerekek a megszokott csoportjukban dolgoznak) – kérdések felolvasása, egy kérdés kiválasztása szavazással – a csoportok kérdéseit a szóvivők tolmácsolják, ezekből az egész osztály választ – beszélgetés, vélemények ütköztetése, vita – fogalmi tisztázás: irigység nagyravágyás (gondolatok meghallgatása, majd a szavak kikeresése az Értelmező Szótárból) – saját élmények felidézése: Előfordult-e, hogy irigy voltál? Vágytál-e máséra? Mi volt a megoldás?

Tartalmak	Tevékenységek
	2. <u>Tudás</u> – Csoportmunkában a fogalmazásból eddig tanultak rendszerezése (a tanító döntése szerint szimpátia csoportok vagy irányított csoportalakítás): 1. Állatmesék címének és jellemzőinek összekötése. A címről tanultak felidézése mondatok kiegészítésével. 2. Melyik része lehet a szövegnek? (mesék bevezetése és befejezése) A bevezetésről és befejezésről tanultak felidézése mondatok kiegészítésével 3. Előzmény, esemény, következmény. Mondatok elrendezése, események előzményének és következményének megfogalmazása. 4. Fogalmazzatok hírt az olvasott mese alapján! A hírről tanultak felidézése monda- tok kiegészítésével. – Beszámoló a csoportmunkáról. – Önálló fogalmazás előkészítése – Választható témák: – a mese leírása a főszereplő nevében – a mese leírása egy kívülálló állat nevében – cím ötletek – rokon értelmű szavak gyűjtése a gyakrabban előforduló szavakhoz – bevezetés, befejezés variációk – a fogalmazás megírása házi feladat **3. <u>Hazaszeretet</u>** – Már sokat tanultunk Magyarországról. Kinek mi jut az eszébe először? spontán megnyilatkozások meghallgatása – csoportalakítás: szókártyákon a nagy magyar tájakhoz kapcsolódó fogalmakat húznak, így keresik meg egymást – szóháló – pókháló: a csoport minden tagja a saját színével dolgozik a csomagolópapíron, melynek közepére felírjuk: HAZASZERETET; a gyerekek köré írják a kulcsfogalmakat, kifejezéseket. A szorosan összetartozókat vonallal kössék össze. – többen a táblánál: a csoportok képviselői a táblára írják a legfontosabb gondolatokat, közben a többiek dolgozhatnak

Tartalmak	Tevékenységek
	– három megy, egy marad: a csoportok megtekintik a többiek lapjait, egy képviselő az asztalnál marad, ő ismerteti a közös munkát – költs el egy húszast: a táblán felírt szempontokat elolvassák a gyerekek majd 20 Ft értékű játékpénzüket elhelyezik a nekik legfontosabb, de legalább kettő gondolat mellett. Így kialakul, hogy adott időben melyek a legfontosabb ismérvei a hazaszeretetnek tanulóink számára. **4-5. <u>Becsület</u>** – kulcsmondatok – a Tisztesség és becsület c. szöveg megismerése után bekezdésenként kulcsmondatokat írnak a gyerekek a füzetükbe Ez a történet nagyon régi. Édesanyámmal történt, amikor nyolcéves volt. Egy napon a tanító bácsi őt meg a mellette ülő kislányt kiszólította a padból. Mind a kettőjüknek adott tíz-tíz krajcárt, azzal, hogy hozzanak rajta selyemcukrot a boltból. A két kislány el is ment, a boltos bácsi a pénzért adott két zacskó cukrot. Mindegyiket szépen becsomagolta, és még külön-külön is a kezükbe nyomott egy-egy szem cukorkát. Az egyik kislány a cukrot „hamm” azonnal bekapta. Nem úgy az édesanyám. Úgy gondolta, a külön kapott cukor is a tanító bácsit illeti, hiszen az ő tíz krajcárjáért kapták. Kinyitotta a zacskót és beletette a kezében ragadozó cukorkát. No, persze, akármilyen szépen nyitotta-bontotta a zacskót, meglátszott azon, hogy ezt már nem a boltos bácsi ügyes keze csomagolta. A tanító bácsi átvette a cukorkákat. Annak a kislánynak, aki nem tette a cukrot a zacskóba, azt mondta: „Köszönöm, megdicsérlek.” Édesanyámra pedig csúnyán ránézett és azt mondta: „Ejnye.” Vagyis hát azt hitte, hogy ez a kislány torkoskodott a cukorkából. Ezt annak idején édesanyám mesélte el nekem. És hozzátette: fejtsd meg, hogy mi a fontosabb az életben! Ami igaz, vagy a látszat? Sokat, sokat töprengtem ezen, gyerekek. Kérlek, gondolkozzatok rajta tovább. – a vázlatok meghallgatása (aki szeretné, felolvassa), véleményalkotás – csoportmunkában szólások, közmondások értelmezése, magyarázata – a csoportok képviselői borítékot húznak, melyben szólások, közmondások vannak (3-4). A feladatuk ezeknek a magyarázata, s valamelyikhez olyan jelenet rögtönzése, amelyben elhangzik a szólás (ha szükséges, a gyerekek használják O. Nagy Gábor könyvét) Ilyen szólások, közmondások: Nem kóser Nem fog aranyon rozsda Nem volt még Barbacson Becsületboltot nem lehet nyitni Az egyenes út a legrövidebb

Tartalmak	Tevékenységek
	Legjobb az egyenes út Sokat él, ki igazán él Inkább vesszen élted, mintsem becsületed Több az ember vagyon nélkül, mint a vagyon ember nélkül Jobb a jó hír a nagy gazdagságnál Nehéz igazán élni, de jó Nem sok mesterség kell az igazmondáshoz Igaz embernek minden út egyenes Aki jól él, királyt sem fél Drága kincs a jó hír, valaki azzal bír Inkább szegénykedjünk, mint szégyenkedjünk Legjobb útitárs a becsületesség – a csoportok bemutatják a jeleneteket, a megfigyelés és véleményezés szempontja: Kifejezi-e a jelenet a közmondás, szólás lényegét?
7. <u>Viselkedés</u> (4 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	**<u>1. Felismered?</u>** – Mi változott? A gyerekek körben állnak, a kör közepén elhelyezett tárgyakkal kapcsolatosan a tanító változtat valamit, amíg a tanulók hátat fordítanak. Utána igyekeznek megfogalmazni, mi változott. – Mi a véleményetek erről a játékról? Miért játszottuk? (a pontos megfigyelés segíti környezetünk, társaink megismerését is) – Alkalmi csoportok alakítása: a gyerekek szókártyákat húznak, melyeken egy-egy tulajdonság szinonimái olvashatók. Ezekkel keresik meg az összetartozók egymást, így alakulnak meg a csoportok. – jókedvű – vidám – derűs – víg kedves – rokonszenves – barátságos – udvarias szorgalmas – buzgó – igyekvő – serény szótlan – hallgatag – csendes – kevésbeszédű szomorú – bánatos – komor – levert – A csoportok tagjai párokat alkotnak és 3-3 percben elmondanak magukról olyan dolgokat, amit fontosnak tartanak és a többiek valószínűleg még nem tudják. – Csoportonként színes lapokra írják a megismert információkat, azokból valamennyien húznak és megpróbálják megkeresni, kire vonatkoznak a leírtak. (Természetesen a saját „színét” nem húzhatja senki.)

Tartalmak	Tevékenységek
	2-3-4. Dömdö-dömdö-dömdödöm (Lázár Ervin: A Négyszögletű Kerek Erdő című művéből való a történet) A mese elolvasása előzetes feladat volt. A gyerekek a tanító által összeállított csoportokban dolgoznak – ezt a pedagógus tanítványai, és a feladatok ismeretében tegye meg. A tanító válogathat a feladatlapok közül, de az is elképzelhető, hogy a csoportok maguk választanak a feladatlapokból. Foglalkozhatnak a csoportok több feladatlappal is, érdeklődésüknek megfelelően. –. Zenehallgatás: Bartók Béla: A kékszakállú herceg vára /részlet/ – egy disszonáns részlet meghallgatása. – spontán megnyilatkozások: Milyen érzéseket váltott ki benned ez a zene? Így érezhette magát Mikkamakka, amikor felébredt. – Szövegfeldolgozás: szómagyarázat – szükség esetén I. csoport: Válogató olvasás, szó- és kifejezés magyarázat, mimetikus játék II. csoport: Szöveg átfogalmazása, véleményalkotás, némajáték. III. csoport: Párbeszédes olvasás, véleményalkotás, indoklás, érzelmek kifejezése, fogalmazás IV. csoport: Szinonimák keresése válogató olvasással, a lexikon használat gyakorlása, mimetikus játék. V. csoport: Válogatóolvasás, szinonimák megfelelőjének kikeresése a szövegből, szómagyarázatok készítése az Értelmező szótár segítségével, mimetikus játék. VI. csoport: Rokon értelmű szavak, kifejezések gyűjtése egy megadott szóhoz a szövegből. A hét napjainak leírása a tanult idegen nyelven. Különféle idegen nyelvek felsorolása, a nyelvtanulás fontosságának tudatosítása, indoklása. VII. csoport: Szómagyarázatok készítése néhány szövegből vett kifejezéshez. A vers sajátosságainak felismerése. A találmány, a feltalálás fogalmának tisztázása. VIII. csoport: Címalkotás, válogató olvasás, kérdések gyűjtése.

Tartalmak	Tevékenységek
	Feladatlapok ***I. csoport*** 1. Keressétek ki a szövegből a zajjal kapcsolatos kifejezéseket, szavakat! 2. Magyarázzátok meg az alábbi kifejezéseket, szavakat! fékezhetetlen agyvelejű:_____ szószólónak választották:_____ költ egy verset:_____ magabiztosan mondta:_____ lehurrogták:_____ 3. Jelenítsétek meg némajátékkal a következő részletet: „Most már öten üvöltöztek. Éntőlem megszakadhattok az ordibálásban – mondta Mikkamakka-, addig úgysem veszem el a kezem a fülemről, amíg nem kezdtek csendesen és egyenként beszélni. Aromót választották szószólónak, Mikkamakka levette a füléről a kezét.” II. csoport 1. Fogalmazzátok át az utolsó bekezdést úgy, hogy ugyanaz maradjon a jelentése! 2. Egyetértetek- e Mikkamakka véleményével? 3. Segítsetek Lajosnak rímes verset faragni! 4. Játsszátok el a következő kifejezéseket némajátékkal, úgy, hogy a többiek ráismerjenek! Mindenki fölemelte kezét. Valamennyien ceruzát és papírt ragadtak! vadul nekiláttak Legelsőnek Szörnyeteg Lajos készült el III. csoport 1. Olvassátok el a szöveget szerepek szerint! 2. Te is dühös lennél a többiek helyében? Hogyan fejeznéd ki magad?

Tartalmak	Tevékenységek
	3. Fogalmazzátok át a következő mondatot úgy, hogy kellemes érzéseket váltson ki! „Megölni, lelőni, szétvágni, elzavarni, kirúgni, szétfűrészelni!” IV. csoport 1. Keressétek ki a szövegből a következő kifejezések megfelelőit! szomorúan elkullogott = _____ dühös volt = _____ helyére lépett = _____ csak úgy harsogott = _____ nemtetszését kifejezőn = _____ 2. Keressétek ki a Természettudományi Kislexikonból az anakonda kifejezést! Valóban az 59. oldalon található? 3. Varázsoljatok Maminti varázspálcájával egy óriáskígyót és néma játékkal mutassátok be a mozgását! (Lehetőleg mindenki változzon kígyóvá!) 4. Mit tudtok már a kígyókról? Meséljétek el a többieknek! V. csoport 1. Mondjátok más szavakkal! Mutassátok is meg! – méltóságteljesen felállt – középre ballagott – meghajtotta magát 2. Készítsetek szómagyarázatot a következő szavakhoz! Használjátok az Értelmező Kéziszótárt is! tulok: _____ tülök: _____ 3. Játsszátok el némajátékkal a részletet!

Tartalmak	Tevékenységek
	VI. csoport 1. Gyűjtsetek rokon értelmű szavakat, kifejezéseket a *műveletlen* szóhoz! Használhatjátok a szinonimaszótárt is. 2. Beszéljétek meg, milyen idegen nyelvekről hallottatok már? Miért vannak különféle nyelvek? 3. Szerintetek érdemes-e idegen nyelvet tanulni? Megéri a fáradtságot? Gyűjtsetek érveket! 4. Írjátok le a hét napjait idegen nyelven, ha már tudjátok! VII. csoport 1. Készítsetek szómagyarázatot a következő kifejezésekhez! Használhatjátok az Értelmező Kéziszótárt. fölényes mosollyal = _____ rázendített = _____ kapásból is elmondhatom = _____ én találmányom = _____ 2. Beszéljétek meg, mi az, hogy találmány! Ki az, aki találmányt hoz létre? 3. Vers-e Aromo alkotása? Milyen módszert talált fel? 4. Játsszátok el a vitát úgy, hogy ne sértsétek meg a versmondót! VIII. csoport 1. Adjatok címet a résznek! Gyűjtsétek ki a szövegből azokat a kifejezéseket, mondatokat, amelyek Dömdödöm természetéről árulkodnak! 2. Mondjátok el Dömdödöm versét úgy, hogy másféle érzelmet fejezzen ki! Megértik-e a többiek? 3. Miért kapta Dömdödöm a babérkoszorút? 4. Ismertek-e még olyan ételt, amelybe babérlevél kerül ízesítésként?

Tartalmak	Tevékenységek
	mese másképp is részekre osztható, az osztály létszámától, a tanító elképzelésétől függően – Beszámoló a csoportmunkáról csoportforgóval.
8. <u>Szabály-talanul? – szabályok</u> (4 tanítási óra) Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia	**1. <u>A szabály fogalma</u>** – csoportalakítás számok vagy UNO kártya segítségével – csoportmunka szóforgóval: Mire való a csengetés, mi lehet a szerepe? – a csoportvéleményt a szóvivők ismertetik, melyekből várhatóan kiderül a csengő SZABÁLYOZÓ szerepe – beszélgetőkörben a szabály fogalmának „körüljárása” – szabályok szerint történik a közlekedés, sport, játékok, de szabályok szerint kell viselkedni a családban, iskolában, üzletekben, postán stb. – az iskolai élet szabályainak tudatosítása – a csoportok kerekasztallal szabályokat gyűjtenek a tanító által megadott helyzetekhez (lapokra írja, majd ezt adják körbe a csoportokban; minden csoport minden témához ír szabályokat; a lapok egy lefűzhető mappába kerülnek, így elkészül az osztály szabálygyűjteménye) Sorold fel, milyen szabályokat kell betartani a tanítási órákon, a szünetben, kiránduláson, ünnepségen, iskolai programokon, **2. <u>Szabályok mindenhol vannak</u>** – különböző élethelyzetek szabályai – a tanulók a szerepjátékhoz szimpátia csoportokat alakítanak, majd egy-egy feladatkártyát húznak. Ezeken különféle helyzetek olvashatók – ezekhez kell olyan jeleneteket kitalálniuk, mellyel azt mutatják be, hogyan nem szabad viselkedni. Pl. az ember pénzt kér kölcsön, vásárol, otthon, vendégségben, vendéglőben… – a jelenetek szereplői elmesélik, hogyan érezték magukat a saját helyzetükben – a jelenetek bemutatása után megbeszélik, hogyan kellett volna viselkedni – minden jelenetről a csoportok más-más tagja mond véleményt (amelyet természetesen a többiek kiegészíthetnek), így minden gyerek megszólal – a csoportok önértékelése befejezetlen mondatokkal: Ma azt tanultam, hogy… Még sosem hallottam arról, hogy… (Feladatként kapják, hogy készítsenek interjúkat szülőkkel, tanárokkal, sportolókkal stb.: Kinek milyen szabályokat kell betartania a munkája során, a családjában, sportolás vagy táplálkozás közben stb. Az interjú készülhet írásban, magnóra vagy akár videóra is) **3. <u>A felnőttek is szabályok közt élnek</u>** – az interjúk bemutatása – a riporterek számoljanak be a készítés körülményeiről is! – az interjúkban felmerülő szabályok összegyűjtése csomagolópapíron – az osztály által kedvelt játék játszása nehezítő szabályokkal (a kék nadrágosok guggoljanak, a hosszú

Tartalmak	Tevékenységek
	hajúak nem szólalhatnak meg stb.), majd a tapasztalatok megbeszélése beszélgetőkörben: Ki hogyan érezte magát? Könnyű volt-e ezeket a szabályokat betartani? Lehet-e másféle szabályokkal játszani a játékot? Megváltoztathatjuk-e a szabályokat? Keressünk megváltoztatható és merev szabályokat! **4. <u>Alkossunk szabályokat magunknak!</u>** – irányított csoportalakítás számokkal (a tanító válassza meg, kik dolgozzanak együtt) – a csoportok szabály-javaslatokat írnak kerekasztallal az előre javasolt szempontok szerint (csomagolópapírra, vastag filctollal): Arról szóljon a szabály, hogy mit szabad tenni. A szabályok legyenek lehetőleg rövidek, egyszerűek és betarthatók. – a lapokat jól látható helyre teszik, esetleg közös listát írnak az előfordulás száma szerinti sorrendben – szavazás előtt beszélgetőkörben tisztázza a tanító a többség szerepét, azaz hogy az elfogadott szabályok betartása mindenki számára kötelező – beszéljék meg, mennyi szabályuk legyen, s mi történik akkor, ha valaki nem tartja be a szabályokat – szavazás (történhet titkosan, „szavazólappal” vagy nyílt állásfoglalással) – az eredményeként kialakult szabálylistának nevet is adhatnak, leírhatják díszes formában – értékelés a tanulók aktivitása illetve a demokratikus részvétel szempontjából

GONDOLKODÁS- ÉS TANULÁSFEJLESZTÉS 5–6. ÉVFOLYAM

A Kerettanterv különleges jelentőséget tulajdonít a „Hatékony, önálló tanulás” kulcskompetenciának és ezért ennek fejlesztését önálló TKT keretében is biztosítani kívánja. Míg az 1–4. évfolyamra tervezett program emellett előkészíti az alapozó szakaszban a TKT-k keretében folyó tanítási-tanulási folyamatot is, az 5–6. osztályra készült program kiegészíti azt. A TKT – az 5–6. évfolyamra készült többi TKT-tól eltérően – igen részletesen, tanórákra lebontva mutatja be a gondolkodás- és tanulásfejlesztés javasolt programját.

A program kifejezetten a gyermekek gondolkodási, tanulási és szociális kompetenciáit kívánja komplex módon, aktivizáló, kooperatív módszerekkel, modern tanulásszervezési eljárásokkal fejleszteni. Éppen e cél érdekében ebben a TKT-ben nem a tartalmon, hanem a feladattípusokon van a hangsúly. A TKT az e területen alkalmazható feladattípusok nagyon széles körét sorakoztatja fel. Szándékaink szerint ezek segítségül szolgálhatnak a pedagógusok számára, nem az acélunk, hogy mindenki pont ezeket a megoldásokat és pont így csinálja, hanem az, hogy tanulásszervezési eszközként alkalmazza a különböző feladattípusokat az éppen aktuális tananyagában.

Szerkezetét tekintve látszólag két teljesen elkülönülő részre osztható: az ötödik évfolyam első 12 órájára és a 13. órával kezdődő, a hatodik év végéig tartó Tükör projektre.

Valójában azonban mindkét „rész” ugyanarról szól: bármely tartalommal megtölthető eszközöket ad a pedagógus kezébe a fent jelölt célok érdekében. Az ötödik évfolyam programjában találhatunk gondolkodásfejlesztő (pl. Barkochba), fogalmi kapcsolatokra vonatkozó (pl. Kapcsolatok), érvelést fejlesztő (pl. Gondolatolvasás), tanulási segédeszközök használatát fejlesztő (pl. Ki találja meg előbb?) a pontos fogalmi meghatározást segítő (pl. Ki a gyorsabb?) játékokat. Vannak olyan feladatok is, amelyekben a gondolkodás-, tanulásfejlesztés valamilyen más képesség (rajz, zene, mozgás, számítógépes alkalmazás) fejlesztésével kapcsolódik össze (pl.: Rajzoljunk együtt!, Így látom a verset…, Hallgassunk zenét!, Mozogjunk együtt!**).**

A feladatok egy része kifejezetten tanulási technikákat „tanít”, illetve a lényeg kiemelés különböző módjait segíti elsajátítani (Adjunk címet!, Lényegkiemelés aláhúzással, Távirati stílusban), míg más részük a problémamegoldás mellett szociális kompetenciák fejlesztését célozza meg elsősorban (pl. Oldjuk meg a problémát! Konfliktuskezelés szerepjátékkal).

A Tükör projekt célja annak bemutatása, hogy hogyan lehet akár egy egyszerű tárgyat (jelen esetben a tükröt), a lehető legtöbb oldalról megismerni, megközelíteni, körbejárni. Milyen sokfajta érdekes, izgalmas, változatos módon dolgozható fel, hány tantárgyban/TKT-ban vannak különböző vonatkozásai, milyen integrált megközelítések, feldolgozások lehetségesek. A projektben az egyéni munkától a páros és csoportmunkán keresztül a kisprojektek kidolgozásáig sokféle tanulásszervezési módot javasolunk. A tanulók sokféle feladatot végeznek (pl. kutatnak, interjúznak, információt gyűjtenek és dolgoznak fel, színdarabot írnak és előadnak, pantomimet, rajzot készítenek, jelrendszert alkotnak stb.). Hangsúlyozni szeretnénk azonban, hogy a tükör csak példa, a megközelítési, feldolgozási technika a lényeg, ami viszont bármely más, éppen aktuális, érdekes tárgy, dolog vonatkozásában használható.

A fentieken túlmenően a TKT feladatai szinte minden esetben fejlesztik a kommunikációs készséget (szövegértés és szövegalkotás, vagy nonverbális kommunikáció), ha másként nem, a feladatokat mindig követő megbeszélés során. Ezeknek a beszélgetéseknek fontos feladata az elvégezett feladatra való reflektálás, a gondolkodás és tanulás tudatosítása is. A feladatok zöme szociális kompetenciát is fejleszt, hiszen párban, vagy csoportmunkában folyik, s egy részüknél még az értékelés is közösen, néhol demokratikus eszközökkel (szavazás) történik. Nagy hangsúlyt kapott az informatikai készségek fejlesztése is.

5. évfolyam

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	*a) Rajzoljunk együtt! 30’* Párokat szervezünk A párok egymásnak háttal ülnek Ismertetjük a feladatot: a pár mindkét tagja rajzol valamit, de nem mutatják meg egymásnak. Majd a pár egyik tagja elmondja a másiknak, hogy mi van az ő rajzán és a másiknak az elmondás alapján kell lerajzolnia lehetőleg ugyanazt a dolgot A második menetben ugyanezt a tevékenységet csinálják fordított szereposztással A játék végén először párban, majd osztályszinten beszélgetés a feladat megoldásáról: Mi volt a feladat ebben a játékban? Mi volt érdekes benne? Okozott-e nehézséget valami? Legközelebb mire kell jobban figyelni hasonló feladatnál? Az elkészült „páros-művekből” kiállítást is rendezhetünk	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Művészetek **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció szociális: együttműködés, egymásra figyelés, hatékony, önálló tanulás: munkavégzés másokkal együttműködve, a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, összehasonlítás, feladat-megoldás elemzése	Kommunikáció	Páros kooperatív játék és Osztályszintű beszélgetés	Rajzlap, ceruza

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
		esztétikai, művészeti: rajzkészség,			
	b) Barkochba 15' • Hat fős csoportokban vagy osztályszinten ajánlott játszani • Mindenképpen jó ha két fő gondol valamire, a többiek kérdezik őket • A válasz csak „igen” vagy „nem” lehet • Három rákérdezési lehetőség van • Nehezíthetjük úgy a játékot, hogy meghatározott lépésszámon belül kell kitalálni, hogy mire gondolt a két diák • Aki kitalálja, párt választ magának és most már ők ketten gondolhatnak valamire • Leszűkíthetjük a gondolható kört valamelyik TKT területre.	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom nyelv és irodalom és minden más műveltségi terület, amihez a kiválasztott fogalomkör révén a játékot kapcsoljuk **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés szociális: együttműködés, egymásra figyelés, hatékony, önálló tanulás: munkavégzés másokkal együttműködve, figyelemösszpontosítás, fantázia, új ismeretek, elsajátítása, feldolgozása és beépítése, kérdezéskultúra	Kommunikáció és minden más TKT, amihez a kiválasztott fogalomkör révén a játékot kapcsoljuk	Csoportos kooperatív vagy Osztályszintű játék	
2.	**Kapcsolatok 45’** A párban vagy csoportban játszó tanulók feladata az, hogy tetszőlegesen választott szavak között annyi fogalmi kapcsolódást (2-2 szó összekötése egy mondatban) találjanak, amennyit csak tudnak. Minden kapcsolatért pont jár, az olyan kapcsolat, amit senki más nem talált meg dupla pontot ér. Kapcsolhatjuk valamilyen tudás és képesség területhez is a játékot úgy, hogy megkérjük a tanulókat, hogy egy éppen tanult területről válasszanak szavakat. A játék végén beszélgetés: • Melyik összekapcsolás volt a legérdekesebb, legötletesebb? Miért? • Tudna-e valaki két olyan szót mondani, ami között semmilyen kapcsolatot nem lehet találni? • Min gondolkoztál játék közben? • Mit tanultál játék közben? A tanulók az összes szóval alkotnak egy történet.	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Informatika és minden más műveltségi terület, amihez a kiválasztott fogalomkör révén a játékot kapcsoljuk **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat szövegalkotás, szövegértés szociális: együttműködés, egymásra figyelés, vállalkozói: csapatmunkában történő munkavégzés	Kommunikáció és minden más TKT, amihez a kiválasztott fogalomkör révén játékot kapcsoljuk	Páros vagy csoportos kooperatív játék, majd osztályszintű beszélgetés és egyéni szövegalkotás	Papír és írószer vagy számítógép

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
		Hatékony, önálló tanulás: figyelemösszpontosítás, fantázia, fogalmi kapcsolatok létrehozása, önreflexió, gondolkodás és tanulás tudatosítása			
3.	**Így látom a verset… 45’** Az alábbi ötletes, rövid gyermekversekhez (vagy bármely más kiválasztott vershez) a tanulók párban dolgozva alkossanak illusztrációt a számítógép segítségével. Az ügyesebbek dallamot is írhatnak vagy animált rajzot is készíthetnek. A legjobbnak ítélt alkotásokból kiállítást rendezünk. Az értékelésben a tanulók közösen vegyenek részt, válaszukat indokolják meg. **Vannak nálatok** Vannak nálatok állatok? Nekem van egy vízilovam, elég lusta, sose rohan. Inkább csak slattyog a porban, és azt kérdi, a víz hol van? *Anyu kicsit hízott* Anyu kicsit hízott, de nem hisz a szemének. Azt mondja, rossz ez a mérleg. De a ruhája pontosan mér, mert ami kövér, az nem fér a ruhába. Mondom is neki, Anyu, Mi még növésben vagyunk. (Filip Tamás versei)	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Művészetek Informatika **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: nem nyelvi eszközökkel való kifejezés szociális: egymásra figyelés, együttműködés, egymás munkájának értékelése vállalkozói: csapatmunkában történő munkavégzés esztétikai, művészeti: rajzkészség, zenei készség, művészi önkifejezés digitális: számítógépes alkalmazás hatékony, önálló tanulás: figyelemösszpontosítás, fantázia, önértékelés	Kommunikáció	Pármunkában kooperatív feladatmegoldás	

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
4.	**Gondolatolvasás 45’** Valaki gondol valamit, amit a többiek megpróbálnak kitalálni, ami persze általában nem sikerül. Ezért adott idő (pl. 2 perc) után a kigondoló megmondja, hogy valójában mire gondolt. Ezután a többiek megindokolják, hogy az ő tippjük miért volt mégiscsak jó (azaz kapcsolatot teremtenek saját tippjük és a kigondoló gondolata között pl.: a kigondoló azt gondolta, hogy „május a legszebb hónap”, a tipp az volt, hogy „esik az eső”, jó érv lehet a tipp mellett például „a májusi eső aranyat ér”). Minden játékos pontot kap a jól indokolt tippért. Vitassuk meg, kié volt a legjobb indoklás, s az kapjon extra pontot. A játékot csoportokban játsszuk, a kigondoló szerepe körbejár. Kapcsolhatjuk valamilyen tudás és képesség területhez is a játékot: megkérjük a tanulókat, hogy egy éppen tanult területről gondoljanak valamire. A játék végén beszélgetés: Tudhatjuk-, hogy mire gondol a másik ember? Honnan tudhatjuk? Mit jelent a pókerarc kifejezés? Előfordulhat-e, hogy az ember semmit sem gondol? Lehet-e a semmire gondolni? Milyen lenne a világ, ha valamilyen módon mindenki mindig ismerné a másik gondolatait? Mit tanultál ebből a játékból? Írjanak a tanulók egy párbeszédet, amiben a ténylegesen kimondott szavak után zárójelben feltüntetik azt, amit közben a szereplők valójában gondolnak. Vagy: Rajzoljanak a tanulók egy képregényt, amiben a szereplők szájából levő buborékban van feltüntetve, amit mondanak, és a fejéből jövő buborékban az, amit közben gondolnak.	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Informatika és minden más műveltségi terület, amihez a kiválasztott fogalomkör révén a játékot kapcsoljuk **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat szövegalkotás, szövegértés szociális: együttműködés, egymásra figyelés, egymás megoldásainak értékelése vállalkozói: csapatmunkában történő munkavégzés, hatékony, önálló tanulás: figyelemösszpontosítás, fantázia, fogalmi kapcsolatok létrehozása, önreflexió, gondolkodás és tanulás tudatosítása esztétikai, művészeti: rajzkészség, művészi önkifejezés digitális: számítógépes alkalmazás	Kommunikáció és minden más TKT, amihez a kiválasztott fogalomkör révén a játékot kapcsoljuk	Csoportos kooperatív játék és osztályszintű beszélgetés Egyéni munka, közös értékelés, beszélgetés	Papír és íróeszköz vagy számítógép Papír és íróeszköz
5.	**a) Adjunk címet! 20’** A tanulók elolvassák az alábbi (vagy más) szöveget, és frappáns címet adnak neki. A társadalom erkölcse. Katonáskodás, egyenlőség: ez a spártai társadalom értékrend hármas alappillére. Ez, a többi görög polisz felfogásához képest félelmetesen egyoldalú értéktudat. Tagadja mindazt, amit a görögség értéknek tekintett: a szépséget, testi erőt, atlétikai sikerek megbecsülését, ékesszólást, gazdagságot.	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás	Kommunikáció Szabályok	Egyéni munka, közös értékelés	Sokszorosított szöveg

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	Semmi sem érték, csak egy: a harci erény, az ölésre-halálra egyaránt kész elvakultság. (Az ókori görög és római világ, AKG Kiadó) Meghallgatjuk a megoldásokat, és a tanulók szavazással eldöntik, hogy melyik a három legjobb. Megbeszéljük, hogy miért pont azok.	szociális: egymásra figyelés, egymás megoldásainak értékelése, demokratikus döntés hatékony, önálló tanulás: lényegkiemelés, figyelemösszpontosítás, fantázia			
	b) Hallgassunk zenét! 25' A tanulók megkapják a kérdéseket: Milyen képeket idéz fel benned a zene? Milyen szavak, mondatok jutnak az eszedbe? Milyen érzéseket kelt benned? Milyen címet adnál neki? Majd csukott szemmel meghallgatják a tanár által kiválasztott bármely klasszikus komolyzenei művet, műrészletet. Utána egyénileg elgondolkodnak a kérdéseken és leírják válaszaikat. Ezeket beszéljük meg osztályszinten. Szavazással eldönthetjük, hogy melyik a legjobb cím. Végül megbeszéljük, hogy a mai tanulási módszerek, miről szóltak, és mennyiben különböztek az eddigiektől.	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Művészetek **Kulcskompetenciák:** szociális: egymásra figyelés, egymás megoldásainak értékelése, demokratikus döntés, hatékony, önálló tanulás: figyelemkoncentrálás, fantázia, asszociáció kommunikáció: érzések kifejezése, szövegalkotás esztétikai tudatosság	Kommunikáció	Egyéni munka, közös értékelés, beszélgetés	CD + lejátszó, Papír + íróeszköz
6.	**a) Lényegkiemelés aláhúzással 35'** A tanulók párban dolgoznak, elolvassák az alábbi (vagy más kiválasztott) szöveget és aláhúzzák a lényeges részeket. Az infrastruktúra olyan gazdasági tényezők gyűjtőfogalma, melyek közvetlenül nem vesznek részt a termelésben, de a termelés nélkülük elképzelhetetlen. A szó a latin „alap" kifejezésből ered, ami arra utal, hogy az infrastruktúra rendszerére épül az egész gazdaság. Ahhoz például, hogy az üzem működhessen, szükség van utakra, távközlésre, energiára, ipari és ivóvízre, szennyvízelvezetésre, egészséges és iskolázott munkaerőre stb. Ha eme tényezők közül bármelyik hiányzik, a termelés elmarad a kívánatostól. Az infrastruktúra szó értelmezésében nagyon találó a hálózat elnevezés, hiszen itt nem egy-egy dologról kell gondoskodni, hanem számos tényezőnek az együtteséről. Az infrastruktúra fejlesztése létfontosságú a társadalom számára,	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Földünk – környezetünk Ember és társadalom **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás szociális: együttműködés hatékony, önálló tanulás: figyelemösszpontosítás, önreflexió, gondolkodás és tanulás tudatosítása, lényegkiemelés	Kommunikáció Szülőföldünk	Páros munka és osztályszintű beszélgetés, szavazás	Sokszorosított szöveg

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	de az gond, hogy a fejlesztés nagyon költséges, és a befektetett tőke csak hosszú idő múltán térül meg. (Társadalomföldrajz, AKG Kiadó) Ezt osztályszintű megbeszélés követi: Miről szól az adott szöveg? Milyen információkat tudunk meg belőle? Melyek ezekből a lényegesek, és miért pont azok? Honnan tudjuk, hogy pont azok? Egy adott szövegnek csak egyféle szempontból lehetnek lényeges elemei vagy lehetséges többszempontú lényegkiemelés is? Mit húznának alá ebből a szövegből, ha az lenne a kérdés, hogy mi a probléma az infrastruktúra-fejlesztéssel? Miért fontos a lényeg kiemelése?				
	b) Mozogjunk együtt! 10' Párokat szervezünk Ismertetjük a feladatot: a pár egyik tagja különböző mozgássorokat talál ki és mutat be, a másik igyekszik vele egy időben utánozni őt és bemutatni ugyanazt a mozgássort. Majd szerepet cserélnek.	**Műveltségi területek:** Testnevelés és sport **Kulcskompetenciák:** Kommunikáció: nem verbális szociális: együttműködés, egymásra figyelés Hatékony, önálló tanulás: figyelemösszpontosítás, fantázia	kommunikáció	Pármunka	
7.	**Ki találja meg előbb? 45'** Egyénileg vagy párban játszható. A tanulóknál értelmező szótár van. A feladatuk, hogy a tanár által megadott szavakat minél előbb megtalálják benne. A győztes pontot kap, a játék végén a legtöbb pontot gyűjtő tanuló (pár) nyeri meg a játékot. Játszhatjuk úgy is, hogy a játékosok adnak fel szavakat egymásnak. Egyéb variációk: adott betűszámú szavakat keresünk; adott magán- vagy mássalhangzókat tartalmazó vagy nem tartalmazó szavakat, dupla mássalhangzós, összetett szavakat, adott témakörbe (TKT) tartozó szavakat keresünk stb. A játék végén beszélgetés: Milyen szótárakat ismertek? Melyik mire való, kik és miért használják azokat? Nektek melyik szótár a leghasznosabb? Hogyan lehet a leggyorsabban megtalálni valamit egy szótárban? Hogyan állítják össze a szótárakat?	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Informatika és minden más műveltségi terület, amihez a kiválasztott fogalomkör révén a játékot kapcsoljuk **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás szociális: együttműködés Hatékony, önálló tanulás: figyelemösszpontosítás, önreflexió, gondolkodás és tanulás tudatosítása, segédeszköz használatának technikája – hatékony keresés, segédeszköz	Kommunikáció és minden más TKT, amihez a játékot kapcsoljuk	Egyéni vagy páros játék, osztályszintű beszélgetés és kooperatív pármunka	Értelmező szótár Számítógép

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	A tanulók párban szövegszerkesztővel készítsenek saját értelmező szótárt az egyik, már tanult TKT témakörben.	készítése – ismeretek összegzése digitális: szövegszerkesztő használata			
8.	**Konfliktuskezelés szerepjátékkal 45 ’** Két diák egy olyan konfliktusszituációt játszik el az osztálynak, amelyben valamilyen tárgy birtoklása/használata körül alakult ki a vita (anélkül, hogy megoldás születne). A többi tanuló együttesen próbáljon meg minél több megoldás lehetőséget kitalálni a helyzet orvoslására. (Ezeket felírják a táblára) Ezután a tanulók csoportmunkában négy kategóriába besorolják az összegyűjtött megoldási lehetőségeket: olyan megoldások, amelyek révén a végén együtt használják a tárgyat olyan megoldások, amelyekben mindenki megkapja a kívánt tárgyat, de felváltva olyan megoldások, amelyek szerint csak az egyikük kapja meg olyan megoldások, amelyek szerint egyikük sem kapja meg a vitatott tárgyat. Mindegyik megoldást értékelik, mérlegelik. Majd közösen megbeszélik a különböző megoldástípusokat. Melyik a legjobb? Miért? Van-e mindig mindkét félnek jó megoldás? Lehet mindkét felet kielégítő megoldás az erőszak? Végig kell-e nézni mindig az összes felmerült megoldási lehetőséget? Milyen megoldási mód(ok) kecsegtet(nek) a konfliktus hosszú távú rendezésének lehetőségével?	**Műveltségi területek:** Művészetek Ember és társadalom **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: dramatizált szituáció értelmezése: nem verbális kommunikáció és hallott szöveg együttes értelmezése, szövegalkotás szociális: kompromisszumra való törekvés, együttműködés, tolerancia, hatékony, önálló tanulás: csoportosítás, besorolás, problémamegoldás, figyelemösszpontosítás, konfliktuskezelési technika elsajátítása, tudatosítása	Kommunikáció	Pármunkában dramatizálás, csoportmunkában feladatmegoldás és osztályszintű beszélgetés	
9.	**Érveljünk! 45’** A tanulók csoportmunkában dolgoznak. Az egyik csoport a pro, a másik a kontra érveket gyűjti. A tanulók választhatnak, hogy a két csoport közül, melyikben szeretnének dolgozni. Az állítás, ami mellett és ellen érvelniük kell: A reklám társadalmilag jó, hasznos dolog. (Bármely vitára alkalmas más állítást is használhatunk.) Miután a csoportok összegyűjtötték a lehetséges érveiket, kezdődik a vita: a két csoport egymással szemben helyezkedik el és egymás érveire reagálva, próbálja meggyőzni az ellenfelet. Akinek menet közben, az érvek hallatán, megváltozik a véleménye, az szabadon átmehet a másik csapatba. A vita addig tart, amíg vannak újabb érvek, vagy el nem fogy az egyik csoport.	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Művészetek Informatika **Kulcskompetenciák:** Kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás, a helyzetnek megfelelő módon, meggyőzően megfogalmazott és kifejezett érvelés Szociális: együttműködés, demokratikus magatartás, egymásra figyelés, reagálás	Kommunikáció Mindennapi életünkünk	Csoportmunka	

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	Ha a vita során nem zárták ki teljesen a tanulók azt a lehetőséget, hogy vannak társadalmilag hasznos reklámok is, akkor az óra hátralevő részében az a feladatuk, hogy páros munkában, számítógéppel készítsenek ilyen reklámokat. Amennyiben a tanulók arra az eredményre jutottak, hogy nincsenek társadalmilag hasznos reklámok, úgy az óra hátralevő részében adjunk nekik néhány szerintünk ilyennek tekinthetőt, és kérjük meg őket, hogy magyarázzák meg, hogy azok mért nem tekinthetők ilyennek.	Esztétikai tudatosság: a mondanivaló kreatív kifejezésére való törekvés Tanulás: logikus, a helyzetnek megfelelő érvelés, korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása a vita során			
10.	**Ki a gyorsabb? 45’** A tanulók csoportokban játszanak. A játék célja, hogy a csoport egyik tagja körülírással, definíciókkal meghatározza a listán kapott szavakat, hogy az általa adott definíció alapján csoporttársai minél gyorsabban találják ki azokat (pl. az adott szó dinnye; az adható definíció: píros húsú, sok magos, zöld héjú gyümölcs). Minden csoport ugyanazt a listát kapja, s az győz, amelyik adott idő alatt a legtöbb szót találta ki a definíciók alapján a listáról. Minden kitalált szó 1 pontot ér, s 1 pont levonás jár akkor, ha a definiáló véletlenül kimondja a meghatározandó szót. A játék végén beszélgetés: Miről szólt ez a játék? Van-e olyan szó, amit nem lehet körülírni? Melyik definiálás volt a legkönnyebb/legnehezebb? Miért? Honnan van a szavak jelentése? Azonos-e a szavak jelentése és a meghatározása? Minden szónak csak egy jelentése van? És meghatározása? Szerinted ez nehéz vagy könnyű játék? Az óra hátralevő részében játsszuk ugyanezt a játékot pantomimmel.	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Művészetek **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás helyes és kreatív nyelvhasználat, nem verbális kommunikáció vállalkozói: csapatmunkában történő munkavégzés Szociális: együttműködés Hatékony, önálló tanulás: figyelemösszpontosítás, önreflexió, gondolkodás és tanulás tudatosítása, Esztétikai tudatosság: a mondanivaló kreatív kifejezésére való törekvés	Kommunikáció	Csoportos játék és közös beszélgetés	Előre elkészített szólisták
11.	**Távirati stílusban 45’** A tanulók párban, szövegszerkesztővel dolgoznak. Elolvassák az alábbi 356 szóból álló (vagy más kiválasztott) szöveget, melyet az első menetben kb. a kétharmadára (230-240 szóra) kell meghúzniuk. A második menetben a már meghúzott szöveget tovább húzzák, úgy hogy kb. egyharmada (70-80 szó) maradjon meg. Harmadik menetben maximum 10 szavas távirat készül. Végül pedig címet adnak a szövegnek. A diákoknak a szöveg meghúzásában kompromisszumra kell törekedniük.	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Technika és életvitel **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás	Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok	Pármunka és osztályszintű beszélgetés, közös értékelés szavazással	számítógép

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	A középkoriak másképpen viszonyultak a gyermekkorhoz, mint ahogy az újkortól ez szokásos. Talán emiatt is van, hogy a festményeken a gyerekeket a felnőttek testarányaival ábrázolták, vagyis nem vették tekintetbe például, hogy a gyerekek feje a törzsükhöz képest nagyobb, mint a felnőtteké. (A XII. századig, a Madonna-képektől eltekintve nem is igen találunk gyerekábrázolásokat.) A középkoriak ugyanis nem tettek különbséget olyan mértékben gyermek és felnőtt között, mint ahogy ma szokásos. Amint a gyerekek járni és beszélni kezdtek, a felnőttek maguk közé tartozónak tekintették őket, és felnőtt ruhákat húztak rájuk. Ott szaladgáltak a kocsmákban, piacokon, nem volt téma, amit a jelenlétükben nem beszéltek meg. Játékuk, szórakozásuk is, nagyjából hét éves koruktól, megegyezett a felnőttekével: együtt vettek részt a karneválokon, a táncmulatságokon, a versenyjátékokon. A játékkedvet tekintve sem különültek el annyira akkoriban felnőttek és gyerekek: az előbbiek életének is sokkal fontosabb része volt a játék, mint a mai felnőttekének. Számos régi ábrázoláson látunk felnőtteket, akik olyan játékokat játszanak, melyek ma inkább a gyerekekre jellemzőek. Így például az egyiken egy egész falu hógolyózik, a másikon vörös pecsenyét játszanak. A korabeli lakásokban nem volt gyerekszoba, nem foglalkoztak külön a gyerekek nevelésével. Igaz, gyakran és sokat verték őket. Abból indultak ki, hogy az ember rossznak születik, és gyerekkorában be kell törni, meg kell faragni. Ezek a fenyítések inkább ötletszerűek, semmint módszeresek voltak. A felnőttek ezen kívül nemigen igyekeztek mással alakítani, formálni, a társadalomba illeszteni a gyerekeket. A gyermekek általában a felnőttek társaságában lestek el és tanultak meg minden fontos ismeretet. A gyerekek iránti nagyobb figyelem, a nevelés megjelenésének a jele, amikor a középkor végétől egyes szülők elviszik gyermekeiket a nyilvános kivégzésekre, esetleg ott jól el is verik őket, hogy emlékezetükbe véssék, milyen keserves következményekkel jár az erény útjának elhagyása. A középkoriak többsége írástudatlan volt, s nem volt olyan ismeret, kultúra, viselkedési norma, ami élesen megkülönböztette volna a gyermekeket és felnőtteket. A felnőtteket is részben az az érzelmi végletesség, a képek, beszélt szavak iránti fogékonyság, gyakran hiszékenység jellemezte, ami általában a gyerekeket szokta. (Ez persze nem azt jelenti, hogy a középkori ember kisebb értékű vagy fejletlenebb lett volna a mainál. Egyszerűen az	szociális: együttműködés, kompromisszumra való törekvés, egymás megoldásainak értékelése, demokratikus döntés Hatékony, önálló tanulás: figyelemösszpontosítás, önreflexió, lényegkiemelés, gondolkodás és tanulás tudatosítása			

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	írásbeliség hiányából és más kulturális sajátosságokból eredően másféle értékeik voltak, mint nekünk.) Ezt osztályszintű megbeszélés követi: Miről szól az adott szöveg? Milyen információkat tudunk meg belőle? Melyek ezekből a lényegesek, és miért pont azok? Honnan tudjuk, hogy pont azok? Mi maradna meg ebből a szövegből, ha az lenne a kérdés, hogy miért verték a gyerekeket a középkorban? A szöveg meghúzásakor melyik lépés volt a legkönnyebb és melyik a legnehezebb? Miért? Meghallgatjuk a címeket és a tanulók szavazással eldöntik, hogy melyik a három legjobb.				
12.	**a) Oldjuk meg a problémát! 30'** A tanulók 4-6 fős csoportokban dolgoznak. A feladatuk valamilyen probléma, konfliktusszituáció közös megoldása, úgy hogy abban a csoport minden tagja egyetértsen. A probléma-elemzés, probléma-megoldás lényegi eleme, hogy csak akkor beszélhetünk megoldásról, ha abban a csoport minden tagja egyetért, azaz egyetértésre kell jutniuk a tanulóknak, tehát adott esetben a konfliktuskezelést is gyakorolhatják. A feladat jól használható bármely, az osztályban ténylegesen felmerült probléma megoldásának keresésére is. Amennyiben nincs ilyen aktuális probléma, akkor az alábbi szituáció megbeszélését javasoljuk: Dávid és Tomi az első padban ülnek. Fizika óra van. Marika néni, a fizika tanár, a saját tankönyvét leteszi Dávidék padjára, hátra sétál a teremben, és onnan magyaráz. Közben a két fiú észreveszi, hogy egy lap kicsúszott Marika néni könyvéből. Megnézik, és döbbenten látják, hogy az ő másnapi fizika dolgozatuk feladatai vannak rajta. Azonnal felmerül a kérdés, hogy most mit tegyenek?	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Informatika **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás Helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, párbeszédre való törekvés vállalkozói: csapatmunkában történő munkavégzés szociális: együttműködés, kompromisszumra való törekvés, közös vélemény kialakítása, empátia, közös értékek elfogadása	Kommunikáció Mindennapi életünk	Csoportmunka és közös beszélgetés	

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	A csoportmunkát követően néhány megoldás közös meghallgatása, majd beszélgetés: Milyen lehetőségek merültek fel a dilemma megoldására? Nehéz/könnyű volt-e a közös álláspont kialakítása? Mi okozta a legtöbb problémát a közös véleményformálásban? Hogyan született meg végül a közös megoldás? Milyen értékekről, érdekekről beszélhetünk a történet kapcsán? Mit tanultunk a feladat során?	Hatékony, önálló tanulás: figyelemösszpontosítás, Problémaelemzés és megoldás, tanulás tudatosítása, a hozott döntések kritikus és kreatív elemzése			
	b) Mire lehetne még használni? 15' Kérdés: egy adott használati tárgyat mire lehetne még használni a megszokott funkcióján kívül? (például ceruzát varázspálcának, felfordított esernyőt csónaknak, stb.). Az ötletek gyűjtése után ki-ki rajzolja le (esetleg számítógéppel) azt, amelyik a legjobban tetszett neki. Az elkészült rajzokat gyűjtsük össze, rendezzünk kiállítást belőlük, illetve a digitális rajzokat, ha módunkban áll projektorral vetítsük ki, hogy mindenki kedvére gyönyörködhessen bennük. A legötletesebb munkák alkotóinak igyekezetét tapssal jutalmazhatjuk.	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Művészetek Informatika **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: szövegalkotás az esztétikai minőség tisztelete Digitális: IKT alkalmazása a gondolkodás, a kreativitás és az innováció területén Hatékony, önálló tanulás: IKT- eszközhasználat képességek	Kommunikáció	Osztályszintű beszélgetés, egyéni munka és közös értékelés	Papír és rajzeszközök, vagy számítógép
13.	**Tükör projekt** A következő órákon egy hétköznapi tárggyal, a tükörrel foglalkozunk. Annyi oldalról közelítjük meg, amennyiről csak lehetséges. Kérdésözön 45' A tanulók négyfős csoportokban versenyeznek: mindegyik csoport annyi kérdést gyűjt össze a tükörrel kapcsolatban, amennyit csak tud. A kérdéseket táblára írjuk. A csoportok kihúzzák azokat a kérdéseket, amelyeket más csoportok is megfogalmaztak. Az a csoport győz, amelyiknek több olyan kérdése marad, amit a többiek nem tettek fel. Ezután beszélgetés a közösen kiválasztott kérdésekről. A beszélgetésben mindenképpen érintsük a tükör szerepe életünkben problémakört: Hányszor nézed meg magad egy nap a tükörben? Miért fontos számunkra, hogy ápoltak legyünk? Valójában mit nézünk meg magunkon a tükörben? Szerinted kik állnak többet a tükör előtt, a fiúk vagy a lányok?	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Technika és életvitel **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, párbeszédre való törekvés szociális: együttműködés,	Kommunikáció Mindennapi életünk	Csoportos kérdésgyűjtés és osztályszintű beszélgetés	Papír és íróeszköz

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	Ha mi adnánk nevet ennek a tárgynak, mi lehetne az? Mi az a tükör? Mi jut eszedbe erről a szóról? Mikor, hol és mire használod? Melyik napszakban használsz biztosan tükröt? Melyek azok az alkalmak, amikor többet használod a tükröt, mint máskor? Volt-e olyan, amikor a tükörbe néztél és nagyon rossz/nagyon jó kedved lett? Lakásotokban melyik a kedvenc tükröd?	hatékony, önálló tanulás: kérdezéskultúra, a tanulás iránti motiváció folyamatos fenntartása, korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása			
14.	**Mit kezdhetnénk a tükörrel „magyar/kommunikáció órán”?** a) Szógyűjtés 30’ A tanulók ugyanazokban a négyfős csoportokban versenyeznek: olyan összetett szavakat gyűjtenek, amelyek elő- vagy utótagja a „tükör” szó (pl. tükörkeret, tükörtojás, tükörponty, tükörírás, tükörszó, tükörfordítás…). A szavakat táblára írjuk. A csoportok kihúzzák a listájukról azokat a szavakat, amelyeket más csoportok is összeírtak. Az a csoport győz, amelyiknek több, a többi csoportnál nem szereplő, összetett szava marad. A táblára írt szavakkal a csoportok mondatokat írnak (minden szóval egy mondatot), a megoldásokat meghallgatjuk, ha kell, megbeszéljük a fogalomértelmezést. Végül beszéljük meg, hogy mi újat tanultak a feladattal, valamint hogy azt nehéznek/könnyűnek találták-e. b) Tükörírás 15’ A tanulók párban játsszák: az egyik felír egy lapra egy szót, a másik tükörírással írja le ugyanazt a szót. Majd szerepet cserélnek. A párnak az a tagja nyeri a játékot, akinek az óra végén kevesebb hibája lesz a tükörírásban.	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás, szókincsfejlesztés, helyes és kreatív nyelvhasználat szociális: együttműködés, vállalkozói: csapatmunkában történő munkavégzés hatékony, önálló tanulás: a tanulás iránti motiváció folyamatos fenntartása, korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása, tanulás tudatosítása	Kommunikáció	Csoportmunka, közös beszélgetés és páros feladatmegoldás	Papír és írószer
15.	a) Honnan kapta a tükörtojás a nevét? 25 ’ Ezzel a címmel írnak mesét a tanulók négy fős csoportokban a Szóforgó szabályai szerint: a csoport tagjai sorban, az óramutató járásával egyező irányban haladva, tesznek hozzá egy-egy mondatot a többiek által már elkezdett történethez. Ha a történet igényli, többször is körbe mehet a papír. A meséket meghallgatjuk és a tanulók szavazással eldöntik, hogy melyik volt a legötletesebb mese. Megbeszéljük, hogy hogyan könnyebb történetet írni: egyedül vagy csoportosan, s ha csoportosan, akkor Szóforgóban vagy olyan	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás, szókincsfejlesztés, helyes és kreatív nyelvhasználat, helyzetnek megfelelő, meggyőző	kommunikáció	Csoportos munka, közös beszélgetés és értékelés, csoport és egyéni feladatvégzés	Papír és íróeszköz, tükör minden tanulónak

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	módon kooperálva, hogy mindig az mondja a következő mondatot, akinek van ötlete. Mi az előnye és mi a hátránya a Szóforgóban való közös munkavégzésnek? b) Olvasd visszafelé! 15’ A tanulók ugyanazokban a négyes csoportokban dolgoznak. Visszafelé is olvasható szavakat, mondatokat keresnek (pl. kék; Géza, kék az ég.) c) A tükör előtt 5’ Minden tanuló kezében van egy tükör. A tanár irányításával hangképzési gyakorlatokat végeznek, s közben nézik a tükörben.	érvelés, hangképzés vállalkozói: csapatmunkában történő munkavégzés, értékelés szociális: együttműködés, demokratikus döntéshozatal hatékony, önálló tanulás: korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása, tanulás tudatosítása, önreflexió,			
16.	**a) Játsszuk el! 30’** A tanulók négy csoportban dolgoznak. Az alábbiakban megadott címekkel (minden csoport egy-egy címmel) dramatikus történeteket találnak ki és előadják azokat. Reggel a tükör előtt Nem tudták, hogy látom a tükörből Beképzelt ember a tükör előtt Az esküvője reggelén a tükörbe nézett… A bemutatók után az osztály zsűrivé alakul és szavazással eldöntik, hogy melyik előadott történet volt a legjobb. b) Tükörírás 15’ A tanulók párokban játszanak. A tanár által előre elkészített tükörírás-rejtvényt fordítják le. A párnak az a tagja lesz a nyertes, aki előbb készül el a helyes megfejtéssel.	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Művészetek **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás, szókincsfejlesztés, helyes és kreatív nyelvhasználat, helyzetnek esztétikai minőség tisztelete, nem verbális kommunikáció vállalkozói: csapatmunkában történő munkavégzés, értékelés szociális: együttműködés, demokratikus döntéshozatal hatékony, önálló tanulás: **korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása,**	Kommunikáció		

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
17.	**a) Gyűjtsünk szólásokat, közmondásokat! 15'** A tanulók párokban vagy kis csoportokban dolgoznak: a tükörhöz kapcsolódó szólásokat, közmondásokat gyűjtenek (Szólások és közmondások gyűjteményét ajánlott használni). Az a pár győz, amelyiknek több, a többieknél nem szereplő szólást, közmondást talált. **b) Írjunk fogalmazást! 30'** A tanulók 3 csoportban dolgoznak. Minden csoport ugyanazt a mondatot kapja: „A tükör ezer darabra hullott szét.". A feladatuk: minden csoport ír egy történetet. Az egyik csoport a maga által kitalált történet bevezetésébe, a másik a tárgyalásába, a harmadik a befejezésébe teszi be a kapott mondatot. Végén meghallgatjuk a történeteket és megbeszéljük, hogy nehéz/könnyű volt-e a feladat, milyennek találtuk a megoldásokat, melyik történet volt a legjobb.	Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Informatika Kulcskompetenciák: kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás, szókincsfejlesztés, helyes és kreatív nyelvhasználat, esztétikai minőség tisztelete információgyűjtés, feldolgozás szociális: együttműködés, közös értékelés vállalkozói: csapatmunkában történő munkavégzés, értékelés hatékony, önálló tanulás: korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása	Kommunikáció	Pármunka	Szólások és közmondások gyűjteménye, papír és írószer vagy szövegszerkesztő
18.	**Állíts tükröt! 45'** A tanulók párokban dolgoznak. Először az a feladatuk, hogy külön-külön két-két fogalmazást írjanak: „Állíts tükröt magad elé!" és „Állíts tükröt a társad elé!" címekkel. Ha mindketten elkészültek, összevetik a két-két fogalmazást és megbeszélik az ugyanarra a személyre vonatkozó egybeeséseket és eltéréseket. Ezt osztályszintű beszélgetés követi arról, hogy általában hasonlítottak-e az önjellemzések és a párok által adott leírások. Ha igen/ ha nem, mi lehet az oka? Mi volt nehezebb, önmagunkat vagy a társunkat jellemezni? Miért? Milyen típusú tulajdonságok szerepeltek a jellemzésekben? Ezeket honnan tudjuk? Hogyan ismeri meg az ember a társait? Milyen ismeretei vannak saját magáról, és ezek honnan származnak? Mit tanultunk ezen az órán?	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Informatika **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás, helyes és kreatív nyelv-használat, mások megismerésének igénye szociális: önismeret **vállalkozói: csapatmunkában történő munka-végzés, értékelés hatékony, önálló tanulás: korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása, összehasonlítás, tanulás tudatosítása**	Kommunikáció	Egyéni és páros munka, közös beszélgetés	Papír és írószer vagy szövegszerkesztő

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
19.	**a) Amikor a tükör hazudik 30'** A tanulók három csoportban dolgoznak. Fogalmazást készítenek a fenti címmel oly módon, hogy az egyik csoport bevezetést ír, a másik tárgyalást, a harmadik befejezést. Majd ebben a sorrendben olvassák fel az általuk elkészített részeket. Ezt osztályszintű beszélgetés követi: Értékeljük a három részt abból a szempontból, hogy megfeleltek-e a bevezetés, tárgyalás és befejezés kritériumainak, megvoltak-e bennük a jellemző elemek. Majd beszéljük meg, hogy összeállt-e a három rész egy kerek egésszé? Mi kellett volna ahhoz, hogy azzá váljon? Miért nem lehetett úgy megcsinálni az adott feltételekkel? **b) Mire lehetne még használni? 15'** Kérdés: a tükröt mire lehetne még használni a megszokott funkcióján kívül? Az ötletek gyűjtése után ki-ki rajzolja le (esetleg számítógéppel) azt, amelyik a legjobban tetszett neki. Az elkészült rajzokat gyűjtsük össze, rendezzünk kiállítást belőlük, illetve a digitális rajzokat, ha módunkban áll, projektorral vetítsük ki, hogy mindenki kedvére gyönyörködhessen bennük. A legötletesebb munkák alkotóinak igyekezetét tapssal jutalmazhatjuk.	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Informatika **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: szövegalkotás az esztétikai minőség tisztelete szociális: együttműködés, vállalkozói: csapatmunkában történő munka-végzés, értékelés digitális: IKT alkalmazása a gondolkodás, a kreativitás és az innováció területén hatékony, önálló tanulás: IKT- eszközhasználat képességek, kreativitás, fantázia,	Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok	Csoportmunka, közös beszélgetés, egyéni munka	Papír és írószer vagy szövegszerkesztő
20.	**a) Ha én varázstükör lennék! 30'** A tanulók egyéni munkában a fenti címmel készítenek fogalmazást. Meghallgatunk néhány elkészült művet. Ezt beszélgetés követi: az elmúlt órákon különféle módokon készültek történetek, fogalmazások. (szóforgó módszerrel mese, csoportmunkában dramatikus történet kitalálása és bemutatása, ugyannak a mondatnak a belefoglalásával történetírás, pármunkában jellemzés készítése, csoportokban azonos címmel történetrészek megírása, és végül egyéni fogalmazás). Melyik megoldás volt új? Melyik megoldás tetszett a legjobban? Miért? Melyik volt a legkönnyebb? Melyik a legnehezebb? Miért? Hogy jobb/könnyebb/érdekesebb dolgozni egyénileg vagy csoportosan? Miért? **b) Nyelvi rejtvények 15'** Rejtvényfejtés pár- vagy csoportversenyben.	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Informatika **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: szövegalkotás, helyzetnek megfelelős kommunikáció szóban és írásban, vállalkozói: értékelés digitális: IKT alkalmazása a gondolkodás, a kreativitás és az innováció területén hatékony, önálló tanulás: IKT- eszközhasználat képességek, kreativitás, fantázia, a	Kommunikáció	Egyéni feladatmegoldás és csoportos beszélgetés, majd pár-csoportverseny	Papír és írószer vagy szövegszerkesztő

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
		kompetenciák, tudástartalmak, képességek megfelelő ismerete			
21.	**Meghökkentő válaszok 45’** A nyelvi játék párban vagy kis csoportban játszható, fogalmi kapcsolatok létesítése és az érvelés gyakoroltatása a célja. Minden játékos pár vagy csoport három üres cédulát kap. Az egyikre egy tetszőleges kérdést írnak, a másikra a „tükör” szót tartalmazó összetett szavakat. A csapatok húznak a mindenkitől összegyűjtött kérdésekből és szavakból egyet-egyet, majd a harmadik üres papíron oly módon válaszolnak az általuk kihúzott kérdésre, hogy válaszukban szerepel az általuk húzott összetett szó. Minden valamennyire értelmes válasz pontot kap, végül az a csapat győz, amelyik a legtöbb pontot gyűjtötte a játék során. Természetesen – a Tükör projekten kívül – játszhatjuk megkötések nélkül, vagy valamelyik TKT szókincséhez kapcsolva a játékot. A játék végén beszélgetés: A játékban kérdések és válaszok szerepeltek. Mi teszi a kérdést kérdéssé? Milyen a jó kérdés? Van-e minden kérdésre válasz? Milyen a jó válasz? Minden kérdésre van válasz? Van olyan kérdés, amire csak egy válasz lehetséges? Tetszett-e a játék? Miért igen/nem? Melyik volt a legmeghökkentőbb válasz a játék során? Miért? Mit tanultunk ezen az órán?	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: szövegértés és alkotás, fogalmi kapcsolatok létesítése, matematikai: érvek láncolatának követése és értékelése szociális: együttműködés, vállalkozói: csapatmunkában történő munkavégzés, értékelés hatékony, önálló tanulás: kreativitás, fantázia, kérdezéskultúra, tanulás tudatosítása	kommunikáció	Páros vagy kiscsoportos játék és közös beszélgetés	Papír és íróeszköz
22.	**a) Tulajdonnevek keresése 10’** A tanulók párokban dolgoznak. Feladatuk olyan tulajdonnevek keresése, amelyekben előfordul a „tükör” szó. Ehhez használhatják az internetet, telefonkönyvet is. Az a pár győz, amelyik adott idő alatt a legtöbb nevet találta. **1. Tükörszavak keresése 10’** A diákok párokban dolgoznak. Feladatuk az általuk tanult idegen nyelv szótára segítségével tükörszavak keresése. Az a pár győz, amelyik adott idő alatt a legtöbb tükörszót találta.	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Idegen nyelv Informatika **Kulcskompetenciák:** **Kommunikáció: anyanyelvi szövegértés és alkotás, információgyűjtés, feldolgozás idegen nyelvi szókincs-fejlesztés, nyelvi segédeszközök megfelelő használata**	Kommunikáció	Pármunka és egyéni feladatmegoldás, közös beszélgetés	Internet vagy telefonkönyv, szótár

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	2. **Dyslexia prevenció 10’** A tanulók egyéni munkát végeznek. Feladatuk, hogy adott (bármilyen) szövegben húzzák át azt a betűt/formát, ami ugyanolyan, mint a szövegben előforduló első betű/forma. **3. Beszélgetés 15’** Megbeszéljük, hogy miről szóltak az óra feladatai: adott szófaj keresése (intenet használattal), szótárhasználat, dyslexia (ez mit jelent) megelőzése. Melyik miért fontos? Miben segíthetik, illetve a dyslexia miben akadályozza a tanulást?	szociális: együttműködés, vállalkozói: csapatmunkában történő munka-végzés, hatékony, önálló tanulás: IKT-eszközhasználat a kompetenciák, tudástartalmak, képességek megfelelő ismerete, tanulás tudatosítása			
23.	**„Tükrös” memóriajáték 45’** A verbális memóriát fejlesztő játék során a tanulók körben ülnek. Az a feladatuk, hogy az előzőekben gyűjtött, használt „tükör” összetételt tartalmazó főnevekhez tegyenek jelzőket, jelzős szerkezeteket. A játékot kezdő tanulót követő játékosok mielőtt a saját megoldásukat mondanák, megismétlik az előttük elhangzottakat. Aki valamit kifelejt, kiesik a játékból. A második körben a játékot nehezíthetjük azzal, hogy a tanulóknak csukott szemmel kell elismételniük az előttük elhangzottakat. A játék végén beszélgetés: Ez a játék a memóriáról szólt. Mi a szó magyar megfelelője? Milyen módszerrel sikerült megjegyezni az elhangzottakat? Használt-e valaki valamilyen trükkös technikát? Hogyan szoktak memorizálni valamit, amikor tanulnak? Különbözőképpen memorizálnak-e a különböző típusú/ műfajú szövegek (vers, szakszöveg) tanulásakor? Kinek mit könnyebb memorizálnia, vajon miért? Hogyan működik az emlékezet? Nehezítette, vagy könnyítette a játékot, amikor csukott szemmel játszották? Miért? Lehet-e fejleszteni a memóriát? Hogyan? Miért van az, hogy az idősebbek jobban emlékeznek a régebbi dolgokra, eseményekre, mint a közelmúltban történtekre? Csoportokban dolgozva a tanulók találjanak ki más memóriajátékokat a tükrös memóriajáték mintájára. Szavazzák meg melyik a legjobb és próbálják ki azt.	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom **Kulcskompetenciák:** **Kommunikáció: szövegértés és alkotás,** szociális: együttműködés, demokratikus értékelés hatékony, önálló tanulás: a tanulás iránti motiváció folyamatos fenntartása, tanulás tudatosítása, kreativitás, fantázia, memóriafejlesztés, a kompetenciák, tudástartalmak, képességek megfelelő ismerete	Kommunikáció	Közös játék és beszélgetés. Csoportos feladat-megoldás, közös játék.	Papír és írószer
24.	**Sorszámozva 45’** Ez is memóriajáték. Jelen esetben, az előzőekben gyűjtött, használt „tükör” összetételt tartalmazó szavakkal játszunk (pl. 1. tükörtojás, 2. tükörkeret stb.). Készítsünk el egy sorszámokkal ellátott tíz szavas listát. A tanulók párokban versenyeznek. A tanár először felolvassa a sorszámokkal ellátott szavakat,	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom **Kulcskompetenciák:** **Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom	Kommunikáció		Páros verseny, osztályszintű beszélgetés, egyéni munka és közös beszélgetés

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	majd bemond egy sorszámot és a tanulók egyenként dolgozva, felírják egy papírra az emlékeik szerint a sorszámhoz tartozó szót. Mind a tíz számmal és a hozzájuk tartozó szavakkal megcsinálják ugyanezt. A párnak az a tagja nyeri a versenyt, amelyik több szót tudott a sorszámokhoz helyesen párosítani. Második körben ismételjük meg a játékot úgy, hogy a szavakat valamelyik TKT-ból vesszük, vagy teljesen ötletszerűen állítjuk össze. A játék végén beszélgetés: Ez a játék is a memóriáról szólt. Könnyebb/nehezebb volt-e mint a „Tükrös memóriajáték”? Miért? Milyen technikákat alkalmaztak a memorizálásra? Eltért-e ez a „Tükrös memóriajáték” során alkalmazottól? Ha igen, mi lehet ennek az oka? Vannak-e olyan foglalkozások, amelyek gyakorlásakor különösen jó memóriára van szükség? Történt-e valami olyan esemény az életetekben, amire – úgy gondoljátok – örökké emlékezni fogtok? Miért gondoljátok így? Van-e valami, amit soha senkinek nem szabadna elfelejtenie? Hova sorolható ez, ha van ilyen? Egyéni munkában írják le a tanulók a szerintük legfontosabb tíz szót. Beszéljük meg!	**Kulcskompetenciák:** **Kommunikáció: szövegértés és alkotás,** szociális: együttműködés, közös értékek elfogadásának és tiszteletben tartásának kinyilvánítása, mások értékeinek, magánéletének tisztelete, a társadalmi sokféleség tisztelete hatékony, önálló tanulás: a tanulás iránti motiváció folyamatos fenntartása, tanulás tudatosítása, memóriafejlesztés, a kompetenciák, tudástartalmak, képességek megfelelő ismerete			
25. – 32.	**„Tükrös” irodalmi alkotások** **Projektmunka 8 órában** A tanulók 4-6 fős csoportokban dolgoznak. A feladatuk olyan versek, mesék, elbeszélések kutatása, amelyekben szerepet kap a tükör. Az összegyűjtött művek megismerése, közülük három mű kiválasztása. Az egyiket dramatizálva, a másikat pantomimmal, a harmadikat képregény formában kell majd bemutatniuk. Tervezés, előkészítés: megtervezik a művek keresésének, gyűjtésének módját, a felmerülő feladatokat, ezekhez a határidőket és felelősöket rendelnek stb. Végrehajtás: internetes, könyvtári kutatásuk, illetve meglevő ismereteik alapján listát készítenek. A fellelt – rövidebb és a pedagógus véleménye szerint is a korosztályuknak megfelelő – ismeretlen műveket olvasásra elosztják egymás között, majd olvasás után röviden összefoglalva ismertetik egymással. Ennek alapján kiválasztják a három prezentációs formára legmegfelelőbbnek tartottakat, dramatizálják, pantomimként megkomponálják, illetve elkészítik a képregényt.	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Művészetek **Kulcskompetenciák:** **Kommunikáció: szövegértés és alkotás,** helyzetnek megfelelő, érvelés, kritikus és építő jellegű párbeszédre való törekvés, esztétikai minőség tisztelete, nem verbális kommunikáció szociális: együttműködés, demokratikus értékelés vállalkozói: tervezési, szervezési, irányítási, elemzési kommunikációs képesség, a tapasztalatok értékelése, kockázatfelmérés és vállalás, egyéni és csapatmunkában történő	Kommunikáció	Csoportos projektmunka és közös megbeszélés, értékelés	Papír és íróeszköz

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	Bemutatás, értékelés: a csoportok prezentálják különböző alkotásokat. Az osztály zsűrivé alakul és műfajonként megszavazza az első helyezettet. Zárás: beszélgetés a projektmunkáról.	munkavégzés, kreativitás innováció, motiváció, értékelés **hatékony, önálló tanulás: tanulási és élettapasztalatok felhasználása, a kompetenciák, megfelelő ismerete, tanulás tanulása**			
25. – 32.	**„Tükrös" irodalmi alkotások** **Projektmunka 8 órában** Tanulói feldolgozásra javasolt művek: Grimm: Hófehérke és a hét törpe, A szépség és a szörny Várkonyi István: Tükör Pilinszky János: Kalandozás a tükörben Sütő András: Gyermekkorom tükörcserepei Michael Ende: Tükör a tükörben Lewis Carroll: Alíz Csodaországban Andersen: A rút kiskacsa Lázár Ervin: A hétfejű tündér Hókirálynő Trencsényi-Waldapfel Imre: Görög regék – Narhisszosz és Ékhó című rege Aesopus: A húst vivő kutya, A hiú szarvas A háromágú tölgyfa tündére Kiss Anna: A mese születése Móra Ferenc: Tükrös Kata Weöres Sándor: Vásár A kiskutya meg a csont				
33.	**Mesefeldolgozás a gyermekfilozófia módszerével 45'** Az előző projektmunka során ajánlott és a tanulók által fel nem dolgozott művek közül a tanár kiválaszt egyet, amelyet a gyerekfilozófia módszerrel dolgoznak fel: **Gyermekfilozófia/„kérdező közösség"** – Az egyik legjobb módja a kritikai gondolkodás fejlesztésének. A módszer amellett, hogy kooperatív, önismeret- és önbizalom-növelő, motiválja a tanulókat, megtanít kérdezni, a problémákat felismerni, kultúráltan vitatkozni, egymásra figyelni, szöveget értelmezni és alkotni, lényeget kiemelni, érvelni, a fogalmakat pontosítani, definiálni. A	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom **Kulcskompetenciák:** **kommunikáció: szövegértelmezés, szöveg-** értés, helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, vita, kritikus és építő jellegű párbeszédre való törekvés, fogalmak pontosítása, definiálása.	**Kommunikáció**	Közös együttműködés, vita, beszélgetés	

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	módszert alkalmazva a tanár új szerepbe kerül: facilitátorként maga is részese, egyik szereplője a beszélgetésnek, aki csak akkor veszi át az irányítást és csak addig, amikor és amíg az a beszélgetés során (esetleges elakadásakor) feltétlenül szükséges. A kérdező közösség módszerének jellemzői: o Ülésrend – mindenki láthasson mindenkit (kör vagy patkó alakban célszerű ülni) o Gondolatébresztő szöveg (mese, történet vagy szakszöveg), film, újságcikk, színdarab, kép vagy akár az osztályban történt eset, amelyből a beszélgetés, vita kiindul o Mindenki által elfogadott szabályok pl.: egyszerre csak egy beszél, nem lehet kinevetni a másikat, nem lehet közbeszólni, amíg a másik beszél, a véleményt, álláspontot meg kell indokolni. o Kérdezés: mindenki kérdezhet, de nem kötelező kérdezni, egyetlen kérdést sem lehet buta kérdésnek tekinteni stb. A kérdések, megvitatandó témák összegyűjtése után közösen választják ki, hogy melyekkel szeretnének foglalkozni. A beszélgetés az adott témáról addig tart, amíg van még megvitatandó kérdés, probléma. o Gondolkodási idő – mindig elég időt kell hagyni arra, hogy a tanulók végiggondolhassák a feltenni kívánt kérdéseket, illetve érvelhessenek a vita során. o Összegzés – a vita végén mindig át kell tekinteni a vita gondolatmenetét, a legfontosabb csomópontjait, álláspontokat és azt is, hogy mit tanultak belőle.	**Szociális: demokratikus, etikus és toleráns viselkedés, egymásra figyelés, együttműködés** **hatékony, önálló tanulás: kérdezéskultúra, kritikus gondolkodás és tanulás, probléma felismerés és megoldás**			
34.	**a) Szituációs gyakorlatok 30’** A tanulók négy csoportban dolgoznak. Mind a négy csoportnak ugyan az a feladata: eljátsszák, az alábbi szituációkat: Anya veszekszik velem, mert mindig a tükör előtt állok Eltörtem nagymama tükrét, amit a déditől örökölt Véletlenül megláttam a karácsonyi ajándékomat a tükörből Egy kis állat nekimegy a tükörnek, keresi mellette, mögötte a másikat.	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Művészetek **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: szövegértés és -alkotás, helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, kritikus és építő jellegű párbeszédre való törekvés, esztétikai minőség tisztelete, nyelvi segédeszközök használata,	Kommunikáció Mindennapi életünk	Csoportos munka, közös értékelés, majd pármunka	Internet

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	Az osztály zsűriként értékeli, hogy melyik szituációt melyik csoport oldotta meg a legötletesebben. **c) Más nyelveken 15’** A tanulók párban dolgoznak és adott idő alatt a lehető legtöbb nyelven, az internet segítségével, összegyűjtik a „tükör” szót.	nem verbális kommunikáció szociális: együttműködés, demokratikus értékelés **hatékony, önálló tanulás: korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása, munkavégzés másokkal együttműködve**			
35.	**Fantáziajáték tükörrel 30’** A tanulók egyéni munkát végeznek. Választhatnak a feladatok között: Meséld el egy nehéz napodat, ha te a következő helyeken vagy tükör: A nagymama konyhájában A barátnőd szobájában A tanári szobában Az apukád dolgozószobájában A leírt művek közül témánként néhányat meghallgatunk. A legjobbakat tapssal jutalmazzuk. Majd megbeszéljük, hogy mi volt különleges a feladatban. Szokták-e mások helyébe képzelni magukat? Milyen esetekben nem ártana, ha ilyet tennének? Miért fontos, hogy empatikusak legyünk? Mi a különbség az empátia és a tolerancia között? Jó-e, ha a kettő együtt jár? **Tükörjáték 15’** Az osztályt két részre osztjuk (**A** és **B** csoport), az **A** csoport a tanár tükörképe, az ő mozgását utánozza, a tanárral szemben áll. A tanár háta mögött áll a **B** csoport és az **A** csoportot utánozza. (Amikor a gyerekek már rutinosabbak, akkor ezt a feladatot több csoportban is végeztethetjük.) Végén beszélgetés: melyik csoportnak volt nehezebb dolga? Miért?	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Informatika **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: szövegértés és -alkotás, esztétikai minőség tisztelete, nem verbális kommunikáció szociális: együttműködés, értékelés, empátia, tolerancia hatékony, önálló tanulás: korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása, munkavégzés másokkal együttműködve, a tanulás tudatosítása	Kommunikáció	Egyéni feladatmegoldás és közös beszélgetés, csoportmunka és megbeszélése	Papír és írószer vagy számítógép
36.	**Az emlékezés is tükör 45’** A tanulók feladata, hogy bizonyos ideig megfigyelt tárgyakat – azok letakarása után – akár szóban, akár írásban leírjanak. Többször is megismételhetjük, egyre növekvő számú tárggyal.	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Informatika **Kulcskompetenciák:** **Kommunikáció: szövegértés és**	Kommunikáció Tér és idő	Egyéni munka, közös beszélgetés, egyéni munka	Papír és írószer vagy számítógép

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	A beszélgetést kezdjék azzal, hogy nehezedett-e a feladat a tárgyak növelésével? Miért? Van-e és hol lehet az emlékezés határa? Majd folytassák a megbeszélést „Az emlékezés is tükör” kijelentés értelmezésével. Mindenképpen térjenek ki arra, hogy torz tükör-e az emlékezés? Igaza lehetett-e Adynak, amikor „megszépítő messzeség”-ről írt? Milyen dimenziókban értelmezhető a „messzeség”? Mindkettőnél elképzelhető a megszépítés? Végül írjanak fogalmazást a tanulók „A legszebb emlékem” címmel. Néhányat hallgassunk meg az elkészült alkotásokból.	**-alkotás, helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, kritikus és építő jellegű párbeszédre való törekvés** szociális: hatékony kommunikáció, különböző nézőpontok figyelembe vétele és megértése **hatékony, önálló tanulás: figyelemösszpontosítás, korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása, a tanulás tudatosítása**			
37.	**„Tükör” pantomim 25’** Az osztály öt önként jelentkező tagja lesz a zsűri. A többiek a következő feladatot kapják: Játszd el pantomim játékkal, hogy egy hatalmas tükörrel a kezedben kell haladnod egy sűrű erdőben egy kerítés padkáján az iskola folyosóján egy sötét, szűk padlástérben A tanulók egymás után, egyenként bemutatják az általuk választott megoldást, amiket a zsűri minden tagja külön-külön 1-10-ig pontoz, és csak az eredményhirdetéskor hoz nyilvánosságra. **„Tükör” jelenet 20’** Hat – tíz fős csoportokban adjanak elő a tanulók egy rövid jelenetet, amelynek az utolsó mondata: „… Mindegy mit mutat a tükör, én akkor is szeretem őt.” Szavazzák, meg, hogy melyik volt a legjobb megoldás, és beszéljék meg, hogy miért az.	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: szövegértés és -alkotás, esztétikai minőség tisztelete, nem verbális kommunikáció szociális: együttműködés, értékelés, hatékony, önálló tanulás: korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása, munkavégzés másokkal együttműködve, a kompetenciák, tudástartalmak, képességek megfelelő ismerete	Kommunikáció	Csoportmunka és közös beszélgetés	

6. évfolyam

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	**Folytatjuk a** Tükör projekt**et. Az elmúlt tanévben magyar/kommunikáció órán foglalkoztunk a tükörrel. Most nézzük meg, hogy mit kezdhetnénk a tükörrel „**matematika órán”**?** **a) Pacával 25’** A tanulók párokban vagy csoportokban dolgoznak. Minden pár/csoport kap egy rajzlapot, és egyik felére csinál egy tinta/festék pacát, majd a lapot félbehajtva rányomja a másik felét. A kinyitott lapok megszárítása után az összes rajzot sorszámozzuk, majd a tanár sorban egy-egy percig felmutatja azokat. A párok/csoportok a felmutatás közben leírják, hogy mi jutott eszükbe a pacáról, majd címet adnak a képeknek. Minden olyan cím, amit a pár/csoport meg tud indokolni pontot kap, az a pár/csoport győz, amelyiknek a legtöbb pontja van. A játék végén először párban, majd osztályszinten beszélgetés a feladat megoldásáról: Mi volt a feladat ebben a játékban? Mi volt érdekes benne? Okozott-e nehézséget valami? Melyik volt a legötletesebb cím? Miért? Hogy jön ez a játék a tükör projekthez? Keressék ki a papír két oldaláról azokat a részeket, amelyek annyira hasonlítanak, mintha tükörképek lennének! Hogy jön ez a játék a matematikához és a művészetekhez?	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Művészetek Matematika **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció szociális: együttműködés, egymásra figyelés, hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, összehasonlítás, feladat-megoldás elemzése matematika Érvek láncolatának követése és értékelése	Kommunikáció Szabályok	Páros vagy csoportos játék és osztályszintű beszélgetés	Rajzlap, tinta vagy festék
	b) Tépéssel, nyírással 20’ A tanulók párokban dolgoznak. Minden pár kap elegendő papírt. Az a feladatuk, hogy minél többféle különböző, esztétikus alakzatot készítsenek a négyrét hajtott papírból tépéssel, vagy nyírással. Adhatnak fantázianevet az elkészült műveknek, amelyekből kiállítást is rendezhetünk. A játék végén először párban, majd osztályszinten beszélgetés a feladat megoldásáról: Mi volt a feladat ebben a játékban? Mi volt érdekes benne? Okozott-e nehézséget valami? Mit látunk, ha kihajtjuk a papírokat?	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Matematika **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció szociális: együttműködés, egymásra figyelés,	Kommunikáció Szabályok	Páros feladatmegoldás és osztályszintű beszélgetés	Papír, olló

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	Halványan ceruzával rajzolják be a tükörtengelyt! Mire jönnek rá? (Ez mindig a hajtás vonala) Mit jelent a szimmetria? Hol találkoznak szimmetriával? Hogy jön ez a játék a tükör projekthez/matematikához? Mit tanultunk?	hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, összehasonlítás, feladat-megoldás elemzése matematika Érvek láncolatának követése és értékelése			
2.	**a) Hajtogatással 30'** A tanulók párokban vagy csoportokban dolgoznak. Minden pár/csoport kap elegendő papírt. Az a feladatuk, hogy minél többféle szimmetrikus alakzatot készítsenek a papírból hajtogatással. Az a pár/csoport győz, amelyik adott idő alatt a legtöbb (különböző) alakzatot készítette. A játék végén először párban, majd osztályszinten beszélgetés a feladat megoldásáról: Mi volt a feladat ebben a játékban? Mi volt érdekes benne? Okozott-e nehézséget valami? Melyik volt a legötletesebb alakzat? Hogy jön ez a játék a tükör projekthez/matematikához? Mit tanultunk? **b) Tükrösség felismerése 15'** A tanulók csoportban dolgoznak. Feladatuk, hogy gyűjtsenek minél több olyan dolgot, amelyre a jellemző a tükrösség (nagybetűk, számok, tárgyak, saját test). Az a csoport győz, amelyik több olyan dolgot talált, ami a többieknél nem szerepel. A játék végén beszélgetés: Mi volt a legmeglepőbb felfedezés? Hogy jön ez a játék a matematikához? Mit tanultunk?	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Matematika **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció szociális: együttműködés, egymásra figyelés, hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, összehasonlítás, feladat-megoldás elemzése matematika Érvek láncolatának követése és értékelése	Kommunikáció Szabályok	Páros vagy csoportos feladatmegoldás osztályszintű beszélgetés, csoportos játék, osztályszintű beszélgetés	Papír és írószer

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
3.	**a) Hibás tükörképek kiválasztása, kijavítása 20'** A tanulók párokban dolgoznak. Mindegyik pár ugyanazokat a képeket és hibás/nem hibás tükörképeiket kapja. Feladatuk az, hogy minél rövidebb időn belül szétválasszák a hibás és nem hibás tükrözéseket és megtalálják/kijavítsák a hibákat. Az a pár győz, amelyik a legrövidebb időn belül találja meg/javítja ki az összes hibát. A játék végén először párban, majd osztályszinten beszélgetés a feladat megoldásáról: Mi volt a feladat ebben a játékban? Melyik hibát volt a legnehezebb megtalálni? Miért? volt a legötletesebb alakzat? Mire volt szükség a feladat gyors megoldásához? Hogy jön ez a játék a matematikához? Mit tanultunk? **b) Számalkotás – tükörszámok 25'** A tanulók egyénileg dolgoznak. Feladatuk: adott időn belül minél több tükörszámot alkotni. Az a tanuló győz, aki a legtöbb hibátlan tükörszámot alkotta? A játék végén beszélgetés a feladat megoldásáról: Mik azok a tükörszámok? Miért hívjuk így őket? Hány tükörszámot lehetséges alkotni? Mit jelent a végtelen? Milyen más végtelen dolgot tudnak még említeni matematikában és azon kívül? El lehet-e képzelni a végtelenséget? Ha igen, hogyan? És milyen véges dolgokat ismernek matematikában és azon kívül? Mit tanultunk?	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Matematika **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció szociális: együttműködés, egymásra figyelés, hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, összehasonlítás, feladat-megoldás elemzése matematika Érvek láncolatának követése és értékelése	Kommunikáció Tér és idő Szabályok	Páros feladatmegoldás osztályszintű beszélgetés, egyéni feladatmegoldás és osztályszintű beszélgetés	Tükrözött képek Papír és írószer
4.	**a) Rajzok tükörtengelyének keresése 25'** A tanulók párokban dolgoznak. A párok mindkét tagja adott idő alatt különböző szimmetrikus dolgokat rajzol (esetleg számítógéppel), majd rajzokat cserélnek és az a feladatuk, hogy megkeressék és berajzolják a párjuk által készített rajzok tükörtengelyeit. A feladat végén először párban, majd osztályszinten beszélgetés a feladat megoldásáról: Mi volt a feladat ebben a játékban?	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Matematika Művészetek vagy Informatika **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció	Kommunikáció Tér és idő Szabályok	Páros feladatmegoldás osztályszintű beszélgetés, egyéni feladatmegoldás és osztályszintű beszélgetés	Papír és írószer vagy számítógép síkidomok

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	Könnyű/nehéz volt? Miért? Hogy jön ez a játék a matematikához? Mit tanultunk? **b) Síkidomok tükörtengelyének keresése hajtogatással 20'** A tanulók egyénileg dolgoznak. Mindenki ugyanazokat a síkidomokat kapja. Feladatuk: minél előbb megtalálják a tükörtengelyüket, és jelöljék őket hajtogatással. Az a tanuló győz, aki a legelőször hibátlanul elvégzi a feladatot. A játék végén beszélgetés a feladat megoldásáról: Mi volt a feladat a mai két játékban? Melyik volt könnyebb/nehezebb? Miért? Mi az a tükörtengely? Hogy lehetne definiálni? Mit tanultunk?	szociális: együttműködés, egymásra figyelés, hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, összehasonlítás, feladat-megoldás elemzése matematika Érvek láncolatának követése és értékelése			
5.	**Tengelyes tükrözés számítógéppel** A tengelyes tükrözés kiváló játék lehetőségeket biztosít. Tengelyesen tükrös alakzatokat használunk fel a játékban úgy, hogy csak a tükörtengely bal vagy a jobb oldalán látható ábrarészt rajzoljuk meg. A gyerekeknek azt a feladatot adjuk, hogy rajzolják meg minél pontosabban a tükörtengely túloldaláról hiányzó képet. Úgy is játszhatjuk, hogy a gyerekek egymásnak rajzolnak kiegészítendő rajzokat. Készíthetünk vízszintes vagy ferde tengelyre is tükörképet. Nehezíthetjük a feladatot azzal is, hogy nem vonalas ábrát, hanem összetettebb színes képet kell tükrözni (pl. egy fél fej, ember, lepke, bogár stb.) A feladat megoldható, jól szemléltethető interaktív táblán is. A játék végén beszélgetés a feladat megoldásáról: Mik voltak a feladatok? Melyik volt könnyebb/nehezebb? Miért? Mit tanultunk?	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Matematika Informatika **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció szociális: együttműködés, egymásra figyelés, hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, összehasonlítás, feladat-megoldás elemzése	Kommunikáció Tér és idő Szabályok	Páros feladatmegoldás osztályszintű beszélgetés, egyéni feladatmegoldás és osztályszintű beszélgetés	Számítógép, esetleg interaktív tábla

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
		matematika Érvek láncolatának követése és értékelése			
6.	**Vonalak és síkidomok tükrözése** **a)** A tanulók párban dolgoznak. Először egy tükörrel a kezükben tükrözik a vonalakat, majd rajzolják. A feladat végén először párban, majd osztályszinten beszélgetés a feladat megoldásáról: Mi volt a feladat? Milyen jellemzői vannak a vonalak tükrözésének? Mi volt nehéz, könnyű benne? Mire kellett figyelni? Mit tanultunk? **b)** A tanulók párban dolgoznak. Először egy tükörrel a kezükben tükrözik a síkidomokat, majd rajzolják. A feladat végén először párban, majd osztályszinten beszélgetés a feladat megoldásáról: Mi volt a feladat? Milyen jellemzői vannak a síkidomok tükrözésének? Mi volt nehéz, könnyű benne? Mire kellett figyelni? Különbözik-e a vonalak és a síkidomok tükrözése? Mit tanultunk?	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Matematika **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció szociális: együttműködés, egymásra figyelés, hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, összehasonlítás, feladat-megoldás elemzése matematika Érvek láncolatának követése és értékelése	Kommunikáció Tér és idő Szabályok	Páros feladatmegoldás osztályszintű beszélgetés, egyéni feladatmegoldás és osztályszintű beszélgetés	Tükör minden tanulónak Papír és írószer, vonalzó
7.	**Vonalak és síkidomok tükrözése koordináta rendszerben** **a)** A tanulók párban dolgoznak. Először vonalakat tükröznek koordináta rendszerben úgy, hogy mindketten berajzolnak vonalakat üres koordináta rendszerekbe (mindegyikbe egyet-egyet), majd átadják egymásnak a feladatokat megoldásra. (A koordináta rendszer x és y tengelye itt tükörtengely lesz.)	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Matematika **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció	Kommunikáció Tér és idő Szabályok	Páros feladatmegoldás osztályszintű beszélgetés, egyéni feladatmegoldás és osztályszintű beszélgetés	Papír és írószer, vonalzó

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	b) A tanulók párban dolgoznak. Síkidomokat tükröznek koordináta rendszerben úgy, hogy mindketten berajzolnak síkidomokat az üres koordináta rendszerekbe (mindegyikbe egyet-egyet), majd átadják egymásnak a feladatokat megoldásra. A feladatok végén beszélgetés: Mi volt a két feladat? Miben tértek el? Mi volt nehéz, könnyű bennük? Mire kellett figyelni? Milyen jellemzői vannak a vonalak és a síkidomok tükrözésének koordináta rendszerben? Miben tér ez el a tükörtengelyes tükrözéstől? Mit tanultunk?	szociális: együttműködés, egymásra figyelés, hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, összehasonlítás, feladat-megoldás elemzése matematika Érvek láncolatának követése és értékelése			
8.	**Síkidomok szerkesztése körzővel tükörtengelyre** Osztályszintű beszélgetés: Melyik az a síkidom, aminek végtelen számú tükörtengelye van? (kör) Ezután síkidomok szerkesztése tükörtengelyre körzővel. A feladatok végén beszélgetés: Mi volt a feladat? Mi volt nehéz, könnyű benne? Mire kellett figyelni? Mit tanultunk?	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Matematika **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció szociális: együttműködés, egymásra figyelés, hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, összehasonlítás, feladat-megoldás elemzése matematika Érvek láncolatának követése és értékelése	Kommunikáció Tér és idő Szabályok	osztályszintű beszélgetés, frontális munka,	Papír és íróeszköz, körző

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
9.	**Kerület-, terület-számítások** Téglalap, négyzet alakú tükrök kerületének, területének kiszámítása (szöveges feladatok) A feladatok végén beszélgetés: Milyen feladatok voltak? Mi volt nehéz, könnyű bennük? Melyik volt a legkönnyebb/legnehezebb? Mire kellett figyelni? Melyik volt a legérdekesebb? Mit tanultunk ma? Mit tanultunk a tükörrel kapcsolatos matematika órákon?	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Matematika **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció szociális: együttműködés, egymásra figyelés, hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, összehasonlítás, feladat-megoldás elemzése matematika Érvek láncolatának követése és értékelése	Kommunikáció Tér és idő Szabályok	egyéni feladatmegoldás és osztályszintű beszélgetés	Papír és írószer, vonalzó, körző
10-15.	**Most nézzük meg, hogy mit kezdhetnénk a tükörrel** „Mindennapi életünk” **órán?** **A tükör eredete** **Projektmunka 6 órában** A tanulók 4-6 fős csoportokban dolgoznak. A feladatuk a tükör eredetének felkutatása (térjenek a következő kérdések tisztázására: mit használhattak az emberek tükörként, amíg nem volt igazi tükör, kik és hol használtak tükröt először, miből készült akkor, miből készül ma, milyen a tükörrel kapcsolatos néphagyományok, babonák vannak és ezek miből erednek, a különböző népek hitvilágában milyen szerepet tölt be a tükör) és az eredmény prezentálása az általuk kitalált módon. Tervezés, előkészítés: megtervezik a keresés, gyűjtés módját, a felmerülő feladatokat, ezekhez a határidőket és felelősöket rendelnek stb.	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom **Kulcskompetenciák:** **Kommunikáció: szövegértés és alkotás,** helyzetnek megfelelő érvelés, kritikus és építő jellegű párbeszédre való törekvés, esztétikai minőség tisztelete szociális: együttműködés, demokratikus értékelés vállalkozói: tervezési, szervezési, irányítási, elemzési kommunikációs képesség, a	Kommunikáció Mindennapi életünk	Csoportos projektmunka és osztályszintű beszélgetés	Papír és írószer, Internet, könyvtár

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	Végrehajtás: internetes, könyvtári kutatásuk, illetve a meglevő ismereteik alapján válaszokat keresnek a kérdésekre, majd eldöntik, hogy hogyan mutatják be megszerzett ismereteiket a többieknek. Előkészítik a kiválasztott formában a prezentációjukat. Bemutatás, értékelés: a csoportok megtartják a bemutatókat. Az osztály zsűrivé alakul megszavazza az első helyezettet. Zárás: beszélgetés a projektmunkáról, a megszerzett ismeretek összegzése, közös vázlat készítése.	tapasztalatok értékelése, kockázatfelmérés és vállalás, egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés, kreativitás innováció, a célok elérését segítő motiváció és elhatározottság, értékelés hatékony, önálló tanulás: korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása			
16.	**a) Mandala** A tanulók megnéznek különböző mandalákat valamelyik ilyen weblapon (pl. http://mandalas.freeweb.hu/index.html) majd pármunkában, ha megoldható számítógéppel, mandalát készítnek. Jó program található: http://www.girlsgotech.org/mandala.asp. Ha ez nem oldható meg, akkor mandalát színeznek, ehhez színezhető képek nyomtathatók a http://mandalas.freeweb.hu/index.html a színezhető mandalák közül. Majd derítsék ki (internet, könyvtár), hogy kik szerint és mit jelent „a mandala a világegyetem tükre” kijelentés. Beszélgetés a kijelentés értelmezéséről (milyen hitvilághoz kötődik, a meditáció szerepéről a buddhizmusban) Majd tegyenek egy próbát a tanulók: teljes csendben (vagy valami halk, lágy zene mellett) percekig nézzék az általuk készített mandalát, utána mondják el élményeiket, gondolataikat. Majd beszéljük meg, hogy stresszel teli, rohanó világunkban időnként mindenkinek szüksége van egy kis csendes elgondolkodásra. **b) Feng Shui** A tanuló pármunkába (internet, könyvtár) felkutatják, hogy a Feng Shui lakberendezésben milyen szerepet tölt be a tükör? Majd osztályszintű beszélgetés a Feng Shui filozófiai alapjáról tanári problémafelvetés alapján: Ősi kínai bölcsesség, hogy jin és jang egybeolvadásakor keletkezik az életenergia (csí). A jin és a jang az a két erő, amely a világot mozgatja és létezésük egymás nélkül értelmét veszti. Nincsen fény árnyék nélkül, és árnyék sem létezik fény nélkül. A taoista filozófia jelképe a jin-jang kör, amely a világot fenntartó ellentétes erők egyensúlyát szimbolizálja. A teljességhez és harmóniához a jin-jang erőpárnak egyensúlyban kell lennie.	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Művészetek Ember és társadalom **Kulcskompetenciák:** **Kommunikáció: szövegértés és alkotás,** helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, kritikus és építő jellegű pár-beszédre való törekvés, esztétikai minőség tisztelete, szociális: együttműködés, hatékony, önálló tanulás: korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása,	Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok	páros feladatmegoldás és osztályszintű beszélgetés	Papír és írószer, internet vagy színezhető képek és festék, vagy színes ceruzák, tollak, iternet, könyvtár,

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
17-22.	**A tükör szerepe életünkben** **Projektmunka 6 órában** A tanulók 4-6 fős csoportokban dolgoznak. Feladatuk a tükrök szerepének, felhasználási területeinek felkutatása és az eredmények prezentálása. (térjenek ki: milyen foglalkozásokban van szerepe a tükörnek, a tükrözésnek, pl. gyógyításban, csillagászatban, a közlekedésben, iránytájolásban, fotózásban, milyen tükröket ismerünk, milyen tulajdonságai, tükörképei, felhasználási területei vannak) Tervezés, előkészítés: megtervezik a keresés, gyűjtés módját, a felmerülő feladatokat, ezekhez a határidőket és felelősöket rendelnek stb. Végrehajtás: internetes, könyvtári kutatásuk, illetve a meglevő ismereteik alapján válaszokat keresnek a kérdésekre, majd eldöntik, hogy hogyan mutatják be megszerzett ismereteiket a többieknek. Előkészítik a kiválasztott formában a prezentációjukat. Bemutatás, értékelés: a csoportok megtartják a bemutatókat. Zárás: csoportok önértékelését követően, beszélgetés a végzett projektmunkáról, a megszerzett ismeretek összegzése, közös vázlat készítése.	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom, Életvitel és gyakorlati ismeretek Informatika **Kulcskompetenciák:** **Kommunikáció: szövegértés és alkotás,** helyzetnek megfelelő érvelés, kritikus és építő jellegű párbeszédre való törekvés, esztétikai minőség tisztelete, szociális: együttműködés, demokratikus értékelés vállalkozói: tervezési, szervezési, irányítási, elemzési kommunikációs képesség, a tapasztalatok értékelése, kockázatfelmérés és vállalás, egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés, kreativitás innováció, a célok elérését segítő motiváció és elhatározottság, értékelés hatékony, önálló tanulás: korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása	Kommunikáció Mindennapi életünk Tér és idő Szabályok	Csoportos projektmunka és közös beszélgetés, értékelés	Papír és írószer, internet, könyvtár
23.	**Tükör kísérletek** A tanulók párokban vagy kis létszámú csoportokban dolgoznak. Minden pár/csoport más-más kísérletet végez el. Kísérletek: Varázsképek előállítása Fénytörési kísérletek A sík, homorú és domború tükör tulajdonságai A tükör és a tér kapcsolata	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Ember a természetben **Kulcskompetenciák:** **Kommunikáció: szövegértés és alkotás,** helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, kritikus és építő jellegű pár-beszédre való törekvés, esztétikai minőség tisztelete,	Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	Páros vagy kiscsoportos feladatmegoldás és osztályszintű beszélgetés	Eszközök a kísérletekhez

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	A periszkóp működése A kaleidoszkóp működése Tűzgyújtás tükörrel A feladat végén osztályszintű beszélgetésben beszámolnak az általuk végzett kísérletről és a szerzett tapasztalatokról: mi volt új, mi volt könnyű/nehéz, mi volt érdekes, mit tanultak az órán.	szociális: együttműködés, demokratikus értékelés vállalkozói: tervezési, szervezési, irányítási, elemzési kommunikációs képesség, a tapasztalatok értékelése, kockázatfelmérés és vállalás, egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés, kreativitás innováció, a célok elérését segítő motiváció és elhatározottság, értékelés hatékony, önálló tanulás: korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása, a tanulás tudatosítása, különböző eszközök használata			
24.	**a) Fényjelek 30’** A tanulók párokban dolgoznak. Tükör és zseblámpa segítségével kikísérletezik a jeladás technikáját. Majd közös jelrendszert alkotnak, kipróbálják, és egymásnak bemutatják. A feladat végén osztályszintű beszélgetés a végzett munkáról, annak nehézségéről, a fényjeleknek az életben játszott múltbéli és mai szerepéről. Mit tanultunk a feladatból? Milyen kapcsolata van a ma tanultaknak a kommunikációban tanultakhoz? **b) Játék a földgömbön 15’** A tanulók párokban játszanak. Ha az egyenlítő a tükörtengely, mi a tükörképe Budapestnek, Londonnak, New Yorknak … Az a pár lesz a nyertes, amelyik az összes „tükörképet” leghamarabb megtalálja, és párba állítva listázza. A feladat végén osztályszintű beszélgetés: Mit tanultunk a feladatból? Miért jó földgömböt, térképet nézegetni? Miért jó utazni?	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Ember a természetben Földünk – környezetünk **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: helyzetnek megfelelő kommunikáció szociális: együttműködés, egymásra figyelés, hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, feladat-megoldás elemzése, különböző eszközök használata	Kommunikáció Mindennapi életünk Tér és idő Szabályok	Páros feladatmegoldás és osztályszintű beszélgetés	Tükör és zseblámpa páronként Földgömb páronként

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
25.	**Mi jut eszünkbe? 30'** Osztályszintű beszélgetés a következőkről: Mi történik, ha a sötét szoba ablakára kintről rásüt a nap? Hogyan használják a környezetvédelmi szakemberek a tükröt a madárfészkek megfigyelésére? Hogyan kapcsolhatók össze az „újság" és a „tükör" szavak? (nyomdai tükör és újságnevek, címek, tükrözik-e az újságok a valóságot) Tükör-e a visszhang? Tükörkép-e az árnyék? (Tükrözzünk különböző árnyképeket!) Mit tanultunk a mai órán? Mi volt a legérdekesebb? **Önarckép 15'** A tanulók egyénileg dolgoznak. Az a feladatuk, hogy rajzolják le magukat egy torz tükörben. A feladat végén közös beszélgetés: Mi volt érdekes/újszerű/nehéz a feladatban? Mi a karikatúra? Miben különbözik egy portrétól? Lehet-e karikatúrának nevezni, amit most mi csináltunk? Milyen sajtótermékekben találunk karikatúrákat? Mit tanultunk a feladatból?	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Művészetek Ember a természetben **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció, esztétikai minőség tisztelete hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, feladat-megoldás elemzése	Kommunikáció Mindennapi életünk Tér és idő Szabályok	osztályszintű beszélgetés, egyéni feladatmegoldás és közös beszélgetés	Papír és rajzeszköz
26-36.	**Tükör a művészetekben** **Ötletroham** A tanulók kis csoportokban dolgoznak. Feladatuk: gondolkodjanak el azon, hogy a művészetek mely területén van fontos szerepe a tükörnek! Ezt közös beszélgetés követi. **Önarckép tükörből** A tanulók egyénileg dolgoznak, az a feladatuk, hogy készítsenek önarcképet tükör segítségével. Az elkészült művekből kiállítást rendezünk, szavazással kiválaszthatjuk a legjobban sikerült képeket. **Kutatási feladat** A csoportok az a feladatuk, hogy (könyvtár, internet segítségével) keressenek olyan festményeket, amelyek önarcképek, és a festő tükörből készítette őket és olyan festményeket, amelyeken tükör, tükörkép ábrázolás található!	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Művészetek Informatika **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció, esztétikai minőség tisztelete szociális: együttműködés, egymásra figyelés, hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, kreativitás, feladat-megoldás	Kommunikáció Mindennapi életünk	Csoportmunka és osztályszintű beszélgetés, egyéni feladat-megoldás és közös értékelés, csoportos munkavégzés és közös beszélgetés	Papír és írószer, Internet, könyvtár

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	A keresés eredményeit a csoportok prezentálják, ezt beszélgetés követi: nehéz/könnyű volt-e a feladat, milyen keresési stratégiákat állítottak fel (pl. milyen kulcsszavakkal, hogyan kerestek az interneten), melyik vezetett eredményre, melyik nem, miért, melyik kép tetszett a legjobban, miért.	értékelése, elemzése, keresési stratégiák elemzése, Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség: művészi önkifejezés			
26-36.	**Tanároknak segítségül:** Néhány ismert példa a tükör, tükörképek ábrázolására Reneszánsz: Jan Van Eyck: Az Arnolfini házaspár Robert Campin: Keresztelő Szent János a donátorral Tintoretto: Zsuzsána és a vének Jean Gouyon: Diane de Ooitiers portréja Barokk: Georges de la Tour: Magdolna Velázquez: Vénusz tükörrel Rubens: Vénusz a tükör előtt Vermeer van Delft: Levelet olvasó lány nyitott ablaknál, Fiatal nő gyöngysorral Impresszionizmus: Manet: A Folies-Bergére bárja Degas: Táncosnő öltözőjében XX. század: Van Gogh: Van Gogh szobája Arles-ban Pierre Bonnard: Akt tükör előtt Georges Rouault: Nő tükör előtt Pablo Picasso: A múzsa Kowalski: Mesures á prendre				

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
26-36.	**Építészet, belső építészet, lakberendezés** A tanulók ugyanazokban a csoportokban dolgoznak. Kutatómunkát végeznek a „Tükröződések, tükörszimmetriák, ornamentika az építészetben, belső építészetben, lakberendezésben” témakörben, majd bemutatják az általuk felfedezetteket. **Tükörfestés** A tanulók párokban végzik a feladatot: tükröt festenek üvegfestékkel saját elképzeléseik szerint. Az elkészült alkotásokat kiállítjuk. Az osztály zsűrivé alakul és pontozással értékeli a műveket. A helyezetteket tapssal ünnepeljük. **Beszélgetés** „A művészet a valóság visszatükrözése.” Mit jelenthet ez, hogyan értelmezhető. Vitát is rendezhetünk a kérdésről, hogy helytálló-e ez a kijelentés.	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Művészetek **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció, esztétikai minőség tisztelete szociális: együttműködés, egymásra figyelés, közös értékelés hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, érvelés, vitakultúra Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség: művészi önkifejezés	Kommunikáció Mindennapi életünk	Csoportos kutatómunka, páros feladatmegoldás, közös értékelés, osztályszintű beszélgetés, vita	Internet, könyvtár, páronként tükrök és üvegfesték
26-36.	**Tükörkeret készítése** A tanulók egyéni munkában különböző anyagokból (nemezből, agyagból, papírból) készítenek tükörkeret. Az elkészült alkotásokat kiállítjuk. Az osztály zsűrivé alakul és pontozással értékeli a műveket. A helyezetteket tapssal ünnepeljük. **Kritika** Közös beszélgetés: Mit tükröz a kritika? Mi a kritika szerepe a művészetekben? Mit adnak a kritikák az olvasó, a moziba, kiállításra, színházba stb. járó ember számára? Szoktak-e kritikát olvasni? Csoportmunkában keressenek olyan sajtótermékeket, amelyekben van kritikai rovat. Olvassanak el különböző műfajokról szóló kritikákat, beszéljék meg, hogy miről szólt, mit tudtak meg belőle, majd egyéni munkában írjanak egy kritikát egy általuk kiválasztott bármilyen műfajú műről. Egy-egy elkészült kritikát közösen meghallgatunk.	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom Művészetek Életvitel és gyakorlati ismeretek **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció, vállalkozói: tervezési, szervezési, a tapasztalatok értékelése, kockázatfelmérés és vállalás, egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés, kreativitás	Kommunikáció Mindennapi életünk	Egyéni munka és közös értékelés, osztályszintű beszélgetés, csoportmunka, egyéni munka és közös beszélgetés, csoportos feladatvégzés és közös értékelés	különböző anyagok (nemez, agyag, papír) Könyvtár, Számítógép

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	Végül beszélgessünk arról is, hogy mi a kritika szerepe az emberi kapcsolatokban. **Újságtervezés** A tanulók csoportmunkában „Suli tükör” címmel újságot terveznek (rovatokat, költségeket, feladatokat, felelősöket, határidőket stb.) Összeállítják az első szám tartalmát, prezentálják az elkészült produktumokat. Ezt az elvégzett feladat nehézségéről, újszerűségről, érdekességéről szóló beszélgetés követi. Végül az és megszavazza az első helyezettet.	innováció, a célok elérését segítő motiváció és elhatározottság, értékelés szociális: együttműködés, egymásra figyelés, közös értékelés hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, összehasonlítás, feladat-megoldás elemzése			
37.	**„Tükör” témazáró** A témazáró órán közös beszélgetésben próbáljuk meg feleleveníteni, hányféle szempontból, hányféle módon közelítettük meg a „tükör” témát az elmúlt másfél évben. Gondolták-e ezelőtt, hogy egy ilyen egyszerű, hétköznapi tárgy mennyi mindenhez kapcsolódik, kapcsolható, hány összefüggésben és műfajban tárgyalható? Meg lehetne ezt csinálni más dolgokkal is? Milyen általánosítható, más tanulási folyamatban is hasznosítható tudásra, képességre, gondolkodási és tanulási technikára tettünk szert a Tanulás- és gondolkodásfejlesztés órák során?	**Műveltségi területek:** Magyar nyelv és irodalom **Kulcskompetenciák:** kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció, kritikus és építő jellegű párbeszédre való törekvés szociális: együttműködés, egymásra figyelés hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, összehasonlítás, feladat-megoldás elemzése értékelés, korábbi tapasztalatok beépítése	Kommunikáció	osztályszintű beszélgetés,	

III. ÉRTÉKELÉS

1. A tudás és képességterületek értékelése a tanulói kompetenciák fejlődének nyomon követését és visszajelzését jelenti. Ezen belül fontos a kulcsfogalmak adott szinten való értelmezése és a tudásrendszer építéséhez feltétlenül szükséges összefüggések ismerete. A tanulási folyamatban végzett értékelés célja nem a lexikális ismeretanyag elsajátításának ellenőrzése, hanem az egyes kompetenciaterületek terén jelentkező fejlődés segítése. Az értékelés folyamatosan tájékoztatja a tanulókat a készségeik és képességeik fejlődéséről is,

személyre szabottan bemutatva a továbblépés lehetőségét. Az értékelés kiemelt szempontja a tanuló személyiségében bekövetkező változások figyelemmel kísérése. Ez magában foglalja a tanulónak az adott témához való viszonyulását, a személyiségét jellemző érték- és attitűdváltozást. Az értékelés során viszonyítunk az adott tudás és képességterületben megfogalmazott célokhoz, figyelembe veszzük a tanulási folyamatot, tanulásszervezési kereteket, és a tanuló személyiségében bekövetkezett változást.

2. A tudás és képességterületek tanulási folyamata nem uniformizált, lineárisan építkező tananyag elsajátítás, hanem személyes tudásépítés, ezért az értékelésben nélkülözhetetlen a diagnosztikus helyzetelemzés.
Fontos, hogy csak olyan követelményt támasszunk a tanulókkal szemben, amely fejlettségi szintjükkel, meglévő tudásukkal összhangban van, és amelyben a fokozatosság elve, az ösztönző nevelő hatás érvényesül. Fontos, hogy az értékelés, kedvező pedagógiai feltételek között, a tanulókkal közösen történjen, kiegyensúlyozott tanítási – tanulási folyamat részeként.

3. Tegyük világossá tanulóink előtt, hogy milyen elvárásaink vannak munkájukkal kapcsolatban. Az értékelés során fel kell keltenünk az érdeklődést, segítenünk kell a tanulót önmaga megismerésében, a tudás megszerzésének értelmezésében, az információk kritikus kezelésében.

4. Félévkor és évvégén az értékelés a „részt vett” bejegyzéssel történik, de az iskola ennek kiegészítéseként szöveges értékelést is alkalmazhat. Az alábbiakban – a TKT-k két csoportját megkülönböztetve – ehhez adunk ajánlást.

Gondolkodás- és tanulásfejlesztés, Mindennapi életünk, Kommunikáció

1.	Hallott és olvasott szöveg értése	
		A tanuló a hallott és olvasott szövegekből a lényeges közléselemeket pontosan érti, az összefüggéseket felismeri.
		A tanuló a hallott és olvasott szövegekből a lényeges közléselemeket rávezető kérdések segítségével érti, az összefüggések felismeréséhez segítségre szorul.
2.	Szövegalkotás	
		A tanuló közlésében szabatosan fogalmaz, a tanulás folyamán megismert fogalmakat mondatokba építve pontosan használja. Képes az árnyalt kifejezésekre, szóhasználata választékos.
		A tanuló szövegalkotásában pontatlanul használja a megismert fogalmakat, a fogalmak kifejtésében bizonytalan.
3.	Információkeresés, gyűjtés, feldolgozás	
		A tanuló érdeklődéssel kutatja az újabb és újabb információkat, a kereséshez igénybe veszi az internetet. Az ismeretek gyűjtéséhez minden lehetséges információhordozót igénybe vesz. Az ismereteket képes rendszerbe szervezni.
		A tanuló érdeklődéssel fordul az új ismeretek felé, az információk gyűjtéséhez és rendszerbe szervezéséhez segítséget igényel.
4.	Érvelés, vitakészség	
		A tanuló képes saját gondolatait, érzéseit tárgyilagosan megfogalmazni, érvekkel alátámasztva közölni környezetével. Érvelésében a logikai összefüggések kifejtésére törekszik.
		A tanuló gondolatainak megfogalmazása során többnyire saját érzéseire hagyatkozik, a vita során nehezen találja meg azokat az érveket, melyek a tárgyilagos véleményformáláshoz szükségesek.
5.	Kritikai gondolkodás	
		A tanuló képes kritikán alapuló helyes döntések, állítások meghozatalára, céltudatos ítéletalkotásra, melyben megjelenik a bizonyítékokra, fogalmakra való hivatkozás. Ismereteit képes önállóan elemezni, rendszerezni, és értékelni.
		A tanuló segítséget igényel a helyes döntések, állítások meghozatalához, rávezető kérdésekkel tud ítéletet alkotni. Ismeretei elemezését, rendszerezését, értékelését segítséggel tudja megoldani.
6.	Kommunikáció, önkifejezés	
		A tanuló képes saját gondolatait, érzéseit, véleményét, jogait megfogalmazni, választékos szóhasználattal környezete tudomására hozni.

		A tanuló saját gondolatait, érzéseit, véleményét, jogait nehezen tudja megfogalmazni, környezetével való ismertetésükhöz bátorításra szorul.
7.	Tanulás	
		A tanuló érdeklődéssel, aktívan vesz részt azokban a tanulási folyamatokban, melyek gondolkodásra késztetik, saját ötletei, gondolatai vannak, elmélyülten kutat egy adott témában. Az ismeretek megszerzésében önálló. Képes saját tanulásával kapcsolatos ítéleteket alkotni.
		A tanulási helyzetekben kevéssé motivált, nehezen vonható be ezekbe a folyamatokba. A tanuláshoz, az ismeretek megszerzéséhez, azok feldolgozásához folyamatos segítségre van szüksége.
8.	Elemzési képesség	
		A különböző helyzeteket, jelenségeket, ismereteket a tanuló képes elemezni, az azonosságokat és különbségeket felismerni, ezeket csoportosítani és új összefüggések szerint rendezni.
		A különböző helyzeteket, jelenségeket, ismereteket a tanuló segítséggel tudja elemezni, az azonosságokat és különbségeket nehezen azonosítja.
9.	Önértékelés, felelősségvállalás, felelős részvétel	
		A tanuló saját szerepét, munkáját képes tárgyilagosan értékelni, tévedéseit elismeri, döntéseit vállalja.
		A tanuló saját szerepének értékelésekor szeret a környezetére hivatkozni, tévedéseit, saját felelősségét nem vagy csak segítséggel, rávezetés útján ismeri fel.
10.	Jövőkép, elhatározottság, céltudatosság	
		A tevékenykedtető feladatok megoldásakor a tanuló határozott elképzeléssel lát a feladathoz, az egyes lépéseket megtervezi, az elérendő célt megfogalmazza.
		A feladatokban, tevékenységekben a tanuló ötletszerűen vesz részt.
11.	Másokkal való együttműködés, részvétel csoportban	
		A tanuló a tevékenységekben aktívan és felelős módon vesz részt, figyel társaira, véleményüket megkérdezi, meghallgatja, ötleteivel segíti a csoportok munkáját.
		A tanuló a csoportos tevékenységekbe nehezen vonható be, véleményét nem, vagy csak kérdezés után mondja el.
12.	Demokratikus magatartás	
		A tanuló mérlegeli társai véleményét, döntéseit, saját jogainak kulturált formában szerez érvényt. A szabályok ismeretében él jogaival, a korlátokat tiszteletben tartja. A közösségi együttélési szabályokat önmagára nézve betartja.
		A tanuló kevésbé figyel társai véleményére. Cselekedeteiben nem mindig van tekintettel környezetésre, a közösségi együttélési szabályok betartása nehézséget jelent számára.
13.	Informatikai ismeretszerzés képessége	
		A tanuló magabiztosan, céltudatosan használja az informatikai eszközöket az ismeretszerzés folyamatában, ismeri és használja a keresőprogramokat, érti az ismeretek megszerzésének logikai összefüggéseit.
		A tanuló bizonytalan a digitális információk kezelésében, az informatikai eszközöket az ismeretszerzés folyamatában csak felhívásra, rávezetés útján használja.

Tér és idő, Szabályok, Szülőföldünk

1.	Természeti világ alapelveinek ismerete	
		A tanuló megfelelő értelmezésekkel rendelkezik az anyagi világ felépüléséről, működésének alapelveiről, képes ezek önálló, logikus megfogalmazására.
		A tanuló többé-kevésbé megfelelő értelmezésekkel rendelkezik az anyagi világ felépüléséről, működésének alapelveiről, de ezek önálló megfogalmazására nehézkesen, helyenként pontatlanul képes.
2.	A tanulási folyamatokban megismert technológiák előnyeinek és korlátainak megértése	
		A tanuló adott szinten képes értelmezni a megismert technológiák, műszaki megoldások előnyeit és korlátait, fejlesztési folyamatát az előzmények és a jövőbeli lehetőségek figyelembe vételével. Képes életkorának megfelelően érvelni az előnyök és korlátok, társadalmi kockázatok kérdésében. Probléma feladatok megoldásában figyelembe veszi a környezet- és egészségvédelmi szempontokat.
		A tanuló általánosságban képes értelmezni a megismert technológiák, műszaki megoldások előnyeit és korlátait. A fejlesztési folyamatról alkotott képe gyakran nélkülözi az előzmények és a jövőbeli lehetőségek figyelembe vételét. Tanári segítséggel rávezethető az életkorának megfelelő érvelésre az előnyök és korlátok, társadalmi kockázatok kérdésében. Probléma feladatok megoldásában segítséggel képes figyelembe venni a környezet- és egészségvédelmi szempontokat.
3.	A megismert technológiáknak társadalomra gyakorolt hatásainak azonosítása	
		A tanuló képes a környezetszennyező jelenségek azonosítására, a jelenségek káros hatásainak felismerésére, van elképzelése, hogy saját környezetében hogyan tudná mérsékelni a környezet szennyezését. Ismeri a napi szinten előforduló problémákat.
		A tanuló képes a környezetszennyező jelenségek azonosítására, a jelenségek káros hatásait nem tudja felmérni.
4.	Természettudományos és műszaki műveltség alkalmazása problémamegoldás során	
		A tanuló a problémák azonosítása és megoldása során képes mozgósítani a tudományos gondolkodás és gyakorlati módszertár elsajátított elemeit. Hatékonyan alkalmazza az anyagi világról, a tudományos megismerésről és a műszaki fejlesztésről felépített tudását, kiaknázza készségei és képességei nyújtotta lehetőségeket. Motivált a számára fontos problémák megoldására, figyelembe véve társadalmi szempontokat is.
		A tanuló a problémák megoldása során segítséggel képes a tudományos gondolkodás és gyakorlati módszertár elemeinek alkalmazására. Az anyagi világról, a tudományos megismerésről és a műszaki fejlesztésről felépített tudása esetenként kiegészítésre szorul. Készségei és képességei megfelelőek, de nem minden esetben mozgósítja azokat hatékonyan a feladatok végrehajtásában. A problémák megoldása során nem mindig képes figyelembe venni társadalmi szempontokat.
5.	Természettudományos és műszaki műveltséget igénylő döntések meghozatala	
		A tanuló képes a birtokolt tudás, készség és képességrendszer valamint attitűdkészlet alkalmazására a mindennapi életben felmerülő természettudományos és műszaki jellegű döntési helyzetek kezelésében. Képes felelősségteljes és megalapozott egyéni döntések meghozatalára, aktív szerepet vállal környezetében a közösségi döntések befolyásolásában.
		A tanuló segítséggel képes a birtokolt tudás, készség és képességrendszer valamint attitűdkészlet alkalmazására a mindennapi életben felmerülő természettudományos és műszaki jellegű döntési helyzetek kezelésére. Egyéni döntései nem minden esetben felelősségteljesek, megalapozottak. Megfelelő irányítással képes közreműködni környezetében a közösségi döntések meghozatalában.
6.	Az emberi tevékenység természetre gyakorolt hatásának ismerete	
		A tanuló érdeklődéssel figyeli az emberi tevékenység természetre gyakorolt környezeti hatását, felismeri saját felelősségét. Képes egy általános problémát saját valós környezetére értelmezni, van érvekkel alátámasztott véleménye, megoldási elképzelése, melyben meglévő kompetenciáit is felhasználja.
		A tanuló csak adott probléma megoldásakor foglalkozik az emberi tevékenységnek a természetre gyakorolt hatásaival, az általános problémát nem fogalmazza meg saját környezetére vonatkozóan.

7.	Azonosulás a fenntartható fejlődés fogalmával	
		A tanulónak vannak elképzelései a fejlődés fogalmáról, meglévő kompetenciái alapján képes ítéleteket alkotni, következtetéseket levonni. Képes a természet, társadalom és gazdaság viszonyrendszerében gondolkodni. Belátja a Föld erőforrásainak végességét, a jelenlegi fejlődési folyamatok fenntarthatatlanságát. Képes alternatívák, megoldási javaslatok felvázolására, személyes döntéseit ezek alapján igyekszik meghozni. Aktívan részt vesz a fenntarthatóságot szolgáló kezdeményezésekben, akciókban.
		A tanuló konkrét feladatok esetében irányító kérdések alapján foglalkozik a fejlődés fogalmával, meglévő tudását csak segítséggel képes ítéletalkotásban, következtetésekben alkalmazni. Felkéréssel, megbízással bevonható a fenntarthatóságot szolgáló kezdeményezésekbe, akciókba. Érti a Föld erőforrásinak végessége és a jelenlegi fejlődési folyamatok ellentmondását, de nincs elképzelése a probléma kezelésére.
8.	Gazdaság működése	
		Képes annak azonosítására, hogy egyes feladatoknál az ismert tevékenységi sorrendtől való eltérés különböző eredményekre vezet, így nem teszi egyértelművé a feladatok megoldásában a tevékenységek sorrendjét. (családi gazdálkodások)?
		Csak segítséggel tud a megismert tevékenységi sorrendtől elszakadni, az eltérő tevékenységi sorrend hatásait felismeri.
9.	Az idő fogalma, jövőkép	
		A tanulónak van jövőképe, képes fantáziavilágot alkotni a jövőbeli időben, ismeri az elmúlt idő fogalmát, képes a játékos időutazásra. Jól ismeri az idő egységeit, és könnyedén tud számításokat végezni. Képes felismerni a jelen és a jövő közötti kapcsolatot, pl. a fenntartható fejlődés kérdésében.
		A tanulónak csak közeli jövőképe van, csak társas feladatokban képes fantáziavilágot alkotni a jövőbeli időben, ismeri a elmúlt idő fogalmát, képes a játékos időutazásra. Ismeri az idő egységeit, egyszerű számításokat tud elvégezni.
10.	A tér fogalmának értelmezése	
		A tanuló a valós térbeli mozgások megfigyelése alapján képes tájékozódni a 3 dimenziós térben. Fantáziavilágában rendelkezik elképzeléssel, összehasonlítással a mikrovilág és a kozmikus mérettartomány nagyságrendjeiről. Érti a korszerű tájékozódási eszközök használatának előnyeit. Meglévő ismereteit felhasználva alkotó módon képes a térben tervezési feladatokat megoldani. Rajzok alapján könnyedén tud szerkezeteket összeállítani.
		A tanuló a valós térbeli mozgások megfigyelése esetén is csak segítséggel, rávezető kérdések alapján tud a térben tájékozódni. Ismeri, de nem tudja képzetekben, összehasonlításokban megjeleníteni a mikro- és makrovilág nagyságrendjeit. Ismeri a korszerű tájékozódási eszközöket. Meglévő ismereteit korlátok között képes térbeli tervezési feladatoknál felhasználni. Rajzok alapján segítséggel tud szerkezeteket összeállítani.
11.	Normatudat, a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése	
		A tanuló a szabályok kialakításában aktívan vesz részt, kritikai észrevételeivel segíti a szabályok megalkotását, igyekszik betartani azokat, érti, hogy a szabályok a közösségben való együttműködés kereteit jelentik.
		A tanuló elfogadja az osztály és iskolai közösség szabályait, kritikai észrevétel nélkül próbálja betartani azokat.
12.	A vallási és etnikai csoportok kulturális sokszínűségének megértése	
		A tanuló érdeklődéssel fordul az iskolai közösségekben, a környezetében előforduló, sajátjától eltérő vallási közösségek, etnikai csoportok szokásai felé. Más csoportok szokásait tiszteletben tartja, törekszik arra, hogy megtalálja az együttműködés lehetséges formáit.
		A tanuló elfogadja az iskolai közösségekben, a környezetében előforduló, sajátjától eltérő vallási közösségek, etnikai csoportok szokásait. Más csoportok szokásait tiszteletben tartja, magatartásában az elfogadó szerep jelenik meg.
13.	A helyi, a nemzeti, az európai és az egyetemes kulturális örökség tudatosítása	
		A tanuló keresi, kutatja a helyi közösségek és tágabb népcsoportok szokásainak gyökereit, művészi alkotásait, érdeklődéssel vizsgálja a régi korok kultúráját, szívesen barangol a régi történelmi korokban.
		A tanuló csak esetlegesen érdeklődik helyi, a nemzeti, az európai és az egyetemes kulturális örökségünk iránt.

2. számú melléklet a 34/2008. (XII. 12.) OKM rendelethez

KERETTANTERV AZ EGYSÉGES, ISKOLAOTTHONOS, SZAKASZOS (EPOCHÁLIS) OKTATÁSHOZ

ÁLTALÁNOS RÉSZ

A NAT 2007. évi módosítása a kulcskompetenciák fejlesztését az oktató-nevelő munka alapfeladataként határozta meg. Azonban a tradicionális tantárgyszerkezetben, az évszázados iskolai munkarendben, a tanulói aktivitást nélkülöző tanulásszervezési eljárásokkal működő iskola nem kedvez a NAT implementációjának, a szemléletváltásnak. Azok az oktatási intézmények, amelyek igyekeznek a XXI. század kihívásainak megfelelni, a NAT új előírásait érvényesíteni, számos nehézséggel küzdenek, s viszonylag kevés közvetlen támogatást kapnak a változtatáshoz.

Jelen tanterv – a jogi és tartalmi szabályozó eszközök biztosította keretek között – javaslatot tesz az iskola hagyományos működési mechanizmusainak átalakítására, a differenciáltabb – s reményeink szerint – hatékonyabb tanulásszervezésre, az eredményesebb nevelésre.

A kerettanterv alapvető célja, hogy
- széles körben, iskolatípustól függetlenül, hasznosíthatóvá tegye a hazai alternatív iskolák szakmai tapasztalatait;
- illetve lehetőséget biztosítson a tanterv szemléletének, tartalmi és módszertani elemeinek az intézményi sajátosságokhoz igazítható adaptálására.

A tanterv a mit, mikor, miért mellett megjeleníti a hogyan kérdéskörét is, azaz a hagyományos tantervi előírásokon kívül – célok, feladatok, követelmények – munkarendi ajánlásokat is tesz, továbbá mintákat nyújt – az adaptációt segítve – a megvalósítás módjára is. Jelen dokumentum sajátos megoldási javaslatai miatt, néhány elemében közelebb áll a programtanterv műfajához, aminek alapvető oka, hogy az iskola paradigmaváltása ma elsősorban módszertani, és kevésbé tartalmi kérdés. A tanterv jellege, szemlélete, tartalma segítheti az NFT I-ben kifejlesztett kompetencia alapú programcsomagok széles körben való elterjesztését is.

A KERETTANTERV JELLEMZŐI

1. Egységes, a teljes tankötelezettséget átfogó tanterv

A NAT – a 18 éves korig tartó tankötelezettség teljes képzési időszakára – előírja a fejlesztési célokat és a követelményeket. Jelen kerettanterv biztosítja, hogy ezen az úton az iskola „végigvigye” a tanulókat az érettségiig vagy a szakmai képzettségig:
- iskolai karrierjük megtörése nélkül,
- a tanulók életkori sajátosságaihoz igazodva,
- lehetővé téve az integrált képzést, a helyi tantervben szabályozott módon.
- Jelen kerettanterv három önálló pedagógiai szakaszt különít el, megvalósításukat a három szakaszt egységbe foglaló, koherens helyi pedagógiai program keretei között írja elő. A három szakaszt egységbe foglaló pedagógiai program azonban nem okvetlenül egyetlen intézményben, hanem – a meglévő intézményi infrastruktúra felhasználásával – kistérségi iskolahálózatok, összehangolt programú „iskolabokrok” együttműködésében valósulhat meg.
- Az egységes iskola a folyamatos együtt haladás lehetőségét biztosítja – az általános képzés idejére – belső felvételi eljárások nélkül, de nem követeli meg az intézmények összevonását, önállóságuk megcsorbítását.

1–6. évfolyam
Alapozó – bevezető, kezdő – szakasz
A tanterv egységesen kezeli a képzés – NAT által meghatározott – első három szakaszát. A hosszabb idő lehetővé teszi az eltérő haladási ütemű, életkorú tanulók együtt tanulását, az óvodából iskolába való átmenet megkönnyítését, valamint az alapképességek stabilizációját. Az alapképességek fejlesztésére fordított idő meghosszabbítása mellett a tanterv a szaktanári rendszer – a hagyományoshoz képest – későbbi, lassúbb, fokozatos bevezetését ajánlja, javasolja az osztálytanítós rendszer egész szakaszra való fenntartását. Ez a megoldás, túl a napi együttlétből fakadó

személyesebb tanár-diák viszonyon, egyben elősegíti az aktuális tanulócsoporthoz való hatékonyabb alkalmazkodást, a rugalmasabb helyi tervezést, az eltérő hosszúságú tananyagegységek kialakítását.

7–10. évfolyam
Fejlesztő, általános műveltséget megszilárdító szakasz
Az általános műveltséget közvetítő, a kulcskompetenciák stabil beépülését elősegítő, szaktárgyi rendszerben tanító képzési szakasz. Alapelvnek tekinti és előírja valamennyi tanuló együtt tanítását a 10. évfolyam végéig. A hosszabb, stabil alapozó szakaszra építve elkerüli az általános műveltséget közvetítő szakasz megkettőződését, az eltérő felkészültségű, különböző adottságú tanulók számára szakasz végén elágazó képzési irányokat ajánl.

11 (12)–12 (13). évfolyam
Kultúraközvetítő, pályaorientációs, szakképző, illetve érettségire felkészítő szakasz
Célja szerint – egyéni motivációkra építve – a munkába állásra, felsőfokú tanulmányokra való felkészítésre, a tudatos életpálya-építésre készíti fel a tanulókat.

A kerettanterv csak általános, közismereti tantárgyi programokat ajánl. Nem tartalmazza a 11 (12)–12 (13). évfolyam szakképzési részét, de lehetővé teszi, sőt ajánlja az egy intézményen belüli elágazást a 10. évfolyam után. Ennek oka részben a szakképzés differenciált, szakmai, helyi sajátosságokhoz jobban igazodó jellemzői, valamint a szakképzés kötöttebb tantervi szabályozása. A 10. évfolyamot követően kínálható a kerettantervi mellett, szakiskolai, szakközépiskolai tanterv és érettségit követő szakképzés is.

A közoktatási törvény lehetővé teszi a középiskolákban a nyelvi előkészítő év megszervezését. A kerettanterv nem tesz ajánlást erre a tanévre, de lehetővé teszi egy nyelvi előkészítő év tantervének beillesztését. Javasoljuk, amennyiben a helyi tantervnek megfelel, a 11. évfolyamon a második idegen nyelv intenzív oktatását.

2. Iskolaotthonos, egész napos iskola

A közoktatási törvény vonatkozó passzusainak alkalmazásával a kerettanterv **kiterjesztett iskolafunkciót ajánl** a felhasználónak. A hagyományos gyakorlattól eltérően az egyéni tanulást, illetve a gyakorlást is az iskolai oktatás-nevelés részének tekinti. Ezért – az 1–10. évfolyamon – a tanulók egész napos ellátásban részesülnek, ami egyben azt is jelenti, hogy az iskolai feladatellátás részének tekinti a napközi otthonos, illetve tanulószobai időszakot is, ezzel lehetővé teszi – a munkarend rugalmas, differenciált alakítását.

A kerettanterv – az iskola szocializációs funkciójának növelését – kiemelt célként kezeli; az iskolát a felnövekvő generációk szociális tereként tételezi, az étkezés, a pihenés, a sport, a játék, a művészet színtereként értelmezi. Ezek a feladatok feltételezik a nyitott, helyi társadalomba illeszkedő intézményt, a szoros kapcsolatot a szülőkkel, a civil társadalmi szervezetekkel. A közösségi funkció egyben a település kulturális életében való közvetlen részvételt „365 napos nyitva tartást” is feltételez. A differenciált szolgáltatások feltétele, hogy a törvénybe foglalt egységes iskola tartalmazza az általános, a közép és az alapfokú művészeti iskola jogi, szakmai, infrastrukturális feltételeit egyaránt (kerettanterv ez utóbbi programelemet – tekintettel a kötött tantervi szabályozásra – nem tartalmazza).

3. Szakaszos (epochális) képzés

A kerettanterv a tanulók életkorához, életritmusához, iskolai időfelhasználásához igazította a feladatok ütemezését, tervezését. A képességfejlesztés, ismeret-, érték- és normaközvetítés feladatait a tanulók terhelhetőségének figyelembevételével a napi, heti és éves – szükséges és lehetséges – időfelhasználásnak rendeli alá, s azt figyelembe véve tervezi a tantárgyba sorolást, a tanítás-tanulásszervezési kereteket, követelményeket egyaránt.

A pedagógiai elvű cél-, tevékenység- és követelménytervezésben – a képzés nagyobbik részére (7–10. évfolyam) – **ciklusos, szakaszos tanítás- tanulásszervezést ajánl.** A tanterv kiemelten kezeli az időre vonatkozó ajánlásokat, előírásokat. A célok, feladatok, követelmények mellett az idő ritmusát, éves, heti, napi beosztását a pedagógiai ciklusokhoz igazítja. Javasolja, hogy a helyi tantervek készítése során, az éves heti és napi munkarend tervezése előzze meg a tantárgyba sorolást, a tanulás-tanítás kereteinek kialakítását, az ismeretközvetítési és képességfejlesztési célok, követelmények meghatározását.

A tanulás-tanítás tervezésének, szervezésének talán a legfontosabb feladata és nehézsége az idő felhasználásának tervezése az iskolában. Kiemelten fontos jól megtervezni a tanulók iskolai óraterhelését, a közös és egyéni tanulásra

fordítandó idejét. Az időfelhasználás nem csupán a vállalt feladatokra fordított idő korlátai miatt, hanem a tanulók életkori sajátosságaihoz való igazodás okán is számos nehézségbe ütközik.

A kerettanterv az alábbi időbeosztási rendszert ajánlja

- A tanterv 6-8 hetes tanítási egységekből álló tanévre, illetve több tanéven átívelő pedagógiai ciklusokra tervez. A 6-8 hetes tanítási egységekben minden 8(9). hét tanítási szünet, függően a rendeletben meghatározott ünnepek, iskolai szünetek adott évi előírásaitól. Az egyes tanítási szakaszokban a tanulási-tanítási egységek hosszát az adott feladat szakmai követelményei, a tanulók életkori sajátosságai, illetve iskolaszervezési feltételek határozzák meg
- Az egész évben változatlan, de naponta különböző tantárgyakat tartalmazó „órarend" helyére, stabil, naponta változatlan **munkarend kerüljön**, amely az egyes ciklusokkal váltja különböző tantárgyakat, feladatokat.
- Az egyes tevékenységek kialakítása során alapelv legyen a minden napos közös munka az iskolai idő alatt, kivéve, ha az adott tevékenység szakmai követelményei kifejezetten más eljárást követelnek. A tanulók az egyes tanítási heteken belül stabil munkarenddel, naponta lehetőleg változatlan/ismétlődő tevékenység-formában tanuljanak.
- A tanulók stabil napi munkarendje változatos módon tartalmazza különböző tanulás-tanításszervezési kereteket, az eltérő képességekhez igazodó tevékenységeket, az individuális és a közösségi funkciókat, valamint az egyéb együttműködési formákat.

4. Differenciált tanulásszervezés

A tananyagot a tanterv

- a tananyagtartalom jellegétől,
- optimális elsajátíthatóságától,
- a tanulók életkori sajátosságaitól függően

eltérő tanulás-, tanításszervezési keretekre – tantárgy, komplex projekt, témahét – és differenciált napi időfelhasználásra – tanórabeosztás, projektóra-beosztás – tervezi. Ez egyben azt is jelenti, hogy a tradicionális tantárgyi keretek helyére nem műveltségterületek, hanem a tanulás-tanítás szervezési kereteihez rendelt tananyagegységek kerültek.

A kerettanterv – az iskola kiterjesztett funkciójának megfelelően – kiemelt feladatként határozza meg a tanulási képességek, a szociabilitás, az együttműködési képességek fejlesztését. Ezért a kooperatív technikák alkalmazását, a horizontális tanulást, a projektoktatást a tanulási motiváció megteremtésének eszközeiként kezeli. Ezek a módszerek, eljárások, technikák ugyanis lehetővé teszik a tanulói aktivitást, a több irányú kommunikációt, a tanulók megismerésére számos lehetőséget biztosítanak, segítve ezzel a személyre szabott fejlesztést. Támogatják ezen túl az olyan attitűdök kiépítését mint: a segítő és kezdeményező magatartás, a felelősségtudat.

A kerettanterv tanulás jelentését kiterjeszti, és minden tevékenységformára értelmezi. **A tantárgyba sorolás meghatározó alapelve** – kivált az első két pedagógiai szakaszban – **az adott tevékenység kompetenciafejlesztési, pedagógiai funkciója**, természetesen igazodva a NAT műveltségterületeihez, az adott szaktudomány szakmai követelményeihez. Az egyes tantárgyak differenciált kompetenciafejlesztési feladatokat látnak el, így tanítási egységek tananyagtartalmait az adott differenciált célok határozzák meg.

A kerettanterv lényegi eleme – nem pusztán módszertani ajánlás – az időfelhasználással, illetve a munkarenddel kapcsolatos javaslat. Az új típusú tananyagtartalmak elsajátítása, a kompetencia elvű tanítás nem valósítható meg a tradicionális 45 perces, homogén korcsoportban tartott, XIX. századi szaktudományokhoz kötődő tantárgy-szerkezetben és időstruktúrában, illetve ennek újrafogalmazása nélkül. A tanítás- tanulásszervezésnek igazodnia kell a különböző tantárgyak szakmai sajátosságaihoz, az adott feladat elsajátításának, rendszerezésének, gyakorlásának időigényéhez, a gyerekek életkorához.

5. A tantervi egységeknél alkalmazott tanítás- és tanulásszervezési keretek

- **Epocha**

Egy lezárt témakört feldolgozó tanulási egység. A kerettanterv megjelöli az epochálisan szerveződő tantárgyakat. Egy tanulócsoport minden napos tanórai foglakozásaiból áll. Az epochális tanórai foglalkozás hossza tipikusan jogszabályi rendeletben meghatározott két tanítási tanóra. (A kerettanterv ajánlata, hogy munkarendileg a 85 perces foglalkozásokkal hatékonyabban használható). A nem szakrendszerű oktatásban a

témakör pedagógiai, szakmai céljai határozzák meg az epocha hosszát. A szakrendszerű oktatásban a kerettantervi ajánlás szerint egy epocha tipikusan három hét hosszúságú (15 tanítási nap) a tantárgyi epochák ciklikusan váltják egymást. Az epochák a tantervi egységben meghatározott követelményeknek megfelelő kontrollal záródnak.

- **Projekt**

Egy adott tantervi fejlesztési cél elérése érdekében,
- egy kijelölt témakör keretén belül,
- meghatározott időkeretben,
- a tanár és a tanulók közös célmeghatározásával és
- közös tevékenységével,
- konkrét – legtöbbször tárgyiasult – eredménnyel járó tanulás.

A kerettanterv megkülönböztet:

a) **éves projektet**, amelyet horizontális (osztály, tanulócsoport) vagy vertikális korcsoportba szerveződve, tanári irányítással, heti 1-2 alkalommal végeznek a tanulók;

b) **témahetet,** amelyben egy adott homogén korcsoportban (osztály, tanulócsoport), egy közösen meghatározott cél, akár egy tantervi témakör tanulása érdekében, egy tanítási hét egészében, egész napos elfoglaltsággal, tanári animációval végeznek a tanulók;

c) **komplex projektet**, amelyet tipikusan az alapozó szakaszban, a nem szakrendszerű oktatás részeként, kiemelt kompetenciafejlesztési cél érdekében az epochánál meghatározott időkeretben tanulnak a tanulók. A komplex projekt több műveltségterület tananyagtartalmát ötvözi.

- **Tradicionális tanítási óra**

Azok a tananyagtartalmak, amelyeknek szakmai követelményei és/vagy pedagógiai céljai ezt szükségesség teszik, tanítási órákban szerveződnek. Ilyenek tipikusan az anyanyelvvel, idegen nyelvvel, testneveléssel foglalkozó területek vagy az alsóbb évfolyamokon a számolási-logikai képességeket alapozó tevékenységek, amelyek az optimális készség-képességfejlesztés érdekében az időbeli folyamatosságot igénylik.

A tanterv harmadik. pedagógiai szakaszt – a tanulás folyamatában betöltött funkciója miatt – egységesen tradicionális órakeretekben ajánlja szervezni.

AJÁNLOTT TANÍTÁS-, TANULÁSSZERVEZÉSI KERETEK

	1–6. évfolyam	**7–10. évfolyam**	**11–12. évfolyam**
Tradicionális óra	6–8 hetes tervezés	6–8 hetes tervezés	Folyamatos tervezés
Projekt	Ciklusonként egy komplex projekt 1–4. évf. Témahét 3 5–6. évf.	Éves projekt Évi 4 témahét	Éves projekt Évi 4 témahét
Epocha	5–6. évf. ciklusonként 4	Ciklusonként 4	Nincs epocha

A TANÍTÁS-, TANULÁSSZERVEZÉSI KERETEK HETI IDŐTERVE

Megnevezés	**1–2. évfolyam óra/hét**	**3–4. évfolyam óra/hét**	**5–6. évfolyam óra/hét**	**7–8. évfolyam óra/hét**	**9–10. évfolyam óra/hét**	**11.(12.)–12.(13.) évfolyam óra/hét**
Tradicionális órák	11	12	7	14	15/16	20/30 választástól függően
Epocha/projekt	5	5	10	10	10	0
Sport, játék, testnevelés	10	10	5	5	5	3
Közös nyitás	5	5	2,5	1,25	1,25	1,25
Étkezés	5	5	5	5	5	5
összesen	16+20	17+20	17+12,5	24+11,25	25+11,25	20/30+9,25
Témahét eltérő munkarend			3 témahét/év	4 témahét/év	4 témahét/év	3–4 témahét/év

AJÁNLOTT TANTÁRGYI TANÓRAKERETEK

A táblázat az órák éves mennyiségét mutatja meg.

- A kerettanterv a három pedagógiai szakasz sajátos céljaihoz igazította a tevékenységformákat és időszükségletüket.
- Mind a tanulásszervezési ciklusokat, mind a tantárgyakat tematikusan tervezi, és így is jeleníti meg.
- Az időfelhasználás igazodik a tanulók életkorához.
- A kerettanterv témakörönként a témától függően határozta meg a szükséges órafelhasználást.
- 37 tanítási héttel tervez.
- Heti kötött óraszámmal tervez, de az adott témakörök óraszámszükséglete ettől estenként, kis mértékben eltérhetnek.
- A kezdő szakasz komplex projektjét rugalmasan, a témától, helytől, gyerekektől függően napi 2–4 órában ajánlja szervezni, esetenként egész tanítási napot javasol felhasználni.
- Az epochális órák alkalmanként 85 perces órákkal minden napos közös munkával szerveződnek.
- A témahetek egész napos elfoglaltsággal terveznek.
- Az epochális és a témahetekben szerveződő tevékenységek időszükségletét hetekben adjuk meg.
- A tradicionális tanórák alkalmanként 45 perces órákban, hetente meghatározott óraszámban szerveződnek, ezért ezeknek a tantárgyaknak az éves óraszámát adjuk meg.

1–6. évfolyam

MEGNEVEZÉS	1. ÉVF.	2. ÉVF.	3. ÉVF.	4. ÉVF.	5. ÉVF.	6. ÉVF.	ÖSSZES ÓRA
Epocha/projekt							
Komplex projekt	36 hét	37 hét	33 hét	33 hét			1470
Ember a természetben					15 hét	15 hét	300
Művészetek					22 hét	22 hét	440
Ének-zene		1 hét	4 hét	4 hét			160
Anyanyelv és kommunikáció					3 hét	3 hét	60
Ember és társadalom					13 hét	13 hét	260
Matematika					15 hét	15 hét	300
Tradicionális órákban szervezett tárgyak							
Magyar nyelv és irodalom	275	275	222	185			957
Anyanyelv és kommunikáció					96	90	186
Angol nyelv			120	126	120	120	486
Matematika	185	148	148	148			629
Testnevelés/játék	185	185	185	185	170	170	1080
Összes óra/hét (rugalmas, helyi tervezéssel)	*5 epochális óra*	*5 epochális óra*	*5 epochális óra*	*5 epochális óra*	*10 epochális óra*	*10 epochális óra*	
	16 tradicionális	*16 tradicionális*	*17 tradicionális*	*17 tradicionális*	*12 tradicionális*	*12 tradicionális*	

7–10. évfolyam

MEGNEVEZÉS	7. ÉVF.	8. ÉVF.	9. ÉVF.	10. ÉVF.	ÖSSZES ÓRA
Epochák					
Természetismeret	15 hét	15 hét	15 hét	15 hét	600
Irodalom	14 hét	12 hét	13 hét	13 hét	520
Rajz és vizuális kultúra	7 hét	7 hét	7 hét	7 hét	280
Társadalomismeret-történelem	15 hét	15 hét	15 hét	15 hét	600
Matematika	15 hét	15 hét	15 hét	15 hét	600
Tradicionális órákban szervezett tárgyak					
Anyanyelv és kommunikáció	66	66	66	66	264
Angol nyelv	132	132	132	132	528
2. idegen nyelv					
Ének-zene	66	66	33	33	198
Társadalomismeret-Együttéléstan	66	66	66	66	264
Számítógép használat	33	33			66
Gépírás- szövegszerkesztés			99		99
Informatika				132	132
Testnevelés-sport	99	99	99	99	396
Projektek					
Vállalkozás				33 alkalom	66
Sportszakosztály	33 alkalom	33 alkalom	33 alkalom	33 alkalom	264
Témahetek (pl. elsősegély, fogyasztóvédelem)	4 hét	4 hét	4 hét	4 hét	
Összes óra/hét	*11 epochális óra*	*11 epochális óra*	*11 epochális óra*	*12 epochális óra*	
	14 tradicionális óra	*14 tradicionális óra*	*15 tradicionális óra*	*16 tradicionális óra*	

Az összehasonlíthatóság érdekében tradicionális órákban számolva.

A második idegen nyelv bevezetésére a kerettanterv a nyelvi-kommunikációs évet ajánlja. Ott, ahol ilyen évet nem tartalmaz a program, a második idegen nyelv a 11–12. évfolyamon választható.

11(12)–12(13). évfolyam

Előírt tárgyak	Emelt szint	Középszint	Megjegyzés
Matematika	6 óra/hét	4 óra/hét	
Anyanyelv és kommunikáció	2 óra/hét	1 óra/hét	
Irodalom	4 óra/hét	3 óra/hét	
Történelem	5 óra/hét	3 óra/hét	
2. idegen nyelv		5 óra/hét	Nyelvi-kommunikációs év nélkül
Angol nyelv	5 óra/hét	Célnyelvi kultúra 3 óra/hét	Középszint, 10. évfolyamon zárul
Testnevelés	3 óra/hét	3 óra/hét	
Választható érettségi tárgyak (példák)			
Fizika	5 óra/hét	3 óra/hét	
Biológia	5 óra/hét	3 óra/hét	
Kémia	5 óra/hét	3 óra/hét	

Előírt tárgyak	Emelt szint	Középszint	Megjegyzés
Földrajz	5 óra/hét	3 óra/hét	
Rajz és vizuális kultúra	5 óra/hét	3 óra/hét	
Ének-zene	5 óra/hét	3 óra/hét	
Informatika	3 óra/hét		Középszint, 10. évfolyamon zárul
Helyi tantervben meghirdetett tárgyak	5 óra/hét	3 óra/hét	
Témahét	4 hét	3 hét	

Éves órakeretek

Megnevezés	11(12). évf.	12(13). évf.	*Összes óra*
Kötelező tantárgyak			
Matematika	132–198	116–174	*248–372*
Anyanyelv és kommunikáció	33–66	29–58	*62–124*
Irodalom	99–165	87–145	*186–310*
Történelem	99–165	87–145	*186–310*
Angol nyelv	165	145	*310*
2. idegen nyelv	165	145	*310*
Testnevelés	99	87	*186*
Témahét	20 nap	15 nap	
Választható tantárgyak (példák)			
Rajz és műalkotások elemzése	99–165	87–145	*186–310*
Kémia	99–165	87–145	*186–310*
Fizika	99–165	87–145	*186–310*
Biológia	99–165	87–145	*186–310*
Földrajz	99–165	87–145	*186–310*
Informatika	99	87	*186*
Minimális kötelező óra/hét	23	23	
Minimális kötelező óra/év	726+4 témahét	638+3 témahét	

MÓDSZERTANI AJÁNLÁS

Az iskola tudásközvetítési monopóliuma – különösen az informatika térhódításával megszűnt. A gyerekek egy „jobb agyféltekés”, folytonos aktivitásra és interaktivitásra serkentő, „ingerkereső” környezetből jönnek (lásd a tömegkommunikáció folyamatos nézői reakciókat kérő, elváró programjaitól az internetes fórumokig.) Manapság nem csupán mindenről, de mindenhol megnyilvánulhat az, aki akar. És az iskola szempontjából külön kihívás, hogy ezek a vélemény- és válaszkérő ingerek kibocsátóit nem elsősorban a demokrácia lehetőségei, hanem zömmel üzleti megfontolások vezérlik.

Ebben a világban az iskolának értelmeznie, illetve újra kell definiálnia szerepét, hogy támogatást adhasson növendékeinek, illetve segítse őket abban, hogy ne legyenek kiszolgáltatottak, hogy képesek legyenek önállóan és tudatosan adekvát válaszokat keresni életproblémáik megoldásához. Ehhez elengedhetetlen, hogy az iskola tanítás-tanulásszervezési formái rugalmasabbak és adekvátabbak legyenek a tanítási tartalmakhoz, a tanulók életkori sajátosságaihoz, valamint, hogy az ismeretközvetítés és -feldolgozás mikéntje, azaz a tanulás-tanítás módszerei, eljárásai, technikái és eszközei nagyobb teret adjanak a tanulók részvételének és önkifejezésének. A fentiek megvalósulása nem csak az ismeretek tartalmát, mennyiségét és belső struktúráját, az alkalmazott módszereket érintik, hanem az iskolaszervezetet is.

A lépésváltáshoz kínál a tanterv – a tanítási tartalommal, a tanítási szerkezettel és az ehhez igazodó tanítási gyakorlattal – kapcsolatos megoldásokat.

TANANYAGTARTALMAK ÉS MÓDSZEREK A FEJLŐDÉS-LÉLEKTANI VONATKOZÁSOK TÜKRÉBEN

Tantervünkben Jean Piaget – az értelmi fejlődés szakaszainak jellemzőiről végzett – kutatásainak eredményét tekintettük meghatározónak. Piaget a gondolkodás fejlődésében 7–16 éves korig két nagy szakaszt különböztet meg:

1. a konkrét műveletek szakaszát (7–11. életév)
2. formális műveletek szakaszát (11–16. életév).

A tanterv ezeknek a szakaszoknak a jellemzőihez való alkalmazkodást ajánlja, ami nem csak a tananyagtartalmakra, hanem az ismeretközvetítés módszereire, eljárásaira és technikáira is vonatkozik.

A konkrét műveletek szakasza (7–11 év)

Ebben a fejlődési szakaszban a gyermek értelmi fejlődése meghaladja az egocentrizmust, kialakul a különféle mennyiségek állandóságának tudata, a gyermek fokozatosan érzékelni kezdi az értelmi műveletek visszafordíthatóságát. Ugyanakkor ezek a műveletek (sorba rendezés, osztályokba sorolás) még csak konkrét, kézzelfogható tárgyakon végezhetők el. A tárgyak osztályozása ekkor még gyakran ellentmondásokat tartalmaz anélkül, hogy ezek az ellentmondások tudatosulnának.

A konkrét műveletek szakaszában a fogalmak szemléletes-képi jellegűek. A szavak konkrét képeket hívnak elő, a fogalmak elvont használatára ez a korosztály általában nem képes. A fogalmak képi tartalma származhat a személyes érzéki tapasztalatból, a szó eredeti jelentéséből (pl. királyi udvar), a gyermekkori játékok és mesék világából (pl. herceg, vár) és természetesen az iskolai oktatásból. A szemléletes-képi jellegből következik, hogy a kisiskolások nehezen vagy egyáltalán nem fogják fel a fogalmak belső ellentmondásait. Nehéz megérteni, pl., hogy egy szerzetes élhet a világtól elvonultan, vagy járhat a nép közé téríteni, mert nehéz elképzelni egy szerzetest egyszerre a nép között és a világtól elvonultan. Ilyenkor a fogalmak vagy leegyszerűsödnek (a szerzetes a világtól elvonultan él), vagy zavaros tartalmúvá válnak (a kétféle meghatározottság hibásan keveredik).

Érdemes tehát szem előtt tartani a következő szabályokat.

- Ne törekedjünk olyan elvont fogalmak megtanítására, amelyek szemléletes-képi módon nem képzelhetőek el!
- Mindig törekedjünk viszont a használt szavakat konkrét érzékletes tartalommal megtölteni, elegendő szemléletes anyaggal táplálni a képzeletet! Ez lehet egyszerű történetmesélés, képi vagy auditív szemléltetés, mozgásos megjelenítés stb. Különösen nagy szerepe van ebben az életkorban a történetnek, a sztorinak. A gyerekek éhesek a cselekményre, vagyis a konkrét személyekről szóló konkrét eseményeket tartalmazó történetekre.
- Törekedjünk arra, hogy a fogalmakhoz kapcsolódó képi anyag valami lényegeset jelenítsen meg, ne vigye vakvágányra a gyerekek képzelőerejét!
- Igyekezzünk ismereteket szerezni arról, mi van a gyerekek fejében, amikor a tananyagban szereplő fogalmakat használják. Ennek érdekében bátorítsuk a gyerekek szóbeli, rajzos, kézműves, dramatikus stb. önkifejezését!

A kisiskolásoknak gyakran problémát okoz a lehetséges, illetve a valószínű elgondolása. A „lehetséges, hogy A, lehetséges, hogy B, de valószínűbb, hogy B” típusú állítások, amelyek a tudományban olyan gyakoriak, sok gyerek számára leküzdhetetlen nehézséget jelentenek ebben az életkorban. Az összefüggésekkel tehát vigyázni kell, mert megdönthetetlen tényigazságokként rögzülhetnek, amelyeket a tanító, a tanár vitathatatlan tekintélye támaszt alá, holott esetleg csak egy sejtést akartunk megfogalmazni. Eljátszhatunk a kérdéssel, hogy a magyarok finnugor vagy török eredetűek-e, sorolhatunk érveket egyik vagy másik állítás mellett, de tudnunk kell, hogy ha a probléma megragadja a gyermeket, akkor tekintélyi alapon, érvek hatására vagy személyes ízlése alapján választani fog, és a választott megoldást ténynek fogja tekinteni. A problémák lebegtetése, a valószínűség megosztása több lehetőség között ritkán sikerül ebben az életkorban.

A formális műveletek szakasza (11–16 év)

A tanulók tudományos fogalmai az alsó középfokon már általában elvont fogalmakként viselkednek, fokozatosan értelmessé válnak az elvont fogalmakból felépülő mondatok. Az elvont fogalmak fontos jellemzője, hogy különböző, esetleg egymásnak ellentmondó sajátosságokkal rendelkező jelöletek tartoznak hatókörébe, a fogalmak tehát differenciálódnak. A király fogalma alá ezen a szinten – jó esetben – besorolható a nagy hatalmú és a hatalommal egyáltalán nem bíró uralkodó, az öreg király és a kisgyermek, az egyeduralkodó és az országgyűlést meghallgató fejedelem stb.

Fontos azonban látni, hogy ez nem egyszerűen egy érési folyamat eredménye. A fogalmak differenciálódása és az elvont fogalmak használatának képessége nagymértékben tudásterület-specifikus. Tapasztalataink elrendezésében kognitív sémáink – ezek lehetnek mozgásos sémák, képek, fogalmak, vagy akár elméletek – vannak segítségünkre.

Piaget leírásában mintegy „megemésztjük”, asszimiláljuk ezeket a tapasztalatokat azáltal, hogy sémáink segítségével értelmezzük őket. Egy ponton azonban sémáink elégtelennek bizonyulnak: szerencsés esetben ilyenkor egy magasabb szinten alkalmazkodnak, akkomodálódnak tapasztalatainkhoz. Ilyen váltás az is, amikor a szemléletes-képi fogalom elvont-differenciált fogalommá alakul. Sokszor azonban a fogalmi váltás során egyensúlyzavarok lépnek fel az asszimiláció és az akkomodáció között. A vak asszimiláció nem vezet a sémák fejlődéséhez, a tapasztalatok értelmezés nélkül ezek gyarapszanak és rögzülnek.

Az iskolai szituációra jellemzőbb az üres akkomodáció. Ilyenkor az elvont fogalmak (vagy magasabb szinten: összefüggések, elméletek stb.) lényegében tapasztalati bázis nélkül, a közlő-sulykoló oktatás hatására rögzülnek. A fogalom ily módon üres marad, és a tanuló azt vagy egyáltalán nem tudja használni, vagy szemléletes-képi jelentést tulajdonít neki, esetleg ellentmondásos, zavaros képi tartalmakkal, és eszerint használja – természetesen hibásan –, dacára annak, hogy életkora alapján már a formális műveletek szakaszába sorolnák be Piaget hűséges tanítványai. Az elvont fogalmi gondolkodás elmaradása tehát nem feltétlenül valamiféle általános értelmi retardáció eredménye – bár a szaktanár szempontjából könnyen annak látszhat –, hanem esetleg egyszerűen az adott tudásterületen mutatkozó konkrét-érzéki tapasztalatok hiánya áll a jelenség mögött. Ilyenkor olyan típusú feladatokat kell a tanárnak megoldania, amelyeket a kisiskoláskorral összefüggésben tárgyaltunk korábban.

Az alsó középfok jellegzetessége, hogy megnyílik az út az összefüggések keresése, a lehetőségek számbavétele, a hipotézisek alkotása és ellenőrzése előtt. A nagyszabású rendszerezések még általában nehézségekbe ütköznek, de a tanulók észlelik az ellentmondásokat, és keresik a feloldás útját.

Ez az életkor – amint azt Nagy László már 1908-ban exponálta – az állandó objektív érdeklődés időszaka. A gyerekek képesek szinte beleszeretni valamilyen tudás- vagy tevékenységterületbe, és ha módjuk van követni érdeklődésük fonalát, egészen a „*szakemberségig*” elmélyülhetnek bennük. Szinte habzsolják az információt, így joggal feltételezhetjük, hogy az adott tudásterületen olyan kognitív sémákkal rendelkeznek, amelyek az információ nagy hatékonyságú kezelésére, illetve az új tapasztalatok gyors befogadására alkalmasak. Ennek a szivacsszerű nyitottságnak azonban érezhető korlátai vannak.

Az érdeklődés még ritkán mutat túl közvetlen és konkrét tárgyán. Az ókori hadseregek és fegyverek vagy a kora újkori tengerjáró hajók iránt érdeklődő gyermeket hiába is faggatnánk arról, hogy mindez miért fontos, hogy – néha meglepően nagy – tudása voltaképpen mire való: a dolgok egyszerűen érdekesek, és a gyermek élvezi, hogy ért valamihez.

Bár a gyerekek érdeklődése általában nyitott, nyitottabb, mint a felnőttek szenvedélye, hobbija – egy tanuló érdeklődési köreinek száma érthetően véges. Nagy szerencse kell hozzá, hogy az állandó érdeklődés éppen az általunk tanított tárgyra fókuszáljon. A legfőbb korlát a tömegoktatás alapvető sajátosságából adódik. Ha sikerül is lángra lobbantani az érdeklődést egy konkrét terület iránt, a tanterv logikája szerint tovább kell haladnunk. A nehéz pedagógiai feladat abban áll, hogy az érdeklődésben rejlő energiát a tanulás szolgálatába állítsuk akkor is, amikor a tananyag nem kapcsolódik közvetlenül a preferált érdeklődési körhöz.

A módszertani ajánlásokat, akárcsak az ajánlott tananyagtartalmakat, a kerettanterv a gyerekek életkorát jellemző fejlődés-lélektani sajátosságaira alapozva fogalmazza meg. A fentiekből következik, hogy a tanterv olyan tartalmakat, tanítás-tanulásszervezési formákat és módszertani megoldásokat kínál, amelyek teret adnak ahhoz, hogy a tananyaggal való „haladás” ne legyen gátja a gyerekek megismerésének, érdeklődésük és ezáltal motivációik ébren tartásának.

Jelen kerettanterv legfontosabb célja, hogy megvalósításával
- a tanulási hajlandóság és eredményesség,
- a gyerekek-gyerekek, a gyerekek-tanárok, valamint
- a tanárok-tanárok közötti kommunikatív aktivitás növekedjen,
- a decentrálási, empátiás képesség fejlődjön,
- a felelősségvállalás érték legyen,
- a kritikus-önkritikus és toleráns attitűdök jellemezzék az együttműködést,
- a személyesség, és
- az önkifejezés igénye kapjon tág teret.

Mindezeknek a feltétele, hogy biztosított legyen – térben és időben – a folyamatos és sokirányú kommunikáció, azaz a megszólítás-megszólalás lehetősége, hogy valamennyi résztvevő érintettként élje meg az iskolai munkát, azaz megfelelő szerepeket és testre szabott feladatokat kapjon.

ELŐNYBEN RÉSZESÍTETT MÓDSZEREK ÉS MUNKAFORMÁK

A személyközpontúság megvalósulása mint a motivációs bázis kialakításának eszköze

A motiváció legfőbb forrása, ha az ember fontos mások számára. Fontos, amit csinál, mond, fontosak az eredményei. Tévedhet, próbálkozhat, kudarcait segítő magatartással igyekeznek orvosolni, nem büntetéssel.

Mivel a tanterv az ismeretelsajátításban az induktív, heurisztikus módszereket részesíti előnyben, a fentiek egyben azt is jelentik, hogy a – szükséges *mértékű tanári támogatással működő* páros és kis csoportos munkaformákat, bennük a különböző együttműködési technikákat, valamint az önálló ismeretszerzést és – feldolgozást preferálja. A frontális tanítást a folyamat bizonyos pontjain javasolja (munkaindítás, mindenkit egyaránt érintő probléma-feldolgozás stb.). A tantervben kiemelt szerepet kap a pedagógiai projekt, ez részben tanítás- és tanulásszervezési keretként, részben módszerként. Nem mellékes az sem, hogy a pedagógiai projekt a gyerek számára belátható célt kínál, sikert és ezzel további motivációt biztosít.

A projektben való tevékenykedés eleget tesz mindazoknak törekvéseknek, amelyeket az előbbiekben felsoroltunk:
- belátható cél,
- testre szabott szerepek és feladatok,
- felelősségvállalás,
- együttműködés
- stb.

Az egész napos iskola és a szakaszosan tervezett, projektszerű megoldások lehetőséget – időt és alkalmat – adnak a diák igényeinek és szükségleteinek pontosabb megismerésére, például differenciált feladat- és szerepelosztással. Az érdekes feladatok felkeltik a tanulók kíváncsiságát, egyéni megoldásokra adnak lehetőséget, és ha a pedagógus a tanuló teljesítményére, problémáira nem séma-, illetve rutinszerűen, hanem személyre szabottan reflektál, akkor elkerülhető a kirekesztettség, a monotónia és az unalom érzése.

AZ ÉRTÉKELÉS

Az értékelés nem más, mint a célok és az eredmények összevetése, az eredmények vizsgálata abból a szempontból, hogy céljaink szerint minek kellett volna eredményként létrejönnie.

A diagnosztikus értékelés
Az értékelés egyik alapvető funkciója, hogy informálja a tanárt a tanuló felkészültségéről. Erre alapvetően kétféle okból lehet szükség. Egyfelől – és leggyakrabban – besorolási döntéseket alapoz meg a diagnózis: például, amikor idegen nyelvből vagy matematikából homogén csoportokat hoznak létre, vagyis felkészültségi szintjük alapján különböző csoportokba sorolják a tanulókat. A diagnosztikus értékelés másik értelme, hogy csak ennek alapján határozhatja meg a tanár, hogy egy adott csoportnak mit, milyen felépítésben és milyen módszerekkel tanítson. A diagnosztikus értékelés alapulhat méréseken (ha pl. egy tesztet íratunk meg a gyerekekkel, és azt szakszerűen kiértékeljük), gyakran azonban egyszerűen a tanulók megfigyelésén alapul, és csak becslésről van szó.

Azt szokták mondani, hogy a diagnózis a pedagógiai folyamat kezdetén áll. Ez értelemszerűen igaz, de nem szabad elfelejteni, hogy a kezdet mindig relatív: egy folyamat végén is vizsgálhatom, hogy a tanulók milyen mértékben és milyen egyéni különbségekkel értették meg a tananyagot, és ez is diagnózis, ha az értékelés értelmét az adja, hogy a következő pedagógiai ciklust az eredmények ismeretében fogom megszervezni.

A formatív értékelés
A formatív értékelés elnevezése onnan származik, hogy itt az értékelés közvetlenül a tanuló, illetve a tanulás formálását, alakítását célozza. Míg a diagnosztikus értékelés elsősorban a tanár számára szolgál visszajelzéssel, addig a formatív értékelés esetében a visszajelzés címzettje a tanuló. Kétféle értelemben is.
- Az értékelés információt ad arról, hogy hol tart a tanuló, mit tud, és mit nem tud, hol vannak a hiányosságai. Ebben az értelemben segíti a tanuló önértékelését. A formatív értékelés alkalmazásában egy olyan szemlélet, pedagógiai filozófia fejeződik ki, amely szerint a tanuló nem passzív „gyerekanyag”, akivel csak megtörténik a tanítás, hanem aktív részese a pedagógiai folyamatnak. Az iskolai gyakorlatban a formatív értékelésnek ezt a funkcióját elsősorban a tanulói teljesítmények elemzése, a dolgozatok vagy feleletek szóbeli kommentálása látja el.

– A formatív értékelés nemcsak kognitív, hanem affektív szinten is hat a tanulóra. Magyarul pozitív vagy negatív megerősítésről, még hétköznapibb nyelven: jutalomról és büntetésről van szó. A jutalmazás és a büntetés, úgy tűnik, elkerülhetetlen eleme a modern tömegoktatásnak, bár formái igen változatosak lehetnek. A testi fenyítés és a tárgyi jutalmak szerepét a szimbolikus jutalmak és büntetések vették át, elsősorban a jó és rossz érdemjegyek, amelyek szinte minden más megerősítési formát kiszorítanak. Elsősorban az empátián, érzelmi kapcsolatokon alapuló – és a motivációban alapvető szerepet játszó – megerősítéseket: a jó szavakat, a dicséretet, az elismerést, a közösen átélt örömöt.

Ha a diagnózisra azt mondtuk, hogy a folyamat kezdetén áll, éppilyen joggal elmondhatjuk a formatív értékelésről, hogy mintegy végigkíséri a pedagógiai folyamatot.

A szummatív értékelés

A pedagógiai értékelés címzettje gyakran nem a tanár és nem is a tanuló, hanem a környezet, az intézmények világa. A tanulók teljesítményét időről időre minősíteni kell, és ezek a minősítések képezik a továbbtanulási szelekciónak, illetve a munka világában való elhelyezkedésnek, esetenként az ösztöndíj megszerzésének alapját. A szummatív értékelés gyakran nem közvetlenül szelektál, hanem csak prognózist ad a továbbtanulási esélyekről. A tanévet lezáró tantárgyi osztályzatok sokszor „nem számítanak be” semmibe, elvileg nincs hatásuk az iskolai pályafutásra (amennyiben nem történik bukás), valójában azonban mind a tanárok, mind a tanulók, mind a szülők, mind pedig a tágabb környezet úgy tekint rájuk, mint többé-kevésbé megbízható információkra – nem arról, hogy konkrétan mit tud a tanuló, hanem – arról, hogy milyen esélyei vannak az iskolarendszerben való előrehaladásra.

Talán az eddigiekből is világos, hogy az osztályzatok mindig szummatív funkciót töltenek be még akkor is, ha – mint láttuk – formatív (megerősítési) szerepük is jelentős. Az osztályzat ugyanis csak azáltal képes motiváló módon hatni a tanulóra, hogy minősít, és ezáltal jelentőségre tesz szert. Formatív hatása így mintegy „mandinerből”, a szummatív hatás által közvetítve érvényesül.

A szummatív értékelés elnevezése onnan származik, hogy összegzi, lezárja a tanulási ciklust, tehát a folyamat végén kerül rá sor. Ez valóban így van, de két megszorítással – vagy inkább magyarázattal – kell élnünk.

– A felvételi vizsgák látszólag egy folyamat kezdetén állnak, valójában azonban, mint minden vizsga, ezek is szummatív jellegűek, a korábbi tanulmányokat zárják le. Jól szemléltethető ez a középiskolai felvételi vizsgákon, amelyek egyáltalán csak azért kerülnek megszervezésre, mert a középiskolák nem bíznak meg az általános iskolák szummatív értékelésében: az ott szerzett érdemjegyekben.

– Az év közben szerzett osztályzatok látszólag a folyamatot kísérik, és formatív (ösztönző) funkciójukat tekintve valóban ez is a helyzet. Másfelől azonban a záróminősítések alapját képezik, az év végi osztályzatokat ezek alapján alakítja ki a tanár, ennyiben mintegy megelőlegezik a pedagógiai ciklust lezáró értékelést.

Az értékelés: viszonyítás

Az értékelés mindig két fázisra – vagy két funkcionális elemre – osztható. Először adatokat kell gyűjteni a tanulók teljesítményéről: meg kell hallgatni a feleletet, meg kell íratni és ki kell javítani a dolgozatot, meg kell vizsgálni a tanulók önálló munkáját stb. Ezt nevezi a pedagógiai zsargon ellenőrzésnek (a tanári nyelvhasználat gyakran számonkérésről beszél, ez azonban egy kissé riasztó szokás). A második fázis a szűkebb értelemben vett értékelés, amelynek során az eredményeket összevetjük a követelményekkel.

Ez a viszonyítás alapvetően kétféle lehet.

– Ha a teljesítményeket csak a követelményekhez viszonyítjuk, és értékelésünk azt fejezi ki, hogy az előre meghatározott kritériumoknak megfelel-e – és milyen mértékben felel meg – a tanulói teljesítmény, akkor kritériumorientált értékelésről beszélünk.
– Ha a tanulók teljesítményét egymáshoz is viszonyítjuk, vagyis az is számít, hogy egymáshoz képest hogy helyezkednek el: az egyéni eredmény hogy viszonyul az átlaghoz, a tanulók hány százaléka helyezkedik el fölötte vagy alatta, akkor az értékelés normaorientált.

Az iskolai gyakorlatban mindig a kétféle szemlélet valamilyen vegyülékével találkozunk, és általában nagy dilemma, hogy melyik irányban billentsük el a mérleget. A tisztán kritériumorientált értékelés alkalmazásakor előfordulhat, hogy mindenki egységesen rossz vagy ellenkezőleg mindenki egységesen jó osztályzatokat kap, a mezőny tehát nem húzódik szét. Ez az értékelés objektivitása szempontjából jó és igazságos, de kétségkívül mindkét eset demotivál: az előbbi tragikus mértékben, az utóbbi pedig csak azáltal, hogy a tanulók egy része nagyobb teljesítményre lenne képes, mint amennyivel ez az értékelési forma megelégszik. A következetesen normaorientált értékelés nagy hátránya ezzel szemben az, hogy nem világosak a követelmények, azok mintegy mozgó jellegűek: jobban teljesítő

tanulócsoportban magasabbak, mint az alacsonyabban teljesítők között. Ebből logikusan következik, hogy ugyanaz a teljesítmény az egyik tanulócsoportban kiválónak, a másikban közepesnek, a harmadikban egyenesen gyengének minősülhet. Még súlyosabb következmény, hogy ez az értékelési forma logikai szükségszerűséggel termeli ki a gyenge eredményeket: a jelesnek csak akkor van értelme, ha elégséges is van.

A tanár dilemmáit csak növeli, hogy gyakran parancsolóan merül fel egy harmadik viszonyítási módszer szükségessége is. Arról van szó, hogy egy tanuló teljesítménye sokszor úgy ítélhető meg leginkább, ha saját korábbi teljesítményéhez viszonyítjuk.

Ez a felfogás nagyon gyerekcentrikus, viszont a teljesítményeket teljesen összemérhetetlenné teszi: ugyanaz a teljesítmény kiválónak fog minősülni az egyik, és gyengének a másik tanuló esetében.

Az osztályozás és az értékelés
Az osztályozás ma mind a fegyelmezésben, mind a motiválásban központi szerepet játszik. Ha azonban ezt a funkciót a tanítási módszerek veszik át, akkor az értékelés megfelelő szerepet kaphat a tanítás, tanulás folyamatában. Tantervünk a szöveges értékelést részesíti előnyben.

Szöveges értékelés
Az első hat évfolyamon a törvényi szabályozás is lehetővé teszi az osztályozás teljes mellőzését. Világosan kell látni, hogy ez nem az életkori sajátosságok miatt van így (a nagyoknak éppúgy nem lelki szükségletük az osztályozás, mint a kicsiknek), hanem azért, mert ebben a képzési szakaszban a szelekciós szempontok még nagyobb eséllyel hagyhatók figyelmen kívül. A szöveges értékelés előnye, hogy az ismeretek és a képességek szintje itt egyenrangúként kerül egymás mellé, és a tanár (tanító) megteheti, hogy egyfelől konkrétan és személyre szabottan, másfelől az egyes követelményosztályok szerint tagolva tárja fel a tanuló előrehaladásának folyamatát. A felsőbb évfolyamokon a szöveges értékeléshez szükséges, hogy olyan szakmai csoportok jöjjenek létre a nevelőtestületen belül, amelynek tagjai ugyanazokat a gyerekeket tanítják. (A szakmai munkaközösségek tantárgyi, és nem pedagógiai alapon szerveződnek.) Erre – többek között – azért van szükség, mert a kis óraszámban, sok gyereket tanító pedagógusok csak korlátozott információkkal rendelkeznek egy-egy tanuló esetében.

Ki értékel?
Az osztályozás felelőssége természetesen csak a tanáré lehet. Ha azonban az értékelés már nem korlátozódik az osztályozásra, ha a formatív funkció, a visszajelzés jelentősége megnő, akkor már differenciáltabb választ adhatunk a címben felvetett kérdésre.

Önértékelés
Az értékelés egyik fontos értelme, hogy a tanulókat megtanítsuk saját teljesítményük körültekintő és elfogulatlan értékelésére. Ez csak úgy lehetséges, ha minden értékelési szituációban lehetőséget adunk a tanulónak, hogy munkája eredményét összevesse a célokkal, minél differenciáltabban feltárja a hiányosságokat és levonja a tanulságokat. Minél inkább alkalmazás jellegű feladatról van szó, annál inkább lehetséges ez. (Tisztán reproduktív feladatok esetében az értékelés arra korlátozódik, hogy az adott válaszokat összevetjük a helyes válaszokkal. Ehhez a tanuló a maga részéről valóban nem sokat tud hozzátenni.) Problémamegoldás, tárgyi alkotómunka vagy dramatikus megjelenítés esetén döntő jelentőségű lehet, hogy a tanuló milyennek látja munkájának eredményét, és miben látja saját erősségeit, illetve gyengeségeit. Az önértékelés azonban nem korlátozódhat az egyes teljesítményekre. Nagyon fontos, hogy kialakítsuk annak rendszerét, hogy a tanuló hosszabb időszakokon keresztül is figyelemmel kísérje teljesítményének alakulását, és átgondolja, milyen téren fejlődött, miben áll ez a fejlődés, és hol vannak hiányosságok, amelyeket le kell küzdeni. Valójában arról van szó, hogy sikerül-e a tanulót saját tanulási folyamatainak aktív részesévé tenni. A technikai részletekre néhány bekezdéssel lejjebb visszatérünk.

A társak
Minél komplexebb egy feladat, minél többféle megoldása lehet, annál érdekesebb, hogy mit szól a megoldásokhoz az osztály. A tanár óhatatlanul egyfajta megközelítést képvisel, a dolgokat a saját „szemüvegén” keresztül nézi. A többi tanuló érdekes új szempontokat tehet hozzá az értékeléshez. Az alábbiakban három gondolatot ajánlunk ezzel kapcsolatban a hallgatók és az olvasók figyelmébe.

– A feladatok egy részének van az egyéni ízlésvilághoz, illetve kultúrához kapcsolódó aspektusa is. Ha pl. rajzot vagy akár illusztrált weboldalt kell készítenie a tanulónak, mondjuk, a kora újkori vadászatokról (a példa ezúttal is szándékosan provokatív: tisztában vagyunk vele, hogy sem a téma, sem a módszer nem megszokott a hazai közoktatásban), az eredmény megítélése erősen tartalmazhat ízlésbeli elemeket is. Ilyen esetben nagyon fontos látni, hogy a tanulók ízlés és kultúra tekintetében közelebb állnak egymáshoz, mint a tanárhoz, ezért a tanár ítéletét tanulságosan árnyalhatja a tanulóké. Nem könnyű pl. megállapítani, hogy egy-egy

alkalmazott motívum valóban azt fejezi-e ki, ami a tanuló szándékában állt. Egyáltalán nem biztos, hogy a társak bevonása az értékelésbe, mindig az értékelési kritériumok fellazulásával jár. Sokszor éppen ellenkezőleg a többiek határozottsága óvhatja meg a tanárt attól, hogy beleessen a „bármi elmegy” fenyegető csapdájába.

– Különösen az összefoglaló értékelések idején járhat komoly előnyökkel a közösség bevonása az értékelés folyamatába. Egyszerűen arról van szó, hogy a tanulók jobban ismerik társaikat, mint mi, már csak azért is, mert több időt töltenek együtt. Előrehaladásukat a képességek fejlődése terén ők is érzékelik, és sokszor tágabb kontextusba tudják belehelyezni, mint a tanár, aki a tanuló személyiségének mindig csak azt a szeletét látja, amely az órán megnyilvánul.

– Végül le kell szögezni, hogy az értékelés megszervezése maga is nevelő hatású. Ha a tanár kilép a megfellebbezhetetlen bíró szerepköréből, és ítéletét kiteszi az érvek és ellenérvek kereszttüzének, ennek üzenete van: demokratikus magatartásra nevel – többféle értelemben is. Egyrészt a tanár példát mutat arra, hogyan lehet konszenzusra törekedve irányítani, másrészt kifejezésre juttatja, hogy a munkaközösséget alkotó csoport illetékes tagjai teljesítményének megítélésében.

Természetesen mindez egyáltalán nem jelenti azt, hogy ne a tanár dolga lenne elsősorban az értékelés, és hogy a végső szót nem neki kellene kimondani.

A teljesítmények figyelemmel kísérése

Osztályozásorientált oktatás esetén az ellenőrzés tipikus módszerei a következők: feleltetés, röpdolgozat (írásbeli feleltetés), témazáró dolgozat (felmérő), esetleg tanulói kiselőadás, gyűjtőmunka. Ezek a technikák – az utolsó kettőt részben leszámítva – az ismeretanyag reproduktív számonkérését szolgálják, így a megértésre törekvő tanítás kulcskérdése, hogy milyen technikákkal lehet ezeket kiegészíteni, egyeduralmukat legalábbis lazítani. Az alábbiakban két olyan technikát ajánlunk a hallgatók figyelmébe, amelyeket kiterjedten alkalmaznak az ún. alternatív iskolák, és amelyek alkalmasak lehetnek mind az értékelt teljesítmények spektrumának, mind az értékelők körének, mind az értékelés módszereinek a kiterjesztésére.

A produktumok gyűjtése (portfólió)

Közismert alapelv, hogy a feladat megoldása csak az értékeléssel fejeződik be. Ha a tanulók végeztek egy feladattal, minél hamarabb kapjanak visszajelzést arról, hogy munkájuk mennyire volt eredményes, mennyire szolgálta fejlődésüket, és mit kellett volna, illetve kellene másként, jobban csinálni. Bármennyire következetesen is alkalmazzuk azonban ezt az elvet, az értékelés néha óhatatlanul elmarad, ráadásul a szóbeli értékelés – ha meg is történik – könnyen elfelejtődik, és a félév végére már csak a naplóba beírt osztályzatok képezhetik az összefoglaló értékelés alapját.

Ennek a problémának a kezelésére szolgál a tanulói produktumok következetes gyűjtése. A folyamatosan gyarapodó dosszié (portfólió) az egyes tanulók év közben végzett tevékenységének dokumentációja. Belekerül minden írásos munka, rajz, múzeumlátogatás során kitöltött feladatlap, tanári értékelő feljegyzés, az önálló gyűjtőmunka eredményei stb. Fő funkciója annak a mítosznak a megtörése, hogy egyedül az osztályzat az, ami kézzelfoghatóan fennmarad a tanulás eredményeként. A helyzet ennek éppen az ellenkezője: az osztályzat csak vértelen kísértetnek tűnik föl a valóságos munkák konkrét dokumentációjával összehasonlítva. Innen nézve világosan látszik a funkcionális különbség a hagyományos értelemben vett füzet és a portfolió között. A füzet vezetése csak az egyik, és nem is a legfontosabb tanulói feladat. A füzet értékelése esetleg módosíthatja, árnyalhatja az osztályzatok nyomán kialakult szummatív értékelést. A portfolió funkciója ezzel szemben az, hogy az egész tevékenység tükre legyen.

Értékelőfüzet

Az értékelő füzet voltaképpen alternatív bizonyítvány, amely abban különbözik a szokásos bizonyítványoktól, hogy nemcsak osztályzatokat tartalmaz, hanem mindenféle értékelő feljegyzést. Ide kerülnek be a tanár feljegyzésein kívül a tanuló önértékelő gondolatai és az abból levont következtetések (program: mire kell figyelnem?) is. Ide kell feljegyezni továbbá a társak, az osztály értékelő megnyilvánulásait, akár egyes teljesítményekre, akár a tanuló általános előmenetelére vonatkoznak. Végül lehetőség nyílik arra is, hogy a szülők is megfogalmazzák gyermekük teljesítményére, haladására vonatkozó gondolataikat. Míg a portfolió a produktumok gyűjtésének, az értékelő füzet az értékelő gesztusoknak a segítségével törekszik arra, hogy a tanulmányok hű – és egyénre szabott – tükre legyen.

AJÁNLÁS A KERETTANTERV ALKALMAZÁSÁHOZ

A közoktatási törvény szerint

„Az iskolában a nevelő-oktató munka a pedagógiai program alapján folyik. A pedagógiai program magában foglalja a nevelési programot és a helyi tantervet, továbbá a szakképzésben részt vevő iskolákban a szakmai programot”.

A pedagógiai programot az iskola nevelőtestülete szakértői ellenőrzéssel, fenntartói egyetértéssel hozza létre.

A törvény lehetővé teszi a kerettanterv változatlan beillesztését is a pedagógiai programba, de tekintettel jelen kerettanterv sajátosságaira, javasoljuk mind a szakmai, mind a jogi eljárás során az alapos előkészítést, feltételteremtést, az átgondolt adaptációt.

Felhasználását mindenekelőtt a gyermekközpontúságot vállaló, feltételeit megteremteni képes iskola-fenntartóknak, nevelőtestületeknek javasoljuk.

Az egyes pedagógiai szakaszok önállóan is beépíthetők az iskola pedagógiai programjába, mégis elsősorban az egységes, komprehenzív iskolát működtető iskolafenntartóknak, illetve az azt létrehozni kívánó kistérségeknek, valamint együttműködési szerződést kötő iskolafenntartóknak ajánljuk.

Megkönnyíti az alkalmazást, hogy a kerettanterv programtantervek számos elemét tartalmazza (módszertani ajánlások, tanulásszervezési eljárások, időbeosztás tervezése stb.)

A kerettanterv eredményes felhasználásnak feltételei:

1. Összehangolt, egyeztetett szakmai, fenntartói döntés. A döntés során mindenképpen biztosítani kell az érintett pedagógusok szakmai támogatását
2. A pedagógiai program felülvizsgálata, a kerettantervi fejlesztési célokkal való összehangolása
3. Hosszú távú tervezés, felmenő rendszerű bevezetés
4. Nevelőtestületi megbeszélések, egyeztetések szervezése, kiemelten a pedagógusi szemléletváltás érdekében.
5. Az iskolaszervezet felülvizsgálata, átalakítása
    a) Az egyes pedagógiai szakaszokban részt vevő pedagógusok önálló szervezeti egységének, szakmai autonómiájának biztosítása. Kistérségi együttműködés esetén a tagiskolák szakmai autonómiája
    b) A pedagógiai koordináció szervezeti és személyi feltételeinek biztosítása
    c) A pedagógusi együttműködési formák létrehozása
    d) A belső szakmai nyilvánosság átalakítása
    e) A „műhelyszerű” működés feltételeinek megteremtése
    f) A pedagógiai szupervízió szakmai és személyi feltételeinek a biztosítása
6. A rendelkezésre álló pedagógusi kompetenciák felülvizsgálata, szükség esetén továbbképzések szervezése. Kiemelten az alábbi területeken
    a) Gyermek megismerési technikák
    b) Kooperatív tanulásszervezés
    c) Interaktív tanulásszervezési technikák
    d) Projekttanítás
    e) Szöveges értékelés
7. Az iskolahasználók legitim szervezeteivel való egyeztetés, az iskolaotthonos képzésről a szülői egyetértés biztosítása
8. Hosszú távú időfelhasználási terv készítése. A szakaszos tanulásszervezésnek – a szemléletváltás mellett – a legfontosabb eleme a tanulási idő tervezésének és felhasználásának megváltozása
9. A szükséges taneszközök összegyűjtése, rendszerezése, illetve felmenő rendszerű tervezése. Az NFT I. keretei között fejlesztett kompetencia alapú tananyagok használhatók a kerettanterv alkalmazása során
10. Az iskola belső tereinek felülvizsgálata, ezen belül kiemelten
    a) Az osztálytermek tanulói együttműködésre, csoportmunkára alkalmassá tétele
    b) A pihenéshez, nyugalomhoz, mozgáshoz, játékhoz szükséges tér biztosítása
    c) Az egyéni, illetve csoportmunkához alkalmas könyvtár, IKT eszközök biztosítása
    d) Az iskolai kulturált étkeztetés feltételeinek a biztosítása

I. PEDAGÓGIAI SZAKASZ
1–6. ÉVFOLYAM

Az első pedagógiai szakasz jellemzését külön is fontosnak tartjuk, hiszen az első hat évben alapozódnak meg azok a kulcskompetenciák, amelyek a későbbi időszak eredményességét tekintve meghatározóak.

Célok és feladatok

Az első pedagógiai szakasz legfőbb célja, hogy megalapozza a későbbi tanuláshoz, problémamegoldáshoz, önmegvalósításhoz, egészséges életvitelhez szükséges készségeket, képességeket, attitűdöket.
Mindezt olyan tanulási folyamatban valósítsa meg, ami

- együttműködésre,
- a tanulók tevékenységére,
- életkori szükségleteire épít, és lehetőséget biztosít,
- a gyerekek egyéni tempójához,
- tehetségéhez való alkalmazkodásra, illetve megfelelő kereteket a hátránykompenzációra.

A fejlesztés fő területei

- Olvasás-, írás- és beszédtechnika, beszédhallás
- Szövegértés és szövegalkotás
- Célhoz és helyzethez igazodó kommunikáció
- Matematikai-logikai képességek
- Természettudományban alkalmazott megismerési eljárások
- Egészségmegőrzés, környezetmegóvás
- Olyan eszköztudások, amelyek az információforrások felkutatását, az információk kigyűjtését, rangsorolását, tárolását, továbbítását szolgálják, különös tekintettel az informatikára.
- Alkotás-befogadás különböző művészeti ágakban
- Manuális alkotótevékenység
- Fizikai állóképesség, ügyesség
- Önbemutatás, asszertivitás
- Együttműködés, segítőkészség
- Kíváncsiság, kutatói attitűd
- Próbálkozási hajlandóság

A tanítás-tanulás szervezése

Az alapozó szakaszban – a képességfejlesztés fókuszaitól, illetve a gyerekek életkori jellemzőitől függően – szerveződik tantárgyakba, projektekbe, epochálisan, illetve ezek kombinációiban az oktatás.

Tantárgyak
Az 1–4. évfolyamban külön tantárgyi keretbe maradt a magyar nyelv és irodalom, az angol nyelv, a matematika, a testnevelés az alapozás biztonsága és a tantárgyak alapozó szakaszt jellemző sajátosságai miatt. A tantárgyi keretben elsajátított ismereteket, ahol lehet és indokolt, felhasználjuk és gyakoroljuk a projektek megvalósítása során is.
Az 5. évfolyamtól tantárgyi keretben marad a testnevelés, az anyanyelv és kommunikáció, a testnevelés illetve az angol nyelv. A többi tantárgy epochálisan szerveződik.

Projekt
A projektek az első pedagógiai szakaszban, különböző funkcióban jelennek meg. Az 1–4. évfolyamban a tanterv néhány műveltségterület fejlesztési feladatait komplex módon, projektekben dolgozza fel. Az egyes projektekben az *ember a természetben*, e*mber és társadalom*, a v*izuális kultúra*, é*nek-zene*, valamint az *életvitel és gyakorlati ismeretek* műveltségterületek jelennek meg összevontan, úgy, hogy azok lefedik a kezdő és alapozó időszak, 4. évfolyamig tartó tanulási szakaszának a NAT által preferált tananyagtartalmait és fejlesztési feladatait.

A projektek a felsorolt műveltségterületeken kívül – kiegészülnek azoknak a műveltségterületeknek a tananyagtartalmaival és feladataival is, amelyek a célokhoz és fejlesztési feladatokhoz jól kapcsolódódnak. Így *magyar nyelv és irodalom*, a *matematika, testnevelés*, *dráma és tánc* és az *informatikai* műveltségterületek olyan tananyagtartalmait is integrálják, amelyek a projektekben folyó munkát még komplexebbé teszik. A tanterv megalkotásakor törekedtünk arra, hogy a gyerekek ahol, és amikor csak lehetséges, ne egymástól elszigetelt tanórákon és tantárgyakban tanuljanak, hanem életszerűen, az egymáshoz szervesen kapcsolódó ismereteket együtt sajátíthassák el. Figyelembe vettük a kisiskoláskorban lévő tanulók pszichés adottságait, építettünk velük született

kíváncsiságukra, tapasztalatszerzési vágyukra és igényükre ezért egy-egy témát a lehető legtöbb szempontból körbejárunk, az elsajátítható ismereteket több vonatkozásban elmélyítjük.

A 4. évfolyamtól a projektek funkciója elsősorban összegző jellegű, egy-egy nagyobb témakör lezárására szolgál, más kontextusba helyezve az addig elsajátított ismereteket.

Rugalmas órarendi tervezés
Az 1–4. évfolyamon – elsősorban a projektoktatás miatt – hetenkénti (a projektek tartalmához és tevékenységeihez igazított) óratervezés szükséges. Például, ha a projekt megvalósítása azt kívánja, hogy tanulóinkkal a szabadban, kiránduláson, megfigyelésen töltsünk néhány napot vagy órát, az az órakeretek/órarend átrendezését teszi szükségessé. Másik példát említve, ha a projektek tartalmához igazodó ismeretterjesztő szövegeket a projektek keretében dolgozzuk fel, azon a napon a magyar irodalom órát is a projekt keretében tarthatjuk meg. A matematika témaköréhez kapcsolódó méréseket, becsléseket (és még számos más tevékenységet is) átcsoportosíthatunk, kivihetjük azokat a szabadba, alaposabb sokrétűbb tapasztalati és változatos gyakorlási lehetőséget biztosítva tanulónknak. A projektek zárása, az azokra való felkészülés szintén egész napot, vagy napokat vehet igénybe. A napi mozgást megvalósíthatjuk a megfigyelt terepen történő gyalogtúrával, a fűben vagy egyenetlen talajon végzett testnevelési játékokkal is.

Az órarend és az órakeretek rugalmassága ezért gondos és folyamatos, tervezőmunkát követel meg a pedagógusoktól. Egy-egy projekt átlagos időtartama az egyes évfolyamok óratervében jelenik meg (kb. 70 órányi idő). A számadatok csupán tájékoztató jellegűek az iskola helyi tanterve, a lakóhely sajátosságai, a tanulók érdeklődése, az iskola felszereltsége, a tananyagtartalom függvényében egyes projekteket rövidebbre, másokat az óratervben jelöltnél hosszabbra tervezhetünk. A projektek tanítási sorrendje néhány kivételtől eltekintve szintén kötetlen.

A tervezés során a tantárgy sajátosságai miatt a 2–4. évfolyamon tanítandó, a NAT által javasolt ének-zene tananyagtartalom nem teljes egészében került be a projektekbe, ezeket a tartalmi elemeket külön ének-zenei epochákban érdemes feldolgozni, még a tanév vagy az egyes projektek elején, hogy azután a projektek megvalósítása során ezek, már ismeretgyakorlási céllal színesíthessék a projektek tartalmát.

Sajátosságok a tananyagtartalmak szervezésében

Az informatika
A tantervben az informatikát, már az első évfolyamtól, mint alkalmazott ismeretet tanítjuk. Azt gondoljuk, hogy ebben a szakaszban a gyerekek mintakövetéssel el tudják sajátítani a számítógéppel és egyes szoftverekkel kapcsolatban azokat az alapvető ismereteket, amelyek sikerélményt biztosítanak számukra, és motiválttá válnak.

Mivel az informatikai tudás nem egyetlen, „hagyományos” tantárgyhoz kötődik, a gyerekek könnyen megtapasztalhatják alkalmazásának lehetőségeit, illetve értelmét. Az informatika elemei minden projektben, a magyar nyelv és irodalom és a matematika tanítás során is megjelennek, tantervi anyaguk az adott tantárgyak és projektek tantervébe integráltan dolgoztuk fel. Az informatikai eszközök használata közben sajátítják el a tanulók az informatika-alkalmazói, infotechnológiai, infokommunikációs és könyvtár-informatikai ismereteket.

A tanmenet összeállításánál természetesen meghatározóak az intézmény tárgyi feltételei (a rendelkezésre álló számítógépek paraméterei, illetve a szoftverek). Igazán hatékony készség-képességfejlesztést az osztályteremben elhelyezett, a tanórákon is folyamatosan alkalmazott, sokféle tevékenységbe ágyazott számítógép-használattal érhetünk el. Ez magyarázza az egyes óráknál feltüntetett többféle tevékenységet, és a tananyag-elrendezés százalékos jelölését 1–4. évfolyamig. Az 5–6. évfolyamon a tananyagokba integrált informatikaoktatás folytatódik. Az ismeretek apró lépésekkel bővülnek, illetve a már tanultakat a gyerekek egyre bonyolultabb kontextusban alkalmazzák.

Magyar nyelv és irodalom
Az anyanyelv és irodalom is sajátos szerepet játszik az alapozó szakaszban. Az 1–4. évfolyamban a tradícióknak megfelelően egy műveltségterületen jelenik meg az anyanyelvi és irodalommal kapcsolatos ismeretelsajátítás. Az 5. évfolyamtól az anyanyelvi, kommunikációs nevelés külön tantárgyként, elsősorban a hétköznapi kommunikációs helyzetek, hétköznapi szövegműfajok alkotásának és értelmezésének intenzív fejlesztését tűzi ki célul, továbbá a grammatikai, nyelvhelyességi ismereteket gyakoroltatja, bővíti. Az irodalom a művészetek része lesz, a szöveg művészi aspektusaival való foglalkozás, a művészi élmény kerül előtérbe.

Az óvodából az iskolába történő átmenet megkönnyítése

Programunk egy több hetes átmeneti szakaszt javasol/biztosít a gyerekek „átállásához". Folytatja és bővíti az óvoda legértékesebb tevékenységeit, tartalomban és formai keretekben egyaránt. Ebben az időszakban kiemelt fontosságot tulajdonítunk a

- nagy és finom mozgások fejlesztésének;
- a testséma biztos és tudatos kialakításának és érzékelésének.

Rendkívül intenzíven fejlesztjük

- a vizuális, auditív és kinesztetikus percepciót, ezen belül kiemelt hangsúllyal a differenciáló, diszkriminációs készséget-képességet, a szerialitást, az emlékezetet;
- szintén az elsődleges fejlesztési feladatok közé sorolva a kéz-szem koordinációjának fejlesztését;
- a lateralitást;
- a térbeli és síkbeli tájékozódást;
- az időbeli tájékozódást;
- és az általános ismeretek bővítését;
- a beszédpercepciót: ezen belül rendkívül intenzíven a fonémahallást.

A beszédnek alapvetően két nagyon fontos mozzanatát, a beszédészlelés-megértést és a kivitelezést. A gyermek beszédelsajátítása folyamán szoros kapcsolatban fejlődik mind a percepciós, mind az artikulációs bázis. Elsődleges azonban mindig a beszédészlelés-megértés, majd ehhez kapcsolódóan a beszédhasználat fejlődés fejlesztése a feladat.

A felsorolt képességek gyakoroltatása mozgásos tevékenységekkel, ritmusos, játékba ágyazott feladatokkal, rajzos és manuális tevékenységekkel történik. Az iskolakezdés első heteiben kizárólag tantárgyi/tanórai kereteken *kívüli* foglalkozásokat javasoljuk, az óvodában megszokott tevékenységekhez hasonlóan szabad időfelhasználással, a gyerekek pszichikus, kognitív, érzelmi életkori sajátosságaihoz igazítottan, az egyéni különbségek messzemenő figyelembe vételével, gyakori tevékenységváltással és az aktív időszakok utáni pihenés biztosításával javasoljuk a munkát végezni. Ebben az időszakban rengeteg alkalom kínálkozik a gyerekek alapos és diagnosztikus megfigyeléséhez, amelyre aztán fejlesztő, felzárkóztató, szintre hozó, tudatos pedagógiai munkánkat építjük.

Ennek az időszaknak a javasolt tevékenységeit a első évfolyam *Ilyen vagyok én* komplex projektje, valamint a magyar nyelv és irodalom tantárgy *Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése*, Matematikából a *Gondolkodási módszerek alapozása*, testnevelésből a *Testséma, járások, futások* című fejezetei tartalmazzák.

Értékelés, követelmények

A tanterv az első három évfolyamon nem fogalmazza meg a továbblépés feltételeit. Igazodva az oktatási törvényben leírtakhoz, nagyon fontosnak érezzük, hogy minden tanuló számára önmagához viszonyított fejlődési tempót, fejlesztési módszert és tananyagtartalmat biztosítsunk. Kivárva az egyes tanulók fejlődési fáziseltolódásaiból adódó felzárkózást, a mindennapi megfigyelésekből diagnosztikus következtetéseket levonva lépjünk tovább.

Az első három évfolyamon minden estben a tanulók önmagukhoz viszonyított fejlődéséhez kell igazítani a szöveges értékelést, és kerülni kell az aláhúzással kitöltött, a gyerek számára semmitmondó, értelmezhetetlen formanyomtatványos típusú változatokat. Az értékelés minden tanulónak egyértelmű jelzéssel szolgáljon. Kapjanak megerősítést a jól végzett munkájukhoz és iránymutatást a továbbfejlődésükhöz. Az értékelés a tanulók számára a kezdő szakaszban érthető, (képekkel, piktogramos jelzésekkel illusztrált) legyen. Míg a későbbiekben meg kell tanítanunk tanulóinkat az év végi, évközi szöveges értékelések megértésére. A szöveges értékelések így nem csak a szülők, hanem tanulóink tájékoztatására is szolgálnak.

A projektek kitűnő alkalmat teremtenek a csoportban végzett, kooperatív munkára, a csoportok önértékelésére, de lehetőséget teremtenek arra is, hogy a csoportok által létre hozott produktum alapján a gyerekek egymást is értékeljék. A csoportokon belül végzett egyéni munka fokozatosan az értékelés egyik fontos eleme lehet.

Tantervünk a szöveges értékelés preferálja.

Szokások és módszerek

Az első pedagógiai szakaszban azon túl, hogy az alapképességek intenzív fejlesztése folyik, a legfontosabb feladat olyan szokások, attitűdök kialakítása, amelyek természetessé és magától értetődővé teszik a csoportban való

együttműködést, a véleménymondást, az ötletelést. A szokások – a rendszeresen és sokféle kontextusban alkalmazott csoportos munkaformák, tevékenységek, elvárások – a gyerekeket érvelő-indokló, a másikra odafigyelő attitűdre késztetik, segítik kialakítani a decentrálás képességét.

Tantervünket igyekeztünk úgy felépíteni, a tevékenységeket meghatározni, hogy belőlük levezethetőek legyenek a javasolt tanítási-tanulási módszerek és munkaformák. Valamennyi módszernek és munkaformának lehet funkciója, célja a tanítás folyamatában. Így, bár a csoportmunkát, a kooperációt részesítjük előnyben, természetesen megfelelő funkcióval helyet kaphat a frontális osztálymunka éppúgy, mint az egyéni foglalkoztatás. Egyetlen alapelv, hogy a gyerekek alkotó részesei, tevékeny résztvevői, és ne passzív elszenvedői legyenek a tanulás folyamatának.

Nyitott iskola

Nagy szükség van arra, különösen az első 1–3. évfolyamon, hogy a szülők irányítással, szervezéssel, segítsenek gyerekeiknek a gyűjtő-kutató munkában, az otthoni feladatok (nem hagyományos házi feladatok) elvégzésébe, a tanítónak a kirándulások, séták, intézménylátogatások szervezésébe. Aktív és cselekvő részesei legyenek a projektek megvalósulásának, az eredmények megjelenítéséhez cselekvő és értékelő módon is hozzájáruljanak. A projektek fontos célként tűzik ki a helyi és lakóhely közeli intézmények, művelődési lehetőségek, történeti, művészeti emlékek megismertetését, ezért nagyon fontos a helyi intézményekkel, civil közösségekkel, népművészekkel, művészekkel ápolt interaktív kapcsolat.

AZ I. PEDAGÓGIAI SZAKASZ TARTALMI KÉRDÉSEI

Anyanyelv, irodalom, kommunikáció

Helyzetértékelés

A gyerekek szövegértési – általános tanulási – gondjai, az iskola funkcióvesztése mögött az oktatás adaptivitási tehetetlensége húzódik. Miközben Comenius a XVII. században már így ír az Orbis pictusban: *„A Könyvetske, a' mint látjátok, nem nagy; mindazonáltal az egész Világnak és egészen a Nyelvnek rövideden-való öszve-foglalása, tellyes Képekkel; Meg-nevezésekkel, és a' Dolgoknak Meg-írásokkal .. Adattassék a' Gyermekek' kezeikbe, hadd gyönyörködtessék magokat a' Képeknek meg-nézésével kedvek szerint, hogy azokat vóltaképpen meg-ismerhessék, még otthon-is, minekelõtte az Oskolában el-kûldettetnének ...",* szemléletének nem sikerült teret nyernie a balagy-félteke központú iskolai gyakorlaton.

A tanulók elsődleges szocializációja egy – a média és az informatika jóvoltából – ingergazdag, képi információkkal túltöltött térben zajlik, ami az interaktivitásra épül. Az internetes lehetőségeken túl nem mellékesek a folyamatos közönségkapcsolatot generáló műsorok a médiában, és idesorolható a mobilkommunikáció megannyi lehetősége. Az iskolának „be kell fogni a szelet a vitorlába", és építeni a gyerekek által behozott tapasztalatokra és tudásra, meg kellene próbálni leképezni azt a működési modellt, amiben a gyerekek viszonylagos biztonsággal mozognak.

A képzuhatag ugyanakkor az ingerkeresési hajlandóság megnövekedésén kívül gyakran gúzsba köti a fantáziát, panel, konzervmegoldásokat kínál a kreativitás helyett. Különösen mindez a szociokulturálisan szegényebb környezetből jövő tanulókat sújtja, és akadályozza az absztrakciós képességeket mozgósító feladatmegoldásokban, kiszolgáltatottá, manipulálhatóvá teszi őket.

Az anyanyelv, illetve az anyanyelv használata benne az: írás-, olvasás-, készségével, a szövegértés, szövegalkotás, továbbá általánosabban a nyelvi és metanyelvi viselkedés kompetenciáival – annyiban van különleges helyzetben, hogy egy meglévő tudást, és képességet bővít, mélyít, tudatosít, differenciál, nem korlátozódik egyetlen műveltségterületre, valamennyi iskolai és iskolán kívüli tevékenység alapja

Az *Anyanyelv, kommunikáció* kerettantervet úgy alakítottuk ki, hogy – a Nemzeti alaptantervre épülve – alapul szolgáljon olyan helyi tantervek, oktatási programcsomagok elkészítéséhez vagy adaptálásához, amelyek

- képesség, illetve kompetenciafejlesztésre,
- tanulói tevékenységre,
- differenciálásra és
- tanulói együttműködésre építenek.

Bár teret engedtünk a hagyományos leíró nyelvtantanításnak is, de szeretnénk, ha a tantervhez illeszkedő programok céljai túlmutatnának a nyelvtani elemek, jelenségek kategóriákba sorolásának – mint célnak és követelménynek – a mechanikus gyakorlatán.

A leíró nyelvtanra úgy tekintünk, mint egyfajta metanyelvre, amelynek segítségével a gyerekek felfedezhetik anyanyelvtudásuk jellegzetességeit, a nyelvet működtető szabályokat. Igyekeztünk, hogy az ismeretek algoritmikusan épüljenek egymásra, tartalmaik az idők folyamán fokozatosan differenciálódjanak, illetve rendszeresen és különböző kontextusban kerüljenek elő, „használódjanak" a teljes képzési szakasz alatt. Véleményünk szerint a szilárd alapok, a problémamegoldásra alkalmas tudás csak így építhető fel.

Az 1–6. évfolyam anyanyelvi nevelésének elsődleges feladata, hogy a gyerekek tanuláshoz szükséges alapvető készségeit és képességeit – írás-, olvasástechnika, szóbeli és írásbeli szövegalkotás és szövegértés – kiépítse és megszilárdítsa. Ehhez elegendő mennyiségű próbálkozási, tévedési, gyakorlási lehetőséget biztosítson, és a lehetőségeken belül alkalmazkodjon az egyes gyerekek képességeihez és tempójához.

Az anyanyelv, kommunikáció az életkori sajátosságoknak és a képességfejlesztési céloknak megfelelően az 1−6.-ig évfolyamokon – *céljait, tartalmát és képességfejlesztési dominanciáit illetően* – különböző helyet foglal el, és különböző szerepet játszik a tantárgyi struktúrában.

Az 1–4. évfolyamig az anyanyelv és kommunikáció – a tradícióknak megfelelően – a *magyar nyelv és irodalom* műveltségterületen belül kap helyet. Ekkor még az irodalom egy a különböző szövegtípusok közül. 5. évfolyamtól az irodalomtanítás a komplex művészeti nevelés része lesz, ekkor az irodalmi szöveg művészi aspektusai kerülnek előtérbe. Ugyanakkor az *anyanyelv, kommunikáció* tantárgy keretei között folyik az intenzív szövegértés és szövegalkotás, a szóbeli és írásbeli kommunikáció, valamint az anyanyelvi ismeretek, anyanyelv-használati képességek fejlesztése, elsősorban hétköznapi szövegműfajokban.

Gondolkodás, tanulásmódszertan, demokratikus magatartásformák kialakítása

Tantervünk felépítésében és tartalmainak meghatározásában nagy hangsúlyt helyeztünk arra, hogy a tanulási folyamatban **gondolkodásnak**, és ne a **tekintélyelvű** elfogadásnak legyen szerepe. Ezért kiemelt helyet szántunk a véleményalkotásnak, az indoklásnak és a bizonyításnak. Mindezek a demokratikus magatartásformák kiépítésének alapjait is jelentik, ahol az álláspontok érvek és ellenérvek, meggyőzési eljárások során formálódnak, alakulnak ki.

A tananyagban az érvelés, bizonyítás mellett kulcsszerepet szánunk a „kérdezésnek". Ennek nyelvi eszközeit tanítjuk és gyakoroltatjuk, aminek az információk, illetve a problémák azonosításában és megkeresésében szánunk nagy szerepet.

A tanulók tanulási problémáihoz és életkorához való alkalmazkodás

A szövegértés-szövegalkotás akadályait – *többek között* – a szövegben ábrázolt valóság tartalmának, időbeni és térbeni folyamatainak, az utalások különböző típusainak felismerési, azonosítási gondjai jelentik. De hasonló gondot jelent a gyerekek számára egy adott kommunikációs helyzet feltérképezése, a publikus vagy magán beszéd elhatárolása, a normák ismerete és alkalmazása.

Tantervünkben igyekeztünk szervesen beépíteni, azokat a *témákat és szövegtípusokat*, amelyek a gyerekeknek ismerősek. Mindezek olyan *módszereket, eljárásokat, technikákat, munkaformákat* is indukálnak mint például csoportmunka, a kooperáció, a projekt, amelyek alkalmazásával – a tanulók számára is – belátható célok fogalmazhatók meg a megtanult ismeretek alkalmazhatóságára tekintettel. Lehetővé válik továbbá, a tevékenység-típusok gyakori váltogatásával, az egyes gyerekek tudásszintjéhez és munkatempójához való megfelelőbb alkalmazkodás.

A sokféle, képességekhez és tudásszinthez igazítható hosszúságú és műfajú szövegtípus olvasásával, értelmezésével és alkotásával olyan automatizmusokat építhetünk be, amelyek elősegítik a **kritikai olvasást**, a szövegalkotó szándékainak dekódolását, a **háttérközlemények** megértését.

Elegendő mennyiségű gyakorlás

Tantervünk alapelvei közé tartozik, hogy az ismeretek többször, különböző kontextusban jelennek meg. Alkalmazásuk begyakorlásához kellő mennyiségű időt biztosítunk. Eközben megengedett a tévedés, és elvárt a próbálkozás. A fentieket elemeire bontva tanítjuk, mégpedig a sikeres kommunikáció mint kritérium szempontjából. Sikeresnek a célt megvalósító kommunikációt tekintjük. Mindezekhez olyan tananyagtartalmakat rendelünk, és módszereket javasolunk, amelyek számos terepgyakorlatokra adnak lehetőséget. Ezért nagyon fontosak például a dramatikus, improvizációra épülő helyzetgyakorlatok.

Az informatika helye és szerepe az Anyanyelv, kommunikáció kerettantervben

Az első pedagógiai szakaszban a készségek és képességek kiépítésével és megalapozásával egyenrangú feladat a gyerekek kíváncsiságának ébren tartása, illetve érdeklődésének felkeltése, aminek egyik eszköze lehet, hogy számos olyan tevékenységet végezhetnek a tanulók, amelyeknek életkorukhoz igazított, számukra is belátható célja, funkciója van, és a gyengébb képességű, lassabb tempójú gyerekek számára is lehetővé teszi siker érzését. Az informatikát olyan eszköznek tekintjük, amely fontos szerepet tölt be az információkeresésben, -tárolásban, -továbbításban, illetve a kommunikációs aktusok lebonyolításában. Nem utolsó sorban – az Informatika segíthet a diszlexiás és diszgráfiás gyerekek tanulásában.

Ebben a pedagógiai szakaszban az informatikára úgy tekintünk mint az anyanyelvhasználat egy sajátos módjára, egy mintakövetéssel megszerezhető, tapasztalati tudásra.

Így az első pedagógiai szakasz az alkalmazott informatikáé, ami annyit jelent, hogy a gyerekek az anyanyelv-elsajátításhoz hasonlóan, elsősorban utánzással, illetve mintakövetéssel oldják meg a különböző számítógépes feladatokat, amelyek mindig szervesen kapcsolódnak egy-egy tananyagegységhez.

A fejlesztés feltételei

Abból indultunk ki, hasonlóan más anyanyelvi programokhoz – hogy a gyerek tudja az anyanyelvét, nyelvhasználata kreatív. Az iskolába lépéskor anyanyelvhasználatára jellemző, hogy elsősorban a konkrét tartalmakat fogja fel, a mögöttes jelentéseket alig. (Például nem tudja értelmezni a közmondásokat.) Beszédét nem tudatosan szerkeszti, a pragmatikai szempontokhoz, pl. a partner előzetes ismereteihez nem tud alkalmazkodni. A 10 éves gyerek már kompetens anyanyelvhasználó grammatikai szempontból is. El tudja különíteni az értelmes mondatokat az értelmetlenektől, a hibásakat, a szintaktikailag helyesektől.

Az elő pedagógiai szakaszban a beszédpercepció, a hallásérzékenység még nem éri el a felnőttét, az megközelítőleg 14 éves korban válik teljessé, illetve még ezt követően is finomodhat néhány évig. Az olvasás-írás sikeres elsajátításához és későbbi biztos használatához számos, nem olvasásspecifikus, idegrendszeri és pszichés funkciókon túl az alábbi feltételek szükségesek:
A beszélt nyelvi szókincs terjedelme, ami magában foglalja a szavak jelentésének és használati sajátosságainak ismeretét.

- Az egészséges gyerekek – támogató szociokulturális környezetben – közel azonos tempóban, hétéves koruk körül tízezres nagyságrendű szókinccsel rendelkeznek. A beszédfejlődés 7 éves kor után nem áll meg, hanem az iskolába lépést követően tovább differenciálódik, a szókincs terjedelme dinamikusan növekszik. A 6 éves gyermek beszéde leginkább abban tér el a felnőttekétől, hogy elsősorban a konkrét tartalmakat fogja fel, a mögöttes jelentéseket alig. Beszédét nem tudatosan szerkeszti, kifejezéseit nem, vagy alig válogatja meg, a pragmatikai szempontokhoz, a partner előzetes ismereteihez nem tud alkalmazkodni.

Az iskolában 6–10. életév között a kommunikációs viselkedés árnyaltabb lesz. Később, pedig a serdülőkori személyiségváltozások erősen kihatnak a beszédre, a szóhasználatra, a normák alkalmazásának módjára. Gyakori, hogy a beszéd emotív tartalma és ezzel együtt a beszédsebesség növekszik.

Fonémaszint és vizuális szóképtár

- A *fonémaszint* az olvasási működések közös „kimenete”, a *vizuális elemző rendszer pedig az olvasási működések* közös bemenete, amely a betűformák azonosítását végzi. Egy átlagos gyereknél 7-8 éves korra már jelei mutatkoznak annak, hogy kialakulóban van egy vizuális szóképtár, azaz vizuális bemeneti lexikon – pusztán vizuálisan, a hang-betű összefüggésekről mit sem tudva – azonosítják az ismert szavakat, miközben nem tudják elolvasni az először látott ismeretlen szavakat, találgatnak.

– A bonyolultabb hang-betű összefüggések mind jobb megértésével a fiatal olvasóból rutinos olvasó válik. Szókincse folyamatosan gyarapszik, ahogy az új szavak tárolódnak a vizuális bemeneti- és a beszéd-bemeneti lexikonban, és az új szavak jelentései megjelennek a szemantikai rendszerben. Az olvasási folyamat fent említett és ezeken kívüli komponenseinek hatékonysága és működési sebessége még fejlődik, de maga a rendszer már alapvetően felnőtt jellegű. Az a tény, hogy a gyerekek egy, első alkalommal kisbetűs nyomtatásban látott szót később nagybetűs formában is minden nehézség nélkül felismernek, azt jelzi, hogy a szófelismerés már nem képi jellegű többé, hanem a vizuális elemzőrendszer és a vizuális bemeneti lexikon működésére támaszkodik.

Az olvasás és írástanítás

A gyermekek a különböző országokban különböző korban kezdenek el olvasni tanulni. Az életkor ötéves kortól (Nagy-Britannia, India) hatéves koron át (USA, Franciaország, Japán) hétéves korig terjed (Dánia, Svédország). Bár sok hat és félévesnél fiatalabb gyerek jelentős előrehaladást képes elérni az olvasásban, több tanulmány és vizsgálat is jelzi, hogy a nagyon korai olvasástanításra irányuló erőfeszítéseknek nincs hosszú távú hatása, akik később kezdik az olvasástanulást, hamar behozzák az időbeli lemaradást.

Az olvasástanítás módszeréről:
Az olvasás nem természetes, hanem a kultúra közvetítésével kialakított készség-képesség.
Ha az oktatási módszerek kiválasztására vonatkozó javaslatainkat szakmai érvekre akarjuk alapozni a politikai vagy divathullámok helyett, akkor a jelenleg elérhető összes bizonyíték egy világos, rendszeres, hangelemző-összetevő komponenst tartalmazó olvasástanítási módszer mellett szól, tantervünk is erre a módszerre alapoz. A hang és betű megfelelések során a gyerekek megtanulják a betűkhöz és a betűcsoportokhoz tartozó tipikus kiejtési mintákat. A másik szempont, hogy a jó fonológiai készségek jobb szófelismeréshez vezetnek. Az olvasás pontossága és a szövegértés együtt járnak, mert a szöveg sikeres megértése, a szavak megfelelő azonosításán múlik. Nem feltételezhetjük azt, hogy azért mert egy tanuló el tud olvasni egy szót helyesen, szükségszerűen le is tudja írni. Ha az olvasás és írás legalább részben elkülönült kognitív folyamatokon alapul, tanításuknak is külön, az írástanulás *késleltetésével* kell lezajlania.

A fentiek egyértelműen kijelölik az iskolai kezdeti fejlesztési szakaszának fontosságát, a fejlesztési irányokat, a lehetséges és szükséges egyéni kompenzáció területeit, irányultságát is egyértelműen meghatározzák, és indokolják az alapozó időszak kiterjesztését.

Kerettantervünk tartalmait, idői tagolását a fenti jellemzőkre építettünk.

Fő célok
Az anyanyelvtanításban a legfontosabb cél, hogy megfelelő keretet adjon olyan programok, tananyagok alkalmazásához, amelyek

1. a tanulók szövegértési és szövegalkotási készségeit, képességeit kiépítik és megszilárdítják,
2. képessé teszik a gyerekeket a problémamegoldó, normatív, kreatív és a különböző célokhoz adekvát kommunikációs viselkedésre,
3. a kommunikációs partner ismereteihez, érzékenységéhez való alkalmazkodásra, a kommunikációs helyzetben történő együttműködésre, valamint
4. a fentiekhez az anyanyelvvel, az informatikával és a könyvtárral kapcsolatos ismereteket ad, sajátíttat el.

Részcélok
Az alábbiakban részletezzük a készségek és képességek intenzív fejlesztését, kiépítését, az automatizmusok, rutinok kialakítását szolgáló célokat.

– Pontos és az életkornak és a szöveg nehézségi fokának megfelelő tempójú olvasás- és írástechnika
– A beszédkészség, a szóbeli szövegalkotás és a -megértés érdekében
  a beszédhangok helyes képzése,
  a helyes beszédlégzés,
  a mondanivalóhoz igazodó beszédtempó, artikuláció, hangintenzitás, hangsúly, hanglejtés,
  a társakkal való kommunikatív együttműködés,
  a társakra való odafigyelés.

Az írás jelrendszerének és technikájának begyakorlása, automatizálása, a megfelelő írástempó kialakítása.
A szóbeli és írásbeli szövegértés és szövegalkotás: a kreatív és a normákhoz igazodó anyanyelvhasználat, amely magába foglalja az
adatgyűjtést és az adott témában való kutatás eljárásainak elsajátítását,
az információk felhasználását, szűrését, csoportosítását, tömörítését, a vázlatkésztést,
az információk összefoglalását, rendszerezését,
a szövegtanulási technikákat, egyedi tanulási stílusok kialakítását,
a megtartó emlékezet határainak kiterjesztését.

- Szókincsfejlesztés
- A közlési helyzet – hely, idő, szereppartnerek, kommunikációs szándékok – értelmezése és értékelése
- A közlési helyzetnek, a beszélő szándékának és az elérni kívánt hatásnak adekvát – verbális és nonverbális – kommunikációs magatartás
- A különböző közlő, leíró, befolyásoló és kapcsolatápoló szövegműfajok nyelvi és nem nyelvi sajátosságainak alkotó alkalmazása
- Olvasási, szövegalkotási és szövegtanulási stratégiák elsajátítása
- Lineáris és hipertextuális olvasási stratégiák kialakítása
- Nyelvhasználati önellenőrzés, önkorrekció
- A mondat és a szöveg szabályszerűségeinek leírásában alkalmazható metanyelvi (leíró nyelvtani) ismeretek elsajátítása és alkotó alkalmazása
- A helyesírási ismeretek elsajátítása és alkalmazása
- Eszköztudások elsajátítása és alkalmazása: informatika, könyvtár- és egyéb forráshasználat
  a könyv- és könyvtárhasználatot
  szótárak, a gyermeklexikonok, az enciklopédiák használatát
  az elektronikus ismerethordozókról való fokozatosan önállóvá váló ismeretszerzést
  az önálló tanulás képességét.

Matematika

A matematika (és általában minden tantárgy vagy műveltségi terület) tanításának két alapvető feladata van:

1. Az ismeretközlés.
2. A műveltségi területhez kapcsolódó képességek fejlesztése beleértve a tanulás tanulásának képességét is.

A matematika tanításában soha nem a tanított ismeretek okozták az alapvető és nagy vihart kiváltó vitákat, hanem a tudás átadásának mikéntje – amit nevezhetünk szakmódszertannak –, és a választott módszer eredményessége. Tudjuk, hogy a pedagógia az a terület, ahol mindent és annak az ellenkezőjét is be lehet bizonyítani. Mégis tény, hogy a sok-sok tantervi változtatás ellenére hosszú évtizedek óta körülbelül 30–40%-ra tehető azoknak a gyerekeknek a száma, akik tanulmányaik során folyamatosan gyenge eredményeket produkálnak, tehát buknak vagy továbbtanulásra alkalmatlanok.

Ebben a tantervben ötvözni próbáljuk az ismeretátadást egy olyan módszertani kultúrával, amely alkalmazkodik a gyerekek ismeretszerzési folyamataihoz, értelmi fejlettségi szintjéhez és a matematikai ismeretek felépülésének sajátosságaihoz. Arra teszünk tehát kísérletet, hogy a matematikai ismeretek objektív felépülésének törvényeit, és az ebből létrejött struktúrát megpróbáljuk jobban leképezni a matematikai fogalomalkotás pszichológiai sajátosságaira. Ezért az ismeretátadás középpontjába a képességek fejlesztését állítottuk, a fogalmak és összefüggések kialakítását pedig tevékenységekhez kötjük.

Ezzel megfelelünk annak az alapvető követelménynek, hogy az emberi ismeretek kialakulásában három alapvető szintet különböztetünk meg :

1. Tevékenység, tapasztalat
2. Képzet, rajz, vázlat
3. Absztrakt fogalom

Ezzel megfelelünk annak a fejlesztési követelménynek is, hogy az absztrakciót, mint centrális matematikai képességet fejlesszük.

A tanterv felépítése

A tanterv 1–5. évfolyamig fokozatosan tér át a tantárgyi keretekből az epochális tanításra.

Az első évek legfontosabb feladata, hogy megalapozza:
- a biztos műveletfogalmat és számolási készséget;
- a természetes számok fogalmát 10 000-res számkörben;
- a biztos eligazodást a tízes számrendszerben;
- az alapvető geometriai fogalmakat;
- a sorozatok és tapasztalati függvények megismerését és alkalmazását;
- megalapozzuk a valószínűségi szemléletet;
- a tanulók szemléletét a valóság és a matematikai modellek kapcsolatáról.

A tanterv 5. évfolyamtól epochálisan tervezett, tematikusan építkezik. Az epochális beosztás lehetővé teszi, hogy egy adott időszakban a gyerekek egy adott témával intenzíven és elmélyülten tudjanak foglalkozni.

Ebben a felépítésben lehetőség van arra, hogy a gyerekek ténylegesen a tevékenységekre épülve tanuljanak. Az epochális időkeret elég nagy ahhoz, hogy kísérletezzenek, a megfigyeléseiket értelmezzék, összegyűjtsék azokat. Lehetőség van arra is, hogy kutatásokat végezzenek, használják az internetet, kimenjenek az iskolából, és valamilyen külső helyszínen mérjenek, vagy gyűjtsenek adatokat. Az összegyűjtött eredményeket lehet általánosítani, majd az általánosítás eredményeként kapott fogalmat vagy összefüggést ki lehet próbálni.

Felvetődik a kérdés, hogy nem okoz-e problémát az, hogy túlságosan nagy idő telik el például két olyan epocha között, amely alapvetően az aritmetikai ismeretekhez kötődik. Ilyenkor általában olyan aggodalmak fogalmazódnak meg, hogy a nagy időtávolság miatt a gyerekek elfelejtenek számolni.

Ettől több ok miatt nem kell félni:

a) A hagyományos keretek között tanuló gyerekek is témákat tanulnak, és a geometriai fejezetek megszakítják például a számolásra épülő fejezeteket, tehát ugyanúgy hosszú idő telik el két-két olyan fejezet tanítása között, amelyek egymáshoz kapcsolódnak Ebben a felépítésben a gyerekek sokkal jobban használják a már megszerzett ismereteiket és kialakult készségeiket minden témánál. Ezt a tanterv egyes epochái „Kapcsolódás a Nemzeti Alaptantervhez” „Matematikai ismeretek” címszónál lehet könnyen áttekinthetően nyomon követni.

b) Ez a felépítés arra irányul, hogy mindent ott tanítsunk, ahol az a legjobban köthető tevékenységekhez. Tehát a számolás és az egyéb területek nem válnak olyan élesen szét, mint a hagyományos rendszerben.

c) Például a 10 hatványaival történő szorzást sokkal könnyebb a mértékegységek átváltásához, mint természetes tapasztalatra épülő tevékenységhez kötni.

d) A másik példát az előjeles számokkal történő műveletvégzés fejezettel kapcsolatban hoznám. Amikor a derékszögű koordinátarendszerrel foglalkozunk, megjelenik ez a téma. Bizonyos helyváltoztatások utáni koordinátákat előjeles számok összeadásával tudjuk megadni.

Az előbb elmondottak aláhúznak egy nagyon fontos szempontot, ami a tanterv kialakításában érvényesült. Ez a variabilitás elve. Egy olyan tanterv, ami alapvetően a képességeket és a fogalmak kialakításához és az összefüggések megalkotásához nélkülözhetetlen tevékenységeket helyezi a középpontba sokkal jobban megfelel egy olyan tanulási környezet kialakításának, ami kedvezően befolyásolja azt, hogy a gyerekek gondolkodása rugalmassá váljon. Miután minden fogalom többféle szemléletes vagy tapasztalati helyzetben is megfigyelhető, ezért a gyerekek kevésbé tudják az absztrakt tartalmakat merev képzetekhez kapcsolni.

A tananyag felépítése

A tananyag felépítésében a NAT volt az irányadó, és figyelembe vettük azokat a témákat és ismereteket, amelyek tanítása hagyományosan ehhez a korosztályhoz kötődik. Ugyanakkor a tanterv alapkoncepciójának megfelelően bizonyos változások is vannak. Egy olyan tantervet szerettünk volna írni, amely a tevékenységeket és a tevékenységek segítségével kialakítandó kompetenciákat helyezi a fejlesztés középpontjába.

A matematika tanításának jelenlegi iskolai keretei, tehát a tananyag teljes felépítése – az ismeretközpontúságból adódóan – valamilyen szinten igazodik ahhoz a tényhez, hogy a matematika axiomatikus felépítésű. Ugyanakkor *a gyerekek ismereteinek felépülése nem axiomatikus*, hanem a tevékenységekből és a tapasztalatokból kiindulva általánosítással alkotják meg a fogalmakat és ismereteket. Egy olyan tantervi kísérlet, amely a tevékenységet és a kialakítandó képességeket állítja a középpontba lehetőséget adott számunkra, hogy a tapasztalat szintjén megismertessünk a gyerekekkel olyan matematikai összefüggéseket és tényeket, amelyekre később felépíthetik az általános matematikai tartalmakat.

Az 5–6. évfolyam tantervébe a következő matematikai fogalmak és ismeretek kerültek be:
A derékszögű háromszög oldalai közötti kapcsolat, és annak alkalmazása távolságok meghatározására
- Egy olyan táblázat, amely segítségével egy adott pozitív egész számhoz tudunk keresni olyan számot, amelyet önmagával megszorozva az adott számot kapjuk (négyzetgyök táblázat)
- A táblázat használata kapcsán a tizedes törtek intuitív fogalma mértékegységekkel szemléltetve: 2,5 cm = 2 cm és 5 mm
- A szög kétféle mértékegysége és azok kapcsolata
- Arányok a derékszögű háromszög oldalai között: trigonometria alapjai
- Trigonometrikus táblázatok használata
- Ívmérték és fok
- Az irracionális szám létezése
- Az első nem algebrai egyenletek, amelyek a definíció alapján bonthatók le
- A kamatos kamatszámítás tapasztalati alapjai: hitelkalkulátor
- Algebrai egyenletek megoldása következtetéssel és a műveletek tulajdonságai alapján

Az egyenletek ilyen tárgyalása lehetőséget ad arra, hogy a formális megoldási eljárások helyett a matematikai tartalom megerősítését célzó tapasztalatokat szerezzenek a gyerekek.

A fejlesztendő készségek és képességek

A matematikán belül a képességeket, kompetenciákat két nagy csoportra oszthatjuk:

1. Alapvető készségek és képességek

Ebbe a csoportba azok a képességek tartoznak, melyek fejlesztése alapvetően tanítási szemlélethez kötött. Pontosan ezért folyamatosan jelen vannak, nem mérhetőek szakaszonként. Ugyanakkor helyes alkalmazásuk következtében ugyanaz a gyerek lényegesen jobb matematikai szemlélethez jut, ennek következtében a tanulmányi teljesítménye sokkal jobb lehet.

a) A helyes matematikai attitűd, mint alapvető viselkedésforma problémahelyzetben:
kísérletezés, próbálgatás
megfigyelés
összefüggések keresése
általánosítás, törvényszerűségek megállapítása

A matematika tanulásánál azonban ez egy együttes viselkedésforma, ami az eredményességet és a megértést jelentősen javítja. Fejlesztésének kiemelt jelentőséget tulajdonítok. Később ezt az attitűdöt nem kell továbbfejleszteni, mert körülbelül 12–14 éves korra az ismeretszerzést alapvetően meghatározó magatartássá válik.

b) A helyes matematikai fogalomértelmezés képessége

A matematikai fogalomalkotás lényege, hogy minden fogalom bizonyos tulajdonságok meglétét állítja. ha valami megfelel ezeknek a tulajdonságoknak, akkor a fogalom alá tartozik, ha nem akkor kizárjuk a fogalomból. Tipikus példa erre a speciális négyszögek definíciója.

Ha gyerekeknek feltesszük a következő kérdést: „*Paralelogramma-e a négyzet?*”, akkor a gyerekek nagy része azt válaszolja, hogy nem, mert teljesen másként néz ki. Ugyanakkor valami attól paralelogramma, hogy olyan négyszög, aminek 2-2 szemközti oldala párhuzamos. Ez a négyzetre igaz, akármennyire is „másként” néz ki.

c) A helyes fogalomalkotás képessége

A tanítás egyik legnagyobb hibája az lehet, ha a szimbólumot azonosítjuk a fogalmakkal, a szimbólummal végzett műveleteket pedig a művelettel. Például törtmennyiségeket nem úgy adunk össze, hogy közös nevezőre hozzuk, és utána számlálókat összeadjuk, a nevezőt pedig változatlanul leírjuk. Ez a törtek közötti összeadás műveletének írásbeli elvégzésére vonatkozó szabály. Törtek összeadása, mint művelet ugyanakkor azt jelenti, hogy egymás mellé teszi két törtmennyiséget, és megmondja, hogy mekkora az együttes mennyiség. Az egész számok után az jelenti a problémát, hogy ott ezt könnyen megtettük, hiszen az egység adott volt. A különböző nevezőjű törteknél ezzel szemben kell keresni egy közös egységet, amihez képest megadjuk, hogy annak hányszorosa az összeadással kapott mennyiség.

Tehát nagyon fontos, hogy különbséget tegyünk a fogalom és annak – írásbeli szimbolikus megjelenítése – között. Ebben a felfogásban el lehet kerülni azokat a következetlenségeket, amelyek a gyermek józan logikája szempontjából nem megmagyarázhatók. Például az értelem nem különböztet meg törteket és tizedes törteket, mert nincs kétféle tört. Ez írásbeli jelölés alapján tett megkülönböztetés, aminek az alapja, hogy szeretnénk a helyi értékes jelölést és a műveletvégzés szabályait átmenteni a törtmennyiségekre is. A tanítás hatékonyságát itt is jelentősen megemeli, hogy nem terheljük a gyerekek értelmét valami értelmetlen dologgal, hanem a helyére tesszük a fogalom és annak írásbeli szimbolikus megjelenítési lehetőségei közötti kapcsolatot.

d) Az absztrakciós képesség, mint centrális matematikai képesség
e) A műveleti fogalomalkotás és gondolkodás képessége
f) Bármely matematikai fogalom, ábra vagy kifejezés jelentése azon műveletek és tapasztalatok összessége, amelyekkel azt létrehoztuk.
g) A matematikai struktúrákban történő gondolkodás és leírás képessége

Folyamatos tanítási feladat bármely téma esetén, hogy megerősítsük a

- Halmazszemléletet,
- Függvényszemléletet,
- Algebrai szemléletet,
- Geometriai szemléletet.

Ezek azok az alapvető struktúrák, amelyek az ismeretek feldolgozásának matematikai keretét adják.

2. Konkrét, mérhető képességek és készségek

- Visszafele következtetés képessége
- Nézőpontváltás képessége
- Hierarchiák felismerésének képessége
- Az ismert alakú számokkal számolási készség
- Mérés és összehasonlítás képessége
- A várható eredmény becslésének képessége
- Ellentmondások felismerésének képessége
- A problémák matematikai formában történő megfogalmazásának képessége (szöveges egyenletek, szélsőérték problémák stb.)
- Adott matematikai probléma esetén a megfelelő megközelítés kiválasztásának képessége
- Adott matematikai probléma esetén a megfelelő kiszámítási, algebrai eljárás kiválasztásának a képessége
- Induktív és deduktív megközelítés képessége
- Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása
- A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége
- Az egyes fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége
- Fogalmak általánosításának a képessége
- Több feltétel egybevetésének a képessége
- Matematikai modellekben megfogalmazott összefüggések helyes értelmezésének képessége

Célok

A matematikaoktatás új tantervének megalkotásával az a célunk, hogy megfeleljünk az „egy életen át történő tanulás”-ra történő felkészítésnek, ami az EU oktatásában központi elvvé vált.

A hagyományos tantárgyakon alapuló elméleti oktatással szemben egyre nagyobb szerepet szeretnénk szánni az *integrált ismereteket közvetítő, a valós élethelyzeteken alapuló tanulásszervezésnek*. A merev tantárgyi határok oldódását jelentősen segíti a cselekvésre, mint alapvetően meghatározó tartalmi elemre épülő tanulás. Szerettük volna a tantervbe beépíteni azt a tényt is, hogy az iskola a saját falain belül nem képes biztosítani az összes olyan tapasztalatot, amelyre a gyerekeknek feltétlenül szükségük van.

Egy másik jellegzetes változás, amit a tevékenység központú tantervvel szeretnénk elkérni, hogy a tanulásszervezési eljárások rugalmasabbá, sokkal inkább az *egyéni szükségletekhez* alkalmazkodóvá váljanak. Erre azért van szükség, mert nagyon széles körben terjednek a diákok által használt és közkedvelt új információhordozók. Ez szükségszerű módszertani váltást vár az oktatástól is. A tevékenységek és a képességek fejlesztésének középpontba állítása az aktív és együttműködő tanuláson alapuló, számítógéppel támogatott tanulóközpontú megközelítési módokat megerősíti. Nyugodtan kimondhatjuk, hogy az osztálytermi munka, amelyik nem áll összhangban a diákok képességeivel, nem váltja ki érdeklődésüket, ezért szükségszerű, hogy nem motiválja őket.

Alapvető célunk a diákok érdeklődésének fenntartása, a tanulás tanulásának megtanítása, a nyitott gondolkodás megőrzése, problémahelyzetekben, a kutató, megfigyelő magatartás kialakítása. Az életben való helytálláshoz, a folyamatos továbbfejlődéshez legalább annyira hozzájárul a nem formális és az informális úton megszerzett tudás.
Az epochális rendszer lehetővé teszi az értékelés korszerű alapokra helyezését, ami a következő részekre bontható:

- az egyéni előrehaladásról, megszerzett tapasztalatokról szóló dosszié
- gyakorlati vizsgafeladatok
- internetes kutatások
- vizsgamunka készítése
- témazáró dolgozatok

Ebben a rendszerben ugyancsak lehetőség van a rendszeresebb visszajelzésre, és a kisebb szakaszokra bontott értékelés miatti több lehetőség adódik egy-egy részfeladat sikeres teljesítésére, ami jelentősen motiválja a gyerekeket.

A tanulás iránti érdeklődés fenntartásának egyik fontos része a motiváció ébrentartása. Az általunk tervezett tanulási környezetben lehetőség van arra, hogy a pedagógusok ne a kudarcokat, hanem a sikereket erősítsék A tevékenységet középpontba állító tanulásszervezés lehetővé teszi az egyes diákok *egyéni képességeihez illeszkedő tanulásszervezési eljárások* és megoldások alkalmazását is.

A *cselekedtető tanulásszervezési eljárások következtében* a tanári előadások aránya csökken. Megnő viszont az egyéni és a csoportos munkára, a problémamegoldásokra és a megbeszélésekre fordított időkeret. (A tapasztalatok szerint amint a diákok többségénél kialakult az önálló vagy csoportokban önállóan végzett munka szokása, a pedagógusoknak lényegesen több idejük maradt a tanulásra kevésbé motiváltakkal való foglalkozásra.)

A *számítógép iskolai alkalmazása* jelentősen növeli a tanulási motivációt és a tanulási lehetőségeket. Részben az által, hogy lehetőséget ad az egyéni érdeklődés szerinti tudásbővítésre, aktivizálja a tanulót. Azzal is segít, hogy számos gyakorlati feladat megoldását teszi könnyebbé.

A *modulrendszerű oktatás*, a tanulás időtartamának esetleges megnyújtása, az *egyéni szükségletekhez, igényekhez történő rugalmas alakítása* nemcsak a tanulási kudarc veszélyének kitettek esetében biztosítja a tanulási motivációt.

Az új matematika tanterv bevezetésével az a célunk, hogy a matematikai ismeretek közvetítése mellett a tevékenységek, és a megfelelő képességek fejlesztése révén az iskolai oktatás és képzés során a gyerekeknél azok a képességek is fejlődjenek, amelyekre a későbbiek során akár mint munkavállalóknak, akár mint a mindennapi életüket élő állampolgároknak szükségük van. (Bognár Mária: A lemorzsolódás, az iskolai kudarc elleni küzdelem az OECD- és EU-országokban – a második esély iskoláinak tapasztalatai)

Komplex művészet

Célok

- A komplex művészeti nevelés célja, hogy a kognitív megközelítésen túl egy holisztikus szemléletű, tevékenységen-játékon alapuló, érzelmi tartalommal telített tanulási folyamatban fejlessze a tanulók irodalmi, zenei, manuális, interpretációs és improvizációs képességeit.
- Cél, hogy a tanulók váljanak nyitottá a művészeti alkotások megértésére, aktív befogadására, átélésére;

- hogy a kognitív ismeretek megszerzésén túl keltse fel a vágyat az alkotás, teremtés, létrehozás iránt;
- segítse a az empatikus képesség fejlesztését, a beleélés, az átlényegülés megérzésével, a katarzis megélésével.

A Komplex művészet kerettanterv általános jellemzői
Lefedett műveltségterületek
Magyar nyelv és irodalom, Művészetek

Érintett műveltségterületek:
Magyar nyelv és irodalom, Informatika, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Ember a természetben, Földünk-környezetünk, Ember és társadalom, Élő idegen nyelv

Alapelvek
A tananyag igyekszik messzemenően igazodni a gyerekek életkori sajátosságaihoz.
Az epochák alapvetően tematikus szervezésűek. A témákat az irodalom **Tér-idő kapcsolatok** szerint definiált egységei jelentik. Ezek mindegyikében megjelenik – mintegy áthatja ezeket – az **Elméleti ismeretek**, a **Kapcsolatok a tárgyi világgal** és a **Szinesztéziás kapcsolatok** megközelítés is.
A tanterv kínálta epochák élményszerű, komplexitásra törekvő feldolgozást támogatnak.

1. Minden epochában megjelenik a projekt. Vagy az egész egy projekt köré szerveződik vagy a téma kínálta lehetőség szerint két projekt is megvalósítható. A pedagógus döntése, hogy a tanulócsoport és a lehetőségek ismeretében marad az egy projektnél vagy él a felkínált kettővel.
2. Az epochákban olyan tevékenységeket kínálunk, melyek feltételezik az egyéni tanulói aktivitást és az együttműködést. A tanterv messzemenően épít a tanulói kísérletezésre, kreativitásra. Lehetőséget biztosít és bátorítja az önkifejezést.
3. Kiemelten fontosnak tartjuk a kapcsolatot a környezettel: sok olyan tevékenységet terveztünk, melyben az iskola egésze, az iskola környezete vagy a lakókörnyezet, a gyerekek családja is megszólított, résztvevő.
4. Több helyen megjelenik az iskolán kívüli tevékenység. Ezek az adott tartalom feldolgozásán túl új élményeket, inspirációkat jelentenek.

A pedagógus tevékenysége a hagyományos ismeretátadó, számonkérő szerepén túl új elemekkel bővül:

Tanulásszervező:

Megteremti a helyzetet, melyben tanulni lehet. Biztosítja az ismeretek megszerzésének tárgyi és (esetleg meghívott vendég személyében) személyi feltételeit, megszervezi a diákok tevékenységét.

Inspiráló:

Támogatja a diákok kezdeményezéseit, lehetőséget biztosít kreativitásuk kibontakoztatására. Teret, eszközöket, ötleteket mutat fel, melyek mentén a gyerekek aktivitása elindul, vagy új irányokat vesz.

A diákok újszerű tevékenységei:

- A tanulás megszokottól eltérő formáit gyakorolhatják. Fontos, hogy a tevékenységekben központi szerepet kap kezdeményező-és kísérletező készségük, önállóságuk, kreativitásuk.
- Tevékenységüket folyamatosan dokumentálják és ebből a dokumentációból minden diáknak az év végére összeáll egy album, dokumentum gyűjtemény, mely tartalmazza munkáit. Ennek időről időre való áttekintése segít tudatosítani, mivel is foglalkozott, mit is tanult az adott időszakban.

AZ EPOCHÁK SZERVEZÉSI ELVEI:

	Tér-idő kapcsolatok
5. ÉVFOLYAM	Kapcsolat a téren-időn kívülivel: mese
Állatok	Család – otthon
Kortárs kapcsolatok – szülőföld	Táj, természet
6. ÉVFOLYAM	Valahol, valaha: monda, rege
Történelmi hősök – haza	Pátria – szűkebb és tágabb környezetünk történetei
Felfedezők, utazók – távoli tájak	Utazás a jövőbe – sci fi

	Szinesztéziás kapcsolatok
Akusztikus benyomások	Hangok
Dallamok	Ritmusok
Vizuális benyomások	Színek
Vonalak	Formák
Mozgások	Tánc
Színpadi mozgás	Verbalitás
Hangalak és jelentés	Íráskép
	Kapcsolatok a tárgyi világgal
Használati tárgyak tervezése, készítése	
Elméleti ismeretek	Irodalomelméleti ismeretek
Poétikai ismeretek	Nyelvi ismeretek
Zeneelméleti ismeretek	Szolfézs
Vizuális kommunikáció	Képzőművészethez kapcsolható elméleti ismeretek pl. színelmélet, kompozíciós ismeretek stb.

Ember és társadalom

Célok

A történelem a társadalom közös emlékezete. Tanításának célja a történelmi műveltség elsajátítása, amely a közös kommunikációs alapot, és ezáltal a kölcsönös megértés lehetőségét biztosítja a szűkebb és tágabb közösség (a lakóhelytől a nemzeten át az emberiségig) számára. Mindez nélkülözhetetlen a közösséghez tartozás tudatának, különösen a nemzeti és európai identitástudatnak az elmélyítéséhez. A történelmi folyamatok megértése alapozza meg a történelmi tudat kialakulását, vagyis annak konkrét belátását egyrészt, hogy a jelen – egyéni életünket is beleértve – nagymértékben a múlt eseményeinek eredménye, másrészt, hogy mai életünk hatást fog gyakorolni a jövő nemzedékek sorsára is. Ezért fontos, hogy a történelmi múlttal való találkozás és a történelemből fakadó tanulságok feldolgozása a tanulók számára személyes élmény legyen.

A társadalom- és emberismeret betekintést nyújt az embert másokhoz és önmagához, a társadalomhoz és a természethez fűző szellemi kapcsolatok világába. Segít tudatosítani az ember sorsától elválaszthatatlan értékdilemmákat, megismertet az erkölcsi vitákban használatos érvelésmódokkal, fejleszti az önálló tájékozódáshoz, felelős döntéshez, a mások álláspontjának megértéséhez szükséges attitűdöket és képességeket. Hozzásegít, hogy tájékozódni tudjunk saját korunk társadalmi, gazdasági és politikai jelenségei között. Az ismeretek nyújtásán túl ez mindenekelőtt a társadalmi problémák iránti érzékenység növelését, valamint a konfliktusok elemzéséhez szükséges képességek fejlesztését igényli.

A társadalmi tapasztalatok és ismeretek megszerzésében az 5–6. évfolyamon a játékoknak, a konkrét szituációknak, az életszerű helyzeteknek van kitüntetett szerepük. A történelem tanulása során kiemelkedő szerepet játszanak a történetek és a mindennapi élet története. Nagy hangsúlyt kap a közvetlen környezet, a lakóhely és Magyarország társadalmának és történelmének tanulmányozása.
A fejlesztés kiemelt területei: a személyiség és az emberi jogok tiszteletére nevelés, a nemzeti identitás, a történelmi és állampolgári tudat erősítése, a szociális érzékenység, az életkornak megfelelő társadalmi problémák iránti nyitottság, a környezetért érzett felelősség, más kultúrák megismerése és elfogadása, a humánus, értékeket védő magatartás fejlesztése, a demokratikus intézményrendszer használatához szükséges ismeretek és képességek kialakítása.

A tananyag feldolgozásának alapelvei

A tananyag-felépítés gerincét a történelmi kronológia adja, de a kerettanterv nem törekszik arra, hogy az egyes témák egymáshoz hézagmentesen illeszkedve a történelmi múlt teljes lefedettségének illúzióját nyújtsák. A tananyag ilyen kiválasztása és elrendezése mögött mindenekelőtt a mélyebb megértés előmozdításának szándéka áll. A feldolgozás során akkor járunk el helyesen, ha a konkrét tanulócsoporthoz alkalmazkodó feldolgozási terv felöleli mindazokat a tudáselemeket, amelyek a téma megértéséhez szükségesek, és a pedagógus többféle tanulói tevékenység megszervezésével viszi közel a feldolgozandó témát a gyerekekhez.

A kerettanterv csak akkor éri el célját, ha a feldolgozás során háttérbe szorul a tanári előadás, és a tanítási idő legalább 70%-át az alábbi tanulói tevékenységek kombinációi töltik ki.
Szerepjáték. Idesorolunk minden olyan módszert, amely a szerepbe lépés elvével operál a szituációs játékoktól az átélési vagy helyszínépítő gyakorlatokon át ismert történelmi események „kosztümös" megjelenítéséig. A dramatikus gyakorlatok improvizációk, amelyek központi kérdése egyfelől a „Te mit tettél volna?", másfelől a „Hogyan történhetett?" Elősegíti, hogy a történelemórán megszerzett tudás átélt, személyes tudás legyen.

Csoportmunka. Idesorolunk minden olyan módszert, amelynek alkalmazásakor a tanulók 3–5 fős kiscsoportokban oldanak meg elsősorban problémaorientált, kreatív feladatokat. A csoportmunka azáltal segíti elő a megértést, hogy a tanulók egymás között, a saját szavaikkal, tanári kontrolltól mentesen beszélgetnek a tananyagról.

Forráselemzés. A tanulók életkorát és felkészültségét figyelembe véve törekedjünk eredeti források feldolgozására elsősorban itt is a tanulók egyéni, páros és csoportmunkájára alapozva. Esetenként hasznos lehet egyszerűsített források alkalmazása is.

Vizualitás. A képek elemzése, értelmezése, a képekkel való munka és természetesen a mozgókép felhasználása tartozik ide. Idesoroljuk továbbá a történelmi helyszíneken végzett munkát is (múzeum, történelmi séta).

Kézművesség és rajz. A kézművesség két különböző értelemben segítheti elő a történelmi megértést. Egyfelől egészen közvetlenül a tananyag része kell, hogy legyen maga a technika: ha az agyagtáblákról vagy vályogról, ősi szövési technikákról, a papirusz készítéséről, régi ételekről stb. tanulunk, foglalkozzunk azzal is, hogy kell mindezt a gyakorlatban megvalósítani. Másfelől egy-egy jelenség megértését megkönnyíti, ha elkészítjük kicsinyített vagy éppen életnagyságú makettjét. A rajz elsősorban a képzelőerő megmozgatására alkalmas (hogy nézhetett ki valójában valami, amiről csak szövegünk van?), de pl. a térképen való tájékozódást igen megkönnyítheti a gyakori térképrajzolás.

Projekt. Az egy-egy tanórán túlnyúló és végül valamiféle produktumot létrehozó közös munkákat soroljuk ide. A történelmi ismeretszerzés itt funkcionálissá válik: maga a megismerési folyamat tárja föl, hogy mi az ismeret haszna.

Számítógép-használat. Törekedni kell a számítógép, elsősorban az internet bekapcsolására a történelemórák menetébe. Mindenekelőtt a kutatáson és felfedezésen alapuló tanítási stratégiák számára nélkülözhetetlen ma már az informatikai környezet. A számítógép rendkívül sokarcú médium. Egyrészt szemléltető eszköz, másrészt információforrás, harmadrészt a tanulói gondolatok megjelenítésének eszköze, végül negyedszer, de nem utolsó sorban kommunikációs eszköz, amely lehetővé teszi pl. azt is, hogy a tanulók távol élő kortársaikkal is tapasztalatokat cseréljenek a tananyaghoz kapcsolódóan.

Felfedezés és kutatás. Egyfelől történeti, társadalomismereti problémák önálló megoldásáról, oknyomozásról, magyarázó elméletek kereséséről van szó (felfedezés), másfelől önálló megismerő tevékenységről, a könyvek, a könyvtár, az internet, a kortárs emlékezet, a múzeum stb. alkotó felhasználásáról (kutatás).

A kerettanterv kétféle módon valósítja meg múltismeret és jelenismeret egységét. Egyrészt minden történelmi téma feldolgozása során tekintettel kell lenni a jelen horizontjára, azaz egyrészt a gyerekek tapasztalati világára, amelyből a megértés kiindul, másfelől arra a világra, amelynek értelmezését a történelmi tanulmányok előmozdíthatják. Másrészt a történelmi témák mellett fel kell dolgozni kifejezetten a jelenben való eligazodást segítő társadalom-, illetve emberismereti modulokat is. Az egyes témák arra is minden alkalommal lehetőséget kínálnak, hogy szembesítsük a felnőttek és gyerekek perspektíváját, és választ keressünk arra a kérdésre, hogy miért gondolkodnak másként a különböző – köztük a különböző életkorú – emberek.

Az egyes modulok rövid leírása

5. évfolyam

1. Családtörténet

A történelemmel való ismerkedést érdemes a saját család történetével kezdeni. A téma lehetővé teszi a történelmi időben való tájékozódás legalapvetőbb fogódzóinak bevezetését és értelmezését: „amikor szüleim gyerekek voltak", „amikor nagyapám fiatal volt", „a 20. század végén", „a 80-as években" stb. Másfelől lehetővé teszi a közösségi (ezúttal családi) emlékezet fogalmának értelmezését, és ehhez kapcsolódóan a forrás fogalmának bevezetését. A tanulók által gyűjtött tárgyi, írásos, szóbeli stb. források elemzése és rendszerezése a történeti kutatás élményét nyújthatja. Másfelől a modul nemcsak történelmi, hanem jelenismereti is. Alkalmat ad arra, hogy a család szerepéről, funkcióiról (és ezeknek a funkcióknak a változásairól) is beszélgessünk a gyerekekkel.

2. Az Ember nyomában

A téma tárgya az emberi történelem kezdete. A középpontban álló kérdések: miben különbözik az ember az állatoktól? Miben különbözik a természeti állapot a civilizációtól? A fő témák: az emberré válás, a régi kőkorszak, az újkőkor. Az őstörténeti ismereteken túlmenően fontos szerepet játszhat a téma feldolgozásában a kulturális antropológia ismeretanyaga a természeti népek életéről, továbbá a múlt és a jelen folyamatos összehasonlítása: miben különbözött az őskori emberek élete a mi életünktől.

3. Az írás története

A téma ún. hosszmetszet, azaz egy történelmi jelenség alakulásának vizsgálata több kultúrán és korszakon át. Lehetőséget biztosít arra, hogy a tanulók röviden megismerkedjenek néhány nagy civilizációval, ugyanakkor azzal a szereppel is, amit az egyik legfontosabb civilizációs vívmány, az írás a történelemben játszott. A téma jellegéből kifolyólag nagy lehetőség nyílik a rajzos-kézműves megoldásokra. A régi írások megfejtéstörténete mintegy beavat a történészi mesterségbe, és így a tanulók jobban megérthetik a történelmi tények sajátosságait.

4. A görög-perzsa háborúk

A modul az európai hagyomány egyik legfontosabb történetét állítja a középpontba. Számol az ötödikes tanulóknak a kalandos és fordulatos történetek iránti érdeklődésével. A téma mindenekelőtt sokoldalúan elemezhető történetekből áll, amelyek szereplői a kor jellegzetes egyéniségei. Alkalom nyílik a görög és perzsa társadalmi és politikai berendezkedés összehasonlítására is. A központi történet példa a háborúra, így a háborúk néhány általános sajátossága is megfogalmazható, továbbá módot ad a modul a görög-perzsa háborúk és a mai kor háborúinak összevetésére is.

5. Önálló munka

Minden évfolyamon egy önálló projektszerű munkát is el kell végezniük a gyerekeknek, amelynek témáját és elvárt eredményét a tanárral konzultálva kell meghatározni. Ehhez a munkához órakeret is tartozik, amely a tanár szempontjából a konzultációt, a tanulók szempontjából a munka időkeretét tartalmazza. Az önálló munka egyedül, párban vagy 3-4 fős kiscsoportban végezhető el.

6. évfolyam

1. Útvesztők

Az emberismereti jellegű modul az emberek közötti különböző természetű és szintű konfliktusokról szól. Az egyes témák egy-egy irodalmi szemelvény köré szerveződnek. A feldolgozás során sor kerülhet olyan fogalmak értelmezésére, mint a lelkiismeret, a felelősség, az igazságosság, a versengés, a bátorság, az erőszak vagy a háború.

2. A magyar nép eredete, a honfoglalás és az államalapítás

A téma ugyan egy hatalmas időszakot ölel fel, de középpontjában a honfoglalás kora, a honfoglaló magyarok életmódja áll. A rendelkezésre álló idő legnagyobb részét érdemes arra használni, hogy a tanulók megismerkedjenek a honfoglaló magyarok harcmodorával, a jellegzetes munkákkal a vadászat-halászat, a mezőgazdaság és a kézművesség területén, a falu és a lakóhely korabeli formáival, a férfiak és nők eltérő szerepeivel, a korabeli ételekkel, viselettel stb. Mód nyílik a mondák tanulmányozására is, és annak gyakorlására, hogy különbséget tudjunk tenni a fikció és a történelem között.

3. A középkori Buda

A téma nemcsak a középkori Budáról szól. Vidéki iskolákban feltétlenül érdemes bekapcsolni a feldolgozásba az iskola székvárosának vagy a legközelebbi városnak a történetét – ha lehet, összehasonlító módon, ha az idő és a tanulók felkészültsége ezt nem teszi lehetővé, akár a Budára vonatkozó ismeretek csökkentésével is. Nagyon fontos ajánlott tevékenység a lakóhely történetében való önálló tájékozódás, mini kutatás. Fontos kitérni a lakóhely nemzetiségi összetételére, a különböző nemzetiségek eltérő szokásaira, a nevezetes épületekre, helyszínekre és intézményekre, az egyház, a régi mesterségek és a kereskedelem szerepére. Hasonlítsuk össze a középkori városi ember életmódját a modern városlakóéval!

4. Ahány ház, annyi szokás

A téma feldolgozásának célja az emberiség etnikai és kulturális sokféleségének bemutatása, az egyes társadalmak rétegzettségének, az életmódbeli különbségeknek az érzékeltetése. Annak megértetése, hogy sok megismerésre érdemes értéket hordozunk magunkban, s ez a sokféleség valamennyiünket gazdagítja. A sokféleség bemutatásával a modul alkalmas arra, hogy a különbségek tiszteletére neveljen. Mindezt a téma úgy valósítja meg, hogy példákat elemez az életmód, a szokások különbségeiről.

5. Önálló munka

Minden évfolyamon egy önálló projektszerű munkát is el kell végezniük a gyerekeknek, amelynek témáját és elvárt eredményét a tanárral konzultálva kell meghatározni. Ehhez a munkához órakeret is tartozik, amely a tanár szempontjából a konzultációt, a tanulók szempontjából a munka időkeretét tartalmazza. Az önálló munka egyedül, párban vagy 3-4 fős kiscsoportban végezhető el.

Angol nyelv

Az alábbi kerettanterv-javaslat a kompetencia központú, versenyképes angoltudás megszerzéséhez szükséges nyelvi háttér és a megfelelően motivált nyelvtanulói hozzáállás kialakítására. Ezért a tanterv a NAT-ban a 10–12 éves korosztály számára megfogalmazott követelményeket is szem előtt tartva,

- a kiegyensúlyozott képesség- és készségfejlesztésre fekteti a hangsúlyt,
- míg az angol nyelvvel kapcsolatos lexikális ismeretek megszerzését késlelteti.

A kiegyensúlyozott képesség-készségfejlesztés középpontjában a teljes ember, a kommunikatív készségeknek már az idegennyelv-tanulás előtt is birtokában lévő tanuló áll, aki a nyelvtanulási folyamatban teljes személyiségével vesz részt, és akinek éppen ezért olyan feladatok válnak leginkább a hasznára, amelyek minél több érzékét stimulálják, minél több érzelmét és gondolatát bevonják, lekötik a nyelvtanulás folyamata során.

Ezért a tanterv tudatosan épít az angol nyelvi környezet közös kialakítására, amelyben minden elem élő és személyes, valamint arra, hogy a tanulók partnerként, ne az oktatási helyzet passzív „alanyaiként” vegyenek részt a közös tanulás folyamatában.

Az európai minimumszint fele

A tanterv a 3. évfolyamban – vagyis kilencéves korban – egy bevezető évre, valamint három további iskolaévre osztja el a NAT által a 6. évfolyam végére élő idegen nyelvből előírt A1-szint elérését. Ezt a szintet a NAT az *európai minimumszint felének* írja le, alapvetően az élő idegen nyelvtudás legelemibb mérhető szintjeként fogalmazva azt meg. Ebbe a definícióba utasítások végrehajtása, témákhoz kapcsolódó szavak megértése, egyszerű kérdések feltétele és megválaszolása, illetve az írásbeli készségek elemi szintje érthető bele. Ha egy nyelvtanárnak fel kellene készítenie diákjait egy olyan nyelvvizsgára, amelyen el kell érniük az *európai minimumszint felét,* akkor valószínűleg olyan mércékhez igazítaná a megszerzendő nyelvtudást, mint például a nemzetközi nyelvvizsgák „Junior” – szintjein teljesítendő követelmények.

Ezt a nyelvi szintet készségek tekintetében például az egyszerű párbeszédek lefolytatása, hallott szöveg alapján egyszerű táblázatok kitöltése, lexikális téren a mindennapi elemi szókincs, nyelvtan terén a leggyakrabban használt és legegyszerűbb igeidők (pl. egyszerű jelen és múlt idő) helyes képzése, használata, valamint egyéb nyelvi jelenségek (pl. összehasonlítás vagy a megszámlálhatatlanság fogalma) ismerete, írásból pedig a helyesírási normák megfelelő alkalmazása merítheti ki.

A jelen kerettanterv az *európai minimumszint felének* az elérésénél jóval többet tesz lehetővé, de legalább ennek a szintnek az elérését mindenképpen lehetővé teszi. Az ehhez javasolt tanulási tartalmakat az alábbiakban ismertetjük.

Életkorhoz igazított képesség- és készségfejlesztés

A kommunikatív kompetencia kialakításának céljait szolgálják azok a tanterv azon feladatai, amelyek a kezdetektől megkönnyítik és előmozdítják a tanulók személyes kapcsolatának kiépítését az élő idegen nyelvvel, és ezzel párhuzamosan elősegítik saját nyelvi identitásuk kialakulását. A bevezető feladatok ezenkívül a nyelvtanuláshoz elengedhetetlen tanulási képességet, a kreativitást, a kombinatív képességeket, az emlékezőtehetséget is fejlesztik. Ilyen feladatok az életkori sajátosságokat figyelembe vevő vizuális-auditív-kinesztetikus feladatok; az autonóm nyelvtanulás szokását előkészítő adatgyűjtési feladatok; a kommunikatív kompetenciát fejlesztő beszédhelyzet-megfigyelő és problémamegoldó feladatok; a nyelvi információszerzés forrásainak, az egynyelvű szótáraknak, az internetnek, az angol nyelvű tévécsatornáknak a rendszeres használata az órákon; legkésőbb az angoltanulás harmadik évétől (5. évfolyamtól) a definíciók és magyarázatok biztos megértésén alapuló angol nyelvű óravezetés.

A motivált, sikerorientált hozzáállás és a kommunikatív kompetencia alapjainak kialakítása mellett a jelen kerettanterv hangsúlya mindenekelőtt a beszédértés és a beszédkészség egymást kiegészítő, egymást fejlesztő tanításán van, anélkül, hogy belesétálnánk az ún. „erőltetett beszédfejlesztés" csapdájába. A valódi kommunikatív nyelvoktatás nem azon múlik, hogy a tanulók „mennyit beszéljenek" a célnyelven, hanem a kommunikatív feladatok minőségén és fejlesztő hatásán. Ezért a tantervben tág teret kapnak az angol hangzórendszer kielégítő ismeretével, valamint a hangzók helyes, érthető kiejtésével, produkálásával foglalkozó feladatok, még akkor is, ha a tanulók eleinte zömmel csak *angolul hangzó* „halandzsanyelven" tanulnak dalokat, mondókákat. Az érthető, pontos kiejtés ugyanis a későbbi, megfelelő szinten álló beszédértésnek-és készségnek, végső soron a sikeres nyelvhasználatnak ugyanúgy a záloga, mint az írásbeli készségeknek a betűk ismerete, ezért a fül „tréningjére", a jó kiejtés megalapozására nem szabad sajnálni az időt.

Ahhoz, hogy a tanulók ne mindennapi oktatási helyzetnek érezzék az iskolában teremtett angol nyelvi környezet generálta beszédhelyzeteket, hanem a való élet igazi kihívásának éljék meg őket, az ő ügyességükhöz, erejükhöz mért kihívások várnak rájuk a négy év során. Kizárólag aktuális nyelvi ismereteikre hagyatkozva, társaik segítségével képzeletben fel kell nevelniük egy állatkölyköt, „be kell venniük" a játszóvárat, információkat szerezniük egy anyanyelvi nyelvhasználótól, az angol zászló mintájára megtervezniük saját lobogójukat, éppen csak négy szín és tíz szám ismeretében felépíteniük egy többszínű legótornyot, megtervezniük és kipróbálniuk egy nem létező sziget nem létező valutáját, a hagyományos mesék mintájára megírniuk egy fordulatos mesét, elutazniuk a jövőbe és onnan levelet írniuk barátjuknak: fejtörők és kódolt üzenetek megoldása révén, kreativitásukat, képzeletüket, intelligenciájukat folyamatosan foglalkoztatva jutnak el a négy évre tervezett közös tanulás végére. Remélhetőleg a sok közös kaland meghozza majd kedvüket a folytatáshoz.

Az egyes évfolyamok tanulási tartalmai

A kerettanterv a 3. évfolyamban, vagyis kilencéves korban elindítandó, bevezető évet szinte kizárólagosan a nyelvtanulásra irányuló motiváció kialakítására, illetve az évek során majd lassanként önállósodó nyelvtanulási szokások meggyökeresítésére, emellett a megfelelő, érthető kiejtésen alapuló beszédkészség, és az ettől elválaszthatatlan, ezt közvetve fejlesztő beszédértés fejlesztésére szánja.

Az angoltanulás második évében, 4. évfolyamon, amikor a tanulók órarendjébe még csak belépne a kötelező nyelvoktatás, a tanulók már rendelkeznek ismeretekkel az angol nyelv terén, és játékos formában ismerkedni kezdenek az angolszász írásbeliség alapjaival is. Amellett, hogy ebben az évben már nyelvtani ismereteket is szereznek, és szókincsük tovább bővül, tudatosan törekszünk továbbra is arra, hogy eközben a beszédértés és a beszédkészség fejlesztése legalább ugyanolyan súllyal essen a latba az órákon. A tanulók friss nyelvtudásukat a térben való tájékozódásra, mindennapi problémák, iskolai feladatok megoldására is használhatják, miközben tudásuk úgy gyarapszik, hogy a tanultakat szinte azonnal kipróbálhatják a gyakorlatban.

A harmadik évben a tanulók már biztosan tájékozódnak térben és időben, meg tudják osztani egymással élményeiket, véleményüket ki tudják fejezni egy-egy őket érintő kérdésben, illetve meg tudják kérdezni egymás véleményét. A beszédfejlesztés ebben az évben elsősorban arra irányul, hogy a tanulók a későbbiekben valóban partnerekként ülhessenek le akár anyanyelvi, akár nem anyanyelvi nyelvhasználókkal, akár csevegő, akár komoly témákban, és nyelvtudásukat a való életben utazáskor, vásárlási helyzetben, információkérésre és -adásra, feladatmegoldásra is használhassák. Ezért a *kérdezéstechnika* különösen nagy súllyal esik a latba, hiszen az információszerzés legelemibb feltétele egy nyitottságon, kíváncsiságon, önállóságon alapuló attitűd, és annak a képessége, hogy érthetően szavakba tudjuk önteni kérdéseinket. Ez az attitűd a nyugat-európai normák szerint annyira alapvető, hogy több nemzetközi angol nyelvvizsgán – így például a Trinity nyelvvizsga szóbeli fordulóján – már középfokú szinten is vannak olyan feladatok, amelyek során a vizsgázónak szinte kizárólag kérdések révén kell irányítania a vizsgáztatóval folytatott

beszélgetést. Ebben az évben a beszédértés- és készség fejlesztésével párhuzamosan belép az olvasott szövegek értése és a (narratíván alapuló) kreatív írás, illetve az angolszász írásbeliség szövegalkotással kapcsolatos normáinak elsajátítása is.

A negyedik évben a tanulók jártasságot szereznek a befolyásoló szövegalkotás terén, megismerik az érvelés nyelvének egyes elemeit, helyzeteket elemeznek, döntéseket hoznak. Szavakba tudják önteni jövőbeli terveiket, illetve hipotézist tudnak alkotni egyes jövőbeli kérdésekkel kapcsolatban. Megértik az egyszerűbb angol nyelvű közleményeket (pl. időjárás-jelentés) tévécsatornán, tudnak információt kérni pályaudvaron, és nem tévednek el a repülőtéri forgatagban, hiszen megértik az angol nyelvű feliratokat; értelmezni tudják a hangosbemondó közleményeit, értik, mit kérdeznek tőlük a bejelentkezésnél, és ha ők nem értenek valamit, meg tudják kérdezni. Információszerzéshez használni tudnak angol nyelvű internetes oldalakat; egy-egy ismeretlen szó jelentését ki tudják következtetni a kontextusból, vagy meg tudják nézni egynyelvű szótárban. Olvasott szövegben felismerik a kulcsszavakat, az ismert kifejezéseket saját szavaikkal át tudják fogalmazni. Meg tudnak írni egyszerűbb szövegeket (űrlap, e-mail, baráti levél). A negyedik évet egy nagy, átfogó projekt – *Az osztálytalálkozó* – zárja, amelyben a tanulók használhatják a négy év során folyamatosan fejlesztett beszéd-és írásbeli készségeiket, a fontosabb nyelvtani szerkezeteket, lexikális elemeket. *Az osztálytalálkozó* játékos feladatai révén a tanulók közösen felépített angol nyelvi környezetükben gondolhatják majd át, hová szeretnének 10 éven belül eljutni a tanulás, a siker és a felnőtté válás tekintetében.

KOMPLEX PROJEKTEK 1–4. ÉVFOLYAMIG

Célok és feladatok

A projektek megvalósulásakor a komplexitás érvényesül. A különböző műveltségterületek közötti kapcsolatok, a komplexitás a projektekben jelenik meg. Egy-egy projekt több műveltségterület kompetenciafejlesztési feladatait és tananyagait integrálja. Lehetővé válik a társadalomtudományi, természettudományi a technikai, valamint a művészeti (Vizuális kultúra, az Ének-zene és a dráma-tánc területek) integrációja. A projektek tantárgy és műveltségközi megközelítéssel lehetővé teszik az egyes kompetenciák fejlesztésében megnyilvánuló összetettség megvalósulását.

A projektekben – a természettudományos tárgyak tudáskoncepciójával összhangban, változatos munkaformákba ágyazottan a közös kompetenciaterületek mellett – az összegzően módszertani kompetenciának nevezett megfigyelés, kísérletezés, mérés, az adatokkal való „bánni tudás” és a stratégiai tervezés is fejlődik. A feladatok megoldása feltételezi a kritikai gondolkodást, a rendszerezést, az analógiák felismerését, a logikus gondolkodást, a kreativitást, a döntésképességet. A prezentációkészítés, a drámapedagógiai módszerek (pl. szerepjáték, szimulációs játék, közös döntés, környezeti problémák, konfliktusok megjelenítése, elképzelt történelmi helyzet mentális rekonstruálása, a jelentől eltérő civilizáció, kultúra pozíciójának empatikus átélése, az egyes témákhoz kapcsolható zeneművészeti és énekes tudás) szintén jelentős helyet kapnak a projektekben. A látvány- és ábraolvasási készség, a vizuális környezet befogadásával párhuzamosan fejleszthető a konstruálás és olyan átfogó képességek, amelyek jelentős szerepet játszanak az érintett korosztályok megismerő és tudásszerző eljárásaiban. Így válik koherenssé az egyes területekhez kötődő feladatállomány és a több komponensű kompetenciafejlesztés komplex feladata.

A projektek az érintett tananyagok (korábban külön tanított tantárgyak) mindegyikének feladatkészletét tartalmazzák.

A projektek a feladategyüttes szakmai koherenciáját más eszközökkel is igyekeznek biztosítani, pl. a projekteken belüli kapcsolatokkal a koncentrikus és spirális tananyagépítéssel, valamint a fentiekben említetteken kívül más képességek fejlesztésével. Így visszatérő feladatelem az induktív gondolkodás, a konstruálás, az információkezelés, a lényegkiemelés, a logikai képességek, az ok-okozati viszonyok megértése, feltárása és létrehozása. A kompetenciafejlesztés fókuszai nem deklarációként, jelszóként jelennek meg, hanem minden egyes projekt konkretizálja azokat.

A projektek tanulói tevékenységre épülnek, módszertani sokszínűség jellemzi azokat. Minden egyes projekthez tevékenységrendszer társul. A projektekben változatos munkaformákra, tanulási helyzetekre nyílik lehetőség, pl. terepmunka, csoportmunka, portfólió, nyitott (kötetlen, a tanító döntésére bízott) vagy zárt, kötött (megjelölt) munkaforma társul. A projektek tárgya, témája természetesen kapcsolódik a tananyagtartalomhoz, gazdag és releváns (tapasztalati, nyomtatott, vizuális, elektronikusan tárolt forrásanyagokból építkeznek, estenként kifejezetten az interneten elérhető információk és az Informatika eszközeit, használatát és alkalmazását igénylik.

A projektek, érdekes, motiváló, kiszámítható tanulási helyzeteket teremtenek, egyúttal a heurisztikus tanulás terepei is. Ez a tanulásfelfogás fejleszti az önismeretet, a hibafelismerés és hibajavítás képességét, a támogató tanítói visszajelzések növelik a biztonságérzetet, fejlesztik az önbizalmat, és a társas együttműködési képességeket.

A projektmunkában válik világossá a tanulók számára, hogyan is vezet az út a tervezéstől a végrehajtáson át az értékelésig. Ehhez azonban valóságos szituációkra, közvetlen tapasztalatszerzésre van szükség, a tanulókat gyakorta ki kell vinni az iskolai környezetből, hogy a feladatok életszerű helyzetekben nyerjenek értelmet.

A projektek megvalósulása során a tanulók megismerik:
- lakóhelyük, majd – egyre táguló körben – távolabbi természeti és ember által létrehozott környezetük jellemző anyagait;
- szűkebb és tágabb környezetük jelenségeit, élőlényeit;
- az emberek és a környezetük kapcsolatát;
- a természet értékeit;
- az anyag különböző formáinak érzékelhető tulajdonságait.

Megtanulnak
- lakóhelyi és tágabb környezetük megismerése során elemi fokon tájékozódni a térben és az időben, térképen;
- az élő és élettelen természetben spontán és irányított tapasztalatot szerezni;
- szokásokat kialakítani az egészséges életvitellel; és
- a környezetkímélő magatartással kapcsolatban.

Tudják a
- a környezetben a mennyiségi és minőségi változásokat észlelni;
- jelenségek, folyamatok egy-egy körét megadott szempontok szerint csoportosítani;
- megfigyeléseiket, tapasztalataikat saját szavaikkal megfogalmazni;
- a megfigyeléseiket és tapasztalataikat rajzban, írásban rögzíteni;
- az egyszerű képi és szöveges információkat értelmezni.

A környezeti nevelés témaköreihez kapcsolva valósulnak meg más kompetenciaterületek fejlesztési feladatai.

Ének-zene
A tanulók a projektek megvalósulása során, vagy önálló zenei témaheteken megtanulják és gyakorolják az alábbiakat:
- dalok szövegtartalmat kifejező megszólaltatását,
- az egységes hangzás kialakítását,
- a természethez kötődő és gyermekdalok mozgással kísért előadását,
- a népzenei dalanyag és a népszokások drámapedagógiai eszközökkel történő előadását,
- a cselekményes zenék bemutatását,
- az ünnepi készülődést,
- a ritmus és dallamhangszeres improvizációs készséget,
- a csend és a zörejek, zajok elkülönítését,
- az emberi és a hangszeres hang megkülönböztetését, vizuális ábrázolását,
- a tanult dalok felismerését vokálisan vagy hangszeresen,
- népünk történelméhez kapcsolódó és zeneművészeti korokból való nép és műzenei szemelvények meghallgatását/bemutatását,
- alapritmusok és dallammotívumok felismerését, olvasását és lejegyzését,
- ritmushangszerek megismerését és megszólaltatását,
- a ritmusosság megjelenítését dallal, tánccal, mozgással,
- a hangnevek meghatározását a vonalrendszerben,
- a hang tulajdonságainak megfigyelését (hangmagasság, hangerő, hangszín).a hallás utáni éneklést.

Drámai és táncos megjelenítések során fejlesztjük és tanítjuk:
- a játékbátorságot;
- az egyensúly és ritmusérzéket;
- az egyszerű tartás és mozgáshelyzetek utánzását;
- találós kérdések mondókák mozgással való megjelenítését;
- népi gyermekjátékok megjelenítését;

- hang és térérzékelő, térkitöltő, térkihasználó gyakorlatok végzését;
- alapfokú tánctechnikai elemeket;
- ritmus, mozgás és beszédgyakorlatokat;
- fantáziajátékokat tárgyakkal, elképzelt körülményekkel;
- kreatív játékokat tárgyakkal;
- csoportos és egyéni improvizációkat;
- az emberélet hagyományaihoz kötődő szertartások megjelenítését;
- versek mesék befogadását;
- néptánc-motívumokat.

Vizuális kultúra

A tanulók a projektek tananyaga és a kötődő tevékenységek során megtanulják és gyakorolják a

- műalkotások, természeti látványok megfigyelését, leírását,
- eszköznélküli és kéziszerszámmal végzet anyagalakítást,
- szabadkézi rajzolást, festést,
- megadott szempontok alapján tárgyak, anyagok gyűjtését, csoportosítását,
- különböző tárgyak külső jegyeinek összehasonlítását,
- műalkotások csoportosítását különböző szempontok alapján,
- a műalkotásokról való elemző beszélgetést,
- vizuális jelképek alkotó használatát,
- képek, látványok leírását, leírás alapján képkészítést,
- egyszerű közlő ábrák értelmezését,
- történetek, jelenségek vizuális megjelenítését,
- dramatizált történetekhez bábkészítést,
- új technikák kipróbálását.

Életvitel és gyakorlati ismeretek

A tanulók a projektek tananyaga és a kötődő tevékenységek során megtanulják és gyakorolják

- a közvetlen környezetből/környezetről való tapasztalatszerzést,
- a szabálykövető magatartást a közvetlen környezetben,
- a technikai érdekességek, természeti találmányok megfigyelését,
- az ember és a technika kapcsolatának megfigyelését,
- az élő és élettelen anyaggal végzett tevékenységet,
- a közvetlen környezet birtokba vételét,
- az információgyűjtést az alkotó munkához,
- a személyes igények, szükségletek felismerését és megnevezését,
- a technikai problémák és szakmák megismerését,
- kézzel elkészíthető, egyszerű tárgyak alkotását minta vagy saját ötlet alapján,
- a rendeltetésnek, a készítési eljárásnak, megfelelő egyszerű megoldás kiválasztását,
- a mintakövetést,
- a munkafázisokat rögzítő terv megértését,
- a munkaeredmény funkcionális és formai megfeleltetését,
- egyszerű anyagok alakítását kézzel,
- a becslést,
- tapasztalatra épülő forma, anyag, és eljárási ismereteket,
- az anyagok, formák és erők összefüggéseinek megfigyelését,
- az anyagalakító, szerelő és építőmunka tapasztalati megismerését,
- konkrét példákat különböző munkafolyamatokra,
- a munkafolyamatok önálló szervezését,
- a következményekért való felelősségvállalást,
- a helyes önértékelést,
- a megfigyelő és ítélőképesség szerepét az alkotó munkában,
- a rend és tisztaság iránti igényt,
- a balesetvédelmi szabályokat, a felelősségvállalást,
- az érdeklődés és a motiváció fontosságát,
- a gazdaságos anyag és időfelhasználást,
- a munka örömét,
- a jó ízlést,
- a célszerűséget.

Informatika

A tanulók a projektek tananyaga és a kötődő tevékenységek során megtanulják és gyakorolják:

- Könyvtári ismeretek, gyermeklexikonok használatát.
- Irányok gyakorlását robotjátékokon.
- Jelek, különböző jelkészletek megismerését és tervezését.
- Jelek, piktogramok alkotását.
- Formák algoritmusokra bontását, kirakását irányok meghatározásával.
- A tájékozódást térben, síkban, képernyőn.
- Anyagok tulajdonságait és csoportosításukat.
- Formák egymáshoz rendelését, kirakását.
- Ünnepi képek tervezését.
- Illusztrációk készítését dalokhoz, mesékhez, ismeretterjesztő szövegekhez.
- Zörejsorokhoz piktogramok készítését.
- Ismert dalok lejátszását és új dal tanulását és szolmizálását számítógéppel.
- Új dal megtanítását számítógépnek.
- Szimmetrikus ábrák tervezését.
- Reklámokhoz effektusok készítését.
- Részekből egész szintetizálását.
- Képes könyvek készítését szómagyarázatokkal, szócikkekkel.
- Fázisábra készítését nyilakkal.

Ember a természetben
5–6. évfolyam

Az ötödik évfolyamba lépő gyerekek már rengeteg információval és tudással rendelkeznek környezetükről, a benne történő jelenségekről. Az első négy évfolyamon sok mindent megtanulnak: alapismeretekkel rendelkeznek az élő és élettelen természetről, sokat ismerkedtek saját testükkel, alapismeretekkel rendelkeznek a tájékozódásban, és már sok mindent tudnak a lakóhelyük környékéről, illetve Magyarországról. Ezekre, a meglévő ismeretekre kell építenünk.

Továbbra is a legfontosabb feladatunk az kell, hogy legyen, hogy a tanulás örömét, izgalmát fenntartsuk a gyerekekben. Ezt úgy érhetjük el, ha a tananyagot a saját tapasztalataik alapján sajátítják el, lehetőleg minél több kísérlet, megfigyelés, vizsgálat, kutatás, önálló tevékenység elvégzésével. Koruknál fogva már egyre jobban képesek lesznek a tapasztalataikból saját következtetések levonására. A mi dolgunk a biztonságos felfedezés lehetőségét biztosítani, illetve a tapasztalatok feldolgozásához megfelelő mintákat mutatnunk számukra. Ezeken az utakon át fűzzük egyre szorosabbra, a tanulók és a természet viszonyát, és ezáltal érjük el, hogy környezettudatos, felelősségteljes életet éljenek, ha majd felnőnek.

Azt sem szabad elfelejtenünk, hogy mind a Ember a természetben tanulása során elsajátított ismereteknek, mind a megismerési, gondolkodási képességeknek biztonságos alapot kell képezniük a későbbi természettudományos tantárgyak – a fizika, a kémia, a biológia és egészségtan, illetve a földrajz – elsajátításához.

Tantervünk, a világszínvonalon elismert magyar természettudományos oktatás hagyományait őrzi, azokat kreatív kísérletezésre, természettudományos gondolkodásra, önálló kutatómunkára nevelő módszertani megoldásokkal egészíti ki.

Célok – 5. évfolyam

Általános célok

- Kapcsolódva az 1–4. évfolyamban szerzett ismeretekhez, azok felfrissítése és bővítése.
- A tanulók természettudományos érdeklődésének felkeltése és megtartása.
- A természethez való pozitív érzelmi viszonyulás kialakítása, illetve megtartása.
- A saját tapasztalatokon alapuló ismeretszerzés lehető legnagyobb arányának megvalósítása.
- Ismerjék meg a kutatás, felfedezés, kísérletezés, megfigyelés örömét, izgalmát.
- A tanulók legyenek képesek tanári szóbeli irányításra gyakorlatokat elvégezni, megértsék, és teljesítsék az írásbeli utasításokat.
- A tanulók legyenek képesek megfigyelni a jelenségeket, a fontosat a lényegtelentől megkülönböztetni, a tapasztaltakról beszélni, egyre inkább a szaknyelvet is használva.
- A tanulók tanulják meg tapasztalataikat eleinte segítséggel, majd később önállóan lejegyezni.
- A környezettudatos gondolkodás kialakítása.

A növények élete
A tanulók ismerjék meg az alapvető laboratóriumi eszközöket, és azok balesetmentes használatát.
Ismerjék fel a virágos növények különböző szerveit, és azok szerepét a növények életében.
Ismerjék meg a gyümölcsös és zöldségeskert legfontosabb növényeit (szilvafa, almafa, szőlő, paradicsom, sárgarépa, fejes káposzta, burgonya, vöröshagyma), azok testfelépítését, életét, környezeti igényét és termesztését.

Ismerkedjünk az anyagokkal
A tanulók legyenek képesek az anyagokat különféle tulajdonságaik alapján csoportosítani.
Ismerjék meg az anyag különböző halmazállapotait, azok jellemző tulajdonságait és az átmeneti folyamatokat.
Ismerjék meg a hőterjedésének különböző formáit, tudjanak hőmérsékletet mérni.
Ismerjék az égés feltételeit, a tűzoltás szabályait.
A tanulók ismerjék a fény alapvető tulajdonságait.

Milyen idő várható
A tanulók ismerjék az időjárás elemeit, azok keletkezésének okait és következményeiket.
Tudják az időjárás elemeit megfigyelni.
Ismerkedjenek meg hazánk éghajlatának jellemzőivel.

Nekem térkép e táj
A tanulók ismerjék meg a különféle térképeket, és tudják használni azokat.

Földrajzi környezetünk
A tanulók ismerjék meg a domborzat elemeit.
Ismerjék a földfelszín fölépítését, a kőzetek és a talaj fajtáit.
Ismerjék a környezetben megtalálható víz különböző előfordulásait, azok felszínformáló munkáját.
Ismerjék meg az ember szerepét a földrajzi környezet alakításában, és a környezetvédelem szükségszerűségét.

Nálatok, laknak-e állatok?
Ismerjék a leggyakoribb háziállatainkat, azok testfelépítését, főbb jellemzőiket.
A tanulók ismerjenek több, ház körül élő, és kedvtelésből tartott állatot, tudják bemutatni kiselőadás keretében.

Zárólakoma
A tanulók ismerjék a tápanyagok csoportjait, azok szerepét a táplálkozásban.
Ismerjék az egészséges táplálkozás alapjait.

Célok – 6. évfolyam

Kapcsolódva az 1–4. és 5. évfolyamban szerzett ismeretekhez, azok felfrissítése és bővítése.
A tanulók természettudományos érdeklődésének felkeltése és megtartása.
Az természethez való pozitív érzelmi viszonyulás kialakítása, illetve megtartása.
A saját tapasztalatokon alapuló ismeretszerzés lehető legnagyobb arányának megvalósítása.
A tanulók ismerjék meg a kutatás, felfedezés, kísérletezés, megfigyelés örömét, izgalmát.
A tanulók legyenek képesek tanári szóbeli irányításra gyakorlatokat elvégezni, megértsék, és teljesítsék az írásbeli utasításokat.
A tanulók legyenek képesek megfigyelni a jelenségeket, a fontosat a lényegtelentől megkülönböztetni, a tapasztaltakról beszélni, egyre inkább a szaknyelvet is használva.
A tanulók tanulják meg tapasztalataikat eleinte segítséggel, majd később önállóan lejegyezni.
Felkészítés az önálló és együttműködő ismeretszerzésre, feladat- és problémamegoldásra a különböző ismerethordozók, információforrások alkalmazásával.
A környezettudatos gondolkodás kialakítása, támogatása.

Mérések
A tanulók ismerjék az alapvető mértékegységeket, tudjanak egyszerű méréseket végezni.

A Föld nevű bolygó
A tanulók ismerjék bolygónk helyét a Naprendszerben, a Föld mozgásait és annak következményeit, a Föld belső szerkezetét.
Tudjanak tájékozódni a térképen, ismerjék meg a földrajzi fokhálózatot.
Ismerjék a földi övezetességet, annak okát és következményeit.

Hazánk tájai
A tanulók ismerjék meg hazánk nagy tájait (Alföld, Kisalföld, Dunántúli-középhegység, Alpokalja, Dunántúli-dombság és a Mecsek), legyenek képesek leíró jellegű bemutatására.
Gyarapítsák ismereteiket a szűkebb lakókörnyezet, illetve Budapest természeti és társadalmi jellemzőiből.

Hazánk élővilága I.
A tanulók ismerjék meg hazánk erdőinek jellegzetes fáit és cserjéi, aljnövényzetét, gombáit, emlőseit, madarait, gerinctelen állatait.
Ismerkedjenek meg a életközösségek, tápláléklánc és a táplálékhálózat fogalmakkal és tartalmukkal.

Hazánk élővilága II.
A tanulók ismerjék meg hazánk rétjeinek, vizeinek és vízpartjainak, aljnövényzetét, emlőseit, madarait, gerinctelen állatait.
Ismerjék meg, hogy mit tehetnek a környezet védelme érdekében.
Ismerjék Magyarország néhány Nemzeti Parkját.

Testnevelés

Célok
A testnevelés célja az első pedagógiai szakaszban, figyelembe véve az élettani-lélektani sajátosságokat, hogy beépítse a mindennapi mozgást – főleg játékkal – a tanulók életébe. Cél a tanulók egészséges testi fejlődését, az alapvető mozgástanulási folyamatokban támogatni, a hiányokat felszámolni, kihasználni a koordinációs alapkészségek fejlesztési lehetőségének utolsó éveit, az élettani és az előképzettségből adódó lehetőségek figyelembe vételével fejleszteni a tanulók motorikus cselekvési biztonságát. Ebben a szakaszban el kell érni, hogy a megismert sportági elemek élmény és sikerforrások legyenek. Támogatni kell az egészséges életmód ismérveit, illetve el kell érni, hogy a tanulók tisztába legyenek a tartásjavítás elhanyagolásának következményeivel.

Fontos, hogy az ötödik évfolyam végére a tanulók ismerjék a prevenció lényegét, és azt, hogy a pihenés aktív formája is lehet a mozgás. Legyenek tisztában azzal, hogy a testnevelés, a mozgás, a sport, az egyetemes kultúra fontos és meghatározó része. Érezzék meg a kollektív siker és tevékenység örömét. Az önuralom fejlesztésével és a szabályok betartásával küzdjék le a felmerülő nehézségeket, ezáltal képesek lehetnek félelmeik legyőzésére is. Fejlődik empátiaképességük, kudarctűrésük és megismerik teljesítőképességük határait.

A játék
Az 1–2. évfolyam testnevelés tanításának legalapvetőbb sajátossága, hogy a tantárgyi bevezetőben felsorolt képességfejlesztéseket játékos tevékenységekkel alapozza meg.
Az iskolai testnevelés és a játék kapcsolata szinte magától értetődő.

Játékokba ágyazottan a tanulás szinte észrevétlenül történik. Játékos helyzetekben a gyerekek fogékonyabbak az ismeretek befogadására, érzelmi-akarati éltük fejlődése könnyebben befolyásolható. A játékok során észrevétlenül és igen hatékonyan sajátítják el a gyerekek az egyes mozgásfajtákat, könnyedén gyakorolják be azokat, nincs szükség hosszadalmas és unalmas módszertani eljárásokra.

A játékok fontos értékközvetítő szereppel bírnak. A játékszabályok betartásán alapuló erkölcsi magatartásformák jelentős jellemformáló erőt közvetítenek. A jól szervezett és jól irányított játékokban fejlődik és alakul az egymáshoz való pozitív viszonyulás, a társas kapcsolat. Fejlődik az egészséges, teljesítményfokozó versengési szellem, az önbecsülés és a saját teljesítményhatárok pozitív megítélésének képessége is. Jelentős az egészségmegőrzésben betöltött szerepe; fontos jellemző, hogy a játékok java-része a tornaterem falain kívülre keríthető, a szabad természetben is elvégezhetők mintegy észrevétlen tudatosítva a tanulókban a szabad levegőn végzett mozgás egészségben és környezettudatos magatartásban betöltött szerepét. A tantervben más tantárgyakhoz kötődően kidolgozott projektek ki is használják ezt a lehetőséget és a testnevelés órák gyakorlatainak egy jelentős részét a szabad természet megfigyelése közben, annak részeként végzik.

A játékmozgások végrehajtása könnyedén, görcsösség nélkül történik, ennek pedig óriási jelentősége van a szorongások a mozgásfélelem leküzdésében. Óriási a szerepük az állóképesség és az erőnlét fokozásában, a kitartásra, küzdőképességre való nevelésben. A játékok komoly szerepet töltenek be a verbális és metakommunikáció közvetítésében. Játék közben a tanulók szinte „félszavakból” kell, hogy megértsék egymást, alaposan meg kell, hogy figyeljék a társak metakommunikációs jelzéseit, pillanatok alatt kell tudniuk stratégiát és nézőpontot, cselekvést váltaniuk, ami észrevétlen tanítja, a későbbiekben pedig megkönnyíti majd a társadalmi-szociális környezetben való

eligazodást. A jól vezetett játékfoglalkozások során könnyedén kezelhetők a konfliktusok. A társak testi, erőnléti, mozgásügyességi jellemzőinek megismerése könnyebbé teszi a másság elfogadását, megérteti a tanulókkal, hogy mindenki másban és másként is lehet ügyes.

A térbeli tájékozódást, – a saját test környezethez való viszonyát, a vizuális és auditív és mozgásos emlékezet fejlesztésében betöltött szerepét – szintén más műveltségterületekben és az életben való jobb boldogulásban kamatoztatják majd tanulóink. Mivel a játék pozitív emóciókat kapcsol a mozgáshoz, könnyebben tanulják meg tanulóink a mozgás egészségmegőrzésben betöltött szerepét.

Míg a gyerekek részéről a fentebb a teljesség igénye nélkül felsorolt pozitívumok szinte maguktól értetődően, könnyedén valósulnak meg, a pedagógus részéről igen körültekintő felkészülést és irányítást követel meg ez a munka.

Relaxációs gyakorlatok
Már az iskolába lépés első napjától tanítsuk a gyerekeket egyszerű, ellazult testhelyzethez kapcsolt mese alapú relaxációs gyakorlatok végzésére. A mesék színesek, több érzékszervi képzeletet megmozgató, egyes szám második személyben elmondott történetek. Pl. Most felszállsz egy színes, virágokkal díszített repülő szőnyegre…

A későbbiekben a relaxációs gyakorlatokat kapcsolhatjuk fényekhez pl. gyertyafény, hangokhoz, érintésekhez, képekhez, zenékhez. A gyakorlatokat a mindennapi testmozgás levezetéseként, a testnevelés órák végére érdemes tervezni. Ha a gyakorlatokat rendszeresen végzik a tanulók nem csak megfelelő pihenési technikákat ismernek meg, hanem kezelhetővé lesznek magatartási problémáik, elkerülhetővé válik a túlterheltség.

AZ 1–2. ÉVFOLYAM KERETTANTERVEI

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

1. ÉVFOLYAM

Éves óraszám: 275

1.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**BESZÉDKÉSZSÉG, SZÓBELI SZÖVEGEK ALKOTÁSA ÉS MEGÉRTÉSE**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	– Az iskolai tanuláshoz szükséges pszichikus funkciók, alapvető képességek: – figyelemkoncentráció – feladattudat – feladattartás – kivárás – monotóniatűrés Auditív, vizuális és kinesztetikus megfigyelés és differenciálás Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll Auditív, vizuális és kinesztetikus percepciós képességek Beszédértés, beszédészlelés képessége Beszédhanghallás, fonémahallás és képzés képessége Intonációs érzékenység A beszéd értelmezése különböző kommunikációs kontextusokban Mondatok összekapcsolásának képessége A nyelvi és metakommunikációs jelek értelmezése A kommunikációs helyzethez, illetve a partnerhez való alkalmazkodás képessége Ritmusérzék Helyesejtés

	Nyitottság, kíváncsiság Az önkifejezés igénye A másokhoz való odafordulás igénye

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladatok:
Az iskolai tanuláshoz szükséges pszichikus funkciók, alapvető képességek célirányos fejlesztése.
Beszédértés, beszédészlelés tudatos fejlesztése.
A szókincs tudatos és intenzív bővítése.
Mozgáskoordináció, finommozgások, grafomotoros készségek fejlesztése.

Tartalmak:
A helyes beszédlégzés és a levegővel való gazdálkodás.
Hangok tiszta artikulációja, a hangok időtartama.
Beszédritmus: az ösztönös szótagolás.
Beszédfonetikai eszközök: hangerő, hangszín, hangsúly.
A mondatok hanglejtése.
Mindennapi beszédfordulatok, udvariassági formulák.
Mesék, versek, találós kérdések, felelgetős és jól ritmizálható, mozgással kísért mondókák.
Nem nyelvi kommunikációs elemek.
Informatika:
A témában felhasználható internetes játékok és szoftverek.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Vizuális, auditív, kinesztetikus percepciót és a figyelemkoncentrációt fejlesztő játékok önálló feladatként és komplex feladatokba ágyazottan.
Mondókákkal, versekkel kísért nagy és finommozgást fejlesztő játékok.
Grafomotoros, a kéz izomzatát mozgató mondókákkal, versekkel kísért játékok.
Játékos artikulációs és légzőgyakorlatok végzése hangutánzó gyakorlatokkal és ritmusos mondókákkal, bővülő mondatok után mondásával.
A levegő felhasználás gyorsítását és lassítását lehetővé tevő hangutánzások.
Az artikulációs izomzat erősítése, akusztikomotoros képességek fejlesztése nyelvtörőkkel, nehéz szavak után mondásával.
A beszédritmus megfigyelése és utánzása versekben, mondókákban, mondatokban. Beszédintonáció megfigyelése és alkalmazása mondatokban, szövegekben, mesemondáskor, nyelvi játékokban.
Különféle zajforrások hangjának elkülönítése. Hangfelismerő játékok.
Mindennapi beszédfordulatok: köszönés, kérdezés, megszólítás, kérdésekre való válaszadás, rendszeres napi tevékenységek szóba foglalása (pl. időjárás megfigyelés, jelentés).
Báb, szituációs, szerepjátékok eljátszása a mindennapi beszédhelyzetek és mondókák, hallott mesék tartalmának, vagy tartalmi részletének megelevenítésére, páros vagy nagyobb csoportos együttműködéssel.
Némajátékok: arc, kéz, szem, száj, kézmozdulatok stb. felismerése.
Játékos beszédértő gyakorlatok, az értés bizonyítása válaszadással, cselekvéssel.
Valódi, játékon kívüli beszédhelyzetek és röviden fogalmazott feladatutasítások megértésének gyakorlása és visszajelzése verbálisan és cselekvéssel.
Szókincsfejlesztés képolvasással, tematikus szógyűjtésekkel, szóláncokkal, szójátékokkal, szövegkörnyezetben való értelmezéssel, szómagyarázatokkal.
Hallott/olvasott mesék tartalmának felidézése, elmondása.
Beszélgetés a hallott/olvasott tanult dolgokról.
A kézügyességet fejlesztő változatos feladatok.

Informatika:
Ismerkedés a számítógéppel, néhány az életkorban megfelelő programmal.
Kézügyesség fejlesztése színezésekkel, vonalrajzokkal. Az egérmozgatás gyakorlásával.
Hangok felismerése (emberek, állatok, tárgyak, gépek, hangszerek, durva zörejek, finom neszek).

2.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**AZ OLVASÁS ÉS AZ ÍRÁS TANULÁSÁNAK ELŐKÉSZÍTÉSE**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Térbeli és síkbeli, időbeli tájékozódó képesség Vizuális, auditív és kinesztetikus percepciós képességek Fonémahallás képessége Formaészlelés képessége: a részletek és az egész viszonyának pontos észlelése színészlelés, nagyságészlelés, vizuális jelek különbségének észlelése Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Emlékezet: vizuális auditív mozgásos-kinesztetikus Grafomotoros készségek Helyes ejtés

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladatok:
Tájékozódás a testsémán, térben, síkban.
Tájékozódás időben.
Alak és formafelismerés intenzív fejlesztése.
Vizuális és a hallási differenciálás fejlesztése.
Kéz-szem koordináció, finommotorika fejlesztése.
A grafomotórium intenzív fejlesztése.
A tanulási szokások alapozása.

Tartalmak:
A relációs szókincs tartalmának pontosítása.
Fonémahallás: a hangok szeriális meghatározottsága a szavakban.
A szavak kezdő és utolsó hangjának auditív leválasztása.
A hangok száma és helye a szavakban.
A beszéd tagoltsága (tapasztalati úton történő tudatosítás).
A hang és a jel összekapcsolása.
Írásalapozó jelek vázolása.
Taneszközök és használatuk.
Informatika:
A témakörben felhasználható szoftverek és játékok alkalmazása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A testrészek nevének gyakorlása.
A tájékozódás gyakorlása térben és síkban játékos és valódi helyzetekben.
A helyzetet meghatározó kifejezések (relációs szókincs) megismerése és használata játékos és valódi szituációkban és tapasztalatszerzéssel. (alatt, felett, mellett, között, közelebb, távolabb, stb.
A tér és a síkbeli viszonyok hármas tagoltságának gyakorlása cselekvéssel, verbálisan, játékos és valódi helyzetekben is (hol? honnan? hová?).
A síkbeli balról jobbra indított tevékenység gyakoroltatása, bal, jobb játékos gyakorlása sajáttesten, saját testhez viszonyítva.
Eseményképek időrendi sorba rendezése (előbb, később, most, majd, azután stb.).
Vizuális differenciálás és diszkrimináció fejlesztéséhez kapcsoltan forma és alakfelismerési játékok (tárgyakon, képeken, elvont jeleken).
Kéz-szem koordinációt fejlesztő játékok (zseblámpás követések, labirintusok, átrajzolások).

Az auditív differenciálást és diszkriminációs képességet fejlesztő játékokhoz kötötten hangleválasztások, hangbújtatások, beszéd „hottentotta” beszéd. Hangok kiemelése szavak elejéről, végéről, szavakból. A mondatok szavakra, a szavak szótagokra, a szótagok hangokra tagoltsága játékos feladatokban: szófűzések, fogyasztások. Mondatalkotások képekről. Szótagolás, hangokra bontás, a hangok szintézisével hangösszevonások, szavak alkotása. Hangok és jelek összekapcsolása. A vizuális, auditív és a beszédmotoros elemek együttesének megfigyelését és összekapcsolását szolgáló feladatok. Az íráselemek nagyformátumú és vonalközben történő vázolása. Az olvasás és íráshoz kapcsolódó tanszerek megismerése, a velük való munkavégzés alapozása, nevük gyakorlása. Ceruzafogás,, nyomatékképzés gyakorlása. Informatika: Irányok gyakorlása robotjátékkal. Jelek, jelrészletek megismerése. Tájékozódás, térben, síkban, képernyőn. Rész és egész viszonya. Kéz-szem koordináció fejlesztése egérhasználattal, egyszerű vonalrajzokkal, színezésekkel (egérhasználat).

3.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**AZ OLVASÁS TANÍTÁSA**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Vizuális differenciáló képesség Vizuális emlékezet Vizuális és auditív szeriális képesség Hallási differenciáló képesség Hallási emlékezet Analizáló, szintetizáló képesség Beszédértés, beszédészlelés képessége Helyesejtés

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Feladatok: Az olvasási technika és az olvasásértés fejlesztése fokozatosan nehezedő feladatokon. A szóbeli kommunikációs készség fejlesztése: (szókincs, tartalom). Tartalmak: Az olvasás jelrendszerének, a nyomtatott kis és nagybetűknek a megismertetése. Olvasási technika alapozása a betűk összeolvasása. Néma olvasás technikájának tanulása/ alapozása. Versek, rövid mesék és rövid történetek, gyermekjátékok olvasása, a népköltészet és a műköltészet köréből. Nyelvtani fogalmak alapozása tapasztalati úton: a mondat és a szó magánhangzó, mássalhangzó rövid és hosszú hangok egy-, két-, háromjegyű betű az ábécé a nagybetűk, a mondatzáró írásjelek Informatika: A témakörben felhasználható szoftverek és játékok alkalmazása irányítással.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
A tanult betűk egyéni képességekhez igazított, játékos, vizuális, motoros gyakoroltatása. A betűknek megfelelő hangok helyes kiejtése, tapasztalatszerzés a hangok képzéséről. A hangos olvasási technika begyakorlása szótagokon és 2, 3, 4, 5 betűs szavakon. Szavak, szószerkezetek, mondatok, rövid szövegek, versek szótagoló, később szótagolás nélküli olvasása az egyéni fejlődési tempó messzemenő figyelembe vételével. Olvasásértés elősegítése érdekes, játékos feladatokkal, a megértés bizonyítása (cselekvéssel, összekötéssel, rajzzal stb.), később tartalmi vonatkozások (szereplők, helyszín stb.) kiemelésével. Az egyéni különbségek figyelembe vételével olvasmányok tartalmának elmondása. Az olvasottak tartalmának megjelenítése drámapedagógiai eszközökkel. Az értő csendes, majd néma olvasás alapozása olvasásértő feladatokkal, összekötésekkel, rajzos feladatokkal. A néma olvasást és a gyakorlást követő egyéni sajátosságoknak megfelelő felolvasás gyakorlása. A tanult versek ritmusának megjelenítése jelképes hangszereken, ritmushangszereken. Az olvasott szövegek hangulatának, tartalmi vonatkozásainak visszaadása egyszerű rajzban. Nyelvtani fogalmak alapozása: játékos feladatok a hangok időtartamának felismerésére és jelölésére magán és mássalhangzó különbségek megfigyelése mondatkezdő nagybetű és mondatvégi írásjel, nagy kezdő betűs szavak megfigyelése Könyvtárlátogatás, ismerkedés gyermekkönyvekkel, gyermeklexikonokkal esetleg digitális ismerethordozókkal tanítói segítséggel. Informatika: A kis és a nagybetűk felismerése. Betűk összeolvasása. Hanganalízis. Magán és mássalhangzók gyakorlása. Szavak kirakása betűkből.

4.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	AZ ÍRÁS JELEINEK MEGTANÍTÁSA
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Finommozgás koordináció és grafomotoros készségek Auditív figyelem és differenciálás Motoros- szeriális készségek Vizuomotoros koordináció Vizuomotoros emlékezet Íróeszköz-használat Helyesírás

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Feladatok: Tájékozódás síklapon. Az olvasáshoz, íráshoz szükséges helyes testtartás kialakítása, írószerhasználat. Tartalmak: Balról jobbra haladás hármas vonalközben. Kis- és nagybetűk írásának elsajátítása. A szabályos betűalakítás és betűkapcsolások. Szótagok, szavak, szószerkezetek, rövid mondatok írása (másolás, tollbamondás, emlékezetből írás). Fokozatosan nehezedő írott szövegek olvasása. A nyelvtani készségek: a helyesírás alapozása: rövid és hosszú hangok, mondatkezdés, nevek írása. Informatika: A témában felhasználható szoftverek és internetes játékok alkalmazása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Játékos, a kéz és a szemmozgást erősítő feladatok, ujjgyakorlatok. Játékok és valódi helyzetek a tér és a sík viszonyait kifejező szavak használatára, a térben és a síkban szerzett tapasztalatok megfogalmazása relációs szavakkal. A füzetlapon való tájékozódás begyakorlása. Mintakövetéssel végzett játékos feladatok, kéz-szem-mozgás koordináció tapasztalatainak kifejezése rajzban, később betűkben. Betűkötések széleskörű, variábilis gyakorlása. Szavak hangokra bontásának gyakorlása. Másolási feladatok végzése írott, majd nyomtatott mintákról. Fokozatosan nehezedő írott szövegek olvasásának gyakorlása. Nyelvtani készségek: rövid szavak írása emlékezetből képekhez, tárgyakhoz kapcsolva. Fokozatosan nehezedő látó-halló tollbamondás gyakorlása. Rövid szavak írása emlékezetből képekhez, tárgyakhoz kapcsolva, majd anélkül. A rövid és hosszú hangok időtartamának jelölése, a hangdifferenciálás játékos gyakorlásával összekapcsolva. A személynevek és a mondatok kezdése nagybetűvel, változatos gyakorlási helyzetekben. Informatika: Formák egymáshoz rendelése, kirakása. Képek alkotása különböző szempontok szerint. Nyomtatott képek színezése. (egérmozgatás gyakorlása).

5.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	OLVASÁS, SZÖVEGÉRTÉS, IRODALOM
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Szóképekben/ lassú, folyamatos tempóban történő hangos és néma olvasás képessége Olvasássértés Szóbeli kifejezéskultúra A mondatok közötti logikai kapcsolatok megértése Szerializáció: időbeliség térbeliség szereplők azonosítása A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezésének képessége Általánosítások: téma megállapítása a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása A szöveg típusának azonosítása (vers vagy szöveg) Ritmusérzék

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Feladatok: Szövegértés változatos sokszínű fejlesztése. Szókincsbővítés. Az olvasástechnika fejlesztése. Tartalmak: Nép és műköltészeti alkotások, mesék a magyar és más népek irodalmából. Mondókák, sorolók, rövid gyermekjátékok. A természeti környezet megismeréséhez, a mindennapi tevékenységekhez és a család életéhez kapcsolható rövid szövegek. Az olvasottak tartalmának és címének koherenciája. A próza és a vers közötti különbségek. A vers néhány jellemző jegye. Az olvasottak tartalmának verbális összefoglalása. Versek, szövegek hangulati elemei.

A tartalomhoz kapcsolható pozitív és negatív viselkedésminták, érzelmek. Memoriterek Informatika: A témában felhasználható szoftverek és játékok alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Szereplők és helyszínek, események, hangulatok, érzelmek, viselkedések megnevezése és kikeresése az olvasottakból. A tartalomhoz kötődő kérdések megválaszolásának gyakorlása. Az olvasottak megértésének bizonyítása rajzzal, illusztrációkészítéssel, variábilis szövegértő feladatokkal, tartalom elmondással. Néma olvasáshoz kötődő szövegértő feladatok megoldása. A mese és a valóság elemeinek elkülönítése. Szómagyarázó játékok és szövegkörnyezeti értelmezések, szavak transzferálása különböző szituációkba. Az olvasmány és a szöveg címének megfeleltetése, átcímezésekkel is. Versek ritmusának megjelenítése mozgással, tapssal, ritmus hangszerekkel. Versek, szövegek hangulati elemeinek kifejezése szóban és rajzban. Rímfaragások tanítói segítséggel. Az olvasottak tartalmi elmélyítése saját élmények transzferálásával és a drámapedagógia eszközeivel: együttműködést igénylő szituációs, szerep játékokban, szerepekre osztás, szerepek szerinti megjelenítés. A tartalomhoz kapcsolható pozitív és negatív viselkedésminták, érzelmek megfogalmazása, nevelési lehetőségek kiaknázása. Szókincs intenzív és folyamatos fejlesztése az olvasottak tartalmához kapcsolódóan. Olvasástechnikai és tempógyakorlatok végzése. Könyvkölcsönzés, lexikonhasználat. Szabadon, akár a tanulók választása alapján, versek mondása esetleg megtanulása közösen, csoportosan vagy egyénileg. Informatika: Elektronikus ismeretszerzés tanári segítséggel. Szavak, rövid mondatok írása szövegszerkesztővel. Szavak és rövid mondatok összekapcsolása képekkel. Saját mesekönyv készítése. Saját készítésű mesék dramatizálása. Meseillusztrációk készítése. Nyomtatott képek színezése. (egérmozgatás gyakorlása). Ünnepi képek tervezése és színezése. Hiányos mondatok kiegészítése. Mondatok sorba rendezése.

6.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**A TANULÁSI KÉPESSÉG FEJLESZTÉSE**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Önálló tanulási képesség Könyvtár, lexikonhasználat Nyitottság, kíváncsiság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladatok: Önálló feladatvégzés alapozása. Gyermeklexikonok használatának alapozása. Tartalmak: Könyvtári látogatások, könyvkölcsönzés szabályai. Az életkori sajátosságoknak megfelelő elektronikus ismeretszerzés. A könyv címének és tartalmának koherenciája.	

Folytatásos mesék, képregények nézegetése. A következő résszel kapcsolatos feltevések. Informatika: Könyvtári ismeretek, gyermeklexikonok irányított használata, betűrend.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Az önálló feladatvégzés lépéseinek gyakorlása: néma olvasás, szóbeli és írásbeli instrukció értelmezése utáni önálló feladatvégzéssel, differenciáltan, az egyéni különbségekhez igazodva. Látogatás az iskolai könyvtárban. Válogatás a korosztálynak készült könyvekből: leporellók, képeskönyvek, képregények mesekönyvek, ismeretterjesztő könyvek megfigyelése. A könyvtárban szokásos viselkedési szabályok tanulása, gyakorlása. Szavak jelentésének kikeresése gyermeklexikonokból, tanári segítséggel. Az interneten található gyermeklexikonok nézegetése, használata irányítással. Az interneten látható, feladatok mesék, képregények nézegetése tanítói segítséggel. Folytatásos mesék, képregények nézegetése.

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEI A TANÉV VÉGÉN

- Egyszerű szóbeli közlések megértése, utasítások végrehajtása, kérdésekre való válaszadás.
- Meghallgatott vagy olvasott mese, történet elmondása segítséggel.
- A tanult memoriterek elmondására csoportban.
- A magyar ábécé betűinek fölismerésére, összeolvasása.
- Szavak, szószerkezetek, rövid mondatok – a tanuló fejlettségi szintjének megfelelő – néma és hangos olvasása.
- Másolás írott mintáról, a saját nevének önálló, helyes leírására.
- Részvétel csoportos tevékenységben és játékban.

2. ÉVFOLYAM

Éves óraszám: 275

1.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**BESZÉDKÉSZSÉG, SZÓBELI SZÖVEGEK ALKOTÁSA ÉS MEGÉRTÉSE**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Én-képességek Önbemutatás Önkifejezés Önmeghatározás adott kommunikációs helyzetben Tudatos normaalkalmazás A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás A helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy Azoktól való tudatos eltérés A szöveg mikrostruktúrájának (mondaton belüli viszonyok) a megértése A mondatok közötti logikai kapcsolatok megértése A beszéd értelmezése különböző kommunikációs kontextusban A kommunikációs helyzethez, illetve a partner való alkalmazkodás Szerializáció: szereplők egymáshoz való viszonya (érték, érzelmi, hierarchikus) szereplők azonosítása Kérdezéstechnika Intonációs érzékenység Helyes ejtés

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladatok:
Helyes beszédlégzés: a levegővel való gazdálkodás, levegővétel, szünettartás.
Helyesejtés: mássalhangzó kapcsolatok és magánhangzó időtartam mássalhangzó-torlódások.
Hanglejtés, hangsúly, beszédfonetikai eszközök.
Szókincs fejlesztése:
rokon és ellentétes jelentésű szavak, szinonimák, főfogalmak
az olvasmányokhoz és a beszélgetések tartalmához igazítottan
Beszédértés, beszédhasználat: szóbeli közlések, kérdések, feladatadás, mesék, rövid szövegek megértése, az értés visszajelzése (reprodukálással, verbális válaszadással, cselekvéssel).

Tartalmak:
A szövegalkotás szabályai: mondatok összekapcsolása változatos és egyre nehezedő formában.
A mindennapi érintkezés viselkedési szokásai, kapcsolódó nyelvi fordulatai.
Nem nyelvi kommunikációs elemek a beszédben.
Informatika: A témában felhasználható szoftverek és játékok, szövegszerkesztő alapszintű használata.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Légzőgyakorlatok
Hangkapcsolatok, mondókák, versek, nyelvtörők, bővülő mondatok helyes levegőgazdálkodással történő utánmondása.
Artikulációs ügyesség fejlesztése nyelvtörőkkel, hangutánzásokkal, tempóváltásokkal.
Helyesejtés:
Másképp írjuk-mondjuk, mássalhangzó-torlódások „h” betűs szavak (pl. cseh, barchoba, technika), a hangok időtartamában eltérő szavak (sok, sók, hal, hall).
Mondatok reprodukálása Helyesejtéssel, az intonáció hozzáigazítása a mondanivalóhoz, hangsúly, emelkedő és ereszkedő hanglejtés reprodukálása és gyakorlása beszéd és drámapedagógiai helyzetekben.
A lényeges mondanivaló kiejtése hangsúlyozással, nyomatékosítással.
Szókincsfejlesztés:
Szinonimák, rokon értelmű és ellentétes és általános (főfogalom) jelentésű szavak gyűjtése, értelmezése a szövegkörnyezetben elfoglalt helyük szerint, nyitott mondatokba és szövegekbe való behelyezéssel.
Beszédértés, beszédhasználat:
Beszélgetések adott és szabadon választott (a gyerekeket érdeklő) témákban, kérdésfeltevések, a kérdésekre történő adekvát válaszadás.
Mindennapi beszédfordulatok, udvariasság, megszólítás, tegezés, magázás és ezek váltogatása valódi és drámapedagógiai helyzetekben.
Viselkedés mindennapi élethelyzetekben (pl. boltban, orvosnál, telefonáláskor, az iskola különböző helyszínein, családban).
A kommunikáció hozzáigazítása a szituációhoz, helyzethez és helyszínhez, a beszélgető partnerhez.
A mondanivaló nem verbális eszközökkel történő kiegészítése/kísérése, hangsúlyozása.
Beszéd nélküli kommunikációs helyzetek megfigyelése és eljátszása.
Mondatok összekapcsolása történetté, hiányos történetek kiegészítése.
Összefüggő mondatok megfogalmazása képsorokról, esemény sorrendekről, saját élményekről.
Szövegek, mesék tartalmának elmondása.
Rövid, néhány mondatos beszámoló és vélemény megfigyelésekről, eseményekről, viselkedésmódokról.
Történetek tanulságának megfogalmazása.

Informatika:
Hosszú-rövid hangok gyakorlása.
Elválasztás, szótagolás.
Másképp írjuk, halljuk.
Mondatok megfogalmazása képsorokról, képvázlatokról.
Mesék megtekintése és a mesék tartalmának elmondása.
Szóbeli szövegalkotás saját készítésű képről.

2.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**OLVASÁS, ÍROTT SZÖVEG MEGÉRTÉSE, IRODALOM**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Tolerancia, empátia, beleérző képesség:, a szereplőkkel való azonosulás vagy elhatárolódás képessége A szöveg mikrostruktúrájának (mondaton belüli viszonyok) a megértése A mondatok közötti logikai kapcsolatok megértése A szöveg makro struktúrájának megértése A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban Szerializáció: időbeliség térbeliség a szereplők azonosítása szereplők egymáshoz való viszonya (érték, érzelmi, hierarchikus) szereplők tulajdonságai Információ-rangsor (lényeg) Események rendezése. bekövetkezésük oka jelentőségük, következményeik, értékük szerint. Cselekvések indítékainak megállapítása Általánosítások: téma megállapítása a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása a szöveg típusa: a cselekmény és a szöveg szerkezete A szöveg igazságtartalmának vizsgálata

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladatok.
Szókincsfejlesztés.
Tartalmak:
Népköltészeti és műköltészeti alkotások a klasszikus és kortárs hazai és határon túli magyar irodalomból.
Mesék, népdalok, találós kérdések, népi játékok, népszokások a nemzetiségek és etnikumok kultúrájából is.
Dramatikus mesék.
Történetek a gyerekek természeti és társadalmi környezetéről (család, barátság, iskolai, közösségi, emberi kapcsolatok, életmód, természeti környezet, természeti jelenségek, társadalmi események, nemzeti ünnepek).
Nem irodalmi szövegek.

Szövegek elemzése:
a cím és tartalom koherenciája
a szöveg témája
a szereplők viselkedése, tulajdonságai
az események időrendje
a szövegek jellegzetes mondatfűzése és szóhasználata
következtetések, tanulságok, értékelések
lényeges gondolatok kiemelése, összefoglalás

A versben: a ritmus, a rím, az ismétlődések.
A mese jellemzői.
Az író és a költő fogalom.
Memoriterek.

Informatika:
Egyszerű szövegszerkesztés és információkeresés.
A kapcsolódó szoftverek használata.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
A szöveg tartalmára vonatkozó jóslatok a szöveg címe alapján. A cím és a tartalom megfelelésének vizsgálata. Címadások, átcímzések. A szereplők tulajdonságainak felismerése, csoportosításuk tulajdonságaik alapján. Véleményalkotás a szereplőkről, transzfer játékok. *Mi lett volna ha…, mi lenne ha….* Ok-okozati összefüggések megfigyelése a szereplők cselekedetei, tulajdonságai és a következmények között. Események, történések időrendi sorba rendezése. A szöveget követő kérdések megértésének bizonyítása pl. aláhúzással, írásbeli válaszadással stb. Baráti, emberi kapcsolatok, felnőtt-gyerek, család-gyerek, iskolai kapcsolatok megfigyeltetése a szövegekben. A kapcsolatok gyakorlása drámapedagógiai és valódi helyzetekben. Mesék, népszokások, történetek drámapedagógiai eszközökkel történő megjelenítése. Az olvasottak tartalmához kötődő improvizációk. Az olvasottak tartalmi összefoglalása, lényeg kiemelés rajzzal, rajzos összefoglalók, képregényszerű összefoglalások, esetleg egyszerű vázlatpontok fogalmazása. Szókincsfejlesztés az olvasottak tartalmához kötötten, szövegkörnyezetben és anélkül. A szövegtípusra jellemző szóhasználatok gyűjtése, alkalmazása más szituációkban. A mesék jellemzőinek megfigyelése: jellegzetes szó és szövegelemek. A mese és a valóság különbségének megfigyelése. A versek felismerése: verssorok, rímek, refrén felismerése, versek ritmizálása. A költő és az író fogalom különbségeinek életkori sajátosságokhoz igazodó megfogalmazása. A tanulók egyéni képességeihez és haladásához igazítottan versek, rövid szövegek (pl. gyerekviccek), találós kérdések, népi gyermekjáték elmondása könyv nélkül. Informatika: Dalos és mesekönyvek szerkesztése, képaláírással. Saját készítésű mesék mesekönyvek illusztrálása. Képes és szöveges mesék keresése az interneten. Tartalom elmondása. Illusztráció készítése számítógéppel szócikkhez, meséhez. Mondatok sorba rendezése. Ünnepi üdvözlő lapok készítése

3.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	OLVASÁSTECHNIKA
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI **(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)**	Olvasástechnika: hangos és néma olvasás Értelmező hangos olvasás Helyesejtés Vizuális és auditív differenciáló képesség Alakháttér felismerés képessége Szemmozgás-koordináció

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Feladat: Betűismeret és a jó olvasási technika elmélyítése. Tartalmak: Szövegtagolási ismeretek: szünettartás, ritmus, sorváltás. Hangsúly, hanglejtés. Jól érthető, folyamatos, értő olvasás. Informatika. Olvasógyakorlatok számítógépen.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Olvasástechnikai gyakorlatok végzése: szavak, szószerkezetek pontos olvasásának begyakorlása. Szavak pontos olvasása és értő differenciálása kis (pl. szeriális, időtartambeli, ékezet) különbségek esetén is. A szavak toldalékainak pontos olvasása, jelentésváltozás érzékelése toldalékváltás esetén. A kiejtéstől eltérő betűkapcsolatok olvasásának gyakorlása. Helyes hanglejtés, hangsúlyozás a kijelentő és a kérdő mondatok esetén, később főleg utánzással más mondatfajták esetében is. Az elakadás mentes sorváltás, az ehhez szükséges szemmozgás, alak-háttér felismerés, sikbeli tájékozódás gyakorlása. Felkészülés hangos, bemutató olvasásra. Felkészülés néma olvasás utáni bemutató olvasásra. A természetes beszédhez hasonlító olvasás gyakorlása (felkészülés után), szövegrészleteken, vagy rövid szövegeken. Informatika: Szósorok, szópiramisok, bővülő mondatok olvasása számítógépen és kivetített formában.

4.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	ÍRÁSBELI SZÖVEGEK ALKOTÁSA, ÍRÁSKÉP
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI **(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)**	Figyelemkoncentráció Vizuomotoros koordináció, vizuomotoros emlékezet, Vizuális és auditív differenciálási készség Vizuális és auditív szeriális készségek Grafomotoros készségek Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Írástechnika Nyelvi normák alkalmazása Helyesírás

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Feladatok: Az írástechnika fejlesztése, automatizálása, eszközszintű íráshasználat alapozása. Írásmozgások automatizálása. Tartalmak: Betűismeret elmélyítése. Szavak, szószerkezetek, néhány összefüggő mondat írása. Informatika: Szövegszerkesztő használata.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Betűkapcsolások gyakorlása. Lendületfejlesztő és vizuomotoros koordinációt fejlesztő gyakorlatok. Játékos feladatok a vizuomotoros emlékezet fejlesztésére. Vizuális és auditív szeriális képesség fejlesztéséhez köthető játékok, feladatok. Feladatok a vizuális és auditív differenciálás fejlesztésére. Figyelemkoncentrációs gyakorlatok. Szavak, szószerkezetek, mondatok, versek, versszakok írása írott és nyomtatott mintáról, másolással. Szavak, szószerkezetek, mondatok írása látó-halló tollbamondással. Szavak, szószerkezetek mondatok írása emlékezetből (látott minta után). Mondatalkotások eseményképekről. Mondatalkotások olvasott szövegről. Néhány egyszerű mondatból álló vázlat készítése tanítói segítséggel.

Írásbeli válaszadás az olvasott szövegekhez kapcsolódó kérdésekre. Írásbeli válaszadás kérdésekre. Informatika: Szavak és mondatok írása szövegszerkesztő használatával.

5.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**ISMERETEK AZ ANYANYELVRŐL, HELYESÍRÁS**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Auditív differenciálás és emlékezet Auditív szeriális készségek Nyelvi normák alkalmazása Helyesírás Helyesejtés Szótár-, lexikonhasználat Szabályalkotás Szabálykövetés Analógiák felismerése és követése Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Megoldástervezés Döntéshozás (indoklás) Értékelés Korrekció, önkorrekció Próbálkozási hajlandóság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
A szöveg, mondat, szó, szótag betű/hang. Szótagolás, elválasztás. Magán- és mássalhangzók, abc, betűrend. Magán- és mássalhangzó hosszúság. A kiejtéssel megegyező és a kiejtéstől eltérő szavak helyesírása. Szavak toldalékolása, toldalékok helyesírása. Hagyomány szerinti helyesírás: j vagy ly. Személynevek írása. A beszélő szándéka: kijelentő és kérdő mondat. Informatika: Szövegszerkesztő és a kapcsolódó szoftverek használata.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Mondatok szavakra, szavak szótagokra, betűkre/hangokra bontása. Szóalkotások betűkből, szótagokból. Variábilis szótagolási gyakorlatok. Elválasztások egyszerűbb esetekben.

Szótagolás és elválasztás különbségének gyakorlása.
Magán- és mássalhangzók hosszúságának jelölése, magán és mássalhangzó-pótlások.
Magánhangzók hosszúságának jelölése a szavakban és a szavak végén.
Auditív differenciálást fejlesztő játékok és feladatok.
Betűrendbe állítások, a lexikonok tudatos használatának alapozása.
Szavak/szócikkek kikeresése gyermek lexikonokból.
Szógyűjtési gyakorlatok betűrend alapján.
Másképp írjuk-halljuk, a kiejtéstől eltérő leírásmódok gyakoroltatása a szavak elemzésének, szótő és toldalékra bontással.
Szavak gyűjtése kérdőszavak alapján, a kérdőszó, a szótő és a toldalékok összefüggéseinek gyakoroltatása, a szavak jelentésének változása toldalékolással.
Toldalékok helyesírásának gyakorlása (-ít, -ul, -ül;-tól, -től, -ból, -ből, -ról, -ről; -ba, -be, -ban, -ben, -val, -vel).
A kijelentő és a kérdő mondat felismerésének és helyesírásának gyakorlása.
Mondat átalakítások.
Szövegek mondatokra tagolásának gyakorlása.
A j-ly hang jelölésének gyakorlása.
Az írásbeli munkák kezdetben segítséggel, majd egyre önállóbban történő javítása.

Informatika:
Hiányos mondatok kiegészítése.
Mondatok sorba rendezése.
Szavak, mondatok válogatása, csoportosítása.
Mondatfajták gyakorlása.

6.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**A TANULÁSI KÉPESSÉG FEJLESZTÉSE**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Szabálykövetés Önállóság Tudatos normaalkalmazás A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás Könyvtárhasználat Szótár-, lexikonhasználat
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladat: Önálló tanulás alapozása. Tartalmak: A könyvtárhasználat, a kölcsönzés szabályai, viselkedés a könyvtárban. A könyvek kölcsönzéséhez szükséges bibliográfiai adatok. A könyvek illusztrációja, borítója, oldalszáma, tartalomjegyzéke. Ismeret- és információszerzés gyermekújságokból. Ismeret- és információszerzés gyermeklexikonokból. Informatika: internethasználat, kereső programok internetes gyermeklexikonok	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Könyvkölcsönzések a szerzők és a művek címének alapján. Könyvek nézegetése, képek és a szövegek összefüggésének megfigyelése. Keresések a könyvekben a tartalomjegyzék és az oldalszámok alapján. Olvasás és képnézegetések gyermekújságokban, az újságok szerkesztésének jellemzői (pl. rovatok). Kedvenc újságok, újságcikkek ajánlása másoknak. Beszámoló kedvenc könyvekről. Kedvenc könyvek közös olvasása. Önálló tanulási képességek: tartalom elmondás, memorizálások, gyermeklexikonok önálló használata. Néhány szóból álló, vagy rajzos emlékeztető „vázlat” készítése a tartalon elmondásához vagy beszámolókhoz. Ismeretszerzés az internetről tanítói/felnőtt segítséggel. Informatika: Adat és információgyűjtés kereső programok segítségével. Gyermeklexikonok használata.

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEI A TANÉV VÉGÉN

- Szóbeli és írásbeli közlések, utasítások megértése.
- Kérdésekre értelmes, rövid, adekvát válaszadás.
- A mindennapi kommunikáció alapformáinak alkalmazása a szokás szintjén: köszönés, bemutatkozás, megszólítás, kérdezés, kérés, köszönetnyilvánítás, köszöntés a felnőttekkel és a társakkal való kapcsolatokban.
- Feldolgozott szövegek megértésének igazolása, kérdésekre történő válaszadással, olvasásértést ellenőrző feladatok megoldásával.
- Feladatok rövid utasításának olvasása és megértése.
- Tartalom elmondással a tanítói segítséggel.
- Begyakorolt szöveg folyamatos felolvasása.
- A vers és a próza megkülönböztetése.
- Néhány önállóan alkotott mondat /tartalmi/ összekapcsolása.
- Az ábécé használata feladatmegoldáshoz.
- A hangok hosszúságának helyes jelölése begyakorolt szavakon.
- A kiejtéssel megegyezően írt rövid szavak biztos helyesírása.
- A j hang jelölése begyakorolt szavakban.
- Az elválasztás szabályainak alkalmazása egyszerű szavak írásakor.
- Mondatkezdő nagybetű és a mondatzáró írásjel használata kérdő és kijelentő mondatokban.
- Egyszerű mondatok, rövid szöveg írása másolással.

MATEMATIKA

1. ÉVFOLYAM

Éves óraszám: 185

1.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK ALAPOZÁSA
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	A tanuláshoz szükséges pszichikus funkciók A figyelemkoncentráció és a megfigyelési képességek Kombinatórikus gondolkodás A hallási, látási, mozgásos-kinesztetikus percepció Finommotorika Tárgyak tulajdonságainak észlelése: formaészlelés:

	a részletek színészlelés nagyságészlelés Mérés és összehasonlítás képessége Válogató, osztályozó és rendszerező képesség Probléma felismerése, problémamegoldás tárgyi tevékenységgel, megfogalmazása saját szókinccsel Emlékezet vizuális mozgásos, tárgyi, Figyelem, megfigyelés Logikai képességek: összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) analízis szintézis általánosítás következtetés absztrakció konkretizálás Szabályfelismerés, szabálykövetés Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Matematikai összefüggések modellezése tárgyakkal Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Matematikai szövegértő-képesség Nyitottság, kíváncsiság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladatok: A beszédértés és beszédészlelés fejlesztése. A tantárgyhoz köthető szókincs fejlesztése. A számfogalom előkészítése. Tartalmak: Tárgyak, testek, síkidomok, alakzatok, személyek közös és eltérő tulajdonságai. Azonosságok, különbözőségek. Mennyiségek előállítása és összehasonlítása. Halmazképzések. Kapcsolatok összefüggések, szabályszerűségek. Állítások igazságtartalma. Szöveges feladatok. Sorozatok (csökkenő, növekvő). Nyitott mondatok. Kombinatorika. Informatika: Párosítások, válogatások adott szempontok alapján. Halmazok, mennyiségek összehasonlítása. Irányok gyakorlása robotjátékokkal. Jelek, különböző jelkészletek megismerése. Jelek, piktogramok alkotása. Tájékozódás térben, síkban, képernyőn. Formák algoritmusokra bontása, kirakása irányok meghatározásával. Rész-egész viszonya.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Tárgyak, síkidomok, alakzatok, személyek összehasonlítása (több, kevesebb, kisebb, nagyobb, alacsonyabb, magasabb, szélesebb, keskenyebb, görbe, egyenes stb.). Halmazok képzése azonos tulajdonságok alapján. A finommotorika és a gondolkodás fejlesztése érdekében is, apróbb tárgyak csoportosítása, rendezése megadott szempontok szerint. Sorozatba és sorba rendezésük különféle szempontok szerint. Hiányos tárgysorozatok kiegészítése a szabályosság felfedeztetésével.	

Rajzban megjelenő egyszerű elemekből álló egy és kétváltozós sorozatok kiegészítése. Ritmusos sorok képzése a szabály felismerésével és a szabályok megtartásával. Mennyiségek előállítása és összehasonlítása számosságuk alapján, jelölések nyíllal. Mennyiségek leképezése tárgyakkal, rajzokkal, egyezményes jelekkel. Igaz és hamis állítások megértése, az értés visszajelzése, igaz, hamis állítások megfogalmazása tárgyakról, síkidomokról. Színek, tárgyak, síkidomok különféle kombinációinak létrehozása a szabályszerűségek elemi megfogalmazása (hányféle képen tudod kirakni?). Sorozatok képzése, mozgással és tárgyakkal is, majd rajzban, (egy, két és több változós) egyéni képességek szerint. A szabályszerűség felismerésének visszajelzése, a szabály megtartása. Egyszerű szöveges feladatok megértése, az értés visszaigazolása kirakással, rajzzal. Nyitott mondatok befejezése kirakással, rajzzal. Informatika: Játékos feladatok elvégzése a kapcsolódó szoftverekkel és játékokkal. Párosítások, válogatások adott szempontok alapján. Halmazok, mennyiségek összehasonlítása.

2.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**SZÁMFOGALOM ALAKÍTÁS 20-AS SZÁMKÖRBEN**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIA-FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Tárgyak tulajdonságainak észlelése, formaészlelés: a részletek, színészlelés nagyságészlelés Emlékezet vizuális mozgásos, tárgyi, fogalmi Logikai képességek: összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) analízis szintézis általánosítás következtetés absztrakció konkretizálás csoportosítás A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek Problémafelismerés Korrekció, önkorrekció Képi gondolkodás Szabályfelismerés Szabálykövetés Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Algoritmusok követése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Fogalmak általánosításának a képessége Nyitottság, kíváncsiság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Feladatok: A szám és műveleti fogalom alapozása tapasztalati úton. Tanulás manipulatív eszközökkel. A valóság és a matematika összefüggéseinek megfigyelése. A matematikai szakszókincs fejlesztése. Matematikai jelek bevezetése, értelmezése és használata. Tartalmak: A számok tulajdonságai: valóság elemeinek mérőszáma a számok jele a számjegyek száma (egy és kétjegyű) páros, áratlan sorszám. A számok viszonyai: a számok nagyságrendje <, >, = jelek szomszédok A számok írása és olvasása 20-ig. Matematikai modellek: mennyiségek összeg és különbség alakjai , bontás nyitott mondatok Összefüggések, kapcsolatok: számok közötti összefüggések szöveges és számfeladatok feladatok összefüggései Informatika: A témakörhöz kapcsolható szoftverek és játékok alkalmazása. Számlálás 10-ig, 20-ig, kitekintés 100-ig Számjegyek, műveleti jelek felismerése, alkotása számítógéppel
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
A valóság különböző elemeinek megszámlálása többféleképen (egyesével, kettesével, csökkenő és növekvő sorokban). A számfogalom elmélyítése számképekkel, ujjakkal. A számok nevének és írott alakjának használata a számláláskor. A számok írása és olvasása 20-ig. Játékos és változatos feladatok a páros/páratlan fogalom és a sorszámok gyakorlására. Képolvasások, képi elemek, halmazok számosságának megállapítása, lejegyzése. Játékos feladatok a számsorban való elhelyezkedés gyakorlására, számegyenesen elfoglalt hely gyakorlására. Játékos feladatok a számok nagyságrendjének gyakorlására, kifejezés relációs jellel (halmazok számosságának összehasonlítása). Halmazok elemszámának növelése hozzátevéssel, csökkentése elvétellel, a tapasztalatok megfogalmazása Halmazok számosságának megváltoztatása két halmaz elemeinek egyesítésével. A bontás, összeadás és a kivonás gyakorlása sokféle tevékenységbe ágyazottan. Bontás, összeadás, kivonás, rajzos feladatokhoz kötötten. Nyitott mondatok hiányzó elemeinek pótlása, tevékenységgel, rajzos és számfeladatokhoz kötötten. Szöveges feladatok szövegének megértése, a megértés visszagazolása kirakással, eljátszással, lejegyzés számokkal. Szöveges feladatok alkotása tevékenységről, rajzról, műveletről. Informatika: Játékok, feladatok megoldása a kapcsolódó szoftverekkel. Számlálás 10-ig, 20-ig, kitekintés 100-ig. Számjegyek, műveleti jelek felismerése, alkotása számítógéppel.

3.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**MŰVELETEK ÉRTELMEZÉSE, MŰVELETVÉGZÉS**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIA-FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	A becslési képesség Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Tárgyak, ingerek felismerése a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése Emlékezet vizuális mozgásos, tárgyi, fogalmi A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Megoldástervezés Korrekció, önkorrekció Szabályfelismerés, szabályalkotás Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség A problémák matematikai formában történő megfogalmazásának képessége Az ismert alakú számokkal számolási készség Adott matematikai probléma esetén a megfelelő kiszámítási eljárás kiválasztásának a képessége Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Fogalmak általánosításának a képessége Probléma felismerése, problémamegoldás tárgyi tevékenységgel és egyszerűbb esetekben gondolati úton.

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladatok:
A műveletfogalom, megalapozása 20-as körben.
A szóbeli számolási készség fejlesztése: számolási eljárások készségszintű alkalmazása a 20-as számkörben.
Ismeretek, összegek és különbségek tudatos memorizálása 20-as körben.
A tantárgyhoz kötődő szakszókincs fejlesztése.
Beszédértés, beszédészlelés fejlesztése, matematikai szakszókincs fejlesztése.
Tevékenységek gondolati lépésként való értelmezése.

Tartalmak

Műveletek:
Hozzáadás/összeadás értelmezése tevékenységgel, rajzzal és szöveges feladattal:
Két halmaz egyesítése hozzátevéssel.
Háromtagú összeadás.
Az összeadás tagjainak felcserélhetősége.
Az összeadás tagjainak csoportosítása.
Elvétel/ kivonás:
Egy halmaz felbontása: elvétellel konkrét esetekben.

A kivonás műveleti tulajdonságai. Bontás: Számok bontása két szám összegére. A bontás műveleti jellemzői. Pótlás: A pótlás műveleti jellemzői. Szöveges feladatok: Szöveges feladatok értelmezése tárgyakkal, rajzokkal, számokkal. Szöveges feladatok tevékenységről, tárgyakról, rajzokról, számokról. A szöveges feladatok műveleti jellemzői. Műveleti jelek; számok összetett alakjai Összefüggések, kapcsolatok: Műveleti tulajdonságok, az összeadás és kivonás kapcsolata. Egyszerű, matematikai szöveges feladat összefüggési. Fordított szövegezésű feladatok. Szöveges feladatok megoldási algoritmusa. Informatika: A témakörhöz kapcsolható szoftverek. programok és játékok használata. Számok bontása, műveletek 20-ig
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
A tanult műveletek gyakorlása sokféle helyzetben: mozgással, tevékenységekkel, kirakással, rajzzal, lejegyzés számokkal. Műveletek megfogalmazása tevékenységekről, tárgyakról, rajzokról és fordítva (számfeladatok megjelenítése tevékenységgel, tárgyakkal, rajzokkal). Hiányos műveletek hiányzó számértékének pótlása. Kirakás tárgyakkal, megjelenítés rajzzal. Nyitott mondatok befejezése, igazzá tétele. Egyszerű matematikai szöveg értelmezése eljátszással, kirakással, rajzzal, lejegyzése műveleti jelekkel. Modell választása. Szöveges feladatok alkotása tevékenységről, rajzról, műveletről. Szövegösszefüggés lejegyzése számokkal, művelettel, modell választása. Állítások igazságtartalmának keresése. Szöveges feladat kérdéseinek megfogalmazása szóban, majd írásban. A szöveges feladat szövegének felidézése, a lényeg megértésének gyakorlása. Informatika: Játék a kapcsolódó szoftverekkel, játékokkal. A műveletek gyakorlása számítógépen.

4.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**SOROZATOK, FÜGGVÉNYEK**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIA-FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Tevékenységekhez kötött alkotó gondolkodás Tapasztalatok kifejezése különféle módokon Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Analógiák felismerése, követése, Matematikai összefüggések modellezése Szabálykövetés, szabályfelismerés Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció

	Konkretizálás Csoportosítás Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Nyitottság Kíváncsiság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladatok: A változások, periodikusság, ritmus, növekedés, csökkenés, sorba rendezés megfigyelése. Kapcsolatok felismerése, szabályok és általánosítások megjelenítése tárgyi tevékenységekkel, számokkal. Tartalmak: Tárgy és számsorozatok. Megadott elemű sorozatok szabálya/szabályai. Csökkenő és növekvő sorozatok. Szabályjátékok táblázatban és grafikonokon. Szabályjátékok. Összefüggések, kapcsolatok: Szabályszerűségek és a sorozatok elemei. Számok összefüggései. Informatika: A témakörhöz kapcsolható szoftverek, játékok alkalmazása. Sorozatok folytatása. Szabályjátékok számítógéppel.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Tárgy és számsorozatok folytatása felismert szabály/szabályok alapján, a szabályok megtartásával. Sorozatok képzése megadott szabály/szabályok alapján. Sorozatok képzése választott szabály/szabályok alapján. Szabály/szabályok keresése megadott elemű sorozatokhoz. Hiányos sorozatok kiegészítése. Összetartozó tárgyi és rajzos megjelenítésű, számmal kifejezett elemek összekeresése, az összetartozás jelölése. Táblázatos, grafikonos megjelenésű szabályjátékok szabályának felismerése, a táblázat kitöltése. Növekvő és csökkenő számsorozatok képzése. A képzés szabályának megfogalmazása két irányból. Informatika: Játékok a témakörhöz kapcsolható szoftverekkel, játékokkal. Megkezdett sorozatok folytatása, sorozatok szabályának megállapítása, a szabály alkalmazása. Szabályjátékok számítógéppel.	

5.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**GEOMETRIA, MÉRÉS**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIA-FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Becslési és mérési képességek Megfigyelőképesség, figyelemkoncentráció Tárgyak, ingerek felismerése: formaészlelés a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés Emlékezet vizuális mozgásos,

	tárgyi, fogalmi Adatokkal való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Tájékozódás az időben, térben és a síkban Összefüggések felismerése Matematikai szövegértő-képesség Mérés és összehasonlítás képessége Tevékenységekhez kötött alkotó gondolkodás

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladatok
Tájékozódás térben és időben.
A testek, alakzatok érzékelhető tulajdonságainak összehasonlítása, megkülönböztetése. vizuális, auditív, kinesztetikus észlelése alapján.
Matematikai szakszókincs fejlesztése, a tapasztalatok kifejezése szóban.
Tartalmak:
Térbeli és síkbeli alakzatok megfigyelése.
Síkbeli alakzatok:
háromszög, négyszög, kör.
Tájékozódás térben, síkban, időben.
Irányok, helymeghatározások (előre, hátra stb).
Tájékozódás a környezet tárgyaihoz viszonyítottan: alatt, fölött, között, mögött stb.
Tájékozódás síkban.
Testek, síkidomok építése másolással, szabadon.

Mérés:
Alkalmi, szabadon választható mértékegységek.
Mérés előtti becslés.
Mértékegységek: kilogramm, méter, liter.
Hét, nap, óra.

Összefüggések, kapcsolatok:
A mért mennyiség és a mértékegység összefüggései.
Informatika:
A témaköröz kapcsolható szoftverek, programok és játékok használata.
Geometriai ismeretek mélyítése számítógéppel.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Tér és sík:
Térbeli és síkbeli alakzatok közös tulajdonságainak megfigyelése, a megfigyelés eredményének elmondása szóban.
A térre és a síkra vonatkozó közlések megértésének gyakorlása mozgásos, térbeli és síkbeli tevékenységekkel.
Közös tulajdonságok megállapítása; tulajdonság tagadása, a tagadott tulajdonság, mint közös tulajdonság szerinti csoportosítások, tevékenységek.
Testek építése szabadon, majd modell alapján. Válogatással, sorba rendezés közös tulajdonságok alapján.
Síkidomok előállítása tevékenységgel. Válogatás, sorba rendezés.
Játékos síkbeli tapasztalatszerzések síktükörrel.
Síkidomok előállítása tevékenységgel szabadon és feltételek alapján.

Mérés: Tárgyak mérhető tulajdonságainak (hosszúság, szélesség, tömeg, űrtartalom) mérése alkalmi és szabvány mértékegységekkel. A mérés eredményének megfogalmazása szóban. Sorba rendezések, válogatások, csoportosítások a mérési eredmények alapján. Cselekvések, történések, jelenségek időtartamának összehasonlítása, összemérése, sorba rendezése. Összefüggések, kapcsolatok felismertetése mennyiségek, mértékegységek és mérőszámok között. Összefüggések: Szöveges feladatok számadatainak és szövegének összefüggése. Informatika Irányok gyakorlása robotjátékokkal. Jelek, különböző jelkészletek megismerése, gyakorlása. Jelek, piktogramok alkotása. Tájékozódás térben, síkban, képernyőn. Formák algoritmusokra bontása, kirakása irányok meghatározásával. Rész-egész viszony változatos gyakorlása. Több lehetséges megoldás keresése adott feladatokhoz. Több utasítás memorizálása.

6.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIA-FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	A megfigyelő és rendszerező képesség Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Kreativitás, képzeletvilág fantázia Képi gondolkodás A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Döntéshozás (indoklás) Értékelés Korrekció, önkorrekció Összefüggések felismerése Matematikai szövegértő-képesség A problémák matematikai formában történő megfogalmazásának képessége Analógiák felismerése és követése Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Matematikai összefüggések modellezése Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése).
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladatok Érdeklődés felkeltése matematikai játékok segítségével. A valószínűségi és a statisztikai szemlélet alapozása. Kifejezőképesség fejlesztése a sejtések megfogalmazásával. Tartalmak Események, ismétlődések játékos tevékenység során.	

„Biztos”, „lehetséges, de nem biztos”, „lehetetlen” érzékelése találgatással, próbálgatással.
Informatika:
A témakörhöz kapcsolható szoftverek, programok és játékok használata.
Rész és egész viszonya
Több lehetséges megoldás keresése
Több utasítás memorizálása
Utasítások ellentéte

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Adatok gyűjtése, ábrázolása. Pl. oszlop és síkdiagram építése kockákból. dobozokból, lapokból stb.
Sejtések, találgatások, próbálgatások megfogalmazása és az eredmények összevetése szóban.
INFORMATIKA:
Rész és egész viszony felismerésének gyakorlása számítógépes feladatokkal.
Több lehetséges megoldás keresése a feladatokhoz.
Több utasítás memorizálása.
Utasítások ellentétének megfogalmazása, „lehetséges, de nem biztos”, „lehetetlen” érzékelése találgatással, próbálgatással.

A VÁRHATÓ EREDMÉNYEK TANÉV VÉGÉN

- A gyerekek képesek a tárgyak, elemek sorba rendezésére, összehasonlítására, szétválogatására megadott vagy választott tulajdonság alapján.
- A halmazok számosságának megállapítására.
- Megfelelően használják a több, kevesebb, ugyanannyi szavakat, jeleket.
- El tudják dönteni az igaz-hamis állítások helyességét.
- Tudnak növekvő és csökkenő számsorozatokat felismerni, képezni adott szabály alapján.
- Egyszerűbb esetekben meg tudják fogalmazni a szabályjátékok és sorozatok szabályát.
- Tudja a halmazokat összehasonlítani számosságuk szerint.
- Nagyság szerint sorba tudják rendezni a számokat húszas számkörben.
- Jól használják a relációs jelet.
- Ismerik a számok kéttagú összeg és különbség alakjait húszas számkörben.
- Felismerik a páros és páratlan számokat.
- Tudják a számok szomszédait.
- Az összeadás, kivonás, bontás, pótlás feladatait kevés hibával végzik.
- Egyszerű szövegösszefüggést le tudnak jegyezni rajzzal, számokkal, művelettel.
- Képesek helymeghatározásokra, ismerik a helymeghatározó kifejezéseket.
- Ki tudják választani az alakzatok közül a háromszöget, négyszöget és a kört.
- Gyakorlatot szereznek a hosszúság, űrtartalom és tömeg mérésében, választott és szabvány egységekkel.
- Egyszerű szám és szöveges feladatokban a m, kg, l mértékegységeket tudják használni.
- Ismerik, és jól alkalmazzák a hét, nap, óra időtartamot.

2. ÉVFOLYAM

Éves óraszám: 148

1.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**A GONDOLATI MŰVELETVÉGZÉS ALAPOZÁSA**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás Figyelemkoncentráció, megfigyelés, differenciáló készség Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Válogató, osztályozó és rendszerező képesség Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Megoldástervezés Korrekció, önkorrekció Szabályfelismerés, szabályalkotás, szabálykövetés Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség Szakszókincs Megbízhatóság, pontosság, rendszeresség, alaposság, ellenőrzés Kíváncsiság, nyitottság, céltudatosság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladatok: Beszéd és szövegértés fejlesztése. A matematikai problémák szóbeli megfogalmazásának fejlesztése. A tantárgyi szakszókincs fejlesztése. Matematikai szimbólumok használatának alapozása. Szimbólumokban való gondolkodás alapozása. Tartalmak Halmazok összehasonlítása. Számolás tárgyi tevékenységgel. Darabszám, mérőszám, sorszám. Viszonyítások megfogalmazása. Logikai műveletek: A *nem, és, vagy* kifejezésekkel végzett logikai műveletek. Nyitott mondatok.	

Állítások igazságtartalma.
Szabályszerűségek:
Jel és számsorozatok, nyitott mondatok szabálya.

Összefüggések, kapcsolatok:
Szöveges feladatok összefüggései.
Szám és szöveges feladatokban megfogalmazott matematikai problémák és a lejegyzésükre használt szimbólumok összefüggése.
Szöveges feladatok és matematikai modellezésük összefüggései.
Állítások igazságtartalma és a valóság között.

KOMBINATORIKA:
Kombinációk létrehozása

Informatika:
A kapcsolódó szoftverek, programok, játékok alkalmazása.
Jelek, piktogramok megismerése.
Halmazok összehasonlítása.
Szöveges feladatok megoldása számítógéppel.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Halmazok létrehozása adott és választott szempontok alapján, a halmazok elemeinek megszámolása.
Rész és kiegészítő halmazok létrehozása tevékenységgel és számokkal.
Összehasonlítások, viszonyítások a halmaz tulajdonságai és számossága alapján: hánnyal, hányszor több. hányszor akkora, hánnyal, hányszor kisebb, kevesebb.
Tárgyak, elemek sorba rendezése, meg és leszámolása, számolása kettesével, hármasával.
A darabszám, mérőszám és sorszám fogalmak helyes használata változatos feladatokban.
Igaz, hamis állítások megfogalmazása tárgyakról, számokról, az igazságtartalom eldöntése kirakással, rajzzal, jelekkel, szóban, a *mindegyik, van olyan, egy sincs olyan* kifejezések használatával.
Sorozatok kiegészítése és folytatása, nyitott mondatok bezárása a felismert és megfogalmazott szabályszerűségek alapján.
Szabályszerűségek megfogalmazása változatos feladatokban szóban és matematikai szimbólumokkal sorozatokról, nyitott mondatokról.
Szöveges feladatok megfogalmazása tevékenységekről, tárgycsoportokról, halmazokról és számfeladatokról.
Szöveges feladatok megoldása tevékenységgel, kirakással, rajzos megjelenítéssel, számtani műveletekkel.
A lehetséges kombinációk megkeresése tárgyak, színek, elemek, számok, pénzkifizetések kombinációba illesztésével (hányféleképpen lehet kirakni, lerajzolni, kiszínezni, lejegyezni, kifizetni).
Informatika:
Párosítások, válogatások adott szempontok alapján.
Halmazok, mennyiségek összehasonlítása.
Irányok gyakorlása robotjátékokkal.
Jelek, különböző jelkészletek megismerése.
Jelek, piktogramok alkotása.
Tájékozódás térben, síkban, képernyőn.
Formák egymáshoz rendelése, kirakása.
Formák algoritmusokra bontása, kirakása irányok meghatározásával.
Rész-egész viszonya.
Jelek, piktogramok gyűjtése, csoportosítása.

2.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**SZÁMFOGALOM A SZÁZAS SZÁMKÖRBEN**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIA-FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Figyelemkoncentráció, megfigyelés Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Viszonyítás Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Korrekció, önkorrekció Szabálykövetés, szabályalkotás, szabálytartás Összefüggések felismerése Matematikai összefüggések modellezése Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Matematikai szövegértő-képesség A problémák matematikai formában történő megfogalmazásának képessége A várható eredmény becslésének képessége A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése). Nyitottság, céltudatosság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladatok: A biztos számfogalom kialakítása 100-as számkörben. Tájékozottság a tízes számrendszerben. A természetes szám fogalma a százas számkörben. Matematikai szakszókincs, beszéd és szövegértés fejlesztése. Becslő képesség fejlesztése. Tartalmak Számfogalom alakítás. Számlálások. A számok tulajdonságai: a szám a halmazok egyik tulajdonsága valóság elemeinek mérőszáma valóság elemeinek darabszáma sorszám a számok neve és jele 100-ig a számjegyek száma és jelentése (egyes, tízes), helyiérték páros, páratlan oszthatóság	

A számok viszonyai: a számok nagyságrendje a számsorban elfoglalt hely (szomszédok) A számok írása és olvasása 100-ig. A római számok felismerése. Matematikai modellek: mennyiségek összeg és különbség alakjai: bontás nyitott mondatok a szorzás és osztás előkészítése Összefüggések, kapcsolatok: A számok közötti kapcsolatok felismerése Szöveges feladatok Informatika: A kapcsolódó szoftverek, programok és játékok alkalmazása. Műveletek 20-100-as számkörben.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Számlálás egyesével, tízesével, hármasával, ötösével stb. csökkenő és növekvő sorozatokban, tevékenységgel, rajzos és számfeladatok végzése. A számok nagyságviszonyainak gyakorlása, viszonyítások elvégzése: mennyivel/ mennyiszer, több, kevesebb. A számok számsorban elfoglalt helyének, egyes, tízes szomszédainak a begyakorlása változatos feladatokon. Számok helyének jelölése különféle pontos és közelítő számegyeneseken. A páros és páratlan fogalom gyakorlása 100-as körben. Számok jellemzése a megismert tulajdonságok alapján. Számok bontása tízesek és egyesek összegére, a helyiérték fogalom gyakorlása tevékenységekkel (pl. kötegeléssel). Számok leolvasása bontott alakú kirakásról, képről, összeg- és különbségalakról. Számok megjelenítése kirakással és számokkal bontott alakként. Számok és számok viszonyainak, tulajdonságainak megjelenítése szöveges feladatokban. Játékok játékpénzzel, számkártyákkal, barchoba szerű játékok. Csoportosítások a szorzás és osztás előkészítéséhez (kettesével, hármasával, négyesével). Pénzváltások, kötegelések. Informatika: Játékos feladatvégzések a kapcsolódó szoftverekkel. Számjegyírások és olvasások a képernyőről. Képekhez számok, számokhoz képek rendelése. A Számok bontott alakjainak megjelenítése a képernyőn. Tevékenységek elemekre, algoritmusokra bontása. Számok nagyságviszonyainak leírása nyilakkal, relációs jellel. A római számok gyakorlása számítógéppel.

3.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**MŰVELETEK ÉRTELMEZÉSE, MŰVELETVÉGZÉS**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIA-FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Figyelemkoncentráció, megfigyelés, differenciáló képesség Emlékezet vizuális mozgásos, tárgyi, fogalmi Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján

	Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Megoldástervezés Döntéshozás (indoklás) Korrekció, önkorrekció Tervezés: a haladás módjának meghatározása a tevékenységek tartalmának tervezése a tevékenységek ütemezése Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség Visszafele következtetés képessége Az ismert alakú számokkal számolási készség A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése).

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladatok:
A biztonságos műveletvégzés megalapozása 100-as körben.
Szóbeli számolási képesség fejlesztése.
Kételkedés, ellenőrzés, indoklások megfogalmazásának alapozása.
Ismeretek, tényszámok tudatos memorizálása.
Fordított műveletek alkalmazásának alapozása.

Tartalmak

Műveletek:
Összeadás, kivonás értelmezésének kiterjesztése a százas számkörre.
Szorzás bevezetése az egyenlő tagok összeadásával.
Szorzás, osztás, bennfoglalás értelmezése a százas számkörben.
Részekre osztás, bennfoglalás kirakással, jelölés bevezetése.
Szorzó-és bennfoglaló táblák felépítése 100-as számkörben.
Maradékos osztás kirakással, maradék jelölése.

Műveleti tulajdonságok:
Összeadás: a tagok felcserélhetősége, csoportosíthatósága.
Szorzás: a tényezők felcserélhetősége.

Műveletek sorrendje, zárójel használata.

Összefüggések, kapcsolatok:
Összefüggés a tagok növelése, csökkenése és az eredmény változása között.
Műveletek közötti kapcsolatok: összeadás és kivonás, szorzás és osztás, összeg, különbség szorzása.
Fordított szövegezésű feladatok és a műveletek közötti kapcsolat.

Informatika: A kapcsolódó szoftverek, programok és játékok használata. Műveletek 20–100-as számkörben.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Számlálás kettesével, ötösével, tízesével stb. Kirakásokkal darabszám, mérőszám megállapítása. Egyenlő tagok összeadásának gyakorlása, a szorzás értelmezése. Részekre osztás, bennfoglalás kirakással, jelölés bevezetése (részekre osztás 20/4, bennfoglalás 20:4). Művelet megfogalmazása képekről, tevékenységekről. Műveletek megjelenítése képekkel, tevékenységekkel. Egy feladathoz több megoldás megkeresése: műveletek közti kapcsolatok felfedezése (pl. műveletek felcserélhetősége, a számok felcserélhetősége a műveletekben). A tanult műveletek változatos formában történő gyakorlása, háromtagú összeadások és kéttényezős szorzások is kikövetkeztetéssel, sorozatalkotással. Egyenes és fordított szövegezésű feladatok megoldása. Zárójeles feladatok megoldása, (összegek és különbségek szorzása) a zárójeles feladatokban a műveleti sorrendek betartásának gyakorlása. Szöveges feladatok megoldása, tevékenységekről, képről, számfeladatról. A szöveges feladatok megoldásának gyakorlása a megoldási menet betartásával. Szöveg megfogalmazása tevékenységhez, képhez, számfeladathoz. Kérdések megfogalmazása és a válaszadás gyakorlása szöveges feladatokban megoldásánál. Zárójeles feladattal megjeleníthető szöveges feladatok értelmezése, lejegyzés gyakorlása. A megoldás megtervezése és visszaidézése. A tanult műveletek felhasználása nyitott mondatok megoldásában és lejegyzésében. Informatika Összeadás, kivonás, szorzás és bennfoglalás gyakorlása számítógéppel. A maradékos osztás gyakorlása. A zárójeles műveletek gyakorlása számítógéppel. Tevékenységek algoritmusokra bontása. Műveletek algoritmusokra bontása, leírása nyilakkal.

4.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**SOROZATOK, FÜGGVÉNYEK**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIA-FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Figyelem, megfigyelés Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Kreativitás Szabálykövetés Szabályalkotás Szabálytartás Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség A problémák matematikai formában történő megfogalmazásának képessége

	A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése).

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Feladatok Periodikusság megértése. A kapcsolatok szavakkal való kifejezése. **Tartalmak:** Tárgy-, rajz, jel, számsorozatok: sorozatok tulajdonságai (pl. periodikus, számsorozat, csökkenő, növekvő stb.) sorozatok elemeinek változása sorozatok szabálya/szabályai Egyszerű tapasztalati függvények. Szabály és gépjátékok. Összefüggések: Sorozatok elemeinek változása és a szabályok összefüggése. Számpárok, számhármasok közötti kapcsolatok. A táblázat és táblázati elemek összefüggése. Szövegek és egyszerű függvények megfeleltetése. A sorozat szabályai és a megfogalmazásuk közötti összefüggések. Informatika: A kapcsolódó szoftverek, programok és játékok alkalmazása. Algoritmizáló készség, gondolkodás, logika, lateralitás, memória fejlesztése informatikai eszközökkel.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Tárgy-, rajz- és jelsorozatok, készítése, kiegészítése, folytatása adott vagy felismert összefüggés szerint. A változások megfigyelése, a változások elmondása szóban, lejegyzés jelekkel. Egyszerű függvényre vezető szöveges feladatok megoldásának gyakorlása. Változatos szabály és gépjátékok variábilis gyakorlása. Szabályosság, periodikus ismétlődés felismerésének gyakorlása. Többféle megoldási mód keresése, az alternatív megoldások összevetése. Informatika: Robotjátékok, irányok gyakorlása (térben, síkban, számítógéppel). Jelek, piktogramok gyűjtése, csoportosítása. Szabályjátékok a logo-teknőccel. Képek elemekre, algoritmusokra bontása. Tevékenység elemekre, algoritmusokra bontása. Ábra leírása irányított nyilakkal, majd rajzolóprogrammal. Robot irányítása. Részekből egész szintetizálása.

5.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**GEOMETRIA, MÉRÉS**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIA-FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Alkotóképesség Viszonyítási képesség Tárgyak, ingerek felismerése, tárgyak tulajdonságainak észlelése, formaészlelés: a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, Formareprodukciós képesség

	Emlékezet vizuális mozgásos, tárgyi, fogalmi Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Lényegkiemelés, indoklás Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben Tájékozódás a síkban Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Geometriai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség Mérés és összehasonlítás képessége A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, és az eredmény ellenőrzése).

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladatok
Tudatos eszközhasználat.
Tér és síkgeometriai tapasztalatszerzés.
A megfigyelés és a tapasztalatok eredményének szóbeli megfogalmazása.
A mérőeszközök, mértékegységek helyes megválasztása.

Tartalmak

Tájékozódások:
Tájékozódási pontokhoz viszonyítás.
Saját testhez viszonyítás.

Tapasztalatszerzések:
Téglalap, négyzet, kocka, téglatest.
Kerület mérése tevékenységgel.
Sokszögek néhány tulajdonsága.
Egyszerű tükrözések, (tengelyes szimmetria).
Létrehozás építéssel, másolással.

Geometriai tulajdonságok:
Élek, csúcsok, oldalak, lapok.
A tulajdonságok változása és megmaradása.
A tulajdonságok tagadása, min közös ismertető.

Mérhető tulajdonságok, mérés:
Hosszúság tömeg, űrtartalom és idő mérése.
m, dm, cm, kg, dkg, l, dl, év, hónap, hét, nap, óra, perc.

Eszközhasználat:
vonalzó és sablon
mérleg, űrtartalom és hosszúságmérő eszközök
óra

Összefüggések: Térbeli viszonyok és a saját test elhelyezkedésének összefüggései. A testek, síkidomok mérhető és geometriai tulajdonságai közötti összefüggések. A testek és a térben elfoglalt helyük szerinti összefüggések. A testek, síkidomok és a tükrözés (tengelyes szimmetria) összefüggései. Informatika: Ismerkedés a síkidomokkal, számítógép segítségével. Mérések számítógéppel.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Tájékozódás a tanuló saját mozgó, forgó testének aktuális helyzetéhez képest. Előtte, mögötte, fölötte, alatta, jobbra, balra stb. irányok gyakorlása, kifejezések helyes használata. Testek és síkidomok megfigyelése változatos helyzetekben. Térbeli alakzatok építések kockákból, téglatestekből; geometriai tulajdonságok érzékelése és megfogalmazása az alkotások során. Testek építése másolással és tükrözéssel modellekről. Síkidomok másolása, előállítása egy-két feltétel szerint: kirakás, befedés, másolás átlátszó papírral. Síkbeli alakzatok másolása vonalzó használattal. Tengelyes tükrözések síktükörrel, a tapasztalatok megfogalmazása. Informatika Játék a kapcsolódó szoftverekkel, programokkal, játékokkal. Testek és síkidomok megfigyelése változatos helyzetekben. Síkidomok színezése. Mérések a számítógép segítségével. Játékos kerületszámítások és területbefedések. Tükrözések számítógép segítségével. Jelek tervezése, rajzolása. Pontok összekötése síkidomokká. Síkidomok nevének felírása.

6.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIA-FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Kombinatorikai képességek Formareprodukciós és ábrázolási képességek Kritikai képességek Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás Képi gondolkodás Összefüggések felismerése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség Hipotézisalkotás A normáktól való tudatos eltérés Nézőpontváltás képessége

	A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése). Kíváncsiság Nyitottság, érdeklődés

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladatok:
A valószínűségi szemlélet alapozása.
Beszéd és szövegértés, szóbeli kifejezéskultúra fejlesztése.
Valóság és a feltételezések összevetése.

Tartalmak
Adatok gyűjtése és ábrázolása:
Táblázat, oszlopdiagram, grafikon.

Fogalomalakítás:
A biztos, nem biztos, valószínű, lehetséges fogalmak.

Összefüggések:
Valóság és a feltételezések összefüggései.

Informatika:
A kapcsolódó szoftverek, programok és játékok alkalmazása.
Diagrammok, grafikonok a számítógépen.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Adatok gyűjtése, ábrázolása és leolvasása és értelmezése táblázatból, oszlopdiagramról, grafikonról.
Valószínűség fogalmainak alapozása játékos, változatos formában és tevékenységgel, használatuk játékos és valódi feladathelyzetekben.
Események valószínű lejátszódásának elképzelése, eljátszása, történés visszaidézése.
Gyűjtött adatok elhelyezése egyszerű táblázatokban, jelölésük egyszerű grafikonon, az adatokból elemi diagrammok készítése.
Diagrammok, táblázatok, grafikonok leolvasása egyszerű estekben.

Informatika:
Gyűjtött adatok elhelyezése egyszerű táblázatokban.
Egyszerű diagramok és grafikonok leolvasása a számítógépről.

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEI A TANÉV VÉGÉN

- A gyerekek meg tudják állapítani a halmazok számosságát, össze tudják hasonlítani azokat.
- Tudnak halmazokat képezni adott tulajdonság alapján.
- Meg tudják nevezni a kiválogatott elemek közös tulajdonságait.
- Tudnak összefüggések megfigyelni, leolvasni, megfogalmazni.
- Az állítások igazságát eldöntésében, igaz állításokat fogalmazásában gyakorlottak.
- Képes tárgyakat, számokat sorba rendezni adott szempont szerint.
- Tudnak nyitott mondatot lejegyezni ábráról, szövegről, igazzá tudják azokat tenni behelyettesítéssel, próbálgatással.
- Tudnak tárgyakat megszámolni egyesével, kettesével, ötösével, tízesével.
- Ismerik a számok nevét és jelét 100-as számkörben.
- Összehasonlítanak számokat nagyság szerint, sorba rendezik azokat 100-as körben.
- Meg tudják keresni a számok helyét a számegyenesen.
- Felismerik a számok összeg, különbség, kéttényezős szorzat, és hányados-alakját.
- Értelmezik az összeadást, kivonást, szorzást, osztást 100-as számkörben.
- Tudnak eszközhasználat nélkül összeadást, kivonást, pótlást végezni100-as számkörben.
- Ismerik a szorzó és bennfoglaló táblát.
- El tudnak végezni maradékos osztást.
- A műveletek közötti kapcsolatokat felismerik.

- Egyszerű szöveges feladatokat tudnak megoldani.
- Felismerik a téglalapot és a négyzetet.
- Testeket, síkidomokat tudnak létre hozni másolással.
- Felismerik a testek tulajdonságait (élek, lapok, csúcsok).
- Alakzatokat csoportosítanak, válogatnak megadott szempont szerint.
- Ismerik és tudják használni a tanult szabvány mértékegységeket.
- Helyesen használják a mérőeszközöket.

1. ÉVFOLYAM

KOMPLEX PROJEKTEK

Éves időkeret: 36 hét

1.

A projekt célja, hogy segítse az óvoda és az iskola közötti átmenetet, az önmagunk és társaink jobb megismerése által segítse az újonnan szerveződő gyerekcsoport közösséggé válását. Célja továbbá a tanulási képességeket megalapozó részfunkciók játékos fejlesztése, az önmagunkkal, közvetlen környezetünkkel kapcsolatos ismeretek elsajátítása.

A TÉMAKÖR CÍME	ILYEN VAGYOK
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	**Ember a természetben** **Ember a társadalomban** **Művészetek** Ének-zene Dráma és tánc Vizuális kultúra Életvitel és gyakorlati ismeretek Magyar nyelv és irodalom Matematika Testnevelés és sport és sport **Informatika**
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Személyes kompetenciák Önmegismerés Önkifejezés Testséma, testkép Kognitív kompetenciák Beszédértés, fonémahallás Téri tájékozódás Észlelés Emlékezet Szerialitás Tanulási képesség Gondolkodási képesség (összehasonlítás, analízis, szintézis) Kíváncsiság Mozgáskoordináció Finommotorika Ritmusérzék Kreativitás Szociális kompetenciák Kapcsolatkezelés Tolerancia Együttműködés Szabálykövetés Alkalmazkodás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Tájékozódási alapismeretek Testséma, testkép kialakítása. Testrészek, ujjak nevei. Saját testhez, a külső környezet adott pontjához viszonyított téri tájékozódás, irányok	

(jobb-bal, alatta, fölötte, mellette stb.) meghatározása.
Óvoda iskola összehasonlítása. Jelek és jelentésük a mindennapi életünkben.
Személyes információk: név, születési dátum, lakcím, életkor.
A hét napjainak, hónapok, évszakok nevei és egymás utáni sorrendjük.
Az évszakok főbb jellemzői.
Érzékszerveink, mit mivel érzékelünk: szaglás, ízlelés, látás, tapintás, hallás.
Otthon, iskola, lakóhely.
Család, családtagok, családi munkamegosztás. Családi ünnepeink. Az ünnepnap, hétköznap fogalma.
Anyagok és megmunkálásuk
A papírkészlet csoportosítása. szín, forma, nagyság szerint.
A papír tépése, sodrása, gömbölyítése.
A papírhajtogatás rajzi jeleivel való ismerkedés. Átló-, felező-, szöglethajtás.
Papír nyírása egyenes és görbe vonal mentén.
A fonal megfigyelése, tulajdonságai, fonalkészítés sodrással.
Csokorkötés, csomókötés gyakorlása.
Fonási technikák megismerése, gyakorlása.
Ajándék csomagolás természetes anyagok felhasználásával.
Matematika
Mérések, becslések
Testnevelés és sport
Egyszerűen koreografált gyermekjátékok, improvizációk.
Higiéniai ismeretek.
Tartás és egyensúly, talpboltozat erősítő gyakorlatok.
Állóképesség növelése.
Relaxációs gyakorlatok.
Művészetek, önkifejezés
Ének-zene
Ismert gyermekdalok éneklése.
Szép éneklés, helyes testtartás, légzés tanulása.
Ütemes mozgások: egyenletes járás, taps, koppantás adott ütemre.
Egyenletes lüktetés érzéskeltése mérőütéssel.
Dalok, mondókák mérőütéssel, ritmustapsolással, ritmushangszerekkel.
Hosszú és rövid hangok érzékeltetése mozgással, ritmushangszerekkel.
Közös ritmusjáték
Vizuális kultúra
Formák, vonalak, színek használata, megnevezése.
Főszínek, mellékszínek, színkeverés.
Élmények személyes hangú kifejezése rajzokban, festményekben.
Vizuális jelek és jelentésük.
Nagy felületek kitöltése, lendületes ecsethasználat.
Dráma és tánc
Egyszerű mozgások és tartáshelyzetek utánzása.
Térkitöltő és térkihasználó gyakorlatok alapfokú tánctechnikai elemek felhasználásával.
Gyermekjátékok
Képzeletbeli lények megjelenítése.
A beszéd, ének és mozgás összekapcsolása.
Kedvenc mesék megjelenítése bábbal és anélkül.
A beszédkészség, a szóbeli szövegalkotás és a megértés fejlesztése
Artikulációs gyakorlatok: rövid, hosszú magánhangzók megkülönböztetése, mássalhangzók hangoztatása hangutánzás alapján
Iránygyakorlatok
Hangok differenciálása szavakban
Mondatalkotás képről.
Íráselőkésztő gyakorlatok
Mondókák, versek, mesék tanulása, dramatizálása.
Informatika
Irányok gyakorlása robotjátékokkal.
Képek kiszínezése. Egérmozgatás gyakorlása.
Mese, vers, dal illusztrációk készítése.
Tájékozódás térben, síkban képernyőn.

Jelek, piktogramok megismerése.
Hangok, zörejek felismerése.
Játékok számítógéppel.
Képek, információk keresése tanítói segítséggel pl. saját lakhely

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Tájékozódás a saját testen. Testrészek neveinek tanulása. Az önálló megnevezés, megmutatás játékos gyakorlása csukott szemmel. Páros gyakorlási lehetőség: tükörjáték. Ritmus és tapsgyakorlatok lábak dobbantásával, különböző testrészek megérintésével. Tornasor kialakítása, jobbra át, balra át gyakorlása. Apró puha dolgok felvétele a padlóról talppal. Betűelemek, betűk rajzolása lábujjal, lábujjak közé fogott eszközzel. Magasságmérés összehasonlítással, összeméréssel. Mozgáskoordinációt fejlesztő játékos tornagyakorlatok. Egyensúly és tartásgyakorlatok. Futás irányváltoztatással. A testrészek nevének gyakorlása kapcsolódó mondókákkal, gyermekversekkel. Mi lenne ha…….? játékok. Térkitöltő gyakorlatok, táncos improvizációk. Érzelmek kifejezése mozgással, zenei effektusok kifejezése tánccal, mozgással, mozdulatokkal.
Saját testhez viszonyított irányok helyes megnevezése. Helyes irányok gyakorlása játékos feladatokkal. Saját test kontúrrajza társ segítségével, kivágása, kifestése. Irányok gyakorlása számítógépes játékokkal.
Ilyen vagyok én, ezt csinálom én fényképgyűjtés, rajzolás, festés, albumkészítés. Illusztrálás, képkeretkészítés, feliratozás.
Ujjak neveinek mondóka segítségével történő, ujjmozgásokkal kísért tanulása. Saját kéz körbe rajzolása és kiszínezése, ujjfestés, tenyérlenyomat készítése. Betűelemek vázolása ujjfestéssel. „tenyérjóslás”. Apró tárgyak (magok, gyöngyök, gombok stb.) válogatása ujjal. Ritmuskopogás ujjal. Papírtépésével mozaik kép (pl. arckép) készítése. Fonalak fonása pl. körmöcskézés. Gyöngyfűzés. Csokorkötés, cipők ki-, bekötése. Betűelemek kirakása, ragasztása fonalból. Ujjbábok készítése, játékok, versek, improvizációk a bábokkal. Színezések számítógépen egérmozgatással.
Tapasztalatszerzés az iskoláról és környezetéről. Beszámolók az óvodai környezetről. A környezet és a szabályok, szokások összehasonlítása. Óvodai jelek rajzolása, környezetünkben található piktogramok gyűjtése, jelentésük szerinti csoportosítása pl. tiltó, közlekedési stb. Saját piktogramok tervezése (tanítói segítséggel számítógépen is), használata. Iskolakezdéssel kapcsolatos versek tanulása, vershez illusztráció készítése.
Napok, hónapok, évszakok neveinek és sorrendjének játékos, verssel, mondókával, mesével, dalokkal történő tanulása. Illusztrációk készítése festéssel, rajzolással. Évszakok szimbolikus ábrázolása (pl. négy vándor, fa). Papírmozaik és fonalképek készítése. Mesedramatizálás. Az évszakokhoz kapcsolódó gyerek és népi játékok játszása.
Képkeresés az interneten.
Személyes adatok tanulása név, lakcím, születési dátum, életkor. Játékos névtanulás memóriafejlesztéssel. Nevek kezdő hangjainak megnevezése pl. „Kinek a neve kezdődik 'k' hanggal?” Hangok differenciálása nevekben. Rövid-hosszú magánhangzók hangoztatása nevekben, nevek szótagolása. Születésnapi naptár készítése az osztályban.
Az öt érzékszerv megismerése. Játékos kipróbálása mit mivel érzékelünk. Tájékozódás egy adott érzékszerv alapján pl. csak szaglás, ízlelés, hallás, tapintás. Habilitációs játékok. A dolgok érzékelhető tulajdonságainak megtapasztalása. Játék a színekkel: színkeverés, festés. Játék a hangokkal: A megfestett színek hangjainak megjelenítése ritmushangszerekkel. Ismert gyerekdalok megfestése színekkel. Zenei effektusokra, színekre, zörejekre, emberi hangokra, tárgyak hangjára való reagálás kifejező mozdulatokkal.
Az iskola épületének és környékének bejárása. Tájékozódás az iskolában. Az iskola folyosójának, udvarának, a tanterem hosszának, szélességének mérése alkalmi mértékegységekkel (pl. lépéshossz) és méterszalaggal. Ismerkedés a lakóhely nevezetességeivel, jellegzetességeivel. séta az iskola környékén. Kép és adatkeresések az interneten tanítói segítséggel a lakóhelyjel kapcsolatban. Fotók, térképek, berendezési tárgyak segítségével az otthoni, iskolai és a lakóhelyi környezet jellemzése. A megismert három környezettípus tárgyainak csoportosítása több szempont alapján. Lakóhelyet, iskolát bemutató plakát, reklámfüzet készítése fotókból, saját rajzokból, újságkivágásokból, számozással, feliratozással. Bemutatás szóban.
Család bemutatása családi fotók alapján. Családrajz készítése. Családi szokások, a családi munkamegosztás. A családban előforduló házi munkák összegyűjtése, tablókészítés. Házi munkák megjelenítése mimetikus játékkal. Az osztályban elvégzendő egyéni és közös feladatok összegyűjtése. Fontos családi ünnepek összegyűjtése, megbeszélés csoportban kik milyen szokás szerint ünnepelnek. Egyszerű ajándék ötletek (pl. tulipánhajtogatás), ajándékdoboz készítés, csomagoló papír készítése krumpli nyomdával. Köszöntő dalok tanulása, éneklése.
A projekt teljes ideje alatt
A fontosabb iskolai történések gyűjtése eseménynaptárba, jelölés piktogramokkal. Az osztály életével kapcsolatos jeles napok jelölése, kiemelése.
Saját naplókészítés: egyéni eseménynapló készítése képekkel, rajzokkal.
A projekt és a tanév során végig születés és névnapok megünneplése.
A saját test ellazulásával kapcsolatos relaxációs és vizualizációs gyakorlatok.

Értékelés: *Tanítói*: Folyamatos megfigyelés. A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok, az együttműködés sikeressége alapján. A tanulók önmagukhoz viszonyított fejlődése. Egyéni alkotások és a megszerzett ismeretek *Tanulói*: Csoportok és egymás produktumának értékelése. A csoporttagok önértékelése.

2.

A projekt célja, hogy a tanulók közvetlen tapasztalatszerzés útján elemi ismereteket szerezzenek az őket körülvevő élő és élettelen környezetről. Ismerkedjenek meg az erdő élővilágával önálló megfigyelés, versek, mesék, dalok dramatikus feldolgozásával. Szerezzenek új ismereteket alkotó módon az erdő, a föld két jellemző anyagáról, a fáról és az agyagról megmunkálásuk révén.

A TÉMAKÖR CÍME	**A FÖLD**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Ember a természetben Ember a társadalomban Művészetek Ének-zene Dráma-tánc Vizuális kultúra Életvitel és gyakorlati ismeretek Magyar nyelv és irodalom Matematika Testnevelés és sport
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Személyes kompetenciák Önmegismerés Önkifejezés Önállóság Kognitív kompetenciák Nyelvi kifejezőkészség Észlelés Emlékezet Figyelem Utánzás Tanulási képesség Gondolkodási képesség (összehasonlítás, megkülönböztetés, csoportosítás) Kíváncsiság Mozgáskoordináció Finommotorika Ritmusérzék Zenei hallás Kreativitás Szociális kompetenciák Kapcsolatkezelés Tolerancia Együttműködés Szabálykövetés Alkalmazkodás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Az élő és élettelen természet alapismeretei Az élő és élettelen jellemzői. Az erdő növényei, állatai. A virágos növény, a fa és a cserje részeinek megfigyelése, megismerése.	

Ember az erdőben.
A ház körül élő állatok megismerése.
A vadon és a ház körül élő állatok életmódja közötti különbségek.
Állatok és kicsinyeik, a fejlődés, növekedés fogalma.
A tárgy és az anyag. Használati tárgyaink anyaga.
Régi és mai mesterségek.
A nyersanyag és a termék
A szilárd halmazállapot bemutatása, a szilárd anyagok tulajdonságai.
Tájékozódás térben és időben
Viszonyítások az erdőben: előtt, mögött, között, alatt.
Mérések, becslések (kerület, távolság)
Anyagok és megmunkálásuk
A fa és a természet kincsei.
Ismerkedés a fával. A fa érzékszervi vizsgálata.
A fa alakítása: mérés, darabolás, tördelés, csiszolás, ragasztás, összeállítás (pl. madáretető, kerítés)
Ismerkedés az agyag tulajdonságaival
A képlékeny anyag formálása
Az agyag gyúrása, lapítása, gömbölyítése, formázása (ház körüli állatok).
Kézműves szakmák megismerése.

Művészetek, önkifejezés
Ének
Ismert gyerekdalok éneklése.
Adott motívum hangoztatása ritmusszótagokkal, tapssal, ritmushangszerekkel.
Ritmusmotívumok kiemelése dalokból, mondókákból.
Ritmusmotívum olvasása ritmusjelekről, kirakása pálcikákkal.
Új motívum felismerése hangoztatása, kirakása, írása.
Dalfelismerés motívum alapján.
Magas és mély hangok a természetben és környezetünkben.
Magas és mély hangok érzékeltetése, kifejezése mozgással.
Vizuális
Természeti látványok vizuális megjelenítése.
Élőlények személyes hangú kifejezése rajzokban, festményekben.
Természeti és mesterséges forma.
Kompozíció, kollázs és nyomatkészítés.
Vers-, meseillusztráció.
Dráma és tánc
Kreatív játékok tárgyakkal.
Fantáziajátékok elképzelt tárgyakkal, bábokkal, elképzelt körülményekkel
Légzés, ritmus, mozgás és beszédgyakorlatok.
Improvizációk az elkészített játékokkal.
Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése
Artikulációs gyakorlatok: rövid, hosszú magánhangzók megkülönböztetése, mássalhangzók hangoztatása hangutánzás alapján
Szavak szótagolása tapsolással.
Képolvasás, szógyűjtés.
Történetmondás képsor alapján.
Íráselőkésztő gyakorlatok
Mondókák, versek, mesék tanulása, dramatizálása.

Matematika
Állatokat és növényeket ábrázoló kártyák, játékok szétválogatása különböző szempontok szerint.
Összehasonlítások (megkülönböztetés, azonosítás) hosszabb, rövidebb, több, kevesebb.
Igaz, hamis állítások megfogalmazása (állatokról, növényekről, időjárás stb.)
Változások jelölés megmutatással, nyíllal.
Hosszúságmérések alkalmi egységekkel. Mérőszám és mértékegység kapcsolata.
Párok kirakása, a párosság fogalmának előkészítése.

Testnevelés és sport: szabadban végzett sporttevékenységek
Helyváltoztatás állatmozgást utánozva (kutyafutás, pókjárás, sánta róka stb.).

Gurulóátfordulás előre guggoló támaszból, terpeszállásból zsugor- és terpeszülésbe.
Járások és futások kötetlenül, alakzatban és futójátékok.
Szökdelések egy, váltott, páros lábon meghatározott távolságig.
Egyszerű relaxációs és vizualizációs gyakorlatok

Informatika
Hangok, kedvenc dalok meghallgatása számítógépről, kazettáról, CD-ről.
Képek, filmek, filmrészletek megtekintése interneten.
Nyomtatott képek színezése. Képeskönyvkészítés.
Képek alkotása különböző szempontok szerint.
Illusztrációk és piktogramok készítése.
Könyvtárlátogatás.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Tapasztalatszerzés erdei kirándulás alkalmával. Őszi falevelek, erdei termések, különleges formájú ágak, botok gyűjtése. Erdei neszek, zörejek (pl. zizegő avar, reccsenő ágak, forrás csobogása) megfigyelése. Az erdőben található természetes anyagok (pl. ágak, kövek stb.) felhasználásával, adott ritmusmotívumok hangoztatása. erdei termésekből zenei ritmusok kirakása. Falevelekből, termésekből párosítások, ritmusos sorok képzése. Őszi falevelek felhasználásával kollázsok és levéllenyomatok, az összegyűjtött erdei termésekből bábok és termény-képek készítése.

Az őszi erdő színeinek megfigyelése és lefestése. Az erdővel kapcsolatos versek tanulása. Mérések és becslések végzése az erdőben: (pl. két fa távolsága) lépéshosszal, alkalmi mértékegységekkel. Fák kerületének mérése körbekerítéssel, kinyújtott karokkal stb. Játékos testnevelési gyakorlatok a szabadban. pl. járás, futás, szökdelések, ugrások, hely és helyzetváltoztatások. Játékos akadályversenyek, fáramászási próbálkozások stb. Egyszerű tájékozódási feladatok az erdőben. Mi van a fa előtt, mögött, két fa között stb. Íráselemek bekarcolása erdei és nedves talajba. Útvonal kijelölések az erdőben jól látható nyilakkal, jelekkel. Fényképek készítése az erdőben.

A fa mint anyag vizsgálata, előfordulása a természetben, és feldolgozott formában (hurkapálca, léc, polclap) hasonlóságok és különbözőségek összegyűjtése. Fával dolgozó mesterek, mesterségek gyűjtése, ismerkedés a legfontosabb famegmunkáló eszközökkel. Madáretető készítés.
Fából készült használati eszközökkel kapcsolatos kutatások. Fából vaskarika, fantáziajátékok.
Virágos növények, fák, bokrok cserjék felépítésének megfigyelése, lerajzolása. Különböző fajtájú fákról kéregnyomatok készítése. Fatörzsek vastagságának összehasonlítása, mérési eljárások kitalálása (átkarolással, zsineggel).

Erdei állatok nyomainak felkutatása, lehetőség szerint állatok közvetlen megfigyelése (pl. vadasparkokban), jellemzőik összegyűjtése. A megismert állatok fényképeken, rajzokon történő azonosítása, csoportosítása, rendszerezése adott szempontok szerint. Állathangok, meghallgatása, mozgások utánzása, kitalálása. Szógyűjtések a témával kapcsolatban, szavak szótagokból történő kitalálása. Rövid ismereterjesztő szövegek feldolgozása, illusztrációkészítéssel. Drámajátékok: Te milyen növény, állat lennél ha...

Az ember és az erdő kapcsolata. Beszélgetés arról, hogy miért fontos érték az erdő az ember számára, hogyan óvhatjuk meg, hogyan vigyázhatunk rá. Felhívások, turistatáblák készítése az erdő védelmére.

A ház körül élő állatok és kicsinyeik megfigyelése, megismerése. Az egyes állatok közötti hasonlóságok különbségek összegyűjtése, megnevezése. *„Mondj igazat, hamisat” róla* játékok. Az egyes állatok jellemző mozgásának és hangjának utánzása. Az egyes állatok legfontosabb táplálékának megnevezése. Állatokkal kapcsolatos gyerekdalok, körjátékok tanulása, játszása. Állatmesék olvasása, dramatizálása. A házi állatok és kicsinyeik megmintázása agyagból. Ismerkedés az agyag tulajdonságaival. „Írásos” agyagtáblák készítése. Az agyaggal kapcsolatos régi mesterség a fazekasság megismerése. Az agyag állatok és más természetes anyagok felhasználásával állatfarm tervezése, létrehozása. Az állattartással, gondozással kapcsolatos régi mesterségek és jellemző eszközeik összegyűjtése. A háztartásban és az iskolai környezetben előforduló agyagból készült edényekkel kapcsolatos kutatómunka.

Az projekt során összegyűjtött, elkészített tárgyak tulajdonságainak megfigyelése. A szilárd halmazállapot bemutatása. Tárgyak alakjának, színének, felületének megfigyelése. Tapintás útján érzékelhető tulajdonságainak (puha-kemény, hideg-meleg stb.) vizsgálata. Tárgyak csoportosítása tömegük alapján (nehéz-könnyű). Méret és a tömeg kapcsolatának megfigyelése (pl. a labda nagy és mégis könnyebb mint a vasgolyó stb.).

A természet ajándékai az emberek számára. A tárgyak anyagainak vizsgálata, annak megbeszélése mi miből készül. Tárgyak csoportosítása, rendszerezése anyagaik szerint. Megbeszélése, tudatosítása, hogy néhány alapvető nyersanyagból (pl. tej, búza, bőr) mi készül. Aludttej és belőle túró készítése, tojásfőzés, ránttotta készítés, szalonnasütés. Szülői segítséggel cipósütés. A projekt teljes időtartama alatt Saját, állatokról szóló képeskönyv folyamatos készítése, képek beragasztásával, feliratozással, számozással. Az évszakok és a növények és állatok viselkedésének változásait bemutató évszaknaptár készítése, piktogramok tervezésével és alkalmazásával. Képek nézegetése és gyűjtése internetről. Nyomtatott képek kiszínezése. Színezések a képernyőn. Dalok, versek, hangok (pl. madár) meghallgatása számítógépről, kazettáról, CD-ről. Faültetés az iskola udvarán vagy kertjében. A fa folyamatos gondozása, óvása. Az osztály saját állatainak (pl. teknősök, hörcsögök) gondozása, napi viselkedésük megfigyelése. A megfigyelések rögzítése. Vagy állatok „örökbefogadása”. Könyvtárlátogatások, könyvkölcsönzések a témákkal kapcsolatban. A projekt során készített tárgyakból, műalkotásokból kiállítás rendezése. Értékelés: *Tanítói*: Folyamatos megfigyelés. A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok, az együttműködés sikeressége alapján. Egyéni alkotások és a megszerzett ismeretek. A tanulók önmagukhoz viszonyított fejlődése. *Tanulói*: Csoportok és egymás produktumának értékelése, a megszerezhető tudás. A csoporttagok önértékelése.

3.

A projekt célja, hogy a gyerekek megélhessék egyszerű kísérletek során, mi jellemzi a légnemű halmazállapotú anyagokat. A levegő, a szél, mint időjárásunkat alakító tényező bemutatása. A levegőhöz kapcsolódó élőlények, a madarak közelebbi megismerése. A távolságok, a magasság érzékeltetése egyszerűen kivitelezhető, kreativitást igénylő feladatokkal. Valamint a levegő, mint emberi létszükséglet bemutatása, és a veszélyeztető tényezőkre való figyelemfelhívás hangsúlyozása.

A TÉMAKÖR CÍME	**A LEVEGŐ**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Ember a természetben Ember a társadalomban Művészetek Ének-zene Dráma-tánc Vizuális kultúra Életvitel és gyakorlati ismeretek Magyar nyelv és irodalom Matematika testnevelés és sport
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Személyes kompetenciák Önmegismerés Önkifejezés Önbizalom Kognitív kompetenciák Téri tájékozódás Figyelem Emlékezet Tanulási képesség Gondolkodási képesség (összehasonlítás, analízis, szintézis) Fantázia Mozgáskoordináció Ritmusérzék

	Kreativitás Szociális kompetenciák Empátia Tolerancia Együttműködés Szabálykövetés Alkalmazkodás

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Az élő és élettelen természet alapismeretei
Ismerkedés a levegő tulajdonságaival
A halmazállapotok bemutatása: a légnemű halmazállapot. A légnemű anyagok és tulajdonságaik.
Az időjárás elemeinek megfigyelése: a szél.
A madarak felépítése, élőhelye, táplálkozása.
Az ember és a levegő: légzés, repülés.
Madártávlat: felülnézeti rajzok, egyszerű térképek készítése valós helyszínekről, kitalált képzeletbeli tájakról.

Közlekedési ismeretek:
Közlekedés, járművek: a gyalogos közlekedés szabályai, veszélyhelyzetei. Járművek megnevezése, csoportosítása különböző szempontok szerint.
Környezetvédelem: óvjuk a levegő tisztaságát!

Anyagok és megmunkálásuk
A közlekedéssel kapcsolatos tapasztalatok rendszerezése
Egyéni elképzelés alapján egyszerű modellek építése.
Építés térben fantázia alapján.
Körvonalrajz, alaprajz készítése.
Papír átalakítása, hajtogatása.

Művészetek, önkifejezés
Vizuális kultúra
Térrendezés
Ábrázolás elképzelés alapján. Szubjektív formakincs.
Színkeverési kísérletek. Rajzfelület betöltése.
Tematikus képalakítás
Ének
Motívumok keresése ismert dalokban, kirakásuk többféle helyzetben.
Hangsúlyos és hangsúlytalan hangok keresése, érzékeltetése ismert dalokban.
Dalok éneklése tapssal.
Ritmusváltozatok megfigyelése 2-es ütemben.
Ütemek, ütemvonalak önálló írása.
Kétszólamú ritmusgyakorlat.
Versritmizálás, dallamrögtönzés.
Zenehallgatás
Dráma és tánc
Kreatív játékok tárgyakkal.
Fantáziajátékok elképzelt tárgyakkal, elképzelt körülményekkel és szereplőkkel.
Légzés, ritmus, mozgás és beszédgyakorlatok.
Népi, gyerekjátékok és megjelenítésük vagy elkészítésük.
Improvizációk az elkészített játékokkal.

A beszédkészség, a szóbeli szövegalkotás és a megértés fejlesztése
Helyesejtési gyakorlatok, helyes levegővétel gyakorlása.
Mondatalkotás szavakkal.
Egyszerű rövid szövegek olvasása.
Rövid szavak, szókapcsolatok írása.
Mondókák, versek, mesék tanulása, dramatizálása.
Nem nyelvi kommunikációs elemek.

Matematika
Síkidomok kirakása, válogatása különféle szempontok szerint.
Területmérés alkalmi egységekkel.
Építés színes rudakkal modell, ábra alapján, alaprajzon.

Testnevelés
Labdás ügyességfejlesztés: álló labda megfogása, felemelése, visszahelyezése; labdagörgetés egy-, két kézzel helyben a lábak körül és továbbhaladással;
Gurítás társhoz oda-vissza terpeszülésben; feldobott labda elfogása; eldobott labda elfogása. Labdavezetés kézzel helyben.
Játékok labdával.

Informatika
Szavak kirakása betűkből.
Formák egymáshoz rendelése.
Szó és szövegértés fejlesztése.
Mondatok és képek sorba rendezése.
Hangok felismerése számítógéppel.
Jelek, különböző jelkészletek megismerése
Jelek, piktogramok alkotása
Rész és egész viszony
Könyvtárlátogatás
Kapcsolódó képek, információk keresése az interneten tanítói segítséggel
Kapcsolódó filmek, videók megtekintése.
Képeskönyvkészítés.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Ismerkedés a levegő tulajdonságaival. Fecskendőben megpróbálhatjuk összenyomni. Megmérhetjük a súlyát felfújt lufi segítségével. A légnemű halmazállapot bemutatása. A légnemű anyagok tulajdonságai. Ismert légnemű anyagok megnevezése, tárgyak, képek, szókártyák csoportosítás. Ügyességi játékok lufival. Papírsárkány készítése, ismerkedés a síkidomok (négyzet, háromszög) fogalmával. Válogatások, csoportosítások, egymáshoz rendelések. Papírsárkány eregetés. A labda és a levegő kapcsolata. Ügyességi játékok labdával.
Az időjárás eleme a szél. Ismert széltípusok neve, előfordulási helye. Széllel kapcsolatos versek, dalok tanulása, illusztráció készítése. Dalok tanulása ritmus és dallammotívumok bejelölésével, kirakásával. Zenehallgatás: zeneszerzés, a szél hangjának megjelenítése alkalmi vagy valódi hangszerekkel. Drámajáték, fantáziajátékok a széllel kapcsolatban. járás egyre erősödő széllel szemben. Szélforgó készítése papírból.

Kapcsolódó gyermekmesék és rövid ismeretterjesztő szövegek, filmrészletek, videók feldolgozása. Távoli tájak széllel kapcsolatos történései. A szél mint jó barát, a szél mint ellenség.
A szél szárító hatásának megfigyelése. Hajszárítás, vizes foltok felszárítása levegővel. Gépek amelyek a levegő felmelegítésével, vagy hűtésével kapcsolatba hozhatók.

A madarak élete. Csoportos kutatómunkával gyűjtsék össze a gyerekek az általuk választott élőhelyen (erdő, rét, mező, Dél-Amerika stb.) milyen madarak élnek. Kutatásukról készítsenek képeskönyvet. A képeskönyv tartalmazhat rajzokat, képeket, egy-két szavas jellemzéseket, rejtvényeket, feladványokat. Madarak hajtogatása papírból. Tojásfestés. Madárhangok felismerése hangszalagról. Madárhang improvizáció ritmushangszerekkel. Kétszólamú ritmusgyakorlatok.

Az ember és a levegő. Fontos életjelenségünk a légzés. Megnézhetjük egy levegővétellel ki, mekkorára tud felfújni egy lufit. Készíthetünk papírkígyót, amit gyertya fölé helyezve, megfigyelhetjük, hogy a meleg levegő felfelé áramlik. Megnézhetjük ki, milyen távolságról tud elfújni egy gyertyát. Kipróbálhatja mindenki, hogy egy levegővétellel milyen hosszú részt tud elmondani egy közösen kiválasztott mindenki által ismert versből. Szappanbuborék fújás. testnevelés i játékok labdával: labdavezetés, gurítás stb.
A repülés. Papírrepülő hajtogatása papírból. Léghajó készítése, papírmasé-technikával, „ballon” megfestése. Drámajáték: milyen módon emelkednél fel a levegőbe, kit vinnél magaddal. Kiabálás, hangtovábbítás szélben, metakommunikációs elemek használata.

Madártávlat. Tárgyak alaprajzainak elkészítése körberajzolással, tárgyak alaprajzok párosítása. Tanterem, udvar, saját szoba alaprajzának elkészítése. Drámajáték milyen tájak felett repültök. Elképzelt táj megfestése. Saját képről történetalkotás. Képzeletbeli térképek készítése. Alaprajzok lefedése kisebb alkalmi egységekkel. Ismerkedés a közlekedéssel az iskola környékén. Néhány közúti tábla, a közlekedési lámpák színeinek jelentése. A gyalogos közlekedés szabályai. Járművek jelzései. Közlekedési terepasztal készítése dobozok felhasználásával, rajzolt vagy nyomtatott piktogramokkal. Környezetvédelem: hogyan óvhatjuk meg a levegő tisztaságát. A levegőszennyezés okainak, és káros hatásainak összegyűjtése. Transzparensek készítése. A projekt során készített munkákból kiállítás rendezés. A projekt teljes ideje alatt A szeles és a szélcsendes napok jelölése szélnaptáron, a szélerősség érzékeltetése piktogramokkal. A növények viselkedésének megfigyelése. A kapcsolódó filmek, videók megtekintése beszélgetés azokról. Képgyűjtések internetről, nyomtatott képek színezése, gyűjtés. Könyvtárlátogatások, kapcsolódó könyvek nézegetése és kölcsönzése. A levegő érintésével, melegedésével kapcsolatos relaxációs és vizualizációs pihenő gyakorlatok. Értékelés: Tanítói: Folyamatos megfigyelés. A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok, az együttműködés sikeressége alapján. A tanulók önmagukhoz viszonyított fejlődése. Egyéni alkotások és a megszerzett ismeretek Tanulói: Csoportok és egymás produktumának értékelése, A csoporttagok önértékelése.

4.

Projekt célja, hogy az életkori sajátosságokhoz igazítottan megismertesse a gyerekekkel a vizet, mint az időjárás egyik elemét, az életünknek szerves részét, az életfeltételek egyikét. Kísérletek segítségével bemutassa a víz, a folyékony anyagok tulajdonságait. Érzékeltesse a vizek fontosságát minden napi életünkben és játékos, kreatív feladatokba ágyazottan megismertesse a gyerekekkel a vizes élőhelyekhez kapcsolódó élőlényeket, fogalmakat.

A TÉMAKÖR CÍME	**A VÍZ**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Ember a természetben Ember a társadalomban Művészetek Ének-zene Dráma-tánc Vizuális kultúra Életvitel és gyakorlati ismeretek Magyar nyelv és irodalom Matematika Testnevelés és sport
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Személyes kompetenciák Önbemutatás Önszabályozás Önállóság Kognitív kompetenciák Időbeli tájékozódás Észlelés Emlékezet Szerialitás Ábraolvasás Tanulási képesség Gondolkodási képesség (összehasonlítás, analízis, szintézis) Nyitottság Mozgáskoordináció Finommotorika Ritmusérzék

	Kreativitás Szociális kompetenciák Empátia Tolerancia Együttműködés Alkalmazkodás

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Az élő és élettelen természet alapismeretei
Az időjárás elemeinek megfigyelése: felhőzet, csapadék. A víz megjelenési formái a természetben.
A víz tulajdonságainak megismerése. A vízzel kapcsolatos egyszerű kísérletek bemutatása: oldódás, párolgás.
A halmazállapotok bemutatása: a folyékony halmazállapot. Halmazállapot-változások felismerése: jég, víz, gőz.
Vizek, vízpartok élővilága. A vizek tisztaságának óvása.
Ember és víz: a víz mint életfeltétel, energia- és táplálékforrás, közlekedés a vízen.
Testünk, életműködésünk
Az egészség és a betegség. A helyes tisztálkodási szokások.
Az évszaknak és az időjárásnak megfelelő öltözködés.
A leggyakoribb balesetek megelőzésének módja. Segítségkérés balesetkor (*mentők, tűzoltók, rendőrség*).
Anyagok és megmunkálásuk
A papír tapasztalati megismerése, átalakítása egyszerű mintakövetéssel.
Ismerkedés az évszaknak megfelelő öltözködéssel, hétköznapi ruhadarabok tervezése, elkészítése textilből.
Egyszerű öltési technikák megismerése.
Gyermekjátékok készítése gomb, kavics felhasználásával.
Művészet, önkifejezés
Vizuális kultúra
A színkör hideg színei. Hideg színek keverése.
Adott formához a megfelelő alakú folt megtalálása és alkalmazása
Szubjektív formakincs érvényesítése. Színek hangulati hatása.
Vers- és mese illusztráció.
Ének-zene
Szünetes dalok éneklése mérőtapssal, járással.
Szünet felismerése ismert dalokban, jele, írása, érzékeltetése ritmustapsolás közben..
Ritmusmotívumok rögtönzése a szünet alkalmazásával, tapsolása, hangoztatása ritmushangszerekkel.
Ritmusmotívumok leírása diktálás alapján.
Ismert dalrészletek éneklése dallamjárást követő mozgással.
Szó-lá-szó dallamfordulatok felismerése, éneklése kézjelről.
Zenehallgatás
Dráma és tánc
Térkitöltő és térkihasználó gyakorlatok.
Gyermek és népi játékok, ritmusos mozgással.
Fantáziajátékok képzeletbeli lények megjelenítésével. Tárgyak nem rendeltetésszerű használata
Közös dramatizálás tanult bábos, mozgásos módokon. Légzés, beszéd, mozgás összekapcsolása.

Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése
Helyesejtési gyakorlatok, hangerő szabályozás
Mondatalkotás szavakkal.
Szavak, szószerkezetek, egyszerű mondatok olvasása.
Rövid szavak írása.
Mondókák, versek, mesék tanulása, dramatizálása.
Filmek megtekintése, beszélgetés a filmekről.

Matematika
Összemérés más szempontok szerint: űrtartalommérés alkalmi egységekkel.
Változások jelölése megmutatással, nyíllal.
Képolvasás: képek időrendjének cseréjével.
Számjegyírás.
Összeadás halmazok egyesítésével. Pótlás.

Testnevelés és sport
Sorakozás és vonulás derékig érő vízben. Szabadgyakorlatok a vízben.
Siklási kísérletek. Sikláshoz kapcsolt lábtempó a választott úszásnemben.
Siklás és kartempó. Kar- és lábmunka összehangolása.
Játékok

Informatika
Tájékozódás térben, síkban, képernyőn
Saját készítésű képeskönyvek „szerkesztése”
Hangok felismerése, emberek, állatok, járművek, tárgyak, gépek, hangszerek) számítógéppel
Képek nézegetése számítógépen vagy kivetített formában
Anyagok tulajdonságai és csoportosításuk.
Nyomtatott képek színezése.
Képek színezése egérmozgatással.
Könyvtárlátogatás

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Kiscsoportos összegyűjtése annak, hogy a természetben hol van jelen a víz. Az összegyűjtött ismeretek rendszerezése, csoportosítása. A tenger megjelenítése dramatikus eszközökkel, a tenger hangjainak hangoztatása ritmushangszerekkel. Tenger közös megfestése óriás hullámpapírra. Zenehallgatás.
Az időjárás elemei a csapadék és a felhőzet. Időjárási adatok (csapadék, felhőzet) feljegyzése a projekt ideje alatt. Csapadék fajták összegyűjtése. Csapadékkal kapcsolatos versek, dalok tanulása ritmizálása. A szünet felismerése dalokban, jelének írása, érzékeltetése tapssal. Dalok, versek illusztrálása.
A felhő formáinak megfigyelése a szabadban. Weöres Sándor: *Déli felhők* című versének megtanulása. Illusztráció készítése. Saját „felhővilág” megfestése. Festményekről történetalkotás.

Kísérleti tapasztalati úton a víz tulajdonságainak összegyűjtése. Különböző mérőedényekkel űrtartalommérés. A mérések eredményének megjelenítése számjegyekkel, számfeladatokkal. Halmazok egyesítése, összeadás halmazok egyesítésével. Egyszerű kísérletek végzése: kockacukor feloldása hideg, illetve meleg vízben, teafilterrel „vízfestés”. Egy edénybe tett víz párolgásának megfigyelése.
A folyékony halmazállapot vizsgálata. Különböző folyadékok (tej, olaj, gyümölcslé stb.) vizsgálata adott szempontok szerint. A szilárd és a folyékony halmazállapot összehasonlítása.

A víz halmazállapot-változásainak vizsgálata. Tapasztalatok gyűjtése megfigyelések alapján, hogyan lesz a jégből víz, a vízből gőz. A tapasztalatokat rajzos vázlatban történő rögzítése. A változások jelölése nyilakkal. Igaz hamis állítások megfogalmazása. Lehetőség szerint a természetben is figyeljük meg az olvadás jelenségét. Drámajáték során jelenítsük meg a hóember elolvadását. Versek, mesék megismerése, illusztrálása.

Vízzel/gőzzel/hűtéssel működő gépek, háztartási eszközök működése, megfigyelése.
Csoportos kutatómunkával gyűjtsék össze a gyerekek az általuk választott vízi (tó, folyó, tenger) élővilág jellemző élőlényeit. Kutatásukról készítsenek tablót. Közös dobozakvárium-készítés. Halak hajtogatása papírból. Kavicsfestés, akvárium kirakása megfestett kavicsokkal. Gyerekdalok tanulása. Ritmusmotívumok leírása diktálás alapján. Ismert dalrészletek éneklése dallamjárást követő mozgással. *Szó-lá-szó* dallamfordulatok felismerése, éneklése.

Az ember és a víz kapcsolatának összegyűjtése, mire használja az ember a vizet. Plakát készítése a vízszennyezés ellen és a víztakarékosságért. Vízközeli szórakozások, reklámok készítése szóban, rajzban, egyszerű feliratokkal. Kapcsolódó mesék, versek, dalok megjelenítése mozgással, ritmusosan, dramatikusan, illusztrációk készítése.

Balesetvédelmi tudnivalók gyakorlása.

Helyes tisztálkodási szokások megbeszélése. Tisztálkodáshoz szükséges tárgyak gyűjtése, csoportosítása. Helyes használatuk bemutatása.
Évszaknak (esős és szárazabb évszakok) megfelelő öltözködés, ruhadarabok kiválogatása. Divatbemutató rendezése. Ruhadarabok tervezése papíron. Ruhák készítése. Gombvarrás.
Képeskönyvek összeállítása gyűjtött képekből, saját készítésű rajzokból. Az internetről nyomtatott és kiszínezett képekből, ragasztással, vágással, „szerkesztéssel”. A képek megjelölése számokkal, feliratokkal.

Az osztály közös „vizes” albumának elkészítése képekből, a tanult dalok és a feldolgozott szövegekből. A témához kapcsolható képek színezése a számítógép képernyőjén egérmozgatással. A témához kapcsolódó „anyagok” pl. sás, nád, strandfelszerelések, tisztálkodó eszközök stb. csoportosítása választott, vagy adott szempont szerint. Jelölés nyíllal. Képkeresés tanítói segítséggel az interneten. Könyvtárlátogatáskor a kapcsolódó könyvek nézegetése, beszélgetések a könyvekről, néhány könyv kölcsönzése. Vízi balett tervezése zenére, improvizálás, vízi tündérek megjelenítése, kívánságok megfogalmazása és azok teljesítése. Tárgyak megszemélyesítése, más vonatkozású felhasználása. A témakörhöz kapcsolható filmek, videók megtekintése, beszélgetés a filmekről A projekt teljes ideje alatt Úszás. Barátkozás a vízzel, vízbiztonság szerzése. Úszástechnikai alapelemek elsajátítása. Az ivási szokások megfigyelése, feljegyzése vizuális jelképekkel vagy azokhoz rendelten. Hogyan isznak az állatok? Folyamatos képgyűjtés és albumkészítés. Szobanövények ápolása, szobanövények és a víz kapcsolatának feljegyzése, öntözési gyakoriság megfigyelése, az öntözés elmaradásának következményei, megfigyelési napló készítése. Növények ápolásával kapcsolatos ismeretek keresgélése az interneten felnőtt segítséggel. A növénygondozási piktogramok megfigyelése, másolása, alkalmazása. Növénymagok vetése, palántázás. A víz és a növények fejlődésének összefüggéseit megjelenítő ápolási napló rajzzal, számozással, feliratozással. **Értékelés**: *Tanítói*: Folyamatos megfigyelés. A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok, az együttműködés sikeressége alapján. A tanulók önmagukhoz viszonyított fejlődése. Egyéni alkotások és a megszerzett ismeretek *Tanulói*: Csoportok és egymás produktumának értékelése, A csoporttagok önértékelése.

5.

A projekt célja, hogy tevékenységei által a tanulók megéljék, hogy életünk bizonyos ritmusok, ciklusok szerint folyamatosan változik. Legyenek alapvető ismereteik a nap, tűz, és a fény szerepéről az ember életében.

A TÉMAKÖR CÍME	**A TŰZ**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Ember a természetben Ember a társadalomban Művészetek Ének-zene Dráma-tánc Vizuális kultúra Életvitel és gyakorlati ismeretek Magyar nyelv és irodalom Matematika Testnevelés és sport és sport Informatika
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Személyes kompetenciák Önkifejezés Önellátás Önkontroll Kognitív kompetenciák Beszédértés, fonémahallás Téri tájékozódás Észlelés Emlékezet Tanulási képesség

	Gondolkodási képesség (összehasonlítás, analízis, szintézis) Kíváncsiság Mozgáskoordináció Finommotorika Ritmusérzék Zenei hallás Kreativitás Szociális kompetenciák Kapcsolatkezelés Tolerancia Együttműködés Segítőkészség Empátia

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Az élettelen természet alapismeretei

Nap, bolygók, csillagok: a Nap mint fény- és hőforrás, a Nap és Földünk helye a Naprendszerben (az életkori sajátosságoknak megfelelően).
Az időjárás elemeinek megfigyelése: napsugárzás, hőmérséklet.
A nap időtartama, a napszakok váltakozása, jellemzői.
Napirend, időbeosztás.
Ember és a tűz: a tűz szerepe az ember életében, a tűzgyújtás szabályai, egyszerű kísérletek gyertyával, közvetlen tapasztalatgyűjtés az égés feltételeiről.
Fény-árnyék: egyszerű kísérletek a fénnyel.
Nap érlelte zöldségek, gyümölcsök: a zöldség-gyümölcs fogalmának elkülönítése, zöldségek, gyümölcsök nevének, részeinek megismerése.
Egészséges táplálkozás és a kulturált étkezési szokások kialakítása.

Háztartási, életviteli ismeretek
Rajzos napirend készítése.
Napszakokhoz kötődő munkák, tevékenységek otthon.
Munkamegosztás a családban. Házimunkák csoportosítása, végzése.
Egészséges és kulturált étkezés, helyes evőeszköz használat megbeszélése.
Egészséges életmód, mindennapi mozgás szerepe/helye a napirendben.

Anyagok és megmunkálásuk
Szalvétahajtogatási technikák tanulása.
Ismerkedés textilfestési eljárásokkal.
Képlékeny anyag formázása: gyertyakészítés lapviaszból.

Művészetek, önkifejezés
Vizuális kultúra
Fekete-fehér vizuális ritmusok.
A színkör meleg színei. Meleg színek keverése.
Színek felismerése, megnevezése. Kísérlet színek keverésére különböző eszközökkel. Szivárványszínek.
Tematikus képalakítás: gyümölcskompozíció.
Díszítő motívumok tervezése.
Ének-zene
Ritmusmotívum felismerése, hangoztatása, írása.
Magas és mély hangok megkülönböztetése ismert dalokban.
Szó-mi éneklése kézjellel, kirakása korongokkal, felismerése dalokban.
Szó-mi kirakása vonalon és vonalközben.
Rögtönzés *szó-mi* hangokkal.
Motívumok olvasása.
Dalok éneklése mérőtapssal.
Zenehallgatás.
Dráma és tánc
Összetett, több érzékletre épülő gyakorlatok.

Gyermekjátékok dallal, mondókával.
Fantázia és kreatív játékok tárgyakkal, elképzelt történetekkel, megjelenítés mozgással, beszéddel.
Csoportos improvizációs játékok.

Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése
Mondatalkotás képekről.
Szókincsbővítés: ellentétes értelmű szavak gyűjtése.
Szómagyarázat.
Szó-kép egyeztetés.
Mondókák, versek, mesék tanulása, rövid ismeretterjesztő szövegek olvasása, meghallgatása, dramatizálása.

Matematika
Több, kevesebb előállítása párosítással.
Ugyanannyi előállítása sokféleképpen.
Periodikus sorozatok előállítása tevékenységgel, hanggal, mozgással, rajzzal.
Képolvasás: képek időrendjének cseréjével.
Kombinatorikai játékok.
Tükrözések mozgással. Tükörkép előállítása, megfigyelése tükörrel. kép és a tükörképe együtt.

Mozgásos páros gyakorlatok
Járások és futások kötetlenül, alakzatban és futójátékok.
Szökdelések egy, váltott, páros lábon meghatározott távolságig
Húzások, tolások párokban. (Húzd-told el a párod!) Leülések, felállások párokban kézfogással és hátukat összetámasztva
Relaxációs gyakorlatok.

Informatika
Szavak kirakása betűkből.
Saját mese/ képes könyv készítése.
Megfigyelések rögzítése. Jelek, jelkészletek megismerése.
Rész és egész viszony felismerésének gyakorlása.
Képek színezése egérmozgatással. Kinyomtatott képek színezése. Képkeresés tanítói segítséggel az interneten.
Könyvtárlátogatás.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Nappal kapcsolatos versek, gyerekdalok tanulása. Beszélgetés arról, hogy a nap is egy csillag, és arról, hogy milyen hatása van a földi életre. Csoportos kutatómunka a naprendszer bolygóiról, a kutatásról rajzos vázlatkészítés. A naprendszer bolygómozgásának dramatizálása. A nap színeinek megfestése. Textilfestés, batikolás a melegszínkör színeivel. Játékos futásos és szökdelő feladatok pl. színcápa, tűz-víz-repülő. az udvaron, tornateremben. Kapcsolódó gyermekdalok, versek, mondókák ritmusosan, szolmizálással.

A napsugárzás és a hőmérséklet mint az időjárást befolyásoló tényezők vizsgálata. Hőmérsékletmérés a szabadban, és tanteremben. Időjárási adatok (napsugárzás, hőmérséklet) feljegyzése a projekt ideje alatt. Melegben, hidegben végezhető cselekvések mimetikus megjelenítése, kitalálása. Hideg-meleg játék (egy elrejtett tárgyat a hideg-meleg szóbeli instrukció alapján kell megkeresni.) Játékhőmérő készítése kartonból.

A napszakok ciklikus változásának megfigyelése, rajzos napirendkészítés. Rajzos napirend kiegészítése szókártyákkal. Szókártyák csoportosítása napszak, vagy napirend szerint. Eseményképek időrendbe rakása. A gyerekek tervezzék meg egy kedvenc napjukat. Időészlelés fejlesztése játékosan pl. mennyi ideig tudunk fél lábon állni, bírjuk ki levegővétel nélkül, egy perc alatt hányat tudunk szökdelni stb. Szökdelések váltott és páros lábon. Ciklikus változások gyűjtése a természetben. Dallammotívumok ismétlődésének felismerése dalokban. Gyermekdal feldolgozások meghallgatása.
A tűz szerepe az ember életében, tablókészítés arról mi mindenre használja az ember a tüzet. Az ember és a tűz kapcsolatának megjelenítése dramatikus eszközökkel. A tűzrakás módja és szabályai.

Lehetőség szerint tűzrakás a szabadban. A környezetünkben lévő gyúlékony anyagok összegyűjtése. Egyszerű kísérletek gyertyával. A látottakról rajzos vázlat készítése. Lapviaszból gyertyakészítése. Mécsestartó festése üvegfestékkel. Gyertyával, tűzzel kapcsolatos dalok, versek tanulása, énekelése. A szó hang keresése és kirakása a tanult dalokban.

Fény-árnyék. Az éjszaka és nappal váltakozása. A pihenés jelentősége az ember életében.
Pihenési szokások, relaxációs gyakorlatok. Ellentétpárok gyűjtése. Ellentétes cselekvések, ellentétes hangok (pl. magas és mély, lassú és gyors) kifejezése dramatikus eszközökkel. Tükörképek, tükörmozgások. Tükörképek előállítása kirakással, rajzzal. Játékos páros tornagyakorlatok. Magas-mély hangok megkülönböztetése ismert dalokban, jelölésük vonalközben. Tárgyak felismerése árnyképeik alapján. Árnyjáték. Fekete-fehér vizuális ritmusok kirakása, ragasztása színes papírból. Kombinatorikai játékok.

Zöldségek, gyümölcsök vásárlása piacon. Zöldségek, gyümölcsök felismerése látvány, íz, tapintás, szaglás alapján. Zöldségek nevének felismerése csak magánhangzóik (szó, mi hangok hangoztatása alapján) alapján, Gyümölcskompozíció összeállítása, megfestése. Zöldségek, gyümölcsök csoportosítása adott szempont szerint. A gyümölcs részeinek tanulmányozása. Zöldség-, gyümölcssaláta, vagy mandala készítése. Versek tanulása, illusztrálása.
Közös étkezés előkészítése. Asztalterítése az általunk festett terítő és készített gyertya felhasználásával. Szalvétahajtogatás. A közösen készített ételek (saláták) elfogyasztása.
Könyvtárlátogatás, a kapcsolódó könyvek nézegetése, kikölcsönzése, beszélgetés a könyvekről.

Ellentéteket kifejező piktogramok gyűjtése, ilyenek készítése és tervezése. (pl. nappal, éjszaka, sötét, világos, pihenés, szórakozás)
A témával kapcsolatos mesék, ismeretterjesztő szövegek olvasása és a hozzájuk kapcsolódó szövegértést fejlesztő feladatok végzése. Filmek, videók megtekintése. Élmények rögzítése rajzos naplókban.
Az osztály közös képes könyvének készítése, feliratokkal, kedvencek, versek, dalok, mesék, szövegek beragasztásával.
A projekt teljes ideje alatt

Megfigyelések végzése és rajzos rögzítése, hogyan viselkednek a növények fény hatására.
Fényrelaxációs és vizualizációs gyakorlatok a fénnyel kapcsolatosan.
A témához kapcsolódó Képkeresés az interneten tanítói segítséggel.
Értékelés:
Tanítói: Folyamatos megfigyelés.
A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok, az együttműködés sikeressége alapján. A tanulók önmagukhoz viszonyított fejlődése.
Egyéni alkotások és a megszerzett ismeretek
Tanulói:
Csoportok és egymás produktumának értékelése,
A csoporttagok önértékelése.

ÉVFOLYAM VÉGÉN VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

- Tudnak méréseket végezni, helyesen használják a megtanult mértékegységeket.
- Tudják a környezetében előforduló tárgyak méretét saját testükhöz viszonyítani.
- Megadott szempontok alapján tudnak csoportosításokat végezni.
- Gyakorlatuk van a különböző tárgyak, élőlények, jelenségek elemi szintű összehasonlításában.
- Fel tudják sorolni helyes sorrendben a napszakokat, a napokat, a hónapokat és az évszakokat. Ismerik az évszakok időjárását, a természet évszakos változását.
- Tudják a tárgy és az anyag fogalmát, ismerik környezetük legfontosabb anyagfajtáit, azok halmazállapotát.
- Ismerik az anyagok érzékelhető tulajdonságait.
- Értik és használják a helyzetet és helyet meghatározó fogalmakat (előtte, mögötte, mellette, felette, alatta, közötte).
- Tudnak tájékozódni időben és térben, pl. a lakóhelyen és annak környékén.
- Ismerik az otthon és az iskola között levő legfőbb közlekedési veszélyforrásokat.
- Tudják a biztonságos közlekedés legfontosabb szabályait.
- Ismerik a lakóhelyük főbb jellegzetességeit, múltját és hagyományát.
- Képesek az élőlények főbb jellemzőit megfigyelni, majd elmondani, leírni, lerajzolni. Fel tudják az élőlény jellemző jegyeit sorolni.
- Ismerik testük részeit és a helyes test és fogápolást. Tudnak tájékozódni a testükön.
- Óvják, védik a természet szépségeit.
- Tudják a természetes és a feldolgozott anyagok tulajdonságait a tanult anyagvizsgálati módszerek alkalmazásával (érzékszervi tapasztalás, alakíthatóság) vizsgálni.

- Tudják a vizsgált anyagok megmunkálásához szükséges eszközök és szerszámok szabályos, balesetmentes használatát.
- Megadott műveleti sorrend alapján utánzással egyszerű modelleket tudnak készíteni, építeni térben.
- A rajzeszközöket helyesen használják, tudnak körvonalrajzot készíteni az építőelemekről, körvonalrajzot és vázlatrajzot készíteni egyszerű modellekről.
- Képesek felismerhető ábrát készíteni.
- Alapvető színismerettel rendelkeznek.
- Saját élményeiket vizuális eszközökkel meg tudják jeleníteni.
- Tudnak egyenletes lüktetéssel és dalritmussal énekelni.
- Felismerik a hangok hosszúságát hangzás után és kottaképről.
- Tudnak ritmus motívumokat olvasni ritmusnévvel, dalrészleteket ritmizálni, dalrészletek ritmusát hangoztatni, leírni tanítói irányítással.
- A 2/4-es ütemfajtát fel tudják ismerni.

2. ÉVFOLYAM

Éves időkeret: 37 hét

1.

Az erdő életközösségének élő és élettelen résztvevőinek az ökológiai egyensúlyban betöltött szerepének meglátása a tapasztalás és a szerzett információk felhasználásával. Alapvető összefüggések saját élményű felfedezése az ember és az erdő életközösségének viszonylatában. Környezettudatos magatartásminta hangsúlyossága a mindennapi gyermeki életben. Együttműködési készségek fontossága az ismeretek feldolgozásában.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**BAKANCCSAL AZ AVARSZŐNYEGEN AZ ERDŐ**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Magyar nyelv és irodalom Matematika Művészetek Vizuális kultúra Ének-zene Dráma és tánc Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember és társadalom Informatika Testnevelés és sport
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Távolságészlelés Mozgásészlelés Tárgyak, ingerek felismerése Tárgyak, jelenségek tulajdonságainak észlelése *Formaészlelés*: A részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés

	Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Fantázia, képzeleti átalakítás Tájékozódás a térben és az időben Szabálykövetés Tudatos normaalkalmazás A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás A helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Megismerési módszerek alapozása
A különböző érzékszervi csatornákon érkező információk összehasonlítása, csoportosítása, rendszerezése.
A tapasztalatok kifejezése élőszóban, rajzban, írásban, rajzos táblázatban.
Mérhető tulajdonságok saját testtel, szabadon választott egységgel, összehasonlítások, relációk.

Tájékozódás az élő és élettelen természetről
Az erdő életközösségének élő és élettelen tagjai
Az erdő talajának, kőzeteinek tulajdonságai, egyszerű kísérletek elvégzése (morzsolás, oldódás, festés, törés, pattintás)
Az erdő növényeinek felismerése egy-egy jellegzetes tulajdonság alapján. (fák, cserjék, lágyszárúak).
Az erdő állatainak felismerése egy-egy jellegzetes tulajdonság alapján (gyűrűsférgek, rovarok, pókok, madarak, emlősök).

Tájékozódás térben és időben
Az erdő környékének jellemző felszínformái
Útvonal megfigyelése az iskolától az erdőig, tájékozódás terepen, térképszerű ábrázolások készítése, tájékozódási pontokkal, a kicsinyítés, nagyítás szükségessége.
Az időjárás elemeinek megfigyelése, változásának rögzítése táblázatban.
A biztonságos közlekedés, jelzőlámpák, gyalogos átkelőhelyek. Az utazás szabályai, tömegközlekedési eszközök biztonságos használata, balesetek megelőzhetősége.

Környezetvédelem
A levegő szennyezettségének megfigyelése közvetlen tapasztalás alapján, az okok feltérképezése.
Hulladékgyűjtés- újrahasznosítható hulladékok, veszélyes hulladékok.

Anyagok és megmunkálásuk
Az anyagok vizsgálata, tulajdonságaik, alakíthatóságuk.
Mesterségek, szerszám és eszközhasználat.
Népművészet, hagyományok.

Életvitel, háztartástan
Az egészséges táplálkozás ismeretei, erdei termények tartósítása, gyógyító növények.

Önkifejezés, művészetek
Ritmusok a természetben, ritmusképzés természetes anyagokkal, festőnövényekkel.
Építések, síkbeli ábrázolások, lenyomatok.
Egyszerű bábkészítési eljárások terményekből.
Népi gyermekjátékok, népszokások.
Gyermekdalok és magyar népzene.
Ritmusok (saját test, terepen található tárgyakkal, egyszerűen elkészíthető fa hangszerekkel).
Érzékelő és utánzójátékok.

Beszédkészség szóbeli szövegalkotás és megértés
Szókincsfejlesztés, a témához kapcsolódó szavak használata, aktivizálása, az új nyelvi struktúrák beépítése a beszédbe.
Népköltészeti és műköltészeti alkotások a témához kapcsolhatóan.
Ismeretterjesztő szövegek.
Történetalkotás szóban.

Olvasásértés írásbeli szövegalkotás
A kép és szöveg kapcsolata.
Könyvtárhasználat megismerése. A könyvek jellemző adatai.
Az eszközszintű íráshasználat alapozása.

Informatika
Ismert dalok lejátszása, új dal tanítása számítógépnek.
Információszerzés elektronikus adathordozók segítségével (CD, film, internethasználat).
Tevékenységek algoritmusokra bontása.
Tevékenységek, ábrák leírása nyilakkal.
Részekből egész szintetizálása.
Élmények alapján képkészítések számítógéppel. Képek színezése.
Illusztráció és szócikk készítése szövegek feldolgozásához.
Gyermeklexikonok használata. Könyvtárlátogatás.
Dalos és képeskönyvkészítés.

Testnevelés és sport
Fizikai állóképesség növelése.
Járások, kúszások, mászások egyenetlen terepen.
Helyfoglaló játékok.
Egyensúlygyakorlatok.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Témaválasztás
Tanulók irányított gyűjtőmunkája az erdő életközösségének növény, állat és élettelen résztvevőiről. (Zene, kép, irodalmi alkotás, térképek, népművészeti alkotás, saját élmény, fotó, könyv, folyóirat, CD, film, internet)
A gyűjtött anyagok rendszerezése közösen megbeszélt szempontok szerint.
A gyűjtés során megszerzett ismeretek csoportos bemutatása.
Felkészülés a terepgyakorlatra
Szükséges eszközök, anyagok előkészítése, használatának megbeszélése (gyűjtődoboz, nagyító, vázlatfüzet, író és festőeszközök, gipsz, térképek, könyvek, fényképezőgép stb.)
A terepgyakorlat helyszínének előzetes információk és gyűjtések alapján történő megismerése.
Az időjárás megfigyelése az iskola helyén, rögzítés táblázatban.
Terepgyakorlat
Levegő, hőmérséklet megfigyelése, mérése, hőmérsékleti megfigyelések lejegyzése, piktogramokhoz kapcsoltan.
Közlekedés, útvonal, térkép, tájékozódás az erdőben, jelek, objektumok megfigyelése, rögzítése.
Hangok, zajok megfigyelése, azonosítása, hang és ritmuskeresés.
Nyomkeresés, „mi a tettes?” (lábnyomok, gallynyomok, levélnyomok, termésnyomok stb. keresése és beazonosítása). Megjelenítése rajzzal, gipszöntéssel, begyűjtéssel, nyomattal.
Talaj és kőzetvizsgálódások: érzékelhető tulajdonságaik megfigyelése, összehasonlítása, egyszerű kísérletek végzése, gyűjtés. Talajminták készítése.
Vizuális és akusztikus kavicsritmus képzése, lehullott gallyakkal és kövekkel ritmusfelelgető.
Növények az erdőben: érzékelhető tulajdonságok, összehasonlítása, rendszerezése, megörökítése különböző módszerekkel, mérések, becslések.
Illatvadászat: növények megtalálása illatuk alapján. Gyógyító növények keresése és gyűjtése.
Állatok az erdőben: állatmegfigyelések, (testfelépítésük, színük, mozgásuk, hangjuk, ürülékük stb.) megörökítésük különböző technikákkal (rajz, fotó, elhullott rovarok szárnyának, lábának megvizsgálása nagyítóval stb.)
Talaj és avarlakók, rovarbölcsők megfigyelése. Gilisztavonat (szelvények mozgásának megfigyelése után a mozgás modellezése), mozgásutánzó játékok.
Tájékozódás bekötött szemmel bejárt pályán, fára mászás.
Kúszások, gurulások, népi gyermekjátékok a szabadban (bigézés, Komámasszony, hol az olló?)
Környezetszennyezés az erdőben fellelhető hulladékok gyűjtése, osztályozása.
Gyűjtések: kizárólag lehullott növényi részek, tollak, kövek, talajminta, termések, a gyűjtött anyagok címkézése.
Kánon
A terepen végzett vizsgálódások csoportos rendszerezése, tablókészítések és azok bemutatása a csoportok között. 1.) utazás, közlekedés, térképek, hőmérséklet, levegő, talaj, kőzetek, 2.) növények az erdőben, 3.) állatok az erdőben 4.) gyógyító növények, 5.) az erdő védelme.
A csoportos munkához felhasználandók a gyűjtések, a terepen készített képek, rajzok, illusztrációk, könyvtár.

Ismeretek rendszerezéséhez, újabb információkhoz filmek megtekintése egy-egy erdőben élő állatról (melyet életmódjuk miatt nem lehetett megfigyelni). Világháló, informatika Olyan oldalakkal való megismerkedés, melyek további információkkal szolgálnak az erdő életközösségeinek alaposabb megismeréséhez, valamint olyan oldalak felkeresése, ahol szólásokat, verseket, meséket, animációkat találhatnak. Piktogramok tervezése és rajzolása számítógéppel. Illusztrációk készítése szövegekhez, szócikkekhez számítógéppel. Fázisábra készítése nyilakkal. Közös lezáró tevékenységek: Lekvárfőzés (szeder, bodza), gyógyteák készítése. Növényszövés, termésbábok készítése, bábozás. Érzékelőjátékok a gyűjtött, illetve az erdőhöz kapcsolódó dolgokból. Termésekből, ágakból, kövekből stb., kisplasztikák, kollázsok, montázsok, levélnyomatok készítése. Szabadon választott mód, és anyag felhasználásával. Fafaragás a népművészetben, képek és motívumok gyűjtése. Dalok, versek, mesék, ismeretterjesztő szövegek olvasása, hallgatása, előadása, megjelenítése, képzőművészeti alkotások az erdőről. Az osztály képeskönyvének elkészítése olvasmányokból. Rajzokból, képekből. Az állatok világnapján egy-egy kedvenc állat bemutatása szabadon választott technikával és módon (verssel, zenével, bábbal, műalkotással). Ellenőrzés: Csoportos ki mit tud szervezése (a csoportok feladatuknak megfelelően saját témájukból készítenek feladatokat a többi csoportnak). Értékelés: *Tanítói*: A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok. Az együttműködés sikeressége alapján. *Tanulói*: Csoportok egymás produktumát értékelik. A megszerezhető tudás (mely a ki mit tud kapcsán mérhető). A csoporttagok önértékelése.

2.

A tanulók ismereteket szerezzenek családjukról, saját magukról, szűkebb és tágabb lakóhelyükről. Tudjanak kapcsolatot teremteni felnőttekkel, kíváncsiságukat kérdésekkel megjeleníteni. Legyenek igényesek környezetükre és önmagukra. A vizuális, mozgásos, valamint a zenei nyelv megismerésével, és használatával sokszínűbb önkifejezési módra legyenek képesek.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**ITT LAKOM A KÖZEPÉBEN EMBER ÉS LAKÓHELY**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Magyar nyelv és irodalom Matematika Művészetek Vizuális kultúra Ének-zene Dráma és tánc Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember és társadalom Informatika Testnevelés és sport
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Emlékezet vizuális mozgásos, tárgyi, fogalmi Logikai képességek: Általánosítás

	Következtetés Csoportosítás Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Együttműködési képességek: Kooperativitás Tolerancia Segítőkészség Én-képességek Önkifejezés Önállóság Szövegértés, szövegalkotás, kommunikáció Olvasástechnika: hangos és néma olvasás Értelmező hangos olvasás Írástechnika A kommunikációs helyzethez való alkalmazkodás. Kérdezéstechnika Művészi, technikai, fizikai, motoros Manualitás Finommotorika Térlátás Éneklés Attitűdök, állapotok Kíváncsiság Nyitottság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Megismerési módszerek alapozása
Közvetlen környezet megfigyelése, összehasonlítások a tárgyak, élőlények érzékelhető tulajdonságai körében.
Tapasztalatok kifejezése élőszóban, modellel, tanítói segítséggel készített jegyzettel, fotókkal.

Tájékozódás az élő és élettelen természetről
Anyagok csoportosítása, felhasználásuk, kapcsolat a tulajdonságok és a felhasználhatóság között.
A tenyésztett és a kedvtelésből tartott állatok élete közti különbség.
Tenyésztett állataink testfelépítése, haszna.
Állatok viselkedésének megfigyelése.
Szobanövények életfeltételei, növényápolás.

Tájékozódás térben és időben
Az út az otthontól az iskoláig, az iskola környékének megfigyelése (közlekedés, közterületek, épületek)
Lakóhelyünk megismerése (középületek, szolgáltatások, szabadidő eltöltésének helyszínei, egészségügyi intézmények).

Környezetvédelem
Az iskola és a szűkebb lakóhely szelektív hulladékgyűjtői, használatuk.

Anyagok és megmunkálásuk
Képlékeny anyagok alakítása, mintázás, formázás.
Papír, textil, fonal tulajdonságai, felhasználásai kollázs, és makett készítésekor.

Életvitel, háztartástan
Szolgáltatások a lakóhelyen, megismerésük, önálló tevékenységek (vásárlás, levélfeladás, jegyvásárlás).
Ház és ház körüli munkák fajtái, az állattartásban végzett munka.
Egészséges táplálkozás ismeretei, egészségmegőrzés.

Közlekedési ismeretek
A biztonságos közlekedés, forgalomirányítás jelzései (jelzőlámpák, táblák, gyalogátkelőhelyek, sorompó)
Az utazás, viteldíj

Önkifejezés, művészetek
Vegyes technika és anyagok felhasználása kollázs, montázs, makett készítés.
Környezetábrázolás, emberábrázolás a képzőművészetben.
Zeneművek megjelenítése bábbal.
A testbeszéd és a pantomim eszközeivel cselekvések, érzelmek, szituációk megjelenítése, egyéni improvizációk.
Nép és műzenei dalok felismerése ritmus, dallam, dallammotívum, szolmizáció alapján.
Hangszerek hangjának felismerése.
Beszédkészség szóbeli szövegalkotás és megértés.
Udvarias megszólítások felnőttekkel, kérdésfeltevés, a mondat és szövegfonetikai eszközök szerepe.
A hangsúly, hanglejtés szerepe az érdeklődésben.
Történetalkotás szóban.

Olvasásértés írásbeli szövegalkotás
Népköltészeti és műköltészeti alkotások.
Ismeretterjesztő szövegek.
A vers: rím, ritmus, ismétlődések, ellentétek.
Személynevek helyesírása, mondatkezdés, befejezés. A kijelentő és kérdő mondat jelölése.

Informatika
Rajzolás, tervezés rövid szöveg írása számítógépen.
Tanítói segítséggel hanganyag és képanyag gyűjtése a világhálón. (lejátszás, képek mentése, nyomtatása).
Tevékenységek algoritmusokra bontása.
Piktogramok tervezése, rajzolása, felhasználása.
Könyvtár és gyermeklexikonok használata.
Részekből egész szintetizálása.
Zenehallgatás, daltanítás számítógépnek.
Képes könyvkészítés, illusztrálás.
Képeslapkészítés és küldés, e-mailküldés, üzenetváltás.

Matematika
Építés szabályos geometriai testekkel. Testek hálója lefedéssel, bevonással.
Mennyiségek kimérése (tömeg, űrtartalom).
Térbeli, síkbeli, időbeli, mennyiségi relációk felismerése, megnevezése.

Társadalmi ismeretek
Barátok, baráti kör, kisebb közösségek iskolai közösségek.
Szűkebb és tágabb család, a családtagok kapcsolatai.

Testnevelés és sport
Testfogalom, testséma, izomerő, antagonisztikus izmok megtapasztalása.
fogó és párválasztó játékok.
Relaxációs gyakorlatok.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Családom
Családi tablókészítés:
Képek gyűjtése saját lakásról, családtagokról, lakcím, családi adatok, családbemutatások.
Kicsi vagyok én...
Az ember fejlődése, saját kisgyermekkori élmények, beszámolók, képek.
Ringatók, altatók, kiolvasók, tapsikolók, mondókák a kisgyermekkorból.
Zenehallgatás gyermek, női, férfi és vegyeskarra írt darabok.
Nagyszülők, szülők, nagybácsik, nagynénik, unokatestvérek, rokonsági fokok, megnevezések.
Családom: választott technikával és anyaggal család megjelenítés (montázs, festés, agyagmintázás, kavicsfestés).
Munkamegosztás a családban, házi és ház körüli munkák.
Pantomimjáték, (cselekvések, érzelmek megjelenítése, szituációs játékok), tárgy, eszközkitalálós (hátamon a nevem játék).

Barátságok az osztályban, azt szeretem benned.. kezdetű játék.
Dal, zene, ritmusküldés egymásnak, felelgetős játékok.
Családi ünnepek, ünneplés barátok között, és az osztályban.
Üdvözlőlap készítése, címzés, jókívánságküldés (papírmunka hajtogatással készített képeslap)
Saját készítésű képeslap és üzenet küldése a világhálón.
Kapcsolattartási módok: (levélírás, telefonbeszélgetés, sms, e-mail) szituációs játékok.
Az én szobám (Ilyen szobát szeretnék):
Makettkészítés papírdobozba, berendezése különböző geometriai testekkel, és só-lisztgyurmából készült tárgyakkal (Arányok, kicsinyítés).
Mi teszi otthonossá lakásunkat, osztályunkat?
Színek, tárgyak elrendezése, berendezési tárgyak illeszkedése, zsúfoltság, növények a lakótérben.
Szobanövényeink, növények gondozása, szobanövények szaporítása.
Kellemes és kellemetlen környezet kialakítása kollázsok készítése, prospektusok képei textilek, színes papírok felhasználásával.
Lakóhelyünk
Az út a lakástól az iskoláig. Útvonalak megjelenítése rajzban, „lejárása" térben csukott szemmel.
Felkészülés a sétára:
Lakóhelyünk középületei, szolgáltatások, sportlétesítmények, lakóövezetek (tervkészítés, milyen útvonalat járjunk be).
Közlekedés: gyalogos, tömegközlekedés (közlekedési szabályok, jelzőtáblák, jelzőlámpák, udvariasság, baleset-megelőzés).
Jegyzetfüzetben előzetes rögzítések (név, cím, megfigyelések, interjúkérdések).
Séta, egy-egy objektum közelebbi megismerése, a megfigyeltek rögzítése.
Polgármesteri hivatal, iskolák, tűzoltóság, posta, orvosi rendelők, vasútállomás, autóbusz-állomás, élelmiszerboltok, piac, szaküzletek, művelődési ház, mozi, színház, sportlétesítmények.
Szelektív hulladékgyűjtés településünkön, újrahasznosítható hulladékok elhelyezése, vásárlói szokások megbeszélése (ki, milyen csomagolású üdítőt, tejet vásárol).
Tapasztalatok összegzése:
Az adott helyszínek csoportos bemutatkozásai, fotók rendezése, feliratozása, városmakett készítése fotókkal terepasztalon, természetes környezet megjelenítése.
Szituációs játékok (vásárlás, orvos, menetjegyvásárlás stb.).
Testi és lelki egészségünk
Testrészek mozgatása dalos játékkal, testhelyzet-kitaláló, rongybaba, drótbaba játékok.
Fogójátékok, párválasztók.
Így működik a testünk: mozgófilm megtekintése az emberi szervezet életműködéseiről.
Egészség-betegség, betegségek megelőzése.
Beszélgetés a védőnővel, gyermekorvossal, felhívó plakátok készítése az egészség megőrzésére.
Egészséges italok készítése (gyümölcsteák, turmixok, gyümölcslevek), édesítés mézzel.
Vitaminbombák készítése (sárgarépa, cékla, almagolyók).
Emberábrázolások a képzőművészetben, gyermekábrázolások különböző művészeti korokban.
Házi és hobbiállataink
Látogatás háztáji gazdaságban, vagy állatkertben (parasztudvar).
Az ott élő állatok megfigyelése külső tulajdonságaik alapján, táplálkozásuk, hasznuk az ember számára. A gazdaságban dolgozó emberek vezetésével segítés az állatok takarmányozásában, tisztításában.
Négylábúak és kétlábúak tablójának elkészítése.
Zacskóbábok készítése a Falusi hangverseny című dal megjelenítéséhez.
Hobbiállataink tartása, börzéje, tartásának szabályai. Felelősségünk az állattartásban.
Zenehallgatás, a felismert állatok zenére történő megfestése.
Ellenőrzés
Mindent vagy semmit játék a projekt témaköreiből. (adott pontszámú kérdések minden kérdéskörben, cselekvéses (állathangok felismerése, pantomimjáték, dalkitaláló és lejegyző szolmizációs nevekkel, kézjegyekkel, puzzle stb.) feladatok közbeiktatásával.
Értékelés
Kettős: a project ideje alatti aktivitás, együttműködés, produktumok alapján, valamint a vetélkedőn elért pontszámok alapján. Ön és pedagógusi értékelés.

3.

Az őszi és téli ünnepkörhöz kapcsolódó hagyományaink segítségével az önkifejező-készség, az együttműködési képesség, valamint a kreativitás fejlesztése. A szokások tárgyi, zenei, prózai anyagának alkotó módon, saját élményen keresztüli megismerése.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**NAPRANÉZŐ NAPFORDULÓK NÉPSZOKÁSOK AZ ŐSZI ÉS TÉLI ÜNNEPKÖRBEN**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Magyar nyelv és irodalom Matematika Művészetek Vizuális kultúra Ének-zene Dráma és tánc Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember és társadalom Informatika Testnevelés és sport
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Logikai képességek: összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) analízis szintézis Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás Tájékozódás a térben Tájékozódás az időben Tervezés: a tevékenységek tartalmának tervezése a tevékenységek ütemezése Elemzés, értékelés Képi gondolkodás Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Együttműködési képességek: kooperativitás segítőkészség önállóság Én-képességek Önérvényesítés Önkifejezés Önmeghatározás adott kommunikációs helyzetben Önállóság Kudarctűrés Időbeosztás Olvasástechnika: hangos és néma olvasás, értelmező hangos Nyelvi kreativitás Helyeskiejtés, hangsúly, hanglejtés, beszédritmus Manualitás Ritmusérzék Ügyesség Finommotorika Finommotorika Térlátás Zenei hallás Éneklés Eszközhasználat:

	könyvtárhasználat Számítógép-használat: internethasználat Attitűdök: Kezdeményezőkészség A másokhoz való odafordulás igénye. Próbálkozási hajlandóság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Megismerési módszerek alapozása
Az anyag mérhető tulajdonságai (tömegmérések, becslések)

Tanulási képességek megalapozása
Önálló feladatvégzés (kép-szöveg kapcsolata, könyvtárhasználat, irányított internetes keresés)
Tapasztalatszerzés ismeretek, adatok, információk gyűjtésében

Tájékozódás az élő és élettelen természetről
Csírázás, rügyezés, növekedés a növényi életben.
Ház körül élő állatok, és felhasználásuk (házisertés, lúd)
A szőlő felhasználása.
Az időjárás elemei, változásai, időjóslás – valóság.

Tájékozódás térben és időben
Naptári év, hónapok, az évszakok váltakozásai, jeles napok.
Játéktérben való mozgáshoz szükséges előzetes téri tervezés.
Magyarországi hagyományok, népszokások.
Az emberi élet szakaszai.

Anyagok és megmunkálásuk
Hurkapálca és léc megmunkálása.
Képlékeny anyagok tulajdonságai, formázás, mintázás.
Papírvarrás, egyszerű öltések.

Életvitel, háztartástan
Higiénés szokások a háztartási munkákban.
Veszélyforrások, baleset-megelőzés a háztartásban.
Sütés, főzés, terítés, tálalás.
Osztályterem díszítés.

Önkifejezés, művészetek
Papírhajtogatás, ragasztás.
Dramatikus népi játékok az őszi és téli ünnepkörhöz kapcsolódóan.
Archív felvételek, filmek megtekintése a témához kapcsolódó népszokásokról.
Zenehallgatás, hangszerek hangjai, népi hangszerek.
Ismert ünnepkörhöz kapcsolódó dalok éneklése kézjelről, kottából.

Beszédkészség szóbeli szövegalkotás és megértés
Rögtönzések előadása népi játékokban.
Kifejező elbeszélés, dramatizálás.
Események időrendi felelevenítése, elbeszélése.

Olvasásértés, olvasástechnika, írásbeli szövegalkotás
Versek, mesék, találós kérdések, időjóslások, receptek, forgatókönyvek feldolgozása, bemutatása.
Szövegalkotás és lejegyzés saját eseményképek alapján, az olvasott szövegek szókincsének használata.

Informatika
Algoritmusok felismerése, végrehajtása.
Az algoritmus adatainak lejegyzése, felhasználása.

Információszerzés a világhálón.
Ünnepekhez kötődő képeslapok készítése és küldése.
Illusztrációk és szócikkel készítése.
Képeskönyv, album készítése.

Testnevelés és sport
Egyszerű koreografált játékok (népi játékok, táncok, koreografált mozgássorok).

Matematika
Tömegmérések, becslések, viszonyítások, tömeg és térfogat összehasonlítása különböző anyagok mérésekor.
A matematika és a valóság kapcsolata (algoritmusok matematikai jellemzői, receptek mennyiségi összehasonlításai).
Területek összehasonlítása, adott forma területe, lefedések (tésztanyújtás-szaggatás).

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Előkészületek
Óriás körnaptár készítése a tizenkét hónapról, saját alkotásokkal, képekkel, piktogramokkal, események, megjelenítésével.
Hónapsoroló versek, mesék a tizenkét hónapról, népi megfigyelések és időjósló hiedelmek gyűjtése.
Daltanulás és zenehallgatás az őszi és téli ünnepkörhöz kapcsolódóan.
Hagyományok, népszokások
Szüreti játék
Szőlőszüret dramatikus dalos játékkal, mustkészítés, szüreti felvonulás, szüreti dalok.
Mindenszentek
Születés és elmúlás, az ember életszakaszai, családfakészítés képekkel.
Az elmúlás, halál.
Temetők népművészete, saját halottaink.
Márton napja
Ludas játékok, bábkészítés a dramatikus gyermekjátékhoz, szólások, közmondások, mesék gyűjtése és olvasása. Állathangok-háziszárnyasok.
„Tollolimpia" tollfújó versenyek különböző színű tollakkal.
Katalin nap
Időjóslások, az időjárás megfigyelése, és rögzítése naptárban, a későbbi összevetéshez.
Ághajtatás karácsonyra, az ág rügyezésének rajzos rögzítése.
András napja
Disznóvágásról saját élmény, képek, elbeszélések, gyűjtése. A házisertés (külalakja, tartása, táplálkozása, haszna, tablókészítés)
Felkészülés a pacurkázáshoz (bélfújások, népi rigmusok gyűjtése, daltanulás, hurka és kolbászsütés, jelmezkészítés, képek, információk gyűjtése a szokásról)
Dramatikus népi játék: pacurkázás
Miklós napja
Az ajándékozási szokás eredetének megismerése.
Dalok, versek, mesék a Mikulásról, levélírás Lappföldre.
Papírból varrással mikuláspapucs készítése.
Luca napja
Boszorkányos mesék olvasása, a Luca napjához fűződő hiedelmek kiderítése könyvtári és világhálós gyűjtőmunkával. (Lucakalendárium, búzaültetés, lucagombóc, luca széke)
Kotyolós dalok tanulása, és meghallgatásuk gyűjtők felvételeiből, jókívánságok tanulása, alakoskodások megjelenítése.
Búzaültetés, fejlődésének nyomon követése.
Lucaszék készítése hurkapálcából, lécből.
Karácsony
A karácsonyhoz fűződő hagyományaink, szokásaink összegyűjtése, az ünnep nemzetközi és magyar szokásai.
Zenehallgatás, dal és verstanulás, a szeretet megjelenítése különböző képzőművészeti alkotásokban.
Felkészülés a betlehemes játékra: (forrásgyűjtés, szerepválasztás, jelmezkészítés és gyűjtés, betlehem készítése agyagból, háncsból, szalmából és vesszőből)
Mézeskalácssütés, receptek gyűjtése, lejegyzése.
Karácsonyi betlehemes játék.
Kánon

Az őszi és téli ünnepkörhöz fűződő hagyományok egy-egy jellegzetes részének rögzítése az óriás naptárban. Kiállítás rendezés a készített fényképekből, egy-egy találó mondat megfogalmazása és a képek feliratozása. Ellenőrzés, értékelés Activity rendezése a játék eredeti szabályaival az eltelt időszak eseményeiből, fogalmaiból, tárgyaiból. A vetélkedő rendezésében és a feladványok összeállításában a tanulók aktívan részt vesznek. Dalfelismerések (kézjelekkel, kottából), Hangszerfelismerések zeneművekből. Értékelés: Tanári és tanulói: Az együttműködés, aktivitás.

4.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**SZÖCSKELLÉSEK KATÁNGFÖLDÖN A MEZŐ**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Magyar nyelv és irodalom Matematika Művészetek Vizuális kultúra Ének-zene Dráma és tánc Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember és társadalom Informatika Testnevelés
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Távolságészlelés Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: tárgyak tulajdonságainak észlelése, formaészlelés Emlékezet vizuális mozgásos, tárgyi, Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Logikai képességek: összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) analízis szintézis általánosítás következtetés csoportosítás Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: problémafelismerés megoldástervezés döntéshozás (indoklás) értékelés Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben Tervezés: – a tevékenységek tartalmának tervezése – a tevékenységek ütemezése Elemzés, értékelés Együttműködési képességek: kooperativitás

	segítőkészség önállóság Én-képességek önkifejezés Időkezelés időbeosztás A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban Olvasástechnika: hangos és néma olvasás A szöveg igazságtartalmának vizsgálata (Igaz-hamis, forráskeresés, tapasztalatgyűjtés, és a nyert információk összevetése a szövegtartalommal) Mozgáskoordináció Manualitás Ritmusérzék Ügyesség Finommotorika Kondicionális képességek: állóképesség Zenei hallás Éneklés Eszközhasználat: Könyvtárhasználat Hangszerhasználat Attitűdök: Kíváncsiság Kezdeményezőkészség A másokhoz való odafordulás igénye Próbálkozási hajlandóság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Megismerési módszerek alapozása Gyűjtemények készítése, rendezése. A tapasztalatok kifejezése élőszóban, rajzban, táblázatban Az anyagok mérhető tulajdonságai. Hosszúságmérés tárgyakon, élőlényeken, alkalmilag választott és szabvány mértékegységekkel. Tájékozódás az élő és élettelen természetről A kert fái. A fa fő részei: gyökérzet, törzs, korona. A virág és a termés. A gyümölcsök főbb részei, jellemző tulajdonságai. A veteményeskert növényei. A növényi élet ciklusa. Szántóföldi növények. A mező növényei, állatai. Tájékozódás térben és időben A különböző évszakok legfontosabb kerti munkái. A gyalogos közlekedésnél használatos jelzőtáblák ismerete, figyelembevétele. A tömegközlekedési eszközön alkalmazandó illemszabályok. Átkelés az úttesten egyénileg, csoportosan. A járműveken való közlekedés. Anyagok és megmunkálásuk Természetes anyagok megmunkálása. Mérés, méretmegjelölés, előrajzolás, arányok, kicsinyítés, nagyítás, az egész részekre bontása. Környezetvédelem Vegyszerek és hatásuk az élőlényekre.	

Életvitel, háztartástan
- A gyümölcsök és zöldségek vitamintartalma.

Önkifejezés, művészetek
Funkcionális és díszítő formálás.
Információközlő jelek.
Síkbeli ábrázolás elemei.
Ünnepkörök dalai, hozzá tartozó vokális és hangszeres zene.
Cselekményes zenék.

Beszédkészség szóbeli szövegalkotás és megértés
Udvarias magatartási és megszólítási formák (felnőttekkel, kortársakkal)
Mesék, népdalok, találóskérdések, közmondások (előadása).

Olvasásértés írásbeli szövegalkotás
A témakörhöz kapcsolódó ismeretterjesztő szövegek, nép és műköltészeti alkotások.
Az eszközszintű íráshasználat alapozása: a tevékenységek rögzítése.

Testnevelés
Egyszerű szabályokon alapuló testnevelési játékok.
Kúszások, mászások, gurulások, természetes mozgások természetes környezetben.

Matematika
Megszámlálás, csoportosítások tízesével, táblázat készítés, adatok rögzítése, mennyiségek összehasonlítása, relációk.
Matematikai szókincs (van közte, nem mind, egyik sem, legalább, legfeljebb, néhány, számos).

Informatika
A témakörhöz kapcsolódó képek keresése a világhálón.
Gyermeklexikonok használata.
Ismert dalok lejátszása számítógéppel.
Jelek, piktogramok gyűjtése és készítése.
Tevékenységek algoritmusokra bontása.
Ábrák, folyamatok leírása nyilakkal. (pl. magvetéstől a kifejlett növényig)
Részekből egész szintetizálása.
Élmények alapján képkészítések számítógéppel.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Előkészületek:
Anyaggyűjtés a mező élő és élettelen szereplőiről (Tárgyak, képek, szemelvények, ismeretterjesztő szövegek stb.)
Konyhakerti növények felhasználása (saját élmény, étrend heti rögzítése, alapanyagok)
Felkészülés a terepgyakorlatra
A gyűjtött anyagok rendszerezése, csoportosítása adott szempontok alapján.
Étrend rögzítése táblázatban a felhasznált konyhakerti növények alapján, piktogramok készítésével és alkalmazásával.
A kiválasztott terephely útvonalának megtervezése, közlekedési ismeretek megbeszélése.
Térképkészítések, útvonalrajzok.
Gyűjtőmunka eszközeinek rendszerezése, használatának megbeszélése.
Magültetés, (megfigyelési és lejegyzési napló vezetésének megbeszélése, készítése).
Terepgyakorlat:
Felszínformák, útvonal rajzos rögzítése, távolságbecslés és mérés.
Összehasonlítások (talaj, növény, állatvilág, időjárás stb.) erdő-mező-szántó-konyhakert viszonylatában.
Növény és állatmegfigyelések, rögzítésük, gyűjthető részek rendszerezése.
Kúszások, mászások, állatmozgás utánzások, akadálypálya építés.
Interjúkészítés mezőgazdásszal (termesztett növények, vegyszerhasználat)
Gyógynövények felismerése, gyűjtése, préselése.
Felhőfantázia-foltfestéssel.
- Rajzos táblázat készítése kimért területen található növény és állatfajok megszámlálásával.

Kánon
Az ismeretek rendszerezéséhez információk gyűjtése (könyvtár, világháló, film).

A gyűjtött anyagok, információk rendszerezése, tablókészítések, bemutatásuk. Növények, virágok, termések részei, elnevezésük. Tablókészítés. Az információk rendszerezése sajátkészítésű képeskönyvben, felíratok, ismertetők készítése, illusztrációk. Feldolgozás Természetes anyagokból (csuhé, szalma, gyógynövények) tárgykészítések, (sodrások, fonások, kötözések) népművészeti ágak bemutatása, képek gyűjtése és rendszerezése. Tablókészítés. Népköltészeti, irodalmi, képzőművészeti, zenei alkotások a mezővel kapcsolatosan. Mesedramatizálások és improvizációk terménybábokkal. Az ünnepkörökhöz csatlakozó dalok, gyermekjátékok, tanulása, hangszeres és cselekményes zenék hallgatása, festés zenére. Szöcskeolimpia (távol és magasugrások, „teherhordás” (rekordok az ugrólábúak és a másodikosok körében) Saláták készítése, cipósütés, vitaminok, rostok szerepe táplálkozásunkban. Az elültetett növények fejlődésének folyamatos nyomon követése, rajzos és szöveges rögzítés. **Értékelés** Tanulói értékelések a csoportban végzett munka eredményességéről, hatékonyságáról. Tanári értékelés a produktumok, a gyűjtemények, aktivitás, értékelése.

5.

Cél, az élethez nélkülözhetetlen víz szerepének megismerése természetes élőhelyen. A vizes életközösség tagjainak tapasztalás útján történő megismerése, a résztvevők helye a biológiai egyensúlyban. A gyermeki megismerő tevékenység alapjait képező a cselekvések sokaságában megtapasztalt ismeretek rendszerezése. Környezet és egészségtudatos magatartásminták kialakítása. A természettudományok és a művészetek párhuzamossága az ismeretek rendszerében.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**A VÍZPART – BÉKALENCSÉT EBÉDRE? A VÍZPART**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Magyar nyelv és irodalom Matematika Művészetek Vizuális kultúra Ének-zene Dráma és tánc Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember és társadalom Informatika Testnevelés és sport
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Távolságészlelés Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: tárgyak tulajdonságainak észlelése, formaészlelés Emlékezet vizuális mozgásos, tárgyi, Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Logikai képességek: összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) analízis szintézis általánosítás

	következtetés csoportosítás Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: problémafelismerés megoldástervezés döntéshozás (indoklás) értékelés Tájékozódás a térben Tervezés: a tevékenységek tartalmának tervezése a tevékenységek ütemezése Elemzés, értékelés Együttműködési képességek: segítőkészség Önállóság Én-képességek Önkifejezés Időkezelés időbeosztás Olvasástechnika: hangos és néma olvasás A szöveg igazságtartalmának vizsgálata (Igaz-hamis, forráskeresés, tapasztalatgyűjtés, és a nyert információk összevetése a szövegtartalommal) Mozgáskoordináció Manualitás Ritmusérzék Ügyesség Finommotorika Kondicionális képességek: állóképesség Zenei hallás Éneklés Eszközhasználat: Könyvtárhasználat Attitűdök: Kíváncsiság Kezdeményezőkészség A másokhoz való odafordulás igénye Próbálkozási hajlandóság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Megismerési módszerek alapozása Gyűjtemények készítése, rendezése. Mérések testmértékekkel (arasz, karvastagságú, lépésnyi, sukk stb.) Megfigyelés, leírás, csoportosítás. Hőmérséklet, víztisztasági mérések, űrtartalom. Tájékozódás az élő és élettelen természetről A vízpart fás és lágyszárú növényei, vízinövények. Vízparti madarak, emlősök, hüllők, kétéltűek, halak, ízeltlábúak. A víz tulajdonságai. A vízpart talaja, kőzetei. Tájékozódás térben és időben Felszínformák, vizek jelölése a térképen. Folyásirány, szélirány. Az évszakok, hónapok, napszakok változásai a természetben. Környezetvédelem	

Vizeink szennyeződése
Vízkészlet a Földön
Vízfogyasztás
Anyagok és megmunkálásuk
Vízparti növények mérései, megmunkálásuk
Mesterségek, gyártási folyamatok, eszközhasználat

Közlekedési ismeretek
Vízi közlekedés szabályai, baleset-megelőzés

Életvitel, háztartástan
Egészséges táplálkozás, halételek.

Önkifejezés, művészetek
Vízparti növények felhasználása tárgykészítésre
Ősi mesterségek
Festéstípusok
Gyermekdalok és magyar népzene feldolgozásokban
Népszokások, népdalok

Beszédkészség szóbeli szövegalkotás és megértés
Eseménysor felidézése, az események sorrendisége.

Olvasástechnika
Hangsúlyozás, ritmus.

Olvasásértés írásbeli szövegalkotás
Mesék, népdalok, találós kérdések, szólások, ismeretterjesztő szövegek.
Írástechnika
Tanulási képesség fejlesztése
Kép és szöveg kapcsolata
Tánc és dráma
Népi mondókák, kiszámolók, gyermekjátékok.

Sorozatok, függvények
Összefüggések, szabályosságok értelmezése
Tükrözés megfigyelése előállítása
Biztos, nem biztos, valószínű, lehetséges fogalmak

Testnevelés
Vízi sportversenyek.
Állatmozgás utánzások
Informatika
Kép- és információkeresés a világhálón
Dalok meghallgatása számítógépen, CD-n
Tevékenységek algoritmusokra bontása
Piktogramok keresése, tervezése, felhasználása
Részekből egész szintézise
Élmények alapján képkészítés számítógéppel
Szócikkek, szócikkekhez illusztráció készítése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Előkészületek
A víz tulajdonságainak megfigyelése egyszerű kísérletekkel.
A víz szerepe az életünkben, saját anyaggyűjtés (napi vízfogyasztás mérése és lejegyzése, sportolás, szabadidő, saját élményű fényképek gyűjtése, bemutatásuk).
Az élőlények vízszükségletének gyűjtése, kutatómunka.
Szűkebb lakóhelyünk természetes vizei, anyaggyűjtés (családtagok, szomszédok elbeszélései, mezőőr elbeszélése stb.)
A terepgyakorlatra való felkészülés (helyszín megismerése, könyvek, gyűjtőeszközök beszerzése, az elvégzendő munka megbeszélése, feladatvállalások).

Terepgyakorlat
Az útvonal felszínformáinak, útvonalának megjelenítése rajzban és feliratokkal. Vizek jelölése.
A kiválasztott természetes élővíz tulajdonságai (folyó, illetve állóvíz) (Körüljárható, állóvíz, folyóvíz, folyásirány, sodrás).
A víz és vízpart növényei (fás és lágyszárúak, méretek, külalak, levél és virágzattípusok, megfigyelésük, méreteik, tulajdonságaik, gyűjtések). Feljegyzések, rajzos megfigyelések készítése.
A víz és vízpart állatai.(életfeltételeik, megjelenés, alkalmazkodás, hangok, légzésük, táplálkozásuk) feljegyzés, rajzolás.
Talajvizsgálatok (az előző két életközösség talajának, kőzeteinek összevetése a víz-vízpart talajával). A különbségek megfogalmazása. Talajminták készítése.
Víztisztaság, szennyezőanyagok felderítése, ülepítés, üledékanyagok szétválasztása,elemzése, különböző szagok a vízparton.
Gólya és békaolimpia (járások, állások, ugrálások, szökdelések, kúszások, járásbiztonság bekötött szemmel, szóbeli vezetéssel).
Kiszámolók, versek, dalok a témához kapcsolódóan, gyermekjátékok.
Kavicshang-ritmus (különböző méretű kavicsokból, vízbeejtéssel keltett ritmus, a hallottak letapsolása, elmondása).
Tükörképek, játék a tükörképünkkel.
Nyomkeresések a vízparton (valószínű, biztos stb. fogalmak használata).
Vízi rejtek keresés, bújócskák.
Kánon
A tapasztalatok és a gyűjtött minták rendszerezése, feldolgozása, tablókészítések.
A tapasztalt információk kiegészítése könyvtár, film, internet felhasználásával.
Település vízügyi szakemberével történő beszélgetés a település vízgazdálkodásáról, a természetes élőhely védelméről.
Feldolgozás
Hal boncolása (testfelépítés, szervek megfigyelése, halpikkely vizsgálata, pikkelykép készítése).
Akvárium készítése (festés, ragasztás, hajtogatás, papírmunkák).
Vízi növényekből tárgykészítések, népi mesterségek (nád, gyékény, sás, káka, fűzfavessző felhasználása).
A kapcsolódó versek, mesék, ismeretterjesztő szövegek feldolgozása, dramatikus megjelenítések. A kedvenc olvasmányokból, képekből, rajzokból az osztály képeskönyvének elkészítése, illusztrációkkal, szócikkekkel.
Mozgás improvizációk dalokra.
Kapcsolódó népi és gyerekjátékok (pl. gólya viszi...) dramatikus megjelenítése.
Halas gyógyteaház-délután (Egyszerűen elkészíthető halas ételek, szendvicskészítés, gyógyteák, versek, mesék, találós kérdések, ügyességi játékok, tutajversenyek, zenehallgatás, képzőművészeti kiállítás saját alkotásokból és gyűjtött képekből).
Vízi vetélkedő (tanuszodában), baleset-megelőzés, vízbiztonság, vízi közlekedés szabályai játékosan.
Ellenőrzés, értékelés
Tanulói:
„Vízijártassági verseny” (akadályverseny a csoportok szervezésében, melyben a epocha során megszerzett tudásokról adnak számot egymásnak a gyerekek).
Tanári:
Az akadályverseny feladóinak/kitalálóinak/szervezőinek és végrehajtóinak munkájának értékelése.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK A TANÉV VÉGÉN

- A környezet tárgyainak és élőlényeinek néhány érzékelhető és jellemző tulajdonságát felismerik és megnevezik.
- A tanulók jól tájékozódnak az otthonuk és az iskola környékén.
- Ismerik lakóhelyük legfőbb jellegzetességeit, művészeti, népművészeti emlékeit, hagyományait.
- Ismerik környezetük jellemző természeti formáit.
- A település hagyományainak vagy más általánosabb néphagyomány bemutatatásában aktívan részt vesznek.
- Ismerik a fontos közlekedési szabályokat, a veszélyforrásokat, azok elkerülését, baleset esetén segítséget tudnak kérni.
- Ismerik a járműveken való közlekedés viselkedési szabályait.
- A környezetben előforduló jelzőtáblák jelentését jól ismerik.
- Megfigyeléseikről, tapasztalataikról be tudnak számolni szóban kérdések segítségével.
- Természetes környezetben tapasztalati úton méréseket végeznek, alkalmi és szabvány mérőegységekkel.
- A mérések eredményét, megfigyeléseket, gyűjtött tapasztalatokat le tudják jegyezni, a lejegyzéskor tudnak egyszerű piktogramokat használni és készíteni.
- A megismert növényeket és állatokat jellemezni tudják szóban, tudnak róluk rajzos vázlatot készíteni.

- A tanult állatok és növények néhány jellemző tulajdonságát nevezik.
- Ismerik az élőlények legalapvetőbb tulajdonságait (táplálkozás, légzés, szaporodás, növekedés, fejlődés, pusztulás).
- Meg tudják az emberi élet főbb szakaszait nevezni.
- Több magyar népi mondókát, népi játékot, népdalt, műdalt el tudnak énekelni/ mondani csoportosan, emlékezetből.
- Gyermekdalokhoz tartozó játékokat, megfelelő ritmus és mozgáskísérettel elő tudnak adni.
- Ismerik a tanult népszokásokat.
- Kedvvel hallgatnak meg a tananyaghoz kapcsolódó zene, kórus és dalműveket, ilyeneket maguk is tudnak felnőtt segítséggel gyűjteni.
- Személyes élményeiket képi formában megjelenítik.
- Tudnak agyaggal, képlékeny anyagokkal formázni, mintázni, plasztikát készíteni.
- Jól tudnak egyszerű lenyomatokat készíteni.
- Szabályos vonal, folt és színritmusra épített sor- és terülődíszek alkotására képesek.
- Felismerik a műalkotások témáit.
- Tudnak, és szívesen is készítenek egyszerű bábokat.
- Egyszerűbb tárgyakat le tudnak rajzolni modell után. Egyszerűbb tárgyakat, eseményeket emlékezetből is le tudnak rajzolni.
- A valóság téri viszonyait rajzukban takarással, feljebb-lejjebb helyezéssel, nagyságviszonyuk érzékeltetésével életkoruknak megfelelően ábrázolják.
- Ismerik a fő- és mellékszíneket, a színek keverését, a színárnyalatokat megkülönböztetik.
- A látványnak megfelelően határozzák meg a rajzlap helyzetét.
- Reálisan tudják értékelni saját és társaik munkáját.
- A fontos vizuális jeleket felismerik, tudnak maguk is jól értelmezhető jeleket, piktogramokat készíteni.
- Egyszerűbb tárgyakat felismernek alaprajzukról.
- Tudnak térben építeni.
- Ismerik a kicsinyítés, nagyítás fogalmát.
- Ismerik a papír, textil, fa legfontosabb tulajdonságait.
- Ismerik a higiénés szokásokat a táplálkozásban, öltözködésben.
- Részt vesznek a családi munkamegosztásban.
- Tudják, hogy lakóhelyükön mi hol kapható (bélyeg – posta, tej – ABC).
- Néhány hulladékhasznosítási módot és a szelektív hulladékgyűjtés szabályt ismerik és alkalmazni tudják a gyakorlatban.
- Rendben tudják tartani a munka és tartózkodási helyüket.
- Takarékosak az anyagfelhasználásban.
- Ismereteket, információkat, képeket tudnak felnőtt segítséggel szerezni a világhálóról, könyvtárból, gyereklexikonokból.

2. ÉVFOLYAM

ÉNEK-ZENE

SZERVEZÉSI KERET: EPOCHA

Éves időkeret: 1 hét

A zene, az éneklés, zenélés megszerettetésén keresztül olyan élményekhez juttatás, amely a gyermekek harmonikus személyiségfejlődését elősegíti. A zenei nyelv, a zenei készségek megalapozása, zenei írás-olvasás alapjainak megteremtése.

A TÉMAKÖR CÍME	ÉNEKELNI JÓ
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Művészetek *Zenei alkotó képesség* A dalok élményekből kiinduló, szövegtartalmat kifejező megszólaltatása, az éneklési öröm felkeltése. Életkornak megfelelő népdalok, műdalok megszólaltatása. A zenei fantázia fejlesztése, mozgósítása, énekes szabad rögtönzések bevezetése.

	Szabad dallam- és ritmusrögtönzések segítése, a zenei fantázia mozgósítása. *Megismerő-és befogadóképesség* Hangnevek meghatározása a vonalrendszerben. A relatív szolmizációs készség fejlesztése, a szolmizációs jelek alkalmazása. A többszólamúság készségének megalapozása. A tanult dalok, játékok mozgással kísért csoportos előadása. *Zenehallgatás* Az emocionális érzékenység fejlesztése. Műzenei alkotások megismerése. *Zenei hallás és kottaismeret* Alapritmusok, ütemfajták és dallammotívumok felismertetése, olvasása és lejegyzése. Hangnevek meghatározása a vonalrendszerben A relatív szolmizációs készség fejlesztése, a szolmizációs jelek alkalmazása.
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Ritmusérzék Zenei hallás Éneklés Önkifejezés Kreativitás Emlékezet Figyelem Észlelés Szerialitás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Zenei alkotóképesség Gyermekdalok, gyermekjátékdalok, népdalok, népszokások. Ritmuskánon, kétszólamú ritmusgyakorlatok. Ritmusimprovizációk, ritmusosztinátó, ritmuskánon. Megismerő- és befogadóképesség Félértékű hang, szünet. Ritmusmotívumok olvasása, írása kettes ütem. Egyenletes mérő ütem. Ritmusnevek, dalfelismerés ritmusmotívumok alapján. Negyed, nyolcad, félértékű hangok és szünetek. Belépő új elemek, az alsó lá, dó, ré hangok megfigyelése, tudatosítása. A teljes pentaton hangkészlet kézjele, betűjele, elhelyezése vonalrendszerben. Egyszerű olvasógyakorlatok szolmizálása. Hangjegyírás vonalrendszerbe. Szabályos kottakép. Vonós és fúvószenekar. A fuvola és a fagott felismerése (hang és kép alapján). Női és gyermekkari darabok.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Járások számolásra, negyed szünet érzékeltetésével (megállás, leguggolás, kézjel). Egyenletes járások mondókákra, gyerekversekre, szünettartással. Ismert gyermekdalok éneklése ritmusosztinátóval, különböző saját készítésű ritmushangszerrel. Ritmusfelelgetős játékok mimetizálással. Ritmuskánonok (taps, dobbantás, ritmushangszerek, hangutánzás). Ritmusok megnevezése, ritmusolvasások mozgással (negyed, nyolcad padlón körökkel jelölve). Csomagolópapíron ritmusírás. A kettes ütem jelölésével. Tájékozódás az ötvonalas rendszerben (sorok, sorszámnevek, korongok elhelyezése).	

Ismert gyermekdalok, a népszokásokhoz kapcsolódó dalok éneklése, hangmagasság jelzései (kézemeléssel, nagymozgással, zsírkrétával dallamvonal). A projectekben megismert női és gyermekkari művek meghallgatása, hangzásuk összehasonlítása. Festés zenére (színezőpasztás és tapétaragasztós hangulatábrázolások, a színek, mozdulatok, ritmusok megbeszélése, Ki mit lát a foltban?). Kodály Gyermekkórus műveiben az ismert dalok felismerése. Gyermekkórus és női karra írt művek. Olvasógyakorlatok (szó-lá-mi) éneklése hangjegykártyákról, hangjegyoszlopról. Új hang a dó és a ré. Új dal tanulása az új hangok elmutatása magasságának érzékeltetése kézmozgással. Dó és a ré magasságának jelölése hangpálcával, papíron, új hang megnevezése, hangjegy és színkártyák készítésével dallamírás, éneklés. A két hang elhelyezése a vonalrendszerben. Alsó lá-t tartalmazó dal bemutatása, éneklése kézjelről, új hang magasságának jelölése hangpálcikával. Az alsó lá neve, elhelyezése vonalközben, színkártya készítés. Teljes pentaton hangkészletű dalok éneklése szolmizációs nevekkel, kézjelekkel. Dallambújtatók. Látogatás, vagy a zeneiskola növendékeinek meghívása, hangszerbemutatók A fuvola és a fagott hangja, megszólaltatásuk. Ismert dalok megszólaltatása a két hangszeren. Vonós és fúvószenekarra írt zeneművek hallgatása.

1–2. ÉVFOLYAM

TESTNEVELÉS

Éves óraszám: 1. évfolyam: 185, 2. évfolyam: 185

1.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**Testséma-fejlesztés, járás, futás**
A KOMPETENCIA-FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Finommozgás Kéz-szem koordináció Térbeli tájékozódás Állóképesség Mozgás koordináció Egyensúly Reakciósebesség Szabálykövetés Figyelemkoncentráció Kreativitás Alkalmazkodás Gyorsaság Ritmusérzék Szakszókincs A saját teljesítőképesség becslése Higiénia, egészségvédelem
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Szokásrendszer: Az órakezdés és az öltözőrend kialakítása. A gyakorlóhely rendjének kialakítása. Testnevelés és sport óra utáni tisztálkodás. Testnevelés és sport óra előtti és utáni evési és ivási szokások. Alaki képzés a tanóra rendjének alapozásához: Elemi szervezési feladatok megoldásához szükséges alapvető alaki gyakorlatok és vezényszavak ismerete (Oszlop-, sorbaállás, jobbra át, balra át, indulj, állj stb.). Beszédértés, beszédészlelés, szakszókincs.	

Testséma fejlesztés: Testrészek neve (1. osztály) Ujjgyakorlatok. Lábujjgyakorlatok. A fej finom mozgásának gyakorlása. A szem és a kéz-szemmozgás összehangolás. Járások: Utánzó járások. Járás zenére, dobszóra, énekre, irány és tempóváltással. Játékos járások, közben végzett feladatokkal. Járás irányváltoztatással. Járás vonalakon, akadálypályákon. Egyensúlyozó járások. Futások: Irány és tempóváltoztatással. Feladatok futás közben. Akadályokon.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Játékok a térbeli formák (sor, oszlop, kör, lánc) változatos alkalmazásával. Egyenletes térelosztás, helyezkedés játékai a térben. Játékos, mondókával, versekkel végzett feladatok a testrészek megnevezésére. Fogójátékok testrészek megérintésével, a testrész megnevezésével. Változatos az ujjak egymáshoz érintését igénylő gyakorlatok végzése mondókákkal. Állatok, rovarok madarak mozgásának utánzása ujjakkal. Rajzolás ujjakkal, vízzel, festékkel, krétaporral. Golyók, ruhadarabok, apró tárgyak megfogása lábujjakkal. Adogatás lábujjakkal. Rajzolás és festés ajkak és lábujjak közé illesztett ceruzákkal, ecsettel. Zseblámpa, fénycsóvájának, ujjak mozgásának követése szemmel. Utánzó járások: törpe, óriás, medve, tipegő, lopkodó stb. Játékos lábboltozatot erősítő járások és futások. Változatos feladatok járás közben: irányváltoztatás, hátrafelé járás, társakkal való együtt működés, pl. taps. Járás akadálypályákon. Járás és futás szabadban emelkedőkön és lejtőkön. Játékos irány és tempóváltoztatások futás közben. Kapcsolatfelvétel társakkal futás közben. Változatos fogójátékok. Futás akadályokon és azok megkerülésével. Egyensúlyozó járások fejen hordozott babzsákkal. Vonalakon. Játékos gimnasztikai gyakorlatok futás és járás közben.

2.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**Szökdelések, ugrások**
A KOMPETENCIA-FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Egyensúlyérzék Mozgáskoordináció Együttműködés Alkalmazkodás Szabálytudat Ritmusérzék Térbeli tájékozódás, térészlelés Állóképesség Mozgásügyesség

	Mozgás koordináció Egyensúly Szabálykövetés Figyelemkoncentráció Kreativitás Alkalmazkodás társakhoz Alkalmazkodás változó helyzetekhez Reakciósebesség Gyorsaság Ritmusérzék Szakszókincs A saját teljesítőképesség becslése Pozitív beállítottság Higiénia, egészségvédelem
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Szökdelések: Egy, váltott és páros lábon. Ugrókötelezés. Ugrások: Elugrás helyből, páros lábbal. Le és felugrások. Természetes ugrások helyből és neki futásból. Sorozatugrások. Célba ugrások és átugrások. Távolugrás helyből. A feladatokhoz tartozó feladatutasítások megértése és szakszókincs fejlesztése.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A szabályosan kivitelezett szökdelő és ugró részmozdulatok alapvető jegyeit sajátíttassuk el játékos formában. Szökdelések adott távolságra egy, váltott és páros lábon sorversenyek részeként is. Szökdelések egyenes és görbe vonalakon, akadályok kerülgetésével. Szökdelések és ugrások összekapcsolása akadálypályákon: fel, le és átugrások váltakoztatása. Célba ugró versenyek. Futás és járás közben végzett felugrások, testfordulatok ugrással. Zenére végzett szökdelések, zenei effektusokra történő felugrások. Járó, futó és szökdelő, ugró gyakorlatok váltogatása versenyjátékokban, sorversenyekben. Ugrókötél gyakorlatok, egyéni ügyességtől függően, egy és keresztbe tett lábbal is.	

3.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**Testtartást fejlesztő és egyensúly, támasz és függés gyakorlatok**
A KOMPETENCIA-FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Helyzetfelismerő képesség Kondicionális és koordinációs képesség Térbeli tájékozódás A saját test érzékelése (hely és helyzet meghatározás a térben) Mozgásügyesség Egyensúly Szabálykövetés, szabálytudat Figyelemkoncentráció Alkalmazkodás társakhoz Alkalmazkodás változó helyzetekhez Reakciósebesség Gyorsaság Ritmusérzék

	Szakszókincs A saját teljesítőképesség becslése Pozitív beállítottság Higiénia, egészségvédelem

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Kúszások, mászások: – Kúszások és mászások. – Gurulások, fordulatok fekvésben. – Gurulóátfordulás előre-hátra. – Tarkóállás. Egyensúlygyakorlatok: – Hely és helyzetváltoztatások bizonytalan egyensúlyi helyzetben. – Helyzetmegtartás gyakorlása talajon és nehezített körülmények között. – Korrekciós mozgások az egyensúly megtartásáért. Támasz és függés: – Egyszerű tornajellegű támasz és függéshelyzetek. – Bordásfal gyakorlatok. – Mászókötélen mászókulcsolással mászási kísérletek.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Valamennyi a területhez köthető játéknál a biomechanikailag helyes testtartás tudatosítása, kialakítása, automatizálása és fenntartása. Helyváltoztatás utánozó gyakorlatok: kutyafutás, pókjárás, sánta róka, fókajárás, nyuszi ugrás stb. A feladatok végzése sor és váltóversenyek részeként. Átkúszások, átbújások akadályok alatt. Helyváltoztatás vízszintes és rézsútos padon, hason- és hanyattfekvésben, kéz-láb támaszban, rák, pók, járással, hanyatt és hason fekvésben, különböző keménységű felületeken, végtelenített vagy adott távolságú pályákon, sor és váltóversenyként is. Gurulások, gurulóátfordulások, guruló mozgások közbeni testfordítások és irányváltoztatások talajon. Zenei effektusokra végrehajtott különböző hely és helyzetváltoztatások. Mászások 1-3 fogással, függőgyakorlatok tornaszereken, természetes akadályokon, függőállásban, függésben tovahaladás, vándormászás bordásfalon, lajhármászás. Lebegőállás, mérlegállási kísérletek. Változatos kivitelezésű járások bizonytalan egyensúlyi helyzetben vonalakon, távolság átlépések. Bekötött szemmel is. Játékos versenyek fél lábon állást igénylő testhelyzetek. Kötélhúzások.

4.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**Dobások, labdajátékok**
A KOMPETENCIA-FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Helyzetfelismerő képesség Kondicionális és koordinációs képesség Térbeli tájékozódás A saját test érzékelése (hely és helyzet meghatározás a térben) Mozgásügyesség Vizuomotoros koordináció Egyensúly Szabálykövetés, szabálytudat Együttműködési készség Figyelemkoncentráció Alkalmazkodás társakhoz Alkalmazkodás változó helyzetekhez

	Reakciósebesség Gyorsaság Pontosság Szakszókincs A saját teljesítőképesség becslése Sportszerűség A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás A helyzetben működő normákhoz való igazodás Pozitív beállítottság Becsületes játék Higiénia, egészségvédelem

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Különböző méretű és súlyú labdák távolba és célba juttatása:
Gurítással.
Hajítással egy és két kézzel.
A hajító mozdulat elsajátítása: egykezes felsődobás.
Egyszerű labdakezelési módok.
Dobás- és fogásbiztonság.
Labdatovábbítások, elkapások.
Dobással kombinált játékok és versengések.

Alapgyakorlatok (egy-két) kézzel, lábbal (fogás, megtartás, pörgetés, gurítás; görgetés, elkapás, dobás, labdavezetés).

Labdakezelés:
Nehezített körülmények között
Különböző távolságokba és magasságokba
Egyénileg és társsal
Váltakozó tempóban; guruló, mozgó labda elfogása
Célzás álló és mozgó tárgyra
Testnevelés és sport i, népi és kreatív játékok labdával
Labdakezelés szövegmondás, számsor stb. közben.
Sorban, körben, szétszórtan
Mászás és hason fekvő feladatokban

A tanultak beillesztése egyszerű testnevelési játékokba, sor- és váltóversenyekbe

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Alapgyakorlatok (egy-két) kézzel, lábbal (fogás, megtartás, pörgetés, gurítás; görgetés, elkapás, dobás, labdavezetés).

Labdakezelés:
- Nehezített körülmények között.
- Különböző távolságokba és magasságokba.
- Egyénileg és társsal.
- Váltakozó tempóban; guruló, mozgó labda elfogása.
- Célzás álló és mozgó tárgyra.
- Testnevelés és sport i, népi és kreatív játékok labdával.
- Labdakezelés szövegmondás, számsor stb. közben.
- Sorban, körben, szétszórtan.
- Mászásban és hason fekvő feladatokban.

A tanultak beillesztése egyszerű testnevelési játékokba, sor- és váltóversenyekbe, küzdő feladatok párokban a természetes mozgások alkalmazásával, versengések a gyors reagálás, helyzetfelismerés, a helyzetnek megfelelő cselekvésbiztonság fejlesztésére.

5.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**Küzdőjátékok, szabadidős sporttevékenységek**
A KOMPETENCIA-FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Akarati tulajdonságok Pontosság Együttműködési képességek: Kooperativitás Tolerancia Segítőkészség Konszenzuskeresés Konfliktuskezelés Alkalmazkodás Empátia Sportszerűség Szolidaritás Tapintat Szabálykövetés Helyzetfelismerő képesség Kondicionális és koordinációs képesség Térbeli tájékozódás A saját test érzékelése (hely és helyzet meghatározás a térben) Mozgásügyesség Egyensúly Figyelemkoncentráció Szakszókincs Alkalmazkodás változó helyzetekhez Reakciósebesség Gyorsaság Pontosság A saját teljesítőképesség becslése Sportszerűség A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás Pozitív beállítottság Becsületes játék Higiénia, egészségvédelem
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Küzdő játékok: Húzások, tolások párokban, csoportokban. Emelések, hordások. Szabadidős sporttevékenységek: Az egyes évszakoknak megfelelő sportjátékok. A projektekhez köthető sportjátékok. Valamennyi tanult mozgástevékenység végzése a szabadban.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Küzdő játékok: Állásban húzások-tolások párokban. A társ áttolása vonalon, körben, szemben vagy háttal ülésben is. A társ mozgásának lábra lépéssel történő akadályozása. Versenyek négykézláb kézre ütéssel. Vívások hason fekvésben. Haladások összekapaszkodással, a társ haladásának akadályozásával. Viadalok: kakasviadal, Ki a legény a csárdában? Hordozások, cipelések: pl. gólya viszi…, puttonyozás. „Lovas játékok és bajvívások”. Szabadban végzett sporttevékenységek: Fára mászás, faágon függés.	

Függések, lógások szabadtéri eszközökön. Hintázások különböző testhelyzetekben. Fogó és labdajátékok. Görkorcsolyázás, gördeszkázás, rollerezés, biciklizés. Csúszkálás, korcsolyázás, szánkózás, hógolyózás. Célba dobások hógolyóval.

6.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**ÚSZÁS**
A KOMPETENCIA-FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Tájékozódás vízben A saját test érzékelése (hely és helyzet meghatározás a vízben) Mozgásügyesség Koordinációs képesség Egyensúly Figyelemkoncentráció Alkalmazkodás változó helyzetekhez Pontosság Pozitív beállítottság Szakszókincs Higiénia, egészség és balesetvédelem
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Vízhez szoktatás, az úszás technikai alapjai. A létesítményhelyzettől függően egy úszásnem választása (mell vagy hátúszás). Alapmozgások elsajátítása.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Vízhez szoktató játékok: vízbe ugrások, víz alá bújások, vízbe fújás. Halacskázás. Kar- és lábtempó választott úszásnemben, ezek összehangolása, levegővétel. Víz alatti tartózkodás-merülés, szem kinyitás. Légzés-lebegés. „Felhajtóerő”, haladás, siklások hason és háton. Vízfekvés- és siklási gyakorlatok Lábmunka bevezetése, levegővétel nélkül, majd levegővétellel.	

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEI A TANÉV VÉGÉN

- Megismerik a gyakorláshoz felhasznált szerek, eszközök nevét.
- Megértik a használt szakkifejezéseket.
- A tanóra rendjéhez szükséges alakzatokat fel tudják venni.
- Tudnak járásgyakorlatokat végezni.
- Igyekeznek szépen, harmonikusan járni.
- Egyenletes iramban (gyengébbeknek kisebb séta beiktatásával) 4-6 percig tudnak futni, vagy 6-8 percig tartó fogó- és futójátékban részt venni.
- Ismeri a futómozgás változatait.
- Egy és páros lábról egyensúlyvesztés nélkül tudnak fel- és leugrani, rugalmasan talajra érkezni.
- Váltott lábú szökdelésre képesek.
- Tudnak a futásból ugrásba váltani.
- Gyakorlatuk van a labda gurításában, vezetésében, feldobásában és elkapásában.
- Ismerik az egy- és kétkezes dobásokat.
- Tudnak célba dobni 4-5 m-es távolságra.
- Megtartják testüket függésben és támaszban.
- Társakkal páros és kiscsoportos gyakorlatokban együtt működnek.
- Sportszerűek a test-test elleni küzdelem elfogadásban és végrehajtásában.
- Egyensúlyi helyzetűket változó feltételek mellett is megőrzik.
- Bekapcsolódnak testnevelési és sportjátékokba.

- Ismerik az uszoda és a természetes vizek közötti különbséget.
- Van vízbiztonságuk.
- Helyesen tudnak feküdni a vízen.
- Eszköz nélkül is tudnak lábmunkát végezni a vízben.
- Ismerik a tantárgyhoz kötődő alapvető higiénés szokásokat és szabályokat.

3. ÉVFOLYAM

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

Éves óraszám: 222

1.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**BESZÉDKÉSZSÉG, SZÓBELI SZÖVEGEK ALKOTÁSA ÉS MEGÉRTÉSE**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Auditív és vizuális figyelem, differenciálás, emlékezet Auditív és vizuális szeriális készségek Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Analógiák felismerése és követése Együttműködési képességek: Kooperativitás Tolerancia Segítőkészség Konszenzuskeresés Konfliktuskezelés Alkalmazkodás Empátia, decentrálás, nézőpontváltás Kritikusság Tapintat Szabálykövetés Én-képességek Önérvényesítés Önkifejezés Önmeghatározás adott kommunikációs helyzetben A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás Tématartás Metaforikus jelentés értelmezése és alkotása A humor, a gúny, az irónia és a túlzás nyelvi eszközeinek értelmezése és használata
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladatok: Helyes beszédlégzés. Helyesejtés. Tartalmak: Hangsúly, hanglejtés és a kommunikációs helyzet összefüggései.	

Nem nyelvi kommunikáció és a kommunikációs helyzet összefüggései. Nem nyelvi kommunikáció és a beszédtartalom összefüggései. Szólások és közmondások értelmezése. Informatika: Rövid szövegek alkotása Mesekönyv készítése, párbeszéd
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Légzőgyakorlatok szósorok, szövegek, versek mondásával, ezek felolvasásával. Légzőgyakorlatok és beszédfonetikai elemek összekapcsolása. Légző és stílusgyakorlatok összekapcsolása. Nem nyelvi kommunikáció és a különféle beszéd, felolvasási, előadói helyzetek összekapcsolása. Nem nyelvi kommunikációs elemek és különféle kommunikációs stílusok összekapcsolása. Mások metakommunikációjának értelmezése. Kifejező, beszédfonetikai eszközök felhasználásával, hangsúlyozással, megfelelő hanglejtéssel, szünettartásokkal, szemkontaktus tartásával végzett előadások, felolvasások. Felolvasások, hosszabb közlések, figyelő követésének gyakorlása. Páros és kiscsoportos, frontális beszélgetések a gyerekeket érdeklő vagy kötött témában a tanult stílusbeli és metakommunikációs eszközök felhasználásával. Beszámolók, beszélgetések élményekről, olvasmányokról. Mások véleményének, beszédtartalmának meghallgatása, egymásra figyelés gyakorlása. Vélemények árnyalt megfogalmazása mások mondandójáról, viselkedésről, tárgyakról, jelenségekről, olvasottakról. Szókincsbővítés: Különféle stílusú szavak, kifejezések gyűjtése adott kommunikációs helyzetben. A szavak / mondanivaló stílusértékének jelentőségét hangsúlyozó drámapedagógiai helyzetek. A szavak / mondanivaló stílusát figyelembe vevő valódi helyzetben alkalmazott kommunikáció. Szólások és közmondások gyűjtése, értelmezése adott témákban, a közmondások felhasználása kommunikációs helyzetekben, írásbeli szövegalkotáskor. Tartalombővítő és tartalomszűkítő játékok és gyakorlatok. Játékok szabályának, üzenetek, felhívások, figyelmeztetések tartalmának megértése és tolmácsolása drámapedagógiai és valódi helyzetekben is. Informatika: Rövid szövegek alkotása élmények, képek, szócikkek alapján. Mesekönyv készítése, párbeszéd alkalmazásával számítógép segítségével. Saját készítésű mesék, mesekönyvek dramatizálása. Saját készítésű mesék illusztrálása. Nyomtatott képek színezése utasítás alapján és a nélkül. Hangokhoz piktogramok készítése számítógéppel.

2.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**OLVASÁS, AZ ÍROTT SZÖVEG MEGÉRTÉSE, IRODALOM**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Értelmező hangos és néma olvasás A szöveg mikrostruktúrájának (mondaton belüli viszonyok) a megértése A mondatok közötti logikai kapcsolatok megértése A szöveg makrostruktúrájának megértése A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban Reflektálás, értékelés, kritikai olvasás A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése Szerializáció: időbeliség térbeliség szereplők azonosítása

	szereplők egymáshoz való viszonya (érték, érzelmi, hierarchikus) szereplők tulajdonságai Információ-rangsor (lényeg) Események rendezése bekövetkezésük oka jelentőségük, következményeik, értékük szerint Hasonlóságok és különbségek megállapítása Általánosítások: téma megállapítása a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása a főtéma és az altémák elkülönítése a szöveg típusa: a cselekmény és a szöveg szerkezete A szöveg igazságtartalmának vizsgálata Szótár-, lexikonhasználat

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Prózai művek és versek a hazai (magyar, nemzetiségi és az etnikumok irodalmából), a külföldi nép- és műköltészetből.
Mesék, mondák, történetek a magyar történelem eseményeihez kapcsolódóan.
Ünnepeink: családi, vallási, nemzeti ünnepek, jelképek, emlékhelyek.
Természeti jelenségeket, adottságokat, tájakat, élőlényeket bemutató ismeretterjesztő szövegek.
Néphagyományokat, népi játékokat, nemzeti ünnepeket, jelképeket, és társadalmi jelenségeket bemutató írások.
A gyerekek mindennapi életéről szóló elbeszélések, regényrészletek klasszikus és kortársszerzőktől.
Szövegek a mindennapi élethelyzeteknek megfelelően:
receptek
játékleírások
munkafázis leírások
reklámok, hirdetések
felhívások stb.
Versek, versfeldolgozások, egyszerű verstani ismeretek.
Memoriterek.

Informatika:
Információkeresés.
Szövegszerkesztés.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Szövegfeldolgozás:
Előfeltevések, jóslatok a cím alapján.
Az olvasmányokhoz köthető saját élmények elmondása.
Az olvasmányok szerkezetének, tagoltságának felfedezése, részekre bontása, lényegkiemelés, ezek alapján írásbeli vázlatkészítés tanítói segítséggel.
A szereplők és a mesélő / elbeszélő megnevezése, tulajdonságaik, a történetben betöltött szerepük, fő és mellékszereplők megnevezése.
Oksági viszonyok a szereplők tulajdonságai, tettei és a bekövetkező események között.
Pozitív és negatív emberi tettek és kapcsolatok felfedezése, ezekről való véleményalkotás.
Időrendi sorrendek felállítása, hiányzó elemek pótlása.
Az események fontossági sorrendjének felállítása.
Szövegekkel kapcsolatos kérdésfeltevések, megválaszolások, olvasásértést vizsgáló feladatok végzése.

Szövegtartalom elmondása.
Az olvasottak drámapedagógiai eszközökkel, mozgásos játékokkal történő megjelenítése.
Manuális és játék tevékenységek, munkafázisok végzése leírások alapján.
Ünnepi megemlékezések.
Néhány, a lakóhelyhez köthető ünnepi és népszokások megismerése.
Irodalmi ismeretek:
A művek csoportosítása tartalmi hasonlóságuk alapján: természettel, családdal, természeti tájjal (jelenséggel, ünnepekkel, hazaszeretettel, emberi kapcsolatokkal stb.) foglalkozó szövegek, mesék.

A mese jellemzői: kezdés, befejezés, meseszámok, meseelemek. A verstani ismeretek tanulása: verssor, rím, refrén, ritmus, megszemélyesítés, hasonlat. Közmondások, szólások gyűjtése a témákkal kapcsolatosan. Memoriterek tanulása: Vörösmarty Mihály: Szózat című versének két versszaka, szabadon választott versek, szólások, közmondások, verses mese, rövid mese vagy meserészlet elmondása a tartalmat kifejező előadásban, az egyéni képességekhez igazítottan. Informatika: Irodalmi, ismeretterjesztő, ünnepekhez, néphagyományhoz kapcsolódó, és meseszövegek keresése, tartalmuk elmondása. Képek keresése adott szövegekhez. Illusztrációk készítése az olvasott szövegekhez, szócikkekhez. Ünnepi képeslap készítése, szövegezés számítógéppel. Vázlatkészítés után szövegalkotás géppel.

3.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**OLVASÁSTECHNIKA**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Intonációs érzékenység Olvasástechnika: hangos és néma olvasás Értelmező hangos és néma olvasás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Pontos és folyamatos, az élőbeszédhez közelítő, készségszintű olvasás. A műfaji sajátosságokat kifejező olvasás. A szöveg tagolásának, ritmusának, hangsúlyainak és tartalmának összefüggései. Informatika: Olvasástechnikai gyakorlatok számítógéppel.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Olvasástechnikai gyakorlatok (pl. szósorok, szópiramisok, bővülő mondatok, fixációs gyakorlatok, látótérbővítés stb). Némaolvasási feladatok végzése, az olvasást követő olvasásértést ellenőrző feladatok megoldásával (kérdések megválaszolásával, cselekvéses, írásos visszajelzéssel, válogató olvasással). Figyelemkoncentrációt és szemmozgás koordinációt fejlesztő feladatok végzése. Összetett mondatok, rövid szövegek tagolásának, értelmező hangsúlyozással történő olvastatása. Ifjúsági regény, vagy részleteinek olvasása tanítói közreműködéssel. Informatika: A kapcsolódó szoftverek használata. Szósorok, szópiramisok, látótérnövelő és gyorsolvasási gyakorlatok számítógépen vagy kivetítve.	

4.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**ÍRÁSBELI SZÖVEGEK ALKOTÁSA, ÍRÁSKÉP**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Vizuomotoros koordináció Vizuomotoros integráció Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis

	Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Tervezés: célmeghatározás, a tevékenységek tartalmának tervezése Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Én-képességek Önkifejezés Önállóság Általánosítások: téma megállapítása a cím, a téma, tartalom viszonyának megállapítása Tématartás Íróeszköz-használat Próbálkozási hajlandóság Céltudatosság Kíváncsiság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladatok: Eszközszintű íráshasználat kialakítása. Rendezett íráskép alakítása. Írástempó fokozása. Egyéni írás alakulásának segítése. Fogalmazáskészség alapozása. Írásmunkák, fogalmazások önálló javítása. Tartalmak: Szövegelrendezés: szövegtagolás, bekezdés. Az elbeszélő fogalmazás jellegzetességei: bekezdés, tárgyalás, befejezés. A tartami koherencia. A párbeszéd írásának jellemzői, szerepe a szövegben. A szövegalkotás műveletei: téma és címválasztás, idő és cselekvési sorrendek. Másolás, tollbamondás, írás emlékezetből. Javítókulcsok megismerése. Informatika: A kapcsolódó szoftverek használata. Rövid szövegek és üzenetek szövegszerkesztővel.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Szövegminták tanulmányozása, ismeretek transzferálása saját munkába. A címek koherenciájának vizsgálata, variábilis címválasztások, átcímezések. Címek bővítése és tartalmi szűkítése, milyen a jó cím? Szóbeli, majd írásbeli fogalmazások készítése az elbeszélő fogalmazás hármas tagoltságának betartásával. Formai követelmények betartásának gyakorlása. Előzmények és befejezések megváltoztatása. Felesleges mondatok felismerésének gyakorlása mintaszövegeken. Tartalmi hiányosságok keresése szemléltető szövegeken. Lényeges dolgok megkeresése szövegekben. Tématartás gyakorlása. Felesleges elemek, ismétlődések elkerülésének gyakorlása. Párbeszédek beillesztése a fogalmazásokba. A fogalmazás tartalmának bővítése szép és odaillő kifejezésekkel, szavakkal. A fogalmazás tartalmi szűkítésének gyakorlása. Események időrendbe állítása. Javítások javítókulcsok segítségével. Vázlatírás. Másolások, tollbamondás utáni és emlékezetből történő írások.	

Képek feliratozása. Postai nyomtatványok kitöltése. Íráskép: Tempó és lendületfokozó gyakorlatok Informatika: A kapcsolódó szoftverek használata. Képaláírások, képfeliratok. Képekről mondatok, rövid szövegek fogalmazása. Képregényekhez feliratok készítése. Ünnepi üdvözlőszövegek szerkesztése. Rövid levelek és számítógépes üzenetek fogalmazása. Csetelés. SMS, MMS írása, e-mail írása és fogadása, megválaszolása.

5.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**ISMERETEK AZ ANYANYELVRŐL, HELYESÍRÁS**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Nyelvi tudatosság Szótár-, lexikonhasználat Auditív és vizuális differenciáló készség és memória Szeriális készségek Szabályalkotás és szabályalkalmazás Nyelvi normák alkalmazása Helyesírás Helyesejtés Problémafelismerés Problémaelemzés
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Mondatfajták: felkiáltó, felszólító, óhajtó. Mondatvégi írásjelek. Az egyes mondatfajták tagadó formája. A főnév A főnév fajtái: köznév, tulajdonnév A főnév többes száma A főnevek toldalékolása Tulajdonnevek írása A ba/be, ban/ben rag helyes használata Ragok helyesírása: ból. ből, ról, ről Hosszú magán és mássalhangzók a főnevekben Az ige: Az ige jelentése, fajtái: cselekvés, történés, létezést kifejező Rokon és ellentétes jelentésű igék Igeidők Igék helyesírása elemzéssel, szótagolással Múlt és jövő idejű ige és helyesírásuk Az igekötős igék (az ige előtt és után) helyesírása ít, ul, ül végű igék helyesírása A melléknév A melléknév jelentése A melléknév fokozása Hosszú magánhangzók a melléknevek végén j vagy ly a szavakban Helyesírási szótár használata	

Informatika: A kapcsolódó szoftverek használata. Helyesírási ismeretek és a szövegszerkesztő kapcsolata.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Mondat-fajták megkülönböztetése/ csoportosítása a beszélő szándéka szerint. Adott mondatfajta megfogalmazása állító és tagadó formában is. Mondatfajták keresése, fölismerése hallott és olvasott szövegben. Mondatfajták variálása különböző beszédhelyzetekben vagy szövegkörnyezetben. Mondatok átalakítása más mondatfajtává, jelentésváltozásuk megfigyelése. Mondatfajták gyakorlása dramatikus helyzetekben, párbeszédekben. A mondatvégi írásjelek helyes használatának gyakorlása. Főnevek felismerésének variábilis gyakorlása. Szógyűjtések kérdőszóra. Szótő és a hozzákapcsolódó jelek, ragok leválasztása. A főnevek fajtáinak variábilis felismertetése, csoportosítása. A főnevek t ragjának és az ige múlt idejének megkülönböztetése. A ba/be, ban/ben alkalmazásának változatos gyakorlása. A tanult tulajdonnevek helyesírásának gyakorlása. A toldalékos főnevek helyesírásának sokszintű gyakorlása. A főnevek többes számának felismerése, gyakorlása. A főnevek toldalékos formáinak felismerése szövegekben. Az igék felismerése változatos gyakorló feladatokban, szövegekben. Rokon és ellentétes jelentésű igék használata, mondatokban, szövegekben, drámapedagógiai helyzetekben. Igék csoportosítása (fajtái és idei, ragjaik) szerint. Az igekötők jelentésmódosító hatásának felismerése, gyakorlás változatos feladatokban. Az igekötők helyesírásának gyakorlása változatos feladatokban. Múlt és jövő idejű igék helyesírásának gyakorlása. A melléknevek és fokozott formáik felismerése és alkalmazása szövegekben/beszédben. A melléknevek fokozása, a fokozott alakok helyesírásának gyakorlása. Melléknevek csoportosítása (pl. külső-belső tulajdonság, ellentétesség alapján). Magánhangzók hosszúságának helyesírása a szóvégén, ékezetpótló feladatok. Informatika: Hibás szövegek javítása számítógépes szövegszerkesztővel. Keltezés gyakorlása számítógéppel. Szófajok a főnév, melléknév és az ige felismerésének és használatának gyakorlása. Szógyűjtések és csoportosítások. Elválasztás, szótagolás gyakorlása. Hosszú-rövid hangok írásának gyakorlása. Utasítások ellentétének leírása.

6.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**Tanulási képesség fejlesztése**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK**,** KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás

	Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Szabálykövetés Én-képességek Önállóság A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése Általánosítások: téma megállapítása a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása a főtéma és az altémák elkülönítése Forráshasználat Könyvtárhasználat Szótár-, lexikonhasználat Internethasználat Nyitottság, kíváncsiság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A könyvtár terei, bútorzata, tárolók, katalógusrendszere stb.
A könyvek elhelyezésének rendje a könyvtárban.
A könyvek tartalmi csoportjai: szépirodalom, ismeretterjesztő irodalom, kézikönyvek, szótárak, lexikonok, elektronikus információhordozók.
A sorozatok szerepe a tájékozódásban (szépirodalmi és ismeretterjesztő sorozatok).
A szótárok szerkezeti jellemzői (betűrend, címszó, szócikk), szótárhasználat.
A lexikon és a szótár egyező és eltérő sajátosságai.
Könyvtári informatika.
Az információk gyűjtésének lehetőségei és célszerű módjai.

Informatika:
A hagyományos és elektronikus média lehetőségei, eszközei
Az informatika alkalmazása a mindennapi életben.
Segédkönyv nyomtatott és elektronikus formában.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Könyvek megkeresése a könyvtári polcokon szerző és cím szerint.
A könyv bibliográfiai adatainak megkeresése: író, cím, kiadó, a kiadás éve.
Szépirodalmi és ismeretterjesztő művek jellemzőinek felismerése, művek csoportosítása.
A szépirodalmi és ismeretterjesztő könyvek tartalomjegyzéke alapján tájékozódás a mű tartalmáról.
Tájékozódás a könyv tartalmáról fülszöveg alapján.
Anyaggyűjtés, keresés adott témákban kézi és más könyvekből (felnőtt segítséggel).
Lexikonok és helyesírási szótár használata tanulási helyzetekben és azon kívül is (tanítói és felnőtt segítségével).
Egy gyermekek részére készült sorozat könyveinek vizsgálata, közös jegyeinek megállapítása.
Informatika:
Ismeretek és információk gyűjtése elektronikus médiából.
internethasználat az ismeretszerzés érdekében tanítói/felnőtt segítséggel.
Ismeretek és információk gyűjtése az írott médiából. Gyermeklexikonok, szótárak, szókincstárak, képgyűjtemények megismerése internetről.
Sorozatok, képregények követése az interneten.
Képküldés interneten.

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEI A TANÉV VÉGÉN

- Ismeretek – megnevezés, azonosítás: ige, főnév, melléknév
- Reproduktív szövegalkotás szóban: egyszerű elbeszélő szövegek néma olvasása, tartalmának megértése és elmondása
- Szóbeli és írásbeli instrukciók megértése
- Instrukciók alapján feladatmegoldás
- Feldolgozott szövegek felkészülés hangos olvasása felkészülés után
- Kreatív szövegalkotás szóban: élmények, saját történetek elbeszélése

- Jól olvasható, rendezett írás, tiszta külalak
- Önellenőrzés, hibajavítás tanítói segítséggel
- A tanult helyesírási és nyelvhelyességi szabályok alkalmazása begyakorolt esetekben
- A j hang helyes jelölése kb. 40-50 szóban
- Együttműködés a csoportmunkában

Informatika:
Alapvető, egyszerű ismeretek a számítógépes szövegszerkesztő használatában.
Egyszerű illusztrációk készítése.
Az életkornak megfelelő szoftverek használata és egyszerű esetekben internetes keresés.
Egyszerű, a mindennapos kommunikációval kapcsolatos számítógépes ismeretek.

4. ÉVFOLYAM
Éves óraszám: 185

1.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Beszédhallás beszédhanghallás Intonációs érzékenység Figyelem, megfigyelés Kreativitás Együttműködési képességek: Kooperativitás Tolerancia Segítőkészség Konszenzuskeresés Konfliktuskezelés Alkalmazkodás Empátia, decentrálás, nézőpontváltás Kritikusság Tapintat Szabálykövetés Én-képességek Önérvényesítés Önkifejezés Önmeghatározás adott kommunikációs helyzetben Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll Tudatos normaalkalmazás A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás A helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy Azoktól való tudatos eltérés. Nyelvi kreativitás Szótár-, lexikonhasználat Önkontroll igénye Céltudatosság Kezdeményezőkészség Előítélet-mentesség
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladatok: A szókincs intenzív és folyamatos fejlesztése. Beszédértés, kifejező közlés fejlesztése. Tartalmak: Beszédlégzés, pótlevegő-vétel.	

A beszéd és a szövegek tartamának és a beszédfonetikai eszközök összefüggései. A beszéd tartalma, hangzása, stílusa, hanglejtése, és a metakommunikáció összefüggései. A párbeszédes forma jellemzői. Tömörítés. Vita, egyetértés, ellenvélemény. Informatika: A kapcsolódó szoftverek és számítógép adta lehetőségek használata. Mindennapi kommunikáció számítógépen és telefonon.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Beszédlégzés, fonetika: A helyes beszédlégzés és pótlevegő vétel gyakorlása szövegek felolvasásával, beszédben. Szünet, hatásszünet, metakommunikációs elemek használata a tartalom jobb megértetése érdekében. A hangerő, tempóváltás és a hangsúlyozás szerepének gyakorlása drámapedagógiai és valódi helyzetekben is. Különféle valódi és drámapedagógiai helyzetekben alkalmazkodás a partnerhez és a szituációhoz. Szókincsfejlesztés: Szakszókincs alapozása más tantárgyak szókészletéből. Állandó szókapcsolatok gyűjtése. Ritkán használt szavak gyűjtése, tartalmi pontosítása. Hiányos mondatok/ szövegek kiegészítése hiányzó szóval. Rokon értelmű szavak árnyalatnyi különbségének felfedezése, gyakorlása mondatba foglalásokkal. Ellentétes jelentésű szavak használatának gyakorlása, áthangoló játékok. Barchoba és activitiy-szerű játékok. Szólások és közmondások szimbolikus jelentésének megértése. Gyermeklexikonok használata. Olvasmányok, elbeszélések tartalmának tömörítése néhány mondatba, szóba. Tömörített vázlat segítségével tartalom elmondása. A kultúrált vita szabályainak gyakorlása drámapedagógiai és valódi helyzetekben. Saját vélemény egyértelmű megfogalmazása, képviselése vitában. Mások véleményének meghallgatása. Kompromisszumkeresések. Párbeszédes formák gyakorlása drámapedagógiai helyzetekben. Kommunikációs szerepcserék. Informatika Hiányos mondatok kiegészítése számítógéppel. Betűk számítógépes tervezése után szó és mondatalkotások. Párbeszédek készítése szövegszerkesztővel. Saját készítésű mesék dramatizálása és illusztrálása. Csetelések. Beszélgetések az interneten keresztül. Beszélgetések és fényképezés, fényképküldés mobilon.

2.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**OLVASÁS, AZ ÍROTT SZÖVEGEK MEGÉRTÉSE, IRODALOM, OLVASÁSTECHNIKA**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Kritikai és erkölcsi érzék Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás

	Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Kreativitás Fantázia Én-képességek Önkifejezés Önmeghatározás adott kommunikációs helyzetben A szöveg mikro és makrostruktúrájának a megértése Reflektálás, értékelés, kritikai olvasás A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése Szerializáció: időbeliség térbeliség szereplők azonosítása szereplők egymáshoz való viszonya (érték, érzelmi, hierarchikus) szereplők tulajdonságai információ-rangsor (lényeg) Események rendezése. bekövetkezésük oka jelentőségük, következményeik, értékük szerint. Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek): események személyek külső tulajdonságai között Általánosítások: a főtéma és az altémák elkülönítése a szöveg típusa: a cselekmény és a szöveg szerkezete

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladat:
Kritikai és kreatív olvasás fejlesztése.
Az ítélőképesség és az erkölcsi érzék fejlesztése.

Tartalmak:
Prózai és verses népköltészeti alkotások a magyar, a nemzetiségi és a hazai etnikumok népköltészetéből: népmesék, mondák, legendák, népdalok, népi játékok, népszokások.
A népköltészeti szövegek keletkezése, műfajai.
Irodalmi mesék típusai. Tündérmese, állatmese, tréfás-és láncmese.
A mesék szerkezeti és nyelvi jellemzői, mesemotívumok.
A népdalok jellegzetes témái.
Elbeszélések, regényrészletek, versek a klasszikus és a kortárs magyar irodalomból és a határon túli magyar irodalomból.
A népköltészet és a műköltészet különbségei
Történelmi eseményeket, és személyiségeket bemutató, tetteiket megörökítő mondák, legendák.
Nemzeti ünnepeink előzményeit bemutató írások. Nemzeti ereklyék, emlékhelyek megismertetése.
Egy ifjúsági regény.
Ismeretterjesztő szövegek (természeti, földrajzi, kulturális, társadalmi témában).
Ismeretterjesztő és szépirodalmi szövegek különbségei.
Hétköznapi szövegek.
Szövegelemző műveletek:
szövegek szerkezete
művészeti eszközök: megszemélyesítés, hasonlat, fokozás, ellentétek, szimbólumok, funkciós ismétlések
verstani ismeretek
Olvasástechnikai gyakorlatok a beszéd és szövegfonetikai eszközök felhasználásával.
Tartalmi és formai elkülönítések.

Memoriterek:
Népdalok, népmesék elmondása.
Kölcsey Ferenc: Himnusz című versének két versszaka.

Petőfi Sándor: Nemzeti dal című verse. Szabadon választott költemények, prózai szövegrészletek. differenciáltan, a tanulók egyéni képességeit figyelembe véve. Informatika: A kapcsolódó szoftverek és más számítógép adta lehetőségek használata. Szövegek, ismeretek, információk keresése az interneten. Olvasástechnikai gyakorlatok.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Szövegelemzések gyakorlása: Szerkezet, tér idő, következtetések, kulcsszavak kiemelése, tömörítés, bővítés. Művészeti eszközök keresése a szövegekből (megszemélyesítés, szimbólum, fokozás, ellentétek, funkciós ismétlések. A művészeti eszközök és a olvasóra gyakorolt hatás összefüggéseinek felismerése. Nyelvi jellemzők gyűjtések a szövegekből. Az emberi kapcsolatok és érzelmek több szempontú megfigyelése és kritikai értékelése a szövegekben. Az olvasottak tartalmának, problémahelyzeteknek, vagy elképzelt helyzeteknek a megjelenítése drámapedagógiai eszközökkel. Egy ifjúsági regény elolvasása otthon, megbeszélése közösen, beszámoló az olvasottakról. Egyéni vélemények ütköztetése; a regénnyel/ szereplőivel/cselekményével kapcsolatban, érvelés rövid részletek bemutatásával. A regény tartalmának vázlatos leírása. Vázlatkészítések gyakorlása egyszerűbb szövegekhez. Ismeretközlő szövegekhez kérdések megfogalmazása, feladatok készítése. A népköltészetről és a műköltészetről tanultak összefoglaló rendszerezése. Adatgyűjtések művek szerzőiről. Olvasástechnika: A levegő helyes beosztása a hosszabb vagy összetett mondatok fölolvasásakor. Gyorsolvasási, fixációs, látótérnövelő gyakorlatok. Némaolvasási technika begyakorlása. Memoriterek tanulása. Informatika: Ismeretek, információk, szövegek keresése az interneten. A talált információk és szövegek felhasználása különböző feladathelyzetekben. Betűk számítógépes tervezése után szó és mondatalkotások. Vázlat, mesekönyv készítése párbeszéddel, számítógéppel. Saját készítésű mesék dramatizálása és illusztrálása. Mesekönyv illusztrálása számítógéppel. Reklám tervezése, készítése számítógéppel. Tevékenység ábrázolása piktogramokkal számítógépen. Gyorsolvasó, látótérnövelő gyakorlatok.

3.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**ÍRÁSBELI SZÖVEGEK ALKOTÁSA, ÍRÁSKÉP**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Fogalmazási, szövegalkotási képesség Közlő Elbeszélés Hír Hirdetés Indoklás, bizonyítás Leíró Tárgy vagy személyleírás Cselekvést előíró Meghatározás Jellemzés

	Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladat: Eszközszintű egyéni írás fejlesztése (íráskép).

Tartalmak:
Az elbeszélésről tanultak bővítése.
A leírás, tartalmi, szerkezeti jellemzői.
A leírás nyelvi eszközei, a bemutatás sorrendje: az egésztől a részek felé, a közelitől a távolabbi felé.
A leírás szemléletessége.
Leíró fogalmazások készítése.
Elbeszélő és leíró fogalmazás különbsége.
A levélírás formai és tartalmi jellemzői.
Tájékoztató, közlő szövegek: hirdetés, értesítés.

Informatika:
Mindennapi írásbeli kommunikáció.
Szövegalkotások számítógéppel.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Elbeszélések írásának gyakorlása
A főrész további logikai, gondolati egységekre tagolása bekezdésekkel.
Elbeszélő fogalmazások kiegészítése párbeszédekkel.
Események leírása nézőpont és szereplőváltással.
Hirdetések, plakát, reklámszövegek, értesítések megfigyelése, tömör, lényegre törő megfogalmazása.
A leírás jellemzőinek megfigyelése irodalmi alkotásokon, jellemző szerkezeti és stíluselemek gyűjtése.
Szemléletes leírások készítése, melléknevek, hasonlatok használatával, a bemutatási sorrendek betartásával.
Elbeszélések és leírások összekapcsolása fogalmazásokban.
Mesék és fantázia szülte szövegek, történetek írása.
Levélírások, a levelek formai és tartalmi jellemzőinek gyakorlása, igazodás a címzetthez.
Üdvözlőlapok írása ünnepi alkalmakra.
Levél, levelezőlap címzések.
Hirdetések, plakát, reklámszövegek, értesítések megfigyelése, tömör, lényegre törő megfogalmazása.
Írásbeli szövegek önálló javítása önállóan és javítókulcsok és tanítói segítséggel.
Íráskép:
Tetszetős, olvasható elrendezés gyakorlása simalapon.
Sortávolság, margók, bekezdések megtartása írás közben.
Informatika:
Levélküldés, üzenetváltások számítógéppel, mobiltelefonnal.
Ünnepi üdvözletek készítése.
Képfeliratozások.
Saját készítésű diaképek, diafilmek feliratozása, szövegek szerkesztése képekhez.
Fogalmazás elkészítése szövegszerkesztővel, nyomtatás.
Háttér tervezése szövegekhez.

4.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**ISMERETEK AZ ANYANYELVRŐL, HELYESÍRÁS**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Nyelvi tudatosság Nyelvi normák alkalmazása Helyesírás Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Megoldástervezés Döntéshozás (indoklás) Értékelés Korrekció, önkorrekció Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Szabályalkotás és szabálykövetés *Attitűdök:* Próbálkozási hajlandóság Céltudatosság Önkontroll igénye

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladatok:
Az alsó tagozatban elsajátított anyanyelvi ismeretek összefoglalása, rendszerezése, az ismeretek elmélyítése. (Ismétlés, rendszerezés: a hangok; a betűrend; a szótő és a toldalékok; az elválasztás, a szavak jelentése. A mondatfajták. A nyelvhelyességi és helyesírási ismeretek tudatossá tétele a tanult szabályok alkalmazásával.)

Tartalmak:
A szófajok ismereteinek bővítése:

Az ige
igei személyragok
személyes névmások
igeidők
igemódok

Főnevek/tulajdonnevek
személy és állatnevek
földrajzi, csillagászati
intézményi
címek
márkanevek
A főnevek val/vel ragos alakja

Melléknevek
fokozás
rokon és ellentétes jelentésű
tulajdonnévből képzett melléknevek
Számnevek
tő és sorszámnevek
határozott
határozatlan (fokozás)
a számnevek írása betűkkel
Keltezés
Névmások:
személyes
mutató
kérdő

A névelő
határozott
határozatlan
A névutó
Informatika:
Helyesírási és anyanyelvi gyakorlások számítógéppel.
A kapcsolódó szoftverek és programok használata.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A főnévről tanultak változatos formában történő gyakorlása.
Val/vel ragos, ragos/toldalékos alakok felismerésének, alkalmazásának gyakorlása, helyesírási gyakorlatokban, a spontán írásban, valamint célirányos feladatokban.
A tanult tulajdonnév fajták és a hagyományos írásmód szerint írtak helyesírása különböző feladatokban.
Totók, nyitott, hiányos mondatok, kezdőbetűpótlások, „Ország-város”-szerű játékok stb.

Az igék
A jövő idő változatos kifejezése, a múlt, jövő és jelen idejű igék felismerésének és helyesírásának gyakorlása célzott feladatokban, olvasmányokban és írásbeli szövegalkotáskor.
A kijelentő, feltételes és felszólító módú igék képzése, felismerése, alkalmazása, helyesírása változatos feladatokban, rendhagyó esetekben is.
Ellentétes és árnyalt kifejezések igekötőkkel, játékos, humoros feladatok az igekötők megváltoztatásával, szándékos jelentéstartalom változtatások.
Igekötős igék helyesírása.

A melléknevek
Melléknevek fokozott alakjainak jelentősége a szövegalkotásban, helyesírásuk gyakorlása, „fokozott” szövegek alkotása.
Összehasonlításból és a tulajdonnevekből keletkezett melléknevek helyesírása (pesti, kőszívű, melegszívű)
Ellentétes jelentésű melléknevek gyűjtése, használata a szövegalkotásban.
Számnevek
Határozott és határozatlan számnevek: különbségtétel, felismerés és fokozás gyakorlása.

Névutók, névmások
Névutók szerepe, felismerése és helyesírása, használatuk beszédben és írásban.
A névmások szerepe, felismerése, behelyettesítő feladatok végzése.
A névmások használatának gyakoroltatása írásbeli és verbális feladatokban is.
Határozott és határozatlan névelők közötti különbségtétel, felismerés és variábilis feladatokban való gyakorlás.
Önálló munka
Szavak (toldalékos, ragos, jeles, képzős, összetett) elválasztásának gyakorlása.
Az írásbeli feladatok önálló javítása a javító kulcsok segítségével.

Informatika:
Magán, mássalhangzó, szótő, toldalék, összetett szavak gyakorlása számítógéppel.
A tanult szófajok gyakorlása számítógéppel.
Helyesírás-javító program használata.

5.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**A tanulási képesség fejlesztése**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Én-képességek Önkifejezés Önállóság A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek, grafikonok) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése Hasonlóságok és különbségek megállapítása (ismerethordozó eszközök között) Általánosítások: téma megállapítása a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása a főtéma és az altémák elkülönítése a szöveg típusa: Általánosításokhoz az alátámasztó részek megkeresése Háttérszövegek értelmezése és alkotása Metaforikus jelentés értelmezése és alkotása Forráshasználat Könyvtárhasználat Szótár-, lexikonhasználat Attitűdök: Céltudatosság Kezdeményezőkészség Kíváncsiság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladat: Az önállóság fokozása a tanulásban.
Tartalmak:
Az iskola, az iskolai/helyi könyvtár információhordozó eszközei, az ezekről való tartalmi ismeretek.
Könyvtári, otthoni, iskolai internethasználat felnőtt segítséggel.
Ismerkedés újságokkal, heti és folyóiratokkal, ezek jellemzői (tartalmi és formai ismeretek).
Ismeretek és tapasztalatok a könyvtári katalógusrendszerek használatáról.
Gyermeklexikonok, lexikonok, helyesírási szótár használata.
Cím, tartalomjegyzék, fülszöveg, bevezetők alapján tájékozódás a könyvek tartalmáról.
Gyűjteményes kötetek, könyvsorozatok tartalmi és formai jellemzői.

Informatika:
Könyvtár, lexikon és internethasználat.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Rendszeres csoportos és egyéni könyvtárlátogatás.
A könyvkölcsönzés gyakorlása, önálló keresés a könyvtár polcain.
Könyvek keresése, felkutatása a cím és tartalomjegyzékek alapján adott témákhoz.
Az információk, ismeretek „kijegyzetelése” ismeretterjesztő szövegekből, könyvrészletekből, vázlatszerűen, vázlatosan, vázlatként.
A vázlatok felhasználása a beszámolókban.
Vázlatok készítése megfigyelésekről, kísérletekről, kutatásokról, anyaggyűjtésekről, a vázlat felhasználása a beszámolókban.
Kézikönyvek, lexikonok, szótárak (pl. kétnyelvű), közmondás és értelmező szótárak, szinonimagyűjtemények

használata.
Információk, adatok, ismeretek gyűjtése lexikonokból, könyvekből, folyóiratokból.
A tananyaghoz kapcsolódó és az újságokban, könyvekben előforduló egyszerűbb grafikonok, táblázatok, ábrák értelmezése, egyszerűbb esetekben ilyenek készítése.
Informatika:
Könyvtári reklám készítése.
Ismeretek, információk, szövegek keresése interneten és könyvekben.
Könyvek, saját szerkesztésű mesekönyvek fülszövegének elkészítése szövegszerkesztővel.
Illusztrációkészítések.
Tájékozódás a könyvtár informatikai rendjében.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A mindennapi kommunikációs helyzetekben való aktív részvétel, érthető, folyamatos beszéd.
- Magyarázatok, feladatszövegek lényegének megértése, kommunikációs helyzetek követése. Udvariassági és nyelvi fordulatok használata beszédhelyzetekben, begyakorolt szituációkban.
- Értelmes fogalmazás szóban és írásban a tartalmi követelményeinek figyelembevételével, begyakorolt szövegformák esetében.
- Ismert témájú szöveg folyamatos, a tartalmat kifejező fölolvasása felkészülés után.
- Életkori sajátosságokhoz illő szöveg néma, önálló olvasása, a lényeg megértése és megfogalmazása.
- A szövegek mélyebb tartalmi rétegeinek megértése tanítói segítséggel.
- Erkölcsi, esztétikai értékek életkori sajátosságoknak megfelelő szintű felismerése.
- Néhány memorizált vers vagy versrészlet elmondása fejből. (Himnusz, Szózat)
- Olvasható, a tanulás eszközeként használható, megfelelő tempójú írás.
- A mondatfajták és a szófajok felismerése szövegben, feladathelyzetekben.
- A szótő és a toldalék megkülönböztetése egyszerű esetekben.
- A begyakorolt helyesírási és nyelvtani szabályok alkalmazása különböző feladathelyzetekben.
- Újabb 20-25 szóban a j-ly hang helyes jelölése.
- Írásbeli munkákban előadódó helyesírási és tartalmi hibák kijavítása önellenőrzéssel, vagy tanítói ellenőrzés utáni önálló kijavítással.
- Önálló keresés a könyvtárban, rendezett iskolai polcokon.
- Az iskolai könyvtár szabadpolcos állományában való eligazodás és az innen történő dokumentumválasztás.
- A dokumentumok legfontosabb adatainak ismerete.
- A könyvek tartalomjegyzékének használata.
- Könyvek és elektronikus információhordozók felhasználása segítséggel különböző tanulási helyzetekben.
- Drámajátékokba, improvizációkba és a produkciókat elemző megbeszélésekbe való bekapcsolódás.

Informatika

- A számítógép fő részeinek megnevezése.
- Az egészség-, vagyon- és balesetvédelemmel kapcsolatos szabályok betartása.
- Billentyűzetet és az egérhasználat segítségével számítógéppel „kommunikálás”, és életkornak megfelelő oktatási célú programokkal való tevékenykedés.
- Elakadás, hibaüzenet esetén segítségkérés.
- Egy szövegszerkesztő és rajzoló szoftver alapvető szolgáltatásainak ismerete, alkalmazásukkal egyszerű szöveges dokumentumot létrehozása, illetve ábra, rajz, illusztráció készítés.
- Tudja az alkalmazott programokat elindítani, használni, bezárni.
- A mindennapi életben leggyakrabban használt információhordozók típusainak ismerete. Az olvasmányokról röviden, szóban történő beszámolás.

3. ÉVFOLYAM

MATEMATIKA
SZERVEZÉSI KERET: TANTÁRGY

Éves óraszám: 148

1.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**Gondolkodási módszerek alapozása**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Figyelem, megfigyelés Kombinatorika Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás. Formaészlelés: a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, nagyságészlelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Viszonyítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Szabálykövetés, szabályalkotás, szabálytartás Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése).
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladatok: Megfigyelések, tapasztalatok szerzése tevékenységgel, szóban majd írásban, a konkréttól az elvont felé haladva. A gondolatok, megfigyelések, tapasztalatok változatos, sokféle módon történő kifejezése. Matematikai szakszókincs, szöveg és beszédértő képesség fejlesztése. Tartalmak Halmazok elemeinek válogatása, rendszerezése. Részhalmaz jellemzése. A „mindegyik”, „van olyan”, „egyik sem”, „nem mind” kifejezések. Állítások igazságtartalma. Nyitott mondatok igazsághalmazainak keresése. Szöveges feladatok. Kombinatorikai feladatok. Összefüggések, kapcsolatok: Halmazok kapcsolatai. Az elemek és a kombinációk számának összefüggései.	

Állítások és az állítások tagadásának összefüggései. Átkódolás, transzferálás különböző modellek között. Informatika. A kapcsolódó szoftverek, programok, játékok alkalmazása Jelek, piktogramok megismerése. Halmazok összehasonlítása. Szöveges feladatok megoldása számítógéppel.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Megadott és választott szempontok alapján halmazképzések. Halmazok tulajdonságainak felismerése, részhalmaz jellemzése. Halmazok kapcsolatainak megfigyelése aszerint, hogy van-e közös elemük vagy nincs. A „mindegyik”, „van olyan”, „egyik sem”, „nem mind” kifejezések használata a halmazok elemeinek jellemzésére. Megkezdett sorozatok folytatása, a szabály felismerés, szabályalkotás, a szabály megfogalmazása. Hozzárendelések, párosítások folytatása. Állítások igazságtartalmának eldöntése. Állítások megfogalmazása tagadó formában. A tagadott tulajdonság, mint közös jellemző használata. Nyitott mondat igazsághalmazának megkeresése tervszerű próbálgatással. Kombinatorikai feladatok végzése tervszerű próbálkozással. Nyitott mondatok lejegyzése, megoldása. Szöveges feladatok értelmezése, megoldása a modell segítségével. Nyitott mondatok készítése szövegekről, többféle megoldás keresésével. Informatika: Halmazok összehasonlítása jelölés nyíllal. Halmazok megkülönböztetése színezéssel. Halmazok számosságának feltüntetése számjegyekkel. Halmazok tulajdonságainak leírása aláírással. Állítások olvasása és igazságtartalmuk eldöntése. Utasítások ellentétének megfogalmazása. Szöveges feladatok megoldása számítógéppel.

2.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**Számfogalom 1000-es számkörben**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Rugalmas gondolkodás Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Viszonyítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás. Formaészlelés: a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, nagyságészlelés Kreativitás

	A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Megoldástervezés Döntéshozás (indoklás) Értékelés Korrekció, önkorrekció Kreativitás Szabálykövetés, szabályalkotás, szabálytartás Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése).

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladatok:
A periodikusság tudatosítása az egymásra épülő számkörökben.
A biztos számfogalom kialakítása 1000-es számkörben.
Helyiérték-fogalom kialakítása.
Matematikai szakszókincs, beszéd és szövegértés fejlesztése.

Tartalmak

Számfogalomalakítás.
Számlálások.
A számok tulajdonságai:
a szám a halmazok egyik tulajdonsága
valóság elemeinek mérőszáma, darabszáma
sorszám
negatív szám (értelmezés tapasztalati úton)
törtszám (értelmezése gyakorlati tevékenységekkel) egységtörtek és többszörösei
a számok neve és jele 1000-ig
a számjegyek száma és jelentése (egyes, tízes, százas, ezres), helyi és alaki és valódi érték
páros, páratlan
oszthatóság
A számok viszonyai:
számok képzése
a számok nagyságrendje
a számsorban elfoglalt hely (szomszédok)
kerekítés

A számok írása és olvasása 1000-ig.
Római számírás (I, V, X, L, C, D, M).

Matematikai modellek:
mennyiségek összeg és különbség, szorzat, hányados- és összetett alakjai
nyitott mondatok
szöveges feladatok

Összefüggések, kapcsolatok:
Számok kapcsolatai: osztója, többszöröse.
A számok közötti kapcsolatok felismerése.
Az egész és egységtört összefüggései.
A negatív szám és a valóság összefüggései.
Szöveges feladatok adatainak összefüggései.

Informatika A kapcsolódó szoftverek, programok és játékok használata. Számok tulajdonságainak és viszonyainak felismerése a számítógépen. Római számok, tervezése, írása és olvasása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Növekvő és csökkenő sorozatú változatos számlálások. Számok rendezése csökkenő és növekvő nagyságrendjük szerint. Számok képzése, helyi érték szerinti bontása. Számok helyének megkeresése pontos és közelítő számegyeneseken. Számok jellemzése tulajdonságaikkal. Barchoba szerű játékok. Római számok írása és olvasása, példák keresése használatukra, alkalmazásuk feladatokban. Hőmérséklet, -változások megfigyelése, leolvasása, lejegyzése. Hőmérsékletek leolvasása hőmérőről, beállítások hőmérőmodellen. Felezések, negyedelések, nyolcadolások tapasztalati úton (pl. alma, sütemény, zsömle stb.). Egységtörtek és többszöröseik előállítása tapasztalati úton, tevékenységgel, kirakással, papírhajtogatással, színezéssel. Az egységtörtek nagyságviszonyainak megállapítása tapasztalati úton. Pótlás egy egészre. Helyiérték-táblázatokkitöltése. Helyiértékek és jelölésük: egyes (e), tízes (t), százas (sz), ezres (E). Informatika: Számok helyének megkeresése, bejegyzése a számegyenesen. Számok nagyságszerinti rendezése. Számok nagyságviszonyainak jelölése nyíllal. Helyes algoritmus kiválasztása több közül. Hibás algoritmusok javítása. Római számok gyakorlása. Római számok tervezése Logo nyelven. Helyiérték táblázatok kitöltése. Törtek leolvasása a képernyő ábráiról. Törtrészek színezése.

3.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**Műveletek értelmezése, műveletvégzés**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Rugalmas gondolkodás Figyelemkoncentráció, megfigyelés Emlékezet: vizuális mozgásos tárgyi fogalmi Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés

	Absztrakció Konkretizálás A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Megoldástervezés Döntéshozás (indoklás) Korrekció, önkorrekció Tervezés: a haladás módjának meghatározása a tevékenységek tartalmának tervezése a tevékenységek ütemezése Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség Visszafele következtetés képessége Az ismert alakú számokkal számolási készség A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése).

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladatok:
Az önellenőrzés különböző lehetőségeinek alkalmazása.
Előzetes ismeretek transzferálása, integrálása az új ismeretekhez.
Szóbeli kifejezőkészség fejlesztése, a matematikai szakszókincs gyarapítása.
Szóbeli számolási készség fejlesztése.
Ismeretek tudatos memorizálása.
Írásbeli műveletek alkalmazásszintű használata 1000-res számkörben.
Többféle megoldási mód keresése adott feladatokhoz.

Tartalmak
Műveletek:
Összeadás, kivonás, osztás, szorzás értelmezésének kiterjesztése az ezres számkörre.
Írásbeli összeadás és kivonás művelettel.
Írásbeli szorzás egyjegyű szorzóval.
Osztás tízzel, százzal szóban.
A „közelítő érték” fogalmának bevezetése, a ≈ jel.
Becslés értelmezése és gyakorlati alkalmazása.
Szöveges feladatok.
Szóbeli műveletek: összeadás, kivonás, szorzás, osztás kerek számok esetében.

Műveleti tulajdonságok:
Összeadás: a tagok felcserélhetősége, csoportosíthatósága.
Szorzás: a tényezők felcserélhetősége.
Összeg, különbség, szorzat, hányados változásai.
Műveletek sorrendje, zárójel használata.

Összefüggések, kapcsolatok:
Összefüggés a tagok növelése, csökkenése és az eredmény változása között.
Az összeadás és a szorzás, szorzás és osztás, összeg, különbség szorzása.
Fordított szövegezésű feladatok és a műveletek közötti kapcsolat.

Informatika:
A kapcsolódó szoftverek és programok alkalmazása.
Műveletek gyakorlása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Műveletek értelmezése: a változás lejátszása, manipulációval, tárgyakkal, pénzzel. Műveletek megjelenítése, leolvasása tevékenységekről, ábrákról, képekről. Az alapműveletek eljárásainak változatos gyakorlása, alkalmazása szóban és írásban. Szöveges feladatok értelmezése, adatainak lejegyzése, megoldási terv készítése. Szöveges feladatok (összetett és fordított szövegezésű is) értelmezése, megoldása tevékenységgel, ábrákkal és matematikai modellel. Szöveges feladatról nyitott mondat készítése, többféle megoldási mód keresése. Matematikai modell (sorozatok, táblázatok, rajzok, grafikonok) használata a szöveges feladatok megoldásához. A műveletek várható eredményének becslése, ellenőrzés fordított műveletekkel. A számítások helyességének ellenőrzése és az eredmény értelmezése. Egyszerű nyitott mondat kiegészítése igazzá, hamissá tétele. Fordított szövegezésű feladatok megoldásának gyakorlása. Szóbeli számolási eljárások: összeadás, kivonás, szorzás. Zárójeles feladatok megoldása, műveleti sorrend megállapításával. Feladatok lejegyzése zárójeles művelettel. Hiányos műveletek hiányzó számának pótlása. Informatika Játékok, feladatmegoldások a kapcsolódó szoftverekkel. Összeadás, kivonás 100-res körben számítógéppel. Írásbeli műveletek számítógéppel. Zárójeles feladatok végzése számítógéppel. Nyitott mondatok igazzá és hamissá tétele számítógéppel. Műveletek, tevékenységek, képek algoritmusokra bontása. Műveletek megjelenítése rajzoló programmal.

4.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	SOROZATOK, FÜGGVÉNYEK
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	A döntési képesség formálása. A becslő, felismerő és alkotóképesség fejlesztése Alkotó gondolkodás A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Megoldástervezés Döntéshozás (indoklás) Értékelés Korrekció, önkorrekció Figyelem, megfigyelés Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Kreativitás Szabálykövetés Szabályalkotás Szabálytartás Összefüggések felismerése

	Analógiák felismerése és követése Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség A problémák matematikai formában történő megfogalmazásának képessége A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése).
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladatok: Függvényfogalom előkészítése. Periodikusság megértése. Matematikai szöveg és beszédértés és a szakszókincs bővítése. Tartalmak Tárgy-, rajz, jel, számsorozatok sorozatok tulajdonságai (pl. periodikus, számsorozat, csökkenő, növekvő stb.) sorozatok elemeinek változása sorozatok szabálya/szabályai Egyszerű tapasztalati függvények. Szabály és gépjátékok. Informatika: Sorozatok képzése és szabálya. Algoritmusok lejegyzése, készítése. Szabályjátékok számítógéppel.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Tapasztalatok, tevékenységek, mérések, számolás alkalmával gyűjtött sorozatba rendezése. Adott szabályú sorozat folytatása. Sorozat szabályának felismerése, megfogalmazása. Megkezdett sorozathoz többféle szabály alkotása. Tapasztalati adatok táblázatba, grafikonokba való lejegyzése, rendezése. Hozzárendelések, megkezdett párosítások folytatása. Informatika: Játék és feladatmegoldás a kapcsolódó szoftverekkel. Sorozatok létrehozása adott szabállyal Sorozatok szabályának megállapítása. Helyes algoritmus kiválasztása több közül. Hibás algoritmus javítása. Rejtvények robotnyelven. Robotjátékok, versenyek.	

5.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**GEOMETRIA, MÉRÉS**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Alkotóképesség Viszonyítási képesség Esztétikai érzék Tárgyak, ingerek felismerése, tárgyak tulajdonságainak észlelése, *formaészlelés:* a részletek,

	a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, Formareprodukciós képesség Emlékezet vizuális mozgásos, tárgyi, fogalmi Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Lényegkiemelés, indoklás Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben Térlátás Térszemlélet és kreativitás Tájékozódás a síkban Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Geometriai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség Mérés és összehasonlítás képessége A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, és az eredmény ellenőrzése).

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladatok:
Tudatos eszközhasználat.
Tér és síkgeometriai tapasztalatszerzés.
A megfigyelés és a tapasztalatok eredményének szóbeli megfogalmazása, geometriai szakszókincs bővítése.
A mérőeszközök, mértékegységek helyes megválasztása.
Tényismeretek memorizálása.
Kerület, terület fogalmának előkészítése.
Meglévő ismeretek új helyzetekben való integrálása.
Tartalmak

Tájékozódások:
Tájékozódás vonalon, síkban, térben.
A tanult térbeli és síkbeli helyzetek és kifejezések integrálása.
Tapasztalatszerzések:
A síkidomok és testek tulajdonságainak összehasonlítása.
Nagyítás, kicsinyítés, tükrözések.
Testek építése szabadon és adott feltételek szerint.
Síkidomok előállítása szabadon, másolással és adott feltételek szerint.
Szimmetrikus alakzatok felismerése, előállítása.
Terület, térfogat, szög fogalmának alapozása (konkrét tevékenységgel).
Kerületmérés körülkerítéssel, területmérés lefedéssel.
Tengelyes tükrözés.
Geometriai tulajdonságok:
Pontok, vonalak.
Vonalak tulajdonságai: egyenes, görbe, zárt, nyitott.
A téglalap és négyzet tulajdonságai: oldalak, csúcsok száma.
Téglatest és kocka tulajdonságai: oldalak, csúcsok száma.
Az egybevágóság és hasonlóság (a fogalom előkészítése tapasztalatszerzéssel).
Tengelyesen szimmetrikus alakzatok.

Szimmetriatengely (tapasztalati úton) Mérhető tulajdonságok, mérés: Mérés szabvány egységekkel: mm, cm, dm, m, km, hl, l, dl, cl, ml, t, kg, g. Az idő mérése (óra, perc, másodperc). Síkidomok kerülete (összeadással). Eszközhasználat: vonalzó és sablon mérleg, űrtartalom és hosszúságmérő eszközök óra Összefüggések: A testek, síkidomok és a tükrözés (tengelyes szimmetria) összefüggései. Egység, mennyiség és mérőszám kapcsolata. Mennyiségi jellemzők és a becslés összefüggései. Kocka, téglatest, négyzet téglalap összefüggései. A kerület és a konkrét mérések, mérőszám összefüggései. Szimmetrikus alakzatok és a szimmetriatengely. Informatika: Geometriai ismeretek alkalmazása számítógéppel.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Testek építése szabadon, másolással, dobozokból, kockákból gyurmából, modellező készlettel, adott feltételek szerint. Testek szétválogatása egy és két tulajdonság szerint. A kocka és a téglatest összehasonlítása a négyzettel és téglalappal. Síkidomok előállítása kirakással, papírhajtogatással, vágással, vonalzó és körző használattal szabadon, másolással és egy-két feltétel megkötésével. Síkidomok tulajdonságainak összehasonlítása változatos gyakorlásokban. Konkrét mérések alkalmi és szabvány egységekkel szabadban, tanteremben, kisebb egységeken. Mértékegység át- és beváltások gyakorlati mérések esetében. A mértékegységek használata és átváltása szöveges és számfeladatokban. Mérés az egységek többszöröseivel. Kerületmérés körülkerítéssel szabadban, tanteremben, lapokon. Kerületek kiszámítása méréssel, összeadással. Területmérés szabadban, tanteremben, lapokon lefedéssel. Szimmetriatengely megkeresése tükör segítségével. A szimmetria felismerése a valóságban: tárgyakon, természetben, művészeti alkotásokon. Tengelyesen tükrös alakzatok előállítása tevékenységgel pl. hajtogatással, tükörrel. Tükörképek előállítása négyzetháló segítségével. Nagyítás, kicsinyítés, eltolások egyszerű esetekben: papírhajtogatással, rajzzal négyzetrácsos papíron. Alkalmazott infotmatika: Mérések gyakorlása. Geometriai tükrözések, szimmetria gyakorlása számítógéppel.

6.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Kritikai képességek Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás

	Képi gondolkodás Összefüggések felismerése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség Hipotézisalkotás A normáktól való tudatos eltérés Nézőpontváltás képessége A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése). Kíváncsiság Nyitottság, érdeklődés

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladatok:
A valószínűségi szemlélet alapozása.
Hipotézisalkotások.
Beszéd és szövegértés, szóbeli kifejezéskultúra fejlesztése, a szakszókincs bővítése.
Valóság és a feltételezések összevetése.

Tartalmak

Adatok gyűjtése és ábrázolása:
Táblázat, oszlopdiagram, grafikon.
A biztos és véletlen megkülönböztetése.

Fogalomalakítás:
A biztos, nem biztos, valószínű, lehetséges, lehetséges, de nem biztos fogalmak.
Két adat számtani közepének értelmezése.

Összefüggések:
Valóság és a feltételezések összefüggései.
Biztos-véletlen.

Informatika:
Táblázatok, diagramok, grafikonok

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Próbálgatások, kísérletek, játékok alapján a lehetséges esetek keresése.
Tapasztalatok, várható események megfogalmazása szóban.
Sejtések, indoklások megfogalmazása.
Biztos, lehetetlen, lehet de nem biztos események eldöntése egyszerűbb esetekben.
Statisztikai adatok gyűjtése, rögzítése, rendezése, értelmezése, elemzése.
Táblázatok, grafikonok leolvasása, készítése.
Igaz, hamis állítások megfogalmazása.
Adatok gyűjtése, rendezése, szélsőértékek és leggyakoribb adat megkeresése.
Informatika:
Adatok megjelenítése egyszerű táblázatokban.
Egyszerű diagrammok, grafikonok leolvasása.
Egyszerű grafikonok, oszlopdiagramok készítése, színezése.

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEI A TANÉV VÉGÉN

- A gyerekek tudnak elhelyezni elemeket adott tulajdonságú halmazokba.
- Ismerik az alaphalmaz, részhalmaz fogalmát.
- Meg tudják állapítani egyszerű sorozatok szabályát, tudják folytatni az elkezdett sorozatot.
- Meg tudnak fogalmazni igaz, hamis állításokat, az állítások igazságát el tudják dönteni.
- Tudnak egyszerű nyitott mondatokat kiegészíteni igazzá, hamissá, nyitott mondatok igazsághalmazát meg tudják keresni.
- Értelmezni tudnak egyszerű szöveges feladatokat, az adatokat le tudják jegyezni, megoldási tervet tudnak készíteni.

- Biztosan tájékozódnak a tízes számrendszerben 1000-es számkörön belül.
- Helyesen írják, olvassák a számokat, tudják azokat bontani helyi érték szerint.
- Tudnak számokat nagyság szerint összehasonlítani, sorba rendezni.
- Ismerik a számok egyes, tízes, százas szomszédait, tízesekre, százasokra kerekített értékét.
- Tudják értelmezni, el tudják végezni a szóbeli összeadást, kivonást, szorzást és osztást.
- Tudnak szorozni, osztani 10-zel, 100-zal.
- Tudnak műveleteket végezni 1000-es számkörben (összeadás, kivonás, szorzás egyjegyű szorzóval).
- Becslést, ellenőrzést eszközként tudják használni.
- Ismerik a helyes műveleti sorrendet több művelet esetén.
- Meg tudják oldani az egyszerű szöveges feladatot a megoldási algoritmus alkalmazásával.
- Felismerik az egyszerű geometriai alakzatokat, meg tudják nevezni néhány tulajdonságukat.
- Előállítanak síkidomokat, testeket tevékenységgel.
- Ismerik és használják a mérőeszközöket és mértékegységeket gyakorlati mérések során.
- Meg tudnak oldani szám és szöveges feladatokat a tanult mértékegységekkel (km, m, dm, cm, t, kg, dkg, g, hl, l, dl, cl, év, hónap, hét, nap, óra, perc, másodperc).
- Meg tudják különböztetni a biztost és a véletlent konkrét tapasztalatszerzés útján.

4. ÉVFOLYAM

Éves óraszám: 148

1.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK ALAPOZÁSA**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Rugalmas gondolkodás Kombinatorikai készségek Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás. Formaészlelés: a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, nagyságészlelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Viszonyítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Szabálykövetés, szabályalkotás, szabálytartás Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése).

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladatok:
Becslés, kételkedés, bizonyítás, elemzés, ellenőrzés a feladatok megoldásakor.
A gondolatok, megfigyelések minél többféle módon történő kifejezése.
A matematikai szaknyelv bővítése.
Matematikai modellalkotás.

Tartalmak
Metszet, részhalmaz, kiegészítő halmaz.
Sorozatok.
Adatgyűjtések és rendezések.
Hipotézisek és sejtések.
Hozzárendelések.
Állítások, tagadások: A „nem”, „vagy”, „és” szavak használatával.
Összehasonlítás: *legalább, legfeljebb, mindegyik, van olyan, egyik sem* kifejezések használatával.
Nyitott mondatok igazsághalmazának megkeresése tervszerű próbálgatással.
Szöveges feladatok értelmezése, ábrázolása, modell készítése, megoldása, válasz megfogalmazása.
Egyszerű kombinatorikai feladatok megoldása.
Többféle megoldási mód keresése.

Összefüggések, kapcsolatok:
Metszet, részhalmaz, kiegészítő halmaz összefüggései.
Összefüggések keresése egyszerű sorozatok elemei és szabályai között.
Összefüggések nyitott mondatok igazsághalmaza és a szabályok között.
Többféle megoldás összevetése és kapcsolatai.

Informatika:
A kapcsolódó szoftverek, programok és játékok alkalmazása.
Halmazok összehasonlítása.
Sorozatok képzése és szabályuk megjelenítése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Megkezdett sorozatok folytatása adott szabály szerint.
Sorozatok képzési szabályának megállapítása, többféle folytatási lehetőség keresése.
Játék valós tárgyakkal, a logikai készlettel.
Tárgyak, képek, számkártyák válogatása, rendezése.
Adatok sorozatba rendezése, sejtések megfogalmazása a folytatással kapcsolatban.
Válogatások két és több szempont figyelembe vételével.
Közös tulajdonságú elemek kiválasztása.
Barkohba-szerű játékok.
Igaz, hamis állítások fogalmazása és eldöntése, elemek kiválasztása adott állításhoz.
Táblázat, fa-diagram készítése rendezett párok képzéséhez.
Kombinatorikai feladatok gyakorlása, számképzés számkártyákkal.
Matematikai játékok pl. dominó készítése.
Informatika:
Halmazok képzése és megjelenítése rajzoló programokkal.
Összetettebb ábra tervezése strukturált programozással Logo-ban.
Halmazok összehasonlítása, a különbségek jelölése, nyíllal, színezéssel.
Rajzok ismétléssel, elforgatással.
Tevékenység ábrázolás piktogramokkal.
Kombinatorikai feladatok készítése számítógéppel.

2.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**SZÁMFOGALOM 10 000-ES SZÁMKÖRBEN**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Rugalmas gondolkodás Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) – Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Viszonyítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás) Formaészlelés: a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, nagyságészlelés Kreativitás A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Megoldástervezés Döntéshozás (indoklás) Értékelés Korrekció, önkorrekció Kreativitás Szabálykövetés, szabályalkotás, szabálytartás Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése).
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladatok A periodikusság tudatosítása az egymásra épülő számkörökben. A biztos számfogalom kialakítása 10 000-as számkörben. Helyiérték-fogalom kialakítása. Matematikai szakszókincs, beszéd és szövegértés fejlesztése. Régebbi ismeretek transzferálása és integrálása új ismeretekhez. Tartalmak Számfogalom alakítás.	

A számok tulajdonságai:
a szám a halmazok egyik tulajdonsága
valóság elemeinek mérőszáma. darabszáma
sorszám
negatív szám (értelmezés tapasztalati úton)
törtszám (értelmezése gyakorlati tevékenységekkel) egységtörtek és többszörösei
a törtszám jelölése, elnevezések
a tört, mint mérőszám
a számok neve és jele 10 000-ig
a számjegyek száma és jelentése (egyes, tízes, százas, ezres, tízezres), helyi, alaki és valódi érték
páros, páratlan
oszthatóság
A számok viszonyai:
számok képzése
a számok nagyságrendje
a számsorban elfoglalt hely (szomszédok)
kerekítés

A számok írása és olvasása 10 000-ig.
Római számírás (I, V, X, L, C, D, M).

Matematikai modellek:
mennyiségek összeg és különbség, szorzat, hányados- és összetett alakjai
nyitott mondatok
szöveges feladatok

Összefüggések, kapcsolatok:
Számok kapcsolatai: összege, különbsége, osztója, többszöröse, törtrésze.
A számok közötti kapcsolatok felismerése.
Az egész és tört összefüggései.
A negatív szám és a valóság összefüggései.
Szöveges feladatok adatainak összefüggései.
Többféle megoldási mód összefüggései.

Informatika:
A kapcsolódó szoftverek és programok alkalmazása.
Számfogalom alakítás számítógéppel.
Negatív számok, törtek.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Növekvő és csökkenő sorozatú változatos számlálások.
Számok rendezése csökkenő és növekvő nagyságrendjük szerint.
Számok képzése, helyi érték szerinti bontása változatos feladatokban.
Helyiérték-táblázatok kitöltése.
Helyiértékek és jelölésük: egyes (e), tízes (t), százas (sz), ezres (E), tízezres (T)
Számok helyének megkeresése pontos és közelítő számegyeneseken.
Számok jellemzése tulajdonságaikkal.
Barchoba szerű játékok.
Római számok írása és olvasása, példák keresése használatukra, alkalmazásuk feladatokban.
Hőmérséklet, -változások megfigyelése, leolvasása, lejegyzése.
Hőmérsékletek leolvasása hőmérőről, beállítások hőmérőmodellen.
Játék, vagyon- és adósságcédulákkal a negatív számok gyakorlásához.
Felezések, negyedelések, nyolcadolások tapasztalati úton (pl. alma, sütemény, zsömle stb.).
Egységtörtek és többszöröseik előállítása tapasztalati úton, tevékenységgel, darabolással, kirakással, papírhajtogatással, színezéssel.
Adott területek színezése négyzethálós és mm-papíron.
Az egységtörtek nagyságviszonyainak megállapítása tapasztalati úton. Pótlás egy egészre.
Több egész törtrészének meghatározása tapasztalati úton.
Mértékegységek törtrészének meghatározása, összehasonlítása (pl. fél óra, negyed kg).

INFORMATIKA Műveletek 1000-res körben. Számegyenes tervezése Logo-ban (negatív számokkal). Negatív számok és törtek gyakorlása számítógéppel. Számok nagyságviszonyainak megállapítása és jelölése. Számok csökkenő és növekvő sorrendbe állítása.

3.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**MŰVELETEK ÉRTELMEZÉSE, MŰVELETVÉGZÉS**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	*Rugalmas gondolkodás* Figyelemkoncentráció, megfigyelés Emlékezet: vizuális mozgásos tárgyi fogalmi Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Megoldástervezés Döntéshozás (indoklás) Korrekció, önkorrekció Tervezés: a haladás módjának meghatározása a tevékenységek tartalmának tervezése a tevékenységek ütemezése Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség Visszafele következtetés képessége Az ismert alakú számokkal számolási készség A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése).
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladatok Az önellenőrzés különböző lehetőségeinek alkalmazása. Előzetes ismeretek transzferálása, integrálása az új ismertekhez.	

Szóbeli kifejezőkészség fejlesztése, a matematikai szakszókincs gyarapítása.
Szóbeli számolási készség fejlesztése.
Írásbeli műveletek alkalmazásszintű használata.
Ismeretek tudatos memorizálása.
Többféle megoldási mód keresése adott feladatokhoz.

Tartalmak

Műveletek
összeadás, kivonás, osztás, szorzás értelmezésének kiterjesztése a tízezres számkörre
írásbeli összeadás és kivonás négyjegyű számokkal
írásbeli szorzás kétjegyű szorzóval
írásbeli osztás egyjegyű osztóval
osztás tízzel, százzal, ezerrel
becslés értelmezése és gyakorlati alkalmazása
szöveges feladatok (fordított és összetett szövegezésű)
szóbeli műveletek: összeadás, kivonás, szorzás, osztás kerek számok esetében

Műveleti tulajdonságok:
Összeadás: a tagok felcserélhetősége, csoportosíthatósága.
Szorzás: a tényezők felcserélhetősége.
Összeg, különbség, szorzat, hányados változásai.
Műveletek sorrendje, zárójel használata.

Eszközhasználat:
számológép
számítógép

Összefüggések, kapcsolatok:
Összefüggés a tagok növelése, csökkenése és az eredmény változása között.
Az összeadás és a szorzás, szorzás és osztás, összeg, különbség szorzása.
Fordított szövegezésű feladatok és a műveletek közötti kapcsolat.
Műveleti tulajdonságok, a műveletek közötti kapcsolatok.

Informatika:
Műveletek végzése számítógéppel.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Műveletek értelmezése: a változás lejátszása, manipulációval, tárgyakkal.
Műveletek megjelenítése, leolvasása tevékenységekről, ábrákról, képekről.
Az alapműveletek eljárásainak változatos gyakorlása, alkalmazása szóban és írásban.
Szöveges feladatok értelmezése, adatainak lejegyzése, megoldási terv készítése.
Szöveges feladatok értelmezése, megoldása tevékenységgel, ábrákkal és matematikai modellel.
Szöveges feladatról nyitott mondat készítése, többféle megoldási mód keresése.
Matematikai modell (sorozatok, táblázatok, rajzok, grafikonok) használata a szöveges feladatok megoldásához.
A műveletek várható eredményének becslése, ellenőrzés fordított műveletekkel.
A számítások helyességének ellenőrzése és az eredmény értelmezése.
Egyszerű nyitott mondat kiegészítése igazzá, hamissá tétele.
Fordított szövegezésű feladatok megoldásának gyakorlása.
Műveletek értelmezése, műveletvégzés. Műveletek értelmezése, tevékenységgel, ábrával, szöveggel.
Szóbeli számolási eljárások: összeadás, kivonás, szorzás a százas számkör műveleteivel analóg esetekben.
Zárójeles feladatok megoldása, műveleti sorrend megállapításával.
Feladatok lejegyzése zárójeles művelettel.
Hiányos műveletek hiányzó számértékének pótlása.
Informatika:
Műveletvégzések 10 000-re számkörben számítógéppel.
Szöveges feladatok megoldásának gyakorlása számítógéppel.
Egyszerű nyitott mondatok igazzá és hamissá tétele.
VÁRHATÓ EREDMÉNY JELÖLÉSE SZÁMÍTÓGÉPPEL.

4.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**Sorozatok, függvények**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Konstruktív gondolkodás A döntési képesség formálása. A becslő, felismerő és alkotóképesség fejlesztése Alkotó gondolkodás A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Megoldástervezés Döntéshozás (indoklás) Értékelés Korrekció, önkorrekció Figyelem, megfigyelés Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Kreativitás Szabálykövetés Szabályalkotás Szabálytartás Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség A problémák matematikai formában történő megfogalmazásának képessége A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése).
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladatok: Régebbi ismeretek mozgósítása, transzferálása új ismeretekhez. Matematikai szöveg és beszédértés és a szakszókincs bővítése. Tartalmak Tárgy-, rajz, jel, számsorozatok sorozatok tulajdonságai (pl. periodikus, számsorozat, csökkenő, növekvő stb.) sorozatok elemeinek változása sorozatok szabálya/szabályai Egyszerű tapasztalati függvények. Grafikonok készítése, olvasása (osztályozás, szabályfelismerés, grafikonkészítés, elemi algoritmus alkalmazása). **ÖSSZEFÜGGÉSEK:** Elempárok közötti összefüggések. Szöveges feladatok adatai közötti összefüggések. Táblázatok, grafikonok adatai közötti összefüggések.	

INFORMATIKA: Sorozatok számítógéppel. Táblázatok, grafikonok, függvények.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Tapasztalatok, tevékenységek, mérések, számolás alkalmával gyűjtött sorozatba rendezése. Adott szabályú sorozat folytatása. Sorozat szabályának felismerése, megfogalmazása. Megkezdett sorozathoz többféle szabály alkotása. Relációk felismerése, megállapítása, alkalmazása, megjelenítése a matematika különböző területein. A megoldásokra vonatkozó sejtések megfogalmazása a feladatvégzések előtt. Feladatokhoz többféle megoldás keresése. Tapasztalati adatok táblázatba, grafikonokba való lejegyzése, rendezése. Hozzárendelések, megkezdett párosítások folytatása. Grafikonok készítése, olvasása (osztályozás, szabályfelismerés, elemi algoritmus alkalmazása). **INFORMATIKA:** Összetettebb ábra készítése strukturált programozással logo-ban. Tevékenységek, műveletek, számadatok ábrázolása. Sorozatok szabályának/szabályainak keresése, sorozatalkotások szabályokhoz. Helyes algoritmus kiválasztása több közül. Hibás algoritmus kijavítása. Szabályjátékok számítógéppel.

5.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**Geometria, mérés**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	*Matematika* *Informatika*
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Konstrukciós képesség Viszonyítási képesség Esztétikai érzék Tárgyak, ingerek felismerése, tárgyak tulajdonságainak észlelése, formaészlelés: a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, Formareprodukciós képesség Emlékezet vizuális mozgásos, tárgyi, fogalmi Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Lényegkiemelés, indoklás Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben Tér és formalátás Térszemlélet és kreativitás helymeghatározás képesség Tájékozódás a síkban Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Geometriai összefüggések modellezése

	Matematikai szövegértő-képesség Mérés és összehasonlítás képessége A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, és az eredmény ellenőrzése).

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladatok:
Tudatos eszközhasználat.
Tér és síkgeometriai tapasztalatszerzés.
A megfigyelés és a tapasztalatok eredményének szóbeli megfogalmazása, geometriai szakszókincs bővítése.
A mérőeszközök, mértékegységek helyes megválasztása.
Tényismeretek memorizálása.
Kerület, terület és a térfogat fogalmának előkészítése.
Meglévő ismeretek új helyzetekben való integrálása.
Képzeletben történő mozgatás, más nézőpont elképzelése.

Tartalmak

Tájékozódások:
Tájékozódás vonalon, síkban, térben.
A tanult térbeli és síkbeli helyzetek és kifejezések integrálása.

Tapasztalatszerzések:
Testek építése szabadon és adott feltételek szerint.
Testháló kiterítése, tervezése, összeállítása (téglatest, kocka).
A síkidomok és testek tulajdonságainak összehasonlítása.
Nagyítás, kicsinyítés.
Síkidomok előállítása szabadon, másolással és adott feltételek szerint.
Síkidomok előállítása párhuzamos és merőleges vonal-párok segítségével.
Szimmetrikus alakzatok felismerése, előállítása.
Eltolás, forgatás, tengelyes tükrözés.
Kerületszámítás matematikai modell segítségével: összeadással, szorzással.
A terület kiszámítása a területegységek összeszámolásával.
Téglalap területének mérése (számolás a kirakást felidéző módon).
Térfogatmérés (kirakással, építéssel).
Síkidomok szögei a derékszöghöz viszonyítva.
Szögmérés szögmérővel.

Geometriai tulajdonságok:
Párhuzamosság és merőlegesség
- síkidomok oldalai
- testek határoló lapjai
- egyenesek

A téglalap, a négyzet és a sokszög tulajdonságai: oldalak, csúcsok száma.
Téglatest és kocka tulajdonságai: oldalak, csúcsok száma.
Az egybevágóság (másolás, eltolás, tengelyes tükrözés, elforgatás).
A hasonlóság fogalmának előkészítése (tapasztalati úton).
Tengelyes szimmetria, szimmetriatengely

Mérhető tulajdonságok, mérés:
Mérés szabvány egységekkel: mm, cm, dm, m, km, hl, l, dl, cl, ml, t, kg, g.
Az idő mérése (óra, perc, másodperc).

Eszközhasználat: körző, vonalzó, hossz- és tömeg mérőeszközök, óra

Összefüggések:
Tükrözés (tengelyes szimmetria) összefüggései.
Egység, mennyiség és mérőszám kapcsolata.
Mennyiségi jellemzők és a becslés összefüggései.

Kocka, téglatest és a testháló összefüggései. Transzformációk és az eredeti összefüggései (eltolás és tükrözések segítségével). Megmaradó és változó tulajdonságok összefüggései. Informatika: Mérések. Geometriai alakzatok számítógéppel.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Geometriai tulajdonságok felismerése, alakzatok kiválasztása a felismert tulajdonság alapján. Testek építése szabadon, másolással, dobozokból, kockákból gyurmából, modellező készlettel, adott feltételek szerint (legyen párhuzamos lapja vagy oldala, legyenek merőleges lapjai, oldalai, legyenek egybevágó lapjai). Testek szétválogatása egy és két tulajdonság szerint. Síkidomok előállítása kirakással, papírhajtogatással, vágással, vonalzó és körző használattal és egy-két feltétel megkötésével. Síkidomok tulajdonságainak összehasonlítása változatos gyakorlásokban. Egybevágó síkidomok előállítása eltolással, forgatással, tengelyes tükrözéssel. Párhuzamos- és merőleges egyenesek hajtogatása, rajzolása vonalzó és körző segítségével. Konkrét mérések alkalmi és szabvány egységekkel szabadban, tanteremben, kisebb egységeken. Mértékegység átváltások gyakorlati mérések esetében. A mértékegységek használata és átváltása szöveges és számfeladatokban. Mérés az egységek többszöröseivel. Kerületmérés körülkerítéssel szabadban, tanteremben, lapokon, kerületszámítás gyakorlása. Területmérés szabadban, tanteremben, lapokon lefedéssel, területegységekkel. Szimmetriatengely megkeresése tükör segítségével. A szimmetria felismerése a valóságban: tárgyakon, természetben, művészeti alkotásokon. Tükörképek előállítása négyzetháló segítségével. Nagyítás, kicsinyítés, eltolások, forgatások egyszerű esetekben: papírhajtogatással, rajzzal négyzetrácsos papíron. Informatika: Geometriai alakzatok számítógppel: nagyítás, kicsinyítés, tükrözés, elforgatás. Mérések számítógéppel. Parkettázás Paint programmal. Rajzok ismétlése elforgatással Logo-ban. Eljárások mentése Logo-ban.

6.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**Valószínűség, statisztika**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Kritikai képességek Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Adatokkal (információval) való műveleti képességek válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás Képi gondolkodás Összefüggések felismerése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség Hipotézisalkotás A normáktól való tudatos eltérés Nézőpontváltás képessége

	A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése) Kíváncsiság Nyitottság, érdeklődés

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladatok:
A valószínűségi szemlélet alapozása.
Hipotézisalkotások.
Beszéd és szövegértés, szóbeli kifejezéskultúra fejlesztése, a szakszókincs bővítése.
Valóság és a feltételezések összevetése.
Gyakoriság, valószínűség értelmezése.
Tartalmak
Adatok gyűjtése és ábrázolása:
Táblázat, oszlopdiagram, grafikon.
A gyakoriság, valószínű, kevésbé valószínű értelmezése konkrét példákon.
A biztos és véletlen megkülönböztetése.
Sejtések, hipotézisek megfogalmazása.
Fogalomalakítás:
A biztos, nem biztos, valószínű, lehetséges, lehetséges, de nem biztos fogalmak.
Két adat számtani közepének értelmezése.
Átlag.
Összefüggések:
Valóság és a feltételezések összefüggései.
Biztos-véletlen összefüggései.
Gyakoriság és az átlag összefüggései.

Informatika:
Statisztikai adatok kezelése.
Grafikonok, diagramok, táblázatok.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Próbálgatások, kísérletek, játékok alapján a lehetséges esetek keresése.
Tapasztalatok, várható események megfogalmazása szóban.
Sejtések, indoklások megfogalmazása.
Biztos, lehetetlen, lehet de nem biztos események eldöntése egyszerűbb esetekben.
Statisztikai adatok gyűjtése, rögzítése, rendezése, értelmezése, elemzése.
Táblázatok, grafikonok leolvasása, készítése.
Igaz, hamis állítások megfogalmazása.
Adatok gyűjtése, rendezése, szélsőértékek és leggyakoribb adat megkeresése.
Számtani közép és átlagszámítások.
Sejtések megfogalmazása, összevetése a kísérleti eredményekkel, az eltérések megfigyelése, magyarázata.
Informatika:
Statisztikai adatok gyűjtése, rögzítése.
Műveletek végzése.
Egyszerű táblázatokban rögzítés.
Diagramok, grafikonok leolvasása és készítése egyszerűbb esetekben.

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEI A TANÉV VÉGÉN

- A tanulók tudnak a halmazok számosságát megállapítani, összehasonlítani.
- Tudnak halmazokat képezni, kiválogatott elemek közös tulajdonságát meg tudják nevezni.
- Összefüggések felismerésére, megfogalmazására képesek.
- E tudják dönteni állítások igazságtartamát, igaz, hamis állításokat tudnak fogalmazni.
- Meg tudják keresni nyitott mondatok igazsághalmazát.
- Alkalmazzák a szöveges feladatok megoldási algoritmusát.
- Folytatni tudnak számsorozatokat a felismert szabály alapján.
- Meg tudják keresni az összes lehetőséget egyszerű kombinatorikus feladatokban.
- Biztosan tudnak tájékozódni a tízes számrendszerben 10 000-es számkörön belül.
- Biztosak a számok olvasásában, írásában, a számokat, helyi érték szerint tudják bontani.
- Tudnak számokat nagyság szerint összehasonlítani, sorba rendezni.

- Ismerik a számok egyes, tízes, százas, ezres szomszédait, tízesekre, százasokra, ezresekre kerekített értékét.
- Értelmezni és megoldani tudják a szóbeli összeadást, kivonást, szorzást és osztást.
- Tudjon szorozni, osztani 10-zel, 100-zal, 1000-rel.
- Be tudják tartani a helyes műveleti sorrendet több művelet esetén.
- El tudják végezni az írásbeli műveleteket 10 000-es számkörben (összeadás, kivonás, szorzás kétjegyű szorzóval, osztás egyjegyű osztóval).
- A becslést, ellenőrzést eszközként tudják használni.
- Megoldanak egyszerű szöveges feladatot a megoldási algoritmus alkalmazásával.
- Felismernek egyszerű geometriai alakzatokat.
- Felismerik az alakzatok geometriai tulajdonságait, ki választják a megadott tulajdonságú alakzatokat.
- Síkidomokat, testeket tudnak létrehozni adott feltételekkel.
- Ismerje a kocka és a téglatest tulajdonságait (lapok, csúcsok, élek száma).
- Ismerje és önállóan használják a mérőeszközöket és mértékegységeket gyakorlati mérések során.
- Tudnak megoldani a tanult mértékegységekkel (km, m, dm, cm, mm, t, kg, dkg, g, hl, l, dl, cl, ml, év, hónap, hét, nap, óra, perc, másodperc) szám és szöveges feladatokat.
- Ki tudják számítani a téglalap és a négyzet kerületét.
- Használni tudják a *biztos, lehetséges és lehetetlen* fogalmakat.
- Egyszerű valószínűségi kísérletek lehetséges eseteit meg tudják keresni.
- Grafikonról, táblázatból néhány adatot leolvasnak, táblázatot, egyszerű grafikont tudnak készíteni.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A halmazok számosságának megállapítására, összehasonlítása.
- Tárgyakat, elemeket sorba rendezése, összehasonlítása, szétválogatása megnevezett vagy választott tulajdonság alapján.
- A relációs jeleket (<, >, =) pontos értelmezése és használata.
- Biztos számfogalom a tízes számrendszerben 10 000-es számkörön belül.
- A számok írása és olvasása készségszinten.
- Szóbeli összeadás, kivonás, szorzás és osztás a 10 000-es számkörben.
- Szorozás, osztás 10-zel, 100-zal szóban.
- Írásbeli műveletek végzése 10 000-es számkörben (összeadás, kivonás, szorzás egyjegyű és kétjegyű szorzóval, osztás egyjegyű osztóval).
- A számítások helyességének ellenőrzése.
- Egyszerű, legfeljebb két művelettel leírható szöveges feladatot a megoldása algoritmus alkalmazásával.
- Egyszerű geometriai alakzatok ismerete: négyszög, háromszög, négyzet, téglalap és a kör.
- Szabvány mértékegységek ismerete gyakorlati mérések során, egyszerű átváltások (km, m, dm, cm, mm, t, kg, dkg, g, hl, l, dl, cl, ml, év, hónap, hét, nap, óra, perc, másodperc).
- A téglalap és a négyzet kerületének kiszámolása konkrét esetekben.

Informatika:

- A számítógép be- és kikapcsolása.
- Egészség és balesetvédelem.
- A megismert programokkal egyszerű produktumok (szöveget, rajzot) létrehozása.
- Egyszerű jelek, piktogram értelmezése.
- Az alkalmazott programokat elindítása, használata és bezárása.
- Az alfanumerikus billentyűzetet ismerete és az egér kezelése.
- Alapszintű tájékozódás grafikus környezetben.

3. ÉVFOLYAM

ÉNEK-ZENE

SZERVEZÉSI KERET: EPOCHA

Éves időkeret: 4 hét

1.

Cél az összehangolódás és ráhangolódás az éves munkára. Az ősz hangulatának megragadása népdalainkban, népszokásainkban. Az őszi ünnepekkel való megismerkedés: népdalok, népi játékok, csúfolódók, felelgetők megtanulása. Az erdőkről, mezőkről szóló népdalainkkal és zeneművekkel való ismerkedés. Ritmus, dallam, kotta, szolmizációs hang fogalmának elmélyítése, gyakorlása.

A TÉMAKÖR CÍME	**Az ősz: népdalok, népszokások, játékok, ünnepek, zeneművek**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Zenei alkotóképesség éneklési öröm felkeltése egységes hangzás kialakítása csoportos énekléskor a tanult dalok, játékok mozgással kísért csoportos előadása népszokások, népi játékok megismerése Megismerő- és befogadó képesség *Zenehallgatás* Csend, zörej, zaj, zene elkülönítése Az emocionális érzékenység fejlesztése Népzenei alkotások megismerése *Zenei hallás és kottaismeret* alapritmusok, ütemfajták és dallammotívumok felismertetése, olvasása és lejegyzése hangnevek meghatározása a vonalrendszerben a relatív szolmizációs készség fejlesztése, a szolmizációs jelek alkalmazása ritmushangszerekkel megismertetése Informatika
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Zenei hallásfejlesztés (zenei képzelet és gondolati tevékenység) Ritmusérzék Önkifejezés Együttműködés Egymásra figyelés Kíváncsiság Próbálkozási hajlandóság Önkifejezés
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
A hangok új betűjele Ritmus és dallammotívumok A kettes ütem Negyed és nyolcad pár A félértékű hang Az ismert rimusértékek és a szünet A motívum fogalma Az alsó szó megismertetése A hangok helye a vonalrendszerben A népzene és műzene megkülönböztetése	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Dalfelismerések betűkottáról Dalfelismerések ritmus alapján Ismert, tanult dalok szolmizálása kottából	

Ritmusgyakorlatok hangoztatása Ritmusíró gyakorlatok Játékos dallamalkotás, improvizációs gyakorlatok egy adott ritmushoz Ritmusfelelgető játékok Ritmusnévjegy készítés A szüreti népszokásokhoz kapcsolódó népdalok, népi játékok megismerése, tanulása: közös ének, játék, tánc. Pl. Szent Mihály napja (Mihály-napi szokások; tréfás köszöntők Őszi munkákhoz, szürethez kapcsolódó játékok,(csőszjátékok, kiszámolók, zálogosdi) Zeneművekkel való megismerkedés, zenehallgatás: az ősz hangulatának megjelenése a zeneműben, ennek megfogalmazása szóban. A zeneművekben megszólaló hangszerek azonosítása, a hangszer hangja és a hangulat, a dallam és a hangulat, a ritmus és a hangulat megfigyelése, megfogalmazása. A számítógép adta lehetőségek felhasználása: Képkeresés Illusztrációk készítése Dalos könyv szerkesztése. Dalok lejátszása számítógéppel ritmusértékek gyakorlása számítógépen Új dalok tanítása számítógépnek Éneklés kánonban számítógéppel. Ritmusértékek tervezése Logo-ban. Tevékenységek algoritmusokra bontása zörejsor alapján

2.

Cél a tél hangulatának megragadása népdalainkban, népszokásainkban. A téli ünnepekkel való megismerkedés: népdalok, népi játékok, lucázás, betlehemezés, aprószentek, regölés, farsangolás, bálozás. A lakóhely szokásainak megismerése, a lakóhely ilyen szempontú megismerése.
Új ritmusképletekkel való megismerkedés. A kottaírás gyakorlása.

A TÉMAKÖR CÍME	**A TÉL: NÉPSZOKÁSOK, ÜNNEPEK, NÉPDALOK, ZENEMŰVEK**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Zenei alkotóképesség Zenei fantázia fejlesztése, szabad rögtönzések Mozgásos improvizáció szervezése a fantázia szabadságával Ismerkedés a hangszerekkel, hangszerek megszólaltatása Hangszeren tanuló diákok kiemelése, lehetőség a bemutatásra Az ünnepekre való készülés hangszerekkel Megismerő és befogadóképesség A zenemű üzenetének befogadása, értelmezése Önálló véleményalkotás fejlesztése a zenei élmény szóbeli megfogalmazásával Cselekményes zenék bemutatása A hang tulajdonságainak megfigyeltetése. A hangerő, a hangmagasság, a hangszín fogalma, iránt uk való érzékenység kialakítása Informatika
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Zenei hallásfejlesztés (zenei képzelet és gondolati tevékenység) Ritmusérzék Önkifejezés Együttműködés Egymásra figyelés Kíváncsiság Próbálkozási hajlandóság Önkifejezés
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
A kettes ütem gyakorlása A párosító dal fogalma A nyolcad érték és a szünetjel Kérdés-felelet dallamok	

Kétszólamúság A párosító dalok A szinkópa fogalma, új ritmusképlet A négyes ütem
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Egyéni és csoportos szerepjátékok, a Luca napi jókívánságok előadása Karácsonyi dalgyűjtemény összeállítása. Új dalokkal való megismerkedés. Karácsonyi népénekek megtanulása. Karácsonyi dallamok meghallgatása különböző zeneszerzőktől. A dallam, a ritmus, a hangszerek kifejező erejének megfigyelése, ennek megfogalmazása szóban. A tél hangulatának megjelenése a bemutatott zeneművekben. Betlehemes játékok megtanulása: párbeszéd, ének, pásztortánc, bábtáncoltatás. Regös dalok, mondókák, jókívánságok megtanulása és előadása. Balázsolás idejére szóló köszöntők, adománygyűjtők megtanulása, előadása. Újévköszöntők megtanulása, előadása játékos formában. Ritmusíró gyakorlatok Ritmusazonosságok felismerése Szolmizáló gyakorlatok betűkottából Dallamíró gyakorlatok (alsó szó) Kétszólamú ritmusgyakorlatok A számítógép adta lehetőségek felhasználása: Képkeresés Illusztrációk készítése Dalos könyv szerkesztése. Dalok lejátszása számítógéppel ritmusértékek gyakorlása számítógépen Új dalok tanítása számítógépnek Éneklés kánonban számítógéppel. Ritmusértékek tervezése Logo-ban. Tevékenységek algoritmusokra bontása zörejsor alapján

3.

Cél a tavasz hangulatának megragadása népdalainkban, népszokásainkban, a bemutatott zeneművekben. A tavaszi ünnepekkel, a kapcsolódó népszokásokkal való megismerkedés: népdalok, népi játékok, gergelyjárás, kiszehajtás, húsvéti köszöntők. Új ritmusképletek megtanulása. Olvasógyakorlatok végzése. A kottaírás, szolmizálás gyakorlása, az ilyen irányú ismeretek elmélyítése.

A TÉMAKÖR CÍME	**A TAVASZ MEGJELENÍTÉSE: NÉPDALOK, SZOKÁSOK, ZENEMŰVEK**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Zenei alkotóképesség szabad dallam- és ritmusrögtönzések segítése hangszeres improvizációk Megismerő és befogadóképesség A zeneművek üzenetének befogadása, értelmezése. Önálló véleményalkotás fejlesztése a zenei élmény szóbeli megfogalmazásával. Ösztönzés önálló kérdésfeltevésre ismeretlen zeneművek kapcsán is. Informatika
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Zenei hallásfejlesztés (zenei képzelet és gondolati tevékenység) Ritmusérzék Önkifejezés Együttműködés Egymásra figyelés Kíváncsiság

	Próbálkozási hajlandóság Önkifejezés Emlékezet
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
A négynegyedes ütem *Az egész értékű hangjegy és szünete* *A felső dó fogalma (neve, kézjele, helye a vonalrendszerben)* *A felső dó hang gyakorlása* *Ütemhangsúly* *Az ismétlőjel fogalma*	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Gyakorlat a négynegyedes ütem gyakorlására. Egy ismert dal hangkészletének megállapítása. Gyakorlatok az egész érték és szünete gyakorlására. Ritmusalkotások négynegyedes ütemben. Ritmusok kitalálása adott szöveghez. A tanult hangok azonosítása a hangoszlopon, a hangkészlet éneklése oda-vissza. Éneklések a ritmust tapssal kísérve. Éneklés szolmizációs hangokkal. Szolmizálás kottából A tavaszt megjelenítő műdalok és népdalok bemutatása, megtanulása. A kétszólamúság gyakorlása. Tavaszi népi játékok bemutatása, a kapcsolódó mondókák, adománygyűjtők, kéregetők megtanulása, közös játékok: gergelyjárás, kiszehajtás Húsvéti köszöntők, kántálók megismerése, megtanulása és előadása. A tavaszt megjelenítő zeneművek meghallgatása. A számítógép adta lehetőségek felhasználása: Képkeresés Illusztrációk készítése Dalos könyv szerkesztése. Dalok lejátszása számítógéppel ritmusértékek gyakorlása számítógépen Új dalok tanítása számítógépnek Éneklés kánonban számítógéppel. Ritmusértékek tervezése Logo-ban. Tevékenységek algoritmusokra bontása zörejsor alapján	

4.

Cél a ritmus, dallam, kotta, szolmizációs hangok ismerete, gyakorlása, fogalmának elmélyítése. A nyár hangulatának megragadása népdalainkban, népszokásainkban. A nyári ünnepekkel való megismerkedés: pünkösd, aratás. Kitekintés más népek dalaira, játékaira. Daltanulás.

A TÉMAKÖR CÍME	**TÁJKÉPEK ŐSZTŐL TAVASZIG**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Zenei alkotóképesség szabad dallam- és ritmusrögtönzések segítése a zenei fantázia mozgósítása egyszerű műzenei formák mintájára énekes és/vagy hangszeres improvizációk a szolmizációs készség fejlesztése a zenemű üzenetének befogadása, értelmezése önálló véleményalkotás fejlesztése a zenei élmény szóbeli megfogalmazásával éneklési öröm felkeltése egységes hangzás kialakítása csoportos énekléskor a tanult dalok, játékok mozgással kísért csoportos előadása népszokások, népi játékok megismerése Megismerő- és befogadó képesség

	Zenehallgatás Az emocionális érzékenység fejlesztése Népzenei alkotások megismerése Műzenei alkotások megismerése *Zenei hallás és kottaismeret* alapritmusok, ütemfajták és dallammotívumok felismertetése, olvasása és lejegyzése hangnevek meghatározása a vonalrendszerben a relatív szolmizációs készség fejlesztése, a szolmizációs jelek alkalmazása ritmushangszerekkel megismertetése Informatika
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Zenei hallásfejlesztés (zenei képzelet és gondolati tevékenység) Ritmusérzék Önkifejezés Együttműködés Egymásra figyelés Kíváncsiság Próbálkozási hajlandóság Önkifejezés Emlékezet
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
A felső dó hang *Ütemfajták* *Ritmusosztinátó* *Az alsó szó hang* *A pentaton hangkészlet gyakorlása* *A szinkópa ritmus és gyakorlása* *Női és férfikarok hallgatása*	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Felső dó írása kétféle dó hellyel A felső dó hang éneklése kézjelről, kottából. A hangoszlop hangjainak leolvasása, éneklése oda-vissza. Dallamíró játékos feladatok Ismert dal ritmusának leírása A szinkópa ritmus megfigyelése, a ritmus nyelvi megragadása, játékos nyelvi-ritmusok alkotása. Ritmusfelelgetők, párosító játékok. Dalfelismerő játékok betűkottáról Közös játékok: népi játékok Szent Iván-éji tűzugrás, szerepjáték Zenehallgatás: férfi és női kórusok meghallgatása Aratódalok megismerése és megtanulása. Ismerkedés más népek dalaival (orosz, szerb, cseh, lengyel, francia, angol.. népdalok) A számítógép adta lehetőségek felhasználása: Képkeresés Illusztrációk készítése Dalos könyv szerkesztése. Dalok lejátszása számítógéppel ritmusértékek gyakorlása számítógépen Új dalok tanítása számítógépnek Éneklés kánonban számítógéppel. Ritmusértékek tervezése Logo-ban. Tevékenységek algoritmusokra bontása zörejsor alapján.	

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEI A TANÉV VÉGÉN

- Tudnak a gyerekek népdalokat és műdalokat, mondókákat, kiszámolókat emlékezetből.
- Ismereteik vannak az évszakokhoz köthető ünnepeinkről**,** a kapcsolódó népszokásokról.
- A megtanult hangokat megnevezik, felismerik, a vonalközben elhelyezik, a hozzá tartozó kézjeleket ismerik.
- Tudnak hétfokú dallamot emlékezetből olvasni és írni, az ismert dalokat szolmizálni.

- Megismerkednek az alábbi fogalmakkal: ütemmutató, ütemvonal, záróvonal, ismétlőjel, nyújtott és éles ritmus, motívum, dallamsor, dallamvonal, sorszerkezet, hangsor, hangkészlet, pentatónia, kánon, zenei kérdés-felelet jellegzetességei, párosítók, csúfolódok, regölés.
- A tanult ritmusképletet fel tudják ismerni, meg tudják szólaltatni.
- Felismernek zeneműveket, a zeneművekben a gyakran hallott, ismételt hangszereket, s a tanult népdalok feldolgozásait zeneművekben. Képesekké válnak egy zenei mű néhány perces részletét figyelemmel követni. Megadott szempontok alapján a hallottakról véleményt formálni. Érzékennyé válnak a zenében kifejezhető érzések, érzelmek, hangulat iránt.

4. ÉVFOLYAM

TANULÁSSZERVEZLÉSI FORMA: EPOCHA

Éves időkeret: 4 hét

1.

Cél, a gyermek és játékdalok, népszokásdalok, táncos dallamok éneklése, dramatizálása. Szép kifejező éneklés ismert zenei fogalmak alapján: tempó, dinamikai jelzés, hangmagasság. A belső hallás és a zenei memória fejlesztése.

A TÉMAKÖR CÍME	**Népdalok, népszokások**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Művészetek *Zenei alkotó képesség* A dalok élményekből kiinduló, szövegtartalmat kifejező megszólaltatása, az éneklési öröm felkeltése. Népzenei dalanyag tanítása többnyire hallás után. Népszokások megismertetése, dramatizált előadása *Megismerő- és befogadóképesség* Hangnevek meghatározása a vonalrendszerben. A relatív szolmizációs készség fejlesztése, a szolmizációs jelek alkalmazása. Hangnevek meghatározása a vonalrendszerben. A hallás utáni éneklés képességének kialakítása. A tanult dallamok felismerését segítő képességek kialakítása
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Ritmusérzék Zenei hallás Éneklés Önkifejezés Kreativitás Emlékezet Figyelem Észlelés Szerialitás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Zenei alkotóképesség Gyermekdalok, gyermekjátékdalok, népdalok, népszokások. Ritmuskánon, kétszólamú ritmusgyakorlatok Ritmusimprovizációk. Megismerő- és befogadóképesség Népdalaink világa. A négysoros magyar népdal. Azonosságok, különbségek a dallamsorokban. A dalok hangulata, tempója. Dinamikai jelek. Egyenletes lüktetés és dalritmus érzékelése, hangoztatása: a mérőütés. A hangok hosszúsága: a negyed és nyolcad, a fél és egész értékű hangok. A szinkópa A pentatónia dallamhangjai a fá, az alsó ti és a ti hangok neve, kézjele, elhelyezése a vonalrendszeren a relatív szolmizáció alapján.	

A tanult ritmusképletek (egész és félérték, negyed, nyolcadpár, nyolcad, fél- és negyedszünet, szinkópa) reprodukciója mérő és gyakorlónév segítségével A dalok azonosítása jellemző motívumok alapján. A motívum tudatosítása Zenehallgatás: Eredeti népzenei felvételek. Népszokások megismerése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Játékos légzéstechnikai és hangképző gyakorlatok Daltanulás hallás után, kézjelről, betűkottáról. Játékos mozgások kitalálása új dalhoz. Ismert dalok szolmizálása. Magyar népdalok éneklése csoportosan, egyénileg szöveggel. Dalfelismerés ritmusról, betűkottáról. Dalrészlet kottába írása. Dallamsorok sorrendbe állítása. Újonnan belépő dallamhangok (fá, ti) hangok kézjelének, helyének megfigyelése, tudatosítása. Egy adott tárgy, személy, növény, szimbólum (ló, rózsa, tűz stb.) megkeresése több dalban. Dalok hangulatának, tempójának megfigyelése, dinamikai jelek olvasása. Játék a dinamikával és a tempóval. Azonos dallamsorok keresése az ismert dalokban. Adott ütemfajták megjelenítése tapssal, mozgással. Tánclépések koreografálása ritmussorokra. Dalok motívumainak megfigyelése. Ritmus és dallammotívum variálása. Játék ritmushangszerekkel. Mondókák, kör- és kapujátékok, kiolvasók, párválasztók, párcserélők, vonulós-kapuzós játékok. Népszokásokhoz kapcsolódó népzenei anyag meghallgatása. Népszokásokhoz kapcsolódó dramatikus játékok (pl. betlehemezés, gergelyjárás stb.)

2.

Cél, az ismert dallammotívumok, dallamsorok utószolmizálása kézjelről, pentaton hangközök és fordulatok éneklése. A tanult dallamhangok, dallami elemek felismerése. Népzene és a műzene közötti hasonlóságok, különbségek megfigyelése.

A TÉMAKÖR CÍME	**Népzene-műzene**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Művészetek *Zenei alkotó képesség* – Egységes hangzás kialakítása csoportos énekléskor, a kiscsoportos és az egyéni éneklés fejlesztése. – Életkornak megfelelő műdalok megszólaltatása – A ritmus- és dallamhangszeres improvizáció készségének kialakítása a tanult tempók és dinamikák, egyszerű zenei szerkezetek (kérdés-felelet játékok), valamint az eltérő karakterek felhasználásával. *Megismerő- és befogadóképesség* – Tanult dalok felismertetése vokális vagy hangszeres feldolgozásokban. – Hangnevek meghatározása a vonalrendszerben. – A relatív szolmizációs készség fejlesztése, a szolmizációs jelek alkalmazása. – Hangnevek meghatározása a vonalrendszerben. – A hallás utáni éneklés képességének kialakítása. A tanult dallamok felismerését segítő képességek kialakítása
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Ritmusérzék Zenei hallás Éneklés Önkifejezés Kreativitás Emlékezet Figyelem Észlelés Szerialitás

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Zenei alkotóképesség Dalok, dalrészletek, mondókák ritmizálása Kétszólamú éneklés. Kérdés-felelet ritmusimprovizációk. Éneklés, daltanulás. Megismerő- és befogadóképesség A leggyakoribb pentaton fordulatok felismerése, megkeresése, lejegyzése. Pentaton dallamfordulatok reprodukciója kézjelről, betűjelről, elemzés után hangjegyről. A rövid-hosszú képzetének kialakítása. Zenei kérdés-felelet jellegzetességei. A váltakozó ütem (páros-páratlan). Az ütemmutató. Az ütemmutatók és az ütemvonalak elhelyezése a hangsúlyjelek alapján. Háromnegyedes ütem (hangsúlyos és hangsúlytalan részek). Ritmusgyakorlatok a páros és páratlan ütemek tudatosítására. Ritmuskíséret (osztinátó). Írás és olvasás pontozott félkottával. Népzene-műzene: szerkezet, motívum. Zenehallgatás: Kórusművek
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Ritmikai és a dallami elemek megismerésének, felismerésének csoportos megszólaltatásának gyakorlása. A már ismert ritmusok felismerése kottaképről, olvasása és írása. Ritmusképletek elrendezése, értelmezése az ütemmutató szerint. Adott ütemek alkotása tanult ritmuselemekből. Ellenritmus alkotása. Ritmusvisszhang, ritmusdominó. Dallam alkotása adott ritmushoz. Dalsorok megfigyelése, pontozott ritmusok keresése. Ritmusosztinátó szerkesztése, alkalmazása dalok előadásakor. Kottaírás betűkottáról. Ismert dal hiányos betűkottájának kiegészítése. A pentatónia hangjainak, dallamfordulatainak gyakorlása Kodály olvasógyakorlatok alapján. Hiányzó ütemek, ütemvonalak pótlása. Irányított improvizáció kérdés-felelt formára. Népzene és műzene összehasonlítása adott szempontok (szerkezet, motívum) alapján. Vokális és hangszeres zeneművek, műrészletek hallgatása, elemzése. A zenei karakterek megfigyelése és a hangszínhallás fejlesztése. A vegyeskari hangzás megismerése. Kórustípusok hallás utáni megnevezése. Többször meghallgatott zeneművek azonosítása, egyszerűbb formák megnevezése.

3.

Cél az emberi hang színeinek és a hangszerek hangszínének megkülönböztetése. Hangszínhallás fejlesztése: hangszerek hangszíne, hangmagassága, zenekar felismerése. Kodály Zoltán és Bartók Béla munkásságának megismerése.

A TÉMAKÖR CÍME	HANGSZEREK
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Művészetek *Zenei alkotó képesség* A dalok élményekből kiinduló, szövegtartalmat kifejező megszólaltatása, az éneklési öröm felkeltése. Életkornak megfelelő műdalok megszólaltatása. A zenei fantázia fejlesztése, mozgósítása, énekes szabad rögtönzések bevezetése. *Megismerő- és befogadóképesség* Hangnevek meghatározása a vonalrendszerben.

	A relatív szolmizációs készség fejlesztése, szolmizációs jelek alkalmazása. Hangnevek meghatározása a vonalrendszerben. A többszólamúság készségének megalapozása. A zenei karakterek elkülönítése, motorikus megjelenítése.
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Ritmusérzék Zenei hallás Éneklés Önkifejezés Kreativitás Emlékezet Figyelem Észlelés Szerialitás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Zenei alkotóképesség Ritmusgyakorlatok Éneklés kánonban. Hangszeres improvizációk. Megismerő-és befogadóképesség A váltóhang Az éles és nyújtott ritmus. Az átmenő hang tudatosítása A Pentachord hangsor A hétfokú hangsor Hangszerek bemutatása. Hangszertörténet. Zenehallgatás: Vonós, pengetős, fúvós, billentyűs hangszerek. Kodály, Bartók népzenei ihletésű zenéje. Zenetörténet: Kodály Zoltán és Bartók Béla munkássága.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A nagy éles ritmus, a nagy nyújtott ritmus felismerése, gyakorlása ritmus gyakorlatokban a dalok ritmizálása során. Nyújtott ritmusú szavak keresése, hangoztatása. Nyújtott ritmusú motívumok alkotása. Ritmus- és dallamkiegészítés. Tanult dalok szolmizálása, kottázása kézjelről. Szabad ritmusalkotás különböző elemekkel. Ritmusgyakorlatok két kézre. Új hangtípusok: váltóhang, átmenő hang megfigyelése, tudatosítása. Pentachord hangsor felismerése új dalban. Kánonéneklés. Hangszerek csoportosítása (ütős, fúvós, billentyűs, vonós). Hangszerek, hangszercsoportok megismerése. Hangszerek hangjainak megismerése, hangszer felismerése hangzás alapján. Adott hangszerek virtuóz művészeinek összegyűjtése. Adott hangszerre írt zenei darabok meghallgatása. Zenei élmény megjelenítése szabad mozgással. Kodály Zoltán és Bartók Béla életének, munkásságának feldolgozása csoportos kutatómunkával. Tablókészítés.	

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEI TANÉV VÉGÉN

- Tudnak a tanulók egyszerűbb többszólamú ritmusokat, dalokat és műdalfeldolgozásokat megszólaltatni.
- Tudnak a tanulók a könnyebb hétfokú hangkészletű dalok közül legalább 10-et önállóan szolmizálva énekelni.
- Tudnak a gyerekek tanári irányítással ritmus- és dallammotívumot gyakorló nevükkel visszaidézni (utóritmizálás és szolmizálás, felismerés, lejegyzés, reprodukálás).
- Tudnak a gyerekek 25 magyar dalt emlékezetből, a tanult tempójelzésekkel, dinamikai jelek alkalmazásával.
- Tudnak hétfokú dallamokat (fá és ti) olvasni és írni, ismert dalokat szolmizálni.

- Ismerik az alábbi fogalmakat: ütemmutató, ütemvonal, záróvonal, ismétlőjel, nyújtott és éles ritmus, motívum, dallamsor, dallamvonal, sorszerkezet, hangsor, hangkészlet, pentatónia, kánon, zenei kérdés-felelet jellegzetességei, népszokások.
- A tanult ritmusképleteket fel tudják ismerni, meg tudják szólaltatni, hármas ütemben is.
- Fel tudnak ismerni tanult népdalokat zeneművekben és feldolgozásokban.
- Képesek a gyerekek 4-5 perces zenei részletet figyelemmel követni, többszöri előzetes értelmező (spontán reakciók, asszociációk, irányított kérdések) meghallgatás után.

3. ÉVFOLYAM

KOMPLEX PROJEKTEK

Éves időkeret: 33 hét

1.

Cél az erdőn, mezőn, vízparton élő élőlények érzékelhető tulajdonságainak megfigyelése, összehasonlítása, csoportosítása; egyszerű kísérletek, egyszerű természeti jelenségek felismerése. Érzékenység kialakítása a természet és környezetünk védelmével, óvásával kapcsolatban. A környezetvédelemre és természetvédelemre való nevelés, környezettudatos magatartásminták kialakítása a különböző élőhelyeken szerzett tapasztalatok alapján. A kutatómunka, önállóság, önálló ismeretszerzés alapjaival való megismerkedés, ennek elmélyítése.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**ERDŐ, MEZŐ, VÍZPART**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Ember a természetben Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Művészetek Vizuális kultúra Ének-zene Dráma és tánc Matematika Magyar nyelv és irodalom Informatika
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Forráshasználat Könyvtárhasználat Szótár-, lexikonhasználat Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Együttműködés, kooperativitás Önkifejezés Önállóság Szabálykövetés Vizuális, fogalmi, tárgyi emlékezet Figyelem, megfigyelés Távolságészlelés Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció

	Konkretizálás Csoportosítás Tájékozódás az időben és a térben Szövegalkotás szóban és írásban

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A megismerés módszereinek alapozása
Az erdő, mező, vízpart növényeinek megfigyelése, vizsgálata, osztályozása, rendszerezése megadott szempontok szerint.
Az erdő, mező, vízpart állatainak megfigyelése, vizsgálata, osztályozása, rendszerezése megadott szempontok szerint.
Az élettelen természet anyagainak megfigyelése, vizsgálata, osztályozása, rendszerezése megadott szempontok szerint.
Becslések, pontos mérések alkalmilag választott és szabvány egységekkel.
Összefüggések, szabályosságok megfigyelése és felismerése.
Összehasonlítások: azonosságok, különbözőségek megfogalmazása.
Igaz, hamis állítások, igazsághalmaz elemeinek keresése saját tapasztalással.

Tájékozódás térben és időben
Útvonalrajzok, térvázlatok, térképszerű ábrázolások ismert terepről.
A valóság ábrázolása egyezményes jelekkel, világtájak, iránytű használata.
Grafikonok, diagramok, táblázatok készítése, leolvasása.

Ember és egészsége
Egészséges életmód fontosságának tudatosítása.
Tudatos környezetvédelemre való felkészítés
Az életünk nélkülözhetetlen feltételeinek vizsgálata az erdőben, a mezőn és a vízparton.

Anyagok megmunkálása és felhasználása
Tájékozódás az erdő, a mező, a vízpart élőhelyein megismert természetes anyagok felhasználásáról a mindennapi életben (homok, agyag, kő, kavics, nád, gyékény...).
Alkotómunka a megismert anyagok felhasználásával

Önkifejezés-művészetek
Élményfeldolgozás a különböző művészeti ágak segítségével.
Ritmusok a természetben (szín, forma, folt, vonal, pont).
Élmények megjelenítése különböző technikákkal (rajz, festés, plasztika).
Élmények, mesék, versek, dalok megjelenítése drámapedagógiai eszközökkel.
A természet megjelenítése a különböző műalkotásokban (zene, film, festmény, plasztika)
Népdalok, mondókák, kiszámolók tanulása, közös éneklés, játék. A népdal fogalma.
Ismerkedés a témához kapcsolódó művészeti alkotásokkal.

Beszédkészség, szóbeli szövegalkotás, megértés
A témához kapcsolódó szókincs, nyelvi, grammatikai struktúrák kiépítése és aktivizálása.
A megfigyelt élő és élettelen dolgok neveinek, tulajdonságainak, cselekvéseinek és történéseinek szóbeli megjelenítése, szógyűjtések és osztályozásuk.
Az összehasonlítás, megfeleltetés, különbség, azonosság kifejezése, értelmezése nyelvi szerkezetekben, nyelvi relációkban (mindegyik, van közte, lehetséges, nem biztos).
A témához kapcsolódó szólások, közmondások értelmezése, megbeszélése.

Olvasásértés, írásbeli szövegalkotás
A leírás formai sajátosságainak megfigyelése.
A reklámnak, mint figyelemfelhívó eszköznek a megfigyelése.
Könyvtár és elektronikus információhordozók használatával való ismerkedés.
Ismeretterjesztő szövegek értelmezése, önálló feldolgozása.
Közmondások, szólások értelmezése.
Kiszámolók, mondókák, versek tanulása.

Informatika
Információk és képek keresése interneten. Nyomtatás.
Rövid szövegek alkotása élmények, szócikkek alapján.

Képekkel illusztrált könyv készítése.
Képeslapok készítése, elküldése, szövegezés.
Ismert dalok lejátszása számítógéppel.
Ritmusértékek gyakorlása számítógéppel.
Új dalok tanítása számítógépnek.
Tevékenységek algoritmusra bontása.
Illusztráció és szócikk készítések.

Testnevelés
Állóképesség fejlesztése gyalogtúrával.
Szabadban végezhető gyakorlatok, akadály és sorversenyek

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Előkészületek-ráhangolódás
Képek, képeslapok, könyvek, illusztrációk, kapcsolódó versek, dalok, mondókák gyűjtése a pedagógus instrukciói és a gyerekek közvetlen tapasztalata, ismerete alapján önállóan. Beszélgetés kezdeményezése, csoportosítások az összegyűjtött anyagokról, az erdő, mező, vízpart állat és növényvilágáról, felszíni formákról. A gyermekek ismereteinek, tudásának feltérképezése a témáról. Alapvető fogalmak tisztázása, mint élő és élettelen anyag; térkép, útvonalterv, felszíni formák stb.
Kapcsolódó, már ismert, tanult dalok, mondókák, népi játékok, közmondások és szólások felelevenítése; újabbakkal való ismerkedés. Játék, közös éneklés (számítógéppel is); szólások és közmondások értelmezése, megbeszélése, lexikonhasználattal.
Felkészülés a terepgyakorlat anyag és eszközszükségleteinek összeállítására (iránytű, távcső, térképek, gyűjtődobozok, címkék, vázlatfüzet, nagyító, szűrőpapír, zsírkréta, rajzszén stb.).
Útvonalterv készítése közösen: a cél megkeresése térképen, földrajzi elhelyezkedése hazánkban, a térképjelek megbeszélése, ismertetése; térképjelek készítése, a távolság kiszámolása pedagógus irányítása mellett; a közlekedési eszközök kiválasztása. Menetrendi tudnivalók.
Megfigyelési naplók, egyszerű táblázatok előre elkészítése a megfigyelési eredmények rögzítéséhez, piktogramok készítése (számítógép segítséggel).
A közlekedési szabályok megbeszélése, az utazással kapcsolatos tisztázása. Helyzetgyakorlatok, szituációs játékok mindezeknek az elmélyítésére, tudatosítására.

TEREPGYAKORLAT:
Amennyiben lehetőség van rá, az utazás közben látható falvak, városok megfigyelése előre megadott megfigyelési szempontok alapján. A házak formája; környezete; a lakóépületek mennyisége, forgalom. A megfigyelések lejegyzése előre elkészített nagyon egyszerű táblázaton, piktogramok használatával.
A kirándulás helyszínein, a jellemző növényzet, állatvilág beazonosítása, megfigyelése, a tájékozottság alakítása a pedagógus fokozott figyelme mellett (örökzöldek, lombhullatók, cserjék, fűfélék, gyógynövények, gyomnövények, sás, nád, azonosságok-különbségek megfigyelése...). Rajzos és néhány mondatos feljegyzések a megfigyelésekről.
Talajminták, növényminták gyűjtése kiscsoportokban vagy egyénileg a pedagógus előzetes instrukciói alapján (erdei föld, agyagos föld, kavicsos, sziklás terep, homokos talaj, apró kavicsos talaj, lehullott levelek, termések, fakéregminták, kavicsok, szikladarabkák..). A talajminták zacskózása, feliratozása. Növények préselése, más gyűjtött anyagok osztályozott, feliratokkal ellátott osztályozása.
Bábok, földigiliszta, lárvák, csigák, rovarok, gyógynövényfélék, fűfélék, gyomnövények gyakoriságának megfigyelése egy adott (a pedagógus által körülhatárolt) területen. Játékos számlálási feladatok, a feladathoz rajzos, „beszélő”, piktogramok alkalmazásával táblázatok készítése és az adatok rögzítése.

Felszín, domborzat, a tanulandó földrajzi fogalmak beazonosítása, a közvetlen tapasztalat (látja) kihasználása (hegy, hegység, domb, völgy, sík-síkság, hegycsúcs, hegygerinc, mező, rét, síkság, vízparti környezet..).A megfigyelések rajzos, néhány mondatos rögzítése.
A közvetlen tapasztalatra, látványra épülve tájkép készítése. A távolság és a látható tárgyak mérete közötti összefüggések megfigyelése. A térkihasználás megbeszélése. A színek gazdagságának, egy-egy szín sok -sok árnyalatának megfigyelése a természetben: „ a sokféle zöld, sárga, kék szín”.

Az aktuális évszak jellemzőinek megfigyelés a helyszínen (hőmérséklet, napsütés, csapadék, a növényzet reakciója, a hőmérséklet mérése). A hőmérséklet mérése a kirándulás különböző időpontjain (reggel, délelőtt, délben, este), a változások megfigyelése egy napon belül, összefüggések, okok keresése. A mérések és megfigyelések rögzítése egyszerű táblázatokban, vagy megfigyelési naplóban.

Mérések a természetben választott egységekkel; becslés és pontos mérés fogalmának kialakítása és elmélyítése játékos feladatokkal, pl. fák távolsága lépéshosszban, ugyanez méterszalaggal méterben, majd centiméterben megadott egységekkel. Az adatok összevetése; a különböző hosszúságmérés egységeinek egymáshoz való viszonyának megfigyelése, a m/cm/mm megfeleltetés.

A kerület fogalmának értelmeztetése, kiterjesztése és elmélyítése játékos feladatokkal, pl. egy fatörzs kerületének lemérése; a pedagógus által kijelölt terület körülkerítése madzaggal, majd lemérése; próbálgatás, becslés majd pontos mérések.

Közvetlen megfigyelésre, tapasztalatra támaszkodva állítások igazságának eldöntése: van olyan, nincs olyan, van köztük, mindegyik, lehet, biztos, talán/ az összehasonlító szerkezetek alkalmazása/nagyobb, magasabb, alacsonyabb, dúsabb, mint.. stb.
Az erdő, a mező, a vízpart hangjaira való odafigyelés. Hogyan lehet a csendet hallani, hallható-e egyáltalán a csend? A természet hangjainak, neszeinek, zörejeinek észrevétele, próbálgatások a beazonosításukra. Madárhangok, emberi hangok beazonosítása, annak beazonosítása, hogy milyen távolságból, milyen irányból jött a hang.
Kéregminta-nyomat, levélnyomat készítése a helyszínen.
Közös csoportos játékok, az ismert dalok közös éneklése és/vagy új(ak) megtanulása. (Fiúk, lányok kergetőző játéka
Futások, járások, szökdelések, tartásjavító páros és egyensúlygyakorlatok, labdajátékok a szabadban. Váltó és sorversenyek részeként is.
Relaxációs gyakorlatok a csend hangjaira koncentrálással. Relaxálás a levegő és a szél érintésére koncentrálva.

FELDOLGOZÁS:
A kirándulás(ok) során gyűjtött minták szétválogatása, rendszerezése megadott szempontok szerint, törekedve a sokszínű rendszerező, csoportosító gondolkodási műveletekre (főfogalmak alkotása, az alaphalmazok és az alkotó részelemek megkeresése. Pl. az élő és élettelen kategóriák; az anyagok; az élőhely; a használhatóság szerinti csoportosítások. A csoportok megnevezése számítógéppel készített szókártyákkal. Tároló helyen való elhelyezés. Szócikkek készítése számítógéppel.
Hiányos mondatok kiegészítése számítógépen, a csoportosított anyagokkal kapcsolatban.
Kutató, elemző munka az előzőleg közös megegyezés alapján kiválasztott egy-egy rovarról; erdei emlősről, vízparton élő madárról. A pedagógus által megadott forrásanyagoknak (lexikonok, képanyagok, fotók, a korosztálynak megfelelő leírások; természetfilmek) feldolgozása kiselőadások, bemutatások formájában. A legfontosabb megfigyelési szempontok alapján született információk rendszerezése, rögzítése táblázatokban, vázlatokban, pl. élőhely, testfelépítés, szaporodás, táplálkozás szerint.
A pedagógus által elkészített testfelépítést mintázó főbb testtájak, testrészek (fej-tor-potroh-csápok-lábak-törzs-szárnyak-fej-csőr...) sablonjainak körülrajzolásával, kivágásával majd összeillesztésével a tanult állatok elkészítése papírból, kartonokból. Az elkészült állatokból képalkotás, tablókészítés.
A mező növényeinek csoportosítása többféle szempont alapján: fűfélék, gyógynövények, gyomnövények, hasznosak, károsak, felhasználási területek. A természetvédelmi, a természetet óvó szabályok betartása mellett gyűjtött növényeket lehet préselni, szárítani, s ezeket a későbbiekben a tanulás folyamán bemutatásra használni.

Egy-egy közösen kiválasztott növény részeinek megfigyelését, bemutatását követően a növényi részek elkészítése külön-külön (sablonok körülrajzolásával, egyéni saját rajzok alapján), majd ezeknek összeillesztése különböző technikákkal. Az elkészült mintákból egy nagy közös kép, tabló készíthető.
Könyvek, illusztrációk, leírások, a világháló segítségével ismerkedés a legismertebb gyógynövényekkel: mire és hogyan használták régen, mire és hogyan használjuk ma? „Kisfüvészkönyv" összeállítása: gyermekrajzokkal/illusztrációkkal, nyomtatott képekkel és a gyermekek által készült leírásokkal (pl. zsálya, kakukkfű, kamilla, bodza, ezüstös homoktövis, fekete nadálytő, galagonya, gyöngyvirág, harangvirág, hóvirág, ibolya, kányabangita, kökény, medvetalp, nefelejcs, vadrózsa, tárnics, csalán...).
A kereskedelemben kapható gyógyteák, gyógyteakeverékek közül minél többnek a beszerzése, a pedagógus irányítása mellett. A gyűjtött teákat alkotó gyógynövények beazonosítása. Gyógyteagyűjtemény összeállítása. A felhasználás megbeszélése: milyen betegségre használják és hogyan? A veszélyforrások megbeszélése: Hol vegyünk gyógyteát? Ki készítse el? Mire használja az orvostudomány?
Beszélgetés, vita, fórum az egészséges életmód feltételeiről: kirándulás, mozgás, testmozgás, kikapcsolódás, a test edzése és a „lélek", „szellem" edzése, összefüggések keresése.
A környezetszennyezésről, mérgezésekről, a permetezés utóhatásairól. A mérgek felszívódása a növényekben és állatokban, hol ne vásároljunk gyümölcsöt, zöldséget, húst, és miért? Viták nézőpontváltással. Érveljünk a növényvédelem fontossága mellett. Filmrészlet bemutatása, cikkek olvasása környezetszennyezéssel kapcsolatban. Információ és Képkeresés az interneten. Nyomtatás. Figyelemfelhívó plakát készítése.

Egészséges ebéd, vacsora, uzsonna készítése közösen: halételekből, teljes kiőrlésű gabonafélékből, erdei gyümölcsökből készült finomságokból, joghurtokból, zöldségekből
Beszélgetés kezdeményezése megtörtént eseményekről, ismert történetekről a folyók építő és romboló munkájáról az árvizekkel; a klímaváltozás veszélyeivel kapcsolatban. Információkeresés internetes és könyvtári kutatómunka felnőtt segítséggel. Ennek kapcsán a folyó és tó összehasonlítása. A lakóhely közelében lévő patak, folyó, tó „viselkedése" nagy esőzések és szárazságok alkalmával. Folyóink és tavaink szennyezettsége, az okok felkutatása, cikkek, internet, könyvtár és felnőtt segítséggel.
A térképhasználat alapjainak próbálgatása: Magyarország tavainak, folyóinak, hegységeinek, dombvidékeinek és síkságainak megkeresése a térképen. A főbb tájegységek neveinek leolvasása. A kirándulás során megfigyelt, lefestett (tájkép) felszíni formák megnevezései, lejegyzése, a térkép összevetése a saját készítésű képekkel. „Hogyan és mire használja a térkép a színeket?" Nyomtatott vaktérképek színezése.

Térképkészítés hazánk tavainak, folyóinak, hegységeinek, dombvidékeinek, síkságainak berajzolásával, színekkel történő megjelenítésével előre elkészített/ nyomtatott térképsablon segítségével.
Tanulmányrajzok növényekről, állatokról a legjellegzetesebb vonások, formák megkeresésével, kiemelésével, pontos megfigyelésével. Ismerkedés különböző eszközökkel (ceruza, golyóstoll, szén, tus.) és grafikus megoldásokkal. A vonalak, pontok, foltok, árnyékolás kifejező szerepére való felhívás. Képes, kapcsos könyvkészítés az elkészült rajzokból.
Közös leírás készítése. Egy képen bemutatott állat, növény, tájkép vagy diakép, természetfilm alapján szógyűjtések tulajdonságra, cselekvésre, történésre, számosságra, élőhelyre: milyen, mekkora, mit csinál, mi történik vele, mennyi?.. Ennek fordítottjaként játékos feladatok: különböző leírások alapján történik a képalkotás (rajzolás, festés).

Ismerkedés a természetet ábrázoló művészeti alkotásokkal. A különböző típusú ábrázoló technikáknak a bemutatása: olajfestmények, akvarell festmények, tusrajzok.
Az erdőről, mezőről, vizekről szóló zeneművek hallgatása. Festés zenére (a témához kapcsolódó zenemű megválasztásával), kötetlen témával (érzések, benyomások, színek, foltok.).
Állatok, növények hajtogatása papírból. Környezet elkészítése, az állatok elhelyezése.
Felkészülés állatokról szóló versekből, mesékből, történetekből: a kifejező felolvasás gyakorlása; mesemondás gyakorlása; verstanulás. Felkészülés dramatikus megjelenítésre és előadásra.
Az erdő, mező, víz megjelenése közmondásainkban, szólásainkban, jelentésük megbeszélése, közös szólás, közmondás gyűjtemény készítése.
Erdőkről, mezőkről, vizekről, ott élő növényekről, állatokról szóló ismert népdalok, dalok összegyűjtése. „Dalos könyv" készítése. Közös éneklés, játék.

Zárás:
Reklámplakátok készítése figyelemfelhívó jelleggel és ezekből kiállítás szervezése a nagyobb közösség számára (iskola, szülők, környéken lakók) a természetvédelemmel, az egészséges életmóddal, a védelemre szoruló vagy védett állat, növényvilággal kapcsolatban.

Értékelés:
Tanítói:
A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok, az együttműködés sikeressége alapján.
Egyéni tudás és aktivitás a projekt során.
A tanulók önmagukhoz mért fejlődése.
Tanulói:
Csoportok és egymás tevékenységének, produktumának értékelése, a megszerzett tudás alkalmazása. A csoporttagok önértékelése.

2.

Cél a problémaérzékenység: környezetünk, környezetvédelem, esztétika. A közvetlen lakókörnyezet és a lakótér alaposabb megismerése: séták a lakóhely környékén: adatgyűjtés, jegyzetek készítése, megfigyelések, benyomások, konkrét adatok összegyűjtése, mérések. Mindezeknek feldolgozása az iskolában: alaprajzok, térképrészletek, tablók, festés, rajzolás, építések, makettek készítése. Ennek segítségével, ezen keresztül majd kitekintés a „tágabb" környezetre. Az együttműködési képesség, csoportmunka, kooperatív munka előtérbe helyezése.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**Lakóhelyünk, közvetlen környezetünk**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Életvitel és gyakorlati ismeretek Művészetek Vizuális kultúra Ének-zene Dráma és tánc Informatika Ember a természetben Ember és társadalom Matematika
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Távolságészlelés Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: tárgyak tulajdonságainak észlelése, formaészlelés: a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés Tájékozódás az időben és a térben Kooperativitás Szabálykövetés Tudatos normaalkalmazás A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás A helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy Azoktól való tudatos eltérés. Emlékezet vizuális mozgásos, tárgyi, fogalmi Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
A megismerési módszerek alapozása: A lakóhely, közvetlen környezet megismerése: megfigyelések adott szempontok alapján- Jegyzetek, megfigyelés alapján rendszerezés, osztályozás, csoportosítás	

Lényegkiemelés, összefüggések keresése adatok között
Becslések, pontos mérések szabványegységekkel
Kutatómunka formáival való ismerkedés: források, cikkek feldolgozása; könyvtárjasználat; szótárak, lexikonok használata; a számítógép, mint információforrás

Egészséges életmód, környezetvédelem:
A közvetlen lakókörnyezet és a természet kapcsolatának feltárása
A közvetlen lakókörnyezet állat és növényvilága, összefüggések keresése
A legfontosabb környezetvédelmi teendők megfogalmazása a közvetlen környezetben

Tájékozódás térben és időben:
Alaprajz fogalmának építése, elmélyítése, arányok, méretarányok
Legfontosabb síkbeli, térbeli viszonyok megfigyelése és ábrázolása (előtte, mögötte, takarás, fedés, oldalnézet, elölnézet, felülnézet...)
Térképismeret bővítése
Az iránytű használata, tájékozódás iránytűvel
Közlekedési ismeretek
Tájékozódás a szolgáltatás, kereskedelem lehetőségeiről
Adatok rendszerezése, egyszerűsítés, átláthatóság: táblázatok, grafikonok

Anyagok felhasználása és megmunkálása:
A lakóhelyre jellemző építészetben használatos anyagok megismerése
Kitekintés más népek építészetére, a különböző természetben található anyagok felhasználása (fa, nád, kő, modern anyagok)

Önkifejezés, művészetek:
Festés, rajz, tusrajz, ábrázolás síkban
A térbeliség megjelenítése: dobozokból, kartonból, testekből építések, makettek készítése.
Az építészettel való ismerkedés (ez is művészet és alkotó munka)
Dramatikus és fantáziajátékok.
A lakóhelyhez, vagy környékéhez, tájegységekhez köthető dalok gyűjtése.
A témához kapcsolódó dalok keresése és éneklése számítógéppel. Új dal megtanítása számítógépnek.

Beszédkészség, szóbeli szövegalkotás:
A kifejezőkészség fejlesztése: bemutatások, kiselőadások.
A kapcsolódó szókészlet bővítése, a passzív szókincs aktivizálása (szakszavak, szakkifejezések)
Ismeretterjesztő szövegek, mesék, mondák olvasása, feldolgozása.

Informatika
Információk, ismeretterjesztő szövegek, képek keresése internet segítséggel.
Egyszerű táblázatok készítése.
Piktogramok tervezése, készítése és beszúrása táblázatba felnőtt segítséggel.
Piktogramok rajzolása, illusztrációként való felhasználás.
Képes, kapcsos könyvek készítése.
Tevékenységek algoritmusokra bontása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Látogatás az iskola könyvtárába: a könyvek rendszerezésének megismerése, a könyvtár funkciói, a kutatómunkák legfontosabb kellékei/lexikonok, albumok, ismeretterjesztők helye, elérési módja- a témához kapcsolódva.
Az internet helyes használata, lényegkiemelés, hasznos információt szolgáltató web oldalakkal való megismerkedés, lehetőségek az iskolában- a témához kapcsolódva.
Önálló felkészülés: saját lakóépület, azon belül a lakás leírása / megfigyelés alapján (részletek megfigyelése, tulajdonságok, milyen típusú, milyen „látható” anyagokból épült/megbeszélés, egyéni bemutatás szóban.
Saját lakóépület és környezetének lerajzolása, lefestése, a képekből kiállítás szervezése.
Előzetes ismeretek alapján a falusias és a városias környezet összehasonlítása, a legfontosabb jellegzetességek kiemelése.
Önálló, egyéni munka: lakás elrendezése, különböző funkciót ellátó helységek, alaprajzkészítés önállóan, ezeknek megbeszélése, az arányok, aránytalanságok kiemelése, megbeszélése.

Pontos mérések: az osztályterem és a benne lévő tárgyak (asztalok, szekrények) adatai, (csoportmunkában a terem tárgyainak összegyűjtése és pontos lemérése, az elrendezések megfigyelése; a kicsinyítés fogalma; alaprajzkészítés a pedagógus irányítása és segítsége mellett).Lefedések csomagoló papírral. Kicsinyítések hajtogatással.
Séta az iskola környékén, megfigyelések, jegyzetek készítése csoportmunkában minden csoportnak előre megbeszélt témában (nagyságviszonyok, alacsony, magas, lakóépület, szolgáltatók, ipari létesítmények, az utcák, milyen növényekkel, állatokkal találkozhatnak, a forgalom, az autók előfordulása). A tapasztalatok rögzítése előre elkészített egyszerű, piktogramokat tartalmazó táblázatokban.
Mérések a lakóhely környezetében különböző pontokon 1perc/10perc/1óra alatt hány jármű halad el (egy nap alatt/a munkanapok alatt/ a hétvége napjain) megfigyelés; a járművek csoportosítása és a gyakoriság ilyen szempontú kiszámolása (személyautó, kamion, teherautó, busz, villamos..) az adatok táblázatban, grafikonon való megjelenítése, összefüggések keresése. (Az átlagos forgalom kiszámítása becslés, méréses-számolás).
A lakóhely környékének legforgalmasabb helyének, helyeinek beazonosítása, a közlekedési veszélyek a közvetlen környezetben.

Séta közben a látható közlekedési táblákról rajzkészítés, jelentésük megbeszélése; a legfontosabb közlekedési szabályok megbeszélése. Közlekedési ki mit tud vetélkedő, közlekedési totó készítése más csoportok számára.

Napi hőmérsékletmérések különböző napszakokban, az adatok ábrázolása grafikonon; az adott évszak jellemzőinek megfigyelése a közvetlen környezetben.
Tervrajz készítése közösen az előzetes megfigyelések, gyűjtött információk alapján: az iskola épületéről, a környezetében lévő épületekről, létesítményekről. Tájolások., alaprajzok készítése..
Térképkészítés a lakókörnyezetről, vagy annak egy kiemelt részéről, tájolások.
Makettkészítés: az iskola és a környezetében található lakóházak, épületek alapján, az előzetes felmérések, jegyzetek segítségével, kicsinyítés, arányok, elrendezés, helykihasználás. Kooperatív munkában a különböző „elemek” elkészítése majd ezeknek összeállítása.
Csoportmunkában a különböző szolgáltató intézmények összegyűjtése, rendeltetésüknek megfelelő csoportosítás; az osztály számára (kisebb települések) vagy egyénileg használható (nagyvárosok) „Szolgáltató füzet” összeállítása/címek, telefonok, körzeti orvos neve, rendelési idő, nyitva tartás ..stb. (orvosi rendelők, posta, üzletek, boltok, bevásárlóközpontok, könyvtárak, múzeumok).
Mit?, hol? típusú csoportosítás és egymáshoz rendelés, anyag és/vagy termékek szerint: faáruk, műanyagáruk, textil, bőr, ruházat, bútorok, élelmiszerek.
Kitekintés a „világra” (filmek, internet, albumok, képek): különböző népek jellegzetes lakóépületei, összefüggések keresése; az éghajlat és időjárás , mint meghatározó tényező, az épületek anyagai (nád, fa, kő, tégla, modern anyagok.), az épületek stílusa (formák, nagyságok, funkciók...).
A lakóhely szerinti piac, üzlet felkeresése: zöldségek, gyümölcsök, egészséges táplálékok megfigyelése, a megfigyelések rögzítése.
Mennyibe kerülnek?

Az ismeretek, információk, benyomások alapján: „Én/mi így szeretnénk...” alkotó munka: tervezés, tusrajz, szénrajz, festés, makettépítés, különböző anyagok felhasználása (lakóépület, lakás, saját szoba, vagy az iskola épülete).
Fantáziajátékok dramatikus megjelenítéssel.
„Ilyen is lehetne”...: város, falu, szobaberendezés építése különböző formák, alakzatok, testek felhasználásával (téglatestek, hengerek, kúpok, gömbök...).

Zárás:
Kiállítás szervezése „Így láttuk, így szeretnénk” címmel.
Az elkészült makettekből (valóság és képzelet) iskolai szintű kiállítás tervezése. A munkák bemutatása szülőknek, iskolatársaknak. Meghívókkal lehetőség a megtekintésre mások számára is; mint pl. lakosok, a környezetben élők.

Értékelés:
Tanítói:
A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok.
Az együttműködés sikeressége.
Az egyénileg megszerzett tudás.
A tanulók önmagukhoz viszonyított fejlődése.
Tanulói:
Csoportok értékelése más csoportok produktumáról.
A csoporttagok önértékelése.

3.

Cél mondák, mesék feldolgozása művészeti eszközökkel. A 3. osztályos elbeszélés műfajhoz kötött, ezen belül a mondák, mesék világához kapcsolódó tananyagrészek átfogó, minél több oldalú megközelítése. Ennek segítségével népünk eredetével, múltjával történő ismerkedés gyermekközpontú, a korosztály számára olyan jól érhető eszközökkel, mint a rajz, festés, alkotómunka, zene, tánc.. Lehetőség a dramatizálásra, a játékra, az önkifejezés ilyen módú kibontakozására.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**MESÉK-MONDÁK**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Művészetek Vizuális kultúra Ének-zene Dráma és tánc Informatika testnevelés
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban A szövegben ábrázolt szerepek meghatározása A kommunikációs helyzetekhez való alkalmazkodás A szöveg adatainak különböző szempontú rendezése és elemzése A kreativitás, fantázia, képzeleti átalakítás Együttműködési képességek: kooperativitás alkalmazkodás Az énképességek: önbemutatás önkifejezés Tájékozódás az időben és a térben Tárgyak, ingerek felismerése *Formaészlelés*: a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés Figyelem, megfigyelés Szabálykövetés Tudatos normaalkalmazás A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás A helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés.
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
A megismerés módszereinek alapozása A múlt megismerésének eszközei: könyvtárak, lexikonok, forrásmunkák... Összefüggések keresése, összehasonlítás, következtetések levonása. Kutatómunka alapjai, önállóság építése. A tapasztalatok kifejezése élőszóban, rajzban, írásban tanítói segítséggel. Hallás utáni beszédértés, szövegértés, információnyerés (mesék, mondák, bemutatások a pedagógus által) Tájékozódás térben és időben A régmúlt, közelmúlt, jelen fogalmak értelmeztetése. Az idő múlása, az idő ábrázolása; absztrahálás (időegyenesek). Anyagok megmunkálása és felhasználása Építészetünk a honfoglalás idején: földbe ásott kunyhók, jurták (fa, agyag, sár). Az első várak, az alapok (kő, kavics, szikla...). A fémek megmunkálása (arany és ezüst ékszerek, tárgyak, páncélruhák).	

Az agyag megmunkálása.
Természetes alapanyagok az öltözködésben (len, gyapjú, selyem, bőr...)

Önkifejezés-művészetek
Ősi pogány és keresztény díszítő motívumok a honfoglalás kori és korai magyar művészetekben (ruhadíszek, tarsolylemezek, építészet, koronázási jelvények).
A motívumok felhasználása önálló alkotásokban, kifejezés.
Különböző technikákkal való megismerkedés, ismertek alkalmazása: zsírkréta, vízfesték, tempera, batikolás, nyírás-ragasztás, tus, tollrajzok...
Szín- forma- mozgás-tér a festészetben: eseményképek készítése, térbeli elrendezés, a mozgás, mozdulat ábrázolása.
Arckép, portrék, önarckép készítése különböző technikákkal.
A komponálás, térbeli ábrázolás, elrendezés, nézetek alkalmazása.
Zenehallgatás.
Hangszerek megismerése, kipróbálása.
Műalkotásokkal való megismerkedés (festmények, szobrok)
Fantáziajátékok dramatizálások

Beszédkészség, szóbeli szövegalkotás, megértés
Kifejezőkészség, választékos beszéd gyakorlása.
Előadások, bemutatás, dramatizálás: az önkifejezés, a kommunikáció fejlesztése.
Felolvasás, kifejező olvasás fejlesztése.

Olvasásértés, írásbeli szövegalkotás
Történelmi tárgyú szövegek értelmezése, feldolgozása.
Tanulási stratégiák a hosszabb lélegzetű szövegek feldolgozásához.
- Ismerkedés az elbeszélés formai sajátosságaival.

Informatika:
Zenekeresés és hallgatás számítógépen
Képek, műalkotások, kapcsolódó mondák, ismeretek keresése
Illusztrációkészítések
Szócikkek készítése

Testnevelés és sport
Küzdő játékok
Vár és helyfoglaló játékok

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Előkészületek, ráhangolódás

Múzeumlátogatás, kiállítások megtekintése.
Gyűjtőmunka a pedagógus instrukciói, segítsége mellett, rajzos, ábrákkal teli, látványos, a kisgyermekek számára könnyen érthető és feldolgozható forrásmunkák felajánlásával: Képek, képeslapok, albumok, szakkönyvek, mondákat, regéket tartalmazó könyvek, kiadványok, (a honfoglalás kora, Mátyás király ideje, a török hódoltság). A gyerekek önállóan, spontán, saját élményeik, tapasztalataik alapján is végezhetnek gyűjtőmunkát.
A gyűjtött képanyagokról beszélgetés indítása, megfigyelés és korábbi már meglévő ismeretek felelevenítése: kiket ábrázol, kik lehettek, hogyan öltözködtek, milyen ruhákat viselnek, milyen ékszereket hordanak; milyenek az épületek, kik laktak benne.
Az idő múlásával kapcsolatos fogalmak felszínre hozása.: A jelen és a közelmúlt fogalmának érzékeltetése minél több régi (gyerekek, szülők, nagyszülők, dédszülők) családi fotó begyűjtésével, és ezeknek elemzésével, ezekről történő beszélgetéssel, csoportosításokkal A megfigyelés szempontjai lehetnek az emberek, a ruházat, az öltözködés, esetleg tárgyak. Fantáziajátékok, a képeken látható jelenetek alapján történetek kitalálása, megelevenítése. A képek elhelyezése időegyenesen: melyik volt régebben?
Akikről, amiről nem születhettek fotók: a régmúlt fogalmának érzékeltetése szorosan kapcsolódva az előzőekhez. Portréfestmények, rajzok, illusztrációk, történelmi tárgyú eseményképek bemutatása (Attila; Hunyadi Mátyás, régi Buda, várak...). Pl. Buda vára a törökök, Mátyás idején és ma: összehasonlítás, elemzés, beszélgetés. Képkeresés interneten, power pointos bemutatók. Nyomtatott képekből tabló vagy album készítése.

Feldolgozás:
„Mesehallgató”: A pedagógus, vagy egy-egy felkészülő gyerek/ gyerekcsoport által (vagy lemezekről, CD-ről meghallgatott) előadott monda/ mondák meghallgatása előzetesen megadott szempontok alapján, majd ennek

megbeszélése (szereplők, helyszín, események.). A gyűjtött anyagokból az ideillőknek keresgélése (képek, fotók, albumok, könyvek.).
„Mesehallgató”: Egy mese meghallgatása hangfelvételről, majd annak több szempontú feldolgozása: irodalmi ismeretanyaghoz kötötten, a szereplők, helyszín, események, tanulságok levonása, a bevezetés, tárgyalás és befejezés egységeinek megkeresése és „művészeti” feldolgozása (festés, rajzolás). Dramatikus megjelenítések.

Mese és mondafeldolgozások többféle szempont alapján:
dramatizálás: szereplők szerint kiosztás, felkészülés a kifejező, pontos olvasásra és/vagy a mese előadására, eljátszására.
a főszereplőinek kiemelésével: karakterek, tulajdonságok, személyiségvonások megfigyelése, a kiemelés, figyelemfelhívás eszközei, az elrendezés: a főszereplők lefestése, rajzolása egyénileg.
festés, képalkotás kooperatív munkában: szereplők, tárgyak emberalakok, állatok, épületek) rajzolása, kivágása, felragasztása, az elkészült munkák összeillesztése.
eseménykép festése, rajzolása, a mozgás, mozdulat ábrázolása; az elrendezés, térbeli viszonyok megfigyelése.
Korabeli zenék meghallgatása, a felolvasáshoz, dramatizáláshoz kapcsolása.

Élet a jurtában:
A jurtával, mint a korszak „lakóépületével” való megismerkedés: az alaprajza, formája, az „épület anyaga”, a felépítéséhez szükséges anyagok; a felépítés lépései; a beosztása „szobák”. A jurta alaprajzának elkészítése (kör alakú sablonnal); a férfiak oldala, a nők oldala, a díszhely, a tűzhely helye...

Ceruzarajzok, tusrajzok, tollrajzok, karcolás, vésés, rovás, domborítás, nyomatok készítése az életkori sajátosságok figyelembevételével játékos formában, előre elkészített sablonok alapján, a pedagógus segítsége mellett. Az agyag és fém, mint megmunkálható anyag. Anyagok, színek, minták, díszítőelemek, motívumok megfigyelése, kiemelése.

- honfoglalás kori öltözékek, tárgyak
- tarsolylemezek
- pecsétek, régi pénzek készítése
- címerek

Így öltöztek régen”: a női és férfi ruhaviseletek megfigyelése képeken, illusztrációkon, festményeken. Lehetőség szerint természetes alapú anyagok gyűjtése : szőrmedarabok, gyapjúfonal, selyemanyag, bőr, bársony...
Ismerkedés a régi korok hangszereivel, a legősibb hangszerekkel. Hogyan találhatták fel a hangszereket? Mi lehetett az első fúvós hangszer, ütőhangszer, húros hangszer? Mondák, regék, találgatások. Hangszerek megszólaltatása lehetőség szerint és/vagy hangszerek meghallgatása zeneműveken keresztül.

- Sípok (csontsípok, fűzfasípok, nádsípok.)
- Dobok (a sámándob)
- Lantok, hárfák

Zene és tánc együtt: zenehallgatás, kapcsolódó filmrészletek; illusztrációk megtekintése. Játékos formában, lehetőség szerint a táncformák kipróbálása.
Az étkezés, étkezési szokások, illemszabályok a különböző korokban, összehasonlítás a mai étkezési szokásokkal a gyakoriság, a mennyiség, az étkezési mód alapján. Összehasonlítás az egészséges táplálkozás szempontjából. (vadhúsok, szárnyasok, zöldségek, gyümölcsök, a fűszerek, az élelmiszerek tárolása, az italok, tartósítás...).
Fűszergyűjtemény összeállítása (pl. a reneszánsz konyha fűszerei Mátyás idejében).
Küzdő, birkózó, test-test elleni versengések, célba dobások.
Ha van lehetőség a nyilazás kipróbálása.
Hely, vár és zászlófoglaló játékok.

Zárás:
Színház: mese, monda színpadi előadása iskolai színtér és/vagy szülői közönség előtt.
Egy elképzelt reneszánszkori ünnep (esküvő, eljegyzés) megszervezése a szülők bevonásával. Öltözetek, ételek/fűszerek, megterítés. Versek, dalok, táncok előadása. Korabeli zene hallgatása. Sütés-főzés-hideg ételek-gyümölcstálak összeállítása.

Értékelés:
Tanítói:
A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok.
Az együttműködés sikeressége.
Az egyénileg megszerzett tudás.
A tanulók önmagukhoz mért fejlődése.

Tanulói: Csoportok egymás produktumát értékelik. A megszerezhető tudás (mely a zárás kapcsán bemutatott produkcióban mérhető). A csoporttagok önértékelése.

4.

A cél, tájékozódni hazánkról a népszokásokkal, építészettel, állatokkal és növényekkel való megismerkedésen keresztül. A művészeti eszközök felhasználása a kapcsolódó tananyag jobb megértéséhez. Bevezetés a térképek világába játékos gyakorlatokkal, közvetlen tapasztalatszerzéssel, a térképismeret és használat elmélyítése. Érzékenység, problémalátás felkeltése a természet, a természet védelme, óvása iránt.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**Barangolás Magyarországon** *(Tájaink-hagyományaink-szokásaink)*
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Ember a természetben Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Művészetek Vizuális kultúra Ének-zene Dráma és tánc Informatika
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Távolságészlelés Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: tárgyak tulajdonságainak észlelése, *formaészlelés*: a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés Emlékezet vizuális mozgásos, tárgyi, fogalmi Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Tájékozódás az időben és a térben Kooperativitás Szabálykövetés Tudatos normaalkalmazás A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás A helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy Azoktól való tudatos eltérés.

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A megismerés módszereinek alapozása
Kutatómunka alapjai, önállóság építése
Összefüggések keresése, összehasonlítás, következtetések levonása
Filmek, diaképek, informatikai eszközökkel való ismerkedés
Könyvek, lexikonok, albumok, ismeretterjesztő kiadványok megismerése
Tájékozódás térben és időben
Térképhasználat, térképolvasás elmélyítése
Táblázat, grafikon leolvasása, készítése, az összefüggések jobb megértése
Diagramok leolvasása, a tájékozódás lehetőségeinek bővítése
Égtájak, irányok, iránytű ismerete

Anyagok megmunkálása és felhasználása
A fa megmunkálása: faragás, vájás, kéregmunkák, építészet, hangszerek, bútorok.
Népi gyermekjátékok és anyagaik, ismerkedés (szánkók, kiskocsik, nyilak, kispuskák, hintalovak, lovacskaszékek...)
Nád, gyékény, bőr, agyag, kő, fémek felhasználása az építészetben és a népművészetben

Önkifejezés-művészetek
Díszítő motívumok a népművészetben
A motívumok felhasználása önálló alkotásokban, kifejezés
A színek szerepe a népművészetben: stilizált formák, színvilág, virágok, növények megjelenése a népművészeti alkotásokban
Különböző technikákkal való megismerkedés, saját élmény (faragás, vájás, kérgezés, agyag)
Népi gyermekdalok; mondókák, kiszámolók megtanulása

Beszédkészség, szóbeli szövegalkotás, megértés
Előadások, bemutatások segítségével az önkifejezés, a kifejezőkészség fejlesztése
A szókincs bővítése, a passzív szókincs aktivizálása

Olvasásértés, írásbeli szövegalkotás
Ismeretterjesztő szövegek értelmezése, önálló feldolgozás
Közmondások, szólások értelmezése
Kiszámolók, mondókák, versek tanulása

Informatika
Piktogramok, feliratok, szókártyák készítése
Illusztrációk készítése
Szócikkek készítése
Nyomtatott képek színezése
Képek, információk, zenekeresések
Képes könyv készítése
Üzenetek, levelek, képek küldése internet segítséggel
Könyvtárlátogatás

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Múzeumok, kiállítások megtekintése
Térképolvasás: Magyarország tájegységei, megnevezésük, lejegyzésük, helyesírásuk.
Sablon alapján térkép készítése, pedagógus irányítása mellett, segítségével.
Számítógépről kinyomtatott vaktérképek színezése, feliratozása.
A tájegységek berajzolása az előzőleg készített térképre, színezés, festés a térképjeleknek megfelelően, a színek használata.
A pedagógus instrukciói (források, képanyag, albumok, egyéb lehetőségek...) alapján felkészülés kiselőadással, képgyűjteménnyel, beszámolókkal, plakátokkal, tablókkal hazánk jellegzetes tájegységein végighaladva pl. az alábbi témakörökben:

- „Szeres” települések, dombtetőre épült falvak, házak (Őrség, Ormánság; csapadék, tóka, sárdagasztás, árvíz, védekezés;), összefüggések keresése éghajlat, csapadék, építkezés.. között
- A fa megmunkálása, régi mesterségek: bognár, kádár, asztalos, ács, halász (hordók, csónakok, hajók, malmok, népi bútorok; haranglábak, kopjafák, régi gyermekjátékok fából/ bölcsők, kisszékek, hinták

- Regösénekek, kapcsolódó szokások, események
- Somogyi erdők": az erdők élővilága, leggyakoribb vadon élő emlősállataink (tölgyesek, makkosok, vaddisznók, vadászat, természetvédelem.)
- A Balaton legjellegzetesebb halai
- A Balaton madárvilága, vízimadarak
- Népviseletek (Őrség, Ormánság, Alföld)
- Városi kismesterségek (gyékény; nád; papucsok; halbicska; bőrfeldolgozás; lószerszámok, ostor, nyereg.)
- Hérics, bókoló zsálya, illatos hunyor, vad pünkösdi rózsa és „mások"...
- Árvizek: A Tisza, a Duna
- Eltűnt állatvilág: medve, farkas, tulok, hód; bölény; jávorszarvas

Táblázatok, tablók, plakátok, grafikonok készítése elhelyezkedés, éghajlati jellemzők, csapadék, termesztett növények, állatok szerint.
Közös térképkészítés tanítói irányítás, segítség mellett: „Minden tájegység együtt a helyén"; A tájegységek „felöltöztetése": népviselet, jellegzetes épület, mesterség, népművészeti tárgy, állat, növény (képek, gyermekrajzok, stilizált formák...) felragasztása, a tájegységek összeillesztése.
Közös Magyarország „útikönyv" készítése.
Alkotómunka: fa, papír, textil, agyag felhasználásával. Faragás, vésés, rovás, festés, hímzés, szövés-fonás, agyagozás.
A népi hangszerekkel való megismerkedés (képek, albumok, kisfilmek...), lehetőség szerint kipróbálás is: kerepelők, facimbalom, bugattyú, fűzfasíp, furulyák; citerák...
A népi hangszereket megszólaltató zeneművek, népdalfeldolgozások meghallgatása, keresés az interneten
Kiszámolók, gyermekdalok, mondókák közös éneklés, játékok. A népdal fogalma.
Lehetőség szerint kapcsolatfelvétel interneten keresztül más országrészek iskoláinak tanulóival. Levelezések, üzenet, képeslap és fotók küldése interneten.

Zárás:
Kirándulás szervezése hazánk egyik jellegzetes tájegységére: Hollókő; Skanzen; Őrség...
Házi kiállítás szervezése az elkészített alkotásokból és a gyűjtött tárgyakból, elkészített egyéb munkákból (faragások, hangszerek, egyéb munkák...).

Értékelés:
Tanítói:
A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok.
Az együttműködés sikeressége.
Az egyénileg megszerzett tudás.
A tanulók önmagukhoz mért fejlődése.
Tanulói:
Csoportok egymás produktumát értékelik.
A megszerezhető tudás alkalmazása.
A csoporttagok önértékelése.

5.

A cél kitekintés emberek, népek, tájak, világok felé a múltban és a jelenben, gyermekközpontú témákon keresztül, játékos formában. A művészeti eszköztár, zene, rajz, festés, kézművesség segítségével mások, a másság megismerése, ezen keresztül az érdeklődés felkeltése, a tolerancia, az elfogadás és a megértés tudatosítása.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**Barangolások a világban** (Világunk-Földünk)
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Művészetek Vizuális kultúra Ének-zene Dráma és tánc Magyar nyelv és irodalom Informatika

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	A kreativitás, fantázia, képzeleti átalakítás. Az együttműködési képességek elmélyítése empátia tolerancia segítőkészség alkalmazkodás szolidaritás tapintat A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek építése. Tájékozódás az időben és a térben.

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A megismerés módszereinek alapozása
Tájékozódás különböző technikák segítségével (Google használata, internet lehetőségek).
Összefüggések keresése, összehasonlítás, következtetések levonása.
Az önálló feladatvégzés, önállóság építése.

Tájékozódás térben és időben
Térképhasználat, térképolvasás elmélyítése.
A térbeliség, a térben történő gondolkodás és képzelet fejlesztése.
Iránytűvel való tájékozódás, az égtájak megnevezése, irányok a térképen.
Az idő múlásának megfigyelése a jelen és a múlt eseményein keresztül.

Anyagok megmunkálása és felhasználása
Más népek építészete: fa, kő, nád.
Más népek népviselete.
Fa, fém, papír, textil, bőr, egyéb anyagok használata az önálló alkotásokban.

Önkifejezés-művészetek
Díszítő motívumok más népek művészetben, a motívumok felhasználása önálló alkotásokban.
A színek szerepe más népek művészetben: stilizált formák, színvilág, virágok, növények megjelenése a népművészeti alkotásokban.
A tanult, különböző technikákkal alkalmazása, alkotómunka.
Népi gyermekmondókákkal, dalokkal, játékokkal való ismerkedés.

Beszédkészség, szóbeli szövegalkotás, -megértés
Kifejezőkészség, választékos beszéd gyakorlása.
Az előadás, bemutatás formai sajátosságainak megismerése.
Versek, dalok, mondókák tanulása, eljátszása, memorizálása.

Olvasásértés, írásbeli szövegalkotás
Az ismeretterjesztő szövegek értelmezése, feldolgozása, tanulási stratégiák.
Képeslap, levélírás formai jegyei. Az e-mail használata.

Informatika
Képek, ismeretek, információk keresése számítógépen
Szókártyák, piktogramok, egyszerű táblázatok készítése
Illusztrálások, szócikkek készítése
Képes könyv készítése
Könyvtárlátogatás
Nyomtatott képek színezése
Szimmetrikus, ritmusos díszítőformák tervezése számítógéppel

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Beszámolók, bemutatók, kiselőadások, beszélgetés, természetfilmek közös megnézése, fotók, albumok, újságcikkek, különböző egyéb képanyagok, saját élmény, tapasztalat, tájékozottság alapján. A megfigyelés szempontjai: az élőhely, az emberek, az öltözködés, a lakóépületek, az állat és növényvilág, az éghajlat. Ajánlott témák pl.:
Hideg, hó, jég, fagy: az eszkimók világa
Forróság, szárazság, csapadékhiány: a sivatagok világa, Afrika
Az indiánok világa
Az indiai kígyóbűvölők
A kínai császárok
A római katonák
A görög „mesélők”, harcosok, gondolkodók

Az osztály „Világjáró albumának” készítése, a projekt ideje alatt folyamatosan.
Beszélgetés kezdeményezése, információk keresése, filmek, videók megtekintése, az ember okozta természeti katasztrófák (olajszennyezés, levegőszennyezés...) és a természet okozta katasztrófák (vihar, áradások, esőzések, éghajlatváltozás) témakörben. Lehetőség a megszólalásra, a véleménynyilvánításra.
Reklámplakát készítése (montázs, kollázs) a természetvédelemmel kapcsolatban egyénileg, egyéni élmény alapján vagy csoportosan, a közösen megbeszéltek alapján.
A föld különböző részeiről származó jellegzetes emberek megfigyelése portrék, képek, filmek, az internetről szerzett és kinyomtatott információk alapján (bőrszín, arcforma, arcrészletek, a népviselet, öltözködés). A képgyűjteményből tablókészítés.
Földünk jellegzetes tájainak (sivatag, az őserdő, a hó és jég birodalma...) megjelenítése festéssel, rajzolással, egyéb technikákkal. A munkaforma lehet egyéni, kiscsoportos.
Földünk jellegzetes tájainak jellegzetes állatai, növényei megelőző ismeretgyűjtés után): rajz, festés, textilanyagokból, papírból kivágás; tablók, plakátok készítése kooperatív munkaformában.
Beszámolók, beszélgetések külföldi kirándulásokról, nyaralásokról, az élményekről. Információ, ismeret és Képkeresés az interneten. Az élmények megjelenítése egyénileg „ kis útinapló” formájában választott és már ismert technikák alkalmazásával (festés, tusrajz, ceruzarajz, tollrajz, nyírás, vágás, ragasztás). Az élmények írásban (néhány mondatban) történő összefoglalása. A képek, feliratozása, keretezése, kasírozása, bemutatása megbeszélése „házi kiállítás” szervezése az iskola aulájában vagy folyosóján.
Rövid természetfilmek, filmrészletek közös megnézése, megbeszélése és/vagy az internethasználata (Google térképek) az alábbi témákban:
a Föld mint bolygó, mint égitest,
a földgömb bemutatása,
a világ, a világrészek.
Európa, Európán belül Magyarország elhelyezkedése.
A világrészeket ábrázoló térképek nyomtatása, színezése.
Feliratozás számítógéppel (világrészek).
Milyen épületben laknak a Földünk különböző tájain élő emberek?
Jellegzetes tájak, jellegzetes emberek, jellegzetes lakóépületek. Ismeretek gyűjtése, információk feldolgozása. Lehetőség szerinti építések. Az építési folyamat fázisainak eltervezése, rögzítése számozott fázisrajzokkal, vagy rövid mondatokban.
Afrikai nádkunyhó építése.
Indián sátor építése.
Zenehallgatás más népek zenéiből.
Dalok-versek a nagyvilágból: illusztrált könyv készítése.
Más népek dalainak megtanítása a számítógépnek.
Közös játékok a megismert népek játékaiból.
Könyvtárlátogatások.
Lehetőség szerint kapcsolatfelvétel internet segítségével más országok tanulóival Kapcsolattartás, levelezés, képeslapok, fotók küldése felnőtt segítséggel.
Zárás:
Házi rendhagyó „jelmezbál” szervezése a szülők bevonásával „Mi mindannyian itt éltünk a Földön” címmel. A Földünkön élt/élő különböző népeket képviselők megjelenítése.
Egy-egy jellegzetesség bemutatása (tánc, dal, játék stb.) a korábban feldolgozott témákból. Dramatikus játékok, fejtörők.
Értékelés

Tanítói: A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok. Az együttműködés sikeressége. Az egyénileg megszerzett tudás. A tanulók önmagukhoz mért fejlődése. Tanulói: Csoportok egymás produktumát értékelik. A megszerezhető tudás alkalmazása. A csoporttagok önértékelése.

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEI A TANÉV VÉGÉN

- A tanulók szert tettek a közvetlen lakóhely alaposabb ismeretére: el tudják helyezni a közvetlen lakóhelyet országos szinten (ország, város, kerület).
- Tájékozott lakóhelyük nevezetes épületeiről, kiemelkedő művészeti alkotásairól; szolgáltató intézményeiről életkori szintnek megfelelően.
- Ismerik a mentők, tűzoltók, rendőrség telefonszámát, értesítésük módját.
- Tisztában vannak a biztonságos közlekedés (gyalogos, tömegközlekedés) elemi szabályaival. A szabályok az illem, udvariasság, általános illemszabályok terén is érvényesülni tudnak.
- Ismerik, felismerik az élő és élettelen természet, az élő és élettelen környezet közötti legfontosabb különbségeket.
- Az ember lakta környezet tulajdonságaival, jellegzetességeivel tisztában vannak. Az ember számára szükséges életfeltételeket életkoruknak megfelelő szinten ismerik, s ezt meg is fogalmazzák.
- Tájékozottak a közvetlen lakóhely, a tágabb természeti környezet és a még tágabb földi környezet témakörben kiemelten kezelt kérdésekben: természetvédelem, környezetvédelem, életfeltételek, hagyományok-szokások – múlt-jelen összefüggéseivel életkornak megfelelően.
- Írásban tudják rögzíteni a megfigyelés útján nyert információkat, adatokat. Megoldási stratégiáik vannak a lényegkiemelésre, az adatokkal való biztos bánásmódra.
- Különböző lehetőségeket ismernek az adatok jól átlátható rögzítésére; képesek a számukra legjobb megoldást nyújtót kiválasztani.
- Önállóan is tudnak dolgozni.
- A tapasztalat alapján értik a mértékegységek lényegét, hasznát, tudják azokat helyesen használni.
- Le tudják olvasni a hőmérőt.
- Ismerik a halmazállapot, a halmazállapot-változás fogalmát.
- Megnevezik az alaphalmaz-állapotokat, példákat tudnak megnevezni a halmazállapot-változásokra.
- Meg tud nevezni erdőn, mezőn vagy vízparton, vízben élő jellegzetes élőlényt (állatot, növényt).
- Értik az életfeltétel fogalmát, fel tudják sorolni az élőlények életfeltételeit.
- Megértik egyszerű magyarázó rajzok, ábrák, fotók, illusztrációk üzenetét.
- Az ismertetett mesék, mondák alapján a témához kapcsolódó más egyszerű mesék, mondák önálló feldolgozására is képesek.
- Ráéreznek a tanult megfigyelési szempontok segítségével (a szereplők kiemelése, tulajdonságaik elemzése, az események követése) a közvetíteni szándékozott tanulságokra, s megértik azokat.
- Véleményüket meg tudják fogalmazni az olvasott, ismertetett szövegben megjelenő szereplők cselekedeteiről, helyzetekről, szituációkról, magatartásokról.
- Képesek megfigyelési szempontok alapján és/vagy csupán érzelmi odafigyeléssel a mások által elmondottakra értelemmel figyelni (társak, pedagógus).
- Rálátásuk van, az életkori sajátosságoknak megfelelően a idő múlására, ezzel párhuzamosan az élet, a társadalmak, korok változásaira, s ezáltal érzékennyé válik a múlt tiszteletére (akár történelmi, akár emberi, egyéni vonatkozásban).
- A tanulók képesek illusztrációk, fotók, képanyagok, rövid leírások megértése, az információk kiszűrésére, a lényeg megragadására. Mindezekről néhány összefüggő, a tartalmat tükröző mondatban eseményt, ábrát, illusztrációt tudnak készíteni, azt be tudják mutatni.
- Megadott szempontok alapján gyűjtőmunkát tudnak végezni, ismerik az információk, a források lehetőségeit (könyvtár, könyvek, internet...).
- Megfogalmazzák saját élményeiket, benyomásukat a bemutatott műalkotásokkal kapcsolatban. Felismernek, megismernek gyakran bemutatott műtárgyakról, műalkotásokról szóló anyagot.
- Jellegzetes formákat, mintákat megfigyelve önálló alkotásra képesek, reprodukálnak és saját elképzeléseiket megvalósítva egyéni produktum előállítására is képesek.
- Alkalmazni tudják tudásszintjüknek megfelelően a tanult művészeti technikákat. Képesek válogatni, dönteni ezek közül a saját elképzeléseinek megfelelően, van bátorságuk egyéni megoldások kezdeményezésére;

mernek vállalkozni, a saját maguk számára legjobban tetsző technikákkal alkotni, tervezni. Egyszerű maketteket építenek, önállóan terveznek, alkotnak.
- Vissza tudják adni a színeket. Értik és betartják a biztonságos szerszámhasználattal kapcsolatos szabályokat.
- Biztonsággal használják a megismert eszközöket, szerszámokat.
- Véleményt formálnak a tanultak, megbeszéltek, megfigyeltek alapján a forma, anyag, funkció, esztétikum összefüggéseiről.
- Szívesen szerepelnek drámajátékokban, szerepjátékokban.
- Érzékennyé váltak a zenére, ráéreznek a zene kifejező erejére.
- Ismerek kapcsolódó népdalokat, mondókákat, közmondásokat és szólásokat.

4. ÉVFOLYAM

Éves időkeret: 33 hét

1.

A projekt célja, hogy a tanulók már meglévő ismereteit a bennünket körülvevő anyagokról rendszerezze, és újabb ismeretekkel bővítse. Az anyagok megmunkálása révén személyes tapasztalatokat szerezzenek az anyagok alapvető tulajdonságairól. A tanulók ismerjék fel, hogy a nyersanyag, alapanyag, termék folyamat rendszert alkot. Szerezzenek alapvető ismereteket az energiáról.

A TÉMAKÖR CÍME	**Anyagok**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Ember a természetben Ember a társadalomban Művészetek Vizuális kultúra Dráma és tánc Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek Magyar nyelv és irodalom Matematika
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Személyes kompetenciák Önállóság Önszabályozás Kudarctűrés Kognitív kompetenciák Tanulási képesség Gondolkodási képesség (összehasonlítás, analízis, szintézis) Fantázia Kreativitás Térlátás Összefüggések felismerése Szövegértés Fogalmak általánosítása Kommunikáció Szociális kompetenciák Segítőkészség Tolerancia Együttműködés Szabálykövetés Alkalmazkodás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Az élettelen természet alapismeretei A körülöttünk lévő világ anyagai. Az anyagok (fa, papír, fém, textil, műanyag) tulajdonságai és felhasználhatósága. Szerves és szervetlen fogalmának tisztázása.	

Az ásványkincsek lelőhelyei. Az ásványkincsek feldolgozása, felhasználása.
A nyersanyag útja a feldolgozás során.
A nyersanyag és az energiaforrás fogalma.

Az energia szerepe az ember életében
Megújuló energiaforrások.

Anyagok megmunkálása, felhasználása
A fa, mint nyersanyag. Ismerkedés a fakitermeléssel. Különböző fafajták vizsgálata.
Ismerkedés a fához kötődő mesterségekkel. A puhafa (fenyőléc) alakítása.
Ismerkedés a papírkészítés ősi módszerével, a papírmerítéssel.
A saját készítésű papír felhasználása. Papírhajtogatás.
Ismerkedés a fémekkel, a fémművességgel. Fémek vizsgálata, megmunkálása.
Ismerkedés a műanyaggal, a műanyag előállításával, a műanyag vizsgálata.
A fonal és a textília tulajdonságai.
A szövés technikatörténeti fejlődése.
Házimunkák csoportosítása.

Önkifejezés, művészetek
A rendeltetés, az anyag, a forma és a méret összehangolása, célnak megfelelő megválasztása.
Egyéni igényt kielégítő tárgyak használatnak megfelelő elkészítése.
Köznapi és ünnepi tárgy elemzése a rendeltetés, az anyag, a méret, a forma szempontjából.
Szépirodalmi illusztrációk készítése.

Olvasásértés, olvasástechnika, írásbeli szövegalkotás
A szöveg helyes tagolása, hangsúlya, tempója, ritmusa.
A versek művészi eszközei: a ritmus, a rím, a refrén.
Leírás szóban: a tárgyak bemutatása.
A levelezőlap tartalmi és formai jellemzői (megszólítás, elköszönés, keltezés)
Boríték címzése.
Ismeretszerzés az olvasmányokból. Rövid ismeretterjesztő szöveg feldolgozása.
Lexikonok és enciklopédiák használata. Könyvtárhasználat.

Matematika
Tárgyak, személyek, szavak, alakzatok, számok szétválogatása egy és több tulajdonság szerint.
Kétfelé válogatás; tulajdonság és tagadása (Minden adott tulajdonságú elem belekerül a jelölt halmazba, de csak az ilyenek kerülhetnek bele; ezért a többi elem meghatározó tulajdonsága az előbbi tulajdonság tagadása)
Két halmaz közös részébe kerülő elemek meghatározó tulajdonsága; a logikai „és” használata
A két halmaz közül legalább az egyikbe beletartozó elemekre a „vagy”-gyal összekapcsolt tulajdonság értelmezése

Informatika
Információ és ismeretek keresése interneten.
Zenehallgatás számítógéppel.
Illusztrációk, szócikkek, szövegek készítése.
Csoportosítások, válogatások.
Algoritmizálás.
Tevékenységek ábrázolása piktogramokkal.
Képeslap tervezése logóban.
Háttértervezés számítógéppel.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Az anyagokkal kapcsolatos meglévő ismeretek összegyűjtése, rendszerezése. Összegyűjtése annak, hogy milyen anyagokból áll a bennünket körülvevő világ. Az összegyűjtött anyagok rendszerezése, csoportosítása. Tárgyak gyűjtése, kiránduláson, tanulmányi sétán való megfigyelése, és a korábban létrehozott csoportokba való sorolása. Tárgyak válogatása, halmazokba rendezése, halmazokról állítások megfogalmazása. Anyag, forma, funkció kapcsolatának vizsgálata, tárgykompozíciók ceruzarajza.

Ásvány, kőzet, nyersanyag, bányászat alapfogalmainak megbeszélése. A kőzetek, ásványok felületének, színének vizsgálata. Egyszerű kísérlek mészkővel, ásványok keménységvizsgálata. Ismeretterjesztő szövegek

feldolgozása. Kép és információkeresés az interneten. Kőzet tároló készítése, feliratozás, szócikkek készítése.

Fa: Kirándulás a természetbe. Természetes anyagok gyűjtése. Anyagvizsgálati módszerek alkalmazása (rugalmasság, keménység, nedvszívás, darabolás). A szerves és szervetlen fogalmának tisztázása, példák gyűjtése. A gyűjtött anyagok tárolása, feliratozás. Ismerkedés a gazdaságos fakitermeléssel. A fakitermelés környezeti hatásainak vizsgálata. Ismeretek keresése a világhálón, Különböző fafajták anyagvizsgálata: színezet, rajzolat, nedvszívó képesség, szegezhetőség, faraghatóság. Fából készült tárgyak gyűjtése. A fa feldolgozásával, megmunkálásával kapcsolatos szerszámok és mesterségek gyűjtése, feldolgozása. Balesetmentes eszköz- és szerszámhasználat Szövőkeret tervezése, kialakítása, a szegezés és a szeghúzás gyakorlása. Önálló tervezés, mérés. Hangszerkészítés.

Papír: A papírmerítés technológiájának megismerése. Merített papír készítése. A merített papír anyagvizsgálata. A felület vizsgálata szabad szemmel, nagyítóval. Megállapítások rögzítése számítógépes szövegszerkesztéssel, mentés könyvtárba. A merített papír felhasználása: színezése, díszítése préselt növények, falevelek felhasználásával. Üdvözlőlap-készítés, önálló tervezés, mérés. Borítékcímzés.

Fém: A nyersanyagok, a bányászat és kohászat alapfogalmainak összegyűjtése, ismeretterjesztő szövegek önálló keresése és feldolgozása alapján. A fémek tulajdonságainak felfedezése, játékos kísérletekkel (pl. homok és vasreszelék szétválasztása mágnessel), önálló tapasztalatszerzés útján. Ismerkedés ősi kézműves mesterséggel, az ötvösséggel. Fémhuzal és fémlemez vizsgálata: szín, alak, felület, hajlítás, darabolás. Fémhuzal és fémlemez megmunkálása: darabolás, hajlítás, domborítás. Balesetmentes eszköz- és szerszámhasználat. A fémek felhasználásának csoportmunkában való feldolgozása. Mesefeldolgozás. Olvasmányélményről beszámoló a társaknak, vázlatkészítés.

Műanyag: Műanyag tárgyak csoportosítása felhasználás alapján. Ismerkedés a műanyagok tulajdonságaival. Anyagvizsgálat: szín, forma, tömeg, Csoportosítások az anyagvizsgálat tapasztalatai alapján. Gyöngyfűzés minta és egyéni elképzelés alapján. Pillepalackból szoborépítés. Az elkészült szobrokkal dramatikus játék, történetük kitalálása, leírása.

Fonal, textil: A fonal és a textília tulajdonságainak összehasonlítása. Anyagvizsgálat: különböző fonalfajták nyírhatósága, csomózhatósága, hurkolhatósága. A makramézás, karkötő készítése csomózással. Ismerkedés a szövéssel. Szövés az elkészített szövőkereten. Selyemfestés.

Energiahordozók: A legfontosabb energiahordozók összegyűjtése, tulajdonságaik felsorolása. Az energiahordozók szerepe az emberiség mindennapi életében, ismeretterjesztő kiadványok feldolgozása, vázlatkészítés. Az energiahordozók hasznos és káros tulajdonságainak összegyűjtése. A megújuló és meg nem újuló energia fogalmának tisztázása. Versfeldolgozás.
Egyéni kutatás a témakörhöz kapcsolódó szabadon választott témában. kutatási eredmények feldolgozása tablókészítéssel. Könyvtárhasználat. ismeretlen szavak, kifejezések értelmezése szótárak, lexikonok segítségével, jelentésük kitalálása a szövegösszefüggésből.
A projekt ideje alatt folyamatosan, internethasználat, szövegek, szócikkek beírása számítógépbe. Könyvtárlátogatások.

Zárás:
Iskolai szintű kiállítás szervezése, szülők és ismerősök bevonásával, vendégek meghívása, köszöntés, tárlatnyitás.

Értékelés:
Tanítói:
A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok.
Az együttműködés sikeressége.
Az egyénileg megszerzett tudás.
A megszerezhető tudás alkalmazása.
A tanulók önmagukhoz mért fejlődése.
Tanulói:
Csoportok egymás produktumát értékelik.
A megszerezett tudás alkalmazása, kiállítási tárgyak értékelése.
A csoporttagok önértékelése.

2.

A projekt célja, hogy a tanulók alapvető ismereteket szerezzenek az emberi test külső és belső felépítéséről, az emberi szervezet működéséről, illetve azokról a szűkebb-tágabb emberi közösségekről, amelyeknek mindannyian tagjai vagyunk. Célja, hogy sokféle tevékenységen keresztül, az életkornak megfelelő, áttekintést adjon az emberiségre jellemző alapvető különbségekről és hasonlóságokról.

A TÉMAKÖR CÍME	**Az ember**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Ember a természetben Ember a társadalomban Művészetek Vizuális kultúra Ének-zene Dráma és tánc Informatika: Életvitel és gyakorlati ismeretek Magyar nyelv és irodalom Matematika Informatika
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Személyes kompetenciák Önmegismerés Önkifejezés Önazonosság Kognitív kompetenciák Tanulási képesség Gondolkodási képesség (összehasonlítás, analízis, szintézis) Fantázia Ritmusérzék Kreativitás Összefüggések felismerése Leíró szövegalkotás Szövegértés Kommunikáció Szociális kompetenciák Társismeret Empátia Tolerancia Együttműködés Szabálykövetés Alkalmazkodás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Testünk és életműködésünk Az ember felépítése. Mozgás szervrendszer: csontváz, izmok. Egészséges mozgás, sport. A szervezet egészsége és a bőr tisztántartásának kapcsolata. Légző szervrendszer: a tüdő, a levegő útja a szervezetben. Emésztő szervrendszer: a gyomor. A táplálék útja, az emésztés. Egészség, betegség. Az egészséget károsító anyagok. Helyes táplálkozás. Az ember életének szakaszai: gyermek-, serdülő-, ifjú-, felnőtt- és öregkor. Országismeret Emberi közösségek: család, lakóhely, ország, nemzet. A világ népei: kulturális sokszínűség.	

Önkifejezés, művészetek
Vizuális kultúra
Élmények, emlékek, gondolatok és történetek feldolgozása.
A színek hangulati hatása.
Jelalkotás forma-, vonal- és színredukcióval. (zászló, címer)
Megtapasztalt folyamatok jellegzetes állapotainak ábrázolása (mozgásábrázolás)
Szépirodalmi illusztrációk készítése.
Ének-zene
Himnusz zenei feldolgozása.

Háztartástan, életvitel
Munkamegosztás a családban.
Egészséges táplálkozás.
Szolgáltatások megismerése, igénybevétele.
Baleset-elhárítás a háztartásban.
Kézi varrás. A tárgykészítés menete.

Az ember és környezete
Épített, mesterséges környezetünk: népek jellegzetes lakóépületei.
Az építmények és a környezet kapcsolata.

Olvasásértés, olvasástechnika, írásbeli szövegalkotás
A szöveg jelentésének megfelelő hangsúly, hanglejtés és non-verbális eszközök használata.
A versek művészi eszközei: a ritmus, a rím.
Mesék más népek irodalmából.
Ismerkedés különböző szövegtípusokkal (ismeretterjesztő, újságcikk, prospektus, interjú, recept).
Rövid ismeretterjesztő szöveg feldolgozása.
Elbeszélés, leírás, jellemzés készítése.
Kreatív történetírás.

Matematika
Különféle mennyiségek megnevezése: hosszúság (magasság, vastagság, szélesség, kerület).
A mérés fogalma.
Összefüggések tudatosítása a mennyiség nagysága, a mértékegység és a mérőszám között.
A megismert szabványos mértékegységek használata és áttekintése.
Mérések adott pontossággal.
Tárgyak, személyek, szavak, alakzatok, számok szétválogatása egy és több tulajdonság szerint:
Kétfelé válogatás; tulajdonság és tagadása (Minden adott tulajdonságú elem belekerül a jelölt halmazba, de csak az ilyenek kerülhetnek bele; ezért a többi elem meghatározó tulajdonsága az előbbi tulajdonság tagadása)

Informatika
Időegyenes tervezése számítógéppel.
Tevékenységek ábrázolása piktogramokkal, algoritmizálás.
Diafilmkészítés piktogramok összefűzésével.
Összetettebb ábra tervezése strukturált programozással logóban.
Háttér tervezése.
Emberábrázolás számítógépen.
Szócikkek, szövegek begépelése, illusztrálása, mentése, nyomtatása.
Képes könyv szerkesztése.
Könyvtárlátogatások.
Információkeresések interneten.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Az emberi testről tanultak felelevenítése, rendszerezése, bővítése. Az emberi testhez kapcsolódó régi mértékegységek, és eredetük megismerése. A régi mértékegységek játékos kipróbálása (magasságmérés könyökkel, távolságmérés lábbal). Hosszúságok, távolságok meghatározása becsléssel, méréssel hagyományos hosszmértékek segítségével, mértékátváltás gyakorlásával. Táblázatba, egyszerű grafikonokba történő feljegyzések/ ábrázolások. Az emberi test arányainak megfigyelése, mérése. Emberábrázolás többféle módon. Emberábrázolás számítógéppel is.

A mozgás és az izmok működésének megfigyelése egymáson. Különböző tevékenységek jellemző mozdulatsorainak (sport, mesterség stb.) bemutatása mimetikus játékkal. „Zsebmozi" (összefűzött papírlapokra egy mozgássor különböző fázisait rajzoljuk, a lapok gyors pörgetésével mozgóképet kapunk) készítése. Rajzok készítése az emberről különböző tevékenységek során, mozgásábrázolás. Ismerkedés a testbeszéd alapvető elemeivel. A metakommunikációs technikák alkalmazása sokféle szituációs és dramatikus játékban.
Egyéni vélemények meghallgatása a bőr tisztán tartásának fontosságáról, a helyes tisztálkodási szokások megbeszélése. A legalapvetőbb tisztálkodó szerek és eszközök összegyűjtése, helyes használatuk bemutatása. Reklámok a piperecikkek szolgálatában. Reklámok gyűjtése, a reklámok igazságtartalma. Reklámkészítés többféle technika felhasználásával.

A belső szerveknek az emberi testben való elhelyezkedésének modellen való megfigyelése. a legfontosabb belső szervek nevének és életfunkcióinak megismerése. Feliratok, szócikkek készítése. Az egészség-betegség fogalmához ismeretek, adatok gyűjtése. A leggyakrabban előforduló betegségek összegyűjtése, jellemző tüneteik és gyógyításuk áttekintése képek, könyvek, interneten szerzett ismeretek, szókártyák, szócikkek segítségével. Saját élmények gyermekbetegségekről, a gyógyításról és gyógyulásról. A baleset-elhárítás elemi szabályainak megismerése, ismerkedés a betegápolás legegyszerűbb eljárásaival (lázmérés, borogatás, teafőzés). Egészségvédelmi témákról beszélgetés az iskolaorvossal. A tanult ismeretek alkalmazása játékos szituációkban. Diafilm/képregény készítés.

Az egészséges táplálkozás alapvető szabályainak megismerése. A korszerű táplálkozás szabályainak figyelembevételével étrend összeállítása Zöldség- és gyümölcssaláta elkészítése. Barna kenyér sütése. Élelmiszerek csoportosítása csoportmunkában adott és szabadon választott szempontok szerint. Egyéni kutatómunka a vitaminokról, fontosságáról az emberi szervezetben. Lényegkiemelés, jegyzetelés az önállóan olvasott szövegekhez kapcsolódóan. Receptolvasások, értelmezések és megvalósítás. Receptkészítés számítógéppel. Élelmiszerek csomagolásának tanulmányozása. Összetevők, tápérték, kalória, adalékanyagok g fogalma. Viták nézőpontváltással. Az elhízás veszélyei. Elhízás gyerekkorban. Élelmiszerreklámok figyelése és gyűjtése médiából. Ilyenek készítése számítógéppel is.
Az álomról szóló irodalmi és képzőművészeti alkotások feldolgozása. Saját álmok megbeszélése, vizuális és dramatikus feldolgozása. Szabad, kreatívírás az álomról.

A relaxáció jelentősége a pihenésben.
Tulajdonságpárok gyűjtése, ezek felhasználásával önjellemzés készítése „Ilyen vagyok" címmel. Hasonlóságok és különbözőségek keresése az osztály tagjai között. Önarckép készítése.
Szűkebb és tágabb család bemutatása szabadon választott szempont szerint szóban (fotóalbum, családfa, tabló, jellemző tárgyak stb. segítségével), vagy írásban. Rokonsági kapcsolatok fogalmainak tisztázása. Szülők foglalkozásának bemutatása mimetikus játékkal. Családdal kapcsolatos irodalmi szövegek feldolgozása, illusztrációkészítés. Családi album készítése kapcsos, bővíthető könyv formájában.

Az emberi élet szakaszainak ábrázolása időszalagon. Embereket ábrázoló fotók életkori szakaszok szerinti időrendbe állítása. Interjú készítése egy idős emberrel életének érdekes eseményeiről.
Emberi kapcsolatok típusainak összegyűjtése. A kortárs kapcsolat, a barátság feldolgozása saját és irodalmi élmény alapján. A barátság érzelmi, hangulati állapotainak bemutatása. „Milyen barát vagyok, mit gondolhatnak erről a barátaim, és mit én?" A padtársam, barátom bemutatása, jellemzése írásban. A szerelem témájának feldolgozása az életkori sajátosságoknak megfelelően. Kamaszversek (Nagy Bandó András, Kukorelly Endre, Varró Dániel), kamaszirodalmi alkotások, kamaszoknak, fiataloknak szóló folyóiratok olvasgatása.

Emberi közösségek típusainak összegyűjtése. Lakóhely, mint közösség működése, csoportos kutatómunka, ennek eredményének bemutatása tablókészítéssel, helyi újság (fotók, cikkek) elkészítésével.
Ország, mint nagyobb közösség bemutatása. Magyarország nemzeti jelképeinek megismerése (zászló, címer, korona, himnusz). A Himnusz feldolgozása. A Himnusz zenei feldolgozásának meghallgatása, szövegének, dallamának megtanulása. Magyarország helye Európában, szomszéd népek megismerése (név, nyelv, főváros stb.) Saját zászló és címer tervezése, készítése.

A világ népei sokféleségének bemutatása, csoportos feldolgozása néhány választott népcsoport kultúrájáról, jellemzőiről Ruhavarrás. Öltésfajták (előöltés, száröltés, láncöltés, pelenkaöltés, lapos öltés) változatos alkalmazása használati- és dísztárgy készítése során. Házak: Az egyes népek jellegzetes lakóépületének megismerése, tanulmányozása, modellezése. Ételek: Különböző népek egyszerű ételeinek elkészítése, receptek felkutatása. Különböző népek meséinek feldolgozása, zenéinek megismerése. internethasználat.
Az emberek sokféleségének okai, evolúciós történetének megbeszélése és ilyen történetek olvasása. Vers és szövegfeldolgozás, illusztrációkészítés.

Zárás: A projekt legkedveltebb részeihez kapcsolódóan Activity vetélkedő szervezése más iskolai csoportok és a szülők meghívásával. Értékelés: *Tanítói*: A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok. Az együttműködés sikeressége. Az egyénileg megszerzett tudás. A megszerezett tudás alkalmazása. A tanulók önmagukhoz mért fejlődése. *Tanulói*: Csoportok egymás produktumát értékelik. A megszerezett tudás alkalmazása, a vetélkedő értékelése. A csoporttagok önértékelése.

3.

A projekt célja, a tanulók Földet körülvevő világegyetemmel kapcsolatos meglévő ismereteinek rendszerezése, bővítése. Az időfogalom alakítása, az idővel kapcsolatos mérőeszközök, mértékegységek biztos használata. Alapvető meteorológiai jelenségek megismerése önálló tapasztalatszerzéssel és mérések végzésével.

A TÉMAKÖR CÍME	**Idő**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Ember a természetben Ember a társadalomban Művészetek Vizuális kultúra Ének-zene Dráma és tánc Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek Magyar nyelv és irodalom Matematika
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Személyes kompetenciák Önfejlesztés Önállóság Önszabályozás Kognitív kompetenciák Tanulási képesség Gondolkodási képesség (összehasonlítás, általánosítás, következtetés) Ismeretszerzés Adatokkal való műveleti képesség Fantázia Kreativitás Szerialitás Összefüggések felismerése Szövegértés Szövegalkotás Szöveg-, ábraolvasás Kommunikáció Szociális kompetenciák Tolerancia Együttműködés Szabálykövetés Alkalmazkodás Időkezelés Felelősségvállalás

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Tájékozódási alapismeretek A Föld mozgása, napszakok változása. Naprendszer, bolygók, csillagok. Tájékozódás az égbolton. A hold, holdfázisok. Űrhajózás, űrkutatás. Az időmérés és mértékegységei. Naptárak, naptárrendszerek. Az időjárás elemei. Az időjárás hatására bekövetkező változások. Időjárás előrejelzés. Népi időjóslás. Tervezés, mérés, építés A valóság és a modell kapcsolata. Mérések, becslések, mérési eredmények lejegyzése. Technika történeti ismeretek bővítése Mérőeszközök működése Optikai eszközök használata Önkifejezés, művészetek Ellentétek, színkontraszt, vonalkontraszt. A színek hangulati hatása. A sötét-világos, hideg-meleg színkontrasztok figyelemfelhívó jellege. Élmények, emlékek, gondolatok és történetek feldolgozása közös alkotásokban. Szépirodalmi illusztrációk készítése. A témakörhöz kapcsolódó dalok, zeneművek. (időjárás, csillagok, nappalok, éjszakák stb.) Olvasásértés, olvasástechnika, írásbeli szövegalkotás Elbeszélések, regényrészletek magyar irodalomból. A szövegértés igazolása önálló feladatvégzéssel. A versek művészi eszközei: a ritmus, a rím, a refrén. Rövid ismeretterjesztő szöveg feldolgozása. Pontos néma és hangos olvasás. Információk, adatok feldolgozása. Lexikonok és enciklopédiák használata. Könyvtárhasználat. Szókincsbővítés, szómagyarázatok. Matematika Szám és valóság kapcsolata számlált, mért és gyűjtött adatok alapján. A tanult számolási eljárások felelevenítése, tudatos használata. Becslés, számlálás, mérés, adatgyűjtés; számok jellemzése. Különféle mennyiségek megnevezése: idő. Összefüggések tudatosítása a mennyiség nagysága, a mértékegység és a mérőszám között. A megismert szabványos mértékegységek használata és áttekintése. Táblázatok, grafikonok készítése, olvasása, értelmezése. Az átlag fogalmának kiterjesztése több szám esetére. Tapasztalt (megszámlált, mért, kiszámított) adatok táblázatba rendezése; annak megfigyelése, hogy az egyik mennyiség hogyan függ a másiktól. Statisztikai adatok összefüggésének (pl. időbeli változásoknak) figyelése; oknyomozás. Informatika Időegyenes tervezése számítógéppel. Tevékenységek ábrázolása piktogramokkal, algoritmizálás. Diafilmkészítés piktogramok összefűzésével. Összetettebb ábra tervezése strukturált programozással Logo-ban. Háttér tervezése. Emberábrázolás számítógépen. Szócikkek, szövegek begépelése, illusztrálása, mentése, nyomtatása. Képes könyv szerkesztése. Könyvtárlátogatások. Információkeresések interneten.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
A nappalok és éjszakák váltakozásának megfigyelése. A Föld mozgásának modellezése. Napéjegyenlőség, napforduló fogalmainak tisztázása. Az éjszaka színeinek, hangjainak megjelenítése ritmushangszerekkel, és festéssel. Zenehallgatás. Versfeldolgozás, dramatizálás, illusztrálás. Tájékozódás a csillagos égen, jellegzetes csillagok. Alapfogalmak jelentésének fogalmi tisztázása (meteor, üstökös, bolygó, csillag). A Naprendszer és bolygóinak megismerése modellek és ábrák segítségével. Játékos kísérletek, annak bemutatására, hogy miként és miért váltakoznak az évszakok. Méretarányos naprendszer modell eljátszása, készítése. Holdfázisok megismerése, megfigyelése és értelmezése. Ismeretterjesztő szövegek feldolgozása, vázlatkészítés. Kutatómunka az űrhajózásról. internethasználat. Látogatás a Planetáriumba. Versfeldolgozás dramatikus és vizuális eszközökkel. Emberi kapcsolatok, érzelmek felismerése, véleményalkotás magatartásokról. Időméréssel kapcsolatos játékok, becslések. Az időmérés mértékegységei, és átváltásai. Naptárak és időmérő eszközök (napóra, vízóra, öröknaptár) felkutatása és készítése. Időméréssel kapcsolatos logikai fejtörők megoldása. regényrészlet feldolgozása. Irodalmi szövegek szerkezetének vizsgálata, a tér és idő megjelölése. Összefüggések felismerése. Meseírás, dramatizálás. Meteorológiai adatok gyűjtése, és jelenségek megfigyelése a téma feldolgozását megelőző egy hétben. Az adatok értelmezéséhez szükséges alapfogalmak tisztázása. Az időjárás elemeinek összegyűjtése, következményeik megbeszélése, kialakulásuk okainak vizsgálata. Hivatalos időjárás-előrejelzés értelmezése. Adatgyűjtés az internetről. Egyszerű grafikonok értelmezése, és készítése az összegyűjtött adatok alapján. Az évszakok időjárási jellemzőinek összegyűjtése. Egyéni kutatómunka a Föld különleges időjárású területeiről. Kutatómunka az interneten Meteorológiai állomás meglátogatása. Az időjárással kapcsolatos fogalmak szótárának összeállítása a címszavak ábécébe rendezésével, és önálló meghatározásával. Időjárással kapcsolatos dalokból Dalos könyv készítése és illusztrálása. Népi időjóslással kapcsolatos szövegek feldolgozása. Képeskönyv készítése. Zárás: Fantáziajáték, vagy a Kisherceg egy-egy részletének színdarabszerű bemutatása. Értékelés Tanítói: A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok. Az együttműködés sikeressége. Az egyénileg megszerzett tudás. A megszerezett tudás alkalmazása. A tanulók önmagukhoz mért fejlődése. Tanulói: Csoportok egymás produktumát értékelik. A megszerezett tudás alkalmazása, a színdarab értékelése. A csoporttagok önértékelése.

4.

A projekt célja, hogy a tanulók alapvető ismereteket szerezzenek a növény- és állatvilág legfontosabb fajairól, és azok tulajdonságairól, rendszeréről. Ismerkedjenek meg az állat, növény és emberi világot fenyegető veszélyekkel. Váljanak érzékennyé a környezettudatos ökológiai gondolkodásmód iránt. Vegyenek részt olyan tevékenységekben, amelyekkel hozzájárulhatnak környezetünk védelméhez.

A TÉMAKÖR CÍME	Ökológia
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Ember a természetben Ember a társadalomban Művészetek Vizuális kultúra Ének-zene Dráma és tánc Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek Magyar nyelv és irodalom Matematika Informatika

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Személyes kompetenciák Önfejlesztés Önállóság Önszabályozás Kognitív kompetenciák Tanulási képesség Gondolkodási képesség (összehasonlítás, általánosítás, következtetés) Ismeretszerzés Problémakezelés Tervezés Adatokkal való műveleti képesség Kreativitás Összefüggések felismerése Szövegértés Szöveg-, ábraolvasás Kommunikáció Szociális kompetenciák Együttműködés Szabálykövetés Alkalmazkodás Felelősségvállalás Véleményalkotás Vitakészség

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Az élő természet alapismeretei
Az élőhelyek jellemző növény- és állatvilága.
Élőlények rendszerezése: rendszertani kategóriák.
Az élőlények felépítése, élőhelye, életmódja közötti kapcsolatok.
Egyensúly az élők világában, a környezet és az élőlény kapcsolata.
Tápláléklánc
Természetvédelem: növényvédelem, állatvédelem, az élőhely védelme
A hulladékok fajtái. Különválogató hulladékgyűjtés. A hulladékok újrahasznosításának lehetőségei.
Ökológiai problémák a világban és a lakóhelyen.
A helyi cselekvés lehetőségei.

Ember és környezete.
Közvetlen környezetünk.
Környezetvédelem környezetünkben.

Háztartástan életvitel.
Gazdálkodás, takarékosság.
Családi költségvetés, a takarékosság lehetőségei.

Önkifejezés, művészetek
Képzőművészeti alkotások ismertetése: téma, kompozíció, hatás értelmezése.
Modellek rálátásos ábrázolása megfigyelés alapján (színbeli és tónusos megjelenítés
A formák és színek közlési szándéknak megfelelő elrendezése a képmezőben, illetve a térben.
Jelalkotás forma-, vonal- és színredukcióval.
A tárgyakat használó (fogyasztó) egyéni stílusa, formajegyei.
Szépirodalmi illusztrációk készítése.

Olvasásértés, olvasástechnika, írásbeli szövegalkotás
Ismeretterjesztő szövegek természeti jelenségekhez, növény- és állatvilágához kapcsolódóan.
Szövegtömörítés, szövegbővítés.
Tájékoztató szövegek: hirdetés, értesítés.
Leíró fogalmazás: állat- és növénybemutatás.
Elektronikus információhordozók használata.

Matematika
Táblázatok, grafikonok készítése, olvasása, értelmezése.
Tárgyak, személyek, szavak, alakzatok, számok szétválogatása egy és több tulajdonság szerint.
Számok közelítő értékei, kerekítés.
Írásbeli szorzás, osztás.
Terület-, kerületszámítás.

Informatika
Információ és ismeretek keresése interneten.
Zenehallgatás számítógéppel.
Illusztrációk, szócikkek, szövegek készítése.
Csoportosítások, válogatások.
Algoritmizálás.
Tevékenységek ábrázolása piktogramokkal.
Képeslap tervezése logóban.
Háttértervezés számítógéppel.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Állat és növényképek és határozókönyvek gyűjtése. Az összegyűjtött képek különböző szempontok (alak, felépítés, táplálkozás, élőhely stb.) szerinti csoportosítása. Az állatok és növények életközösségeinek megismerése. A lakóhelyen fellelhető életközösségek összegyűjtése, bemutatása. Meseregény részlet feldolgozása, illusztráció készítése, dramatizálás.

Az élővilág rendszerének bemutatása. Ismerkedés a gombák, növények és állatok csoportjával. Konkrét élőlényeken keresztül a főbb jellemvonások bemutatása. Ismert állatok és növények elhelyezése a rendszerben. Önálló tanulói gyűjtőmunkán, ismeretterjesztő szövegek feldolgozásán alapuló beszámoló egy-egy élőlénycsoportról. Állat- és növényleírások készítése. Csendélet, virágkompozíciók festése, a témában készült festmények, műalkotások megismerése, elemzése. A témához kapcsolható dalok gyűjtése, meghallgatása, megtanítása számítógépnek.

Zöld sarok létrehozása a tanulók által ültetett növényekből. Növények gondozása, fejlődésük vizsgálata, fejlődési napló készítése piktogramok alkalmazásával. Virágládák készítése fából. Virágcserepek díszítése: csempemozaik, akrilfestés. Versfeldolgozás. A vers hangulatának alapgondolatának, érzelmi tartalmának felismerése. A helyi ökológiai problémák összegyűjtése, és kutatómunka az ezek megszüntetésére irányuló helyi kezdeményezésekről. Plakátok készítése. Állatvédő csoport alakítása, egy állatvédelmi menhely tervezése az elhelyezendő állatok igényeinek megfelelően. Névadás, logótervezés, a tevékenységet bemutató szórólap készítése. Terület-, kerületszámítás, kerekítés, osztás, szorzás műveleteinek gyakorlása.
Ötletek gyűjtése, hogy mit tehetünk az iskolában és otthon a környezetvédelméért, helyi cselekvési programok, kezdeményezések, tervezése. A tervek megvitatása minifórum keretében. Komposztálás, szelektív hulladékgyűjtés, újra hasznosítás, takarékosság és környezettudatosság fogalmainak tisztázása. Környezettudatos vásárlási szokások és lehetőségek megismerése, környezetbarát csomagolóanyagok, csomagolási eljárások gyűjtése. Piktogramok gyűjtése és tervezése. Az iskolai, illetve otthoni szelektív hulladékgyűjtés megszervezése tanítói, illetve szülői segítséggel. Komposztáló láda készítése és elhelyezése az udvaron. Ötletek, tervek a háztartási hulladékok újra hasznosítására (pl. textil hulladékból rongyszőnyeg). Újrahasznosított papír felhasználási lehetőségeinek megismerése. Papírmasé szobor készítése.

A világ legfontosabb környezetvédelmi problémáival (levegőszennyezés, savas eső, erdőirtás, veszélyes anyagok kezelése) való megismerkedés. Ismeretterjesztő szövegek, filmek, könyvek feldolgozása. Ismerkedés a környezetvédő szervezetek tevékenységével. Adat és információgyűjtés az internet segítségével. Környezetvédelmi szakember meghívása, beszélgetés egy adott témakörről.
Látogatás a helyi vízműveknél. Az eredmények és problémák összegyűjtése, közös újságcikk írása.
Csoportmunkával, tablókészítés, amely feldolgozza a környezetvédelem valamely jelentős problémáját (pl. bálnavédelem, természetvédelmi területek, környezetvédő szervezetek)
Zárás:
Környezetvédelmi vetélkedő. A vetélkedő kérdéseinek összeállításában, feladatok, feladatlapok készítésében a tanulók működnek közre tanári segítés mellett, a vetélkedő szervezési feladatait szintén ők végzik.
Értékelés
Tanítói:
A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok.
Az együttműködés sikeressége.

Az egyénileg megszerzett tudás. A megszerezhető tudás alkalmazása. A tanulók önmagukhoz mért fejlődése. *Tanulói*: Csoportok egymás produktumát értékelik. A megszerezett tudás alkalmazása, a vetélkedőn való részvétel sikerességének értékelése. A csoporttagok önértékelése.

5.

A projekt célja, hogy fejlessze a tanulók téri tájékozódását, térlátását és térérzékelését. Váljanak képessé a térképen való tájékozódásra. Értsék a térkép és a valóság kapcsolatát. Sajátítsanak el új ismereteket Magyarország és a lakóhelyük földrajzáról. Ismerjék meg a domborzat és a vízrajz ábrázolását a térképen.

A TÉMAKÖR CÍME	**Tér**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Ember a természetben Ember a társadalomban Művészetek Ének-zene Vizuális kultúra Dráma és tánc Életvitel és gyakorlati ismeretek Magyar nyelv és irodalom Matematika Informatika
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Személyes kompetenciák Önfejlesztés Önállóság Önszabályozás Kognitív kompetenciák Tanulási képesség Gondolkodási képesség (összehasonlítás, általánosítás, következtetés) Ismeretszerzés Fantázia Kreativitás Térlátás Összefüggések felismerése Leíró szövegalkotás Szövegértés Kommunikáció Szociális kompetenciák Társismeret Empátia Tolerancia Együttműködés Szabálykövetés Alkalmazkodás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Tájékozódási alapismeretek Az alaprajz fogalma. Fővilágtájak, mellékvilágtájak. A világtájak elhelyezkedése térben és síklapon. Tájékozódás a térképen. Jelmagyarázat és a színskála jelentése. Tájékozódási eszközök. A földgömb, a földgömbön való tájékozódás Hazánk nagytájai, folyói, tavai, hegységei. Felszíni formák. A lakóhely és környéke történelmi, természetföldrajzi és építészeti jellemzői.	

Épített környezet
Épített, mesterséges környezetünk Az építmények és a környezet kapcsolata.
A valóság és a modell kapcsolata.
A műszaki rajz szabványosított jelei. A műszaki rajz gyakorlati alkalmazása.
A dobozkészítés menete.
Az építőelemek nézeti ábrái.
Építmények nézeti képe.
Technika történeti ismeretek bővítése.
Mérések, becslések, mérési eredmények lejegyzése.

Önkifejezés, művészetek
Adott témához kapcsolódó élmény, hangulat feldolgozása síkon és térben.
A vázoló vonalak, a körvonal, vonalrendszerek, szerkesztett és szabadkézi vonalak.
Egyszerű térosztásokat közlő alap- és térképrajzi vázlatok készítése.
Térkifejezési módok: nézőpont jelölése, takarás, feljebb-lejjebb helyezés. A felülnézet.
Képzőművészeti alkotások ismertetése: téma, kompozíció, hatás értelmezése.
Az épület külső kifejezőeszközei (méret, tömeg, tagoltság, anyag, hely).
Szépirodalmi illusztrációk készítése.
A témakörhöz kapcsolódó (pl. Európáról, utazásokról szóló, Magyar tájegységekhez kapcsolódó dalok gyűjtése, megtanítás számítógépnek. Az ismert dalok meghallgatása, illusztrációk készítése. Elképzelt tájak megfestése, megjelenítése.

Olvasásértés, olvasástechnika, írásbeli szövegalkotás
Ismerkedés különböző szövegtípusokkal (ismeretterjesztő, menetrend).
Elbeszélések, regényrészletek kortárs irodalomból.
Az irodalmi szöveg művészi eszközei: alakzat, megszemélyesítés, hasonlat.
Kommunikációs szövegek a mindennapi élethelyzeteknek megfelelően (értesítés, meghívó).
Kreatív történetírás.
A leírás műfaji sajátosságai. A leírás fajtái, nyelvi eszközei.
A szövegműfaji sajátosságoknak megfelelő kifejező értelmező olvasás.

Matematika
Az alak azonosítása, megkülönböztetése összképben és a részletek vizsgálatával (térben, síkban).
Nagyítás, kicsinyítés: nagyított, kicsinyített hálókra másolással és nagyított kicsinyített testekből való építéssel.
Ellenpéldák: zsugorítás, nyújtás, torzítás.
A hasonlóság és az egybevágóság fogalmának formálása.
Nagyítás, kicsinyítés mérések segítségével; alaprajzok, makettek olvasása, készítése.
Különféle mennyiségek megnevezése: hosszúság (magasság, vastagság, szélesség, kerület), terület.
Összefüggések tudatosítása a mennyiség nagysága, a mértékegység és a mérőszám között.
A megismert szabványos mértékegységek (hosszúság) használata és áttekintése.
A téglatest: lapok, élek párhuzamossága, merőlegessége, lapok egybevágósága, élek egyenlősége, az egy csúcsba futó élek száma, lapok, élek, csúcsok száma. A kocka különleges téglatest.
Testhálók kiterítése; a téglatest és a kocka testhálóinak vizsgálata.
A téglatest és a kocka tükrössége, szimmetriái.

Informatika
Vázlatok készítése számítógéppel.
Reklám tervezése.
Illusztrációk, fotók készítése
Diabemutató készítése, zenei aláfestés, elektronikus effektusok készítése felnőtt segítséggel.
Képalkotások geometriai transzformációkkal.
Ismeretek, információk, képek keresése a világhálón.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Térkitöltő drámajátékok. „Rendes” és „rendetlen” alakzatok formálása saját testből kiscsoportban. Rend-rendetlenség fogalmának megbeszélése, saját élmények és szempontok megosztása a többiekkel. Saját táska, pad rendbetétele. Meghatározott tárgyakból (pl. könyvek, füzetek, tolltartók) adott tér berendezése „rendesen” és „rendetlenül”. Gyűjtés a környezetben: rendezett terek, rendetlenségek. Fotók, leírások készítése. Pontos helymegjelölések. Javaslatok a lakóhely tereinek rendbe tételére. Rendre figyelmeztető és felhívó plakátok készítése. Ki miben rendes, vagy rendetlen?

Dobozok készítése papírból. Kocka és a téglatest térhálóinak vizsgálata. Rajzolvasási, rajzkészítési gyakorlat. Tájékozódás térben, hosszúságok, távolságok mérése, becslése. A dobozkészítés menete: mérés, előrajzolás, karcolás, szabás, sarkos hajlítás, összeszerelés, kipróbálás. Város-makett készítése az elkészített dobozokból. Az elkészített város elnevezése, egyszerű felülnézeti térkép készítése róla. A modell és a valóság viszonyának vizsgálata. Játékos tájékozódási feladatok a makettvárosokban.

Különböző használati tárgyak alaprajzainak elkészítése. Tárgyak alaprajzok csoportosítása. Síkidomok és ábrák kicsinyítése és nagyítása négyzetháló segítségével Építőelemek nézeti képeinek felismerése. Alaprajz és térkép kapcsolatának felismertetése. Térképek készítéséhez, alkalmazásához szükséges színek, jelek, jelkulcsok megismerése. Tájékozódási gyakorlatok térképpel. Kirándulás tervezése, térkép, menetrend felhasználásával. Útvonalterv, felszereléslista készítése. Távolságok meghatározása a térképen. Meghívó készítése a kirándulásra. Irodalmi szöveg feldolgozása, dramatizálása, illusztrációkészítés. A Nagy utazás című könyv folyamatos készítése: tervek, a terveknek megfelelő megvalósítás, módosítás, képek, feljegyzések, piktogramok használata. Előzetes ismeretek az internet segítségével.

Tájékozódást segítő eszközök megismerése és használata. Az égtájak felismerésének gyakorlása, több módszerrel. Technikatörténet: régi tájékozódási eszközök megismerése csoportos kutatómunkával, ismeretek feldolgozása tablókészítéssel.
Tájékozódási gyakorlat a Földgömbön, a fokhálózat alapjainak megismerése. Az atlasz használatának gyakorlása játékos/vetélkedő feladatokkal. Földkörüli utazás tervezése, a képzeletbeli utazás kalandjainak rögzítése a Nagy utazás című könyvbe. A végigbarangolt tájak megfestése.
Magyarország nagytájainak, folyóinak, tavainak és hegységeinek megismerése, legfőbb jellemzőinek összegyűjtése. A legfontosabb felszíni formák megismerése, magyarországi példákon keresztül. A felszíni formákat bemutató makett készítése papírmasé technikával. Petőfi Sándor A Tisza című versének feldolgozása. A vers rímeinek, költői eszközeinek megfigyelése. Saját verseskönyv készítése illusztrációkkal. Tájleírás készítése. Tájképek fotók, festmények összehasonlítása. Tájkép festése látvány, saját élmény alapján.

A vidéki és a nagyvárosi élet összehasonlítása. A vidéki és a városi építmények elemzése (azonosság, különbség). A lakóhely építészeti és történelmi nevezetességeinek felkutatása. Fényképes, szöveges útikönyv, reklámfüzet készítése a lakóhelyről. „Útbaigazítási" és „célpont megtalálási" vetélkedő a lakóhelyen. A főváros építészeti és történelmi nevezetességeinek megismerése tanulmányi kirándulás alkalmával. Fotók ismertetők, rövid beszámolók, képaláírások készítése a Nagy utazás című könyvbe Új építési anyagok, új építési technológiák megismerése a lakóhelyen És megfigyelése a fővárosban.
Diabemutató készítése a projekt során felkeresett helyekről, emlékekről.
Kiselőadások, bemutatók készítése a világhíres, de elsősorban nagy magyar utazóiról
Zárás:
Diabemutató szülőknek, vendégeknek, az iskola más osztályainak, ismertető szöveg elkészítése, képismertetők, köszöntés, a rendezvény megnyitása, a rendezvény körülményeinek szervezése. A szervezés fázisainak algoritmizálása, felelősök kijelölése. A vendégek megvendégelése szendviccsel, teával.
Értékelés:
Tanítói:
A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok.
Az együttműködés sikeressége.
Az egyénileg megszerzett tudás.
A megszerezett tudás alkalmazása.
A tanulók önmagukhoz mért fejlődése.
Tanulói:
Csoportok egymás produktumát értékelik.
A megszerezett tudás alkalmazása, a diabemutató értékelése.
A csoporttagok, szervezők munkájának értékelése/ önértékelés.

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEI A TANÉV VÉGÉN

- A gyerekek kérdéseket tudnak megfogalmazni a tárgyalt témával kapcsolatban.
- Megadott szempontok alapján tudnak csoportosításokat, rendszerezéseket végezni.
- Tudnak önállóan méréseket végezni, helyesen használják a megtanult mértékegységeket.
- Ismernek a tankönyvön kívül más ismerethordozókat, és azokból új ismeretekhez tudnak jutni.
- Tudnak a környezetükben, tárgyakat, élőlényeket, természeti formákat, jelenségeket önállóan megfigyelni, a tapasztaltakat elmondani, rögzíteni írásban és rajzban.

- Főbb jellemzők alapján megkülönböztetnek a halmazállapotokat. Helyesen használják az oldódás és olvadás szavakat.
- Ismerik az időjárás elemeinek nevét.
- Meg tudják a világtájakat határozni, iránytűt tudnak használni. Tudnak a leggyakoribb térképjelek alapján, elemi szinten térképet használni.
- Felsorolják a növények és az állatok életéhez szükséges környezeti feltételeket. Felismerik és megnevezik egy fás szárú, egy lágy szárú növény részeit, egy emlős, egy madár, egy gerinctelen állat testrészeit.
- Felismerik a házban és a ház körül élő leggyakoribb állatokat, háziállatokat. Fel tudnak sorolni a növények és az állatok életéhez szükséges környezeti feltételeket.
- Tudnak tájékozódni a mindennapok időviszonyaiban. Gyakorlatuk van az idő becslésében és mérésében.
- Ismerik és használják az idő tagolására szolgáló kifejezéseket: perc, óra, nap, hét, hónap, év. Ismeri a napszakok, évszakok váltakozását és ezek okait.
- Ismerik környezetük, hazánk legjellemzőbb felszíni formáit és felszíni vizeit.
- Ismerik iskolájuk, a lakóhelyük múltját, hagyományait, szokásait és az iskolai élet legfontosabb szabályait. Ismerik a lakóhely és hazánk nagy tájainak természeti adottságait és az emberek életét e területeken, valamint a nemzeti ünnepeinkhez és jelképeinkhez kapcsolódó eseményeket.
- Elemi szintű ismeretük van a Föld alakjáról és a Naprendszerbeli égitestek viszonyáról, a napközpontú világképről.
- Van elképzelésük az élet értelmezésére, el tudják választani az élőt az élettelentől.
- Birtokában vannak az elemi evolúciós szemléletnek a születéssel, egyedfejlődéssel és az örökléssel kapcsolatban.
- Ismeri testük felépítését, működését és az egészséges fejlődéshez szükséges élelmiszereket, az egészséges életmód feltételeit.
- Felismerik az egészségestől eltérő változásokat, a betegség tüneteit.
- Tudnak néhány példát a nyersanyag termékké alakulására. Ismerik az anyagfeldolgozás általános jellemzőit.
- A hulladék és a melléktermék fogalmakat pontos használják.
- Ismerik a talaj-, a víz-, a levegőszennyezés megelőzését, a szennyezés egészségkárosító hatásait.
- Önálló tudnak tervezni és kivitelezni az építésben és a tárgyalakításban.
- A terveket és elképzeléseket rajzban meg tudják jeleníteni.
- Egyszerű makettet tudnak készíteni.
- Ismerik időjáráshoz, évszakhoz, napszakhoz, alkalomhoz kapcsolódó életviteli szokásokat.
- Adott modelleket közvetlen megfigyelés alapján értelmesen ábrázolnak, jellemző formáik, főbb arányaik megragadásával.
- Vázolni tudják, értik a nézetek összefüggését.
- Rendelkeznek alapvető színismeretekkel, színhasználati jártassággal.
- Értik a vizuális kommunikáció jelentőségét a tanulásban, tájékoztatásban. Megalkotnak egyszerű képi közléseket.
- Ötletesek és egyre önállóbbak a különféle rendeltetésű tárgyak készítésében.
- Értik a tárgyalkotó folyamatot a helyzetfelismeréstől az ötlet megszületésén át az elkészítésig, az ésszerű munkamenet betartásáig.
- Képesek az elemzett mindennapi tárgyak, eszközök, formája (anyaga, mérete) és funkciója (jelentése) közötti kapcsolat felismerésére.
- Rendelkeznek ismeretekkel az épületek rendeltetéséről, tudnak konkrét példákat említeni. Életkornak megfelelő jártassággal, készségszinten alkalmaznak tanult technikákat és ábrázolási módokat.
- Kialakult készségeik vannak az egyszerű, eszköz nélküli és kéziszerszámmal végzett anyagalakításban.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A tankönyvön kívül más ismerethordozókból a tananyaghoz kapcsolódó információk keresése.
- Tanítói kérdésre néhány mondatos összefüggő felelettel válaszadás.
- Egy-egy ismert növényt, emlős, madár és gerinctelen állat bemutatása a lakóhely környezetéből.
- Az életükhöz szükséges környezeti feltételeket ismerete.
- Környezetszennyező források és azok egészségkárosító hatásának megnevezése/ ismerete.
- Méréseket végzése a tanult körben az emberi testen, A megtanult élettani jellemzők megnevezése.
- Egészségmegőrző és veszélyeztető tényezők ismerete.
- A domborzat helyes jelölését a térképen.
- A lakóhely és a nagytájak ismerete Magyarország domborzati térképén.
- A lakóhely védett természeti értékeinek ismerete.

- Különbségek megnevezése és ismerete az eltérő településtípusok között.
- Egyszerű közlekedési ismeretek.
- A lakóhelyen élő népcsoportok ismerete.

- Gyakorlottság a tanult vizuális nyelvi és kompozíciós készsége használatában.
- Az élmények kifejezéséhez a megoldást önálló megválasztása.
- Változatos motívumalkalmazás.
- Egyszerű mozdulatok megjelenítése.
- Műalkotások és környezete vizuális üzeneteinek közös elemzésében, a vélemény önálló megfogalmazása.
- A képzőművészeti ágak több műtípusának felismerése.
- A gyakran megfigyelt és elemzett művek címének és alkotójának megnevezése.
- A lakóhelyén vagy annak környékén található múzeum vagy néprajzi gyűjteményt felkeresése, irányított megfigyeléseket végzése.

- Épített környezet, korszerű építmények megnevezése.
- Az anyagfeldolgozás általános jellemzőinek bemutatása.
- Az anyagvizsgálatok elemi módszereinek ismerete és használata.
- A technológiai lépések helyes alkalmazása konkrét feladatokban.
- Az anyagok takarékos és célszerű felhasználása a munkadarab elkészítésekor.
- Önálló tervezés és kivitelezés az építésben és a tárgyalakításban.
- A tervek és elképzelések rajzi megjelenítése.
- Egyszerű makett készítése és elemzése a terv alapján.
- A közlekedés szabályainak felhasználása problémahelyzetek megoldásához, elemzéséhez.
- A kerékpáros közlekedés szabályainak ismerete.
- Kulturált közlekedési magatartás modellezése szituációs játékokban, helyzetgyakorlatokban. Beszámoló egyszerű háztartási munkák elvégzéséről.
- A takarékosság fontosságának és lehetőségének felismerése konkrét helyzetekben. Időjáráshoz, évszakhoz, napszakhoz, alkalomhoz kapcsolódó életviteli szokások értelmezése.

3. ÉVFOLYAM

ANGOL NYELV

Éves óraszám: 120

SZERVEZÉSI KERET: TANÓRA

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Te + Én**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Beszédkészség Beszédértés Beszédhanghallás Intonációs érzékenység Kreativitás, fantázia Önkifejezés *Attitűdök:* Nyitottság Kíváncsiság Próbálkozási hajlandóság Önelemzés igénye
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Beszédértés Ismerkedés az angol hangzórendszerrel az angol intonáció és szóhangsúly megfigyelése Beszédhanghallás Beszédkészség	

Intonációs érzékenység: mondókák Beszédfunkciók: köszönés napszakoknak megfelelően; udvariasság (megköszönés stb.), bemutatkozás Szókincs Angol fiú- és lánynevek Angol városnevek Angol eredetű jövevényszavak a magyar nyelvben Az angol zászló színei Nyelvtan – személyes névmás egyes szám 1.–2. személyű alakjai; – a létige egyes szám 1.–2. személyű alakjai; – kijelentő, kérdő-és tagadómód létigés mondatokban Ismerkedés az angol kultúrával és személyes viszonyulás kialakítása: Forráshasználat és adatgyűjtés: angol eredetű jövevényszavak és angol személynevek Nyelvórán kívüli, autonóm nyelvtanulási szokások előkészítése (önállóság, érdeklődés, anticipáció, anyaggyűjtés) Eszközök Irodalmi eszközök (ujjbábok) Vizuális eszközök (különböző médiumokból anyaggyűjtés)
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Az angol zászló lerajzolása, színeinek megtanulása angolul, angol eredetű jövevényszavak gyűjtése (könyvek, médiumok stb. segítségével), annak megállapítása, honnan tudjuk, hogy egy jövevényszót éppen az angol nyelvből vettünk át (miért hangzik „angolosan”?) angol férfi és női nevek gyűjtése: vannak-e magyar ekvivalenseik? Halandzsanyelv és mondókák angol hangzókkal (ld. Medgyes Péter: *Linda and the greenies*); „legómódszer”: – az órákon felmerülő angol szavak (pl. *Hello, Michael*) szótagjainak jelzésére tegyünk egymás mellé sárga színű legóelemeket, majd a hangsúlyos szótagot kék színű elemre cseréljük ki, a tanulók hasonló módszerrel „rakják ki” ismert angol szavak hangsúlyát, a tanár hangosan, a hangsúly kimondásával „ellenőrizze”, jó helyre került-e a kék színű elem; – angol köszönési formák vagy egyszerű, a létige alakjait tartalmazó angol mondatok intonációjának modellezése legóelemekkel (egy szó=egy elem – a hangsúlyos szó sötétebb elemmel való jelölése); 1–2 soros mondókák, párgyakorlatok ujjbábokkal (az egyik kéz ujjait elnevezzük angol fiú- és lánynevekkel, arcot rajzolunk nekik): köszönési formák gyakorlása, az ujjak „bemutatkozása” (egyes szám 1. személyű létigés mondatok: *Én vagyok Michael* stb.), a pár visszamondja a neveket (egyes szám 2. személyű létigés mondatok: *Te vagy Michael* stb.), párcserével az egyes szám 1.-2. személyt tartalmazó mondatok váltogatása, eldöntendő kérdés gyakorlása („Te vagy Joe?”), információkérés (Te ki vagy?), tagadás (Nem Joe vagyok.), rendezzünk „partit” az ujjbábokkal (*Helló, ön Mr Smith?* stb.)

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Mi + Ti**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Összehasonlítás, következtetés Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Forráshasználat Beszédkészség Beszédértés A nyelvi és nem nyelvi jeleket egyaránt tartalmazó Szöveg értelmezése Beszédhanghallás Intonációs érzékenység Kreativitás, fantázia Önkifejezés

	Attitűdök: Nyitottság Kíváncsiság Próbálkozási hajlandóság Előítélet-mentesség

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Beszédértés
Ismerkedés az angol hangzórendszerrel, összehasonlítások, következtetések és képzés
az angol intonáció és szóhangsúly megfigyelése
Beszédhanghallás
A nyelvi és nem nyelvi jeleket egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése

Beszédkészség
Intonációs érzékenység
Szókincs
Az angol tárgyi kultúrával kapcsolatos szavak
Néhány fontos szó a csoport saját címerével kapcsolatban
Nyelvtan
- személyes névmás egyes szám 3. személyű, illetve többes számú alakjai;
- a létige egyes szám 3. személyű, illetve többesszámú alakja;

Ismerkedés az angol kultúrával és személyes viszonyulás kialakítása:
Forráshasználat és adatgyűjtés: az angolszász kultúrára utaló jelek keresése és gyűjtése a médiumokból;
Nyelvórán kívüli, autonóm nyelvtanulási szokások előkészítése (önállóság, érdeklődés, anticipáció, anyaggyűjtés)
Eszközök
Vizuális eszközök (poszterkészítés)

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

csoport készítsen zászlót/címert/logót saját jelképeinek/értékeinek/tárgyainak stb. feltüntetésével, egy-két szó megtanulása a címerről/logóról;
anyaggyűjtés kis csoportokban:
– különböző médiumok (pl. újság, internet) felhasználásával az angol tárgyi kultúrára jellemző tárgyak (pl. double-decker), jelképek (pl. királynő, zászló) fotóinak gyűjtése,
– a csoport készítsen posztert a gyűjtött anyagokból, néhány szó megtanulása a poszteren szereplő képekről, az osztályterem dekorációja;
magyarul tudó angol anyanyelvű nyelvhasználó meghívása az órára:
– az anyanyelvi nyelvhasználó ejtsen ki néhány, a csoport által gyűjtött angol jövevényszót (*futball, tévé*), férfi és női neveket, városneveket stb.,
– a hallottak alapján az angol hangzórendszer elemeinek gyűjtése, következtetések az angol hangzórendszerrel kapcsolatban és az egyes angol hangzók képzése;
beszédhelyzet és téma anticipációja a folyó szöveg tágabb értelemben vett kontextusának segítségével (pl. angol tévécsatornán folyó mesefilmből a tanulók derítsék ki, melyik főszereplőt hogy hívják, miről szól a mese, a hallott szövegből szűrjenek ki ismerős szavakat – pl. Hello stb.);

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Állatkölykök 1.**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	– Beszédkészség – Beszédértés – Beszédhanghallás – Szókincsfejlesztés – Adatgyűjtés- és rendszerezés megadott szempontok alapján – Empátia, nézőpontváltás képessége – Zenei hallás, éneklés – Önkifejezés, én-képességek – A szöveg adatainak különböző szempontú rendszerezése (információ-rangsor: lényeg) *Attitűdök:* – Nyitottság – Kíváncsiság – Próbálkozási hajlandóság – A másokhoz való odafordulás igénye

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Beszédértés
Egyszerű utasítások végrehajtása

Beszédkészség
- Egyszerű utasítások adása
- Szókincs
- Állatnevek, állatok jellemzőit leíró melléknevek, állatok élőhelyei
- Nyelvtan

– személyes névmás egyes szám 3. személyű alakjai és a grammatikai nem tudatosítása
– A határozatlan névelő két alakja (a/an)
– A határozott névelő kétféle kiejtése a következő szó kezdőbetűje szerint
– igék felszólító módja

Tematikus tanulás a csoport preferenciái alapján:
- adatgyűjtés: portfólió készítése egy állatról
- egyéni és csoportos preferenciák érvényesítése
- nézőpontváltás

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A tanulók képzeletben kiscsoportonként „örökbe fogadnak” egy-egy általuk kedvelt kölyökállatot és portfóliót készítenek róla,
- szótanulás csoportonként a portfóliók alapján (pl. a választott állat neve, élőhelye, egy fontos tulajdonsága, egy rá jellemző cselekvés),
- az összes kiscsoport állatneveinek megtanulása az állatok képeinek segítségével (a gyors egymásutánban felmutatott képeken szereplő állat nevének kimondása, az állatok valamilyen szempont szerint való csoportosítása – csak a dzsungelben élő, v. repülni tudó állatok stb.),
- információhiányon alapuló szókincsfejlesztés: a kiscsoportok tagjai a portfóliók segítségével megtanítják egymásnak a kulcsszavakat (pl. *papagáj*: madár, repül, rikácsol, dzsungel, színes),
- a tanult szavak csoportosítása képekkel: állatnevek, élőhelyek, tulajdonságok, cselekvések szerint,
- a tanult szavak ismeretének konszolidációja kitalálós játékokkal (élőhelyek felismerése képek alapján, az egyes állatok elhelyezése az adott élőhelyen, az állatnevek eljátszása mozgással, az egyes állatok hangjának utánzása, vagy magnóról lejátszott, eredeti állathangok alapján az állat felismerése és nevének kimondása, egy tanuló egyes szám 1. személyben beszéljen az összekevert állatképek közül valamelyik

állatról, a többieknek ki kell találniuk, melyik állatról van szó),
- a tanulók elnevezik állatukat angol nevekkel, gyakorlatok a hímnem/nőnem fogalmával kapcsolatban, pl. a fiú- és lánynevekkel elnevezett állatok képeinek különválasztása, olyan állatok képeinek felmutatása (pl. fácán, oroszlán), amelynek a hímje és nősténye jelentősen különbözik egymástól, a két névmás tudatosítása és használata,
- választott állatok által végzett mozgások (repül, úszik stb.) eljátszása, a tanulók fele kölyökállatokká változik, a másik fele az igék felszólító módjának kimondásával úszni, repülni stb „tanítja" a kölyköt,
- állatok által végzett cselekvések eljátszása nemek szerint: „Fiúk: ugorjatok! Lányok: fussatok!", aki „elrontja", zálogot ad stb.
- altatók tanulása (pl. *Sleep little baby…*),

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Állatkölykök 2.**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	– Beszédkészség – Beszédértés – Beszédhanghallás – Vizuális és mozgásos emlékezet – Tájékozódás a térben – Zenei hallás, éneklés – Önkifejezés, én-képességek – Személyleíró szövegalkotás – A szöveg adatainak különböző szempontú rendszerezése (információ-rangsor: lényeg) *Attitűdök:* – Nyitottság – Kíváncsiság – Próbálkozási hajlandóság – A másokhoz való odafordulás igénye

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Beszédértés
- Beszédhanghallás: lényegi információ kiszűrése természetfilm narrátorszövege és a film nem nyelvi elemeinek segítségével
- Ugyanannak a hangzónak a felismerése különböző szavakban

Beszédkészség
- Szókincs
- Dinamikus, ill. gondozással kapcsolatos tevékenységeket leíró igék
- Térirányok,
- hol? – kérdőszó,
- itt-ott
- főbb testrészek nevei
- Nyelvtan
- Hol? – kérdőszóval kezdődő, létigét tartalmazó kérdések
- Can: tudás, képesség kifejezésére
- Birtokos névmás

Tematikus tanulás a csoport preferenciái alapján:
- Nézőpontváltás
- Másokhoz való odafordulás
- Információk közlése és továbbadása, keresés hallott információk alapján

Eszközök
Vizuális eszközök (természetfilm nézése megadott szempontok alapján, háziállattal készült családi fotók)

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– a tanulók utasítás szerint mozgásukkal követik a megadott térirányokat (Ugorj le! Menj balra stb.), majd párokban gyakorlás, ill. a kör közepén egy tanuló mondja az utasításokat, majd helycsere, – a *Put your right hand in…* kezdetű dal tanulása – a csoport egyik fele háttal áll egy képnek, amelyen egy nagy hal üldöz egy kis halat a tenger alatti sziklák között, a képet látó tanulók térirányt jelző utasításai alapján a háttal állók mondják meg, merre menjen a kis hal, hogy kijusson a sziklák közül, a tanár tollal jelöli az „utat”, – „az állatok gondozása”: a portfólió bővítése az állatok kedvelt táplálékának neveivel (fotók vagy rajzok felhasználásával), majd az állat „gondozásával” kapcsolatos igék és melléknevek (eszik, éhes stb.) megtanulása és rövid párbeszédek („Éhes vagy? Egyél”, „Aludj jól” stb.), Ügyességi játékok: ki tud messzebbre szökdelni fél lábon stb. A tanulók mondják el, mit „tud” már és mit „nem tud” még kisállatuk és érdeklődjenek párjuk állatának képességeivel kapcsolatban, a „felnevelt” állat visszaengedése a természetbe (az osztályterem dekorációja a képekkel, amelyek később ismétlésre adnak alkalmat, a tanulók ilyenkor „találkoznak” nevelt állatukkal). A tanulók hozzanak fényképet háziállataikról és adjanak róluk információt azoknak, akiknek nincs háziállatuk (pl. a kutyám egy golden retriever, a neve Füles stb.); az információ továbbadása a többieknek, az információk alapján az állatok képei közül az „elveszett” háziállat megkeresése Az *Old McDonald had a farm…* c. dal megtanulása, az angol hangzók gyakorlása állatok hangutánzó szavaival (quack, meow), majd az e szavakban előforduló hangzókkal a témához kapcsolódó, azonos hangzót tartalmazó szavak kiejtésének gyakorlása (pl. quack-quiet, meow – go), A csoport egyik választott állatáról szóló természetfilm megnézése: a tanulók a film néhány részletéből szűrjék ki a lényeget a narrátorszöveg és a nem nyelvi elemek alapján és válaszoljanak előzetesen feltett tanári kérdésekre (pl. „A” csoport csak azt figyelje, mit eszik az állat? „B” csoport: hogyan gondozza kicsinyeit? stb.); második hallgatáskor a tanulók gyűjtsék az általuk meghallott ismerős szavakat és rögtön ismételjék meg őket

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Kedvenceim**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	– Beszédkészség – Beszédértés – Beszédhanghallás – Empátia – Zenei hallás, éneklés – Önkifejezés, én-képességek *Attitűdök:* – Nyitottság – Kíváncsiság – Próbálkozási hajlandóság – A másokhoz való odafordulás igénye
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK *Beszédértés* – Családfa rajzának kiegészítése hallás után – A többesszám és a birtokos eset különválasztása hallás után *Beszédkészség* – Preferenciák indoklása – Mások bemutatása Szókincs – A családdal kapcsolatos kifejezések – Testrészek nevei – Külső tulajdonságok	

Nyelvtan – have got/has got – birtokos's – mutató névmások
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK – A tanulók kössék össze, hogy melyik testrészükkel mit tudnak csinálni (*integess a jobb kezeddel, pislogj a bal szemeddel!* stb.) – A *When you're happy and you know it, clap your hands* – kezdetű dal tanulása – A tanulók családi fotókkal illusztrálva mutassák be egyik családtagjukat a párjuknak, ill. beszéljenek egyik családtagjuk külsejéről, a párnak ki kell választania a fényképről azt a családtagot, akiről szó van, – Barkochba: egy tanuló gondoljon egy másik tanulóra, és a többiek tegyenek fel eldöntendő kérdéseket, amelyekből derítsék ki, melyik tanuló a „feladvány" (Kék szeme van? Fiú, vagy lány? Magas? Van beceneve? Stb.) – A tanulók készítsenek családfát, majd töröljenek ki belőle néhány nevet, párjuknak mutassák be családfájukat, párjuk hallás után egészítse ki a családfa rajzát, majd a másik tanuló tegyen fel kérdéseket: „Ki az az Erzsi?" „Anyukád testvére", vagy „Mi apukám neve?" stb. – A tanulók hozzák be kedvenc játékukat/egy-egy személyes tárgyukat, majd keverjék össze az összes tárgyat és próbálják kitalálni, melyik kié – A tanulók játsszák el, hogy barátjuk felmegy hozzájuk játszani, és rövid párbeszédekben mutassák be „barátjukat" „szüleiknek", folytassanak rövid beszélgetéseket – A tanulók hallgassanak mondatokat, amelyekben egyaránt szerepelnek főnevek többesszámai, illetve személyek birtokos esetei is – Nyelvtörők frikátákkal

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEI A TANÉV VÉGÉN

Beszédértés:

– A tanuló hallás után megérti a brit kiejtéssel (is) kimondott egyszerű szavakat/mondatokat,
– egyszerű angol nyelvű közléseket,
– képes végrehajtani felszólító módú utasításokat.

Beszédkészség:

– A tanuló a kezdetektől tudatosan kommunikatív kompetenciájára hagyatkozik önmaga megértetése érdekében.
– Képes bemutatkozni.
– Rendelkezik elemi szókinccsel (nemzetközivé vált angol nyelvű kifejezések, illetve családjával, környezetével stb. kapcsolatos szavak) és nyelvtani (pl. személyes névmások, létige jelen ideje) ismeretekkel.

4. ÉVFOLYAM

Éves óraszám: 126

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Egy űrlény napirendje**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Tájékozódás az időben és a térben Önállóság Nyelvi normák alkalmazása: helyesírás – Tudatos normaalkalmazás: A helyzetben működő normákhoz való igazodás, Nyelvi normák alkalmazása: helyesírás – Számítógép-használat: szoftverhasználat *Attitűdök:* – Próbálkozási hajlandóság – Kezdeményezőkészség

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Beszédértés
Időpontok kiszűrése hallott szövegből
Pályaudvari információk hangosbemondó szövege alapján

Beszédkészség
beszédfunkciók:
információkérés- és -adás órarendekkel, rendezvényekkel, menetrendekkel kapcsolatban
szavak definiálása

Szókincs:
Az iskolával kapcsolatos szavak, tantárgyak nevei
A számítógéppel, az internettel kapcsolatos szavak

Nyelvtan:
Az egyszerű jelen idő:
szokások, vélemény kifejezése,
menetrendekkel kapcsolatos információk kifejezése
– Az óra használata
Olvasásértés
- Iskolai órarendek
- Menetrendek

Írás
- jegyzetelés
- tantárgyak neveinek helyesírása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Fejtörők/műveltségi kvízkérdések
- A tanulók használjanak angol nyelvű nyelvoktató programot (pl. kiejtés gyakorlására, szókincsfejlesztésre) számítógépen
- A tanulók képzeljék el, hogy egy hatalmas számítógép belsejében vannak, és egy felhasználó éppen szótárprogramot használ: tegyünk számítógéppel kapcsolatos szavakat és egyszerű definícióikat a falakra, a tanulók minél rövidebb idő alatt párosítsák össze őket
- Olvassunk fel egy-egy tantárggyal kapcsolatos szavakat, ki kell találni, melyik tantárgyhoz kapcsolódnak
- A tanulók definiálják az egyes iskolai tantárgyakat, ki kell találni, melyik tantárgyról van szó
- a tanulók találjanak ki tantárgyakat/foglalkozásokat iskolások számára (pl. kötelező jégkrémgyár-látogatás, stb.), készítsenek róla rövid ismertetőt és magyarázzák el, miért fontos az adott „tantárgy”

– A tanulók készítsenek angol nyelvű órarendet, mondják el, milyen órákra járnak ebben a félévben, említsenek meg néhány témát, amelyről tanulnak – Adjunk meg írásban időpontokat, a tanulók hallgassanak párbeszédeket, amelyekben időpontok merülnek fel, és egyeztessék a papírjukon szereplő időpontokkal, illetve jegyzeteljenek le párbeszédekben szereplő időpontokat (pl. osztályfőnökük fogadóórái) – A tanulók hallott szöveg alapján változtassák meg egy-egy tantárgy időpontját az órarendben, illetve tegyenek át foglalkozásokat más napra, illetve más terembe – A tanulók órarendjük segítségével játsszák el, hogy kibújnak egy feladat elvégzése alól (pl. osztályterem dekorációja), arra hivatkozva, hogy nagyon elfoglaltak (*ma 2-től ½4-ig angolórán vagyok, utána megyek edzésre* stb.) – A tanulók találjanak ki egy űrlényt, aki még iskolába jár, kiscsoportokban óra szerint írják le napirendjét, majd a kiscsoportok olvassák fel egymásnak a napirendeket, és hallás után próbáljanak minél több napirendi pontot lejegyezni, az győz, aki több pontot tudott minél pontosabban leírni – A tanulók párban játsszák el, hogy házigazdák egy iskolai rendezvényen (pl. nyílt napon), irányítsák a szülőket a megfelelő termekbe, illetve órákra – Osztálykirándulás előkészületeinek szimulációja: a csoport szavazzon arról, hová akar menni, hány napra stb., majd kérjen pályaudvari információt vonatok indulásával/érkezésével kapcsolatban, jegyváltás, hangosbemondó szövege alapján időpont-módosítások megértése stb.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Különleges parti**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	– Kapcsolatápoló szövegalkotás: csevegés – Figyelem – Összehasonlítás – Önállóság – A kommunikációs helyzethez, illetve a partner – előzetes ismereteihez való alkalmazkodás – Tudatos normaalkalmazás: A helyzetben működő – normákhoz való igazodás, *Attitűdök:* – Próbálkozási hajlandóság – Kezdeményezőkészség
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Beszédértés – Cselekvésekre koncentrálás tévékommentár hallgatása közben – Beszédhanghallás: mások nyári élményei *Beszédkészség* – kérdezéstechnika – információcsere képekkel és fotókkal kapcsolatban – szokások és éppen folyamatban lévő cselekvések leírására használatos jelen idők alkalmazása – kötetlen beszélgetés újdonsült ismerősökkel, személyes információadás-és kérés Szókincs: – nyaralással kapcsolatos szavak – sporttal, szabadidővel kapcsolatos szavak Nyelvtan: – Az egyszerű és folyamatos jelen idő összehasonlítása – A létige múlt idejű alakjai Olvasásértés – Képeslapok olvasása – meghívó e-mailben Írás – Képeslap írása – kommentárszöveg írása Eszközök – Vizuális eszközök (fotók, sportközvetítés)	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– Információlánc: a tanulók hozzanak be nyaralásukról készült fotókat, meséljék el párjuknak, mi látható a képeken, a pár adja tovább a fotókat valakinek és meséljen neki párja nyaralásáról (pl. *Talán emlékszel, Olaszországban voltunk. Ezen a képen éppen strandlabdáznak, ez itt a kisöccsém, már tud járni* stb.) – activity-típusú játékok a korábban tanult szókincs ismétlésére – A tanulók képzeletben írjanak a nyaralásból képeslapot barátjuknak (pl. *Az emberek itt nagyon kedvesek, mindennap fürdünk a tengerben,* stb.), majd aláírás nélkül olvassák el a többiek képeslapjait, próbálják kitalálni, melyiket ki írta – A tanulók tegyenek fel kérdéseket egy fotón szereplő embernek/állatnak (pl. *Hogy hívnak? Mit csinálsz itt? Mi a foglalkozásod?* stb.), majd képzeljék el, hogy ők a fotónak azok a szereplői, akiknek a kérdéseket feltették, és spontán módon válaszoljanak saját kérdéseikre – A tanulók párban figyeljenek meg két képet/rajzot, amelyek között van néhány különbség, majd szóban hasonlítsák össze a két képet és találják meg a különbségeket (pl. az A képen a lány fekszik a strandon, a B képen úszik a vízben stb.) – A tanulók kérdezzék meg egymástól, ki mit gyűjt, milyen sportot űz stb., majd írjanak mondatokat padtársuk hobbijáról és jelenlegi tevékenységéről (pl. *Peti bélyeget gyűjt, de most itt ül mellettem stb.*), – A tanulók nézzenek sportközvetítést valamelyik angol csatornán és kapjanak el folyamatos jelen idejű mondatokat, majd írjanak kommentárszöveget hasonló témában (pl. *űrfoci – X, aki a szomszéd bolygóra jár edzésre, nagyon örül, hogy tagja a csapatnak. És most 10 méter magasan egyedül viszi mindhárom labdát és gól! Fiúk, hát itt mindenki alszik? Nem hiszem el, kedves nézők…* stb.) – Küldjünk a tanulóknak meghívót e-mailben egy különleges partira, amelyen „senki nem ismer senkit”: a partin a tanulók találjanak ki maguknak egy másik személyiséget, más névvel, nemzetiséggel, életkorral stb., majd mutatkozzanak be egymásnak, beszéljenek magukról, foglalkozásukról, hobbijukról, családjukról stb., a játék végén elevenítsenek fel minél több érdekes személyt és mondják el, mit tudtak meg róla – Rendezzünk csoportok közti versenyt: a csoportoknak adjunk szóban egy, más-más sorrendben végrehajtandó feladatsort, amelyet le kell jegyzetelniük, minden feladatot az iskola különböző helyszínein adott időben kell végrehajtani (pl. *¼4-kor két játékos jelenjen meg a büfében piros trikóban, rendeljen egy málnaszörpöt, majd vigye fel a tanári szobába és kopogjon négyet*)

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Csillagjegyek**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK**)**	– Beszédkészség – Beszédértés – Tájékozódás az időben és a térben – Döntéshozás, értékelés – Számítógép-használat: szoftverhasználat *Attitűdök:* – Próbálkozási hajlandóság – Kezdeményezőkészség
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Beszédértés Beszédhanghallás: külső tulajdonságok feltüntetése rajzban *Beszédkészség* – összehasonlítás – érvelés – véleménykérés Szókincs: – Külső és belső tulajdonságok – Csillagjegyek nevei – A hasonlítás nyelve (fontosabb, mint… stb.) – Az érvelés nyelve (mert, véleményem szerint, stb.) – Sorszámnevek 1-től 5-ig	

Nyelvtan: – 'could' – Melléknevek fokozása, összehasonlítás Olvasásértés – Csillagjegyek leírásai (belső tulajdonságok) – Keresőprogram segítségével angol nyelvű oldalak olvasása az interneten Eszközök – Vizuális eszközök (családi fotóalbumok, tablók)
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– A tanulók kérdezzék meg otthon, mi volt az első szavuk, első játékuk stb., ezekből kisbabakori fényképükkel együtt készítsenek tablót, a többieknek ki kell találniuk, melyik tabló kiről készült, – A tanulók hozzanak be az órára családi fotóalbumokat, lapozzák fel kiskori képeiket és meséljék el, hány éves korukban tudtak felállni, mászni, kanállal enni stb., mondják el, régen mit szerettek enni, mivel szerettek játszani stb., és hogy van ez ma – A tanulók hasonlítsák össze kiskori képeiket szüleik kiskori képeivel (*amikor hároméves voltam, hosszabb volt a hajam, mint anyukámnak* stb.) – A tanulók rajzoljanak le egy embert külső leírás alapján – A tanulók hasonlítsák össze kiskori külső tulajdonságaikat mai külső tulajdonságaikkal (kiskoromban kék volt a szemem, de most barna, ma vékonyabb vagyok stb.) – A tanulók hasonlítsák össze külső tulajdonságaikat (pl. *Tomi olyan magas, mint Kinga, Kinga magasabb, mint...*) – A tanulók nézzenek utána, milyen jegyben születtek, majd olvassanak angol nyelvű leírásokat az adott csillagjeggyel kapcsolatban, döntsék el, igaz-e rájuk vagy sem, keressenek további információkat az egyes csillagjegyekkel kapcsolatban az interneten – A tanulók írják le ideáljukat párjuknak, majd hasonlítsák össze a két ideál külső és belső tulajdonságait, próbáljanak megegyezésre jutni azzal kapcsolatban, számukra melyik a fontosabb, a külső vagy a belső és miért, stb. – A tanulók beszéljék meg, milyen tulajdonságok szükségesek ahhoz, hogy valaki sikeres legyen az iskolában / iskolatársai körében / a barátságban / a sportban stb. és miért a tanulók néhány érték közül (pl. barátság, siker, család, tanulás stb.) válasszák ki, mi számukra a legfontosabb, mi a második legfontosabb stb., majd hasonlítsák össze a sorrendet párjukkal szavak gyakorlása: képek közül fel kell ismerni és fel kell kapni azt, amelyik egy-egy kimondott angol szót jelöl; képdiktálás: a kimondott szavakat le kell rajzolni, vagy más, *Activity*-típusú játékok

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Az első szülinapom**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	*Képességek:* – Nyelvi kreativitás – Emlékezet – Figyelem, megfigyelés – Önbemutatás, önkifejezés Beszédértés Beszédkészség *Attitűdök:* – Próbálkozási hajlandóság – Kezdeményezőkészség – Nyitottság – Kíváncsiság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Beszédértés egy ismert angol személyiség élettörténetének meghallgatása nem rendhagyó igék múlt idejű alakjainak kiejtése (-d, -ed) hibák megtalálása hallott szövegben	

Beszédkészség Szövegek tanulása hallás után; dramatizálás, előadásmódok narráció beszámoló egy családi eseményről Szókincs – születésnappal kapcsolatos szavak (ajándék, gyertya stb.) – sorszámnevek 5-től 100-ig Nyelvtan – egyszerű múlt idő, rendhagyó és nem rendhagyó igék, időhatározók *Olvasáskészség* – képregény Eszközök Irodalmi eszközök (narráció) Vizuális eszközök (képregény)
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK *Egyszerű múlt idő, kijelentő mód:* Igék múlt idejű alakjainak tanulása a Bingo!-játék segítségével Képregény olvasása, majd igék infinitív alakjainak beírása a folytatásba, a történet egyéni befejezése Egy ismert személyiség (pl. az angol királyi család egyik tagja) élettörténetének sorrendbe rakása A tanulók készítsenek magukról rövid életrajzot A tanulók hozzanak fotókat első születésnapjukról, meséljenek társaiknak az eseményről a tanulók meséljenek olyan élményeikről, amikor először csináltak valamit, először találkoztak valakivel stb., egy megtanult történetet mondjunk el „hibásan”: keverjük össze benne pl. a szereplőket (*Piroska megette nagymamát*), a tanulók csapjanak zajt, ha hibát hallanak és javítsák ki a mesét *Egyszerű múlt idő kérdőmód:* a tanulók a „Tudtad, hogy…”-bevezető után meglepő, múlt időben megfogalmazott tényeket olvasnak fel egymásnak kvízkérdések régi találmányokkal kapcsolatban (*ki fedezte fel a yo-yót?* stb.) a tanulók kártyákon szereplő tevékenységek húzása után megkérdezik párjuktól, mikor végezte utoljára az adott tevékenységet, majd a partner hamis vagy igaz választ ad, a feladat megítélni, igaz volt-e a válasz egy tanuló igyekezzen minél többet megtudni a másik tanulótól egy élményével kapcsolatban, de partnere csak arra válaszolhat, amit a tanuló kérdezett, majd adjunk meg múlt idejű kijelentéseket (*Tegnap meglepő hírt kaptam*. stb.) és a tanulók próbáljanak minél több dolgot kideríteni az adott kijelentésről

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Storytime**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	*Képességek:* – Nyelvi kreativitás – Emlékezet – Figyelem, megfigyelés – Tudatos normaalkalmazás: A helyzetben működő normákhoz való igazodás, - döntéshozás *Attitűdök:* – Próbálkozási hajlandóság – Kezdeményezőkészség – Nyitottság – Kíváncsiság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Beszédértés

Egy mese követése hallott szöveg alapján

Beszédkészség

- Narráció
- Interaktivitás
- kérdezéstechnika
- Szókincs
- Egy híres mese szókincse

Nyelvtan

- Folyamatos múlt idő, időhatározók
- Hogyan?-kérdésre válaszoló határozók (pl. quickly)

Olvasáskészség

egy híres mese

Írás

kreatív írás kiscsoportokban

Eszközök

Irodalmi eszközök (narráció)

Vizuális eszközök (szavakat jelölő képek, rajzolás**)**

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Egy híres mese (pl. Hófehérke) egyes jeleneteinek sorrendbe rakása rajzok segítségével, a a mese szókincsének prezentálása eljátszás, képek, rajzok stb. segítségével, magyar nyelvű magyarázat és fordítás nélkül rajzokról, a jelenetek összekeverése, a helyes sorrend megtalálása; egy-egy jelenetben előforduló szavak előhívása a rajzok segítségével; közös mesemondás

Játsszunk magnóról háttérhangokat egy történethez (madárcsiripelés, tengerzúgás, szélfúvás stb.), a tanulók alkossanak a hangokat leíró, folyamatos múlt idejű mondatokat

A már ismert mese szövegét a tanulók egészítsék ki folyamatos múlt idejű mondatokkal, amelyeknek a helyét ők keresik meg, a híres mese „modernizált változatának" megírása kiscsoportokban,

mesemondás híres „mesekellékek" (pl. varázspálca) segítségével: adjunk meg egy alaphelyzetet, amelyre a tanulók csoportban mesét találnak ki: Minden megszólalónak húznia kell egy képkártyát, és úgy kell továbbfűznie a történet fonalát, hogy amelyik kellék a kártyáján szerepel, azt bele kell szőnie a folytatásba.

„Logikai puzzle": a tanulók barkochba-kérdésekkel oldják meg a rejtélyt, adjunk meg egy alaphelyzetet (pl. tegnap valaki ellopta egy gazdag ember nagyon értékes festményét), és a csoport tagjai párokban kapjanak más-más információkat kártyákon, amelyeket összerakva megoldható az ügy

„Alibijáték": hirdessük ki, hogy bűntény történt, ezért egy gyanúsítottat kihallgat a rendőrség, akinek azonban barátja/barátnője alibit akar nyújtani a „gyanúsítottnak" és barátjának. Két külön „kihallgatás" során tegyünk fel „*Mit csinált ön tegnap este 9 és 11 között?,* illetve *Hány órakor hagyta el barátja lakását?*" típusú kérdéseket.

A feladat, hogy a két játékos minél összevágóbb vallomást tegyen és ezzel a „gyanúsított" tisztázza magát feladatok olyan igékkel, amelyekből képezhető főnév, melléknév és határozói is (pl. *respond, responsible, responsibility, responsibly*) – szóképzés, mondattranszformáció

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Beszédértés*:*

A tanuló definíciók alapján, magyar nyelvű magyarázatok nélkül is értsen meg szavakat, kifejezéseket

Beszédkészség:

Legyen képes mesélni személyes élményeiről, környezetéről.

Legyen képes az összehasonlításra, indoklásra.

Olvasáskészség:
Értse a feldolgozott mesék, képregények nyelvét.
Értsen meg információkat a mindennapi élettel kapcsolatos egyszerűbb szövegekből (pl. élelmiszer-, termékleírás).

Írás:
Legyen képes egyszerű szövegeket megírni (képeslap, e-mail).
Használja a számítógépet személyes célokra (információkeresés, nyelvtanulás, e-mailezés).

3–4. ÉVFOLYAM

TESTNEVELÉS

Éves óraszám:
3. évfolyam: 185
4. évfolyam: 185

A tantárgy tanításának célja a kezdő és az alapozó időszakban:

- A testi, tanulási, pszichés készségek fejlesztése.
- A saját testérzékelés fejlesztésével a tanulási, gondolkodási, pszichés képességek alapozása.
- Az állóképesség, teherbírás, edzettség fokozása a testi és lelki alkalmazkodó képesség jó működése érdekében.
- A testi és lelki ártalmakat megelőzése és kezelése.
- A biológiai éréshez alkalmazkodó, egészséges testi fejlesztés, a fejlődés mérése.
- Az egészséges személyközi, társas kapcsolatok kialakítása.
- A pozitív életérzés, a pozitív hozzáállás az örömszerzés, szórakozás, a versenyélmények átélésének megalapozása.
- Az erkölcsi és akarati tulajdonságok fejlesztése.
- A biomechanikailag helyes testtartás kialakítása, illetve fenntartása
- A gerincoszlop és az ízületek megóvása.
- A tanulók önismeretre építő, belső kontrolljának erősödése.
- A tanulók személyes és szociális felelősségének megalapozása, a társas környezet lelki, fizikai fejlődése és a természeti környezet megóvása iránt.
- A tanulók verbális és nem verbális ismereteinek bővülése a kultúra, testkultúra területein.
- Az egész életen át tartó tanulás fizikai és szellemi megalapozásához való hozzájárulás.
- Az egészséges életmód és az egészségmegőrzés iránti igény kialakítása.
- A megfelelő higiéniai igényesség kialakítása.

A testnevelés és sport oktatása során elsődleges:

- A sport- és mozgáskultúrával összefüggő, rendszerezett ismereteket közvetítése, és számon kérése.
- A sikert és örömet szerző, játékos eljárások előtérbe kerülése.
- Változatos mozgásformák biztosítása.
- Kerüljön előtérbe a prevenció: a gerincoszlop és az ízületek védelme a tanórai bemelegítésben, az óraszervezés első elemeként, minden tanórai és tanórán kívüli foglalkozáson történjen meg, sérülések és balesetek megelőzésére való felkészítés.
- A biomechanikailag helyes testtartás kialakítása, illetve fenntartása minden évfolyamon jelenjen meg.
- A szabad levegőn való tevékenység és a légzőtorna rendszeresen épüljön be a tanórák rendszerébe.
- A teljes nevelési-oktatási folyamatban a feladat iránti elkötelezettség, a motiváltság fennmaradjon.
- A megtanult tevékenységeket kontrollált versenyhelyzetekben, iskolai, területi vagy országos bajnoki rendszerekben ki lehessen próbálni.
- Az oktatási eszközök, sportszerek megválasztásában és alkalmazásában az életkori sajátosságok, a sérülés- és baleset-megelőzési szempontok érvényesüljenek.
- A 6–11 éves korú, a konkrét műveleti gondolkodás szintjén álló gyerek változatos, de egyszerű szabályokkal megoldható szituációkat éljen át, és kapjon lehetőséget
  - a sikeres végrehajtást biztosító szabályok kitalálására,
  - a kombinációs lehetőségek kipróbálására.
- Könnyített feladatokkal, fokozott figyelemmel segítsük a lassabban haladókat a testi-lelki egészségük fejlesztéséhez.
- A képességfejlesztés az egyéni adottságoknak és szenzibilis fázisoknak megfelelő legyen.

– El kell érni, hogy igényükké váljon az egészséges életmód, ezért kezeljék kiemelt helyen az egészség megőrzését.

A tantervben az első négy évfolyamon nincs meghatározva kötelező testnevelési anyag, és az sincs megkötve, hány órát kell fordítani egyes mozgások oktatására. Minden testnevelő a saját iskolai körülményeihez igazíthatja tanmenete elkészítését.

A tanterv több mozgásterületre van bontva, melyek a meglevő tudásra épülve évről-évre egyre nehezebb, bonyolultabb mozgásokkal egészülnek ki.

1.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**Rendgyakorlatok, járások, futások**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Reakció- és cselekvésgyorsaság Térbeli tájékozódás Állóképesség Mozgás koordináció Egyensúly Szabálykövetés Figyelemkoncentráció Gyorsaság Ritmusérzék Szakszókincs A saját teljesítőképesség becslése Higiénia, egészségvédelem Előnyszerzés, becsületesség, a kudarc elviselése stb. Önkontrollra kondicionálás Higiénia, egészség és balesetvédelem
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Testnevelés órához kötődő szokásrendszer integrálása. Alaki képzés a tanóra rendjének alapozásához: – Sorakozás oszlopban, vonalban. – Kétsoros vonal, kettős oszlop kialakítása. – Testfordulatok helyben. – Vonal alakzatból oszlopalakzat kialakítása helyben fordulással. – Oszlop alakzat megindítása vezényszóra. – Vigyázz és pihenj állás. – Járás kettős oszlopban. – Köralakítás (mellső és hátsó) kézfogással és kézfogás nélkül. – Egyenletes térelosztás. Járások: – utánzó járások – irány és tempóváltoztatással – közben végzett feladatokkal – akadályokon – egyensúlyozó járások Futások – irány és tempóváltoztatással – közben végzett feladatokkal – akadályokon – tartós futás, gyorsfutás – állórajt és guggoló rajt	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– Helyezkedés játékai a térben. – Járások előre hátrafelé, ütem- és lépéshossz szabályozással, oldalirányú keresztlépéssel, magas térd és sarokemeléssel, gyorsütemű irányváltásokkal, akadálypályákon. – Járás helyben és átmenet járásba és vissza; vonalból, oszlopból köralakítás; nyitódás, zárkózás, távköz. Állóképesség fejlesztés: – tartós futással – gyalogtúrákkal Futások – Előre hátrafelé, ütem- és lépéshossz szabályozással, oldalirányú keresztlépéssel, szlalomfutással. – Magas térd és sarokemeléssel, gyorsütemű irányváltásokkal, akadálypályákon. – Rövidtávú vágtafutások, gyors futások irányváltoztatással. – A futógyorsaság fejlesztése, tempófokozással. – Futások térformák alakításával, követésével. – Fogó játékok, különböző sor- és váltóversenyek, fokozatosan nehezedő szabályokkal.

2.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**Szökdelések, ugrások**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Egyensúlyérzék Mozgáskoordináció Alkalmazkodás Szabálytudat Ritmusérzék Térbeli tájékozódás, térészlelés Állóképesség Mozgásügyesség Mozgás koordináció Egyensúly Szabálykövetés Figyelemkoncentráció Kreativitás Együttműködés Alkalmazkodás társakhoz Alkalmazkodás változó helyzetekhez Reakciósebesség Gyorsaság Ritmusérzék Szakszókincs A saját teljesítőképesség becslése Pozitív beállítottság Higiénia, egészség és balesetvédelem
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Sajátítsák el a különböző ugrások, szökdelések végrehajtásának helyes technikáját. **Szökdelések:** egy, váltott és páros lábon **Ugrások:** – egy-, váltott-, páros lábon – távolugrás (nekifutással egy lábról, páros lábra)	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– Szökdelés cikcakkban, irány és tempóváltással, közben végzett feladatokkal. – Futás, szökdelés összekapcsolása. – Szökdelések zenére, felugrások hangeffektusokra. – Áthajtások különféle módokon ugrókötéllel; szökdelő és ugró játékok. – Tartós ideig ugrókötelezés, előre, hátrahajtással, helyben, haladás közben, guggolásban. – Ugrások egy-, váltott-, páros lábon 5–20 mp-ig. – Fel-, le-, át és célba és sorozat ugrások változatos terepen. – Távolba és felfelé ugrások a két lábat váltva használva az elrugaszkodáskor. – Helyből és nekifutással végzett természetes ugrásfeladatok és kapcsolódó játékok. – Futó-, ugrásgyakorlatok akadályok fölött, átugrás szereken (zsugorkanyar ugrás). – Ugródeszkáról történő felugrás. – Ugrás távolba (nekifutással egy lábról, páros lábra).

3.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**Testtartást fejlesztő, gimnasztikai, egyensúly, támasz és függés gyakorlatok**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Biomechanikailag helyes testtartás Akarati tulajdonságok fejlesztése: – kitartás – erőfejlesztés Helyzetfelismerő képesség Kondicionális és koordinációs képesség Térbeli tájékozódás A saját test érzékelése, (hely és helyzet meghatározás a térben). Mozgásügyesség Egyensúly Szabálykövetés, szabálytudat Figyelemkoncentráció Alkalmazkodás változó helyzetekhez Reakciósebesség Gyorsaság Ritmusérzék Szakszókincs A saját teljesítőképesség becslése Pozitív beállítottság Higiénia, egészség és balesetvédelem

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Gimnasztika: – 1–8 ütemű egyszerű szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok – határozott formájú szabad-, társas- és kéziszer-gyakorlatok Kúszások, mászások: – kúszások és mászások, átbújások – gurulások, fordulatok fekvésben – gurulóátfordulás előre-hátra, guggoló-támaszból, terpeszállásból – sorozat- gurulóátfordulások előre – haránt-, oldalspárga kísérletek – zsugorfejállás, fejállás és kézállási kísérletek – cigánykerék kísérletek – zsugorkanyar- és bátor ugrás Egyensúlygyakorlatok: – hely és helyzetváltoztatások bizonytalan egyensúlyi helyzetben – helyzetmegtartás talajon és nehezített körülmények között – korrekciós mozgások az egyensúly megtartásáért

Támasz és függés: – egyszerű tornajellegű támasz és függéshelyzetek – vízszintes függeszkedés, húzódzkodás – függésben térd-, lábemelés, lengés – lajhármászás – mászókötélen mászókulcsolással
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– 1–8 ütemű egyszerű szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok. – Gimnasztikai gyakorlatok helyes, kontrollált testrész- és testtartással rövid sorozatokká alakítva, törekedve a folyamatos ütemtartásra. – Egyszerű 1–8 ütemű kéziszer, társas-, bordásfal-, padgyakorlatok, utánzó gyakorlatok, játékok helyes tartással, ritmikai és dinamikai variációkkal a 8 ütemben. – Hely és helyzetváltoztatások bizonytalan egyensúlyi helyzetben. – Függőleges repülés zsámolyról és 2-3 részes szekrényről testfordulatokkal. – Felugrás 2-3 részes szekrényre kéztámasszal. – Gurulások, fordulatok fekvésben és állásban a test hossztengelye körül. – Gurulóátfordulás előre-hátra különböző testhelyzetekből indulva és érkezve, gurulóátfordulás előre-hátra-oldalra lejtős felületen. – Tükrözések bonyolultabb térirányokkal. – Csúszó, kúszó, mászó, átbújó, sorozatos guruló átfordulást tartalmazó sor és váltóversenyek. – Fejenállás, kézállásban lépegetés, cigánykerék, zsugorfejen állás próbálgatása, önállóan vagy bordásfal-, társ segítségével. – Mászási kísérletek kötélen és rúdon. – Függőgyakorlatok tornaszereken, természetes akadályokon. – Függésben tovahaladás; vándormászás bordásfalon tempófokozással. – Húzódzkodások, lábemelések, lengések, lengetések bordásfalon és gyűrűn. – Lajhármászás rézsútosan elhelyezett szereken. – Egyensúlyozás libikókán, változatos szereken, kézben, fejen tartott tárgyakkal. – Gyakorlatok labdával különféle szereken állva és azokon haladva. – Egyensúlygyakorlatok különböző testhelyzetek változtatásával, akadályversenyek részeként is. – A témakörhöz kapcsolható utánzó, népi és gyerekjátékok.

4.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**Dobások, labdajátékok**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Helyzetfelismerés, a helyzetnek megfelelő cselekvésbiztonság Dobókészség Kondicionális és koordinációs képesség Térbeli tájékozódás A saját test érzékelése (hely és helyzet meghatározás a térben) Mozgásügyesség, taktikázás Vizuomotoros koordináció Egyensúly Szabálykövetés, szabálytudat Együttműködési készség Figyelemkoncentráció Alkalmazkodás társakhoz Alkalmazkodás változó helyzetekhez Reakciósebesség Gyorsaság Pontosság Szakszókincs A saját teljesítőképesség becslése Sportszerűség A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás

	A helyzetben működő normákhoz való igazodás Pozitív beállítottság Becsületes játék Higiénia, egészség és baleset védelem
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Nehezedő labdakezelési gyakorlatok kézzel és lábbal. Labdakezelés elmélyítése. A cselezés, a másik társ mozgással való becsapásának tanítása. Kislabda-hajítás helyből, kidobó állásból, befordulással és kilépésből. Sportjátékok előkészítése labdás játékokkal, versengésekkel.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Nehezített labdakezelési gyakorlatok (egy-két) kézzel – labdakezelés nehezített körülmények között, – különböző távolságokba és magasságokba, – egyénileg és társsal, – váltakozó tempóban. Labdaátadások és -átvételek (helyben és mozgás közben). Labdavezetések irányváltoztatással. Fejelési kísérletek egyénileg és párokban. A labda levegőben tartása kézzel, lábbal és fejjel. Mozgó labda elfogása: – a mozgás sebességviszonyainak variálása, cél a kiszámíthatatlanság, – állandóan változó helyzetekhez való alkalmazkodás, – labdakezelés osztott figyelemmel, pl. szövegmondás közben (sorban, körben, párban, a látás korlátozásával), – különböző sebességgel repülő, guruló, pattogó különböző fajtájú labdák elfogása, kezelése. Dobások: Hajítási kísérletek kidobó állásból befordulással és nekifutással. Cselezési technikák gyakorlása. Medicinlabda dobás, vetés, lökés helyből és különböző testhelyzetekből. Akadályversenyekbe épített dobásfeladatok. A témakörhöz kapcsolódó testnevelési, népi és gyerekjátékok: Pl. mini kosárlabda, kézilabda, röplabda, bombázók.	

5.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**Küzdő és koreografált játékok, szabadidős sporttevékenységek**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT
A KOMPETENCIA-FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Siker és a kudarc sportszerű elviselése Ellenfél megbecsülése Akarati tulajdonságok fejlesztése: – kitartás az erőkifejtésben – a társ mozgásához igazodás – az önellenőrzés mozgás közben – tudatos feladatmegoldás Együttműködési képességek: – kooperativitás – tolerancia – segítőkészség – konszenzuskeresés – konfliktuskezelés – alkalmazkodás – empátia – sportszerűség – szolidaritás

	– tapintat – szabálykövetés – sportszerűség Helyzetfelismerő képesség Kondicionális és koordinációs képesség Térbeli tájékozódás A saját test érzékelése, (hely és helyzet meghatározás a térben). Mozgásügyesség, taktikázás Egyensúly Figyelemkoncentráció Alkalmazkodás változó helyzetekhez Reakciósebesség Gyorsaság Pontosság A saját teljesítőképesség becslése A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás Pozitív beállítottság Becsületes játék Higiénia, egészség és balesetvédelem

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Küzdőjátékok:
- Test-test elleni harc.
- Esések, gurulások, tompítások.
- Szabadulás fogásból.
- Birkózó jellegű küzdőjátékok: mögékerülés, kiemelés.

Koreografált játékok:
- Gyermek-, népi játékok.
- Gyermek és néptánc koreográfiák.

Szabadban végzett sporttevékenységek:
- Az évszakokhoz igazodó sportjátékok.
- A más tantárgy keretében megvalósuló projektek mozgásanyaga.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Küzdő játékok:
- Szabadulás csuklón fogásból.
- Grundbirkózás. Kötélhúzás.
- Kézráütés mellső fekvőtámaszban.
- Szemben állva kézfogás társsal, dőlés hátra karnyújtásig és vissza.
- Vívás két kézzel.

Koreografált mozgások:
- Mozgás és zenei ritmus összehangolása, négynegyedes és háromnegyedes ritmusgyakorlatok tapssal, topogással, dobogással, járással, futással, ugrással.
- Gyermekmondókákra, gyermekversekre, mesés gyermekdalokra épülő táncmotívumok.
- Koreografált mozgássorok; egyszerű történetek, mesék állóképek (rögzített mozdulat), képsorok (mozdulat és mozgássor) előadásával csoportban és egyénileg; a táncstílus követése.

Szabadban végzett sporttevékenységek, játékok:
- évszaknak megfelelő mozgások
- számháborúk
- járőrversenyek, tájékozódási feladatokkal
- fal és famászás
- görkorcsolyázás, gördeszkázás
- kerékpározás
- duatlon (triatlon)
- csúszkálás, korcsolyázás, szánkózás
- hógolyózás

- korcsolyázás, csúszkálás
- hóember építése
- célba dobás hógolyóval, hógolyócsata
- szánkó húzó és toló verseny
- lesiklóverseny szánkóval

6.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	**Úszás**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI **(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)**	Tájékozódás vízben A saját test érzékelése, (hely és helyzet meghatározás a vízben). Mozgásügyesség Koordinációs képesség Egyensúly Figyelemkoncentráció Alkalmazkodás változó helyzetekhez Pozitív beállítottság Szakszókincs Higiénia, egészség és balesetvédelem
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Az eddig elsajátított úszásnem mellett egy további úszásnem kar- és lábtempójának elsajátítása (gyors- és hátúszás, vagy mellúszás oktatása).	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
– Előkészítő gyakorlatok szárazföldön: rávezető és célgyakorlatok. – A vízhez szoktatás alapgyakorlatai: vízbe ugrás, vízbe fújás, vízben mozgás, víz alá merülés, szemnyitás a víz alatt, lebegés, versengések a fenti gyakorlatokkal, labdával, eszközökkel, egyéb játékok pl. halacskázás. – Siklás hason, háton; siklás kar- és lábtempóval és azok összekötésével; siklás levegővétellel. – úszási kísérletek; – Siklás levegővétellel,	

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEI A TANÉV VÉGÉN

- A gyerekek tudnak a tanári terminológiához tartozó motoros válaszcselekvéseket adni.
- Megfelelnek az órakezdés rendjének tudatos, önkontroll szabályozta feltételeknek.
- Balesetmentesen, másokra való tekintettel célszerűen közlekednek a tornatermi (udvar stb.) térben.
- Ismerik a szakkifejezéseket.
- Változó feltételeknek megfelelően tudják szabályozni a járást, futást.
- Járás közben pontosan és fegyelmezetten hajtanak végre különféle feladatokat.
- Tudnak egyenletes iramban 8-10 percig futni, 12-15 percig tartó futómozgást tartalmazó játékban részt venni.
- Ismerik az állórajttal történő indulást.
- Tudnak szökdeléseket végezni.
- Képesek ugrásgyakorlatot végrehajtani:
  - páros és egy lábon, negyed- és félfordulattal
  - ugrókötéllel előre, hátrahajtással
  - társak által hajtott lengőkötéllel
  - különféle alakzatban
  - futás közben felugrással jelekre

futó-, ugrógyakorlatot akadálypályán
lépcsőzetesen elhelyezett szereken
el- és felugorva néhány lépés nekifutással.

- Képesek célba dobásokra, állásból, járásból, futásból vízszintesen és függőlegesen elhelyezett tárgyra.
- Helyes technikával tudnak távolra dobni.
- Ismerik az egy- és kétkezes dobásokat, lökéseket, hajításokat.
- Betartják a játék- és magatartási szabályokat.
- Tudnak fordított testhelyzetben, gurulásban is tájékozódni a térben.
- Tudnak önállóan játszani a tanult játékok felhasználásával.
- Ismerik a legmegfelelőbb labdafogást, elkapást, birtoklást, feladathelyzetben, játék közben.
- Tudnak alkalmazkodni a labda méretéhez, súlyához, a repülő labda útjához, sebességéhez**.**
- Jó a helyzetfelismerésük a védekező és támadó helyzetekben.
- Elviselik az időjárás kellemetlen hatásait.
- Fel tudnak készül a szabadtéri foglalkozásokra (ruházat, felszerelés).
- Képesek az évszaknak megfelelő mozgások (játék) végzésére a szabadban.
- Tudnak a víz alatt tartózkodni. 5-10 mp-ig.
- Egyensúlyvesztés nélkül fennmaradnak a vízen.
- Ismerik a siklást, az úszásnem kar-, lábtempóját, légvételét, ezek összekapcsolását.

5–6. ÉVFOLYAM

5. ÉVFOLYAM

ANYANYELV, KOMMUNIKÁCIÓ

SZERVEZÉSI KERET: TANTÁRGY ÉS ÉVZÁRÓ EPOCHA

Éves óraszám: 96

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Mit tudunk, ha tudunk magyarul?**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	1. MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM 2. INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	– Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) – Következtetés – Problémafelismerés, problémaelemzés: összefüggések felismerése – Minta- és szabálykövetés-szabályalkalmazás – A kommunikációs kontextushoz adekvát szövegértelmezés – Szerepfelismerés – Szókincsfejlesztés – Nyelvi kreativitás – Kérdezéstechnika – Normaalkalmazás – *Informatika***:** az információ keresése, létrehozása és megőrzése
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Ismeretek a nyelvről – A mondat formája és jelentése: szófajok, toldalékok, szórend. – Értelmes és értelmetlen mondatok. Szósaláták. – A szavak szótári jelentése: Szokásos és szokatlan jelentésű mondatok *Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás* – Monologikus és dialogikus beszédformák – Párbeszéd: szereptartó és szerepadogató dialógus – A kommunikáció létrejöttének feltételei: kommunikációs helyzet, első és második személy, üzenet, a partner számára újszerű tartalmak, csatorna és zaj, beszédmód: publikus és magánbeszéd	

– Kapcsolatápoló szövegtípusok: a kapcsolat nyitása és zárása
– A tegezés magázás nyelvi eszközei

Normaismeret

a) Viselkedés: Tegezés–magázás
b) Helyesírás: a mondatvégi írásjelek. A párbeszéd helyesírása
c) Helyesejtés: hanglejtés és nyomaték

Eszközhasználat

Informatika

– Szövegszerkesztő használata
– Könyvtár létrehozása
– Mentés, mentés másképp
– Szinonimaszótár használata
– Kijelölés
– Másolás, kivágás
– Beillesztés

Könyv, könyvtár

– Helyesírási szótár
– Szinonimaszótár

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Mit tudunk, ha tudunk magyarul:
Kisgyermeknyelvi szavak gyűjtése (saját emlékek, élmények)
Papagájnyelv

A mondatfonetikai eszközök megfigyelése

Magnóról elhangzó idegen és magyar nyelvű gyorsított beszédek elhatárolása

A jelentés nélküli, toldalékokkal ellátott szavakból álló mondatokban a szófajok megállapítása.

A szófajok jellemző toldalékainak és a mondatot alkotó legfontosabb szabályoknak a felfedeztetése, ismétlés.

Analógiák alkotása mintakövetéssel.

Értelmes, de hibás mondatok megkülönböztetése az értelmetlen mondatoktól.

Hibás mondatok javítása.

Az értelmetlen (jelentés nélküli) szavakból álló mondatok megkülönböztetése a szósalátáktól.

Jelentés nélküli (halandzsa) szövegek alkotása és felolvasása megadott témára. A szöveg alkotójának szándéka, a szöveg „tartalmának” kitalálása. Variációk készítése, az állítások bizonyítása indoklással.

A szokásos (szótári jelentésben használt szavakból álló) és a szokatlan jelentésű mondatok megkülönböztetése. A szótári jelentés vizsgálata: szinonimaszótár (könyv) használata.

A Microsoft Word szinonimaszótárának használata. A szavak helyettesíthetőségének kipróbálása

Mondattöredékek jelentése a párbeszédekben. Kísérletezés: mondattöredékek jelentésváltozásának megfigyelése a kommunikációs helyzet változtatásával.

Párbeszédek alkotása (kézírással és szövegszerkesztővel)

Kérdés-válaszpárok alkotása (félreproduktív, szövegkiegészítéses és kreatív szövegalkotással)

Párbeszédek eljátszása.

– adott témára szempontváltással: a partner számára újszerű tartalmak változtatásával
– a párbeszéd helyesírásának gyakoroltatása
– a mondatvégi írásjelek gyakorlása a beszélő szándékának figyelembevétele

Különféle párbeszédek felolvasása szempontváltással, a mondatfonetikai eszközök alkalmazásával. Szempontok: a kommunikációs helyzet jellemzése (tér, idő, alkalom, szereppartnerek viszonya stb.)

A magánbeszéd és a publikus beszéd különbségeinek megfigyeltetése. Tapasztalatgyűjtés

Szövegalkotás szóban és írásban, a kapcsolatápoló szövegtípusokban megadott szempontok alapján. (Köszönés, megszólítás, téma, utalás a partnerre, a tegezés és a magázás nyelvi normáinak alkalmazása, hivatalos, udvarias-udvariatlan formák, az ige használata)

Idegen nyelvi köszönések gyűjtése

Köszönés szavak nélkül: köszönésformák más népek szokásaiból, köszönésformák a sportban

A publikus és magánbeszéd szerinti szövegalkotás szóban és írásban azonos témára.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Az úgy volt (1.)** *Az ige – Tájékoztató szövegtípusok*
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	1. MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM 2. INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Algoritmikus gondolkodás. Nézőpontváltás Szabálykeresés, szabályfelfedezés Indoklás, bizonyítás Érvelés a szövegből vett bizonyítékokkal Olvasástechnika: hangos és néma olvasás Írástechnika Értelmező hangos olvasás A mondatok közötti logikai kapcsolatok megértése A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás Következtetés a szövegben ki nem fejtett tartalmakra Információkeresés Kérdezéstechnika Félreproduktív és kreatív szövegalkotás A szövegkoherencia megteremtése Helyzetfelismerés, helyzetelemzés IKT- kompetenciák

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Ismeretek a nyelvről
Igék
Az ige egyeztetése (Értelmes, értelmetlen és hibás mondatok)
- Igeidők, igemódok – szótő és toldalékok
- Az ige kötelező és nem kötelező bővítményei
- Az igekötők szerepe a jelentésben
- Suk-sükölés, szuk–szükölés, nák-nék,

Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás
- Az elhangzó és az írott szöveg jellemzői
- A párbeszéd: a partner előzetes ismereteinek figyelembevétele
- A témaváltás nyelvi eszközei
- Terjengősség
- Elbeszélés párbeszédes részekkel
- Háttérszöveg
- Állandósult szókapcsolatok – szokatlan jelentésű mondatok
- Szólások gyűjtése a tanult idegen nyelven. Szólások szótári jelentése.
- A kommunikáció nem nyelvi eszközei: mimika, gesztus, tekintet, testtartás-testmozgás, térközszabályozás, kulturális emblémák (divat, öltözködés, hajviselet, jelvények, ékszerek stb.)
- Gúny, irónia, túlzás, tapintat nyelvi és nem nyelvi eszközei

Normaismeret
a) Viselkedés
- Az udvariasság kifejezése: az ige módjai
- A nem nyelvi kommunikáció: mimika, gesztus, tekintet,

– Helyesírás
– Az ige múlt ideje
– Az igekötő és az ige helyesírása
– A felszólító mód helyesírása

b) Helyes ejtés

– Mondatfonetikai eszközök, beszédtempó

Eszközhasználat
Informatika
Felsorolás és számozás
Gondolatjel felsorolással és betűkombinációval
A gondolatjel és a kötőjel megkülönböztetése
Emotív jelek beszúrása

Könyv, könyvtár
Helyesírási szótár
Szinonimaszótár

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Értelmes mondatokban a hibás egyeztetés felfedezése és javítása
Kitalált (értelmetlen) szavakkal mondatalkotás a szófajok, az egyeztetési szabályok megnevezésével.
Bizonyítás az értelmetlen szavak értelmesekkel való helyettesítésével
Összekevert sorrendű párbeszéd leírása diktálás alapján
A párbeszédben elhangzó mondatok sorrendezése
A párbeszéd megadott válaszaihoz kérdések szerkesztése
A hibás egyeztetések javítása
A helyesírás ellenőrzése

A párbeszédhez kommunikációs helyzet alkotása (Kik, hol, mikor, milyen céllal)
A párbeszéd kiegészítése elbeszélő szöveggel:
A kommunikációs helyzet leírásával
Történet kiegészítéssel
Háttérszövegek értelmezése és alkotása
Metaforikus jelentés értelmezése és alkotása. A humor, a gúny, az irónia és a túlzás nyelvi eszközeinek értelmezése és használata

Szerepjáték a párbeszéd tartalmának, a szereplők szándékainak megfelelő mondatfonetikai eszközök alkalmazásával.
A kész párbeszéd átmásolása szövegszerkesztővel
A párbeszéd elmentése
Másolás, kivágás, beillesztés funkciókkal a sorrendezés
A sorrend számozása
A helyes sorrend megírása gondolatjellel
Könyvtár létrehozása
Mentés, mentés másképp
Kijelölés
Másolás, kivágás

A helyesírási szabályzat tárgymutatójának használata: az ige felszólító alakjai.

A párbeszéd átalakítása
elbeszéléssé
hírré

Az elkészült elbeszélések felolvasása.
Értelmes mondatokban a hibás egyeztetés felfedezése és javítása
A párbeszédben elhangzó mondatok sorrendezése
A párbeszéd megadott válaszaihoz kérdések szerkesztése
A helyesírás ellenőrzése

Az írott és az elhangzó szöveg alapján az írott és az elhangzó szöveg jellemzőinek megállapítása, a különbségek számbavétele.

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Az úgy volt (2.)** *A névszók – Tájékoztató szövegtípusok*
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Beszédhallás Intonációs érzékenység Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Csoportosítás Kreativitás Fantázia Megoldástervezés Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Szabályalkotás Tervezés: célmeghatározás útkeresés az utak közötti választás (döntés) és a haladás módjának meghatározása a tevékenységek tartalmának tervezése a tevékenységek ütemezése Tervmegvalósítás A terveknek megfelelő haladás Szükség esetén tervmódosítás

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Ismeretek a nyelvről

A határozottság és a határozatlanság
Névelők
Főnév
Melléknév
Számnév
Névutók
Névmás
A személyes névmás ragozása
A személyes névmások és a névutók
Névmásozás és kihagyás

Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás

Elbeszélés
Cselekvést előíró szövegtípus:
- Recept
- Használati utasítás
- Instrukció
- Jellemzés
- Kezelési útmutató

Hír
Hirdetés
Vélemény
Magyarázat
Elbeszélés, instrukció SMS-ben

Nonverbális eszközök: testtartás, térközszabályozás, kulturális emblémák (öltözködés, hajviselet, jelvények, ékszerek stb.)

Normaismeret

a) Viselkedés

A kommunikációs helyzet résztvevői: utalás a partnerre.

b) Helyesírás
A szóelemző írásmód
A mássalhangzótörvények: hasonulás, összeolvadás, rövidülés.
A névutók helyesírása
Tulajdonnevek
c) Helyes ejtés
A lényeges és kevésbé fontos információk elkülönítése: tempó, szünet, nyomaték, hanglejtés
A hosszú mássalhangzókat tartalmazó szavak helyes ejtése

Eszközhasználat
Informatika
Pontosvessző
A kiemelés tipográfiai eszközei:
Félkövér, dőlt, aláhúzás, kiemelőszín
Könyv, könyvtár
Helyesírási szótár
Szinonimaszótár
Angol szótár

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Rövid elbeszélő szövegekben a határozottság és határozatlanság elkülönítése
- Hiányos szöveg pótlása a szófaj típusának megadásával
- Hiányos szövegbe megadott szavak beillesztése megfelelő toldalékolással
- A névutós névszók jelentésének megállapítása: térbeli és időbeli viszonyok azonosítása
- Elbeszélő szövegekből rövid hírek, hirdetések, feliratok készítése
- Kezelési útmutatók és használati utasítások gyűjtése, internetről való letöltése és interpretálása szóban különböző előismerettel rendelkező partnernek, magyarázat
- Kiemelések készítése a számítógépen (félkövér, dőlt, aláhúzott, színesen kihúzott)

Hangos olvasás:
„Hírolvasás” szempontváltással: cél, hallgató, helyszín stb.: a lényeges és kevésbé lényeges információk megkülönböztetése: szünettel, tempó és hangerőváltással, nyomatékkal, intonációval

- A cselekvés-előíró szövegtípusokból: adatgyűjtés, az adatok sorrendezése, a köztük lévő összefüggések megállapítása próbálgatással
- Receptírás
- Recept összekevert szövegének helyreállítása
- Egyszerűbb tevékenységsorok algoritmizálása, használati utasítások készítése
- Használati utasítások írása, használati utasítások alapján munkadarab elkészítése
- Feladatutasítások készítése egymásnak
- Feladatutasítások alapján cselekvéssorok végrehajtása.

Képzeletbeli „Honlap” tartalmának megtervezése – vázlatírás – megadott szempontokkal:
kinek szól, milyen céllal.

A „honlapra” rövid – félreproduktív és kreatív – szövegek írása szövegszerkesztővel az alábbi szövegtípusokban:

- elbeszélés
- tájékoztatás
- hír
- hirdetés
- recept
- időjárás-jelentés írása

A szövegműveletek:
szövegkiegészítés: a megadott névszók pótlása
Kiemelések elkészítése (félkövér, dőlt, aláhúzott).

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Leíró szövegtípusok – melléknevek és határozó ragos névszók**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Figyelem, megfigyelés Vizuális emlékezet Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Következtetés Konkretizálás Csoportosítás Fantázia, képzeleti átalakítás Kreativitás Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben Algoritmikus gondolkodás Algoritmusok követése Ellentmondások felismerése A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerése Empátia, decentrálás, nézőpontváltás Kritikusság Önbemutatás Önérvényesítés Önkifejezés Önmeghatározás adott kommunikációs helyzetben Olvasástechnika: hangos és néma olvasás A szöveg mikrostruktúrájának (mondaton belüli viszonyok) a megértése A mondatok közötti logikai kapcsolatok megértése A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás *Szerializáció* – időbeliség – térbeliség Információ-rangsor Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek):

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Ismeretek a nyelvről

Melléknevek
A határozó ragos névszók hely, idő, körülmény stb. jelölő szerepe a szövegben
A kötőszók jelentése
Szótő és toldalék: képzők, ragok, jelek
Képzett szavak – szófajváltás
Egy és többjelentésű szavak
Rokon- és ellentétes jelentésű szavak
Azonos és hasonló alakú szavak

Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás

A leírás logikája
A partner számára rekonstruálható térbeliség és időbeliség
Jellemzés
A meghatározás
Ismeretterjesztő szövegek
Tény és vélemény elkülönítése

Normaismeret a) Viselkedés A partner előzetes ismereteinek figyelembevétele b) Helyesírás A szóvégi hosszú magánhangzók helyesírása c) Helyes ejtés Helyesejtési gyakorlatok: magánhangzó-párok hosszú-rövid **Eszközhasználat** Tájékozódás az interneten Keresők: a Google Képek letöltése Ábrák letöltése Szövegek megkeresése és letöltése adott témában A kiemelés: félkövér, kurzív, aláhúzott, kiemelőszínnel kijelölt.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Rövid elbeszélés leírással kombinálva – interpretáció adott témára, adott céllal és megadott partnernek szóban és írásban. „Krimi” írása Személyleírás Helyszínleírás Internetről képek letöltése Szkennelés: képek A kép alapján leírás szóban és írásban Állatokról szóló ismeretterjesztő szövegek letöltése az internetről Lényegkiemelés tipográfiai eszközökkel Táblázatkészítés, táblázatkezelés Word szövegszerkesztővel Az ismeretterjesztő szövegekből a tulajdonságok kigyűjtése táblázatba Külső és viselkedésbeli tulajdonságok összehasonlítása Állatokkal kapcsolatos saját tapasztalatok elbeszélése Találós kérdések, rejtvények készítése: állatok, személyek, helyszínek leírása, meghatározása: pl. „Hol a kincs?” típusú játékok Önjellemzés készítése kicsi kori képek alapján Önbemutatás készítése szóban és írásban Életeseményekből képregény készítése, szkennelés, egyszerű ábrák, alakzatok (pl. szövegbuborékok, nyilak) beépítésével Családbemutatás, családtörténet elbeszélése a családtagok külső-belső tulajdonságainak leírásával fényképek alapján A leírásokban, bemutatásokban a tények és a vélemények elhatárolása Egyszerűbb ábrák készítése: pl. családfakészítés, térképkészítés számítógéppel

5.

ÉVZÁRÓ EPOCHA

A TÉMAKÖR CÍME	**Képes osztálykalauz**	*Ajánlott időkeret: 3 hét*
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Emlékezet vizuális tárgyi fogalmi Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés)	

	Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Csoportosítás Általánosítás Kreativitás Fantázia Korrekció, önkorrekció Tervezés Tervmegvalósítás A terveknek megfelelő haladás Szükség esetén tervmódosítás Önbemutatás Időbeosztás Szerializáció időbeliség térbeliség információ-rangsor (lényeg) Események rendezése. Általánosítások: téma megállapítása a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása a főtéma és az altémák elkülönítése A tematikus kulcsszavak és helyettesítőik (névmások, szinonimák) megfeleltetése Szótár-, lexikonhasználat
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Az osztályról szóló valamennyi esemény kép történet Szövegtípusok: Kapcsolatápoló Tájékoztató Leíró Informatika Oldalszámozás Fejléc-lábléc Kiemelések Rajz és képbeszúrás	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A projekt megtervezése: a tartalmak kitalálása a feladatok és szerepek kiosztása a projekt időtartamának és időbeosztásának megállapítása a produktum bemutatásának megtervezése A kalauzzal kapcsolatos tevékenységek: A történetek, személyek, az osztállyal kapcsolatos nevezetes tárgyak stb. címének, nevének kitalálása és ABC-sorrendezése Megtörtént párbeszédek idézése, leírása Az osztállyal kapcsolatos események elbeszélése Mindenkihez tréfás használati útmutató készítése Statisztikák készítése és azok ábrázolása (Pl. az elkészült fogalmazásokban leggyakrabban előforduló szavak, a késések, a felelések) Illusztrációkhoz képek szkennelése, letöltése az internetről Illusztrációnak rajz (számítógéppel vagy kézzel): az iskola, az osztályterem, a kirándulás helyszínének „térképe” Az osztállyal kapcsolatos sajátos, belső kifejezések, utalások meghatározása A kötet megszerkesztése A kalauz számítógépes feldolgozása A helyesírási hibák kijavítása	

Borítótervezés
Kinyomtatás, kötés, sokszorosítás
Könyvbemutató szervezése
Meghívókészítés
A bemutató megtartása

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A továbbhaladás feltételeit a tanterv – a tevékenységekben megfogalmazott – mérhető tudással fogalmazza meg. *Mit kell tudni csinálni ahhoz hogy?* Ezért, amikor ismeretről, például a szófajokról beszélünk, ott az elvárás nem önmagában egy definíció ismerete, hanem a szófaj használata különböző szövegkörnyezetben.

Az alábbi ismeretek alkalmazása

Nyelvtan:

- Egy- és többjelentésű,
- Rokon-és ellentétes értelmű,
- Azonos és hasonló alakú szavak.
- Szófajok*: i*ge, névelők, főnév, melléknév, számnév, névutó, névmás, kötőszók

Tevékenységek

- Megadott mondatformára mondatalkotás. (Szórend, szófaj+toldalék)
- Értelmes mondatokban a hibás egyeztetés felfedezése és javítása
- Párbeszédben a közlő és a befogadó elkülönítése, a párbeszédben elhangzó szövegek alapján a helyszín, a körülmények és a szereplők szándékainak megállapítása
- A kommunikációs partnerek viselkedésének értékelése, véleménymondás, indoklás
- Párbeszédek átalakítása tegező, magázó formák váltogatásával
- Rövid párbeszédek alkotása az alábbi szempontok figyelembevételével:
- helyszín, időpont, szereplők és egymáshoz való viszonyuk, a beszélők szándéka
- Adott párbeszédben elhangzó szövegek háttérszövegeinek megfogalmazása
- A párbeszédben elhangzó mondatok sorrendezése
- A párbeszéd megadott válaszaihoz kérdések szerkesztése
- A párbeszéd átalakítása elbeszéléssé, hírré.
- Elbeszélő szövegekből rövid hírek, hirdetések, feliratok készítése
- Rövid elbeszélő szövegekben a határozottság és határozatlanság elkülönítése
- A cselekvés-előíró szövegtípusokból (recept, utasítás, instrukció): adatgyűjtés, az adatok sorrendezése
- A névutós névszók jelentésének megállapítása: térbeli és időbeli viszonyok azonosítása
- Hiányos szöveg pótlása a szófaj típusának megadásával
- Az igék helyes használata
- hiányos szöveg kiegészítésével
- különböző igekötővel ellátott igék behelyettesítése hiányos szövegbe
- Elbeszélő szövegekből rövid hírek, hirdetések, feliratok készítése
- Adott témára rövid elbeszélő szöveg alkotása a következő előzetes szempontokkal: a szöveg címzettje, célja.
- Az ismeretterjesztő szövegekből a tulajdonságok kigyűjtése
- Önbemutatás írásban
- Gúnyos mondatok háttérszövegeinek megfogalmazása
- Személy- és helyszínleírás kép alapján

Helyesírás

A párbeszéd helyesírása.

- a párbeszéd tagolása
- a beszélő szándékának megfelelő mondatvégi írásjelek alkalmazása
- az ige múlt idejű és felszólító módú alakjainak helyesírása
- az igekötő és az ige helyesírása
- a névszó és a névutó helyesírása

Felkészülés utáni hangos olvasás: párbeszéd, hír, ismeretterjesztő szöveg részlete

Eszközhasználat
IKT-kompetenciák:
A számítógépen könyvtár létrehozása
Szövegszerkesztő használata: kijelölés, mentés, mentés másképp, másolás, kivágás, beillesztés
internethasználat: keresők, pl. a Google használata, képek, ábrák, szövegek letöltése
A magyar helyesírás szabályai, illetve a Magyar helyesírási szótár használata
Könyvtárhasználat

Szociális kompetenciák:
Együttműködés
A partnerre való figyelés

6. ÉVFOLYAM

SZERVEZÉSI KERET: TANTÁRGY ÉS ÉVZÁRÓ EPOCHA

Éves óraszám: 90

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Hangok és jelek**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	1. MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM 2. INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Tájékozódás a térben Képi gondolkodás Összefüggések felismerése Algoritmikus gondolkodás Nézőpontváltás Hierarchiák felismerése A tények és a személyes vélemény közötti különbség Olvasástechnika: hangos és néma olvasás A szöveg makrostruktúrájának megértése A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban Reflektálás, értékelés, kritikai olvasás A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése A nonverbális jelek értelmezése és alkalmazása Szóbeli és írásbeli szövegalkotás az alábbi szövegtípusokban: *Befolyásoló* Vita Reklám Tanács Érvelés *Leíró* Jellemzés *Közlő* Indoklás, bizonyítás Hír Hirdetés Szerializáció: időbeliség térbeliség Cselekvések indítékainak megállapítása Hasonlóságok és különbségek megállapítása

	Általánosítások: téma megállapítása a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása a főtéma és az altémák elkülönítése Általánosításokhoz az alátámasztó részek megkeresése A szöveg igazságtartalmának vizsgálata IKT kompetenciák

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Ismeretek a nyelvről
Hangok és betűk
A magyar hangok rendszere: magán és mássalhangzók
Zöngésség és zöngétlenség
Hangutánzó és hangfestő szavak
Illeszkedés: magas, mély és vegyes hangrendű szavak és toldalékaik

Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás
A jelek és jelzések
Az írott szövegben alkalmazott jelek és a szövegfeldolgozás
A beszélő szándéka és az elérni kívánt hatás: mondatvégi írásjelek

A mondanivaló tagolása:
Központozás. felsorolás, gondolatjel, kettőspont, pontosvessző
Bekezdések: a témaváltás
Figyelemfelkeltés: a kiemelések
A vizuális jelek alkalmazása a szövegfeldolgozás során.

A nonverbális jelek (mimika, gesztusok, tekintet, testtartás-testmozgás, térközszabályozás, kulturális emblémák) mint a kommunikációt, a viselkedést, az emberek közötti viszonyt értelmező, helyettesítő, pontosító eszközök
A nonverbális kommunikáció helyettesítői az írásbeli kommunikációban: csevegés az interneten

A tájékozódást és a tájékoztatást szolgáló grafikus jelek
logók, emblémák
kresztáblák
ikonok

Normaismeret
a) Viselkedés
Benyomáskeltés
Sztereotípiák
Előítélet
b) Helyesírás
Hosszú, rövid magánhangzók a szövegekben, a hosszú rövid magánhangzó felcserélése: jelentésváltozás
c) Helyes ejtés
Zöngés, zöngétlen mássalhangzók ejtése
A helyes artikuláció

Eszközhasználat
Szövegszerkesztő használata: szimbólumok, képek beszúrása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A zöngés és zöngétlen hangok megkülönböztetése hangadással, próbálgatással, a hangszál rezgésének érzékelésével.
Az ajakmozgás megfigyelésével és próbálgatással az ajakkerekítéses és ajakréses hangok megkülönböztetése

Helyesejtési gyakorlatok:
időtartam
artikuláció
Hangutánzó és hangfestő szavak hatásának megfigyelése
Hangutánzó szavak gyűjtése.

Felkészülés utáni hangos olvasás a lényeg kiemelésével. Szempont: artikuláció, tempó, hangerő
Szövegalkotás hangutánzó és hangfestő szavak beépítésével a szöveg címzettjének és az elérni kívánt hatásnak – mint szempontnak – a megadásával.
Például: Furcsa hangot hallottam
Ugyanannak az élménynek az elmesélése szóban és írásban különböző címzetteknek.
Érzelmek kifejezése és jelölése felkiáltó, kérdő és felszólító mondatok alkalmazásával.

Különböző műfajú szövegek vizuális megjelenéséből következtetések alkotása.
Cím, bekezdések, mondatvégi írásjelek, tagolás, felsorolás, kiemelések.

Címek és alcímek alapján a szöveg fő témájának és altémáinak megállapítása.
A bekezdések alapján a szöveg további altémáinak megállapítása (tippeléssel, jóslással).
A bekezdések tételmondatainak megkeresése.
Bekezdésekhez alcímek alkotása.

Rövid feliratok, hirdetések alkotása számítógéppel. Előzetes szempont: a szöveg címzettje, és az elérni kívánt hatás.

A szöveg vizuális megjelenésének kialakítása a hirdetés (felirat) céljának összhangjával.
Például:
Hirdetés: elveszett állatok keresése, megunt játék elcserélése,
Veszélyre figyelmeztető feliratok.
Felhívó jellegű vagy tiltó feliratok.

A szövegekbe szimbólumok, képek beszúrása.

Tréfás tájékoztató táblák tervezése: szimbólumokkal, emblémákkal.
Hasonló jelek gyűjtése internetről folyóiratokból.
A jelek értelmezése.
Tréfás jelmagyarázatok.
A térben való eligazodást segítő információs táblák alkotása. Térképkészítés.
Instrukciók készítése térben való eligazodáshoz.

Szerepjátékok:
tájékozódás,
információkérés.
Képek alapján jellemzés készítése:
Milyen a képen látható személy? Mi lehet a véleménye a…? Hogyan viselkedhet a barátaival?
A tények és a vélemény elkülönítése.
A jellemzésben leírtak indoklása.
Saját élmények elbeszélése szóbeli szövegalkotással:
kellemetlen élmények: félreismertek.
Az előítélet.
Vita: ruha teszi az embert.
Érvek és ellenérvek gyűjtése írásban.

A háttérszövegek értelmezése a másokról alkotott véleményben.
Gúny.
Tapintat.
Túlzás.
Hétköznapi metaforák alkotása.
Metaforák átalakítása hasonlattá.
Hasonlatok átalakítása metaforákká.
Irónia.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Üzenem neked – levelek, üzenetek**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	1. MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM 2. INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Figyelem, megfigyelés Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Kreativitás Problémafelismerés Problémaelemzés Korrekció, önkorrekció Összefüggések felismerése Nézőpontváltás képessége Olvasástechnika: hangos és néma olvasás Írástechnika Értelmező hangos olvasás A mondatok közötti logikai kapcsolatok megértése A szöveg makrostruktúrájának megértése A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban Reflektálás, értékelés, kritikai olvasás A szövegben ábrázolt szerepek (magán és publikus) meghatározása A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás. Szerializáció: – időbeliség – térbeliség – szereplők azonosítása – szereplők egymáshoz való viszonya (érték, érzelmi, hierarchikus) – szereplők tulajdonságai – információ-rangsor (lényeg) Események rendezése: – bekövetkezésük oka – jelentőségük, – következményeik értékük szerint. Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek)
	Általánosítások: – téma megállapítása – a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása – a főtéma és az altémák elkülönítése – a szöveg típusa: a cselekmény és a szöveg szerkezete A tematikus kulcsszavak és helyettesítőik (névmások, szinonimák) megfeleltetése Nyelvi kreativitás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Ismeretek a nyelvről Az utalás: névmásozás és kihagyás. Az eseményekre (folyamatokra, állapotokra stb.) és résztvevőikre való utalás eszközei.	

Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás
A levél műfaja
Levelek régen és most. (Nagy történelmi személyek, irodalmi hősök és ma írott levelek)
Magán szerep szerinti és publikus levelek
– olvasói levelek
A levelek stílusa, terjedelme, tagolása
A levelek formai jellemzői és a szóbeli kommunikáció
Kézzel és géppel írt levelek.

Képeslapok
Az e-mail
A levél és az üzenet
Papíron írt üzenetek

Az SMS, MSN stb.

A levél feladása (Prioritás, tértivevény)
Csekkfeladás és a közlemény rovat

Normaismeret
a) Viselkedés
A levelek formai jellemzői és a formai jellemzők változása.

b) Helyesírás
A levéllel kapcsolatos helyesírási tudnivalók (Megszólítás, búcsúzás)
A keltezés helyesírása
A hagyomány szerinti helyesírás: j–ly, személynevek

c) Helyes ejtés
Hangerő, hangsúly, hanglejtés, artikuláció, tempó és szünet együttes alkalmazása a felolvasáskor

Eszközhasználat
Számítógép: e-mail, MSN, SMS
Egér jobb gomb használata

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Régi és napjainkban született levelek elemzése az alábbi szempontok alapján:
Kapcsolatteremtés és kapcsolatzárás módja
A levél és az „élő” kommunikáció különbségei
A levelek témája
A levelek külleme
Angol-magyar levélformák összehasonlítása
Az írás tagolása
A levelek beszédmódjának: magán és publikus – elkülönítése

Következtetések megfogalmazása, az állítások igazolása a szövegből vett részekkel
Beszédfordulatok gyűjtése: megszólítás, elbúcsúzás, témaváltás

Normák:
udvariasság, udvariaskodás, udvariatlanság nyelvi és formai eszközeinek kigyűjtése

Magánlevél írás az alábbi szempontok alapján:
a levél születésének körülményei (helyszín, időpont)
a levél címzettje
a címzettel való viszony
a levél célja
a levél tartalma

Bíráló, véleménymondó levelek (olvasói levél, panaszos levél stb.) készítése az alábbi szempontok alapján:
a levél témája
a levél célja
a levél megírásának körülményei

A papír alapú és elektronikus levél sajátosságainak összehasonlítása Azonos témában papír alapú és elektronikus levél, valamint sms írása Levelek küldése csatolmánnyal. Szerepjáték A kerettörténet tartalmazza a papír alapú magán és hivatalos levél az üzenet (papír és SMS, MSN) az elektronikus magán és hivatalos levél nyomtatványok kitöltése A levéltervezés számítógéppel Egyszerű minták, színek beszúrása, betűtípusváltás A helyesírás-ellenőrző kritikus használata Egymás közötti e-mailváltás SMS-szövegek írása MSN-kommunikáció Hosszú üzenetek szövegeinek lerövidítése SMS-sé SMS szövegek bővítése levéllé

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Szövegek a médiában**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	1. MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM 2. INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Kreativitás Nézőpontváltás képessége Hierarchiák felismerésének képessége A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége Olvasástechnika: hangos és néma olvasás Értelmező hangos olvasás A szöveg mikrostruktúrájának (mondaton belüli viszonyok) a megértése Reflektálás, értékelés, kritikai olvasás A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás Hír Hirdetés Indoklás, bizonyítás Stb. Vita Reklám Tanács Érvelés

	Szerializáció információrangsor (lényeg) Események rendezése, bekövetkezésük oka, jelentőségük, következményeik, értékük szerint. Általánosítások: téma megállapítása, a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása, a főtéma és az altémák elkülönítése, a szöveg típusa: a cselekmény és a szöveg szerkezete, általánosításokhoz az alátámasztó részek megkeresése, a szöveg igazságtartalmának vizsgálata (igaz-hamis, forráskeresés, tapasztalatgyűjtés, és a nyert információk összevetése a szövegtartalommal). háttérszövegek értelmezése és alkotása. metaforikus jelentés értelmezése és alkotása. IKT-kompetenciák

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Ismeretek a nyelvről
A tanév során tanult ismeretek alkalmazása:
szófajok, toldalékolás, hangtani törvényszerűségek

Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás
Hír
Hirdetés
Riport
Kerekasztal-beszélgetés
Kritika
Reklám
Interjú
Leírás
Meghatározás
Instrukció
Tanács
Levél

Normaismeret
a) Viselkedés
Szerep szerinti viselkedés
b) Helyesírás
Az 1–6. évfolyamig tanult valamennyi helyesírási tudnivaló alkalmazása
c) Helyes ejtés
Értelmező hangos olvasás. Személyközi kommunikációban a helyzethez és a partnerhez igazodó: artikuláció, tempó, mondatfonetikai eszközök alkalmazása

Eszközhasználat
Szövegszerkesztő, képszerkesztő, egyszerű rajzprogram használata

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Ismeretterjesztő folyóiratokban megjelent rövid
interjúk
cikkek
néma olvasása, majd szóbeli összefoglalása a lényeges információk kiemelésével.

interneten megjelent rövid ismeretterjesztő szövegek (érdekességek) másolása Word dokumentumba.
A fontos információk kiemelése tipográfiai eszközökkel (kurzív, félkövér, aláhúzás, felsorolás, új bekezdés)
„Hibavadászat”– verseny
A kimásolt dokumentumból helyesírási és nyelvhelyességi hibák megjelölése.
Ismeretterjesztő szövegek elemzése.
Szempontok:
új információ,
tudott információ,
hihető-nem hihető,
elfogadható-nem elfogadható,
nem érthető.
Grafikus szervezők használata a szövegfeldolgozás során:
T-táblázat, gondolattérkép, kifejleti jóslatok
Az ismeretlen szavak megkeresése:
Idegen szavak szótára
Értelmező szótár
Angol szótár
Stb.
A szövegek alapján kérdések megfogalmazása
A kérdésekre válaszkeresés az internet segítségével (kulcsszavak meghatározása, kulcsszó alapján keresés, a keresésekből válogatás, Wikipédia használata)
A keresési eredmények alapján válaszok megfogalmazása
„Stúdióbeszélgetés”
A tévéből felvett stúdióbeszélgetés (kerekasztal-beszélgetés) részletének megtekintése alapján stúdió „berendezése”
A téma meghatározása
A beszélgetés levezetése a vita és a beszélgetés normáinak betartásával (mások véleményének meghallgatása, az ellenvélemény tényszerű megfogalmazása, állítások megfogalmazása indoklással)
Befolyásolás
Tanácsolás szóban és írásban
Tanácskérés
A probléma átfogalmazása
A problémamegoldás lehetőségeinek felvázolása
Az én véleményem szerint… kezdetű mondatok alkotása
A reklám
Különböző médiumokban megjelent reklámok elemzése az alábbi szempontok alapján
Kinek szól?
Mit reklámoz?
Mit sugall és milyen eszközökkel?
A hitelesség (Miért hiszem el?)
A reklám megjelenése, formája
Reklámparódiák alkotása, a reklám jellemzőinek alkalmazásával
Szövegtömörítés szóban és írásban:
Hosszabb tájékoztató szövegből hír készítése
Szövegbővítés, kiegészítés írásban
Hírből hosszabb, az információkat részletező írás készítése: kreatív, reproduktív és félreproduktív szövegek alkotása megadott szószerkezetek beépítésével

4.

ÉVZÁRÓ EPOCHA

A TÉMAKÖR CÍME	**Az én újságom**	*Ajánlott időkeret: 3 hét*
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	1. MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM 2. INFORMATIKA	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Emlékezet vizuális tárgyi fogalmi Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Csoportosítás Általánosítás Kreativitás Fantázia Korrekció, önkorrekció Tervezés Tervmegvalósítás A terveknek megfelelő haladás Szükség esetén **t**ervmódosítás Önbemutatás Időbeosztás Szerializáció időbeliség térbeliség információ-rangsor (lényeg) Események rendezése. Általánosítások: téma megállapítása a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása a főtéma és az altémák elkülönítése A tematikus kulcsszavak és helyettesítőik (névmások, szinonimák) megfeleltetése Általánosításokhoz az alátámasztó részek megkeresése a szöveg típusa: a cselekmény és a szöveg szerkezete Szótár-, lexikonhasználat A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás. Hír Hirdetés Indoklás, bizonyítás Stb. Vita Reklám Tanács Érvelés	

	Szerializáció: időbeliség térbeliség szereplők azonosítása szereplők egymáshoz való viszonya (érték, érzelmi, hierarchikus) szereplők tulajdonságai Információrangsor (lényeg) Események rendezése. bekövetkezésük oka jelentőségük, következményeik, értékük szerint. Háttérszövegek értelmezése és alkotása Metaforikus jelentés értelmezése és alkotása

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Ismeretek a nyelvről
A tanév során tanult ismeretek alkalmazása:
szófajok, mondatrészek, toldalékolás, hangtani törvényszerűségek
Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás
Hír
Hirdetés
Riport
Kerekasztal-beszélgetés
Kritika
Reklám
Interjú
Leírás
Meghatározás
Instrukció
Tanács
Levél

Normaismeret
a) Viselkedés
Szerep szerinti viselkedés
b) Helyesírás
Az 1-6. évfolyamig tanult valamennyi helyesírási tudnivaló alkalmazása
c) Helyes ejtés
Értelmező hangos olvasás. Személyközi kommunikációban a helyzethez és a partnerhez igazodó: artikuláció, tempó, mondatfonetikai eszközök alkalmazása.

Eszközhasználat
Szövegszerkesztő, képszerkesztő, egyszerű rajzprogram használata

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A projekt megtervezése:
- a tartalmak kitalálása
- a feladatok és szerepek kiosztása:

újságírók
riportok, interjúk alanyai
szerkesztők
korrektorok
fotósok
rajzolók

- a projekt időtartamának és időbeosztásának megállapítása
- a produktum bemutatásának megtervezése

Az „újságokkal” kapcsolatos tevékenységek:
- Az újság 10 számának megtervezése
- Rovatok megtervezése és elnevezése
- Az alábbi szövegtípusokban kreatív, hiányos szövegek kiegészítése, kész szövegek átalakítása (rövidítés, bővítés, szövegtípusváltás) – reproduktív és félreproduktív szövegalkotás:

Interjúk
Riportok
Hírek
Hirdetések
Reklámok
Olvasói levelek
Keresztrejtvények, kvízek
Képregények
Fotóregények
Film- és könyvkritika
Vicc
Az elkészült szövegek rovatokba sorolása
Kész szövegeknek címadás
Alcímek kitalálása
A szövegekhez illusztrációkészítés
Illusztrációkhoz képek szkennelése, letöltése az internetről
Illusztrációnak rajz (számítógéppel vagy kézzel)
Az újságok egyes számainak megszerkesztése
Az újságok számítógépes feldolgozása
A helyesírási, nyelvhelyességi hibák kijavítása (korrektori munka)
Borítótervezés
Kinyomtatás, kötés, sokszorosítás
Lapbemutató szervezése
Meghívókészítés
A bemutató megtartása

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Az alábbi ismeretek alkalmazása
Magánhangzók és mássalhangzók
Zöngés és zöngétlen mássalhangzók
Az eseményekre (folyamatokra, állapotokra stb.) és résztvevőikre való utalás eszközei
A toldalékok illeszkedése
Hangutánzó és hangfestő szavak
Illeszkedés: magas, mély és vegyes hangrendű szavak és toldalékaik

Tevékenységek
Interjú, riport műfajú szöveg elolvasása, szóbeli összefoglalás a lényeges információk kiemelésével, vázlat segítségével.
Bulvár lapokból válogatott írások érékelése. Szempontok:
új információ,
tudott információ,
hihető-nem hihető információ
Szóbeli és írásbeli szövegalkotás az alábbi műfajokban a következő szempontok alapján: címzett, kommunikációs cél.
Reklám
Hirdetés
Tanács
Érvelés
Jellemzés, a jellemzésben leírtak indoklása
Hír
Levél
Jellemzés
Instrukció

Megadott szöveg témájának megállapítása
A szöveg igazságtartalmának vizsgálata: tény, vélemény
Szövegalkotás hangutánzó és hangfestő szavak beépítésével a szöveg címzettjének és az elérni kívánt hatásnak – mint szempontnak – a megadásával.

Felkészülés utáni hangos olvasás: ismeretterjesztő szövegrészletek, hírek, párbeszédek

Helyesírás
A mondanivaló tagolása:
Központozás. felsorolás, gondolatjel, kettőspont, pontosvessző
Bekezdések: a témaváltás
Figyelemfelkeltés: a kiemelések
A vizuális jelek alkalmazása a szövegfeldolgozás során.
A levéllel kapcsolatos helyesírási tudnivalók (Megszólítás, búcsúzás)
A keltezés helyesírása
A hagyomány szerinti helyesírás: j–ly, személynevek

Eszközhasználat
– IKT-kompetenciák:
A fontos információk kiemelése tipográfiai eszközökkel (kurzív, félkövér, aláhúzás, felsorolás, új bekezdés)

Megadott szempontok alapján kulcsszavas keresés az interneten
Egymás közötti e-mailváltás
internethasználat: keresők, pl. a Google használata, képek, ábrák, szövegek letöltése
A magyar helyesírás szabályai, illetve a Magyar helyesírási szótár használata
Könyvtárhasználat

Szociális kompetenciák:
Együttműködés
A partnerre való figyelés

5. ÉVFOLYAM

KOMPLEX MŰVÉSZET
MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM, ÉNEK-ZENE, VIZUÁLIS KULTÚRA, TÁNC ÉS DRÁMA

Éves időkeret: 22 hét

SZERVEZÉSI KERET: EPOCHA

Az epochák tanításakor ajánlott sorrend

Sorszám	Az epocha címe	Az epochában ajánlott projekt	Érintett műveltségterületek
5.1	Tájképek ősztől tavaszig: ősz	Őszi kiállítás	Magyar nyelv és irodalom Ének-zene Dráma és tánc Vizuális kultúra
5.2	Hol volt, hol nem volt… Mesék mindenkinek	Társasjátékok mesék alapján	Magyar nyelv és irodalom Vizuális kultúra Informatika
5.3	Hol volt, hol nem volt… János vitéz	A János vitéz egy-egy énekének illusztrált könyv formája És/vagy A János vitéz egy-egy énekének előadása bábjáték formájában	Magyar nyelv és irodalom Ének-zene Dráma és tánc Vizuális kultúra Informatika
5.4	Hol volt, hol nem volt… Háry János	Képregény a Háry János története alapján	Magyar nyelv és irodalom Ének-zene

Sorszám	Az epocha címe	Az epochában ajánlott projekt	Érintett műveltségterületek
		És/vagy Háry János legújabb kalandjai – dramatikus improvizációkból összeállított előadás	Dráma és tánc Vizuális kultúra Informatika
5.5	Tájképek ősztől tavaszig: tél	Téli kiállítás	Magyar nyelv és irodalom Ének-zene Dráma és tánc Vizuális kultúra
5.6	Mesék a kezünk ügyében	egyszerű használati tárgy készítése (pl. tolltartó filcből vagy egyéb anyagból)	Magyar nyelv és irodalom Dráma és tánc Vizuális kultúra Kreativitás Életvitel és gyakorlati ismeretek
5.7	Család, otthon	Családom könyve	Magyar nyelv és irodalom Vizuális kultúra Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek
5.8	Tájképek ősztől tavaszig: tavasz	Tavaszi kiállítás	Magyar nyelv és irodalom Ének-zene Dráma és tánc Vizuális kultúra
5.9	Testvéreink, az állatok	Közvetlen környezetünk állatvilágának feltérképezése És/vagy Tematikus antológia összeállítása	Magyar nyelv és irodalom Ének-zene Vizuális kultúra Élő idegen nyelv Ember a természetben Informatika
5.10	Egy csapat kölyök	Röhög az egész 5. b vagy … suli – Iskolaújság különszáma vagy melléklete És/vagy A Pál utcaiak – kiállítás az osztályteremben	Magyar nyelv és irodalom Vizuális kultúra Informatika Dráma

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Tájképek ősztől tavaszig: ősz**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM ÉNEK-ZENE DRÁMA ÉS TÁNC VIZUÁLIS KULTÚRA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Kognitív képességek Kreativitás Fantázia Képi gondolkodás Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Emlékezet Szövegalkotás Leíró Művészi Ritmusérzék Finom motorika Zenei hallás

	Éneklés Attitűdök, állapotok Kíváncsiság Próbálkozási hajlandóság Én-képességek Önkifejezés Együttműködési képességek

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

FELDOLGOZOTT MŰVEK

Feldolgozott irodalmi művek:

Petőfi Sándor, Juhász Gyula, Tóth Árpád, József Attila tájleíró költeményei

Tájleíró részletek epikus szépirodalmi művekből

Feldolgozott zenei művek:

Vivaldi: Négy évszak: Ősz, Tél, Tavasz

Programzenék, zenei részletek

Feldolgozott képzőművészeti alkotások

Impresszionista festmények

Természetfotók

ISMERETEK

Irodalmi ismeretek:

Verstani ismeretek

A költői képek

Hangszimbolika

A leíró szövegtípus

Zenei ismeretek:

Zenetörténeti ismeretek

Zeneelméleti ismeretek

Programzene

A zenei festés technikái

ritmusok

Vizuális ismeretek:

Képzőművészeti technikák: akvarell, nyomatok készítése

Műelemzési ismeretek

Dramatikus ismeretek:

Mozgás, tánc

Improvizáció

Jeles napok szokásainak megismerése és kipróbálása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A témát három részletben dolgozzák fel. A háromszor tíz óra bárhová beilleszthető, a lényeg, hogy illeszkedjék az évszakok fordulásához. Ugyanakkor a téma kontinuitását az biztosítja, hogy egész tanévben ott van a tanteremben biztosított hely, az addig elkészült munkák kiállítása.

A kiállítás az osztályteremben kap helyet. Mindegyik azonos munkafolyamatot tükröz, hasonlóan készül el. Mindhárom kiállításhoz a következő anyagot készítik el a gyerekek egy-egy évszakhoz kapcsolódóan:

Tájleíró költemények szövege és a diákok által azokhoz készített illusztrációk

Tájhoz, évszakhoz kapcsolódó zeneművek címe, alkotója, esetleg kottarészlete, és az ezekhez a diákok által készített illusztrációi, leíró szövegek, versek

Tájképek másolatai és a diákok által azokhoz írott versek, szövegek

Fotódokumentáció: a közös zenélés, ritmusjátékok, a mozgásos improvizációk dokumentumai

Az elkészíthető projekt:

őszi kiállítás

Tevékenységek:

Az évszakhoz köthető ünnepkör szokásainak felelevenítése

Gergelyjárás

Szüret – Az ünnepkörhöz tartozó dalok éneklése; A szokások megidézése

A költeményekkel kapcsolatban Ismerkedés a versekkel: hangos olvasás, ritmizálás, a mű hangulatának megfogalmazása szóval, mozgással, zenei improvizációval Több vers, szöveg összehasonlítás megadott szempontok alapján A kiválasztott szövegekhez illusztráció készítése többféle képzőművészeti technika felhasználásával *A zeneművekkel kapcsolatban* Ismerkedés a zeneművekkel: zenehallgatás, a zenemű kottájával való ismerkedés, egy-egy részének énekléssel való felidézése A zenemű hangulatának megfogalmazása szóval, mozgással, stb. Leírás, vers írása a zenei élmény alapján Illusztráció készítése többféle képzőművészeti technika felhasználásával *A festményekkel kapcsolatban* Ismerkedés természetfotókkal, festményekkel. A kétféle kifejezésmód összehasonlítása Leírás vagy vers alkotása a kiválasztott képek alapján A képek megjelenítése dramatikus eszközökkel Másolás, átfogalmazás – a kiválasztott képek vizuális eszközökkel való feldolgozása *A kiállítás elkészítésével kapcsolatban* A munkafolyamatok fotódokumentációja A kiállítási anyag kiválasztása, előkészítése A tablók elkészítése, elhelyezése

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Hol volt, hol nem volt… Mesék mindenkinek**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM VIZUÁLIS KULTÚRA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	*Szövegértés, szövegalkotás:* Értelmező hangos olvasás Szövegértés Szövegalkotás: közlő és leíró közlésfajták Emlékezet Figyelem, megfigyelés Kreativitás Fantázia *Művészi:* Ügyesség Manualitás *Attitűdök, állapotok:* Kíváncsiság Kezdeményezőkészség *Együttműködési képességek:* Kooperativitás Tolerancia Segítőkészség Kritikusság Sportszerűség Szabálykövetés
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
FELDOLGOZOTT MŰVEK *Feldolgozott irodalmi művek:* *Fehérlófia* (Arany László feldolgozása) *Szabadon választott mesék*: népmesék, klasszikusok (pl. Grimm), kortárs magyar meseírók alkotásai (pl. Lázár Ervin, Varró Dániel, Böszörményi Gyula), bestseller (pl. J.K. Rowling Harry Potter) *Film*: Jankovics Marcell: *Fehérlófia*	

ISMERETEK *Irodalmi ismeretek:* A mese és műfajai Népmese, műmese Alapvető verstani ismeretek: ritmus, rím A történetszövés alapjai Mesei klisék, motívumok *Vizuális ismeretek:* Technikai ismeretek Kompozíció *Kommunikáció:* *Verbális* A testbeszéd, az arcjáték, a szemkontaktus működésének megfigyelése. A szóhasználat, a kiejtés, a testbeszéd összehangolása különféle beszédhelyzetekben. *Vizuális* A legfontosabb vizuális jelek, jelzések, szimbólumok értelmezése, alkotó használata. Képi utasítások követése, illetve ilyenek létrehozása. *Nonverbális, mozgásos* A kifejező közlés alapjainak elsajátítása: artikulációs gyakorlatok, tempó-, hangsúly- és hanglejtés-gyakorlatok. Nem verbális kommunikációs játékok.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Mesék mindenkinek Az elkészíthető projekt: Társasjátékok mesék alapján Munkamódszer: csoportmunka, mely lehetőséget teremt a differenciálásra Tevékenységek Ismerkedés a szövegekkel: néma és hangos olvasás, a tartalom összefoglalása. A Fehérlófiát az egész osztály közösen, a többi választott mesét nem feltétlenül mindenki, hanem a kisebb csoportok dolgozzák fel. A rajzfilm megtekintése, összevetése az olvasott mesével A feldolgozandó mű kiválasztása, csoportalkotás A társasjáték formájának kiválasztása (pl. táblás játék, kártyákkal játszható memóriajáték vagy activity, valamiféle vetélkedő mintájára elkészített játék) A játék szabályainak, feladatainak kiválasztása, megalkotása A szükséges tárgyi kellékek elkészítése A játék bemutatása és eljátszása A csoport munkájának, az elkészült játéknak az értékelése

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Hol volt, hol nem volt… János vitéz**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM ÉNEK-ZENE DRÁMA ÉS TÁNC VIZUÁLIS KULTÚRA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	*Szövegértés, szövegalkotás:* Értelmező hangos olvasás Szövegértés Szövegalkotás: közlő és leíró közlésfajták Emlékezet Figyelem, megfigyelés Kreativitás Fantázia *Művészi:* Ügyesség Zenei hallás Éneklés Manualitás

	Attitűdök, állapotok: Kíváncsiság Kezdeményezőkészség

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

FELDOLGOZOTT MŰVEK
Feldolgozott irodalmi művek:
Petőfi Sándor: *János vitéz*

Feldolgozott képzőművészeti alkotások
Illusztrációk népmesékhez, a feldolgozott irodalmi művekhez és daljátékokhoz
Népművészet: tárgykultúra, viselet

ISMERETEK
Irodalmi ismeretek:
A mese és műfajai
Népmese, műmese
Alapvető verstani ismeretek: ritmus, rím
A történetszövés alapjai
Mesei klisék, motívumok

Zenei ismeretek:
Népdalok, régi és új stílusú dalok
Népdalfeldolgozások

Vizuális ismeretek:
Használati tárgyak, díszítőművészet
Technikai ismeretek
Kompozíció
Vonalak, színek

Dramatikus ismeretek:
Mozgás, beszéd
Improvizáció
Bábjáték

Kommunikáció:
Verbális
A szóhasználat, a kiejtés, a testbeszéd összehangolása különféle beszédhelyzetekben.
Vizuális
A legfontosabb vizuális jelek, jelzések, szimbólumok értelmezése, alkotó használata. Képi utasítások követése, illetve ilyenek létrehozása.
Nonverbális, mozgásos
A kifejező közlés alapjainak elsajátítása: artikulációs gyakorlatok, tempó-, hangsúly- és hanglejtés-gyakorlatok.
Nem verbális kommunikációs játékok.
Eszközhasználat
Informatika
Ismerkedés a Magyar Elektronikus Könyvtárral
Könyv, könyvtár
Ismerkedés egy irodalmi mű különböző kiadásaival

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

János vitéz
Az elkészíthető projekt:
A János vitéz egy-egy énekének illusztrált könyv formája
És/vagy
A János vitéz egy-egy énekének előadása bábjáték formájában

Szereplők, jellemek, figurák megalkotása Bábkészítés Dramatizálás Térképrajzolás, díszlet-és jelmeztervezés tevékenységek: *A könyvillusztrációval kapcsolatban:* Ismerkedés a szöveggel: A mese megismerése: néma és hangos olvasás a történet tartalmának összefoglalása szóban, írásban Idézetek, szövegrészek kiválasztása, memoriter *Kutatómunka*: A *János vitéz* története feldolgozásai irodalmi kiadásai, illusztrációinak megismerése könyvtár, internet felhasználásával Az illusztráció műfajának sajátosságai A munka megszervezése, megosztása (mindenki más részletet dolgoz fel) Az illusztráció, képregény elkészítése különböző képzőművészeti technikák alkalmazásával Az elemek összefűzése könyv formátumba Ha van rá lehetőség: sokszorosítás – hogy mindenkinek meglegyen az egész projekt A munka értékelése A *bábjátékkal* kapcsolatban: Az előadandó részlet/részletek kiválasztása *A munka megtervezése* A helyszínek, szereplők, drámai helyzet meghatározása A szereplők jellemzése *Dramatizálás* Ismerkedés a bábtechnikákkal, bábfajtákkal Anyaggyűjtés a tervezéshez (viselet-tárgykultúra) könyvtárban, interneten A bábok, díszletek megtervezése, kivitelezése Próbák (szövegtanulás, rendezés, bábmozgatás) *Előadás* A folyamat és az előadás dokumentálása Értékelés

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Hol volt, hol nem volt… Háry János**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM ÉNEK-ZENE DRÁMA ÉS TÁNC VIZUÁLIS KULTÚRA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK**)**	*Szövegértés, szövegalkotás:* Értelmező hangos olvasás Szövegértés Szövegalkotás: közlő és leíró közlésfajták Emlékezet Figyelem, megfigyelés Kreativitás Fantázia *Művészi:* Ügyesség Zenei hallás Éneklés Manualitás

	Attitűdök, állapotok: Kíváncsiság Kezdeményezőkészség

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

FELDOLGOZOTT MŰVEK

Feldolgozott irodalmi művek:
Szabadon választott mesék: népmesék

Feldolgozott zenei művek:
Kodály Zoltán: *Háry János*
Magyar népdalok

Feldolgozott képzőművészeti alkotások
Illusztrációk népmesékhez, a feldolgozott irodalmi művekhez és daljátékokhoz
Népművészet: tárgykultúra, viselet

ISMERETEK

Irodalmi ismeretek:
A mese és műfajai
Népmese, műmese
Alapvető verstani ismeretek: ritmus, rím
A történetszövés alapjai
Mesei klisék, motívumok

Zenei ismeretek:
Népdalok, régi és új stílusú dalok
Népdalfeldolgozások
A daljáték

Vizuális ismeretek:
Használati tárgyak, díszítőművészet
Technikai ismeretek
Kompozíció
Vonalak, színek

Dramatikus ismeretek:
Mozgás, beszéd
Improvizáció

Kommunikáció:
Verbális
A testbeszéd, az arcjáték, a szemkontaktus működésének megfigyelése. A szóhasználat, a kiejtés, a testbeszéd összehangolása különféle beszédhelyzetekben.
Vizuális
A legfontosabb vizuális jelek, jelzések, szimbólumok értelmezése, alkotó használata. Képi utasítások követése, illetve ilyenek létrehozása.
Nonverbális, mozgásos
A kifejező közlés alapjainak elsajátítása: artikulációs gyakorlatok, tempó-, hangsúly- és hanglejtés-gyakorlatok.
Nem verbális kommunikációs játékok.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Háry János
Az elkészíthető projekt:
Képregény a Háry János története alapján
És/vagy
Háry János legújabb kalandjai – dramatikus improvizációkból összeállított előadás

A képregénnyel kapcsolatban: Ismerkedés a szöveggel A történet tartalmának összefoglalása szóban, írásban Idézetek, szövegrészek kiválasztása, memoriter A feldolgozott művek kiadásainak, illusztrációinak megismerése Az illusztráció és a képregény műfajának sajátosságai Kutatómunka, internethasználat A munka megszervezése, megosztása (mindenki más részletet dolgoz fel) A képregény elkészítése különböző képzőművészeti technikák alkalmazásával Az elemek összefűzése könyv formátumba Ha van rá lehetőség: sokszorosítás – hogy mindenkinek meglegyen az egész projekt **A munka értékelése** A dramatikus improvizációval kapcsolatban: Mozgásos gyakorlatok Beszédgyakorlatok Együttműködést segítő játékok, bizalomjátékok Ismerkedés a művel: történet, szereplők Az improvizáció alapjául szolgáló részek kiválasztása A szereplők kiválasztása Kutatómunka, ismerkedés: improvizációhoz felhasználható további szövegek, dalok (hazudós mesék, népdalok, stb.) Improvizációs gyakorlatok a kiválasztott részekkel, szereplőkkel A megszületett ötletek fejlesztése, tisztítása, pontosítása, rögzítése A kellékek, jelmezek, díszletek kiválasztása, elkészítése Az előadás plakátjának elkészítése Közönségszervezés Az elkészült mű előadása szervezett közönség előtt A munkafolyamat és az előadás dokumentációja Munkanapló vagy kiállítás, tabló készítése a projektről a dokumentáció felhasználásával

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Tájképek ősztől tavaszig: tél**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM ÉNEK-ZENE DRÁMA ÉS TÁNC VIZUÁLIS KULTÚRA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	**Kognitív képességek** Kreativitás Fantázia Képi gondolkodás Tapasztalatok, azaz a **sémák előhívása**, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Emlékezet **Szövegalkotás** Leírás **Művészi** Ritmusérzék Finom motorika Zenei hallás Éneklés **Attitűdök, állapotok** Kíváncsiság Próbálkozási hajlandóság **Én-képességek** Önkifejezés **Együttműködési képességek**

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

FELDOLGOZOTT MŰVEK

Feldolgozott irodalmi művek:
Petőfi Sándor, Juhász Gyula, Tóth Árpád, József Attila tájleíró költeményei
Tájleíró részletek epikus szépirodalmi művekből

Feldolgozott zenei művek:
Vivaldi: Négy évszak: Ősz, Tél, Tavasz
Programzenék, zenei részletek

Feldolgozott képzőművészeti alkotások
Impresszionista festmények
Természetfotók

ISMERETEK

Irodalmi ismeretek:
Verstani ismeretek
A költői képek
Hangszimbolika
A leíró szövegtípus

Zenei ismeretek:
Zenetörténeti ismeretek
Zeneelméleti ismeretek
Programzene
A zenei festés technikái
ritmusok

Vizuális ismeretek:
Képzőművészeti technikák: akvarell, nyomatok készítése
Műelemzési ismeretek

Dramatikus ismeretek:
Mozgás, tánc
Improvizáció
Jeles napok szokásainak megismerése és kipróbálása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A témát három részletben dolgozzák fel. A háromszor tíz óra bárhová beilleszthető, a lényeg, hogy illeszkedjék az évszakok fordulásához. Ugyanakkor a téma kontinuitását az biztosítja, hogy egész tanévben ott van a tanteremben biztosított hely, az addig elkészült munkák kiállítása.

Az elkészíthető projektek:
1. őszi kiállítás
2. téli kiállítás
3. tavaszi kiállítás

A kiállítás az osztályteremben kap helyet. Mindegyik azonos munkafolyamatot tükröz, hasonlóan készül el.
Mindhárom kiállításhoz a következő anyagot készítik el a gyerekek egy-egy évszakhoz kapcsolódóan:
Tájleíró költemények szövege és a diákok által azokhoz készített illusztrációk
Tájhoz, évszakhoz kapcsolódó zeneművek címe, alkotója, esetleg kottarészlete, és az ezekhez a diákok által készített illusztrációi, leíró szövegek, versek
Tájképek másolatai és a diákok által azokhoz írott versek, szövegek
Fotódokumentáció: a közös zenélés, ritmusjátékok, a mozgásos improvizációk dokumentumai

Tevékenységek: *Az évszakhoz köthető ünnepkör szokásainak felelevenítése* Betlehemezés Regölés Az ünnepkörhöz tartozó dalok éneklése A szokások megidézése Tárgykészítés: Betlehem *A költeményekkel kapcsolatban* Ismerkedés a versekkel: Hangos olvasás, ritmizálás, a mű hangulatának megfogalmazása szóval, mozgással, zenei improvizációval Több vers, szöveg összehasonlítás megadott szempontok alapján A kiválasztott szövegekhez illusztráció készítése többféle képzőművészeti technika felhasználásával *A zeneművekkel kapcsolatban* Ismerkedés a zeneművekkel: zenehallgatás, a zenemű kottájával való ismerkedés, egy-egy részének énekléssel való felidézése A zenemű hangulatának megfogalmazása szóval, mozgással stb. Leírás, vers írása a zenei élmény alapján Illusztráció készítése többféle képzőművészeti technika felhasználásával *A festményekkel kapcsolatban* Ismerkedés természetfotókkal, festményekkel. A kétféle kifejezésmód összehasonlítása Leírás vagy vers alkotása a kiválasztott képek alapján A képek megjelenítése dramatikus eszközökkel Másolás, átfogalmazás – a kiválasztott képek vizuális eszközökkel való feldolgozása *A kiállítás elkészítésével kapcsolatban* A munkafolyamatok fotódokumentációja A kiállítási anyag kiválasztása, előkészítése A tablók elkészítése, elhelyezése

6.

A TÉMAKÖR CÍME	**Mesék a kezünk ügyében**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM ÉNEK-ZENE DRÁMA ÉS TÁNC VIZUÁLIS KULTÚRA ÉLETVITEL ÉS GYAKORLATI ISMERETEK
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	**Kognitív képességek** **Formaészlelés:** a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés Tervezés, terv megvalósítása **Tervezés, tervmegvalósítás** figyelem, megfigyelés kreativitás fantázia, képzeleti átalakítás **Szövegalkotás** Elbeszélő és leíró szövegtípus **Művészi, technikai** Finommotorika Manualitás **Eszközhasználat** Művészi technikák alkalmazása Hangszerhasználat

	Attitűdök Nyitottság Kíváncsiság Próbálkozási hajlandóság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

FELDOLGOZOTT MŰVEK

Feldolgozott irodalmi művek
E.T.A. Hoffmann: Diótörő
További mesék tárgyakról a népmeséktől és a klasszikusoktól napjainkig (pl. A rendíthetetlen ólomkatona, Varázscipellők, Mese a lyukas zokniról, stb.)

Feldolgozott zenei művek:
Csajkovszkij: Diótörő

Feldolgozott drámai művek:
A balett színházi vagy bábszínházi előadása élőben vagy felvételről

ISMERETEK
Irodalmi ismeretek
Az adaptáció – egy téma feldolgozása többféle művészeti ág eszközkészletével
Szövegalkotás: adott témában kreatív szöveg (mese) alkotása
Zenei ismeretek
A dramatikus zenei műfajok: balett
Hangzásbeli különbségek, hangszínek megismertetése, azonosítása. Az emberi hangfajták és hangszerek felismertetése, megnevezése hangzás és alak alapján. A zenei karakterek megfigyeltetése, azonosítása.
Kreatív tevékenység:
Hangszerek megszólaltatása, zenei rögtönzések
Drámai ismeretek
Színházi előadás megtekintése. A látottak kollektív elemzése a megismert fogalomkészlet használatával
Vizuális ismeretek
Tárgyakkal kapcsolatos információk gyűjtése. A közvetlen környezetben található tárgyakon a forma és a rendeltetés kapcsolatának elemzése
Tárgykultúra a népművészetben
A formatervezés és az iparművészet
Tárgytervezés, tárgykészítés
Életvitel és gyakorlati ismeretek
A közvetlen mesterséges környezet vizsgálata, jellemzőinek megismerése, tapasztalatszerzés a mesterséges környezetről.
A személyes hatások, lehetőségek és szerepek felismerése a közvetlen környezet kialakításába

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Elkészíthető projekt:
Egyszerű használati tárgy (pl. tolltartó filcből vagy egyéb anyagból)

A projekt elemei:
A használati tárgy terve
Az elkészítés leírása, dokumentációja
Mese a használati tárgyról

Tevékenységek

1. A mesevilág
A diótörő téma feldolgozásainak megismerése:
A különböző feldolgozások összehasonlítása a történet megjelenítése, a szereplők jellemzésének eszközei, a téma kibontásának technikái, művészi eszközkészlet szempontjából

Kreatív tevékenység: A mese figuráinak lerajzolása Környeztünk tárgyainak megszemélyesítése, jellemzése kreatív zenei rögtönzéssel További tárgyakról szóló mesék megismerése, esetleg gyűjtése **2. Környezetünk tárgykultúrájának feltérképezése:** Látogatás egy népi tárgykultúrát bemutató kiállításon, skanzenben, a Néprajzi Múzeumban Látogatás egy tárgytervezést bemutató kiállításon, esetleg az Iparművészeti Múzeumban Lehetőség szerint mindkét esetben részvétel múzeumpedagógiai foglalkozáson A saját tárgyi környezet tudatos feltérképezése: Mi van a táskámban, mi van a szobámban Milyen tárgyakat szeretek és miért: a forma és funkció összefüggései **3. Tárgytervezés, tárgykészítés** Az elkészítendő tárgy kiválasztása Tervezés (a tervben a tárgy rajzán kívül szerepeljenek a tárgy egyszerű műszaki megjelenítése és paraméterei is) A tárgy elkészítése Meseírás. A mese főszereplője maga a tárgy A mese bemutatása, előadása Közös kiállítás vagy egyéni portfólió készítése a dokumentációból

7.

A TÉMAKÖR CÍME	**Család, otthon**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM ÉNEK-ZENE DRÁMA ÉS TÁNC VIZUÁLIS KULTÚRA INFORMATIKA ÉLETVITEL ÉS GYAKORLATI ISMERETEK
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	**Kognitív képességek** *Távolságészlelés* *formaészlelés:* a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés *Emlékezet* *Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség* Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján *Tájékozódás a térben és az időben* *Tervezés, tervmegvalósítása* **Önismeret** **Én-képességek** ▪ Önbemutatás ▪ Önérvényesítés Önkifejezés **Időkezelés** **Szövegalkotás** Elbeszélő és leíró szövegtípus A szöveg adatainak különböző szempontú elemzése Háttérszövegek értelmezése és alkotása

	Szerializáció: Események rendezése Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek) **Művészi, technikai** Finommotorika Térlátás **Eszközhasználat** Könyvtárhasználat Forráshasználat Számítógép-használat Művészi technikák alkalmazása **Attitűdök** Előítélet-mentesség Céltudatosság Nyitottság Kíváncsiság A másokhoz való odafordulás igénye

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

FELDOLGOZOTT MŰVEK
Feldolgozott irodalmi művek:
Durrell, Gerald: Családom és egyéb állatfajták (részletek)
Petőfi: Egy estém otthon
Petőfi: Füstbement terv
Arany János: Családi kör
Egyéb, családról, családi együttlétről szóló irodalmi művek, azok részletei

Feldolgozott képzőművészeti alkotások:
Szent család ábrázolások
Van Gogh: Krumplievők
Családi fotók
Egyéb, családot, családi együttlétet ábrázoló képzőművészeti alkotások

ISMERETEK:
Irodalmi ismeretek:
Alapvető témák megismerése, újabb olvasmányok a már megismert témakörökből
Alapvető verstani ismeretek
Különböző hangulatok, hangnemek felismerése, tudatosítása, különös tekintettel a humorra
Szövegalkotás: adott témában kreatív szövegek (vers, leírás, elbeszélés) alkotása
Saját vélemény megfogalmazása, bemutatkozás, bemutatás élőszóban

Vizuális ismeretek:
Egyszerű téri helyzetek leírása, megjelenítése szabadkézi rajzban. Ismert útvonal rajzának elkészítése.
Fényképek, újságképek, reklámképek csoportosítása, „olvasása”, értelmezése.
Műalkotásokkal kapcsolatos információk gyűjtése

Dramatikus ismeretek:
A kifejező közlés alapjainak elsajátítása: artikulációs gyakorlatok, tempó-, hangsúly- és hanglejtés-gyakorlatok.
Nem verbális kommunikációs játékok
Improvizációk adott témára

Életvitel és gyakorlati ismeretek

A közvetlen mesterséges környezet vizsgálata, jellemzőinek megismerése, tapasztalatszerzés a mesterséges környezetről.

A személyes hatások, lehetőségek és szerepek felismerése a közvetlen környezet kialakításában. A mesterséges környezettel kapcsolatos helyes viselkedés.

Kommunikáció:
Verbális
A A szóhasználat, a kiejtés, a testbeszéd összehangolása különféle beszédhelyzetekben.
Vizuális
A legfontosabb vizuális jelek, jelzések, szimbólumok értelmezése, alkotó használata. Képi utasítások követése, illetve ilyenek létrehozása.
Nonverbális, mozgásos
Nem verbális kommunikációs játékok.

Eszközhasználat
Informatika
Anyaggyűjtés az internetről kereső programok segítségével
Digitális képek készítése, kinyomtatása
Könyv, könyvtár
Könyvtári kutatás, anyaggyűjtés

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Az elkészíthető projekt
Családom könyve
Elemei:
Családfa
Családi fotók, fényképek, rajzok a családtagokról
A családtagok bemutatása
Fényképek, rajzok az otthonról
Tervek az álom-házról, ahol élni szeretnének, a szobáról, melyet maguknak szeretnének
Családi történetek, legendák
Szépirodalmi művek részletei
A témáról saját maguk által írott szövegek, versek

A projekthez tartozó tevékenységek
A témához kapcsolódó irodalmi művek, képzőművészeti alkotások megismerése, összehasonlítása
Dramatikus játék: a megismert tartalmak megelevenítése, improvizációk a témára
Kutatás: további irodalmi szövegek, képek keresése könyvtár, internetes keresés felhasználásával
Alkotó tevékenység: irodalmi szövegek, rajzok alkotása a saját családról
Kutatás: saját családjuk történetének, orális hagyományainak feltárása lehetőleg legalább két nemzedékre visszamenőleg
Saját családfa kutatása, rajzolása
Gyűjtés: családi fotók, a családtagok, családi eseményeken készült képek gyűjtése
Rajzok, képek gyűjtése, készítése a lakókörnyezetről, az otthon belső teréről
Lakberendezési magazinok, újságok
Térkép, alaprajz készítése a lakkörnyezetről, a lakásról
Tervezés: milyen házban/lakásban szeretnék lakni? A saját szobám berendezése (rajz, montázs technikával)
Az összegyűjtött anyag rendezése, könyv formátumra alakítása
Vágás, ragasztás, feliratozás
Borítólap tervezése
Könyvpremier: interjú az íróval – a létrehozott könyvek bemutatása

8.

A TÉMAKÖR CÍME	**Tájképek ősztől tavaszig: tavasz**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM ÉNEK-ZENE DRÁMA ÉS TÁNC VIZUÁLIS KULTÚRA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	**Kognitív képességek** Kreativitás Fantázia Képi gondolkodás Tapasztalatok, azaz a **sémák előhívása**, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Emlékezet **Szövegalkotás** Leíró **Művészi** Ritmusérzék Finom motorika Zenei hallás Éneklés **Attitűdök, állapotok** Kíváncsiság Próbálkozási hajlandóság **Én-képességek** Önkifejezés **Együttműködési képességek**

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

FELDOLGOZOTT MŰVEK

Feldolgozott irodalmi művek:
Petőfi Sándor, Juhász Gyula, Tóth Árpád, József Attila tájleíró költeményei
Tájleíró részletek epikus szépirodalmi művekből

Feldolgozott zenei művek:
Vivaldi: Négy évszak: Ősz, Tél, Tavasz
Programzenék, zenei részletek

Feldolgozott képzőművészeti alkotások
Impresszionista festmények
Természetfotók

ISMERETEK
Irodalmi ismeretek:
Verstani ismeretek
A költői képek
Hangszimbolika
A leíró szövegtípus

Zenei ismeretek:
Zenetörténeti ismeretek
Zeneelméleti ismeretek
Programzene

A zenei festés technikái
ritmusok

Vizuális ismeretek:
Képzőművészeti technikák: akvarell, nyomatok készítése
Műelemzési ismeretek

Dramatikus ismeretek:
Mozgás, tánc
Improvizáció
Jeles napok szokásainak megismerése és kipróbálása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Az évszakok témát három részletben dolgozzák fel. A háromszor tíz óra bárhová beilleszthető, a lényeg, hogy illeszkedjék az évszakok fordulásához. Ugyanakkor a téma kontinuitását az biztosítja, hogy egész tanévben ott van a tanteremben biztosított hely, az addig elkészült munkák kiállítása.
A kiállítás az osztályteremben kap helyet. Mindegyik azonos munkafolyamatot tükröz, hasonlóan készül el. Mindhárom kiállításhoz a következő anyagot készítik el a gyerekek egy-egy évszakhoz kapcsolódóan:
Tájleíró költemények szövege és a diákok által azokhoz készített illusztrációk
Tájhoz, évszakhoz kapcsolódó zeneművek címe, alkotója, esetleg kottarészlete, és az ezekhez a diákok által készített illusztrációi, leíró szövegek, versek
Tájképek másolatai és a diákok által azokhoz írott versek, szövegek
Fotódokumentáció: a közös zenélés, ritmusjátékok, a mozgásos improvizációk, manuális tevékenységek dokumentumai

Az elkészíthető projekt:
Tavaszi kiállítás

Tevékenységek:
Az évszakhoz köthető ünnepkör szokásainak felelevenítése
Kiszézés
Húsvét
Márton nap

Az ünnepkörhöz tartozó dalok éneklése
A szokások megidézése

Tárgykészítés: tojásfestés és/vagy Kisze-báb készítése
A költeményekkel kapcsolatban
Ismerkedés a versekkel:
hangos olvasás, ritmizálás, a mű hangulatának megfogalmazása szóval, mozgással, zenei improvizációval
Több vers, szöveg összehasonlítás megadott szempontok alapján
A kiválasztott szövegekhez illusztráció készítése többféle képzőművészeti technika felhasználásával

A zeneművekkel kapcsolatban
Ismerkedés a zeneművekkel: zenehallgatás, a zenemű kottájával való ismerkedés, egy-egy részének énekléssel való felidézése
A zenemű hangulatának megfogalmazása szóval, mozgással, stb.
Leírás, vers írása a zenei élmény alapján
Illusztráció készítése többféle képzőművészeti technika felhasználásával

A festményekkel kapcsolatban
Ismerkedés természetfotókkal, festményekkel. A kétféle kifejezésmód összehasonlítása
Leírás vagy vers alkotása a kiválasztott képek alapján
A képek megjelenítése dramatikus eszközökkel
Másolás, átfogalmazás – a kiválasztott képek vizuális eszközökkel való feldolgozása

A kiállítás elkészítésével kapcsolatban A munkafolyamatok fotódokumentációja A kiállítási anyag kiválasztása, előkészítése A tablók elkészítése, elhelyezése

9.

A TÉMAKÖR CÍME	**Testvéreink az állatok**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM ÉNEK-ZENE DRÁMA ÉS TÁNC ÉLŐ IDEGEN NYELV EMBER A TERMÉSZETBEN INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Kognitív képességek Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján **A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti** képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Megoldástervezés Nézőpontváltás képessége Tervezés, terv megvalósítása **Önismeret, együttműködés** **Én-képességek** Önbemutatás Önérvényesítés Önkifejezés **Együttműködési képességek:** Kooperativitás Tolerancia Segítőkészség **Szövegalkotás** Elbeszélő és leíró szövegtípus Vita és érvelés **Művészi, technikai** Ritmusérzék Zenei hallás Éneklés **Eszközhasználat** Könyvtárhasználat Számítógép-használat Művészi technikák alkalmazása Hangszerhasználat **Attitűdök** Nyitottság Kíváncsiság Előítélet-mentesség Céltudatosság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

FELDOLGOZOTT MŰVEK
Feldolgozott irodalmi művek
Devecseri Gábor: *Állatkerti útmutató* (részlet)
Varró Dániel: *Túl a Maszat-hegyen* (részlet)
La Fontaine: *A farkas és a kecskegida*
Szürke Bagoly: *Két kicsi hód* (részlet)
Konrad Lorenz: *Salamon király gyűrűje* (részlet)

Vizuális kultúra
Állatfotók
Állatábrázolások Dürertől Disneyig

Film:
Állatokról szóló ismeretterjesztő filmek vagy azok részletei
Részlet állatokról szóló animációs filmből (pl. Oroszlánkirály, Z, a hangya stb.)

Zenei alkotások:
Állatokat megjelenítő, állathangot utánzó népdalok és műdalok: *Kitrákotty mese, Kakukk Jankó*, stb. Esetleg idegen nyelvű, hasonló témájú dalok
Saint-Saens: *Állatok farsangja*

ISMERETEK
Irodalmi ismeretek:
Állatmese
Ismeretterjesztő szöveg
A vita és az érvelés

Vizuális, képzőművészeti ismeretek:
Az állatfotózás, filmezés
Állatábrázolások: realista ábrázolás, a stilizálás, átírás lehetséges változatai

Zenei ismeretek:
A természet hangjainak azonosítása
Az állathangokat utánzó dalok megtanulása, csoportos éneklése
Kreatív zenei rögtönzések: állatok megidézése hangszerekkel vagy azok nélkül hangok által
A zenei festés eszközei

Informatikai ismeretek:
Internethasználat
Szövegszerkesztő program használata
Adatrendezés
Környezetvédelem, állatvédelem
Állat-és természetvédelem hazánkban pl. a Fehérkereszt Állatvédő Liga, Magyar Természetbarát és Állatvédő Szövetség, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület stb. munkája

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Elkészíthető projekt:
Közvetlen környezetünk állatvilágának feltérképezése
És/vagy
Tematikus antológia összeállítása

Tevékenységek
1. Az állatok a művészetekben:

Állatmesék, állattörténetek olvasása
Állathangok megismerése, azonosítása
Az állathangokat utánzó dalok éneklése
Állatokról szóló zenei művek megismerése, elemzése: mivel, hogyan idézi meg az állatok hangját, viselkedését a zenemű

Saját állattörténetek felidézése
Állatábrázolások gyűjtése, összehasonlítása a fotótól a rajzfilm figuráig: mit ragad meg a rajzoló, milyen jellemző tulajdonságokra épít a stilizálásnál
Saját állat lerajzolása vagy valamelyik állatábrázolás alapján rajz készítése
Csoportmunka:
Az antológia témájának kiválasztása (egy állatfajta vagy valamilyen szempont szerint alkotott csoport lehet az antológia témája)
Anyaggyűjtés, rendszerezés
Az antológia elkészítése
Az antológia bemutatása az osztály többi tagjának

2. Közvetlen környezetünk állatvilágának feltérképezése:
Eszmecsere a háziállatok, hobbyállatok tartásáról: pl. való-e kutya lakásba, miért szeretjük, vagy nem szeretjük az állatokat magunk körül, milyen állatot szeretnénk
Valamilyen állatvédő szervezettel való találkozás: látogatás náluk vagy munkatársaik meginvitálása egy beszélgetésre
Csoportmunka:
A közvetlen környezet tervszerű megfigyelése, feljegyzések készítése: mikor milyen állatot lehet megfigyelni, becslés az egyedszámok arányait illetően
A megfigyelés adatainak rendszerezése: az állatok csoportosítása különböző szempontok alapján
A kutatás eredményeinek prezentálása: előadás másik osztály vagy évfolyam tanulóinak, kiállítás készítése
Esetleg akcióterv kidolgozása és megvalósítása: mit tehetünk a környezetünkben élő állatokért?

10.

A TÉMAKÖR CÍME	**Egy csapat kölyök**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM ÉNEK-ZENE DRÁMA ÉS TÁNC VIZUÁLIS KULTÚRA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK**)**	**Kognitív képességek** Tájékozódás a térben és az időben Kreativitás Tervezés, tervmegvalósítása **Önismeret** **Önállóság** **Együttműködés** **Szövegalkotás** – Elbeszélő és leíró szövegtípus – Reklám **A szöveg adatainak különböző szempontú elemzése** Események rendezése Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek) Cselekvések indítékainak megállapítása **Művészi, technikai** **Finommotorika** **Térlátás** **Eszközhasználat** Számítógép-használat Művészi technikák alkalmazása **Attitűdök** Nyitottság Kíváncsiság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

FELDOLGOZOTT MŰVEK
Feldolgozott irodalmi művek
Molnár Ferenc: *A Pál utcai fiúk*
Karinthy Frigyes: *Röhög az egész osztály* (részletek)

Film
A Pál utcai fiúk (Fábri Zoltán rendezésében)

ISMERETEK
Irodalmi ismeretek:
Önálló olvasás házi olvasmányként
Olvasónapló készítése:
a cselekmény összefoglalása, fordulópontok, tetőpont
a jellemzés, a szereplők indítékai
Humor, tragédia
Szövegalkotás

Vizuális ismeretek:
Makettkészítés
Mozgások vizuális rögzítése, síkbeli, térbeli megjelenítése
Kiállításrendezés
Grafikai ismeretek: meghívó, plakát

Dráma:
Dramatizálás
Rögtönzés

Informatika:
Szövegszerkesztő használata

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Elkészíthető projektek:
Röhög az egész 5. b vagy … suli – Iskolaújság különszáma vagy melléklet
És/vagy
A Pál utcaiak – kiállítás az osztályteremben

Tevékenységek:
1. Karinthy: Röhög az egész osztály
Ismerkedés Karinthy szövegeivel: a kifejező olvasás gyakorlása
Egy-egy rész dramatikus megjelenítése
Min nevetünk? A humor forrásának feltárása
Gyűjtés: humoros, különös történetek az osztályról, az iskoláról
(A gyűjtött történetek megjelenhetnek az iskolaújságban)

1. Molnár: A Pál utcai fiúk
– Molnár Ferenc regényének elolvasása házi olvasmányként
– Olvasónapló készítése megadott szempontok alapján (egyes fejezetek szereplői, helyszínei, cselekménye; az olvasó reflexiói, stb.)
– A történet közös feldolgozása az olvasónapló felidézésével
– Lehetőség szerint a regény helyszíneinek meglátogatása, az emlékszobor megtekintése, fotók készítése
– Régi gyermekjátékok kipróbálása: golyózás stb.
– A Grund makettjének elkészítése
– A haditerv ábrázolása, a csata rajzos megjelenítése térképszerűen, a mozgások érzékeltetésével
– A film megtekintése: összehasonlítás az olvasott irodalmi művel
– A regény szereplői arcképcsarnokának elkészítése: gyűjtött vagy rajzolt kép, aláírásként legfontosabb cselekedetei, érdemei, kiemelendő jellemvonásai
– A kiállítás elkészítése: rendezés, kivitelezés
– Meghívók, plakátok készítése
– A kiállítás ünnepélyes megnyitása megnyitóbeszéddel

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A diák ismerje az év folyamán feldolgozott irodalmi, zenei, képzőművészeti stb. alkotásokat. Tudja felidézni tartalmukat, a bennük rejlő gondolatokat, s legyen képes kapcsolódni ezekhez saját élményeivel, tapasztalataival, gondolataival.
- Szóban, írásban, vizuális, zenei vagy drámai eszközök felhasználásával fejezze ki a feldolgozott művek tartalmát, gondolatait, s az ezekhez kapcsolódó saját érzéseit és gondolatait is.
- Rendelkezzék a feldolgozott művek kapcsán elméleti és technikai ismeretekkel.
- Tudjon önállóan ismeretet szerezni, ehhez használja a különböző forrásokat, eszközöket.
- Tudjon csoportban dolgozni.
- Bátran kísérletezzen, kreatív módon közelítsen a feldolgozott művekhez.

Ismeretek:
Az évfolyamon elsajátítandó ismeretek teljes egészében tartalmazzák a magyar irodalom, vizuális kultúra, ének-zene, dráma és tánc tantárgyak követelményeit. Ezeken kívül tartalmaiban megjelenik az ember a természetben, az életvitel és gyakorlati ismeretek és az informatika is.

6. ÉVFOLYAM

Éves időkeret: 22 hét

SZERVEZÉSI KERET: EPOCHA

Az epochák tanításakor ajánlott sorrend

Sorszám	Az epocha címe	Az epochában ajánlott projekt	Érintett műveltségterületek
6.1	Valahol, valamikor	tematikus képzőművészeti kiállítás (tanulmányrajzokból, nyomatokból, a diákok által tervezett ex librisekből)	Magyar nyelv és irodalom Vizuális kultúra Ének-zene
6.2	Időutazás 1. Középkor	középkori dalnokverseny	Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Vizuális kultúra Ének-zene Dráma Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek
6.3	Mostan emlékezem jó Toldi Miklósról	a Toldi részleteinek vagy egészének megjelenítése árnyjáték formájában	Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Vizuális kultúra Informatika
6.4	Időutazás 2. A reneszánsz és a barokk	reneszánsz lakoma	Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Vizuális kultúra Ének-zene Dráma Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek
6.5	Történelmi hősök	Szobor/szoborcsoport készítése: a hősök emlékezete, kiállítás az elkészült művekből	Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Vizuális kultúra Ének-zene

Sorszám	Az epocha címe	Az epochában ajánlott projekt	Érintett műveltségterületek
6.6	Időutazás 3. A klasszicizmus és a romantika	Képmutogatás: a Bánk bán történetének előadása zenei szemelvényekkel és összekötő szöveggel	Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Vizuális kultúra Ének-zene Dráma Informatika
6.7	Felfedezők, utazók	Társasjáték – ismeretlen világok felfedezése	Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Ember a természetben Földünk, környezetünk Vizuális kultúra Ének-zene
6.8	Kalandozások itthon	Saját népzenei CD készítése Tartalma: néhány népdal, népdalfeldolgozás lehetőleg az osztály közös előadásában saját tervezésű borítóval és/vagy Az osztályterem néhány tárgyának díszítése a diákok tervei alapján	Magyar nyelv és irodalom Vizuális kultúra Ének-zene Tánc és dráma Életvitel és gyakorlati ismeretek Informatika
6.9	Pátria- szűkebb és tágabb környezetünk történetei	A Pátria című helytörténeti kiállítás és/ vagy album elkészítése	Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Vizuális kultúra
6.10	Utazás a jövőbe	A jövő krónikája: irodalmi antológia készítése saját szövegek és rajzok/illusztrációk felhasználásával	Magyar nyelv és irodalom Vizuális kultúra Ember és társadalom Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Valahol, valamikor…**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM VIZUÁLIS KULTÚRA ÉNEK-ZENE
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK**)**	**Kognitív képességek** Kreativitás Fantázia Tájékozódás időben Tervezés, tervmegvalósítás Emlékezet **Szövegértés, szövegalkotás** A szöveg adatainak különböző szempontú rendezése **Együttműködési képességek** Kooperativitás Konszenzuskeresés **Én-képességek** Önérvényesítés Önállóság **Művészi** Ritmusérzék Zenei hallás

	Éneklés formaérzék Manualitás **Eszközhasználat** *Könyv, könyvtár* Könyvtári kutató- és gyűjtőmunka technikái

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

FELDOLGOZOTT MŰVEK
Irodalmi művek:
Teremtéstörténetek
Kömíves Kelemen
Arany János: *A walesi bárdok, Rege a csodaszarvasról*
Benedek Elek: *A szentgalleni kaland, Szent Margit legendája*
Gárdonyi Géza: *Isten rabjai* (részlet)

Ének-zene
Magyar népballadák autentikus felvételről
Megzenésített műballadák

ISMERETEK
Magyar nyelv- és irodalom
A nép- és műballada műfaji sajátosságai
A mítosz, monda és a legenda műfaji sajátosságai
Memoriter

Képzőművészet:
A honfoglaló magyar nép művészete
A magyar nép díszítőművészete
Középkori szent ábrázolások, kódexek
Zichy Mihály illusztrációi Arany balladáihoz
Ex librisek
Technikai ismeretek, anyagismeret
Nyomat készítése

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Projekt: tematikus képzőművészeti kiállítás (tanulmányrajzokból, nyomatokból, a diákok által tervezett ex librisekből)

Tevékenység:
Ismerkedés az irodalmi szövegekkel:
Néma és hangos olvasás
A szövegekhez kapcsolódó irodalomelméleti ismeretek kigyűjtése, lexikonszerű elrendezése
A szövegek szerkezetének megállapítása, a szerkezeti egységek mentén szétdarabolt szövegek összeillesztése
Játék egyes szövegrészek kihagyásával: a szöveg hiányosságainak kitöltése önállóan alkotott szövegrészekkel
A történetek szereplőinek összegyűjtése, külső és belső tulajdonságaik meghatározása. A szereplők jellemzése és megnevezése szétválik: a feladat, hogy az összetartozókat megtalálják
Az irodalmi művek cselekményének fordulatait kiemelve a történetek más fordulatot kaphatnak és/vagy a fordulatokhoz új történeteket lehet kitalálni

A feldolgozott művek vizuális megjelenítése
Az irodalmi művekhez kapcsolható illusztrációk, műalkotások, tárgyi világ megismerése
Tanulmányrajzok, illusztrációk készítése a feldolgozott irodalmi művekkel kapcsolatosan

Ex librisek készítése
Ismerkedés az ex libris műfajával, különböző ex librisekkel
Ismerkedés a linómetszés technikájával vagy más egyszerű nyomatkészítő technikával

A tanulmányrajzok, illusztrációk felhasználásával a saját ex libris megtervezése Kivitelezés, nyomatok készítése A kiállítás elkészítése A rendelkezésre álló anyag áttekintése, válogatása Tematikus csoportosítás A képekhez illő szövegek, szövegrészletek kiválasztása Tablókészítés, feliratozás Kiállításrendezés Megnyitó (pl. játékos vetélkedő keretében)

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**IDŐUTAZÁS 1. KÖZÉPKOR**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM EMBER ÉS TÁRSADALOM VIZUÁLIS KULTÚRA ÉNEK-ZENE DRÁMA INFORMATIKA ÉLETVITEL ÉS GYAKORLATI ISMERETEK
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	**Kognitív képességek** Kreativitás Fantázia Tájékozódás időben Tervezés, tervmegvalósítás **Együttműködési képességek** Kooperativitás Konszenzuskeresés **Énképességek** Önérvényesítés Önkifejezés Önállóság **Időkezelés** **Művészi** Ritmusérzék Zenei hallás Éneklés Manualitás **Eszközhasználat** *Informatika* Célzott keresés az interneten *Könyv, könyvtár* Könyvtári kutató- és gyűjtőmunka technikái *Hangszerhasználat*
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Az Időutazás témakör átfogja az egész tanévet. Alapvetően az Ének-zene műveltségterület elemeire épül, de ezek az ismeretek kiegészítik a többi témakör tartalmait. Minden időutazás középpontjában egy esemény megrendezése, lebonyolítása áll. A projekt lebonyolítását mindig valamiféle dokumentálás is kíséri: munkanapló, fotódokumentáció, filmfelvétel. Ebből az összegyűlt anyagtól függően albumot készít, kiállítást rendez az alkotóközösség.	

FELDOLGOZOTT MŰVEK
Zenei alkotások
Régi magyar dallamok a középkorból
Középkori gregorián dallamok

Irodalmi művek
Részletek Vogelwide verseiből és a Carmina Buránából

ISMERETEK
Magyar nyelv-és irodalom
Trubadúrköltészet, vágánsköltészet

Történelem
Középkori szórakozások
Életmód a középkorban

Ének-zene
Egyszerű többszólamúság (csoportos éneklés)
Gregorián dallamok éneklése
Régi magyar dallamok éneklése
Trubadúrok, minnesengerek
Kortörténet

Dráma
Rögtönzés
Mozgás, beszéd

Vizuális kultúra
Középkori viseletek, tárgykultúra, építészet

Gyakorlati ismeretek
A helyszín berendezése
Jelmezkészítés

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Projekt: középkori dalnokverseny

Tevékenységek:
Könyvtárban vagy internet segítségével egyéni vagy csoportmunkában: ismerkedés a középkorral, ezen belül: életmód, szórakozás, viselkedés (irodalmi, történelmi, művészettörténeti ismeretek)

Ismerkedés a zenei alapanyaggal, éneklés, daltanulás

A dalnokverseny megszervezése:
A versenyszámok, versenyzők kiválasztása
Az ítélők felkérése (az osztály vagy más osztály tagjaiból, tanárokból, stb. állhat az ítészek köre)
A korhű körülmények megtervezése, kivitelezése (a lehetőségekhez mérten: festett díszlet, jelmezek)
A verseny megrendezése, bírálat, díjkiosztás
Az esemény dokumentálása

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Mostan emlékezem jó Toldi Miklósról**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM EMBER ÉS TÁRSADALOM VIZUÁLIS KULTÚRA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	**Kognitív képességek** Kreativitás Fantázia Emlékezet Nézőpontváltás Tájékozódás időben Tervezés, tervmegvalósítás **Együttműködési képességek** Kooperativitás Konszenzuskeresés **Én-képességek** Önérvényesítés Önkifejezés Önállóság **Időkezelés** **Művészi** Manualitás Finom motorika **Eszközhasználat** *Informatika* Célzott keresés az interneten *Könyv, könyvtár* Könyvtári kutató- és gyűjtőmunka technikái

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

FELDOLGOZOTT MŰVEK
Irodalmi művek:
Arany János: Toldi

Képzőművészeti alkotások:
Festmények, melyek megidézik az Arany festette tájat (pl. Mednyánszky: Mocsaras táj, Munkácsy: poros út stb.)
A Budapesti Történeti Múzeum (gótikus szoborlelet, lovagterem)
A Nemzeti Múzeum gyűjteménye (kályhacsempék)

ISMERETEK
Magyar nyelv-és irodalom
Irodalomtörténeti és verstani ismeretek
Szövegalkotás
Lényegkiemelés, összefoglalás
Történetszövés
Jellemzés
Memoriter

Dramatikus ismeretek:
Mozgás, beszéd
Dramaturgiai ismeretek
Bábjáték – az árnyjáték hagyományai

Vizuális ismeretek: Művészettörténeti ismeretek Mozgások vizuális rögzítése Leírás alapján kép készítése Technikai ismeretek Bábkészítés Mintázás Képzőművészeti technikák **Eszközhasználat** *Informatika* Anyaggyűjtés az internetről kereső programok segítségével Digitális képek készítése, kinyomtatása *Könyv, könyvtár* Könyvtári kutatás, anyaggyűjtés
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Projekt: a Toldi részleteinek vagy egészének megjelenítése árnyjáték formájában **Tevékenységek:** Előkészítés, a mű holdudvarának feltárása: Látogatás a Budai Várban: középkori építészeti emlékek, gótikus szobrok, és/vagy a Nemzeti Múzeumban: kályhacsempék Ha ez nem valósítható meg, akkor tájékozódás a BTM és MNM honlapján Alkotó tevékenység: szobormásolat készítése fénykép alapján, kályhacsempe tervezése, mintázása agyagból Kutatás, gyűjtőmunka: Toldi Miklós, a történelmi hős és Arany Toldijának keletkezéstörténete Ismerkedés a szöveggel: Néma és hangos olvasás A költői eszközök feltárása A cselekmény értelmezése, vázlatkészítés Egy-egy ének elbeszélése egy vagy több szereplő szemszögéből Szövegtanulás A műben szereplő helyszínek, Toldi vándorútjának vizuális megjelenítése Az árnyjáték megvalósítása: Ismerkedés a síkbáb készítésének technikájával, az árnyjátékkal A megjelenítendő jelenetek és a hozzájuk tartozó szövegek kiválasztása Szereposztás Bábtervezés, bábkészítés Paraván készítése, a technikai feltételek megteremtése Rendezés, próbák Előadás az iskola más osztályának/osztályainak A folyamat dokumentálása, kiállítás az összegyűjtött dokumentumokból

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Időutazás 2. A reneszánsz és a barokk**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM EMBER ÉS TÁRSADALOM VIZUÁLIS KULTÚRA ÉNEK-ZENE DRÁMA INFORMATIKA ÉLETVITEL ÉS GYAKORLATI ISMERETEK
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	**Kognitív képességek** Kreativitás Fantázia Tájékozódás időben Tervezés, tervmegvalósítás

	Együttműködési képességek Kooperativitás Konszenzuskeresés **Én-képességek** Önérvényesítés Önkifejezés Önállóság **Időkezelés** **Művészi** Ritmusérzék Zenei hallás Éneklés Manualitás **Eszközhasználat** *Informatika* Célzott keresés az interneten *Könyv, könyvtár* Könyvtári kutató- és gyűjtőmunka technikái *Hangszerhasználat*

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Az Időutazás témakör átfogja az egész tanévet. Alapvetően az Ének-zene műveltségterület elemeire épül, de ezek az ismeretek kiegészítik a többi témakör tartalmait. Minden időutazás középpontjában egy esemény megrendezése, lebonyolítása áll. A projekt lebonyolítását mindig valamiféle dokumentálás is kíséri: munkanapló, fotódokumentáció, filmfelvétel. Ebből az összegyűlt anyagtól függően albumot készít, kiállítást rendez az alkotóközösség.

FELDOLGOZOTT MŰVEK
Zenei alkotások
Reneszánsz/barokk zenei szemelvények
Lassus, Palestrina
Vivaldi, J. S. Bach, Händel. Műveiből

Film
Részlet az Egri csillagokból
vagy
Zefirelli Romeo és Juliájából: báli jelenet

Életmódtörténet
Reneszánsz ételeket leíró szakácskönyvből vett részletek. Pl. Segan: Shakespeare konyhája

ISMERETEK

Történelem
Életmód, szokások a reneszánsz idején
A barokk királyi udvar
Ének-zene
Zeneszerzők életútja, munkássága, rövid kortörténet (reneszánsz, barokk)
Reneszánsz és barokk zeneművek témáinak/részleteinek éneklése
Egyszerű többszólamúság (csoportos éneklés)
Történeti énekek (válogatva): históriás énekek, virágénekek, kuruc dalok
Dráma
Rögtönzés
tánc
Vizuális ismeretek
Öltözködés, tárgykultúra, belső terek a reneszánsz és a barokk idején
Különböző technikák alkalmazása

Gyakorlati ismeretek Jelmezkészítés Főzés recept alapján Terítés, tálalás **Eszközhasználat** *Informatika* Célzott keresés az interneten *Könyv, könyvtár* Könyvtári kutató- és gyűjtőmunka technikái
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Projekt: reneszánsz lakoma **Tevékenységek:** Könyvtárban vagy internet segítségével egyéni vagy csoportmunkában: ismerkedés a reneszánsszal, ezen belül: életmód, szórakozás, viselkedés (irodalmi, történelmi, művészettörténeti ismeretek) Ismerkedés a zenei alapanyaggal, éneklés, daltanulás Egy reneszánsz mulatság felidézése: filmrészletek megtekintése, elemzése A lakoma megtervezése: a szakácskönyvek tanulmányozása, a megfelelő ételek kiválasztása A zenei aláfestés kiválasztása, tánctanulás Az esemény megszervezése: A meghívottak körének meghatározása, meghívó készítése A környezet megtervezése, kialakítása Az öltözékek megtervezése, kialakítása Az ételek elkészítése, tálalása A lakoma megrendezése Ezen belül étkezés, muzsika, tánc Az esemény dokumentálása

5.

A témakör címe	**Történelmi hősök**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM EMBER ÉS TÁRSADALOM VIZUÁLIS KULTÚRA ÉNEK-ZENE
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	**Kognitív képességek** Tájékozódás a térben és az időben Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás Emlékezet Tervezés, terv megvalósítása **Önismeret** Önállóság Önkifejezés Együttműködés **Szövegalkotás** Elbeszélő és leíró szövegtípus Nyelvi kreativitás **A szöveg adatainak különböző szempontú elemzése** Események rendezése Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek) Cselekvések indítékainak megállapítása **Művészi, technikai** Manualitás

	Térlátás Formaérzék **Eszközhasználat** Számítógép-használat Könyvtárhasználat Művészi technikák alkalmazása **Attitűdök** Nyitottság Kíváncsiság Kezdeményezőkészség Próbálkozási hajlandóság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

FELDOLGOZOTT MŰVEK
Irodalmi művek:
Gárdonyi Géza: *Egri csillagok*
Fekete István: A *koppányi aga testamentuma* (részlet)
Kolozsvári Grandpierre Emil: *A törökfejes kopja* (részlet)
Mikszáth Kálmán: *A beszélő köntös* (részlet)
Balassi Bálint: *Egy katonaének*

Film:
Egri csillagok (Várkonyi Zoltán rendezésében)

Ének-zene
Balassi Bálint énekelt verseiből

Vizuális művészetek
A XVI–XVII. század tárgyi emlékeiből: viseletek, használati tárgyak, hadigépek, fegyverek
Török kori építészeti emlékek Magyarországon
Történelmi festmények (Madarász Viktor, Benczúr Gyula, Székely Bertalan, Wágner Sándor képei)
Emlékszobrok (Stróbl Alajos, Róna József, stb.)

ISMERETEK
Történelem:
A török elleni küzdelmek
Török uralom Magyarországon

Magyar nyelv és irodalom
Nyelvi ismeretek: Jövevényszavak
Önálló olvasás házi olvasmányként
Olvasónapló készítése:
a cselekmény összefoglalása, fordulópontok, tetőpont
a jellemzés, a szereplők indítékai
Irodalomelméleti ismeretek
szövegalkotás

Vizuális ismeretek
Művészettörténeti ismeretek
Különböző technikák alkalmazása
Színek, vonalak, kompozíció
Térbeli kompozíciók sajátosságai
Eszközhasználat
Informatika
Célzott keresés az interneten
Könyv, könyvtár
Könyvtári kutató- és gyűjtőmunka technikái

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Projekt: Szobor/szoborcsoport készítése: a hősök emlékezete, kiállítás az elkészült művekből **Tevékenységek:** 1. Szemelvények a török világot megidéző irodalmi művekből Ismerkedés a szövegekkel: néma és hangos olvasás A történetek összefoglalása, továbbfűzése Török jövevényszavak gyűjtése, ezek felhasználásával történet írása, török-magyar szereplővel dramatikus párbeszéd alkotása Históriás ének írása egy vagy több szemelvény történetének alapján Puzzle készítése néhány történelmi festményből, a kép kirakása versenyszerűen A lakóhely közelében levő török kori építészeti emlékek meglátogatása 2. Egri csillagok Olvasónapló készítése megadott szempontok alapján (egyes fejezetek szereplői, helyszínei, cselekménye; az olvasó reflexiói stb.) A történet közös feldolgozása az olvasónapló felidézésével A film megtekintése, összehasonlítása az olvasott irodalmi művel Látogatás az egri várban, Gárdonyi emlékházában, sírjánál 3. A projekt elkészítésével kapcsolatban: A téma kiválasztása: a szereplők, a jelenet megtervezése Kutatás, gyűjtőmunka: a korabeli viseletek, tárgyak a megmintázni kívánt hősökről fennmaradt ábrázolások emlékszobrok, lovas szobrok –kompozíciós és technikai megoldások megfigyelése Mintázás: Vázlatkészítés rajzban és agyagból A figurák elkészítése A szoborcsoport összeállítása, rögzítése A talapzat, felirat elkészítése (Ha van rá lehetőség, a figurákról öntvény is készíthető) A munkafolyamat dokumentációja A kiállítás megrendezése: A szobrok elhelyezése Feliratozás Plakát, meghívó készítése Megnyitó tárlatvezetéssel

6.

A TÉMAKÖR CÍME	Időutazás 3. A klasszicizmus és a romantika
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM EMBER ÉS TÁRSADALOM VIZUÁLIS KULTÚRA ÉNEK-ZENE DRÁMA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	**Kognitív képességek** Kreativitás Fantázia Tájékozódás időben Tervezés, tervmegvalósítás Emlékezet **Együttműködési képességek** Kooperativitás Konszenzuskeresés

	Én-képességek Önérvényesítés Önkifejezés Önállóság **Időkezelés** **Művészi** Ritmusérzék Zenei hallás Éneklés Manualitás **Eszközhasználat** *Informatika* Célzott keresés az interneten *Könyv, könyvtár* Könyvtári kutató- és gyűjtőmunka technikái *Hangszerhasználat*

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Az Időutazás témakör átfogja az egész tanévet. Alapvetően az Ének-zene műveltségterület elemeire épül, de ezek az ismeretek kiegészítik a többi témakör tartalmait. Minden időutazás középpontjában egy esemény megrendezése, lebonyolítása áll. A projekt lebonyolítását mindig valamiféle dokumentálás is kíséri: munkanapló, fotódokumentáció, filmfelvétel. Ebből az összegyűlt anyagtól függően albumot készít, kiállítást rendez az alkotóközösség.

FELDOLGOZOTT MŰVEK
Zenei alkotások
Haydn, Mozart, Beethoven műveiből
A XIX. sz. magyar zenéje: Erkel, Liszt műveiből
Himnusz, Szózat
Bánk Bán
A XIX. sz. európai zeneművészetének alkotásai:
Schubert, Schumann, Mendelssohn, Brahms, Chopin, Dvořak, Smetana, Csajkovszkij, Muszorgszkij, Verdi, Wagner műveiből
Film
Részletek a Bánk bánból készült operafilmből
ISMERETEK
Zenei ismeretek
Kortörténet
A zeneszerzők életrajza, életútja
Bécsi klasszicizmus; stílusjegyek
A romantikus zene stílusjegyeinek és műfajainak megismerése európai zeneszerzők alkotásaiból.
A romantikus nagyzenekar hangzásának elemzése

Nyelvi készségek:
Szövegalkotás élőszóban és írásban

Dráma
Mozgás, beszéd
Improvizáció

Vizuális ismeretek
A klasszicizmus stílusjegyei
A magyar nemzeti romantika a képzőművészetben
Különböző képzőművészeti technikák alkalmazása
Konkrét történet, irodalmi illusztrációjának készítése képsorban
Az időbeliség ábrázolása
Mozgás kifejezése a témának megfelelő grafikai feldolgozásokkal

Eszközhasználat *Informatika* Célzott keresés az interneten *Könyv, könyvtár* Könyvtári kutató- és gyűjtőmunka technikái
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Projekt: Képmutogatás: a Bánk bán történetének előadása zenei szemelvényekkel és összekötő szöveggel **Tevékenységek:** Könyvtárban vagy internet segítségével egyéni vagy csoportmunkában: ismerkedés a klasszicizmussal és a romantikával (irodalmi, történelmi, művészettörténeti, zenetörténeti ismeretek) Ismerkedés a Bánk bánnal: Zenei részletek a műből Témája, szereplői, történetszövése A tábla elkészítése csoportmunkában: A történet megelevenítéséhez szükséges képek tartalmának meghatározása díszlet-és figuratervek a történeti hűség jegyében A képkockák megrajzolása, kifestése, a tábla összeállítása A képmutogatás szövegének megalkotása A megfelelő zenei idézetek kiválasztása Próbák, gyakorlás Az előadás létrehozása Közönségszervezés Meghívó, plakát készítése Az előadás megvalósítása Dokumentálás

7.

A TÉMAKÖR CÍME	**Felfedezők, utazók**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM EMBER ÉS TÁRSADALOM EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK, KÖRNYEZETÜNK VIZUÁLIS KULTÚRA ÉNEK-ZENE
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	**Kognitív képességek** Tájékozódás a térben és az időben Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás Emlékezet Tervezés, terv megvalósítása **Önismeret** Önállóság Önkifejezés Együttműködés **Szövegértés, szövegalkotás** Értelmező hangos olvasás Elbeszélő és leíró szövegtípus **A szöveg adatainak különböző szempontú elemzése** Események rendezése Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek) Cselekvések indítékainak megállapítása

	Művészi, technikai Manualitás **Eszközhasználat** Számítógép-használat Könyvtárhasználat Művészi technikák alkalmazása **Attitűdök** Nyitottság Kíváncsiság Kezdeményezőkészség Kooperativitás Tolerancia Segítőkészség Kritikusság Sportszerűség Szabálykövetés

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

FELDOLGOZOTT MŰVEK
Irodalmi művek:
Henryk Sienkiewicz: *Sivatagon és vadonban* (részletek)
Rudyard Kipling: *Kim, az ördöngös* (részletek)
Hevesi Lajos: *Jelky András kalandjai* (részletek)

Ének-zene:
Más népek, más földrészek zenéje, dalai
Más földrész népzenéjének meghallgatása autentikus előadásmódban

Vizuális kultúra
Természetfotók, állatfotók Afrikáról és Ázsiáról

ISMERETEK
Nyelvi és irodalmi ismeretek
Néma és hangos olvasás
Szövegértés, szövegalkotás több műfajban

Földrajzi ismeretek
Térképolvasás
A szövegekben szereplő helyszínek természetföldrajza

Ember a természetben
A szövegekben előforduló helyszínek élővilága

Vizuális kultúra
Használati tárgy (társasjáték) készítése
Változatos technikák alkalmazása

Ének-zene
Éneklés
Kottaolvasás
Kreatív rögtönzés

Emberismeret
Antropológiai ismeretek

Eszközhasználat *Informatika* Célzott keresés az interneten *Könyv, könyvtár* Könyvtári kutató- és gyűjtőmunka technikái
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Elkészíthető projekt: társasjáték – ismeretlen világok felfedezése **Tevékenységek:** Ismerkedés a szövegekkel: Néma és hangos olvasással A történetek tartalmának összefoglalása, vázlatkészítés A történetek adatainak gyűjtése, rendezése: helyszínek, szereplők, a cselekmény fordulatai szerint A történetrész kiegészítése: hogyan folytatódhat tovább, mi lehet a szereplők sorsa? Csoportmunka: szabadon alakult csoport feladata a művek egészének elolvasása és bemutatása az osztályközösségnek Az utazók útvonalának feltérképezése A művek világának és hőseinek összehasonlítása Ismeretek az irodalmi művek által megjelenített helyszínekről Kutatómunka: A kalandok helyszíneinek földrajzi sajátosságai A helyszínek élővilága A helyszíneken élő emberek kultúrája: társadalmuk, szokásaik, öltözködésük, művészetük A társasjáték elkészítése Csoportmunkában, egy vagy több táblás játék sok húzható kártyával, melyek a művek világát idézik fel, s ezekkel kapcsolatos további ismereteket kérnek számon Munkafázisok: A játék szabályainak, feladatainak kiválasztása, megalkotása A szükséges tárgyi kellékek elkészítése A játék bemutatása és eljátszása A csoport munkájának, az elkészült játéknak az értékelése

8.

A TÉMAKÖR CÍME	**Kalandozások itthon**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM EMBER ÉS TÁRSADALOM VIZUÁLIS KULTÚRA ÉNEK-ZENE TÁNC ÉS DRÁMA ÉLETVITEL ÉS GYAKORLATI ISMERETEK INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	**Kognitív képességek** Kreativitás Fantázia Tájékozódás időben Tervezés, tervmegvalósítás **Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség** Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Emlékezet **Együttműködési képességek** Kooperativitás Konszenzuskeresés

	Én-képességek Önérvényesítés Önkifejezés Önállóság **Időkezelés** **Művészi** Ritmusérzék Zenei hallás Éneklés Manualitás **Eszközhasználat** Forráshasználat Könyvtárhasználat Szótár-, lexikonhasználat Szerszámhasználat Hangszerhasználat Számítógép-használat

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

FELDOLGOZOTT MŰVEK
Irodalom:
Népdalok, népdalgyűjtemények
Petőfi Sándor: Úti levelek (részletek)

Ének-zene:
Régi- és új stílusú magyar népdalok
Autentikus felvételek és népdalfeldolgozások

Vizuális kultúra:
Tárgyi néprajz: a magyar népművészet tárgyi emlékei

ISMERETEK
Ének-zene:
A magyar népdalok jellemzői
Népdalgyűjtés, népdalfeldolgozás
Kottaolvasás
Éneklés

Magyar nyelv és irodalom
Nyelvjárások
A népdalok szövegének jellemzői
Az útleírás műfaja, jellemzői

Vizuális kultúra
A magyar nép díszítőművészet, motívumai
Népviseletek
Használati tárgyak
Népi építészet

Tánc és dráma
Magyar népszokások, népi játékok
táncok

Eszközhasználat
Informatika
Célzott keresés az interneten
CD írás, sokszorosítás

Könyv, könyvtár Könyvtári kutató- és gyűjtőmunka technikái *Hangszerhasználat*
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Projekt: Saját népzenei CD készítése Tartalma: néhány népdal, népdalfeldolgozás lehetőleg az osztály közös előadásában saját tervezésű borítóval és/vagy Az osztályterem néhány tárgyának díszítése a diákok tervei alapján **Tevékenységek:** Látogatás a Magyar Néprajzi Múzeumban és/vagy egy skanzenben A néprajzi tájegységek feltérképezése Utazók, gyűjtők útleírásainak, beszámolóinak megismerése Kutatás: tájegységek népviseletei, ezekről rajz, leírás készítése Gyűjtés: díszítő motívumok Tervezés: a gyűjtött motívumok vagy azok stilizált változatának alkalmazása mindennapi használati tárgyinkon, különösen az oszályteremben található tárgyakon (pl. bútorok, virágtartó, tárolók) Egy technika kipróbálása pl. tojásírás, spanyolozás stb. Zenehallgatás: autentikus felvételek és népdalfeldolgozások, ezek összehasonlítása Éneklés, daltanulás A CD-re kerülő dalok kiválasztása Hangfelvétel készítése CD-írás, sokszorosítás Cd borító megtervezése, sokszorosítása Lemezbemutató A munkafolyamatok dokumentálása

9.

A TÉMAKÖR CÍME	**Pátria – szűkebb és tágabb környezetünk történetei**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM EMBER ÉS TÁRSADALOM VIZUÁLIS KULTÚRA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	**Kognitív** Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Tájékozódás a térben és az időben Tervezés, terv megvalósítása **Szövegértés, szövegalkotás** A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg alkotása, értelmezése A kommunikációs helyzethez, illetve a partner **a partner előzetes ismereteihez** való alkalmazkodás**.** A szöveg adatainak különböző szempontú rendezése Szövegalkotás különböző szövegtípusokban **Művészi, technikai** Manualitás

	Eszközhasználat Könyvtárhasználat Forráshasználat Számítógép-használat Művészi technikák alkalmazása **Attitűdök** Előítélet-mentesség Céltudatosság Nyitottság Kíváncsiság A másokhoz való odafordulás igénye

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

ISMERETEK:
Szövegértés, szövegalkotás:
Egyszerű, érthető és hatékony közlés változatos kommunikációs helyzetekben

Kommunikáció:
Verbális
A szóhasználat, a kiejtés, a testbeszéd összehangolása különféle beszédhelyzetekben
Törekvés a hallgatósághoz, a beszédhelyzethez való alkalmazkodásra, az árnyalatok érzékeltetésére. A beszélő fellépésének, szóbeli viselkedésének megfigyelése
Vizuális
A legfontosabb vizuális jelek, jelzések, szimbólumok értelmezése, alkotó használata. Képi utasítások követése, illetve ilyenek létrehozása

Vizuális ismeretek:
Kompozíció
Színek, formák, arányok
Tipográfiai ismeretek, betűírás
Képzőművészeti technikák alkalmazása

Eszközhasználat
Informatika
Anyaggyűjtés az internetről kereső programok segítségével
Digitális képek készítése, kinyomtatása
Könyv, könyvtár
Könyvtári kutatás, anyaggyűjtés

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Projekt:
A Pátria című helytörténeti kiállítás és/ vagy album elkészítése

Tevékenységek:
A kutatómunka előkészítése:
Dramatikus játékok, gyakorlatok a következő témákban:
A kapcsolatfelvétel technikái
A kérdezés művészete
Viselkedéskultúra, kommunikáció

A kutatómunka megvalósítása:
Csoportmunka
A lakóhely vagy az iskola szűkebb környezetének feltérképezése
A felkutatásra méltó helyek, a kikérdezésre alkalmas személyek összegyűjtése
A helyekről: egy-egy hely, épület körüljárása: az ott vagy a környéken lakók megkeresése, kikérdezése arról, mit tudnak az épületről, helyről
Egy-egy, a helyhez szorosan kötődő ember kikérdezése életéről, a helyhez fűződő viszonyáról
A helyi szokások, hagyományok feltárása a kérdezettek segítségével
A kutatás dokumentálása: fényképek, rajzok készítése a helyekről, a megkérdezettekről

Az összegyűjtött anyag rendezése: Tematikusan Időrendben Az adatközlők bemutatása A kiállítás és/vagy album elkészítése Technikai munkák Az anyag leírása, kinyomtatása, esetleg másolás, sokszorosítás A tablók és az album technikai kivitelezése Szerkesztői munkák A tablók összeállítása és/vagy kötetszerkesztés Vizuális tervezés Betűtípusok, méretezés, kompozíció, színek Könyvbemutató/kiállítás megnyitó Meghívó készítése Közönségszervezés: az adatközlők meghívása A bemutató/megnyitó ünnepélyes kereteinek meghatározása, az esemény megszervezése, megvalósítása

10.

A TÉMAKÖR CÍME	**Utazás a jövőbe**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM VIZUÁLIS KULTÚRA EMBER ÉS TÁRSADALOM EMBER A TERMÉSZETBEN ÉLETVITEL ÉS GYAKORLATI ISMERETEK
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	**Kognitív képességek** Tájékozódás a térben és az időben Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás Tervezés, terv megvalósítása **Önismeret** Önállóság Önkifejezés Együttműködés **Szövegértés, szövegalkotás** Értelmező hangos olvasás Elbeszélő és leíró szövegtípus **A szöveg adatainak különböző szempontú elemzése** Események rendezése Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek) Cselekvések indítékainak megállapítása **Művészi, technikai** Manualitás **Eszközhasználat** Számítógép-használat Könyvtárhasználat Művészi technikák alkalmazása **Attitűdök** Nyitottság Kíváncsiság Kooperativitás Tolerancia Kritikusság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

FELDOLGOZOTT MŰVEK
Irodalmi művek:
Jules Verne: *A rejtelmes sziget* (részletek)
Stanislav Lem: *Kiberiáda* (részletek)
Isaac Asimov: *Robottörténetek* (részletek)
Ray Bradbury: *Marsbéli krónikák* (részletek), *Fahrenheit 451* (részletek)

Film:
Egy szabadon választott sci-fi megtekintése (pl. Csillagok háborúja)

ISMERETEK
Nyelvi és irodalmi ismeretek
Néma és hangos olvasás
Szövegértés, szövegalkotás több műfajban

Ember a természetben és társadalomismeret
A szövegekben megjelenő jövőkép tudományos alapjai

Vizuális kultúra
Változatos technikák alkalmazása

Eszközhasználat
Informatika
Célzott keresés az interneten
Szövegszerkesztő használata

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Projekt: ***A jövő krónikája***: irodalmi antológia készítése saját szövegek és rajzok/illusztrációk felhasználásával

Tevékenység:
Ismerkedés a sci-fi műfajával:
A szövegek, szövegrészletek olvasása
Az olvasott művekben megjelenített világ (technika és társadalom, emberi indítékok) összevetése napjainkkal
Az olvasott szövegekben felvetett technikai és etikai kérdések feltárása
Disputák a felismert, feltárt problémák mentén

Gyűjtőmunka:
Az emberiségre és a világunkra leselkedő veszélyek
Megoldási lehetőségek végiggondolása
A technikai fejlődés irányai, lehetőségei

Szövegalkotás:
Az eddigi közös munka alapján témakínálat összeállítása:
Az olvasott irodalmi művek szereplőinek további sorsa
Az olvasott irodalmi művek fordulatainak felhasználása
Az olvasott irodalmi művek történetének kreatív átírása
A kutatómunka és az olvasott szövegek által felrajzolt lehetőségek és veszélyek
Szövegalkotás a kínálatból tetszőlegesen választott témában

És/vagy
Vizuális alkotás:
A témakínálat bármelyik darabjának vizuális megjelenítése tetszőleges technikával
(a téma ilyen feldolgozása egyenértékű a szövegalkotással)

Az antológia elkészítése:
A megírt szövegek kiválasztása, formálása (számítógéppel vagy kézírással)
Illusztrációk készítése a kiválasztott szöveghez

Az önálló képek válogatása, beszerkesztése az antológiába Az antológia címlapjának megtervezése A könyv összeállítása, sokszorosítása Könyvbemutató szervezése külsős meghívottakkal Nyilvános beszélgetés a szerzőkkel a könyvről, abban foglalt gondolataikról

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A diák ismerje az év folyamán feldolgozott irodalmi, zenei, képzőművészeti stb. alkotásokat. Tudja felidézni tartalmukat, a bennük rejlő gondolatokat, s legyen képes kapcsolódni ezekhez saját élményeivel, tapasztalataival, gondolataival.
- Szóban, írásban, vizuális, zenei vagy drámai eszközök felhasználásával fejezze ki a feldolgozott művek tartalmát, gondolatait, s az ezekhez kapcsolódó saját érzéseit és gondolatait is.
- Rendelkezzék a feldolgozott művek kapcsán elméleti és technikai ismeretekkel.
- Tudjon önállóan ismeretet szerezni, ehhez használja a különböző forrásokat, eszközöket.
- Tudjon csoportban dolgozni.
- Bátran kísérletezzen, kreatív módon közelítsen a feldolgozott művekhez.

Ismeretek:

Az évfolyamon elsajátítandó ismeretek teljes egészében tartalmazzák a Nemzeti alaptenterv Magyar nyelv és irodalom, Vizuális kultúra, Ének-zene, Dráma és tánc tantárgyak követelményeit. Ezeken kívül tartalmaiban megjelenik az Ember a természetben, az Életvitel és gyakorlati ismeretek és az Informatika is. A tanterv tartalmaz történelmi, antropológiai, és egyéb társadalomismereti elemeket is.

5. ÉVFOLYAM

MATEMATIKA

Éves időkeret: 15 hét

SZERVEZÉSI KERET: EPOCHA

1.

1. TÉMAKÖR CÍME	**Egész számok**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	*Aritmetikai készségek* – Az ismert alakú számokkal számolási készség – Hierarchiák felismerésének képessége *Logikai képességek* – Visszafele következtetés képessége – Nézőpontváltás képessége – Ellentmondások felismerésének képessége – Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása *Matematikai absztrakcióhoz kötött készségek* – A problémák matematikai formában történő – megfogalmazásának képessége – Adott matematikai probléma esetén a megfelelő – megközelítés kiválasztásának képessége – Adott matematikai probléma esetén a megfelelő – kiszámítási, algebrai eljárás kiválasztásának a – képessége

	– Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége – Fogalmak általánosításának a képessége *A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése* Minden algebrai kifejezés jelentése azon műveletek összessége, amelyekkel azt létrehoztuk

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A számfogalom fejlesztése

Negatív szám értelmezése
Ellentett fogalma
Abszolút érték fogalma, szemléletes definíciója
Rendezési tulajdonságok

A műveletfogalom fejlesztése

A kivonás különbségként történő értelmezése
Előjelszabályok megfigyelése, értelmezése és megfogalmazása
Műveletek tulajdonságaira vonatkozó megfigyelések: monotonitási tulajdonságok, inverz műveletek
Egyváltozós művelet, abszolút érték és ellentett képzése
Műveletek hierarchiája

Az absztrakciós készség fejlesztése, matematizáció

Negatív mennyiségek megfigyelése, algebrai jelölése, a jelölés rövid története
A negatív számok ábrázolása a számegyenesen
A számegyenes szimmetriatulajdonságai, ellentett, abszolút érték
Az összeadáshoz és kivonáshoz szemléletes jelentés rendelése: növekedés, csökkenés
Számegyenesen ábrázolt műveletsor megadása algebrai jelekkel
Algebrai jelekkel megadott műveletsor ábrázolása a számegyenesen
Szöveggel megadott műveletsor lejegyzése algebrai jelekkel
Algebrai jelekkel megadott műveletsor pontos szöveges megfogalmazása

Következtetések, logikai készség fejlesztése

Szöveggel és algebrai jelekkel megadott nyitott mondatok megoldása:
A műveletek tulajdonságai alapján
Visszafele következtetéssel, lebontogatással
Abszolút értékre vonatkozó következtetések
Első példák algebrai és nem algebrai eszközökkel megoldható nyitott mondatokra

A matematikai struktúrákban való tájékozódás fejlesztése

A pozitív egész számok halmaza a kivonásra nézve nem zárt
Az egész számok halmaza rendezett halmaz
Additív inverz fogalma → a két műveleti jel és a két előjel közül bármelyik elhagyható, a másik hárommal minden művelet elvégezhet

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Negatív szám fogalmához kapcsolódó megfigyelések:
Önkényesen kijelölt szinthez képest: hőmérő skálája, szintek épületekben
Hiányt jelölő negatív mennyiségek, például adósság stb.
Egy család elképzelt költségvetésének elkészítése táblázatos formában: bevételek, kiadások oszloppal, soronkénti összesítéssel → negatív szám hozzáadása kivonás.
Ábrázolás a számegyenesen
Adott kezdőpont és egység esetén számok ábrázolása
Két szám alapján a kezdőpont és az egység megkeresése után számok ábrázolása
Ábrázolás után növekvő vagy csökkenő sorba rendezés
Abszolút érték meghatározása a számegyenes alapján
Ellentett ábrázolása
Ellentett párok keresése, és ábrázolása, a kapcsolat megfigyelése
Az előjelszabályok megalkotása az összeg és különbség kiterjesztett fogalma alapján

Összeadások és kivonások ábrázolása (növekedés, csökkenés) Nyitott mondatok megoldása a műveletfogalom alapján a számegyenesen történt szemléltetésből kiindulva Egy számegyenesen rögzített mozgássorozat értelmezése, és lefordítása az előjeles számokkal végzett összeadások és kivonások nyelvére *Változatos számolási feladatok elvégzése* Műveletsorok értelmezése, előjelszabályok alkalmazása Összetett feladatsorok helyes értelmezése A műveletek hierarchiájának gyakorlása az új számkörben Direkt számításokban Visszafele következtetésekben Ügyes számolások: a műveletek sorrendjének okos megváltoztatásával a számolás leegyszerűsíthető *A matematikai jelek és összefüggések használatának gyakorlása* Egyenletek megoldása visszafele következtetéssel Szöveggel megadott műveletsor lejegyzése algebrai jelekkel Algebrai jelsorozat helyes értelmezése, és a műveletek elvégzése Szöveges összefüggések algebrai lejegyzése *Kísérletezés, próbálgatás* Szöveges egyenletek megoldása Szabályosságok megfigyelése, általánosítás Megoldás, és annak ellenőrzése

2.

2. TÉMAKÖR CÍME	**A síkgeometria alapjai**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	*Aritmetikai készségek* – Írásbeli szorzás és osztás – Szorzás 10 hatványaival – Pozitív egész számok összeadása *Geometriához kapcsolódó készségek* – Egybevágóság felismerése elképzelt és valóságos mozgások alapján – Hasonlóság felismerése – Nagyságrendek helyes becslésének képessége terület és kerület esetén – Vonalzó és körző helyes használata *A képzelet fejlesztése* – Képzeletben történő mozgatás – Átdarabolás elképzelése *Logikai képességek* – Fogalmak egymáshoz való viszonyának megállapítása alá- és fölérendeltségi viszonyok, mellérendeltség – Osztályozás egy és egyszerre két vagy több adott, illetve elkezdett válogatásban felismert szempont szerint a dolgokat jellemző tulajdonságok tudatosítása és az objektumok alaposabb megismerése céljából *Matematikai absztrakcióhoz kötött készségek* – Absztrahálás és konkretizálás – Osztályba sorolások – Esetfelsorolások, diszkusszió a feltételek változtatásával *Geometriai fogalomalkotás, mint alapvető képesség* – Összességek alkotása adott feltétel szerint, halmazalkotás, definiáló tulajdonság megalkotása – A geometriai fogalmak, mint igazságfüggvények – Az érzéki tapasztalatok és a matematikai fogalmak közötti kapcsolat

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Geometriai fogalmak

Sokszögek
Párhuzamosság és merőlegesség
Szimmetriák
Szög, szög nagysága és fajtái
A szög mérése radiánban és fokban, a kettő kapcsolata
Sokszögek osztályozása
Speciális négyszögek
Speciális háromszögek
Szabályos sokszögek
Kör
A kör kerülete
Ívhossz

A mérés fogalmához kapcsolódó feladatok

Tárgyak összehasonlítása mennyiségi tulajdonságaik (magasság, szélesség, hosszúság, térfogat) szerint
Sokszögek kerülete
Téglalap, négyzet és háromszög területe
A mennyiségi jellemzők kifejezése számokkal, a mérőszám fogalma
Mérőszám és mértékegység kapcsolata
Mértékegységek átváltása, a mértékegységek rövid történeti áttekintése
Különböző mértékegységek a hosszúságra és a térfogatra
Mennyiségi következtetések
A Pithagorasz-tétel
A π szám bevezetése
A kör kerülete
A szög mérése

Térszemléletre épülő feladatok

Terület meghatározása átdarabolással
A Pithagorasz tétel bizonyítása átdarabolással

Az absztrakciós készség fejlesztése

Állítások, kérdések megfogalmazása ábráról
Saját gondolatok megfogalmazása, sejtések és elképzelések alkotása
Definíciók és állítások alkotása, megfogalmazása, kimondása, leírása
Síkidomok osztályozása tulajdonságaik alapján
Összehasonlítás, azonosítás, megkülönböztetés; különbözőségek, azonosságok tudatosítása, megállapítása, jelölés

Szerkesztési feladatok megoldása

A matematikai struktúrákban történő gondolkodás megerősítése

Fogalmak egymáshoz való viszonya: alá- és fölérendeltségi viszony; mellérendeltség
Adott tulajdonságú síkidomok halmaza
Mérési összefüggések táblázatba foglalása, és grafikus szemléltetése

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Geometriai fogalomalkotás

– Statikus helyzetek, képek, tárgyak megfigyelése
– Síkidomok megalkotása, amelyek adott feltételeknek megfelelnek
– Síkidomok összehasonlítása, közös tulajdonságok keresése

Tájékozódás a síkban és a térben

– Ábrák szerkezetének felismerése, mérethű másolása
– Pontrácson síkidomok keresése

Mérések, távolság és terület számítása, becslés – Síkminták készítése – Sík hézagmentes kitöltése egybevágó síkidomokkal – Sík parkettázásának tervezése és végrehajtása – Síkminták színezése – Szögek mérése – Sokszögek kerületének meghatározása méréssel – Távolság becslése – Terület és kerület nagyságára vonatkozó becslések – Különböző mértékegységek esetén nagyságrendi becslések – Négyzet, téglalap és háromszög területének kiszámítása – Érdekes területszámítási feladatok megoldása átdarabolással – A derékszögű háromszög átfogójára rajzolt négyzet területének átdarabolása a befogókra rajzolt négyzet területébe – Térbeli távolságok meghatározása a Pithagorasz-tétel segítségével – A körbe írt és a kör köré írt sokszögek kerületének meghatározása méréssel – A beírt és körülírt körök kerülete közötti differencia táblázatba foglalása egyre finomabb közelítést alkalmazva, grafikon készítése – Annak megfigyelése, hogy a beírt és körülírt sokszögek kerületének és az adott kör sugarának aránya hogyan változik a sokszög oldalszámától függően, grafikon készítése – A kapott adatok táblázatba foglalása, a π tapasztalati megalkotása *Szerkesztési feladatok megoldása* – Párhuzamos és merőleges egyenesek szerkesztése – Szakaszfelező merőleges szerkesztése – Szakasz felezőpontjának megkeresése – Szögfelező szerkesztése – Adott egyenesre merőleges szerkesztése – Szabályos háromszög, négyszög, hatszög és nyolcszög szerkesztése – Négyzet és téglalap szerkesztése

3.

3. TÉMAKÖR CÍME	**Helymeghatározás a síkon és a térben. A derékszögű koordinátarendszer**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA EMBER A TERMÉSZETBEN
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	*Aritmetikai készségek* Műveletek előjeles számokkal Szorzás 10 hatványaival *Logikai képességek* Megfigyelés, lényeges szempontok kiemelése A megfigyelés tapasztalatainak összevetése Közös tulajdonságok kiemelése, definiáló tulajdonság megalkotása Halmazalkotás Egy tulajdonság tagadásának megalkotása a komplementer halmaz elemeinek közös meghatározó ismérveként Általánosítás Következtetés A következtetés ellenőrzése *Matematikai absztrakcióhoz kötött készségek* Modellalkotás Univerzális modellek megértése A különböző modellek összehasonlításának képessége A valóság és a szubjektív vélemény közötti különbség felismerésének erősítése

	Összességek alkotása adott feltétel szerint Halmazalkotása tulajdonság tagadásának megalkotása a komplementer halmaz elemeinek közös, meghatározó ismérveként *Általános kognitív képességek* Az előző pontban felsoroltuk

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A mérés fogalmának fejlesztése
A kör és kerülete
A szög mértékegysége, radián és fok
Fok és radián átszámítása arányos összefüggés alapján
A kör kerülete, ívhossz meghatározása

Térszemlélet fejlesztése
A földrajzi helymeghatározás rövid története
A geocentrikus és heliocentrikus rendszer
Miért tévedtek el a hajók a középkorban?
Ptolemaios és Kopernikusz helymeghatározási módja
A Lénárt-féle gömbök
A koordináta fogalma
Pontábrázolás és helymeghatározás a derékszögű koordináta-rendszerben

Az absztrakciós készség fejlesztése
Térképek
Kicsinyítés, nagyítás
A modern eszközök a helymeghatározásra: a GPS fogalma és tartalma, BKV útvonaltervező

Következtetések, logikai készség fejlesztése
Ponthalmazok megadása tulajdonságokkal
A komplementer halmaz megadása tulajdonságokkal

A matematikai struktúrákban történő gondolkodás fejlesztése
Ponthalmazok megadása tulajdonságokkal
Ponthalmazok metszetének keresése
A metszet megadása tulajdonságokkal
Ponthalmazok uniója
Az unió megadása tulajdonságokkal
Komplementer halmaz fogalma
Összefüggő adatok táblázatba rendezése
A rendezett pár fogalma
A táblázatok alapján rendezett párok megalkotása
A rendezett párok ábrázolása
Grafikon fogalma

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Modellalkotás:

A geocentrikus világkép rajzi szemléltetése korhű elképzelések alapján
A heliocentrikus világkép rajzi szemléltetése
A Lénárt-féle gömbök használata
Ókori és középkori térképek gyűjtése és tanulmányozása
Rajzos modellek készítése (például térkép az iskola környékéről, egy épület adott szintjének térképe stb.)
GPS készítése egy adott útvonalról
A BKV útvonaltervező ellenőrzése térkép segítségével
A derékszögű koordinátarendszer, mint modell megismerése és használata
A síkban a hely meghatározására alternatív modellek alkotása és összehasonlítása
A Google Earth mint modell

Tájékozódás a síkban és a térben Térképolvasás Térképek készítése Térbeli mérési adatok felhasználása számításokban Tájékozódást segítő eszközök (pl. iránytű) használata Adott tulajdonsággal rendelkező pontok keresése a derékszögű koordináta rendszerben Ponthalmazok ábrázolása a derékszögű koordinátarendszerben *Mérések, távolság meghatározások* A valóságos viszonyok becslése térkép alapján Távolságok meghatározása térkép segítségével A koordináták alapján távolságok meghatározása A Google Earth segítségével a Föld különböző pontjai közötti távolság meghatározása *Együtt változó mennyiségek kapcsolatának szemléltetése* Táblázatok készítése Éves hőmérsékleti grafikon készítése Folyók vízállásának éves grafikonja Éves csapadékgrafikon készítése Az egyes adatok közötti kapcsolatok vizsgálata, következtetések

4.

TÉMAKÖR CÍME	**A számfogalom bővítése: A törtfogalom bevezetése**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	*Aritmetikai készségek* – Nagyság szerinti sorba rendezés képessége – Mérés és összehasonlítás képessége – Az ismert alakú számokkal számolási készség – Hierarchiák felismerésének képessége *Logikai képességek* – Visszafele következtetés képessége – Nézőpontváltás képessége (átdarabolások) – Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása – Több feltétel egybevetésének a képessége *Matematikai absztrakcióhoz kötött készségek* – A problémák matematikai formában történő – megfogalmazásának képessége – Adott matematikai probléma esetén a megfelelő – megközelítés kiválasztásának képessége – Adott matematikai probléma esetén a megfelelő – kiszámítási, algebrai eljárás kiválasztásának a – képessége – Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége – Fogalmak általánosításának a képessége *A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése* – Minden algebrai kifejezés jelentése azon műveletek összessége, amelyekkel azt létrehoztuk – A számírás, mint művelet *Általános kognitív képességek* Az előző pontban felsoroltuk

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A számfogalom fejlesztése

A tört kétféle értelmezése
Az egész számok és a törtek kapcsolata
Egyszerűsítés, bővítés

A műveletfogalom fejlesztése

A művelet és a művelet írásbeli elvégzésnek szabályai közötti különbség megerősítése
Tört alakban megadott mennyiségek összeadása és kivonása
Műveletek hierarchiája

Az absztrakciós készség fejlesztése

Törtmennyiségek algebrai jelölése, a jelölés rövid története
Egységtört fogalma
A helyi értékes jelölés és a tizedes törtek
Véges tizedes törtek átírása közönséges törtté
Közönséges törtek átírása tizedes törtté bővítéssel. A bővítés korlátai.
Nem bővíthető közönséges törtek átírása tizedes törtté osztással, végtelen és szakaszos tizedes törtek
A törtek ábrázolása a számegyenesen, ha adott a kezdőpont és az egység
Törtek ábrázolása, ha két tört helyéből kell a kezdőpontot és a beosztást meghatározni
Szöveggel megadott műveletsor algebrai jelekkel történő lejegyzése
Algebrai jelekkel megadott műveletsor helyes értelmezése

Következtetések, logikai készség fejlesztése

Egész részből törtrészre következtetés
Törtrészből egész részre következtetés
Törtrész meghatározása átdarabolással
Szöveggel és algebrai jelekkel megadott nyitott mondatok megoldása a műveletek tulajdonságai alapján
Szöveges feladatok megoldása törtrészek összehasonlításával

A matematikai struktúrákban történő gondolkodás fejlesztése

Az egész számok a törtek halmazának részhalmaza: minden egész mennyiség megadható tört alakban
Az egész számok halmaza az osztásra nézve nem zárt
A törtek halmaza rendezett halmaz

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Mérés, összehasonlítás, darabolás

Színes rúd használata
Törtmennyiségek létrehozása egyenlő részekre osztással
Törtmennyiség átdarabolása más törtbe bővítés, egyszerűsítés
Mérése eredményeinek összehasonlítása, szöveges egyenletek megoldása

(Félévkor az osztály ötöde kapott matematikából jeles osztályzatot. Év végén csak a hetede. Így kettővel kevesebb gyereknek volt ötöse. Hány tanuló jár az osztályba. A hetedrész kettővel kevesebb gyereket tartalmaz, mint az ötödrész. Ha minden ötödből kiveszek két gyereket, akkor az osztály 5 hetedrészét kapom. A kivett 10 gyerekből kell összeraknom a hiányzó 2 hetedet. Tehát egy heted 5 gyerekből áll. 35-en vannak.) Számos ehhez hasonló feladat ismert.

Törtrész meghatározása átdarabolással
Mennyiségek összehasonlítása átdarabolással

.

Ábrázolás a számegyenesen

Adott kezdőpont és egység esetén számok ábrázolása
Két szám alapján a kezdőpont és a beosztás megkeresése után számok ábrázolása
A számegyenesen bejelölt pontokhoz tartozó szám leolvasása
Ábrázolás után növekvő vagy csökkenő sorba rendezés
Az egység egyenlő részekre bontása alapján keletkezett egyenlő mennyiségek összehasonlítása
A bővítés és egyszerűsítés

Változatos számolási feladatok elvégzése Műveletsorok értelmezése, előjelszabályok alkalmazása Összetett feladatsorok helyes értelmezése A műveletek hierarchiájának gyakorlása az új számkörben Direkt számításokban Visszafele következtetésekben Ügyes számolások: a műveletek sorrendjének okos megváltoztatásával a számolás leegyszerűsíthető *A matematikai jelek és összefüggések alkalmazása* Egyenletek megoldása visszafele következtetéssel Szöveggel megadott műveletsor lejegyzése algebrai jelekkel Algebrai jelsorozat helyes értelmezése, és a műveletek elvégzése *Kísérletezés, próbálgatás* Szöveges egyenletek megoldása Szabályosságok megfigyelése, általánosítás Megoldás, és annak ellenőrzése

5.

5. TÉMAKÖR CÍME	**A tér, térgeometria, testépítés**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA MŰVÉSZETEK
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	*Matematikai tartalom* – Geometriai alapfogalmak – Síkbeli alakzatok – Sokszögek – Kör – A távolság fogalma – A szög fogalma – A kerület és a terület fogalma – Mértékegységek – Nevezetes ponthalmazok – Egybevágóság intuitív fogalma – A halmazszemlélet fejlesztése – A függvényszemlélet fejlesztése *Kompetenciák* – Tájékozódás a külső világ tárgyai szerint; tudatosított tájékozódási pontok szerint; a tájékozódást segítő viszonyok megismerése – Mennyiségi következtetések (távolságból szögre és fordítva) – A dimenzió megértése – Térbeliség ábrázolása két dimenzióban – Osztályozás két vagy több szempont együttes alkalmazásával – Érvelésre, cáfolásra, következtetésre való emlékezés; gondolatmenetre való emlékezés, új helyzetekben való alkalmazása – Statikus helyzetek, képek, tárgyak megfigyelése – Az érzékelés pontosságának fejlesztése – A figyelem terjedelmének és tartósságának növelése, tudatos, célirányos figyelem; elemek, tulajdonságok megnevezése – Szétválogatás két szempont szerint; megosztott figyelem; két, több szempont egyidejű követése – Érvelésre, cáfolásra, következtetésre való emlékezés; gondolatmenetre való emlékezés, új helyzetekben való alkalmazása

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A mérés fogalmának fejlesztése

A derékszögű háromszög oldalainak aránya
Szögek mérése arányokkal
Az arányokra vonatkozó táblázat használata

Geometriai fogalmak

Párhuzamosság és merőlegesség a térben, kitérő egyenesek
Szimmetriák
Síkok hajlásszöge, a szög mérése
Testek osztályozása
Szabályos testek
Él, lap, csúcs, és a köztük lévő kapcsolat
Testháló fogalma

A mérés fogalmához kapcsolódó feladatok

Tárgyak összehasonlítása térfogat szerint
Testek felszíne
Szabályos sokszögek területszámításának visszavezetése a háromszög területére
A mennyiségi jellemzők kifejezése számokkal, a mérőszám fogalma
Mérőszám és mértékegység kapcsolata
Mértékegységek átváltása
Különböző mértékegységek a hosszúságra és a térfogatra
Mennyiségi következtetések

Térszemléletre épülő feladatok

Térbeli számítási feladatok
Testek tervezése
Testek építése
Testekhez testháló tervezése
Testhálóból test felépítése
Adott tárgy, elrendezés, kép más nézőpontból való elképzelése, például testek építése különböző nézeteikből, vetületeikből
Képzeletben történő mozgatás (pl. átdarabolás elképzelése; testháló összehajtásának, szétvágások elképzelése; testek különféle síkmetszetének elképzelése

Az absztrakciós készség fejlesztése

Definíciók és állítások alkotása, megfogalmazása, kimondása, leírása
Testek osztályozása tulajdonságaik alapján
Mérési összefüggések táblázatba foglalása
A sin, cos, tg tapasztalati fogalmának megalkotása

Szerkesztési feladatok megoldása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Geometriai fogalomalkotás

Statikus helyzetek, képek, tárgyak megfigyelése
Testek megalkotása, amelyek adott feltételeknek megfelelnek
Testek összehasonlítása, közös tulajdonságok keresése

Tájékozódás a síkban és a térben

Testek szerkezetének felismerése, rekonstruálás
Térbeli távolságok és szögek mérése eszközökkel közvetlenül
Térbeli távolságok és szögek mérése közvetett kapcsolatok alapján következtetéssel
Térbeli távolságok meghatározása számítással
Folyó szélességének meghatározása
Épület magasságának meghatározása
Testépítés a polydron készlet segítségével

Mérések, távolság és terület számítása, becslés Térbeli szögek mérése Test felszínének meghatározása a határoló lapok területéből méréssel Terület és térfogat nagyságára vonatkozó becslések Különböző mértékegységek esetén nagyságrendi becslések Kocka és téglatest térfogatának kiszámítása *Testépítési feladatok megoldása* Kocka Téglatest Négyzet alapú hasáb és gúla Szabályos hatszög alapú hasáb és gúla Szabályos testek: tetraéder, oktaéder, ikozaéder vagy dodekaéder *A modern építészeti stílusok összehasonlítása kiselőadások formájában* Hundertwasser Gaudi …… *Vizsgamunka készítése* Saját tervezésű épület makettje *Előadás, érvelés* Kedvenc építészem

6. évfolyam

Éves időkeret: 15 hét

SZERVEZÉSI KERET: EPOCHA

1.

TÉMAKÖR CÍME	**Számelmélet, halmazok**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	*Aritmetikai készségek* Szorzás egy és többjegyű számmal Osztás egyjegyű és kétjegyű számokkal A számok műveleti tulajdonságának megerősítése *Logikai képességek* Visszafele következtetés képessége Nézőpontváltás képessége Több feltétel együttes kezelése Ellentmondások felismerésének képessége *Matematikai absztrakcióhoz kötött készségek* Szabályosságok megfigyelése, általánosítása, algebrai lejegyzése Fogalmak megfigyelésének, megértésének, kialakításának és használatának a képessége A megfigyelések matematikai formában történő megfogalmazásának képessége A problémák értelmezése és matematikai formában történő megfogalmazásának a képessége Adott matematikai probléma esetén a megfelelő megközelítés kiválasztásának képessége Fogalmak általánosításának a képessége

	Általános gondolkodási képességek Példák és ellenpéldák keresése Átélt folyamat megfogalmazása szabad szöveggel Oksági kapcsolatok keresése Algoritmus követése, értelmezése

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Az oszthatósággal kapcsolatos fogalmak

Prímszám, összetett szám fogalma
Oszthatóság fogalma
Többszörös fogalma
Maradékos osztás fogalma
Osztópárok fogalma
Az összes osztó száma
A legnagyobb közös osztó fogalma
A legkisebb közös többszörös fogalma
Prímtényezős felbontás fogalma
Négyzetszám

Az absztrakciós készség fejlesztése, matematizáció

A többszörösök szabályos sorozatot alkotnak (az általános alak megadása)
Adott osztó esetén az adott maradékot adó számok szabályos sorozatot alkotnak (az általános alak megadása)
A prímtényezős felbontás és a legnagyobb közös osztó kapcsolata
A prímtényezős felbontás és a legkisebb közös többszörös kapcsolata
Az egyenlet fogalmának fejlesztése a legnagyobb közös osztó és legkisebb közös többszörös fogalmához kapcsolódó nyitott mondatokkal
Szöveges feladatok értelmezése, a megoldás visszavezetése oszthatósági modellre

Következtetések, logikai készség fejlesztése

Több feltétel szerinti osztályba sorolás
Az oszthatósági tulajdonságokra épülő visszafelé következtetések
Példák nem algebrai eszközökkel megoldható nyitott mondatokra (a legnagyobb közös osztó és legkisebb közös többszörös definíciójára visszavezethető nyitott mondatok)

A matematikai struktúrákban való tájékozódás fejlesztése

Az egyenlet fogalmának megerősítése nyitott mondatok megoldásával
Példák végtelen sok megoldásra, véges sok megoldásra, ellentmondásra
Függvénykapcsolatok erősítése
Az osztók és többszörösök ábrázolása Venn-diagrammal, a halmazszemlélet erősítése
Halmazműveletek szemléletes fogalma
Egyes oszthatósági szabályok és a maradékokkal végzett műveletek kapcsolata

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Az oszthatósághoz kapcsolódó megfigyelések:
Az osztópár fogalmának megalkotása
Az összes osztó megkeresése
Az összes osztó számának meghatározása alapján a prímszám és az összetett szám fogalmának a megalkotása
Két szám osztóinak megkeresése, ezek közül a legnagyobb kiválasztása
Két szám többszöröseinek megkeresése, ezek közül a legkisebb kiválasztása
Eratoszthenész szitája
Egy szám összes osztójának megkeresése osztópárokkal, annak megfigyelése, meddig érdemes az osztókat vizsgálni

Ábrázolás, szemléltetés:
Többszörösök ábrázolása a számegyenesen
Adott osztó esetén az adott maradékot adó számok ábrázolása a számegyenesen
Többszörösök ábrázolása Venn-diagrammal, ezek értelmezése
Öröknaptár készítése
Kísérletezés, próbálgatás, a megfigyelések matematikai formába öntése, indoklás
A legnagyobb közös osztó prímtényezős felbontásának megkeresése és a választás indoklása
A legkisebb közös többszörös prímtényezős alakjának megkeresése, és a választás indoklása

A legnagyobb közös osztó és a legkisebb közös többszörös definíciója alapján végzett visszafele következtetések megoldása próbálgatással, következtetések levonása, általánosítás Az oszthatósági szabályokra vonatkozó visszafele következtetések megoldása próbálgatással, általánosítás a megfigyelhető szabályosságok alapján Szöveges feladatok megoldása próbálgatással, a tapasztalatok általánosítása, és oszthatósági modellre történő visszavezetés

2.

TÉMAKÖR CÍME	**A racionális szám fogalma**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA ANYANYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	*Aritmetikai készségek* Nagyság szerinti sorba rendezés képessége Mérés, összehasonlítás, becslés képessége Az ismert alakú számokkal számolási készség Hierarchiák felismerésének képessége Az ismert számalakok egymásba történő átírása Műveletsor értelmezése, és a leggyorsabb kiszámítási út megtalálásának képessége. A választás helyességének indoklása. *Logikai képességek* Visszafele következtetés képessége Nézőpontváltás képessége (átdarabolások) Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása Több feltétel egybevetésének a képessége *Matematikai absztrakcióhoz kötött készségek* A problémák matematikai formában történő megfogalmazásának képessége Adott matematikai probléma esetén a megfelelő megközelítés kiválasztásának képessége Adott matematikai probléma esetén a megfelelő kiszámítási, algebrai eljárás kiválasztásának a képessége Fogalmak használatának a képessége: a szorzás és osztás fogalmának kiterjesztése a törtekre A művelet, mint cselekvés és az írásbeli alakra megfogalmazott szabály közötti különbség megerősítése *A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése (folyamatos)* Minden algebrai kifejezés jelentése azon műveletek összessége, amelyekkel azt létrehoztuk *Általános kognitív képességek* Az előző pontban felsoroltuk

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A számfogalom fejlesztése

A tört kétféle értelmezése
A véges és végtelen és szakaszos tizedes tört fogalma
Annak felismerése, mikor véges a tizedes tört, és mikor végtelen
A szakaszosság kapcsolata a tört alakkal
Egzisztencia megmutatása konstrukcióval: végtelen és nem szakaszos tizedes törtre példa
Egy kis történeti kitekintés a számfogalom fejlődésére: „arrheton”

A műveletfogalom fejlesztése

A művelet és a művelet írásbeli elvégzésnek szabályai közötti különbség megerősítése
Tört alakban megadott mennyiségek szorzása és osztása
Műveletek hierarchiája

Az absztrakciós készség fejlesztése Közönséges törtek átírása tizedes törtté bővítéssel, osztással. Végtelen és szakaszos tizedes törtek képzetének fejlesztése végtelen szalag modellel Szöveggel megadott műveletsor algebrai jelekkel történő lejegyzése Algebrai jelekkel megadott műveletsor helyes értelmezése A mennyiségi invariancia elve, mint a különböző számalakokra történő átváltások közötti kapcsolat *Következtetések, logikai készség fejlesztése* Egész részből törtrészre következtetés Törtrészből egész részre következtetés Törtrész meghatározása átdarabolással Szöveggel és algebrai jelekkel megadott nyitott mondatok megoldása a műveletek tulajdonságai alapján Szöveges feladatok megoldása törtrészek összehasonlításával *A matematikai struktúrákban történő gondolkodás fejlesztése* Az egész számok a törtek halmazának részhalmaza: minden egész mennyiség megadható tört alakban Az egész számok halmaza az osztásra nézve nem zárt A törtek halmaza rendezett halmaz
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Mérés, összehasonlítás, darabolás A szorzás fogalmának kapcsolata az egyenlő részekre osztással Törtmennyiségek összemérése Az összemérhetőség feltétele: közös egység keresése, a végeredmény meghatározása Mérések eredményeinek összehasonlítása, szöveges egyenletek megoldása Törtrész meghatározása átdarabolással Mennyiségek összehasonlítása átdarabolással (A boltba 4 láda alma érkezett. Mindegyik ládában ugyanannyi alma volt. Ha a ládák mindegyikéből kiveszünk 7,8 kg almát, akkor a négy ládában együtt annyi alma marad, mit amennyi eredetileg egy lábában volt. Ha a négy ládában összesen egy ládányi marad, akkor mindegyik ládában külön-külön az eredeti mennyiség negyede van. Tehát a 7,8 kg ¾ résznek felel meg. Tehát eredetileg 10,4 kg volt mindegyik ládában. A boltba tehát 41,6 kg alma érkezett.) Számos ehhez hasonló feladat ismert. . *Változatos számolási feladatok elvégzése* Műveletsorok értelmezése, előjelszabályok alkalmazása Összetett feladatsorok helyes értelmezése Ügyes számolások: a műveletek sorrendjének okos megváltoztatásával a számolás leegyszerűsíthető A műveletek elvégzése előtt a számítási feladat elemzése, és a legrövidebb kiszámítási út megkeresése *A matematikai jelek és összefüggések alkalmazása* Egyenletek megoldása visszafele következtetéssel Szöveggel megadott műveletsor lejegyzése algebrai jelekkel Algebrai jelsorozat helyes értelmezése, és a műveletek elvégzése *Kísérletezés, próbálgatás* Szöveges egyenletek megoldása Szabályosságok megfigyelése, általánosítás Megoldás, és annak ellenőrzése

3.

TÉMAKÖR CÍME	**Törtrész és egész rész számítása, a százalékszámítás mint ennek speciális esete**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA TÁRSADALOMISMERET
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	*Aritmetikai készségek* Mérés és összehasonlítás képessége Az ismert alakú számokkal számolási készség *Logikai képességek* Visszafele következtetés képessége

	Nézőpontváltás képessége (átdarabolások) Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása Több feltétel egybevetésének a képessége A szubjektív és objektív szempontok elválasztásának képessége *Matematikai absztrakcióhoz kötött készségek* A problémák matematikai formában történő megfogalmazásának képessége Adott matematikai probléma esetén a megfelelő értelmezés kiválasztásának képessége Adott matematikai probléma esetén a megfelelő kiszámítási eljárás kiválasztásának a képessége Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Fogalmak általánosításának a képessége Mennyiségi változások megfigyelése és ábrázolása Mérési eredmények egybevetése, következtetések *A helyes matematikai fogalomalkotás képességének fejlesztése* Az invariáns elem felismerésének képessége A számtani közép szemléletes jelentése *Általános kognitív képességek* Az előző pontban felsoroltuk

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A számfogalom fejlesztése

A tizedes tört, mint helyi értékes törtmennyiség jelölés megerősítése
A tizedes tört egyszerűsítése és bővítése, annak megjelenése a szám írott alakjában
10 hatványaival történő szorzás és osztás

A műveletfogalom fejlesztése

A törttel történő szorzás és osztás szemléletes tartalma
A százalékszámítás törtrész vagy egész rész számítása

Az absztrakciós készség fejlesztése

Törtrész számítása, kapcsolat a tört értelmezésével, és a törttel történő szorzással
Egész rész számítása, annak kapcsolata a tört értelmezésével, és a törttel történő osztással
A % jel bevezetése a századrész jelölésére
Százalékszámítás, mint a törtrész és egész rész számítás speciális esete
Szöveggel megadott műveletsor algebrai jelekkel történő lejegyzése
Algebrai jelekkel megadott műveletsor helyes értelmezése
Az arány fogalmának kialakítása
Néhány nevezetes arány felismerése méréssel

Következtetések, logikai készség fejlesztése

Egész részből törtrészre következtetés
Törtrészből egész részre következtetés
Törtrész meghatározása átdarabolással Adott arányban történő felosztás
Következtetések az arányos osztás felhasználásával
Szöveges feladatok megoldása törtrészek összehasonlításával

A matematikai fogalmakban történő gondolkodás fejlesztése

Függvényszemlélet fejlesztése
A változás menetének jellemzése az egységre eső változás mértékével
Invariáns elem felismerésének szerepe a fogalomalkotásban (aranymetszés, mértani közép, számtani közép)

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Mérés, összehasonlítás, egyenlő részekre osztás Törtrészek létrehozása az egészből egyenlő részekre osztással Egészrész létrehozása a törtrészből kiegészítéssel Törtrészek összehasonlítása, szöveges egyenletek megoldása (Két iskola tanulóinak összlétszáma 1240. Az egyik iskolába járó gyerekek létszámának a ¾ része megegyezik a másik iskolába járó gyerekek létszámának a 4/5 részével. Hány tanuló jár az egyes iskolákba?) Számos ehhez hasonló feladat ismert. Mennyiségek összehasonlítása átdarabolással *Arányok megfigyelése* Arányos osztás gyakorlati végrehajtása Aranymetszés ellenőrzése méréssel Mértani közép mérése a derékszögű háromszög bizonyos adatai közötti kapcsolatként A tulajdonságok megfigyelése alapján az általános összefüggés kimondása *A matematikai összefüggések alkalmazása* Szöveggel megadott műveletsor lejegyzése algebrai jelekkel Algebrai jelsorozat helyes értelmezése, és a műveletek elvégzése Törtrész és egész rész számítása szorzással és osztással közönséges tört és százalék esetében *Kísérletezés, próbálgatás* Szöveges egyenletek megoldása Szabályosságok megfigyelése, általánosítás A regula falsi módszere *Számítási feladatok megoldása a klasszikus példákon túl* Pénzveszteség valutaváltásnál Hitelkalkulátor segítségével kamatos kamat számítása Grafikon felvétele a különböző futamidőkre A különbség növekedésének megfigyelése és ábrázolása Következtetések levonása

4.

TÉMAKÖR CÍME	**Síkgeometria: tengelyes és középpontos tükrözés**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA MŰVÉSZETEK EMBER A TERMÉSZETBEN
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	*Geometriához kapcsolódó készségek* Egybevágóság felismerése elképzelt és valóságos mozgások alapján Hasonlóság felismerése Vonalzó és körző helyes használata A szerkesztés, mint rekonstrukció *A képzelet fejlesztése* Képzeletben történő mozgatás Adott feltételeknek megfelelő síkidomok és ábrák elképzelése *Logikai képességek* Fogalmak egymáshoz való viszonyának megállapítása alá- és fölérendeltségi viszonyok, mellérendeltség Osztályozás egy és egyszerre két vagy több adott, illetve elkezdett válogatásban felismert szempont szerint a dolgokat jellemző tulajdonságok tudatosítása és az objektumok alaposabb megismerése céljából *Matematikai absztrakcióhoz kötött készségek* Absztrahálás és konkretizálás

	Osztályba sorolások Esetfelsorolások, diszkusszió a feltételek változtatásával *Geometriai fogalomalkotás, mint alapvető képesség* Összességek alkotása adott feltétel szerint, halmazalkotás, definiáló tulajdonság megalkotása A geometriai fogalmak, mint igazságfüggvények Az érzéki tapasztalatok és a matematikai fogalmak közötti kapcsolat

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Geometriai fogalmak

Szimmetriák
Párhuzamos szárú szögek és a középpontos tükrözés
A szög mérése radiánban és fokban
Külső és belső szögek összege
Az átlók száma, és ennek modellszerű alkalmazása kombinatorika feladatokban
Speciális négyszögek szimmetriatulajdonságai
Speciális háromszögek szimmetriatulajdonságai
Szabályos sokszögek szimmetriatulajdonságai
Kör szimmetriatulajdonságai
A szimmetriatengelyek számának kapcsolata a sokszögek szimmetriatulajdonságaival

A szerkesztés fogalmához kapcsolódó feladatok

Vázlat készítése
Direkt és indirekt adat fogalma
A feladatok átfogalmazása (Például: Szerkesszünk háromszöget, ha adott az alapja és az alaphoz tarozó magasság, illetve az alapon fekvő egyik szög. Ebben az esetben ismerjük a háromszög két csúcsát, a feladat egy pont megkeresése, ami két feltételnek felel meg: egyrészt egy olyan egyenesen van, ami adott szögben hajlik az alaphoz, másrészt az alaptól adott távolságra van. Tehát nem egy megfoghatatlan háromszöget keresünk, hanem a háromszög harmadik csúcsát, azaz egy olyan pontot, ami két feltételnek felel meg.)

Az absztrakciós készség fejlesztése

Állítások, kérdések megfogalmazása ábráról
Saját gondolatok megfogalmazása, sejtések és elképzelések alkotása
Definíciók és állítások alkotása, megfogalmazása, kimondása, leírása
Síkidomok osztályozása tulajdonságaik alapján
Összehasonlítás, azonosítás, megkülönböztetés; különbözőségek, azonosságok tudatosítása, megállapítása, jelölés

A matematikai struktúrákban történő gondolkodás megerősítése

Fogalmak egymáshoz való viszonya: alá- és fölérendeltségi viszony; mellérendeltség
Adott tulajdonságú síkidomok halmaza
A ponttranszformáció, mint függvény

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Geometriai fogalomalkotás

Statikus helyzetek, képek, tárgyak megfigyelése
Síkidomok megalkotása, amelyek adott feltételeknek megfelelnek
Síkidomok összehasonlítása, közös tulajdonságok keresése
Szimmetria tulajdonságok megfigyelése
A megfigyelt szimmetria tulajdonságokból a szerkesztés tulajdonságainak megalkotása

Adott tulajdonságú ponthalmazok keresése

Szakaszfelező merőleges
Szögfelező
Kör
Adott távolságra lévő pontok
Több feltételnek megfelelő ponthalmazok

Tengelyes és középpontos szimmetria A tér megnövelése tükrökkel Domború lencse képe Camera obscura segítségével képek készítése, a kamera működésének geometriai értelmezése A szem működésének geometriai értelmezése Sík parkettázásának tervezése szimmetrikus sokszögekkel Intarziás parketták tanulmányozása és tervezése Tükröződés a vízben Címerek tanulmányozása és tervezése Természetbeli szimmetriák megfigyelése *Szerkesztési feladatok megoldása* A szerkesztés, mint rekonstrukció: a kereső magatartás megerősítése Adott feltételeknek megfelelő síkidomok szerkesztése Címer tervezése

5.

TÉMAKÖR CÍME	**Függvények, statisztika**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA EMBER A TERMÉSZETBEN ÉLETMÓD ANYANYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	*Aritmetikai készségek* Műveletek tizedes törtekkel Százalékszámítás Szorzás és osztás 10 hatványaival *Logikai képességek* Megfigyelés, lényeges szempontok kiemelése A megfigyelés tapasztalatainak összevetése Közös tulajdonságok kiemelése, definiáló tulajdonság megalkotása Halmazalkotás Általánosítás Következtetés A következtetés ellenőrzése *Matematikai absztrakcióhoz kötött készségek* Modellalkotás Összességek alkotása adott feltétel szerint Rendszerezést segítő eszközök (oszlopdiagram, kördiagram, táblázatok) használata, készítése Megalkotott rendszer átalakítása. A kombinatorikus gondolkodás fejlesztése A különböző modellek összehasonlításának képessége A valóság és a szubjektív vélemény közötti különbség felismerésének erősítése Halmazalkotása tulajdonság tagadásának megalkotása a komplementer halmaz elemeinek közös, meghatározó ismérveként *Általános kognitív képességek* Az előző pontban felsoroltuk
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
A mérés fogalmának fejlesztése Mennyiségi kapcsolatok szemléltetése a kör arányos részeivel Mennyiségi kapcsolatok szemléltetése oszlopdiagrammal A kétféle szemléltetés összehasonlítása	

Az absztrakciós készség fejlesztése
Állítások, kérdések megfogalmazása szóban, írásban
Vizsgált sokasághoz közös tulajdonság keresése
Adatok közötti kapcsolatok keresése
Gyakoriság és relatív gyakoriság közötti különbség

Következtetések, logikai készség fejlesztése
Kombinatorikus gondolkodás fejlesztése, adatok átrendezése, több szempont szerinti osztályozása
Az ábrázolt összefüggések alapján további kérdések megfogalmazása
Az ábrázolt összefüggések alapján következtetések levonása

A matematikai struktúrákban történő gondolkodás fejlesztése
Adatok osztályba sorolása adott ismérv szerint
Az osztályok mennyiségi jellemzése
Összefüggő adatok táblázatba rendezése
A táblázatok alapján rendezett párok megalkotása
A rendezett párok ábrázolása
Vonaldiagram fogalma
Kördiagram, mint az arányok összehasonlításának szemléletes megjelenítése
Az oszlopdiagram

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Statisztikai megfigyelések
Néhány rövid irodalmi alkotás statisztikai elemzése
Jellemző-e ránk a szóhasználat? A gyerekek saját írásainak szóstatisztikai elemzése

Modellalkotás
Statisztikai sokasághoz lehetséges ismérvek keresése
A sokaság elemeinek statisztikai ismérvek szerinti osztályba sorolása
A világ 250 leggazdagabb vállalatának csoportosítása különböző szempontok szerint
A megfigyelt kapcsolatok ábrázolása
A derékszögű koordinátarendszer, mint modell használata

Logikai kapcsolatok elemzése
Zala megye lakosságának megoszlása korcsoportok szerint
Veszprém megye lakosságának megoszlása korcsoportok szerint
A lakosság kor szerinti megoszlása és a potenciális keresőképes illetve az eltartottak aránya szempontjából
Játék az adatokkal: az egyetemen tanulók megadása számokkal vagy arányokkal
Az eltérések magyarázata
Szerepjáték: Érvelj politikusként! Mikor használjuk a számadatot, mikor az arányra vonatkozó adatot?
A 18 év alatti lakosság alapján a születések számának összehasonlítása 3 éves korcsoportonként, következtetések levonása
Az alkoholizmus és a májbetegségek kapcsolatára vonatkozó adatok gyűjtése és feldolgozása
A dohányzás és a tüdőbetegségek kapcsolatára vonatkozó adatok gyűjtése és feldolgozása
Oszlopdiagramok értelmezése

Együtt változó mennyiségek kapcsolatának szemléltetése
Táblázatok készítése
Oszlopdiagramok készítése
Kördiagramok készítése
Vonaldiagramok készítése
Az egyes adatok közötti kapcsolatok vizsgálata, következtetések

5. ÉVFOLYAM

EMBER ÉS TÁRSADALOM

SZERVEZÉSI KERET: EPOCHA

Éves időkeret: 13 hét

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Családtörténet**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	– Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből. – A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből. – A fikció megkülönböztetése az igaz történettől. – Események, történetek elbeszélése emlékezetből élőszóban. – Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, önálló gyűjtőmunkával szerzett ismeretekről. – Fogalmazás írása valamely történelmi-társadalmi témáról. – Rajz készítése történelmi vagy társadalmi témáról. Rajzos vázlat készítése. Modellek, makettek, tárgymásolatok készítése. – Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: év, évtized, évszázad, emberöltő. Időmeghatározás más ismert eseményre, jelenségre való utalással. – Viszonyítások gyakorlása: előbb, később, ugyanakkor, most, régebben, nagyon régen. – Az idő ábrázolása téri-vizuális eszközökkel. – Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása. – A különbségek felismerése és a változások nyomon követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán.
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
A család fogalmához kapcsolódó ismeretek: rokonság, családtípusok. A lakóhelyhez kapcsolódó ismeretek: falu és város, városiasodás, lakástípusok, változások a tárgyi kultúrában. A 20. század meghatározó történelmi eseményei a személyes tapasztalatok függvényében. A történelem tudományához kapcsolódó ismeretek: kollektív emlékezet, hagyomány, forrás, forrástípusok, forráskritika, kronológia	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Beszélgetés a család szerepéről, a családi életről irodalmi szövegek, fényképek, gyermekrajzok alapján. Az önkifejezés gyakorlása: fogalmazások, rajzok készítése a családról. Otthoni, családi gyűjtőmunka: emlékek a múltból. A gyűjtött tárgyak, dokumentumok rendszerezése, időrendbe állítása, kiállítása. Beszélgetés a tárgyakról. Időszalag, kronológiai táblázat készítése. Szerepjáték: a nézőpontváltás gyakorlása. Tárgyak megszemélyesítése: történetek elbeszélése tárgyak szemszögéből. Múzeumlátogatás. Ismerkedés a történelmi múzeum intézményével. Képek, videók értelmezése egyénileg és csoportosan. A múlt és a jelen összehasonlítása. Családfa készítése. Családfakészítő program használata. Illusztrált családfa, családfatípusok. Interjúkészítés kötött kérdések alapján és saját kérdésekkel, esetleg témameghatározással, pl. gyerekkor, második világháború stb. internetes kutatómunka, a keresőprogramok használata, elektronikus jegyzetelés,a jegyzetek rendszerezése.	

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Az ember nyomában**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Ismeretszerzés tárgyak, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből. Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. A műveltségi területhez kapcsolódó szövegek értő olvasása. Információk gyűjtése adott témához az iskolai vagy más könyvtárban, médiatárban, múzeumban, az interneten. Segédkönyvek, atlaszok, lexikonok használata. Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből. Történelmi jelenetek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból. Tapasztalatok szerzése a valós, a lehetséges és a lehetetlen megítéléséről. Rajz készítése történelmi vagy társadalmi témáról. Rajzos vázlat készítése. Modellek, makettek, tárgymásolatok készítése. Tárgyak készítése hagyományos kézműves technikákkal. Események, történetek, jelenségek mozgásos, dramatikus megjelenítése. A tanult helyek megkeresése a térképen. Történelmi helyszínek modellezése.
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Az emberi és állati viselkedés összehasonlítása: eszközhasználat, kíváncsiság, kommunikáció, csoporthierarchia, kooperáció, az utódok gondozása, játék, a tanulás és a kultúra. Mítoszok az emberiség eredetéről, a bibliai teremtéstörténet. A természetes kiválasztódás, az emberré válás fő folyamatai. A tűz. Az első eszközök, a gyűjtögetés és a vadászat, a hordatársadalom, ősi lakóhelyek. Család és nevelés, lélekhit és mágia, az őskor művészete. A mezőgazdaság kezdetei, ősi városok. A természeti népek sorsa ma.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Kézművesség, tárgykészítés: szobrok, festmények, fegyverek, ruhák, házak másolatának, makettjének elkészítése. Ősi technikák rekonstruálása. Gyűjtőmunka könyvtárban, az interneten. Képek gyűjtése keresőprogrammal. A vadászszertartásnak vagy az élet más jelentének eljátszása. Antropológusok által leírt konkrét történet eljátszása. Szövegek alapján rajzok készítése, képek alapján szöveg megfogalmazása, szöveg tartalmának eljátszása. Videofelvételek megfigyelése, értelmezése, összefoglalása, a lényeg kiemelése. Problémamegoldó csoportmunka: hogyan történhetett? mi lehetett az oka? Digitális prezentáció és internetes beszámoló készítése.	

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Az írás története**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	A műveltségi területhez kapcsolódó szövegek értő olvasása. Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése szövegekben. Információk gyűjtése adott témához az iskolai vagy más könyvtárban, médiatárban, múzeumban. Segédkönyvek, atlaszok, lexikonok használata. Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből. Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. Ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására. A különbségek felismerése és a változások nyomon követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán. Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, önálló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekről. Fogalmazás írása valamely történelmi-társadalmi témáról. Rajz készítése történelmi vagy társadalmi témáról. Rajzos vázlat készítése. Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: év, évtized, évszázad. Krisztus előtt, Krisztus után. Viszonyítások gyakorlása: előbb, később, ugyanakkor, nagyon régen. Az idő ábrázolása téri-vizuális eszközökkel. Egyszerű kronológiai számítások. Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása. A térkép legfontosabb elemeinek felismerése: vizek, domborzati jelölések, államhatárok, települések. A tanult helyek megkeresése a térképen.
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Az írás előtti jelek, Mezopotámia és az ékírás, Egyiptom és a hieroglifák. A korai írások megfejtése, megfejtetlen írások. Kína és írása. Mássalhangzós és betűírások a Mediterráneumban. A rómaiak és a latin írás. A székely–magyar rovásírás. Az írás oktatása különböző korokban. A középkori kódexek, a kódexmásolás. A könyvnyomtatás történelmi szerepe. Az írás elektronikus forradalma.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Kézművesség, tárgykészítés: írószerszámok készítése, ókori írástechnikák rekonstruálása. Papírkészítés. Írások másolása, magyar nyelvű szöveg létrehozása idegen írásrendszerekkel. Mások által készített írások elolvasása, megfejtése. Titkosítás készítése, feladványok. Könyvtári és internetes gyűjtőmunka a tanulmányozott népekről, országokról. Kiselőadás, házi dolgozat készítése. Régi írások megjelenítése a számítógép képernyőjén (pl. weblap készítése). A régi és a mai iskola összehasonlítása pl. szerepjáték formájában.	

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**A görög–perzsa háborúk**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	A műveltségi területhez kapcsolódó szövegek értő olvasása. Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése szövegekben. Segédkönyvek, atlaszok, lexikonok használata. Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből. A fikció megkülönböztetése az igaz történettől. Híres emberek, történelmi személyiségek jellemzése. Feltevések megfogalmazása a történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról. A cselekvés és annak következménye közötti kapcsolat felismerésének gyakorlása. Történelmi jelenetek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból. Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. Ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására. Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: év, évtized, évszázad. Időmeghatározás más ismert eseményre, jelenségre való utalással. Krisztus előtt, Krisztus után. Viszonyítások gyakorlása: előbb, később, ugyanakkor. Néhány kiemelt esemény, jelenség időpontjának ismerete. A tanultak elhelyezése az időben ezekhez a kiemelt időpontokhoz képest. Egyszerű kronológiai számítások. Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása. Egyszerű térképek másolása kézi munkával. Történelmi helyszínek modellezése. Események kapcsolása a tanult helyekhez.
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Görögök és perzsák: két civilizáció összehasonlítása. Városállam és birodalom. Demokrácia és autokrácia. A rabszolgaság. Háborús történetek, ókori haditechnika, híres csaták. Dareiosz, Xerxész, Miltiadész, Themisztoklész, Leónidasz. Hérodotosz és történetírás kezdetei. Háborúk az ókorban és ma: összehasonlítás.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Közös falitérkép készítése Görögországról. A természeti adottságok összegyűjtése a domborzati térkép alapján ötletrohammal, gyűjtőmunka a természeti adottságokról az interneten. Ismerkedés a nevezetes helyekkel, gyűjtőmunka csoportban (Athén, Spárta, Olümpia, Delphoi, Olümposz stb.) Vita (esetleg disputa) a demokrácia és a despotizmus előnyeiről. Haditudósítás készítése. Egy csata eseményeinek feldolgozása különböző tévés műfajok szabályai szerint. Csatajelenetek modellezése, makettek készítése. Szerepjáték Miltiadész elítéléséről (bírósági tárgyalás). A tengeri és szárazföldi párt vitája Athénban. Fiktív interjú készítése egy kitalált vagy valódi személlyel. Digitális enciklopédia készítése az ókori történelemről.	

ÖNÁLLÓ MUNKA

A TÉMAKÖR CÍME	**ÖNÁLLÓ MUNKA**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből. Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. A műveltségi területhez kapcsolódó szövegek értő olvasása. Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése szövegekben. Információk gyűjtése adott témához az iskolai vagy más könyvtárban, médiatárban, múzeumban. Segédkönyvek, atlaszok, lexikonok használata. A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben. Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből. Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, önálló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekről. Fogalmazás írása valamely történelmi-társadalmi témáról.
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Alapvető ismeretek a könyvtárról, a múzeumról, az internetről. A kutatás alapelemei: problémafelvetés, hipotézis, anyaggyűjtés, forráskritika, szövegalkotás, prezentáció. Együttműködés a kutatás során, a kutatócsoport.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Önálló, páros vagy kiscsoportos kutatómunka könyvtárban, médiatárban, múzeumban, interneten. Interjúkészítés, módszeres megfigyelés, kérdőíves felmérés készítése. Az eredmények publikálása az interneten, weboldal készítése, képszerkesztés. Szövegszerkesztés és prezentációkészítés a megfelelő szoftverek használatával. Kiállítás megtervezése, összeállítása, felhasználása az eredmények prezentálására.	

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A tanulók képesek felhasználni a múzeumi tapasztalatokat, a könyvtárat (médiatárat), a könyvtárban található kézikönyveket, atlaszokat, ismeretterjesztő könyveket arra, hogy ismereteiket bővítsék a tanult témákkal kapcsolatban. Tudnak ismereteket szerezni képek, mozgóképek, illetve a rádió és/vagy a tévé műsorainak felhasználásával. Tudnak az így szerezett ismereteik felhasználásával 3–5 perces kiselőadást tartani.

- Tudják értelmezni a tankönyv, az életkoruknak megfelelő ismeretterjesztő írások, és egyszerű, esetleg egyszerűsített történelmi források szövegét. Képesek a lényeg (a kulcsmondatok) kiemelésére.
- Képesek önállóan kérdéseket megfogalmazni a tárgyalt témákkal kapcsolatban.
- Értik a különbséget egyfelől a mondák, mítoszok, másfelől az igaz történetek között. Képesek a szöveg sajátosságai, az elbeszélés módja alapján konkrét szövegekről eldönteni, hogy azok a fikció vagy az igaz történet igényével lépnek fel. Képesek szóban vagy írásban összefüggően jellemezni egy-egy történelmi személyiséget. Meg tudnak fogalmazni valószerű feltevéseket a tanult történetekben szereplő történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról.

- Képesek konkrét történetek kapcsán az emberi cselekedetek és azok következményei közötti kapcsolatok kimutatására.
- Képesek a tanult témákhoz kapcsolódó történetek összefogott elbeszélésére élőszóban.
- Képesek a tanult témákhoz kapcsolódó ismereteiket írásban, rajzos és mozgásos eszközökkel visszaadni.
- Képesek másokkal együtt egy-egy tanult történetet adott szereplő szemszögéből elbeszélni, leírni, eljátszani, illetve az adott szereplő érzelmeit, gondolatait – verbális vagy nemverbális eszközökkel – megfogalmazni.

- Képesek szavakba önteni véleményüket a vitás történelmi, társadalmi, emberi kérdésekről, egy-egy történelmi személyiség cselekedeteiről. Véleményüket racionálisan védhető, illetve cáfolható érvekkel támasztják alá. Tudnak ellenérveket fogalmazni a sajátjuktól különböző vélemények cáfolására.
- Össze tudnak hasonlítani konkrét társadalmi, történelmi, kulturális jelenségeket, emberi magatartásokat.
- Egy-egy történelmi jelenség kapcsán felismerik a változásokat.
- Ismeretlen helyzet, esemény, ábrázolás kapcsán megalapozottan tudnak állást foglalni arról, hogy az melyik korhoz, kultúrához köthető (valószínűleg), illetve mely korokhoz, kultúrákhoz nem köthető (bizonyosan).
- A beszélgetésben, illetve vitán meg tudnak fogalmazni ésszerű érveket, képesek tárgyilagosak maradni, kerülik a személyeskedést. Mások véleményét meghallgatják, és képesek azt a vita során felhasználni.
- Képesek másokkal együtt a tanult témákhoz kapcsolódó történelmi modellek, tárgymásolatok készítésére, egy-két hagyományos kézműves technika alkalmazására.
- Képesek mind a történelem, mind a hétköznapi élet kapcsán események, jelenségek idejét más eseményekre, jelenségekre való utalással meghatározni.
- Időtartamuk szerint különbséget tudnak tenni történelmi események, jelenségek között.
- Minden tanult ókori és középkori témához tudnak egy-két évszámot vagy más típusú időmeghatározást (pl. évezred, évszázad) kapcsolni.
- Tudnak időszalagot készíteni és kronológiai számításokat végezni a Krisztus előtti és utáni évszámokkal.
- Segédeszközök segítségével időrendbe tudják állítani a tanult eseményeket, jelenségeket, tárgyakat, személyeket.
- Tudnak egyszerű térképeket másolni, és másokkal együtt szöveg alapján térképvázlatot készíteni.
- A tanult események helyszínét megtalálják a megfelelő történelmi térképen. Tudnak információkat leolvasni a történelmi térképekről. Tudnak távolságot becsülni, mérni és számítani történelmi térképeken.

6. ÉVFOLYAM

Éves időkeret: 13 hét

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Útvesztők**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	A műveltségi területhez kapcsolódó szövegek értő olvasása. Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése szövegekben. A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből. Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. A fikció megkülönböztetése az igaz történettől. Történetek szereplőinek jellemzése. Feltevések megfogalmazása a szereplők cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról. A cselekvés és annak következménye közötti kapcsolat felismerésének gyakorlása. Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. Ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására. Tapasztalatok szerzése a valós, a lehetséges és a lehetetlen megítéléséről. Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi, történelmi témáról. A tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése. Saját vélemény érthető megfogalmazása. Mások véleményének türelmes meghallgatása és figyelembevétele. Események, történetek elbeszélése emlékezetből élőszóban. Események, történetek, jelenségek mozgásos, dramatikus megjelenítése.
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Konfliktushelyzetek a gyermekek és a felnőttek világában. Konfliktuskezelési stratégiák. Történetek az emberek közötti különbségekről, a sztereotípiákról és az előítéletekről. Történetek barátokról és ellenségekről. Történetek súlyos döntésekről. Történetek a lelkiismeretről és a felelősségről.	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Befejezetlen történetekhez különböző befejezések konstruálása. Előzmények kitalálása történetekhez. Történetek eljátszása különböző szemszögökből. Csoportos vita, pódiumvita, plenáris vita, disputa erkölcsi kérdésekről. Erkölcsi szempontból releváns történetek gyűjtése a bulvársajtóból, tévéműsorokból, szépirodalomból, filmekből. internetes vitafórum működtetése, elektronikus kapcsolatfelvétel (email, fórum, chat) más iskolák diákjaival.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	A magyar nép eredete, a honfoglalás és az államalapítás
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Ismeretszerzés tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből. A műveltségi területhez kapcsolódó szövegek értő olvasása. Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése szövegekben. Információk gyűjtése adott témához az iskolai vagy más könyvtárban, médiatárban, múzeumban. Segédkönyvek, atlaszok, lexikonok használata. A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből. A fikció megkülönböztetése az igaz történettől. Híres emberek, történelmi személyiségek jellemzése. Feltevések megfogalmazása a történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról. Történelmi jelenetek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból. Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. Tapasztalatok szerzése a valós, a lehetséges és a lehetetlen megítéléséről. Események, történetek elbeszélése emlékezetből élőszóban. Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, önálló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekről. Fogalmazás írása valamely történelmi-társadalmi témáról. Rajz készítése történelmi vagy társadalmi témáról. Rajzos vázlat készítése. Modellek, makettek, tárgymásolatok készítése. Tárgyak készítése hagyományos kézműves technikákkal. Események, történetek, jelenségek mozgásos, dramatikus megjelenítése. Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: év, évtized, évszázad, emberöltő. Időmeghatározás más ismert eseményre, jelenségre való utalással. Viszonyítások gyakorlása: előbb, később, ugyanakkor, most, régebben, nagyon régen. Az idő ábrázolása téri-vizuális eszközökkel (*pl. időszalag készítése*). Néhány kiemelt esemény, jelenség időpontjának ismerete. A tanultak elhelyezése az időben ezekhez a kiemelt időpontokhoz képest. Egyszerű kronológiai számítások. Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása. Egyszerű térképek másolása kézi munkával. A térkép legfontosabb elemeinek felismerése: vizek, domborzati jelölések, államhatárok, települések. A tanult helyek megkeresése a térképen. Események, jelenségek leolvasása történelmi térképekről. Távolságok becslése és számítása történelmi térképeken. Történelmi helyszínek modellezése. Események kapcsolása a tanult helyekhez.

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
A magyar nép eredete: mondák, tudomány, áltudomány. Mitől tudományos egy álláspont? A honfoglalás. Mindennapi élet, gazdálkodás, vallás, hadviselés a honfoglalás korában. A törzsi-nemzetségi társadalom. Az államalapítás előzményei. Géza és Szent István uralkodása. A kereszténység kezdetei Magyarországon. A szerzetesség.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Tabló vagy képregény készítése csoportos munkával a magyarság eredetéről, a honfoglalásról, a kalandozásokról stb. szóló mondákról. Mondabeli történetek eljátszása: karakterek felépítése, helyszínépítés. internetes kutatómunka: tudományos és áltudományos megközelítések összehasonlítása a magyarok eredetével kapcsolatban. Az eredmények összefoglalása elektronikus prezentációkban. A honfoglalókról szóló források értelmezése: elfogultságok keresése. Kézművesség: ismerkedés a honfoglalók által űzött mesterségekkel, az egyes munkafolyamatok megélése, makettek készítése: jurta, földkunyhó. Nemezelés. Szerepjáték: élethelyzetek eljátszása – játékok, férfi és női munkák, élet a jurtában, harcmodor. Saját térképek készítése a témához kapcsolódó helyszínekről és eseményekről. Digitális térképek átalakítása a célnak megfelelően.

3.

A TÉMAKÖR CÍME	A középkori Buda
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből. Információk gyűjtése adott témához az iskolai vagy más könyvtárban, médiatárban, múzeumban. Segédkönyvek, atlaszok, lexikonok használata. A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből. Történelmi jelenetek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból. Események, történetek elbeszélése emlékezetből élőszóban. Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, önálló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekről. Fogalmazás írása valamely történelmi-társadalmi témáról. Rajz készítése történelmi vagy társadalmi témáról. Rajzos vázlat készítése. Modellek, makettek, tárgymásolatok készítése. Tárgyak készítése hagyományos kézműves technikákkal. Események, történetek, jelenségek mozgásos, dramatikus megjelenítése. Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: év, évtized, évszázad, emberöltő. Időmeghatározás más ismert eseményre, jelenségre való utalással. Viszonyítások gyakorlása: előbb, később, ugyanakkor, most, régebben, nagyon régen. Az idő ábrázolása téri-vizuális eszközökkel (*pl. időszalag készítése*). Néhány kiemelt esemény, jelenség időpontjának ismerete. A tanultak elhelyezése az időben ezekhez a kiemelt időpontokhoz képest. Egyszerű kronológiai számítások. Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása. Egyszerű térképek másolása kézi munkával. A térkép legfontosabb elemeinek felismerése: vizek, domborzati jelölések, államhatárok, települések. A tanult helyek megkeresése a térképen. Események, jelenségek leolvasása történelmi térképekről. Távolságok becslése és számítása történelmi térképeken. Egyszerű alaprajzok készítése. Történelmi helyszínek modellezése. Események kapcsolása a tanult helyekhez.

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
A középkori város: kialakulása, jellegzetes helyszínei, épületei, környezete, alaprajza. Kézművesség és kereskedelem a középkorban. A céh. A város és kapcsolatai. Történetek Buda és/vagy a közeli város középkori történelméből. Nemzetiségek, kisebbségi csoportok a középkori városban. A romák a középkorban. Az egyház és a szerzetesség a középkorban. Város és mezőváros. A városi önkormányzat. Az épület és az otthon a középkori városban.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Egyéni és csoportos könyvtári és internetes kutatás a város történetével kapcsolatban. Várostörténeti séták, múzeumlátogatás, múzeumi foglalkozások. Tájékozódási gyakorlat a várostérkép, esetleg GPS segítségével. Térképkészítés a városról, egyes városrészekről. Nevezetes épületek alaprajzának, makettjének elkészítése. Várostörténeti szöveges források csoportos értelmezése. A középkori élet jellegzetes helyzeteinek megjelenítés dramatikus formában.

4.

A TÉMAKÖR CÍME	Ahány ház, annyi szokás
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből. Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. A műveltségi területhez kapcsolódó szövegek értő olvasása. Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből. Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. Ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására. Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi, történelmi témáról. A tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése. Saját vélemény érthető megfogalmazása. Mások véleményének türelmes meghallgatása és figyelembevétele. Rajz készítése történelmi vagy társadalmi témáról. Rajzos vázlat készítése. Események, történetek, jelenségek mozgásos, dramatikus megjelenítése. A tanult helyek megkeresése a térképen.
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Az életmód különbségei: lakóhely, ruházat, étkezés, szabadidő, szórakozás, illem. Különböző értékrendek: kinek mi a fontos? Szegények és gazdagok. Mi az oka a társadalmi különbségeknek? A gyerekek élete a világ különböző pontjain. Gyermeknevelési szokások. A gyermekek jogai. Nők és férfiak. A nők helyzete és életformája különböző kultúrákban. Kultúrák együttélése a modern társadalmakban. Konfliktusok és együttműködés. A globalizáció és a kulturális sokféleség.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Internetes kapcsolatfelvétel és kommunikáció más kultúrákhoz tartozó gyerekekkel. Információk gyűjtése a személyes kapcsolatok felhasználásával. Csoportvita, pódiumvita, plenáris vita vagy disputa az illemszabályokról. Ismert és idegen szokások, érintkezési szabályok megjelenítése dramatikus eszközökkel. Könyvtári és internetes kutatómunka a szokások sokféleségének tárgykörében. Az eredmények prezentálása szóban, írásban, elektronikus formában. Más népek életkörülményeinek rekonstruálása kézműves eszközökkel: makettek, tárgymásolatok készítése. A tanulócsoporton belüli kulturális különbségek feltárása, a tanulók saját kultúrájának bemutatása.	

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Önálló munka**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből. Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. A műveltségi területhez kapcsolódó szövegek értő olvasása. Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése szövegekben. Információk gyűjtése adott témához az iskolai vagy más könyvtárban, médiatárban, múzeumban. Segédkönyvek, atlaszok, lexikonok használata. A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben. Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből. Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, önálló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekről. Fogalmazás írása valamely történelmi-társadalmi témáról.
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Alapvető ismeretek a könyvtárról, a múzeumról, az internetről. A kutatás alapelemei: problémafelvetés, hipotézis, anyaggyűjtés, forráskritika, szövegalkotás, prezentáció. Együttműködés a kutatás során, a kutatócsoport.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Önálló, páros vagy kiscsoportos kutatómunka könyvtárban, médiatárban, múzeumban, interneten. Interjúkészítés, módszeres megfigyelés, kérdőíves felmérés készítése. Az eredmények publikálása az interneten, weboldal készítése, képszerkesztés. Szövegszerkesztés és prezentációkészítés a megfelelő szoftverek használatával. Kiállítás megtervezése, összeállítása, felhasználása az eredmények prezentálására.	

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A tanulók képesek felhasználni a múzeumi tapasztalataikat, a könyvtárat (médiatárat), a könyvtárban található kézikönyveket, atlaszokat, ismeretterjesztő könyveket, mondagyűjteményeket arra, hogy ismereteiket bővítsék a tanult témákkal kapcsolatban. Tudnak ismereteket szerezni képek, mozgóképek, illetve a rádió és/vagy a tévé műsorainak felhasználásával. Tudnak az így szerezett ismereteik felhasználásával 3–5 perces kiselőadást tartani.
- Tudják értelmezni a tankönyv, az életkoruknak megfelelő ismeretterjesztő írások, és egyszerű, esetleg egyszerűsített történelmi források szövegét. Képesek a lényeg (a kulcsmondatok) kiemelésére.
- Képesek önállóan kérdéseket megfogalmazni a tárgyalt témákkal kapcsolatban.
- Értik a különbséget egyfelől a mondák, mítoszok, másfelől az igaz történetek között. Képesek a szöveg sajátosságai, az elbeszélés módja alapján konkrét szövegekről eldönteni, hogy azok a fikció vagy az igaz történet igényével lépnek fel.
- Képesek szóban vagy írásban összefüggően jellemezni egy-egy történelmi személyiséget. Meg tudnak fogalmazni valószerű feltevéseket a tanult történetekben szereplő történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról.
- Képesek konkrét történetek kapcsán az emberi cselekedetek és azok következményei közötti kapcsolatok kimutatására.
- Képesek a tanult témákhoz kapcsolódó történetek összefogott elbeszélésére élőszóban.
- Képesek a tanult témákhoz kapcsolódó ismereteiket írásban, rajzos és mozgásos eszközökkel visszaadni.
- Képesek másokkal együtt egy-egy tanult történetet adott szereplő szemszögéből elbeszélni, leírni, eljátszani, illetve az adott szereplő érzelmeit, gondolatait – verbális vagy nem-verbális eszközökkel – megfogalmazni.
- Képesek szavakba önteni véleményüket a vitás történelmi, társadalmi, emberi kérdésekről, egy-egy történelmi személyiség cselekedeteiről. Véleményüket racionálisan védhető, illetve cáfolható érvekkel támasztják alá. Tudnak ellenérveket fogalmazni a sajátjuktól különböző vélemények cáfolására.

- Össze tudnak hasonlítani konkrét társadalmi, történelmi, kulturális jelenségeket, emberi magatartásokat.
- Egy-egy történelmi jelenség kapcsán felismerik a változásokat.
- Ismeretlen helyzet, esemény, ábrázolás kapcsán megalapozottan tudnak állást foglalni arról, hogy az melyik korhoz, kultúrához köthető (valószínűleg), illetve mely korokhoz, kultúrákhoz nem köthető (bizonyosan).
- A beszélgetésben, illetve vitán meg tudnak fogalmazni ésszerű érveket, képesek tárgyilagosak maradni, kerülik a személyeskedést. Mások véleményét meghallgatják, és képesek azt a vita során felhasználni.
- Képesek másokkal együtt a tanult témákhoz kapcsolódó történelmi modellek, tárgymásolatok készítésére, egy-két hagyományos kézműves technika alkalmazására.
- Képesek mind a történelem, mind a hétköznapi élet kapcsán események, jelenségek idejét más eseményekre, jelenségekre való utalással meghatározni.
- Időtartamuk szerint különbséget tudnak tenni történelmi események, jelenségek között.
- Minden tanult középkori témához tudnak egy-két évszámot vagy más típusú időmeghatározást (pl. évezred, évszázad) kapcsolni.
- Tudnak időszalagot készíteni és kronológiai számításokat végezni.
- Segédeszközök segítségével időrendbe tudják állítani a tanult eseményeket, jelenségeket, tárgyakat, személyeket.
- Tudnak egyszerű térképeket másolni, és másokkal együtt szöveg alapján térképvázlatot, alaprajzot készíteni.
- A tanult események helyszínét megtalálják a megfelelő történelmi térképen. Tudnak információkat leolvasni a történelmi térképekről. Tudnak távolságot becsülni, mérni és számítani történelmi térképeken.

5. ÉVFOLYAM

ANGOL

Éves óraszám: 120

SZERVEZÉSI KERET: TANÓRA

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Cseregyerekek**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Beszédkészség Önbemutatás Kapcsolatápoló szövegalkotás A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás tárgy-és személyleírás kérdezéstechnika stílus *Attitűdök:* – Kíváncsiság – Másokhoz való odafordulás igénye
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Beszédértés Személyes információk hallgatása *Beszédkészség* kérdezéstechnika személyleírás mások bemutatása *Szókincs* külső és belső tulajdonságok tárgyak formái (kör alakú, szögletes stb.) Nyelvtan az egyszerű és folyamatos jelen idő ismétlése, összehasonlítása a statikus igék	

What is he/she like? What does he/she look like? Igei vonzatok: *I like doing*-szerkezet *Írás* képeslap írása *Olvasás* az osztálytársak képeslapjainak olvasása
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– A tanulók képzeljék el, hogy angol cseregyerekek érkeztek az iskolába egy hétre, ki-ki találja ki, hogy melyik gyereket látja vendégül, mutatkozzon be neki, mondja el, mit szeret csinálni, milyen sportot űz, milyen zenét hallgat stb. – A tanulók adjanak személyleírást az angol tanulóról, akit vendégül látnak, a többiek készítsenek róla rajzot, a rajzokat a végén hasonlítsák össze – A tanulók készítsenek posztert az osztályról, segítségével mutassák be az osztályt, mint közösséget az angol gyerekeknek – A tanulók hozzák magukkal az órára egy-egy fontos tárgyukat/ruhadarabjukat, majd meséljenek róla a cseregyereknek, mondják el, eredetileg mire való, illetve ők mire használják, párjuk számoljon be a tárgyról a többieknek, ki kell találni, melyik tárgyról van szó – Információhiányon alapuló feladat: a tanulók párokban töltsenek ki táblázatot, amelyen részben szüleik foglalkozásáról, illetve éppen folyamatban lévő cselekvéseiről részben az angol vendéggyerek szüleiről szerepelnek információk: a táblázat hiányzó információit rákérdezéssel töltsék ki – A tanulók folytassanak egymással telefonbeszélgetést azzal kapcsolatban, milyen programot szerveztek az angol vendégnek, hol vannak éppen együtt és hívják el egymást a programokra – Két, közel azonos kép leírása párokban, a két képen lévő különbségek megtalálása (pl. a kisfiú nem homokvárat épít, hanem napozik stb.) – Hallott szöveg értése: a tanulók képzeljék el, hogy bulit szerveztek a cseregyerekekkel, és vendégük bemutatja saját osztálytársait: a tanulók azonosítsanak személyeket egy képen leírások alapján és hallgassanak róluk többletinformációt is („Az a magas, vékony, szőke lány, aki éppen táncol, az unokatestvérem, Jane. Magániskolába jár” stb.) – A tanulók válasszanak egy országot az Egyesült Királyság országai közül, olvassanak róla országismereti tudnivalókat, majd képzeljék el, hogy elutaztak oda az angol cseregyerekhez, és írjanak onnan képeslapot valakinek az osztályból, amelyben leírják, miket csinálnak vendéglátójukkal, de az ország nevét ne írják le: mindenki olvassa el az összes képeslapot és tippelje meg, melyik országból írták – A tanulók képzeljék el, hogy egy utazási irodában dolgoznak, és idegenvezetőt keresnek. Néhány jelentkezőről készült adatlapok alapján válasszák ki a legalkalmasabbnak tűnő jelentkezőt, hasonlítsák össze képességeiket („Szerintem X-nek több ideje van utazni, mert nincs 30 nyula”, stb.)

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Bombabiztos alibi**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Beszédkészség írás A szöveg igazságtartalmának vizsgálata kérdezéstechnika
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Beszédértés – anekdota hallgatása *Beszédkészség* – kérdezéstechnika – anekdota elmesélése – mások történeteinek összefoglalása szóban *Szókincs* – egy személyes történettel kapcsolatos szavak – nyomozással, bírósággal kapcsolatos szavak	

Nyelvtan – az egyszerű és folyamatos múlt idő ismétlése, összehasonlítás – rendhagyó igék 2. alakjának ismétlése – múlt idejű időhatározók – Igei vonzatok: *used to*-szerkezet *Írás:* – történet írása képek alapján *Olvasáskészség:* – a csoport által írt szövegek összehasonlítása
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– A tanulók hátára ragasszunk egy-egy kártyát egy híres történelmi személy nevével, a tanulóknak ki kell találniuk, kik ők, ehhez barkochba-típusú kérdéseket kell feltenniük a többieknek („A 19. században éltem? Király voltam?” Stb.) – Adjunk két képet a tanulóknak, az egyiken egy ház lakói végezzenek mindennapi cselekvéseket (Mrs Smith fürdik, Mr Harris olvas stb.), a másikon ugyanezek a szereplők cselekedjenek, miután tűz ütött ki. A tanulók adjanak választ a „*What was X doing/What did X do* when the fired started?” – típusú kérdésekre – A tanulók csoportokban válogassanak képek közül, amelyeket használjanak fel egy történet összerakására és megírására, majd a többi történet elolvasása révén hasonlítsák össze, melyik csoport milyen cselekményt állított össze ugyanazoknak a képeknek a felhasználásával – anekdota: az egyik tanuló néhány vázlatpont segítségével készüljön fel arra, hogy elmesél egy személyes történetet arról, amikor életében először csinált valamit, párja írjon össze kérdéseket, amelyeket feltehet neki: a tanuló mesélje el az anekdotát, majd párja foglalja össze a csoport számára a történetet – „Hazugságvizsgáló”: egy csomag kártyán nem hétköznapi cselekvések vannak (űrhajózás, ejtőernyőzés), egy másikon múlt idejű időhatározók (tegnap, múlt héten stb.). Egy tanuló húz egy-egy kártyát, a többiek felteszik neki a kérdést, mikor végezte utoljára a kártyáján szereplő cselekvést. Hihető és részletes választ kell adni, akinek a válaszát nem hiszik el, zálogot ad – A csoport egy része gyanúsított egy bűntett miatt: a „bíróság” hallgassa ki a „gyanúsítottakat (Mit csinált ön tegnap este 8-10 óra között?), és jelentkezzenek tanúk, akik alibit adnak a gyanúsítottaknak, a bíróság próbáljon rájönni, biztos-e az alibi, nem hamisak-e a tanúk, végül hozzon döntést, felmenti-e a gyanúsítottat – A tanulók töltsenek ki táblázatot régi és mai szokásaikról (milyen filmeket néztek, játékokat játszottak, ételeket ettek stb.), és ez hogyan változott ma, majd beszéljenek erről párjuknak

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Tapasztalt emberek**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Beszédkészség Személyleírás a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása stílus kérdezéstechnika *Attitűdök:* – kíváncsiság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Beszédkészség – a tanulók beszéljenek összefüggően megadott témáról kb. egy percig – tapasztalatok és múltbeli élmények közti különbség érzékeltetése *Szókincs* – tapasztalatokkal kapcsolatos szavak – változással kapcsolatos szavak – újságnyelv	

Nyelvtan – a present perfect simple képzése és használata – rendhagyó igék harmadik alakja – ever, never, yet, already, for, since – a present perfect simple és a past simple használatának összehasonlítása *Olvasáskészség:* – rövid újságcikkek *Írás:* – informális levél írása Eszközök – kérdőív készítése
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
A *present perfect* bevezetése: – *Bingo!*-játék a rendhagyó igék 3. alakjának gyakorlására – A tanulók állítsanak össze kérdőívet olyan tevékenységekről, amelyeknek kipróbálása fontos tapasztalatokkal szolgál (pl. egész éjszakán át tartó bulizás, ejtőernyőzés stb.), majd töltsék ki párjukkal a kérdőívet (*Buliztál már valaha egész éjszaka?* stb.), és ebből állapítsák meg, ki a legtapasztaltabb az osztályban – Egy 1. osztályos és egy friss osztálykép összehasonlításával tegyenek megállapításokat arról, melyik tanuló mennyit változott az elmúlt évek során A *present perfect* és a *past simple* használatának összehasonlítása: – a tanulók egy 5-10 tevékenységből álló lista alapján 5 perc alatt derítsék ki társukról, melyik tevékenységet próbálta már, és mi történt konkrétan (*voltál már esküvőn? Kinek az esküvője volt, mikor és hol volt?* stb.) – a tanulók beszéljenek arról, ki mit csinál szabadidejében, milyen sportot űz, milyen hangszeren játszik stb., említsék meg, mióta űzik az adott tevékenységet, hogyan kezdődött, miért szeretik stb. – a tanulók egészítsenek ki újságcikk címeket, hogy teljes mondatokat kapjanak, amelyekben szerepel a present perfect, majd mondják el, miről szólhat az újságcikk – a tanulók döntsék el, melyik, általuk ismert városba mennének osztálykirándulásra, mit láttak már ott és mit lehetne megnézni, majd írjanak levelet szüleiknek az adott városból, és írják meg, mit csináltak, mit láttak – ”just a minute”-társasjáték: minden mezőn szerepeljen egy present perfectben megfogalmazott kérdés vagy téma, amelyről vagy annak kell beszélnie egy percen keresztül, aki a mezőre lépett bábujával, vagy valakit meg kell kérdeznie a témáról a csoportból

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**A világ legrosszabb bűnözői**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Beszédkészség Kreativitás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Beszédkészség *Szókincs* Bűntényekkel kapcsolatos szavak *Nyelvtan* Past perfect simple bevezetése Past perfect és past simple használatának összehasonlítása	

Olvasáskészség Témába vágó *gisted reader* olvasása *Írás* Kreatív szöveg írása egy kitalált bűntényről **Eszközök** – Képregény
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– Egy 4-5 képből álló képregény alapján a tanulók írják le a történetet kronológiai sorrendben, majd olvassanak a történetről egy bekezdést, amelyben régmúlt igealakok szerepelnek: hasonlítsák össze a két szöveget – J*igsaw puzzle*-típusú rejtvények, amelyekben barkochba-kérdésekkel lehet eljutni a megfejtésig, amelyet a régmúlt használatával lehet kifejezni – Történetek olvasása olyan bűncselekményekről, ahol a bűnözők hibájából valami balul sült el, majd mondatalkotás a régmúlt használatával (pl. *Mire a gépeltérítő kényszeríteni akarta a pilótát, hogy vigye Detroitba, már éppen leszálltak Detroitban* stb.) – Ismertessük egy „bűntény” alaphelyzetét, minden tanuló kapjon egy-egy kártyát valamennyi információval a bűntény elkövetésének körülményeiről, a csoportnak az információk együttes felhasználásával közösen ki kell találnia, ki követte el a bűntényt, illetve ki ártatlan – Egy Sherlock Holmes-történet rövidített változatának elolvasása egy gisted readerből, néhány bekezdésenként tegyünk fel olyan kérdéseket, amelyek révén visszamenőleg kell értelmezni a történet elemeit: a történet végét csoportokban a tanulók írják meg: a csoportok szavazzanak, melyik a legtalálóbb befejezés, végül olvassák el az eredeti befejezést, és fogalmazzák meg véleményüket a lezárásról – 3-4 fős csoportokban „crime story” írása, majd a többi csoport történeteinek elolvasása: véleménykifejezés a többi történetről – A tanulók csoportokban keressenek meg nyelvtanilag hibás, múlt idejű mondatokban „nyelvtani bűncselekményeket”, majd javítsák ki a hibákat

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Utazás a Föld körül**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Beszédkészség Döntéshozás Tervezés, tervmegvalósítás, tervmódosítás Konszenzuskeresés önállóság *Attitűdök:* – kezdeményezőkészség – nyitottság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Beszédértés útiterv részleteinek hallgatása pilóta szövegének hallgatása repülőgépen utazás és szállás dátumának, időpontjának, helyszínének változásával kapcsolatos információk hallgatása *Beszédkészség* reptéri illetve repülőgépen folytatott párbeszédek Szókincs: utazással, repüléssel kapcsolatos szavak Nyelvtan: A will és going to ismétlése, összehasonlítás Egyszerű és folyamatos jelen idő használata jövő időre A folyamatos jövő idő Igei vonzatok: *I want to do*–szerkezet	

Eszközök A Heathrow térképe
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– A tanulók képzeljék el, hogy osztályukkal egy hónapra elutazhatnak egy világ körüli útra, és ők állíthatják össze az útitervet, illetve az országok meglátogatásának sorrendjét, egy-egy órán „utazzanak el” egy adott országba (tegyünk ki fotókat és rövid szövegeket a terem falára egy-egy témában az adott országról, a tanulók hasonlítsanak össze országokat népesség, földrajzi adottságok, beszélt nyelvek stb. szempontjából, és hozzanak informált döntést, mely országokba akarnak elmenni), – A tanulók csoportokra oszolva tájékozódjanak az ország konyhájáról, népéről, kultúrájáról stb., majd térjenek vissza eredeti csoportjukba, és szervezzenek együtt programokat, másnap hová fognak elmenni, mit akarnak megnézni: próbálják meggyőzni társaikat, menjenek velük – A tanulók hallgassanak tájékoztatást az egyhónapos úttal kapcsolatban (indulás, szükséges iratok és holmik, végleges útiterv stb.), készítsenek jegyzeteket – A tanulók folytassanak párbeszédet, amelyben az utazásra hivatkozva lemondanak programokat (*Jövő pénteken már a repülőn fogok ülni, ezért nem tudok gitárórára jönni* stb.) – a tanulók képzeljék el, hogy Londonba is ellátogatnak, ahol lesz egy szabad estéjük: párokban döntsék el, mit akarnak ott csinálni, térképen nézzék meg, hogyan jutnak el a koncertre, múzeumba stb., – A tanulók hallgassák meg a pilóta információit a repülőgépen – A tanulók kérjenek üdítőt a repülőn, illetve vásároljanak vámmentes árukat – A tanulók eltévedtek a Heathrow-n, kérjenek információt, hogy visszataláljanak csoportjukhoz/ szóljanak, hogy elveszett a poggyászuk, írják le pontosan, hogy nézett ki és állapodjanak meg, hogyan jut majd vissza hozzájuk a poggyász, ha meglesz – a tanulók játsszanak el reptéri párbeszédeket (pl. útlevélkezelés, látogatásuk célja, közlekedési információ kérése stb.)

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Beszédértés*:*
- A tanuló segédigék, igealakok azonosítása révén teljes bizonyossággal tudja megállapítani, hogy a hallott szöveg idősíkja melyik igeidő,
- kérdőszavak és mondatszórend segítségével értse meg a neki feltett kérdés lényegét, arra tudjon megfelelően reagálni

Beszédkészség:
- Megadott témáról tudjon összefüggően beszélni
- Árnyaltan tudja kifejezni beszédszándékait: az egyes igeidők között szándékának megfelelően tudjon váltani,
- az ismert igeidők kérdőmódjai segítségével tudjon pontosan információt kérni.

Olvasáskészség
Értsen meg egyszerűbb narratív szövegeket és újságcikkeket.

Írás
A tanuló tudjon képeslapot, illetve nem hivatalos levelet írni, illetve legyen képes leíró és narratív szövegek alkotására.

6. ÉVFOLYAM

Éves óraszám: 120

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Városi állatok**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Nézőpontváltás képessége A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége Befolyásoló szövegalkotás: érvelés *Attitűdök:* Próbálkozási hajlandóság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Beszédértés
érvek és ellenérvek hallgatása

Beszédkészség
párgyakorlatok nézőpontváltással
vita: háziállattartás a városban – előnyök és hátrányok

Szókincs
állatokkal kapcsolatos idiómák, kifejezések
írásbeli érvelés nyelvi elemei 1

Nyelvtan
when and if (first conditional), unless, as soon as, before
igei vonzatok: would like vs. like,
Írás
– befolyásoló szövegalkotás: érvelő bekezdés

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Állatokkal kapcsolatos idiómák, kifejezések tanulása (*stag party*, *I smell a rat* stb.), kreatív szöveg alkotása a tanult idiómák szerepeltetésével, illetve szituációk megadása, amelyekhez egy-egy idiómát kell illeszteni
- *Like* vs. *would like*: a tanulók beszéljenek kedvenc állatukról, illetve, hogy milyen állatot szeretnének tartani, választásukat indokolják
- *when* vs. *if, , unless, before, as soon as:*

- Állatokkal kapcsolatos angol és magyar babonák, hiedelmek gyűjtése: eredetük, jelentőségük az adott kultúrában, véleménynyilvánítás és mondatok alkotása a babonákról 1. feltételes módban (*ha a fekete macska átmegy előttem az úton, balszerencse ér*)

Párgyakorlatok:

1. a tanulók hasonlítsák össze bizonyos állatok tipikus viselkedését (*ha simogatod a macskát, dorombol, ha közel mész az anyakocához, támadni fog* stb.):
2. a tanulók képzeljék el, hogy néhány napos osztálykirándulásra mennek Erdélybe, és az erdőben fogják tölteni egy sátorban az éjszakákat: folytassanak párbeszédet aggódó mamájukkal, próbálják őt megnyugtatni:

Ha éjszakára a sátradban hagyod az ennivalót, megesz a medve.
Ha jön a medve, felmászom a fára.
Amint meglátod, menekülj!

3. az egyik tanuló hazahozott egy kóbor kutyát/macskát, szeretné megtartani, anyukája/apukája racionális okokra hivatkozva le akarja róla beszélni, próbálják meggyőzni egymást

Érvelés, befolyásoló szövegalkotás:
- érvek és ellenérvek gyűjtése két csoportban a városi háziállattartás mellett vagy ellen
- néhány érv/ellenérv kiválasztása a listáról, a választott érvek indoklása
- az érvelés néhány nyelvi elemének bemutatása, segítségükkel az érvek/ellenérvek és az indoklás összekapcsolása, egy bekezdésben való megfogalmazása

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Veszélyeztetett fajok**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Problémafelismerés, problémaelemzés, megoldástervezés Több feltétel egybevetésének a képessége Empátia, nézőpontváltás önállóság Számítógép-használat, forráshasználat Több feltétel egybevetésének a képessége *Attitűdök:* céltudatosság próbálkozási hajlandóság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Beszédértés

külföldi ösztöndíjjal kapcsolatos információk hallgatása telefonon

Beszédkészség
- szabadon élő állatok létét fenyegető környezeti ártalmak
- konferencián való részvétel

Szókincs
- környezeti ártalmak, veszélyeztetett fajok
- hivatalos szövegekben előforduló kifejezések
- ösztöndíjjal kapcsolatos kifejezések (iskolai végzettség, nyelvvizsga, korhatár stb.)
- írásbeli érvelés nyelvi elemei 2: bevezető írása

Nyelvtan
- first conditional + felszólító mód/modális segédigék.
- jövővel, tervezéssel kapcsolatos igék és vonzataik (*hope, plan, intend, decide)*

Olvasáskészség
- tanulmányi ösztöndíjjal kapcsolatos hirdetés olvasása

Írás
- szövegalkotás hivatalos szövegtípus stílusában
- bevezető

Eszközök
- videó: dokumentumfilm
- számítógép-használat, forráshasználat: kutatás veszélyeztetett fajokkal, környezeti ártalmakkal kapcsolatban

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
- Bizonyos élőhelyekhez köthető állatfajok gyűjtése
- A tanulók az internet és angol nyelvű természettudományos folyóiratok segítségével tájékozódjanak,
- milyen környezeti ártalmak fenyegetik az élővilágot, melyek a legveszélyeztetettebb állatfajok, évente hogyan zsugorodik élőhelyük stb., ha a környezetszennyezés- és pusztítás folytatódik:
- Kihalás által fenyegetett állatfajok mentésével kapcsolatos dokumentumfilm nézése
- A tanulók „állatmentő konferencia” keretében számoljanak be, melyik állatról milyen információt találtak, milyen veszélyek fenyegetik életkörülményeit (*ha folytatódik a globális felmelegedés, a sarki jég felolvad és a pingvinek kihalnak* stb.)
- A konferencia résztvevői készítsenek tervet, hogyan segíthetnének a kihalóban lévő állatfajokon, illetve gondolják végig, hogyan tehetnénk kevesebb kárt a természetben

– A tanulók olvassanak el egy hirdetést egy tanulmányi ösztöndíjjal kapcsolatban, amellyel a kiválasztottakat veszélyeztetett fajok megmentésével kapcsolatos kutatásokba vonják be különböző külföldi országokban (*ha delfineket akarsz menteni Ausztráliában, sürgősen jelentkezz nálunk/ középfokon beszélned kell angolul* stb.), a tanulók döntsék el, milyen esélyeik vannak, hogy felvegyék őket – A tanulók telefonon tudakolják meg, lehetséges-e néhány feltételt módosítani, hogy bekapcsolódhassanak a veszélyeztetett fajok mentésébe (*nem tudnák-e leengedni a korhatárt, nem elég-e az alapfokú nyelvvizsga, ha az ösztöndíj lejártára leteszik a középfokút stb*.) – Az olvasott tudományos szövegekben felmerülő hivatalos stílusárnyalatú kifejezések felhasználásával összefoglaló készítése a konferencia eredményeiről pontok formájában, minden pont a környezeti ártalmak egy-egy veszélyére hívja fel a figyelmet (*Ha a szennyezés folytatódik, hamarosan sok állat-és növényfaj ki fog halni* stb.), a pontok elé fogalmazzanak bevezetőt

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Rizikó**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Hipotézisalkotás Kreativitás Önállóság Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) A cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása A szöveg igazságtartalmának vizsgálata Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Befolyásoló szövegtípusok alkotása: érvelés *Attitűdök:* Önelemzés igénye

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Beszédértés
egy kalandos megmenekülés történetének meghallgatása
beszédhanghallás

Beszédkészség
hipotézisalkotás
önismereti és szerepjátékok

Szókincs:
veszélyekkel, kockázattal, balesettel kapcsolatos szavak
környezeti katasztrófákkal kapcsolatos szavak
írásbeli érvelés nyelvi elemei 3: érvet és ellenérvet kifejező, értelmező szavak (egyrészt-másrészt stb.)

Nyelvtan
conditional-2
melléknevek, szófajok képzése

Olvasáskészség
katasztrófákkal, balesetekkel kapcsolatos rövidhírek olvasása

Írás
befolyásoló szövegalkotás: egy érv és egy annak ellentmondó ellenérv megfogalmazása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Környezeti katasztrófákkal kapcsolatos szavak, kifejezések tanulása a szavaknak és definíciójuknak a megadásával
Rövidhírek olvasása katasztrófákkal, balesetekkel, kockázatos helyzetekkel kapcsolatban:
– gyorsolvasás: a szövegek lényegi információjának megértése (a megértés pl. a *mely szövegek foglalkoznak balesetekkel?* – típusú kérdésekkel ellenőrizhető)

– a cikkek címeinek azonosítása – intenzív olvasás: konkrét információ megtalálása a szövegben (nyitott végű kérdésekkel ellenőrizhető) – a cikkekre vonatkozó állítások igazságtartalmának eldöntése (*true/false statements*), A tanult új szókincs egyes elemeinek szófaji átalakítása és gyakorlása táblázatok, lyukas mondatok segítségével (*disaster-disastrous*, stb.) „Túlélőjáték": a tanulók töltsenek ki kérdőívet különböző kockázatos helyzetekben tanusítandó viselkedésükkel kapcsolatban (*ha eltérítenék a gépet, amelyen ülsz, mit tennél: a, b, ,c, válasz*.), hogy megtudják, „túlélő-típusok"-e A tanulók mérlegeljék, mit tennének, ha különböző veszélyhelyzetek merülnének fel *(vulkánkitörés fenyegetne az országban, ahová nyaralni mennének, bombariadó lenne az iskolában* stb.) Hallott szövegértés: egy veszélyhelyzetbe került ember beszámolója kalandos megmeneküléséről (pl. valaki egyedül autózik éjszaka, de a hóakadály miatt nem tud továbbmenni, mit tesz, hogy megmeneküljön): a magnóhallgatás előtt kérdezzük meg a tanulókat, mit tennének konkrétan egy ilyen ember helyében, majd a magnó meghallgatása után látni fogják, mennyire hatékony „túlélők" szerepjáték: A tanulók csoportosan beszéljék meg, mit tennének, ha otthonuktól távol egy fenyegető természeti környezetben döntéseket kéne hozniuk annak érdekében, hogy hazajussanak (pl., ha repülőgép-szerencsétlenség túlélői lennének a sivatagban, nem működne a rádió, csak egy napra elég vizük lenne, és az egész csoportnak együtt kellene maradnia, várnának-e a mentőhelikopterre, vagy elindulnának? stb.) A tanulók fogalmazzanak meg írásban egy érvet és egy annak ellentmondó ellenérvet valamelyik tárgyalt témával kapcsolatban (pl. érdemes-e vállalni a kockázatot, ha…)

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Bárcsak felnőtt lennék!**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Kooperativitás Elemzés, értékelés Kritikusság, tapintat Beszédhanghallás: intonációs érzékenység értelmező hangos Olvasás Kreativitás Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) közlő szövegalkotás: hír

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Beszédértés
beszédhanghallás: intonációs érzékenység
Beszédkészség
értelmező hangos olvasás
kritika megfogalmazása mások munkájával, teljesítményével kapcsolatban

Nyelvtan
feltételes módok gyakorlása
if I were you…
I wish/if only (I could)…

Olvasáskészség
olvasói levelek olvasása

Írás
válaszlevél írása olvasói levélre
rövidhírek megfogalmazása

Eszközök
számítógép-használat

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– A tanulók írják le a csoport egy-egy tagjáról, mi lenne, ha ruhadarab, zenei alkotás, növény, állat, ország/nemzetiség/város, étel, film, autó stb. lenne, ezekből az adatokból a többieknek ki kell találniuk, kiről van szó – Eseménylánc alkotása: mi történne egy emberrel, ha elutazna egy távoli vidékre, hogy segítsen az ottani bajbajutott állatokon: (*ha elutazna egy idegen országba, az ottani ételeket kellene ennie – ha azokat az ételeket enné, meg is betegedhetne – ha megbetegedne, szüksége lenne gyógyszerre – ha gyógyszerre lenne szüksége, tudnia kellene az ország nyelvén, vagy tolmácsot kellene hívnia – ha tudna az ország nyelvén…*) az a pár/csoport a győztes, amelyik hosszabb láncot alkot – A tanulók válasszanak előre megfogalmazott vágyak közül néhányat (*bárcsak lenne kutyám! Bár többet bulizhatnék!* stb.), a többiek kérdezzék meg, miért szeretnék azt a konkrét dolgot, a tanulók készüljenek fel az indokokkal, majd a másik tanuló adjon tanácsot, hogyan lehetne egy-egy vágyat megvalósítani (*ha többet akarsz bulizni, szervezz te is néhányat* stb.) – A tanulók képzeljék el, mit tehetnének meg, ha idősebbek/felnőttek lennének (*bárcsak lenne autóm, bárcsak vezethetnék* stb.), kívánságaikat indokolják – Az egyik tanuló készüljön egy veszélyes helyre (sziklamászás stb.), barátja pedig figyelmeztesse a veszélyekre és adjon tanácsot, mit vigyen magával/mondja el, a helyében miről nem feledkezne meg – A tanulók képzeljék el, hogy egy hírcsatornának dolgoznak, az internet és angol nyelvű hírcsatornák segítségével állítsanak össze aktuális ötperces híradót, amelyben híreket olvasnak fel a világról (a hírcsatornát nevezzék el, készítsenek szignált, figyeljék meg a hírolvasók stílusát, próbáljanak hasonlóan intonálni stb.), az egyes csoportok által készített műsorokat vegyék fel videóra: amelyik csoport éppen a másik csoport híradóját nézi, reagáljon a hírekre (Te jó ég! Hallottad a hírt? stb.), majd állítsanak fel hipotézist, mit tennének ők az adott helyzetekben (*nem próbálnék egyezkedni a túszejtőkkel* stb.): a csoportok hasonlítsák össze az egyes híradók minőségét, adjanak a műsorról konstruktív kritikát (*szerintem neked bemondónak kéne menned* stb.) – A tanulók képzeljék el, hogy az iskolaújság szerkesztői egy angol iskolában, olvassanak olvasói leveleket, amelyekben tinédzserek írnak problémáikról: a leveleket csoportosítsák témák szerint, majd válasszanak egyet a legfontosabbnak tűnő témák közül és válaszoljanak egy konkrét levélre: a többiek válaszleveleiből találják ki, melyik levélre válaszoltak társaik/melyik témát találták a legfontosabbnak

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**A nagyi első bálja**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Logikai képességek: összehasonlítás Szabálykövetés szabályalkotás *Attitűdök:* Kíváncsiság Előítélet-mentesség

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Beszédértés az angol iskolarendszerrel kapcsolatos hallott szöveg értése beszámolók hallgatása iskolai szabályokkal kapcsolatban *Beszédkészség* a magyar és az angol iskolarendszer összehasonlítása múlt és jelenlegi társas normák összehasonlítása Szókincs: az angol iskolarendszerrel kapcsolatos kifejezések törvényekkel, szabályokkal kapcsolatos kifejezések írásbeli érvelés nyelvi elemei 4: az összehasonlítás nyelve, riportban használatos kifejezések Nyelvtan Modális segédigék ismétlése-jelen idő: megengedés, kötelezettség, tiltás (may, can, can't, must/have to, should/shouldn't, mustn't) modális segédigék múlt ideje

Olvasáskészség riport régi és mai törvények Írás régi és mai viselkedési normák: összehasonlító riport Eszközök táblázat az angol iskolarendszerről
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– Tiltó táblák üzeneteinek verbális megfogalmazása (*itt nem szabad fényképezni*), a tanulók készítsenek tiltó/megengedő táblákat, amelyeket az iskola egyes helyiségeiben lehetne kitenni, a többiek fogalmazzák meg a táblák üzeneteit (*Figyelem, zaj keltése kötelező* stb.) – A tanulók mondják el, mit szeretnek/mit nem szeretnek abban, hogy tinédzserek: mit kötelező, mit tilos csinálniuk – Az összehasonlítás nyelvi elemei (pl. *whereas*) – Táblázat segítségével a magyar és az angol iskolarendszer összehasonlítása (*hány éves korban kell/lehet Angliában iskolába menni, milyen tantárgyakból kell/lehet érettségizni,* stb.), hallott szövegértési feladat további különbségek-hasonlóságok megtalálására – Érdekes, mai törvények, szabályok olvasása és megvitatásuk – Érdekes, régi törvények, szabályok olvasása és megvitatásuk (*régen ablakonként kellett füstadót fizetni, a tanárnők nem mehettek férjhez,* stb.) – Egy mai diák és egy idős személy beszámolójának meghallgatása iskolai szabályokkal kapcsolatban, a hallottak összevetése – Összehasonlító riport: a tanulók kérdezzék meg szüleiket/nagyszüleiket, milyen viselkedési szabályok voltak érvényben az ő fiatalkorukban (pl. nyilvános hely, dohányzás, zsebpénz, udvarlás stb.), illetve mit hány éves korukban tehettek meg először (pl. kimaradni éjszakára), a hallottakat hasonlítsák össze a mai normákkal

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Beszédértés
- A tanuló hallott információkat tudjon jegyzetelni, illetve összehasonlítani,
- hallás után értsen meg érveket és ellenérveket adott témában,
- hallás után tudjon különbséget tenni reális és nem reális idősíkok, jelen és múlt idejű beszédfunkciók között.

Beszédkészség
- Tudjon nézőpontot váltani, vitatkozni, információkat összehasonlítani,
- a modális segédigék és a feltételes mód segítségével tudja biztonsággal használni a legfontosabb beszédfunkciókat, illetve tudjon hipotézist alkotni,
- gondolatait az általa ismert témákban a megfelelő célszókinccsel, esetenként idiómákkal fejezze ki.

Olvasáskészség
- Az olvasott információt többféle módon is (pl. gyorsolvasás, intenzív olvasás, összevetés) tudjon feldolgozni, a megértés mélysége már nyelvvizsgákon használatos módszerekkel (pl. igaz-hamis kérdések, szöveg-cím hozzárendelés) is mérhető legyen.

Írás
Tudjon félhivatalos levelet írni, rendelkezzen alapvető ismeretekkel a közlő és az érvelő szövegalkotás terén.

5. ÉVFOLYAM

TESTNEVELÉS

SZERVEZÉSI KERET: TANÓRA

Éves óraszám: 170

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**ATLÉTIKA**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	*Testnevelés és sport*
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	– Atlétikus mozgáskészségek alapjainak elsajátítása, – Munkabíró képesség kialakítása, – A futó-ugró és dobókészség fejlesztése sokoldalú képzésen keresztül mindkét oldalra – Rajtkészség kialakítása mindkét lábra – Elugrások, felugrások mindkét lábról – Saját teherbíró képesség felismerésének kialakítása – Alapvető élettani tulajdonságok felismerése (fáradtság, izomláz, pulzusmérés, légzéstechnika szerepe az edzésben) – „Csapatszellem”, az együtt edzés fontosságának felismerése – alkalmazkodás

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Futások
- rajtok különböző kh.-ból jelre
- vágtafutások, iramfutások, tartós futások,
- futás feladatokkal

Szökdelések, ugrások
- távolugrás (guggoló technika) ugrósávból
- magasugrás átlépő technikával
- szökdelés egy váltott és páros lábon

Dobások
- hajítások, lökések, vetések egy és két kézzel, helyből és nekifutásból
- célba dobások
- játékok futással, szökdeléssel és dobással kombinálva

Speciális előkészítő és célgyakorlatok

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Futások, szökdelések, ugrások, dobások
- rajtok, különböző kiinduló helyzetből jelre, állórajt
- gyorsfutás, rövid távon
- iramfutás váltakozva
- kitartó futás
- váltófutás (váltás társmegérintéssel), futás feladatokkal (irányváltások)
- helyből távol, magas, ötös ugrás
- szökdelések feladatokkal
- az ugrás szakaszainak kialakítása segédeszközök segítségével
- távolugrás, egy, három lépésből, járásból, lassú futásból, fokozó futásból ugrósávról
- magasugrás átlépő technika
- hajítások, lökések mindkét kézzel illetve két kézzel helyből 3-4 lépésből
- dobások, hajítások ívének, távolságának kialakítása kényszerhelyzetek
- létrehozásával, segédeszközökkel, támpontok kijelölésével kislabda hajítás helyből nekifutással mindkét kézzel
- a feladatok elvégzése párokban illetve csoportban

– játékok segítségével rávezetések a helyes végrehajtásra
– folyamatos hibajavítás tanulók bevonásával
– kényszerhelyzetek kialakítása
– a kar és a láb mozgásának összekötése
– versenyek minden óra végén az aznap tanult mozgásokból, feladatokból

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**TORNA-GIMNASZTIKA-RENDGYAKORLATOK**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Szabálytudat kialakítása, az alakzathoz kötött *mozgások végrehajtásában* Az alakzatban történő mozgások fontosságának felismerése Önálló feladatvégzés képességének kialakítása, pontos végrehajtás szükségének és hasznának felismerése, A rendszeres mozgás, helyes testtartás élettani hasznának és szükségének felismerése Tornaeszközök megismerése és azok szabályos használata mászás, függeszkedés végrehajtással Támaszhelyzetekben végrehajtott mozgások átfordulások

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Rendgyakorlatok
alakzatalakítások (1-2 soros vonal, 1-2-3-4-es oszlop)
vonulások zárt rendben
alakzatváltozások (fejlődések, szakadozások vonalból oszlopba és vissza)
testfordulatok
2. Gimnasztika – tartásjavító gyakorlatok
3. Torna
támaszhelyzetek és gyakorlatok
függéshelyzetek és -gyakorlatok
kúszás, mászás, egyensúlygyakorlatok
aerobic (lányoknak)

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Alakzatalakítás jelre különböző kiinduló helyzetekből
igazodás, takarás, oszolj
vigyázz, pihenj állás, térköz, távköz
testfordulatok helyben
nyitódás és záródás, fejlődés helyben illetve járás közben
megindulás, megállás, menet lépéstartással, vonulások zárt rendben.
Gimnasztikai feladatok – tartásjavító gyakorlatok
határozott formájú gimnasztikai gyakorlatok 2-4-8 ütemben
botgyakorlatok
labdagyakorlatok
ugrókötél-gyakorlatok
botgyakorlatok kiemelten tartásjavító céllal
labdagyakorlatok egyedül és párban
ugrókötél gyakorlatok egyedül párban, ismétlésszám illetve időmeghatározással
zsámolygyakorlatok
bordásfalgyakorlatok
padgyakorlatok
Torna
gurulóátfordulások előre-hátra
tarkóállás
mérlegállás, híd, zsugorfejállás – fejállás
fellendülés kézállásba segítséggel
kézen átfordulás oldalra
összefüggő talajgyakorlat a tanult elemekből

szekrényugrások: felguggolás, függőleges repülés, gurulóátfordulás, „gyertya” ugrás – fordulatokkal
- zsugorkanyarlat mindkét irányban
- „huszárugrás”
- lendületek előre, hátra gyűrűn vagy két kötélen bordásfalon oldalra
- egyensúlygyakorlatok, gerendán vagy padon

kötélmászás, mászó kulcsolással
aerobic (lányoknak) zenére egyszerű feladatokkal
rendgyakorlatok egyénileg, csoportban időre, versenyszerűen
határozott formájú szabadgyakorlatok végrehajtása vezényléssel, önállóan tanulói bemutatással és vezényléssel
talajtorna elemeinek gyakorlása, majd az elemek összekötése gimnasztikai elemekkel, önálló gyakorlat összeállítása, esetleg zeneválasztással
támaszhelyzetek kialakítása talajon, padon, zsámolyon és négyrészes ugrószekrényen
szekrényugrás helyből 3-4 lépésből talajról
szekrényugrás – dobbantó használattal 3-4 lépésből illetve nekifutásból
kötélmászás – mászókulcsolás kialakítása tornabot segítségével, állásból
lendületek gyűrűn vagy két kötélen, függésben térdemelés, sarokemelés esetleg lábemelés
lendületek bordásfalon oldalra vagy KTK-n, térdemelések esetleg lábemelések
tornapadon, tornapad merevítőjén, egyensúlygyakorlatok, lépések, járások, fordulatok
aerobic, kölcsönözhető videókazetták vagy DVD-k segítségével fokozatosság elvének betartásával növekvő időtartamú gyakorlatok

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Játékok**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI **(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)**	Szabálykövetés Taktikai és stratégiai képességek fejlesztése Koncentrálóképesség fejlesztése Kreativitás Alkalmazkodás Gyorsaság Koordinációs készségek fejlesztése Ritmusérzék

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

1. futójátékok
2. fogójátékok
3. labdajátékok
4. egyéni versengések
5. sorversenyek
6. váltóversenyek

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Futójátékok
- vonatozás
- helycsere
- táncoló kör
- házatlan mókus
- Jöjj velem!
- Hányat ütött az óra?
- Tűz-víz-repülő

Fogójátékok
- egyszerű fogó
- kézfogás a ház
- kecskézés
- fészekfogó
- Üsd a harmadikat!
- üt a harmadik

– páros fogó
– félperces fogó
– mágnesfogó
– halászfogó
– nyuszifogó

Labdajátékok
– labdahajsza
– szabadulás a labdától
– kiszorító
– fogyasztó körben
– fogyasztó szórtan
– vadászlabda
– pontszerző
– zsinórlabda

Egyéni versengés
– egyéni versengések egyenes irányú mozgással
– egyéni versengések társkerüléssel
– kakasviadal
– egyéni versengések célba dobással
– egyéni versengések távolba dobással

Sorversenyek
– bakugró verseny
– sorverseny tárgykerüléssel
– kötélhúzó versenyek
– labdaadogató sorversenyek egyenes vonalban
– célba dobó sorversenyek

Váltóversenyek
– átfutó váltók
– tárgykerülő váltók
– sorkerülő váltók
– futó- és labdavezető váltók
– lovas váltók
– talicskázás
– öltöző-vetkőző váltók

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Sportjátékok**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Alkalmazkodás Kudarctűrés Önuralom Egyéni érdek alárendelése a csapatérdeknek Taktikai és stratégiai érzék fejlesztése Koordinációs képességek fejlesztése Koncentrációs képesség fejlesztése Szabálykövető magatartás A sportág technikájának megismerése, a tanultak alkalmazása versenyhelyzetben
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Kézilabda alapállás, alapmozgás, indulás, megállás, irányváltoztatás labda nélkül labda fogása, egykezes felső átadás, átvétel helyben, mozgással labdavezetés felugrásos dobás kapura lövés	

kapus játék
a védő mozgása (emberfogásos védekezés)
szabályismeret

Kosárlabda
alapállás, sarkazás, indulás, megállás labda nélkül és labdával
kétkezes labdafogás
kétkezes mellső átadás
labdavezetés állásban járás és futás közben
kosárra dobás – kétkezes felső, fektetett dobás
játék egyszerűsített szabályokkal (lépés, 2× indulás alkalmazásával)

Labdarúgás
rúgások belsővel, belső csüddel
labda megállítása
labdavezetés belsővel
átadások mozgás közben, kapura lövések

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Kézilabda
tükörmozgás – társ mozgásának utánzása
tükörmozgás, jelre szerepcsere
alapállásból jelre megindulás
alapállásból jelre megindulás irányváltoztatásokkal
átadások párban helyben (mindkét kézzel)
labdavezetés társkerüléssel majd átadás (mindkét kézzel)
labdavezetés társkerüléssel majd felugrásos átadás (mindkét kézzel)
átadások párban lefutással
átadások lefutással hármasban helycserével
labdavezetésből kapura lövés
lefutások átadásokkal, majd kapura lövés mindkét oldalról
játék egyszerűsített szabályokkal, emberfogásos védekezéssel

Kosárlabda
alapállásból jelre sarkazás
futásból jelre alapállás, majd sarkazás
tükörmozgás
labdavezetés helyben, jelre megindulás
kétkezes mellső átadás, átvétel
labdavezetés társkerüléssel (mindkét kézzel) majd mellső átadás
labdavezetés lefutással párban, mellső átadás mindkét oldalra
kosárra dobás kétkezes felső és fektetett technikával (mindkét kézzel)
játék 1-1 ellen
játék csapatban egyszerűsített szabályokkal

Labdarúgás
Egyéni feladatok:
Labdavezetés bal belsővel, bal külsővel
jobb belsővel, jobb külsővel
bal külsővel, jobb külsővel
jobb talppal, bal belsővel
bal talppal, jobb belsővel
bal talppal, bal külsővel
jobb talppal, jobb külsővel
bal talppal, jobb talppal
emelgetés bal, jobb lábfejjel, váltott lábfejjel
Páros gyakorlatok:
– társ által dobott labda visszapasszolása bal belsővel, jobb belsővel, bal csüddel, jobb csüddel helyben futás közben

– kézből dobott labda visszapasszolása – átvétel bal belsővel, átadás jobb belsővel, majd fordítva
– futás közben labdavezetés és passzolások mindkét lábbal
– labda levegőben tartása párban átvétellel illetve átvétel nélkül
– labda levegőben tartása fejjel
– kapura lövések állított labdából (mindkét lábbal)
– kapura lövés labdavezetésből (mindkét lábbal)
– kapura lövés társtól kapott labdával (mindkét lábbal)

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Szabadidős sporttevékenységek**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	– Megváltozott időjárási körülményekhez való alkalmazkodás – Állóképesség fejlesztése – Tájékozódás, útvonaltervezés

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Téli sportok
– megfelelő öltözék és felszerelés kiválasztása
– a téli foglalkozásokban rejlő örömök és balesetveszélyek felfedezése és elhárítása
– a szabadban végzett növekvő terheléshez való alkalmazkodás
– legegyszerűbb téli sporteszközök használata

Kerékpározás
– biztonságos kerékpározás ismérvei
– ügyességi feladatok kerékpárral
– egyéni, páros és csapatversenyek kerékpárral

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Téli sportok
– téli és nyári sporteszköz közötti különbség megbeszélése, a választható lehetőségek közül a helyes kiválasztása
– a megváltozott időjárási körülmények közötti sporttevékenységben rejlő veszélyek megismerése és annak elhárítása
– hógolyócsata
– fekete-fehér
– bombázás hógolyóval
– célba dobó sorversenyek hógolyóval
– egyéni lesiklóverseny szánkóval
– lesikló váltóversenyek szánkóval
– szánhúzó váltóversenyek
– játékok jégen
– egyéni versengések korcsolyával
– váltóversenyek korcsolyával

Kerékpározás
– a kerékpár részeinek megismerése
– a kerékpározásra vonatkozó közúti szabályok megismerése
– egyéni feladatok kerékpárral: megállás jelre, megadott helyen, tárgyak kerülése kerékpárral, akadálypályán való áthaladás kerékpárral
– páros feladatok kerékpárral: tükörmozgás, vonalkövetés
– váltóversenyek kerékpárral párban illetve csapatban
– kerékpározás terepen
– kerékpározás kerékpárúton

6.

A TÉMAKÖR CÍME	**Küzdősportok**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	– Önuralom – Fair play szellemében való küzdelem – Kudarctűrés – A gyengébbel szembeni tisztelet
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
1. Küzdőjátékok húzások, tolások párban **2. Grundbirkózás** – alapállás, alaphelyzetek – szabályos és szabálytalan kéztartások – kitolások – kihúzások – emelések	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Küzdőjátékok kakasviadal Húzd át a párodat! kötélhúzás párokban kéz- és lábvívás Grundbirkózás – magas nekiállás érintőtávolságon kívül és belül illetve érintőtávolságban – mély nekiállás érintőtávolságon kívül, érintőtávolságban és azon belül – kéztartások gyakorlása, a legeredményesebb technika kiválasztása – kitolások páros vállfogással, páros hónaljfogással, derékfogással, felkarfogásokkal egy láb, páros láb illetve láb- és derékfogással – kihúzások a kitolásokkal ellentétes irányban – emelések szemből páros hónaljfogással, páros karral derékra fogva, páros láb fogásával fordított derékfogással	

7.

A TÉMAKÖR CÍME	**Úszás**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	alkalmazkodás más közegben való mozgáshoz önuralom a víztől való félelem leküzdése vízbiztonság megerősítés a vízben való mozgás kedvező élettani hatásainak megismerése a megszervezett úszástudás megerősítése a vízben való mozgás veszélyeinek felismerése és megerősítése a társ figyelemmel kísérése
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
1. Az ötödik évfolyam anyagának bemelegítő gyakorlatai és játékai 2. A választott úszásnem technikájának csiszolása 3. A teljesítmény növelése	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Bemelegítés gimnasztika a vízparton – általános átmozgatás zuhanyozás után jelre talpas ugrás a medencébe vízbe merülés, víz alatt levegő kifújás, majd felemelkedés fej vízbe hajtásával, majd emelésével kifújás és levegővétel falnak háttal állva elrugaszkodás, siklás, lebegés, levegő kifújás majd felemelkedés Játékok a vízben fogójáték víz fölött és víz alatt szabadulás a labdától pontszerző egyéni és váltóversenyek deszkával Úszás az ismert úszásnem technikájáénak csiszolása, a levegővétel és a tempók ritmusának csiszolása a teljesítmény növelése

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Atlétika:
A tanulók fizikai állapotának felmérésére szolgáló tesztek eredményében mérhető javulás
A távol- és magasugrás tanult technikájának végrehajtása
A dobások végrehajtása helyes technikával, különösképpen a dobás ívének képzése
Állóképesség fejlesztő futásban a saját iramának helyes megválasztása

Torna, gimnasztika, rendgyakorlatok:
Ismerje az alakzatokat, a vonal és oszlop közötti különbséget, és azok menet közbeni használatát
Tanult gimnasztikai elemekből tudjon összeállítani 6-8 négyütemű gyakorlatot, és azokat végrehajtani
Legyen képes folyamatos mozgással legalább 12 percig gimnasztikai gyakorlatokat végezni
Ismerje és helyesen valósítsa meg a tanult talajelemeket
Képes legyen nem szokványos testhelyzetekben gurulásokra
Ismerje a dobbantó használatát
Tanult talajelemekből tudjon összefüggő gyakorlatot bemutatni
Alakuljon ki biztonságérzet függéshelyzetben
Képes legyen végrehajtani a tanult elemeket kötélen vagy gyűrűn

Játékok:
A szabályoknak megfelelően játssza a megtanult játékokat
Ismerje és alkalmazza a csapatban való játék jelentőségét

Kézilabda:
Képes legyen átadásokra és átvételekre helyben és mozgás közben
Tudjon 8-10 méteres távolságra átadásokat és átvételeket végrehajtani helyben és mozgás közben
Ismerje a labda nélküli mozgásokat és helyezkedéseket, és azt tudja játékhelyzetben alkalmazni
Tudja alkalmazni a tanult taktikai variációkat

Kosárlabda:
Biztonsággal tudja végrehajtani a kétkezes átadást és átvételt helyben, mozgás közben párban és csapatban
Labda nélküli mozgásban és helyezkedésben tudjon elszakadni a védőtől
Játékhelyzetben tudja alkalmazni a szabályokat
Ismerje és tudja bemutatni a tempódobást
Ismerje és tudja bemutatni a fektetett dobásokat

Labdarúgás:
Tudja alkalmazni az álló és a szemből lassan guruló labda rúgásának technikáját
Helyben és mozgás közben tudjon társával passzolni
Tudjon labdavezetést végrehajtani irányváltással
Ismerje a labda nélküli helyezkedést, és azt tudja alkalmazni

Álló helyzetből, labdavezetésből, társtól kapott labdával tudjon kapura rúgni
Tudja alkalmazni a kétérintős játékot
Tudjon párban fejelni
Tudjon felugrásból fejelni

Szabadidős sporttevékenységek:
Legyen képes részt venni a szabadtéri órákon és ott aktív, intenzív tevékenység jellemezze

Küzdősport:
Ismerje a tanult technikai elemeket, azokat tudja bemutatni és küzdelemben alkalmazni

Úszás:
Képes legyen helyesen végrehajtani a tanult úszásnem technikáját, és teljesítménye az mutasson fejlődést elmúlt év eredményéhez képest

6. ÉVFOLYAM

TESTNEVELÉS

SZERVEZÉSI KERET: TANÓRA

ÉVES ÓRASZÁM: 185

A 6. évfolyam kezdetére a tanulókban amennyiben tervszerűen teljesítettük az ötödik évfolyam anyagát kialakul a testnevelés és sporttal szembeni szimpátia, mert megérezték a küzdelem, a siker és a teljesítmény pozitív hatását, ezáltal kezd megerősödni bennük a mindennapos testnevelés és sport iránti igény. Ez kiváló alapja lesz a már edzéshez hasonlító, edzés jellegű órák eredményes elvégzéséhez. Megértik a mozgás és a sport fontosságát, mert saját magukon tapasztalják a kedvező hatásokat. Ha minél több olyan elemet csempészünk az órák anyagába, amelyekkel a mindennapin életben a különböző sportadókon, tudósításokban találkoznak, még nagyobb kedvvel fogják végezni a feladatokat, hisz ki ne szeretne hasonlítani mindennapjaink pozitív sportolói mintájára. Ezzel a tevékenységgel teljesen elfogadottá tehetjük, hogy tanítási szünetekben, hétvégeken is a sport, a mozgás nem csak tanulóink, hanem a családok mindennapjaiban is fontos szerepet töltsön be.

Témakör	A témakör feldolgozására javasolt óraszám
Atlétika	30 óra
Torna-gimnasztika-rendgyakorlatok	30 óra
Játékok	25 óra
Sportjátékok	40 óra
Szabadidős sport tevékenységek	20 óra
Küzdő sport	20 óra
Úszás	20 óra

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**ATLÉTIKA**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	*Testnevelés és sport*
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI **(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)**	– Önállóság – Monotónia tűrés – Kreativitás – Próbálkozási hajlandóság, céltudatosság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
1. Futások – rajtok álló ill. térdelőrajt a szabályoknak megfelelően – iramfutások – váltó futás átadó bevárásával, majd a bot bevárása mozgás közben – futás feladatokkal – kitartó futás 2. Ugrások – magasugrás átlépő technikával – távolugrás nekifutással elugró vonalról guggoló technikával 3. Dobások – kislabda hajítás nekifutásból – hajítások, lökések tömött labdával egy és két kézzel helyből és nekifutásból
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Rajtok – állórajt elöl lévő lábbal vonal mögül – állórajt hátul lévő lábbal vonal mögül – térdelő rajt előkészítéssel először guggoló helyzetből majd térdelő rajt, részekre bontva és folyamatában Futások – iramfutások piramis módszerrel fokozó futások – vágtafutások változó távon – váltófutás először egykezes váltással, majd kétkezes váltással, bevárással, majd mozgás közben – tartós futás emelkedő időtartammal Ugrások – távolugrás fokozó futással – elugrás ugrósávból – guggoló technika – távolugrás verseny – magasugrás nekifutásból átlépő technikából – magasugrás verseny – sorozatugrások, szökdelő versenyek egy váltott és páros lábbal – fel és leugrások zsámolyra zsámolyról szekrényre szekrényről Dobások – kislabda hajítás távolba nekifutással, kislabda hajítás célba – 1-2 kg-mos tömött labdával hajítás, lökés, dobás egy és két **kézzel helyből nekifutással**

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**TORNA-GIMNASZTIKA-RENDGYAKORLATOK**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	*Testnevelés és sport*
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI **(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)**	– önfegyelem – pontosság – bátorság – segítségadás – koordinációs képességek
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
1. Rendgyakorlatok - táv – és térköz, illetve alakzatalakítás pontos fegyelmezett végrehajtása - megindulás, vonulás, megállás és testfordulatok végrehajtása vezényszóra ütemezve valamint önállóan 2. Gimnasztika - 1-8 ütemű szabadgyakorlatok végrehajtása folyamatosan 10-12 percig - erősítő és nyújtó hatású gyakorlatok vezényszóra illetve önállóan és párban	

- tartásjavító, gerincoszlopot tartó izomcsoportok erősítése kézi szerekkel - pad, bordásfal, zsámoly gyakorlatok - egyszerű relaxációs eljárások 3. Torna - támlázások magas padon helyben és oldalirányban - fellendülés kézállásba társ segítségével, majd guruló átfordulás előre - repülő guruló átfordulás 2-3 lépés nekifutásból - guruló átfordulás előre és hátra különböző kiinduló helyzetből - fejállás - kézen átfordulás oldalra - mérlegállás - talajgyakorlatok - szekrényugrás: négy részen széltében, guggoló átugrás - szekrényugrás hosszában felguggolás, guruló átfordulás előre - függésgyakorlatok: két kötélen, gyűrűn - fellendülés függésben - emelés zsugorlefüggésben, majd hátsó lefüggésbe, lendület leugrás - egyensúlygyakorlatok: vízszintes és ferde padon, padmerevítőn, gerendán - kúszások: hason ill. háton, talajon, padon - ritmikus sportgimnasztika (lányoknak): járások, lépések, fordulatok zenére
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Rendgyakorlatok - az ötödikben tanultak átismétlése - feladatok végrehajtása vezényszóra, jelre, tanulói utasításra - alakzatalakítási verseny időre Gimnasztika - 1-8 ütemű határozott formájú szabadgyakorlatok végrehajtása vezényszóra, jelre - több 1-8 ütemű szabadgyakorlat végrehajtása 10-12 percig - erősítő és nyújtó gyakorlatok önálló és párban történő végrehajtása - önállóan összeállított tartásjavító gyakorlatok kézi szerekkel, tanulói bemutatással - akadályfutás pad, zsámoly, bordásfal közbeiktatásával Torna - az ötödik évfolyamon, talajtornából tanultak ismétlése - gurulóátfordulások előre-hátra különböző kiinduló helyzetekből, ülőhelyzetből az álló helyzeten át - fellendülés kézállásba társ segítségével, gurulóátfordulás előre guggoló támaszba - kézen átfordulás oldalra mindkét irányba, meghatározott sávon belül - fejállás különböző kiinduló helyzetből - önálló talajgyakorlat összeállítása a tanult elemek és gimnasztikai összekötő elemek beépítésével - szekrényugrás széltében négy részen dobbantó használattal átguggolás tanári majd tanulói segítségadással - szekrényugrás hosszában dobbantó használattal felguggolás, guruló átfordulás előre, érkezés állásba - alaplendületek gyűrűn vagy két kötélen - zsugorlefüggés, lefüggés, hátsó lefüggés, lendület előre, leugrás - egyensúlygyakorlatok vízszintes ill. ferde padon, padmerevítőn, gerendán különböző testhelyzetekben - kúszások hason, háton, talajon és padon

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**JÁTÉKOK**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	*Testnevelés és sport*
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI	- kooperativitás - szabálykövetés - kreativitás

(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	- koordinációs képességek - helyzetfelismerés - önfegyelem

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
1. Ügyességet, koordinációs képességet fejlesztő játékok 2. Speciálisan előkészítő általános és labdás ügyességet fejlesztő játékok
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
1. Ügyességet, koordinációs képességet fejlesztő játékok - fogó párokban - függés a ház - szalagszerzés - cigánykerék a ház - zászlószerzés - keresztező fogó 2. Speciálisan előkészítő általános és labdás ügyességet fejlesztő játékok egyszerű fogó - zsinórlabda hajszalabdával - zsinórlabda két labdával - kézilabda fogó - tűzharc - bombázás – bombázás több labdával - csere – futball - vonal – futball - pókfoci - kiszorító rúgással - kiszorító helytartással - kiszorító fejeléssel - kiszorító rúgással és fejeléssel

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**SPORTJÁTÉKOK**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Testnevelés és sport
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI **(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)**	- csapatszellem kialakítás - egyéni érdek alárendelése a csapatérdeknek - szabálykövetés - koordinációs képességek - térlátás - helyzetfelismerés - kreativitás

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Kézilabda - az ötödik évfolyam anyaga - lábmunka fejlesztése egyénileg és csapatban - dobások, átadások, kapura lövések technikai fejlesztése, sokrétűvé tétele - labdás és labda nélküli felezések - kapusjáték fejlesztése **Kosárlabda** - labda nélküli mozgások fejlesztése - indulás, megállás, sarkazás, irányváltoztatás technikájának szabályok által előírt készségszintű elsajátíttatása - labdavezetés mindkét kézzel, önindítás, kosárra dobások technikájának fejlesztése

Labdarúgás
- az ötödik évfolyam anyagában szereplő fizikai és technikai feladatok végrehajtásának fejlesztése
- taktikai képzés
- racionális megoldások különböző feladathelyzetekben

Röplabda
- alapkosár és alkarérintés technikájáénak elsajátítása
- légi kosár érintés
- alsó egyenes nyitás
- felső egyenes nyitási kísérletek
- nyitás- fogadás
- három érintés kijátszása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

1. KÉZILABDA
- alapmozgások labdával, labda nélkül
- alapállás, védőállás
- dobások, átadások, kapura lövések felugrással és beugrással is
- különböző magasságból és irányból érkező labda elfogása, átvétele és továbbpasszolása
- helycserék támadásban
- emberfogásos, s vonalon való védekezés
- cselek labdával és labda nélkül
- kapusjáték – kapus szerepe a csapatjátékban
- védekezés kapu előtti szabaddobás esetén

2. KOSÁRLABDA
- srakazás, megállás elre és játék közben is
- irányváltoztatások labda nélkül és labdával
- egykezes és kétkezes átadások
- labdavezetés ritmusváltással
- kosárra dobás kétkezes felső dobással és fektetett dobással
- büntetődobás
- emberfogó védekezés
- lefutások helycserével
- játék szabálynak megfelelően

3. LABDARÚGÁS
- az ötödik évfolyam anyagának csiszolása
- technikai és ügyességi gyakorlatok társ segítségével: mozgás közben társ által dobott labda visszapasszolása bal belsővel és jobb belsővel, mozgás által társ által dobott és labda visszapasszolása bal külsővel, majd jobb külsővel, passzolgatás talajon – átvétel belsővel, átadás csüddel, majd ellenkező lábakkal, passzolgatás talajon, átvétel csüddel felpörgetve,átadás pattanó labdával belsővel, majd ellenkező lábakkal
- kapus játéka: alapállás, guruló- és félmagas labdák elfogása
- egyéni védekezés
- labdarúgó mérkőzés, lábtenisz

4. RÖPLABDA
- alapkosár érintés kialakítása labda nélkül, majd labdával
- alkarérintés kialakítása labda nélkül, majd labdával
- saját maga által feldobott labda fej fölé játszása kosárérintéssel
- saját maga által feldobott labda felpattanás utáni fej fölé játszása alkarérintéssel
- társ által dobott labda visszapasszolása kosárérintéssel
- társ által dobott labda visszajátszása alkarérintéssel, térdelő támaszból fölegyenesedéssel
- folyamatos kosárérintés párokban háló fölött állásban, majd oldalirányú mozgással
- „alkartenisz” párokban keresztbe állított pad fölött
- folyamatos passzolás párokban kosár- és alkarérintéssel háló fölött
- alsó egyenes nyitás alaphelyzetének fölvétele a mozgás gyakorlása labda nélkül, majd kísérletek labdával
- alsó egyenes nyitás a háló fölött, nyitás-fogadás alkarral
- felső egyenes nyitás technikájának gyakorlása labdával, nyitási kísérletek
- gyakorlatok hármasban: nyitás, nyitás-fogadás alkarral, bejátszás a hálónál lévő társnak,

kosárérintéssel továbbítás a háló fölött
- zsinórlabda röplabdaszerűen
- röplabda szűkített pályán 4-4 ellen
- röplabda könnyített szabályokkal

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**SZABADIDŐS SPORTTEVÉKENYSÉGEK**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	*Testnevelés és sport*
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI **(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)**	- alkalmazkodás - kreativitás - tájékozódás - ügyesség - koordinációs képességek - kondicionális képességek

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

1. TÉLI SPORTOK A SZABADBAN
2. TÁJÉKOZÓDÁS TEREPEN
- tájékozódási futás egyénileg vagy csapatban

3. KERÉKPÁROZÁS
- terepen
- közúton

4. STRANDSPORTOK
- strandfoci
- strand kézilabda
- strand röplabda

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Téli sport
– téli sportok megvalósítható formái és téli játékok az ötödik évfolyamnak megfelelően

Tájékozódás terepen
– versenyfelhívás
– csapatalakítás
– a feladatok és a terep jellegzetességeinek ismertetése
– az időtartam meghatározása
– javaslatok, tanácsok a feladat megoldásához
– balesetvédelmi ismeretek

Kerékpározás
– az ötödik évfolyam anyagának átismétlése
– feladatok terepen, tájékozódási gyakorlatok
– kerékpártúrák emelkedő távokkal

Strandsportok
– ismerkedés a megváltozott talajviszonyokkal, és időjárási tényezőkkel
– az eltérő szabályok ismertetése és megbeszélése
– az alapsportágak gyakorlatainak végrehajtása a megváltozott terepen
– játék a strandszabályoknak megfelelően

6.

A TÉMAKÖR CÍME	**KÜZDŐSPORTOK**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Testnevelés és sport
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS	- önfegyelem

FÓKUSZAI **(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)**	- az ellenfél tisztelete - a tiszta küzdelem - a gyengébb iránti tisztelet - kudarctűrés - gyorsaság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
1. judo - általános, sokoldalú előkészítő gyakorlatok - speciális rávezető gyakorlatok - esések, zuhanások, gurulások: tompítási gyakorlatok, guruló esések, zuhanó esések **2. küzdőjátékok**	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
1. ÁLTALÁNOS, SOKOLDALÚ ELŐKÉSZÍTŐ GYAKORLATOK - célgimnasztika – erőfejlesztő gyakorlatok - guruló átfordulás előre – hátra - guggoló támaszból guruló átfordulás vállon át előre-hátra, balra-jobbra **2. ÁLTALÁNOS, SOKOLDALÚ ELŐKÉSZÍTŐ GYAKORLATOK** - repülő gurulóátfordulás - kúszás, mászás, hason, háton - híd - terpeszfejtámasz **Esések, zuhanások, gurulások** - tompítási gyakorlatok: tompítás hanyattfekvésből, tompítás hátraülésből, tompítás állásból gurulóesések: gurulás előre, térdelésből tompítással; gurulás előre guggolásból tompítással; gurulás hátra guggolásból zuhanó esések: zuhanás hátra guggolásból, zuhanás előre térdelésből **3. KÜZDŐJÁTÉKOK** - „Ki a legény a csárdában?” - Grundbirkózás az ötödik évfolyam anyagának megfelelően	

7.

A TÉMAKÖR CÍME	**ÚSZÁS**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	*Testnevelés és sport*
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI **(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)**	- alkalmazkodás más közegben való mozgáshoz - önuralom - a víztől való félelem leküzdése - vízbiztonság megerősítés - a vízben való mozgás kedvező élettani hatásainak megismerése - a megszervezett úszástudás megerősítése - a vízben való mozgás veszélyeinek felismerése és megerősítése - a társ figyelemmel kísérése
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Az ötödik évfolyam anyagának bemelegítő gyakorlatai és játékai A választott úszásnem technikájának csiszolása A teljesítmény növelése	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
1. BEMELEGÍTÉS - gimnasztika a vízparton – általános átmozgatás - zuhanyozás után jelre talpas ugrás a medencébe - vízbe merülés, víz alatt levegő kifújás, majd felemelkedés - fej vízbe hajtásával, majd emelésével kifújás és levegővétel - falnak háttal állva elrugaszkodás, siklás, lebegés, levegő kifújás majd felemelkedés **2. JÁTÉKOK A VÍZBEN** - fogójáték víz fölött és víz alatt - szabadulás a labdától - pontszerző - egyéni és váltóversenyek deszkával **3. ÚSZÁS** - az ismert úszásnem technikájáénak csiszolása, - a levegővétel és a tempók ritmusának csiszolása - a teljesítmény növelése

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Atlétika:
- A tanulók fizikai állapotának felmérésére szolgáló tesztek eredményében való mérhető javulás
- A távol- és magasugrás tanult technikájának végrehajtása
- A dobások végrehajtása helyes technikával, különösképpen a dobás ívének képzése
- Állóképesség fejlesztő futásban a saját iramának helyes megválasztása

Torna, gimnasztika, rendgyakorlatok:
- Ismerje az alakzatokat, a vonal és oszlop közötti különbséget, és azok menet közbeni használatát
- Tanult gimnasztikai elemekből tudjon összeállítani 6-8 négyütemű gyakorlatot, és azokat végrehajtani
- Legyen képes folyamatos mozgással legalább 12 percig gimnasztikai gyakorlatokat végezni
- Ismerje és helyesen valósítsa meg a tanult talajelemeket
- Képes legyen nem szokványos testhelyzetekben gurulásokra
- Ismerje a dobbantó használatát
- Tanult talajelemekből tudjon összefüggő gyakorlatot bemutatni
- Alakuljon ki biztonságérzet függéshelyzetben
- Képes legyen végrehajtani a tanult elemeket kötélen vagy gyűrűn

Játékok:
- A szabályoknak megfelelően játssza a megtanult játékokat
- Ismerje és alkalmazza a csapatban való játék jelentőségét

Kézilabda:
- Képes legyen átadásokra ás átvételekre helyben és mozgás közben
- Tudjon 8-10 méteres távolságra átadásokat és átvételeket végrehajtani helyben és mozgás közben
- Ismerje a labda nélküli mozgásokat és helyezkedéseket, és azt tudja játékhelyzetben alkalmazni
- Tudja alkalmazni a tanult taktikai variációkat

Kosárlabda:
- Biztonsággal tudja végrehajtani a kétkezes átadást és átvételt helyben, mozgás közben párban és csapatban
- Labda nélküli mozgásban és helyezkedésben tudjon elszakadni a védőtől
- Játékhelyzetben tudja alkalmazni a szabályokat
- Ismerje és tudja bemutatni a tempódobást
- Ismerje és tudja bemutatni a fektetett dobásokat

Labdarúgás:
- Tudja alkalmazni az álló és a szemből lassan guruló labda rúgásának technikáját
- Helyben és mozgás közben tudjon társával passzolni
- Tudjon labdavezetést végrehajtani irányváltással

- Ismerje a labda nélküli helyezkedést, és azt tudja alkalmazni
- Állóhelyzetből, labdavezetésből, társtól kapott labdával tudjon kapura rúgni
- Tudja alkalmazni a kétérintős játékot
- Tudjon párban fejelni
- Tudjon felugrásból fejelni

Szabadidős sporttevékenységek:
- Legyen képes részt venni a szabadtéri órákon és ott aktív, intenzív tevékenység jellemezze

Küzdősport:
- Ismerje a tanult technikai elemeket, azokat tudja bemutatni és küzdelemben alkalmazni

Úszás:
- Képes legyen helyesen végrehajtani a tanult úszásnem technikáját, és teljesítménye az mutasson fejlődést elmúlt év eredményéhez képest.

5. ÉVFOLYAM

EMBER A TERMÉSZETBEN

SZERVEZÉSI KERET: EPOCHA

Éves időkeret: 15 hét

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**A növények élete**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK INFORMATIKA KÖNYVTÁRI INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	**Kognitív képességek** Figyelem, megfigyelés Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek): események, tárgyak külső tulajdonságai között. Szabálykövetés **Én-képességek** Önállóság **Eszközhasználati készségek, képességek** Forráshasználat Könyvtárhasználat Szótár-, lexikonhasználat Szerszámhasználat Számítógép-használat **Attitűdök, állapotok** Próbálkozási hajlandóság Céltudatosság Kíváncsiság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Ismerkedés a laboratóriumi eszközökkel: A kísérletezés szabályai, laboratóriumi eszközök balesetmentes használata különös tekintettel a borszeszégőre és a vegyi anyagokra. A mikroszkóp használatának megismerése. **A virágos növények testfelépítése**: A virágos növény szervei: létfenntartó szervek: gyökér, szár, levél; szaporítószervek: virág, termés. Fák és cserjék részei.	

A virágos növények szaporodása: A virág részei: ivarlevelei: porzó és termő rész; a virág takarólevelei: csészelevelek és sziromlevelek, illetve lepellevelek. Megporzás: állatok és szél által. A termés fajtái: száraz termés, húsos termés. A termés részei: maghéj, sziklevél, csíra. A termések „trükkjei" a magvak sikeres terjedéséhez.

A virágos növények anyagcseréjének vizsgálata: Tápanyagok szállítása a szervek között szállítónyalábokban történik. A növény lélegzik és párologtat a gázcserenyílásokon keresztül. A növények oxigéntermelése. Raktározott tápanyagok: keményítő, olajok. Vitaminok.

Zöldségek: Paradicsom, paprika, zöldborsó, bab, káposzta, burgonya, vöröshagyma és sárgarépa vizsgálata. Szempontjai: Melyik részét fogyasszuk: bogyótermés, hüvelytermés, karógyökér; egynyári-, kétnyári növény; termesztése: magját, gumóját vetjük, palántáját ültetjük, hagymáját duggatjuk.

Gyümölcsök: Alma, körte, szilva, cseresznye és meggy, kajszibarack, őszibarack vizsgálata. Csonthéjas termés, almatermés részei: kocsány, viaszos terméshéj, terméshús, mag, csonthéj illetve hártyás falú rekesz.

A szőlő és a bor: A szőlő növény részei: gyökérzet, tőke, vesszők, kacsok, virágzat, fürtök. Fajtái: csemegeszőlő, mazsolaszőlő, borszőlő. A szőlő gondozása. Kártevői: peronoszpóra, lisztharmat. A borkészítés: szüretelés, szőlő összezúzása, préselése, a must erjedése (forrása). A kiforrt bort ülepítik, lefejtik. A bor hatása az emberi szervezetre.

A biogazdálkodás, biotermények

Ajánlott olvasmányok, ajánlott források: Janice VanCleave: SH Junior Biológia; D. Aichele – M. Golte-Bechtle: Mi virít itt?; Gerald Durrell: Az amatőr természetbúvár; David Burnie: A növény (Szemtanú sorozat); David Attenborough: A növények magánélete (film); Ötletek még: www.ovegesegylet.hu/Cd/5.osztaly/index.html; http://zoldseg.lap.hu/; http://gyumolcs.lap.hu/

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Őszi séta során többféle lágyszárú virágos növény, különféle levelek és termések gyűjtése.
- A virágos növények testfelépítésének vizsgálata a begyűjtött növények megfigyelésével.
- A virágos növények szaporodásának vizsgálata, nagy és kinyílott virág részeinek megfigyelésével.
- A virágos növények szaporodásának vizsgálata, csírázásnak indult babnövényke részeinek megfigyelésével.
- A termések „trükkjeinek" megfigyelése a sikeres elterjedés érdekében, a begyűjtött termések vizsgálatával.
- A növények tápanyagszállításának vizsgálata, több órára festékes vízbe helyezett fehér szegfű megfigyelésével.
- A növények tápanyagszállításának vizsgálata, festékes vízbe állított babpalánta gyökér, szár és levél metszeteinek mikroszkópos megfigyelésével.
- A növény párologtatásának kimutatása cserepes növény levelére borított nejlonzacskó megfigyelésével.
- A növény párologtatásának kimutatása cserepes növény levelére ragasztott kobaltpapír vizsgálatával.
- A növényi oxigéntermelés bemutatása üveg vízbe helyezett vízinövény tartós megvilágításával és a keletkező oxigén felfogásával.
- A levelek gázcserenyílásának vizsgálata, a növényi levelek színének és fonákjának mikroszkóppal történő megfigyelésével.
- A növények raktározott anyagai közül a növényi olaj kimutatása dió magjának itatóspapírra történő dörzsölésével.
- A növények raktározott anyagai között a keményítő kimutatása különböző növényi részek jódozása révén.
- A különböző zöldségek és gyümölcsök eredetének, származásának és történelmének kinyomozása az internet segítségével, és kiselőadás készítése az összegyűlt adatokból.
- A különböző zöldségek vizsgálata a valódi növények megfigyelésével.
- A babszem fehérjetartalmának kimutatása salétromsav bab magra történő cseppentésével és a változások megfigyelésével.
- Sárgarépa karotin tartalmának kioldása étolajba.
- A különböző gyümölcsök vizsgálata a valódi termések megfigyelésével.
- A gyümölcsök viaszos héjának vizsgálata sima illetve benzines vattával áttörölt alma héjára víz csöppentésével és az eredmény megfigyelésével.
- A szőlő termésének vizsgálata valódi gyümölcs megfigyelésével.
- A szőlő cukortartalmának kimutatása Fehling I. és Fehling II. oldat segítségével.
- Bor készítése szőlőből, közben a keletkező széndioxid gáz felfogása lombikban és kimutatása meszes víz illetve gyertya lángjának segítségével.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Ismerkedjünk az anyagokkal!**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK INFORMATIKA KÖNYVTÁRI INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	**Kognitív képességek** – Figyelem, megfigyelés – Hipotézisalkotás – Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek): események, tárgyak külső tulajdonságai között. **Eszközhasználati készségek, képességek** – Forráshasználat – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Szerszámhasználat – Számítógép-használat **Attitűdök, állapotok** – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatosság – Kíváncsiság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Az összes alábbi ismeretre vonatkozóan legfontosabb a **saját tapasztalás és megfigyelés**: Megfigyelés, vizsgálódás adott szempont szerint, a megfigyelést segítő egyszerű eszközök használatával. Megfigyelések, vizsgálatok, kísérletek tapasztalatainak értelmezése, egyszerű megfogalmazása, rögzítése, ábrázolása.

Az anyagok jellemzése: Anyagok csoportosítása. Halmazállapotok: szilárd, folyékony, légnemű.

Az anyagok összetétele: Egynemű anyagok, keverékek.

A gázok tulajdonságai: Alakjuk, térfogatuk meghatározása. Legfontosabb jellemzője a nyomás. Mi befolyásolhatja a gázok nyomását.

A folyadékok tulajdonságai: Alakjuk, térfogatuk meghatározása. Önthetőek, mert részecskéik elgördülnek egymáson. Összenyomhatóságuk, keverhetőségük.

A szilárd anyagok: Alakjuk és térfogatuk meghatározása. Jellemző tulajdonságaik: keménység, rugalmasság, képlékenység, törékenység.

A halmazállapot változása: Olvadás, fagyás, párolgás, lecsapódás. Forrás. A halmazállapot-változás és a térfogatváltozás összefüggései. A víz különböző halmazállapotai.

A hőmérséklet észlelése, mérése: Hőmérséklet és a mérésének problematikája. Hőtágulás. Hőmérsékleti skála, Celsius-skála.

A hőterjedés: Kiegyenlítődésre törekvés. Hőáramlás, hővezetés, hősugárzás. Hőszigetelők, hővezetők.

Az égés: Az égés feltételei: éghető anyag, gyulladási hőmérséklet, oxigén. Az égés során megváltozik az anyagi részecskék szerkezete. Az égést hőfelszabadulás kíséri. Lassú égés, gyors égés. A tűzoltás szabályai.

A fény: A fény terjedése. Árnyék, fényvisszaverődés, fényelnyelés, fénytörés. Domború lencse, homorú lencse. Színek.

Ajánlott olvasmányok, ajánlott források: Tomáš Borec: Jó napot, Ampère úr!; Janice VanCleave: SH Junior Kémia; Mi Micsoda Kísérletek könyve, Tessloff és Babilon Kiadó; Colin Siddons: Fizikai kísérletek; internetes helyek: www.freeweb.hu/hmika/Erdekes/Html/Homero.swf; www.ovegesegylet.hu/Cd/5.osztaly/index.html

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Többféle anyag saját ötlet, majd feladatlap alapján való csoportosítása (szín, szag, halmazállapot, mágnesezhetőség, vízben oldhatóság, áram vezetése, éghetősége stb.)
- Tanítsuk meg a szag vizsgálatának helyes elvégzését!
- Egynemű és keverék anyagok vizsgálata csapvíz és desztillált víz összehasonlításával, majd elpárologtatásával.
- Konyhasó és vaspor keverékének szétválasztása. A tanulók tervezzék meg homok és só keverékének szétválasztását.
- A gázok összenyomhatóságának bizonyítása fecskendőben lévő levegő összepréselésével.
- A levegő nyomásának kiegyenlítődésre törekvésének bemutatása felfújt luftballonnal és annak

elengedésével.
- A folyadékok összenyomhatatlanságának bizonyítása fecskendőben lévő víz „összepréselésével”.
- A folyadékok önthetőségének demonstrálása, a folyadék részecskéit színes gyöngyökkel, golyókkal modellálhatjuk.
- Folyadékok keveredésének vizsgálatára vizet kevertessünk ecettel és olajjal.
- Különböző sűrűségű folyadékok részecskemozgásának bemutatására mézbe, vízbe és tojásfehérjébe csöppentessünk tintát.
- Szilárd anyagok keménységének vizsgálatára különféle szilárd anyag tűvel való karcolási próbája.
- Szilárd anyagok képlékenységének, rugalmasságának és törékenységének vizsgálata, és a kapott eredmények táblázatban való ábrázolása.
- A víz halmazállapot-változásának vizsgálata jég olvasztásával.
- Az anyag fagyáskori térfogatváltozásának vizsgálata folyékony viasz és víz fagyasztásával.
- Az emberi bőr hőmérsékletérzékelésének szubjektivitásának megfigyelése, bal kéz hideg, jobb kéz meleg vízbe merítése után közös langyos vízbe helyezés után tapasztalatok megbeszélése.
- Szilárd anyagok hőtágulásának megfigyelése, hosszú rézdrót több gyertyával történő melegítésével és a drót hosszúságváltozásának megfigyelésével.
- Folyadékok hőtágulásának megfigyelése, színültig töltött gömblombik kézi melegítésével és a folyadékszint megfigyelésével.
- Hőáramlás megfigyelése folyadékban, konfettivel teleszórt víz melegítésével és a papírkorongok mozgásának vizsgálatával.
- A hővezetés vizsgálata, anyagok hővezető illetve hőszigetelő tulajdonságának megfigyelése, különböző anyagok forró vízbe helyezésével és tapintásos vizsgálatával.
- Hősugárzás jelenségének megfigyelése fűtőtest vagy izzólámpához közel rakott kézzel.
- Az égés során megváltozó anyagszerkezet és az égés feltételeinek vizsgálata fém kanálba helyezett viaszdarabka melegítésével.
- Az égés feltételeinek és a levegő összetételének vizsgálata vízbe állított égő gyertya lefedésével.
- A lassú és gyors égés bemutatására csiszolt vaslemez vízbehelyezésével és rozsdaképzésével, illetve vaspor lángba szórásával és elégetésével.
- Tűzoltó készülék használatának, működésének elmagyarázása.
- A fény egyenes vonalú terjedésének megfigyelése slagdarabon keresztül.
- Fehér lap, fekete lap, üveglap és tükör fényvisszaverő tulajdonságainak vizsgálata.
- A fénytörés jelenségének vizsgálata vízzel telt pohárba helyezett szívószál megfigyelésével. Fehér fény színekre bontásának vizsgálata prizmával, illetve vízesedénybe helyezett tükörrel.
- Domború és homorú lencséken átbocsátott fénynyaláb megfigyelése.

3/1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Milyen idő várható?**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK INFORMATIKA KÖNYVTÁRI INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	**Kognitív képességek** – Figyelem, megfigyelés – Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség – Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése – Események rendezése. bekövetkezésük oka jelentőségük, következményeik, értékük szerint. **Eszközhasználati készségek, képességek** – Forráshasználat – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Szerszámhasználat – Számítógép-használat

	Attitűdök, állapotok – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatosság – Kíváncsiság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK – **Az időjárás elemei**: napsugárzás, hőmérséklet, szél, csapadék. – **A levegő fölmelegedése**: Nap hősugárzása és talaj melegítő hatása. A talaj által felmelegedett levegőrétegek. Üvegházhatás. Emberi tevékenység hatása az üvegházhatásra. – **A levegő hőmérsékletének változása**: Napi középhőmérséklet. Napi hőingás. Havi középhőmérséklet, évi középhőmérséklet. Évi közepes hőingás. – **Víz a légkörben**: A víz körforgása. Felhőképződés. Csapadékformák: eső, hó, köd, harmat, dér, zúzmara, ónos eső, jégeső. – **A szél**: Légnyomás. A levegő mozgása. A szél jellemzése irányával és erősségével. A légmozgásfajtái: szélcsend, szellő, szél, viharos szél, orkán. – **A helyi időjárás**: Időjárás megfigyelése. – **Éghajlat**: Hazánk átlagos időjárása. Magyarország éghajlati diagrammjai: havi-, évi középhőmérsékletek, évi átlagos csapadékösszeg, évi napfénytartam, uralkodó szélirány. Ajánlott olvasmányok, ajánlott források: Földrajzi Atlasz, A Föld nevű bolygó (Oxford University Press), Mi MICSODA sorozat 08. kötet Rainer Crummenerl: Az időjárás, interneten az alábbi honlapok: www.met.hu/omsz.php; www.metnet.hu; www.idokep.hu; www.ovegesegylet.hu/Cd/5.osztaly/index.html	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK – A levegő fölmelegedésének vizsgálata különféle talajtípusok és magának a levegőnek asztali lámpával történő melegítése által. – Az üvegházhatás megfigyelése napon hagyott lefedett és nyitott üvegedények hőmérsékletének vizsgálatával. – Hőingás és középhőmérséklet számítása internetes adatbázisokból nyert valódi időjárási adatokkal. Napi hőingás és napi középhőmérséklet számítása saját, teljes napon át óránként mért hőmérsékleti adatokkal. – A víz körforgásának vizsgálata víz melegítésével és üveglapon való kicsapatásával. – Csapadékmérő edény készítése, és használata. – A légnyomás változásának kimutatására üres pohárra szorított lufidarabkára ragasztott hurkapálca megfigyelésével – Szélmérő berendezés készítése és használata. – Időjárás elemeinek egy héten át tartó megfigyelése, jegyzőkönyvben rögzítése, majd ábrázolása táblázatban, vonal-, oszlop- vagy kördiagramon. Hőingás és középhőmérséklet számítása a mért adatokból. – Magyarország és a Kárpát-medence éghajlatának vizsgálata és megismerése, a földrajzi atlasz speciális időjárási térképeinek használatával. – Az interneten található meteorológiai témájú honlapok megismerése, bebarangolásuk.	

3/2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Nekem térkép-e táj**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK INFORMATIKA KÖNYVTÁRI INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	**Kognitív képességek** – Kreativitás – Tájékozódás a térben – Analógiák felismerése és követése – Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése **Eszközhasználati készségek, képességek** – Forráshasználat – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Szerszámhasználat – Számítógép-használat **Attitűdök, állapotok** – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatosság – Kíváncsiság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
A térkép: A térkép meghatározása. Jelrendszer, méretarány, vonalas aránymérték. A térképek fajtái: földrajzi és szaktérképek. A térkép jelrendszere: Jelmagyarázat. Magasságábrázolások: szintvonalas, színfokozatos – színkulcs segítségével –, domborzatárnyékolásos. Mérések a térképen: légvonalbeli távolság, gördülő távolságmérő, kilométer-hálózat. Tájékozódás iránytű és a térkép segítségével: Világtájak: kelet, nyugat, észak, dél. Iránytű. Tájolás. Az északi irány meghatározásának többféle módja. Kirándulás tervezése
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– Egy ősember- vagy indiántérkép megfejtése a jelmagyarázata alapján. – Saját térkép készítése (egyéni jelrendszerrel) egy ismert területről. – Városok, domborzati elemek légvonalbeli távolságának meghatározása a térkép méretarányának használatával. – Városok, domborzati elemek légvonalbeli távolságának meghatározása a térkép vonalas aránymértékének használatával. – Üres szintvonalas ábrázolású térképrészlet színkulcs alapján történő kiszínezése (színfokozatossá tétele). – Kanyargós útvonal mérése körzővel, cérnával és gördülő távolságmérővel. – Gördülő távolságmérő készítése. – Helyi, nagyléptékű térképen adott szakaszok távolságának lemérése, majd ennek ellenőrzése a valóságban, terepen. – A tájoló használatának megismerése. – Tájékozódási verseny terepen, párban, vagy kis csoportban. – Az északi irány meghatározása: – iránytűvel, – Nap és karóra segítségével, – gnomonnal, – a Sarkcsillag segítségével. – Kirándulás tervezése internetes útvonaltervező program segítségével. – Különböző térképek keresése az interneten keresőprogram használatával.

4.

A TÉMAKÖR CÍME	Földrajzi környezetünk
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK INFORMATIKA KÖNYVTÁRI INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Kognitív képességek – Figyelem, megfigyelés – Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség – Hipotézisalkotás – Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek): események, tárgyak külső tulajdonságai között. Eszközhasználati készségek, képességek – Forráshasználat – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Szerszámhasználat – Számítógép-használat Attitűdök, állapotok – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatosság – Kíváncsiság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

- Földrajzi környezet
- Domborzat: Síkság: alföld, fennsík; domb, dombság; hegy, hegység: középhegység, magashegység. Hegygerinc, hegycsúcs, völgy, medence.
- A földfelszín felépítése: Kőzetréteg, talaj. Kőzetek: vulkáni kőzetek: (lávából andezit, bazalt, vulkáni hamuból vulkáni tufák. Üledékes kőzetek: mészkő, kavics, agyag, homok, lösz, kőszén. Átalakult kőzetek. Ásványok, ércek.
- A víz földrajza: Légköri vizek. Felszíni vizek. Felszín alatti vizek: talajnedvesség, talajvíz; víztartó kőzetek, vízzáró kőzetek, artézi víz; ásványvíz, gyógyvíz, hévíz.
- Folyók: forrás, patak, folyó, folyam. Vízgyűjtő terület, vízválasztó, főfolyó, mellékfolyók, folyó eredése, torkolata. Hordalék, zátony, sziget. Vízállás, vízjárás. Apadás, áradás, gát, árvíz, árvízvédelem, belvíz. Magyarország nagy folyói.
- Tavak: tómedencék létrejöttének okai: süllyedés, szél munkája nyomán, holtág, kráter tó, mesterséges tó. A tavak életciklusai: feltöltődés, mocsár. Magyarország nagy tavai.
- A földfelszín nagy változásai: építő és romboló munka. A külső erők szerepe: hőingadozás, jég, szél, csapadék, folyóvizek. Ezek munkája nyomán: aprózódás, mállás, feltöltődés.
- A mészkőhegységek formakincse: beszivárgó csapadékvíz munkája nyomán: víznyelők, barlang, cseppkő. Barlangi patak.
- A talaj: a talajképződés, humusz, morzsás szerkezet. Típusai: mezőségi talaj, erdőtalaj, homoktalaj, agyagtalaj. A szántóföldek termőtalajának javítása trágyázással, műtrágyával. A talajszennyezés és az emberi tevékenység szerepe a talajréteg pusztulásában.
- Az ember szerepe a földrajzi környezet alakításában: bányászat, meddőhányók. Hulladéklerakók, veszélyes hulladékok. Talajszennyezés, vízszennyezés, levegőszennyezés. Szelektív hulladékgyűjtés.

Ajánlott olvasmányok, ajánlott források: Földrajzi atlasz; A Föld nevű bolygó (Oxford University Press); Németh Imre–Némethné Katona Judit: Zöld kalandra fel! (http://mek.oszk.hu/00100/00149/), Környezetvédelemmel foglalkozó, sok praktikus linket és cikket tartalmazó oldalak: http://www.humusz.hu/, www.ovegesegylet.hu/Cd/5.osztaly/index.html internetes játékok: www.kukabuvar.hu/download/cdrom/nyiknyik.swf, www.kukabuvar.hu/download/cdrom/vasarlas.swf

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Domborzati felszínformák létrehozása agyagból.
- Kőzetek vizsgálata párban, különböző típusú kőzetek szemcseméretének, színének, keménységének, fehér papíron hagyott nyomának, ecettel való kölcsönhatásának megfigyelésével; a megfigyelt eredmények táblázatba foglalásával és értékelésével.
- Vízzáró és víztartó rétegek vizsgálata, illetve forrás létrehozása agyag és homok segítségével.
- Különböző ásványvizes palackcímkék gyűjtése és egy Magyarország térképen a kutak helyének bejelölése.
- Európa fekete-fehér domborzati térképén néhány nagyfolyó vízgyűjtő területének kiszínezése.
- A víz munkájának vizsgálatára homokozóban, kis lejtésű és nagy lejtésű területen leáramló víz sebességének, illetve romboló és építő munkájának megfigyelésével.
- A talaj pusztulásának vizsgálata mohával beültetett, illetve anélküli homokdombokra locsolt víz megfigyelésével.
- A hőingadozás és a jég szerepének tisztására a kőzetek aprózódásában, mészkődarabot napsugárral, vagy radiátorral való felmelegítése után vízbe áztatni, majd a hűtőszekrény fagyasztó részébe helyezni és 1-2 óra után megvizsgálni az eredményt.
- A szél felszínformáló munkájának vizsgálata, terepasztalon száraz homok hajszárítóval való egyenletes fújásának megfigyelése.
- A talaj vizsgálata páros munkában, különböző talajtípusok szerkezetének, színének, mésztartalmának, vízáteresztő képességének, vízfelvevő képességének megfigyelésével; a megfigyelt eredmények táblázatba foglalásával és értékelésével.
- A szelektív hulladékgyűjtés elkezdése, ha még nem történt meg eddig. Szelektív gyűjtőhelyek felkutatása a környéken.
- Interaktív játék a szelektív hulladékgyűjtésről.

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Nálatok, laknak-e állatok?**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK INFORMATIKA KÖNYVTÁRI INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	**Kognitív képességek** – Figyelem, megfigyelés – Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek): események, tárgyak külső tulajdonságai között. **Én-képességek** – Önállóság – **Eszközhasználati készségek, képességek** – Forráshasználat – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Szerszámhasználat – Számítógép-használat **Attitűdök, állapotok** – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatosság – Kíváncsiság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

- **Haszonállatok a ház körül**: Háziasítás, tenyésztés. A háziállat alkalmatlan önálló életre: állattartás, és annak a szabályai.
- **A szarvasmarha és rokonai**: Gerinces, emlős, párosujjú patás. Fején tülkös szarv. Növényevő, fogazata növényevő: elől metsző fogak, hátul redős őrlőfogak (zápfogak). Táplálék emésztése összetett gyomorral, sok idő alatt, kérődzéssel történik. Bika, tehén, borjú. Húsáért, tejéért, bőréért tartják. Juh és kecske, közeli rokona a szarvasmarhának. Kevésbé igényesek. Tejükért, húsukért, de a juhot főleg gyapjáért tartják
- **Házi sertés**: Gerinces, emlős, párosujjú patás. Mindenevő, fogazata mindenevő: elől metszőfogak, hátul gumós őrlőfogak (zápfogak), kettő között hegyes szemfogak. A táplálék emésztése egyszerű gyomorral és hosszú bélrendszerrel történik. Kan, koca, malac, süldő. Régebben zsírjáért, mostanában inkább húsáért tartják, de bőrét is feldolgozzák.
- **Ló**: Gerinces, emlős, páratlanujjú patás. Növényevő, fogazata növényevő: elől metsző fogak, hátul redős őrlőfogak (zápfogak). A táplálék emésztése egyszerű gyomorral és hosszú bélrendszerrel történik. Mén, kanca, csikó. Régebben nélkülözhetetlen társa volt az embernek, ma sportolásra tartják.
- **Baromfiudvar állatai**: Gerinces madarak. Szárnyuk van, testüket toll (pehely, fedő és evező) borítja. Mindenevő állat. Szájnyílásuk a csőr. Tojással szaporodnak. Húsukért, tojásukért, tollukért tenyésztik őket. Házi tyúk: kapirgálóláb; kotlás, csibék fészekhagyók. Kakas, tyúk, csibe, csirke. Pulyka: a tyúk közeli rokona, jóval nagyobb, egyre népszerűbb. Házi kacsa, házi lúd: vízhez közeli életmód, testük csónak alakú, úszóláb. Mindenevő állatok. Csőrük lemezes. Fiókáik fészekhagyók. A házi kacsát húsáért, a házi ludat májáért és tolláért is tenyésztik.
- **A ház körül élő állatok**: Bármilyen, az adott otthoni környezetben található állatról kiselőadás készítése és tartása. Például: házi egér, vándorpatkány, füstifecske, széncinege, feketerigó, szarka, fehér gólya, kutya, macska, házi veréb, galamb, varjú, csótány, bodobács, darázs, éti csiga, ezüstös ősrovar, földigiliszta, fülbemászó, hangya, katicabogár, muslinca, pincebogár, pók stb.

Ajánlott olvasmányok, ajánlott források: Janice VanCleave: SH Junior Biológia; Gerald Durrell: Az amatőr természetbúvár; Winkler Róbert: Nagyvárosi természetbúvár; film: T.ZS.M. Filmgyártó Betéti Társaság: Nagyvárosi természetrajz – avagy élővilágunk a pincétől a padlásig; Néhány internetes oldal: www.katki.hu/RMH/index.html, http://www.edenkert.hu/cikkek/vendetta_a_katicaert, http://haziallat.lap.hu/, http://hu.wikipedia.org/wiki/H%C3%A1zias%C3%ADt%C3%A1s,

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Mindenképpen javasolt egy közeli tanyasi udvar, vagy állatkerti parasztudvar meglátogatása és az állatok testközelből történő megfigyelése.
- Az összetett gyomor részeinek vizsgálatára nagy adag zöldség zöldjének, vagy zeller levelének rövid ideig való turmixolása (bendő rész), aprított növény golyókká formázása (recés gyomor), a gombócok újra mixelése (kérődzés), kicsi ecettel együtt még egy kis idejű darálása (leveles gyomor), egy tálba tevése és fóliával való letakarása (oltógyomor), majd néhány órás állás utáni megfigyelésével.
- Aludttej és túró készítése házi, dobozos friss tej, illetve dobozos tartós tejből. A végeredmény vizsgálatával.
- Tojás részeinek vizsgálata feltört tyúktojáson.
- Különböző állatok koponyáinak összehasonlítása, fogazataik alapján annak eldöntése, hogy melyik táplálkozási típushoz tartoznak.
- Tollak különböző szerepének vizsgálata, pehely, fedő és evező tollak összehasonlításával.
- Fedőtoll tiszta vízbe illetve étolajjal szennyezett vízbe mártása, a vízlepergetés, illetve a levegő megkötés változásának megfigyelése.
- Madáretető készítése, kihelyezése a megfelelő helyre, és rendszeres feltöltése magokkal a téli hónapokban.
- Földigiliszta-farm készítése és a földigiliszták számára kedvező környezet létrehozása; a giliszták talajforgató munkájának megfigyelése a rétegek összekeveredésén.
- A rejtőszín vizsgálata adott füves területre kiszórt különböző színű fonaldarabkák megkeresésével és a találati hatékonyság megfigyelésével.
- Kiselőadás készítése szabadon választott otthoni környezetben található állatról PowerPoint program használatával; információk gyűjtése az internetről; adatok, képek elmentése erre a célra létrehozott új mappába.

6.
ZÁRÓPROJEKT

A TÉMAKÖR CÍME	**Zárólakoma**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK INFORMATIKA KÖNYVTÁRI INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	**Kognitív képességek** – Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség. – Figyelem, megfigyelés – Szabálykövetés – Tervezés, tervmegvalósítás **Én-képességek** – Önállóság **Eszközhasználati készségek, képességek** – Forráshasználat – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Szerszámhasználat – Számítógép-használat **Attitűdök, állapotok** – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatosság – Kíváncsiság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK – A tápanyagok ételekkel és italokkal kerülnek szervezetünkbe. Mennyisége, minősége. – A tápanyagok csoportjai, és jellemzőik: fehérjék, szénhidrátok, cukrok, zsírok, olajok, ásványi sók, víz, vitaminok, növényi rostok.	

– Az egészséges táplálkozás. – Hideg és/vagy meleg ételek közös elkészítése. – Évzáró lakoma elfogyasztása. Mindenféle receptkönyvek; Dósa Éva – Komjáthy Anna: Hamm; GEO-magazin 2006. február; Weboldalak: http://www.tutireceptek.hu/; http://www.mazsola.hu/; http://gyerekkonyha.lap.hu/;
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK – Különféle egészséges, könnyen elkészíthető étel receptjeinek gyűjtése. – A saját táplálkozás vizsgálata a gyerekek összes ételeinek néhány napon át tartó lejegyzésével és vizsgálatával. – Tápanyagok csoportosítása csoportokban, tabló készítése reklámújságokból kivágott ételek, termékek képeiből. – Az évzáró lakoma menüjének közös megtervezése, az alapanyagok (lehetőleg) közös beszerzése piacon, zöldségesnél. – A lakoma közös elkészítése, majd elfogyasztása (kerti parti keretében, az osztályteremben, kint a zöldben piknikezve, akár a szülőkkel együtt stb.)

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

– Legyen képes konkrét természeti formák, tárgyak, élőlények és egyszerű jelenségek, folyamatok megfigyelésére, tapasztalatainak rögzítésére élőszóban, rajzban és írásban. Tudja felidézni a természeti és az ember által létesített környezetére vonatkozó konkrét, szemléletes képi tartalmakat. E képzetek alapján tudjon ítéleteket alkotni, következtetéseket levonni.

– Legyen képes a leggyakoribb térképjelek alapján elemi térképhasználatra. Fogalmazza meg, milyen az aktuális időjárás. Tudja megkülönböztetni a különböző halmazállapotokat, és értse azok változását. Jellemezze az évszakokat időjárásuk szerint. Ismerje az időjárást kialakító legfontosabb tényezőket. Jellemezze éghajlatunkat. Ismerje az időjárási események és a felszín változása közötti összefüggéseket.

– Tudja értelmezni az egyszerű felszínformákat kialakulásuk szerint. Tudjon jellemző tulajdonságokat mondani megfigyelt kőzetmintákról. Ismerje fel az emberek földrajzi környezetet veszélyeztető tevékenységét. Értse meg, hogy a környezet állapotának romlásáért az emberek a felelősek.

– Tudja megkülönböztetni leggyakoribb gyümölcseinket, zöldségnövényeinket. Megfigyelt tulajdonságaik alapján jellemezze azokat. Ismerje a táplálkozásunkban betöltött szerepüket.
– Ismerje fel a települési környezet leggyakrabban előforduló állatait és a háziállatokat.
– Legyen képes információkat keresni könyvtárban, és az interneten.

6. ÉVFOLYAM

Éves időkeret: 15 hét

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Mérések**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK INFORMATIKA KÖNYVTÁRI INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI	**Kognitív képességek** – Távolságészlelés – Figyelem, megfigyelés – Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése – Hipotézisalkotás – Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek): események, tárgyak külső tulajdonságai között. – Kreativitás

	– Tájékozódás az időben – Tájékozódás a térben – Összefüggések felismerése – Mérés és összehasonlítás képessége – A várható eredmény becslésének képessége **Eszközhasználati készségek, képességek** – Forráshasználat – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Szerszámhasználat – Számítógép-használat **Attitűdök, állapotok** – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatosság – Kíváncsiság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK: **A becslési képesség fejlesztése.** **Távolság, hosszúság, terület**: viszonyítási pont, vonatkoztatási rendszer, mértékegység, mértékszám, koordinátarendszer. A hosszúság mérése. Területmeghatározás lefedéssel. Hosszúság mértékegységei közötti átváltás. Terület mértékegységei közötti átváltás. **Űrtartalom és térfogat**: mértékegységeik. Kapcsolat az űrtartalom és a térfogat között. Az űrtartalom és a térfogat mérése. Az űrtartalom mértékegységei közötti átváltás. A térfogat mértékegységei közötti átváltás. **A tömeg**: A testek tehetetlensége. A testek tömegének (súlyának) mérése. Mértékegységei. A tömeg (súly) mértékegységei közötti átváltás. **A sűrűség**: tömegből és térfogatból számítjuk. Többféle anyag sűrűségének meghatározása. Mértékegységei, és azok közötti átváltás. **Az idő**: mérése. Mértékegységei, azok közötti átváltás. Ajánlott források, ajánlott olvasmányok: Tomáš Borec: Jó napot, Ampère úr!; Janice VanCleave: SH Junior Fizika; internetes oldalak: http://mertekegysegek.lap.hu/; http://www.ipcim.hu/mertekegyseg.php; http://hauser.pmmf.hu/mertekegyseg/megysegvalto/index.htm; http://www.ovegesegylet.hu/Cd/6.osztaly/index.html	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
– Ahol csak lehet, becsültessük a gyerekeket. (Ezt a tevékenységet nem szabad, nem lehet értékelni. A jó becslési képesség hosszabb idő után alakul ki. Ne vegyük el a játék örömét!) – Egy átlagos lépés, tyúklépés hosszának megállapítása többszörös lépések lemérésével, majd átlagolásukkal. – Becslés fejlesztése meghatározott távolság (1 m, 20 cm stb.) földre rajzolásával. – A mértékszám és a mértékegység fogalmának megerősítése hosszabb távolság (kb. 15-20 m) tyúklépéssel, rendes lépéssel és méterrúddal való lemérésével. – Koordinátarendszerben való tájékozódás fejlesztésére koordináták megkeresésével és összekötésével ismerős alakzat létrehozása. – Különböző alakú síkidomokkal területek hézagmentes lefedhetőségének vizsgálata a gyakorlatban. – Az osztályterem szélességének, hosszúságának megmérése. – Az osztályterem alapterületének kiszámítása. – Terület mérése, terület mértékegységek átváltásának gyakorlására WC-ben, kézmosóban, fürdőszobában: adott fal hány csempével fedett, csempe területének kiszámítása után a falfelület területének meghatározása. – Milliméterpapíron saját tenyér körberajzolása és területének meghatározása. – Az életből vett példáknak a hosszúságát és területét milyen mértékegységben célszerű kifejezni. – Szorgalmi: Egyéni ötletekre építve, a gyerek otthona és az iskola távolságának meghatározása valamilyen módon. – Az űrtartalom mérése különböző edények és palackok űrmértékekkel történő meghatározásával. – Az egy köbméter érzékeltetésére egy kocka elkészítése hurkapálca és ragasztó segítségével, majd különböző összehasonlítások elvégzése. (Hány gyerek fér el benne, 1m³-nél kisebb és nagyobb tárgyak a teremben stb.)	

– Az űrtartalom és a térfogat közötti kapcsolat érzékeltetésére egy dm^3-es kocka deciliterenkénti vízzel való feltöltése. Utána az átválthatóság megállapítása. – Különböző szilárd testek térfogatának meghatározása vízkiszorításos módszerrel. – Az életből vett példáknak a térfogatát, űrtartalmát milyen mértékegységben célszerű kifejezni. – Szorgalmi: Egyéni ötletekre építve, készítsenek a tanulók olyan kockát, amibe 2 liter víz fér bele. Otthoni kedvenc bögre űrtartalmának megmérése szabadon választott módszerrel. – A tömeg tehetetlenségének érzékeltetése nagyjából egyforma gumilabda és medicinlabda gurításával és a tapasztalatok megfigyeltetésével. – Tömegmérés ismert tömeghez való viszonyítással kétkarú mérleg segítségével. – A már korábban is használt különböző szilárd testek tömegének meghatározása kétkarú mérleg segítségével. – Egy liter víz tömegének megmérése. – Az életből vett példáknak a tömegét milyen mértékegységben célszerű kifejezni? – Mennyire „tehetetlen” az osztály? Az osztály tömegének megmérése, majd átváltása mázsába és tonnába. – Különböző anyagok sűrűségének vizsgálata, zsír, olaj, tej, jég, cukor, só, méz vízbe öntésével. – Az előzőekben megmért térfogatú és tömegű, különböző szilárd testek sűrűségének kiszámítása és a táblázatban találtakkal való összehasonlítása. – Szorgalmi: Egyéni ötletekre építve készítsenek a tanulók olyan tárgyat, amely a vízzel teljesen megegyező sűrűségű. Információkeresés az interneten: A tiszta fémek közül melyik háromnak legnagyobb a sűrűsége? Melyik fa nem úszik a vízen a nagy sűrűsége miatt? Melyek a legsűrűbb tengerek a világon? Az ismert módszerrel saját térfogat megmérése és saját sűrűség kiszámítása. – Kutatás: különböző mértékegységek milyen természeti jelenséghez kapcsolódnak (nap, hónap, év) – A tanulók által készített inga lengésidejének mérése többszörös lengésidő átlagolásával. Különféle megfigyelések elvégzése: Lengésidőt befolyásolja-e a kitérítés mértéke? Lengésidőt befolyásolja-e az inga súlyának változása? Lengésidőt befolyásolja-e az inga hosszának változása? – Az életből vett példáknak az időtartamát milyen mértékegységben célszerű kifejezni? – Szorgalmi: Egyéni ötletekre építve különböző időmérő eszközök készítése (homokóra, vízóra, gyertyaóra stb.). Készítsenek olyan ingát, aminek egy másodperc a lengésideje! – Nyomozás a könyvtárban és az interneten: a megismert mértékegységeken kívül, milyen más mértékegységeket használnak más országokban, illetve használtak régen? (átváltások megadása, saját testméretek átváltása) – Nyomozás a könyvtárban és az interneten: a különböző mértékegységek, kikről kapták a nevüket?

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**A Föld nevű bolygó**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK INFORMATIKA KÖNYVTÁRI INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	**Kognitív képességek** – Figyelem, megfigyelés – Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség – Hipotézisalkotás – Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek): események, tárgyak külső tulajdonságai között. – Összefüggések felismerése – Tájékozódás a térben **Eszközhasználati készségek, képességek** – Forráshasználat – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Szerszámhasználat – Számítógép-használat

	Attitűdök, állapotok – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatosság – Kíváncsiság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK:

Naprendszer és a Föld: A Naprendszer bolygói, a Föld helye e sorban. A tömegvonzás (gravitáció) hatása példákon keresztül. Északi-sark, Déli-sark, Egyenlítő, földgömb, a Föld ábrázolása térképen.
A Föld kívül-belül: A Föld belső felépítése. Földkéreg, földköpeny, földmag, kőzetburok, kőzetlemezek, magma. Kontinensek és óceánok elhelyezkedése, földrajzi helyzete.
A hegységképződés: Vulkáni hegységek születése, törésvonal, láva, vulkáni hamu, földrengés. Hegységképződés vetődéssel, röghegység, rög, árok, medence. Gyűrthegység, gyűrődés,
Tájékozódás a térképen és a földgömbön: A Föld alakja. Elemi tájékozódás a fokhálózat alapján. Tájékozódás az atlaszban. Földrajzi szélesség, nevezetes szélességi körök (Egyenlítő, Ráktérítő, Baktérítő, Északi-sarkkör, Déli-sarkkör). Hosszúsági körök, nevezetes hosszúsági körök (Greenwichi 0˚, dátumválasztó vonal).
A Föld mozgásai és az időszámítás: A Föld tengely körüli forgása. A napi időszámítás. Nappalok és éjszakák váltakozása. A Föld Nap körüli keringése. Évi időszámítás. Évszakok váltakozása.
Éghajlat, éghajlati övezetek: A földalak, a földtengely ferdesége, a besugárzás és az éghajlati övezetek kialakulása közötti összefüggések. Az egyes éghajlati övezetek leíró jellemzése. Éghajlatot kialakító és módosító tényezők. A forró övezet és övei. A mérsékelt övezet és övei. A hideg övezet és övei. A hegyvidéki éghajlat.

Ajánlott források, ajánlott olvasmányok: Földrajzi atlasz; Janice VanCleave: SH Junior Földrajz; A Föld nevű bolygó (Oxford University Press), David Attenborough: Bolygónk a Föld (film), A Mount St. Helens vulkán kitörése (film), Google Earth (internetről ingyenesen letölthető világnézegető program)

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- A Föld síkban való ábrázolásának problematikájának érzékeltetésére: a kontinensek narancsra rajzolása, majd cikkelyes bevágása után annak lefejtése és vizsgálata.
- A Föld forgásának hatása a Föld alakjára: ennek vizsgálata két papírcsík és ceruza segítségével.
- Papírmasé földgömb készítése (két félgömb), felületén kontinensekkel és óceánokkal, belsejében a Föld belső szerkezetének ábrázolásával.
- A kőzetlemezek (kontinensek) mozgásának vizsgálatára a kontinensek kivágása és puzzle-szerűen az „őskontinens” összeállítása.
- A Föld mozgásainak bemutatása földgömbön, a Nap imitálása egy lámpával (izzóval). A különböző helyzetek megfigyelése, vizsgálata.
- A gyűrődéses hegységképződés vizsgálata különböző színű gyurmák segítségével.
- A vetődéssel létrejövő domborzati képződmények létrehozása gyurma segítségével.
- Egy közös papírmasé vulkán készítése, majd festett ecet és szódabikarbóna segítségével vulkánkitörés előidézése.
- A korábban elkészített papírmasé Földre a nevezetes szélességi és hosszúsági körök berajzolása.
- A földrajzi atlaszban, megadott városok földrajzi koordinátáinak megkeresése
- A földrajzi atlaszban, megadott földrajzi koordináták alapján nevezetes helyek megkeresése.
- A Google Earth programon a saját iskola, ház megkeresése, földrajzi koordinátáinak lejegyzése.
- A Google Earth programon a többiek által megadott földrajzi koordináták alapján nevezetes helyek megkeresése.
- Asztali lámpa, szögmérő és csomagolópapír segítségével a különböző hajlásszögben érkező napsugarak földfelszínt melegítő hatásának vizsgálata.
- Csoportmunkában tablók készítése a különböző éghajlati övezetekről és övekről, illetve a hegyvidékek éghajlatáról.
- Egyes övek éves csapadék és hőmérsékleti grafikonjaiból következtetések levonása az adott övek növénytakarójára, állatvilágára, folyóinak vízszintjére vonatkozóan.

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Hazánk tájai**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK INFORMATIKA KÖNYVTÁRI INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	**Kognitív képességek** – Figyelem, megfigyelés – Kreativitás – Tájékozódás a térben – Analógiák felismerése és követése – Nézőpontváltás képessége **Eszközhasználati készségek, képességek** – Forráshasználat – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Számítógép-használat **Attitűdök, állapotok** – Céltudatosság – Kíváncsiság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK:

Magyarország helye Európában és a Kárpát-medencében: Kelet-Közép Európában, a Kárpát-medence középső részén helyezkedik el, szárazföldi ország. Ország területe nagytájakra oszlik: Alföld, Kisalföld, Alpokalja, Dunántúli-középhegység, Északi-középhegység valamint a Dunántúli-dombság és a Mecsek. Határfolyók: Duna, Ipoly, Tisza, Mura, Dráva. A medencehelyzet hatásai. Hazánk központi elhelyezkedéséből adódóan nagy az átmenő forgalom.

Az Alföld: hazánk legnagyobb tája, elhelyezkedése. Nagy felosztása: Mezőföld, Duna-Tisza köze, Tiszántúl. Kialakulásában fő szerepet játszottak a folyók és a szél. Két fő talajtípus jellemző: lösz borítja a Mezőföldet, Nagykunságot, Hajdúságot, Jászságot és a Körös-Maros közét; homok borítja a Kiskunságot és a Nyírséget. Az Alföldön érvényesül legjobban a kontinentális éghajlat. E területet sújtja legtöbbször az aszály, a belvíz és az árvizek. Legjelentősebb folyói a Duna és a Tisza. Legnagyobb tava a mesterségesen kialakított Tisza-tó.

Élet az Alföldön: legfontosabb mezőgazdasági terület. Szántóföldi növényeket, sok zöldséget (hagymát, paprikát) és gyümölcsöt (almát, kajszibarackot) is termesztenek itt. Állattartás: főleg sertést, juhot és baromfit tenyésztenek jelentős mennyiségben. Jelentős az élelmiszeripar, de sok másféle ipari tevékenységet is folytatnak az alföldi városokban. Jellegzetes településtípus a tanya. A legnagyobb városai: Debrecen, Szeged, Kecskemét, Nyíregyháza.

A Kisalföld: második legnagyobb síkságunk. Felszínét a Duna és mellékfolyói alakították ki. Jellegzetes kiemelkedései a tanúhegyek. Éghajlata nyugati fekvése miatt kiegyenlítettebb, mint az Alföldé. Fő folyói: Duna, Rába. Nagy tava a Fertő. Mezőgazdasága fejlett, búzát, kukoricát, cukorrépát, takarmánynövényeket és zöldségféléket termesztenek. Állattartás: szarvasmarha és baromfi. Ipar: tejipar, élelmiszeripar, textilipar és járműgyártás. Legnagyobb városai: Győr, Pápa, Mosonmagyaróvár.

Az Alpokalja: hazánk nyugati peremén fekszik. Részei: a Soproni-hegység, a Kőszegi-hegység és az Alpok legkeletibb nyúlványai, illetve az előtte elterülő dombvidék, amit a Rába és mellékfolyói töltöttek fel. Éghajlata: nyugati fekvése és nagyobb tengerszint feletti magassága miatt hűvösebb a nyár, enyhébb a tél, és sok csapadék hullik. Ez, az erdők kialakulásának kedvez. Ez vezetett az erdőgazdálkodás kialakulásához. Legismertebb városai: Sopron, Kőszeg, Szombathely. Az Őrség jellegzetes települési formája a szer.

A Dunántúli-dombság és a Mecsek: A Dunántúl déli részén fekszik. Az üledékkel vastagon borított terület kiemelkedett, a rajta keresztül folyó folyók vize völgyekre és dombhátakra szabdalták. A szél vastag lösztakarót halmozott fel. Részei: Zalai-dombság, Somogyi-dombság, Tolnai-dombság, Baranyai-dombság. A melegebb dombokon, termékeny talajon kedvező mezőgazdasági termelés, míg a nyugati hűvösebb, csapadékosabb Zalai-dombságon szálastakarmány-termelés és szarvasmarha-tenyésztés folyik. A Balaton déli partja kiemelt üdülőövezet. A Mecsek és a Villányi-hegység mészkőből épül fel. Mecsekben érezhető még a mediterrán éghajlati hatás. Legjelentősebb városok: Zalaegerszeg, Pécs, Kaposvár, Siófok, Szekszárd.

A Dunántúli-középhegység: A Zala folyótól a Dunakanyarig húzódik. Nagy részei: Bakony, Vértes, Velencei-hegység és a Dunazug-hegység. Hegyei üledékes kőzetekből épülnek fel, vagy vulkáni eredetűek. Nagy tavai a Balaton és a Velencei-tó. Éghajlata hűvösebb és csapadékosabb az Alföldénél. Mezőgazdaság: a hegység déli oldalán

jelentős a szőlőművelés és a borászat. Erdőgazdálkodás. Ipar: megszűnt a bányászat, helyét a híradástechnika és a gépgyártás vette át. A nagy városokban sok ipari park alakult. Jelentős még az idegenforgalom. Ismertebb városok: Esztergom, Visegrád, Székesfehérvár, Veszprém.
Az Északi-Középhegység: Az Ipoly és a Bodrog folyók között húzódik. Vulkáni eredetű részei: Börzsöny, Cserhát, Mátra és a Zempléni-hegység, míg az Aggteleki-hegység és a Bükk üledékes kőzetből épül fel. Hazánk leghűvösebb és az Alföldnél csapadékosabb tája. Ennek köszönhetően az ország erdőkben leggazdagabb területe. Az erdőgazdálkodás jelentős. Gazdasági élete, ipara átalakult, ma a műanyagokat, festékeket gyártó vegyipar a legjelentősebb ágazat. Déli peremvidékének borászata világhírű. Az idegenforgalom jelentősége egyre nő. Legjelentősebb városai: Eger, Miskolc.
Fővárosunk Budapest: A Duna két partján terül el, Kelet-Közép-Európa legnagyobb városa. Buda hegyei üledékes kőzetekből állnak, gazdagok gyógyforrásokban, barlangokban. Pest a Pesti-síkság területén épült. Budapest az ország politikai, gazdasági, kereskedelmi, kulturális és idegenforgalmi központja, illetve legfontosabb közlekedési csomópontja.

Ajánlott források, ajánlott olvasmányok: Richards, Brian: Budapest és Magyarország, Török András: Nagy Budapest könyv; Németh Imre–Némethné Katona Judit: Zöld kalandra fel! (http://mek.oszk.hu/00100/00149/), Google Earth (internetről ingyenesen letölthető világnézegető program), http://hu.wikipedia.org/wiki/Sablon: Magyarorsz%C3%A1g_t%C3%A1jai

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Magyarország nagy tájaiból puzzle készítése, és összerakása.
- Magyarország nagy városainak bemutatása. A tanulók információ gyűjtése és kiselőadás készítése (hangsúly a *mit érdemes megnézni?*-n van).
- Tablók készítése csoportokban az egyes tájakból, majd csoportos bemutatás az osztálynak.
- Párosító kártyák készítése a tájegységre vonatkozó kérdésekből és a hozzá tartozó válaszokból.
- Feladatlap készítése a saját tájegység fontos tudnivalóiból a többi gyereknek, megoldása a tabló segítségével.
- Idegenvezetés készítése egy fővárosi vagy közeli nagyvárosban teendő sétához.
- Vidéken jobb élni, vagy városban? Disputa a kérdésről.
- Kutatás: egy közértben található magyar termékek mely vidékről származnak?
- Egy „névjegykártya" készítése Magyarországról. Ebbe kerüljön be minden fontosabb adat.
- A hungarikumok összegyűjtése.

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Hazánk élővilága I.**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK INFORMATIKA KÖNYVTÁRI INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	**Kognitív képességek** – Figyelem, megfigyelés – **Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség** – **Összefüggések** felismerése – **Hierarchiák** felismerésének képessége – Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek): események, tárgyak külső tulajdonságai között. **Én-képességek** – Önállóság **Eszközhasználati készségek, képességek** – Forráshasználat – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Szerszámhasználat – Számítógép-használat

	Attitűdök, állapotok – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatosság – Kíváncsiság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK:

Életközösségek: életközösségek: népesség, társulás, társulásegységek.
Az erdők élővilága: szintezettség: lombkoronaszint, cserjeszint, gyepszint. Bükkerdők, tölgyerdők szintjei.
Az erdők fái és cserjéi: bükkfa, tölgyfa, gyertyán, illetve kökény és a vadrózsa jellemzése.
Az erdők aljnövényzete: évelő növények: hóvirág és társai (pl.:salátaboglárka, keltike, tavaszi kankalin, gyöngyvirág). Páfrányok (erdei pajzsika): hajtásos növény, sóra, gyöktörzs. Mohák.
Az erdők gombái: Kalapos gombák: gombafonalak, termőtest, kalap, tönk, lemezes vagy csöves spóratermő réteg, gallér, bocskor, együttélés. A gombaszedés veszélyei, szabályai. Erdőszéli csiperke, gyilkos galóca, nyári vargánya.
Az erdők emlősállatai: őz, gímszarvas: növényevő nagyvadak, párosujjú patások, őrlőfogaik redősek, gyomruk összetett, kérődzők. Vaddisznó: mindenevő, gumós őrlőfogak, párosujjú patás. Vörösróka, borz, nyuszt: ragadozók, szemfogaik hegyesek, őrlőfogaik tarajos felszínűek. Erdei cickány: rovarevő, fogai hegyesek, tűszerűek. Veszettség.
Az erdő madarai: felosztják egymás között az erdő élőhelyeit. Harkályok kéreg alól, fülemüle cserjékről és avarból, kakukkfák lombjáról gyűjti rovarzsákmányát. Baglyok éjszakai ragadozók. A pinty magokkal, gyümölcsökkel táplálkozik. A madarak testfelépítése árulkodik életmódjukról.
Az erdők gerinctelen állatai: Ízeltlábúak: rovarok: fej, tor, potroh, három pár ízelt láb és általában két pár szárny csatlakozik a torhoz. A bogarak is rovarok, nekik rágó szájszervük és kemény fedőszárnyuk van, teljes átalakulás: szarvasbogár, erdei vöröshangyák rovarállamokban élnek; Pókok: testtájai: fejtor, potroh. Négy pár lábuk van, szájszervük csáprágó, kifejlés. Ragadozó állatok. A csigák puhatestűek, bőrizomtömlővel mozognak, külső meszes vázuk van. Testtájai: a fej, láb és zsigerzacskó.
Az erdő mint életközösség: A társulásokban a népességek sokféle módon függnek egymástól. Táplálkozási kapcsolatok: tápláléklánc, táplálékhálózat. Termelő, fogyasztó, lebontó szervezetek. Más kapcsolatok: versengés, együttélés, asztalközösség, élősködés

Ajánlott források, ajánlott olvasmányok: Földrajzi atlasz; Janice VanCleave: SH Junior Biológia; D. Aichele – M. Golte-Bechtle: Mi virít itt?; Gerald Durrell: Az amatőr természetbúvár; David Burnie: A növény (Szemtanú sorozat); David Attenborough: A növények magánélete (film); http://www.hik.hu/tankonyvtar/site/books/b159/ch07.html;

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A legszerencsésebb az lenne, ha mindezt magában az erdőben lehetne vizsgálni. De ha ez lehetetlen, akkor legalább erdei iskolában, vagy a környék zöldjében lenne jó mindezt megtenni.
Életközösség vizsgálata otthoni játékpolc, íróasztal, konyhaszekrény, fürdőszoba stb. tárgyainak csoportosításával és megfigyelésével
Projektben, csoportokban feldolgozva el lehet készíteni (saját kezűleg, vagy képeket felragasztva) egy nagy tablóra, osztályterem falára az erdő növényeit, gombáit, állatait.
Spóramintázat vizsgálata, gomba, tönknélküli kalapjának színes kartonra fordításával és egy-két napos állás után a nyomainak megfigyelésével.
Fázisábra készítése a kalapos gombák fejlődéséről.
Erdei vadak nyomainak kiöntése gipsszel.
Az erdő növényei és állatai közül egyből-egyből házi dolgozat/ kiselőadás készítése (akár elektronikus formában is).

- Tápláléklánc készítése fordított sorrendben haladva. Választott erdei csúcsragadozó táplálékát könyvtárban, interneten kikeresve, majd a találaton továbbhaladva eljutni a termelő szintig.
- Különböző erdei élőlények nevének húzása után a tanulók táplálékhálózatot hoznak létre kezükkel összekapcsolódva a szomszédos fogyasztókkal. A kialakult rendszer vizsgálata.
- Hajnali lesen az ébredező természet megfigyelése.
- Növény-, rovar-, gomba-, madárhatározások.

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Hazánk élővilága II.**
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK INFORMATIKA KÖNYVTÁRI INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	**Kognitív képességek** – Figyelem, megfigyelés – **Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség** – **Összefüggések** felismerése – **Hierarchiák** felismerésének képessége – Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek): események, tárgyak külső tulajdonságai között. **Én-képességek** – Önállóság **Eszközhasználati készségek, képességek** – Forráshasználat – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Szerszámhasználat – Számítógép-használat **Attitűdök, állapotok** – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatosság – Kíváncsiság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK:

A rétek élővilága: Száraz rétek (mezei zsálya, bogáncs), nedves rétek (mezei zsurló). A két nyugalmi időszak: téli hideg, nyári szárazság.

A rétek növényei: Pázsitfüvek: szélporozta növények, mellékgyökérzet, párhuzamos erezetű levelek (angol perje, árvalányhaj). Zsurlók: virágtalan növény, spórákkal szaporodik.

A rétek állatvilága: mezei nyúl: növényevő, őrlőfogai redősek, metszőfogai folyamatosan nőnek. A mezei pocok és az ürge rágcsálók, mindenevők, őrlőfogaik gumósak, metszőfogaik folyamatosan nőnek. A fácán mindenevő, talajon keresi a táplálékát. Az egerészölyv jól repül, kiváló a látása, ragadozó. A gyíkok a hüllők közé tartoznak, tojásokkal szaporodnak, testhőmérsékletük változó, ragadozók. A sáskák, tücskök és a lepkék a rétek jellemző rovarjai.

A vizek és vízpartok élővilága: a vizek apró, lebegő lényei alkotják a planktont. A plankton tagjai között vannak egysejtűek is. A sejt az élőlény testének legkisebb szerkezeti és működési egysége. A sejt részei: sejthártya vagy sejtfal, sejtplazma, sejtmag, zöld színtest (növénynél), csilló, ostor. Papucsállatka, egysejtű zöldmoszat.

A vizek és vízpartok növényvilága: vizek növényei: hínárnövények: fonalas zöldmoszat, hínáros békaszőlő, békalencse, tavirózsa, nád, gyékény. Nedves rétek. Fűz-nyár erdők. Kétlaki növények. A nádasok víztisztító szerepe.

A vizek és vízpartok gerinctelen állatai: Folyami rák: fejtor, potroh. Kopoltyúval lélegzik. Védett állat. Szúnyogok: élősködő rovarok, szúró-szívó szájszervük és egy pár hártyás szárnyuk van. Teljes átalakulással szaporodnak. Szitakötők: ragadozó rovarok, két pár hártyás szárnyuk és rágó szájszervük van. A szitakötő egyedfejlődése az átváltozás.

A vizek és vízpartok gerinces állatai: Halak: vízi gerinces élőlények, úszókkal mozognak, kopoltyúval lélegeznek, jellegzetes érzékszerv az oldalvonal, ponty, dévérkeszeg, lesőharcsa. Kétéltű békák tüdővel és a nedves bőrükön keresztül lélegeznek, Ragadozók, petével szaporodnak, átalakulással fejlődnek, kecskebéka, levelibéka. Hüllők: vízisikló, kígyók csoportja, ragadozó, tojással szaporodik; mocsári teknős, teknősök csoportja, testét szarupajzs védi,

tojással szaporodik, mindenevő. Madarak: tőkés réce, mindenevő, lemezes csőrével szűri ki a táplálékot a vízből, barna rétihéja és nagy kócsag ragadozó madarak, fokozottan védettek. A vidra a vízpartok ragadozó emlőse, halakat zsákmányol. Szennyező anyagok, ásványi anyagok hatása az élővizekre, vízvirágzás.

A természet és a környezet védelme: Környezetvédelem, természetvédelem. Nemzeti parkok, tájvédelmi körzetek, természetvédelmi területek. Magyarország nemzeti parkjai.

Ajánlott források, ajánlott olvasmányok: Földrajzi atlasz; Janice VanCleave: SH Junior Biológia; D. Aichele – M. Golte-Bechtle: Mi virít itt?; Gerald Durrell: Az amatőr természetbúvár; David Burnie: A növény (Szemtanú sorozat); David Attenborough: A növények magánélete (film); http://www.hik.hu/tankonyvtar/site/books/b159/ch07.html ; http://www.nemzetipark.gov.hu/

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A legszerencsésebb az lenne, ha mindezt a vízparton lehetne vizsgálni. De ha ez lehetetlen, akkor legalább erdei iskolában, vagy a környék zöldjében lenne jó mindezt megtenni.
Projektben, csoportokban feldolgozva el lehet készíteni (saját kezűleg, vagy képeket felragasztva) egy nagy tablóra, osztályterem falára a vizek, vízpartok növényeit, állatait.
A vizek, vízpartok növényei és állatai közül egyből-egyből házi dolgozat/ kiselőadás készítése (akár elektronikus formában is).
Papucsállatka tenyészet készítése és vizsgálata.
Rákok vizsgálata vízibolha megfigyelésével.
Növény-, rovar-, madárhatározások.
A magyarországi nemzeti parkok bemutatása csoportokban.
A növényi oxigéntermelés bemutatása üveg vízbe helyezett vízinövény tartós megvilágításával és a keletkező oxigén felfogásával.
Környéki víz vizsgálata: Ph, keménység, nitrát tartalom, mikroszkopikus megfigyelések stb.

A T**OVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI**

- Tudjon a tanuló a konkrét környezeti jelenségekből általánosítani, elvonatkoztatni. Ismerje fel és értse meg a vizsgált jelenségekben, folyamatokban megmutatkozó oksági kapcsolatokat, összefüggéseket, törvényszerűségeket.
- Legyen képes alapvető méréseket elvégezni, és a mért adatokat értékelni. Tudja a tanult mértékegységek alkalmazásával a vizsgált jelenségeket mennyiségileg is jellemezni, és a mért adatokat értelmezni. Ismerje fel ezek közül azokat, amelyek veszélyesek lehetnek, tudja elkerülni azokat!
- Bemutatás után legyen képes egyszerű kísérleteket fegyelmezetten és a balesetvédelmi, érintésvédelmi, tűzvédelmi szabályok betartásával megismételni, a tapasztalt jelenséget elmondani.
- Elemi szinten tájékozódjon a térképen és a földgömbön a fokhálózat segítségével. Használja a térképet egyszerű földrajzi ismeretek megszerzésére, tudjon adatokat leolvasni a domborzati és vízrajzi térképekről. Tudja felsorolni a kontinenseket és óceánokat. Legyenek egyszerű, szemléletes képzetei a földrajzi övezetekről.
- Ismerje fel jellemző álló- vagy mozgóképről és leírás alapján hazánk nagytájait, lakókörnyezetének néhány nevezetes települését, az ország fővárosát.
- Tudja felidézhető képzetei segítségével jellemezni a hazai életközösségeket. Tudjon egyszerű táplálékláncokat bemutatni. Ismerje a legjellegzetesebb hazai növény- és állatfajok testfelépítését, életmódját. Értse meg a természet védelmének jelentőségét.
- Legyen képes információkat keresni könyvtárban, és az interneten.

II. PEDAGÓGIAI SZAKASZ
7–10. ÉVFOLYAM

A kerettanterv bevezető, Általános részében szóltunk a tanterv által előnyben részesített módszerekről, munkaformákról, az értékelés általános funkcióiról és eljárásairól stb. Mivel a dominanciák pedagógiai szakaszonként eltérőek, illetve tartalmukat tekintve módosulnak, szükségesnek ítéljük, hogy a legfontosabb jellemzőket az egyes konkrét pedagógiai szakaszok kontextusában is értelmezzük.

Célok és feladatok

Jelen fejezet az általános és egységes iskolázás második, lezárt szakaszának tanterve. Cél, hogy az életkori sajátosságokból következő leválási, önállósodási folyamat ismeretében, a családok szociokulturális hátterére építve, a családokkal együttműködve, az iskola sajátos helyzetének szerepének, korlátainak tudatában segítse és készítse elő a felnövekvő generáció eredményes társadalomba való betagolódását, szolgálva a társadalom egészét, a közösséget, a fiatalok egyéni adottságainak fejlesztésével, tanulási motivációjának megőrzésével, tudatosításával. A pedagógiai szakasz célja mindenekelőtt a fiatalok általános műveltségének stabil megalapozása, a magyar társadalom alapvető közös érték- és normarendjének elsajátíttatása. Az első pedagógiai szakaszban kialakult kompetenciákra építve az iskola minél kisebb megrázkódtatással segítse át a felnőtté válás legnehezebb szakaszán – a serdülőkori krízisekenkeresztüli változásban – a fiatalokat. A gyors biológiai és szociális átalakulás időszakában segítsen egyensúlyt teremteni a tanulókban a változások és a stabilitásigény, az elfogadási készség és az életkorból fakadó elutasító attitűd, valamint az értékkereső és normahatárokat kipróbáló tanulói nyitottság és a társadalmi erkölcsi, jogi szabályok kötelező előírásai között.

A fejlesztés fő területei

Az egységes iskolaotthonos, szakaszos tantervű iskola kiterjesztett funkciói közé olyan területek is bekerülnek, amelyek a hagyományos keretek között indokolatlanul háttérbe szorulnak. Mindenekelőtt a serdülőkorhoz kötődő szocializációs, életviteli, érték és normaközvetítő szerepek. Az iskolának figyelemmel kell lennie a serdülőkor sajátosságaira, a megváltozott globális világban. A globalizálódó társadalom információözöne éretlenül és váratlanul zúdul gyerekeinkre, felkészületlenek biológiailag is a rendszerezésre, az értelmezésére.

A nemi szerepeik kialakulóban vannak, társas kapcsolataik esetlegesek, társadalmi tudatosságuk kezdetleges. A 12–16 éves kor robbanásszerű belső változása óriási ütemkülönbséggel érvényesül az egyes gyerekek esetében, ezért az egyes tantárgyakat külön-külön tanító intézmény helyett előnyben kell részesíteni az egyénített hatásokat összehangoló, a világ komplexitását leképző iskolát. Az iskola információs monopóliuma évtizedek óta folyamatosan csökken, s ha sikeres akar lenni, újra kell értelmeznie céljait, ki kell terjesztenie hatásait, meg kell változtatnia technológiáját. Ez a kényszer az első szakaszhoz képest fokozottan érvényesül a második pedagógiai szakaszban, mert a tanulók elfogadási készsége alapvetően megváltozott, támogatási szükségletei kiterjedtebbé váltak. A hagyományosan periférián lévő iskolai feladatok a középpontba kerülnek (művészetek, egészség, szexualitás, társas kapcsolatok stb.)

A fejlesztési célokat az egyes tanulásszervezési formák összehangolt módon az életkori sajátosságokhoz igazítva konkrét tevékenységekben valósítják meg, ezért a kerettantervi célok szakmai kibontása az egyes tantárgyi programokban jelenik meg.

Az alábbiakban a legfontosabb a kiemelt fejlesztési célokat sorolja fel a kerettanterv. A kiemelt célok a pedagógiai szakasz egészére érvényesek, de életkorilag eltérő módon kell viszonyulni a megvalósításukhoz. Ismételten hangsúlyozzuk a családdal, a közösséggel való együttműködés elengedhetetlenségét.

A fejlesztési célok nem lezárt módon és nem egységesen érvényesek a tanulókra. A legfontosabb feladat a tanulás során az egyénített fejlesztési támogatás.

1. Az általános műveltség alapjainak megteremtése
2. A tanulási képességek, attitűdök fenntartása, fejlesztése
   - Közvetlen motivációteremtés
   - Önálló alkotómunka
   - Kooperáció

- Céltudat, célképzés
- Induktív megközelítés
- Szorgalom, kitartás

3. Kognitív képességek fejlesztése
   - Fogalmi gondolkodás kialakítása, stabilizációja
   - Adat, információgyűjtés, rendszerezés, általánosítás
   - Memória
   - Figyelemkoncentráció
   - Képzelet
   - Problémaazonosítás, megoldás
   - Kronologikus gondolkodás kialakítása
   - Absztrakció
   - Összefüggések feltárása, elemzés, következtetés, oksági viszonyok
4. Az állampolgári lét legfontosabb feltételeinek megismerése, gyakorlása.
   - Jogtudat
   - Tudatos fogyasztói magatartás
   - Gazdasági racionalitás
5. A szociális képességek fejlesztése
   - Szabály és normatudat, szabálykövetés, szabályalkotás
   - Környezettudatos társadalmi lét szabályai
   - Nemzet és közösségtudat, identitás, lojalitás
   - Kooperáció és együttműködési képesség
   - Versenyképesség, érdekfeltárás, érdekérvényesítés, kompromisszumkészség
   - Szolidaritás
   - Kötelességtudat, felelősségtudat
   - Tolerancia
   - Konfliktustűrés, kezelés
6. Az éntudat-öntudat fejlesztésének támogatása
   - Az önismeret technikái, reális énkép,
   - Önfejlesztés, önreflexió,
   - Önállóság, autonómia
   - Önmegvalósítás
7. Nemi identitás szerepkialakulásának támogatása.
   - Párkapcsolatok
   - Szexualitás
   - Barátság
   - Szerelem
8. Erkölcs, értékrend fejlesztése
   - Igazságkeresés, önálló ítélet kialakulásának támogatása
   - Értékválasztás, társadalmi meghatározottság
   - Előítélettel való szembenézés
   - Jó és rossz, helyes és helytelen hétköznapi megjelenítése
9. Az érzelmi intelligencia fejlesztése.
   - Altruizmus, segítőkészség
   - Biztonság, egyensúlyteremtés
   - Empátia, decentrálás, szempontváltás
   - Stressztűrő-képesség
   - Szempontváltás
10. Kommunikációs képességek fejlesztése
    - Szövegértés, szövegértelmezés, szövegalkotás szóban és írásban
      - Elvont fogalmak verbalizációja
      - Az egyes általános műveltséghez tartozó szaktudományok szakmai alapszókincsének használata
      - Vitaképesség
    - Mozgóképértelmezés
    - Nem verbális kommunikáció
11. Az információs társadalomban való hétköznapi eligazodás képességének kialakítása, a média, a társadalmi nyilvánosság eszközeinek tudatos használata
12. A művészetek megismerése, közös gyakorlása. kreativitásfejlesztés

13. A sport és egészséges életmód, életvitel hétköznapokba való beépülése, ezzel kapcsolatos szokások kialakítása, a fizikai erőnlét, állóképesség hosszú távú fizikai feltételeinek a megteremtése
14. Egyéni életrend kialakítása

A TANTERV SAJÁTOSSÁGAI

Kiindulópont: az idő tervezése

Fontos sajátos vonása a kamaszkornak, hogy az időbeni eligazodásban a fiataloknak bizonytalanok. Sem a múltra, sem a jövőre vonatkozóan nincs kialakult sztereotípiájuk, s csak lassan alakul ki a távlatos célképző képességük, ugyanígy korlátozott a múltra vonatkozó történelemszemléletük

A serdülőkor az ember életének az a szakasza, amikor gyermekből majdnem felnőtté válik, biológiai és szociális értelemben egyaránt. Ez az életszakasz a megalapozója a társadalmi beilleszkedésnek a tudatossá válásnak, az énkép, az önismeret, identitás létrejöttének Az identitás kialakulása kezdetben spontán, konfliktusos, s sokkal inkább érzelmi, mintsem tudatos, ezért alapvető fontosságú, hogy a tanuló napi rutinjai, szokásai hogyan alakulnak ki, mire tudatossá válik, mihez kell viszonyulnia. A leválási szakasz elsőrendű kérdése a fiatalok számára, hogy miért, mikor, mire kell szánniuk idejüket. Tipikus jellemzője hétköznapjaiknak a hullámzó, üresjáratokkal terhelt időfelhasználás, szükségük van merengésre, ábrándozásra, semmittevésre. Külön nehézsége ennek a kornak, hogy a serdülők biológiai órája megváltozik, ébrenlétük ideje megnő, miközben alvásigényük továbbra is a gyermekkorhoz hasonló. E tény okozója a rendszeres fáradtságuknak, napközbeni aluszékonyságuknak. A tervezés során erre külön figyelemmel kell lennünk. A kamaszok többsége csak képzés vége felé (11–12. évfolyam) tudja csak felmérni, hogy egy- egy tevékenység eredményes elvégzésre mennyi idő szükséges.

Ezért amellett, hogy kiemelt célként fogalmazza meg kerettanterv az idő megismertetését, az idővel való gazdálkodás, az időtöltés hétköznapi gyakorlása, a történelmi idő felmutatása, megismertetése a diákokkal, a tanulásszervezés központi feladatává válik. Olyan módon szervezzük meg az iskolát, ahol a környezet, a hétköznapok természetes módon segítenek az idő megértésében-megélésében, használatában, ahol **napi rutinjaik alakítják ki saját léptüket, normáikat**.

Ennek érdekében a kerettanterv – a differenciált célok elérése érdekében – a hétköznapokat leginkább meghatározó feltétel, az idő felhasználásának tervezésére alapozza.

Az idő ritmusa, szerkezete, hatékony felhasználásnak rövidebb és hosszabb távra szóló tervezése a legnehezebb feladat, mert ebből van a legkevesebb, az idő a legkeményebb „költségvetési korlát”. Az időkeretek meghatározását, ütemezését, a napi, heti, éves, teljes időszakot egyaránt figyelembe vevő időfelhasználást számos, sokszor egymásnak ellentmondó, szempont határozta meg. Dönteni kell arról, hogy mikor, mire, mennyi időt fordítsunk, mikor kell erőfeszítésre ösztönözni diákjainkat, mikor kell pihenniük. Milyen arányban jelenjenek meg a különböző tevékenységformák a képzés különböző időszakaiban. A nap különböző szakaszaiban milyen módon kössük le figyelmüket, mikor kell lezárni egy képzési feladatot. Mikor kell magára hagyni a tanulókat, s mikor kell közösségi keretek között megoldani valamit. A tervezés során tekintettel kell lennünk arra, is hogy egy-egy képesség kialakulása, egy érték, norma stabilizálódása hosszabb időt igényel, s beépülésükre egyénileg is, s képességfajtától függően is eltérő idő szükséges. A tervezés során az iskolának még figyelemmel kell lennie

1. Az iskola pedagógia céljaira
2. A tanulók életkori sajátosságaira, terhelhetőségére
3. Az egyes tevékenységformákhoz szakmailag szükséges időmennyiségre
4. A különböző tevékenységformák jellegére
5. A kimeneti követelményekre
6. A pedagógusok terhelhetőségére
7. A differenciált tevékenységformák egyidejűségének lehetőségére
8. Az egész iskola zavartalan működésének biztosítására
9. Az iskola tárgyi, környezeti feltételeire

A kerettanterv időfelhasználási szempontjai

1. Az iskola serdülőkor egészére terjessze ki önmagát!
2. Az ötnapos tanítási hét helyett hétnapos és egész éves tanulói „jogviszonyt” tervezzünk!
3. Iskolaotthonos iskolát tervezzünk, amelyet a családok, tanulók saját döntésük és életkoruk alapján eltérő mértékben használhatnak!

4. A kerettanterv az iskolai tanulási időt és az egyéni tanulási időt összekapcsolja. A tantárgyi órakeretek korlátja a tanulás együttes időszükséglete, a tanulók terhelhetősége.
5. Egész évet tervezzünk! Éves ritmust, folyamatos szolgáltatást biztosítva.
6. A tanórai és a tanórán kívüli tervezési gyakorlatot a kerettanterv megszünteti, és együtt tervezi mindkettőre a szakmai feladatokat.
7. A tanulás, pihenés ritmusát összehangoltan tervezzük!
8. A napi munkarendet, órarendeket a tanulók szempontjainak alárendelve tervezzük!
9. Az élet- és munkarend legfontosabb alapelve a különböző tevékenységformák ritmusos megjelenése, a stabilitás, a biztonság, a megszokás keretei között.

DIFFERENCIÁLT TEVÉKENYSÉGFORMÁK

A célok megvalósítása érdekében a kerettanterv átalakította a tradicionálisan kialakult és az általános képzésben megszokott, tantárgyakra szervezett homogén oktatási technológiát. Jelen tanterv a 19. századi akadémiai tudományágakra, heti 1-5 órás tantárgyak iskolai információközlésére és azok otthoni, egyéni tanulására, majd számonkérésére szervezett oktatási folyamatot, a tanulás kiterjesztett értelmezésével, differenciált tevékenység-formákkal váltotta fel. Eltérő tevékenységformákban szervezte meg a tanulás hétköznapi munkarendjét. A kiterjesztett tanulási funkciónak, az összetett fejlesztési célokat támogató feladatoknak csak nagyon eltérő tanulási formák feleltethetők meg.

Egy-egy feladathoz hozzárendelt – az iskolai keretek között leginkább alkalmazható – képzési forma igazodott a tanulók életkorához, lehetőséget biztosít arra, hogy tanulók eltérő feladatokban találkozzanak társaikkal, minél többféle tevékenységben élhessék át a közösségi lét élményét. A változatos tanulási formák erősebb motivációt teremtenek, növelik a tanulói aktivitást, intenzívebb részvételt követelnek, feloldják a monotóniát, s mindezen keresztül növelik a tanulás hatékonyságát. a második pedagógiai szakaszban a kerettanterv tematikus tervezést és epochákat, projekteket valamint tradicionális tanítási órákat ajánl.

Az epocha

A kerettanterv a második pedagógiai szakaszban a tanulásra fordított idő nagyobbik részét epochális tárgyakra tervezte, így a matematikát, a történelmet, az irodalmat, a rajz és vizuális kultúrát és a természettudományos tárgyakat.

Az epochális tanulás jellemzői a II. pedagógiai szakaszban:

1. Egy epocha önálló lezárt tantervi egység.
2. 85 perces iskolai tanulás, minden napos elfoglaltsággal.
3. Naponta két epochális órát tervez a kerettanterv.
4. Egy epochális szakasz három hétig tart.
5. Háromhetes tanulást követően, öt hétig nem tanulják a tanulók az adott tárgyat
6. Évi öt epochát tervez a kerettanterv tárgyanként
7. A napi közös iskolai tanulás tartalmazza az egyéni tanulást is.
8. A tanításmentes napokra feladatot határoz meg.
9. Az epochákat témazárókkal, összegzésekkel, közös kiállításokkal, előadásokkal, írásos, szóbeli ellenőrzésekkel fejezzük be.

Az epochális tanulásszervezés sajátos vonásai:

1. Egyéni munka helyett együttműködésre készteti a tanulókat, a közösség alapértékévé válik, kivel, lehet együtt dolgozni, kivel nem. Az iskolai közös napi munka során a tanulás egyéni indíékai csoportmunkaként, a kortárscsoport aktív hatásaként jelennek meg. Az egyéni tanulásra is biztosít teret, de a csoportmunka valódi élményt, használható ismeretet jelent.
2. A tematikus tanulás szintetizálásra ösztönöz, a gyakorlat közbeni tanulás gyorsítja az interiorizálást.
3. Kikényszeríti a horizontális tanulást, hosszabb távon lehetetlenné teszi az órai munka tanulói elszabotálását.
4. Kötelező órakeretében egy tanár egy időben tipikusan csak két tanulócsoportot taníthat, velük viszont három hétig minden nap együtt van. Ez az idő alkalmas arra, hogy megismerje a gyerekeket – a gyerekek is őt, s valóban személyre szabott feladatokat, személyre szóló intenciókat, személyes értékelést adjon.

5. A mindennapos hosszabb együttlét lehetetlenné teszi a folyamatos frontális, prelegáló tanítást. Csak tanulói **aktivitásra, *a* kooperatív tanulásra,** csoportmunkára, a problémamegoldásokra, esettanulmányokra, irodalomfeldolgozásokra építve lehet órát tartani.
6. Az epocha különösen alkalmas a csoportmunkára, s ezen belül a közvetlen tanári támogatásra, ez teszi lehetővé, hogy egymástól alapvetően eltérő attitűdű, felkészültségű tanulók is megtanuljanak együttműködni, s így van mód a hétköznapi munkába az **integrációra, együttműködésre.**
7. A folyamatos mindennapi közös munka lehetővé teszi az iskolai és az egyéni tanulás közvetlen összehangolását, valamint az egyéni foglalkozást, hiszen a bevésés fázisa is bekerül a közös munkába
8. A szakaszonként lezárt képzés rövidtávú visszajelzést (kudarc, siker) tesz lehetővé, igazodva a tanulók életkori sajátosságaihoz
9. A tanulóknak naponta kevesebb tantárgyuk van. Így egyrészt el tudnak mélyülni az anyagokban, másrészt nem maradnak magukra a felkészülés során.
10. Az egyéni tanulás szerepe megváltozik, megnő a közös gyakorlás, a spontán elsajátítás aránya.
11. Megváltozik a tanár szerepe, kinyilatkoztatóból, animátorrá, segítővé, szervezővé válik.
12. Nem lehet sietni az ismeretek közlésével, de lemaradni is kevésbé, mert a zárt egységekben minden témakörnek eleje és – három hét elteltével – vége van. Ezért az iskolában megszokott tananyag-lemaradásnak kisebb az esélye.
13. Megnöveli a tanári felelősséget a tanulók fejlődésében. A tanár csak nagyon ritkán jelölheti ki egyéni tanulásra azt a tananyagrészt, amit nem dolgoztak fel közösen, a tanulónak pdig együtt kell dolgoznia a többiekkel,
14. Minden zárt téma végén egy nagyobb egységet össze kell foglalni, lezárni, ez módot ad a diákok számára, hogy összefüggően lássanak egy témát.

Nehézségek:

1. Megnöveli az iskolában töltött idejét a tanulóknak
2. Hosszú idő a tanulók számára a 85 perces tanítási óra a megszokott 45 perceshez képest. (Noha a közös munka a jól szervezett munkabeosztás, a megismerés valódi élménye, sokkal rövidebbé teheti a hosszabb időt, mint az egyszerű prelegáció.)
3. Az epocha nélküli időszakban felejtődnek bizonyos ismeretek.
4. A fix hosszúságú témahetekben nehéz az eltérő időigényű témák tervezése.
5. Gyengíti a pedagógusok tekintélyét, mivel kinyilatkoztatóból, segítővé válnak, így csökken a tanulók elfogadási készsége.
6. Csak bizonyos tárgyak tanulására alkalmas (jellemzően a kultúraközvetítő, az átfogó, nagy műveltségi területet lefedő tárgyakra).
7. Módszertani megújulást követel, nem lehet rutinból tanítani. Nincs előzetes szakmai tapasztalata a tanároknak.
8. Csak részben állnak rendelkezésre megfelelő taneszközök.
9. Elengedhetetlenül szükséges hozá a jól felszerelt információs bázis, az iskolai könyvtár, a számítógépes, elektronikus eszköztár.
10. Költségigényesebb, mint a tradicionális tanítás

A projekt

A projekttanulásnak több formáját is javasolja a második pedagógiai szakaszra a kerettanterv. A különböző életkorokban eltérő módszerekkel, célokkal ajánlja a projekteket.

A projekttanulás funkciói:

1. Valóságos feladatokat nyújt, növeli a tanulók önállóságát, autonómiáját.
2. A projektben az együttműködés kényszer, fejleszti a toleranciát, empátiát.
3. Differenciált tanulói szerepvállalással. munkamegosztással eltérő sikeresélyeket biztosít.
4. A közös tanári-tanulói célkitűzések okán, közvetlen a tanulói motiváció.
5. A tevékenységen, tapasztalaton alapuló tanulás, képességfejlesztő hatású.
6. Növeli a természetes, spontán tanulás arányát.
7. Rövidtávú eredménye van, gyors visszajelzést biztosít a tanulók számára
8. Erősíti a tanulók felelősségtudatát, javítja döntésképességüket, s ezen keresztül önismeretüket.
9. Közvetlen az egyéni és közösségi hasznosulása.

10. Tanári szerepváltás, közvetlen tanár-diák viszonyt eredményez.
11. Tanári együttműködést követel.

Nehézségei:
1. Nehezebben tervezhető.
2. Lényegesen több szaktanári előkészítő munkát igényel.
3. Kevés a szakmai tapasztalat.
4. A lexikális ismeretek bevésési szakasza gyengébb.
5. Felszínességre is ösztönözhet.
6. Időigényes, nagyon sok munkát követel tanártól, diáktól egyaránt.
7. Gyengíti a tanári tekintélyt.
8. Nehezen értékelhető az egyes tanulók tevékenysége, részvétele.
9. Megnövekszik a konfliktusok száma, új ismeretlen problémákkal kell szembesülni.
10. Nincs kialakult eszköztára.
11. Drágább, mint a tradicionális tanulás.

AJÁNLOTT PROJEKTFORMÁK

Erdei iskola

Az iskolák éves munkarendjébe a kerettanterv, a NAT az *ember a természetben* és az *ember és társadalom* műveltségterületek követelményeihez közvetlenül kapcsolódó négyéves erdei iskolai program beillesztését javasolja. A tudatos tervezés mellett fontos előnye a projekttanításhoz hasonló kiterjesztett tanulásszervezési forma. Bár a közös tanulói-tanári tervezés itt korlátozottabban jelenik meg, mint a projektben általában, de mind az előkészítésében, mind a tanulási folyamatban lényeges nagyobb a tanulói részvétel mintha ugyanezeket a feladatokat az iskolán belül, tradicionális tantárgyi és órakeretekben oldanánk meg.

Témahét

A kerettanterv a hathetes epochális ciklus váltási pontjaira témahetek szervezést ajánlja. A témahéten a tanulócsoport közös tervezéssel, helyi munkamegosztással egész nap egy adott cél érdekében tevékenykedik. A témahéten olyan célok kitűzését javasolja a kerettanterv, amelyek valamilyen oknál fogva szétfeszítik a hagyományos tantárgyi kereteket – komplexitásuk, rejtett tantervi céljaik (szociális érzék fejlesztése, attitűd-formálás), feldolgozási módszerük (élményszerűség, együttműködés) vagy más, tantárgyakon átívelő képességfejlesztés célok következtében. A témahét a projekteknek sajátos formája, inkább **szimuláció**, mintsem klasszikus projekt, mert bár formailag megfelel a projektkritériumoknak, de tervezettebb, részleteiben kidolgozottabb. A témahetek – az epochákhoz hasonlóan – lezárt programúak, s a végén közös alkotásban és egyéni értékelésben egyaránt megjelenik a tanulók heti munkája. A célok megfogalmazása a témahetek esetében eltér a tantervek megfogalmazásától. A témák közvetlenül is kapcsolódnak az adott időszak aktuális feladataihoz, egy-egy tantárgyhoz, hiszen az iskolai tanulás egyik hagyományos eleme az ismeretszerzés e tanulási formában is jelen van, de a hangsúly az ismeretszerzés napi gyakorlattól eltérő formákon van, és a **kompetenciafejlesztés szempontjai** a meghatározóak.

A témahetek tervezése, szervezése és lebonyolítása a tanárok és diákok közös kompetenciájába tartozik. Ők döntik el, hogy az adott évben milyen típusú témaheteket szerveznek, a képességfejlesztésnek mely ágait erősítik ezen az úton. Az iskolai tanárközösség feladata, hogy hosszú távú célra tervezve a képzés egészére megtervezze megtartandó témahetek funkcióit. Ez nem a pontos témamegjelölést és a „begyakorlott”, megváltoztathatatlan rendet kívánja előrevetíteni, hanem a tudatos tervezés megerősítését szolgálja.

A témahét alkalmas az eltérő attitűdű, felkészültségű tanulók eltérő motivációjának megteremtésére, a hagyományos órakeretek felbontása pedig lehetővé teszi a speciális adottságokkal rendelkező tanulók speciális feladattal való megbízását is. A tanárok együttműködése a tárgyi szétbontottság megszüntetését, a globális megközelítést teszi lehetővé. A témahetek nem csupán játékos tanulást, hanem egyéni alkotást is lehetővé tesznek, valamint közösségi élményt is nyújtanak.

A kerettanterv a képzés egész időszakára javasolja a témahetek alkalmazását. A tantervben lévő témahét-programok, csupán javaslatok, példák.

Éves projektek

Az iskolaotthonos egységes iskolához a második pedagógiai szakaszra a kerettanterv a valamennyi tanulóra kiterjesztett módon a közösségteremtő, hagyományőrző, művészeti, kreativitásfejlesztő, illetve az alkotó, gazdálkodó funkciók tanulásszervezésére a projekttanulási tevékenységformát ajánlja. Kiterjesztve a tanulás értelmezését, megszüntetni javasolja a tanításon kívüli tevékenységet, s egyben javasolja tervezni a tanulók fejlődésének támogatását.

A – szinte minden iskolában megszokott – szabadidős, közösségi tevékenységeket érdemes megtervezni, és beilleszteni a tanulási folyamatba, az iskola élet- és munkarendjébe. Heti rendszerességgel, órarendben rögzített közös megállapodással, meghatározott időben, közös tanári és tanulói célképzéssel, tervezéssel és együttműködéssel. A tanterv rövidtávú kimeneti célokkal, szabad választással, önként jelentkezőkkel szervezett vertikális korcsoportokat ajánl a *művészeti alkotókörökre* (színház, énekkar, képzőművészet, tánc stb.).

Kiemelten fontos a különböző művészetek kreativitásfejlesztő hatásának kihasználása, s fontosak ezek a tevékenységek azért is, mert közvetlen élményt nyújtanak a tanulóknak, erőfeszítéseik, közvetlen eredménnyel járnak. A művészeti alkotás, közelebb áll az életkori sajátosságaikhoz, hosszabb távon is megőrzi motivációjukat. A projektek szabadabb formája az alkotókör. Bár a tevékenységi kör kötöttebb, de közösségi hasznosulása, tanulói részvétel a célképzésben, közvetlenebb formában jelenik meg, mint a témahetek esetében. Minden alkotókörnek feladata rá jellemző módon az iskolai közösség számára hasznos eredmény felmutatása. Csak akkor tekintsük értékelhetőnek az egyes tanulók adott évét, ha közös munkájuk kiállításban, előadásban, az iskola közös rendezvényeinek díszítésében, dokumentálásában stb. jelennek meg. Az alkotókörök bemutatkozására munkarendileg elkülönült programot ajánl a kerettanterv, de projekt legyen az iskolaújság, a rádió stb. is. Az alkotókörök további fontos „melléktermé̈ke”, hogy egyben tartják az iskolát, hetediktől tizenharmadikig együtt dolgoznak a tanulók.

Tantárgyi projektek
A tematikus tervezés lehetővé teszi, hogy egy tantárgy a témák egy elemét projektformában tanítsa meg. Ez a megoldás akkor alkalmazható, ha az adott téma világos és egyértelmű rövidtávú célra szerveződik. Erre a változatra – a részletes tantárgyi programban – több kidolgozott javaslat is található

Vállalkozások
Feladata az iskolának a gazdasági élet bemutatása, a piaci racionalitás, a hatékony fogyasztó magatartás képességének kialakítása. Ezt a feladatot is projekt formában javasolja tanterv. Tizedik évfolyamon előírás a projektben való részvétel. A tanulók közösen hozzanak létre vállalatot, tanári, külső támogatással vigyék végig egy vállalkozás folyamatát, s valódi piacon méressék meg önmagukat.

Közösségi projektek
Minden iskolát jellemez hagyományainak, ünnepeinek jellege, típusa, megvalósulási módja. Megmutatja mennyire sajátja tanítványainak az iskola, milyen mértékben része az egyéni identitásuknak a közösséghez való tartozásuk. Javasolja a kerettanterv, hogy az iskolai programok is projektformában jelenjenek meg. Az ünnepek, hagyományok közös rendezvény nélkülözi az üres formalitást, ha létrehozása a tanulók közös vállalkozásán, éves együttműködésén alapul. A feladat beépül a közösség (osztály, vertikális korcsoport) éves teendői közé, a tanulók, patrónusok közös döntése alapján részét képezi a tervezésnek, a kisebb közösségek, egyes tanulók munkájának. Ez a projekt fontossá vált tanítványaink számára is, része a napi beszélgetéseknek, fontos felmutatni az egész iskola színe előtt egy- egy közösség erejét, összetartását, kreativitását. Így válnak örömmé, valódi ünnepekké az iskolai rendezvényei.

Éves projekt-projektvizsga (lehetőségként)

Ajánlja a kerettanterv, hogy az alapképzés belső zárásaként minden tanulónak 10. évfolyamon önálló projektet kelljen választania, és az év végi prezentáción bemutatnia. A projekt célja az önálló alkotómunka, az egy témában való elmélyülés, a pályaorientáció, az előadó, szintetizáló képesség fejlesztése. Külön preferálhatók a közvetlenül hasznosítható projekttémák. Az év elején minden tanuló tanári támogatással válasszon témát, ehhez az iskola is adjon ajánlatot, de választható bármilyen téma önállóan vagy csoportban is. Az iskola biztosítson konzulenst, de tegye lehetővé az önálló külső konzulens választását is. A projekt év végén nyilvános beszámolóval, bemutatóval, kiállítással zárul, ahova hívjuk meg a szülőket, a témában érintetteket, s az iskola minden tanárát, diákját.

SAJÁTOSSÁGOK A TANANYAGTARTALMAK SZERVEZÉSÉBEN

Az első hat év osztálytanítós rendszerű tanulásszervezéséhez képest jelentős változás a szaktárgyi képzés általánossá válása a hetedik évfolyamtól. Az iskolai hatások, élmények, információk az egyes tanulókra egyénileg hatnak, ezért a tervezés és a tanulási folyamat során is a tanári együttműködés a legfontosabb feltétel. A tantárgyaknak – és ezeket kiegészítő más tevékenységformáknak – együtt kell biztosítani az iskola alapelveinek, képzési céljainak teljesülését. A tantárgyak nagy többsége a lezárt képzésben, szemléletformálásra irányul, a gyakorlati, az eszköztudás fejlesztését szolgálja, nőtt a módszertani tárgyak aránya, a tradicionális tárgyakat pedig összehangoltan, de önálló programtervezéssel, kell tervezni. Mindemellett kiemelt szerepet szánjunk az olvasásnak, a hagyományos művészetek tanításának és gyakoroltatásának, az egyéni és kiscsoportos felfedeztető, forrásfeldolgozó módszertani eljárásoknak.

A kerettanterv meghatározta a tantárgyba sorolás elveit, rendjét, kialakításuk módját, szempontjait.

1. A jelen tanterv szerint 10. évfolyam végéig lezárt képzést nyújt az iskola. A tantárgyak összességében tartalmazzák a magyar és a világ kultúrájának a NAT által előírt, fejlesztési céljait, követelményeit.
2. A tantárgyak kiválasztása, hatókörük kijelölése, a tantárgyi programok létrehozása, valamint mindezek megvalósítása során az iskola tanító funkciójának hatékony érvényesítése érdekében az iskolai hatások **motivációs környezetének** összehangolására törekedjünk, és a **tanulásszervező funkciót erősítsük**, a tanulók minden más tevékenységét explicit módon is tanulásnak tekintjük
3. Meg kell szüntetni a tárgyak közötti hierarchiát, de a tanulók egyéni súlyozási lehetőségét, egyéni haladási ütemét biztosítani kell egy-egy tantárgyon belül.
4. Egy tantárgy kialakításának **prioritási rendje**:
   - adott műveltségterület kiemelt kompetenciafejlesztési funkciói,
   - tantárgy helye a képzés rendszerében
   - a tanulók életkori sajátosságai,
   - speciális szakmai követelményei,
   - a tanulók személyes motivációi, adottságai,
   - a tárgy módszertani sajátosságai,
   - a rendelkezésre álló feltételek.
5. A tantárgyi programok kialakítása során nem csak az a feladat, hogy azt tanítsuk, amit az érintett szaktudomány követel, inkább a tanulhatóság, a célzott fejlesztési feladatok biztosítsák a tananyagszelekció alapját. Feladat, hogy olyan módon alakuljon ki az egyes tevékenységformák tudásanyaga, olyan módszereket válasszunk, melyekre az adott gyerekcsoportnak szüksége van.
6. Az egyes tantárgyblokkok, tantárgyak, tevékenységformák tananyag kiválasztási szempontjaiban elsősorban a fejlesztési, szemléletformálási célok dominálnak, s csak másodsorban a megszerezhető lexikális ismeret, a tananyagtartalom és a közvetítés módja igazodjon a tanulók életkorához.
7. A tananyagtartalmak feleljenek meg az érintett szaktudomány, szakma minőségi követelményeinek. Minden képzési formának, programnak biztosítania kell, hogy rövidebb távon is átlátható, sikert, motivációt biztosító legyen a tanulók számára. A programegységeknek önmagukban is lezártnak, egésznek kell lennie.
8. A tanulás elsősorban tanulói aktivitásra épüljön. Az interiorizáció, egyéni és csoportos gyakorlás, az érdemi használat eredménye legyen.
9. A tantárgynak tartalmaznia kell az adott terület NAT fejlesztési céljait, követelményeit és az érettségi adott időszakban elvárt tartalmait.
10. A tantárgyak rész és kimeneti követelményeit nyilvánosságra kell hozni.

Az alaptantárgyakat epochában szervezi a kerettanterv

A hagyományos tantárgyak a pedagógiai célok szempontjából egységesnek tekinthető, tematikus tervezéssel kerültek a tantervbe, amelyek figyelembe veszik a különböző szaktudományokat, differenciált ismereteket. Az epochákat egységes, minden tanuló számára azonos tanrendben tanítjuk, a személyre szóló differenciálás a csoporton belül történik.

1. A **természetismeret** epochális tantárgy. (20 háromhetes epocha) Külön-külön zárt projektben közvetíti egy-egy természetben megjelenített kérdéskört felvetve, induktív módon felépítve összehangolta és egységes szerkezetben közvetíti a különböző természettudományos tantárgyakat összegező szaktudományos epochákkal lezárva 10. évolyamon. Az epochákat kiegészítik természettudományos témahetek.

2. A **történelem** epochális tantárgy**.** (20 háromhetes epocha) Intenzív, négy éves forrásfeldolgozó, életmódot, hétköznapokat is megjelenítő társadalomtörténet megőrizve a kronológiát, a történetiséget.
3. A **művészeti blokk** epochális tantárgy. Az irodalom, a képzőművészet, alkotóművészetek önálló tanulását biztosítják. A képzőművészet és az irodalom epochálisan (20 epocha+20 epocha), rövidebb kurzusokra tagolódik (1-3 hetes epochák)
4. A **matematika** epochális tantárgy**.** (20 háromhetes epocha) Problémafelismerő, az absztrakció adott szintje mellett még megvalósítható induktív módszerrel, felfedeztető módon tanítjuk. A matematika áll a legközelebb a szaktudomány által kialakított logikai rendszerhez, fokozatosan növelve a szakmai képességfejlesztés, az alkalmazott matematika arányát

AZ ESZKÖZTUDÁS TANTÁRGYAIT TRADICIONÁLIS TANÓRAKERETEKRE AJÁNLJA A KERETTANTERV

Informatika

Több részből álló **szakmai alapozó**, **gyakorlati, módszertani, eszköztudást** fejlesztő tantárgyak **rendszere**. Különböző tevékenységformára szervezve a számítógép-használatot, a gépírást, a médiaismeretet. Az első hat évben kialakított pozitív viszonyra építve, tudatos formában elkülönült tantárgyakban jelenik meg a számítógép-használat. A legfontosabb közös elemük az információhoz jutás eszköztárát, lehetőségeit, szükségességét, feldolgozásának módozatait kell önálló tantárgyanként a tanulók számára biztosítani. Minden tanuló először szervezett keretek között, később egyénileg tanulja, majd könyvtárhasználati formában használja az internetet. A program a legelemibb ismeretektől a programozásig, átfogja a ma elérhető képzés szinte egészét. Valamennyi tantárgynak, tevékenységformának előírja a kerettanterv információs rendszerek (könyvtár, internet), egyéni kutatás, forrás-feldolgozás, szintetizálás informatikai eszközhasználatát. De fontos funkciói vannak az iskolai közélet, a társas kapcsolatok terén is

- Jelentős szerepe van az iskolai közéletben is – a nyilvánosság egyik legfontosabb fóruma – a belső internetes újságnak, melynek létrehozása, működtetése egyben az iskolai honlap.
- Ma már a tanulók jelentős része saját e-mail címmel rendelkezik, magas a rendszeresen levelező tanulók aránya, ezért a képzés szinte minden területén használjuk ezt a formát tanulásra!
- A számítógépes internetes könyvár, más szakórák megtartására, egyéni munkák készítésére is szolgál.

Az informatika tantárgyblokk

- 7–8. évfolyamon – tudásszint szerinti csoportokban kell tanítani a számítógép-használat alapjait. A **szövegszerkesztés. a táblázatkezelés, az adatbázis-kezelés** felhasználói szintű alkalmazásáig jutnak el tanulóink. Ettől a tanévtől kezdve követelmény minden tantárgyhoz az információtechnológiai eszközök mindennapos szakértő használata.

- 9. évfolyamon – egyéni ütemezéssel és órarenddel, differenciált csoportokban – a **gépíráshoz,** szövegszerkesztéshez szükséges gyakorlatot szereznek tanulók. Eltérő haladási ütemmel, de minden tanulónak el kell jutnia a gépírás, szövegszerkesztés készségszintű tudásáig, tekintettel arra, hogy ez a tudás ma már minden szakma elemi követelménye.

- 10. évfolyamon a **középszintű informatika érettségi** követelményekhez szükséges gyakorlatot, szerzik meg tanulók.

- Ugyancsak 10. évfolyamon az informatika tantárgyblokk része **média** működésének jellemzőinek, az információrendszerek társadalmi funkcióinak elsajátítása

Nyelvi kommunikációs blokk

Anyanyelv és kommunikáció

A kommunikáció, az értő olvasás, a szövegalkotás a tanulási képességek, a társadalmi lét, az identitás legfontosabb „technikai” feltétele. Ezért nyelv művelését szakmailag nem indokolt szakaszos formában kialakítani. A kerettanterv a 7–10. évfolyamon mindvégig heti két órában előírja az anyanyelv tanulását-tanítását

Angol nyelv
Tanulása a képzés egész időszakában kiemelt cél.

- A 7–10. évfolyamon az angol nyelv előírás.
- Az idegen nyelvi képzés célja a nyelv mint kultúra, mint eligazodási, érvényesülési eszköz tanulása. Elvárás a kommunikációképesség fejlesztése.
- Kimeneti célja az angol nyelv érettségi szintű elsajátítása
- Előírás, hogy minden tanuló a képzés teljes időszakában minden nap idegen nyelvi órán, kell, hogy részt vegyen.
- Lehetséges megoldás, ha nem évfolyamokra, hanem nyelvi tudásszintekre szervezi az iskola az angol nyelvi képzést. A nyelvi szint besorolása a nyelvi szintmérő alapján történjen
- (A második idegen nyelvet a kerettanterv a 11. évfolyamra nyelvi kommunikációs évre ajánlja a második pedagógiai szakaszra nem.)

Heti rendszerességgel szervezett tantárgyak

Együttéléstan
A komplex megközelítésű történelmet (életmód, gazdaság, politika, társadalomtörténet) heti rendszerességű képességfejlesztő társadalomismerettel kiegészítve tervezi a kerettanterv. A társadalomismeretet *együttéléstannak* neveztük, s célja a mai társadalmi környezet gyakorlatias megismerése (gazdaság, politika, erkölcs, jog). Heti egy alkalomra 2 órás jelenelvű kurzusokkal.

Ének-zene
A NAT előírásai megnehezítik a zene integrálását a művészeti tantárgyblokkba. A tanulók epochális terhelése nem növelhető. Ezért az ének-zene tanítását heti (2, illetve 1 ó/hét) rendszerességgel javasolja a tanterv.

Testnevelés-sport
A kerettanterv kiemelt szerepet szán annak, hogy a sport, az egészséges életmód a hétköznapok természetes része legyen, a mindennapos mozgás egész életre szóló szokássá váljék. A serdülő biológiai változása, érése, növekedése, elemi szükségletté teszi a mozgás értékként való kezelését. Ezért a képzés egészében a mindennapos testnevelés, mozgás előírás. A kamaszkori rangsorképzés egyik kulcsszempontja az erő, a szépség, a mozgás, súlyos hiba lenne háttérbe szorítani a test alakítását. Az iskolai „rendes" testnevelés órák mellett ezért, a kerettanterv előírja a tanulóknak, hogy egy sportágat választva, hogy minden évben legalább heti egy alkalommal szakosztályi edzésen vegyenek részt. Külön célja ennek a mozgás megszokássá tétele, valamilyen sportág (lehet tánc is) szisztematikus elsajátítása.

A serdülőkorban fontos motiváló tényező a verseny, s mivel általában nem preferáljuk a gyerekek rivalizálását, inkább azt, hogy mindenki megtalálja magában és másokban, azt, ami jó, ami elismerendő, ami érték, a sport terén kívánunk megfelelő versenyszituációt teremteni. A sport – különösen a csapatsportok – módot adnak a győztes-vesztes játszmákra, és az együttműködésre egyaránt. Az iskola meghirdethet csapatsportágakban, sportszakosztályokat, de azok a tanulók, akik máshol tagjai valamilyen sportági egyesületnek, az iskolai munkájuk részeként vehetik fel azt is. (az edzői értékelés részét képezi az iskolai osztályzatnak is).

Értékelés

Az iskola működésének egyik kulcskérdése, hogy miért tanul, dolgozik egy tanuló. Hogyan érhető el, a célrendszer? Miért lenne hajlandó egy gyerek elvégezni a számára fárasztó, akkor és ott akár feleslegesnek látszó munkát? Hogyan alakul ki a kötelességtudata, a „meg kell csinálni" érzése egy tizenévesben? A külső motiváció mindig személyre szóló, tehát iskolának törekednie kell, hogy minden egyes gyerekhez megtalálja a „kulcsot".

Az iskolai motiváció alaptónusát az iskola egészének légköre határozza meg. Ennek összetevőit az iskolai célrendszer, a tananyagstruktúra, a követelményrendszer, a szervezeti felépítés, a módszertani kultúra, a tanárok személyes varázsa, az általuk sugárzott szabadság, derű és az örömmel végzett munka levegője adja. A tizenéveseknek, már kialakult motivációs bázisa van. A család, a környezet adottságai már létrehozták azokat az indítékokat, melyek munkára, tevékenységre serkentik. Még nincs is stabil belső motivációja, de már nem szorul kizárólag külső indikátorokra. Az iskola feladata, hogy pedagógiai eszközökkel mozgásba hozza a meglévő adottságokat.

Rendkívül sokféle indíték vezérelhet egy gyereket. Azért tanul, dolgozik, mert kell, mert a szülei elvárják, mert szokás, és a körülötte lévő kortársai is ezt csinálják, mert érdemes, mert célja van vele, mert kialakult kötelességtudata van, mert érdekes, s érdekli amit csinál, mert tudja mit miért tanul, információi vannak, mert kíváncsi, mert jobb akar lenni, győzni akar, visszaigazolást keres, mert értéket, mintát követ, szereti a tanárt, és így tovább sorolhatnánk akármeddig.

Természetesen a miért *nem* tanul kérdésére a fentiek tagadó felsorolása lehetne a válasz. Ezek az indítékok nagyon különböznek egymástól, s minden gyerek más motivációra mozdul. Sőt az életkortól, helyzettől függően az egyes tanulók is eltérő külső hatásokra reagálhatnak úgy, hogy igényes, folyamatos munkát végeznek. A felsorolt – és fel nem sorolt – motivációs hatások bármelyike minden tizenévest tanulásra serkenthet, de súlyuk, szerepük más és más. Ami egy gyerekből pozitív hatást vált ki, éppen ellenkező előjelű eredményt hozhat a másiknál. De ugyanannál a kamasznál más tanártól vagy más alkalommal is eltérő hatást érhetünk el, ugyanazzal a megközelítéssel. Ezért fontos a tanulók folyamatos és egyeztetett értékelése, a tanárok rendszeres eszmecseréje, de mindenekelőtt a gyerekek tisztelete és alapos megismerése.

Az értékelés funkciói

- Az értékelés a folyamatos munka, folyamatos visszajelzésének,
- a tanulásra vagy más tevékenységre való érdekeltség megteremtésének,
- a motiváció egyik eszköze,
- az elvárt, követelményekben megfogalmazott ismeretekhez való viszony, illetve mérték kontrolljának,
- a hasonló tevékenységet végzőkhöz képest kialakult relatív helyzet meghatározásának eszköze,
- versenyorientációt, sikert, kudarcot jelez,
- az önismeret kontrollja,
- az elvárt képességek szintmérésének, valamint
- az előrehaladás mérésének eszköze.

Az értékelési rend követelményei:

- Az értékelés legyen egységes, egyszerű, áttekinthető,
- legyen differenciált, személyre szóló, az eltérő gyereknek eltérő sikereket biztosítson,
- legyen kiszámítható, azonos feltételeket teremtő,
- biztosítsa a szubjektív értékelés jogát is,
- jelezze a sikert és a kudarcot, de „skatulyázás” nélkül,
- preferálja a szorgalmat és a tehetséget,
- jelezze a tanuló számára helyzetét éppúgy, mint szülei, környezete számára,
- teremtsen érdekeltséget a „jó döntésre” az alternatív programok és az egyéni munkarend kialakítása során,
- legyen kompatibilis a közoktatás egészével.
- Végül a kialakított játékszabályokat valamennyi érintett ismerje előre, és közösen fogadjuk el.

Ennyi követelménynek megfelelni egyszerre nem könnyű feladat, de törekedni kell arra, hogy az elszemélytelenedett, „egyfétist” eredményező osztályzatcentrikus értékelési rendszert átalakítsuk, illetve gazdagítsuk.

Az értékelés javasolt formái

Személyes, verbális értékelés

A motivációs rendszerben kiemelkedő szerepe van a tanári, személyre szóló értékelésnek. Ennek jellege korrigáló, segítő, tanácsadó, orientáló. Többféle módon jelenhet meg:

- A pedagógus személyiségéből, értékrendjéből, tudásából eredő – szinte minden pillanatban megjelenő – igen-nem, helyes-helytelen, típusú szabályozó megnyilvánulások.
- A közösen végzett tevékenységekben megjelenő **tudatos, rendszeres, szóbeli értékelés**.
- A pedagógus hosszabb **beszélgetése,** helyzetfeltárása gyerekkel, szülőkkel.
- A megbeszélések eredményeként a tanár **rendszeres értékelései**, csoporton belüli, vagy egyéni jelzései.

Írásbeli szöveges értékelés

- A tanulók írásbeli munkájához fűzött részletes megjegyzések, kiegészítések. Ezekre nagy hangsúlyt helyezünk. Az témazárók %-os értékelése, mindig egészüljön ki a szaktanár szöveges véleményével,
- Javasolt, hogy az egyes tantárgyak, tantárgyblokkok tanárai **félévente írásban** értékeljék a tanulók tevékenységét, eredményességét. Közösen az adott csoporttal értékelik az egyes tanuló, illetve a csoport egészének munkáját.

Egyezetés a tanulókkal, szülőkkel.

Külön hangsúlyt helyezünk az értékelők egyéni, csoport szintű megbeszélésére, a szülőkkel való közös értékelésére. Az értékelés alkalom a pedagógusok véleménycseréjére, a személyre szóló feladatok meghatározására.

Érdemjegyek

A kialakult szokások miatt, továbbá mert az esetek egy jelentős részében valóban fontos az eredményértékelést, a számszerűsítést, javasoljuk az ötfokozatú osztályzást. Ki kell viszont küszöbölnünk gyengeségeit. Az objektivitás, a megbízhatóság, az összehasonlíthatóság hiányát, a „jegyfétis" kialakulását, kizárólagos értékelő szerepét.

Ezért

a tantárgyak osztályozott tevékenységek követelményeit előre közöljük a tanulókkal és szüleikkel!

Határozzuk meg a követelményminimumot is!

Az epochális rendszer nem teszi lehetővé a napi osztályozást – mint a tanári hatalom naponkénti megnyilvánulási formáját, mint a folyamatos tanulásra való kényszerítés eszközét. A kerettanterv határozottan tiltja az osztályozás negatív kísérőjelenségeit, a stresszt okozó, megszégyenítő, büntető, negatív emóciókat keltő hatását. Az osztályzatoknak és az értékelés minden formájának visszajelző, és nem minősítő funkcióját kell kiemelni. Az emberi körülményeket nem az osztályzáskor, hanem a tanulásban nyújtott segítségben kell figyelembe venni.

A tudás mérése időszakosan egy-egy terjedelmesebb modul, egy témahét, egy-egy epocha lezárásakor történik változatos formákban, az így szerzett jegyeken lehetőség van javítani. Az évközi munkát rendszeresen kell értékelni, de nem kell osztályozni. Ezek az értékelések arra alkalmasak, hogy a gyerekek és a tanárok képet kapjanak arról, hogy a tanuló hol tart, mennyit értett meg, mit kell még gyakorolnia, és miben felületes még a tudása.

A TANTÁRGYI PROGRAMOK ÁLTALÁNOS CÉLJAI, FELADATAI, MÓDSZEREI

EPOCHÁLIS TÁRGYAK

MATEMATIKA

A matematika tanulása jelentse egyaránt matematikai és szociális képességek, készségek fejlesztését valamint ismeretek szerzését. A tanulókat arra akarjuk felkészíteni, hogy eligazodjanak a világ dolgaiban, hogy megismerjék a valóság leggyakoribb mennyiségi és térbeli viszonyait, formáit, a matematika módszereit, eljárásait, sajátos gondolatrendszerét, hogy megszerezzék az ismereteknek a gyakorlatban és más tudományokban való önálló alkalmazásának képességét. A matematika tanulás lényege a matematikai tevékenység, a tapasztalatokra alapozott absztrakciós fogalomalkotás; a pontosan körvonalazott feltételekből szigorú logikai következtetésekkel kiolvasott eredmények; ezek előzetes becslése, ellenőrzése és a gyakorlatban való alkalmazása. A tananyag feldolgozása során alkalmazott módszerek segítségével lehetőséget biztosítunk többféle csoportos munkaforma kipróbálására. Ezáltal fejlesztjük az együttműködési szándékot és képességet. Tapasztalatot szerezhetnek a munkamegosztásról, a team-szerepekben való részvételről, és saját működési módjukról.

Pszichológiai és didaktikai kutatások eredményei arra utalnak, hogy a tanulók szemléletének, gondolkodásmódjának fejlődése nem spontán folyamat, és nem kötődik szorosan a biológiai fejlődéshez. A gondolkodásmód fejlődése elsősorban a céltudatos tanítás hatására valósul meg, és ezért nagymértékben függ a tananyagtól és az alkalmazott módszerektől.

A tananyagot úgy választottuk ki, hogy szem előtt tartottuk: a mai világban a matematikát kedvelő, becsülő, értő, ismerő és alkalmazni tudó valamint csapatmunkában részt venni képes emberekre van szükség. El kell mélyíteni mindazokat az ismereteket, eljárásokat, módszereket, amelyekkel a gyerekek tanulmányaik első hat évében foglalkoztak; illetve fejleszteni kell azokat a készségeket és képességeket, amelyek lehetővé teszik az életkori sajátosságoknak megfelelő új tudásanyag elsajátítását. Az a cél, hogy diákjaink elég ismerettel, készséggel és képességgel rendelkezzenek a felnőtt életben való eligazodáshoz. Fontos szempont volt az is, hogy a matematikával tovább foglalkozni szándékozók megszerezzék az ehhez szükséges képességeket, készségeket és ismereteket.

Az általunk ajánlott matematikatanításnak három alapvető sajátossága van:

1. Felfedeztető módszer alkalmazása
2. Kooperatívan szervezett tanulás
3. Epochális rendszer

Nézetünk szerint a kooperatív tanulásszervezés alkalmazásával, a felfedeztető módszer segítségével, epochális keretek között a matematikaoktatásban lehetőség van arra, hogy a tananyag feldolgozása során:

- kialakítsuk, illetve fejlesszük a diákok szociális képességeit, készségeit;
- építsünk a diákok tudására, aktivitására, kreativitására – függetlenül attól, hogy a matematika terén korábban milyen eredményeket értek el,
- figyelembe vegyük a diákok eltérő szükségleteit, fejlődési ütemét,
- lehetőséget biztosítsunk a gondolkodással összefüggő képességek széleskörű fejlesztésére,
- jótékony hatást gyakoroljunk az osztály társas kapcsolataira,
- fejlesszük a kommunikációs képességeket,
- növeljük a diákok aktivitását és motiváltságát.

Koncepciónk személyközpontú, figyelembe veszi az egyéni sajátosságokat, az eltérő ütemű fejlődést, és az eltérő szükségleteket a fejlesztés során.

A felfedeztető módszer

Lényege, hogy a gyerekek egy természetes megismerési folyamatot saját megfigyeléseik, tapasztalatik alapján járnak végig. Mindezt úgy lehet elérni, hogy minden új definíció, tétel, stb. a már megszerzett ismeretekből, tapasztalatokból nő ki. Az új anyagrész tárgyalása előtt a gyerekek jól összeállított feladatsor segítségével, irányított kérdésekkel összegyűjtik és elemzik azokat a tapasztalataikat, ismereteiket, amelyek, szükségesek az új anyag önálló felfedezéséhez. Ezután a tanulók olyan feladatokat oldanak meg, illetve olyan problémákkal találkoznak, melyek megoldásában az új fogalom, eljárás stb. elemeire bontva van jelen. A megoldások során alkalmazott eljárások, fogások, eredmények alapján a lényeg kiszűrésével a gyerekek maguk fogalmazzák meg az új módszereket, eljárásokat, definíciókat, tételeket. Így – és ezt rendkívül fontosnak tartjuk – a tanulók nem definíciókat és bizonyításokat sajátítanak el, hanem definiálni és bizonyítani tanulnak meg.

A sikerrel és kellő erőfeszítéssel megoldott feladat rendkívül nagy motivációs erőt jelent a további munkában. Az a tény, hogy a gyerek saját ötletével, saját úton jutott el a feladat megoldásához, ösztönözni fogja arra, hogy legyenek saját ötletei, gondolatai, hogy merjen vitázni, hogy keressen újabb lehetőségeket a megoldásra.

E módszer segítségével a tanulók kisebb-nagyobb sikereket érnek el az órán, ennek köszönhetően felszabadultabbá, bátrabbá válnak. A módszer olyan légkört teremt, amelyben magától értetődővé válik a további munka szükségessége. Tudomásul kell azonban venni, hogy nem mindenki képes a felfedezésre, és nem lehet mindent felfedezni.

A kooperatív tanulás

Ennek során javasoljuk, hogy a gyerekek négyfős heterogén csoportokban szervezve dolgozzanak az órán. A kooperatív módszerek alkalmazása biztosítja, hogy a csoportban az egyes tagok egyenlő arányban részesedjenek a munkából. A feladatok megoldása során a társas készségek egyes elemeinek (pl. a megköszönni tudás és a köszönet elfogadása, egy gondolat megfogalmazása és a másik megfogalmazásnak meghallgatása, bíztatás és a bíztatás elfogadása) mindkét oldala megjelenik és fejlődik.

Amikor a gyerekek csoportos foglalkozás keretében akár feladatot oldanak meg, akár valamelyik tételt bizonyítják be, vagy valami új fogalmat alakítanak ki, rendszerint ötleteiket, megoldási módjukat, eredményeiket megbeszélik egymással, illetve megvitatják. Az a tény, hogy gondolataikat világosan, a többiek számára érthetően kell megfogalmazniuk, nagy segítséget jelent az új fogalmak tisztázásában, a matematikai megfogalmazások elsajátításában. A viták segítik az új fogalmak létrejöttét, ugyanis a tanulók több szempontú, többoldalú tapasztalatokból, következtetésekből alakítják ki ezeket. A viták lehetőséget teremtenek arra is, hogy a gyerekek megtanulják gondolataikat világosan megfogalmazni, logikus érvekkel alátámasztva elmagyarázni, illetve mások gondolatmenetéhez kapcsolódni. Így tehát a csoportos munka elősegíti a jó vitaszellem, vitastílus, a vitakészség kialakulását.

Ugyanakkor a csoportmunka értékelése, az építő egymásrautaltság biztosítása azt eredményezi, hogy a különböző véleményeket meghallgatva törekedjenek egymás megértésére, egy közös álláspont kialakítására, fejlesztve ezzel kompromisszumkészségüket.

Epochális rendszer

Ahogy ezt többször említettük, az epochális formában a tanórák hosszabbak, így a diákoknak lehetősége van arra, hogy a tananyagban jobban elmélyedjenek, hogy az ismereteiket változatos módon, több szempontból közelítsék meg, és ki-ki a maga tempójában sajátítsa el őket. Így könnyebben lehet differenciáltan és kooperatív csoportokban tanítani. Ebben a formában a gyerekek képessé válnak az aktív, önálló munkára. A tanárnak lehetősége van arra, hogy ne csak a tantárgyi, hanem gondolkodásbeli, szociális és kommunikációs képességeket is fejlessze. A diákok közösen végzett munkája, egymás segítése lehetőséget ad arra, hogy sokoldalúbban megismerjék egymást, ezáltal erősödik az osztály közösségének kapcsolati hálója, és az egymás iránti empátia és tolerancia.

Javasolt értékelési eljárások

Az értékelés szempontjai

1. Az eljárások, módszerek, összefüggések ismerete és alkalmazása
2. Az órai munka:
   - fegyelmezettség
   - figyelem
   - szándék az önálló feladatmegoldásra, az ismeretek befogadására és azok alkalmazására
   - aktivitás
3. A csoportos munka: közös munka segítése, a csoport munkájában való aktív részvétel, egymás segítése, az együttműködési készség, képesség fejlesztése, az aktivitás
4. Az önálló munka

Az ellenőrzés lehetséges módjai

- Órai kisdolgozatok, amelyek az alapvető, rutinszerű ismeretek tudását ellenőrzik.
- A csoport közös munkájának értékelése valamilyen közösen elkészített produktum alapján.
- Házi feladatok ellenőrzése.
- Epochazárók, témazárók (mindkettő egy-egy nagyobb témakör befejezéseként írt dolgozat), az epocha, illetve a téma tanulásakor fejlesztett képességek állapotáról ad képet, ellenőrzi a tanultakat és alkalmazásukat.

Az értékelés formái

- A csoportos, kooperatív és egyéni munkaformák alkalmazásával folyamatosan nyomon követhetjük a diákok munkáját.
- Epocha közben kisebb pontszerző dolgozatokkal ellenőrizhetjük, hogy az elsajátítandó kompetenciákban, tananyagban hol tartanak a tanulók. Ennek formája lehet egyéni vagy csoportos.
- A házi feladatokat és a füzetet rendszeresen ellenőrizzük! Kísérjük figyelemmel együttműködésüket a csoportmunka során.
- A tanulók a szakaszok végén a témakörből epochazáró dolgozatot írhatnak.
- Mindezek beszámításával százalékosan értékelhetjük a teljesítményüket.

TÁRSADALOMISMERET–TÖRTÉNELEM

A kerettanterv javaslata szerint a társadalomismeret – és ezen belül a történelem – tanulása, tanítása nagyobb jelentőséggel bír, mint ahogy ezt az általános oktatási gyakorlat kezeli. Kiemelkedő fontosságot tulajdonítunk annak, hogy diákok a társadalomismeret-történelem tantárgyakon keresztül képesek legyenek megérteni a körülöttük lévő világot.

Célok

- Képessé tenni a fiatalokat a tájékozódásra, véleményalkotásra a gazdaságban, politikában, társadalmi kérdésekben már a diákkorban, és ezen kívül felkészíteni őket a konkrét döntésekre ezen a téren a felnőtt korban is (a családi költségvetés, a hivatali ügyintézés, a politikai választások stb. tehát lényegében a társadalommal, politikával, gazdálkodással kapcsolatosan az élet minden fontos területén). A tanuló személyiségének kialakulása szempontjából alapvető fontosságú a társadalomban való eligazodás képessége.

– Felnőttkori további autodidakta, az adott új kérdésekhez, problémákhoz igazodó (utánanéző, újságolvasó, művelt nagyközönségként olvasó, társasági beszélgető) ismeretszerzés alapjainak lerakása, módszertani segítése.

– A tanulók számára olyan, a speciális érdeklődéstől független, általános alapok lerakása, melyre a majdani szakirányú továbbtanulás iránti igény jól felépíthető. (Tehát nem magának a továbbtanulásnak az előkészítése!).

– A társadalomismeretnek, akárcsak más tantárgyaknak, van egy fontos, de gyakran szégyellősen elhallgatott célja is: a kíváncsiság kielégítése. A kíváncsiságot, a világ megismerésének a vágyát önmagáért való fontos emberi vonásnak tartjuk, hiánya esetén kifejlesztendőnek. Ha ez a kíváncsiság a társadalmi kérdések iránt már létezik, akkor feladatunknak tartjuk, hogy az ismeretekkel olyan kielégítést nyújtsunk, mellyel közben a kíváncsiságot – részben újabb irányokban – „bővítetten újratermeljük" és nem pedig csillapítjuk. Ezért a kanonizált és fellebbezhetetlen ismeretek arányának a visszaszorítását, a nyitva hagyott kérdések nagyobb arányát tervezzük.

– Humanista értékrenden alapuló magatartásforma követésére ösztönözzük diákjainkat.

– A megszokotthoz képest nagyobb területet szentelünk az Európán kívüli világ megismerésének. Hisszük, hogy a megszerzett ismeretek, a népek és kultúrák megismerése „belülről", mások megbecsülését és a pontosabb önértékelést és önbecsülést is kialakítja.

Az itt felsorolt célokhoz jelenelvű és múltba forduló társadalmi ismeretekre egyaránt szükség van.

Kiemelt cél, hogy a tanulás közben a diákokban a kamaszkor elfogulatlan rácsodálkozási képessége megmaradjon. Cél tehát a már megszerzett ismeretek állandó kritikai felülvizsgálata, (Az első két évben alig, a második kettőben módjával kívánunk az effajta elbizonytalanítás eszközével élni, kezdetben éppen a megnyugtató megismertetés a fontosabb, mert a több nézőpontú megközelítés sokaknak akkor még megemészthetetlen.)

Politikatörténeti „veszély" a háborúk hagyományos előtérbe állításával az erő, a hatalom, az erőszak, az idegenek elleni harc apoteózisa, miközben éppen a háborúk a legdrámaibb történelmi mozzanatok, a legközelebbi kapcsolattal a mítoszokhoz, amire a diákoknak – főleg az első években – nagy szükségük van. Törekszünk ezen a téren kellő egyensúlyt találni, a drámai küzdelmek mellett a különféle harcoló felek, ütköző kultúrák eltérő nézőpontjait egyaránt belülről láttatni.

Az eddig elmondottak egyaránt illenek a hagyományosan társadalomismeretinek és történelminek sorolt témákhoz is. A közelmúlt tanári és oktatási gyakorlatában nem kaptak elég hangsúlyt a modern társadalomtudományok, helyüket az iskolai oktatásban sokan, sokféleképpen kezelték. Pedig mind módszereik, mind felhalmozott ismereteik egy része jól beépíthető a történelem, más része a szélesen értelmezett társadalomismeret keretébe.

A társadalmat, mint eleven emberekből álló társadalmi viszonyok működési rendszerét mutatjuk be (történet-tudomány, lényegénél fogva mégis múltra orientált tudomány, ezért szükségszerűen több társadalomtudomány eredményeit kell összeépíteni – mint a néprajz, demográfia, statisztika, etika, tudománytörténet, gazdaság és társadalomföldrajz).

Az epochális tanulási-tanítási gyakorlatnak megfelelően egy-egy epocha egy-egy kultúrát, körülhatárolható történeti időt vagy témakör foglal magába. Kerek, érthető egészekre darabol fel évszázados történeti folyamatokat. (Meg kell jegyezni, hogy az epochális beosztás nincs kőbe vésve, a tanító tanárnak lehetősége van más ponton megállni.) Jellegénél fogva nem törekszik az adott téma teljes körű bemutatására, hanem inkább olyan elemekre fókuszál, amely az életkori sajátosságoknak megfelel. Jobbnak tartjuk egy-egy kérdés mélyebb vizsgálatát, mint a felszínes, de minden részletet érintő bemutatást.

Az epochális tanulás-tanítás másik jellegzetessége a házi feladatok ritka és csekély volta. Törekedjünk arra, hogy az epochális óra legyen a megtanulás elsőrendű színhelye, azonban nem mondunk le arról a lehetőségről, hogy diákjainknak otthoni feladatként rövid feldolgozni való anyagot adjunk. Jelentkezés alapján otthon lehet felkészülni az órai kiselőadásokra, szorgalmi feladatokra. A történelem tanulás-tanítás folyamatát a történeti gondolkodás normál menetéhez igazítottuk: elsődlegesek a források, s ezek feldolgozása útján akarunk eljutni az általánosító következtetés levonásához. Nyilvánvaló, hogy más módon nem is tudnák megvalósítani a képességfejlesztés céljait.

Hangsúlyoznunk kell, a történelem tanulása 10. év végére lezárt képzést ad. A lezárt képzés fogalma alatt elsősorban tartalmat értünk – érintettük az emberiség és a magyar nép történetének teljes kronológiai ívét. Lezárt annyiban is, hogy tanítványaink birtokában vannak – egyéni eltérések természetesen lehetnek – azoknak a képességeknek, amelyek alapján képezik egy magasabb szintű gondolkodási műveleteket igénylő elemző-kritikai gondolkodásnak.

Módszertani ajánlások

A fent leírt célok és általános jellemzők meghatározzák azokat a módszertani elveket, amelyek mentén epochális óráinkat szervezzük. Az életkori sajátosságoknak megfelelően az elméletek és az általánosságok helyett az *egyedi esetekből*, személyekből, helyszínekből, konkrétumokból induljunk ki. Az általánosságokig – már azokig, amelyek ebben az életkorban emészthetőek – illetve az előzményekig, körülményekig, következményekig ezekből a konkrétumokból kiindulva jutunk el. Ebből is következik, hogy *nem törekszünk mindenre kiterjedő* – és ezért kényszerűen kicsit felületes – *ismereteket adni*. Az elméleti rendszerezést (pl. régiók történetének áttekintése, politikai gondolkodás fejlődése stb.) a 10. év végére illetve – nagyobbrészt – a 12–13. évekre tervezzük, amikor a diákok már fogékonyabbak ilyesmire.

Ekkor bővíthetik ki tantárgyi ismereteiket is mindazok, akik felvételizni szeretnének a tantárgyból. Szintén az életkori sajátosságoknak megfelelően, igyekezzünk az elméleti foglalkozások mellé – különösen az első két évben – *minél több manuális, mozgásos és gyakorlati tevékenységet* illeszteni. Az órák visszatérő eleme a *dramatikus játékok*, történeti szereplők kapcsolatát megelevenítő jelenteket.

A tanári magyarázat csak egy részét alkotja az órának. Számos témát a *diákok egyedül vagy csoportosan*, nyersanyagok (források, grafikonok, képek stb.) megadott szempontok alapján történő elemzésével *dolgoznak fel*. Ezek során a tanár szerepe a szervezés, irányítás, segítés. Igyekszünk felhasználni a kooperatív tanulási technikákat és a projektpedagógia módszereit és a modern technológia (SDT, projektor, internet) adta lehetőségeket. A módszernek mindig alkalmazkodnia kell az adott diákcsoporthoz, a témához és a hiteles tanárszemélyiséghez. Ezért bátorítjuk kollégáinkat új módszerek kipróbálására, anyagrészek újszerű feldolgozására, tanulási segédletek (diasorozatok, feladatlapok, csoportmunkák, projektfeladatok stb.) összeállítására és az iskolán belüli megvitatására.

Az értékelés

Az értékelés módjait úgy dolgozzuk ki, hogy abban az önálló ismeretszerzésnek is szerepe legyen. Ily módon nagy különbségek alakulhatnak ki a tekintetben, hogy egyik vagy másik tanuló milyen intenzíven foglalkozik tantárgyunkkal. A foglalkozás intenzitásának megfelelően a szerzett ismeretanyag mennyisége is különböző lehet. Mi csak a lehetőségeket kívánjuk egyenlően megadni. A teljesítésnél a különböző érdeklődésből és a különböző képességből adódó különbségeket természetesnek tartjuk.

Az értékelés az egész oktatási folyamat szerves része. Vele a tanítási-tanulási tevékenység hatékonyabbá tétele a cél. Egyrészt „diagnosztizáljuk” az egyes tanulók tanulásának az erősségeit és gyengeségeit, másrészt mérjük magának az oktatási folyamatnak az erősségeit és gyengeségeit is. Ez egyben kiindulópontja és feltétele a tanítási-tanulási tevékenység állandó javításának. Értékelési stratégiánk összhangban áll a tanterv koncepcionális és készségekre vonatkozó céljaival. Ezekből vezethetjük le annak a több komponensű értékelési rendszernek az elemeit, amelyekhez viszonyítva a tanulók teljesítményét mérhetjük. Ezek az értékelési elemek a következők:

- tudás és megértés;
- kutatás-vizsgálat;
- kritikus gondolkodás;
- kommunikáció;
- a személyiség fejlődése.

A tanulók világos attitűdjeinek, személyes és szociális fejlődésének figyelembe vételét, az értékelésbe történő bevonását jelenti, és a tanterv céljaival van összefüggésben. Erre különösen alkalmasak a napi együttlétből származó folyamatos szóbeli értékelések, és a félévenkénti írásos értékelők. Ez a többkomponensű értékelési rendszer lehetőséget ad a diákok differenciált értékelésére. Az értékelhető elemeknek az oktatási folyamatban nem szükségszerűen egyforma a súlya, sőt jelentőségük változik is. A későbbi években ezt már kialakult képességnek tekintjük, nem értékeljük. Nincs minden tanárra kötelező pontozási, százalékszámítási módszer, hiszen függ az epochák tartalmától, hogy a tanár mit és hogyan értékel. Általánosan értékeljük az órai munkát, a dolgozatokat, a füzetvezetést, és az egyéni feladatokat.

IRODALOM

A kerettanterv a második pedagógiai szakaszra nem a hagyományos kronologikus irodalomtörténeti szemléletet javasolja, hanem egyrészt műnemek szerint, másrészt tematikusan csoportosítottuk a tananyagot az évi öt epochában. A feldolgozandó művek megfelelnek a diákok életkori sajátosságainak, nemzeti és világirodalmi értéket képviselnek, valamint egy-egy adott kor reprezentánsai, amelyekre a 11–12. osztály kronologikus elrendezésű tananyagában építeni lehet.

A diákok a művek megközelítésének többféle lehetőségével találkoznak ebben a négy évben, s ezek közül az első időszakban túlsúlyban vannak az empátia kialakulását elősegítő, nézőpontváltásos kreatív fogalmazások. Az irodalmi alapeljárásokat, műnemi, műfaji jellegzetességeket, poétikai eszköztárat is a saját, önálló, művészi alkotások létrehozásán keresztül tapasztalják először.

Az órák alapvetően nem a tanári közlésre épülnek, hanem a tanulói tevékenységre. A tananyag feldolgozásának elsődleges eszköze a feladatmegoldás, amely történhet csoportmunkában vagy egyénileg. Ehhez alkalmazkodva az értékelés is lehetővé teheti többféle tevékenységfajta, képességszint figyelembe vételét.

Célok

- Az emberi, társadalmi problémákra érzékeny életismerettel, emberismerettel, önismerettel rendelkező, más emberek gondjaiba belehelyezkedni tudó, empatikus, humánus emberek nevelése.
- A műélvezetben, a művészi önkifejezésben rejlő lehetőségek felszínre hozása, kiaknázása.
- A művészi kreativitás segítségével fejlett képzelőerővel rendelkező, ötletes, kreatív, határozott, választást segítő ízléssel rendelkező személyiségek nevelése.
- Hagyományőrzés és -közvetítés (a nemzeti és egyetemes kultúra legjelentősebb művészeti alkotásainak, folyamatainak megismertetése, rendszerezése).
- Olyan szabadidő-kultúra kialakítása, amely sokszínű kompenzációs tevékenységek igényével és képességével vértezi fel a tanulókat.
- Olvasóvá nevelés, az értő befogadáshoz szükséges képességek fejlesztése.

Értékelés

Az irodalomtanítás első szakaszának kiemelt feladata a készség, képességfejlesztés. Ez határozza meg az epochák értékelésének szempontrendszerét is: az első négy évben a füzet egyre önállóbb vezetésének ellenőrzése mellett (10%) a memoriterek megtanulása és értő reprodukálása (10%), valamint az órán végzett tevékenységek: csoportmunka, feladatlapos önálló feldolgozás, kötött szempontú esszé, illetve értekezés írása, műalkotás megjelenítése, művészi igényű megjelenítés színvonalának értékelése (30%) és egy nagyobb házi feladat (10%) egészíti ki a témakörönkénti ellenőrzést (50%). Az ellenőrzést szolgáló záró dolgozat nemcsak a megtanult művek, fogalmak, eljárások ismeretét kéri számon, hanem az epocha során elsajátított tevékenységformák reprodukálását is. Ezt egészíti ki az olvasó emberré nevelés jegyében az órán kívüli, önálló beszámolón ellenőrzött ajánlott olvasmányok listájáról választható könyv olvasása (10%).

RAJZ ÉS VIZUÁLIS KULTÚRA

A **7–10. évfolyamon** a fő hangsúly a képességfejlesztésen van. Az **alkotóképességek** és a **befogadó, megismerő** képességek fejlesztésén. Az alkotóképességek fejlesztése a vizuális művészi kifejezés és a kommunikáció formáinak, kifejezési eszközeinek megismerésén és alkalmazásán keresztül történik. A vizuális nyelv kifejezési eszközeinek megismerése és fejlesztése e nyelv logikájából következő, egymásra épülő egyre bonyolultabb megfigyelési szempontokat és differenciáltabb kifejezési eszközöket igénylő feladatsorokra épül. De emellett nagyon fontos, hogy teret kapjon az **ösztönös önkifejezés** lehetősége is.

A befogadó, megismerő képességek fejlesztése egyrészt a valóság, a természet, az emberi környezet megfigyelése elemzése, másrészt a képzőművészeti alkotások megismerése, elemzése során valósul meg. Az ókori nagy kultúrák és az azt követő stílusirányzatok megismerése a kronológiai sorrendet követi, és szinkronban van a társadalomismeret tantárgy tematikájával, de a hangsúly nem a teljességen, az időrend pontos betartásán van, hanem azon hogy egy adott témához, feladathoz kapcsolódó műalkotásokat ismerjük meg, elemezzük, és ezek tanulsága közvetve épüljön be a diákok munkáiba. A cél tehát nem egy rendszerezett művészettörténeti képzés, hanem az hogy

egy-egy probléma, feladat kapcsán vizsgáljuk meg, hogy hogyan látták, hogyan oldották meg ezt a problémát az ókori egyiptomiak vagy a görögök.

Az alkotóképességek fejlesztése a vizuális művészi kifejezés és a kommunikáció formáinak, kifejezési eszközeinek megismerésén túl egyre fontosabb szerepet kap a **személyes útkeresés**. A tantárgy feladata az egyéniség keresésének segítése, a vizuális kultúra példáinak bemutatásán keresztül egyfajta követhető stílus, mintaválaszték felkínálása. Az azonosulás az alkotómunka elmélyült állapotában megy végbe a legkönnyebben, ezért a **tudatos vizuális önkifejezés** tág és minél önállóbb választási lehetőségeit kell felkínálnia. A rajzos, a festői, a szobrászi munka mellett teret kell, hogy adjunk a korosztály érdeklődésének homlokterében álló alkalmazott grafikai tervezési és tárgytervezési, konstruálási feladatoknak.

A befogadó, megismerő képességek fejlesztése továbbra is a valóság, a természet, az emberi környezet megfigyelése elemzése, és a képzőművészeti alkotások megismerése, elemzése során valósul meg, de fontos szerepet kap a tágabb összefüggések, a tendenciák felismerése. A képzőművészet történetének megismerése során az adott kultúra, vagy korszak társadalmi, gazdasági életének összefüggésében vizsgáljuk az épületeket, műalkotásokat.

A képzési szakasz fő feladatai

- A legfontosabb sík és térbeli kifejezőeszközök (szín, forma, faktúra, ábrázolási rendszerek stb.) kompozíciós elvek, szerkesztési eljárások ismerete és alkalmazása.
- A megfigyelés, leírás, elemzés, értelmezés, ítéletalkotás képessége a használati tárgyak és műalkotások elemzésében.
- Természeti és mesterséges környezetünk látványainak, vele kapcsolatos érzelmeinek, elvont gondolatainak kifejezése síkban és térben, különböző műfajok és technikák kifejezőeszközeinek felhasználásával.
- A művészettörténet nagy korszakainak, jelentős művészeinek és kiemelkedő alkotásainak ismerete, elemzése, értelmezése, egyéni vélemény megfogalmazása.
- Hagyományos és modern vizuális eszközök, technikák ismerete, és az egyszerűbbek használata.
- A vizuális kommunikáció képi világának sajátosságai, informatív, értelmező, magyarázó, meggyőző szerepének ismerete. Egyszerűbb kifejezőeszközeinek alkalmazása.
- Használati tárgyak, eszközök, épületek formai és funkcionális értelmezése, elemzése. Egyszerű tárgyak, terek tervezése.
- A tervezés elveinek (használhatóság, gazdaságosság, anyag, szerkezet, megmunkálás) önálló alkalmazása az egyszerűbb formák, épületek tervezésénél.
- Jártasság egy kézműves technikában, a szerelés, építés, modellezés műveleteiben.

Célok

- A vizuális megismerő képesség fejlesztése
- Az alkotótevékenységeken belül ez a síkbeli; térbeli kifejezőeszközök, a térábrázolási konvenciók, a színtani ismeretek, a tervezési és elemi konstruálási eljárások szabályainak elsajátítását, a létrehozásukhoz szükséges technikák megismerését jelenti.
- A vizuális befogadóképesség fejlesztése

A befogadóképesség fejlesztése a látvány analízisén, a műalkotások elemzésén, értékelésén, leírásán és a vizuális ítéletalkotás szabályainak elsajátításán az egyetemes és benne a magyar művészettörténet stíluskorszakai és a magyar népművészet megismerése által valósul meg. A tudatos megfigyelésen, a vizuális viszonylatok, összefüggések, minőségek, részletgazdag emlékezeti megőrzésén át a képzetek felidézéséig.

A diákok vizuális megismerő és befogadó képességeit a térbeli, formai, színbeli, mozgásbeli, az anyagokkal, esztétikummal kapcsolatos élmények, a képi, világ iránti észlelési fogékonyság jellemzi. Eleven, mozgósítható érdeklődésűek, képesek látványok célirányos, egyre tudatosabb megfigyelésére; a belső képek, képzetek emlékezeti felidézésére.

- A vizuális alkotóképesség fejlesztése
  - Az alkotóképesség a komplexitás kedvelésében, a merev, sablonos rend kerülésében, egyéni megoldások alkalmazásában nyilvánul meg.
  - A tanulók egy része képes produktív alkotások létrehozására, míg mások inkább a reproduktív jellegű alakításban képesek igényes, elmélyült munkára, képesek eredményeiket kritikusan vizsgálni, törekednek mások teljesítményeit is reálisan értékelni.
- A vizuális memória fejlesztése

Vizuális memóriájuk által válnak képessé tevékenységbe ágyazott belső képekben, vizuális, esztétikai, művészeti képzetekben való gondolkodásra, képzeleti műveletekre (összehasonlításra, viszonyításra, ok-okozat vizsgálatára, ítéletalkotásra, átalakításra). A látványban rejlő jelentést, a művészi kifejezésben testet öltő esztétikai hatást, a képi információ tartalmát adott szempont szerint elemezni, értelmezni tudják.

TERMÉSZETISMERET

Problémaközpontú természettudományos oktatás

A természettudományos oktatásban a fejlesztendő kompetenciák a tudományos megközelítés mikéntjének megfelelően tagolódnak.

Problémafelismerés

Ismeretszerzés

- megfigyelés
- kísérletezés
- mérés
- szelektálás

Feldolgozás

- értékelés
- rögzítés
- modellkészítés
- makettkészítés
- rendszerezés
- szabályfelismerés

Alkalmazás

- tervezés
- szelektálás
- predikciók
- bemutatás

Célok

Interdiszciplinaritás – holisztikus szemlélet kialakítása

A XX. század végére egyre jobban differenciálódtak a természettudományok. A hagyományos kategóriák (biológia, földrajz, kémia, fizika) értelmüket vesztették. Tükrözi ezt a felsőfokú képzés is, ahol ma már például külön molekuláris biológus és külön ökológus képzéseket találhatunk. Mindezzel párhuzamosan felértékelődött az egyes részterületek közti kapcsolatokat kiaknázó interdiszciplináris kutatások szerepe, elég csak a magkémiát vagy a pszichoneuro-immunológiát említeni.

A középiskola szerény óraszáma nem teszi lehetővé, hogy természettudományokat a naprakész ismereteknek megfelelően de a hagyományos felosztásban tanítsuk. Lehetőségünk van azonban arra, hogy kialakítsunk egy egységes természetképet, olyat mely az egyes természettudományos problémákat nem a tárgyak felől közelíti meg („ezt nem tudom, ez kémia”), hanem a megoldásaik felől.

Környező világ jelenségeinek megértése
Ismerje meg saját testének felépítését és folyamatait, természeti és technikai környezetésnek alapvető szerkezetét és mechanizmusait. Legyen képes mindezt rendszerben látni, ismerje fel a felépítés és a működés közti összefüggéseket. Mindezen ismeretek nélkül ugyanis a természettudományos ismeretek csak száraz adatok maradnak, melyeknek a saját életére nincsen hatása. E nélkül az a belső motiváció sem alakulhat ki, ami a valódi, elmélyült ismeretszerzés feltétele.

Globális érzékenység, globális felelősség kialakítása
Lássa át a bioszféra rendszer voltát, annak sérülékenységét, az ember szerepét a bioszférában. Tudatosuljon benne az ember hatásának nagyságrendje, annak következményei és az ezzel járó felelősség. Legyen képes ellenállni a

fogyasztói társadalom által sugallt képeknek, lássa meg azok káros oldalát is. Lássa meg, mi a saját szerepe a globális folyamatokban és hogyan képes azon változtatni.

Természeti értékek ismerete és értékelése
Ismerje fel és ismerje el szűkebb (lakóhely) és tágabb környezete (ország, világ) természeti értékeit. Legyen képes mérlegelni a természeti károkozás súlyát, a természeti értékek védelmének fontosságát. Érezzen felelősséget ezek védelméért, működjön közre a védelem megvalósításában.

Tudományos műveltség a XXI. században
Cél, hogy a diákok valamelyes jártassággal mozogjanak a természettudományok területén. Nem kell kis tudósoknak lenniük, nem kell, hogy minden kérdésre választ tudjanak adni. Sokkal inkább arra van szükség, hogy érdeklődéssel forduljanak tudományok felé, legyenek képesek megérteni az ő szintjükön és nekik szóló irodalmat. Ismerjék fel, hogy a természettudományos ismeretek a világ egy fontos olvasatát adják, legyenek képesek ennek értelmezésére.

Ismerve a tudományosság alapelveit és kritériumait, valamint a természettudományok történeti-filozófiai hátterét, legyen képes eligazodni a modern természettudományok rendszerében. A tanuló tudja, hol húzódnak a tudományos kutatás frontvonalai, melyek az egyes területek kulcskérdései. Legyen tisztában a jelenleg folyó kutatások jelentőségével és szerepével. Legyen képes különbséget tenni az alkalmazott- és az alapkutatás között és lássa be az utóbbi fontosságát.

Információ megszerzésének és rendszerezésének képessége
A napjainkban ránk zúduló információs áradatból legyen képes kiszűrni a tudományosság kritériumainak megfelelő állításokat. Tudjon különbséget tenni tudomány és áltudomány között. Alakuljon ki egyfajta immunitása a tudományoskodó állításokkal szemben. Minél több információforrás használatára legyen képes. Legyen képes az információhalmazban keresni és ismerje azokat a kiindulópontokat, ahonnan az információszerzés során elindulhat. Legyen képes a lényeget meglátva kutatni, ne vesszen el a részletekben. Legyen képes a megszerzett információkat a már felállított és megismert rendszerekbe elhelyezni. Tekintse a tanárt partnernek az információszerzésben (egyfajta információmenedzsernek).

Tudományos gondolkodás, kutatás elveinek, módszereinek megismerése
A tanuló ismerje meg a tudományos metódust. Legyen képes problémákat felvetni, azok megoldására vizsgálatokat végezni. Hipotézist készíteni, azt tesztelni, majd a megtenni a végső állításokat. Ismerje meg az axiómák, törvények, hipotézisek, sejtések közti különbségeket. Ismerje meg az egyes módszereket a gyakorlatban, lássa azok előnyeit, hibáit, korlátait. Tudja rögzíteni és értelmezni a kapott eredményeket. Ismerje fel a tudományos eredmények tranziens jellegét. Ismerje meg, milyen lépésekben alakult ki a tudományos vizsgálati módszer. Legyen képes különbséget tenni különböző kultúrák különböző tudományos paradigmái között, tudja azok állításait ezen paradigmáknak megfelelően kezelni.

Érthető, világos alapfogalmak nyilvánvaló elsajátítása
A korábban említett célok úgy érhetők el, ha a diákok az alapfogalmakkal teljesen tisztában vannak. Ehhez azokat érthető, világos módon, a mindennapi élet tapasztalataiból levezetve kell megfogalmazni. Ezek elsajátítása segítheti őket hozzá azután a természettudományos kreativitás használatához.

Absztrakciós képesség, modellalkotás elsajátítása
A tudományos gondolkodás alapvető része az absztrakciós képesség, ennek kialakítása az egyik elsőrendű cél ebben a szakaszban. Legyen képes a partikulárisban meglátni az általános problémát, az egyedi válaszból következtetni az általános megoldásra. Mindehhez kulcs a modellalkotás képessége, mely a kezdeti makettkészítéstől az elvont matematikai modellek felhasználásáig terjed.

„Otthonosság" érzete a világban
Mindezen célok megvalósulásával lehetővé válik a diákok számára, hogy egyfajta otthonosság érzetével mozogjanak, tágabb és szűkebb környezetükben, sőt saját testükben is. Cél, hogy a természettudományos jelenségek és magyarázatok megismerése által jobban megtalálják a helyüket a világban.

TRADICIONÁLIS ÓRAKERETBEN TANÍTOTT TÁRGYAK

ANGOL NYELV

Célok

A kerettanterv a 10. évfolyam végére az A2-B1 elérhető nyelvi szint elérését tűzi ki célul: a tanulók ezen a nyelvi szinten már teljesíteni tudják az érettségi vizsga középszintjének követelményeit. Az alábbiakban részletezzük, hogyan igazodnak a kerettanterv céljai a középszintű érettségi követelményeihez angol nyelvből a négy nyelvi alapkészség (olvasott szöveg értése, hallott szöveg értése, beszéd és íráskészség), valamint a nyelvtani és lexikai kompetencia fejlesztése terén A2-es és B1-es szinten.

Olvasott szöveg értése terén a tanterv célja, hogy leíró, narratív és érvelő szövegeket, konkrétabban a hétköznapi életben előforduló szövegeket (pl. újságcikkek, tájékoztató szövegek stb.) mutasson be és dolgoztasson fel. A tanulók A2-es szinten jártasságot szereznek a szövegek fő gondolatának, kulcsinformációinak kiszűrésében, B1-es szinten az érvelés ívének, a véleményeknek és a részinformációknak a nyomon követésében is. Gyakoroltatunk szövegértést ellenőrző feladatokat, amelyek nyelvvizsgákra és a középszintű érettségire is előkészítőnek felelnek meg (pl. feleletválasztás, cím hozzárendelése bekezdésekhez, az olvasott szövegben előforduló szavak párosítása definíciókkal stb.)

Noha íráskészség terén az érettségi középszintjén még elegendő adott témákhoz kapcsolódó szövegek megalkotása mind A2-es, mind B1-es szinten, e kerettanterv legtöbb írásbeli feladata az olvasott szövegből, mint inputból, kiindulva (pl. nyelviskolahirdetése) épül az adott témára. A tanulók a nyelvvizsgákon is szokásos módon, pontszámban kifejezett módon értékelhető feladatmegoldásként (task achievement) alkotják meg szövegeiket (pl. további információt kérő levél írása a nyelviskolának, a hirdetésben megadottak alapján). Így a két, egymást közvetve fejlesztő írásbeli készség összekapcsolódik, jobban illeszkedik a kerettanterv integrált nyelvi céljaihoz, egyben már a nyelvvizsga esélyeit is latolgató tanulók számára ízelítőt nyújt egy fontos, gyakori nyelvvizsga-feladatból. A kerettanterv íráskészség terén mindkét szinten felkészíti a tanulókat a logikus, jól felépített, koherens szövegek alkotására, B1-es szinten összetett mondatok és meghatározott célú bekezdések, illetve a hivatalos stílus vagy az érvelő esszétípus tanítása révén is.

Hallott szöveg értése terén nagy súlyt fektetünk a különböző anyanyelvi beszélők kiejtésének bemutatására. Gyakoroljuk a hangzó szöveg lényegének, kulcsszavainak megértését A1-es szinten, illetve a különféle kontextusokban elhangzó szövegfajták megértését. Mindkét szinten az élő nyelvi feladatok gyakorlása áll a középpontban, tehát, pl. a tanulók útinformáció meghallgatása után módosítják előre megtervezett útvonalukat a térképen, vagy a repülőtéri hangosbemondó információit felhasználva folytatnak párbeszédet.

Beszéd terén a kerettanterv olyan, életszerű beszédhelyzeteken keresztül fejleszti a beszédet, amelyek a tanultak használatán kívül igénylik az önálló feladatmegoldást, az interaktivitást, a nyelvi kreativitást, de mindig lehetőséget nyújtanak a széles körű ismétlésre is. E feladatok révén a tanulók témába és komplex feladatokba ágyazottan szereznek jártasságot az önálló témakifejtés, a szituációs párbeszédek vagy éppen a csevegő jellegű társalgás terén. A kerettanterv törekszik a beszédszándékok érthető kifejezésének tanítására már A1-es szinten is: ennek fontos elemei a nyelvtani vagy lexikai ismereteken kívül a pontos és érthető kiejtés, vagy a hétköznapi beszédhelyzetek rutinjának megismerése is.

Nyelvhelyesség terén törekszünk arra, hogy az egyes nyelvtani jelenségeket a bemutatáson és a gyakorlásán túl rendszeresen használjuk az egyes feladatok megoldása közben, és hogy ezek az elemek minél természetesebben kerülhessenek elő a nyelvgyakorlás során. Lexikai elemek terén a mindennapi szókincs tematikus bemutatásán és gyakorlásán kívül megjelennek az anglicizmusok, (pl. phrasal verbs), amelyeknek tanulása és gyakorlása biztosabbá és természetesebbé teszi a nyelv használatát. A szótározós feladatok a nyelvi önállóság fejlesztése mellett a középszintű érettségi megfelelő feladatainak helyes megoldását is megkönnyítik majd.

INFORMATIKA

Célok

A jelen kor társadalmában az információ hatékony és gyors megszerzése, feldolgozása és továbbítása különösen fontos része a produktív életvitelnek. Az információ kezelésének lehetőségei szinte exponenciális mértékben bővülnek, és ezzel együtt a felhasználható technikai segítő eszközök is egyre komplexebbé válnak. Ha a személy lépést szeretne tartani a folyamatosan változó, fejlődő, őt körülvevő információközpontú világgal, akkor nem csak arra kell őt felkészíteni, hogy hogyan éljen és bánjon a számára egyre nyitottabbá váló lehetőségekkel, nem csak a jelen kor pillanatképét tükröző hétköznapi technikai tudást kell alapszinten elsajátítania, hanem fel kell őt készíteni arra, hogy folyamatosan alkalmazkodni tudjon majd az aktuális elvárásokhoz, illetve fel kell ismertetni vele, hogy saját magával szemben is folyamatosan elvárásokat kell megfogalmaznia és teljesítenie.

Az iskola feladata tehát nem csak az, hogy a tanulót megismertesse a jelen kor információszerzési, feldolgozási és átadási lehetőségeivel és technikáival, hanem az is, hogy felkészítse őt a változó világban való boldogulásra. Az informatikai képzésnek és nevelésnek feladata a jelen információs társadalmára való állandó reflexió, a kritikus szemlélet kiépítése, a tanulók érdeklődésének felkeltése és fenntartása és az innováció befogadásának készséggé fejlesztése.

Az informatika tanítása alkalmas a logikus gondolkodás, a problémamegoldó képesség, az alkotókészség, a művészeti készségek, a koncentrációs készségek és képességek fejlesztésére. A gépírástanulás – a fentieken kívül – fejleszti a mozgásügyességet, a mozgáskoordinációt, a fegyelmezettséget, a türelmet, a kitartást, a monotóniatűrést, a tartós emlékezetet, az együttműködést és a helyesírást, önállóságra, pontosságra és precízségre nevel.

Korszerű alkalmazói képességek kialakítása: a tanulók képesek legyenek arra, hogy a számítógépeket és az informatikai eszközöket célszerűen használják. *Az algoritmikus gondolkodás fejlesztése:* a matematikához hasonló gondolkodásfejlesztő szerep, amely nemcsak az iskolában, hanem a hétköznapi életben is alapvető fontosságú.

Önálló munkára nevelés, differenciált tanulás: a számítógép, mint interaktív eszköz, lehetőséget teremt az egyéni ütemű tanulásra és a pontos, kitartó, fegyelmezett munkára.
Együttműködésre nevelés, csoportmunka: összetettebb számítógépes feladatok megoldása megköveteli a csoportmunkát, feladatok részekre osztását, a másokkal való kapcsolattartást, tervszerű, összehangolt munkát.

Alkotó munkára nevelés: akár táblázatot készítünk a számítógéppel, akár szöveges dokumentumot, akár grafikát, a végeredmény egy új produktum lesz. *Az informatika társadalomban játszott szerepének felismertetése:* az informatika rohamos fejlődése az egész társadalmat gyökeresen átalakítja, s ebben az állandóan változó világban otthon kell éreznie magát a tanulónak.

Az informatikai ismeretek rendszeres alkalmazása: az iskolai élet eseményeihez vagy a tantárgyakhoz kapcsolódó feladatok megoldására a tanulók használjanak informatikai eszközöket (dolgozat, előadás, bemutatás, tantárgyi feladatmegoldás, szervezés, tanulás).

Az informatika etikai és jogi szabályainak megismertetése: tudatosítani kell a tanulókban az információszerzés, -feldolgozás és -felhasználás etikai és jogi szabályait. Az esztétikai készség fejlesztése: igény és készség a számítógépes produktum esztétikus formájának kialakítására. A gépírástanulás során különböző témák másolási gyakorlatai világképüket, ízlésüket, szemléletüket erősíti.

Egészségre nevelés: különösen fontos a gépírás tanórákon, ahol a helyes kéz- és testtartást sajátítják el, gondot fordítva a munkakörnyezet kialakítása. *Mozgásügyesség és koordináció fejlesztése:* mozdulatok sorrendje, a tapintásérzékenység, az ujjak hajlékonysága, rugalmassága, egymástól független mozgatása, terhelhetősége – fejleszti a cselekvésreakciót. A kéz pontosan követi akaratunkat. *Figyelem és koncentrációkészség fejlesztése:* a gépírástanulás során figyelme aktívan a munkára irányul, koncentrál (másolandó szövegre, formai követelményekre, helyesírásra). *A tartós emlékezet fejlesztése*: a gépírástanulás során egész mondatokat, gondolatsorokat fel tudjon fogni és emlékezni rá.

A képzés jellemzői

Javasoljuk, hogy a tanulók önálló munkáikat a tanórákon végezzék, házi feladatot vagy otthoni munkát nem szükséges végezniük, hiszen nem lehet feltétlenül számítani arra, hogy minden esetben hozzáférnek informatikai eszközökhöz.

A feladatok megoldásában nagyobb szerepe van az önálló munkának, mint az előzetes tanári útmutatásnak, mivel így a megfelelő eljárások megtalálásával a tanulóban jobban rögzülnek az alkalmazható lehetőségek és eljárási sablonok. A feladatvégzések során a tanár segítő útmutatásokkal munka közben igazítja útba a tanulókat.

Fejlesztési követelmények

A tanuló ismerje meg és tartsa be a számítógépes munka szabályait, különös tekintettel a balesetek megelőzésére. A berendezésekkel fegyelmezetten, a használati utasításokat pontosan követve dolgozzon. Legyen tisztában a számítógépes környezet alapvető ergonómiai kérdéseivel, az egészségvédelem lehetőségeivel számítógépes munkakörnyezetben. Sajátítsa el a számítógép-kezelés alapjait, mozogjon otthonosan a számítástechnikai környezetben: felhasználói szinten tudja kezelni a számítógépet és perifériáit. Szerezzen tapasztalatokat az informatikai eszközök és információhordozók használatában.

Különféle formákban tudjon információt megjeleníteni; legyen képes a különböző formákban megjelenő információt felismerni, a megszerzett információt kiértékelni és felhasználni. Sajátítsa el az önálló tájékozódás, ismeretszerzés alapjait. Szerezzen jártasságot a könyv- és médiatár, az internet használatában; a folyóiratok, lexikonok, kézikönyvek, szakkönyvek, a különböző multimédia és hipermédia oktatási anyagok alkalmazásában.

Legyen képes a számítógéppel való interaktív kapcsolattartásra, tudja alkalmazni az operációs rendszer és a segédprogramok legfontosabb szolgáltatásait. Tartsa be a program- és adatvédelem szabályait.
Tudja önállóan használni a hálózatot és annak alapszolgáltatásait. Tudjon kapcsolatot teremteni másokkal a hálózat révén, tudjon magáról, környezetéről adatokat közölni hálózati úton és formában, tudjon adatokat megkeresni, elérni a hálózati szolgáltatások alkalmazásával.

Ismerje a legalapvetőbb dokumentumformákat, ezeket minta alapján legyen képes előállítani, legyen igénye a mondanivaló lényegét tükröző esztétikus külalak kialakítására, különböző formában való megjelenítésére.

Legyen képes az adott probléma megoldásához kiválasztani az általa ismert módszerek, eszközök és alkalmazások közül a megfelelőt. Ismerje fel és legyen képes különféle formákban megfogalmazni a környezetében előforduló tevékenységek algoritmizálható részleteit. Egyszerű feladat megoldásához legyen képes algoritmusokat tervezni és megvalósítani.

Ismerje meg alkalmazásokon keresztül a szabályozó eszközök hatását. Legyen tudomása az intelligens eszközökről (szoftver és hardver) és növekvő jelentőségükről. Tudjon keresni nyilvántartásokban kézzel, adatbázisokban egyszerű keresővel. Legyen képes értelmezni a programok által szolgáltatott válaszokat. Ismerje fel az adatok közötti összefüggéseket. Ismerje meg az informatika társadalmi jelentőségét, szerepét, a programok használatának jogi és etikai alapjait, legyen tisztában a szerzői jog fogalmával. Értékelje a magyar tudósok szerepét, tevékenységét a világ informatikai kultúrájának fejlődésében.

Ismerje meg az informatikai eszközök karbantartásának legalapvetőbb lehetőségeit, tudja javítani a legegyszerűbb szoftverhibákat, ismerje az adatok és alkalmazások védelmének eszközeit. Ismerje meg a számítógépes vírusok működésének alapvető jellegzetességeit, a védekezés és a vírusirtás eljárását.

Legyen tudatában az öncélú és túlzott informatikai eszközhasználat egészségkárosító, személyiségromboló hatásának (pl. a számítógép-függőség, videojáték-függőség problémái). Tájékozódjon arról, milyen szerepük van az informatikai eszközöknek az iskola szakmai irányultságának megfelelő szakmákban.
Ismerje meg és igényelje a könyvtárak szolgáltatásait. Rendszeres, sokoldalú könyvtári tevékenységével alakuljon ki biztos használói magatartása.

Legyen tisztában a különböző dokumentumtípusok (hagyományos és legújabb technológiákon alapuló ismerethordozók), tömegkommunikációs és hálózaton elérhető források sajátos közlésmódjával, információs és esztétikai értékével. Tanulmányaihoz érdeklődése szerint tudja szelektálni a különböző információs forrásokat. Az iskolai és a mindennapi problémahelyzeteknek megfelelően tudja kiválasztani a megoldást kínáló könyvtári tájékoztató segédleteket (kézikönyvtár, a könyvtári katalógusok, bibliográfiai adatbázisok), és legyen képes

információhordozókat, információkat keresni belőlük. Legyen képes feladatához a probléma és az ismeretkör jellegének megfelelő könyvtártípust, tájékoztató eszközt, dokumentumtípust kiválasztani. Tudja alkalmazni a szelektív adatgyűjtés teljes műveletsorát, tudjon forrásjegyzéket készíteni.

Tudjon feladata megoldásáról beszámolni a különböző forrásokból szerzett információk elemezése és rendszerezése alapján. Munkája közben tegyen eleget a forrásfelhasználással kapcsolatos etikai követelményeknek. Értse meg a különböző könyvtártípusok szerepét az önművelésben, a felsőfokú tanulmányokban, a szakmai ismeretszerzésben, a közhasznú tájékozódásban és igénybe tudja venni szolgáltatásaikat. Ismerje a korszerű technológiákon alapuló könyvtári ismerethordozókból, adatbázisokból, számítógépes hálózatokból való információszerzés lehetőségét, módját, szükségleteinek és érdekeinek megfelelően tudja azokat használni.

Legyen képes a gépírástanulás által a gyors adatbevitelre (szöveges: gondolatok, másolandó szövegek, diktált szövegek; számadatok) és azok feldolgozására.

ANYANYELV ÉS KOMMUNIKÁCIÓ

A tanulók szövegértési és szövegalkotási készségeinek, képességeinek kiépítése és megszilárdítása után alapvető elvárás a biztos anyanyelv-használat a szóbeli és írásbeli megnyilvánulásokban; a különböző műfajú, tematikájú és nézőpontú szövegek megértése, értelmezése, a nyelvi eszközök jelentésének és jelentőségének felismerése; a szövegalkotás, a szabatos, árnyalt, gazdag szókincsre épülő megszerkesztett kifejezésmód írásban és szóban.

Mindez feltételezi a fejlett kapcsolatteremtő képességet (a beszédtárssal, illetve a szöveggel); a problémamegoldó, logikus gondolkodást, a vitakészséget, az elemző és összegző eljárások, rendszerek ismeretét, valamint a nyelvi és nonverbális viselkedési normák fejlettségét, stílszerűségét, a nyelvtani és alapvető nyelvészeti ismereteket (ideértve a helyesírást, az olvasható kézírást és a rendezett írásképet is).

A kurzus végére tehát a diákoknak el kell sajátítaniuk az értelmes olvasás képességét, a lényegkiemelő jegyzetelési és vázlatkészítési technikákat; vagyis érteniük, reprodukálniuk kell a tanulmányaik és művelődésük körébe vágó szövegeket. Meg kell tanulniuk pontosan fogalmazni a megadott kereteken belül (irányított fogalmazás), érzékelniük és érzékeltetniük kell az árnyalatnyi különbségeket. Ezzel összefüggésben a tanítási órákon kell tudniuk önállóan dolgozni; biztos helyesírással kell rendelkezniük. Füzetük legyen áttekinthető, jól használható, külső megjelenésében esztétikus.

Ismerniük és alkalmazniuk kell a bevezetett nyelvtani fogalmakat, kategóriákat, összefüggéseket és szabályokat a jeltan, a hangtan, az alaktan, a mondattan, a frazeológia, a szövegtan, a stilisztika és a nyelvtörténet köréből. Tudniuk kell használni a különböző – értelmező, szinonima, idegen nyelvű stb. – szótárakat, kézikönyveket, illetve a könyvtári szolgáltatásokat. A továbblépés feltétele első, illetve második év végéig az adott tanév tananyag minimumának teljesítése; a negyedik év végén pedig az érettségi követelményeknek való legalább alapszintű megfelelés.

Célok

A tantárgy a tágan értett nyelvi kultúrát képviseli: a szövegértésre, a szövegmondásra, a szövegalkotásra, az írásbeli és szóbeli minőségi megnyilatkozásokra helyezi a hangsúlyt. A tanórákon a képesség- és tudásszintfejlesztés egy időben, egymást kiegészítve folyik.

– Biztos és állandó értékek felmutatásával – egységet alkotva az irodalmi neveléssel, valamint együttműködve a történelem – társadalomismeret tantárggyal, az informatikával, illetve építve az idegen nyelv, a matematika és a többi tantárgy tananyagára is – kívánjuk elérni, hogy tanulók mindenfajta szöveg pontosabb értőivé váljanak: különféle élethelyzetek, döntési szituációk, megoldási minták, magatartásformák, elvek, értékek, eszmék és gondolatok közvetítésével szeretnénk a középiskolásokat empatikus, toleráns polgárokká nevelni.

– Fő törekvésünk tehát, hogy a tanítványok hatékonyan tudjanak kommunikálni:
  – tudják magukat pontosan, árnyaltan, hitelesen kifejezni a magánélet és a közélet különböző területein,
  – legyenek képesek megérteni másokat,
  – rendelkezzek megfelelő érdekérvényesítő-, és ítélőképességgel,

- fejlődjön a szaktudományos ismereteket elsajátító, illetve az idegennyelv-tanulási képességük,
- jártasságot szerezzenek a nyelvészet szakterületein alapvető feladataik megoldásában.

– Ahhoz, hogy minden élethelyzetben kellő módon tudjanak írásban és szóban megnyilatkozni, tisztában kell lenniük a nyelvi és társadalmi viselkedéskultúra szabályaival, elvárásaival, a metakommunikációs eszközök használatával, közlést befolyásoló hatásával, és az adott nyelvi regiszternek megfelelően, pontosan kell kifejezniük magukat.

– A készség-, illetve képességfejlesztés legfőbb célja, hogy tanulóink képesek legyenek az önművelésre, folyamatosan gyarapíthassák tudásukat, lépést tarthassanak a szakmai fejlődéssel, és megfeleljenek a kor változó követelményeinek.

– El kell tehát érni a nyelvismeretnek és nyelvhasználatnak azt a szintjét, amely a befogadás (a szóbeli és írásbeli szövegek megértése) és a közlés (a beszéd és az írás) területén szilárd alapot ad az önálló ismeretszerzésre, az egyre szaporodó tudattartalmak kifejezésére.

– A mondanivaló világos, átgondolt, logikusan felépített, érthető előadásához pedig bizonyos helyesírási, önkifejezési és fogalmazási készségre kell szert tenni, s ismerni kell a nyelvtani alapfogalmakat. Ez utóbbiak nélkül az idegen nyelvek eredményes tanulása is nehezebbé, szinte lehetetlen feladattá válik.

Részcélok

- Pontos és az életkornak és a szöveg nehézségi fokának megfelelő tempójú hangos és néma értő olvasás- és írástechnika kialakítása
- A beszéd fejlesztése, a szóbeli szövegalkotás és a -megértés érdekében
- A szóbeli és írásbeli szövegértés és szövegalkotás: a kreatív és a normákhoz igazodó anyanyelvhasználat
  - Az információk összefoglalása rendszerezése, felhasználása önálló gondolatmenet kialakítására
- Szakszókincs fejlesztése, rendszerezése
- A közlési helyzetnek, a beszélő szándékának és az elérni kívánt hatásnak adekvát – verbális és nonverbális – kommunikációs magatartás erősítése
- A különböző szövegműfajok nyelvi és nem nyelvi sajátosságainak alkalmazása saját értekezések, esszék írásában
- Normaismereten alapuló tudatos nyelvhasználat, önellenőrzés, önkorrekció elvárása
- A leíró nyelvtani ismeretek elsajátítása és alkotó alkalmazása a szövegértelmezésben, -elemzésben, -alkotásban
- A helyesírási ismeretek alkalmazása, elmélyítése
- Eszköztudások elsajátítása és alkalmazása:
  - informatikai, könyvtári- és egyéb forráshasználat
  - szakkönyv- és könyvtárhasználat
  - szótárak, kézikönyvek, enciklopédiák használatáa
  - az elektronikus ismerethordozókra alapuló ismeretszerzés
  - az önálló tanulás képessége.

A fenti célok megvalósítása érdekében a tantárgy a nyelvészet szakterületei közül kiemelten támaszkodik a kommunikáció, a szövegtan és a stilisztika szakágaira: ezek tudományos eredményein alapuló nyelvtanoktatást valósítunk meg. A képzési szakaszt e tárgykörök mellett a helyesírási készség fejlesztése határozza meg. A motiváltság kialakítása, fenntartása érdekében a tananyag elsajátításának, a tanulói aktivitás mérésének a feladatok alapján változatos, mindenki számára kötelező, illetve egyénre szabott lehetséges mérési és értékelési módjai alakíthatók ki. A mérések írásbeli (témazáró dolgozat: esszé, kisértekezés, szövegalkotási, elemzési és szerkesztési feladat, teszt, tollbamondás stb.) és szóbeli (szövegolvasás, felelet, kiselőadás, retorikai és helyzetgyakorlat, helyzetelemzés, gyűjtőmunka ismertetése stb.), valamint egyéni és csoportos módjait egyaránt alkalmazhatók. A tanulócsoportok életkorától, összetételétől, érdeklődésétől, aktivitásától stb. függően sor kerülhet egyrészt játékos, gyakorlati jellegű megmérettetésekre, másrészt önkéntes, illetve iskolán kívüli feladatok (kiselőadások; kutatómunka valamely témában; bibliográfia-készítés; a tananyagrészhez kapcsolódó szakirodalom, cikkek ismertetése; esszéírás; különféle műalkotások stíluselemzése stb.) felkínálására és jutalmazására is.

ÉNEK-ZENE

Az utóbbi évtizedben megélt társadalmi változások nem hagyták érintetlenül az iskolarendszert, ezen belül az ének-zene oktatását sem. A Kodály által megfogalmazott, évtizedeken át csiszolgatott népdal-alapú énekoktatás már évek óta elérkezett ahhoz az állomáshoz, hogy nyitottabbá, befogadóbbá alakuljon. Tudnunk kell a nemzeti és etnikai kisebbségek zenéjéről, minden kontinens zenéjéről, a jazz, a komputer- és könnyűzene létéről, a zene szórakoztató funkcióiról. *„A globalizáció korában fontos, hogy saját értékeinket megtartsuk, de tudjunk élni és alkotni a világ egészében való tájékozottsággal. Rajtunk múlik, hogy az eredmény megőrzés vagy konzerválás lesz."* (L. Nagy Katalin Új Pedagógiai Szemle, 2002.)

Elérhetetlen célokat nem érdemes kitűzni, de azt igen, hogy a szűkös órai keretek ellenére a gyerekek számára az életkori sajátosságaiknak megfelelő szinten olyan élményt nyújtsunk, amelyek hatására megszeretik a zenét, megértik és elfogadják, hogy az igényes muzsika ismerete az élet része lehet, mely segít az egyén belső harmóniájának megteremtésében, szinten tartásában. Befogadó, nyitott szemléletű hangverseny-látogatókká, művelt, igényes felnőttekké neveljük őket, akik önmagukat művelik, örömüket lelik a zenében.

A feladat sokrétű és nehéz, hiszen a tananyag-centrikusság mellett a képességfejlesztésre szeretnénk helyezni a hangsúlyt, az önálló zenélés, kreativitás örömére. Mindezt a módszerek változatos alkalmazásával (kooperatív tanulási technikák, kommunikációs készségek fejlesztése stb.), a tantárgyak összehangolásával (irodalom, képzőművészet epochák, témahetek) próbáljuk elérni. A tanterv a fejlesztendő képességek, készségek típusai szerint rendezve közli a tananyagtartalmakat, melyek az alábbi témakörök szerint rendeződnek órákká.

Célok

- Az éneklési készség, reprodukáló készség fejlesztése.
- A zenei írás-olvasás készségszintre fejlesztése.
- A zeneértő és -érző képesség fejlesztése.
- A szociális érzékenység felébresztése, stabilizálása a zeneértővé válás, kooperatív módszerek segítségével.
- Önálló eligazodás a különböző zenei stílusok között.
- Kapcsolatteremtés a társművészetekkel.
- Összefüggések meglátása és megfogalmazása zenei korok, történelmi események, társadalmi megnyilatkozások területén.
- A legfontosabb szaklexikonok, szakszótárak, kézikönyvek ismerete és használata.
- Információ- és adatgyűjtés nyomtatott és nem nyomtatott információhordozókon (internet, CD-ROM stb.).
- A meghatározó hazai és külföldi zenei intézmények ismerete.

Fejlesztési követelmények

Az első időszak legfőbb célja az összehangolás differenciált feladatmennyiséggel, motiválással. Az eredményes összehangolódásra egy év nem is elegendő. Fontos az élményből fakadó muzsikálási kedv felkeltése, ébrentartása, az éneklési kultúra kialakítása, továbbfejlesztése az életkori sajátosságok figyelembevételével. A tehetséges és a gyengébb képességű vagy hiányos tudással rendelkező gyerekek közti feszültség feloldása, egymás tiszteletben tartása az órai munka alapja. Emellett természetesen cél a konkrét tantárgyi ismeretek elsajátítása, az együttműködési készség kialakítása, illetve fejlesztése. A tehetséges gyerekek inspirálására az iskolai, osztálybeli ünnepi alkalmakon való fellépés biztosítása a legalkalmasabb.

A felsőbb évfolyamokon fontos feladat az egyéni készségek és képességek fejlesztése, a zenei írás-olvasás fejlesztése az alkalmazás szintjén. Ki kell alakítani, hogy az adott témakörben képesek legyenek a tanulók az önálló, rendszerező munkára a korosztályának megfelelő szintű szakkönyvek, ismeretterjesztő kiadványok alapján. Ehhez van szükség a bibliográfia, szaklexikon használatának fokozatos elsajátítására, az iskolai könyvtár adta lehetőségek felfedezésére. A kritikai megnyilvánulások irányítása, az ítélőképesség kiművelése mellett az együttműködési készség, elfogadási készség fejlesztése vezethet értő zenehallgatáshoz. Ezután lehet felkelteni a világ iránti érdeklődést, hogy megértésből fakadó, megfigyelésen alapuló ítéleteket hozzanak, véleményt így alkossanak. Elvárni, hogy munkájukhoz kezdjék használni az internet et, a CD-ROM-ot, egyéni szervezésben látogassanak el koncertre, operába.

A képzési szakasz végére elvárás a biztonságos eligazodás hallás alapján is a különböző zenetörténeti korszakok zenéjében, valamint a tanult zenei műfajok között. Az, hogy önállóan tudják a tanulók használni a könyvtárat, szakkönyvtárat ismereteik bővítésére, a legfontosabb információhordozók, katalógusok, internet, kézikönyvek és egyéb szolgáltatások felhasználásával. Ismereteik, átgondolt véleményük alapján mondjanak kritikát, ne ítélkezzenek. A zenéhez, zenei tevékenységhez pozitív érzelmi viszonyt alakítsanak ki. Az egyszerűbb kottaképen eligazodjanak, partitúrát tudjanak követni. Ismerjék a tanult zeneszerzők legjellemzőbb műveit, tudjanak munkásságukról, meghallgatott műveikről beszélni, ismerje történelmi hátterüket, társadalmi környezetüket, legyen „kedvence” mindegyiküknek. Tudjanak kapcsolatot találni a társművészetek és a zene között.

TÁRSADALOMISMERET– EGYÜTTÉLÉSTAN

Célok

Az *Együttéléstan* négy évfolyam (7–10.) számára készült komplex, fejlesztő, társadalomtudományi tantárgy. Az *Együttéléstan* a tanulók társadalmi, etikai, állampolgári szocializációját, nevelését, s ezen belül a polgári lét értékrendjét kívánja közvetíteni.

A kerettanterv, alapvetése, hogy a tanulók szocializációjának alapvető, meghatározó színtere a család. Az iskola legfeljebb képvisel és közvetít értékrendet és normákat. Mégis szükséges egy olyan a tantárgy, amely direkt módon közvetíti a szocializációhoz szükséges legfontosabb képességeket, attitűdöket, viselkedésmintákat és ismereteket.

A fő cél tanulók társadalmi beilleszkedésének és érvényesülésének elősegítése. Elsősorban olyan képességeket kívánunk megalapozni és fejleszteni, amelyek segítik a diákokat abban, hogy – életük későbbi szakaszában – számukra ismeretlen helyzetben is – el tudjanak igazodni, és az általános emberi és polgári normáknak megfelelően tudjanak viselkedni. Fontos cél továbbá, hogy fejlessze a fiatalok társadalmi tájékozottságát és tájékozódási képességét, másrészt megalapozza a demokratikus közéletben való tudatos részvételét; felkészítse a tanulókat a gazdasági jelenségek megértésére, a tudatos gazdasági szerepvállalásra.

A társadalom- és önismereti képességfejlesztést, valamint mentálhigiénés és kommunikációs funkciókat a kerettanterv egységes keretbe foglalja. Ez a tantárgyi keret heti 2 órára, illetve egy kétórás alkalomra terveződik. Az tanórákon kívül a program különböző képességfejlesztő (önismereti, kommunikációs és programokat, valamint a spontaneitást, közösségi funkciókat és az egyéni foglalkozást is biztosító témaheteket is tartalmaz.

Általános jellemzők

1. Az *Együttéléstan* **gyakorlati** tantárgy: a **tanítás-tanulás** folyamatát személyközpontúan közelíti meg. Szimulációk, esettanulmányok, szituációk, konfliktusok, döntéshelyzetek jellemzik azt a megközelítést, melyen keresztül elsajátíthatják a diákok a társadalomra vonatkozó ismereteiket és normáikat egyaránt.
2. A program a **pedagógia célokból** lebontva határozza meg a feladatokat, témaköröket, technikákat.
   - A közvetítendő ismeretek kiválasztása, életkorhoz, és az adott évfolyam pedagógia céljaihoz igazodik, összességében azonban tartalmazza az *ember és társadalom* (NAT követelmények) műveltségi terület követelményeit a történelem kivételével.
   - A kerettanterv tananyag-szelekcióját az évekre, problémákra bontott pedagógia célok vezérlik. A teljes – négyéves anyag – együttesen, a részletekből kívánja felépíteni, a célokban általánosan megfogalmazott értékeket, normákat, világképet.
   - A tananyag közvetlenül nem igazodik meghatározott tudományágak tematikájához, hanem a diákok szocializációs szükségleteiből kiindulva sokféle elemből építkezik. Tartalmi értelemben az ún. társadalomismereti (embertan, társadalomi-, gazdasági-, jogi- és állampolgári ismeretek) tematika a meghatározó.
3. A program legfontosabb eszköze a tanulói **motiváció,** ezért a tantárgy felépítése **induktív** jellegű. A konkrét társadalmi szituációkból indul ki és a tanulók aktivitására, részvételére építve igyekszik megfogalmazni a társadalmi viszonyok összességét Az utolsó évet leszámítva, a diákok többnyire olyan témákkal, kérdésekkel találkoznak (család, iskola, lakókörnyezet stb.), amelyekről közvetlen ismereteik, tapasztalataik vannak, illetve lehetnek.
4. A program **jelenelvű*:*** napjaink valóságának bemutatásra, a társadalom mozgásformáinak, jelenségeinek, megértésére, a szociális képességek fejlesztésére irányul.
5. **Személyesség, élményszerűség és spontaneitás** jellemzi: a diákok személyes részvételén, tapasztalatain keresztül közelíti meg a problémákat. A tananyag feladatai, helyzetgyakorlatai döntési játékai csupán kiindulópontjai azoknak a társadalmi kérdéseknek, amelyeket a tanórákon – a tanár és a diákok által közösen kialakított társadalmi térben – feldolgoznak.

6. A tárgy **nyitott,** nagy szabadságot biztosít a tárgyat tanító tanárok számára. A helyi szituációk, aktuális társadalmi problémák, személyes élmények a tanulóknak kérdések, konfliktusok feldolgozására is módot ad, egyben biztosítja a tanárok számára a megfelelő feldolgozási módok elsajátítását.
   - A tanterv sajátosságaiból következően **interaktivitást** (tanár-diák, iskola-külvilág) feltételez;
   - mind a tanár, mind a diák részéről **naprakészséget, folyamatos aktualizálást** igényel.
7. **Újfajta tanári attitűdöt**, módszertani változatosságra való képességet kíván. A pedagógust nem szaktárgyi, hanem pedagógiai értelemben tekinti szakembernek (Bármely szakos tanár taníthatja, aki pedagógusként képes folyamatosan együttműködni egyenrangú társként diákjaival)

Módszertani jellemzők

1. A szabad – helyi pedagógiai programhoz kötődő – felhasználás érdekében a tanterv moduláris rendszerű.
2. Időigénye: négy éven át legalább heti egy epochális órában a megadott órakeretek között.
3. Minden témakör önálló egység, ezzel együtt az egész tananyag is egységes rendszert alkot. A témakörök építőkockaként – a helyi programnak megfelelően – más módon is összeépíthetőek.
4. A tanterv alapvető ajánlata az induktív megközelítés, ami a személyességet, illetékességet, motivációt, problémacentrikus jelleget hivatott erősíteni:
   – konkrét esetekből (filmek, filmrészletek, novellák, olvasói levelek stb.) érdemes kiindulni, s ezekből levonni az általánosabb következtetéseket, törvényszerűségeket;
   – a szituációk, esetek, sajátos példabeszédek, amelyek előhívják a diákok saját élményeit; közös és egyéni tanulással általánosítva, a problémákat feldolgozva – azokat „megoldva” – tanítják a tanulókat;
   – a drámapedagógia eszközeit javasolja; ugyanakkor a játék mindig összekapcsolódik feladatlapokkal, közös értelmezésekkel is;
   – gyakorlati tevékenységekre vonatkozik – a megtanult tananyag önálló produktum (rajz, tanulmány, fotó, interjú, előadás stb.), illetve tevékenység formájában is megjelenik;
   – nagyon sok elemet tartalmaz a közösségi szabályrendszer működésével, egyén és közösség viszonyával kapcsolatban; ezekben a keretekben fel lehet dolgozni az iskolai közösségszerveződés aktuális rítusait és élményeit is.
5. Felhasználja a szociológia, a közgazdaság, valamint a politológia és a jogtudomány, szaktudományos és nevelési szempontból különlegesen fontos integrálható elemeit, a szaktudományos jellegű tanítást az időszak végére teszi, igazodva a tanulók életkori sajátosságaihoz
6. Tréningszerűen megjelenő képességfejlesztő programok jellemzik, s ezek során alakulnak ki a „közmegegyezések”. Ily módon stabilizálódnak a diákok tartalmi ismeretei, szabálytudata, közös normái.
7. A tanterv építkező jellegű: a diákok fokozatosan (lépésről lépésre) közelítenek a valóságos társadalmi viszonyok összetettségéhez életkori sajátosságaiknak megfelelően:
   – először elvont játékszinten (beszélgetések, dramatikus játékok) találkoznak a társadalom törvényszerűségeivel;
   – aztán filmek, filmrészletek közvetítenek – többnyire stilizált formában – valóságos szituációkat, amelyeket az iskola biztonságos légkörében közösen dolgoznak fel a diákok;
   – később konkrét szituációk, valóságos döntési helyzetek adják meg az órák témáját, amelyek alkalmasak kiscsoportos és plenáris értelmezésekre, vitákra, dramatizálásokra. A megadott szituációk segítségével könnyebben meg lehet közelíteni a szélesebb körű társadalmi összefüggéseket, illetve a szaktudományos értelmezéseket (jog, közgazdaságtan stb.) is;
   – ezt követően már érdemes ismerkedni a valóságos viszonyokkal – vendégeket hívni az kisebb látogatásokat (pl. bírósági tárgyalás, hivatalos ügy elintézése stb.);
   – végül gyakorlati feladatot, vizsgát kell tenni (pl. egy segélyszervezetnél segíteni, bármilyen rájuk szabott ügyintézést elvégezni stb.) a diákok számára, ami az értékelésnek is szerves részét képezi – önálló kutatás, gyakorlat, projekt-vizsga stb.

TESTNEVELÉS

A testnevelés és sport ismereteivel, értékeivel és funkciójával sajátosan összetett műveltségi terület, egyenrangú más műveltségi és kultúraterületekkel. A testkultúrára vonatkozó képességek és készségek fejlesztése a hagyományokon is alapuló, globálisan értelmezett általános és speciális mozgáskultúra megismerésén és elsajátíttatásán keresztül valósul meg. A pszichomotoros készségek és képességek tervszerű fejlesztése a mozgásműveltség s egyben az életmódszemlélet alakítását is jelenti. A tananyag kiválasztása és átadásának módja a tanulói személyiség egészének fejlesztését célozza – a teljes pszichomotoros egységet – és nem csak a motorium képzését. A testnevelés és sport

felkészít – transzferálódó hatásaival – az élet- és munkanehézségek elviselésére, a kapcsolatteremtő képesség fejlesztésére, a szolidaritás, a tolerancia és a fair play szellemének megismerésére is.

Az ember bio-, pszichikai természetéről ismereteket, meggyőződéseket, értékítéleteket alakít ki. Képessé tesz a környezetben végbemenő változások egészségügyi jelentőségének értékelésére, egyben összhangot teremt az egyéni tevékenység és életmód között. Higiéniai szokások alakításával az egészségfejlesztési eljárások, módszerek megismertetésével szükségleteket fejleszt az egészség megőrzése és fenntartása érdekében. A testnevelés a köznapi, kulturált viselkedés társadalmilag kialakult és hasznos mozgáskészletének elsajátítását, az alapvető viselkedési sémák alkalmazását segíti elő. Igényt kelt az esztétikus szép test, a szép biomechanikailag helyes testtartás kialakítására és fenntartására. Az iskolai testnevelés és sport aktívabb szerepvállalásra nevel, sajátos eszközein keresztül önkifejezésre, önmegvalósításra ad lehetőséget, de kitűnő eszköz a szocializálódás folyamatában is, mert az esélykülönbségek csökkentésének is eszköze. Ugyanakkor a vizuálisan is érzékelhető teljesítmény önbizalom erősítő, alkalmas a jobb képességűek kiválasztódására, és ezáltal elősegíti a csoportképződést. Speciális kognitív, affektív-emocionális és motoros tudást biztosít. Mindezek következtében az iskolai testnevelés és sport pedagógiai, nevelési hatásai jelentősen meghaladják a tananyag elsajátíttatásának és számonkérésének a szintjét.

Célok

Egy sajátos – egész életen át tartó, a nemiségnek megfelelő –, életmódba beépülő testkulturális tevékenységprofil kialakítása és a kreativitásnak teret biztosító, pszichomotoros cselekvőképes tudás megalapozása. Célja a játék- és sportkultúrában való tájékozódás, taxálható tudás kialakítása a játék- és sporttevékenység jellegzetes területein, az önálló testedzésre, sportolásra, mozgásos önkifejezésre való készség alakítása. Cél az aktívabb szerepvállalásra nevelés, illetve sajátos eszközein keresztül az önkifejezés, az önmegvalósítás. A mozgáskultúra kialakításán túl cél a szervezet edzettségi szintjének emelése, alakítása. Cél a sporttevékenységekben jelen lévő szocializációs folyamatok és tényezők alkalmazásával, felhasználásával az oktatási környezetben jelentkező egyenlőtlenségek mérséklése, a testnevelés és sport eszközrendszerével erkölcsi és akarati tulajdonságok alakítása. Cél a tanulók felelősségének kialakítása saját testi fejlődése érdekében.

Cél, hogy a testnevelés követelményeivel és tevékenységével ösztönözze a tanulókat együttműködésre és kooperációra, fejlessze a konfliktusok kezeléséhez szükséges személyiségjegyeket: önismeretet, az önbizalmat, az alkalmazkodóképességet, a kudarctűrést. Cél a testi fájdalmat, az indulatokat leküzdeni tudó magatartásra, önuralomra, mások erejének tiszteletére és testi épségének a megóvására nevelés. Végül cél a megtanult testkulturális tevékenységek kontrollált versenyhelyzetekben való alkalmazása, az iskolai, a kerületi, vagy egyéb bajnoki rendszerben való részvétel.

Fejlesztési feladatok, követelmények

1. Az egészséges testi fejlődés

A tanulók az alkalmazás szintjén ismerjék a mozgástevékenységnek és a sportolásnak az egészséges életmódban betöltött szerepét. Rendszeresen végezzenek testedzést.

Tudatosan vegyenek részt egészséges testi fejlesztésükben, a biomechanikailag helyes testtartás kialakításában és fenntartásában, légzőtorna. Mentális képességek céltudatos fejlesztése. Életmódszemlélet kialakítása.

2. A mozgásműveltség fejlesztése

Teljesítményképes tudás szintjén birtokolják az atlétikában tanult alaptechnikákat: futások, ugrások, dobások.

3. Akaraterő, állóképesség fejlesztése

Sajátítsanak el támasz- és függőszereken egyszerűbb tornaelemeket és elemkapcsolatokat. A tornából tanult elemekből legyenek képesek összefüggő gyakorlatot végrehajtani. Követelmény, hogy fejlődjön önismeretük, együttműködési készségük, segítőkészségük, az ügyetlenebbekkel való szolidaritásérzésük, empátiájuk. szép mozgás iránti igényük, továbbá bátorságuk, ügyességük, egyensúlyérzékük, lazaságuk, térérzékelésük, ritmusérzékük.

Tudjanak elfogadható szinten játszani két sportjátékot, ismerjék azok szabályait, alkalmazzák támadási és védekezési megoldásait. Követelmény az együttműködés értékének tudatosítása, kapcsolatteremtő képesség fejlesztése, kezdeményezőkészség, a másokkal történő hatékony együttműködés fejlesztése, a győzelmek-kudarcok, nehézségek leküzdése. Az ellenfél elleni kulturált pozícióharc kialakítása, a fair play szellem, továbbá fejlődjön: térérzékelésük, labdaérzékük, kombinatív és taktikai érzékük, szabályokat elfogadó készségük.

4. Továbbfejleszthető szinten tudjon úszni, a megfelelő vízbiztonság kialakítása.
Ismerjék fel egyéniségük erős gyenge oldalait.

5. A motorikus képességek fejlesztése
A cél, hogy a tanulók érjenek el jelentős fejlődést maximális és gyorsasági erőben, állóképességben. Fejlődő tendencia jellemezze kondicionális és koordinációs képességeiket, mozgásos cselekvésbiztonságukat. Életkoruknak megfelelően fejlett izomzattal legyenek képesek uralni testtömegüket a legkülönbözőbb feladathelyzetben. Motoros képességeiket fejlesszék, ez mutatkozzon meg atlétikai és tornateljesítményeikben. Ismerjék és alkalmazzák a képességeik fejlesztésére szolgáló eljárásokat.

Fejlődjön izomérzékelésük, ritmus- és reakcióképességük, térbeli tájékozódóképességük, legyenek képesek összerendezett mozgásokra, labilis egyensúlyi helyzetben is növekvő biztonsággal uralják testhelyzetüket.

6. A mozgásigény fenntartása
Jellemezze a tanulókat a játék- és sportkultúrában való tájékozottság, taxálható tudás a játék- és sporttevékenység jellegzetes területein, az önálló testedzésre, sportolásra, mozgásos önkifejezésre való készség.

A testnevelés és a sportolás sajátos eszközeivel hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók életigenlő, az egészséget a saját értékrendjükben kiemelt helyen kezelő személyiséggé váljanak. Olyan fiatalokká, akik ismerik motorikus képességeiket, azok fejlesztésének, fenntartásának módját, ismerik és igénylik a mozgásos játék, versengés örömét. Megbecsülik társaik teljesítményét, cselekvésbiztosak, mozgásuk koordinált, esztétikus és kulturált, felismerik a testnevelés és a sport egészségügyi, prevenciós értékeit, és a rendszeres fizikai aktivitás életmódjuk részévé válik.

A követelmények mozgósító hatása akkor érvényesül, ha azok a tanulót erőfeszítésre késztetik, de nem kilátástalanok. Ezt csak differenciált követelményekkel érhetjük el. A testnevelés és sport követelményeit úgy kell kialakítani, hogy ne okozzanak hátrányos megkülönböztetést. Az önhibáján kívül hátrányos helyzetben lévő tanuló is érezze: tiszteletben tartják személyiségét, segítik hiányosságai felszámolását, értékelik igyekezetét, fejlődését. A tanulók tanórai teljesítményének megítélésekor saját korábbi teljesítményükhöz mérhető fejlődésüket ajánlatos figyelembe venni.

RÉSZLETES TANTÁRGYI PROGRAMOK

SZAKASZOS (EPOCHÁLIS) TANTÁRGYAK

IRODALOM
7. ÉVFOLYAM

Célok

- Annak a nyitottságnak a kialakítása, amely az irodalmi művek befogadásához szükséges.
- Olyan eszközök használatának elsajátíttatása, melyek segítségével a tanulók el tudják különíteni a művészi és nem művészi szövegeket.
- Az alapvető műfajok és szövegfajták jellegzetességeinek felismertetése.
- A befogadás tapasztalatainak tudatosítása: a szaknyelvi eszköztár használata.
- A hétköznapi és a művészi kommunikáció közti különbség megfigyelése.
- Különböző szempontú szövegelemző műveletek egyre önállóbb elvégzése.
- A szöveg megértést bizonyító hangos olvasás.
- A célhoz és a kommunikációs helyzethez adekvát szövegalkotás, kifejezőképesség.
- Olvasható, esztétikus, jó tempójú egyéni írásmód – irányított vázlat készítésekor is.
- A memoriterek kifejező megjelenítése.
- Az érdeklődés felkeltése a megjelölt művek értő befogadására.
- A művekben megjelenő helyzetek, helyszínek, szereplők és cselekményelemek feldolgozása.
- Ellentmondásos élethelyzetek, erkölcsi konfliktusok feltárása, megvitatása.
- Ismerkedés a szatíra lehetőségeivel.
- A valóság és a fikció viszonyának vizsgálata.
- A jellemzés eszközeinek feltárása.
- A művekben megjelenített erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése és megértése.
- A mesei elemek felismerése.
- A szókincs fejlesztése.

– A koncentrálóképesség, az emlékezet fejlesztése.
– Az önismeret, az együttműködés fejlesztése. Az együttműködés kereteinek kialakítása.

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Értelemig és tovább – bevezetés az irodalmi szövegek olvasásába**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	– szövegértés, szövegalkotás az alábbi szövegtípusokban: *közlő: e*lbeszélés, indoklás, bizonyítás stb., *leíró:* tárgy vagy személyleírás, meghatározás, jellemzés – az alsó hat évfolyamon megismert műfajok felismerése, a cselekmény újraírása az eredetitől eltérő nézőpontból	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

– *Művek:* Trencsényi Borbála: Az értelemig és tovább című tankönyv szövegei: Dino Buzatti: Megszólítások, Kosztolányi Dezső: Aurelius, Arany János: Tetemre hívás, A tudós macskája, Weöres Sándor: Az éjszaka csodái, Lewis Caroll: A Gruffacsór, Örkény István: Leltár, Lázár Ervin: Költői verseny
– *Fogalmak*: befogadás, művészi és hétköznapi szöveg, műnemek, műfajok, szövegfajták, az elbeszélői nézőpont, kompozíciós egység

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Miért születtek a művészetek (közösségi és egyéni okok gyűjtése) – közös megbeszélés
Milyen a művészet nélküli világ – Ma minden művészet (Lásd: konyha-...) – közös megbeszélés
Artnoban jártam címmel önálló fogalmazás írása: egy művészet nélküli világban tett utazásról.
Közös történetvázlat egy művész, hangszer vagy műalkotás születéséről, önálló fogalmazás majd felolvasás – csoportmunka majd egyéni fogalmazásírás.
Mitől művészet a művészet:
Lázár Ervin novellájának szerepekre bontott hangjátékszerű előadása (több elbeszélő és egy rendező is kell a szereplőkön kívül).
A szöveg versre vonatkozó részeinek kiemelése, értelmezése – közös megbeszélés.
Vita lefolytatása a „Mi a vers?” – kérdéskörében.
Szócikk a versről egyéni versdefiníciók, diáklexikon szócikkének értelmezése – egyéni munka.
Caroll művének „magyarra” fordítása, az eredeti mű beleérző előadása vagy illusztrációk készítése a versszakokhoz-jelenetekhez – választható egyéni feladat.
A Gruffacsórhoz készült illusztrációk bemutatása, és a szöveg megfejtése – kiselőadás
Mitől vált megfejthetővé a vers, milyen elemeiből lehet következtetni? – közös megvitatás.
A szövegek közül melyik vers, milyen okai vannak, a nemverssé nyilvánításnak*? (Trencsényi Borbála: Az értelemig és tovább című tankönyvből 5–6. oldal*) – csoportmegbeszélés
Slágerek, népdalok és irodalmi művek részleteiről eldönteni: művészi és nem művészi szövegek-e (ajánlott téma: szerelem, anya). A döntések megvitatása, érvekkel alátámasztása kis csoportban.
A „hiány” megszüntetése mint a művészetértelmezés útja:
A hiány szerepe: régies szavak, kihagyások: Arany: A tudós macskája – közös szövegértelmezés.
Az ismeretlen szavak szótározása – csoportmunka.
Az Arany-vers cselekményének összefoglalása a macska nézőpontjából – elbeszélés írása nézőpontváltással.
A hiány megszüntetése kiegészítéssel: Kontextus teremtése *Buzatti Megszólítások* című művéhez: a részletekre bontott műhöz (két-három megszólításhoz) jelenetek írása, előadása kis csoportban, hogy az évfolyam együtt hozza létre a kiegészített művet.
A néphit mint a hiány betöltője:
Arany: Tetemre hívás – közös megbeszélés után a vers tartalmának összefoglalása 3 mondatban: a lány megőrülése milyen utalásokból derül ki.
A korismeret mint a hiány betöltője:
A Kosztolányi-novella alternatív befejezése a félig felolvasott mű alapján. Indokolni az elképzelést. A tényleges befejezést értelmezése, magyarázata.

Weöres Sándor Az éjszaka csodái című művében elkülöníteni a képtelenségeket a költői képektől. Metaforaelemző megbeszélés, álomemlékek felidézése. Illusztrációk alkotása a Kaláka Együttes által megzenésített versre. A hiányfajták összegyűjtése, és a műalkotásban betöltött szerepük tisztázása – közös megbeszélés. *Örkény István: Leltár* című műveből krimi, elbeszélés írása. Az eredeti szöveg közös értelmezése.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Mitológia**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– szövegértés, szövegalkotás, visszatérő motívumok, azonosságok és különbségek felismerése, dramatizálás, előadás	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
– Művek: mesék és mítoszok, mítoszok a világ keletkezéséről, történetek a Bibliából, – Fogalmak: mágikus és mitikus gondolkodásmód, mese és mítosz, motívum, toposz, cselekmény, világkép, bűn és bűnhődés, káosz és rend, félistenek, héroszok,		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
A mágikus világlátás – kiselőadás a történelmi tanulmányok alapján. A mágikus korszak bemutatása után: varázsszöveg írása, majd varázsszöveg dramatizált előadása csoportban. Egy-egy nép világteremtés-mítoszának feldolgozása kis csoportban: jelenetekre bontás, majd élőképes, képregényszerű vagy rajzos-képmutogatásos előadás. A bemutató alapján tartalmi vázlat írása a nézőknek – egyéni munka. A teremtésmítoszok állandó elemeinek kigyűjtése. A motívum, az archetipikus kép és a toposz fogalmának megértése – tanári magyarázat, közös megbeszélés. Toposzok, archetipikus képek gyűjtése saját olvasmányélményekből, képi ábrázolásuk – egyéni munka. Saját teremtésmítosz írása. A két bibliai teremtésmítosz táblázatos feldolgozása, összehasonlítása (ki, hogyan, miből, milyen sorrendben teremt, milyen az emberről alkotott kép) – csoportmunka. A feltárt különbségek magyarázata: történelmi-társadalmi okok – közös megbeszélés. *Kosztolányi Dezső: Káin* című művének megismerése: a parafrázis eszköztárának kiemelése – közös megbeszélés. Parafrázis írása a többi megismert ószövetségi történet valamelyikéből. Felolvasás kis csoportban, majd egy-egy kiválasztott alkotás a többiek előtt is elhangzik. A mese és mítosz különbségeinek feltárása a korábban szerzett tudás felidézésével – közös megbeszélés. A mese mitikus elemei – közös megbeszélés. Tündérszép Ilona meséje állóképekben előadva – a közönség felismeri a jelenetet, a mese az egész évfolyam állóképeiből áll össze. A legenda hozzávalóiról recept írása egy megismert legenda alapján. (Boldogasszony papucsa). A recept alapján legendaírás. A monda történelmi magva, mitikus és mágikus összetevői – ismeretfelidéző megbeszélés. Helynévmagyarázó monda írása. A most megismert fogalmakkal és definíciókkal párosítólánc a teljes évfolyamban: mindenki kap egy definíciót, és egy másik fogalom megnevezését. Ha elhangzik a „saját” fogalom definíciója jelentkezik, megnevezi, majd feladja feladványként a sajátját.		

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Görög mitológia**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– szövegértés, szövegalkotás, visszatérő motívumok, azonosságok és különbségek felismerése, dramatizálás, előadás	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
– Művek: történetek a görög mitológiából – Fogalmak: mágikus és mitikus gondolkodásmód, mese és mítosz, motívum, toposz, cselekmény, világkép, bűn és bűnhődés, káosz és rend, félistenek, héroszok,		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
A görög mitológia: a teremtéstörténet elemzése a megismert módon – egyéni munka Családfa rajzolása az Olimposz lakóiról az attribútumaik képi ábrázolásával. Rajzos térkép készítése az Alvilágról a Hamilton-féle mitológia leírása alapján. Parafrázis egy hérosz történetéből: Orfeusz, Héraklész stb. A hexameter: az Odüsszeia kezdősorainak ritmizálása 4 soronként önálló munkában. Félig állat félig ember lényről készített hexameteres leírás (6 sor) – egyéni házi feladat. A trójai háború eseménytörténete: Cselekményelemek mozaikos összerakása: mindenki egyről ír 3–6 mondatot, és utánanéz az előzményeknek, egy „ravasz” kérdést fogalmaz meg az adott részről. A történet vázlatának közös rögzítése. Az Odüsszeia történetének vázlata: egy-egy cselekményelemet, helyszínt kap minden csoport, annak utánanéz, pár mondatban leírja, majd közösen sorba rendezzük, rögzítjük. Odüsszeusz jellemrajzának megírása a kalandok alapján: egyoldalas szöveg a kalandok megbeszélése után. Riport készítése Odüsszeusszal – egyéni munka. Oidipus, illetve Antigóné véd- és vádbeszédének megírása – csoportmegbeszélés alapján egyéni munka. Ellenzéki illetve hatalomhű újságban megjelentetett riport, tudósítás, hír, reklám – csoportban újság összeállítása. Antigoné tárgyalása – szerepjáték előre kiosztott szerepekkel (védő, ügyész, bíró, tanúk, esküdtszék). Kérdések Héraklészről – a történet végiggondolása után mindenki maga ír tízet, társával felváltva kérdezik egymástól – pármunka. Vetélkedő a görög mitológiából: események, hősök, jelképek, történeti adatok számon kérése.		

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Olvasmányok az elbeszélő irodalom köréből 1.: Kaland és utazás**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– szövegértés és szövegalkotás, a mögöttes jelentéstartalmak fölfedezése, a le nem írt, de a cselekményből kikövetkeztethető szövegrészletek megalkotása, vita, döntésjáték, jellemzés írása, elbeszélői hangnemek teremtése	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
– Művek: Swift: Gulliver (1–2. könyv), Verne: Kétévi vakáció vagy egy XX. századi magyar kalandregény – Fogalmak: regény, kalandregény, utaztatóregény, narráció, nézőpont, jellemek és a jellemzés eszközei, történetvezetés, konfliktusok és megoldások, fikció		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Swift életrajz és a korabeli Anglia leírása alapján – önálló szövegértelmezés. A szerző és elbeszélő több szempontú összehasonlítása (foglalkozás, vagyoni helyzet, hatalomhoz való viszony, műveltség, küzdelmek) – egyéni munka. Az elbeszélő szerepének tisztázása, fajtái – közös megbeszélés. Kijelölt szövegrészek szoros olvasása: Mesei leírás-politikai nyelvhasználat – csoportmunka kérdéssorral és előadás. Nézőpontok a műben – csoportmunka kérdéssorral és előadás. Eszményítés és irónia, (a császár leírása) – csoportmunka kérdéssorral és előadás. A lilliputi eskü szövegének megírása – csoportmunka kérdéssorral és előadás. A cirkusz és politika világának összehasonlítása – csoportmunka kérdéssorral és előadás. A lilliputi gyereknevelés és iskola – csoportmunka kérdéssorral és előadás. A méretmegváltozásból adódó nézőpontváltás bemutatása: hétköznapi használati tárgyak leírása lilliputi szemszögből – egyéni feladat, a rejtvény megfejtése közösen. A sajtóműfajok megismerése szakértői csoportokban: szakirodalom feldolgozása – csoportmunka kérdéssorral és előadás. A lilliputi élet bemutatása egy napilapon keresztül – újságszerkesztés csoportmunkában. Hajótörés játék: a tíz legfontosabb tárgy egyéni listája, majd kis csoportban konszenzusos döntés, irányított vita után évfolyamlista összeállítása. A kétévi vakáció értelmezése csoportokban: A sziget adta lehetőségek, a túlélés feltételei – csoportmunka kérdéssorral és előadás. A gyerekek jellemzése, a sziget társadalma – csoportmunka kérdéssorral és előadás. A főszereplők és konfliktusaik – csoportmunka kérdéssorral és előadás. A sejtetés: Jakab lelkiállapota – csoportmunka kérdéssorral és előadás. A cselekmény: a felfedezések, a záró fordulat: külső segítség – csoportmunka kérdéssorral és előadás. Új befejezés írása a Kétévi vakációhoz. A kalandregény konfliktusainak megbeszélése: egyéni megoldási utak megvitatása. A mai technikai eszközök történetváltoztató hatása – fantáziajáték.

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Olvasmányok az elbeszélő irodalom köréből 2. Az anekdotától az anekdotikus regényig**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	szövegértés, szövegalkotás, befejezésváltozatok írása, művek szereplőinek jellemzése egy másik szereplő nézőpontjából, a nyelvi archaizmusok szövegbe építése, a szövegben megformált magatartások kritikus értékelése	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
– *Művek:* Mikszáth: A néhai bárány, A bágyi csoda, Szent Péter esernyője – *Fogalmak:* adoma, anekdota, humor, elbeszélés, hangnem, írói magatartás, elhallgatás, sejtetés, idill és tragikum, érték, nyelvi archaizmusok
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
A néhai bárány értelmezése: Tartalomösszegzés, a szereplők jellemzése, idegen szavak gyűjtése – egyéni munka. Az anekdotikus írásmód jellemzői: otthonosság, elszólások, szóbeli fordulatok, visszavont kijelentések, átképzeléses elbeszélés, jelenre váltás, szólás, közmondás használata – közös megbeszélés, szövegrészek kiemelése. Anekdotagyűjteményből választott szöveg előadása a megfelelő hangnemben – egyéni előadás. A humor eszköztárának feltárása: viccek mesélése, a működésük magyarázata – csoportmegbeszélés. Humorelméletek bemutatása, az elméletet igazoló viccek példájával – csoportmunkák kérdéssorral és előadások.

Anekdota írása és előadása előre megadott csattanóval (pl. „Én azóta bizony nem iszom tejet!”)
Novellaelemzés: a sejtetés eszköztárának kiemelése – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
Szerkezeti vázlat a novellákhoz – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
Mesei elemek gyűjtése, hatásuk megbeszélése – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
A fordulatok, a csattanó magyarázata: realitás, és misztikum – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
Nézőpontváltásos elbeszélés: a falu közösségének, világának bemutatása egy ott élő szemével láttatva – fogalmazás írása.
A regény és a filmadaptáció összevetése szempontok alapján – közös megbeszélés.
Vita a filmes adaptációkról.
A Szent Péter esernyőjének értelmezése:
Az időrend helyreállítása: kihagyás, sejtetés, kitérő – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
Anekdotikusság, beékelődő anekdoták, viszonylagosság, gúny – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
Legenda, előítélet, a közvélemény szerepe, illem – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
Idill és irónia: mesei elemek, véletlenek, lehetetlenségek, lélektani képtelenségek – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
Komikus szereplők – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
A késleltetés szerepe (minta: a vágtató hintótól Gyuri és Veronka első találkozásáig leírtak.): Egy hazaút leírása minél többféle kitérővel – egyéni munka.
A regény végének átírása: lehetséges realista vagy ironikus befejezések alkotása, felolvasása.
Idegen szavak és kifejezések gyűjtése, magyarázata. Az újonnan tanult kifejezések szövegbe illesztése.
Szótárhasználat az idegen és régies kifejezésekhez – csoportmunka.
Túlzásos jellemrajzok, karikatúrák készítése – egyéni munka.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A művészi és nem művészi szöveg elkülönítése.
- A műfajok, szövegfajták alapvető sajátosságainak felismerése.
- Öt vers megtanulása.
- Különböző teremtéstörténetek, illetve a görög mitológia fontosabb történeteinek ismerete.
- A mese és mítosz lényegi elemeinek felismerése.
- A tanulók képesek legyenek a mitikus gondolkodás elemeinek felismerésére.
- Ismerjék a Biblia jelentőségét, néhány fontosabb történetét.
- A megismert történeteket be tudják mutatni a művek fontos elemeinek megjelenítésével.
- Tudják használni az adott műhöz kapcsolódó fontosabb fogalmakat, szakkifejezéseket.
- Képesek legyenek egy kiválasztott szövegrészlet hű felidézésére.
- Az olvasott művek legfontosabb ismérveinek megnevezése.
- A helyzet, a helyszín, a szereplők, a cselekményelemek ismerete, az idő és eseményszerkezet követése a művekben.
- Annak az írói szándéknak a felismerése, hogy a fikció eszközeivel, hogyan lehet a valóságot bemutatni.
- A megjelölt művek értő befogadása.
- A szövegelemzés néhány alapvető eljárásának alkalmazása.
- A művek műfaji természetének megfelelő szöveg-feldolgozási eljárások alkalmazása.
- A mesei elemek feltárása.

8. ÉVFOLYAM

Célok

- A szöveg-feldolgozási eljárások tudatosítása és gyakorlása.
- A szövegmegformálás kreatív eszközeinek birtoklása.
- Az irodalmi kifejezésmódok személyes megtapasztalása.
- Meg tudják különböztetni a szó szerinti és a metaforikus jelentést.
- Tudjanak egy adott műről önállóan véleményt formálni.
- Munkájukban tudják a különböző kézikönyveket használni.
- Képesek legyenek a szövegformálás különböző eszközeinek használatára.
- Képesek legyenek drámai műveket önállóan olvasni.
- Tudjanak fogalmakat alkalmazni egy adott mű leírásában, értelmezésében.
- Képesek legyenek rövidebb, összefüggő szöveg jegyzetelésére.
- A memoriterek értő előadása.
- Az adott művek értő befogadása.

- Egyszerűbb dialogikus formák megismerése.
- Az olvasott műben megjelenített élethelyzetek, érzelmek, emberi kapcsolatok felismerése, megértése.
- A szó szerinti jelentésen túl a művek lehetséges üzeneteinek megértése.
- Vélemények megfogalmazása az adott művek lehetséges üzeneteivel kapcsolatban.
- A novella műfaji jellegzetességeinek megismerése.
- Annak tudatosítása, hogy az irodalomolvasás érzelmi, gondolati, erkölcsi, esztétikai élmények forrása.
- Fogékonyság kialakítása a tragikumra, a pozitív érzelmekre, a derűre, a szépségre.
- A dráma műfaji jellegzetességeinek felismertetése.
- A dráma szövegtípusainak megismertetése.
- Az érdeklődés felkeltése szokatlan témájú és hangvételű művek befogadására.
- Az olvasott művekben megjelenített élethelyzetek, emberi kapcsolatok felismertetése, megértetése.
- A szó szerinti jelentésen túl a művek lehetséges jelentéseinek, üzeneteinek felfogása.
- Az olvasott művek alapján néhány alapvető irodalmi téma, motívum felismerése.
- A közlésmód sajátosságainak megfigyelése és szerepének felismerése az adott műben.
- Fogalmak, fogalomkörök alkalmazása az adott művet leíró, értelmező tevékenységben.
- A téma hagyományainak és változatainak felismerése.
- Néhány lírai műfaj jellegzetességeinek felismerése.
- A már megismert szóképek felismerésének gyakorlása.
- A ritmusteremtő elvek és elemek felismerése.
- A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások használatának elmélyítése.
- A szöveg minél teljesebb megértését szolgáló olvasás.
- A művekben megjelenített erkölcsi kérdések és motivációk, magatartásformák felismerése és megértése.
- A fogékonyság elmélyítése a részvétre, az igazságra.
- Az önálló véleményalkotás, véleménynyilvánítás képességének elmélyítése.
- Az élményt elmélyítő, a megértést elősegítő szövegelemző eljárások tudatosítása.
- A regényműfaj néhány jellegzetességének felismerése.
- A „*rólam van szó*” élményének tudatosítása.
- Betekintés egy írói pályaképbe.
- A tanulók képesek legyenek az együttműködés minél több formájának alkalmazására.

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**A táj költészete**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	értő, bemutató szövegolvasás, szövegértés, szövegalkotás, szabálytalan vagy bonyolult mondatszerkezetű szövegek megértése, lírai szövegmontázs készítése	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
– *Művek:* Balassi: Egy katonaének, Csokonai: Az estve, Petőfi: A puszta télen, Babits: Messze, messze, József Attila: Holt vidék, Radnóti: Nem tudhatom, mai szerzők versei – *Fogalmak:* rím, rímképlet, motívum, Balassi-szak, lírai én, perspektíva, zeneiség, kép, nominalitás, hangszimbolika		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
A Balassi-vers értelmezése: szerkezeti vizsgálat, idegen kifejezések gyűjtése, szótárazása, az életkép kiemelése – csoportmunka kérdéssor alapján, és kiselőadás. Az életképszerű elemek kiemelése alapján a végvári életmódot leíró fogalmazás írása – egyéni munka. A Balassi-vers értékrendi utalásainak kigyűjtése, majd vita a vitézi élet értékeiről – csoportmunka kérdéssor alapján, és kiselőadás. A Balassi-vers szerkezeti pilléreinek megfigyelése: költői kérdés – környezetrajz, külső és tevékenységek leírása – vélemény – a veszélyek, árnyoldalak leírása – dicséret – csoportmunka kérdéssor alapján, és kiselőadás. A Balassi-vershez hasonló szerkezetű leírás készítése saját életükről – egyéni munka.		

A Csokonai-vers első szakaszának érzékszervekre ható kijelentéseinek csoportosítása – csoportmunka kérdéssor alapján és kiselőadás. Minden érzékszervre ható részletező tájleírás készítése negatív és pozitív hatást keltő verzióban – egyéni munka. A képszerű leírás, és a felvilágosult eszme összekapcsolásának bemutatása – közös megbeszélés. Egy igaznak vélt életelv tételmondatszerű megfogalmazása után érvelő-meggyőző szöveg írása – egyéni munka. A negatív festés eszköztárának felismerése a Petőfi-versben – csoportmunka kérdéssor alapján és kiselőadás. Leírás készítése az iskoláról negatív festéssel – egyéni munka. A Petőfi-vers részletes képelemzése: metaforamagyarázat és a szimbólumok megfejtése szóban, ábrázolása képben – közös megbeszélés alapján. A Babits-vers alapján képeslapkészítés – egyéni munka. A „*Magyarhon*” kezdetű versszak megírása – egyéni munka. Rímelemzés – csoportmunka. A Holt vidék képeinek közös elemzése-értelmezése. Forgatókönyv készítése a vershez – egyéni munka. A Radnóti-vers nézőpontjainak megfigyelése – csoportmunka kérdéssor alapján és kiselőadás. Mai szerzők verseiből miniantológia összeállítása – egyéni munka. Összefoglalásként fogalomlista készítése, a definícióírás gyakorlása: szókártyás kikérdezés – pármunka.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Mese a színpadon**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	értő, bemutató szövegolvasás, a dráma sajátosságainak felismerése, a cselekményelemeinek felismerése és szerkezetének bemutatása, a komikum forrásainak és típusainak felismerése, instrukciók írása, színpadkép, jelmezek tervezése, azonosságok felismerése, részletek közös feldolgozása, bemutatása	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
– *Művek:* Shakespeare: Szentivánéji álom, Balázs Béla: A kékszakállú herceg vára – *Fogalmak*: Színház és dráma, vígjáték, helyzetkomikum, jellemkomikum, szereplők rendszere, vándor-motívum, szimbolika, szövegtípusok a drámában, monológ
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Shakespeare és az angol színjátszás – szövegfeldolgozás – egyéni munka. Színháztörténeti ismeretek felidézése. Vetélkedő a Színház az egész világ (videó), és a tankönyvi fénymásolat alapján. A 2. forduló: 15 mondat a *Szentivánéji álom*ról, benne elrejtve 6 hiba – a többi csoport keresi a hibákat. Egy-egy szereplő nézőpontjából a történet elmesélése. Szentivánéji álom értelmezése: Az eseményszálak találkozási pontjainak bemutatása – csoportmunka kérdéssorral és előadás. A három szereplőcsoport jellemzése – csoportmunka kérdéssorral és előadás. Szereplőpárok alkotása és jellemrajz készítése – csoportmunka kérdéssorral és előadás. A komikum fajtáinak kerestetése – csoportmunka kérdéssorral és előadás. Az alaphelyzetekből a tragikus és komikus elemek csoportosítása. Ezek alapján fogalmazás írása: Komédia-e a Szentivánéji álom? – címmel. Monológírás: egy figura, egy helyzet kiválasztása után ott megállítva a történetet leírni a figura helyzetét, annak előzményeit, érzelmeit, vágyait, terveit – egyéni munka. A Balázs Béla mű előhangjának kulcsként értelmezése – közös megbeszélés. A várat mint a lélek szimbólumát értelmezni: az egyes kapukban feltáruló képek megfejtése – mint egy lehetséges életút állomásai – egyéni munka. A történetet az egyik szereplő nézőpontjából megírni, úgy hogy minden jelenetben rögzítik a gondolatait, érzelmeit, a másikról és a helyzetről alkotott feltételezéseit – egyéni munka. Rendezői koncepció a műhöz, és egy jelenethez rendezői utasítások írása csoportmunka. Díszlet- és színpadtervek a belső világban játszódó drámához – egyéni munka.

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Olvasmányok az elbeszélő irodalom köréből 3.: A novella változatai**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	szövegértés, szövegalkotás, elbeszélő műfajok felismerése, a cselekmény szerkezetének feltárása, az eredetitől eltérő befejezések írása, a cselekmény újraírása az eredetitől eltérő nézőpontból, élménybeszámoló és fiktív élménybeszámoló írása, vita, beszélgetés	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

– *Művek:* Boccaccio: Sólyom feláldozása, Gogol: Az orr, Csehov: Aludni szeretnék, Móricz: Hét krajcár, Karinthy: Találkozás egy fiatalemberrel, Örkény: Ballada a költészet hatalmáról

– *Fogalmak* : novella, kötött motívum, szabad motívum, csattanó, fordulat, sorsok és élethelyzetek, groteszk, írói attitűd, lírizáltság, drámaiság, közlésfajták

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A Boccaccio-novellák állandó szerkezeti elemeinek kigyűjtése (Mi mindent ír le Boccaccio, mielőtt elkezdené elmesélni a történetet) – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
Ezek alapján Dekameron mintájára készült szerelmi témájú novellát írni – egyéni munka.
A lovagi értékrend értelmezése – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
Befejezésváltozatok írása a Boccaccio-novellához – egyéni munka.
A Dekameronból készült film alapján beszélgetés a középkor-reneszánsz világáról.
A Gogol mű értelmezéséhez: a groteszk és az abszurd fogalmának megértése, magyarázata.
Humoros, ironikus, szatirikus, groteszk jelenetek gyűjtése (3-3 példa) és minden kategóriából egyet meg kell magyarázni, hogy miért oda tartozik – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
Orral kapcsolatos szólások, közmondások gyűjtése – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
Egy jelenet dramatizálása pontos szerzői és rendezői utasításokkal – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
Az apróhirdetés megfogalmazása – egyéni munka.
A lélektani novella megoldásainak kiemelése a Csehov műből – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
Első benyomások, érzések rögzítése 10-15 kerek mondatban. Az átélhetőség keresése – egyéni munka.
Beszélgetés az alvásról, álomról, vízióról.
A helyszín pontos leírása: mit tudunk meg a novellából, hogyan képzeljük el – 8-10 mondat – egyéni munka.
A szereplők jellemzése, olyan sorrendben, ahogy a legjobb, egy-két mondatban a sorrendet is meg kell magyarázni – önálló munka.
A motívumok szerepe, kigyűjtése – közös munka.
Móricz novellájának értelmezése:
A nevetés – a kacagás, az idill – a tragédia jeleneteinek rögzítése – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
A játék motívumának részletező értelmezése (ki kezdeményezi, miért, mi a szerepe a novellában…) – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
A novella szerkezeti elemeinek kiemelése (bevezetés: nyitó tételmondat, cselekmény menete: gyorsítás, lassítás, késleltetés, sejtetés, fordulat, tetőpont, befejezés: csattanó) – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
Szólások gyűjtése a szegénységről – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
Karinthy Frigyes: Találkozás egy fiatalemberrel című novellája alapötletének feltárása – majd novella írása a tíz évvel későbbi önmagáról (lehet egy nap leírása, vagy egy történet, hogy kivé lett, milyen körülmények között él).
Az örkényi világlátás bemutatása az egypercesek alapján – közös megbeszélés.

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**A szerelem költészete: A népdaltól napjaink költészetéig**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	értő, bemutató előadás, memoriterek megtanulása, a versek műfajának felismerése, szóképek azonosítása és funkciójuk megállapítása, rész és egész kölcsönhatásának vizsgálata (analízis és szintézis), képalkotási gyakorlatok, ritmusgyakorlatok.	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Művek: Júlia szép leány, Elment a két lány, Balassi: Hogy Júliára talála, Csokonai: A reményhez, A tartózkodó kérelem, Petőfi: Szeptember végén, Minek nevezzelek, Ady: Őrizem a szemed, József Attila: Ringató, Radnóti: Tétova óda, Weöres: Ciróka játék *Fogalmak:* népköltészet, időmértékes és ütemhangsúlyos ritmus, metafora, metonímia, elégia, ballada, dal, művészi és poétikailag szervezett nem művészi szöveg, párhuzamosság, anafora, refrén, vershelyzet
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
A szerelmi líra jellegzetes képeinek kiemelése – csoportmunka. A konkrét versek metaforáinak értelmezése – csoportmunka. A versek szerkezeti bemutatása: alakzatok vizsgálata – csoportmunka. A ritmuselvek felismerése, gyakorlása – csoportmunka. A versek és élethelyzetek összekapcsolása – csoportmunka. Híres szerelmek a magyar irodalomban – könyvtári gyűjtőmunka Kísérlet a szerelmes vers típusainak kialakítására – egyéni munka. Játékosság és komolyság-tragikusság a szerelmes versekben – esszé írása.

PROJEKT

A TÉMAKÖR CÍME	**A szerelem költészete**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Kreativitás Adatgyűjtés megadott szempontok alapján A művek elemzése Vita Együttműködés Önállóság, önbemutatás	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Szerelmes antológia készítése
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
A versválogatás szempontjának kijelölése. Konzultáció a vázlat alapján. Bevezető esszé megírása e szempontról, érvényesüléséről, megvalósítási lehetőségeiről. Versválogatás, könyvtárhasználat. Gyűjtést segítő konzultáció: könyvtárhasználat. A versek sorrendjének kialakítása. Ennek elemző bemutatása a bevezető esszében. Konzultáció a kész szövegről: nyelvezet, szerkezet megviatása Tipográfiai szerkesztés: a forma egységesítése, illusztrációk válogatása, készítése. Befejező utószó készítése a szerzők versekre vonatkozó életrajzi mozzanatainak összegyűjtése alapján. A kész mű bemutatása, kiállítása.

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Olvasmányok az elbeszélő irodalom köréből 4.: a világ gyerekszemmel**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	olvasmányélmény felidézése, a szövegben megformált magatartás és értékrend, értékelése, vita, a történet egyes elemeinek elmesélése különböző szereplők szemszögéből, a leírás eszközeinek gyakorlása, saját hasonló élmények megfogalmazása szóban és írásban	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
– *Művek:* Kosztolányi: A kulcs, Szabó Magda: Abigél – *Fogalmak:* szerepek és normák, a felnőtté válás traumája, a felnőtt világ törvényei, döntéshelyzetek és reakciók, elbeszélői nézőpont, korfestés, leírás,
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Az epika műnemének általános jellemzése (tartalmi, formai jegyek, műfajok, elbeszélői nézőpontok, hangnemek, közlésformák) – csoportmunka. Az elbeszélői közlésformák (egyenes beszéd, függő beszéd, szabad függő beszéd, azaz átélt beszéd) meghatározása, bemutatása (előnyök, hátrányok), példák kiemelése (3-3 db.) – csoportmunka. A kulcs történetének feldolgozása: Pisti vagy egy kolléga nézőpontjából megírni a történetet – egyéni munka. Beszélgetés a felnőtté válás csalódásairól. A szimbolikus értelmezés lehetősége (beavatás, labirintus, fény – sötét, folyosó, kulcs) önálló értelmezés – csoportmunka. A Szimbólumlexikon és a Jelképtár használata – önálló könyvtárhasználat. A külső és a belső eseménysor elválasztása: a lezajlott lelki változás magyarázata az alaphelyzet és a végkifejlet főhősre vonatkozó megállapításainak részletes értelmezésével – csoportmunka. A jelzők, ismétlődő elemek, hasonlatok kigyűjtése, helyszínhez, szereplőhöz csoportosítása, az ellentétek magyarázata – csoportmunka. Az Abigél világa: kiállítás készítése a Matuláról: a műből megismert tárgyi világ, környezet, ruházkodás bemutatása – tárgygyűjtés, installáció készítése, tárlatvezetés – csoportmunka. Tanárparódia írása a műben megismert fogalmazások alapján – egyéni feladat. Lehetséges iskolai világok összehasonlítása: könyvélmények, filmek, saját és szülői tapasztalatok alapján. A film és a regény összehasonlítása – csoportmunka.

A konfliktushelyzetek kiemelése a műből: lehetséges megoldások megvitatása.
Jellemrajzok a szereplőkről: a külső és belső leírás gyakorlása – egyéni feladat.
Vita a felnőttek hibáiról.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- Hasonló témák, motívumok felismerése.
- A szó szerinti és a metaforikus jelentés felismerése és megkülönböztetése.
- A megismert szóképek, stílusalakzatok felismerése és megnevezése.
- A memoriterek értő elmondása.

- Az adott művekkel való szövegszerű megismerkedés.
- A tanulók ismerjék a dráma műfaji jellegzetességeit.
- A tanulók ismerjék és tudják megnevezni a dráma jellegzetes szövegtípusait.
- Meg tudják fogalmazni a művek lehetséges üzeneteit.
- Meg tudják fogalmazni a művek lényeges cselekményelemeit különböző szereplők nézőpontjából.
- Fel tudjanak idézni 15-20 sornyi szöveget valamelyik műből.

- A megjelölt művek értő befogadása.
- A tanulók legyenek képesek a művekben megjelenített élethelyzetek, emberi kapcsolatok felismerésére, megfogalmazására.
- Az olvasott művek alapján ismerjék fel és nevezzék meg az abban megjelenő irodalmi témákat, motívumokat.
- Ismerjék fel a közlésmód sajátosságait az adott művekben.
- Tudják használni a fogalmakat az adott mű leírásában, értelmezésében.
- Ismerjék a novella műfaji jellegzetességeit.
- Tudjanak véleményt formálni a megismert művekről írásban és szóban.

- A tanulók ismerjék fel a téma hagyományaiban, illetve változataiban való továbbélését.
- Ismerjék a feldolgozott művek műfaji jellegzetességeit.
- Tudják felismerni és megnevezni a művekben domináns szóképeket.
- Ismerjék fel és tudják reprodukálni a művek ritmusteremtő elveit és elemeit.
- Tudják használni azokat a szöveg-feldolgozási eljárásokat, melynek segítségével a művek megközelíthetőek.
- Legalább egy művet tudjanak értően, szöveghűen tolmácsolni.

- A művek figyelmes, alapos elolvasása.
- A tanulók legyenek képesek véleményt nyilvánítani a művekben megjelenített erkölcsi kérdésekről, magatartásformákról.
- Tudják alkalmazni azokat a szövegelemző eljárásokat, amelyek a megértést segítik.
- Ismerjék a regény néhány műfaji jellegzetességét.
- Képesek legyenek a szövegformálás kreatív eszközeinek használatára.

9. ÉVFOLYAM

Célok

- Az irodalmi műveltség iránti igény elmélyítése, új motívumokkal való gazdagítása.
- A szépirodalmi olvasmányok körének fokozatos tágítása.
- Hosszabb, illetve bonyolultabb szerkezetű irodalmi művek olvasása, feldolgozása a teljes mű és a részlet különbségének tudatosításával.
- A lírai, drámai közlésmód néhány lényegi sajátosságának felismerése, szerepük tudatosítása, fogalmi rendszerezésük.
- A művek értelmezéséhez szükséges fogalmak használatának begyakorlása.
- A válogató olvasás képességének gyakorlása.
- Az erkölcsi, társas-társadalmi érzékenység, ítélőképesség fejlesztése.
- A különféle stílusrétegek iránti fogékonyság növelése.
- A történeti érzék, a térben és időben való tájékozódás képességének fejlesztése.
- Az esztétikai érzékenység növelése.

– Az önálló jegyzetkészítés technikáink tudatosítása.
– A tanulmányokhoz használható kézikönyvekben való biztonságos eligazodás.
– A szövegformálás képességének fejlesztése: a tanulók legyenek képesek az olvasott művek szabatos, tárgyszerű, kifejező ismertetésére szóban és írásban.
– Legyenek képesek bonyolultabb, összetettebb művek lényeges jegyeinek bemutatására.
– Ismerjék a lírai, drámai közlésmód néhány lényegi sajátosságát.
– Tudják használni azokat a fogalmakat, melyekkel az adott művek szabatosan leírhatóak.
– Tudjanak önállóan véleményt alkotni.
– Egyes műveket, alkotókat térben és időben tudják elhelyezni.
– Tudjanak hosszabb, összefüggő szövegből is önállóan jegyzetet készíteni.
– Biztonsággal tudják használni a tanulmányokhoz segítséget nyújtó kézikönyveket.
– Szövegalkotásukban érvényesítsék az önkontrollt és a szövegjavítást.
– Szöveghűen tudjanak felidézni legalább 5 verset és 20 sornyi prózai szöveget.

– Drámai szövegek értő olvasása.
– A tér, idő, cselekmény egységének felismertetése.
– A komikum eszközeinek és típusainak felismertetése.
– Az írott dráma és a színházi előadás viszonyának tisztázása.
– A drámai közlésmód néhány lényegi sajátosságának tisztázása, szerepük tudatosítása, fogalmi rendszerezésük.
– Kreatív írásgyakorlatok végzése.

– Az erkölcsi törvények állandóságának, illetve korhoz kötöttségének megvitatása.
– Annak felismerése, hogy az irodalomban állandó témák, archetípusok vannak.
– A normakövetés és a normasértés lehetőségeinek megvitatása.
– Ismerkedés a művekben megjelenő hiedelmekkel, babonákkal, népszokásokkal.
– Annak felismerése, hogy a kor és a földrajzi környezet, hogyan hat a szokásokra, az értékrendre.
– A sejtetés, az elhallgatás stíluseszközének felismerése.
– Az Arany János-i ballada jellegzetességeinek felismerése.
– A művek leírásához és értelmezéséhez szükséges poétikai alapfogalmak tudatosítása.

– A magyar irodalom e jelentős témájával való ismerkedés.
– Az olvasott művekben megjelenített téma, motívum révén a kapcsolódási pontok felismerése.
– A hazafias költészet fogalmának tisztázása.
– A költői feladatvállalás megjelenési formáinak felismerése.
– Annak tudatosítása, hogy az irodalomolvasás gondolati, erkölcsi élmények forrása is.
– A lírai alkotások különböző műfajainak és hangnemeinek felismerése.
– A történeti tájékozódás képességének fejlesztése.
– A művek értő befogadásához szükséges fogalmak tisztázása.

– A művek, illetve a mű részletek értő befogadása.
– Ismerkedés az eposz műfaji jellegzetességeivel.
– Ismerkedés az irónia fogalmával.
– A magyar nyelv változásának tudatosítása, a változások néhány lényeges elemének felismertetése.
– A már korábban megismert versritmusok felidézése és gyakorlása.
– A már korábban megismert komikus eszközök felidézése és felismerése.
– A már korábban megismert szóképek felismerése.

– A fogékonyság fejlesztése a részvétre, az igazságra, a megértésre mint értékre, a tragikumra, az erkölcsi és érzelmi konfliktusok felfogására.
– Annak megvitatása, hogy mikor miért ütközhet az egyén boldogságvágya a környező világgal.
– A drámáról tanultak felelevenítése.
– A tragikum és komikum egymásmellettiségének vizsgálata.
– A dramaturgia alapvető elemeivel való megismerkedés.
– A drámai szerkezet elemeinek felismerése.
– Az adott mű egyéb (modern) feldolgozásaival való megismerkedés.

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Nevetés a színpadon: vígjátékok**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	a komikum forrásainak és típusainak felismerése, monológ és a dialógus eltérő funkciójának felismerése, a szereplők szituációhoz kötődő ki nem mondott gondolatainak megfogalmazása, instrukciók írása (díszlet, jelmez, színpadkép, színpadi mozgás), jelenetek előadása, egy színházi előadás közös megtekintése	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Művek: Plautus: A hetvenkedő katona, Moliere: A fösvény *Fogalmak*: a tér, idő, cselekmény egysége, eltúlzott tulajdonságok és a komikum viszonya, a commedia dell arte szereplőtípusai, vígjátéki szerepkörök, akció és dikció, az írott dráma és a színházi előadás viszonya		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
A drámáról tanultak felidézése közösen összegyűjtött szempontok alapján: definíció, műfajok, szerkezet, megismert korok (antik görög, középkori, reneszánsz – commedia dell arte, shakespeare-i színház) Négyfős csoportok kialakítása vegyes tudásszint szerint: egyik sarokba „mindentudók”, velük szembe a „semmire nem emlékezők”, a harmadikba, akik mindenről keveset tudók, a negyedikbe az egy-egy témakörre jól emlékezők állhattak önbevallásos alapon. Közös vázlatírás a szempontok alapján. A Plautus mű 2. felvonásának 1. jelenetében az öreg leírja Palaestrio gesztusait, míg gondolkodik – ennek felolvasása és eljátszása kiscsoportokban, majd a csoport legjobbjai bemutatják a többieknek az előadást. Ennek mintájára ugyanilyen szituáció leírása, kis csoportban felolvasása, a legjobbakat az évfolyam minden tagja eljátssza a második felolvasásra. A felolvasásra választott szerzők bírálják a színészi teljesítményt. A Plautus-mű színházi adaptációjának videofelvétele alapján vita a komédiák színpadi játékáról. Videón megállított jelenetek adott pillanatához monológ írása, majd értő előadása – egyéni feladat. A reneszánsz témahét színházra vonatkozó ismereteinek felidézése: képzőművészeti ábrázolások gyűjtése az állandó szerepkörökről – könyvtári kutatómunka. Az ott bemutatott commedia dell arte előadás felidézése (a felkészülés módja: a kanavász írása, az attribútumok megjelenítése a jelmezekben, párhuzamos jelenetek a színpadon, az improvizált szöveg nehézségei stb.) Ha reneszánsz témahét tartására nem volt lehetőség, ez projektként megvalósítható, négy konzultációval. A színház az egész világ c. sorozat megfelelő részének megnézése után korabeli fiktív színészéletrajz vagy napló írása önálló életmódtörténeti kutatással – egyéni feladat. Moliere életrajz, pályakép bemutatása – kiselőadás. A színészet megítélésének, a színészlét megváltozásának megvitatása. A Moliere-mű részeinek vizsgálata a komikum eszköztára szempontjából: források szerinti csoportosítás, a hatás magyarázata – csoportmunka és kiselőadás. A nagymonológ elelmzése: lélektani vizsgálat. A nagymonológ előadása: a színészi játék kidolgozása (gesztusok, mimika, testtartás) vagy ehhez rendezői utasítások írása – egyéni feladat. Vita a mű befejezéséről. Befejezésváltozatok írása – egyéni feladat.		

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**„Bűn és bűnhődés”**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	szövegértés és szövegértelmezés, a hiányok kiegészítése a meglévő információkból, vita, vád- és védőbeszéd írása, tárgyalás, dramatizálás	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Művek: bibliai történetek, mitológiai történetek, Kádár Kata, Rákóczi kis úrfi, Arany János: Tetemre hívás, Ágnes asszony, V. László, Mikszáth: Bede Anna tartozása, Péri lányok szép hajáról, Az a fekete folt *Fogalmak:* erkölcsi törvények, archetípusok, normakövetés és normasértés, hiedelem, babona, népszokás, a kor és a földrajzi környezet hatása az értékrendre, sejtetés, elhallgatás, a büntetés és bűnhődés változatai, megbélyegzettség
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Bevezető, gondolatébresztő: Mindenki felírja a 10 szerinte legsúlyosabb bűnt, majd fős csoportokban megvitatják, közös listát írnak, közösen kitalálnak 5 szerintük hatásos büntetést, mindenki maga leír 5 formát a megbocsátásra. A Tízparancsolat megismerése, megvitatása – csoportmunka. Kultúrtörténeti koronként a bűnfelfogás bemutatása: Antik és bibliai mítoszok felidézése – közös megbeszélés. Kosztolányi Dezső: Káin című novellájának megismerése. Nézőpontválasztásos parafrázis írása egy választott történethez – egyéni feladat. Az Ószövetség bűnmítoszainak önálló feldolgozása kis csoportban: értő szövegolvasás, a bűn, a büntetés és a bűnhődés kiemelése. Vita az Ószövetség bűnképéről. Hogyan változik ez az Újszövetségben – kiselőadás. A görög mitológia bűntörténetei: az előtörténet elmondása vándor énekesként. A bűnhődés közös értelmezése – vita. Középkor: a Dantei világszemlélet megértése – bűnök mérlegelése, Odüsszeusz sorsa: a pokolábrázolás értelmezése. Reneszánsz: történelmi ismereteikre és az olvasott művekre (Dekameron, Shakespeare) támaszkodva – felidézés. Barokk, felvilágosodás – a történelmi ismeretekre építve közösen. Választott népballada önálló megértése: a cselekmény leírása saját szavakkal (és segítséggel) a főhős nézőpontjából. Az Arany János-i ballada típusainak megismerése: jellegzetes reprezentánsok alapján a jellemzők közös feltárása. Balladaértelmezések: nyomozás a cselekmény mozzanatai után, a lélektani háttér feltárása, a szokások megismerése, a végkifejlet értelmezése. Illusztrációk készítése a Tetemre híváshoz. Az Ágnes asszony képeinek értelmezése – egyéni kigyűjtés után közös megbeszéléssel. Az alapmotívum hátterének bővítése: kapcsolódó köznapi szóképek, képes kifejezések, szólások, közmondások gyűjtése. A történet megírása hirlapi tudósításként. A tárgyalás megrendezése: védő- és vádbeszéd megírása (csapatban gyűjtött érvek alapján), előadása, a nézők bevonásával lefolytatott irányított vita, az esküdtek döntése és indoklásuk elhangzása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Az Az a fekete folt című novella értelmezése: az idegen szavak, az emberi viszonyok, a tettek alapján életmódtörténeti kép megírása a novella alapján (kvázi szociológiai tanulmányként) -egyéni feladat. A Mikszáth-novella alternatív befejezése: a csattanó előtt megállított történet saját folytatásának megírása. Szokások, hagyományok, hiedelmek a falusi közösségekben: saját tapasztalatok megbeszélése.

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Nemzet és költészet**	Ajánlott **időkeret**: 3 hét
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	értelmező előadás, memoriterek megtanulása, a művek elhelyezése az adott történelmi korokban, versek műfajának és szövegszervező elvének felismerése, szóképek és retorikai alakzatok felismerése és funkciójuk megállapítása	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Művek. Berzsenyi: Magyarokhoz I. II., Kölcsey: Himnusz, Zrínyi dala, Zrínyi második éneke, Vörösmarty: Szózat, Előszó, Petőfi: Nemzeti dal, Világosságot!, Respublica, Európa csendes..., Ady: Nekünk Mohács kell, Magyar jakobinus dala, A magyar Ugaron, József Attila: Hazám, mai szerzők versei *Fogalmak:* nemzet és haza, hazafias költészet, himnusz, szimbólum, szonett, szonettciklus, retorizáltság, formai fegyelem, feladatvállalás, a történelmi kor meghatározó szerepe

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
A nemzet fogalmának történelmi változásai – kiselőadás. Mi tesz közösségé egy nemzetet – megbeszélés, vita. Az első Berzsenyi óda szövegének megértése: az elhangzott szöveg alapján téma, gondolati vázlat, alapképek közös kiemelése. A korszak földrajzi megnevezéseinek, történeti eseményeinek, helyzetének tanári magyarázata közben a szöveg megfelelő utalásainak jelölése. A magyarokhoz II. önálló (kérdéssorral segített) képelemzése: Az antik példák felhasználása; az alkalmi vers, az általánosító vers sajátosságai; első benyomások rögzítése; a vélemény, az indulat versbeli megjelenése; a költői eszközök kiemelése: a pozitív és negatív megjegyzések táblázatba gyűjtése; a zárlat általánosításának értelmezése A reformkor kronologikus politikatörténeti bemutatása – kiselőadás. A Himnusz szerkezeti elemzése – csoportmunka. Múlt, jelen és jövő megjelenésének módja, konvenciója – kiemelés a szövegből – csoportmunka. A Zrínyi-énekek összehasonlító elemzése: a párbeszédes forma megértése, a szereplők azonosítása, a szerkezet állandó és változó elemei, a változó világkép – csoportmunka. Összehasonlító elemzés a Szózattal: a keret funkciója, szerkezeti tagolás, múlt-jelen-jövő, optimizmus-pesszimizmus, megidézett elemek a történelemből – csoportmunka. Az Előszó szerkezeti tagolása, az évszakallegória közös értelmezése. Önálló képelemzés a vers egy választott képéről esszében megfogalmazva. A történelmi háttér kulcsként való használata a 19. századból megismert művek értelmezéséhez. A Petőfi-versek hangvételének, témáinak, céljainak összevetése az eddig megismert versekkel: hasonló elemek, változások. A Világosságot! című vers logikai szerkezetének önálló feltárása: logikai viszonyok a filozófiai versben, a kötőszók szerepe – előzetes megbeszélés (milyen logikai viszonyok vannak, ezeket hogy lehet jelölni) alapján – csoportmunka. A forradalom és szabadságharc a versek hátterében: Petőfi '48-49-ben született verseinek értelmezése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Arany véleményének megértése: a refrén értelmezése: állandó és variatív rész; a versszakokban leírt magatartásforma megfogalmazása 1-1 mondatban; indulatok jelzése; felütés és zárlat alapgondolatai – csoportmunka. Ady-magyarságképe: kiselőadás a művek korabeli fogadtatásáról. A hagyományos elemek kiemelése, a változás-változtatás megfogalmazása – csoportmunka. Ady alapképeinek összegző bemutatása-esszé írása. A határon túli irodalom alapján: Távol a hazától címmel versbemutatás. Összegző esszétémák: Beteljesülhet-e a közeli jövőben a herderi jóslat? Belső szerves fejlődés vagy átvétel oldhatja meg a kulturális lemaradást? Párbeszéd a mai magyarságról egy hiteles magyar történelmi figurával – önálló értekezésírás.

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Eposz és komikus eposz**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	az eposz és a komikus eposz műfajának és műfaji kellékeinek azonosítása, a komikum forrásainak és változatainak felismerése, a komikus hatás okainak elemzése, metaforaalkotás, hexameterírás, epikus hasonlatok írása, eposzi jelzők keresése önmagukra, társaikra, közismert személyiségekre, részletek dramatizálása, előadása	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Művek: Homérosz: Odüsszeia, Zrínyi: Szigeti veszedelem, Csokonai: Dorottya (részletek, példák az eposzi kellékekre), Petőfi: A helység kalapácsa, Arany: A nagyidai cigányok Fogalmak: eposz és eposzi kellék, a komikus eposz, a komikum forrásai, a műfaji konvenciók és komikus alkalmazásai, irónia

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Az időmértékes verselés elemzése az Odüsszeia kezdősorain – egyéni feladat. Hexameteres leírása a 12 főistennek – egyéni feladat. Egy kaland leírása hexameterben – egyéni házi feladat. Odüsszeusz kalandjai: felidézés csoportmunkában, élőképszerű megjelenítés a többieknek. Az eposz műfaja, eszköztára, állandó elemei – szakirodalom feldolgozása kis csoportban. Az eszköztár minden eleméhez példák keresése – egyéni feladat. Epikus hasonlatok írása egy aznap velük történt eseményhez, életük egy helyszínéhez – egyéni feladat. Eposzi jelzők keresése önmagukra, társaikra, közismert személyiségekre – egyéni feladat. A Zrínyi-mű megismerése: a történet és a történelmi tények összevetése – közös megbeszélés. Csoportmunkában előre kiválasztott részletek feldolgozása: a török sereg, A magyar csapat, A két vezető, Szerelmi szálak, Csodás elemek, Az eposzi kellékek használata, a végkifejlet. A csoportmunkák összegzése alapján közös megbeszélés: a művészi-politikai célok érdekében milyen eszközöket hogyan használ a szerző. A Csokonai-mű bevezetésének szövegéből az eposzi kellékek kiemelése – egyéni feladat. Megbeszélés: hogyan változtatja meg, gúnyolja ki a szöveg. A Dorottyából készült tévéjáték alapján a szerepkörök, néphagyomány, báli szokások értelmezése. A Petőfi-mű hangos magyarázó felolvasása: a részenként elhangzó szöveg folyamatos közös elemzése (komikus eszköztár, módszerek, nyelvi humor): a kellékek kifigurázása, kontraszt (téma-műfaj, téma-nyelvhasználat), eufémia (pl. testrész körülírása), túlrészletező körülírás (a napjuk egy mozzanata), befogadói elvárások cáfolata (fontosnak beállított esemény ellényegtelenítése), stílustörés (fennkölt stílusból parlagiba váltás), metafora szó szerintivé tétele tanári magyarázat. Minden eljárás megvalósítása saját rövid írásban – egyéni feladat. A közös olvasás során megismert eszköztár önálló felismerése, kiemelése, magyarázata az Arany-műből – csoportmunka. Krónikásének Nagyidáról: mi az, amit egy külső szemlélő láthatott – egyéni feladat.

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Tragikus szerelmek a színpadon**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	a két dráma hasonlóságainak és különbözőségeinek elemzése, a véletlennek mint dramaturgiai szervezőerőnek a felismerése, a drámai tetőpont felismerése, a történet végkifejletének megváltoztatása és vita az új befejezés változatokról, a történet végiggondolása különböző szereplők nézőpontjából.	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Művek: Shakespeare: Rómeó és Júlia, Schiller: Ármány és szerelem Fogalmak: tragédia, tragikus hős, konfliktus, véletlen és szükségszerűség, tragikum és komikum egymásmellettisége, az egyén boldogságvágya és a környező világ ütközése, dramaturgia, szcenika, prológus
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
A „*Színház az egész világ*” című sorozatban a shakespeare-i színházról szóló rész feldolgozása: vázlatírás. Szakirodakom alapján az Erzsébet kori színház és az előzmények megismerése: szókártyák gyártása az új kifejezésekből és meghatározásaikból – pármunka. A két kötelező olvasmányról szerzett első benyomások alapján a két szerelem, szerelmespár összehasonlításáról beszélgetés. A Rómeó és Júlia emblematikus jeleneteinek közös vizsgálata, elemzése. A dráma értelmezése felvonásonként kérdéssorral, csoportmunkában: komikus és tragikus elemek, lélekrajz, előjelek, szerelemképek, helyszínek, segítők, hátráltatók, a családról alkotott kép, véletlenek és végzetszerűség, a szerkezet feltárása – csoportmunka alapján kiselőadás. Vagy: A két szereplő jellemzése: a környezetük szerepe, aktivitás, felnőttség, érzelmek, a magányossá válás útja alapján – csoportmunka alapján kiselőadás.

A komikus mellékszereplők bemutatása – csoportmunka alapján kiselőadás.
Júlia segítőinek a tragédiában betöltött szerepe – csoportmunka alapján kiselőadás.
Belső monológ írása egy szabadon választott jelenethez.
Vita a modern feldolgozásokról.
Jók és rosszak az Ármány és szerelemben: a szereplők csoportosítása indoklással– csoportmunka.
A tragikus végkifejlet okainak elemzése: a főhősök hibáinak magyarázata – vita.
A társadalom a Schiller-műben – csoportmunka alapján kiselőadás.
A műfaji kérdések tisztázása – kiselőadás.
A két mű főhőseinek összehasonlító bemutatása – esszéírás.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A tanulók legyenek képesek a drámai szövegek értő befogadására.
- Ismerjék fel a tér, idő, cselekmény egységének jegyeit.
- Ismerjék fel és tudják megnevezni a komikum eszközeit és típusait.
- Meg tudják fogalmazni az írott dráma és a színházi előadás kapcsolatát.
- Ismerjék a drámai közlésmód lényegi sajátosságait.
- Legyenek képesek élménybeszámoló írására egy általuk látott színházi előadásról.
- Annak felismerése, hogy az irodalomban állandó témák, archetípusok vannak.
- A normakövetés és a normasértés lehetőségeinek megvitatása.
- Annak felismerése, hogy a kor és a földrajzi környezet, hogyan hat a szokásokra, az értékrendre.
- A sejtetés, az elhallgatás stíluseszközének felismerése.

- A tanulók ismerjék fel az erkölcsi törvények állandóságát, illetve korhoz kötöttségét.
- Képesek legyenek a művek hasonlóságainak, illetve különbségeinek felmutatására.
- Ismerjék a művekben megjelenő hiedelmeket, babonákat, népszokásokat.
- Ismerjék fel és tudják megnevezni a művekben megjelenő stíluseszközöket.
- Ismerjék az Arany János-i ballada jellegzetességeit.
- Tudják használni a művek értelmezéséhez szükséges poétikai alapfogalmakat.

- Szöveghűen ismerjenek legalább egy művet.
- A tanulók értő módon tudják megszólaltatni az adott műveket.
- Legyenek tisztában a magyar irodalom e jelentős témájának legfontosabb hagyományaival.
- Ismerjék fel az adott művek legfontosabb gondolati elemeit.
- Meg tudják fogalmazni a költői feladatvállalásban fellelhető hasonlóságokat és különbségeket.
- Ismerjék fel a tartalom és a forma kapcsolódási pontjait.
- El tudják helyezni történelmi korban az adott műveket.
- Legyenek képesek poétikai fogalmak használatával értelmezni az adott műveket.
- Legalább egy mű szöveghű ismerete.

- Az adott művek, illetve mű részletek elolvasása.
- Az eposz műfaji jellegzetességeinek ismerete.
- A tanulók legyenek képesek az irónia felismerésére és alkalmazására.
- Meg tudják jelölni a mai magyar nyelv és az adott művek nyelvhasználatában lévő fontosan különbségeket.
- Ismerjék fel az adott művekben a poétikai szervezettség eszközeit.
- Egy műből 15-20 sor szöveghű ismerete.

- Az adott művek értő befogadása.
- A tanulók tudjanak véleményt alkotni arról, hogy az egyéni boldogságvágy miért, hogyan ütközhet a környező világgal.
- Ismerjék fel a véletlennek mint dramaturgiai szervezőerőnek a jelentőségét.
- Az adott műveken keresztül tudják bemutatni a drámai szerkezet elemeit.
- Ismerjék fel a tragikus és komikus elemeket, és ezek egymásra hatását.
- Ismerjék az adott mű legalább egy más feldolgozását.
- Tudják ismertetni a történeteket különböző nézőpontokból.
- Szöveghűen ismerjenek egy 15-20 soros részletet valamelyik műből.

10. ÉVFOLYAM

Célok

- A tanulók legyenek képesek bonyolultabb, hosszabb lélegzetű művek befogadására.
- Az adott műveket tudják elhelyezni a magyar és világirodalom nagyobb áramlataiban.
- Ismerjék a magyar és világirodalom egymásra hatásának és érintkezésének néhány lényegi pontját.
- Képesek legyenek az olvasott műveket poétikai fogalmak segítségével szabatosan és tárgyszerűen leírni.
- Ismerjék az esszé műfaji jellegzetességeit.
- Legyenek képesek önálló ismeretszerzésre, esszék, illetve ismeretterjesztő művek olvasásának segítségével.
- Tudjanak tájékozódni az alapvető forrásokban, kézikönyvekben.
- Szövegalkotásukban jelenjen meg a szabatosságra, tárgyszerűségre törekvés igénye.
- Tudjanak önállóan jegyzetelni.
- Szövegszerűen ismerjenek legalább 10 lírai alkotást, 20-25 soros prózarészletet, illetve egy-két drámarészletet.
- Legyenek képesek a másik ember közléseinek egyre pontosabb felfogására, a másként vélekedők álláspontjának követésére.
- Ismerjék és használják a kommunikáció etikájának alapelemeit.

- Ismerkedés új költői témákkal.
- Az allegória és a szimbólum különbözőségeinek felismerése.
- A szimbólum forrásainak felismerése.
- Ismerkedés a bonyolultabb, összetettebb lírai alkotások értelmezésének technikáival és lehetőségeivel.
- A magyar és világirodalom érintkezési pontjainak, egymásra hatásának vizsgálata.
- Új poétikai fogalmak elsajátítása.
- Az olvasott művek szabatos, tárgyszerű, személyes érintettséget is kifejező ismertetése szóban és írásban.
- A koncentrálóképesség, az emlékezet, az önbizalom fejlesztése.
- A másik ember véleményének mind értelmi, mind érzelmi követése.

- Hosszabb irodalmi művek olvasása.
- A regény műfaji jellegzetességeinek felismerése.
- A romantikus és realista ábrázolás különbözőségeinek felismerése.
- A jellemábrázolás eszközeinek vizsgálata.
- Visszatérő motívumok felismerése.
- A regény szövegtípusainak, tér és időviszonyainak vizsgálata.
- A lélektani motívumok megvitatása.
- A problémák mai változatainak megvitatása.
- A vita, beszélgetés kommunikációs etikájának követése.
- Önálló véleményalkotás erkölcsi kérdésekben.

- Az ars poeticák lényegi elemeinek felismerése.
- Kitekintés a téma korábbi történetére.
- A történelmi kor és a költészet összefüggéseinek vizsgálata.
- A művekben megjelenített erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése, megértése.
- Az irodalom folytonosságának és változó jellegének felismerése.
- A már korábban megismert poétikai fogalmak és szövegelemzési eljárások felidézése és használatuk gyakorlása.
- Annak az igénynek a felkeltése, hogy a témához kapcsolódó más műveket is megismerjenek a tanulók.

- A drámai művek értő befogadása.
- Fogékonyság növelése a részvétre, az igazságra, a tragikumra, az erkölcsi és érzelmi konfliktusok felfogására.
- Ismeretek szerzése a görög és az Erzsébet-kori színházról és színjátszásról
- Az idő, tér, cselekmény egységének vizsgálata az antik és shakespeare-i drámában.
- Esszék, illetve részletek feldolgozása a téma elmélyítéséhez.
- Egy a műből készült adaptáció feldolgozása.
- A szállóige kialakulásának vizsgálata.

- A mű értő befogadása.
- Az igény és érdeklődés felkeltése az emberi lét örök kérdéseivel való foglalkozásra.
- A mű műfaji sajátosságainak felismerése.
- A mű kérdéseinek és lehetséges válaszainak vizsgálata.
- Annak felismerése, hogy a műben megjelenő kérdések rólunk is szólnak.
- Kitekintés a téma más művekben való megjelenésére.
- Az idézés jelentőségének megvitatása, használatának elsajátítatása.

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Versek titkai**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	az allegória és a szimbólum különbözőségeinek felismerése, a versek központi szimbólumainak értelmezése, a megváltozott forma és az új tartalom összefüggéseinek felismerése, egy mű önálló értelmezése írásban és szóban	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Művek: Baudelaire: Az albatrosz, Kapcsolatok, Verlaine: Költészettan, Őszi chanson, Rimbaud: Kóborlásaim, A magánhangzók szonettje, Ady: Góg és Magóg fia vagyok én..., A Hortobágy poétája, Párisban járt az ősz, A Tisza-parton, Harc a nagyúrral, Kocsi-út az éjszakában *Fogalmak:* újszerű képalkotás, megváltozott verszene, új költői témák, allegória, szimbólum, szinesztézia, elvont, belső tartalmak kifejezése, a szimbólum forrásai		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
A képzőművészet és az irodalom: választott szecessziós műalkotás (Klimt) elemző bemutatása az irodalmi elemzés eszköztárával – esszéírás. A kor művészetéről, irányzatairól – szövegfeldolgozás szakértői csoportban. Az új típusú költői képek megismerése – szakirodalom feldolgozása. Az archetípus, a toposz, a jelkép, a metafora, az allegória és a szimbólum összehasonlítása – közös megbeszélés. A francia szimbolisták verseinek képelemzése: Az albatrosz a fent és lent ellentéteként – csoportmunka alapján kiselőadások. A Tompa vers teljes allegóriafejtése – csoportmunka alapján kiselőadások. A Kapcsolatok két alapképének (templom és természet) megfeleltetése táblázatszerű csoportosításban – csoportmunka alapján kiselőadások. Az értelmezések alapján allegória és szimbólum összeghasonlítása megadott szempontok alapján – egyéni munka. Fordításkritika: az Őszi chanson vagy A magánhangzók szonettje különböző fordításainak összevető elemzése – esszé. A kor világának, emberének bemutatása – kiselőadás. A „Góg és Magóg” és a „Harc a Nagyúrral” közös elemzése: az énkép Ady verseiben. Góg és Magóg: történelmi utalások, időviszonyok, kulcsszavak a versben – közös megbeszélés. A *Tisza parton* című vers önálló értelmezése a két versszak szembeállításával. Egy választott Ady-vers önálló szimbólumelemzése – esszé írása. A Kocsi-út az éjszakában-hoz asszociációs műalkotás készítése: illusztráció, installáció vagy irodalmi alkotás.		

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Olvasmányok az elbeszélő irodalom köréből 5. Karrier-történetek**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	A karrierregény kötött motívumainak felismerése, a romantikus és realista vonások felismerése, lélektani motivációk értelmezése, a regényekben ábrázolt problémák mai változatainak megvitatása, a regényzárlatok összevetése, önálló értelmezése, tovább gondolása	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Művek: Jókai: Az arany ember, Stendhal: Vörös és fekete, Balzac: Goriot apó
Fogalmak: karrier-regény, romantikus regény, realista regény, jellemábrázolás, visszatérő motívumok, szimbolika, idő és térviszonyok, belső monológ, társadalmi környezet, regényzárlat, tabló, az ábrázolás stílusa

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A műfaji kérdések tisztázása: regénytípusok – tanári magyarázat.
A romantika és a realizmus stílusjegyei a regényben – szakirodalom feldolgozása.
Realizmus és romantika – ismeretlen szövegek besorolása a megismert stílusjegyek alapján – egyéni munka, csoportban megvitatás.
Anna a pokolban címmel romantikus és realista regényterv vagy novella írása – egyéni munka.
A Vörös és Fekete szereplőiről táblázat (értékek, társadalmi rang, viszony a környezetével, személyiségváltozás, jellemábrázolás), majd a táblázatok összesítésével teljes szereplőértelmezés.
A kötelező olvasmányokból a romantikus és a realista jegyek kiemelése – csoportmunka alapján kiselőadás.
A főhősök összehasonlító bemutatása (fókuszban a „kedvenccel") – esszé írása.
Az arany emberben a főszereplők viszonyainak ábrázolása diagramon (vonzalom, ellenszenv, érdek) – csoportmunka alapján kiselőadás.
Szimbolikus elemek a műben: a bűn és bűnhődés kérdése – csoportmunka alapján kiselőadás.
A kapitalista világ ábrázolása a regényben – csoportmunka alapján kiselőadás.
A főhős jellemzése, a karrier állomásainak értelmezése – csoportmunka alapján kiselőadás.
A főhős kapcsolatrendszerének értelmezése – csoportmunka alapján kiselőadás.
A mű zárlatának értelmezése – csoportmunka alapján kiselőadás.
Julien Sorell jelleme, sorsa – vita.
A Stendhal-regény helyszíneinek bemutatása mint a társadalmi rétegek példái – csoportmunka alapján kiselőadás.
A mű szimbólumai – csoportmunka alapján kiselőadás.
Női sorsok a regényben – csoportmunka alapján kiselőadás.
A regény szerkezete – csoportmunka alapján kiselőadás.
A regény befejezése – csoportmunka alapján kiselőadás.
Az igazságos tárgyalás lefolytatása: védő- és vádbeszéd előkészítése, megírása, a nézők érvelése, véleménye, esküdtszéki döntés.
Az Emberi színjáték koncepciójának megismerése – részletek közös értelmezése a bevezetésből.
Rastignac jellemzése: karrierjének elemei, jó és rossz énjének felbukkanásai, tisztességtelen lépések, két vonzás: Goriot és Vautrin, Bianchon mint ellenpont, segítők és akadályozók – csoportmunka alapján kiselőadás.
A panzió leírásának értelmezése – csoportmunka alapján kiselőadás.
A szereplők jellemzése – csoportmunka alapján kiselőadás.
A regényírói módszerek: titokzatoskodás, sejtetés-késleltetés, romantikus nagyjelenetek, objektivitás – csoportmunka alapján kiselőadás.
Női sorsok a műben – csoportmunka alapján kiselőadás.
Értékrend, életelvek a szereplők monológjainak értelmezése alapján – csoportmunka alapján kiselőadás.
A három mű befejezésének közös megbeszélése.
A szerzők bemutatása – önálló kutatómunka alapján kiselőadás.

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Ars poeticák a magyar költészetben**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	a költői szerep változásainak felismerése és értelmezése a történelmi kor függvényében, esztétikum és politikum összefüggéseinek analizálása	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Művek: Petőfi: A természet vadvirága, Dalaim, A XIX. század költői, Arany: Vojtina ars poeticája, Kozmopolita költészet, Ady: Új vizeken járok, Hunn, új legenda, Babits: A lírikus epilógja, Mint különös hírmondó, Jónás imája, József Attila: Ars poetica, Radnóti: Negyedik ecloga, mai szerzők versei *Fogalmak:* ars poetica, költői szerepvállalás, történelmi kor és költészet összefüggései		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Vitaindító beszélgetés: Miről lehet/kell/érdemes verset írni? Vázlatírás a megbeszélés alapján: az ars poeticák típusai – csoportmunka. A Petőfi-versek önálló értelmezése: képelemzés, szerkezet, logikai viszonyok, alapkijelentések megfogalmazása. A versek történelmi háttere, a költő koncepciójának változása – tanári magyarázat. Magyarország a szabadságharc leverése után – kiselőadás. Az Arany-versek hangvétele, képei, világértelmezése – esszé a megismert versek értelmezésével. Esszé az igazságról a Vojtina ars poeticája alapján: „nem ami rész szerint igaz, hanem ami mindig és egészen az...” Ady énképe: a versek önálló képelemzése. Az eddig tanult Ady-versek felelevenítése – kiselőadás. A Babits-versek közös értelmezése, képelemzése. A legszebb képek bemutatása – esszé. A József Attila és a Radnóti-vers értő felolvasása. Az alpgondolatok kiemelése. A versek hatása forrásainak feltárása – csoportmunka. Költőszerepek a magyar költészetben – összefoglaló értekezés írása.		

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**A konfliktusos dráma**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	a két különböző drámatípus jellegzetességeinek felismerése, értékrendek és magatartásformák elemzése, szituációs játékok (vita, tárgyalás), a különböző korok értelmezéseinek egybevetése, és a mai jelentések megfogalmazása	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Művek: Szophoklész: Antigoné, Shakespeare: Hamlet Fogalmak: eltérő értékrendek, a hatalom logikája és az erkölcs logikája, idő, tér és cselekmény az antik és shakespeare-i drámában, a görög és az Erzsébet-kori színház és színjátszás, a tragédia alapkérdése, konfliktusa és a konfliktus megoldása, a szereplők rendszere		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Az arisztotelészi poétika – önálló szövegfeldolgozás. Oidipusz és családjának története – kiselőadás. A tragikus vétség, a hübrisz és a végzet felfogása a görögöknél – tanári magyarázat. A Szophoklész főhősök párhuzamos jellemzése – csoportmunka alapján kiselőadás. A mű szerkezeti egységeinek elkülönítése, indoklással – csoportmunka alapján kiselőadás. Az őr sorsának értelmezése – csoportmunka alapján kiselőadás. A kar szerepe, álláspontja – csoportmunka alapján kiselőadás. Kreón érveinek változása – csoportmunka alapján kiselőadás. A konfliktusos dráma alapfogalmai, jellemzői – tanári magyarázat. A mű zárlatának közös értelmezése. Tényleg „rossz”-e Kreón – vita. Védő vagy vádbeszéd írása Antigonéról – értekezés. Hamlet jellemzése tettei és magyarázatai alapján – csoportmunka alapján kiselőadás. Hamlet késlekedéseinek okai, indokai, magyarázata – csoportmunka alapján kiselőadás. Az anya-fiú kapcsolat a műben – csoportmunka alapján kiselőadás. Ophelia sorsa: a szerelem szerepe a műben – csoportmunka alapján kiselőadás. A műben szerepet játszó három fiatal férfi sorsának összevetése – csoportmunka alapján kiselőadás. A generációk viszonyai a műben – csoportmunka alapján kiselőadás. A humoros jelenetek szerepe a műben – csoportmunka alapján kiselőadás. A shakespeare-i színjátszásról szerzett ismeretek felidézése – kiselőadás. A mű végkifejletének közös értelmezése. Átfogó szempont választásával értelmezés írása. (Témakavaslatok: látszat és valóság, őrület a műben, felnőtté válás, a fiatal nemzedék sorsa, tett és gondolat, romlott világ).

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**A lét nagy kérdései a drámairodalomban**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI *(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)*	a műfajhoz kötődő sajátosságok felismerése, kérdések és lehetséges válaszok megfogalmazása, különböző korok eltérő értelmezéseinek összevetése, a saját sorsát irányítani képes ember alakjának felvázolása, vita, szállóigék gyűjtése, a történet logikájához illeszkedő, meg nem írt részletek (pl. 16. szín) megírása	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Művek: Madách: Az ember tragédiája *Fogalmak:* emberiség költemény, drámai költemény, az emberi lét örök kérdései, tézis, antitézis, szintézis, az egyén szerepe a történelemben, aktualitás és időtlenség, szállóige
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
A műfaji kérdések tisztázása – szakirodalom feldolgozása. Egy főhős jellemzése műbeli részletek értelmezése alapján – esszé írása. A három főhős viszonyainak jellemzése – esszé írása. A mű szerkezete: lehetséges felosztások és indoklás – csoportmunka alapján kiselőadás. A keretszínek összevetése a bibliai történettel – csoportmunka alapján kiselőadás. A történelmi színek értelmezése egy átfogó szempontból: ki a főszereplő, az eszmék szerepe – Ádám jellemzése, a színek kapcsolódása, tömeg és egyén viszonya, Lucifer bemutatása, Éva alakváltozatai, szerepe, a szabadság-egyenlőség-testvériség elveinek megvalósulásai, Madách jelene – csoportmunka alapján kiselőadás. Tudományos-technikai kérdések az utopisztikus színekben – csoportmunka alapján kiselőadás. A madáchi jelen képe – csoportmunka alapján kiselőadás. Pesszimizmus a műben – vita. Életrajzi, pályaképi háttér – kiselőadás.

PROJEKT

A TÉMAKÖR CÍME	**Madách: Az ember tragédiája**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Figyelem, megfigyelés – Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése – Általánosítás – Következtetés – Kreativitás – A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: – Problémafelismerés – Problémaelemzés – Megoldástervezés – Döntéshozás (indoklás) – Értékelés – Korrekció, önkorrekció – Szabályalkotás – Önállóság – Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll – Kudarctűrés	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Választható témák: 1. Díszletterv, rendezői koncepció a műhöz 2. Egy szín (báb)színpadra, filmre állítása 3. Illusztráció minden színhez, makettek készítése 4. Új, a 21. században játszódó szín írása		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
A választott technika igényeinek felmérése. Konzultáció az eszköz- és helyigényről. Az ábrázolni kívánt jelenetek kiválasztása. Forgatókönyv készítése. Konzultáció a megvalósíthatóságról. Stílusgyakorlatok, a dráma formai követelményeinek betartása. Dramatizálás: a szöveg meghúzása. Konzultáció a húzás koncepciójáról. Felkészülés a bemutatásra: díszletek, kellékek, jelmezek készítése. Szakmai segítség a kivitelezésben. Próbálás. Az elkészült alkotások bemutatása.		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A tanulók legyenek képesek az új költői témák, az újszerű képalkotási technikákat alkalmazó művek értő befogadására.
- Ismerjék fel az allegória és a szimbólum különbözőségeit.
- Tudják megnevezni a szimbólum forrásait.
- Legyenek birtokában azoknak a technikáknak, amelyekkel bonyolultabb, összetettebb költői műveket is meg lehet közelíteni.
- Legyenek képesek az olvasott műveket a poétikai fogalmak segítségével szabatosan, tárgyszerűen a személyes érintettséget is kifejező módon leírni.
- Legyenek képesek a másik ember gondolatainak követésére.
- Használják a kommunikáció etikájának alapelemeit.
- Legalább 2 magyar és egy világirodalmi mű szöveghű ismerete.

- A tanulók legyenek képesek hosszabb irodalmi művek befogadására.
- Ismerjék és az adott műveken be tudják mutatni a regény műfaji jellegzetességeit.
- Ismerjék fel és az adott művekből vett példákkal be tudják mutatni a romantikus és realista ábrázolás különbözőségeit.
- Tudják ismertetni az adott regények tér- és időviszonyait, visszatérő motívumait, szövegtípusait.
- A kommunikációs etika betartásával vegyenek részt a vitákban, beszélgetésekben.
- Legyenek képesek az adott műveket megadott szempontok mentén végiggondolni, véleményüket szóban és írásban is szabatosan, tárgyszerűen megfogalmazni.

- Az ars poeticák lényegi elemeinek ismerete.
- A tanulók tudjanak tájékozódni a téma korábbi történetében
- Tudjanak véleményt nyilvánítani a művekben megjelenített erkölcsi kérdésekről, magatartásformákról.
- Legyenek képesek a művek önálló értelmezésére a megismert poétikai fogalmak pontos és tárgyszerű használatával.
- Legalább két mű szövegszerű ismerete.

- A művek értő befogadása.
- A tanulók rendelkezzenek ismeretekkel a görög és az Erzsébet-kori színházról és színjátszásról.
- Ismerjék fel az idő, a tér és a cselekmény elemeit a művekben.
- Önállóan dolgozzanak fel egy a témával foglalkozó esszét vagy részletet.
- Képesek legyenek szabatosan és tárgyszerűen véleményüket megfogalmazni a művekben megjelenő erkölcsi kérdésekről.
- Legyenek képesek a dráma műfajáról korábban tanultakat beépíteni az adott művek értelmezésébe.
- Néhány szállóige és 15-20 sor szöveghű ismerete az adott művekből.
- A mű értő befogadása.
- A tanulók ismerjék a mű műfaji sajátosságait.
- Ismerjék a mű keletkezéstörténetének legfontosabb tényeit.
- Tárgyszerűen és szabatosan tudják megfogalmazni a műben megjelenő kérdéseket.
- Képesek legyenek a mű jelentőségének megfogalmazására.
- Tudjanak tájékozódni az adott műben.
- Tisztában legyenek az idézés jelentőségével és használatának módjával.
- Szöveghűen ismerjenek 3-4 szállóigét, illetve 10-15 sort az adott műből.

RAJZ ÉS VIZUÁLIS KULTÚRA

7. ÉVFOLYAM
1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Játék a színekkel – OP-ART konstrukciók, színek és felületek**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: – tárgyak tulajdonságainak észlelése, – (pl. *formaészlelés*: – a részletek, – a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés) Emlékezet: – vizuális – mozgásos, – tárgyi, Figyelem, megfigyelés – Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése – Kreativitás	

	Tervezés: – célmeghatározás, – útkeresés – az utak közötti választás (döntés) – és a haladás módjának meghatározása – a tevékenységek tartalmának tervezése – a tevékenységek ütemezése Tervmegvalósítás: – A terveknek megfelelő haladás – Szükség esetén tervmódosítás Mérés és összehasonlítás Én-képességek: – Önbemutatás – Önérvényesítés – Önkifejezés – A saját teljesítőképesség becslése – Önállóság – Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll – Kudarctűrés
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Kevés színből sokféle árnyalat és felület létrehozása. Különböző anyagok, eszközök, technikák, ecsetkezelés, vonalvezetés, felületképzés kipróbálása.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A színek rendszerének megismerése – diavetítés, korábbi alkotások megtekintése, elméleti előadás. Különböző festékek, anyagok, technikák színkeverési eljárásainak megismerése, gyakorlati alkalmazása. Színkompozíciók létrehozása sablonok színezésével: 1. Alapszínek és keverékei, elsődleges és másodlagos kevert színek; 2. Semleges színek, tarka színek; 3. Színkontrasztok: hideg-meleg, sötét-világos színpárok mértani alakzatokba rendezése; 4. a) Az elkészült színkompozíciók térkonstrukcióba építése: alapforma a kocka, és ezek felfüggesztése; 4. b) Szín-játék: Szín- és forma-szimbolikára épülő színpadi előadás (díszlet, kosztüm, mozgás, színes fény, hanghatások, zene) bemutatása.	

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Szín-forma-kompozíció – ritmus** (gyümölcsök – tanulmányrajz, csendélet, dekoratív alkalmazás)	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: – tárgyak tulajdonságainak észlelése, – (pl. *formaészlelés*: – a részletek, – a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése színészlelés, nagyságészlelés) Emlékezet: – vizuális – mozgásos, – tárgyi Figyelem, megfigyelés: – tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése – kreativitás	

	Tervezés: – célmeghatározás – útkeresés – az utak közötti választás (döntés) – és a haladás módjának meghatározása – a tevékenységek tartalmának tervezése – a tevékenységek ütemezése Tervmegvalósítás: – a terveknek megfelelő haladás – szükség esetén tervmódosítás Mérés és összehasonlítás Én-képességek: – önbemutatás – önérvényesítés – önkifejezés – a saját teljesítőképesség becslése – önállóság – önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll Kudarctűrés:
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
A látvány pontos megfigyelése, értelmezése. A természetes formák formakarakterének tanulmányozása, dekoratív átírása, önálló képi elemként való alkalmazása.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
1. Színes tanulmányrajz egyetlen formáról (alma, körte), kép és forma aránya, forma és háttér viszonya, felület és forma kapcsolata. 2. Csendélet gyümölcsökből (A formák egymáshoz viszonyított aránya, a képhez viszonyított aránya: képkivágás, kompozíció). 3. Csendélet gyümölcsökből – a kép kifejezőerejének fokozása (Színek, formák szubjektív érzések szerinti átírása, színhangulatok, formakarakterek). 4. Gyümölcsök, összetettebb formájú termések vizsgálata (A forma alakja, belső szerkezete, fölépítése, forma és funkció kapcsolata – elemző tanulmányrajzok). A biológia órákon szerzett ismeretek beépítése. 5. A megismert formák, formarészletek stilizált, dekoratív alkalmazása (Kompozíció, szín- és formaritmus, szimmetria, képi egyensúly).	

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Sík és tér, valóság és illúzió** (mértani testek vonalas és tónusos rajza, vetületi és axonometrikus ábrázolása, szerkesztése)	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI *(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)*	Finom motorika Formaérzék Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: – tárgyak tulajdonságainak észlelése, – (pl. *formaészlelés*: – a részletek – a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése színészlelés, nagyságészlelés) Emlékezet: – vizuális – mozgásos	

	– tárgyi Figyelem, megfigyelés: – tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése – kreativitás Tervezés: – célmeghatározás – útkeresés – az utak közötti választás (döntés) – és a haladás módjának meghatározása – a tevékenységek tartalmának tervezése – a tevékenységek ütemezése Tervmegvalósítás: – a terveknek megfelelő haladás – szükség esetén tervmódosítás Mérés és összehasonlítás : Én-képességek: – önbemutatás – önérvényesítés – önkifejezés – a saját teljesítőképesség becslése – önállóság – önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll Kudarctűrés: Tudatos normaalkalmazás Próbálkozási hajlandóság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
A mértani formák jellegzetességeinek megismerése. Az ábrázolási rendszerek megismerése, informatív lehetőségei és területei. A különböző ábrázolásmódok gyakorlati alkalmazása.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
1. Mértani testek: kocka, téglatest, hasáb, henger, gömb, kúp, gúla vonalas és tónusos rajza Vonal – folt – tónus (fokozatos /lépcsőzetes/ és folyamatos tónusátmenet gyakorlata). 2. Vetületi ábrázolás: Egyszerű mértani formák vetületi ábrázolása, felszínének kiterítése, modellezése. (Gúla, kúp oldallap, oldalél összefüggése, ezek kiszámítása, később a vár és templom makettek tornyának tervezésénél szükségeltetik.) A geometriai és sztereometriai tudás gyakorlati kialakítása. 3. Illuzórikus térkonstrukció készítése: axonometrikusan rajzolt kockák, hasábok variációiból egy adott négyzetrács-rendszerben számítógéppel vagy manuálisan.	

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Mi a művészet?** **Természeti forma**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Analógiák felismerése és követése – Finom motorika – Formaérzék – Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége – Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: – tárgyak tulajdonságainak észlelése, – pl. *formaészlelés*: – A részletek,	

	– A részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés – Próbálkozási hajlandóság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
A műalkotások a befogadástól a műelemzésig. A művészet kezdetei, őskor, törzsi művészet, népművészet. A művészet változó szerepe, az ember életében. Különböző korok művészetfelfogásának megismerése, összehasonlítása. A törzsi és népművészet szerepe és hatása a modern kor emberére. A művészet kezdetei: – őskor, törzsi művészet – ábrázolás, kép és mágia, díszítés, népi díszítőművészet karaktere, redukciója Az őskori és törzsi művészet sajátosságainak és legjelentősebb alkotásainak ismerte. A magyar népművészet tájegységeinek, legjelentősebb területeinek (építészet, öltözködés, bútorkészítés, fafaragás, fazekasság, kovácsmesterség) ismerete. Természeti formák: virág – tanulmányrajz, szerkezeti rajz, stilizált és szimbolikus ábrázolás. A természet gazdag szín és formavilágának megfigyelése, elemzése. A természet logikájának felfedezése, és egyéni módon való alkalmazása, felhasználása a gyakorlati jellegű alkalmazott művészetben.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A történelemből szerzett tudás alkalmazása. Néprajzi témájú kiselőadás. A korszakok, technikák megismerése: diasorozatok, művészeti albumok alapján. Egy adott törzs jelentős ünnepeinek rekonstrukciója – dramatizált színházi vagy képzőművészeti megvalósításban – csoportmunka. 1. Vonalas, tónusos, színes tanulmányrajzok készítése. 2. A virág felépítésének, szerkezetének, arányainak, szimmetriájának megfigyelése – magyarázó, elemző rajz. 3. Virág és növény dekoratív ábrázolása és szimbolikája a magyar népművészetben és népdalokban. A zenei, irodalmi, néprajzi analógiák felhasználása. 4. A virág, mint absztrakt forma, avagy játék koncentrikus körökre és szimmetriára (hideg-meleg színekben).	

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Az ókori Kelet művészete – Egyiptom, Mezopotámia** **A betű** **Görög-római művészet**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Figyelem, megfigyelés – Analógiák felismerése és követése – A részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés – Mérés és összehasonlítás	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
A piramisok titka; masztabák, piramisok, sziklasírok. A sírkamrák falfestményei és szobrai. Az ókori kultúrák téralakítási és ábrázolási sajátosságai (képek, alap- és metszetrajzok elemzése, készítése; folyamatábrák, makettek készítése) Kapcsolódó tantárgyak: történelem, technika, irodalom A képi ábrázolás és az írás kapcsolatának megismerése. Az írás és vizuális kommunikáció szerepe a művészetben és a mindennapi életben. A betű (az írás kialakulása, fejlődése, szabványbetűk, tartalom és forma a betűtervezésben, monogram, exlibris). A harmonikus arányrend szerepe a görög-római művészetben		

Az építészet forma- és arányrendje; építészet, szobrászat, festészet szerves egysége A vallás és hit szerepe a művészetben, sportban és a mindennapi életben Kapcsolódó tantárgyak: irodalom, zene, testnevelés, történelem
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Az írás kialakulása, fejlődése – könyvtári kutatómunka. Műszaki szabványírás (álló és dőlt nagybetűk). Tartalom és forma kapcsolata a betűtervezésben. Monogram, exlibris tervezése. Képvers, verskép rajzolása. Az ókori kultúrák téralakítási és ábrázolási sajátosságai (képek, alap- és metszetrajzok készítése; folyamatábrák, makettek készítése). A görög témahét képzőművészeti szempontú előkészítése.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A színkör: a tiszta színek rendszere. Alapszínek, elsődleges és másodlagos kevert színek rendszerének ismerete.
- Színkontrasztok: (magában való, hideg-meleg, sötét-világos) alkalmazása a rajzi feladatok során.
- Ritmus, szimmetria és képi egyensúly ismerete és alkalmazása.
- Semleges és tarka színek értelmezése, lokálszín fogalma.
- Színek hangulati és dekoratív hatása.
- A fent felsorolt összefüggések alkalmazása a rajzi feladatok során.
- Ritmus, szimmetria és képi egyensúly ismerete és alkalmazása.
- Egyszerű mértani formák (kocka, hasáb, téglatest, henger, gömb, gúla, kúp) látvány szerinti vonalas és tónusos rajza.
- A vonal, folt, tónus szerepének ismerete és alkalmazása a forma térbeliségének érzékeltetésére.
- Különböző formák formakarakterének és térbeli viszonyának megrajzolása látszati, vetületi, egy- és kétméretű axonometrikus ábrázolás szabályai alapján.
- Téralakítás egyszerű formákból – statikus térkompozíciók.
- Az őskori és törzsi művészet sajátosságainak és legjelentősebb alkotásainak ismerte.
- A magyar népművészet tájegységeinek, legjelentősebb területeinek (építészet, öltözködés, bútorkészítés, fafaragás, fazekasság, kovácsmesterség) ismerete.
- Természeti és mesterséges forma megfigyelése, elemzése, szerkezeti és metszetrajzok készítése.
- Formaredukció: dekoratív motívumok, kompozíciók készítése.
- Különböző formák formakarakterének és térbeli viszonyának megrajzolása látszati, vetületi, ábrázolás szabályai alapján.
- Téralakítás egyszerű formákból – statikus térkompozíciók.
- Az ókori Kelet, ezen belül, Egyiptom és Mezopotámia művészetének, valamint a prekolumbián és keleti művészet (India, Kína, Japán) sajátosságainak ismerete.
- Ritmus, szimmetria és képi egyensúly ismerete és alkalmazása.
- A betű, az írás kialakulásának, fejlődésének vázlatos ismerete. A műszaki szabványírás ismerete. Egyéni tervezésű betűk, betűkompozíciók készítése.
- Görög és római művészet korszakainak és legjelentősebb alkotásainak ismerete.
- A térről, formáról, színről, tónusról, kompozícióról tanultak alkalmazása az illusztrációs témakörök során.

8. ÉVFOLYAM

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Természeti és mesterséges formák:** fény-árnyék, lágy és kemény, kötött és szabad forma, lokálszín és színreflex	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: tárgyak tulajdonságainak észlelése, pl. Emlékezet: vizuális mozgásos, tárgyi, Figyelem, megfigyelés Tudatos normaalkalmazás Próbálkozási hajlandóság	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
A szín, tónus és forma összefüggésének vizsgálata. A fény figyelemvezető és kiemelő szerepének felismerése a képi kifejezésben.		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
1. Fény-árnyék hatás vizsgálata – drapéria tanulmányrajz Különböző textilanyagok, papírok gyűrődési, formaképződési sajátosságai Lágy és kemény, kötött és szabad formák, mesterséges és természeti formák (drapéria, mértani testek, az emberi test, a földfelszín formái) 2. Lokálszín – színreflexek megfigyelése és ábrázolása drapérián, mértani testeken, egyszerű csendéleten és természeti tájról készült fotóreprodukciókon		

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Természeti formák szimbolikus és stilizált ábrázolása a középkor művészetében**, stilizált állat és növényábrázolások, színkontrasztok: komplementer, minőségi, mennyiségi, szimultán	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Analógiák felismerése és követése Finom motorika tárgyak tulajdonságainak észlelése, a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés Emlékezet: vizuális	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
A stilizáció szerepe a szimbolikus ábrázolásban. A forma tanulmányozása és elemzése során a lényeges és jellemző jegyek kiemelésével az egyedi és általános kifejezésének felismerése, és alkalmazása a dekoratív feladatokban.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
1. A stilizált ábrázolás formai és tartalmi sajátosságainak megfigyelése és alkalmazása rajzban (stilizált állat- és növényábrázolások). 2. Színkontrasztok: komplementer, minőségi, mennyiségi, szimultán. A színérzékelés fiziológiája – tanári előadás. Színkontrasztok alkalmazása stilizált formák felhasználásával. Kazettás mennyezet kazettája vagy dombormű: terrakotta plakett tervezése és elkészítése.

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**A romanika és gótika művészete Perspektivikus ábrázolás és a reneszánsz**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Emlékezet: – vizuális – mozgásos – tárgyi Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Analógiák felismerése és követése A részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
A keresztény világ egységének és egyetemességének tükröződése a romanika és gótika művészetében. A reneszánsz szemlélet tükröződése a képzőművészet forma- és térszemléletében. (Építészeti terek és a lineáris és levegő perspektíva.) ***A KORAI ÉS ÉRETT RENESZÁNSZ MŰVÉSZET*** Az emberközpontú és világi szemlélet tükröződése az ember és térábrázolásban. A világ és a természet tudatos megismerésének hatása a művészet kifejezési formáira. A színek rendszerének megismerése, a színek dinamikájának és térhatásának tanulmányozása. A színek térhatásának szerepe az illuzórikus térábrázolásban, az absztrakt művészetben és a mindennapi élet gyakorlatában. Az axonometrikus és a perspektivikus ábrázolás kapcsolata. A színek térhatása – távlat – tiszta szín – tört szín – a színek rendszere – színgömb Lineális és levegő perspektíva
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Az építészet, szobrászat és festészet szerves egységének bemutatása a középkor művészetében – tanári magyarázat. Bibliai szimbólumok a középkori művészetben – kiselőadás. „Zárókő” dombormű – terrakotta, kazettás mennyezet kazettája – diafilmsorozat. Építészeti alkotások: templomok, kolostorok, várak téralakításának vizsgálata. Képek, metszetek, alaprajzok elemzése, készítése; makettek készítése. A reneszánsz perspektíva fajtái: 1. Egyszerű mértani testekből megkomponált térkonstrukció egy- és kétiránypontos perspektivikus rendszerben. Különböző kompozíciós rendszerek: átlós, háromszög, kör stb.; képi egyensúly.

2. Egyszerű mértani testek csoportjából kialakított formakonstrukció axonometrikus és perspektivikus ábrázolása.
3. Épület vagy városrész tervezése. Alaprajza, axonometrikus és perspektivikus ábrázolása.

A RENESZÁNSZ TÉMAHÉT ELŐKÉSZÍTÉSE, HÁTTÉRTEREMTÉS.

A színek térhatására épülő nonfiguratív kompozíciós játék:

1. A tiszta színek térhatása
2. A tiszta és tört színek térhatása.

A színek rendszere: a színgömb.
A tiszta és tört színek térhatása a külső tér és tájábrázolásban: a lineáris és levegő perspektíva alkalmazása.

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**A betű Szabványbetűk, betűkompozíciók, védjegy, reklámgrafika, plakát**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Finom motorika – Formaérzék – A részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése – Figyelem, megfigyelés – Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése – Manualitás – Tervezés – Próbálkozási hajlandóság	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Az egyes betűtípusok stiláris jellemzőinek tanulmányozása. A betűk stílusának és a szöveg tartalmának, funkciójának összefüggése. A különböző betűtípusok alkalmazása reklámgrafikai feladatokban		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Műszaki szabványírás: álló, dőlt kisbetűk gyakorlása. Betűkompozíciók létrehozása manuálisan majd számítógéppel: monogram, ex libris készítése Védjegy, reklámgrafika, plakát tervezése és kivitelezése.		

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**A barokk művészet**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: tárgyak tulajdonságainak észlelése, pl. *formaészlelés*: – a részletek – a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése színészlelés, nagyságészlelés	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
A hatalom, művészet és reprezentáció összefüggése a barokk művészetben. A barokk építészet téralakító törekvéseinek megismerése. Egyéni utak a barokk művészet keretében.		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
A barokk téralakítás sajátosságainak vizsgálata. Építészeti tér, városrendezés, kerttervezés – a valóság modellezése. A barokk kastélyok térrendszerének vizsgálata, az épület és környezet kapcsolata: barokk kastély és kert tervezése: alaprajz, makett készítése. Színpadiasság és érzelmi azonosulás a barokk festészetben: diafilmes és könyvtári ismeretszerzés. A Barokk témahét alkotásainak előkészítése, tervezése.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- Természeti és mesterséges forma részletgazdag ábrázolása síkban és térben (csendélet, emberi figura stb. rajzolása, festése, mintázása).
- Természeti és mesterséges forma formaelemző rajza (metszet, vetület, magyarázórajz készítése).
- Formaalkotás (pozitív, negatív forma és különböző faktúrák felhasználásával) realista, absztrakt és nonfiguratív módon.
- A természeti formavilág elemzése forma, felület, látvány összefüggésének felismerése és alkalmazása.
- Alapformák és a formák származtatása, összefüggéseik felismerése.
- Az ókeresztény művészet legjelentősebb alkotásainak ismerete.
- A honfoglaló magyarok díszítőművészetének és tárgykultúrájának ismerete.
- A bizánci és ortodox művészet sajátosságainak ismerete.
- Lokálszínek, fény-árnyékhatás, színreflex összefüggéseinek ismerete és az egyéni képességekhez mérten történő alkalmazása.
- Színkontrasztok (komplementer, minőségi, mennyiségi, szimultán) ismerete és alkalmazása.
- A színgömb – a színek rendszerezési módjainak ismerete.
- A romanika és gótika művészetének stílusjegyei és legjelentősebb európai és magyarországi művészeinek és alkotásainak ismerete.
- A reneszánsz művészet sajátosságainak és legjelentősebb európai és magyarországi művészeinek és alkotásainak ismerete.
- Belső és külső tér ábrázolása a reneszánsz perspektíva törvényei szerint (szabadkézi rajz vagy szerkesztés).
- Tájábrázolás a levegőtávlat és lineáris perspektíva alkalmazásával.
- A reneszánsz művészet sajátosságainak és legjelentősebb európai és magyarországi művészeinek és alkotásainak ismerete.
- A formarend, színösszhang, kiemelés, képi egyensúly lehetőségeinek felhasználása realista, absztrakt és nonfiguratív kompozíciók készítése során.
- Különböző kompozíciós rendszerek (átlós, háromszög, kör) ismerete és alkalmazása a különböző témakörök megvalósítása során.
- Téralakítás, térbeli mozgás érzékeltetése valós és illuzórikus térben.

- Műszaki szabványírás (álló, dőlt kisbetűk) ismerete.
- Betűkompozíciók, monogram, ex libris, védjegy, reklámgrafika elemzése, készítése.
- Plakátok elemzése, készítése, tervezése.

- A barokk művészet sajátosságainak és legjelentősebb európai és magyarországi művészeinek és alkotásainak ismerete.
- Egy-egy alkotás stílusjegyek alapján történő felismerése, besorolása és elemzése.

9. ÉVFOLYAM

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Szín, forma, kompozíció** **A vonal és a grafika** **A harmónia szerepe a klasszicizmus építészetében és szobrászatában**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Analógiák felismerése Finom motorika Formaérzék Tárgyak felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: tárgyak tulajdonságainak észlelése, pl. *formaészlelés*: a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés Emlékezet: – vizuális, – mozgásos, – tárgyi, Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Szín, forma, kompozíció: színharmóniák; ritmus, szimmetria, képi egyensúly.
A vonal és a grafika: pont – vonal – vonalrendszer – folt.
A harmónia szerepe a klasszicizmus építészetében és szobrászatában.
Statikus és dinamikus kompozíció.
A szín szerepe a kép kompozíciójának alakításában. Színek formák ritmusának összekapcsolása, alkalmazása a művészetben és az alkalmazott grafikában.
A vonal mint kifejezési eszköz sokrétű alkalmazásának felismerése, különböző alkalmazási területei a művészetben és vizuális kommunikációban.
A harmónia fogalmának és szerepének változása a különböző művészettörténeti korszakokban.
A harmónia és rend fogalma a térben és a síkban.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A színek rendszerezése: színgömb – ismétlés.
Színharmóniák: skálaszerű harmóniák, hármas, négyes hangzatok létrehozása.
Kompozíció egy adott forma variációjára a színkontrasztok és színharmóniák alkalmazására: papírragasztással majd számítógéppel – fekete-fehér, tónusos és színes változatban.
Ritmus, szimmetria, képi egyensúly a képkialakításban: permutáció és variáció.
Weöres Sándor: Négy korál című művének ihletésére készült műalkotás.
Szeriális és repetitív zene hatására alkotás.
Statikus és dinamikus kompozíció: fázisrajz, folyamatábra, több nézet egyidejű alkalmazása.
Elemző kompozíciós gyakorlatok.
Összetett külső és belső terek ábrázolása.
Mobilok, térkonstrukciók, építészeti terek elemzése, értelmezése, tervezése.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Portré, jellemrajz, grimasz, maszk, személyiség**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Manualitás Kreativitás Mérés és összehasonlítás Én-képességek: Önbemutatás Önkifejezés	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Az ember önmagáról alkotott képének változása a művészettörténet különböző korszakaiban. A változások okainak vizsgálata, elemzése. Az ember arca a modern művészetben és az elektronikus médiák és a reklám világában.		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Az ember, az emberi arc ábrázolása különböző kultúrákban és stílusirányzatokban. Az emberi arc szerkezete, arányai, részformái – tanulmányrajzok. Az arc szerepe a kommunikációban: *Az arcok értéke* című ismeretterjesztő film megtekintése, megvitatása. Önarckép készítése. Portré egy csoporttársról. Portré a XX. század művészetében – tanári előadás. Portré a fotózásban – kiselőadás. Jellemrajz készítése egy csoporttársról. Grimasz és karikatúra fotóban, rajzban. A maszk szerepe különböző kultúrákban – maszkkészítés: papírmasé-, agyagmaszk vagy testfestés. Bibliai személyiségek elképzelt portréja.		

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Az egzotikum világa a művészetben, a romantika művészete**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Tervezés: – célmeghatározás – útkeresés – az utak közötti választás (döntés) – és a haladás módjának meghatározása – a tevékenységek tartalmának tervezése – a tevékenységek ütemezése Tervmegvalósítás: – A terveknek megfelelő haladás – Szükség esetén tervmódosítás Analógiák felismerése és követése Finom motorika Formaérzék Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége	

	Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: tárgyak tulajdonságainak észlelése, *formaészlelés*: a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés Emlékezet: vizuális mozgásos, tárgyi, Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Manualitás Kreativitás Mérés és összehasonlítás Én-képességek: Önbemutatás Önérvényesítés Önkifejezés Próbálkozási hajlandóság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Az emberi lélek mese és a regényes múlt utáni vágyának kifejeződése a romantika művészetében. A táj mint emberi érzések hordozója. Romantikus elemek a tájábrázolásban.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Romantikus tájkép festése. Felhőrajzok. A táj, mint az emberi érzelmek kifejezője, a táj, mint szimbólum a képzőművészetben, irodalomban és zenében – kiselőadások. „Magyar táj magyar ecsettel”– bemutatás, Kosztolányi Dezső: Hajnali részegség című versének tájképi illusztrációi.	

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**A plen air festészet hatása a realista és impresszionista festészetre –** Tiszta színek, tört színek, optikai színkeverés; A posztimpresszionista festők hatása a modern festészetre	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Analógiák felismerése és követése Formaérzék Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), Emlékezet: vizuális, mozgásos, tárgyi,	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
A természet megfigyelésének és romantikus, fennkölt érzelmektől mentes ábrázolásának igénye a XIX. század végén. A látás mechanizmusának tanulmányozása és a chevreul-i színkeverési elmélet megismerése, alkalmazása. A „l'art pour l'art" elvének hatására a festői nyelv kialakítása, a festő belső érzéseinek kifejezése válik a festészet fő témájává. A festészet különböző utjainak megismerése, összehasonlítása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Tiszta színek használata a festés során. Barnák és színes szürkék használatára építő festés. A sötét és tört színek szerepe a realista festészetben – előadás. A barbizoni festőiskola hatása a realista és impresszionista festészetre – könyvtári kutatómunka. A Chevreul-féle színelmélet – tanári előadás. A „l'art pour l'art" elvének szerepe az impresszionisták művészetében – kiselőadás. Hagyományos (palettán történő) és optikai színkeverési gyakorlatok. Természeti táj pillanatnyi hangulatának kifejezése az optikai színkeverés technikájával. A posztimpresszionizmus útkereséseinek bemutatása egy egyszerű csendéleten keresztül.

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**A szecesszió és szimbolizmus**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Formaérzék Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Analógiák felismerése és követése Tárgyak, ingerek felismerése Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
A szecessziónak mint a modern gyáripar sorozatgyártása és az egyedi kézművességmunka közötti ellentét feloldására tett kísérletének megismertetése. A természet gazdag formavilágának stilizálása és felhasználása a használati tárgyak és épületek tervezésében.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
A stilizált természeti forma felhasználása a szecesszió művészetében – kiselőadás. Egyedi díszítő motívumok tervezése. Szecessziós tárgyak, épületek tervezése: magyarázó vázlatrajzok, vetületi ábra, metszet, szerkezeti konstrukció. Belső tér alakítása, a modern design-szemlélet megjelenése, lakáskultúra – kiselőadás. A kor technikai és ipari fejlődése, az urbanizáció felgyorsulása, a nagyvárosi elidegenedés tükröződése a szimbolizmus művészetében – kiselőadás. A szimbolizmus és szecesszió „összművészeti" törekvése – kiselőadás A szimbolizmus témavilága és kifejezési eszközei a képzőművészetben – tanári magyarázat. Élet-Halál, Mámor, Erotika, Egzotikum a festészetben és szobrászatban – kiselőadás. Témavázlatok, illusztrációk, díszlettervek készítése a korszak irodalmi és zenei alkotásaihoz.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- Az idő és tér, a mozgás és tér összefüggéseinek felismerése, elemzése, egyéni munkákban való alkalmazása.
- Sorozatfotó, film tér és idő dimenzióinak kifejezési lehetőségei.
- A klasszicizmus, stílusjegyeinek és legjelentősebb külföldi és magyar művészeinek, és kiemelkedő alkotásaiknak ismerete, rövid elemzése.
- Térbeli mozgás, változás kifejezése: fázisrajz, folyamatábra, több nézet egyidejű alkalmazása.
- Mozgásváltozás kifejezése síkban és térben.

- Plakát, montázs készítése.
- Belső téralakítás (lakás, közösségi tér tervezése).
- Jelek, szimbólumok elemzése, tervezése.
- A reklám igazságtartalmának és vizuális hatásmechanizmusának elemzése. Jó reklám vagy igaz reklám.
- Magyarázó rajzok, vázlatok, szerkezeti, vetületi és metszetrajzok értelmezése, készítése az egyes témakörök során.
- A romantika, eklektika stílusjegyeinek és legjelentősebb külföldi és magyar művészeinek, és kiemelkedő alkotásaiknak ismerete, rövid elemzése.

- A realizmus, impresszionizmus, neoimpresszionizmus, stílusjegyeinek, legjelentősebb külföldi és magyar művészeinek, és kiemelkedő alkotásaiknak ismerete, rövid elemzése.
- Tiszta színek térhatásának ismerete és alkalmazása.
- A posztimpresszionizmus, stílusjegyeinek és legjelentősebb külföldi és magyar művészeinek, és kiemelkedő alkotásaiknak ismerete, rövid elemzése.

- A szecesszió, szimbolizmus stílusjegyeinek és legjelentősebb külföldi és magyar művészeinek, és kiemelkedő alkotásaiknak ismerete, rövid elemzése.
- A forma mozgásának sajátosságai síkban, valós és illuzórikus térben.
- Természeti és ipari forma jellegzetességeinek ismerete.
- Természetei forma hatása az ipari formatervezésre.
- Fényszín, festékszín, összeadó, kivonó színkeverés, optikai színkeverés törvényszerűségeinek ismerete.
- Színes fények keverésének sajátosságai.
- Színharmóniák (skálaszerű harmóniák, hármas, négyes hangzatok) ismerete és alkalmazása.

10. ÉVFOLYAM
1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Színelméleti ismeretek rendszerezése–** „Formák és színek zenéje” a kubizmus és futurizmus művészetében Formák és színek a szubjektív érzések kifejezésének szolgálatában – expresszionizmus	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: tárgyak tulajdonságainak észlelése, pl. *formaészlelés*: – a részletek, – a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés Emlékezet: – vizuális, – mozgásos, – tárgyi, Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Analógiák felismerése és követése Formaérzék Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
A forma szintézisének és analízisének eredménye a képépítésben. A kép mint a valóság különböző aspektusainak (tér – különböző nézőpontok, mozgás – idő – dinamizmus) gyűjtőfelülete.		

Avagy, mit tud „elmondani” a kép ha elszakad a reneszánsz egy nézőpontú, statikus térszemléletétől. A szubjektív forma és szín mint az érzelmek kifejezési eszköze. Mi adja a formák, színek egyéni kifejezőerejét?
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
A tiszta színek ragyogása, kifejezés és dekorativitás a fauve-ok művészetében – diasorozatos előadás. A kubizmus és futurizmus új tér-idő szemlélete a képzőművészetben – tanári előadás. A kompozíció, képi egyensúly és dinamizmus szerepe a fauve-ok, kubisták és futuristák alkotásaiban – tanári magyarázat, közös képelemzés. „Formák és színek zenéje” – kubista csendélet festése hangszerekkel. „A sebesség a mi istenünk”, „Egy versenyautó szebb, mint a szamothrákéi Niké” – futurista kompozíció létrehozása száguldó autókkal – montázs, számítógépes kompozíció készítése. A modern kor, a nagyvárosi élet dinamizmusa, a háború és gazdasági válság hatása a művészetre: expresszionizmus – kiselőadás. A kiáltás és tiltakozás művészete – a háború borzalmai – képalkotás az expresszionizmus eszközeivel.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Dadaizmus és szürrealizmus, az automatizmus mint alkotói módszer**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Tervezés: célmeghatározás útkeresés az utak közötti választás (döntés) és a haladás módjának meghatározása a tevékenységek tartalmának tervezése a tevékenységek ütemezése Tervmegvalósítás: A terveknek megfelelő haladás Szükség esetén tervmódosítás Mérés és összehasonlítás Analógiák felismerése és követése Finom motorika Formaérzék Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: tárgyak tulajdonságainak észlelése, pl. *formaészlelés*: a részletek a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés Emlékezet: vizuális mozgásos tárgyi Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
A művészet szerepe a társadalmi feszültségek levezetésében. A funkciójától és jelentésétől megfosztott tárgy gondolatindukáló szerepének vizsgálata.		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
A lázadás művészete – kiselőadás. A műfaji határok és ábrázolási konvenciók lerombolása – tanári magyarázat. A véletlen szerepe a műalkotásban – kiselőadás. Az automatizmus mint alkotói módszer – kipróbálás a gyakorlatban. A szépség szürrealista értelmezése, a groteszk fogalma – kiselőadás Dadaista szöveg- és képalkotás, előadás (hangköltészet, szöveg- és fotómontázs).

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Absztrakció és konstrukti-vizmus – Bauhaus, modern építészet, organikus építészet**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, évfolyamozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Fogalmak általánosításának a képessége Induktív és deduktív megközelítés képessége Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: tárgyak tulajdonságainak észlelése, pl. *formaészlelés*: a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés Figyelem, megfigyelés	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
A meztelen, ábrázoló jellegétől megfosztott forma egyetemességébe vetett hit, mint a művészet eszperantó nyelvének lehetősége. A funkció mint formaképzés kizárólagos eszközének zsákutcája a modern építészetben.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Absztrakt és nonfiguratív kifejezési forma Kandinszkij és Henry Moore művészetében – könyvtári kutatómunka. Formák és színek önállósulása a festészetben és szobrászatban – tanári magyarázat. A konstruktív alkotói szemlélet a festészetben, grafikában (képarchitektúra, tipográfia, Kassák Lajos) és a téralakításban (térkonstrukció, építészet) – szakirodalom feldolgozása, kiselőadás. A Bauhaus: Forma, funkció és stílus, A funkcionalizmus és forma szimbolikus tartalma, A tárgyalakítás szempontjai – könyvtári kutatómunka. A modern építészet útkeresései – tanári előadás. Az organikus építészet (Makovecz, Wright) – kiselőadás Forma, funkció és szimbolika a népművészetben és az organikus építészetben – tanári magyarázat. **Fiktív vagy valós belső tér tervezése, modellezése síkban és térben – önálló munka.**

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Az absztrakt expresszionizmus és a Pop art Neoavantgard irányzatok és tendenciák**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Finom motorika Formaérzék Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Manualitás Kreativitás Én-képességek: Önbemutatás Önérvényesítés Önkifejezés Önállóság Próbálkozási hajlandóság	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Az alkotás felszabadult elemi, ösztönös örömének átélése. Művészet mint játék a képpel és a valós tárgyakkal, formákkal, terekkel. Milyen új műfajai és kifejezésformái jelennek meg a művészetnek az új technikai eszközök és médiák megjelenésével?		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
A faktúra, textúra és az automatizmus szerepe a homogén képalkotásban – kísérleti képalkotás. Különböző avantgard stílusok kifejezési formáinak tükröződése a pop artban – műelemzés. Alkotáselemző gyakorlatok.		

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Ábrázolási rendszerek összefoglalása A fotó-, film- és táncművészet formanyelve**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Analógiák felismerése és követése Formaérzék Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
A három dimenziós valóság két dimenzióban való megjelenítésének problémája. Milyen összefüggés figyelhető meg egy adott kor, kultúra világnézete és térábrázolása, térszemlélete között Hogyan tükröződik a festészet formanyelve a fotó és film kezdeti időszakában? Milyen új dimenziókat hoz létre a fotó és a film a képi kifejezésben?		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Hogyan tükröződik különböző kultúrák és korszakok ábrázolási konvencióiban az adott kor világképe – összegző, ismétlő kiselőadások, diavetítéssel. Stilizált, szimbolikus, síkszerű ábrázolás – az ókori Kelet: Egyiptom, Mezopotámia, kubizmus, konstruktivizmus, absztrakt művészet Bizánci perspektíva – Bizánc és az ortodox művészet Reneszánsz perspektíva – reneszánsz, barokk Struktúrák, rendszerek „az atomizálódott világ”, mikrokozmosz, makrokozmosz – impresszionizmus, absztrakt művészet, expresszionizmus, minimal art ***Különböző kultúrák és korszakok tér- és időszemlélete és ezek tükröződése a képzőművészetükben – tanári magyarázat.*** Hogyan tükröződik a festészet formanyelve a fotó és film kezdeti időszakában? – műértelmezések. Milyen új dimenziókat hoz létre a fotó és a film a képi kifejezésben? – műértelmezések.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- Áz ábrázolási rendszerek összefoglalása, sajátosságainak összehasonlítása és az adott célnak megfelelő alkalmazása.
- Több nézet egyidejű alkalmazása a képalkotás folyamatában.
- A fauve-ok, kubizmus, futurizmus, stílusjegyeinek legjelentősebb külhoni és magyar képviselőinek és kiemelkedő alkotásainak ismerete, rövid értelmezése, elemzése.
- Színelméleti ismeretek rendszerezése, a megismert összefüggések adott célnak és kifejezési szándéknak megfelelő alkalmazása.
- Ipari és építészeti forma elemzése, a forma és funkció kapcsolatának felismerése. A működés, célszerűség, anyagszerűség és esztétikum elvének alkalmazása az egyéni tervező munkában.
- Az expresszionizmus, stílusjegyeinek legjelentősebb külhoni és magyar képviselőinek és kiemelkedő alkotásainak ismerete, rövid értelmezése, elemzése.

- A dadaizmus, szürrealizmus, stílusjegyeinek legjelentősebb külhoni és magyar képviselőinek és kiemelkedő alkotásainak ismerete, rövid értelmezése, elemzése.

- Tervezés síkban és térben, térkonstrukciók készítése.
- A statikus és dinamikus téregyensúly elveinek megfigyelése a szobrászatban és építészetben, a tapasztalatok alkalmazása az egyéni munkák készítése során.
- A színek szerepének megfigyelése, elemzése a környezetalakításban, öltözködésben, színházi díszlettervezésben stb.
- A szerzett ismeretek felhasználása a formatervezés és makettkészítés során.
- Az absztrakció, stílusjegyeinek legjelentősebb külhoni és magyar képviselőinek és kiemelkedő alkotásainak ismerete, rövid értelmezése, elemzése.

- Az absztrakt expresszionizmus, pop art stílusjegyeinek legjelentősebb külhoni és magyar képviselőinek és kiemelkedő alkotásainak ismerete, rövid értelmezése, elemzése.
- A neoavantgard irányzatok és tendenciák stílusjegyeinek legjelentősebb külhoni és magyar képviselőinek és kiemelkedő alkotásainak ismerete, rövid értelmezése, elemzése.

- A különböző művészettörténeti korszakok és irányzatok képalkotási sajátosságainak összefüggése a kor világnézetével, a kultúráról és művészetről alkotott felfogásával.

MATEMATIKA

7. ÉVFOLYAM

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Halmazok, számok, műveletek**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA	
A KOMPETENCIAFEJLESZT ÉS FŐKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	1. Aritmetikai képességek – számolási képesség – számfogalom kiterjesztése – becslés 2. Logikai képességek – rendszerezési, rendezési képesség – logikai és ítéletalkotó képesség – egyszerű logikai állítások megfogalmazásának képessége 3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek – szövegértés, szövegalkotás – számfogalom kiterjesztése – szabályalkotási képesség – halmazszemlélet 4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése – ábrázolási- és rajzkészség – tapasztalatszerzés – sejtések megfogalmazásának – a valós élet problémáinak lefordítása a matematika nyelvére 5. Általános kognitív képességek – analógiás gondolkodás – fogalomalkotás induktív gondolkodás	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A fejezet átfogó képet ad a halmazokról. Nem általában foglalkozunk a halmazokkal, hanem a hozzájuk kapcsolódó ismeretek, mint egy vezérfonal mentén kalandozunk a matematika különféle területein. A számhalmazokkal való ismerkedés kapcsán, természetes módon adódik alkalom a racionális számok körében végezhető műveletek áttekintésére, pontosítására, más szemszögből való megvilágítására. A ponthalmazok tárgyalása elvezet a nevezetes mértani helyek megismeréséhez, ezek szerkesztési feladatokban való alkalmazásához. A halmazok összetartozó elemeinek ábrázolása előkészíti a grafikonok és függvények tárgyalását.

Értelmezzük adott ponttól, egyenestől, félegyenestől, szakasztól, körvonaltól adott, illetve ennél kisebb/nagyobb távolságra levő pontok halmazát. Foglalkozzunk ezek térbeli megfelelőjével is. Adott tulajdonságú pontok halmazaként vezessük be a szögfelezőt és a szakaszfelező merőlegest.

A különböző adott tulajdonságú ponthalmazokkal olyan szerkesztési feladatokat is végezzünk, amelyekkel gyakoroltatni tudjuk a részhalmaz, az üres halmaz fogalmát, illetve a metszet, unió és különbség műveletét.

A gyakorlatból vett szövegek alapján kialakítjuk a halmaz matematikai fogalmát. Foglalkozunk a jelölésekkel és a halmazok Venn – diagramon való ábrázolásával. Az elemek különböző típusú és szintű megadásával tudatosítjuk a tanulókban, hogy halmazt csak pontosan definiált tulajdonsággal vagy jól körülhatárolható fogalmakkal adhatunk meg. Különféle halmaz – megadások esetén vizsgáljuk, hogy adott dolgok elemei-e az adott halmaznak.

Az elemek rendezésével és számosságával kapcsolatos feladatokon keresztül a matematika különböző témaköreivel ismerkedhetünk (logikai, geometriai, kombinatorikai, számelméleti, algebrai, szöveges feladatok).

Intuitív módon értelmezzük két halmaz egyenlőségét, a részhalmaz fogalmát. Tudatosítjuk az alaphalmaz és az üres halmaz fogalmát.

Alkalmasan választott bevezető feladatokkal értelmezzük a metszet, a különbség és az unió fogalmát. A halmazműveletek értelmezését segíti a Venn-diagrammal való szemléltetés.

A tanulók pontosítsák, illetve egészítsék ki a négy alapművelettel kapcsolatos ismereteiket.

Gyakorolják a zárójel és az abszolút érték jel használatát.

Sokféle és változatos feladat segítségével átismételjük az eddig tanultakat. Foglalkozunk a számok ellentettjével, abszolút értékével, a négy alapművelettel a racionális számok körében. Újból áttekintjük – először egész, majd törtszámok esetén – az előjeles számok összeadását, kivonását, szorzását, osztását.

Feladatok segítségével megvilágítjuk az előjel és a műveleti jel jelentését, használatát. Külön foglalkozunk a 0-val végezhető négy alapművelet értelmével. Feladatok kapcsán a tanulók tapasztalatot gyűjtenek a zárójel jelentéséről és megfelelő használatáról, a műveleti sorrendről.

A fejezetben a számolásos feladatokon kívül több életszerű szöveges feladattal is találkoznak, melyekben a százalékszámítással kapcsolatos ismereteiket gyakorolhatják.

Az „igaz-e” típusú állítások helyességének eldöntésénél egyszerű és összetett logikai ítéleteket (ha... akkor; minden; néhány; szükséges; és; vagy) használnak.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

– játékok műveleti és számkártyákkal
– játékok különféle halmazokkal
– a gyakorlati életből vett példák halmazokra
– gyakorlati életből vett számolási feladatok
– százalékszámítás
– tapasztalatgyűjtés műveleti sorrendről, zárójelek használatáról
– életszerű szöveges feladatok gyűjtése és alkotása
– azonos tulajdonságú ponthalmazok alkotása
– több feltételnek eleget tevő pontok keresése a síkon és a térben
– projekt feladatok, internet és könyvtár használatával

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Oszthatóság, arányosság, hatványozás, halmazok összetartozó elemeinek ábrázolása**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	1. Aritmetikai képességek – becslési – számolási – nagyság szerinti rendezés – utólagos nagyságrendi ellenőrzése 2. Logikai képességek – következtetés – egyszerű állítások megfogalmazása 3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek – szabályalkotás – szövegalkotás – grafikus ábrázolás 4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése – alkalmazási – szövegértés – ellenőrzés – döntési – tapasztalatszerzés – a szöveges feladatok megoldásainak egybevetése a valósággal 5. Általános kognitív képességek – deduktív – kombinatorikus gondolkodás	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Egyszerű példák alapján vezessük be az osztó fogalmát. Az osztókeresési feladatokban már szerepel az osztópár fogalma. Beszéljünk a prímszám, prímosztó, valódi osztó, összetett szám fogalmáról. További tapasztalatokat gyűjthetünk, ha megkeressük az első 25 prímszámot. A prímek keresésénél mutassuk meg az Eratosztenész-féle rosta módszerét! Keressünk 0, 1, 2, 3, 4.. osztóval bíró számokat adott számkörben! Ismerkedjünk meg a 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10 – zel való oszthatóság szabályával, ezek kapcsolatát Venn – diagramon is szemléltessük, kapcsolódva a halmazműveleteknél szerzett ismeretekhez. A többszörös fogalmának bevezetésére is alkalmas a Venn – diagramos szemléltetés, de a számsorban való felsorolás is. Az osztó és többszörös fogalmának párhuzamos tárgyalása segíti az egymást mélyítő megértést.

Sok egyszerű feladat megoldásával mutassuk meg a törzstényezős felbontás szükségességét, finomítsuk technikáját. A törzstényezős alakot érdemes kapcsolatba hozni a már megismert oszthatósági szabályokkal. Ugyanekkor fordított gondolat „prím – kártyákból” összetett számok előállítása. Egyszerű bevezető feladatokat mutassunk a prímtényezős alak és az osztók számának összehasonlítására, szemléltessük az osztók számát fa – diagramon is (itt még nem cél az osztók számára vonatkozó képlet megállapítása).

Az eddig tanultakhoz képest magasabb szinten fordul elő az arányosság, az egyenes és a fordított arány fogalma. Szöveges feladatokban gyakorolják, grafikonon is ábrázolják az összetartozó értékeket. Gyakorlati példákon keresztül mélyítsék el a százalékszámítással kapcsolatos ismereteiket.

A számok törzstényezős felbontása előkészíti a hatványozás fogalmát. A fogalom pontos megértése lehetővé teszi, hogy a tanulók felfedezzék a hatványozás azonosságait. A jobb megértést és a megtanulást szolgálják a különböző

szempont szerint összeállított feladatok megoldása. Meghatározzuk, mit értünk ponthalmazok, számhalmazok esetében a két halmaz összetartozó elemeinek fogalmán. Ábrázoljuk az összetartozó elemeket, amelyeket ponthalmazok esetén az „és”, illetve „vagy” műveletek, számhalmazok esetében pedig valamilyen egymáshozrendelés határoz meg. Előtérbe kerül a grafikonon való ábrázolás, sor kerül sorozatokkal, számelmélettel, fizikai problémákkal kapcsolatos feladatok megoldására, szabályok felismerésére és ezek grafikonon való ábrázolására. Statisztikai táblázatok grafikonon való ábrázolását, illetve ezek elemzését vezetjük be.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– játék prímkártyákkal – összetett számok előállítása prímkártyák segítségével – osztók keresése fadiagram segítségével – Eratosztenészi szita – osztók szemléltetése Venn-diagrammal – szemléltetés számegyenesen – arányos mennyiségek ábrázolása grafikonon – arányossággal kapcsolatos életszerű példák gyűjtése – grafikonok olvasása – táblázatban megadott statisztikai adatok ábrázolása grafikonon – összetartozó mennyiségek megjelenítése grafikonon – fizikai problémák megoldása grafikonok segítségével – játékok hatványtáblázatokkal – nagyon nagy és nagyon kicsi számok írásának és olvasásának összekapcsolása a valóságos világból vett példákkal – játékok számjegykártyákkal, betű-szám kártyákkal, számkorongokkal. – játékos fejtörő feladatok – mérések arányosan nagyított illetve kicsinyített képek alapján, pl. térkép, szabásminta, alaprajz – különböző mérőegységek használata, és ezzel kapcsolatos arányossági következtetések megállapítása

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Algebra**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	1. Aritmetikai képességek – ellenőrzés – becslés – algebrai kifejezések helyettesítési értékének számítása – műveleti sorrend alkalmazása	
	2. Logikai képességek – algoritmizáló – problémamegoldó – következtetés – általánosítás – induktív következtetés – deduktív következtetés	
	3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek – problémák matematika formában történő megfogalmazása – képletek használata – algebrai ismeretek alkalmazása szöveges feladatoknál	

	4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése – vizuális – fantázia – kreativitás – döntés-előkészítő és döntéshozó – eredmény racionalitásának és realitásának vizsgálata – céltudatosság – gazdaságosságra való törekvés – a képletek, mint algebrai kifejezések értelmezése
	5. Általános kognitív képességek – absztrakciós – konstrukciós – divergens gondolkodás – ötletesség – találékonyság – gondolkodás rugalmassága

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Egyszerűen megfogalmazott szöveges feladatokat fordítunk a matematika nyelvére. Ez motiválja a tanulókat az algebrai kifejezésekkel végezhető műveletek elsajátítására. Többek között a szöveges problémák megoldása is arra készteti a tanulókat, hogy minél több és hatékonyabb módszert sajátítsanak el az egyenletek, azonosságok, egyenlőtlenségek megoldására.

Egyszerű és változatos paramétereket tartalmazó szöveges feladatok kapcsán algebrai kifejezéseket írnak fel a tanulók. A paraméterek konkrét értékeivel ki is kell számítani az algebrai kifejezések értékét. Közülük néhányat grafikonon is ábrázolnak. Ezekkel a szöveges feladatokkal a problémák algebrai megfogalmazását gyakorolják.

Feladatok megoldásával szereznek tapasztalatot az új fogalmak (együttható, egynemű-, egytagú-, többtagú algebrai kifejezés) jelentéséről. A tapasztalatok kialakítják a fogalmak jelentését. A tanár dolga, hogy ezeket pontosítsa, megfogalmazásukat matematikailag precízzé tegye.

Számításos feladatok segítségével átismételjük a műveleti sorrend és a zárójel jelentését, alkalmazását. Csak ezután érdemes áttérni az algebrai kifejezések összeadására, kivonására (összevonására), szorzására.

Az összeadást, kivonást, összevonást előzze meg a számokkal végzett megfelelő műveletek jelentésének, használatának megbeszélése, természetesen feladatok kapcsán. Ezután párhuzamosan végeztessünk számokat, illetve betűket tartalmazó kifejezésekkel összeadást, kivonást, összevonást. A tanulók sejtsék meg, fedezzék fel a betűkkel végzett műveletek lényegét. Ezután pontosítsuk és rögzítsük is a műveletek technikáját. Hangsúlyozzuk azt is, hogy így egyszerűbb alakot kapunk.

Szorzásnál először egytagúakat szorozzunk össze, használva, hogy a szorzás az összeadás rövidebb formája. Folytassuk egytagú és többtagú kifejezések szorzásával. Érdemes a kapott eredményt (illetve a folyamatot) területszámítás segítségével szemléltetni. Ezután térjünk rá a többtagúak szorzására. Ezt is szemléltessük területszámítással. Sokféle szempontból megfogalmazott feladatokkal gyakoroljuk a műveleteket.

Tapasztalatokat szerzünk a nevezetes azonosságokban is.

Nagyon egyszerű (például számkitalálós) szöveges feladatok megoldásával elérjük, hogy a tanulók szerezzenek tapasztalatot az azonosság (minden számra igaz) fogalmában. Megsejtik a szövegek és a probléma alapján, mi a különbség az azonosság és az egyenlet között. Nem kell a fogalmak pontos meghatározására törekedni, elég, ha csak sejtik, érzékelik a különbséget.

Konkrét példákon mutatjuk meg, mit jelent az egyenlet, egyenlőtlenség megoldásának folyamatában a lebontogatásos módszer és a mérlegelv.

Egyszerűbb szöveges feladatokkal is gyakoroltatjuk az egyenletek megoldását. A feladatok változatosak, az „élet”-ből vett problémákkal foglalkozunk. ***Nagy figyelmet fordítunk a megoldások ellenőrzésére***
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– játékok betű és számkártyákkal – különböző formában felírt algebrai kifejezések azonosságának felismerése – szabályjátékok – fordítás a matematika nyelvére – számegyenes használata szöveges feladatok megoldásához – egyenletek megoldásának szemléltetése mérlegelvvel, lebontogatással – szöveges feladatok tartalmának eljátszása, illusztráció készítése

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Geometria**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	1. Metrikus képességek – eszközhasználat – tervezés – tapasztalatszerzés – térszemlélet – szerkesztési algoritmusok alkalmazása	
	2. Logikai képességek – diszkussziós képesség – visszafelé való következtetés – állítások igazságtartalmának vizsgálata – bizonyítás	
	3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek – szerkesztés – tervezés – sejtések megfogalmazása – megfelelő alapszerkesztési eljárás kiválasztása – fogalmak kialakítása, megértése és használata – a problémák geometriai formában való megfogalmazása – modellalkotás – geometriai összefüggések felismerése	
	4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése – fantázia – kreativitás – vizualitás – transzformációs szemlélet – esztétikai érzék – pontosság – igényesség – koncentrációs készség	

	5. Általános kognitív képességek – analógiás gondolkodás – intuitivás

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Fokozatosan nehezedő feladatsorokon keresztül adott tulajdonságú ponthalmazok meghatározása és szerkesztése. Keressük meg adott egyenestől illetve adott ponttól adott távolságra levő pontok halmazát a síkban és a térben is, illetve ezen mértani helyek alapján több tulajdonságnak eleget tevő pontok halmazát (metszetképzés ponthalmazok esetén). Jussunk el a szakaszfelező merőleges és a szögfelező, mint adott tulajdonságú pontok halmazához olyan módon, hogy a tanulók maguk sejtsék meg a két ponttól, illetve két egyenestől adott távolságra levő ponthalmaz mibenlétét konkrét példákban, és utána beszéljük meg az általános esetet. Ezeknek a mértani helyeknek a szerkesztését is megtanuljuk, majd alkalmazásképpen a háromszög köré írható, illetve a be- és hozzáírható körökkel foglalkozunk. Feladat formájában találkozzanak a tanulók a derékszögű háromszög köré írt körével, sejtés fogalmazódhat meg, hogy a kör középpontja az átfogó felezőpontja.

Érdemes olyan szöveges problémákkal foglalkozni, amelyek a fenti mértani helyproblémákra vezetnek (hova ássuk a kutat, hol építsük az utat stb.).

Az alapszerkesztések elsajátításához a tanulóknak meg kell érezniük, hogy mikor mondhatjuk el egy alakzatról, hogy megszerkesztettük. Ennek értelmében ismerniük kell adott egyenesre adott külső, illetve belső pontból merőleges, adott külső pontból párhuzamos szerkesztésének eljárását (a korábbiak alapján ezekre a szerkesztési eljárásokra maguktól ráéreznek). A szögmásolás eljárását is mutassuk meg, és a fentieket egyszerűbb szerkesztési feladatokban gyakoroljuk. A szerkesztéseknél a tervkészítésre és a diszkusszióra is fordítsunk külön figyelmet, a szerkesztés végrehajtásánál pedig koncentráljunk a korrekt eszközhasználatra, tiszta és pontos munkára.

Ponthalmazokhoz különféle utasításokkal ponthalmazokat rendelünk, így alapozzuk meg a geometriai transzformáció intuitív fogalmát! A szerkesztések elvégzése fejleszti a koncentrációs képességet, a különböző vetítések egymástól eltérő tulajdonságai sok érdekességet és esztétikai örömöt rejtenek. Végezzünk vetítést pontból, illetve párhuzamos vetítést egyenesre ferdén, illetve merőlegesen. Foglalkozzunk a már ismert tengelyes tükrözéssel! Foglaljuk össze tulajdonságait, keressünk nevezetes tengelyesen szimmetrikus alakzatokat.

Vezessük be a pontra vonatkozó tükrözést – lehetséges egy „szemlátomást szimmetrikus” alakzattal kapcsolatban megkérdezni, hogyan kaphatnánk meg az egyik feléből a másikat. Szerkesszük meg néhány alakzat pontra vonatkozó tükörképét, majd gyűjtsük össze a középpontos tükrözés tulajdonságait. Alkalmazzuk az ismereteket egyszerűbb háromszög- és négyszögszerkesztésekben. Szerepeljen feladatként derékszögű háromszög középpontos tükrözése az átfogó felezőpontjára, vizsgáljuk a kapott alakzatot!

Vizsgáljunk középpontosan szimmetrikus alakzatokat síkban és térben!

A területszámítást ezen a szinten konkrét átdarabolásokkal és kiegészítésekkel vezessük be, melyek alkalmas adatokkal jól kivitelezhetők négyzetrácsos papíron, és alkalmazzák az egybevágósági transzformációkról tanultakat. Vizsgálható a négyzet, a téglalap, paralelogramma területére hivatkozva a háromszög, deltoid és trapéz területe.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

– feltételek megfogalmazása
– utasítások játékokban való végrehajtása
– másolópapír használata
– szerkesztések
– terület meghatározása átdarabolással
– hajtogatás
– szimmetrikus alakzatok előállítása színezéssel, parkettázással
– szimmetriajátékok koordinátarnedszerben

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Kombinatorika, statisztika és gráfok**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA Informatika Ember a természetben	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	1. Aritmetikai képességek – célzott adatgyűjtés – kísérleti eredmények szisztematikus felsorolása – rendszerező, tervszerű lejegyzés – számolási készség – becslés	
	2. Logikai képességek – kísérlet lehetséges kimeneteleinek számbavétele – szisztematikus kísérletezés – kísérletek alapján következtetések levonása – logikai indoklás – tapasztalatok általánosítása	
	3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek – lehetséges esetek szisztematikus felsorolása – táblázatok és grafikonok elemzése – modellalkotás – fogalomalkotás és helyes használat – adatok megjelenítése táblázatban és grafikus formában – lényegkiemelés	
	4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése – szövegértés – életszerű példák kombinatorikai értelmezése	
	5. Általános kognitív képességek – szöveg alapján egyszerű modell megalkotása – algoritmizáló képesség – kombinatív képesség – általánosítás	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
„Hányféleképpen lehetséges” – Végezzünk különböző összeszámolási feladatokat, lehetséges útvonalak, kockadobások, sorrendek összeszámolására. Ehhez használjunk eseményfát! Hozzunk példákat a geometria területéről, pl. sokszögek átlóinak száma. Pénzérmék és dobókockák sokszori feldobás során feljegyzett eredményei alapján készítsünk gyakorisági és relatív gyakorisági táblázatokat. Törekedjünk a kísérlet eredményeinek célszerű rögzítésére. Több csoportban különböző oldalszámú „dobókockákkal” kapott eredményeket hasonlítsunk össze. Tippeltessük meg, és kísérlettel vizsgáljuk meg, ha 3 vagy 4 érme feldobásakor a fejek, illetve írások számának gyakoriságát, relatív gyakoriságát. Keressünk magyarázatot a kapott eredményre. Gyűjtsünk és rendszerezzünk statisztikai adatokat, a csoportra vonatkozó témakörökben, pl.születési hónap, tanulással töltött idő stb. Készítsünk ezekből táblázatokat, illetve grafikonokat. Gyűjtsenek és értelmezzenek számukra érdekes témában grafikonokat. Egyszerű kapcsolati rendszereket szemléltessünk gráfokkal, és ezek alapján fogalmazzunk meg igaz és hamis állításokat.		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– kísérletezés dobókockával, érmével, rajzszöggel, pörgettyűvel… – táblázatkészítés – grafikonkészítés – sorbarendezési feladatok – kapcsolatok szemléltetése gráfokkal – eseményfa készítése – diákokhoz kapcsolódó adatok szisztematikus gyűjtése, rögzítése – újságokból grafikonok gyűjtése, elemzése

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A tanulók

– értsék a halmaz fogalmát;
– tudjanak tapasztalatok alapján fogalmat alkotni, definíciókat megfogalmazni;
– értsék és tudják használni a halmazműveleteket;
– jól értsék a hatványozás fogalmát, azonosságait;
– legyen tapasztalatuk az azonos tulajdonságú pontok megjelenítésében
– tudjanak megfogalmazni ponthalmazokról tulajdonságokat
– tudják eldönteni egyszerű állítások igazságát
– tudjanak egyszerű logikai műveleteket végezni
– legyenek tisztában azzal, hogy csak jól meghatározott tulajdonsággal vagy jól körülhatárolható fogalmakkal lehet halmazokat megadni, és tudjanak is változatos halmazokat képezni
– tudjanak halmazokat Venn-diagramon ábrázolni
– megbízhatóan döntsék el bármiről, hogy eleme-e az adott halmaznak
– ismerjék az üres halmaz, alaphalmaz és a részhalmaz fogalmát
– véges halmazok esetén tudjanak számosságot és egyenlőséget meghatározni
– tudják rendezni a halmazok elemeit egyszerű esetekben
– ismerjék a halmazműveleteket (metszet, unió, különbség), ezeket Venn-diagramon minden esetben szemléltetni is tudják
– ismerjék a számok ellentettjének és abszolút értékének fogalmát
– tudják használni a négy alapműveletet, legyen gyakorlatuk a műveleti eredmények kiszámításában
– értsék az egyszerű szöveges feladatok tartalmát, próbálják a szöveget műveletekre lebontani
– értsék és használják a zárójeleket
– jól ismerjék az adott ponttól, egyenestől, félegyenestől, szakasztól, körvonaltól adott, illetve ennél kisebb/nagyobb távolságra levő pontok halmazát. Tudniuk kell, hogy ezek a pontok milyen alakzaton helyezkednek el a síkban, illetve a térben. Szerkesztési feladatokban tudják alkalmazni a fentieket

A tanulók

– ismerjék az új fogalmakat: osztó, prím, valódi osztó, összetett szám
– tudjanak adott szám esetén osztókat keresni
– tudják alkalmazni oszthatósági ismereteiket, az oszthatósági szabályokat (2, 3, 4, 5, 6, 8, 10)
– az oszthatósági szabályok ismeretében el tudják dönteni, hogy egy adott szám mely számokkal osztható, és melyekkel nem
– legyenek képesek az oszthatósággal kapcsolatban „ha.. akkor”, „minden, van olyan” típusú állítások vizsgálatára, egyszerű indoklásokra
– ismerjék a többszörös fogalmát
– tudjanak számokat törzstényezőkre bontani, ezt a gyakorlatban alkalmazzák
– ismerjék az arányosság fogalmát – tudjanak különbséget tenni egyenes –, illetve fordított arányban álló mennyiségek között
– legyenek képesek alkalmazni a százalékszámítással kapcsolatos ismereteiket konkrét példákon
– értsék a pozitív egész kitevőjű hatványozás fogalmát, tudjanak az ilyen hatványokkal műveleteket végezni
tudjanak egyszerű adatokat grafikusan ábrázolni, és grafikonról adatokat leolvasni

A tanulók
- tudjanak egyszerű feladatokat következtetéssel megoldani;
- ismerjék az algebrai kifejezésekkel kapcsolatos elnevezéseket;
- jártasak legyenek az egyszerű algebrai kifejezésekkel végezhető alapműveletekben;
- értsék ezeknek a műveleteknek a tartalmát, hátterét;
- tudjanak fogalmilag különbséget tenni egyenlet, azonosság és egyenlőtlenség között;
- képesek legyenek egyszerű egyenleteket, egyenlőtlenségeket, azonosságokat megoldani mérlegelvvel és lebontogatással
- ismerjék és használják az új fogalmakat (együttható, egynemű-, egytagú –, többtagú algebrai kifejezés)
- egyszerűbb algebrai kifejezéseket tudjanak összevonni, szorozni
- értsék az alábbi utasításokat: „Írd át egyszerűbb alakra”, „Írd át úgy, hogy ne legyen benne zárójel”, „A kifejezés a benne szereplő paraméter mely értékére lesz...”
- figyeljenek fel arra, hogy a nevezetes azonosságok ismerete mennyivel könnyebbé teszi a munkát
- a tanultakat képesek legyenek egyszerű szöveges feladatokon alkalmazni
- legyen tapasztalatuk az egyenlet, azonosság, egyenlőtlenség fogalmának jelentésében
- egyszerűbb egyenletet, egyenlőtlenséget a készség szintjén tudjanak megoldani, a megoldást számegyenesen ábrázolni
- szöveges feladatokat tudjanak következtetéssel és egyenlettel megoldani
- ellenőrizzék a megoldásokat

A tanulók

- értsék, hogy mit jelent az „adott tulajdonságú pontok halmaza”, és lássák, hogy ennek tartalma a megadott tulajdonságtól függ
- a tengelyes tükrözés feleleventése után képesek legyenek a középpontos tükrözés tulajdonságait felfedezni
- adott hozzárendelés esetén tudják eldönteni állításokról, hogy igazak vagy hamisak
- egyszerű adott tulajdonság esetén találják meg a megfelelő ponthalmazt síkban, térben
- tudják, hogy milyen tulajdonságú pontokból áll a szakaszfelező merőleges, a szögfelező
- ismerjék a háromszög csúcsait, oldalait, oldalegyeneseit érintő köröket
- tudják elvégezni az alapvető mértani helyeket megadó alapszerkesztéseket
- tudjanak egyszerűbb adatokból alakzatokat megszerkeszteni illetve vegyék észre, ha az adatok miatt nincs, illetve több megoldása van a feladatnak
- alakzathoz és képéhez tudják megtalálni az utasítást
- tudjanak megfogalmazni igaz állításokat a szereplő transzformációkról, illetve eldönteni állításokról, hogy igazak-e az adott transzformációra
- ismerjék a következő fogalmakat: tükrözés tengelye, szimmetriatengely, fixpont, fixalakzat, fix egyenes, pontonként fix egyenes, sokszögek körüljárási iránya
- tudják megszerkeszteni középpontos tükrözés esetén pont vagy síkidom tükörképét, megkeresni a tükrözés középpontját adott pontokhoz és képpontokhoz
- tudják megkeresni a középpontosan szimmetrikus alakzatok szimmetriaközéppontját
- meghatározni a középpontos tükrözés fix alakzatait
- ismerjék az alábbi fogalmakat: tükrözés középpontja, középpontos szimmetria, középpárhuzamos, középvonal, váltószög, csúcsszög, paralelogramma, rombusz
- tudják összekapcsolni a megismert idomok tulajdonságait és a ponthalmazokra vonatkozó ismereteiket szerkesztési feladatokban
- tudják egy alakzatról eldönteni, hogy középpontosan vagy tengelyesen szimmetrikus-e
- fedezzék fel alapvető alakzatok szimmetriáit síkban és térben
- ismerjék, és értsék néhány egyszerű alakzat területszámítására vonatkozó összefüggést

A tanulók

- tudjanak egyszerű gráfokat rajzolni
- találják meg 3-4 elem összes lehetséges sorrendjét
- legyenek képesek egyszerű kísérleteket végrehajtani, eredményeit lejegyezni, és ebből következtetéseket levonni
- tudjanak gyakorisági és relatív gyakorisági táblázatot készíteni
- legyenek képesek grafikon alapján következtetni az adatokra
- tudjanak táblázatból grafikont és grafikon alapján táblázatot készíteni

8. ÉVFOLYAM
1–2.

A TÉMAKÖR CÍME	**AMIT MÁR TUDUNK – ALGEBRA**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 6 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA Ember és társadalom: folyamatok ábrázolása, elemzése Ember és természet: jelenségek vizsgálata, ábrázolása, időbeli értelmezése, ábrázolása Informatika: internethasználat és diagram készítése Nyelv: szaknyelv használata	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	1. Aritmetikai képességek – alapműveletek – becslés – mérés	
	2. Logikai képességek – problémamegoldó – formális logikai gondolkodás	
	3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek – egyszerű problémák matematikai formában történő megfogalmazása – betűszimbólumok használata	
	4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése – döntéselőkészítő és döntéshozó – a lehető legegyszerűbb megoldásra való törekvés – céltudatosság – gazdaságosságra való törekvést – szakkifejezések használata – pontosság – ellenőrzés igénye – szövegértés – szaknyelv használata – zsebszámológép használata	
	5. Általános kognitív képességek – konstrukciós – algoritmizáló – analógiás – találékonyság	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Folytatjuk a hetedik évfolyamban elkezdett algebrai tanulmányokat. Az algebrai egész és törtkifejezésekkel végzett műveleteket gyakoroljuk. Mindenféle lineáris, vagy átalakítással lineárissá tehető egyenlettel, egyenlőtlenséggel foglalkozunk. Változatos, a gyakorlathoz kapcsolódó szöveges feladatokat oldunk meg.

Átismételjük a négy alapműveletet racionális számokkal. Pontosítjuk a racionális szám fogalmát, és foglalkozunk különböző alakjaival. Tudatosítjuk, hogy ugyanazt a racionális számot többféle módon lehet leírni. Összefoglaljuk és rendszerezzük az összeadás és a szorzás műveleti tulajdonságait (kommutativitás, asszociativitás). A pozitív egész kitevőjű hatványokkal végzett műveletek során átismételjük a hatványozásra vonatkozó műveleti tulajdonságokat. Ezekkel az ismétlő feladatokkal egyben a halmazokkal kapcsolatos ismereteket, halmazműveleteket is átismételjük. Az algebrai kifejezések értékének kiszámítása is alkalmas a racionális számokkal végzett négy alapművelet ismétlésére.

Az algebrai kifejezések összevonásának, szorzásának ismétlése után továbblépünk az egytagúak osztására, ügyelve a 0 szerepére.

Több oldalról közelítjük a nevezetes azonosságokat. A megszerzett tapasztalatokat pontosítjuk, rendszerezzük. Gyakoroltatjuk algebrai kifejezések egyszerűbb alakra hozásával, egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása során.

Egyenlőségeket vizsgálunk abból a szempontból, hogy a bennük szereplő paraméter minden értékére igaz, vagy vannak olyan értékek, amelyekre nem igaz, illetve sohasem igaz. Az egyenlőségek között főleg olyanok szerepelnek, amelyeknek egyik oldalán algebrai kifejezések szorzata, a másik oldalon pedig a kifejtett szorzat szerepel. Így a tanulók újból találkoznak az egyszerűbb nevezetes szorzatokkal, illetve tapasztalatot szereznek a kiemelésben. Algebrai kifejezések szorzattá alakítását motiválni lehet az algebrai törtek összevonására, bonyolultabb algebrai kifejezések egyszerűbbé tételére vonatkozó feladatokkal, illetve olyan egyenletek megoldásával, amelyek egyszerűsítéssel elsőfokúvá tehetők. Ezen egyenletek megoldása jól látható értelmet ad az ellenőrzésnek. Alkalmas, a tanulók érdeklődéséhez közel álló feladattal érdemes bevezetni a 0 és negatív egész kitevőjű hatványok jelentését. Egyszerű feladatokkal tapasztalatot lehet szerezni a műveleti azonosságokban. Alkalmasan választott, más tudományból vett olvasmányokkal motiválhatjuk a tanulókat a számok normálalakjának elsajátítására és használatára. Gazdasági jellegű feladatokkal a normálalakkal végzett műveletek jól gyakoroltathatók. Változatos elsőfokú vagy egyszerűsítéssel elsőfokúvá tehető egyenleteket oldunk meg. Az egyenletek és egyenlőtlenségek megoldásakor a tanulók gyakorolják az algebrai kifejezések összevonását, szorzását, szorzattá alakítását. Megoldunk a nevezőben számokat tartalmazó egyenleteket és egyenlőtlenségeket. Tapasztalatokat gyűjtünk olyan egyenletek megoldásában, amelyeknek a nevezőjében is szerepel az ismeretlen. A szöveges feladatok megoldásához felhasználjuk az eddig tanult eljárásokat. Egyszerű keveréses, helyiértékes és munkavégzéses feladatokat oldunk meg. A szorzattá alakítás segítségével egyszerű másodfokú egyenleteket is megoldunk.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– szabályjátékok – hatványozási azonosságok felismerésére vezető feladatok – fejszámolás – kombinatorikai játékok

3.

A TÉMAKÖR CÍME	FÜGGVÉNYEK ÉS SZÁMELMÉLET	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA Ember és társadalom: folyamatok ábrázolása, elemzése Ember és természet: jelenségek vizsgálata, ábrázolása, időbeli értelmezése, ábrázolása Informatika: internethasználat és diagram készítése Nyelv: szaknyelv használata	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	1. Aritmetikai képességek – számolási készség – táblázatkészítés – becslés	
	2. Logikai képességek – induktív gondolkodás – deduktív gondolkodás – évfolyamokba sorolási	
	3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek – függvényszemlélet – bizonyítási igény – képlethasználat – grafikonok rajzolása	

	4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése – szaknyelv használata – gyakorlati alkalmazás – szépérzék – pontosság – vizualitás
	5. Általános kognitív képességek – szövegértés – analógiás – következtető – elemző – kombinatív

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Változatosan meghatározott halmazok elemeit rendeljük egymáshoz. Főleg számhalmazokkal foglalkozunk. Mellettük nagyon jól lehet az életből vett halmazokat egymáshoz rendelni (pl. fiúk-lányok), ezekkel ugyanis jól lehet szemléltetni az egymáshozrendelés fogalmát. Ahhoz, hogy a tanulók elegendő tapasztalatot gyűjtsenek az egymáshozrendelés, az egyértelmű, illetve kölcsönösen egyértelmű egymáshozrendelés fogalmában, sok és többféle szempontból megfogalmazott feladatra van szükség. A függvény fogalmának kialakítása után foglalkozunk az értelmezési tartomány, értékkészlet jelentésének elmélyítésével, valamint a függvény megadásának módozataival. A képlettel megadott függvények adott helyen vett értékeinek kiszámítását egyrészt kapcsolni lehet az algebrai kifejezéseknél tanultakhoz, másrészt kialakítja a tanulókban a független – és függő változó fogalmát.
A függvényfogalom kialakításával együtt nagy súlyt fektetünk a függvényekkel kapcsolatos jelölések bevezetésére és helyes használatára.
A függvény grafikonjának ábrázolását már több helyen előkészítettük (táblázatok, szöveges feladatok alapján készült grafikonok, halmazok összetartozó elemeinek ábrázolása). A tanulók főleg a lineáris függvények ábrázolásában gyűjtsenek tapasztalatot, de célszerű más függvény grafikonjának a megrajzolása is. Foglalkozzunk az „összeköthetők – e a pontok” kérdésével, jussunk el a kételkedésig – nem baj, ha nyitva marad a probléma.
Lineáris egyenletek, egyenlőtlenségek grafikus megoldása átvezet a lineáris egyenletrendszerek grafikus megoldásához. Az ilyen típusú feladatok megoldása azért is fontos, mert előkészíti a koordinátageometriai szemléletet.
Egyszerű szöveges feladatok, illetve a törtek egyszerűsítése kínál lehetőséget arra, hogy a közös osztó, közös többszörös fogalmát sok tapasztalattal vezessük be. Ezek után kiválasztjuk az l.n.k.o.-t, l.k.k.t.-t. Meghatározásukhoz használjuk a törzstényezős felbontást. A tanulók megérzik, illetve tudatosan megtalálják a helyes módszert, csak a tisztázásban kell segítenünk. Speciális eset az (a, b) = 1, azaz itt vezessük be a relatív prímek fogalmát, és figyeljük meg ebben az esetben [a, b]-t is! Keressük meg több szám l.n.k.o. illetve l.k.k.t.-jét is számpéldákban, illetve érdekes szöveges feladatokban. Keressünk adott (a, b) és a, illetve [a,b] és a esetén megfelelő b-t! Figyeljünk ezeknél a feladatoknál a logikailag helyes fogalmazásra!

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

– pontvadászat a koordinátarendszerben
– geometriai transzformációk végrehajtása
– grafikonok készítése
– folyamatok grafikus ábrázolása
– függvények szemléltetése játékgépekkel
– táblázatok, grafikonok, statisztikák vizsgálata
– játék prímkártyákkal

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Geometria**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA Művészetismeret: síkbeli és térbeli formák, szimmetriák Ember és természet: természeti formák elemzése Informatika: internet használata	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	1. Metrikus készségek/képességek – eszközhasználat – mérési – mértékegység használata – kerület- és területszámítás – mértékváltás szögeknél – szerkesztési készség	
	2. Logikai képességek – problémamegoldó – következtetési – állítások igazságtartalma	
	3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek – bizonyítási igény – általánosítás	
	4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése – vizualitás – transzformációs szemlélet – esztétikai – gyakorlati alkalmazás	
	5. Általános kognitív képességek – sík- és térszemlélet – szövegértés és szövegalkotás – konstrukciós	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A tengelyes és középpontos tükrözés felelevenítése után újabb transzformációval: az eltolással ismerkedünk meg. Az eltolás jellemzőjeként bevezetjük a vektor fogalmát. Vizsgáljuk vektorok egyenlőségét, a nullvektor szerepét. Eltolások egymásutánjával vizsgáljuk a vektorok összegzését, két vektor esetére megismerkedünk a paralelogramma-szabállyal. Vizsgáljuk a vektorok kivonását és számmal való szorzását is. Megállapítjuk az eltolás tulajdonságait, összehasonlítjuk az eddig megismert egybevágósági transzformációkkal. Vizsgáljuk az egyállású szögek egyenlőségét. Felvetjük párhuzamos tengelyekre vonatkozó egymás utáni tükrözések egymásutánjának problémáját, tapasztalatszerzés után megállapítjuk az eltolással való kapcsolatát. Elmozdulással, sebességgel, erővel kapcsolatos feladatokat oldunk meg vektorok segítségével.

Megismerhetjük a pont körüli forgatás fogalmát, adott alakzatok elforgatásával a diákok felfedezhetik a forgatás tulajdonságait. Ezeket összegezzük és hasonlítsuk össze a már ismert transzformációkkal, állapítsuk meg a pont körüli forgatás és középpontos tükrözés kapcsolatát. Vizsgáljuk adott alakzat képét két derékszöget, majd tetszőleges szöget bezáró tengelyre vonatkozó tükrözés egymásutánja esetén, vonjuk le a tapasztalatokat. Keressünk forgásszimmetrikus alakzatokat a természetben és a mindennapi életben, írjuk le szimmetriájukat. Alkalmazzuk az elforgatást szerkesztési feladatokban.

Összegezzük tapasztalatainkat, összefoglaljuk a megismert transzformációk közös tulajdonságait, majd megfogalmazzuk az egybevágósági transzformáció tartalmát és definícióját. A forgásszimmetria szemléletesen megalapozza a körrel kapcsolatos ismeretek tárgyalását. Szemléletesen mutassuk meg a kör kerületére és területére vonatkozó képlet hátterét, végezzünk kerület- és területszámítási feladatokat. Figyeljük meg a középponti szög és a körív arányosságát, gyűjtsünk tapasztalatot egységsugarú kör adott középpontú ívének kiszámításában, majd vezessük be a radián fogalmát, végezzünk átszámításokat fokból radiánba és vissza, különös tekintettel a „nevezetes” szögekre. Ebben a témakörben sok matematikatörténeti vonatkozást is mutathatunk (pl. pi-re vonatkozó érdekességek)

A háromszögek csoportosítása után oldjunk meg szerkesztési és számítási feladatokat derékszögű háromszögben, a diákok sejtsék meg, majd bizonyítsuk be Pitagorasz tételét (a diákok maguk is felkészülhetnek különféle átdarabolásos bizonyítások bemutatására, mágnestáblán vagy írásvetítőn igen látványos). Végezzünk számításos

feladatokat a Pitagorasz-tétel alkalmazására (derékszögű háromszög oldalai, külső pontból körhöz húzott érintőszakaszok, húrhossz számítása). Szerkesztési feladatokkal mélyítsük tovább a ponthalmazokról és transzformációkról eddig tanultakat, valamint végezzünk összetettebb számítási feladatokat a Pitagorasz-tétel és a területszámítás egyidejű alkalmazására.
A területszámítás után térbeli alakzatokat vizsgálva először a kocka és egyenes hasábok, majd az egyenes körhenger tulajdonságaival foglalkozunk. Érdemes vizsgálni ezek szimmetriáit a síkbeli analógiák alapján, így adva ízelítőt a térbeli egybevágósági transzformációkból. Foglalkozzunk a testek hálózatával, majd keressük meg a felszín és térfogat kiszámítási módjait, jól gyakorolva ezzel a síkalakzatoknál szerzett ismereteket. Az adatok megadásánál figyeljünk arra, hogy legyen szükség mértékegység – átváltásra, jól rögzítsük a terület – és térfogat mértékegységek váltószámait! Érdekességképpen a témát ókori problémák ismertetésével zárhatjuk (a négyzet oldala és átlója összemérhetetlen, a kocka térfogata szerkesztéssel nem megkettőzhető).

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

– átdarabolás
– eltolás pontrácson, négyzethálón, másolópapírral
– szerkesztés
– kör kerületére és területére vonatkozó összefüggések megsejtése, sokszöges közelítések alapján
– matematikatörténeti kutatás
– testek építése
– mérések és számítások a testek hálózatán

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Kombinatorika, valószínűség és gráfok**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA Ember és természet: környezetvédelem Ember és társadalom: statisztikák elemzése, értékelése Informatika: internet használata	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	1. Aritmetikai képességek – kísérlet lehetséges kimeneteleinek számbavétele – szisztematikus kísérletezés – rendszerező, tervszerű lejegyzés – lehetséges esetek szisztematikus felsorolása	
	2. Logikai képességek – kombinatorikai készség	
	3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek – algoritmizáló képesség	
	4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése – adatok rendszerezése, szemléltetése, értelmezése	
	5. Általános kognitív képességek – szövegértés – szöveg alapján egyszerű modell megalkotása	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Kezdetben ismert témájú feladatokat tűzzünk ki, majd fokozatosan bővítsük a kérdések körét. Egyes feladatok az eddigi fogalmak elmélyítését szolgálják, míg mások új fogalmakat készítenek elő (fa, fokszám, összetett gráf, komplementer gráf, bejárhatóság). A feladatok megoldása során legyen szükség különféle gráfok felrajzolására, az új fogalmakat sok tapasztalat alapján akkor vezessük be, amikor a jelentőségéről a feladatmegoldás során már meggyőződtünk. A fokszám, teljes gráf, komplementer gráf fogalmával kapcsolatosan sok olyan kérdés is feltehető, melyek kombinatorikai asszociációt tartalmaznak, illetve megoldhatunk kombinatorika feladatokat gráfok segítségével.
Értelmezzük a különböző megoldási utakkal kapott eredményeket! Jól kapcsolódik a számelmélethez az összetett számok osztóinak megkeresése fadiagrammal, az osztók számára vonatkozó összefüggés megsejtése a gráf alapján. Folyamatosan ösztönözzük a tanulókat, hogy az eredményeket a szemlélettel, a várakozással hasonlítsák össze!
Először a hetedik évfolyamban szerzett tapasztalatokat és ismereteket elevenítjük fel feladatokon keresztül, majd olyan problémákat oldunk meg, ahol valamilyen megkötés miatt nem az összes lehetőség képezi a megoldást (sorban

állásnál fiúk-lányok felváltva, kockadobásnál az összeg páros stb.) Ezzel jól gyakoroljuk az eljárások tudatos megválasztását, és elkerüljük a mechanikus gondolkodást, miközben a kiindulásként használt általános képlet megértése és alkalmazási készsége is mélyül. A „hány olyan n jegyű szám van, amely...” típusú problémák alkalmasak a kombinatorika és számelmélet témájának összekapcsolására. Rámutatunk, hogy egyes feltételeknek több, másoknak kevesebb eset felel meg, ezzel mélyítve a kombinatorika és a kombinatorikus valószínűség kapcsolatát.
Ismert kombinatorika feladatokat oldjunk meg más szövegezéssel valószínűségszámítási köntösben.
Tegyünk fel olyan kérdéseket, melyekben az általunk megjelölt különféle kimenetelek összességükben a teljes eseményrendszert adják (pl. kockával A: prímet B: négyzetszámot C: hatost dobunk) – figyeljük meg a halmazok viszonyát és a valószínűségek összegét! A feladatok alapját képező kombinatorikai problémák szintje megegyezik a kombinatorikában korábban elért szinttel, így gyakoroltatja a kombinatorikai ismereteket. Játsszunk szerencsejátékokat, állapítsuk meg úgy a nyereséget, hogy nem azonos valószínűségek esetén is igazságos legyen a játék. Oldjunk meg célbalövéses feladatokat bármilyen, geometriai ismereteknek megfelelő formájú céltábla esetén.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- gráfok megrajzolása szöveg alapján
- bejárhatósági probléma – matematikatörténeti kutatások (königsbergi-hidak)
- kísérletezés
- fogadások, szerencsejátékok
- hisztogramok készítése

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A tanulók

- a tanulók helyesen és pontosan tudják használni a racionális szám fogalmát
- tudják alkalmazni a racionális számkörben a négy alapműveletet
- értsék és alkalmazni is tudják a műveleti tulajdonságokat (összeadás, szorzás, pozitív egész kitevőjű hatványok szorzása, osztása)
- jól ismerjék és alkalmazni is tudják az egyszerűbb nevezetes azonosságokat
- tudjanak algebrai kifejezéseket összevonni és szorozni
- egytagú algebrai kifejezések osztásában gyűjtsenek tapasztalatokat
- a tanulók jól értsék a „mindig igaz”, „néha igaz”, „sohasem igaz” kifejezéseket
- gyűjtsenek tapasztalatot a szorzattá alakítási lehetőségekről
- legyenek jártasak a kiemelés lehetőségének felismerésében, két négyzetszám különbségének szorzattá alakításában
- gyűjtsenek tapasztalatokat algebrai törtek összevonásában, a közös nevező megállapításában
- vizsgálják az algebrai törtek értékeit, különös tekintettel a nevező null-helyére
- értsék a 0 és a negatív egész kitevőjű hatvány definícióját
- legyenek jártasak a hatványozásban és a hatványokkal végzett műveletekben
- tudják alkalmazni a hatványozás azonosságait egész kitevőjű és azonos alapú hatványok esetén
- használják a számok normálalakos felírását
- tudjanak lineáris egyenleteket és egyenlőtlenségeket megoldani
- szerezzenek tapasztalatot az egyszerűsítéssel lineárissá tehető egyenletek megoldásában
- gyűjtsenek tapasztalatokat a nevezőben ismeretlent tartalmazó egyenletek megoldásában
- legyenek jártasak egyszerű szöveges feladatok megoldásában

A tanulók

- értsék a halmazok egymáshoz rendelésének fogalmát, az egyértelműség és a kölcsönös egyértelműség jelentését
- ismerjék, és helyesen alkalmazzák a függvényekkel kapcsolatos jelöléseket
- legyenek jártasak a lineáris függvények felrajzolásában
- gyűjtsenek elegendő tapasztalatot az értelmezési tartomány és az értékkészlet jelentéséhez
- legyenek jártasak a lineáris egyenletek és egyenlőtlenségek grafikus megoldásában
- ismerjék az alkalmazás szintjén a következő fogalmakat: összetett szám, prímszám, osztó, többszörös, prímtényezős felbontás, osztópárok, valódi osztó, közös osztó, közös többszörös, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös, összes osztó, relatív prímek
- legyen jártasságuk a számok prímtényezős felbontásában, az osztók megkeresésében, az oszthatósági szabályokban, a legnagyobb közös osztó és legkisebb közös többszörös meghatározásában

– ismerjék fel a szöveges problémák megoldásakor az új fogalmak használati lehetőségét és az általuk kínált módszert

A tanulók

– ismerjék a következő fogalmakat: vektor hossza, iránya, állása; egyenlő vektorok; vektorok összege, különbsége, számmal való szorzása
– tudjanak elvégezni vektorműveleteket egyirányú, ellentétes irányú, különböző állású vektorok között
– ismerjék az eltolás tulajdonságait, az egyállású szögek fogalmát
– ismerjék az eltolás és tengelyes tükrözések egymásutánjának kapcsolatát
– síkidomhoz és képéhez a forgáscentrumot és a forgatás szögét meghatározni
– értsék az egybevágósági transzformáció fogalmát
– Ismerjék, és magabiztosan alkalmazzák a kör kerületének és területének kiszámítására vonatkozó képletet
– ismerjék a körív és körcikk fogalmát, tudják a körív hosszának és körcikk területének kiszámítási módját
– a tanulók jól értsék a Pitagorasz-tétel szövegét
– ismerjék a tétel valamelyik bizonyítási módját
– tudják alkalmazni egyszerű sík- és térbeli alakzatok adatainak meghatározására

A tanulók

– pontosan ismerjék a gráf fogalmát, ábrázolását síkbeli ábrán
– legyenek képesek konkrét gráfok elemzésére (összefüggőség, fokszám, élszám)
– ismerjék fel az egy vonallal bejárhatóság feltételét, adják meg a bejárás algoritmusát
– ábrázoljanak folyamatokat, játékokat irányított gráffal
– tudjanak egyszerű kombinatorikus feladatokat megoldani
– tanulók tudjanak kombinatorikus módszerrel valószínűségszámítási problémákat megoldani
– ismerjék fel egy feladatban a teljes eseményrendszert
– legyenek képesek egyszerűbb geometriai valószínűségi feladatok megoldására
– tudjanak példát mondani lehetetlen és biztos eseményre

9. ÉVFOLYAM

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Algebra I.**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA Ember és természet: emberi környezet megismerése, fizikai folyamatok leírása, képletek alkalmazása Informatika: internet használata	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	1. Műveleti képességek – számolás a racionális számok körében – algebrai kifejezések azonos átalakítása – helyettesítési érték számítása – egyszerű lineáris egyenletek megoldása – becslés – számfogalom elmélyítése	
	2. Logikai képességek – algoritmizáló – összefüggések keresése, felismerése – rendszerezés – induktív következtetés – deduktív következtetés	

	3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek – absztrakciós – szövegértés, szövegelemzés – a valóság problémáinak matematikai értelmezése – hétköznapi problémák fordítása a matematika nyelvére
	4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése – szaknyelv használata – önellenőrzés – döntés-előkészítő – döntéshozó képesség – lehető legegyszerűbb megoldásra való törekvés – céltudatosság – a gazdaságosságra való törekvés
	5. Általános kognitív képességek – szövegértési képesség – konstrukciós – problémamegoldó – ötletesség – találékonyság – rugalmas gondolkodás – lényegkiemelés

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Az eddig megszerzett ismeretekre alapozva tovább építjük az algebrát.
Két vagy több szám legkisebb közös többszörösének keresése átvezet két vagy több algebrai kifejezés „legkisebb közös többszörösének” felírásához. Tudatosítani kell az algebrai kifejezések szorzattá alakításának jelentőségét. A bonyolultabb algebrai törtek összevonása, egyszerűsítése, szorzása és osztása szükségessé teszi egyrészt a kiemelés és az eddig megismert nevezetes azonosságok felelevenítését, másrészt a köbös, illetve negyedik hatványok különbségére vonatkozó szorzattá alakítás megismerését.

A törtes egyenletek megoldásakor szerzett ismereteket felhasználva lehet az ismeretlent a nevezőben tartalmazó egyenletek megoldásait pontosítani. Változatos egyenletek megoldásával lehet az ismereteket elmélyíteni.

Az egyenlőtlenségek megoldásában a tanulóknak már elég sok tapasztalatuk van. Ezeket az ismereteket kell rendszerezni. Az ismeretlent a nevezőben tartalmazó egyenlőtlenségek megoldását a számláló és a nevező előjelvizsgálatával célszerű végezni, és érdemes rámutatni arra, hogy a módszer több tényező esetére is általánosítható. Természetesen érdemes megmutatni a beszorzásos módszert is annak nehézségeivel együtt. A jobb képességű tanulókkal paraméteres feladatokat is érdemes megoldani.
Sok szöveges feladat megoldásával alkalmazzuk a tanultakat. Hangsúlyozzuk a szöveg szerinti ellenőrzés fontosságát.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

– kártyák a nevezetes azonosságok gyakorlására
– memori algebrai kifejezésekkel (szorzattá alakításra)
– szöveges feladatok fordítása a matematika nyelvére
– eredmények becslése és összevetése a valósággal

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Statisztika, függvények**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA Ember és társadalom: folyamatok ábrázolása, elemzése Ember és természet: jelenségek vizsgálata, ábrázolása, időbeli értelmezése, ábrázolása Informatika: internethasználat, diagram készítése Nyelv: szaknyelv használata	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	1. Műveleti képességek – számolás – becslés – grafikon rajzolása – grafikon olvasása – statisztika adatok kezelése	
	2. Logikai képességek – következtetés – kombinatív készség – összefüggések felismerése	
	3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek – függvényszemlélet fejlesztése – szövegértés – grafikus megjelenítés és a folyamat kapcsolata	
	4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése – szaknyelv pontos használatának – a függvények más tudományokban (fizika, közgazdaságtan) és hétköznapi helyzetekben való alkalmazása – adatfeldolgozás – statisztikai szemlélet	
	5. Általános kognitív képességek – elemző képesség – probléma feltárási – szintetizálás képessége – analizálás	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Átismételjük a halmazok egymáshoz rendelését, az egyértelmű, kölcsönösen egyértelmű egymáshozrendelés fogalmát, a függvények megadási módjait, az értelmezési tartomány és az értékkészlet jelentését, a lineáris függvény grafikonjának ábrázolását, az egyenes és fordított arányosság fogalmát és alkalmazását.

Pontosítjuk a matematikában használatos függvényjelöléseket, gyakoroltatjuk ezek használatát. A függvény fogalmának elmélyítésére alkalmas a geometriai transzformációk függvény szempontú ismétlése.
Különböző algebrai átalakításokkal lineárissá tehető függvények ábrázolását gyakoroljuk. A grafikonok kapcsán bevezetjük a függvényvizsgálati szempontokat. A függvény vizsgálatát többoldalú, változatos szempontú kérdések alapján gyakoroljuk.

Konkrét gyakorlati alkalmazás során megtanulják az adatgyűjtés és feldolgozás módszerét. Készítenek gyakoriségi és relatív gyakoriségi táblázatokat, meghatározzák a statisztikai mutatókat. Az adatok alapján grafikonokat és diagramokat készítenek.

Új függvényekkel (abszolút érték, másodfokú, reciprok) ismerkedünk. Néhány összetett függvény grafikonját értéktáblázat segítségével ábrázoljuk. Az értéktáblázat készítésének mechanikus folyamata és a megsejtett törvényszerűségek motiválják a tanulókat az egyszerűbb ábrázolási technikák keresésére. Így jutunk el a

függvénytranszformációhoz. Tapasztalatszerzés után eljutunk az f(x)+a; f(x+a); f(x+a)+b; -f(x); -f(x+a)+b szerkezetű függvények ábrázolási szabályához. A grafikonok megrajzolását motiválni lehet összetettebb, algebrai módszereinkkel még nem megoldható egyenletek, egyenlőtlenségek grafikus megoldásával. Ezek a feladatok alkalmasak az abszolút érték, a nevezetes azonosságok, algebrai átalakítások, a helyettesítési érték fogalmának gyakorlására.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– olvasás grafikonokról – mozgások, folyamatok grafikus ábrázolása – tájékozódás térképen, földgömbön – alapfüggvények és transzformáltjainak ábrázolása – grafikon és hozzárendelési szabály párosítása kártyákkal – fejtörő játék függvénytranszformációkra – kísérletezés, adatok rendszerezett gyűjtése, grafikus megjelenítése – csalóka grafikonok elemzése – függvénytorpedó

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Geometria**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA Művészetismeret: síkbeli és térbeli formák, szimmetriák Ember és természet: természeti formák elemzése Informatika: internet használata	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	1. Geometriai készségek – mérés – szerkesztés – mértékváltás – számolás	
	2. Logikai képességek – bizonyítási igény – következtetés – tervszerűség – analógiás gondolkodás – visszafelé következtetés – rendszerezés – diszkusszió – állítások igazságtartalmának eldöntése	
	3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek – függvényszemlélet – transzformációs szemlélet – a valóság formáinak geometriai fogalmakkal történő leírása – megfigyelés alapján történő következtetés	
	4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése – esztétikai érzék – szabálykövetés – sík és térszemlélet	
	5. Általános kognitív képességek – analizáló képesség – kreativitás – szövegértés	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
A témában eddig tanultak rendszerező összefoglalása, kiegészítése, az alapismeretek pontosítása. A háromszögekkel kapcsolatos tételek bizonyítása, alkalmazása. (Belső és külső szögösszeg, háromszög-egyenlőtlenség, magasságpont, középvonal) Egybevágósági transzformációkkal kapcsolatos ismeretek pontosítása, alkalmazása szerkesztésekben. Az elforgatás. A négyszögekkel kapcsolatos ismeretek pontosítása, rendszerező összefoglalása, alkalmazása szerkesztésekben. Sokszögek belső és külső szögösszege, átlóinak száma. A körrel kapcsolatos ismeretek. Szabályos sokszögek. Kerületi és középponti szögek megismerése, alkalmazása. Thalész-tétel bizonyítása és alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– szerkesztések – elforgatás másolópapír és négyzetrács segítségével – kutatómunka (matematikatörténet, szimmetria a természetben, művészetekben)

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Algebra II.**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA Ember és természet: Az emberi környezet megismerése, fizika folyamatok leírása, képletek alkalmazása Informatika: internet használata	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	1. Műveleti képességek – számolás a racionális számok körében – algebrai kifejezések azonos átalakítása – helyettesítési érték számítása – egyszerű lineáris egyenletek megoldása – becslés – számfogalom elmélyítése	
	2. Logikai képességek – algoritmizáló – összefüggések keresése, felismerése – rendszerezés – induktív következtetés – deduktív következtetés – indirekt gondolkodás	
	3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek – absztrakciós – szövegértés, szövegelemzés – a valóság problémáinak matematikai értelmezése – hétköznapi problémák fordítása a matematika nyelvére	
	4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése – szaknyelv használata – önellenőrzés – döntés-előkészítő – döntéshozó képesség – lehető legegyszerűbb megoldásra való törekvés – céltudatosság – a gazdaságosságra való törekvés – önellenőrzés – koncentráció – alkalmazási képesség	

	5. Általános kognitív képességek – szövegértési képesség – konstrukciós – problémamegoldó – ötletesség – találékonyság – rugalmas gondolkodás – lényegkiemelés

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Az egyenletrendszer fogalmának kialakítását, megértését, tisztázását segítik azok a feladatok, amelyek megoldásakor több feltételt kell figyelembe venni. Ilyenek a megoldáshalmazok derékszögű koordinátarendszerben való ábrázolására vezető kétismeretlenes egyenletek; az ismeretlent a nevezőben tartalmazó egyenlőtlenségek; két függvénygrafikon metszéspontjának algebrai úton való keresése. Ilyen előkészítés után a tanulóknak természetesek lesznek a kétismeretlenes lineáris egyenletrendszer megoldási módszerei, melyeket alkalmasan választott egyenletrendszerek megoldása közben a tanulók maguk fedeznek fel. Külön hangsúlyt fektessünk a megoldhatóság feltételeire, a megoldások számára és az ellenőrzésre!

A szorzattá alakítási lehetőségek ismétlésekor mód nyílik másodfokú egyenletek megoldására. Alkalmasan választott együtthatók esetén észrevehető, hogy a teljes négyzetként felírt alak két elsőfokú tényező szorzatává alakítható, és így az egyenlet megoldható. A másodfokú egyenletek algebrai és grafikus megoldásával gyakorolni lehet a szorzattá alakítást. A megoldások keresése fontossá teszi a négyzetgyök fogalmának tisztázását.

Elegendő tapasztalatszerzés után kerül sor az általános alakban adott másodfokú egyenlet megoldására olyan formán, hogy az egyenlet végigszámolása előtt a megoldási utat egy adott másodfokú egyenleten végiggondoljuk. Az általános megoldás elvezet a megoldóképlethez. Fokozatosan nehezedő, összetettebb egyenleteket oldunk meg. Mutassuk meg, hogy a megoldóképlet egyszerűbbé teszi az egyenletek megoldását, bár alkalmazása nélkül is el lehetne jutni a megoldásokhoz.

Feltétlenül kísérje az egyenletek algebrai megoldását a grafikus mód is. Tapasztalatokat kell szerezni a másodfokú függvény grafikonja, a másodfokú algebrai kifejezés értékeinek változása és a másodfokú egyenlet megoldásainak kapcsolatában. Így válik láthatóvá a megoldások számának jelentése, illetve a másodfokú egyenlőtlenségek megoldása.

Megfogalmazzuk a gyökök száma és diszkrimináns kapcsolatát, tapasztalat alapján megfigyeljük a gyökök és együtthatók közötti összefüggést.

Figyelmet fordítunk a megoldások ellenőrzésére.

Változatos tartalmú szöveges feladatokat oldunk meg. A megoldáshoz szükség van az eddig tanult egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek alkalmazására. Foglalkozunk gazdasági jellegű, alapvető pénzügyi ismereteket is nyújtó, illetve igénylő (kamat, adó, deviza, vám), számjegyes, munkavégzéses, keveréses, mozgásos, arányos feladatokkal. Gondot fordítunk a szöveg értelmezésére, a lényeg megragadására. A kreatív gondolkodást segítik a túl sok vagy túl kevés adattal megfogalmazott problémák, illetve a nem megoldható feladatok.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

– egyenletek algebrai és grafikus megoldásának összehasonlítása
– eredmények becslése és összevetése a valósággal
– szöveges feladatok fordítása a matematika nyelvére

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Valószínűség és számelmélet**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA Ember és természet: környezetvédelem Ember és társadalom: statisztikák elemzése, értékelése, Informatika: internet használata, szerencsejátékok	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	1. Aritmetikai képességek – kísérlet lehetséges kimeneteleinek számbavétele – szisztematikus kísérletezés – rendszerező, tervszerű lejegyzés – lehetséges esetek szisztematikus felsorolása	
	2. Logikai képességek – bizonyítási igény – kombinatorikus gondolkodás – deduktív gondolkodás – induktív gondolkodás	
	3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek – modellalkotás – periodikusság felismerése – általánosítás	
	4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése – valószínűségi szemlélet – valószínűségi problémák megfogalmazása a matematika nyelvén	
	5. Általános kognitív képességek – problémamegoldó gondolkodás – szövegértés – szabályalkotás – intuíció	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Az új ismereteket a maradékévfolyamok megalkotására vezető szöveges feladatokkal kezdjük, és ábrázoljuk a maradék évfolyamokat Venn-diagramon. Vizsgáljuk a számok összegére, különbségére, szorzatára vonatkozó oszthatósági szabályokat sok tapasztalatszerzéssel, és indokoljuk tapasztalatainkat a maradék évfolyamok segítségével – ez jól alkalmaz algebrai ismereteket is. Ehhez a témakörhöz tartozik a korábban tanult oszthatósági szabályok mélyebb megértése, amely ugyanakkor jól előkészíti a számrendszerekkel történő általánosabb foglalkozást

„Párosországba” történő kitekintéssel vizsgáljuk a prímszám, összetett szám, oszthatóság, törzstényezős felbontás tulajdonságait, a számok tényezőkre bontását. Visszatérve a természetes számok körébe fogalmazzuk meg a számelmélet alaptételét, hangsúlyozva és megértve annak nem triviális voltát.
Külön térjünk ki az algebrai törtek vizsgálatára.

Gyakoroltassuk az algebrában megszerzett szorzattá alakítási ismereteket az oszthatósággal kapcsolatos bizonyításokban, valamint vizsgáljunk egymást követő természetes számok szorzatával, négyzetszámok, köbszámok, hatványkifejezések végződésével kapcsolatos állításokat.
Hogyan válasszuk meg adott algebrai kifejezésben az ismeretlen értékét, valamely előírt oszthatósági feltétel teljesüléséhez?

Végezzünk prímekkel kapcsolatos egyszerűbb bizonyításokat. Vizsgáljuk táblázat segítségével a prímek eloszlását 1 és 10 000 között, figyeljük meg a gyakoriság és eloszlás érdekességeit. Keressünk adott darabszámú összetett számot prímek között! Mutassuk meg a prímek előállításának nehézségeit, villantsunk fel felvetéseket a modern matematika témáiból.

„Mi a valószínűbb”: valószínűségi kísérletek, a valószínűség fogalmának elmélyítése. A lehetetlen és a biztos esemény. A kombinatorikus és a geometriai valószínűségi modellek konkrét példákban. (Pl. lottó, céltábla stb.) Logaritmus fogalma.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– számelméleti barkochba – számítógép használata, véletlenszerű események generálására – esélylatolgatás, fogadások

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A tanulók

– tudják használni a szorzattá alakítási lehetőségeket
– ismerjék köbös kifejezésekig a nevezetes azonosságokat
– magabiztosan tudják megkeresni algebrai kifejezések „legkisebb közös többszörösét”
– tudjanak megoldani egyszerű egyenleteket, egyenlőtlenségeket, melyek az ismeretlent a nevezőben tartalmazzák
– jól tudjanak egyszerű algebrai törtekkel műveleteket végezni
– ismerjék a paraméter fogalmát
– tudják alkalmazni a megismert algebrai módszereket, eljárásokat szöveges feladatok megoldásánál is

A tanulók

– jól ismerjék, és helyesen használják az egymáshoz rendelés, az egyértelmű és kölcsönösen egyértelmű egymáshoz rendelés fogalmát
– legyenek képesek adatokat gyűjteni, táblázatba rendezni
– legyenek képesek statisztikai mutatókat meghatározni, diagramokat készíteni
– értsék a statisztikai mutatók közötti tartalmi különbségeket
– tudjanak diagramokat elemezni
– tudják ábrázolni a lineáris, abszolút érték, másodfokú és reciprokfüggvényt
– legyenek jártasak a függvénytranszformációban
– legyenek jártasak a függvényvizsgálatban
– értsék az értelmezési tartomány és az értékkészlet fogalmát
– ismerjék fel a képletből a lyukas függvényeket
– tudjanak egyenleteket, egyenlőtlenségeket grafikusan megoldani
– helyesen használják a függvényjelöléseket
– függvénytranszformáció segítségével tudjanak ábrázolni több műveletet tartalmazó függvényeket
– legyenek képesek alkalmazni a függvényekről tanultakat természettudományos jelenségek, folyamatok leírásában

A tanulók

– tudják az egybevágósági transzformációk definícióját és tulajdonságait
– legyenek képesek ezeket alkalmazni szerkesztési feladatokban
– tudjanak egyszerű tételeket bizonyítani
– tudják alkalmazni a tételeket szerkesztési és számolásos feladatokban
– tudják számolni síkidomok kerületét és területét
– ismerjék a kör részeit, kerületét és területét
– ismerjék a középponti szög és kerületi szög fogalmát

A tanulók

– tapasztalják meg, hogy ismereteik segítségével sokféle gyakorlati feladatot meg tudnak oldani
– értsék az életkoruknak megfelelő szakmai nyelvet
– képesek legyenek szöveges feladatok matematikai vázát megtalálni
– képesek legyenek a szövegben rejlő lényeges elemeket megkülönböztetni a lényegtelentől
– értsék a logikai állításokat

– legyenek tisztában az ellenőrzés fontosságával
– tudjanak egyenleteket, egyenlőtlenségeket, egyenletrendszereket megoldani
– tudjanak valamelyik módszer segítségével egyszerűbb egyenletrendszereket megoldani
– legyenek jártasak a különböző megoldási eljárásokban
– tartsák szükségesnek a megoldások ellenőrzését
– lássák, hogy az eddig megtanultakból hogyan nő ki az új fogalom, eljárás, módszer (pl. szorzattá alakítás segítségével a másodfokú egyenlet megoldási eljárása, majd a megoldóképlet)
– jól ismerjék a különböző szorzattá alakítási lehetőségeket és a teljes négyzetté alakítást
– legyenek jártasak a bármilyen formában felírt másodfokú függvények ábrázolásában és vizsgálatában, a másodfokú egyenletek megoldásában
– pontosan ismerjék a négyzetgyök fogalmát, számolás közben alkalmazni is tudják
– helyesen tudják a számológépet használni négyzetgyökvonás elvégzéséhez
– legyenek jártasak a megoldóképlet alkalmazásában
– gyűjtsenek elegendő tapasztalatot a másodfokú függvények grafikonja, a másodfokú polinom értékeinek változása és a másodfokú egyenlet megoldásszáma közötti kapcsolatban
– értsék a diszkrimináns fogalmát
– legyenek képesek egyszerűbb másodfokú egyenlet együtthatóinak ismeretében a gyökök megállapítására
– készséggé váljon a megoldások ellenőrzése
– legyenek képesek szöveges feladatok matematikai nyelven való megfogalmazásában
– értsék a szöveges feladatokban előforduló fogalmakat
– jártasak legyenek a lényeg kiemelésében
– fordítsanak figyelmet az ellenőrzésre

A tanulók

– legyenek tisztában a számok osztási maradékával
– tudják a számokat maradékévfolyamokba sorolni
– tudják meghatározni összeg, különbség és szorzat osztási maradékát
– tudjanak vizsgálni egyszerű algebrai kifejezéseket (első-, másod-, esetleg magasabb fokúakat) egyszerű (2-vel, 3-mal való oszthatóság szempontjából)
– algebrai törtek vizsgálatánál el tudják dönteni, hogy milyen egész számra lesz az adott törtkifejezés értéke egész
– képesek legyenek egyszerűbb hatványkifejezések végződését megállapítani
– képesek legyenek megoldani olyan oszthatósági bizonyítási feladatokat, melyek az algebrai kifejezések szorzattá alakítását, valamint az egymást követő természetes számok tulajdonságainak ismeretét feltételezik
– ismerjék a relatív gyakoriság fogalmát és tudják kiszámolni konkrét esetekben
– értse a relatív gyakoriság és a valószínűség összefüggését
– egy konkrét kísérlet esetén tudjanak példát mondani lehetetlen és biztos eseményre
– tudják megadni a találati valószínűséget konkrét szerencsejáték esetén
– tudjanak konkrét találati valószínűséget számolni konkrét céltábla esetén

10. ÉVFOLYAM

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Ismétlés (algebra, függvények), valószínűség és statisztika**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	1. Műveleti képességek – kísérlet lehetséges kimeneteleinek számbavétele – szisztematikus kísérletezés – rendszerező, tervszerű lejegyzés – lehetséges esetek szisztematikus felsorolása – táblázatok és grafikonok értelmezése – becslés	

	2. Logikai képességek – bizonyítási igény – kombinatorikus gondolkodás – deduktív gondolkodás – induktív gondolkodás – bizonyítási igény
	3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek – modellalkotás – általánosítás – absztrakciós – konstrukciós – algoritmizáló
	4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése – valószínűségi szemlélet – valószínűségi problémák megfogalmazása a matematika nyelvén – szövegesek átfogalmazása a matematika nyelvére – matematikai nyelvhasználat – döntés-előkészítő, döntéshozó képessége,
	5. Általános kognitív képességek – problémamegoldó gondolkodás – szövegértés – szabályalkotás – intuíció – kreativitás – rugalmas gondolkodás

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Felidézzük és elmélyítjük a statisztika tanult eszközeit és fogalmait. Kiegészítjük a terjedelem, a szórás és az átlagtól való eltérés fogalmával.
Gyakorlati példákon keresztül felelevenítjük és elmélyítjük a valószínűségszámításhoz szükséges kombinatorikai ismereteket. Elmélyítjük a valószínűségszámítás idáig megismert fogalmait és eszközeit. Megismerkedünk a független események fogalmával, a teljes eseményrendszerrel és a feltételes valószínűség intuitív fogalmával. „És” valamint „vagy” logikai műveletek alkalmazása.

A másodfokú függvényekből kiindulva felelevenítjük a teljes négyzetté kiegészítés módszerét. Szintetizáljuk a másodfokú függvények, algebrai kifejezések és egyenletek megoldása kapcsán megszerzett tudást.
Pontosítjuk a másodfokú egyenletek megoldásakor felhasznált ismereteket, fogalmakat. Elmélyítjük a diszkrimináns fogalmát. A gyöktényezős alak segítségével bizonyítjuk a gyökök és együtthatók közötti összefüggést, és alkalmazzuk egyszerűbb feladatokban. Oldjunk meg szöveges feladatokat! A gyöktényezős alakot használjuk algebrai törtek egyszerűsítésénél, illetve lyukas függvénygrafikonok ábrázolásánál.

Néhány egyszerűbb magasabb fokú egyenlet megoldásával megmutatható az új ismeretlen bevezetésének módszere, az egyenletrendszerek megoldásánál pedig minden eddigi ismeretet mélyíthetünk. Logaritmusfüggvény.
Megoldáshalmaz: egyenes egyenlete, kör egyenlete.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

– olvasás grafikonokról
– kísérletezés, adatok rendszerezett gyűjtése, grafikus megjelenítése
– újságokból grafikonok elemzése
– adott problémához megfelelő statisztikai mutatók megtalálása
– csalóka grafikonok elemzése
– játékos fogadások
– kutatómunka számítógép, internet használatával

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Algebra**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA Ember és természet: emberi környezet megismerése, fizika folyamatok leírása, képletek alkalmazása Informatika: internet használata	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	1. Műveleti képességek – számolás a racionális számok körében – algebrai kifejezések azonos átalakítása – helyettesítési érték számítása – egyszerű lineáris egyenletek megoldása – becslés – számfogalom elmélyítése – műveletek valós számokkal – becslés az irracionális számokra	
	2. Logikai képességek – algoritmizáló – összefüggések keresése, felismerése – rendszerezés – induktív következtetés – deduktív következtetés – általánosítás	
	3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek – absztrakciós – szövegértés, szövegelemzés – a valóság problémáinak matematikai értelmezése – hétköznapi problémák fordítása a matematika nyelvére	
	4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése – szaknyelv használata – önellenőrzés – döntés-előkészítő – döntéshozó képesség – lehető legegyszerűbb megoldásra való törekvés – céltudatosság – a gazdaságosságra való törekvés – önellenőrzés – koncentráció – alkalmazási képesség	
	5. Általános kognitív képességek – szövegértési képesség – konstrukciós – problémamegoldó – ötletesség – találékonyság – rugalmas gondolkodás – lényegkiemelés – intuíció	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
A törtek vizsgálatával pontos definíciót alkotnak a tanulók a racionális szám fogalmáról, a racionális számok különböző alakjairól. Innen jutunk el az irracionális szám fogalmáig. Foglalkozunk irracionális számok keresésével. A négyzetgyök 2-ről be is bizonyítjuk, hogy irracionális. Ennek kapcsán ismerkednek az indirekt bizonyítási

módszerrel. Beszélgetünk a racionális és irracionális számok számosságáról. Ennek kapcsán átismételjük a halmazok számosságára vonatkozó eddigi ismereteket. Tapasztalatokat gyűjtünk az irracionális számokkal végzett alapműveletekben is. Foglalkozunk egyszerűbb négyzetgyökös függvények ábrázolásával, grafikonjuk vizsgálatával.

Több, alkalmasan összeállított feladatsor elvégzése után a tanulók felfedezik, hogyan lehet négyzetgyökös kifejezéseket összevonni, szorozni, osztani, hatványozni. Változatosan megfogalmazott feladatok, több szempontból vizsgált gyökös kifejezések alkalmasak a műveleti azonosságok, a gyökjel alól való kivitel, illetve a gyökjel alá való bevitel gyakorlására, pontosítására, általánosítására. A „felfedezés" élménye után el kell mélyíteni a megszerzett ismereteket. A gyöktelenítés szükségességére bonyolultabb kifejezésekkel végzett műveletek segítségével lehet felhívni a figyelmet.
Az irracionális kifejezésekkel végzett műveleteknél megtanult ismereteket alkalmazzuk az irracionális egyenletek megoldásában. Elengedhetetlen a gyökök ellenőrzése, de fontosnak tartjuk annak megkeresését is, hogy melyik lépésnél keletkezett a hamis gyök. Így tapasztalatot gyűjtenek az egyenletek ekvivalenciájának kérdéskörében is.
Az egyenletrendszerek megoldásával minden eddigi ismeretet mélyíthetünk.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

– közelítő érték számolása zsebszámológéppel
– irracionális számok ábrázolása számegyenesen
– négyzetgyök függvény ábrázolása
– játék számkártyákkal a gyökös azonosságok felfedezéséhez és gyakorlásához
– kártyák törtekkel a nevező gyöktelenítésére

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Sorozatok**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA Ember és természet: rekurzív sorozatok a természetben, növekedés, szaporodás Ember és társadalom: gazdasági, közgazdasági problémák Művészetismeret: fraktálok	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	1. Műveleti képességek – számolás bármilyen számmal – algebrai kifejezések azonos átalakítása – helyettesítési érték számítása – százalékszámítás – becslés	
	2. Logikai képességek – szabályfelismerés – algoritmizálás – induktív és deduktív következtetés – rendszerezés – elvonatkoztatás	
	3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek – modellalkotó – konstruktív – fogalomalkotó és definiáló	
	4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése – szaknyelv használata – valós problémák matematikai megfogalmazása	
	5. Általános kognitív képességek – szintetizálás – analógiás gondolkodás	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
A tanulók eddigi tanulmányaikban már találkoztak számsorozatokkal (halmazoknál, kombinatorikában, számelméletben, függvényeknél stb.), de eddig nem a sorozat maga, hanem inkább elemeinek halmaza képezte a vizsgálódás tárgyát. A sorozat fogalmát egyszerű dal kottaolvasásával vezethetjük be, ezzel világítva rá az elemek sorrendjének jelentőségére. A tapasztalatokból kialakul a számsorozat általános fogalma. Több feladat foglalkozik a „tagja-e az adott sorozatnak; ha igen hányadik" kérdéskörrel. Foglalkozunk a számsorozatok megadási módjaival – különös tekintettel a képlettel és a rekurzívan megadott sorozatokra. Felhívjuk a figyelmet a számsorozat és a függvények kapcsolatára. Egyszerűbb sorozatok vizsgálatával is foglalkozunk a tagok száma, monotonitás, korlátosság szempontjából. A számtani és mértani sorozatokat vizsgáljuk. Foglalkozunk numerikusan és különböző paraméterek segítségével megadott számtani és mértani sorozatok különböző elemeinek a meghatározásával. Elmélyítjük az adott sorozathoz való tartozás fogalmát. A tanulók maguk fedezik fel, és egyszerűbb szöveges feladatokban alkalmazzák az n – edik elem kiszámítására vonatkozó összefüggést. Pl. az életkereset kiszámítására vonatkozó feladattal motiválni lehet a számtani sorozat összegének kiszámítására vonatkozó összefüggés megkeresését. Fontos, hogy számtani sorozat esetén a tanulók a tagok számtani közepének felhasználásával, illetve a szokásos gondolatmenettel is eljussanak az összegképlethez, illetve hogy mindkét indoklás aktívan éljen bennük, és a feladatmegoldásban a célszerűbb gondolatmenetet kövessék. A mértani sorozat összegképletének bizonyításával is foglalkozzanak a tanulók. Numerikus és szöveges feladatok megoldásával gyakoroljuk és elmélyítjük az ismereteket. A számtani közép fogalmát már ismerik a tanulók ehhez kapcsolódva bevezetjük a mértani közép fogalmát. Ebben a részben lehetőség nyílik más szempontú megközelítésükre, az adott sorozatban betöltött speciális szerepük miatt hatékony alkalmazásukra, gyakorlásukra. A szöveges feladatok alkalmasak a számtani, mértani sorozatokkal kapcsolatos fogalmak, összefüggések gyakorlására. A pénzügyi, gazdasági, biztosítási problémákkal foglalkozó feladatok megoldásához új fogalmakat kell megtanulni. Ilyenek: a kamatos kamat – számítás, diszkontálás, járadékszámítás (életjáradék), életkereset stb.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– szabályjátékok – banki adatok gyűjtése – kereskedelmi forgalmi adatok gyűjtése – a sorozatok grafikus ábrázolása – matematikatörténeti kutatások

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Geometria**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA Művészetismeret: síkbeli és térbeli formák, szimmetriák Ember és természet: természeti formák elemzése Informatika: internet használata	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI *(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)*	1. Geometriai készségek – mérés – arányossági számítások – szerkesztés – mértékváltás – számolás	

	2. Logikai képességek – bizonyítási igény – következtetés – tervszerűség – analógiás gondolkodás – visszafelé következtetés – rendszerezés – diszkusszió – állítások igazságtartalmának eldöntése
	3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek – a valóság formáinak geometriai fogalmakkal történő leírása – megfigyelés alapján történő következtetés – fogalomalkotás
	4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése – esztétikai érzék – szabálykövetés – sík és térszemlélet – gyakorlati alkalmazás
	5. Általános kognitív képességek – analizáló képesség – kreativitás – szövegalkotás – szövegértés

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A középpontos hasonlóságot a vetítés, dia, árnyék stb. segítségével szemléletesen vezessük be, szerkesszük meg egyszerűbb alakzatok (pont, szakasz, egyenes, sokszög, kör) középpontosan hasonló képét, sejtsük meg és foglaljuk össze a középpontos hasonlóság tulajdonságait, vessük össze az egybevágósági transzformációkkal. Szerkesszük meg alakzatok képét, ha adott a hasonlóság középpontja, valamint egy pont a képével együtt, illetve szerkesszük meg adott középpontosan hasonló alakzatokhoz a hasonlóság középpontját. Mutassunk gyakorlati példákat kicsinyítésre, nagyításra (tervrajz, makett, filmvetítés stb.) Mutassuk meg a szakasz adott arányú felosztásának szerkesztését!

A középpontos hasonlóság tulajdonságait vizsgálva eljutunk a hasonlóság fogalmához. Foglalkozunk a háromszögek hasonlóságának alapeseteivel. Fontos, hogy a tanulók nem párhuzamos állású háromszögeknél is magabiztosan megtalálják a megfelelő oldalpárokat, hogy ezzel előkészítsük a magasság- és befogótételt, valamint a szögfüggvények bevezetését. A magasság- és befogótételt a diákok a megfelelő aránypárok felírásával maguk fedezik fel. Foglalkozzunk különféle síkidomok esetén a hasonlóság elégséges feltételeivel, szabályos síkidomok hasonlóságával. Fogalmazzuk meg, és bizonyítsuk a háromszög súlyvonalaira vonatkozó tételt! Vizsgáljuk a trapéz tulajdonságait a hasonlóság alapján! Oldjunk meg "életszerű" feladatokat (térkép, alaprajz alapján hosszúságok, területek számítása (külön emlékezzünk meg a területek arányáról általában, az erre vonatkozó tényt a tanulók a konkrét feladatokban tapasztalják, ez megkönnyíti az általánosítást). Ismert feladatok segítségével számíthatjuk tereptárgyak magasságát, ilyen számításokat akár a gyakorlatban is elvégezhetünk.

Sok szemléltetés segítségével, a tanulókkal közösen „találjuk ki", hogy hogyan lehetséges és célszerű a térelemek távolságát és szögét definiálni, majd végezzünk elemi geometriai ismereteinkkel kivitelezhető számításokat (téglatest csúcsai és testátló távolsága, kocka kitérő lapátlóinak szöge). Figyeljünk arra, hogy a tanulók elsajátítsák „használható" síkbeli ábrák készítését a térbeli alakzatokról. Vessük fel a merőleges síkokban futó egyenesekre vonatkozó tételt, és szemléltessük a kocka különböző síkmetszetein.
A háromszög alapú hasáb és háromoldalú gúla kapcsolatát lehetőleg kézbe adott szemléltetőeszközzel mutassuk meg majd a térfogat-képlet megbeszélése után végezzünk felszín- és térfogatszámítási feladatokat! Ezek a feladatok alkalmasak az eddig megismert számítási eljárások ismétlésére (Pitagorasz-tétel, területképletek).

Elevenítsük fel a gömb, mint mértani hely fogalmát! Foglalkozzunk a gömb síkmetszeteivel, beszéljünk a szélességi és hosszúsági körökről! Az Egyenlítő jól ismert hosszából számítsuk ki a Föld sugarát! A térfogat- és felszínképletet összetett feladatokban is alkalmazzuk!

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– szerkesztés – makettek és modellek készítése – vizsgálódás térképen – testek hálózatának elkészítése – kutatások könyvtár és internet használatával – építészeti, képzőművészeti alkotások geometriai vizsgálata

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Trigonometria**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA Ember és természet: trigonometriai összefüggések alkalmazása fizikában Informatika: internet használata Nyelv: szaknyelv használata	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	1. Műveleti képességek – műveletek számokkal és vektorokkal – szögek átváltása – arányossági számítások – becslés – ábrakészítés – algebrai kifejezések azonos átalakítása – helyettesítési érték számítása – egyszerű egyenletek megoldása – közelítő számítások	
	2. Logikai képességek – induktív és deduktív következtetés – elvonatkoztatás – periodicitás – bizonyítás	
	3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek – függvényszemlélet – általánosítás – intuíció	
	4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése – tervszerűség – döntési képesség – gyakorlati alkalmazás – szövegértés – eredmények összevetése a valósággal	
	5. Általános kognitív képességek – ötletesség – problémaérzékelő – problémamegoldó – céltudatosság – sík- és térszemlélet	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
A témát a vektorműveletek ismétlésével, és egyúttal az ismeretek mélyítésével kezdjük. Az összeadás megfordításaként vektorok adott irányú összetevőkre való bontásával foglalkozunk, megállapítjuk az egyértelmű vektorfelbontás tényét. A vektorok koordinátarendszerben való ábrázolásához szükségünk van a koordinátarendszer árnyaltabb felfogására – bevezetjük a bázisvektor és a helyvektor fogalmát. Műveleteket végzünk most már

koordinátákkal adott vektorokkal, az egyértelmű vektorfelbontást felhasználva. Megkeressük a vektor hosszát megadó összefüggést, bevezetjük az egységvektor fogalmát.
Egységvektort forgatva a koordinátarendszer középpontja körül, a végpont koordinátáit vizsgálva jutunk el sinα és cosαβ definíciójához, illetve az $x \mapsto \sin x$, $x \mapsto \cos x$ függvényhez. Határozzuk meg a nevezetes szögekhez tartozó függvényértékeket Pitagorasz – tétellel! A hasonlóság alkalmazásával vizsgáljuk sinα és cosα jelentését hegyesszögű háromszögben. Vezessük be a tangens és kotangens fogalmát a befogók hányadosával! Mutassuk meg az egységvektor megfelelő transzformációja segítségével a különböző síknegyedekbe mutató egységvektorok és első negyedbeli megfelelőjük kapcsolatát, a diákok önálló tapasztalataira alapozva. Határozzuk meg a nevezetes szögekhez tartozó értékeket, az első síknegyed alapján valamennyi síknegyedre.

Vizsgáljuk a teljes szögnél nagyobb és negatív forgásszögekhez tartozó értékeket is. Táblázat segítségével határozzuk meg a különböző szögekhez tartozó értékeket, illetve adott értékhez az összes lehetséges megoldást. Fentiek gyakorlására egészen egyszerű trigonometrikus egyenleteket is megoldhatunk, illetve egyszerűbb azonosságokat bizonyíthatunk.

Rátérve a derékszögű háromszögre mélyítsük el annak felismerését, hogy az itt használt szögfüggvény fogalom a derékszögű háromszög hegyesszögei esetén ekvivalens a definícióval, és alkalmas az ismeretlen adatok meghatározására. Sok feladattal gyakoroljuk az adatok ismeretében a helyes szögfüggvény kiválasztását, színesítve életszerű, távolság, mélység, magasság meghatározásáról szóló feladatokkal. Foglalkozzunk az általános háromszög oldalakat és közbezárt szöget tartalmazó területképletével, használjuk fel a szabályos n-szög területének meghatározásához. Számítsuk ki szabályos sokszögek területét az oldal ismeretében először konkrét értékekkel, majd paraméteresen is. Végezzünk felszín- és térfogatszámítási feladatokat is, felhasználva és elmélyítve a sík és egyenes, illetve két sík hajlásszögéről tanultakat, különös hangsúlyt fektetve a szemléletes ábrázolás technikájára, a síkmetszetek jelentőségére.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

– modellkészítés az egységsugarú körhöz
– szerkesztés, mérés, ábrakészítés
– színezés
– ábrázolás koordinátarendszerben
– valóságos térbeli szituáció ábrázolása síkban
– térbeli alakzatok modellezése merőleges vetítéshez

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A tanulók

– ismerjék a terjedelem az átlagos eltérés és a szórás fogalmát, és ezek segítségével legyen képes következtetéseket levonni,
– tudjanak átlagos eltérést, terjedelmet és szórást számolni egyszerű esetekben,
– legyenek képes kiválasztani az elemzési céloknak megfelelő statisztikai mutatókat,
– tudják eldönteni események függetlenségét egyszerű esetekben,
– legyenek képes megadni a teljes eseményrendszert egyszerű esetekben,
– tudjon bármilyen másodfokú függvényt vizsgálni,
– tudjanak bármilyen másodfokú egyenletet megoldani,
– értse a másodfokú függvény és a másodfokú egyenlet kapcsolatát,
– ismerjék és alkalmazzák a diszkrimináns fogalmát,
– jártasak legyenek a gyökök és együtthatók közötti összefüggés és a gyöktényezős alak alkalmazásában,
– gyűjtsenek tapasztalatokat az új ismeretlen bevezetésében, illetve a magasabb fokú egyenletek másodfokúvá való átfogalmazásában.

A tanulók

– értsék a racionális és irracionális szám fogalmát;
– képesek legyenek irracionális számot előállítani;
– képesek legyenek kis segítséggel eldönteni, illetve bebizonyítani valamely számról, hogy melyik számhalmazba tartozik;
– értsék az indirekt bizonyítási mód lényegét;

– tudjanak négyzetgyökös kifejezéseket nagyság szerint sorba rendezni;
– ismerjék a négyzetgyökös kifejezésekkel végezhető műveleteket, azonosságokat;
– tudjanak bármilyen, életkoruknak és eddigi tanulmányaiknak megfelelő egyenletet, egyenlőtlenséget, egyenletrendszert megoldani;
– értsék, hogyan kell a négy alapműveletet elvégezni négyzetgyökös kifejezésekkel;
– ismerjék a gyökös kifejezésekre vonatkozó műveleti azonosságokat;
– legyenek járatosak többtagú gyökös kifejezések nagyságának összehasonlításában;
– tudjanak kéttagú gyökös kifejezéseket négyzetre emelni, egy- és kéttagú nevezővel bíró törteket gyöktelenníteni;
– jártasak legyenek az irracionális egyenletek megoldásában;
– legyenek jártasak az egyszerűbb másodfokú és irracionális egyenletrendszerek megoldásában.

A tanulók

– értsék a sorozat, a tag, az index fogalmát és jelentését,
– értsék a rekurzió fogalmát,
– legyenek képesek képlettel, függvény-definícióval megadott sorozatok elemeinek meghatározására,
– jól értsék a véges, illetve végtelen elemű sorozat fogalmát,
– értsék a monotonitás, a korlátosság, a határérték fogalmát,
– jól értsék a sorozat tagjaira vonatkozó kiszámítási módokat,
– készség szintjén tudják a sorozat bármely elemét egyszerűen és gyorsan meghatározni,
– helyesen alkalmazzák az n-edik elem és az első n elem összegének kiszámítására vonatkozó összefüggéseket,
– ismerjék fel az egyszerűbb szöveges feladatok megoldásánál, hogy melyik sorozatra vonatkozó összefüggést lehet alkalmazni,
– jártasak legyenek a számtani és mértani közép alkalmazásában,
– jól értsék, és helyesen alkalmazzák a számtani és mértani sorozat fogalmát,
– jól értsék a pénzügyi, gazdasági, biztosítással kapcsolatos fogalmakat,
– legyenek jártasak a szöveges feladatok megoldásában,
– helyesen alkalmazzák a sorozatokkal kapcsolatos összefüggéseket.

A tanulók

– tudjanak különbséget tenni a hétköznapi értelemben vett és a matematikai hasonlóság között,
– lássák, hogy az egybevágóság a hasonlóság speciális esete,
– Iismerjék a háromszögek hasonlóságának alapeseteire vonatkozó elégséges feltételeket,
– egyszerű esetekben legyenek képesek bizonyítani két háromszög hasonlóságát,
– ismerjék a magasság – és befogótételt, bizonyítással együtt,
– tudjanak megoldani hasonlósággal kapcsolatos szerkesztési feladatokat,
– ismerjék, és legyenek képesek feladatokban alkalmazni a háromszög súlyvonalaira vonatkozó összefüggéseket,
– ismerjék hasonló síkidomok kerülete, területe és a hasonlóság arányszámának összefüggését, valamint sejtsék meg a hasonló típusú összefüggést térfogatok esetén,
– ismerjék és tudják alkalmazni a következő fogalmakat: metszésvonal, sík és egyenes hajlásszöge, síkok hajlásszöge, kitérő egyenesek, pont és egyenes, két egyenes, két sík, sík és egyenes távolsága,
– ismerjék a kúpszerű testek képzési módszerét, a kúp és a gúla fogalmát, az ezekhez kapcsolódó elnevezéseket,
– tudják megkülönböztetni az egyenes és ferde testeket,
– értsék, mit jelent a szabályos n oldalú gúla kifejezés,
– tudják elkészíteni egyszerű gúlák és kúpok hálózatát,
– ismerjék a gúlák és kúpok felszínére és térfogatára vonatkozó összefüggéseket,
– tudják megfogalmazni, hogy mi a gömb,
– ismerjék az alábbi fogalmakat: átmérő, főkör, gömbsüveg,
– ismerjék a gömb felszínének és térfogatának kiszámítási módját.

A tanulók

– értsék a bázisvektor fogalmát,
– értsék a különbséget vektor és helyvektor között,

– tudjanak koordinátákkal vektort ábrázolni, illetve azok koordinátáit leolvasni,
– legyenek tisztában a vektor hosszának kiszámításával,
– ismerjék a szögfüggvények definícióját az egységsugarú körben,
– tudják ábrázolni a szögfüggvények grafikonját,
– ismerjék a szög és pótszöge, szög és kiegészítő szöge, illetve x és $-x$ szögfüggvényeinek valamennyi összefüggését, a különböző síknegyedekbe eső szögek szögfüggvényeinek előjelét, illetve a hozzájuk tartozó értékek kapcsolatát, ezek alapján tudják meghatározni $\sin x$, $\cos x$, $\mathrm{tg}\, x$, $\mathrm{ctg}\, x$ ismeretében x összes értékét.
– ismerjék a nevezetes szögekhez tartozó szögfüggvények értékeit elemi geometriai bizonyítással együtt,
– legyenek képesek megoldani egyszerűbb trigonometrikus egyenleteket, illetve bizonyítani egyszerűbb azonosságokat,
– tudják kiszámítani a derékszögű háromszög ismeretlen adatait, az ahhoz szükséges egyértelműen meghatározott adatok közül bármelyik kettő ismeretében,
– tudják kiszámítani tetszőleges háromszög területét két oldalának és közbezárt szögének ismeretében, ismerjék a képlet indoklását,
– tudják kiszámítani a szabályos sokszög területét oldalának, vagy a köréírható kör sugarának ismeretében,
– tudják kiszámítani testek felszínét és térfogatát; lapok, élek, lapok és élek hajlásszögét.

TERMÉSZETISMERET

7. évfolyam

A hetedik évfolyamos természetismeret epochák két fő célkitűzést fogalmaznak meg. Az egyik a természettudományok vizsgálati módszereit, sokféleségét és folyamatos fejlődését próbálja megismertetni, a másik a körülöttünk lévő jelenségek, élőlények sokféleségét mutatja be. Az egyes epochákban más-más, nevezzük természettudományos képesség fejlesztése áll a fókuszban. Az első epochában a tudományos ismeretszerzés, tényanyag-feldolgozás, -szelektálás, valamint a kísérletezés; a második és harmadikban a vizsgálódás, többek közt mikroszkóppal, egyszerűbb kísérletekkel; a negyedikben már az önálló kísérlettervezés és kivitelezés kerül a fókuszba, míg az ötödik az eddigieket összesítve próbálja a globális jelenségeket vizsgálni.

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Mit csinál egy tudós?**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	KOGNITÍV KÉPESSÉGEK Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, évfolyamozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Általánosítás Csoportosítás Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben Összefüggések felismerése Önismeret, életvezetés, együttélés, viselkedés Együttműködési képességek: Kooperativitás	

	Időkezelés Időzítés Időbeosztás Forráshasználat – Kíváncsiság – Nyitottság – Próbálkozási hajlandóság – A másokhoz való odafordulás igénye
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
1. A tudományokról 2. Természeti jelenségek 3. A tudósok mindennapjai 4. Tudósok és tudományok 5. A természeti jelenségek megismerése 6. A kísérletezés 7. Az anyagokról 8. Az anyagok alkotói – az atomok 9. Az atomok alkotói – az elemi részecskék 10. Az anyagok tulajdonságai – érzékelés 11. Az anyagok tulajdonságainak hőmérsékletfüggése 12. Az anyagváltozások mérése	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Csoportos munka: kísérlettervezés kísérlet kivitelezése disputa vita forráselemzés és bemutatás (tudós munkássága, illetve egy téma feldolgozása) feladatküldés csoportok között Egyéni munka: interaktív feladatok Projekt: tudós dolgozószobája	

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Az idő**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, évfolyamozó, rendszerező képesség – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: – Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) – Általánosítás – Csoportosítás – Következtetés Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben	

	Összefüggések felismerése Önismeret, életvezetés, együttélés, viselkedés Együttműködési képességek: Időkezelés Forráshasználat Kíváncsiság Nyitottság Próbálkozási hajlandóság A másokhoz való odafordulás igénye.
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
1. Az idő 2. A világegyetem keletkezése és fejlődése 3. A csillagászat kezdetei 4. A csillagászat nagy fordulata 5. A csillagok élete és halála 6. A naprendszer 7. Asztronómia-asztrológia 8. A Föld kialakulása, ős- és előidő 9. A földtörténeti óidő és a kontinensek vándorlása 10. A földtörténeti közép- és újidő 11. Az élet eredete és az evolúciós rendszerek 12. Az élővilág fejlődése 13. Az élővilág sokfélesége és rendszerezése	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Csoportos munka: – kiselőadások: dinoszauruszok, kihalások, asztrológia; – horoszkópkészítés; – mini Naprendszer készítése; – kontinensvándorlási makett; – rendszertani tabló. **Projekt:** – földtörténeti időskála készítése a tanterembe, amit a későbbiekben használni tudnak; – régen élt élőlények kiállítás;	

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Földünk**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, évfolyamozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Általánosítás Csoportosítás Következtetés	

	Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben Összefüggések felismerése Együttműködés Időkezelés Forráshasználat Kíváncsiság Nyitottság Próbálkozási hajlandóság A másokhoz való odafordulás igénye.
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
1. A Föld mint égitest 2. A Föld külső és belső tagolódása 3. A változó Föld 4. Hegységképződés 5. A Föld kőzetei 6. Kőzetek a „mikroszkóp” alatt 7. Ásványok 8. Ásványkincsek	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Csoportos munka: – vulkánok térkép; – vulkánok kiselőadás; – földrengések kiselőadás; – hegységképződés ábra, makett, gyurma; – kőzet és ásványkiállítás, határozás; – hazánk ásványkincsei – térkép;	

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**A víz**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, évfolyamozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Forráshasználat Kíváncsiság Nyitottság	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
1. A víz különleges tulajdonságai 2. Mivel magyarázhatók a víz különleges tulajdonságai? 3. Van-e víz a Naprendszer más bolygóin? 4. A víz körforgása 5. Földünk vízkészlete 6. Óceánok és tengerek 7. Tavak 8. Vízfolyások		

9. A természetes vizek kémiai jellemzői 10. Ivóvíz, vízszennyezés és víztakarékosság 11. Életközösségek 12. Vízi életközösségek
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Csoportos munka: – vízvizsgálatok; – vízrajzi térkép készítése; – vízfolyások építő és bontó munkája – homoktálas kísérletek; – a vízkörforgása kísérletsor; – forráselemzés és bemutatás (vízi erőmű, ár-apály jelenség…) **Projekt**: – A mi vizünk – egy kiválasztott természetes víz vizsgálata;

5.

A TÉMAKÖR CÍME	IDŐJÁRÁS ÉS ÉGHAJLAT	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Megfigyelés Tervezés: tapasztalatszerzés Adatrögzítés Adatokból következtetések levonása	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
1. A légkör felépítése 2. A légkör hőháztartása 3. Víz a légkörben 4. Légnyomás 5. Az időjárás elemei és a nagy földi légkörzés 6. Légköri képződmények 7. Földrajzi övezetesség 8. Éghajlattípusok 9. Életközösségek vizsgálata 10. Biomok		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Csoportos munka: állatkert; üvegház; meteorológiai megfigyelések; meteorológiai állomás összeszerelése; meteorológiai mérések, mérési napló; *Projekt**: időjárási napló;***		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A tananyagban szereplő fogalmak helyes használata:

polihisztor, humán tudományok, természettudományok, társadalomtudományok, műszaki tudományok, Nobel-díj, egyszerű anyag, összetett anyag, kémiailag tiszta, keverék, oldat, oldószer, oldott anyag, komponens, fázis, homogén, heterogén, elegy, vegyület, molekula, vegyjel, elemmolekula, vegyületmolekula, összegképlet, elemi részecske, elektron, proton, neutron, izotóp, rendszám, atommag, elektronfelhő, vegyértékhéj, elektronpálya, fizikai tulajdonság, monokromatikus szín, kevert szín, ínhártya, érhártya, ideghártya, szaruhártya, szivárványhártya, sugártest, szemmozgató izom, lencsefüggesztő rost, szemlencse, pupilla, üvegtest, pálcika, csap, sárgafolt, szaglóhám, halmazállapot, gáz, folyadék, szilárd, kémiai tulajdonság, halmazállapot-változás, fagyás, fagyáspont, forrás, forráspont, olvadás, olvadáspont, szublimáció, telített oldat, telítetlen oldat, túltelített oldat

csillagközi anyag, magfúzió, fekete lyuk, napfolt ciklus, bolygó, csillag, hold, Föld-típusú bolygó, Jupiter-típusú bolygó, üstökös, meteor, aszteroida, csillagkép, asztronómia, asztrológia, földtörténeti idő, földtörténeti időszak, ősidő, előidő, meteorit, radioaktív anyag, tűzhányó, ősi földkéreg, gömbhéj, vulkanizmus, őslégkör, ősi lemeztektonikai folyamatok, kontinens, hegységképződés, ősföld, ősmasszívum, Gondwana, Kaledóniai-óceán, Uráli-óceán, Ős-Tethys-óceán, Ős-Csendes-óceán, orogenezis, Kaledóniai-orogenezis, Variszkuszi-orogenezis, Pangea, Pacifikus- (csendes-óceáni) orogenezis, Eurázsiai-orogenezis, kémiai evolúció, makromolekulák, abiogén, metastabil, örökítőanyag, prokarióta, evolúció, természetes szelekció, eukarióta, színtest, ivaros szaporodás, gerinchúrosok, külső váz, belső váz, biodiverzitás, faj, taxonómus, álszövetes, szövetes, ősszájú, újszájú

centrifugális erő, forgási ellipszoid, geoid, szögsebesség, ekliptika, földkéreg, geotermikus grádiens, földköpeny, lágyköpeny, mágneses deklináció, pólusvándorlás, asztenoszféra, kőzetburok, litoszféra, kőzetlemez, földmag, hőgóc, láva, hasadékvölgy, riftesedés, óceáni hátság, mélytengeri árok, alábukás, alátolódás, szubdukció, belső erők, külső erők, hasadéktűzhányó, magmás kőzet, mélységi magmás kőzet, kiömlési magmás kőzet, párnaláva, dájk, forrópontos vulkánosság, rengésfészek, hipocentrum, rengésközpont, epicentrum, szeizmográf, gyűrődés, redő, vetődés, röghegység, rögvidék, szigetív, földkéreg, földköpeny, kőzetburok, kőzet, viszkozitás, magmás kőzet, méylségi magmás kőzet, kiömlési magmás kőzet, üledékszemcse, üledékgyűjtő, cementálódás, tufa, kémiailag szilárd, fizikailag szilárd, rácspont, elemi cella, főhéj, mellékhéj, kovalens kötés, atomrács, ionrács, elsőrendű kötés, másodrendű kötés, molekularács, fémrács, ionos kötés, egyszerű ion, összetett ion, fémes kötés, elektronegativitás, ásvány, terméselem, ásványkincs, érc

fajhő, párolgáshő, hidrogénkötés, víz körforgása, óceán, tenger, beltenger, peremtenger, hullámzás, hullámtörés, abrázió, hullámnyomás, tengerjárás, apály, dagály, dagálymagasság, szökőár, vakár, tó, glinttó, fjordos tó, végmoréna tó, tengerszem, kártó, vízgyűjtő terület, vízválasztó vonal, vízhozam, vízállás**,** vízjárás, folyóvizek szakaszai, deltatorkolat, tölcsértorkolat, vízkeménység, nitrátion, nitráttartalom, ívóvíz, víztakarékosság, ivóvízkészlet, életközösség, ökológia, populáció, társulás, biom

homoszféra, heteroszféra, állandó gázok, változó gázok, erősen változó gázok, napsugárzás, hőmérséklet, hőtágulás, hőtan, termodinamika, abszolút nulla fok, üvegházhatás, napsugarak hajlásszöge, besugárzás, albedó, hőmérséklet napi járása, hőmérséklet évi járása, napfénytartam, hőösszeg, izotermatérkép, harmatpont, relatív páratartalom, kondenzációs mag, harmat, zúzmara, jégeső, főn szél, csapadék, talajmenti csapadék, hulló csapadék, köd, nyomás, légnyomás, barométer, izobártérkép, szél, általános légkörzés, széljárás, ciklon, anticiklon, légtömeg, front, hurrikán, tájfun, monszun, földrajzi övezetesség, klímadiagram, környezeti tényező, tűrőképesség, szűktűrésű, tágtűrésű, ökológia, egyed feletti szerveződési szint, zárt rendszer, nyílt rendszer, ökoszisztéma, generalista, specialista, ökológiai fülke

Szóbeli szövegalkotás az alábbi témákban:

1. a tudományok felosztásáról, a természettudományok résztudományairól, azok altudományairól;
   - a természeti jelenségekről;
   - hazai kutatóintézményekről;
   - hazai szakmai folyóiratokról, internetes portálokról;
   - a tudománytörténet főbb állomásairól, kiemelkedő természettudósokról;
   - a kísérletezés céljáról, a kísérlettervezés elveiről, kísérleti eszközök használatáról;
   - környezet- és balesetvédelmi szabályokról;
   - jegyzőkönyvkészítés szabályairól;
   - az anyagok csoportosításáról, az egyes anyagcsoportok tulajdonságairól;
   - az atomokról és azok felépítéséről;
   - az emberi érzékszervek felépítéséről, működéséről;
   - a halmazállapotokról és azok változásáról;

2. a Világegyetem kialakulásáról, az ősrobbanásról, annak bizonyítékairól, fejlődéséről;
   - a csillagászat fejlődéséről, az ókori görög ismeretekről, Kopernikusz, Kepler és Galilei munkásságáról;
   - a csillagok születéséről, fejlődéséről és haláláról;
   - a Naprendszer kialakulásáról és alkotóiról, a bolygókról;
   - a Föld kialakulásáról, az egyes földtörténeti korok fontosabb eseményeiről;
   - a kontinensvándorlásról és hegységképződési fázisokról;
   - az élet kialakulásáról, az evolúciós rendszerekről;
   - az élővilág fejlődéséről, változatosságáról és rendszerezéséről;

3. a Föld alakjáról, mozgásáról;
   - a Föld belső tagolódásáról, az egyes rétegek tulajdonságairól;
   - a kőzetlemezekről, azok vándorlásáról, vándorlásuk hatásairól;
   - a tűzhányó tevékenységről és a földrengésekről;
   - a hegységképződés típusairól, folyamatairól;
   - kőzettípusokról;
   - az elektronszerkezetről, ionképződésről, kémiai kötésekről;
   - kristályrácsokról;
   - ásványokról és ásványkincsekről;
   - a víz különleges tulajdonságairól;
   - a vízmolekula felépítéséről, alakjáról, a molekulák közti kölcsönhatásokról;
   - a Naprendszerben található víz kutatásai eredményeiről;
   - a víz körforgásáról;
   - a földi vízkészlet eloszlásáról;
   - az óceánok és tengerek keletkezéséről;
   - a tengerek hőháztartásáról és a tengervíz mozgásairól;
   - tavak keletkezéséről, pusztulásáról, tó típusokról;
   - a vízfolyások típusairól;
   - a víz kémiai tulajdonságairól, a vízkeménységről, nitráttartalomról, egyéb szennyezőkről;
   - a gázok vízben való oldódásáról;
   - az ivóvíz fogalmáról, a Föld ivóvízkészletéről, a vízhiány okairól, következményeiről;
   - a víztakarékossági stratégiákról;
   - az ökológia fogalmáról, az életközösségek típusairól;
   - a tengerek élővilágáról és néhány hazai vízi növénytársulásról;

4. a víz különleges tulajdonságairól;
   - a vízmolekula felépítéséről, alakjáról, a molekulák közti kölcsönhatásokról;
   - a Naprendszerben található víz kutatásai eredményeiről;
   - a víz körforgásáról;
   - a földi vízkészlet eloszlásáról;
   - az óceánok és tengerek keletkezéséről;
   - a tengerek hőháztartásáról és a tengervíz mozgásairól;
   - tavak keletkezéséről, pusztulásáról, tó típusokról;
   - a vízfolyások típusairól;
   - a víz kémiai tulajdonságairól, a vízkeménységről, nitráttartalomról, egyéb szennyezőkről;
   - a gázok vízben való oldódásáról;
   - az ivóvíz fogalmáról, a Föld ivóvízkészletéről, a vízhiány okairól, következményeiről;
   - a víztakarékossági stratégiákról;
   - az ökológia fogalmáról, az életközösségek típusairól;
   - a tengerek élővilágáról és néhány hazai vízi növénytársulásról;

5. a légkör felépítéséről;
   - a Földre érkező napsugarak sorsáról, a levegő felmelegedéséről, az üvegházhatásról;
   - a besugárzást módosító tényezőkről és a hőmérsékletjárásról;
   - a levegő vízgőztartalmáról;
   - a felhőképződésről és a fontosabb felhőtípusokról;
   - a csapadékképződésről, a csapadékok fajtáiról;
   - a nyomás fogalmáról, a szilárd testek, folyadékok és gázok nyomásáról;
   - a Torricelli-féle kísérletről;
   - a légköri képződményekről;
   - a földrajzi övezetesség okairól;

- a földrajzi övekről, éghajlattípusokról;
- klímadiagramról;
- a környezeti tényezőkről és a tűrőképességről;
- a főbb biomokról.

8. ÉVFOLYAM

A hetedikes epochák célkitűzései továbbra is megmaradtak, a különbség természetesen a tananyagtartalomban, illetve az epochák címében van. Az epochák kontinensekre, illetve a Kárpát-medencére alapulnak, a fővezérvonal a földrajz, de a komplexitás itt sem szűnik meg, hisz minden epochába illeszkedik egy-egy olyan témakör, amely az adott kontinenshez kötheti. Így Európa és Észak-Amerika esetében az előbbi kontinens kapcsán a fémfeldolgozás, fémek tulajdonságai, Ázsia kapcsán globális problémaként a túlnépesedés, illetve az ember szaporodása, míg Afrikánál a járványok, kórokozók. A negyedik EPOCHA kissé kilóg az említett logika alól. Itt az ökofilozófia kerül be társelemként, s a hozzá kapcsolódó globális problémák, amelyek korábban és később is elő jönnek még. A Kárpát-medence, az előző évben többször előkerült ökológiai ismereteket bővíti.

Az egyes kontinenseknél mindig találunk visszautalást az előző évre, különösen az éghajlat, földtörténet témakörökre. A nyolcadikos epochák tanításakor nem kis kihívást jelent a szaktanár számára a földrajzi és egyéb témakörök megfelelő átkötése. Fontos elemmel bővül a tananyag átadás. Jóval nagyobb szerephez jut az önálló és a csoportmunka, ahol ország összehasonlítás és számtalan tevékenység szerepel. A szakkifejezések bővítése kissé háttérbe szorul, helyette nagyobb hangsúlyt kap a földrajzi objektumok elhelyezkedésének ismerete.

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Európa és Észak-Amerika**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Adatokból köbvetkeztetések levonása Tapasztalatszerzés megtervezése Hipotézisalkotás Kíváncsiság Próbálkozási hajlandóság	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

1. Európa természetföldrajza
2. Európa és Észak-Amerika kialakulása
3. Az Európai Unió
4. Európa országai
5. Észak-Amerika természetföldrajza
6. Észak-Amerika országai
7. Észak-Amerika gazdasága
8. A fémek általános jellemzése
9. A vas és az alumínium
10. Alkálifémek, alkáliföldfémek és vegyületeik
11. Nemesfémek és nehézfémek

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Egyéni tevékenység:

bemutatott tanulói kísérletek elvégzése;

Csoportos munka:

kiselőadások;
wikipédia készítése;
térképkészítés;
makettkészítés;
fémkiállítás készítése;

szelektív fémgyűjtés;
mészoltás;
alumínium előállítása.

Projekt:

országbemutató.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Ázsia**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Értékelés Korrekció, önkorrekció Kreativitás Együttműködés Időkezelés Időzítés Időbeosztás Forráshasználat Kíváncsiság Nyitottság Próbálkozási hajlandóság A másokhoz való odafordulás igénye	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

1. Ázsia természeföldrajza
2. Ázsia kialakulásáról, ásványkincseiről röviden
3. Világvallások
4. Japán
5. Független Államok Közössége
6. Országösszehasonlítás
7. Túlnépesedés
8. Az ember szaporodása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Csoportos munka:

kiselőadások: A Japán kultúra extremitásai, A gésák, A szamurájok, A szumó, Hirosima és Nagaszaki, Modern rabszolgák, A Transzszibériai vasútvonal, Szaddam Huszein, A Mount-Everest meghódítása, Fogamzásgátlási módszerek, Alternatív szülés;
foglalkozások: judó, teaszertartás, jóga, muszlim imádkozás, interaktív hegymászás;
országbemutató poszter készítése (akár felhasználható a kiállítás projektben);
disputa a túlnépesedés témak/problémakörében;
forráselemzés és bemutatás=>régi ázsiai civilizációk.

Projekt:

egy kiválasztott ázsiai országról kiállítás berendezése;
ország összehasonlítás.

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Afrika és Dél-Amerika**	Ajánlott időkeret: 3 hét
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Tájékozódás a térben és az időben Összefüggések felismerése A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek Forráshasználat Kíváncsiság Nyitottság Próbálkozási hajlandóság A másokhoz való odafordulás igénye.	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

1. Afrika természetföldrajza
2. Afrika kialakulása és gazdasága
3. Országösszehasonlítás
4. Afrika az emberi evolúció őskontinense
5. Az emberi faj sokfélesége
6. Afrika a természetvédelem tükrében
7. Elsivatagosodás, erdőirtás
8. Járványok
9. Dél-Amerika természetföldrajza
10. Dél-Amerika kialakulása és gazdasága

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Csoportos munka:
kiselőadások;
ország-összehasonlítás;
wikipédia készítése;
állatkert;
természetvédelmi vitanap előkészítése.
Projekt:
emberelődök makett vagy modell.

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Ausztrália, Óceánia, Antarktisz**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Tervezés Szervezés Adatok rangsorolása Prezenttálás	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

1. Ausztrália természetföldrajza
2. Ausztrália gazdasága és lakosai
3. Óceánia
4. Antarktisz
5. Ökofilozófia

6. Globális problémák
7. Mit tehetsz te?
8. Expedíció

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Egyéni tevékenység,
Csoportos munka:
kiselőadások;
népcsoport-bemutatás;
domborzati makett;
expedíciós film;
expedíciós interjú.
Projekt:
expedíció részletes tervének elkészítése a megadott szempontok alapján (helyszín, cél, időpont, utazás, felszerelés, kapcsolatok, étkezés, egészségügyi felszerelés, költségek stb.).

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Kárpát-medence**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Adatgyűjtés Adatok csoportosítása megadott szempontok szerint Tervezés Szervezés Időkezelés Prezentálás	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

1. A Kárpát-medence természeti képe, kialakulása
2. Magyarország településszerkezete
3. Népek e hazában
4. A Kárpát-medence növényzete
5. A Kárpát-medence állatvilága
6. Nyugat-Magyrország
7. A Kárpát-medence északi területei (Északnyugat-Magyarország)
8. Kárpátalja és a Keleti-Kárpátok
9. Déli-Kárpátok
10. Erdély
11. Alföld

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Csoportos munka:
kiselőadások;
Kárpát-medence makett;
túratervezés;
nyaralástervezés;
tablókészítés védett/endemikus fajokról.
Projekt:
egy kiválasztott terület gazdasági, turisztikai bemutatása.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A tananyagban szereplő fogalmak helyes használata:

1. szuperkontinens, ősmasszívum, fedetlen ősmasszívum,, fedett ősmasszívum, ferromágnesesség, vérszegénység, nyersvas, acél, Siemens-Martin-féle eljárás, LD-eljárás

2. monszunszél, monszun, hőmérsékleti (termikus) egyenlítő, mágia, fetisizmus, totemizmus, halottkultusz, sámánizmus, nirvána, hinajána, mahajána, vadzsrajána, csan-buddhizmus, seon-buddhizmus, zen, sintoizmus, lámaizmus, hinduizmus, guru, konfucianizmus, taoizmus, univerzizmus, dzsainizmus, szikhizmus, iszlám, muszlim, muzulmán, síita, szunnita, szaporodási stratégia, r-stratégia, K-stratégia, túlnépesedés, ivaros szaporodás, ivartalan szaporodás, párzás, zigóta, egyedfejlődés, elsődleges nemi jellegek, másodlagos nemi jellegek, petefészek, petevezeték, méh, hüvely, csikló, kisajak, nagyajak, ovuláció, klimax, here, mellékhere, dülmirigy, ondóhólyag, hímvessző, erekció, ejakuláció, makk, fityma, petesejt, hímivarsejt, orgazmus, steril, meddő, impotens

3. hőmérsékleti egyenlítő, kraton, irtásos földművelés, recens, hominida, alfaj, nagyrassz, rassz, rasszizmus, negroid, khoisanid, mongoloid, veddo-ausztraloid, kaukazoid, antropológia, környezetvédelem, természetvédelem, konzervációbiológia, Vörös Könyv, hatodik kihalás, extenzív mezőgazdaság, intenzív mezőgazdaság, elsivatagosodás, talajerózió, Száhel-övezet, erdőírtás, diverzitás, járvány, vírus, virion, DNS, RNS, szimbiózis, nyirok, antigén, antitest, immunitás, természetes (veleszületett) immunitás, adaptív (szerzett) immunitás, klónozódás, genny, aktív immunizálás, passzív immunizálás

4. Felszín alatti vizek, talajvíz, rétegvíz, karsztvíz, hévíz, ásványvíz, gyógyvíz, őslakók, szórványsziget, mikronézek, melanézek, polinézek, vásottsziklák, vándorkövek, gleccser, gleccsermalom, gleccserüst, gleccserasztal, moréna, felszíni moréna, fenékmoréna, alsómoréna, középmoréna, oldalmoréna, végmoréna, jégborjadzás, ökofilozófia, Gaia-elmélet, globális problémák, globális felmelegedés, ózonpajzs vékonyodása, savas eső, túlnépesedés, ökológiai lábnyom

5. evapotranszspiráció, település, szórvány település, szerek, szegek, falu, aprófalvak, halmazfalu, szalagtelkes falu, sakktábla falu, agglomeráció, exodus, flóra, vegetáció, endemizmus, reliktum, adventív faj, fauna, alapfauna

Szóbeli szövegalkotás az alábbi témákban:

1. Európa tagolódásáról, éghajlatáról, vízrajzáról, állat- és növényvilágáról;
   - Európa kialakulásáról;
   - az Európai Unió kialakulásáról, alapelveiről, intézményeiről;
   - négy európai országról a megadott szempontok alapján;
   - Észak-Amerika tagolódásáról, éghajlatáról, vízrajzáról, állat- és növényvilágáról;
   - Észak-Amerika kialakulásáról;
   - az USA-ról és Kanadáról a megadott szempontok alapján;
   - a fémek általános jellemzőiről;
   - az alkáli- és az alkáliföldfémekről;
   - a vasról és az alumíniumról és ezek előállításáról;
   - a tanult nemesfémekről és nehézfémekről;
   - a megadott topográfiai fogalmak jelölése vaktérképen.

2. Ázsia kialakulásáról, megemlítve, hogy egyes földtörténeti korokban milyen lényeges események voltak;
   - Ázsia természetföldrajzi adottságai, felosztása, ásványkincsei, ipar, mezőgazdaság, állat- és növényvilág, éghajlat, vízrajz;
   - Ázsiáról, mint a világvallások bölcsőjéről, továbbá a világvallásokról (buddhizmus, iszlám, konfucianizmus, hinduizmus, taoizmus, zsida az alábbi szempontok alapján:
   - volt-e és, ha igen ki a vallásalapító;
   - van-e Isten az adott vallásban, ha igen, hogy jelenik meg;
   - mik a fontosabb eszméi az adott vallásnak;
   - Ázsián belül hol uralkodnak az egyes vallások;
   - Ázsián kívül hol terjedtek el;

- legalább 6 ázsiai országról az alábbi szempontok alapján:
- elhelyezkedés, földrajzi jellemzői;
- terület, népesség, népsűrűség;
- vallás;
- ipar, gazdaság;
- mezőgazdaság;
- oktatás, kultúra;
- egyéb érdekességek;
    - az ember szaporító szervrendszerének felépítéséről és működéséről;
    - a közösülésről és a fogamzásgátlásról;
    - a nemi élet problémáiról;
    - az egyedfejlődésről;
    - a szülésről és az alternatív szülésről;
    - a megadott topográfiai fogalmak jelölése vaktérképen.

3. Afrika kialakulásáról, megemlítve, hogy egyes földtörténeti korokban milyen lényeges események voltak;
    - Afrika természetföldrajzi adottságai, felosztása, ásványkincsei, ipar, mezőgazdaság, állat- és növényvilág, éghajlat, vízrajz;
    - Afrika az ember evolúciójának bölcsője, a fontosabb emberelődök bemutatása, tulajdonságaik;
    - az emberi faj sokféleségének bemutatása, a rasszok;
    - természetvédelem fogalma, története, miért kell védeni a fajokat, hány faj él földünkön, mi az a biodiverzitás;
    - az elsivatagosodás és az erdőirtás problémájáról;
    - kórokozók, járványok, az ember immunrendszerének felépítéséről és működéséről;
    - Dél-Amerika kialakulásáról, megemlítve, hogy egyes földtörténeti korokban milyen lényeges események voltak;
    - Dél-Amerika természetföldrajzi adottságairól, felosztása, ásványkincsei, ipar, mezőgazdaság, állat- és növényvilág, éghajlat, vízrajz;
    - a megadott topográfiai fogalmak jelölése vaktérképen.

4. Ausztrália kialakulásáról, tagolódásáról, éghajlatáról, vízrajzáról, élővilágáról;
    - Ausztrália őslakóiról és benépesedéséről;
    - Ausztrália gazdaságáról;
    - Óceánia kialakulásáról, tagolódásáról, népeiről, gazdaságáról;
    - Antarktisz kialakulásáról, tagolódásáról;
    - az ökofilozófia fogalmáról, jelentőségéről, a Gaia-hipotézisről;
    - a globális problémákról és azok megoldási lehetőségeiről;
    - az egyéni szerepvállalásról a problémák megoldásában;
    - a megadott topográfiai fogalmak jelölése vaktérképen.

5. a Kárpát-medence kialakulásáról, sajátos földrajzi, éghajlati jellemzőiről;
    - a Kárpát-medence tagolódásáról és népeiről;
    - a Kárpát-medence növény- és állatvilágáról, a flórát, faunát veszélyeztető tényezőkről;
    - egy-egy területről a megadott szempontok alapján – tagolódás, földrajzi adottságok, gazdaság, lakosság, települések, turisztika, idegenforgalom;
    - a megadott topográfiai fogalmak jelölése vaktérképen.

9. ÉVFOLYAM

Nincs lényeges eltérés az előző két év célkitűzéseihez képest. A kilencedik évfolyamon nagyobb hangsúlyt kap a fizika és kémia tantárgy, az ezekhez kapcsolódó kísérletezés és számítási feladatok.

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Légkör**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Kíváncsiság Adatgyűjtés Hipotézisalkotás Adatokból következtetések levonása Forráselemzés Együttműködés	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

1. A légkör kialakulása
2. A légkör felépítése
3. A szárazföldi élet alapja
4. A légkör fő alkotója
5. A szénoxidjai
6. A kénoxidjai
7. Nemesgázok
8. A kémhatás
9. Oxigéntermelők
10. Légzés
11. A légkör lakói

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Csoportos munka:

kiselőadások: légúti betegségek, denevérek veszélyeztetettsége, aktív és passzív madárvédelem, madárvonulás,
kísérletek: kén-dioxid előállítása, hatása tűlevelűekre, vízzel való reakciója; szén-dioxid kimutatása meszes vízben; oxigén előállítása;
légzésvizsgálat, légútbiztosítás lehetőségei;
feladatküldés csoportok között;
forráselemzés és bemutatás=>gázok élettani hatásai.

Projekt:

légszennyezettségi vizsgálatok – Kövessék nyomon a tanulók hét napon keresztül két mérőállomás gáz-hőmérséklet, légnyomás, szélerősség, szélirány adatait, majd az adatok felhasználásával. Grafikonon ábrázolják a nitrogén-oxidok, kén-oxidok, ózon, por változásait. Magyarázzák a változások okait az időjárási adatok tükrében. Készítsenek jegyzőkönyvet.
porszennyezettségi vizsgálat – Edényekben elhelyezett margarin segítségével vizsgálják hét napon át, több pont porszennyezettségi mutatóit!

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Mozgás**	Ajánlott időkeret: 3 hét
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, évfolyamozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Általánosítás Következtetés Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
1. Vonatkoztatási rendszerek 2. A mozgás változása 3. Mozgások összegzése 4. Körmozgás 5. Súrlódás, közegellenállás 6. Newtoni törvényszék 7. Az élőlények mozgása – növények 8. Az állatok mozgása 9. Az ember mozgása 10. Rezgések és hullámmozgások		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Egyéni munka: csont és izomváz készítése; **Csoportos munka:** kiselőadások: a mozgási szervrendszer betegségei, gerinctorna, helyes testtartás; kísérletek: planáriák, csigák mozgása; növények mozgása; örökmozgó tervezése; forráselemzés és bemutatás=> hihetetlen állati (növényi) teljesítmények a mozgással kapcsolatban (hosszú vándorlások, csoportos mozgás, mély merülések, hatalmas ugrások, sebesség…) fizikai kísérletek a vonatkoztatási rendszerekkel kapcsolatban **Projekt:** kísérlet – tervezzenek egy olyan pályát, amelyen a leggyorsabb sebességet éri el egy adott golyó; kísérlet – tervezzenek további pályákat, vizsgálják a golyók mozgását, magyarázzák a tapasztalatokat;		

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**ENERGIA**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Adatgyűjtés Adatok rendszerezése Adatokból következtetések levonása Önállóság Önkontroll igénye Kíváncsiság	

	Nyitottság Próbálkozási hajlandóság A másokhoz való odafordulás igénye.
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
2. Az energia és a munka 3. A mozgási energia és a munka kapcsolata, a munkatétel 4. Rugalmas energia, helyzeti energia 5. Energiamegmaradás 6. Az energiaváltozással járó folyamatok jellemzői 7. Energiaforrások: a fosszilis energiaforrások 8. Atomenergia 9. Megújuló energiaforrások 10. Energiaválság és takarékosság 11. Élőlények és energia 12. Ember energiaszükséglete	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Egyéni munka: saját otthon energiatérképének elkészítése; saját család energiafogyasztásának feltérképezése, kiszámítása; saját otthon energiacsökkentési stratégiáinak elkészítése. **Csoportos munka:** kiselőadások: alternatív energiaforrások, egészséges táplálkozás, tápcsatorna betegségei; internetes kalkulátorok használata: BMI, energiabevitel; atomenergia: vitanap kiselőadás: erőműtípusok (különböző fosszilis erőművek illetve atomreaktor típusok) kiselőadás/poszter készítés: hőenergia mechanikai energiává alakítása (fosszilis erőművek, benzinmotor, gőzgép=> technikák fejlődése és hatás az ipar egyes területeire). **Projekt:** egészséges táplálkozás hét; energiatakarékossági transzparensek.	

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Elektromosság**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Megadott szempontok alapján adatgyűjtés Prezentálás Forráshasználat Próbálkozási hajlandóság Kreativitás	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
1. Elektromos alapjelenségek 2. Vezetők és szigetelők 3. Az elektromos áramkör 4. Áramforrások 5. A feszültség és áramerősség mérése 6. Az áram iránya és az ellenállás 7. Kapcsolások 8. Az elektromos munka, teljesítmény és fogyasztás 9. Az elektromos áram kémiai hatása 10. Az elektromos áram élettani hatása		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Csoportos munka: kiselőadások; áramkörök készítése; feszültség, áramerősség, ellenállás mérése; villámvadászat; forráselemzés és bemutatás=> Volta, Edison, Tesla… munkássága. **Projekt:** galvánelem készítése; makett ház villanyszerelése.

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Optika**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Forráselemzés Adatgyűjtés Adatok rendszerezése Perezntálás Következtetés Együttműködés	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
– A fény hullámtermészete – Fényforrások és a fény terjedése – Fényvisszaverődés – Fénytörés – Távcsövek, mikroszkópok, fényképezők
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Egyéni munka, **Csoportos munka:** kiselőadások (szem betegségeinek biológiai-optikai okai/következményei, távcső, mikroszkópia fejlődése, fotográfia); kísérletek; forráselemzés és bemutatás=> a fény szerepe biológiai folyamatokban (fotoszintézis, pigmentáció…); fénytémájú (fény-árnyék-tükröződés) fotó(sorozat)/videó készítése. **Projekt:** Készítsünk távcsövet!

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A tananyagban szereplő fogalmak helyes használata:

1. elsődleges légkör, másodlagos légkör, homoszféra, heteroszféra, állandó gázok, változó gázok, erősen változó gázok, térfogat százalék, oxidáció, kötéstávolság, Dobson-egység, ultraviola-sugárzás, halogénezett szénhidrogének, CFC, mikroorganizmus, redukció, inert, szintézis, nitrifikáló baktérium, nitrifikáció, denitrifikáció, szmog, üvegházhatás, globális felmelegedés, datív kötés, akceptor, donor, bioindikátor faj, kénsav, kénessav, salétromsav, salétromossav, sav, bázis, savas, lúgos, semleges, semlegesítődés, indikátor, oxóniumion, hidroxidion, légzés, anaerob légzés, aerob légzés, gázcserenyílás, zárósejt, bőrlégzés, légcsövek, légzsák, léghajszálér, kettős légzés, léghólyagocska, légcsere, külső légzés, belső légzés, sejtlégzés

2. mechanika, kinematika, dinamika, átlagsebesség, pillanatnyi sebesség, egyenes vonalú egyenletesen változó mozgás, nehézségi gyorsulás, erő, hajítás, tartóerő, súlyerő, lendület, lendületmegmaradás törvénye, súrlódás, súrlódási erő, gördülési súrlódás, közegellenállási erő, tapadási ellenállás, Newton törvények, tehetetlenség törvénye, tömeg, erőhatás, dinamika

3. energia, skalármennyiség, mozgási energia, helyzeti energia, mechanikai kölcsönhatás, termikus kölcsönhatás, mechanikai energia, termikus energia, munka, munkatétel, energiamegmaradás, tömegmegmaradás, disszipálódás, hatásfok, szénhidrogén, telített szénhidrogén, telítetlen szénhidrogén, konstitúció, fűtőérték, nukleon, tömegdefektus, magfúzió, radioaktív sugárzás, autotróf, heterotróf, termelő, fogyasztó, csúcsragadozó, lebontó, biomassza, táplálkozási lánc, táplálkozási hálózat, táplálkozási piramis, szénhidrát, lipid, fehérje, emésztőenzim, epe, felszívás, mitokondrium, tápanyagszükséglet, minőségi- és mennyiségi táplálkozás, túlsúlyos, elhízott

4. elektromos állapot, elektromos töltés, töltésmegmaradás törvénye, elektromos megosztás, Coulomb-törvény, elektromos mező, elektromos erőtér, vezető, elektrolitoldat, szigetelő, félvezető, feszültség, elektromos áram, áramerősség, elektromos ellenállás, Ohm-törvénye, áramforrás, elektromos fogyasztó, áramkör, soros kapcsolás, párhuzamos kapcsolás

5. fény, fényforrás, hullámhossz, síktükör, homorú tükör, domború tükör, fénytörés, prizma, gyűjtőlencse, szórólencse, nagyító, távcső, mikroszkóp, fényképezőgép, diavetítő, írásvetítő

6. Szóbeli szövegalkotásra az alábbi témákban:

– a légkör kialakulásáról, az oxigén és szén-dioxidszint változásáról az élővilág fejlődésének tükrében;
  - a megismert gázok tulajdonságairól, előfordulásáról, előállításáról, felhasználásáról, jelentőségéről;
  - a kémhatásról;
  - a megismert növénycsoportok jellemzőiről, összehasonlításukról;
  - a növények és állatok légzéséről;
  - az ember légzéséről;
  - a megismert állatcsoportokról;
  - a tanult globális problémákról;
  - a környezetszennyezés és a globális problémák kapcsolatáról;
  - a gyakoribb légúti betegségekről;

– a vonatkozási rendszerekről;
  - a mozgás változásairól;
  - a mozgásokat befolyásoló tényezőkről;
  - a súrlódás és közegellenállás fogalmáról, gyakorlati jelentőségéről;
  - a Newton törvényekről, magyarázattal;
  - a növény és állatok mozgásáról;
  - az ember vázrendszerének felépítéséről;
  - az emberi vázrendszer fontosabb betegségeiről, megelőzésükről, kezelésükről;

– az energia és a munka fogalmáról;
  - a mozgási energia és a munka kapcsolatáról;
  - az energia fajtáiról;
  - az energiaváltozásokról;
  - a hatásfokról;
  - az energiahordozókról, csoportosításukról, típusaikról;
– a szénhidrogének felosztásáról, a telített szénhidrogének első 18 tagjának jelentőségéről;
  - az atomenergia előnyeiről és hátrányairól;
  - az energiaválságról és az energiatakarékosság jelentőségéről;
  - az élőlények energiafelvételéről, átadásáról, felhasználásáról;
  - az ember táplálkozásáról, az egészséges táplálkozás jelentőségéről;

– az elektromos alapjelenségekről;
  - az áramvezetés kritériumairól, vezetőkről és szigetelőkről;
  - az áramkör fogalmáról, részeiről;
  - a galvánelemek működési elvéről;
  - az ellenállásról;
  - a feszültség, ellenállás, áramerősség mérésének alapjairól;
  - a soros és párhuzamos kapcsolásokról;
  - a háztartási gépek elektromos paramétereinek értelmezéséről;
  - az áram élettani hatásairól, az áramütött sérült ellátásáról;

- a fény hullámtermészetéről;
  - a fény terjedéséről és a fényforrásokról;
  - a fényvisszaverődés jelenségéről, befolyásoló tényezőiről;
  - a fénytörésről és az azt befolyásoló tényezőkről;
  - a bemutatott eszközök működési elvéről.

10. ÉVFOLYAM

A tizedik évfolyamon jelentős szemléletváltoztatást ír elő a tanterv. Az epochák/projektek címeiben megjelennek a hagyományos természettudományos tantárgyak nevei. Ennek egyik legfontosabb oka, hogy a következő évi tantárgyválasztást megkönnyítsük, és némi alapot adjunk a közép-, felsőszintű természettudomány oktatáshoz. Nem választhat úgy a tanuló biológiát, kémiát, fizikát, földrajzot 11–12.-ben, hogy azt sem tudja melyik tantárgy mivel is foglalkozik igazán. Emellett további fontos célkitűzések is megfogalmazódnak. Ezek egyike az előző három évben tanultak kisebb-nagyobb rendszerezése (l. biológia-1. – embertan, kémia – szénhidrogének stb.)

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Fizika**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Önálló tapasztalatszerzés Adatrgyűjtés Adatok rendszerezése Adatokból következtetések levonása Prezentálás	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
1. Az erő újabb jellemzői 2. A forgatónyomaték erőtől és erőkartól való függésének kísérleti igazolása 3. Forgómozgás és annak változása 4. Perdület, perdületmegmaradás 5. Nyugvó folyadékok, Arkhimédész törvénye 6. A testek úszása, sűrűség meghatározás 7. Mechanikai rezgések 8. Fonálinga 9. A nehézségi gyorsulás mérése matematikai ingával 10. Mechanikai hullámok 11. Hangsebességmérés állóhullámokkal		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Csoportos munka: - kiselőadások; - kísérletek; - feladatküldés csoportok között; - fizikai jelenség bemutatása sportpéldákon keresztül (forgás a műkorcsolyában, műugrás, úszás…) **Projekt:** - őnálló kísérletek bemutatása		

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Földrajz**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	FÖLDÜNK-KÖRNYEZETÜNK	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, évfolyamozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Általánosítás Csoportosítás Következtetés Kooperativitás Tolerancia Konfliktuskezelés Konszenzuskeresés Segítőkészség Alkalmazkodás	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

1. Bevezetés a népességföldrajzi ismeretekbe
2. Vándorlás
3. A globalizáció
4. A Világgazdaság – az integráció szintjei
5. Integrációs törekvések a világ más részein (NAFTA, APEC, ASEAN)
6. A globális világprobléma értelmezése, kialakulása, globális világproblémák
7. Röviden a főbb világmodellekről
8. Fenntartható fejlődés
9. A földrajztudomány új útjai

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Egyéni munka:

önálló esetfeldolgozások: A Vásárhelyi-tervek, A fok-gazdálkodás, Külföldi tőke Magyarországon: az IBM Storage és a Suzuki, Mi az az ikerdeficit?, A németkéri eset, Határon túli magyarok, hol, mennyi, milyen?, Jászladány, Hazánk energiapolitikája, Világörökségek Magyarországon, Magyarország elmaradott térségei

Csoportos munka:

kiselőadások: A McDonald's érvek pró és kontra – a McLibel per, Az olajkorszak vége, és ami utána jön, Mit csinál az IMF és a Világbank?, A fogyasztói társadalmak kritikái, A Balkán-háborúk története és háttere, Nemzetközi emberiesség elleni bűncselekményeket vizsgáló bíróságok, Globális cégek
disputa bármilyen kapcsolódó témában
poszterkészítés az államok közti gazdasági szövetségekről (EU, NAFTA, APEC…)
bármilyen formában feldolgozni a térképészet fejlődését (poszter, forráselemzés, kiselőadás…)
médiafigyelés, aktuális jelenség (előre kiadott) bemutatása a többi csoportnak (csoportos projekt)

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Kémia**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Prezentálás Kreativitás Önállóság Együttműködés	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
1. A kémia története 2. A kémia tudományterületei 3. A szerves kémia története és a szerves kémia alapjai 4. Szénhidrogének 5. Oxigéntartalmú szénvegületek 6. Nitrogéntartalmú szénvegyületek 7. Észterek 8. Szénhidrátok		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Egyéni munka: kijelölt tananyag-részek önálló feldolgozása egyéni ütem szerint; **Csoportos munka:** kiselőadások; kísérletek; poszterkészítés (alkímia, szerves kémia kezdete…) feladatküldés csoportok között kampányanyagok készítése egy vegyületcsoport legfontosabbnak választása érdekében **Projekt:** önálló tananyag feldolgozás, saját ütemben, saját mélységben		

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Biológia-1.**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Tervezés Prezentálás Kreativitás Önállóság Együttműködés	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
1. Sejtbiológia alapjai 2. Szövetek 3. Kültakaró 4. Az ember mozgása 5. Táplálkozás 6. Légzés 7. Keringés 8. Nyirokrendszer 9. Kiválasztás 10. Szaporodás 11. Hormonrendszer 12. Idegrendszer		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Egyéni munka: személyre szabott egészségterv elkészítése; **Csoportos munka:** kiselőadások; egyszerű élettani kísérletek; mikroszkópos vizsgálatok; poszter készítése egy folyamathoz (táplálék útja, vérkeringés, idegimpulzus beérkezése és a parancs kiküldése…) feladatküldés csoportok között. **Projekt:** egészséges életmód.

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Biológia–2.**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Adatgyűjtés Adatokból következtetések levonása Prezentálás Magyarázat, indoklás, érvelés	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
1. Fehérjék 2. Nukleinsavak 3. A sejtosztódás 4. Klasszikus genetika 5. Nem mendeli öröklődés 6. A genetikai információ megváltozása 7. Gének, enzimek, kimérák 8. Új technikák, új remények, új félelmek 9. A Humán Genom Projekt (HGP)
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Csoportos munka: – kiselőadások=> forrásfeldolgozás, poszterkészítés formájában is kiadhatók – kísérletek; – klónozás: vitanap; – feladatküldés csoportok között – betegség nyomon követése családfán, következtetések levonása, ismertetése **Projekt:** Tervezzen gyereket nálunk! – egy géntechnológiai módszerekkel dolgozó cég prospektusának elkészítése

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A tananyagban szereplő fogalmak helyes használata:

1. deformálható testek, merev test, támadáspont, hatásvonal, erőkar, forgatónyomaték, forgómozgás, tehetetlenségi nyomaték, perdület, perdületmegmaradás, Arkhimédész törvénye, rezgésidő, periódusidő, rezgésszám, frekvencia, amplitúdó, pillanatnyi sebesség, körfrekvencia, szabadrezgés, kényszerrezgés, rezonancia, fonálinga, mechanikai hullám, fázis, terjedési sebesség, hullámhossz, hullámelhajlás, Doppler-effektus

2. demográfia, természetes szaporodás, népsűrűség, urbanizáció, korösszetétel, korfa, migráció, belföldi vándorlás, külföldi vándorlás, állandó vándorlás, ideiglenes vándorlás, gazdasági szektor, világgazdaság, nemzetgazdaság, piacgazdaság, tőkeáramlás, GIS, GPS, műhold,

3. telített szénhidrogén, telítetlen szénhidrogén, nyílt láncú, gyűrűs, szubsztitúció, oxidáció, csoport, konstitúció, konstitúciós izomer, alkén, olefin, szigma-kötés, pi-kötés, geometriai izomer, addíció, polimerizáció, hidroxivegyület, hidroxilcsoport, alkohol, fenol, alkanol, rendűség, értékűség, szintézis gáz, hidrogénkötés, apoláris oldószer, viszkózus, higroszkópos, éter, oxovegyület, aldehid, keton, oxocsoport, karbonilcsoport, formilkötés, másodrendű kötés, dipólus-dipólus kölcsönhatás, karboxilcsoport, amin, alkil-amin, heterociklus, alkaloid, drog, amid, glicerid, triglicerid, szappan, lipidtrióz, tetróz, pentóz, hexóz, glikozidos hidroxilcsoport, 1–4 éter kötés

4. 4.: sejtpalzma másnéven citoplazma, endoplazmatikus retikulum, durva endoplazmatikus retikulum, DER, sima endoplazmatikus retikulum, SER, Golgi-készülék másnéven Golgi-apparátus, lizoszóma, endocitózis, lízis, exocitózis, membránközi tér, gránum, lebontó folyamat, felépítő folyamat, magnedv, kromatin(állomány, szövet, belső elválasztású mirigy, külső elválasztású mirigy, neuron, gliasejt, axon, dendrit, velőshüvely másnéven mielinhüvely, Na^+-K^+-pumpa, nyugalmi potenciál, akciós potenciál, csúcspotenciál, szinapszis,hám, irha, bőralja, izomrost, izomnyaláb, ideg-izom szinapszis, izomréngás, légzési perctérfogat, belégzési tartalék, ,kilégzési tartalék, vitálkapacitás, maradék levegő, légcsőhurut, hörghurut, tüdőembólia, tüdőtágulás, légmell, homeosztázis, nyílt keringés, zárt keringés, hemolimfa, vérplazma, alakos elemek, artéria, véna, kapilláris, szívburok, szívbelhártya, vitorlás billentyű, zsebes billentyű, kis vérkör, nagy vérköt, aorta, koszorúerek, pitvar, kamra, vérnyomás, szisztolé, diasztolé, keringési perctérfogat, szívciklus, stroke, trombózis, angina pectoris, anémia, komplementrendszer, citokin, természetes ölősejt, genny, ekcéma, szénanátha, anafilaxiás sokk, immuntolerancia, autoimmun betegség, AIDS, vesekő, vesehomok, veseelégtelenség, dialízis, hólyaghurut, felfázás, szabályozás, hormon

5. 5.: aminosav, ikerion, peptidkötés, peptid, polipeptid, elsődleges szerkezet, aminosavszekvencia, másod-lagos szerkezet, fibrilláris fehérje, globuláris fehérje, harmadlagos szerkezet, negyedleges szerkezet, denaturáció, koaguláció, nukleotid, kromatin állomány, hiszton, kromoszóma, kromatida, szex-kromoszóma, autoszóma, mitózis, meiózis, rekombináció, fenotípus, genotípus, gén, allél, domináns, recesszív, homozigóta, heterozigóta, intermedier öröklődés, dominancia sorrend, kodominancia, letális allél, kvantitatív jelleg, génkölcsönhatás, nemhez kötött öröklődés, mutáció, pontmutáció, kromoszómamutáció, mutagén hatás, indukált mutáció, csírapálya, szóma, poliploidia, baktérium transzformáció, plazmid, restrikciós enzim, rekombináns technika, kiméra, vektor, gél-elektroforézis, DNS ujjlenyomat, szekvenálás, GMO, génterápia, klónozás

Szóbeli szövegalkotás az alábbi témákban:

1. a merev és deformálható testek tulajdonságairól;
   - az erőkarról és a vele kapcsolatos számításokról;
   - a forgómozgásról és változásairól;
   - a perdületről és perdületmegmaradásról;
   - a mozgás jellemző mennyiségeiről;
   - Arkhimédesz törvényéről és gyakorlati jelentőségéről;
   - a testek úszásáról és a sűrűség meghatározásról;
   - a mechanikai rezgésekről és az őket jellemző paraméterekről;
   - a fonálinga jellemzőiről, működéséről;
   - a mechanikai hullámok típusairól, tulajdonságairól;
   - a hangsebesség méréséről;

2. a népességföldrajz tárgyköréről;
- a népességváltozást befolyásoló tényezőkről;
- a globalizáció fogalmáról, jelentéséről, előnyeiről és hátrányairól;
- az Európán kívüli integrációs törekvésekről;
- a globális problémákról;
- a fenntartható fejlődés fogalmáról, realitásáról;
- a helymeghatározás legújabb lehetőségeiről;
- a műholdak típusairól és működésükről;
- a földrajztudomány legújabb vívmányairól és lehetőségeiről;

3. a kémiatörténet mérföldköveiről, a szerves kémia fejlődéséről;
- a kémia résztudományainak vizsgálati tárgyairól;
- a szénhidrogének csoportosításáról, tulajdonságairól, reakcióikról, előfordulásukról, felhasználásukról, előállításukról;

– az oxigéntartalmú szénvegyületek csoportjairól, a tanult vegyületek tulajdonságairól;
– az alkoholos italok előállításáról, az alkoholizmusról;
– az nitrogéntartalmú szénvegyületek csoportjairól, a tanult vegyületek tulajdonságairól;
– a drogokról, gyógyszerekről;
– az észterek élővilágban betöltött jelentőségéről, a sejtmembránról;
– a szénhidrátok csoportjairól, tulajdonságairól, jelentőségükről;
– a felépítő és lebontó folyamatokról általánosságban;

4. a sejt felépítéséről;
– a szövetek típusairól;
– a kültakaró rétegeiről, funkcióiról;
– a vázrendszer felépítéséről és egészségéről;
– a táplálkozás és a betegségek közti kapcsolatról;
– a légúti betegségekről;
– a keringési rendszer feléíptéséről, betegségeiről;
– az immunrendszer részeiről, működéséről;
– a kiválasztás szerveiről, mechanizmusáról;
– a nemi betegségekről és a fogamzásgátlásról;
– a hormonrendszer felépítéséről, működéséről;
– az idegrendszer részeiről, működéséről;

5. a fehérjék szerkezetéről, az élővilágban betöltött szerepükről;
– a nukleinsavak felépítéséről, szerepükről;
– a sejtosztódás, DNS-megkettőződés, fehérjeszintézis folyamatáról;
– a genetika alapjairól;
– az öröklődésmenetekről, a családfaelemzésekről;
– a mutációk típusairól, okairól, a géntechnológia fogalmáról, módszereiről;
– a Humán Genom Projektről;

TÖRTÉNELEM

7. ÉVFOLYAM
1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Mit tudunk a legelső emberekről, civilizációkról? (Az őskor és az ókori Kelet)**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Ismeretszerzési és –feldolgozási képességek: Emlékezet vizuális, mozgásos, tárgyi, fogalmi. Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján **Logikai képességek:** Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Képi gondolkodás	

	Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége A tények és a vélemények közötti különbség felismerésének képessége Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése Események rendezése: bekövetkezésük oka jelentőségük, következményeik, értékük szerint. Általánosítások: téma megállapítása a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása a főtéma és az altémák elkülönítése Általánosításokhoz az alátámasztó részek megkeresése Kifejezőképességek (szóbeli, írásbeli, képi) a szövegkoherencia elemzése és megteremtése (A beszélő szándéka és az elérni kívánt hatás) Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás Tájékozódás az időben Az idő tagolása Tájékozódás évszámok segítségével **Együttműködési képességek:** Tolerancia Segítőkészség Konszenzuskeresés A másokhoz való odafordulás igénye
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	

MIRE JÓ A TÖRTÉNELEM?

A történelemtanulás bevezetése:

- bemutatni, hogy a történelem nem valami tőlünk távolálló, elvont diszciplína, hanem rólunk szól, emberekről;
- beavatni a történelem forrásaiba és az időszámítás rendszerébe;
- „bensőséges" viszonyt kialakítani a történelem és a diákok között. Ne érezzék, hogy ez is „csak" egy kötelező tantárgy! A történelemben önmagunkat fedezhetjük fel, s a mi generációk élete is majd történelemmé válik;
- megismerni a történelmi alapfogalmakat és egyúttal saját életünkhöz kötni,
- megismertetni a történelem alapanyagát, a forrásokat,
- megismertetni a források különböző típusait,
- bemutatni a történetíró munkáját,
- bevezetni a kronológia alapismereteibe.

ŐSKOR

AZ EMBERRÉ VÁLÁS
VADÁSZOK ÉS GYŰJTÖGETŐK KORA
TERMELÉS KORA
AZ ŐSKOR KULTÚRÁJA

Az őskor két hatalmas történelmi fordulatot hozott: az emberi kultúra kialakulását és a termelésre való áttérést:

- mindkettő páratlan jelentőségű a történelem szempontjából, talán csak a civilizáció kialakulásához és az újkor folyamatosan gyorsuló „ipari forradalmához" hasonlítható, tehát nagyon fontos e fordulatok jelentőségének megismertetése, megértetése;
- tudatosítani és érzékeltetni, hogy az őskorban gyökerezik egész kultúránk, és ez ma is érződik rajta: a mágia logikája átszövi beszédünket, ma is hat önkéntelen gesztusainkra, jelen van a nagy vallásokban; még inkább érezhető az őskori eredetű hiedelmek (mágia, totemizmus, fetisizmus, tabu, lélekhit, animizmus, rítus stb.) jelenléte a XIX. század előtti, tradicionálisabb történelmi korszakokban;

- tudatosítani és érzékeltetni, hogy az őskorban alakulnak ki azok a mesterségek, eljárások, melyek a következő ezredekben, egészen az ipari forradalomig csak variálódnak illetve viszonylag keveset változnak (pl. szövés, fonás, agyagművesség, építkezési technikák, fémművesség, a földműveléssel kapcsolatos munkálatok). Ekkor jelenik meg a falu, a kis- és nagycsalád, azok a házasodási szabályok melyek később részben fennmaradnak;
- rámutatni a környezeti és társadalmi kihívások történelmi szerepére – az őskor története kiemelkedően alkalmas a nagyobb ívű történelmi változások okainak, természetének vizsgálatára;
- a másféle kultúrák iránti érzék és megértés kifejlesztése. A téma erre is nagyon alkalmas, mert az őskor – a természeti népek világából kikövetkeztethetően – másféle mentalitással, értékekkel, világszemlélettel jellemezhető.

ÓKORI KELET

MEZOPOTÁMIA TÖRTÉNETE
EGYIPTOM TÖRTÉNETE
AZ ÓKORI IZRAEL

Az ókori Közel-Kelet kultúrája az európai kultúra alapja. Az európai írás, számolás, csillagászat, városi kultúra, az alapvető élelmiszerek innen érkeztek Európába, de különösen nagy jelentősége van a Biblia Ótestamentumának, melynek szemlélete, mítoszvilága Izraelből, illetve – végső soron – a folyamvölgyek kultúráiból ered. Ezeknek a kultúráknak a megismertetése, megértetése ezért központi jelentőségű:

- a korai civilizációk sajátosságainak árnyalt és sokoldalú bemutatása;
- történelem kulturális szemléletének erősödése
- igyekszik elősegíteni annak megértését, hogy a civilizációs értékek fejlődése nem egyenes vonalú tökéletesedést jelent, hanem ellentmondásos alkalmazkodási folyamatot;
- kultúrák sokféleségének bemutatása.

Fogalmak

Australopithecus, homo habilis (kb. 5 millió éve), homo erectus, homo sapiens, homo sapiens sapiens (kb. 40 ezer éve), evolúció, mutáció, rassz, Darwin, vértesszőlősi lelet, rudabányai lelet, kommunikáció, élelemmegosztás, munkamegosztás, régészet.

Zsákmányolás, gyűjtögetés, halászat, vadászat, átmeneti szállás, hajlék, szakóca, pattintott kő, pattintott kőkorszak, őskőkor, íj, nyíl, dárda, szigony, ín, csonteszköz, szilánkeszköz, kiscsalád, nagycsalád, endo- és exogámia, vérfertőzés tabu, ajándékozás.

Csiszolt kő, újkőkorszak (Kr. e. 8. ezredtől), kapa, sarló, vetés, aratás, szelelés, cséplés, nyomtatás, gabona, kézimalom, fonás, szövés, len, kender, gyapjú, szövőszék, falu, kis- és nagycsalád, törzs, nemzetség, réz, ón, bronz, anyajogú leszármazás, apajogú leszármazás, nomádok.
Analógiás gondolkodás, mágia, (analógiás, érintésen alapuló, szómágia), rítus, totem, fétis, átmeneti rítus, sámán, varázsló, mana, animizmus, lélekhit, őskultusz, gabonaszellem, bűnbak, termékenységkultusz, égitestek kultusza, szent és profán tér, tradicionális gondolkodásmód, intuíció.

Törvény, ékírás, Babilon**,** öntözéses gazdálkodás, városok, falvak, állam, írás, Mezopotámia, írnok, sumer, akkád, asszír, perzsa, sémi, indoeurópai, civilizáció, hangjelölő, szótagjelölő, fogalomjelölő írás, képírás és elvont jelek, Bábel tornya, Istár kapu, Szemirámisz függőkertje, vaskor, házi rabszolgaság, templomgazdaság, palotagazdaság, szemet szemért elv.

Dinasztia, fáraó, múmia, piramis, hieroglifa, vízemelő, központi újraelosztás, raktárgazdálkodás, Királyok völgye, piac, pénz, eke, kereskedelem.

Próféták, szövetség, frigyláda, tízparancsolat, választott nép, jeruzsálemi Templom, babiloni fogság, Ószövetség, messisás, filiszteusok, Dávid csillag, menóra, bírák, Tóra.

Topográfia

Afrika, Ázsia, Európa, Amerika, Ausztrália, Vértesszõlõs, Rudabánya
Termékeny Félhold területe, Közép-Amerika, Kína, Catal Hüyük, Jeriko.
Babilon, Mezopotámia, Tigris, Eufrátesz, Úr, Uruk.
Nílus, Memphis, Théba
Kánaán, Palesztina, Jeruzsálem, Jordán, Holt tenger, Sinai félsziget, Izrael és Júda területe

Nevek

Gilgames, Hammurapi, Assurbanipal, Ozirisz, Ízisz, Ré, Széth, Amon, Aton, Anubisz, Thot, Horusz, Ehnaton, Tutanhamon, II. Ramszesz
Ádám, Éva, Káin, Ábel, Noé, Ábrahám, Mózes, Dávid, Salamon, Izsák, Jákob, József, Jeremiás, Illés.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Elsősorban a meglévő ismereteket (alsóbb osztályok, család) kell most feleleveníteni közös beszélgetésekkel. Házi feladat, amelyben egy-egy családi eseményt írnak le a tanulók, képgyűjtéssel. Közösen kell értelmezni a forrás fogalmát, és azokat a módszereket, amelyekkel a segédtudományok megkönnyítik a történetíró forráskritikai munkáját Tabló készítése. Topográfia: a megismert helyek jelölése vaktérképen. Térképrajzolás. Képek segítségével megvizsgálni, hogyan alakultak át az egyes szervek. Ábra segítségével megbeszélni a törzsfejlődés feltételezett menetét. Táblázatot tölteni ki az ábra és képek alapján az egyes emberelődök testi, kulturális tulajdonságairól, lelőhelyeiről – csoportmunka. Atlaszban követni a szétterjedést, majd a rasszok elterjedését – csoportmunka. A források, azok megbízhatóságának közös megbeszélése. A képek alapján megbeszélni az életkörülményeket, anyagi kultúrát – csoportmunka. A kérdésre válaszolva csoportban, majd közösen összeszedni, milyen sajátosságai vannak a vadász-gyűjtögető életmódnak. Képek egyszerű elemzése, értelmezése: vagyis képek (fotók, rekonstrukciós rajzok) alapján beszélni egy közösség életmódjáról – egyéni feladat. Az ismertetések alapján elképzelni egy zsákmányoló életmódot folytató család hétköznapjait – fogalmazás. A nő-férfi viszony alakulásának megbeszélése közösen olvasott szöveg alapján. Otthoni olvasmány az őskori igazságszolgáltatásról, annak megbeszélése. A tankönyvi és vetített képek segítségével beszélik meg az ősi szertartásokat – csoportmunka. Mások a tankönyvi szövegek elemzésével tisztázzák a mágia, illetve a lélekhit sajátosságait – csoportmunkák. A szövegek az ősi eredetű hiedelmek késői – nem ritkán mai – megnyilvánulásait sorolják fel (pl. mai hiedelmek, ősi eredetre utaló szófordulatok, szóhasználat stb.), érzékeltetve a múlt és jelen közötti hidat is. Ausztrál beavatási szertartásról szóló szöveg elolvasásával lehet közelebb kerülni az átmeneti rítusokhoz. Az órán előadnak a mágikus-analógiás világképre épülő rítust. A témában képeket készítenek. Az időszakok térképeinek összehasonlítása. A történelmi tér változásainak önálló felismerése (pl. egy-egy ország, birodalom területváltozásainak leolvasása a térképről). A Gilgames történet elmesélése, megbeszélése, elemzése. Képek segítségével a régészeti feltárás, a mezopotámiai kultúra elemzése. Gyerekek által előadott „jogi esetek”-en keresztül a jogszemlélet, társadalmi tagozódás megbeszélése. Az Ozirisz és Ízisz történeten keresztül – melyet otthon olvasnak – beszélik meg a többistenhit sajátosságait, az istenfigurák megjelenését, jellemvonásait, a komplementáris világszemléletet. Ennek kapcsán beszélgetnek a túlvilágról is – a témához a piramisok metszetét, építését ábrázoló képek feldolgozása is hozzásegít. A bibliai József-történet elemzése világíthatja meg a raktárgazdálkodás természetét. A Biblia témaköreihez kiselőadások. A bibliai történetek olvasása (otthon vagy órán) illetve ismertetése alapján beszélik meg a diákok a zsidó történelem mitikus hagyományait. A történészi megközelítést a képekről, térképekről olvassák le, illetve tanári magyarázatból ismerik meg. Ábrahám, Mózes, Dávid, Salamon, és Jeremiás történetének feldolgozása. Rajzokkal, kis jelenet előadásával teszik átélhetővé az eseményeket. A mai szólások, szófordulatok elemzése megmutathatja, hogy az Ószövetség nyelve, gondolkodásmódja, értékei mennyire szervesültek és meghatározóak még a nem hívők számára is – könyvtári gyűjtőmunka. Az őskor témahét tevékenységei a közösségépítést is jól szolgálhatják.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Az antik világ**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Ismeretszerzési és -feldolgozási képességek: Forráshasználat Könyvtárhasználat Kérdezéstechnika A szöveg igazságtartalmának vizsgálata (Igaz-hamis, forráskeresés, tapasztalatgyűjtés, és a nyert információk összevetése a szövegtartalommal) Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Adatok ábrázolása Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

AZ ÓKORI GÖRÖG VILÁG

A VÁROSTÓL A VÁROSÁLLAMIG
GAZDASÁG
POLITIKA – SPÁRTA ÉS ATHÉN
ÜNNEPEK
GONDOLKODÁSMÓD

Az ókori görög történelem szervesen beletartozik az európai általános műveltségbe, s talán ezért évszázadok óta fontos helyet foglal el az iskolai oktatásban. Mivel általános iskolában ezt a korszakot a diákok döntő többsége már tanulta, ezért a számunkra a korosztályi sajátosságok figyelembe vételével a legizgalmasabb elemeket emeltük ki:
annak bemutatása, hogy a 20. századi modern európai kultúrában, de a korábbiakban is számos görög „alálmány" él tovább (mitológia, istenvilág, politika, olimpia stb.);

AZ ÓKORI RÓMA

FALUBÓL BIRODALOM – A HÓDÍTÁS TÖRTÉNETE
KIK A RÓMAIAK? – A RÓMAI TÁRSADALOM
MIBŐL ÉLTEK? – GAZDASÁG
HOGYAN LESZ KÖZTÁR-SASÁGBÓL CSÁSZÁRSÁG?
PROVINCIÁK

Az ókori Róma története szerves része a keresztény európai általános műveltségnek, ezért fontos helyet tölt be még ma is a művelt világban. Ezért meg kell ismerni a diákoknak a jelenlegi kultúránk „latin műveltségben" gyökerező alapjait. A kereszténység születésének részletes bemutatása a kora középkor tárgyalásához került, mert meghatározó szerepe a középkorban teljesedik ki.
Róma történetének tanulmányozása alkalmat ad a nagyhatalommá válás végigkövetésére, a birodalomszervező mechanizmusok felismerésére;
az előítéletes gondolkodás kiküszöbölése a kereszténység és a judaizmus viszonyának tisztázásával;
a hely- és honismereti vonatkozások felderítésével a szülőföld értékeinek tisztelete és védelme.

Fogalmak

ókori görögök, **hellének**, krétai kultúra, bikakultusz, tengeri uralom, akhájok, mükénei kultúra (Kr. e. 1400–1300 fénykor), írásbeliség (lineális A, lineális B), trójai mondakör, rabló hadjáratok, dórok (Kr. e. 12. sz. érkezés), sötét évszázadok (Kr. e. 11–8. sz.), **athéni népgyűlés**, **spártai nevelés**, **polisz**, összetelepülés, önellátás, archaikus kor (Kr. e. 8–6. sz.), démosz, **arisztokraták**, **rabszolga**, görög gyarmatosítás (Kr. e. 8. századtól), arisztokratikus köztársaság, egyeduralom (türannisz), demokratikus köztársaság, militarizált társadalom, körüllakók (perioikoszok),

helóták**, népgyűlés**, geruzia, iónok, areioszpagosz, arkhón, politikai jogok, timokrácia, phülé, Ötszázak Tanácsa, cserépszavazás (osztrakiszmosz), iszonómia

olimpiai játékok (Kr. e. 776), kalotagathia, **görög vallás**, indoeurópai nyelvcsoport, ógörög nyelv, betűírás, Végzet, áldozat, déloszi szövetség, peloponnészoszi szövetség

tudomány és művészet, **Akropolisz**, **demokrácia**, klasszikus kor (Kr. e. 5-4. sz.), Athén aranykora, Pantheon, Agóra, **Pnüx-domb**, sztratégosz, állami fizetés, alkotmány, teljes jogú polgár, idegen (metoikosz), színház, dráma, **filozófia**, filozófus, kételkedés, kíváncsiság, természetfilozófia, szofista, klasszikus görög filozófia, társadalomfilozófia, Szókratész pere, idea, ideatan, barlanghasonlat, Akadémia, bíróság, bölcselet, társadalomkritika

„talicus" törzsek, latinok, szabinok, punok, etruszkok, fasces, boltozat, királyság kora (Kr. e. 753–509), nemzetség (gens), **patríciusok**, kliens, patrónus, **plebejusok**, plebs (köznép), família, pater famílias, válság, pestisjárvány, demagóg, görög szövetség, **hellenizmus** arisztokratikus köztársaság, **consul** , kollegialitás, **senatus**, **dictator**, polgári engedetlenség, kivonulás (secessio), néptribunus, vétó, közföld (ager publicus), XII táblás törvények, római jog, magán jog, római polgárjog, nobilitas, felszabadított rabszolgákat (libertinus), questor, praetor, censor, Pontifex Maximus, magistrátus, kelták (gallok), oszd meg és uralkodj elv, latin jog, szövetséges jog, colonia, rabszolga-munkára alapozott ültetvényes gazdálkodás, provincia, népfelkelő hadsereg, **legio,** diadalmenet (triumphus), **világbirodalom**, kisbirtok, nagybirtok (latifundium), **helytartó,** szenátori arisztokrácia, lovagok, proletárok, közügy (res publica), **gladiátor-játékok**, cirkusz, elit és tömegkultúra, polgárháború, földbirtokrendszer, állandó zsoldoshadsereg, veterán, „párt", optimaták (legjobbak), néppárt (populárisok), triumvirátus,**császárkor** (Kr. e. 27–Kr. u. 476), császár, hadsereg főparancsnoka (imperator), principátus, princeps, aigustusi béke (Pax Romana, Pax Augusta), romanizálás, colonus, limes

Ószövetség, Holt-tengeri Tekercsek, hanukka, szamaritánus, farizeusok, esszénusok, szaddaceusok, **messiás**, **megváltás,** zelóták, **kereszténység**, evangélium, Hegyibeszéd, üdvözülés, **apostol**, krisztosz, zsidókeresztény, pogány, őskereszténység, katakomba, **keresztény időszámítás,** polgárváros (municipium), légiós tábor, **amphitheatrum**, **vízvezeték**, mozaikpadló, padlófűtés, hatalommegosztás, tetrarchia, infláció, dominus, dominatus, milánói edictum (313), szabad vallásgyakorlat, egyház, **Újszövetség**, **megváltó**, **püspök** (episzkoposz, zsinat, presbiterek, diakónus, liturgia, hitelvek (dogma), katolikus, Hiszekegy (Credo), ariánus, monofizita, eretnek, államvallás, patrocínium, gótok, a birodalom kettéosztása (395) Nyugat-római Birodalom, Kelet-római Birodalom, **barbár**, vandálok, **hunok**, **germánok**

Topográfia

Hellász, Földközi-tenger, Égei-tenger, Kréta, Knosszosz, Théra, Balkán-félsziget, Mükéné, **Trója**, Peloponnészoszi-félsziget, Thesszália, **Athén, Spárta**, Korinthosz, Attika, Lakedaimón, Földközi-tenger partvidékének gyarmatvárosai, **Olümposz**, **Marathón**), Delphoi, Kisázsia, Thermophülei-szoros, Szalamisz, Pireusz Milétosz, Makedónia Thrákia, Makedónia, Appennin-félsziget, **Itália, Al**pok, Pó-völgy, Tirrén-tenger, Adriai-tenger, Tiberis, Észak-Afrika, Etruria, **Róma**, Forum Capitolium, Tarentum, Szicília, Rubicon, **Karthagó**, Hispánia,Gallia, Egyiptom, Judea, Damaszkusz, **Názáret**, **Betlehem**, **Golgota,** Duna-vidék, **Pannónia**, Dacia, Savaria (Szombathely), Borostyánkő út, **Aquincum**, Gorsium (Tác), collégiumok, **Konstantinápoly**

Nevek

Minósz, Thészeusz, Schliemann, Sir Evans, Agamemnon, Lükurgosz, Szolón, Peiszisztrátosz, Kleiszthenész, **Zeusz**, Héra, Poszeidon, Démétér. Apollón, Artemisz, Árész, Hermész, Athéné, Héphaisztosz, Hesztia, Dionüszosz, Hádész, Phütia, Miltiádész, Dareiosz, Xerxész, Themisztoklész, Ariszteidész, Leonidász, **Periklész**, Pheidiász, Püthagorasz, Thalész, Szókratész, Platón, Arisztotelész, II. Philipposz, **Nagy Sándor** (Alexandrosz), **Romolus és Remus**, Tarquiniusok, Hannibál, Cornelius Scipio Africanus, Jupiter, Mars, Minerva, Venusz, Apolló, Ceres, Tiberius Gracchus és testvére Caius, Marius, Sulla, **Julius Caesar,** Antonius, **Octavianus-Augustus, Augustus**, Tiberius, Vespasianus, Hadrianus, Trainus
Kűrosz, Ezriás, Juda Makkabi, **Nagy Heródes**, **Pilátus**, **Jézus, Mária, József, Keresztelő Szent János**, Saul-Pál apostol Diocletianus, **Constantinus**, Augustinus (Szent Ágoston), Theodosius, Honorius, Arcadius, Romolus Augustinus

Események

Kr. e. 594, Kr. e. 508, **görög-perzsa háborúk** (Kr. e. 492, 490, 480–479), **Kr. e. 5. sz.**
peloponnészoszi háború (Kr. e. 431–404), **Nagy Sándor hódításai,** Kr. e. 753, Kr. e. 509,
Kr. e. 451, Kr. e. 287, Kr. e. 265, Kr. e. 133, Kr. e 133–Kr. e. 27, Kr. e. 27–Kr. u. 476, Kr. e. 27–Kr. u. 284, 212, Kr. e. 164, Kr. e. 63, Kr. u. 70, 284–476, 313, 392, **476**

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Az ókori görögség tanulmányozásának bevezetése a helyszín és a földrajzi adottságok áttekintésével – térképolvasás. Az írásbeli források (mítosz és történetírók) és a képanyag (tárgyi források) segítségével jellemezni a három kultúrát, megfigyelni egymásra hatásukat – csoportmunkák. A térképen megmutatni a különböző adottságú területeket és kultúrák színhelyeit – egyéni feladat. Az eddig tanult kultúrákat összehasonlítása a krétai illetve mükénei kultúrákkal – csoportmunka. Kérdéseket megfogalmazása a forrásszövegekhez A földrajzi környezet bemutatása – kiselőadás Közös térképrajzolás. Házi feladatként képgyűjtés, s az osztályteremben kifüggeszthető tablók készítése. Csoportban vagy közösen összehasonlító táblázatok készítése megadott szempontok alapján a krétai, mükénéi, illetve a korábban tanult ókori keleti kultúrákról, A forrásokat közös olvasása, a tárgyi anyag értelmezése egyéni vagy csoport munkában A dór vándorlás – tanári előadás. Csoportmunkában bemutatni a polisznak, mint sajátos államalakulatnak a létrejöttét. Bemutatni a görög gyarmatosítás folyamatát, mint egyfajta alkalmazkodást a földrajzi környezethez. Spárta és Athén példáján érzékeltetni, a társadalmi berendezkedés, életstratégiák különbségeit és ezek felfedezhető okait. A városállamok kialakulása és a görög gyarmatosítás szemléltetése térképekkel. A hagyományos és a gyarmatosítás következtében változó gazdaság – tanári magyarázat vagy az összegzés közös elolvasása, értelmezése. A gyarmatosítás lefolyásáról és céljairól beszélő források csoportmunkában, illetve egyéni feladatként feldolgozandók. Az Aiszóposz meséiből kirajzolódó hagyományos gazdaság és értékrend – kiselőadás. A két város berendezkedésének feldolgozása: az osztályt ketté választva egyikük Spárta, másikuk Athén életét dolgozza fel, majd bemutatják egymásnak, vagy egy-egy tanuló otthon felkészül Lükurgosz, illetve Szolón törvényeiből és a két kiselőadás alapján lehet összehasonlítani a két berendezkedést vagy otthoni feladatként valamelyiket elolvasni. (Mindhárom esetben előre meg adott szempontok alapján zajlik a feldolgozás. Az összehasonlítást közösen végezzük el.) Peiszisztrátosz és Kleiszthenész alatt történtek – tanári magyarázat A kormányzati rendszereket – arisztokratikus, egyeduralmi, iszonómikus – tanári magyarázat Megismerni a görög kultúrának azokat az elemeit, amelyek a városállami önállóság ellenére is közösek (nyelv, istenvilág, jósdák, olimpiai játékok és az ellenség – a perzsák) – csoportmunkák. A témák feldolgozása többféleképpen is történhet: kiselőadásokkal, csoportmunkákkal könnyen feldolgoztatható témák: a nyelv, az olümposzi istenek, a delphoi jósda, a görög templom és az olümpiai játékok; ezekhez a tankönyvön túl jó diákirodalom is rendelkezésre áll. Az istenvilág bemutatásában fontos a nevek, istenek bemutatása, hiszen az európai kultúrában napjainkig szerepelnek művészeti alkotásokban, helynevekben stb., másrészt a filozófiai gondolkodása kialakulása kapcsán utalnunk kell majd az emberek és istenek viszonyára. A szertartások és az áldozatbemutatás. Szerepjáték. Nem feltétlenül szükséges e témánál, a görög történet tanulmányozása során bárhová beilleszthető. A perzsa–görög háború bevezetése – tanári magyarázat Az egyes események, fegyverzet bemutatása már ismét kiselőadásokkal. A perzsa-görög háború kapcsán lehetőség nyílik egy népgyűlés, illetve döntéshozatal kipróbálásához. Két önként jelentkező előre felkészül és Themisztoklész, illetve Ariszteidész nevében érvel abban a kérdésben, hogy vajon hogyan védekezzen Athén a perzsa támadással szemben. Az osztály népgyűléssé alakul, és ők is szólnak a két álláspont ellen vagy mellett. Tanári kérdésekkel átismételhető a perzsa háborúk jelentősége és hatása Athén életére. A városkép feldolgozásra több lehetőség is adódik: tanári magyarázat a tankönyvi képek alapján illetve diapozitívék segítségével, vagy Kiselőadás vagy kiselőadások formájában, ajánlott irodalommal vagy órai csoportmunkaként megkaphatja minden csoport az épületek részletes leírását és a fekete-fehér

rekonstrukciós képeket az agóráról és az Akropoliszról. A feladat az, hogy a tankönyvben szereplő képekhez illő leírásokat meg kell keresni.

Közös tablókészítés: A tabló címe: Athén a klasszikus korban.
Folytatható a feldolgozást a funkciókból elindulva csoportmunkában: gazdaság, politikai intézmények, kulturális élet, hétköznapok.
Házi dolgozatként, otthoni kutatómunkaként, feladatként adható a mai kép és a klasszikus összehasonlítása.
A gazdaság bemutatása a források, térképek, táblázatok közös feldolgozásával valósítható meg.
Az összegzésben szerepelő a politika és gazdaság összefüggéséről szóló rész közös értelmezése.
Táblázat készítése Athén bevételeiről és kiadásairól, amelyet a témakör során fokozatosan töltenek ki.
A politikai központ a Periklész-szöveg közös elolvasásával jellemezhető
Ebből kiindulva idézzük fel a korábbi ismereteinket Szolónról, Kleiszthenészről, (s ha játszottunk népgyűlést a perzsa háború kapcsán, arról.)

Az „erénylistát" a mai értékekkel összevetni – vita.
Kérdés, akár mai is, hogy az egyszerű emberek mennyire felkészültek és mennyire befolyásolhatóak a politikai döntések meghozatalában – érdemes erről beszélgetni.
Csoportfeladatként – egy arisztokrata, egy iparos, egy kereskedő egy napjának leírása, előadása. E feladat lehetőséget nyújt az aranykorát élő Athénről egy ismétlésre is.
A filozófiai gondolkodás bemutatása fajsúlya miatt, leginkább közös feldolgozásra ajánlott.
Szókratész történetére, helyesebben perére helyezzük a hangsúlyt. (A per története jól mutatja a korabeli athéni gondolkodást és bíráskodást. Komoly etikai és politikai tartalma van.)
Eljátszható maga a per, illetve a Televideó kiadásában megjelent kazettán bemutatható egy-egy részlete.

Elképzelhető az is, hogy úgy rendezzük az órát, mint amilyen az akkori lehetett: kivisszük az udvarra, parkba a társaságot, sétálunk, és közben dialógust folytatunk, oly módon, ahogy Szókratész tette.
Ha nem is játsszuk el a pert, érdemes szavaztatni az osztályt és beszélgetni Szókratész „bűnéről".
Mi hogyan viselkednénk, ha nálunk feltűnne egy Szókratész – fogalmazás
A peloponnészoszi háború: tanári kérdésekkel forrásszöveg és a térkép alapján dolgozható fel: a háború okait, az érdekellentéteket és a kimenetelét közösen, egy kitöltött táblázat vagy közös vázlat készítésével rögzítve. (Nem az eseménytörténeten van a hangsúly, hanem a nagyhatalmiság és városállamiság ellentétén).

Csoportmunkában athéni szemmel vagy spártai szemmel esetleg kívülálló perzsaként írják meg a háború történetét megadott szempontok alapján.
A válságból kivezető utakról tanári előterjesztés után alakulhat vita.
Démoszthenész és Iszokratész szövege két vállalkozónak előre kiadható és órán az osztálynak kellene eldöntenie melyik megoldási javaslat hasznosabb. A vita közben a táblára kerülhetnek a szónokok érvei, illetve álláspontjuk.
A vita és szavazás után a tanári magyarázat ismerteti a valóságot: Philipposz katonai erejének nyomása alatt megköti a görög városokkal a korinthoszi szövetséget, és tervbe veszik Perzsia megtámadását – makedón vezetéssel.
Nagy Sándor jellemzése kiselőadásként, házi dolgozatként szempontok alapján.
A hellenizált világ bemutatása leírások és képek segítségével történhet közösen, de házi feladatként is feldolgozható.

Beszélgethetünk arról is, hogy „jól járt-e a világ kulturális örökség tekintetében" Nagy Sándor háborúival
Együtt tekintjük át a különböző népeket térkép segítségével.
Kiselőadásokként vagy házi feladatként kiadtatók a különböző „népek".
E résznél az etruszk kultúrán, a görögség jelenlétén és a latin-italicus őslakosság megjelenítésén van a hangsúly. A latinok esetében itt tisztázhatók a latin nyelv legfontosabb kiejtési szabályai, melyet majd éveken keresztül hasznosíthatunk.
Róma alapításának története kapcsán a hagyomány és a régészeti anyag közösen feldolgozható, de elegendő lehet a tanári magyarázat is, ha forráskritikával itt nem akarunk foglalkozni.
Éppen a hiteles források felvonultatásának hiányában használhatjuk csak az Összegzés idevonatkozó részét, ebből készítve egy jó vázlatot.
Csoportmunkában: az osztály egyik felének a mondát, a másiknak a leltekből kirajzolódó képet kell felvázolnia.
Tanári kérdésekkel és magyarázattal fel lehet vázolni a fiatal köztársaság problémáit.
A patrícius-plebejus polgárjogi harc jól dramatizálható: ezért előre kiadhatjuk a forrásszövegeket valakinek, aki saját történeteként előadhatja a sérelmeket.
Ez az előadás elindít egy újabb konszenzusjátékot. Az osztályt két részre osztjuk: plebejusok és patríciusok. Külön-külön elmondjuk nekik az éppen fennálló római helyzetet: a feladat – a két csoport válasszon szószólókat és próbáljanak meg kompromisszumot kötni. A tanár tanácsadóként segíti mindkét felet.
A secessio történetét közösen dolgozhatjuk fel, és tanári magyarázat taglalhatja a jogi egyenlőségért folytatott

mozgalom további állomásait.
A XII táblás törvényeket két módon dolgozhatjuk fel: közös olvasással és elemzéssel (ha túl nehéz az elemzés, a tanár fogalmazhatja meg az állításokat, és a tanulóknak ezt kell bizonyítani a törvényszövegekből) vagy a bírósági gyakorlat eljátszásával.
A tanulókkal előre otthon elolvastatjuk a törvényeket és a vállalkozók közül bírót, praetort választunk. A többiek egy-egy csoportban (panaszos, vádlott, tanú) egy-két üggyel jöhetnek a bírósághoz.
Majd az óra végén közösen vonjuk le a tanulságokat: a köztársaság irányításának ábráját közösen elemezzük.
Itália meghódításának témakörét kiselőadások és közös összegzés formájában dolgozhatjuk fel.
Két kiselőadás két szállóigéhez, szóláshoz kapcsolható: Vae victis! Jaj a legyőzötteknek! – a gall betörésről és Pürroszi győzelem a görög városok elleni küzdelmekről.
A térkép és a térképmagyarázat alapján követhető a hódítás iránya és céljai, illetve a szövetségesi rendszer elve.
A Földközi-tenger meghódításának szemléltetéséhez – ismét szállóigék elevenednek meg: a második és a harmadik pun háborúról. Jól szemlélteti a célok változását a két történet.
A keleti részek elfoglalását a térképen követhetjük nyomon.
Játék katonákkal valamelyik csata – Cannae, Zama – eljátszható.
Képanyaggal a római hadszervezet bemutatható kiselőadásként. Ehhez jól használható az ifjúsági ismeretterjesztő irodalom is.
Gazdaság és társadalom a hódítások után: forrásszemelvények segítségével közösen táblázatba foglalható,
vagy csoportok feladata elmesélni egy nagybirtokos, egy lovag, egy rabszolga, egy földjétől megfosztott kisbirtokos egy napját.
A provinciák gazdasági szerepét tanári magyarázatból vagy a térkép tanulmányozásával ismerhetik meg.
Szövegek és képek gyűjtése, bemutatása, amelyek a római értékrendbe és annak változásába engednek bepillantást. Ezek az egységek máshol, más összefüggésben is elképzelhetőek, akár a császárkor kapcsán egy visszatekintő életmód blokkban.

Közös feldolgozás: Sallustius szövegének megismerése. Ennek alapján és a gazdasági – társadalmi változások ismeretében elképzelhető és magyarázható az értékrend változása. További olvasmányként kiválóan használható *Az antik Róma napjai* című olvasókönyv és az egyéb tizenéves korosztálynak szóló ismeretterjesztő kiadványok.

A polgárháború témája, bármennyire le akarjuk egyszerűsíteni, elég nehezen kezelhető az események felgyorsulása, a nevek sokasága miatt. Ezért itt nem a polgárháború eseményeire, hanem inkább a problémákra helyezzük a hangsúlyt, annál is inkább, mert a császársággá való átalakulás szempontjából ez fontosabb. Megbeszélhetjük együtt a problémákat, és a kronologikus részt adhatjuk önálló feldolgozásra, vagy fordítva.

Csoportonként egy-egy probléma alakulását dolgoztatjuk fel.
A nevek és az évszámok passzív értelmezéséhez, megjegyzéséghez totót összeállítása.
Az összefüggések látásának mérésére pedig igaz – hamis játékot szerkesztése.
Augustus életrajzát érdemes együtt végigolvasni, a képek figyelembevételével.
Táblai jegyzetként közösen összegezni, milyen problémákra milyen válaszokat adott Augustus.
Néhány érdeklődőbb tanuló számára kiadhatjuk önálló feldolgozásra Tacitus Augustus jellemzését (A császári Róma. Szerk.: Révay Ágnes. Bp. 1981. 42–49.), amely jó kontrasztja lehet az önvallomásnak.
Vajon mikor volt jobb rómainak lenni – szubjektív esszé.

Házi feladat: a zsidóságról és a judaizmusról tanultak ismétlése.
A makkabeus felkelés és a hannuka ünnepe – kiselőadás.
A hazatérés és a fennálló izraeli helyzet a képek és térképek alapján együtt feldolgozható.
Tanári magyarázat és képek segítségével: a római hódítás története.
Tacitus és Flavius leírása – kiselőadások.
A vallási irányzatok témakörét érdemes együtt összevetni Flavius rövid magyarázatai alapján. Tanári magyarázat: a zsidóságban a megújuló messiásvárás jelenségéről és arról, hogy az esszénusok és a zelóták, valamint velük a többség mennyire más típusú messiást vártak.
Jézus bemutatása kapcsán nem a keresztény felfogás Jézus-képére helyeződik a hangsúly, hanem amennyire lehet, a történelmi személyre: forráselemzéssel vagy tanári magyarázattal lehet elmesélni, mi az, amit ma erről tudunk, s miért kevés megbízható forrásunk van.
Szövegek alapján együtt próbáljuk megfogalmazni a kereszténység lényegét, együtt készítsünk összehasonlító táblázatot a római, a judaizmus és a kereszténység elemeiről.
Rövid tanári bevezető után beszélgetni lehetne arról, hogy miért tiltja a toleranciájáról híres Róma a kereszténységet, és hogy minden római tiltás ellenére miért terjed.
A közelünkben levő római emlék megismerése kirándulással vagy vetélkedővel, vagy előre elkészített feladatlappal a gyerekekre bízva a felderítést.

Kiselőadások formájában választható egy-egy település, melyet "régészként" mutat be, aki felkészült. A tankönyvben lévő minták alapján római város tervezése. Miután a késő császárkor története elég szövevényes és a keresztény egyház kialakulása és a népvándorlás hullámai megjelenítésében bonyolult dolgokról van szó, sok idegen kifejezéssel, ezért a közös feldolgozás ajánlott. A források közül a csoport szintjéhez igazodva készített válogatás csoportmunkában értelmezésre adható. Záró beszélgetésindítás: Miért esik szét a birodalom? Eddig kilábalt a válságokból most miért nem? A görög kultúra feldolgozása témahéten is történhet. Karácsony előtt tartható Biblia témahét, mely a forrás és a kultúra elmélyültebb ismeretét teszi lehetővé.

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**A kora középkor – emberek és szerepek**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Ismeretszerzési és -feldolgozási képességek: Forráshasználat Könyvtárhasználat Kérdezéstechnika A szöveg igazságtartalmának vizsgálata (Igaz-hamis, forráskeresés, tapasztalatgyűjtés, és a nyert információk összevetése a szövegtartalommal) Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése Események rendezése: bekövetkezésük oka jelentőségük, következményeik, értékük szerint. Általánosítások: téma megállapítása a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása a főtéma és az altémák elkülönítése Általánosításokhoz az alátámasztó részek megkeresése Kifejezőképességek (szóbeli, írásbeli, képi) a szövegkoherencia elemzése és megteremtése (A beszélő szándéka és az elérni kívánt hatás) Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás Tájékozódás az időben Az idő tagolása Tájékozódás évszámok segítségével Együttműködési képességek	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
RÓMA ROMJAIN A KERESZTÉNYSÉG A KELET HEGEMÓNIÁJA A NYUGAT ÉBREDÉSE **EURÓPA AZ EZREDFORDULÓN** A KORA KÖZÉPKORI TÁRSADALOM		

A KORA KÖZÉPKOR MŰVELTSÉGE

Az egység átfogó képet igyekszik adni a kora közékor hosszú évszázadainak néhány fontos vonásáról: Európa születéséről, a középkor fogalmáról, társadalmáról, gazdaságáról, szokásairól, az alapvető kronológiai és topográfiai keretekről:

- kiemelt cél a vallástörténet, az iszlám, az ortodox, a katolikus vallás és egyház alapvető vonásainak ismertetése, hiszen ezek ismerete a korunkban való tájékozódás szempontjából nagy jelentőségű;
- a középkori emberek mentalitásáról, élet- és gondolkodásmódjáról, időszemléletéről, betegségeiről, hétköznapi örömeiről és bánatairól szólva lehetőség adódik az embernek mint pszichológiai lények a megértésére;
- az európai értékrend kérdésének felvetése, mint az ókori keleti, az antik és a keresztény kultúra ötvöződése;
- a mai európai kultúra problémájának felvetése: a civilizáció és a „barbárság" kérdése, de már nem mint egymást kizáró ellentétek, hanem mint egymás mellett élő, egymást pusztító és megtermékenyítő társak;
- megjelenhet a másság kérdése is, egyrészt mint az európai és nem európai (pl. arab) kultúra mássága, másrészt pedig mint az Európán belül élő népek mássága (rómaiak-barbárok, katolikusok-ortodoxok), hogy az egyes társadalmakon belüli eltérésekről ne is beszéljünk.

HONFOGLALÓ MAGYAROK

Cél bemutatni a magyarság útját a Kárpát-medencéig, megkeresni azokat a sajátosságokat, amelyek a keletről jötteket jellemzik, összehasonlítva a nyugati értékrendszerrel.

Fogalmak

Család, nagycsalád, **nemzetség, törzs, törzsszövetség**, nép, etnikum, családfő, nemzetségfő, törzsfő, fejedelem, vének tanácsa, katonai kíséret, Törzsi-nemzetségi társadalom, törzsi-nemzetségi arisztokrácia, köznép, alávetettség, közös ős, totem

Szokásjog, vérrokonság, vérbosszú, vérdíj, vérfertőzés, exogámia, endogámia

Seniorátus, levirátus, sztyeppe, **nomád népek**, félnomád népek, égetéses földművelés, gyepű, civilizált népek – barbár népek, barbár királyságok, germán népek – gótok, longobardok, gepidák, vandálok, mai germán népek – svédek, dánok, norvégok, izlandiak, németek, angolok, hollandok, hunok, vizigótok, alánok, avarok, népvándorlás, a népvándorlás három nagy hulláma, a népvándorlás következményei, szövetséges barbárok, arianizmus, „Isten ostora"

Pápa, püspök, egyházszervezet, zsinat, **kiközösítés, b**íboros (kardinális), érsek, prímás-érsek, káptalan, prépost, esperes, plébános, káplán, ariánusok, Credo, Szentháromság, misszió, „Isten kegyelméből" (Dei gratia), Pápai Állam, tized (decima), invesztitúra, főkegyúri jog, liturgia, gregorián, kiközösítés, vezeklés

Bűnbeesés, eredeti bűn, végítélet, Paradicsom, purgatórium, pokol

Szentháromság, Szentháromság-vita, dogma, **egyházszakadás,** skizma, Liturgia, képrombolás, **ikon**, ikonosztáz, Pátriárka, metropolita, episzkop, presbiter, pópa, diakónus, cölibátus, ortodox, pravoszláv, görögkeleti, görög katolikus (unitus)

Baszileusz, cezaropapizmus, bizantinizmus, Hagia Sophia, „Második Róma", „Harmadik Róma", Gergely-naptár, Julianus-naptár, metropolisz, restauráció, mai szláv népek: szlovének, horvátok, morvák, szerbek, bolgárok, oroszok, ukránok, beloruszok

neolatin nyelvek: olasz, francia, spanyol, portugál, román, szláv államok: Bolgár Cárság, Horvát Királyság, Szerb Fejedelemség, iszlám, muszlimok, mohamedánok, mórok, szaracénok, böszörmények, izmaeliták, beduinok, Kába-kő, karavánszeráj

Korán, szunna, az iszlám vallás öt alappillére, hidzsra, dzsihád, szunniták, síiták

Kalifa, vezír, emír, díván, kádi, mufti, imám, sejk, haradzs, Müezzin, dzsinn, hárem, szúfi, dervis, **pápa, püspök, egyházszervezet, zsinat**, **kiközösítés, királyi udvar, herceg, gróf, báró,**

Majordomus, Roland-ének, Királyi udvar, királyi tanács, palotagróf, kancellária, grófság, gróf, császár, császárság, **Német-római Császárság**

nyelvcsalád, rokon nyelvek, nyelvjárások (dialektusok), indogermán nyelvcsalád, Kelták, germánok, angolszászok, szlávok, varégok, Kijevi Rusz

Hűbérúr, hűbéres, Földesúr, szolgáltatás, robot, jobbágy, jobbágytelek, jobbágyi szolgáltatások, zsellér, nyomásos gazdálkodás, feudalizmus, Szerzetesek, szerzetesrendek remete, kolostor, apáca, szent, kódex, törzs, törzsszövetség, katonai kíséret, patrimónium, adománybirtok (beneficium, feudum), senior, vazallus, hűbéri láncolat, patrimoniális monarchia, lovagok, lovagvár, lakótorony, uradalmi rendszer, röghöz kötés, robot, terményszolgáltatás, ajándék, immunitás, úriszék, pallosjog, klérus, diakónus, presbiter, plébánia, parókia, kegyúri jog, prelátus, holtkéz birtok, szentszék, regula, Ora et labora, novícius, fráter, páter, apát, bencések, szentségek, cölibátus, advent, karácsony, húsvét, passió, pünkösd,

Nyelvrokonság, finnugor, hun–magyar rokonság, kende, gyula, **fejedelem, táltos**, kettős honfoglalás, kabarok, gyepű, seniorátus, horka, úr, bő, ín, falu, k**alandozások**
Bazilika, székesegyház, katedrális, dóm, búcsú, stáció

Események

Catalaunumi csata (451), Attila halála (453), A Nyugat-római Birodalom bukása (476) 754, 800, 1054, A Római Birodalom kettészakadása (395), Bizánci Birodalom (395–476–1453), A nagy skizma (1054), Bizánc elfoglalása (1453), 732, **800**, 843, 933, 955, 962,
895, 933, 955

Topográfia

Meótisz, Volga, Fekete-tenger, Rajna, Duna, Balti-tenger vidéke, Hellészpontosz, Gallia, Pannónia, Balkán-félsziget, Róma, Bizánc, Jeruzsálem, Konstantinápoly-Bizánc-Iszatmbul, Athosz-hegy, Fekete-tenger, Márvány-tenger, Boszporusz, Moszkva,
Arábia, Arab-félsziget, **Mekka,** Medina, Gallia, Poitiers, Aachen
Skandinávia, Izland, Anglia, Skócia, Írország, Franciaország, Német-római Császárság,
Gibraltári-szoros, Merseburg, Augsburg, Krakkó, Prága, Novgorod, Kijev
Őshaza, Etelköz, Vereckei-hágó, Uráli őshaza, finnugor őshaza, ugor kor, Magna Hungaria, Levédia, Kazár Birodalom, Etelköz, Pannónia, Morva Fejedelemség,
Merseburg, Augsburg

Nevek

Tacitus, Attila, Buda, Szent Péter, Kis Pippin, Nagy Károly, Nagy Szent Gergely,
Nagy Theodosius, Iustinianus, Cirill és Metód, Allah, **Mohamed,** Merovingok, Karolingok, Klodvig, Martell Károly, Kis Pippin, **Nagy Károly,** Capetingek, Madarász Henrik, Nagy Ottó, Cirill, Metód, Szent Vencel, Premysl-dinasztia, Piastok, Szent Benedek, Levedi, **Álmos, Árpád**, Levente, Kurszán, Szvatopluk, Bölcs Leó, Bulcsú, Lehel

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Egyéni és csoportmunkában – forrásfeldolgozás, térképek, képek értelmezése:
Tacitus alapján a germán törzsek, rangok, erények és életmód bemutatása.
Marcellinus alánokat bemutató szövege alapján a barbár kifejezés magyarázata, az elfogultság kimutatása.
A hunok szintén általa írt bemutatása alapján életmód bemutatás, a hadászati problémák kiemelése.
Attila jellemzése forrás alapján: pozitív és negatív tulajdonságok.
A gótok és Róma szerződése, az együttélés problémái, a gótok szerepe a római világ pusztulásában – Marcellinus alapján.
Klodvig megtérésének értelmezése: okai, az így nyert előnyök kiemelése, a csoda szerepe.
Fogalommagyarázat: tized, kiközösítés a zsinati határozat és szakirodalom segítségével
A római és az ortodox egyház táblázatos összehasonlítása szempontok alapján.
A germánok mai leszármazottainak összegyűjtése.
A Viking település, család mindennapjainak és a hadviselésük jellemzése.
A hűbéres kötelezettségeinek kiemelése, a hűtlenség értelmezése.
A középkor társadalmi rétegeinek bemutatása: a pap és szerzetes, a földesúr, a paraszt egy napjának beleélő leírása – egyéni munka.
Tanulói kiselőadások: a megismert népekről, az egyes vallásokról, a katolikus egyházszervezetről, hitelvekről, a bizánci császári hatalom jellemzőiről, Nagy Károly hódító hadjáratairól.
Életmódtörténeti tablók összeállítása.
Hogyan függ össze az iszlám vallás és az arab hódítás – közös megbeszélés.
Térképvázlatot rajzolása Európa 1000 évvel ezelőtti államairól – egyéni feladat.
A könyvtárban információk gyűjtése a kolostorokról és a szerzetesek életéről.
A termelők érdekeltté válása hogyan hatott a termelésre – értekezés írása.
Szépirodalmi példák a lovagi életről, kultúráról – kiselőadás.
Az egyház szellemi és gazdasági tevékenységének bemutatása – forrásfeldolgozás csoportban.
A vándorlás hatása a magyar nép összetételére, társadalmára, műveltségére és életformájára – tablók készítése csoportmunkában.
A könyvtárban szavak gyűjtése a finnugor nyelvrokonság bizonyítására – önálló munka.
Táblázat értelmezése alapján az őshazák jellemzése.

Néhány, a honfoglalókra vonatkozó forrás bemutatása: az arab és perzsa történetírók, Bölcs Leó leírása, a kalandozó magyarok. A vándorló magyarok életformájának, hadviselésének, öltözködésének összehasonlítása a gótokéval és a hunokéval. Rajzos vázlat készítése a román építészeti stílus jellemzőiről. A tanári magyarázatok önálló jegyzetelése, vázlatírás.

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**A középkori Európa**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Ismeretszerzési és -feldolgozási képességek: Forráshasználat Könyvtárhasználat Kérdezéstechnika A szöveg igazságtartalmának vizsgálata (Igaz-hamis, forráskeresés, tapasztalatgyűjtés, és a nyert információk összevetése a szövegtartalommal) Emlékezet Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján A tények és a vélemények közötti különbség felismerésének képessége Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése Események rendezése: bekövetkezésük oka jelentőségük, következményeik, értékük szerint. Általánosítások: téma megállapítása a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása a főtéma és az altémák elkülönítése Általánosításokhoz az alátámasztó részek megkeresése Kifejezőképességek (szóbeli, írásbeli, képi) a szövegkoherencia elemzése és megteremtése (A beszélő szándéka és az elérni kívánt hatás) Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás Tájékozódás az időben Az idő tagolása Tájékozódás évszámok segítségével	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
A NYUGAT FELEMELKEDÉSE EURÓPA A 11–13. SZÁZADBAN A KATEDRÁLISOK KORA INVESZTITÚRA ÉS KERESZTES HÁBORÚK KOLDULÓ RENDEK **ELTÉRŐ UTAK: NYUGAT ÉS KELET** RENDISÉG ÉS PARLAMENTARIZMUS A TÖRÖK BIRODALOM		

ÚJ ERŐK

OKTATÁS, TUDOMÁNY, SZELLEMI ÉLET
MINDENNAPI ÉLET
A VÁROSOK

A RENESZÁNSZ

Ennek a fejezetnek az alapvető célja az, hogy bemutassa az ezredforduló utáni Európa két nagyhatalmának, a pápaságnak és a császárságnak az európai hegemóniáért folytatott harcát. Ennek a harcnak a legfőbb történeti tanulsága az, hogy míg a két nagyhatalom az egymás elleni harccal volt elfoglalva, fokozatosan megszülettek a mai értelemben vett államok, a későbbi nemzetállamok elődei:

- ebben a korszakban született meg az egész Európát átfogó egyházszervezet is, amely lényegében ma is működik, ezért megismerése elengedhetetlen;
- a keresztes háborúk története módot ad arra, hogy egy ugyanazon eseményt több, igen különböző szempontból vizsgálhassunk, adott esetben szakítva az Európa-centrikus felfogással;
- a korban kialakuló gazdasági rendszerek (pl. város), politikai struktúrák (pl. rendiség) fontos megalapozói lesznek az európai gondolkodásnak, illetve a 17. század polgárosodási mozgalmainak;
- fontos megismerkedni a Török Birodalom kialakulásával és berendezkedésével, hiszen az európaitól teljesen eltérő államfelfogást tükröz, de a magyar történelem okán is elengedhetetlen a megértése;
- alapvető cél az európai kultúrtörténet egyik kiemelkedő korszakának, a reneszánsz időszakának bemutatása.

Fogalmak

Zarándok, keresztes hadjáratok, ereklye, eretnek, inkvizíció, lovagok: a lovagok élete, fegyverzete, harcmodora, a keresztes háborúk oka, lefolyása, eredménye, Lovagrendek: templomosok, johanniták, német lovagrend. Egyház: az egyház megnövekedett hatalma és tekintélyének válsága, simonia, invesztitúra
Dolgozó és kolduló szerzetesrendek, eretnekmozgalmak, katharok, flagellánsok, ferencesek, domonkosok, cluny-i reformmozgalom, **rendek, oszmán Birodalom, szpáhi, janicsár, szultán, pasa, v**ilajet, szandzsák, török adók, a rendi monarchia lényege, működése, ideológiája, rend, rendi dualizmus, országgyűlés, kamara
Aquinói Szent Tamás a világi hatalomról, **céh, a reneszánsz építészeti stílus jellemző jegyeinek felismerése, pestis, zsoldos, husziták, Gutenberg,** tizek tanácsa, doge, ghibellinek, gvelfek, machiavellizmus, kiadási rendszer, polihisztor, reneszánsz, humanizmus

Topográfia

Szentföld
Jeruzsálem, Jeruzsálemi királyság, Akkon, Latin Császárság, Cluny, Canossa, Róma, Velence, Firenze, Milánó, Genova

Események

1095, 1214-61, 1076, 1215 Magna Charta, 1265, 1302

Nevek

Szent Ferenc, VII. Gergely, IV. Henrik, Niccolo Machiavelli, Leonardo da Vinci

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Csoportmunkák:
A paraszti munkák bemutatása ábrázolások alapján.
A két és háromnyomásos gazdálkodás összehasonlítása ábra alapján.
Népsűrűségi adatok elemzése térképen.
A műveletlen területek termővé tételének bemutatása egy szerződés szövege alapján.
A szárazföldi és a tengeri kereskedelem előnyei/hátrányai – vita két csoportra bontott osztállyal.
Genova bizánci kiváltságai, harca Velencével – forráselemzés.
VII. Gergely pápa és IV. Henrik álláspontjának feltárása források alapján.
A megegyezés közös értelmezése.
Kiselőadások a keresztes hadjáratokról: képek, térképek használatával.
A lovagi életmód bemutatása: a lovaggá válás, harcászat, fegyverek, öltözék, az ostrom okai, lovagi tornák.
A lovagi életforma, erények az irodalomban – választató kiselőadás.
Rajzos vázlatot készítése a gótikus és a reneszánsz építészeti stílus jellemzőiről.
A rendi országgyűlés fogalmának értelmezése.
Európa nagy régióinak jelölése a térképen.
A török szultán kivételes hatalmának jellemzése.

A tankönyvi szöveg alapján a középkori városok és falvak életének összehasonlítása. Az egyházfejedelmek kiváltságai – forráselemzés. A feudális anarchia fogalmának tisztázása. A zsidóknak adott kiváltságok Ausztriában – forráselemzés. Az angol parlament és a francia rendi gyűlés összehasonlítása – magyarázó ábra készítése. A városok felemelkedése: jogok, szabályok, kötelezettségek, feltételek összegyűjtése források alapján. Térképelemzés: a tengeri és szárazföldi kereskedelem fő útjainak jelölése. Szerzetesrendek, eretnekek, az inkvizíció – kiselőadások. Hasonlóságok gyűjtése az eretnekek és a ferencesek között (eszmék, életmód) – csoportmunka. Miért kaptak más elbánást – közös megbeszélés. A román kori templom és a gótikus katedrális összehasonlítása – képek és szakirodalom alapján táblázat készítése. A Morgarteni győzelem katonai okainak feltárása. Térképen nyomon követni a területi változásokat a XIV. századra. Jeanne d 'Arc pere: törvényszék alakítása, vádirat, védőbeszéd írása, döntés. A százéves háború szenvedői – kiket sújtottak legjobban a zsoldosok garázdálkodásai – forráselemzés. A husziták hitelveinek és az eretnekek tanainak összehasonlítása. A zsinaton elhangzott érvek megítélése. A török terjeszkedés nyomon követése térképen. Az akciórádiusz magyarázata. A lovagi harcmodor és a török fegyvernemek összehasonlítása – kiselőadás. A török hadsereg –kiselőadás A Török Birodalom államszervezetének ismertetése ábra alapján. Idézetek alapján az új szellemi áramlat bemutatása. Leonardo da Vinci – kiselőadás A középkori egyetemek – kiselőadás.

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Magyar középkor**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Ismeretszerzési és -feldolgozási képességek: Forráshasználat Könyvtárhasználat Kérdezéstechnika A szöveg igazságtartalmának vizsgálata (Igaz-hamis, forráskeresés, tapasztalatgyűjtés, és a nyert információk összevetése a szövegtartalommal) Emlékezet vizuális mozgásos, tárgyi, fogalmi Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Képi gondolkodás Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége A tények és a vélemények közötti különbség felismerésének képessége Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása	

	A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése Események rendezése: bekövetkezésük oka jelentőségük, következményeik, értékük szerint. Általánosítások: téma megállapítása a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása a főtéma és az altémák elkülönítése Általánosításokhoz az alátámasztó részek megkeresése Kifejezőképességek (szóbeli, írásbeli, képi) a szövegkoherencia elemzése és megteremtése (A beszélő szándéka és az elérni kívánt hatás) Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás Tájékozódás az időben Az idő tagolása Tájékozódás évszámok segítségével Együttműködési képességek: Kooperativitás Tolerancia Segítőkészség Konszenzuskeresés A másokhoz való odafordulás igénye

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

AZ ÁLLAMALAPÍTÁS
SZENT ISTVÁN
TÁRSADALOM ÉS GAZDASÁG
MAGYARORSZÁG A 11–13. SZÁZADBAN
LÁSZLÓ ÉS KÁLMÁN
II. ENDRE
TATÁRJÁRÁS
IV. BÉLA
TÁRSADALOM, GAZDASÁG
MAGYARORSZÁG A 14–15. SZÁZADBAN
AZ ANJOUK KORA
ZSIGMOND
HUNYADI JÁNOS
HUNYADI MÁTYÁS

Az epocha alapvető célja, hogy bemutassa azt a hosszú és ellentmondásos folyamatot, amelynek során létrejött a mai értelembe vett magyar nép és megtalálta mai hazáját. Itt a legfontosabb pedagógiai cél az, hogy a diákok számára világossá váljon, hogy a magyarság nem egy statikus állapot, hanem egy állandóan változó történelmi entitás:

- fontos mindazoknak a történeti szempontból fontos uralkodóknak, szereplőknek a megismerése, amelyek a közös kultúrát meghatározzák;
- azoknak a problémáknak a felvetése, amelyek a Magyar Királyság sorsát hosszú távon befolyásolták;
- azoknak a sajátosságoknak a feltérképezése, amelyek a Kárpát-medence történetét meghatározzák;
- a nyugat-kelet közötti összehasonlítások megtétele;
- a kor emlékeinek (mondáktól az építészetig) megismerése

Fogalmak

Vármegye, gyepű, ispán, tized (dézsma), pogánylázadások, államalapítás. Az államalapítás társadalmi és külpolitikai okai, kereszténység felvétele, Géza és István harca a hatalomért külpolitikai függetlenségért, kapcsolatuk a császársággal, Bizánccal,
koronázási jelvények, királyi vármegye szervezet, udvarszervezet, egyházszervezet felépítése, működése, István törvényei, uralkodó eszménye, Megye, ispán, nádorispán, főtárnok, királyi tanács, szolgáló népek, István intelmei.

Szent László szigorú törvényei, A tatárjárás fő eseményei, Az Árpád-ház kihalása, Nádor, bán, vajda, oklevél, krónika, legenda, Anonymus, Erdély, székelyek, szászok, kunok, Szent Korona, Dux (dukátus), várszervezet, földbirtokosok, városkezdemények, hospes, szászok, székelyek, izmaeliták, zsidók, várjobbágyok, milesek, szerviensek, hiteleshelyek, a magyar rendiség kezdetei, serviens mozgalom, tartományúri hatalom, nemesi vármegye, kancellária
Károly Róbert gazdasági reformjai, Nagy Lajos mint lovagkirály, aranyforint, bandérium, visegrádi királytalálkozó, tartományúri hatalom, regále, bányaregálé, kapuadó, harmincad-vám, liga, perszonálunió, **1351. évi törvények, ő**siség, n**emes, úriszék, pallosjog, szabad királyi város, bányaváros, mezőváros,** Zsigmond városi törvényei, f**őnemes, köznemes,** bárói ligák, familiaritás, v**égvár, kormányzó,**
A királyi hatalom megszilárdítása Hunyadi Mátyás korában, füstpénz, hadiadó
A parasztháború fő eseményei, 1514, Corvina, fekete sereg
Képes Krónika

Topográfia

Esztergom, Székesfehérvár, Erdély, Buda, **Muhi,** Halics, Horvátország
Temesvár, Nándorfehérvár

Események

997–1000-1038, 1051, **1222, 1241–1242, 1301,** 1301, 1301–1308.: interregnum
1308–1342, 1335: Visegrádi királyi találkozó, 1342–1382.: Nagy Lajos uralkodása
1351, 1387–1437: Luxemburgi Zsigmond, 1396: nikápolyi csata, 1437: erdélyi parasztfelkelés (Budai Nagy Antal), 1437–1439: Habsburg Albert király, 1440–1444: I. Jagelló Ulászló, 1443–1444: a „hosszú téli hadjárat", 1444: várnai csata, 1446–1452: Hunyadi János kormányzósága, 1452–1457: V. László uralkodása, **1456,** 1458–1490: Hunyadi Mátyás uralkodása, **A mohácsi csata, 1526**

Nevek

Gyula, Géza, Sarolta, Koppány, Ajtony, Gizella, István, Konrád , Vata, Gellért, Vazul, Endre, II. András, **IV. Béla, a második honalapító,** Batu, Julianus, **Hunyadi János,**
Csák Máté, Cillei Ulrik, Corvin János, Aragóniai Beatrix, Szilágyi Erzsébet, Vitéz János

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Csoportmunkaként vagy egyéni feladatként adható témák:
A törzsi-nemzetségi szervezet és a keresztény államszervezet összehasonlítása.
Az Intelmek elemzése: az ideális uralkodó erényei, képességei, segítői.
A korabeli hitélet törvényi szabályozása: okok, büntetések, kikövetkeztethető korabeli állapotok.
Az állam és egyház egységének bizonyítékai – forrás és szakirodalom elemzése.
A társadalmi változások tükröződése Szent István törvényeiben.
Az ebben a korban viselt védekező háborúk térképbe rajzolása.
László és Kálmán törvényei néhány részletének összevetése – táblázatos feldolgozás.
Legendaelemzés – csodás és valós elemek elkülönítése.
Az írásbeliség szükségességének indoklása – csoportmunka.
Korabeli oklevél mintájára adománylevél készítése egy barátnak: a hitelesítéshez pecsétkép készítése.
A kancellária, oklevelek, pecsétek, Anonymus, Képes Krónika – önálló felkészülés alapján tartott kiselőadások.
Az Aranybulla értelmezése: törvénynapok, jogok, öröklés, hadba szállás, idegenek, tisztséghalmozás, ellenállási jog.
A kehidai oklevélből következtetések levonása.
A Magna Charta Liberatum és az Aranybulla összehasonlítása.
Az osztály két félre osztva adja elő az urak sérelmeit, illletve az uralkodó válaszát.
A tatárok útvonala – térképvázlat.
Korabeli forrás alapján a tatárok sikerei okainak elemzése.
Rajzok, képek bemutatása Árpád-kori kultúránk emlékeiből – közös tablókészítés egyéni gyűjtés alapján.
Statisztikai adatok, diagramok segítségével a lakosság számának elemzése az államalapítástól a XIV. század végéig.
Leszármazási táblázat alapján a királyjelöltek jogalapjának megállapítása.
Az oligarchák elleni panaszok – forrásismertetés.
A Zách-történet feldolgozásai – kiselőadás.
Hogyan tükröződnek a társadalmi változások az 1351. évi törvényekben? – forráselemzés.
Az Aranybulla és az 1351. évi törvény összehasonlítása.
Kinek vált hasznára a királyi jövedelmek növelése? – szakirodalom feldolgozása.
Zsigmond királlyá választása feltételeinek megítélése.

Vázlat készítése Zsigmond uralkodásának legfontosabb eseményeiről – önálló munka.
Beszámoló a Hunyadi család felemelkedésének útjáról – önálló könyvtári kutatómunka alapján kiselőadás.
A várnai csata és a nándorfehérvári ostrom megjelenítése játék katonákkal.
Thuróczy-részlet alapján Cillei meggyilkolásának megítélése.
Mátyás társadalmi, gazdasági, külpolitikai és kulturális törekvései – csoportmunkában táblázatkészítés.
A Mátyással szembefordulók bemutatása.
Hunyadi János és Mátyás török elleni politikájának összehasonlítása.
Werbőczy Hármaskönyve alapján a négy sarkalatos nemesi szabadság összefoglalása.
A jobbágyi szolgáltatások bemutatása forrás alapján.
A korabeli városok jellemzése – kiselőadások.
A középkori nemzetfogalom összetevőinek vizsgálata.
A patrimoniális és a rendi monarchia szervezetének összehasonlítása ábrák alapján.
A királyi tanács és az országgyűlés szerepe, felépítése.
Mátyás jövedelmének arányai és a gazdaság állapotának ebből következő jellemzése.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A tanuló tudjon ismereteket meríteni egyszerű statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból, törvényrészletekből, egyéb forrásokból
Legyen képes társadalmi tapasztalataiból, valamint a különböző szöveges és képi információkból származó ismereteit önállóan értelmezni és belőlük következtetéseket levonni.
Ismerje és tudja használni a legfontosabb kézikönyveket, lexikonokat, atlaszokat.
Értse meg, hogy több szempontból nézhetjük a jelent és a múltat. Fogja fel, hogy a történelem interpretációja esetenként politikai célokat szolgál.
Legyen képes a különböző ismeretforrásokból (tömegkommunikáció, könyv, sajtó stb.) származó információkat kritikusan szemlélni.
Értse, hogy az emberek az eseményeket és a változásokat különbözőképpen érzékelik és értékelik.
Tudjon beszámolót, kiselőadást tartani az ifjúsági irodalomból vett részletek, a népszerű tudományos irodalomból, történelmi forrásokból vett szemelvények, a sajtó, a rádió- és tv-műsorok alapján.
Legyen képes önálló véleményét, bizonyítékait, cáfolatait leírni, egy-egy adott témáról rövid dolgozatot készíteni.
Tudjon önállóan gyűjtött képekből összeállítást, tablót készíteni.
Ismerje a nagy történelmi korok mellett a kisebb korszakok nevét és sorrendjét is. Ismerje egy-egy korszak legfontosabb jellemzőit.
Tudja a részletes követelményekben szereplő évszámokat használni a történelmi időben való tájékozódás céljából.
Környezetének, lakóhelyének fontos eseményeit helyezze el a köztörténet jelentős eseményeinek sorában.
Tudjon használni és összeállítani különböző kronológiai táblázatokat.
Legyen képes az ismertetések alapján elképzelni egy zsákmányoló életmódot folytató család hétköznapjait.
Legyen képes képek egyszerű elemzésére, értelmezésére, vagyis képek (fotók, rekonstrukciós rajzok) alapján beszélni egy közösség életmódjáról.
Legyen képes megérteni a szövés, a fonás, a korongozás műveleteit.
Legyen képes tájékozódni a térképen, természeti körülményeket (csapadék, domborzat, erdőség stb.) leolvasni a térképről, a környezet és társadalom összefüggéseit érzékelni.
Tudja mi a történeti idő fogalma, mi a történelem tárgya, melyek a történelem módszerei, milyen „nyersanyagokkal” dolgozik a történetíró.
Ismerje a testfelépítésben és képességekben történt változásokat, a rasszokat, nyelvcsaládokat.
Az őskorral kapcsolatos nagyobb időszakok (őskőkor, újkőkor), fontosabb földrajzi helyek ismerete, térképen való tájékozódás.
Az őskori nagy átalakulások feltehető okainak, menetének ismerete.
Legyen képes beleélni magát másféle gondolkodásmódba, azt belülről látni.
Ismerje a görög világ földrajzi és időbeli helyzetét.
Tudja, hogy milyen hatások alakították a görög történelmet.
Tudja, hogy milyen politikai és kulturális vívmányokat köszönhetünk nekik.
A görög vallás és a mindennapi élet, a tudomány és művészet a görög világban, Nagy Sándor hódításai és a hellenizmus tényei.
Legyen képes képek egyszerű elemzésére, értelmezésére, vagyis képek (fotók, rekonstrukciós rajzok) alapján beszélni egy közösség életmódjáról.
Lássa árnyaltan az embereket, tudja megkülönböztetni a bűnt a bűnöstől, elemezze mások és önmaga hibás és jó döntéseit.
Tudjon ismereteket meríteni különböző forrásokból és azokból következtetéseket levonni.

Értse meg, hogy több szempontból nézhetjük a jelent és a múltat. Fogja fel, hogy a történelem interpretációja esetenként politikai célokat szolgál.
Legyen képes történelmi jelenségeket, valamint azok okait és következményeit összehasonlítani.
Tudja indokolni, mi a szerepe egy-egy esemény, helyzet alakulásában személyeknek, csoportoknak.
Értse, hogy a folyamatosságnak, az értékek őrzésének és a fejlődésnek egyaránt nagy jelentősége van a társadalom életében.
Ítélje meg konkrét esetekben, hogy a változás fejlődést jelent-e.
Értse, hogy bizonyos intézmények és eszmék más szerepet töltenek be különböző helyeken és korokban.
Legyen képes egy jelenség változásait egy hosszabb időszakban végigkísérni.
Értse, hogy a személyek és csoportok cselekedeteit helyzetük, érdekük és az adott szituáció hogyan befolyásolja.
Legyen képes megfelelő formában érvelni, vitatkozni, társai beszámolóit objektíven értékelni, bírálni
Legyen képes önálló vázlatot, feleléstervet írni; olvasmányairól kivonatot; tanári magyarázatról jegyzetet készíteni.
Különböző jellegű és méretarányú térképek olvasása.
Tudja összehasonlítani időszakok térképeit. Legyen képes a történelmi tér változásainak önálló felismerésére (pl. egy-egy ország, birodalom területváltozásainak leolvasása a térképről):
Tudja, hogy az egyes országok földrajzi fekvése, regionális helyzete miként befolyásolja az adott ország társadalmi-politikai berendezkedését.
Tudja megmutatni különböző jellegű és méretarányú térképeken az egyes altémáknál részletesen felsorolt topográfiai helyeket.
Legyen képes a tanuló az embert mint összetett – biológiai, szellemi, társadalmi és erkölcsi – lényt szemlélni.
Ismerje fel, mit tehet a közjó és az emberi jogok érdekében.
Értse a rend és a szabadság összefüggését. Legyen képes bemutatni néhány fontosabb erkölcsi felfogást, valamint érvelni ellenük vagy mellettük.
Tudjon önálló véleményt mondani társadalmi-történelmi jelenségek okairól és következményeiről. Tudja, hogy az eseményeknek általában több oka és következménye van.
Tudja, hogy az embereknek lehetnek „jó” és „rossz” döntései (cselekedetei), és ezek a döntések, cselekedetek a szándéktól függetlenül is hatnak.
Tudjon önálló sematikus vagy rajzos vázlatot készíteni.
Tudja a részletes követelményekben szereplő évszámokat használni a történelmi időben való tájékozódás céljából.
Környezetének, lakóhelyének fontos eseményeit helyezze el a köztörténet jelentős eseményeinek sorában.
Tudjon használni és összeállítani különböző kronológiai táblázatokat.
Tudja a térképen megmutatni a különböző adottságú területeket és kultúrák színhelyeit.
Tudja összehasonlítani az eddig tanult kultúrákat a krétai, illetve mükénei kultúrákkal.
Tudjon kérdéseket fogalmazni forrásszövegekhez.
Tudjon forrásszövegeket és tárgyi anyagot összehasonlítani, ezt szóban és írásban is elvégezni.
Tudja időrendbe elhelyezni a három említett kultúrát.
Tudja, hogyan függ össze a poliszrendszer kialakulása a természeti adottságokkal.
Fel tudja fedezni a gazdaság változásainak hatását a társadalom átalakulásában.
Értse, hogy milyen nehézségekkel jár a túlnépesedés, milyen lehetőségei vannak levezetésének.
Fel tudja sorolni, és értelmezni tudja a poliszberendezkedés hasonlóságait és különbözőségeit.
Spárta és Athén példáján érzékeltetni, a társadalmi berendezkedés, életstratégiák különbségeit és ezek felfedezhető okait.
Fejtse ki, miben és miért különböztek Athén és Spárta.
Mutassa be milyen hatást gyakorolt a hellenizmus a kultúra fejlődésére. Értékelje Nagy Sándor szerepét.
Képes legyen felismerni a poliszrendszer válságának jegyeit
Képes legyen történeti alternatívákat felvázolni.
Értse meg, hogy a görögséget miért osztotta meg a válság.
Tudja elemezni a makedónok sikereinek okait.
Értse meg a kulturális egymásra hatás szerepét.
Legyen képes Róma történetét korszakokra bontani.
Tudja időben és térben elhelyezni a történéseket.
Lássa a birodalomszerveződés a gazdaság a társadalom összefüggéseit.
Képes legyen elemezni a válságok kialakulásának menetét, szerepét és az erre adott válaszokat, megoldási kísérleteket.
Ismerje az antik római kulturális örökség legfontosabb elemeit.
Legyen tisztában a kereszténység kialakulásának hátterével.
Tudja, hogy a társadalmi élet különböző területein a különböző országokban végbement kiemelkedő események és meghatározó folyamatok közül melyik történt előbb, melyik később, melyek történtek körülbelül egyidejűleg.
Tudjon az alábbi témákról önálló feleletvázlat alapján összefüggő képet adni:
A gótikus stílus

Rendi országgyűlések
Európa régiói (Nyugat-, Közép-, Kelet-Európa)
Ázsiai kultúrák. Európai népek küzdelmei a török hódítások ellen
A városok felvirágzása
Kézműipar és kereskedelem
Középkori gondolkodás és kultúra
Háborúk, járványok, parasztfelkelések a középkor alkonyán
Itália, a humanizmus és a reneszánsz
Az új rend megszilárdulása (Szent László és Könyves Kálmán)
Az Aranybulla és a tatárjárás. II. András és IV. Béla kora
Gazdasági és társadalmi változások a XIII. században
Az Árpád-kori kultúra
Ázsiai kultúrák. Európai népek küzdelmei a mongol hódítások ellen
Az államalapítás. A keresztény királyság. Géza és Szent István
Szent István államalapító tevékenysége
Károly Róbert és Nagy Lajos bel- és külpolitikája
Az Anjou-kor gazdasága
Luxemburgi Zsigmond kora
Védekezés az oszmán-török terjeszkedés ellen. Hunyadi János
Hunyadi Mátyás uralkodása. A központosítás kísérlete
Életformák a XV. századi Magyarországon

8. ÉVFOLYAM

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Az ismeretlen világ**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Megoldástervezés Döntéshozás (indoklás) Értékelés Korrekció, önkorrekció Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben Tervezés: célmeghatározás útkeresés az utak közötti választás (döntés) és a haladás módjának meghatározása a tevékenységek tartalmának tervezése a tevékenységek ütemezése Tervmegvalósítás A terveknek megfelelő haladás Szükség esetén tervmódosítás Elemzés, értékelés Analógiák felismerése Hierarchiák felismerésének képessége Fogalmak általánosításának a képessége Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása Együttműködési képességek: Kooperativitás Empátia, decentrálás, nézőpontváltás Kritikusság	

	Én-képességek Önbemutatás Önérvényesítés Önkifejezés A saját teljesítőképesség becslése Önállóság A saját problémák feltérképezése A szövegben ábrázolt szerepek (magán és publikus) meghatározása A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás Szövegalkotás: (elbeszélés, indoklás, bizonyítás, vita, tanács, érvelés, meghatározás, jellemzés) Események rendezése. bekövetkezésük oka jelentőségük, következményeik, értékük szerint

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

KERESKEDELMI KAPCSOLATOK

A SELYEMÚT

KARAVÁNOK AFRIKÁBAN

ÁZSIAI KULTÚRÁK

INDIA

A BUDDHIZMUS

KÍNA

JAPÁN

AFRIKA

EGYIPTOM ÖRÖKÖSEI

FEKETE-AFRIKA

AMERIKA

Az epocha célja egy körkép felvázolása az Európán kívüli világról az felfedezések előtti pillanatban, mely rávilágít a felfedezések előtti gazdasági és kulturális kapcsolatokra, rávilágít arra a kérdésre, hogy miért Európa „fedezte fel" a világot:

- néhány meghatározó kultúra gyökereinek és másságának megértése;
- szakítva az Európa-centrikus gondolkodással, saját környezetében, saját struktúrájában vizsgálva a történelem menetét;
- megalapozni a felfedezések és modern gyarmatosítás korának tanulmányozását;
- a nyitottság fejlesztése más kultúrák felé – az előítéletek feloldása, rámutatva az ítéletalkotás megalapozottságának fontosságára;
- a „divatos keleti vallási irányzatok" valós megismerésével a kritikai érzék fejlesztése;
- a világ nagy vallásainak megismerése;
- a kulturális sokszínűség megismerése és elfogadása.

Fogalmak

rendszeres kereskedelmi kapcsolat (Kr. u. 1. század), a kereskedelemre való ráutaltság, szárazföldi utak, karaván, selyemút, transzszaharai útvonal, árucikkek (selyem, fűszerek, elefántcsont, drágakövek, arany), dravidák, árják, indusvölgyi civilizáció, **dinasztia,** varnarendszer, **kasztrendszer,** közösségi földtulajdon, Védák, **többistenhit,** védikus korszak, jóga, brahmanizmus, karma, dharma, reinkarnáció, dzsainizmus, **buddhizmus,** hinduizmus, Mahabharata, Ramajana, Buddha fellépésének vallási környezete, megvilágosodás fogalma, nirvána, lázadás a kasztrendszertől, sztúpa, szerzetesi mozgalom, irányzatai: hina-jána, maha-jána, szinkretizmus, csan v. zen, lámaizmus, bon vallás, elszigeteltség, nomád-letelepült ellentéte, autarchia, a lélekszám meghatározó szerepe, tudós-hivatalnokok szerepe, a kormányzás művészete, magánkezdeményezések elnyomása, a város funkciói, taoizmus, konfucianizmus, **Nagy Fal, selyem, porcelán, papírpénz, lőpor** ajnuk, tenno, adózó parasztok államosítása, magánbirtokok létrejötte, sógun, sógunátus, japán feudalizmus, szamuráj, indián, kulturális régiók (zsákmányoló, egyszerű termelő, civilizáció), prekolumbián magaskultúrák (**azték**, **inka**), maják, pueblók, trópusi földművelők, kipu, tipi, emberáldozat, esőzéses földművelés, újvilági növények

Topográfia

a selyemutak főbb útvonalai, tengeri és szárazföldi utak, transszaharai útvonalak India India, Tibet, Délkelet-Ázsia Kína, Belső-Ázsia, Sárga-folyó (Hoangho), Jangce, Tibet, Peking Japán, Edó (Tokió), Kiotó, Észak-Amerika, Yucatán-félsziget, Közép-Amerika, Tenochtitlán, Dél-Amerika, Amazonas, Andok, Machu Picchu, Nasca-fennsík

Nevek

Marco Polo, Ibn Battúta, Cseng-ho, Asóka, Gauthamá Sziddharta, Buddha, Csin Si Huang-ti, Kubiláj, Lao-ce, Konfuciusz, Minamoto Jorimoto

Események

Kr. e. 5. század

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Az eddig tanult ismereteit felidézni és más összefüggésben is használni: ismétlő kérdések segítségével összegyűjteni azokat a mozaikokat, amelyek már a korábbi témák során érintették a kereskedelmi kapcsolatok kérdést (ókori Róma, iszlám világ, keresztes háborúk, levantei és Hanza-kereskedelem).
Térképek, grafikonok és statisztikai adatok segítségével végigjárni azokat az utakat, melyeken a 15. századig meghatározó szerepet töltöttek be az Ázsia – Európa, Szaharántúli Afrika – Észak-Afrika – Európa kapcsolataiban.
Közös feldolgozással, esetleg szerepjáték formájában vagy csoportmunkában bemutathatóak az útvonalak: az egyes „állomások” rövid bemutatása – Délkelet-Ázsia, Belső-Ázsia, Közép-Ázsia, Kaukázus, Irán, Szahara, Timbuktu, Nyugat-Afrika, Vörös-tenger vidéke
A térkép ismeretét ellenőrizni kell – önellenőrzés, számonkérés.
Ebben a fejezetben sok „különlegesség” kerül a diákok elé, ugyanakkor nagy mennyiségű tényanyag is, amely nem megtanulandó, de a tájékozódáshoz, értéshez elengedhetetlen. A fentiek miatt a fejezetet jól lehet lezárni egy előadással, amelyben csoportok mutatnak be egy-egy kultúrát, vagy ugyanezen az elven kiállítással, vagy egyéni munkaként házi dolgozattal egy-egy kisebb kiadott téma alapján.
A tanári bevezető kérdések és feldolgozási szempontok megadása után, a képek és szövegrészletek segítségével egyénileg mindenki kiválaszt egy kultúrát és annak elkészíti bemutatását.
Közös megbeszélése az egyéni munkának: a régiók elkülönítése, az egyes kultúrák közös és eltérő vonásainak számbavétele, összehasonlítás az európai civilizációval illetve más hasonló fokon álló kultúrák között párhuzamok keresése.
Az ind társadalom jellegzetes vonásai – szakirodalom feldolgozása.
Az ind földön született legfontosabb vallások bemutatása – csoportmunkák.
Összehasonlító táblázatok készítése az értékrendi különbségek feltárására.
Adatok és képek gyűjtése az ókori kelet művészeti alkotásairól – könyvtári kutatómunka.
Közös sajátosságok kiemelése az ókori keleti vallások tanításaiból – csoportmunka szakértői csoportok eredményeire támaszkodva.
India történeti kronológia közös feldolgozása, főként tanári magyarázattal és diákkal;
A vallások eltérő és hasonló jegyeinek táblázatos összegzése.
Kiselőadásra ajánlott témák: dzsainizmus, a hindu templom és a zene, tánc, végül az ind kultúra fontos vonásainak közös összefoglalása.
Összefoglaló feleléstervek készítése választható témában: Ind társadalom nagy történeti korszakai; Társadalomszerkezet Indiában; India, mint a vallások földje; Gazdaság – társadalom – vallás összefüggései
A kereszténység és a buddhizmus összehasonlítása.
A bürokrácia szerepe egy nagy birodalom összetartásában – példák elemzése.
A nomád–letelepedett ellentét és együttélés sajátosságai – csoportmunka.
Az európai és a kínai város jellegzetességeinek összehasonlítása.
A leghíresebb kínai találmányok bemutatása – kiselőadások.
A kínai értékrendszer alapjainak megértése.
Közösen megbeszélni, elolvasni a tájra, etnikumra, lélekszámra vonatkozó szövegeket; tanári magyarázattal és diák segítségével végigkövetni Kína nagy történelmi korszakait.
A földművelésre vonatkozó források feldolgozása csoportmunkában.
Városfejlődés, ipar, találmányok témaköreit kiselőadásokkal vagy a képanyag elemzésével lehet megoldani.
A császári hatalom támaszairól részben csoportban, részben – hivatalnokok szerepe – kiselőadás formájában érdemes ismereteket szerezni.
Összefoglalás: Mi akadályozhatta Kína fejlődését? – megbeszélés.
A ma általánosan használt japán eredetű fogalmak és kulturális elemek jelentésének és hátterének ismerete.

A középkori európai struktúrák és a sógunátus berendezkedésének összehasonlítása. A szamurájokról és a parasztok leírása – kiselőadás vagy házi olvasmány. Tanári magyarázattal, a képek nézegetésével együtt, röviden átgondolni a japán istenvilágot, gondolkodásmódot. Néhány kép segítségével a japán kulturális elemek fölvillantása. Önálló tájékozódás Afrika térképén. Szinkronikus kronológiai táblázat összeállítása: Kiselőadásként vagy csoportmunkaként különböző kultúrákat bemutató szövegek, és képanyag feldolgozása és előadása, majd közös összegzés és szinkronikus kronológia készítése. A legfontosabb amerikai magaskultúrák megismerése, összevetése az európai civilizációval. A földrajzi adottságokból adódó sajátosságok felismerése. Az indiánokról szóló forrásokat, egyéb műveket (film, irodalmi alkotások) kritikai ismerete. Az epochában több olyan résztémakör is van, amely kompexitásánál fogva kiválóan alkalmas témahétben való feldolgozásra. indiánok, ázsiai kultúrák.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**A FELFEDEZÉSEK ÉS HATÁSUK – A KORAÚJKOR**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés az utak közötti választás (döntés) és a haladás módjának meghatározása a tevékenységek tartalmának tervezése a tevékenységek ütemezése Tervmegvalósítás: A terveknek megfelelő haladás Szükség esetén tervmódosítás Elemzés, értékelés Analógiák felismerése Hierarchiák felismerésének képessége Fogalmak általánosításának a képessége Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása Együttműködési képességek: Kooperativitás Tolerancia Segítőkészség Konszenzuskeresés Konfliktuskezelés Alkalmazkodás Önbemutatás Önérvényesítés Önkifejezés A saját teljesítőképesség becslése Önállóság Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll A saját problémák feltérképezése	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

FELFEDEZÉSEK-KULTÚRÁK TALÁLKOZÁSA
FELFEDEZÉSEK
KULTÚRÁK TALÁLKOZÁSA
MAGYARORSZÁG HÁROM RÉSZRE SZAKADÁSA
A JAGELLÓ KOR
MOHÁCS
ÉLET A HÁROM RÉSZRE SZAKADT ORSZÁGBAN

GAZDASÁGI ÁTALAKULÁSOK
A KAPITALIZMUS KEZDETEI
GAZDASÁG MAGYARORSZÁGON
REFORMÁCIÓ
LUTHER
KÁLVIN, EGYÉB IRÁNYZATOK
KATOLIKUS MEGÚJULÁS
REFORMÁCIÓ MAGYARORSZÁGON

A kora újkor során kanyarodik rá az európai történelem a „célegyenesére", vagyis kezdetét veszi az ipari forradalmak viharos, egyre gyorsuló átalakulásokat hozó korszaka. Ember és környezet, ember és ember, Európa és a többi kontinens, (részben Magyarország és Európa) viszonya teljesen átalakult, egy sok évezredes – lényegében a civilizációk kialakulásával kezdődő – életmódbeli, kulturális, mentalitásbeli korszak ér a végére:

- sem mai világunk, sem a kettő között eltelt időszak nem érthető ennek az eseménysornak a megértése nélkül;
- fontos cél továbbá a különféle kultúrák eltérő értékeinek megértetése, rávezetés a másság türelmes megközelítésére;
- az európai és magyar események szorosan illesztett, párhuzamos taglalása a korszerű nemzettudat és európaiságtudat kialakulását segítheti;
- a korszak a magyar történelem fontos, meghatározó évszázadait foglalja magában, ezeknek a későbbi magyar történelemre gyakorolt hatásának érzékeltetése szintén fontos;
- a történészi álláspontok ütköztetése az érvelési készséget fejleszti, segíti az önálló gondolkodás és ítéletalkotás képességének kialakulását;
- a történeti ismereteknek fontos szerepe van a korszerű társadalomszemlélet, politikai tájékozottság, állampolgári öntudat kialakulásában;
- a tanulók ismerjék meg annak a kulturális keveredésnek és egymásra hatásnak a történetét – különös tekintettel az európai kultúra térnyerésére – mely a kora újkorban kezdődött el, s amely a mai „kulturális világtérkép" körvonalait is adja. Ismerjék meg az oda vezető utazások, felfedezések, hódítások, gyarmatosítások kora újkori történetét;
- a diákok ismerjék meg és értsék meg az egész későbbi európai kultúrára kiható vallási-szellemi-gondolkodásmódbeli szakadás eredetét, tartalmát, jelentőségét. Ismerkedjenek meg a reformáció magyarországi hatásával, a művelődésben, iskolázásban, nevelésben, gondolkodásmódban ezzel együtt járó változásokkal, hiszen elemeikben ma is magunkban hordozzuk ezeket a kulturális újdonságokat;
- lássák, hogy hogyan változnak meg az életnek bizonyos terei (városi fejlődés), míg más területeken a hagyományok élnek tovább (paraszti életmód).

Fogalmak

Felfedezés, navigáció, latin vitorla, caravella, kormánylapát, lavírozás, burgonya, kukorica, paradicsom, cukornád, búza „vándorlása", kulturális keveredés, gyarmatosítás, azték, inka, itáliai háborúk, tűzfegyverek, Habsburg-ház, koronázási hitlevél, Hármas könyv, rendi kiváltságok, Erdély és Partium, Királyi Magyarország, hódoltság, szpáhi, janicsár, haradzs, vilajet, pasa, szultán, kettős adóztatás, elköltözött vármegyék, fejedelem, székely és szász székek, királybíra. manufaktura, kapitalizmus, tőke, tőzsde, profit, világkereskedelem, tőzsér, hajdú, mezőváros, agrárkonjunktura, két szín alatti áldozás, búcsúcédula, protestáns, evangélikus, lutheránus, kálvinista, református, reformáció, katolikus megújulás, antitrinitárius, unitárius, anabaptista, vallásháború, vallástürelem, vallásszabadság, szekularizáció, predesztináció (eleve elrendelés), zsarnokölés, anglikán, puritán, hugenotta, jezsuita, ellenreformáció, barokk, vizsolyi Biblia, internátus, hitvita, collégium, bevett vallás

Topográfia

A levantei és atlanti kereskedelmi utak, illetve a neveknél felsorolt felfedezők útjainak hozzávetőleges pontosságú megmutatása a világtérképen, bejelölése vaktérképen. Spanyolország, Portugália,
Tudják a térképen (vaktérképen) hozzávetőleges pontossággal jelölni a török birodalmat illetve a három magyarországi országrészt, ezeket megnevezni**.** Buda, Drégely, Eger, Temesvár, Mohács, Pávia, Szigetvár, Kőszeg,
Tudják megmutatni a nagyobb kereskedelmi útvonalakat. Amsterdam, London.
Wittenberg, Svájc, Genf.
Tudják megmutatni térképen az evangélikus, református és katolikus térségeket.

Események

Konstantinápoly 1453, Amerika felfedezése 1492, Tordesillas 1494, Magellán 1519–1522. Dózsa 1514, Nándorfehérvár 1520, Pávia 1525, Mohács 1526 augusztus 29., Buda eleste 1541, 1552-es hadjárat, drinápolyi

béke 1568, speyeri egyezmény 1571.
Luther fellépése 1517, augsburgi vallásbéke 1555, trentói–tridenti–zsinat, 1545–1563, 1568-as erdélyi országgyűlés

Nevek

Diaz, Vasco da Gama, Kolumbusz, Magellán, Ptolemaiosz, Kasztiliai Izabella, Aragoniai Ferdinánd, Tengerész Henrik, Amerigo Vespucci, Cook, Cortes, Pizarro.
II. Ulászló, Dózsa György, Werbőczy István, II. Lajos (1516–1526), II. Szulejmán, Zrínyi Miklós, Szondy György, Dobó István, Jurisich Miklós, Tomori Pál, V. Károly, I. Ferenc, I. Ferdinánd, Szapolyai János, János Zsigmond, Fráter György, Fuggerek, Thurzók, Martin Luther, Jean Calvin (Kálvin), Servet, Loyola Ignác, Dávid Ferenc, Károli Gáspár.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Csoportos, egyéni feladatok, tanári frontális összegzés:
Ókori és középkori térképek elemzésén keresztül a világkép változásának bemutatása. Navigációs eszközök képeinek megbeszélése.
Tengeri kalandokról és felfedezésekről szóló szövegeken keresztül a felfedezések történetének, a hajósok életének megbeszélése. Videofilm részlet (Kolumbusz) megbeszélése.
Grafikonok, térképek elemzése, kronológia olvasása csoportosan, ennek alapján közösen a nagyhatalmak felemelkedésének, harcának megbeszélése.
A rendi mozgalom ideológiája a Hármaskönyv alapján – forráselemzés.
Kronológia és forrás elemzése alapján közös megbeszélés a rendi mozgalomról.
A parasztháború, menetének és ideológiájának elemzése közösen Szűcs Jenő tanulmányrészlete, kronológia, atlasz, esetleg az Ítélet c. film részleteinek segítségével.
A mohácsi vereség előzményeinek megbeszélése Tomori Pál életrajzán keresztül, a Burgio jelentés tanulságainak és a kronológiának felhasználásával – közös megbeszélés az egyéni feldolgozások alapján.
Az atlasz és a kronológia párhuzamos felhasználásával a három részre szakadás illetve a hadjáratok és a békék megbeszélése, esetleg az Egri csillagok egyes részleteinek felhasználásával.
A királyi Magyarország, a hódoltság és Erdély államszervezetének egybevetése ágazati rajzok alapján – csoportmunka.
Térképek és adatok segítségével Európa „gazdasági térképének", előretörő és lemaradó térségeinek felvázolása
A manufaktúrák, a bankok, a tőzsde működésének és szerepének vizsgálata ismertetések alapján.
Közös megbeszélés ezek alapján: a kapitalista gazdálkodás kezdetei, az új centrum jellemzése.
Az átalakulás társadalmi vonatkozásai Angliában, Franciaországban, Németalföldön. Kelet-Közép-Európa gazdasága ismertetések alapján: lengyel és magyar források egybevetése a parasztság helyzetéről, forrásolvasás a magyar nemesi árutermelésről, a magyar szarvasmarha-tenyésztésről, illetve táblázat segítségével a magyar külkereskedelem szerkezetéről – csoportmunkák.
A fentiek megbeszélése: mennyiben előny, mennyiben hátrány a későbbi fejlődés szempontjából az agrárkonjunktúra, a mezőgazdaság fellendülése, Magyarország helye Európában és a régióban. A beszélgetésekhez diaképek felhasználása.
Luther és Kálvin nézeteinek közös olvasása, megbeszélése.
A fentiek és a vallási összehasonlító táblázat segítségével közös hitvita-játék, bírókkal.
Vita a szabad akaratról.
Kronológia és térkép segítségével a reformáció folyamatának, elterjedésének megbeszélése.
Az unitárius nézetek kicsoportos megbeszélése a Debreceni disputa alapján,
Alternatív feladatok a művelődés megbeszéléséhez a Csízióról illetve Bornemisza Péterről – kiselőadások.
Alternatív olvasmányok és csoportos feladatok az újkori iskolákkal kapcsolatban.
Az iskolák átalakulásának közös összegző megbeszélése.
Iskolai jelenet eljátszása.
Alternatív olvasmányok az udvari, polgári gondolkodásmódról, a középkori és újkori viselkedés különbségeiről.
Párbeszéd írása vagy jelenet előadása: eltérő korok emberei találkoznak.

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Az újkor**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Megoldástervezés Döntéshozás (indoklás) Értékelés Korrekció, önkorrekció Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben Konszenzuskeresés Konfliktuskezelés Alkalmazkodás Empátia, decentrálás, nézőpontváltás Kritikusság Én-képességek Önbemutatás Önérvényesítés Önkifejezés Önállóság	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

HATALMI ÁTRENDEZŐDÉS
SPANYOLORSZÁG ÉS ANGLIA
FRANCIAORSZÁG, KELET-EURÓPA

EGY ÁTMENETI ÉVSZÁZAD
A 17. SZÁZAD EURÓPÁBAN – GAZDASÁG ÉS TÁRSADALOM
TÁRSADALMI VÁLTOZÁSOK MAGYARORSZÁGON

KIRÁLYOK, RENDEK, FELEKEZETEK
FRANCIA ABSZOLUTIZMUS
A CSÁSZÁRSÁG
KELET-KÖZÉP-EURÓPA
BOCSKAI, BETHLEN
ZRÍNYI

VISELKEDÉS, GONDOLKODÁSMÓD
AZ ÚRIEMBER ÉS A TISZTES POLGÁR
A CSALÁD
FELÜGYELET, BÜNTETÉS

A diákok értsék meg a XVII. századi megtorpanás, fejlődési ellentmondások okait, tartalmát:

- ismerjék meg, milyen nehézségekkel kellett megküzdenie az embereknek általában a kora újkorban;
- ismerjék meg a kor viszonyát a betegségekhez és gyógyításhoz, értsék meg, milyen változások álltak be a halál felfogásában;
- az eltérő kultúrák, emberi magatartásformák megértéséhez és az ezzel szembeni türelemhez fontos segítséget nyújt annak felismerése, hogy az élet legalapvetőbb kérdéseihez az egyes kultúrák és korok eltérően viszonyulhatnak;
- a magyarországi és kelet-közép-európai megtorpanáson keresztül értsék meg jobban az ország polgárosodásban történt lemaradásának okait, ennek a következő évszázadokban, egészen a XX. századig lesz jelentősége;
- megismertetni a diákokkal a az új politikai centrum kialakulásának okait, Németalföld (Hollandia) Anglia és Franciaország hatalmi előretörését. A téma jelentősége, hogy az új hatalmi centrum a XX. századig meghatározó marad;
- a harmincéves háborút, melynek német (egység kérdése) magyar és cseh, általában kelet-közép-európai vonatkozásai fontosak: az osztrák abszolutisztikus kísérlet felemás eredményét. Értsék meg a szintén messze kiható lengyel fejlődés jellemzőit;

- lássák, milyen alternatívák nyíltak a kor magyar politikusai előtt, hogyan próbálták megoldani a dilemmát a katolikus és a protestáns irányzatok – ez általában is a történeti és politikai válaszutak megértését segítheti elő;
- a magyarországi ellenreformáció, a Habsburg-magyar viszony megromlása, a megerősödő erdélyi politika kihat az egész évszázadra, sőt, a következő kettőre is áttételesen, s nagy hatással lesz majd a nemzettudat kialakulásában, sőt a katolikus és protestáns szemlélet eltérése meghatározó lesz a későbbi századokban, hatása korunkban is kimutatható;
- az egész anyagrész szorosan összefügg a korábbi gazdasági fejezetekkel, fontos megérteniük a gazdasági-társadalmi és politikai folyamatok összefüggését – ez általános történelemszemléleti kérdés is;
- a diákok ismerjék meg a mai család kialakulásának újkori előzményét, családokon belüli viszonyok átalakulását, ez hozzásegíti őket saját kapcsolataik és kultúrájuk, illetve a társadalmi intézmények jobb megértéséhez;
- az anyag fontos a kor gondolkodásmódjának, az iskolázás változásának, a mentalitásnak, a bűn szemléletének és a boszorkányhisztériának megértéséhez, árnyaltabb áttekintéséhez, a férfi-nő, gyerek-felnőtt viszony történeti változásán keresztül plasztikusabban látják a mai helyzetet és problémákat.

Fogalmak

Rongyosok, abszolutizmus, bubópestis, kolera, javasasszony, borbély, bába, purgáció, köpölyözés, testamentum, tor, fürdőház, „kis jégkorszak”, örökös jobbágyság, majorság, úriszék, independens, presbiteriánus, alsóház, Hajdúszabadság, Liberum veto, önmérséklet, inasévek, intim szféra

Topográfia

Lepanto, La Manche, Németalföld, Hollandia, Anglia, Skócia.
Fehérhegy, Zsitva, Nagyszombat, Szetngotthárd, Vasvár, Csáktornya, Új-Zrínyivár, Eszék,

Események

Lepanto 1571, Verhetetlen Armada pusztulása 1588, németalföldi szabadságharc 1566-1609, Nantes-i edictum 1598, tizenöt éves háború 1591–1606, bécsi és zsitvatoroki békék 1606, angol forradalom 1640–1649, harmincéves háború (1618–1648), Bocskai hadjárata 1604–06, fehérhegyi csata 1620, nickolsburgi béke 1621, dicsőséges forradalom 1688–89, Zrínyi téli hadjárata 1663, szentgotthárdi csata és vasvári béke 1664, nagyszombati egyetem 1635

Nevek

VIII. Henrik, I. Erzsébet, Drake, Egmont, Orániai Vilmos, II. Fülöp, IV. Henrik, Richelieu, XIII. Lajos, XIV. Lajos, Mazarin, Wallenstein, Guisztáv Adolf, I. Károly, Cromwell, II. Károly, II. Jakab, III. Orániai Vilmos, I. Rudolf, Bocskai István, Bethlen Gábor, I. Rákóczi György, Lorántfy Zsuzsanna, II. Rákóczi György, Zrínyi Miklós, Montecuccoli, Pázmány Péter, I. Lipót

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Alternatív olvasmányok, forráselemzések Németalföldről és Spanyolországról – csoportmunkák.
Németalföld szabadságharcának, és Spanyolország kezdeti hanyatlásának közös megbeszélése, gazdasági táblázatok segítségével.
Alternatív feladatok az angol abszolutizmus kezdeteiről, bel- és külpolitikai helyzetéről – kiselőadások.
A Moliere-film megbeszélése.
Betegség és halál témakörében alternatív szövegek olvasása és közös megbeszélése csoportban és egyénileg.
Temetési menet ábrájának elemzése, beszélgetés a halál felfogásának megváltozásáról. Magyarország és Közép-Kelet-Európa témakörében is alternatív szövegek olvasása, grafikonok, táblázatok elemzése, majd közös megbeszélés.
Tanári összefoglalás Skandináviáról.
Franciaországról alternatív szövegek olvasása után a hadsereg illetve a hivatalnokszervezet kiépülésének megvitatása – csoportmunka.
Közép-Kelet-Európával kapcsolatban a kronológia közös olvasásával, filmrészlet segítségével, a harmincéves háború menetének és következményeinek megbeszélése.
A lengyel és a cseh fejlődés egybevetése forrásszövegek alapján.
A protestáns erdélyi politika: kronológia olvasása után az események megbeszélése, Bocskai testamentumának és a bécsi béke szövegének elemzése – önálló munka, ellenőrzés csoportban.
Bethlen ismertetésének olvasása, tevékenységének, szerepének közös megvitatása.
Zrínyi szövegek elemzése.
Térkép segítségével az 1658–64 közötti háborús események megbeszélése.

A kétféle történeti hagyomány egybevetése, vita a lehetőségekről, Zrínyi szerepéről.
Közös megbeszélésen az ellenreformáció szerepének, a vallási „térkép” átalakulásának, a művelődési eredményeknek megbeszélése, összefoglalása.
Szerepjátékok előadása.

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Új Európa, új Magyarország**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Problémafelismerés Problémaelemzés Értékelés Forráselemzés, értékelés Analógiák felismerése Hierarchiák felismerésének képessége Fogalmak általánosításának a képessége Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása Együttműködési képességek:	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

ÚJ EURÓPA
AZ ANGOL FORRADALOM
A NAPKIRÁLY
A CÁRI OROSZORSZÁG
ÚJ MAGYARORSZÁG
MAGYARORSZÁG FELSZABADULÁSA
A RÁKÓCZI SZABADSÁGHARC
MAGYARORSZÁG ÚJ HELYE A HABSBURG BIRODALOMBAN MAGYARORSZÁG TALPRA ÁLL
FORDULAT AZ ÉLETMÓDBAN
A NÉPESEDÉSI ÉS GAZDÁLKODÁSI VISZONYOK ÁTALAKULÁSA.
AZ IPARI FORRADALOM KEZDETE
NÉPESEDÉS ÉS GAZDASÁG MAGYARORSZÁGON
Eljutottunk ahhoz a korszakhoz, amelynek elemei napjainkat is meghatározzák, meghozva azokat a fordulatokat, amelyek alapjai lesznek a modern gondolkodásnak:

- a diákok ismerjék meg a francia abszolutizmus kialakulásának és kiteljesedésének, az angol bukásának körülményeit: ennek jelentősége lesz a két nemzet későbbi történetében;
- fontos az angol parlamentarizmus kialakulásának és működésének megértése: ez mintául fog szolgálni a következő századokban Európában, többek között Magyarországon is, hatása máig nyúlik;
- a francia abszolutizmus kiteljesedésének megismerése, mely a francia forradalomhoz illetve a kor európai kultúrájának, hatalmi helyzetének és a kis országok törekvéseinek megértéséhez szükséges;
- az orosz autokrácia modernizációs és terjeszkedési kísérlete, az autokratikus módszerek, alattvalói szemléletmód megerősödése, mely szintén hosszú időszakra sínre helyezte az orosz politikát;
- Magyarországi felszabadító háború és kuruc felkelés nemzetközi körülményeinek megismerése;
- a korszakunkig ható alapvető demográfiai, élelmezési, étkezési-étrendi, közegészségügyi, higiéniai változásoknak, illetve ezek kezdetének megértetése;
- a XVIII. századi magyarországi gazdasági fellendülés természetének, ellentmondásosságának, a népesedési, etnikai változások megértetése, az új népesedési viszonyok meghatározzák a későbbi századok politikai fejleményeit, egészen korunkig;

- az ipari forradalom tágabb értelemben korunkban is tart, lényege éppen az, hogy nincs vége, hanem egyre gyorsul, ezért a kezdetek megértése különösen fontos cél a diákok helyes történelemszemlélete szempontjából: meg kell érteniük egy olyan történelmi fordulatot, mely legfeljebb a neolitikus fordulathoz illetve a civilizációk kialakulásához hasonlítható, illetve a tradicionális (ókor és középkor) civilizációk és az ipari társadalom közötti alapvető különbségeket;
- technikatörténeti téma is ez, mely segít megérteni a bennünket körülvevő szerkezetek működését, őstípusain keresztül;
- a divat szociálpszichológiai és antropológiai értelmezésének megismerésével a diákok közelebb kerülnek saját kultúrájuk, szokásaik, öltözködésük megértéséhez, egyúttal az eltérő öltözködési szokások mögötti üzenetet is megértik, tolerálni tanulják. Azzal, hogy megértik, miért sajátosan európai jelenség a folyamatos divatváltozás, magának az európai kultúrának és embernek egyik fontos vonásához kerülnek közelebb.

Fogalmak

A jogok kérvénye, Nagy tiltakozás, Jogok nyilatkozata, autokrácia, merkantilizmus, aktív külkereskedelmi mérleg, 1687. évi törvények, kuruc, labanc, vezérlő fejedelem, libertás, trónfosztás, **Watt** 1769., **gőzgép**, Fulton 1809 – gőzhajó, Stephenson, 1825 – gőzmozdony, makadám utak, vaskohászat, széntermelés fellendülése). Kay repülő vetélő 1733., Hargreaves fonó, Jenny 1764.

Topográfia

Versailles, Elzász, Lotharingia, Szentpétervár, Zenta, Karlóca, Bécs, Buda, Felső-Magyarországi Fejedelemség, Ónód, Szécsény, Trencsény, Sárospatak, Szatmár.

Események

Spanyol örökösödési háború 1701–1714, Höhstadt 1704, északi háború 1701–1721, Wesselényi összeesküvés 1671, 1681-es és 1687-es országgyűlés, Bécs ostroma 1683, Buda visszavétele 1686, Zenta 1697, karlócai béke 1699, Rákóczi szabadságharc 1703–1711, trencsényi csata 1709, szécsényi országgyűlés 1705, ónódi ogy. 1707, szatmári béke 1711.

Nevek

Cromwell, Colbert, Nagy Péter cár, Pugacsov, Versailles, Wesselényi Ferenc, Thököly Imre, Lotharingiai Károly, Savoyai Jenő, II. Rákóczi Ferenc, Esze Tamás, Bercsényi Miklós, Vak Bottyán, Károlyi Sándor. Watt, Fulton, Stephenson, Kay, Hargreaves

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A jogok kérvénye és a Nagy tiltakozás forrásfeldolgozása, összevetése a Magna Chartával – önálló munka.
Az angol forradalom. Kronológia közös olvasásával illetve térkép segítségével az események megbeszélése.
Cromwell diktatúrájával kapcsolatos különféle források egybevetése, az események megvitatása – csoportmunka.
Cromwell személyiségének összevetése az abszolutista uralkodókéval – forráselemzés kis csoportban.
A Jogok nyilatkozatának elemzése: a parlament hatalma, a királyi jogok.
A forrás államról mutatott képének összehasonlítása a lengyel államberendezkedéssel.
Bossuet szövegéből kiemelni a korlátlan és önkényes hatalom összetevőit – forráselemzés csoportban.
Colbert utasítása alapján a manufaktúrák helyzetének bemutatása – forráselemzés csoportban.
Források és ismertetések segítségével az angol (parlamentáris) és francia (abszolutista) államszervezet összehasonlítása – önálló feleletvázlat.
Források segítségével a Nagy Péter-i Oroszország reformjainak, térkép és kronológia segítségével külpolitikájának megbeszélése.
Nagy Péter személyisége – kiselőadás.
Nagy Péter és XIV. Lajos hatalmának összehasonlítása – forráselemzés csoportban.
A cári állam és igazságszolgáltatás összevetése az angollal – forráselemzés, szakirodalom feldolgozása csoportban.
Az 1687. évi törvények értelmezése: nemesi kiváltságok, örökös királyság, trónutódlás, ellenállási záradék, stílus – forráselemzés csoportban.
Az elfogadás okainak, az abszolutizmus megjelenésének közös megbeszélése.
A Rákóczi-szabadságharc kirobbanásának körülményei, kezdeti remények, résztvevők – szakirodalom feldolgozása.
A fejedelem jellemzése – kiselőadás könyvtári kutatómunka alapján.
A szatmári béke értelmezése: kedvezőek vagy kedvezőtlenek a feltételek az adott helyzetben – érvelő fogalmazás írása.
A közlekedés és hírközlés kora újkori helyzetének, technikai feltételeinek, ezek jelentőségének (hintó, posta, bélyeg, csárda, útépítés, útlevél, omnibusz, fiáker) bemutatása önálló felkészülés alapján.

Saint-Simon alapján kép felvázolása a király körüli udvari szertartásokról – forráselemzés csoportban.
Illemszabályok változása: illemtankönyvi részletek a XIII-tól a XVII. századig – forráselemzés csoportban.
A polgári életelvek jellemzése, összehasonlítása a szerzetesi felfogással – forráselemzés csoportban.
Képelemzések alapján a család átalakulásának bemutatása – forráselemzés csoportban.
Iskolák az újkorban – kiselőadás.
Szerepjáték: órai jelenet eljátszása a források alapján.
Népességtábla és képek alapján a XVIII. századi európai változások összefoglalása – egyéni munka, majd közös megbeszélés.
Az új népélelmezései cikkek, szerepük a hadviselésben, az életmód változásában – szakirodalom feldolgozása önállóan, közös ellenőrzés.
Az ipari forradalom gazdasági és társadalmi feltételei Angliában: egyéni földbirtoklás, bekerítések, a nemesség vállalkozik, hagyományosan fejlett iparágak, gyarmati források – gyapot –, az alkotmányos, jogállami keretek szerepe – csoportmunkák.
Ipari forradalom kezdetei Angliában: termelési grafikonok, térképek (vasút, csatornahálózat), településszerkezeti és demográfiai ábrák közös elemzése, az ipari forradalom gazdasági és demográfiai jelenségeinek megbeszélése.
Alternatív olvasmányok és ábraelemzések a technika témaköréből – csoportmunkák.
A textilipar fellendülését elősegítő találmányokat, feltételeket kiselőadásokban tisztázni.
A gőzgép megjelenése, az infrastruktúra javulása, nehézipari fellendülés kezdetének jelentőségét, részleteit, vázlatosan a fejlődés XIX. századi távlatait csoportmunkákban feldolgozni.

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Franciák és amerikaiak – forradalmak**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Forráselemzés, értékelés Analógiák felismerése Hierarchiák felismerésének képessége Fogalmak általánosításának a képessége Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása Együttműködési képességek: Önbemutatás, prezentáció Önállóság	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A VILÁGNÉZET ÁTALAKULÁSA AZ ÚJKORBAN. FELVILÁGOSODÁS
- A MECHANIKUS VILÁGKÉP KIALAKULÁSA
- A FELVILÁGOSODÁS
- BŰN ÉS BÜNTETÉS

FELVILÁGOSULT ABSZOLUTIZMUS
- NAGY FRIGYES ÉS POROSZORSZÁG
- NAGY KATALIN
- MÁRIA TERÉZIA ÉS A MAGYARORSZÁGI JOBBÁGYSÁG
- II. JÓZSEF

NEMZETI „ÉBREDÉS”
- NEMZETTUDAT KIALAKULÁSA
- MŰVELŐDÉS MAGYARORSZÁGON

A DEMOKRÁCIA KEZDETEI

AZ AMERIKAI FÜGGETLENSÉGI HÁBORÚ

A FRANCIA FORRADALOM ÉS NAPÓLEON KORA

AZ ELŐZMÉNYEK ÉS A KIROBBANÁS

A MONARCHIKUS SZAKASZ

A KÖZTÁRSASÁGI SZAKASZ

NAPÓLEON

KELET-KÖZÉP-EURÓPA NAPÓLEON KORÁBAN

Korunk tudományos világnézetének alapjait ismerhetik meg itt a diákok. A legalapvetőbb politikai irányzatok eszmei, ideológiai előzményeivel is itt találkoznak, ezek nélkül a következő századok – így a mai – eszmetörténete, politikája és tudománytörténete érthetetlen lenne:

- a periféria sajátos felzárkózási kísérletének, a felülről jövő reform ellentmondásainak megértése nagy jelentőségű a térség egész későbbi története szempontjából;
- a nemzettudat kialakulásának ismerete elengedhetetlenül fontos a XX. század történetének megértéséhez, de a korszerű nemzettudat kialakításához is – a diákok értsék meg mások nemzeti érzéseit, a sovinizmus veszélyeit, értelmetlenségét, az organikus nemzetszemlélet alapját és tévedését, a centrum és a periféria nemzeti felfogásának különbségét, és ezek jelentőségét a későbbi történelem szempontjából;
- a demokrácia működésének, parlamentáris és elnöki változatainak megértéséhez, a korszerű politikai ismeretekhez szükséges, hogy a diákok tisztában legyenek ezzel a témával és az Egyesült Államok korunkban játszott világhatalmi szerepéhez szintén fontos tudni a XVIII. századi előzményeket;
- mivel ebben a korszakban érik el a polgári eszmék Magyarországot, és történnek meg az első ilyen irányú politikai próbálkozások, a diákoknak ismerniük kell ezeket az egész térség modern kori történetéhez szükséges információkat;
- a nemzedékeket izgalomban tartó, a későbbi évszázadokra pozitívan és negatívan kiható nagy történelmi „felfordulás” megértése, ismerete elengedhetetlen a korszerű politikai ismeretek és tájékozódás, a mai eszmék megértése szempontjából;
- a bűn fogalmának történeti változását kell megértetni, korunk felfogásának kialakulását, ennek okait. A bűnözés természetének, társadalmi hátterének, a büntetés hatásainak és problémáinak megértéséhez, általában a korszerű társadalomszemlélet szempontjából fontos mindez. Sajátos téma ezen belül a boszorkányhisztéria története, mely egy különös „kollektív paranoia” kialakulását, természetét vizsgálja. Ez sok fontos társadalomlélektani ismeretet hordoz, nem csak a XX. századi hasonló paranoid jelenségek megértéséhez, de általában az emberi közösségek lélektanához is kulcsot ad, talán a gyűlöletkeltő, ellenségképpel operáló eszmékkel szembeni immunitást is elősegíti.

Fogalmak

metodizmus, vonalharcászat, magyar kancellária, helytartótanács, magyar kamara, kétkamarás rendi gyűlés Pozsonyban, Hétszemélyes tábla, nádor, kerületi táblák, Pragmatica Sanctio, felmelegedés, vetésforgó, takarmány-növények, burgonya, kukorica, kávé, kakaó szerepe, dohány, paradicsom, tök, bab, paprika. eperfa, selyemhernyó, dohány, vámrendelet 1754., empirizmus, racionalizmus, a mechanika alaptörvényei, deizmus, természettől eredő jogok, népszuverenitás, zsarnokság, babonaság, antiklerikalizmus, közjó, tolerancia, fiziokratizmus, általános akarat, közvetlen demokrácia, Szent István, Szent Jobb, Szent Korona, Mária kultusza, szentkultusz, zarándoklatok, kálváriák, Regnum Marianum, körmenetek, templomépítkezések, piaristák, Ratio Educationis 1777., egyetem kibővítése, elköltöztetése Pestre, selmecbányai főiskola könyvtárak, csillagvizsgálók, telepítések úrbéri rendelet, türelmi rendelet, jobbágyrendelet, nyelvrendelet, közigazgatási reformok, megyeszervezet felszámolása, a nemesi adó terve, bíráskodási reformok, organikus, nemzetszemlélet, nyelv- vagy kulturnemzet, őshaza, dicső korszak, népi kultúra, színjátszás, nyelvújítás-művelés, nyelvújítás, folyóiratok – Magyar Museum –, a nemzeti könyvtár, Nemzeti Múzeum, Tudományos Akadémia, hun-magyar azonosság, **Függetlenségi Nyilatkozat** 1776., versailles-i béke, prezidenciális, senatus, képviselőház, kongresszus, tagállam, kormányzó, elektor, általános választójog, közvetett választás, **harmadik rend,** a „nagy félelem”, nemesi kiváltságok eltörlése, **emigráció**, **Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata**, konvent, **Marseillaise,** girondiak, **jakobinusok**, „mocsár”, első koalíció, Közjóléti (Közüdve) Bizottság, hadkötelezettség, konventbiztosok, **reakció**, terror, „túlzók”, „engedékenyek”, Danton pere, Legfőbb Lény kultusza, szabadságjogok korlátozása, forradalmi törvényszékek önkénye, guillotin, direktórium, ötszázak és vének tanácsa, jakobinus, első konzul, katonai diktatúra, Code Civil , konkordátum, , Rajnai Szövetség, Osztrák Császárság, kontinentális zárlat – 1806 a Martinovics-féle szervezkedés, X. tc., Reformátorok Társasága, Szabadság és Egyenlőség Társasága, káté, 1791-es lengyel alkotmány, konjunktúra, Napoleon kiáltványa a magyarokhoz 1809., infláció, devalváció

TOPOGRÁFIA

Belgium, Észak-Itália, Alsó és Felső Ausztria, Stájerország, Karintia, Krajna, Tirol, Vorarlberg, Magyarország, Erdély, Horvátország, Határőrvidék, Brandenburg, Pomeránia, lengyel területek, Szilézia, Valmy Vendée Trafalgar Austerlitz, Jéna, Tilsit , Varsói Nagyhercegség, Borogyino, Lipcse Elba **Waterloo,**

Események

1723., 1711–1740., 1740–1780, bostoni teadélután 1773., 1775–1783., a nemzetgyűlés megalakulása, rendi gyűlés – május 5, a labdaházi eskü elbocsátása, július 14-i felkelés, egyházi földek köztulajdonba vétele – nov. 2. –, **Bastille, 1789, Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata – aug. 26 –**, közigazgatási reform, céhek, belső vámok eltörlése, kereskedelmi és iparűzési szabadság kimondása, alkotmány – 179, a király szökése – 1791 –, királyi vétó az emigránsok és az egyház elleni törvényekre, hadüzenet Ausztriának – 1792 –, a Tuiliériák ostroma 1792. aug. 10., Valmynál csata – szept. 20., a köztársaság kikiáltása szept. 21, a király pere,Vendée felkelése, jakobinus hatalomátvétel – 1793. jún. 2. –, „thermidor" 1794. július 27., királypárti puccsok, választási győzelmek, itáliai hadjárat – 1796–97., egyiptomi hadjárat – 1798–99., hatalomátvétel 1799., császárrá koronázás – 1804 – „vereség az angolokkal – Trafalgar 1805, – győzelem a szárazföldi hatalmakkal szemben – Austerlitz 1805 –, győzelem a poroszok felett – 1706, Jéna, béke az oroszokkal, érdekszféra felosztása – Tilsit 1807., orosz hadjárat 1812., Borogyino, Lipcsei csata 1813., Napóleon lemond és Elbára távozik 1814., restauráció, a „100" nap – 1815., Bécsi Kongresszus, török háború, belga felkelés, magyar nemesi ellenállás, rendeletek visszavonása, nemzeti mozgalom, 1790., per és kivégzések 1795. május, Lengyelország 1793-as megcsonkítása, felosztás 1795., győri csata 1809.

Nevek

Kopernikusz, Kepler, Galilei, Descartes, Newton, Volta, Galvani, Gasendi, Dalton, Locke, Pascal, Lavoisier, Harvey, Linné, Lamarck, Montesquieu, Diderot, Voltaire, Rousseau, Bél Mátyás, Kempelen Farkas, Sajnovics János, Pray György, Bessenyei György, Kollonich Lipót, Nagy Frigyes, Kelemen László, **Washington**, Jefferson, Franklin, XVI. Lajos, Necker, Maria Antónia, Desmoulins, La Fayette, Mirabeau, Bailly, Robespierre, Saint-Just, Carnot, Mara,t Hebert, Danton, Napoleon C. Pénal, Nelson, I. Ferenc, **Metternich** Kutuzov, XVIII. Lajos, Talleyrand, Fouché, Wellington II. Lipót 1790–92., I. Ferenc 1792–1835., Martinovics Ignác, Hajnóczy József, Koscueszko

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Források, olvasmányok, grafikonok alapján a különféle bűnök – főleg a zsiványok és a boszorkányok – társadalmi hátterének megbeszélése.
Az alternatív olvasmányok segítségével az ítélkezés, büntetés, kivégzés változásának megbeszélése.
Az európai egyensúly öt meghatározó nagyhatalmának szerepét, szövetségesi vonzalmait, a század fontos nemzetközi háborúinak diplomáciai hátterét csoportmunkában lehet tisztázni.
A katonai témaköröket: osztrák örökösödési háború 1740–1748, hétéves háború 1756–63, Szilézia, a háborúkban részt vevő országok kiselőadásokkal érdemes megismertetni.
A magyarországi népesedési, etnikai változásokat, arányait, földrajzi eloszlását adatsorok alapján értelmezni csoportmunkában.
A magyar közigazgatás a XVIII. században – táblázat alapján leírás, a kancelláriáról és kamaráról tanultak felidézése – forráselemzés csoportban.
Az igazgatási szervezet összevetése az angollal – közös megbeszélés.
A magyar manufaktúraipar kezdete, jellege, földrajzi eloszlása – térkép- és forráselemzés. Pest és Buda szerepét a gazdasági növekedésben, népességi viszonyai – kiselőadások.
A közép- és kelet-európai térség gazdaságának, népesedésének főbb jelenségei ebben a korban – közös összegzés tanári irányítással.
A témához alternatív olvasmányok: Mária Terézia életrajza, és Kaunitz előterjesztése – forráselemzések csoportban.
A Pragmatica Sanctio közös olvasása, megbeszélése.
Alternatív szövegek olvasása a kormányszékekről, bíróságokról, tevékenységük és a rendiség helyének megbeszélése.
Kiselőadások és beszélgetés (filmmel, diaképpel) a XVIII. századi háborúk természetéről.
Népesedési térkép és számsor közös elemzése: Települések a török uralom előtt és után.
Alternatív olvasmányok a táplálkozási szokások megváltozásáról.
Közös megbeszélés a demográfiai növekedés okairól.
Alternatív olvasmányok a telepítésekről, mezőgazdaságról, iparról, gazdaságpolitikáról, Pest-Budáról – csoportmunkák és közös összegzés.
Telepítési koncepciók: Kollonich Lipót és Tessedik Sámuel elképzeléseinek összehasonlítása – forráselemzés csoportban.
Az 1754-es vámrendelet – ábraértelmezés.
Közös tájékozódás a régióban: Lengyelország és a román állapotok egybevetése a magyarral.
Közlekedés és hírközlés az ipari forradalom előtt – képek gyűjtésével, szakirodalom segítségével bemutatás tablókon

A mechanikus világkép kialakulásának okainak és XVII. századi folyamatának összehasonlítása a középkori spekulatív nézetekkel – forrásfeldolgozás táblázatos formában.
A mechanikus világkép hatása a fizikán kívül, illetve az egyéb területek legfontosabb tudományos eredményei – könyvtári kutatómunka alapján kiselőadások.
Csoportmunkák – forráselemzés, szakirodalom feldolgozása alapján:
Az angol felvilágosodás felfogása a társadalmi szerződésről, összefüggése a tudományos világkép.
A francia felvilágosodás három szakaszát, az enciklopédistáknak, illetve Rousseau sajátos irányzatának gondolatrendszere.
A felvilágosodás eszméinek fórumai, a szabadkőművességet, a szalonok szerepét.
Szabadkőműves célokra, szertartásokra utaló elemek kiemelése Mozart: Varázsfuvola című művéből – kiselőadás.
A magyarországi barokk korszak művelődése.
Az iskolázás fejlődését, az egyházi iskolák szerepét az új, tudományos nézetek terjesztésében.
A magyarországi lexikonok, atlaszok, szótárak, forráskiadványok, népdalgyűjtések jelentősége.
A hazai felvilágosodás kezdetei, a bécsi testőrök, a nemesi felvilágosodás társadalomszemlélete, ennek eltérései a franciákétól – kiselőadások könyvtári kutatómunka alapján.
Bessenyei nézeteinek összevetése a francia felvilágosodás tanaival – kiselőadás.
Poroszország kialakulását térképek alapján szemléltetve bemutatni – forráselemzések csoportban.
A militarizálódásának okai, felvilágosult abszolutizmusa, sikerei – közös megbeszélés.
A jozefinizmus lényegének, reformjainak bemutatása – feleletvázlat önálló készítése szakirodalom és források feldolgozása alapján.
Kudarcának okait, a megyei ellenállás szerepét közösen érdemes tisztázni.
Halála alkalmából született versek alapján értékelni II. József megítélését.
A nemzeti nyelvről írott források alapján a kelet-európai nemzeti öntudat bemutatása – forráselemzések csoportban.
A nemzettudat középkori előzményét (identitástudat, rendi, nemesi nemzettudat, függőleges és vízszintes politikai közösségtudatok, az ettől külön álló etnikai tudat, vallási azonosságtudat, a „haza” szűkebb értelmezése) – a korábban tanultak közös felelevenítése.
A modern nemzettudat kialakulásának okait Nyugat-Európában, a gazdasági, politikai, társadalmi, eszmei folyamatok szerepét, az etnikai tudat másodlagos szerepét, államnemzet, abszolutizmus, felvilágosodás, kapitalizálódás, polgárosodás megindulásának szerepét, a nacionalizmus fogalmát, a nemzeti himnusz, a címer, a zászló szerepét közös megbeszélésen tisztázni.
A modern nemzetfogalom összetevői – önálló szakirodalom-feldolgozás, vázlatírás.
A keleti, társadalmilag fejletlenebb térségek kényszerű válaszait a nyugati nemzettudat kihívására: az organikus nemzetszemlélet, a nyelv- vagy kulturnemzet, őshaza, dicső korszak, népi kultúra, színjátszás, nyelvújítás-művelés fogalmának szerepét a nemzeti önigazolásban csoportban feldolgozott szakirodalom alapján tisztázzák.
A magyar nemzeti mozgalom kulturális szakaszát: a nemesség szerepe, a polgárság hiánya, a nyelvújítás, színjáték, Kelemen László, folyóiratok – Magyar Museum –, a nemzeti könyvtár, Nemzeti Múzeum, Tudományos Akadémia, hun–magyar azonosság kérdését kiselőadások tisztázzák.
A lengyel reformkor (nemesi felvilágosult politikai mozgalom) próbálkozásainak és kudarcának, az ország megcsonkításának bemutatása – kiselőadás.
Az oroszországi felvilágosult „despotizmus”, sajátosságait, eltérő jellegét, külpolitikáját, II. Katalin személyiségét forráselemzésekkel csoportmunkában mutatják be.
Szűcs Jenő szövegének közös olvasása után: vita a nemzettudat szerepéről egykor és ma.
A XVIII. században kirobbant európai és amerikai politikai mozgalmak demográfiai, társadalmi és eszmei háttere – kiselőadások.
Az amerikai függetlenségi háború előzményeit, a 13 gyarmatot korlátozó anyaországi intézkedéseket, a háború lefolyását, nemzetközi hátterét, eredményét kiselőadások alapján tanári segítséggel rögzíthetik.
Kronológia olvasása, ennek és a térképnek a segítségével az amerikai háború okainak és menetének közös megbeszélése.
Az Egyesült Államok államszervezetének bemutatása az ábra alapján – forráselemzések csoportban.
A Függetlenségi Nyilatkozat olvasása alapján a felvilágosodás politikai hatásának közös megtárgyalása.
A francia forradalom kirobbanásának távolabbi (abszolutizmus elavulása, polgárosodás, népességnövekedés, felvilágosodás: az állampolgári öntudat, a nemzettudat) és közvetlenebb (pazarló gazdaságpolitika, udvar, háborúk, az 1788-as válság, államcsőd) okainak közös megbeszélése.
Sieyes röpiratának és egy panaszfüzet állításainak összehasonlítása – önálló forrás-összehasonlítás.
A rendi gyűlés szerepét, az alkotmányos monarchia megteremtése érdekében folytatott harcát és annak sikerét, az 1789–91-es évek legfontosabb társadalmi és politikai eredményeit, a király és az arisztokraták reakcióját az eseményekre, és ennek következményeit a forradalom menetére – áttekintő vázlat és magyarázott rajzok segítségével közös feldolgozás.
Az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatának értelmezése csoportban: kifejezések magyarázata a szöveg alapján.
Összehasonlításaz amerikai Függetlenségi Nyilatkozattal és az enciklopédisták eszméivel – közös megbeszélés.

Jogfelfogások összehasonlítása: Condorcet és Roberspierre szövegei, A gyanúsak ellen hozott törvény részletei alapján – forrásfeldolgozó csoportmunka és ismertetés.
A konvent pártjainak politikáját, a girondiak bukásának okait.
A jakobinus diktatúra ideológiáját, szociál- és gazdaságpolitikáját, vallás- és kultúrpolitikáját, pedagógiai elképzeléseit, a terror elméletét és gyakorlatát, a katonai reformokat és sikereket megismerni – szakirodalom és forrásfeldolgozó csoportmunka és ismertetés.
A társadalmi bázis megcsappanása, a belső politikai pártharcok okai, tartalma, a jakobinusok bukásának okai – közös megvitatás, megértés.
Szerepjáték: jakobinus-girondi „vita", majd politikai utóéletük közös megbeszélése.
Hogyan hatott a francia forradalom szimbólumhasználata a magyar 1848-ra: képek elemzése – forrásfeldolgozó csoportmunka és ismertetés.
Napóleon személyisége – kiselőadás
Szerepjáték: két mai francia vitája arról, megérdemli-e a császár a hálát.
Közös megbeszélés: Napóleon összevetése a kor uralkodóival.
Térképek alapján: „Európa átszabása" – forrásfeldolgozó csoportmunka és ismertetés.
A katonai helyzet, a sikerek, csaták bemutatása – kiselőadások, kronológia és térképek közös használata.
A nagy ütközetek megjelenítése játék katonákkal – vállalható egyéni vagy csoportfeladat.
Bonaparte diktatúrájának szervezetét, társadalmi, gazdasági hátterét, a közigazgatási, oktatási, jogi reformokat, az újabb koalíciók megalakítását, Európa térképének átrajzolását, a meghódított területek igazgatását, az ott bevezetett reformokat, az angoloktól szemben folytatott politikát, az oroszországi hadjáratot és Napóleon bukásának okait, körülményeit közösen kell megérteni: filmrészletek megtekintése,
Vita Burke véleményéről: helyes-e a francia út, miben különbözik az angoltól.
A francia forradalom kelet-európai hatásának bemutatása:
A birodalomra és Magyarországra tett hatás:
II. József politikája csődjének bemutatása az 1790-es törvények értelmezésével, összevetés a pragmatica sanctióval – szakirodalom és forrásfeldolgozó csoportmunka és ismertetés.
A Martinovics-féle titkos mozgalom programja – szakirodalom és forrásfeldolgozó csoportmunka és ismertetés.
A két társaság kátéinak összehasonlítása – szakirodalom és forrásfeldolgozó csoportmunka és ismertetés.
Melyik ország berendezkedését tekintik Martinovicsék mintának? – közös megbeszélés.
A napóleoni háborúk hatása Bécs és a magyar nemesség együttműködésére, az összhang megbomlásának okai – tanári előadás.
Lengyel források alapján a lengyelországi helyzet megbeszélése– szakirodalom és forrásfeldolgozó csoportmunka, majd közös megbeszélés.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A tanuló tudjon ismereteket meríteni egyszerű statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból, törvényrészletekből, egyéb forrásokból
Legyen képes társadalmi tapasztalataiból, valamint a különböző szöveges és képi információkból származó ismereteit önállóan értelmezni és belőlük következtetéseket levonni.
Ismerje és tudja használni a legfontosabb kézikönyveket, lexikonokat, atlaszokat.
Értse meg, hogy több szempontból nézhetjük a jelent és a múltat. Fogja fel, hogy a történelem interpretációja esetenként politikai célokat szolgál.
Legyen képes a különböző ismeretforrásokból (tömegkommunikáció, könyv, sajtó stb.) származó információkat kritikusan szemlélni.
Értse, hogy az emberek az eseményeket és a változásokat különbözőképpen érzékelik és értékelik.
Tudjon beszámolót, kiselőadást tartani az ifjúsági irodalomból vett részletek, a népszerű tudományos irodalomból, történelmi forrásokból vett szemelvények, a sajtó, a rádió- és tv-műsorok alapján.
Legyen képes önálló véleményét, bizonyítékait, cáfolatait leírni, egy-egy adott témáról rövid dolgozatot készíteni.
Tudjon önállóan gyűjtött képekből összeállítást, tablót készíteni.
Ismerje a nagy történelmi korok mellett a kisebb korszakok nevét és sorrendjét is. Ismerje egy-egy korszak legfontosabb jellemzőit.
Tudja a részletes követelményekben szereplő évszámokat használni a történelmi időben való tájékozódás céljából. Környezetének, lakóhelyének fontos eseményeit helyezze el a köztörténet jelentős eseményeinek sorában.
Tudjon használni és összeállítani különböző kronológiai táblázatokat.
Legyen képes képek egyszerű elemzésére, értelmezésére, vagyis képek (fotók, rekonstrukciós rajzok) alapján beszélni egy közösség életmódjáról.
Legyen képes tájékozódni a térképen, természeti körülményeket (csapadék, domborzat, erdőség stb.) leolvasni a térképről, a környezet és társadalom összefüggéseit érzékelni.

Ismerje a világ nagy vallásait.
Tudja, hogy milyen hatások alakították a világ más kultúráinak történelmet.
Tudja, hogy milyen technikai és kulturális vívmányokat köszönhetünk nekik.
Legyen képes képek egyszerű elemzésére, értelmezésére, vagyis képek (fotók, rekonstrukciós rajzok) alapján beszélni egy közösség életmódjáról.
Lássa árnyaltan az embereket, tudja megkülönböztetni a bűnt a bűnöstől, elemezze mások és önmaga hibás és jó döntéseit.
Tudjon ismereteket meríteni különböző forrásokból és azokból következtetéseket levonni.
Értse meg, hogy több szempontból nézhetjük a jelent és a múltat. Fogja fel, hogy a történelem interpretációja esetenként politikai célokat szolgál.
Legyen képes történelmi jelenségeket, valamint azok okait és következményeit összehasonlítani.
Tudja indokolni, mi a szerepe egy-egy esemény, helyzet alakulásában személyeknek, csoportoknak.
Értse, hogy a folyamatosságnak, az értékek őrzésének és a fejlődésnek egyaránt nagy jelentősége van a társadalom életében.
Ítélje meg konkrét esetekben, hogy a változás fejlődést jelent-e.
Értse, hogy bizonyos intézmények és eszmék más szerepet töltenek be különböző helyeken és korokban.
Legyen képes egy jelenség változásait egy hosszabb időszakban végigkísérni.
Értse, hogy a személyek és csoportok cselekedeteit helyzetük, érdekük és az adott szituáció hogyan befolyásolja.
Legyen képes megfelelő formában érvelni, vitatkozni, társai beszámolóit objektíven értékelni, bírálni
Legyen képes önálló vázlatot, feleléstervet írni; olvasmányairól kivonatot; tanári magyarázatról jegyzetet készíteni.
Különböző jellegű és méretarányú térképek olvasása.
Tudja összehasonlítani időszakok térképeit. Legyen képes a történelmi tér változásainak önálló felismerésére (pl. egy-egy ország, birodalom területváltozásainak leolvasása a térképről).
Tudja, hogy az egyes régiók, országok földrajzi fekvése, regionális helyzete miként befolyásolja az adott ország társadalmi-politikai berendezkedését.
Tudja megmutatni különböző jellegű és méretarányú térképeken az egyes altémáknál részletesen felsorolt topográfiai helyeket.
Legyen képes a tanuló az embert mint összetett – biológiai, szellemi, társadalmi és erkölcsi – lényt szemlélni.
Ismerje fel, mit tehet a közjó és az emberi jogok érdekében.
Értse a rend és a szabadság összefüggését. Legyen képes bemutatni néhány fontosabb erkölcsi felfogást, valamint érvelni ellenük vagy mellettük.
Tudjon önálló véleményt mondani társadalmi-történelmi jelenségek okairól és következményeiről. Tudja, hogy az eseményeknek általában több oka és következménye van.
Tudja, hogy az embereknek lehetnek „jó” és „rossz” döntései (cselekedetei), és ezek a döntések, cselekedetek a szándéktól függetlenül is hatnak.
Tudjon önálló sematikus vagy rajzos vázlatot készíteni.
Tudja a részletes követelményekben szereplő évszámokat használni a történelmi időben való tájékozódás céljából.
Környezetének, lakóhelyének fontos eseményeit helyezze el a köztörténet jelentős eseményeinek sorában.
Tudjon használni és összeállítani különböző kronológiai táblázatokat.
Tudja a térképen megmutatni a különböző adottságú területeket és kultúrák színhelyeit.
Tudja összehasonlítani az eddig tanult kultúrákat a most megismertekkel.
Tudjon kérdéseket fogalmazni forrásszövegekhez.
Tudjon forrásszövegeket és tárgyi anyagot összehasonlítani, ezt szóban és írásban is elvégezni.
Fel tudja fedezni a gazdaság változásainak hatását a társadalom átalakulásában.
Értse, hogy milyen nehézségekkel jár a túlnépesedés, milyen lehetőségei vannak levezetésének.
Képes legyen történeti alternatívákat felvázolni.
Értse meg a kulturális egymásra hatás szerepét.
Ismerje a világ nagy vallásait.
A Függetlenségi Nyilatkozat alapján ismertesse az amerikai függetlenségi háború legfontosabb okait.
Legyen tisztában a kulturális sokszínűséggel.
Tudjon önállóan, rendszerezetten számot adni szerzett tudásáról az alábbi témákban:
A felfedezések kora
Mohács és következményei
A királyi Magyarország, a hódoltság és Erdély államszervezete
A kapitalista gazdálkodás kezdetei
Kelet-Európa gazdasága
Reformáció
Hatalmi átrendeződés: Spanyolország és a Németalföld
A harmincéves háború
Bethlen, Bocskai, illetve Zrínyi tevékenysége, szerepe

Az angol forradalom
Az angol és a francia állami berendezkedés
Az ipari forradalom első szakasza, az ipari forradalom néhány fontos találmánya
A cári Oroszország
A Rákóczi-szabadságharc és az azt követő berendezkedés
Az újkor bűnfelfogása és az ítélkezési gyakorlat
A felvilágosult abszolutizmus jellemzése országok példáján
Az amerikai függetlenségi háború
A francia forradalom története
XVI. Lajos, Robespierre, Napóleon egyénisége és tettei

9. ÉVFOLYAM

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Európa új rendje (1815–1848)**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	A szöveg igazságtartalmának vizsgálata (Igaz-hamis, forráskeresés, tapasztalatgyűjtés, és a nyert információk összevetése a szövegtartalommal) Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek): események tárgyak személyek között. Cselekvések indítékainak megállapítása Események rendezése: bekövetkezésük oka jelentőségük, következményeik, értékük szerint. A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Ellentmondások felismerésének képessége Összefüggések felismerése Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

EURÓPA ÉS MAGYARORSZÁG A 19. ELEJÉN, AVAGY A SZENT SZÖVETSÉG EURÓPÁJA
POLITIKA, GAZDASÁG, TÁRSADALOM – A BÉCSI KONGRESSZUS ÉS AZ EURÓPAI POLITIKAI STRATÉGIÁK
MAGYARORSZÁG ÁLLAPOTA
AZ ORSZÁG GAZDASÁGA
A MAGYARORSZÁGI TÁRSADALOM RÉTEGEI
A REFORMKORI PEST-BUDA
A NEMZETISÉGEK
A POLITIKAI FÓRUMOK KULTURÁLIS ÉLET
REFORMOK ÉS FORRADALMAK
AZ 1830-AS ÉVEK FORRADALMAI – SIKEREK ÉS KUDARCOK
REFORMORSZÁGGYŰLÉSEK MAGYARORSZÁGON
POLITIKAI PROGRAMOK A REFORMKORI MAGYARORSZÁGON:
SZÉCHENYI ISTVÁN, WESSELÉNYI MIKLÓS, KOSSUTH LAJOS, EÖTVÖS JÓZSEF
A FORRADALMASODÓ EURÓPA
VÁLSÁGOK ÉS FORRADALMAK EURÓPÁBAN
A PESTI FORRADALOM – A POLGÁRI ÁLLAM MEGTEREMTÉSE MAGYARORSZÁGON

A SZABADSÁGHARC

A FEGYVERES ÖSSZECSAPÁS

A FORRADALOM MÉRLEGE

Úgy hisszük, hogy Magyarország XX. századi története a polgárosodás elindulásával kezdődött. A polgárosodás és a nemzet köré fonódó sorskérdések a mai napig aktuálisak:

- a reformkor s az ezt lezáró szabadságharc története és a kor kihívásokra adott válaszai, utólagos értékelése különböző megoldásokat mutat a nagyhatalmak közé ékelődött magyarság életlehetőségeinek és a Kárpát-medencében élő más népekkel való együttélésnek újra és újra felvetődő kérdéseire – ennek a folyamatnak a megértése, az alternatívák megismerése a fő cél;
- bár a magyar történelem egyik legmeghatározóbb korszakáról van szó, a diákoknak el kell helyezniük az európai folyamatok áramába helyezni a magyar eseményeket;
- ismerniük kell a korabeli Európa uralkodó politikai ideológiáit;
- az európai és kitekintésképpen a dél-amerikai területek modernizációs kihívásaira adott válaszokat – a liberális és konzervatív erők céljait és politikai működését;
- különösen lényeges, egy korrekt történelmi kép felvázolása, hogy meg tudják érteni az, hogy miért van véleménye e korszakról minden későbbi és mai politikai szereplőnek;
- különleges lehetőség adódik a nemzeti érzés megfogalmazására.

Fogalmak

Szent Szövetség, status quo, reakciós abszolutizmusok, liberalizmus, konzervativizmus, nacionalizmus, carbonárik, Ausztria–Magyarország, Metternich-rendszer, megyei ellenállás rendi nacionalizmus devalváció, Akadémia, reform bill, chartizmus, szociális törvények, Ifjú Itália, Münchengratzi egyezmény, Duna-szabályozás, gőzhajózás, Lánchíd, első vasútvonal, Pesti Hazai Első Takarékpénztár, védegylet, szabadkereskedelem, honorácior nemesség, bocskoros nemesség, kúria, táblabíró, **A reformkor, Országgyűlések**: 1830 – 7. és 8. tc., 1832–36 – úrbéri kérdések, önkéntes örökváltság, kötelező örökváltság, 5., 12., 13., 25., 26., 44. tc., 1839. 6., 7., 17., 29. tc., Szatmár vármegye követutasítása, 1841-ben, 1843–44. 2., 4., 5. tc., országgyűlési ifjúság, Pesti Hírlap, Széchenyi és Kossuth vitája, a centralisták, cenzúra, kormánylap, egyesületek, Fiatal Magyarország, konzervatív párt, Ellenzéki Kör, Ellenzéki Nyilatkozat, **magyar jakobinusok, nyelvújítás, cenzúra, alsó tábla, felső tábla, Akadémia, államnyelv, örökváltság, köztherviselés, ellenzék, márciusi ifjak, 1848. március 15., tizenkét pont, sajtószabadság, nemzetőrség, felelős kormány, áprilisi törvények,** OHB **jobbágyfelszabadítás, választójog, honvédség, tavaszi hadjárat, Függetlenségi Nyilatkozat,** váci nyilatkozat, olmützi alkotmány, Szemere-kormány

Topográfia

Pákozd, Schwechat, Kápolna, Hatvan, Tápióbicske, Isaszeg, a hadjáratok, **Világos**

Események

1815, bécsi kongresszus1820–24: első forradalmi hullám 1825–27. évi országgyűlés
dekabrista felkelés, görög szabadságharc forradalmak Dél-Amerikában1830-as gazdasági válság 2. forradalmi hullám Bourbon restauráció, júliusi forradalom, restauráció megdöntése, lengyel szabadságharc, 1838-as pesti árvíz Kossuth letartóztatása 1848-as európai válság, itáliai, francia, bécsi, német, cseh forradalom tavaszi hadjárat

Nevek

I. Ferenc, Lajos Fülöp a polgárkirály, V. Ferdinánd, I. Ferenc József, József nádor, Széchényi Ferenc, S**zéchenyi István, Wesselényi Miklós, Deák Ferenc, Kossuth Lajos, Eötvös József.** Kölcsey Ferenc, Táncsics Mihály; Lovassy László, **Batthyány Lajos,** Jellasic Lamberg, **Görgey Artúr, Bem József,** Windischgraetz

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A Szent Szövetség rendszere: az 1792-es és az 1815-ös európai állapotok összehasonlítása.
Forráselemzés: mire jó a szövetségi rendszer, kinek használ – közös megbeszélés.
Végigkövetni az egyes országok forradalmi eseményeit, s a Szent Szövetség módszereit és reakcióit – szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.
Közösen elemezni csoportmunkában történt ismertetés után a három nagy szellemi áramlat – liberalizmus, nacionalizmus, konzervativizmus – ismérveit.
Ezek megjelenését megvizsgálni az első forradalmi hullámban érintett országokban és a Szent Szövetség politikájában – egyéni feladat.
Tanári kérdésekkel az osztrák-magyar viszony alakulásának felelevenítése a központosítási politika és a rendi küzdelmek tükrében.
Egyéni munkaként az 1825–27. évi országgyűlés eseményeinek végigkövetése – forrásfeldolgozás.
A magyar rendi politika mérlege – közös megvitatás.

Milyen jellegű válságok várhatók az egyes országokban? – közös felsorolás
A francia, a belga, az angol, a német, az itáliai, a lengyel, az oroszországi és a török események végigkövetése – kielőadások.
Közös munka: mérlegelni a megoldásokat, elemezni a münchengratzi szerződést, amelyből nyilvánvaló Európa két részre szakadása.
Tanári segítséggel Magyarország legnagyobb problémáinak összegyűjtése s helyzetének összehasonlítása a centrum országaival
Egy-egy megoldási lehetőség kidolgozása, annak alapján, hogy a magyar utazók mi követésre méltót találtak Európa nyugati felén – önálló értekezésírás.
A nemzeti kultúra létrehozása: színház, olvasottság, magyar zene és tánc, magyar ruha, a magyar államnyelvvé válására – csoportmunka könyvtári kutatómunka alapján, bemutató.
A magyarok és a nemzetiségiek ilyen irányú lehetőségeinek és állapotának összehasonlítása – csoportmunkában szakirodalom feldolgozása, majd közös megbeszélés.
Csoport munkával valamint kiselőadások sorával és egy-egy egyéni feldolgozással körképet adni Magyarország reformkori gazdasági állapotáról: közlekedés, mezőgazdaság, hitelélet, ipar, kereskedelem, városiasodás.
Mely területen, milyen mélységű változás mehet végbe a politikai struktúra változatlansága mellett – közös megvitatás.
Tervezet Magyarország gazdaságának jobbítására c. felterjesztést írni a Helytartótanácshoz – önálló esszéírás a megbeszélés alapján.
Kik politizálnak hagyományosan Magyarországon? – tanári kérdésekkel segített ismétlés.
Az egyes rétegek belső tagolódásának bemutatása – szakirodalom feldolgozása csoportban.
Kik érdekeltek az átalakításban s milyen mértékben? – közös megbeszélés.
A korszak fontos személyiségeinek bemutatása: miért úgy politizáltak, ahogyan tették – kiselőadások.
Tanári kérdésekkel feleleveníteni az országos politika színtereit, legfőként az udvar és a magyar közigazgatás szerveit.
Ábra alapján az ügyvitel állomásainak bemutatása – elemzés csoportmunkában.
Az országgyűlés és a vármegyei politika bemutatása.
Javasolt „ügyrend” kidolgozása, amellyel az országgyűlési munka hatékonyabbá tehető a rendi nacionalizmus ellenében – csoportmunka.
1830-től milyen nemzetközi események segítik vagy gátolják a magyar reformgondolkodást – forrásfeldolgozás csoportmunkában.
A reformországgyűlések törvényalkotásának végigkísérése – közös munka.
A jobbágykérdés vitája az 1832–36. évi országgyűlésen: az osztály rögtönzött diétává alakulva vitatja meg az előzetes felkészülés alapján ismertetett egyes álláspontokat.
Tanulói szerepjáték az udvar reakcióinak bemutatására: a nemzetközi események befolyásoló hatásának jelzése.
A politikai programok – Széchenyié, Wesselényié, Kossuthé és a centralistáké – politikai könyveik és folyóiratcikkeik fényében – csoportmunkában forrásfeldolgozás
A különbségek elemzése, az okok és a háttér felderítése – közös megbeszélés.
Vajon melyik álláspont a célravezető Magyarország akkori helyzetében? – vita
Saját program kidolgozása – egyéni feladat.
Tanári magyarázat: az udvar reakciói.
Az egyesületi élet – kiselőadás.
Az első pártok létrejötte – tanári előadás, önálló jegyzetkészítés.
Az Ellenzéki Nyilatkozatban megfogalmazott program közös feldolgozása.
Összehasonlítás a korábban megismert álláspontokkal – csoportmunka.
Totó és tesztfeladatok készítése: a kronológiai rendre törekedve.
Csoportokban a kronológia alapján feldolgozni országonként a forradalmak történetét.
A Felirati Javaslat szövege alapján a Magyarországra tett hatásuk – közös forráselemzés.
A március 15-i pesti forradalom bemutatása egy videórészlettel.
Az Ellenzéki Nyilatkozat, a Felirati Javaslat és a 12 pont stílusának és követeléseinek összevetése – forráselemzés csoportmunkában
Közösen elemezhetőek az áprilisi törvények, s végiggondolható, hogy a reformkor nagy problémáira ezek hogyan adnak választ.
A korábbi országgyűlések és a népképviseleti összetételének összehasonlítása – táblázatelemzés csoportban.
A nemzetiségek első reakciói a magyar változásokra, a későbbi fejlemények prognosztizálhatósága – kiselőadás.
Kronológia segítségével végigkísérni a fontosabb állomásokat és az osztrákok „pálfordulását” összevettetni az európai események változásaival – közös megbeszélés.
A szabadságharc menete a hadi helyzet és a politika tükrében: érdemes párhuzamosan vizsgálni a hadi helyzettel (térkép alapján) a politikai eseményeket négy részletben: 1848 tavaszától őszig, 1848–49 tele, az 1849. évi tavaszi hadjárat, 1849 nyara – közös forráselemzés, megbeszélés, közben kiselőadásokkal.
Kiselőadásként feldolgozható témák: a hadsereg szervezése, az OHB megváltozott szerepe, a váci nyilatkozat és a

Debrecenbe költözés, a nemzetiségi ügyek, a kormány menekülése, az orosz beavatkozás. Közös forráselemzés: az olmützi alkotmány, a Függetlenségi nyilatkozat. Vita a függetlenség kikiáltásáról. Európai körkép: maradt-e még valaki talpon – csoportmunka A fegyverletétel megvitatása. Miért buktak el a forradalmak? – önálló esszé írása. A bosszú: kiselőadások a bosszúállás lehetőségeiről. Összegzésként: táblázat készítése időrendbe foglalva a magyar hadi, politikai és az európai eseményeket – csoportmunka, tanári ellenőrzés.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Nemzetállamok kora**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Kritikusság A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Ellentmondások felismerésének képessége Összefüggések felismerése Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A RÁCIÓ ÉS A TUDOMÁNYOS HALADÁS
A REALIZMUS, RACIONALIZMUS
A LÁTHATATLAN VILÁG LÁTHATÓVÁ TÉTELE
A VILÁGKÉP MEGVÁLTOZÁSA
VÁLTOZATOK MONARCHIÁKRA
EURÓPAI NAGYHATALMAK
ANGLIA, FRANCIAORSZÁG (III. NAPOLEON), OROSZORSZÁG (A MEGKÉSETT REFORMOK).
SZÜLETŐ NEMZETÁLLAMOK
AZ OLASZ EGYSÉG LÉTREJÖTTE
NÉMETORSZÁG SZÜLETÉSE
A LENGYEL ÁLOM
SZÜLETŐ NEMZETÁLLAMOK A BALKÁNON
AZ AMERIKAI EGYSÉG
ÖNKÉNYURALOM ÉS KIEGYEZÉS MAGYARORSZÁGON
MAGYARORSZÁG 1849–61
AUSZTRIA EURÓPAI NEHÉZSÉGEI
A KOMPROMISSZUM

Az epocha a XIX. század második felének történetével foglalkozik. A korszak legfontosabb eseményeinek a nemzetállamok létrejöttét tekintjük, azonban elengedhetetlennek tartjuk a kor gondolkodásának megváltozását – a tudományos és racionális gondolkodás –, amely részben meghatározza a problémákra adott újszerű válaszokat is:

- megismertetni az európai és a világtörténelem nagy korszak fordulóját, a tőkés világgazdaság kiépülését, a polgári alkotmányosság elterjedésének folyamatát, a polgári nemzetállamok kiépülését Európában;
- megismertetni Európa világhatalmi csúcsra emelkedésének okait;
- megismertetni azt a korszakfordulót, amit Európa ezekben az évtizedekben megélt;
- végiggondoltatni ezt a változást, a hagyományos életmód és értékrend bomlását az egyéni életutak szintjéig;
- megtárgyalni a nemzetállamok rendszerének kiterjedését az olasz-német egység létrejöttét, hatását az európai egyensúlyra;
- megismerkedni a Balkán helyzetével, annak népeivel és az éledő nacionalizmusok jellegével a török alóli felszabadulás időszakában;
- megláttatni milyen problémákat vetett fel a soknemzetiségű Habsburg birodalomban az alkotmányosság bevezetése, megismertetni Magyarország birodalmon belüli helyzetét, útját a kiegyezésig, a kiegyezés tartalmát;
- megismerni Oroszország terjeszkedő politikáját megkésett polgári reformjainak sajátosságait;
- megismerni a három részre szakadt Lengyelország egyes részeinek helyzetét és oroszellenes szabadságharcukat;

– megismerni Amerika betelepedésének körülményeit, Észak és Dél szembekerülésének okait, a polgárháború eseményeit és következményeit.

Fogalmak

szabad verseny, középosztály, monopólium, antant, központi hatalmak, rabszolga-felszabadítás, szakszervezet, Internacionálé, anarchizmus, szociáldemokrácia, kereszténységszocializmus, aradi vértanúk, Bach-rendszer, passzív ellenállás, 1867, közös ügyek, cseléd, napszámos, dzsentri, nagypolgárság, kispolgárság, nemzetiségi törvény, asszimiláció, millennium, kivándorlás, csendőrség. aradi vértanúk, oktrojált alkotmány, Bach-rendszer 1860. Októberi Diploma, 1861. Februári Pátens, Haynau diktatúrája, jobbágyfelszabadító pátens, 1861–66. provizórium, 1867. Kiegyezés, passzív ellenállás, 1867, közös ügyek, Osztrák–Magyar Monarchia, cseléd, napszámos, dzsentri, nagypolgárság, kispolgárság, nemzetiségi törvény, kivándorlás, csendőrség.

Topográfia

Sedan Magenta, Solferino Poroszország, Osztrák–Magyar Monarchia, a krími háború ész észak-ameriakai polgárháború helyszínei

Nevek

Viktória királynõ, Lord Palmerston, Gladstone, Disraeli, Lincoln, III. Napóleon, I. Vilmos, Bismarck, Helmut Von Moltke, II. Viktor Emanuel, Cavour, Garibaldi, Türr István,
Tüköry Lajos. , I. Ferenc József, gr. Andrássy Gyula

Események

1867. Reform Bill, 1857. szipoly felkelés, 1852–70 III. Napoleon császársága, 1870. szept. 1. Sedan, 1871. márc. 28-máj. 28. párizsi kommün, 1859. Magenta, Solferino, 1861. Viktor Emanuel Itália királya, 1870. Róma elfoglalása, 1866. porosz–osztrák háború, 1871. jan. 18. I. Vilmos Németország császára, 1848. dec. Ferenc József trónra lép, 1849. oktrojált alkotmány, 1860. Októberi Diploma, 1861. Februári Pátens, 1849–50 Haynau diktatúrája, 1850–59 Bach-rendszer, 1853. jobbágyfelszabadító pátens, 1861–66. provizórium, 1867. Kiegyezés, Ferenc József koronázása, Andrássy kormány kinevezése, 1868. horvát kiegyezés, nemzetiségi törvény, 1853–56. krími háború, I. Miklós 1825–55., II. Sándor 1855–81., 1851–70. reformok Oroszországban, 1861., Románia létrejötte, 1863. a lengyel felkelés, 1861–65. az észak-ameriakai polgárháború

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Táblázat a tudományos és technikai felfedezésekről: milyen területek fejlódnek, az életet hogyan befolyásolják, melyik hat máig – táblázatértelmezés csoportban.
Darwin és hatása – kiselőadás.
A szociáldarwinizmus és fogadtatása – források elemzése csoportmunkában.
Freud elmélete és módszerei – források elemzése csoportmunkában.
Pasteur, Semmelweis, Einstein – kiselőadások.
Élettörténetek olvasásából képet kapni, levonni egy társadalmi réteg életmójáról, értékrendjérõl.
Térképek az egységes Olaszország és Németország kialakulásáról – közös eseményrögzítés.
Térkép elemzése: a forradalmak utáni államformák, előzményeik, tartósságuk – források elemzése csoportmunkában.
Az angol politikai élet jellemzése – források elemzése csoportmunkában.
Francia államformák a forradalom óta – közös megbeszélés.
Kronológia és térkép alapján a kormányzati rendszer és a külpolitika jellemzése – források elemzése csoportmunkában.
III. Napóleon külpolizikája: milyen gazsasági és társadalmi változások állnak a háttérben – források elemzése csoportmunkában.
Viktor Hugo pamfeletje alapján a személyiség értékelése – források elemzése csoportmunkában.
Térkép alapján a napóleoni háborúk utáni orosz szerep tisztázása: konfliktusok, eredmények – források elemzése csoportmunkában.
Herzen képe az orosz társadalomról – források elemzése csoportmunkában.
Oroszország balkáni befolyásának okai és céljai – térkép és források elemzése csoportmunkában.
A balkáni népkeveredés és a nemzetállami eszme ellentmondása és következménye, a felszabaduló balkáni társadalmak természete – statisztikák, térképek és források elemzése csoportmunkában.
Az orosz krími vereség összefüggése a reformokkal – szakirodalom feldolgozása csoportban.
A balkán népei – kiselőadások.
A Török Birodalom területének változásai – térképolvasás önállóan, jegyzetkészítés, tanári ellenőrzés.
Szerbia függetlenné válása, Románia létrejöttének története – kiselőadás.

Görögország helyzete – kiselőadás. Az orosz belpolitika és az orosz társadalom jellemzői, a reformok – források elemzése csoportmunkában. A lengyel rendi állam, az állam megszűnése – közös ismétlés térkép segítségével. Lengyelország helyze: felkelések a megszállók ellen, a nagyhatalmak viszonyulása, a nemzetközi közvélemény – szakirodalom és források elemzése csoportmunkában. Az 1863-as felkelés okat, története – tanári előadás, önnáló jegyzetkészítés. A XIX. századi államok működésének új vonásai – esszéírás. A westernfilmek képe a nyugat benépesítéséről, az ott élőkről – beszélgetés. A fehérek és az indiánok harcának szükségessége, okai – vita. Az európai gazdasági fellendülés kapcsolata az intenzív gyarmatosítással – összefoglaló esszé írása önállóan. az Egyesült Államok társadalmi berendezkedése, belpolitikája és a bevándorlás nagy üteme közötti összefüggés – közös megbeszélés. Észak és Dél társadalmának, gazdaságának különbségei és ellentétük okai – szakirodalom és forrásfeldolgozás csoportban. A polgárháború eseményei, következményei – kiselőadások. Észak előnyei a harc során: a lakossági és termelési számadatok értelmezése csoportban. Filmélmények, olvasmányok felelevenítése Amerika betelepüléséről és a polgárháborúról – beszélgetés. A gyarmatosítás és hatása – önálló feleletvázlat készítése. Miért válhatott az Amerikai Egyesült Államok nagyhatalommá? – táblázatos összefoglalás. Életrajzok olvasása – vállalható egyéni feladat. Európa ipari termelése, jövedelmi viszpnyai, népessége, településszerkezete – statisztikai adatok, térképek elemzése csoportban. Az egységes birodalom és a korlátlan uralkodói hatalom eszményének tükröződése a Császárhimnuszban – közös elemzés. Vaktérkép kitöltése a Monarchiáról – egyéni tudásellenőrzés. Ferenc József, Gróf Andrássy Gyula, Széchenyi, Kossuth, Deák forradalom utáni életútja – kiselőadások. A szabadságharc bukása utáni ellenállás különböző formái, adatok gyűjtése, könyvtári kutatómunka. A passzív ellenállás következményei a hatalomra és a lakosokra – közös megbeszélés. Az 1850-es évek értékelése Széchenyi írásai alapján – források elemzése csoportmunkában. Út a kiegyezéshez – eseménytörténet tanulása tankönyvből, tanári magyarázattal. Statisztikai adatok elemzése az iparosodás nehézségeiről – csoportmunka. Jobbágylevelek elemzése: ajobbágyfelszabadítás megértése ezek alapján – források elemzése csoportmunkában. Kossuth és Deák érvei a kiegyezésről: a Birodalom jövője, a nemzetek viszonya, viszony a nemzetiségiekkel, a hadsereg – források elemzése szemontok szerint csoportmunkában. A kiegyezés megítálése: előnyeit és hátrányait hangsúlyozó források összevetése csoportmunkában. Budapest világvárossá válása – kiselőadás. A korabeli politikai rendszert bíráló szépirodalmi művek – kiselőadások. A magyarországi nemzetiségek története a XVIII. sz.-tól 1914-ig – csoportmunkák. A dualizmus államrendszerének bemutatása – közös ábraértelmezés, értékelés. A Közös ügyi tövény szövegének közös értékelése.

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Modern világ, modern emberek**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Események rendezése: bekövetkezésük oka jelentőségük, következményeik, értékük szerint. Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Ellentmondások felismerése Összefüggések felismerése Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben Prezentálás	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A FELTARTÓZTATHATATLAN IPAROSODÁS
- AZ IPARI FORRADALOM MÁSODIK ÉS HARMADIK SZAKASZA
- AZ IPARI TÁRSADALMAK
- VÁROSIASODÁS
- A MODERN NAGYVÁROS

A POLGÁROK VILÁGA
- A KÖZÉPOSZTÁLY
- A POLGÁRI CSALÁD
- MŰVÉSZET ÉS KÖZÖNSÉG

A MUNKÁSOSZTÁLY ÉS MOZGALMAI
- A MUNKÁSSÁG HELYZETE
- A MUNKÁSMOZGALOM AMARXIZMUS
- MUNKÁSPÁRTOK

A FALUSI ÉLET
- AZ AGRÁRFEJLŐDÉS FŐBB ÚTJAI
- A PARASZTI ÉLETFORMA

A MODERN ÁLLAM
- AZ ÁLLAM SZEREPÉNEK MEGVÁLTOZÁSA
- AZ ÁTALAKULÓ EGYHÁZ

A SZÁZADVÉG EMANCIPÁCIÓS MOZGALMAI
- A ZSIDÓSÁG EMANCIPÁCIÓJA
- A NŐK HELYZETE

E nagy ívű áttekintés a XIX. század második felétől az első világháborúig tartó időszak gazdasági sajátosságait és társadalmi jellegzetességeit vázolja föl. A polgári élet különböző területeire kalauzol el:
- fő cél, hogy érzékelhető legyen – nincs egységes polgárság, a rétegek között életmódbeli különbségeket is találunk;
- a világtörténelem fő folyamatait, az egyes régiók és országok sajátosságait keressük;
- megismerni az ipari forradalom új korszakát és annak hatását a társasadalomra;
- megismerni a gondolkodásban, életmódban, a társadalom szerkezetében és a politikai szerveződésben végbement változásokat;
- megismerkedni a terjeszkedő politika imperialista jellegével és megérteni, hogy a gyarmati politika, a gyarmatszerzés hogyan járul hozzá a nagyhatalmisághoz és azt is, hogyan hat mindez Kína, India vagy Japán fejlődésére;
- bemutatni, hogyan változott meg az állam szerepe a múlt század végén –, hogy mit vártak korábban az alattvalók az államtól és mit vár a XIX. század végének embere;
- felvázolni az egyház megváltozott szerepét a szekularizált világban;
- megismerni az emancipációs mozgalmakat;
- bemutatni a munkásosztály helyzetét, harcait, életlehetőségeit és a szocializmus politikai ideológiáját.

Fogalmak

hármas szövetség, francia–orosz szövetség, 1873-as gazdasági válság, 1864. I. Internacionálé, 1889. II. Internacionálé, 1898. fasodai incidens, 1904. angol–francia antant, **rabszolga-felszabadítás, szabad verseny, monopólium szakszervezet Internacionálé anarchizmus, szociáldemokrácia, kereszténységszocializmus, proletariátus, bolsevik, Lenin, antant, központi hatalmak, anarchizmus, szociáldemokrácia, kereszténységszocializmus, proletariátus, asszimiláció**

Topográfia

a japán–kínai háború, az amerikai–spanyol háború, az oroszországi forradalom, az orosz–török háború, a Balkán-háborúk fasodai incidens, 1904. angol–francia antant, az angol–búr háború helyszínei, Fasoda

Események

1882. hármas szövetség, 1893. francia–orosz szövetség, 1894–95. a japán–kínai háború, 1898. amerikai–spanyol háború, 1905–07. oroszországi forradalom, 1877–78. orosz–török háború, 1886. egységes Bulgária megalakulása, 1912–13 Balkán-háborúk, 1873-as gazdasági válság, 1864. I. Internacionálé, 1889. II. Internacionálé, 1898. fasodai incidens, 1904. angol–francia antant, 1899–1902. angol–búr háború, 1851–56. a tajping felkelés Kínában, 1856. a második ópiumháború, 1861–65. az észak-ameriakai polgárháború, 1868. reformok Japánban

Nevek Disraeli, Joseph Chamberlain, II. Vilmos, Tirpitz, Gambette, Georges Clemanceau, Jules Ferry, Dreyfus, Boulange, II. Miklós, Sztolipin, Gapon, **Marx, Engels**
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
A századforduló új technikai vívmányai, az üzemszervezés új módszerei – kiselőadások. a megváltozott világkép és gondolkodásmód közös megbeszélése. A szabadságjogok továbbfejlődése a női emancipáció, a zsidók emancipációja és az azt követő antiszemitizmus – forrásértelmezés csoportmunkában és összefoglaló kiselőadások. A katolikus egyház konfliktusa a modern államokkal, az új konzervativizmus – kiselőadás. A polgári család, a művészet és közönsége, az új irányzatok – kiselőadások. A munkásmozgalom – forráselemzések alapján csoportmunka és ismertetés. A gyarmati versenyfutás – közös megbeszélés, térképelemzés. Statisztikai adatok elemezése, összehasonlítása csoportban: a mezőgazdaság új útjai. Dokumentum- és játékfilmek részleteinek felhasználásával a nagyvárosi élet bemutatása. A hagyományos kínai és japán politikai berendezkedés, India helyzete – ismétlés tanári kérdések segítségével.A három nagy ázsiai ország: India, Kína és Japán reakciójának összehasonlítása az európai behatolás után – források és szakirodalom felhasználásával ismertetések csoportmunkában. Eseménytörténet tanulása tankönyv és tanári magyarázat segítségével. Meidzsi reformok megítélése – szakirodalom önálló feldolgozása után közös megbeszélés.

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**„Boldog békeidők” avagy a monarchia tündöklése**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Forráselemzés Adatok rendszerezése Összefüggéskeresés Következtetések levonása Prezentálás	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
A MAGYAR ÁLLAM KORMÁNYZAT RENDSZER KORMÁNYPÁRT ÉS ELLENZÉK SZABADSÁGJOGOK, JOGÁLLAM **A MAGYARORSZÁGI GAZDASÁG FEJLŐDÉSE** PÉNZ- ÉS HITELVISZONYOK A KÖZLEKEDÉS FEJLŐDÉSE MEZŐGAZDASÁG IPAR ÉS KERESKEDELEM **KETTŐS TÁRSADALOM** URAK ÉS PARASZTOK BUDAPEST – A POLGÁRI MAGYARORSZÁG POLGÁROK, MUNKÁSOK **MAGYARORSZÁG NÉPEI, NEMZETISÉGI KONFLIKTUSOK** A NEMZETISÉGI TÖRVÉNY NEMZETISÉGI MOZGALMAK A ZSIDÓSÁG A CIGÁNYSÁG **A LIBERÁLIS KORMÁNYZATOK POLITIKÁJA** **ÚJ POLITIKAI IRÁNYZATOK** **A MONARCHIA VÁLSÁGA** 1905. ÉV A KOALÍCIÓ ÉVEI		

A MUNKAPÁRT IDŐSZAKA

Az epocha az Osztrák-Magyar Monarchia történetével foglalkozik. A korszaknak külön hangsúlyt ad, hogy a családok történetében már vannak olyan emlékek, amelyek ezt az időszakot valósággá tudják tenni, másrészt pedig lakóhelyünk épített környezetében nagyon sok emlékét találhatjuk meg ennek az időszaknak. Ez a bőséges emlékanyag – az eddig említetteken túl az irodalmi és filmművészeti alkotások – lehetővé teszi, hogy átélhessük e korszakot, belebújjunk a kor emberének bőrébe:

- megismertetni Magyarország lendületes gazdasági fejlődését, egyszersmind példát mutatni arra, hogyan szerveződik meg a gazdasági együttműködés;
- bemutatni a polgári állam működését, amely előzménye a modern államoknak is;
- végigkövetni a polgárosodás folyamatát, megismerni a polgárosodó társadalom rétegeit;
- e korszakban jönnek létre a modern értelemben vett pártok és irányzatok, amelyek szintén előzményei a mai pártrendszereknek;
- a Monarchia története lehetőséget nyújt a sok nemzetiség együttélése folytán pozitív és negatív minták felmutatására és ezzel a multikulturalitásnak mint értéknek az erősítésére;
- e korszakban Budapest modern világvárossá válik, s ez alkalmat ad a századfordulós Budapest emlékeinek feltérképezéséhez, a patriotizmus erősítéséhez, az értékmegőrzés tudatosításához.

Fogalmak

cseléd, napszámos, dzsentri, nagypolgárság, kispolgárság, nemzetiségi törvény, asszimiláció, millennium, kivándorlás, csendőrség, Szabadelvű Párt

Események

1875 Szabadelvű Párt, 1875–90. Tisza Kálmán miniszterelnöksége, 1892–95. Wekerle Sándor kormánya, 1894. egyházügyi reform, 1896. millenium, 1890 Magyarországi Szociáldemokrata Párt, 1903–05. Tisza István miniszterelnöksége, 1905. a koalíció választási győzelme, 1905–06. darabont kormány, 1906–10. koalíciós kormány, 1913 Tisza István második miniszterelnöksége

Nevek

Tisza Kálmán, Tisza István

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A dualista állam közigazgatása – felidézéd önálló munkában.
Az Osztrák-Magyar Monarchia nemzetközi helyzete, katonai, gazdasági és nemzetiségi problémái – forrás- és szakirodalom-feldolgozás csoportban, ismertetések.
Monarchiabeli politikusok portréi – kiselőadások önálló könyvtári kutatómunka alapján.
A jogállamiság Magyarországon: törvénykezés, választójog, közigazgatás, igazságszolgáltatás, kormánypárt és ellenzék, szabadságjogok – szakirodalom feldolgozása csoportban.
Magyarország gazdasága – statisztikai adatok, táblázatok, grafikonok elemzése, térképek megfigyelése, összehasonlítása csoportban.
Kiselőadások a pénzviszonyokról, vízszabályozásról, vasútépítésről.
A magyar társadalom rétegeinek jellemzése – forrás- és szakirodalom-feldolgozás csoportban, ismertetések.
Az elvándorlás jelenségének közös megvitatása.
Budapest, a lakásviszonyok, a polgári illem bemutatása – kiselőadások.
A nemzetiségek ábrázolása a Borsszem Jankó karikatúrái alapján – közös képelemzés: a magyar közgondolkodás értékelése.
A nemzetiségi törvény szövegének közös értelmezése.
A román memorandum, a népesség foglalkozási csoportok szerinti megoldásának táblázata, adatok az analfabétizmusról – forráselemzések, a nemzetiségi helyzet árnyalt megítélése csoportmunkában.
A zsidóság megítélése a krónika közös értelmezésével.
A Tiszaeszlári per megismerése – forrás- és szakirodalom-feldolgozás csoportban, ismertetések.
Fogalommeghatározások: vérvád, asszimiláció, ortodox és neológ zsidóság, emancipáció, antiszemitizmus – önálló munka.
A cigányság életkörülményeinek, szokásainak, szakmáinak megismerése források és szakirodalom alapján – csoportmunka.
Cikkek gyűjtése a romákról, cigányokról a mai sajtóból – önálló gyűjtőmunka.
Pártok és politikai csoportok a korszakban – ábraelemzés csoportban.
Politikai viccek alapján a korabeli értékelés bemutatása – kiselőadás.
Egy Jókai-filmadaptáció közös megnézése, megbeszélése.

A népiskolai törvény, illetve azegyházi törvények értelmezése – forrás- és szakirodalom-feldolgozás csoportban, ismertetések. Ferenc József megítélése: karikatúrák, regényrészlet, újságcikkek alapján – forrás- és szakirodalom-feldolgozás csoportban, ismertetések. Új politikai irányzatok a korszak végén – kiselőadás önálló feldolgozás alapján. Tisza Kálmán kormányzásának, a Tisza Kálmán bukásával élesedő válság jelenségek okainak elemzése, az egymást váltó kormányok, a reformkísérletek ismertetése – tanári előadás, táblai vázlattal segített jegyzetelés. A törvényhozással, a kor politikai élettel kapcsolatos fogalmak önálló definiálása. Ady ítélete a versei alapján – kiselőadás.

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**AZ I. VILÁGHÁBORÚTÓL VERSAILLES-IG**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Összefüggések felismerése Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben Forráselemzés	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ

ELŐZMÉNYEK

1914 – FERENC FERDINÁND
1915
1916 – VERDUN ÉS ISONZO
1917 – LENIN ÉS WILSON
1918 – COMPIÉGNE

FORRADALMAK

A BOLSEVIK OROSZORSZÁG
KÁROLYI ÉS KUN BÉLA

A VILÁG ÚJ RENDJE

A VERSAILLES–WASHINGTONI BÉKERENDSZER

Ez az epocha az I. világháború kitörésétől a háborút lezáró békerendszer történetét foglalja magába. S ehhez kapcsolódóan az oroszországi és magyarországi forradalmakat:

- megismertetni a századforduló nagyhatalmainak világpolitikai törekvéseivel;
- láttatni az érdekütközések szükségszerűségét, és az érdekszövetségek alakulásának okait;
- megértetni hogyan vált a Balkán az ott élő népek ellentéteinek színterévé, és a nagyhatalmi versengés tényezőjévé;
- lássák a tanulók, hogy egy merénylet a hatalmi összefonódások és ellentétek révén hogyan vezet világháborúhoz;
- ismerjék a hadviselő felek hadi céljait, ideológiáját, a háború fegyvereit, jellegét, tudják a fontosabb fordulópontokat, a háború utáni békerendszer katonai előzményeit;
- lássák az összefüggést a háború és a forradalmaik között;
- a háborúk története (diplomáciai, katonai események, gazdasági következmények) 1917 derekáig;
- ismerjék a forradalmak „természetrajzát”, céljaikat, fejlődésük belső törvényszerűségeit, térképeken is tájékozódjanak a forradalmak fontosabb helyszíneiről;
- az 1917-es forradalmak Oroszországban, az antant katonai győzelme
- lássák a tanulók, hogy a politikai szándékok – melyek a háborúhoz vezettek -, hogyan váltak valóra a békaszerződésekkel;
- ismerjék meg a békeszerződések tartalmát;
- értsék meg, hogy milyen következményekkel járhat az a politizálás, mely csak az adott szituáció kiaknázására törekszik, s nem gondolkodik a hosszú távú megoldásban;
- ismerjék meg a nemzetközi együttműködésre tett kísérleteket, a Népszövetség működésének ellentmondásait.

Fogalmak

Nagyhatalmi szembenállás, antant, központi hatalmak, Szarajevó és következményei, hadüzenetek, **militarizmus**, **villámháború,** új fegyverek, régi stratégia, stratégák és katonák, **Az első világháború fő frontjai (1914–1918), Haditechnikai újítások**
Schliffen-terv, „verduni vérszivattyú", korlátlan tengeralattjáró háború, **Az állóháború**. A hátország szerepe, oroszországi változások, **pacifizmus,** összeomlás, wilsoni elvek
a leggyengébb láncszem, alkotmány vagy szovjetek, világforradalom, **kommunizmus**
szovjetek, mensevikek, eszerek, **bolsevikok**, áprilisi tézisek, kettős hatalom, Népbiztosok Tanácsa, Cseka, breszti béke, polgárháború, **Szovjetunió, egypártrendszer, Az orosz forradalom és a bolsevik hatalomátvétel**, **Őszirózsás forradalom,** Magyar Nemzeti Tanács, belgrádi egyezmény, **Tanácsköztársaság**, proletárdiktatúra, rekvirálás, **vörös terror,** Kormányzótanács, Clemenceau-jegyzék Népszövetség (közgyűlés, Tanács, Hágai Állandó Nemzetközi Bíróság), demilitarizálás, jóvátétel, korridor

Topográfia

Szarajevó, Marne folyó, Galícia, Przemysl, Piave folyó, Isonzo, Doberdó, Verdun, Somme foly, Compiégne-i erdő, Versailles Szentpétervár, Gyulafehérvár, Felvidék,
Versailles, Trianon, a Magyarországtól elcsatolt területek, az újonnan kialakult államok

Események

1914–1918
1914. jún. 28. Gavrilo Princip merénylete Szarajevóban
1914. júl. 28. A Monarchia hadüzenete Szerbiának
1915. máj. Olaszország hadüzenete a Monarchiának
1916. aug. Románia hadüzenete a Monarchiának
1917. ápr. Az Egyesült Államok belép a háborúba
1919. jan. A versailles-i konferencia kezdete
1917, 1918, 1919
1917. febr. 27. Az oroszországi polgári demokratikus forr. győzelme
1917. okt. 25. A bolsevik hatalomátvétel Péterváron
1918. okt. 30–31. Magyarországon győz a polgári demokratikus forradalom
1918. nov. 16. A „népköztársaság" kikiáltása Magyarországon
1919. márc. 20. A Vix-jegyzék
1919. márc. 21. A Tanácsköztársaság kikiáltása
1919 ápr. Román és csehszlovák intervenció Magyarország ellen
1919. aug. 1. A Tanácsköztársaság bukása
1919–1920. a békekonferencia
1919. a német békeszerződés
1920. június 4. a trianoni béke
1920–22. török háború

Nevek

Gavrilo Princip, Ferenc Ferdinánd, II. Vilmos, Moltke, Hindenburg, Tisza István, IV. Károly, II. Miklós, Wilson, Clemenceau, Lloyd George, II. Miklós, Kerenszkij, Kornyilov, **Lenin**, Trockij, Zinovjev, Kamanyev, Kolcsak, Gyenyikin, Vrangel
gróf Károlyi Mihály, Jászi Oszkár, Garami Ernő, Kunfi Zsigmond, **Kun Béla**, Vix, Landler Jenő, Lukács György, Böhm Vilmos, Stromfeld Aurél, Szamuely Tibor

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A szövetségesi rendszert ábrázoló térkép és a háborús erőviszonyokat rögzítő táblázat alapján a konfliktusok okainak, az érdekeknek és az ellentéteknek feltárása – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.
Képelemzések: önábrázolás és képek az ellenségről – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.
A háború kitörését hozó diplomáciai szövegek értelmezése – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.
Ferenc József „Népeimhez!" címzett írásának értelmezése – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.
A szemben álló országok háborús célkitűzéseinek elemzése – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.

A hadászati tervek, a háborús események, a háború mindennapjainak bemutatása – kiselőadások, közös térképes megbeszélés.
A titkos szerződések tartalmának elemzése térkép használatával – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.
Közös táblázatos összefoglalás.
Térképen a háború legfontosabb frontjait megmutatni – egyéni feladat.
A háború tárgyi emlékei és a társadalom életét ábrázoló emlékek bemutatása – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.
Gyűjtés a családban vagy a lakóhelyen: első világháborús emlékek szűkebb környezetünkben – önálló munka és bemutató tartása.
A francia nagykövet 1915-ös naplórészletei alapján az orosz állapotok, a cár és környezetének szerepe a válságban – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.
A politikai csoportosulások Oroszországban – jellemzés könyvtári kutatómunka alapján, egyéni munka.
Közös megbeszélés a kiselőadások alapján: milyen kérdésekre kerestek választ, a társadalmi rétegek hogyan választottak, miben értettek egyet.
Az események feldolgozása a szakirodalom értelmezésével – közös munka.
Az 1818. évi I. számú néphatározat értelmezése: összevetés a dualizmusról tanultakkal, köztársaság és népköztársaság különbsége, mi a polgári demokratikus forradalom – közös munka.
Térképolvasás: a demarkációs vonalak – egyéni munka.
Károlyi Mihály szélsőséges megítélését értékelni korabeli források alapján – források és szakirodalom elemzése csoportban.
Az ellenzék, a bukás okai – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.
Az őszirózsás forradalom győzelme utáni különböző politikai csoportosulások célkitűzéseinek elemzése – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.
Mit jelent a bolsevikok számára az „új rend” – források elemzése csoportban, ismertetés.
A Vörös Újság cikkrészletei alapján az életkörülmények feltárása, a propagandaelemek kiemelése – források elemzése csoportban, ismertetés.
A terror megítélése – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.
A Tanácsköztársaság bukásának bemutatása – kiselőadás.
Dokumentumok elemzése alapján a Tanácsköztársaság legfontosabb intézkedéseinek értékelő bemutatása – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.
A békerendszer „logikája” – önálló összegző feleletvázlat írása.
Apponyi érvei a békekonferencián – forrás elemzése csoportban, ismertetés.
A trianoni és az etnikai határok összevetése – egyéni térképolvasás.
A béke hazai fogadtatása – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.
A Népszövetség felépítése, működési mechanizmusa– források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.
A háború hatása: a termelési mutatók elemzése, az infláció hatása – közös megbeszélés.
A békékkel kialakult új határok és a háború előttiek összehasonlítása – közös térképolvasás.
A tényanyagok megismerése után tesztösszeállítás, vetélkedő csoportokban.
A rendszerezést szolgáló táblázatok készítése – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.
A vaktérképen és a földrajzi térképen való eligazodás kiemelkedő szerephez jut mind az egyéni, mind a csoportmunkában, ezt az osztályozással erősíthetjük a tanulókban.
Az anyag jelentős része – természetesen – forrásfeldolgozásként kerül elsajátításra, de a frontális összegzés nem maradhat el.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Tudja megmutatni a térképen a jelentősebb európai forradalmi központokat 1848-ban.
Ismerje a kor szellemi mozgalmainak hatását az 1848-as forradalmakra.
Ismerje a reformkor kiemelkedő politikusainak eszméit.
Ismerje Széchenyi és Kossuth életét, munkásságát.
Ismerje 1848. március 15. eseményeit.
Tudja bemutatni az áprilisi törvények alapján a polgári átalakulást hazánkban.
Tudja térképen bemutatni a szabadságharc hadjáratait.
Ismerje az 1848-as forradalom főbb eredményeit és az 1848–49. évi szabadságharc legfontosabb eseményeit.
Ismerje a megtorlás módszereit, az aradi tizenhárom sorsát.
Lássa összefüggéseiben a kiegyezést és az Osztrák–Magyar Monarchia létrejöttét.
Mutassa be a hazai tőkés fejlődés legfontosabb eredményeit, Budapest szerepét az ország életében.
Alkosson képet az 1850–60-as évek európai és világfolyamatairól, a liberális elvek térhódításáról, a kapitalista viszonyok terjedéséről, a polgári alkotmányosság bevezetéséről az európai és Európán kívüli országokban.

Tudja, hogy mit jelentenek a háborúk gazdasági szempontból, ha a határokon belül, illetve kívül zajlanak.
Mutassa be az egységes Németország és Olaszország létrejöttét.
Megismerje az egyes európai országok történetét 1849-től 1914-ig.
Megismerje az Európán kívüli világ helyzetét, kiemelten Ázsia és Amerika korszakbeki történetét.
Lássa az összefüggéseit az új technikai vívmányok és a piacért folytatott verseny és a monopolizáció között.
Lássa az összefüggést a nagyhatalmi nacionalizmus és az imperialista terjeszkedés között.
Lássa Oroszország balkáni befolyásának okait és célját belpolitikai hátterét.
Megismerje a Balkán népeit, a törökök alól felszabaduló balkáni társadalmak természetét.
Ismerje Lengyelország helyzetét, történetét.
Ismerni Amerika betelepedésének körülményeit, Észak és Dél szembekerülésének okait, a polgárháború eseményeit és következményeit.
Ismerje a gyarmati versenyfutás történetét, az Amerikai Egyesült Államok megalakulását.
Mutassa meg térképen a legfontosabb gyarmatbirodalmakat.
Ismerje a munkásmozgalom jellegzetes formáit.
Ismerje az ipari forradalom szakaszainak jellemzőit.
Ismerje a demokratikus szabadságjogok bővülésének világfolyamatát, az állam gondoskodó szerepét.
Lássa a katolikus egyház és a modern államok között kialakult harc okait, az egyház modernizációs törekvéseit.
Ismerje a nemzetközi munkásmozgalom szervezeteit és irányzatait.
Ismerje Nagy-Britannia, a Német Birodalom, az Egyesült Államok, Francia Köztársaság, Olaszország, Oroszország és Japán nemzetközi helyét és szerepét, gazdaságuk és társadalmaik belső problémáit, gyarmatosító törekvéseiket, kudarcaikat és eredményeiket, szövetségeiket.
Ismerje az orosz-török háború, az első és a második balkán háború történetét.
Ismerje A Monarchia belső problémáit, érdekellentéteit a szomszédos országokkal és Oroszországgal.
Tudja bemutatni aTisza Kálmán időszakában lezajlott gazdasági-társadalmi fejlődést, aTisza bukását követő reformtörekvéseket.
Ismerje a koalíció kormányra jutásának körülményeit, kudarcát és annak hatását.
Tudja bemutatni Tisza István politikáját és a vele szemben szerveződő ellenzék modernizációs programjait.
Tudja bemutatni a polgári társadalmat, az életmód változásait,a népességi és nemzetiségi viszonyokat.
Ismerje a háború eseménytörténetét a hadüzenettől a vereségig.
Tudja a magyar békeszerződés megkötésének körülményeit, tartalmát.
Legyen képes összefüggően (szóban, írásban) kifejteni a békerendszer „logikáját”.
Tudja a Népszövetség felépítését, működési mechanizmusát.
Vesse össze a békékkel kialakult új határokat a háború előttiekkel.

10. ÉVFOLYAM

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**A háborútól a válságig a válságtól a háborúig**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Forráselemzés Adatok közötti összefüggésteremtés Vita: érvelés, bizonyítás Magyarázat Prezentáciuó Kreativitás	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
KÉT HÁBORÚ KÖZT (1919–1939) ÉLET A ROMOKON A TALPRAÁLLÁS ÉVE MERRE TOVÁBB? ÚJ ÁLLAMOK A TÉRKÉPEN (K-K-EURÓPA) „CSONKA” MAGYARORSZÁGBAN		

A VÁLSÁG

A VÁLSÁG UTÁN A DEMOKRÁCIÁKBAN
A DIKTATÚRÁK (NÉMETORSZÁG, SZOVJETUNIÓ)
MAGYARORSZÁG A VÁLSÁG UTÁN

Ennek a tantervi egységnek a fő célja, hogy megismertesse a tanulókkal a nemzetközi élet főbb eseményeit, összefüggéseit, s betekintést adjon a mindennapok világába is:

- nagy hangsúly kerül az ellentmondásokra és az egyenlőtlen fejlődésre;
- lássák a tanulók a történelmi mozgástereket, az azokat befolyásoló körülményeket, a nagyhatalmak és a kisállamok problémáit, egymás közti viszonyaikat;
- az eddig háttérbe szorított régiótörténettel mélyebben ismerkedjenek meg;
- legyen képük a válságokkal kapcsolatos elképzelésekről;
- tudjanak történelmi modellekben gondolkodni;
- értsék meg az egyes rendszerek működési elveit és legyenek képesek közöttük elvi és gyakorlati különbségeket találni. (USA – New Deal; a totális rendszerek: Szovjetunió, Németország.) Tájékozottak legyenek a kor uralkodó eszmei áramlataiban;
- igazodjanak el a magyar politika irányzatai között, lássák az ország gazdasági, társadalmi nehézségeit, azok valódi gyökereit, szükséges változásokat.

Fogalmak

utódállam, infláció , valutafelértékelés, valutaleértékelés, Dawes-terv, Young-terv, „Modern idők", fordizmus, taylorizmus, izolációs politika, Ku-Klux-Klan, Duce, SZKP, **bolsevik, szovjetek,** hadikommunizmus, NEP, terményadó, **Szovjetunió**, New Deal, nácizmus, sztálinizmus, totális rendszer, **Führer**, a vezér-elv, NSDAP, Harmadik birodalom, **SS, fasizmus, nemzetiszocializmus**, SA, Gestapo, szociális demagógia, **fajelmélet,** gazdasági autarkia, védővámos politika, importpótló iparosítás, kormányzó , **infláció,** numerus clausus, **antiszemitizmus**, királypuccs, **kisantant**, **utódállam** , **trianoni békeszerződés**, Egységes Párt, revízió, **irredentizmus**, kultúrfölény, **tervgazdaság**, kollektivizálás**, kolhoz**, **egypártrendszer**, szovhoz, **kulák**, sztahanovista, **koncepciós (konstrukciós, konstruált) per**, **sztálinizmus,** NKVD, **GULAG**, **vörös terror, fehér terror,** népfront, Nemzeti Munkaterv, **pengő,** Márciusi Front, népiek, urbánusok, Nyilaskeresztes Párt, Berlin–Róma tengely (1936), Antikomintern-paktum (1936),

Topográfia

az új államok területei, Genova, Rapallo, Ruhr-vidék,

Események

a kisantant kialakulása, Marcia su Roma (1922), a Szovjetunió megalakulása (1922), Briand-Kellog paktum (1928), a gazdasági válság (1929–33), Horthy kormányzóvá választása (1920), a Bethlen-kormány időszaka (1921–1931), a Habsburgok detronizációja (1921), Magyarország Népszövetségi tagsága (1922), népszövetségi kölcsön (1924), a pengő bevezetése (1927), magyar–olasz szerződés (1927.) **nagy gazdasági világválság 1929–33., Roosevelt** elnökségének kezdete (1932), Hitler kancellári kinevezése (**1933**), Sándor jugoszláv király meggyilkolása (1934), a Gömbös-kormány (1932–36), Márciusi Front (1937. március 15.), első **bécsi döntés** (1938. november 2.), **zsidótörvények**

Nevek

Kemal Atatürk, Briand, **Mussolini**, **Sztálin,** Gandhi, Szun Jat-szen, Mao Ce-tung, Csou En-laj, Pilsudski, Hlinka, Masaryk, Benes, Codreanu, Radic, Pasic, Dollfuss,**Lenin** Apponyi Albert, Nagyatádi Szabó István, **gr. Bethlen István** Peyer Károly, Klébelsberg Kunó, , F.D. Roosevelt, Keynes, **Hitler**, Göring, Himmler, Dollfuss, Darányi Kálmán, Imrédy Béla, **gr. Teleki Pál, Gömbös Gyula, Szálasi Ferenc**, Erdei Ferenc, Kovács Imre

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A feldolgozás módszere megegyezik a korábbiakkal, de ebben a részben a tanulói kiselőadásoknak tágabb teret biztosítunk (életrajzok, eszmei irányzatok mélyítése, az Európán kívüli országok életének bemutatása).
Ehhez az anyaghoz már meglehetősen nagy mennyiségi kép- és hanganyag áll a rendelkezésünkre, ezeknek a beillesztése, forrásszerű feldolgozása is megkezdődik.
A feldolgozás sokkal inkább a megértetés, mint a megtaníttatás felé tolódik.
Az összehasonlításra és a szimulációs játékokra is alkalmas az anyagrész.
Wilson üzenete alapján a nagyhatalmak szándékainak, elképzeléseinek kiemelése – forrás elemzése csoportban, ismertetés.
Saját 14 pont írása: hogyan rendeznéd ma Európa és a világ legfőbb gondjait? – esszé írása.
A Népszövetség szervezeti ábrájának felrajzolása, a meghirdetett célok és az elért eredmények, a wilsoni alapelvek

megvalósulása – szakirodalom és forrás elemzése csoportban, ismertetés.
A német jóvátétel: a békeszerződés értelmezése – forrás elemzése csoportban, ismertetés.
Táblázat értelmezése a németországi árak emelkedéséről, Keynes és Samuelson véleményének magyarázata -– forrás elemzése csoportban, ismertetés.
A Rapallói egyezmény értékelése: a szovjet – német egymásra találás okai – forrás elemzése csoportban, ismertetés.
A Dawes-terv szándékai, és az elérés módjai – forrás elemzése csoportban, ismertetés.
A Locarnói szerződés lényege, következményei Európa biztonságára – forrás elemzése csoportban, ismertetés.
Az iparosodottság mértéke: táblázatelemzés – forrás elemzése csoportban, ismertetés.
A pénzügyi rendszer, az ipari termelés, a mezőgazdaság, kereskedelmi kapcsolatok, politikai kapcsolatok – kiselőadások önálló könyvtári kutatómunka alapján.
Az egyes országok helyzetének bemutatása – szakirodalom feldolgozása, források elemzése csoportban, ismertetés.
A diktatúrák bemutatása – kiselőadások a szakirodalom alapján.
Olaszország: a Nemzeti Fasiszta Párt programjának részletei, Mussolini-beszédrészletek és a Fasiszta Tízparancsolat szövegértelmezése – forrás elemzése csoportban, ismertetés.
Szovjet–Oroszország: vita a hadikommunizmusról – felkészülés források és szakirodalom alapján.
Lenin Sztálinról – források elemzése csoportban, ismertetés.
Kelet- és Közép-Európa új államai: térképelemzés: a lehetséges vitás kérdések.
Az etnikai képről kiselőadás önálló könyvtári munka alapján.
Az új államok nyilatkozatainak összehasonlítása: a közös elemek kiemelése – forrás elemzése csoportban
A román földreform hatása Erdélyre: a határozat szövegének közös értelmezése.
A diktatúra sajátosságainak jellemzése – közös, összegző megbeszélés.
Horthy Miklós szerepe, személyisége – kiselőadás források (emlékiratok) és szakirodalom alapján.
Források a különítményesekről – tetteik értékelése közös megbeszélésen.
Az 1918-as, 1919-es, 1920-as, 1925-os választások, és az előzmény táblázatos összehasonlítása (mód, résztvevők köre) – forrás elemzése csoportban, ismertetés.
A kormányváltások, fehérterror, a kormányzóválasztás, a konszolidáció közös megbeszélése.
A magyar földbirtokmegoszlás: táblázatértelmezés – forrás elemzése csoportban.
A háború előtti időszak meghatározó ágazatai – közös ismétlés.
Grafikonok (a mező- és erdőgazdaság, illetve a gyárak, bankok, közlekedési pályák területi változásairól) alapján a struktúraváltás irányáról, okairól véleményt alkotni – forrás elemzése csoportban, ismertetés.
Infláció és stabilizáció – kiselőadás.
A magyar kisebbségek helyzete – kiselőadások.
A jogsérelmek kiemelése – forrás elemzése csoportban, ismertetés.
A kultúrpolitika és az irredenta szellem bemutatása korabeli karikatúrákon keresztül – önálló gyűjtőmunka és bemutató.
Szabó Dezső-regényrészlet közös értelmezése.
Szekfű Gyula: Három nemzedékből vett részletek alapján: nézetei a magyar kapitalizmusról, a liberalizmus és a nemzetiségi problémák összefüggéseiről – forrás elemzése csoportban, és az ismertetés után közös megvitatás.
Az iskolarendszer – kiselőadás
A világgazdasági válság okai – forrás elemzése csoportban, megbeszélés.
Táblázatok elemzése (acéltermelés, nyersanyagtermelés, bankok száma, GDP, mezőgazdasági árszínvonal): a válság menete, az agrár- és ipari válság összefüggései, a változások magyarázata – forrás elemzése csoportban, ismertetés, közös értelmezés.
A brit birodalom átszervezése a Westminsteri statútum alapján – forrás elemzése csoportban, ismertetés.
A francia Népfront választási programja alapján az ország problémáinak feltárása – forrás elemzése csoportban, ismertetés.
A New Deal intézkedéseinek rendszerezése: problémák, konkrét helyzet kezelése, tartós megoldás -– forrás elemzése csoportban, ismertetés.
Az amerikai külpolitika értékelése a Semlegességi törvény és a Lend-lease törvény alapján – forrás elemzése csoportban, ismertetés.
Roosevelt – kiselőadás.
Az NSDAP 1920-as programjának feldolgozása: milyen igényeknek szolgál, a teljesítés lehetséges módszerei, a támogató rétegek, a munkanélküliség felszámolásának módszerei -– forrás elemzése csoportban, ismertetés.
Táblázat a választási eredményekről 1928–33 között: a százalékos arányok megállapítása, a hullámzás magyarázata – forrás elemzése csoportban, ismertetés.
Göbbels naplóbejegyzései 1928 és 1936 között: a tények a bejegyzések mellé állítása, a győzelmek okainak megállapítása.
Az ipari termelési adatok értelmezése – forrás elemzése csoportban, ismertetés.
A Kristályéjszaka – kiselőadás.

Hitler 1934-es beszéde alapján a német külpolitika fő céljainak, irányainak kiemelése – forrás elemzése csoportban, ismertetés. Az Anschluss és a bekebelezés értelmezése – közös megbeszélés. Hitler hatalomra jutása, a nemzetiszocialista állam jellemzése – közös összegző megbeszélés. A Szovjetunió ipari termelési adatai 1920–1931 – táblázatos forrás elemzése csoportban, ismertetés. A sztahanovista mozgalom bemutatása – kiselőadás önálló könyvtári kutatómunka alapján. Trockij a kollektivizálásról: a módszerek és az eredmények kiemelése. A politikai elítéltek számának alakulása és a tisztogatásokról szóló források értelmezése – forrás elemzése csoportban, ismertetés. Leszámolás a hadsereg vezetőivel és annak következményei a Hruscsov-beszéd és Todorszkij elemzése alapján – forrás elemzése csoportban, ismertetés. A táborok: térképes megismerés, kiselőadás. A Gulag a szépirodalomban – kiselőadás. Közös rendszerező összegzés: az ötéves tervek, a társadalom, a politika és a külpolitika. Gömbös Gyula értékelése korabeli és mai források alapján – forrás elemzése csoportban, ismertetés. A nemzeti munkaterv programjának összehasonlítása Hitler, illetve Mussolini programjával (eltérő és közös vonások, melyikhez áll közelebb) – forrás elemzése csoportban, ismertetés. Darányi és Imrédy: Bethlen jellemzése politikustársairól: értékelés, összevetés a tényekkel – forrás elemzése és szakirodalom használata csoportban, ismertetés. A győri program céljai és kockázatai – forrás elemzése csoportban, ismertetés. A zsidótörvények – kiselőadások. Az MSZDP programjának értékelése, mi az, ami megvalósulhatott volna a korban. A Márciusi Front 12 pontjának értelmezése és összehasonlítása az „első március” követeléseivel – forrás elemzése csoportban, ismertetés. A népi-urbánus vita – kiselőadás majd közös megvitatás, értékelés. Szálasi programja – forrás elemzése csoportban, ismertetés. A magyar társadalom rétegeinek jellemzése források alapján, csoportmunkában. József Attila: Hazám című versének értelmezése: a megfeleltethető valóságelemek közös azonosítása.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**II. Világháború**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Forráselemzés Tények és vélemények összevetése, a szöveg igazságtartalmának vizsgálata A szöveg igazságtartalmának vizsgálata (Igaz-hamis, forráskeresés, tapasztalatgyűjtés, és a nyert információk összevetése a szövegtartalommal) Háttérszövegek értelmezése és alkotása Forráshasználat, lexikonhasználat Vitaképesség	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A KÉSZÜLŐDÉS ÉVEI – „VÉGRE” HÁBORÚ

HÁBORÚ AZ ORSZÁGOK KÖZÖTT

HÁBORÚ NÉPEK, EMBEREK ELLEN

A tantervi egység legfőbb célja nem a háború eseménytörténetének megismertetése, hanem azoknak a kapcsolatoknak a feltárása, melyek az előzményekkel és a következményekkel kötik össze az eseményeket. Ezért kap nagy hangsúlyt a készülődés. A másik fontos témakör a háborúnak mint politikai eszköznek a felhasználása:

- fontosnak tartjuk, hogy a tanulók meglássák azokat a pontokat, melyeken keresztül a mai napig hat a háború;
- jussanak el oda, hogy maguk tudják mérlegelni a háború összes jellemzőjét;
- tudjanak eligazodni a célok-feltételek-lehetőségek-eredmények rendszerében;
- ismerjék meg a nagyhatalmi politizálás lehetőségeit a változó feltételek között;
- fontos feladat, hogy a népek, országok, népcsoportok háború alatti helyzetét is feltárjuk, az eddigi topográfiai ismereteik a politikai környezetben valódi történelmi ismeretté váljanak.

Fogalmak

sómenetelés, Nemzeti Kongresszus, Kuomintang, nürnbergi törvények (zsidó törvények, **koncentrációs tábor,** Munkafront, Wehrmacht, **Gestapo, SS,** antibolsevizmus Vasgárda, usztasák, katonai diktatúra, statárium, **népfront**, Anschluss (1938), müncheni konferencia (1938), bécsi döntések Molotov-Ribbentrop paktum (1939), élettér, kölcsönbérleti szerződés, Barbarossa-terv, Atlanti Charta (1941), **Holocaust**, **munkaszolgálat**, **gettó, deportálás, nemzeti ellenállás, partizán,** kollaboráns, V-1, V-2, kamikáze, **antifasiszta ellenállás hintapolitika**, csatlós állam, **háborús bűn, atombomba** (1945)

Topográfia

Saar-vidék, München, Kassa (1941), Katyn, Pearl Harbor (1941), Midway-szigetek (1942), **Sztálingrád** (1941–43), **Voronyezs** (1943. január–február), Kurszk (1943), El-Alamein (1942), Teherán (1943), Normandia (1944. június 6.), **Jalta** (1945), **Potsdam** (1945), **Auschwitz**, Nürnberg (1946), **Hirosima** (1945. augusztus 6.), Nagaszaki (1945. augusztus 9.)

Események

1933., 1939–1945 a háború kezdete (1939. szeptember 1.), a nyugat-európai hadjárat (1940), angliai csata (1940), második bécsi döntés (1940. augusztus 30.), Magyarország hadba lépése (1941. április 11.), Magyarország megtámadja a Szovjetuniót (1941), hadiállapot Nagy-Britanniával és az Egyesült Államokkal (1941), Olaszország kapitulációja (1943), Magyarország német megszállása (**1944. március 19.)**, **normandiai partraszállás**: a második front megnyitása (1944. június 6.), Horthy kiugrási kísérlete (**1944. október 15.)**, német kapituláció (1945. május 8.), japán kapituláció (1945. szeptember 2.)

Nevek

Gandhi, Szun Jat-szen, Mao Ce-tung, Csang Kaj-sek, Pavelic **Churchill**, Rommel, Montgomery, Zsukov, Eisenhower, Tito, De Gaulle, Truman, Oppenheimer, **Teleki Pál,** Bárdossy László, Kállay Miklós, Jány Gusztáv, Bajcsy-Zsilinszky Endre, Sztójay Döme, **Szálasi Ferenc,** Veesenmayer

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A müncheni konferencia értékelése: a térkép értelmezése és Chamberlain valamint Churchill értékelése alapján– forrás feldolgozása csoportban és ismertetés.
Krónika 1929-től 1939-ig: az érdekközösségek, a létrejött szövetségek, különböző elképzelések az európai rendről – csoportmunka.
A 30-as évek egyensúlyt veszélyeztető tendenciái – közös ismétlő megbeszélés.
A gyarmatbirodalmak sorsának alakulása – közös megbeszélés.
Kína, Japán, India – kiselőadások önálló szakirodalom-feldolgozás alapján.
A Molotov–Ribbentrup-paktum Titkos kiegészítő jegyzőkönyvének szövegmagyarázata – forrás feldolgozása csoportban és ismertetés.
A Háromhatalmi egyezmény értelmezése – forrás feldolgozása csoportban és ismertetés.
De Gaulle és Churcill személyiségének, pályájának bemutatása – kiselőadások
A kronológia közös áttekintése a térképek használatával.
Az egyes szakaszokról, frontokról, a hadseregekről, fegyverekről, stratégiákról kiselőadások.
Magyarország területi gyarapodásai – térkép és táblázatos forrás feldolgozása csoportban és ismertetés.
A bécsi döntés kiket miért tett elégedetlenné – forrás feldolgozása csoportban és ismertetés.
Teleki búcsúlevelének bemutatása – forrás feldolgozása csoportban és ismertetés.
A német területi célok 1941-ben – térkép feldolgozása csoportban és ismertetés.
Az Atlanti Charta pontjainak, az aláírók jelentőségének értelmezése – forrás feldolgozása csoportban és ismertetés.
Rommel és Montgomery életrajzának összehasonlítása – forrás feldolgozása csoportban és ismertetés.
Werth Henrik Átiratának értékelése: politikai és ideológiai érvek a hadba lépés mellett – forrás feldolgozása csoportban és ismertetés.
A Doni katasztrófa: visszaemlékezések és szakirodalom alapján kiselőadás.
Jány Gusztáv hadparancsainak értelmezése -– forrás feldolgozása csoportban és ismertetés.
A szövetségesek győzelme – kronológia és térképolvasás közösen.
Kesselring parancsa alapján az olasz ellenállásról képet alkotni – forrás feldolgozása csoportban és ismertetés.
Teller Ede az atombombáról – a bevetés közös megvitatása.
A konferenciák – kiselőadások.
Veesenmayer jelentése Magyarországról: a megszállás melletti érvek – forrás feldolgozása csoportban és ismertetés.
Horthy saját szerepéről vallott gondolatainak megítélése – forrás feldolgozása csoportban és ismertetés.
Horthy Miklós kiáltványának értelmezése, a körülmények megállapításához térkép használata.

A szovjet hadsereg hadműveletei Magyarországon – kiselőadás. A munkaszolgálat, a lágerek – kiselőadások. A második világháború a filmen, az irodalomban – élménymegosztó beszélgetések.

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**MEGOSZTOTTSÁGBAN**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Elemzés, értékelés Összefüggések felismerése Analógiák felismerése Hierarchiák felismerésének képessége Ellentmondások felismerésének képessége Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Fogalmak általánosításának a képessége A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása Induktív és deduktív megközelítés képessége Hipotézisalkotás Együttműködési képességek: Kooperativitás Tolerancia Segítőkészség Konszenzuskeresés Konfliktuskezelés Kudarctűrés Reflektálás, értékelés, kritikai olvasás A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás Cselekvések indítékainak megállapítása A szöveg igazságtartalmának vizsgálata (Igaz-hamis, forráskeresés, tapasztalatgyűjtés, és a nyert információk összevetése a szövegtartalommal) Háttérszövegek értelmezése és alkotása Forráshasználat, lexikonhasználat	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A VASFÜGGÖNY KÉT OLDALÁN
A SZABAD VILÁG ORSZÁGAI
INTEGRÁCIÓ NYUGATON ÉS KELETEN
A GYARMATI RENDSZER FELBOMLÁSA
AZ EL NEM KÖTELEZETTEK MOZGALMA

MAGYARORSZÁG „SZOVJETIZÁLÁSA”
AZ ÚJ MAGYATRORSZÁG INDULÁSA
DEMOKRÁCIÁBÓL PROLETÁRDIKTATÚRÁBA
A SZTÁLINISTA DIKTATÚRA
AZ „ÚJ SZAKASZ”
1956 ŐSZE MAGYARORSZÁGON

Az egység tanításával a legfőbb célunk, hogy megismertessük a tanulókat az 1945 után kialakult új világrenddel:

- ismerjék meg azokat a folyamatokat és azoknak legfontosabb eseményeit, melyek a megosztottsághoz vezettek;
- a dokumentumok feldolgozásával „harag és elfogultság nélkül” tudják szemlélni a nagyhatalmak politizálását;

- figyeljenek fel az érdekekre, azok változásaira, a kényszerítő körülmények hatásaira. Az Európán kívüli világ történetének bemutatásával elsősorban a más kultúrák megértetése, elfogadásának kialakítása a cél, s nem az eseménytörténet megtanultatása;
- a fejezet jelentős része olyan időszakkal foglalkozik, melyről a tanulóknak szüleiken, nagyszüleiken keresztül igen sok élményük lehet – most még fontosabbá válik a személyes történelem nyomon követése –, ennek megfelelően sokféle nézettel rendelkeznek, így az órákon az egyéni nézetek és a tények egybevetése nagy szerepet kell hogy kapjon;
- az alapvető állampolgári viselkedési formák és normák elmélyítése is feladat;
- ismerjék meg a tanulók a nagyhatalmak közös politizálásának okait, területeit;
- lássák, hogy milyen közös és egyedi vonásai vannak a szétszakított államok fejlődésének, s a nemzeti sajátosságoktól eltérő fejlődés milyen problémákat okozhat az országok életében;
- ismerjék meg a szovjetizálás történetét Magyarországon;
- figyeljenek fel az eddig háttérbe szorított országok (gyarmatok, harmadik világ) sorsára, fejlődésüknek általános és különös vonásaira;
- alakuljon ki a tisztelet az ellenállást vállalók iránt;
- a hidegháború legfontosabb jellemzőivel való megismerkedés.

Fogalmak

ENSZ (1945) és legfontosabb szervei, Római Egyezmény (1957), **Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata** Európai Gazdasági Közösség (1957), Európa Parlament (1958), **NATO** (1949), Kominform, KGST (1949), Varsói Szerződés (1955), „vasfüggöny", (kétpólusú világ), Marshall-terv, hidegháború, berlini blokád, Truman-doktrína, keleti-blokk, dekolonializáció, békés egymás mellett élés, el nem kötelezettek mozgalma, szputnyik, gazdasági csodák, „ötvenes évek", **, ÁVH,** Rákosi-korszak, **kitelepítések**, **földosztás, államosítás, beszolgáltatás,** téeszesítés, desztalinizálás, **munkástanács**

Topográfia

Fulton, Korea, Izrael, Bandung, Vietnam,

Események

párizsi béke (1947), India függetlenné válása, Izrael kikiáltása (az arab–izraeli konfliktusok), a Kínai Népköztársaság megalakulása (1949), koreai háború, Sztálin halála (1953), poznani felkelés (1953), bandungi konferencia, az SZKP XX. kongresszusa (1956), **1945–1948** az **1956. október 23.,** 1956-os magyar forradalom, szuezi válság (1956), az első szputnyik (1957), kubai forradalom, Gagarin űrrepülése (1961), a berlini fal (1961), karib-tengeri válság, Nagy Imre és társai kivégzése (1958)

Nevek

McCarthy, Adenauer, R. Schuman, F. Castro, **Rákosi Mátyás, Nagy Imre, Kádár János**

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Háborús emberveszteségek, háborús költségek összehasonlítása: Európa szerepének változása – táblázatértelmezés csoportmunkában.
Az amerikai és a szovjet csapatok találkozása a hadszíntéren – kiselőadás.
Az ENSZ cikkelyeinek értelmezése: az együttműködés területei, az esetleges zavarok milyen ellentmondásokhoz vezethetnek – forrás értelmezése csoportban és ismertetés.
Az ENSZ felépítése ábraelemzés – forrás értelmezése csoportban és ismertetés.
A Nürnbergi per – kiselőadás.
A politikai igazságszolgáltatás adatai országonként – forrás értelmezése csoportban és ismertetés.
A kitelepítések: források alapján a politikai és jogi indokok kigyűjtése, a térkép vizsgálata – forrás értelmezése csoportban és ismertetés.
Interjúkészítés egy érintettel, annak családjával – lehetséges egyéni feladat.
A Marshall-segély és fogadtatása – forrás értelmezése csoportban és ismertetés.
A politikai kapcsolatok alakulásáról, a békékről, gazdasági állapotról – tanári magyarázat önálló rögzítése.
A fultoni beszéd, a Truman-doktrina, Kenan írása és a Komintern határozata alapján a két rendszer szembenállásának kialakulása, az ebben játszott szerepek bemutatása – forrás értelmezése csoportban és ismertetés.
Elkerülhető lett volna-e a hidegháború? – vita.
A NATO és a Varsói Szerződés összehasonlítása: célok, hivatkozott okok – forrás értelmezése csoportban és ismertetés.
Térképvázlat a két katonai tömb országairól – egyéni feladat.
A német kérdés – kiselőadás.

Az atomtitok és sorsa – kiselőadás.
A Nyugat krónikája évenként 1979-ig, országonként: milyen változások történtek, mit jelenthet a politikai inga – táblázatos forrás értelmezése csoportban és ismertetés.
Az Integráció szervezetei, a bővülés – kiselőadás.
A keleti országok krónikája 1949-ig: a szovjetizálás útjának lépései, az átalakulás gyorsasága, mélysége – forrás értelmezése csoportban és ismertetés.
Az 1950-től 1957-ig tartó kronológia alapján az 50-es évek jellemző folyamatai és az esetleges különbségek kiemelése – forrás értelmezése csoportban és ismertetés.
A szovjet típusú berendezkedés – tanári magyarázat jegyzetelése.
A gyarmati rendszer felbomlása – kiselőadások és közös megvitatás.
Az arab-izraeli kérdés – kiselőadás.
Az el nem kötelezettek mozgalmának jellemzése – forrás értelmezése csoportban és ismertetés.
Magyarország 1945 utáni történetének közös áttekintése kronológia alapján.
Az egyes területeken végrehajtott lépések megismerése – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.
A malenkij robot – kiselőadás visszaemlékezések alapján.
A társadalmi változások értékelése – közös megbeszélés dokumentumfilm részletek alapján.
A tranoni és a párizsi béke összehasonlítása – források feldolgozása csoportmunkában.
A proletárdiktatúrába való átmenet lépéseinek összehasonlítása más országokéival – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.
Az 1947-es választások adatainak értelmezése, összevetése – források feldolgozása csoportmunkában.
Az 1949-es alkotmány társadalomképe – forrás feldolgozása csoportmunkában.
Egy koncepciós per forgatókönyvéből az állandó elemek kiemelése – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.
A szovjet példa és a helyi sajátosságok összevetése – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.
A kitelepítések bemutatása: a Te rongyos élet című film megnézésével és irodalmi élmények megbeszélésével.
A fogvatartottak számának, társadalmi megoszlásának adatai – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.
Az ötéves tervek – kiselőadások.
A mezőgazdaság átalakítása – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.
A mindennapok bemutatása a családi visszaemlékezések alapján – önálló gyűjtés, élménymegosztás, közös megbeszélés.
Tankönyvi szövegrészek alapján értékelni az ideológia szerepét – források feldolgozása szótárak, lexikonok segítségével csoportmunkában.
1953 – viták, változások, nemzetközi háttér, a júniusi határozat, a visszarendeződés – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.
1956 őszének előzményei: a Rajk-újratemetés, a vezetés hazatérése – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.
A műegyetemisták 16 pontjának elemzése – közös forrásfeldolgozás.
Az eseménytörténet megismerése, rögzítése, értelmezése – egyéni előkészítés után közös megbeszélés.
A helyszínek megismerése: térképen és képek segítségével vagy élőben, az események koncentrálódási pontjainak értelmezése.
Sorsok a forradalomból – kiselőadások.
A nemzetközi közvélemény megítélése – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.
Mi az oka a passzivitásnak – közös megbeszélés.
Az ígértek és a valóság összevetése – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.
A megtorlás – források és szakirodalom feldolgozása közösen.
Kádár a forradalom alatt – kiselőadás.
A forradalom hétköznapjai – kiselőadások dokumentumok bemutatásával.
1956 megítélésének változásai – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.
Vita 1956 mai megítéléséről.
Az igazságszolgáltatás működése: a perek– források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**A világ 1956–1980-as években**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Elemzés, értékelés Összefüggések felismerése Hierarchiák felismerésének képessége Ellentmondások felismerésének képessége Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Fogalmak általánosításának a képessége A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása Induktív és deduktív megközelítés képessége Hipotézisalkotás Szempontváltás Forráshasználat, lexikonhasználat	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK 1956 UTÁN

AZ ENYHÜLÉS KEZDETEI

FELLENDÜLÉS-VÁLSÁG-MEGÚJULÁS

GAZDASÁGI PROBLÉMÁK

POLGÁRJOGI PROBLÉMÁK (1968, ELLENZÉKISÉG STB.)

KOOPERÁCIÓS PROBLÉMÁK

A JÓLÉTI ÁLLAM KITELJESEDÉSE

A KÁDÁR-RENDSZER

Ebben az epochában, bár a kronologia szerint egybefüggő időszakról van szó, különböző megközelítésekre adódik lehetőség:

– bemutatni a tanulóknak, hogy a fegyverkezési verseny milyen károkat okozott az egyes országokban;
– lássák, hogy a gazdasági nehézségek hogyan teszik politikailag engedékenyebbé az országokat. Ismerjék fel, hogy a tárgyalások és az egyezmények szintén eszközei a korábbi politizálásuknak;
– az előző egységekre támaszkodva megismertetni az enyhülés folyamatával a tanulókat. A technikai fejlődés eredményeinek bemutatása a fegyverzetek terén.

Válság és megújulás Nyugaton

Az anyag egy részét olyan témákon keresztül vizsgáljuk, mely az életkori sajátosságaik miatt nagyon közel áll hozzájuk (beat, hippi, rock stb.). Ezeknek a tanításba való beemelésével megpróbálunk értékorientációs szerepet is vállalni:

– a fejezet egészének végeztével alakuljon ki bennük a mai világban való eligazodási képesség;
– a fő cél, hogy bemutassuk a fejlett országok általános (s a legfontosabbaknak speciális) problémáit,

igyekszünk a jóléti államok felszíne alá behatolni, s megvizsgálni, hogy milyen kihívásokra kellett ezeknek az országoknak válaszolniuk, s ezt hogyan tették;
- választ keresünk azokra a kérdésekre, melyek az elmúlt években egyáltalán nem vagy pedig hamis módon voltak jelen közgondolkodásunkban, s mára a mi társadalmunkban is jelen vannak (a fiatalok problémája, rock, kábítószer, ellenkultúra, vallásosság, emberi jogok kérdése, terrorizmus, szervezett bűnözés stb.);
- megismertetni a tanulókkal a rendszer kifulladásának folyamatát, lássák a pártállamok kísérleteit a problémák megoldására, s azok ideiglenességeit;
- legyen képük a blokk történetéről és az egyes országok kitörési kísérleteiről (Jugoszlávia, a magyar gazdsági reform, csehszlovákiai események);
- a nemzetközi élet mozgásainak sorába tudják illeszteni a tömbön belül történteket.

Fogalmak:

erőegyensúly, atomcsend-egyezmény (1963), „forró drót", atomsorompó-egyezmény (1968), SALT-tárgyalások , nukleáris töltet, bakteriológiai fegyver, **a helsinki értekezlet (Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet 1975),** új baloldal, szexuális forradalom, diáklázadás, társadalmi mobilizáció, polgárjogi küzdelem, hippi, beat, rock, ellenkultúra, terrorizmus, jóléti állam, recesszió, IMF, fogyasztói társadalom, olajválság, neokonzervativizmus (reaganomics), **Európai Unió**, ECU, Brezsnyev-doktrina, prágai tavasz, Charta 77, „gulyáskommunizmus", új gazdasági mechanizmus, vállalati önállóság, **Kádár-korszak**, demokratikus szocializmus, kulturális forradalom, START tárgyalások (1982), Stratégiai Védelmi Kezdeményezés (SDI), kettős nulla-megoldás, a „pangás", Solidarnosc (1980)

Események:

az 1968-as diáklázadások, **az Egyesült Államok vietnami háborúja**, II. vatikáni zsinat, NSZK–NDK alapszerződés (1973), az utolsó diktatúrák felszámolása (Spanyolország, Portugália), Csehszlovákia megszállása (1968), szovjet–kínai határincidensek, afganisztáni bevonulás, Gorbacsov–Reagan találkozók

Nevek:

A. Ginsberg, H. Marcuse, VI. Pál pápa, J. Carter, R. Reagan, M. Thatcher, W. Brandt, H. Kohl, Honecker, Jaruzelski, Dubcek, Teng Hsziao-ping, Fock Jenő, Lázár György, M. Gorbacsov

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A fejezetben a közös feldolgozás és a sokszínű anyagválogatás dominál. Tág teret kap a vita és a meglévő ismeretek újragondolása.
A két szövetségi rendszer – égyéni ismétlés térkép alapján.
A nemzetközi erőviszonyok átalakulása az 1960-as évekre – közös megbeszélés.
Az űrverseny – kiselőadás.
A berlini válság megismerése – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.
A határ bemutatása – önálló képelemzés.
A kubai rakétaválság – kiselőadás.
A korszak bemutatása a karikatúrák tükrében – önálló gyűjtőmunka, közös tablókészítés.
A világgazdaság jellemzése statisztikák, diagrammok, táblázatok alapján: GNP, a foglalkoztatottság, ipari termelés, mezőgazdasági mutatók, órabérek, fogyasztói árak – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.
A fegyverkezési verseny, a fegyverek bemutatása – kiselőadások.
A fegyverkorlátozások, leszerelési egyezmények – a kronológia közös feldolgozása.
A helsinki záróokmány elemzése: az alapelvek megvalósulása, a pontszegések, egyéb okok – forrás és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.
Kissinger-idézet alapján, térkép segítségével az új nemzetközi egyensúly jellemzése.
Az egyes nyudat-európai országok eseménytörténetének megismerése, összevetése – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.
A fogyasztói társadalom jellemzése a fogalmainak definiálásával – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.
Az ellenkultúra bemutatása – kiselőadások kép- és hanganyag felhasználásával.
Rockénekesek életének, sorsának hasonló vonásai – kiselőadás.
A diáklázadások bemutatása: filmelemzés, kiselőadások.
A terrorizmus – kiselőadások.
A jóléti állam, a neokonzervatív gazdaságpolitika – közös megbeszélések.
Afrika, a Közel-Kelet, Az iszlám országok, Ázsia, Latin-Amerika, Távol-Kelet bemutatása a korszakban – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.
Portrék az amerikai elnökökről – kiselőadások.

A feketék polgárjogi mozgalma – a kronológia közös megbeszélése. Az elnevezések változása – önálló gyűjtés. A szocialista rendszer Sztálin után – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában. Vita a rendszer fennmaradásáról, az összetartó tényezőkről. A korszak bemutatása viccek alapján – önálló gyűjtés, kiselőadás. Az egyes országok gazdasági mutatóinak, ellátottsági adatainak összehasonlítása – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában. A szocialista tábor vezetőinek portréi – kiselőadások. Az „emberarcú szocializmus” kísérlete – tanári előadás. A „kis hidegháború”, a kooperatív rend kialakulása – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában. Személyiségrajz Gorbacsovról. A rendszer konszolidációja 1956 után – közös eseményértelmezés. Kádár hatalomra kerülése – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában. Kádár életútjának bemutatása – kiselőadás a tipikus elemek kiemelésével. Az értelmiség szerepe – kiselőadás. Jellemzés két szakaszban (1968-as határvonallal) a gazdasági mutatók alapján – források: statisztikák, grafikonok, táblázatok és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában. Élet a legvidámabb barakkban – egyéni gyűjtés alapján kiállítás, bemutatók. A romló közérzet magyarázata az alkoholfogyasztási, öngyilkossági statisztikák felkasználásával – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában. A kultúra bemutatása, a 3T működésének bemutatása konkrét esettanulmányokon keresztül – kiselőadások. A Kádár-rendszer végnapjai – találkozók, kronológia, gazdasági mutatók közös megbeszélése.

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**A rendszerváltás**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben Elemzés, értékelés Összefüggések felismerése Analógiák felismerése Visszafelé következtetés képessége Nézőpontváltás Hierarchiák felismerésének képessége Ellentmondások felismerésének képessége Forráselemzés	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A LESZAKADÁS ÉVEI

A NYITÁS

A SZOVJET–AMERIKAI CSÚCSTALÁLKOZÓK

A GORBACSOVI SZOVJETUNIÓ

A „BÉKETÁBOR” SZÉTHULLÁSA (A NÉMET EGYSÉG)

RENDSZERVÁLTÁS MAGYARORSZÁGON

AZ EGYSÉGESÜLŐ EURÓPA

MILYEN JÖVŐNK LESZ?

A fejezet célja, hogy bemutassa a szocialisa országok gazdasági, ideológiai csődjét. Levezetni ennek okait, és meghatározni következményeit (A két szuperhatalom közeledésének magyarázata). A legszűkebben értelmezett

jelenkorról esik szó ebben a fejezetben. A tanulók megérkeztek saját mindennapjaikig. Legfontosabb cél, hogy leíró módon ismerjék azt a világot, melyben élnek. A kialakult világ képét szeretnénk itt megismertetni velük. A történelmi utazásuk befejeződött, itt inkább politikai jellegű információk átadása, rendszerezése történik:

- megerősíteni a korábban már tárgyalt bel- és külpolitika összefüggéseit;
- értsék meg a tanulók a nemzetközi együttműködés jelentőségét, a kooperatív világrend fontosságát;
- a csúcstalálkozók dramaturgiájának bemutatásával bepillantást nyerjenek a politikacsinálás műhelyébe;
- ismerjék meg a tanulók az egyes országok sajátos útjait a rendszerváltásig;
- legyenek képesek a „modellből" levezetve a magyar rendszerváltást részletesen tárgyalni, bemutatni azokat az erőket, melyek előkészítették a változást, a politikai alkuk megismertetésével pedig az új rendszer kiépülésének főbb jellemzőit felvillantani;
- a napi eseményekre való reagálási képesség fejlesztését (magyarázat, következmények) tűztük ki célul;
- a dinamikus változások minél nagyobb tanulói aktivitással kerüljenek feldolgozásra;
- Magyarország útja, választási lehetőségeinek megvitatása szintén fontos célja ezeknek az óráknak.

Fogalmak:

rendkívüli állapot, falurombolás, Független Államok Közössége, kerekasztal-tárgyalások, szabad választások, privatizálás, kárpótlás, Alkotmánybíróság, FIDESZ, FKGP, KDNP, MDF, MSZP, SZDSZ, önkormányzat, Római Klub, globalizálódás, demográfiai robbanás, túlnépesedés, fogamzásgátlás, születésszabályozás, abortusz, eutanázia, klónozás, környezetpusztítás, Vörös Könyv, üvegházhatás, ózonréteg, környezetszennyezés, újrafelhasználás, adósságválság, energiaválság, Észak–Dél konfliktus

Események:

az egyes forradalmak, Nagy Imre és társainak újratemetése (1989), „vasfüggöny" felszámolása, a berlini fal ledöntése (1989), az NDK megszűnése (1990), a Varsói Szerződés felszámolása (1991), Magyar Köztársaság (1989. október 23.), parlamenti választások (1990), a szovjet csapatok kivonása Magyarországról (1991)

Nevek:

L. Walesa, V. Havel, Tőkés László, I. Iliescu, Grósz Károly, Németh Miklós, Göncz Árpád, Antall József, Szabad György, Szűrös Mátyás, Horn Gyula, Kis János, Orbán Viktor, Pető Iván, Surján László, Torgyán József

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Az egység tanítása az összehasonlításra épül. A frontális osztálymunka és az egyéni feladatok (elemzések, táblázatkészítés) kerülnek a középpontba.

A tanulók otthonról is hozott ismereteinek beépítése segítségével végezzük el az anyag feldolgozását. A közös megbeszélés, a frontális osztálymunka dominál.

A feldolgozás az eddigieknél is hangsúlyosabb módon épít a források közös feldolgozására: az érvelés, a vita kerül a középpontba.

Nagy szerepet kap az egyéni gyűjtőmunka, s valamely tárgykörnek a többinél mélyebb kidolgozása (választható módon) minden egyes tanuló számára.

Ebben az egységben nem a konkrét tárgyi ismeretekre kerül a hangsúly, hanem a szemléletmód formálására házi dolgozatokat, tablókat, plakátokat, tudományos konferenciák "forgatókönyveit", sajtófigyelést, környezettanulmányt lakóhelyükről, az iskolájuk környékéről készítve érhetjük ezt el.

A peresztrojka ellenzői – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.

A széthullott Szovjetunió utódállamai sorsának bemutatása – kiselőadások.

Az egyes szocialista országok átalakulásának áttekintése a kronológia alapján – közös megbeszélések dokumentumfilm részletekkel.

A rendszerváltás Magyarországon – az egyes események feldolgozása önállóan, közös kép kialakítása.

A szabad választások szavazatmegoszlásainak összehasonlítása grafikonok alapján – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.

A Magyar Köztársaság államszervezetének ábrája – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.

A kormányzati felelősség megvalósulása, a közvetlen és közvetett demokrácia érvényesülése – egyéni feladat.

Az ombudsmanok és feladatköreik – kiselőadás.

A települési testületek, önkormányzatok működése – egyéni kutatás.

A határon túli magyar kisebbségek helyzetének változásai – kiselőadások.

PROJEKT

A TÉMAKÖR CÍME	**Családtörténet**	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Adatgyűjtés és rendszerezés Információkérés Adatokkal (információval) való műveleti képességek: válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása Önbemutatás Önkifejezés	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Saját családja történetének kutatása, az eredményt összefoglaló dolgozat elkészítése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A projekt célja az alsó középfok szakaszának lezárása, a kialakult készségek, jártasságok szintjének bizonyítása egy nagy, az egész év során készített írásbeli munkával. Természetesen ez a személyes beállítódás elmélyülését is szolgálja témájánál fogva.
A kutatási módszerek megismerése – közös megbeszélés, tanári magyarázat.
ÉV ELEJI FELADATMEGBESZÉLÉS
ÉV VÉGI PROJEKTBESZÁMOLÓ
Kérdőívek összeállítása.
Interjúszempontok listájának összeállítása.
Tanári ellenőrzés, konzultáció.
Adatgyűjtés: a családtagok kikérdezése.
Az életútinterjúk felvétele.
Az anyag rendezése, a bizonytalanságok kiemelése.
Kérdőívek összeállítása a bizonytalan tényekhez.
Kérdőíves adatpontosítás.
Családi dokumentumok és fényképek összegyűjtése, a kapcsolódó információk összegyűjtése.
Anyakönyvi adatok kikérése, esetleg kutatási engedéllyel gyűjteményhasználat.
Tanári konzultáció a kutatás további irányairól.
Az egyes tényekhez, csomópontokhoz szakirodalmi alátámasztás keresése – könyvtári kutatómunka.
Tanári konzultáció.
A szakirodalom használatának, beépítésének módjai, utalás, idézés, hivatkozás, lábjegyzet, olvasmánylista – tanári magyarázat közös megbeszélés.
A dolgozat összeállítása.
A vázlatról konzultáció.
A végleges szöveg elkészítése.
A dolgozat összeállítása: szöveg, mellékletek, képanyag válogatása, a dokumentumok másolatainak beillesztése.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A tanuló elemzései ne csak egy adott probléma feldolgozására irányuljanak, a modellvizsgálatig kell eljutnia.
Jártasság a statisztikai adatok értelmezésében-elemzésében.
Tudjon összehasonlító elmzést végezni új történelmi helyzetben lévő országok történelmének vizsgálatánál.
Végezzen a személyes történelemhez (családtörténetekhez) adatgyűjtést.
Tudjon a jelentős szellemi irányzatokról önállóan beszélni**,** kritikus szemmel vizsgálva azokat.
Lássa a párhuzamosan futó történetek különbségeit, ismerje fel a csomópontokat, és tudja azokat magyarázni.
A részletesen felsorolt konkrétumok segítségével legyen képes az önálló ítéletalkotásra a háború okaival, előzményeivel, eseménytörténetével, az egyes személyek történelmi szerepével kapcsolatban.
Tudjon térképvázlatot készíteni, melyen az eseményeket be tudja mutatni, illetve vaktérképen való tájékozódási képességének bizonyságát adja.
Találjon kapcsolatot a modern háborúk gazdasági, technikai háttere és a frontok eseményei közt, illetve ismerje ezeknek a hatását a politizálásra.
Ismerje Magyarország szerepét a háborúban.
Tudjon a tanuló összefüggésekben gondolkodni a világ egészéről és egyes részeiről.
Az elszórt ismereteket az eddigieknél magasabb színvonalon foglalnja rendszerbe.
Lássa a kapcsolatot a háború előtti, a háborús és az azt követő események között.
Tudja tényekkel bizonyítani Európa világhatalmi szerepének csökkenését és a csendes-óceáni térség felértékelődését.
Legyen álláspontja a hidegháború kialakulásával kapcsolatban, s tudja azt indokolt módon szakaszolni.
Lássa az egyes országok bel- és külpolitikája közötti összefüggéseket.
Részletesen ismerje Magyarország történelmi fejlődését a háború utolsó időszakától a hatvanas évek elejéig.
Tudja indokolni a korszak belső határvonalait, legyen tisztában az 1956-os események nemzetközi jelentőségével.
Ismerje az integrációs folyamatokat a világban.
Lássa a gyarmati sorból felszabadult országok előtt tornyosuló akadályokat, és a gazdagabb államok velük szemben folytatott politikájának mozgatórugóit.
A diplomáciai szövegek megértése tanári segítséggel.
Tudjon kapcsolatot találni az enyhülés tényei és az egyéb gazdasági, társadalmi folyamatok között.
Ismerje a főbb fegyverfajtákat, s jelentőségüket nem csak katonai téren.
Legyen képesek irodalmi film- és képzőművészeti alkotásokból a társadalom állapotára, az egyes társadalmi rétegek életére következtetni.
Ismerje fel az állami politizálás okait, technikáit, tudjon analógiásan gondolkodni.
Tudja párhuzamosan szemlélni az országokban történteket, tudjon általánosítani, s a különbségeket legyen képes megmagyarázni a nemzeti sajátosságokból vagy az elmúlt esztendők történéseiből.
Ismerje a magyar reform bevezetésének okait, a reform megtorpanását és a körülötte zajlott vitákat.
Lássa a második nyilvánosság és az ellenzékiség szerepét a rendszer gyengülésének folyamatában.
Tudja ismertetni azt a folyamatot, melyben a keleti tömb bomlása végbe ment.
Ismernie kell a szovjet–amerikai politikai-katonai vetélkedés főbb állomásait.
Ismerje az átalakulás folyamatának állomásait, az egyes országok sajátos problémáit és megoldási kísérleteit.
Ismerje azon politikai, gazdasági kísérleteket, melyekkel megpróbálták a hatalmat megtartani illetve átmenteni a pártelitek tagjai.
Tudja beleágyazni a folyamatba a nemzetközi kapcsolatokban történt változásokat.
Fontos azonban, hogy a napi (aktuális) ismereteit el tudja választani a történelmi közelmúlt eseményeitől.
A minősítései tényeken alapuljanak, a változások figyelembe vételével történjenek.
Vegye észre a politika változásait.
A megismert adatok, szövegek felhasználásával tudjon leíró képet készíteni tágabb és szűkebb környezetéről.
Legyen képesek elméletekkel vitatkozni.
Ismerje fel az érvelésekben rejlő ellentmondásokat, szándékokat.
Ismerje a kérdéskörrel foglalkozó fontosabb nemzetközi szervezeteket.
Legyen tájékozott a napi eseményekben, tudjon véleményt kialakítani a világban éppen történő folyamatokról.
Ismerje azokat a politikusokat, művészeket, akik korukat formálják.
Legyen képes regionális áttekintésre.
Legalább az ismeret szintjéig jusson el a történelmet magyarázó elméletek aktuális vitáiban. Ismerje Magyarország legfontosabb intézményeit, szervezeteit és azok működését és az ország nemzetközi kapcsolatrendszerét.

TRADICIONÁLIS ÓRAKERETRE SZERVEZETT TANTÁRGYAK

ANGOL NYELV

7. ÉVFOLYAM

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Cseregyerekek**	**Ajánlott óraszám:** 26 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Beszéd – Önbemutatás – Kapcsolatápoló szövegalkotás – A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner – Előzetes ismereteihez való alkalmazkodás – Tárgy-és személyleírás – Kérdezéstechnika – Stílus – Kíváncsiság – Másokhoz való odafordulás igénye	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Beszédértés
- Személyes információk hallgatása

Beszéd
- Kérdezéstechnika
- Személyleírás
- Mások bemutatása

Szókincs
- Külső és belső tulajdonságok
- Tárgyak formái (kör alakú, szögletes stb.)
- Phrasal verbs

Nyelvtan
- Az egyszerű és folyamatos jelen idő ismétlése, összehasonlítása
- A statikus igék
- What is he/she like? What does he/she look like?
- Igei vonzatok: I like doing-szerkezet

Írás
- Képeslap írása

Olvasás
- Az évfolyamtársak képeslapjainak olvasása

Eszközök
- Poszterkészítés

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- A tanulók képzeljék el, hogy angol cseregyerekek érkeztek az iskolába egy hétre, ki-ki találja ki, hogy melyik gyereket látja vendégül, mutatkozzon be neki, mondja el, mit szeret csinálni, milyen sportot űz, milyen zenét hallgat stb.
- A tanulók adjanak személyleírást az angol tanulóról, akit vendégül látnak, a többiek készítsenek róla rajzot, a rajzokat a végén hasonlítsák össze.
- A tanulók készítsenek posztert az évfolyamról, segítségével mutassák be az évfolyamot, mint közösséget az angol gyerekeknek.
- A tanulók hozzák magukkal az órára egy-egy fontos tárgyukat/ruhadarabjukat, majd meséljenek róla a cseregyereknek, mondják el, eredetileg mire való, illetve ők mire használják, párjuk számoljon be a tárgyról a többieknek, ki kell találni, melyik tárgyról van szó.

- Phrasal verbs.
- Az idiomatikus jelentés tudatosítása: olyan magyar nyelvű kifejezések keresése, amelyeket pusztán a bennük szereplő szavak összességéből nem lehetne megérteni.
- Szó szerinti és idiomatikus kifejezések (look up the tree-look up in the dictionary).
- Elválasztható és nem elválasztható kifejezések (look after sy-look sg up).
- Párbeszéd folytatása, amelynek során a „cseregyerek” phrasal verb-kifejezéseket tanít magyar vendéglátójának.
- Információhiányon alapuló feladat: a tanulók párokban töltsenek ki táblázatot, amelyen részben szüleik foglalkozásáról, illetveéppen folyamatban lévő cselekvéseiről részben az angol vendéggyerek szüleiről szerepelnek információk: a táblázat hiányzó információit rákérdezéssel töltsék ki.
- A tanulók folytassanak egymással telefonbeszélgetést azzal kapcsolatban, milyen programot szerveztek az angol vendégnek, hol vannak éppen együtt és hívják el egymást a programokra
- Két, közel azonos kép leírása párokban, a két képen lévő különbségek megtalálása (pl. A kisfiú nem homokvárat épít, hanem napozik stb.).
- Hallott szöveg értése: a tanulók képzeljék el, hogy bulit szerveztek a cseregyerekekkel, és vendégük bemutatja saját évfolyamtársait: a tanulók azonosítsanak személyeket egy képen leírások alapján és hallgassanak róluk többletinformációt is („az a magas, vékony, szőke lány, aki éppen táncol, az unokatestvérem, jane. Magániskolába jár” stb.).
- A tanulók válasszanak egy országot az egyesült királyság országai közül, olvassanak róla országismereti tudnivalókat, majd képzeljék el, hogy elutaztak oda az angol cseregyerekhez, és írjanak onnan képeslapot valakinek az évfolyamból, amelyben leírják, miket csinálnak vendéglátójukkal, de az ország nevét ne írják le: mindenki olvassa el az összes képeslapot és tippelje meg, melyik országból írták.
- A tanulók képzeljék el, hogy egy utazási irodában dolgoznak és idegenvezetőt keresnek. Néhány jelentkezőről készült adatlapok alapján válasszák ki a legalkalmasabbnak tűnő jelentkezőt, hasonlítsák össze képességeiket (szerintem x-nek több ideje van utazni, mert nincs 30 nyula”, stb.).

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**„Bombabiztos alibi”**	**Ajánlott óraszám:** 26 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Beszéd Írás A szöveg igazságtartalmának vizsgálata Kérdezéstechnika	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Beszédértés
- Anekdota hallgatása

Beszéd
- Kérdezéstechnika
- Anekdota elmesélése
- Mások történeteinek összefoglalása szóban

Szókincs
- Egy személyes történettel kapcsolatos szavak
- Nyomozással, bírósággal kapcsolatos szavak

Nyelvtan
- Az egyszerű és folyamatos múlt idő ismétlése, összehasonlítás
- Rendhagyó igék 2. Alakjának ismétlése
- Múlt idejű időhatározók
- Igei vonzatok: used to-szerkezet
- Question tags

Írás: – Történet írása képek alapján Olvasás: – A csoport által írt szövegek összehasonlítása (peer-reading)
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– A tanulók hátára ragasszunk egy-egy kártyát egy híres történelmi személy nevével, a tanulóknak ki kell találniuk, kik ők, ehhez barkochba-típusú kérdéseket kell feltenniük a többieknek („A 19. században éltem? Király voltam?” Stb.). – Adjunk két képet a tanulóknak, az egyiken egy ház lakói végezzenek mindennapi cselekvéseket (Mrs Smith fürdik, Mr Harris olvas stb.), a másikon ugyanezek a szereplők cselekedjenek, miután tűz ütött ki. A tanulók adjanak választ a „What was X doing/What did X do when the fired started?” – típusú kérdésekre. – A tanulók csoportokban válogassanak képek közül, amelyeket használjanak fel egy történet összerakására és megírására, majd a többi történet elolvasása révén hasonlítsák össze, melyik csoport milyen cselekményt állított össze ugyanazoknak a képeknek a felhasználásáva. – Anekdota: az egyik tanuló néhány vázlatpont segítségével készüljön fel arra, hogy elmesél egy személyes történetet arról, amikor életében először csinált valamit, párja írjon össze kérdéseket, amelyeket feltehet neki: a tanuló mesélje el az anekdotát, majd párja foglalja össze a csoport számára a történetet. – „Hazugságvizsgáló”: egy csomag kártyán nem hétköznapi cselekvések vannak (űrhajózás, ejtőernyőzés), egy másikon múlt idejű időhatározók (tegnap, múlt héten stb.). Egy tanuló húz egy-egy kártyát, a többiek felteszik neki a kérdést, mikor végezte utoljára a kártyáján szereplő cselekvést. Hihető és részletes választ kell adni, akinek a válaszát nem hiszik el, zálogot ad. – A csoport egy része gyanúsított egy bűntett miatt: a „bíróság” hallgassa ki a „gyanúsítottakat (Mit csinált ön tegnap este 8–10 óra között?), és jelentkezzenek tanúk, akik alibit adnak a gyanúsítottaknak, a bíróság próbáljon rájönni, biztos-e az alibi, nem hamisak-e a tanúk, végül hozzon döntést, felmenti-e a gyanúsítottat. – A tanulók töltsenek ki táblázatot régi és mai szokásaikról (milyen filmeket néztek, játékokat játszottak, ételeket ettek stb.), és ez hogyan változott ma, majd beszéljenek erről párjuknak.

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**„Tapasztalt emberek”**	**Ajánlott óraszám:** 26 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV Beszéd	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Beszéd – Személyleírás – A cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása – Stílus – Kérdezéstechnika – Kíváncsiság	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Beszéd – A tanulók beszéljenek összefüggően megadott témáról kb. Egy percig – Tapasztalatok és múltbeli élmények közti különbség érzékeltetése Szókincs – Tapasztalatokkal kapcsolatos szavak – Változással kapcsolatos szavak – Újságnyelv – Phrasal verbs: nemhivatalos levélben szerepeltethető kifejezések (what’s up?) Nyelvtan – A present perfect simple képzése és használata – Rendhagyó igék harmadik alakja – Ever, never, yet, already, for, since – A present perfect simple és a past simple használatának összehasonlítása

Olvasás:
- Rövid újságcikkek

Írás:
- Informális levél írása

Eszközök
- Kérdőív készítése

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A present perfect bevezetése:
- Bingo!-játék a rendhagyó igék 3. alakjának gyakorlására.
- A tanulók állítsanak össze kérdőívet olyan tevékenységekről, amelyeknek kipróbálása fontos tapasztalatokkal szolgál (pl. egész éjszakán át tartó bulizás, ejtőernyőzés stb.), majd töltsék ki párjukkal a kérdőívet (Buliztál már valaha egész éjszaka? stb.), és ebből állapítsák meg, ki a legtapasztaltabb az évfolyamban.
- Egy 1. évfolyamos és egy friss évfolyamkép összehasonlításával tegyenek megállapításokat arról, melyik tanuló mennyit változott az elmúlt évek során.

A present perfect és a past simple használatának összehasonlítása:
- A tanulók egy 5-10 tevékenységből álló lista alapján 5 perc alatt derítsék ki társukról, melyik tevékenységet próbálta már, és mi történt konkrétan (voltál már esküvőn? Kinek az esküvője volt, mikor és hol volt? Stb.).
- A tanulók beszéljenek arról, ki mit csinál szabadidejében, milyen sportot űz, milyen hangszeren játszik stb., említsék meg, mióta űzik az adott tevékenységet, hogyan kezdődött, miért szeretik stb.
- A tanulók egészítsenek ki újságcikk címeket, hogy teljes mondatokat kapjanak, amelyekben szerepel a present perfect, majd mondják el, miről szólhat az újságcikk..
- A tanulók döntsék el, melyik, általuk ismert városba mennének évfolyamkirándulásra, mit láttak már ott és mit lehetne megnézni, majd írjanak levelet szüleiknek az adott városból, és írják meg, mit csináltak, mit láttak.
- „Just a minute”-társasjáték: minden mezőn szerepeljen egy present perfectben megfogalmazott kérdés vagy téma, amelyről vagy annak kell beszélnie egy percen keresztül, aki a mezőre lépett bábujával, vagy valakit meg kell kérdeznie a témáról a csoportból.

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**A világ legrosszabb bűnözői**	**Ajánlott óraszám:** 27 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Beszéd Kreativitás	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Beszéd

Szókincs
- Bűntényekkel kapcsolatos szavak

Nyelvtan
- Past perfect simple bevezetése
- Past perfect és past simple használatának összehasonlítása

Olvasás
- Témába vágó gisted reader olvasása
- Leírások bűnügyi fiaskókról

Írás
- Kreatív szöveg írása egy kitalált bűntényről

Eszközök
- Képregény

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
- Egy 4-5 képből álló képregény alapján a tanulók írják le a történetet kronológiai sorrendben, majd olvassanak a történetről egy bekezdést, amelyben régmúlt igealakok szerepelnek: hasonlítsák össze a két szöveget.
- Jigsaw puzzle-típusú rejtvények, amelyekben barkochba-kérdésekkel lehet eljutni a megfejtésig, amelyet a régmúlt használatával lehet kifejezni.
- Történetek olvasása olyan bűncselekményekről, ahol a bűnözők hibájából valami balul sült el, majd mondatalkotás a régmúlt használatával (pl. Mire a gépeltérítő kényszeríteni akarta a pilótát, hogy vigye detroitba, már éppen leszálltak detroitban stb.).
- Ismertessük egy „bűntény" alaphelyzetét, minden tanuló kapjon egy-egy kártyát valamennyi információval a bűntény elkövetésének körülményeiről, a csoportnak az információk együttes felhasználásával közösen ki kell találnia, ki követte el a bűntényt, illetve ki ártatlan.
- Egy sherlock holmes-történet rövidített változatának elolvasása egy gisted readerből, néhány bekezdésenként tegyünk fel olyan kérdéseket, amelyek révén visszamenőleg kell értelmezni a történet elemeit: a történet végét csoportokban a tanulók írják meg: a csoportok szavazzanak, melyik a legtalálóbb befejezés, végül olvassák el az eredeti befejezést, és fogalmazzák meg véleményüket a lezárásról.
- 3-4 fős csoportokban „crime story" írása, majd a többi csoport történeteinek elolvasása: véleménykifejezés a többi történetről.
- A tanulók csoportokban keressenek meg nyelvtanilag hibás, múlt idejű mondatokban „nyelvtani bűncselekményeket", majd javítsák ki a hibákat.

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Utazás a Föld körül**	**Ajánlott óraszám:** 27 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Beszéd – Döntéshozás – Tervezés, tervmegvalósítás, tervmódosítás – Konszenzuskeresés – Önállóság – kezdeményezőkészség – nyitottság	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A folyamatos jövő idő
- Igei vonzatok: I want to do – szerkezet

Beszédértés
- Útiterv részleteinek hallgatása
- Pilóta szövegének hallgatása repülőgépen
- Utazás és szállás dátumának, időpontjának, helyszínének változásával kapcsolatos információk hallgatása

Beszéd
- Reptéri illetve repülőgépen folytatott párbeszédek

Szókincs:
- Utazással, repüléssel kapcsolatos szavak

Nyelvtan:
- A will és going to ismétlése, összehasonlítás
- Egyszerű és folyamatos jelen idő használata jövő időre

Eszközök
- A Heathrow térképe

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– A tanulók képzeljék el, hogy évfolyamukkal egy hónapra elutazhatnak egy világ körüli útra, és ők állíthatják össze az utitervet, illetveaz országok meglátogatásának sorrendjét, egy-egy órán „utazzanak el” egy adott országba (tegyünk ki fotókat és rövid szövegeket a terem falára egy-egy témában az adott országról, a tanulók hasonlítsanak össze országokat népesség, földrajzi adottságok, beszélt nyelvek stb. szempontjából, és hozzanak informált döntést, mely országokba akarnak elmenni).
– A tanulók csoportokra oszolva tájékozódjanak az ország konyhájáról, népéről, kultúrájáról stb., majd térjenek vissza eredeti csoportjukba, és szervezzenek együtt programokat, másnap hová fognak elmenni, mit akarnak megnézni: próbálják meggyőzni társaikat, menjenek velük.
– A tanulók hallgassanak tájékoztatást az egyhónapos úttal kapcsolatban (indulás, szükséges iratok és holmik, végleges utiterv stb.), készítsenek jegyzeteket.
– A tanulók folytassanak párbeszédet, amelyben az utazásra hivatkozva lemondanak programokat (Jövő pénteken már a repülőn fogok ülni, ezért nem tudok gitárórára jönni stb.).
– A tanulók képzeljék el, hogy Londonba is ellátogatnak, ahol lesz egy szabad estéjük: párokban döntsék el, mit akarnak ott csinálni, térképen nézzék meg, hogyan jutnak el a koncertre, múzeumba stb.
– A tanulók hallgassák meg a pilóta információit a repülőgépen.
– A tanulók kérjenek üdítőt a repülőn, illetvevásároljanak vámmentes árukat.
– A tanulók eltévedtek a Heathrow-n, kérjenek információt, hogy visszataláljanak csoportjukhoz/ szóljanak, hogy elveszett a poggyászuk, írják le pontosan, hogy nézett ki és állapodjanak meg, hogyan jut majd vissza hozzájuk a poggyász, ha meglesz.
– A tanulók játsszanak el reptéri párbeszédeket (pl. Útlevélkezelés, látogatásuk célja, közlekedési információ kérése stb.).

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Beszédértés:

- Segédigék, igealakok azonosítása révén teljes bizonyossággal tudja megállapítani, hogy a hallott szöveg idősíkja melyik igeidő.
- Kérdőszavak és mondatszórend segítségével értse meg a neki feltett kérdés lényegét, arra tudjon megfelelően reagálni.

Beszéd:

- Megadott témáról tudjon összefüggően beszélni.
- Ismerjen szóbeli meggyőzési technikákat.
- Árnyaltan tudja kifejezni beszédszándékait: az egyes igeidők között szándékának megfelelően tudjon váltani.
- Az ismert igeidők kérdőmódjai segítségével tudjon pontosan információt kérni.

Olvasás

- Értsen meg egyszerűbb narratív szövegeket és újságcikkeket.

Írás

- Tudjon képeslapot, illetve nem hivatalos levelet írni, illetve legyen képes leíró és narratív szövegek alkotására.

8. ÉVFOLYAM

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Városi állatok**	**Ajánlott óraszám:** 26 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Nézőpontváltás képessége – A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége – Befolyásoló szövegalkotás: érvelés – Próbálkozási hajlandóság	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Beszédértés
- Érvek és ellenérvek hallgatása

Beszéd
- Párgyakorlatok nézőpontváltással
- Vita: háziállattartás a városban – előnyök és hátrányok

Szókincs
- Állatokkal kapcsolatos idiómák, kifejezések
- Írásbeli érvelés nyelvi elemei 1

Nyelvtan
- When and if (first conditional), unless, as soon as, before
- Igei vonzatok: would like vs. Like,

Írás
- Befolyásoló szövegalkotás: érvelő bekezdés

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Állatokkal kapcsolatos idiómák, kifejezések tanulása (stag party, I smell a rat stb.), kreatív szöveg alkotása a tanult idiómák szerepeltetésével, illetve szituációk megadása, amelyekhez egy-egy idiómát kell illeszteni.
- Like vs. Would like: a tanulók beszéljenek kedvenc állatukról, illetve, hogy milyen állatot szeretnének tartani, választásukat indokolják.
- When vs. If, , unless, before, as soon as.

- Állatokkal kapcsolatos angol és magyar babonák, hiedelmek gyűjtése: eredetük, jelentőségük az adott kultúrában, véleménynyilvánítás és mondatok alkotása a babonákról 1. Feltételes módban (ha a fekete macska átmegy előttem az úton, balszerencse ér).

Párgyakorlatok:
- A tanulók hasonlítsák össze bizonyos állatok tipikus viselkedését (ha simogatod a macskát, dorombol, ha közel mész az anyakocához, támadni fog stb.).
- A tanulók képzeljék el, hogy néhány napos évfolyam-kirándulásra mennek Erdélybe, és az erdőben fogják tölteni egy sátorban az éjszakákat: folytassanak párbeszédet aggódó mamájukkal, próbálják őt megnyugtatni.
- Ha éjszakára a sátradban hagyod az ennivalót, megesz a medve.
- Ha jön a medve, felmászom a fára.
- Amint meglátod, menekülj!
- Az egyik tanuló hazahozott egy kóbor kutyát/macskát, szeretné megtartani, anyukája/apukája racionális okokra hivatkozva le akarja róla beszélni, próbálják meggyőzni egymást.

Érvelés, befolyásoló szövegalkotás:
- Érvek és ellenérvek gyűjtése két csoportban a városi háziállattartás mellett vagy ellen.
- Néhány érv/ellenérv kiválasztása a listáról, a választott érvek indoklása.
- Az érvelés néhány nyelvi elemének bemutatása, segítségükkel az érvek/ellenérvek és az indoklás összekapcsolása, egy bekezdésben való megfogalmazása.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Veszélyeztetett fajok**	**Ajánlott óraszám:** 26 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Problémafelismerés, problémaelemzés, megoldástervezés – Több feltétel egybevetésének a képessége Empátia, nézőpontváltás – Önállóság – Számítógép-használat, forráshasználat – Több feltétel egybevetésének a képessége – Céltudatosság – Próbálkozási hajlandóság	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Beszédértés
- Külföldi ösztöndíjjal kapcsolatos információk hallgatása telefonon

Beszéd
- Szabadon élő állatok létét fenyegető környezeti ártalmak
- Konferencián való részvétel

Szókincs
- Környezeti ártalmak, veszélyeztetett fajok
- Hivatalos szövegekben előforduló kifejezések
- Ösztöndíjjal kapcsolatos kifejezések (iskolai végzettség, nyelvvizsga, korhatár stb.)
- Írásbeli érvelés nyelvi elemei 2: bevezető írása

Nyelvtan
- First conditional + felszólító mód/modális segédigék.
- Jövővel, tervezéssel kapcsolatos igék és vonzataik (hope, plan, intend, decide)

Olvasás
- Tanulmányi ösztöndíjjal kapcsolatos hirdetés olvasása

Írás
- Szövegalkotás hivatalos szövegtípus stílusában
- Bevezető

Eszközök
- Videó: dokumentumfilm
- Számítógép-használat, forráshasználat: kutatás veszélyeztetett fajokkal, környezeti ártalmakkal kapcsolatban

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– Bizonyos élőhelyekhez köthető állatfajok gyűjtése. – A tanulók az internet és angol nyelvű természettudományos folyóiratok segítségével tájékozódjanak. – Milyen környezeti ártalmak fenyegetik az élővilágot, melyek a legveszélyeztetettebb állatfajok, évente hogyan zsugorodik élőhelyük stb., ha a környezetszennyezés-és pusztítás folytatódik. – Kihalás által fenyegetett állatfajok mentésével kapcsolatos dokumentumfilm nézése. – A tanulók „állatmentő konferencia” keretében számoljanak be, melyik állatról milyen információt találtak, milyen veszélyek fenyegetik életkörülményeit (ha folytatódik a globális felmelegedés, a sarki jég felolvad és a pingvinek kihalnak stb.). – A konferencia résztvevői készítsenek tervet, hogyan segíthetnének a kihalóban lévő állatfajokon, illetve gondolják végig, hogyan tehetnénk kevesebb kárt a természetben. – A tanulók olvassanak el egy hirdetést egy tanulmányi ösztöndíjjal kapcsolatban, amellyel a kiválasztottakat veszélyeztetett fajok megmentésével kapcsolatos kutatásokba vonják be különböző külföldi országokban (ha delfineket akarsz menteni ausztráliában, sürgősen jelentkezz nálunk/ középfokon beszélned kell angolul stb.), a tanulók döntsék el, milyen esélyeik vannak, hogy felvegyék őket. – A tanulók telefonon tudakolják meg, lehetséges-e néhány feltételt módosítani, hogy bekapcsolódhassanak a veszélyeztetett fajok mentésébe (nem tudnák-e leengedni a korhatárt, nem elég-e az alapfokú nyelvvizsga, ha az ösztöndíj lejártára leteszik a középfokút stb.). – Az olvasott tudományos szövegekben felmerülő hivatalos stílusárnyalatú kifejezések felhasználásával összefoglaló készítése a konferencia eredményeiről pontok formájában, minden pont a környezeti ártalmak egy-egy veszélyére hívja fel a figyelmet (ha a szennyezés folytatódik, hamarosan sok állat-és növényfaj ki fog halni stb.), a pontok elé fogalmazzanak bevezetőt.

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Rizikó**	**Ajánlott óraszám:** 26 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Hipotézisalkotás – Kreativitás – Önállóság – Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) – A cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása – A szöveg igazságtartalmának vizsgálata – Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján – Befolyásoló szövegalkotás: érvelés Önelemzés igénye	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Beszédértés – Egy kalandos megmenekülés történetének meghallgatása – Beszédhanghallás Beszéd – Hipotézisalkotás – Önismereti és szerepjátékok Szókincs: – Veszélyekkel, kockázattal, balesettel kapcsolatos szavak – Környezeti katasztrófákkal kapcsolatos szavak – Írásbeli érvelés nyelvi elemei 3: érvet és ellenérvet kifejező, értelmező szavak (egyrészt-másrészt stb.) Nyelvtan – Conditional-2 – Szóképzés – Igei vonzatok: gerund (pl. Risk doing sg)

Olvasás – Katasztrófákkal, balesetekkel kapcsolatos rövidhírek olvasása Írás – Befolyásoló szövegalkotás: egy érv és egy annak ellentmondó ellenérv megfogalmazása
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK – Környezeti katasztrófákkal kapcsolatos szavak, kifejezések tanulása a szavaknak és definíciójuknak a megadásával. – Rövidhírek olvasása katasztrófákkal, balesetekkel, kockázatos helyzetekkel kapcsolatban: – Gyorsolvasás: a szövegek lényegi információjának megértése (a megértés pl. A mely szövegek foglalkoznak balesetekkel? – típusú kérdésekkel ellenőrizhető). – A cikkek címeinek azonosítása. – Intenzív olvasás: konkrét információ megtalálása a szövegben (nyitott végű kérdésekkel ellenőrizhető). – A cikkekre vonatkozó állítások igazságtartalmának eldöntése (true/false statements). – A tanult új szókincs egyes elemeinek szófaji átalakítása és gyakorlása táblázatok, lyukas mondatok segítségével (disaster-disastrous, stb.). – „túlélőjáték”: a tanulók töltsenek ki kérdőívet különböző kockázatos helyzetekben tanúsítandó viselkedésükkel kapcsolatban (ha eltérítenék a gépet, amelyen ülsz, mit tennél: a, b, ,c, válasz.), hogy megtudják, „túlélő-típusok”-e. – A tanulók mérlegeljék, mit tennének, ha különböző veszélyhelyzetek merülnének fel (vulkánkitörés fenyegetne az országban, ahová nyaralni mennének, bombariadó lenne az iskolában stb.). – Hallott szövegértés: egy veszélyhelyzetbe került ember beszámolója kalandos megmeneküléséről (pl. Valaki egyedül autózik éjszaka, de a hóakadály miatt nem tud továbbmenni, mit tesz, hogy megmeneküljön): a magnóhallgatás előtt kérdezzük meg a tanulókat, mit tennének konkrétan egy ilyen ember helyében, majd a magnó meghallgatása után látni fogják, mennyire hatékony „túlélők”. – Szerepjáték: a tanulók csoportosan beszéljék meg, mit tennének, ha otthonuktól távol egy fenyegető természeti környezetben döntéseket kéne hozniuk annak érdekében, hogy hazajussanak (pl. Ha repülőgép-szerencsétlenség túlélői lennének a sivatagban, nem működne a rádió, csak egy napra elég vizük lenne és az egész csoportnak együtt kellene maradnia, várnának-e a mentőhelikopterre, vagy elindulnának? Stb.). – A tanulók fogalmazzanak meg írásban egy érvet és egy annak ellentmondó ellenérvet valamelyik tárgyalt témával kapcsolatban (pl. Érdemes-e vállalni a kockázatot, ha…).

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Bárcsak felnőtt lennék!**	**Ajánlott óraszám:** 27 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Kooperativitás – Elemzés, értékelés – Kritikusság, tapintat – Beszédhanghallás: intonációs érzékenység értelmező hangos olvasás – Kreativitás – Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) közlő szövegalkotás: hír	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK Beszédértés – Beszédhanghallás: intonációs érzékenység Beszéd – Értelmező hangos olvasás – Kritika megfogalmazása mások munkájával, teljesítményével kapcsolatban Nyelvtan – Feltételes módok gyakorlása – If I were you… – I wish/if only (I could)…

Olvasás – Olvasói levelek olvasása Írás – Válaszlevél írása olvasói levélre – Rövidhírek megfogalmazása **Eszközök** – Számítógép-használat – Angol nyelvű híradó nézése
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– A tanulók írják le a csoport egy-egy tagjáról, mi lenne, ha ruhadarab, zenei alkotás, növény, állat, ország/nemzetiség/város, étel, film, autó stb. Lenne, ezekből az adatokból a többieknek ki kell találniuk, kiről van szó. – Eseménylánc alkotása: mi történne egy emberrel, ha elutazna egy távoli vidékre, hogy segítsen az ottani bajbajutott állatokon: (ha elutazna egy idegen országba, az ottani ételeket kellene ennie – ha azokat az ételeket enné, meg is betegedhetne – ha megbetegedne, szüksége lenne gyógyszerre – ha gyógyszerre lenne szüksége, tudnia kellene az ország nyelvén, vagy tolmácsot kellene hívnia – ha tudna az ország nyelvén…) az a pár/csoport a győztes, amelyik hosszabb láncot alkot. – A tanulók válasszanak előre megfogalmazott vágyak közül néhányat (bárcsak lenne kutyám! Bár többet bulizhatnék! Stb.), a többiek kérdezzék meg, miért szeretnék azt a konkrét dolgot, a tanulók készüljenek fel az indokokkal, majd a másik tanuló adjon tanácsot, hogyan lehetne egy-egy vágyat megvalósítani (ha többet akarsz bulizni, szervezz te is néhányat stb.). – A tanulók képzeljék el, mit tehetnének meg, ha idősebbek/felnőttek lennének (bárcsak lenne autóm, bárcsak vezethetnék stb.), kívánságaikat indokolják. – Az egyik tanuló készüljön egy veszélyes helyre (sziklamászás stb.), barátja pedig figyelmeztesse a veszélyekre és adjon tanácsot, mit vigyen magával/mondja el, a helyében miről nem feledkezne meg. – A tanulók képzeljék el, hogy egy hírcsatornának dolgoznak, az internet és angol nyelvű hírcsatornák segítségével állítsanak össze aktuális ötperces híradót, amelyben híreket olvasnak fel a világról (a hírcsatornát nevezzék el, készítsenek szignált, figyeljék meg a hírolvasók stílusát, próbáljanak hasonlóan intonálni stb.), az egyes csoportok által készített műsorokat vegyék fel videóra: amelyik csoport éppen a másik csoport híradóját nézi, reagáljon a hírekre (te jó ég! Hallottad a hírt? Stb.), majd állítsanak fel hipotézist, mit tennének ők az adott helyzetekben (nem próbálnék egyezkedni a túszejtőkkel stb.): a csoportok hasonlítsák össze az egyes híradók minőségét, adjanak a műsorról konstruktív kritikát (szerintem neked bemondónak kéne menned stb.). – A tanulók képzeljék el, hogy az iskolaújság szerkesztői egy angol iskolában, olvassanak olvasói leveleket, amelyekben tinédzserek írnak problémáikról: a leveleket csoportosítsák témák szerint, majd válasszanak egyet a legfontosabbnak tűnő témák közül és válaszoljanak egy konkrét levélre: a többiek válaszleveleiből találják ki, melyik levélre válaszoltak társaik/melyik témát találták a legfontosabbnak.

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**A nagyi első bálja**	**Ajánlott óraszám:** 27 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Logikai képességek: összehasonlítás – Szabálykövetés – Szabályalkotás – Kíváncsiság – Előítélet-mentesség	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Beszédértés – Az angol iskolarendszerrel kapcsolatos hallott szöveg értése – Beszámolók hallgatása iskolai szabályokkal kapcsolatban		

Beszéd
- A magyar és az angol iskolarendszer összehasonlítása
- Múlt és jelenlegi társas normák összehasonlítása

Szókincs:
- Az angol iskolarendszerrel kapcsolatos kifejezések
- Törvényekkel, szabályokkal kapcsolatos kifejezések
- Írásbeli érvelés nyelvi elemei 4: az összehasonlítás nyelve, riportban használatos kifejezések

Nyelvtan
- Modális segédigék ismétlése-jelen idő: megengedés, kötelezettség, tiltás (may, can, can't, must/have to, should/shouldn't, mustn't)
- Modális segédigék múlt ideje

Olvasás
- Riport
- Régi és mai törvények

Írás
- Régi és mai viselkedési normák: összehasonlító riport

Eszközök
- Táblázat az angol iskolarendszerről

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
- Tiltó táblák üzeneteinek verbális megfogalmazása (itt nem szabad fényképezni), a tanulók készítsenek tiltó/megengedő táblákat, amelyeket az iskola egyes helyiségeiben lehetne kitenni, a többiek fogalmazzák meg a táblák üzeneteit (Figyelem, zaj keltése kötelező stb.).
- A tanulók mondják el, mit szeretnek/mit nem szeretnek abban, hogy tinédzserek: mit kötelező, mit tilos csinálniuk.
- Az összehasonlítás nyelvi elemei (pl. Whereas)
- Táblázat segítségével a magyar és az angol iskolarendszer összehasonlítása (hány éves korban kell/lehet Angliában iskolába menni, milyen tantárgyakból kell/lehet érettségizni, stb.), hallott szövegértési feladat további különbségek-hasonlóságok megtalálására.
- Érdekes, mai törvények, szabályok olvasása és megvitatásuk.
- Érdekes, régi törvények, szabályok olvasása és megvitatásuk (régen ablakonként kellett füstadót fizetni, a tanárnők nem mehettek férjhez, stb.).
- Egy mai diák és egy idős személy beszámolójának meghallgatása iskolai szabályokkal kapcsolatban, a hallottak összevetése.
- Riport olvasása: iskolai szabályok áthágásával kapcsolatban (pl. Iskolakerülés): a riport felépítésének tudatosítása (pl. Hogyan épül fel a bevezető, milyen arányban vannak jelen tények és alátámasztó érvek, magyarázatok stb.).
- Összehasonlító riport írása: a tanulók kérdezzék meg szüleiket/nagyszüleiket, milyen viselkedési szabályok voltak érvényben az ő fiatalkorukban (pl. Nyilvános hely, dohányzás, zsebpénz, udvarlás stb.), illetve mit hány éves korukban tehettek meg először (pl. Kimaradni éjszakára), a hallottakat hasonlítsák össze a mai normákkal.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Beszédértés
- Hallott információkat tudjon jegyzetelni, illetveösszehasonlítani.
- Hallás után értsen meg érveket és ellenérveket adott témában.
- Hallás után tudjon különbséget tenni reális és nem reális idősíkok, jelen és múlt idejű beszédfunkciók között.

Beszéd

- Tudjon nézőpontot váltani, vitatkozni, információkat összehasonlítani.
- A modális segédigék és a feltételes mód segítségével tudja biztonsággal használni a legfontosabb beszédfunkciókat, illetvetudjon hipotézist alkotni.
- Gondolatait az általa ismert témákban a megfelelő célszókinccsel, esetenként idiómákkal fejezze ki.

Olvasás

- Olvasott információt többféle módon is (pl. Gyorsolvasás, intenzív olvasás, összevetés) tudjon feldolgozni, a megértés mélysége már nyelvvizsgákon használatos módszerekkel (pl. Igaz-hamis kérdések, szöveg-cím hozzárendelés) is mérhető legyen.

Írás

- Tudjon félhivatalos levelet írni, rendelkezzen alapvető ismeretekkel a közlő és az érvelő szövegalkotás terén.

9. ÉVFOLYAM

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Túl sok zsebpénz?**	**Ajánlott óraszám:** 26 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV – Beszéd – Beszédértés – Olvasás – Írás	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI **(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)**	– Elemzés, értékelés, döntéshozás (indoklás) – Nézőpontváltás képessége – Kooperativitás, konszenzuskeresés – A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás – A kommunikációs helyzethez, illetve a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás – Befolyásoló szövegalkotás: javaslat, vita – A mondatok közötti logikai kapcsolatok megértése – Önkontroll igénye	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Beszédértés

- Fizetéssel, vásárlással kapcsolatos párbeszédek hallgatása

Beszéd

- Meggyőzés szóban
- Fizetéssel kapcsolatos párbeszédek üzletekben
- Pénzelosztással kapcsolatos véleménynyilvánítás

Szókincs

- Pénzzel kapcsolatos kifejezések, idiómák
- Költségvetéssel, pénzelosztással kapcsolatos szavak

Nyelvtan

- Jelen idők ismétlése
- Szenvedő szerkezet: egyszerű jelen idő
- Mennyiségjelzők 1 (*too much, too many, too little, too few*)
- Határozott és határozatlan névelők használata

Olvasás

- Pénz készítéséről szóló, szenvedő szerkezeteket is tartalmazó szöveg

Írás

- Űrlapok, nyomtatványok kitöltése
- Befolyásoló szövegalkotás: javaslat pénzelosztásra
- Szövegkohéziós eszközök (ok-okozat, indoklás, következtetés)

Eszközök

- Pályázati űrlapok, nyomtatványok

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Pénzzel, anyagi helyzettel kapcsolatos kifejezések (pl. *I'm broke*)
- Olyan szituációk megadása, amelyekben használni lehet a tanult új szókincset (*„tudsz kölcsönadni? „nem, le vagyok égve"*).
- Párbeszéd: minden tanuló kapjon kártyán egy pénzzel kapcsolatos szót, amelyet használnia kell a párbeszéd során, párjának a végén meg kell mondania, milyen kifejezés szerepelt a másik kártyáján.
- A tanulók emlékezetből írják le magyar papírpénzek, érmék külsejét (ki szerepel a képen, mit visel, mit csinál éppen stb.).
- Kérdezzük meg a tanulókat, játszanak-e valamilyen szerencsejátékot (pl lottó), a nyert összegből mit vennének, vagy gyűjtenek-e valamire stb.
- A tanulók mondják el párjuknak, kapnak-e otthon zsebpénzt, mióta és milyen gyakran kapnak, mire költik, esetleg dolgoznak-e időnként, hogy zsebpénzük legyen, szeretnének-e több zsebpénzt kapni: vannak-e vitáik szüleikkel a zsebpénzük miatt: hallottak-e olyan tinédzserről, aki szerintük „túl sok" zsebpénzt kap, miért találják eltúlzottnak az összeget, milyen veszélyekkel járhat, ha valakinek túl sok pénze van stb.
- A papírpénz vagy érme (pl. Font) készítéséről szóló leírás olvasása két változatban: szenvedő és cselekvő mondatokkal, a tanulók hasonlítsák össze a két szöveget, a szenvedő szerkezet képzése, használata.
- Pénzzel játszott szerencsejátékok leírásai a szenvedő jelen idő segítségével, mennyiségjelzők szerepeltetésével, a tanulóknak ki kell találni, melyik játékról van szó (pl. *Fej, vagy írás?*).
- Névelők használata a témával kapcsolatos, megszámlálható és megszámlálhatatlan főnevek (*coin, money*) esetében.
- A tanulók hallgassanak párbeszédeket, amelyek vásárláskor, pénzzel kapcsolatos szituációkban merülnek fel, a párbeszédeket rendeljék hozzá megfelelő képekhez, témákhoz stb.
- Vásárlásnál előforduló, pénzzel kapcsolatos párbeszédek (*készpénzzel, vagy kártyával fizet?* Stb.) lefolytatása.
- Feladatalapú szerepjáték:
- A tanulók képzeljék el, hogy rendelkezésükre áll egy bizonyos összeg az iskola fejlesztésére, több csoportban készüljenek fel arra, hogy megpályázzák ezt az összeget (az egyes projekteket, terveket ki is húzhatják kártyán – *focipálya, egy-egy évfolyam jutalomutazása külföldre, számítógépterem fejlesztése* stb.).
- A pályázó csoportok döntsék el, mire és mennyit kérnek az összegből, készüljenek fel az indoklásra, majd töltsenek ki pályázati űrlapot/nyomtatványt a megfelelő adatokkal.
- Egy „bizottság" olvassa el a nyomtatványokat, majd hallgassák meg minden csoport szóvivőjét, aki kifejti, mennyit kér az összegből, mire fordítaná és miért lenne ez fontos az iskolának.
- A „bizottság" tagjai rangsorolják a projektek fontosságát és tetszés szerint osszák el köztük az összeget, javaslatukat indoklással együtt írják le hivatalos stílusban.
- A csoport tagjai olvassák el a javaslatokat.
- A csoport vitassa meg, melyik projektre mennyit áldoznak, szülessen döntés.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Találmányok**	**Ajánlott óraszám:** 26 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Önkifejezés – Nyelvi kreativitás, fantázia – Problémamegoldás – Tárgyleírás – Időzítés – A szöveg mikrostruktúrájának (mondaton belüli viszonyok) a megértése – Kíváncsiság – Próbálkozási hajlandóság	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Beszéd
- Kreatív megoldások egy problémára időlimittel
- Alkudozás

Szókincs:
- Találmányokkal, technológiákkal kapcsolatos kifejezések
- Tárgyak külsejét leíró szavak

Nyelvtan
- Ismétlés: múlt idők
- Szenvedő szerkezet: egyszerű jelen és múlt idő
- Igei/melléknévi vonzatok: pl. Use sg for (doing) sg, fond of
- Mennyiségjelzők 2: each, every

Olvasás
- Újságcikkek, apróhirdetések
- Híres találmányok készítésének leírásai

Írás
- Kreatív írás
- Kohézió: szinonímák keresése kohéziós eszközökre, az egyes eszközök csoportosítása funkciójuk szerint (pl. Kontraszt, ok-okozat, következtetés stb).

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Use sg for (doing) sg: egy táblázatban szerepeljenek használati tárgyak, a tanulók válasszanak egymásnak tárgyakat és adjanak meg egy olyan tevékenységet, amelynek végzése során nem gyakran használják az adott tárgyat (pl. Szörfözés-vasaló, ásó-sakkozás), egy perc áll rendelkezésre, hogy a tanulók elmondják, mire használják a tárgyat az adott tevékenység során.
- Történetmesélés elöljárós igékkel/melléknevekkel: a történet mesélése alatt minden elöljárós igét kártyán és képpel együtt leteszünk a földre: többször elmondjuk a történetet, közben elvesszük a kártyákat: összekeverjük a képeket, ki kell rakni őket a helyes sorrendben: vissza kell mondani a történetet a megfelelő kifejezésekkel: csapatversenyben le kell írni a történetet és adott vonzatokkal megváltoztatni/újat kitalálni stb.
- Dominó elöljárós igékkel.
- Amőba elöljárókkal: úgy lehet egy mezőt bekebelezni, hogy a rajta szereplő elöljárót igei vonzatként kell használni.
- Olvasás:
  - Szalagcímek / kiegészítés egész mondattá
  - Hogyan készült egy fontos angol találmány régen és ma: egyszerű jelen és múlt idejű szenvedő szerkezetek.
  - Apróhirdetések.
  - A tanulók írjanak apróhirdetést egy tárgyról, amelyet el akarnak adni, majd próbálják eladni a tárgyakat csoporttársaiknak, alkudjanak.

– A tanulók két csoportban tegyenek fel kérdéseket egymásnak találmányok keletkezésével kapcsolatban (melyik században találták fel a telefont?), amelyik kérdésre a másik csoport tud válaszolni, pontot kap. – Különböző élelmiszerek/italok/ruhaneműk/autók feltalálásának története (lyukas szövegkiegészítés). – Egyszerű tárgyak működésének leírása kohéziós eszközök használatával (pl. napóra). – A tanulók párokban találjanak ki „találmányokat” (kalapba szerelhető agyhűtő ventillátor): a szenvedő jelen és múlt idők segítségével írják le, mire valók, hogyan találták fel őket, végül próbálják eladni a találmányt „gyűjtőknek”.

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Autók**	**Ajánlott óraszám:** 26 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Hasonlóságok és különbségek megállapítása események között – Szabálykövetés – Útkeresés, utak közti választás – A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése – Elemzés, értékelés – A mondatok közötti logikai kapcsolatok megértése – Vizuális emlékezet – Figyelem, megfigyelés – Kíváncsiság – Céltudatosság	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Beszédértés
- Útkeresés
- Autós kaland

Beszéd
- Hallott szöveg összefoglalása, saját szavakkal való átfogalmazása
- Rádióműsor: közlekedési hírek
- Interjú

Szókincs
- Az autó részei
- Phrasal verbs: autóval való haladás (pull out stb.)

Nyelvtan
- Szenvedő szerkezet: present perfect
- Mennyiségjelzők 3: both, either, neither
- Igei vonzatok: elöljárós igék

Olvasás
- Balesetekkel kapcsolatos újságcikkek

Írás:
- Befolyásoló szövegalkotás: speciális funkciójú bekezdések 1

Eszközök
- Rádiócsatorna

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Autó belső/külső képének és az ott található részeknek (szélvédő, gázpedál stb.) A memorizálása, majd képcserével a tanultak visszakérdezése a pártól.
- Phrasal verbs: autóval való haladás kifejezései.

– Közlekedési hírek hallgatása rádióban: annak összefoglalása, melyek a baleseti csomópontok, hol zárták le az utat stb.: térképen alternatív útvonal tervezése. – Hallott szöveg értése: egy autóval eltévedt elbeszélő útjának rekonstruálása térképen, annak jelzése, mely pontokon tért el a tervezett útiránytól stb. – Egy autóval való utazás során történt kaland elmesélése: a tanulók keressenek közös pontokat a történetek között: mondatokat írása mennyiségjelzőkkel (mindkettőnket ottfelejtettek a benzinkútnál stb.): az egyik tanuló foglalja össze a hallottakat a többieknek. – Interjú az egyik nagy versenyautócég tulajdonosával egy angol újság számára: szerezzenek információt, mióta tulajdonos, hány modellje van, változtatott-e valamit mostanában az egyes modelleken, hogyan építette fel birodalmát, mi az eredeti végzettsége stb., majd írják meg az újságcikket. – Közlekedési táblák üzenetének megfogalmazása. – Vezetéssel, közúti viselkedéssel kapcsolatos törvények és szabályok (pl. Ittas vezetés tiltása, biztonsági öv viselésének kötelezővé tétele stb.) megvitatása. – Autókkal kapcsolatos újságcikkekben előforduló present perfect passive szerkezetek olvasása: egy mondatos összefoglalók olvasása az újságcikkekről, párosítás, egy-egy szerkezet átfogalmazása, ismeretlen kulcsszavak jelentésének kikövetkeztetése és saját szavakkal való megfogalmazása. – Autóbalesetekkel kapcsolatos újságcikkek olvasása: a tanulók tudatosítsák, miért használják újságnyelvben időnként a szenvedő szerkezetet a cselekvő helyett (10 people have been killed). – Autóverseny kommentárjának hallgatása: present perfect active-passive keresése. – Befolyásoló szövegalkotás: - Kérdés felvetése egy vezetéssel kapcsolatos témában, majd tézismondat megfogalmazása - Vezetéssel, közlekedéssel kapcsolatos témákban bevezető írása érvelő esszékhez

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**„What a bargain!”**	**Ajánlott óraszám:** 27 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége – Kritikusság – A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás – A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás – A szöveg mikrostruktúrájának (mondaton belüli viszonyok) a megértése – Csoportosítás, általánosítás – Szabálykövetés, szabályalkotás – Nyitottság	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Beszédértés
- Tévében, rádióban elhangzó reklámok, hirdetések

Beszéd
- Véleménynyilvánítás-és kérés, interaktivitás
- Befolyásoló szövegalkotás: reklám

Szókincs
- Reklámmal, hirdetéssel kapcsolatos szavak
- Szóképzés: melléknevek (-ed, ing), határozók

Nyelvtan
- Relative clauses
- Melléknévi vonzatok: worth doing
- Mennyiségjelzők 4: all, none

Olvasás
- Bevásárlóközpontok áruinak elhelyezésével kapcsolatos szöveg

Írás Befolyásoló szövegalkotás: – Speciális funkciójú bekezdések 2 – Érvelő esszé elemzése: tartalom, szerkezeti felépítés – Kohéziós eszközök **Eszközök** – Tévé-, rádiócsatorna hirdetései
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– Annak felidézése, ki mit vett legutóbb, érdemes volt-e megvenni, esetleg reklámozzák-e valamilyen formában azt a terméket. – Véleménynyilvánítás-és kérés reklámokról, hirdetésekről, mitől hatékony/nem hatékony egy reklám. – Interjú reklámszakemberrel. – A reklámozás alapelvei, üzletpolitika. – Az interjú egyes részeinek átfogalmazása saját szavakkal, egy-egy rész rövid összefoglalása – (színpszichológia, bizonyos magasságban és helyen elhelyezett áruk, mely árukat teszik egymás mellé stb.). – Tévében, rádióban elhangzó reklámok, hirdetések hallgatása: mi a reklámozott termék, milyen eszközzel reklámozzák. – Relative clauses: Defining relative clauses: a hallgatott reklámokban szereplő releváns szövegek elemzése (a… egy olyan mosószer, amely eltávolítja a legmakacsabb foltokat is) Szóbeli keresztrejtvény: a tanulók definiálják egymásnak az egyes szavakat Non-defining relative clauses: a hallgatott reklámokban szereplő releváns szövegek elemzése (kapható a...-ban, amely a világ legnagyobb üzletlánca stb.) Minél hosszabb mondat írása a relative clause felhasználásával (egy ember, akit joe-nak hívtak, és szeretett a…-ből öltözni, amely kitűnő márka, egy napon…) – Olvasás: hogyan rendezik be a bevásárlóközpontokat a vásárlási kedv növelése érdekében: a szöveg alapján az egyes áruk beazonosítása képen, relative clause keresése a szövegben – Drámajáték: tévéreklámok szövegének írása a tanult anyag felhasználásával, a reklámok eljátszása, a többieknek ki kell találni, mi a reklámozott termék. – Befolyásoló szövegalkotás: - Érvelő esszé olvasása egy hirdetéssel, reklámmal kapcsolatos témában (pl.): - Tartalom: az esszé fő gondolatának, az egyes érveknek a megfogalmazása - Szerkezet: annak tudatosítása, hogy egy érvelő esszé gondolatai hogyan jelennek meg az egyes bekezdésekben, egy-egy bekezdés céljának felismerése - Az esszé összefoglalása/következtetés levonása egy befejező bekezdésben (conclusio)

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Nagyvárosok**	**Ajánlott óraszám:** 27 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás – Tervezés, tervmódosítás – Hasonlóságok és különbségek megállapítása – Szabálykövetés, szabályalkotás – Cselekvést előíró szövegalkotás – Szabálykövetés – A szöveg makrostruktúrájának megértése – Céltudatosság	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Beszédértés – Vita hallgatása Beszéd – Egy városrész régi és mai képének összehasonlítása – Feladatalapú szerepjáték: tervezés, tervmódosítás Nyelvtan		

– Jövő idők ismétlése
– Szenvedő szerkezet: egyszerű jövő idő
– Szenvedő szerkezet: can/must/should be done
– Igei vonzatok, szenvedő szerkezetek összefoglalása

Olvasás

– Tervezést leíró szöveg

Írás

– Befolyásoló szövegalkotás: érvelő esszé

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

– Budapest egyik városrészének kb 100 évvel ezelőtti és mai fotója: annak számbavétele, hogyan modernizálódott a városrész, milyen új járművek jelentek meg stb.
– A nagyvárosi közlekedés szabályaival kapcsolatos szabályok megfogalmazása, vélekedések megvitatása.
– Olvasott szöveg értése: egy, a fiatalok által kedvelt hely, épületegyüttes (pl. Vidámpark, Állatkert) felújításával kapcsolatos terveket taglaló szöveg olvasása.
– Vita hallgatása egy közlekedési témában (pl. Autóhasználat, vagy tömegközlekedés?), a megszólalók véleményeinek jegyzetelése, megfogalmazása.
– Vita: nagyvárosban, vagy kisvárosban érdemesebb-e lakni? Utazás, iskolába járás, szórakozás stb.
– Feladat alapú szerepjáték:

Egy iskolai évfolyam évfolyamfőnöke szülői értekezleten bejelenti, hogy Angliába akarja vinni az évfolyamot egy hétre: a repülő reggel 7-kor indul, de a reptéri busz két órával előtte gyűjti össze az utasokat: a „szülők" (kártyákon kihúzhatják, ki kinek lesz a szülője a játékban) oldják meg, hogy induláskor valamennyi gyerek megjelenhessen a reptéren, de ne kelljen nagyon korán kelniük: beszéljenek egymással, melyik gyerek kinél alszik, ki kit visz autóval a reptérre, próbálják a reptéri busz menedzserét is későbbi indulásra bírni: a menedzser mondja el a közlekedési szempontokat, amelyek miatt az indulást nem lehet halasztani, a szülők hozzanak végső döntést az indulásról: az angliai kirándulás útitervének megbeszélése és módosítások (a British Museum azon a héten zárva lesz, van valakinek más ötlete? Stb.)

– Befolyásoló szövegalkotás:

Egy közlekedéssel kapcsolatos érvelő szöveg írása (pl. Női vezetők: jobbak-e, mint a férfiak?).

Összefoglalás:

– Annak kitalálása csoportokban, hogy egyes használati tárgyakat mire lehet használni a rendeltetésükön kívül (pl. Újságot csomagolásra, zsaroló levél írására stb.).
– Kártyákon szereplő vonzatos igék szétválogatása, csoportosítása, lyukas szöveg kitöltése, párbeszéd/kreatív szöveg írása a témában, amely a tanulók által kártyákon kihúzott vonzatos igéket tartalmaz, a többiek írják le azokat a vonzatos igéket, amelyeket a párbeszéd/szöveg felolvasása alatt hallanak.
– Híres társasjátékok játékszabályainak ismertetése.
– Az év során tanult műveltségi anyag felhasználásával társasjáték készítése, bemutatása, végigjátszása csoportokban.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Beszédértés

– Értse meg autentikus szövegek lényegét (pl. Közlekedési hírek, sportkommentár, reklám).
– Értsen meg szabályokat, megkötéseket, etikai kérdésekről alkotott véleményeket hallás után.

Beszéd

– Tudja saját szavaival átfogalmazni, illetve összefoglalni olvasott/hallott szöveg lényegét, illetve mások szavait.
– Tudja gondolatait hallgatóság előtt prezentálni.
– Legyen képes konstruktív vitára érv megfogalmazása, indoklás, javaslattétel, cáfolat formájában, hallgassa meg mások véleményét.

Olvasás

– Értse meg érvelő és egyéb műfajban íródott szövegek fő gondolatát, a szövegben szereplő gondolatok közötti kapcsolatokat, a szöveg makro-és mikrostruktúráját.

Írás

– Tudjon befolyásoló szöveget alkotni az angolszász retorika szabályai szerint (*argumentative essay.*)

10. ÉVFOLYAM

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**IQ**	**Ajánlott óraszám:** 26 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Kérdezéstechnika – Összehasonlítás – Nyelvi kreativitás – A szöveg igazságtartalmának vizsgálata :a nyert információk összevetése a szövegtartalommal – Leíró szövegalkotás: meghatározás – A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás – A szövegkoherencia felismerése és megteremtése: – Szókincsregiszter, stílus – Háttérszövegek értelmezése és alkotása – Önelemzés igénye – Próbálkozási hajlandóság	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Beszédértés
– IQ-tesztfeladványok hallgatása

Beszéd
- Mérhető-e az intelligencia?
- Kérdezéstechnika
- Definiálás

Szókincs
- Intelligenciával kapcsolatos szavak, kifejezések
- Egymáshoz közelálló értelmű kifejezések tisztázása

Nyelvtan
- Indirekt beszéd jelen időben: kijelentések és kérdések

Olvasás
- Olvasott szövegek információinak összevetése
- Tanfolyamra való felvételről értesítő e-mail olvasása

Írás
- Válasz e-mail írása nyelviskolának

Eszközök
- Számítógép-használat: szókincsfejlesztő számítógépprogram
- Szótárhasználat: szókincsfejlesztő könyv (pl. Longman Activator)

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Activator-típusú szókincsfejlesztő könyvek/számítógépprogramok: intelligenciával kapcsolatos kifejezések pontos jelentésének tisztázása, illetveolyan kifejezések, idiómák a témában, amelyekben egymáshoz közelálló értelmű kifejezések (brain-mind) szerepelnek (pick your brains / what's on your mind?), a tanulók tanuljanak egymástól kifejezéseket, majd közösen írjanak kreatív szövegeket.
- Nyelvi intelligenciateszt (pl. vizuális/auditív szótanulás, analógián alapuló szópárok keresése, mondatok megadása eszkimó nyelven, a tanulók fordítsanak le egy további mondatot annak alapján, amit eszkimóul olvastak stb.): a tanulók állapítsák meg, milyen nyelvtanulók, mi az erősségük/gyengéjük, hogyan érdemes továbbhaladniuk és nyelvet tanulniuk.
- Vita: Mérhető-e az intelligencia? Hozzá tartozik-e a műveltség, az érzelmi intelligencia? Fejleszthető-e az IQ, vagy genetikailag adott? stb., az intelligencia definiálása és beszámolás a csoportnak a következtetésekről (Mi úgy véljük, az az intelligens ember, aki…).
- Olvasás párokban: egy IQ-val és egy EQ-val kapcsolatos szöveg összevetése szóban, az egyes mért

készségek összehasonlítása, az eredmény megbeszélése csoportban.
- Hallott szövegértés: olyan kérdések, feladatok, amelyek IQ-tesztekben merülhetnek fel: az egyes feladattípusok felismerése (pl. praktikus készségeket igénylő: vizuális memóriát mérő stb.): egymás segítségül hívása azokban a kérdésekben, amelyeket valaki nem tud megoldani (te tudod, mi a megoldás? stb.).
- Műveltségi kvíz megoldása párokban: (Tudod, mennyit nyom az agy? stb).
- Sok kérdés feltétele másoknak, majd a tanulók írjanak le annyi, nekik feltett kérdést, amennyire vissza tudnak emlékezni (Pali azt szeretné tudni, mi a kedvenc színem stb.).
- „Gondolatrendőrség": a tanulók „gondolatrendőrök", akik egy műszerrel „látják", hogy mit gondolnak az emberek, miközben valamit kimondanak: szövegbuborékokkal fotókon szereplő emberek szövegei helyett annak a szövegnek a kitalálása, amit az ember gondol, de nem mond ki (azt mondja, hogy „Semmi gond", de magában azt gondolja, hogy „Minek vezet, aki nem nem tud parkolni?"): a kitalált szövegek összevetése más csoportok szövegeivel: az ezzel kapcsolatosan felmerülő témák megvitatása.
- „Elmeszövetség": az egyik tanuló e-mailben választ kap egy angliai „elmecsiszoló szövetségtől", amelyben azt írják, felvették egy nyári angliai „elmecsiszoló tanfolyamra": hívja fel barátját, újságolja el neki a jó hírt és részleteit (– „Azt írják, 30 napot fogok Angliában tölteni, angolul folyik majd az oktatás, és vigyek sok smirglit, mert Angliában hiánycikk." „Tudod már, hol lesz a szállásod?" Stb.): hivatalos stílus és szókincsregiszter tudatosítása: hasonló stílusban válasz e-mail írása az „elmeszövetségnek".

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**„Vagyok, aki vagyok"**	**Ajánlott óraszám:** 26 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV – Beszéd – Beszédértés – Olvasás – Írás	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Önbemutatás – Önmeghatározás adott kommunikációs helyzetben – Az adatok között összefüggés-teremtés megadott – Szempontok alapján – Hierarchiák felismerésének képessége, Összehasonlítás – Kérdezéstechnika – Beszédhanghallás – Általánosítás: téma megállapítása – Értékelés, kritikusság – Önelemzés igénye	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Beszédértés
- Identitással kapcsolatos összefüggő szöveg feldolgozása
- Mások által összefoglalt, tolmácsolt, közvetített szövegek megértése

Beszéd
- Önmeghatározás prioritások alapján
- Felmérés készítése és összehasonlító elemzése
- Drámajáték

Szókincs
- Identitással kapcsolatos kifejezések

Nyelvtan
- Függő beszéd: kijelentések és kérdések

Olvasás
- Irodalmi szöveg felhasználása: mese

Írás
- Napló

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– Értékekkel, értékrenddel kapcsolatos bölcsességek, aforizmák, graffitik átírása függő beszédben (Woody Allen azt írta…), üzeneteik jelentésének megvitatás. – A tanulók válasszanak fontosság alapján elemeket egy listáról (család, iskola, pénz, barátság, karrier stb.) , hasonlítsák össze az elemeket, mi a legfontosabb számukra, mi kevésbé fontos stb, választásukat indokolják: kiscsoportokban készítsenek felmérést az eredményekről, prezentálják a többieknek az eredményeket (ketten mondták azt, hogy nekik fontosabb a család, mint a karrier stb.): a kialakuló sorrendek megvitatása. – Az egyik tanuló 3-4 percig beszéljen arról, milyen értékek fontosak neki és miért: társa a végén tegyen fel néhány kérdést. – Férfi-női szerepek. – Az egyik tanuló egy férfi fotóját nézi női szerepben, a másik egy nő fotóját férfiszerepben: nemi szerepek, sztereotípiák, otthonról hozott modellek összehasonlítása. – Drámajáték: a tanulók írjanak meg és játsszanak el egy egyszerű jelenetet különböző történelmi korok férfi-és női szerepeinek megfelelően/egyes kultúrák férfi és nemi szerepei szerint: a függő beszéd felhasználásával elemezzék az egyes jeleneteket, kérdezzenek rá homályos pontokra, fogalmazzanak meg konstruktív kritikát. – Szerepjáték: a tanulók érdeklődjenek jósnőnél életük további folyásával kapcsolatban: naplójukban írják le a hallottakat: a tanulók olvassák el a többiek naplórészleteit, majd mint rémült szülők, faggassák gyermeküket, miért mentek jósnőhöz, említsék meg, hogy a jóslás bizonytalan tudomány, figyelmeztessék, hogy úgy nem lehet élni, ha valaki előre tudja bizonyos tragédiák időpontját, és esetleg nem is helytálló, amit jósoltak neki stb. – Egy személyiségfejlődéssel kapcsolatos mese elolvasása (pl. Vasjankó): egy-egy részletet más-más tanuló olvasson, kiscsoportokban foglalják össze egymásnak, mit olvastak, találják meg a részletek helyes sorrendjét, a sorrendet hasonlítsák össze a többi csoportéval: a mesében felmerülő párbeszédek leírása függő beszédben, illetveaz egész történet megfogalmazása saját szavakkal függő beszédben: tanulság levonása.

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**THERE'S NO SMOKE WITHOUT A FIRE**	**Ajánlott óraszám:** 26 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV – Beszéd – Beszédértés – Olvasás – Írás	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás – A szövegkoherencia felismerése és megteremtése: szókincsregiszter, stílus – Ellentmondások felismerésének képessége – A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége – Általánosítás: téma megállapítása – Kritikusság – Nyitottság	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Beszédértés – Beszédhanghallás: hallgatózás – Információk helyesbítése – Sajtótájékoztató Beszéd – Mások szavainak tolmácsolása – Rejtett és tévinformációk kiderítése, helyesbítés Szókincs – Pletykákkal kapcsolatos kifejezések – A bulvársajtó nyelve – A helyesbítés nyelve: igazából, valójában stb.

Nyelvtan
- Függő beszéd: felszólítások, kérések
- Függő beszédben használatos, egyéb igék (reporting verbs)

Olvasás
- Szövegben szereplő információk összevetése: „sorok között olvasás”
- Bulvársajtó hírei

Írás
- E-mail

Eszközök
- Számítógép-használat: elektronikus kommunikáció

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Pletykákkal, információterjedéssel kapcsolatos kifejezések, mondások (nem zörög a haraszt, ha nem fújja a szél, szájára vette a város stb.).
- A tanulók vallják meg, pletykásak-e: mit gondolnak a pletykálkodásról, elevenítsenek fel néhány pletykát, amely az utóbbi időben az iskolában kering.
- Feladatkártyák „kérdezz meg valakit…”, „mondd meg valakinek, hogy…” – típusú utasításokkal.
- Az egyik tanuló a „kistestvér”, a két „nagy” halkan beszélget, a „kistestvérnek” meg kell hallania, miről beszélnek a nagyok: hallottam, arról beszéltetek, hogy…
- „tajtékzó évfolyamfőnök”: „üzenőfüzetben” szereplő információk helyesbítése hallott szöveg alapján (nem azt mondtam a gyerekeknek, hogy 1/2 8-kor kezdődik az óra, hanem hogy 1/2 8-ra érjenek be az iskolába stb.).
- Szerepjáték: egyik barát kétségbeesetten hívja telefonon a másikat: összeveszett szerelmével, a veszekedés részleteinek ismertetése (ki mit mondott, követelt, kérdezett, mivel fenyegetőzött és gyanusítgatott): a barát közvetítőnek ajánlkozik, párbeszéd a kedvessel (joe/susan azt állította, kizárólag téged szeret, könyörög, hogy térj vissza hozzá stb.)
- „chatelés”: három barát tegyen szemrehányást egymásnak egy chat-csatornán, amiért kútba esett a közös esti program, mert mindhárman máshol vártak a többiekre és más időpontban: a feladat kideríteni, ki „kavart be”.
- A tanulók kollégák egy céges bulin: mindenkinek a szerepkártyáján más információk szerepeljenek a többi „kollégáról”: a gyakorlat elején jelentsük be, hogy valakit előléptetnek a cégnél, de az információ még nem hivatalos: a kollégák derítsék ki, ki a szerencsés: mindenki magáról is derítsen ki információkat, esetleg pletykákat.
- Egy e-mail két különböző verziójának elolvasása: a levelet ugyanaz az ember írta a nyaralásból két barátjának, csak a leírt információk ellentmondóak (pl az egyik levélben azt írja, jól érzi magát és gyönyörű az idő, a másikban azt, hogy semmit sem tud csinálni, mert borzalmas az idő: az egyik levélben kéri barátját, hogy jöjjön ki elé a reptérre, a másikban dicsekszik, hogy vett egy autót és azzal fog hazajönni stb.): a tanulók párokban foglalják össze egymásnak a levél tartalmát, találják meg az ellentmondásokat: írjanak válasz e-mailt, amelyben megírják barátjuknak, hogy lelepleződött.
- Vita: a hírek igazságtartalma, fontos-e, lehet-e az igazat írni stb.
- A tanulók olvassanak többféle bulvárhírt is ugyanazzal az eseménnyel és emberrel kapcsolatban (pl. Egy botrányhős indítékai, hogyan történt a botrány, mi volt a tárgya stb.): az újságcikkekből próbálják kideríteni, mi történt valójában, ki a felelős a botrányért stb., illetve mondják el egymásnak, milyen kifejezések, megfogalmazások segítenek a „sorok mögé látni”: a hírek főszereplője tartson sajtótájékoztatót, amelyen helyesbíti a tévinformációkat: válaszoljon újságírók kérdéseire: írjanak helyesbítő újságcikket.
- Viccmesélés függő beszédben.

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Dilemmák**	**Ajánlott óraszám:** 27 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Nézőpontváltás képessége – A tények és a személyes vélemény közötti különbség – Felismerésének képessége – Hipotézisalkotás – Empátia, decentrálás, nézőpontváltás – Előítélet-mentesség – Másokhoz való odafordulás képessége	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Beszédértés
- Filmnézés
- Interjú

Beszéd
- Konkrét témáról átváltás egy általánosabb témára

Szókincs
- Függőséggel, drogproblémával kapcsolatos kifejezések

Nyelvtan
- Feltételes mód 1-2 ismétlése
- Feltételes mód múlt idő, I wish/if only…

Olvasás
- Drogproblémával/függőséggel kapcsolatos szöveg

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Képek alapján különféle függőségek azonosítása (smoking, chocoholism, alcoholism, shopaholism, etc.): bevezető beszélgetés – a tanulóknak van-e függőségük, amelytől szeretnének megszabadulni (pl. Kényszerevés)?
- Droggal kapcsolatos fotó: a tanulók beszéljenek konkrét, majd egyre általánosabb témákról a drogproblémával kapcsolatban.
- Az egyes kábítószerek neve, összetétele, a beszedőre gyakorolt hatása (ha beveszed, hallucinálni fogsz stb.).
- A tanulók beszéljenek olyan ismerősről/ismert tinisztárról, aki drogproblémával küzd, fogalmazzanak meg hipotézist/kívánságokat gyógyulásával kapcsolatban (ha nem barátkozna x-szel, nem kábítószerezne / bárcsak szakítana az életmódjával és visszajönne az iskolába stb.).
- Hallott szövegértés: interjú egy leszokott kábítószeressel: a szereplővel történt események megfogalmazása a feltételes mód segítségével (ha tudta volna, milyen veszélyes a tabletta, nem veszi be… stb.).
- Tinik drogproblémájával kapcsolatos rövid újságcikkek olvasása: feltételes mód múlt időben megfogalmazott hipotézisek.
- A trainspotting vagy hasonló témájú filmből részletek megnézése, vita a témában.
- Szerepjátékok:
  - Az egyik tanuló láncdohányos, a másik hívja fel figyelmét a dohányzás veszélyeire, illetve adjon tanácsot, hogyan szokhatna le (if i were you…): a „láncdohányos” panaszolja el, hogy már próbált leszokni, de nagyon nehéz, bezzeg ha fiatalabb korában másképp döntött volna…
  - Tévéinterjú egy ismert pszichiáterrel a tinédzserek függőségi problémáiról: „újságírók” faggassák a szakembert a problémák, a megelőzés, a leszokás témájában.
- A tanulók mondják el egymásnak, mit csináltak volna másképp egy dilemmahelyzetben.
- A tanulók képzeljék el, hogy 100. Születésnapjukra készülve a mennyország kapujában elmerengenek, mi mindent kipróbáltak volna az életben, ha bohóbbak, merészebbek / mi mindent másképp csináltak volna, ha újra kezdhetnék: számoljanak be szent péternek ezekről a gondolataikról: szent péter döntse el, beengedi-e őket a mennyország kapuján.

5. PROJEKT

A TÉMAKÖR CÍME	**A kitalált bolygó**	**Ajánlott óraszám:** 27 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Kreativitás, fantázia – Művészi technikák alkalmazása – Befolyásoló szövegalkotás – Kritikusság – Szövegkoherencia megteremtése: szókincsregiszter, stílus – Kooperativitás – Önérvényesítés – Versenyszellem	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Beszédértés
- Ismertető, történelemóra hallgatása angolul

Beszéd
- Prezentáció

Szókincs
- Történelemmel, politikával kapcsolatos szavak

Nyelvtan
- Az igeidőrendszer ismétlése
- A függő beszéd összefoglalása

Olvasás
- Csoporttársak által különböző stílusban és témákban alkotott szövegek olvasása (peer-reading)

Írás
- Elnöki kampány befolyásoló szövegei
- Ünnepi beszéd
- Történelmi áldokumentumok
- Újságcikkek

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- A tanulók találjanak ki egy bolygót: kiscsoportokban dolgozzák ki természeti/fizikai stb. Adottságait, készítsenek róla illusztrációkat: tartsanak prezentációt, amelyben ismertetik az általuk kitalált tudnivalókat a bolygóról: képzeljék el, hogy a földről érkezett nagykövetek és adják tovább a földön, amit hallottak a bolygóról (azt mondták nekem, hogy a bolygón 50 fok van stb.).
- A tanulók találjanak ki intelligens lényeket, akik már több ezer éve a bolygón élnek, írják le külsejüket és a rájuk jellemző szokásokat.
- A bolygó történelmének kitalálása nagy vonalakban: minden csoport más-más aspektusról írjon vázlatos ismertetőt (pl. Uralkodódinasztiák története; háborúk; kultúra; oktatás stb), amelyet a csoportok tagjai a többi csoport tagjaival keveredve ismertetnek, majd a csoportok írjanak „történelemkönyvet”, amelyben leírják a bolygó népének történetét.
- A tanulók készüljenek fel egy történelemórára a közösen összeállított történelemkönyvből és tartsák meg a (rövidített, néhány perces) órát a többi csoportnak: a csoportok szavazzanak, melyik óra sikerült előre megadott szempontok (informativitás, előadásmód, nyelvi szint stb.). alapján a legjobban
- A bolygó közlekedése: a bolygó lakói által használt járművek lerajzolása, működésük ismertetése.
- Feladatalapú szerepjáték: a bolygón éppen politikai válság van, mert két riválisuralkodóház/párt stb. Rivalizál egymással a hatalomért: a tanulók csoportokban találjanak ki személyeket, akik a bolygó életét irányítják, építsék fel személyiségüket, majd a kitalált szereplőkről készüljenek szerepkártyák, minden szerepkártyán egy-egy álhír a helyzettel kapcsolatban, a csoport a drámajátékokhoz hasonlóan játsszon el és oldjon meg egy vitás helyzetet, amelynek során mindenkinek ki kell derítenie és ellenőriznie a többiek álhíreit.
- A csoportok oszoljanak érintett személyekre és újságírókra, majd készüljenek interjúk és újságcikkek az egyes főszereplők céljairól, a válság során tanusított magatartásukról stb.: a tanulók olvassák el az újságcikkeket és készítsenek róluk összefoglalót a helyi tévé híradója számára, majd szervezzenek meg egy felvételt és vegyék fel a híradót videóra
- A tanulók nézzék vissza a saját maguk által készített híradót.
- Párgyakorlat: a tanulók pletykáljanak a politikai válságról (hallottad? X. azt állította, Y. 15 éve felrobbantott egy bolygót…).

– Elnökválasztás a bolygón: a tanulók két csoportban két különböző jelölt kampányában dolgoznak, írjanak szlogent és ígéreteket tartalmazó szövegeket (ha ránk szavaz, csökkennek az űradók stb.), amelyeket tegyenek ki az évfolyamterem falára: írják meg az ünnepi beszédet is arra az esetre, ha az ő jelöltjük nyerne: a tanulók járuljanak az urnákhoz, szavazzanak, a győztes jelölt mondja el beszédjét: hogyan formálódott személyisége, kinek mit köszönhet, egy-két bölcsességgel/aforizmával is fűszerezze mondandóját.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Beszédértés

– Képes nem egyenesen neki szánt, tolmácsolt, közvetített információkat megérteni és ellenőrizni.

Beszéd

– Át tudja alakítani és össze tudja hasonlítani a hallott/olvasott információt: mások szavait tolmácsolja, képes közvetítésre.
– Képes nézőpontot váltani, sorrendet felállítani és elemezni, hipotézist alkotni, konkrétabb témáról általánosabb felé elmozdulni, információt nyerni, a tévinformációt felismerni és helyesbíteni.

Olvasás

– Olvasott szövegben felismeri a tények és a személyes vélemény közötti különbséget, illetve ellentmondásokat, tud a „sorok között olvasni”.

Írás

– Jártas a különféle stílusokban, illetve műfajokban, kommunikatív módon alkot többféle szöveget.

ANYANYELV ÉS KOMMUNIKÁCIÓ
7–10. ÉVFOLYAM

A tanulók szövegértési és szövegalkotási készségeinek, képességeinek kiépítése és megszilárdítása után alapvető elvárás a biztos anyanyelvhasználat a szóbeli és írásbeli megnyilvánulásokban; a különböző műfajú, tematikájú és nézőpontú szövegek megértése, értelmezése, a nyelvi eszközök jelentésének és jelentőségének felismerése; a szövegalkotás, a szabatos, árnyalt, gazdag szókincsre épülő megszerkesztett kifejezésmód írásban és szóban.

Mindez feltételezi a fejlett kapcsolatteremtő képességet (a beszédtárssal, illetve a szöveggel); a problémamegoldó, logikus gondolkodást, a vitakészséget, az elemző és összegző eljárások, rendszerek ismeretét, valamint a nyelvi és nonverbális viselkedési normák fejlettségét, stílszerűségét, a nyelvtani és alapvető nyelvészeti ismereteket (ide értve a helyesírást, az olvasható kézírást és a rendezett írásképet is).

A kurzus végére tehát a diákoknak el kell sajátítaniuk az értelmes olvasás képességét, a lényegkiemelő jegyzetelési és vázlatkészítési technikákat**;** vagyis érteniük, reprodukálniuk kell a tanulmányaik és művelődésük körébe vágó szövegeket. Meg kell tanulniuk pontosan fogalmazni a megadott kereteken belül (irányított fogalmazás), érzékelniük és érzékeltetniük kell az árnyalatnyi különbségeket. Ezzel összefüggésben a tanítási órákon kell tudniuk önállóan dolgozni; biztos helyesírással kell rendelkezniük. Füzetük legyen áttekinthető, jól használható, külső megjelenésében esztétikus. Ismerniük és alkalmazniuk kell a bevezetett nyelvtani fogalmakat, kategóriákat, összefüggéseket és szabályokat a jeltan, a hangtan, az alaktan, a mondattan, a frazeológia, a szövegtan, a stilisztika és a nyelvtörténet köréből.

Tudniuk kell használni a különböző – értelmező, szinonima, idegen nyelvű stb. – szótárakat, kézikönyveket, illetve a könyvtári szolgáltatásokat. A továbblépés feltétele első, illetve második év végéig az adott tanév tananyag minimumának teljesítése; a negyedik év végén pedig az érettségi követelményeknek való legalább alapszintű megfelelés.

Fő célok

A tantárgy a tágan értett nyelvi kultúrát képviseli: a szövegértésre, a szövegmondásra, a szövegalkotásra, az írásbeli és szóbeli minőségi megnyilatkozásokra helyezi a hangsúlyt. A tanórákon a képesség- és tudásszint-fejlesztés egy időben, egymást kiegészítve folyik.

Biztos és állandó értékek felmutatásával – egységet alkotva az irodalmi neveléssel és a tanulás-módszertani kurzussal, valamint együttműködve a történelem – társadalomismeret tantárggyal, az informatikával, illetve építve az idegen nyelv, a matematika és a többi tantárgy tananyagára is – kívánjuk elérni, hogy tanulók mindenfajta szöveg pontosabb értőivé váljanak: különféle élethelyzetek, döntési szituációk, megoldási minták, magatartásformák, elvek, értékek, eszmék és gondolatok közvetítésével szeretnénk a középiskolásokat empatikus, toleráns polgárokká nevelni.

Fő törekvésünk tehát, hogy a tanítványok hatékonyan tudjanak kommunikálni:
- tudják magukat pontosan, árnyaltan, hitelesen kifejezni a magánélet és a közélet különböző területein,
- legyenek képesek megérteni másokat,
- rendelkezzek megfelelő érdekérvényesítő-, és ítélőképességgel,
- fejlődjön a szaktudományos ismereteket elsajátító, illetve az idegennyelv-tanulási képességük,
- jártasságot szerezzenek a nyelvészet szakterületein alapvető feladataik megoldásában.
- Ahhoz, hogy minden élethelyzetben kellő módon tudjanak írásban és szóban megnyilatkozni, tisztában kell lenniük a nyelvi és társadalmi viselkedéskultúra szabályaival, elvárásaival, a metakommunikációs eszközök használatával, közlést befolyásoló hatásával, és az adott nyelvi regiszternek megfelelően, pontosan kell kifejezniük magukat.

A készség-, illetve képességfejlesztés legfőbb célja, hogy tanulóink képesek legyenek az önművelésre, folyamatosan gyarapíthassák tudásukat, lépést tarthassanak a szakmai fejlődéssel, és megfeleljenek a kor változó követelményeinek.

El kell tehát érni a nyelvismeretnek és nyelvhasználatnak azt a szintjét, amely a befogadás (a szóbeli és írásbeli szövegek megértése) és a közlés (a beszéd és az írás) területén szilárd alapot ad az önálló ismeretszerzésre, az egyre szaporodó tudattartalmak kifejezésére.
A mondanivaló világos, átgondolt, logikusan felépített, érthető előadásához pedig bizonyos helyesírási, önkifejezési és fogalmazási készségre kell szert tenni, s ismerni kell a nyelvtani alapfogalmakat. Ez utóbbiak nélkül az idegen nyelvek eredményes tanulása is nehezebbé, szinte lehetetlen feladattá válik.

Részcélok
- Pontos és az életkornak és a szöveg nehézségi fokának megfelelő tempójú hangos és néma értő olvasás- és írástechnika kialakítása
- A beszéd fejlesztése, a szóbeli szövegalkotás és a -megértés érdekében
- A szóbeli és írásbeli szövegértés és szövegalkotás: a kreatív és a normákhoz igazodó anyanyelvhasználat
- Az információk összefoglalása rendszerezése, felhasználása önálló gondolatmenet kialakítására
- Szakszókincs fejlesztése, rendszerezése
- A közlési helyzetnek, a beszélő szándékának és az elérni kívánt hatásnak adekvát – verbális és nonverbális – kommunikációs magatartás erősítése
- A különböző szövegműfajok nyelvi és nem nyelvi sajátosságainak alkalmazása saját értekezések, esszék írásában
- Normaismereten alapuló tudatos nyelvhasználat, önellenőrzés, önkorrekció elvárása
- A leíró nyelvtani ismeretek elsajátítása és alkotó alkalmazása a szövegértelmezésben, -elemzésben, -alkotásban
- A helyesírási ismeretek alkalmazása, elmélyítése

Eszköztudások elsajátítása és alkalmazása: informatikai, könyvtári- és egyéb forráshasználat
- szakkönyv- és könyvtárhasználat
- szótárak, kézikönyvek, enciklopédiák használata
- az elektronikus ismerethordozókra alapuló ismeretszerzés
- az önálló tanulás képessége.

A fenti célok megvalósítása érdekében a tantárgy a nyelvészet szakterületei közül kiemelten támaszkodik a kommunikáció, a szövegtan és a stilisztika szakágaira: ezek tudományos eredményein alapuló nyelvtanoktatást valósítunk meg. A képzési szakaszt e tárgykörök mellett a helyesírási készség fejlesztése határozza meg.

A motiváltság kialakítása, fenntartása érdekében a tananyag elsajátításának, a tanulói aktivitás mérésének a feladatok alapján változatos, mindenki számára kötelező, illetve egyénre szabott lehetséges mérési és értékelési módjai alakíthatók ki. A mérések írásbeli (témazáró dolgozat: esszé, kisértekezés, szövegalkotási, elemzési és szerkesztési feladat, teszt, tollbamondás stb.) és szóbeli (szövegolvasás, felelet, kiselőadás, retorikai és helyzetgyakorlat, helyzetelemzés, gyűjtőmunka ismertetése stb.), valamint egyéni és csoportos módjait egyaránt alkalmazhatók. A tanulócsoportok életkorától, összetételétől, érdeklődésétől, aktivitásától stb. függően sor kerülhet egyrészt játékos, gyakorlati jellegű megmérettetésekre, másrészt önkéntes, illetve iskolán kívüli feladatok (kiselőadások; kutatómunka

valamely témában; bibliográfia-készítés; a tananyagrészhez kapcsolódó szakirodalom, cikkek ismertetése; esszéírás; különféle műalkotások stíluselemzése stb.) felkínálására és jutalmazására is.

7. ÉVFOLYAM

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Jeltan és a kommunikációs tényezők**	Ajánlott óraszám: 13 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) – Következtetés – Problémafelismerés, problémaelemzés: összefüggések felismerése – Minta- és szabálykövetés-szabályalkalmazás – A kommunikációs kontextushoz adekvát szövegértelmezés – Szókincsfejlesztés – Nyelvi kreativitás – Kérdezéstechnika – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Empátia, decentrálás, nézőpontváltás – Kritikusság – Önbemutatás – Önkifejezés – Önmeghatározás adott kommunikációs helyzetben – Kezdeményezőkészség – Nyitottság – Kíváncsiság	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Ismeretek a nyelvről
- Jel, jelzés, jelrendszer
- Nyelv és beszéd, a nyelv funkciói
- A közlésfolyamat tényezői, a tényezők közötti összefüggések
- Az üzenetet befolyásoló sajátosságok

Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás
- beszédhelyzethez alkalmazkodó, a szándékolt hatást szem előtt tartó nyelvhasználat
- szemiotikai, szövegtani és stilisztikai alapok alkalmaztatása változó beszédhelyzetekben: a hétköznapiaktól a tömegkommunikációban előfordulókig
- Elsődlegesen a kommunikációs kompetencia kialakítása a cél: az első év készség- és képességfejlesztő alapozó év, melynek döntő feladata a szintfelmérés, az egyéni fejlesztés kiinduló alapjának feltárása

Normaismeret
- A formális és informális beszédhelyzetekben való viselkedés
- Megszólítások, magázódás, a kapcsolattartás formái

Eszközhasználat

Könyvtár, internet
- Adatgyűjtés, ismerkedés az ETO rendszerével

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Adatgyűjtés a különböző kultúrák jelzéseiről: idegen nyelvi üdvözlési formák gyűjtése mellett az elfogadás, elutasítás, igenlés, tagadás gesztusainak, az érzelmi állapotok kifejezőeszközeinek élményszerű felidézése saját tapasztalataikból, majd eljátszása.

- Szituációs játék a kultúrák különbségeiből adódó kommunikációs hibák megjelenítésére.
- Rajzos térkép készítése ikon, index és szimbólum típusú jelek felhasználásával.
- Adatgyűjtés az állati kommunikáció formáiról.
- Az eszköztárak összehasonlító jellemzése szempontok alapján: a kettős jelrendszer mibenlétének megfigyelése, megfogalmazása.
- A közlésfolyamat tényezőit zavaró zaj kommunikációs hatása – szituációs játék, feladványszerűen.
- Szerepjáték a párbeszéd tartalmának, a szereplők szándékainak megfelelő mondatfonetikai eszközök alkalmazásával: a mondatvégi írásjelek és az érzelmi-indulati hanglejtés gyakorlása a beszélő szándékának érzékeltetésére.
- Párbeszédírás – megfejtendő kontextussal: mondatok jelentésváltozásának megfigyelése a kommunikációs helyzet változtatásával, a párbeszéd helyesírásának gyakoroltatása.
- A párbeszédhez kommunikációs helyzet alkotása (kik, hol, mikor, milyen céllal).

A párbeszéd kiegészítése elbeszélő szöveggel:

- A kommunikációs helyzet leírásával,
- Történet-kiegészítéssel,
- Leírással,
- Háttérszövegek értelmezése és alkotása.

A kommunikációs gyakorlatok során felvethető témáknak elsősorban a személyiség fejlesztésében van szerepe.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Szöveg nélküli kommunikáció**	Ajánlott óraszám: 17 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Kooperativitás – Tolerancia – Segítőkészség – Konszenzuskeresés – Konfliktuskezelés – Alkalmazkodás – Empátia, decentrálás, nézőpontváltás – Szókincsfejlesztés – Nyelvi kreativitás – Kérdezéstechnika	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Ismeretek a nyelvről

- Nyelvi és nemnyelvi eszközök
- Mimika, gesztusok, testtartás, proxemika, kulturális szignálok

Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás

- Nyelvi és nemnyelvi eszközök használata a szituációnak, szerepnek megfelelő módon
- Szóbeli szövegalkotás alkalmazkodva az előírt helyzethez, körülményekhez

Normaismeret

- A gesztusok használati köre
- Viselkedési, öltözködési szabályok formális szituációkban
- Kulturális különbségekhez való alkalmazkodás

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Szerepjáték a párbeszéd tartalmának, a szereplők szándékainak kifejezésére csak nonverbális eszközök alkalmazásával.
- Feladatmegoldatás: csak nemnyelvi eszközökkel adott utasítások alapján. – Páros feladat
- Páros játék: ellentétes célú, gesztusokat használó szereplők kijelölt témáról szóló párbeszédei: a beszédpartner számára új tartalmak közvetítése ilyen beszédszituációkban. (Gyakorlás a szülő-gyerek, tanár-diák konfliktusok verbális megoldására.)
- Érzelmek, indulatok kifejezése gesztussal, mimikával, testtartással.
- Képek, hang nélkül lejátszott videó részletek „szinkronizálása”- szerepjátékként, írott szövegben.
- Beállított élőképek iskolai szituációkról, gyerekközösségen belüli helyzetekről, majd ezek mások általi megelevenítése.
- Vizsgahelyzet és egyéb iskolai, tanulási szituációk megjelenítése rögtönözve tipikus szereplőkkel.
- Az elkészült jelenetek, szövegek bemutatása, megvitatása.
- Népek, nemzetiségek szubkultúrák képviselőiről készített fotók értelmezése: a kulturális szignálokról szerzett ismeretek felidézése, bővítése.

3.

TÉMAKÖR	**Szóbeli kommunikáció**	Ajánlott óraszám: 21 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Beszédhallás – Prezentáció – Intonációs érzékenység – Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, évfolyamozó, rendszerező képesség – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Analízis – Szintézis – Általánosítás – Következtetés – Absztrakció – Konkretizálás – Csoportosítás – Vitaképesség: érvelés, indoklás, magyarázat	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Ismeretek a nyelvről
Beszédműfajok: előadás, hozzászólás, vita, tájékoztató, beszámoló, ünnepi beszéd;
Beszédművelés: a retorika alapjai.

Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás
Hétköznapi szövegek elemzése:

- A téma megállapítása
- A cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása
- A főtéma és az altémák elkülönítése
- A szöveg típusának jellemzése: a cselekmény és a szöveg szerkezete
- Háttérszövegek értelmezése és alkotása
- Metaforikus jelentés értelmezése és alkotása
- A humor, a gúny, az irónia és a túlzás nyelvi eszközeinek értelmezése és használata
- Szövegalkotás az alábbi szövegtípusokban:
- Közlő: (elbeszélés, hír, hirdetés, indoklás, bizonyítás stb.)
- Befolyásoló: (vita, reklám, tanács, érvelés stb.)
- A kommunikációs helyzethez, illetve a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás nyelvi eszközeinek használata

Normaismeret

- Viselkedési normák formális beszédhelyzetben
- Öltözködési, nyelvhasználati, a nonverbális eszköztárra vonatkozó konvenciók a nyilvános beszédben
- Vitakultúra
- Az érvelés eszköztára

Eszközhasználat
A könyvtár folyóirat-állománya
internet

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- ***A megismert beszédműfajok jellemzése, jellemzőik elemző bemutatása szabadon választott, publikált esetleg történeti szöveg feldolgozásával.***
- A magánbeszéd és a publikus beszéd különbségeinek megfigyelése.
- A tapasztalatgyűjtésre, élmények felidézésére építve a legközelebbi iskolai esemény, rendezvény szervezésében, lebonyolításában való részvétel, a rendezvény megvalósítása.
- ***A felkészülés során az elképzelésekről vita, tájékoztató, beszámoló tartása.***
- ***Alternatív ünnepi beszédek írása a kontextus, a célközönség függvényében.***
- ***Ünnepibeszéd-paródiák előadása.***

- ***Választott tantárgyból tartott (kis)előadás retorikai, szövegszerkesztési előkészítése.***
- ***Az évfolyam honlapjának megújítása a megismert tömegkommunikációs műfajokban született szövegekkel.***
- ***Az évfolyam chatfórumának váltott moderálása tematikus beszélgetések kezdeményezésével, irányításával: a kapcsolatápoló szövegtípusok gyakorlása (köszönés, megszólítás, téma, utalás a partnerre, a tegezés és a magázás nyelvi normáinak alkalmazása, hivatalos, udvarias-udvariatlan formák)*.
- ***Közös légző- és beszédgyakorlatok.***
- ***Prózaolvasási háziverseny – a választott szövegek megvitatásával.***

4.

TÉMAKÖR	**Írásbeli kommunikáció**	Ajánlott óraszám: 15 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Intonációs érzékenység – Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, évfolyamozó, rendszerező képesség – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) – Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján – Önbemutatás – Önkifejezés – Közlő szövegtípusok alkotása – Kreativitás	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Ismeretek a nyelvről
Írás és beszéd; Az írás sajátosságai;
Mi a stílus; Stílusrétegek: tudományos, publicisztikai, hivatalos;
Tömegkommunikációs műfajok: hír, mínuszos hír, kommentár, összefoglaló, riport, interjú, glossza, jegyzet stb.;
Ügyintézés;
A levél, az önéletrajz fogalma, jellemzése
Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás
A szövegben ábrázolt szerepek (magán és publikus) meghatározása
Adatokkal (információval) való műveletek: válogatás, évfolyamozás, rendszerezés
Adatgyűjtés megadott szempontok alapján
Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján
Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés)
Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján
A stílusrétegek megismert szövegtípusainak megfelelő szövegek önálló alkotása, elbírálása
Normaismeret
helyesírási alapelvek, problémák
az idegen szavak helyesírása
a hivatalos iratok formai előírásai
a tudományos előadás elvárásai (jegyzet, hivatkozás, szakirodalom idézése)

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- ***„Írásképek" (képversek) alkotása.***
- ***A számítógépes vizuális jelek használatára építő szövegek létrehozása.***
- ***Kiselőadás az új kommunikációs eszközök vizuális ikonjairól, ezek használati köréről.***
- ***Az itt használatos rövidítések (számítógépes) kisszótárának elkészítése csoportmunkában.***
- ***Csoportmunkában a kötelező olvasmány világára épülő újság elkészítése, a szövegfajták, műfajok „szabályszerű" létrehozásával.***
- ***Újság (akár internetes, akár az iskolai, az évfolyamnak készülő) tipográfiai szerkesztése.***
- ***A kézírások összevetése.***
- ***A választott tantárgyból tervezett kiselőadás elkészítése, előadása, benyújtása az adott tantárgyból.***

- ***Hivatalos kérelem írása egy évfolyam, évfolyamot érintő kérdés elintézésének tárgyában.***
- ***Tréfás önéletrajz írása, felolvasása, szabadon választott életkorba helyezkedve.***
- ***Az iskolai adminisztrációban részvétel (pl.diákigazolvány igénylése, házirendalkotás vagy módosítás, a diák-önkormányzati munkába való bekapcsolódás, jegyzőkönyvvezetés stb.).***

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A jel, az ikon, az index, a szimbólum, a közlő, a címzett, a közlemény, a csatorna, a kód, az üzenet, a beszédhelyzet fogalmának, szerepének meghatározása. A nyelv, mint jelrendszer jellemzése. Megadott szempontok szerint alkotott szövegekben a kommunikációs tényezők módosító hatásának tükröztetése.
- A nonverbális eszközök szerepének ismerete, használatuk önálló üzenetek közvetítésére, és nyelvi üzenetek alátámasztására, módosítására. A testbeszéd, a hangsúly, a hanglejtés, hangerő jelentésmódosító szerepének tudatos használata.
- A kommunikációs helyzetekhez alkalmazkodó irányított szövegalkotás. A beszédműfajok jellemzése nyelvi szintek szerint. A műfajok alkotási szabályainak, eszköztárának ismerete és alkalmazása. Részvétel a megbeszélésben, a vitában: a szerepviszonyok felismerése. A tömegkommunikáció műfajainak elkülönítése, hatáselemzése. Szándékolt hatás érdekében felépített szöveg alkotása. Reproduktív és félreproduktív szöveg kifejező előadása.
- A stílusrétegek jellemzése, sajátos jegyeik kimutatása, reprodukciója. A stílussajátosságokat kialakító eszközök intuitív csoportosítása nyelvi rétegek szerint. Az írásbeliség speciális lehetőségeinek tudatos használata: a vizualitás. Kijelölt szövegszerkezeti egységek – bevezetés, befejezés, tételmondat és kifejtése – önálló létrehozása. Helyesírási biztonság kialakítása, megőrzése, a helyesírási segédletek használata**.**

8. ÉVFOLYAM

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Mondattan**	Ajánlott óraszám: 42
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Algoritmikus gondolkodás. – Nézőpontváltás – Szabálykeresés, szabályfelfedezés – Indoklás, bizonyítás – Érvelés a szövegből vett bizonyítékokkal – A mondatok közötti logikai kapcsolatok megértése – A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban – A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás. – Következtetés a szövegben ki nem fejtett tartalmakra	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Ismeretek a nyelvről

- A mondatok fajtái – modalitás;
- A mondatok típusai szerkesztettség alapján;
- A mondat részei; A predikatív viszony; Az ige fajtái, alakrendszere;
- Tárgyas szerkezet; Határozós szerkezet; Jelzős szerkezet;
- A névszók fajtái; Igenevek; Névmások;
- Az összetett mondat; Alárendelt viszony a mondatokban és az összetett szavakban; Mellérendelt viszony az összetett mondatokban, szószerkezetekben és összetett szavakban;
- A szöveg építőelemei: mondattani ismereteken alapuló szófajtani ismeretek elsajátítása

Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás

- A szöveg mikrostruktúrájának (mondaton belüli viszonyok) a megértése
- Hiányos, tagolatlan és szerkesztetlen mondatok kiegészítése elbeszéléssé.
- Leíró szövegek alkotása: tárgy vagy személyleírás, cselekvést előíró (pl. recept), meghatározás, jellemzés

– A mondatok közötti logikai kapcsolatok megértése – Kapcsolatápoló szövegek jellemzése és létrehozása: csevegés, kapcsolatnyitó, -záró fenntartó elemek használatával *Normaismeret* – Nyelvhelyességi és helyesírási szabályok: összetétel, írásjelhasználat, a névmások használata – A mondatok teljes szerkesztettségének elvárásai – A szituációhoz alkalmazkodó mondatszerkesztés – A szóösszetételek helyesírása – A tagmondatok közötti és mondatvégi írásjelek használatának szabályai Eszközhasználat *Könyv:* Helyesírási segédletek Az egynyelvű szótárak jelzésrendszere
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– ***A formai és funkcionális modalitás eltéréseire hétköznapi példák keresése, szövegbe építése*** – ***Abszurd párbeszédek előadása: komolyan vett formai modalitásra építve*** – ***Szerkesztetlen mondatok köré párbeszéd, szituáció építése.*** – ***A mondatra vonatkozó legfontosabb szabályok definíciószerű, összegző megfogalmazása.*** – ***Túlszerkesztett szöveg írása: teljes, kihagyás nélkül felépített mondatokból álló szöveg létrehozása, majd az összes lehetséges kihagyás, helyettesítés elvégzése – páros munkaként.*** – ***Mondatelemzés.*** – ***A szófaji rendszer áttekintő vázlatának összeállítása csoportmunkában – ismétlés.*** – ***Alá- és mellérendelő viszonyok feltárása a különböző nyelvi szinteken. Példák alapján magyarázat.*** – ***Az igei és a névszói stílus bemutatása saját rövidprózák írásával, felolvasásával.***

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Jelentéstan**	**Ajánlott óraszám:** 24 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége – Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) – Analízis – Szintézis – Általánosítás – Következtetés – Absztrakció – Konkretizálás – Csoportosítás – Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek)	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Ismeretek a nyelvről A szóelemek fajtái, és ezek funkciója, jelentése; Hangalak és jelentés viszonya; Jelentésváltozások; A szókincs bővülésének lehetőségei: a szóképzés, a szóalkotási módok – összetétel, hasadás, elvonás, mozaikszók; *Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás* A tematikus kulcsszavak és helyettesítőik (névmások, szinonimák) megfeleltetése – szövegelemzés A nyelv fő funkciójának: a jelentés közvetítésének, a szöveg jelentését kialakító elemeinek rendszerezése és szövegbeli szerepének bemutatása: a jelentésbeli kapcsolóelemek felismerése, kiemelése a szövegből A szinonimák, antonímák, alá-fölérendelt fogalmak hálózatának szövegalakító funkciójának bemutatása, produkálása *Normaismeret* Mindezek helyesírási vonatkozásai: a szóelemzés elve, az összetett szavak helyesírása

Eszközhasználat *Könyv* Az egynyelvű szótárak szócikkeinek elemzése A helyesírás szabályai Magyar szólások és közmondások *Könyvtár* Gyűjtőmunka, szókincsgyarapítás
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– ***Szóelemzés: a tő és toldalékok elkülönítése, fajtáik felismerése, megnevezése.*** – ***A szóvégmutató szótár bemutatása – kiselőadás.*** – ***Szócsaládfák készítése (akár rajzban) értelmező szótár segítségével, a jelentésváltozások magyarázata kiselőadásban.*** – ***Szócikkek írása, a szótári jelentés vizsgálata.*** – ***Idegen szavaknak fiktív jelentéstulajdonítás: játék az áldefiníciókkal, álszócikkekkel.*** – ***Tematikus szókincsbővítés – szótári gyűjtőmunka.*** – ***A szinonimák stílusértékének különbségét bizonyító nyelvi fordulatok gyűjtése, alkotása.*** – ***A szavak helyettesíthetősége: fogalmazás a szinonimák tudatos használatával.*** – ***Párbeszéd állandó nyelvi elemek: szólások, szóláshasonlatok, képes kifejezések, közmondások beillesztésével – jellemteremtés nyelvhasználattal.*** – ***Jelentés, hangalak elkülönítése mondatba foglalt szópárokkal: többjelentésű és hasonló alakú szavak.***

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- Mondatelemzési jártasság: Az alany, állítmány, tárgy, határozók és jelzők fajtáinak felismerése a mondatban.
- A mondatrészek jellemzése: tipikus kérdőszavaik, szófajaik, melyek betölthetik az adott mondatrészi szerepet.
- Mondattani elemzés és ábrázolás.
- Mondatalkotás kijelölt mondatrészi szerepek betöltésével. Az összetételek fajtáinak, az utalószó és a kötőszó szerepének ismerete.
- A szófajok kategóriáinak, rendszerének ismerete: a kettős, hármas szófajúság, az átmeneti kategóriák.
- A hangrend, és illeszkedés eseteinek ismerete, és szabályainak alkalmazása. Alkalmazkodás a beszédhelyzethez, a mondat szerkesztettségét befolyásoló tényezőkhöz.
- A tő, képző, jel, rag felismerése és elkülönítése a szóalakban, és szerepük, funkciójuk, jelentésük meghatározása.
- Példák alapján az egy- illetve több jelentésű, azonos alakú szavak bemutatása. A jelentésbővülés illetve jelentésszűkülés eseteinek elemző bemutatása. Rokon értelmű szavak, szinonimák, antonímák használata árnyalt szöveg létrehozásához.

9. ÉVFOLYAM

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Nyelvtörténet**	Ajánlott óraszám: 33 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) – Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján – Önkontroll igénye	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Ismeretek a nyelvről A világ nyelvei, nyelvtípusok, nyelvrokonság, areális nyelvészet; A magyar nyelv rokonnyelvei; Őshazák – kapcsolatok más nyelvekkel; A szókincs bővülése idegen elemekkel; A nyelvtörténet korszakai: az ómagyar-kor; az első nyelvemlékeink; a névadás; az egységes nemzeti nyelv kialakulása; a nyelvújítás; *Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás* A nyelvemlékek szövegének mai nyelvre „fordítása” A szöveg megértését akadályozó nyelvi elemek azonosítása nyelvi szintenként *Normaismeret* A kiselőadás: az értekezés, esszé szerkesztési szabályai **Eszközhasználat** *Könyvtár* Néprajzi, történelmi, nyelvtörténeti művek használata A TESZ megismerése
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– ***A tanult idegen nyelv nyelvtípusra jellemző sajátosságainak összegyűjtése – csoportmunka.*** – ***Kiselőadás a régészeti kutatómódszerekről – önálló könyvtári kutatómunka.*** – ***A nyelvrokonok néprajzi bemutatása– önálló könyvtári kutatómunka.*** – ***A vándorlás során megismert népek bemutatása– önálló könyvtári kutatómunka.*** – ***A vándorlás bemutatása térképkészítéssel.*** – ***Az őseink életmódjának bemutatása az egyes őshazákban a megismert szókészlet alapján létrehozott alkotásokkal.*** – ***A TESZ szócikkei felépítésének bemutatása.*** – ***Szabadon választott szó „életrajzának” elkészítése szótárak segítségével.*** – ***A mai névadási szokások jellemzése –csoportmunkában vitaindító érvelés, majd vitavezetés.*** – ***A nyelvújítási viták érveinek magyarázata, majd bírálata.*** – ***Memoritertanulás.***

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**A nyelv rétegződése, szociolingvisztika**	Ajánlott óraszám: 33 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM Informatika	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Figyelem, megfigyelés – Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, évfolyamozó, rendszerező képesség – Olvasástechnika: hangos és néma olvasás – információ-rangsor – téma megállapítása – a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása – a főtéma és az altémák elkülönítése – a szöveg típusa: a cselekmény és a szöveg szerkezete – A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás – A helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy – Azoktól való tudatos eltérés	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Ismeretek a nyelvről A nyelv társadalmi szerepének változatai a világban; Csoportnyelvek; szaknyelvek – szakszókincs; A mai magyar nyelv – nyelvművelés; Nyelvi divatok; nyelvjárások; tájszók. *Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás* Nyelvjárási, szaknyelvi és szleng szövegek megértése: Nyelvjárási, szaknyelvi és szleng szövegek alkotása: A nem normatív nyelvváltozatok kezelése, vizsgálata, használata *Normaismeret* A szaknyelv helyes használata Egyes nyelvjárási hangok jelölése A köznyelvi norma szerepének tudatosítása Eszközhasználat *Könyv, könyvtár, internet* A tájszótárak megismerése ***A szakszótárak, illetve a szlengszótár megismerése, használata*** ***A blog nyelvhasználata***
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– ***Saját hobbiról, érdeklődési területről tartott előadás vázlat használatával.*** – ***A szaknyelvek vizsgálata: egy választott tantárgy tankönyvi szövegének elemzése-bemutatása. Szakzsargon magyarázata a saját hobbi, tevékenység, sport kapcsán.*** – ***Szakszótár összeállítása ehhez.*** – ***A fő magyar nyelvjárásokat reprezentáló szövegek megértése szövegkörnyezet, esetleg tájszótár segítségével.*** – ***A nyelvjárások jellemzőinek bemutatása példákkal nyelvi szintenként – irányított kérdések alapján.*** – ***Kiselőadás az egyes tájegységekről.*** – ***A tájszók csoportosítása megadott szempontok alapján, a kategóriák meghatározásával.*** – ***A csoportnyelv, a szleng társadalmi szerepének bemutatása: egy választott szubkultúra bemutatása, nyelvének példatárával alátámasztva.*** – ***Interjúkészítés egy-egy szubkultúra képviselőjével.*** – ***Vita a szaknyelv használatának módjáról (pl. az orvosi, jogi szakzsargon szerepéről).***

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- Gyakorlottság az egynyelvű szótárak használatában. A nyelvrokonsági kapcsolatok ismerete. A kiemelt nyelvtörténeti korszakok jellemzése.
- A fő hangváltozások (a finnugor alapnyelv hangjainak átalakulása, a tővéghangzó lekopása, a magánhangzó-kiesés, a nyíltabbá válás) bemutatása példák alapján.
- A Halotti beszéd és az Ómagyar Mária-siralom kijelölt részleteinek hiteles előadása fejből.
- Egy szabadon választott terület szakszókincsének tudatos, pontos használata. A szaknyelvi szöveg speciális elvárásainak megfelelő szöveg alkotása. A nyelvjárások hangváltozatainak bemutatása élőnyelvi szövegek alapján. A tájszók típusainak és jellegzetes példáinak ismerete.

10. ÉVFOLYAM

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Szövegtan**	Ajánlott óraszám: 38 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Figyelem, megfigyelés – Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, évfolyamozó, rendszerező képesség – Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) – Analízis – Szintézis – Általánosítás – Következtetés – Tájékozódás a térben – Empátia, decentrálás, nézőpontváltás – A helyzetben működő normákhoz való igazodás – Szabálykövetés – Elemzés, értékelés – Összefüggések felismerése – Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége – A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége – A saját teljesítőképesség becslése – Önállóság – A saját problémák feltérképezése – Kudarctűrés	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Ismeretek a nyelvről:
Mi a szöveg? Mi lehet szöveg?;
A szövegösszetartó erő; Logikai és nyelvi kapcsolatok a szövegben; Grammatikai és logikai kapcsolóelemek; A beszédhelyzet szerepe; A hiány; A szöveg jelentése;
A cím és a szöveg kapcsolata; Téma – réma szerkezet;
Mikroszerkezet: bekezdés és a tételmondat; Makroszerkezet;
Közlésfajták: elbeszélő, leíró, elemző-meggyőző;
Szövegfajták nyilvános és magánhasználatra: hivatalos levél, nyomtatványok, kérdőív, beszámoló, jegyzőkönyv, magánlevél, önéletrajz.

Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás
A szöveg elemzése:

- A mondatok közötti logikai kapcsolatok megértése
- A szöveg makrostruktúrájának megértése
- A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban
- A szövegben ábrázolt szerepek (magán és publikus) meghatározása
- Általánosítások:
- téma megállapítása
- A cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása
- A főtéma és az altémák elkülönítése
- A tematikus kulcsszavak és helyettesítőik (névmások, szinonimák) megfeleltetése, új és ismert elemek elkülönítése
- Szakmai, publicisztikai, szépirodalmi szövegek kritikus feldolgozása a szövegek kohéziós eszközök, nyelvhasználat, stiláris jellemzők kiemelésével
- Tételmondatból felépített vázlat szerkesztése
- Egyszerűbb irodalomelméleti, nyelvészeti szakszövegek olvasása, feldolgozása, ismeretanyaguk beépítése a tanult anyagba

Szövegalkotás:

- Önállóan választott téma többoldalú feldolgozása, a megközelítési, tárgyalási szempontok sokfélesége közötti döntéssel, a döntési folyamat bemutatásával, indoklással, igényes, saját stílusban
- Tematikus tájékozódás nyomtatott és elektronikus ismeretterjesztő információ-forrásokban, irodalmi kérdések megvitatásához adatok, érvek választása, logikai rendbe szervezése
- Tények és vélemény elkülönítése, összekapcsolása, felhasználása a szövegalkotásban: érvelő, bizonyító, magyarázó, példákat beépítő szöveg létrehozása

Normaismeret

- A hivatalos szövegek formai elvárásai
- A hivatalos szövegek nyelvhasználata
- A jólformált szöveg ismérvei
- Hivatkozás, olvasmánylista, idézés, a gondolatok átvételének megfelelő módja

Eszközhasználat
Könyvtár, internet
anyaggyűjtés

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- ***Szövegelméleti iskolák szövegdefinícióinak alátámasztása példákkal, megvitatása.***
- ***Átrendezett egységekből álló „szövegsaláta" visszarendezése eredetivé: cselekményleírás, történetmondó novella, logikai rendre építő értekezés szövegeivel.***
- ***Kapott szövegben a lineáris illetve a globális kohézió eszköztárának felismerése, kiemelése.***
- ***A címtípusok felismerése, a sugallt, másodlagos és metaforikus jelentéstartalmak kibontása.***
- ***Szöveghez tematikus háló készítése, ismert és új elemek kiemelése.***
- ***Az irodalom tananyaghoz kapcsolódó házidolgozat előkészítése: a témaválasztás, anyaggyűjtés, szerkesztett érvrendszer létrehozása, vázlatírás fázisainak bemutatása, majd a dolgozat megírása.***
- ***A hivatalos szövegtípusról szerzett ismeretek felújítása, gyakorlás szituációs játékokkal.***

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Stilisztika**	Ajánlott óraszám: 28 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Figyelem, megfigyelés – Prezentáció – Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése – Induktív és deduktív megközelítés képessége – Önkifejezés – Önmeghatározás adott kommunikációs helyzetben – Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek): – események – tárgyak – személyek külső tulajdonságai között – Metaforikus jelentés értelmezése és alkotása	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Ismeretek a nyelvről:
Mi a stílus? A nyelvi stílus;
Stílusrétegek, stílusárnyalatok;
Stílustörténet: korstílusok, stílusirányzatok;
A szépirodalom nyelve: művészi nyelvhasználat; Zeneiség; Képszerűség; Szerkesztés: stilisztikai alakzatok;
Nyelvi illemtan: stílusos megszólalás és írásbeliség.

Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás A művészi szövegek stílusának szakszerű, szempontkövető jellemzése Stílusparódiák, karikaturisztikus jellemrajzok írása Szóbeli szövegalkotás: vitahelyzetben magyarázó, érvelő és befolyásoló szövegek használata Kiselőadás vázlat alapján
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– ***A stílus, stílusosság szerepe napjainkban – vita a fogalom tág értelmezéséről.*** – ***A stílusrétegek felidézése stílusparódiák írásával és bemutatásával.*** – ***A négyéves művészetismeret tanulmányok során megismert művek felidézése megadott szempontok alapján – csoportmunka.*** – ***Stílustörténeti jegyeik kiemelése, bemutatása.*** – ***A képzőművészeti eszköztár kapcsolódó bemutatása korszakonként – kiselőadások.*** – ***A felidézett művek értelmezéséhez-elemzéséhez használt eszköztár rendszerezése.*** – ***Metaforaelemzés, képleírás, jellemzés szóban és írásban.*** – ***Ritmuselvek, hangalakzatok működésének bemutatása versek elemzésével.*** – ***A metafora típusú képek bemutatása.*** – ***Paródiák, tréfás jellemrajzok írása: a nagyítás, a túlzás, a kicsinyítés, az eufemizmus eszközeinek alkalmazásával.***

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

– A szöveg, a szövegkohézió, a lineáris illetve a globális kohézió, a téma, réma, a tételmondat, a mikro- illetve a makroszerkezet fogalmának ismerete. A kohézió nyelvi eszközeinek: a grammatikai, jelentéstani és logikai kapcsolóelemeknek megfelelő használata. Bemutató, ismeretterjesztő szöveg alkotása.
– Önálló ismeretszerzés: jegyzet, vázlat, kifejtett- szerkesztett szöveg, összefoglalás készítése szabadon választott szaktárgyi témából. A dolgozat formai követelményeinek megfelelő írás létrehozása értekezés illetve esszé műfajában, e dolgozat szóbeli ismertetése.
– Jártasság a hivatalos stílus szövegfajtáiban: hangnem- és nyelvi regiszterváltás a beszédhelyzetekhez alkalmazkodva. A különböző stílusrétegeknek megfelelő szövegprodukciók létrehozása. A reneszánsz, a barokk, a rokokó, a romantikus, a népies-realisztikus, a szimbolista, az impresszionista, az expresszionista, a szürrealista stílus sajátosságainak ismerete, elemző bemutatása. A hangszimbolika, az alliteráció, a rím, az enjambement, a szóképek (a költői jelző, a hasonlat, a megszemélyesítés, a szinesztézia, az allegória, a szimbólum, a metafora, a metonímia, a szinekdoché, oximoron), a stilisztikai alakzatok (az ismétlés fajtái, az ellentét, a paradoxon), az erősítés, a nagyítás, a túlzás, a kicsinyítés, az eufemizmus felismerése a szövegben. A fogalmak meghatározása.

INFORMATIKA

7. ÉVFOLYAM

1.

TÉMAKÖR	**INFOKOMMUNIKÁCIÓ** Információkeresés	Ajánlott óraszám: 6
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Informatika	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– konvertáló, ismeretszerző, kombinatív képesség – problémamegoldó képesség – döntésképesség – ismeretalkalmazás, szabálykövetés – figyelem- és koncentrációkészség – türelem, kitartás – nyitottság – önálló munkavégzés	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
– ***Az iskolai hálózat vázlatos felépítése. Iskolai szolgáltatások és számítógépek használati rendje***
– ***A webes böngészőprogramok működtetése***
– Részletes keresés kulcsszavas- és tematikus keresőkkel, talált elemek felhasználása
– ***A hálózati szolgáltatások kialakulásának rövid története. A hálózat használatának alapszabályai***
– ***Hasznos webhelyek***
– ***Egy adott témakörrel foglalkozó webhelyek tárolása (pl. könyvjelzőként)***
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– ***Összetett keresési feladatok megoldása***
– ***Hasznos webhelyek önálló felkeresése (például: magyar honlap, MEK, vasúti információ, diákoldalak, érdeklődési körbe tartozó oldalak)***
– ***Egy letöltött weboldal részletének, elemeinek elmentése saját háttértárra vagy új állományba a vágólap használatával. Az elmentett elemek felhasználása***

2.

TÉMAKÖR	**INFOKOMMUNIKÁCIÓ** Információs technológián alapuló kommunikációs formák	Ajánlott óraszám: 5
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Informatika	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– együttműködési képesség – ismeretszerző képesség – problémamegoldó képesség – ismeretalkalmazás, szabálykövetés – figyelem- és koncentrációkészség – döntésképesség	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
– Az iskolai azonosító használata
– Elektronikus levelezés alapvető funkcióinak használata: küldés, fogadás, levelek csoportosítása, szűrése, fájlok csatolása
– Az elektronikus levelezőprogramok működése, működésük specifikációi.
– Az elektronikus levelezés etikai normái
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– ***Azonosító és a jelszó önálló használata***
– ***Saját e-mail cím létrehozása és használata***
– ***Egy levelezőprogram funkcióinak használata: levéljellemzők beállítása, szűrés tárgy, feladó és tartalom szerint, elküldött és kapott levelek rendezése, válogatás, selejtezés levelek között***
– ***Fájlok küldése és fogadása elektronikus levélben, vírusvédelem alkalmazása***

3.

TÉMAKÖR	**INFORMATIKA-ALKALMAZÓI ISMERETEK** A gyakorlati életben használt legfontosabb írásos és képi formátumok gépi megvalósítása	Ajánlott óraszám: 18
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Informatika	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– alkotóképesség – ismeretszerző képesség – problémamegoldó képesség – kreativitás – írásbeli szövegalkotás – nem nyelvi természetű kifejezőképességű alkotóképesség	

	– ismeretalkalmazás, szabálykövetés – figyelem és koncentrációkészség – igény az esztétikus külalak kialakítására
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
– ***A szöveg-, bemutató- illetve képszerkesztő programok szolgáltatásai.*** – ***Digitális képek tulajdonságai, legfontosabb jellemzőik módosítása (méret, állás, kivágás)*** – ***A szöveg formázásának lehetőségei: karakterek, bekezdések, hasábok formázása; tabulátor, felsorolás, táblázat, szegélyezés készítése, beépített illusztrációk használata*** – ***A szöveg átrendezése, keresés, csere, helyesírás-ellenőrzés*** – ***Szöveges dokumentumok mentése, konvertálása különböző formátumokban*** – ***Prezentáció készítésének lehetőségei, formázási lehetőségek***	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
– ***Többféle formázási megoldást tartalmazó szöveges dokumentumok készítése*** – ***Típusdokumentumok elkészítése minta és feladatleírás alapján*** – ***Kiselőadás, esszé, újságoldal dokumentum elkészítése (képekkel, táblázatokkal, diagramokkal, például környezetvédelmi vagy informatikai témáról)*** – Prezentáció készítése. Önálló multimédia-bemutató elkészítése és vetítése	

4.

TÉMAKÖR	**KÖNYVTÁRI INFORMATIKA**	Ajánlott óraszám: 3
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Informatika	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– ismeretalkalmazás, szabálykövetés – figyelem és koncentrációkészség – ismeretszerző képesség – problémamegoldó képesség – rendszerező képesség	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
– ***Az iskolai könyvtár eszköztárának készségszintű használata. A könyvtártípusok, az elektronikus könyvtár lehetőségei és alkalmazása a tanulási folyamatban és a közhasznú tájékozódásban*** – ***A tanulmányi problémának megfelelő médium kiválasztása és feldolgozása***		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
– ***Könyvek keresése a betűrendes leíró katalógusban szerző és cím szerint.*** – ***Fogalmak kifejtéséhez szócikkek keresése lexikonokban, a szócikkek alapvető rövidítéseinek, jeleinek felismerése, jelentésük megnevezése*** – ***Multimédiás eszközök használata. Ismerethordozók feltérképezése***		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

– Használja a helyi és a távhálózati kommunikációs lehetőségeket.
– Önállóan tudjon dokumentumot tervezni és megszerkeszteni.
– Tudjon dokumentumot adott formátumnak megfelelően elrendezni.
– Ismerje a fontosabb képi- és szöveges formátumokat, a konvertálási lehetőségeket.
– Legyen képes információt keresni hagyományos és számítógépes forrásokból.
– Tudjon forrásokat keresni a könyvtár katalógusaiban. Ismerje a könyvtártípusokat.
– Tudjon egyszerű logikai feladatokat megoldani.
– Tudjon néhány diából álló bemutatót készíteni.
– Tudjon információjegyzéket készíteni a megtalált forrásokról.
– Legyen képes tájékozódni a középiskolai könyvtár tér- és állományszerkezetében.
– Ismerje és kövesse a forrásfelhasználás szabályait és etikai normáit.
– Tudjon tájékozódni a közhasznú információs forrásokban.

8. ÉVFOLYAM

INFORMATIKA

1.

TÉMAKÖR	**AZ INFORMATIKAI ESZKÖZÖK HASZNÁLATA**	Ajánlott óraszám: 12
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Informatika	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– ismeretalkalmazás, szabálykövetés – önálló munkavégzés – rendszerező képesség – türelem, kitartás – pontosság, precizitás – problémamegoldó képesség	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
– ***Állományműveletek: keresés, mozgatás, másolás, létrehozás, nyomtatás, törlés, átnevezés*** – ***Biztonsági másolat készítése*** – ***Tömörített állomány létrehozása, és kicsomagolása*** – ***Az operációs rendszer néhány jellemzője*** – ***Alkalmazás telepítése installációs anyagról. A regisztrálás folyamata*** – ***Segédprogramok használata*** – ***Informatikai eszközök és szoftverek etikus és biztonságos használata*** – ***Hardvereszközök fajtái és jellemzőik*** – ***Neumann-elvű és más számítógépek***		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
– ***Az állományműveletek önálló elvégzése*** – ***Kiválasztott állományokról biztonsági másolat készítése*** – ***Tömörített állományok létrehozása és kicsomagolása*** – ***Az operációs rendszer néhány alkalmazói szempontból fontos jellemzőjének beállítása, változtatása*** – ***Egy alkalmazás önálló installálása a használt környezetben, hardverkörnyezeti jellemzők beállítása, nyomtató jellemzőinek módosítása*** – ***Háttértár töredékmentesítése, megbízhatóságának ellenőrzése*** – ***A személyi számítógép ismertebb perifériáinak gyakorlott kezelése*** – ***beszámoló készítése a kereskedelemben kapható új perifériákról*** – ***a Neumann-elvű számítógépek felépítésének és működésének bemutatása, annak megértése, hogy más elven működő gépek is vannak***		

2.

TÉMAKÖR	**ADATTÁBLÁK ALKALMAZÁSA**	Ajánlott óraszám: 15
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Informatika	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– ismeretalkalmazás, szabálykövetés – algoritmikus gondolkodás – önálló munkavégzés – rendszerező képesség – türelem, kitartás – pontosság, precizitás – problémamegoldó képesség	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
– Táblázatok használata a mindennapi életben. – A táblázatkezelés alapfunkciói és fogalmai: cella, sor, oszlop, hivatkozás, képlet, függvények – Adattípusok, adatmegjelenítési formák, formázási lehetőségek – Adatbevitel, adatmódosítás, adattörlés – A diagram fogalma, diagramtípusok		

– Szűrő és rendezés alkalmazása – Keresés és csere funkciók – Feltételes függvények és feltételes formázások
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– ***A táblázatokban szereplő adatok típusának felismerése, alapvető adattípusok használata*** – ***az adatok többféle megjelenítési formájának gyakorlása*** – ***egyszerű matematikai műveletek, képletek, beépített függvények önálló használata*** – ***A cellahivatkozások használata*** – ***Táblázatkezelő alkalmazása tantárgyi feladatok megoldásában*** – ***Adatok összefüggésének megjelenítése diagramon. A megfelelő diagramtípus kiválasztása*** – ***A táblázat önálló megtervezése szöveges leírás alapján*** – ***Esztétikus, jól áttekinthető táblázatok készítése***

3.

TÉMAKÖR	**INFOKOMMUNIKÁCIÓ** Információközlés	Ajánlott óraszám: 6
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Informatika	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Ismeretalkalmazás, szabálykövetés – Önálló munkavégzés – Alkotóképesség – Rendszerező képesség – Formaalakító készség – Problémamegoldó képesség – Döntésképesség	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
– Egyszerű weboldal készítése webszerkesztővel – Képek megjelenítése a weboldalon, képekre való hivatkozási mód – Hivatkozások (külső és belső) megjelenítése weboldalon – Formázási lehetőségek és megoldások, karakterek és bekezdések formázása, táblázatok és szegélyek, színösszetevők megadása		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
– Saját weblap készítése. Honlap-szerkezet kialakítása WYSIWYG szerkesztőprogrammal – Adott feltételeknek megfelelő formátum kialakítása szöveges leírás és/vagy minta alapján		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

– Tudjon egyszerű logikai feladatokat megoldani.
– Tudjon táblázatokat készteni és formázni.
– Képes legyen összetett diagramok elkészítésére.
– Használjon egyszerűbb függvényeket a táblázatkezelő programban.
– Tudjon összetett számítási feladatokat elvégezni a táblázatkezelő programmal.
– Ismerje a számítógép legfontosabb részegységeit, felhasználói szinten kezelni tudja a legfontosabb perifériákat.

9. ÉVFOLYAM

INFORMATIKA

1.

TÉMAKÖR	**GÉPÍRÁS**	Ajánlott óraszám: 99
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Informatika	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Mozgásügyesség és -koordináció – Figyelemkoncentráció és -megosztás – Fegyelmezettség, türelem, kitartás, monotónaitűrés – Pontosság, precizitás – Tartós emlékezet – Önállóság – Együttműködési készség – Helyesírási készség – Formaalakító készség	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
A gépírás tanítása során ki kell alakítani a helyes fogás- és a leütéstechnikát. ***A tanulóban tudatosítani kell az ujjrendet és a hozzátartozó billentyű helyét, a hozzátartozó ujj hozzárendelését szilárdan rögzíteni szükséges.*** ***A hangos betűző írásmód segíti a fogások gyakorlását és az ujjrend elsajátítását, mivel a másolandó szöveg látása, a betűk mondása és hallása, a billentyű leütésének állandóan ismételt összefüggő folyamata az írást megerősíti a tudatban, és szoros asszociációs kapcsolatot létesít a billentyű és a leütést végző ujj között. A gyakorlás biztosítja az ujjrend tökéletes beidegzését.***	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Meghatározott, változatlan ujjrenddel, a látás igénybevétele nélkül szabad csak a billentyűket leütni. Automatikusan, jól beidegzett betűfogásokon, a biztonságos írásban a helyzetérzékelésre támaszkodik a gépíró, amely a többszöri és tervszerű gyakorlással válik biztonságos írássá.		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A félév végére készségszinten tudjon gépírni, azaz sajátítsa el a tízujjas vakírás alapkritériumát. Kritérium: meghatározott, változatlan ujjrenddel, a látás igénybevétele nélkül szabad csak a billentyűket leütni. Automatikusan, jól beidegzett betűfogásokon, a biztonságos írásban a helyzetérzékelésre támaszkodik a gépíró, amely a többszöri és tervszerű gyakorlással válik biztonságos írássá.
- Az év végi vizsga tízperces másolás, mely alatt 1100 leütésszámot kell elérni.

10. ÉVFOLYAM

INFORMATIKA

1.

TÉMAKÖR	**INFOKOMMUNIKÁCIÓ** Információs technológián alapuló kommunikációs formák, információközlés	Ajánlott óraszám: 10
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Informatika	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– ismeretalkalmazás, szabálykövetés – önálló munkavégzés – alkotóképesség – együttműködési készség – írásbeli szövegalkotás – formaalakító készség – helyesírási készség – rendszerező képesség – problémamegoldó képesség – kreativitás	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
– ***Az iskolai azonosító képzési szabálya és használata*** – ***A számítógépes hálózatok fogalma*** – ***Az elektronikus kommunikáció jellemzői*** – ***Az elektronikus levél részei*** – ***Jelenidejű kommunikációs lehetőségek és normák*** – ***internet es publikálás, a letöltés és a feltöltés fogalma, eszközei, az adatvédelem*** – ***A webes publikálás további eszközei (formázás-leíró nyelvek)***		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
– ***A hálózati kommunikáció eszközeinek használata*** – ***Az elektronikus levél részeinek megismerése*** – ***Hálózaton folytatott jelenidejű kommunikáció jellegzetességeinek megismerése, az etikai és jogi normák alkalmazása*** – ***Megismerkedés a virtuális világ, a virtuális személyiség fogalmával*** – ***internet es publikálás, hálózati letöltések és feltöltések elvégzése*** – ***A webes tartalmat megjelenítő formázó nyelvek megismerése, interaktív webtartalom készítése***		

2.

TÉMAKÖR	**INFORMATIKA-ALKALMAZÓI ISMERETEK** A gyakorlati életben használt legfontosabb írásos formátumok gépi megvalósítása	Ajánlott óraszám: 14
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Informatika	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– ismeretalkalmazás, szabálykövetés – írásbeli szövegalkotás – formaalakító készség – önálló munkavégzés – alkotóképesség – helyesírási készség – rendszerező képesség – kreativitás – formaalakító készség – igény az esztétikus külalak kialakítására	

	– türelem, kitartás – pontosság, precizitás – problémamegoldó képesség
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
– ***Szöveges dokumentumok készítésének segédeszközei: stílusok, sablonok, könyvjelzők, jegyzetek*** – ***A szövegkészítés egyéb elemei, lehetőségei: tartalomjegyzék, beépített elemek, mezők, korrektúra használata*** – ***A szövegkészítés automatizálása, interaktívvá tétele: körlevelek, űrlapok, makrók*** – ***Beépített segédeszközök***	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
– ***Adatbázis alapú szöveges dokumentumok (pl. körlevelek, címzések) készítése*** – ***Szöveges dokumentum készítése leírás alapján***	

3.

TÉMAKÖR	**ADATBÁZISOK, ADATTÁBLÁK ALKALMAZÁSA**	Ajánlott óraszám: 28
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Informatika	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– ismeretalkalmazás, szabálykövetés – algoritmikus gondolkodás – önálló munkavégzés – alkotóképesség – rendszerező képesség – figyelem- és koncentrációkészség – fegyelmezettség – türelem, kitartás – pontosság, precizitás – problémamegoldó képesség – döntésképesség	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
– ***A táblázatkezelés alapfunkciói és fogalmai*** – ***Függvények, képletek*** – ***Adattípusok, adatmegjelenítési formák, formázási lehetőségek, adatmódosítás*** – ***A diagram formázásának fejlettebb lehetőségei*** – ***Keresési és lekérdezési feladatok*** – ***Adatállományok fogalma*** – Az adatbázissal szembeni követelmények – Adattábla, rekord, mező, kapcsolómező, kulcsmező jellemzők és az állomány fogalmak alkalmazása, ezek egymáshoz való viszonyának megértése – Adatok felvitele, módosítása, törlése – Adatbázis-rendezés, -keresés, -megjelenítés – Adatbázis-lekérdezés, kinyomtatás – ***Az adatbázis karbantartása***		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
– A táblázatokban szereplő adatok típusának felismerése, alapvető adattípusok használata – az adatok többféle megjelenítési formájának gyakorlása – egyszerű matematikai műveletek, képletek, beépített függvények önálló használata – A cellahivatkozások fejlett használata – ***Problémamegoldás táblázatkezelővel*** – Tantárgyi feladatok megoldása táblázatkezelővel – Adatok összefüggésének megjelenítése diagramon. A megfelelő diagramtípus kiválasztása – A táblázat önálló megtervezése szöveges leírás alapján – Esztétikus, jól áttekinthető táblázatok készítése – Az adat, adathalmaz, adatállomány, adatbázis fogalmak biztos használata – Egy relációs adatbázis alapszintű kezelése		

– Mindennapi életünkkel kapcsolatos egyszerű adatállomány tervezése, a szerkezet definiálása, létesítése és feltöltése néhány adattal – Hozzáférés egy adatbázishoz

4.

TÉMAKÖR	**INFORMATIKA-ALKALMAZÓI ISMERETEK** Képdokumentumok szerkesztése	Ajánlott óraszám: 14
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Informatika	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– formaalakító készség – kreativitás – pontosság, precizitás – igény az esztétikus külalak kialakítására	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
– ***Bitképek fogalma, jellemzői*** – ***A felbontás fogalma, megfelelő meghatározása, módosítása*** – ***A digitális képek színtárolása, színek megjelenítése a monitoron és nyomtatáskor, színpaletták*** – ***Szűrők, effektek használata*** – ***Retusálási lehetőségek, eljárások***		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
– ***Bitképek szerkesztése, módosítása minta és leírás alapján*** – ***Színkezelés, felbontás feladatok*** – ***Retusálás kreatív alkalmazása*** – ***Önálló képtervezés*** – ***Kép felhasználása szöveges és webes dokumentumban***		

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**MÉDIAINFORMATIKA**	Ajánlott óraszám: 66
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Informatika	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	• megismerés képessége • kommunikációs és együttműködési képesség • kritikai, kreatív szövegolvasás és szövegértés • énkép, önismeret • a magyar és az egyetemes kultúra iránti igény • a társadalmi, történelmi összefüggések felismertetésének fejlesztése • kifejezőkészség • a befogadás folyamatainak tudatosítása • a jelentési szintek értelmezésének fejlesztése • A tudatos és szelektív befogadói magatartás	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
A technikai képrögzítés alapjai – kép és valóság – ábrázolás és reprodukció – fényképezés sokszorosítás – mozgókép – elektronikus képrögzítés – digitális képrögzítés – ***virtuális valóság*** ***A fotó alaptulajdonságai*** – ***időélmény/jelen, múlt*** – ***keret***		

- ***a leképezés szintjei***
- ***képkivágások***
- ***dokumentum és manipulált kép/elfogadott manipuláció és hazugság***

A mozgókép

- ***mozi (vetítés, közönség, néző)***
- ***a nézői szabadság (mozi, színház)***
- ***a film előzményei***
- ***hangosfilm, színesfilm***

A mozgókép alaptulajdonságai

- ***a folyamatos tér/idő felosztása és újraszerkesztése***
- ***a montázs (elbeszélő,***
- ***a nézői figyelem irányítása, a kiemelés (világítás, képi kompozíció, plánok, kameramozgás)***

Mozgóképi szövegek rendszerezése

- ***a valósághoz való viszony alapján***
- ***eltérő hordozók szerint***
- ***tematika és stílus alapján***

A mozgóképi elbeszélés alapjai

- ***történet és cselekmény***
- ***beállítás és jelenet***
- ***a mise en scene és az elbeszélő montázs eszközei***
- ***tér/időszervezés jellegzetességei***

Médiumok, tömegkommunikáció

- ***közvetlen és közvetett kommunikáció***
- ***kommunikációs eszközök***
- ***globális és lokális kultúra***

A nyilvánosság története

- ***áttekintés az ókortól napjainkig***
- ***technikatörténet***

A média funkciói

- ***információ***
- ***szórakoztatás***
- ***a befolyásolás technikái (szabadidő-áru, szerialitás)***

A nyomtatott média néhány jellegzetes szövegtípusa

- ***közéleti napilapok***
- ***a bulvársajtó (tabloidok)***
- ***a közbeszéd tematizálása***

A televízió jellegzetes műsortípusai

- ***a hír, hírműsorok***
- ***közszolgálati és kereskedelmi csatornák összehasonlítása***
- ***a reklám, célközönség, műsorsávok***
- ***beszélgető műsorok***
- ***a szappanoperák világa***

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- ***Művek, műsorok illetve azok részleteinek csoportos megtekintése***
- ***Szövegelemzés, képi, mozgóképi szövegek feldolgozása egyéni, kiscsoportos, vagy csoportos formában***
- ***A mozgóképi kifejezésmód eszközeinek tanulmányozása, alkalmazása megadott témák alapján***
- ***Rövid tanulói beszámoló, kiselőadás megadott témából, megadott szakirodalom vagy önálló informálódás alapján***
- ***Projektmunka: az óra keretét meghaladó, 4-6 hétre kiadott, több lehetőségből választható egyéni vagy kiscsoportos feladatok, tevékenységi formák (pl. anyaggyűjtés, kutatás, esettanulmány, forgatókönyv, storyboard, képregény, fotósorozat, interjú, filmelőzetes és a munkafolyamatokat tartalmazó munkanapló készítése)***

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- Használja megfelelően a helyi és a távhálózati kommunikációs lehetőségeket
- Tudjon webes tartalmat megfelelő formátumúra szerkeszteni és publikálni
- Önállóan tudjon szöveges és képi dokumentumot tervezni és megszerkeszteni szöveges leírás és/vagy minta alapján

- Tudjon műveleteket táblázatban végezni, és összefüggéseket diagramban megjeleníteni
- Ismerje az adattárolás praktikus lehetőségeit
- Ismerje az adattáblák közti kapcsolatok lehetőségeit, jellemzőit, hasznosíthatóságát
- Tudjon információt keresni, adatokat megadott módon megjeleníteni egyszerű adatbázisból
- Tudjon bitképeket létrehozni, módosítani, átalakítani, retusálni, elmenteni, felhasználni szöveges vagy webes dokumentumban
- A tanuló legyen tisztában a mozgóképi kifejezésmód alapvető formanyelvi elemeivel, képes legyen felismerni mozgóképi szövegek olvasásánál, illetve alkalmazni a saját mozgóképi szövegalkotásában
- Legyen képes az ábrázolás és reprodukció elhatárolására, a mozgóképi szövegek elemi szintű értelmezésére
- Rendelkezzen alapvető fogalmi bázissal (a mozgókép formanyelve, film és cselekmény, tér/időszervezés, montázs, audiovizualitás, média, mediatizált közlésmód, közszolgálatiság, kereskedelmi média, közéleti és bulvársajtó, tabloid, virtuális valóság, weboldal, hálózat, stb.)

TÁRSADALOMISMERET-EGYÜTTÉLÉSTAN

7. ÉVFOLYAM

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**EGYÜTTÉLÉS MÁSOKKAL**	Ajánlott időkeret: 33 alkalom
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Anyanyelvi kommunikáció – Hatékony önálló tanulás – Szociális és állampolgári kompetencia – Önismeret – Aktivitás, igazságkeresés – Vitaképesség: érvelés, indoklás, bizonyítás	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

1. EGYÜTTÉLÉSI SZABÁLYOK

Játékos formában – megadott szempontok szerint – önálló közösségi élet tervezése. 4-6 fős kiscsoportok meghatározott természeti és társadalmi „elemekből” saját világot teremtenek: az alkotás szabadságának és korlátozottságának közös értelmezése.

A diákok által kialakított „új társadalmi rendszer” szervesen összekapcsolható az iskolakezdéssel, az ismerkedéssel.

Filmrészletek segítségével a társadalmi együttélési szabályok működésének értelmezése. Különböző társadalmi viszonyok, irányítási módok – diktatórikus, anarchikus – összehasonlítása. Az agresszió fogalma. A szabadság és rend viszonya. Rejtett kommunikációs mechanizmusok. Érdekérvényesítő stratégiák.

2. EMBEREK ÉS KÖZÖSSÉGEK – ÉRTÉKRENDEK ÉS ERKÖLCSÖK

Különböző kultúrák emberképei és közösségi formái. Kulturális azonosságok és különbségek: élet- és gondolkodásmód. Egymás mellett élő, eltérő kultúrájú közösségek bemutatása. Kulturális találkozások és ütközések. A multikulturalitás fogalma. A toleráns viselkedés. Toleranciafejlesztő játékok, filmrészletek.

KAPCSOLATOK

Hogyan szerezzünk társakat? Hogyan fogadtassuk el magunkat másokkal? Mennyire adhatom ki magam? Mennyiben adhatom önmagam? Egyedül vagy együtt? Baráti és haveri kapcsolatok. Esettanulmányok, konfliktuselemzések.

4. „MINDENKI MÁSKÉPPEN EGYFORMA”

Az ember biológiai és társadalmi meghatározottságai. A személyiség összetevői. Az egyéniség kérdése. Mennyi minden fér meg az emberben? A másik ember mássága.

Életutak, életcélok. Esettanulmányok és személyes élmények alapján.

5. EGYÉN ÉS KÖZÖSSÉG ÖSSZHANGJA ÉS KONFLIKTUSAI

Filmrészletek, irodalmi szemelvények segítségével döntési helyzeteket szimulálunk, s ezek feldolgozása – értelmezése, megvitatása, dramatizálása – révén értelmezünk különböző pszichológiai, szociológiai és erkölcsi fogalmakat, illetve magatartásmintákat. Az önállóság, együttműködés és a konformitás, nonkonformitás fogalma.

Versengés és/vagy együttműködés. A sport lélektana: győzni és veszíteni. A kudarcból erőt meríteni, a sikert elviselni. Kommunikációs játékok.

6. FELNŐTT ÉS GYEREK

A gyermek és felnőtt élet- és gondolkodásmód összehasonlítása. A személyiség érése: én vagyok-e én vagy csak mások látnak ilyennek?

Filmrészletek és irodalmi részletek segítségével különböző esetek értelmezése és megvitatása.
7. MIRE VALÓ A CSALÁD?
Családtörténeti kalandozás: kulturális különbségek. A család funkciói és szerepei, (női, férfi, gyerekszerepek, rokonok), családi munkamegosztás, a család gazdálkodása.
Filmrészletek, irodalmi példák, szimulációs játékok. Családtörténeti tanulmányok (saját, illetve ismerős család történetének feldolgozása).
Konkrét szituációk, „példabeszédek" közös értelmezés és elemzése. Konfliktuselemzés. Kommunikációs félreértések. Szerepjátékok. Időmérleg készítése.
8. MIRE VALÓ AZ ISKOLA?
Filmrészletek, irodalmi szemelvények segítségével kultúrtörténeti kalandozás.
Minek tanulni, kinek tanulni? Az iskola funkciója. A rejtett tanterv fogalma. A diákok iskolához való viszonyának felmérése. Milyen legyen az iskola? Az ideális(optimális) iskola megtervezése. Különböző iskolai konfliktusok értelmezése. A tanár és a diák szerepe és személyisége. Milyen a jó (rossz) tanár, illetvea diák? Az aktuális problémák „tudatosítása".
9. BEAVATÁS
Filmrészletek, irodalmi példák, összehasonlító kultúrtörténeti leírások, saját élmények segítségével értelmezzük a beavatás, a felnőtté válás körülményeit – örömeit és bánatait.
Rítusok, szokások, hagyományok kialakítása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Egy-egy filmrészlet, illetve munkafüzetben, leírt (esetleg képregény formájában feldolgozott) esetet dolgoznak föl a diákok először kiscsoportos formában, majd közösen. A földolgozás módja lehet kiselőadás beszélgetés, vita, dramatizálás; lehet írásbeli feladat, önálló gyakorlati tevékenység (könyvtárhasználat, felmérés stb.) Nagyon fontos eleme a tananyagnak a kiscsoportos, illetve közös dramatikus játék, amely(ek) révén a diákok saját élményként, tapasztalatként élhetnek meg sajátos kommunikációs és döntéshelyzeteket és közvetlen tapasztalatokat szerezhetnek az emberi kapcsolatok „rejtett mechanizmusairól".
- A tananyag szerves módon összekapcsolódik különböző típusú gyakorlati tevékenységekkel: újságszerkesztés, fotózás, kirándulás, dramatikus játékok díszleteinek elkészítése stb.)

A TANÉV VÉGÉN VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

A tanulók normatudata nő
Emberi kapcsolataikat tudatosabban értékelik
Képesek a tényeket a véleménytől, illetve az ízléstől megkülönböztetni
Vitaképesek
Állításaikat érvekkel képesek alátámasztani

8. ÉVFOLYAM

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**EGYÜTTÉLÉS MÁSOKKAL**	Ajánlott időkeret: 33 alkalom
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Ember a társadalom Kiemelt kulcskompetenciák: – Anyanyelvi kommunikáció – Hatékony önálló tanulás – Szociális és állampolgári kompetencia Kiemelt fejlesztési feladatok – Énkép önismeret – Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés – Környezettudatosságra nevelés	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	1. Az erkölcsi- és jogrendszerrel, valamint a törvénnyel kapcsolatos területekről ismereteket nyújtani. 2. Segíteni a tanulókat annak megértésében, hogy hogyan alakultak ki és fejlődtek a különböző szabályok. 3. Bátorítani a tanulókat, hogy kritikai módon átgondolják az erkölcsi- és jogrendszerrel kapcsolatos értékeket, kialakítsák azokat a készségeket és attitűdöket, amelyek segítségével képesek lesznek hatékonyan gyakorolni jogaikat és teljesíteni kötelességeiket. 4. A program a következő attitűdök kialakítását szolgálja: – igazságszeretet, egyéni és társadalmi felelősségérzet; – a másik jogainak tiszteletben tartása; – mások értékrendjének és hitének tolerálása. 5. A program a következő készségek kialakítását szolgálja: – logikus érvelés; – problémamegoldó gondolkodás; – hipotézisek felállítása; – vita- és dramatizálási készségek.	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

1. HAGYOMÁNYOK ÉS SZOKÁSOK

A hagyomány. a szokások, a közvélemény szerepe és működése. Esettanulmányok, dramatikus játékok. Az élet- és gondolkodásmód változása. a viselkedéskultúra és az illemszabályok történetisége.

A közvélemény. A közvélemény formálása. Az előítélet. Konformitás és deviancia

2. ERKÖLCSI SZABÁLYOK

Különböző kultúrák erkölcsi szabályai. Az erkölcsi szabályok alapvető sajátosságai: legalitás, moralitás; szándék és következmény. Az alapvető erkölcsi parancsok példák segítségével történő értelmezése. Példák, esettanulmányok, dramatikus játékok.

3. A GYERMEKEK ÉS A SZÜLŐK JOGAI

A gyermekek és a szülők kapcsolata és ‚jogai. Szükségleteik. A szülők és az állam kötelessége e szükségletek kielégítésében. A gyermekek helye a jogrendszerben. ENSZ egyezmény a gyermekek jogairól. Esetmegbeszélések.

4. AZ ISKOLAPOLGÁR JOGAI ÉS KÖTELESSÉGEI

Az iskolapolgár jogai: a diákok és a tanárok jogai. Az egyenlőség, az egyenlő elbírálás, a felelősség és a fegyelem kérdései az iskolában. Az iskolai szabályok célja, kialakításuk, megerősítésük. Az állam kötelezettsége. Iskolai házirendek. Iskolabíróság.

5.A SZEMÉLYES FELELŐSSÉG

A személyes felelősség kérdései egy iskolai kirándulás keretében. Annak megértetése, hogy milyen szintű felelőssége van a tanároknak és a diákoknak a csoport biztonsága érdekében

6. ERKÖLCSI ÉS JOGI MEGÍTÉLÉS

Egy lopással kapcsolatos ügy igazságos és becsületes megoldása. Bevezetés a lopással kapcsolatos jogi tudnivalókba. A felbujtás, a bűnrészesség, a rablás fogalma.

7. HÍV A KÖTELESSÉG

Mi a teendő a törvény iránti kötelesség, és a barátok, főnökök iránti lojalitás közötti konfliktus esetén?

8. EGYÉNI ÉS KÖZÉRDEK

A szemét tárolásának, a szemét elhelyezésének szabályozása. A vizek, a légkör tisztaságát biztosító törvények. A környezetvédelem jogi és erkölcsi kérdései.

9. A JOG ALKALMAZÁSA A forgalmas utakon kerékpározó fiatalok problémái. Egy parlamenti vita: kötelezővé lehet-e tenni a bukósisak viselését? Egy valódi eset kapcsán a szerepjáték saját változata, majd az ügy tényleges menete a fellebbviteli bírósági tárgyalásig. 10. A BÍRÓSÁGON Felkészülés egy bírósági tárgyalás meglátogatására. Jogi alapfogalmak. A látogatás megbeszélése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Minden téma egy – vagy több – konkrét szituáció, döntéshelyzet kiscsoportos, majd közös megbeszélésével, megvitatásával kezdődik. Ezután az adott szituáció tágabb társadalmi hátterének értelmezése, illetve a diákok személyes érintettségének elemzése következik. Végül a téma jogi vonatkozásának ismertetése, megbeszélése, megvitatása következik

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A tanuló tudjon különbséget tenni az erkölcs és a jog között.
- Értse, miért van szükség az alapvető magatartási szabályok megtartására.
- Tudja, hogy a különböző vélemények nem mindig reálisan tükrözik a tényeket.
- Ismerje a gyermekek alapvető jogait.
- Ismerje fel, hogy ő és mások kiért, miért, miben és mennyiben felelősek.
- Értse, hogy az emberek az eseményeket és a változásokat különbözőképpen érzékelik és értékelik.
- Értse, hogy a személyek és csoportok cselekedeteit helyzetük, érdekük és az adott szituáció hogyan befolyásolja.
- Tudja, hogy az embereknek lehetnek jó és rossz döntései (cselekedetei), és ezek a döntések, cselekedetek a szándéktól függetlenül is hatnak.
- Legyenek képesek megfelelő formában érvelni, vitatkozni, társaik beszámolóit objektíven értékelni, bírálni.
- A következő fogalmak ismerete: egyenlőség, felelősség, fegyelem, tisztesség, igazságosság, becsületesség, normák, erkölcsi parancsok, szándék és következmény, a jog, a törvény, a bíróság

9. ÉVFOLYAM

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**EGYÜTTÉLÉS önmagammal és a környezetemmel**	Ajánlott időkeret: 33 alkalom
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TÁRSADALOM	

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI
 	
(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)
	– Anyanyelvi kommunikáció
	– Hatékony önálló tanulás
	– Asszertivitás
	– Igazsáűgkeresés
	– Decentrálás
	– Énkép önismeret
	– Tapasztalatok előhívása
	– Önállóság
	– Eredetiség
	– A különböző alternatívák közötti eligazodás
	– Lényegkiemelés
	– Kitartás
	– Együttműködés
	– Az önálló kutatáshoz szükséges képességek:
	  – Tervezés
	  – A szakirodalom, feldolgozása
	  – Interjúzás	

	– Felmérés készítése – Összegzés – Az elvégzett feladat előadása és „megvédése”

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

1. „A KAMASZKOR KÖRÜL”
Konkrét esetek, irodalmi példák segítségével csoportosan, majd közösen értelmezzük a kamaszkor problémáit többféle szemszögből – a tizenéves, a szülő, a tanár, a barát stb. – és szempontból. A kamaszkor fogalma és pszichológiai sajátosságai. Kiscsoportos, illetve közös konfliktuselemzés
2. IFJÚSÁGI KÖZÖSSÉGEK, SZUBKULTÚRÁK VILÁGA
Baráti és haveri kapcsolatok. Közösségek, szekták, szubkultúrák. Esettanulmányok, filmrészletek, irodalomból, illetve a napi sajtóból válogatott írások értelmezése és megbeszélése.
3. A SZEXUALITÁS – NŐK ÉS FÉRFIAK
Kultúrtörténeti szövegek a két nem különbözéséről és összetartozásáról. Szeretet, Szerelem Különböző megközelítések: biológia, pszichológia, szociológia, erkölcs, jog stb. A szexualitás biológiai és társadalmi vonásai. A párkapcsolat örömei és konfliktusai.
4. VALÓSÁGOS ÉS TRANSZCENDENS VILÁG
A születés (élet) és a halál misztériumai (hagyományok, vallások). A születés (élet) és a halál erkölcsi és jogi kérdései (abortusz, eutanázia, halálos ítélet) Esettanulmányok.
A hit és a vallás. Hívők és nem hívők.
5. ÉLETMÓDTÍPUSOK – HOGYAN ÉLÜNK?
A háztartás működése. A szükségletek rangsorolása és csoportosítása. Esettanulmányok felmérések. A tizenévesek kulturális szokásainak felmérése.
Életpályák, esettanulmányok
6. AZ EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD
Saját életmód felmérése. Esettanulmányok, példabeszédek. Időbeosztás. Táplálkozási szokások. Öltözködés. Lakókörnyezet. Mozgáskultúra. Mentálhygénés alapismeretek. Külső előadók, gyakorlati feladatok
7.A POLGÁRI ÉRTÉKREND JELLEMZŐI. KI A POLGÁR? – ÉLETMÓDTÍPUSOK
A polgári világ kultúrtörténeti jellemzőinek bemutatása (filmrészletek és irodalmi példák segítségével)
Az életmód összetevői. A környezetünkben lévő életmódtípusok felmérése.
8. TÁRSADALMI CSOPORTOK ÉS RÉTEGEK– KUTATÁS
Kiscsoportos és egyéni kutatás (az önálló kutatás technikájának elsajátítása; életutak – interjúk – és a tárgyi környezet – fényképezés, felmérések.) Helytörténeti alapismeretek. A társadalmi csoportok felmérése: életkor, nem, etnikai, vallási, gazdasági, kulturális különbségek.
Ismerkedés a helyi (falu, kerület, város) közösségek – kulturális egyesületek, közhassznú társaságok, társadalmi csoportok életével. A civil társadalom önszerveződési formái.
9. A HÁTRÁNYOS HELYZETÜEKRŐL – DEVIÁNS VISELKEDÉS
A szegénység problémái. Az öregség. A betegek (rokkantak Aids). A szociális gondoskodás „hálója” és nehézségei. Szabálytalan életutak: különböző fiatalemberek beilleszkedési zavarai. Ifjúsági szubkultúrák. Az ifjúsági bűnözés és bűnüldözés. Kábítószer alkoholizmus. Esettanulmányok a „kitörésről” és a „bennmaradásról”.
10. KOMMUNIKÁCIÓ, TÖMEGKOMMUNIKÁCIÓ
Érzékelés és kommunikálás. A „tiszta” kommunikációt segítő és akadályozó tényezők. Gyakorlatok. A közvetlen és a közvetett kommunikáció.
A média „rejtett üzenete”: a valóságos világ és a média által közvetített világ összehasonlítása. Hogyan készül.. a hír, a reklám?
Az írott és az elektronikus sajtó műfajai. Gyakorlatok (elemzés, vagy műsorkészítés)

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Filmrészletek, irodalmi példák, újságcikkek, a tanár és a diákok által hozott konkrét szituációk, esetek kapcsán a diákok beszélhetnek, vitatkozhatnak saját magukról. A beszélgetések azonban nem öncélúak: a fő cél a személyes élmények és tapasztalatok „tudatosítása” és lehetőség szerinti általánosítása, rendszerezése.

Kiscsoportos, illetve egyéni kutatás, interjúzás, szakirodalom feldolgozása. Nem csak reprodukálják a tananyagot, hanem produkálhatnak is: gondolkodhatnak, dönthetnek a szimulációs játékokban, dramatizálhatnak, bekapcsolódhatnak iskolai „gyakorlati tevékenységekbe” is: egy -egy gyakorlati ügy elintézése, egy-egy projekt megtervezése és megvalósítása – pl. önálló újság, kiállítás stb.
Kiscsoportos formában – tanári segítséggel – önálló „iskolán kívüli kutatás” (interjúk, „terepmunka”)

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A tanulók ismerjék a szocializáció folyamatát, lássák több oldalról is a kamaszkor problémáit!
- Tudatosítsák és értelmezzék a különböző ifjúsági szubkultúra sajátosságait!
- Tudatosítsák a férfi és női szerepek sajátosságait!
- Ismerjék meg az egészséges életmód legfontosabb összetevőit és önmaguk fogyasztási szokásait!
- Minden diák ismerkedjen meg egy helyi közösség életével!
- Tudják, hogy a különböző társadalmi csoportok egyenjogú tagjai a társadalomnak. Ismerjék a legnagyobb magyarországi egyházakat és felekezeteket!
- Tudják, melyek a legnagyobb létszámú nemzetiségek és kisebbségi etnikumok!
- Tudják, mi az elszegényedés, a munkanélküliség, a társadalmi egyenlőtlenség!
- Ismerjék a legfontosabb társadalmi beilleszkedési zavarok negatív hatásait!

10. ÉVFOLYAM

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Együttélés a világgal**	Ajánlott időkeret: 33 alkalom
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Szociális érzékenység, – Az életkornak megfelelő társadalmi problémák iránti érzékenység, nyitottság, a környezetért érzett felelősség, a más kultúrákkal szembeni tolerancia erősítése. – A humánus, értékeket védő magatartás, – a demokratikus intézményrendszer használatához szükséges ismeretek és képességek – Okkeresés – Folyamatelemzés – Következtetés – Képesek legyenek eligazodni napjaink egyre ellentmondásosabb – többféle értékrendet, ideológiát megjelenítő világában. – Alapvető gazdasági, polgári és állampolgári ismeretek és képességek megtanítása	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

1. A GAZDÁLKODÁS FOGALMA
A háztartás fogalma és működési rendje. Esettanulmányok, elemzések, önálló kutatások (interjúk, költségvetések készítése.
Gazdasági játékok, szimulációk, személyes tapasztalatok bevonása.
2. A SZÜKSÉGLETEK RANGSOROLÁSA
Az életmód, életminőség fogalmának tudományos feldolgozása. Életmódtípusok, eltérő életutak, „stratégiák" elemzése. Saját szükségleteink összehasonlító elemzése.
3. A VÁLLALKOZÁS FOGALMA – A VÁLLALKOZÓI SZEMLÉLET
Vállalkozói életutakon, egyes vállalkozások működésén keresztül bemutatjuk a magyarországi vállalkozások – ezek lehetnek gazdasági, társadalmi és kulturális jellegűek – működésének sajátosságait, törvényszerűségeit. Gazdasági játékok segítségével a diákok átélhetik és gyakorolhatják a különböző vállalkozói magatartások előnyeit és hátrányait.
4. MUNKAADÓK ÉS MUNKAVÁLLALÓK
Munkaviszony. Munkahely: alkotás – jövedelemszerzés Munkanélküliség. A gazdasági élet szereplői. A vállalkozás fogalma. vállalkozás alapítása. Esettanulmányok, gazdasági játékok.
5. A MAI MAGYAR GAZDASÁG HELYZETE
A szerkezetváltás nehézségei. Főbb gazdasági stratégiák. Állami szerepvállalás. A vállalkozói magatartás sajátosságai. Helyünk az európai és a világgazdaságban. Esettanulmányok. Szakirodalom feldolgozása. Csoportos elemzések.
6. A POLGÁRI ÉS ÁLLAMPOLGÁRI JOGOK
Az alapvető emberi és állampolgári jogok fogalmi szintű és esettanulmányokon keresztül történő kiscsoportos és közös értelmezése – személyes szabadságjogok, politikai jogok.

Erőszak, önvédelem. A rendőrség jogai. Hivatalos okmányaink (személyi igazolvány, útlevél stb.). Adatvédelmi jogok és kötelezettségek. 7. AZ ÁLLAMSZERVEZET MŰKÖDÉSE A mai magyar államszervezet megismerése: a parlament és kormányzati rendszer. A pártviszonyok. A választási rendszer. A hatalom állami és társadalmi kontrolljai. Bürokrácia. A jogrendszer. 8. HAZÁNK ÉS EURÓPA Az európaiság fogalma. Magyarország Kelet és Nyugat között Az európai integráció előnyei és hátrányai Magyarország számára. Szomszédaink. 9. GLOBÁLIS PROBLÉMÁK, A GLOBALIZÁLÓDÁS Új globális világszemlélet felé: gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan. A következő évezred kihívásai: a „világfalu” problémái: túlnépesedés, élelemhiány, környezetszennyezés, az információrobbanás stb. A globalizálódás előnyei és hátrányai. A modernitás ára. Az ember és a technika ellentmondásos viszonya. 10. MI DOLGUNK A VILÁGON? Megváltsuk-e a világot? Életutak, életcélok: párhuzamos életrajzok. Beszélgetések a világ dolgairól.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Esettanulmányok önálló, vagy kiscsoportos értelmezése, szakirodalom földolgozása, önálló kutatás megszervezése, órai előadások, beszélgetések és viták, külső előadók, gyakorlati tevékenységek.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A korábban tanultak tudatosítása, gyakoroltatása, szintetizálása. Az alapvető követelmény egy önállóan elkészített produktum: „szakdolgozat", szakirodalom-feldolgozás, projektkészítés, gyakorlati feladat (egy hivatalos ügy elintézése, önálló kutatás stb.) – bemutatása és megvédése.
- Ismerjék a gazdálkodásra, vállalkozásra vonatkozó alapvető fogalmakat! Játékok, szimulációk, esettanulmányok segítségével személyes élményeik, tapasztalataik legyenek a körülöttük lévő gazdasági viszonyokról.
- Ismerjék alapvető állampolgári jogaikat és kötelességeiket! Tudja, mit jelent a törvényhozás, a törvények végrehajtása és a bíráskodás. Ismeri jogait a védelemhez és a jogorvoslathoz.
- Alapvető honismereti és helytörténeti tájékozottsággal rendelkezzenek!
- Értsék a globalizálódás folyamatát, s benne Magyarország helyzetét.
- Tudják értelmezni az *együttéléstan* fogalmát, szemléletét: nem szabad eszközként bánnunk önmagunkkal, a társainkkal, a tágabb természeti és társadalmi környezettel, meg kell tanulnunk együtt élni.

ÉNEK-ZENE

7. évfolyam

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Zenehallgatás, zeneirodalom**	Ajánlott óraszám: 20 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ÉNEK – ZENE	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Figyelem, megfigyelés – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) – Analízis – Szintézis – Tájékozódás az időben – Szabálykövetés – Analógiák felismerése – Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége – Forráskeresés, tapasztalatgyűjtés – Forráshasználat – Könyvtárhasználat	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Kaland és utazás: Kodály: Háry János., Mendelssohn: Skót szimfónia, Olasz szimfónia, Liszt: Vándorévek Mitológia és Biblia: Purcell: Dido és Aeneas, Monteverdi: Orfeo – részletek Kodály: Jézus és a kufárok, 114. Genfi zsoltár Handel: Izrael Egyiptomban, Verdi: Nabucco India, Egyiptom, Kína, a görögök zenéje Reneszánsz kórusmuzsika: Lassus és Palestrina madrigáljai, motettái, miséi Barokk szerzők Vivaldi, Bach, Handel concertoiból, szvitek, misék, oratóriumok részletei, Klasszikus mesterek: Haydn, Mozart, Beethoven és romantikusok: Schubert, Brahms, Csajkovszkij szimfóniáiból tételek Szonáták, vonósnégyesek részletei a fúvós-, vonós- és billentyűs hangszerek bemutatására Musical-részletek: A muzsika hangja, Macskák, Az operaház fantomja, West side story
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– Többször meghallgatott zeneművek alapján a szimfonikus zenekar hangszereinek megnevezése. – A hangszerismeret bővítése könyvtári kutatómunkával. – A megismert szerzők munkásságának bemutatása – kiselőadás. – A zeneértés szakkifejezéseinek pontosítása – egyéni szakszótárírás. – A zenei műfajok felsorolása példával. – Az ókori kultúrák zenéjének rövid összefoglalása – esszéírás – A más tantárgy témaköréhez illő zeneművek értelmezésének beillesztése az adott epochába (képzőművészet, történelem, irodalom). – A témahetek bemutatóin a tanultak felhasználása.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Éneklés**	Ajánlott óraszám: 23 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ÉNEK-ZENE	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Éneklés – Zenei hallás – Ritmusérzék – Önkontroll igénye – Próbálkozási hajlandóság – Előítélet-mentesség – Önkifejezés – Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll – Kudarctűrés – Tapintat – Kooperativitás – Tolerancia – Segítőkészség – Alkalmazkodás – Empátia, decentrálás, nézőpontváltás – Kritikusság – Figyelem, megfigyelés – Emlékezet	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Népdalok, kánonok, oratórium-részletek, szimfónia-tételek énekelhető témái, a zenetörténeti témákhoz kapcsolódó zenei szemelvények, musical-részletek		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Közös éneklés. Egyéni beszámoló az elsajátított énekekből. Szereplés a közösségi alkalmakon, iskolai ünnepeken. Bemutató tartása.

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Zenei ismeretek**	Ajánlott óraszám: 13 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ÉNEK-ZENE	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Figyelem, megfigyelés – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) – Analízis – Szintézis – Analógiák felismerése – Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége – Induktív és deduktív megközelítés képessége – Önállóság – A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás – Szövegértés: – Általánosításokhoz az alátámasztó részek megkeresése – forráskeresés, tapasztalatgyűjtés – Forráshasználat - Könyvtárhasználat	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
A zenei ABC törzshangjainak alkalmazása zenei műfajok: versenymű, szvit, szimfónia, opera, oratórium, vonósnégyes, motetta, madrigál, dal, ária, szonáta, musical Hangszerek: fa-és rézfúvósok, vonós család, billentyűsök, ütősök Tempo-és dinamikai jelzések: allegro, andante, moderato, f, ff, p, pp, mf Hangközök: oktáv, kvart, kvint 1# és 1b előjegyzés Violin-és basszuskulcs Dúr és moll hangnemek (C – a , F – d , G – e)
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
A műfajok felismerése zenehallgatás során. A műfajok pontos definiálása – könyvtári munka, szakirodalom feldolgozása. A zenei szakkifejezések szabatos használata a művekről, korszakokról szóló beszámolókban. A hangnemek felismerése, bemutatása.

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Ritmus**	Ajánlott óraszám: 10 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ÉNEK-ZENE	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Ritmusérzék – Önkontroll igénye – Próbálkozási hajlandóság – Előítélet-mentesség – Önkifejezés – Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll – Kudarctűrés – Tapintat – Kooperativitás – Tolerancia – Segítőkészség – Alkalmazkodás – Empátia, decentrálás, nézőpontváltás – Figyelem, megfigyelés – Emlékezet: – vizuális – mozgásos – Mozgáskoordináció	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
– ritmusértékek, képletek: negyed, nyolcad, tizenhatod, szünetjelek, szinkópa – ritmusjátékok: Sáry László: Kreatív zenei gyakorlatok I. című könyvéből – szöveg-és számzenék – ritmusértékek ütembe rendezése: 2/4 és 4/4		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Közös ritmizálás a megismert énekek éneklése során. Egyéni beszámoló az elsajátított ritmuselvekből. Szereplés a közösségi alkalmakon, iskolai ünnepeken. Bemutató tartása: improvizáció a tanult értékek segítségével. A témahetek bemutatóin az itt tanultak felhasználása.		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Zenehallgatás, zeneirodalom:

Többször meghallgatott zeneművek alapján:

- A szimfonikus zenekar hangszereinek megnevezése
- zenei műfajok felsorolása példával
- az ókori kultúrák zenéjének rövid összefoglalása

Éneklés:

- Az énekes tananyag felsorolt rétegeiből választott szemelvények megszólaltatása emlékezetből
- népdalok (10) előadása emlékezetből

Zenei ismeretek:

- A módosító jelek értelmezése kottakép alapján
- a zenei ABC törzshangjainak ismerete

Ritmus:

- tanult ritmusértékek ütembe rendezése
- egyszerű ritmusgyakorlat hangoztatása segítség nélkül

8. évfolyam

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Zenehallgatás, zeneirodalom**	Ajánlott óraszám: 20 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ÉNEK – ZENE	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Figyelem, megfigyelés – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) – Analízis – Szintézis – Tájékozódás az időben – Szabálykövetés – Analógiák felismerése – Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége – Induktív és deduktív megközelítés képessége – Empátia, decentrálás, nézőpontváltás – Kritikusság – Önállóság – Tudatos normaalkalmazás – Forráskeresés, tapasztalatgyűjtés – Forráshasználat – Könyvtárhasználat – Nyitottság	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Gregorián korális, trubadúrköltészet dallamai: Moniot d' Arras , Nyár-kánon
Reneszánsz madrigál, motetta: Kék ibolyácska, Giardini: Éljenek a víg nők, Josquin: Ave vera virginitas
Lassus, Palestrina miséiből részletek, Marenzio stb.
Zene Mátyás király udvarában,
Barokk szerzők művei,
Tájköltészet: szimfonikus költemény: Smetana: Hazám-Moldva, Debussy: A tenger, Liszt: Villa d' Este szökőkútjai
Mese a színpadon: Ránki: Pomádé király új ruhája – keresztmetszet, Mendelssohn: Szentiványéji álom – kísérőzene
A magyar népzene ősi és új stílusa, táncok, népzenei ihletésű együttesek: Ghymes, Makám,
A szerelem költészete: énekelt versek – Sebő együttes

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

– A többször meghallgatott zeneművek felismerése.
– A zenékhez kapcsolható stílusjellegzetességek bemutatása.
– A hangszerismeret bővítése könyvtári kutatómunkával.
– A megismert szerzők munkásságának bemutatása – kiselőadás.
– A zeneértés szakkifejezéseinek bővítése, pontosítása – egyéni szakszótárírás.
– A zenei műfajok felsorolása példával.
– Az ókori kultúrák zenéjének rövid összefoglalása – esszéírás.
– A más tantárgy témaköréhez illő zeneművek értelmezésének beillesztése az adott epochába (képzőművészet, történelem, irodalom).
– Az irodalom epochákkal tantárgyi együttműködés kialakítása.
– A témahetek bemutatóin a tanultak felhasználása.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Éneklés**	Ajánlott óraszám: 23 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ÉNEK-ZENE	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Éneklés – Zenei hallás – Ritmusérzék – Önkontroll igénye – Próbálkozási hajlandóság – Önkifejezés – Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll – Kudarctűrés – Tapintat – Kooperativitás – Tolerancia – Segítőkészség – Alkalmazkodás – Empátia, decentrálás, nézőpontváltás – Kritikusság – Figyelem, megfigyelés – Emlékezet	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Gregorián: Alleluja, Dies irae, trubadúr dallamok, reneszánsz és barokk részletek megszólaltatása További 10 új-és régi stílusú népdal Hangszeres művek énekelhető témái: Vivaldi: A négy évszak-tavasz I., Bach: G-dúr menüett. Oratóriumok, operák egyszerűbb részletei: Handel: Judás Maccabeus – Fénylő győztes…, Messiás- Halleluja dallam, Bach: János passió- Már nyugosznak a völgyek, Parasztkantáta- Üdv rád /alsó szólam is/, Purcell: Dido – Ne félj… Témahetekhez kapcsolódó jellegzetes dallamok (népvándorlás-kori népdalok) Smetana: Moldva-téma szolmizálva kánonok könnyűzenei részletek zenei alapra: Valahol Európában: Lehet egy dal, Honfoglalás c. film: Kell még egy szó, Dzsungel könyve: Amíg őriz a szemed, Padlás: Valahol... Népdal-karaoke CD-alappal
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– Közös éneklés. – Egyéni beszámoló az elsajátított énekekből. – Szereplés a közösségi alkalmakon, iskolai ünnepeken. – Bemutató tartása.

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Zenei ismeretek**	Ajánlott óraszám: 13 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ÉNEK-ZENE	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Figyelem, megfigyelés – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) – Analízis – Szintézis – Analógiák felismerése – Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége – Induktív és deduktív megközelítés képessége – Önállóság – Forráshasználat – Könyvtárhasználat	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Zenei formák és műfajok a tanult zenetörténeti korból: motetta, madrigál, mise, rondó, continuo, passió, monódia, valamint a tavaly tanultak korszakra vonatkozó felidézése és alkalmazása Régi és új stílusú népdalok elemzési szempontjai, jellemzői Hangközök: terc, szekund, valamint az eddig megismertek Homofón, polifón szerkesztési mód Neuma, hangjegyírás története: arezzoi guido Szillabikus, melizmatikus éneklési mód		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
A műfajok felismerése zenehallgatás során. A műfajok pontos definiálása – könyvtári munka, szakirodalom feldolgozása. A zenei szakkifejezések szabatos használata a művekről, korszakokról szóló beszámolókban. A hangnemek felismerése, bemutatása.		

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Ritmus**	Ajánlott óraszám: 10 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ÉNEK-ZENE	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Ritmusérzék – Önkontroll igénye – Próbálkozási hajlandóság – Előítélet-mentesség – Önkifejezés – Kudarctűrés – Tapintat – Kooperativitás – Tolerancia – Segítőkészség – Empátia, decentrálás, nézőpontváltás – Figyelem, megfigyelés – Emlékezet: – Mozgáskoordináció	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
páros és páratlan ütemosztás: 3/4, 6/8, 5/8, valamint az eddig tanultak alkalmazása nyújtott és éles ritmus felismerése, hangoztatása Sáry László: Kreatív zenei gyakorlatok – újabb előadási darabok improvizáció a tanult elemek alapján
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Közös ritmizálás a megismert énekek éneklése során. Egyéni beszámoló az elsajátított ritmuselvekből. Szereplés a közösségi alkalmakon, iskolai ünnepeken. Bemutató tartása: improvizáció a tanult értékek segítségével. A témahetek bemutatóin az itt tanultak felhasználása.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Zenehallgatás, zeneirodalom:

- Tudjon tájékozódni tanári segítséggel a tanult zenetörténeti korok között
- Felismerje a többször hallgatott zeneműveket
- Rövid ismertető a tanult zenei korszakokról, zeneszerzőkről, munkásságukról

Éneklés:

- Legalább 10 új és régi stílusú népdal emlékezetből való visszaidézése
- A tanult korszakokból 2-2 énekes szemelvény megszólaltatása kívülről
- Más népek dalaiból (5)

Zenei ismeretek:

- A régi és új stílusú népdalok elemzési szempontjai
- Tanult műfajok felsorolása példával
- Reneszánsz szerkesztési módozatok példával

Ritmus:

Tudjon segítség nélkül egyszerű ritmusgyakorlatokat hangoztatni
Felismerje a tanult ritmusképleteket, s azokat tudja hangoztatni
Felismerje a páros és páratlan lüktetést

9. évfolyam

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Zenehallgatás, zeneirodalom**	Ajánlott óraszám: *33 óra*
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ÉNEK-ZENE	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Figyelem, megfigyelés – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) – Analízis – Szintézis – Tájékozódás az időben – Szabálykövetés – Analógiák felismerése – Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége – Induktív és deduktív megközelítés képessége – Empátia, decentrálás, nézőpontváltás – Kritikusság – Önállóság	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
A bécsi klasszika mestereinek: Haydn, Mozart, Beethoven művei: szimfóniák, szonáták, operák, versenyművek, vonósnégyesek, oratórikus művek Szimfóniák: Haydn: Üstdob, Óra, Medve Mozart: Jupiter, Nagy g-moll Beethoven: III. Eroica, V. Sors, IX. Tételei Szonáták: Beethoven: Mondschein, Appassionata Operák: Mozart: Figaro, Don Giovanni, Varázsfuvola Beethoven: Fidelio Oratórikus művek: Haydn: Teremtés Mozart: Requiem Beethoven: Missa Solemnis Versenyművek: Mozart: d-moll zongoraverseny, Beethoven: Hegedűverseny Romantika: Schubert- dalok, VIII. Befejezetlen szimfónia, Schumann: Karneval, a-moll zongoraverseny, Paganini: 24 cappricci, Chopin-keringők, Liszt: szimfonikus programzene: Les Preludes, Mazeppa, egyéb zongoraművek, Brahms, Dvorak, Csajkovszkij, Mendelssohn műveinek részletei Muszorgszkij: Egy kiállítás képei Bűn és bűnhődés: Erkel: Hunyadi, Verdi: Aida, Rigoletto Nemzet és költészet: Erkel: Bánk bán, Kodály kórusművei Berzsenyi, Ady, Petőfi versekre, Kodály: Psalmus Hungaricus Tragikus szerelmek : Verdi: Traviata, Wagner: Bolygó Hollandi, Trisztán Verdi, Fouré, Berlioz reqiemje
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Házi dolgozat készítése egyes korszakokról, művekről. A tanult zenei korszakok megkülönböztetése hallás után, a tanult jellemzők alapján. Rövid szóbeli ismertető készítése adjon a bécsi klasszicizmus és romantika jellemzésével. 3- 3 Mozart, Verdi és Wagner opera történetének megismerése. Többször meghallgatott zeneművek alapján a szimfonikus zenekar hangszereinek megnevezése. A hangszerismeret bővítése könyvtári kutatómunkával. A megismert szerzők munkásságának bemutatása – kiselőadás. A zeneértés szakkifejezéseinek pontosítása – egyéni szakszótárírás. A zenei műfajok felsorolása példával. Az ókori kultúrák zenéjének rövid összefoglalása – esszéírás A más tantárgy témaköréhez illő zeneművek értelmezésének beillesztése az adott epochába (képzőművészet, történelem, irodalom). A témahetek bemutatóin a tanultak felhasználása.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Éneklés**	Ajánlott óraszám:
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ÉNEK-ZENE	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Éneklés – Zenei hallás – Ritmusérzék – Önkontroll igénye – Próbálkozási hajlandóság – Előítélet-mentesség – Önkifejezés – Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll – Kudarctűrés – Tapintat – Kooperativitás – Tolerancia – Segítőkészség	

	– Alkalmazkodás – Empátia, decentrálás, nézőpontváltás – Kritikusság – Figyelem, megfigyelés
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Műzenei szemelvények: magyar zenetörténeti dallamok: Csínom Palkó, Tyukodi Haydn: Drága lányka, Falusi jókedv Mozart: Figaro: Most pedig vége…, Asszonyok, lányok Varázsfuvola: Míly szép ez, Osiris, Isis… Beethoven: Százszorszép, Mormotte Schubert: A pisztráng Verdi: Nabucco: Mint a fecske… Aida: Ó, szép Aida… Rigoletto: Az asszony ingatag… Requiem: Lacrymosa… Erkel: Hunyadi: Meghalt a cselszövő…, Bánk bán: Hazám, hazám…, Keserű bordal Kodály–Berzsenyi: Magyarokhoz-kánon, Psalmus: Mikoron Dávid… Hangszeres darabok énekelhető témái: Haydn: Üstdob-II. andante Mozart: Nagy g-moll I. tétel szolm. Kis éji zene I. szolm. Beethoven: Hegedűverseny I. téma IX. szimf. IV. tétel – Örömóda Dvorak:" Újvilág" szimf. IV. tétel Csajkovszkij: VI. „Patetikus" szimf. I. tétel népdalok, balladák: Kőmíves Kelemen, Kádár Kata	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Közös éneklés. Egyéni beszámoló az elsajátított énekekből. Szereplés a közösségi alkalmakon, iskolai ünnepeken. Bemutató tartása.	

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Zenei ismeretek**	Ajánlott óraszám:
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ÉNEK-ZENE	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Figyelem, megfigyelés – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Önállóság – A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás – Szövegértés: – Általánosításokhoz az alátámasztó részek megkeresése – Forráskeresés, tapasztalatgyűjtés	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Az újonnan tanult műfajok definiálása példával Hangnemek: 2# és 2b (D – h, B – g) Vezérmotívum, ária, solo, duett, tercett, duó, trió Romantikus zenekari hangzás Hangközök: szext, szeptim és a teljes oktáv Tempo-és dinamikai jelzések: crescendo, decrescendo, marcato, legato, staccato, pizzicato A zenei ABC hangjainak önálló alkalmazása		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
A műfajok felismerése zenehallgatás során. A műfajok pontos definiálása – könyvtári munka, szakirodalom feldolgozása. A zenei szakkifejezések szabatos használata a művekről, korszakokról szóló beszámolókban. A hangnemek felismerése, bemutatása. Szolmizálási gyakorlatok.

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Ritmus**	Ajánlott óraszám:
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ÉNEK-ZENE	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Ritmusérzék – Önkontroll igénye – Próbálkozási hajlandóság – Előítélet-mentesség – Önkifejezés – Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll – Kudarctűrés – Tapintat – Kooperativitás – Tolerancia – Segítőkészség – Alkalmazkodás – Empátia, decentrálás, nézőpontváltás – Figyelem, megfigyelés – Emlékezet: – Mozgáskoordináció	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
A tanult műzenei szemelvények ritmusának követése, hangoztatása Kreatív zenei gyakorlatok Triola, kis éles, kis nyújtott
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Közös ritmizálás a megismert énekek éneklése során. Egyéni beszámoló az elsajátított ritmuselvekből. Szereplés a közösségi alkalmakon, iskolai ünnepeken. Bemutató tartása: improvizáció a tanult értékek segítségével. A témahetek bemutatóin az itt tanultak felhasználása.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

1. **Zenehallgatás, zeneirodalom:**
   - Tudja megkülönböztetni a tanult zenei korszakokat hallás után a tanult jellemzői alapján
   - Rövid szóbeli ismertetőt adjon a bécsi klasszicizmus és romantika jellemzésével
   - Tudjon 3-3 Mozart, Verdi és Wagner opera-történetet elmesélni
2. **Éneklés:**
   - Tudjon minden korszakból jellemző részletet énekelni
   - Hangszeres témákat reprodukálni
   - Törekedjen a kifejező előadásmódra
3. **Zenei ismeretek:**
   - Tudja felsorolni az idén tanult jellemző műfajokat egy-egy példával
   - Tempo-és dinamikai jelzések felismerése kottaképről
   - Egyszerű dallam lejegyzése tanári segítséggel
4. **Ritmus:**
   - Tudjon felismerhetően felidézni tanult zenei szemelvényeket ritmusuk alapján
   - Önállóan hangoztassa a tanult ritmusképleteket

10. évfolyam

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Zenehallgatás, zeneirodalom**	Ajánlott óraszám: *33 óra*
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ÉNEK-ZENE	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Figyelem, megfigyelés – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Szabálykövetés – Analógiák felismerése – Önállóság – Tudatos normaalkalmazás – Általánosításokhoz az alátámasztó részek megkeresése – forráskeresés, tapasztalatgyűjtés – Forráshasználat – Könyvtárhasználat – Nyitottság	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Mahler: Ezrek szimf., Puccini: Bohémélet, Pillangókisasszony, Richard Strauss: Salome, Debussy: A tenger, Ravel: Bolero, Pavane, Sztravinszij: Sacre…,Tűzmadár, Schönberg: Egy varsói menekült, Bartók: A kékszakállú herceg vára, Concerto, Cantata Profana, Kodály: Psalmus Hungaricus, kórusművek, Orff: Carmina Burana, Gerschwin: Porgy és Bess,Rhapsody in Blue, Satie: Gymnopedien , valamint a kortárs zene mestereinek(Kurtág, Szokolay, Ligeti, Pendereczki, Cage, Nono, Reich) művei
A jazz kiemelkedő alakjai: Benny Goodman, Louis Armstrong, Duke Ellington, Ella Fitzgerald, Miles Davis, Stan Gatz, Jan Garbarek, Dés László stb. , Beatles, Pink Floyd, U2, Omega, LGT, Piramis, Edda, Presser Gábor és más kortárs könnyűzenei előadók, együttesek

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

– Felkészülés a képzési szakaszt lezáró dolgozatra.
– A tanult zenei korszakokhoz kapcsolódó szerzők, művek ismerete
– Beszámoló az opera- és koncertlátogatásról
– Házi dolgozat készítése a választott zeneműről
– Többször meghallgatott zeneművek alapján a szimfonikus zenekar hangszereinek megnevezése.
– A hangszerismeret bővítése könyvtári kutatómunkával.
– A megismert szerzők munkásságának bemutatása – kiselőadás.
– A zeneértés szakkifejezéseinek pontosítása – egyéni szakszótárírás.
– A zenei műfajok felsorolása példával.
– Az ókori kultúrák zenéjének rövid összefoglalása – esszéírás.
– A más tantárgy témaköréhez illő zeneművek értelmezésének beillesztése az adott epochába (képzőművészet, történelem, irodalom).
– A témahetek bemutatóin a tanultak felhasználása.
– A 10. évfolyam végén egy összegző tudásszint-felmérő dolgozat írása csoportosan, a minimum követelmények figyelembe vételével (stílusismeret, zeneszerzők, zenetörténeti korszakok, zeneművek ismerete, korban való elhelyezése, zenei ismeretek).

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Éneklés**	Ajánlott óraszám:
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ÉNEK-ZENE	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Éneklés – Zenei hallás – Ritmusérzék – Önkontroll igénye – Próbálkozási hajlandóság – Előítélet-mentesség – Önkifejezés – Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll – Kudarctűrés – Tapintat – Kooperativitás – Tolerancia – Segítőkészség – Alkalmazkodás – Empátia, decentrálás, nézőpontváltás – Kritikusság – Figyelem, megfigyelés	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Énekes szemelvények: hangszeres művek énekelhető témái Spirituálék, magyar népdalok, balladák, kánonok Könnyűzenei szemelvények		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Közös éneklés. Egyéni beszámoló az elsajátított énekekből. Szereplés a közösségi alkalmakon, iskolai ünnepeken. Bemutató tartása.		

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Zenei ismeretek**	Ajánlott óraszám:
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ÉNEK-ZENE	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Figyelem, megfigyelés – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Forráshasználat – Könyvtárhasználat	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Tanult zenei műfajok felismerése Vegyeskari hangzás felismerése, hangfajok elkülönítése A nagyzenekari hangzás, elektronikus zene Kromatika, atonalitás, dodekafónia, reihe, sprechgesang Ragtime, big band, dixiland, combo, free jazz Hangnemek ismerete 3# és 3b – ig (a – fisz, esz – c)		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
A műfajok felismerése zenehallgatás során. A műfajok pontos definiálása – könyvtári munka, szakirodalom feldolgozása.		

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Ritmus**	Ajánlott óraszám:
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ÉNEK-ZENE	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Ritmusérzék – Próbálkozási hajlandóság – Önkifejezés – Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll – Kudarctűrés – Tapintat – Kooperativitás – Tolerancia – Segítőkészség – Alkalmazkodás – Empátia, decentrálás, nézőpontváltás – Figyelem, megfigyelés – Emlékezet: – Mozgáskoordináció	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Összefüggő ritmusgyakorlat egyéni hangoztatása Zeneművek egyszerűbb ritmikai jellegzetességeinek követése, reprodukálása Az eddig tanultak összegzése, alkalmazása, improvizáció Sáry László: kreatív zenei gyakorlatok – újabb előadási darabok Egyszerűbb ritmusgyakorlatok, dallamrészek hallás utáni önálló lejegyzése		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Közös ritmizálás a megismert énekek éneklése során. Egyéni beszámoló az elsajátított ritmuselvekből. Szereplés a közösségi alkalmakon, iskolai ünnepeken. Bemutató tartása: improvizáció a tanult értékek segítségével. A témahetek bemutatóin az itt tanultak felhasználása.		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Zenehallgatás, zeneirodalom:

- A tanult zenei korszakokhoz kapcsolódó szerzők, művek ismerete
- Beszámoló az opera- és koncertlátogatásról
- Házi dolgozat készítése a választott zeneműről

Éneklés:

- Legalább 15-20 zenei szemelvény előadása emlékezetből

Zenei ismeretek:

- A XX. sz. és az eddig tanult műfajok ismerete
- A jazz műfajainak ismerete
- A XX. század új zenei jelenségeinek ismerete

Ritmus:

- összefüggő ritmusgyakorlat hangoztatása segítség nélkül
- egyszerű gyakorlat lejegyzése a tanult elemek alapján
- improvizáció a tanult keretek között

TESTNEVELÉS

7. évfolyam

A 7. évfolyam kezdetére tanulóink elérkeznek arra a tudásszintre, hogy önállóan is meg tudják szervezni szabadidős és sporttevékenységüket. Ez két jelentős előnnyel bír: egyrészt folyamatosan képezni tudják magukat, illetve szabadidejüket hasznosan tölthetik el, s ebbe nem csak társaikat, hanem esetleg családjukat is bevonhatják. Fontos, hogy olyan tartalmi egységek is kerüljenek a tananyagba, amellyel gyakran találkozhatnak különböző sportadókon, illetve médiafelületeken. Ezek színesítik a repertoárt, illetve kiválthatják ugyanazokat a kedvező élettani hatásokat, mint a hagyományos sportágak.

7. ÉVFOLYAM
Évi óraszám: 165 – heti óraszám: 5

Témakör	A témakör feldolgozására javasolt óraszám
Atlétika	30 óra
Torna-gimnasztika-rendgyakorlatok	20 óra
Sportjátékok	40 óra
Szabadidős sporttevékenységek	50 óra
Küzdősportok	10 óra
Úszás	15 óra

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Torna – gimnasztika- rendgyakorlatok**	Ajánlott óraszám: 20 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Önfegyelem – Pontosság – Bátorság – Segítségadás – Koordinációs képességek – Ritmusérzék	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

1. Rendgyakorlatok
   - a 6. évfolyamon tanultak alkalmazása
   - fejlődések, szakadozások
   - menet
2. Gimnasztika
   - 1–12 ütemű szabadgyakorlatok végrehajtása folyamatosan
   - 1–12 ütemű szabadgyakorlatok kéziszerek felhasználásával, zenére
   - tartásjavító, gerincoszlopot tartó izomcsoportok erősítése kéziszerekkel
   - törzserősítések minden formája
   - relaxációs és légzőgyakorlatok
3. Torna
   - összefüggő talajgyakorlat összekötő gimnasztikai elemekkel a 6. évfolyamban tanultnak megfelelően
   - szekrényugrás: lányok 4 részen széltében, guggoló átugrás lebegő támasszal
     fiúk hosszába állított szekrényen 4. illetve5 részen guggoló átugrás lebegő támasz kísérlettel
   - függésgyakorlatok két kötélen, gyűrűn, KTK-n
   - ritmikus sportgimnasztika (lányoknak)
   - kargyakorlatok, lábgyakorlatok, törzsgyakorlatok, táncos mozgásformák zenére

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Rendgyakorlatok

- ***a 6. évfolyamban tanultak ismétlése***
- ***fejlődések, szakadozások vezényszóra kettes, hármas illetvenégyes oszlopba és vissza***
- ***menet megindítása vezényszóra irányjelöléssel***

- ***menet beszüntetése vezényszóra***
- ***futás megindítása helyből és járásból vezényszóra***
- ***futás beszüntetése vezényszóra***

Gimnasztika

- ***botgyakorlatok***
- ***ugrókötél gyakorlatok***
- ***gumikötél gyakorlatok***
- ***kézisúlyzó gyakorlatok 1-2 kg-os súlyzóval***
- ***a fenti kéziszerek közül1-gyel összefüggő gyakorlat zenére***
- ***tartásjavító gyakorlatok: lábujj, sarok, lábfej külső élén való járás, lábfejkörzések, lábfejhajlítás, apró tárgyak lábujjakkal való mozgatása, szedegetése***
- ***kúszógyakorlatok***
- ***gyakorlatok törzsizmok erősítésére kéziszerek segítségével***
- ***légzőgyakorlatok hasi és rekeszizom légzés elsajátítása fekvő helyzetben***
- ***gyakorlatok a helyes légzés összekapcsolásával***
- ***gyakorlatok fekvő helyzetben lehunyt szemmel***
- ***gyakorlatok kényelmes támasztott ülésben lehunyt szemmel***

Torna

- ***talajgyakorlat***
- ***fejenállás, kézenállás, repülő- és gurulóátfordulás, kézen átfordulás oldalra beépítésével, összekötő gimnasztikai elemek segítségével***
- ***szekrényugrás dobbantó használatával a repülés ívének növelésével, lebegő támasz illetve támaszkísérletekkel, segítségadással***
- ***függésgyakorlatok 2 kötélen vagy gyűrűn húzódzkodással illetve fellendüléssel***
- ***a tanult elemek ismétlése***
- ***húzódzkodási kísérletek alsó illetve felső fogással, lehet versenyszerűen***
- ***kötélmászás mászókulcsolással, függeszkedési kísérletek***
- ***RSG: hintajárás, érintő járás, hármas lépés, ezek összekapcsolása kar- és törzsgyakorlatokkal, zenére***

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Atlétika**	Ajánlott óraszám: 30 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Önállóság – Monotónia tűrés – Kreativitás – Próbálkozási hajlandóság, céltudatosság – Versenyszellem kialakítása	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

1. Futások
- a 6. évfolyamon tanultak alkalmazása
- vágtafutások
- aerob jellegű futások pályán
- aerob jellegű futások terepen

2. Ugrások
- magasugrás átlépő technikával, guruló technikával, hasmánt technikával, flopp technikával
- távolugrás nekifutással elugró gerendáról guggoló illetve homorító technikával
- szökdelések életkornak megfelelő eszközzel, kis súllyal, nehezékkel

3. Dobások
- kislabda hajítás nekifutásból
- hajítások, lökések tömött labdával egy és két kézzel helyből és nekifutásból
- súlylökés helyből
- súlylökés becsúszással

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Rajtok – ***térdelőrajt támláról*** *Futások* – ***iramfutások piramis módszerrel*** – ***fokozó futások*** – ***vágtafutások térdelőrajttal 60 illetve 100 méteren versenyszerűen*** – ***váltófutás repülőrajttal*** – ***Cooper-teszt*** – ***kitartó futás terepen – mezei futás*** *Ugrások* – ***távolugrás elugró gerendáról guggoló illetve homorító technikával eredményre*** – ***magasugrás átlépő, guruló, hasmánt és flopp technikával*** – ***magasugrás verseny*** – ***sorozatugrások, szökdelő versenyek nehezékkel*** – ***mélybeugrás*** *Dobások* – ***kislabda hajítás távolba nekifutással versenyszerűen*** – ***súlylökés helyből becsúszással 2-3 kg-mos súlygolyóval***

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Sportjátékok**	Ajánlott óraszám: 40 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Szabálykövetés – Alkalmazkodás – Csapatszellem – Egyéni érdek alárendelése csapatérdeknek – Helyzetfelismerés – Kreativitás	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
Kézilabda – a 6. évfolyam anyaga – az egyén szerepe a csapatban – csapattaktika – védekezési variációk – támadási variációk **Kosárlabda** – a 6. évfolyam anyaga – védekezési taktikák – támadási taktikák – streetball **Labdarúgás** – a 6. évfolyam anyaga – egyérintős játék – kétérintős játék – védekezési taktikák – támadási taktikák **Röplabda** – a 6. évfolyam anyaga – egyes, kettes, hármas sánc – nyitás-fogadási variációk – támadás szélen és középen

– befutó feladó, feladás hátra – védekezési taktikák – támadás 4-es, 3-as és 2-es pozícióban
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
1. *Kézilabda* – ***a posztnak megfelelő játék támadásban és védekezésben*** – ***védekezés nyitottan, zártan*** – ***védekezés a 6-os vonalon*** – ***vegyes védekezés*** – ***emberfogásos védekezés*** – ***a beálló játéka*** – ***az átlövő játéka*** ***2.*** *Kosárlabda* – ***emberfogásos védekezés*** – ***területvédekezés*** – ***támadás zónával szemben*** – ***támadás emberfogásos védekezéssel szemben*** – ***3 pontos dobások gyakorlása*** – ***streetball szabályoknak megfelelően*** ***3.*** *Labdarúgás* – ***pontrúgások*** – ***területvédekezés*** – ***követő emberfogás*** – ***védekezésből támadás*** – ***hosszú indítások*** – ***labdarúgó mérkőzés*** – ***lábtenisz*** – ***strandfoci a szabályoknak megfelelően*** ***4.*** *Röplabda* – ***csapatnyitás és fogadási taktikák*** – ***ütés szélen és centerben*** – ***sáncgyakorlatok*** – ***befutó feladó szabályoknak megfelelően (helytartás)*** – ***játék szabályoknak megfelelően*** – ***strandröplabda*** – ***játék 2-2 ellen, és 4-4 ellen szabályoknak megfelelően***

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Szabadidős sporttevékenységek**	Ajánlott óraszám: 50 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Alkalmazkodás – Kreativitás – Ügyesség – Koordinációs és kondicionális képességek	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
1. Téli sportok a szabadban – korcsolyázás – nordic walking 2. Tollaslabdázás 3. Kerékpározás terepen 4. Strandsportok		

5. Floorball

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

1. *Korcsolyázás*
- ***bemelegítés a speciális körülményeknek megfelelően***
- ***lépegetés állóhelyben***
- ***járás előre adott jelig***
- ***esések gyakorlása***
- ***járásból csúszásba***
- ***futásból csúszásba***
- ***csúszás guggolásba***
- ***csúszás közben terpeszcsúszásba majd vissza***
- ***korcsolyázás előre***
- ***hátrafelé korcsolyázás***
- ***csúszás lebegőállásba***
- ***szlalom***

2. *Nordic walking*
- ***a botok szerepe***
- ***a botok használata***
- ***a kar- és a lábmunka összehangolása***

3. *Tollaslabdázás*
- ***ütőfogások***
- ***csukló- és alkarmozgás***
- ***lábmunka***
- ***tenyeres ütések***
- ***adogatások***
- ***fonák ütések***

4. *Kerékpározás terepen*
- ***hajtás felfelé változatos terepen***
- ***hajtás lefelé változatos terepen***

5. *Strandsportok*
- ***strandfoci***
- ***strandkézilabda***
- ***strandkosárlabda***
- ***strandröplabda***

6. *Floorball*
- ***az ütő használata***
- ***ütésformák***
- ***gyakorlatok tárgykerüléssel***
- ***gyakorlatok párban illetve csoportban***
- ***kapus játéka***
- ***floorball mérkőzések***

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Küzdősportok**	Ajánlott óraszám: 10 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Önfegyelem – Az ellenfél tisztelete – Tiszta küzdelem – Kudarctűrés – Gyorsaság	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
1. Judo – a 6. évfolyam feladatainak átismétlése – dobások 2. Küzdőjátékok		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
1. *Judo* – ***térdingatás*** – ***kis belső horogdobás*** – ***bokaingatás*** – ***nagy külső horogdobás*** ***2.*** *Küzdőjátékok* – ***kötélhúzás*** – ***zsámolylabda 3 kg-os medicinlabdával rögbiszerűen***		

6.

A TÉMAKÖR CÍME	**Úszás**	Ajánlott óraszám: 15 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Alkalmazkodás – Vízbiztonság megerősítése – A megszerzett úszástudás megerősítése – A társ figyelemmel kísérése	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
– A hatodik évfolyam anyagának gyakorlatai – A választott úszásnem technikájának tökéletesítése – Teljesítmény növelése		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
1. *Rajtok és fordulók* – ***rajt fejesugrással*** – ***rajt falról*** – ***átcsapós forduló*** – ***bukóforduló*** ***2.*** *A választott úszásnem gyakorlása* – ***levegővétel tökéletesítése***		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Atlétika:
- A tanulók fizikai állapotának felmérésére szolgáló tesztek eredményében való mérhető javulás
- A távol- és magasugrás tanult technikájának végrehajtása, teljesítmény növelése
- A dobások végrehajtása helyes technikával, különösképpen a dobás ívének képzése, teljesítménynövekedéssel
- Állóképesség fejlesztő futásban a saját iramának helyes megválasztása

Torna, gimnasztika, rendgyakorlatok:
- Ismerje a tanult gyakorlatok szabályos végrehajtását, képes legyen helyben és mozgás közben vezényszónak megfelelő folyamatos végrehajtásra
- Tanult gimnasztikai elemekből tudjon összeállítani 12-14 négy-, nyolcütemű gyakorlatot, és azokat végrehajtani
- Legyen képes folyamatos mozgással legalább 12 percig gimnasztikai gyakorlatokat végezni
- Ismerje, és helyesen valósítsa meg a tanult talajelemeket
- Képes legyen nem szokványos testhelyzetekben gurulásokra
- Ismerje a dobbantó használatát
- Tanult talajelemekből tudjon összefüggő gyakorlatot bemutatni, saját tervezés alapján kéziszerek igénybe vételével
- Alakuljon ki biztonságérzet függéshelyzetben
- Képes legyen végrehajtani a tanult elemeket kötélen vagy gyűrűn, és állítson össze összefüggő gyakorlatot

Kézilabda:
- Tudjon 8-10 méteres távolságra átadásokat és átvételeket végrehajtani helyben és mozgás közben
- Ismerje a labda nélküli mozgásokat és helyezkedéseket, és azt tudja játékhelyzetben alkalmazni
- Tudja alkalmazni a tanult taktikai variációkat támadásban és védekezésben
- A meghatározott posztnak megfelelő feladatokat ismerje és alkalmazza

Kosárlabda:
- Labda nélküli mozgásban és helyezkedésben tudjon elszakadni a védőtől
- Játékhelyzetben tudja alkalmazni a szabályokat
- Ismerje és tudja bemutatni a tempódobást
- Ismerje és tudja bemutatni a fektetett dobásokat
- Ismerje a 2-2 elleni játék elemeit
- Hajtson végre 3 pontos dobásokat eredményesen

Labdarúgás:
- Helyben és mozgás közben tudjon társával passzolni
- Tudjon labdavezetést végrehajtani irányváltással
- Ismerje a labda nélküli helyezkedést, és azt tudja alkalmazni
- Állóhelyzetből, labdavezetésből, társtól kapott labdával tudjon kapura rúgni
- Tudja alkalmazni a kétérintős játékot
- Tudjon párban fejelni
- Tudjon felugrásból fejelni
- Ismerje és alkalmazza a tanult védekező és támadó taktikát
- Eredményesen hajtsa végre az egyérintős játékot
- Hajtson végre eredményes pontrúgásokat

Szabadidős sporttevékenységek:
- Legyen képes részt venni a szabadtéri órákon és ott aktív, intenzív tevékenység jellemezze

Küzdősport:
- Ismerje a tanult technikai elemeket, azokat tudja bemutatni és küzdelemben alkalmazni

Úszás:
- Képes legyen helyesen végrehajtani a tanult úszásnem technikáját, és teljesítménye az mutasson fejlődést elmúlt év eredményéhez képest.

8. évfolyam

BEVEZETÉS

A 8. évfolyamra, ha a tanulók a tantervi mozgásanyagot elsajátították, és eredményesen képesek alkalmazni azt, akkor elérték a testi képességük megfelelő színvonalát. A testi nevelés és oktatás és az egyéni képességek fejlődése nehezen képzelhető el megfelelő sikerélmény nélkül. El kell érni, hogy a gyermek számára a mozgás az öröm forrása legyen. Ha ezt sikerül megvalósítani, akkor a gyermek a későbbi életében a mozgásigény szükségletként fog jelentkezni. Ez a tevékenység úgy fejleszti testi-szellemi képességeit és készségeit, hogy a feladatmegoldásokhoz szükségtelen merev szervezeti és gyakoroltatási keretet alkalmazni.

Évi óraszám: 165 – heti óraszám: 5

Témakör	A témakör feldolgozására javasolt óraszám
Atlétika	30 óra
Torna-gimnasztika-rendgyakorlatok	20 óra
Sportjátékok	40 óra
Szabadidős sporttevékenységek	55 óra
Küzdősportok	10 óra
Úszás	10 óra

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Atlétika**	Ajánlott óraszám: 30 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Önállóság – Szervezési és tervezési készségek – Kreativitás – Céltudatosság	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

1. Futások
- vágtafutások 60, 100, 200 méteren
- középtávú futások 400, 800 méteren
- terepfutás – mezei futás
- Cooper-teszt

2. Ugrások
- távolugrás választott technikával eredményre
- magasugrás választott technikával eredményre

3. Dobások
- kislabda hajítás nekifutásból eredményre
- súlylökés becsúszással
- hajítások, lökések tömött labdáéval egy és két kézzel

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Futások
- ***térdelőrajttal rajtgépből vágtafutások időre***
- ***középtávú futások térdelőrajtból és állórajtból időre***
- ***mezei futás-terepfutás a lehetőségek függvényében***
- ***Cooper-teszt pályán***

Ugrások
- ***távolugrás kimért rohammal elugró gerendáról eredményre***
- ***magasugrás kimért rohammal eredményre***

Dobások
- ***kislabda hajítás nekifutásból eredményre***
- ***súlylökés becsúszással 3-4 kg-os súllyal dobókörből***

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Torna-gimnasztika-rendgyakorlatok**	Ajánlott óraszám: 20 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Pontosság – Segítségadás – Önfegyelem	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

1. Rendgyakorlatok
   – a tanult gyakorlatok pontos végrehajtása állóhelyben és mozgásban vezényszóra
2. Gimnasztika
   – 1-12 ütemű szabadgyakorlatok végrehajtása folyamatosan
   – nyújtó és ernyesztő gyakorlatok
   – gyakorlatok szereken
3. Torna
   – a tanult talajgyakorlati elemekkel önálló gyakorlat összeállítása és végrehajtása
   – szekrényugrás négy részen széltében, guggoló átugrás lebegőtámasszal (lányok)
     öt részen hosszában, guggoló átugrás – lebegőtámasz kísérlettel (fiúknak)
   – függésgyakorlatok kötélen, gyűrűn a tanult elemnek felhasználásával
   – kötélmászás mászókulcsolással illetve függeszkedési kísérletekkel
   – ritmikus sportgimnasztika lányoknak

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Rendgyakorlatok
- ***a tanult gyakorlatok végrehajtása társ általi vezényléssel helyben és mozgásban***

Gimnasztika
- ***1–12 ütemű szabadgyakorlatok önálló tervezéssel kéziszer és zene felhasználásával***
- ***aktív nyújtógyakorlatok saját izomerővel***
- ***passzív nyújtógyakorlatok társ közreműködésével***
- ***végtagok passzív leejtése, felrázása***
- ***valamelyik elernyesztett testrész aktív ingatása***
- ***mozgás nélküli ernyesztő gyakorlatok fekvő helyzetben***
- ***akadályfutások zsámoly, pad, ugrószekrény segítségével***

Torna
- ***tanult talajgyakorlati elemekből összefüggő gyakorlat tervezése és bemutatása térben***
- ***szekrényugrás lebegőtámasz helyzet kialakítása az első és a támaszhelyzet utáni második ív megnövelése kényszerhelyzetek segítségével***
- ***függésgyakorlatok***
- ***a tanult elemekből összefüggő gyakorlat tervezése, a lendület növelése, leugrás utáni biztos talajfogás***
- ***kötélmászás mászókulcsolással (lányok), függeszkedéssel lefelé (fiúk)***
- ***egyszerű karkörzésekkel kapcsolt lépések***
- ***keringő lépés***
- ***galoppszökdelés***

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Sportjátékok**	Ajánlott óraszám: 40 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Csapatszellem kialakítása – Szabályalkotás, -követés, -alkalmazás – Helyzetfelismerés – Kreativitás	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

1. Kézilabda

– a 7. évfolyam anyagának gyakorlása
– támadás emberelőnyben
– támadás emberhátrányban
– védekezés emberelőnyben
– védekezés emberhátrányban

3. Kosárlabda

– a 7. évfolyam anyagának gyakorlása
– védekezési variációk
– támadási variációk

4. Labdarúgás

– a 7. évfolyam anyagának gyakorlása
– védekezési formák, támadási variációk

o Röplabda

– a 7. évfolyam anyagának gyakorlása
– támadási variációk
– védekezési variációk

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Kézilabda

– ***védekezés 3:3 területvédelemmel***
– ***védekezés 3:3 vegyes védekezéssel***
– ***támadás emberelőnyben gyors indítással***
– ***támadás emberhátrányban gyors indítással***
– ***védekezés emberelőnyben követő emberfogással***
– ***védekezés emberhátrányban 6 méteren***

Kosárlabda

– ***hármas helycsere, helyzet kialakítás befutások hármas csoportokban***
– ***védekezés hármas helycsere ellen***
– ***hármas lefutások***
– ***védekezés a hármas lefutások ellen***
– ***3:3 elleni folyamatos játék támadásban***
– ***3:3 elleni folyamatos játék védekezésben***
– ***5:5 elleni kötetlen játék***

Labdarúgás

– ***nagypályás játék: – 4-3-3***
4-4-2
3-4-3 felállásban 11-11 ellen

Röplabda

– ***támadási variációk: kiemelt labda a szélen, szúrt labda a szélen, center- támadás feladó előtt, centertámadás feladó mögött, kombinált támadások***
– ***védekezés a hálónál: sánc átlóban, sánc vonalon, sánc centerben***
– ***védekezés oldalvonalon***
– ***védekezés alapvonalon***
– ***liberójáték***

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Szabadidős sporttevékenységek**	Ajánlott óraszám: 55 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Alkalmazkodás – Kreativitás – Ügyesség	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

1. Korcsolyázás
2. Görkorcsolyázás
3. Tollaslabda
4. Strandsportok

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Korcsolyázások

- ***két illetve egy lábon csúszás közben térdhajlítások és nyújtások***
- ***haladás ívben***
- ***fordulatok két lábon***
- ***átmenetek***
- ***„roller”***
- ***keresztezett ellenív***
- ***egylábas fékezések***
- ***kétlábas fékezések***
- ***forgások***

Görkorcsolyázás

- ***előrehaladás rollerozó mozgással***
- ***korcsolyázólépés***
- ***kanyarlépések***
- ***gyakorlatok hátrafelé***
- ***hokimegállás***
- ***vészmegállás***

Tollaslabda

- ***„Tartsd a labdát a levegőben!”***
- ***páros játék egyszerű szabályokkal***
- ***tollaslabdázás asztalitenisz-szabályokkal***
- ***kötetlen játék egyéniben és párosban***

Strandsportok

- ***strandfoci***
- ***strandkézilabda***
- ***strandkosárlabda***
- ***strandröplabda***

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Küzdősportok**	Ajánlott óraszám: 10 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Sportszerűség – Kudarctűrés – Önfegyelem – A másik tisztelete	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Judo-dobások Zsámolylabda rögbiszerűen		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Judo – ***válldobás*** – ***kaszáló csípődobás*** *Zsámolylabda rögbiszerűen* ***5 kg-os medicinlabda eljuttatása az ellenfél felfordított zsámolyába***		

6.

A TÉMAKÖR CÍME	**Úszás**	Ajánlott óraszám: 10 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Vízbiztonság megerősítése – A megszervezett úszástudás tökéletesítése – A vízben való mozgás veszélyeinek ismerete és azok megelőzése	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
A hetedik évfolyam anyagának gyakorlatai A választott úszásnem technikájának tökéletesítése Teljesítmény növelése		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
– ***Levegővétel tökéletesítése folyamatos úszás, az úszásnem technikájának 5-ös, 4-es, 3-as, 2-es levegővel*** – ***Teljesítmény növelése versenyszerűen*** – ***Akadályúszás***		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Atlétika:

– A tanulók fizikai állapotának felmérésére szolgáló tesztek eredményében való mérhető javulás
– A távol- és magasugrás tanult technikájának végrehajtása, teljesítmény növelése, a roham kimérésének gyakorlatának ismerete
– A dobások végrehajtása helyes technikával, különösképpen a dobás ívének képzése, teljesítménynövekedéssel, a becsúszó súlylökéstechnika végrehajtása
– A terepfutás sajátosságainak ismerete és a terepnek megfelelő iram kiválasztása

Torna, gimnasztika, rendgyakorlatok:

– Ismerje a tanult gyakorlatok szabályos végrehajtását, képes legyen helyben és mozgás közben vezényszónak megfelelő folyamatos végrehajtásra

– Tanult gimnasztikai elemekből tudjon összeállítani 12-14 négy-, nyolcütemű gyakorlatot, és azokat végrehajtani
– Legyen képes folyamatos mozgással legalább 12 percig gimnasztikai gyakorlatokat végezni
– Ismerje és helyesen valósítsa meg a tanult talajelemeket, tervezzen összefüggő gyakorlatot összekötő elemekkel, zenével térben végrehajtva
– Ismerje a dobbantó használatát, képes legyen kimérni a megfelelő távolságot minél nagyobb ív elérésének érdekében
– Képes legyen végrehajtani a tanult elemeket kötélen vagy gyűrűn, és állítson össze összefüggő gyakorlatot

Kézilabda:
– Ismerje a labda nélküli mozgásokat és helyezkedéseket, és azt tudja játékhelyzetben alkalmazni
– Tudja alkalmazni a tanult taktikai variációkat támadásban és védekezésben
– A meghatározott posztnak megfelelő feladatokat ismerje és alkalmazza

Kosárlabda:
– Labda nélküli mozgásban és helyezkedésben tudjon elszakadni a védőtől
– Játékhelyzetben tudja alkalmazni a szabályokat
– Ismerje és tudja bemutatni a tempódobást
– Ismerje és tudja bemutatni a fektetett dobásokat
– Ismerje a 3-3 elleni játék elemeit
– Ismerje az 5-5 elleni játék elemeit
– Hajtson végre 3 pontos dobásokat eredményesen

Labdarúgás:
– Helyben és mozgás közben tudjon társával passzolni
– Tudjon labdavezetést végrehajtani irányváltással
– Ismerje a labda nélküli helyezkedést, és azt tudja alkalmazni
– Állóhelyzetből, labdavezetésből, társtól kapott labdával tudjon kapura rúgni
– Tudja alkalmazni a kétérintős játékot
– Tudjon párban fejelni
– Tudjon felugrásból fejelni
– Ismerje és alkalmazza a tanult védekező és támadó taktikát
– Eredményesen hajtsa végre az egyérintős játékot
– Hajtson végre eredményes pontrúgásokat
– A tanult támadási és védekezési taktikában találja meg a helyét, és a feladatának megfelelően hajtsa végre azt

Szabadidős sporttevékenységek: Legyen képes részt venni a szabadtéri órákon és ott aktív, intenzív tevékenység jellemezze

Küzdősport: Ismerje a tanult technikai elemeket, azokat tudja bemutatni és küzdelemben alkalmazni

Úszás: Képes legyen helyesen végrehajtani a tanult úszásnem technikáját, és teljesítménye az mutasson fejlődést elmúlt év eredményéhez képest.

9. évfolyam

BEVEZETÉS

Az évfolyam testnevelés tananyaga egyrészt az általános iskolában tanultak elmélyítéséről, a technikai szint csiszolásáról szól, valamint új részként megjelenik az izomerő terhelése – erő és állóképesség jelleggel – különféle sporteszközök igénybevételével a gerincoszlop és a törzsizomzat fejlettségének függvényében. Elindul egy olyan jellegű képzés is, melynek során a tanulók olyan képességek birtokába kerülnek, amelyek segítségével képesek lesznek saját maguk és/vagy társaik, baráti közösségeik részére sportprogramot szervezni, illetve az élettani és saját állapotuk ismeretében edzésterveket készíteni. Egyre nagyobb hangsúly kerül az önállóan tervezett, szervezett és lebonyolított sportolás feltételeinek megteremtésére.

9. ÉVFOLYAM
Évi óraszám: 165 – heti óraszám: 5

Témakör	A témakör feldolgozására javasolt óraszám
Atlétika	30 óra
Torna-gimnasztika-rendgyakorlatok	20 óra
Sportjátékok	50 óra

Szabadidős sporttevékenységek	40 óra
Küzdősportok	10 óra
Úszás	15 óra

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Atlétika**	Ajánlott óraszám: 30 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Önállóság – Kreativitás – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatosság	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Futások
- önálló bemelegítő gyakorlatok
- rövid távú futások versenyszerűen
- középtávú futások versenyszerűen
- hosszú távú futások

Ugrások
- magasugrás választott technikával
- távolugrás választott technikával

Dobások
- kislabda hajítás versenyszerűen
- súlylökés versenyszerűen
- hajítások, lökések tömött labdával füles súllyal

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Futások
- ***bemelegítő gyakorlatok önállóan: célgimnasztika, futóiskola, iramfutások, nyújtó, ernyesztő gyakorlatok***
- ***rövid távú futások: repülőfutások, 60, 100, 200 méter futás versenyszerűen időre***
- ***közép távú futások: váltogatott iramú futás, 400, 600 és 800 méter futás versenyszerűen időre***
- ***hosszú távú futások: saját iramban végrehajtott futások teljesítménynöveléssel***

Ugrások
- ***magasugrás választott technikával kimért rohammal versenyszerűen***
- ***távolugrás választott technikával kimért rohammal versenyszerűen***

Dobások
- ***kislabda hajítás nekifutásból eredményre***
- ***súlylökés becsúszással dobókörből eredményre***
- ***hajítások füles súllyal vagy 5 kg-os medicinlabdával (fiúk), 3 kg-os medicinlabdával (lányok)***

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Torna-gimnasztika-rendgyakorlatok**	Ajánlott óraszám: 20 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Önfegyelem – Pontosság – Segítségadás	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
1. Rendgyakorlatok – az általános iskolában tanult alaki formák gyakorlása, továbbfejlesztése 2. Gimnasztika – az általános iskolában tanult szabadgyakorlatok kéziszerekkel nehezített variációkban való végrehajtása folyamatosan 15-20 percig – a törzsizomzat fejlesztése sportszerekkel 3. Torna – az általános iskolában tanult talaj- és függésgyakorlatok gyakorlása – függeszkedések nehezített feltételekkel – húzódzkodások – tolódzkodások		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Rendgyakorlatok – ***társ által vezényelt alaki gyakorlatok végrehajtása pontosan minél rövidebb idő alatt*** *Gimnasztika* – ***összekapcsolható szabadgyakorlatok 15 percen keresztül bottal, ugrókötéllel, gumikötéllel illetve kézisúlyzóval*** – ***felülések bordásfal előtt, bordásfalba akasztott tornapadról*** – ***törzsemelések bordásfalba akasztott tornapadról, ugrószekrényről, lelógásból társ segítségével*** *Torna* – ***az általános iskolában tanult talaj- és függésgyakorlatok ismételt végrehajtása*** – ***kötélmászás ülésből mászókulcsolással, fiúknak függeszkedéssel le*** – ***húzódzkodások kötéllel, gyűrűn vagy KTK-n*** – ***tolódzkodások gyűrűn, KTK-n vagy 2 zsámolyra tett tornapad között*** – ***nehezített fekvőtámaszok***		

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Sportjátékok**	Ajánlott óraszám: 50 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Csapatszellem – Helyzetfelismerés – Szabályalkotás, -követés, -alkalmazás	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
1. Kézilabda – az általános iskolában tanultak csiszolása – taktikai repertoár bővítése – játék nehezített feltételekkel		

2. Kosárlabda – az általános iskolában tanultak csiszolása – taktikai repertoár bővítése – játék nehezített feltételekkel 3. Labdarúgás – az általános iskolában tanultak csiszolása – taktikai repertoár bővítése – játék nehezített feltételekkel 4. Röplabda – az általános iskolában tanultak csiszolása – taktikai repertoár bővítése – játék nehezített feltételekkel
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Kézilabda – ***az ismert technikai és taktikai elemek végrehajtásának felgyorsítása kényszerítő helyzetek segítségével*** – ***a csapatszerkezetben betöltendő posztra való speciális képzések*** – ***nehezített körülmények közötti taktikai, technikai megoldások végrehajtatása (pl. 1-2 kg-os medicinlabdával való játék stb.)*** *Kosárlabda* – ***az ismert technikai és taktikai elemek végrehajtásának felgyorsítása kényszerítő helyzetek segítségével*** – ***dobáskísérletek nehezített helyzetekben (pl. csak félpályáról lehet pontot szerezni*** – ***technikai-taktikai megoldások nehezített helyzetben, kényszerítő eszközök beiktatásával*** *Labdarúgás* – ***az ismert technikai és taktikai elemek végrehajtásának felgyorsítása kényszerítő helyzetek segítségével*** – ***létszámhiányos védekezés és támadás technikai végrehajtása*** – ***játék nehezített helyzetben (pl. csak fejjel lehet gólt elérni, csak 16-oson belül lehet gólt elérni stb.)*** *Röplabda* – ***az ismert technikai és taktikai elemek végrehajtásának felgyorsítása kényszerítő helyzetek segítségével*** – ***támadási variációk számának bővítése, mérkőzésen való alkalmazásuk, mezőnyvédekezés kényszerítő körülmények közbeiktatásával*** – ***játék 6-6 ellen nehezített körülményekkel***

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Szabadidős sporttevékenységek**	Ajánlott óraszám: 40 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Önállóság – Kreativitás – Tervező-szervező képesség	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
– Aerobic – Erősítő termek használata – Streetball – Strandsportok		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Aerobic – ***fitnessz aerobic*** – ***alakformáló aerobic*** – ***közérzetjavító órák***		

Erősítő termek használata – ***gyakorlatok megtámasztott gerincoszloppal: fekve nyomás, nyomás ferdepadon, nyakból nyomás ülve keretben, egykezes gyakorlatok ülésben bicepszre, tricepszre, vállra*** – ***felülések és törzsemelések padon*** – ***guggolások saját súllyal stepp pad segítségével*** – ***kitörések*** *Streetball* – ***villámtorna szervezése a szabályoknak megfelelően*** *Strandsportok* – ***strandfoci*** – ***strandkézilabda*** – ***strandkosárlabda*** – ***strandröplabda***

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Küzdősport**	Ajánlott óraszám: 10 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Önállóság – Küzdeni tudás – Önfegyelem – Gyorsaság	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Önvédelmi fogások		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Önvédelmi fogások – ***ruhafogás védése*** – ***szemből a karok alatt történő átkarolás védése*** – ***szemből a karok felett történő átkarolás védése rúgással*** – ***hátulról a karok felett történő átkarolás védése*** – ***hátulról a karok alatt történő átkarolás védése karfeszítéssel*** – ***fojtás védései***		

6.

A TÉMAKÖR CÍME	**Úszás**	Ajánlott óraszám: 15 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Önállóság – Monotónia tűrés – Alkalmazkodás	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Úszás – a tanult úszásnem technikájának és teljesítményének nevelése – a Cooper-teszt teljesítése úszással		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Úszás – ***versenyek aerob, és anaerob körülmények között*** – ***a Cooper-teszt eredményének javítása***

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Atlétika:
- A tanulók fizikai állapotának felmérésére szolgáló tesztek eredményében való mérhető javulás
- A távol- és magasugrás tanult technikájának végrehajtása, teljesítmény növelése, a roham kimérésének gyakorlatának ismerete
- A dobások végrehajtása helyes technikával, különösképpen a dobás ívének képzése, teljesítménynövekedéssel, a becsúszó súlylökéstechnika végrehajtása
- A terepfutás sajátosságainak ismerete és a terepnek megfelelő iram kiválasztása

Torna, gimnasztika, rendgyakorlatok:
- Ismerje a tanult gyakorlatok szabályos végrehajtását, képes legyen helyben és mozgás közben vezényszónak megfelelő folyamatos végrehajtásra
- Legyen képes folyamatos mozgással legalább 15-20 percig gimnasztikai gyakorlatokat végezni kéziszerek igénybevételével
- Ismerje és helyesen valósítsa meg a tanult talajelemeket, tervezzen összefüggő gyakorlatot összekötő elemekkel, zenével térben végrehajtva
- Ismerje a dobbantó használatát, képes legyen kimérni a megfelelő távolságot minél nagyobb ív elérésének érdekében
- Képes legyen végrehajtani a tanult elemeket kötélen vagy gyűrűn, és állítson össze összefüggő gyakorlatot
- Ismerjen has- és hátizom-erősítő gyakorlatokat sporteszközök igénybevételével és azokat képes legyen végrehajtani
- Legyenek sikeres függeszkedési és húzódzkodási kísérletei

Kézilabda:
- Ismerje a labda nélküli mozgásokat és helyezkedéseket, és azt tudja játékhelyzetben alkalmazni
- Tudja alkalmazni a tanult taktikai variációkat támadásban és védekezésben
- A meghatározott posztnak megfelelő feladatokat ismerje és alkalmazza

Kosárlabda:
- Labda nélküli mozgásban és helyezkedésben tudjon elszakadni a védőtől
- Játékhelyzetben tudja alkalmazni a szabályokat
- Ismerje és tudja bemutatni a tempódobást
- Ismerje és tudja bemutatni a fektetett dobásokat
- Ismerje a 3-3 elleni játék elemeit
- Ismerje az 5-5 elleni játék elemeit
- Hajtson végre 3 pontos dobásokat eredményesen

Labdarúgás:
- Helyben és mozgás közben tudjon társával passzolni
- Tudjon labdavezetést végrehajtani irányváltással
- Ismerje a labda nélküli helyezkedést, és azt tudja alkalmazni
- Álló helyzetből, labdavezetésből, társtól kapott labdával tudjon kapura rúgni
- Tudja alkalmazni a kétérintős játékot
- Tudjon párban fejelni
- Tudjon felugrásból fejelni
- Ismerje és alkalmazza a tanult védekező és támadó taktikát
- Eredményesen hajtsa végre az egyérintős játékot
- Hajtson végre eredményes pontrúgásokat
- A tanult támadási és védekezési taktikában találja meg a helyét és a feladatának megfelelően hajtsa végre azt

Szabadidős sporttevékenységek:
– Legyen képes részt venni a szabadtéri órákon és ott aktív, intenzív tevékenység jellemezze

Küzdősport:
– Ismerje a tanult technikai elemeket, azokat tudja bemutatni és küzdelemben alkalmazni

Úszás:
– Képes legyen helyesen végrehajtani a tanult úszásnem technikáját, és teljesítménye az mutasson fejlődést elmúlt év eredményéhez képest.

10. évfolyam

BEVEZETÉS

A 10. évfolyamtól kezdődően, az életkori sajátosságoknak megfelelően megkezdődhet komplexen az erő- és állóképesség célzott fejlesztése. Az elvégzendő gyakorlatok, illetve sportjátékok kiválasztásánál fő szempont a teljes mozgásszerv-rendszer erősítése. Ebben a korban már nem csak fizikailag, hanem mentálisan is elérték a tanulók azt a pontot, ahonnan már tudatos – és sokszor önálló – munkával el lehet érni a kedvező változásokat.

10. ÉVFOLYAM
Évi óraszám: 165 – heti óraszám: 5

Témakör	A témakör feldolgozására javasolt óraszám
Atlétika	30 óra
Torna-gimnasztika-rendgyakorlatok	20 óra
Sportjátékok	50 óra
Szabadidős sporttevékenységek	40 óra
Küzdősportok	10 óra
Úszás	15 óra

1.

A TÉMAKÖR CÍME	**Atlétika**	Ajánlott óraszám: 30 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Önállóság – Kreativitás – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatosság – Tervezés, szervezés	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
1. Futások – versenyfutások – állóképességi futások 2. Ugrások – magas- és távolugrás – különböző súlyú fajtájú szerekkel 3. Dobások – súlylökés – különböző súlyú és fajtájú szerekkel		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Futások – ***rövid és középtávú futások versenyszerűen teljesítménynöveléssel*** – ***állóképességi futások különböző terepviszonyok között az egyéni állapotnak megfelelően, de teljesítménynöveléssel*** – ***Cooper-teszt*** *Ugrások* – ***távolugrás és magasugrás a választott technikával versenyszerűen*** – ***ugrások, szökdelések és szökkenések füles súllyal, medicinlabdával, és kézi súly igénybe vételével*** *Dobások* – ***súlylökés 4-6 kg-os súllyal dobókörből*** – ***hajítások, dobások, vetések füles súllyal, medicinlabdával***

2.

A TÉMAKÖR CÍME	**Torna-gimnasztika-rendgyakorlatok**	Ajánlott óraszám: 20 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Önfegyelem – Pontosság – Segítségadás	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
1. Rendgyakorlatok a korábban tanult rendgyakorlatok gyakorlatban való alkalmazása Gimnasztika – erősítő jellegű gyakorlatok – a törzsizomzat fejlesztése sportszerekkel – állóképesség-fejlesztő folyamatos gyakorlatok Torna – húzódzkodások – tolódzkodások – függeszkedések
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Rendgyakorlatok – ***sorakozás, megindulás oszlopban való közlekedés utcai körülmények között*** *Gimnasztika* – ***kézisúlyzó gyakorlatok*** – ***emelések, hordások párban*** – ***akadályfutások*** *Torna* – ***húzódzkodások kötélen, gyűrűn vagy KTK-n sorozatban szériaemeléssel*** – ***tolódzkodások gyűrűn, KTK-n vagy 2 pad között sorozatban szériaemeléssel*** – ***mászás függeszkedéssel (lányok: függeszkedési kísérletek)*** – ***kötélmászás időre versenyszerűen*** – ***vándormászás időre versenyszerűen*** – ***az ismert függés- és talajgyakorlatok ismétlése***

3.

A TÉMAKÖR CÍME	**Sportjátékok**	Ajánlott óraszám: 50 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Csapatszellem – Helyzetfelismerés – Szabályalkotás, -követés, -alkalmazás	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Kézilabda
- edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismeretek bővítése, tudatos alkalma-
- zása
- taktikai repertoár bővítése
- játék nehezített feltételekkel

Kosárlabda
- edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismeretek bővítése, tudatos alkalma-
- zása
- taktikai repertoár bővítése
- játék nehezített feltételekkel

Labdarúgás
- edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismeretek bővítése, tudatos alkalma-
- zása
- taktikai repertoár bővítése
- játék nehezített feltételekkel

Röplabda
- edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismeretek bővítése, tudatos alkalma-
- zása
- taktikai repertoár bővítése
- játék nehezített feltételekkel

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Kézilabda
- ***az ismert technikai és taktikai elemek végrehajtásának felgyorsítása kényszerítő helyzetek segítségével***
- ***a csapatszerkezetben betöltendő posztra való speciális képzések***
- ***nehezített körülmények közötti taktikai, technikai megoldások végrehajtatása (pl. 1-2 kg-os medicinlabdával való játék stb.)***
- ***a sportág eredményes műveléséhez szükséges edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismereteiben való jártasság megszerzése és tudatos alkalmazása***

Kosárlabda
- ***az ismert technikai és taktikai elemek végrehajtásának felgyorsítása kényszerítő helyzetek segítségével***
- ***dobáskísérletek nehezített helyzetekben (pl. csak félpályáról lehet pontot***
- ***szerezni***
- ***technikai-taktikai megoldások nehezített helyzetben, kényszerítő eszközök beiktatásával***
- ***a sportág eredményes műveléséhez szükséges edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismereteiben való jártasság megszerzése és tudatos alkalmazása***

Labdarúgás
- ***az ismert technikai és taktikai elemek végrehajtásának felgyorsítása kényszerítő helyzetek segítségével***
- ***létszámhiányos védekezés és támadás technikai végrehajtása***
- ***játék nehezített helyzetben (pl. csak fejjel lehet gólt elérni, csak 16-oson belül lehet gólt elérni stb.)***
- ***a sportág eredményes műveléséhez szükséges edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismereteiben való jártasság megszerzése és tudatos alkalmazása***

Röplabda
- ***az ismert technikai és taktikai elemek végrehajtásának felgyorsítása kényszerítő helyzetek segítségével***

- ***támadási variációk számának bővítése, mérkőzésen való alkalmazásuk, mezőnyvédekezés kényszerítő körülmények közbeiktatásával***
- ***játék 6-6 ellen nehezített körülményekkel***
- ***a sportág eredményes műveléséhez szükséges edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismereteiben való jártasság megszerzése és tudatos alkalmazása***

4.

A TÉMAKÖR CÍME	**Szabadidős sporttevékenységek**	Ajánlott óraszám: 40 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Önállóság – Kreativitás – Tervező-szervező képesség	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

1. Aerobic
2. Erősítő termek használata
3. Streetball
4. 4. Strandsportok

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Aerobic

- ***önálló koreográfia összeállítása választott zenére***
- ***a saját koreográfia megtanítása a társaknak***
- ***fitnessz aerobic***
- ***alakformáló aerobic***
- ***közérzetjavító órák***
- ***a sportág eredményes műveléséhez szükséges edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismereteiben való jártasság megszerzése és tudatos alkalmazása***

Erősítő termek használata

- ***Az ismert gyakorlatok felhasználásával önálló edzésterv készítése és megvalósítása***
- ***gyakorlatok megtámasztott gerincoszloppal: fekve nyomás, nyomás ferdepadon, nyakból nyomás ülve keretben, egykezes gyakorlatok ülésben bicepszre, tricepszre, vállra***
- ***felülések és törzsemelések padon***
- ***guggolások saját súllyal stepp pad segítségével***
- ***kitörések***
- ***a doppingok káros hatásainak ismerete és az ellenük való küzdelemben való részvétel***
- ***a sportág eredményes műveléséhez szükséges edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismereteiben való jártasság megszerzése és tudatos alkalmazása***

Streetball

- ***villámtorna szervezése a szabályoknak megfelelően***

Strandsportok

- ***strandfoci***
- ***strandkézilabda***
- ***strandkosárlabda***
- ***strandröplabda***
- ***választott strandsportra vonatkozó villámtorna vagy bajnokság szervezése, forgatókönyvének elkészítése***

5.

A TÉMAKÖR CÍME	**Küzdősport**	Ajánlott óraszám: 10 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Önállóság – Küzdeni tudás – Önfegyelem – Gyorsaság	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Önvédelmi fogások		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Önvédelmi fogások – ***egyenes ökölütés védése*** – ***pofonütés védése*** – ***előre rúgás védése kifordulással*** – ***előre rúgás védése dobással*** – ***segítségadás lerántással***		

6.

A TÉMAKÖR CÍME	**Úszás**	Ajánlott óraszám: 15 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Önállóság – Monotóniatűrés – Alkalmazkodás	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Úszás – a tanult úszásnem technikájának és teljesítményének nevelése – a Cooper-teszt teljesítése úszással – vízből mentés		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Úszás – ***versenyek aerob, és anaerob körülmények között*** – ***a Cooper-teszt eredményének javítása*** – ***tárgy felhozása a medence aljáról fejesugrással*** – ***fuldokló megközelítése*** – ***fuldokló mentése partra húzással*** – ***elsősegélynyújtás megkezdése***		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Atlétika:

– A tanulók fizikai állapotának felmérésére szolgáló tesztek eredményében való mérhető javulás
– A távol- és magasugrás tanult technikájának végrehajtása, teljesítmény növelése, a roham kimérésének gyakorlatának ismerete
– A dobások végrehajtása helyes technikával, különösképpen a dobás ívének képzése, teljesítménynövekedéssel, a becsúszó súlylökéstechnika végrehajtása

- A terepfutás sajátosságainak ismerete és a terepnek megfelelő iram kiválasztása
- Egyéni edzésterv készítése
- Edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismeretek elmélyítése

Torna, gimnasztika, rendgyakorlatok:
- Ismerje a tanult gyakorlatok szabályos végrehajtását, képes legyen helyben és mozgás közben vezényszónak megfelelő folyamatos végrehajtásra
- Legyen képes folyamatos mozgással legalább 15-20 percig gimnasztikai gyakorlatokat végezni kéziszerek igénybevételével
- Képes legyen végrehajtani a tanult elemeket kötélen vagy gyűrűn, és állítson össze összefüggő gyakorlatot
- Ismerjen has- és hátizom-erősítő gyakorlatokat sporteszközök igénybevételével és azokat képes legyen végrehajtani
- Legyenek sikeres függeszkedési és húzódzkodási kísérletei
- Tudja bemutatni a vándormászást
- Edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismeretek elmélyítése

Kézilabda:
- Ismerje a labda nélküli mozgásokat és helyezkedéseket, és azt tudja játékhelyzetben alkalmazni
- Tudja alkalmazni a tanult taktikai variációkat támadásban és védekezésben
- A meghatározott posztnak megfelelő feladatokat ismerje és alkalmazza
- Edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismeretek elmélyítése

Kosárlabda:
- Labda nélküli mozgásban és helyezkedésben tudjon elszakadni a védőtől
- Játékhelyzetben tudja alkalmazni a szabályokat
- Ismerje és tudja bemutatni a tempódobást
- Ismerje és tudja bemutatni a fektetett dobásokat
- Ismerje a 3-3 elleni játék elemeit
- Ismerje az 5-5 elleni játék elemeit
- Hajtson végre 3 pontos dobásokat eredményesen
- Edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismeretek elmélyítése

Labdarúgás:
- Helyben és mozgás közben tudjon társával passzolni
- Tudjon labdavezetést végrehajtani irányváltással
- Ismerje a labda nélküli helyezkedést, és azt tudja alkalmazni
- Állóhelyzetből, labdavezetésből, társtól kapott labdával tudjon kapura rúgni
- Tudja alkalmazni a kétérintős játékot
- Tudjon párban fejelni
- Tudjon felugrásból fejelni
- Ismerje és alkalmazza a tanult védekező és támadó taktikát
- Eredményesen hajtsa végre az egyérintős játékot
- Hajtson végre eredményes pontrúgásokat
- A tanult támadási és védekezési taktikában találja meg a helyét és a feladatának megfelelően hajtsa végre azt
- Edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismeretek elmélyítése

Szabadidős sporttevékenységek:
- Legyen képes részt venni a szabadtéri órákon és ott aktív, intenzív tevékenység jellemezze
- Ismerje a doppingok káros hatásait
- Edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismeretek elmélyítése

Küzdősport:
- Ismerje a tanult technikai elemeket, azokat tudja bemutatni és küzdelemben alkalmazni
- Edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismeretek elmélyítése

Úszás:
- Képes legyen helyesen végrehajtani a tanult úszásnem technikáját, és teljesítménye az mutasson fejlődést elmúlt év eredményéhez képest
- Ismerje a vízből mentés elemeit
- Rendelkezzen alapvető elsősegélynyújtói ismeretekkel
- Egyéni edzésterv készítése

PROJEKTEK

ERDEI ISKOLA

Általános jellemzők

Az erdei iskola célja részben az iskolában tanultak bemutatása a természetben, részben az ismeretek bővítése, részben hazánk tájegységeinek bemutatása. Utóbbi célnak megfelelően az alábbi négy (öt) területet javasoljuk: 1. Északi-középhegység, 2. Balaton-felvidék, 3. Sopron-Kőszeg vagy Őrség, 4. Mecsek. Minden programegységre jellemző, hogy két nyitóelőadással indít, az egyik az adott tájegység természeti, a másik a kulturális képét mutatja be. További közös eleme minden erdei iskolának az egész napos kirándulás, amely szakmai hasznosság mellett fontos egészségnevelési szerepet is kap. A további tevékenységekben lényeges különbség van a 7–8. és a 9–10. évfolyam közt.

7–8. ÉVFOLYAM

Jellemzők
A 7–8. évfolyamon a hangsúly a természet vizsgálatán van, élőlények gyűjtése, megfigyelése, határozása. Ez különösen nagy szerepet kap a 7. évfolyamon, ahol a rendszertani ismeretek ismétlése mellett jelentős új ismeretet is el kell sajátítania a tanulóknak. Szintén a 7. fontos vezéreleme a térképismeret. A 8. évfolyamon a fajismeret bővítése tovább folyik, de itt már komplett társulástani vizsgálatokat is végeznek, a hozzátartozó talajvizsgálatokkal együtt. Ezt egészíti ki a kőzetgyűjtés és határozás, valamint a csillagászat. A hetedik évfolyamon a csoportok egy szóbeli, beszélgetős beszámolóra készülnek a hét során, míg nyolcadikban egy kiállítást kell berendezniük.

Ajánlott helyszín
Erre a két évfolyamra olyan helyszínt ajánlunk, amely lehetőleg az erdőben van, lakott településtől messzebb. Megfelelő mennyiségű közös helyiség áll a tanulók rendelkezésére a gyűjtött anyagok feldolgozására, az előadásokra, illetve rossz idő esetére. Ilyen szempontoknak megfelelő – illetve általunk kedvelt – helyet könnyen találunk az alábbi hegységekben: Bükk, Zemplén, Mecsek, Balaton-felvidék.

7. évfolyam

1.

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	– Információfeldolgozás – Információkezelés – Alkalmazkodás – Együttműködés – Csoporttudat – Célmeghatározás – Útkeresés – A terv megvalósítása
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
– Felkelteni a tanulók érdeklődését a természeti környezetben lezajló jelenségek, folyamatok megfigyelése és magyarázata iránt; – Értsék a térkép és a valóság közötti kapcsolatot, tudják összevetni a valóságban lévő dolgok és a térképek adta információkat; – Iránymeghatározás;	

- Távolságmeghatározás a térképen becsléssel és méréssel, ismerjék a vonalas mérték használatát;
- Igazodjanak el a különböző térképeken (domborzati, közigazgatási és tematikus), ismerjék az elemi térképi információk leolvasásának technikáját;
- Ismerjék fel és nevezzék meg a közvetlen környezetben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen Topográfiai fogalmakat a térképen és a földgömbön;
- Ismerjék meg részletesen Magyarországot, a hazai tájak természeti értékeit;
- Tudják, hogy a tudományos rendszerezés alapegysége a faj;
- Értsék meg, hogy egy fajba tartoznak azok az élőlények, melyek közös származásúak, külsőbelső testfelépítésükben megegyeznek, egymással szaporodnak és szaporodásra képes utódaik vannak;
- Korábbi ismereteik alapján értsék meg, hogy a rokon fajokat osztályokba, a közös származású osztályokat törzsekbe soroljuk;

- Az adott tájegység földtani, botanikai, zoológiai és kulturális értékeinek bemutatása
- Gyűjtési módszerek bemutatása
- Talajcsapdázás
- Vízi élőlények gyűjtése
- Rovar és egyéb alsóbbrendűek határozása
- Növénygyűjtés és határozás, herbáriumi lapok készítése
- Magyarország nagytájainak, hegységeinek, tájegységeinek megismerése
- Térképismeret
- Turistatérkép használata
- Kirándulás
- 11. Beszámoló

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Csoportos munka:
talajcsapdázás;
vízi hálózás;
határozás;
növénygyűjtés;
herbáriumi lapok készítése;
térképjelölés;
térképkészítés;
Projekt:
Tájegység-bemutató, beszámoló
Egyéni:
jegyzőkönyv;
állat- és növényrajzok;
élménybeszámoló;

8. ÉVFOLYAM

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Információfeldolgozás Információkezelés Alkalmazkodás Együttműködés Csoporttudat Célmeghatározás Útkeresés, a terv megvalósítása

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

- Cél felkelteni a tanulók érdeklődését a természeti környezetben lezajló jelenségek, folyamatok megfigyelése és magyarázata iránt;
- A tanulók ismerjék meg részletesen Magyarországot, a hazai tájak természeti értékeit;
- Tudják, hogy a tudományos rendszerezés alapegysége a faj;

- Ismerjék meg a leggyakrabban előforduló ásványokat, kőzeteket, nyersanyagokat és energiahordozókat;
- Tudják a hazai tájak életközösségeinek ökológiai szemléletű jellemzését, valamint az élőhelyek földrajzi sajátosságait!
- Az adott tájegység földtani, botanikai, zoológiai és kulturális értékeinek bemutatása
- Növény- és állatgyűjtés, határozás az előző évben megismertek alapján
- Magyarország megyéinek, megyeszékhelyének megismerése
- Társulások vizsgálata
- Talajtani vizsgálatok
- Kőzettani vizsgálatok
- Csillagászat
- Kirándulás
- Beszámoló

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Csoportos munka:

- talajcsapdázás;
- vízi hálózás;
- határozás;
- növénygyűjtés;
- herbáriumi lapok készítése;
- térképjelölés;
- térképkészítés;
- társulástani vizsgálatok;
- talajtani vizsgálatok;
- kőzettani vizsgálatok;

Projekt:

- tájegység-bemutató kiállítás

Egyéni:

- jegyzőkönyv;
- állat- és növényrajzok;
- élménybeszámoló;

9–10. ÉVFOLYAM

Jellemzők

Az előző két évfolyamhoz képest három lényeges változást jelenik meg célként. Az egyik a program színesítése olyan elemekkel, amelyek nem kötődnek szorosan a természettudományokhoz, hogy a tárgy iránt kevésbé érdeklődök is találjanak kedvelt programokat. A másik, hogy több, komoly természettudományos foglalkozást is beiktatunk, pont a tudományok iránt mélyebben érdeklődök számáram így intézményi látogatás, szakemberek bevonása vizsgálatokba, meghívott előadók. A harmadik jelentős változás, hogy 9–10. évfolyamon bevezetjük a műszeres méréseket. Míg 7–8. évfolyamon a természetvizsgálat hagyományos módjain volt a hangsúly, most már eszközöket is bevetünk.

Módszertani ajánlás

Érdekeltség teremtés. Az erdei iskola ún. kreditpontos, ami azt jelenti, hogy reggeltől estig minden időpontban legalább 5 tevékenység közül választhatnak a diákok, ezek közül 3 mindig szigorúan szakmai, a másik kettő nem feltétlenül kötődik a természettudományokhoz (művészet, turisztika stb.). Az egyes programok különböző pontszámot érnek, a pontszámok sávos rendszerben váltható osztályzatra. A kreditrendszer sok szaktanár, sok munkáját igényli, hisz a hajnali megfigyeléstől az éjszakai csillagászatig nagyon sok és sokféle programot ajánl a kerettanterv.

Ajánlott helyszín

Olyan, természeti környezethez közeli település, ahol van a közelben egyetem, kutatóintézet, üzem, turisztikai látványosság. Mecsek – Harkány, Balaton-felvidék – valamelyik Balaton parti település, Bükk – Szilvásvárad stb.

9. évfolyam

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Információfeldolgozás, Információkezelés, Alkalmazkodás, Együttműködés, Csoporttudat, Célmeghatározás, Útkeresés, a terv megvalósítása

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

- Felkelteni a tanulók érdeklődését a természeti környezetben lezajló jelenségek, folyamatok megfigyelése és magyarázata iránt;
- Ismerjék a tanulók a Kárpát-medence jellegzetes természet- és társadalom-földrajzi jellemzőit, az ott kialakult jellegzetes életmódokat;
- Lássák, hogy a körülöttünk élő emberek emberi mivoltuk tekintetében egyenrangúak, mindössze kultúrájuk, értékrendjük alapján különböznek egymástól;
- Ismerjék fel a természeti környezet közvetlen hatásait a társadalmi-gazdasági folyamatokban (hazai példák alapján);
- Ismerjék fel a földrajzi környezetre kifejtett emberi, társadalmi hatásokat és az azokból adódó problémákat, keressenek megoldási módokat;
- Ismerjék meg az ember okozta környezetkárosító folyamatokat;
- Ismerjék fel a magyarországi régiók földrajzi jellemzőit, valamint a hasonló és eltérő jellemzőket;
- Képesek legyenek megfigyeléseket, méréseket végezni, vizsgálódni, tanári irányítással csoportmunkában és önállóan;
- Ismerjék a legegyszerűbb eszközök, mérőműszerek gyakorlati alkalmazását, balesetmentes használatát;
- Az életkoruknak megfelelően ismerjék a szakkifejezéseket, és megfelelően tudják használni azokat;
- Tudjanak leírásokat, beszámolókat készíteni megfigyelésekről, ismeretekről szóban és írásban a megfelelő segédeszközök használatával, tanári irányítással;
- Legyenek aktív résztvevői a projektmódszerrel történő ismeretszerzésnek és alkalmazásnak;
- Legyen igényük a hétköznapi életben felhasználható földrajzi-környezeti tudás elsajátítására;

- Az adott tájegység földtani, botanikai, zoológiai és kulturális értékeinek bemutatása
- Az adott terület, település turisztikai feltérképezése
- Ökológiai megfigyelések, mérések Ecolog készülékkel
- Meteorológiai megfigyelések mérőműszerekkel
- Matiné készítése a tájegységhez tartozó mondákból
- Filmvetítés a tájegységgel kapcsolatban
- Csillagászat
- GPS
- Geocaching
- Borászati ismeretek
- Népek, népcsoportok
- Barlangászati ismeretek
- Gyógyvizek ismerete
- Kirándulás
- Látogatás kutatóintézetekben
- Látogatás üzemekben
- Terepi megfigyelések a közeli védett területeken

A közeli nemzeti park értékeinek bemutatása
- A tájegység népszokásainak összegyűjtése, bemutatása
- A tájegység építészeti stílusainak bemutatása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Csoportos munka: – turisztika; – élőhelyvizsgálat; – matiné; – kultúrtörténeti kirándulás; – terepi megfigyelés; – makettkészítés; – filmkészítés; – meteorológiai megfigyelések, mérések; – ökológiai megfigyelések, mérések; – GPS; – geocaching; **Egyéni:** – jegyzőkönyv; – ***élménybeszámoló;***

10. ÉVFOLYAM

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Információfeldolgozás, Információkezelés, Alkalmazkodás, Együttműködés, Csoporttudat, Célmeghatározás, Útkeresés, a terv megvalósítása

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
– Felkelteni a tanulók érdeklődését a természeti környezetben lezajló jelenségek, folyamatok megfigyelése és magyarázata iránt; – Értsék a térkép és a valóság közötti kapcsolatot, tudják összevetni a valóságban lévő dolgok és a térképek adta információkat; – Tudjanak irányt meghatározni térképen; – Tudjanak a térképen távolságot meghatározni becsléssel és méréssel, ismerjék a vonalas mérték használatát; – Tudjanak eligazodni különböző térképeken (domborzati, közigazgatási és tematikus), ismerjék az elemi térképi információk leolvasásának technikáját; – Ismerjék fel és nevezzék meg a közvetlen környezetben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmakat a térképen és a földgömbön; – Ismerjék meg részletesen Magyarországot, a hazai tájak természeti értékeit; – Tudják, hogy a tudományos rendszerezés alapegysége a faj; – Értsék meg, hogy egy fajba tartoznak azok az élőlények, melyek közös származásúak, külsőbelső testfelépítésükben megegyeznek, egymással szaporodnak és szaporodásra képes utódaik vannak; – Korábbi ismereteik alapján értsék meg, hogy a rokon fajokat osztályokba, a közös származású osztályokat törzsekbe soroljuk. Az adott tájegység földtani, botanikai, zoológiai és kulturális értékeinek bemutatása – Az adott terület, település turisztikai feltérképezése – Ökológiai megfigyelések, mérések Ecolog készülékkel – Meteorológiai megfigyelések mérőműszerekkel – Matiné készítése a tájegységhez tartozó mondákból – Filmvetítés a tájegységgel kapcsolatban – Csillagászat – GPS – Geocaching

– Borászati ismeretek – Népek, népcsoportok – Barlangászati ismeretek – Gyógyvizek ismerete – Kirándulás – Látogatás kutatóintézetekben Látogatás üzemekben Terepi megfigyelések a közeli védett területeken A közeli nemzeti park értékeinek bemutatása A tájegység népszokásainak összegyűjtése, bemutatása A tájegység építészeti stílusainak bemutatása Vízi mentés
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Csoportos munka: – turisztika; – élőhelyvizsgálat; – matiné; – kultúrtörténeti kirándulás; – terepi megfigyelés; – makettkészítés; – filmkészítés; – meteorológiai megfigyelések, mérések; – ökológiai megfigyelések, mérések; – GPS; – geocaching; **Egyéni:** – jegyzőkönyv; – ***élménybeszámoló***

TÉMAHETEK

AJÁNLOTT TERVEZÉSI SZEMPONTOK

Célok	**7.**	**8.**	**9.**	**10.**	**11 (?)**	**12–13.**
Egy konkrét feladat elvégzése,	Az életkori sajátosságoknak, A szaktárgyi logikának, A szaktárgyi integrációnak, Társadalmi eseménynek, aktualitásnak Az adott közösség szükségleteinek, Az iskola tanrendi kötöttségeinek megfelelő téma kiválasztása.					
Egy probléma körüljárása	A személyes érdeklődésből fakadó, A korosztályt foglalkoztató kérdések felvetése		A tágabb környezet problémáinak felvetése		Globális kérdések felvetése	
Különböző képességek egyidejű használata	Az életkori sajátosságoknak a fejlettség adott szintjének megfelelő (ismeretszerzés, – feldolgozás, kreativitás, manuális, szervezési, együttműködési, egyéni tehetség) képességek egyidejű kibontakoztatása					
Együttműködési készség fejlesztése	A konkrét feladatok elvégzésére létrejövő csoportokban az együttműködés készségének kialakítása és fejlesztése		A csoportokon belüli munka önálló szervezése		Egy adott probléma munkafázisokra való lebontása és feldolgozása, illetve a közös munka szintetizálása	

Célok	7.	8.	9.	10.	11 (?)	12–13.
Pedagógiai célok	Egymás megismerése, közösségformálás Egymás képességeinek, tehetségének felismerése Az együttdolgozás örömének felismerése A diákok képességeinek, tehetségének felismerése A vélemények különbözőségének felismerése		Önállóság, Munkaszervezés, Társadalmi szolidaritás, Szembesítés társadalmi helyzetekkel, problémákkal A külvilággal való kommunikálás szabályai Önismeret – a váratlan helyzetekhez való alkalmazkodás Kompromisszumkészség fejlesztése		Önálló gondolkodás Önálló véleményalkotás és mások véleményének tiszteletben tartása Szervezőkészség Váratlan helyzetek megoldása	
Élményszerűség	Örömszerzés – az együtt lét öröme A kimenet sikere		Tapasztalatszerzés A kimenet sikere		Önállóság, Önkifejezés Szabadságélmény	
Más típusú tanár-diák együttműködés	A tanár a segítő moderátor, vagy a csoport egy tagja		A tanár szervező és/vagy a csoporton kívüli résztvevő		A tanár szervező és/vagy teljesen kívülálló vagy partner résztvevő	
Szemléletformálás	Én és a másik		Én és mások		A világ és én	

Az alábbiakban bemutatott projektek példák, lehetőségek.
Az iskola a helyi társadalmi viszonyokhoz, a tanulók szociokulturális hátteréhez igazítva fogalmazza meg a helyi tantervében a témahetek programjait

7. ÉVFOLYAM

1.
AZ ŐSI TÁRSADALMAK

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	– Együttműködés, – Tolerancia, – Vizuális és – Manuális képességének fejlesztése.

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A művészetismeret és történelem közös célja az őskor szellemi kultúrájának megismerése, az életkörülmények és szellemi kultúra összefüggéseinek keresése, különböző szakterületek ismeretei közötti összefüggések érzékelése. A történelem és a természetismeret tantárgyak közös célja a természetes környezet és ember illetve emberi társadalom kölcsönhatásának megismertetése. A történelem sajátos képzési célja, hogy megismertesse az őskor két nagy korszakának fő ismertetőjegyeit, az életkörülmények óriási eltéréseit mai viszonyainkhoz képest, de az őskoron belüli gyökeres (történetileg szinte egyedülálló mértékű) megváltozását is. Megismerhetik a rokoni elvű társadalomszerveződést, mely a családokban jelen van a későbbi korszakokban is.

- Az ember keletkezése
- Gazdálkodás, anyagi kultúra az őskorban
- Az őskor társadalma, tárgyi környezet
- Szellemi kultúra az őskorban

Meghatározó tantárgy a történelem, de a természettudományok (biológia, földrajz) illetve a művészetismeret (irodalom-zene, képzőművészet) egyaránt, a történelemével egyenrangú szerephez jut e témahéten. Csatlakozik mindezekhez a háztartástan (sütés, főzés), a technika (szövés, fonás, agyagozás, nemezelés stb.).

Az emberré válás
Kihalt mellékág. A testrészek változásai. Rasszok. Biológiai és kulturális alkalmazkodás, ezek viszonya.
Kultúra; anyagi és szellemi kultúra.
Australopithecus (5 millió évvel ezelőtt)
Homo habilis (3 millió év, kommunikáció, közös vadászat, táplálékmegosztás, Afrikában, eszközök)
Homo erectus (2 millió, tűz, ruha, Vértesszőlős, elterjedése)
Homo sapiens (300 ezer éve, temetés, hiedelmek)
Homo sapiens sapiens (30 ezer éve, minden kontinensen)

A vadászkultúrák élete
Tevékenységeik, viszonyuk a környezettel, vándorlás, településük, tárgyak (pattintott kő, szakóca, tárgyak bőrből, csontból stb.). Őskőkor, pattintott kőkor.

A termelő kultúrák élete
Termékeny félhold helye, (itt 10 ezer éve átérés, újkőkor), évezredekkel később rézkor, majd bronzkor). Az áttérés folyamata a termékeny félholdon. A vadgabona szerepe.
Az áttérés, az egyes korszakok kezdete térségenként változó időpontban zajlott le. (Független központok: Kína, Amerika.) Szétterjedés sávja.
A falu. Tárgyaik (csiszolt kő, textil, agyagtárgyak, fémtárgyak stb).

Százhalombatta
Hogy nézett ki egy bronzkori falu? (Ideje: Kr. e. 2. ezred) Milyen volt az emberek élete ebben a korban? hogyan építettek fel, rendeztek be egy vaskori halomsírt? (Ideje: Kr. e. 6. század) Rajz, leírás. A rárakásos technika, körmön fonás.

A vadász-gyűjtögető kultúrák társadalma
Horda, házasodási szokások és értelmük, ajándékozás, nemek viszonya, a csoportok vezetése, a háborúk jellege.

A termelő kultúrák társadalma
Törzsi-nemzetségi társadalom, nemek viszonya, irányítás (központosított törzs) háborúk jellege.

Az őskori ember gondolkodásmódja
Mágia (hasonlóság, érintkezés, szavak), analógiás gondolkodás, a világ női és férfi „része”, halottkultusz. Totem, tabu. A szibériai sámánok.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Egyéni: világóra készítés, táblázat az emberelődökről
Csoportos: közös világóra a falra
tudósítások írásban az egyes emberelődök korából

Csoportok: Mindegyik egy zsákmányoló kultúra, elkészíti térképét, eszközeit, lakókörnyezetét, életkörülményeit ismerteti.

- Látogatás a százhalombattai Matrica Múzeumba és Régészeti Parkba
- Miért tértek át, miért nem tértek át a termelésre? Kitalálni, lerajzolni, előadni-leírni
- Kézműves foglalkozások: szövés, agyagozás, nemezelés
- Csoportonként: egy szertartás előadása

Lehetséges változat: eszerint minden kb. 10 fős gyerekcsoport egy-egy vadászcsoportot (hordát) alakít, mely elkészíti lakhelyének térképét, megbeszélik-leírják életmódjukat, egy-egy napjukat. A játékszervezők (tanárok) különféle „kihívásokkal” provokálják az egyes csoportokat (pl. földműves nép megjelenése a szomszédságban; túlnépesedés stb.) melyek hatására az adott csoport áttér(het) a termelésre.

Megrajzolják új környezetük térképét, megbeszélik-leírják újféle életmódjukat, napjaikat. A keretjáték csak a nap egyik felére terjedt ki, míg a másik felében mai diákokká vedlettek a résztvevők és előadásokon, iskolai kézműves foglalkozásokon vettek részt.

2.
JÓTÉKONYSÁGI BAZÁR

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	– A segítség a szeretet érzésének erősítése a szegények az elesettek iránt – Segítség valamelyik segélyszervezetnek – A tanulók szolidaritási érzésének felkeltése az elesettek iránt – A szegénység élethelyzeteinek, anyagi viszonyainak első szintű megismerése – Az ajándék, az ünnep értékének erősítése a gyerekek érzéseiben – A nemes célok érdekében végzett munka értékének növelése – Megtanítani kérni, konfliktusokat elkerülni

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A kézműves termékek elkészítésével kapcsolatos ismeretek:
- anyagszükséglet
- technológia

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A projekt ideje alatt kézműves műhelyek működnek, ahol a gyerekek tárgyakat készítenek, amelyet a témahét végén megrendezésre kerülő Jótékonysági Bazáron eladnak, és a bevételt egy előre kiválasztott gyermekekkel foglalkozó intézménynek ajándékozzák.

Az intézménnyel már a projekt megkezdése előtt vegyék fel a kapcsolatot, a gyerekek találkozhatnak egymással.

Műhelyeken belül a termékek kitalálása, anyag, pénz szükséglet felmérése, a bazár során a termékek kiállítása, árulása.

3.

HONFOGLALÁS

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	– A projekt lehetőséget nyújt az előző év során már kiépült tanulási képességek – szövegértés, lényegkiemelés, írott anyag és szóbeli előadás jegyzetelése – újbóli, kicsit kötetlenebb formában való feleleventéséhez. – A szociális képességek fejlesztése terén, mivel a csoportmunkák hangsúlyosan szerepelnek a hét programjában és több szempont szerint, változó összetételű csoportokban kell dolgozni, hangsúlyt kap az együttműködés, közös munkaszervezés és felelősségvállalás gyakorlása. Lehetőséget teremt a más korba, életmódba való belehelyezkedéssel az empátia, a nyitottság, a megértés és elfogadási készség fejlődésére. – A téma komplexitása lehetővé teszi a különböző képességek – manuális, intellektuális, előadóművészi – együttes alkalmazását.

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Kimondottan a történelem tantárgyhoz kötődő ismeretek szerzésére kerül sor – még pedig olyanokra, amelyek fontosságát minden létező tanterv és kimeneti szabályozás tartalmazza –, de úgy, hogy lehetőséget teremt e történeti anyag induktív feldolgozására, történészi módon, azaz a kor forrásain keresztül, illetve saját tapasztalatok útján, bizonyos tevékenységek kipróbálásával.
- Finnugor együttélés
- A vándorlás állomásai
- Élet az Etelközben
- A honfoglalás és megtelepedés

A projekt tárgya egy történeti időszak a legszélesebb módon történő bemutatása. Ezért elengedhetetlen mindazoknak a tantárgyaknak, illetve tudásnak a beemelése, amelyeknek érdeklődésében ez az időszak megjelenik. Így tantárgyként földrajz, nyelvtan, dráma, kézművesség kap szerepet, míg tudományszakonként a biológia, földrajz, a nyelvészet, a néprajz, művészeti áganként pedig az iparművészet és az előadó-művészet.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– Előadások – Szövegek önálló feldolgozása – Csoportok-nagycsaládok feladatai: térképrajzolás, a vándorlás állomásait a „gyümölcsjáték” szabályai szerint megjeleníteni, törzsek eredetmondáját megjeleníteni, – Műhelycsoportok: öltözködés, viselet; mesterségek, építkezés, fegyverek, étkezés, vallás- csoportonként bemutatni, egy-egy mintadarab elkészítése – A honfoglalás eljátszása – szerepjáték – „Feszty-körkép” készítése – páronként egy-egy A/4-es rajz elkészítése

4.
ELSŐSEGÉLY

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	– Információfeldolgozás, információazonosítás; – A partnerekhez való igazodás, a saját és a partner érdekeinek ismerete; – Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség; – A követelmények eléréséhez szükséges tudások ismerete; – Mások pontosabb megfigyeléséből származó megértés, elfogadás; az együttműködés képességének fejlődése;
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
– Ismerjék meg a tanulók az alapfokú elsősegély ismereteket, annak elméletét és gyakorlatát; – Legyenek képesek stressz helyzetek feloldására; – Tudják felmérni a vészhelyzetek súlyosságát, ismerjék a segélykérés folyamatát; Fejleszthetjük a tanulók felelősségérzetét a tettek következményeinek továbbgondoltatásával, szituációs játékok segítségével. A meglévő életviteli szokások elemzésével, az életkorra jellemző kritikai képességek kihasználásával és fejlesztésével vezessük rá a helyes konklúzió felismerésére. A beszélgetés**,** beszéltetés során oldott légkört teremtve fejleszthetjük a tanulók kifejezőkészségét, önismeretét, önbizalmát. Csoportosan megoldandó feladatok alkalmazásával fejleszthetjük empatikus és együttműködési készségüket. Problémák felvetésével, azok alternatív megoldási lehetőségeinek mérlegelésével a döntéshozatalhoz szükséges felelősségérzet kialakulását segíthetjük elő. A mindennapi élet példáinak felhasználásával alakítsuk ki a kritikus szemléletmódot a tapasztalatok értékelésében. Elsősegély tárgya, fogalma, története – Betegvizsgálat – Eszméletlenség – Légút biztosítás – Sebzések és ellátásuk – Idegentest – Légúti akadály – Törések, rándulások, ficamok – Égés – Fagyás – Mérgezés – Belgyógyászati esetek – Gyermekbalesetek – Tömeges balesetek – Vízi balesetek – Komplex újraélesztés	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
– Tematikus ismeretátadás – Szituációs gyakorlatok – Szituációelemzés – Filmvetítés – Filmelemzés	

– Képek, animációk – Mentőállomás meglátogatása – Saját esetek megbeszélése

8. ÉVFOLYAM

1.
ÖNISMERET

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	– Önismeret, önbemutatás – Az emocionális, szociális intelligencia – Kapcsolatteremtés
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
CSOPORT-KÖZÖSSÉG-ÉN (Ki vagyok én, és kikhez tartozom) – Jelképek, ünnepek (nemzeti himnusz, zászló, címer, nemzeti tánc, viselet, étel) – Hagyományok – zene, tánc, népszokások – A hely – a házigazdák bemutatják a természeti és épített környezetüket és megismertetik a problémáikat – Környezetvédelmi problémák és megoldási lehetőségek	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A projekt története: – Csodás lények kulturális találkozója „AMORFA” – Csodás lények küldöttségei érkeznek (gondolkodó, intelligens, közösségben élő csoportok) azért, hogy részt vegyenek egy a Sziget fesztiválhoz hasonló rendezvényen. – Házigazdák szerepében a tanárok. – Produktum: Élőhely bemutatása (Ország, település, lakóhelyiség) Szekciók Népismereti feladatok összeállítása – amit már rólunk tudtok A Csodás Lények Világszervezetének kialakítása CSOLÉVISZ – Önértékelés – értékeink – Kiáltvány – Szervezet, választás,(tisztségviselők) – CSOLÉVISZ népeinek ismertetője – kiállítás – CSOLÉVISZ napja – CSOLÉVISZ jelképei – Így mulatunk mi – fesztivál – Önismereti füzet elkezdése – ÉNKÉPISMERET – Piknik vagy tábor	

2.
ZARÁNDOKLAT

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	– Nézőpontváltás – Empátia – Prezentáció – Információgyűjtés, az adatok közötti összefüggésteremtés, következtetés
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
– Benyomás a középkori életről, világszemléletről – Ismerjenek meg korabeli alkotási technikákat. – Középkori zarándoklat célja, szokásai, útvonalai – A középkor világszemléletének, kultúrájának főbb jellemzői	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– *Filmek:* Rózsa neve, Excalibur, Machbet, Gyalog galopp, – Előadások – *Beszélgetések* – A zarándokok hétköznapjai – *Egyéni készülés, konzultációval* – *Alkotókörök*:(négy nap napi 2-4 óra) – Templomépítők – jelmezkészítők – Középkori térképkészítés,a zarándok útvonalakkal – Iniciálé (kódexmásolás) – Misztériumjáték – daltanulás – *Múzeumlátogatás:* – Történeti Múzeum – Mindenkinek kell egy saját történetet írni. – Produktum: – Zarándoklat: Jelmezekbe beöltözve, a kijelölt útvonalon, közben énekelve, pihenés közben egy-egy élettörténet meghallgatása – Térképkészítés, rajz: jelmeztervezés, iniciálérajzolás, ének: daltanulás, irodalom: szövegalkotás

3.
A TÁRSADALMI EGYÜTTMŰKÖDÉS ELEMI SZABÁLYAI

A KOMPETENCIA-FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	– Kritika, önkritika, – Konszenzuskeresés, – Közös megállapodások elfogadása, betartása, – Szabályalkotás, – Szabálytartás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
– A gyerekek szembesítése az órai együttműködési problémákkal – Önismeret (ez volnék én?) – Közös szabályalkotás az órai tanulásra – Élmény nyújtása a tipikus konfliktusteremtő gyerekeknek – A gyerekek bevonása az iskolai problémák megoldásába – A tapasztalatok közlése a kollégákkal – Ötletek gyűjtése rövidebb és hosszabb távra a közös munkára vonatkozóan – Egyéni szerződéskötés azokkal, akikkel lehet	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
– A tapasztalatgyűjtés napja: látogatás más iskolában, tapasztalatok gyűjtése megfigyelési szempontok alapján – A szembesítés napja: egy konferencia keretében minden csoport beszámol előző napi tapasztalatairól, illetve megnéznek egy filmet, ami korábban készült az ő óráikról (fókuszban az órai tevékenységvégzés) – Az útkeresés napja: problémafelsoroló, javaslattevő konszenzusjáték – Megállapodások, megállapítások napja: egyénileg összegyűjteni min szeretnék változtatni, mit vennék át a másik iskolából, mi az, ami úgy jó, ahogy van – Az alkotmányozás napja: egy kisiskolai alkotmány elkészítése	

4.
A VÁR

A KOMPETENCIA-FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	– Tájékozódási képesség fejlesztése (időben, térben) – Mérték érzékelés (pl. idő, tér, szerep stb.) – Együttműködés
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
– Együttműködés közös feladat megvalósítására – Tükör és valóság – Művészeti alkotás készítése – Történeti szerep változásai – A budai vár történetének, építészetének, művészeti alkotásainak megismerése – A magyar történelem első évezredének legfontosabb szereplőinek, eseményeinek ismétlése – Buda szerepe a magyar történelemben – Legfontosabb várban őrzött, kiállított művészeti alkotások megismerése – Kiemelt épületek története – Fő korszakok alapítás, fontosabb események (kiválasztás közösen) – Múzeumok, kiállítások anyagának megismerése	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
„Várkönyv" készítése **A Várkönyv tervezett előírt fejezetei:** Építészet Történet Életmód, életvitel Művészetek Bulvár (különlegességek, érdekességek) **Legyen benne** – Fő korszakok leírása – Korszakok térképei – Egy-egy korszakot jellemző épület bemutatása – Kapuk, ablakok, épületek, emberek-fotókiállítás képei – A palota története, mai funkciói – MNG- – Akkor és most (egy épület, hely, funkció régi és mai bemutatása)	

9. ÉVFOLYAM

1.
INDIÁNOK

A kompetenciafejlesztés fókuszai **(képességek, készségek, attitűdök)**	Együttműködés Tolerancia Önállóság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
– A projekt felépítése (a napokat szervező egy nagy témakör, annak alárendelt foglalkozások) sok választást, egyéni döntést tesz lehetővé, a döntések ugyanakkor folyamatosan szűkítik a lehetőségek körét, a választás felelősségét tanítva. – A tudományos anyagokat, szakirodalmi részleteket az egyes részfeladatok előtt kapják meg, feldolgozásukat vagy tanári előadás segíti, vagy ez kis csoportban zajlik, és az eredményeket gyakorlati tevékenységgé kell fordítani, ami a magasabb szintű forráshasználat elsajátítását teszi lehetővé. – Ezt egészítik ki a napok elején tartott közös „eligazítások", összefoglaló, rövid (20–45 perces) tanári előadások. Természetesen a tanári előadások és a csoportmunkák során szerzett tudás	

mindenképp rögzítendő témahét füzetbe, s ennek gondos vezetése utólag is értékelhető.
- Fő fejlesztési terület az együttműködési készség, a hiteles (vagy tudottan hűtlen) gyakorlati újrateremtés.
- Az órai tanítást követő 9-ben történő megvalósítás egyben memóriapróbává, a régi és az új ismeretek integrálásának tanításává is tehető. Az erre építő témahét az egyéni munkára és az egyéni felelőségre épít jobban, így az önálló tanulás tanításának lehet fontos állomása.

A 18. század közepének viszonyai az Egyesült Államokban
Térképen történő elhelyezés
Történelemből a 9. évfolyam második félévének egyik témaköre a préri indiánok történelmi szerepének bemutatása a születő modern, nemzetállamokhoz kapcsolódóan. Egy számunkra idegen kultúra és mentalitás átéléses megismertetésére ehhez kapcsolódóan adhat alkalmat e témahét.

Mivel a történelemtanulás rendjéhez is idomulhat a témahét programja, módszertanában illeszkedhet ehhez, ám természetesen a feldolgozás jellegéből adódóan szerepet kapnak más műveltségterületek is. A természettudományok, a néprajz, az irodalomtörténet és az autentikus zene. A kézműves foglalkozásokkal a kor és az indián kultúra tárgyi környezetének néhány elemét igyekszünk rekonstruálni.

A préri indiánok életkörülményei, kultúrája, világrendje

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Előadások
A projekt első napján kialakulnak az indián törzsek, illetve az azon belüli szerepek: a gyógyító ember, a sámán, a zenész, a héjóká, a harcosok, a nők Mindenkinek elkészíteni a jellegzetes tárgyait, pl. ékszerek, fegyverek, zeneszerszámok, füveszacskó stb.
Minden törzs elkészíti, előadja saját eredetmítoszát.
Ügyességi próbák
Törzsszövetségi gyűlés, közös hagyományok kialakítása

2.
ÉLET A REFORMÁTUS KOLLÉGIUMBAN

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	– A projekt során a képességfejlesztés legfontosabb eleme az együttműködés képességének elmélyítése – munkaszervezés, munkamegosztás, közös ismeretszerzés, a közös munka bemutatása, egymás iránti tolerancia, egymás tehetségének felismerése stb. – , ezért is helyeződik a hangsúly a csoportmunkára. – Lehetőség nyílik szaktárgyi készségek fejlesztésén belül különösen a kiscsoportos önálló ismeretszerzés, lényegkiemelés gyakorlására, a nyelvi és írásbeli kifejezőkészség csiszolására. – A téma kiemelten alkalmas művelődés- és életmód-történeti rekonstukciók kipróbálására és nem utolsó sorban lehetővé teszi a korban való belehelyezkedést.

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A 16–18. századi oktatási rendszer megismerése, a tantárgyak tananyagai alapján a műveltség e korszakban megjelenő elemei
- 9. évfolyamon a történelemhez illeszthető témakör a magyar reformáció története. Ennek egyik speciális része az oktatás, ezen belül is a református kollégiumok szervezeti rendje, diákélete.
- Tartalmi szempontból jól illeszkedik az irodalomhoz – ebben a tanévben esik szó a kollégiumi életről, *Móricz Zsigmond Légy jó mindhalálig* című illetve *Szabó Magda Abigél* című műve alapján.
- Társadalomismeretből az év anyaga az erkölcs és jog kérdései köré szerveződnek, tartalmazva egy komoly diákjogi egységet, *és ennek eredményeként valóságos diákönkormányzat létrehozását, s ez* szintén idekapcsolható.
- E téma alkalmas arra, hogy e korosztály átélhetően belelásson az 1700-as évek diákságának életébe, megismerkedjen az oktatás rendjén kívül az akkor fontosnak tartott tananyagok, a diákok hétköznapjaival.
- A témahéten vezető szerepe az életmódtörténetnek van, s ehhez illeszkedik a terjedelmében nagyobb jelentőséggel az irodalom, illetve a reáliák (főként matematika, biológia), a latin nyelv és a testnevelés

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
A projekt elején csoportok alakulnak. Minden csoport egy-egy kollégiumi szoba, bizonyos feladatok ehhez a csoporthoz kapcsolódnak Másik szerveződés: tanulószoba: poetika, latin, matematika, grammatika, geometria, retorika, geográfia. Itt az adott tantárgyakhoz kapcsolódó feladatokkal foglalkoznak, illetve vetélkedőt állítanak össze a többieknek. Mindenkinek: füvészkedés, longa méta játék egy közeli parkban. Szónokverseny

3.
VILÁG A BURKON KÍVÜL

A KOMPETENCIAFEJ-LESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	– szolidaritás, – szociális érzékenység, – előítélet-mentesség – másság elfogadása – önállóság, – a kommunikáció szabályainak betartása, – önismeret
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Törvényi szabályozás, civil szervezetek működése, integráció A választott csoport életkörülményeinek, problémáinak, a velük foglalkozó intézmények, civil szervezetek, a rájuk vonatkozó törvényi szabályozás ismerete.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
– Előadások, beszélgetések a témában jártas, illetve érintett emberekkel, látogatás különböző intézményekben, filmnézés. – Minden gyerek egy sérült csoportot választ (vakok, siketek, mozgássérültek, értelmi sérültek, krónikus betegségben szenvedők) és az ő életkörülményeikkel ismerkedik meg a hét során. – Egyéni munka: mindenki naplót vezet a hét eseményeiről, a végén kis csoportban beszámolnak egymásnak élményeikről.	

10. ÉVFOLYAM

1.
FOGYASZTÓVÉDELEM

A KOMPETENCIAFEJ-LESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	– tudatos vásárlói magatartás kialakítása, – túlzott fogyasztás visszaszorítása, – fenntartható fejlődés, – egészségtudatos fogyasztás, – környezettudatos gondolkodás – képességfejlesztés, helyes kommunikáció
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Kérdőív összeállítás szakmai kritériumai, feldolgozás módszerei A fogyasztóvédelemmel foglalkozó intézmények, civil szervezetek munkájának megismerése	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Előzetes problémagyűjtés kérdőívek segítségével Kérdőívek feldolgozása, problémák csoportosítása	

Csoportok: élelmiszer, ruházat, illatszerek, műszaki cikkek, szolgáltatások – Üzletekben tudatos fogyasztói szemlélet szerinti vásárlás témacsoportok szerint megfigyelési szempontok segítségével
Kampányterv készítése az adott témacsoporton belül a környezetvédelmi szempontok megjelenítéséhez.

A fogyasztóvédelem jelentősége, törvényi szabályozások, a vásárló jogai, mire kell odafigyelni
Környezetvédelmi szempontok megjelenítése

Az újrahasznosítás lehetőségei
Produktumcsoportonként
- kiállítás: karácsonyi árudömping
- Interaktív kiállítás és vetélkedő szülőknek és diákoknak.

2.
EGY MIKRORÉGIÓ MEGISMERÉSE

A KOMPETENCIA-FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	– Szociális képességek – Kapcsolatteremtés különböző generációkkal, – Tolerancia, – Empátia, – Alkalmazkodás – Fejlesztése is megjelenik a témahét során – Egy adott téma végiggondolása, feldolgozása, összegzése

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Az ismeretszerzés mellett cél lehet a szűkebb és tágabb környezetünk megismerése, a nagyvárosi gyerekek élményszerű találkozása a vidéki élettel.

- A projekt célja megismerkedni egy kistáj, egy mikrórégió életével. Egy mikrórégió megismerése csak interdiszciplinális lehet, vagyis egyszerre kell néprajzi, történeti, földrajzi, gazdasági, szociológiai, önkormányzati, kulturális szempontokat vizsgálni
- az egyéni kutató és feldolgozó munka kap hangsúlyt, s erre kiváló lehetőséget teremt a közös (kis csoportos) ismeretszerzés önálló feldolgozása.
- A megszokott, vagyis a tanuláshoz kapcsolódó képességek fejlesztése: önálló ismeretszerzés, „tudományos” kutatás alapjaival való megismerkedés, illetve a tanultak alkalmazása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Ez a projekt tipikusan iskolán kívül bonyolítható le. A kiválasztott településen folytatott munkához legalább három napra van szükség, míg az előtanulmányokra, otthoni felkészülésre, illetve a záró dolgozat megírására is időt kell hagyni.
A fentiek alapján ez a projekt akkor megvalósítható – ha maga az iskola egy kisebb településen működik, s a honismereti vagy egyéb szakkörök munkájának részét képezheti
- ha nyári vagy szünidei tábor (erdei iskola) programjaként szervezzük
- ha az iskolában rendelkezésre állnak olyan tanítás nélküli munkanapok, melyek lehetővé teszik a program lebonyolítását

Előzetes feladatok:
1. előre megadott irodalomjegyzékben szereplő művekből jegyzeteket kell készíteni,
2. ki kell választani a kutatandó témát, először csak nagyobb közelítésben (pl. néphagyományok, önkormányzat, kulturális élet, gazdasági élet, falu történet stb.)
3. össze kell írni a kérdéseket, végig kell gondolni, hogy a választott témával kapcsolatban kiket kell megkérdezni.

3. A munka menete
Az évfolyam kisebb csoportokban már itthon „témát választ” néprajzi, történeti, gazdasági, szociológiai, önkormányzati, környezetgazdálkodási, kulturális élet területéből. (Pl. néprajz: hagyományőrző csoportok munkája, a népi építészet emlékei, történelem: világháborús visszaemlékezések, falutörténet, gazdaság: piacozó körzetek, ipari üzemek, környezetgazdálkodás: tájvédelmi hatóságok munkája, a privatizáció hatása, szociológia: elvándorlás, iskola, önkormányzat: helyi választások, gazdálkodási kérdések, kultúra: könyvtár, művelődési ház, kulturális egyesületek.)

A témahéten együttdolgozó csoportok úgy szerveződnek, hogy a helyszínen az azonos témakörrel foglalkozók együtt mozognak. Ez azt jelenti, hogy például a kultúrával foglalkozók közösen keresik fel a könyvtár igazgatóját. Produktum: egy önálló dolgozat elkészítése az adott témáról. Az adott mikrórégió földrajzi, gazdasági, történelmi, néprajzi, szociológiai sajátosságai Vizsgálati módszerek (interjú, kérdőív), „tudományos dolgozat” jellemzői

3.
BUDAPEST A SZÁZADFORDULÓN

A KOMPETENCIAFEJ-LESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	A témahét kimeneteként célként határozzuk meg, hogy a gyerekek képesek legyenek egységben látni egy adott korszakot, legyen képük a századfordulón átalakuló Budapestről, ismerjék azokat az épületeket, amelyek ekkor épültek. Képesek legyenek egy egynapos budapesti városnézés programjának összeállítására, amelyben a megszerzett információk feldolgozása, szervezési feladatok egyaránt megjelennek.

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Budapest kiépülése a századfordulón, jellegzetes építészeti stílusok, a kor irodalmi, szellemi élete
A város főbb részeinek ismerete, fontosabb épületek, Budapest szellemi élete a századfordulón, tájékozódás a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményében.

A projekt megszervezésében több műveltségi terület osztozik. Megjelenik a történelem, hiszen az adott korszak történeti-társadalmi hátterével tisztában kell lenni. Ennek a műveltségi területnek kiemelt célja: a gyerekek tudjanak eligazodni az adott korszakban, főleg az életmód területéről rendelkezzenek információkkal. (Budapest társadalmi összetétele a századfordulón, a polgárság rétegződése, az asszimiláció kérdése).

Megjelenik az irodalom is. Ez a műveltségi terület főleg a korszak irodalmi folyóirataira, a kávéházi irodalomra, a kabaré műfajának kialakulására koncentrál. Célként határozza meg, hogy a gyerekek el tudjanak igazodni a korszak fontosabb irodalmi tendenciái között, lássák a Nyugat című folyóirat előzményeit, a folyóirat jelentőségét, a hozzá kapcsolódó mozgalmat.

A képzőművészetből elsősorban az építészet jelenik meg, hiszen a jelenlegi Budapesten is rengeteg épület van, amely a századfordulón épült. Célként jelennek meg ilyen fogalmak, mint: városkép, városrendezés, szecesszió (elsősorban az építészetben).

Ezek a műveltség területek természetesen nem egymástól elszigetelten jelennek meg, hiszen fontos cél, hogy az összefüggéseket, az egymásra hatásokat tudjuk átláttatni a gyerekekkel.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Egy korszak életmódjának reprezentatív módon való bemutatása
Minden csoportnak egy egynapos városnéző programot kell összeállítani, amely elsősorban a korszakban épült épületek, városrészek bemutatására koncentrál. A programnak tartalmaznia kell a pontos útitervet, a bemutatandó épületek, városrészek rövid ismertetését. A munkához az iskolai könyvtár (előre összekészített anyaga), az internet használható. Az elkészült anyagnak külalakra úgy kell kinéznie, mint egy utazási iroda prospektusának. Erre a munkára 4 óra áll rendelkezésre. A beadás után a tanárok azonnal leülnek és értékelik az anyagokat. Minden csoport delegál egy tagot a zsüribe. A legjobb tervet másnap megvalósítjuk. A programot szervező csoport irányítja az egész napot, megálláskor ők az idegenvezetők.

Élet a századfordulós Budapesten. Minden csoportnak egy adott társadalmi réteghez tartozó tipikus család életét kell bemutatnia. (asszimilálódott zsidó bankár család, német származású gyáros család, értelmiségi polgár család, iparos középpolgár család, alkalmazott kispolgári család). A bemutatásban szerepelnie kell a család általános bemutatásának- családtagok, foglalkozások, a lakóhely, lakás bemutatásának, művelődési, szórakozási szokásaik bemutatásának. A bemutatás módját nem határozzuk meg, ezt rá bízzuk a gyerekekre.
kávéház előkészítése.

- 1. csop: műsorszervezők, a kávéházi program összeállításáért és lebonyolításáért felelősek.
- 2. csop: a kávéház berendezéséért felelősek (plakátok, fényképek esetleg tárgyak)

- 3. csop: zenészek (korabeli kuplék, dalok gyűjtése, néhány megtanulása)
- 4. csop: pincérek és cukrászok (korabeli receptek gyűjtése, az iskolai konyhában néhány egyszerűbb süteményt megsütnek, étlapok, itallapok, számolócédulák készítése)

Történelem, életmód történet: A kiegyezéstől az I. világháborúig – a korszak vázlatos áttekintése. A társadalom szerkezete az adott korszakban, polgári életmód, tipikus polgári lakás. Gróf Andrássy Gyula, Podmaniczky Frigyes munkássága.

Irodalom: A századforduló irodalmi törekvései, a századvég novellisztikája, A Hét, a Nyugat története, fontosabb szerzői, szerkesztői. Színházi élet a századfordulón, a kabaré műfajának megszületése, a kávéházi irodalom története.
Építészet: a századfordulóra kiépült Budapest képe, fontosabb épületei, építészei.

4.
EGÉSZSÉGVÉDELEM

A KOMPETENCIAFEJ-LESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	– Információfeldolgozás, információazonosítás; – Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség; – Célmeghatározás, útkeresés, a terv megvalósítása; – Önérdek-érvényesítés, megnyilvánulási igény; – Önismeret, megnyilvánulási igény; – Az önkontroll igénye; – Kíváncsiság, okkeresés igénye;

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Az egészségtan tanításának célja, hogy a tanulók korszerű ismeretekkel és azok gyakorlásához szükséges készségekkel és jártasságokkal rendelkezzenek az egészségük védelme érdekében. Ismerjék fel azt, hogy milyen összefüggés van az életmód, a viselkedés és az egészségi állapot között. Szerezzék meg azokat az ismereteket és azok alkalmazásához szükséges jártasságokat, amelyek segítségével képesek lesznek megelőzni az egészségügyi problémákat, illetve csökkenteni azok súlyosságát. Képesek legyenek holisztikusan szemlélni saját életműködéseiket (testi-lelki egészség) és tudatosuljon bennük az ember és az őt körülvevő környezet kölcsönhatásainak következménye.

Ismertesse meg a tanulókkal az egészségi állapot szempontjából fontos viselkedésmódok, szokások kialakulását, feltételeit, valamint az ezeket befolyásoló tényezőket. Adjon támpontokat, értelmezési kereteket az életmódbeli döntések meghozatalához, ezzel is segítve, hogy az egészséget támogató magatartásformák, megoldási módok alternatívaként jelenjenek meg mindennapi életükben.

Nyújtson segítséget a tanulóknak abban, hogy alkalmazzák azokat a megküzdési stratégiákat, amelyekkel megőrizhetik, illetve újrateremthetik életük egyensúlyát. Segítse a tanulókat az egészség helyes értelmezésében, és az önmagukkal szembeni felelősségérzet kialakításában. Ismertesse meg a tanulókkal szervezetük életkori sajátosságait és készítse fel őket a változások helyes kezelésére. Ösztönözzön a helyes viselkedésmódok elsajátítására, környezet és egészségvédő szokásrendek kialakítására.

Fejlessze a már kialakult higiénés ismereteket és készségeket. Nyújtson segítséget az őket veszélyeztető környezeti, társadalmi hatások felismeréséhez és adjon tanácsokat azok kivédésére, elhárítására. Tudatosítsa az önismeret, a helyes önértékelés fontosságát az egyéni döntések meghozatalában. Hangsúlyozza az empátia szerepét egy másik ember megítélésében. Sajátíttassa el azokat a technikákat, amelyek az elsősegélynyújtáshoz szükségesek. Adjon javaslatokat az egészséges életmód kialakítására, a természet adta lehetőségek kihasználására.

- Egészséges táplálkozás
- Testmozgás szerepe az egészséges életmódban
- Elhízás, anorexia, bulímia
- A dohányzás szerepe
- Alkohol és drogok
- Lehetünk-e egészséges felnőttek
- Táplálkozás és a rák
- Bioételek
- Stressz és stresszoldás

Előadások az alábbi témákban: – az egészséges táplálkozás fogalma; – mennyiségi és minőségi étkezés, – egészségkárosító ételeink; – bioételek fogalma; – a túlsúlyosság problémája; – a tápcsatorna betegségei; – pszichés zavarok a táplálkozási szokásokban; – a dohányzás káros hatásai; – leszokási lehetőségek; – az alkohol és a drogok hatásai; – hazai demográfiai mutatók; – a daganatos betegség fogalma, típusai, okai, megelőzés, szűrés, rehabilitáció; – táplálkozás és a rák; – stressz fogalma, fajtái; – stresszoldási módszerek – jóga, relaxáció stb. A saját laboratóriumi eredmények, azok kiértékelésének megismerése és megértése;
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Egyéni: – saját életmódnapló készítése; – laborvizsgálatok elvégzése; **Csoportos munka:** – ismeretfeldolgozás; – rendszerezés; – látogatás: bioboltban, relaxációs foglalkozásokon; **Projekt:** – életmódnapló; – laborvizsgálatok; – transzparensek;

VÁLLALKOZÁS
EGÉSZ ÉVES PROJEKT

10. ÉVFOLYAM

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	A tanulók piacismeretének, vállalkozásismeretének kialakítása, a kockázatvállalás, az önállóság, a felelősség, együttműködés képességének erősítése. Elősegíti a részt vevő fiataloknak felismerni saját képességeiket, tehetségüket. Fejleszti mindazokat a készségeket, képességeket, amelyek minden leendő vállalkozó – vagy gazdaság bármely területén működő, önálló tevékenységet végző munkavállaló – számára fontos erénynek számítanak. a döntés, a felelősségvállalás, a kockázat felismerésének mérlegelésének és vállalásának képessége; az együttműködési, alkalmazkodási vagy vezetési készség; a csoportos munka, a kommunikáció, a vita és a tárgyalás képessége; az önismeret, önértékelés és mások értékelésének, mások értékei elfogadásának képessége.
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
– A vállalat célja, feladata, tulajdonosok, vezetők, vállalkozási területek, lehetőségek, vállalati formák, a vállalat jellemzői. – Cégbejegyzés folyamata, cégbejegyzés hivatalai, felelősség, profil, alaptőke meghatározása, mit szeretnének a vevők, engedélyezés, szabályok – állam, bankok (pénzelhelyezés, hitel).	

- Beszerzés, eladás, nyugta, számla használata, a természeti környezet, szerződések, megállapodások, gentleman-agreement, az üzleti etika, a gyártás folyamata, minőség-ellenőrzés, munkamegosztás-
- Árkalkuláció (költségek, versenytársak, ÁFA), pénzügyi, számvitel, vállalat vagyona – mérleg
- vállalat tevékenységének értékelése – eredmény kimutatás, pénzügyi problémák – kezelésük (pl. bank
- vagyon és változásainak nyilvántartása: készpénz, anyagok, késztermékek, áruk
- (naplófőkönyv)
- Humánerőforrás – munkaügy, munkaerő, szakismeretek jelentősége, értéke, munkavédelem, munkaszerződések,
- Ár, csomagolás, hely, reklám, akciók, arculat, vevők kiszolgálása
- Tervezés – elemzés, eredményterv, cash-flow, eredmény és költségek elemzése,
- Adók fajtái, mit csinál az állam az adókból befolyó pénzzel?
- Adminisztráció
- Marketing
- Fejlesztés

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A tanulók 6-10 fős csoportokban, felnőtt tanácsadóval, létrehoznak egy vállalatot, és az év során végigviszik a vállalatalapítástól a felszámolásig a kisvállalati működés egész folyamatát.

Megoldható helyi iskolai szimulációként, de a nemzetközi és hazai gyakorlatban bevált több évtizedes tapasztalat alapján csatlakozhat valóságos diákvállalkozásokhoz (YE, JAM).

KÖVETELMÉNYEK AZ ÉVFOLYAMOK VÉGÉN

- A tanulók ismerjék az adott projektek tartalmának kulcsfogalmait, illetve azok jelentését
- Tudjanak magyarázatot adni a projektben vizsgált problémákra, jelenségekre
- Képesek legyenek tényszerű véleményt mondani, véleményüket érvekkel alátámasztani
- Képesek legyenek a projektekben egyénileg végezhető tevékenységek, illetve résztevékenységek végrehajtására
- Viselkedésük legyen toleráns, együttműködő, segítőkész

III. PEDAGÓGIAI SZAKASZ
11(12)–12(13). ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

A 10. évfolyam lezárt képzési szakaszát követően az egységes iskola lehetőséget biztosít az eltérő érdeklődésű, felkészültségű és motivációjú tanulók számára, hogy iskolán belül különböző irányban folytathassák tanulmányaikat. **A kerettanterv a gimnáziumi irány programját tartalmazza**. (nyelvi kommunikációs év nélkül)

Kiemelt célja a tanulók életkori sajátosságaihoz igazodva a felsőfokú tanulmányokra való felkészítés, illetve a felnőtt társadalomba való beilleszkedéshez szükséges kompetenciák megalapozásához, illetve elsajátításához hozzásegíteni a tanulókat.

Az alapcél – az államilag kodifikált és nyilvánosságra hozott kimeneti (érettségi) követelmények minél eredményesebb teljesítése, ennek eléréséhez az iskola legfontosabb teendője a tanulási motiváció megteremtése és megtartása. Megkönnyíti a tanulók motivációjának tartós fenntartását, az életkorilag nagyon jellemző sokoldalú aktivitás, nyitottság, de mindenekelőtt a verseny, a rivalizálás, a sorrendképzési attitűd. Az iskola feladata, hogy a fiatalok rangsorképző szempontjai közé segítse a tanulási teljesítményt, a kultúrára, társadalmi nyitottságra, közösségi aktivitásra való törekvést. A tudást, az értékeket, nem csak a tanítási órákkal, hanem azok hangulatával, mintáival, a tanítás- tanulási folyamat igényes szakmai színvonalával, a tanári- tanulói együttműködéssel, az iskola nyitottságával, stabil de befogadó légkörével érheti el. Fontos a stabil, kiszámítható napi munkarend és a változatos nyitott iskolai közélet egyidejű biztosítása.

Az életkori sajátosságokból következően rendszerint nehézséget okoz a tágabb értelemben felfogott fejlesztő funkciók közvetlen érvényesítése, tekintettel arra, hogy ebben az életkorban a tanulók érdekérvényesítési képessége megerősödik, de többnyire rövid távú, sokszor leegyszerűsítő. Gondolkodásukra folyamatos vizsgálódás, kétkedés és a világos egyszerű válaszokra törekvő, nem ritkán előítéletes megközelítés a jellemző. Ezért fontos, hogy a tanórákat, iskolai hagyományok, élményt nyújtó, lojalitást teremtő közösségi rendezvények, hiteles tanárokkal való szabad beszélgetések, tanulói kezdeményezéseknek (szakkör, diákkör, vertikális csoportok, diákrendezvények stb.) lehetőséget biztosító iskolai közélet természetes módon egészítse ki. Ne válassza külön a tanítási és a tanításon kívüli tevékenységet.

A 17–19 éves életkor, az első tartósabb pár és társválasztás, a társasági élet, a tartós barátságok kialakulásnak időszaka, ilyenkor nagyon erős kortárscsoport hatása, ezért különösen fontos, hogy az iskola saját közösségi eseményeivel, igényes tanítással teremtsen olyan légkört, környezetet, amely segíti a tanulókat az érdeklődési kör stabilizációjától a pályaválasztásig tartó nehéz folyamatban. Ugyancsak kiemelt feladata az iskolának, az értelmiségi pályák legfontosabb elvárt személyiségjegyeinek, szakmai követelményeinek megalapozása. Különösen az emberi sorskérdések iránti nyitottság, a környezettudatos felelős állampolgári magatartás, az önálló véleményalkotás, az érdek- és értékfelismerés tudatosítása a tanulókban

A jövőorientáltsága mellett ez a pedagógiai szakasz az előző tíz év lezáró időszaka is egyben, az összegzés, stabilizáció, öntudatra ébredés, autonómia, a társadalmi tudatosságra nevelés ideje. A záró szakasz épít az első tíz év eredményeire, és differenciáltan írja elő a fejlesztési feladatokat.

A fejlesztés fő területei

A záró pedagógiai szakaszban **a 7–10. évfolyam kiemelt fejlesztési céljainak stabilizációja, az életkorhoz illeszkedő továbbfejlesztése, mindenekelőtt egyénítése a legfontosabb feladat**. Azok a célok, amelyek az iskola kiemelt feladataként fogalmazódtak meg, nem érvényesek minden egyes tanulóra egyaránt, hanem a tanulók alapvető adottságainak, szociokulturális hátterének, s egyéni céljaink megfelelően differenciáltan érvényesítendők. Az iskola feladata a tanulók fejlődésének segítése az alábbi kompetenciák, attitűdök, ismeretek, értékek területén, a képzési időszak végéig:

15. A nemzeti és a világ kultúrájával kapcsolatban legyen képes
    a. a nemzeti kultúránk helyének értékeinek megbecsülésére;
    b. a különböző művészeti ágak összekapcsolására;
    c. a tudományos és művészeti tükrözés megkülönböztetésére;
    d. a valóságos és virtuális világ különbségtételére;
    e. a hétköznapi kultúra és a magas kultúra megkülönböztetésére és összekapcsolására.

16. A tanulási képességek terén
    a. Tanulás mint öncél, mint életforma megértetése, elfogadtatása
    b. Folyamatos önképzés igénye
    c. Tudományos megközelítés
    d. Céltudatos egyéni tanulás
    e. Időbeosztás, stabil önálló munkarend kialakítására való törekvés
    f. Az új információk felismerése és alkalmazása
    g. Önellenőrzés
17. A kognitív képességek területén
    a. Lehetőségek számbavétele
    b. Hipotézisek alkotása, problémamegoldás
    c. Előregondolkodás
    d. Gondolkodásról való gondolkodás
    e. A megszokás korlátait meghaladó gondolkodás, eredetiség
    f. A rendszerezés-szintézisalkotás igénye
    g. Áttekintés
    h. Lényegkiemelés
    i. Elemző képesség
    j. Általánosítás
    k. Deduktív gondolkodás

18. Az állampolgári lét legfontosabb feltételeinek megismerése, gyakorlása.
    a. A polgári demokrácia, az alkotmányosság alapvető elfogadása és érvényesítése
    b. A gazdaság és politika fő folyamatainak ismerete
    c. Az állam feladatainak és korlátainak ismerete
    d. A felelős magyar választópolgár jogainak, kötelességeinek megfelelő, értékek attitűdök, ismeretek
    e. Az önkormányzatiság, a civil társadalom teendőinek, lehetőségeinek, kötelességeinek ismerete és gyakorlása
    f. A tudatos fogyasztói magatartás
    g. A nemzeti identitás és más népek tisztelete
    h. A magyarság és európai tudat érvényesítése, megértése
19. A szociális képességek területén
    a. Nyitás a tágabb társadalmi közösségek felé
    b. Kezdeményezőkészség,
    c. Kockázatvállalási képesség
    d. Altruizmus
    e. Társadalmi aktivitás
    f. Alkuképesség
    g. Másság elfogadása
20. Az éntudat-öntudat területén
    a. Reális önismeret, tudatos pályaválasztás
    b. Reális jövőképalkotás
    c. Egyéni adottságok, képességek tudatosítása
    d. Döntési képesség, felelősségvállalás
    e. Érdekfelismerés, -tudatosítás
    f. A belülről vezéreltség, az önirányítás képessége
    g. Objektivitásra törekvés

A 11(12)–12(13). ÉVFOLYAM TANTERVének SAJÁTOSSÁGAI

A záró szakaszban az iskolai közös tanulás ideje lerövidül. Az időfelhasználásban a közös iskolai és az egyéni tanulás ideje különválik. Az iskolaotthonos, szakaszos tanulásszervezést, jelentősen csökkentett előírt iskolai közös tanulási idő váltja fel. Minimális választás esetén a tanulóknak módja van 22 óra/hét tanítási órával teljesíteni a kötelező tantervi előírásokat.

A szűkített iskolai időfelhasználás, jelentheti, de nem feltétlenül az iskolafunkció szűkítését. A kerettanterv lehetőséget biztosít, hogy az iskola teret adjon a tanulók szabad tantárgyválasztásának, és/vagy több időt szánjon az egyéni és csoportos foglalkozásokra. A kerettanterv azt ajánlja, hogy az iskola biztosítsa a tanulók számára a differenciált iskolahasználatot céljaik, attitűdjeik függvényében, csökkentve a közös tanulási időszakot, több időt szánjanak egyéni tanulásra, érdeklődési körüknek megfelelő specializációra, pályaválasztásuknak megfelelő Emelt szintű tanulmányokra, sportra, közösségi életre. A kerettanterv lehetőséget ad arra, is, hogy az iskola helyi tantervében más helyben fontos kiemelt és előírt tantárgyi programokkal, egészítse ki a kerettantervi kínálatot.

A kerettanterv a kötelező érettségi tárgyak tantárgyi programjait írja elő, valamint példaként a tipikus szabadon választható érettségi tárgyakat közli. A tantárgyak közvetlenül kapcsolódnak a szaktudományokhoz, illetve az államilag előírt, egységes, standard, kétszintű érettségi követelményekhez. A tantárgyi programok, többségükben megőrizve a tematikus tervezést, tradicionális órakeretekre terveződtek, ezen belül a tanulási képességek fejlesztésére, a tanulási motivációra, illetve az értelmiségi pályák alapvető képességeinek fejlesztésre koncentrálnak. A tantárgyi keretek között nem, vagy csak közvetetten teljesíthető iskolai funkciókat a kerettanterv a témaheteken, csoportos és egyéni beszélgetéseken javasolja érvényesíteni.

Tanulásszervezési ajánlások

A hatékony és célorientált tanulásszervezés érdekében a kerettanterv javasolja felbontani a hagyományos osztálykeretekben folyó tanítást, és helyére a tanulók által szabadon választott, kritériumorientált csoportok szervezését ajánlja. Az osztálykeretek megszűnése számos fontos következménnyel jár.

- Átjárhatóvá válik az évfolyam, sőt több program lehetővé teszi a vertikális csoportokat is.
- Jelentősen megkönnyíti a közös és az egyéni tanulást egyaránt, a meghirdetett program alapján szervezett tanulócsoportok esetében ritkábban kerül elő a tanár számára az a probléma, hogy a lemaradókkal vagy a gyorsan haladókkal foglalkozzon.
- A tanulói döntések alapján létrejött csoportokban sokkal erősebb a tanulói motiváció
- A szintenkénti programok eltérő teljesítményű, érdeklődésű tanulóknak biztosítanak eltérő sikereket, differenciált haladási ütemet, az azonos attitűd, felkészültség versenyhelyzetet, együttműködést eredményez.
- A célorientált csoportokkal foglalkozó tanár mindennapos kapcsolatba kerül az őt, illetve a programját választó diákokkal, ami lehetővé teszi a tanulási folyamat egyénítését, az érdemi differenciálást, függetlenül attól, hogy tehetséggondozásról vagy hátránykompenzációról szól a csoport kiemelt feladata
- Súlyos nehézséget is okoz a kurzusrendszerű oktatás, háttérbe szorulnak a tanulók tantárgyi kereteket meghaladó szükségletei, ismét a tantárgy kerül a működés középpontjába a tanulásszervezés során. A probléma megszüntetése érdekében a kerettanterv a munkarendbe szervezett, mentor (patrónus)rendszert javasol a helyi tantervbe beépíteni. Az osztályfőnöki órák helyén (az Együttéléstan hasonló munkarendben), beépíthető rendszeres kiscsoportos, illetve egyéni foglalkozás, és erre a szűkített időkeretek is lehetőséget adnak.
- Javasolja továbbá a kerettanterv, hogy az iskola közös iskolai projektekkel teremtsenek alkalmat a tanulók célorientált együttműködésére.

A tanulókra szervezett munkarend, kritériumai

1. Szabad tantárgyválasztás
2. Az egyes tantárgyak egyidejű, szintenként eltérő meghirdetése
3. A szintenkénti csoport lehetővé teszi a vertikális életkorcsoportok létrehozását
4. Nyilvánosságra hozott kimeneti célok (emelt, közép, érdeklődési kör, tehetséggondozás, tanulmányi verseny stb.)
5. Nyilvánosságra hozott belépési kritériumok
6. Nyilvánosságra hozott tanmenet
7. Nyilvánosságra hozott követelmények
8. Nyilvánosságra hozott szaktanár
9. Egész évre kötött egyéni munka és kimeneti szerződés, alku az egyes tanulókkal
10. Stabil mindennapos munkarend.

Példa a kritériumokat teljesítő munkarendre

	Hétfő	**Kedd**	**Szerda**	**Csütörtök**	**Péntek**
Napindítás: 20 perc	Beszélgetés	Beszélgetés	Beszélgetés	Beszélgetés	Beszélgetés
1. óra	Kötelező érettségi tantárgy 1	Kötelező érettségi tantárgy 1	Kötelező érettségi tantárgy 1	Kötelező érettségi tantárgy 1	Kötelező érettségi tantárgy 1
2. óra	Kötelező érettségi tantárgy	Kötelező érettségi tantárgy 2	Kötelező érettségi tantárgy 2	Kötelező érettségi tantárgy 2	Kötelező érettségi tantárgy 2
3. óra	Kötelező érettségi tantárgy 3	Kötelező érettségi tantárgy 3	Kötelező érettségi tantárgy 3	Kötelező érettségi tantárgy 3	Kötelező érettségi tantárgy 3
4. óra	Angol nyelv1–3	Angol nyelv1–3	Angol nyelv1–3	Testnevelés1–3	Testnevelés1–3
5. óra	Második idegen nyelv 1–3	Második idegen nyelv 1–3	Második idegen nyelv 1–3	Második idegen nyelv 1–3	Második idegen nyelv 1–3
6. óra	Szabad sáv	Szabad sáv	Szabad sáv	Szabad sáv	Szabad sáv
7. óra	Szabad sáv	Szabad sáv	Szabad sáv	Szabad sáv	Szabad sáv
8. óra	Szabad sáv	Szabad sáv	Szabad sáv	Szabad sáv	Szabad sáv

A szabad sávban a kötelező tárgyakhoz hasonlóan kerülnek meghirdetésre a választott érettségi tárgyak vagy más tevékenységformák. A sávos órarend lehetővé teszi a dupla órákat is. A kerettanterv fenntartja az éves ciklust a teljes képzési időszakban. Célja a tanulási ritmus megfelelő feltételeinek a biztosítása. A pihenés-munka, szabadidő-munkaidő, egyéni tanulás-közös tanulás, együttműködés-verseny megfelelő megosztása, ritmusa fenntartandó a szakaszos tanulás megszűnése után is. A kerettanterv a záró szakaszban is 6-7 hetes iskola tradicionális tanulást, majd egy hetes témahetet, majd minden 8(9). héten tanítási szünetet javasol.

A témahetek témakörei jobban kötődnek egy-egy tantárgyhoz, ezért azokat témaköröket, amelyeket részletesen feldogozza az iskola témahéten az adott tárgyhelyi tantervében nem szükséges átvenni.

A tantárgyak általános jellemzői
ELŐÍRT TANTÁRGYAK

Matematika

A két tanév célja, hogy a tanulókat igényeik szerint az emelt, illetve Középszintű érettségire és az szakmai, illetve felsőfokú tanulmányokra készítse fel. Így a tanulók döntésüknek megfelelően választhatnak heti 4 óra, az érettségi alapkövetelményeinek megfelelő, a kötelező sávban megtartott kurzus és a heti 6 órás, kötelező sávban tartott Emelt szintű felkészítő kurzus között. A 11(12)–12(13). évfolyamon a tanulók megismerkednek a nehezebb matematikai anyagrészekkel. Szintetizálják eddigi ismereteiket. Továbbfejlesztjük a tanulók modellalkotó, absztrakciós, analizáló, szintetizáló, diszkutáló, általánosító, analógiát kereső, lényeglátó és kiemelő, összefüggéseket feltáró képességét, kreativitását, ötletességét.

Ebben az életkorban a diákok kis részének van határozott elképzelése a pályaválasztásról. A többségük még húzni szeretné az időt, határozatlan, nehezen dönti el, hogy milyen irányban szeretne továbbtanulni. Az emelt, illetve Középszintű kurzust aszerint választják, hogy milyen az adott tárgyhoz való viszonyuk és milyenek az otthoni elvárások.

Az Emelt szintet választó diákok esetében megnő a tantárgy iránti elkötelezettség. Igénylik a felfedezés örömét, törekednek arra, hogy az elméleti összefüggéseket a gyakorlati alkalmazásokat önállóan találják ki. Képesek a matematikai szépségeinek a megtalálására. Kezd kialakulni a bizonyítási igényük, igyekeznek eddigi ismereteiket az alkalmazhatóság kedvéért stabilizálni. Gondolkodásuk differenciáltabb, a szaknyelvet pontosabban használják. A problémaérzékelő, feltáró, -megoldó képességüket tudatosan fejlesztik. Előtérbe kerül az individuális tanulás, ez is lehetőséget ad a differenciált tanulásszervezésre. Ebben az életkorban előkerül a konkrét ismeretek általánosításának igénye, modellalkotó, absztrakciós, szintetizáló, diszkutáló gondolkodásra való törekvés

Irodalom

A 7–10. évfolyamon epochálisan, tantárgyblokkban tanított tárgy jellege alapvetően megváltozik a felső két évfolyamon. Két szint közül választhatnak a tanulók: az emelt tantervű magyar nyelv és irodalom tantárgy oktatása heti hat órában valósul meg, míg az érettségire felkészítő alapszintű oktatás heti négy órában történik.

Ez a tantervi szakasz az előző négy évben megalapozott kommunikációs képességre, a műelemző olvasás képességére, az alapvető irodalomelméleti fogalmak ismeretére épít. A 7–10. évfolyamon folyó irodalomoktatás a művek belső élménnyé tételén kívül kialakítja a műnemi, műfaji, stilisztikai, irodalomelméleti fogalmak alapismeretét, megismerteti a tanulókkal az önkifejezés írásbeli és szóbeli szövegműfajait, valamint a középiskolai tudományosság két alapvető műfajának – az esszének és az értekezésnek – szabályait. Az epochális oktatás lehetőséget ad az árnyalt, több stílusrétegben, nyelvi rétegben, szövegműfajban való jártasság megszerzésére.

Az eddigi tematikus, illetve műfaji csoportosításban, epochális keretek között megismert műveket most kronologikus felépítésben gondoljuk végig. A művek közül – melyek most irodalomtörténeti helyet nyernek – nagyon sok már előkerült az elmúlt négy évben, ezeket most csak kortörténeti szempontból vizsgáljuk. Az előző négy év során a feldolgozott művekhez olyan kreatív feladatok megoldása társult, melyek lehetővé tették az élmény maradandóvá válását, a műbeli tények tartós megőrződését.

A művek feldolgozása az utolsó két évben két új –, bár már nem ismeretlen – szemponttal gazdagodik: a művelődéstörténet, stílustörténet megismerésével és az alkotói életrajzokból, pályaképekből a műre vonatkoztatható adatokkal. E szempontok fontosságára, a korszakbeli összefüggések megismerésének módjára ekkorra már eddigi társadalomtörténeti tanulmányaik mellett az addigi művészetismereti oktatásból (elsősorban az epochákhoz kapcsolódó rajzoktatásból, illetve a zenei képzésből), de főként az egy-egy művelődési korszakot komplexen feldolgozó témahetekből nyerhettek tapasztalatot.

A felső két évfolyam az előző négy évre épül, és legfontosabb célja a rendszerezés. Az előző ciklusban a tanulók találkoztak különböző műfajú, tematikájú művekkel a világ- és a magyar irodalomból, elsajátították az alapvető fogalmi rendszert, jártasságot szereztek a művek megközelítésének különböző lehetőségeiben. A felső két évfolyam célja most már kronologikus sorrendben újragondolni, rendszerezni az eddig tanultakat, kiegészíteni olyan művekkel, amelyek korábban a tanulók életkora miatt nem szerepeltek a tananyagban.

Mivel ez a két év zárja a tanulók többsége számára az irodalmi tanulmányaikat, és mivel az érettségire való felkészítés is alapvető feladat, ezért minden oktatási-nevelési mozzanatnak rendkívüli jelentősége van. Úgy kell szolgálni a továbbtanulási igényeket, egy tanulási folyamat lezárását, hogy nem szabad lemondani a felnőttkor küszöbére érkezett diák és az irodalmi kultúra találkozásának igényéről sem. Pontosan arról, amiről ez ideig csak korlátozottabban lehetett szó, hiszen a gyermekkori irodalomszeretetnek kell itt átváltoznia a pályát, életutat választó fiatal számára élményt, erőt, tartást, igényességet adó viszonnyá.

– Középszint

Ennek a kurzusnak alapvető célja, hogy a tanulók képesek legyenek az irodalmi művek értő befogadására, önálló véleményalkotásra. Tudjanak tájékozódni a világ- és a magyar irodalom korszakaiban, ismerjék a fontosabb irányzatokat, tendenciákat, írókat és műveiket. Legyenek képesek arra, hogy ismereteiket, gondolataikat világosan, érthetően, követhetően ki tudják fejezni, különböző műfajú (leírás, ismertetés, esszé, értekezés) szövegek alkotásával, illetve képesek legyenek gondolataikat a beszédhelyzetnek megfelelően árnyaltan és világosan kifejezni. Ismerjék az esztétikai, műfajelméleti, poétikai, verstani fogalmakat, és ezek alkalmazására is képesek legyenek. Legyen kitekintésük az irodalom határterületeire (film, színház).

– Emelt szint

Ennek a kurzusnak a követelményrendszere természetesen magában foglalja mindazt, amit az Középszintnél leírtunk, az eltérés az elérendő tudás mélységében és szélességében van, valamint az alkalmazás követelményi szintjének különbségében. Nagyobb azoknak az alkotóknak a száma, akikről teljes pályaképet kell felrajzolniuk, nagyobb azoknak a szerzőknek a száma is, akikről tudniuk kell, s természetesen nagyobb azoknak a műveknek a száma, melyeket el kell olvasniuk és értékelniük kell. A hangsúly azonban az elmondottak ellenére nem a mennyiségi többleten van.

Az Emelt szint feltételezi az irodalom tantárgyban elérhető szakmai teljesítmény közvetlen alkalmazhatóságát és érvényességét a felsőfokú továbbtanulásban. Így természetesen a legfontosabb követelmény az irodalomértés magasabb szintje, amikor is az elemzés alapvető mozzanatai kimunkált készséggé válnak, amikor a diák az irodalom és a világ közötti kapcsolatok önálló, alkotó elemzésére is képes, amikor az irodalomelemzés szaktudományaiban jártasságra tesz szert, amikor az irodalomtanulás által kiművelt nyelvi és szóbeli készségei a humán irányú felsőoktatás legmagasabb igényeinek is megfelelnek.

Anyanyelv és kommunikáció
Az utolsó, kétéves szakasz első évének legfőbb célja, hogy az anyanyelv ismeretében elvárható tárgyi tudás rendszerezett formában felidéződjön, rögzüljön. A tizenkettedik év elsődleges célja pedig a felkészítés az érettségi vizsgára: az írásbeli és a szóbeli vizsga elvárásainak tudatosítása, tipikus műfajainak gyakoroltatása. A megmérettetésben szükséges beszéd- és íráskészség, a szövegstratégiák kialakítása.

Ebben a szakaszban cél a leíró nyelvészeti ismeretek funkcionális alkalmaztatása szövegek elemzésében és alkotásában. A szövegtani ismeretek felelevenítése, gyakorlati alkalmaztatása. Jártasság kialakítása a szövegelemzési stratégiákban és a szövegalkotásban. Az önkifejezési készség fejlesztése: nyelvtanilag helyes, árnyalt, a kommunikációs célt és szándékolt hatást, a beszédpartner(eke)t, a beszédhelyzetet, a kontextust szem előtt tartó nyelvhasználat kialakítása. A hétköznapokban, hivatalos ügyek intézése során, a tömegkommunikációs eszközök által nyújtott információk befogadásakor használandó, megértendő beszédműfajok jellegzetességeinek megismerése, reprodukciója. Öntudatos nyelvhasználók képzése, akik tisztában vannak a nyelv mai állapotában felmerülő nyelvművelési kérdésekkel, fejlődési tendenciákkal, és képesek a köznyelvi normának megfelelő szövegek létrehozására, valamint esetleges hibáik javítására.

Történelem
A történelem tanulása 11(12)–12(13). évfolyamokon – a kötelező érettségi vizsga miatt – mindenkinek tovább folytatódik. A felső két évre olyan kurzusokat dolgozunk ki, amelyek egyszerre képesek eleget tenni a tematikus és kronologikus ismeretek rendszerezésének, elmélyítésének. Erre nyilvánvalóan nagy szükség van, hiszen 16 éves kor előtt a tanulók döntő többsége még nem érte el az általánosítás, tipizálás, fogalmi meghatározás szintjét. Olyan nagy kérdésköröknek meg kell jelenniük, mint – társadalomszerkezet, gazdasági típusok, urbanizáció, régiók, technika vagy haladás, államszervezet, háborúk, nagyhatalmiság stb. A kétéves képzésnek feltétlenül építenie kell az alsó középfok lezárt, napjainkig haladó történelem ismeretére, a társadalom- és állampolgári tanulmányokra, valamint a képességek fejlesztésében elért eredményekre.

A 17–18 éves korosztály életkori sajátosságai merőben eltérőek a korábbiaktól. Ez a kétely, a kritika, az elmélyülés, érzelmi és intellektuális elszakadás, az önálló gondolkodás, értékrendszer és véleményalkotás kialakulásának időszaka. Jelen van a szintetizálás igénye is.

Figyelembe kell venni, hogy kötelező érettségi vizsgát tenni történelemből, amely két részből – írásbeliből és szóbeliből – áll. Az írásbeli rész központi, a szóbeli iskolai vizsgát ír elő. Tudomásul kell venni azt is, hogy közép- és emelt szinten tehető le a tantárgyi érettségi. A társadalomtudományok egyre meghatározóbb szerepet játszanak az általános műveltségben, elengedhetetlenek a világban való eligazodáshoz, a felelős polgári szerepek elsajátításához. A tantárgynak az oktatáspolitika is kiemelt jelentőséget tulajdonít:

- az általános műveltség alapjait adó humán ismertetek és értékek közvetítése;
- nemzeti és európai azonosságtudat kialakításán keresztül értékorientáció és személyiségformálás;
- komplexitás, mellyel a társadalomtudományok szinte minden területét magába foglalja;
- közéleti gondolkodásmód fejlesztése;
- a múlt megismerésén át a jelen problémáinak megértése;
- az egyes ember történeti felelősségének tudatosítása.

A fenti szempontok figyelembevételével több lehetőséget kínálunk az alapján, hogy:

- milyen fokon kíván a tanuló elmélyedni a tárgyban;
- közép vagy Emelt szintű érettségire készül-e;
- felvételizni kíván-e a felsőoktatásba;
- milyen irányú a tanulók érdeklődése.

A történelem tanításában-tanulásában a lehetőségek szerint ketté kell választani a tanulókat, aszerint, hogy mely szinten és ezzel együtt, milyen óraszámban kívánnak történelmet tanulni (Középszint, Emelt szint). Amennyiben erre nincs lehetőség, differenciáltan kell megoldani az oktatást. Az érettségi követelmények mellett nem szabad figyelmen kívül hagyni a tanulók érdeklődését, választásukat. Amennyiben az iskolában külön társadalomismereti program nem indul, úgy e területek sajátos társadalomvizsgálati módszereinek és eredményeinek is a történelem tantárgyban kell megjelenniük.

A 10. osztály elvégzésével az alapképzés lezárult. A tanulók teljes kronológiai áttekintéssel rendelkeznek, s többségében azokkal az alapvető képességekkel, amelyek általában a tanuláshoz, szűkebben a társadalomtudományi műveltség kialakításához szükségesek. Azonban az életkori sajátosságokhoz alakított négyéves történelemtanulásból kimaradtak vagy érintőlegesen kerültek elő olyan témák, kérdések, elméleti alapvetések, amelyekkel – bár fontosnak tartottuk – túl korai és értelmetlen lett volna előhozakodni. A felső Középszinten a történeti gondolkodás

továbbfejlesztésével, az ismeretek bővítésével, a megszerzett képességek önálló használatával kell foglalkozni. A tantárgy legfontosabb célja: a múlt megismerésén át a jelen megértése és a jövő tendenciáinak felismerése, s ebben saját szerepünk megértése.

Az érettségi vizsga előírásainak megfelelően különös figyelmet kell fordítani az ismeretanyag elmélyítésére, az előírásoknak megfelelő visszaadására – közép- és emelt szinten is. A kompetencia mérése is részévé vált az érettségi előírásoknak. Fel kell készíteni diákjainkat az írásbeli és szóbeli vizsgahelyzethez való alkalmazkodásra. Mindkét érettségi szint elvárásainak megfelelően tantervünknek részét képezi az érettségi vizsga anyaga kompetenciák és ismeretek tekintetében egyaránt.

Az érettségi szabályzatban közzétett írásbeli vizsga követelményei kronologikus az emberiség történetét átfogó ismeretanyagot kívánnak, míg a szóbeli vizsga témakörei a történeti tanulmányok tematikus elrendezésére, a történeti gondolkodásra ösztönöznek. Így egy olyan programot kell kialakítani, amelyben egyszerre van jelen a kronologikus és tematikus rendszerezés, a képességfejlesztés és a minél szélesebb ismeretanyag követelménye, amely alkalmazkodni is képes a közép és emelt szint eltérő témáihoz, mélységeihez, ugyanakkor szabad kezet hagy az iskola számára a történelmen át olyan kérdésekkel való foglalkozásra, melyet a helyi közösség fontosnak tart.

A történelemszemléletben nem szabad feladnunk az eddigi társadalom- és életmódtörténetre nagyobb súlyt helyező megközelítést, azonban ezt kombinálni kell a hagyományosabb politikatörténeti ismeretanyaggal. Továbbra is előnyben kell részesíteni a történelemben foglaltakból azokat a részeket, amelyek a jelen megértéséhez és a jövő tendenciáinak feltérképezéséhez hozzájárulhatnak. S mind e mellett a történelem érdekességét, élvezetességét meg kell őriznünk.

Fontos, hogy minden témánál felelevenítsük és „tudottnak” vegyük az alapképzésben elsajátított képességeket és ismereteket. (Ez nem jelenti azt, hogy nem kell foglalkoznunk a lassabban haladókkal és a felzárkóztatással.) Ezzel is arra ösztönözzük tanulóinkat, hogy használják a már megszerzett ismereteiket. A tematikus elrendezés lehetőséget ad arra, hogy projektszerűen dolgozzunk fel témákat.
Az időbeosztásnál figyelemmel kell lenni arra, hogy a zárószakaszban lehetőségünk legyen egy nagyobb szabású ismétlésre. Az emelt szinten és Középszinten tanuló csoportok ugyanazokkal a témakörökkel foglalkoznak.

Különbség az egyes témáknál a feldolgozás mélységében van. Mint többször utaltunk rá, a témakörök összeállításánál figyelembe vettük az érettségi vizsga követelményeit, mint olyan minimumot, amellyel az egyes szinteknek megfelelően ismerni, megérteni kell.

Az elsődleges források helyét másodlagosak – korabeli, történetírói értelmezések, grafikonok, irodalmi, művészeti ábrázolások – váltják fel. Ezek célja egybeesik a felső középszint alapvető elvárásaival: elemzésre, folyamatok és összefüggések megfigyelésére, sajátos nézőpontok értelmezésére késztetnek.

A történelmi elemző és kritikai gondolkodás mellett nem maradhat el az írásbeli érettségi vizsgára való felkészülés jegyében, a kronologikus ismeretanyag megjelenítése és állandó ismétlése. (Ez természetesen hasznára válhat a történeti gondolkodás kialakulásának is.) Ezért a témák elején és végén érdemes tesztekkel segíteni a tanulók munkáját. A „bemenő” tesztek a meglévő (talán nem teljesen feledett) ismeretekre kérdeznek. A „kimenő” tesztek az ismereteken kívül a rendszerezési képességet kívánják fejleszteni. (Pl. egy-egy megismert tény, fogalom stb. mely összefüggésben, milyen történeti korszaknál kerülhet még elő.)

Angol nyelv
A 3–10. évfolyamon tematikus tervezéssel az egységes iskola felkészítette a tanulókat, a NAT fejlesztési követelményszintjére, illetve a Középszintű érettségi követelmények teljesítésére. Az európai standard szerint A2–B1 szintet 10. évfolyam végéig elérő tanulók, amennyiben előrehozott érettségit tesznek, választhatnak az angol nyelv „leadása” és az Emelt szintű érettségire, illetve felsőfokú nyelvvizsgára való felkészülés között. A kerettanterv a B2–C1 szint elérését tűzi ki célul a 11(12)–12(13) évfolyamon a tantárgyat választó tanulók számára. Több szinten, vertikális korcsoportban eltérő célokra ajánlja a kerettanterv megszervezni az angol nyelv tanítását, figyelembe véve a tanulók választását, céljait a nyelvtanulással.

Az idegennyelv-oktatás alapvető célkitűzése az idegen nyelvi kommunikatív kompetenciafejlesztés, ez egyben azonos a használható nyelvtudással. Az adott szituációnak megfelelő nyelvhasználati képességet jelenti, ami a nyelvhasználat során receptív és produktív nyelvi tevékenységekben nyilvánul meg, szóban vagy írásban. A kommunikatív kompetencia fogalmába beletartozik:

- a nyelvi kompetencia (a nyelvi eszközök, illetve ezen eszközök funkcióinak ismerete),
- a szociolingvisztikai kompetencia (beszédhelyzethez való alkalmazkodás képessége),

- a szövegkompetencia (a szövegalkotásban és szövegértelmezésben a megfelelő stratégiák alkalmazása),
- a stratégiai kompetencia (a verbális és non-verbális kommunikáció eszközeinek alkalmazása a kommunikáció során előforduló nehézségek áthidalására),
- a szociokulturális kompetencia (annak ismerete, hogy a társadalmi-kulturális környezet hogyan határozza meg a nyelvi elemek kommunikatív értékét).

A kommunikatív nyelvi kompetencia szintjeinek meghatározása szóban, illetve írásban a négy nyelvi alapkészség-képesség,

- beszédértés
- olvasásértés
- beszédkészség
- íráskészség, illetve ezek kombinációi alapján történik

Ezeken túl fejleszteni kell a nyelvtanuló

- részképességeit, illetve ismereteit kell bővíteni (szókincs, nyelvtani tudatosság, nyelvhelyesség, kiejtés, intonáció helyesírás)
- stratégiai kompetenciáját (erősen koncentrálva a nyelvi hiányosságokat kiegyenlítő ún. kompenzatorikus stratégiákra, pl. testbeszéd)

Ugyancsak fontos a célnyelvi közösségekre vonatkozó szociokulturális ismeretek bővítése és az interkulturális tudatosság fejlesztése. A szociokulturális ismeretek és az interkulturális tudatosság szolgáltatják az alapot a tanulók interkulturális kompetenciájának fejlesztéséhez, amibe többek között beletartozik

- a saját és az idegen kultúra egymáshoz való viszonyításának képessége
- a más kultúrák képviselőivel való kapcsolatteremtés készsége és képessége
- az interkulturális félreértések kezelésére való készség és alkalmasság

Nem elhanyagolható a diákok szociális kompetenciájának fejlesztése, azaz az egymástól való tanulás és az egymásért végzett munka attitűdjének és képességeinek kialakítása. A szociális kompetencia fejlesztése szoros összefüggésben történik az egyéb (kommunikatív nyelvi,stratégiai-, interkulturális) kompetenciák fejlesztésével, s az alkalmazott munkaformák révén (pl. egyéni munka, pármunka, csoportmunka, projektek) valósulhat meg.
A kommunikatív nyelvi kompetencia fejlődéséhez kapcsolódik, és azzal szoros összefüggésben alakul a diákok stratégiai és interkulturális kompetenciája. A kommunikatív nyelvoktatás egyik feltétele a nyelvtanítás-nyelvtanulás az *autenticitás* elvének figyelembevétele. A nyelvtanuló az adott helyzetnek és szerepnek megfelelő nyelvi cselekvés végrehajtása során egyidejűleg, illetve egymást követően különböző készségeket-képességeket és stratégiákat alkalmaz. A kiindulópont mindig az autentikus szövegek recepciója.

Az elsajátítás iránya mindenkor a szövegek reprodukcióján és rekonstrukcióján át az autentikus szövegek produkciója felé mutat. A kitűzött céltól függően ugyan más és más pontig kell eljutnia a nyelvtanulónak, de a tanulás-tanítás során nem szabad „felrúgni” ezt a logikát, felcserélni a szakaszok egymásutániságát. Annak érdekében, hogy *a tanuló az egyes képességeit* kommunikatív szándékai megvalósítására megfelelően tudja alkalmazni, azokat a valós helyzetekhez hasonlóan, a tartalmat középpontba állítva, egymással kombinálva*, integráltan kell fejleszteni*.

Az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia elsajátításában a legfontosabb módszertani alapelve a cselekvés általi, sokcsatornás, az egész személyiséget aktivizáló, a játékos tanulás, azaz cselekvésorientált, kommunikatív, kooperatív és autonóm munkaformák.

Az Emelt szintű érettségire való felkészülés szerves része a célnyelvi kultúra elsajátítása is. Ennek keretén belül cél az angolszász nyelvterület kultúrájával, történelmével, irodalmával, szokásaival, társadalmi, gazdasági kérdésekkel, a mindennapi élettel való megismerkedés. A kulturális kérdésekhez a tanulók sokkal több érdeklődéssel közelítenek, mint a száraz ismeretekhez, különösen akkor, amikor mindezt összehasonlítják saját életkörülményeikkel, érdeklődésükkel és értékeikkel. Érdemes kiindulni a tanulók saját életéből, és azután felmutathatók a részletek és értékek a célkultúrában.

Források: lehetőleg autentikus, eredeti anyagok felhasználása; fotók, plakátok, videók, a célország(ok)ban kiadott újságok, ifjúsági magazinok, ott készült filmek és modern irodalmi alkotások részletei, mai zene vagy videoklipek, riportok, televíziós műsorok részletei (hangzó anyag szövegkönyvi változatával együtt). Az elemzéshez olyan szempontrendszert érdemes használni, amely szerint az emberek viselkedési szokásai és értékrendje aszerint tér el másokétól, hogy milyen földrajzi helyzetben élnek, milyen nép vagy népcsoport (etnikum) tagjai,milyen tradíciók szerint élnek,milyen a társadalmi és anyagi helyzetük, milyen korúak, milyen neműek, milyen értékeket

képviselnek, mennyire hasonlítanak a mi kultúránk megnyilvánulásaihoz és értékeihez, illetve mennyire térnek el azoktól. E szempontok alapján különböztethetőek meg mindazok az érzékelhető tartalmak, amelyeket bármely kezünkbe került forrás képvisel.

Második idegen nyelv
Amint azt a NAT általános és részletes követelményei előírják, a XXI. században egy európai polgártól elvárható kötelezettség, hogy anyanyelvén kívül legalább két másik idegen nyelven tárgyalóképes tudást szerezzen, és minél több más nemzet kultúráját, életviszonyait ismerje meg. A kerettanterv a nyelvi kommunikációs év beillesztését javasolja a helyi tantervbe, de tekintettel arra, hogy ez számos ok miatt nem tette előírássá, mindvégig kettős évfolyam megjelöléssel használta a záró szakasz tantervi előírásait. Függően attól, hogy nyelvi kommunikációs év után, vagy annak hiányában folytatják tanulmányaikat a tanulók alapvetően eltérő a második idegen nyelv tanterve. Az intenzív nyelvi év után a célok és a feladatok megegyeznek az angol nyelv záró szakaszra vonatkozó előírásaival (B2–C1, illetve célnyelvi kultúra), kezdő nyelvtanulás esetén pedig a második idegen nyelv megalapozása későbbi nyelvtanuláshoz szükséges motiváció megteremtése a két éves minden napos nyelvtanulás alapvető célja. Ez esetben a második idegen nyelv tanulásának célja, hogy a diákokat a két év alatt a középszintű érettségihez szükséges nyelvtudás megszerzésében támogassa (A2–B1). A gyorsabb haladást biztosítja az angol nyelv magas szintű ismerete, a már kialakult tanulási módszertan, motiváció. Életkorilag is könnyebb a tudatos nyelvtanuláshoz szükséges motiváció megteremtése, mint a kisebb gyerekek esetében.

Tekintettel az alternatív megoldási lehetőségre a kerettanterv nem közöl részletes tantervet a második idegen nyelvre. Javasolja a helyi tanterv készítése során az angol nyelv kerettantervi előírásainak másik nyelvre történő adaptálását, vagy más kerettantervből önálló kurzus beillesztését a helyi tantervbe a kétéves mindennapos idegen nyelv tanulásának biztosításával, az általános részben leírt kritériumorientált szintenkénti csoportszervezéssel.

Testnevelés
Az utolsó két évfolyamon a keretanterv nem tesz javaslatot új anyagrészek oktatására. Az első 10 év alatt lehetőség nyílt több sportág alapjainak biztos elsajátítására. Megfelelő mértékben bővült a tanulók sportokkal kapcsolatos ismerete is. Ezért nincs szükség az utolsó két évben részletesen lebontani a tananyagot különböző sportági témákra, hiszen új anyaggal nem bővülnek az eddigiek, a már eddig tanultakat alkalmazza mind szintentartás, mind kondícionális képzés, mind a sport iránti igények kielégítésében.

A testneveléstanítás legfontosabb célja az egészséges életmód elméleti és gyakorlati teendőinek megismertetése. Például. az egészséges testsúly, étkezés, pulzusszám, a nemnek és a kornak megfelelő sporttevékenység; a sport életformává, szokássá való alaítása; a tudatos, önálló mozgástevékenységre nevelés; a már megtanult mozgásos elemek szintentartása, az egyéni teljesítmények javítása; a csapatsportokban közösségépítés és a szabálytudat erősítése.

VÁLASZTHATÓ TANTÁRGYAK

Rajz és vizuális kultúra
A 11(12)–12(13). évfolyamon az előző négy évhez képest megváltozik a kerettanterv megközelítése. Nem a vizuális probléma, a vizuális nyelv kifejezési eszközeinek logikája mentén szerveződik a tananyag, hanem a művészettörténeti korok, stílusirányzatok kronológiája mentén haladunk, szem előtt tartva azt a szempontot, hogy a megismert korszak, stílus milyen ötletet, követhető példát adhat a saját gondolataink kifejezésére, problémáink megoldására.

A tantárgy a köznapi, a művészi; a tudományos és a műszaki megismerés, valamint közlés és kifejezés egyik alapvető fajtájával ismerteti meg a tanulókat. Az alábbiakban a *Kultúrák, művészettörténeti korok és stílusirányzatok*, valamint a *Rajzi, elméleti és gyakorlati feladatok* témakörei az időrendben egymást követő korok által szerveződő lehetőségeit jelentik csupán a tanterv, tanóra tervezésének. Azt hogy a gyakorlatban melyik témát, feladatot választjuk, és milyen időkeretben és részletességgel foglalkozunk vele, az adott csoport érdeklődésének iránya, célja (művészet iránt érdeklődő, közép vagy emelt szinten érettségizni szándékozó, felvételire készülők diákok csoportja), az alkotómunkában elért színvonala befolyásolja. Az is szempont, hogy az előző négy év epochális óráin vagy témahetein szerepelt-e az adott téma vagy feladat.

Az egyes irányzatok, tendenciák, témakörök, feladatok csak egyéni vagy csoportos feldolgozással kerülnek be a tananyagba, egyéni érdeklődés alapján, de az elkészült produktum bemutatásával, kiállításával mindenki számára hozzáférhetővé válnak. Bizonyos témákat évfordulókhoz, iskolai eseményekhez, rendezvényekhez kapcsolódva érdemes feldolgozni és az iskolai élet részévé tenni.

Az általános célok közül a kreativitás, a problémafelismerő és -megoldó képesség, az értelmi képességek, a képi és képzetekben gazdag gondolkodás, az ízlés, az empátia, a kommunikációs készség, az érzékenység, a nyitottság fejlesztéséhez járul hozzá. A legfontosabb célok között szerepel a *vizuális alkotóképesség fejlesztése*:a látható és láthatóvá tett világban különösen a látvány jelentésének, esztétikai üzenetének megismeréséhez és megértéséhez, illetve a közlő szándékának megfelelő, gondolatban és érzelemben gazdag ábrázolás, képi-plasztikai kifejezés, konstruálás fejlesztéséhez járul hozzá.

A rajz- és vizuális kultúra a világ érzéki-tapasztalati birtokbavételével az érzékszervek – kiemelten a látás kiművelésével és a kéz intelligenciájának fejlesztésével – foglalkodik. A térszemlélet, a forma-, a szín-, az anyag-, a szerkezetismeret és -érzék mind a vizuális nevelés hatására emelkedik magasabb szintre.

Célunk a vizuális befogadóképesség fejlesztése. A megsokszorozódott technikai és rábeszélő képek korában a tantárgy újszerű célja az információk közti szelekciónak, a kritikus befogadásnak a kialakítása.

A kifejezés, képzőművészet témája részben a tanulók személyes, kifejező-expresszív tevékenységének és az elvárható műelemzési ismereteinek leírása található. A vizuális nyelv, a vizuális kifejezés formanyelvi elemeinek felismerése és alkalmazása az alkotó és befogadó tevékenységekben, elemzésük a művészeti ágakban, műfajokban; népművészetben, építészetben, tárgyakban, a vizuális a tudományos és, köznapi információkban.

A vizuális kommunikáció témához a köznapi, azaz tájékoztató-tudományos vizuális információk világa tartozik. A Vizuális nyelv terén az ábrázolás, a tervezőgrafika formanyelvi elemeivel és összefüggéseivel foglalkozik. A formaadás módjaival a tanulást szolgáló, a tudományos, a köznapi információkban, a tájékoztatásban; a reklámban.
A tárgy- és környezetkultúra témakör a használati tárgyakkal, az iparművészettel, a népművészettel és az építészettel kapcsolatos alkotó- és elemzőtevékenységeket tartalmazza. A vizuális nyelv a tárgyi világ formanyelvi elemeinek, a tartalom és forma összefüggéseinek megértésével, leírásával gazdagodik.

Természettudományos tantárgyak
A 11(12)–12(13). évfolyamon a természettudományos tárgyak szabadon választhatók, önállóan a kémia, biológia, kémia, földrajz. Célkitűzés az Emelt szintű érettségire történő felkészítés, így a követelmények teljes egészében megegyeznek az egyes tantárgyaknak megfelelő Emelt szintű érettségi követelményeivel. A Középszintű érettségire készülők önálló csoportban, kisebb óraszámban vesznek részt választás esetén a természettudományos tárgyak óráin.

A mindennapos tanítási órák lehetőséget adnak a tapasztalásra, a kísérletekre, gyakorlásra. A terepgyakorlat része a képzésnek. Előzetes tudást meglévő képességet a tanterv annyit vár el a diákoktól, amennyit a diákok előzetesen elsajátítottak. Míg a korábbi évfolyamok tantervei az életkori specifikumokat figyelembe vevő tananyagstruktúrákat tartalmaztak, addig a 11(12)–12(13) évfolyam természettudományos projektjeinek tantervében a rendszerbe állított tudományos ismeretek váltak meghatározóvá.

A legfontosabb cél a természettudományos gondolkodás fejlesztése; az egyes szaktudományok, biológia, kémia, fizika, földrajz, tudományos alapjainak, szemléletének elsajátítása; a természettudományos felsőoktatásra való felkészítés; az önálló gondolkodás fejlesztése; a racionális világkép kialakítása; az ökológiai, környezettudatos gondolkodás, attitűd fejlesztése.

Részletes tantárgyi programok
Előírt tantárgyak

Matematika
11–(12.) ÉVFOLYAM

1.

Témakör	**HATVÁNYOZÁS KITERJESZTÉSE, A LOGARITMUS FOGALMA ÉS ALKALMAZÁSA**	Ajánlott óraszám: 32 óra Emelt szinten + 10 óra
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	MATEMATIKA	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Megismerés: tapasztalatszerzés; a tapasztalatok tudatosítása, közlése, rögzítése, jelölések, ezek értelmezése, visszaolvasása – Megfigyelés adott tulajdonságok szerint, szabályosság felismerése, intuitív követése, szabály tudatosítása – Emlékezés: megfigyelés eseményeinek felidézése, jegyzet készítése, információk felidézése, definíciókra, szabályokra való emlékezés, ismeretek tudatos memorizálása, felidézése, mozgósítása – Eljárásokra, módszerekre, szabályokra, állításokra, bizonyításokra való emlékezés – Gondolkodás: célszerűség, állítások egymáshoz való viszonya, megítélése igazságértékük szerint, következtetés, összefüggések, oksági kapcsolatok megértése, bizonyítások, sejtés, állítás, ekvivalencia, deduktív gondolkodás, permanencia elv, absztrakció – Függvényszemlélet	
Ismeretek, tartalmak, feladatok		
Középszint Az n-edik gyök fogalma A hatványozás fogalmának kiterjesztése racionális kitevőre Az exponenciális függvény Egyszerűbb exponenciális egyenletek A logaritmus fogalma és azonosságai Az azonosságok alkalmazása egyszerű feladatokban A logaritmusfüggvény Egyszerű logaritmusos egyenletek A logaritmus alkalmazása egyszerű szöveges feladatokban (gazdasági, kémiai, biológiai témájú) Kamatos kamat számítása	Emelt szint Az n-edik gyök fogalma A hatványozás fogalmának kiterjesztése racionális kitevőre Az exponenciális függvény és transzformáltjai Exponenciális egyenletek, egyenlőtlenségek A logaritmus fogalma és azonosságai Az azonosságok alkalmazása feladatokban A logaritmusfüggvény és transzfolmáltjai Logaritmusos egyenletek A logaritmus alkalmazása szöveges feladatokban (gazdasági, kémiai, biológiai témájú) Kamatos kamat és járadék számítása	
Ajánlott tevékenységek		
Függvények ábrázolása és vizsgálata – Szabályok megfigyelése – Feladatok megoldása, ellenőrzés		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Középszint
- Ismerje és alkalmazza a racionális kitevőkre vonatkozó meghatározást
- Tudja alkalmazza a hatványozás és a logaritmus azonosságait egyszerű feladatok esetén
- Ismerje az egyszerű exponenciális és a logaritmusfüggvény grafikonjait
- Tudjon egyszerű egyenleteket megoldani
- Legyen lépes alkalmazni a tanult fogalmakat egyszerű szöveges feladatok megoldásánál

Emelt szint
- Ismerje és alkalmazza a racionális kitevőkre vonatkozó meghatározást
- Tudja alkalmazza a hatványozás és a logaritmus azonosságait
- Ismerje és alkalmazza az exponenciális és a logaritmusfüggvény grafikonjait
- Tudjon egyenleteket és egyszerű egyenlőtlenségeket, egyenletrendszereket megoldani
- Legyen lépes alkalmazni a tanult fogalmakat szöveges feladatok megoldásánál

2.

<table>
<tr><td>Témakör</td><td>Koordinátageometria</td><td>Ajánlott óraszám: 32 óra,
Emelt szinten + 6 óra</td></tr>
<tr><td>KAPCSOLÓDÁS
a Nemzeti Alaptantervhez</td><td colspan="2">MATEMATIKA</td></tr>
<tr><td>A kompetenciafejlesztés fókuszai

(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)</td><td colspan="2">– Megismerés: tapasztalatszerzés; a tapasztalatok tudatosítása, közlése, rögzítése, jelölések, ezek értelmezése, visszaolvasása, modellezés (egyszerűsített rajz), adatok jegyzése, rendezése, ábrázolása, figyelem irányítása, tartósságának növelése
– Koordinátageometriai modellek: alakzatok egyenlete, vektorok
– Megfigyelés adott tulajdonságok szerint, szabályosság felismerése,
– Képzelet: problémamegoldásának elképzelése, képzelt és tényleges megoldás összevetése
– Emlékezés: jegyzet készítése, információk felidézése, szabályokra való emlékezés, elvontabb összefüggések megértése, eljárásokra, módszerekre, szabályokra, állításokra, bizonyításokra való emlékezés
– Gondolkodás: célszerűség, következtetés, összefüggések, oksági kapcsolatok megértése, bizonyítások, sejtés, állítás, ekvivalencia, deduktív gondolkodás, absztrakció, gondolatmente követése

Ismerethordozók alkalmazása

Ismeretek alkalmazása</td></tr>
<tr><td colspan="3">Ismeretek, tartalmak, feladatok</td></tr>
<tr><td>Középszint

Összeg-, különbség-, számszorosvektor koordinátáinak megadása az összetevő vektorok koordinátáinak az ismeretében.
Vektor hosszának kiszámítása
A helyvektor és vektor közötti különbség értése. A szakaszt felező pont, harmadoló, negyedelő pontok koordinátáinak meghatározásán keresztül az általános összefüggés meghatározása. A háromszög súlypontjának koordinátájának meghatározása. (A szakasz végpontjainak meghatározása, ha ismert két különböző osztópontja.)
Két ismeretlenes algebrai egyenletek megoldáshalmazának ábrázolása derékszögű koordinátarendszerben. A</td><td colspan="2">Emelt szint

Összeg-, különbség-, számszorosvektor koordinátáinak megadása az összetevő vektorok koordinátáinak az ismeretében.
Vektor hosszának kiszámítása
A helyvektor és vektor közötti különbség értése. A szakaszt felező pont, harmadoló, negyedelő pontok koordinátáinak meghatározásán keresztül az általános összefüggés meghatározása. A háromszög súlypontjának koordinátájának meghatározása. (A szakasz végpontjainak meghatározása, ha ismert két különböző osztópontja.)
Két ismeretlenes algebrai egyenletek megoldáshalmazának ábrázolása derékszögű</td></tr>
</table>

lineáris függvények grafikonjának ábrázolása. Vektorok skaláris szorzata	koordinátarendszerben. A lineáris függvények grafikonjának ábrázolása. Vektorok skaláris szorzata
Az egyenes irányvektoros és normálvektoros egyenlete. Egy vektorra merőleges vektor előállítása. ***Adott egyenessel párhuzamos és rá merőleges egyenes előállítási eljárásai.*** ***Két egyenes metszéspontjának meghatározása. A csúcspontjaival adott háromszög nevezetes vonalainak és pontjainak meghatározása.***	Az egyenes irányvektoros és normálvektoros egyenlete. Egy vektorra merőleges vektor előállítása. Az egyenes iránytangenses alakja. Az egyenesek hajlásszöge. Adott egyenessel párhuzamos és rá merőleges egyenes előállítási eljárásai. Két egyenes metszéspontjának meghatározása. A csúcspontjaival adott háromszög nevezetes vonalainak és pontjainak meghatározása.
A kör egyenlete. A kör egyenletének átalakításai. A körrel kapcsolatos egyszerű feladatok. ***A kör és egyenes metszéspontjainak meghatározása. Az érintő egyenletének a meghatározása egyszerű feladatokban.***	A kör egyenlete. A kör egyenletének átalakításai. A körrel kapcsolatos alapfeladatok. A kör és egyenes metszéspontjainak meghatározása. Az érintő egyenletének a meghatározása. Két kör metszéspontjainak a meghatározása. Azonos együtthatójú mindkét másodfokú tagot tartalmazó két ismeretlenes egyenletrendszer megoldása. A két kör egymáshoz viszonyított helyzetének eldöntése. A két kör közös érintőinek az egyenletének a meghatározása.
	A parabola tengelyponti egyenlete. A fókuszpont, vezéregyenes, a paraméter mint a fókusz és a vezéregyenes távolsága. (Ha a paraméterről megengedjük, hogy negatív is lehessen, egyszerűbb a parabola tárgyalása.) A parabola, annak tengelypontjának koordinátáit tartalmazó egyenlet. A parabola-egyenes metszéspontok meghatározása. A húr hosszának meghatározása. Az érintők meghatározása.
Ajánlott tevékenységek	
Ábrák készítése, rajzolás ***Függvényábrázolás*** ***Szerkesztés*** ***Szövegértelmezés*** ***Számológép használata*** ***Internethasználat***	

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Középszint

- Legyen jártasságuk a vektorokkal végzett műveletekben
- A tanulók legyenek képesek az egyenes és kör egyenletének felírására különböző adatok segítségével.
- Szerezzenek gyakorlatot az alakzat egyenletének fogalmában, az egyenes és a kör egyenletét felhasználó egyszerűbb feladatok megoldásában.
- Egyszerűbb alakzatok metszéspontjainak meghatározása
- A háromszögek nevezetes vonalainak és pontjainak meghatározása

Emelt szint

- Legyen jártasságuk a vektorokkal végzett műveletekben
- A tanulók legyenek képesek az egyenes és kör egyenletének felírására különböző adatok segítségével.
- Szerezzenek gyakorlatot az alakzat egyenletének fogalmában, az egyenes, a kör és a parabola egyenletét felhasználó feladatok megoldásában.
- Alakzatok metszéspontjainak meghatározása
- A háromszögek nevezetes vonalainak és pontjainak meghatározása

3.

Témakör	**TRIGONOMETRIA**	Ajánlott óraszám: 40 óra Emelt szinten + 10 óra
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	MATEMATIKA	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Tájékozódás: vektorok síkban és térben, térképkészítés, mérés, hosszúság, szög – Megismerés: modellezés, tudatos megfigyelés, megfigyelés adott tulajdonság szerint, szabály intuitív követése, diszkusszió, vázlatalkotás, tényleges alkotás összevetése az elképzelttel, összefüggések, információk felidézése, ismeretek mozgósítása, új ismeretek szerzése, és beillesztése a régiek rendszerébe, egyszerű gondolatmenet követése, megfordítása, analógiás gondolkodás, értő elemző gondolkodás, írásban kapott utasítás végrehajtása, helyzetleírás rekonstruálása – Ismeretek alkalmazása: alkalmazás szerkesztésben, összetett számítási feladatban – Problémakezelés és -megoldás: modellválasztás, stratégia keresése – Alkotás és kreativitás: tervkészítés – önellenőrzés, megismerés igénye – A matematika épülésének elvei: modellalkotás – Bizonyítások – Ttrigonometriai összefüggések alkalmazása a fizikában – Internethasználat – Szaknyelvhasználat	

Ismeretek, tartalmak, feladatok	
Középszint	Emelt szint
A szögfüggvények definíciói, a szögmértékek és átváltásaik. ***Az egységkörös ábrázolása szögfüggvényértékeknek.*** **Összefüggések az egységvektor és tükörképeinek a szöge között.** ***Trigonometrikus függvények ábrázolása*** ***Egyszerű egyenletek*** ***Szinusztétel, koszinusztétel.*** ***Másodfokú egyenletre visszavezethető egyenletek***	A szögfüggvények definíciói, a szögmértékek és átváltásaik. Az egységkörös ábrázolása szögfüggvényértékeknek. Összefüggések az egységvektor és tükörképeinek a szöge között. Trigonometrikus függvények ábrázolása és transzformációja Trigonometrikus egyenletek. Szinusztétel, koszinusztétel Addíciós tételek alkalmazása Másodfokú egyenletre visszavezethető egyenletek Egyszerű egyenlőtlenségek
Ajánlott tevékenységek	
Ábrák készítése, rajzolás ***Egységsugarú kör modell készítése*** ***Függvényábrázolás*** ***Szerkesztés*** ***Szövegértelmezés*** ***Számológép használata*** ***Internethasználat***	

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Középszint

- A tanulók ismerjék a második, harmadik, negyedik koordinátanegyedbe eső egység-vektorok koordinátái és az első negyedbe eső egységvektor koordinátái közötti összefüggést
- Ismerjék a kiegészítő szögek és a pótszögek szögfüggvényei közötti összefüggéseket

- Tudják használni az azonos szöghöz tartozó sinus és cosinus függvényértékek közötti összefüggést
- Tudjanak egyszerű trigonometrikus egyenleteket megoldani
- Ismerjék a szinusz- és koszinusztételt és tudják alkalmazni feladatok megoldásában
- Legyenek képesek a trigonometrikus alapfüggvényeket ábrázolni

Emelt szint
- A tanulók ismerjék a második, harmadik, negyedik koordinátanegyedbe eső egység-vektorok koordinátái és az első negyedbe eső egységvektor koordinátái közötti összefüggést
- Ismerjék a kiegészítő szögek és a pótszögek szögfüggvényei közötti összefüggéseket
- Tudják használni az azonos szöghöz tartozó sinus és cosinus függvényértékek közötti összefüggést
- Tudják alkalmazni az addíciós tételeket azonosságok és egyenletek megoldásában
- Ismerjék és bizonyítsák a szinusz- és koszinusztételt és tudják alkalmazni feladatok megoldásában
- Legyenek képesek a trigonometrikus alapfüggvényeket ábrázolni és transzformálni

4.

<table>
<tr><td>Témakör</td><td colspan="2">KOMBINATORIKA, VALÓSZÍNŰSÉG SZÁMÍTÁS</td><td>Ajánlott óraszám: 26 óra
Emelt szinten + 6 óra,
kiegészítésre + 33 óra</td></tr>
<tr><td>KAPCSOLÓDÁS
a Nemzeti Alaptantervhez</td><td colspan="3">MATEMATIKA</td></tr>
<tr><td>A kompetenciafejlesztés fókuszai

(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)</td><td colspan="3">– Megismerés: modellezés, adatok jegyzése, rendezése, lényeges és lényegtelen információk szétválasztása, esetfelsorolások, kombinatorikus gondolkodás, következtetés, absztrahálás, konkretizálás, valószínűségi gondolkodás fejlesztése
– Ismeretek alkalmazása: gyakorlati életben
– Problémakezelés és –megoldás: problémához hasonló egyszerű probléma keresése, megoldási kísérletek, tippelések
– Alkotás és kreativitás: fogalmak alkotása, kombinatorikus gondolkodás fejlesztése, valószínűségi és kombinatorikus modellek, szituációban, történetben megfogalmazott, olvasott probléma megértése
– Ismeretek alkalmazása (relatív gyakoriság, valószínűség)
– Akarati, érzelmi, önfejlesztő képességek és együttéléssel kapcsolatos értékek: szaknyelv használata, tolerancia, vitakészség, kifejezőképesség, hasznosság
– Internethasználat</td></tr>
<tr><td colspan="4">Ismeretek, tartalmak, feladatok</td></tr>
<tr><td colspan="2">Középszint

Pascal-háromszög építése, képzési szabálya
A Pascal- háromszög elemeinek jelentése, a képzési szabály jelentése, a binomiális együtthatók kiszámítása
Sorbarendezési és kiválasztási feladatok
A klasszikus (Laplace-féle) modell alkalmazása.</td><td colspan="2">Emelt szint

A permutációk, variációk, kombinációk (ismétlés nélkül) kiszámítására vonatkozó képlet ismerete, bizonyítása.
Pascal-háromszög építése, képzési szabálya
A Pascal-háromszög elemeinek jelentése, a képzési szabály jelentése, a binomiális együtthatók kiszámítása
Binomiális-tétel bizonyítása és alkalmazása

A klasszikus (Laplace-féle) modell alkalmazása.
A nagy számok törvényének szemléletes tartalma</td></tr>
<tr><td colspan="4">Ajánlott tevékenységek</td></tr>
<tr><td colspan="4">Fadiagram készítése
Pascal-háromszög készítése
Valószínűségi modellek készítése
Szövegértelmezés
Számológép használata
Matematika történeti kalandozások
Internethasználat</td></tr>
</table>

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Középszint
- Tudjon egyszerű kombinatorikai témájú feladatokat megoldani
- Ismerje és használja a Pascal-háromszöget
- Tudja alkalmazni a klasszikus valószínűségi modellt egyszerű esetekben

Emelt szint
- Tudjon egyszerű kombinatorikai témájú feladatokat megoldani
- Ismerje és használja a Pascal-háromszöget
- Ismerje a kombinatorika alapvető fogalmait (permutáció, variáció, kombináció)
- Tudja a fogalmakat alkalmazni
- Ismerje a kiszámításukra vonatkozó összefüggések bizonyítását
- Legyen tisztában a nagy számok törvényének tartalmával

AZ EMELT SZINTŰ ÉRETTSÉGIRE KÉSZÜLŐ CSOPORT KIEGÉSZÍTŐ TANANYAGA

Cél: Elmélyíteni és kiegészíteni az első négy évben tanultakat két szempontból: egyrészt biztos alapot adni az Emelt szintű érettségi vizsgához, másrészt megalapozni az egyetemi, főiskolai matematikatanulást.

Számelméleti feladatok
- *Cél*: A tanulók képesek legyenek különböző számelméleti problémák megoldására szorzattá alakítással, illetve maradékosztályok segítségével, magabiztosan alkalmazzák az ehhez szükséges számelméleti és algebrai alapismereteket, elsajátítsák a diofantoszi egyenlet megoldását, megértsék és helyesen alkalmazzák a teljes indukciót
- *Tartalom*: Számok alakjára vonatkozó, oszthatósági szabállyal megoldható feladatok. Szorzattá alakítással, maradékosztállyal megoldható feladatok. Teljes indukcióval megoldható feladatok. Magasabb fokú diofantoszi problémák
- *Követelmények*: A fent felsorolt témákban felvételi szintű feladatok önálló megoldása.

Geometriai bizonyítási, számításos, paraméteres feladatok
- *Cél*: Elemi geometriai feladatok tudatos megoldásának elsajátítása, a megoldás útjának felismerése a szöveg alapján
- *Tartalom*: Elemi ismeretekkel megoldható feladatok. Területszámítással megoldható feladatok. Hasonlósággal, Pitagorasz-tétellel, trigonometrikus számítással megoldható feladatok. Bizonyítási feladatok
- *Követelmények*: Pitagorasz-tétellel, hasonlósággal, egybevágósággal, trigonometrikus számításokkal megoldható számítási és paraméteres feladatok megoldása (térbeli feladatok is), bizonyítási feladatok elvégzése.

Függvények
- *Cél* Az összetett függvény, inverz függvény fogalmának elmélyítésével erősíteni a függvények használatának készségét.
- *Tartalom* Az alábbi típusú feladatok megoldása célszerű: Az összetett függvények témakörében: Abszolút érték és egészrész, törtrész függvényből összetett függvények ábrázolása. Az inverz függvény témakörében: Értelmezési tartomány szűkítésével invertálható függvények.
- *Követelmények*: A tanulóknak tudniuk kell ábrázolni az abszolút érték, egészrész, másodfokú, reciprok és gyökfüggvényből összetett függvényeket, magabiztosan alkalmazva a transzformációk helyes sorrendjét. Tudniuk kell megállapítani – ha van – egy egyszerűbb függvény inverzét. Meg kell találniuk valamely kétváltozós kifejezésnek eleget tevő pontokat a derékszögű koordináta-rendszerben.

Sorozatok
- *Cél*: Különféle sorozatok felismerése, tulajdonságai és alkalmazása feladatokban. Egyenlőtlenségek megoldása a közepekre vonatkozó összefüggések alkalmazásával.
- *Tartalom*: Sorozatokkal kapcsolatos ismeretek, bizonyítási feladatok. Közepekre vonatkozó összefüggések. Szöveges feladatok. A teljes indukció.
- *Követelmények*: Különféle sorozatok n-edik elemének és az első n elem összegének meghatározása és alkalmazása bizonyítási és szöveges feladatokban. A közepekre vonatkozó összefüggések és a teljes indukció alkalmazása feladatokban.

Másodfokú egyenletek, egyenlőtlenségek
- *Cél*: Vegyék észre a diákok a másodfokú, másodfokúra visszavezethető, irracionális egyenletek és egyenlőtlenségek, paraméteres feladatok megoldása során felmerülő matematikai gondolatokat, azokat a feladatmegoldásban céltudatosan alkalmazzák. Felmutatni az egyenlet és egyenlőtlenség megoldási menete

közötti azonosságokat és különbözőségeket, tudatosítani a szorzattá alakítás jelentőségét, bemutatni a különböző (magasabb fokú, törtes, irracionális) egyenlőtlenségek rokonságát.

– *Tartalom*: Az alábbi feladattípusok megoldása célszerű adott paraméteres másodfokú egyenletnek mely paraméter esetén van 0, 1, 2 megoldása paraméter mely értéke mellett lesz a gyökök négyzetösszege (reciprokösszege, stb.) minimális, maximális a paraméter mely értékei mellett esnek a gyökök adott intervallumba. Szorzat alakban adott magasabb fokú egyenlőtlenségek megoldása. Szorzattá alakítással megoldható egyenlőtlenségek. Nehezebb törtes egyenlőtlenségek. racionális egyenlőtlenségek. Számtani-mértani középpel megoldható egyenlőtlenségek.
– *Követelmények*: A diákoknak meg kell tudniuk határozni: paraméteres másodfokú egyenlet paraméterének értékét, ha a kérdés a megoldások számára, a gyökök nagyságára, a gyökök valamely kifejezésének szélsőértékére vonatkozik. irracionális egyenletek, paraméteres irracionális egyenletek megoldáshalmazát. A diákoknak meg kell tudni határozni: valamely másod- illetve magasabb fokú vagy törtes egyenlőtlenség, illetve irracionális egyenlőtlenség megoldáshalmazát ismerniük és alkalmazniuk kell tudni a számtani és mértani közép közötti összefüggést.

Differenciálszámítás és végtelen sorok

– *Cél*: A téma a harmadik évfolyamon a szabad sávban felvehető felvételire készítő tanterv része. Feldolgozása alkalmazkodik az iskola jellegéhez, és az első két év anyagához. A hagyományos középiskolai anyagtól kissé eltérően, jobban igyekszik a tanulók szemléletét formálni, azért hogy elősegítse a témában való elmélyülést és az egyetemen, főiskolán folyó magasabb szintű munkára való felkészülést. Törekszünk az elméleti tudás gyakorlati hasznosítási lehetőségeit megmutatni. Bővítjük és magasabb szintre emeljük a tanulók függvényekről szerzett korábbi ismereteit A jól ismert függvények folytonosságát (majd a határértéket is) a szemlélettel összhangban levő „sávos” definícióval vezetjük be. A differencia és differenciál hányados fogalmához is a szemlélet alapján jutunk el (fizikai példák, szelő, érintő). Megmutatjuk az analógiákat a folytonosság és a határérték között, majd a sorozatok és függvények tulajdonságai és határértéke között. Sokoldalú alkalmazásokat mutatunk ismert függvények körében, és a szélsőérték feladatokban. Általános cél az analízis szemléletének kialakítása és ezen belül az integrálszámítás megalapozása is.

Függvények folytonossága

– *Cél*: Az intuitív fogalomtól eljutni a szemléletes, környezeteket használó megfogalmazásig, a „sávos” definícióig. A folytonos függvények közti műveletek megismerésével az összes eddig megismert függvényt csoportosíthatjuk folytonosság szempontjából. A szakadási helynél utalhatunk megszüntethetőségére, így eljutunk a határérték-fogalomig.
– *Tartalom*: Folytonos „görbéjű” grafikonok – a folytonosság intuitív fogalma. Szakadási helyek és megszüntethetőségük. Pontbeli folytonosság definíciója. Folytonos függvények. Függvények vizsgálata folytonosság szempontjából. Egyoldali folytonosság. Folyamatos függvények összegének, különbségének, szorzatának és hányadosának folytonossága, tételek.
– *Követelmények*: Fontos fogalmak, definíciók: szakadási hely, környezetek függvény pontbeli folytonossága (környezetekkel) folytonos függvény bal, illetve jobboldali folytonosság. A tanulók tudjanak folytonosságvizsgálatokat végezni az ismert függvények körében. Ismerjék a folytonos függvényekre vonatkozó tételeket. (Bizonyításuk nem követelmény.)

Függvény határértéke

– *Cél*: A folytonosság fogalomhoz szorosan kapcsolódó függvényhatárérték fogalom megalkotása (a szakadások megszüntetéséből kiindulva) A folytonosság és a határérték kapcsolatának megmutatása. A pontbeli határérték általánosítása (végtelen határérték és végtelenben vett határérték).
– *Tartalom*: Függvény határértékeinek fogalma (környezetekkel) Határértékük számítása A folytonosság kapcsolata a határértékkel (Új definíció a határérték segítségével) Függvények összegének, különbségének, szorzatának, hányadosának határértéke, ezekre vonatkozó tételek Végtelen értékű és végtelenben vett határértékek, asszimptóták
– *Követelmények*: Fogalmak definíciók: függvény pontbeli határértéke függvény folytonossága (határértéken alapuló definíció) asszimptóta, végtelenben vett határérték Tudjanak a tanulók határérték-vizsgálatokat végezni az ismert függvények körében. Tudják alkalmazni a függvények határértékére vonatkozó tételeket.

Függvények differenciálhatósága

– *Cél*: Megpróbálunk többet mondani a függvény egy adott pontbeli viselkedéséről (szelők, érintők). Szemléleti alapon eljutunk a differencia- és a differenciálhányados fogalmához, majd a függvény pontbeli és „teljes” differenciálhatóságának definíciójához. A határérték fogalmát használjuk fel.

- *Tartalom*: Függvénygrafikonok menete, változási gyorsaság, szelők és érintő meredeksége. Pontbeli differenciálhatóság, a derivált mint a differenciahányados függvény határértéke Deriválható és nem deriválható függvények vizsgálata. A hatványfüggvények deriváltja. Differenciálhatóság és folytonosság kapcsolata.
- *Követelmények*: Fogalmak, definíciók: „változási gyorsaság" differenciahányados és differenciahányados-függvény, függvény pontbeli differenciálhatósága differenciálhányados és differenciálhányados-függvény, függvény differenciálhatósága egyoldali differenciálhatóság A tanulók tudják alkalmazni a definíciókat az egyszerű függvényeknél. (pl. hatványfüggvények)

Deriválási szabályok
- *Cél*: A deriválási szabályokat, a határértékre vonatkozó tételek (függvények összegének, különbségének stb. határértéke) analóg megfelelőiként mutatjuk be. Hatékony eszközt adunk a tanulók kezébe a bonyolultabb függvények deriválásához és később a függvényvizsgálathoz.
- *Tartalom*: Deriválási szabályok: függvény számszorosára függvények összegére, különbségére szorzatára és hányadosára vonatkozó tételek és bizonyításuk. A tételek alkalmazása komplexebb függvények esetében.
- *Követelmények*: A tanulók ismerjék és tudják alkalmazni a deriválási szabályokat tartalmazó tételeket. Ismerjék és gondolják végig a tételek bizonyítását.

Függvényvizsgálat derivált függvénnyel
- *Cél*: A differenciálszámítás egy nagyon fontos és hatékony alkalmazási területét mutatjuk be: a függvények vizsgálatát. A korábbi függvényvizsgálatok kiteljesíthetők és egzakttá tehetők a deriváltak segítségével és a magasabb fokú függvények vizsgálata is lehetővé válik.
- *Tartalom*: A függvény és derivált függvény menetének összehasonlítása. Tételek: kapcsolat a függvény monotonitása és a derivált előjele, szigorú monotonitás és a derivált előjele, a lokális szélsőérték és a derivált „eltűnése", a derivált előjelváltása és a lokális szélsőérték, a függvény konvexitása és a második derivált előjele, az inflexiós pont és a második derivált eltűnése között. Másod- és magasabb rendű deriváltak. Függvények teljesebb jellemzése a tételek segítségével.
- *Követelmények*: A diákok ismerjék a derivált, valamint a magasabb rendű deriváltak és a függvény kapcsolatáról szóló tételeket. Mélyebb függvényelemzést végezzenek a deriváltak segítségével.

Differenciálszámítás alkalmazásai
- *Cél*: Ízelítőt adni a differenciálszámítás sokféle alkalmazási területéről. Hangsúlyozni a tudásanyag hasznosíthatóságának fontosságát. Általánosabb módszert adni a szélsőérték-problémákhoz.
- *Tartalom*: Függvények értékkészletére, szélsőértékére vonatkozó feladatok, függvények vizsgálata. Érintőkkel kapcsolatos (koordinátageometriai) feladatok megoldása deriváltakkal. Szélsőérték-problémák megoldása differenciálással (kifejezések szélsőértéke. kerületek, területek, felszínek, térfogatok maximuma illetve minimuma)
- *Követelmények*: Ismerjék fel a tanulók a különböző területekről vett feladatokban a deriváltak alkalmazásának lehetőségét. Tudjanak megoldani szélsőérték-feladatokat differenciálszámítás alkalmazásával.

Végtelen sorok
- *Cél*: A végtelen sor a sorozatok fogalmának „továbbgondolása". Elősegíti a legáltalánosabb sorozatfogalom kialakulását. Végtelen sorok összegének meghatározása és alkalmazás feladatokban. A végtelen sor a sorozatok fogalmának „továbbgondolása". Elősegíti a legáltalánosabb sorozatfogalom kialakulását. Végtelen sorok összegének meghatározása és alkalmazás feladatokban. A végtelen sor a sorozatok fogalmának „továbbgondolása". Elősegíti a legáltalánosabb sorozatfogalom kialakulását. Végtelen sorok összegének meghatározása és alkalmazás feladatokban.
- *Tartalom*: Végtelen sor fogalma Konvergens és divergens sorok Végtelen mértani sor Mértani sor összege, összegképlet Végtelen sorok alkalmazása: végtelen tizedes törtek „összege" kerület- és területösszegek konvergens végtelen sora.
- *Követelmények*: Ismerjék a tanulók a végtelen sor, végtelen mértani sor és a végtelen sor összegének a fogalmát. Meg tudják határozni a végtelen mértani sor összegét és tudják alkalmazni az összefüggést feladatokban.

12–(13.) ÉVFOLYAM

Mérni a mérhetetlent

Ez az egység hármas célt szolgál. Egyrészt a tizenkettedikes ismétlés szerves része, másodsorban tudatosítja a távolság, kerület, terület, felszín és térfogat fogalmát, harmadszor új ismereteket nyújt az érettségi előtt álló tanulóknak. A tanulók a feladatok megoldása során ellenőrizhetik matematikai ismereteik alaposságát,

alkalmazhatóságát. A fejezet időigényes, de szép példája egy fogalom matematikai felépítésének. Jól nyomon követhető az út, ahogyan a matematika az axiómáktól a definíciókon át, a tételek bizonyításától a gyakorlati alkalmazásig bezáróan kidolgoz valamilyen „problémát". A tizenharmadikos matematika a tanulók számára már a rendszerezés örömét is nyújtja. A tanulók kellően nagy ismeretanyagot halmoztak már fel, sok módszer áll a rendelkezésükre a matematikai problémák megoldására, és életkorilag is készen állnak a rendszerezésre. Ez a fejezet igen kiválóan alkalmas a geometriai ismeretek rendszerezésére.

1.

Témakör	**Geometria**	Ajánlott óraszám: 70 óra Emelt szinten + 15 óra
KAPCSOLÓDÁS *a Nemzeti Alaptantervhez*	MATEMATIKA	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Tájékozódás: tájékozódás síkban és térben, koordinátarendszer és térkép alapján, mennyiségi jellemzők kifejezése számokkal, közelítés – Megismerés: két vagy több szempont egyidejű követése, modellezés, összefüggések megjelenítése, geometriai transzformációk elvégzése, változások megfigyelése, adatok lejegyzése, rendezése, ábrázolása, diszkusszió, összefüggések megértése, gyakorlati felhasználhatóság, egyszerű alapfogalmak megértése, tudatos megfigyelés tárgyak jelenségek között, felismert tulajdonságok általános megfogalmazása – Ismeretek alkalmazása: trigonometrikus összefüggések alkalmazása – Képzelet: átdarabolás, testháló, szétvágás, testek síkmetszeteinek elképzelése – Emlékezés: síkidomok, testek tulajdonságai, ismeretek mozgósítása, új ismeretek beillesztése, szabályok, összefüggések, tételek felidézése – Problémakezelés és –megoldás: megoldási kísérletek, diszkusszió – Alkotás és kreativitás: megfigyelés, mérés, geometriai modellek – Akarati, érzelmi, önfejlesztő képességek és együttéléssel kapcsolatos értékek: magyarázat, átfogalmazás, szemléletes indoklás, motiváltság, hasznosság más tudományokban – Matematika épülésének elvei: axiomatizálás, modellek, matematika mint kulturális örökség – Művészetismeret: síkbeli és térbeli formák, szimmetriák – Internethasználat	

Ismeretek, tartalmak, feladatok	
Középszint	**Emelt szint**
Szakaszok és görbe vonalak hossza, ponthalmazok távolsága. A kerület fogalma, (a kör kerületképletének a levezetése), sok-sok gyakorló feladat.	Szakaszok és görbe vonalak hossza, ponthalmazok távolsága. A kerület fogalma, (a kör kerületképletének a levezetése), sok-sok gyakorló feladat.
A terület, mint nem negatív valós szám tulajdonságainak az összegyűjtése. a téglalap területének a meghatározása az egységnégyzet területének ismeretében. a háromszögek, a speciális négyszögek,és a szabályos sokszögek területének a kiszámítása. a kör, a körcikk és a körszelet területének a kiszámítása. Sok-sok gyakorló feladat.	A terület, mint nem negatív valós szám tulajdonságainak az összegyűjtése. a téglalap területének a meghatározása az egységnégyzet területének ismeretében. a háromszögek, a speciális négyszögek,és a szabályos sokszögek területének a kiszámítása. a kör, a körcikk és a körszelet területének a kiszámítása. Sok-sok gyakorló feladat
A térgeometriai ismeretek felidézése és összefoglalása. A téglatest, a hasáb, a henger, a gúla, a kúp, a gömb, a csonka kúp és -gúla felszínének a kiszámítása sok-sok	A térgeometriai ismeretek felidézése és hasáb, a henger, a gúla, a kúp, a gömb, a csonka kúp és -gúla felszínének a kiszámítása sok-sok feladatban, változatos adatok

feladatban, változatos adatok segítségével.	segítségével
A térfogat fogalma. Az egységnyi kocka térfogatából felépítjük a hasáb térfogatát. A hasáb, a henger, a kúp, a gúla, a csonka kúp és a csonka gúla térfogatának, valamint a gömb térfogatának a kiszámítása változatos adatokkal.	A térfogat fogalma. Az egységnyi kocka térfogatából felépítjük a hasáb térfogatát. A Cavalieri-féle elv megismerése. A hasáb, a henger, a kúp, a gúla, a csonka kúp és a csonka gúla térfogatának, valamint a gömb térfogatának a kiszámítása változatos adatok
Ajánlott tevékenységek	
Testek készítése ***Ábrák, rajzok*** ***Átdarabolás*** ***Modellezés*** ***Internethasználat***	

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Középszint
- A korábban tanult ismeretek alkalmazása egyszerű feladatokban
- A tanuló ismerje a terület tulajdonságait. A tanuló tudja a téglalap területének a meghatározását az egységnégyzet segítségével. a paralelogramma és a háromszög területének a kiszámítását, ezen ismeretek rendszerbe foglalásával. a speciális sokszögek területének kiszámítását. a kör területének a levezetését.
- A tanulók ismerjék a hasábok, a hengerek, a kúpok és a gúlák felszínének kiszámítási módját. A tanulók ki tudják számolni a gömb és a csonka gúlák és csonka kúpok felszínét is.
- A tanuló ismételje át és tudja a térfogatszámítással kapcsolatos, már tanult összefüggéseket és fogalmakat.
- A tanuló ki tudja számolni a testek térfogatát.

Emelt szint
- A tanuló tudja a metrika alapelveit, ismerje a ponthalmazok távolságának a definícióját, és az e témakörrel foglalkozó alapállításokat. A tanuló tudja, hogy a konvex, véges síkidom kerülete, a beírt sokszögek kerületének a felső határa, és mindezt a kör kerületén, mint konkrét példán végig tudja követni. A tanuló ki tudja számolni a sokszögek és a körívek kerületét, valamint térbeli polinomok összélhosszát.
- A tanuló ismerje a terület tulajdonságait. A tanuló tudja a téglalap területének a meghatározását az egységnégyzet segítségével. a paralelogramma és a háromszög területének a kiszámítását, ezen ismeretek rendszerbe foglalásával. a speciális sokszögek területének kiszámítását. a kör területének a levezetését.
- A tanulók ismerjék a hasábok, a hengerek, a kúpok és a gúlák felszínének kiszámítási módját.
- A tanulók ki tudják számolni a gömb és a csonka gúlák és csonka kúpok felszínét is.
- A tanuló ismételje át és tudja a térfogatszámítással kapcsolatos, már tanult összefüggéseket és fogalmakat.
- A tanuló ki tudja számolni a testek térfogatát.

2.

Témakör	**KOMBINATORIKA, VALÓSZÍNŰSÉG SZÁMÍTÁS**	Ajánlott óraszám: 15 óra Emelt szinten + 5 óra, kiegészítésre, illetve ismétlésre 25 + 40 óra
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	MATEMATIKA	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Megismerés: modellezés, adatok jegyzése, rendezése, lényeges és lényegtelen információk szétválasztása, esetfelsorolások, kombinatorikus gondolkodás, következtetés, absztrahálás, konkretizálás, valószínűségi gondolkodás fejlesztése – Ismeretek alkalmazása: gyakorlati életben – Problémakezelés és -megoldás: adott problémához hasonló egyszerű probléma keresése, megoldási kísérletek, tippelések – Alkotás és kreativitás: fogalmak alkotása, kombinatorikus gondolkodás fejlesztése, valószínűségi és kombinatorikus modellek, szituációban, történetben megfogalmazott, olvasott probléma megértése – Ismeretek alkalmazása (relatív gyakoriság, valószínűség)	

<table>
<tr><td></td><td colspan="2">– Akarati, érzelmi, önfejlesztő képességek és együttéléssel kapcsolatos értékek: szaknyelv használata, tolerancia, vitakészség, kifejezőképesség, hasznosság
– Internethasználat</td></tr>
<tr><td colspan="3">Ismeretek, tartalmak, feladatok</td></tr>
<tr><td>Középszint

A Középszintű érettségi követelményeinek megfelelő vegyes kombinatorikai feladatok megoldása
Valószínűség kiszámítása visszatevéses mintavétel esetén, binomiális eloszlás</td><td colspan="2">Emelt szint

Valószínűség kiszámítása visszatevéses mintavétel esetén, binomiális eloszlás, hipergeometriai eloszlás tulajdonságai és ábrázolása

Várhatóérték, szórás fogalma és kiszámítása diszkrét, egyenletes és a binomiális eloszlás esetén.
A binomiális eloszlás alkalmazása.
A minta relatív gyakoriságának becslése a sokaság paraméterének ismeretében.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Ajánlott tevékenységek</td></tr>
<tr><td colspan="3">Valószínűségi modellek készítése
Szövegértelmezés
Számológép használata
Internethasználat</td></tr>
</table>

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Középszint
- Tudjon kombinatorikai témájú szöveges feladatokat értelmezni, megoldani
- Tudjon valószínűséget számolni a klasszikus modell esetén

Emelt szint
- Ismerje és alkalmazza a tanult eloszlásokat
- Tudjon szórást és várhatóértéket számolni

TEMATIKUS ISMÉTLÉS: 40 ÓRA

Az Emelt szintű érettségire készülő csoport kiegészítő tananyaga

Cél: Elmélyíteni és kiegészíteni az első négy évben tanultakat két szempontból: egyrészt biztos alapot adni az Emelt szintű érettségi vizsgához, másrészt megalapozni az egyetemi, főiskolai matematikatanulást.

1. Exponenciális és logaritmikus egyenletek, egyenlőtlenségek és egyenletrendszerek

Cél: A tanulóknak az exponenciális és logaritmus függvény tulajdonságait jól értve kell tudni az egyenleteket és egyenlőtlenségeket megoldani.
Tartalom: A bevezető feladatokon túlmenően az alábbi feladattípusok megoldását javasoljuk: Exponenciális függvény monotonitására vonatkozó problémák. Logaritmikus és trigonometrikus összetett függvények értelmezése. Egymásba skatulyázott logaritmikus egyenletek és egyenlőtlenségek Egyenletrendszerek.
Követelmények: Egyszerűbb exponenciális és logaritmikus egyenletek megoldása a függvények kölcsönösen egyértelmű tulajdonsága alapján, a logaritmusra vonatkozó azonosságok alkalmazása, egyenlőtlenségek megoldása a monotonitás alapján, ismeretlen alapú egyenlőtlenségek megoldása esetszétválasztással.

2. Trigonometrikus egyenletek, egyenlőtlenségek

Cél: Trigonometrikus egyenletek és egyenlőtlenségek céltudatos megoldása a függvények tulajdonságai, addíciós tételek és algebrai átalakítások alapján.
Tartalom: Az alábbi feladattípusok megoldását javasoljuk:
- Másodfokúra visszavezethető egyenletek, egyenlőtlenségek
- Trigonometrikus azonosságok, addíciós tételek segítségével szorzattá alakítható illetve egyszerűbbé alakítható egyenletek egyenlőtlenségek

– Egymásba skatulyázott trigonometrikus egyenletek
– Összetett – logaritmusos, trigonometrikus, irracionális függvények értelmezése és egyenletek megoldása

Követelmények: A trigonometrikus függvények tulajdonságainak ismerete és használata, addíciós tételek és más trigonometrikus azonosságok használata, egyenletek, egyenlőtlenségek, bizonyítási feladatok megoldása a fentiek alapján.

3. Koordinátageometria

Cél: Az elemi geometriai ismeretek, az algebrai eljárások, ismeretek összekapcsolása. A koordinátageometria módszereinek alkalmazása tételek bizonyításában.
Tartalom: Összetett, elemi geometriai ismeretket is kívánó egyenesre, körre és parabolára vonatkozó feladatok megoldása.
Követelmények:

– Vektorok és vektorműveletek alkalmazása. Egyenes, kör, parabola egyenletének ismerete és alkalmazása feladatokban.
– Integrálszámítás. A tizenharmadik évben a szabad sávban felvehető Emelt szintű érettségire készítő tanterv része. A differenciálszámítás témájának folytatásaként tanuljuk ezt a fejezetet. Az integrálás a differenciálásra épül (primitívfüggvény, integrálfüggvény) és számtalan analógia-lehetőséget biztosít a két terület (pl. deriválási és integrálási szabályok) Elmélyítjük a függvénytani tulajdonságok egymás közti kapcsolatának vizsgálatát (pl. folytonos és differenciálható illetve integrálható függvények). Az integrálás új műveletként bővíti a függvényekkel való műveletek körét. Kiegészítjük a mérésről (hosszúság, terület, térfogat) tanultakat. Gyakorlati felhasználást mutatunk ívhossz, terület és térfogat számításokban.

4. Függvény integrálhatósága

A)
Cél: Területszámítási problémák vetik fel az új művelet szükségességét, a grafikon alatti terület meghatározásának kérdését. Az alsó és felső közelítő összegeknél hasznosítjuk a sorozatok határértékénél tanultakat.
Tartalom: Területszámítási problémák, függvénygrafikonok „alatti" terület számítása: elsőfokú függvény másod(harmad-, negyed-...) fokú függvény (parabolikus háromszög területe a beírt és a „köré" írt téglalapok területösszegének, mint sorozatnak a határértékeként a felosztás finomításával) Intervallumon értelmezett nem negatív korlátos függvény integrálhatósága általánosan: az alsó közelítő összegek felső határa egyenlő a felső közelítő összegek alsó határával (Ez a szám a grafikon alatti terület.)
Követelmények:

– Fogalmak: intervallum felosztása, felosztások finomítása, alsó és felső közelítő összeg, alsó és felső korlát, alsó és felső határ.
– Definíció: függvény integrálhatósága intervallumon (megfogalmazás az alsó közelítő összegek alsó és felső közelítő összegek felső határának)
– A határozott integrál

Cél: Korlátos nemnegatív függvény integrálhatóságának fogalmát kiterjesztjük a korlátos függvények teljes halmazára. Kétféle definíciót adunk az intervallumon értelmezett korlátos függvény integrálhatóságára. Megalkotjuk a határozott integrál pontos fogalmát és meghatározzuk a hatványfüggvények néhány határozott integrálját.
Tartalom: Intervallumon értelmezett korlátos függvény (határozott) integrálja kétféleképpen: alsó összegek felső határa egyenlő a felső összegek alsó határával. egyre finomodó felosztásokhoz tartozó alsó és felső összegek közös határértéke lim sn =lim Sn. Példák nem integrálható függvényekre (Dirichlet-féle függvény.) Hatványfüggvények határozott integráljainak számítása. Az integrál geometriai jelentése. Az integrál és a terület kapcsolata és eltérése (nem integrálható függvények grafikonja alatti terület, negatív függvények integrálja és a terület.)
Követelmények:

– Fogalmak, definíciók: integrálhatóság (kétféle definíció: alsó és felső határral illetve finomodó közelítő összegek határértékével)
– Függvény intervallumon volt (határozott) integrálja.
– Tételek az integrálról

B)
Cél: A határértékre, valamint a differenciálhatóságra vonatkozó tételek analógiájaként megmutatjuk az integrálási tételeket. Egyúttal eljutunk összetettebb függvények (határozott) integrálásig. Bevezetjük az (adott ponthoz tartozó) integrálfüggvény fogalmát.
Tartalom: Tételek a függvénytani tulajdonságok kapcsolatáról: intervallumon folytonos, illetve monoton függvények integrálhatók is. integrálható függvény részintervallumokon is integrálható. Az integrálás intervallum szerinti

additivitásáról szólótétel. Integrálható függvények számszorosának, összegének és különbségének integrálhatósága és integrálja. Alkalmazás: Hatványfüggvények számszorosának, összegének, különbségének integrálása. Az integrál – mint az integrálás felső határának függvénye – az integrálfüggvény fogalma.
Követelmények
- A tanulók ismerjék és tudják alkalmazni az integrálási tételeket.
- Ismerjék az integrálfüggvény fogalmát, és meg tudják határozni a már ismert és integrált függvények integrálfüggvényeit.
- Határozatlan integrál, Newton–Leibniz formula

C)
Cél: Módszert keresünk az integrálok értékének könnyebb számításához, és kapcsolatot találunk a differenciálszámítás és az integrálás között a Newton–Leibniz formulával. Bevezetjük a határozatlan integrál fogalmát és összehasonlítjuk az eddig ismert határozott integrálásokkal.
Tartalom: Függvény primitív függvényének a fogalma. Ismert függvények primitív függvényei, a primitív függvényhatározatlansága. Függvény határozatlan integrálja: a primitív függvények halmaza. Intervallumon értelmezett folytonos függvény integrálfüggvényének tulajdonsága: az integrál függvény, mint primitív függvény, Newton–Leibniz formula. A Newton–Leibniz formula alkalmazása az ismert függvényekre.
Követelmények: Fogalmak, definíciók: integrálfüggvény, primitívfüggvény, függvény határozatlan integrálja. Tétel: Newton–Leibniz formula (A tétel ismerete és alkalmazása a követelmény, bizonyítása nem) Integrálszámítás alkalmazása: terület és térfogat számítás

D)
Cél: Fontos gyakorlati alkalmazását mutatjuk be az integrálszámításnak: terület- és térfogatszámítás integrállal.
Tartalom: Függvény grafikonok „alatti” terület számítása (nemnegatív és általános függvények esetén). Grafikon tengely körüli forgatásával kapott forgástest közelítése beírt és körülírt hengerrendszerek térfogatának konvergenssorozatával, vagy a hengerrendszerek térfogatának közös felső illetve alsó határával. Összefüggés az ilyen módon kapott forgástestek térfogatára. Alkalmazások: forgáskúp, csonkakúp, félgömb és gömb térfogata.
Követelmények:
- Tudják alkalmazni az integrálást a grafikonok alatti területek számításakor, görbe vonalú síkidomok területének meghatározásakor.
- Ismerjék és tudják igazolni: a grafikonok "alatti" síkidomok megforgatásával kapott forgástestek térfogatára vonatkozó összefüggést.
- Tudják ezt alkalmazni különböző forgástestek térfogatának számításakor.

Irodalom

11(12.) ÉVFOLYAM

1.

Témakör címe	**Az ókor irodalma**	Ajánlott óraszám: Középszint : 12 óra, Emelt szint: 20 óra
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(képességek, készségek, attitűdök)***	– Emlékezet – Információgyűjtés, lényegkiemelés – Prezentáció – Szövegértelmezés, magyarázat – Rendszerezés – Ismeretalkalmazás	
Ismeretek, tartalmak, feladatok		
Belépő ismeretek: A korszak feldolgozásában építhetünk a 7. évfolyam második és harmadik epochájára, amely a mitologikus gondolkodással, teremtésmítoszokkal valamint a görög mitológiával és annak nagy mondaköreivel foglalkozott. Emellett a 9. évfolyam első epochájának Plautust feldolgozó óráira, és a negyedik epochára, amely az eposz műfaját vizsgálta, a 10. évfolyam negyedik epochájára, melyben az Antigonéval foglalkoztunk. A témahetek közül a Biblia-témahéten és a görög témahéten szerezhettek e témakörhöz tudást.		

Fogalmak: Felidézendők: egyistenhit, sokistenhit, eredetmonda, archetípus, mítosz, mitológia, mondakör, dalnok, eposz, eposzi kellékek, líra, dal, epigramma, himnusz, óda, dráma, tragédia, komédia, kórus, karvezető, előtörténet, expozíció, bonyodalom, tetőpont, végkifejlet, késleltetés, katarzis, komikum, tragikum Újak: apokrif, kanonizálás, evangélium, zsoltár, archaikus és klasszikus kor, hellenizmus, ecloga, idill, jambosz, epigramma, elégia, próféta *Művek*: A már tanult szövegek: Plautus: A hetvenkedő katona (9. évfolyam/első epocha) Szophoklész: Antigoné (10. évfolyam/negyedik epocha), Homérosz: Odüsszeia – 9–12 ének (9. évfolyam/negyedik epocha), Mózes I. könyve, Máté evangéliuma (9. évfolyam/második epocha és a Biblia-témahét) Újak: Alkaiosz, Szapphó, Anakreón, Catullus, Vergilius, Horatius néhány műve, Zsoltárok könyve, Lukács evangéliuma
Ajánlott tevékenységek
Az epochákon szerzett tudás felidézése – kiselőadás, közös megbeszélés. A kötelező olvasmányok ismeretei pontosságának felmérése: kultúrtörténeti magyarázatok – könyvtári kutatómunka és tanári magyarázat alapján. Az ókori líra választott alkotása alapján műfaji kérdések tisztázása. Egy mű önálló értelmezése-elemzése – esszé. A filozófiai irányzatokról, nézetekről kiselőadások. Tanári magyarázat a tudás rendszerbe illesztésének segítésére. AZ Újszövetség keletkezéstörténete, szerkezete, alapértékei – tanári magyarázat, megbeszélés. Az evangéliumban leírt életút pontos ismerete – egyéni kötelező olvasmány feldolgozás. A példázat műfaji sajátosságainak megértése alapján egy saját példázat írása.

2.

Témakör címe	**A KÖZÉPKORI ÉS A RENEZÁNSZ VILÁGIRODALOM**	Ajánlott óraszám: Középszint : 10 óra, Emelt szint: 16 óra
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban – A szövegben ábrázolt szerepek (magán és publikus) meghatározása – A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás – Cselekvések indítékainak megállapítása – Általánosításokhoz az alátámasztó részek megkeresése – Kérdezéstechnika – Metaforikus jelentés értelmezése és alkotása – Figyelem, megfigyelés – Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) – Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján – Logikai képességek: – Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) – Önállóság	

Ismeretek, tartalmak, feladatok
Belépő ismeretek: A korszak feldolgozásában a történeti tudás mellett építhetünk a Reneszánsz-témahéten szerzett ismeretekre. A feldolgozandó szerzők közül Shakespeare-ről 3 epocha alatt teljes életrajzi, pályaképi tudást szerezhettek a tanulók: 8. évfolyam második epochájában, a 9. évfolyam ötödik epochájában, valamint a 10. évfolyam negyedik epochájában. *Fogalmak*: Felidézendő fogalmak: szerzetes, szerzetesrend, kódex, mise, prédikáció, ima, himnusz, zsoltár, krónika, geszta, monda, humanizmus, reneszánsz, novella, számmisztika, shakespeare-i tragédia, legenda, reformáció, esszé Új fogalmak: lovagregény, misztériumjáték, allegorikus jelentés, vallomás, Mária-kultusz, vágáns, alba, trubadúr, európai mondakörök, szonett, tercina, commedia dell arte, haláltánc, ballada (forma), rondó, octava *Művek*: Tanult művek: Legendák (7. évfolyam/második epocha), 3–4 Boccaccio-novella (8. évfolyam/harmadik epocha) Shakespeare: Szentiványéji álom, Rómeó és Júlia, Hamlet (8. évfolyam/második epocha, 9. évfolyam/ötödik epocha, 10. évfolyam / negyedik epocha) Új művek : Szent Ágoston, Assisi Szent Ferenc, Carmina Burana 1–2 verse, Dante: Pokol (részletek), Villon: Nagy testamentum, Petrarca néhány műve
Ajánlott tevékenységek
Az epochákon szerzett tudás felidézése – kiselőadás, közös megbeszélés. ***A középkori irodalom egy műcsoportjának mélyebb megismerése kérdéssorral irányított könyvtári kutatómunka: Választott mű bemutatása, értelmezése.*** ***Keletkezéstörténeti adatok gyűjtése.*** ***A műcsoport általános jellemzése szakirodalom alapján.*** ***A középkori műveltség adott képviselőcsoportjának bemutatása.*** ***A szerzett ismeretek alapján szerkesztett előadásvázlat készítése forrásmegjelölésekkel, hivatkozásokkal.*** ***Az egyes képviselők és irodalmuk bemutatása az évfolyamnak – kiselőadás.*** ***A legenda műfajának, kötött elemeinek ismeretében legendaírás kitalált szentről.*** ***Dante műve – tanári bemutatás.*** ***Villon Nagytestamentum című művének szerkezete, műfajai – csoportmunka alapján kiselőadás.*** ***A haláltánc motívum megjelenései: balladaértelmezések – csoportmunka alapján kiselőadás.*** ***Kikövetkeztethető életrajzi tények, és a tudomány ismeretei – csoportmunka alapján kiselőadás.*** ***Két szabadon választott versmemoriter értő előadása.*** ***A filozófiai irányzatokról, nézetekről kiselőadások.***

3.

Témakör címe	**A MAGYAR IRODALOM KIALAKULÁSA, A KÖZÉP-KORI ÉS RENESZÁNSZ MAGYAR IRODALOM**	Ajánlott óraszám: Középszint : 10 óra, Emelt szint: 16 óra
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Önkifejezés – Önállóság – Információkeresés – Információelemzés – Lényegkiemelés – A szöveg szerkezetének megtervezése	

Ismeretek, tartalmak, feladatok
Belépő ismeretek: ***A korszak megismertetésében az előző tanulási szakasz ismereteire valamint a történelemből szerzett tudásukra, forrásismeretükre építhetünk. A Balassiról nyolcadikosan kapott kép nagyon vázlatos, csak két verstípusának***

életrajzi hátterét világítja meg némileg.

Fogalmak:
Felidézendő fogalmak
őshaza, alapnyelv, nyelvcsalád, nyelvrokonság, sámánizmus, nomád kultúra,
ősköltészet, dal, munkadal, ráolvasó szöveg, alakzatok, metafora, Balassi-strófa
oklevél, nyelvemlék, szövegemlék, corvina, a magyar reformáció
Új fogalmak
széphistória, prédikátor-író, hitvita, hitvitázó dráma, manierizmus, históriás ének

Művek:
Tanult művek:
mondák, legendák (7. évfolyam / második epocha), Balassi-versek (8. évfolyam / első valamint negyedik epocha), Ómagyar Mária-siralom, Halotti beszéd és könyörgés
Új művek:
Gesta Hungarorum (részlet), Janus Pannonius, Balassi Bálint versei

Ajánlott tevékenységek

Az epochákon szerzett tudás felidézése – kiselőadás, közös megbeszélés.
Janus Pannonius életrajza – vázlatírás tanári magyarázat alapján, majd a művekből sorsszimbólumok keresése.
Közös versértelmezések: szerkezeti feltárás, képelemzések.
A Balassi verstípusok, verstémák egyikének önálló megismerése, vázlatírás:
Életrajzi háttér a szakirodalom alapján.
Életmód-történeti magyarázatok keresése.
Egy vers részletes értelmezése – elemzése.
A csoportba tartozó versekből párhuzamba állítható motívumok, képek kiemelése.
A vázlat alapján önálló verselemző értekezés írása, a háttértudás szakszerű használatával.
A Balassi-strófa verstani elemzése – önálló munka.

4.

Témakör címe	**A BAROKK KORSZAK MAGYAR IRODALMÁBÓL**	Ajánlott óraszám: Középszint : 12 óra, Emelt szint: 20 óra
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Önkifejezés – Szövegalkotás adott műfajban – Önállóság – Érvelés, vitatkozás – Forráselemzés	

Ismeretek, tartalmak, feladatok

Belépő ismeretek:
A korszak megismertetésében csak történelmi és művészettörténeti ismeretekre támaszkodhatunk, valamint a barokk témahéten tanultakra. Itt a konkrét életpályák, művek megismertetésénél fontosabb a korszakról pontos, árnyalt képet kialakítani.

Fogalmak:
Felidézendő fogalmak:
Ellenreformáció, jezsuita, barokk, retorika
Új fogalmak:
barokk eposz, fiktív levél, önéletírás, prédikáció

Tanult művek:
Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem (részletek – 9. évfolyam/negyedik epocha)
Új művek :
Pázmány Péter egyik prédikációja, Bethlen Kata önéletírása, néhány kuruc vers, néhány Mikes-levél

Ajánlott tevékenységek
Az epochákon szerzett tudás felidézése – kiselőadás, közös megbeszélés. A Szigeti veszedelem szerzői céljai – kiselőadás. Az epochán megismert szövegrészek újraértelmezése a célok ismeretében. Az értekező próza hagyományának megismerése: gondolati-logikai-szerkezeti elemzés egy választott Pázmány-prédikációról – csoportmunka alapján kiselőadás. A szöveg felolvasása. Saját „prédikáció" írása egy szerinte fontos mai, őt érintő erkölcsi kérdésről a pázmányi eszköztár alkalmazásával – értekezés írása. Vitatémák kidolgozása: érvek, ellenérvek, példák, cáfolatok …- csoportmunka. A kor egy alkotójának, műtípusának önálló megismerése: műmegismerés, műértelmezés, szakirodalom-feldolgozás – önálló vázlatkészítés.

5.

Témakör címe	**A FELVILÁGOSODÁS ÉS KLASSZICIZMUS AZ EURÓPAI IRODALOMBAN**	Ajánlott óraszám: Középszint : 10 óra, Emelt szint: 16 óra
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Reflektálás, értékelés, kritikai olvasás – Ismeretalkalmazás új kontextusban – Szövegértelmezés – Prezentáció – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) – Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján	

Ismeretek, tartalmak, feladatok
Belépő ismeretek: ***A korszakból eddig tanított művek kapcsán csak korszakismerettől elszakított poétikai, műfaji jellegzetességeit vizsgálták a tanulók. Ezek felidéztetésével lehet a korszakról szerezhető elméleti anyagot konkréttá tenni.*** **fogalmak:** Felidézendő fogalmak: ***szatirikus ábrázolás, hármas egység*** Új fogalmak: ***Stílusirányzat, klasszicizmus, szerepkörök, racionalizmus, empirizmus, társadalmi szerződés, szentimentalizmus, elégikus ábrázolás, kaland-, utaztató-, utópisztikus, napló-, levélregény, klasszicista dráma, Enciklopédia, deizmus, a fausti ember*** **Művek*:*** Tanult művek: ***Swift: Gulliver utazásai (1. és 2. könyv – 7. évfolyam/negyedik epocha), Moliere: A fösvény (9. évfolyam/első epocha), Schiller: Ármány és szerelem (9. évfolyam/ötödik epocha)*** Új művek : ***Voltaire: Candide, valamint Rousseau, Hölderlin néhány műve***
Ajánlott tevékenységek
Az epochákon szerzett tudás felidézése – kiselőadás, közös megbeszélés. A filozófiai irányzatokról, nézetekről kiselőadások. A felvilágosodás korszakai, irányzatai, országonkénti megvalósulása – szakirodalom alapján kiselőadások. Vita a rousseau-i társadalomképről. Enciklopédia szócikkek írása. A regénytípusok bemutatása – tanári magyarázat. A Candide értelmezése: filozófiai felvetések a műben – csoportmunka alapján kiselőadás. A Candide értelmezése: a mű szerkezete – csoportmunka alapján kiselőadás. A Candide értelmezése: az ideális világ leírása – korabeli nézetek – csoportmunka alapján kiselőadás. A Candide értelmezése: figurák és történetek – hagyományok – csoportmunka alapján kiselőadás. A Candide értelmezése: a világ fő problémáinak műbeli megjelenései – csoportmunka alapján kiselőadás.

6.

Témakör címe	**A MAGYAR FELVILÁGOSODÁS ÉS KLASSZICIZMUS IRODALMA**	Ajánlott óraszám: Középszint : 10 óra, Emelt szint: 16 óra
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Forráselemzés – Információgyűjtés – Információrangsorolás – Szövegalkotás megadott műfaji és tartalmi szempontok alapján – Ismeretalkalmazás új kontextusban	

Ismeretek, tartalmak, feladatok

Belépő ismeretek:
A magyar felvilágosodás korszakainak megismertetésével egyidőben mutatható be ez a korszak mint a nyelvtörténet kiemelkedő időszaka, az önálló nemzeti irodalom egységesülésének kezdete. Ez újdonság a már ismerős nevek, címek ellenére.

Fogalmak:
Felidézendő fogalmak:
klasszicizmus, szentimentalizmus, rokokó, preromantika, népiesség elégia, óda, elégiko-óda, allegória, helyzetdal, jellemkép, dal, pictura, sentencia, szimultán verselés
Új fogalmak:
Tudós Társaság, testőríró, nyelvújítás, ortológus, neológus, közéleti költészet

Művek:
Tanult művek:
Csokonai- és Berzsenyi-versek (8. évfolyam/első és negyedik epocha, 9. évfolyam/harmadik epocha) Csokonai Vitéz Mihály: Dorottya (9. évfolyam/negyedik epocha)
Új művek:
Bessenyei, Batsányi, Kazinczy néhány műve, Csokonai, Berzsenyi pályaképe

Ajánlott tevékenységek

Az epochákon szerzett tudás felidézése – kiselőadás, közös megbeszélés.
A magyar felvilágosodás korszakai, egyéniségei – kiselőadások
A felvilágosodás vitái: forrásfeldolgozás – csoportmunka alapján kiselőadás.
Pictura és szentencia írása megadott témára, tételmondatra – esszé.
Csokonai személyiségrajz írása a versek alapján:
Az életrajz és pályakép elolvasása alapján a költőre akasztott/akasztható címkék kiemelése.
Egy választott címkéhez tartozó versek értelmezése, képelemzése.
A címke alá jól illeszthető életrajzi elemek kiemelése.
Bő szerkezeti, gondolati vázlat készítése a gyűjtött anyagokból.
A bevezető és befejező gondolat megfogalmazása.
Összegző értekezés a Csokonai-költészet választott vonulatáról.
A Berzsenyi-versek műfaji csoportjainak megismerése – csoportmunka alapján kiselőadás.
Költői képeinek elemzése- önálló feldolgozás.

7.

Témakör címe	**ROMANTIKA A VILÁGIRODALOMBAN**	Ajánlott óraszám: Középszint : 12 óra, Emelt szint: 20 óra
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– ***Prezentáció*** – Véleménynyilvánítás, érvelés – Asszociáció, önkifejezés – Szövegalkotás megadott szempontok alapján – Elemzés	
Ismeretek, tartalmak, feladatok		
Belépő ismeretek: ***A korszak központi kérdéseinek egy részéről a tanulók a magyar romantika egy-egy alkotásán keresztül kaptak képet az elmúlt időszakban, illetve kiemelten foglalkoztak a nemzettudat kialakulásának folyamatával, annak filozófiai és gazdasági hátterével. Arról most szerezhetnek tudást, mennyiben hordoz más jellegzetességeket a nyugat-európai irodalom fejlődése, és most ismerkedhetnek meg a romantika nagy alkotóival.*** **Fogalmak:** Felidézendő fogalmak: ***romantika, romantikus költői kép, kozmikusság, dal, ballada, példázat*** Új fogalmak: ***műfajkeveredés, romantikus regény mítoszteremtés töredékesség miszticizmus verses regény a „felesleges ember”, a dandy*** **Művek:** Új művek : ***Shelley, Byron, Keats, Goethe egy-egy verse, Hoffmann: Az aranyvirágcserép vagy/és Puskin: Anyegin vagy/és Victor Hugo egy regénye***		
Ajánlott tevékenységek		
Az epochákon szerzett tudás felidézése – kiselőadás, közös megbeszélés. ***A filozófiai irányzatokról, nézetekről kiselőadások.*** ***Egy választott versről a személyes benyomásokat, asszociációkat rögzítő esszé írása.*** ***A választott regény feldolgozása: szerkezeti vázlat, a különböző valóságszintek bemutatása, a hősök jellemzése, párhuzamos női és férfisorsok bemutatása, az elbeszélői eljárások jellemzése, a romantikus elemek kiemelése, az életrajzi, történeti háttér megismerése – csoportmunka alapján kiselőadások.***		

8.

Témakör címe	**A 19. század első felének magyar irodalmából**	Ajánlott óraszám: Középszint : 16 óra, Emelt szint: 30 óra
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– ***PREZENTÁCIÓ*** – Véleménynyilvánítás, érvelés – Asszociáció, önkifejezés – Szövegalkotás megadott szempontok alapján – Elemzés – Vita	
Ismeretek, tartalmak, feladatok		
Belépő ismeretek: Az általános iskolában szerzett tudásuk mellett sok az epochális időszakban szerzett mozaikszerű tudásra is építhetünk. A nyolcadik évfolyam tájköltészettel illetve szerelmi lírával foglalkozó epochájában tematikus csoportosításban elhelyezve ismerhettek meg egy-két e korszakban született verset. A kilencedik évfolyamon a harmadik, Nemzet és költészet című epocha célja pedig a korszak alapeszméinek megértetése. Az eposzokat tárgyaló epochában a vígeposz műfajtörténeti keretbe illesztve volt feldolgozandó (kilencedik évfolyam negyedik epocha). A		

tizedik évfolyamon pedig e korszakból is megismertek ars poeticákat (harmadik epocha). Mindezek lehetővé tették Vörösmarty és Petőfi pályaképének megismerését is.

Fogalmak:
Felidézendő fogalmak:
szerepvers, bordal, helyzetdal, életkép, rapszódia, komikus eposz, közéletiség, vátesz-, népvezér költő,
Új fogalmak:
Akadémia, pályázat, kritika

Művek:
Tanult művek:
Kölcsey-versek, Vörösmarty-versek, Petőfi-versek, A helység kalapácsa,
Új művek :
Katona József: Bánk bán

Ajánlott tevékenységek

Az epochákon szerzett tudás felidézése – kiselőadás, közös megbeszélés.
Kölcsey bemutatása: közéleti tevékenységének és lírájának találkozásai alapján – szakirodalom és közös verselemzések felhasználásával értekezés írása.
Vörösmarty minden pályaszakaszának megismerése versek közös értelmezésével.
Vörösmarty egy választott pályaszakaszának jellemzése a versek gondolati-képi elemzése alapján – esszé írása.
Vörösmarty utolsó versei – tanári előadás.
A Petőfi-pályakép állomásai – szakirodalom feldolgozása.
Petőfi verstípusai, verstémái, műfajai: versértelmezéseken, példák gyűjtésén keresztül bemutatni az életmű sajátosságait – csoportmunka alapján kiselőadások.
A memoriterek értő elmondása.
A magyar színjátszás kezdetei – kiselőadás.
A Bánk bán című mű keletkezéstörténete – a szakirodalom önálló feldolgozása.
A mű értelmezése:
A főhős jellemzése, a műből választott jelenetek értelmezésén keresztül – csoportmunka alapján kiselőadások.
A két cselekménnyszál érintkezési pontjai – csoportmunka alapján kiselőadások.
Női sorsok a műben – csoportmunka alapján kiselőadások.
A szerkezet, a szerzői utasítások vizsgálata – csoportmunka alapján kiselőadások.
Az idegenség megjelenése a dráma különböző szintjein – csoportmunka alapján kiselőadások.
A mellékszereplők jellemzése: milyen problémaköröket vonnak be a dráma világába – csoportmunka alapján kiselőadások.
Az ötödik felvonás értelmezése: bűn és bűnhődés – közös megbeszélés, vita.
A drámai konfliktus és a mű megítélésének változásai a befogadás-történet során – kiselőadás és tanári magyarázat.

9.

Témakör címe	**A 19. SZÁZAD MÁSODIK FELÉNEK MAGYAR IRODALMÁBÓL**	Ajánlott óraszám: Középszint : 14 óra, Emelt szint: 26 óra
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– ***PREZENTÁCIÓ*** – Véleménynyilvánítás, érvelés – Asszociáció, önkifejezés – Szövegalkotás megadott szempontok alapján – Elemzés – Vita	

Ismeretek, tartalmak, feladatok

Belépő ismeretek:
Mikszáth-novellával és regénnyel először hetedik évfolyamon az ötödik epochában találkoztak a tanulók, elsősorban műfaji és poétikai vizsgálatokat végezve. A nyolcadik évfolyam tájköltészettel foglalkozó epochájában tematikus csoportosításban elhelyezve ismerhettek meg egy-két e korszakban született verset. Arany balladáit az erkölcs – bűn és bűnhődés – szempontjából vizsgálták s ekkor összefüggéseket teremtettek Mikszáth egyes novelláival is (kilencedik évfolyam, második epocha) Arany pályaképe újra és újra előkerülve gazdagodott az évek során. Az epochális irodalmi tanulmányaikat pedig Az ember tragédiája című mű értelmezése zárta.

Fogalmak:
Felidézendő fogalmak:
elbeszélő költemény, románc, ballada, népballada, kihagyásos, párhuzamos szerkezet,
történelmi regény, narráció, anekdota, drámai költemény, jelképes hős, világ-, és életértelmezés

Művek:
Tanult művek:
Arany-balladák, Jókai: Az arany ember, Madách: Az ember tragédiája, Mikszáth-novellák, Szent Péter esernyője
Új művek :
Mikszáth: Beszterce ostroma, Arany János: A Toldi estéje

Ajánlott tevékenységek

Az epochákon szerzett tudás felidézése – kiselőadás, közös megbeszélés.
Arany ’49 utáni költészetének bemutatása – szóbeli felelet vázlata a versek értelmezése és az életrajzi, történeti ismeretek alapján.
Közös balladaértelmezések: Az Arany János-i ballada típusainak, jellemzőinek felidézése, megismerése: jellegzetes reprezentánsok alapján a jellemzők közös feltárása.
Balladaértelmezések: a cselekmény mozzanatainak kiemelése, a lélektani háttér feltárása, a történeti háttér, a népszokások megismerése, a végkifejlet értelmezése, szerkezeti elemzés.
A balladakorszakok jellemzése a szerkezeti típusok, lélektaniság, források bemutatásával választott versek alapján – feleletvázlat készítése.
A Toldi estéjének összehasonlító elemzése: összevetés a Toldival:
A szerkezet azonosítható pontjainak értelmezése, a zárlatok összehasonlítása – csoportmunka alapján kiselőadás.
A főhős két személyiségének összehasonlítása – csoportmunka alapján kiselőadás.
A próbák összevetése – csoportmunka alapján kiselőadás.
A tájábrázolás kiemelése és a mű jelentéskialakításában betöltött szerepének tisztázása – csoportmunka alapján kiselőadás.
A király és a főhős viszonyának elemzése – csoportmunka alapján kiselőadás.
A két mű eltérő sajátosságainak magyarázata – közös megvitatás, a háttérismeretek beépítése.
A Mikszáth-mű értelmezése:
A műbe ékelődő anekdoták kiemelése – egyéni munka.
Anekdotikusság, beékelődő anekdoták, viszonylagosság, gúny – csoportmunka alapján kiselőadás.
Legenda, előítélet, a közvélemény szerepe, illem – csoportmunka alapján kiselőadás.
A mű szerkezete: a cselekményszálak, összekapcsolásuk, a kihagyás, a sejtetés, kitérők szerepe – csoportmunka alapján kiselőadás.
Idill és irónia: mesei elemek, véletlenek, lehetetlenségek, lélektani képtelenségek – csoportmunka alapján kiselőadás.
A főhős környezetének jellemzése: komikus szereplők, a realitás képviselői stb. – csoportmunka alapján kiselőadás.
A különböző társadalmi rétegek műbeli megjelenésének bemutatása – csoportmunka alapján kiselőadás.
Az író és az elbeszélő szerepe a műben. Az elbeszélői közlésformák (egyenes beszéd, függő beszéd, szabad függő beszéd, azaz átélt beszéd) meghatározása, bemutatása (előnyök, hátrányok), példák kiemelése – csoportmunka alapján kiselőadás.
A cím, a végkifejlet, az írói szándékok értelmezése – közös megbeszélés.

A továbbhaladás feltételei

– Középszint:
Az irodalomtörténet folyamatosságának áttekintése, a korstílusok, stílusirányzatok jellegzetességeinek felismerése, a világ- és magyar irodalom fontosabb szerzői pályaképének megismerése. A poétikai, irodalomelméleti fogalmak használata a történetiségük szempontjából. A tanulók ismerjék az irodalomtörténeti korszakok egymásutániságát, az egyetemes és a magyar irodalom kapcsolatát, a korstílusok esztétikai jellemzőit az irodalom kezdeteitől a romantika koráig. Legyenek tisztában a világ- és a magyar irodalom nagy alkotóinak pályaképével: Villon, Janus Pannonius, Balassi Bálint, Zrínyi Miklós, Csokonai Vitéz Mihály, Vörösmarty Mihály, Petőfi Sándor, Arany János művészetének jellegzetességeivel . El tudjanak igazodni egy-egy korszakban, ismerjék az adott korszak jelentős alkotóit, azok egy-egy pályaszakaszát, a korstílusok és stílusirányzatok jellegzetességeit, fontosabb törekvéseit.

Villon: Nagy testamentum, Voltaire: Candide, Egy romantikus regény a világirodalomból, Arany János: A Toldi estéje, Katona József: Bánk bán, Jókai Mór: Az arany ember, Mikszáth Kálmán: Beszterce ostroma, Madách Imre: Az ember tragédiája című művének önálló elemző bemutatása.

A tanulók legyenek képesek egy-egy művet önállóan értelmezni, illetve egy-egy írói pályaszakaszt, motívumtörténetet, tématörténetet önállóan végiggondolni, gondolataikat az esszé vagy az értekezés műfaji szabályainak betartásával megfogalmazni. Elvárt az önálló szövegalkotás képessége, középpontban az esszé és az értekezés műfaji sajátosságainak tudatos alkalmazásával.

Az alábbi fogalmak használata:

1. archetípus, mítosz, mitológia, mondakör, eposz, eposzi kellékek, líra, dal, epigramma, himnusz, óda, dráma, tragédia, komédia, kórus, karvezető, előtörténet, expozíció, bonyodalom, tetőpont, végkifejlet, késleltetés, katarzis, komikum, tragikum, kanonizálás, evangélium, zsoltár, ecloga, idill, epigramma, elégia, próféta
2. szerzetes, kódex, himnusz, zsoltár, krónika, geszta, monda, humanizmus, reneszánsz, novella, shakespeare-i tragédia, legenda, reformáció, esszé, lovagregény, vallomás, Mária-kultusz, vágáns, trubadúr, szonett, tercina, commedia dell arte, haláltánc, ballada(forma), rondó, octava, alakzatok, metafora, Balassi-strófa, nyelvemlék, szövegemlék, corvina, a magyar reformáció, prédikátor-író, hitvita, históriás ének
3. ellenreformáció, jezsuita, barokk, retorika, barokk eposz, fiktív levél, önéletírás, prédikáció
4. szatirikus ábrázolás, hármas egység, stílusirányzat, klasszicizmus, racionalizmus, empirizmus, társadalmi szerződés, szentimentalizmus, elégikus ábrázolás, kaland-, utaztató-, utópisztikus, napló-, levélregény, klasszicista dráma, Enciklopédia, deizmus, a fausti ember
5. klasszicizmus, szentimentalizmus, népiesség, elégia, óda, allegória, helyzetdal, dal, pictura, sentencia, szimultán verselés, Tudós Társaság, testőríró, nyelvújítás, ortológus, neológus, közéleti költészet
6. romantika, romantikus költői kép, ballada, példázat, műfajkeveredés, romantikus regény, verses regény, a „felesleges ember”, a dandy
7. szerepvers, bordal, helyzetdal, életkép, rapszódia, komikus eposz, közéletiség, Akadémia, pályázat, kritika
8. Tudják felismerni és definiálni az alapvető költői eszközöket, korstílusokat, stílusirányzatokat.

– Emelt szint:

Ennek a kurzusnak a követelményrendszere természetesen magában foglalja mindazt, amit a középszintnél leírtunk, az elvárt tudás mélysége, valamint a megismert fogalmak, eljárások alkalmazásának követelményszintje nagyobb. A tanulók legyenek tisztában a világ- és a magyar irodalom nagy alkotóinak pályaképével, művészetük jellegzetességeivel. Nagyobb azoknak az alkotóknak a száma, akikről a tanulóknak teljes pályaképet kell felrajzolniuk: Petrarca, Rousseau, Berzsenyi Dániel, E. T. A. Hoffmann, Puskin, Kölcsey Ferenc, Madách Imre. Nagyobb azoknak a szerzőknek a száma is, akikről tudniuk kell, s természetesen nagyobb azoknak a műveknek a száma, melyeket el kell olvasniuk, és értelmezniük-értékelniük kell.

Az irodalomtörténet folyamatosságának áttekintésekor a korstílusok, stílusirányzatok jellegzetességeinek felismerése, bemutatása mellett a filozófiai, kultúrtörténeti, politikai háttér ismerete is elvárás. Feladat a poétikai, irodalomelméleti fogalmak felidézése, újragondolása, kiegészítése a történetiség szempontjaival. A témakörönként felsorolt fogalmak mindegyikének felismerése, és a megnevezés mellett a definiálás, a jellemzés és a minősítés is elvárás. Az irodalomtörténeti korszakok egymásutániságát, a beékelődő átmeneti stílusirányzatokat az egyetemes és a magyar irodalom kapcsolatát, a korstílusok esztétikai jellemzőit önálló előadásban, példatárral be tudják mutatni. El tudjanak igazodni egy-egy korszakban, ismerjék az adott korszak jelentős alkotóit, a korstílusok és stílusirányzatok jellegzetességeit, fontosabb törekvéseit.

A tanulók legyenek képesek egy-egy művet (akár korábban nem ismertet is) önállóan értelmezni, illetve egy-egy írói pályaszakaszt, motívumtörténetet, tématörténetet önállóan végiggondolni, gondolataikat az esszé vagy az értekezés műfaji szabályainak betartásával megfogalmazni. A hangsúly azonban az elmondottak ellenére nem a mennyiségi többleten van. Az emelt szint feltételezi az irodalom tantárgyban elérhető szakmai teljesítmény közvetlen alkalmazhatóságát és érvényességét a felsőfokú továbbtanulásban.

IRODALOM
12(13). ÉVFOLYAM

1.

Témakör címe	**A 19. század világirodalmából**	Ajánlott óraszám: Középszint : 11 óra, Emelt szint: 20 óra
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– ***PREZENTÁCIÓ*** – Véleménynyilvánítás, érvelés – Asszociáció, önkifejezés – Szövegalkotás megadott szempontok alapján – Elemzés – Vita – Szempontváltás – A humor, gúny, irónia felismerése és alkalmazása	

Ismeretek, tartalmak, feladatok

Belépő ismeretek:
A KORSZAK LÍRÁJÁNAK MEGISMERÉSE ÖNÁLLÓ EPOCHA TÉMÁJA VOLT A TIZEDIK ÉVFOLYAMON, AHOGY A ROMANTIKUS ÉS REALISTA REGÉNY ÉRTELMEZÉSE IS (ELSŐ ÉS MÁSODIK EPOCHA). A NOVELLA E KORSZAKBAN SZÜLETETT VÁLLFAJAIVAL MÁR A NYOLCADIK ÉVFOLYAM HARMADIK EPOCHÁJÁBAN MEGISMERKEDTEK.

Fogalmak:
Felidézendő fogalmak:
korstílus, stílusirányzat, tipikus hős, környezetrajz, jellemábrázolás, írói kommentár, belső monológ, regény, kisregény, elbeszélés, novella, szinesztézia
kísérleti regény, realizmus, naturalizmus, tolsztojanizmus, elfojtás, ösztön, drámamodell, analitikus dráma, drámaiatlan dráma, szimbolizmus, l art pour l art, zenei vers, dekadencia, impresszionizmus, szecesszió

Művek:
Tanult művek:
Baudelaire, Verlaine, Rimbaud versei Stendhal: Vörös és fekete. Balzac: Goriot apó, Gogol: Az orr, Csehov: Aludni szeretnék,

Új művek:
Gogol: A köpönyeg, Tolsztoj: Ivan Iljics halála, Csehov: A három nővér, a francia szimbolista költők néhány verse
Emelt szinten: Dosztojevszkij: Bűn és bűnhődés, Csehov: Sirály, Ibsen: A vadkacsa

Ajánlott tevékenységek

Az epochákon szerzett tudás felidézése – kiselőadás, közös megbeszélés.
A filozófiai irányzatokról, nézetekről kiselőadások.
1. Realizmus: legfontosabb stílusjegyei, nemzeti sajátosságok:
– francia (Stendhal, Balzac)
– orosz (Gogol, Dosztojevszkij, Tolsztoj, Csehov)

Önálló novellaelemzés: Gogol: A köpönyeg
A tolsztoji gondolatrendszer – tanári előadás
A kisregény közös elemzése:
A cím, a bevezetés és a zárlat értelmezése mint a szerzői szándékok tükre.
A lélektani háttér: halálélmények feldolgozásáról beszélgetés.
A főhős, az emberi és tárgyi környezet bemutatása.
Az életút értelmezése.
A Csehov dráma értelmezése: a drámaiatlan dráma jellegzetességeinek kiemelése, értelmezése – csoportmunka alapján kiselőadás.
Önálló munkák a közös megbeszélések alapján:
Tolsztoj társadalomról alkotott képének bemutatása – feleletvázlat
Mit állít az Ivan Iljics halála című mű a halálról? Összevetés egyéb felfogásokkal – esszé

A tipikus fogalmának realizmusban betöltött szerepe – szövegrészek kiemelése, értelmezése a regényből.
A humor, gúny, irónia, groteszk eszköztára Gogol Revizor című művében – kiemelt műbeli példák elemzése
A szimbolista színjátszás jellegzetességei: Trepljov darabjából vett példák segítségével bemutatás.
A modern darabok címének értelmezése.

2. A líra átalakulása a XIX. század második felében (Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, Rilke)

Önálló munka az epochális és a képzőművészeti oktatás során szerzett ismeretekre és a szöveggyűjtemény műveire támaszkodva:
Az impresszionizmus stílusirányzatának jellemzése – feleletvázlat írása
A szimbólum, a szineztézia, a hangszimbolika eszközeinek használata a korban – képelemzés.
A századvég életérzése – esszé írása
A modern irányzatok 5-5 képzőművész képviselőjenek megismerése. – könyvtári kutatómunka.

– Emelt szinten:

A Dosztojevszkij mű lélektanának feltárása – csoportmunka alapján kiselőadás.
A szereplők jellemzése – csoportmunka alapján kiselőadás.
Raszkolnyikov útjának értelmezése – csoportmunka alapján kiselőadás.
Női sorsok a regényben – csoportmunka alapján kiselőadás.
A filozófiai viták, a sajátos nyomozás mozzanatainak feltárása – csoportmunka alapján kiselőadás.
A Ibsen mű értelmezése:
Az élethazugságok szerepének feltárása – csoportmunka alapján kiselőadás.
Szimbólumok, megfejtéseik és konkrét szerepük a műben – csoportmunka alapján kiselőadás.
Az apa-fiú kapcsolat értelmezése – csoportmunka alapján kiselőadás.
Sorsok a drámában – csoportmunka alapján kiselőadás.

2.

Témakör címe	**A 20. SZÁZAD VILÁGIRODALMÁBÓL**	Ajánlott óraszám: Középszint : 10 óra, Emelt szint: 15 óra
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– ***Prezentáció*** – Jellemzés – Infiormációrangsorolás – Véleménynyilvánítás, érvelés – Asszociáció, önkifejezés – Szövegalkotás megadott szempontok alapján – Elemzés – Vita	

Ismeretek, tartalmak, feladatok

Belépő ismeretek:

A modernség izmusainak és eljárásainak ismeretén túl nincs előzetesen tudás, amire építhetnénk.

Fogalmak:

avantgard, futurizmus, expresszionizmus, szürrealizmus, konstruktivizmus, kiáltvány
antropomorfizálás, absztrakció, nonfiguratív művészet, képvers, komplex kép, automatikus írás, tudattalan, elidegenedés,
újklasszicizmus, neoavantgard, posztmodern, sematizmus, deheroizálás
abszurd, groteszk, abszurd dráma, antihős, színház átalakulása, tudatregény, esszéregény

Művek:

Legalább két kisepikai mű, egy regény, és egy dráma az alábbiak közül: Thomas Mann: Tonio Kröger, Mario és a varázsló, Halál Velencében.
Franz Kafka: Az átváltozás, A törvény kapujában, A per. Bulgakov: A mester és Margarita. Camus: A közöny, A pestis. Gabriel Garcia Marguez: Száz év magány. Hrabal: Sörgyári capriccio,

– Emelt szinten:

Költészet: Apollinaire, Garcia Lorca néhány verse
A felsorolt regények mindegyike, és két dráma:
Brecht: Kurázsi mama és gyermekei, Koldusopera. Beckett: Godot-ra várva, Dürenmatt: Fizikusok, Nagy Romulus. Mrozek: Tangó

Ajánlott tevékenységek
Az epochákon szerzett tudás felidézése – kiselőadás, közös megbeszélés. A filozófiai irányzatokról, nézetekről kiselőadások. A XX. század első felének irodalmából: 1. Az avantgarde mozgalmak: A képzőművészeti tanulmányok felidézése – kiselőadások A Kiáltványok feldolgozása: célok, eszközök, alapgondolatok kiemelése – csoportmunkák alapján kiselőadások. A szürrealista kép működésének megismerése – közös képelemzések. 2. A széppróza változatai: Thomas Mann: Mario és a varázsló A szerzői szándékok és a megvalósítás eszközei – közös megbeszélés. Az első rész értelmezése: a főhősök első megjelenése, az atrocitások mint a második rész előzményei – csoportmunka alapján kiselőadás. A varázsló személyiségrajza – csoportmunka alapján kiselőadás. A mutatványok logikája – csoportmunka alapján kiselőadás. Az akaratról szóló kijelentések kigyűjtése, értelmezése – csoportmunka alapján kiselőadás. S végkifejlet és a záró kijelentés értelmezése – esszé írása. Franz Kafka: Az átváltozás Az alapszituáció értelmezése, a személyiségváltozás folyamata, a család bemutatása, a végkifejlet – közös megbeszélés. A műről született értelmezésváltozatok magyarázata, alátámasztása, érvek és ellenérvek – csoportmunka alapján kiselőadás Emelt szinten: 3. A líra a század első felében (Apollinaire, Lorca) A szürrealista kép: az Alvajáró románc alapján. A történet rekonstrukciója – közös megbeszélés. A képek kiemelése, megnevezése, elemzése – egyéni feladat. 4. A XX. század második felének irodalma: – A művészet helyzete a korszakban, a korszak szépprózája (Camus, Garcia Marquez, Bulgakov) a választott regény élményszerű bemutatása – csoportmunka alapján kiselőadás. – A korszak drámairodalma, színházi kísérletek (Beckett, Dürrenmatt) Egy színházi előadás kritikája: a modern dráma színpadra állíthatósága – egyéni munka. – Jelentősebb lírai törekvések: Saját olvasmányélmények, kedvencek bemutatása – kiselőadások.

3.

Témakör címe	**A 20. SZÁZAD ELSŐ FELÉNEK MAGYAR IRODALMÁBÓL**	Ajánlott óraszám: Középszint : 40 óra, Emelt szint: 60 óra
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– ***Prezentáció*** – Véleménynyilvánítás, érvelés – Szövegértelmezés, elemzés – Asszociáció, önkifejezés – Szövegalkotás megadott szempontok alapján – Vita	

Ismeretek, tartalmak, feladatok
Belépő ismeretek: A 7. évfolyam első, bevezető, esztétikai alapfogalmakat is tisztázó epochájában találkoztak először a XX. századi magyar irodalom egy-egy művével, majd a 8-os epochák mindegyikén: Babits, József Attila, Radnóti Miklós, Balázs Béla, Ady Endre, Weöres Sándor, Örkény István, Karinthy Frigyes, Kosztolányi Dezső egy-egy, illetve Móricz Zsigmond két művével. A 9. évfolyamon a Nemzet és költészet, a 10. évfolyamon pedig az első és a harmadik epocha adott lehetőséget ezen ismeretek bővítésére. *Fogalmak*: Felidézendő fogalmak: konnotáció, denotáció, többletjelentés, szecesszió, szimbólum,

tudatlíra, költőszerep, dokumentum és fikció, élmény és mű, Nyugat, lélektani regény
Új fogalmak:
újrealizmus, népies-urbánus, irodalmi szociográfia, komplex kép, síkváltás, önmegszólító verstípus, Holnap antológia, Szép Szó, Kelet Népe

Művek:
Tanult művek:
Ady, József Attila, Radnóti tanult verseinek, Móricz tanult regényének, novelláinak felidézése

Új művek :
Ady, Móricz Babits, Kosztolányi, Tóth Árpád, Juhász Gyula, József Attila, Szabó Lőrinc, Radnóti pályaképe versek alapján
Móricz Zsigmond: Isten háta mögött, Kosztolányi: Édes Anna,
– Emelt szinten:
A századforduló novellisztikája: Petelei, Tömörkény, Ambrus, Gozsdu egy-egy írása
Móricz: Tündérkert, Babits Mihály: Jónás könyve. Krúdy: A vörös postakocsi, Karinthy: Utazás a koponyám körül, Pacsirta, Esti Kornél, Németh László: Iszony

Ajánlott tevékenységek

Az epochákon szerzett tudás felidézése – kiselőadás, közös megbeszélés.
A Nyugat kora: folyóirat és mozgalom (Ady, Móricz, Babits, Kosztolányi pályaképe, Juhász Gyula, Tóth Árpád, Krúdy, Karinthy):
1. A Nyugat folyóirat bemutatása (előzmények, jellemzés, korszakai, nemzedékei, az első nemzedék tagjainak irodalmi nézetei, vitái)
2. Ady verstípusainak bemutatása – közös versértelmező megbeszélések.
Önálló gyűjtőmunka és összegzés alapján:
Ady magyarságversei vagy istenes versei vagy szerelmi költészete vagy költői sorsa, élete, pályája, ars poeticái bemutatása.
3. Móricz Zsigmond egy regényének vagy elbeszélésének értelmezése – házi dolgozat
4. Babits Mihály első kötetének bemutatása – tanári magyarázat,
Versértelmezések: szerkezeti feltárás, alakzatok, képelemzés – kérdéssorral irányított csoportmunka.
Önálló gyűjtőmunka és összegzés alapján:
Babits pályakezdésének vagy költői szerepeinek bemutatása a Lírikus epilógjától a Jónás könyvéig – feleletvázlat.
5. Kosztolányi Dezső költészete két korszakának megismerése – közös versértelmezések.
Önálló gyűjtőmunka és összegzés alapján:
A gyermeki világ ábrázolójaként vagy a Számadás-kötet szerzőjeként való bemutatása – feleletvázlat.
Egy regényének értelmezése kérdéssor alapján – egyéni munka.
6.Irodalmunk a két háború között:
József Attila pályája:
Az életrajzi háttér – szakirodalom egyéni feldolgozása.
Témák, motívumok, stílusirányzatok József Attila költészetében – közös műelemző megbeszélések.
A megváltozott tájábrázolás – műelemző értekezés több vers alapján.
Az Óda képelemzése és értelmezése – tanári előadás.
A kései versek – közös és egyéni versértelmezések.
Radnóti pályaképe – az életmű közös feldolgozása:
Korai lírája: témák, költői képek, szürrealista és népies elemek, az életöröm – kérdéssor alapján végzett csoportmunka és kiselőadás.
A fenyegetettség megjelenése és az arra adott válaszok – kérdéssor alapján végzett csoportmunka és kiselőadás.
Az Eclogák világa – kérdéssor alapján végzett csoportmunka és kiselőadás.
A Bori notesz – tanári előadás.

Emelt szint:
Németh László vagy Márai Sándor egy művének elolvasása.
Illyés Gyula Puszták népe című művének bemutatása, az irodalmi szociográfia eszköztárának megismertetése – tanári magyarázat szemelvények alapján.
Szabó Lőrinc költészetének korszakai:
Útja a Különbékéig – tanári előadás kiemelt versek közös értelmezésével.
A Különbéke Szabó Lőrinc-i értelmezése: önálló versértelmezések alapján kötetbemutató esszé írása.
A huszonhatodik év szonettjei – közös versfelolvasás.
Egy korszakbeli alkotó pályájának bemutatása, alapművek megismerése: Szabó Lőrinc, Juhász Gyula, Tóth Árpád,

Karinthy Frigyes, Csáth Géza, Weöres Sándor – közös megbeszélés. Portrék magyar költőkről – könyvtári kutatómunka alapján kiselőadások.

4.

Témakör címe	**A 20. SZÁZAD MÁSODIK FELÉNEK MAGYAR IRODALMÁBÓL**	Ajánlott óraszám: Középszint : 20 óra, Emelt szint: 40 óra
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Prezentáció – Véleménynyilvánítás, érvelés – Asszociáció, önkifejezés – Szövegalkotás megadott szempontok alapján – Elemzés – Vita – Önállóság, eredtiség	

Ismeretek, tartalmak, feladatok

Fogalmak:
álom és képzelet, zenei szerkesztés, elemek variációja, szerepjáték, stílusutánzás, a létezés tragikuma, nyelvi „szegénység”, szövegtelítettség, látomásszerkezet, szenvedéstörténet, víziószerűség, perspektívaváltás, négysoros versek, montázstechnika, sematikus irodalom, egyperces, vendégszöveg, határon túli magyar irodalom

Művek:
Ottlik Géza: Iskola a határon vagy Vámos Miklós: Zengazének vagy Háy János: A bogyósgyümölcskertész fia vagy Grecsó Krisztián: Pletykaanyu
Örkény István: Egyperces novellák, Tóték (dráma)
Pilinszky János pályaképe művek alapján, Varró Dániel néhány verse.
Emelt szinten:
A folyóiratok közül egy: Újhold, Válasz, Irodalmi Újság, Élet és Irodalom, Kortárs, Új Írás, Tiszatáj, Alföld, Jelenkor, Mozgó Világ
Weöres Sándor, Nagy László, Nemes Nagy Ágnes, Kormos István, Márai Sándor, Kányádi Sándor, Szilágyi Domokos pályaképe művek alapján
Déry Tibor, Mándy Iván, Örkény István, Sütő András néhány írása
A négy regény mellett egy választott: Mészöly Miklós: Saulus, Film. Márai: Egy polgár vallomásai I. kötet vagy Szindbád, Esterházy Péter: Kis magyar pornográfia vagy Függő, Mándy Iván egy műve, Sárbogárdi Jolán: A test angyala, Kárpáti Péter egy drámája

Ajánlott tevékenységek

1. Nemzedékek a második világháború után:

Ottlik Géza regényének értelmezése:
A cím, a fejezetcímek, a szimbolikussá váló motívumok asszociációs elemzése – kérdéssor alapján végzett csoportmunka és kiselőadás.
A gyerekcsoportok jellemzése – kérdéssor alapján végzett csoportmunka és kiselőadás.
A közösségből kikerülők jellemrajza – kérdéssor alapján végzett csoportmunka és kiselőadás.
A felnőttvilág bemutatása – kérdéssor alapján végzett csoportmunka és kiselőadás.
A mű szerkezeti tagolása – kérdéssor alapján végzett csoportmunka és kiselőadás.
Regény a regényben: az elbeszélés sajátosságai – közös megbeszélés.
Örkény: kedvenc egypercesek értelmezése, világlátása, „működése” – élményfeltáró beszélgetés.
A Tóték filmváltozatának és a drámának összevetése – filmelemzés, kritika írása.
Pilinszky János költészetének bemutatása – közös versértelmezések.
Választott versek előadása.

2. Kortárs magyar irodalom (szabadon választott mű alapján):

Az anekdotikus történetmondás hagyományai Grecsó Krisztián Pletykaanyu című művében – műértelmező esszé írása.
A gyerekvilág és a gyermeknézőpont a kortárs magyar irodalomban: Ottlik Géza: Iskola a határon vagy Vámos Miklós: Zengazének vagy Háy János: A bogyósgyümölcskertész fia vagy Grecsó Krisztián: Pletykaanyu című művének értelmezése – kérdéssor alapján csoportmunka, majd feleletvázlat készítése.

A hagyományos formák költői eljárások és verstémák megjelenése Varró Dániel Bögre azúr című kötetében – közös versértelmezések. Egy vers önálló elemzésének beépítésével önálló feleletvázlat írása. Emelt szinten: Weöres Sándor, Nemes Nagy Ágnes, Mándy Iván, Nagy László, Kormos István, Márai Sándor, Kányádi Sándor, Szilágyi Domokos, Déry Tibor, Varró Dániel – egy szabadon választott alkotó pályájának ismertetése művek alapján. A folyóiratok közül egy bemutatása – önálló könyvtári kutatómunka alapján vázlat írása.

A továbbhladás feltételei

A tanulók ismerjék az irodalomtörténeti korszakok egymásutániságát, az egyetemes és a magyar irodalom kapcsolatát, a stílusirányzatok esztétikai jellemzőit, jellegzetességeit felismerjék. Legyenek tisztában a világ- és a magyar irodalom nagy alkotóinak pályaképével, művészetük jellegzetességeivel. El tudjanak igazodni egy-egy korszakban, ismerjék az adott korszak jelentős alkotóit, az új irodalmi témák, eljárások, eszköztár jellegzetességeit, a modernség és a posztmodern fontosabb törekvéseit.

Legyenek képesek egy-egy művet önállóan értelmezni, illetve egy-egy írói pályaszakaszt, motívumtörténetet, tématörténetet önállóan végiggondolni, gondolataikat az esszé vagy az értekezés műfaji szabályainak betartásával megfogalmazni. A hétköznapi szövegtípusokat készségszinten ismerjék. Tudjanak megfelelni az érettségi adott szintje elvárásainak.

ANYANYELV ÉS KOMMUNIKÁCIÓ

11(12). ÉVFOLYAM

1.

Témakör címe	**NYELV A SZINKRÓNIÁBAN ÉS A DIAKRÓNIÁBAN*:* HANGTAN**	Ajánlott óraszám: A Középszinten 6 óra, míg az emelt szinten 12 óra.
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Logikai képességek**:** – Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) – Analízis – Szintézis – Általánosítás – Következtetés – Absztrakció – Konkretizálás – Csoportosítás – Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek)	

Ismeretek, tartalmak, feladatok

Ismeretek a nyelvről
A magyar nyelv hangjainak rendszere. egyes, a hangrendszerből a nyelv története során kihullott hangok.
A hangrendi illeszkedés. A mássalhangzók kapcsolódásának törvényszerűségei.

Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás
Definíciók, meghatározások írása
Szabadon választható kiselőadás tartása

Normaismeret
Helyesírás: a szóelemzés elve, az ábécébe rendezés szabályai

Ajánlott tevékenységek
A teljes magyar abc leírása az elsőben megtanult írásmóddal. Szótári keresési gyorsasági verseny. Definíciók alkotása: hang, betű. A beszédszervek bemutatása – kiselőadás. A Kempelen-féle beszélőgép – kiselőadás. Szóelemzés: magánhangzó és mássalhangzó törvények felismerése, magyarázata.

2.

Témakör címe	**NYELV A SZINKRÓNIÁBAN ÉS A DIAKRÓNIÁBAN: SZÓALAKTAN**	Ajánlott óraszám: A Középszinten 4 óra, míg az emelt szinten 8 óra.
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Logikai képesség**:** – Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) – Analízis – Szintézis – Általánosítás – Következtetés – Absztrakció – Konkretizálás – Csoportosítás – Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek)	

Ismeretek, tartalmak, feladatok
Ismeretek a nyelvről A morfémák típusai, és ezek szerepe a nyelvi rendszerben *Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás* Szabadon választható kiselőadás tartása *Normaismeret* Helyesírás: a szóelemzés elve **Eszközhasználat** *Könyv* A szóvégmutató szótár
Ajánlott tevékenységek
Szóelemzés: a tő és toldalékok elkülönítése, fajtáik felismerése, megnevezése. A szóvégmutató szótár bemutatása. A rendszerszerűség bizonyítása táblázatos feldolgozással. „Anomáliák” a toldalékrendszerben: kivételek gyűjtése, magyarázata a szakirodalom segítségével – kiselőadás.

3.

témakör címe	**NYELV A SZINKRÓNIÁBAN ÉS A DIAKRÓNIÁBAN: Szótan**	Ajánlott óraszám: A középszinten 8 óra, míg az emelt szinten 16 óra.
Kapcsolódás a Nemzeti Alaptantervhez	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés)	

	– Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján – Logikai képességek: – Tématartás
Ismeretek, tartalmak, feladatok	
Ismeretek a nyelvről A szófaji rendszer. A szókészlet rétegei. A szavak eredete: a szókészlet idegen eredetű elemei. A külső forrásból gyarapodó nyelv korszakai: érintkezés a forrásnyelvekkel. A belső keletkezésű szavak. A szóalkotás módjai. Jelentéstan: hangalak és jelentés kapcsolata. A jelentésváltozások. *Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás* Szabadon választható kiselőadás tartása, házidolgozat beadása Szövegalkotás az alábbi szövegtípusokban: Közlő: (elbeszélés, indoklás, bizonyítás stb.) Befolyásoló: (érvelés stb.) Leíró (tárgy vagy személyleírás, meghatározás) Jellemzés *Normaismeret* A szóalakok leírásához kapcsolódó helyesírási tudnivalók *Eszközhasználat* Könyv A magyar nyelv egynyelvű szótárai ***KÖNYVTÁR, INTERNET*** ***KUTATÓMUNKA***	
Ajánlott tevékenységek	
A szófaji rendszer áttekintő, táblázatos feldolgozása. A példák a táblázat kategóriáihoz rendelése. A szókészlet rétegeinek bemutatása az egynyelvű szótárak jellemzésével, használatuk szemléltető gyakoroltatásával – kiselőadások és csoportmunka. Az ómagyar nyelvállapot előtti időszak szókészletének idegen eredetű elemei – ismétlő kiselőadás. Idegen eredetű szavak csoportjai alapján következtetések: életmód, történelmi helyzet bemutatása – csoportmunka. A magyar nyelv önálló élete során keletkező külső hatások történelmi hátterének bemutatása – kiselőadás: önálló feldolgozás. A nyelvújítás szóalkotási módszerei – kiselőadás szakirodalom önálló feldolgozásával. A hangalak és jelentés kapcsolatát bemutató ábrák magyarázata, a kapcsolat megnevezése, a példák magyarázata jelentéstani szempontból. A mai magyar nyelv szavainak jelentésváltozásai a szlengbe kerüléssel: szótár összeállítása köznyelvi hangalakok új jelentéseiről. A jelentésváltozás társadalmi okai – magyarázat példák alapján csoportmunkában.	

4.

témakör címe	**NYELV A SZINKRÓNIÁBAN ÉS A DIAKRÓNIÁBAN: SZÓSZERKEZETTAN, MONDATTAN**	Ajánlott óraszám: A középszinten 13 óra, míg az emelt szinten 26 óra.
Kapcsolódás a Nemzeti Alaptantervhez	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége – Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek) – Algoritmikus gondolkodás. – Nézőpontváltás – Szabálykeresés, szabályfelfedezés	

	– Indoklás, bizonyítás – Érvelés a szövegből vett bizonyítékokkal
Ismeretek, tartalmak, feladatok	
Ismeretek a nyelvről A hozzárendelés. A mellérendelés. Az alárendelés. Mondatfajták: szerkezet, logikai minőség és modalitás szempontjából. A mondatrészek. Egyszerű mondatok elemzése. Összetett mondatok elemzése. *Normaismeret* ***Az írásjelek: gondolatjel, idézőjel, pontosvessző, zárójel használati köre*** ***Az egyenes és függő beszéd jelölése***	
Ajánlott tevékenységek	
Mondatelemzési gyakorlatok: egyszerű és összetett mondatok elemzése, ábrázolása. A mondatfajták jellemzése az adott szempontok szerint, táblázatos, ágrajzszerű feldolgozásban. Példamondatok mondatfajták szerinti besorolása, a jellemző jegyek kiemelése, magyarázata. A határozók rendszerének bemutatása. A vonzat szerepköreinek áttekintése. Vonzatstruktúrák létrehozása megadott szavakhoz.	

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Az anyanyelv és a magyar nyelvi kultúra évezredeinek rendszerszerű bemutatása. Az anyanyelv tudatos használata, a megtanult, illetve felidézett kategóriák és szabályok alkalmazásával. A szinkron és diakron szemlélet egyidejű alkalmazása a nyelv jelenségeinek feltárásakor, elemzésekor. Jártasság kialakítása az átismételt nyelvi elemzési technikákban. Kontrasztív szemléletű nyelvleírás: a tanult idegen nyelvekkel összevetve tudja bemutatni tanuló a nyelvenként eltérő megoldásokat a gondolatok kifejezésére. A nyelv kettős jelrendszerének felépítése a jelentésmódosító szerepű, elemi nyelvi egységek szintjétől a mondatok szintjéig.

Középszint :

1. A magánhangzók jellemzése nyelvállás, képzés helye, ajakműködés, és időtartam szerint. A mássalhangzók jellemzése az akadály típusa, az akadály helye és zöngésség szerint. A hangrendi illeszkedés eseteinek felismerése. A részleges hasonulásnak, a teljes hasonulás írásban jelölt és jelöletlen eseteinek, az összeolvadás jelenségének felismerése, szóalakok csoportosítása ezen kategóriák szerint.
2. A képző, a jel és a rag, illetve ezek különböző funkcióinak felismerése a szóalakokban. A magyar nyelv agglutináló jellegének bizonyítása.
3. Az ige és a névszók osztályozása jelentéstani, illetve alaktani sajátosságaik szerint. A segédszók szerepe a magyar nyelv rendszerében.
    a) A referencia, a denotáció és a konnotáció fogalmának ismerete. Példákon keresztül az egyjelentésű, a több jelentésű szavak, a homonimák, a szinonimák bemutatása.
    b) Az idegen eredetű nyelvi elemek magyar nyelvbe áramlásának korszakainak egy-egy példával illusztrált jellemzése. A jelentésváltozások típusainak a magyar nyelvemlékekből választott példákon keresztül történő bemutatása. Ismerni kell a jelentésváltozások társadalmi, lélektani és gondolkodás fejlődéséből eredő okait is.
    c) A belső szóalkotási módoknak: a képzésnek, az összetételnek, az elvonásnak, a tükörfordításnak, a mozaikszók létrehozásának példákkal illusztrált bemutatása. A nyelvújítás hatását feltáró szókincselemzés.
4. Az alany, az állítmány, a jelzők és a határozók, illetve mindezek fajtáinak felismerése az egyszerű mondatokban. Jártasság az alá- és a mellérendelő összetett mondatok elemzésében.

Emelt szint: a középszinten elvárt tudás melletti többletkövetelmények kerülnek e címszó alá.

1. A magyar hangrendszer tagjainak, és ezek képzési sajátosságainak bemutatása táblázatban, a múlt egyes, mára eltűnt hangjaival kiegészítve. A nyelvemlékek hangtani sajátosságainak jellemzése, a hangfejlődési tendenciák kimutatása.
2. A magyar nyelv toldaléktípusainak rendszerezése, a magánhangzók illeszkedésével létrejött változatai szerint. A toldalékok eltérő illeszkedési sajátosságait kialakító történelmi okok bemutatása. A magyar nyelv hangjai egymásra hatásának rendszerező bemutatása táblázatban.

    A tőtípusok, illetve a toldalékfajták meghatározása, funkcióik feltárása.

3. A szófajok alaktani, jelentéstani és funkcionális jellemzése. Alap-, kiegészítő és kereszteződő szófok kategóriáiba sorolás.
   Az egyéni szóteremtések, hapax legomenonok nyelvbe illeszkedésének feltételei: a nagy egyéniségek nyelvfejlődésre gyakorolt hatásának bemutatása. Az újonnan alkotott szavak elterjedése feltételeinek feltárása.
   A jelentésfajták definiálása, azok rendszerének, létrejötte okainak feltárása, használati lehetőségeinek kiaknázása árnyalt szöveg létrehozásában. A jelentések változásának társadalmi, szociográfiai, gondolkodásfejlődési, lélektani okainak bemutatása.
   A szintagmák alaptagjaik szófaja szerinti csoportosítása. Szófaj és mondatrészi szerep összefüggéseinek feltárása. Jártasság a többszörösen összetett mondatok elemzésében. A sajátos jelentéstartalmú összetett mondatok eseteinek felismerése. Jártasság a generatív grammatika elemzési eljárásaiban.

12(13): ÉVFOLYAM

1.

Témakör címe	**NYELVMŰVELÉS**	Ajánlott óraszám: A Középszinten 5 óra, míg az emelt szinten 15 óra.
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– Önállóság – Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll – A saját problémák feltérképezése – Kudarctűrés – A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás – Reflektálás, értékelés, kritikai olvasás	

Ismeretek, tartalmak, feladatok

Ismeretek a nyelvről
Nyelvi tervezés. A nyelvhasználat szabályozásának lehetséges eszközei. A változó norma.
A technikai fejlődés, az életmód változásának hatása a nyelvhasználatra.
Nyelvi divatok. Nyelvi babonák.

Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás
Saját szövegek elemzése, kontrollja

Normaismeret
Nyelvhelyességi problémák (vonzathasználat, vonatkozó névmások használata, hasonló alakú szavak használata, egyeztetés stb.).
Helyesírási problémák (írásjelek használata, hangok időtartalma, tulajdonnevek, szóösszetételek helyesírása stb.).

Eszközhasználat
Könyv
Helyesírási, nyelvhelyességi kézikönyvek
Nyelvművelő kézikönyv
Irodalmi, poétikai fogalomtár

Ajánlott tevékenységek

Főként az év során született írások, beadandó feladatok, kiselőadások (akár más tantárgyak által elvártak) ellenőrzése, javítása egyéni és kiscsoportos formában.
Saját helyesírási problémaszótár készítése.
Nyelvhelyességi kérdések tisztázása kézikönyvek, szakirodalom segítségével – könyvtári kutatómunka.
Az árnyalt nyelvhasználat elősegítése: a terjengős kifejezések, divatszavak, pongyola fordulatok felváltása: szinonimakeresés, irányított szókincsbővítés.
A szaknyelv helytelen használatának javítása: fogalommagyarázatok, fogalomtár összeállítása.

2.

Témakör címe	**RETORIKA, FUNKCIONÁLIS SZÖVEGALKOTÁS**	Ajánlott óraszám: A Középszinten 24 óra, míg az emelt szinten 40 óra.
Kapcsolódás a Nemzeti Alaptantervhez	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI **(*KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK*)**	– Szövegértelmezés – Forráshasználat, stratégiaalkotás – Szövegalkotás megadott szempontok alapján	

Ismeretek, tartalmak, feladatok

Ismeretek a nyelvről

A nyelv rétegződése, a rétegekhez rendelhető szövegműfajok.
Nyelv-beszéd-gondolat összefüggései.
Szövegértelmezés: az előfeltevések elmélete, lehetséges világok, grammatikai, strukturális, stilisztikai, jelentéstani, funkcionális, hermeneutikai elemzés.
A szöveg szintjei: szintaktikai, szemantikai, pragmatikai jellemzés.
A szöveg, mint információforrás: a forráskritika. Az irodalmi művek befogadása: olvasatok, lehetséges világ hozzárendelése, célok, kapcsolat más művekkel, a kiváltott hatás elérésének eszközei, stilisztikai eszköztár, a befogadótól elvárt közreműködés. Köznapi szövegek értelmezése: a beszédaktus elmélet. Szövegalkotás: a köznyelvi beszéd: elbeszélő, leíró, érvelő szövegek. a tömegkommunikációban megjelenő szövegek: a nyilvánosság műfajai. A publicisztikai stílus. A nyilvános beszéd: hozzászólás, érvelés, előadás, vita.

Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás

Beszédművelés: reproduktív és önálló szövegek előadása

–

Ajánlott tevékenységek

Az önfejlesztés, önellenőrzés lehetőségét biztosító írásbeli és szóbeli szövegalkotó feladatok a 20. század második felének irodalmához kapcsolódóan.
Vitaindítás, bizonyítás és cáfolat az egyes megismert művek által felvetett társadalmi, kulturális kérdésekről, a meggyőző érvelés gyakorlása.
Műismertetés, műkritika, recenzió írása választott mű kapcsán.
Irodalmi művek szövegcentrikus elemzése.

Szövegalkotás:

- Megadott téma adott szempontok szerinti feldolgozása, a szempontok értelmezésével, az abból adódó értelmezési, elemzési utak bejárásával
- Tematikus tájékozódás nyomtatott és elektronikus ismeretterjesztő információ-forrásokban, irodalmi, kulturális, közéleti, mindennapokat érintő kérdések megvitatásához adatok, érvek választása, logikai rendbe szervezése, az ellenérvek bemutatása, cáfolata
- Tények és vélemény elkülönítése, összekapcsolása, kritikai vizsgálata a szövegalkotásban: érvelő, bizonyító, cáfoló, magyarázó, példákat beépítő szöveg létrehozása
- Azonos témáról eltérő szövegműfajok létrehozása: ismertetés, elemzés, reklám – hirdetés, ajánló, magánlevél stb.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A tizenkettedik év elsődleges célja a felkészítés az érettségi vizsgára: az írásbeli és a szóbeli vizsga elvárásainak tudatosítása, tipikus műfajainak gyakorlása. A megmérettetésben szükséges beszéd- és íráskészség felmérése, fejlesztése, magabiztos készséghasználat kialakítása.

Szövegek elemzése és alkotása, melynek hátteret leíró nyelvészeti ismeretek biztos, rendszerezett és mobilizálható tárháza ad. A szövegtani ismeretek felelevenítése, gyakorlati alkalmazása.

Az önkifejezési készség fejlesztése: nyelvtanilag helyes, árnyalt, a kommunikációs célt és szándékolt hatást, a beszédpartner(eke)t, a beszédhelyzetet, a kontextust szem előtt tartó nyelvhasználat gyakorlása hitelesen megteremtett szituációkban.

A hétköznapokban, hivatalos ügyek intézése során, a tömegkommunikációs eszközök által nyújtott információk befogadásában való jártasság. Az egyes szövegműfajok hatásmechanizmusának, elvárásainak ismerete.

A mai magyar nyelv kapcsán felmerülő nyelvművelési kérdések, fejlődési tendenciák ismerete alapján a köznyelvi normának megfelelő szövegek létrehozása, valamint esetleges hibáik javítása.

Középszint :

1. A saját nyelvhasználata tipikus nyelvhelyességi és helyesírási hibáinak felismerése, és önálló javítása. Lehetőségek felismerése, melyek útján mai szövegek a nyelvi normához illeszkedővé alakíthatók. Szövegmondás: a helyes kiejtés, a nonverbális eszközök adekvát használata.
2. A szövegértelmezési stratégiák alkalmazása a gyakorlatban. A szöveg létrehozója céljainak, szándékainak felismerése, és az ezek érdekében használt eszközök kimutatása a szöveg minden szintjén. Szépirodalmi, köznyelvi és ismeretterjesztő (tankönyvi) szövegekben minden tanult nyelvtani kategória funkciójának, jelentésének, logikai szerepének kimutatása. A forráskritika legfőbb kérdéseinek ismerete, és szerepének bemutatása egy-két történeti forrás elemzésével.
    a. Érvelő-elemző, kifejtő, összehasonlító, kommentár jellegű szövegek alkotása. Kreatív fogalmazás: elbeszélő, leíró, elemző-meggyőző szöveg alkotása. A humor nyelvi forrásainak, fajtáinak bemutatása. Kérvény, önéletrajz, pályázat műfaji szabályainak ismerete, önálló megírása. Memoriterek felhasználása az írásbeli dolgozatban, illetve szóbeli megmérettetésben. Részvétel vitában: hozzászólás, érvelés, vitaindító előadás, árnyalt önkifejezés.

Emelt szint:

1. Szövegértelmezés nyelvhelyesség és a norma érvényesülésének szempontjából. A helyesírási részrendszerek szabályainak ismerete. A helyesírás aktuális kérdéseinek ismerete. Példák ismerete a múlt szónokainak, irodalmi művek előadóművészeinek életműveiből.
2. Szaktudományos szövegek értelmezése, a szakszókincs használatának szabályai, a logikai viszonyokat tükröző nyelvi elemek kiemelése a szövegből. A szövegelemzésben használt fogalmak meghatározása.
    a. Azonos témáról szóló szöveg létrehozása esszé és értekezés műfajában. A különböző beszédműfajok és szövegfajták bemutatása, szabályaik ismerete, alkalmazása.
    b. A nyelvhasználat szociolingvisztikai megközelítése: a kétnyelvűség hatásának kimutatása az anyanyelv használatára. A szórványmagyarság nyelvi helyzetének feltárása.

TÖRTÉNELEM
11(12.) évfolyam

A kompetenciafejlesztés fókuszai
A kompetenciafejlesztés fókuszai az év során a tantárgy jellegéből következően hasonlóak, illetve nagyrészt egybeesnek. Ezért az egyes témaköröknél nem emeljük ki külön őket:

Adatokkal (információval) való műveleti képességek: válogató, osztályozó, rendszerező képesség
Adatgyűjtés megadott szempontok alapján
Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján
Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés)
Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján
Logikai képességek:
Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés)
Analízis
Szintézis
Általánosítás
Következtetés
Absztrakció
Konkretizálás
Csoportosítás
Értékelés
Korrekció, önkorrekció
Tájékozódás az időben

Tájékozódás a térben
Szabálykövetés
Összefüggések felismerése
Hierarchiák felismerésének képessége
Ellentmondások felismerésének képessége
A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége
Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása
Önállóság
Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll
A saját problémák feltérképezése
Kudarctűrés
Tudatos normaalkalmazás:
A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás
Reflektálás, értékelés, kritikai befogadás
Szövegalkotás
A szöveg igazságtartalmának vizsgálata (Igaz-hamis, forráskeresés, tapasztalatgyűjtés, és a nyert információk összevetése a szövegtartalommal)

1.

Témakör címe	**FORRÁSFELDOLGOZÁS, TÖRTÉNELMI ELEMZÉS ISMÉTLÉS**	Ajánlott óraszám: 45 óra, mind közép-, mind emelt szinten
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
Ismeretek, tartalmak, feladatok		
A történeti földrajz Segédtudományok, rokontudományok A történeti források típusai A történelemtudomány eszközei, segédletei (kronológiák, fogalomtárak, kézikönyvek, bibliográfiák, atlaszok, statisztikák) Alapfogalmak		
Ajánlott tevékenységek		
A bevezető ismétlés során a tanári magyarázat mellett az egyéni és csoportos feladatmegoldás dominál, mely során a korszakmegismerés elvárásai nélkül eszközhasználati gyakorlottságukat fejlesztik a tanulók. A kijelölt keresési irányok végigjárása mellett a saját érdeklődési területen végzett feladatok megoldásával is bizonyíthatják eszközhasználati jártasságukat. *Az ismétlés témakörei:* A történeti földrajzi ismeretek ellenőrzése (térképhasználati gyakorlatok) A segédtudományok, rokontudományok és eredményeik fölhasználása A történeti források különböző típusainak használata A tanulás során használt eszközök elemzése, értelmezése, használhatósági köre (kronológiák, fogalomtárak, kézikönyvek, bibliográfiák, atlaszok és statisztikák használatának gyakorlása) Az alapfogalmak felelevenítése		

2.

Témakör címe	**TÉR ÉS IDŐ**	Ajánlott óraszám: középszinten: 16 óra, emelt szinten: 25 óra
KAPCSOLÓDÁS *a Nemzeti Alaptantervhez*	EMBER ÉS TÁRSADALOM	

Ismeretek, tartalmak, feladatok

A Föld megismerése
A történeti korszakolás ismérvei

Témakínálat:
A Föld megismerése
Az Európa centrikus világkép és ettől eltérő elképzelések
Világtérképek elemzése
A felfedezési vágy változása (túlnépesedéstől a turizmusig)
A közlekedés eszközeinek fejlődése
Az egzotikum szerepe a megismerésben
A „nagy földrajzi felfedezések” és kulturális, gazdasági hatásaik
„Nagy felfedezők”, kalandorok, haramiák.
Külföldi utazók leírásai Magyarországról (Egy leírás elemzése)
A Föld elhagyása a világűr felfedezése

A történeti korszakolás
Korszakhatárok kijelölése
Változó/eltűnő korszakok a történelemben (középkor és újkor határai)
A személyiségek szerepe a korszakolásban
Mitől korszak egy időszak? (indikátorok és szempontok)
A jelen korszakolásának problematikája
Generációk és korszakok viszonya
A kronológia alapfogalmai
Időszámítás, naptárak, aerák, naptárreformok

Ajánlott tevékenységek

A főtémákon belüli választás a konkrét tanulócsoport feladata. Ez határozza meg azután az egyes altémákra fordított időt és az egyéni feladatvállalásokat. A felső középfokon a továbbiakban ez az alapja a munkaszervezésnek, a tanár mint segítő, támogató szereplő vesz részt a folyamatban.
A közös témaválasztást az adott témához szükséges alapismeretek felidézése követi: a tanári magyarázat mellett a közös felidézésnek, a segédeszközök önálló és kiscsoportos használatának, az orientáló beszélgetésnek, esettanulmányok megismerésének, az élménymegosztásnak jut szerep. Tesztek ellenőrzik a megszerzett, felidézett tudás minőségét.
Ez alapozza meg az önálló választást a résztémák felkínálta lehetőségek, konkrét kor, személyiség, jelenség, problémakör bemutatását elváró feladatok között. A feladat elvállalása után az egyéni kutatómunkát, a források és segédanyagok kiválasztását és összegyűjtését, a felkészülést, a munka fázisainak ellenőrzését tanári konzultációk segítik.
Az előre kijelölt időpontban megtartott kiselőadás mellett a többiek tudását a témához illesztett választott másodlagos források feldolgozása alakítja ki. Az így szerzett tudás alkalmassá tesz a tágabb összefüggések megértésére, az értékelő-elemző viták lefolytatására. A téma szakértője a források kijelölését a viták vezetését is irányítja (tanári háttérrel).
Tanári feladat a választott témákra támaszkodó koherens egységek kialakítása, az ehhez szükséges közösen feldolgozandó anyagok összeállítása, a megbeszélések, viták segítése.

3.

Témakör címe	**EMBER- ÉS VILÁGMAGYARÁZAT**	Ajánlott óraszám: középszinten: 41 óra, emelt szinten: 55 óra
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	EMBER ÉS TÁRSADALOM	

Ismeretek, tartalmak, feladatok

Vallások
Filozófiák
Ideológiák

Témakínálat:
Vallások
A „nem tételes vallások”, „pogányság” jellemzői
A világvallások kialakulása
A világvallások jellemzése
A világvallások közti viszony formálódása (hatások, konfliktusok, kontaktzónák)
A „hit emberei” (papok, boncok, sámánok, térítők)
Keresztény egyházszakadások és reformok (Bizánc, anglikán)
Szerzetesek és laikusok
Inkvizítorok és purifikátorok
A katolicizmus és az ortodoxia
A protestantizmus jellemzői
Vallás és globalizáció
Filozófia
Vallás és filozófia kapcsolata
Az antik filozófusok
A középkori filozófiát formáló hatások
A kultúra és a filozófia viszonya
A meghatározó filozófusok
Az ember definíciók elemzése (antik, középkori, „keleti”, felvilágosult, „modern”, antropológiai – pszichológiai és szociológiai szempontok)
Tudomány és művészet kapcsolatai
A középkori tudomány és művészet
A humanizmus és reneszánsz
A felfedezés – újítás hatásmechanizmusainak történetisége (konzervatív illetve újító korszakok)
A művészeti irányzatok a XIX–XX. század fordulóján
Tudós művészek
Művelődés és kultúra
A magyarországi iskoláztatás hagyományai és története (egy-egy meghatározott korszakban)
Az írásbeliség hatásai
A könyvnyomtatás eredményei
Az analfabétizmus elleni küzdelem és az állam szerepének változásai
Az egyházak szerepe az oktatásban
Népművészet és „magas művészet” kapcsolata
Egy-egy meghatározó korstílus bemutatása
Kulturális intézményrendszer kialakulása – formálódása (Pl. Franciaország, magyar reformkor)
A nemzeti színjátszás jelentősége, színházi korszakok
A fényképezés története
A mozgókép hatásai a tömegkultúrára
A reklám
A nemzetközi turizmus kulturális hatásainak változása
Ideológiák, eszmék
A lovag eszmény
A „középkori szellem” (rózsakeresztesek, misztikusok, szentek, alkimisták, boszorkányok)
A szabadkőművesség
A XIX. század uralkodó eszméi:
sovinizmus, nacionalizmus, liberalizmus, szocializmus, utópisztikus szocializmus
A XX. század uralkodó eszméi:

kommunizmus, fasizmus, nácizmus, „emberarcú szocializmus”, maoizmus A „vezér” és „vezérelv” a XX. századi diktatúrákban *Helytörténeti téma* Néphagyományok a településen (eredetmagyarázó mondák, helynevek) A saját település ábrázolásai különböző korokban (metszet, veduta, fotó, képeslap, dokumentumfilm)
Ajánlott tevékenységek
A főtémákon belüli választás a konkrét tanulócsoport feladata. Ez határozza meg azután az egyes altémákra fordított időt és az egyéni feladatvállalásokat. A felső középfokon a továbbiakban ez az alapja a munkaszervezésnek, a tanár mint segítő, támogató szereplő vesz részt a folyamatban. A közös témaválasztást az adott témához szükséges alapismeretek felidézése követi: a tanári magyarázat mellett a közös felidézésnek, a segédeszközök önálló és kiscsoportos használatának, az orientáló beszélgetésnek, esettanulmányok megismerésének, az élménymegosztásnak jut szerep. Tesztek ellenőrzik a megszerzett, felidézett tudás minőségét. Ez alapozza meg az önálló választást a résztémák felkínálta lehetőségek, konkrét kor, személyiség, jelenség, problémakör bemutatását elváró feladatok között. A feladat elvállalása után az egyéni kutatómunkát, a források és segédanyagok kiválasztását és összegyűjtését, a felkészülést, a munka fázisainak ellenőrzését tanári konzultációk segítik. Az előre kijelölt időpontban megtartott kiselőadás mellett a többiek tudását a témához illesztett választott másodlagos források feldolgozása alakítja ki. Az így szerzett tudás alkalmassá tesz a tágabb összefüggések megértésére, az értékelő-elemző viták lefolytatására. A téma szakértője a források kijelölését a viták vezetését is irányítja (tanári háttérrel). Tanári feladat a választott témákra támaszkodó koherens egységek kialakítása, az ehhez szükséges közösen feldolgozandó anyagok összeállítása, a megbeszélések, viták segítése.

4.

Témakör címe	**EMBER ÉS TERMÉSZET**	Ajánlott óraszám: középszint en: 26 óra, emelt szinten: 35 óra
KAPCSOLÓDÁS *a Nemzeti Alaptantervhez*	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
Ismeretek, tartalmak, feladatok		
Termelő életmód: Mezőgazdaság technika, technológia, iparosodás ipari forradalmak gazdaság: ágazatok, kereskedelem gazdaságpolitika, gazdaságpolitikai elméletek **Témakínálat:** *Az ember természet átalakító munkája és következményei* Mezőgazdasági eszközök forradalma Tájformálás és földművelés (irtásos gazdálkodástól a vetésforgón át a biokertig) Folyógazdálkodás, gátépítés, és árvízvédelem Az ivóvíz mint ökológiai és gazdasági tényező *Gazdaság és gazdaságpolitika* Európa nagy gazdasági régiói az újkor hajnalán Centrum és periféria Európában a XIX. század második felében Az államgazdasági szerepe a XX. században Innovációk hatása a gazdaságra *Anyagi-technikai kultúra* A munkamegosztási rendszerek a céhektől a gyáripar kialakulásáig A gazdasági életet alapvetően átalakító technikai találmányok az újkorban A 20. század technikai forradalma A számítógép története *Nagy magyar tudósok és feltalálók* Az első és második ipari forradalom találmányainak és iparágainak összevetése		

A modern ipari társadalmak kialakulása és az ökológiai következménye A világgazdaság kereteinek kialakulása Globalizációs folyamatok XX. századi gazdaságpolitikai elméletek és modellek Az érdekvédelem kialakítása, története (céhektől a szakszervezetekig)
Ajánlott tevékenységek
A főtémákon belüli választás a konkrét tanulócsoport feladata. Ez határozza meg azután az egyes altémákra fordított időt és az egyéni feladatvállalásokat. A felső középfokon a továbbiakban ez az alapja a munkaszervezésnek, a tanár mint segítő, támogató szereplő vesz részt a folyamatban. A közös témaválasztást az adott témához szükséges alapismeretek felidézése követi: a tanári magyarázat mellett a közös felidézésnek, a segédeszközök önálló és kiscsoportos használatának, az orientáló beszélgetésnek, esettanulmányok megismerésének, az élménymegosztásnak jut szerep. Tesztek ellenőrzik a megszerzett, felidézett tudás minőségét. Ez alapozza meg az önálló választást a résztémák felkínálta lehetőségek, konkrét kor, személyiség, jelenség, problémakör bemutatását elváró feladatok között. A feladat elvállalása után az egyéni kutatómunkát, a források és segédanyagok kiválasztását és összegyűjtését, a felkészülést, a munka fázisainak ellenőrzését tanári konzultációk segítik. Az előre kijelölt időpontban megtartott kiselőadás mellett a többiek tudását a témához illesztett választott másodlagos források feldolgozása alakítja ki. Az így szerzett tudás alkalmassá tesz a tágabb összefüggések megértésére, az értékelő-elemző viták lefolytatására. A téma szakértője a források kijelölését a viták vezetését is irányítja (tanári háttérrel). Tanári feladat a választott témákra támaszkodó koherens egységek kialakítása, az ehhez szükséges közösen feldolgozandó anyagok összeállítása, a megbeszélések, viták segítése.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A tanuló legyen képes megkülönböztetni és bemutatni a gazdaság egyes területeit (Pl. ipar, mezőgazdaság, infrastruktúra) az adott korban.
Jellemezze a termelési technikákat (Pl. nehézeke, szövőgép) és technológiákat (Pl. vetésforgó, textilmanufaktúra) az adott korban.
Tudjon különbséget tenni a munkamegosztás különböző formái között.
Ismerje fel a termelés új szervezeti formáinak és társadalomformáló hatásának kölcsönhatását.
Szerezzen, illetve idézzen fel ismereteket az alábbi témákban (melyek közül dőlttel az emelt szinten elvártak vannak jelölve):
Az egyes civilizációk vallási és kulturális jellemzőinek azonosítása
Az egyistenhit a zsidó vallásban
A görög hitvilág néhány jellemző vonása (Pl. többistenhit, halhatatlan istenek), a legfontosabb istenek nevének ismerete
A görög tudomány egyes területeinek egy-egy alkotója (történetírás, természettudományok, filozófia)
A római városépítés jellegzetességei és emlékei Pannóniában
Az egyház politikai szerepe a nyugati kereszténységben
A legfontosabb szerzetesrendek jellemzői (Pl. bencések, ferencesek)
Az ortodox és a nyugati kereszténység főbb jellemzői (Pl. önálló nemzeti egyházak, eltérő liturgia és egyházművészet)
Az iszlám vallás kialakulása és főbb tanításai
A világvallások civilizáció-formáló szerepe
Az egyház szerepe a középkori művelődésben és a mindennapokban
A középkori uradalom jellemző vonásai (Pl. vár, majorság, jobbágytelek)
A mezőgazdasági technika fejlődésének néhány jellemző mozzanata a X–XI. században
A középkori kereskedelem sajátosságai
A középkori céhes ipar bemutatása
A romantika és a gótika főbb stílusjegye
A lovagi kultúra és értékrend néhány eleme
Híres egyetemek Nyugat- és Közép-Európában (Pl. Párizs, Oxford, Prága), az egyetemi oktatás jellemzői, a skolasztika (Aquinói Szent Tamás)
A humanizmus és a reneszánsz főbb jellemzői
A humanizmus és a reneszánsz jellemzői (Pl. emberközpontúság, antik embereszmény) és fontosabb itáliai képviselői (Pl. Petrarca, Machiavelli és Raffaello)

A nagy földrajzi felfedezések legfontosabb állomásai térkép alapján
Az Európán kívüli civilizációk hatása Európára, és a gyarmatosítás
A kapitalista világgazdasági rendszer kialakulásának kezdetei, a legfőbb társadalmi és gazdasági folyamatok a XVI–XVII. században Nyugat-Európában
A reformáció főbb irányzatai források alapján (lutheránus, kálvinista)
A katolikus megújulás, az ellenreformáció kibontakozása
A barokk stílus jellemzői
A hazai reformáció és a barokk kulturális hatásai források alapján
Az állami oktatáspolitika főbb intézkedései Az ipari forradalom legjelentősebb területei (könnyűipar, nehézipar, közlekedés) és néhány találmánya
Az ipari forradalom teremtette ellentmondások (Pl. környezetszennyezés, életmódváltozás, a nyomor kérdése)
A második ipari forradalom alapvető vonásainak bemutatása
A technikai fejlődés hatása a környezetre és az életmódra, konkrét példák alapján
Az ipari forradalom legfontosabb találmányainak és felfedezőinek bemutatása (Pl. Benz, Edison, a robbanómotor, telefon)
A tudományos és technikai fejlődés hatása a társadalomra, a gondolkodásra, az életmódra és a környezetre.
Az ipari forradalom eredményeinek (Pl. városiasodás, demográfiai robbanás) kibontakozása és egymásra hatása
A világválság jelenségei, gazdasági és társadalmi következményei
A fejlődő országok főbb problémái (Pl. népességnövekedés, szegénység, élelmezési- és adósságválság)
A technikai civilizáció és a gazdasági növekedés hatása a természeti környezetre
A „Hatok” Közös Piacától az Európai Unióig (1957–1992) – az integráció főbb állomásai
Együttműködés és eltérő érdekek az Unióban
Az Európai Unió helye a világgazdaságban
A demográfiai válság társadalmi és gazdasági okai
A környezettudatos magatartás kulturális, gazdasági és politikai feltételei
Nemzeti, etnikai, vallási kisebbségek helyzete néhány országban (pl. Románia, Magyarország, Ukrajna)
A korszak főbb eszmeáramlatainak (liberalizmus, nacionalizmus, konzervativizmus és szocializmus) jellemzői források alapján
A modern életforma néhány jellegzetessége (Pl. mozi, autó)
A nők szerepének változása
A tömegkultúra új jelenségei (Pl. film, reklám)
Tudjon önálló kutatás alapján saját szerkesztésű előadást tartani vázlatból szabadon.
Legyen jártas a történettudományi eszköztár használatában.
Tudjon érvelni adott történeti témákról szóló vitákban.
Képes legyen kritikai olvasásra, források összevetésére.
Tudjon tájékozódni az alapvető kézikönyvekben, bibliográfiákban.
Ismerje a hivatkozások módját.
Ismerje a témakörökhöz tartozó tényanyagot.
Tudja az adott téma belső összefüggéseit, illetve a nagyobb folyamatokba illeszthetőségét.
Tudja értelmezni a feldolgozott témákhoz tartozó forrásokat.
Képes legyen szövegek, táblázatok, statisztikák, ábrák diagrammok önálló elemzésére.
Tudja feltárni a mai események, állapotok, konfliktusok múltbeli gyökereit.
El tudja választani a napi (aktuális) ismereteit a történelmi közelmúlt eseményeitől.
A minősítései tényeken alapuljanak, a változások figyelembe vételével történjenek.
Vegye észre a politika változásait.
A megismert adatok, szövegek felhasználásával tudjon leíró képet készíteni tágabb és szűkebb környezetéről.
Legyen képesek elméletekkel vitatkozni.
Ismerje fel az érvelésekben rejlő ellentmondásokat, szándékokat.
Ismerje az adott kérdéskörrel foglalkozó fontosabb értelmezéseket, megítéléseket.
Legyen tájékozott a napi eseményekben, tudjon véleményt kialakítani a világban éppen történő folyamatokról.
Ismerje azokat a politikusokat, művészeket, akik korukat formálták, formálják.
Legyen képes regionális áttekintésre.
Tudjon állást foglalni és álláspontját érvekkel alátámasztani a történelmet magyarázó elméletek aktuális vitáiban.

12.(13). ÉVFOLYAM
1.

Témakör címe	**EMBER ÉS TÁRSADALOM**	Ajánlott óraszám: középszint en: 36 óra, emelt szinten: 55 óra
KAPCSOLÓDÁS *a Nemzeti Alaptantervhez*	EMBER ÉS TÁRSADALOM	

Ismeretek, tartalmak, feladatok

Család
Társadalmi rétegződés
Népcsoport, nemzet
Településrendszer
Hatalom
Birodalmiság
Gyarmatosítás
Diplomácia, háborúk és békék

Témakínálat:
Egyén, család, közösség, társadalom
A nagycsalád, neutrális család helyzetének történeti és lokális változásai
A családfő jogai és kötelességei egykor és ma
A női szerepek változatai (anya, nevelőnő, dajka, aupair, cseléd, szolgáló)
Az emancipáció – nőmozgalmak
A gyerekkép megváltozása a reneszánszban
A gyermek az antik társadalmakban és a természeti népeknél
A gyermekmunka a múltban és ma
Női szerepek változása
A poliszpolgártól az állampolgárig (a hatalomgyakorlás lehetőségei, eszközei, intézményei, a választójog)
Az állami közmunka szerepe az ókori társadalmakban
A magyar társadalom szerkezetének változása a XI–XV. században
Szegények és gazdagok a XIX–XX. század fordulóján, Magyarországon
A társadalom átalakulása az ipari forradalom nyomán Nyugat-Európában
A két világháború közötti magyar társadalom
Etnikum, nemzet, nemzetiség, kisebbség
A Magyar Királyság népei, nemzetiségei a XVIII–XIX. században
Népek, nemzetek, vallások a Balkánon a XIX–XX. században
A magyar kisebbség helyzetének változásai a szomszéd országokban (a 20-as évektől napjainkig)

Népesség, település, életmód
A középkori városok kialakulása, lakóinak élete
A három részre szakadt Magyarország jellegzetes települései, lakóinak élete
Az Alföld településhálózatának formálódása (15-18. század, pusztásodás, telepes falvak))
A modern város létrejötte
A városiasodás következményei, gondjai mai világunkban

Birodalmiság
Birodalomépítők (a személyiség szerepe: III. Ramszesz, Augustus, Nagy Sándor, Dzsingisz kán, Timur Lenk, Szulejmán, Nagy Péter, Napóleon, Hitler, Lenin, Sztálin)
Birodalmak strukturális különbségei (az ókortól napjainkig)
Kommunikáció és birodalom (távolság és hír)
A birodalomépítés ideológiájának formálódása
A birodalmak kulturális egységesítésére tett kísérletek (Róma, Nagy Sándor, Oszmán birodalom, Nagy Károly, Mongol birodalom, Kínai birodalom, Brit birodalom)

Gyarmatosítás, gyarmatok
Gyarmattípusok
„Erős gyarmattartók” – „gyenge gyarmattartók”
Kitörés a gyarmati állapotból
A gyarmatok elvesztésének problémái az anyaországban

Gyarmati életformák
Rabszolgaság és gyarmatok
Egykori gyarmatok és gyarmattartók viszonya – kapcsolatrendszere

Hadsereg és társadalom
A spártai társadalom
A föld és a hadsereg Rómában
A keresztes hadjáratok társadalom és kultúra formáló jellemzői
Az állandó hadsereg fönntartása és háborúk a XVII–XVIII. században
Fegyveres szolgálat és közösségi jogok (székelyek, kunok, jászok)
A hadkötelezettség kulturális közvetítő jellege
A „néphadsereg" és annak társadalmi, kulturális környezete (népgazdasági szerep, állami ünnepek)
A fegyverkezési verseny következményei

Diplomácia, háborúk és békék
A hivatásos diplomácia alakulása (az antikvitástól a 20. századig)
Diplomáciai eszközök, szereplők (jegyzékek, tárgyalások, nagykövetek, konzulok)
Az „Ágyúnaszád diplomáciától" Bagdadig.
Évtizedes fegyverszünetek
Meg nem kötött békék – el nem ismert határok/államok
20. századi magyar békeszerződések
Meghatározó magyar diplomaták (Pl. Apponyi, Kállai, Teleki)

Helytörténeti téma
A település összeköttetése tágabb környezetével, infrastruktúrájának kiépülése (egy meghatározott korszakban)

Ajánlott tevékenységek

A főtémákon belüli választás a konkrét tanulócsoport feladata. Ez határozza meg azután az egyes altémákra fordított időt és az egyéni feladatvállalásokat. A felső középfokon a továbbiakban ez az alapja a munkaszervezésnek, a tanár mint segítő, támogató szereplő vesz részt a folyamatban.
A közös témaválasztást az adott témához szükséges alapismeretek felidézése követi: a tanári magyarázat mellett a közös felidézésnek, a segédeszközök önálló és kiscsoportos használatának, az orientáló beszélgetésnek, esettanulmányok megismerésének, az élménymegosztásnak jut szerep. Tesztek ellenőrzik a megszerzett, felidézett tudás minőségét.
Ez alapozza meg az önálló választást a résztémák felkínálta lehetőségek, konkrét kor, személyiség, jelenség, problémakör bemutatását elváró feladatok között. A feladat elvállalása után az egyéni kutatómunkát, a források és segédanyagok kiválasztását és összegyűjtését, a felkészülést, a munka fázisainak ellenőrzését tanári konzultációk segítik.
Az előre kijelölt időpontban megtartott kiselőadás mellett a többiek tudását a témához illesztett választott másodlagos források feldolgozása alakítja ki. Az így szerzett tudás alkalmassá tesz a tágabb összefüggések megértésére, az értékelő-elemző viták lefolytatására. A téma szakértője a források kijelölését a viták vezetését is irányítja (tanári háttérrel).
Tanári feladat a választott témákra támaszkodó koherens egységek kialakítása, az ehhez szükséges közösen feldolgozandó anyagok összeállítása, a megbeszélések, viták segítése.

2.

Témakör címe	**EMBER ÉS POLITIKA**	Ajánlott óraszám: középszinten: 26 óra, emelt szinten: 34 óra
KAPCSOLÓDÁS *a Nemzeti Alaptantervhez*	EMBER ÉS TÁRSADALOM	

Ismeretek, tartalmak, feladatok

Államszervezet
Kormányzati formák
Forradalmak, szabadságharcok
Szabadságjogok

Témakínálat:

Államformák
teokratikus államszervezet (Keleti istenkirályságok, pl. Egyiptom, sumer, perzsa)
demokratikus állam (görög poliszok, Róma)
diktatórikus államforma (hellenisztikus birodalmak, Nagy Sándor, Róma)
törzsi fejedelemségek – királyságok (népvándorlás népei, magyarok, skandináv államok)
monarchikus államforma (Karthágó, Róma, gót, frank,)
abszolutisztikus államforma (Ny-európai királyságok)
felvilágosult abszolutizmus (Franciaország, Poroszország, Habsburg Birodalom, Oroszország)
alkotmányos monarchia (Anglia, Franciaország)
köztársasági állameszme (Svájc)
népi demokratikus államforma (Kelet-európai államok)

Birodalmak, kis államok, szabadságharcok
A Római Birodalom hanyatlásának okai és körülményei
A spanyol világbirodalom hanyatlásának okai, körülményei
Nemzetközi erőviszonyok és a magyar szabadságharc esélyei 1849-ben és 1956-ban
A nemzetközi erőviszonyok és a magyar szabadságharc esélyei 1849-ben, 1956-ban
Az oszmán-török terjeszkedés balkáni sikereinek okai
Az erdélyi fejedelmek harcai a XVII. században
Hatalmi rendszerek, politikai intézmények, ideológiák
A felvilágosult abszolutista uralkodók korszerűsítő törekvései
Az egységes Európa eszme története

A modern demokráciák működése
Az alkotmánybíróság szerepe
A választási „küszöb” problémája (egy konkrét példa alapján)
A parlamentalizmus és önkormányzatiság Magyarországon
Forradalom, reform, kompromisszum
Forradalom és ellenforradalom viták kereszttüzében
Reform és forradalom a szabadelvű magyar nemesség politikájában
Kiegyezések a magyar történelemben
A szuperhatalmak szembenállása és együttműködése a hidegháború időszakában
A francia hegemón kísérletek és a Napóleon-ellenes koalíciók
A brit világbirodalmi eszme
Versengés és együttműködés a Hitler-ellenes koalíción belül
Az ENSZ – a világméretű kollektív biztonsági rendszer kísérlete

Helytörténeti téma
Az önkormányzatok, az egyesületek szerepe a település közéletében (egy adott időszakban)

Ajánlott tevékenységek

A főtémákon belüli választás a konkrét tanulócsoport feladata. Ez határozza meg azután az egyes altémákra fordított időt és az egyéni feladatvállalásokat. A felső középfokon a továbbiakban ez az alapja a munkaszervezésnek, a tanár mint segítő, támogató szereplő vesz részt a folyamatban.
A közös témaválasztást az adott témához szükséges alapismeretek felidézése követi: a tanári magyarázat mellett a közös felidézésnek, a segédeszközök önálló és kiscsoportos használatának, az orientáló beszélgetésnek, esettanulmányok megismerésének, az élménymegosztásnak jut szerep. Tesztek ellenőrzik a megszerzett, felidézett

tudás minőségét.
Ez alapozza meg az önálló választást a résztémák felkínálta lehetőségek, konkrét kor, személyiség, jelenség, problémakör bemutatását elváró feladatok között. A feladat elvállalása után az egyéni kutatómunkát, a források és segédanyagok kiválasztását és összegyűjtését, a felkészülést, a munka fázisainak ellenőrzését tanári konzultációk segítik.
Az előre kijelölt időpontban megtartott kiselőadás mellett a többiek tudását a témához illesztett választott másodlagos források feldolgozása alakítja ki. Az így szerzett tudás alkalmassá tesz a tágabb összefüggések megértésére, az értékelő-elemző viták lefolytatására. A téma szakértője a források kijelölését a viták vezetését is irányítja (tanári háttérrel).
Tanári feladat a választott témákra támaszkodó koherens egységek kialakítása, az ehhez szükséges közösen feldolgozandó anyagok összeállítása, a megbeszélések, viták segítése.

3.

Témakör címe	**ÖSSZEGZŐ RENDSZEREZÉS**	Ajánlott óraszám: alap és emelt szinten is 46 óra
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	EMBER ÉS TÁRSADALOM	

Ismeretek, tartalmak, feladatok

Őskor-ókor

1. Ókori keleti civilizációk és előzményeik
- Az ősi társadalmak születése, az újkőkori változások
- Az egyiptomi civilizáció története
- Az ókori keleti társadalmak
- Az egyiptomi civilizáció jellegzetességei és kulturális öröksége

2. A nagy világvallások kialakulása és főbb tanításaik
- Az ókori keleti népek vallásai
- A kereszténység és gyökerei
- A kereszténység kialakulása és elterjedése
- A hódító iszlám

3. Az ókori görögök
- A poliszrendszer kialakulása és jellemzői
- Athén fölemelkedése és bukása
- Az ókori görögség szellemi, kulturális öröksége
- A hellenizmus kora

4. Az ókori Róma
- A köztársaságkori Róma története
- A római civilizáció szellemi és kulturális öröksége
- A császárság kora

5. Európa az V–X. században
- A frank állam- és társadalomszerveződés
- Küzdelem a normann, az arab és a magyar támadások ellen
- A Kelet-római Birodalom és az arab hódítás

6. A magyar nép őstörténete
- A magyar nép kialakulása és útja a Kárpát-medencéig
- A honfoglalás és letelepedés

7. Európa XI–XV. században
- A hűbériség létrejötte és a gazdasági élet átalakulása
- A középkori keresztény kultúra
- A császárság és pápaság küzdelme
- A gazdasági és társadalmi élet átalakulása és kulturális változások Nyugat-Európában
- A rendi államok kialakulása
- Az angol és francia rendi fejlődés

8. Az Árpád-kori Magyarország
- Az államalapítás és a királyi hatalom megszilárdulása
- Magyarország beilleszkedése és helye a keresztény Európában
- IV. Béla és a tatárjárás
- A XIII. századi Magyarország

9. Európa az újkor hajnalán
Az Európán kívüli világ a nagy földrajzi felfedezések előtt: Kelet- és Délkelet-Ázsia kultúrái. Az amerikai kontinens népei, kultúrájuk
A nagy földrajzi felfedezések
A gazdasági és társadalmi fejlődés Európában
A megerősödő állam
Hatalmi és vallási küzdelmek
10. A magyar királyság a XIV–XV. században
A királyi hatalom megerősödése és a rendiség
A török elleni küzdelem
A magyar Királyság hanyatlása
11. Magyarország két világ határán
Magyarország részekre szakadása
Törekvések és küzdelmek Magyarország egyesítéséért
A Habsburg uralkodók és a magyar rendek viszonya
Az erdélyi fejedelemség
12. A világ 1648–1789 között
A nagyhatalmi erőviszonyok átrendeződése
A polgárosodás és a felvilágosodás Nyugat-Európában
Az Amerikai Egyesült Államok megalakulása
13. Magyarország 1648–1790 között
A török kiűzése
A Rákóczi-szabadságharc
Magyarország a Habsburg Birodalomban
14. Európa 1789–1914 között
A francia forradalom és a napóleoni háborúk
Az ipari forradalom és következményei
A nemzetállamok kialakulása
Nagyhatalmi versengés 1871 után
15. A. Az Európán kívüli világ a XIX. században
A gyarmati rendszer
Japán és Kína
Az Amerikai Egyesült Államok a XIX. század második felében
17. Magyarország 1790–1849 között
A francia forradalom hatása Magyarországon
A reformkor
Az 1848–49. évi forradalom és szabadságharc
18. Magyarország 1849–1914 között
Önkényuralom és kiegyezés
Magyarország az Osztrák–Magyar Monarchiában
19. Európa és a világ 1914–1945 között
A nagyhatalmak és szövetségeseik háborús céljai
A világháború és következményei
Kelet-Közép-Európa az első világháború után
Demokráciák és diktatúrák
A második világháború
20. Magyarország és a magyarság 1914–1945 között
A világháborús vereség következményei
Magyarország a két világháború között
A második világháború és Magyarország
21. A kétpólusú világ
A Szovjetunió és az USA szembenállása
A kettészakadt Európa
Az Egyesült Államok világhatalmi szerepe
A gyarmati rendszer megszűnése
Szovjetunió és a kommunista rendszerek összeomlása
22. Magyarország 1945–1990 között
Politikai küzdelmek és társadalmi átalakulás a '40-es évek végén
Magyarország a sztálini szovjet birodalomban
Az 1956-os forradalom és szabadságharc előzményei és következményei

A Kádár-rendszer
23. A jelenkor
Az Észak–Dél probléma
Az európai integráció kialakulása és elmélyülése
Magyarország kapcsolatai a szomszédos államokkal
A parlamentarizmus és az önkormányzatiság érvényesülése Magyarországon.

Ajánlott tevékenységek

Az ismétlő, rendszerező feldolgozás alapvetően az egyéni munkára épít: a feleletvázlatok elkészítésére, egy-egy választott témakör kidolgozására, előadására.
A tanári feladat az ellenőrzés és az önellenőrzés segítése, a kulcspontok kiemelése, megerősítése. Az általa adott témához kapcsolódó feladatok az érettségi során a tanulók előtt álló feladatokban alakítanak ki jártasságot. Ezek között kap szerepet a kronologikus rend megszilárdítása, a fogalmak, meghatározások pontosítása, a forráselemzés, a másodlagos irodalom feldolgozása, értékelése.
A tanári szóbeli és írásbeli tudásellenőrzés, értékelés segít megérteni az érettségi feladattípusainak elvárásait, modellezni a szituációkat.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
(Az emelt szinten elvártak dőlt betűvel jelölve):

Az athéni demokrácia intézményei, működése
Az athéni demokrácia kialakulásának folyamata
A spártai állam
A hódító háborúk társadalmi és politikai következményei a római köztársaság korában
Augustus principátusának jellemző vonásai
Egy középkori város jellemzőinek bemutatása
A Frank Birodalom történetének főbb állomásai (Pl. Poitiers, Verdun)
Az arab hódítás, az iszlám elterjesztésének fontosabb szakaszai (Pl. 635 Damaszkusz, 732 Poitiers)
A rendi állam kialakulása és működése Angliában és Franciaországban
Az Oszmán Birodalom katonai rendszerének jellemző vonásai, források alapján
Az oszmán hódítás irányai, legfontosabb állomásai a XIV–XVI. században
Az Oszmán Birodalom jellemző vonásai és társadalmi háttere (Pl. szolgálati birtok, szpáhi, gyermekadó, janicsár)
Géza fejedelemsége és Szent István államszervező tevékenysége
A francia abszolutizmus XIV. Lajos korában
Az alkotmányos monarchia működése
Nagyhatalmi erőviszonyok, az európai egyensúly a XVIII. században
A mohácsi vész és az ország részekre szakadása
Végvári küzdelmek
Összetartó és elválasztó erők a három országrészben (Pl. törökök elleni védekezés, gazdaság, vallás)
A rendi és vallási törekvések összekapcsolódása a Bocskai-féle szabadságharcban
Bethlen Gábor kül- és belpolitikája
A török kiűzésének kérdései és Zrínyi Miklós
A spanyol örökösödési háború és a Rákóczi szabadságharc
A Rákóczi szabadságharc fordulópontjai
A szatmári béke
Az udvar és a rendek viszonyának alakulása
Erdély sajátos etnikai és vallási helyzete (*Pl. három nemzet, vallási tolerancia*)
Demográfiai változások, a nemzetiségi arányok alakulása
Mária Terézia és II. József reformjai
A balkáni konfliktusok okai
A balkáni konfliktusok, Jugoszlávia felbomlása
A reformkor fő kérdései
Széchenyi és Kossuth reformprogramja
A pesti forradalom eseményei
Az áprilisi törvények
A főbb hadjáratok, a katonai erőviszonyok alakulása, a vereség okai
A rendi országgyűlés és a megyerendszer működése
A német, az olasz és ausztriai mozgalmak hatása a magyar szabadságharcra
A kiegyezés megszületésének okai

A kiegyezés tartalma és értékelése
Ausztria és Magyarország közjogi viszonyának alakulása
Nagyhatalmi elképzelések Közép-Európa szerepéről
A kiegyezés alternatívái, a kiegyezéshez fűződő viták (Pl. dunai konföderáció, Kasszandra levél)
A polgári állam kiépülése Magyarországon (Pl. közigazgatás, közegészségügy, iskolahálózat)
Az Oszrák–Magyar Monarchia felbomlása
Az ellenforradalmi rendszer konszolidációjának legfontosabb lépései
A magyar külpolitika céljai és kapcsolatai a két világháború között
Magyarország háborúba lépése és részvétele a Szovjetunió elleni harcokban
Magyarország német megszállása és a nyilas hatalomátvétel
A Károlyi-kormány bel- és külpolitikai mozgástere és intézkedései
A tanácskormány uralomra kerülése, politikája, bukásának okai
Trianon társadalmi és bel- és külpolitikai következményei
Politikai életpályák bemutatása és elemzése (Pl. Bethlen István, Teleki Pál)
Gazdasági válság és radikalizálódás a belpolitikában (Gömbös és kísérlete)
Magyarország a náci birodalom árnyékában (Pl. gazdasági és politikai kényszerek, kitörési kísérletek)
A területi revízió lépései
Kállay Miklós miniszterelnöksége
Háborúellenes törekvések (Pl. Magyar Történelmi Emlékbizottság, szárszói találkozó)
A szovjet felszabadítás és megszállás
Az ország háborús emberáldozata és anyagi vesztesége
Az 50-es évek jellemzői, a rendszer működése a Rákosi korszakban
Az 1956-os forradalom és szabadságharc kitörésének okai és főbb eseményei
A megtorlás megnyilvánulási formái, áldozatai
A rendszer jellemzői a Kádár-korszakban
A rendszerváltozás tartalma és következményei *(Pl. államforma, szabadságjogok, függetlenség)*
A nemzetközi helyzet hatása a magyar belpolitika alakulására 1945 és 1948 között (Pl. SZEB intézkedései, németek kitelepítése)
Az elnyomás formái és „gépezete”
A magyar forradalom nemzetközi jelentősége és összefüggései (Pl. a szuezi válság szerepe, a magyar kérdés az ENSZ-ben)
Mai magyar társadalom: Az emberi jogok ismerete és a jogegyenlőség elvének bemutatása. az állampolgári jogok kötelességek. a választási rendszer. a helyi önkormányzatok feladatai, szervezetei és működésük
A magyar alkotmányosság elemei (Pl. a konstruktív bizalmatlanság intézménye, népszavazás) és intézményei (Pl. alkotmánybíróság, ombudsmani intézmény)
A nemzeti érzés megerősödése a magyarság és a nemzetiségek körében
Az életmód változásai a századfordulón
A magyar tudomány és művészet néhány kiemelkedő személyisége
Nemzetiségi törekvések a Habsburg birodalomban
A tömegkultúra néhány jelensége Magyarországon (Pl. divat, szórakozás, sport, sajtó)
Nemzetiségek a dualizmus korában.
A cigányság helye a magyar társadalomban *Magyar nemzetiségi politika és nemzetiségi törekvések*
Trianon gazdasági, társadalmi és etnikai hatásai
A holocaust Magyarországon (*Pl. zsidótörvények gettósítás, deportálás.*
Az antiszemitizmus és a zsidókérdés Magyarországon
A magyarság helyzetének főbb jellemzői a szomszédos országokban a II. világháború után
Nemzetiségek a mai magyar társadalomban (*Pl. számuk, arányuk, helyzetük, intézményeik*)
A hazai romák helyzete (oktatás, lakhatás, egészségügy, foglalkoztatás) A diszkrimináció fogalma
Kibontakozó ipar, fejlődő mezőgazdaság, közlekedés
A gazdasági átalakulás jellemzése és elemzése
A magyar társadalom rétegződése és életformái
Budapest világvárossá fejlődése
Az átalakuló társadalom sajátosságai
A környezet átalakításának következményei (Pl. vasútépítés, városfejlődés, iparosítás)
Társadalmi rétegződés és életmód a húszas-harmincas években
A klebelsbergi kultúrpolitika kibontakozása és főbb jellemzői (Pl. kultúrfölény, valláserkölcsi nevelés)
Tudomány és művészet főbb képviselői a két világháború közötti Magyarországon (Pl. Szent-Györgyi Albert, Bartók Béla)
Életmód és mindennapok – Rákosi-korszak
Életmód és mindennapok – Kádár-korszak

A kádári társadalom- és kultúrpolitika alakulása (Pl. „gulyás- vagy fridzsiderkommunizmus”, három T)
Magyarország a kilencvenes években (Pl. jogalkotás, társadalmi változások – vesztesek)
Demográfiai változások Magyarországon az elmúlt fél évszázadban
A magyar társadalom szerkezetváltozásai az elmúlt fél évszázadban
A szociális piacgazdaság jellemzői
Magyarország gazdasága és beilleszkedése az európai, illetve világgazdaságba
Nemzeti, etnikai, vallási kisebbségek helyzete néhány országban (Pl. Románia, Magyarország, Ukrajna
Az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatának alapkérdései
Az alkotmányos monarchia válsága és bukása
A legfontosabb állam- és alkotmányjogi fogalmak (*Pl. alkotmány, parlament, képviseleti rendszer, szavazati jog, hatalommegosztás*)
Az USA kialakulása és nagyhatalommá válása
Németország nagyhatalommá válása
A szövetségi rendszerek kialakulásának okai az első világháború előtt
Gyarmatok és gyarmattartók a századfordulón
Szövetségi rendszerek, frontok, az új típusú hadviselés jellemzői
A Párizs környéki békék területi, etnikai és gazdasági vonatkozásainak elemzése
A náci Németország legfőbb jellemzői
A náci ideológia és propaganda
A bolsevik hatalomátvétel körülményei
A sztálini diktatúra legfőbb jellemzői
A világháború előzményei, katonai és politikai fordulópontjai
A holocaust
Az ENSZ létrejötte, működése.
Nemzetközi konfliktusok a hidegháború idején (*Pl. Korea, Kuba, Szuez*)
A szovjet blokk kialakulása és jellemzői
Rendszerváltozás Kelet-Közép-Európában
A hátország szerepe a háborúban
Nagyhatalmi érdekek és ellentétek a béketárgyalásokon
A világgazdaság átrendeződése a háború után
A gyarmati világ szétesésének kezdetei (Pl. India, Közel-Kelet)
Az olasz fasizmus jellemzői
Tekintélyuralmi rendszerek bemutatása Közép-Európában és a Balkánon
Az USA gazdasági fellendülése és nemzetközi szerepe
A válság kezelésének módjai egy adott országban (Pl. USA, Nagy-Britannia)
A totális állam kiépítése Németországban
A bolsevizmus ideológiája
A bolsevik propaganda főbb jellemzői
A sztálini gazdaságpolitika
A szövetséges hatalmak együttműködésének elemzése
Háborúellenes katonai és polgári erőfeszítések
Nyugat-Európa újjáépítése és a közös európai intézmények kialakulásának kezdetei
A gyarmati rendszer felbomlása – a „harmadik világ” kialakulása
Gandhi erőszakmentes mozgalma
A német kérdés
A közép-európai régió sajátos problémái
Az Európai Unió legfontosabb intézményei
Képes legyen a választott szintjének megfelelő témakörök feleletvázlatainak önálló kidolgozására.
Ismerje a témakörökhöz tartozó tényanyagot.
Tudja az adott téma belső összefüggéseit, illetve a nagyobb folyamatokba illeszthetőségét.
Tudja értelmezni a feldolgozott témákhoz tartozó forrásokat.
Képes legyen szövegek, táblázatok, statisztikák, ábrák diagrammok önálló elemzésére.
Tudja feltárni a mai események, állapotok, konfliktusok múltbeli gyökereit.
El tudja választani a napi (aktuális) ismereteit a történelmi közelmúlt eseményeitől.
A minősítései tényeken alapuljanak, a változások figyelembe vételével történjenek.
Vegye észre a politika változásait.
A megismert adatok, szövegek felhasználásával tudjon leíró képet készíteni tágabb és szűkebb környezetéről.
Legyen képesek elméletekkel vitatkozni.
Ismerje fel az érvelésekben rejlő ellentmondásokat, szándékokat.
Ismerje az adott kérdéskörrel foglalkozó fontosabb értelmezéseket, megítéléseket.

Legyen tájékozott a napi eseményekben, tudjon véleményt kialakítani a világban éppen történő folyamatokról.
Ismerje azokat a politikusokat, művészeket, akik korukat formálták, formálják.
Legyen képes regionális áttekintésre.
Tudjon állást foglalni és álláspontját érvekkel alátámasztani a történelmet magyarázó elméletek aktuális vitáiban.
Ismerje Magyarország legfontosabb intézményeit, szervezeteit és azok működését és az ország nemzetközi kapcsolatrendszerét.
Ismerje és tudja teljesíteni az érettségi vizsga megfelelő szintjének követelményeit.
Legyen jártas az érettségi vizsgán elvárt feladattípusokban.

ANGOL NYELV

11(12.) évfolyam

Szint	**B2 (ÖNÁLLÓ NYELVHASZNÁLÓ)**	Ajánlott óraszám: 165 óra
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	ANGOL NYELV	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	*Beszédértés* Megérti a hosszabb előadást, képes követni az összetett érvelést. Megérti a rádió és tévé aktuális eseményekről szóló hírműsorait, valamint a köznyelvet használó játékfilmek többségét. *Beszédkészség* Folyékonyan és természetesen tud részt venni anyanyelvű beszélőkkel folytatott beszélgetésben mindennapi témákról felkészülés nélkül. Részletesen ki tudja fejteni, meg tudja indokolni, magyarázni és védeni a véleményét, el tud mondani egy történetet. *Olvasásértés* Megérti a jelenkor problémáival kapcsolatos szövegek (cikkek, beszámolók, narratívák) lényegét, illetve a bennük lévő információt, érvelést. Megérti az eseményekről, érzelmekről, véleményekről szóló irodalmi prózai szövegeket. *Írás* Képes világosan fogalmazni részletes, összefüggő szöveget a jelenkor problémáival és érdeklődésével kapcsolatos témákban. Be tud számolni élményeiről, képes kifejteni véleményét, érvelni egy álláspont mellett és ellen.	
Ismeretek, tartalmak, feladatok		
Témakörök Reklám Ünnepek, szokások, szerepek Foglalkozások, állásinterjú Hirdetések Sport Ruházat Életrajz Lakáskeresés, bérleti szerződés Újságcikkek Személyes vonatkozások, család, pl. a vizsgázó személye, családi élet. A másik ember külső és belső jellemzése, ünnepek, vásárlás. Környezetünk Pl. az otthon, a lakóhely és környéke, időjárás. Az iskola Pl. a saját iskola bemutatása, nyelvtanulás. A munka világa Pl. diákmunka, pályaválasztás. Életmód pl. napirend, kedvenc ételek.		

Szabadidő, művelődés, szórakozás, pl. színház, mozi, kedvenc sport.
Utazás, turizmus pl. tömegközlekedés, utazási előkészületek.
Tudomány és technika, pl. népszerű tudományok, ismeretterjesztés, a technikai eszközök szerepe a mindennapi életben.

Nyelvtani fogalmak:
- Present Tenses
- Past Tenses
- Future Tenses
- Kijelölő, nem-kijelölő mellékmondatok
- Szenvedő szerkezet
- Future Perfect
- Future Continuous
- Vegyes feltételes mondatok
- Módbeli segédigék
- Gerund v. infinitive
- Függő beszéd

Ajánlott tevékenységek

Reklámok olvasása és készítése
Internetről, illetve egyéb információforrásokból magyar, illetve az angol nyelvterületekről származó ünnepek gyűjtése és bemutatása
Szerepjátékok: „vendég a háznál" – ismeretlen szokásokkal rendelkező vendég érkezik. Párbeszéd, magyarázat
Szerepjáték: állásinterjú
Az interjúalany viselkedésének leírása. Véleménymondás.
Állás és egyéb hirdetések olvasása és ismertetése
Válaszolás újságban vagy interneten lévő hirdetésekre
Egy kedvelt sportág bemutatása
„Tévéközvetítés" egy sporteseményről
Szerepjáték: utazás a Sarkkörre, utazás a trópusokra
Önéletrajzírás EUROPASS-sablonba
Önéletrajzírás összefüggő szöveggel
Szerepjáték: lakáshirdetésre a lakás megtekintése, kifogások ismertetése, alku
Az adásvételi szerződés megfogalmazása egy magyar minta után.
Napilapokból, folyóiratokból újságcikkek olvasása és ismertetése

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A tanuló értse az összetett konkrét vagy elvont témájú szövegek gondolatmenetét, beleértve a szakterületének megfelelő szakmai beszélgetéseket is.

- Folyamatos és természetes interakciót tud kezdeményezni és fenntartani anyanyelvű beszélővel, mely egyik félnek sem megterhelő. Képes világos és részletes szöveget alkotni széles témakörben, véleményét képes aktuális témákról kifejteni a lehetséges előnyök és hátrányok részletezésével.

Kommunikáció területén

Beszédértés (hallott szöveg értése)
Hétköznapi témájú rövidebb beszélgetések, interjúk lényeges információinak, alapvető kommunikációs szándékának megértése. Egy hallott szövegből az adott helyzetben szükséges információk megértése.

Beszédkészség
Részvétel a vizsgázó saját érdeklődési körébe eső, tanulmányaiban előforduló vagy általános érdeklődésre számot tartó témákról szóló beszélgetésekben.
Valós kommunikációs szándékoknak megfelelő beszélgetés folytatása.

Egyértelmű, egyszerű, világos stílusban történő megnyilatkozás.

Szövegértés (olvasott szöveg értése) Olyan a mindennapi életben előforduló, köznyelven íródott, változatos típusú szövegek lényegének megértése, amelyeknek témája közel áll a vizsgázó mindennapi tapasztalataihoz.
Az életben általában használatos olvasási módok alkalmazása a szövegekben és a feladatokban (globális, szelektív, részletes értés).

A szövegszerkezeti sajátosságok és a szövegösszefüggések felhasználása egy szöveg értelmezéséhez.
A vizsgázó tudásszintjének megfelelő szövegfajtákban előforduló lexikai elemek, nyelvi struktúrák felismerése, és nyelvileg elfogadható, azaz a megértést nem akadályozó használata a mondat és a szöveg szintjén.
Az írott és a beszélt nyelv funkcionális használata.
A kommunikációs szándékok értelmezése.
A különböző kommunikációs szándékok kifejezésekor a megfelelő nyelvi eszközök alkalmazása.

Íráskészség
Érthető kifejezésmód a mindennapi élet általánosan használt szövegfajtáiban.
Egyéb készségek (stratégiák) A feladatok megtervezéséhez, megoldásához, értékeléséhez szükséges készségek és technikák alkalmazása.
A nyelvi nehézségek áthidalásának technikái.

12(13.) évfolyam

Szint	**C1 SZINT (HALADÓSZINT)**	Ajánlott óraszám:145 óra
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	ANGOL NYELV	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	*Olvasásértés* Az anyanyelvi beszélőhöz hasonlóan képes első olvasásra, automatikusan megérteni mindenfajta könnyű, tényközlő és megjelenítő szöveget. Terjedelemtől függetlenül felismerni és értelmezni közepesen nehéz, összetett szövegek tartalmi, formai és stiláris sajátosságait, megfelelő olvasási stratégiák birtokában. *Beszédértés/hallásértés* A diák képes követni egy összetett, elvont témájú előadást, akkor is, ha a téma nem vág közvetlenül az érdeklődési körébe, vagy nem kapcsolódik szorosan a tananyaghoz. Megérteni egy hallott szöveget akkor is, ha a kulcsszavak egy része ismeretlen, azok jelentését a szövegkörnyezetből kikövetkeztetni. *Beszédkészség* A diák képes összetett témákról világos, részletes ismertetőt, beszámolót nyújtani, megfelelően beépítve a résztémákat. Az egyes témákat továbbgondolva és megfelelő következtetéseket levonva, világos, tervszerűen kialakított leírást és bemutatást nyújtani, Megfelelő hangsúlyt fektetve a lényeges kérdésekre és a téma kifejtését jól elősegítő részletekre. Közérdekű bejelentéseket tenni úgy, hogy a finomabb jelentésárnyalatokat is ki tudja fejezni. Egy összetett témáról világos, tervszerűen felépített 15-20 perces előadást tud tartani, kiemelve a lényeges pontokat, valamint a mondanivalót megfelelően alátámasztó részleteket.	

	Spontán módon eltérni az előre átgondolt szövegtől, felkelteni a közönség figyelmét, gondolatait kifejezően, könnyedén, szórakoztatóan megjeleníteni. *Íráskészség* A diák képes kb. 500–600 szavas összefüggő szöveget írni, az esszéírás minden elemét magas szinten és tudatosan alkalmazni.

Ismeretek, tartalmak, feladatok

Témakörök
Termékek, megbízás
Felmondás, munkanélküliség
Meseírás, meseolvasás
Előadás
Politika, haza
Kirándulás
Előadás
Személyes vonatkozások, család
Pl. a család szerepe az egyén és a társadalom életében.
Pl. az ünnepek fontossága az egyén és a társadalom életében, a fogyasztói társadalom, reklámok.
Környezetünk
Pl. a lakóhely fejlődésének problémái, a környezetvédelem lehetőségei és problémái.
Az iskola
Pl. iskolatípusok és iskolarendszer Magyarországon és külföldön.
A munka világa
Pl. a munkavállalás körülményei, lehetőségei itthon és külföldön. divatszakmák.
Életmód
Pl. az étkezési szokások hazánkban és külföldön.
Szabadidő, művelődés, szórakozás
Pl. szabadidősport, élsport, veszélyes sportok. a könyvek, a média és az internet szerepe, hatásai.
Utazás, turizmus Pl. az idegenforgalom jelentősége.
Tudomány és technika Pl. a tudomány és a technikai fejlődésének pozitív és negatív hatása a társadalomra, az emberiségre.

Nyelvtani fogalmak
Főneves szerkezetek
As v. like
Nyomatékosító névmások
Visszaható névmások
Valószínűség, lehetőség, kötelesség kifejezése
Melléknevek sorrendje
Határozók helye a mondatban
Igeidők egyeztetése
Az összes igeidő
Függő beszéd
Feltételes mondatok
Szenvedő szerkezet
Melléknévi igenevek
Inverzió
Kötőmód

Ajánlott tevékenységek

Ismeretterjesztő cikkek feldolgozása
Rövidebb novellák iskolai feldolgozása, majd elmesélése
Hosszabb irodalmi művek: kisregények, drámák feldolgozása otthoni munka keretében
Szerepjátékok különböző szövegtípusokban, hétköznapi helyzetekben:
(közlő, leíró, befolyásoló, kapcsolatápoló)

Ismeretlen szövegrészletről beszámolni, hogy milyen szövegtípus része lehetett, magyarázatot adni arra, hogy milyen nyelvi adatok alapján lehet erre következtetni.
Különböző nyelvhasználók magnóról vagy rádióból elhangzó szövegeinek meghallgatása, és a jelentés interpretálása „Zajos” környezetben, pl. a hangosbemondó repülőtéren, pályaudvaron, bevásárlóközpontban stb.
angol nyelvű szöveg meghallgatása és interpretálása
Slágerek meghallgatása, szövegük lényegének interpretálása
Filmek és tévés hírműsorok megtekintése, a tartalmak interpretálása
Szövegalkotás következő szövegtípusokban:
egy hipotézist kifejtő és bizonyító tanulmány,
irodalmi elemzés,
hivatalos levél,
üzleti levél, közéleti szövegek (beszéd, felszólalás) és valamennyi eddig tanult szövegtípus.
Szerepjátékok: filmtartalom, színházi élmény elbeszélése, valamilyen áltudományos állítás megcáfolása

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

– A diák képes arra, hogy a spontán és folyamatos kommunikációt a társalgás egész időtartama alatt ne zavarják félreértések, a beszélgetés során egyik fél sem érezzen feszültséget vagy kényelmetlenséget. Jól reagál a közbevetett megjegyzésekre.

– Spontán válaszokkal, gondolkodás nélkül képes kapcsolódni a partner által felvetett témákhoz, választékosan, a nyelvi tevékenység színtereinek (magánszféra, közszféra, a társadalom, a szakma vagy a képzés) leginkább megfelelő formában kifejezni szükségleteit, kívánságait, szándékait, tapasztalatait, véleményét, érzéseit, reagálni a beszélgetőtárs várható megnyilatkozásaira, összetett téma megvitatásában aktívan részt venni,a beszélgetés stílusát, mélységét befolyásolni.

A közép- és az emelt szinten maguk a témák nem különböznek egymástól, de különböző a témák megközelítési módja igen. Míg a középszinten a megközelítési mód személyes, a vizsgázó tapasztalataihoz közel álló, konkrét és egyszerű, addig az emelt szinten a megközelítési mód általános, a vizsgázó tapasztalataitól távolabb eső, elvont és összetett.

A vizsgázó tudásszintjének megfelelő szövegfajtákban előforduló lexikai elemek, nyelvi struktúrák felismerése, valamint biztos és árnyalt használata a mondat és a szöveg szintjén.
Az írott és a beszélt nyelv funkcionális használata.
A kommunikációs szándékok értelmezése.
A különböző kommunikációs szándékok kifejezésekor a megfelelő nyelvi eszközök alkalmazása.

Kommunikáció területén

Beszédértés (hallott szöveg értése) Hosszabb, nyelvileg bonyolultabb közlésformák gondolatmenetének követése,kommunikációs szándékának megértése több beszélő esetén is.
Beszédkészség Beszélgetés folytatása általánosabb, összetettebb témákban, a vizsgázó álláspontjának, véleményének szabatos, összefüggő kifejtése.
Valós kommunikációs szándékoknak megfelelő árnyaltabb kommunikáció.
Összefüggő, nyelvhelyességi szempontból pontosabb beszéd.
Szövegértés (olvasott szöveg értése) Általánosabb jellegű, a mindennapi tapasztalatoktól távolabb eső, elvontabb témájú szövegek megértése.
Szövegben megjelenő szándékok, vélemények megértése.
Érvek és ellenérvek, tények és vélemények elkülönítése.
A széles olvasóközönség számára hozzáférhető szépirodalmi szövegek megértése.
Íráskészség Árnyalt, rendezett kifejezésmód a mindennapi tapasztalati világtól távolabb eső, általánosabb, összetettebb témákban.
Változatos szókincs, a mondanivalónak megfelelő komplex mondatszerkezetek használata.
Logikus szerkesztésű és tagolású írásbeli munka készítése.
A mindennapi élet feladataihoz használt szövegtípusok műfaji jellemzőinek és a különböző közlésformák (pl. elbeszélés, leírás, érvelés) sajátosságainak figyelembe vétele írásbeli munkák készítése során.
Egyéb készségek (stratégiák) A feladatok megtervezéséhez, megoldásához, értékeléséhez szükséges készségek és technikák alkalmazása.
A nyelvi nehézségek áthidalásának technikái.

TESTNEVELÉS

1.

A témakör címe		Ajánlott óraszám: 186
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	TESTNEVELÉS ÉS SPORT EGÉSZSÉGES ÉLETRE NEVELÉS KÖRNYEZETTUDATOS ÉLETVITEL	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	A testnevelés területén ebben a szakaszban valamennyi eddig fejlesztett készséget-képességet mozgósítunk. Támogatjuk a tanulókat abban, hogy a számukra legközelebb álló, legkedveltebb mozgásformákat, sportokat válasszák, gyakorolják. A fókuszban az alábbi képességek, készségek, attitűdök állnak: – Kondíció, állóképesség – Ügyesség – Együttműködési képesség – Sportszerűség	

Ismeretek, tartalmak, feladatok

A tanulók érdeklődésének, képességeinek megfelelően váltogatva.

- a mozgásos tevékenységeket elősegítő gimnasztika, zenés torna, aerobic
- sportjátékok:
- az atlétika mozgásanyaga, akár önállóan, akár más sportokban megjelenítve, pl. kocogás, tájékozódási futás, triatlon
- úszás
- tánc, mint a kulturált időtöltés egyik lehetősége,
- torna, mely inkább kondícionáló jellegű, zenés kéziszergyakorlatok, verseny aerobic, erősítőgépekkel végzett feladatok, táncos mozgásformák gyakorlatsorok
- sportszervezésben házibajnokságok és osztály bajnokságok szervezése, vezetése

Ajánlott tevékenységek

Az ismeretek, tartalmak résznél felsoroltak végzése a tanuló érdeklődése szerint. A sport jellegétől függő munkaformákban. Ám ahol lehet a tevékenységek projektbe is szervezhetők, pl. egész éven át tartó bajnokságok.

A TANÉV VÉGÉN ELVÁRT EREDMÉNYEK

- A tanulók értsék, miért fontos a rendszeres sportolás az egészség megőrzésében, és éljenek is ennek megfelelően. Váljon szokásukká a minden napos mozgás, sport
- Válasszanak maguknak legalább egy sportágat, amivel majd az iskola elhagyása után is szívesen és rendszeresen foglalkoznak.
- Legyenek tisztában azzal, hogyan is kell felépíteni egy sporttevékenységet (pl. tudják mikor és miért kell bemelegítést végezni).
- Javítsák egyéni teljesítményüket, tudatosan fejlesszék képességeiket és mindezek érdekében jellemükben is alakítsanak ki olyan pozitív tulajdonságokat, amelyek mindezek eléréséhez segítséget adnak (pl. kitartás, akaraterő).
- Legyenek képesek az önellenőrzésre, pl. tudják meddig mehetnek el saját testük erősítésében, lazításában, tudjanak pulzust számolni mind nyugalmi helyzetben, mind terhelés után és abból legyenek képesek következtetéseket levonni kondícionális állapotukra, illetve a terhelés milyenségére vonatkozóan.
- Legyenek tisztában a tanult sportok szabályaival és tudják azokat alkalmazni sportolás közben
- Kondícionális és koordinációs képességük legyen életkruknak megfelelő.
- Csapatjátékokban tudjanak megfelelően és eredményesen együttműködni társaikkal.
- Tudjanak társaikkal igazságosan és sportszerűen bánni.

Választható tantárgyak

Rajz és vizuális kultúra
11(12).évfolyam

A kompetenciafejlesztés fókuszai a tanév minden témakörében megegyeznek, ezért témakörönként külön nem jelöljük

- Manuális ügyesség
- Ritmusérzék
- Finom motorika
- Formaérzék
- Térlátás
- Művészi technikák alkalmazása
- Mérés és összehasonlítás képessége
- Nézőpontváltás képessége
- Analógiák felismerése és követése
- Tervezés:
- Tervmegvalósítás
- A terveknek megfelelő haladás
- Szükség esetén tervmódosítás
- Kreativitás
- Figyelem, megfigyelés
- Fantázia, képzeleti átalakítás
- Önkontroll igénye
- Céltudatosság
- Kezdeményezőkészség
- Nyitottság
- Előítélet-mentesség
- Időbeosztás
- Kooperativitás
- Empátia, decentrálás, nézőpontváltás
- Kritikusság

1.

Témakör címe	**AZ ŐSKOR MŰVÉSZETE ÉS A TÖRZSI MŰVÉSZET, A MAGYAR NÉPMŰVÉSZET**	
Kapcsolódás a Nemzeti Alaptantervhez	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
Ismeretek, tartalmak, feladatok		

Az őskori ember világképének megismertetése a fellelhető építmények, szobrok, és ábrázolások alapján. Az őskori alkotások technikáinak és ábrázolásmódjainak megfigyelése, az ábrázolások realisztikus jellegének és stilizáltságának feltételezett összefüggése az ábrázolást övező hiedelmekkel.
A törzsi művészet szerepének és sajátosságainak megismerése a szerzett tapasztalatok felhasználása a saját munkák készítése során. A különböző anyagok, agyag, gipsz, zúzott papír, technikai lehetőségeinek megismerése és alakíthatósága.

Fogalmak:
Animizmus, archaikus, **archetípus, cizellálás (anyagmegmunkálás),** dolmen, idol, fazekasság, folklór, kerámia, hímzés, kelengyeláda, máz (kerámia), miskakancsó, maszk, menhir, monolit, naiv művészet, nemezelés, népművészet, néprajz, prehisztorikus, **spanyolozás,** székely-kapu, szobor, szökröny, szőttes, szövés, szövőszék, szuszék, tálas, tornác, totem, tükrös, varrottas, viselet

Technikák:
terrakotta dombormű, gipszkarc, zúzottpapír dombormű, tempera festmény

Ajánlott tevékenységek
Gipszkarcok, barlangfestmény-imitációk készítése az őskori sziklarajzok és barlangfestmények szemlélete alapján. Maszkok készítése és testfestés a törzsi művészet alkotásainak elemzése alapján. ***Idolok mintázása őskori és törzsi művészet példái alapján.***

2.

Témakör címe	**EGYIPTOM MŰVÉSZETE MEZOPOTÁMIA MŰVÉSZETE**	
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
Ismeretek, tartalmak, feladatok		
Az ókori nagykultúrák világképének tükröződése a művészetben. A művészet szerepének tanulmányozása az ókori kultúrák emberének életében. A stiláris ábrázolás tartalmi és formai sajátosságainak tanulmányozása, a tanulságok alkalmazása az egyéni munkák készítése során. *Fogalmak:* alapszínek, **ankh jel,** *áthidalások (építészet),* bazilikális elrendezés, *dombormű,* frontalitás, *falfestészet,* falikép, hieroglifa, hüposztil, **ideográfia/ fogalom írás,** *kolosszus, lapos dombormű, magas dombormű,* masztaba, obeliszk, ornamentika, *oszlopfő,* oszloptípusok, papirusz pilon/pülon, piramis, **predinasztikus,** relief, sírkamra, szarkofág, szentély, *szent kerület, s*zfinksz, sztéle, takarás, **Technikák:** ***terrakotta szobor, makett, tempera festmény.***		
Ajánlott tevékenységek		
Stilizált ember- és állatábrázolások az egyiptomi és mezopotámiai művészet stiláris jellemzői alapján.		

3.

Témakör címe	**A GÖRÖG MŰVÉSZET A RÓMAI MŰVÉSZET A RÓMAI PROVINCIÁK MŰVÉSZETE**	
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
Ismeretek, tartalmak, feladatok		
A természeti környezet s az ember alkotta épületek harmóniájának megteremtése, az ókori görögök világképének tükröződése művészetükben, a görög templomok arányrendjének és szerkezeti felépítésének sajátosságai. Az aranymetszési arány jelenléte zenében, az építészetben és a szobrászatban. Az emberábrázolás sajátosságainak változása a görög kultúra egymást követő korszakaiban. Az ókori római építési technikák megismertetése, a formai újítások tanulmányozása. A forma és funkció összhangjának vizsgálata a római építészetben. A birodalmi célkitűzések tükröződése az építészetben. *Fogalmak:* **agora,** akropolisz, **akrotérion,** *amfóra/ amphora,* arány, aranymetszés, architektúra, architráv, archivolt, aszimmetria, dór, ión, korintuszi, entázis, épületszobrászat, fríz, kannelurák, kánon, kariatída, kontraposzt, koré, kurosz, *kratér, megaron, metopé,* nyeregtető *oromzat,* öntött szobor , öntvény, öntő forma, **peplosz,** *peripterosz,* portikusz, triglif, tümpanon/timpanon, vázakép, *voluta, amphiteátrum, álboltozat, á*rkád, átrium, boltív, diadalív, boltozat, Capitólium, fórum, colosseum-motívum, *dongaboltozat,* éremművészet, féloszlop, kolostor, *kupola, kváderkő,* mauzóleum, mozaik, opeion, **övpárkány,** pilaszter, pillér **Technikák:** ***Tónusos és színes ceruzarajz, tempera, papír és agyagmaszk, agyag- és papírmakettek. Szerkezeti rajzok, makettek.***		
Ajánlott tevékenységek		
Az ókori görög istenek panteonja, görög templom és színház makettek készítése. Színházi maszkok készítése. Építészeti makettek, szerkezeti rajzok, értelmező ábrák készítése.		

4.

Témakör címe	**A ROMÁN STÍLUS** **A GÓTIKA** **GÓTIKUS KATEDRÁLISOK ÉS VÁRAK** **GÓTIKUS ÜVEGABLAKOK**	
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	A tárgy sajátosságainak megfelelően a képességfejlesztés tartalma megegyezik a bevezetőben leírtakkal.	

Ismeretek, tartalmak, feladatok

Románkori templomok és várak
Gótikus katedrálisok és várak
Gótikus üvegablakok
Szobrászat és freskó festészet kapcsolata az építészettel
A keresztény szemléletmód tükröződése a különböző művészetekben, a valóság s az ábrázolt világ viszonyának kifejeződése a stilizált ábrázolásban.
A stilizált és szimbolikus ábrázolás sajátosságainak megfigyelése, elemzése.
A fény valós és szimbolikus szerepének megismertetése a gótikus építészetben. A tér szimbolikus tartalmának és az új építési technika lehetőségeinek összefüggése a gótikus építészetben. Az építészet és a társművészetek összhangjának bemutatása.
Gótikus építészeti szerkezetek forma- és arányrendjének tanulmányozása. Mérműves ablakok elemzése, tervezése és makett készítése és makett formájában való elkészítése
A gótikus katedrálisok szobrainak és üvegablakainak ikonográfiai rendje, a szobrok és az üvegablakok készítésének technikája.

Fogalmak:
altemplom, apátság, apszis, attributum, *bélletes kapu,*
bordás keresztboltozat, főhajó, freskó, galéria (építészet), *harangtorony,* kálvária, katedrális *kerengő, keresztboltozat, keresztelőkápolna,* kereszthajó, korpusz, latin kereszt, mandorla, mellékhajó, **nyitott fedélszék,** oltár, pergamen, pillérköteg, romanika, sekrestye, templomhajó, trifórium, gótika, csarnoktemplom, falkárpit, fiatorony, **gobelin,** *hevederív, h*uszártorony, iniciálé, kódex, könyvművészet, *legyezőboltozat,* mérmű, miniatúra, *rózsaablak, táblakép,* támív, támpillér, trecento, **ciszterna,** *csúcsív*

Technikák:
Építészeti elemek, makett.
Szerkezeti rajzok, magyarázó.
Agyag domborművek, temperafestmények, színes krétarajzok, térinstallációk.
Terrakotta szobrok mintázása, üvegablak-imitációk (hideg üvegfesték).

Ajánlott tevékenységek

Építészeti elemek készítése, makett.
Szerkezeti rajzok, magyarázó ábrák készítése.
Agyag domborművek, temperafestmények, színes krétarajzok, térinstallációk.
Terrakotta groteszk szobrok (képzelt lények) vízköpők mintázása, üvegablak-imitációk készítése (hideg üvegfesték).

5.

Témakör címe	**A RENESZÁNSZ**	
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	

Ismeretek, tartalmak, feladatok

A quattrocento művészete (Leonardo da Vinci, Raffaello Santi, Michelangelo Buonarroti)
A velencei festészet (Giorgione, Tiziano)
A reneszánsz az északi országokban (Dürer, Holbein, Brueghel)
A manierizmus

A görög művészet harmóniára való törekvésének hatása a reneszánsz művészetre.
A humanista és emberközpontú szemlélet tükröződése a tér- és emberábrázolásban.
A centrális tér egyetemes és eszményi harmóniájának tükröződése az építészetben.
A természet megfigyeléseinek és tanulmányozásának hatása a képi ábrázolásban.
Az eszményi szépség kifejezésének igénye a festészetben és a szobrászatban.

Fogalmak:
reneszánsz, ábra, ábrázoló geometria, ábrázolási rendszer, axonometria, diagramm, anatómia, akt, *akvarell,* derített szín, alaprajz, alapsík, homloksík (ábrázoló geometria), döféspont, egyirányponos/centrális perspektíva, horizont, **fővonal (ábrázoló geometria),** egyméretű/ izometrikus axonometria, árnyalat, **derítő fény,** ellenfény, **ballusztrád,** egyedi grafika,
békaperspektíva, *csegelyeskupola,* csendélet, csúcsfény, enyészpont/iránypont, Kavallier axonometria, *kazettás mennyezet,* képmás, képsík, kétiránypontos perspektíva, kétméretű/dimetrikus axonometria, *kevert nézőpontú ábrázolás,* levegőperspektíva, madártávlat, méretperspektíva, merőleges vetítés (ábrázoló geom.), metszet (grafika), metszetrajz, metszősík
Monge-féle vetületi ábrázolás, nézetszerű ábrázolás, nézőpont, **nyomvonal (ábrázoló geometria),** palást (ábrázoló geometria), párta (építészet), perspektivikus ábrázolás, rövidülés
portré, **quatrocento,** sfumato, síkbeli ábrázolás, síkidom, **származtatás (ábrázoló geometria),** szerkesztőrajz, szerkezeti rajz, tájkép, tanulmányrajz/ stúdium, tapasztalati távlattan/ látszati ábrázolás, térábrázolási konvenció, **térrétegek, térszervezés,** tervezési folyamat, tervrajz, *többnézetű ábrázolás,* **transzformáció,** vonalperspektíva, Ecsetrajz, *fametszet,,* rézkarc, rézmetszet, mélynyomás, térhatás, *térillúzió*, térmélység, természetelvű ábrázolás, természetes megvilágítás, természeti forma, faktúra, (s)grafittó, intarzia, olajfestés, önarckép, mellkép, **anamorfózis, cinquecento,** manierizmus

Ajánlott tevékenységek

Épülettervek készítése a perspektivikus ábrázolás szabályai szerint.
Tájképek rajzolása festése a lineáris perspektíva és a levegőtávlat érzékeltetésével.

6.

Témakör címe	**A BAROKK**	
Kapcsolódás a Nemzeti Alaptantervhez	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	

Ismeretek, tartalmak, feladatok

Itália építészete a XVII. században
Caravaggio, Bernini,
Rubens, Rembrandt, Velázquez
Holland festészet a XVII. században
Magyar művészet a XVII. században
Francia barokk építészet
Németország és Ausztria barokk építészete
Magyar művészet a XVIII. században
A XVIII. század szobrászata
Poussin, Watteau, Fragonard
A barokk és a klasszicizmus Angliában

A hatalom reprezentációjának tükröződése a barokk építészetben és téralakításban. A barokk építészet formakincsének megismerése és felhasználása egyéni tervek készítése során. Fény, árnyék, szerepének megfigyelése a barokk festészetben. A teatralitás és a fény figyelemvezető szerepének összefüggése. A csendélet és az enteriőr műfajának megjelenése a polgári barokk művészetben. Új műfajok és szemlélet megjelenése a rokokó művészetében. *Fogalmak:* barokk, atlasz (építészet), *átlós kompozíció,* diszharmónia, díszlet, dísztárgy, **enfilade/anfilád,** enteriőr, **franciakert,** *illúzionizmus,* karzat, kertművészet, lizéna, manzardtető, **rizalit,** rokokó, stukkó, szekkó/ secco, szoborfülke, **camera obscura,** *Technikák:* Barokk épületek, kertek, makettjeinek készítése. Árnykép készítése, rokokó szobabelsők, enteriőrök tervezése.
Ajánlott tevékenységek
Építészeti makettek, szerkezeti rajzok, értelmező ábrák készítése.

7.

Témakör címe	**A KLASSZICIZMUS**	
Kapcsolódás a Nemzeti Alaptantervhez	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
Ismeretek, tartalmak, feladatok		
A klasszicista szobrászat és festészet A magyar klasszicizmus Az ókori görög művészet harmóniára való törekvésének hatása a klasszicista művészetre. Az eszményi női szépség megfogalmazása a klasszicista szobrászatban. *Fogalmak:* **Empire,** klasszicizmus**,** klasszikus *Technikák:*Tónusos ceruzarajzok, terrakotta szobrok.		
Ajánlott tevékenységek		
Tónusos ceruzarajzok készítése: a klasszicista szépségideál megjelenítése, tájlép és épületrajz. A női szépség megfogalmazása a klasszicista szobrászatban – terrakotta szobrok készítése.		

8.

Témakör címe	**A ROMANTIKA, IZSÓ MIKLÓS A REALIZMUS A XIX. SZÁZAD MÁSODIK FELÉNEK MAGYAR MŰVÉSZETE A „STÍLUSOK ÁLARCOS-BÁLJA”: A HISTORIZMUS**	
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
Ismeretek, tartalmak, feladatok		
A romantika természetszemléletének tükröződése a tájképfestészetben. (Az idealizált, fenséges táj.) A romantika tájképfestészetének kompozícióban és színharmóniában megjelenő stiláris jellemzői. A dinamizmus és a mozgás megjelenése a romantika szobrászatában. A művészet társadalmi érzékenységének tükröződése a realizmus festészetében. A vázlatos ecsetkezelés és expresszív kifejezés csírájának megjelenése a realista festészetben. A kiszolgáltatott ember és emberi sors ábrázolása a képzőművészetben. A pátosszal és romantikus elvágyódással átitatott tájábrázolással szemben megjelenik a nyers, naturalista tájszemlélet.		

FOGALMAK: **angolkert,** eklektika, életkép/zsánerkép, romantika, *akadémizmus,* **bidermeier,** historizmus litográfia/kőnyomás, naturalizmus, realizmus, **szentimentalizmus** *Technikák:* Tájképfestés, terrakotta szobor vázlatok.
Ajánlott tevékenységek
A mozgás érzékeltetése a szobrászatban: Emberi figurák rajzolása (kroki), mintázása.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Alkotás
Aktuális, egyéni vagy közösségi problémák, gondolatok, témák, érzelmek, lelkiállapotok, hangulatok személyes hangú megjelenítése síkon és térben a kifejezőeszközök egyéni használatával.
Művészeti (pl. irodalmi, zenei) élmények asszociációkra épülő feldolgozása illusztratív, grafikai, festői vagy plasztikai megjelenítéssel.
Látványélmények színbeli-formai átírása, szintézisre épülő egyéni kifejezése.

Befogadás
Művészeti ágak szerinti, műfajhoz, témához igazodó, problémaközpontú műelemzés korba, kultúrába ágyazva. A műfajnak és a témának megfelelő értelmezési szempontok (stílustörténeti, kultúrtörténeti ikonográfiai).
Műfajnak, témának megfelelő műelemző szempontok (ikonográfiai, stílustörténeti) alkalmazása a leírástól az ítéletalkotásig.

- Építészet, festészet, szobrászat

Az építészet fogalma, funkciója, társadalmi és természeti meghatározottsága.
Az építészeti szerkezetek, fejlődésük fordulópontjai. Az építészeti stílusok (térszervezés. tömegalakítás, alaktan). Az építészet hatásrendszere.

- Festészet fogalma, funkciója

Festészeti stílusok (kulturális, társadalmi, történeti meghatározottság).
Festészeti műfajok témái (pl. arckép, csendélet, tájkép), megjelenési típusai (pl. táblakép, murális alkotás) technikái (pl. olaj, freskó).
A festészet kifejezőeszközei, hatásrendszere.
Képgrafika fogalma, funkciója, stílusa. témái, formanyelve, technikái.

- Szobrászat fogalma, rendeltetése

Szobrászati formanyelv, stílusok (kulturális, társadalmi, történeti meghatározottság).
A szobrászat műfajai (kerekszobor, szoborcsoport, dombormű), témái, technikái.
A szobrászat hatásrendszere.

Művészettörténet
Az európai és Európán kívüli kultúrák művészettörténeti áttekintése a műfajok, a kor és a stílus összefüggésében
Népművészet
A tárgyi néprajz és a népművészet fogalma.
A hagyományos magyar népművészet és napjaink népművészete, a folklorizmus.
A magyar népművészet áttekintése (népi építkezés. eszközök, bútorkészítés, fafaragás, fazekasság, szőttes, hímzés, népviselet).
Elérhető helytörténeti, néprajzi gyűjtemény.

A szakkifejezések listája a rajz és vizuális kommunikáció részletes érettségi vizsgakövetelmények részét képezi. A normál betűvel szedett kifejezések a középszint , míg a vastag betűvel jelölt fogalmak az emelt szint ismeretanyagát képezik. Ezen belül az aláhúzás nélküli kifejezéseknél a tanultakra való ráismerés, megértés a követelmény, míg az aláhúzással megjelöltek esetében az ismeret reproduktív felidézése, definiálása is szükséges. Azon fogalmak esetében, amelyek dőlt betűvel kerültek megjelölésre, középszinten elegendő az ismeret felidézése, megértése, de emelt szinten elvárható az adott kifejezés reprodukálása is.

12(13). Évfolyam
1.

Témakör címe	**AZ IMPRESSZIONIZMUS POSZTIMPRESSZIONIZMUS A MODERN PLASZTIKA KEZDETEI**	
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	

Ismeretek, tartalmak, feladatok

A modern művészet születése
Művésztelepek Európa-szerte
A nagybányai iskola
A statikus természetszemléletet felváltja az állandóan változó természeti táj megfigyelésének és rögzítésének igénye.
A vázlatos ecsetkezelést felváltja az optikai színkeverés technikája, amely a képnek szinte vibráló hatást ad. Így a természet pillanatnyi változását érzékelteti.
A festészetben a kép témájáról áttevődik a hangsúly a kép kifejezésmódjára, stílusára, kifejezési eszközeire. Az öntörvényű festészet posztimpresszionisták által elkezdett különböző útjainak megismerése.
A szobrászi forma felszabadulása a naturális ábrázolás kényszere alól. A forma, mint az önkifejezés eszköze.

Fogalmak:
dagerrotípia, impresszió, impresszionizmus,
nagybányai festészet, neoimpresszionizmus, plein air, pointillizmus, posztimpresszionizmus,
absztrakt, **absztrakt művészet,** anyagszerűség, áttört forma

Technikák:
tempera, festés, (optikai színkeverési gyakorlatok), tájrészletek
terrakotta szobrok, zúzott papír, domborművek

Ajánlott tevékenységek

Forma, szín, felület öntörvényű szerepe a modern festészetben. Ecsetkezelési és felületképzési technikák felfedezése.
Tájkép, csendélet festése a festői felület változatos alkalmazásával.
A naturális ábrázolástól „kényszerétől" felszabadult térbeli forma jellege, kifejezési lehetőségei. Az absztrakt és nonfiguratív szobrászat irányzatai.
Absztrakt és nonfiguratív szobrok készítése agyagból, zúzottpapírból, lécből, drótból és papírmaséból.

2.

Témakör címe	**A SZIMBOLIZMUS**	
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	

Ismeretek, tartalmak, feladatok

A természet gazdag formavilágának stilizálása és felhasználása a használati tárgyak és épületek tervezésében.
A forma – mint szimbolikus tartalom – hordozója.

Fogalmak:
nabis, pannó, **szimbolizmus,** szimbólum

Technikák:
Terrakotta szobrok

Ajánlott tevékenységek

AZ EMBERI TEST MINT SZIMBOLIKUS GONDOLAT HORDOZÓJA. TERRAKOTTA SZOBROK KÉSZÍTÉSE.

3.

Témakör címe	**A SZECESSZIÓ**	
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
Ismeretek, tartalmak, feladatok		
A szecesszió formavilágának és díszítő motívumainak tanulmányozása és alkalmazása egyéni munkákban. A természeti formák rajzolása a stilizálási folyamat érzékeltetésével és felhasználása a tárgyak tervezésében. A gödöllői művésztelep **Fogalmak:** alkalmazott grafika, alkalmazott művészet, **antikva (tipográfia),** batikolás, belsőépítész, dekorativitás, design, plakát, szecesszió		
Ajánlott tevékenységek		
A dekoratív felület varázsa. Árnyfigurák készítése, megfestése különböző minták és felületek dekoratív alkalmazásával. **Szecessziós tárgyak tervezése.**		

4.

Témakör címe	**A FÉNYKÉPEZÉS**	
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
Ismeretek, tartalmak, feladatok		
A fényképezés felfedezésének és elterjedésének hatása a modern művészetre. A fotó- és filmművészet kialakulása.		
Ajánlott tevékenységek		
Fotómontázs, fotogram készítése. **A film formanyelvének elemei.**		

5.

Témakör címe	**A FAUVE-IZMUS**	
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
Ismeretek, tartalmak, feladatok		
A nyes, tiszta színek és az elemi kontrasztok (sötét – világos, hideg – meleg) kifejező ereje a vadak és az expresszionisták művészetében *Fogalmak:* Fauves, expresszionizmus, expresszív		
Ajánlott tevékenységek		
Az elemi formák és nyers, tiszta színek kifejező erejének tanulmányozása, a fauve-ok és expresszionisták festészetében, és ezen tanulságok felhasználása egyéni gondolatok, érzések megfogalmazásában.		

6.

Témakör címe	**A KUBIZMUS A NYOLCAK**	
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
Ismeretek, tartalmak, feladatok		
A forma redukálásának, felbontásának és képi kompozíciós szempontok szerinti újbóli összerakásának mechanizmusa, a kubisták festészetében. **Az izmusok hatása a modern magyar festészetre: A Nyolcak.** *Fogalmak:* kollázs, kubizmus *Technikák:* Temperafestmény, krétarajz, terrakotta szobor, papírkollázs.		

Ajánlott tevékenységek
A tárgy, tér, környezet és mozgás együttes kezelése a kép síkjában. ***Játék a formával. A forma „szétszedése" és „összerakása".*** ***Az afrikai törzsi művészet hatása a kubista festőkre – festés.***

7.

Témakör címe	**A FUTURIZMUS A DADAIZMUS**	
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
Ismeretek, tartalmak, feladatok		
Az idő és a mozgás érzékeltetésének megjelenése a futuristák festészetében. A modern élet és a technika dinamizmusának kifejeződése a futurizmus műfajaiban. A botrány és a véletlen szerepének „művészi rangra" emelése a dadaisták akcióiban és alkotásaiban. A műfaji határok összemosása és eltörlése. Az automatizmus és a véletlen szerepe a dadaisták művészetében. *Fogalmak:* futurizmus, DADA, **antiművészet**, audió-vizuális, **automatizmus (alkotói módszer), dekollázs,** avantgárd művészet, **ready made,**		
Ajánlott tevékenységek		
A mozgás és a dinamizmus absztrakt érzetének megjelenése a sík vásznon. A térben kitárulkozó forma. A gép, mint a művészet ihletője. ***Dinamikus sík és tér kompozíciók készítése.***		

8.

Témakör címe	**KONSTRUKTIVIZMUS A BAUHAUS**	
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
Ismeretek, tartalmak, feladatok		
A szép, új világ igézetében: a nemzetközi konstruktivizmus. **A magyar aktivizmus művészete.** A művészetek katedrálisától a kockaházig: a Bauhaus. Forma és funkció összefüggésének tükröződése a Bauhaus építészeti törekvéseiben. A funkcionalizmus szűk és egyoldalú értelmezése a modern építészet útkeresése során. **A természet, a technika és az ember lelki igényeinek összhangja az organikus építészetben.** A káosz és a rend dilemmája a konstruktivizmus művészetében. A konstruktivizmus – mint az új társadalmi rend – igézetének művészi nyelve. Vízesésház és lakógép: a modern építészeti mozgalom. *Fogalmak:* **geometrikus absztrakció,** geometrikus forma, konstrukció, konstruktivizmus**,** nonfiguratív művészet, **szuprematizmus,** Bauhaus, **fotógrafika, Fotogram,** funkcionalizmus, **Modernizmus, modulor, organikus építészet,** *Technikák:* Fa, fém és papír térkonstrukciók, sík papírkollázs kompozíciók.		
Ajánlott tevékenységek		
A szerkezet szépsége. A rend és az egyszerű, elemi formák tisztasága, harmóniája. ***Fa és fém térkonstrukciók, sík papírkollázs kompozíciók készítése.*** A Bauhaus és az organikusépítészet szemléletének összehasonlítása. Térkonstrukciók készítése gyufás dobozokból. ***A természethez igazodó, annak rendjét, harmóniáját kifejező jelszerű építmények tervezése, makettek készítése.***		

9.

Témakör címe	**A SZÜRREALIZMUS**	
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
Ismeretek, tartalmak, feladatok		
Álom és ébrenlét – a szürrealizmus. A társadalmi és egyéni szabadság eszméjének megjelenése, illetve hatása a szürrealizmus kialakulására. A szabad asszociációk és az álom szerepe a szürrealista képalkotásban. A szürrealizmus hatása a magyar képzőművészetre. Az Európai Iskola. *Fogalmak:* fotómontázs, frottázs, montázs, szürrealizmus		
Ajánlott tevékenységek		
A szürrealista látásmód megismerése. A groteszk mint műfaj és esztétikai kategória. **Szürrealista rajz, festmény, fotómontázs, environmente készítése.**		

10.

Témakör címe	**MŰVÉSZET 1945 UTÁN**	
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
Ismeretek, tartalmak, feladatok		
Az absztrakció mint világnyelv. Az absztrakt expresszionizmus az Egyesült Államokban. **A lírai absztrakció, az informel, az art brut, a COBRA.** A tiszta, egyszerű formák harmóniája, a formák öntörvényű kifejező ereje és kompozíciós rendje, mint a képi kifejezés eszköze. *Fogalmak:* **absztrakt expresszionizmus, akció festészet,** *akrilfesték,* animációs film, **gesztusfestészet, informel,** linómetszet, **tasizmus** *Technikák:* kompozíciós gyakorlatok, egyszerű sík- és térbeli formákból való építkezéssel.		
Ajánlott tevékenységek		
Elemi formák, színek, kompozíciós helyzetéből fakadó kifejezési lehetőségek. **Kompozíciós gyakorlatok egyszerű sík- és térbeli formákból való építkezéssel.**		

11.

Témakör címe	**A POP ART ÉS A NOUVEAU RÉALISME A KONCEPT ÉS A LAND ART A MINIMAL ART, A HIPERREALIZMUS**	
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
Ismeretek, tartalmak, feladatok		
Kilépés a képből: a pop art és a Nouveau Réalisme. **A kiterjesztett művészet: a happeningek, akciók, performanszok, Fluxus.** A koncept és a land art. A festészet és a szobrászat új lehetőségei: a festészet utáni absztrakció, a minimal art, a hiperrealizmus. Önfeledt játék az ábrázolt formákkal és valós tárgyakkal. A formák kiemelése, átalakítása egyéni újraértelmezése. A természet és a művészet újszerű kapcsolata a táj átalakításával, átrendezésével, szimbolikus újraértelmezésével.		

Fogalmak: **akció (műforma XX. sz.), environment (műforma XX. sz.), fluxus (műforma XX. sz.), happening, neoavantgárd, performance, pop art,** populáris **arte povera, body art,** fotórealizmus, **hard-edge,** hiperrealizmus, **installáció, kinetikus szobor, konceptuális művészet, land art, mail art, minimal art, transzavantgard** *Technikák:* Képsorozatok, tárgy installációk
Ajánlott tevékenységek
A valóság és a kép határmezsgyéjén. Tárgyak, formák kiemelése, megsokszorozása, átalakítása. Az utca művészete. Képsorozatok, tárgy installációk készítése

12.

Témakör címe	**AZ OPART ÉS A KINETIKUS MŰVÉSZET A POSZTMODERN**	
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
Ismeretek, tartalmak, feladatok		

Művészet és technika: az opart és a kinetikus művészet, a modern építészet.

A posztmodern kora: posztmodern építészet.
Az új technikai eszközök és médiák teremtette lehetőségek hatása a művészeti nyelvre.
Új műfajok és technikai eszközök a művészi kifejezés szolgálatában.
A modern építészet válsága és kiútkeresése.
Az épület mint funkcionális, művészi forma és mint szimbolikus jel.

A transzavantgárd és az új vad művészet.

Szabadságmetaforák: magyar művészet 1948 után. A kortárs művészet egyéni útkeresései és tendenciái. A társadalmi rendszer és a politikai elnyomás hatása az újszerű művészi formák kialakulásában. *Fogalmak:* **op art,** optikai csalódás, computer art, **posztmodern** *Technikák:* **illuzórikus és valós terek, térkonstrukciók, épülettervek, makettek**
Ajánlott tevékenységek
Az ábrázolási konvenciók sajátos átformálásával létrehozható illuzórikus és valós terek, térkonstrukciók készítése. **Épületek tervezése, makettek készítése.**

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Művészettörténeti összefoglalás
Az európai és Európán kívüli kultúrák művészettörténeti áttekintése a műfajok, a kor és a stílus összefüggésében
A szakkifejezések listája a rajz és vizuális kommunikáció részletes érettségi vizsgakövetelmények részét képezi.

Alkotás
Természettanulmányok. látvány- és modellértelmezések: forma, szerkezet, anyag és funkció szerinti tanulmány és analízis.
Keletkezést, működést, változást kifejező, magyarázó képsorok, folyamatábrák készítése.
Tértanulmányok, téri rend, összetettebb térviszonyok tapasztalati távlattani és szerkesztett perspektivikus ábrázolása.
Összetett térformák. tárgyak térbeli helyzetének megjelenítése az ábrázoló geometria rendszerében. Monge-vetület, egyméretű (izornetria) és kétméretű (dimetria) axonometria, Kavalier-axonometria szabadkézi vázlattal és szerkesztéssel.

A térábrázolási konvenciók történeti áttekintése.
Térábrázolási módszerek ötvözése, transzformálási kísérletei a látáskonvenciók átalakítására, az optikai csalódások, a fordított perspektíva vagy fotó felhasználásával.
Választott témájú grafikai terv (pl. bélyeg, naptár, könyvborító, CD-borító, iskolaújság) készítése. Az alkotófolyamat lépéseinek összegyűjtése munkanaplóban (alapgondolat, tájékozódás – gyűjtés, vázlatok, tervek.
Rekonstrukció, modellezés.
Alkalmazott grafikai tervezés kép és szöveg felhasználásával: Néhány betűtípus alkalmazása (pl. tudományos illusztráció vagy ex libris, meghívó, névjegy).
Valós szükségleten alapuló tárgy tervezése (pl. ékszer, öltözködés, kiegészítő, hangszer, gépezet). A tárgynak vagy térbeli makettjének elkészítése. A tervezési folyamat dokumentálása munkanaplóban (feladat meghatározás, tájékozódás gyűjtéssel, ötletekkel, látszati és műszaki jellegű rajzok, szín- és anyagminta).
Tértervezési, berendezési probléma (Pl. tér, térrészlet, illetve berendezési tárgy) felvetése, meghatározása. tájékozódás, ötletek. Tervezés alap- és nézetrajzban, axonometrikus rendszerben vagy, perspektívaképpel, a terv modellezése

Befogadás
A mindennapi életben alkalmazott geometriai konvenciók (Monge-féle vetület, axonometria, perspektíva) olvasása megértése, köznapi és tudományos megjelenési formái.
A vizuális kommunikáció fogalma
A vizuális kommunikáció műfajai (tipográfia, fotó, tervezőgrafika).
A köznapi és tudományos közlések műfaji sajátosságai: a tervezői grafika üzenethordozó és tájékoztató funkciója. közlő és felhívó jellege.
A vizuális kommunikáció a közlő szándéka szerinti hatásrendszere: információ (objektív), reklám (felhívó), műalkotás (esztétikai jelentéstartalmú).
A közvetlen és közvetett emberi kommunikáció, a tömegkommunikáció.
A kép, az írás szerepének fordulópontjai a kommunikáció fejlődésében.
A tárgykultúra fogalma: a tárgyak funkciója, fajtái (eszköz, berendezés, felszerelés, használati, dísz-, kegy-, műtárgy).
A tárgyak stílusa és a korstílus. A tárgyak kulturális és társadalmi meghatározottsága.
A tárgyak jelentése (társadalmi történeti, műszaki, ergonómiai, esztétikai, gazdasági).
Az alkotófolyamat (feladat meghatározás, tervezés, kivitelezés, kipróbálás, értékelés) ismerete.
A funkció és forma, a jelentés, a lépték, az anyag, a szerkezet, az elkészítés módjának ismerete a tárgyak megítélésében.
Kortárs műfajok a képzőművészetben (pl. environment, térinstalláció).
Elérhető művészeti gyűjtemény anyagának megismerése.

A szakkifejezések listája a rajz és vizuális kommunikáció részletes érettségi vizsgakövetelmények részét képezi. A normál betűvel szedett kifejezések a középszint , míg a vastag betűvel jelölt fogalmak az emelt szint ismeretanyagát képezik. Ezen belül az aláhúzás nélküli kifejezéseknél a tanultakra való ráismerés, megértés a követelmény, míg az aláhúzással megjelöltek esetében az ismeret reproduktív felidézése, definiálása is szükséges. Azon fogalmak esetében, amelyek dőlt betűvel kerültek megjelölésre, középszinten elegendő az ismeret felidézése, megértése, de emelt szinten elvárható az adott kifejezés reprodukálása is.

Természettudományok
Biológia
11(12.) ÉVFOLYAM

A témakör címe	**Biológia – emelt szint**	Ajánlott óraszám: 165
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	EMBER A TERMÉSZETBEN	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Kognitív képességek: – Figyelem, megfigyelés – Logikai képességek: ▪ Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) ▪ Általánosítás ▪ Következtetés ▪ Csoportosítás – Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség ▪ Adatgyűjtés megadott szempontok alapján ▪ Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján ▪ Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) – A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: ▪ Problémafelismerés ▪ Problémaelemzés ▪ Megoldástervezés ▪ Döntéshozás (indoklás) ▪ Korrekció, önkorrekció – Szabályalkotás – Összefüggések felismerése Önismeret, életvezetés, együttélés – Együttműködési képességek: Eszközhasználat – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Számítógép-használat: Attitűdök – A másokhoz való odafordulás igénye. – Próbálkozási hajlandóság – Kíváncsiság – Nyitottság	

Ismeretek, tartalmak, feladatok

1. Sejttan
2. Szövettan
3. Növénytan
4. Állattan
5. Az ember létfenntartó szervei

Ajánlott tevékenységek

Egyéni munka,
Csoportos munka:
– Feladatküldés csoportok között
– Mikroszkópos metszetek vizsgálata és lerajzolása, ismertetése csoportok között,
– Forma/funkció összefüggések „felfedezése”
– Herbáriumkészítés (akár digitális)
– Egymás „élettani paramétereinek” (pulzus, vitálkapacitás, vérnyomás…) mérése.
Projektek

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

1. Bevezetés a biológiába

A biológia tudománya	A rendszertani kategóriák, a faj, a mesterséges és természetes rendszer fogalma. A szerveződési szint fogalma. Modellek.
Fizikai, kémiai alapismeretek	A diffúzió, az ozmózis, a felületi kötődés és a katalízis biológiai jelentősége, feltételei.

2. Egyed alatti szerveződési szint

Szervetlen és szerves alkotóelemek	A C, H, O, N, S, P szerepe az élő szervezetben.
Elemek, ionok	Az ionok természetes előfordulásai.
Szervetlen molekulák	A víz, a szén-dioxid és az ammónia jelentősége az élővilágban.
Lipidek:	A lipidek oldódási tulajdonságai, a zsírok és olajok, a foszfatidok, az epe biológiai szerepe.
Szénhidrátok:	A fontosabb szénhidrátok természetes előfordulása, tulajdonságai.
Fehérjék	A fehérjék általános szerkezete (peptidlánc). T Térszerkezete és aminosavsorrend. A fehérjék és az esszenciális aminosavak biológiai szerepe.
Nukleinsavak, nukleotidok	A DNS információhordozó, örökítő (önmegkettőződő) szerepe.
Az anyagcsere folyamatai	
Felépítés és lebontás kapcsolata	Az élőlények felépítő és lebontó folyamatainak kapcsolata (fototrófok, kemotrófok, autotrófok és heterotrófok). Az endo- és exocitózis.
Felépítő folyamatok	Lényegük (reduktív, energia-felhasználó), és helyük. A fotoszintézis szerepe a földi életben, alapfolyamatai.
Lebontó folyamatok	A biológiai oxidáció lényege, bruttó egyenlete. Az erjedés lényege, felhasználása. Mechanizmusuk.
Sejtalkotók (az eukarióta sejtben)	Ismerje fel rajzolt ábrán, mikroszkópban a sejtalkotókat. A biológiai hártyák (membránok) szerepe, felépítésük általános elve. A passzív és az aktív szállítás. Állábas, ostoros, csillós mozgásokra az emberi szervezetben. A sejtek osztódási ciklusa. Mitózis és a meiózis. Sejtválasz külső és belső ingerekre. Mechanizmusa.

3. Az egyed szerveződési szintje

	A baktérium és az eukarióta sejt szerveződése. A baktériumok jelentősége. anyagcseréjük. Testszerveződésük és felépítő anyagcseréjük példákon.
Többsejtűség	
A gombák, növények, állatok elkülönülése	Az öt regnum elkülönítésének alapja. Az egysejtű szerveződés és a többsejtű szerveződés típusai (sejttásulás, sejtfonal, teleptest).
Sejtfonalak	A gombák fonalas testfelépítése, spórás szaporodása.
Teleptest és álszövet	A teleptest és az álszövet jellemzői.
Szövetek, szervek, szervrendszerek, testtájak a növényvilág főbb csoportjai a szervi differenciálódás szempontjából	A növényvilág fejlődésének hajtóerői. Evolúciós „újítások a harasztoknál, a nyitvatermőknél és a zárvatermőknél. A növényismeret könyvhasználata a környezetében élő növények megismeréséhez, és élőhelyének, ökológiai igényeinek jellemzéséhez
Az állatvilág főbb csoportjai a szervi differenciálódás szempontjából	A testfelépítés az életmód és a környezet kapcsolata (szivacsok, laposférgek, gyűrűsférgek, rovarok, lábasfejűek, a gerincesek nagy csoportjai – halak, kétéltűek, hüllők, madarak, emlősök).
A növények szövetei, szervei	Növényi szövettípusok működései, mikroszkópos képük. Felépítésük és alapfunkcióik. Fás szár. A virág biológiai szerepe, része, típusai.
	A virágos növények ivaros és az ivartalan szaporodása, szaporítása.
	Állati szövettípusok, működésük, mikroszkópos képük.
	A petesejt, a hímivarsejt, a zigóta, a hímnősség és a váltivarúság, az ivari kétalakúság, az embrionális és posztembrionális fejlődés fogalma.

	Életkörülmények és szaporodási mód kapcsolata. Regeneráció.
Viselkedés	Reflex, irányított mozgás, mozgásmintázat, társítások, belátásos tanulás.

4. Az emberi szervezet

Homeosztázis	A homeosztázis fogalma, jelentősége. Az egészség fogalma.
Kültakaró	A bőr funkciói, részei. Ápolása, védelme.
A mozgás	A csontváz biológiai funkciói, a csontok szerkezete, lehetséges kapcsolataik. Néhány fontosabb emberi izom helye és funkciója. A vázizom felépítése. Az agykérgi funkciók szerepe. A mozgási szervrendszer gyakoribb betegségei.
A táplálkozás	A táplálkozás jelentősége, folyamatai. Az emésztőrendszer részei, funkciói. A máj szerepe. A fog részeit, a szájápolás higiéniája. A bélbolyhok helye, működése. A bél perisztaltika. Az éhség-, szomjúságérzet. A tápanyagok természetes forrásait, hiányuk vagy túlzott fogyasztásuk következményei. Az étrend változása tevékenységtől, kortól, nemtől és állapottól függően. Az élelmiszer,- és ételtartósítás alapvető szabályai.
A légzés	A légző rendszer szervei, funkciói. A légcsere, a gázcsere és a sejtlégzés összefüggései. A gége részei, a hangszalagok szerepe. A vér szén-dioxid koncentrációjának szerepe. A légző rendszert károsító tényezők és a légző rendszer gyakori betegségeit fölismerésük, kezelésük. Mechanizmusa.
Az anyagszállítás	A vér, szövetnedv, nyirok összetétele, fő működéseik. A vérzéscsillapítás módja. A vérszegénység lehetséges okai. A vér, a szöveti folyadék és a nyirok kapcsolata. A szív, a koszorúerek felépítése és működése. Vérnyomás, pulzus. Befolyásoló élettani hatások. A véreloszlás megváltozásának élettani funkciója. Az életmód és a táplálkozás hatása. Sebellátás.
A kiválasztás	A kiválasztás funkciója, a vizeletkiválasztó rendszer főbb részei. A vizelet összetételét és mennyiségét befolyásoló tényezők. Mechanizmusa. Vesekőképződés megelőzése, művesekezelés.

12(13.) évfolyam

A témakör címe	**Biológia – emelt szint**	Ajánlott óraszám: 145
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	EMBER A TERMÉSZETBEN	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Kognitív képességek – Figyelem, megfigyelés – Adatokkal (információval) való műveleti képességek ▪ Adatgyűjtés adott szempontok alapján ▪ Adatok rangsorolása adott szempontok (lényegkiemelés) – Logikai képességek: ▪ Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) ▪ Általánosítás ▪ Következtetés ▪ Csoportosítás – A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: ▪ Problémafelismerés ▪ Problémaelemzés ▪ Megoldástervezés ▪ Korrekció, önkorrekció	

	– Szabályalkotás – Tervmegvalósítás ▪ A terveknek megfelelő haladás ▪ Szükség esetén tervmódosítás – Elemzés, értékelés – Összefüggések felismerése – Fogalmak általánosításának a képessége – A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége – Együttműködési képességek: – Időkezelés Eszközhasználat – Forráshasználat – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Számítógép-használat: Attitűdök – A másokhoz való odafordulás igénye. – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatosság – Kíváncsiság
Ismeretek, tartalmak, feladatok	
1. Az ember szabályozása 2. Az ember szaporodása és egyedfejlődése 3. Genetika 4. Ökológia 5. Evolúció	
Ajánlott tevékenységek	
Egyéni munka, Csoportos munka: – Terepgyakorlaton egy kvadrát flórájának vizsgálata (fajok meghatározása, tömegesség becslése) – Öröklődő betegségek genetikai hátterének vizsgálata családfa alapján, az eredmények megosztása más csoportokkal, megadott genetikai háttérhez passzoló családfa megrajzolása… – Kiselőadás vagy poszter készítése az evolúciós analógia-homológia témakörből (konvergencia, fajkeletkezés…) – Projektek	

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A szabályozás idegrendszer	A szabályozás a vezérlés és a visszacsatolások Az idegsejt felépítése, és funkciója. A receptor, a receptornak megfelelő (adekvát) inger, típusai (mechanikai, kémiai, fény, hő).
Az idegrendszer általános jellemzése	A szinapszis fogalma, a serkentő vagy gátló hatás magyarázata. A reflexív és a reflexkör fogalma. Hierarchikus felépítés. A gerincvelő főbb funkciói. Az agy főbb részei. A bőr és a belső szervek receptorai. Az érzékszervek működésének általános elvei. A szem részei, ezek működése, látáshibák, korrigálásuk. A pupilla, akkomodációs és szemhéjzáró reflex, a távolságészlelés. A külső-, közép- és belső fül része, működései. A nyúltvelői kemoreceptorok szerepe. A szaglóhám, az ízlelőbimbók szerepe. Az akaratlagos mozgások szerveződése. A motiváció szerepe. A kisagy fő funkciója, az alkohol hatása.

	A vegetatív működés fogalma, a szimpatikus és paraszimpatikus befolyásolás következményei. Mechanizmusa
Az emberi magatartás biológiai-pszichológiai alapjai	Az öröklött és tanult magatartásformák. Öröklött és tanult elemek az emberi viselkedésben. A tanulás és az érzelmek kapcsolata. A tanulás kritikus szakaszait az egyedfejlődés során. Lorenz bevéső désre vonatkozó kísérletei. Megerősítés, szokás, függőség kialakulása. Vonzódás és taszítás, ezek formái, a csoportok közötti taszítás (agresszió) és altruizmus megnyilvánulásai. Oka. Érzelmi és értelmi fejlődés kapcsolata. Életmód, stresszbetegségek. Fájdalomcsillapítás. Az idegrendszer néhány betegsége. Mechanizmusuk. A pszichoaktív szerek főbb csoportjai, a kémiai és a viselkedési függőségek közös jellegzetességei.
Hormonrendszer, hormonális működések	A hormonrendszer működésének lényege és szabályozása. A neurohormonális rendszer.
Immunrendszer immunitás	Az inzulin, adrenalin, tiroxin, tesztoszteron, oxitocin termelődési helye és hatása. A női nemi ciklus során végbemenő hormonális, és testi változások. A hormonális fogamzásgátlás biológiai alapjai. A cukorbetegség. Kialakulásának mechanizmusa. Antitest, antigén, immunitás. Az immunrendszer jellemző sejtjei. A gyulladás. Mechanizmusa. Az immunizálás, a kötelező védőoltások. Pasteur és Semmelweis tudománytörténeti jelentősége. Az AB0 és Rh-vércsoportrendszer. Rh– összeférhetetlenség Vérátömlesztés, véradás, szervátültetés. A láz és a lázcsillapítás módjai. Az allergia és a környezetszennyezés közti kapcsolat.
Szaporodás és egyedfejlődés	A férfi és női nemi szervek felépítése, működése, a megtermékenyítés. Az ivar meghatározottságának szintjei. Az ember magzati fejlődésének, születésének és posztembrionális fejlődésének fő szakaszai. AZ öregedés során bekövetkező biológiai változások. Az emberi élet vége. A családtervezés módjai, a terhesség-megszakítás lehetséges következményei. A meddőség gyakoribb okai és az ezeket korrigáló orvosi beavatkozások. Etikai problémák a (mesterséges ondóbevitel, lombikbébi, béranyaság, klónozás). Várandósság, terhesgondozás. Nemi úton terjedő betegségek megelőzése

5. Egyed feletti szerveződési szintek

Populáció környezeti kölcsönhatások	A populáció fogalma. Növekedési modellek, korfák. A környezet fogalma, időbeli és térbeli változása. Tűrőképességi görbék és indikáció A territórium, a rangsor, az önzetlen és az agresszív magatartás, a rituális harc, a behódolás fogalma, a párosodási rendszerek (csoportszerveződés) típusai. A szimbiózis, a versengés, az asztalközösség (kommenzalizmus), az antibiózis, az élősködés és a táplálkozási kölcsönhatás (predáció) fogalma, állati és növényi példákkal.
Életközösségek (élőhely típusok)	A flóra és fauna és az életközösség (élőhely típus) fogalma. Térbeli és időbeli mintázatok, az emberi hatás felismerése. *Egy iskolájához vagy lakóhelyéhez közeli terület élővilága.* Egy tó feltöltődésének folyamata. A gyomnövény fogalma. Hazai élőhely típusok.
Bioszféra	A bioszféra fogalma. A Gaia-elmélet.

Globális folyamatok	Civilizációs ártalmak, a természetes növény- és állatvilágot pusztító és védő emberi beavatkozások. Globális és helyi problémák. Az ökológiai válság társadalmi és gazdasági összefüggései.
Ökoszisztéma	Az ökoszisztéma fogalma. Az életközösségek anyagforgalmának és energiaáramlásának jellemzői. A szén és az oxigén és a nitrogén körforgása. (Biogeokémiai ciklus).
Környezet-és természetvédelem	A természetvédelem fogalma, a mellette szóló érvek. A védett területek típusai. *Hazánk nemzeti parkjai.* A környezetvédelem a kibocsátás és ülepedés, a határérték fogalma. A légszennyezés forrásai, az üvegházhatás. A lehetséges teendők. A vizek tisztulása, tisztítása. Hagyományos és alternatív energiaforrások. A talaj romlásának, illetve javításának folyamata. A hulladék típusai, kezelésük lehetséges módja.

6. Öröklődés, változékonyság, evolúció

Molekuláris genetika	A gén és allél, a genetikai kód, a kromoszóma, a rekombináció, a kromatinfonál és homológ kromoszóma fogalma. A DNS bázissorrendje, a fehérje aminosav sorrendje, térszerkezete és biológiai funkciója valamint a tapasztalható jelleg közötti általános összefüggés. A mutáció fogalma, evolúciós szerepe és lehetséges hatásai. Mutagén hatások, csökkentésük vagy kivédésük lehetőségei. Kromoszóma-mutációk, kockázati tényezők. A génműködés szabályozásának fogalma. A daganatos betegségek és a kockázati tényezők.
Mendeli genetika	A haploid, diploid, homozigóta és heterozigóta, genotípus és fenotípus fogalmai. Az öröklésmenetek alaptípusai. A humángenetikai sajátos módszerei (családfaelemzés). Magyarázza az ivarsejtek szerepét az ivar meghatározásában. A génkölcsönhatás és a génkapcsoltság. Öröklődő mennyiségi tulajdonságok és hajlamok.
Populációgenetika és evolúciós folyamatok	Az ideális és a reális populáció fogalma, a mutációk, a szelekció szerepe, kapcsolat a fajkeletkezés elméletével. A természetes szelekció darwini modellje. Hardy-Weinberg-modell. A populáció nagyságának természetvédelmi jelentősége. Adaptív és nem adaptív jellegű evolúciós folyamatok Az evolúció közvetlen bizonyítékai. A klón fogalma. Biotechnológiai módszerek. Néhány, a géntechnológia mellett és ellen felsorakoztatható érv. *Genetikai tanácsadás.* Biológiai alkalmasság (fitness) és az emberi élet értéke. A Human Genom Program célja.
A bioszféra evolúciója	A fizikai és kémiai evolúció fogalma. Az emberszabású majmok és az ember vonásai. Az emberi faj egysége. Az ember származása.

Fizika
11(12.) évfolyam

A témakör címe	**Fizika – emelt szint**	Ajánlott óraszám: 165
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	EMBER A TERMÉSZETBEN	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Kognitív képességek – **Figyelem, megfigyelés** – **Adatokkal (információval) való műveleti képességek** ▪ Adatgyűjtés adott szempontok alapján ▪ Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) ▪ Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján – Logikai képességek: ▪ Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) ▪ Általánosítás ▪ Következtetés ▪ Csoportosítás – A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: ▪ Problémafelismerés ▪ Problémaelemzés ▪ Megoldástervezés ▪ Döntéshozás (indoklás) ▪ Értékelés o Korrekció, önkorrekció – Tervmegvalósítás ▪ A terveknek megfelelő haladás ▪ Szükség esetén tervmódosítás – A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége Eszközhasználat – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Számítógép-használat: Attitűdök – A másokhoz való odafordulás igénye. – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatosság – Kíváncsiság	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

1. Mechanika
2. A dinamika alaptörvényei
3. A gyorsítási folyamatok
4. Gravitációs kölcsönhatás
5. Mechanikus rendszerek
6. Periodikus mozgások
7. Pontszerű testekből álló mechanikai rendszerek
8. Kiterjedt testekből álló mechanikai rendszerek
9. Hőtan, gázállapot
10. Folyadékállapot
11. Szilárd állapot
12. Halmazállapot-változások
13. Felületi jelenségek

Ajánlott tevékenységek
Egyéni munka, Csoportos munka, **PROJEKTEK**

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

1. Mechanika

A dinamika törvényei	A testek mechanikai kölcsönhatása, az erő, az erő mérése, erők összegzése, felbontása. Newton törvényeinek értelmezése. Sztatikai tömegmérés Szabaderők és kényszererők Az impulzus (lendület) megmaradása, felismerése és alkalmazása feladatmegoldásban. Az erőpár fogalma, a forgatónyomaték kiszámítása egyszerű esetekben. Tömegközéppont alkalmazása homogén, egyszerű alakú testek esetében. Testek egyensúlyi helyzetének értelmezése Egyszerű gépek működésének leírása.
Mozgások	A vonatkoztatási rendszer, pálya, út, idő, elmozdulás fogalmainak alkalmazása, a mozgás viszonylagossága. Az egyenes vonalú, egyenletes mozgás leírása. Az egyenes vonalú, egyenletesen változó mozgás leírása, a sebesség, gyorsulás alkalmazása. Az átlagsebesség és a pillanatnyi sebesség. A szabadesés, a függőleges és a vízszintes hajítás leírása. A mozgások grafikus jellemzése. Az egyenletes körmozgás leírása, a harmonikus rezgőmozgás jellemzői. E mozgások dinamikai feltételének alkalmazása feladat-megoldásban. A súrlódást leíró összefüggések alkalmazása. A rezonancia jelensége, felismerése gyakorlati példákban. A matematikai inga periódusideje. A frekvencia, hullámhossz, terjedési sebesség fogalmának alkalmazása. A longitudinális és transzverzális hullám leírása. Hullámjelenségek felismerése és leírása, az interferencia létrejöttének feltétele. A hang tulajdonságainak (hangmagasság, hangerősség, hangszín) összekapcsolása fizikai jellemzőivel. Az állóhullámok létrejöttének feltétele. Az infra- és ultrahang jellemzői, a zajártalom.
Munka és energia	A munka és a teljesítmény. A hatásfok. A mozgási energia, a munkatétel. Az emelési munka, a helyzeti energia. Konzervatív erők. A lineárisan változó erő munkája, a rugalmas energia. A mechanikai energia megmaradása, a törvény alkalmazása.
A speciális relativitáselmélet alapgondolatai	A fénysebesség szerepe, az időtartam, a hosszúság, a tömeg relativisztikus jellege, tapasztalati alátámasztások ismerete.

2. Hőtan, termodinamika

Állapotjelzők, termodinamikai egyensúly	Az állapotjelzők ismerete, alkalmazásuk. Hőmérők és használatuk. A Kelvin-skála. Avogadro-törvény, anyagmennyiség. A termikus egyensúly értelmezése.
Hőtágulás	Szilárd testek vonalas és térfogati hőtágulásának leírása. Folyadékok hőtágulásának leírása. A hőtágulási jelenségek gyakorlati jelentősége, a hőtágulást leíró összefüggések alkalmazása.

Összefüggés a gázok állapotjelzői között	Az ideális gáz speciális állapotváltozásainak leírása, bemutatása. p-V-diagramok értelmezése, készítése. Az egyesített gáztörvény alkalmazása egyszerűbb problémákban. Az állapotegyenlet ismerete, alkalmazása.
A kinetikus gázmodell	A hőmozgás értelmezése. Az állapotjelzők kvalitatív értelmezése a modell alapján.
Termikus és mechanikai kölcsönhatások	A hőközlés, hőmennyiség, fajhő fogalmainak ismerete, alkalmazása. A belső energia értelmezése. A térfogati munka értelmezése. A termodinamika I. főtétele és jelentősége, alkalmazása. Nyílt folyamatok ideális gázokkal: izoterm, izochor, izobár, adiabatikus folyamatok energetikai jellemzése. A gázok állandó nyomáson és állandó térfogaton mért fajhőjének megkülönböztetése. Speciális körfolyamatok értelmezése. Az elsőfajú perpetuum mobile lehetetlensége.
Halmazállapot-változások	A halmazállapotok tulajdonságainak ismerete. Olvadás és fagyás. Párolgás és lecsapódás. Forrás. E folyamatok energetikai vizsgálata. A nyomás szerepének kvalitatív leírása. A gáz és a gőz különbsége, a telítetté válás kvalitatív leírása. A víz különleges tulajdonságainak ismerete, ezek jelentősége. A levegő páratartalma. A légkört érő káros behatások és következményeik.
A termodinamika II. főtétele	Irreverzíbilis és reverzíbilis folyamatok megkülönböztetése. Rendezettség, rendezetlenség kvalitatív értelmezése. A másodfajú perpetuum mobile lehetetlensége. A hőerőgépek működésének leírása konkrét esetekre. A hűtőgép működési elve.

12(13.) évfolyam

A témakör címe	**Fizika – emelt szint**	Ajánlott óraszám:145
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	EMBER A TERMÉSZETBEN	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Kognitív képességek – Figyelem, megfigyelés – Adatokkal (információval) való műveleti képességek ▪ Adatgyűjtés adott szempontok alapján ▪ Adatok rangsorolása adott szempontok (lényegkiemelés) ▪ Az adatok között összefüggés-teremtés adott szempontok alapján – Logikai képességek: ▪ Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) ▪ Általánosítás ▪ Következtetés ▪ Csoportosítás – Tájékozódás az időben – Tájékozódás a térben – Szabályalkotás – Tervezés: ▪ célmeghatározás, ▪ útkeresés ▪ az utak közötti választás (döntés) ▪ és a haladás módjának meghatározása ▪ a tevékenységek tartalmának tervezése ▪ a tevékenységek ütemezése	

	– Tervmegvalósítás ▪ A terveknek megfelelő haladás ▪ Szükség esetén tervmódosítás Önismeret, életvezetés, együttélés – Együttműködési képességek: – Időkezelés Eszközhasználat – Forráshasználat – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Számítógép-használat: Attitűdök – A másokhoz való odafordulás igénye. – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatosság – Kíváncsiság
Ismeretek, tartalmak, feladatok	
1. Elektromosságtan, elektrosztatika 2. Az elektromos egyenáram és az időben állandó mágneses mező 3. Az időben változó mágneses mező 4. Az elektromágneses mező 5. Halmazállapotok és elektromos vezetési jelenségek 6. Fénytan 7. Kvantumfizika és a relativitáselmélet elemei 8. Atomfizika	
Ajánlott tevékenységek	
Egyéni munka, Csoportos munka: – Pl. Tabló készítése tudománytörténeti kiállításhoz megadott témakörből **Projektek**	

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

3. Elektromágnesség

Elektrosztatika	Elektrosztatikai alapjelenségek értelmezése, bemutatása. A töltésmegmaradás törvénye. A Coulomb-törvény alkalmazása. Az elektrosztatikai mező jellemzése: térerősség, erővonalak, feszültség, potenciál, ekvipotenciális felületek. Többlettöltés fémen, alkalmazások. A kapacitás fogalma, a kondenzátorok egy-két gyakorlati alkalmazásának ismerete. A szigetelő hatása, a síkkondenzátor kapacitása. Töltések mozgása elektromos mezőben.
Az egyenáram	Az áramkör részei. Áram- és feszültségmérés. Ohm törvénye teljes áramkörre, ellenállásmérés. Vezetők ellenállása, fajlagos ellenállás. Ellenállások soros és párhuzamos kapcsolása, az eredő ellenállás meghatározása. A fémek ellenállásának hőmérsékletfüggése. Az egyenáram munkája és teljesítménye. Az egyenáram hatásai, alkalmazások. A galvánelem és az akkumulátor. Az érintésvédelmi szabályok ismerete és betartása. Félvezetők tulajdonságai, alkalmazások.

Magnetosztatika.	A Föld mágnessége, az iránytű használata. A magnetosztatikai mező jellemzése: a mágneses indukcióvektor és a mágneses fluxus.
Egyenáram mágneses mezője	Speciális alakú áramvezetők mágneses mezője. Elektromágnes, gyakorlati alkalmazások. A Lorentz-erő és alkalmazása.
Az elektromágneses indukció	A mozgási és a nyugalmi indukció jelenségének leírása, Lenz törvénye. Az elektrosztatikus mező és az indukált elektromos mező összehasonlítása. Az összefüggések alkalmazása. Az önindukció jelensége az áram ki- és bekapcsolásánál.
A váltakozó áram	A váltakozó áram jellemzése, időbeli lefolyásának leírása, az effektív feszültség és áramerősség. A váltakozó áram munkája, effektív teljesítménye. Az elektromos energia gyakorlati alkalmazásai (generátor, motor, transzformátor). A tekercs és a kondenzátor váltakozó árammal szembeni viselkedésének magyarázata.
Elektromágneses hullámok	A rezgőkörben zajló folyamatok leírása, az antenna szerepe, az elektromágneses hullámok tulajdonságai (terjedési sebesség, hullámhossz, frekvencia). A gyorsuló töltés és az elektromágneses hullám kapcsolata. Az elektromágneses hullámok spektrumának és biológiai hatásainak ismerete. Az elektromágneses hullámok alkalmazásainak ismerete.

4. A fény

A fény	Fényforrások, fénynyaláb, fénysugár, a fénysebesség mérése. A fény visszaverődése, a visszaverődés törvénye. A fénytörés, a Snellius-Descartes-törvény, a teljes visszaverődés jelensége. Prizma, plánparalel lemez. Színfelbontás prizmával, homogén és összetett színek. A fény hullámjelenségeinek ismerete (interferencia, elhajlás, polarizáció). A lézerfény sajátosságai. Képalkotás, valódi és látszólagos kép, nagyítás fogalmának ismerete, alkalmazása. A síktükör, a gömbtükrök és a leképezési törvény ismerete. Az optikai lencsék és a leképezési törvény ismerete, dioptria fogalma. Optikai eszközök: a nagyító, a mikroszkóp, a távcső, a szem, a szemüveg, a fényképezőgép működésének alapelvei.

5. Atomfizika, magfizika

Az anyag szerkezete	Az atom, molekula, ion, elem fogalma. Az anyag atomos természetének alátámasztása konkrét jelenségekkel. Egyszerű számítások elvégzése.
Az atom szerkezete	Az elektromosság atomos természetének értelmezése az elektrolízis alapján. Az elektron töltése és tömege, az ezzel kapcsolatos kísérletek értelmezése. Rutherford szórási kísérlete és atommodellje.
A kvantumfizika elemei	Az energia kvantáltsága, Planck-formula. A fotoeffektus és értelmezése. A foton tömege és energiája, a kilépési munka meghatározása. A fény kettős természete. A kibocsátási és elnyelési színképek keletkezésének ismerete, a hullámhossz és az energia kapcsolata. Az elektron kettős természete, a de Broglie-hullámhossz. A Heisenberg-féle határozatlansági reláció ismerete. A Bohr-modell sajátosságai, újszerűsége, korlátai. Az elektronburok szerkezete: a fő- és mellékkvantumszám és az elektronhéj fogalma, a Pauli-elv szerepe. Az elektron „tartózkodási helyének” jelentése.
Az atommagban lejátszódó jelenségek	Az atommag összetétele. Az erős kölcsönhatás, nukleonok, tömeghiány és kötési energia, tömeg-energia ekvivalencia fogalmainak használata az atommag leírásában. A természetes radioaktív sugárzás (alfa, béta, gamma) leírása. felezési idő, aktivitás, bomlási törvény.

	Atommag-átalakulások leírása, izotópok, alkalmazások. Az atomenergia felhasználásának ismerete: maghasadás, láncreakció, atomreaktor, atombomba. Az atomenergia jelentősége, előnyei, hátrányai, összehasonlítás más energiafelhasználási módokkal. Magfúzió, hidrogénbomba, a Nap energiája.
Sugárvédelem	A radioaktív sugárzás környezeti és biológiai hatásainak ismerete, a sugárterhelés fogalma, mennyiségi jellemzés. A sugárvédelem módszerei.

6. Gravitáció, csillagászat

Gravitáció	Az általános tömegvonzási törvény és jelentősége, a gravitációs állandó mérése. A bolygók mozgásának leírása: Kepler törvényei. A mesterséges égitestek mozgása. Nehézségi erő, a súly, a súlytalanság értelmezése. A gravitációs gyorsulás mérése.
A csillagászat elemeiből	A Naprendszer és főbb részeinek jellemzése. A csillag fogalma, összehasonlítás a Nappal. A Tejútrendszer, galaxisok. Az Univerzum tágulása, Ősrobbanás-elmélet. A világűr megismerésének legfontosabb módszerei, eszközei.

7. Fizika- és kultúrtörténeti ismeretek

Személyiségek	Arkhimédész, Kopernikusz, Kepler, Galilei, Newton, Huygens, Watt, Ohm, Joule, Ampère, Faraday, Jedlik Ányos, Maxwell, Hertz, Eötvös Loránd, J. J. Thomson, Rutherford, Curie-család, Planck, Heisenberg, Bohr, Einstein, Szilárd Leó, Teller Ede, Wigner Jenő, Gábor Dénes a tanultakkal kapcsolatos legfontosabb eredményeinek ismerete.
Elméletek, felfedezések, találmányok	A geo- és heliocentrikus világkép összehasonlítása. Galilei munkásságának jelentősége: a kísérletezés szerepe. Newton munkásságának jelentősége: „az égi és földi mechanika egyesítése”, a newtoni fizika hatása. Maxwell és Hertz munkásságának jelentősége. A távcső, a mikroszkóp, a gőzgép, az elektromotor, a generátor, a transzformátor, az elektron, belsőégésű motor, a röntgensugárzás, a radioaktivitás, a félvezetők, az atomenergia felhasználásának felfedezése, illetve feltalálása és hatásuk – összekapcsolás a megfelelő nevekkel. A követelményekben szereplő ismeretek alapján megállapítható eltérések a klasszikus fizika és a kvantummechanika, illetve a klasszikus fizika és a relativitáselmélet között. Az űrkutatás történetének legfontosabb állomásai.

Földrajz
11(12.) évfolyam

A témakör címe	**Földrajz – emelt szint**	Ajánlott óraszám: 165
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Kognitív képességek – Adatokkal (információval) való műveleti képességek ▪ Adatgyűjtés adott szempontok alapján ▪ Adatok rendszerezése adott szempontok alapján ▪ Adatok rangsorolása adott szempontok (lényegkiemelés) ▪ Az adatok között összefüggés-teremtés adott szempontok alapján – Logikai képességek: ▪ Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) ▪ Általánosítás ▪ Következtetés ▪ Csoportosítás – Tájékozódás az időben – Tájékozódás a térben – A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: ▪ Problémafelismerés ▪ Problémaelemzés ▪ Döntéshozás (indoklás) ▪ Korrekció, önkorrekció – Elemzés, értékelés – Összefüggések felismerése – A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége Önismeret, életvezetés, együttélés – Együttműködési képességek: – Időkezelés Eszközhasználat – Forráshasználat – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Számítógép-használat: Attitűdök – A másokhoz való odafordulás igénye. – Próbálkozási hajlandóság – Nyitottság – Kíváncsiság	

Ismeretek, tartalmak, feladatok

1. Térképismeret
2. Csillagászattörténet
3. Világegyetem keletkezése és felépülése
4. Naprendszer
5. A Föld külső és belső tagolódása
6. Az állandóan változó Föld
7. Ásványok, kőzetek
8. A légkör felépítése, jellemzője és az időjárás elemei

Ajánlott tevékenységek
Egyéni munka Csoportos munka Projektek

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

1. Térképismeretek

A földrajzi környezet ábrázolásának lehetőségei, módjai.
A különböző tartalmú és fajtájú térképeken közölt információk leolvasása, az egyszerű összefüggések feltárása és alkalmazása.
Helymeghatározás a térképen, távolságmérés és -számítás, metszetszerkesztés.
Az űrtérképezés módszerei és gyakorlati jelentősége.
Földrajzi és környezeti elemek azonosítása űrfelvételeken, információk leolvasása űrfelvételekről.

2. Kozmikus környezetünk

A csillagászat történeti fejlődésének jelentős állomásai.
A Naprendszer felépítése és annak földi következményei.
A Nap szerkezete és a szférák jelenségeinek hatása a földi életre.
A Föld mozgásai és azok következményei.
A helyi és a zónaidő számításával kapcsolatos gyakorlati feladatok megoldása.
Az űrkutatás eredményeinek gyakorlati vonatkozásai.

3. A geoszférák földrajza

A kőzetburok	Tájékozódás a földtörténeti időegységekben és főbb eseményeikben. A környezeti feltételek változásának hatása a felszín és az élővilág fejlődésére. A földtörténeti kormeghatározás néhány elve. Égitestünk gömbhéjas szerkezete, a geoszférák közötti kapcsolatok. A kőzetlemezek és mozgásuk következményei. A Föld nagyszerkezeti egységei. A lemeztektonikai folyamatok szerkezeti következményei, összefüggései az ásványkincsek elhelyezkedésével. A belső és külső erők felszínformáló szerepe, a felszínformák. A leggyakoribb ásványok és kőzetek felismerése, gazdasági hasznosíthatóságuk. A kőzetek anyagainak körforgása.
A levegőburok	A légkör szerkezete, anyagi felépítése és annak változásai. A légkörben lezajló folyamatok és törvényszerűségeik, az éghajlati elemek közötti kölcsönhatások. Az időjárási elemek szerepe a felszínformálódásban. Az időjárási elemekkel kapcsolatos számítási feladatok megoldása. Az időjárás-jelentések értelmezése, a változások okainak magyarázata. Az időjárás-változások biológiai hatásai. A legfőbb felhőtípusok összefüggései az időjárási jelenségekkel. Az általános légkörzés vízszintes és függőleges összetevőinek kapcsolata. A légkör egységes rendszerként való működése. A légkör szennyeződésének okai és a szennyezettség következményei.
A vízburok	A vízburok tagolódása és a víz körforgása. A vízkörzés és a légkörzés kapcsolata. Az óceánok és a tengerek földrajzi jellemzői, természeti erőforrásai, gazdasági jelentőségük. A felszíni és felszín alatti víztípusok, kialakulásuk, hasznosíthatóságuk lehetőségei. A vízgazdálkodás főbb tevékenységei. A vízellátás és a vízszennyezés helyi, illetve az egész bolygóra kiható problémái, természeti és társadalmi-gazdasági következményei, megoldási lehetőségek. A víz és a jég felszínformáló tevékenysége.

A talaj	A talaj keletkezése. A talaj gazdasági jelentősége, a talajpusztulás okai és következményei.
A geoszférák kölcsönhatásai	A geoszférák közötti összefüggések bemutatása példák segítségével. A geoszférák legfőbb környezeti problémáinak társadalmi-gazdasági és szemléleti okai. Következményeinek, megelőzési és megoldási lehetőségeinek bemutatása példák alapján

4. A földrajzi övezetesség

A szoláris és a valós éghajlati övezetek közötti különbségek.
A földrajzi övezetek, övek, területek/vidék elhelyezkedése, hasonló és eltérő vonásainak kialakulása és bemutatása, a gazdálkodás jellemző vonásai, a környezeti problémák.
A függőleges és a vízszintes övezetesség kapcsolata.
A természeti erőforrások övezetes elrendeződésének bizonyítása.
A földrajzi övezetesség és az eltartóképesség összefüggései.

5. Népesség és településföldrajz

A népesedési szakaszok. A Föld népességnövekedésének időbeli alakulása, okai, környezeti következményei.
A népesség szerkezetének változásai.
A népesség térbeli eloszlását meghatározó legfontosabb tényezők, a területi megoszlás különbségei.
Az urbanizáció és a népességmozgások összefüggései és következményei.
Az egyes településtípusok jellemzői, kialakulásuk és átalakulásuk okai, a települések kapcsolatai.

12.(13.) évfolyam

A témakör címe	**Földrajz – emelt szint**	Ajánlott óraszám: 145
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Kognitív képességek – Adatokkal (információval) való műveleti képességek ▪ Adatgyűjtés adott szempontok alapján ▪ Adatok rendszerezése adott szempontok alapján ▪ Adatok rangsorolása adott szempontok (lényegkiemelés) ▪ Az adatok között összefüggés-teremtés adott szempontok alapján – Logikai képességek: ▪ Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) ▪ Általánosítás ▪ Következtetés ▪ Csoportosítás – Tájékozódás az időben – Tájékozódás a térben – A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: ▪ Problémafelismerés ▪ Problémaelemzés ▪ Döntéshozás (indoklás) ▪ Korrekció, önkorrekció – Elemzés, értékelés – Összefüggések felismerése – A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége Önismeret, életvezetés, együttélés – Együttműködési képességek – Időkezelés	

	Eszközhasználat – Forráshasználat – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Számítógép-használat: Attitűdök – A másokhoz való odafordulás igénye. – Próbálkozási hajlandóság – Nyitottság – Kíváncsiság
Ismeretek, tartalmak, feladatok	
1. Bevezetés a gazdaságföldrajzba 2. Gazdaságföldrajz 3. Magyarország földrajza 4. Európa regionális földrajza 5. Európán kívüli kontinensek földrajza 6. A globális problémák földrajzi vonatkozásai	
Ajánlott tevékenységek	
Egyéni munka, Csoportos munka Projektek	

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

6. A világgazdaság

A világgazdaság	A világgazdaság ágazati felépítése. A gazdasági fejlettség mérésére alkalmas legfontosabb mutatók. A fejlettség területei különbségei. A piacgazdaság működésének elve. A jelentősebb nemzetközi gazdasági, pénzügyi tevékenységek, szervezetek, szerepük a világ- és a nemzetgazdasági folyamatokban. A nemzetközi munkamegosztás és a világkereskedelem kialakulásának folyamata, főbb irányai, résztvevői. A globalizáció. Az integráció legfontosabb lépései az Európai Unió és egyéb regionális együttműködések példáján. A működő tőke áramlásának legfontosabb irányai és hatásai a gazdasági fejlődésre. A mindennapi élet jellemző gazdasági folyamatainak felismerése példák alapján.
A gazdasági ágazatok	A gazdasági ágazatok jelentőségének változásai példák alapján. A legfontosabb gazdasági ágazatok telepítő tényezői, azok változása. A gazdasági szerkezetváltás folyamata. A mezőgazdaság termelés jellemzői. Az energiagazdaság és az ipar jelentősége, átalakulási tendenciái. Az infrastruktúra szerepe és kapcsolata az életminőséggel.

7. A világgazdaságban különböző szerepet betöltő régiók, ország csoportok és országok

	Földünk országainak csoportosítása társadalmi-gazdasági jellemzőik szerint. A világgazdasági központok és a peremterületek kialakulása, területi átrendeződésük, eltérő és változó szerepük a világgazdaságban. Függőségi viszonyok a világgazdaságban. A különböző egyedi szerepkörök kialakulásának okai. Az egyedi szerepet betöltő ország csoportok és országok földrajzi jellemzői, jelentőségük a világgazdaság működésében.

8. Magyarország földrajza

	Magyarország földrajzi helyzete. Hazánk természeti adottságainak és erőforrásainak kapcsolata, a medencejelleg érvényesülése. Népességföldrajzi folyamatok és azok következményei. A népesség nemzetiségi összetételének változásai és következményei a Kárpát-medencében. Hazánk társadalmi-gazdasági fejlődésének történelmi háttere, a térszerkezet változásának tendenciái.
	Magyarország gazdaságának jellemző vonásai. A gazdaság fő ágai, ágazatai, területi és szerkezeti átrendeződése, annak okai és társadalmi-gazdasági következményei. Nemzetközi gazdasági kapcsolataink. A regionális együttműködés lehetőségei a Kárpát-medencében. Hazánk idegenforgalma. A hazai tájak és régiók eltérő természetföldrajzi és társadalmi-gazdasági képének bemutatása. A regionális fejlettségi különbségek okai és következményei. A környezetgazdálkodás hazai elvei és alkalmazásának lehetőségei. Hazánk környezeti állapota, legfőbb természeti, kulturális és környezeti értékei, gazdasági eredményei. A lakóhely és a régió természeti, társadalmi-gazdasági jellemzői.

9. Európa regionális földrajza

Európa természeti és társadalmi-gazdasági képe.
Az egyes kontinensrészek és a tipikus tájak földrajzi jellemzői.
Az európai országok szerepének bemutatása a kontinens, illetve a világ gazdaságában. Közös és eltérő társadalmi-gazdasági adottságaik magyarázata, azok következményei.
Az Európai Unió kialakulásának társadalmi-gazdasági alapjai, működésének földrajzi vonásai, a bővítés lehetőségei és korlátai. Egyes területeinek és országainak hasonlóságai és különbségei. A tagországok közös és nemzeti érdekeinek bemutatása, a hasonlóságok és a különbségek okainak magyarázata.
A környezeti problémák területi jellemzői, a megoldásukra tett törekvések Európában.

10. Az Európán kívüli földrészek földrajza

Az egyes kontinensek általános természetföldrajzi és társadalmi-gazdasági jellemzői, tipikus tájaik.
Az eltérő társadalmi-gazdasági fejlettségű területek, a világgazdaságban kiemelkedő jelentőségű ország csoportok és országok, szerepük változásai.
Példák a társadalom természeti környezetbe való beavatkozására az egyes földrészeken.

11. A globális válságproblémák földrajzi vonatkozásai

A legfőbb globális problémák és azok kialakulásának természeti, társadalmi-gazdasági okai.
A túlnépesedés, a termelés és a fogyasztás regionális társadalmi következményei és azok megoldási lehetőségei.
Példák a globális környezeti gondok megoldási lehetőségeire.
A környezetvédelem nemzetközi szervezetei, az egyezmények legfőbb céljai és elvei. A fenntartható fejlődés.

Kémia
11.(12.) évfolyam

A témakör címe	**Kémia – emelt szint**	Ajánlott óraszám:165
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	EMBER A TERMÉSZETBEN	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Kognitív képességek – Adatokkal (információval) való műveleti képességek ▪ Adatgyűjtés adott szempontok alapján ▪ Adatok rendszerezése adott szempontok alapján ▪ Adatok rangsorolása adott szempontok (lényegkiemelés) ▪ Az adatok között összefüggés-teremtés adott szempontok alapján – Logikai képességek: ▪ Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) ▪ Általánosítás ▪ Következtetés ▪ Csoportosítás – Tájékozódás az időben – Tájékozódás a térben – A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: ▪ Problémafelismerés ▪ Problémaelemzés ▪ Döntéshozás (indoklás) ▪ Korrekció, önkorrekció – Elemzés, értékelés – Összefüggések felismerése – A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége Önismeret, életvezetés, együttélés – Együttműködési képességek: ▪ Kooperativitás ▪ Konszenzuskeresés ▪ Segítőkészség – Időkezelés Eszközhasználat – Forráshasználat – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Számítógép-használat: Attitűdök – A másokhoz való odafordulás igénye. – Próbálkozási hajlandóság – Nyitottság – Kíváncsiság	

Ismeretek, tartalmak, feladatok

1. Anyagszerkezet
2. Általános kémia
3. Laboratóriumi ismeretek
4. Nemfémes elemek és vegyületeik
5. Fémek és vegyületeik
6. Szervetlen technológia
7. Elektrokémia

Ajánlott tevékenységek
Egyéni munka, Csoportos munka: – Kísérletek elvégzése önállóan – Feladatküldés csoportok között (egyszerűbb kémiai számítások, feleletválasztós kérdések…) Projektek

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

1. Általános kémia

Atomok és a belőlük származtatható ionok	Az elemi részecskék szerepe az atom felépítésében. Az atomszerkezet kiépülésének törvényszerűségei. Hasonlóságok és különbségek megállapítása az anyagi tulajdonságokban a periódusos rendszer alapján. A periódusos rendszerben megmutatkozó tendenciák. A periódusos rendszer használata az atomok tulajdonságainak meghatározásában.
Molekulák és összetett ionok	Egyszerűbb molekulák, összetett ionok képletének megadása, szerkezetük jellemzése az atom- és molekulaszerkezeti ismeretek alapján.
Halmazok	Az anyagi halmazok tulajdonságai és az azokat felépítő részecskék szerkezete közötti kapcsolat. Az anyagi halmazok csoportosítása és jellemzése különböző szempontok (pl. komponensek száma, halmazállapot, homogenitás stb.) szerint. Az oldatok és a kolloid rendszerek legfontosabb tulajdonságai. Az atomszerkezeti ismeretek alapján következtetés az atomok kapcsolódásának lehetőségeire és módjaira.
A kémiai reakciók	Egyszerű kísérlet elvégzése leírás alapján, a tapasztalatok értelmezése. Az anyagi tulajdonságok kísérleti igazolása a rendelkezésre bocsátott eszközök és anyagok segítségével. Valamely kísérlet várható eredményének becslése az elméleti ismeretek alapján.
A kémiai reakciók jelölése	Sztöchiometriai és ionegyenletek felírása, rendezése.
Termokémia	A termokémiai fogalmak és törvények ismerete és alkalmazásuk.
Reakciókinetika	A reakciók végbemenetelének feltételei. A reakciósebességet befolyásoló tényezők.
Kémiai egyensúly	A dinamikus egyensúly értelmezése a megfordítható folyamatokra. Az egyensúlyi állandó és az egyensúlyi koncentrációk közötti kapcsolat alkalmazása. Az ipari szempontból fontos gyártási folyamatok optimális paramétereinek értelmezése.
Reakciótípusok	A kémiai reakciók csoportosítása különböző szempontok (pl. irány, reakcióhő, sebesség, részecskeátmenet stb.) szerint. Az anyagok csoportosítása kémiai viselkedésük alapján (sav, bázis, oxidálószer, redukálószer stb.). A kémiai folyamatok besorolása különböző reakciótípusokba (pl. protolitikus, redoxi, komplexképződéses, gázfejlődés, csapadékképződés stb.).
Protonátmenettel járó reakciók	A vizes közegben lejátszódó protolitikus reakciók értelmezése (pH, kémhatás, közömbösítés, hidrolízis). A sav-bázis folyamatok értelmezése nemvizes közegben.
Elektronátmenettel járó reakciók	Redoxireakciók értelmezése (elektronátmenet, oxidációsszám-változás) Reakcióegyenletek rendezése az oxidációsszám-változások alapján.

A kémiai reakciók és az elektromos energia kölcsönhatása	A kémiai energia és az elektromos energia kapcsolata (galvánelem, elektrolizáló cella működése). Az elektródpotenciál fogalma és meghatározó tényezői. A redoxireakciók iránya és a standardpotenciálok közti összefüggés Táblázatok adatainak használata a redoxifolyamatok irányának meghatározására. A gyakorlati életben használt galvánelemek (akkumulátorok) felépítése és működése; korróziós jelenségek, korrózióvédelem. Az elektrolízis során végbemenő elektródfolyamatok értelmezése a megismert példák alapján kikövetkeztethető esetekben. Az elektrolízis mennyiségi törvényei és alkalmazásuk.
Tudománytörténet	A követelményekkel kapcsolatos tudománytörténeti vonatkozások megnevezése (pl. Mengyelejev, Hevesy György, Faraday, Arrhenius, Brönsted, Avogadro).

2. Szervetlen kémia

A kerettantervben szreplő elemek és vegyületek kiegészítő listája	Halogénelemek (fluor, bróm, jód), hidrogén-halogenidek, ezüst-halogenidek, dihidrogén-peroxid, alumínium-oxid, réz-oxidok, fém-hidroxidok, dihidrogén-szulfid, kénessav és szulfitok, nátrium-tioszulfát, nitritek, fém-nitrátok, difoszfor-pentaoxid, hidrogén- és dihidrogén-foszfátok, szilikonok, kobalt, nikkel, higany, kálium-permanganát.
Az elemek és vegyületek szerkezete (az atom-, a molekula- és a halmazszerkezet kacsolata)	Az elemek és vegyületek tulajdonságainak és reakcióinak magyarázata az általános kémiai ismeretek alapján.
Az elemek és vegyületek fizikai tulajdonságai és anyagszerkezeti értelmezése	Az általános kémiában tanult fogalmak, összefüggések, szabályok alkalmazása az elemek és vegyületek tulajdonságainak és reakcióinak magyarázatára.
Az elemek és vegyületek kémiai sajátságai	Az elemek jellemzése a periódusos rendszer adatai alapján. Egyszerűbb kísérletek elvégzése leírás alapján és a tapasztalatok anyagszerkezeti értelmezése. A természettudományos megfigyelési, kísérleti és elemzési módszerek alkalmazása. A megfigyelések, mérések során nyert adatok rendezése, ábrázolása, értelmezése. Az anyagi tulajdonságok kísérleti igazolása a rendelkezésre bocsátott eszközök és anyagok segítségével. Valamely kísérlet várható eredményének becslése az elméleti ismeretek alapján. Képlet- és adatgyűjtemény, szaklexikon önálló használata. Az anyagok tulajdonságainak összehasonlítása és értelmezése táblázat adatai alapján. A képlet alapján az elemek, vegyületek besorolása a megfelelő rácstípusba és főbb tulajdonságaik jellemezése. A kémiai tulajdonságok bemutatása reakcióegyenletek írásával.
Az elemek és vegyületek előfordulása	Megismert elemek előfordulásának formái. Következtetés az elemek és vegyületek előfordulására a kémiai tulajdonságok alapján.
Az elemek és vegyületek laboratóriumi és ipari előállítása	Az elemek, szervetlen vegyületek laboratóriumi és ipari előállításának elvi alapjai és módjai. Következtetés az elemek és vegyületek előállítására a kémiai tulajdonságok alapján.
Az elemek és szervetlen vegyületek legfontosabb felhasználásai	A környezetkárosító folyamatok és az ellenük való védekezés kémiai magyarázata. Annak ismerete, hogyan kell felelősségteljesen használni a környezetben előforduló elemeket és szervetlen vegyületeket.
Az elemek és vegyületek jelentősége	Megismert elemek és vegyületek felhasználása, élettani hatása, gyógyító, károsító hatása. A környezetkárosító anyagok hatásai és a megelőzés módjai. Az energiatermelés szervetlen kémiai vonatkozásai. A környezetszennyezés okai, környezetvédelem.
Tudománytörténet	A követelményekkel kapcsolatos tudománytörténeti vonatkozások megnevezése (pl. Hevesy György, Irinyi János, Semmelweis Ignác).

12(13.) évfolyam

A témakör címe	**Kémia – emelt szint**	Ajánlott óraszám: 145
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	EMBER A TERMÉSZETBEN	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	Kognitív képességek – Adatokkal (információval) való műveleti képességek ▪ Adatgyűjtés adott szempontok alapján ▪ Adatok rendszerezése adott szempontok alapján ▪ Adatok rangsorolása adott szempontok (lényegkiemelés) ▪ Az adatok között összefüggés-teremtés adott szempontok alapján – Logikai képességek: ▪ Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) ▪ Általánosítás ▪ Következtetés ▪ Csoportosítás – Tájékozódás az időben – Tájékozódás a térben – A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: ▪ Problémafelismerés ▪ Problémaelemzés ▪ Döntéshozás (indoklás) ▪ Korrekció, önkorrekció – Elemzés, értékelés – Összefüggések felismerése – A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége Önismeret, életvezetés, együttélés – Együttműködési képességek: ▪ Kooperativitás ▪ Konszenzuskeresés ▪ Segítőkészség – Időkezelés Eszközhasználat – Forráshasználat – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Számítógép-használat: Attitűdök – A másokhoz való odafordulás igénye. – Próbálkozási hajlandóság – Nyitottság – Kíváncsiság	

Ismeretek, tartalmak, feladatok

1. A szerves kémia alapjai
2. Szénhidrogének
3. Heteroatomot tartalmazó szénhidrogének
4. Szénhidrátok
5. Lipidek
6. Fehérjék
7. Nukleinsavak
8. Szerves technológia

Ajánlott tevékenységek
Egyéni munka, Csoportos munka: – Kísérletek önálló elvégzése – Kiselőadás/forráselemzés érdekes biológiai-élettani vonatkozásokról adott molekulacsoportnál, illetve tudománytörténeti mérföldkőnél **Projektek**

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

3. Szerves kémia

A szerves vegyületek szerkezete és csoportosításuk	A szerves anyag fogalma. A szerves vegyületek csoportosítása a szénatomok közötti kötések szerint. A funkciós csoport fogalma. A szerves vegyületek csoportosítása a funkciós csoportok szerint. Az egyes vegyülettípusok egymásból való származtatása. Homológ sor általános képletének megszerkesztése. A szerves vegyületek elnevezésének alapelvei és annak alkalmazása A mindennapi életben használt vegyületek köznapi neve. Szerkezeti képlet írása. A konstitúció, a konfiguráció és a konformáció. Az izoméria különböző típusai. Konformerek és izomerek felismerése. Az optikai izoméria kialakulásának lehetőségei, az optikai izomerek tulajdonságai. Királis molekulák felismerése egyszerűbb esetekben.
A szerves vegyületek fizikai tulajdonságai	Szerves vegyületek fizikai tulajdonságainak molekula- és halmazszerkezeti értelmezése.
A szerves vegyületek kémiai sajátosságai	A szerves vegyületek kémiai reakciói a szénváz és a funkciós csoportok alapján. A kémiai változások reakcióegyenleteinek felírása. Egyszerű kísérleteket elvégzése leírás alapján, és ezek eredményének értelmezése. Egyszerű kísérletek megtervezése. Valamely kísérlet várható eredményének becslése az elméleti ismeretek alapján.
A szerves vegyületek előfordulása és biológiai jelentősége, felhasználása	Az ipari és az élettani szempontból legfontosabb szerves vegyületek biológiai szerepe (mérgező hatás, gyógyszerek, drogok), főbb felhasználási és előfordulási területei. Az energiatermelés szerves kémiai vonatkozásai.
A szerves anyagok környezeti hatásai	Az általános kémiai ismeretek alkalmazása a szerves anyagok környezeti hatásának magyarázatában.
A szerves vegyületek laboratóriumi és ipari előállítása	A gyakorlati élet szempontjából legfontosabb szerves vegyületek laboratóriumi és ipari előállításának elvi alapjai és előállítási módjai.
Tudománytörténet	A követelményekkel kapcsolatos tudománytörténeti vonatkozások megnevezése (pl. Szent-Györgyi Albert, E. Fischer, F. Sanger, A. Nobel).

4. Kémiai számítások

Általános követelmények	Az SI-mértékegységek használata. A periódusos rendszer adatainak használata a számításokhoz. A feladatok szövegének, adatainak helyes értelmezése. Az eredmények megfelelő pontossággal történő megadása.
Az anyagmennyiség	A tömeg, az anyagmennyiség, a részecskeszám és a térfogat közti összefüggések (moláris tömeg, sűrűség, Avogadro-állandó) és alkalmazásuk.
A gáztörvények	A gázok állapotegyenlete és alkalmazása. Az Avogadro-törvény, illetve az Avogadro-törvényből következő összefüggések (gázok moláris térfogata, sűrűsége, relatív sűrűsége) alkalmazása.

Oldatok, elegyek	Az oldatok százalékos összetételének és koncentrációjának alkalmazása.
A képlettel és reakcióegyenlettel kapcsolatos számítások	A vegyületek összegképlete és százalékos összetétele közötti kapcsolat és annak alkalmazása. A kémiai egyenlet jelentései, ez alapján számítási feladatok megoldása.
Termokémia	A reakcióhő és a képződéshők, illetve más energiaértékek, például a rácsenergia, az ionizációs energia stb. közötti kapcsolat és alkalmazása. A reakcióhő alkalmazása a kémiai számításokban.
Kémiai egyensúly	A kiindulási és az egyensúlyi koncentrációk, valamint az egyensúlyi állandó közötti kapcsolat alkalmazása egyszerűbb feladatokban.
pH-számítás	A pH és az oldatok oxónium-, illetve hidroxidion-koncentrációja közötti kapcsolat alkalmazása erős savak és bázisok esetében. A disszociációfok fogalma. A pH és az oldatok oxónium-, illetve hidroxidion-koncentrációja, valamint a disszociációfok közötti kapcsolat alkalmazása gyenge savak és bázisok esetében, egyszerűbb példákban.
Elektrokémia	A standardpotenciál és galvánelemek elektromotoros ereje közötti kapcsolat alkalmazása. A Faraday-törvények alkalmazása.

INFORMATIKA
11(12). ÉVFOLYAM

1.

Témakör	**Informatika-alkalmazói ismeretek: Képdokumentumok szerkesztése**	Ajánlott óraszám: 28
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	INFORMATIKA	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– formaalakító készség – kreativitás – pontosság, precizitás – igény az esztétikus külalak kialakítására	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Képek digitalizálása, tömörítési eljárások A vektorgrafikus szerkesztés jellemzői. Méretezés, igazítás, csoportosítás, egyesítés, kivonás, másolás Vektorgrafikus elemek és jellemzőik, a jellemzők módosítása Színrendszerek, színkeverés, színpaletták. Képformátumok, konvertálási lehetőségek Bitképek módosításának, retusálásának fejlettebb lehetőségei Átjárhatóság a bitképes és a vektorgrafikus képszerkesztésben Vektorgrafikus animáció szerkesztése. Elemek, háttér, képkockák, útvonal fogalma. Alaptulajdonságok beállítása. A renderelés fogalma 3 dimenziós szerkesztési eljárások. Tengelyek és síknézetek, perspektivikus nézet, a tárgyak felépítése		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Bitképek fotorealisztikus retusálása Bitképek készítése leírás és minta alapján Képek mentése különböző formátumokba, képek felhasználása szöveges és webes dokumentumokban Vektorgrafikus képek létrehozása minta alapján Kreatív képkészítés vektorgrafikus szerkesztőprogrammal (logo, clipart készítése) Kreatív animációkészítés Webes szerkesztési feladatok vektorgrafikus kiegészítők felhasználásával Tanítási/tanulási segédanyag készítése 3 dimenziós modellek segítségével		

2.

Témakör	**Algoritmizálás, adatmodellezés**	Ajánlott óraszám: 32
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	INFORMATIKA	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– korszerű alkalmazói készség – algoritmikus gondolkodás – rendszerező képesség – kreativitás – önálló munkavégzés – figyelem- és koncentrációkészség – fegyelmezettség – türelem, kitartás – pontosság, precizitás	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
– A strukturált programozás alapelvei – Adattípusok és a típusokhoz tartozó műveletek – Változók típusai, kezelése – Programozási alapfogalmak: adatbevitel, adatmegjelenítés, szekvencia, elágazás, ciklus, feltételek – Grafikus felület kezelése – Makrók készítése az irodai dokumentumszerkesztő programokban – Programozási nyelv Középszintű használata		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Egy programnyelv középszintű használata, egyszerűbb algoritmusok kódolása Program módosítása megadott feltételek szerint		

3.

Témakör	**Könyvtári informatika. Multimédiás eszközhasználat, eszközkészítés**	Ajánlott óraszám: 18
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	INFORMATIKA	
A kompetenciafejlesztés fókuszai **(*KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK*)**	– rendszerező képesség – formaalakító készség – kreativitás – nem nyelvi természetű kifejezőképességű alkotóképesség – pontosság, precizitás – igény az esztétikus külalak kialakítására – problémamegoldó képesség – döntésképesség	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
– A hagyományos és elektronikus dokumentumok információinak összehasonlítása – Analóg hang digitalizálása és tömörítése – Hangfelvétel szerkesztése, keverése – Informatikai eszköz által generált hanganyag (midi…) készítése és szerkesztése – Videofelvétel digitalizálása, tömörítése – Videovágó eszközök használata – Feliratozás, átúsztatás, effektek alkalmazása – Audiovizuális elemek felhasználása bemutatóban, webes felületen		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Hanganyagok és képsorok lejátszása multimédia számítógéppel Hanganyag rögzítése digitális formában, alaptulajdonságainak felismerése, ezek megváltoztatása Digitális hanganyag vágása, mixelése, tömörítése Videofelvétel digitalizálása, vágása Audiovizuális elemek feltöltése publikus webes tárolófelületre Audiovizuális elemek használata webes szerkesztés során		

4.

Témakör	**Infokommunikáció: Információkeresés és információközlés**	Ajánlott óraszám: 18
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	INFORMATIKA GAZDASÁGI ISMERETEK	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– korszerű alkalmazói készség – önálló munkavégzés – együttműködés – konszenzuskeresés – alkotóképesség – rendszerező képesség – formaalakító készség – problémamegoldó képesség – döntésképesség – kezdeményezőkészség – gyakorlatiasság	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Interaktív, dinamikus weblap Webes formázó és a lekérdező utasítások Praktikus és esztétikus webdesign A webes tartalomszolgáltatás, regisztrálás keresőkben, webes marketing A webes publikálás etikai és jogi normái Hálózati felhasználók és csoportok Hálózati megosztások és jogosultságok Távoli elérések. Szerver típusok Internetes károkozás és védekezés.		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
– Webszerkesztés projekt: fejlett webes publikáció készítése, regisztrálása keresőoldalon, webes marketing tervezése és végrehajtása		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A tanuló tudjon analóg információt digitálissá alakítani, eljárása a lehető legoptimálisabb legyen
- A digitális információt (képet, hangot, mozgóképet) tudja tömöríteni, szerkeszteni
- A multimédiás elemeket tudja bemutatni, beágyazni, interneten publikálni
- A tanuló tudjon esztétikus és praktikus weblapot készíteni
- Ismerje a webes publikálás etikai, jogi és gazdasági vonatkozásait
- Ismerje az algoritmusok leíró eszközeit, a leírást tudja értelmezni
- Tudjon egyszerűbb algoritmust egy programnyelven kódolni, az elkészült program helyességét ellenőrizni

12(13.) ÉVFOLYAM

1.

Témakör	**Az informatikai eszközök használata, infotechnológia.**	Ajánlott óraszám: 26
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	INFORMATIKA	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– korszerű alkalmazói készség – önálló munkavégzés – rendszerező képesség – türelem, kitartás – pontosság, precizitás – problémamegoldó képesség	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Analóg és digitális információ Az adatok bináris tárolása, az információ mérése Számrendszerek Logikai értékek és műveletek Az informatikában használt mértékegységek Számítógépek fejlődése napjainkig Tárolási technikák Központi egység, perifériák, háttértárak, monitorok jellemzői, típusai, beállításai Szoftverek típusai, csoportosítása Operációs rendszerek jellemzői, típusai, összehasonlításuk Grafikus és karakteres kezelői felületek Adatvédelem, tömörítési eljárások, vírusok működése, vírusvédelem		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Beszámoló készítése a szoftver és hardver ismeretek egy-egy témaköréből Problémamegoldás informatikai eszközök segítségével. Az eszközhasználat lehetőségeinek elemzése A szoftver- és hardverkörnyezet feltérképezése Hardver- és szoftverkörnyezet kialakítása adott feltételek alapján (tervezés és részleges végrehajtás) Víruskeresés és -védelem végrehajtása, beállításai		

2.

Témakör	**Algoritmizálás, adatmodellezés**	Ajánlott óraszám: 29
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	INFORMATIKA	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– korszerű alkalmazói készség – algoritmikus gondolkodás – rendszerező képesség – kreativitás – önálló munkavégzés – figyelem- és koncentrációkészség – fegyelmezettség – türelem, kitartás – pontosság, precizitás	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
– Rekurzív algoritmusok – Tervezés, kódolás, tesztelés – Tömbök, összetett adatszerkezetek használata – Matematikai és logikai függvények – Webes felületek interaktívvá tétele scriptek segítségével		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Szekvenciális vezérlés, számlálós ciklusos programok értelmezése, futtatása Önálló programkészítés probléma felismerés alapján Programkészítés szöveges leírás alapján A program futtatása, tesztelése, hibajavítása

3.

Témakör	**Adatbázisok, adattáblák alkalmazása**	Ajánlott óraszám: 32
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	Informatika	
A kompetenciafejlesztés fókuszai ***(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)***	– korszerű alkalmazói készség – algoritmikus gondolkodás – önálló munkavégzés – rendszerező képesség – türelem, kitartás – pontosság, precizitás – problémamegoldó képesség	

Ismeretek, tartalmak, feladatok
Célértékkeresés, esetvizsgáló használata táblázatszerkesztőben Makrók készítése A relációs adatmodell jellemzői Adattáblák és kapcsolatok tervezése Adatok strukturált megjelenítése lekérdezések és jelentések segítségével Adatbevitel segítése felhasználóbarát és esztétikus űrlapok készítésével Az adatbevitel automatizálása táblázatkészítő, frissítő, hozzáfűző és törlő lekérdezések segítségével Hibakeresési és -javítási eljárások Modulok és makrók az adatbázis-szerkesztésben Lekérdezőnyelvek alapvető utasításai (SQL) Adatbázis-kezelés hálózaton
Ajánlott tevékenységek
Felhasználóbarát adatbázis-rendszer tervezése és készítése – Webes adatbázisok megismerése, elemzése

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A tanuló ismerje az informatikához és a számítástechnikához kapcsolódó terminusokat, alapfogalmakat, technológiai jellemzőket
- Az adattároláshoz kapcsolódó lehetőségeket és problémákat ismerje fel, képes legyen az adatok strukturált megjelenítésére, az adatok automatizált módosítására
- Az adatok bevitelét és megjelenítését praktikus és esztétikus kezelői felület tervezésével és szerkesztésével segítse
- Tudjon magasabb szintű, bonyolultabb problémákat algoritmizálni és megoldani
- Legyen tisztában a programozási stratégiai, taktikai technológiai, technikai, esztétikai, ergonómiai elvek alapjaival

Témahetek

Életkorhoz, a tanulók szociokulturális hátteréhez, a helyi társadalomhoz igazodó, tematikus programegységek, a helyi tantervben az iskola prioritásaihoz igazítva. Az alábbiak csak példák a lehetséges témákra.

11. évfolyam

1.

A Projekt címe	**ESÉLYEGYENLŐSÉG**
A PROJEKT CÉLJA	Empátia, másság elfogadása, előítélet-mentes gondolkodás
A PROJEKT PRODUKTUMA	Bármely jelenleg hátrányosan megkülönböztetett csoport helyzetének és az problémáikat felvállaló civil szervezet bemutatása, illetve egy olyan akciónap programjának kimunkálása, amely alkalmas arra, hogy a szélesebb nyilvánosság figyelmét felhívja az adott csoport helyzetére, problémáira.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	Pályázat megírása, amely egy kisebbségi csoport bemutatása és a csoportot segítő akciónap forgatókönyvének és pénzügyi tervének elkészítése A pályázatot a tanulók szabadon választott csoportokban készítik el, illetve választják ki, milyen kisebbségi csoporttal akarnak foglalkozni. A pályázatot előre megkapják, minden nap végére egy elemmel kell elkészülniük.
AJÁNLOTT TANANYAGTARTALMAK	Kisebbségi csoport problémáival való megismerkedés, a csoportokat segítő civil szervezetek megismerése Esélyegyenlőség fogalma, törvényi szabályozás
KERESZTTANTERVI KAPCSOLÓDÁSOK	Pályázat elkészítése, pénzügyi terv elkészítése

2.

A Projekt címe	**A HÍR SZÜLETÉSE**
A PROJEKT CÉLJA	Együttműködés, munkamegosztás, önálló feladatvégzés Tájékozódás a média világában A gyerekek segítése a sajtó felhasználásában, csökkenteni a manipulálhatóságukat A sajtó hírek fogyasztásának tudatosítása A sajtóról kialakult felszínes álláspontok helyére elmélyültebb, alaposabb tájékoztatás lehetőségét kell biztosítanunk A negyedik hatalmi ág szerepének feltárása A hír születésének, életének, a közéletbe való beáramlásának bemutatása A kritikai álláspont kialakításához szükséges szempontok eljárások megismertetése
A PROJEKT PRODUKTUMA	Egy szerkesztőség megalakítása és adott területen írás, műsor stb. megalkotása
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	Tanári irányítással csoportalakítás – bemutatva az eltérő emberekkel való együttműködés kényszerét –, akik megadott szempontok alapján ki kell, hogy alakítsák saját szerkesztőségüket. Beleértve a szerkesztőség irányultságát, profilját, célzott vásárlókörét. A szerkesztőség újságot, tévéműsort, rádióműsort készít. A szerkesztőség mellett a tanárok a tulajdonos szerepét kell, hogy eljátsszák, ők adják meg a profilt az elvárt szempontokat, megjelenítik az elvárásokat. Minden szerkesztőségnek lesz szerkesztőségvezetője. A napi reggeli szerkesztőségi feladatkiosztást követően minden nap lesz egy külsős előadás, amelyik valamilyen elemét mutatja be a sajtó működésének, feltárja a szükséges szempontokat, majd ezt követően a szerkesztőségeknek az adott területen kell valamilyen produktumot gyártania. A keret az iskola belső élete legyen. A szerkesztőségi megbeszélésen először időt kell hagynunk az előadás által felvetett problémák megvitatására, s csak utána vágjunk bele a feladatba.

	Tevékenységek: előadások, saját szerkesztőség imázsának kialakítása, az iskolai közvélemény felmérése egy adott témában, a szerkesztőségi produktum megjelenítése
AJÁNLOTT TANANYAGTARTALMAK	A sajtó, a média, törvényi szabályozás, jogok és kötelességek A sajtónyilvánosság belső viszonyainak bemutatása Közvélemény-kutatási technikák bemutatása
KERESZTTANTERVI KAPCSOLÓDÁSOK	Publicisztikai műfajok, médiaműfajok, médiainformatika

12. évfolyam

1.

A témakör címe:	**PÁLYAORIENTÁCIÓ**
A TÉMAHÉT CÉLJA	Olyan témahét megvalósítása, amely minél több tanítványunknak segít saját képességein való gondolkodásban, a rutinokat, konvenciókat meghaladó értékorientált pályaválasztásban, saját képességeinek, motivációjának megfelelő életút elindításában. Ezen belül cél: Minél több tanuló számára segítséget nyújtani a reális énkép kialakulására való törekvéshez ▪ Megalapozni a sikeres pályaválasztást. ▪ A célorientált tevékenységek jellemzőinek feltárása ▪ Tanulási motiváció erősítése ▪ Önismereti technikák fejlesztése ▪ A tipikus választott pályák bemutatása ▪ Az egyes kívánt szakmák sikeres teljesítéséhez szükséges elvárt képességek feltárása ▪ Az értelmiségi pálya általános jellemzőinek felmutatása. ▪ A lehetséges életsikerek bemutatása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	1. Önismereti csoport 2. Egyéni megbeszélések 3. Egyéni feladatok 4. Csoportos beszélgetések 5. Előadások 6. Szimulációk
AJÁNLOTT TANANYAGTARTALMAK	Önismereti teszt (pszichológus segítséggel), érdeklődési teszt, választott pályáról minél több információ, pályaképek megismerése
KERESZTTANTERVI KAPCSOLÓDÁSOK	Önismeret

2.

A projekt címe	Tárgyi kultúra, hétköznapi használati eszközök a 20. században Életmód-történeti témahét
A PROJEKT CÉLJA	Közös célmeghatározás- tervezés Együttműködési formák gyakorlása, közös alkotás létrehozására Közös célmeghatározás, munkamegosztás, felelősségi körök kijelölése, egyéni feladatok egyeztetése, összehangolás A 20. századi tárgyi kultúra megismerésén keresztül a történelemi változások megértése A 20. század hétköznapjainak megismerése, a különböző társadalmi csoportok eltérő anyagi viszonyainak hatása a hétköznapi életre, A változás és állandóság összevetése a történelemben A használati cikkek célorientált változásnak nyomon követése A fogyasztói társadalom sajátosságainak feltárása a 20. században
A PROJEKT PRODUKTUMA	Kiállítás Képeskönyv
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	1. Egyéni feladattervek – írásban 2. Közös képeskönyvleírások, képek elkészítése 3. Kiállítás megszervezése 4. Önálló kutatás, forráselemzés, szövegalkotás, együttműködés, munkamegosztás
AJÁNLOTT TANANYAGTARTALMAK	Az adott korszak megismerése, az adott társadalmi csoport életmódjának, tárgyi kultúrájának megismerése
KERESZTTANTERVI KAPCSOLÓDÁSOK	Életmódtörténet, tárgyi kultúra

3.

a projekt címe	**ENSZ-KÖZGYŰLÉS**
A PROJEKT CÉLJA	Diplomácia, konfliktuskezelés, tárgyalóképesség, megértés, helyzetfeltárás, szerepátélés, viselkedés, együttműködés, kompromisszumképesség, alkuképesség, vitaképesség, érvelés, érdekérvényesítés ENSZ története, szervezete, működési mechanizmusai, jellemzői
A PROJEKT PRODUKTUMA	Egy aktuális témában ENSZ-közgyűlés, vagy BT-ülés előkészítése, „megtartása”,
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	Közös problémaválasztás, országválasztás, kis csoportos felkészülés, plenáris ülés lebonyolítása
AJÁNLOTT TANANYAGTARTALMAK	Jelenismeret, tájékozottság világpolitikai eseményekben, globális problémák, egy régiók, ország csoportok történeti, társadalmi, politikai jellemzői
KERESZTTANTERVI KAPCSOLÓDÁSOK	Hatékony tanulás, hon és népismeret, állampolgári ismeretek,

3. számú melléklet a 34/2008. (XII. 12.) OKM rendelethez

Az emelt szintű magyar nyelv és irodalom, történelem, matematika, fizika, biológia, kémia tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve

I. Általános rész

Az emelt szintű tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve a magyar közoktatásban a középiskolák (első sorban gimnáziumok) 9–12. évfolyamai számára készült, annak a szükségletnek a kielégítésére, hogy a tehetséges tanulók fejlesztéséhez készítendő tantárgyi programok, egyéni fejlesztési programok alapja legyen.

A nemzetközi szakirodalom több évtizede foglalkozik a tehetség definíciójával, a tehetség azonosításával, jellemzőivel, a tehetséges gyermek fejlődésének problémáival és a tehetséggondozást segítő fejlesztési programok kidolgozásának metodikájával, különböző tantárgyak (a magyar nyelv és irodalom, a matematika, a természettudományi tantárgyak, társadalomismeret, zene, művészetek, informatika) tehetségfejlesztő programjainak specifikumaival.

Amikor az emelt szintű tantárgyi tehetséggondozás kerettantervének elkészítésekor a tehetségről beszélünk, számolunk azzal a megállapítással, hogy a komplex, nem egységesen definiálható tulajdonságcsoport fejlesztését tartjuk szem előtt, hanem olyan tulajdonság-együttest, amely a tanulókat a társadalmilag hasznos tevékenységeknél az átlagosnál jóval magasabb színvonalú munka végzésére tesz képessé. A kerettanterv számol azzal, hogy tehetségígéretek, tehetségre utaló jegyek a kiindulási alapok, de a meglévő tulajdonságok egy vagy több területen az átlagosnál jobban, hatékonyabban fejleszthetők, az ígéretek való válnak és számol azzal is, hogy az eredmény jelentősen függ a közoktatási intézmény fejlesztő programjaitól.

Az emelt szintű tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve figyelembe veszi azt is, hogy a tanulók között vannak csodálatos képességgel rendelkezők, és lassan érők, korán és későn specializálódók, versengőek és visszahúzódóak, és ezért a középiskola – a családdal, kortársakkal, az oktatásirányítással együtt – segíti a tehetség-ígéretek, tehetségesek fejlődését, alakítja kompetenciájukat úgy, hogy meg tudjanak felelni a társadalmi elvárásoknak, valamint tudják kompenzálni a környezeti hiányokat.

Az európai tehetséggondozás helyzete, valamint a nem előzmények nélküli haza tehetséggondozás – hiszen évszádos hagyományai vannak hazánkban a tehetségek felkutatásának és a tehetségsegítésnek – mondatja ki velünk, **hogy mindenki tehetséges**. Az egyéni tehetség más-más formában nyilvánul meg, minden tehetség-ígéret, tehetség más-más indíték, motiváció, érdeklődés, tanulmányi versenyen elért eredmény, egyéb eredményei alapján kíván bekerülni abba az intézménybe, ahol emelt szintű tantárgyi tehetséggondozás kerettantervei segítik a fejlődését, biztosítják a tartósan kimagasló eredmény elérését, a személyiségének tudatos fejlesztését, a kompetenciáinak fejlesztését és a képességek, készségek rendkívül változatos keverékének kialakítását. Az emelt szintű tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve a tehetség definícióját rendkívül tágan értelmezve a tehetséggondozást erre a tágan értelmezett tehetség fogalomra alapozva kívánja megvalósítani.

Az emelt szintű tantárgyi tehetséggondozás kerettantervének kidolgozását az alábbi „tantervi filozófiai” elemek befolyásolták.

A tehetségpedagógiai koncepciók a kompetenciafejlesztés folyamatára összpontosítanak, a tantárgyi tehetséggondozás kerettantervei a tudás, a képességek és az attitűdök fejlesztése köré szerveződnek úgy, hogy ezzel ne váljon öncélúvá a kognitív folyamatok fejlesztése.

Egy másik koncepcionális elem, hogy ezek a kerettantervek folyamatorientáltak, ez azt jelenti, hogy a tanterv készítői a köré szervezték a tantervet, hogy figyelembe vették honnan indul a tanuló és hová érkezik. Ez a felfogás indokolja, hogy a tartalmon kívül tevékenységeket is meghatároztak. Az emelt szintű tantárgyi tehetséggondozás kerettantervében leírtak feldolgozhatóak, értékelhetőek, egy tantárgyi kerettanterven belül koherencia valósul meg, és más tantervekkel való koherenciája a helyi tantervek szintjén kell, hogy teljesüljön.

Az emelt szintű tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve kidolgozásának fontos eleme, hogy ezek a tantervek a tanulók igényeihez igazodnak, ezen keresztül érik el a tanulók maximális személyiségfejlesztését. Ezekben a tantárgyi tehetséggondozás kerettantervekben benne van az a lehetőség, hogy a tanulók végezhessenek általános feltáró tevékenységet, csoportos gyakorlatot, vagy valódi feladatok egyéni és csoportos megoldását. A tantárgyi

tehetséggondozás kerettanterveiben benne van az a lehetőség is, hogy közvetítse a társadalmi és kulturális szférában zajló legfontosabb változásokat, és ezáltal alkalmassá tegye a tanulókat a gyors és hatékony alkalmazkodásra, az aktív szerepvállalásra.
A tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve a fent javasoltakon túl a pályára való felkészítés szerepét is vállalja, vagyis azt, hogy egyes tantárgyi kerettantervben, és a négy (öt) év alatt zajló folyamatban a tanulók a jövőjükre való felkészülés lehetőségét éljék át.

Az emelt szintű tantárgyi tehetséggondozás kerettanterv ezeknek a „filozófiai" elemeknek bizonyos mértékig mindegyikét ötvözi. A helyi tantervek elkészítésénél – egy-egy intézményben – egyes elemek előtérbe kerülhetnek.

Az emelt szintű tantárgyi tehetséggondozás kerettantervek harmonizálnak a Nemzeti alaptantervben foglaltakkal, mely megfogalmazza a kötelező iskolázásban a nevelés-oktatás közös értékeit, az alapvető célokat, azokat a fejlesztő kulcskompetenciákat, kiemelt fejlesztési feladatokat, amelyekre az egyénnek szüksége van a szermélyes boldoguláshoz, melyeket figyelembe véve differenciált fejlesztéssel, tanulási esély-egyenlőség megteremtésével szervezi a tevékenységét a közoktatási intézmény.

Az emelt szintű tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve kidolgozásánál megfogalmazódtak azok az alapelvek, melyeket azokban az intézményekben, amelyekben ezeket a kerettanterveket a saját tanterveik kidolgozásánál választják, pedagógiai programjukban, helyi tantervükben, mindennapi gyakorlatban meg kell jeleníteniük.

- Az intézménynek fel kell vállalnia a tehetséggondozást és a programoknak differenciált módon igazodniuk kell a tanulók igényeihez.
- A tehetséggondozó programnak úgy kell a tanulói igényeket kielégíteni, hogy figyelembe veszi a helyi társadalom igényeit is.
- A tehetséggondozó programok az intézmény helyi tantervének szerves részét kell hogy képezzék.
- A tehetséggondozó program – nemcsak az ajánlott emelt szintű tehetséggondozás kerettantervét figyelembe vevő programok kidolgozásánál – a helyi tanterv egészében a teljes személyiségfejlesztésre kell hogy irányuljon.
- A tehetséggondozó program a tanulók igényeinek kielégítésén túl rakja le az élethossziglan tartó tanulás alapjait.

Az emelt szintű tantárgyi tehetséggondozás kerettantervei:
- hozzájárulnak a kerettantervi kínálat bővítéséhez;
- a tehetséggondozást, mint speciális feladatot a Nemzeti alaptantervben foglaltak figyelembe vételével, a kompetencia alapú szemlélet végig vitelével tölti be;
- az emelt szintű tantárgyi tehetséggondozás kerettantervét a belső koherencia jellemzi, más tárgyakkal való koherenciáját a helyi tantervek valósítják meg;
- módot ad a kerettanterv a differenciálásra, kielégíti a tanulók érdeklődését, fejleszti akaraterejüket, motiválja őket;
- a kerettanterv javaslatot tesz az időkeretre, és iránymutatást ad a helyi tantervek elkészítéséhez.

II. Az emelt szintű tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve beillesztése a középiskola pedagógiai programjába, helyi tantervébe

A középiskola (első sorban a gimnáziumok) pedagógiai programjában felvállalja a tehetséggondozást, az intézménynek rögzítenie kell, hogy hogyan jut a szülő és tanuló tudomására hogy ebben a képzésben nem a közoktatási törvényben meghatározott minimális óraszámok jelentik a tanulói terhelést.

Az emelt szintű tantárgyi tehetséggondozás kerettantervében ajánlott „emelt" óraszámot, valamint az alap óraszámtól eltérő magasabb óraszámot a fenntartó a közoktatási törvényben megfogalmazottak szerint számított órakeret terhére biztosíthatja az intézménynek, mind a tantárgyi tehetséggondozásra, mind más tantárgyakra, ha elfogadta az intézmény tehetséggondozó programját.

Lehetőség van arra, hogy a kerettantervi ajánlásban megfogalmazott óraszámok mellett az utolsó két évben az érdeklődésnek vagy pályaválasztásnak megfelelően még egy-két tantárgyból emelt óraszámban tanuljanak a tanulók (pl. heti 2 óra a matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettantervében meghatározott matematika

mellé fizikából, informatikából vagy történelemből, ugyanígy a biológia tantárgyi tehetséggondozás kerettantervben meghatározott biológia mellé fizikából vagy kémiából stb.).

Amennyiben a középiskola helyi tanterve nem teszi lehetővé az óraszám ajánlásokban foglalt óraszámok bevezetését, a szűkítés a helyi tanterv kidolgozóinak a feladata. Ebben lehetőség van arra, hogy négy évre alacsonyabb óraszámra dolgozzák át a tantárgyi tehetséggondozás kerettantervét és ebből dolgozzák ki a helyi tantervet, ekkor azonban figyelni kell arra, melyik résztéma maradjon el, és hogy kellő idő jusson a fejlesztésre.

Ha a középiskolában nyelvi előkészítő évfolyamot indítanak, lehetőség lehet arra is, pl. a magyar nyelv és irodalom vagy a matematika tárgyaknál, hogy öt évfolyamra osszák el a tantárgyi tehetséggondozás keretterv ajánlott óraszámát úgy, hogy a első két évfolyam tartalmát három évre húzzák szét. Ebben az esetben is figyelemmel kell lenni a fokozatosság elvére, valamint a tehetségígéretek, tehetségesek igényeire. Megfelelő adaptációnál ügyelni kell arra, hogy az érettségi részletes követelményeiben megfogalmazottak benne maradjanak az adaptált kerettantervben.

III. Emelt szintű magyar nyelv és irodalom tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve 9–12. évfolyam

Kerettantervi ajánlás emelt szintű **magyar nyelv és irodalom** tantárgyi tehetséggondozás követelményeinek teljesítéséhez rendelkezésre álló időkeret felhasználására

A gimnázium 9–12. évfolyamának ajánlott tantárgyi rendszere és óraszámai

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Magyar nyelv és irodalom	**222**	**222**	**222**	**192**
Történelem	55,5	55,5	111	96
Emberismeret és etika			37	
1. Idegen nyelv	92,5	92,5	111	96
2. Idegen nyelv	74	74	111	96
Matematika	92,5	92,5	111	96
Informatika	37	37	55,5	48
Bevezetés a filozófiába				32
Fizika	55,5	55,5	55,5	
Biológia és egészségtan		37	55,5	64
Kémia	74	55,5		
Földrajz	74	55,5		
Ének-zene	37	37		
Rajz és vizuális kultúra	37	37		
Testnevelés és sport	92,5	92,5	92,5	80
Osztályfőnöki	37	37	37	32
Társadalomismeret	18,5	18,5	18,5	16

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Tánc és dráma	18,5	18,5		
Mozgóképkultúra és médiaismeret			18,5	16
Művészetek (a konkrét tartalmat az iskola helyi tanterve határozhatja meg)			37	32
Szabadon tervezhető			37	64
Kötelező óraszám a törvény alapján	**1017,5**	**1017,5**	**1110**	**960**

1. Célok és feladatok

A tehetséggondozó tantervre épülő oktatási-nevelési folyamat **legfontosabb szempontja** az, hogy diákban és tanárban egyaránt ébren tartsa a folyamatos szellemi megújulás**, a klasszikus és kortársi kultúrá**ban való elmélyedés igényét. Lehetőséget kínál, hogy a tanár és tanulócsoportja érdeklődése, földrajzi helyzete, egyes aktuális kulturális események (például díjak, új filmek, kiállítások) alapján is alakítsa a választható művek listáját és az órai tevékenységek körét. Ezért tartalmaz ez a tanterv a korábbinál több szabadon választható művet, választható fejezetet, a **kizárólagos irodalomtörténeti megközelítés helyett** kisebb történeteket (például egy műfaj, egy jelenség történetét a kezdetektől máig). Cél, hogy az órákon közös értelmező- és alkotómunka folyjon.
Az összeállítás az **érettségi követelményrendszer mindkét szintjének figyelembevételével** készült. A tevékenységek és választható művek széles köre biztosítja az önálló műértelmezés és tanulás kialakításához szükséges ismereteket, képességeket és attitűdöket a Nat kulcskompetenciáinak megfelelően. A kimeneti szabályozás során a tanulók a **megszerzett kompetenciák**ról adnak számot. A tehetséggondozás azzal válik teljessé, hogy elegendő időt kap egy rendszerező, elmélyítő és szisztematikus ismétlés.
Tankönyvi háttér hiányában szakirodalmi ajánlás található az anyag végén.

Célok:

- képességek fejlesztése, az elsajátított ismeretek alkalmazásának igénye és módjai, és ezek révén minél szélesebb körű személyiségfejlesztés,
- a gondolkodási képességek, valamint az anyanyelvi, kulturális és szociális kompetencia párhuzamos fejlesztése (Nat kulcskompetencia: anyanyelvi kompetencia, szociális kompetencia,
- az esztétikai érzékenység, műértő képesség fejlesztése (Nat: esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség),
- civilizációs értékek és kulturális hagyományok közvetítése,
- a jelenkor élő kultúrájához, eszméihez és formáihoz való kötődés kialakítása,
- egymás mellett létező kulturális formák (nemzeti és regionális, „elit- és tömegkultúra”, nyomtatott és elektronikus, ifjúsági szubkultúrák) felismerése („megkóstolása”) (Nat: digitális kompetencia),
- a nemzeti nyelvi és kulturális identitás kialakítása (a változó kánonok, a megkérdőjeleződő értékek korában is),
- más nyelvek és kultúrák megismerésének elősegítése,
- személyes értékek és érdekek színvonalas kifejezése, az ezzel kapcsolatos képességek és igény fejlesztése,
- az önismeretre, önművelésre és önreflexióra való igény kialakítása (Nat kulcskompetencia: hatékony, önálló tanulás),
- empátia és tolerancia kialakítása más magatartások, életformák, szociális helyzetek, meggyőződések iránt (Nat: szociális kompetencia),
- problémaérzékenység, kérdésfeltevések képességének fejlesztése az önálló választás, befogadás és kritika igényének kialakításával (Nat kulcskompetencia: hatékony, önálló tanulás).

Feladatok:

- a tanuláshoz elengedhetetlenül szükséges gondolkodási, önkifejezési, szövegértési képességeket fejlesztő tevékenységek gyakorlása és az ezekhez szükséges tartalmak elsajátítása,
- klasszikus és kortársi szövegek sokoldalú megközelítése,
- vizsgálni a kortársiság, az élő hagyományok és a múlt kapcsolatát, összefüggéseit,
- a művészetben ábrázolt egyetemes emberi élethelyzetek, döntési szituációk, erkölcsi dilemmák, magatartásformák, értékek, eszmék és gondolatok vizsgálata, értelmezése és megvitatása,
- az irodalmi recepció tényezőinek vizsgálata, az irodalom megítélésében, befogadásában megjelenő többféle nézőpont megismerése által az önálló véleményformálás, a különféle kánonok, értékek személyes megítélésének gyakorlása
- különféle szövegek elemzése során hiteles kérdések és válaszlehetőségek megfogalmazásával reagálni a diákok mindennapi életvilágára, egyebek mellett:
  - az elektronikus információözönre és
  - a vizuális kultúra különféle formáinak terjedésére;
  - az ifjúsági szubkultúrák mind szélesebb körű hatásaira;
  - a kulturális és nyelvi hátrány jelenségeire;
  - a manipuláció régebbi és újabb formáira, és
  - az információ szabadságának megtapasztalásából eredő előnyökre és veszélyekre, (digitális kompetencia; szociális és állampolgári kompetencia),

- gyakorolni a beszédértés, a beszéd, a szövegértés és a szövegalkotás formáit, műfajait a szóbeli és írásbeli megnyilatkozások különféle élethelyzeteiben,
- rendszerezni, bővíteni, elmélyíteni a korábban megszerzett tudást a nyelv rendszeréről, társadalmi szerepéről, a nyelv és gondolkodás viszonyáról, a magyar nyelv szinkrón sajátosságairól és múltbeli változásairól,
- hangzó és írott szövegek mellett az új kommunikációs formák különféle jelenségeinek ismerete, megértése, készség-szintű gyakorlati alkalmazása,
- a nyelvtudomány módszereibe való betekintés, a meg nem válaszolható kérdések megmutatása, a többféle megközelítés érvényessége által kitekintés a tudományos élet világa felé is,
- és mindaz, ami a két tantárgy tanítása által elérendő célok megvalósítása érdekében elvégzendő.

2. Kiemelt fejlesztési feladatok

- énkép, önismeret
- hon- és népismeret
- európai azonosságtudat – egyetemes kultúra
- aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés
- a tanulás tanítása
- testi és lelki egészség

Fejlesztési követelmények

Kulturált nyelvi magatartás:

- az életkornak megfelelő kommunikáció minden beszédhelyzetben,
- a beszédpartnerekkel való együttműködés képessége,
- a másként vélekedők álláspontjának megértése és tisztelete,
- a saját vélemény megvédése, illetve korrigálása,
- a kommunikációs zavarok fölismerése és képesség feloldásukra,
- a manipulációs szándékok fölismerése,
- a verbális eszközök, illetve a szöveg- és mondatfonetikai eszközök valamint a nem verbális kifejezés (testbeszéd) sikeres összehangolása,
- a megfelelő stílus és nyelvi magatartás megtalálása a magán- és a nyilvános kommunikáció ismeretlen helyzeteiben is,
- a regisztерváltás képessége.

Szövegértés:

- szövegek gondolatmenetének, jelentésszerkezetének feltárása, a szöveg szó szerinti és mögöttes jelentésének értelmezése,
- az elemzési jártasság színvonalának emelése a tanult leíró nyelvtani, szövegtani, jelentéstani ismeretekkel,
- az elemzés kiterjesztése a szépirodalmi szövegek mellett a szakmai-tudományos, publicisztikai, közéleti szövegek feldolgozására, értelmezésére is,
- a szövegek nyelvi-stilisztikai, retorikai sajátságainak megnevezése,
- a szövegek közti kapcsolatok vizsgálata, az azonos problémák különböző megközelítéseinek, a különféle értelmezések összehasonlítása és a velük kapcsolatos önálló állásfoglalás.

Szövegalkotás:

- a szabatos fogalmazás követelménye,
- a személyiséget kifejező, egyéni stílus fejlesztése,
- a saját nyelvi teljesítmény megítélése,
- szövegtípusok a magánéleti és társas-társadalmi élet szóbeli és írásbeli megnyilatkozásában, valamennyi kommunikációs funkcióban (tájékoztató-ábrázoló, kifejező, meggyőző, felhívó, kapcsolatteremtő és -tartó);
- a korábban is gyakorolt közlésformák (elbeszélés, leírás, jellemzés) alkotásának, használatának folyamatos fejlesztése,
- kellő szóbeli és írásbeli gyakorlat szerzése az érvelés technikájában,
- sokféle szövegalkotó tevékenység, például személyes élmények, belső képek fölidézése, játékos szövegátalakítás, publicisztikai műfajok művelése, kreatív-produktív gyakorlatok, valamint hosszabb fölkészülést igénylő tanulmány, pályázat, projektmunka alkotása.

A tanulási képesség fejlesztése:

- a kapcsolatteremtés és az együttműködés képességének alakítása a társakkal, a szöveggel,
- a nyelvhasználat, a gondolkodás, a viselkedés és érzelemkifejezés összefüggéseinek megértése,
- a kognitív képességek tevékenységekben való alakítása: a történeti gondolkodás, a problémamegoldó gondolkodás,
- a jelentésszintekre vonatkozó szövegelemzési eljárások, az indukció és dedukció, a következtetés, az analízis és szintézis logikai eljárásainak alkalmazása,
- különféle információhordozók (könyvtár, elektronikus könyvtár) használata, kellő problémaérzékenységgel, kreativitással és önállósággal történő eligazodás az információk világában (digitális kompetencia),
- az önképzés lehetőségeinek értékteremtő felhasználása.

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete:

- a grammatikai, szövegtani, jelentéstani, stilisztikai-retorikai, helyesírási jelenségek önálló fölismerése, fogalmi szintű ismerete, a tanultak tudatos alkalmazása,
- ismeretek a nyelv és társadalom viszonyáról, illetve a nyelvi állandóság és változás folyamatáról,
- tájékozottság a magyar nyelv eredetéről, rokonságáról, történetének főbb korszakairól,
- ismeretek a magyar nyelv és a magyar művelődés kapcsolatairól,
- anyanyelvi ismeretek tudatos felhasználása az idegen nyelvek tanulásában.

Az irodalom és az olvasó kapcsolata:

- annak vizsgálata, milyen hatása és olvasatai lehetnek egy műnek a maga korában, mik az érintkezési pontjai a kortársak műveivel, milyen a megítélése az utókorban,
- az irodalomolvasás élményszerűsége, a kapcsolatteremtés a tananyag és a tanulók személyes életproblémái között,
- az irodalmi élményeknek nemcsak tárgyszerű, hanem kreatív, játékos feldolgozása,
- a művek tágabb kontextusban való látása, például egy-egy téma változatainak, más művészeti ágakban való adaptációinak összehasonlítása,
- az önismeret, az önkritika folyamatos fejlesztése.

Az irodalmi műveltség elsajátítása:

- az irodalom folytonosságának és intertextuális létmódjának megismerése
- tájékozottság a kortársi és a klasszikus művek poétikai, műfaji, és tematikus kapcsolataiban,
- képesség a művek jelentéseinek, erkölcsi tartalmainak, esztétikai elemeinek megértésére, megfogalmazására a tanult fogalmak használatával szóban és írásban,
- tájékozottság az európai és a magyar irodalom történetében, kapcsolódási pontjaikban.

9. évfolyam

Magyar nyelv

Témakörök	**Tartalmak**	**Tevékenységformák**
1. Nyelv, nyelvtan, nyelvhasználat (10 óra)	A nyelv mint elemek és szabályok rendszere. Természetes és mesterséges nyelvek. A nyelvtan mint az anyanyelvtudás modellje. A nyelvhasználat mint az (anya)nyelvtudás alapján megvalósuló, nem nyelvi normatívák által is befolyásolt gyakorlat.	Nyelv, nyelvtan (grammatika) és nyelvhasználat kapcsolatának értelmezése példákkal. Az anyanyelvtudás tartalmának feltárása gyűjtő és rendszerező munkával. A nyelv különböző szintjei közötti kapcsolat értelmezése szóalakok és mondatok alkotásával. Nyelvtani szabályokra vonatkozó hipotézisalkotás. A hipotézisek ellenőrzése, pontosítása konkrét nyelvi anyagon végzett megfigyeléssel, kísérletezéssel. A természetes és a mesterséges nyelvek sajátosságaira vonatkozó gondolatok megfogalmazása. Nyelvészeti és egyéb modellek összehasonlítása. Megfigyelések a nyelv használatát befolyásoló társadalmi, pragmatikai tényezőkről.
2. Könyv- és könyvtárhasználat (5 óra)	Verbális és audiovizuális, elektronikus és digitális információhordozók.	Témafeldolgozás különböző – verbális és audiovizuális elektronikus és digitális – információhordozók felhasználásával. Az iskolában tanult anyag kibővítése önálló könyvtári kutatással, különböző típusú dokumentumok (könyv, folyóirat, video, multimédia, CD) kiválasztása, értékelése és felhasználása megadott vagy választott témában.
3. A tömegkommunikáció (10 óra)	A kommunikációs folyamat tényezőinek és funkcióinak áttekintése. A magán- és a nyilvános élőszóbeli és írott kommunikáció, a dialogikus és a monologikus forma különbsége. A nyomtatott, a rádiós és televíziós, digitális információközvetítés meghatározó műfajai, ezek nyelvi kifejezési formáinak, hatáskeltő eszközeinek, képi	A kommunikáció tényezőiről és funkcióiról tanult ismeretek felhasználása a tömeg-kommunikációs műfajok értő és kritikus befogadásában. Tapasztalatok szerzése a manipulatív szándék felismerésében; kritikus magatartás a téves ítéletekkel szemben. Kreatív gyakorlatok tömegkommunikációs műfajok alkotására szóban és írásban, a szöveg, a képanyag, a grafikai, tipográfiai eszközök megfelelő elrendezésével.

Témakörök	Tartalmak	Tevékenységformák
	eszközeinek azonos és különböző jellemvonásai.	
4. Hangtani elemzések (5 óra)	A magyar nyelv fonémarendszere. A fonémák jelentés-megkülönböztető szerepe. Hangtani és fonológiai szabályok. Fonémák a nyelvjárásokban. A nyelvjárások legfőbb hangtani sajátosságai.	Szabályok, normák, tendenciák, összefüggések felfedezése és megfogalmazása. A magyar nyelv fonémarendszerének fölismerése a szavak és szóalakok felépítésében. A magyar helyesírás alapelveinek ismeretében készség az önálló hibajavításra, önkontrollra. A helyesírási szótár használata. A helyesírás kiejtéstükröztető lehetőségeinek ismerete és felhasználása. A szövegfonetikai eszközök szerepének fölismerése és igényes alkalmazásuk különféle szövegek értelmezésében, felolvasásában, memoriterek előadásában. A hangszimbolika értékelése és alkalmazása a nyelvi expresszivitás szolgálatában.
5. Szófaji és alaktani elemzések (15 óra)	A magyar nyelv alaktani típusa. A magyar alaktani sajátosságainak megítélésében vitában álló nyelvészeti iskolák eltérő megközelítése, a szembenálló nézetek, érvek összevetése. (Az eltérő fogalomkészlet mögött eltérő nyelvészeti elméletek állnak.) A szófaj fogalma, a szófaji kategorizálás lehetőségei. Általános grammatikai viszonyok (például határozottság, idő, mód, eset) alaktani megjelenése a magyarban. Jelentéselemek; a hangalak és jelentés viszonya, jelentésmező. Rokonértelműség, többjelentés a szavak, a szóelemek szintjén.	Szabályok, normák, tendenciák, összefüggések felfedezése és megfogalmazása A morfémák jellemzőinek megállapítása, csoportokba sorolásuk, sorrendiségük szabályai. Gyakorlatok az elemek (szóelemek, szavak), valamint a szerkesztési módok szerepének megfigyelésére a jelentésben szó- illetőleg mondatalkotással. Gyakorlatok a magyar ige alakrendszerének (például az ikes ragozás kiveszőben levő alakjai) felhasználására. A szófajok osztályozási szempontjainak áttekintése, rendszerezése, a határesetek értelmezése. Rokonértelműség, többjelentésűség vizsgálata. A homonímia és szinonímia forrásának felismerése és rendszerezése a nyelv különböző szintjein A szójelentés motiváltságának vizsgálata. A helyesírás értelemtükröztető lehetőségeinek ismerete és felhasználása.
6. Mondattani elemzések (20 óra)	A magyar mondattan kutatásában vitában álló nyelvészeti iskolák eltérő megközelítése, a szembenálló nézetek, érvek összevetése. (Az eltérő fogalomkészlet mögött eltérő nyelvészeti elméletek állnak.) A magyar mondatszerkezet és a bővítmények szerkezetét kialakító szabályok. A vonzatviszony.	Szabályok, normák, tendenciák, összefüggések felfedezése és megfogalmazása Elemi és nem elemi szerkesztettségű mondatok ábrázolása, jelentésük megadása. A magyar nyelv mondatainak és szintagmáinak szórendjét kialakító szabályok felfedezése és alkalmazása. A mondatszerkezet megjelenítése ágrajzzal. Vonzattal rendelkező szavak vonzatkeretének összehasonlítása. Nominalizációval, jelzősítéssel,

Témakörök	Tartalmak	Tevékenységformák
	A mondattani funkciók szerkezeti helye és szemantikája. Az igekötő helye, aspektusjelölő funkciója. A mondat modalitása. Az összetett mondatok főbb típusainak szerkezeti felépítése és szemantikai tartalma. Rokonértelműség, többjelentés a mondatok szintjén. A szöveg központozása. Alá- és mellérendelés a szavak és a mondatok szintjén.	mondatbeágyazással és mellérendeléssel kifejezett állítások egymásba alakítása, szituációba illesztése. Grammatikai és szituatív jelentések, rokonértelmű és többjelentésű mondatok vizsgálata.
7. A magyar nyelv szórendi és alaktani típusa (9 óra)	A magyar nyelv szórendi típusa. A magyar szórend logikai-retorikai szerepe. Hangsúly, hanglejtés és jelentés. Az aktuális tagolás.	Szórendi változatok jelentésének összehasonlítása. Szórendi homonímiák elemzése. Gyakorlatok a szórend, a hangsúly, a hanglejtés és a mondatok logikai-retorikai szerkezete közötti összefüggés felismerésére és alkalmazására. Ismert és új közlés elkülönítése a mondatban. Topik, komment és fókusz. Morfológiai és szórendi tipológia, nyelvtípusok. A tartalmazott információmennyiség szempontjából hibás (például redundáns, elkalandozó, semmitmondó, hiányos) szövegek értelmezése, javítása. A mondathangsúllyal és hanglejtéssel kifejezett logikai-retorikai információ megjelenítése az írott szövegben

Irodalom

Belépő tevékenységformák

Annak megfogalmazása, hogy a szöveg jeleiből az olvasás során hogyan jön létre a mű „lehetséges”, illetve „teremtett” világa.
Tapasztalat szerzése az irodalmi konvenciók szerepéről, ennek megfogalmazása néhány tanult példa bemutatásával.
Az elemzés során a nyelvi nézőpont, a látókör és az értékelési pozíció vagy ideológiai nézőpont megkülönböztetése.
A szerzői névadás jelentőségének értelmezése.
Különböző nyelvi eszközök funkciójának fölismerése a versben – egy-egy nyelvtani eszköz mint versszervező elv, mint domináns jegy jelentésteremtő szerepének megragadása.
Ritmusténye zők fölismerése és jelentése.
A metaforizálódás fölismerése.
„Kísértetfejezetek” (a műben le nem írt, de kikövetkeztethető cselekményrészek) írása.
Megszakításos felolvasás mellett kifejleti jóslatok alkotása.
Szövegközi (intertextuális) utalások, jelképes tárgyak és visszatérő motívumok fölismerésével az elbeszélő mű metaforikus szintjének bemutatása.

Értékelést kifejező eszközök (szinonimák) kiválasztása, illetve semleges eszközökkel való fölcserélése: gyakorlati tapasztalatszerzés arról, hogy a stílus mindig értékelő gesztus.
A vers esetleges jelenetkeretének, epikus magjának fölismerése a tanult művekben.
A versszervező elvnek, a költemény domináns elemének, uralkodó mondatfajtájának, jellemző modalitásának, grammatikai és retorikai eszközeinek, képrendszerének fölismerése.
A vers írásképének átrendezése.
Beszélgetések, viták, kutatómunka aktuális kulturális eseményekről.

(Az érettségi követelményeknek megfelelően külön is jelölve**: életmű** *portré* látásmód)

Témakörök	Tartalmak	Művek
1. „Bevezetés a szépirodalomba” (12 óra)	Megközelítések, értelmezési módok megismerése, elsajátítása (legalább két mű beható, részletekbe menő értelmezése).	például **Kosztolányi Dezső**: A kulcs – Dante: Isteni színjáték, Pokol, I. ének, Kafka: A törvény kapujában, Csehov: A csinovnyik halála; Karinthy Frigyes: A cirkusz; Tar Sándor: Hangulatjelentés – Még csak; **Arany János**: Vojtina ars poeticája (részletek); **Kosztolányi Dezső**: Esti Kornél 18. fejezet; Örkény István egyperceseiből; **Kosztolányi** Dezső: Októberi táj; Goethe: Vándor éji dala; Rilke: Archaikus Apolló torzó
2. Mítoszok, archetípusok (20 óra)	Az antikvitás mint az európai irodalom egyik forrása; archetípusok felismerése: beavatás, átváltozás, alvilágjárás, utazás – bolyongás, születés – halál.	Részletek Homérosz és/vagy Vergilius eposzaiból, Varró Dániel: Túl a Maszat-hegyen, X. ének; Hésziodosz: A világkorszakok (Munkák és napok), Ovidius: Átváltozások (részletek, például Pygmalion, Midas, Orpheusz, A labyrinthus, Narcis, Daphne), és legalább három 20. századi mű, például az alábbiak közül: Kavafisz: Ithaka, Vas István: Ulysses kimaradt kalandja, Rába György: A hajós hazatérése, Kovács András Ferenc: Odüsszeusz depressziós, Orbán Ottó: Homérosz harsány himnusza, Oravecz Imre: Hopik könyve (részletek),
3. A Biblia (18 óra)	A Biblia mint az európai irodalom egyik forrása – szemelvények. A Biblia jelenléte a világhálón.	Teremtéstörténet, Káin és Ábel, Bábel tornya vagy Noé, Ábrahám és Izsák, József, Énekek éneke (részletek), részletek egy evangéliumból, Pál apostol szeretethimnusza
4. A Biblia mint kód (18 óra)	A Biblia egyes témáinak és motívumainak továbbélése az irodalomban legalább 3 mű alapján.	Thomas Mann: A törvény, **Kosztolányi**: Káin, Dsida Jenő: Nagycsütörtök, Füst Milán: Mózes számadása, Bodor Ádám: Egy rossz kinézésű ember, ***Pilinszky János***: Harmadnapon, A tékozló fiú keresése, Karinthy Frigyes: Barabbás, , Krúdy Gyula: Szindbád útja a halálnál, Tamási Áron: Kányák a templomban
5. Zsoltárok és himnuszok (10 óra)	A zsoltár típusai. Antik, középkori és 19.-20. századi himnuszok.	Zsoltárok könyve: 23. zsoltár, a 42. zsoltár fordításai és parafrázisai (Szenczi M.A.*,* ***Balassi Bálint)***, Füst Milán: Zsoltár; Sappho: Aphroditéhez; Todi: Stabat Mater, Ómagyar Mária siralom, Naphimnusz *vagy* Dies irae, ***Kölcsey***: Himnusz – **Ady** Endre: Nekünk Mohács kell, **József Attila**: Bukj föl az árból, Nagy László: Himnusz minden időben

Témakörök	Tartalmak	Művek
6. Egy próféta (5 óra)	A prófétai szerep változatai	Jónás könyve, **Babits**: Jónás könyve
7. A középkor két arca (10 óra)	A középkori világkép és művészet jegyei Dante és Villon műveiben A műfordítás lehetőségei	Néhány részlet az Isteni színjátékból (például I. ének, A Pokol kapuja, Odüsszeusz utolsó útja); 3-4 Villon mű (például Ballada tűnt idők asszonyairól, Ballada, melyet édesanyja kérésére készített, Apró képek balladája, Haláltánc – részlet a Nagy testamentumból)
8. Tragédiák (15 óra)	A tragédia eredete; az európai kultúra alapkérdései e művekben; Három tragédia kapcsolata, az Antigoné értelmezéstörténete	Oidipus – Antigoné – Hamlet
9. „Történelmi” regény (7 óra)	Egy nagyepikai mű értelmezése: a regényidő és a keletkezési idő kérdéshorizontjainak összeolvadása (Miért fordul a ma írója a történelemhez?)	Eco: A rózsa neve *vagy* H. Hesse: Narcisz és Goldmund *vagy* egy mai magyar regény (például Szilágyi István: Hollóidő, Darvasi László: A könnymutatványosok legendája, Márton László: Testvériség I., Rakovszky Zsuzsa: A kígyó árnyékában, Háy János: Dzsigerdilen, Spiró György: Fogság)
10. Az anakreoni hagyomány (14 óra)	Egy poétikai hagyomány története kialakulásától korunkig	Anakreon: Engem a szerelem, Gyűlölöm, Reggelizem, Töredék a halálról, ***Csokonai***: A boldogság, Tartózkodó kérelem, Az alvó Lillára, Az anákreoni versek, Vas István: Piroska, Csúnya szeptember, Korán sötétedik, Kibírta, néhány vers Géher István Anakreoni dalok című kötetéből

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább 3 vers és egy 15–20 soros epikai vagy drámarészlet), az idézetek célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása. A megtanulandó szövegek között minden esetben legyen legalább egy kortárs mű vagy műrészlet is.

A továbbhaladás feltételei

Kellő tempójú, olvasható írás, a szöveg megértését biztosító olvasás, felolvasás.
A kommunikációs helyzetnek megfelelő nyelvhasználat.
A címzettnek, a témának, a beszédhelyzetnek megfelelő szabatos fogalmazás.
A tömegkommunikáció gyakori műfajairól, eszközeikről és hatásukról szerzett alapvető ismeretek birtokában véleményalkotás, kritikus magatartás befogadásukban.
A nyelvi szintek (hang, szó, mondat) szabályairól és elemkészletéről eddig tanultak fogalmi megnevezése, rendszerezése.
A beszédhang és a fonéma kapcsolatának értelmezése, a legfőbb hangtani szabályok ismerete, az azokhoz való alkalmazkodás (szükség szerint) szóban és írásban.
Morfológiai és mondattani ismeretek alkalmazása nyelvi anyagok elemzésében.
A magyar helyesírás alapelveinek ismerete, alapvető helyesírási készség.
Jegyzet és vázlat készítése írott szövegről, előadásról.
Könyvtárhasználati tájékozottság.
Jártasság szövegelemző eljárásokban. Az olvasott szépirodalmi szövegek szó szerinti és többletjelentésének megkülönböztetése.

Epikai, drámai, lírai formák, műfajok azonosítása, idő-, tér- és cselekményszerkezet bemutatása, az elbeszélői nézőpont, a beszédhelyzet értelmezése.
Archetípusok, motívumok, műfajok, poétikai sajátosságok felismerése, értelmezése.
A lírai kompozíció meghatározó elemeinek (beszédhelyzet, verselés, ismétlődés) megnevezése.
Az ütemhangsúlyos és az időmértékes verselés megkülönböztetése, néhány alapvető versforma ismerete.
Kapcsolatok fölidézése a kortárs és a klasszikus, valamint az európai és a magyar irodalmi alkotások között.

10. évfolyam

Magyar nyelv

Témakörök	Tartalmak	Tevékenységformák
1. A szöveg szerkezete (10 óra)	A szöveg és a mondat. A szöveg felépítése, a szövegegységek. A szöveg szintaktikai szintje, a szövegösszefüggés grammatikai kapcsolóelemei. A logikai kapcsolat, a hiány összetartó szerepe.	Szövegek mikro- és makroszerkezetének feltárása: bekezdések, utalások, kapcsolatok, egyeztetések szerepének vizsgálata, értékelése. Különféle tartalmú, publicisztikai, szakmai-tudományos, közéleti, gyakorlati szövegek önálló elemzése szerkezetük és szövegegységeik logikai kapcsolatainak bemutatásával.
2. A szöveg jelentése (11 óra)	A szemantikai és a pragmatikai szint, a szöveg és a kommunikációs folyamat összefüggése. Szótári és lexikális jelentés. Témahálózat, tételmondat, kulcsszavak. A szövegfonetikai és a képi eszközök szerepe a szöveg jelentésében.	Különféle tartalmú, publicisztikai, szakmai-tudományos, közéleti, gyakorlati szövegek önálló elemzése szerkezetük, témahálózatuk, jelentésrétegeik és szövegegységeik logikai kapcsolatainak bemutatásával. A szórend, az aktuális tagolás és a jelentés összefüggésének figyelembevétele. A koherencia szempontjából hibás szövegek javítása előre- és visszautalással, kihagyással. Nem megfelelő kifejtettségű szövegek javítása. Gyakorlatok a köznyelvitől elütő (például régies, elliptikus, bonyolult mondatszerkezetű) szövegek megértésére. Szövegátalakítás hangnem- és nézőpontváltással, tömörítés megadott terjedelemben, szövegfeldolgozás megadott kérdések, szempontok alapján.
3. Helyesírás (3 óra)	A szöveg központozása	A magyar helyesírás alapelveinek ismeretében készség az önálló hibajavításra, önkontrollra A gondolatjel, zárójel, kettőspont, pontosvessző, idézőjel szerepe.
4. Szövegtípusok (20 óra)	Elbeszélés, leírás, levél műfaji jellemzőinek összefoglalása és rendszerezése. A hallgató igénye, a beszélő lehetőségei a különféle szövegfajtákban. Az értekezés, tanulmány, pályázat kidolgozásának állomásai, stiláris jellemzői. Hivatalos írásművek: meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz is követelményei. A tömegkommunikáció tájékoztató, véleményformáló,	A kommunikációs helyzetnek megfelelő nyelvváltozatok szókincsének, elem- és szabálykészletének tudatos használata. A stílusváltás képességének bizonyítása változatos témájú és műfajú szóbeli megnyilatkozással különböző kommunikációs helyzetekben. Szövegek műfaji, tematikus, motivikus stb. kapcsolatainak és különbségeinek fölismerése és értelmezése. Hivatalos írásművek (meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz) jellemzőinek ismerete és önálló szövegalkotás e műfajokban. Önálló szövegalkotás (kézi és digitális) az elbeszélés, leírás, levél, értekezés, pályázat, kritika

Témakörök	Tartalmak	Tevékenységformák
	ismeretterjesztő műfajai: cikk, glossza, recenzió, kritika, kommentár, interjú, riport.	műfajaiban. Különféle tantárgyak feladatainak megoldása változatos közlésformákban és szövegfajtákkal: definíció, magyarázat, kifejtés, osztályozás, összefoglalás.
5. Stílus a mindennapi nyelvhasználatban (15 óra)	Stíluselem, stílushatás, állandó és alkalmi stílusérték. Nyelvhelyességi vétségek és stílustalanságok a mindennapi nyelvhasználatban. A stílusrétegek. Az egyéni kifejezés formái a különféle szakmai-tudományos, közéleti, publicisztikai, társalgási stílusrétegekben. A szöveg vizuális megformálása mint stíluselem. Az illusztrációk stílushatása, stílusértéke. A mindennapi nyelvhasználat és a szépirodalmi nyelv stilisztikája. Motivált és motiválatlan szavak. Helyesírás az új kommunikációs eszközök használatában.	A nyelvváltozatok és a nyelvi regiszterek felismerése írott és beszélt nyelvi szövegekben. Kritikai és kreatív olvasással szakmai-tudományos, publicisztikai szövegek metaforikus, metonimikus jelentésének feltárása, értelmezése, értékelése jelentéstani és stilisztikai szempontok érvényesítésével (szinonimitás, többértelműség, konkrét és átvitt jelentés; szóképek, alakzatok, hangszimbolika, jóhangzás stb.). Szépirodalmi, szakmai, publicisztikai szóbeli és írásos szövegek értékelésében a szerkezeti és stiláris egység, a kifejtettség és információs gazdagság felismerése, értékelése. Kreatív gyakorlatok a mondat- és szövegszerkezet stiláris lehetőségeinek, a szavak hangulatának, stílusértékének, nyelvrétegbeli stiláris különbségének figyelembevételével. A mindennapi élet problémáiról, irodalmi, művészeti élményekről önálló vélemény kifejtése szóban és írásban különféle műfajokban: élménybeszámoló, ajánlás, glossza, riport, kisértekezés. Stílusgyakorlatok az archaizálás alkalmazására (például archaikus igealakok, korhoz kötött megszólítási formák, társalgási formulák használata).
6. Nyelvtipológia és nyelvi komparativisztika (15 óra)	Nyelvtípusok: morfológiai és szórendi tipológia. A nyelvi univerzálék (fogalma, példái). A fordítás lehetőségei. A hangszimbolika a magyarban és más nyelvekben. A komparatív nyelvi elemzés lehetőségei, példái.	Példák gyűjtése a magyar nyelvre, illetőleg a tanult idegen nyelvre specifikusan jellemző és a mindkettőben megjelenő jelenségekre (például egyeztetés, illetőleg határozott és határozatlan igeragozás). Példák keresése hangtani szabályokra más nyelvben. Példák gyűjtése a nyelvhasználati normákra a tanult idegen nyelvben, összevetésük a magyarral (például a tegezésnek-magázásnak megfelelő alakulatok). Nem természetes nyelvi szövegek (természettudományos formalizmusok vagy programnyelvek) és természetes nyelvi megfelelőik összehasonlítása. Tipikus fordítási problémák/hibák megoldása, illetőleg javítása. Komparatív vizsgálatok a nyelvtípus megállapítására, jellemzésére, összehasonlítására magyar és idegen nyelvi példákban (a morfémák jellege, sorrendje; alany állítmány és tárgy sorrendje; jelzős szerkezetek felépítése; vonzatstruktúrák összehasonlítása).

Irodalom

Belépő tevékenységformák

Ismeretek szerzése és megfogalmazása a magyar és a világirodalom kiemelkedő alkotóiról, a szerző, a mű, az olvasó történetileg változó kapcsolatáról, az irodalom és az olvasóközönség történeti alakulásáról.
Néhány alapmű kortársi és utókori hatásának, olvasatainak önálló ismertetése.
A társművészetekkel való kapcsolatok, párhuzamok néhány alapvető példájának bemutatása.
Az újonnan szerzett műfaji ismeretek, fogalmak biztos alkalmazása a műértelmezésben.
Az olvasott művek elhelyezése különféle kontextusokban, például a magyar irodalom történetében, az alkotó életpályájában, egy hagyomány történetében.
Az átirat mint jellegzetes irodalmi forma értékelése, értelmezése.
Epikus, lírai és drámai művek jelentésének, erkölcsi tartalmának, esztétikai hatóelemeinek feltárása különböző szövegelemző eljárásokkal, műfajelméleti ismeretek alkalmazásával.
A tanult epikus és drámai művekben a szereplők rendszerének, társadalmi és lélektani motivációjának bemutatása.
A művek szereplőit vezérlő értékek és viselkedési minták azonosítása.
Az értékrend és a beszédmód összefüggéseinek vizsgálata.

(Az érettségi követelményeknek megfelelően külön is jelölve: **életmű** *portré* látásmód)

Témakörök	Tartalmak	Művek
1. A magyar irodalom kezdetei (13 óra)	Portrék a magyar reneszánsz és barokk irodalmából	Janus Pannonius és ***Balassi Bálint*** néhány verse; részletek a Szigeti veszedelemből I
2. Horatius noster (12 óra)	Egy poétikai hagyomány története kialakulásától korunkig	Horatius: Thaliarcushoz, Licinius Murenához, ***Berzsenyi***: Horác, Osztályrészem, **Arany János**: Kertben, **Babits Mihály**: A gazda bekeríti házát, Petri György: Horatiusi
3. Kalandos történetek (10 óra)	A regény változatai a magyar- és a világirodalomban	Legalább két mű a következőkből: Cervantes, Voltaire, Swift, Defoe, Jókai; Rejtő, Szerb Antal: Pendragon legenda; és legalább egy regény filmváltozata
4. Istenes *vagy* szerelmes versek a magyar irodalomban (12 óra)	Egy téma változatai: művek a klasszikus magyar irodalomból és a mindenkori jelen országos és regionális folyóirataiból (legalább 6 vers)	- ***Balassi***, ***Berzsenyi***: Fohászkodás, **Ady, Babits Mihály, József Attila**, ***Pilinszky***, Nemes Nagy Ágnes: Istenről – Hiánybetegségeink legnagyobbika, Petri György: A megváltás hátulütői *vagy* Őszi nagytakarítás – ***Balassi***, ***Vörösmarty***, **Petőfi**, Vajda, **Ady Endre, József Attila**, Tóth Árpád, Juhász Gyula, **Kosztolányi**, ***Szabó Lőrinc***, Nagy László, Nemes Nagy Ágnes, Petri György; dalszövegek
5. A magyar anekdotikus hagyomány *vagy* A magyar novella történetéből (10 óra)	Egy nem irodalmi műfaj irodalmi alakváltozatai *vagy* Egy műfaj alakváltozatai	– ***Mikszáth Kálmán***: A gavallérok *vagy* novellák, Krúdy Gyula: Egy jeles mulattatóról *vagy* A legnagyobb bolond *vagy* Jellegzetes úriember a keresztanyám falujából, **Kosztolányi Dezső**: Április bolondja *vagy* Esti Kornél X. fejezete, Esterházy Péter: Anekdot (A kis magyar pornográfiából) - legalább négy 4 szerzőtől 6 novella, például ***Mikszáth***, Gozsdu Elek, Petelei István, Tömörkény István, *Móricz*, Krúdy, Karinthy, **Kosztolányi**, Csáth Géza, Gelléri Andor Endre, Tamási Áron, Nagy Lajos, Sánta Ferenc,

Témakörök	Tartalmak	Művek
		Mészöly Miklós, Örkény István, Mándy Iván, Hajnózy Péter, Lázár Ervin, Tar Sándor, Parti Nagy Lajos, Darvasi László vagy más kortárs szerzők műveiből – további választott művek a régió szerzőitől
6. „Mélyfúrás”: egy életmű belső összefüggései (15 óra)	**Petőfi Sándor** életművének és kultuszának megközelítése	János vitéz, Az apostol, A helység kalapácsa, korai versek – ars poétikák, dalok, Felhők, családi versek, szerelmes versek, tájleíró költemények, levelek, prózai írások (például Arany Jánoshoz, részletek az Úti levelekből), forradalmi látomásköltészet
7. „Mélyfúrás”: egy életmű belső összefüggései: epika és líra (18 óra)	**Arany János** életművének megközelítése (ismeretek Arany tanulmányairól, kritikáiról, szerkesztői munkájáról, fordításairól is)	Toldi, Toldi estéje, A nagyidai cigányok *vagy* Buda halála, lírai művek az életmű különböző korszakaiból, balladatípusok; Zichy Mihály vagy mások ballada-illusztrációi mint értelmezések
8. A magyar óda (10 óra)	Egy műfaj története	***Berzsenyi***: A magyarokhoz (I.), **Petőfi Sándor**: Nemzeti dal, ***Vörösmarty*** Mihály: Szózat, **Arany János**: Rendületlenül, Juhász Gyula: Himnusz az emberhez, **Kosztolányi**: Marcus Aurelius, **József Attila**: A város peremén
9. Komédiák (12 óra)	A komédia hagyománya kezdetektől máig (legalább 3 mű) Egy komédia színpadon vagy filmen vagy operában	Arisztophanesz *vagy* Plautus *vagy* Molière, Shakespeare, esetleg Beaumarchais, esetleg ***Csokonai***, Gogol *vagy* Jarry *vagy* Mrozek *vagy* egy mai magyar komédia (Egressy Zoltán, Hamvai Kornél, Tasnádi István, Kárpáti Péter, Háy János, Spiró György)
10. A romantika (8 óra)	Egy korstílus jellegzetes jegyei az irodalomban és a társművészetekben	A kor angol *vagy* francia lírai alkotásaiból; Emily Bronte: Üvöltő szelek *vagy* E.T.A. Hoffmann: Az arany virágcserép, Puskin: Anyegin, ***Vörösmarty*** lírájából *vagy* kisepikájából; ***Kölcsey*** lírájából és értekező prózájából; Heine néhány verse
11. Rémtörténetek *vagy* csavargók, „elátkozott költők” (8 óra)	Egy népszerű műfaj eredete (legalább 1 verses és 1 prózai mű)	E. A. Poe, Mary Shelley; Villon, Tersánszky *vagy* Kerouac: Úton, Fitzgerald: A nagy Gatsby, Salinger: Zabhegyező, Hajnóczy Péter: A halál kilovagolt Perzsiából, Hobo (Földes László) dalszövegei

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább 3 vers és egy 15–20 soros epikai vagy drámarészlet), az idézetek célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása. A megtanulandó szövegek között minden esetben legyen legalább egy kortárs mű vagy műrészlet is.

A továbbhaladás feltételei

Jártasság szövegelemző eljárásokban: a tételmondat kiemelése, tömörítés megadott terjedelemben, szövegfeldolgozás megadott kérdések alapján.
Szövegek önálló elemzése szerkezetük, témahálózatuk, jelentésrétegeik és szövegegységeik logikai kapcsolatainak bemutatásával.
A szövegfonetikai eszközök szerepének fölismerése a szövegek értelmezésében.
A magyar helyesírás alapelveinek ismeretében készség az önálló hibajavításra, önkontrollra.
A kommunikációs helyzetnek megfelelő hangnem, nyelvváltozat, stílusréteg kiválasztása.
Definíció, magyarázat, egyszerűbb értekezés (kisértekezés) készítése a tanulmányi munkához kapcsolódóan.
Hivatalos írásművek jellemzőinek ismerete és önálló szövegalkotás ezek gyakori műfajaiban.
Az órai eszmecserékben és az irodalmi művekben megjelenő álláspontok követése, az eltérő vélemények megértése, újrafogalmazása.
A kifejezésmódok, stíluseszközök megfigyelése, értelmezése: a megbeszélt művek értelmezésének világos összefoglalása.
Tudásanyag megfogalmazása a magyar és a világirodalom kiemelkedő műveiről szabatos fogalomhasználattal, önálló vélemény, értelmezés kifejtésével.
A tanult irodalomtörténeti poétikai jellegzetességek felismerése és szerepük értelmezése.
Az olvasott epikai, lírai és drámai művek jelentésrétegeinek tárgyszerű ismertetése.

11. évfolyam

Magyar nyelv

Témakörök	Tartalmak	Tevékenységformák
1. Szocio-lingvisztika (12 óra)	Rétegzettség és norma a nyelvhasználatban. Nyelvváltozatok. A nyelvváltozatok eltérő kifejezési formái, tartalmi és magatartásbeli követelményei. A saját lakhely és régió nyelvi jellegzetességei. Politikai, vallási, nemi, etnikai és egyéb csoportokhoz tartozást jelző identitást kifejező nyelvi elemek felismerése. A társas interakcióban használt nyelvváltozat kiválasztása. Beszédaktusok. A nyelvhasználat kulturális összefüggései és kultúrák közti különbségei. Változások a mai magyar nyelvben. Nyelvünk helyzete a határon túl. A nyelvtervezés elvei és feladatai. Világnyelvek Mesterséges nyelvek. Idegennyelv –tanulás és -oktatás Szaknyelvek. Fordítás és tolmácsolás. Nyelvi hátrány. Többnyelvűség.	A nyelvi norma és a társadalmi igény összefüggéseinek vizsgálata, ennek megfelelően döntés nyelvhelyességi kérdésekben, a köznyelv, a tájnyelv, a szaknyelv, a szleng eszközkészletének használatában, a saját nyelvhasználat kontrollja. Példák gyűjtése a nyelvhasználati normák változására és kultúrához kötöttségére. Nyelvhasználati normák és grammatikai szabályok nem szándékos és szándékos megsértésének értelmezése és értékelése (például a stilisztikai hatás forrásaként, illetőleg a nyelvi nehézség, nyelvi hátrány jeleként). Beszédaktusok elemzése. Példák gyűjtése a nyelvhasználati normákra a tanult idegen nyelvben, összevetésük a magyarral (például köszönési formák és társadalmi helyzet összefüggéseinek vizsgálata)

Témakörök	Tartalmak	Tevékenységformák
2. Alapvető retorikai ismeretek (10 óra)	A szónoklat (alkalmi beszéd, előadás) funkciói, fajtái és részei. A beszéd előkészítésének, elrendezésének, s kidolgozásának lépései. A szónoklat (alkalmi beszéd) előadásának követelményei. Az érvelés technikája; érvek, ellenérvek felsorakoztatása, a cáfolat módszerei. A hatásos meggyőzés és véleménynyilvánítás nyelvi kifejezésbeli eszközei a különféle szövegműfajokban, az audiovizuális és multimédiás közlés különböző formáiban.	Közéleti és hivatalos írásművek, néhány klasszikus és mai szónoki beszéd, értekezés műfaji jellemzőinek megfigyelése és értékelése (szerkesztésmód, nyelvi kifejezésmód, retorikai eszközök használata). Az érvelés technikájának alkalmazása: érvek, ellenérvek felsorakoztatása, deduktív vagy induktív érvelés, a cáfolat módszerei. A retorikai eszközök megnevezése és hatásaik értelmezése, értékelése. szépirodalmi művekben, értekező prózában, publicisztikai írásokban, szóbeli megnyilatkozásokban. Szónoklatnak, alkalmi beszédnek vagy ezek egyes részleteinek önálló kidolgozása: bevezetés (jóindulat megnyerése, témamegjelölés), elbeszélés, bizonyítás, cáfolás, befejezés (összefoglalás, kitekintés). Szónoklat, alkalmi beszéd előadása a tanult beszédtechnikai, kommunikációs és retorikai ismeretek felhasználásával. Az érvelés technikájának tudatos alkalmazása irodalmi beszámolókban, mindennapi kérdések megválaszolásában szóban és írásban.
3. Szépirodalmi stílus (18 óra)	Hangszimbolika, ritmusjelenségek. A szóképek (trópusok) nyelvi szempontból. Alakzatok (figurák), az ismétlődés különféle formái a hangzás, a szóhasználat, a mondat és a szöveg szintjén. Egyéb stíluseszközök a szóhasználatban, a mondat- és a szövegalkotásban. A helyesírás esztétikai lehetőségei a szépirodalomban.	A kifejezésmódok, stíluseszközök funkcióinak megfigyelése, értelmezése: a különböző stílusrétegek és a közöttük lévő viszony (például kontraszt) bemutatása irodalmi művekben. A szövegelemzés módszereinek alkalmazása szövegtani, retorikai és irodalomtörténeti ismeretek bevonásával. Különböző korstílusokat reprezentáló szövegek megértése, stílussajátságaik fölismerése. Irodalmi szövegek feltételezhető hajdani, illetve a ma olvasójához szóló jelentésrétegeinek megkülönböztetése és e különbség megfogalmazása. A helyesírás értelmező, esztétikai szerepének megfigyelése különféle szövegekben; e lehetőségek felhasználása saját szövegalkotásban.
4. Könyv- és könyvtárhasználat (7 óra)	A könyvtári katalógusok, számítógépes adatbázisok, az internet szerepe az információszerzésben, témák feldolgozásában. A forráshasználat etikai normái és formai kötöttségei.	Az önálló adatgyűjtés módszereinek kiegészítése a könyvtári katalógusok, bibliográfiák használata mellett a számítógépes adatbázisokkal, az internet kínálta lehetőségekkel. A megfelelő információk kiválasztása, rendszerezése, egyszerűbb bibliográfia, forrásjegyzék összeállítása. Az információfeldolgozás, az idézés technikai szabályainak és etikai normáinak ismerete és alkalmazása. Prezentáció (ppt. vagy egyéb) készítése

Irodalom

Belépő tevékenységformák

A magyar és az európai hagyományok és a modernség együtthatásának felfedezése.
A hagyománytól való eltérés egyedi megjelenési formáinak észrevétele.
Stílusirányzatok jellemző, esetleg mozgalomszerű vonásainak bemutatása néhány irodalmi és képzőművészeti alkotásban
Irányzatok korszakolása, csoportosítása, jellemző vonások, jellegzetes műalkotások társítása.
Az irodalmi nyilvánosság megtapasztalása.
Az olvasott művekben a téma, a kompozíció, a nyelvhasználat, a motívumok összefüggései; a szépirodalom nyelvének megváltozását jelző jelenségek megfigyelése.
Az elemzési jártasság fokozatos bővítése a tanult szövegtani, jelentéstani, stilisztikai, retorikai ismeretekkel.
Az olvasott-látott művekhez kapcsolódó színházi, vizuális konvenciók alapján korok színházának és/vagy filmművészetének bemutatása.

(Az érettségi követelményeknek megfelelően külön is jelölve: **életmű** *portré* látásmód)

Témakörök	Tartalmak	Művek
1. Realizmus; regénytörténet (20 óra)	Egy korstílus jellegzetes jegyei az irodalomban és a társművészetekben (3 mű)	Balzac *vagy* Stendhal *vagy* Flaubert egy regénye ***Móricz***: Az Isten háta mögött *vagy* ***Mikszáth***: Új Zrínyiász Dosztojevszkij: Bűn és bűnhődés *vagy* Tolsztoj egy műve
2. A modern líra kezdetei *vagy* a modern dráma útjai (10 óra)	Törekvések, irányzatok, változások a 19. század második felének költészetében A modern dráma kialakulása, a tragédia halála (3 mű)	Néhány vers az alábbi szerzőktől: Baudelaire, Rimbaud, Mallarme, Rilke, Whitman Csehov, Ibsen *vagy* Brecht, Beckett egy-egy drámája
3. Egy életmű rendje (20 óra)	**Ady Endre** életművének megközelítése (viták Adyval, Adyról; publicisztikájának főbb irányai is)	Kötetkompozíció és újfajta versnyelv az Új versekben *vagy* a Vér és aranyban; az életmű tematikus rendje
4. Az irodalom színterei, intézményei régen és ma (12 óra)	Színház, folyóiratok, könyvkiadás, kávéház, rádió, tv, internet; irodalmi műhelyek, társaságok; az irodalom és a kritika nyilvános fórumai (saját régió is)	Szemelvények programadó írásokból, vitákból Kóstoló néhány mai folyóirat, honlap, kiadó, kulturális műsor kínálatából
5. Fejezetek a magyar színház- és drámatörténetből (18 óra)	Egy műnem története a magyar irodalomban (legalább 4 mű) Egy dráma és recepciótörténete: a Bánk bán	Katona: Bánk bán, esetleg ***Vörösmarty***: Csongor és Tünde, Madách: Az ember tragédiája, Molnár Ferenc *vagy* Örkény István, legalább egy mai magyar dráma (például Spiró György, Mészöly Miklós, Nádas Péter, Tasnádi István)
6. Lélektani és társadalmi regény (15 óra)	Társadalmi és lélektani tényezők összefonódása a 20. század eleji Közép-Európában	**Kosztolányi Dezső**: Édes Anna, Franz Kafka: Per vagy Robert Musil: Törless iskolaévei
7. A Nyugat (17 óra)	Egy folyóirat és két jeles lírikusa. Életművek formálódása és lehetséges kapcsolataik	**Kosztolányi** és **Babits** lírája

Témakörök	Tartalmak	Művek
8. Ars poeticák a magyar irodalomban (15 óra)	Műfaji és történeti áttekintés (legalább 6 régebbi és 2-3 kortárs szerzőtől)	Janus Pannonius, ***Csokonai, Kölcsey***, **Petőfi**, **Arany**, **Ady**, **Babits**, **József Attila**, Szabó Lőrinc, Kassák Lajos, ***Radnóti***, Kovács András Ferenc, Tandori Dezső, Petri György, Nádasdy Ádám és/vagy más kortárs költők
9. Stílustörténeti áttekintés (15 óra)	A tanultak rendszerezése és továbbépítése (új: avantgarde, posztmodern – irodalomban és képzőművészetben)	reneszánsz: például egy Petrarca szonett, a barokk kora: például részlet Pázmány egy prózai írásából *vagy* Mikes Kelemen egy levele *vagy* a korszak névtelen költészetéből klasszicizmus: Kazinczy epigrammáiból, Racine: a Phaedra előszava, romantika: Victor Hugo: az Hernani előszavából, Vörösmarty: Ábránd, realizmus: Balzac: Előszó az Emberi színjátékhoz, szimbolizmus: Baudelaire: Kapcsolatok *vagy* Rimbaud Látnok-levelek, avantgarde: Kassák Lajos: A ló meghal, a madarak kirepülnek, szadadon választott művek legalább két irányzatból, posztmodern: Esterházy Péter *vagy* Parti Nagy Lajos *vagy* más kortárs szerzők művei alapján
10. Női szemmel (15 óra)	Női szerzők, női szereplők a magyar és világirodalomban. Néhány epikus és lírai mű megközelítése a valós vagy fiktív női nézőpont felől régebbi és újabb korokban	Szappho: Úgy tünik nékem, Walter von der Vogelweide: A hársfaágak csendes árnyán, Kármán József: Fanni hagyományai, Emily *vagy* Charlotte Bronte egy regénye, Flaubert: Bovaryné, Tolsztoj: Anna Karenina, Németh László: Iszony, Pályi András: Éltem Szabó Magda egy regénye, Závada Pál: Jadviga párnája Beney Zsuzsa, Takács Zsuzsa, Rakovszky Zsuzsa, Tóth Krisztina *és/vagy* mások a kortárs magyar női irodalomból

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább 3 vers és egy 15–20 soros epikai vagy drámarészlet), az idézetek célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása. A megtanulandó szövegek között minden esetben legyen legalább egy kortárs mű vagy műrészlet is.

A továbbhaladás feltételei

A kommunikációs helyzetnek megfelelő hangnem, nyelvváltozat, stílusréteg kiválasztása.
Tájékozottság a különféle beszédhelyzetek megítélésében; megfelelő stílus és magatartás váratlan, új kommunikációs helyzetben is.
Az érvelés alkalmazása irodalmi beszámolókban, mindennapi kérdések megválaszolásában és különféle tantárgyak feladatainak megoldásában.
Közéleti írásművek, néhány klasszikus és mai szónoki beszéd értelmezése.
Lényegre törő, világos felépítésű közlés a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformában.
A mindennapi élet problémáiról, irodalmi, művészeti élményekről vélemény kifejtése szóban és írásban, különféle műfajokban: kommentár, ajánlás, kisértekezés. Szövegformálási, -szerkesztési, stilisztikai és helyesírási hibák önálló javítása.

A hosszabb fölkészülést igénylő szóbeli és írásbeli feladatok megoldásához önálló könyvtári munka, megadott vagy önállóan kialakított szempontokat követő anyaggyűjtés, az információ-feldolgozás szabályainak megtartásával.
Az idézés szabályainak és etikai normáinak ismerete.
A tanult szociolingvisztikai, stilisztikai, retorikai jelenségek megnevezése, alkalmazása a hétköznapi, szakmai-tudományos és szépirodalmi szövegek értelmezésében. A helyesírás értelmező szerepének megfigyelése különféle műfajú szövegekben.
Szépirodalmi és egyéb művek olvasásában, megbeszélésében önálló vélemény kialakítása, indoklása.
Adott szempontú műelemzés készítése közösen fel nem dolgozott kisepikai és lírai alkotásról.
Nagyepikai és drámai művek szóbeli és írásbeli bemutatása.
Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempontok követésével.
Jellemző hőstípusok, jellegzetes konfliktushelyzetek bemutatása, értelmezése.
Stílusirányzatok jellemző vonásainak bemutatása néhány irodalmi és képzőművészeti alkotásban.

12. évfolyam

Magyar nyelv

Témakörök	Tartalmak	Tevékenységformák
1. Általános nyelvi ismeretek (8 óra)	A nyelv mint jelrendszer. A beszéd mint cselekvés. Nyelv és gondolkodás, a magyar nyelv és kultúra viszonya. Az európai nyelvcsaládok, nyelvtípusok. A nyelvelsajátítás.	Általános nyelvészeti ismeretek felhasználása a nyelvszemlélet tudatosításában, valamint a konkrét nyelvi jelenségek megítélésében. Tapasztalatok szintetizálása.
2. Történeti nyelvészet (12 óra)	Változás és állandóság a nyelvben. A magyar nyelv eredete, rokonsága, érintkezése más nyelvekkel. Az összehasonlító nyelvtudomány módszerei. A magyar nyelv fő nyelvtörténeti korszakai. A jelentésváltozások. Jelenségek a magyar helyesírás történetéből. A magyar nyelv eredete, rokonsága, történetének korszakai. A nyelv természetes változása és beavatkozás a nyelvbe. A nyelvújítás és a nyelvművelés szerepe. Nyelvészeti problémák/témák bemutatása szóbeli és írásbeli műfajokban (szakszöveg).	A szinkrónia nyelvi jelenségeinek magyarázata a diakrónia tényeinek figyelembevételével. Nyelvrokonság bizonyítása nyelvi anyag alapján. Nyelvtípus bemutatása nyelvi anyag alapján, véleményalkotás a nyelvtervezés néhány alapvető kérdéséről. A magyar nyelv eredetéről kialakított elméletek ismeretében elhatárolódás a tudománytalan nyelvrokonítástól, de nyitottság az újabb tudományos kutatások irányába. Példák bemutatása a legfőbb nyelvi változásokról. A magyar nyelvtörténet korszakainak jellemzése néhány példával.
3. Az anyanyelvi ismeretek összefoglalása és rendszerezése-fölkészülés az érettségire. Ennek a témakörnek a célja rendszerező, elmélyítő ismétlés és szisztematikus készülés: az évfolyamra tervezett	A kommunikáció tényezői és funkciói. Az igényes egyéni és közösségi kommunikációs magatartás követelményei. A nyelvi szintek grammatikája (hangtan, szó- és alaktan, mondattan). A szöveg fogalma. A különféle szövegfajták tartalmi és formai jellemzőinek kapcsolata a kommunikációs folyamattal. A kommunikáció pragmatikai szintje, jelenségei.	A magyar nyelv rendszeréről, a beszédnek a társadalomban és az egyén életében betöltött szerepéről tanultak áttekintésével fölkészülés az érettségire és a továbbtanulásra. Az egyéni, a kisközösségi, a nyilvános, közéleti és a tömegkommunikációra vonatkozó ismeretek összefoglalása és alkalmazása a nyelvhasználatban minden beszédhelyzetben és a szépirodalmi nyelvi jelenségek megítélésében, a saját nyelvi teljesítmény csiszolásában, az önkorrekcióban.

Témakörök	Tartalmak	Tevékenységformák
tananyagmennyiséget úgy kell elvégezni, hogy erre a témakörre valóban jusson elegendő idő (legalább 12 hét). (24 óra)	Esszé, érvelés, vita és a multimédiás, audiovizuális megjelenítés formái, eszközei (például prezentáció). A gyakorlati írásbeliség jellemző műfajai, azok sajátos formai és tartalmi elemei.	Kommunikatív szempontok tudatos alkalmazása a különféle szövegek elemzésében, értékelésében: a kommunikációs funkció, előfeltevések, tudáskeret, pragmatikai jelentés stb. megítélésében. Szövegformálási, szövegszerkesztési és helyesírási problémák megnevezése, a hibák önálló javítása. Adott, illetve önállóan kialakított szempontokat követő anyaggyűjtés és válogatás többféle forrásból, jegyzet, vázlat, hivatkozás, forrásjegyzék készítése. Az ismeretterjesztő (például műelemző, művelődéstörténeti, művészettörténeti, nyelvészeti) irodalom alkotó felhasználása feljegyzés, beszámoló, értekezés, kiselőadás, hozzászólás formájában. Szövegalkotás a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformákban. A mindennapi élet problémáiról, irodalmi, művészeti élményekről vélemény kifejtése szóban és írásban, különféle műfajokban: kommentár, ajánlás, kisértekezés. Stílusirányzatok jellemző vonásainak bemutatása néhány irodalmi és képzőművészeti alkotásban (az impresszionizmustól a szürrealizmusig). Önálló tájékozódás a kortárs irodalmi nyilvánosságban, például antológiákban, az irodalmi ismeretterjesztés (könyvajánlás, könyvismertetés) műfajaiban, a televíziós, a filmes adaptáció néhány kérdésében.

Irodalom

Belépő tevékenységformák

Következtetések megfogalmazása az újonnan olvasott művek műfaji sajátosságaiból, irányzati, egyedi stílusbeli jellemzőkből, előadásmódból, versformákból, szakszerű fogalomhasználattal.
Különböző korokban keletkezett alkotások tematikai, poétikai szempontú összevetése, történeti változásainak vizsgálata. A művészeti ágak (irodalom, zene, építészet, képzőművészet, színház, film) kölcsönhatásának bemutatása példákkal.
Világszemlélet, filozófia, magatartásforma koronkénti meghatározottságai és művészi megjelenései.
Az irodalom megjelenéseinek kutatása, felismerése más közegekben (például filmen, rajzfilmen, televízióban, képregényben, hangzó közegben – például versmondás, hangoskönyv, rádiójáték, dal, megzenésített vers, daljáték-, digitális közegben – például internetes költészet, digitális, multimédiás kiadás, animáció); az adaptáció, a műfajcsere jelensége, jellegzetes megoldásai a posztmodern, kortárs magas művészeti és szórakoztató művekben.

(Az érettségi követelményeknek megfelelően külön is jelölve: **életmű** *portré* látásmód)

Témakör	Tartalom	Művek
1. Motívumok egy életműben (22 óra)	**József Attila** életművének megközelítése	A táj *vagy* a gyermekiség *vagy* a szerelem *vagy* a közéleti kérdések köré szervezett életmű illetve művek + néhány gondolati – létértelmező vers
2. Portrék a század első felének magyar irodalmából (22 óra)	Tájékozódás a 20. század irodalmában A kortársak elődeinek ismerete	Legalább 3 szerző néhány műve vagy hosszabb művének részlete a következők közül: Kassák Lajos, ***Szabó Lőrinc***, Illyés Gyula, ***Radnóti Miklós***, ***Weöres Sándor,*** ***Márai Sándor,*** Nagy László
3. Portrék, művek a század világirodalmából (15 óra)	Tájékozódás a 20. század világirodalmában (Esetleg egy mű zenei, filmes vagy színpadi adaptációja.)	Legalább 2 szerző 1-1 műve a következőkből: Thomas Mann, Hermann Hesse, Bulgakov, Garcia Marquez, Camus; Arthur Miller, Stoppard, T. S. Eliot, Benn, Lorca, Celan
4. Újfajta narratív eljárások mint jelentésteremtő tényezők (12 óra)	A 20. századi magyar történelmi traumák gyerekszemmel, új prózapoétikai eszközökkel.	***Ottlik Géza***: Iskola a határon, Kertész Imre: Sorstalanság
5. Mai magyar irodalom – próza (15 óra)	Néhány mű (eddig nem választott szerzőktől)	Legalább 1 regény vagy elbeszélés-gyűjtemény (például Esterházy Péter, Nádas Péter, Lengyel Péter, Szilágyi István, Bodor Ádám, Grendel Lajos, Gion Nándor, Darvasi László, Háy János, Márton László, Garaczi László, Grecsó Krisztián, Bartis Attila, Parti Nagy Lajos, Spiró György, Závada Pál)
6. Mai magyar irodalom – líra és dráma (15 óra)	Néhány mű (eddig nem választott szerzőktől)	legalább 2 szerző néhány műve (például Tandori Dezső, Oravecz Imre, Orbán Ottó, Szilágyi Domokos, Kányádi Sándor, Tolnai Ottó, Térey János, Tóth Krisztina, Ferencz Győző, Csengery Kristóf, Kovács András Ferenc, Kemény István, Kukorelly Endre) (például Nádas Péter, Spiró György, Nagy András, Márton László, Kárpáti Péter, Tasnádi István, Egressy Zoltán)
7. Felkészülés az érettségire Ennek a témakörnek a célja rendszerező, elmélyítő ismétlés és szisztematikus készülés: az évfolyamra tervezett tananyagmennyiséget úgy kell elvégezni, hogy erre a témakörre valóban jusson elegendő idő (legalább 12 hét). (Középszintre való készülés esetén viszont ekkor lehetőség nyílhat a szabadon választható témakörök közül nem tárgyaltak áttekintésére (például istenes vagy	– írásbeli műfajok (közép és/vagy emelt szintre) – tesztek (emelt szintre) – szóbeli tételek (közép és/vagy emelt szintre): felkészülés a tartalmi és az előadásmódbeli kritériumoknak megfelelően	– a műelemző, összehasonlító, érvelő, reflektáló szövegfajta sajátosságai – az aktuális év kijelölt tételei szóbeli tételei szerint

Témakör	Tartalom	Művek
szerelmes versek, anekdotikus hagyomány vagy a magyar novella történetéből, rémtörténetek vagy csavargótörténetek, a modern líra kezdetei vagy a modern dráma útjai) (47 óra)		

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább 3 vers és egy 15–20 soros epikai vagy drámarészlet), az idézetek célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása. A megtanulandó szövegek között minden esetben legyen legalább egy kortárs mű vagy műrészlet is.

A továbbhaladás feltételei

A megértést biztosító olvasni tudás; törekvés a rendezett, olvasható írásképre, megfelelő helyesírásra minden írásbeli munkában.
A páros, a kisközösségi, a magán- és közéleti kommunikációról, a tömegkommunikációról tanultak alkalmazása az egyéni nyelvhasználatban, a különféle szövegműfajok értelmezésében.
A megnyilatkozás témájának és céljának megfelelő hiteles szóbeli előadás, ismertetés, összegezés.
Újfajta szakmai, publicisztikai, gyakorlati szövegek megértése.
Világos felépítésű, szabatos szöveg alkotása a mindennapi élet problémáiról, irodalmi élményekről szóban és írásban.
A könyvtár lehetőségeinek felhasználása önálló feladatok megoldásához: szakszerű anyaggyűjtés, -feldolgozás, idézés.
Tájékozottság az általános nyelvészet tanulmányozott témaköreiben.
Tájékozottság a magyar nyelv rokonságáról, típusáról, helyéről a világ nyelvei között, a magyar nyelv legfőbb történeti korszakairól, példák bemutatása a legfőbb nyelvi változásokról.
Nyelvtörténeti és irodalomtörténeti tanulmányok birtokában az olvasott irodalmi és nem irodalmi művek társadalmi-történelmi hátterének és a szöveg jelentésének értelmezése.
Értekezés és esszé írása megfelelő helyesírással, nyelvhelyességgel, szabatos és egyéni stílusban. Különböző korokban keletkezett alkotások tematikai és/vagy poétikai szempontú összevetése.
Korábbi művek 20. századi utóélete, hatása az irodalmi hagyományban.
Életművek (az érettségin kötelező hat magyar klasszikus) ismeretének bizonyítása: az alkotói pálya jelentős irodalomtörténeti tényeinek, tematikai, formabeli változatosságának bemutatásával.
Művek közötti kapcsolatok, témák, fölismerése és értékelése.
A pályaképek néhány tematikus, műfajbeli, tartalmi változásának bemutatása, összhangban az egyes életművek sajátosságaival.
Portré: a szerző és műve, az életmű jellemző témáinak, műfajainak bemutatásával.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A továbbhaladás feltételei a képzésnek ebben a szakaszában sem közvetlenül a minimum követelményeket jelentik, vagyis nem elsősorban az elégséges/elégtelen határok megvonásához nyújtanak támpontot. Sokkal inkább célja a legfőbb képzési feladatoknak, a **fejlesztés csomópontjainak kijelölése** az éves tananyagban. Tájékoztatásul szolgálhat ahhoz, hogy amíg a csoport a **tevékenységi formák**at nem birtokolja, a megjelölt **képességek**kel nem rendelkezik, addig a szaktanár ne törekedjen elsősorban újabb és újabb ismeretanyag átadására, hanem fektessen minél nagyobb súlyt a lemaradt tanulók felzárkóztatására differenciált munkavégzés, képességfejlesztés keretében.

Az érettségit adó középiskolákban a 12. évfolyam végére „végcélt” jelentenek az érettségi vizsga szabályzatában középszintre megfogalmazott részletes vizsgakövetelmények. A tanulók teljesítményének értékelésében ezek közül elsődleges szerepet kapnak a **szövegértési és szövegalkotási kompetenciák**, az évfolyamokon belépő tevékenységformáknak megfelelően. A mérések és az értékelés szempontjai között mindenképpen figyelembe kell venni a vizsgaszabályzatban az írásbeli és szóbeli teljesítmények értékeléséhez megfogalmazott (témafüggetlen) értékelési szempontokat az egyes évfolyamoknak megfelelő, azokon elvárható szinten. Ugyanilyen súllyal szükséges figyelembe venni az egyes tanulók teljesítmények értékelésénél a különféle belépő tevékenységi formákban mutatott aktivitást, a társakkal való **együttműködés képesség**ét (kooperáció), a törekvést a **sikeres kommunikáció**ra, munkavégzésre, illetve az ezeken a területeken mutatott előrelépést. A 9–12. évfolyamokon egyre inkább követelmény az **önállóság**: az ismeretek önálló alkalmazása, problémák felvetése, megfogalmazása és válaszok, megoldások keresése, alternatívák önálló megrajzolása, az önértékelés, az **önkontroll** képessége. Ugyancsak az értékelés szempontja a tanulók saját munkáinak tartalmi, esztétikai színvonala, valamint a vizsgakövetelményeknek, az életkori sajátosságoknak megfelelő **fogalomhasználat** (az egyes évfolyamok tananyagához kapcsolódó nyelvi, retorikai, stilisztikai, erkölcsi, poétikai fogalmak felismerése, megfelelő használata szóban és írásban – de nem definiálása). Az értékelésnél fontos szempont az előrelépés mozzanata mindezeken a területeken. A 12. évfolyamon elvárás valamely téma önálló feldolgozása a felkészüléstől az előadásig (a könyvtári, elektronikus adathordozókra épített anyaggyűjtéstől a kidolgozás lépésein keresztül a szóbeli és/vagy írásbeli megformálásig), illetve a részvétel valamely csoportos projektmunka elkészítésében és / vagy egyéni projektmunka készítése.
A magyar nyelv és irodalom tantárgy oktatásában célul tűztük ki az értékek közvetítését, a nemzeti és kulturális identitás erősítését, feltöltését tartalommal, valamint a minőségi megnyilatkozás iránti igény felkeltését, az esztétikai, erkölcsi ítélőképesség erősítését. Ennek megfelelően a teljesítmények értékelésénél figyelembe kell venni az **önismereti, önmegértési és önkifejezési szándék fejlettségé**t, a megértő, a sikeres kommunikációra törekvő attitűd kialakulását, az **önművelés** képességének, az olvasmány- (film-, stb.) választásban megnyilvánuló **tudatosság** fokát.

A kerettanterv feldolgozásához ajánlott szakirodalom:
A nyelv és a nyelvek (szerk. Kenesei István) www.nytud.hu
A világ nyelvei. (szerk.: Fodor István)
Aczel, Richard: Hogyan írjunk esszét?
Arató László – Pála Károly: A szöveg vonzásában I–III.
Crystal, David: A nyelv enciklopédiája
Nézőpontok motívumok (szerk. Fenyő D. György)
A Biblia az irodalomban (szerk. Fenyő D. György)
Kálmán László – Trón Viktor: Bevezetés a nyelvtudományba
Montágh Imre: Mondjam vagy mutassam?
Pethőné Nagy Csilla: Módszertani kézikönyv
Petőfi S. János – Benkes Zsuzsa: Szövegtani kaleidoszkóp
Pinker, Steven: A nyelvi ösztön
Irodalomtanítás I–II. (szerk. Sipos Lajos)
Szikszainé Nagy Irma: Szövegértés – szövegelemzés – szövegalkotás

IV. Emelt szintű történelem tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve 9–12. évfolyam

Kerettantervi ajánlás emelt szintű **történelem** tantárgyi tehetséggondozás követelményeinek teljesítéséhez rendelkezésre álló időkeret felhasználására

A gimnázium 9–12. évfolyamának ajánlott tantárgyi rendszere és óraszámai

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Magyar nyelv és irodalom	148	148	148	128
Történelem	**148**	**148**	**185**	**160**

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Emberismeret és etika			37	
1. Idegen nyelv	92,5	92,5	111	96
2. Idegen nyelv	74	74	111	96
Matematika	92,5	92,5	92,5	80
Informatika	37	37	55,5	48
Bevezetés a filozófiába				32
Fizika	55,5	55,5	55,5	
Biológia és egészségtan		37	55,5	64
Kémia	74	55,5		
Földrajz	74	55,5		
Ének-zene	37	37		
Rajz és vizuális kultúra	37	37		
Testnevelés és sport	92,5	92,5	92,5	80
Osztályfőnöki	37	37	37	32
Társadalomismeret	18,5	18,5	18,5	16
Tánc és dráma				32
Mozgóképkultúra és médiaismeret			18,5	16
Művészetek (a konkrét tartalmat az iskola helyi tanterve határozhatja meg)			37	32
Szabadon tervezhető			55,5	48
Kötelező óraszám a törvény alapján	**1017,5**	**1017,5**	**1110**	**960**

1. Célok, feladatok

A XXI. század elején egyre fontosabbá válik a közoktatásban is a tehetséggondozás. A gimnáziumi történelemtanítás speciális célja lehet a hatékony nemzeti tehetségfejlesztés: az átlag feletti általános képességek, az átlagot meghaladó speciális képességek fejlesztése, a kreativitás és a feladat iránti elkötelezettség növelése.

A gimnáziumi történelmi tanulmányoknak jelentős szerepük van számos pozitív személyiségjegy kifejlesztésében, tudatosításában. A történelmi múlt ismerete, a történelmi eseményekben részt vevők tetteinek, döntéseik és cselekedeteik motívumainak megértése segíti az elvont gondolkodás fejlődését, fejleszti az anyanyelvi képességet, a memóriát, a hatékony információfeldolgozási stratégiák kialakítását. A múltból a jelenbe vezető utak feltárása segít a jelenkor politikai, gazdasági, társadalmi jelenségeinek megértésében, a tehetséges tanulók problémaérzékenységének fejlesztésében, a történelmi összefüggések megértésében.

A történelem tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve feladata az ismeretek és az elsajátítási folyamat tananyagon túllépő kiszélesítése, újszerű tartalmak közvetítése, az érdeklődés kihasználása és fejlesztése. Rugalmas, sokféle képességterületet átfogó programra van szükség, amely fejleszti az átlag feletti képességeket, a magas szintű, elvont gondolkodást, a fogalomalkotást és a kombinációkészséget, az időbeli és térbeli viszonyok látását, a kritikus, elemző gondolkodást.

Kiemelt cél, hogy az érdeklődő, kitartó, önállóan gondolkodó, ötletgazdag, versenyszellemmel rendelkező tanuló sikeres legyen a felsőoktatásban. Ehhez a történelem és a társadalmi ismeretek elsajátításában olyan körülményeket kell teremtenünk, ahol a tudás megszerzésének módja örömet jelent a diákok számára. A történelem, a társadalom megismerésében növekvő szerepet kell kapnia a média és a digitális ismerethordozók eszközeinek, hogy a diákok tudása ne szűküljön le a történelmi tények ismeretére, hanem mindez problémaérzékenységgel, a tudás bővítésének igényével, az önálló tanulási, tájékozódási módszerek ismeretével is járjon együtt. Így alakulhat ki a tanulónak az iskolai tanulmányokon túlmutató pozitív viszonya a társadalomtudományokhoz. A történelem eseményei és a személyiségek tettei, a művelődés- és életmódtörténet megismertetése közben mód nyílik az egyes korokban érvényesülő értékrendek vizsgálatára, az erkölcsi kategóriák változásának bemutatására is.

A múlt sorskérdéseiben mai életünk problémái is megjelenhetnek. Elemzésük, megértésük megerősítheti a tehetséges egyént a nemzetért, a társadalomért, a kisebb közösségekért, az önmagáért vállalt felelős magatartásában. Mindennek feltétele a kritikai szemléletmód, az elemzőkészség, a független gondolkodás fejlesztése, melynek segítségével láthatóvá és értékelhetővé válnak a jelen és a múlt alternatívái.

2. Fejlesztési követelmények

A gimnáziumi történelemtanítás kiemelt feladata a forráskezelés készségeinek fejlesztése. A gimnáziumi tanulmányok végére a tanulóknak ismerniük kell a különböző fajtájú elsődleges és másodlagos források elemzésének, értékelésének szabályait, a tudományos anyaggyűjtés elemeit. Alapkövetelmény a tájékozódás készsége könyvtárakban, kézikönyvekben, lexikonokban, atlaszokban, ismeretterjesztő folyóiratokban. Járatosnak kell lenniük az internetes keresőprogramok és a történelem, továbbá társtudományai anyagát hordozó digitális programok kezelésében.

Az oksági viszonyok összetettségének felismertetésével igényt ébresztünk a tanulókban a történelmi jelenségek elrendezésére, megértésére. A tehetséges diákoknak okok és következmények bonyolult hálójában kell bemutatniuk és értelmezniük az egyének és csoportok indítékait, választási lehetőségeit és kényszereit is. Mindennek feltétele az adott történelmi-társadalmi helyzet lényeges és lényegtelen jelenségeinek elhatárolása. Kívánatos, hogy az egyén felelősséggel viszonyuljon a köz ügyeihez. Ezt a beállítódást erősítheti a történelemtanítás azzal, ha reális képet alakít ki a fiatalokban az egyének és csoportok szerepéről az események alakulásában.

Az ismeretszerzési és feldolgozási képességek formálása elválaszthatatlan a kifejezőképességek fejlesztésétől. Történelmi tanulmányaik során a diákoknak el kell jutniuk az elsődleges és másodlagos források pontos tartalmi ismertetésétől, gondolatmenetük adatokkal és nevekkel együtt történő felidézésétől a beszámolók és kiselőadások élvezhető, követhető megtartásáig, a problémafelvetés, magyarázat, fejtegetés, következtetés, érvelés szóbeli formáinak gyakorlati alkalmazásáig, megfelelően használva a történelem és a társtudományok legfontosabb fogalmait és szakkifejezéseit.

Szóbeli vagy írásbeli feladatok elvégzésekor törekedjenek a téma, probléma egyértelmű megfogalmazására, megoldására. A diákok tudjanak vázlatot és a feleléstervet készíteni, ismerjék a kivonatolás és jegyzetelés (élőszóban vagy hangfelvételről elhangzó előadásról, magyarázatról, fejtegetésről), a táblázatkészítés technikáit, illetve a szövegszerkesztő programok alkalmazását. Legyenek képesek önállóan, korabeli források és a szakirodalom felhasználásával hosszabb tanulmányok elkészítésére.

A képi kifejezés módszerei közül a középiskolában lehetőséget kell adnunk diagramok, grafikonok elkészítésére, elemzésére, képi ismerethordozók gyűjtésére, válogatására, esetleg készítésére (fénykép, videofelvétel).

Fontos feladat az időben való tájékozódás képességének és készségének fejlesztése, a szinkron kronológiai adatok kezelése. Nem okozhat nehézséget számukra kronológiai táblázatok elkészítése, kronológiai munkák használata.

Fontos a történelmi térben való tájékozódás képességeinek továbbfejlesztése is. A történelmi térképek olvasása, a terület és távolság kiszámítása és becslése, térképvázlat önálló megrajzolása váljon készségszintű tudássá. A diákoknak fel kell ismerniük a történelmi tér változásait. A legfontosabb történelmi helyeket el kell helyezniük vaktérképen is. Képessé kell válniuk a történelmi és földrajzi térképek összekapcsolására, a történelem

eseményeinek és a természeti feltételek viszonyának érzékeltetésére. Mindezek gyakorlása során alkalmat kell teremteni a történelmi jelenségek értelmezésében az ökológiai szemléletmód kialakítására is.

A képességek hatékony fejlesztésének fontos eszköze a differenciált tanulás, a kooperatív tanulási technikák alkalmazása (egyéni, pár-, csoport és projekt munka).

Fejlesztési feladatok a 9–12. évfolyamokon

1. Ismeretszerzés, tanulás

Ismeretszerzés irányított beszélgetésekből, vitákból, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből.
Ismeretszerzés különböző írásos forrásokból, statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból.
Információk gyűjtése adott témához könyvtárban, médiatárban, múzeumban, az interneten. A gyűjtött információk önálló rendszerezése és értelmezése.
A történelmi múlt rekonstruálása különböző jellegű források alapján.
Az olvasmányokról lényeget kiemelő, pontos és részletes jegyzetek készítése.
Előadás önálló jegyzetelése.
Történelmi, társadalomtudományi kézikönyvek, atlaszok, lexikonok, történelmi szakhonlapok ismerete és használata.
A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben.

2. Kritikai gondolkodás

Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témákkal kapcsolatban.
Társadalmi-történelmi problémák felismerése és megfogalmazása, a tanult ismeretek problémaközpontú elrendezése, értékelése.
A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből, tételmondat meghatározása, szövegtömörítés, szövegértelmezés adott szempontok szerint.
Többféleképpen értelmezhető szövegek jelentésrétegeinek feltárása, értékelése.
Különféle társadalmi-történelmi jelenségek összehasonlítása.
Az információforrások kritikus kezelése. Kérdések megfogalmazása a forrás megbízhatóságára, – különös tekintettel az internetes források megbízhatóságára – a szerző esetleges elfogultságaira, tájékozottságára, rejtett szándékaira stb. vonatkozólag.
Történelmi-társadalmi adatok, modellek és elbeszélések elemzése a bizonyosság, a lehetőség és a valószínűség szempontjából.
Szépirodalmi és más fiktív elbeszélések összehasonlítása történelmi elbeszélésekkel a narráció módja alapján.
Szépirodalmi szövegek, dokumentum- és történelmi ismeretterjesztő filmek stb. vizsgálata, elemzése a történelmi hitelesség szempontjából.
Történelmi szereplők, társadalmi csoportok, intézmények viselkedésének elemzése. Feltevések megfogalmazása az egyének, csoportok és intézmények viselkedésének mozgatórugóiról.
Történelmi jelenetek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból.
Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. Ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására.
Különféle értékrendek összehasonlítása, a saját értékek tisztázása. Társadalmi-történelmi jelenségek értékelése a saját értékrendnek megfelelő szempontok alapján.
Különféle társadalmi-történelmi jelenségek összehasonlítása strukturális és funkcionális szempontok alapján.
Feltevések megfogalmazása egyes társadalmi-történelmi jelenségek hátteréről, feltételeiről, közvetlen és mélyebb okairól. Érvek gyűjtése a feltevések mellett és ellen. Az érvek kritikai értékelése.
A megismert jelenségek rendezése okok és okozatok, hasonlóságok és különbségek, szándékok és következmények szerint. Vizuális rendezők (táblázatok, ábrák) használata.

3. Kommunikáció

Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi, történelmi témáról. A tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése. Saját vélemény érthető megfogalmazása. Mások véleményének türelmes meghallgatása, érvelésük összefoglalása és figyelembevétele.
A vita során a véleménykülönbségek tisztázása, a saját álláspont gazdagítása, továbbfejlesztése mások véleményének figyelembevételével.
Események, történetek elbeszélése emlékezetből élőszóban.

A különböző információforrások – köztük primer történelmi források – elemzéséből levont következtetések, illetve különféle társadalmi-történelmi összefüggések szóbeli kifejtése.
Beszámoló, kiselőadás tartása a szépirodalomból, a népszerű tudományos irodalomból, történelmi forrásokból származó szövegek, valamint a sajtó, a rádió- és a tévéműsorok alapján.
Esszé írása történelmi-társadalmi témákról, ennek kapcsán a kérdés világos megfogalmazása, a bizonyítékok és cáfolatok kifejtése, a következtetések levonása.
Történelmi, társadalmi témák vizuális ábrázolása. Rajzos vázlat, folyamatábra, diagram készítése. Önállóan gyűjtött képekből összeállítás, tabló készítése. Modellek, makettek, tárgymásolatok készítése.
Események, történetek, jelenségek dramatikus megjelenítése.
Korabeli források és a szakirodalom alapján önálló, hosszabb terjedelmű, problémaközpontú tanulmány készítése. Pl. történelmi személyiség, adott történelmi helyzet stb. vizsgálata.

4. Térben-időben való tájékozódás

Történelmi korszakok, periódusok nevének használata a történelmi idő tagolására.
Az idő ábrázolása téri-vizuális eszközökkel, kronológiai adatok rendezése.
Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása.
A világtörténet, az európai történelem, a magyar történelem és a helytörténet eltérő időbeli ritmusának és kölcsönhatásainak elemzése.
Az egyes történelmi jelenségek (gazdaság, kultúra, politika stb.) eltérő időbeli ritmusának és kölcsönhatásainak elemzése.
Különböző időszakok történelmi térképeinek összehasonlítása, a változások hátterének feltárása.
A történelmi tér változásainak leolvasása különböző *(pl. népsűrűséget, vallási megoszlást ábrázoló)* térképekről.
Az adott téma tanulmányozásához leginkább megfelelő térkép kiválasztása különféle atlaszokból.
Térképvázlatok rajzolása szöveges információforrások alapján.

5. A tartalom kulcselemei

Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy további ismereteket szerezzenek a családjuk történetéről, iskolájuk történetéről és hagyományairól, lakóhelyük múltjáról, hagyományairól, továbbá a környék, a régió természeti, történelmi értékeiről, az azokat fenyegető veszélyekről és a megóvásukra tett erőfeszítésekről.
Egy-egy történelmi témát (a politika-, a gazdaság-, a társadalom-, a tudomány-, a technika- vagy a művelődéstörténet, illetve a történeti ökológia köréből) mélységében tanulmányozzanak.
További ismereteket szerezzenek a magyar állam és a magyar nép történetének fordulópontjairól, államiságunk jelképeiről, ismerkedjenek meg a magyar történelem kiemelkedő személyiségeivel.
Gyűjtsenek ismereteket az európai történelem jelentős állomásairól és az Európán kívüli civilizációkról.
Szerezzenek ismereteket a határon túli magyarok történetéről és kultúrájáról, a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek (köztük a romák) történetéről, a magyarországi zsidóság történetéről.
Ismerkedjenek meg a 20. század nagy hatalmi, társadalmi és értékkonfliktusaival.
Továbbá ismerhessék meg jelentős történelmi személyiségek átfogó pályaképét.
Szerezzenek ismereteket a szűkös erőforrásokkal való racionális gazdálkodás lehetőségeiről.
Elemezhessék a globális problémák, mindenekelőtt az ökológiai válság és az információs forradalom társadalmi-történelmi összefüggéseit.
Tehetségüknek, felkészültségüknek megfelelő szinten kommunikációt folytassanak olyan témakörökről, mint a tudományos gondolkodás fejlődése, az erkölcs, a politika szerepe, a mai magyar társadalom és gazdaság, a vállalkozás, a munkavállalás, Magyarország és az Európai Unió politikai rendszere, az érdekképviseletek szerepe, tevékenysége.
Ugyancsak folytassanak kommunikációt olyan témakörökről, mint napjaink nemzetközi konfliktusai, továbbá a demokrácia, az emberi jogok, az alapvető szabadságjogok, a fegyveres konfliktusok és a nemzetközi humanitárius jog alkalmazása, továbbá a természeti és az emberek által okozott katasztrófák és a humanitárius segítségnyújtás.
Szembesüljenek a szabadság és a felelősség emberi dimenzióival a magán- és a közélet különböző területein.
Ismerkedjenek olyan köznapi és kiélezett élethelyzetekkel, konfliktusokkal, amelyek rávilágítanak az erkölcsi értékminőségek és az emberi helytállás jelentőségére, illetve az azokkal kapcsolatos problémákra, ismerjék az alapvető fogyasztói magatartásmintákat, egy-egy konkrét példán keresztül tudják értelmezni a reklám és marketinghatások szerepét, váljanak képessé tájékozódni a fogyasztói jogok érvényesítése terén.

6. A reflexiót irányító kérdések

Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek olyan kérdésekre, mint a következők:
Vannak-e abszolút erkölcsi értékek?
Miért kerülhet ellentmondásba erkölcs és jog?
Milyen útjai vannak az önmegvalósításnak?
Hányféle közösségi identitása lehet egy embernek?
Milyen értelemben beszélhetünk ok-okozati viszonyokról a történelemben? Van-e történelmi determinizmus?
Haladhat-e kényszerpályán egy ország, nép, társadalmi csoport, egyház stb. történelme?
Hogyan élhetnek együtt különböző kultúrák, vallások, népek? Milyen lehetőségei és akadályai vannak a kultúrák közötti kommunikációnak? Szükségszerű-e, hogy konfliktusba kerülnek az egyes kultúrák, vallások, együtt élő népek?
Hogyan lehetséges, hogy ugyanazt a történelmi eseményt vagy jelenséget különböző korokban, eltérő társadalmi vagy politikai berendezkedésű országokban különbözőképpen értelmezik?
Mi az erőszak szerepe a történelemben?
Hogyan befolyásolja a geopolitikai helyzet egy állam, egy térség lehetőségeit?
Hogyan változott az állam szerepe a történelemben?
Az érdekek vagy az értékek hatása erősebb-e a különböző korok társadalmaiban?
Mi lehet a szerepe az egyénnek a történelemben?
Mi lehet a tömeg szerepe a történelemben?
Mennyiben befolyásoló tényező az állami döntéshozatalban az egyén és a tömeg?
Mi a különbség a reform és a forradalom között?
A forradalom szükségszerűen pozitív hatású-e?
Melyek a demokrácia és a diktatúra működési jellemzői?
Melyek a demokratikus politikusi és állampolgári magatartás jellemzői?
Lehet-e politikamentes a történettudomány? Létezik-e történelmi objektivitás?

9. évfolyam
Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és feldolgozási képességek

Írásos és tárgyi emlékek (források) csoportosítása.
Tárgyi és írásos forrásokból ismeretek merítésére, rendszerezése és következtetések levonása.
Lényegkiemelés megadott szempontok szerint.
Azonos eseményről, jelenségről készült különböző forrásrészletek összehasonlítása. Tudományos-ismeretterjesztő szöveg lényegének kiemelése, tartalmi összehasonlítása egyéb ismeretforrásokkal.
A részletek iránti érzékenység a források feldolgozása és elemzése során.
Tájékozódás kézikönyvekben, az ismeretterjesztő folyóiratok repertóriumaiban és az internet magyar nyelvű keresőprogramjaiban.
A forrásőrző intézmények megismertetése (levéltár, múzeum, könyvtár).
Tájékozódás a történelem megismerését segítő segédtudományokban.
Annak felismerése és bizonyítása, hogy a történelmi eseményeknek általában több oka és következménye van.
A tanultak okok és következmények szerinti rendszerezése, a különböző típusú okok és következmények megkülönböztetése, azok eltérő jelentőségének felismerése és az okokkal és következményekkel kapcsolatos önálló kérdések megfogalmazása.
A lényeges és a kevésbé lényeges szempontok, tényezők közötti különbségtétel.
Képesség az őstörténet, az ókor és a középkor kutatásával kapcsolatos, ellentétes nézetek összehasonlítására és megvitatására, önálló kérdések megfogalmazására, valamint annak megállapítására, hogy miként függhetnek össze a történelmi események okai, következményei és a benne résztvevők szándékai.
Másodlagos forrásokban fellelhető leegyszerűsítő vélemények kritikus értelmezése.
Történelmi korszakolás, vitatott kérdések – korszakhatárok ismerete. Az időszámítással kapcsolatos ismeretek és fogalmak. A nagy történelmi korok és a kisebb korszakok elnevezésének, sorrendjének, valamint legfontosabb jellemzőinek ismerete.
Az időszámítási egységek használatának elsajátítása, i. e./Kr. e. és i. sz. /Kr. u. értelmezése.
Jegyzetkészítés kb. 5–6 percnyi normál beszédtempójú előadásrészletről.
Kivonat készítése rövidebb (4–5 oldalnyi) tudományos-ismeretterjesztő szövegrészletről, feleletterv készítése megadott témáról.

Tematikus bibliográfiák készítése az iskolai és közkönyvtárak anyagának, az elektronikus adatbázisoknak és az internetnek a felhasználásával.

Kifejezőképességek
Híres ókori és középkori tárgyi emlékek felismerése, azok bemutatása élőszóban.
Az ókor és a korai középkor 1-2 jelentős személyiségének életútjából történelmi, erkölcsi tanulságok levonása.
Kiemelkedő történelmi személyiségek döntéseinek értékelése, a lehetséges alternatívák számbavétele.
Érvekkel alátámasztott vélemények bemutatása a többféleképpen értékelhető eseményekről, személyekről.
A változás történeti jellegének értelmezése meghatározott ős-, ó- és kora középkori jelenségekben, folyamatokban.
A történelmi korszakra vonatkozó szakkifejezések, fogalmak helyes használata, a történelmi fogalmak szabatos meghatározása.
Vitaindítók tartása adott témáról.
Szóbeli ismertető (felelet, kiselőadás) tartása előzetes vázlatkészítéssel.
Előre megadott álláspontok képviselete egyes történelmi kérdések megvitatása során.
Tematikus kiállítás megtekintése, a látottak elemző bemutatása.
Táblázatkészítés demográfiai, gazdasági és társadalomtörténeti adatok bemutatásához.

Tájékozódás időben
A kronológia, mint segédtudomány ismerete.
Konkrét történelmi események időben való elhelyezése, a keresztény időszámítás összehasonlítása az egyiptomi, a zsidó, a görög, a római és az iszlám időszámítással.
Történelmi jelenségek változásainak hosszabb időn át történő végigkísérése.
A magyar őstörténet, a vándorlás és a honfoglalás eseményeinek hozzárendelése az egyetemes vagy az európai történelem nagy korszakaihoz, különbségek és egybeesések felismerése.
Időrendi táblázat készítése.

Tájékozódás térben
A történeti földrajz, mint segédtudomány ismerete. Konkrét történelmi események térben való elhelyezése. Történelmi jelenségek természeti feltételeinek megállapítása történelmi és földrajzi térképlapok egymás mellé illesztésével.
A történelmi tér változásainak ismerete. Történelmi helyek megkeresése mai helyzetet tükröző térképeken.
Történelmi térképvázlatok és rajzok készítése egy-egy történeti táj egységeiről, s ezen a tanév folyamán tanultak névanyagának, birodalmi határainak, jelentősebb eseményeinek bemutatása.

Témakörök **Tartalmak**

Bevezetés a történettudományba (8 óra)

A történelem és a történettudomány feladata, viszonya.
A források jelentősége, a források típusai.
Bevezetés a forráselemzés módszereibe.
A forrásokat gyűjtő és őrző tudományos intézmények.
Néhány kiegészítő- és segédtudomány:
- Kronológia
- Történeti földrajz
- Egyetemes heraldika
- Egyetemes inszigniológia
- Egyetemes vexillológia
- Diplomatika
- Paleográfia

A magyar történettudomány fejlődésének áttekintése.
Ismerkedés a történeti szakirodalom és folyóiratok használatával.
Térképismeret, térképhasználat.
Az újságolvasás „titkai”.
Könyvtárlátogatás.

Nemzeti jelképeink (6 óra)
A jelképek szerepe a nemzettudatban jelképek változása és állandósága történelmünkben.
A magyar címer jellemzői, címertörténeti áttekintés.
Nemzeti zászlónk bemutatása, története.
Nemzeti himnuszunk irodalmi és zenei jellemzői, szerzői, története.
Parlamentünk építészeti és intézményi jellemzői, szerepe a közéletünkben.
Magyar koronázási jelvények, a korona története és a koronázási szertartás.
Nemzeti ünnepeink, (időpont, eredet, megjelenített tartalom, hagyományok).

Az egyén a történelemben (4 óra)
Származás és eredettan.
A genealógia története.
A genealógiakutatás ma, történeti, szociológiai és genetikai irányzatai.
A genealógia tárgyi és írott forrásai.
Személynév, keresztnév, ragadványnév.
Névjelentés.
Származás, rokonság, hovatartozás.
Családfakészítés.

Helytörténeti ismeretek (5 óra)
Településtörténetek, lakóhelytörténet.
Ismerkedés lakóhelyünk történetével.
A helyi múzeum anyagának megismerése.
A könyvtár helytörténeti anyaga.
Iskolánk története.
Megyénk, régiónk néprajzi – történeti hagyományai.

Ősi társadalmak (8 óra)
Az ember helye a Föld ökológiai rendszerében, elképzelések az ember származásáról, az ember eredetével kapcsolatos elméletek közti különbség, a tudományos ismeretek korlátai.
Az emberré válás folyamata a régészeti leletek tükrében. A „két lábra állás” következményláncolata.
Az ősi társadalmak földrajzi elhelyezkedése, a Föld benépesülése.
Az eszközkészítés és eszközhasználat jellemzői a paleolit korszakban, a zsákmányoló és táplálékmegosztó életmód. A matriarchális társadalom jellemzői.
Az eszközkészítés és eszközhasználat jellemzői a mezolit és a neolit korszakban, az élelemtermelő, letelepedett életmód sajátosságai. A patriarchális társadalom jellemzői.
A földművelés, állattenyésztés, kézművesség kialakulása, a „termelés forradalma”.
Az ősi hiedelemvilág, szertartások, művészet az őskorban.

Az ókori keleti civilizációk (14 óra)
Demográfiai változások és következményeik.
Falvak, városok.
A civilizáció kezdete, az állam és az írás megjelenése.
A potamikus kultúrák általános jellemzői.
Városállamok és birodalmak – születés, hanyatlás, újjászületés – sumer városállamok; Mezopotámia birodalmai; Egyiptom Ó-, Közép-, és Újbirodalma; Asszír birodalmak; Perzsa Birodalom; Föníciai városállamok; Palesztina; India; Kína; Gazdaság, társadalmi tagozódás, politikai berendezkedés;
Vallás, tudomány és művészet az ókori Keleten.

A zsidó vallás és a Biblia (4 óra)
Ószövetség. Bibliai történetek. Tóra.
Teremtéstörténet; A zsidó nép eredete; Kánaán; A zsidó történelem kezdetei; A zsidó nép törvényei.
Zsidó ünnepek, rituálék.

Az ókori görögök (14 óra)
A görög történelem kezdetei. A krétai és mükénéi civilizáció.
A hellének.
A poliszvilág születése, a görög gyarmatosítás. Athén és Spárta az archaikus korban. Az athéni demokrácia kialakulásának állomásai.
A klasszikus kor Hellászban: a görög–perzsa háborúk; Periklész békekorszaka; a peloponészoszi háború; a poliszrendszer válsága.
A görög vallás és a mindennapi élet.
A tudomány és művészet a görög világban.
Nagy Sándor hódításai, a hellenisztikus államok és a hellenizmus kultúrája.

Az ókori Róma (18 óra)
Itália korai története, az etruszkok.
A korai Róma történelme, társadalma, vallása.
Római hódítás a Földközi-tenger medencéjében, Róma városállamból birodalommá válik.
A köztársaság virágkora és válsága, a válság megoldására irányuló reformtörekvések.
A polgárháborúk kora.
Az egyeduralom kialakulása, a hatalom jellege.
Társadalom, államszervezet, hadsereg, mindennapi élet.
A császárkor: a principátus császárai; a dominatus kora.
A római hitvilág, művészet, tudomány, jog.
Róma és a provinciák. Pannónia.
A kereszténység kialakulása és elterjedése, keresztényüldözések.
Mindennapi élet, életmódtörténet, Tömegszórakoztatás az ókorban,
A népvándorlás. Az antik civilizáció felbomlása.

A kereszténység és az Újszövetség (6 óra)
Az esszénus közösség.
A kereszténység kialakulása és elterjedése.
Újszövetségi történetek; Jézus élettörténete, fellépése és tanítása /a négy evangélium/; Az ősegyház működéséről /az Apostolok cselekedetei/; Szent Pál levelei, Jelenések Könyve.
A keresztény egyház kialakulása.
Keresztény ünnepek és rítusok.

Kiegészítések az ókor történetének tanulmányozásához (6 óra)
Az egyén a történelemben – híres személyiségek az ókori történelemből.
Tárgyi emlékek – pl. szobrok – segítségével az egyén megjelenítése a művészetben.
Források az életmód jellemzőinek ókori változásáról.
Fejezetek az ókori művelődés történetéből.
Ókori filozófiák (filozófiai alapismeretek, filozófiatörténet, jelentős filozófusok).
Az antikvitás történetírói.
Államformák, államtípusok az ókortól napjainkig.

A kora középkor (12 óra)
A feudális gazdasági és társadalmi rend jellemzői a kora középkorban.
Az uradalmi rendszer kialakulása.
A frankok. A Karoling-birodalom és utódállamai.
Európa 1000 körül.
Az egyházszervezet kiépülése.
Világi papság és szerzetesség.
A Bizánci Birodalom és a keleti kereszténység.
Az iszlám vallás és az arab világ.
A világvallások elterjedése.
Az államalapítások kora Közép- és Kelet-Európában.

A Kárpát-medence története (5 óra)
Kultúra és civilizáció fogalma, egymáshoz való viszonya.
Őskori civilizációk a Kárpát-medencében.

Őskori leletek hazánkban.
Ókori kultúrák a Kárpát-medencében.
A római kor a Dunántúlon.
A népvándorlás korának népei.
Kárpát-medence a honfoglalás előtt: hunok, germánok, avarok, frankok, szlávok.

A magyarság születése (14 óra)
Bevezetés a magyar őstörténet kutatásába.
A magyarság eredetproblémái, rokonsági, származási kérdés.
Krónikák, források a magyarság korai történetéből.
A magyar nép őstörténete és vándorlása, a vándorlás ázsiai és európai állomásai.
A vándorló magyarság élete, hitvilága, művészete.
A kettős fejedelemség eredete és jellemzői.
A kettős honfoglalás elmélete.
A honfoglalás több szempontú bemutatása. – eseménytörténete, a honfoglalás korának gazdasága, a X. század társadalma és belpolitikája.
A honfoglaló magyarság életmódja, hitvilága, temetkezési szokásai, művészeti emlékei.
A kalandozások eseménytörténet.
Géza fejedelem uralkodásának több szempontú bemutatása.
Az államalapítás – egyházszervezés, a királyi vármegyerendszer és az udvari szervezet kiépítése, István törvényei, külpolitikája, a trónutódlás kérdései.
István király életművének értékelése.
A mindennapi élet István törvényeinek tükrében.
Eltérő elméletek, mítoszok a magyarság őstörténetéről.
Népünk néprajzi- nyelvjárási és nemzetiségi összetételének alakulása.

Összefoglalás, ismétlés, rendszerezés (24 óra)

A továbbhaladás feltételei

A tanulók legyenek képesek egyszerűbb tárgymásolatokat, íratlan forrásokról készült fényképeket, vázlatrajzokat (pl. régészeti lelőhelyről) forrásként értelmezni; rövid (kb. 10–20 sornyi) ókori forrásrészleteket feldolgozni, következtetéseket megfogalmazni. Tudjanak anyagot gyűjteni az iskolai könyvtárban és közkönyvtárakban megadott témákhoz. Legyenek képesek egyszerű elbeszélő források kritikai elemzésére, valós tartalmuk és belső ellentmondásaik felismerésére, következtetések megfogalmazására, különböző típusú forrásokból származó információk összevetésére. Ismerjék fel a stabilitás és változás viszonyát a történelemben. Tudják azonosítani az adott témához kapcsolódó történelmi fogalmakat és tudják helyesen használni azokat. Értsék és értelmezzék a tanult történelmi szakaszok forrás- és ismerethiányát, a történelemtudomány lehetőségét: a problémafelvetések és hipotézisek rendszerét. Legyenek képesek a tények és a feltételezések megkülönböztetésére, a más tantárgyakban tanult ismeretek felhasználására, integrálására. Fedezzék fel a nemzeti identitás jellemzőit. Legyenek képesek jól felépített tanórai feleletekre, összefoglaló beszámolók előadására. Legyenek képesek alkalmazni a történetiségben a keresztény időszámítást. Tudjanak történelmi eseményeket, folyamatokat leolvasni a középiskolában használatos történelmi atlasz megfelelő lapjáról. Képesek legyenek történelmi jelenségek számszerűségének felbecsülésére vagy megmérésére történelmi térképen. Tudjanak információkat gyűjteni és következtetéseket levonni egyszerű statisztikai táblázatokból, grafikonokból, kronológiákból.

10. évfolyam
Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és feldolgozási képességek
Írott források elemzése, az egyes szövegek forrásértékének megállapítása ellentétes felfogású forrásrészletek összehasonlítása. Lényegkiemelés több szempont alapján. Azonos eseményről, jelenségről készült különböző forrásrészlet összehasonlítása. A tanultak okok és következmények szerinti rendszerezése, a különböző típusú okok és következmények jelentőségének felismerése, önálló következtetés levonása.
Annak felismerése, hogy a kortárs milyen információk birtokában dönthetett, milyen folyamatok maradhattak, és maradtak is rejtve előtte (gazdasági folyamatok, éghajlati változások stb.) Kortársak eltérő válaszainak vizsgálata.

Az egyes uralkodóházak, országok, szövetségek közötti konfliktusok kiváltó okainak, a konfliktusban részt vevők célkitűzéseinek bemutatása, elemzése.
Felekezeti, társadalmi, politikai és népesedési viszonyok kölcsönhatásainak feltárása és értelmezése.
A középkorról szóló tudományos-ismeretterjesztő szöveg lényegének kiemelése, tartalmi összehasonlítása egyéb ismeretforrásokkal, pl. statisztikai adatokkal, térképről leolvasható információkkal.
A középkorral foglalkozó filmek forrásértékének vizsgálata és összehasonlító felhasználása.
Tájékozódás a szakirodalomban.
Jegyzetek készítése előre megadott szakirodalmi részletek alapján.
A jegyzetek felhasználásával egy-kétoldalas kiselőadások készítése.
Szakirodalom (könyvek, folyóiratok) felhasználásával kisebb (3-6 oldalas) tanulmány készítése.

Kifejezőképességek
A középkor és a kora újkor jelentős személyiségei életútjának bemutatása.
Érvekkel alátámasztott vélemények bemutatása a többféleképpen értékelhető eseményekről, személyekről. Az élethelyzetek értékelése történeti válaszutaknál és nehéz döntéseknél. A változás történeti jellegének értelmezése meghatározott középkori és kora újkori jelenségekben, folyamatokban.
A történelmi korszakra vonatkozó szakkifejezések, fogalmak helyes használata, a történelmi fogalmak szabatos meghatározása.
Tematikus kiállítás megtekintése, a látottak elemző bemutatása.
Előre megadott álláspontok képviselete egyes történelmi kérdések megvitatása során.
Írásművek készítése történeti témákról segédeszközök nélkül vagy azok felhasználásával, a középkor és a kora újkor témáiból, meghatározott terjedelemben (15–30 sor).
Egy téma bemutatása többféle módszer és eszköz (élőszó, térkép, kép, filmrészlet, tárgyak stb.) ötvözésével.
Táblázatkészítés demográfiai, gazdasági és társadalomtörténeti adatok bemutatásához.

Tájékozódás időben
A változás fölismerése a történelemben, elemzése konkrét történelmi példákon. Fontosabb folyamatok vagy jelenségek időrendjének összeállítása.
A tanult történeti korszakok sokrétű (társadalomtörténeti, gazdaságtörténeti, művelődéstörténeti stb. szempontú) összehasonlítása.
A magyar középkor és kora újkor eseményeinek, jelenségeinek, személyeinek hozzárendelése az egyetemes vagy az európai történelem különböző korszakaihoz, különbségek és egybeesések felismerése. A nyugat-európai és a magyar történelem eltérő időbeli ritmusának és kölcsönhatásainak elemzése.
Európa történetének több szempontú korszakolása, korszakhatárok különböző szempontú kijelölésének vizsgálata.
Az egyetemes és a magyar kronológiák használata, ezek alapján megadott témakörök időrendjének elkészítése. Kronológián belüli lényegkiemelés.

Tájékozódás térben
A konkrét történelmi események térben és időben való elhelyezése, az események közötti kapcsolat fölismerése, időrendi táblázatok és térképek összehasonlítása.
Történelmi jelenségek természeti feltételeinek, okainak megállapítása történelmi és földrajzi térképek alapján, (pl. ásványkincsek – bányavárosok). A nagy földrajzi felfedezések és a gyarmatok kialakulásának nyomon követése és hatásának vizsgálata. A birodalmi határok változásainak nyomon követése. Topográfiai adatok, folyamatok, jelenségek megmutatása a mai viszonyokat tükröző térképeken.
Történelmi térképvázlatok és sematikus rajzok készítése egy-egy történeti táj egységeiről.

Témakörök	**Tartalmak**
A középkor Európája (1000–1500-ig) (12 óra)	
	Gazdasági és társadalmi fejlődés a középkorban. A városok felvirágzása, kézműipar és kereskedelem, falusi élet és mezőgazdaság. A feudalizmus jellemzői. A középkori egyház. A keresztes háborúk. A Német-római császárság és a pápaság hanyatlása. Hűbériség, lovagi élet.

Anglia a középkorban.
A szabad költözésű jobbágyság és a vándormozgalmak.
Rendiség és rendi fejlődés Nyugat-Európában.
Franciaország és a százéves háború.
Közép- és Kelet-Európa államai (Csehország, Lengyelország, Oroszország).
Bizánc és a balkáni államok.
A mongol-tatár birodalom.
A török veszély megjelenése.
Az Oszmán Birodalom terjeszkedése.
Középkori gondolkodás, egyházi és világi kultúra a középkorban.
A román és a gótikus stílus.
A humanizmus és a reneszánsz. Itáliában.
Mindennapi élet, életmódtörténet: Érdekérvényesítés és érdekvédelem a középkorban.

A magyar királyság a középkorban 1000–1526-ig (14 óra)

Árpád-kor Magyarországon.
István király öröksége.
Küzdelem a régi és az új rend hívei között (XI. század).
Szent László uralkodása, egyházi intézkedései, törvényei, külpolitikája.
Könyves Kálmán bel- és külpolitikája, törvényei.
Trónviszályok a XII. században.
III. Béla uralkodása.
Gazdaság és társadalom a XI. és XII. századi Magyarországon.
II. András politikája (az Aranybulla).
IV. Béla uralkodása a tatárjárás előtt és után.
Gazdasági és társadalmi változások a XIII. században. Az Árpád-házi királyok korának vége.
Kultúra és életmód az Árpád-korban.

Az érett középkor Magyarországon (XIV–XV. század) (14 óra)

Az Anjou-királyok kora /Károly Róbert és I. Nagy Lajos/. Bel-és külpolitika. Az Anjou-kor gazdasága, társadalmi változások (rendi fejlődés, aranybullák).
Szellemi élet az Anjou-korban.
Luxemburgi Zsigmond kora. A hatalom megszerzése és konszolidációja, a birodalomépítés politikája.
Társadalmi és gazdasági változások.
Védekezés az oszmán–török terjeszkedés ellen.
Hunyadi János tevékenysége.
Hunyadi Mátyás uralkodása (kísérlet a központosításra, bel- és külpolitikája).
A reneszánsz kultúra és művelődés Magyarországon.
A Jagellók kora, a központosítás szétesése.
Dózsa parasztháborúja.
A török veszély kiújulása (A mohácsi csatavesztés).
Mindennapi élet és életmódtörténet: Bűn és bűnüldözés a középkorban.

A kora újkor (XVI–XVIII. század) (10 óra)

A nagy földrajzi felfedezések és következményei.
Az amerikai kontinens kultúrája a gyarmatosítás előtt.
Az újvilág gyarmatosítása.
Az atlanti hatalmak felemelkedése, a világkereskedelem létrejötte.
A modern világgazdasági rendszer kialakulásának kezdetei.
A reformáció kialakulásának társadalmi-politikai háttere.
A reformáció irányzatai.
A katolikus megújulás és a barokk.
A modern európai államok létrejötte, a kontinentális abszolutizmus és a parlamenti monarchia megszületése.

A spanyol abszolutizmus és a németalföldi szabadságharc. Anglia (az abszolutizmus kezdete, fénykora és bukása). Franciaország vallási küzdelmei és az abszolutizmus kialakulása.
A Habsburgok birodalma és a harmincéves háború.
A tudományos világkép átalakulása, a felvilágosodás.

Hatalmi viszonyok a XVIII. századi Európában (6 óra)

Az angolszász kapitalizálódás, a polgári fejlődés és a mindennapi élet a kora újkori Angliában.
Az angol polgári forradalom, Nagy-Britannia és a parlamentáris viszonyok.
Poroszország felemelkedése.
A hatalmi viszonyok átrendeződése, az európai egyensúly a XVII. században.
A modern Oroszország születése.
A felvilágosult abszolutizmus.
A szellem forradalma a XVI–XVII. században.
Az új világszemlélet kialakulása, az új természettudományok és társadalomtudományok kibontakozása.
A XVII. századi életviszonyok.

Magyarország a kora újkorban (1526–1711) (16 óra)

Az ország három részre szakadása, a végvári küzdelmek
A felosztottság állandósulása. – a Királyi Magyarország, a török hódoltság és az Erdélyi Fejedelemség.
A Királyi Magyarország és az Erdélyi fejedelemség kormányzata.
A török berendezkedés Magyarországon.
A magyar gazdaság és társadalom változásai a három részre szakadt Magyarországon.
A reformáció elterjedése Magyarországon, a válasz a katolikus megújulás.
A tizenöt éves háború és Bocskai István szabadságharca.
Az erdélyi fejedelemség fénykora, a fejedelmi abszolutizmus kiépítése Bethlen Gábor idején
Függetlenségi harcok és országegyesítő kísérletek.
Küzdelem a török ellen, Zrínyi Miklós tevékenysége.
Thököly Imre mozgalma.
A török kiűzése az ország felszabadításának politikai és gazdasági következményei.
A Habsburg abszolutizmus.
A kuruc mozgalom kezdetei.
A Rákóczi-szabadságharc előzményei, kezdete.
A szabadságharc katonai eseményei.
A szabadságharc fénykora, Rákóczi állama és országgyűlései.
A nemzetközi helyzet hatása a Rákóczi szabadságharcra.
A szabadságharc bukása.

A nagy világvallások kialakulása és főbb tanításaik (4 óra)

A bráhmanista, a taoista, a buddhista, a zsidó, a keresztény – katolikus, ortodox, református, anglikán, evangélikus, – a mohamedán, vallás kialakulása, elterjedése, forrásai, tanítása, ünnepei, rituáléja.

Az egyház és a világi hatalom kapcsolata a korai és az érett feudalizmus idején (6 óra)

Keresztény univerzalizmus.
Szent Ágoston tanai.
A Cluny reform tanai és hatása Európában.
A Száliak – a pápaság és a császárság küzdelmének előzményei. Az invesztitúra-küzdelem eseménytörténete, fontosabb szereplői, megállapodásai. A világi és egyházi hatalom összecsapásának társadalmi, gazdasági okai, következményei
Szerzetesség a XI–XIII. században.
Az eretnekmozgalmak kialakulásának okai. A patarénusok, a katharok, a valdensek.

A keresztes háborúk és lovagrendek a középkorban (3 óra)

A keresztes háborúk okai, menete, következményei, a hadjáratok eseménytörténete, a keresztes hadjáratok jelentősége.
A középkori zarándoklatok.
Lovagrendek a keresztes háborúkban: a johanniták, a templomosok, a német lovagrend.
Lovagok és a lovagi életmód.

Európa gazdasága a feudalizmus idején (3 óra)

A korai, az érett és a kései feudalizmus gazdaságának, gazdasági változásainak és gazdaságpolitikájának összehasonlítása.
A nyugat-európai és a kelet-európai gazdaság eltérő fejlődésének okai és azok következményei.

Anyagi – technikai és szellemi kultúra (4 óra)

Görög és római technikai újdonságok.
Tudományos, technikai felfedezések, újítások és következményeik különböző történelmi korokban.
A gazdasági életet átalakító technikai találmányok.
A céhes és manufakturális ipar összehasonlítása.

A tudomány és a művészetek (4 óra)

Az egyiptomi és a görög tudományok hatástörténete.
A középkori tudomány és művészet jellemzői.
A román és a gótikus stílus jellemző jegyei és épületei Európában és Magyarországon.
A humanizmus és a reneszánsz Magyarországon.
Az udvari, az egyházi és a polgári barokk szerepe és üzenete.

Háborúk, haditervek (4 óra)

Híres csaták, híres haditervek az ókorban.
A germán és viking harcmodor.
A honfoglaló magyarság harcmodora.
A keresztes hadjáratok jellegzetességei.
A huszita harcmodor.
A török hadjáratok.

Fegyverzet, hadrend (4 óra)

Görög, római hadrend és fegyverzet.
Germán, viking, magyar fegyverek.
A banderiális hadrend.
A középkor fegyverei.
A zsoldos hadsereg felépítése.
Török hadrend és fegyverzet.

Népesség, település, életmód (4 óra)

Ókor településtípusok, a római városépítés jellegzetességei és emlékei Pannóniában.
A középkori városok kialakulása, lakóinak élete.
A városiasodás következményei, gondjai.
A demográfiai helyzet alakulása a középkorban.
Hanza-városok. A kétközpontú városok a Rajna-vidéken.; A városfejedelemségek.
A magyar városfejlődés korai szakasza.
A három részre szakadt Magyarország jellegzetes települései, lakóinak élete.

Egyén, közösség, társadalom (3 óra)

Társadalmi rétegek az ókori társadalmakban.
A középkori társadalom kialakulása, az egyén szerepe.
A magyar társadalom szerkezetének változása a XI–XV. században.

Reformáció és az átalakuló társadalom (3 óra)

Eretnekség, eretnekmozgalmak.
A reneszánsz, az egyház elvilágiasodása.
A lutheri reformáció.
A svájci reformáció,
A korai polgári forradalom.
A katolikus megújulás.

A feudalizmus államszervezeti keretei (3 óra)

Az államalapítás konstans elemei.
A keresztény feudális monarchia.
A patrimoniális hatalom.
A feudális anarchia.
A rend, a rendi monarchia, a „rendi anarchia”,
Az abszolutizmus.
A felvilágosult abszolutizmus.

Helytörténeti téma (5 óra)

Saját lakóhely sorsának alakulása / várossá fejlődése.
A vallási felekezetek helyzete, szerepe a településen.
Város, városnegyed középkori fejlődése.
A helyi ipar sorsának alakulása a településen.
Oktatás és kultúra fejlődése a lakóhelyen.

Összefoglalás, ismétlés, rendszerezés (26 óra)

A továbbhaladás feltételei

A tanulók ismerjék fel a tananyagban szereplő fontosabb középkori és kora újkori tárgyi emlékeket, legyenek képesek azokat értelmezni élőszóban vagy írásban. Ismerjék fel, hogy a vizsgált forrásban miként tükröződik a szerző személyes helyzete. Képesek legyenek a források és a tankönyvi szöveg egybevetésére, az eltérések okainak feltárására. Tudják elemezni, hogyan tükröződnek a társadalmi változások a tanult kor törvényi forrásaiban. Legyenek képesek a társadalmi viszonyok, kormányzati struktúrák vázlatos ábrázolására. Tudjanak történelmi analógiákat megadott szempontok szerint keresni és értelmezni. Tudják a tanultakat okok és következmények szerint rendezni, tudják a különböző típusú okokat és következményeket megkülönböztetni és azok eltérő jelentőségét felismerni. Legyenek képesek a magyar történelem sorsfordító eseményeit több szempontból vizsgálni és bemutatni. Tudják helyesen alkalmazni a történelmi fogalmakat és ismerjék fel azok esetleges jelentésváltozásait. Legyenek képesek a világ-, az európai és a magyar történelem korszakainak szinkronban látására, annak ismeretében legyenek képesek a változó magyarországi viszonyok elemzésére, hogy a Föld különböző régióiban eltérő folyamatok eltérő viszonyokat teremtettek. Használják a tankönyvek, munkafüzetek kronológiáit. Képesek legyenek történelmi események, folyamatok részleteinek leolvasására a középiskolában használatos történelmi atlasz és a falitérkép megfelelő lapjáról. Tudják a tematikus történelmi térképek adatait összehasonlítani, s ebből következtetéseket levonni.
A tanulók legyenek képesek – előzetes felkészülés alapján – szóban és írásban egy megadott témáról vitatkozni, ahhoz hozzászólni, azt értékelni, összefoglalni. Tudjanak ábrákat, térképeket és egyéb már tanult ismerethordozókat értelmezni élőszóban rövid felkészülés után. Ismerjék fel a tanult építészeti stílusok jellemző jegyeit, sajátosságait. Tudjanak jól felépített, szabadon előadott feleletet vagy előadást tartani történelmi témákról (lecke, fejezetrész, leckéken átívelő folyamatok, összehasonlítások stb.). Tudjanak néhány címből álló bibliográfiákat készíteni az iskolai és a közkönyvtárak felhasználásával kiselőadások, vitaindítók számára.

11. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és feldolgozási képességek
Írott források értelmezése, feldolgozása, különböző szemléletű források gyűjtése, elemzése szöveggyűjteményekből.
A történettudományi szakirodalomban való jártasság, tanulmányok, értekezések részleteinek ismerete, kritikus elemzése.
A forrás szerzője szándékának, álláspontjának megállapítása, a forrás és saját ismeretek alapján történő indokolása.
Annak felismerése, hogy a kortárs milyen információk birtokában dönthetett, milyen folyamatok maradhattak, s maradtak is rejtve előtte (gazdasági folyamatok, éghajlati változások stb.). Eltérő kortársi válaszok vizsgálata.
Eltérő jellegű források (a vizsgált korszak írott és tárgyi emlékei, műalkotások, irodalmi művek, sajtó, film, kép stb.) elemzése, az egyes forráscsoportok forrásértékének összehasonlítása.
A sajtó szerepe, az abban való tájékozódás, a sajtóműfajok megkülönböztetése.
Különböző típusú források és saját ismeretek összevetésével egy témáról összefoglaló ismertetés írása.
Adatsorok számítógépes rendezése és bemutatása grafikonokon, diagramokon és táblázatokon (pl. népességi adatok, termelési mutatók, fegyverkezés stb.).
Karikatúrák vagy szimbolikus ábrázolások alapján a szerző álláspontjának bemutatása.
Jegyzet készítése előadás alapján.
Jegyzetek készítése előre megadott szakirodalmi részletek alapján.
Részletesebb (15-20 cím) bibliográfiák készítése.

Kifejezőképességek
Az újkor jelentős személyiségeinek életútja, történelmi, erkölcsi tanulságok levonása.
Az élethelyzetek értékelése történeti választutaknál és nehéz döntések idején.
Az egyes személyek döntéseinek értékelése, a lehetséges alternatívák számbavétele.
Érvekkel alátámasztott vélemények bemutatása az ellentmondásosan értékelhető eseményekről és személyekről.
A történelmi korszakra vonatkozó szakkifejezések, fogalmak helyes használata.
Történelmi fogalmak szabatos meghatározása, szinonimák felsorolása.
Jártasság a feladatlapok kitöltésében; rövid és hosszú esszék írásában, tájékozottság a feladatlapok javítási elveiben és módszereiben.
Történelmi kérdések megvitatása élőszóban, előre megadott kérdések képviselete a vitapartner érveinek fokozott figyelembevételével.
A jegyzetek felhasználásával kiselőadások készítése.
Értekezés, tanulmány, előadás készítése történeti témákról segédeszközök nélkül, vagy szakirodalom (könyvek, folyóiratok) felhasználásával az újkor témáiból meghatározott terjedelemben.
Ábra készítése a tankönyv, a munkafüzet, a szakirodalom felhasználásával, az összefüggések és a lexikai adatok kapcsolatának bemutatásával.
Egy téma bemutatása többféle módszer (élőszó, térkép, kép, filmrészlet, tárgyak, számítógép stb.) ötvözésével.
Kiállításterv összeállítása az évfolyam tananyagának egy-egy körülhatárolt egységéről a reprodukciós anyag megjelölésével.
Tematikus kiállítás megtekintése, a látottak elemző bemutatása.
Az újkor tárgyi emlékeinek felismerése, értelmezése élőszóban vagy írásban.

Tájékozódás időben
A régi és az új világ folyamatos együttélésének fölismerése.
Történelmi jelenségek változásainak hosszabb időn át történő végigkísérése.
Az információ terjedésének térbeli és időbeli lehetőségei és korlátai a technikai vívmányok fejlődése tükrében.
Egy ország vagy régió történelmének szabadon választott szempontból hosszabb időtávon való végigkísérése, bemutatása.
A tanult történeti korszakok sokrétű (társadalomtörténeti, gazdaságtörténeti, művelődéstörténeti stb. szempontú) összehasonlítása.
A változás a történelemben: konkrét történelmi példák elemzése (ipari forradalom, városiasodás stb.), okok, összefüggések keresése.
Történelmi folyamatok, korszakok ismerete, s az európai régiók (Nyugat-Európa, Közép-Európa, Kelet-Európa, centrum és periféria) megkülönböztetése, egymáshoz való viszonyuk átlátása, összehasonlítások megtétele.

Fontosabb folyamatok vagy jelenségek időrendi viszonyainak felállítása.
Az időben való jártasság bemutatása élőbeszédben, írásban és a térképen.
Az egyetemes és a magyar kronológiák használata, ezek alapján megadott témakörök kronológiáinak elkészítése.

Tájékozódás térben
A térben és időben játszódó események közötti kapcsolat fölismerése, – a világ „beszűkülési folyamatának vizsgálata – időrendi táblázatok és térképek összehasonlítása alapján rajzok és térképek készítése.
Tematikus történelmi térképek adatainak önálló összehasonlítása (pl. gazdasági fejlődés, népsűrűség, nemzetiségi összetétel változása), következtetések levonása.
Történelmi régiók, államhatárok változásának indokolása.
Történelmi jelenségek természeti feltételeinek, okainak megállapítása történelmi és földrajzi térképek alapján önállóan (pl. ásványkincsek, iparvidékek az ipari forradalom idején).
Az év során tanultak topográfiai adatainak, folyamatainak, jelenségeinek megjelölése a mai viszonyokat tükröző térképeken.
Vaktérképek készítése, s ezen az év folyamán tanultak névanyagának, valamint a térképen ábrázolható folyamatok, jelenségek bemutatása.

Témakörök	**Tartalmak**
A felvilágosodás kora (1714–1789) ***Hatalmi viszonyok a XVIII. századi Európában (12 óra)***	Az angolszász kapitalizálódás, a polgári fejlődés és a mindennapi élet az újkori Angliában. Nagy-Britannia és a parlamentáris viszonyok. Az angol alkotmányos monarchia működése. A hatalmi viszonyok átrendeződése, az európai egyensúly a XVIII. században. A francia ancien regime ellentmondásai, reformtörekvései. A széttagolt Németország. Poroszország felemelkedése. Oroszország térnyerése (Nagy Péter, II. Katalin). A felvilágosult abszolutizmus. A Habsburg Birodalom. A szellem forradalma a XVII–XVIII. században: tudományos világkép és felvilágosodás. Az új világszemlélet kialakulása, az új természettudományok és társadalomtudományok kibontakozása. A felvilágosodás legjelentősebb gondolatai és főbb képviselői források alapján. A XVIII. századi életviszonyok.
Magyarország a Habsburg Birodalom rendszerében (1711–1790) (8 óra)	A szatmári béke következményei: Magyarország beillesztése a Habsburg Birodalomba. III. Károly reálpolitikája. Demográfiai változások, a nemzetiségi arányok alakulása. Gazdaság és társadalom a XVIII. században. Mária Terézia felvilágosult abszolutizmusa. II. József kísérlete az „egységállamra”. A rendi társadalom és a rendek ellenállása, az udvar és a rendek viszonya. Az állami oktatáspolitika főbb intézkedései. A felvilágosodás és a nemzeti ébredés.
A polgári átalakulás kora (1776–1849) (10 óra)	Az Amerikai Egyesült Államok kialakulása. Az Egyesült Államok alkotmánya. A francia polgári forradalom. Az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata. A francia forradalom főbb irányzatai, valamint képviselőik társadalmi és politikai elképzeléseinek összehasonlítása. A jakobinus diktatúra. A thermidori konvent és a konzulátus időszaka. Európa Napóleon korában, a napóleoni háborúk fordulópontjai. A bécsi kongresszus. A Szent Szövetség Európája. A nagyhatalmi együttműködés céljai és rendszere a bécsi kongresszus nyomán. Forradalmi hullámok a XIX. század első felében. Az 1848-as forradalmak.

A „klasszikus” ipari forradalom legjelentősebb területei és találmányai, az ipari forradalom teremtette ellentmondások.
Az ipari forradalom hatásai az életkörülményekre és a környezetre.
A modern társadalmak születése. Városi és vidéki élet.
A XIX. század uralkodó eszméi források alapján.(liberalizmus, nacionalizmus, szocializmus, konzervativizmus).
A legfontosabb állam- és alkotmányjogi fogalmak (alkotmány, parlament, képviseleti rendszer, szavazati jog, hatalommegosztás).
A romantika.

A polgárosodás kezdetei Magyarországon (1790–1847) (10 óra)

A francia forradalom és a napóleoni háborúk hatása Magyarországon.
A rendi országgyűlés és a megyerendszer működése.
Az átalakuló társadalom rétegződése, nemesi, paraszti és városi életformák.
Új elemek és elmaradottság a gazdaságban.
A reformmozgalom kibontakozása, a polgárosodás fő kérdései. Reformországgyűléseink.
Széchenyi István programja és gyakorlati tettei, Wesselényi Miklós, Deák Ferenc, Kossuth Lajos politikai programja, Eötvös József szerepe, tevékenysége.
Politikai pártok létrejötte, az utolsó rendi országgyűlés.
Falu és a város a reformkorban.
A nemzeti megújulás, a nemzeti érzés megerősödése a magyarság és a nemzetiségiek körében.
A reformkori művelődés, kultúra.

Forradalom és szabadságharc Magyarországon (1848–49) (10 óra)

A márciusi forradalom.
Az áprilisi törvények.
A Batthyány-kormány és az udvar viszonya.
Az első népképviseleti országgyűlés.
A forradalom nehézségei, a nemzetiségiek mozgalmai.
A szabadságharc, a nemzeti önvédelem megszervezése és a tavaszi hadjárat.
A Függetlenségi Nyilatkozat és a nemzetközi viszonyok.
A német, az olasz és az ausztriai mozgalmak hatása a magyar szabadságharcra.
A szabadságharc bukása.
A Görgey-probléma.

A nemzetállamok és az imperializmus kora (1848–1914) (25 óra)

Gazdasági és társadalmi változások a fejlett országokban 1848 után.
A második ipari forradalom alapvető vonásainak bemutatása, az ipari forradalom legfontosabb találmányai és felfedezői.
A tudományos és technikai fejlődés hatása a környezetre és az életmódra, hatása a társadalomra és a gondolkodásra.
III. Napóleon politikája.
A krími háború, reformok Oroszországban, a lengyel felkelés. Az egységes Olaszország és Németország kialakulása, Németország nagyhatalommá válása.
A porosz-francia háború és a párizsi kommün.
Az amerikai polgárháború.
Az Amerikai Egyesült Államok gazdasági és politikai nagyhatalommá válása.
A szövetségi rendszerek kialakulásának okai az első világháború előtt.
Hatalmi viszonyok, katonai-politikai szövetségek.
A „keleti kérdés” és a balkáni konfliktusok okai.
Az európai terjeszkedés és a gyarmatbirodalmak kialakulása, a brit, a francia és az orosz gyarmatbirodalom.
Kína és a japán modernizáció.
„Boldog békeidők”: a gazdasági, társadalmi és kulturális modernizáció felgyorsulása.
Az állam új feladatai (oktatás, egészségügy, szociálpolitika).
A munkásság politikai erővé szerveződése, az Internacionálék. A művelődés új keretei.

A polgárosodás kibontakozása Magyarországon (1849–1914) (25 óra)

Megtorlás, önkényuralom, neoabszolutizmus.
A Bach-rendszer kiépülése.
A passzív ellenállás.
Az emigráció.
A kiegyezés megszületésének okai, tartalma és értékelése.
A kiegyezés alternatívái, a kiegyezéshez fűződő viták (dunai konföderációs terv, Kasszandra levél).
A kibontakozó ipar, fejlődő mezőgazdaság, közlekedés. Gazdasági felzárkózás.
A polgárosodó társadalom és sajátosságai, a torlódó társadalom. A polgári állam kiépülése Magyarországon (közigazgatás, egészségügy, iskolahálózat).
Pártviszonyok a dualizmusban.
Az életmód változásai, a környezet átalakításának következményei.
Népességi és nemzetiségi viszonyok, a magyar nemzetiségi politika és a nemzetiségi törekvések.
A romák.
A zsidóság emancipációja. Asszimiláció és kivándorlás.
A városiasodás és a főváros, Budapest világvárossá fejlődése.
A dualizmus korának műveltsége.
A magyar tudomány és művészet néhány kiemelkedő személyisége.
A tömegkultúra néhány jelensége Magyarországon (divat, szórakozás, sport, sajtó).
A politikai viszonyok és a kiegyezés rendszerének belső ellentmondásai.
A dualizmus válsága.

Mindennapi élet, életmódtörténet (5 óra)

A modern városfejlődés; Budapest, Bécs, Prága fejlődési párhuzamai (kötelezően feldolgozandó téma).
A nemzetiségi lét és kultúra fő kérdései az Osztrák-Magyar. Monarchiában (kötelezően feldolgozandó téma).
Helytörténeti téma feldolgozása.

A kereszténység és a felvilágosodás (4 óra)

A tudományok kialakulása, a vallás és a tudományok viszonya a középkorban, a „hét szabad művészet”, tudományok a középkori egyetemeken, a természettudományos gondolkodás megszilárdulása a XVII. században, az egyes tudományágak eredményei a XVII-XVIII. században (fizika, kémia, biológia).
A keresztény hit és a tudományok terjesztői: az apostoli és a szerzetesi mozgalmaktól a szabadkőműves páholyokig.
Az egyéni vallásosság háttérbe szorulása.
Laicizálódás és szekularizáció.
A katolikus egyház és a polgárosodás.
Egyházpolitikai küzdelmek politikai és eszmetörténeti jelentősége.
Az egyház szerepváltása a közéletben és a magánéletben.

Forradalmak és ideológiák (5 óra)

A korai polgári forradalmak és a reformáció.
A klasszikus polgári forradalmak és a felvilágosodás.
Az 1848-as forradalmakat előkészítő ideológiák: liberalizmus, nacionalizmus.
Forradalmat hirdető ideológiák: marxizmus, anarchizmus a XIX. században.
Konzervativizmus.
A politikai katolicizmus.

Reformok és forradalom Magyarországon a XIX. században (4 óra)

A reform és a forradalom fogalmi sajátosságai a célok és a módszerek figyelembevételével.
A reformok köre és mozgatórugói Magyarországon a XIX. században.
A reformok és hazánk Habsburg Birodalomba illesztésének közjogi, gazdasági és politikai problémái.

A reformok színhelyei: a rendi országgyűlés és a vármegye felépítése, működése, szerepe a XVIII. század közepétől 1848-ig.
A nemzeti eszme és a reformok Magyarországon a XVIII. század közepétől 1848-ig.
A reformok és a hatalom, a forradalom és a hatalom viszonyrendszere.
A reformok és a forradalom eredményeinek összehasonlítása.

Gazdaság, gazdaságpolitika, anyagi kultúra a XIX. században (6 óra)

Az ipari forradalmak fogalmi problémái, folyamatai, szakaszai
A modern gyáripar kialakulása.
A monopóliumok létrejötte és fajtái a XIX. század végén: tröszt, kartell, konszern, szindikátus.
Harc az impériumokért, a neokolonializmus új formái.
Az ipari forradalmak hatása a környezetre.
Híres magyar tudósok és találmányok.

Munkásideológiák a XIX. században (5 óra)

Történelmi előzmények: állami törődés a szegényekkel, elesettekkel (ár- és bérmaximálások az ókori Athénban, a római prolesek problémái, a ciompi-mozgalom a középkorban, luddizmus stb).
Ideológiai előzmények: Thomas Morus: Utópia, Campanella Napállama, Swift Gulliver utazásai, Voltaire Candide című művének Eldorádója.
A XIX. századi munkásideológiák filozófiai háttere.
A szocializmus, a marxizmus, szociáldemokrácia, kereszténységszocializmus, revizionizmus, anarchizmus.
A munkásmozgalmak fejlődése a XIX. században: géprombolások, chartista mozgalom, trade-unionok, sztrájkok, pártok létrejötte, Internacionálék

Egyén, közösség, társadalom Magyarországon a XIX–XX. század fordulóján (4 óra)

A dualizmus társadalmi rendszerének problémái, a torlódó társadalom ismérvei.
Az antiszemitizmus társadalmi-politikai gyökerei, a cion mozgalom.
A kivándorlás hullámai, az „amerikás magyarok” helyzete itthon és az USA-ban.
A munkásság és a parasztság rétegződése.
A dzsentri-lét jellemzői és megjelenésük a korabeli irodalomban

Etnikum, nemzet, nemzetiség, kisebbség Magyarországon a XIX–XX. század fordulóján. (6 óra)

Nemzetiségi viszonyok és problémák a századfordulón.
Az 1868-as nemzetiségi törvény és a Lex Apponyi összehasonlítása.
A Memorandum-per okai és következményei. Nemzetiségi feszültségek az első világháború előestéjén.

Pártok és programok Magyarországon 1846–1914 között (6 óra)

Politikai pártok és csoportok a történelemben (optimaták-néppárt, guelfek-ghibellinek, torykwhigek, jakobinusok-girondisták, republikánusok-demokraták).
Politikai pártok a reformkorban: Konzervatív Párt, centristák, Ellenzéki Párt. Pártprogramok és ideológiák, pártok a politikai életben.
Frakciók a pártban, pártfegyelem.
A dualizmus pártviszonyai és programjaik, a pártok működése a parlamentben.
A magyarországi pártfejlődés sajátosságai.
A liberalizmus és a konzervativizmus hazai korlátai.
A közjogi kérdés és a sajátos pártszerkezetek kapcsolata.
A választójog és a választások alakulása Magyarországon, a választási rendszer a XX. század elején.

Egyén a történelemben (5 óra)

A felvilágosult abszolutizmus uralkodói, korszerű reformtörekvései.
A felvilágosodás nagy alakjai és hatásuk.
A francia forradalom politikai vezetői.
Bonaparte Napóleon személyisége és jelentősége.
Garibaldi egyénisége és szabadságharcos szerepe.
Viktória és a viktoriánus Anglia.
Bismarck és a német egység.

Összefoglalás, ismétlés, rendszerezés (35 óra)

A továbbhaladás feltételei

A tanulók legyenek képesek a források és a tankönyvi szöveg kritikus elemzésére, a szakirodalmi szövegek megállapításainak értelmezésére, összefüggéseik felismerésére. Tudjanak bibliográfiákat készíteni az iskolai és közkönyvtárak felhasználásával kiselőadások, vitaindítók céljára. Tudjanak jól felépített, szabadon előadott feleletet tartani történelmi témákról. Tudjanak ábrákat, térképeket és egyéb ismert és új ismerethordozókat értelmezni élőszóban, rövid fölkészülés után. Tudjanak méréseket és becsléseket készíteni a térképen önállóan (lakosságszám, népsűrűség, gazdasági fejlettség). Tudják a térképen ábrázolt jelenségeket beépíteni szóbeli és írásbeli feladatok megoldásába. Tudjanak 8-10 oldalas értekező tanulmányt készíteni önállóan megadott témáról a szakirodalom és a korabeli források felhasználásával.

12. évfolyam
Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzés és tanulás

Huszadik századi írott források értelmezése, feldolgozása, elemzése.
Különböző típusú források összevetése, a források alapján történelmi események okainak, következményeinek és a résztvevők szándékainak összehasonlítása, az összefüggések felismerése.
Az álláspontok és cselekedetek mögött meghúzódó szándékok rekonstruálása és bemutatása korabeli források alapján.
Filmek, filmhíradók értékelése, elemzése.
A képi forrásokból merített információk saját ismeretekkel való összevetése, az eltérések megfogalmazása és indokolása.
A média forrásértékének és manipulációs jellegének fölismerése, elemzése.
A különböző történelmi korokban eltérő jelentéssel bíró fogalmak pontos ismerete, e különböző jelentések források segítségével történő értelmezése.
Tények és feltételezések magabiztos megkülönböztetése korabeli forrásokban és a korról szóló szakirodalomban.
Felekezeti, társadalmi, politikai és népesedési viszonyok kölcsönhatásainak feltárása és értelmezése.
Az egyén és a közösség érvényesülési és érdekérvényesítési lehetőségeinek és korlátainak értelmezése a különböző történelmi korokban, helyzetekben.
A társadalmi viszonyok különböző szempontok alapján történő jellemzése (pl. társadalmi mobilitás, társadalmi normák, nyitottság, illetve zártság).
Nemzetközi szerződések, békekötések, szövetségi megállapodások, nemzetközi szervezetek alapokmányainak elemzése. Szövetségi rendszerek kialakulásának, az egyes országok, szövetségi rendszerek közötti konfliktusok kiváltó okainak, a konfliktusban résztvevők célkitűzéseinek bemutatása, elemzése.
A politikai érdekérvényesítés különböző formáinak összehasonlítása (pl. pártok, szakszervezetek, civil szervezetek).
Tájékozódás a szakirodalomban.
A források, a tankönyvi szöveg és a szakirodalom összevetése, az eltérések feltárása.
Egyes témák nyomon követése a sajtóban és a tömegkommunikáció egyéb területein.
Nagyobb terjedelmű pályamunkák, tanulmányok bibliográfiájának összeállítása, anyaggyűjtés, az írásmű elkészítése.

Kifejezőképességek

A legújabb kori nagy történelmi személyiségek meghatározó szerepének értékelése.
Érvekkel alátámasztott vélemények bemutatása ellentmondásosan értékelhető eseményekről és személyekről.
Történelmi esemény, intézmény, szervezet megismerése források alapján.
Társadalmi és kormányzati struktúrák önálló ábrázolása.
A többpárti parlamentizmus és a parlamenti váltógazdaság működésének ismerete, értékelése.
Az ellenzéki magatartás, az ellenzéki pártok szerepének tanulmányozása.
A demokratikus és a diktatórikus hatalommegosztás és hatalomgyakorlás, a hatalom-ellenőrzés eszközei és módszereinek megismerése, értelmezése.
A kormányzás szintjeinek és formáinak megkülönböztetése a különböző korokban (pl. központi kormányzati intézmények, helyi közigazgatás, megyék, városi önkormányzat).
Az állam és egyház viszonyának változásai a különböző korokban.
Szemléletes diagramok és grafikonok készítése gazdasági, társadalmi, demográfiai folyamatokról.
Írásbeli feladatlapok kitöltése.
Történelmi kérdések, problémák átfogó, esszéjellegű, szabatos kifejtése források és szakirodalom segítségével.
A történelmi fogalmak szakszerű magyarázata és használata.
Egy-egy előre megadott kérdés kapcsán tudásra épülő, saját vélemény megfogalmazása, kifejtése és megvédése vita esetén.
Hosszabb adatsorok, grafikonok, ábrák alapján történelmi változások fölismerése és bemutatása.
A források értékelésével saját vélemény kialakítása az adott eseményről, intézményről, szervezetről.

Tájékozódás időben

A világ-, az európai és a magyar történelem főbb eseményeinek és a jelentős magyar és egyetemes történeti kortársaknak időbeli egymáshoz kapcsolása.
Az egyetemes és a magyar történelem megadott szempontú korszakokra bontása (pl. gazdasági, kulturális fejlődés, tudományos gondolkodás).
A változás és a fejlődés közti különbség értelmezése.

Tájékozódás térben

A különböző fejlődési régiók megkülönböztetése, összehasonlítása.
Különböző térképek összehasonlításával változások vagy folyamatok (pl. etnikai, településszerkezeti, gazdasági) bemutatása.
Térképvázlat és más segédlet (pl. forrás, kulcsszavak, szempontok) alapján a korszakok történelmi régióinak jellemzése, világháborús hadszínterek, XX. századi határváltozások vizsgálata.
Ugyanazon régiót, államalakulatot vagy népet bemutató, különböző korokat ábrázoló térképek és térképvázlatok értelmezése és összehasonlítása.

Témakörök	T**artalmak**
Az első világháború és a forradalmak kora (1914–1920) (20 óra)	Az első világháború előzményei, kirobbanása, története (erőviszonyok, haditervek, háborús célok, hadiesemények). Szövetségi rendszerek, frontok, az új típusú hadviselés jellemzői. A hátország szerepe a háborúban. A nagy háború következményei: a versailles-i békerendszer. Nagyhatalmi érdekek és ellentétek a béketárgyalásokon. A Párizs környéki békék területi, etnikai és gazdasági vonatkozásainak elemzése. Forradalmak és polgárháború Oroszországban. A februári forradalom, a „kettős hatalom”, a bolsevik hatalomátvétel körülményei, a bolsevik hatalom megszilárdulása. Hadikommunizmus és polgárháború Szovjet-Oroszországban. A kronstadti lázadás és a NEP. Forradalmak Németországban, a Bajor Tanácsköztársaság, a weimari alkotmány, a Kapp-puccs, Hitler első kísérlete a hatalom megszerzésére. A „teljesítési politika” győzelme.
Az első világháború és következményei Magyarországon (1914–1919) (8 óra)	Magyarország részvétele az első világháborúban a hadüzenettől a vereségig. Az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása.

Forradalmak Magyarországon.
Az őszirózsás forradalom és a köztársaság kikiáltása.
A polgári demokratikus Magyarország.
A Károlyi-kormány bel- és külpolitikai mozgástere és intézkedései.
A Tanácsköztársaság létrejötte, intézkedései, háborúja, politikai, katonai válsága és bukása.

A két világháború között: az 1920-as évek (8 óra)

Törekvések a status quo helyreállítására.
A Népszövetség létrejötte, működése.
A népszövetségi kölcsönök.
Revíziós törekvések és a konszolidáció a ’20-as években.
A Szovjetunió létrejötte, a bolsevik pártállam kiépítése, a bolsevizmus ideológiája, a sztálini propaganda főbb jellemzői.
A sztálini diktatúra kiépülése.
A nyugati parlamenti demokráciák a húszas években.
A világgazdaság átrendeződése a háború után.
Az USA gazdasági fellendülése és nemzetközi szerepe.
Az olasz fasizmus.
A weimari Németország bel- és külpolitikája a ’20-as években.
A kelet-közép-európai régió problémái: tekintélyuralmi rendszerek bemutatása Közép-Európában és a Balkánon.
A gyarmati világ szétesésének kezdetei: Kína, India és az arab világ függetlenedési törekvései.
„Modern idők”: a gazdaság, a társadalom és a kultúra változásai, a modern életforma néhány jellegzetessége (mozi, autó).
A női emancipáció, a nők szerepének változása a XX. században.

Magyarország az 1920-as években (10 óra)

Hatalmi viszonyok 1919 őszétől 1920 tavaszáig.
Az államforma és az „alkotmányosság” kérdései 1919–20 fordulóján.
Az ellenforradalmi rendszer kiépülése, a Horthy-korszak kezdete.
A trianoni béke gazdasági következményei, társadalmi és etnikai, demográfiai hatásai.
A határon túli magyarság.
Az új határokon belül maradt nemzetiségek elhelyezkedése és aránya, helyzetük az új Magyarországon.
A szomszéd országok nemzetiségi politikája és hatása ott és nálunk.
Politikai és kulturális szervezetek, művészek politikai szerepvállalása a kisebbségi létben.
A bethleni konszolidáció, a gazdaság újjászervezése és fellendülése, az aktív külpolitika kezdetei.
A klebelsbergi kultúrpolitika kibontakozása és főbb jellemzői (kultúrfölény, valláserkölcsi nevelés).
Politikai életpályák bemutatása és elemzése (Bethlen István, Horthy Miklós, Teleki Pál, Klebelsberg Kunó).
Művelődési viszonyok, az életmód változásai a húszas években. A tudomány és a művészet főbb képviselői a két világháború közötti Magyarországon (Szent-Györgyi Albert, Bartók Béla stb.).

A nagy gazdasági világválságtól a második világháborúig (1929–1939) (10 óra)

A nagy gazdasági világválság jelenségei, gazdasági és társadalmi következményei.
Válságkezelés a nyugati demokráciákban és az USA válságmegoldása.
Az állami beavatkozás erősödése.
Fasiszta mozgalmak és diktatúrák Európában.
Az olasz fasizmus és külpolitikája.
A nemzetiszocialista Németország legfőbb jellemzői, a náci ideológia és propaganda.
A totális állam kiépítése Németországban.
A sztálini diktatúra jellemzői a Szovjetunióban.

A sztálini gazdaságpolitika.
Kelet- és Dél-Európa a ’30-as években.
Polgárháború Spanyolországban.
Nemzetközi kapcsolatok az 1930-as években.
Az Európán kívüli világ.

Magyarország 1929–39 között (8 óra)

A gazdasági válság évei Magyarországon és a konszolidáció vége.
Kísérletek a válság leküzdésére.
Károlyi Gyula kormányzata.
Radikalizálódás a belpolitikában.
A Gömbös-kormány megalakulása, programja, külpolitikája.
A Darányi-kormány, Imrédy Béla miniszterelnöksége.
A magyar külpolitika céljai és kapcsolatai.
Magyarország a náci birodalom árnyékában.
A területi revízió lépései.
A társadalom szerkezete az 1920–30-as években: a nagytőkések és a nagybirtokosok, a „középrétegek”, a munkásság és a parasztság, települési és nemzetiségi viszonyok.
A hárommillió koldus országa.
Politikai gondolkodás, ideológiai irányzatok, az egyházak szerepe, művelődéspolitika.
A tudományok és a művészetek a két világháború között.

A második világháború (1939–1945) (5 óra)

A második világháború előzményei és kirobbanása.
A világháború katonai és politikai fordulópontjai.
A szövetséges hatalmak együttműködésének elemzése, az antifasiszta koalíció.
Az ellenállási mozgalmak.
Konferenciák Teheránban, Jaltában, Potsdamban.
A háború pusztításai és áldozatai.
A holocaust.
Háborúellenes katonai és polgári erőfeszítések.
A szövetségesek győzelme és a háború jellege.
Békekötések.

Magyarország a második világháborúban (1941–1945) (5 óra)

Magyarország belépése a második világháborúba, és részvétele a Szovjetunió elleni támadásban.
A doni katasztrófa. Kállay Miklós miniszterelnöksége. Háborúellenes törekvések (Magyar Történelmi Emlékbizottság, szárszói találkozó).
Antiszemitizmus és zsidókérdés Magyarországon.
Magyarország német megszállása.
Holocaust, népirtás.
Nyilas uralom.
Magyarország szovjet felszabadítása és megszállása.
Az ország háborús emberáldozata és anyagi vesztesége.

Nemzetközi viszonyok 1945–69 között (5 óra)

A megosztott világ.
Nemzetközi kapcsolatok a második világháború után.
Az Egyesült Nemzetek Szervezete, létrejötte, alapokmánya, felépítése, működése.
A kooperációtól a konfrontációig (1945–47): a párizsi békék és a regionális konfliktusok.
A szovjet hatalmi tömb létrejötte Kelet-Közép-Európában.
A szovjet blokk szocialista rendszereinek kialakulása, jellemzői. Nyugat-Európa újjáépítése. A Marshall-segély.
A fejlett piacgazdaság, a demokratikus berendezkedés országai.
A hidegháború „klasszikus” korszaka.
A Truman-doktrínától Sztálin haláláig.
Háborús szembenállás, nemzetközi konfliktusok (német kérdés, koreai válság).

A hidegháború Sztálin halálától a berlini válságig (hruscsovi reform, osztrák államszerződés, szuezi válság).
A volt gyarmati országok a hidegháborús helyzetben: India helyzete, a kínai maoizmus kiépülése, az első indokínai háború, pánarab mozgalmak, arab-izraeli ellentét.
A gyarmati rendszer felbomlása, a „harmadik világ" kialakulása. Nyugat-európai integrációs folyamatok, Európai Gazdasági Közösség, Európa Parlament.
A Berlin-ultimátumtól a karibi válságig (1958–62).
Az átmenet évei a békés egymás mellett élés felé (1962–69).
A „forró drót" kiépítése, atomcsend egyezmény.
Az 1968-as diáklázadások.

Magyarország 1944–68 között (8 óra)

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés és az Ideiglenes Nemzeti Kormány, a koalíciós kormányzás időszaka.
A háborús károk felszámolása és a demokratikus közélet megteremtésének lehetőségei.
A nemzetközi helyzet hatása a magyar belpolitika alakulására 1945 és 1948 között.
Népesedési és nemzetiségi viszonyok a háború után (embervesztességek, ki- és áttelepítések).
A magyarság helyzetének főbb jellemzői a szomszédos országokban.
A párizsi békeszerződés. Az 1947-es országgyűlési választások, a kommunista diktatúra kiépítése (1948–1953).
A pártállam gazdaság- és kultúrpolitikája.
Az elnyomás formái és „gépezete".
Életmód és mindennapok a Rákosi-korszakban.
A forradalomhoz vezető út.
Az 1956-os forradalom és szabadságharc.
A magyar forradalom nemzetközi jelentősége és összefüggései. A megtorlás megnyilvánulási formái, áldozatai.
A Kádár-rendszer kiépülése, restauráció és konszolidáció.
A kádári gazdaság, társadalom- és kultúrpolitika alakulása (gulyáskommunizmus, a három T).
Az 1968-as gazdasági reform és a csehszlovákiai bevonulás.

A világ az ezredforduló előtt (1969–1990) (4 óra)

A hidegháborús enyhülés időszaka 1969–75 között: „pingpongdiplomácia", biztonsági együttműködés, a vietnámi háború vége. A feszültségek újjáéledése, a fegyverkezési verseny felgyorsulása.
A „kis hidegháború" évei 1979–85 között.
A gorbacsovi reformok a Szovjetunióban és nemzetközi hatásai 1985-89 között.
A német egyesítés.
Rendszerváltozás Kelet-Közép-Európában.
A balkáni konfliktusok. Jugoszlávia felbomlása, nemzeti, etnikai, vallási kisebbségek helyzete a térségben.
A közel-keleti konfliktusok.
A „fejlődő" országok helyzete, fő problémái (népességnövekedés, szegénység, élelmezési- és adósságválság), a demográfiai válság társadalmi és gazdasági okai.
Az Észak-Dél ellentét.
A távol-keleti régió változásai.
Az Európa Unió bővítése, együttműködés és eltérő érdekek az Unióban, az Európai Unió helye a világgazdaságban.
Az Amerikai Egyesült Államok és Nyugat-Európa fejlődése. Tudomány, technika, műveltség és életmód a XX. század végén. A technikai civilizáció és a gazdasági növekedés hatása a természeti környezetre.
A tömegkultúra új jelenségei.
Az emberiség az ezredfordulón: a globális világ és problémái.
A környezettudatos magatartás kulturális, gazdasági és politikai feltételei.

Magyarország 1968–90 között (4 óra)

Gazdasági reformkísérletek, világgazdasági kihívások.
Az új gazdasági mechanizmus körüli harcok a Kádár-rendszerben, gazdasági válság, a ’70-es évek „frizsiderszocializmusa”, társadalmi, politikai problémák. Életmód és mindennapok a Kádár-rendszerben.
Gazdasági nehézségek a ’80-as években, az ellenzék létrejötte és aktivizálódása, az állampárti rendszer bukása, a rendszerváltozás.
A rendszerváltozás tartalma és következményei, Magyarország a kilencvenes években és az ezredfordulón.
A szociális piacgazdaság jellemzői.
Társadalmi változások: nemzetiségek a mai magyar társadalomban, a romák helyzete, demográfiai problémáink.
A többpártrendszer kiépülése és működése, az alkotmányosság demokratikus intézményei.
Választási rendszerünk.
Beilleszkedésünk az Európai Unióba.
A szomszédos országok magyarsága.

Mindennapi élet, életmódtörténet (4 óra)

Demográfiai és etnikai változások a magyar történelemben. Fogyasztói társadalom és az ökológia, a fenntartható fejlődés.
A média és a közgondolkodás.
Érdekérvényesítés és érdekképviselet a mai Magyarországon. (kötelező témák)

Hatalmi rendszerek, gazdasági, politikai-katonai szövetségek: (5 óra)

A Szent Szövetség hatalmi rendszere.
A XIX. század végének katonai-politikai szövetségi rendszerei.
Az első világháború utáni hatalmi átrendeződés, új szövetségek.
Népszövetség-ENSZ: a világméretű kollektív biztonsági rendszer.
Hitler-ellenes szövetség.
Hidegháborús gazdasági és katonai szövetségek (GATT, Montanunió, Közös Piac, Varsói Szerződés, NATO, KGST, stb.).
A XXI. század elejének nemzetközi szövetségei.

Gazdaság és gazdaságpolitika: (4 óra)

Európa nagy gazdasági régiói régen és ma.
Centrum és periféria gazdasága.
Az állam gazdasági szerepe a XX. században: állami beavatkozás, neoliberalizmus.
Nyugat-Európa gazdasági fejlődése: szociális piacgazdaság, jóléti állam, fenntartható fejlődés.
Dél-Európa gazdasági ellentmondásai.
Kelet-Európa átalakuló gazdasága.
Globalizálódó gazdaság.

Birodalmak virágzása és bukása: (4 óra)

A római birodalom hanyatlása és bukásának okai.
A frank birodalom szétesése.
A spanyol világbirodalom létrejötte, felbomlásának okai.
Napóleon birodalma és a szabadság-eszme „hódító diadala”.
A Harmadik Birodalom és az „élettér”.
A Szovjetunió és hatalmi tömbje.
A kétpólusú világ szuperhatalmai.
Nagyhatalmak és a globalizálódó világ napjainkban.

Forradalom, reform, kiegyezés: (4 óra)

A forradalom és ellenforradalom vitái a történettudományban.
Reform és forradalom a politikában.
Az 1956-os forradalom megítélésének változása.
Kompromisszumok, „kiegyezések” a magyar történelemben (a bécsi béke, a szatmári béke, a kiegyezés).
A rendszerváltozás jellemzőinek vitái napjainkban.

Egyén, közösség, társadalom: ***(2 óra)***

A magyar társadalom jellemzői és változásai a IX–XIV. században.
A reformkori magyar társadalom jellemzői.
A magyar parasztság története 1950-70 között.
A magyar társadalom a XX. század második felében.

Etnikum, nemzet, nemzetiség, kisebbség: (4 óra)

A Magyar Királyság népei, nemzetiségei a XVIII–XIX. században.
Népek, nemzetek, vallások a Balkánon a XIX–XX. században.
A magyar kisebbség helyzetének változásai a szomszéd országokban az 1920-as évektől napjainkig.
Kitelepítések 1945 után, a kollektív bűnösség elve.
A Benes-dekrétumok és hatásuk napjainkig.
Trianon-szindróma.
Romák Magyarországon a XX. században.

Hadviselés a XX. században: (3 óra)

Hadseregek, fegyvernemek, háborús stratégiák, „modern” hadviselés.
Tömegpusztító fegyverek, interkontinentális rakéták.
Védelmi rendszerek kialakítása, nemzetközi védelmi szerződések, egyezmények.
Az űrkutatás és a hadiipar, felderítő űrrakéták, a jövő háborúi.

Tudományok, művelődés, kultúra a XIX–XX. században: (3 óra)

Művészeti stílusok: romantika, realizmus, impresszionizmus, szimbolizmus, szecesszió, avantgard, posztmodern stb.
Tudományos fejlődés, kutatások.
A demokratikus politikai rendszerek működése a modern tömegkultúra és tömegbefolyásolás viszonyai közt. A média szerepe.

A globális világ problémái (3 óra)

Túlnépesedés – szegénység.
Környezetszennyezés, klímaválság.
Helyi konfliktusok, háborúk (délszláv háború, posztszovjet államok, Ruanda).
A terrorizmus problémái.
Vallási fundamentalizmusok.
Energiaháborúk.
A multikulturális világ pozitívumai, negatívumai.
Európa szerepének újraértékelődése.

A mai Magyarország: (3 óra)

Gazdaságpolitikai és pénzügyi ismeretek napjainkban.
A politika intézményei a mai Magyarországon: a parlament, a kormány, az alkotmánybíróság, a közigazgatás, az igazságszolgáltatás, a fegyveres erők szerepe.
A politikai folyamatok: pártok és választások, emberi és polgári jogok, alkotmány, a népszavazás intézménye.
Érdekképviseletek és a civil társadalom.

Összefoglalás, ismétlés rendszerezés (26 óra)

Továbbhaladás feltételei

Ismerje a XX. század egyetemes és magyar történelmének korszakait és azok jellemzőit.
Tegyen érdemi különbséget az első és a második világháború jellemzői között.
Legyen képes megkülönböztetni egymástól a kapitalizmus és a szocializmus jellegzetességeit, a demokrácia és a diktatúra XX. századi megjelenési formáit és azok jellemzőit.
Legyen képes meghatározni a modern polgári demokrácia megkülönböztető jegyeit.
Ismerje a XX. századi történelem fogalmi rendszerét, eseménytörténetét, összefüggéseit.
Értékelje Horthy Miklós, Bethlen István, Rákosi Mátyás, Kádár János, Hitler, Sztálin, Churchill történelmi szerepét.
Tudja elhelyezni a térképen a huszadik századi történések színtereit.
Ismerje a létrejött nemzetközi szervezeteket.
Mutassa be Magyarországon 1956-ban lezajlott forradalom eseményeit.
Elemezze a Kádár-korszak jellemzőit, a rendszerváltozás okait.
Legyen képes ismertetni az Európai Unió kialakulását, s annak történelmi jelentőségét. Ismerje az európai integráció alapvető jelentőségét hazánkra nézve.
Legyen fölkészült az érettségi írásbeli és szóbeli témaköreiből, legyen magabiztos gyakorlata az érettségi feladatlapok megoldásában.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A tanulók előrehaladása szempontjából a következő értékelési események tervezhetők:

- bemeneti felmérés írásban a bejövő tanulócsoportban;
- folyamatos számonkérés a tanítási órákon szóban, írásban ellenőrzés céljából;
- önálló feladatlapokkal a tanulói tudásszint ellenőrzése;
- témazáró dolgozatok, feladatok írása, amelyek átfogó ismeretekre és képességekre irányulnak;
- évközi dolgozatok megírása meghatározott szempontok alapján (források használata és értékelése stb.)
- házi feladatok a tananyag elmélyítésére, gyakorlásra (forráselemzés, információgyűjtés különböző adathordozókból, esszéfeladatok gyakorlása stb.)
- évfolyamdolgozatok készítése a tanév végére az adott évfolyam tananyagához kötődően (pl. helytörténeti, életmódtörténeti témák feldolgozása)
- történelmi vitaórák érveinek értékelése és a szóbeli kifejezőkészség fejlődésének nyomon követése;
- a tanórán kívüli diákköri tevékenység kapcsán történelmi, néprajzi pályamunkák készítése és diákköri konferencián történő értékelése;
- tanév végi mérések évfolyamonként feladatlappal (a tények, információk, fogalmak, törvények, szabályok felhasználásával reprodukciós, transzformációs képességek mérése, szintézis, analízis értékelése stb.)
- próbaérettségi feladatlappal a végzős évfolyam tudásának, képességeinek mérése;
- évfolyamvizsgák, „kisérettségik” lehetőségének felhasználása mérés-értékelésre;
- felkészülés tanulmányi versenyekre pályamunkák készítésével, szóbeli témakörök feldolgozásával, feladatlapok, feladatsorok megoldásával;
- kimeneti mérés a középszintű és emelt szintű érettségi vizsgák eredményeinek felhasználásával.

A kerettanterv feldolgozásához ajánlott szakirodalom:

Középiskolai történelem atlasz
Képes történelem atlasz (interaktív CD-ROM)
Herber–Martos–Moss–Tisza: Történelem 1–6. kötetek Eötvös József Gimnázium Bp.1993
Magyarok Európában sorozat 1–3. kötet Háttér Lap- és Könyvkiadó Bp. 1990
Dr.Veresegyházi Béla: Történelmi-topográfiai kislexikon Aqua Kiadó Bp. 1994
Dr.Szabolcs Ottó–Dr.Veresegyházi Béla: Rajzos vázlatok a történelem tanításához Korona Kiadó Bp. 1999
A Magyar Kódex sorozat kötetei, Kossuth Könyvkiadó Bp.
Magyarország története (10 kötetes) Akadémiai Kiadó Bp.
Magyarország hadtörténete Zrínyi Katonai Kiadó Bp. 1984
Erdély története 1–3. kötet Akadémiai Kiadó Bp. 1986
Magyarország történeti kronológiája 1–4. kötet Akadémiai Kiadó Bp. 1981
Bölöny József: Magyarország kormányai 1848–1992 Akadémiai Kiadó Bp. 1992

Világtörténet évszámokban 1–3. kötet Gondolat Kiadó Bp.1982
A Képes történelem vonatkozó kötetei
Cook-Stevenson: Világtörténeti kézikönyv 1914–1993 Akadémiai Kiadó Bp. 1995
Diószegi–Harsányi–Krausz–Németh: 20. századi egyetemes történet Korona Kiadó Bp. 1995
A XX. század krónikája Officina Nova Bp. 1995
Martin Roberts: Európa története 1900–1973 Akadémiai Kiadó Bp. 1992
Forrásgyűjtemények a magyar és az egyetemes történelem tanulmányozásához
Szöveggyűjtemények, a szaktanár által válogatott könyvrészletek, szakcikkek, történelmi tanulmányok
A szaktanár által készített multimédiás anyagok
Internetes honlapok
Enciklopedia Hungarica multimédiás CD-ROM
A Discovery, National Geographic és a Spektrum televíziós csatornák ismeretterjesztő filmjei és dokumentumfilmjei
Videofilmek (Hídember, Tanú, Rokonok stb.)
A Rubikon és a História folyóiratok tananyaghoz kötődő írásai
Történelmi fogalomtárak
Idegen szavak szótára
A Művészet története című sorozat kötetei Corvina Kiadó Bp. 1995
G. Szabó István–Potencsik Erika: Felvételi adattár Rubikon, 2002
Feladatgyűjtemények az új érettségihez

V. Emelt szintű matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve 9–12. évfolyam

Kerettantervi ajánlás emelt szintű **matematika** tantárgyi tehetséggondozás követelményeinek teljesítéséhez rendelkezésre álló időkeret felhasználására

A gimnázium 9–12. évfolyamának ajánlott tantárgyi rendszere és óraszámai

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Magyar nyelv és irodalom	111	92,5	111	96
Történelem	74	55,5	74	96
Emberismeret és etika			37	
1. Idegen nyelv	92,5	92,5	111	96
2. Idegen nyelv	74	74	111	96
Matematika	**185**	**222**	**222**	**224**
Informatika	37	37	55,5	48
Bevezetés a filozófiába				32
Fizika	55,5	55,5	74	
Biológia és egészségtan		37	55,5	64
Kémia	74	55,5		
Földrajz	74	55,5		
Ének-zene	37	37		

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Rajz és vizuális kultúra	37	37		
Testnevelés és sport	92,5	92,5	92,5	80
Osztályfőnöki	37	37	37	32
Társadalomismeret	18,5	18,5	18,5	16
Tánc és dráma	18,5	18,5		
Mozgóképkultúra és médiaismeret			18,5	16
Művészetek (a konkrét tartalmat az iskola helyi tanterve határozhatja meg)			37	32
Szabadon tervezhető			55,5	32
Kötelező óraszám a törvény alapján	**1017,5**	**1017,5**	**1110**	**960**

1. Célok és feladatok

A matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve kiemelten célozza meg a matematikai műveltségterület széleskörű és elmélyült megjelenítését, a matematikai kompetencia és vele párhuzamosan a többi kulcskompetencia sokoldalút fejlesztését a gimnázium négy éve alatt.

A matematikatanítás kiemelt célja és feladata, hogy a tanulók önálló, rendszerezett, logikus gondolkodása kialakulhasson, és ennek fejlesztése jó hatékonysággal megtörténhessen. A tanulókban fokozatosan építhető ki és fejleszthető a matematika belső struktúrája (fogalmak, axiómák, tételek, bizonyítások elsajátítása), és a tanultak változatos területeken történő alkalmazása. A megérlelt és elmélyült tudás birtokában a tanulók az alkalmazásnak önálló, egyedi szintjére is elérnek, ha a tanterv lehetőséget ad a tehetségük kibontására, kibontakoztatására és fejlesztésére. Ez a tehetségfejlesztő tanterv ehhez a pedagógiai programhoz kíván segítséget adni, ajánlást nyújtani.

Körültekintéssel kell fejleszteni a tanulók absztrakciós és szintetizáló képességét. Ez a fejlesztés sok esetben időigényes és egyénre szabott. A fogalmak lassú érlelésére, elmélyítésére ez a tanterv elegendő időt kíván biztosítani. A célszerű, új fogalmak alkotása, az összefüggések felfedezése és az ismeretek feladatokban való alkalmazása a kombinatív készséget is kialakítja, fejleszti a kreativitást, a problémahelyzetek önálló, megfelelő önbizalommal történő megközelítését, megoldását.

A matematika a maga hagyományos és modern eszközeivel segítséget ad a természettudományok, az informatika, a technikai, a humán műveltségterületek, szakközépiskolákban a választott szakma ismeretanyagának tanulmányozásához, a mindennapi problémák értelmezéséhez, leírásához és kezeléséhez. A matematika tantárgy elsajátítása során a tanulók az elektronikus eszközök (zsebszámológép, számítógép, grafikus kalkulátor, Internet stb.) célszerű felhasználását is megismerik, alkalmazásukat elsajátítják. A matematikai kompetenciájuk kialakítása, fejlesztése ezzel hozzájárul a digitális kompetenciájuk fejlődéséhez is.

A tehetségfejlesztés során a tanulók képessé válnak a pontos, kitartó, fegyelmezett munkára. Egyre inkább törekednek az önellenőrzésre, fontosnak tartják a várható eredmények becslését. A matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve lehetőséget biztosít a tanulók pozitív motiváltságának erősítésére, a tanulók önállóságának fejlesztésére. Ebben a törekvésben fontos terület a matematika alkalmazásának, eszköz jellegének sokoldalú bemutatása, és a tanításban való érvényesítése. A tananyag egyes részleteinek csoportmunkában való feldolgozása, a feladatmegoldások megbeszélése az együttműködési képesség, a kooperativitás, a kommunikációs képesség fejlesztésének, a reális önértékelés kialakulásának is fontos területe.

Az általános iskolai tanításhoz-tanuláshoz képest a középiskola négy éve során egyre hangsúlyosabb a matematika tantárgy deduktív jellege, de továbbra sem nélkülözhető a szemléletre és tevékenységre épülő feldolgozás sem.

A matematikatanításunk során fontos cél és pozitív motivációs eszköz annak megmutatása, hogy a matematika a kultúrtörténet része, a matematikai ismeretek birtokában lehetővé válik a világ mélyebb, tudományos megismerése, kutatása.Tudós életpályákkal való ismerkedés minta is lehet a tanulók számára saját életpályájuk megválasztásában. A matematikai ismeretek alkalmazása, s a megfelelően fejlett gondolkodás biztosítja több műveltségterület megfelelő szintű megértését, tanulását.

A matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterv kiemelt célja a tevékenységekkel megérlelt fogalmak kialakítása, majd ezek pontos, készség szintű tudása, az életkornak megfelelő matematikai nyelv egyre pontosabb, precízebb használata. A leírtak érdekében a gondolkodási módszereknek, illetve ezek fejlesztésének a matematika minden témakörében folyamatosan kell szerepelniük, előfordulniuk.

A matematika tanulása nagymértékben segíti a helyes pályaválasztási irány megtalálását és reális megalapozását. A tanulók a tantervben megfogalmazott matematikai műveltségterület és kompetencia elsajátításával alkalmassá válnak az emelt szintű matematika érettségi vizsga sikeres letételére. A jól megalapozott és kellően kimunkált matematikai ismeretek birtokában lehetőségük nyílik az egyetemi tanulmányaik sikeres elvégzésére, tudományos pályákon tehetségük további fejlesztésére, kimunkálására is. Megnyílik számukra az egész életen át tanulás pozitív lehetősége.

A matematikai kompetencia fejlesztése során a tanulókat felruházzuk azzal a képességgel, hogy alkalmazni tudják a matematika eredményeit, gondolkodásukat a matematikai gondolkodásban megismert igényesség is jellemezze. Követni és értékelni tudják az érvek láncolatát, indokolni tudják a kapott eredményeket. Tudnak a matematika nyelvén is kommunikálni, tudományos igénnyel választják ki mind az alkalmazási területeket, mind pedig a megfelelő segédeszközöket.

A matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterv új vonásai:

a) a modellalkotási és absztrakciós képesség fokozatos fejlesztése;
b) a matematika alkalmazási területének növekedése;
c) a matematika módszereinek szélesebb körű megismerése, a módszerekhez tartozó ismeretek elmélyültebb taglalása;
d) a matematika belső struktúrájának kiépítése és a tanultaknak a mindennapi életben, más tárgyakban való felhasználása, eszközként való alkalmazása közötti egyensúly biztosítása;
e) a modern oktatási, tanulási technológiák beépülése a mindennapi iskolai oktatási, nevelési tevékenységbe;
f) hatékony hozzájárulás a többi kulcskompetencia fejlesztéséhez (anyanyelvi kommunikáció; tudományos szemlélet elmélyítése; digitális kompetencia; tanulási képességek; önállóság).

A matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterv alapján azokat a tanulócsoportokat tanítjuk matematikára, amelyekben olyan tanulók járnak, akik a matematika iránt különösen érdeklődők, absztrakciós készségük erősen fejleszthető, és a matematikához szorosan kapcsolódó pályára készülnek, vagy más tudományág elméleti művelői lesznek. Akikről az általános iskolai tanulmányaik során kiderült, hogy kortárscsoportjukban az átlagosnál magasabb szintre jutottak matematikai kompetenciájuk fejlődésében.
A matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterv **spirális** felépítésű.

A tehetséggondozó matematika tanterv fő témái minden évfolyamon az alábbiak:

I. Gondolkodási módszerek, halmazok, logika, kombinatorika, gráfok;
II. Számelmélet, algebra;
III. Függvények, az analízis elemei;
IV. Geometria, koordinátagometria, trigonometria;
V. Valószínűségszámítás, statisztika.

Az évenkénti bontásban az öt nagy téma további altémákra bomlik. Ezeket az évfolyamonkénti részletezésben adjuk meg.

A négy évfolyam tananyagának összeállításakor figyelembe vettük az **emelt szintű érettségi** részletes követelményeit. Az éves összóraszámot egyetlen évfolyamon sem osztottuk szét teljesen az öt témakörre. Időt biztosítottunk gyakorlásra, az anyag elmélyítésére vagy bővítésére, az ismétlésre és a számonkérésre (témazáró dolgozatok írása).

Tudjuk, hogy a tanulók előtanulmányaik során általában nem részesültek a kerettanterv alapkövetelményeiben megfogalmazottaknál erősebb alapképzésben, tehát a kezdő középiskolai évben a matematika módszereinek, a matematikai modellalkotás folyamatának **lassú és körültekintő kialakítására**, az első 8 év matematika anyagának új szempontú átismétlésére is szükség van. Ez az ismétlés a leggyakrabban konkrét tartalmak mentén történhet. Általánosításokra, a tételek absztrakt bizonyítására csak nagy körültekintéssel lehet sort keríteni.

A négy évfolyamban olyan anyagrészek is szerepelnek (például az analízis elemei, gráfelmélet, ábrázoló geometria), melyek a felsőfokon matematikát tanulók számára tanulmányaik indulását megkönnyítik. Bizonyos témákban, résztémákban az emelt szintű vizsga követelményein túlmutató ismereteket is feldolgoztunk.

A tehetségfejlesztő tanterv tanításához szükséges képesítést a közoktatási törvény írja elő.

A matematikában használt demonstrációs és tanulói eszközök az iskolákban nagyjából rendelkezésre állnak. Sokfüggvényes zsebszámológépre minden tanulónak szüksége van. A személyi számítógép használata feltétlenül ajánlott, ezért a gépi hozzáférés lehetőségeit a tanárok és tanulók számára bővíteni szükséges. A multimédiás eszközök is bevonulhatnak a tanórákra és az otthoni felkészülés területére is.

Fontosnak tartjuk, hogy a tehetségfejlesztő csoportokba járó tanulók bekapcsolódjanak a matematikai versenyek iskolai és országos rendszerébe is. Ide értve a Középiskolai Matematikai és Fizikai Lapok (KöMaL) éves pontversenyét is. Tudva, hogy a versenyzés nem lehet egyetlen célja a matematikai tehetség fejlesztésének, az egyénre szabott tanulási technikák kialakításában, a szociális kompetencia fejlesztésében jó terep a matematikai versenyekre való készülés, felkészítés és szereplés.
A matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterv céljainak, feladatainak megvalósítását nagy mértékben segítik a jól megválasztott tankönyvek, szakkönyvek, az igényes feladatgyűjtemények, tudománytörténeti kiadványok, a KöMaL folyóirat és a KöMaL-CD-k használata is.

2. Kulcskompetenciák

A matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterv sikeres megvalósításához feltétlenül szükséges annak tudatosítása, hogy a matematikai kompetencia kialakításakor a személyiséget, az egyéniséget teljességre törekedve kell fejleszteni. A személyiség, egyéniség fejlődéséhez, boldogulásához a matematika tantervi tartalmak, követelmények megvalósításakor fejleszteni kell

- az anyanyelvi kommunikációt;
- a természettudományos szemlélet elmélyítését;
- az információs társadalom technológiának aktív használatát;
- a hatékony, önálló – egyéni és csoportos – tanulási képességeket;
- az önálló – egyéni és csoportos – kezdeményezőképességet.

Az **anyanyelvi kommunikáció** fejlesztése során a matematikai szaknyelvet szóban és írásban egyaránt el kell sajátítania a tanulóknak. Képesnek kell lenniük a matematikai szaknyelv felhasználása során a nyelv, szaknyelv szóbeli és írásbeli – többszintű – kommunikációjára is.

A **természettudományos szemlélet** elmélyítését szolgálják mindazok a matematikai tartalmak, módszerek, eljárások, amelyeket a tanulók az iskolában megjelenő tantárgyi vonatkozásban is használhatnak. (Pl. a változás leírása, a változás sebességének matematikai modellje: a differenciálszámítás eszközei; számsokaság elemzésének statisztikai módszerei; az induktív és deduktív bizonyítások stb.) A matematikai módszerek gyakorlati felhasználásának területeként jelenjenek meg a matematika órákon olyan tudományos, természettudományos problémák, amelyek megoldásait matematikai modelleken jól be lehet mutatni. (Pl. a helymeghatározás síkban, térben, gömbön; Newton törvények, kúpszeletek és a bolygómozgás; százalékszámítás a kémiai keveréses feladatok megoldásában; valószínűségi becslések a közvélemény-kutatásban, a régészeti feltárásokban, a biológiai kutatásokban stb.)

Az információs társadalom technológiáinak aktív használatát szerveznie, alkalmaznia kell és lehet a tanárnak, diáknak egyaránt a matematika órákon és a matematika órákra való készüléskor is. Meg kell követelni a kalkulátorok tudatos, hatékony és értő felhasználását. A számítógép segítségével megoldható és bemutatható matematikai problémák jelenjenek meg a tanórákon is. (Pl. az adatsokaságok grafikus jellemzése, a valószínűségi kísérletek feldolgozása történhet megfelelő szerkesztőprogramok felhasználásával; a matematikatörténeti, kultúrtörténeti vonatkozások bemutatásához, feldolgozásához felhasználható az Internet is.)

A hatékony, önálló – egyéni és csoportos – tanulási képességeket a matematika tantervi anyag elsajátítása során is kell és lehet fejleszteni. A tanárnak, a diáknak és a csoportnak is kötelessége a legalkalmasabb tanulási stratégiák megismerése, felismerése és alkalmazása. A tantárgyi érdeklődés, a pályaválasztási cél mielőbbi kialakítása sokat segíthet ezen a területen. A matematikai tananyag értő feldolgozása, a tartalmak pontos megtanulása és azok különböző szintű és mértékű alkalmazása minden tanulónak egyénileg jelent kötelezettséget, de a tanár és a csoport felelőssége is nagy azon területen, hogy minden tanuló a felkészültségének és tudásszintjének legmegfelelőbb támogatást, segítséget kapja meg. (Pl. differenciált foglalkozás; kooperatív tanulási technikák alkalmazása; önálló vázlat készítése; a lényegkiemelő képesség fejlesztése, megengedett segédletek használati módszereinek kialakítása stb.)

Az önálló – egyéni és csoportos – kezdeményezőképességet is fejleszti a matematika tanterv elsajátítása, feldolgozása. A tudás megszerzésére irányuló tanulói kreativitást a tanárnak maximálisan ki kell használnia, és a csoport tudásszintének emelésére, színesítésére kell fordítania. Sok matematikai probléma több irányból is megoldható. A tanulói kezdeményezőképesség fejlesztésével el kell érni, hogy a problémákra többféle megoldás is megvitatásra kerüljön a feldolgozás során.

3. Kiemelt fejlesztési feladatok

Énkép, önismeret
A matematika tananyag sikeres elsajátítása során a tanuló pozitív visszajelzést kaphat intellektuális képességeiről. Akiben tudatosul szakirányú tehetsége, nagyobb felelősséget érezhet képességeinek fejlesztéséért. Aki megtanulja, hogy a matematikai eredmények kontrollját mindig el kell végeznie, saját cselekedeteit is megtanulhatja kontrollálni.

Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra
A matematikatörténeti vonatkozások megismerése segítse a tanulókat abban, hogy megtapasztalják: a tudomány fejlődése az emberiség közös kultúrájának része. A tudomány eredményeinek felhasználása pedig az emberiség közös felelőssége. Megismerhetik a tanulók a magyar matematikusok hozzájárulását a tudományhoz.

Gazdasági nevelés
A matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterv elsajátítása tegye alkalmassá a tanulókat arra, hogy a gazdasági élet alapvető összefüggéseit megértsék. Tudatosuljon egyéni gazdasági érdekük, ezt tudják megfogalmazni, és ésszerű lehetőségek között azokat megvalósítani. (Pl. befektetések jövedelmezősége, kamatos kamattal hiteltörlesztések stb.) Megtanulhatják átlátni a leggyakrabban előforduló reklám- és marketingfogásokat. Eligazodhatnak a befektetési lehetőségek rövidebb és hosszabb távú előnyei, hátrányai között.

Környezettudatosságra nevelés
A matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterv gyakorlattal kapcsolatos problémakörébe több környezettudatos gondolkodásra vonatkozó probléma felvetésével érzékennyé kell tenni a tanulókat a környezet állapota iránt. Meg kell mutatni a személyes felelősségen alapuló döntések hosszú távú hatását a mennyiségi mutatók összevetésével (pl. dohányzás; szelektív szemétgyűjtés; energiafelhasználás mennyiségi összefüggéseinek áttekintése stb.).

A tanulás tanítása
A matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterv elsajátítása során lehetőség van a tanulás módszereinek, változatos technikáinak sokoldalú elsajátíttatására.
Mivel tehetségfejlesztő tantervünk spirális felépítésű, feltétlenül szükség van az előzetes tudás, tapasztalat mozgósítására (ismétlések szerepe!).

Lehetőség van az egyénre szabott tanulási módszerek, eljárások kiépítésére; a csoportos tanulási technikák módszereinek alkalmazására; a gondolkodási kultúra fejlesztésére, az egész életen át tartó tanulás eszközeinek, módszereinek megismerésére. Tantárgyunkban sok lehetőség adódik a gondolkodási képességek, a rendszerezés, a tapasztalás, a kombinációk, a következtetés, összehasonlítás, általánosítás és konkretizálás erősítésére, mindezek gyakorlati felhasználására. Kiemelt feladat a kreativitás, a problémamegoldó gondolkodás fejlesztése, a kritikai gondolkodás megerősítése, az érvek-ellenérvek ütköztetése.

Testi és lelki egészség
A matematikában sikerrel dolgozó tanuló átélve a tudás megszerzésének örömét, alkalmas lehet arra, hogy személyiségének pozitív oldalát fejleszthesse. Jó hozzáállással elérheti, hogy saját testi és lelki fejlődését is tudatával, akaratával irányítsa. Megtanulja, hogy képes legyen energiáit pozitív dolgokra összpontosítani, valamint idejét jól beosztani. A tanárnak felelőssége, hogy a csoportjába járó tanulók testi és lelki fejlődését figyelemmel kísérje, és problémás eset láttán közbeavatkozzon, vagy külső segítséget kérjen.

Felkészülés a felnőttlét szerepeire
A matematikából sikerrel teljesítő tanulók esetén a pályaválasztás kérdése is könnyebben megoldható. A tanuló előtt sok olyan továbbtanulási lehetőség van, amelyben ezen tanterv mentén megszerzett tudását alkalmazni, és továbbfejleszteni tudja. A pályaválasztási döntésképesség tekintetében sok segítséget jelent a matematikai kompetencia.
Az emelt szintű érettségi letételére képessé válnak a tanulók a tantervi anyag teljesítésével. Ezzel a többlettudással (és többletponttal) sok irányban tanulhatnak tovább. Biztosak lehetnek abban, hogy olyan tudásra és képességekre tettek szert a tehetségfejlesztő matematika tanterv elsajátítása során, amelyek birtokában sikerrel fejezhetik be egyetemi tanulmányaikat, akár a legmagasabb fokozaton is. A munka világában is jól fognak tudni teljesíteni, mert ismerni fogják saját értékeiket és esetleges korlátaikat is.

4. Fejlesztési követelmények

Ennek a matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettantervének megvalósítása lehetővé teszi, hogy a Nat rendelet Matematika fejezetében leírt minden fejlesztési követelmény teljesülhessen. A rendeletben részletesen kifejtett – táblázatban felsorolt – fejlesztési feladatokat és kompetenciákat itt nem ismételjük meg, csak felsorolásszerűen adjuk meg, hogy a kulcskompetenciák fejlesztését a matematikai műveltségterületen mely tevékenységformákban kell megvalósítani – intézménynek, tanárnak, diáknak egyaránt.

1. Tájékozódás (térben; időben; a világ mennyiségi viszonyaiban)
2. Megismerés (tapasztalatszerzés; képzelet; emlékezés; gondolkodás; ismeretek rendszerezése; ismerethordozók használata)
3. Ismeretek alkalmazása
4. Problémakezelés és -megoldás
5. Alkotás és kreativitás: alkotás öntevékenyen, saját tervek szerint; alkotások adott feltételeknek megfelelően; átstrukturálás
6. Akarati, érzelmi, önfejlesztő képességek és együttéléssel kapcsolatok értékek (kommunikáció; együttműködés; motiváltság; önismeret, önértékelés, reflektálás, önszabályozás)
7. A matematika épülésének elvei

A matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterv lehetőséget ad a tantervet választó intézménynek és a szaktanároknak arra, hogy saját pedagógiai programjukban ezen hét pont beépülését részletesen megtervezzék. Ehhez nagy segítséget találnak az említett Nat kormányrendelet megfelelő fejezetében is.

Kiemelünk azonban néhány fontos kérdést, gondolatot, amelyet a tehetségfejlesztő tantervet alkalmazó helyi matematika tantervek mindegyikének figyelembe kell vennie.

A matematikai szemlélet fejlesztése

A középiskolai tanulmányok során a korábban szemléletesen, tevékenységek segítségével kialakított fogalmak megerősítésére, bizonyos fogalmak definiálására, általánosítására kerül sor.

A tanulók matematikai kompetenciát fejlesztő tevékenységei: a különböző témakörökben megismert összefüggések alkalmazása feladatokban, gyakorlati problémákban; más témakörökben való felhasználhatóságának felismerése, alkalmazásképes tudása.

A középiskolai tanulmányok végére szükséges, hogy kialakuljon minden tanulóban a valós számkör biztos ismerete. A tanulóknak biztosan és tudatosan kell alkalmazniuk a valós számkörben megismert műveleteket gyakorlati és elvontabb problémák megoldása során is. A tananyag különböző fejezeteiben a számítások elvégzéséhez fontos a zsebszámológép, a számítógép biztos, tudatos és célszerű használata, alkalmazása.

Műveleteket az algebrai kifejezések, a vektorok, a halmazok, matematikai logikai értékek, események körében is értelmezünk és használunk. E műveletek ismeretében a tanulók absztrakciós képessége is fejlődhet, a matematikai modellalkotás folyamata válik világosabbá.

Elengedhetetlen az elemi és az összetett függvények ábrázolása koordináta-rendszerben és a legfontosabb függvénytulajdonságok meghatározása nemcsak a matematika, hanem a természettudományos ismeretek megértése miatt, különböző gyakorlati helyzetek leírásának érdekében is. A differenciál- és integrálszámítás módszereit nemcsak a matematika, hanem más természettudományok is használják. A tanulóknak ismerniük kell a felhasználási területeket.

A geometriai ismeretek bővülése, a megismert geometriai transzformációk rendszerezettebb tárgyalása fejleszti a dinamikus geometriai szemléletet. Az elemi geometria összefüggéseinek ismerete síkban és térben hozzásegíti a tanulókat a matematikai fogalomalkotás és a bizonyítások szerkezetének pontosabb ismeretéhez. A térben való tájékozódás képességét fejleszti és mélyíti el az ábrázoló geometria alapkérdéseinek ismerete. A trigonometriai számítások a gyakorlat szempontjából fontosak (távolságok, szögek meghatározása számítás útján). A sík- és térgeometriai fogalmak és tételek mind a térszemlélet, mind az analógiás gondolkodás fejlesztése szempontjából lényegesek. A terület-, felszín-, térfogatszámítás eredményeit más tantárgyak is felhasználják. Ezért biztos ismeretük elengedhetetlen. A koordináta-geometria elemeinek tanításával a matematika különböző területeinek összefüggéseit, s így a matematika komplexitását mutatjuk meg.

A következtetési, a bizonyítási készség fejlesztése hangsúlyos ennél a korosztálynál. A „ha ..., akkor ...” az „akkor és csak akkor” helyes használata az élet számos területén (nem csak a matematikában) fontos.

Gyakorlottság a matematikai problémák megoldásában, jártasság a logikus gondolkodásban

A problémaérzékenységre, a problémamegoldásra nevelés fontos feladatunk. Ehhez elengedhetetlen egyre összetettebb matematikai szövegek értelmezése, elemzése, s az, hogy a tanulók minél többször önállóan oldjanak meg feladatokat. A tanulók legyenek képesek önálló problémafelvetésre is. Aktívan, kooperatívan vegyenek részt a tanítási, tanulási folyamatban.

A diszkussziós képesség fejlesztése, a többféle megoldás keresése, megtalálása és megbeszélése a többféle nézőpont érvényesítésének, a komplex problémakezelésnek a képességét is fejleszti.

Hasznos az élet és a különböző tudományok megértéséhez (a társadalomtudományokéhoz is) a gyakorlatban fontos témák megismerése, pl. a geometriai számítások, a leíró statisztika és valószínűség-számítás elemeinek alkalmazása. Ez megmutatja a tanulók számára a matematika használhatóságát. El kell érnünk, hogy az érettségi előtt állók e területeken gyakorlottságra tegyenek szert.

Az elsajátított megismerési módszerek és gondolkodási műveletek alkalmazása

A 9–12. évfolyamon matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterv megvalósítása során az induktív módszer mellett egyre nagyobb szerepet kapnak a deduktív következtetések is. A tanítandó anyagban sejtéseket fogalmazunk (fogalmaztatunk) meg, melyek néhány lépésben bizonyíthatók vagy megcáfolhatók. Tanításunkban fontos a bizonyítás iránti igény felkeltése. Az egyszerűbb tételek bizonyítása, bizonyítási módszerek megismerése után sor kerül az összetettebb matematikai állítások megfogalmazására, és a segédtételekre is építő bizonyítások megismerésére, megtanulására. A tanulási időszak végére a tanulókban kialakul a matematikai kompetenciához alapvetően fontos absztrakciós képesség. Kialakul annak az ismerete, hogyan épül fel a matematika: az alapfogalmak, fogalmak, axiómák, tételek rendszere hogyan segíti a matematikai és egyéb tudományos problémák megközelítését és megoldását.

A tanulóknak át kell látni a matematika komplexitását. Az érettségi előtti rendszerező összefoglalás segítséget ad nekik ehhez is. Meg kell látniuk az elemi halmazelméleti és logikai ismeretek alkalmazhatóságát a különböző matematikai és nem tantárgyi témakörökben is. A tanulóknak ismerniük kell a matematikai modellalkotás egyszerűbb mintáit (pl. gráfok, különböző geometriák, valószínűségi modellek stb.).

A logikus gondolkodás a problémamegoldásban, az algoritmikus eljárások során és az alkalmazásokban egyaránt lényeges. A matematika különböző területein alkalmazott eljárások, algoritmusok tudatos és pontos ismerete az informatika eredményes tanulmányozásához, műveléséhez is elengedhetetlen képesség.

Természetesen a tanulmányok teljes időszakában elengedhetetlen a szemléltető ábrák és egyéb tanulási segédeszközök értő és célszerű alkalmazása nemcsak a geometriában (trigonometriában), hanem a függvények vizsgálatánál, a kombinatorikában és a statisztikában is. Az adatsokaságok különböző jellemzési lehetőségeinek megismertetésével ezen a téren is fejlesztjük az alkalmazásképes tudást. Ezek az eljárások fejlesztik a sokoldalú kommunikációs formák közül a megfelelő kiválasztásának és alkalmazásának képességét.

Helyes tanulási szokások fejlesztése

A gyakorlati számítások során alkalmazott újabb ismeretek egyre fontosabbá teszik az elektronikus eszközök célszerű használatát. A közelítő értékekkel való számoláshoz különösen elengedhetetlen a becslés, a kerekítés, az ellenőrzés különböző módjainak alkalmazása, az eredmény realitásának eldöntése.

A tanulóktól megkívánjuk a szaknyelv pontos használatát, a jelölésrendszer helyes alkalmazását írásban és szóban egyaránt.

A helyes érvelésre szoktatással sokat tehet (és tesz is) a matematikatanítás a kommunikációs készség fejlesztéséért.

A matematikai szöveg értő olvasása, tankönyvek, lexikonok használata, szövegekből a lényeg kiemelése, a helyes jegyzeteléshez szoktatás a felsőfokú tanulást is segíti.

Fontos elérnünk, hogy a tanulók mielőbb meg tudják különböztetni a matematikai definíciót, a sejtést és a tételt. Matematikatudásról akkor beszélhetünk, ha a definíciókat, tételeket önálló problémamegoldásban alkalmazni is tudja a tanuló.
A tanulóknak meg kell tapasztalniuk, hogy a matematika a kultúrtörténet része. Komoly motiváció lehet tanításunkban a matematikatörténet egy-egy mozzanatának megismertetése, a máig meg nem oldott egyszerűnek tűnő matematikai sejtések megfogalmazása, nagy matematikusok életének, munkásságának megismerése. Ehhez segítséget ad a könyvtár és az Internet használata is.

9. évfolyam
Belépő tevékenységformák

- A különböző iskolákból jövő tanulók tudásszintjének „bemérése”.
- A racionális számkör és az alapműveletek tisztázása.
- A tanult tételek többféle megfogalmazása.
- Ismerkedés a bizonyítási módszerekkel.
- A definíció fogalmának tudatosabb használata.
- A matematikai jelölések egységesítése.
- A halmazokkal kapcsolatos eddigi ismeretek rendszerezése.
- A kombinatorikus szemlélet fejlesztése.
- Az algebrai kifejezésekkel végzett műveletek tisztázása, rendszerezése.
- Nevezetes azonosságok megismerése, alkalmazása algebrai műveletekben.
- A matematikai gondolatmenetek pontos leírásának fejlesztése.
- Számelméleti problémák matematikatörténeti érdekességeinek bemutatása.
- Gondolatmenetek pontos leírásának fejlesztése.
- A számírás és a számfogalom fejlődésének ismerete.
- A különböző egyenletek és egyenletrendszerek megoldása.

- Az egyszerűbb egyenletek ekvivalenciájának vizsgálata.
- Önellenőrzés és diszkusszió, ezekre az eljárásokra vonatkozó igény fokozatos kialakítása.
- A függvényekkel kapcsolatos korábbi ismeretek, tapasztalatok rendszerezése, a függvényszemlélet fejlesztése.
- A függvénytranszformációk és a geometriai transzformációk kapcsolatának rendszerezése.
- A függvények matematikában és más tudományokban való alkalmazásának megismertetése
- A geometriai alapismeretek rendszerezése, pontosítása.
- A tétel és megfordítása közti kapcsolat megértetése.
- A szögmérés további módjának bemutatása.
- A bizonyítási készség további fejlesztése, diszkussziós készség fejlesztése a szerkesztési feladatok kapcsán.
- Az egybevágósági transzformációkra vonatkozó ismeretek rendszerezése.
- A transzformációs szemlélet fejlesztése.
- Annak tudatosítása feladatmegoldásokon keresztül, hogyan kereshető meg a célszerű transzformáció egy probléma megoldásához.
- Statisztikai adatok összegyűjtése. Az adatok jellemzése matematikai módszerekkel.
- Az eseményalgebra műveleteinek és tulajdonságaik megismerése.
- A valószínűség szemléletes fogalmának kialakítása valószínűségi kísérletek elvégzése alapján.
- A valószínűség matematikai fogalmának kiépítése.

Témakörök	Tartalom
Halmazok, a logika elemei, a kombinatorika alapjai (25 óra)	• A természetes, az egész, a racionális, az irracionális, a valós számok fogalma, műveleti alaptulajdonságok, tizedestört alak. • Halmazok metszete, uniója, két halmaz különbsége. Ezen fogalmak és halmazműveletek szemléletes alkalmazása különböző feladatokban, kapcsolatuk a konjunkcióval és a diszjunkcióval. Venn-diagramos megjelenítés. • Véges halmazok számossága és ekvivalenciája. • *n* különböző elem összes lehetséges sorrendje *n!* • Ismétlés nélküli és ismétléses variációk, permutációk, kombinációk – feladatokon keresztül. • Ismerkedés a Pascal-háromszöggel. • Kombinatorikus geometriai feladatok (metszéspontok, tartományok száma, kis *n* esetén). • A skatulyaelv egyszerűbb alkalmazása. • A szakszerű definíció jellemzői, példák hibás definícióra. • A helyes bizonyítás jellemzői, hibás bizonyítások javítása. • Ismerkedés bizonyítási módszerekkel a különböző témakörökben (direkt, indirekt*, teljes indukció – ezen az évfolyamon csak ajánlott!)*.
Algebrai kifejezések (15 óra)	• Az eddig tanult nevezetes azonosságok átismétlése. • $(a\pm b)^2; (a\pm b)^3$. • $a^2-b^2; a^3-b^3; a^4-b^4; a^3+b^3$. • Műveletek egyszerűbb algebrai törtekkel.
Számelmélet (15 óra)	• Az eddig tanult számelméleti fogalmak, tulajdonságok átismétlése. • Az oszthatóság fogalma, az összetett és a prímszám. • A számelmélet alaptétele. • Számolás maradékokkal, a kongruencia fogalma, maradékosztályok. • Oszthatósági feladatok megoldása.

	• Prímszámok száma, ikerprímek. • Prímszámkereső eljárások. Euklideszi algoritmus. • Osztók számának meghatározása, osztók összege, tökéletes számok. • Különböző alapú számrendszerek, a kettes alapú számrendszer fontossága. • Oszthatósági szabályok különböző alapú számrendszerekben (csak egyszerűbb esetekben, feladatokon keresztül, versenyfeladatok is, bizonyítás csak egyszerűbb esetben!). • Alapműveletek a különböző számrendszerekben.
Egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek (20 óra)	• Lineáris egyenletek megoldása (szöveges feladat is). • Paraméteres lineáris egyenletek megoldása (szöveges feladat is). • Lineáris egyenlőtlenségek megoldása. • Többismeretlenes lineáris egyenletrendszerek, új változó bevezetésével megoldható egyenletrendszerek. • Algebrai törtet tartalmazó egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása. • Egyenletek ekvivalenciája, hamis gyök. • Abszolútértéket tartalmazó egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása. • Grafikus módszer az egyenletek, egyenlőtlenségek megoldására.
Függvények és transzformációik (30 óra)	• A függvény fogalmának és elemi tulajdonságaik átismétlése. • Az elsőfokú-, másodfokú-, abszolútértékes-, egészrész és törtrész függvények, lineáris törtfüggvények, grafikonjainak elkészítése és a függvények elemi tulajdonságai. • A monotonitás, a szélsőértékek, a korlátosság fogalma. • Az összetett függvény fogalma. • A geometriai és függvénytranszformációk kapcsolata. • Egyenletek grafikus megoldása. • Egyenlőtlenségek grafikus megoldása. • Kétismeretlenes egyenletrendszerek, egyenlőtlenségrendszerek grafikus megoldása.
Alakzatok, geometriai mértékek (24 óra)	• A háromszögekre, négyszögekre vonatkozó ismeretek rendszerezése. • Geometriai alapfogalmak, axióma, tétel fogalma. • Háromszögek nevezetes vonalai, pontjai, körei. • A háromszög hozzáírt körei. • A négyszögek osztályozása, speciális négyszögek és tulajdonságaik. • Trapézok, deltoidok. • A paralelogramma tételek és ezek megfordítása. • A forgásszög fogalma, a szög ívmértéke. • Körív hossza, a körcikk területének meghatározása. • A kerületi és középponti szögek tétele, a látószögkörív mint mértani hely. • A húrnégyszög tétele és megfordítása. • Az érintőnégyszög tétele és megfordítása. • A háromszögekre, négyszögekre vonatkozó kibővített ismeretek rendszerezése. • Az euklideszi szerkesztés. A szerkesztési feladatok lépései. • *Nem-euklideszi szerkesztések.* • Bolyai János élete és munkássága.
Egybevágósági transzformációk (18 óra)	• A ponttranszformáció mint függvény. Az egybevágósági transzformáció. • A tengelyes tükrözés, a középpontos tükrözés és tulajdonságaik.

- A pont körüli elforgatás és tulajdonságai.
- Az eltolás és tulajdonságai.
- A háromszögek egybevágóságának alapesetei.
- Négyszögek, sokszögek egybevágósága.
- Alakzatok szimmetriája.
- Szabályos sokszögek és tulajdonságaik.
- Egybevágósági transzformációk szorzata.
- Az egybevágósági transzformációk előállítása tengelyes tükrözések szorzataként.
- Az egybevágósági transzformációk alkalmazása szerkesztési és bizonyítási feladatokban.
- A vektor fogalma, összeadás és kivonás a vektorok körében.
- A vektorok összeadásának műveleti tulajdonságai.
- Problémamegoldás vektorok segítségével.

Valószínűségszámítás, statisztika
(20 óra)

- Változatos statisztikai adatgyűjtés (pl. iskola tanulóinak magassága, lábbeli mérete, születési hónapja, keresztneve, születési helye stb.).
- Az adatok elrendezése: táblázat készítése, hisztogram készítés, kördiagram, oszlopdiagram készítése.
- Adatok osztályba sorolása, gyakoriság, relatív gyakoriság.
- A statisztikai sokaság középértékei: módus, medián, átlag.
- A szóródás mérőszámai: terjedelem, átlagos abszolút eltérés, szórás.
- A szórás és átlag szerepe a számsokaság jellemzésénél.
- Az eseményalgebra alapfogalmai: biztos esemény, lehetetlen esemény, kizáró és független események fogalma.
- Alapműveletek az események körében: ellentett esemény, események összege, események szorzata.
- Az eseményalgebra műveleti azonosságai. Az azonosságok bizonyítása.
- Változatos valószínűségi kísérletek elvégzése (egyenletes eloszlás, együttes eloszlás, binomiális, geometriai, hipergeometriai eloszlású valószínűségi változóra, ismert p és ismeretlen p, betűelőfordulás, titkosírásfejtés).
- A kísérletek statisztikai elemzése, módus, medián, átlag, szórás. Eloszlásgörbék.
- Eseményekhez tartozó relatív gyakoriságok változása a kísérletszám függvényében, a $\frac{k}{n}$ érték stabilitása.
- A valószínűség fogalma mint mérték.
- A valószínűség kiszámítása egyszerű esetekben kombinatorikus módszerrel.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló

- biztosan tudja alkalmazni a kerettanterv 8. évfolyam végéig megadott szaktárgyi követelményeit.
- ismerje a részhalmaz, valódi részhalmaz, üres halmaz, halmazok metszetének, uniójának, két halmaz különbségének szemléletes fogalmát, a metszet és a logikai „és”, valamint az unió és a megengedő "vagy" megfelelését.
- tudja a fenti fogalmakat többféle módon is jelölni, ismerje a Venn-diagramos bizonyítási módot.
- tudja a szakszerű definíció jellemzőit, tudjon példát mondani hibás definícióra.
- ismerkedjen bizonyítási módszerekkel (direkt, indirekt, *teljes indukció*)
- ismerje és egyszerűbb feladatokban tudja alkalmazni *(a teljes indukciót)*, a skatulyaelvet

- ismerje fel konkrét esetekben egy véges halmaz elemeinek különböző összeszámlálási, kiválasztási lehetőségeit.
- biztosan tudja alkalmazni a kerettanterv 8. évfolyam végéig megadott szaktárgyi követelményeit.
- tudja alkalmazni a tanult algebrai azonosságokat algebrai törtekkel végzett műveletek során és feladatokban.
- ismerje és tudja alkalmazni a tanult algebrai azonosságokat számelméleti feladatokban.
- tudjon megoldani oszthatósági feladatokat.
- ismerje a kongruencia fogalmát, tudja alkalmazni oszthatósági feladatok megoldásában.
- ismerje a különböző alapú számrendszereket, tudjon számokat átírni különböző számrendszerekbe.
- tudjon alapműveleteket végezni különböző számrendszerekben.
- ismerje az euklidesi algoritmust.
- tudjon megoldani elsőfokú egyenletet.
- tudjon megoldani elsőfokú paraméteres egyenletet.
- készség szinten tudjon megoldani kétismeretlenes lineáris egyenletrendszert, ismerje a megoldások számának különböző lehetőségeit.
- tudjon megoldani többismeretlenes lineáris egyenletrendszert, algebrai törtet tartalmazó egyenletet, abszolútértéket tartalmazó egyenletet.
- tudjon megoldani egyenletet, egyenlőtlenséget algebrai és grafikus módszerrel.
- tudjon szöveges feladatot leírni az egyenlet nyelvén, megoldását ellenőrizze.
- legyen képes az első 9 évben megismert alapfüggvények grafikonját és transzformáltjait ábrázolni.
- tudja megállapítani a vizsgált függvények tulajdonságait.
- ismerje meg az összetett függvény fogalmát, és tudja értelmezni egyszerűbb esetekben.
- tudja a függvények ábrázolását alkalmazni kétismeretlenes egyenletrendszerek megoldásában, egyenlőtlenségek megoldásában, egyszerűbb fizikai folyamatok, egyéb természeti jelenségek leírásában.
- ismerjen mértani helyként is megfogalmazható alapvető ponthalmazokat (szögfelezők, oldalfelező merőleges, parabola, ellipszis, hiperbola, látókörív-alakzat, Thalesz-kör és Thalesz-gömb).
- tudja halmazokba rendezni a megismert speciális négyszögeket, lássa kapcsolatukat.
- ismerje és tudja bizonyítani a háromszögek nevezetes vonalaira, pontjaira vonatkozó tételeket, tudja ezeket alkalmazni bizonyítási és szerkesztési feladatokban.
- ismerje a háromszög nevezetes köreit, a beírt és hozzáírt körök sugarainak hosszát tudja számítani az oldalak ismeretében.
- ismerje az euklideszi szerkesztés fogalmát, a szerkesztési feladatok megoldási lépéseit.
- tudjon megoldani háromszögek, négyszögek szerkesztésére vonatkozó feladatokat.
- ismerje az ívmérték fogalmát, a kör részeinek kerület- és területszámítási módját.
- ismerje, tudja bizonyítani és alkalmazni a kerületi és középponti szögek tételét és megfordítását, a húrnégyszögek tételét, az érintőnégyszögek tételét, ismerje a húrnégyszögtétel és az érintőnégyszögek tételének megfordítását.
- ismerkedjen a matematikai modellalkotás folyamatával, foglalkozzon a nem euklideszi szerkesztések és a nem-euklideszi geometriák kérdéskörével.
- ismerje Bolyai János életét és munkásságát.
- legyen képes az egybevágósági transzformációkat függvényként értelmezni.
- ismerje a tengelyes tükrözés, a középpontos tükrözés, a pont körüli elforgatás és az eltolás tulajdonságait.
- tudja az egybevágósági transzformációkat alkalmazni szerkesztési és bizonyítási feladatok megoldásánál.
- tudja a háromszögek egybevágóságát bizonyítani és felhasználni feladatok megoldásában;
- ismerje a négyszögek, sokszögek szimmetriáját, tudja alkalmazni ezeket feladatok megoldásában.
- ismerje a vektor fogalmát, a vektorok körében végzett összeadást, kivonást, ezek tulajdonságait.
- ismerje a statisztikai adatsokaság jellemzésére használt legalapvetőbb mutatókat (módus, medián, átlag, terjedelem, átlagos abszolút eltérés, szórás, gyakoriság, relatív gyakoriság, eloszlásfüggvény).
- ismerje az eseményalgebra alapfogalmait: a biztos esemény,a lehetetlen esemény, az ellentett esemény fogalmát, az összeg- és szorzatesemény fogalmát, a kizáró események fogalmát.
- ismerje az eseményalgebra alapazonosságait (kommutativitás, asszociativitás, kétféle disztrubutivitás, De Morgan azonosságok).
- tudjon egyszerű eseményalgebrai azonosságokat igazolni.

- ismerje meg az események valószínűségének fogalmát.
- tudjon kísérleti úton meghatározni bizonyos teljes eseményrendszerekhez tartozó relatív gyakoriságokat.
- tudja alkalmazni a kombinatorikát egyszerűbb események valószínűségének kiszámítására.

10. évfolyam
Belépő tevékenységformák

- A logika nyelvének tudatosabb használata.
- Törekvés az eddig megismert bizonyítási módszerek közös logikai elemeinek kifejtésére, a teljes indukció módszerének elsajátítása.
- Véges struktúrák szerkezetének átlátása.
- A kombinatorika feladataival és módszereivel a problémafelismerő és -megoldó képesség fejlesztése.
- A változatos feladatokon keresztül a matematika alkalmazhatóságának és érdekes voltának megmutatása.
- A feladatok (problémák) megértésével s azok megoldásával logikus gondolkodásra, pontosságra, kreativitásra, konstruktivitásra nevelés.
- A permutáció, variáció, kombináció fogalmainak átismétlése, alkalmazásuk összetettebb feladatokban is.
- Változatos színezési feladatokkal a problémamegoldó gondolkodás fejlesztése.
- A binomiális tétel szerepének megmutatása különböző alkalmazásokban.
- Gráfokkal kapcsolatos alapismeretek kialakítása, s azok felhasználása modellalkotásra a matematika különböző területein.
- A matematika szépségének, érdekességének hangsúlyozása.
- A valós számok fogalmának pontosítása.
- A gyökvonás általánosítása.
- Törtkitevőjű hatvány fogalmának ismerete, bevezetésük matematikán belüli indoklása, a permanencia elv érvényesítése.
- A különböző egyenletek és egyenletrendszerek megoldása.
- Másodfokú egyenletek gyökeinek meghatározása, a gyökök összefüggéseinek ismerete, alkalmazása.
- Szélsőérték problémák elemi megoldása.
- Trigonometrikus egyenletek, egyenletrendszerek, egyenlőtlenségek megoldása.
- A függvényekkel kapcsolatos korábbi ismeretek, tapasztalatok rendszerezése, a függvényszemlélet fejlesztése.
- A függvénytranszformációk és a geometriai transzformációk kapcsolatának rendszerezése.
- A függvények alkalmazási lehetőségeinek bővítése.
- A pozitív egész kitevőjű hatványfüggvények és gyökfüggvények ismerete, kapcsolatuk értelmezése.
- Az alapfüggvényekből képzett összetett függvényeket képzésének és tulajdonságaiknak megismerése.
- A függvények segítségével további egyenlettípusok grafikus megoldása.
- A hasonlóságra vonatkozó ismeretek rendszerezése és az alkalmazások kiterjesztése.
- A hasonlóság többféle alkalmazási lehetőségének megmutatása (szerkesztésben, bizonyításokban, számításos feladatokban).
- A vektorok sokirányú felhasználása a geometriai problémák megoldásában.
- A szögfüggvényekkel kapcsolatos ismeretek és Pitagorasz tételének összekapcsolása derékszögű háromszögekkel kapcsolatos számítási feladatokban.
- Térgeometriai számítások
- A trigonometrikus számítások a felhasználása a természettudományos tárgyakban.
- Ponthalmazok koordinátákkal való jellemzésével a koordinátageometria módszeres tárgyalásának előkészítése.
- A térelemekkel kapcsolatos ismeretek: távolság és szögfogalom a térben. Térgeometriai számítások
- Az alapvető testek ismerete (kocka, téglatest, paralelepipedon, tetraéder, oktaéder, gúla, hasáb, henger, kúp, gömb).
- A szabályos testek ismerete.
- A térszemlélet fejlesztése.
- A statisztikai és valószínűségre vonatkozó kísérletek és eredményeik átismétlése.

- A kombinatorikus módszerek átismétlése.
- A valószínűségi kísérletekhez tartozó események relatív gyakoriságának összevetése az elméleti számításokkal.
- A valószínűség matematikai fogalmának megszilárdítása.
- A kombinatorikus modell alkalmazhatósága.
- Tapasztalatszerzés a geometriai modell alkalmazására.

Témakörök	Tartalom
A logika elemei. Kombinatorika. A gráfelmélet alapjai (25 óra)	• A skatulyaelv tudatosítása, alkalmazása feladatok megoldásában. • Az indirekt bizonyítás (a többi altémában beépítve jelenik meg). • Esetszétválasztások alkalmazása mint bizonyítási eljárás (a többi altémába beépítve jelenik meg). • A teljes indukció módszere, alkalmazása különböző témájú feladatok megoldásában (a többi altémában is megjelenik). • Ismétlés nélküli és ismétléses variációk, permutációk, kombinációk használata összetett feladatokban is. • A *Pascal*-háromszög képzési szabályából következő tulajdonságok, azonosságok. • A binomiális együtthatók tulajdonságai, szimmetriája. • Az n elemű halmaz összes részhalmazának összeszámolása, az eredmény képletbe foglalása. • Totózással, lottózással, számjegyek képzésével kapcsolatok kombinatorikus feladatok. • A teljes indukciós bizonyítási módszer alkalmazása (más altémákban is megjelenik). • Kombinatorikus problémák a síkban. • Négyzetszámok összege, köbszámok összege. • A *Newton*-féle binomiális tétel. • További kombinatorikai feladatok, ismétléses kombinációk, a kölcsönösen egyértelmű megfeleltetés módszere véges halmaz elemeinek megszámlálásához. • Gráfokkal kapcsolatos alapfogalmak (szögpont, él, fokszám, egyszerű gráf, összefüggő gráf, komplementer gráf, fagráf, kör, teljes gráf). • Gráfokra vonatkozó egyszerű tételek: fokszámok összege az élek számának kétszerese, a fa éleinek száma. • A számozott gráf és a számozatlan gráf szemléletes fogalma. A gráfok izomorfiájának vizsgálata egyszerű esetekben.
A számfogalom bővítése, műveletek (15 óra)	• Az eddig tanult nevezetes azonosságok átismétlése. • Irracionális számok, a valós szám fogalmának átismételése. Példák irracionális számokra. • Annak bizonyítása, hogy ha egy pozitív egész nem teljes négyzet, akkor a négyzetgyöke irracionális. • Az irracionális számok tizedestört alakja. A valós számok és a számegyenes. • A négyzetgyökökre vonatkozó azonosságok (ismétlése), bizonyításuk. • Az n-edik gyök fogalma, azonosságai. • Racionális kitevőjű hatványok fogalma, a hatványozás azonosságai. Az irracionális kitevőjű hatvány szemléletes fogalma. • A permanenciaelv a hatványozás fogalmának kiterjesztésénél. Monotonitási követelmény.
Egyenletek, egyenlőtlenségek (45 óra)	• Másodfokú egyenletek megoldása szorzattá alakítással, a megoldóképlet, a diszkrimináns. • Legfeljebb másodfokúra vezető szöveges egyenletek.

	• Egyenletekkel, egyenletrendszerekkel, egyenlőtlenséggel kapcsolatos ismeretek bővítése. • Másodfokúra visszavezethető egyenletek és egyenletrendszerek megoldási módjainak megismerése, szöveges feladatokban való alkalmazása. • A Viète-formulák. Összefüggés a másodfokú egyenlet gyökei és együtthatói között. • Másodfokúra visszavezethető magasabbfokú egyenletek megoldása. • Másodfokú egyenletrendszerek. Szöveges feladatok. • Másodfokú egyenlőtlenség megoldása. • Másodfokúra vezető szélsőérték problémák. • Másodfokú függvényre visszavezethető gyakorlati és fizikai szélsőérték problémák megoldása. • A mértani közép fogalma, *n* db pozitív szám számtani és mértani közepének összehasonlítása. • Négyzetgyökös egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek. • Magasabb fokú egyenletek megoldása szorzattá alakítással • Trigonometrikus egyenletek, egyszerűbb trigonometrikus egyenlőtlenségek.
Függvények és transzformációik (40 óra)	• Pozitív egész kitevőjű hatványfüggvények. • Páros függvény, páratlan függvény fogalma. • Gyökfüggvények. • Az egységvektor koordinátái, a szinusz és koszinusz függvény. • A szinusz- és koszinuszfüggvény alapvető tulajdonságai (periodicitás, zérushelyek, helyi szélsőértékek, párosság, páratlanság, monotonitás, korlátosság), ábrázolása. • A tangens és a kotangens függvények definíciója, ábrázolása, tulajdonságai. • Összefüggés ugyanazon szög szögfüggvényei között. • Egyszerű trigonometrikus egyenletek megoldása a definíciók alapján és grafikus úton. Az ellenőrzés lehetősége végtelen sok megoldás esetén. • Függvénytranszformációk. • Egyenletek, egyenlőtlenségek grafikus megoldása.
A hasonlóság és alkalmazásai (25 óra)	• Párhuzamos szelők tétele és bizonyítása a kétoldali közelítés módszerével. • Párhuzamos szelők tételének megfordítása. A párhuzamos szelődarabok tétele. • A középpontos hasonlóság fogalma, tulajdonságai. • Szerkesztési feladatok. • A hasonlósági transzformáció fogalma, alakzatok hasonlósága. • Háromszögek hasonlóságának alapesetei. • Négyszögek, sokszögek, körök hasonlósága. • Testek hasonlósága. • A hasonlóság alkalmazásai: háromszög súlyvonalai, súlypontja, szögfelezőtétel, arányossági tételek a derékszögű háromszögben. • *Euler*-egyenes, *Feuerbach*-féle kör. • Hasonló síkidomok területének aránya, hasonló testek térfogatának aránya. • Vektorok számmal szorzása, ennek tulajdonságai. • Vektorok felbontása síkban és térben. A vektorfelbontás egyértelműségére vonatkozó tétel. • Bázisvektorok, vektor koordinátái.

A trigonometria alapjai (30 óra)	• Pitagorasz tétele és megfordítása síkban és térben. • Szögfüggvények a derékszögű háromszögben. • Összefüggések a hegyesszögek szögfüggvényei között. • A szögfüggvények alkalmazása síkbeli és térbeli geometriai, valamint fizikai feladatok megoldására. • Szakasz merőleges vetületének hossza, sokszög merőleges vetületének területére vonatkozó összefüggés megfogalmazása. • Sikbeli és térbeli vektor koordinátái. • Számolás vektorokkal. • Térelemek és méretes vonatkozások (távolság és szögfogalom). • A kocka, a téglatest és a paralelepipedon. • A tetraéder, a gúla és az oktaéder. • A hasáb és a poliéder. • A szabályos testek származtatása. • A szabályos testek tulajdonságai. • Gömb. • Beírásos, érintési feladatok a térben. • Mértani helyek a térben.
Valószínűségszámítás, statisztika (30 óra)	• A statisztikai adatsokaság jellemzésére használt fogalmak, eljárások átismétlése. • Az eseményalgebra fogalmainak, műveleteinek, műveleti tulajdonságainak átismétlése. • A valószínűség fogalmának megszilárdítása. • A kombinatorika módszereinek, fogalmainak, összefüggéseinek átismétlése. (Véges halmaz elemeinek osztálybasorolása, elemek számbavétele.) • A változatos valószínűségi kísérletek közös tulajdonságainak megkeresése, modellalkotás. • A teljes eseményrendszer fogalma. Események összegének valószínűsége. • A klasszikus valószínűségi modell. • Visszatevéses mintavétel. • Mintavétel visszatevés nélkül. • A valószínűség kombinatorikus meghatározási módja változatos valószínűségi problémák megoldásánál. • A lottó, a totó találatainak valószínűsége. • Találati valószínűség a céltáblán, járművek megállítása egy útvonal egyik szakaszán. • A geometriai valószínűségi modell bemutatása, egyszerű geometriai valószínűségek kiszámítása.

Továbbhaladás feltételei

A tanuló

- ismerje a *Pascal*-háromszögben elrendezett számok tulajdonságait, ezeket bizonyítani is tudja.
- módszeresen számolja össze halmazok összes részhalmazát.
- ismerjen az n elemű halmaz összes részhalmazának a képletére vonatkozóan legalább kétféle bizonyítást.
- ismerje a négyzetszámok összegének és a köbszámok összegének képletét bizonyítással együtt.
- tudja a binomiális tételt.
- ismerje és egyszerűbb feladatokban tudja alkalmazni a matematikai logika elemi összefüggéseit.
- tudja alkalmazni feladatok, problémák megoldására a skatulyaelvet.

- ismerje fel, és alkalmazza tudatosan a különböző bizonyítási módszereket (direkt és indirekt bizonyítás, teljes indukció).
- ismerje a gráfokkal kapcsolatos alapfogalmakat és egyszerű tételeket, s ezek segítségével tudjon egyszerű feladatokat megoldani.
- ismerje a valós szám fogalmát, az irracionális szám fogalmát.
- ismerje a valós számhalmaz következő részhalmazait: a természetes számok halmazát, az egész számok halmazát, a racionális számok és irracionális számok halmazát.
- tudja, hogy milyen az irracionális számok tizedestört alakja.
- tudja igazolni, hogy létezik irracionális szám.
- tudjon bizonyos irracionális mérőszámú szakaszt többféle úton is szerkeszteni.
- tudja definiálni számok *n*-edik gyökét, ismerje és tudja alkalmazni a gyökökre vonatkozó azonosságokat.
- tudja bizonyítani a négyzetgyökökre vonatkozó azonosságokat.
- tudja definiálni pozitív számok racionális kitevőjű hatványát, ismerje és tudja alkalmazni az azonosságokat.
- tudja alkalmazni a tanult algebrai azonosságokat gyökös kifejezések, valamint törtkitevős hatványokkal végzett műveletek során és feladatokban.
- tudja alkalmazni a tanult azonosságokat feladatokban.
- ismerje a másodfokú egyenlet megoldóképletét, és készségszinten tudja azt alkalmazni.
- ismerje a másodfokú egyenlet gyökei és együtthatói között lévő kapcsolatot.
- ismerje fel, ha magasabbfokú egyenlet megoldását vissza lehet vezetni másodfokúra, és tudja az ilyen egyenleteket megoldani.
- tudjon megoldani másodfokú egyenletrendszereket, másodfokú egyenlőtlenséget.
- tudjon megoldani négyzetgyökös egyenletet, egyenlőtlenséget, egyenletrendszert.
- tudjon szöveges feladatot leírni az egyenlet nyelvén, megoldását ellenőrizze.
- tudja egyszerű szélsőérték problémákhoz a célszerű matematikai modellt megtalálni.
- tudjon megoldani trigonometrikus egyenleteket, egyszerűbb egyenlőtlenségeket.
- tudja megállapítani a vizsgált függvények tulajdonságait.
- ismerje meg az összetett függvény fogalmát, és ismerje fel az alapfüggvényekből képzett összetett függvényeket.
- ismerje a pozitív egész kitevőjű hatványfüggvényeket és gyökfüggvényeket, ezek kapcsolatát.
- ismerje a definiált szögfüggvényeket és elemi tulajdonságaikat.
- ismerje ugyanazon szög szögfüggvényei közötti kapcsolatokat.
- tudja ábrázolni és tulajdonságaival jellemezni a szögfüggvények transzformáltjait.
- a definíciók és a grafikonok segítségével tudjon megoldani trigonometrikus egyenletet.
- legyen képes a függvénytranszformációkat elvégezni tetszőleges tanult függvényen.
- tudja jellemezni a függvényeket.
- legyen képes egyenleteket grafikusan megoldani, a megoldások számának vizsgálatát elvégezni.
- ismerje a középpontos hasonlóság, a hasonlósági transzformáció fogalmát, a transzformáció tulajdonságait.
- tudja megfogalmazni, bizonyítani és további feladatokban alkalmazni a hasonlóság alkalmazásaként megtanult tételeket.
- legyen képes a hasonlóságot szerkesztési, bizonyítási, valamint számításos feladatokban alkalmazni.
- legyen képes a hasonlóság tulajdonságait feladatokban alkalmazni.
- tudja a geometriai transzformációkat kezelni a térben.
- ismerje és alkalmazza a vektorokról és vektor-műveletekről tanultakat (összeadás, kivonás, számmal szorzás).
- tudjon felbontani síkbeli vektorokat adott irányú összetevőkre.
- ismerje a vektorfelbontás egyértelműségére vonatkozó tételt.
- készség szinten tudja derékszögű háromszög hiányzó adatait kiszámolni Pitagorasz tételének vagy a szögfüggvényeknek a felhasználásával.
- tudja ezeket a számításokat alkalmazni egyéb síkbeli és térbeli alakzatok hiányzó adatainak meghatározásához; számításainál használja célszerűen a zsebszámológépet.
- ismerje a térelemeket és azok méretes vonatkozásait.
- ismerje néhány sikgeometriai tétel térbeli megfelelőjét.
- tudjon modellt készíteni a tanult testekből, ismerjen alapvető számolási eljárásokat.

- ismerje a statisztikai adatsokaság jellemzésére használt legalapvetőbb mutatókat (módus, medián, átlag, szórás, gyakoriság, relatív gyakoriság, eloszlásfüggvény).
- ismerje az eseményalgebra alapfogalmait: (biztos esemény, lehetetlen esemény, ellentett esemény, események összege és szorzata, kizáró esemény, függetlenség, teljes eseményrendszer).
- ismerje meg az események valószínűségének matematikai fogalmát.
- tudjon kísérleti úton meghatározni bizonyos teljes eseményrendszerekhez tartozó relatív gyakoriságokat.
- tudja alkalmazni a kombinatorikát bizonyos események valószínűségének kiszámítására.
- legyen tapasztalata arról, hogy egyes események valószínűsége geometriai mértékkel is jellemezhető.

11. évfolyam
Belépő tevékenységformák

- A tanult halmazelméleti alapismeretek felhasználása a tanítandó anyag különböző területein: kapcsolódás más témakörökhöz: egyenletek, függvények, ponthalmazok.
- A logikai szita formula használata.
- Véges és végtelen halmazok ekvivalenciájának megismerése.
- A megszámlálható és kontinuum számosság fogalmának kialakítása.
- A logikai értékek *Boole*-algebrájának megismerése. *Boole-algebrák*
- A matematikai logika elemeinek alkalmazása a feltételek, következtetések megfogalmazásánál, a bizonyítási módszereknél.
- A negáció, az ekvivalencia, az implikáció, a konjunkció és diszjunkció szerepének megláttatása az egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek megoldásakor.
- A kvantorok fogalmának pontos kialakítása, szerepük felismerése a gondolkodásban (pl. az analízis fogalmainak kiépítésekor).
- A logika nyelvének tudatosabb használata.
- Törekvés az eddig megismert bizonyítási módszerek közös logikai elemeinek kifejtésére, a teljes indukció módszerének biztos alkalmazása.
- Műveletek a logikai értékekkel – ismerkedés a matematikai logika nyelvével
- A *„nem”* az *„és”*, a *„vagy”*, a *„ha*”, az „*akkor és csak akkor*” műveletek tudatos alkalmazása
- A tétel és megfordítása logikai értékének vizsgálata.
- A szükséges és elégséges feltétel tudatos alkalmazása.
- A logaritmus fogalmának megismerése.
- A logaritmikus kifejezések átalakítása.
- A számkörbővítés egyik lehetséges módjának ismerete.
- A komplex számok megismerése, alapműveletek végzése komplex számokkal.
- Az egyenletekkel, egyenletrendszerekkel kapcsolatos ismeretek bővítése.
- Exponenciális- és logaritmikus egyenletek, egyenletrendszerek, egyenlőtlenségek megoldása.
- A polinom fogalmának fejlesztése.
- Egész- és racionális együtthatós polinomok egész- és racionális gyökeinek kiszámítása, összefüggéseik megismerése.
- A harmadfokú és negyedfokú egyenlet megoldási algoritmusa, a megoldások vizsgálata.
- A függvényekkel kapcsolatos korábbi ismeretek, tapasztalatok rendszerezése, ennek kapcsán a függvényszemlélet fejlesztése.
- Az exponenciális függvény és tulajdonságainak megismerése.
- Tudja, hogy az azonos alapú exponenciális és logaritmusfüggvények egymás inverzei.
- Az inverz pontpárok, az inverz alakzat és az inverz függvény fogalmának tudatosítása.
- Az inverz függvény fogalmának elmélyítése.
- A logaritmus függvény és tulajdonságainak megismerése.
- Az összetett függvény fogalmának elmélyítése.
- Az analízis fogalmainak előkészítése: korlátosság, monotonitás, szakadásos függvények.
- A függvényekkel kapcsolatos korábbi ismeretek, tapasztalatok rendszerezése, ennek kapcsán a számtani és mértani sorozat általános tárgyalása, a sorozatok gyakorlati alkalmazása (pl. kamatoskamat-számítás, törlesztési feladatok, járadékszámítás).
- Fibonacci típusú s egyéb rekurzióval megadható sorozatok megismertetése.

- Sorozatokkal kapcsolatos fontos ismeretek (monotonitás, konvergencia, korlátosság) megismertetése, és feladatokon való alkalmazása.
- Végtelen mértani sor összegképletének használata. Végtelen szakaszos tizedestörtek és a racionális számok kapcsolatának bizonyításával a számfogalom mélyítése.
- A függvényhatárérték, a folytonosság, a differenciálhányados fogalmának megismertetése, alkalmazásuk.
- Függvények teljes vizsgálata, ábrázolása.
- Szélsőérték-vizsgálatok a differenciálszámítás eszközeivel.
- Az elemi geometriai ismeretek rendszerezése, ismétlése.
- A térbeli derékszögű koordinátarendszer megismerése, használata.
- A vektorokról tanultak rendszerezése, ismétlése.
- A vektorok skaláris- és vektoriális szorzatának megismerése, a trigonometriában és a koordináta-geometriában való alkalmazása.
- Ezen szorzatok fizikában való felhasználhatóságának megmutatása (pl. munka, forgatónyomaték).
- A szinusz- és koszinusztétel alkalmazásával háromszöggel, négyszöggel kapcsolatos számítások és bizonyításos feladatok megoldása.
- Gyakorlati problémák felvetése: a terepen távolság, magasság, szög kiszámítása.
- Fizikai mennyiségek: sebesség, erő meghatározása.
- Az összegzési tételek és felhasználásuk egyenletek, egyenletrendszerek megoldásában.
- A zsebszámológép és a személyi számítógép célszerű használata.
- A gyakorlati feladatokban megfelelő pontosságú értékek meghatározása.
- Annak ismerete, hogy ponthalmazok jellemzése a koordináta-rendszerben egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek, egyenlőtlenség-rendszerek segítségével történik.
- Annak ismerete, használata, hogy ponthalmazok metszete egyenletrendszer, egyenlőtlenség-rendszer megoldásával határozható meg. (Az algebra és a geometria kapcsolata.)
- A vektorokról tanultak átismétlése, rendszerezése.
- Egyszerűbb ponthalmazok a koordináta-rendszerben (ismétlés).
- A kúpszeletek definiciója, pontjainak szerkesztése (ismétlés).
- Az egyenes, a kör, a kúpszeletek egyenletének alkalmazása matematikai és gyakorlati jellegű feladatokban.
- Térben az egyenes vektor-egyenlettel, egyenletrendszerrel, a sík lineáris egyenlettel adható meg.
- A kúpszeletek: a kúp síkmetszetei. A kúpszeletek szerepének ismerete a fizikában és a tudománytörténetben (Pl. *Kepler*-törvények).
- Annak átismétlése, hogy adatsokaságokat a számtani (illetve súlyozott) közép és a szórás miként jellemzi. Stasztikai adatokból levonható következtetések.
- A valószínűségi feladatokban az érdekesség és a felhasználhatóság megmutatása.
- A valószínűség fogalmának elmélyítése: a modellalkotás folytatása.
- A binomiális-, a geometriai- és a hipergeometriai eloszlások felismerése, paramétereinek számítása.
- Feltételes valószínűségre néhány feladat bemutatása.

Témakörök	Tartalom
A halmazelmélet elemei. A matematikai logika alapjai. (20 óra)	• Halmazelméleti ismeretek összefoglalása, műveletek tulajdonságai. • *De Morgan* azonosságok. A halmazműveletek *Boole*-algebrája. • Véges és végtelen halmaz ekvivalenciája, halmazok számossága. • Végtelen halmaz végtelen részhalmazának számossága. • A racionális és valós számok halmazának számossága. • A logikai szita formula • *Paradoxonok a matematikában. A naiv halmazelmélet hiányosságai. A Russel paradoxon.* • A logikai értékek algebrája. • *Boole-algebra és a számtest összevetése.* • A negáció, a konjunkció, a diszjunkció, az implikáció és az ekvivalencia. • Szükséges feltétel, elégséges feltétel, szükséges és elégséges feltétel. • Univerzális és egzisztenciális kvantor.

A számfogalom bővítése, műveletek (10 óra)	• Az eddig tanult nevezetes azonosságok átismétlése, a hatványozás fogalmának kiterjesztése. • Műveletek hatványokkal. Inverz műveletek • A logaritmus fogalma, azonosságai. • Kapcsolat különböző alapú logaritmusok között. • A természetes *(e)* alapú logaritmus. • A komplex számok fogalma, a kanonikus és a trigonometrikus alak. Komplex szám konjugáltja és abszolút értéke. • A Gauss-féle számsík. • A négy alapművelet elvégzése komplex számokkal. • Moivre-tétel. Hatványozás és gyökvonás komplex számokból. Egységgyökök, primitív egységgyökök.
Egyenletek, egyenlőtlenségek (29 óra)	• Exponenciális egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek, egyenlőtlenségek. • Logaritmikus egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek, egyenlőtlenségek. • Egész együtthatós polinom fogalma, gyökök és együtthatók összefüggése, Horner elrendezés. • Egész együtthatós polinomok racionális és egész gyökei. • Az egész együtthatós polinom és gyökei. A *Viète*-formulák. • Harmadfokú egyenletek megoldás, a *Cardano*-féle képlet. A negyedfokú egyenlet megoldási algoritmusa. • A komplex számok néhány alkalmazása az algebrában, a geometriában.
Függvények és transzformációik (10 óra)	• A valós kitevőre értelmezett hatványozás megfogalmazása. • Az exponenciális függvény és tulajdonságai. • Az exponenciális függvények egyszerű transzformáltjai. • Az inverz pontpárok, az inverz alakzat és az inverz függvény fogalma. • Az azonos alapú exponenciális- és logaritmusfüggvények egymás inverzei. • A logaritmusfüggvény , tulajdonságai, transzformációi. • A monotonitás, a szélső értékek, a korlátosság fogalma. • Az összetett függvény. • A geometriai és függvénytranszformációk kapcsolata. • Exponenciális és logaritmusos egyenletek, egyenlőtlenségek grafikus megoldása.
Sorozatok (16 óra)	• A számtani és mértani sorozat fogalma. Az *n*-edik tag és az összegképlet. • Fibonacci-sorozat, rekurzív sorozatok. • Számtani, mértani, harmonikus és négyzetes közép összehasonlítása. • Sorozatok korlátossága, monotonitása. • A sorozat határértékének fogalma. • A konvergens sorozatok tulajdonságai. Határértékszámítási módszerek. • Sorozatok konvergenciája. • A végtelen mértani sor.
Analízis I. (30 óra)	• A függvény folytonossága, a folytonos függvények tulajdonságai. • Függvény határértéke a véges helyen és a végtelenben. • Függvény határértéke jobbról és balról, a határérték tulajdonságai, kiszámítási módjai. • A differenciálhányados, a differenciálhatóság, a deriváltfüggvény.

	• Összeg, szorzat, hányados, polinomok, algebrai törtfüggvények, trigonometrikus függvények deriváltja. • Az összetett függvény deriválási szabálya. • Az inverz függvény deriváltja. Az exponenciális és logaritmusfüggvény deriváltja. • Konvexitás, konkavitás. Inflexiós pontok. • A függvénymenet vizsgálatára, a szélsőértékekre vonatkozó tételek. • Teljes függvényvizsgálat az analízis eszközeivel. • A *L'Hospital*-szabály. • Az analízis módszereinek fejlődése, a fogalmak tartalmának változása, tudománytörténeti vonatkozások.
Vektorok, trigonometria (30 óra)	• Különböző vonatkoztatási rendszerek. • A térbeli derékszögű koordinátarendszer. Térbeli vektorok. • A skaláris és vektoriális szorzat fogalma és tulajdonságai. • A vektorműveletek és a koordináták. • A vektorműveletek és a kétváltozós műveletek. • A szinusz- és koszinusztétel. • Összetett számítási feladatok síkban és térben. • A térelemek méretes vonatkozásai. • Összegzési tételek és következményeik.
Koordinátageometria (35 óra)	• Az egyenes irányvektoros egyenlete (síkban és térben). • Síkban az egyenes normálvektoros és általános egyenlete. • Adott ponton átmenő, adott iránytangensű egyenes egyenlete. • A párhuzamosság és merőlegesség feltétele. • A sík egyenlete. • Két pont távolsága, a kör középponti és általános egyenlete. • Kúpszeletek (parabola, ellipszis, hiperbola) elemi tulajdonságai és speciális egyenletei. • Kúpszeletek érintői és ezek tulajdonságai. Az érintők szerkesztése és egyenletük felírása. • A henger és a kúp síkmetszetei. • A tanult alakzatok egyenleteinek alkalmazása metszési és érintési feladatokban.
Valószínűségszámítás, statisztika (20 óra)	• Átlag, szórás, módus, medián a statisztikai adatsokaság jellemzői (ismétlés). Ezen fogalmak megfelelői a valószínűségek esetén. • Az egyenletes eloszlás. A binomiális eloszlás. • A geometriai eloszlás. • A hipergeometriai eloszlás. • Változatos feladatok valószínűségek megállapítására. • Valószínűségi változó, várható érték fogalma. • A várható érték kiszámítása egyszerűbb eseményrendszereknél.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló

- tudatosan használja és alkalmazza a logika nyelvét
- ismerje és használja a (logikai) ítélet fogalmát, a logikai értékeket
- ismerje fel az eddig megismert és problémák megoldásában használt bizonyítási módszerek közös logikai elemeit, alkalmazza biztosan a megismert bizonyítási módokat (pl. a teljes indukciót)
- tudjon műveleteket végezni a logikai értékekkel
- ismerje a matematikai logika nyelvének alapjait
- tudatosan használja a *„nem”,* az *„és*”, „*vagy*”, „*ha*”, „*akkor és csak akkor*” logikai műveleteket
- ismerje a negáció, a konjunkció, a diszjunkció, az implikáció és az ekvivalencia logikai műveletek alaptulajdonságait
- tudjon „*tétel”* és „*megfordítása*” állításokat összegyűjteni a matematika különböző területeiről
- tudatosan alkalmazza a problémák vizsgálatánál, a bizonyításoknál a „*szükséges”* és *„elégséges*” feltételt (pl. számelméleti, geometriai, kombinatorikus kérdések)
- ismerjen (különböző szinten) megoldatlan matematikai problémákat (az iskolai matematikában, a matematika történetében)
- biztosan tudja alkalmazni problémák megoldásában a logikai szita formulát két, három halmazra
- értse és megfelelően használja a *„minden”* és *„van, olyan*” szavakat (kvantorokat)
- tudjon összetett állításokat tagadni
- értse a megszámlálható halmaz fogalmát, és tudja, hogy a valós számok halmaza nem megszámlálható
- *ismerje a logikai értékek Boole-algebráját, tudja azt egyszerűbb esetekben alkalmazni*
- tudja az egyszerűbb matematikai állítások logikai vázát felépíteni, ismerje az egyszerűbb bizonyítások logikai formuláját
- ismerje a logaritmus fogalmát
- ismerje a gyakran használt logaritmus alapszámok (10, *e*) gyakorlati és elméleti jelentőségét
- ismerje a logaritmus azonosságait, és tudja azokat alkalmazni
- ismerje a komplex számok fogalmát
- ismerje a komplex számokon értelmezett alapműveleteket, a hatványozást és a gyökvonást mind a kanonikus, mind pedig a trigonometrikus alakban
- ismerje az egységgyökök fogalmát.
- tudjon megoldani exponenciális egyenleteket, egyenlőtlenségeket, egyenletrendszereket
- tudjon megoldani logaritmikus egyenleteket, egyenlőtlenségeket, egyenletrendszereket
- tudja, hogy az egyenletekben szereplő függvények értelmezési tartománya és értékkészlete milyen szerepet játszik a megoldások vizsgálatakor
- tudja, hogy az egyenlet megoldása során melyek az ekvivalens átalakítások
- tudja, hogy a trigonometrikus egyenletnek végtelen sok megoldása is lehet, és tudja, hogy ilyen esetben hogyan állapítható meg a gyökök valódi vagy hamis volta
- tudja a tanult azonosságokat az egyenletek megoldásában alkalmazni
- ismerje az egész együtthatós polinomok gyökeinek összefüggéseit
- ismerje és tudja alkalmazni a Horner-elrendezést
- ismerje és tudja alkalmazni az egész együtthatós polinomok racionális és egész gyökeinek kiszámítási módját
- ismerje a komplex számok felhasználásának néhány lehetőségét
- ismerje a harmad- és negyedfokú egyenletek megoldási algoritmusát és a diszkussziót
- ismerje a különböző alapú exponenciális függvényeket, grafikonjaikat, elemi tulajdonságaikat, tudja ábrázolni egyszerűbb transzformáltjaikat
- ismerje a különböző alapú logaritmus függvényeket, grafikonjaikat, elemi tulajdonságaikat, tudja ábrázolni egyszerűbb transzformáltjaikat
- tudja, hogyan változtatják meg a függvénytranszformációk az alapfüggvény tulajdonságait
- ismerje az inverz függvény fogalmát
- tudja a függvények ábrázolását alkalmazni kétismeretlenes egyenletrendszerek megoldásában, egyenlőtlenségek megoldásában, egyszerűbb fizikai folyamatok, egyéb természeti jelenségek leírásában
- ismerje és tudja alkalmazni a számtani és mértani sorozat *n*-edik tagjára és összegére vonatkozó képleteket
- ismerjen néhány, rekurzióval megadott sorozatot
- ismerje a számtani, mértani, négyzetes és harmonikus közép fogalmát, tudja nagyságrendjüket

- értse a sorozat korlátosságának, monotonitásának, konvergenciájának fogalmát, tudja meghatározni sorozatok határértékét
- ismerje a végtelen mértani sort, tudja az összegképletét
- tudja, hogy a végtelen szakaszos tizedestört hogyan és miért írható fel két egész szám hányadosaként
- ismerje a függvény határértékének és folytonosságának fogalmát
- tudja a tanult függvények adott helyhez tartozó határértékét megállapítani
- tudjon példákat adni folytonos és nem folytonos függvényekre
- ismerje és értse a differenciálhányados fogalmát
- ismerje az összeg, szorzat, hányados deriválási szabályát
- tudjon polinomot, algebrai törtfüggvényeket és trigonometrikus függvényeket differenciálni
- ismerje az összetett függvény deriválási szabályát
- ismerje az inverz függvények deriváltjainak összefüggését
- ismerje az exponenciális és a logaritmusfüggvény deriválási szabályát
- tudja, hogy a deriváltfüggvény segítségével hogyan vizsgálható a függvény menete, hogyan lehet meghatározni a függvény lokális szélsőértékeit
- ismerje meg a konvexitás és konkavitás fogalmát, és ezen tulajdonságok kapcsolatát a deriváltfüggvények menetével
- ismerje, és tudja alkalmazni a *L'Hospital*-szabályt
- tudja, hogyan változott a függvényfogalom, a függvények tulajdonságainak vizsgálati módszere a matematikatörténet során, és ismerjen néhány nagy hatású matematikust a témával kapcsolatban
- ismerje a skaláris és vektoriális szorzat fogalmát, és a műveleti tulajdonságokat
- tudja a vektorműveleteket koordinátákkal követni
- tudja ezeket alkalmazni a bizonyításokban és problémamegoldásokban
- tudja a szinusz- és koszinusztételt (levezetésüket is)
- tudja a szinusz- és koszinusztételt alkalmazni a háromszög hiányzó alkotórészeinek kiszámításában
- tudjon síkbeli és térbeli geometriai számításos feladatokat megoldani
- ismerje az összegzési (addíciós) tételeket, és tudja ezen tételeket és következményeit felhasználni egyenletek, egyenlőtlenségek megoldásában is
- ismerje a koordináta-síkban lévő egyenes néhány egyenletét, a párhuzamosság és merőlegesség feltételét
- tudja a kör origó középpontú és általános egyenletét
- tudja egyenesek és körök metszéspontját kiszámítani
- tudjon a kör és egyenes, valamint a kör és kör esetén az érintkezési feltételek ismertében problémákat megoldani
- ismerje az egybevágósági transzformációk, bizonyos hasonlósági transzformációk és a merőleges affinitás hatását a pontokra, az alakzatokra
- ismerve a kúpszeletek definícióját, szimmetria tulajdonságait le tudja vezetni a parabola tengelyponti egyenletét, az ellipszis és hiperbola kanonikus egyenletét
- tudja a kúpszeletek egyenletét metszési és érintési feladatokban alkalmazni
- ismerje a kúpszeletek érintőinek geometriai fogalmát, az érintők szerkesztésének és egyenletük kiszámításának módszereit
- tudja a függvényeknél tanult érintőfogalmat összekötni a geometriai érintőfogalommal
- ismerje, hogy a henger és a kúp síkmetszete mi lehet
- tudja a térelemek méretes vonatkozásait megfelelő adatok segítségével kiszámítani
- ismerje a térbeli egyenes és sík koordináta-geometriai megadási módját
- ismerje az átlag és a szórás fogalmát és meghatározási módját
- ismerje, hogy a számsokaság elemeinek eloszlását hogyan jellemzi az átlag és a szórás
- ismerje meg a binomiális – a geometriai – és a hipergeometriai eloszlást valószínűségi kísérletek elemzése során
- ismerje, hogy ha egy valószínűségi kísérletben véges sok elemi esemény lehetséges, és azok egyenlően valószínűek, akkor egy esemény valószínűsége kombinatorikus úton miként határozható meg
- ismerje fel egyszerűbb esetekben a tanult valószínűségi változót.

12. évfolyam
Belépő tevékenységformák

- A gráfokról tanultak bővítése. A gráfok használatának megmutatása matematikatörténeti feladatokban is.
- A diszkussziós képesség fejlesztése.
- A XX. századi „magyar matematika” tudománytörténeti jelentőségének felismertetése.
- A kiemekedő magyar matematikusok életpályájának megismerése, feldolgozása (pl. Bolyai János, Kőnig Dénes, Neumann János, Kalmár László, Péter Rózsa, Erdős Pál, Lovász László).
- Az integrálszámítás megismertetése, és alkalmazása mind matematikai (pl. terület és térfogatszámítás), mind pedig fizikai (pl. sebességből az út meghatározása, a végzett munka) problámák megoldásában.
- A természettudományos felsőfokú tanulmányok előkészítése.
- Az integrálszámítás megismertetése, és alkalmazása mind matematikai (pl. terület és térfogatszámítás), mind pedig fizikai (pl. sebességből az út meghatározása, a végzett munka) problámák megoldásában.
- A természettudományos felsőfokú tanulmányok előkészítése.
- A gyakorlati életben előforduló síkidomok definícióinak, testek származtatási módjának biztos ismerete.
- A korábbi években tanult térgeometriai ismeretek (térelemek távolsága, szöge) kiegészítése és alkalmazása gyakorlati feladatokban
- A térszemlélet további fejlesztése.
- Gráfelméleti és kombinatorikai ismeretek felhasználása térbeli problémák megoldásánál.
- Testek elkészítése, a modellezés különböző módszereinek ismerete.
- Kombinatorikai problémák megoldása a testekkel kapcsolatosan.
- Síkmetszetek, áthatások felismerése egyszerűbb esetekben.
- Pontok, testek jellemzésének különféle lehetőségei a térbeli koordinátarendszerekben.
- A terület, felszín, térfogat szemléletesen megismert fogalmait matematikailag egzakt formába öntjük.
- A régről ismert terület-, felszín- és térfogatképleteket igazoljuk.
- A kétoldali közelítés módszerének és az integrálszámításnak a felhasználása a bizonyításokban.
- A korábbi években tanult térgeometriai ismeretek (térelemek távolsága, szöge) kiegészítése és alkalmazása gyakorlati feladatokban.
- A merőleges vetítés. Egyszerű testek két képsíkos ábrázolása, illetve elöl és felülnézeti képből; a test rekonstrukciója mind a műszaki, mind a művészeti felsőoktatásban továbbtanulásra való felkészítés segítségének érdekében.
- A térszemlélet fejlesztése.
- A statisztikával és a valószínűséggel kapcsolatos ismeretek átismétlése.
- A várható érték szerepének megmutatása.
- Együttes eloszlások tárgyalása (várható érték, szórás).
- A valószínűségi szemlélet fejlesztése olyan feladatok tárgyalásával, ahol a kísérletnek végtelen sok kimenetele lehet. Nulla valószínűségű, de nem lehetetlen esemény vizsgálata.
- A feltételes valószínűség fogalma. Függetlenség, függőség kérdésének vizsgálata.
- A nagy számok törvényének megismerése.
- A matematikai modellalkotás kérdéseinek tárgyalása.
- Ismerkedés a közvéleménykutatás elemeivel.
- Ismerkedés a matematikai statisztika alapkérdéseivel, módszereivel.
- Az évek során tanult matematika anyag rendszerezésének, a tanult témakörök súlyponti fogalmainak, összefüggéseinek, megoldási eljárásainak ismétlésével, az anyagrészek közötti kapcsolatok megmutatásával, feladatok megoldásával felkészítés az emelt/közép szintű érettségire és a felsőoktatásban való sikeres részvételre.
- Matematikatörténeti, kultúrtörténeti vonatkozások bemutatása.
- A matematika egyes filozófiai kérdéseinek taglalása.
- A matematika eredményeinek és módszereinek felhasználása a különböző tudományokban.

Témakörök	Tartalom
A gráfelmélet alapjai (12 óra)	• Speciális gráfok és részgráfok (teljes gráfok, *Euler*-vonal, *Hamilton*-kör). • Síkbarajzolhatóság fogalma és feltétele. • Az *Euler*-féle poliédertétel. *Euler*-féle poliédertétel bizonyítása. • Színezési problémák. • Az ötszíntétel és bizonyítása a síkbarajzolhatóság felhasználásával. • A négyszíntétel problematikájának felvetése. • Magyar matematikusok a XX. században a tudomány előrevívői, módszereik. • Kőnig Dénes, Neumann János, Erdős Pál, Kalmár László, Péter Rózsa, Lovász László munkássága.
Analízis II. (50 óra)	• A primitív függvény fogalma és tulajdonságai. • Egyszerű integrálszámítási módszerek. • Alsó és felső közelítő összegek. • A határozott integrál fogalma és tulajdonságai. • Az integrál mint a felső határ függvénye. • A *Newton-Leibniz* tétel, és felhasználása határozott integrál kiszámításához. • Az integrálszámítás néhány alkalmazása. • Néhány egyszerűbb improprius integrál.
Térgeometriai ismeretek (18 óra)	• Térelemek távolsága, szöge (ismétlés). • Testek származtatása: paralelepipedon, hasáb, gúla, csonka gúla, tetraéder, oktaéder, dodekaéder, ikozaéder (ismétlés). • Alapadatok számítása elemi és koordináta-módszerrel. • Szabályos testek. Ezek származtatása, beírások. • Összetett feladatok térben. • Poliéder élhálózatán *Euler*-vonal, *Hamilton*-kör keresése. • Poliéderek élhálójának síkbarajzolhatósága. • Poliéderekkel kapcsolatos színezési feladatok. • *Euler*-féle poliéder tétel. • Térgeometriai feladatok megoldása vektorokkal, koordináta-módszerrel. • Henger, kúp, csonkakúp, gömb, ellipszoid, hiperboloid, tórusz, forgástestek.
Geometriai mértékek (20 óra)	• A területfogalom és tulajdonságai. • A téglalap területe, a paralelogramma területe, trapéz, háromszög és deltoid területe. A sokszög területe. • A területszámítás alkalmazásai. • Görbevonalú síkidomok területe. Területszámítás határozott integrállal. • A térfogat fogalma és tulajdonságai. • A téglatest térfogata, a paralelepipedon térfogata, a hasábok térfogata. • A tetraéderek, gúlák és csonkagúlák térfogata. • A szabályos testek térfogata. • Henger, kúp, csonka kúp, gömb, tórusz, ellipszoid, hiperboloid, forgástestek térfogata.
Az ábrázoló geometria elemei (22 óra)	• Térelemek távolsága, szöge. • A merőleges vetítés és tulajdonságai. • Egyszerű testek két képsíkos ábrázolása. • Elöl- és felülnézeti képből a test rekonstrukciója.

- A két képsíkos ábrázolás elemei: pont, szakasz, egyenes sík, egyszerű testek ábrázolása.
- Rekonstrukció a *Monge*-féle ábrázolásban.
- Egy-két metszési, illetve távolságra vonatkozó feladat speciális felvétel melletti ábrázolása.
- Számítógépes rajzoló programok bemutatása.

Valószínűségszámítás, statisztika (25 óra)

- Várható érték és tulajdonságai.
- Együttes eloszlások tárgyalása. Együttes eloszlások várható értéke, szórása.
- A binomiális, a hipergeometrikus, a geometrikus eloszlás várható értéke és szórása.
- Feltételes valószínűség. A teljes valószínűség tétele.
- Valószínűségi játékok: igazságos és igazságtalan játék. A játékok gráfja.
- Az átlagtól való eltérés *B*-szer szórásnyi intervallumban. Csebisev tétele.
- Nagy számok törvényének szemléletes tartalma.
- A közvéleménykutatás elemei és eszközei.

RENDSZEREZŐ ÖSSZEFOGLALÁS (56 óra)

Gondolkodási módszerek

a) Halmazok, matematikai logika (5 óra)

Halmazok, megadási módjai, részhalmaz, kiegészítő halmaz.
Halmazok közötti műveletek.
Végtelen halmazok elmélete; számosságok.
Állítások, logikai értékük.
Negáció, konjunkció, diszjunkció, implikáció, ekvivalencia.
Univerzális és egzisztenciális kvantor.

b) Kombinatorika, gráfok, algoritmusok (5 óra)

Permutáció, variáció, kombináció.
Binomiális tétel. Pascal háromszög.
Elemi gráfelméleti ismeretek.
Bejárási problémák, színezései kérdések, Euler-féle poliédertétel, síkbarajzolhatóság, ötszíntétel, négyszíntétel.
A bizonyítások fejlődése és a bizonyítási módszerek változása.

Algebra és számelmélet

a) Műveletek kifejezésekkel (3 óra)

Algebrai kifejezések átalakításai, nevezetes szorzatok.
A hatványozás azonosságai.
Gyökös kifejezések átalakításai.
Exponenciális és logaritmikus kifejezések átalakításai.

b) Számelmélet (3 óra)

Oszthatósági szabályok. Számolás maradékokkal.
Prímszámok.
Oszthatósági feladatok megoldása.
Komplex számok.

c) Egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek (10 óra)

Lineáris és lineárisra visszavezethető egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek.
Másodfokú és másodfokúra visszavezethető egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek.
Gyökös egyenletek, egyenlőtlenségek.

Exponenciális és logaritmikus egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek.
Trigonometrikus egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek.
Polinomok gyökei.

Függvények, az analízis elemei

a) Függvények (3 óra)

A függvény fogalma.
Speciális függvények: konstans, lineáris, egészrész, törtrész, másodfokú, abszolutérték, exponenciális, logaritmus, trigonometrikus függvények.
A függvények grafikonja és elemi tulajdonságai.
Függvény transzformációk.

b) Sorozatok, sorok (4 óra)

A sorozat fogalma.
Számtani, mértani sorozat.
Rekurzióval megadott egyéb sorozatok.
Sorozatok monotonitása, konvergenciája.
A végtelen mértani sor.

c) Analízis (7 óra)

Függvények korlátossága és monotonitása.
Függvény határértéke, folytonossága.
Differenciálhányados, derivált függvény.
Differenciálisi szabályok.
L'Hospital-szabály.
Függvényvizsgálat differenciálás segítségével.
Szélsőérték meghatározási módok.
A tanult függvények primitív függvényei.
Integrálási módszerek.
A határozott integrál.
Newton-Leibniz tétel.
A határozott integrál alkalmazásai.
Improprius integrál.

Geometria

a) Geometriai alakzatok, bizonyítások (3 óra)

Nevezetes ponthalmazok, síkidomok, testek, tulajdonságaik.
Elemi sík és térgeometriai tételek.

b) Geometriai transzformációk (2 óra)

Egybevágósági és hasonlósági transzformációk, tulajdonságaik.
Szerepük a bizonyításokban és a szerkesztésekben.
A merőleges vetítés, szerepe a két képsíkos ábrázolásban.

c) Vektorok, trigonometria, koordináta-geometria (4 óra)

Vektor fogalma, műveletek a vektorok körében.
Vektorok koordinátái.
Hegyesszög szögfüggvényei. Szinusz- és koszinusz tétel.
A háromszög hiányzó adatainak kiszámolása.
Trigonometrikus azonosságok.
Az egyenes egyenletei, egyenletrendszere (síkban és térben). A kör egyenletei.
A kúpszeletek definíciója, egyenleteik.
A kúp és henger síkmetszetei.

d) Geometriai mértékek (3 óra)

A hosszúság és szögmértékei. Kiszámolási módjaik.
A kétoldali közelítés módszere. A terület fogalma és kiszámítási módjai.

A felszín és térfogat fogalma és kiszámítási módjai.
Az integrálszámítás felhasználása alakzatok mértékének kiszámításához.

Valószínűségszámítás, statisztika (4 óra)

Statisztikai alapfogalmak: módus, medián, átlag, szórás.
Eseményalgebra és műveleti tulajdonságai. Teljes eseményrendszer.
Grafikonok, táblázatok készítése és olvasása.
Valószínűségi kísérletek, gyakoriság, relatív gyakoriság.
A valószínűség kiszámítási módjai. A valószínűségi változó várható értéke, szórása.
Feltételes valószínűség.
Binomiális-, geometriai- és hipergeometriai eloszlás.
Csebisev tétele és a nagy számok törvénye.
A közvéleménykutatás elemei. A matematikai statisztika alapvető fogalmai, eljárásai.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló

- ismerje a gráfok bejárási problématikáját.
- tudja az *Euler* vonal létezésének szükséges és elégséges feltételét.
- ismerje a *Hamilton*-kör fogalmát.
- egyszerűbb esetekben tudjon *Euler*-vonalat, *Hamilton*-kört konstruálni.
- ismerje az *Euler*-féle poliéder-tételt.
- tudja a gráfok síkbarajzolhatóságának fogalmát és feltételét.
- ismerje az *Euler*-féle poliédertétel egyszerűbb alkalmazásait.
- ismerjen színezési problémákat és egyes esetekben azok megoldásait, megoldási módszereit (ötszíntétel, négyszíntétel).
- ismerje a határozotlan integrál fogalmát, tulajdonságait, a primitív függvény fogalmát.
- ismerje az egyszerű integrálási szabályokat, tudja alkalmazni feladatok megoldásában.
- ismerje a határozott integrál fogalmát.
- ismerje a határozatlan és a határozott integrál kapcsolatát.
- ismerje a *Newton-Leibniz* tételt, és tudja feladatokban alkalmazni.
- ismerje az improprius integrál fogalmát, és tudja feladatokban alkalmazni.
- ismerje a térelemek szögének, távolságának (kitérő egyenesek normál transzverzálisát is) fogalmát, és tudja ezeket különböző adatokból számítani.
- tudjon elemi módszereket testekkel kapcsolatos számításokban alkalmazni.
- ismerje a merőleges vetítés tulajdonságait.
- tudjon méretes, illetve metszési feladatokat megoldani.
- tudja bizonyítani, hogy ötféle szabályos test van.
- tudjon poliéderek élhálóján bejárási kérdéseket megfogalmazni és megoldani.
- ismerje a sokszög fogalmát, a speciális sokszögeket, a kör és részeinek értelmezését és tulajdonságait.
- ismerje a hasáb, forgáskúp, csonkagúla, csonkakúp, gömb származtatását.
- ismerje a síkidomok területének és a testek térfogatának definícióját.
- ismerje az alapvető terület, felszín, térfogatképletek bizonyítását.
- tudjon területet, felszínt és térfogatot számítani elemi úton és az integrálszámítás segítségével is.
- ismerje a térelemek szögét, távolságát (kitérő egyenesek normál transzverzálisát is).
- ismerje a merőleges vetítés tulajdonságait.
- tudja hasáboknak, gúláknak, hengereknek, kúpoknak elölnézeti és felülnézeti képét megszerkeszteni, és a megszerkesztett képekből a testre következtetni.
- tudja miként biztosítható a *Monge*-féle ábrázolásban, hogy négy pont vagy két egyenes egy síkban legyen.
- tudjon egyszerű méretes, illetve metszési feladatokat megoldani.

- ismerkedjen meg számítógépes rajzoló-programmal.
- ismerje a várható érték fogalmát, és tudja azt kiszámítani a tanult valószínűségi eloszlások esetén.
- tudjon modellt készíteni végtelen sok kimenetelű kísérlethez is.
- ismerje a feltételes valószínűség fogalmát.
- tudjon egyszerűbb esetekben feltételes valószínűséget számítani.
- személeletes képe legyen a nagy számok törvényéről.
- ismerje a közvéleménykutatás elemi módszereit.
- ismerje meg a matematikai statisztika alapvető eljárásait.
- tudja a tanult fogalmak definícióját, tételeket (egyesek bizonyítását is), a tanult algoritmusokat, módszereket.
- lássa a matematika különböző területei közötti kapcsolatokat, a matematikával a tudományokban és a gyakorlatban való felhasználhatóságát.
- legyen képes a matematikai fogalmakat, összefüggéseket, eljárásokat matematikai feladatokban (bizonyítási feladatokban is) és más tantárgyak megfelelő problémáinak megoldása során alkalmazni.
- ismerjen nagy matematikai felfedezéseket és a felfedezések történetét, az egyes fogalmak történeti alakulását, az egyes matematikusok életpályáját.
- tudja megválaszolni azt a kérdést, hogy mi a matematika.
- tudja, hogy miben tér el a matematika tudományának módszere a többi természettudományétól.
- tudja, hogy a tudományos gondolkodás nélkülözhetetlen eszköze a matematika.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata.
Az iskola pedagógiai programjában meghatározottakkal összhangban értékeljünk.
Értékelésünk során minden esetben kövessük a fokozatosság elvét. Új fogalmak bevezetésekor legyünk nagyon körültekintőek, türelmesek. Hagyjunk megfelelő érési időt. Ne akarjuk az érettségi követelmények alapján értékelni a tanulók tudását, teljesítményét akkor, amikor először foglalkozunk valamely résztémával. Érettségire összeállított feladatgyűjteményeket ne használjunk a kezdő években értékeléshez sem!
Mivel ezen tanterv szerint tanulók közül sokan fognak matematikai versenyekbe bekapcsolódni, ügyeljünk arra is, hogy a tanórai értékelés célja nem azonos a versenyek értékelési céljával.
A tanár úgy kísérje figyelemmel a tanulók minden matematikával kapcsolatos tevékenységét, hogy a tevékenységekhez adekvát értékelő megjegyzéseket is tudjon tenni, ha arra megfelelő szituációt teremtett. A tanuló mindig legyen tisztába azzal, hogy a kapott értékelés mely tevékenységére, annak mely részletére vonatkozott, és mik voltak a tanári értékelés alapelvei. Legyen világos a tanuló előtt, hogy mely tevékenységgel tud jobbat, eredményesebbet produkálni, alkotni. Milyen módon tud „javítani”.
Ebben a tantervben a résztémák kifejtése minden esetben a belépő tevékenységformák felsorolásával kezdődik. Ajánlhatjuk, hogy annak feltérképezésére, milyen szinten állnak a tanulók ezen tevékenységformákban, alkalmazzunk változatos értékelési módozatokat is: pl. feleltetés az ismétlésből, tesztek kitöltése; diagnosztikus mérések stb.
Ebben a tantervben a résztémák kifejtése minden esetben a követelmények részletes megadásával zárul. A tanárnak részletesen meg kell terveznie, hogy milyen módon és mikor fogja ellenőrizni, hogy az egyes tanulók e követelmények teljesítésével hogyan állnak.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, lejegyzése, rendszerezése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, transzformációs képességek.
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról.

A tanulók tevékenységének értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli és írásbeli értékelése alapján történhet. Megadunk – a teljesség igénye nélkül – néhány értékelési módozatot:

- *Diagnosztikus mérések:* a mérések olyan információt szolgáltatnak, amelyek elemzése segítséget nyújthat a tanárnak a hiányosságok feltárásához, a hibák korrigálásához, a problémák jó megoldásának megtalálásához.
- *Témazáró dolgozatok, felmérések*: az összeállításánál egyik fontos szempont legyen, hogy a kitűzött feladatok megoldása beleférjen a tervezett időkeretbe. A felmérést különböző nehézségű feladatokból célszerű összeállítani. Legyen köztük az adott téma alapvető ismereteire közvetlenül épülő, valamint olyan feladat is, amelyik megoldása megfelelő nehézségű akadály elé állítja a jól felkészült tanulókat is. A két utolsó évfolyamon fontos a kitűzött feladatok között választhatót is szerepeltetni, ez az érettségi előkészítését is segíti. A tizenkettedik évfolyamon célszerű dupla órás témazárót, valamint egy próba-érettségi feladatsort is íratni.
- Az *írásbeli beszámolók* más formái lehetnek a 10-20 perces röpdolgozatok, valamint az otthoni munkára építő *házi dolgozat* (kutatómunka összegezése, projekt feladat beszámolója).
- A *szóbeli felelet* lehet egy-egy probléma megoldása; tanult tételek bizonyításának ismertetése; *kiselőadás tartása* pl. matematikatörténeti érdekességekről, feladatok ismertetése matematikai lapok tartalmából, beszámoló a versenyek feladatairól (pl. Kenguru, KöMaL, Arany Dániel, OKTV,)

Az értékelés alapelvei a következetesség, a humánum, a kölcsönös bizalom legyenek. Ezzel az értékelés is megerősítheti a pozitív motivációt.

Az egyéni értékelés összegzésének összetevői:

- Különféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége alapján.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

VI. Emelt szintű fizika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve 9–12. évfolyam

Kerettantervi ajánlás emelt szintű **fizika** tantárgyi tehetséggondozás követelményeinek teljesítéséhez rendelkezésre álló időkeret felhasználására

A gimnázium 9–12. évfolyamának ajánlott tantárgyi rendszere és óraszámai

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Magyar nyelv és irodalom	111	111	111	96
Történelem	74	74	74	96
Emberismeret és etika			37	
1. Idegen nyelv	92,5	92,5	111	96
2. Idegen nyelv	74	74	92,5	80
Matematika	111	111	111	96
Informatika	37	37	55,5	48
Bevezetés a filozófiába				32
Fizika	**148**	**185**	**185**	**128**
Biológia és egészségtan			55,5	64
Kémia	74	55,5		
Földrajz	74	55,5		

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Ének-zene	37	37		
Rajz és vizuális kultúra	37	37		
Testnevelés és sport	92,5	92,5	92,5	80
Osztályfőnöki	37	37	37	32
Társadalomismeret	18,5	18,5	18,5	16
Tánc és dráma				32
Mozgóképkultúra és médiaismeret			18,5	16
Művészetek (a konkrét tartalmat az iskola helyi tanterve határozhatja meg)			37	32
Szabadon tervezhető			74	16
Kötelező óraszám a törvény alapján	**1017,5**	**1017,5**	**1110**	**960**

1. Célok és feladatok

A fizikatanítás elsődleges célja a gimnáziumban az általános műveltséghez tartozó korszerű fizikai világkép kialakítása, a természettudományos kompetencia fejlesztése. E mellett különböző mértékben feladata a többi Nat kulcskompetencia fejlesztése is: anyanyelvi kommunikáció, idegen nyelvi kommunikáció, matematikai kompetencia, digitális kompetencia, a hatékony önálló tanulás, szociális és állampolgári kompetencia, kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia, esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség.

A gimnáziumban a fizikai jelenségek közös megfigyeléséből, kísérleti tapasztalatokból kiindulva juttatjuk el a tanulókat az átfogó összefüggések, törvényszerűségek felismeréséhez. Mindehhez a tanári előadás és bemutató mellett a gyerekek aktivitására és motivációjára építő egyéni és csoportos ismeretszerzés módszerei alkalmasak. A diákokkal láttatjuk a természet szépségét és a fizikai ismeretek hasznosságát. Tudatosuljon bennük, hogy a korszerű természettudományos műveltség a sokszínű egyetemes emberi kultúra kiemelkedően fontos része. Diákjainkban tudatosítani kell, hogy a fizikai ismeretek alapozzák meg a műszaki tudományokat és teszik lehetővé a technikai fejlődést, közvetlenül szolgálva ezzel az emberiség életminőségének javítását. A tudás azonban nemcsak lehetőségeket kínál, felelősséggel is jár. Az emberiség jövője döntően függ attól, hogy a természeti törvényeket megismerve beilleszkedünk-e a természet rendjébe. A fizikai ismereteket természeti környezetünk megóvásában is hasznosítani lehet és kell, ez nemcsak a tudósok, hanem minden iskolázott ember közös felelőssége és kötelessége.
A középiskolában az ismeretszerzés döntően induktív módon történik. A tanulók tudásának és absztrakciós képességének fejlődésével azonban mód nyílik a természettudományos ismeretszerzés másik módszerének, a dedukciónak a megismertetésére is. Az ismert törvényekből kiindulva, következtetésekkel (a fizikában általában matematikai, gyakran számítógépes módszerekkel) jutunk új ismeretekhez, amelyeket azután, ha szükséges, kísérletileg is igazolunk.
A diákok többségében 15–18 éves korban felébred az igény, hogy összefüggéseiben lássák és értsék a természeti környezet jelenségeit, törvényeit. Ezt az érdeklődést felhasználva ismertetjük meg diákjainkkal a modellszerű gondolkodást. A modellalkotással a természet megismerésében döntő lényeglátás képességét fejlesztjük. A modellalkotást a humán és gazdasági tudományok is egyre elterjedtebben alkalmazzák, a módszer lényege a fizika tanítása során hatékonyan bemutatható. A tanulók spontán motivációját felhasználva sikeresen bízhatjuk meg őket önálló vagy csoportos munkával, alkalmazhatjuk a projektmódszert, a szabad témaválasztásban rejlő lehetőségeket.
A diákok érdeklődése a természeti jelenségek megértése iránt nem öncélú, igénylik és elvárják a fizikatanártól, hogy az „elméleti” ismeretek gyakorlati alkalmazását is megmutassa, eligazítson a modern technika világában.
A fizika tanítása során kiemelt figyelmet kell szentelni a többi természettudományos tantárggyal, a matematikával és a technikai ismeretekkel való kapcsolatra.

A fizika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterv alapján való tanítás célja részben az általánosan megfogalmazott célokkal esik egybe, részben ezeken túl az alábbi célok fogalmazhatók meg:
A fizika egyes fejezeteinek a normál kerettanterv lehetőségeihez képest aprólékosabb, szakmailag igényesebb feldolgozása.
Több lehetőség és idő áll rendelkezésre a hatékonyabb problémamegoldó képesség fejlesztésére.
A gyakorlati, technikai alkalmazások széles körének megismertetése.
Lehetőség nyílik tanulói kísérletek és mérések rendszeres elvégzésére.
Az induktív módszerek mellett a deduktív módszerek tudatos kiaknázása az új ismeretek megszerzése során.
A tehetséggondozás biztosítása, egyúttal szilárd alap nyújtása a felsőfokú továbbtanuláshoz.
A tanórán kívüli szakirányú önművelődés iránti fokozottabb igény, érdeklődés felkeltése és az ehhez szükséges alapok biztosítása.

2. Kulcskompetenciák és fejlesztési feladatok

Kulcskompetenciák:

A Nat kulcskompetenciák általános fejlesztési területei és lehetőségei:
Anyanyelvi kommunikáció: A szóbeliség fejlesztése jelenik meg a saját elképzelések elmondása és feladatmegoldásra irányuló megbeszélések által, a kérdés és kritika megfogalmazásában. A szövegértés magas színvonala fontos a feladatmegoldásnál, otthoni önálló tanulásnál. Az írásbeli munka fejlődése várható a feljegyzések, órai vázlatok, beszámolók, előadásvázlatok, dolgozatok, mérési jegyzőkönyvek készítésénél. Képi információ feldolgozása történik képek, animációk, filmek értelmezésénél, ill. vázlatrajz készítésénél.
Idegen nyelvi kommunikáció: Idegen nyelvű szakkönyvek, folyóiratok, weboldalak ajánlása fejlesztheti a diákok idegen nyelvi kommunikációját.
Matematikai kompetencia: A matematika a fizikát leginkább segítő tantárgy. A fizikai feladatok és problémák megoldása során felmerülő nehézségek leküzdése során a matematikai képességek is fejlődnek. A fizika tartalmat ad a matematikai problémákhoz (mérési eredmények táblázatba rendezése, grafikon készítése, függvénykapcsolat felismerése, függvények ábrázolása, jellemzése, algebrai kifejezések megalkotása, egyenletek rendezése, megoldása).
Természettudományos kompetencia: Ez a fizikatanítás alapfeladata. Fontos a többi természettudományos tantárggyal (kémia, biológia, természetföldrajz) való koordináció. A természettudományok határterületein mindenhol megjelenik a fizika mint alapozó diszciplína, sőt ide tartozik a műszaki eszközökkel kapcsolatos alapvető kompetenciák fejlesztése is.
Digitális kompetencia: Fizikai mérések adatainak számítógépes feldolgozását, ábrázolását, értékelését segíti a számítógép. A számítógép lehetőséget ad oktató programok, szimulációs programok, oktató filmek használatára. Az internet hasznos kiegészítő információk megszerzéséhez ad lehetőséget.
Hatékony önálló tanulás: A tanári munka legfontosabb feladata, hogy a diákokat megtanítsuk tanulni. Ezt segíti elő a tankönyv otthoni használatának szorgalmazása, otthon elvégezhető egyszerű (balesetmentes) kísérletek, mérések, a beszámolók, kiselőadások készítése. Irányított önálló tanulást segíti a KöMaL mérési és számítási feladatainak megoldására buzdítás, valamint a számítógép, ill. az internet használata.
Szociális és állampolgári kompetencia:
Kooperatív tanulás, csoportmunka során növelhető a diákok társas aktivitása. Mérőcsoportok munkája során az egyéni képességekhez, adottságokhoz igazodó feladatvállalás a kívánatos. Az együttmunkálkodás fejleszti a diákok konfliktuskezelési képességeit is. A természettudományok eredményeinek társadalmi alkalmazása során pozitív kép kerül felmutatásra. Fontos a pozitív érzelmek erősítése. Ugyanakkor fontos bemutatni a természeti környezet állapota és az emberi tevékenyég közötti kapcsolatot. Környezettudatos szemlélet kialakítása a kívánatos.
Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia:
A diákok kezdeményezőképessége fejleszthető önálló munkára, kutatásra szoktatással, pályamunkák elkészítésére való biztatással.
Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőkészség:
Meg kell követelni a diákoktól, hogy mind szóbeli, mind írásbeli munkájuk az igényes, életkoruknak megfelelő színvonalú legyen. Erősíteni kell a természettudományok körében felfedezhető esztétikai élmények befogadásának képességét. Tudatosítani kell a diákokban, hogy a természet felfedezése és a művészeti alkotások megismerése egyaránt esztétikai élményre vezet.

3. Fejlesztési feladatok

Énkép, önismeret: A fizikát jellemző gondolkodásmódot – a modellalkotást, a megfigyelésekből levonható következtetéseket, a tudatos kísérletezést – a tanulók kiválóan alkalmazhatják önmaguk megismerésére is, ami a 14-18 éves korosztály egyik legfontosabb célja és törekvése. Ha a diákok tudatosan alkalmazzák az önismeret megszerzésekor a fizika módszereit, akkor nemcsak statikusan, hanem dinamikájában is képet alkothatnak magukról.

Európai azonosság, egyetemes kultúra: Tudatosítani kell, hogy a fizika és általában a természettudományok kultúránk része, a körülöttünk lévő világnak egyfajta megismerési módja. A természet törvényeinek feltárásán tudósok munkálkodnak. Közülük különösen fontosak számunkra a magyar, illetve európai fizikusok. A XX. század közepéig a tudósok még tudtak önállóan sikeresen kutatni. Ma a tudomány frontvonalán egy témán sok – akár több ezer – kutató dolgozik együtt. Az európai országok összefogásának köszönhetően a XXI. században több, hatalmas kutatóintézet működik.

Gazdasági nevelés: Érdemes a tanulókban tudatosítani azt is, hogy a gazdasági élet főszereplői között, a pénzügyi, tőzsdei, és különösen a banki világban milyen sok fizikus végzettségű szakember tevékenykedik sikeresen. A fizikában alkalmazott módszerek sikeresen működnek a gazdasági életben, a banki, pénzügyi, tőzsdei folyamatok leírásában. Nemcsak arra kell felhívni a tanulók figyelmét, hogy a fizika módszereinek alkalmazása a saját meggazdagodásukhoz vezethet, hanem arra is, hogy a tudományos, illetve oktatási területen éppen a fizikus végzettségű gazdasági, pénzügyi, banki vezetők támogatnak, szponzorálnak különböző pályázatokat a legnagyobb mértékben, forgatják vissza vagyonuk egy részét a tudományos munka és az oktatás elősegítésére.

Környezettudatosságra nevelés: A fizika törvényei alapján működő technikai eszközeink otthonossá, kényelmessé teszik életünket. A Föld ásványkincsei végesek. Az általunk okozott környezetszennyezés olyan változásokat okozhat a természetben, amik hatással lehetnek életkörülményeinkre. A „fenntartható fejlődés”, mint lehetséges fejlődési folyamat megismertetése a diákokkal az iskola feladata. A jelen igényeit anélkül kell kielégíteni, hogy csökkentenénk a jövendő generációk lehetőségeit.

Tanulás tanítása: Az igényes tanulás lényeglátást és igaz összefüggések felismerését igényli. A fizika tanulása mind a két képességet fejleszti. A fizikai jelenségek leírása során a tanulók olyan képességeket sajátítanak el, amelyekkel képesek lesznek a lényegest lényegtelentől megkülönböztetni. A fizikai feladatok megoldásával olyan gondolkodási módszereket ismernek meg, amelyek birtokában más jellegű problémákat is meg tudnak majd oldani.

Testi, lelki egészség: Számos tudományos és még több áltudományos hír jelenik meg olyan hatásokról, melyek egészségünket veszélyeztetik. A valódi jelenségek testi egészségünkre fejthetnek ki negatív hatást, az álhírekben szereplő ijesztgetések lelki egyensúlyunkat billenthetik ki. A fizika tudományának ismeretanyaga, de még inkább a módszertana segít eligazodni ezekben a hírekben és álhírekben. A fizika tudománya szép analógia segítségével szolgálhatja a tanulók testi-lelki egészségének fejlődését. A fény, illetve az elemi részecskék kettős természete, vagyis a hullám-, illetve a részecskeszerű viselkedés párhuzamba állítható a test és a lélek egymástól elválaszthatatlan működésével. Az ember egészsége csak akkor lehet teljes, ha egyszerre törődik a testi és a lelki egészséggel, a kettő szorosan összefügg, ugyanúgy, mint az anyag duális viselkedése.

Felkészülés a felnőtt lét szerepeire: Nagy hangsúlyt kell helyezni a fizika széleskörű gyakorlati alkalmazásaira. A diákokat meg kell ismertetni a hétköznapi életben használt technikai eszközök működésének elvi hátterével. Kritikai gondolkodást kell elsajátíttatni, mellyel képesek a diákok a tudományt az áltudománytól megkülönböztetni. Természettudományos ismeretekkel nagyobb az esélye a felelős, környezettudatos szemlélet kialakulásának. A fizikai jelenségek hátterében meghúzódó ok-okozati viszony egyfajta mintául szolgálhat a felnőtt ember életvezetésének.

4. Fejlesztési követelmények

Ismeretszerzési, -feldolgozási és -alkalmazási képességek

A tanuló tanúsítson érdeklődést a természet jelenségei iránt. Törekedjen azok megértésére.

Legyen jártas a vizsgálódás szempontjából lényeges és lényegtelen jellemzők, tényezők megkülönböztetésében.

Tudja a megfigyelések, mérések, kísérletek során nyert tapasztalatokat rendezni, áttekinteni. Legyen gyakorlott a jelenségek, adatok osztályozásában, csoportosításában, összehasonlításában, ismerje fel az összefüggéseket.
Legyen képes a kísérletek eredményeit értelmezni, azokból következtetéseket levonni és általánosítani. Ismerje a legfontosabb fizikai mennyiségek mérési módszereit. Megszerzett ismereteit tudja a szakkifejezések, jelölések megfelelő használatával megfogalmazni, leírni.
Tudja a kísérletek, mérések során nyert adatokat grafikonon ábrázolni, kész grafikonok adatait leolvasni, értelmezni, matematikai összefüggéseket megállapítani. Legyen gyakorlott vázlatrajzok, sematikus ábrák készítésében és kész ábrák, rajzok értelmezésében.
Legyen jártas az SI és a gyakorlatban használt SI-n kívüli mértékegységek, azok tört részeinek és többszöröseinek használatában.
Legyen képes a tananyaghoz kapcsolódó, de nem feldolgozott jelenségeket értelmezni.
A környezet- és természetvédelmi problémák kapcsán tudja alkalmazni fizikai ismereteit, lehetőségeihez képest törekedjék a problémák enyhítésére, megoldására.
Tudja, hogy a technika eredményei mögött a természet törvényeinek alkalmazása áll. Ismerje fel a mindennapi technikai környezetben a tanult fizikai alapokat.
Ismerje a számítógép által kínált lehetőségeket a fizika tudományában és a fizika tanulásában. Tudja, hogy a számítógépek hatékonyan segítik a fizikai méréseket, nagymértékben növelik a mért adatok mennyiségét és pontosságát, segítik az adatok gyors feldolgozását. Számítógépes szimulációs programok, gépi matematikai módszerek segítséget kínálnak a bonyolult fizikai folyamatok értelmezéséhez, szemléltetéséhez. A számítógépek oktatóprogramokkal, animációs és szemléltető programokkal, multimédiás szakanyagokkal segítik a fizika tanulását. A tanuló szerezzen alapvető jártasságot számítógépes oktatóprogramok, multimédiás oktatóanyagok használatában, legyen képes önálló prezentáció készítésére.
Váljon a tanuló igényévé az önálló és folyamatos ismeretszerzés.
Legyen képes önállóan használni könyvtári segédkönyveket, különböző lexikonokat, képlet- és táblázatgyűjteményeket fizikai ismereteinek bővítésére. Értse a megfelelő szintű természettudományi ismeretterjesztő kiadványok, műsorok információit, tudja összevetni azokat a tanultakkal. Tudja megkülönböztetni a médiában előforduló szenzációhajhász, megalapozatlan „híradásokat” a tudományos értékű információktól. Tudja, hogy tudományos eredmények elfogadásának a természettudományok terén szigorú követelményei vannak. Csak olyan tapasztalati megfigyelések tekinthetők tudományos értékűnek, amelyeket független források sokszorosan igazoltak, a világ különböző laboratóriumaiban kísérletileg megismételtek, továbbá olyan elméletek, modellek felelnek meg a tudományos igényességnek, amelyek jól illeszkednek a megfigyelésekhez, kísérleti tapasztalatokhoz.
A fizikai információk megszerzésére, az ismeretek önálló bővítésre gazdag lehetőséget kínál a számítógépes világháló. Az interneten tudományos információk, adatok, fizikai ismeretterjesztő anyagok, érdekességek éppúgy megtalálhatók, mint a fizika tanulását segítő segédanyagok. A gimnáziumi tanulmányok során a tanulóknak meg kell ismerniük az interneten történő információkeresés lehetőségét és technikáját.

Tájékozottság az anyagról, tájékozódás térben és időben
A gimnáziumi tanulmányok során tudatosulnia kell a tanulókban, hogy a természettudományok a világ objektív anyagi sajátosságait vizsgálják. Tudja, hogy az anyagnak különböző megjelenési formái vannak. Ismerje fel a természetes és mesterséges környezetben előforduló anyagfajtákat, tulajdonságaikat, hasznosíthatóságukat. Legyen tájékozott az anyag részecsketermészetéről. Tudja, hogy a természet fizikai jelenségeit különböző érvényességi és hatókörű törvények, elméletek írják le, legyen szemléletes képe ezekről.
Tudjon kísérleteket önállóan megtervezni és végrehajtani. Legyen tapasztalata a kísérleti és mérőeszközök balesetmentes használatában.
Tudja, hogy a fizikai folyamatok térben és időben zajlanak le, a fizika vizsgálódási területe a nem látható mikrovilág pillanatszerűen lezajló folyamatait éppúgy magában foglalja, mint a csillagrendszerek évmilliók alatt bekövetkező változásait.
Ismerje fel a természeti folyamatokban a visszafordíthatatlanságot.
Tudja, hogy a jelenségek vizsgálatakor általában a Földhöz viszonyítjuk a testek helyét és mozgását, de más vonatkoztatási rendszer is választható.

Tájékozottság a természettudományos megismerésről, a természettudomány fejlődéséről
Értse meg, hogy a természet megismerése hosszú folyamat, közelítés a valóság felé, a tudományok fejlődése nem pusztán ismereteink mennyiségi bővülését jelenti, hanem az elméletek, a megállapított törvényszerűségek módosítását is, gyakran teljesen új elméletek születését.
A tanulóknak a megismert egyszerű példákon keresztül világosan kell látniuk a matematika szerepét a fizikában. A fizikai jelenségek alapvető ok-okozati viszonyait matematikai formulákkal írjuk le. A fizikai törvényeket leíró

matematikai kifejezésekkel számolva új következtetésekre juthatunk, új ismereteket szerezhetünk. Ezeket a számítással kapott eredményeket azonban csak akkor fogadjuk el, ha kísérletileg is igazolhatók.
Tudja az egyetemes kultúrtörténetbe ágyazva elhelyezni a fizikai felfedezéseket, eredményeket, ismerje a jelentős fizikusok, feltalálók munkásságát, különös tekintettel a magyarokra. Tudja konkrét példákkal alátámasztani a fizikának a gondolkodás más területeire, a technikai fejlődésre gyakorolt hatását.

9. évfolyam

Belépő tevékenységformák

A fizika kutatási módszereinek megismerése, a mechanikában használatos fizikai alapmennyiségek, valamint több származtatott mennyiség elmélyítése. A továbbhaladáshoz szükséges matematikai alapok elsajátítása. (Matematikai kompetencia)
Mechanikai kísérletek elvégzése és elemzése: a lényeges és lényegtelen körülmények megkülönböztetése, ok-okozati kapcsolat felismerése, a tapasztalatok önálló összefoglalása. Mérőeszközök használata mechanikai mérések során. A mért eredmények táblázatba foglalása, grafikus ábrázolása, feldolgozása. A számítástechnika által nyújtott lehetőségek alkalmazása: táblázat- és grafikon-készítő programok használata. A mérési hiba fogalmának ismerete, a hiba becslése. A fizikai összefüggések megjelenítése sematikus grafikonon, grafikus módszerek alkalmazása problémamegoldásban. Mozgások kvantitatív elemzése a modern technika kínálta korszerű módszerekkel (saját készítésű videofelvételek értékelése, fénykapus érzékelővel felszerelt személyi számítógép alkalmazása mérőeszközként stb.). (Matematikai és digitális kompetencia).

Mechanikai feladatok számított eredményének kísérleti ellenőrzése. A tanult fizikai törvények szabatos szóbeli kifejtése, kísérleti tapasztalatokkal történő alátámasztása. A tanult általános fizikai törvények alkalmazása hétköznapi jelenségek magyarázatára (pl. közlekedésben, sportban stb.). (Anyanyelvi kompetencia).
A tanult fizikai fogalmak, törvények alkalmazása egyszerű, összetett, és bonyolult problémák kvalitatív értelmezésekor és kvantitatív megoldása során.
Tájékozódás az iskolai könyvtárban a fizikával kapcsolatos ismerethordozókról (kézikönyvek, lexikonok, segédkönyvek, kísérletgyűjtemények, ismeretterjesztő folyóiratok, tehetséggondozó szakanyagok, folyóiratok).
Ezek célirányos használata tanári útmutatás szerint. A tananyaghoz kapcsolódó kiegészítő anyagok keresése a számítógépes világhálón tanári útmutatás alapján. (Digitális kompetencia és hatékony önálló tanulás).

Témakörök	**Tartalmak**
Bevezetés (10 óra)	
A fizikáról	A fizika tantárgy tárgya; megfigyelés, kísérlet, elmélet. Az SI alapmennyiségek, származtatott mennyiségek. Mértékegységek átváltása.
A fizika és matematika viszonya	A szükséges matematikai ismeretek összefoglalása, ill. elsajátítása: műveletek vektorokkal, koordináta-rendszer, szögfüggvények derékszögű háromszögben, elsőfokú egyenlet, ill. egyenletrendszer megoldása, másodfokú egyenlet megoldása, első- és másodfokú függvények ábrázolása.
Kinematika (23 óra)	
A mozgást leíró fogalmak	A mozgásról általában. Vonatkoztatási rendszerek, hely, pálya, út, elmozdulás, sebesség, átlagsebesség, pillanatnyi sebesség. A sebesség mint vektormennyiség. A gyorsulás mint vektormennyiség.
Egyenes vonalú mozgások	Az egyenes vonalú egyenletes mozgás kísérleti vizsgálata és matematikai leírása. Az egyenes vonalú egyenletesen változó mozgás kísérleti és matematikai leírása. A négyzetes úttörvény. A szabadesés.
Körmozgás	Az anyagi pont egyenletes és egyenletesen változó körmozgásának kísérleti vizsgálata és matematikai leírása.

Témakörök	Tartalmak
Mozgások szuperpozíciója	Függőleges, vízszintes és ferde hajítás. Az általános görbe vonalú mozgás leírása, a simulókör fogalma.
Newton mozgástörvényei (35 óra)	
A tehetetlenség törvénye	A mozgásállapot fogalma, a testek tehetetlenségére utaló kísérletek. Az első törvényhez vezető történeti háttér áttekintése. A tehetetlenség törvényének alapvető szerepe a dinamikában. Az inerciarendszer fogalma, Galilei-féle relativitási elv.
Newton II. törvénye	A mozgásállapot-változás és a kölcsönhatás vizsgálata. Az erő fogalma és mérése. Newton II. törvénye. A tehetetlen tömeg értelmezése és mértékegysége. A relativisztikus tömegnövekedés. A dinamikai tömegmérés elve.
Hatás-ellenhatás törvénye	A kölcsönhatásban fellépő erők vizsgálata. Newton III. törvénye.
Erők együttes hatása	Az erőhatások függetlensége. Newton IV. törvénye. Az erők vektoriális összegzése. A dinamika alapegyenlete.
Erőtörvények	Nehézségi erő. Gravitációs erő. Kényszererők. Rugóerő. Súlyerő, sztatikai tömegmérés elve. Súrlódás, közegellenállás.
A lendület	A lendület fogalma. Newton második törvényének megfogalmazása a lendület segítségével. Impulzustétel. Lendület-megmaradás elve párkölcsönhatásnál. A rakéta mozgása.
Munka, energia (15 óra)	
A munka értelmezése	A munka kiszámítása különböző esetekben: állandó erő és irányába mutató elmozdulás, állandó erő és szöget bezáró elmozdulás, lineárisan változó erő munkája. Speciális erők munkái: emelési, nyújtási, súrlódási. Az eredő erő munkája. Munkatétel.
Mechanikai energiafajták	Mozgási energia, helyzeti energia, rugalmas energia. A munkatétel alkalmazásai.
A mechanikai energia-megmaradás törvénye	Konzervatív és nem-konzervatív erő fogalma. A mechanikai energia megmaradásának törvénye és érvényességi köre. A mechanikai energia-megmaradás törvényének alkalmazása.
A teljesítmény és hatásfok	A teljesítmény és hatásfok fogalma, kiszámítása.
Pontrendszerek dinamikája (20 óra)	
Pontrendszer leírása	Pontrendszer fogalma. Belső erők, külső erők. Zárt rendszer. Pontrendszer dinamikai leírásának alapelvei.
Ütközések	Ütközések jellemzése. A tökéletesen rugalmatlan ütközés. A tökéletesen rugalmas ütközés. Valódi ütközések, ütközési szám. Ferde ütközés.
Tömegközéppont	Tömegközéppont meghatározása két tömegpont, több tömegpont, és kiterjedt test esetén. Tömegközéppont mozgásának tétele. Pontrendszerre vonatkozó lendület- és munkatétel.

Témakörök	Tartalmak
Körmozgás és gravitáció (20 óra)	
Körmozgás dinamikája	A dinamika alapegyenletének alkalmazása egyenletes és egyenletesen változó körmozgásra. A centripetális és tangenciális gyorsulást okozó erő felismerése problémákban.
Bolygómozgás kinematikája	Az ellipszis matematikai leírása. A bolygómozgás Kepler-féle törvényei.
Bolygómozgás dinamikai és energetikai leírása	Newton egyetemes gravitációs törvénye. Gravitációs térerősség. A gravitációs és a nehézségi erő kapcsolata. A gravitációs tér munkája, gravitációs potenciális energia. Szökési sebesség.
Tehetetlenségi erők	Mozgások dinamikai leírása az inerciarendszerhez képest gyorsuló vonatkoztatási rendszerben. A tehetetlenségi erők fogalma. Centrifugális erő, Coriolis-erő.
Forgatónyomaték és perdület (25 óra)	
Merev test egyensúlya	Merev test fogalma. Merev testre ható erők eredője. Súlyvonal, súlypont. Tengellyel rögzített merev test egyensúlyának feltétele. Forgatónyomaték. Merev test egyensúlyának feltétele. Egyensúlyi helyzetek. Egyszerű gépek.
A forgómozgás leírása	A merev test forgási mozgási energiája. A tehetetlenségi nyomaték, Steiner-tétel. A perdület fogalma, perdület-tétel. A tisztán gördülés fogalma és feltétele. Analógia a haladó- és a forgómozgás között. Merev testek síkmozgása. A szögsebeség, a perdület, és a forgatónyomaték vektor jellegének, valamint a pörgettyűk mozgásának kvalitatív leírása.

A továbbhaladás feltételei

Legyen képes fizikai jelenségek megfigyelésére, s az ennek során szerzett tapasztalatok elmondására. Tárja fel a megfigyelt jelenség ok-okozati hátterét.
Tudja helyesen használni a tanult mechanikai alapfogalmakat (tehetetlenség, sebesség, gyorsulás, tömeg, erő, erőtörvények, lendület, munka, energia, teljesítmény, hatásfok, tömegközéppont, forgatónyomaték, perdület).
Értse a mechanika alaptörvényeit, és tudja felhasználni azokat mozgásokkal kapcsolatos problémák és más összetett események magyarázatára és megoldására. Értse és tudja felhasználni a megmaradási törvényeket.
Legyen képes egyszerű, összetett és bonyolult mechanikai feladatok megoldására a tanult alapvető összefüggések segítségével. Ismerje és használja a tanult fizikai mennyiségek mértékegységeit.
Tudjon példákat mondani a tanult jelenségekre, a tanult legfontosabb törvényszerűségek érvényesülésére a természetben, a technikai eszközök esetében. Tudja a tanult mértékegységeket a mindennapi életben is használt mennyiségek esetében használni.
Legyen képes a tanult összefüggéseket, fizikai állandókat a képlet- és táblázatgyűjteményből kiválasztani, a formulákat értelmezni.
Képes legyen a számítógépes világhálón a témához kapcsolódó érdekes és hasznos adatokat, információkat gyűjteni.

10. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Az anyag háromféle halmazállapotának jellemzése és értelmezése molekuláris alapon.
A nyugvó és gyorsuló folyadék belsejében uralkodó nyomás leírása. A folyadék szabad felszíne és a felületén ható erő közötti kapcsolat feltárása. A nyomáskülönbségen alapuló eszközök működésének megismerése. Folyadékok felületi sajátosságainak, törvényszerűségeinek megértése.
Az „ideális" gáz absztrakt fogalmának megértése a konkrét gázokon végzett kísérletek tapasztalatainak általánosításaként. Az általános érvényű fizikai fogalmak kialakítására, a törvények lehető legegyszerűbb matematikai megfogalmazására való törekvés bemutatása az abszolút hőmérsékleti skála bevezetése kapcsán. Az állapotjelzők, állapotváltozások megértése, szemléltetése p-V, p-T, V-T állapotsíkon. (Matematikai kompetencia)
Következtetések az anyag láthatatlan mikroszerkezetére makroszkopikus mérések, összetett fizikai kísérletek alapján. Makroszkopikus termodinamikai mennyiségek, jelenségek értelmezése a részecskemodell segítségével.
Szimulációs PC-programok alkalmazása a kinetikus gázelmélet illusztrálására. (Digitális és Esztétikai kompetencia)
Hőtan I. főtétele mint az energiamegmaradás törvényének konkrét megfogalmazása. Alkalmazása nyílt-, és körfolyamatokra.
A halmazállapot-változások kvantitatív összefüggéseinek megismerése és azok értelmezése az anyag szerkezetére vonatkozó egyszerű modell segítségével.
A fizikai modellek érvényességi körének, ill. annak bővítési lehetőségeinek bemutatása a hullámterjedés értelmezése során. Az általános fogalmak alkalmazása egyszerű, konkrét esetekre. Kapcsolatteremtés a hullámjelenségek (a hang) érzékileg tapasztalható tulajdonságai és fizikai jellemzői között. A fizikai tapasztalatok, kísérleti tények értelmezése modellek segítségével, a modell és a valóság kapcsolatának megértése.
Kiegészítő anyagok gyűjtése könyvtári és a számítógépes hálózati források felhasználásával. (Hatékony önálló tanulás és digitális kompetencia)

Témakörök	**Tartalmak**
Folyadékok és gázok tulajdonságai (40 óra)	
Halmazállapotok	A kémiai anyagok háromféle halmazállapotának (szilárd, folyadék, gáz) tulajdonságai molekuláris felépítettségük alapján. A plazma-halmazállapot kvalitatív leírása.
Hidrosztatikai nyomás	A nyomás, Pascal-törvény. Nyugvó folyadék szabad felszíne. A hidrosztatikai nyomás, közlekedőedények vizsgálata. A hidrosztatikai paradoxon értelmezése. A légnyomás mérése, barométerek. Felhajtóerő folyadékokban és gázokban. Testek úszása, lebegése, elmerülése folyadékokban és gázokban. Szilárd testek és folyadékok sűrűségének meghatározása Arkhimédész törvénye alapján. Nyomáskülönbségen alapuló eszközök.
Mozgó folyadékok és gázok	Gyorsuló folyadék szabad felszíne. Felhajtóerő gyorsuló folyadékban. Folyadékok és gázok stacionárius áramlásának leírása: sebességtér, áramvonalak. A folytonosság törvénye. A Bernoulli-törvény és annak gyakorlati alkalmazásai. A belső súrlódás (viszkozitás) áramló folyadékokban és gázokban. A közegellenállás lamináris, ill. turbulens áramlás esetén. A Magnus-hatás. Aerodinamikai emelőerő. A repülés fizikai alapelvei.
Molekuláris erők folyadékokban	A kohézió és az adhézió jelensége. A folyadék felszínének viselkedése. A felületi feszültség, felületi energia. A felületi jelenségek molekuláris értelmezése. A görbületi nyomás és értéke gömbfelület esetén. Kapilláris jelenségek.

Témakörök Hőtan (60 óra)	Tartalmak
A termikus kölcsönhatás	A hőmérséklet fogalma, mérése. Hőmérsékleti skálák és összehasonlításuk. Szilárd testek hőtágulása: vonalmenti, felületi, térfogati. Folyadékok hőtágulása. A víz hőtágulásának „rendellenes” viselkedése.
Kalorimetria	A hőmennyiség fogalma. Szilárd testek és folyadékok hőkapacitása, fajhője, mólhője. Termikus kölcsönhatások vizsgálata (halmazállapot-változás nélkül).
Gázok állapotváltozásai	Állapotjelzők (hőmérséklet, térfogat, nyomás, anyagmennyiség). Boyle–Mariotte és Gay–Lussac-törvények, Kelvin-féle hőmérsékleti skála. Az ideális gáz fogalma. Az egyesített gáztörvény, a gázok állapotegyenletei. Speciális állapotváltozások értelmezése és ábrázolása p–V, p–T, V–T állapotsíkon.
Molekuláris hőelmélet alapjai	Az anyag molekuláris szerkezetének bizonyítékai: súlyviszonytörvények, Avogadro-törvény. Az atomok és molekulák mérete. Az „ideális gáz’’ és modellje. A makroszkopikus termodinamikai mennyiségek (nyomás, hőmérséklet) és speciális állapotváltozások értelmezése a részecskemodell alapján.
A hőtan I. főtétele	A belső energia fogalmának általánosítása. A belső energia meghatározása, néhány ekvivalens összefüggés megadása. A szabadsági fok fogalma, ekvipartíció-tétel. A belső energia megváltoztatása munkavégzéssel, melegítéssel. Az energia-megmaradás törvényének általános megfogalmazása – I. főtétel. Gázok állapotváltozásainak (izobár, izoterm, izochor és adiabatikus folyamat) kvantitatív vizsgálata az I. főtétel alapján, a gázok fajhői. A Robert–Mayer-egyenlet.
Körfolyamatok	A hőtan első főtételének alkalmazása körfolyamatokra. Hőerőgépek hatásfoka. A Carnot-féle körfolyamat. Hűtőgép, hőszivattyú, és azok jósági tényezője.
A hőtan II. és III. főtétele	A természeti folyamatok iránya. Megfordítható és nem megfordítható folyamatok. Hőmérséklet-változások vizsgálata spontán hőtani folyamatok során. A II. főtétel néhány ekvivalens megfogalmazása. A hőtan III. főtétele.
Fázisátalakulások	Halmazállapotok és szilárd testek fázisainak megváltozása. A fázisátalakulási hőmérséklet és fázisátalakulási hők értelmezése. Olvadás–fagyás, forrás/párolgás–lecsapódás, szublimáció jellemzése. Fázisátalakulások energetikai vizsgálata, olvadáshő, párolgáshő. A túlhűtés és túlhevítés jelensége. Telített és telítetlen gőzök. A forrás értelmezése. A kritikus állapot.
Hőterjedés	A hőterjedés módjai: hővezetés, hőáramlás, hősugárzás.
Rugalmasságtan és rezgések (45 óra)	
Szilárd testek alakváltozásai	A rugalmas megnyúlás leírása, nyújtási diagram. Húzó-nyomó erők Hooke-törvény. A rugalmas megnyúlás molekuláris értelmezése. További rugalmas alakváltozások: hajlítás, lehajlás, nyírás, csavarás. A rugalmas energia. Képlékeny alakváltozások, szakítódiagram értelmezése.

Témakörök	Tartalmak
Mechanikai rezgés	A harmonikus rezgőmozgás kísérleti vizsgálata. A rezgést jellemző mennyiségek. Newton II. törvényének alkalmazása a rugón lévő testre. Harmonikus rezgőmozgás származtatása egyenletes körmozgásból vetületi mozgásként. A kitérés, sebesség és gyorsulás időfüggvényei. A rezgésidő kiszámítása. A rezgés energiája, energia-megmaradás. A matematikai és a fizikai inga kísérleti és elméleti vizsgálata. A rezgést befolyásoló külső hatások következményei (csillapodás, kényszerrezgések, rezonancia, csatolt rezgések kísérleti vizsgálata). Rezgések forgóvektoros ábrázolása. Rezgések összetétele, szuperpozíció-elv. Lebegés. Lissajous-görbék.
Hullámok, hangtan (40 óra)	
Mechanikai hullámok leírása	A hullám mint a közegben terjedő rezgésállapot. Mechanikai hullámok típusai a hordozó közeg dimenziószáma alapján. A hullámot jellemző mennyiségek: hullámhossz, periódusidő, terjedési sebesség. A harmonikus hullám. Síkhullám leírása kétváltozós függvénnyel.
Hullámjelenségek	Longitudinális és transzverzális hullám, polarizáció. Hullámjelenségek kísérleti vizsgálata gumikötélen és hullámkádban. Hullámok találkozása, visszaverődése. Felületi hullámok visszaverődésének és törésének kísérleti vizsgálata és értelmezése a hullámterjedés Huygens-féle elve alapján. Snellius–Descartes törési törvény. Interferencia, elhajlás, a hullámterjedés Huygens–Fresnel-féle elve. Állóhullámok kialakulása kötélen, a hullámhossz és kötélhossz kapcsolata. A hullámcsomag.
A hang hullámtulajdonságai	A hang keletkezése, terjedése közegben. A hétköznapi hangtani fogalmak fizikai értelmezése: hangmagasság, hangerősség, alaphang, felhangok, hangszín, hangsor, hangköz. Az emberi fül felépítése. Hangtani állóhullám, a hangsebesség mérése. A hang energetikai jellemzése, a decibelskála. Doppler-jelenség és alkalmazásai, fejhullám. Infrahang, ultrahang, és alkalmazásaik.

A továbbhaladás feltételei

Ismerjen olyan kísérleti eredményeket, tapasztalati tényeket, amelyekből arra következtethetünk, hogy az anyag atomos szerkezetű.
Ismerje a folyadékok belsejében és felületén érvényes igaz törvényeket. Tudja értelmezni a nyomáskülönbségen alapuló eszközök működését
Ismerje fel, hogy a termodinamika általános törvényeit – az energia-megmaradás általánosítása (I. főtétel), a spontán természeti folyamatok irreverzibilitása (II. főtétel) , az abszolút zérus fok elérhetetlensége (III. főtétel) – a többi természettudomány is alkalmazza, és ezt tudja egyszerű példákkal illusztrálni.
A kinetikus gázmodell segítségével tudja értelmezni a gázok fizikai tulajdonságait, értse a makroszkopikus rendszer és a mikroszkopikus modell kapcsolatát.
Ismerje fel a mindennapi életben a tanult hőtani jelenségeket és képes legyen azokat értelmezni.
Ismerje a rezgések és a hullámok fizikai jellemzőit. Ezeket tudja alkalmazni hangtani jelenségek értelmezésére.
Legyen képes egyszerű, összetett és bonyolult mechanikai és hőtani feladatok megoldására a tanult alapvető összefüggések segítségével.

11. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Az elektromos és mágneses erőtér fizikai fogalmának kialakítása, az erőtér jellemzése fizikai mennyiségekkel. Az anyagok csoportosítása elektromos vezetőképességük alapján (vezetők, félvezetők, szigetelők).
Az elektromosságtani fizikai ismeretek alkalmazása a gyakorlati életben (érintésvédelem, baleset-megelőzés, energiatakarékosság). (Szociális és állampolgári kompetencia) Elektromos technikai eszközök működésének fizikai magyarázata modellek, sematikus szerkezeti rajzok alapján. Az elektromos energiaellátás összetett technikai rendszerének elemzése fizikai szempontok szerint.
A gépkocsikban, mobil telefonokban használatos újratölthető akkumulátorok működése fizika-kémiai alapjainak ismerete. Az anyag- és energiamegmaradási törvények teljesülésének felismerése elektrokémiai folyamatokban.
A mágnesezhető és nem mágnesezhető anyagok felismerése. A Föld mágneses terének ismerete. Az elektromos és a mágneses mező közötti azonosságok és különbségek felismerése. Az állandó mágnesekkel és az elektromágnesekkel keltett mágneses mezők összehasonlítása.
Az elektromos motorok és a generátorok működési elvében megfigyelhető reciprocitás elvének felismerése. Annak tudatosítása, hogy a modern társadalmak az élet minden területén felhasználják az elektromágnességből adódó lehetőségeket. A látható fény és az elektromágneses hullámok közötti kapcsolat felismerése, az elektromágneses hullámok széles körű gyakorlati alkalmazásának ismerete.
A geometriai optika és a fizikai optika leírásmódjában meglévő különbségek felismerése, a kétféle modell felhasználási körének megkülönböztetése. A környezetünkben meglévő optikai eszközök működési elvének, felhasználási lehetőségei határának ismerete.
A relativitáselmélet alapjainak ismeretében gazdagodjon világlátása a térről és az időről, a tömegről és az energiáról. (Esztétikai kompetencia)
Könyvek, folyóiratok, valamint az Internet segítségével a tananyaghoz kapcsolódó újabb ismeretek felkutatása, megértése, feldolgozása, prezentáció formájában történő bemutatása. (Hatékony önálló tanulás és digitális kompetencia)

Témakörök	**Tartalmak**
Elektrosztatika (30 óra)	
Elektrosztatikus erők és mezők	Az elektromos töltés fogalma. Elektromos vezetők és szigetelők. Az elektromos megosztás jelensége. Coulomb-törvény. Az elektromos mező fogalma, elektromos térerősség. Elektromos erővonalak. Ponttöltés mozgása elektromos mezőben. Vezetők elektrosztatikus egyensúlyban (csúcshatás, Faraday-kalitka). Folytonos töltéseloszlások által létrehozott elektromos erőterek. Az elektromos fluxus fogalma. Gauss-törvény és alkalmazásai.
Elektromos potenciál	Az elektromos potenciális energia. Az elektromos potenciál fogalma. Elektromos feszültség. Összefüggés az elektromos térerősség és a potenciál között. Az energia-megmaradás törvényének alkalmazása mozgó töltésekre. Ekvipotenciális felületek. A kapacitás fogalma. Síkkondenzátor kapacitása. Kondenzátorok kapcsolása. Szigetelők (dielektrikumok) szerepe. A polarizáció jelensége. Kondenzátorokban tárolt energia. Az elektromos mező energiasűrűsége.
Elektromos áramok és áramkörök (35 óra)	
Az elektromos áram és az ellenállás	Az elektromos áram fogalma. Az elektromotoros erő fogalma. Az elektromos ellenállás és az elektromos vezetőképesség fogalma. Ohm-törvény. Fémek elektromos vezetésének szabadelektron-modellje (Drude-modell). Áramvezetés félvezetőkben. Az elektromos ellenállás hőmérséklet függése. Az áramsűrűség, a fajlagos ellenállás és a fajlagos vezetőképesség fogalma. Joule-hő. Az elektromos teljesítmény. Fogyasztók teljesítményének kiszámítása.
Egyenáramú áramkörök	Sorosan és párhuzamosan kapcsolt ellenállások. Kirchhoff-törvények. A huroktörvény és a csomóponti törvény alkalmazása áramkörökben.

Témakörök	Tartalmak
	A szuperpozíció elvének alkalmazása áramkörökben. Ellenállásokat és kondenzátorokat tartalmazó áramkörök vizsgálata. Árammérő és feszültségmérő műszerek kapcsolása, a műszerek méréshatárának kiterjesztése. A lakásokban működő elektromos hálózatok, az elektromos energia-fogyasztás kiszámítása. Érintésvédelem, az elektromos áram élettani hatása.
Elektrokémia	Az elemi töltés fogalma. Millikan-kísérlet. Az elektrolízis alapjelenségei. Az elektrolízis Faraday-törvényei. Az elektrokémiai egyenérték. Galvánelemek és akkumulátorok. Újratölthető elemek. Telepek elektromotoros ereje és belső ellenállása. Belső ellenállással rendelkező telepeket tartalmazó áramkörök vizsgálata. Telepek hatásfokának számítása.
Magnetosztatika (30 óra)	
Mágneses erők és mezők	Mágneses alapjelenségek állandó mágnesekkel. A mágneses mező fogalma. Mágneses erővonalak. A Föld mágnessége. Áramjárta egyenes vezetőre ható erő mágneses térben. Mozgó ponttöltésre ható mágneses erő (Lorentz-erő). A mágneses indukcióvektor fogalma. A mágneses tér kísérleti vizsgálata magnetométerrel. Elektromosan töltött részecskék általános mozgása homogén mágneses térben. Mágneses dipólusok. Galvanométerek. Hall-effektus. A mágneses fluxus fogalma. Kísérletek katódsugarakkal, a fajlagos töltés fogalma. Tömegspektroszkóp. Mágneses anyagok.
A mágneses erőtér forrása	Árammal átjárt vezetők (hosszú egyenes vezető, köráram, szolenoid, toroid) mágneses tere. Az Ampère-féle gerjesztési törvény. A Biot–Savart-törvény. Árammal átjárt vezetők kölcsönhatása. Az abszolút amper fogalma. Elektromágneses mértékegységek. Az egyenáramú motor működésének elve. A vasmag szerepe elektromágneses tekercsekben, mágneses hiszterézis.
Elektromágneses indukció (35 óra)	
Indukciós jelenségek	A mozgási indukció jelensége. Az indukált feszültség. Elektromos generátorok. A nyugalmi indukció jelensége. Faraday-törvény. Lenz-törvény. Örvényáramok. A transzformátor működésének elve. A transzformátorok gyakorlati alkalmazásai. A kölcsönös indukció jelensége. Az önindukció jelensége. Az önindukciós tekercs energiája, a mágneses mező energiasűrűsége.
Váltakozó áramú áramkörök	Váltakozó feszültség kísérleti előállítása, váltófeszültség, váltóáram fogalma és jellemzése. Effektív feszültség, effektív áramerősség fogalma és mérése. Egyszerű váltakozó áramú körök. Sorosan kapcsolt RLC-áramkörök impedanciája. Párhuzamosan kapcsolt RLC-áramkörök impedanciája. Rezonancia jelenségek. A váltakozó áramú áramkörök teljesítménye. Egyenirányítók. Szűrők.
Elektromágneses hullámok	Gyorsuló töltések által keltett elektromágneses hullámok. Maxwell-egyenletek. Antennák. Az elektromágneses színkép. Az elektromágneses hullámok sebessége vákuumban és anyagi közegekben. A vákuumban terjedő elektromágneses hullámok jellemzői. Az elektromágneses hullámban terjedő energia. Polarizáció. Elektromágneses hullámok Doppler-eltolódása.
Fénytan (40 óra)	
A fény visszaverődése és törése	Hullámfrontok, fénysugarak. Huygens-elv. A fény visszaverődése. A fény törése. Snellius-Descartes-törvény. Fermat-elv. Teljes visszaverődés. Polarizáció visszaverődés következtében. A képalkotás fogalma (valódi és látszólagos képek).

Témakörök	Tartalmak
	Síktükrök képalkotása. Gömbtükrök képalkotása. A nagyítás fogalma. Fénytörés gömbfelületen. Vékony lencsék képalkotása. A dioptria fogalma.
Optikai eszközök	Lencserendszerek működési elve, képalkotásuk. Fényképezőgépek. Az emberi szem működése. Az egyszerű nagyító. Fénymikroszkóp modellje. Távcsövek. Tükrök és lencsék képalkotási hibái.
Fényinterferencia és fényelhajlás	Az interferencia fogalma (erősítés, gyengítés feltételei). Kétréses interferencia. Többréses interferencia. Interferencia vékony rétegeken. A Michelson-féle interferométer. A fényelhajlás jelensége. Huygens-Fresnel-elv. Elhajlás résen. Elhajlás optikai rácson. Az optikai eszközök felbontóképessége. Röntgen-diffrakció. A Fresnel-féle diffrakció (kör alakú nyílások és akadályok). A Fresnel-féle zónalemez. Holográfia.

A relativitáselmélet alapjai (15 óra)

Speciális relativitáselmélet	A Galilei-transzformáció. A speciális relativitáselmélet alap-feltevései. Az órák szinkronizálása, az egyidejűség relativitása. A Lorentz-transzformáció. A sajátidő és a nyugalmi hossz fogalma. Időtágulás. Hosszúság kontrakció. A relativisztikus sebességösszeadás. Relativisztikus impulzus. Tömeg és energia. A relativisztikus energia. Az ikerparadoxon. A relativitáselmélet és az elektromágnesség. Túl a speciális relativitáselméleten: bepillantás az általános relativitáselmélet alapkérdéseibe.

A továbbhaladás feltételei

Ismerje az elektromos töltés fogalmát, az elektrosztatikus mező tulajdonságait, a töltések közötti kölcsönhatást.
Ismerje az elektromos potenciál és feszültség fogalmát, értse a kondenzátorok töltéstároló képességének fizikai hátterét, ismerje fel, hogy energiát elektromos mező formájában is tárolhatunk.
Ismerje a kapcsolatot az áramvezető anyagok esetén a feszültség és az áramerősség között. Egyszerű modellek segítségével legyen képes leírni az áramvezetés mechanizmusát fémekben és félvezetőkben, illetve értse, hogy miért nem vezetik az áramot a szigetelők.
Tudjon biztonságosan áramerősséget és feszültséget mérni, rajz alapján egyszerű áramkört összeállítani. Tudja, mi a rövidzárlat és mik a hatásai, különös tekintettel a háztartásban előforduló esetekre.
Tudja meghatározni (számítási feladatokban és mérésekkel egyaránt) a belső ellenállással rendelkező telepek adatait.
Ismerje az állandó mágnesek tulajdonságait és kölcsönhatásaikat, beleértve a Föld mágneses viselkedését is.
Ismerje fel az elektromágnesek előnyeit, ismerje a különböző áramalakzatok által létrejövő mágneses mezők tulajdonságait.
Ismerje az elektromágneses indukció speciális eseteit, és az indukció általános törvényszerűségeit is. Értse a váltakozó áramok előállítását, és ismerje a váltóáramú áramkörök számítási módszereit.
Ismerje az elektromágneses hullámok tulajdonságait, és tudja megkülönböztetni az elektromágneses színkép egyes részeit.
Ismerje a geometriai optika alapvető törvényszerűségeit, ezeket tudja alkalmazni különböző optikai eszközök működésének leírásakor.
Értse a fény interferenciájának és elhajlásának tulajdonságait, ismerje a rés, a kettős rés és a rács elhajlási képét.
Ismerje a látható fény különböző hullámtulajdonságait, értse, hogy ezeket a hullámtulajdonságokat milyen kísérletekkel, mérésekkel állapíthatjuk meg.
Ismerje a speciális relativitáselmélet alap-posztulátumait. Tudja kiszámítani az időtágulást és a hossz-kontrakciót, valamint ismerje a relativisztikus sebesség-összeadás módját. Ismerje a relativisztikus impulzus és a relativisztikus energia kiszámítási módját. Értse a tömeg-energia ekvivalencia elvét.

12. évfolyam

Belépő tevékenységformák

A fizikai tapasztalatok, kísérleti tények értelmezése modellek segítségével, a modell és a valóság kapcsolatának megértése. A fizikai valóság különböző szempontú megközelítése – az anyag részecske- és hullámtulajdonsága. Fizikatörténeti kísérletek szerepének elemzése az atommodellek fejlődésében. (Esztétikai kompetencia) Számítógépes szimulációs és szemléltető programok felhasználása a modern fizika közvetlenül nem demonstrálható jelenségeinek megértetéséhez. (Digitális kompetencia) Hipotézis, tudományos elmélet és a kísérletileg, tapasztalatilag igazolt állítások megkülönböztetése. Érvek és ellenérvek összevetése egy-egy problémával kapcsolatban (pl. a nukleáris energia hasznosítása kapcsán). A tudomány és áltudomány közti különbségtétel. A sajtóban megjelenő fizikai témájú aktuális kérdések kritikai vizsgálata, elemzése. (Szociális és állampolgári kompetencia) Kapcsolatteremtés az atomfizikai ismeretek és korábban a kémia tantárgy keretében tanult atomszerkezeti ismeretek között. (Természettudományos kompetencia: koordináció a kémiával) Kapcsolatteremtés, szintéziskeresés a gimnáziumi fizika tananyag különböző jelenségei, fogalmai, törvényszerűségei között. Kitekintés az aktuális kutatások irányába a csillagászat, az űrkutatás és a részecskefizika témaköréhez kapcsolódóan (ismeretterjesztő Internet-anyagok felhasználásával). (Digitális és hatékony önálló tanulás kompetencia)

Témakörök	**Tartalmak**
Modern fizika (35 óra)	
A kvantumfizika előzményei és a foton fogalma	A hőmérsékleti sugárzás és különböző értelmezései. Planck elmélete. A fényelektromos jelenség. A foton fogalma, a fény részecsketermészete. Fotocella, napelem, gyakorlati alkalmazások. Röntgen-sugárzás létrehozása. Compton-szórás. Elektron-pozitron megsemmisülés. Párkeltés. Az elektromágneses sugárzás kettős természete.
Az elektron kettős természete	Az elektron mint részecske. Elektroninterferencia, elektronhullám. A De Broglie-féle hullámhossz. Hullám-részecske kettős természet. Anyaghullámok. A Davisson-Germer-kísérlet. Elektronmikroszkópok. Az alagúteffektus. A Heisenberg-féle határozatlansági elv. A komplementaritási elv.
Atommodellek	Izzó gázok színképe. Korai atommodellek. A hidrogén atom Bohr-modellje. Diszkrét energiaszintek. A vonalas színkép magyarázata, fotonok kisugárzása és elnyelése. A korrespondencia-elv. A hullámfüggvény fogalma. Kvantummechanikai atommodell. Hullámfüggvények és kvantumszámok. A Pauli-féle kizárási elv és az elemek periódusos rendszere. Elektron energiaszintek szilárdtestekben. Vezetők, félvezetők és szigetelők sávszerkezete. Lézerek és alkalmazásaik.
Magfizika (35 óra)	
Az atommag szerkezete	Az atommagok összetétele. Rutherford-szórás, az atommagok mérete. Az atommag tömege és kötési energiája. Tömegdefektus. A nukleáris kölcsönhatás jellemzése. Az atommag cseppmodellje. Az atommag héjmodellje.
A radioaktivitás	Radioaktív bomlás és felezési idő. A radioaktív bomlás fajtái: az alfa-, béta- és gamma-bomlás jellemzése. Az aktivitás fogalma, időbeli változása. Radioaktív sugárzás környezetünkben, a sugárvédelem alapjai. A természetes és mesterséges radioaktivitás gyakorlati alkalmazásai.
Maghasadás	A maghasadás jelensége, láncreakció, sokszorozási tényező. Atombomba, atomerőmű, az atomenergia felhasználásának előnyei és kockázata. Magreakciók.

Témakörök	Tartalmak
Magfúzió	A magfúzió jelensége, a csillagok energiatermelése, a hidrogénbomba. A fúziós reaktor építésének nehézségei.
Asztrofizika (10 óra)	
Kozmikus környezetünk	A csillagok születése, fejlődése és pusztulása. Csillagtípusok. A Nap. A Hold. A Naprendszer bolygói. Üstökösök, meteorok.
Tájékozódás az égbolton	A csillagok és a Nap mozgása az égbolton. Az ekliptika és az égi egyenlítő az éggömbön. Csillagképek az éjszakai égbolton.
Kozmológia alapjai	A világegyetem szerkezete. Az Univerzum tágulása. Hubble-törvény. Ősrobbanás-elmélet. A világegyetem és a Naprendszer kialakulásának története.
Űrkutatás	A világűr megismerése, a kutatás irányai. Az űrhajózás története.
Részecskefizika (8 óra)	
A részecskefizika története és jelenlegi állása	A részecskefizika a Standard Modell előtt. A Standard Modell alapvető részecskéi. A protonok és a neutronok kvark összetétele. Az alapvető kölcsönhatások és közvetítő részecskéi. A nagy egyesítési elméletre várva. A 21. század részecskegyorsítói. Kozmikus összefüggések (sötét anyag és sötét energia).
Rendszerező összefoglalás (40 óra)	

A továbbhaladás feltételei

Ismerje a kvantumfizika megszületéséhez vezető kísérleti tapasztalatokat.
Értse a fény kettős természetét igazoló jelenségeket, ismerje a foton alapvető tulajdonságait.
Értse az elektron részecske-hullám kettős természetét, ismerje az elektron hullám alapvető tulajdonságait.
Ismerje az atomelmélet fejlődésében fontos szerepet játszó fizikatörténeti kísérleteket. Legyen tisztában a fontosabb atommodellek főbb sajátosságaival.
Ismerje az atommag összetételét, alapvető fizikai tulajdonságait. Értse az atommag cseppmodellként, illetve héjmodellként történő leírását, ismerje ezeknek a modelleknek az igazságtartalmát, továbbá a hiányosságait is.
Ismerje a radioaktív sugárzások fajtáit és ezek jellemzőit, a természetes és mesterséges radioaktivitás szerepét életünkben (veszélyek és hasznosítás).
Ismerje a magátalakulások főbb típusait (hasadás, fúzió). Legyen tisztában ezek felhasználási lehetőségeivel. Tudja összehasonlítani az atomenergia felhasználásának előnyeit és hátrányait a többi energiatermelési móddal, különös tekintettel a környezeti hatásokra.
Legyenek ismeretei a csillagászat alapvető eredményeiről, legyen képes tájékozódni az éjszakai égbolton. Ismerje az Univerzum és a Naprendszer kialakulásának történetét, legyen tisztában a világmindenség szerkezetével. Ismerje az űrhajózás elméleti és gyakorlati jelentőségét.
Ismerje az alapvető részecskéket és kölcsönhatásokat leíró Standard Modellt, tudjon a jelenleg is folyó részecskefizikai kutatások irányáról.
A gimnázium utolsó osztályában a korábbi évek tananyagának és a modern fizika elemeinek szintetizálásával körvonalazódnia kell a diákokban egy korszerű természettudományos világképnek. Tudatosodnia kell a tanulókban, hogy a természet egységes egész, szétválasztását résztudományokra csak a jobb kezelhetőség, áttekinthetőség indokolja. A fizika legáltalánosabb törvényei a kémia, biológia, földtudományok és az alkalmazott műszaki tudományok területén is érvényesek.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A kompetencia alapú oktatás velejárója olyan megváltozott oktatási szerkezet, melyben az egyéni és csoportos tanulásnak, a projekteknek, a kooperatív technikáknak, tevékenységközpontú oktatási módszereknek egyaránt helye van. A bővülő eszközrendszerből következik, hogy az értékelés lehetőségei is nagymértékben kitágulnak. A hagyományos értékelési módok (dolgozat, felelet) mellett megjelenik a szöveges értékelés, a csoport tanár általi értékelése és önértékelése. Az órán, illetve otthon önállóan végzett munka értékelésén túl lehetőség van a megszerzett készségek és képességek értékelésére. Mindehhez megfelelő méréseket kell kidolgozni (pl. önálló kísérlet, projekt bemutatása, témához csatlakozó újságcikk értelmezése, önálló kutatómunka eredményének bemutatása, az együttműködés egyszerű közös feladatban). Az értékelés során olyan általános kompetenciák jelennek meg, mint előadókészség, lényeglátás, lényegkiemelés, szövegértés, forráshasználat, prezentáció készítése, együttműködési készség stb.) Az értékelés másik sajátsága a jegyek háttérbe szorulása. Mivel az érettségi rendszer is alapvetően százalékokkal operál, így ezt az árnyaltabb skálázást javasoljuk, kiegészítve a személyre szabott, célirányosan fejlesztő szöveges értékeléssel.

A kerettanterv feldolgozásához ajánlott szakirodalom:
Alvin Hudson–Rex Nelson: Útban a modern fizikához
Budó Ágoston: Kísérleti fizika I–III. kötet
Feynman: Mai fizika
Gamow: Fizika
Holics László: Versenyfeladatok (A fizika OKTV feladati és megoldásai)
Holics László–Marx György–Tóth Eszter: Atomközelben
Károlyházy Frigyes:Igaz varázslat
Marx György: Atommagközelben
Simonyi Károly: A fizika kultúrtörténete
Középiskolai Matematikai és Fizikai Lapok
Természet Világa
Élet és Tudomány
Fizikai Szemle
Internet

VII. Emelt szintű biológia tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve 9–12. évfolyam

Kerettantervi ajánlás emelt szintű **biológia** tantárgyi tehetséggondozás követelményeinek teljesítéséhez rendelkezésre álló időkeret felhasználására

A gimnázium 9–12. évfolyamának ajánlott tantárgyi rendszere és óraszámai

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Magyar nyelv és irodalom	74	111	111	96
Történelem	55,5	55,5	74	96
Emberismeret és etika			37	
1. Idegen nyelv	92,5	92,5	111	96
2. Idegen nyelv	74	74	111	96
Matematika	111	111	111	96
Informatika	37	37	55,5	48
Bevezetés a filozófiába				32

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Fizika	55,5	55,5	74	
Biológia és egészségtan	**148**	**148**	**185**	**160**
Kémia	74	55,5		
Földrajz	74	55,5		
Ének-zene	37	37		
Rajz és vizuális kultúra	37	37		
Testnevelés és sport	92,5	92,5	92,5	80
Osztályfőnöki	37	37	37	32
Társadalomismeret	18,5	18,5	18,5	16
Tánc és dráma				32
Mozgóképkultúra és médiaismeret			18,5	16
Művészetek (a konkrét tartalmat az iskola helyi tanterve határozhatja meg)			37	32
Szabadon tervezhető			37	32
Kötelező óraszám a törvény alapján	**1017,5**	**1017,5**	**1110**	**960**

1. Célok és feladatok

A gimnáziumi biológiatanítás célja az általános iskolában megszerzett ismeretekre, készségekre és képességekre építve megismertesse a tanulókkal az élő természet működésének legfontosabb törvényszerűségeit, tudatosítsa az ember ép környezetének és egészségének elválaszthatatlan kapcsolatát, valamint – a többi tantárggyal együtt – kialakítsa az új ismeretek önálló megszerzésének igényét.

Mutassuk be, hogy a különböző szerveződésű élőlényekben az egyes életműködések miféle módon valósulhatnak meg. Olyan természetszemléletet és biológiai műveltséget kialakítása, melyben alapvető az élőlények és az életközösségek változatossága, a biológiai sokféleség jelentősége. Mutassunk rá az ökológiai rendszerek működésében felismerhető lényeges összefüggésekre.
Adjunk áttekintő képet a tulajdonságok kialakulásához szükséges információk öröklődéséről és az élővilág állandóságának és változékonyságának anyagi alapjairól. Természettudományos bizonyítékokkal támasszuk alá az élővilág egységét, és helyezze el az embert a földi élővilág evolúciójában és rendszerében. A tanulókkal ismertessük meg az emberi szervezet önfenntartó és szabályozó folyamatait, amelyek lehetővé teszik a változó környezetben a test belső egyensúlyának fenntartását.
Biztosítsuk az egészséges életmóddal kapcsolatos helyes alternatívák kiválasztásához szükséges tájékozottságot, és segítsük elő az emberek egymás közti, valamint az emberek és környezetük közötti együttélési szabályok megértését.
Tegyük nyilvánvalóvá, hogy Földünk globális problémáinak megoldásáért a biológiai ismeretek birtokában minden embernek tennie kell.
A tanulókat tegyük képessé, hogy az ismeretek elsajátítása folyamán logikus összefüggésekben gondolkodjanak és tudják használni a biológiai objektumokkal kapcsolatosan a természettudományos megismerési módszereket.

Az életkori sajátságoknak megfelelő tanulói vizsgálatok és természettudományos kísérletek szervezésével, ismeretterjesztő művek feldolgozásával kialakítani az önálló ismeretszerzés igényét. Mutassunk rá a kutatások jelentőségére és ez által fogékonnyá tesszük a tanulókat az új dolgok iránt.

Tegyük képessé a tanulókat az új tudás megszerzésére, problémamegoldásra, kreativitásra.
Tegyük nyilvánvalóvá, hogy változó világunkban a biológiai ismeretek is állandóan bővülnek, ezek nyomon követése szükséges ahhoz, hogy a világ jelenségeinek megértése. Ezáltal képes lesz tanuló a természeti és társadalmi folyamatokat a harmonikus fejlődés irányában befolyásolni.

Mutassunk rá a biológia etikai és társadalmi kérdésekkel való kapcsolatára. A diákokat készítsük fel az áltudományos gondolkodás felismerésére, kritikus fogadására és cáfolására.
Fogadtassuk el, hogy az emberi faj rasszai értelmi és érzelmi fejlődésre való képességükben nem különböznek egymástól.

2. Kulcskompetenciák és fejlesztési feladatok

A biológia gimnáziumi oktatásának – az oktatási rendszer egyik elemeként – szerepe van abban, hogy a tanulók megszerezzék azokat a **kulcskompetenciák**at, amelyek elengedhetetlenek a személyes boldogulásukhoz és fejlődésükhöz, az aktív állampolgári léthez, a társadalmi beilleszkedéshez és a munkához.
A biológia oktatásának központi eleme a **természettudományos kompetencia** fejlesztése.
A tanuló készséget és képességet szerez arra, hogy az ismeretek és módszerek felhasználásával, az ember és a rajta kívüli természeti világ közt lezajló kölcsönhatásban lejátszódó folyamatokkal kapcsolatban magyarázatokat adjon, előrejelzéseket tegyen, s irányítsa cselekvéseit a hétköznapokban.
A tanuló képes lesz mozgósítani természettudományos műveltségét, a munkájában és a hétköznapi életben felmerülő problémák megoldása során.
Kritikusan tudja szemlélni az áltudományos, az egyoldalúan tudomány- és technikaellenes megnyilvánulásokat, és képes legyen cselekedni a fenntartható fejlődés feltételeinek biztosítása érdekében lokálisan, és globális vonatkozásokban egyaránt.
A tanuló képes lesz a környezet megóvására, elősegítve ezzel az élő természet fennmaradását és a társadalmak fenntartható fejlődését. A tanuló képes lesz a környezet sajátosságainak, minőségi változásainak megismerésére és elemi szintű értékelésére, a környezet természeti és ember alkotta értékeinek felismerésére és megőrzésére, a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességeik vállalására és jogaik gyakorlására.
Ismerje azokat a folyamatokat, amelyek következményeként bolygónkon környezeti válságjelenségek mutatkoznak
A tanuló képes lesz szintetizálni a biológia, kémia, fizika és földrajz tantárgyban tanultakat.
Ismerje a társadalmi-gazdasági modernizáció egyénre gyakorolt pozitív és negatív hatásait a környezeti következmények tükrében. A tanuló kapcsolódjon be közvetlen környezete értékeinek megőrzésébe, alakuljon ki életmódjában a természet tisztelete, viselkedésében a környezeti károk megelőzése váljon meghatározóvá.

A biológia oktatásában kiemelt szerepet kap az **anyanyelvi kommunikáció** fejlesztése. Ennek birtokában a tanuló képes lesz a tantárgyi témákban szóban és írásban kommunikálni.
A tanuló tudja felhasználni a különféle tudományos-ismeretterjesztő szövegeket, összegyűjteni és feldolgozni belőlük a releváns információkat, és képes legyen saját gondolatait a helyzetnek megfelelő módon meggyőzően megfogalmazni és kifejezni. Képes lesz önálló kutatómunkáját bemutatni, logikusan, figyelem felkeltően előadni.

A biológia oktatásában szerepet kaphat az **idegen nyelvi kommunikáció** fejlesztése.
Az idegen nyelvi kommunikáció fejlesztése során a tanuló képes lesz a különféle rövid tudományos-ismeretterjesztő szövegeket, ábrákat, grafikonokat elemezni, értékelni és a különféle nemzetközi szervezetek rövidítéseit értelmezni. A tanuló törekszik megismerni az idegen nyelven megjelent új tudományos kutatásokat, tudományos-ismeretterjesztő szövegeket. Napjainkban fontos, hogy kapcsolódjon be középiskolás nemzetközi biológiai kutatásokba.

A gimnáziumi biológiaoktatás számos területe alkalmas a **matematikai kompetencia** fejlesztésére is, hiszen ez a kompetencia lényegében egyfajta matematikai gondolkodás alkalmazásának képessége, akár a mindennapok problémáinak megoldására is. A biológiában elsősorban a matematikai kompetenciának azon területeit fejleszthetjük, amelyek a modellalkotással és a modellek alkalmazásával kapcsolatosak.
A tanuló képes lesz alkalmazni az alapvető matematikai elveket és az ismeretszerzésben és a problémák megoldásában

Követi és értékeli az érvek láncolatát, matematikai úton képes lesz indokolni bizonyos biológiai kísérleti eredményeket. A magyarázatok, bizonyítások esetében a dolgok logikus okának és érvényességének keresésére törekszik.
A tanuló képes lesz adatok rendezésére, táblázatok, grafikonok készítésére és használatára, a változók közötti összefüggések bemutatására. A tanuló tudja alkalmazni matematika tudását a mikroszkóp nagyításának kiszámításánál.

A modern biológiatanítás nem nélkülözheti a **digitális kompetencia** meglétét sem. Ez magában foglalja az információs társadalom technológiáinak magabiztos és kritikus használatát az ismeretek megszerzésének és továbbadásának folyamatában egyaránt.
A tanuló legyen képes a biológia tudományának megfelelő formában és módon használni az olyan főbb számítógépes alkalmazásokat, mint a szövegszerkesztés, adattáblázatok, adatbázisok, információtárolás-kezelés. Törekedjen projektmunkák készítésére és azok prezentációjára a különböző elektronikus eszközök segítségével.

A biológia oktatásában szerepet kaphat **vállalkozói kompetencia** fejlesztése.
A természet- és környezetvédelmi hatástanulmányok készítésénél lényeges a kockázatvállalás felmérése.

A gimnáziumi biológia oktatás részeként megjelenik a **tanulás tanulása kompetencia,** a biológia tanulása során az ismeretszerzés folyamata nem nélkülözheti a **hatékony, önálló tanulást**. A tanuló tehát legyen képes kitartóan tanulni, saját tanulását megszervezni, ideértve az idővel és az információval való hatékony gazdálkodást is.
A tanuló ismerje és értse saját tanulási stratégiáit, készségeinek és tudásának erős és gyenge pontjait, valamint legyen képes a saját tanulási stratégiájának kialakítására, a motivációjának folyamatos fenntartására. Képesnek kell lennie a közös munkára és tudásának másokkal való megosztására, munkájának értékelésére és szükség esetén információ és támogatás kérésére.
A tanuló képes lesz kísérletsorozatok, kutatómunka önálló elvégzésére, értékelésére.

A gimnáziumi biológia tananyagnak több olyan témaköre is van, amely alkalmas a **szociális és társadalmi kompetencia** elmélyítésére. Ezekben megismertethetjük a tanulókkal a harmonikus életvitel és a közösségi beilleszkedés feltételeit, bemutathatjuk a magatartás olyan formáit, amely révén az egyén hatékony és építő módon vehet részt az egyre sokszínűbb társadalomban. Rendelkezni fog a tanuló saját fizikai és mentális egészségére vonatkozó ismeretekkel és megérti az egészséges életvitelnek ebben játszott meghatározó szerepét.
Az egyénnel, a csoporttal, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetés-mentességgel, a társadalommal és az emberi kultúrával kapcsolatos biológiai-pszichológiai tényeket megismeri.
A különböző biológiai témaköröknél a tanulóban alakuljon ki az a képesség, hogy figyelembe vegyen és megértsen különböző nézőpontokat és leküzdje előítéleteit és alkalmas az énkép és önismeret, önmegismerés, önkontroll és önfejlesztésére.

A tanulók a gimnáziumban folytatják az **esztétikai és kulturális kompetenciát**. Népünk kulturális örökségének a biológia tudományát jellemző részének megismerését. A tanuló megismeri a kiemelkedő magyar tudósok tevékenységét, munkásságát, hazánk nemzeti parkjait és természeti kincseit.
Az egyetemes emberi civilizáció legnagyobb hatású tudományos eredményeit ismerete nélkülözhetetlen. Fontos az emberiség közös, globális problémáit, az ezek kezelése érdekében kialakuló nemzetközi együttműködések tanulmányozása. A tanuló megismeri a hazai Világörökség biológiai értékeket őrző helyszíneit.

A **természettudományos és szociális kompetencia sajátos szinergiája** a testi és lelki egészség megőrzésének területe.
A tanuló készüljön fel arra, hogy önálló, életében életmódjára vonatkozóan helyes döntéseket tudjon hozni, egészséges életvitelt alakítson ki, és a konfliktusokat képes legyen megoldani.
A tanulóban alakuljon ki a beteg, sérült és fogyatékos emberek iránti elfogadó és segítőkész magatartás, ismerje a káros függőségekhez vezető szokások (pl. dohányzás, alkohol- és drogfogyasztás, helytelen táplálkozás) kialakulásának megelőzését, a szexuális kultúra és magatartás kérdéseit, a családi életre és a felelős, örömteli párkapcsolatokra felkészül.

A **kiemelt fejlesztési feladatok**nál nélkülözhetetlen az **énkép és önismeret**. Az egyén önmagához való viszonya, önmagáról alkotott képe, a személyiség belső diszpozíciói saját befogadó alkotó tevékenysége során alakulnak ki, csakúgy, mint a személyiségére jellemző egyéb tulajdonságok. Az egyén önmagához való viszonyának alakításában alapvető célként tűzhető ki az önmegismerés és önkontroll; a felelősség önmagukért; az önállóság; az önfejlesztés igénye és az erre irányuló tevékenységek, valamint mindezek eredményeként a

személyes méltóság. Az **énkép és önismeret** fejlesztésére alkalmas az önálló biológiai kutatás, azok értékelése, önálló projektmunkák bemutatása.

Elengedhetetlen a **hon- és népismeret**, hogy a tanulók ismerjék népünk kulturális örökségének jellemző sajátosságait, nemzeti kultúránk nagy múltú értékeit. Ennek során tanulmányozzák a kiemelkedő magyar tudósok, feltalálók munkásságát, ismerjék meg hazánk földrajzát, természetvédelmi területek értékeit, mindennapi életét. Fontos feladat a harmonikus kapcsolat elősegítése a természeti és a társadalmi környezettel, a nemzettudat megalapozása.
A tanulókat gimnáziumi éveik alatt is olyan ismeretekkel, személyes tapasztalatokkal kell gazdagítani, amelyek birtokában meg tudják találni helyüket az európai nyitott társadalmakban, ezzel kialakul az **európai azonosságtudat**. Lényeges, hogy bekapcsolódjanak az európai nemzetközi középiskolás környezet- és természetvédelmi kutatásokba.
A tanulók ismerjék meg az egyetemes emberi civilizáció legjellemzőbb, legnagyobb hatású eredményeit. Szerezzenek információkat az emberiség közös, globális problémáiról, az ezek kezelése érdekében kialakuló nemzetközi együttműködésről. Növekedjék érzékenységük a problémák lényege, okai, az összefüggések és a megoldási lehetőségek keresése, feltárása iránt. Az iskolák és a tanulók törekedjenek arra, hogy közvetlenül is részt vállaljanak a nemzetközi kapcsolatok ápolásában.

Az **aktív állampolgári léthez** ismeretek, képességek, megfelelő beállítottság és motiváltság szükséges. A megfelelő ismeretek, képességek, értékorientációk, beállítódások fejlődéséhez az iskolai tanulás teljes folyamata és az iskolai élet teremthet lehetőségeket. Az aktív állampolgári magatartáshoz szükséges részképességek (pl. a társadalmi viszonyrendszerek felismerésének képessége, az egyenlő bánásmódhoz való jog felismerésének képessége, a konfliktuskezelés, a humanitárius segítségnyújtás, az együttműködés képessége), értékorientációk, beállítódások (pl. felelősség, autonóm cselekvés, megbízhatóság, tolerancia, társadalmilag elfogadott viselkedés) elsajátítását döntően a tanulók aktív részvételére építő tanítás- és tanulásszervezési eljárások minősége, illetve az iskolai élet demokratikus gyakorlata biztosíthatja.

A **gazdasági nevelésnél** lényeges a gazdálkodás és a pénz világára vonatkozó tudás, enélkül nem érthetjük meg a bennünket körülvevő világ számunkra fontos folyamatainak jelentős részét, e tudás általános műveltségünk részévé vált. Értsék a fogyasztás gazdaságot mozgató szerepét, saját fogyasztói magatartásuk jelentőségét, felelősségét.
Az iskolai biológiai nevelésnek alapvető szerepe van abban, hogy a tanulók tudatos fogyasztókká váljanak, mérlegelni tudják a döntéseikkel járó kockázatokat, a hasznot vagy a költségeket. Ismerjék fel a fenntartható fogyasztás és az egyéni érdekeik kapcsolatát.
Ismerjék fel az „ökológiai lábnyom” nagymértékű növekedésének hatásait.

A **környezettudatosságra nevelés** átfogó célja, hogy elősegítse a tanulók magatartásának, életvitelének kialakulását annak érdekében, hogy a felnövekvő nemzedék képes legyen a környezetmegóvására, elősegítve ezzel az élő természet fennmaradását és a társadalmak fenntartható fejlődését.
A fenntartható fejlődés feltételezi az egész életen át tartó tanulást, amelynek segítségével tájékozott és tevékeny állampolgárok nevelődnek, akik kreatívan gondolkodnak, eligazodnak a természet és a környezet területén, és felelősséget vállalnak egyéni vagy közös tetteikért.
Mindez úgy valósítható meg, ha különös figyelmet fordítunk a tanulók természettudományi gondolkodásmódjának fejlesztésére. Ha a tanulók érzékennyé válnak környezetük állapota iránt, akkor képesek lesznek a környezet sajátosságainak, minőségi változásainak megismerésére és elemi szintű értékelésére, a környezet természeti és ember alkotta értékeinek felismerésére és megőrzésére, a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességeik vállalására és jogaik gyakorlására. A környezet ismeretén és a személyes felelősségen alapuló környezetkímélő magatartásnak a tanulók életvitelét meghatározó erkölcsi alapelvnek kell lennie egyéni és közösségi szinten egyaránt.
A környezeti nevelés során a tanulók ismerjék meg azokat a jelenlegi folyamatokat, amelyek következményeként bolygónkon környezeti válságjelenségek mutatkoznak. Konkrét hazai példákon ismerjék fel a társadalmi-gazdasági modernizáció egyénre gyakorolt pozitív és negatív hatásait a környezeti következmények tükrében. Értsék a fogyasztás és a környezeti erőforrások kapcsolatát, a fenntartható fogyasztás elvét.
Kapcsolódjanak be közvetlen környezetük értékeinek megőrzésébe, gyarapításába. Életmódjukban a természet tisztelete, a felelősség, a környezeti károk megelőzése váljék meghatározóvá. Szerezzenek személyes tapasztalatokat a környezeti konfliktusok közös kezelése és megoldása terén.

A tanulás tanítása tág értelmezése magában foglalja valamennyi értelmi képesség és az egész személyiség fejlődését, fejlesztését.
Törekedjenek arra, hogy a tanulók fokozatos önállóságra tegyenek szert a tanulás tervezésében, vegyenek részt a kedvező körülmények (külső feltételek) kialakításában. Élményeik és tapasztalataik alapján ismerjék meg és tudatosítsák saját pszichikus feltételeiket. A hatékony tanulás módszereinek és technikáinak az elsajátíttatása, az önművelés igényének és szokásának kibontakoztatása, a könyvtári és más információforrások használata elsősorban a következőket foglalja magában: az alapkészségek kialakítása és az előzetes tudás és tapasztalat mozgósítása, egész életen át tartó tanulás eszközeinek megismerése, módszereinek elsajátítása.
A könyvtár használata minden ismeretterületen nélkülözhetetlen. Az önálló ismeretszerzés érdekében a tanulóknak el kell sajátítaniuk a könyvtári ismeretszerzés technikáját, módszereit mind a nyomtatott biológiai szakirodalom, mind az elektronikus dokumentumok használata révén. Ismerniük kell a könyvtári keresés módját, a keresés eszközeit, a főbb dokumentumfajtákat, valamint azok tanulásban betöltött szerepét, információs értékét. El kell sajátítaniuk az adatgyűjtés, témafeldolgozás, forrásfelhasználás technikáját, az interneten való keresés stratégiáját.
A tanulás megszervezhető az iskolán kívül is. Tanulás színtere lehet a természet, a szűkebb és tágabb környezetük terepgyakorlatok során. A tanulási folyamatot jelentősen átalakítja az informatikai eszközök és az elektronikus oktatási segédanyagok használata. Ez új lehetőséget teremt az ismeretátadásban, a kísérleteken alapuló tanulásban, valamint a csoportos tanulás módszereinek kialakításában.
Törekednie kell a gondolkodási képességek, elsősorban a rendszerezés, a valós vagy szimulált kísérleteken alapuló tapasztalás és kombináció, a következtetés és a problémamegoldás fejlesztésére, különös tekintettel az analízis, szintézis, összehasonlítás, általánosítás és konkretizálás erősítésére, mindennapokban történő felhasználására. Olyan tudást kell kialakítani, mely alkalmas a kreatív gondolkodás fejlesztésére. Ezzel párhuzamosan érdemes hangsúlyt helyezni a tanulói döntéshozatalra, az alternatívák végiggondolására, a variációk sokoldalú alkalmazására, a kockázatvállalásra, az értékelésre, az érvelésre. Fontos feladat a kritikai gondolkodás megerősítése, a konfliktusok kezelése, az életminőség javítása, az életvitel arányainak megtartása, az értelmi, érzelmi egyensúly megteremtése, a teljesebb élet megszervezése.

Az iskolára nagy feladat és felelősség hárul a felnövekvő nemzedékek egészséges életmódra nevelésében, minden tevékenységével szolgálnia kell a tanulók **egészséges testi, lelki** és szociális fejlődését.
Az egészséges életmódra nevelés nemcsak a betegségek megelőzésének módjára tanít, hanem az egészséges állapot örömteli megélésére és a harmonikus élet értékként való tiszteletére is nevel. A pedagógusok készítsék fel a gyerekeket, fiatalokat arra, hogy önálló, életükben életmódjukra vonatkozóan helyes döntéseket tudjanak hozni, egészséges életvitelt alakítsanak ki, és a konfliktusokat képesek legyenek megoldani. Fejlesszék a beteg, sérült és fogyatékos emberek iránti elfogadó és segítőkész magatartást. Ismertessék meg a környezet – elsősorban a háztartás, az iskola és a közlekedés, veszélyes anyagok -, egészséget, testi épséget veszélyeztető leggyakoribb tényezőit. Készítsenek fel a veszélyhelyzetek egyéni és közösségi szintű megelőzésére, kezelésére. Figyelmet kell fordítani a veszélyes anyagok, illetve készítmények helyes kezelésére, legfontosabb szabályaira (felismerésére, tárolására), alapvető környezetvédelmi eljárásokra. Nyújtsanak támogatást a gyerekeknek – különösen a serdülőknek – a káros függőségekhez vezető szokások (pl. dohányzás, alkohol- és drogfogyasztás, helytelen táplálkozás) kialakulásának megelőzésében. A biológia oktatásnak feladata, hogy foglalkozzon a szexuális kultúra és magatartás kérdéseivel, a családi életre, a felelős, örömteli párkapcsolatokra történő felkészítéssel. Az egészséges, harmonikus életvitelt megalapozó szokások a tanulók cselekvő, tevékeny részvételével alakíthatók ki. Fontos, hogy az iskolai környezet is biztosítsa az egészséges testi, lelki, szociális fejlődést.

A felnőtt lét szerepeire való felkészülés egyik fontos eleme a pályaorientáció. Általános célja, hogy segítse a tanulók további iskola- és pályaválasztását. Összetevői: az egyéni adottságok, képességek megismerésén alapuló önismeret fejlesztése; a legfontosabb pályák, foglalkozási ágak és a hozzájuk vezető utaknak, lehetőségeknek, alternatíváknak a megismerése tevékenységek és tapasztalatok útján. Tudatosítanunk kell a tanulókban, hogy életpályájuk során többször kényszerülhetnek pályamódosításra.
Az iskolának – a tanulók életkorához és a lehetőségekhez képest – átfogó képet kell nyújtania a munka világáról. Ennek érdekében olyan feltételeket, tevékenységeket kell biztosítani, amelyek elősegíthetik, hogy a tanulók kipróbálhassák képességeiket, elmélyedhessenek az érdeklődésüknek megfelelő területeken. A felnőtt lét szerepeire való felkészülést segíthetik a tanulók hazai és nemzetközi tanulmányi versenyeken való részvétele.
Fejlesztésében kiemelt feladat a segítéssel, együttműködéssel, vezetéssel és versengéssel kapcsolatos magatartásformák kialakítása, az öntudatos fogyasztói magatartással, a versenyképesség erősítésével kapcsolatos területek.

3. Fejlesztési követelmények:

A tanulók legyenek képesek

- a biológiai jelenségek megfigyelésére, egyszerűbb vizsgálatok, kísérletek önállóan elvégzésére,
- a kísérleti eszközök megismerésére, használatára, egyszerűbb kísérleti eszközök készítésére,
- legyen gyakorlata a taneszközök, vizsgálati és kísérleti eszközök, anyagok balesetmentes használatában,
- a vizsgálatok, kísérletek eredményeinek értelmezésére a tanult összefüggések, elméletek fényében,
- az önálló ismeretszerzés igényének kialakítására,
- a biológiai ismeretszerzés szempontjából lényeges és lényegtelen jellemzők, tényezők elkülönítésére, és segítsük hozzá a tanulót, hogy képes legyen a különböző jellemzők alapján a biológiai objektumokat, jelenségeket, folyamatokat csoportosítani, rendszerezni,
- biológiai kísérletek kapcsán megállapítani, hogy mely tényezők miként változnak meg, tanári segítséggel rendezze a megfigyelések, mérések, kísérletek során nyert adatokat és értelmezze a vizsgálatok, kísérletek eredményeit,
- a biológiai jelenségekkel, folyamatokkal kapcsolatos legfontosabb diagramok, grafikonok, ábrák információtartalmát leolvasni, értelmezni,
- a tudomány- technika-társadalom komplex összefüggésrendszer elemzésére, a problémák megfogalmazására, az ember természeti folyamatokban betöltött szerepének kritikus vizsgálatára,
- természeti-társadalmi problémák megoldását célzó cselekvési lehetőségek felismerésére, a tudományos-technikai fejlődés erkölcsi-etikai vonatkozásainak helyes értelmezésére,
- a természeti jelenségekkel kapcsolatos saját elképzelések és a tanult tudományos elméletek megfogalmazására, a tanultaknak magyarázatokban, előrejelzésekben és cselekvésben való alkalmazására, az ismeretszerzés folyamatának és eredményének kritikus értékelésére,
- természettudományos ismereteinek szintetizálására,
- ismeretszerzési tevékenységében használja a nyomtatott, illetve az elektronikus információhordozókat és értse az életkorának, szellemi fejlettségének megfelelő szintű biológiai ismeretterjesztő könyvek, cikkek, elektronikus médiumok biológiával kapcsolatos információit,
- különböző forrásokból szerzett ismereteit legyen képes összevetni, kritikusan értelmezni,
- jártasságot szerezni a biológiai témák érveléstechnikájában, véleményalkotásban,
- jártasságot szerezni a biológia tananyagában szereplő mérhető mennyiségek mértékegységeinek és azok többszöröseinek használatában,
- ismereteinek, önálló kutatómunkájának, önálló kísérletei, vizsgálatai eredményeinek átfogó, különböző médiaeszközöket használó, informatív és esztétikus bemutatására,
- értéknek tekinteni fizikai és pszichés egészségének megőrzését,
- a gyakorlatban is alkalmazza a környezet- és természetvédelem legfontosabb alapelveit, valamint mikrokörnyezetében aktív szerepet vállalni a szennyező anyagok káros mértékű felhalmozódásának megelőzésében,
- a legfontosabb hazai és nemzetközi környezet- és természetvédelmi jogszabályok értelmezésére,
- mikrokörnyezetében aktív szerepet vállalni a szennyező anyagok káros mértékű felhalmozódásának megelőzésében,
- a megszerzett jártasságait, képességeit, készségeit alkalmazni a mindennapi élet feladatainak, problémáinak megoldásában.

9. évfolyam

Belépő tevékenységek

A biológia tantárgy tanításának a 9. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók

- megismerjék a legjellegzetesebb élőlénycsoportokat,
- megbizonyosodjanak arról, hogy az élővilágban minden faj egyenértékű,
- alkalmazzák a többi természettudományos tantárgyban tanult ismereteket a biológiai jelenségek értelmezésében,
- legyenek képesek az általános iskolai ismereteiket összekapcsolni a tanultakkal,
- készítsenek egyszerű ökológiai grafikonokat, elemezzenek ábrákat,
- a táplálkozási hálózatok, életközösségek mennyiségi jellemzőinek vázlatos ábrázolása, az ilyen ábrák értelmezése,

- az életközösségek anyag- és energiaforgalmának önálló ismertetése vázlatrajzok, folyamatábrák segítségével,
- élőlények és élőhelyük megfigyelése, a tapasztalatok dokumentálása,
- lakóhelyi környezet tipikus társulásainak ismerete, fajismeret,
- megismerjék hazánk nemzeti parkjait és természeti kincseit,
- megismerjék a hazai Világörökség biológiai értékeket őrző helyszíneket,
- értsék meg a globális problémákat, és a fenntartható fejlődés lehetőségeit,
- a rendelkezésre álló nyomtatott és elektronikus információhordozók önálló használata a biológiai környezet minél több oldalú, minél részletesebb megismeréséhez,
- gyakorolják a kísérletező módszert, és a tapasztalatokat értékeljék, dokumentálják.

Témakör	Tartalmak	Tevékenységek
Bevezetés (6 óra)	A biológia tudománya. Alapfogalmak – rendszerezés, szerveződés. A biológia kutatása, a tudományos kutatás. Tudománytörténet.	
A populációk tulajdonságai és változásai (12 óra)	Ökológiai alapfogalmak. Egyedszám, egyedsűrűség és ezek változása. Koreloszlás, térbeli eloszlás. Túlélési stratégiák.	Feladatok megoldása. A populációk vizsgálata.
Az élettelen környezeti tényezők és ezek változásai (18 óra)	Az élettelen környezeti tényezők: a fény és a hőmérséklet. A víz, mint környezeti tényező. Vízszennyezés. A víz védelme. A levegő, mint környezeti tényező. Légszennyeződés globális hatásai. A levegő védelme. A talaj és védelme. Az élettelen környezeti tényezőknek az élővilágra gyakorolt hatása. Az élőlények tűrőképessége, szűk és tág tűrés.	A környezeti tényezők vizsgálata. Feladatok megoldása. Lakóhelyi szennyező források felkutatása. Csoportmunka.
Ökológiai rendszerek (16 óra)	Az életközösségek anyag- és energiaforgalma. Populáción belüli kölcsönhatások. Populációk közötti kölcsönhatások. Táplálkozási kapcsolatok, táplálkozási hálózatok. Termelők, fogyasztók, lebontók. Ökológiai piramisok. A különböző létfontosságú anyagok körforgása a természetben. Az emberi tevékenység következményei az anyagforgalomban. Az anyagforgalom és az energiaáramlás összefüggése, mennyiségi viszonyai az életközösségekben. Biológiai produkció, biomassza.	Megfigyelés a környezetben. Feladatok megoldása.
Természetes és mesterséges életközösségek (8 óra)	Az életközösségek fogalma és jellemzői. A természetes életközösségek, mint önszabályozó rendszerek. Az élővilág sokféleségének fontossága. A monokultúrák előnyei és hátrányai.	Terepgyakorlat. Beszélgetés az ökológiáról.
Biomok (9 óra)	A biomok körülményei. A trópusi esőerdő, a trópusi lombhullató erdő, a szavanna, a sivatag, a keménylombú erdő, a babérlombú erdő, a lombos erdő, a füves puszta, a tajga, a tundra és az állandóan fagyos területek élővilága. A hegyvidéki és a mélytengeri biomok.	Kiselőadások.
Magyarországi társulások (16 óra)	A magyarországi klímazonális társulások. A homok- és a szikes talajon kialakuló intrazonális társulások. A víz által befolyásolt társulások. A magyarországi hegyvidékeken előforduló életközösségek. A gyom- és a telepített társulások.	A lakóhelyhez közeli társulás(ok) vizsgálata. Terepgyakorlat. Kiselőadások, beszámolók.

Témakör	Tartalmak	Tevékenységek
Környezet- és természetvédelem (18 óra)	Környezet-és természetvédelem. Magyarország nemzeti parkjai. Jelentősebb hazai tájvédelmi és természetvédelmi területek bemutatása. Világörökségeink bemutatása. Humánökológia	A lakóhelyhez közeli társulás(ok) vizsgálata. Kiselőadások.
Ökológiai kutatómunka (35 óra)	A pedagógus és a tanulók érdeklődése, az intézmény lehetőségeinek megfelelően önállóan vagy csoportban különböző projektmunkák végzése. Szakirodalmi felkészülés, a kutatási program megtervezése, a vizsgálatok elvégzése, az eredmények értékelése. Az eredmények bemutatása poszter vagy előadás formájában. Felkészülés tanulmányi versenyekre.	
Év végi összefoglalás (10 óra)	Az ökológiai ismeretek áttekintése.	Feladatok megoldása. Csoportmunka

A továbbhaladás feltételei

- Értsék meg, hogy a fotoszintézis folyamata miért alapvető a földi élővilág számára.
- Önállóan tájékozódjanak az élővilág természetes rendszerében, tudják elfogadni, hogy a fejlődéstörténeti rendszer természetes rendszer.
- Lássák meg az összefüggést a környezetében előforduló élőlények életmódja és a környezet napi, illetve évi változása között.
- Legyenek képesek táplálkozási hálózatok, életközösségek mennyiségi jellemzőit vázlatosan ábrázolni, az ilyen ábrákat értelmezni.
- Igényeljék, hogy biológiai környezetüket minél több oldalról, és minél részletesebben megismerjék, használjanak ehhez ismeretterjesztő folyóiratokat, könyveket, határozókat és egyéb információhordozókat.
- Legyenek képesek egyszerűbb biológiai problémákat önállóan megoldani.
- Tudjanak egyszerű ökológiai grafikonokat, ábrákat elemezni és készíteni.
- Váljanak képessé élőlények és élőhelyük megfigyelésére, a tapasztalatok dokumentálására.
- Ismerjék lakóhelyi környezetük tipikus társulásait, fajait.
- Ismerjék Magyarország nemzeti parkjait és természeti értékeit.
- Ismerjék a hazai Világörökség biológiai értékeket őrző helyszíneket.
- A rendelkezésre álló nyomtatott és elektronikus információhordozók önálló használata a biológiai környezet minél több oldalú, minél részletesebb megismeréséhez.
- Legyenek képesek egyszerű vizsgálatokat, kísérleteket elvégezni, a változásokat észlelni és értelmezni.
- Legyenek képesek kiselőadásokat készíteni, bemutatni.

10. évfolyam

Belépő tevékenységek

A biológia tantárgy tanításának a 10. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók

- elegendő ismerethez jussanak az élővilág evolúciójának feldolgozásához,
- megismerjék az állatoknak az emberétől eltérő testfelépítését,
- ismerjék meg az állatok viselkedésének alapvető jellemzőit,
- megismerjék a legjellegzetesebb egysejtű, állat-, növény- és gombacsoportokat, a legjellemzőbb fajokat,
- ismerjék fel a hazai mérgező és ehető gombákat,
- fedezzék fel az állatok, a növények, a gombák sajátságai közötti eltéréseket,
- az életműködések alapján megértsék a növények és az állatok egymásrautaltságát,
- felismerjék az élőlények életműködéseinek közös vonásait,
- gyakorolják a kísérletező módszert, és a tapasztalatokat értékeljék, dokumentálják,

- gyakorolják a biológiai folyamatok számítógépes modellezését,
- megismerjék a kísérletezésnél fontos balesetvédelmi szabályokat,
- ismerjék meg a sejtek összetevőinek és a sejtekben lejátszódó folyamatok értelmezése ábrák és mikroszkópos felvételek segítségével,
- kapcsolják össze a kémia és biológia tantárgyban tanult biokémiai ismeretek,
- ismerjék fel a sejtalkotók felépítése és működése közötti szoros összefüggés, megértsék a sejtszintű és a szervezetszintű életfolyamatok közötti kapcsolatokat,
- készítsenek kiselőadást önálló témakutatással az élőlények szervezeti felépítésének és működésének összefüggéseiről,
- megismerjék a fénymikroszkóp felépítését és gyakorolják használatát,
- végezzenek egyszerű biokémiai vizsgálatokat, kísérleteket, tudják azokat rendezetten dokumentálni, oknyomozó módon értékelni.

Témakör	Tartalmak	Tevékenységek
Ismétlés (2 óra)	Ökológiai ismeretek. Prokarióták, alacsonyabbrendű eukarióták.	
Az élőlények csoportjai (4 óra)	A rendszerezés alapjai. Fejlődéstörténeti rendszer.	
A prokarióta élőlények (6 óra)	A prokarióta élőlények. A prokarióta sejtek felépítése. Autotróf és heterotróf baktériumok. A kékbaktériumok. A baktériumok és a kékbaktériumok jelentősége.	A mikrobiológia és kapcsolata mindennapokkal. Biológiai feladatok és megoldásuk.
Az alacsonyabb-rendű eukarióta élőlények (9 óra)	Az alacsonyabbrendű eukarióták kialakulása, általános jellemzői. Vázuk, mozgásuk, táplálkozásuk. Kiválasztásuk, szaporodásuk. Rendszerezésük, legfontosabb csoportjaik. Az alacsonyabbrendű eukarióták jelentősége.	A mikroszkóp felépítése, típusai és használatuk. Egysejtűek vizsgálata. Biológiai feladatok megoldása.
Az állatok testének felépítése (12 óra)	Az állatok szerveződési szintjei. Az állati sejt. Az állatok szövetei. A különböző állati sejtek. Az állatok, mint heterotróf élőlények. Az önfenntartó életműködések összefüggése. A fajfenntartás és az egyedfejlődés az állatvilágban.	Az állati szövetek vizsgálata. Biológiai feladatok megoldása.
Az állatok életműködései és a legfontosabb törzsei (18 óra)	A szivacsok és a csalánozók. A férgek törzsei, a gyűrűsférgek. A puhatestűek törzse: a csigák, a kagylók és a fejlábúak. Az ízeltlábúak törzse: a rovarok osztálya. A rákok és a pókszabásúak. A gerincesek törzsének általános jellemzői. A porcos és a csontos halak. A kétéltűek és a hüllők. A madarak és az emlősök.	Gerinctelen állat (földigiliszta, éti csiga) boncolása. Gerinces állat (ponty, madár) boncolása. Állatismeret. Biológiai feladatok megoldása.
Az állatok viselkedése (9 óra)	Az állatok öröklött magatartása. Az állatok tanult magatartása. A létfenntartó viselkedések. Az állatok társas viselkedése, kommunikációja. Az állatok szexuális viselkedése, az ivadékgondozás különböző formái. Az állati és az emberi viselkedés.	Beszélgetés, kiselőadás.
A növények teste és életműködései (32 óra)	A növényi test szerveződésének és anyagcseréjének általános jellemzői. A növényi és állati sejt felépítésének összehasonlítása. Az autotróf anyagcsere. Az autotróf és heterotróf anyagcsere összehasonlítása. Telepes növények. A mohák teste és anyagforgalma. A növényi szövetek típusai, jellemzői, funkciói. A szövetes növények testfelépítése, a növények szervei. A növények táplálkozása: a gyökér és a hajtás szerepe. Gázcsere és párologtatás. A növényi légzés. Anyagszállítás: a szállítónyalábok	Balesetvédelmi szabályok, laboreszközök és használatuk. Klorofill kivonat vizsgálata. A növényi szövetek mikroszkópos vizsgálata, metszetek készítése. A növényi szervek vizsgálata. Biológiai feladatok megoldása.

	felépítése és működése. A raktározásra módosult szervek különféle formái. A növényi kiválasztás formái. A szövetes növények mozgásai, a növényi hormonok. A növényi mozgások típusai és jellemzői. A szövetes növények szaporodása. A zárvatermők szaporítószervének felépítése. Az ivaros és ivartalan szaporodási módok, ezek jellemzői. A zárvatermők egyedfejlődése.	
A növények csoportjai (8 óra)	Mohák, harasztok, nyitvatermők. Zárvatermők (kétszikűek és egyszikűek).	Növényhatározás. Természettudományos szemlélet kialakítása.
A gombák teste és életműködései (8 óra)	A gombák jellemzői. A gombák testfelépítésének sajátosságai. A gombák életműködésének sajátosságai, életmódja. A gombák gyakorlati jelentősége, kölcsönhatások növényekkel és állatokkal. A legfontosabb ehető és mérgező gombák felismerése.	Gombaismeret.
A sejtek kémiai felépítése (22 óra)	A biogén elemek. A víz biológiai szempontból fontos tulajdonságai. A kolloidok az élő rendszerekben. A szénhidrátok, lipidek, a fehérjék, a nukleinsavak legfontosabb tulajdonságai. A nukleotid-típusú vegyületek.	A biogén elemek vizsgálata. Ozmózis és a kolloidok vizsgálata. A szénhidrátok vizsgálata. A lipidek vizsgálata. A fehérjék vizsgálata. Feladatok megoldása.
A sejtek felépítése (13 óra)	A pro- és eukarióta sejtek összehasonlítása. A citoplazma, a sejtfal. A membránok felépítése és működésének alapelvei. Az endoplazmatikus hálózat, a Golgi-membrán, a lizoszómák. A színtest és a mitokondrium. A sejtmag funkciója.	Sejtalkotók vizsgálata. Mikroszkópi festékek használata. Feladatok megoldása.
Év végi összefoglalás (5 óra)	Látogatás biológiai intézetekben vagy egyetemi tanszékeken. Év végi összefoglalás.	Csoportmunka.

A továbbhaladás feltételei

- A tanuló ismerjék az élőlények legfontosabb csoportjaira jellemző testszerveződési formákat.
- Legyenek képesek a különféle élőlények életműködéseinek lényegét kiemelni és röviden megfogalmazni.
- Legyenek képesek az élőlényeket testszerveződésük és életműködéseik alapján összehasonlítani, csoportosítani.
- Ismerjék fel, hogy többféle testfelépítés is eredményezhet hasonló működést.
- Legyenek képesek elkülöníteni az élőlények önfenntartó és fajfenntartó működését.
- Értsék az autotróf és heterotróf anyagcsere lényegét.
- Az ember és a különféle állatok testének, életműködéseinek összehasonlítása során lássák be, hogy – biológiai nézőpontból – az ember csak egy az élőlények közül.
- Ismerjék az állati sejtek és szövetek legfontosabb jellemzőit.
- Tudjanak példákat mondani arra, hogy az állatoknál az egyes életműködéseket milyen testszerveződés biztosítja.
- Szerezzenek gyakorlatot a fénymikroszkóp kezelésében és a látómezőben észlelt kép értelmezésében.
- Értsék a viselkedés biológiai alapjait.
- Kapcsolják össze az állati viselkedés egyes jellegzetességét az ember viselkedésében tapasztaltakkal.
- Ismerjenek néhány példát az ivadékgondozás különféle formáira.
- Tudjanak példákat mondani arra, hogy a szövetes növények a különféle életműködéseiket milyen testszerveződési formákkal valósítják meg.
- A testszerveződés és az anyagcsere-folyamatok alapján értsék, hogy a növények, a gombák és az állatok miért alkotnak külön országot az élőlények természetes rendszerében.

- Ismerjék a zárvatermők szaporodásának, mag- és terméképzésének főbb szakaszait.
- Legyenek képesek mikroszkópi metszetek készítésére.
- Legyenek képesek egyszerű növényélettani vizsgálatokat, kísérleteket elvégezni, a változásokat észlelni és értelmezni, ezek eredményeit a célnak megfelelő módon rögzíteni és értelmezni.
- Ismerjék a gombák legfontosabb jellemzőit, biztosan ismerjék fel a gyilkos galócát.
- A tanulók ismerjék a sejtalkotók felépítése és működése közötti összefüggést, tudjanak a sejtszintű és a szervezetszintű életfolyamatok között kapcsolatot teremteni.
- Legyenek képesek elvégezni egyszerű sejtbiológiai vizsgálatokat, kísérleteket, ezek eredményeit a célnak megfelelő módon rögzíteni és értelmezni.
- A biológiai jelenségek magyarázatakor használják helyesen a kémia tananyagában megismert fogalmakat.

11. évfolyam

Belépő tevékenységek

A biológia tantárgy tanításának a 11. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók

- értsék meg a sejt molekulái közötti információáramlás lényegét, a felépítés és a szerepük közötti kapcsolatokat,
- ismerjék meg a sejtosztódás folyamatát ábrák segítségével,
- ismerjék meg az ember legfontosabb életműködéseit és az életműködések közti kapcsolatokat,
- végezzenek az emberi szervezet működésével kapcsolatos egyszerű megfigyeléseket, vizsgálatokat, azokat dokumentálják, értékeljék,
- illusztrálják a legfontosabb életműködések szabályozását egy-egy példával,
- értsék meg az egészséges életmód, a tudatos táplálkozás fontosságát, az egészségkárosító szokások egyéni és társadalmi hátrányait, a rendszeres testmozgás szükségességét,
- ismerjék fel a betegségmegelőzés, a szűrővizsgálatok, a védőoltások egyéni és közösségi-társadalmi szükségességét,
- tudatosan alakítsák ki az egészséges életmód és az egészséget fenntartó magatartás szokásrendszerét,
- alakítsanak ki tartózkodó magatartást a testi és mentális egészségre káros anyagokkal szemben,
- ismerjék a magyar lakosság egészségügyi mutatóit – elemezzék az adatok változásait, vonjanak le következtetéseket, tudjanak a rizikófaktorokról,
- lássák be a megelőzés szükségességét és legyenek tájékozottak a megelőzés gyakorlatáról,
- legyenek képesek önálló anyaggyűjtésre és előadás tartására, ismerjék, és sajátjuknak tartsák az egészséges életmódot,
- legyenek képesek az áltudományos és kereskedelmi célú sajtóanyagok kritikai elemzésére.

Témakör	Tartalmak	Tevékenységek
Ismétlés (3 óra)	*Az élőlények csoportjai. Sejtbiológia.*	
A sejtek anyagcsere-folyamatai (22 óra)	A sejtek anyagfelvétele és leadása, a passzív és aktív transzport jellemzői. Az anyagcsere áttekintése. Az enzimek, az enzimkatalízis. A lebontó anyagcsere-folyamatok – a glükolízis és a hozzákapcsolódó folyamatok. A lebontás közös útja: citromsavciklus és a terminális oxidáció. Az erjedés. A felépítő folyamatok: a fotoszintézis és a kemoszintézis energiaátalakítása. A szerves molekulák előállítása szervetlen anyagból. A szerves molekulák előállítása szerves anyagból: a szénhidrátok, a lipidek bioszintézise. A felépítő és lebontó folyamatok összefüggése. A sejtek energiaforgalma. Az anyagcsere-betegségek.	Az enzimek vizsgálata. A lebontó folyamatok vizsgálata. A fotoszintézis vizsgálata. Feladatok megoldása.

Témakör	Tartalmak	Tevékenységek
A szaporodás és öröklődés sejttani alapjai (16 óra)	Az információ kódja és átírása, DNS-szintézis. A gén és allél fogalma. A ribonukleinsavak bioszintézise. Az operon. A prokarióta és az eukarióta sejt génműködésének összehasonlítása. A fehérjeszintézis. Az öröklődő információ megjelenésének kémiai alapjai: kódszótár. A kromoszómák, a kromoszómaszám. Haploid és diploid sejtek. Sejtciklus. A mitózis és a meiózis folyamata és biológiai jelentősége. A genetikai információ variálódása a meiózis és a megtermékenyítés során. Stresszfehérjék. Apoptózis és nekrózis. A mutációk típusai és következményei. Az embert érő mutagén hatások és ezek következményei.	A fehérjék térszerkezete – számítógépes vizsgálatok. A kromoszómák, a sejtosztódás vizsgálata. Feladatok megoldása.
A vírusok, szubvirális rendszerek (6 óra)	A vírusok. A vírusok életciklusa és jelentősége. Prionok, viroidok. Betegségek.	Feladatok megoldása.
Molekuláris biológiai vizsgálatok (30 óra)	A pedagógus és a tanulók érdeklődése, az intézmény lehetőségeinek megfelelően különböző projektmunkák végzése önállóan vagy csoportban. Szakirodalmi felkészülés, a kutatási program megtervezése, a vizsgálatok elvégzése, az eredmények értékelése. Az eredmények bemutatása poszter vagy előadás formájában.	
Az idegrendszer (33 óra)	Az ember önfenntartó életműködései és ezek szabályozása. A szabályozás és vezérlés fogalma. Az idegsejtek felépítése, az idegszövet áttekintése. Elemi ingerületi jelenségek: a nyugalmi és az akciós potenciál kialakulása, az ingerület terjedése és a szinapszis. A reflexív elve. A külső és a belső környezet változásainak érzékelése. A szem és hallószerv felépítése és működése. Az egyensúly érzékelése, az íz- és szagérzékelés és a bőr érző működése. Az idegrendszer tagolódása: a környéki és a központi idegrendszer. A gerincvelő, gerincvelői idegek. Az agy: az agytörzs, a köztiagy, a kisagy és a nagyagy. Az idegrendszer szomatikus és vegetatív működése. A vegetatív szabályozás. A mozgató működés. Az érzőműködések: az analizátorok. Az idegrendszer működésével kapcsolatos egészségügyi ismeretek. Az érzékszervek védelme és betegségei.	Feladatok megoldása. A receptorok, reflexek vizsgálata. Az idegrendszer az interneten.
A hormonrendszer (11 óra)	A hormonális szabályozás alapelvei. A hipotalamusz–agyalapi mirigy rendszer. A pajzsmirigy, a mellékpajzsmirigy, a hasnyálmirigy, a mellékvese legfontosabb hormonjai és ezek hatása. A hormonrendszer betegségei	A hormonrendszer az interneten. Feladatok megoldása.

Témakör	Tartalmak	Tevékenységek
A keringési rendszer (21 óra)	A belső környezet. A vér összetétele, alkotói. A vörösvérsejtek és a vérlemezkék funkciója. A sérülés, a véralvadás. A szív szerkezete és működése. Az értípusok összehasonlítása. A hajszálerek működése. A nagy és a kis vérkör funkciója. A vérkeringés szabályozásának lényege. A nyirokrendszer. Az immunitás. Az immunitás lényege, az immunrendszer funkciója. A falósejtek és a nyiroksejtek működése, a sejtes és az antitestes immunitás. A védőoltások. A vércsoportok. A szív- és érrendszeri betegségek veszélyeztető tényezői és megelőzése. Az immunrendszerrel kapcsolatos egészségügyi ismeretek.	A vér vizsgálata. A keringési rendszer vizsgálata (pulzus, vérnyomásmérés, folyadékáramlás). Feladatok megoldása. Információgyűjtés az immunitásról az interneten.
A táplálkozás (13 óra)	A táplálkozás szerepe, a tápcsatorna szövettani felépítése. A tápcsatorna mirigyei. Az emésztés lényege, a nyál, a gyomornedv, a hasnyál, az epe és a bélnedv. A felszívás. Az előbél szakaszai és ezek funkciói. A középbél funkciója, a szerves és szervetlen anyagok felszívódása. Az utóbél funkciói. A táplálkozási folyamatok szabályozásának lényege. Vitaminok. A táplálkozással kapcsolatos egészségügyi ismeretek.	A táplálkozás vizsgálata: a nyál amiláza, a pepszin emésztőhatása, az epe szerepe, a hasnyál lipáza. A vitaminok szerepe (internet).
A légzés (12 óra)	A légutak szakaszai és funkciói. A tüdő felépítése, a légzőmozgások. A hangképzés. A gázcsere folyamata. A légzési folyamatok szabályozásának lényege. A légzőszervekkel kapcsolatos egészségügyi ismeretek.	A légzés vizsgálata: a vitálkapacitás mérése, mellkasi és hasi légzés. A légzésszám és az izommunka összefüggése. A hangadás vizsgálata. Feladatok megoldása.
A kiválasztás (11 óra)	A vese felépítése. A nefron. A húgyutak. A kiválasztóműködés szabályozásának lényege. A kiválasztószervekkel kapcsolatos egészségügyi ismeretek.	
Problémamegoldó feladatok gyakorlása (4 óra)		Feladatok, tesztek, problémamegoldás.
Év végi összefoglalás (3 óra)		

A továbbhaladás feltételei

- Értsék a sejtszintű anyagcsere lényegét.
- Értelmezzék a sejtosztódások szerepét az élővilágban.
- Ismerjenek vírus okozta emberi betegségeket.
- Legyenek képesek felosztani az idegrendszert morfológiai és működési szempontból részekre és az egyes részek működésének lényegét kiemelni.
- Sorolják fel a hormontermelő mirigyeket és tudják ezek hormonjainak legfőbb hatásait.
- Áttekintően ismerjék, hogy az egyes szervrendszerek működését, a fontosabb élettani jellemzőket mi, és hogyan szabályozza.
- Alakuljon ki az egészséges életmód, a tudatos táplálkozás igénye.
- Lássák be az egészségkárosító szokások egyéni és társadalmi hátrányait.
- Értsék meg, hogy a rendszeres testmozgás minden embernek alapvető szükséglete.
- Lássák be, hogy a betegségmegelőzés, a szűrővizsgálatok, az egyéni és a közösségi-társadalmi érdekeket is szolgálják.

- Tudatosan tartsák távol magukat mind a testi és mind a mentális egészségre káros anyagoktól.
- Ismerjék az emberi életszakaszok főbb testi, lelki és viselkedésbeli jellemzőit.
- Értelmezzék az egészség megőrzését az élettelen és él környezettel való kiegyensúlyozott együttélés eredményeként, a betegséget ezen összhang megbomlásaként.
- Legyenek képesek elvégezni egyszerű élettani vizsgálatokat, kísérleteket, ezek eredményeit a célnak megfelelő módon rögzíteni és értelmezni.
- Értsék meg, hogy az élőlények biológiai jellemzői anyagilag meghatározottak, és az örökítő anyagban nem kódolt tulajdonságok nem fejleszthetők ki.
- Legyenek képesek egyszerűbb biológiai problémákat önállóan megoldani.

12. évfolyam

Belépő tevékenységek

A biológia tantárgy tanításának a 12. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók

- ismerjék meg a hazánkban leggyakoribb betegségek kialakulásának folyamatát és azok megelőzésének lehetőségeit,
- ismerjék meg az ember szexuális viselkedésének biológiai folyamatait és társadalmi-etikai kapcsolódásait, alakuljon ki a felelősségteljes nemi magatartásuk,
- ismerjék a nem kívánt terhesség megelőzésének legfontosabb módjait,
- az öröklődés lényegének kiemelése, önálló megfogalmazása,
- annak belátása, hogy az élőlények és az élővilág állandó változása szükségszerű és természetes folyamat,
- annak felismerése, hogy az örökítő anyag változatosságának csökkenése a földi élet számára veszélyes,
- egyszerű genetikai feladatok megoldása,
- önállóan tájékozódjanak az élővilág természetes rendszerében,
- elfogadják, hogy a fejlődéstörténeti rendszer természetes rendszer,
- értsék meg az ember a földi élővilágban való elhelyezését, valamint a bioszféra folyamataiban és történetében elfoglalt helyét, szerepét,
- lássák be, hogy csak az egyének és a közösségek tudatos környezetkímélő magatartása akadályozhatja meg az olyan emberi tevékenységeket, amelyek a földi környezetet szélsőséges mértékben változtatják, illetve a változásokat olyan mértékben felgyorsítják, hogy az evolúció nem képes azt követni,
- legyenek képesek a korábban megszerzett biológiai ismereteik szintézisére, ok-okozati összefüggések megfogalmazására,
- a kétszintű érettségi vizsga jellemző írásbeli és szóbeli feladattípusainak megismerése, gyakorlása.

Témakör	Tartalmak	Tevékenységek
Ismétlés (5 óra)	Sejtbiológia. Az ember szervezete és működése.	
A bőr és a mozgás (14 óra)	A bőr felépítése. A bőr részvétele a szervezet hőháztartásában. A csontok szerkezete és kapcsolódása. A csontváz fontosabb részei. Az izmok felépítése, funkciója és kapcsolódása a vázrendszerhez. Az izom összehúzódása. A mozgási szervrendszer működésszabályozásának lényege. A bőr egészsége. Mozgásszervi betegségekkel és sérülésekkel kapcsolatos egészségügyi ismeretek. A mindennapos testmozgás jelentősége.	Az izomműködés vizsgálata. Feladatok megoldása.
Az ember szaporodása és egyedfejlődése (14 óra)	Az ivarsejtek. A hím ivarszervek felépítése és működése. A hím ivari működések hormonális szabályozása. A női ivarszervek felépítése és működése. A női nemi ciklus hormonális szabályozása. A fogamzásgátlás módjai. A terhesség hormonális szabályozása, a szülés. Az ember egyedfejlődése: az embrionális fejlődés. Az ember egyedfejlődése: a posztembrionális fejlődés.	Feladatok megoldása.

Témakör	Tartalmak	Tevékenységek
	Az emberi szexualitás. A fejlődés testi és pszichés jellemzői.	
Egészségügyi ismeretek (6 óra)	A mindennapok egészségügyi ismeretei, elsősegélynyújtás. Rizikófaktorok, civilizációs ártalmak. Szenvedélybetegségek. Az utódvállalás, családtervezés, genetikai tanácsadás és terhesgondozás. Környezet-egészségtan, környezet-higiéné. A lelki egészség.	
A genetika alapjai (20 óra)	Egy gén által meghatározott tulajdonság öröklődése. A fenotípus és a genotípus. Az intermedier öröklésmenet és feladatok. A domináns-recesszív öröklésmenet és feladatok. A kodominancia és feladatok. Egyes emberi tulajdonságok, betegségek öröklődése. Több tulajdonság egyidejű öröklődése. Független öröklődés. Gének kölcsönhatása a tulajdonság kialakításában. Kapcsolt öröklődés és feladatok. A nem és a nemhez kapcsolt tulajdonságok öröklődése. Az emberi ivar kialakulása. A környezet hatása, a genetikai információ megnyilvánulásának korlátai. A mennyiségi jellegek kialakulása.	Feladatok megoldása.
A genetikai ismeretek gyakorlati vonatkozásai (13 óra)	A genetikai kutatások jelentősége a mezőgazdaságban és a gyógyításban. Génerózió a növénytermesztésben és az állattenyésztésben. Génsebészet, klónozás. Humán Genom Program jelentősége. Genetikai tanácsadás. A genetikai eredmények és kutatások etikai kérdései.	Látogatás a lakóhely közeli biológiai intézetben. Kutatás az interneten.
Az evolúció alapjai és bizonyítékai (15 óra)	Az evolúció genetikai alapja. ideális és valóságos populációk. Az evolúció mozgatói. A Hardy-Weinberg szabály és alkalmazása. Az evolúció lényege. A legfontosabb evolúciós tényezők. Az evolúció elmélete: adaptív folyamatok. Az evolúció elmélete: nem adaptív folyamatok. A fajok kialakulása. Az evolúció molekuláris bizonyítékai. Kormeghatározási módszerek. Az evolúció sejttani bizonyítékai. Az evolúció szervezettani bizonyítékai.	Feladatok megoldása.
Az evolúció folyamata (14 óra)	Az élet keletkezésére vonatkozó elképzelések, a prebiológiai evolúció. A földi környezet lényeges változásainak összefüggése az élővilág evolúciójával. A prokarióta és eukarióta sejtek kialakulása. A többsejtűek kialakulása. A szárazföldi telepes és szövetes növények kialakulása. A virágos növények kialakulása. A szövetes állatok kialakulása és evolúciója a tengerekben. A szövetes állatok alkalmazkodása a szárazföldön. A levegő meghódítása. A jelenkori élővilág kialakulása.	Feladatok megoldása.
Az ember evolúciója (7 óra)	A korai emberfélék evolúciója. A homo nemzetség evolúciója. A nagyrasszok kialakulása és a kulturális evolúció. Az ember és az emberszabású majmok.	Feladatok megoldása.

Témakör	Tartalmak	Tevékenységek
A bioszféra jelene és jövője (15 óra)	A főtermék-központú, rövidtávra tekintő gazdálkodás. A humánökológia. Civilizációs hatások és ártalmak. A genetikai változatosság jelentősége. Az ember tevékenységének hatása a saját és a többi élőlény evolúciójára. Az ember tevékenységének hatása a saját és környezete egészségére. Környezet- és természetvédelem. A fejlődés alternatív lehetőségei. A bioszféra jövője.	Kiselőadások, viták
Összefoglalás, rendszerezés	A négy év munkájának értékelése. A vizsga.	

A továbbhaladás feltételei

- Értsék meg és fogadják el, hogy az ember szexualitása nem pusztán biológiai folyamat.
- Legyenek képesek felelősségteljes nemi magatartásra.
- Lássák be, hogy a nem kívánt terhesség kialakulását meg kell előzni.
- Ismerjék a hazai leggyakrabban kialakuló betegségeket.
- Ismerjék fel az egészséget erősítő értékeket.
- Végezzenek önálló kutatást, felmérést közvetlen környezetükben élők egészségi állapotáról és keressenek összefüggést életmódjuk és egészségi állapotuk között.
- Értsék meg, hogy az élőlények biológiai jellemzői anyagilag meghatározottak, és az örökítő anyagban nem kódolt tulajdonságok nem fejleszthetők ki.
- Jussanak el annak az elfogadásához, hogy az élőlények és az élővilág állandóan változnak.
- Lássák világosan, hogy az örökítő anyag változatosságának csökkenése a földi élet számára veszélyes, ez legyen természetvédő tevékenységük egyik mozgatója.
- Lássák be, hogy egyes emberi tevékenységek a földi környezetet szélsőséges mértékben változtatják, illetve a változásokat olyan mértékben felgyorsítják, amit az evolúció nem képes követni.
- A természet- és környezetvédelem fontosságát bizonyító önálló kiselőadások tartása.
- Ismerjék és értsék a legfontosabb hazai és nemzetközi környezet- és természetvédelmi jogszabályokat.
- Értsék a globális problémákat és a fenntartható fejlődés lehetőségeit.
- A tanulók tudjanak érvelni a természetvédelmi területek fontossága mellett és a környezetszennyező, környezetpusztító magatartás ellen.
- Legyenek képesek nyomtatott és elektronikus forrásokból a témákhoz kapcsolódó információk gyűjtésére, rendszerezésére és értelmezésére.
- Legyenek képesek ábrákról, képekről, diagramokról információk leolvasására, illetve azok értelmezésére.
- Tudják az egyes témákhoz kapcsolódó elméleti és gyakorlati ismereteiket röviden összefoglalni szóban, illetve írásban, legyenek képesek egyszerű prezentációkat készíteni elektronikus információtechnológiai eszközök segítségével.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az ellenőrzés a tanítási-tanulási folyamat elengedhetetlen mozzanata. A tanár és a diák közötti kommunikációs folyamatban a visszajelzés tartalma győzi meg a tanárt addigi munkájának eredményéről vagy hiányosságairól, a visszajelzés vezérli a további munkát. Ezért a tanulók ismereteit, készségeinek, képességeinek fejlődését folyamatosan ellenőrizni kell. Az ellenőrzés módszerei kiterjednek az ismeretszerző tevékenységre, az ismeretek elsajátításának a mértékére és az alkalmazási készségre.
Az ellenőrzés során olyan feladatokat is kell adni, amelyek a tanultak gyakorlati alkalmazását helyezik előtérbe, lehetőség szerint nemcsak egyéni, hanem csoportos – kooperatív – feladatmegoldás formájában is.
Az értékelés legyen összhangban az iskola pedagógiai programjával és az érettségi rendszerrel.

A biológiaórán értékeljük a tanulók: szóbeli megnyilvánulását, írásbeli teljesítményét és manuális tevékenységét.
A szóbeli megnyilvánulások lehetnek:

- feleletek, a biológiai szakkifejezések megfelelő használatával,
- összehasonlítások és hozzászólások,
- képelemzések,
- a tananyag feldolgozását segítő jó kérdések,
- kiselőadások, forráshasználat,
- önálló kutatómunka bemutatása,
- vitakultúra, érvelések, megnyilvánulások döntéshelyzetekben,
- problémamegoldó, logikus gondolkodás az ismeretek integrációjában,
- önálló projektmunkák prezentálása.

Az írásbeli teljesítmények:

- alkalomszerűen készített feladatlapok megoldása, témazáró dolgozatok,
- feladatgyűjtemények válogatott feladatainak megoldása,
- esszéírás,
- szövegértés, szövegelemzés, ábraelemzés,
- korábbi érettségi feladatlapok megoldása,
- különféle tesztek megoldása,
- országos mintán sztenderdizált feladatsorokból összeállított feladatlapok megoldása.

Manuális tevékenységek:

- csoportosítás,
- rendszerezés,
- kísérletezés,
- fénymikroszkópos metszetek készítése,
- laboreszközök használata a balesetvédelmi szabályok betartásával,
- internet- és multimédiás eszközhasználat.

A kerettanterv feldolgozásához ajánlott szakirodalom:
Dr. Simon Tibor–Dr. Seregélyes Tibor: Növényismeret (Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest)
Dr. Varga Zoltán: Állatismeret (Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest)

VIII. Emelt szintű kémia tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve 9–12. évfolyam

Kerettantervi ajánlás emelt szintű **kémia** tantárgyi tehetséggondozás követelményeinek teljesítéséhez rendelkezésre álló időkeret felhasználására

A gimnázium 9–12. évfolyamának ajánlott tantárgyi rendszere és óraszámai

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Magyar nyelv és irodalom	111	111	111	96
Történelem	74	55,5	74	96
Emberismeret és etika			37	
1. Idegen nyelv	92,5	92,5	111	96
2. Idegen nyelv	92,5	74	111	96
Matematika	111	111	111	96

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Informatika	37	37	55,5	48
Bevezetés a filozófiába				32
Fizika	55,5	55,5	74	
Biológia és egészségtan		55,5	55,5	64
Kémia	**148**	**148**	**148**	**128**
Földrajz	74	55,5		
Ének-zene	37	37		
Rajz és vizuális kultúra	37	37		
Testnevelés és sport	92,5	92,5	92,5	80
Osztályfőnöki	37	37	37	32
Társadalomismeret	18,5	18,5	18,5	16
Tánc és dráma				32
Mozgóképkultúra és médiaismeret			18,5	16
Művészetek (a konkrét tartalmat az iskola helyi tanterve határozhatja meg)			37	32
Szabadon tervezhető			18,5	
Kötelező óraszám a törvény alapján	**1017,5**	**1017,5**	**1110**	**960**

1. Célok és feladatok

A többi kerettantervhez hasonlóan a gimnázium 9–10. évfolyamán az általános iskolában megszerzett ismeretek alapján tovább építjük a diákok kémiai ismeretrendszerét. A többi természettudományos tantárgy tanulása során szerzett tudással egyre több ponton érintkezve továbbfejlesztjük a tanulók képességeit, munkaszeretetét és világképét. Fontos, hogy a 10. évfolyam végére minden kötelező témakör szerepeljen, hogy a tehetséggondozó képzést elhagyók is részesüljenek a kémia teljes alapképzésében.
A diákok tanulásában az első két évben már a megértés dominál. Fizikai ismereteik és az általános kémia megértésen alapuló tárgyalása az általános iskolában tanultakat értelmezi, rendszerezi, és megalapozza a szerves kémiai ismereteket. A hétköznapi életből vett példák ezt a megismerési folyamatot életközelivé teszik. A többletóraszám ezen a két évfolyamon az elmélyítést és a laboratóriumi munka megismerését szolgálhatja.

A diákok anyagismerete gimnáziumi tanulmányaik során a szervetlen vegyületeken túl kiegészül a háztartás, a közvetlen környezet (környezettudatosságra nevelés), a gazdaság (gazdasági nevelés) és a természet, az élő anyag felépülése szempontjából kiemelkedő fontosságú szerves anyagok tulajdonságaival. Megismerik az egészségkárosító szenvedélybetegségek kulcsvegyületeit (alkohol, nikotin, koffein, drogok) és ezek biológiai, társadalmi hatását (testi-lelki egészségre nevelés).

Az összóraszámnak legalább a 20%-át a laboratóriumi munkavégzéshez szükséges képességek megalapozására, a tulajdonságok kísérletekkel, vizsgálatokkal történő elmélyítésére kell fordítani. Kezdetben a közvetlen tanári utasítás módszerét alkalmazzuk, később a leírás alapján történő kísérletelvégzést kell előtérbe helyezni. A tehetségesebb diákoktól a tizedik évfolyam végére az emelt szintű érettségi nehezebb szóbeli tételeihez hasonló „kísérlettervezést” is elvárhatunk. Kísérletezés közben alkalmazzuk és alkalmaztatjuk a 2000. évi XXV. törvény a „kémiai biztonságról” előírásait. Mutassunk példát!

A molekulamodellek használata elengedhetetlen a kovalens és a másodrendű kémiai kötések, valamint a szerves kémia feldolgozása során. A modellek készítése segít megérteni a térbeli viszonyokat, fejleszti a térszemléletet.
Az üzemlátogatások is szerepet játszhatnak a kémiai ipar és a mindennapi élet eddig ismeretlen vetületeinek bemutatásában, a pályaorientációban, a gyártási folyamatok során a felmerülő problémák, a környezeti gondok felismerésében.

A kooperatív csoportmunka, a tananyag projektekkel történő feldolgozása, valamint a tantárgyi koncentráció egymást erősítő hatásának eredményeként a 10. évfolyam végére már színvonalas, tudományos értékű szóbeli és írásbeli szövegalkotásra lehetnek képesek a tanulók. E képességek kialakítása közben támaszkodjunk a modern infokommunikációs eszközök nyújtotta lehetőségekre, melyek alkalmazása korunkban már megkerülhetetlen az információk gyűjtése, rendszerezése, tárolása és megjelenítése során.

14–18 éves korban a diákok szellemileg és érzelmileg is nagyon fogékonyak a környezeti gondokra. Már kezdik átlátni a világot, érzékelik és értik a fonák helyzeteket, erős a kritikai érzékük és érzelmileg, értelmileg is nagyon nyitottak. Fontos cél és egyben lehetőség a környezeti nevelés érdekében a szaktanárok együttműködésével, a tantárgyak közti koncentráció eredményeként, a gimnáziumi biológia, a földrajz és a fizika tárgyak integrálása. Komoly eredményeket lehet így elérni a környezeti nevelés terén a diákok világképe, környezetszemlélete, értékrendje és mindennapi szokásai tekintetében is
A kémiatanulás során olyan ismeretrendszert és képességkészletet sajátítanak el a tanulók, amely továbbépíthető alapot ad a mindennapi élet szintjén az anyagok és a velük kapcsolatos információk kezeléséhez, amely sikeres (akár előrehozott) középszintű kémia érettségi vizsgára készíthet fel. A 10. évfolyam végén a diák joga úgy dönteni, hogy más érettségi tárgyat választ és elhagyja a tehetséggondozó képzést. Ezért fontos, hogy minden, a középszintű érettségihez szükséges ismeretet e képzés során is megtanítsunk eddig az időpontig.

Az eredményes kémiatanulásnak speciális módszerei vannak, melyek alkalmazását be kell mutatni és meg kell tanítani a diákoknak. El kell mondani, mely ismeretek azok, amelyeket a tanulónak az eredményes továbbhaladás érdekében memorizálni kell és melyek azok az ismeretek, amelyeket a szabályok ismeretében a tanultakból levezethetünk. A megértés, a gyakorlás jelentős szerepet játszik az eredményességben. A képleteket, egyenleteket a tanulás során (akár többször is) célszerű leírni. A lényeges ismeretek gyakoroltatásának a tanórán is meg kell történnie. A többletóraszám lehetővé teszi a kémiai számítások megfelelő mélységű gyakoroltatására.

A 11-12. évfolyam óraszámának egy része a középiskolai kötelező tantervből kimaradt szervetlen kémia átismétlésére (és az anyagszerkezeti ismeretekkel kibővített új szemléletű elsajátítására), az érettségi vizsgára, illetve a versenyekre és a kémiát igénylő továbbtanulásra való felkészítésre fordítható. E két évnek is fontos része a laboratóriumi munka, itt már előtérbe kerülhet a kísérletek önálló tervezése is. Különösen ebben az időszakban használható a projektmódszer a diákok önálló munkájának a fejlesztésére.

2. Kulcskompetenciák és fejlesztési feladatok

Kulcskompetenciák

A kémia tantárgy a **kulcskompetenciák** közül elsősorban a **természettudományos kulcskompetenciák** kialakításában vesz részt. A tehetséggondozó kerettantervben különösen nagy hangsúlyt kapnak a kémiai számítások, ennek kapcsán a kémia fontos szerepet játszik a **matematikai kulcskompetencia** fejlesztésében.
Az **anyanyelvi kommunikáció** fejlesztése a problémák megvitatása, a projektek feldolgozása kapcsán általános fejlesztési funkcióként jelenik meg, ugyanakkor nem elhanyagolható a kémiai szaknyelv specifikus hatása sem. A tehetséggondozás során ezzel alakítjuk ki és készítjük elő a felnövekvő nemzedék tudományos életben való helytállását.
A **digitális kompetencia** fejlesztése a kémia tanulása–tanítása közben állandóan folyik: az újabb és újabb tudományos eredményekről, illetve a környezetkémiai projektek megoldása kapcsán az új mérési eredmények gyűjtésének legáltalánosabb módja az internet használata. A kémiatanárok számára kiváló digitális tananyagbázis áll a rendelkezésére. Ennek használata kapcsán a fiatalok mind szaktudományos téren, mind a digitális kompetencia terén tovább fejlesztik magukat, egyben a **hatékony, önálló tanulás képességének kialakításában** is előbbre lépnek. Ugyancsak a digitális kompetencia fejlesztését teszi lehetővé a projektek poszter- és prezentáció formájában történő megjelentetése. A **hatékony, önálló tanulás képességének kialakítása** a tehetséggondozó tanítás során a fentieken kívül a tanulmányi versenyekre való készülés közben valósul meg a legintenzívebben.

A tantárgy lehetőségeket nyújt az **idegennyelvi kompetencia** fejlesztésére is: valamennyi kémiai tudományterület, de különösen a szerves kémia számos idegen nyelvből származó szakkifejezést tartalmaz, amelyek értő használata segíti az idegen nyelvi kommunikációt is, Általános fejlesztési lehetőséget ad a különféle nemzetközi olimpiákon (Nemzetközi Junior Természettudományi Olimpia, Nemzetközi Kémiai Diákolimpia) való részvétel, ahol az idegen nemzetek hasonló érdeklődésű diákjaival való kapcsolat egészséges kialakítása egyben az **interkulturális kompetencia** fejlesztésére ad módot, amely a harmonikus életvitel és a beilleszkedés feltétele is.
A szociális és állampolgári kompetencia további fejlesztésére a környezettudatos magatartás kialakításában nagy szerepet játszó fenntartható kémia (zöld kémia) ad lehetőséget. Ugyanakkor a projektek megoldása, a laboratórium gyakorlatok során végzett páros és csoportmunka a megfelelő interperszonális kapcsolatok kialakításában segítenek, s ezzel a szociális kompetencia fejlesztésének fontos komponensei.
A kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia fejlesztése elsősorban a felsőbb évfolyamokon valósulhat meg. Ekkorra az osztályközösség olyan fejlettségi szintet érhet el, amelyben a diákok önálló kísérleteket terveznek. A kémia iránt elkötelezett diákok új problémákat vethetnek fel, saját maguk megtervezhetik, megszervezhetik a probléma megoldásához szükséges vizsgálatokat és a megoldásában részt vevő team-et és kooperatív csoportmunkában és projektmunkában oldják meg. Ebben a szervezőmunkához sokat fejlődhetnek a vállalkozói attitűdök.
Az **esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőkészség** fejlesztésére főként a nemzetközi tudományos diákkapcsolatok révén, az idegen kultúrák megismerése során van mód a kémiatanulás során, de nélkülözhetetlenek ezek a kompetenciák az izléses poszterek, prezentációk megalkotásakor is.

3. Fejlesztési feladatok

A kémiát jellemző gondolkodásmódot – a modellalkotást, a megfigyelésekből levonható következtetéseket, a tudatos kísérletezést – a tanulók kiválóan alkalmazhatják **önmaguk megismerésére** is, ami a 14-18 éves korosztály egyik legfontosabb célja és törekvése. Ha a diákok tudatosan alkalmazzák az önismeret megszerzésekor a kémia módszereit, akkor nemcsak statikusan, hanem dinamikájában is képet alkothatnak magukról.
Tudatosítani kell, hogy a kémia és általában a természettudományok kultúránk része, a körülöttünk lévő világnak egyfajta megismerési módja. A természet törvényeinek feltárásán tudósok munkálkodnak. Különösen fontosak számunkra a magyar, illetve európai vegyészek, biokémikusok. A Nobel-díjas tudósaink megismerése is segít **az európai azonosság** megerősítésében. A XX. század közepéig a tudósok még tudtak önállóan sikeresen kutatni. Ma a tudomány frontvonalán egy témán sok – akár több ezer – kutató dolgozik együtt. Az európai országok összefogásának köszönhetően a XXI. században több, hatalmas kutatóintézet működik. Ennek tudatosítása megérteti a diákokkal az **egyetemes kultúra** és a tudomány kapcsolatát.
Érdemes a tanulókban tudatosítani azt is, hogy a **gazdasági élet** főszereplői között, a pénzügyi, tőzsdei, és különösen a banki világban milyen sok vegyész végzettségű szakember tevékenykedik sikeresen. A kémiában megismert módszerek sikeresen működnek a gazdasági életben, a banki, pénzügyi, tőzsdei folyamatok leírásában. Nemcsak arra kell felhívni a tanulók figyelmét, hogy a kémia módszereinek alkalmazása a saját meggazdagodásukhoz vezethet, hanem arra is, hogy a tudományos, illetve oktatási területen éppen a fizikus végzettségű gazdasági, pénzügyi, banki vezetők támogatnak, szponzorálnak különböző pályázatokat a legnagyobb mértékben, forgatják vissza vagyonuk egy részét a tudományos munka és az oktatás elősegítésére. Mindezek alapján a kémiatanítás a **gazdasági nevelés** egy fontos komponense lehet.
A vegyipar által előállított különféle anyagok megkönnyítik életünket. Ugyanakkor egyre nagyobb gondot okoz a káros melléktermékek elhelyezése. A Föld ásványkincsei végesek. Az általunk okozott környezetszennyezés olyan változásokat okozhat a természetben, amik hatással lehetnek életkörülményeinkre. A „fenntartható fejlődés”, mint lehetséges fejlődési folyamat megismertetése a diákokkal az iskola feladata. A jelen igényeit anélkül kell kielégíteni, hogy csökkentenénk a jövendő generációk lehetőségeit. Ez által a kémia a **környezettudatosságra nevelés** egyik fő színtere.
Az igényes tanulás lényeglátást és igaz összefüggések felismerését követeli meg. A kémia tanulása mindkét képességet erősen fejleszti. A kémiai jelenségek leírása során a tanulók olyan képességeket sajátítanak el, amelyekkel képesek lesznek a lényegest lényegtelentől megkülönböztetni. A kémiai problémák megoldásával olyan gondolkodási módszereket ismernek meg, amelyek birtokában más jellegű problémákat is meg tudnak majd oldani, ezért a kémia a **tanítás tanulásában** is kulcsszerepet játszik.
Számos tudományos és még több áltudományos hír jelenik meg olyan hatásokról, melyek egészségünket veszélyeztetik. A valódi jelenségek testi egészségünkre fejthetnek ki negatív hatást, az álhírekben szereplő ijesztgetések lelki egyensúlyunkat billenthetik ki. A kémia és a biokémia tudományának ismeretanyaga, de még

inkább a módszertana segít eligazodni ezekben a hírekben és álhírekben. Az ember egészsége csak akkor lehet teljes, ha egyszerre törődik a **testi és a lelki egészséggel**, a kettő szorosan összefügg, ugyanúgy, mint az anyag duális viselkedése.
Nagy hangsúlyt kell helyezni a kémia széleskörű gyakorlati alkalmazásaira. A diákokat meg kell ismertetni a hétköznapi életben használt vegyszerek hatásával. Kritikai gondolkodást kell elsajátíttatni, mellyel képesek a diákok a tudományt az áltudománytól megkülönböztetni. Természettudományos ismeretekkel nagyobb az esélye a felelős, környezettudatos szemlélet kialakulásának. A kémia jelenségek hátterében meghúzódó ok-okozati viszony egyfajta mintául szolgálhat a felnőtt ember életvezetésének, és így a kémia a nagy szerepet játszik a **felnőtt lét szerepeire való felkészülésben**.

4. Fejlesztési követelmények

A kémia tantárgynak meghatározó szerepe van a kiemelt fejlesztési feladatok közül a környezettudatosságra és a testi és lelki egészségre nevelésben. Erre a tananyag számtalan ponton ad lehetőséget (pl. üvegházhatást okozó anyagok, fenol, etil-alkohol, tápanyagok stb.).
A környezettudatosságra neveléshez kapcsolódjon a környezettudatos fogyasztásra nevelés. Fejlesszük a tanulók kritikus fogyasztói magatartását, hívjuk fel a figyelmet a fogyasztóvédelem kérdéseire.
A kémia további kiemelt fejlesztési feladatok kialakításában is szerepet játszik. Így például a kooperatív csoportmunkában, a drámapedagógia segítségével feldolgozott feladatok az énkép és önismeret valamint az aktív állampolgárságra, demokráciára, egyéni és csoportos felelősségvállalásra, a felnőttlét szerepeire történő nevelés folytatódhat. A diákok átélik az együtt végzett munka örömét. Gyakorlatot szereznek a konfliktusok, sikerek, kudarcok kezelésében.
A fenntartható fejlődés egyéni és közösségi érdek. Fejlesszük felelősségtudatukat ebben a kérdésben is.
A hazai, európai, Európán kívüli tudósok kiemelkedő eredményeinek bemutatásával a hon- és népismerettel, az európai azonosságtudattal és egyetemes kultúrával kapcsolatos ismeretek bővülnek. A látványos, szép kísérletekkel, színes modellekkel esztétikai érzékük fejleszthető. **Megfelelő, a mindennapi élethez kapcsolódó problémamegoldó feladatokkal gazdasági nevelést végezhetünk.**
A tehetséggondozó kémiaoktatás kiemelt célja a továbbtanulásra való felkészítés. A munka világára való felkészítésbe beletartozik a versenyszellem kialakítsa és fejlesztése. A tanmeneteket ezért célszerű a korosztályi kémiaversenyekhez is igazítani. *Megfelelő felkészültségű tanulók esetén – a korosztálynak megfelelő szintű, de – az emelt szintű érettségin túlmutató feladatokkal is foglalkozhatunk.* Ezeket a tartalmakat a felsorolásban külön jelöltük. A 11–12. évfolyamon a matematikai kulcskompetencia fejlesztés eléri azt a színvonalat, amely az összetettebb kémiai számítások megértéséhez szükséges (pl. összetettebb pH-s feladatok, Nernst-egyenlet használata, az általános gáztörvény alkalmazása a feladatmegoldások során).

Ismeretszerzés és alkalmazás
Mutassuk be és értelmezzük a tudomány szerepét a technikai és társadalmi folyamatokban!
Szerezzenek alapos jártasságot a diákok a nyomtatott, sugárzott és digitális média kritikus használatában. Nyelvi, kommunikációs, számítástechnikai ismereteiket, a helyi audiovizuális lehetőségeket, és a további rendelkezésre álló ismerethordozókat (pl. könyvtár, tudományos népszerűsítő hetilapok, folyóiratok stb.) használva, együttműködve, legyenek képesek tudományos igényű előadás tartására, tanulmány megírására, poszter, tabló stb. készítésére. Alakuljon ki igényük a tudományos ismeretterjesztő irodalom olvasására.
A kísérletek megismétlése és leírás alapján történő elvégzése után olyan problémákkal kell szembesíteni a tanulókat, melyeket később a kísérletek önálló tervezésével és végrehajtásával oldhatnak meg. A vizsgálatok eredményeinek értelmezésében alkalmazzák a tanult összefüggéseket, törvényeket, szabályokat és a kémiai számításokat. Vessék össze a kísérlet várható eredményét a tapasztalattal és eltérés esetén próbálkozzanak meg, a tanterv által feldolgozott körben, az okok felderítésével. Legyenek képesek új kísérleti eszközök kreatív használatára, egyszerűbb kísérleti eszközök készítésére.
A molekulamodellek elkészítésében szerezzenek a diákok rutinszintű gyakorlatot. Az elkészített modellek segítségével legyenek képesek értelmezni a molekulák szerkezetét, fizikai és kémiai sajátságait. Legyenek tisztában a modell és a valóság viszonyával.
A jelenségek értelmezése során is lehetőség nyílik a problémamegoldó gondolkodás fejlesztésére, kialakítható a tanulókban a jelenségek magyarázatának igénye. Kreativitásukat, együttműködő készségüket, önismeretük fejlődését változatos módszerek alkalmazásával segítsük (kooperatív módszerek, csoportmunka, projektek, könyvtár- és internet-használat)! Neveljük tanítványainkat a kémia ismeretanyagán keresztül aktív, viszonyaikat megváltoztatni képes, kritikus emberekké. Fejlesszük együttműködőkészségüket. Adjunk lehetőséget arra, hogy átéljék az együtt végzett munka örömét és azt az örömet, amely a sikeres produktum elismerésével jár.

Legyenek képesek természettudományi ismeretterjesztő szövegek, multimédiás anyagok önálló keresésére, feldolgozására, értelmezésére, szabad fogalmazásban történő elmondására. Az elvégzett vizsgálatok eredményeinek különböző multimédiás eszközöket használó informatív és esztétikus bemutatására.
Látniuk kell, hogy a környezeti problémák hátterében a tudományos-technikai fejlődés, az ipari, gazdasági, társadalmi folyamatok állnak. A tudomány, a technika, a társadalom komplex összefüggésrendszer. A folyamatok kritikus elemzése, a problémák felvetése, alternatív megoldások keresése, egyéni álláspontok kialakítása a fejlődés feltétele. Tudatosítsuk a tanulókban, hogy a természet egységes egész. Az ember beavatkozását a természet érzékeny egyensúlyába kritikusan kell vizsgálni. Ismerjék fel a tanulók a saját mindennapi életükben a környezeti, az egészségügyi kockázati tényezőket jelentő problémákat, és tanárok, valamint szülők segítségével közösen keressenek megoldást az egyszerűbb gondokra. Vállalják fel mindennapi életükben az egészséges, környezettudatos, takarékos életvitel minél több elemét.
Családjukban, iskolájukban, tágabb környezetükben szerzett személyes tapasztalataik és tanulmányaik nyomán a diákoknak meg kell érteniük, hogy az egészség és a környezet épsége semmivel nem pótolható érték az egyén és a kisebb-nagyobb közösségek számára. Ennek megőrzése érdekében egyéni és közös cselekedeteket vállaljanak. Ismerniük kell azokat a környezeti tényezőket és életmódunk azon összetevőit, amelyek veszélyeztetik ezeket az értékeket. Legyen ezekről a kérdésekről saját véleményük.
Ki kell alakítanunk tanulóinkban az önálló ismeretszerzés egyéni módszereit. Legyen igényük a tudomány és technika újdonságainak megismerésére. Alakítsák ki ezekről saját elképzeléseiket a tanult tudományos elméletek segítségével. Alkalmazzák ezeket kritikusan saját mindennapi életükben.

Tájékozottság az anyagról
A világ egységes anyagi természetű az elemi részecskéktől a galaxisokig. Az anyag részecsketermészetéről rendelkezzenek a tanulók a koruknak, elvonatkoztatási készségüknek megfelelő ismeretekkel. Vizsgálataik és tanulmányaik eredményeként ismerjék a környezetükben előforduló fontosabb szervetlen és szerves anyagok részecskeszintű szerkezetét, a szerkezetből következő és egyéb fontos tulajdonságait, és ezek összefüggését a természeti, technikai, társadalmi folyamatokban egyaránt. Ismerjék és használják a periódusos rendszert. Legyenek képesek a legfontosabb vegyületcsoportok jellemzésére, a kémiai folyamatok energiaváltozásainak kiszámítására a táblázatokból kikereshető adatok segítségével. Segítsük egyéni véleményük kialakítását az energiagondokkal kapcsolatban. Ismerjék meg az anyagok használatának esetleges veszélyeit és biztonságos, szakszerű alkalmazásukat. (2000. évi XXV. törvény „a kémiai biztonságról").

Ismerjék a diákok az anyag különböző szerveződési szintjeinek jellegzetességeit, tudják mi az azonos és mi az eltérő ezek között.
Ismerjék a tanulók azokat az atommodelleket, amelyeket felhasználhatunk a radioaktivitással, magfúzióval és maghasadással kapcsolatos jelenségek magyarázatára. A nukleáris energia felhasználásának kérdései kapcsán formálódjon a diákok egyéni véleménye. (Energia, nukleáris hulladék, gyógyászat, az energiatermelés szerepe a szegénység felszámolásában.)
Alkalmazzák az atomok és molekulák fogalmát a kémiai kötések (elsődleges és másodlagos), a kristályok szerkezete és a kémiai folyamatok értelmezésében. Legyenek képesek az anyagszerkezeti ismeretek alkalmazásával a kémiailag tiszta anyagokat és keverékeket elkülöníteni, az oldódást, a halmazállapotváltozásokat, a kémiai folyamatokat a tanult összefüggésekkel leírni. Tudják az alkalmazott kémiai fogalmakat megfelelően használni. Legyenek tisztában azzal, hogy a rendszer és környezete kölcsönhatásban vannak egymással. Ismerjék a különböző anyagcsoportok szerepét az élettel kapcsolatos folyamatokban.
Környezetünk anyagai közül az elfogyasztott tápanyagokkal kerülünk a legközvetlenebb, hosszú ideig tartó kapcsolatba. Legyenek tájékozottak a diákok a szervezetükbe kerülő természetes és mesterséges anyagokról. Legyen áttekintésük ezen anyagok szerepéről, értékéről, veszélyeiről. Tudatosodjon bennük a táplálkozás egészségmegőrző szerepe. Ismerjék az egészséges étkezési szokásokat.
Az egészségkárosító anyagok közül a pszichotróp szerek (elsősorban a nikotin, az alkohol, a kábítószerek stb.) **jelentenek közvetlen veszélyt erre a korosztályra. Olyan formát kell találnunk ezen anyagok veszélyeinek,** élvezetük személyes és a társadalmat érintő hosszú távú következményeinek bemutatására, hogy ennek hatására elhatárolják magukat ezen anyagok használatától. A diákok ismerjék az őket veszélyeztető anyagok hatásait, utasítsák el ezek fogyasztását. Alakítsuk ki a helyes gyógyszerszedés kultúráját, törekvésüket az aktív és tudatos egészségvédelemre.
Legyenek képesek a diákok arra, hogy saját környezetükben felismerjék a káros anyagokat. Önállóan vagy megfelelő segítséggel előzzék meg és csökkentsék felhalmozódásukat.
Legyenek képesek a diákok a vegyületek képződésével és bomlásával kapcsolatos számítások végzésére, a tömegmegmaradás törvényének tudatos alkalmazására, kémiai egyenletek felírására, elemzésére és

alkalmazására, valamint a szerves vegyületek összetétele és tulajdonságai közötti összefüggések tanulmányozására.

Tájékozódás az időben. Az idő és a természeti jelenségek
Tudniuk kell a diákoknak, hogy az idő alapmennyiség, amelynek segítségével meghatározhatók más mennyiségek is. Lássák, hogy a kémiai folyamatok időbeli lefolyása különböző lehet (a rozsdásodástól a robbanásokig).
Legyenek tudatában egyes kémiai folyamatok megfordítható jellegével. Példákon keresztül értelmezzék az egyensúlyi helyzet megváltoztatásának lehetőségeit. Használják az egyensúlyi folyamatok leírásában az alapfogalmakat. Tudják az egyensúllyal kapcsolatos grafikonokat elemezni. Számítással is támasszák alá a kémiai egyensúlyokkal kapcsolatos elméleti összefüggéseket. Legyenek tisztában a katalizátorok, biokatalizátorok szerepével. Ismerjék a diákok a dinamikus egyensúly előfordulását élettelen rendszerekben, és legyen fogalmuk az élő rendszereket jellemző bonyolultabb egyensúlyokról.

Tájékozódás a térben. A tér és a természeti jelenségek
Legyen a diákoknak elképzelésük az atomon belüli méretarányokról, valamint a kémiai részecskék és a közvetlenül érzékelhető méretű testek méretének nagyságrendi eltéréséről. Legyenek képesek megbecsülni az egyszerű számításos feladatok eredményeit.
Rendelkezzenek az élő szervezet működése szempontjából leglényegesebb ismeretekkel a molekulák térbeli alakjával kapcsolatban. Ismerjék a részecskékből felépülő halmazok alapvető térbeli viszonyait.

Tájékozódás a természettudományos megismerésről, a természettudomány fejlődéséről
A diákoknak tudniuk kell, hogy a sokszínű anyagi világ egységes a felépítő részecskék és a kapcsolatukban érvényesülő törvények, szabályszerűségek tekintetében. Érteniük kell, hogy a természet egységes rendszer, melyet csupán az emberi megismerés vizsgál különböző szempontok és módszerek, tudományágak alapján. Tudatában kell lenniük annak, hogy a tudományos megismerés kanyargós utakat bejárva fejlődik. A felhalmozott tudás az egész emberiség közös eredménye, melyben testet ölt a letűnt generációk minden tapasztalata, az életüket a tudományos problémák megoldásának szentelő tudósok munkája, tehetsége. A tudomány eredményeinek érvényesülése a társadalmi közeg függvénye. A tudományos és nem tudományos elképzelések megkülönböztetésével formálni kell a tanulók egyéni álláspontját. A tudományos eredmények alkalmazása technikai problémákat vet fel. Ezek alkalmazása tudatos és felelős magatartást igényel (fenntartható fejlődés).
Ismerjék a tanulók a kémiai ismereteikhez kapcsolódó legnevesebb hazai és külföldi kutatókat.

9. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Az általános iskolában tanult szervetlen kémiai ismeretek átismétlésére a tanév során. (Az általános iskolában tanult szervetlen kémiai ismeretek részei a középszintű érettségiknek, másfelől a lényeges vegyületekről korábban tanultak átismétlése konkrétabbá teszi az általános kémiai ismereteket.)
Gyakoroltatni kell a közép- és az emelt szintű érettségi részletes követelményrendszere szerinti elvárásoknak megfelelő képességeket és tevékenységformákat.
Kísérletek, megfigyelések végzése a tanár szóbeli vagy írásbeli útmutatása alapján. Egyszerű azonosítások megtervezése.
A kísérletben felhasznált és keletkezett anyagok egészségügyi, környezeti hatásainak megfelelő kezelése.
Az ismeretterjesztő irodalom, a tudományos és a napi sajtó, a lexikonok, kézikönyvek, a könyv- és médiatár, a sugárzott és a digitális média kritikus, igényes használata.
A megfigyeléssel, méréssel szerzett és a médiából összegyűjtött információk összehasonlítása, szelektálása, csoportosítása.
Rendszerezést igénylő feladatok önálló elvégzése.
A világ kémiai hátterű aktuális eseményeinek, híreinek, új felfedezéseinek (pl. balesetek, katasztrófák, tudományos és technikai sikerek) feldolgozása csoportmunkában, vagy a drámapedagógia módszereivel. A csoportok véleményének összevetése.
Információk megjelenítése vonalas felosztások, táblázatok, diagramok, grafikonok, ábrák, rajzok formájában és ezek értelmezése, használata csoportmunkában.
A verbális és a képi információk egymásba alakítása.
A számítástechnikai készségek és az elérhető programok adta lehetőségek alkalmazása a fenti tevékenységekben.

A tanulók együttműködésével, a szaktanár irányításával szerkesztett, szemléltetőeszközöket is alkalmazó előadás tartása.
A megismert kémiai fogalmak szabatos használata írásban és szóban.
A magyarázatra szoruló egyszerű vagy összetettebb természeti jelenségek és folyamatok, technikai alkalmazások felismerése, és ezek egy részének önálló magyarázata.
Az anyagot összetartó erők okozta energiaviszonyok megállapítása és ezekből következtetés a lejátszódó folyamatokat kísérő energiaváltozásokra.
Ismert anyagok tulajdonságainak magyarázata a bennük lévő elsőrendű és másodrendű kötések alapján.
Egyszerű esetekben következtetés az anyag szerkezetéből tulajdonságára, tulajdonságából a szerkezetére.
A reakcióban szereplő anyagok szerkezetváltozásainak megállapítása.
A megismert kémiai reakciók osztályozása típusuk szerint; a besoroláshoz szükséges lényeges tulajdonságok felismerése.
Az oxidációs szám fogalma, kiszámításának szabályai molekulákban, ionokban. A redoxifolyamatok és a protonátmenettel járó folyamatok értelmezése. Kémhatás, pH. Ionegyenlet írása egyszerű esetekben.
Elektrokémiai alapismeretek (galvánelem, elektrolízis). A kémiai jelek és a kémiai egyenlet mennyiségi értelmezésére vonatkozó ismeretek alkalmazása.
Számítási feladatok megoldása (sztöchiometria, oldatok összetétele, reakciósebesség és egyensúlyok, kémhatás, elektrokémia); a megoldás során a kémiai jelek mennyiségi értelmezésére és az SI mértékegységek használatára vonatkozó ismeretek alkalmazása.
Az eredmények nagyságrendjének ellenőrzése fejben.

Témakörök	**Tartalmak**
Tudománytörténet (folyamatosan)	A tárgyalt ismeretekhez kapcsolódó kiemelkedő tudósok munkássága, kísérleteik, felfedezéseik, fontos tudománytörténeti események.
Tájékozódás a részecskék világában (58 óra)	*Atomszerkezet (18 óra)* Atommodellek a tudománytörténetben. Az alapállapotú atom és gerjesztése. Az elektronfelhő szerkezete: elektronhéjak, alhéjak, atompályák, elektronpár, párosítatlan elektron. Vegyértékelektronok, atomtörzs. A periódusos rendszer és kapcsolata az atomi tulajdonságokkal. Ionizációs energia, elektronaffinitás. Elektronegativitás. A radioaktivitás alkalmazása és veszélyei. *Molekulaszerkezet (12 óra)* Kovalens kötés: egyszeres, többszörös, szigma- és pi-kötés, delokalizált kötés, datív kötés, poláris és apoláris kötés. Kötési energia. Kötéshossz. A molekulák téralkata. Apoláris molekula, dipólusmolekula, a dipólusosság feltételei. *Anyagi halmazok (28 óra)* Állapotjelzők. Halmazállapotok. Gázhalmazállapot: Avogadro-törvénye; a gázok moláris térfogata, gázok sűrűsége. Folyadék halmazállapot. Szilárd halmazállapot: kristályrácstípusok, amorf anyagok. Kémiai kötések: első- és másodrendű kötések, fajtái, jellemzői és kialakulásuk feltételei. Anyagi halmazok összetétele: a diszperz rendszerek fajtái (elegyek, oldatok, kolloid rendszerek, heterogén rendszerek); százalékos összetétel, koncentráció (mol/dm^3) és tömegkoncentráció. Oldódás közben bekövetkező szerkezeti változások. Az oldódás energiaviszonyai. Oldhatóság és kapcsolata az anyagi tulajdonságokkal, illetve a körülményekkel. Telítetlen, telített és túltelített oldatok. Oldatok hígítása és töményítése. Átkristályosítás.

Témakörök	Tartalmak
	Számítások (relatív atomtömeg számítása izotóp arányokból; a térfogat – tömeg – anyagmennyiség – részecskeszám közötti összefüggések alkalmazása; vegyületek tömegszázalékos összetétele és képlete közötti kapcsolat alkalmazása; az oldatok összetételével, hígításával, töményítésével és átkristályosításával kapcsolatos számítások).
A kémiai reakciók változatossága (60 óra)	*Termokémia (5 óra)* Reakcióhő (exoterm és endoterm reakciók), képződéshő, Hess-tétele. Kémiai számítások (reakcióhő számítása kötési energiákból, valamint képződéshőkből és fordítva). *Reakciósebesség és egyensúly (10 óra)* A reakciósebességet befolyásoló tényezők (koncentráció, hőmérséklet, katalizátorok) aktiválási energia. Egyensúlyra vezető kémiai reakciók, az egyensúly törvénye (tömeghatás törvénye), egyensúlyi állandó, Le Chatelier-elv. A kémiai egyensúlyokkal kapcsolatos egyszerű számítások. *Kémiai reakciók (10 óra)* A kémiai reakciók csoportosításának szempontjai. Vizes oldatban lezajló kémiai reakciók: csapadékképződés, gázfejlődés, komplexképződés. A reakcióegyenlet és jelentései. Az ionegyenlet. Sztöchiometriai számítások. *Redoxireakciók (10 óra)* Oxidáció és redukció (elektronátadással), oxidáló- és redukálószer, a két fogalom viszonylagossága. Az oxidációs szám és használata a redoxireakciók értelmezésében, illetve az egyenletrendezésben. *Galvánelemek (8 óra)* A galvánelem működési elve. Elektród, katód és anód. Katód- és anódfolyamatok a galváncellában, elektromotoros erő, standardpotenciál. Az elektródpotenciál használata a redoxireakciók irányának eldöntésében. A galvánelemek gyakorlati jelentősége (pl. zsebtelepek, ólomakkumulátor) és környezetvédelmi vonatkozásai. *Elektrolízis (7 óra)* Katód- és anódfolyamatok elektrolíziskor. Faraday-törvények. Az elektrolízis gyakorlati jelentősége (pl. alumíniumgyártás, kősó elektrolízise). *Sav-bázis reakciók (10 óra)* Sav és bázis fogalma Brönsted szerint, sav-bázis párok. Erős és gyenge savak és bázisok. A víz autoprotolízise, vízionszorzat, kémhatás, pH. Sav- és bázisállandó. Sók vizes oldatainak kémhatása. Közömbösítés és semlegesítés. Egyszerű számítások.
Laboratóriumi vizsgálatok, mérések (30 óra)	*Alapműveletek (4 óra)* A mérés fogalma, mérési hiba. Tömegmérés, térfogatmérés (a különböző pontosságú térfogatmérő eszközök –

Témakörök	Tartalmak
	mérőhenger, pipetta, mérőlombik, büretta – szabályos használata). Oldatkészítés. *Anyagszerkezeti vizsgálatok (4 óra)* Egyszerű kémiai vizsgálatok a halmazállapotváltozásokkal, oldódással, oldhatósággal kapcsolatban. *Kémiai reakciók vizsgálata (10 óra)* Csapadékképződési, sav-bázis és redoxireakciók vizsgálata. Kémhatás vizsgálata indikátorokkal. Egyszerű elektrokémiai rendszerek vizsgálata. *Egyszerű klasszikus kvantitatív analitikai meghatározások (12 óra)* A titrálás mint analitikai módszer; eszközei és kivitelezése. Mérőoldat készítése és pontos koncentrációjának meghatározása. Egyszerű sav-bázis titrálás végrehajtása (erős bázis meghatározása erős savval, ill. fordítva). Egyszerű redoxititrálás végrehajtása.

A továbbhaladás feltételei

Az anyagok atomos szerkezetének ismerete. Alkalmazza a tömeg–darabszám–anyagmennyiség kapcsolatát. Tudja kiszámolni adott összegképletű anyag moláris tömegét. Állapítsa meg a tanult atomok elektronszerkezetét a periódusos rendszer használata segítségével. Olvassa le a periódusos rendszerből az atom külső elektronhéján található elektronok számát és következtessen ionképződésükre. Említsen példákat a radioaktív folyamatok alkalmazására és ezek veszélyeit, kockázatait is ismerje. Értelmezze egyszerűbb vegyületek képletét. Értelmezze a tanult molekulák modelljének segítségével a molekulák alakját. Leírás alapján mutassa be a tanult tanulókísérleteket, ezek során használja szakszerűen a laboratóriumi eszközöket. Értelmezze az elvégzett vagy bemutatott kémiai reakciókat. Ismerje a fontosabb, részletesen tanult elemek és szervetlen vegyületek nevét, jelét, tulajdonságait. Értelmezze a kémiai reakció és a fizikai változás közti különbséget. Ismerje fel egyszerű esetekben a hétköznapi életben előforduló redoxireakciókat és sav-bázis reakciókat. Mondjon példát az elektrolízis és a galvánelem gyakorlati felhasználására, ismerje ezek veszélyeit, környezetbarát alkalmazásukat. Értelmezze a hétköznapokban előforduló oldatok összetételét. Értelmezzen egyszerű, kémiai ismereteket tartalmazó ábrákat, grafikonokat, táblázatokat. Ismerje és tudja használni a legfontosabb laboratóriumi eszközöket. Legyen képes a legegyszerűbb laboratóriumi alapműveletek, fizikai mérések és egyszerű sav-bázis-, valamint redoxititrálások kivitelezésére.

10. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Az egyes témakörökben szereplő vegyületek megismerése közben használják, rögzítsék, gyakorolják a tanulók a 9. évfolyam kerettantervében szereplő ismereteket, tevékenységeket, képességeket.
Új jelenségek önálló értelmezése a korábban észlelt és értelmezett jelenségek ismeretében.
A szerves vegyületek fizikai és kémiai sajátosságainak igazolása a megfelelő kísérletekkel.
Egyszerűbb kérdések megválaszolására kísérletek tervezése és végzése segítséggel, csoportmunkában, majd önállóan.
A tanult egyszerűbb felépítésű (12-es szénatomszámnál nem nagyobb) szerves anyagok molekulamodelljének elkészítse és jellemzése; annak megítélése, milyen erők hatnak a vegyület halmazában és milyen fizikai tulajdonságok következnek ebből.
Az informatikában elsajátított ismeretek (pl. internet, levelező, szövegszerkesztő, függvény- és diagramszerkesztő, táblázatkezelő vagy grafikai programok) alkalmazása az információszerzés, -feldolgozás és -átadás folyamán.

Távolsági kommunikációs technikák (elektronikus levelezés, telefon, fax) szakszerű használata.
Előadás tartása a projektmunkában összegyűjtött és megszerkesztett információk alapján a kémiai szaknyelv szabatos használatával és az iskolában rendelkezésre álló audiovizuális eszközök alkalmazásával.
A mindennapi életben előforduló ártalmas szerves anyagok felsorolása; az élő rendszerekre és a környezetre gyakorolt hatásaik kifejtése; tájékozódás szakszerű használatukról a mellékelt tanácsok, utasítások alapján.
A globális és a közvetlen környezetünkben megjelenő helyi környezeti problémák okainak, következményeinek feltárása.
A helyzet elemzése (pl. a drámapedagógia felhasználásával) és a lehetséges megoldási módok keresése során a különböző (nem csak természettudományi) tantárgyakban tanult ismeretek alkalmazása.
Információk szerzése (csoportmunka, projektmunka) és önálló vélemény kialakítása (drámapedagógia) a szenvedélybetegségek kémiai vetületeiről, az oxigén- és nitrogéntartalmú vegyületek narkotikus és egészségkárosító hatásairól, a személyiségre és a társadalomra irányuló veszélyeiről, az embert és a természetet veszélyeztető anyagokról.
Kolloid rendszerek említése a hétköznapi életből, összetevőik elemzése.
Az anyagszerkezeti ismeretek alkalmazása a szerves vegyületek fizikai tulajdonságainak magyarázatára: összefüggés keresése a funkciós csoport, a moláris tömeg és a molekula térszerkezete, polaritása, valamint az olvadás- és a forráspont, illetőleg az oldhatóság között.
Egy konkrét vegyületben az előforduló funkciós csoport felismerése az anyag fizikai sajátságai, kémiai viselkedése alapján.
Szerkezeti képlet alapján az izoméria fajtájának felismerése.
Egyszerű szerves kémiai egyenletek szerkesztése az egyenletírás megismert szabályai szerint.
A tökéletes égés egyenletének felírása egyszerűbb, adott összegképletű C, H és O atomokból álló vegyületre.
A környezetünkben előforduló műanyagok tulajdonságainak vizsgálata, felhasználási lehetőségeik, esetleges környezetkárosító hatásuk magyarázata felépítésük alapján.
Információk szerzése (csoportmunkában) arról, hol adhatunk le, dobhatunk ki a tanuló lakóhelyéhez legközelebb háztartási veszélyes hulladékokat és újrahasznosítható anyagokat.
Vizsgálat tervezése (projektmunka) a háztartások hulladéktermelésének mennyiségi, minőségi viszonyainak felmérése érdekében, a kapott adatok elemzése.
Megoldások keresése (csoportmunka, projektmunka) a háztartási csomagolóanyagok mennyiségének háztartáson belüli és országos szintű csökkentésére.

Témakörök	**Tartalmak**
Tudománytörténet (folyamatos)	A tárgyalt ismeretekhez kapcsolódó kiemelkedő tudósok munkássága, kísérleteik, felfedezéseik, fontos tudománytörténeti események.
Általános szerves kémiai fogalmak (4 óra)	A szerves kémia tárgya, a szén molekulaképző tulajdonságai. Funkciós csoport. Homológ sor. Konstitúció, konformáció, konfiguráció. Izoméria: konstitúciós, cisz-transz és optikai. Csoportosítási lehetőségek (rendűség, értékűség, a szénlánc jellege stb.).
A szénhidrogének és halogénezett származékaik (40 óra)	*Telített szénhidrogének* (alkánok, paraffinok) *(15 óra)* Izoméria és elnevezés. Általános összegképlet. Alkilcsoportok. A metán és főbb tulajdonságai. PB-gáz, környezetkímélő autógáz. Konstitúciós izomerek, a szabályos nevezéktan alapjai. Az alkánok égése, tűzoltási lehetőségek. Halogén-szubsztitúció. A földgáz és a kőolaj. Keletkezésük. Tűzvédelem. Kőolaj-feldolgozás, kőolajpárlatok és jelentőségük. Oktánszám. A kőolajipar és -felhasználás környezeti problémái. *Telítetlen szénhidrogének (15 óra)* Alkének, általános összegképlet, izoméria, elnevezés. Az etén tulajdonságai, addíciós reakciói (halogén-, hidrogén-halogenid-, víz-, hidrogénaddíció), előállítása. Az alkének addíciós reakciói: Markovnyikov-szabály. Polimerizáció, monomer, polimer. Az alkének ipari jelentősége.

Témakörök	Tartalmak
	Diének (butadién, izoprén), kaucsuk, gumi, műgumi. Alkinek, etin, addíciós reakciói, reakciója nátriummal, ipari jelentősége. *Aromás szénhidrogének (5 óra)* Izoméria. A benzol, szubsztitúciós reakciókészsége, jelentősége, mérgező hatása, kémiai biztonság. Egyéb aromás szénhidrogének és jelentőségük (toluol, xilol, sztirol, naftalin). Fontosabb polimerek (polisztirol). *Halogénezett szénhidrogének (5 óra)* A fontosabb halogénezett szénhidrogének (pl. freon, vinil-klorid, PVC, teflon) tulajdonságai, jelentőségük, környezeti hatásuk (freon és PVC). Szubsztitúció és elimináció (Zajcev-szabály).
Oxigéntartalmú szerves vegyületek (40 óra)	*Alkoholok (4 óra)* Funkciós csoport. Az alkoholok általános szerkezete, izomériája, elnevezése. Értékűség és rendűség. Az etanol, halmazszerkezete (hidrogénkötés), főbb sajátságai. A metanol, az izopropil-alkohol, a glikol, a glicerin. *Éterek (2 óra)* Funkciós csoport. Elnevezés. A dietil-éter tulajdonságai, előállítása, jelentősége. A tárolásával kapcsolatos biztonsági előírások. *Fenolok (2 óra)* Funkciós csoport. Elnevezés. A fenol főbb tulajdonságai. Fenoplasztok (bakelit). *Oxovegyületek (10 óra)* Funkciós csoportok. Izoméria, elnevezés. Aldehidek A formaldehid és az acetaldehid főbb tulajdonságai, előállítás, jelentőség. Ketonok Az aceton főbb tulajdonságai, felhasználása. *Karbonsavak (6 óra)* Funkciós csoport. Izoméria, elnevezés. Értékűség. Hidrogénkötésre való hajlam. A hangyasav és az ecetsav, sav-bázis tulajdonságok, jelentőség. A biológiai és kémiai szempontból fontos karbonsavak. Az alkohol–oxovegyület–karbonsav redoxi átalakulások. *Karbonsavészterek (14 óra)* Előállításuk karbonsavból és alkoholból, főbb fizikai sajátságaik, előfordulásuk, felhasználásuk. Gyümölcsészterek mint íz és illatanyagok. Zsírok, olajok-gliceridek Zsírok és olajok, főbb sajátságaik, margaringyártás. A használt sütőzsiradékok környezeti problémája, újrahasznosítása. A foszfatidok és a nitroglicerin. Kolloid rendszerek. Poliészterek (terilén), polikondenzáció. *Szappanok, mosószerek (2 óra)* Szappangyártás, szappanok, a tisztító hatás mechanizmusa, szennyvíz, eutrofizáció. Alkil-szulfátok, mint környezetkímélő mosószerek.

Témakörök	Tartalmak
Nitrogéntartalmú szerves vegyületek (5 óra)	Az aminok szerkezete (aminocsoport, értékűség és rendűség) és főbb tulajdonságaik. Az amidok szerkezete (amidcsoport) és főbb tulajdonságaik. Poliamidok (nejlon), aminoplasztok. Nitrogéntartalmú heteroaromás vegyületek: piridin, pirimidin, pirrol, imidazol és purin.
Szénhidrátok (8 óra)	*Monoszacharidok (3 óra)* Funkciós csoportjaik, a glükóz szerkezete és tulajdonságai, erjedés, a fruktóz, biológiai jelentőségük. Konfiguráció, optikai izoméria (léte és biológiai jelentősége). *Diszacharidok (2 óra)* A malátacukor, a sörgyártás, a kristálycukor (répacukor), biológiai jelentőségük. Redukáló hatású cukrok (ezüsttükörpróba, Fehling-reakció). *Poliszacharidok. (3 óra)* A cellulóz, papír, újrahasznosítási lehetőségek, a keményítő, a glikogén, a redukciós készség hiánya.
A fehérjék és építőköveik (6 óra)	A természetes eredetű aminosavak általános szerkezete, amfotéria, az aminosavak kapcsolódása, peptidkötés, polipeptidek, fehérjék. A fehérjék elsődleges, másodlagos, harmadlagos és negyedleges szerkezete. Makromolekulás kolloidok. Denaturáció és koaguláció.
Nukleinsavak (4 óra)	Nukleinsavak: a ribóz, a 2-dezoxi-ribóz, nukleotidok, a nukleotidok kapcsolódása, az RNS, bázissorrend, a DNS kettős hélixe. A nukleinsavak jelentősége, a fehérjeszintézis vázlata. Az örökítőanyag módosulása, mutációk, mutagén anyagok. Nukleinsavrombolás sugarakkal (atombomba, ózonlyuk, csíramentesítés). Reakcióláncok: biokémia és vegyipar, hasonlóságok, eltérések.
Műanyagok (3 óra)	A műanyagok fogalma. Csoportosításuk: eredet, előállítás módja, tulajdonságaik szerint.
A szenvedélybetegségek kémiája (4 óra)	Az alkoholizmussal kapcsolatos oxigéntartalmú szerves vegyületek (etanol, aceton, aldehidek). A szenvedélybetegségekkel kapcsolatos nitrogéntartalmú szerves vegyületek, drog (nikotin, tein, koffein, kábítószerek), hozzászokás, függőség, hatásuk az egyén és a társadalom szintjén. Gyógyszerek. A gyógyszerek helyes használata.
Környezeti szerves kémia (4 óra)	Energiagazdálkodás: fosszilis, hasadó és megújuló energiaforrások, előnyeik, hátrányaik. Műanyagok: a biológiai úton nem lebontható műanyagok, hulladékégetés, dioxin. Táplálékaink: növénytermesztés, növényvédőszerek, állattenyésztés, antibiotikumok, hormonok, tartósítószerek, E-számok, biogazdálkodás. Fogyasztói társadalom, a fenntartható fejlődés és a környezet.
Laboratóriumi gyakorlatok és vizsgálatok (30 óra)	*Laboratóriumi alapműveletek (10 óra)* Oldás, szűrés, bepárlás, extrakció, desztilláció, rétegkromatográfia, valamint ezek alkalmazása szervetlen, ill. szerves vegyületek elegyekből, ill. keverékekből történő elválasztására. *Anyagvizsgálatok (10 óra)* Olvadás- és forráspontmérés, sűrűségmérés. Oldási próba. A szerves vegyületek funkciós csoportjainak jellemző kimutatási reakciói.

Témakörök	Tartalmak
	Klasszikus kvantitatív analitikai meghatározások (10 óra) Néhány, a szerves vegyületekhez kapcsolódó sav-bázis és redoxititrálás (pl. szerves savak meghatározása, a víz kémiai oxigénigényének mérése permanganometriásan).

A továbbhaladás feltételei

A tanuló sorolja fel a szerves vegyületeket felépítő elemeket. Tudja a szerves vegyületek főbb alaptípusait (telített, telítetlen, aromás, nyílt láncú, gyűrűs, szénhidrogén stb.). Ismerje fel a kémia jelentőségét a köznapi életben. Ismerje a mindennapokban is előforduló, tanult szerves vegyületeket, adja meg köznapi nevüket, molekulamodellen mutassa be térbeli szerkezetüket, ismertesse környezeti és élettani hatásukat. Használja szakszerűen, balesetmentesen, környezet- és egészségvédő módon a szerves vegyipari termékeket. Ismerje fel a hétköznapi életben gyakran előforduló kolloid rendszereket. Ismerje a szerves vegyületek jelentőségét az elő anyag felépítésében, a táplálkozásban, az öröklődésben. A szenvedélybetegségekhez kapcsolódó anyagokat sorolja fel, és ismerje hatásukat az emberi szervezetre. Az elvégzett tanulókísérleteket mutassa be; eközben használja szakszerűen a vegyszereket és a kísérleti eszközöket. Értelmezze az elvégzett vagy bemutatott kémiai reakciókat. Értelmezze az egyszerű szerves kémiai egyenleteket, és legyen képes ezek alapján szerves sztöchiometriai feladatok megoldására. Soroljon fel szerves vegyületekkel kapcsolatos környezeti problémákat, és említsen megoldási lehetőségeket ezekre. Ismerje a gazdasági fejlődés árnyoldalait, környezeti hatásait és a fenntartható fejlődés fogalmát és a személyes felelősséget a fenntarthatóság elérésében. Ismerje és tudja használni a legfontosabb laboratóriumi eszközöket.

11. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Az egyes témakörökben szereplő szervetlen anyagok megismerése közben használják, gyakorolják a tanulók a 9. évfolyam kerettantervében szereplő anyagszerkezeti és általános kémiai ismereteket, tevékenységeket, képességeket.
Új jelenségek önálló értelmezése a korábban észlelt és értelmezett jelenségek ismeretében.
Az elemek és szervetlen vegyületek fizikai és kémiai sajátságainak igazolása megfelelő kísérletekkel.
Összetettebb kérdések megválaszolására kísérletek tervezése és végzése csoportmunkában, illetve önállóan.
Előadás tartása a projektmunkában összegyűjtött és megszerkesztett információk alapján a kémiai szaknyelv szabatos használatával és az iskolában rendelkezésre álló audiovizuális eszközök alkalmazásával.
A mindennapi életben előforduló ártalmas szervetlen anyagok felsorolása; az élő rendszerekre és a környezetre gyakorolt hatásaik kifejtése; tájékozódás szakszerű használatukról a mellékelt tanácsok, utasítások alapján.
A globális és a közvetlen környezetünkben megjelenő helyi környezeti problémák okainak, következményeinek feltárása.
A helyzet elemzése és a lehetséges megoldási módok keresése során a különböző (nem csak természettudományi) tantárgyakban tanult ismeretek alkalmazása.
Információk szerzése (csoportmunka, projektmunka) és önálló vélemény kialakítása a vegyszerek egészségkárosító hatásairól, az embert és a természetet veszélyeztető anyagokról.
Az anyagszerkezeti ismeretek alkalmazása a szervetlen anyagok fizikai tulajdonságainak magyarázatára: összefüggés keresése a kristályrács típusa, a kristályban lévő kémiai részecskék szerkezete valamint az olvadás- és a forráspont, illetőleg az oldhatóság között.
Reakcióegyenletek szerkesztése, a folyamat lényegének felírása ionegyenlettel, a reakciók típusának felismerése.
Vizsgálat tervezése (pl. projektmunka) a háztartások szervetlen hulladéktermelésének mennyiségi, minőségi viszonyainak felmérése érdekében, a kapott adatok elemzése. Vizsgálat tervezése (projektmunka) a természetes vizek keménységével, szennyezettségével (pl. oxigénfogyasztás stb.) kapcsolatban.
A megfelelő indikátor megválasztása a sav-bázis titrálások során.
Ismeretlen szervetlen vegyületek azonosítása a kationok és anionok tanult reakciói alapján.

Témakörök	Tartalmak (*-gal jelöltük az emelt szintű érettségi követelményeit meghaladó tartalmakat)
Általános kémia (ismétlés, bővítés, elmélyítés, 70 óra)	Az atom-, molekula- és halmazszerkezet rövid átismétlése. Az általános gáztörvény és alkalmazása a kémiai számításokban. Termokémia: reakcióhő meghatározása energiadiagram, illetve számítása különböző energiamennyiségek segítségével. Reakciókinetika (egyszerű mérésekkel). A kémiai egyensúly és eltolódása (egyszerű kémcsőkísérletek, összetettebb kémiai számítások, az általános gáztörvény alkalmazása). Sav-bázis egyensúlyok (erős és gyenge savak és bázisok vizes oldatainak pH-ja, hidrolízis, pufferek*; kémiai számítások a sav-bázis egyensúlyokkal kapcsolatban. Heterogén kémiai egyensúlyok, az oldhatósági szorzat.* Egyszerű számítások az oldhatósági szorzattal kapcsolatban.* Az elektrokémiai összefüggések ismétlése, bővítése, elmélyítése (a 9. osztályban kimaradt anyagrészek, redoxipotenciál*, Nernst-egyenlet*). Kémiai számítások: a Faraday-törvények és a Nernst-egyenlet* alkalmazása. A fémek korróziója és a korrózióvédelem elektrokémiai vonatkozásai.
Szervetlen kémia: a fémek és vegyületeik (30 óra)	Az alkálifémek- és az alkáliföldfémek, valamint fontosabb vegyületeik. A p-mező fémei: az alumínium, az ón és az ólom, valamint fontosabb vegyületeik. A d-mező fémeinek általános jellemzése. A vascsoport elemei, valamint fontosabb vegyületeik. A rézcsoport elemei, valamint fontosabb vegyületeik. A cinkcsoport elemei valamint fontosabb vegyületeik. A króm* és a mangán (és vegyületeik) fontosabb tulajdonságai. A fémek előállításának típusai. Az alumíniumgyártás, a vas- és acélgyártás.
A szervetlen kémia a hétköznapokban; környezetkémia (8 óra)	Természetes vizek. Vízkeménység, vízlágyítás. Szennyvizek, szennyvíztisztítás. Nehézfémszennyezés. Fényképezés.
Laboratóriumi gyakorlatok (40 óra)	*Klasszikus kvantitatív analitikai meghatározások (15 óra)* Összetettebb sav-bázis titrálások (a sav-bázis egyensúlyokkal kapcsolatban tanultak alkalmazásával, pl. többértékű savak titrálása vagy több vegyület egymás melletti meghatározása). *Egyszerű mérések (10 óra)* Egyszerű elektrokémiai rendszerek összeállítása és vizsgálata. *Anyagismeret: a kvalitatív szervetlen kémia alapjai* (15 óra)* A kationok csoportosítása csapadékképző tulajdonságaik alapján: csapadék- és komplexképződési, valamint redoxi reakcióik vizsgálata. Az anionok csoportosítása – gázfejlődési, csapadékképzési és redoxi – reakcióik alapján. (Az ionegyenlet használatának elmélyítése.)

A továbbhaladás feltételei

A természettudományos gondolkodás elemeinek alkalmazása a feladatok megoldása során. Ismereteinek összekapcsolása a mindennapokban tapasztalt jelenségekkel. Elemek, vegyületek tulajdonságainak, szerepének és jelentőségének felismerése a tanult vagy megadott információk alapján. Egyszerű kémiai kísérletek elvégzése és értelmezése. Egyszerű kémiai számítási feladatok megoldása. Az aktuálisan felmerülő, kémiai ismereteket is igénylő problémák lényegének megértése, egyszerűbb logikai összefüggések értelmezése. Az SI mértékrendszer és a kémiai jelölésrendszer szakszerű használata.

Grafikonok, táblázatok adatainak elemzése, értelmezése, szakszerű írásbeli és szóbeli szövegalkotás, -értelmezés. Az ismeretanyag belső összefüggéseinek, az egyes témakörök közötti kapcsolatok felismerése. A kémia tanult vizsgálati és következtetési módszereinek alkalmazása. Egyszerű kémiai kísérletek tervezése. Több témakör ismeretanyagának logikai összekapcsolását igénylő, összetett kémiai számítási és elméleti feladatok, problémák megoldása. A mindennapi életet befolyásoló kémiai természetű jelenségek értelmezése. A környezetvédelemmel és a természetvédelemmel összefüggő problémák értelmezése. Ismerje és tudja szakszerűen használni a legfontosabb laboratóriumi eszközöket.

12. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Az egyes témakörökben szereplő szervetlen anyagok megismerése közben használják, gyakorolják a tanulók a 9. és a 11. évfolyam kerettantervében szereplő anyagszerkezeti és általános kémiai ismereteket, tevékenységeket, képességeket.
Új jelenségek önálló értelmezése a korábban észlelt és értelmezett jelenségek ismeretében.
Az elemek és szervetlen vegyületek fizikai és kémiai sajátságainak igazolása megfelelő kísérletekkel.
Összetettebb kérdések megválaszolására kísérletek tervezése és végzése csoportmunkában, illetve önállóan.
Előadás tartása a projektmunkában összegyűjtött és megszerkesztett információk alapján a kémiai szaknyelv szabatos használatával és az iskolában rendelkezésre álló audiovizuális eszközök alkalmazásával.
A mindennapi életben előforduló ártalmas szervetlen anyagok felsorolása; az élő rendszerekre és a környezetre gyakorolt hatásaik kifejtése; tájékozódás szakszerű használatukról a mellékelt tanácsok, utasítások alapján.
A globális és a közvetlen környezetünkben megjelenő helyi környezeti problémák okainak, következményeinek feltárása.
A helyzet elemzése és a lehetséges megoldási módok keresése során a különböző (nem csak természettudományi) tantárgyakban tanult ismeretek alkalmazása.
Információk szerzése (csoportmunka, projektmunka) és önálló vélemény kialakítása a vegyszerek egészségkárosító hatásairól, az embert és a természetet veszélyeztető anyagokról.
Az anyagszerkezeti ismeretek alkalmazása a szervetlen anyagok fizikai tulajdonságainak magyarázatára: összefüggés keresése a kristályrács típusa, a kristályban lévő kémiai részecskék szerkezete valamint az olvadás- és a forráspont, illetőleg az oldhatóság között.
Vizsgálat tervezése (pl. projektmunka) a háztartások szervetlen hulladéktermelésének mennyiségi, minőségi viszonyainak felmérése érdekében, a kapott adatok elemzése. Vizsgálat tervezése (projektmunka) a természetes vizek keménységével, szennyezettségével (pl. oxigénfogyasztás stb.) kapcsolatban.
Az emelt szintű érettségi szóbeli elméleti és gyakorlati altételeinek önálló kidolgozása, a gyakorlati altételek elvégzése, a szóbeli altételek előadásszerű prezentációja.
A laboratóriumi problémák versenyszintű megtervezése, megoldása.

Témakörök	**Tartalmak** **(*-gal jelöltük az emelt szintű érettségi követelményeit meghaladó tartalmakat)**
Szervetlen kémia: a nemfémes elemek és vegyületeik (40 óra)	*A hidrogén és fontosabb vegyületei (5 óra)* *A halogénelemek (fluor, klór, bróm, jód) általános jellemzése (10 óra)* A klór laboratóriumi és ipari előállítása. A halogénvegyületek csoportosítása. A hidrogén-halogenidek összehasonlító jellemzése. A nátrium-klorid. A halogéntartalmú oxosavak és sóik néhány tulajdonsága. *Az oxigén és a kén tulajdonságai (10 óra)* Oxidok, peroxidok, hidroxidok. A víz és a hidrogén-peroxid. A fontosabb fém-oxidok és -hidroxidok. A kén-hidrogén és a szulfidok. A kén oxidjai és oxosavai. A kénessav és sói. A kénsav és sói. Az ipari kénsavgyártás. A nátrium-tioszulfát. *A nitrogén és a foszfor általános jellemzése (10 óra)* Az ammónia és sói. A nitrogén-oxidok és a nitrogén oxosavai. A salétromsav és sói. Az ipari ammónia- és salétromsavgyártás. A foszfor oxidjai és oxosavai. A foszforsav (ortofoszforsav) és sói.

	A szén és a szilícium (5 óra) Természetes és mesterséges szenek. A szén oxidjai. A szénsav és sói. Fontosabb szilíciumvegyületek (kvarc, kovasav, szilikonok stb.)
A szervetlen kémia a hétköznapokban; környezetkémia (8 óra)	Levegőszennyezés: ózonlyuk, savas esők, szmog, az üvegházhatás növekedése. Víz- és talajszennyezés: műtrágyák, eutrofizáció.
Szerves kémia (30 óra)	A tanult szerves vegyületosztályok átismétlése. Egyszerűbb preparatív gyakorlatok. * Szerves analitikai gyakorlatok. * A szerves kémiai reakciók mechanizmusai (gyökös, nukleofil és elektrofil mechanizmusok, irányító hatás).*
Az érettségi nyilvános kísérletei (30 óra)	Az emelt szintű kémia érettségi nyilvános kísérleteinek elvégzése, a tapasztalatok értelmezése.
Az érettségi téma-köreinek átismétlése (20 óra)	Az elméleti témakörök ismétlése.

A továbbhaladás feltételei

A természettudományos gondolkodás elemeinek alkalmazása a feladatok megoldása során. Ismereteinek összekapcsolása a mindennapokban tapasztalt jelenségekkel. Elemek, vegyületek tulajdonságainak, szerepének és jelentőségének felismerése a tanult vagy megadott információk alapján. Egyszerű kémiai kísérletek elvégzése és értelmezése. Egyszerű kémiai számítási feladatok megoldása. Az aktuálisan felmerülő, kémiai ismereteket is igénylő problémák lényegének megértése, egyszerűbb logikai összefüggések értelmezése. Az SI mértékrendszer és a kémiai jelölésrendszer szakszerű használata. Grafikonok, táblázatok adatainak elemzése, értelmezése, szakszerű írásbeli és szóbeli szövegalkotás, -értelmezés. Az ismeretanyag belső összefüggéseinek, az egyes témakörök közötti kapcsolatok felismerése. A kémia tanult vizsgálati és következtetési módszereinek alkalmazása. Egyszerű kémiai kísérletek tervezése. Több témakör ismeretanyagának logikai összekapcsolását igénylő, összetett kémiai számítási és elméleti feladatok, problémák megoldása. A mindennapi életet befolyásoló kémiai természetű jelenségek értelmezése. A környezetvédelemmel és a természetvédelemmel összefüggő problémák értelmezése. Ismerje és tudja szakszerűen használni a legfontosabb laboratóriumi eszközöket.
A továbbhaladás feltételeit diákonként differenciáltan kell meghatározni, a kémia érettségi választott szintjétől függően.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A kompetencia alapú oktatás velejárója olyan megváltozott oktatási szerkezet, melyben az egyéni és csoportos tanulásnak, a projekteknek, a kooperatív technikáknak, tevékenységközpontú oktatási módszereknek egyaránt helye van. A bővülő eszközrendszerből következik, hogy az értékelés lehetőségei is nagymértékben kitágulnak. A hagyományos értékelési módok (dolgozat, felelet) mellett megjelenik a szöveges értékelés, a csoport tanár általi értékelése és önértékelése. Az órán, illetve otthon önállóan végzett munka értékelésén túl lehetőség van a megszerzett készségek és képességek értékelésére. A kémiában a laboratóriumi munka értékelése is sokféleképpen történik: a reprodukálandó mérések pontosságának értékelése mellett a különféle projektekhez tervezett vizsgálatok adatainak feldolgozását (a vizsgálathoz igazított táblázatok, grafikonok készítését) is értékelni kell, A tehetséggondozás során nagy jelentősége van a különféle versenyeken való részvételnek. Ezeket is be kell illeszteni a diákok értékelési rendszerébe. Az értékelés másik sajátsága a jegyek háttérbe szorulása, de legalábbis a teljesítményeknek főként százalékban való kifejezése. Mivel az érettségi rendszer is alapvetően százalékokkal operál, így ezt az árnyaltabb skálázást javasoljuk, kiegészítve a személyre szabott, célirányosan fejlesztő szöveges értékeléssel.
A kezdő évfolyamon a csoport egységessé tétele céljából szerepe lehet a felzárkóztatásnak, ennek a differenciált értékelésben is meg kell nyilvánulnia. A képzés középső szakaszában (10–11. évfolyam) egységesebbé válhat az értékelés. Elsősorban az utolsó évfolyamon az értékelést az érettségi választott szintjének megfelelően ismét differenciáltan kell folytatni.

A kerettanterv feldolgozásához ajánlott szakirodalom:
Kajtár Márton: Változatok négy elemre I–II. (Gondolat, 1984)
Náray-Szabó Gábor szerk.: Kémia (Akadémiai Kiadó, 2006)
Orosz György szerk.: Szerves kémiai praktikum (Nemzeti Tankönyvkiadó, 1998)
Barcza L.– Buvári Á.: A minőségi kémiai analízis alapjai (Medicina, 1997)
Burger Kálmán: A mennyiségi analízis alapjai: Kémiai és műszeres elemzés (Semmelweis, 1992)
Villányi Attila: Kémia összefoglaló középiskolásoknak (Műszaki Könyvkiadó, 2003)
Villányi Attila: Kémia a kétszintű érettségire (Kemavill Bt., 2003)
Berek L., Endrész Gy., Hobinka I., Maknics Gy., Nagy M., Várnagy K., Villányi A.:
Kémia feladatgyűjtemény a kétszintű érettségire (Kemavill Bt., 2004)
Villányi Attila: Ötösöm lesz kémiából – példatár és megoldások (Műszaki Könyvkiadó, 2003)
Maleczkiné Szeness Márta: Kémiai számítások – Kémiai gondolatok (Veszprémi Egyetem, 1995)
Rózsahegyi M.–Wajand J.: 575 kísérlet a kémia tanításához (Tankönyvkiadó, 1991)
Inzelt György: Kalandozások a kémia múltjában és jelenében (Vince Kiadó, 2003)
Balázs Lóránt: A kémia története I-II. (Nemzeti Tankönyvkiadó 1996)
Berek László szerk.: Készség- és képességfejlesztő feladatok (OKI, 2007)
Középiskolai Kémiai Lapok
Természet Világa
Élet és Tudomány

4. számú melléklet a 34/2008. (XII. 12.) OKM rendelethez

KERETTANTERV A TANÓRÁN KÍVÜLI FOGLALKOZTATÁST – NAPKÖZIT, ISKOLAOTTHONT – IS MŰKÖDTETŐ ÁLTALÁNOS ISKOLÁK – osztott és összevont osztályai – SZÁMÁRA

I. BEVEZETÉS

- *A gyermek fejlődésére figyelemmel lévő tartalom.*
- *Kompetencia-alapú, cselekvéses, differenciált, kooperatív, önálló tanulás, projekt-tanítás.*
- *Tartalmas, önálló választáson alapuló szabadidő.*
- *Sajátos nevelési szükségletűeket, különböző (szub)kultúrákból jövőket befogadó iskola.*

1. A PROGRAM JELLEGE

Az első olyan kerettanterv, amely a *tanórai és a tanórán kívüli tevékenységeket egyaránt* felöleli. A műveltségterületek programja az általános iskola számára kifejlesztett kompetencialapú, igényes programokat ötvözi, a tanórán kívüli tevékenységeké az önálló tanulásra nevelés és a szabadidő-pedagógia hazai progresszív előzményeire épül.
A szövegértés-szövegalkotás, a matematika, az idegen nyelvek tanterve, valamint a szociális kompetencia fejlődését támogató program a suliNova/Educatio kht. által kifejlesztett, legalább 30 tanulócsoportban kipróbált, a kipróbálás tapasztalatai alapján korrigált program. A fizika, kémia, a földünk és környezetünk tanterve a pesthidegkúti, integrált nevelést folytató Gyermekek Háza nevelőtestületének munkája. A mozgás és testnevelés tantervét a Waldorf-iskolák akkreditált tantervéből vettük át –, mint olyan programot, amely a gyermekek fejlődési sajátosságaihoz megkülönböztetett figyelemmel alkalmazkodik.
A vizuális kultúra és mozgóképismeret, a dráma és tánc, az informatika, a természetismeret, a biológia, a társadalomismeret és a történelem tanításának programja, az összevont osztályokról szóló fejezet, valamint a tanórán kívüli foglakoztatás tejes programja kerettantervünk számára készült. A különböző műhelyekben készült programok azért válhattak egyetlen kerettantervvé, mert leglényegesebb sajátságukban – abban, hogy tanuló- és tanulásközpontúak – egységesek. Terminológiájukban különbözhetnek, fejlesztési céljaik, módszereik összehangoltak.

Legfőbb jellemzője, hogy a gyerekek közös és egyéni *fejlődési sajátosságaira* megkülönböztetett figyelmet fordít. A fejlődés legfontosabb állomásait bemutatva úgynevezett *horizontális tantervet* is tartalmaz, azaz megkísérli megragadni, hogy a fejlődés egy bizonyos állapotában hogyan támogathatjuk legeredményesebben a gyerek fejlődését.

A *tevékenységek arányait* tekintve tanórai keretekben a megszokottnál több időt fordít mozgásra és művészeti jellegű tevékenységekre – testnevelésre, ének-zenére, vizuális kultúrára, drámajátékra –, a tanórán kívüli időben pedig lehetőséget nyújt e tevékenységek szabad folytatására.

Tekintettel van a tanulási nehézségekkel küzdő, a sajátos nevelési igényű és a különböző (szub)kultúrából érkezők szükségleteire, azaz mindkét értelemben *integráló*, illetve befogadó (inkluzív) jellegű.

A *Nemzeti Alaptanterv kompetencia-rendszeréhez illeszkedik*, azt részkompetenciákkal tovább árnyalja, érvényességüket a tanórán kívüli foglalkoztatásra is kiterjeszti.
Különös gondot fordít a *szociális kompetencia*, ezen belül főként az éntudatosság, a felelősségteljes döntéshozás, a kommunikációs és szociális készségek fejlődésének támogatására, valamint arra, hogy a diákok képesek legyenek mások szempontjait, perspektíváját tekintetbe venni. Ennek eszközei elsősorban tanítás/tanulás módszerei, valamint a szabadidő-tevékenységek irányításának módszerei.

Megfelelő előkészületek után **önállóan, külön-külön is adaptálható:**
a. tanórán kívüli foglalkoztatás egészének programja a műveltségterületek programja nélkül,
b. bármely műveltségterületi tanterv,
c. az alapozó program,
d. a szociális kompetencia fejlődését támogató program.

A program valamennyi *olyan általános iskola számára alkalmas*,
- amelynek nevelőtestülete elkötelezte magát a gyerek fejlődésére építő pedagógiai mellett;
- amely árnyalt helyzetértékelés birtokában dönt a program egyes elemeinek vagy egészének alkalmazásáról.

2. HELYZETÉRTÉKELÉS

Legfőbb célja, hogy a nevelőtestület a tanórai és a tanórán kívüli nevelés aktuális helyzetének körültekintő elemzése alapján dönthesse el, hogy a kerettanterv (továbbiakban KT) egészét, illetve mely elemét milyen ütemben célszerű az iskolának alkalmaznia. A helyzetelemzés alapvető szempontja, hogy a nevelőtestület
- *mely területen* kívánja megújítani tevékenységét, és
- milyen mértékű az *innovációs hajlandóság és erő*, amely a testületben rendelkezésre áll.

Amennyiben az iskola a *tanórán kívüli foglalkoztatást* kívánja megújítani, itt kell rendelkezésre álljanak az étkezés, tisztálkodás igényes megszervezéséhez, az önálló tanulás irányításához és a szabadidő-tevékenységek alkalmazásához szükséges személyi és tárgyi feltételek, illetve ezek megteremtésének reális lehetősége. (Minden esetben a személyi feltételek az elsődlegesek, ezek megléte – a tapasztalatok szerint – magával hozza a tárgyi feltételek megteremtését is.)

Az *alapozás* programját külön előkészület nélkül, az alkalmazás hajlandóságának birtokában, a gyakorlatok célját, módszereit, a foglakozások lépéseit gondosan tanulmányozva adaptálhatjuk.

Ha egy-egy *műveltségterületen* folyó tanítás megújítása a cél, ehhez elsősorban a szövegértés-szövegalkotás, a matematika-, az angol/német nyelvtanítás, illetve a testnevelés tanterv alkalmazását ajánljuk. Ezek a KT azon részprogramjai, amelyek a műveltségterületen folyó tanítás korábbi értékeit megőrizve (lásd például a matematika tantervet) az adott területen gyökeresen megújíthatják az iskola tevékenységét. (Például a szövegértés-szövegalkotás, az idegen nyelvek, illetve a testnevelés tanításában.)

Két vagy több műveltségterület tantervét egy időben akkor ajánlott alkalmazni, ha a nevelőtestület az alkalmazott részprogramok valamelyikében korábban – a fejlesztésük, kipróbálásuk során – tapasztalatot szerzett.

3. ADAPTÁCIÓ

A helyzetelemzés birtokában célszerű meghatározni, hogy a KT *melyik elemét* melyik tanévben, *mely osztály(ok)ba, napközis csoport(ok)ba* vezetjük be, a bevezetés milyen *előkészületekkel* jár – pedagógusok felkészülése, szülők tájékoztatása, megfelelő tanulási környezet kialakítása –, az előkészületek melyik elemére mikor kerül sor, az egyes lépések megtételéért ki a felelős. (Azaz operacionalizálni szükséges az adaptáció egyes lépéseit.) Kívánatos megfogalmazni, hogy a bevezetés milyen nehézségeit lehet előre látni, áthidalásukhoz mire van szükség.
Az *alapító okiratban* szerepelnie kell, hogy az iskola befogadó (inklúzív), azaz sajátos nevelési igényű diákokat integráltan tanít.

A *szervezeti és működési szabályzatban* az osztályok/csoportok szervezésének tárgyalásánál tekintettel kell lenni a Közoktatási törvény irányelveire, amely meghatározza, hogy a sajátos nevelési igényű gyerekek hány főnek számítanak.

A *pedagógiai programban* fel kell tüntetni azokat a személyi és tárgyi feltételeket, amelyek megléte az inklúzív tanításhoz nélkülözhetetlen. A helyi tantervben szerepelnie kell a sajátos nevelés igényű gyerekek tanítására vonatkozó irányelveknek.

Valamennyi inkluzívan tanított/tanuló diák számára *egyéni fejlesztési* terv készül.

Ajánlás összevont osztályok számára. A kerettanterv összevont tanulócsoportok számára is alkalmas. Olyan intézményekben, ahol a tanulók létszáma évfolyamonként nem éri el a törvény által előírt átlaglétszámot, vagy a kiválasztott módszer – például a Montessori pedagógia – tudatosan épít a vegyes korcsoportra, lehetőség van összevont tanulócsoportok működtetésére. A törvény szerint összevonni maximum három egymást követő évfolyamot lehet. Ha az iskolában az tanítás csak az első négy évfolyamon folyik, valamennyi évfolyam egybevonható.

Az összevont tanulócsoportokban megteremthető a személyre szabott bánásmód, az aktív tanulás, a differenciálás, a társas kompetenciák és a kulcskompetenciák fejlesztésének kedvező feltételrendszere:

- A vegyes életkorú csoportok hasonlítanak a gyerek *természetes szociális környezetéhez,* hiszen családjában, szabadidejében fiatalabb és idősebb gyerekek, felnőttek veszik körül. (Az egy évfolyamból alkotott osztályokban gyakori a rivalizálás, a konkurencia harc, ami néha nyílt agresszióhoz is vezethet).

- Az egy évfolyamra járó gyerekekre is igaz, hogy eltérő tudással, képességekkel, kompetenciákkal rendelkeznek. Valójában a hagyományos, elsősorban frontális tanórákra épülő tanítási folyamat nem tudja az egyéni különbségeket, az eltérő szükségleteket figyelembe venni. Az összevont tanulócsoportban lehetőség van arra, hogy tekintettel legyünk a különbségekre, megvalósítsuk a hátrányos helyzetű tanulók vagy/és a gyorsabban tanulók személyre szabott fejlesztését.

- Az összevont tanulócsoportban *nem kívánatos közvetlen összehasonlításokat tenni*. A gyerekek látják egymás munkáját, így anélkül, hogy szembesítenénk őket azzal, hogy a többiekhez képest hol tartanak, pontosan érzik helyüket, tudásukat az osztályban. Sokszor a tanulási motiváció abból az örömből fakad, hogy végre azt a témát dolgozhatják fel, azt az eszközt használhatják, mellyel előző évben a nagyobbak dolgoztak.

Az életkori integráció a *szociális kompetenciák* fejlesztésére is nagy hatással van. Ebben a csoportban minden szerepet ki lehet próbálni (kicsi-nagy, segített-segítő stb.).

- Az *együttélés szabályainak* kialakítás is könnyebben megy. Az új gyerekek egy működő, múlttal és kipróbált szabályokkal rendelkező közösségbe lépnek. A szabályokat a nagyobb gyerekektől is tanulják, másolják.

- A vegyes életkorú csoportban el is lehet „bújni”. Ez azoknak a gyerekeknek jó, akik valamiért lassabban haladnak, mint a többi. Itt presztízsvesztés nélkül lehet tovább *érni,* gyakorolni.

- Pedagógiailag nagyon hasznos lehetőség az *egymástól tanulás*. A diákok megtapasztalhatják, hogy a tudás nem csak a pedagógustól kapható. Az a diák, aki tanít, tudásának elmélyítésén túl szociális kompetenciájának fejlesztésén is munkálkodik.

- Fenntartói szempontból az összevont tanulócsoport kevesebb tantermet, kisebb pedagógus-óraszámot, azaz kevesebb költséget jelent.

A működtetés feltételei Az eredményes tanulás feltételeinek megteremtéséhez szükség van a tanítási-tanulási folyamat elején idősávra a tanulók képességeinek, érdeklődésének feltérképezésére, a tanulási és szociális szokások, szabályok megtanítására. (Iskolába lépéskor, hátrányos helyzetű tanulók integrálása, képesség-kibontakoztató felkészítés stb. esetén ez az időszak 6-8 hét is lehet.)

- Ahhoz, hogy megvalósíthassuk a differenciált tanulásszervezést, először ismernünk kell a csoportba járó tanulókat. A tanulás sikerességéhez szükséges pszichikus funkciók, képességek, készségek, kompetenciák, érdeklődés feltárásához kidolgozott, tudatos megfigyelés, felmérés szükséges. Egymás megismerése, a tanulási, szociális szabályok megalkotása és megtanulása itt különösen fontos. Az együttélési szabályoknál sokat segíthet, ha közösen alkotják meg az érintettek (tanár és diákok). A tanulási folyamat tanulói tevékenységeit lépésről lépésre el kell sajátítania a tanulóknak. A tanórai foglalkozások közös és osztott órák formájában valósíthatóak meg. Az osztott órák szerveződhetnek tudásszint szerint.
- Szerencsés, ha a pedagógus hosszabb ciklusokban, nagyobb tanítási egységekben *tervezi meg* a tanítási-tanulási folyamatot. Ez átfogóbb, holisztikusabb szemléletet tükröz, segítheti a tudáselemek közötti összefüggések megtalálását.

- A kötelező és választható tanórai foglalkozások időbeosztását nem a hagyományos 45 perces órákban érdemes megszervezni, hanem nagyobb időegységekben, blokkosítva például 90 percben. Iskolaotthonos csoportokban az optimális tanulói terhelés is megvalósítható úgy, ha a tanórai és tanórán kívüli tevékenységeket egyenlőbben osztjuk el a tanítási nap folyamán.

- A tanulási folyamat megszervezésében, a munkaformák, módszerek kiválasztásánál előnyben kell részesíteni az egyéni, páros és csoportmunka formáit. A tanulók eltérő tudásához, fejlettségéhez, valós szükségletihez, érdeklődésükhöz, aktivitásukhoz leginkább alkalmazkodó munkaformák, módszerek ajánlottak. Ilyen például a differenciált rétegmunka, kooperatív és az egyéni feladatmegoldás, projekt, témahét.

- A tanulási folyamatot érdemes úgy megtervezni, hogy a megtanulandó új ismeret, fejlesztendő kompetencia többféle tevékenységen keresztül, különböző szinten legyen elsajátítható. Ezt támogatja, ha a kötelező és szabadon választott tanórai tevékenységekhez tartalmilag kapcsolódnak tanórán kívüli tevékenységek is.

- Az azonos időkeretben sorra kerülő tananyagok, tevékenységek sokfélék lehetnek. Vannak olyanok, amelyek közös indítás után fejlettségi szintek szerint differenciálhatók. Ilyen lehet például a beszédfejlesztés, mesefeldolgozás. A matematika témakörei közül ilyenek például a becslés, a mérés, a valószínűségi játékok válogatások, mennyiségi következtetések. A különböző tantárgyak között is teremthetünk kapcsolatot. A szövegértés-szövegalkotáshoz kapcsolódhatnak természet- és társadalomismeret feladatok, a matematikához informatika stb. Adhatunk azonos időre egyeseknek önálló kutatási feladatot, mások segédeszközzel, de önállóan dolgoznak, miközben néhányan csoportszintű foglalkozáson vesznek részt. dolgoznak

- A tanulóknak ismerniük kell tanulási stratégiákat, módszereket. Ezeket először meg kell ismerniük, majd gyakorlással sajátítják el.

- Az összevont tanulócsoportban folyó tanulás elengedhetetlen feltétele, hogy a tanulók ismerjék az önálló tanulás, azaz önálló választás, az önálló feladatvégzés és az önellenőrzés technikáit. Ennek elsajátíttatását az iskolába lépéskor el kell kezdeni. A tanulási folyamatban fontos az önértékelés és a formatív értékelés szerepének növelése, a szummatív értékeléssel szemben.

Mely évfolyamok vonhatók össze? Az életkori sajátosságok és szükségletek befolyásolják, hogy mely évfolyamokat vonjuk össze. A szociális szempontból az összevont tanulócsoport életkori megoszlása akkor jó, ha arányosan képviselteti magát benne minden korosztály. Ha kevés, vagy ha nincs kortárs a csoportban, előfordulhat az elmagányosodás.

1. Ott, ahol az intézményben négy évfolyam működik, és kevés a gyerek működtethető, a négy osztály egyben. Ez azonban életkori sajátosságokat, igényeket tekintve nagy eltérést jelent, így nem ez a legkedvezőbb változat. Három évfolyamot, az 1-3. és 4-6. évfolyamot a legkedvezőbb összevonni. Az első három év összevonása jó választás, a gyerekek fejlesztőleg hatnak egymásra. A 4-6. évfolyam összevonása is jól működik, de itt már az eltérő életkori sajátosságok (kamaszodás) vegyes hatásokat váltanak ki (a gyerekek például előbb kezdenek kamaszodni). A 7., 8. évfolyam összevonható vagy szétválasztható évfolyam szerinti osztályokra. Felső tagozaton csak nagyon indokolt esetben, jól felkészült, innovatív pedagógus-team esetén javasolt.

2. Az összevonás megvalósítható úgy is, hogy 1., 2-3., 4. évfolyamot működtetünk, csak a 2-3. évfolyamot összevonva. Ennek indoka lehet, hogy az 1. évfolyamot kiemelt évnek tekintjük, ahol nagy hangsúlyt kap az óvoda-iskola átmenet segítése, a hátránykompenzáció, az esélyegyenlőség növelése, az iskolai tanulási technikák sikeres elsajátítása. A 4. osztály a felső tagozatos szakrendszerű oktatásra történő felkészítés éve lehet.

3. Lehetőség van az 1-2., 3-4. évfolyam összevonására is. A szociális szempontok érvényesülését azonban ez is támogatja, inspirálólag hathatnak egymásra a gyerekek.

Az összevont osztály létszáma Az összevont tanulócsoport ideális létszáma 15-22 között mozog. A túl kicsi létszám a társas kapcsolatok alakulását nehezíti, a túl nagy az egyéni bánásmód alkalmazását teszi kérdésessé. Fontos, hogy az évfolyamok azonos arányban képviseljék magukat és jó, ha a nemek közti megoszlás is arányos.
Az összevont tanulócsoport alkalmas az *integrációra,* ha annak személyi feltételei biztosítottak az intézményben. Az integrált tanulók javasolt százalékos arányát különösen fontos itt megtartani!

Milyen intézményeknek ajánljuk? Különösen a hátrányos helyzetű kis települések kisiskoláinak ajánljuk, amelyekben kicsi a gyereklétszám, illetve fontos a hátrányos helyzetű tanulókkal való egyéni törődés. Az iskolaotthonos összevont tanulócsoport a személyiség- és képességfejlesztés optimális megvalósítási kerete lehet.

4. AZ EGÉSZNAPOS FOGLALKOZTATÁS KÖRNYEZETE

Különösen fontos a *biológiai szükségletek* kielégítését szolgáló helyiségek – mosdók, ebédlő – higiénikus, ízléses állapota, illetve ilyenné alakítása.

A *tanórai* foglalkoztatáshoz elengedhetetlen a csoportmunkához is *átrendezhető bútorzat,* a *cselekvéses tanuláshoz* szükséges eszközök, anyagok megléte műveltségterületenként, az azonos osztályban, azonos műveltségterületen a gondolkodás különböző szintjein lévő diákok *differenciált foglakoztatásához* nélkülözhetetlen eszközök jelenléte, az iskolába befogadott *sajátos nevelési igényű* diákok szükségletei szerint kialakított épület és eszközpark.

Az önálló tanulás *tanórán kívüli* tanulásához szükséges a kézikönyvek, valamennyi egésznapos foglalkoztatásban részt vevő diák tanszereinek hétközbeni iskolában tartásához megfelelő polc-, illetve fiókrendszer. Az udvari és termi szabadidő-tevékenységekhez szükséges játszóudvar, sportpálya, anyag, eszköz, játékszer, valamint megfelelő tárolásuk.

Célszerű – az anyagi lehetőségek figyelembevételével – a megfelelő környezet kialakításának lépéseit tartalmazó *fejlesztési tervet* készíteni.

5. MÓDSZERTANI ALAPELVEK

Valamennyi műveltségterületen és a tanórán kívüli tevékenységek irányításában egyaránt a *cselekvéses, differenciált, kooperatív*, témaköröket, problémákat egyben láttatni kívánó, projektjellegű tevékenységszervezés gyakorlata érvényesül.
A szabadidő-tevékenységeket a pedagógus vagy a diákok kezdeményezik, a kezdeményezett tevékenységek közül a diákok választanak.

6. ÉRTÉKELÉS

A tanítási-tanulási folyamat során fejlesztő, kompetencia orientált teljesítmény-visszajelzésre van szükség, mely magára a folyamatra koncentrál, a „mit tud már" megközelítésből ad visszajelzéseket, s az egyéni tanulói szükségletekhez való alkalmazkodás, az egyéni előrehaladás elemzése jellemzi. Az önmagához viszonyított, kritériumra irányuló értékelés hatékonyabb, mint a társakhoz, vagy valamilyen átlaghoz viszonyított értékelés. A kérdéseknek azt kell felfedezniük, amit a diák tud vagy tudni képes.

A *diagnosztikus értékelés*, egy nagyobb tematikus egység tanítása előtt, helyzetfeltárásra, helyzetértékelésre alkalmazható. A hatékony továbblépés, továbbhaladás céljából, ismernünk kell a tanulók előzetes tudását, képességeik fejlettségének aktuális állapotát.

A *formatív, a folyamatot fejlesztő* értékelés célja az elemző támogatás. Ezzel tárhatók fel a tanulási hibák, nehézségek. A fejlesztő értékelés folyamatos beépítése a tanítási-tanulási folyamatba lehetővé teszi a nem megfelelő tanulási eredmények gyors korrekcióját, a tanulási deficitek kiküszöbölését, a tanulási feltételek optimalizálását. Soha nem statikus állapotról adunk visszajelzést, hanem a tanuló pillanatnyi teljesítményét a fejlődés perspektívájában helyezzük el. A tudáselemeket vizsgáljuk, nem feladatunk a nagyobb tartalmi egységek tudásszintjének elemzése vagy minősítése.

A *szummatív* értékelés minősít. Azt próbálja megmutatni, hogy milyen mértékben tett eleget a tanuló a tantervi, tanulási követelményeknek. (A pontokkal vagy más szimbólumokkal való értékelés minden esetben minősítő jellegű.)

Az ellenőrző-értékelő tevékenység meghatározza, hogy a tanulási motívumok hogyan fejlődnek a diákokban. A leghatékonyabban akkor alakul a motiváció, ha a tanítási légkör lehetővé teszi, hogy a gyerekek saját teljesítményüket elemezzék, ellenőrizzék és értékeljék. Ilyen légkörben harmonikusan fejlődik ki a *tanulók önellenőrző, önértékelő képessége*, mely az önálló és tartós ismeretszerzés feltétele.
Az első lépés, hogy, hogy a diákok képesek legyenek ellenőrizni elvégzett feladataikat. Az ellenőrzés, egy külső etalonhoz való viszonyítás, ad jelzést a tanulónak arról, hogy mennyire tudta sikeresen megoldani a választott/rábízott feladatot. Az *önellenőrzést* az *önértékelés* követi, amelyhez a pedagógus segítő szempontokat, kérdéseket fogalmazhat meg, ezek mentén elemezheti a diák saját munkáját, munkához való viszonyát.
1993. óta törvény ad lehetőséget arra, hogy az osztályzástól eltérő módon adhassunk visszajelzést a tanulók teljesítményéről. A törvény a szöveges értékelés lehetőségét 1-4. osztály félévéig kötelezővé tette; később alkalmazhatjuk együtt az osztályzattal. A *szöveges* – szóbeli vagy írásbeli – *értékelés* akkor hatékony, ha rendszeres, ha kapcsolódik az előre meghatározott követelményekhez, és ha a diák számára érthető módon konkrét segítséget ad a fejlődéshez. Az értékelés mindig a konkrét munkára és nem a tanuló személyiségére kell vonatkozzon.

A *tanórán kívüli tevékenységek* értékelésének megközelítése részben eltér a tanórai tanuló-értékeléstől. Nem a gyerekek tanulmányi teljesítményét értékeljük, hanem egyéni fejlődését, szociális magatartását, a csoport munkáját stb. Az áttekintésben, értékelésben a pedagóguson kívül a tanulók is aktívan részt vesznek. A következő tanítási napra való felkészülést szolgáló *önálló tanulás ideje* alatt a tanár valamennyi gyermek feladatainak mennyiségi ellenőrzéséért, és naponta megtervezetten néhány gyermek munkájának minőségi ellenőrzéséért felel. Azok a gyerekek, akik önállóan képesek erre, mentesüljenek az ellenőrzés alól teljesen, vagy azokból a tárgyakból, melyekre önállóan és megbízhatóan felkészülnek. A szabadidő-tevékenységeket, azok színvonalát, minőségét „iskolás módon" nem értékeljük. Egyszerűen csak megelégedésünket, örömünket fejezzük ki, ha valami sikerült és megértjük, ha nem.

7. IDŐKERET ÉS ILLESZKEDÉSEK

Az egyes műveltségterületekre/tantárgyakra fordítandó idő javasolt kereteit az óraterv és a tanórán kívüli tevékenységek időarányait tükröző táblázat tartalmazzák.

Amennyiben az iskola nem a program egészét, hanem annak egyes elemeit alkalmazza, kívánatos átgondolni az iskola teljes tevékenységrendszerének időkereteit ahhoz, hogy az alkalmazandó program-elemhez szükséges idő rendelkezésre álljon.

II. HORIZONTÁLIS TANTERV

A horizontális tanterv azt kívánja elősegíteni, hogy amint egy fennsíkon – esetleg körbe is fordulva – szemügyre vesszük, amit látóhatárunk, a horizont látni enged, úgy időről időre tekintsük át, fontoljuk meg, hogy a fejlődésének bizonyos állomására érkezett gyereknek mire van szüksége, mire érzékeny, mi érdekli, és vele való kapcsolatunkat, tanulásának irányítását ehhez igazítsuk.

A horizontális tantervben azt írjuk le, hogy az egyes korcsoportok *fejlődési sajátosságaihoz* hogyan illeszkednek a következők:

- milyen *kapcsolatban* vagyunk a gyerekekkel;
- *mit* tanítunk, iskolai szabadidejükben mit kezdeményezünk nekik;
- évi, heti, napi tanórai és tanórán kívüli tevékenységeiket *hogyan* szervezzük meg.

Mindezeknek tudatos tervezése minden gyerek, az ébrenléti idejük javát iskolai környezetben töltők számára pedig különösen fontos.

ELŐZMÉNYEK

Ahhoz, hogy az iskoláskor jellegzetességeit érdemben értelmezni tudjuk, legalább címszavakban fel kell idéznünk az óvodáskor társas és megismerő (kognitív) sajátosságainak fejlődését.
A gyerek iskolás kora előtt *azonosul* a szeretett személyekkel, az általuk megjelenített szociális normák megalapozzák első ítéleteit arról, hogy mi a jó és a rossz.

> Ezért fontos minél mélyebben ismernünk azt a szubkultúrát – különösen a mélyszegénységben, a dúsgazdagon és a hagyományőrző roma családokban élők esetében –, amelyből a gyerekek érkeznek.

A viselkedési normák *belsővé válnak*, ezzel lehetőség nyílik arra, hogy a gyerekek megtanuljanak uralkodni saját késztetéseiken; képesek legyenek érzelmeiket, mozgásukat, választásaikat ellenőrizni, elkezdjenek képesek lenni *önkontrollra*.
Az óvodáskor vége táján értik meg teljesen, hogy az ember neme állandó jellemzője: kialakul *nemi identitásuk*. Négyéves koruk körül kezd kialakulni *etnikai identitás*uk. Bőrszínükhöz és etnikumokhoz való viszonyuk erősen függ attól, hogy a környezet, amelyben élnek, milyen képet alkot az ő csoportjukról, mint egészről.

> Ezért van jelentősége annak, hogy az osztálytanító, a szaktanár saját és tanítványai esetleges előítéleteit kontrollálja, ettől a kontrolltól is függ, hogy kisebbség(ek)hez tartozó tanítványainak énképe, autonóm erkölcse hogyan alakul.

A másokat bántás és a másoknak nyújtandó segítség képessége – az *agresszió* és a *proszociális viselkedés* – komolyabb szerepe hároméves kor táján kezdődik. Mindkettő fejlődése döntően a környezet hatásától függ, mindkettő döntően alakítja a gyerek éntudatát és egész személyiségét.

Ezért fontos, hogy a nevelő-gyerek kapcsolatban ne legyen jelen az agresszió,

- a proszociális viselkedés – például az együttműködés – tanítása az iskola tevékenységrendszerének része legyen.

Ekkor tudhatja a pedagógus kezelni a gyerekek közötti és a feléje irányuló, gyerekektől származó agressziót.

1-2. ÉVFOLYAM

6-8 ÉVESEK
A mindent megtapasztalni akaró gyerek

Fejlődési jellegzetességek. Az új fejlődési szakasz kezdetét biológiai szempontból a fogváltás jelzi. A felnőttek a világ minden táján új szociális kategóriába sorolják a 6-7 éveseket és azt várják tőlük, hogy szokatlan, gyakran feszültségteli helyzetekben álljanak helyt, bizonyos fokú önkontrollra legyenek képesek.
A kortársak között töltött idő folyamatos növekedése – a versengések spontán felerősödésével, az együttműködést igénylő helyzetekben átélt sikerek és kudarcok, a külső visszajelzések hatására – a gyerek *önértékelése* átformálódik.
A megismerési folyamatok – az észlelés, a figyelem, az emlékezet, a képzelet és a gondolkodás – jelentős változáson esnek át.
Gondolkodásukat konkrét műveleti gondolkodásnak nevezzük, mert a tárgyak, események *jelenlétében* tudják a tárgyakat, cselekvéseket fejben összerakni, szétválasztani, sorba rendezni
A gyerek hosszabb ideig képes *szándékos figyelem*re, de még mindig *könnyebben tud valamit átélni*, mint figyelmét szándékosan a feladatra összpontosítani.
Megnő az egy időben *emlékezet*ben tartható információk mennyisége, ezeket gyorsabban tudja elraktározni és előhívni.
Idegrendszerének működését az agy kéregalatti területei, az *érzelmi-indulati élet központja uralja.*

Célkitűzések. A szokatlan, feszültségteli helyzetet jelentő iskolában az ébrenléti idejének javát itt töltő gyerek számára a tevékenyég és a pihenés (esetleg alvás) megfelelő arányát, otthonos, *biztonságos légkört* kell létrehoznunk. Biztonságot elsősorban az a tény jelent, hogy *az osztálytanító állandó*, legalább négy, esetleg hat évig vezeti az osztályt, a gyerekek között pedig sikerül kedvező *társas légkört* kialakítani és fenntartani. Képes arra, hogy megérő, figyelmes, elfogadó legyen, figyelembe tudja venni, kezelni legyen képes egyéni problémákat is.
A mozgás, a hallás és a látás – ebben a sorrendben – a legkorábban (már a méhen belüli életben, illetve rögtön megszületése után) működő képessége a gyereknek, belső képeit pedig elsősorban nem szavakban, hanem színekkel, formákban fogalmazza meg. Ezért fontos, hogy *az első években az iskola mozgáson, éneken, rajzon-festésen keresztül szólítsa meg,* nemcsak ezeknek a tantárgyaknak az óráin, hanem az írás-olvasás, számolás tanulásában, ezek eszközeként is.

A *mozgásnevelés* azt segíti, hogy a gyerek irányítani tudja a testét, gondolatait, érzéseit mozgással (is) ki tudja fejezni. Az *éneklő*, hangszeren játszó, éneket, zenét hallgató gyerek dallamot, ritmust, harmóniát hoz létre, él át. A *színeket*, majd mesék, történetek hangulatát, később alakokat festő, egész testtel végzett mozgásait rajzzal *formákban* megjelenítő gyerek érzésekre, hangulatokra, mozgásokra figyel, ezeket ábrázolja. Mindez elengedhetetlen ahhoz, hogy az írás-olvasás-számolás kívánta absztrakcióhoz eljusson.

Azért is nélkülözhetetlen, hogy ezekre a tevékenységekre/tantárgyakra koncentráljunk, mert a tanító, a tanítás szempontja is ezt kívánja. A pedagógiai praxist, a gyerekkel való együttélést, kibontakozásának támogatását nem a pedagógiaelmélet gyakorlatának, hanem *művészetközeli tevékenységnek* tekintjük. A tanító személyiségének azokat az erőit, képességeit – a megérzést, a ráérzést (az intuíciót), a rögtönzést (az improvizációt) – amelyek a rutinból kiemelik –, éppen a mozgás és a művészeti tevékenységek mozgósítják. A tapasztalatok feldolgozásában kitüntetett jelentősége van a szerepjátéknak, amely ennek az életkor jellemző tevékenysége.

3-4. ÉVFOLYAM

8-10 ÉVESEK
A felfedező gyerek

Fejlődési jellegzetességek. 9-10 éves koruk körül a gyerekek társas életük és mentális képességeik változását megalapozó jelentős biológiai változáson mennek keresztül. Általában nagyobbak, erősebbek és összerendezettebbek lesznek, nagy egyéni eltérésekkel. Az *agykéreg* hozzávetőlegesen eléri a felnőtt méretet. A homloklebeny hirtelen megnövekszik, magasabb szinten képes összehangolni a többi agyi központ tevékenységét, ez képessé teszi őket arra, hogy figyelmüket irányítsák, világos terveket alkossanak, és önmagukra reflektáljanak. A *szív* megnő, nagyobb mennyiségű vér áramoltatására képes, véglegessé válik a belégzés és a pulzálás ritmusa: egy belégzés alatt négyet dobban a szív. Ez a fejlődési szakasz néhány gyereknél fáradékonyságot, fejfájást, szédülést, étvágytalanságot, esetleg alvászavart idéz elő.

Erősödik realitás érzékük, növekszik, áttekintő, absztraháló, analizáló-szintetizáló képességük.
Érzelmi életük is megváltozik. A kisgyerekkori „álomszerű" lét megszűnik. Az *öntudatra* ébredést, a külső és a belső világ szétválását gyakran egyedüllétként élik át, kritikai érzékük fejlődik. *Játékuk* a szerepjátékokból szabályjátékká válik.

Fontossá válik a felnőtt minta követése helyett a kortárs minta követése. Kortársak lesznek a referencia személyek.
Ennek az időszaknak a végére a kisgyermekkorból való átmenet befejeződik, a pubertás még nem kezdődik el. Ekkora esik az az életkori szakasz is, amelyet a gyerekkor „szívének" is neveznek: az egészségesen fejlődő gyerek magabiztossá válik, tele lesz életerővel, ez az életerő a *világ iránti kíváncsiságában* is megnyilvánul.

Célkitűzések. A napi 7-10 órát iskolában töltő gyerek számára a nagy egyéni eltérésekkel bekövetkező biológiai változások idején lehetőleg egyéni szükségleteinek megfelelően elegendő szabad levegőn való mozgást, illetve pihenést fontos biztosítanunk. Erősödő kritikai érzékét természetesként fogadjuk, egyedüllétében támogatást kínálunk, a világ iránti kíváncsiságát, felfedezésvágyát például a természettudományos tárgyakban elégítjük ki; térképrajzolással a térben való tájékozódását, biztonságérzetének erősödését támogatjuk.

5-6. ÉVFOLYAM

10-12 ÉVESEK

Fejlődési jellegzetességek. A gyerekek ebben az életkorban – a maguk lehetőségein belül – koordinált, kiegyensúlyozott, harmonikus, könnyed *mozgásra* tesznek szert**.** *Éntudatuk*, akaratuk megerősödik, *kortárskapcsolataik* lényegessé válnak a számukra, az osztályban élénk csoportdinamika zajlik. *Gondolkodásukban* még mindig lényegesek a képi elemek, de képesek érzésektől mentes, tényszerű fogalmakat alkotni. *Emlékezőképességük* jelentősen

fejlődik, ez lehetővé teszi, hogy a múltba és a jövőbe is tekintsenek, időérzékük kialakul. Azonosulni tudnak munkáikkal, energiát fordítanak arra, hogy tökéletesítsék, díszítsék azokat.

11 éves kor táján a harmónia átmenetileg elvész. Szemben a 6-7 éves kor egyetemes jellegével, ez az időszak nem tekinthető valamennyi emberi kultúrában érvényes, lényeges vonásaiban azonos szakasznak. Az időszak elején még tart a kiegyensúlyozott gyerekkor; a fejlett ipari társadalmakban 11-12 éves kor körül a korai serdülőkor, a prepubertás kezdődik. Végtagjaik meghosszabbodnak, mozgásuk szögletessé válik. Lelki fejlődésüket leginkább az állandó változás jellemzi. A tizenkétévesek olyasmit élnek át, amit a gyerekkor elmúlásaként, az egyén születéseként írhatunk le.

Célkitűzések. Növekvő érdeklődésük a *társas kapcsolatok* iránt jó alapot teremt arra, hogy felelősséget érezzenek saját osztályközösségük iránt**.**
Gondolkodásukat fontos az oksági kapcsolatok felé irányítani**.** A gyerekekben tudatossá kell tenni az élőlények és a környezet egymásra hatását (mint oksági kapcsolatok láncolatát is), erre a botanika a legalkalmasabb. Kritikai képességeiket a természettudományos megfigyelésekben kamatoztathatjuk.

Különös hangsúllyal jelenhet meg a görög műveltségeszmény, amelyben a szépség legalább olyan fontos értéknek számít, mint a tudás. Emlékezetük fejlődését memoriterekkel (vers és próza), idegen szavakkal, földrajzi területek vizuális felidézésével segíthetjük.
Fontos segítenünk őket *egyéni* tanulási szokásaik kialakításában, egyre nagyobb hangsúlyt kell kapjon *önállóságuk*, saját választásuk szabadidejük alakításában.

7-8. ÉVFOLYAM

12-15 ÉVESEK

Fejlődési jellegzetességek. A *biológiai* változások ebben a szakaszban mindenkinél elkezdődnek (például fiúknál a mutálás, lányoknál a menstruáció), testük az eddigiekhez képest, esetleg elnehezül. Egyre határozottabb szerepet kapnak a biológiai változások, amelyek a szexuális identitást és képességet teremtik meg. A fizikai változások általában megelőzik a *lelki fejlődést*. Az életszakasz két fő jellemzője a külső aktivitás és a forrongó, dinamikus lelkiállapot. Megérzik az egyedüllét ízét, vágynak is rá, de az egyedüllétet sokszor szorongás, bizonytalanság, zavar is kíséri.
A *kortárskapcsolatok* jellemző formája az azonos neműek barátsága, amely közös tevékenységek köré szerveződik. A lányok idejük és energiájuk nagy részét arra fordítják, hogy összetartó kis csoportokban beszélik meg életük szinte minden érzelmi és szociális eseményét. A fiúk látszólag lemaradnak a lányokhoz képest az érzelmi érettség és a szociális viselkedés terén, kevésbé kommunikatívak, néha nyersek és mogorvák, kritikai érzékük éles. Az életszakasz vége felé a fiúk és a lányok egyaránt új tekintélyeket, szerepmintákat keresnek maguknak.

Célkitűzések. A tanároknak új perspektívát kell nyitniuk a kamaszok számára, különösen fontos az, hogy érdeklődésüket a világ felé tereljék. Arra kell indítani őket, hogy kezdeményezzenek, értékeljék maguk és mások logikus kérdésfeltevéseit.

Ösztönözni kell őket arra, hogy kérdőjelezzék meg azokat a nézeteket és viselkedésformákat, amelyeket tekintélyi alapon elfogadtak, segíteni kell őket abban, hogyan alakíthatják ki saját szempontjaikat, nézeteiket, egyúttal elfogadva, hogy mások másként látják a világot, eltérőek a nézeteik, szokásaik.

Fontos arra törekedni, hogy a diákok magukat, mint világpolgárt és mint egyetlen, megismételhetetlen individuumot lássák és fogadják el.

A tanárnak szembe kell néznie a diákok egyéni, a sajátjától eltérő véleményével.

A 8. évfolyam legfontosabb feladata az éves önálló munka elkészítése, minden diák választ magának egy témát, amellyel – támogató tanár segítségével – egész évben foglalkozik és elmélyedésének eredményét a tanév végén valamilyen produktumban be is mutatja.

III. A SZOCÁLIS KOMPETENCIA FEJLŐDÉSÉNEK TÁMOGATÁSÁT SZOLGÁLÓ PROGRAM

1. Bevezetés

A következő programok a személyes kompetenciák – az önismeret, önkontroll – és a társas kapcsolatok (a szociális kompetenciák) fejlődését szolgálják. Jól használhatók a magyar nyelv és irodalom, az ének-zene, a vizuális kultúra, a természetismeret és a matematika tantárgyak tanóráinak keretében, valamint tanórákon kívüli keretben – napközis, iskolaotthonos, klub- vagy szakköri foglalkozások részeként.

Az alábbi felhasználási módokat ajánljuk a program iskolai alkalmazásához:

1. változat

Az *önismeret és az önkontroll* tanulása egymásra épülő tevékenységrendszerrel, külön erre a célra biztosított órakeretben. Itt az önismeret és az önkontroll fejlesztése az elsődleges cél.

2. változat

Az önismeretet, önkontrollt erősítő modulok feldolgozása tanórán kívüli keretekben. Ez esetben a különféle *tartalmak feldolgozása* áll a gyerekkel végzett munka középpontjában, amit kapcsolódó elemként kísér az együttműködés formáinak, valamint az önismeretnek és az önkontrollnak a megtanulása.

3. változat

A személyes és szociális kompetenciák *képességfőkuszonkénti* fejlesztése, amelynek során az iskola az egyes részkompetenciák szerint válogat a modulok között, s ezeket tanórai, illetve tanórán kívüli keretekben dolgozza fel. Ez esetben a hangsúly a kiválasztott részkompetenciák fejlődésének a támogatására esik.

Az iskola, illetve az egyes osztályok diákjait jellemző személyes és szociális kompetenciák állapotából, társas magatartásuk aktuális nehézségeiből kiindulva, azokra is reflektálva célszerű eldönteni, hogy az ajánlott változatok közül éppen melyiket lenne érdemes választania az iskolának, illetve az egyes tanulói csoportoknak.

2. Helyzetértékelés

Ahhoz, hogy különböző életkorú diákok és csoportjaik számára megtervezhessük a személyes és a szociális kompetenciafejlesztés céljait, a fejlesztés tartalmát és módszereit, s a folyamat eredményes legyen, mindig szükség van az aktuális helyzet körültekintő előzetes elemzésére. Ennek során lényegében azoknak a tényezőknek az állapotát, feltételezhető hatásait vizsgáljuk meg, amelyek befolyásolják e kompetenciák alakulását.

A helyzetértékelés alapját a szociális kompetenciák alakulását befolyásoló tényezők megismerése és elemzése adja. Ennek során fontos, hogy képet kapjunk a *családról*, mint a gyerekek mikrokörnyezetéről, amely döntő mértékben meghatározza a gyerekek életét befolyásoló tapasztalatok világát. Magába foglalja a fizikai környezetet, a mikroközösségi kapcsolatokat és azokat a társas mintákat, amelyekben a mindennapok zajlanak. Ez az interakciók, kölcsönösen aktivált szerepek világa, a konkrét, személyes élményeké. Az itt szerzett tapasztalatokat nagymértékben befolyásolják a gyereket körülvevő család sajátosságai, a szülők jellemzői, nevelési elképzelései, a körükben eltöltött idő mennyisége. A nagyobb gyerekek esetében fontos információkkal szolgálhat a tágabb környezet – *iskolán kívüli baráti kör, helyi közösségek* – hatásainak elemzése is.

Fontos támpontokat adhat a feladatok megtervezéséhez az iskolai *nevelési elvek és értékek összevetése* a gyerekek iskolán kívüli környezetében azonosított elvekkel, értékrendekkel, viselkedési mintákkal, kommunikációs és konfliktuskezelési formákkal. Abban az esetben ugyanis, ha a közvetlen környezet értékrendje, az általuk elvárt viselkedés jól illeszkedik az iskoláéhoz, értelemszerűen más feladatokkal kell majd számolni, mint akkor, ha ez nem így van.

Vannak kérdések, amiket, amelyeket az egyes osztályokra gondolva is érdemes megvizsgálni. Ilyen például az, hogy aktuálisan milyen mértékben van szükség *önismeret* fejlesztésére. Fontos lehet ez például az iskolakezdéskor, a jelentős fiziológiai és pszichés változásokkal járó 8-10 éves kor körül, vagy akkor, amikor a 6. évfolyamon felmerül a középiskola-választás kérdése. De ugyanígy lényeges lehet annak időnkénti megvizsgálása, hogy milyen színvonalúak, mennyire teherbíróak a tanár-diák, illetve a diák-diák *kapcsolatok* az egyes osztályokban, milyen a szereplők közti együttműködés.
Az összegyűjtött információk tárolására a legalkalmasabb eszköz a ***portfolió****, egy olyan – hagyományos vagy elektronikus – mappa, amelyben az egyes tanulók munkáit, valamint a róluk készült pedagógiai feljegyzéseket tárolhatjuk és rendszerezhetjük. Az így tárolt információk segítségével követhetővé válik az egyes tanulók fejlődése is. Tanári dossziék nem csak egyes tanulókról, hanem tanulócsoportokról is készülhetnek. Sőt, a diákok maguk is készíthetnek portfoliót, amely segítheti a program során született saját produktumaik rendszerezését és hozzájárulhat önismeretük fejlesztéséhez.*

3. Adaptáció

Ha helyzetértékelésünk alapos, árnyalt, akkor tudjuk, hogy iskolánk egészének, benne egy-egy évfolyamnak, esetleg külön egy-egy osztálynak a szociális kompetenciák fejlesztése szempontjából mi mindenre van szüksége. (Például valamennyi osztályban különösen fontos lenne az együttműködési képesség fejlesztése; a hatodik évfolyamon nagy szükség lenne a konfliktuskezelés technikáinak megtanulására; az integrációban első éve résztvevő harmadik

iskolaotthonos osztályban fontos lenne a másság tolerálása stb.). A szükségletek ilyen fajta felmérése jó alapul szolgál a célrendszer hangsúlyainak meghatározásához.

Amikor eldöntjük, hogy a kerettantervben ajánlott változatok közül melyiket akarjuk megvalósítani, és kiválasztjuk a feldolgozásra szánt modulokat, illetve meghatározzuk azok sorrendjét, fontos tudatosítani magunkban, hogy *milyen célokat* szeretnék elérni mindezzel. Az aktuális célokat többféle szempont is meghatározhatja, befolyásolhatja. Ilyenek lehetnek például, hogy a tanév melyik szakaszában vagyunk, milyenek az osztályban éppen jellemző társas kapcsolatok, melyek a legnagyobb aktuális problémáink a szociális kompetenciák terén, sikerült-e a szülőket bevonni az iskolai folyamatok támogatásába, vagy éppen most akarjuk ezt a célt elérni stb.

Az osztályonkénti célokat az iskolai pedagógiai program és a helyi tanterv is alakíthatja. Fontos, hogy általában véve milyen tanulási/nevelési célokat szeretnénk elsősorban érvényesíteni az adott életszakaszban. Ha például a közösségi nevelést vagy a gyerekek énképének erősítését választjuk kiemelt feladatnak – meglehet ugyanazon modulokkal dolgozunk –, de a hangsúlyokat biztosan máshová fogjuk majd tenni Még valószínűbb azonban, hogy a különböző célok megközelítéséhez különböző modulokat fogunk választunk.

A modulok úgy készültek, hogy különféle módokon működő iskolák számára egyaránt használhatók legyenek. A modulleírások és a gyerekek ismerete alapján minden pedagógus meg tudja tervezni azt az optimális feldolgozási utat – a tevékenységek forgatókönyvét –, amelynek megvalósításához az adott intézményben a legkedvezőbbek a feltételek.

Fontos, hogy ennek során mindig annak az osztálynak a sajátosságaihoz igazodva válasszuk ki a *csoportalakítás* szempontjait, amellyel éppen dolgozunk. A leírásokban gyakran többféle ajánlás is szerepel, de e tekintetben mindig a gyerekeket ismerő pedagógus tapasztalata a döntő. Ha még nincs elég gyakorlatunk a csoportalakítási szempontok önálló meghatározásában, akkor első alkalommal célszerű az ajánlott módot választani. Ám ha az nem működött a várakozásunknak megfelelően, nyugodtan lehet változtatni rajta.

Az *idő* tervezésénél – különösen a program kezdeti szakaszában – legyünk tekintettel arra, hogy a gyerekek nemcsak a konkrét tartalom feldolgozásával foglalkoznak, hanem menet közben tanulják meg az együttműködés szabályait is. Eközben folyamatosan próbálgatják magukat, szembesülnek saját erősségeikkel és gyengeségeikkel. Ez a folyamat a pedagógus számára is fontos, mivel a munka megfigyelése közben olyan árnyalt képet kaphat tanítványairól, amilyenre a hagyományos tanulásszervezési formák alkalmazásakor csak kevéssé van lehetősége.

A tanulási folyamatnak szerves része a rendszeres *értékelés.* Fontos, hogy a gyerekek sokszor és sokféle visszajelzést kapjanak és adjanak munkájukról egymásnak és a pedagógusnak. Az idő tervezésekor ezt is figyelembe kell venni.

A foglalkozás megkezdése előtt gondosan készítsük elő a munkához szükséges *eszközöket, és anyagokat*. Törekedjünk arra, hogy az adott helyszínen minden szükséges kellék könnyen és biztonságosan elérhető helyen legyen.

Mindig tisztázzuk a gyerekkel, hogy pontosan milyen *teljesítményt várunk el* tőlük, és ehhez mennyi idő áll a rendelkezésükre. Célszerű a foglalkozás helyszínén ezeket a megállapodásokat mindenki számára jól látható helyre ki is írni.

Teremtsük meg a feltételeket arra, hogy a gyerekek rendszeresen *bemutathassák* egymásnak a munkáikat, és *a testület egésze is megismerhesse* az egyes osztályokban folyó tevékenységet. Az is fontos, hogy a szülők is minél többet láthassanak belőle.

A sajátos nevelési igények figyelembevétele

A programcsomagok alkalmasak az olyan integrált tanulócsoportokban való felhasználásra is, amelyek munkájában sajátos nevelési igényű diákok vannak. Az ilyen szempontú adaptációt sérültségi területenként kidolgozott részletes módszertani ajánlások segítik.

4. Tanulási környezet

A tanulási környezet azoknak a tényezőknek az együttesét jelöli, amelyek befolyásolják a gyerekek tanulását. A tanulási környezetnek egyaránt részét képezik a diákok és a pedagógusok kapcsolata, a diákok kapcsolata egymással, a gyerekek és az őket tanító pedagógusok tudásrendszerei, az osztálytermek berendezési tárgyai, a tanórán kívüli foglalkoztatás helye és az ehhez rendelkezésre álló eszközök is.
A kerettanterv céljai szerint megvalósuló, eredményes kompetenciafejlesztés kívánatos tanulási környezetét az alábbiak jellemzik.

A pedagógus

A tanulási környezet egyik legfontosabb eleme a pedagógus személyisége és módszertani tudása. Fontos, hogy a pedagógus munkája természetes részének tekintse az *önismeretre, önkontrollra való törekvést*, a gyerekekkel, az iskola valamennyi munkatársával, tanítványai szüleivel való *kapcsolatának kontrollálását*, együttműködésének finomítását. Kívánatos, hogy olyan *módszertani tudással* rendelkezzen, amely lehetővé teszi a gyerekek igényeinek megfelelő, változatos tanulásszervezési formák eredményes megszervezését. Ennek mindenképp részét képezik a következő vonások:

- Nyitott új módszerek és technikák megismerésére.
- Törekszik a gyerekek személyiségének és előzetes tudásának megismerésére, és erre alapozva végzi tervezőmunkáját.
- Változatos módszer-készlettel rendelkezik, ismeri a kooperatív tanulásszervezési formákat, és ezeket céljainak megfelelően változatosan alkalmazza.
- Napi gyakorlatában alkalmazza a formáló értékelést.
- Nyitott a gyerekek és a környezet változásaira.

Gyerekek és szülők

A gyerekek és a szülők előzetes tudása, az önismeretről, az együttműködésről, a tanulásról és a tanulás módszereiről alkotott előzetes képük, az ezekkel kapcsolatos várakozásaik fontosak a tanulási folyamat eredményessége szempontjából. Kívánatos, hogy minél rövidebb idő alatt jellemzővé váljanak a tanulási környezetre az alábbiak:

- A gyerekek fokozatosan sajátítják el az eredményes együttműködés eszközeit.
- Egyre tudatosabban figyelnek saját és társaik személyiségére és teljesítményére.
- A pedagógus, a szülő és a gyerekek törekszenek a gyerek érdekében való együttműködésre.

Az iskolai környezet

Az iskola elfogadja a gyerekek különböző fejlettségének tényét, és azt, hogy ebből adódó fejlődési ütemük is eltérő. Ehhez kapcsolódóan:

- Olyan környezetet működtet – illetve ilyen kialakítására törekszik –, amelyben a gyerekek bátran és nyíltan vállalhatják önmagukat, miközben fejlődésükhöz minden támogatást megkapnak. Sokféle tehetséget tekint értéknek, és ennek megfelelő pedagógiai gyakorlatot folytat.
- A tanterem/a tanórán kívüli foglalkozások helye úgy van kialakítva, hogy mozgatható berendezései könnyen lehetővé teszik a tér többféle kialakítását. Lehetőség van benne különálló kis csoportok elmélyült munkájára éppúgy, mint a közös beszélgetésekre és a játékra.
- A gyerekek rendelkezésére állnak a tanuláshoz szükséges könyvek és különféle eszközök. Ezek biztonságosan, és a gyerekek által ismert módon használhatók. Az eszközök használatának szabályai világosak, és a gyerekekkel együttműködésben alakították ki őket.
- A teremben, vagy annak közelében lehetőség van a gyerekek munkáinak rendszeres bemutatására, közzétételére.

5. Módszertani alapelvek

A programban alkalmazott módszerek közös alapelve, hogy *interakciókban átélt és feldolgozott saját tapasztalatokra épülnek*. Valamennyi módszer épít a tanulók korábban megszerzett tapasztalataira, megszólítja az érzelmeiket, önkifejezésre, alkotásra, véleményalkotásra és véleménynyilvánításra ösztönöz, így teremtve valódi szociális közeget a szociális tanuláshoz.

Az a mód, ahogy egy gyerek kimutatja az érzéseit, az iskoláskor alatt sokat csiszolódik. A korai iskolai években sokszor még nem tudják kifejezni az érzéseiket szavakkal, ezért szükséges, hogy egy-egy témakört *több szempontból, és különböző tevékenységi formákkal* közelítsünk meg.

Amit alkot a gyerek, abban örömét leli. A hétköznapokban a felnőttek is úgy tanulnak a legtöbbet, hogy *saját alkotásaikat szemlélik.* Miközben alkot a gyerek, megtanul felelősséget is vállalni az alkotásáért, illetve önmagáért. Elképzel valamit, és azt láthatóvá teszi. Gondolkodik, érez, és ez az energia az alkotásban értelmet nyer. Megszületik a mű, amelyet értékelni lehet, amihez viszonyulni lehet. Ami belső folyamat volt eddig, azt most kívülről is lehet támogatni; ez már *együttműködés*t jelent.

Fontos szempont, hogy a tanórák és a tanórán kívüli tevékenységek idejét is a szociális kompetencia-fejlesztés idejének, az iskolán kívüli világot pedig lehetséges színterének tekintsük. Ugyanakkor elengedhetetlen, hogy az iskolaotthonos vagy napközis szabadidőben, a klubokban, szakkörökben a pedagógus vagy valamelyik diák által kezdeményezett tevékenységekben a minden gyerek kizárólag saját választása alapján vegyen részt.

Alapelv, hogy az eltérő szociális-kulturális hátterű, más-más tapasztalatokkal és képességekkel rendelkező tanulók fejlődését saját aktuális állapotukból kiindulva támogassuk. A modulok ezért ugyanahhoz a tanulási folyamathoz különböző utakat, és többféle módszert is kínálnak, amelyek közül a pedagógus diákjai ismeretében válogathat.

6. Az értékelés alapelvei

A szociális kompetencia fejlődése érést jelent. Folyamat-jellegéből következik, hogy értékelésének összhangban kell lennie a fejlődés folyamatjellegével, a gyerek, az osztály, egy-egy csoport (esetleg már közösség), önmagához viszonyított fejlődését állítva a középpontba.

A szociális kompetencia fejlettségének, állapotának értékelésekor a fejlesztő, *minősítés nélküli* értékelést alkalmazzuk, amely

- folyamatos, diák-diák, diák-pedagógus, pedagógus-szülő interakcióban zajlik, épít az önértékelésre és az önreflexióra;
- az adott teljesítményt értékeli, de tekintettel van a gyerek egyedi személyiségére, aktuális állapotára;
- fejlettségi állapotot jelez, s egyúttal hozzásegít a tovább-fejlődéshez;
- személyre szabottan, és a külső követelményrendszer elérésében a diáknak megfelelő módon ad támogatást.

7. Illeszkedések

Kapcsolódás a Nemzeti Alaptantervhez

A NAT-ban megjelenő *kulcskompetenciák* közül a programcsomag középpontjában a személyes és a szociális kompetencia fejlesztésének célkitűzése áll. Tevékenység- és feladatrendszere révén azonban erőteljesen hozzájárul az alábbi kulcskompetenciák fejlesztéséhez is:

- Anyanyelvi kommunikáció;
- Esztétikai-művészeti kifejezőképesség;
- Kezdeményezőképesség;
- Hatékony, önálló tanulás;

A Nemzeti Alaptanterv *kiemelt fejlesztési feladatai* közül a programcsomagok nagymértékben hozzájárulnak a következő területeken folyó fejlesztéshez:

- Énkép, önismeret;
- Testi és lelki egészség

A fentiek mellett közepes erősséggel támogatja a tanulás tanítását célzó kiemelt fejlesztési feladat megvalósulását is.

A programcsomagok moduljaiban megjelenő tartalmak kapcsolódnak az alábbi *műveltségterületek* képességfejlesztési és ismeretbővítési célkitűzéseihez:

- Anyanyelv és irodalom;
- Matematika;
- Ember és társadalom;
- Ember a természetben;
- Művészetek.

Mindkét programcsomag tekintettel van azokra a teendőkre, amelyeket egyetlen életszakaszhoz vagy nevelési területhez nem rendelhető, *közös feladatokként* határoz meg a Nemzeti Alaptanterv. Ezek közül különösen az alábbiak támogatására alkalmas:

- A személyiség- és közösségfejlesztés feladatai (családi és kortárs- kapcsolatok elmélyítése, az előítéletek felismerése, a testi és lelki egészség megőrzése, a fogyasztóvédelmi nevelés).
- Az olyan nyitott iskola megteremtése, amely aktívan együttműködik a szülőkkel.

A programcsomagok az egységes alapokra épülő *differenciálás* alapelvét alkalmazzák és következetesen építenek a diákok sokféle *előzetes tudására*, informális, nem iskolai tanulási helyzetekben megszerzett tapasztalataira, segítve ezzel *társadalmi esélyegyenlőség* és az *integráció* megvalósulását is. A modulokat *tevékenységközpontúság,* az aktív tanulás lehetőségeinek megteremtése jellemzi, és rendszerint többféle párhuzamos tevékenység lehetőségét kínálják ugyanazon célok eléréséhez, illetve ugyanazon tartalmak különböző megközelítéséhez. A csomagokban megjelenő tevékenységrendszer egésze közvetett módon hozzájárul az önművelés igényének, és *az egész életen át tartó tanulás*hoz szükséges képességeknek a kialakításához is.

Kapcsolódás az iskolai tevékenységrendszerhez

A program eredményes megvalósításának feltétele a célok és a várható eredmények integrálása az iskola munkáját szabályozó pedagógiai programba, valamint a helyi tantervbe abban az esetben, ha ezek eredetileg nem szerepelnének bennük

A moduláris felépítés lehetővé teszi, hogy a programok sokféle konkrét, egyedi formában illeszkedjenek az iskola tevékenységrendszerébe. A két csomag összességében számos, kompetenciafejlesztő hatását tekintve hasonló értékű modult tartalmaz, amelyeket fele részben tanórai, fele részben pedig tanórán kívüli felhasználásra készítette a fejlesztők.

8. A kompetenciafejlődés észlelése

A kompetenciaszint emelkedését a kiindulási helyzettel jellemzőivel egybevetve tudjuk megállapítani a tanulási folyamat későbbi időszakaiban. Az ekkor elvégzett mérések eredményei alapján tudjuk azonosítani a bekövetkezett változásokat – a fejlődés irányát és intenzitását –, s ennek fényében tudjuk felülvizsgálni saját munkánkat is. A diagnosztizálás és a folyamatkövetés legfontosabb módszerei:

- Az értékeléshez szükséges információk gyűjtését segítő módszerek közül a legáltalánosabb a megfigyelés, amely valamennyi évfolyamon jól használható. Ennek nehézsége azonban, hogy a megfigyelést végző személy gyakran saját előzetes elvárásainak szemüvegén keresztül tekint a megfigyelt folyamatra, s így olykor nem csak azt rögzíti, amit valóban lát, hanem azt is, amit látni vél. Ezt a veszélyt csökkentheti a megfigyelési szempontok pontos, minél egzaktabb megfogalmazása és az, ha a pedagógus a megfigyeléshez alkalmanként egy munkatársa részvételét is kéri.

- Az 3-8. évfolyamos tanulókkal már egyéni interjú is készíthető. Ez esetben nagyon fontos, hogy a kérdező pedagógus előzőleg tisztázza magában a beszélgetés célját, s végig képes legyen erre koncentrálni. Ugyancsak lényeges a nyugodt kommunikációt elősegítő optimális feltételek – helyszín, időpont, időtartam stb. – megteremtése. A beszélgetőpartnerre őszintén kíváncsi interjúkészítőnek akkor van jó esélye e módszer eredményes

alkalmazására, ha sikerül megnyernie a beszélő bizalmát, ha empátiával és segítőkészséggel közelít hozzá. A beszélgetésből nyert információk feldolgozását segíti a menet közbeni jegyzetelés vagy a magnófelvétel, amelyek alapján részletes emlékeztető készíthető.

- A tanulók véleményeire kíváncsi csoportos beszélgetés akkor szolgáltat érdemi információkat, ha ennek során a diákok a beszélgetést vezető pedagógussal egyenrangúnak érezhetik magukat, s átélhetik, hogy mindannyiuk gondolatai egyformán érdekesek és fontosak. A pedagógusnak vigyáznia kell arra, hogy miközben hitelesen képviseli saját értékrendjét, ne erőltesse rá véleményét tanítványaira, ne sértse érzékenységüket, emberi méltóságukat, etnikai, kulturális és politikai identitásukat. (A szociális kompetenciát fejlesztő modulokban gyakran megjelenő beszélgetőkört is a csoportos beszélgetés alkalmainak tekinthetjük.)

A FOLYAMAT SORÁN ÖSSZEGYŰJTÖTT INFORMÁCIÓK UGYANAZOKBA A MAPPÁKBA, ***PORTFOLIÓKBA*** *KERÜLHETNEK, AMELYEKET A HELYZETFELMÉRÉS SORÁN ALAKÍTOTTAK KI A PEDAGÓGUSOK.*

1. CÉLOK, FELADATOK

A *személyes dimenzióban*:
- a reális önismeret, az önbizalom és az önfegyelem kialakulásának elősegítése,
- a kreativitás fejlesztése,
- a személyiség által meghatározott lehetőségek és korlátok közötti előigazodás képességének megalapozása,
- a személyes célok reális kitűzésének gyakorlása,
- az egyéni érzések felismerésének és megnevezésének gyakorlása.

A *társas dimenzióban*:
- a nyitottság és a mások iránti bizalom kialakítása,
- a véleményalkotási és cselekvési autonómia, valamint a felelősségérzet megalapozása,
- a konstruktív konfliktusmegoldáshoz szükséges attitűdök és képességek megalapozása, gyakorlat szerzése az életkornak megfelelő hiteles kommunikációban,
- a hatékony együttműködéshez szükséges attitűdök megalapozása, és az együttműködés alapvető eszköztárának kialakítása.

A *kognitív dimenzióban*:
- a pozitív kritikai attitűd megalapozása,
- gyakorlat szerzése a különféle formában megjelenő információk kezelésében,
- a problémamegoldó gondolkodás technikáinak megalapozása.

2. A KÉPESSÉGFEJLESZTÉS FÓKUSZAI

A programcsomag létrehozói a modulok megtervezése során az alábbi képességterületek fejlesztésére koncentráltak – abban az értelmezésben, ahogy e fogalmak itt körvonalazódnak. (Az itt bemutatott kategóriák azonosak azokkal, amelyeket a szociális kompetenciák fejlesztését célzó programcsomagok fejlesztői Oláh Attila (ELTE) és munkatársaival dolgoztak ki, majd a HEFOP program keretében használtak. Az adatbank is e szempontrendszer szerint csoportosítva mutatja be a modulok rendszerét.)

A) Az önismerettel összefüggő kompetenciák

AZ ÉRZELMEK TUDATOSSÁGA (1)

Érzelmeink azonosítása azt jelenti, hogy az ember helyesen ismeri fel, és helyesen azonosítja saját érzelmeit. A fejlett érzelmi tudatossággal jellemezhető egyén legtöbbször tisztában van azzal, hogy éppen milyen érzelmet él át. Tudatában lenni érzelmi állapotainknak nemcsak élményállapotaink megnevezését jelenti, hanem azt is, hogy felismerjük az érzelmet kiváltó okokat is. Az érzelmek tudatossága alapozza meg az érzelmek szabályozását és a hatékony problémamegoldást. Ez a kompetencia összefügg megnyilvánulásaink kontrollálásával (az impulzuskontrollal), a kitartással, a lelkesedéssel, és az önmotivációval, valamint alapvető az empátia és a szociális készségek szempontjából is.

ÖNÁLLÓSÁG, AUTONÓMIA (2)

Az autonómia a környezeti nyomástól független cselekvésre való törekvést jelent. Ide tartozik az a szükségletünk is, hogy tevékenységeinket önmagunk által megválasztottnak éljük meg. Az autonóm személy számára fontos, hogy miközben valamilyen módon viselkedik, azalatt úgy érezze, hogy döntéseit/választásait érdeklődése és értékei határozzák meg, és szabadon, a maga stílusában és/vagy módján teheti azt, amit tesz, döntései/választásai pedig valódi énjét fejezik ki.

IDENTITÁS, HITELESSÉG (3)

Az identitás az integrált én érzését jelenti. A hitelesség hajlandóság arra, hogy védekezés nélkül szembenézzünk önmagunkkal, vállalva erősségeinket és korlátainkat. A hibák, tökéletlenségek, tudásban való hiányosságok, és más korlátok elismerésében (reálisan szemlélve és elfogadva ezeket), saját erősségek felismerésében és nagyra értékelésében nyilvánul meg. Viselkedésünkben következetes, kiszámítható magatartásként jelenik meg. A hitelesség a megélt érzések és azok tettekben való kifejezésének az összhangja. A hitelesség feltétele a vállalt identitás. Legtágabb értelemben a hitelesség és a vállalt identitás azt jelenti, hogy mindig úgy viselkedünk, amilyenek valójában vagyunk, valós (igazi) énünk szerint élünk.

B) Önszabályozás

Az érzelmek kezelése: siker-kezelés, kudarc-tűrés, kitartás (4)

Az érzelmek kezelése saját érzelmeink szabályozásának a képességét jelenti. Nem pusztán a feszültségek megszüntetését vagy impulzusaink elfojtását, hanem egy-egy érzelem szándékos megjelenítését is. Az impulzuskontroll az a viselkedési forma, amellyel egy rövid távú kielégülést hozó akciót legátolunk azért, hogy az esetleges későbbi negatív következményeket elkerüljük. A kitartás azt a képességet jelenti, hogy az egyén akadályok vagy balszerencse ellenére is felülkerekedik negatív érzelmi reakcióin, és folytatja céljai megvalósítását.

A hatékony érzelemszabályozáshoz egyidejűleg kell uralnunk érzelmeinket, s képesnek lenni az őszinte és hiteles kommunikációra. Az optimális érzelemszabályozás hozzájárul az ember jóllétéhez, érzelmi egyensúlyához, énhatékonyságának kifejlődéséhez. A sikeres érzelemszabályozás serkenti a szociális problémák azonosítását és megoldását, és alapját képezi a hatékony segítségnyújtásnak.

FELELŐSSÉGVÁLLALÁS (5)
A felelősségvállalás képessége több területen nyilvánul meg. A szociálisan kompetens ember felelősséget vállal közvetlen fizikai környezetéért (ideértve a természetet és a tárgyakat is), önmagáért és másokért. A környezet iránti felelősségvállalás többek között a környezet épségének megőrzését, a rend és a tisztaság védelmét, a természet iránti tiszteletet és a felelős állattartást jelenti. Az ember önmagáért való felelősségvállalása elsősorban az egészséges és biztonságos életvitellel azonos.
A kortársakért való felelősségvállalás az ellenséges viszonyulással és a kiközösítésre való hajlammal szemben nyitottságot, pozitív odafordulást, a szükség szerinti segítségnyújtás képességét is jelenti.

TÖRŐDÉS, TEKINTET MÁSOKRA (6)
A másokkal való törődés, a jogszerűség, a korrektség, a jóindulat és az együttérzés megnyilvánulásaiként határozható meg. Az ezzel a kompetenciával jellemezhető emberek jól tudnak viszonyulni a más közegből érkezettekhez, megértést mutatnak az általuk képviselt eltérő világszemlélet iránt. Az ilyen emberek jól ki tudnak jönni olyanokkal, akik mások, mint ők és értékelni tudják azt, ha mások más módon viszonyulnak ugyanahhoz a dologhoz. A különbözőségek méltányolása az előítéletektől való megszabadulás alapja.

Tolerancia: nyitottság, véleményfogadás, bizalom (7)
A tolerancia szintje az elfogadott viselkedések körét jelzi, vagyis azt, hogy hol kezdődik bennünk a rosszallás. A tolerancia azt jelenti, hogy tekintettel vagyunk másokra és elfogadjuk, méltányoljuk minden embernek az egyéni és csoportkülönbségekhez való jogát, s képesek vagyunk elfogadni a mienktől eltérő közegből érkező embereket. Megnyilvánul abban is, hogy az egyén képes a személyes és a közösségi érdekek harmonikus összeegyeztetésére, valamint a szociális interakciókban keletkező feszültségek elviselésére.

C) Magabízás (énhatékonyság-érzés)

Pozitív önértékelés (8)
A pozitív önértékelés optimista érzéseket jelent önmagunkkal kapcsolatban. Megnyilvánul abban, hogy az ember inkább pozitívan, mint negatívan gondolkodik önmagáról, és gyakrabban él át pozitív, mint negatív érzelmeket.

Konstruktív self-érzékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll (9)
A konstruktív self-érzékelés azt jelenti, hogy az ember olyan személyként tekint magára, mint aki képes a mindennapi kihívások kezelésére. Ez a fajta önmagunkra tekintés reális önismereten alapul, amely inkább pozitív, mint negatív töltetű. A pontos önértékelés saját erősségeink és korlátaink torzítatlan felismerését jelenti. Az önmagát „konstruktívan észlelő” ember tisztában van a képességivel és azokba a helyzetekbe, amelyek e képességeket kívánják, magabiztosan, optimistán lép be. Az önismeret és az önbizalom szoros összefüggésben áll egymással. A konstruktív self-érzékelés egészséges önbizalmat

jelent, amely a kitartás alapja, és bizonyos mértékig azt is meghatározza, hogy az ember milyen érzelmeket él át a leggyakrabban. Konstruktív self-érzékelésre van szükség ahhoz, hogy az egyén képes legyen népszerűtlen nézetek mellet is kiállni, és ez a kompetencia segíti a bizonytalan, feszültségteli helyzetekben való döntések meghozatala során is.

D) A szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív készségek

Információkezelés (10)
Az információkezelés képessége az egyik legfontosabb kognitív kompetencia. Fejlettsége és fejlesztése minden típusú tanulási folyamat előfeltétele és része. Magában foglalja az információk összegyűjtésének, rendszerezésének és feldolgozásának a képességét.

Problémakezelés (11)

Ez a kompetencia a szociális problémák pontos és realisztikus azonosításához, valamint a hatékony megoldásukhoz szükséges képességeket tartalmazza. A szociálisan kompetens emberek többféle megoldást tudnak generálni problematikus helyzetekben, mert képesek rá, hogy különböző nézőpontokból gondolják át azokat. Reálisan értékelik, hogy az adott helyzetet milyen mértékben lehet kontrollálni, illetve, hogy a különböző megoldások milyen kockázatokkal járnak. A hatékony problémamegoldáshoz az embernek tudatában kell lennie az adott helyzetben átélt érzelmeinek, és reálisan kell értékelnie, hogy az adott körülmények között mire lesz képes.

Kritikai gondolkodás (12)
A kritikai gondolkodás szociális kompetenciákkal összefüggő területe a szociális normák kritikus kezelése. Az a képesség, amellyel az ember kritikusan tudja értékelni a különböző szociális és kulturális források, illetve a média által közvetített üzeneteket. A fejlett szociális kompetenciával jellemezhető ember egyrészt képes viselkedését a szociális szabályoknak megfelelően megszervezni, másrészt kritikusan viszonyul magukhoz a normákhoz is. Önbizalmától függ, hogy milyen mértékben hisz a szabályok és a bevett formulák megkerülhetőségében, és van-e bátorsága alkalmanként figyelmen kívül hagyni azokat.

Szabályalkotás, szabálykövetés (13)
A szabályok életünk fontosabb törvényszerűségeit rögzítik, és a körülöttünk lévő szükséges rend feltételeit teremtik meg. Ha a szabályok ésszerűek, a másokkal való együttlétet és a közösség fejlődését valóban megkönnyítik, akkor az egyén ezeket segítségként és nem kényszerként éli meg. A szabályok követésének képessége könnyebben alakul ki, ha az egyén aktív résztvevője kialakításuknak, illetve ha önmaga is megélte a szabály hiányának negatív következményeit. Fontos, hogy a diákok a közösen létrehozott iskolai szabályokat nélkülözhetetlen együttélési normaként interiorizálják, tegyék belsővé.

Kreativitás, rugalmasság, nyitottság (14)
A kreativitás új és hasznos dolgok, ötletek előállításának összetett képessége. Alapvető kritériumai az újszerűség, a hatékonyság és a hitelesség. Az újszerűség azt jelenti, hogy valami eddig nem létezőt hozunk létre. A hatékonyság azt, hogy a produktum az egyén és/vagy a társadalom számára hasznos. A hitelesség pedig azt, hogy a létrejött dolog az egyén saját produktuma, nem mások termékeinek másolata.

A rugalmasság arra vonatkozik, hogy a személy mennyire alkalmazkodik jól az új helyzetekhez kognitív téren és a szociális viselkedés szempontjából. A rugalmas személyek nemcsak tolerálják, de szeretik is a kétértelműséget, azt, hogy a dolgokat több oldalról is átgondolják. Képesek a véleményük megváltoztatására, és a negatív helyzetekre többféle választ is tudnak adni.
A nyitottság az újszerű gondolatokra, ötletekre, érzésekre és értékekre való válaszkészséget jelenti. Motivációs alapja a kíváncsiság. A kíváncsi ember külső ösztönzők nélkül is érdeklődik a körülötte zajló történések iránt, keresi az újszerű élményeket, a változatosságot és a kihívásokat. A nyitottság megnyilvánulhat fejlett képzelőerőben, esztétikai érzékenyégben vagy különböző értékeket valló emberek megértésében és elfogadásában is.

E) TÁRSAS KOMPETENCIÁK

Empátia (15)
A beleérző képesség, az empátia bázisát az úgynevezett perspektíva-felvétel alkotja. Ez az alapja annak, hogy helyesen ismerjük fel mások érzelmeit.
A perspektíva-felvételt nehezíti, hogy nincs mindig megfelelés az emberek arckifejezése és belső állapota között. Az arckifejezések olykor szimbólumokként is működhetnek. Mások érzelmi állapotainak megértéséhez ezért fontos figyelembe venni az adott szituáció körülményeit is. A mások nézőpontját átvenni képes ember osztozni tud a többiek érzéseiben, együtt tud örülni velük, képes átélni mások elesettségét. A beleérző-képesség előfeltétele az éntudatosság. Az empátia és a felelősségérzet együtt tesz képessé bennünket a hatékony, s esetenként önzetlen segítségnyújtásra. Hiánya pedig gyakran viselkedési problémákkal jár együtt.

Kommunikációs készségek, véleményalkotás, vitakészség (16)
A kommunikációs készségtár legfontosabb alkotórészei: a saját érzéseink, gondolataink pontos és egyértelmű kifejezésének készsége, illetve mások verbális és non-verbális üzeneteinek helyes értelmezése. Az az ember, aki e készségeket magas szinten birtokolja, képes beszélgetéseket kezdeményezni és fenntartani különböző társas helyzetekben, és általában nem ért félre másokat. Világosan, nyíltan (pozitív és negatív információkra egyenlő figyelmet fordítva), érthetően fejezi ki üzeneteit. Odafigyel másokra és kölcsönös megértésre törekszik.
A kommunikációs készségek az együttműködési képesség alapját képezik, s az együttműködés gyakorlása közben maguk is fejlődnek. A kommunikációs készségek minden szociális készség alapjának tekinthetők.

Együttműködés (17)
Az együttműködési készség teszi lehetővé, hogy részt vegyünk páros és csoportos társas helyzetekben, és képesek legyünk a megfelelő szociális szerep felvételére. Az együttműködés legelemibb formája a barátságok kezdeményezése, illetve a baráti kezdeményezések elfogadása. Fontos típusa a felnőtt-gyerek (például a tanár-diák) együttműködésre való képesség. Lényeges megnyilvánulása a játék és a munka közbeni együttműködés, valamint az értékeléssel társuló helyzetekben való együttműködés képessége.
Az együttműködéshez szükség van a szociális szabályok és a konstruktív kritika elfogadására. Fontos feltétele az empátia és a fejlett kommunikációs készség. Az együttműködésre való képesség a hatékony problémamegoldás és a konfliktuskezelés előfeltételének tekinthető.

Konfliktuskezelés (18)
A kompromisszumkészségünkön múlik, hogy képesek vagyunk-e békésen, mások érzéseinek és perspektívájának figyelembevételével megoldani konfliktusainkat. Egy problémát akkor oldunk meg kompromisszummal, ha egy vitás helyzetben mindkét fél többé-kevésbé egyenlő mértékben mond le tulajdon érdekeiről, és arra törekszik, hogy olyan megoldást találjon, amely mindkét fél számára a leginkább működőképes.

Segítségkérés (19)
A segítségkérésnek nagyon sok fajtája van jelen az életünkben. A tanártól való segítségkérés a tanulók esetében olyan kompetencia, amely közvetlenül befolyásolhatja iskolai teljesítményüket. A segítségkéréshez elsősorban konstruktív self-érzékelésre van szükség.

Visszautasítás (20)
A visszautasítás a nemet mondás képességét, majd e döntés következetes végig vitelét jelenti annak érdekében, hogy elkerüljük az olyan helyzeteket, amelyekben mások nyomást gyakorolhatnak ránk. A visszautasítás képessége szükséges ahhoz, hogy az ember egyenrangú/szimmetrikus kapcsolatokat tudjon kiépíteni kortársaival, illetve általában véve másokkal. Ennek hiányában az ember könnyen alárendelődhet, kiszolgáltatott helyzetbe kerülhet. A visszautasítási képesség alapját a szociális normák kritikus kezelésének képessége adja.

Társadalmi részvétel és szolidaritás (21)
Az önkéntes társadalmi részvétel külső kényszer nélküli feladatvállalást jelent a közjó érdekében. Ebben az esetben fontos a csoporthoz tartozás, és az a gondolat, hogy a csoporttagoknak időt és energiát kell fordítaniuk közösségük jóllétének előmozdítására.
A szolidaritás szociális felelősségvállalást jelent. Az ennek fejlett szintjével jellemezhető személy felelősséget érez azért, hogy – önmaga lehetőségeit figyelembe véve – jobbá tegye a világot, s hajlandó időt és energiát is szánni erre. Érzékeny a szociális és gazdasági egyenlőtlenségekre, fontos számára, hogy segítsen azokon, akik nehéz helyzetben vannak. Részvétet és szánalmat érez azok iránt, akik bajban vannak, és erkölcsi kötelességének érzik, hogy törődjön velük.

3. A TARTALOM SZERKEZETE

A kerettanterv által támogatott két programcsomag szervesen kiegészíti egymást. Felépítésük azonban eltérő. Az én dimenziói csomag koncentrikusan építkezik, minden évben visszatérő nagy témakörökkel. Az Én és a másik csomag moduljai viszont évenként új tematikus csomópont köré rendeződnek. Felépítésük a következő:

a) Az én dimenziói
(a dőlt betűs kiemelések az adott év leghangsúlyosabb témáit jelölik)

Témakör / *Évfolyam*	**Jelképek**	**Találkozások**	**Mesék, történetek, versek, életek**	**Terek**	**Gondolataink, érzéseink**
1.	Jeleink	Otthon	***Magyar népmesék***	Az én tájam, útjaim	Mik a kedvenc helyeink?
2.	A fa	***Ünnepek***	Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Árnika	Játéktér	Legkedvesebb játékaink
3.	***Motívumok különböző kultúrákban***	Barátságok,	Versek	Lakótér Miért szeretem?	Mit tudunk magunkról, mit tudunk másokról?
4.	A kapu	***A változás***	Teremtésmítoszok	Lakóterek régen és ma	Mi a rend és a rendetlenség viszonya?
5.	Tükör	Mit tudok én adni?	Pandora szelencéje, A gyáva nyulak Kam tükre	***Különleges természeti és ember alkotta terek***	Mit változtatnál a világban?
6.	Szimbólumok	Előítéletek	Hana bőröndje	Közösségi és személyes terek	***Miért tudunk felelősséget vállalni?***

b) Én és a másik

Évfolyam	**Központi témakörök**
1.	Az együttlét
2.	Az együttlét, a bizalom és az elfogadás
3.	A csoport és a közösség
4.	A barátság
5.	A konfliktus
6.	Az őszinteség és a hazugság, a bizalom, az önbizalom, a félelem és hitelesség

Az első két évfolyamon szociális kompetencia fejlődése elsősorban az együttműködési formák gyakorlása során, és a rejtetten beáramló élmények révén, *közvetett* módon jön létre; a tudatos szembesülés, mérlegelés, s általában a tudatos viszonyulás ebben a szakaszban még korai lenne, nincs összhangban a 6-8 évesek életkori sajátosságaival. A*z első és a második évfolyamon* az együttműködést egyszerű csoportos játékok keretében tanulják a gyerekek, a szabálytartás nehézségeit kreatív, örömöt okozó feladatok segítségével enyhítve. Nagy súlyt helyeződik az élményszerűségre is, ami a személyes tevékenységben, a játékban, a közös problémamegoldásban és a felnőttől hallott mesék átélésében egyaránt megjelenik. Az ajánlott tevékenységek olyan mesékhez

kapcsolódnak, amelyek sok generációnak voltak kedves olvasmányai (pl. Macóka meséi, Misi Mókus kalandjai, A. Tolsztoj répameséje, Andersen meséje a rút kiskacsáról stb.)

A *harmadik és negyedik évfolyamon* a korábbi elemek kiegészülnek a tudatosítás lehetőségeivel is. Olyan kérdéseket járnak körül a gyerekek, mint az együttes élmény, együttes cselekvés, a közösségi szerepek, egyezések, különbözőségek, a másság megértése, konfliktusok a csoportban. Majd a kortársi kapcsolatban mélyedhetnek el a diákok (pl. miért és mitől jó a barátság, konfliktusok, fordulópontok a barátságban stb.), különös tekintettel arra a kérdésre, hogy „Milyen barát is vagyok?"

Az *ötödik-nyolcadik osztályosok* programjában is fontos szerepet kap a problémák tudatosítása, és az a szempont, hogy a gyerekek hogy viszonyulnak ezekhez. A modulok a hagyományos tantárgyi szempontok szerint jobban elkülönülnek egymástól, és szokatlan tartalmak is megjelennek bennük. Ilyenek elsősorban a Harry Potter sorozat egyik kötetét feldolgozó modulok, amelyekben a gyerekek számára izgalmas és motiváló irodalmi élményhez kapcsolódóan olyan kérdéseket vizsgálnak meg, mint például az önmagunkról és a másikról alkotott kép, egymás ki nem mondott gondolatainak megértése, konfliktusaink forrása vagy a konfliktusok megoldási lehetőségei, az őszinteség, a hazugság, a bizalom, az önbizalom, a félelem és hitelesség és mindezek összefüggései.

4. IDŐTERV

A programok modul-rendszerű felépítése lehetővé teszi, hogy azokat többféle módon illeszkedjenek a tanítás időkeretébe. Az egy-egy témához tartozó modulok feldolgozásának időtartama az adott osztály, napközis, iskolaotthonos csoport, klub vagy szakkör csoport szükségleteitől, érdeklődésétől, az ezt tekintetbe vevő tanári megítéléstől függ. A javasolt időtartamok ezért a helyi viszonyok függvényében rugalmasan kezelendők.

A modulok egyszer, kétszer, háromszor vagy négyszer 45 percesek, s a leírások jelzik, hogy hol érdemes szünetet tartani bennük. De természetesen ezek is csak tájékoztató jellegűek. Azt, hogy egy-egy témának mi a legjobb tagolási módja, szintén csak helyben dönthető el.

Azt azonban mindenképp fontos figyelembe venni, hogy eredményes kompetenciafejlesztés nem képzelhető el bizonyos mennyiségű idő ráfordítása nélkül. A célzottan a szociális kompetenciák fejlesztésére szánt időnek ezért – tanórai, illetve tanórán kívüli keretben összesen – minimálisan el kell érnie az évfolyamonkénti 30 tanórát.

5. ESZKÖZÖK

A fejlesztő program mind a négy változatának sikeres megvalósításához szükséges, hogy a terem, amely a foglalkozásoknak otthont ad, egy-, két vagy több személyes mozgatható asztalokkal legyen berendezve. Fontos, hogy **a helyszín** a különböző tevékenységekhez gyorsan és rugalmasan átrendezhető legyen, hiszen már térbeli feltételeket kíván az egyéni és kiscsoportos alkotómunka, másokat a különféle dramatikus játékok és kooperatív gyakorlatok, és megint

másokat a beszélgetőkör. A tanulói tevékenységek során leggyakrabban olyan eszközök használatára kerül sor, amelyekkel a gyerekek egyébként is dolgoznak az iskolai munka során. Ilyenek például a következők: rajz- és festőeszközök, filctollak, olló, vonalzó, ragasztó.

A két programcsomag összesen mintegy **180 különböző foglalkozás részletes leírását** tartalmazza. (A 180 modult az adatbankban találhatjuk meg. Elérési útvonal: www.sulinovadatbank.hu kompetencialapú programcsomagok – szociális kompetencia – Én dimenziói – Én és másik programcsomagok.) Valamennyi modulnak részét képezik az adott foglalkozás megvalósításához szükséges tanulói eszközök és pedagógiai segédletek, illetve ezek szabadon sokszorosítható alappéldányai. Ugyancsak részletes útmutatást tartalmaznak e leírások arra vonatkozóan, hogy melyik eszközt miként érdemes felhasználni.

A központi programfejlesztés keretében elkészült egy olyan **teszt** is, amit a szakemberek **a szociális kompetenciák mérésére** alakítottak ki. A teszt a következő öt részterületet vizsgáló skálából áll: (1) éntudatosság és mások perspektívájának átvétele, (2) pozitív attitűdök és értékek, (3) felelősségteljes döntéshozás, (4) kommunikációs készségek, (5) szociális készségek. A feladatok különböző érzelmi információkat tartalmazó képekből és rövid történetekből állnak. A képek többségükben arckifejezéseket ábrázoló fotók, amelyek e tesztsorozat kidolgozásához készültek. A feladatgyűjteményt az érzelmi intelligencia, a szociális kompetencia és az érzelmi fejlődés szakirodalmának áttekintése alapján dolgozta ki a pszichológusokból álló munkacsoport.

A programcsomagokkal párhuzamosan 11 db olyan kiadvány készült el, amelynek célja, hogy hatékony segítséget nyújtson a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák **integrált tanulócsoportokban** való, személyre szabott fejlesztéséhez. A sorozat első, bevezető kötete az inkluzív nevelés általános kérdéseit tekinti át. A tanárok, a diákok és a szülők kapcsolatának sajátosságait elemzi, az iskolán és a tantermen belüli akadálymentesség – a tárgyi és személyi feltételek – megteremtéséhez ad tanácsokat. Ezt követően a befogadó pedagógussal, illetve tanulócsoporttal szembeni elvárásokat fogalmazza meg. Felhívja a figyelmet arra, hogy milyen nehézségek várhatók különböző sérüléstípusok esetén, és javaslatokat fogalmaz meg az esetleges problémák megoldásra vonatkozóan.
A további tíz kötet sérültségi területenként ad konkrét fogódzókat a pedagógusok számára ahhoz, hogy komolyabb félelem nélkül vállalhassák a sérült tanulók befogadását. Bevezetőjében mindegyik ajánlás közérthető formában ismerteti az adott sérülés jellemző tüneteit, s az ilyen gyermekek integrációjával kapcsolatos pedagógiai lehetőségeket. Ezt követően részletesen elemzi, hogy a szociális kompetenciafejlesztés általános célkitűzései közül mi, milyen mértékben valósítható meg az adott sérültséggel élő gyermekek esetében. Tanácsokat ad arra vonatkozóan, hogy milyen módon adaptálhatók a kompetenciaterület általános fejlesztő módszerei, tanulásszervezési eljárásai és értékelés eszközei az adott sérüléssel élő gyermek számára.
Az **ajánlások** az autizmussal élő, a beszédfogyatékos, az értelmileg akadályozott, gyengénlátó, mozgáskorlátozott, nagyothalló, pszichés fejlődési zavarokkal küzdő, súlyosan hallássérült, tanulásban akadályozott, vak és aliglátó gyermekek kompetenciaalapú fejlesztéséhez kínálnak módszertani segítséget.

A **szülő számára készült tájékoztató** közérthető formában írja le a szociális kompetencia fogalmának lényegét. (www.sulinovadatbank.hu Elérési útvonal: kompetencia alapú programcsmagok – adatbank – szociális kompetencia) Bemutatja a kompetenciaterülethez kapcsolódó új programcsomagokat, érzékelteti annak az új típusú tanulási folyamatnak a tartalmi és módszertani jellemzőit, amely a szociális kompetenciák fejlesztéséhez kapcsolódóan várhatóan megvalósul majd az intézményekben, s körvonalazza, hogy a szülők milyen módon tudják segíteni gyermekeik fejlődését ezen a kompetenciaterületen.

6. VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

Abban az esetben, ha a szociális kompetenciák fejlesztésére szánt időkeret folyamatosan eléri az évfolyamonkénti minimum 30-60 tanítási órát, elvárható az alábbi eredmények megszületése.

A diákok a 8. évfolyam végén (Az SNI-tanulók esetében az egyéni fejlődés elérhető mértékét természetesen befolyásolja sérültségük jellege és aránya is.)

- Életkoruknak megfelelő reális énképpel rendelkeznek.
- Önállóságuk, döntésképességük és magatartásbeli tudatosságuk meghaladja a hasonló képzésben nem részesülő kortársaikét.
- Kialakult bennük az önmagukkal, másokkal és környezetükkel kapcsolatos felelősségérzet.
- Kíváncsiak és nyitottak az őket körülvevő világ jelenségeire. Pontosan fogalmazzák meg kérdéseiket. Képesek megkeresni a válaszokhoz szükséges információkat, s azokat különböző szempontok szerint rendszerezni is tudják.
- Az életkoruknak megfelelő szövegeken belül el tudják különíteni egymástól a tényeket és a véleményeket. Felismerik a manipulációs szándékot, ki tudják vonni magukat annak hatása alól.
- Gyakorlatuk van abban, hogy eligazodjanak a különböző szerepek és szabályok között. Képesek az általánosan elfogadott közösségi normák betartására.
- Képesek a belülről vezérelt cselekvésre.
- Véleményüket szabatosan fejezik ki, véleményük mellett képesek érvelni.
- Tapasztalatokkal rendelkeznek különféle problémák és konfliktusok azonosításában, illetve megoldásában.
- Rá tudnak hangolódni mások érzelmi állapotára, be tudják fogadni gondolataikat. Gyakorlatuk van abban, hogy kölcsönössé tegyék a kommunikációt.
- Képesek együttműködni másokkal. Ismerik a kooperatív tanulásban használt alapvető módszereket. Társaikkal együtt képesek közös célokat megvalósítására, közös feladatokat megoldására.
- Általában előnyben részesítik az egyenrangúságon alapuló emberi viszonyokat az alá-fölérendeltséget képviselő viszonyokkal szemben. Rendelkeznek néhány elmélyült kapcsolattal.
- Értékként tudják elfogadni az emberek sokféleségét, többé-kevésbé védettek a romboló társadalmi előítéletekkel szemben.
- Úrrá tudnak lenni indulataikon, érzelmeiken, illetve képesek azokat a helyzetnek megfelelő módon és kulturáltan kifejezni.
- Motiváltak segítségnyújtásra és a felajánlott segítség elfogadására.
- Motiváltak az alkotó munkára.
- Esélyük van arra, hogy örömüket találják a tanulásban.

Egy általuk választott témában elmélyednek, ennek eredményét a tanév végén produktumban mutatják be.

A tanulócsoportok esetében

- A közös munka során az osztályban gyakran jelenik meg az összetartozás érzése, ami hozzájárul azok igazi közösséggé kovácsolódásához.
- Az osztály egésze nagy intenzitással, felszabadult légkörben dolgozik a közös célok megvalósításáért, ami visszahat tagjaik személyes fejlődésére.
- Mivel a diákok egymás iránt nyitottabbakká, érdeklődőbbekké, elfogadóbbakká válnak a foglalkozások során, ez háttérbe szorítja az osztályon belüli versengést.

A pedagógusok esetében

- A foglalkozásokat vezető pedagógusok gyakorlatot szereznek a tanulásirányítás többféle módszerének alkalmazásában. Meggyőződnek diákjaik önálló tanulási és cselekvési képességeiről. Pozitív tapasztalatokat szereznek az órai fegyelem fenntarthatóságáról, valamint a kooperatív tanulás motiváló erejéről.
- Diákjaikat új oldalaikról ismerhetik meg. Képessé válnak arra, hogy nagyobb mozgás- és beszédszabadságot engedélyezzenek nekik. Megtapasztalják, hogy időről időre lemondhatnak a teljes körű tanári ellenőrzésről a tanórán, s nagyobb bizalmat érezhetnek diákjaik iránt.
- Saját magukat is új oldalról ismerik meg. Önbizalmuk és kreativitásuk erősödik. Megtapasztalják, hogy az új módszerekkel jelentősen csökkenthető az órai stressz mértéke, valamint azt, hogy milyen módon segíti elő a kooperatív tanulás a gyengébb teljesítményű diákok felzárkózását, illetve a nehezen beilleszkedő diákok integrálását.
- Tapasztalatot, esetleg gyakorlatot is szerezhetnek a kollégákkal való folyamatos együttműködésben.
- Módszertani eszköztáruk bővülése visszahathat a programon kívüli pedagógiai tevékenységükre is.

A szülők esetében

- A programról informált, és abba lehetőség szerint bevont szülők nyitottabbá fognak válni az iskolával való együttműködésre.
- Többet fognak beszélgetni gyerekeikkel, és ennek következtében talán könnyebben birkóznak meg a kamaszkor várható családi konfliktusaival.

IV. A MŰVELTSÉGTERÜLETEK TANÍTÁSÁNAK VERTIKÁLIS TANTERVE

*A műveltségterületek vertikális tantervei – megítélésünk szerint valamennyi területen a hazai tanterv-fejlesztés **javát** kínálják. (Vertikálisak, mert az 1-8. évfolyam terveit mintegy „függőlegesen” nyújtják.*
*Különböző műhelyekben készültek, mégis **szervesen egymáshoz illeszti őket** leglényegesebb vonásuk: a gyerek fejlődéséhez igazodnak. A vertikális tanterv egyik*
*sajátsága, hogy az iskolakezdő gyereket a mozgás, a vizualitás és a ritmus nyelvén szólítja meg az alapozás, a szövegértés-szövegalkotás és részben a matematika tevékenységeiben is. Így **megszólítja az** iskoláétól **eltérő (szub)kulturából érkező gyereket is.***

CÉLOK, FELADATOK

Az ébrenléti idejük jelentős részét az iskolában töltő gyerekek számára

- megteremteni azokat a feltételeket, amelyek *egészséges* testi-lelki fejlődésükhöz szükségesek;
- képessé tenni őket arra, hogy felismerjék *saját lehetőségeiket*;
- támogatni azoknak a képességeiknek a fejlődését, amelyek *egyéni* fejlődésüket és *társadalmi* beilleszkedésüket segítik.

Támogatni valamennyi *kulcskompetencia* fejlődését, közülük kiemelten
- az anyanyelvi kommunikáció (szövegértés, szövegalkotás tanterv, dráma);
- a személyközi kommunikáció (kooperatív tanulásszervezés);
- a kulturális kompetencia, ezen belül különösen a kreativitás fejlődését (zene, dráma, vizuális kultúra, szabadidő);
- a tanulás tanulásának mélységét (differenciált tanulásszervezés, önálló felkészülés tanórán kívüli időben).

Célja a *Nemzeti Alaptanterv* valamennyi *fejlesztési feladatát* sajátjának tekinteni, ezek közül is különösen a
- testi-lelki egészség szolgálatát (időbeosztás, különös tekintettel az idő megoszlására a különböző tevékenységek között, valamint a kötött és a kötetlen idő arányára);
- az énkép, önismeret fejlődésének támogatását (feladatválasztás a tanítás órákon, tevékenység választás szabadidőben, önértékelés).

Feladatának tekinti a sajátos nevelési igényű gyerekek befogadó (inklúzív) nevelését, ennek feladataira minden vonatkozó fejezetben kitér.

AZ INTEGRÁLT TANULÓKRA VONATKOZÓ CÉLOK ÉS FELADATOK

Az általános célok, feladatok a mozgáskorlátozott, a látássérült, a hallássérült, a beszédfogyatékos, az autisztikus és a pszichés fejlődési zavarokban szenvedő tanulókra is vonatkoznak. A célok és a feladatok meghatározásánál, a tananyag feldolgozásában valamennyi műveltségterületen figyelembe vesszük a tantárgyi tartalmaknak – az egyes sajátos nevelési igényű tanulók csoportjaira jellemző – módosításait.
Bár a tananyag differenciált feldolgozása lehetővé teszi, hogy a tanulók eltérő ütemben haladjanak, tanulásuk egyéni képességeihez igazodjon, szükség esetén egyéni fejlesztési tervet kell készítünk, hogy ennek alapján egyéni ütemben haladhassanak.

Valamennyi sajátos nevelési igényű gyerek számára kiemelten fontos, hogy legyünk tekintettel a gyerek erősségét jelentő intelligencia-fajtá(k)ra (nyelvi, térbeli, zenei, vizuális, gyakorlati, inter-, illetve intraperszonális, logikai-matematikai).

A tanulásban akadályozott tanulókra vonatkozó célokat, feladatokat a kerettantervben dőlt betűvel jelezzük.

Az SNI diákok iskolai tanításának *irányelveiből valamennyi műveltségterületen* kiemeljük a különböző sérüléstípusokra vonatkozó szempontokat.

Szempontok a mozgássérült tanulók fejlődésének támogatásához:
- A tanulási folyamat szervezésénél biztosítani kell a nagyobb mozgásteret.
- El kell érnünk, hogy a gyerekek mozgásállapotukhoz mérten aktívan vegyenek részt a tanulási folyamatban.

Szempontok a hallássérült tanulók fejlődésének támogatásához:
- az ismeretek elsajátításához, sok vizuálisan érzékelhető élményre;
- fogalmi gondolkodásuk tudatos fejlesztésére van szükségük.
- A környezet kialakítására hangsúlyt kell helyezni (Például: szájról olvasás esetén jó látható legyen a tanár). Adóvevő készülék használata elengedhetetlen.

Szempontok a látássérült tanulók fejlődésének támogatásához:
- Tanításukban a szóbeli (verbális) kommunikációnak van alapvető szerepe. Különösen arra kell törekednünk, hogy az új ismeretek elsajátításakor az idegen szavak, új ismeretek valódi tartalommal telítődjenek.
- Az ismeretszerzésben hangsúlyt kap a haptikus (a bőr és a mozgásérzékelés együtt) és a hallási érzékelés.
  Az olvasandó szöveg betűinek formája és mérete nagyban befolyásolja olvasási teljesítményüket; *a dőlt betűk lassítják* a **félkövérek javítják** teljesítményét.
- Építhetünk a látássérültek többségének jó verbális emlékezetére.

Szempontok a tanulásban akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:
- Tanításukban/tanulásukban a közvetlen tapasztalatszerzésre nagy hangsúlyt kell fektetnünk;
- Az ismeretszerzésben hangsúlyt kap a haptikus (a bőr és a mozgásérzékelés együtt) és a hallási érzékelés.

Szempontok a beszédfogyatékos tanulók fejlődésének támogatásához:
- A fennálló nyelvi zavar következtében az érzékszervek sokoldalú támogatására van szükség.
- A tanulás nem csak verbális, hanem vizuális, taktilis csatornákon keresztül is folyjék.
- A tananyaghoz kapcsolódó fogalmakat fokozatosan és többszöri ismétléssel tisztázzuk, mélyítsük el.
- Figyelmüket, motivációjukat változatos tevékenységekkel tarthatjuk fönn.

Szempontok az autisztikus tanulók fejlődésének támogatásához:
- Mivel gondolkodásuk rugalmatlan, ezért az elsajátított ismeretek többféle alkalmazását, általánosítását, a problémák megoldásának változatos módszereit célszerű tanítanunk.
- Fontos, hogy sok érzékszervi csatornán, szemléletesen érkezzen hozzájuk az elsajátítandó tananyag.
- Túlterhelésük elkerülése érdekében olyan képességeiket célszerű fejlesztenünk, amelyek a gyakorlati életben jól használhatóak, felnőttkori szocializációjukat elősegítik.
- Építhetünk jó mechanikus emlékezetükre, a tanult szabályokhoz, rutinokhoz való alkalmazkodásukra.

Szempontok a pszichés fejődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:

- Új ismereteik elsajátításában a megszokottnál fontosabb a megfigyelés szerepe.
- A pszichikus fejlődés zavara miatt kialakulhat nyelvi zavar, gyenge verbális emlékezet. Így a tananyaghoz kapcsolódó szókincs használata számukra nehezített lehet. Fogalmaik kialakulását sok manipulációval, közvetlen tapasztalatokkal, sok konkrét érzékeltetéssel segíthetjük.

A műveltségterületekre/tantárgyakra fordított éves óraszám

180 tanítási napra, 36 tanítási hétre számolva

Az 1-3. évfolyamon heti 20, évi 720; a 4-6. évfolyamon heti 22,5, évi 810; a 7-8. évfolyamon heti 25, évi 900 tanítási órával számolva

Műveltségterület/tantárgy	1. évf.	2. évf.	3. évf.	4. évf.	5. évf.	6. évf.	7. évf.	8. évf.
Szövegértés – szövegalkotás (könyvtárhasználat, dráma, tánc)	226	226	212	212	160	160	90	90
Matematika	113	113	113	128	128	128	90	90
Mozgás, sport	144	144	144	136	120	120	120	120
Művészetek Vizuális kultúra mozgókép kultúrával	55	55	45	64	48	48	45	45
Ének-zene, tánc	60	60	50	64	48	48	45	45
Ember és társadalom Társadalomismeret Történelem	Társadalom-ismeret 50	Társadalom-ismeret 50	Társadalom-ismeret 35	Társadalom-ismeret 22	Történelem 32	Történelem 32	Történelem 36	Történelem 36
Ember és természet Természetismeret, Biológia Földrajz Fizika, Kémia	--	--	35	48	Természet-ismeret 96	Földrajz 72 Biológia 72	Földrajz 60, Biológia 60 Fizika 80 Kémia 80	Földrajz 60, Biológia 60 Fizika 80 Kémia 80
Mestersége és életvitel	43	43	43	48	40	40	45	45
Idegen nyelvek Angol, Német	-	-	43	48	80	90	90	90
Informatika	-	-	-	32	32	48	54	54
Szabadon választható	29	29	-	8	16	26	5	5

A sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztő, habilitációs, rehabilitációs óráit a vonatkozó Irányelvek és a számukra készített egyéni fejlesztési terv szerint a gógypedagógus/fejlesztő pedagógus a differenciáltan szervezett tanítási órákon, illetve külön egyéni/csoportos foglalkozásokon tartja meg. A szabadon választható órák az egész osztály számára felhasználható órakeretet jelentenek.

A műveltségterületekre fordított idő százalékos aránya

180 tanítási napra, 36 tanítási hétre számolva
Az 1-3. évfolyamon heti 20, évi 720; a 4-6. évfolyamon heti 22,5, évi 810; a 7-8. évfolyamon heti 25, évi 900 tanítási órával számolva

Műveltségterület	1. évf.	2. évf.	3. évf.	4. évf.	5. évf.	6. évf.	7. évf.	8. évf.
Szövegértés – szövegalkotás (könyvtárhasználat, dráma, tánc)	31,4	31,4	29,4	27,7	20	12,8	10	10
Matematika	15,7	15,7	15,7	15,8	16	9,8	10	10
Mozgás, sport	20	20	20	16,8	15	14,8	15	15
Művészetek Vizuális kultúra mozgókép kultúrával, Ének-zene, tánc	16	16	16	15,8	12	11,8	10	10
Ember és társadalom Társadalomismeret Történelem	6,9	6,9	0	1,3	4	4	4	4
Ember és természet Természetismeret Biológia Földrajz Fizika Kémia	0	0	4,9	5,9	12	23	28	28
Mesterségek és életvitel	6	6	6	5,9	5	5	5	5
Idegen nyelvek Angol Német	0	0	6	5,9	10	9,8	10	10
Informatika	0	0	0	3,9	4	6	6	6
Szabadon választható	4	4	-	1	2	3	1	1

Összevont tanulócsoport 1-2-3. osztály ajánlott heti óraszámai						
	1. évfolyam		**2. évfolyam**		**3. évfolyam**	
Tantárgy	**évfolyam szintű közvetlen**	**önálló**	**évfolyam szintű közvetlen**	**önálló**	**évfolyam szintű közvetlen**	**önálló**
Szövegértés-szövegalkotás	**4** (144)	**2,3** (82)	**3** (108)	**3,3** (118)	**2** (72)	**3,8** (140)
Matematika	**1** (36)	**2,1** (77)	**1** (36)	**2,1** (77)	**1** (36)	**2,1** (77)
Társadalomismeret	**1** (36)	**0,4** (12)	**1** (36)	**0,4** (12)		
Természetismeret	_	_	_	_	**1** (35)	_
Idegen nyelv	_	_	_	_	**1** (43)	_
	csoportszintű közvetlen					
Művészetek	**3,2** (115)					
Testnevelés	**4** (144)					
Mesterségek és életvitel	**1,2** (43)					
Szabadon választható	**0,8** (29)		**0,8** (29)		**0,5** (15)	
Heti kötelező óraszám összesen	15+5= **20**		14+6=**20**		14+6=**20**	
Évi kötelező órszám összesen	**720**		**720**		**720**	

4 (144): Heti óraszám (éves óraszám)

Összevont tanulócsoport 4-5-6. osztály ajánlott heti óraszámai X						
	4. évfolyam		**5. évfolyam**		**6. évfolyam**	
Tantárgy	**évfolyam szintű közvetlen**	**önálló**	**évfolyam szintű közvetlen**	**önálló**	**évfolyam szintű közvetlen**	**önálló**
szövegértés-szövegalkotás	**2,2** (80)	**4** (144)	**2** (72)	**2,5** (88)	**1** (36)	**1,9** (68)
matematika	**1** (36)	**2,6** (92)	**1** (36)	**2,6** (92)	**1** (36)	**1,2** (44)
ember és természet	**1** (36)	**0,4** (12)	**2** (72)	**0,7** (24)	**3** (108)	**2,1** (78)
ember és társadalom	**0,3** (10)		**0,9** (32)		**0,9** (32)	
idegen nyelv	**1,3** (48)		**1,2** (44)	**1** (36)	**1,2** (44)	**1** (36)
informatika	**0,9** (32)		**0,9** (32)		**0,5** (18)	**0,8** (30)
művészetek	**0,9** (32)					
mozgás, sport	**0,5** (18)					
Mesterségek és életvitel	**0,2** (8)					
	közös közvetlen foglalkozások					
Testnevelést	**3,3** (120)					
Mesterségek, életvitel	**1,2** (40)					
Művészetek	**2,7** (96)					
Szabadon választható	**0,2** (8)		**0,4** (16)		**0,7** (24)	
Heti kötelező óraszám összesen	15,5+7= **22,5**		15,5+7=**20**		15,5+7=**20**	
Évi kötelező óraszám összesen	**810**		**800**		**810**	

X= Az egyes tantárgyakra fordítandó közvetlen és önálló órák aránya a csoportot alkotó gyerekek szükségletei szerint alakítandó/alakítható.

SZÖVEGÉRTÉS – SZÖVEGALKOTÁS

A szövegértés-szövegalkotás programja az 1-4. és az 5-8. évfolyam programjára tagolódik. A bevezető (1-2. évfolyam) és a kezdő (3-4. évfolyam) szakaszban a szövegértés-szövegalkotás alapvető képességeinek a fejlesztését, az alapozó (5-6. évfolyam és a fejlesztő (7-8. évfolyam) szakaszban művek elemzését állítja a középpontba.

1-8. ÉVFOLYAM

Szempontok a sajátos nevelési igényű tanulók fejlődésének támogatásához az 1-8. évfolyamon

A mozgáskorlátozott tanulók fejlődésének támogatása:

- Különös gonddal kell törődni a téri tájékozódás, az oldal-dominancia, a vizuális emlékezet, a grafomotoros képességek/készségek fejlesztésével.
- Tekintettel kell lennünk arra, hogy a mozgás kivitelezése elvonhatja a figyelmet a feladatról, a feladatmegjegyzésében, értelmezésében támogatnunk kell.
- Állapotukhoz, képességeikhez mérten fontos bevonni őket a szimulációs és drámajátékokba, hogy szótalálási nehézségeik csökkenjenek, használják testüket a közlendők bemutatására.

A hallássérült tanulók fejlődésének támogatása:

- Számukra olyan ülőhelyt választunk, amely a tanár-diák kommunikációt – szájról olvasás, metakomunikáció „olvasása” – megkönnyíti;
- Az írás-olvasás tanulásában változatos vizuális (betű, szókép, mondatkép, illusztratív képek, videofelvételek) és kinesztetikus (tapintás érzékelése a testen, az ujjbegyeken, nyomásérzékelés, hideg-meleg érzékelés) ingerekre van szüksége.
- A kommunikációs helyzetek megfelelő értelmezéséhez dramatikus és pantomim- játékok sokféle tapasztalatára van szüksége.

A látássérült tanulók fejlődésének támogatása:

- A vizuális differenciálás, a látás-mozgás koordináció, a grafomotoros képességek fejlesztése kiemelt fontosságú.

A tanulásban akadályozott tanulók fejlődésének támogatása:

- A részfeladatoknál kiemelt képességek fejlesztése náluk megkülönböztetetten fontos.
- Külön kiemelve az önkontroll (önellenőrzés) fejlesztésének fontosságát.

A beszédfogyatékos tanulók fejlődésének támogatása:

- A sokoldalú percepciós fejlesztés a meghatározó, amelynek során a tapintási, látási, hallási és beszédmozgási tapasztalatok egymást erősítik.
- A beszéd technikai és tartalmi fejlődését szolgáló változatos egyéni és csoportos foglalkozásokra van szükségük.
- Beszédbátorságuk növekedését segíti a dramatikus játékok különféle helyzeteiben való részvétel.

Az autisztikus tanulók fejlődésének támogatása

- Frontális feladathelyzetben fontos a rövid, pontos, a gyermek által már megtanult utasítás alkalmazása.
- A hozzá intézett kérdések minél kevésbé általánosak, minél inkább személyre szólóak legyenek.
- Ritmikus tevékenységeknél fontos a tanító fizikai irányítása.
- Az olvasás technikájának megtanulása sok esetben nem okoz nehézséget, a megértés kontrollálására azonban nagy figyelmet kell fordítanunk.

A pszichés fejődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatása:

- A beszélgetőkörben, mesehallgatásban, drámajátékban való részvétel számukra különösen fontos.
- Diszlexia gyanú/diagnózis esetén különösen fontos, hogy a tanító az írással kezdő programot válassza.
- Súlyos írászavar esetén számítógépen való írásra adjunk lehetőséget.
- A kérések, felszólítások legyenek rövidek, egyértelműek, kerüljük a halmozott, összetett utasításokat!
- Mivel az önérzékelés és a szociális érzékelés általában sérült, ezért nagyon fontos a gyerek állapotát, érzéseit megérteni és minősítés nélküli értelmezni.

Egyéni állapotának megfelelő mértékben valamennyi sajátos nevelési igényű tanulónak kiemelten fontos a *kooperatív munkában* való részvétel.

1-4. ÉVFOLYAM

BEVEZETÉS

Az anyanyelvi nevelést a kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás kompetenciaterület komplex fejlesztési feladatrendszerében értelmezi.

Az alapozásban kitüntetetten épít a *tanulók tapasztalatszerzésére*, a *fogalmak* tartalmának *lassú érlelésére*, az *értelmes* és fejlesztő célú *gyakoroltatás*ra. Az olvasás- és írástanulás kezdő időszakában kiemelt szerepet szán a *cselekvéses tanulás*nak.
Az anyanyelvi kompetencia alapozása és fejlesztése a *szövegértés-szövegalkotás* tevékenységrendszerébe ágyazva valósul meg. A *nyelvtan tanítása* a korosztály értelmi fejlődésének jellemzőihez igazodik. Az ismeretszerzés e területen nem a leíró nyelvtan rendszerére épül, hanem kommunikációs helyzetekben, a kommunikációs szándék és a közlésben betöltött szerep szempontjából vizsgálja a nyelv alkotó elemeit, irányítja a nyelvhasználat tudatosításának és igényessé fejlesztésének folyamatát.
Így a nyelvtani fogalom meghatározások és a szabályok bevésése helyett a *képességfejlesztés* kerül a tanulási folyamat középpontjába, melyben a megfigyelésé, a tapasztalásé, a problémamegoldó feladathelyzetekből kiinduló, készségeket fejlesztő gyakorlati tevékenységé a vezető szerep.

Mivel az anyanyelvi tapasztalatszerzés feltételeit a beszéd, az olvasás-szövegértés és az írás-íráshasználat kínálja a legtermészetesebben, az anyanyelvi fejlesztés feladatai nem elkülönülten, önálló területet alkotva jelennek meg, hanem ezeknek a fejlesztési területeknek a tartalmába integrálódnak.

A tanulási tempó a gyerekek aktuális fejlettségéhez és fejlődési jellemzőihez igazodjon. Például a tanító szükség szerint *nyújtsa meg* a nyelvi tevékenységek tanulásának *alapozását*, és a fejlesztés kritikus pontjain hosszabb *fejlesztő szakaszokat* iktasson be a tanulási folyamatba. Ezzel megelőzheti a korai tanulási kudarcok kialakulását, ébren tartja és fejleszti a tanulási motiváltságot és feltételt teremt a sajátos nevelési igényű tanulók eredményes együtt neveléséhez.
Az anyanyelvi kompetenciák fejlődésének előrehaladását a kerettanterv nem tanévekkel méri, *nem tanév végi követelményekkel szabályozza*, hanem olyan – hierarchikusan egymásra épülő – *fejlettségi szintekben* ragadja meg, amelyek a továbblépés, a következő fejlődési szakasz teljesülésének előfeltételét, alapját képezik, egybeesésük a tanévek lezárásával nem szükségszerű, folyamatos előre haladást tesz lehetővé a tanulók egyedi sajátosságai szerint.
A kerettanterv nem évfolyambontásban adja meg a tanítási tartalmakat a tantárgyi programok készítéséhez, hanem a kompetencia-fejlesztés területei szerinti bontásban:

- a fejlesztés fókuszában elhelyezkedő képességeket sorolja fel;
- szempontokkal jelöli ki a fejlesztés fő irányait;
- egymásra épülő szintekben határozza meg a fejlesztés várható eredményeit;
- a képességfejlesztés komplex folyamatának áttekintését ajánló táblázattal segíti (1.sz. melléklet);
- taneszközöket és tanítási segédleteket javasol a gyakorlati megvalósításhoz (2.sz. melléklet);
- a tanulók fejlődésének megítéléséhez és – a helyi tantervben megszabott időpontban történő – differenciált, személyre szóló szöveges értékeléséhez *értékelési szempontrendszert kínál (3.sz. melléklet).*

A fejlesztés tanéveken átívelő, a tanulók nem azonos időpontokban lépnek át az újabb fejlődési szakaszba, de a *4. évfolyam végére* mindenképpen teljesítik a nemzeti alaptantervben foglaltakat.

Célok és feladatok

A kisiskolás korosztály anyanyelvi nevelésének célja, hogy az iskolába kerülést megelőző nyelvi tapasztalatokra építve megindítsa a gyerekek anyanyelvi tudatosodásának folyamatát, megalapozza annak – a későbbiekben kiteljesedő – igényes és működőképes eszközi használatát. A fejlesztés eredményeképpen a spontán anyanyelvhasználat a kezdő iskolaszakasz végére egyre tudatosabbá válik. Az új nyelvhasználati módok megtanulásával kiszélesedik a nyelvi tevékenységek köre, gazdagodik eszköztára, pontosabbá válik a megértés és a kifejezés, és differenciálódik az információs forrásokhoz való hozzáférés feltételrendszere.
Sikeressége szoros kölcsönhatásban áll a többi műveltségterület tanításával: meghatározza tanításuk eredményességét, de az ott folyó tanulás jótékonyan vissza is hat az anyanyelvi kompetenciák fejlődésére. Kapcsolódása az ember és társadalom, a művészetek, valamint az informatika műveltségterülethez kitüntetett szerepű.
Az *anyanyelvi kompetenciák* fejlesztése komplex folyamat, mely a speciális műveltségterületi célok megvalósítása során jelentős mértékben hozzájárul többféle kulcskompetencia és a nemzeti alaptantervben meghatározott kiemelt fejlesztési feladatok eredményes megvalósulásához is.
A fejlesztés eszköze a tanulói aktivitást feltételező, integrált szemléletű változatos tevékenységrendszer, melynek középpontjában a szóbeli és írásbeli szöveg megértése, valamint a szó- és írásbeli szövegalkotás áll.

Ebben a folyamatban – miközben megalapozást nyernek, fejlődnek, tökéletesednek a kommunikáció különféle verbális, nem verbális, képi, hangzó, elektronikus módjai – célirányosan fejleszthetők az *önálló tanulás képességei* és természetes feladathelyzetekben nyílik lehetőség a *digitális kompetencia* fejlődésének megindítására és értelmes aktivizálására.
A különböző anyanyelvi kompetenciák fejlesztéséhez felhasznált feladatok szövegkörnyezete és a szövegértés fejlesztéséhez feldolgozott olvasmányok szöveganyaga modellként szolgál az igényes anyanyelvhasználat elsajátításához, gazdag terepet kínál az anyanyelvi tapasztalatszerzéshez és feltételt teremt az *esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőkészség* élményszerű megalapozásához. A különféle funkciójú és témájú szövegek tartalmi elemzése során gazdagodik a tanulók világról való tudása, értékes társadalmi tapasztalatok birtokába jutnak (pl. a családról, a hazáról, a munkáról, az alapvető emberi kapcsolatokról), mely fejleszti *erkölcsi értékrend*jüket, megindítja nemzeti azonosságtudatuk megalapozását, növeli *szociális érzékenység*üket, természeti *környezet*ük *iránti felelősség*üket.
A kerettanterv adaptív pedagógiai megalapozottságából szükségszerűen következik a differenciálás preferenciája a tanulásirányításban, mely kedvező feltételt teremt a befogadható sajátos nevelési igényű tanulók (pl. hallássérültek, látáskárosultak, mozgásukban korlátozottak) eredményes fejlesztéséhez, együttneveléséhez is. A tanulás folyamatában követelmény a differenciált tanulásirányítás, a kooperatív technikák és a drámapedagógia alkalmazása. Ezek feltételt teremtenek a tanuláshoz való pozitív viszonyulás megerősödéséhez, megkönnyítik a kapcsolatteremtést, az együttműködést, egymás elfogadását és kialakítják a segítségadás természetes és célravezető módjait, gyakorlóterepet kínálva a *szociális és állampolgári kompetenciák fejlesztéséhez* és az *élethosszig tartó tanulás* megalapozásához.

A szövegértés-szövegalkotás kompetencia terület *többféle anyanyelvi kompetencia fejlesztését foglalja magában*. Ezek sok szállal kapcsolódnak egymáshoz, bonyolult rendszert alkotnak. Fejlődésük összefügg, a gyakorlatban elválaszthatatlanok egymástól. Most is csupán csak a könnyebb értelmezhetőség miatt kerül sor az összetevők fejlesztésben betöltött szerepének egymástól elkülönült bemutatására.

Napi gyakoriságú tevékenységek
Az anyanyelvi képességek fejlesztésének komplex rendszerében tanéveken átívelő, napi rendszerességgel ismétlődő tevékenység az *alapozó gyakorlatok*, *beszélgető kör,* a *mindennapi mesemondás* és a ritmust érzékeltető *versmondás.* E fontos nevelési eszközök a közös élmény erejével, a csoport és a csoporttagok életével kapcsolatos őszinte beszélgetésekkel alapozzák a *szociális kompetenciák fejlődését* (közel hozzák egymáshoz a gyerekeket, fokozzák összetartozásuk érzését), oldott légkört teremtenek a tanuláshoz, keretet adnak a szóbeli *kommunikáció (*a beszéd, a szóbeli szövegértés), a *kognitív képességek* és az *erkölcsi érzék fejlődésé*hez. A mesemondás soha nem oktató célzatú, hanem magáért a mesehallgatás élményéért való, a belefeledkezés, a gyönyörködés, az átélés, a mesével való ismételt találkozás örömével, a képzelet szabad szárnyalásával ajándékozza meg a gyerekeket. A népmesék világa betekintést enged a *magyarság és más népek kultúrájába,* közelebb viszi a gyereket önmaga és a világ megértéséhez. Mesehallgatás közben gyarapodik a szókincs, fejlődik a szövegértés és a belső képteremtés képessége.

Beszéd – beszédértés -szóbeli szövegalkotás
A fejlesztés középpontjában ezen a területen az igényes szóbeli *kommunikáció* megalapozása áll: a szóbeli gondolatközlés tartalmának, nyelvi megformáltságának és hangzó oldalának csiszolása, finomítása itt a tanító feladata. Az egyéni, a páros és a csoportos beszédhelyzetekben a gyerekek *anyanyelvi tapasztalatok* birtokába jutnak, kipróbálhatják alakuló kommunikációs képességeiket, az önkifejezés szóbeli formáit, nyelvhelyességi szabályokat ismernek meg és alkalmaznak, továbbfejlesztik szókincsüket, aktivizálják *verbális és nem verbális eszköztárukat.*

A nevelés legfőbb eszköze a tanító igényes és példaszerű beszéde, az a minta, amit a meghallgatott és reprodukált szövegek közvetítenek, valamint azok a *dramatikus tevékenységek,* amelyek a beszéd szervezeti keretét adják. Segítik az átélést, a verbális és nem verbális kódok, valamint ezek összefüggéseinek megértését és alkalmazását. Az intenzív beszédfejlesztés eredményeképpen biztos alapozást nyer a beszédre épülő többi nyelvhasználati mód tanulása.

Olvasás – az írott szöveg megértése

Az olvasás, az írott szöveg megértése kiemelt fontosságú kulcskompetencia, melynek fejlettsége, a tevékenység kedveltsége meghatározza a diákok *tanuláshoz való viszonyát*, későbbi iskolai pályafutásának *sikerességét,* s mint az *önálló tanulás* alapvető összetevője, kihat *felnőtt életük* alakulására, a kultúrából való részesedésük minőségére is. A kezdeti olvasási sikerek meghatározó erejűek az olvasással kapcsolatos pozitív viszonyulások alakulására.

Az olvasástanulás célja kezdettől fogva az, hogy a gyerekek érdekeltek legyenek az olvasottak megértésében, az első próbálkozásoktól kezdve keressék az elolvasott szó, szókapcsolat, mondat vagy szöveg értelmét. A szótagolás, mint a helyesírás tanulásának egyik lényeges eleme a programban a folyamatos olvasás megtanulását követi. *Olvasásuk* a fejlesztés eredményeképpen egyre jobban *működő eszközzé* váljon irodalmi élmények megszerzéséhez, az írásos információhordozók használatához és kiszolgálja önálló tanulási, információszerzési, művelődési igényeiket.

Az eszköz szintű olvasás feltétele a jó *olvasási technika*, melynek fejlesztő eszköze a hangos olvasás, míg a valóságos szövegértéshez a tanulóknak néma olvasás útján kell megismerkedniük a szöveggel.

Az olvasástanuláshoz felhasznált szövegeknek a tanulók olvasási készültségéhez kell igazodnia. Témájuk legyen érdekes a gyerekeknek. Az olvasnivalók között legyenek képeskönyvek, mondókák, mesék, mondák, népköltészeti alkotások, versek, zenei formálású lírai művek, rövidebb epikai alkotások, ismeretterjesztő és különféle hétköznapi szövegek is. Az olvasmányok tartalma a mindennapi élethez, a gyerekek világához, a természeti, a társadalmi és a technikai környezethez kapcsolódjon. Olvassák a gyerekek saját és társaik írásait is. Az írástanítással kezdő program szerint a gyerek kezdetben éppen saját és társai írását olvassa.

Fontos, hogy a tanulás folyamatában a diákok értelmezzék a szöveget saját olvasatuk szerint, keressenek benne információkat, összefüggéseket, jussanak következtetésekhez, reflektáljanak az olvasottakra, mondjanak véleményt és használják fel a megszerzett információkat új feladathelyzetben is.

Figyeljék meg a szövegek nyelvi megformáltságát, a kifejezésmód sokrétűségét, stílusát. Az irodalmi feldolgozások feltételt teremtenek a komplex *esztétikai értékközvetítésre,* az irodalom, a báb, a zene, a képzőművészet összekapcsolásával a gyerekek közelebb kerülnek a *természet, a társadalom és önmaguk* megismeréséhez, kitekinthetnek a világba és ismerkedhetnek *a hazai és más népek kulturális örökségével.*

A történelmi személyiségek példája, a nemzetiségi és etnikai népcsoportok kultúrájával való találkozás fejleszti *az egyéni, a csoportos* és a *nemzeti identitástudatot,* mely előkészíti az *Európához tartozás* gondolatának megértését és utat nyit az egyetemes kultúra befogadásához.

A célirányosan kiválasztott szövegekkel való foglalkozás gazdag nevelési lehetőségeket kínál a *környezettudatos magatartás* fejlesztéséhez*, a fenntartható fejlődés* gondolatának gyermek közeli megvilágításához, *az egészséges életmód* szabályainak és egyszerű összefüggéseinek felismeréséhez, *a reklámtevékenység* megértéséhez és a káros hatásaival szembeni attitűdformáláshoz.

Az olvasmányok szövegeit használja fel a tanító sokrétű *anyanyelvi tapasztalatok* szerzéséhez is. Figyeltesse meg a gondolatközlés adekvát módjait, az anyanyelvhasználat könnyen belátható szabályszerűségeit, anyanyelvünk alapvető jellemzőit. A tanulás folyamatában váljon természetes gyakorlattá, hogy a diákok könyvekből, kézikönyvekből, szótárakból, *digitális forrásokból* kiegészítik tankönyveik információkészletét, rendszeresen használják feladatmegoldásaikhoz a különböző információs forrásokat és olyan technikákat sajátítanak el, amelyek hozzájárulnak *önálló tanulási* képességük megalapozásához.

Írás – íráshasználat- írásbeli szövegalkotás

Az írás megtanulásával olyan írásbeli kommunikációs eszköz birtokába jutunk, melyet gondolataink közvetítésére, információk rögzítésére használunk. Ezt már a tanulás kezdetén nyilvánvalóvá kell tenni a gyerekek számára, különös tekintettel a számítógéppel való írás nyújtotta előnyök értelmes egyensúlyának megteremtésére.

A fejlesztés arra irányul, hogy a jelrendszer biztonságos elsajátítására építve jól működő, lendületes és olvasható, tetszetős kézírás alakuljon ki, tehermentesítve ezzel az értelmi erőket az írás technikai kivitelezésének felügyelete alól. Az írástanulás folyamatában a gyerekeknek:

- szigorúan kötött szabályokat kell elsajátítaniuk (balról jobbra haladás, az írásmozgás iránya, a betűk magassági kiterjedése, a kis-és nagybetűk alakjának eltérése, az írásminta követése);
- továbbá jelentős értelmi aktivitással kell kontroll alatt tartaniuk az írással közölt tartalmakat, s az írás helyességét.

E rendkívül bonyolult folyamat sikerének feltétele, hogy:

- kifejlődjenek a gyerekben az írástanulás fiziológiai és pszichológiai alapjai;
- a tanulás irányításához a tanító vegye figyelembe a tanuló motorikus, vizuális és perceptuális adottságait;
- apró módszertani lépésekkel haladjon, ne siettesse a tanulás folyamatát.

Különös figyelmet kell fordítani a *sajátos nevelési igényű* és a *részképesség zavarokkal küzdő* gyerekek türelmes alapozó fejlesztésére, és ha szükséges, be kell szerezni az írástanulást támogató speciális segédeszközöket is például hallássérült, látássérült, mozgáskorlátozott tanulók tanításához. Szükség esetén, megnyújtva az alapozó időszakot, egyedileg kerüljön meghatározásra a betűírás megkezdésének időpontja.

A gondos előkészítés, az írásmozgások aprólékos kimunkálása a vonalvezetést lendületessé, könnyeddé és ritmikussá teszi, mely elvezet az egyéni írás kialakulásához és megakadályozza, hogy az írásmennyiség fokozódásával torzuljon, olvashatatlanná váljon a kézírás.

Az írástanítás kétféle írásminta – *álló* vagy *enyhén jobbra dőlő betűk* – használatával történhet.

A tanulás folyamatát a tanító szabad döntése határozza meg. A betűírás tanulása kezdődhet az olvasás tanulásával párhuzamosan, vagy késleltetett módon követi az olvasás elsajátítását. Kezdődhet kisbetűs programmal, a kis- és nagybetűk párhuzamos tanulásával, vagy az írástanulással kezdő programban a nyomtatott nagybetűk írásával.

A tempó személyre szabott. Az írás eszközzé válásának ideje a legkorábban a harmadik iskolai év végére tehető. Addig szükség van a célirányos és rendszeres írásgyakorlásra.

A diákok lássák, hogy tanítójuk mi mindenre használja az írást. Ők is írjanak kronologikus szöveget, pl. naplót, levelet, mesét, élménybeszámolót, összefoglalót megfigyelésekről, feladatteljesítésről. Szerkesszenek nem kronologikus szövegeket is; meghívókat, feliratokat, címkéket, recepteket, feljegyzéseket. Játsszanak a nyelvvel, írjanak mondókát, verset, szójátékot, találós kérdést. Írjanak olyan szöveget, amit másoknak szánnak elolvasásra; mese, újság, képregény, könyv.

Az írásbeli szövegalkotás tanulása szorosan kapcsolódik a szövegolvasáshoz, hiszen az olvasmányok szövege példát ad a szövegformák megfigyeléséhez, a gondolatok nyelvi megformálásához, a téma kifejtésének megoldásmódjaihoz, a gondolatok elrendezéséhez, a nyelvi eszközök használatához, stb., az olvasás bővíti, aktivizálja a szókincset. A szöveg részletei felhasználhatók stilisztikai gyakorlatokhoz, tartalmukhoz pedig számtalan szövegalkotási feladat kapcsolható.

Az írásbeli szövegalkotás fejlődését a legjobban a szöveges értékelés támogatja.

Az anyanyelvi kompetenciák fejlesztésének tartalma

NAPI GYAKORISÁGÚ FOLYAMATOS FEJLESZTÉS

Képességfejlesztési fókuszok	Ajánlott tevékenységek, szempontok
Beszédkedv Beszédbátorság Szabálykövetés Kognitív képességek Auditív és vizuális észlelés, képteremtés Beleélés Ritmikus mozgások Figyelemkoncentráció Mozgáskoordináció	Beszélgető körrel: - a társas kapcsolatok alakítása, - az énkép, az önismeret fejlesztése, - a szocializáció támogatása. Napi mesehallgatással: - a befogadói magatartás fejlesztése, - erkölcsi, esztétikai értékközvetítés, - szókincsfejlesztés. Általános alapozó gyakorlatok (4.2) Ritmust érzékeltető versmondás Oldott csoportlégkör

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

A tanulásban akadályozottakra vonatkozókat dőlt betűkkel jelöltük.

1. SZINT	2. SZINT	3. SZINT	A 4. ÉVFOLYAM VÉGÉN
A tanuló: - részt vesz a beszélgető körben; - késztetést érez gondolatai közlésére; - várja a mesehallgatás rítusát; - rajzot készít a meséhez; - megjegyez rövid verseket, mondókákat, elmondásukat utánzó mozgásokkal kíséri.	A tanuló: - követi a beszélgetés menetét; - érdeklődik a társak mondanivalója iránt; - értelmes mondatokkal közli a gondolatait; - van kedvenc meséje, amit szívesen meghallgat ismételten is; - eljátssza társaival a mesét; - érzékeli a versek ritmusát.	A tanuló: - bekapcsolódik a beszélgetésbe; - bátran beszél; - türelmesen meghallgatja a társait; - több összefüggő mondattal reagál a hallottakra; - kérdéseket tesz fel a témával kapcsolatban; - elképzeli a helyszínt, a helyzeteket, a szereplőket, stb.; - tovább szövi a mese fonalát; - a versmondást összekapcsolja mozgással.	A tanuló spontán beszéde tudatossá alakul. *Igazodik a beszélgetés csoportban kialakult szabályaihoz.* *Megérti társai gondolatait, érzéseit és reagál a hallottakra.* Nem tér el a témától. Hosszabb mesék követésére is képes. Szívesen mesél másoknak. *Szívesen mond verset*, képes a vers ritmusának érzékeltetésére.

ÁLTALÁNOS ALAPOZÁS*

Képességfejlesztés fókuszok	A fejlesztés irányai
Nagy és finommozgások, beszédmozgás	Az olvasás és az írás megtanulásának előkészítése Mozgáskoordináció A mozgás és a ritmus kapcsolatának megerősítése Az ujjak mozgékonyságának fejlesztése
Beszédhanghallás, tudatosodó hangképzés A saját test érzékelése, testséma Tájékozódás térben, síkban Oldaliság (lateralizáció) Szem, fül, kéz, láb dominancia Szem-kéz koordináció A két kéz tevékenységének összehangolása	Beszédlégzés, tiszta artikuláció A fonémahallás tökéletesítése Testtudat, egyensúlyszabályozás Biztonságos tájékozódás Viszonyítások, relációs szókincs elsajátítása A dominancia megerősítése
Auditív és vizuális észlelés Formaérzék, arányérzék A finommotórium és a gondolkodás kapcsolatának erősítése Összpontosított figyelem, Megfigyelés, emlékezet Szerialitás	A figyelem tartósságának, a megfigyelés pontosságának fokozása, követő szemmozgás Auditív és vizuális ingerek sorba rendezése Alak-háttér megkülönböztetése

- A www.sulinovaadatbank.hu honlapján megtalálhatók az alapozó modulok. A következő útvonalon érhetők el: kompetencia alapú programcsomagok→adatbank→szövegértés-szövegalkotás→1. osztály→ alapozás

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

1. SZINT	2. SZINT	3. SZINT AZ OLVASÁS ÉS AZ ÍRÁS TANULÁSÁNAK MEGKEZDÉSEKOR
A tanuló: - utánmondással elmond verseket, mondókákat helyes beszédlégzéssel; - megfigyeli testrészeit; - utasításra változtatja testhelyzetét, irányok szerint mozgat bábukat, tárgyakat; - formakövető mozgásokat végez (fonalazás, agyagozás, gyöngyfűzés, kötés, testtel formázás stb.).	A tanuló: - utánoz mozgássorokat; - versmondását, mondókázását mozgással kíséri; - megnevezi a testrészeit; - megérti az irányokat, viszonyításokat kifejező szavakat; - páros testrészeit irányok szerint megkülönbözteti; - két kezét összehangoltan mozgatja; - követő szemmozgásra képes; - auditív és vizuális ingereket sorba rendez; - térbeli formák síkbeli ábráit felismeri.	A tanuló: - meg tudja különböztetni a hangokat, és utánzással tisztán ejti ki őket; - nagy-, finom- és beszédmozgása összerendezett, megbízható a szem-fül-kéz-láb koordinációja; - a testséma és az egyensúlyszabályozás kialakult; - az irányokat tükörképen is felismeri; - biztonsággal használja a relációs szókincset; - biztonsággal tájékozódik a térben és a síkban; - határozottá vált az oldalisági dominancia; - megfigyeléseit figyelemmel irányítja, auditív és vizuális ingerek összehasonlítására képes; - egyszerű algoritmusokat követ; - felfedezi a rész-egész kapcsolatot; - képes az alak-háttér szétválasztására; - auditív és vizuális inger összekapcsol, ilyen ingersorokat követ.

BESZÉDKÉSZSÉG, SZÓBELI SZÖVEG MEGÉRTÉSE ÉS ALKOTÁSA*

Képességfejlesztési fókuszok	Ajánlott tevékenységek, szempontok
Beszédértés Szóbeli szövegalkotás Helyzetfelismerés, alkalmazkodás a beszédhelyzethez Önismeret Kooperáció Figyelem Megfigyelés Koncentráció Lényegkiemelés Nyelvi igényesség Kreativitás	Beszélgető körrel, mesemondással, szituációs játékokkal: - beszélgetés kezdeményezése; - a beszélgetésbe való bekapcsolódás; - az értelmes gondolatközlés; - a társakra figyelés; - a tématartás gyakorlása. Szóbeli közlések tartalmi és nyelvi kritériumoknak való megfelelése: - a szókincs bővítésével, pontosításával; - jelentésárnyalatok érzékelésével; - mondatalkotásokkal; - szavak beszerkesztésével mondatokba;

Képességfejlesztési fókuszok	Ajánlott tevékenységek, szempontok
Szövegkoherencia Érzelmek, beszélői szándék kifejezése Kérdezés-válaszadás	- mondatkapcsolásokkal; - beszélői szándék érzékeltetésével.
Megfigyelés, emlékezet, reprodukció Beszédhanghallás Beszédmozgások, beszédlégzés, hangképzés, artikuláció, beszédritmus és -tempó, hangerő, hanglejtés, hangsúly A tanultak alkalmazása új feladathelyzetekben	A beszéd hangzó oldalának fejlesztése: ritmikus mondókák, versek, nyelvtörők, rövid szövegek pontos, kifejező elmondásával, tréningszerű ismétlésével, összekapcsolása testmozgással, zenei és ritmuskísérettel. Páros, kiscsoportos formában szóbeli szövegalkotó gyakorlatok a kommunikációs tapasztalatok felhasználásával: - szerepjátékok, - szógyűjtő játékok (szinonímák, ellentétek, rokonértelmű szavak), - szavak mondatba foglalása jelentésárnyalatokkal, - párbeszéd utánzása, módosítása, bemutatása társaknak, - párbeszédek alkotása mindennapi élethelyzetekben (köszönés, bemutatkozás, megszólítás, kérdezés, válaszadás) Kérésre, felszólításra tevékenységek, mozgások, mozdulatok végrehajtása. Ismert versek, szövegek reprodukálása többféle hangsúllyal; a mondatfonetikai eszközök alkalmazásával. Versek, szövegek felkészülés utáni bemutatása hallgatóság előtt.

* A www.sulinovaadatbank.hu honlapján megtalálhatók a beszédfejlsztés modulok. A következő útvonalon érhetők el: kompetencia alapú programcsomagok→adatbank→szövegértés-szövegalkotás→1. osztály→ beszédfejlesztés

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

1. SZINT	2. SZINT	3. SZINT	A 4. ÉV VÉGÉN
A tanuló: - részt vesz beszélgetésben; - tisztán ejti a hangokat; - helyesen alkot mondatot; - kérdésre mondattal válaszol; - rövid mesét, verset elmond segítséggel.	A tanuló: - követi a beszélgetést, válaszol a kérdésekre; - véleményét megfogalmazza; - érthetően beszél, érzékelteti az időtartamot; - több mondatot összekapcsol; - kérdésekre kibővíti a mondatait; - ismeri a köszönés és a kérés különféle módjait; - felidézi olvasmányai tartalmát; - szövegmondáskor érzékelteti a mondat végét; - szöveghűen mond verset.	A tanuló: - beszélgetés közben alkalmazkodik a kommunikációs helyzethez, kérdéseket tesz fel és válaszol a hozzá intézett kérdésekre; - helyes kiejtéssel és hanglejtéssel beszél; - megérti a szóbeli utasításokat; - pontosan közvetít üzeneteket; - a helyzetnek megfelelően köszön, szólít meg, kér; - gondolatait tömörebben és bővebben is el tudja mondani; - verset, prózai szöveget pontosan és érzelmeket kifejezően mond.	A tanuló: - beszélgetés közben az elfogadott illemszabályok szerint reagál a hallottakra, figyel társaira; - részt vesz vitában; - beszéde érthető, hangerejét a helyzethez igazítja; - megért egyszerű metakommunikációs jelzéseket; - követi a hosszabb szóbeli magyarázatokat; - jegyzet, vázlat segítségével beszámol megfigyeléseiről, olvasmányairól, eseményekről; - versmondás, mesélés, prózai szövegmondás közben alkalmazza az értelmi szünettartást, kapcsolatot tart a hallgatósággal.

OLVASÁS – AZ ÍROTT SZÖVEG MEGÉRTÉSE

Képolvasás Az írott információ megfejtésére törekvés Algoritmus követése, alkalmazása Jelfelismerés Látási, hallási kép és a beszédmozgás összekapcsolása Képi és írott információk összekapcsolása Szövegértő néma olvasás Képzetépítés	Az olvasás jelrendszerének elsajátítása, használatának automatizálása szavak, szókapcsolatok, mondatok, rövid szövegek olvasásával. A szövegbefogadás tartalmi és olvasástechnikai előkészítése. Az olvasottak elképzelése, saját olvasat szerinti értelmezése. A megértés ellenőrzése a szöveg tartalmához kapcsolódó feladatok megoldásával. Az elsődleges megértéstől a mélyebb megértéshez való eljutás szövegelemző műveletek alkalmazásával.

Információ kiemelés Értelmezés Lényegkiemelés Összefüggések felismerése Következtetés Véleményalkotás, reflektálás Esztétikai értékek felismerése Érzelmi viszonyulások, szociális érzékenység Erkölcsi ítélőképesség Történeti érzék	A szöveg nyelvi megformáltságának, kifejezésmódjának, stílusának megfigyelése. Művészi kifejezésformák, nyelvi eszközök szerepének megtapasztalása. A szöveg tartalmában rejlő nevelési lehetőségek felhasználása: - az önismeret fejlesztéséhez; - a magyar és az egyetemes kultúra értékeivel való ismerkedéshez; - a nemzeti identitástudat alapozásához; - az állampolgári neveléshez; - a környezettudatos magatartás fejlesztéséhez; - az erkölcsi és esztétikai értékrend formálásához, komplex esztétikai élmények nyújtásához.
Olvasástechnika Önálló tanulás Digitális írásbeliség Információs források használata Az IKT eszközök használatának alapkészségei Információk felhasználása új feladathelyzetben	Az olvasástechnika fokozatos tökéletesítése a tanulási feladatokat kiszolgáló folyamatos, szöveghű olvasás eléréséhez. A gyerekeknek készült könyvek, segédkönyvek (lexikon, enciklopédia, kétnyelvű szótár, elektronikus adathordozók) használata. Közmondások, szólások, állandó szókapcsolatok, ismeretlen szavak jelentésének megismerése kézikönyvekből. Információgyűjtés elektronikus levelezéssel, illetve a világháló használatával. A tananyaghoz kapcsolódó ábrák, grafikonok, táblázatok megfigyelése, értelmezése.

Nyelvi jelenségekkel kapcsolatos megfigyelések, nyelvi érzékenység	A megismert szövegek felhasználása anyanyelvi tapasztalatok szerzéséhez és nyelvhasználati gyakorlatokhoz. Pl.: - a gondolatközlés adekvát módjai, nyelvi illemtan; - közlési stílusok (magyarázó, mesélő, beszélgető, udvarias, közvetlen; hivatalos, igényes, igénytelen stb.); - a szavak jelentése (cselekvések, történések, nevek, tulajdonságok, számok, mennyiségek; hasonló és ellentétes jelentés; - a szójelentés és a mondatban elfoglalt hely kapcsolata; - szótő és toldalék; - a cselekvések, történések idejének kifejezése; - a cselekvő száma és személye; - a tulajdonságok, mennyiségek különböző mértékének; - kifejezése. Egyszerűen belátható nyelvhelyességi és helyesírási szabályszerűségek megfigyelése. Pl.: - toldalékok (ba,-be,-ban,-ben,-nál, -nél stb.) helyes használata; - szó elválasztási szabályszerűségek; - a nagy kezdőbetű használata; - mondatvégi írásjelek; - felszólítást kifejező szóalakok; - a tiltás kifejezése; - időtartam a szótőben és a toldalékokban; - az igekötők használata; - kiejtéstől eltérő hangkapcsolatok jelölése; - hagyományos írásmódú szavak; - számok írása.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

1. SZINT	2. SZINT	3. SZINT	A 4. ÉV VÉGÉN
A tanuló: - ismeri a betűket, elolvas szavakat, szókapcsolatokat, rövid mondatokat; - felfogja az olvasottak értelmét; - a megértést mozgással, rajzzal, egyszerű feladat megoldással bizonyítja; - az iskolai könyvtárban könyveket nézeget, bemutatja kedvenc meséskönyvét; - érti a hang és a betű különbségét; - csoportokat képez betűkből, hangokból; - szóban és írásban érzékelteti a mondatok elejét és végét; - a tanító által jelölt hibáit kijavítja;	A tanuló: - begyakorolt szöveget lassú folyamatossággal felolvas; - rövid szöveget néma olvasással megismer; - olvasás közben megjelöli, amit nem értett meg; - kérdésekre felidézi az olvasottak tartalmát; - az olvasmány címét, illetve illusztrációját kapcsolatba hozza a szöveg tartalmával; - segítséggel könyvet keres a könyvtárban; - segítséggel szómagyarázatot keres gyermeklexikonban; - megkülönbözteti a kérdéseket a kijelentésektől. - felsorolja a magyar ábécé betűit, alkalmazza a betűrendet. Tapasztalati alapon felismeri: - a szótőt és a toldalékot; - a jelentésbeli hasonlóságot; - a kiejtéstől eltérő hangkapcsolatokat; - a szavak elválaszthatóságát; - az időtartamot a szótőben és a toldalékokban. Felismer egyszerű nyelvi szabályszerűségeket	A tanuló: - szöveghűen, folyamatosan olvas fel ismert szöveget, - az önállóan elolvasott szöveget megérti, kiemel belőle információkat, - az ismeretlen szavakat megpróbálja kikövetkeztetni a tartalomból, - röviden megfogalmazza a szöveg részeinek lényegét, - néhány összefüggő mondattal beszámol az olvasottak tartalmáról, - értelmezi a szöveghez tartozó egyszerű ábrákat, - tájékozódik a szövegben, - a tanultak kiegészítéséhez a tankönyvén kívül más információ forrásokat is használ. Felismeri a beszélői szándékot, azt írásban jelöli. Alkalmazza a nagy kezdőbetűt. Hibátlanul választja el a szavakat. Tapasztalati alapon jelentésük szerint csoportosítja a szavakat. Kérdésekre felelő szavakat megtalál a mondatokban, és felismeri az összetartozó szavakat.	A tanuló: - felolvasása értelmes, értelmező, - az önállóan elolvasott szöveget saját olvasata szerint értelmezi, - segítséggel mélyebb összefüggéseket is felismer, következtetésekhez jut, - reflektál az olvasottakra, - az olvasottak lényegét tömören és kibővítve is elmondja, - önállóan keres könyvet a könyvtári szabadpolcon, - eligazodik táblázatokon, grafikonon, - önállóan használja az ismert kézikönyveket. Megfigyelései alapján ki tudja fejezni: - a többes számot, - a cselekvő számát és személyét, - cselekvések, történések különféle idejét, - a tiltást, a felszólítást, - a mennyiségek, tulajdonságok különböző mértékét. Helyesen használja az igekötőket. Rövid szöveget betűkihagyás és betűcsere nélkül leír. Biztonsággal *alkalmazza begyakorolt* esetekben a felismert helyesírási és nyelvhelyességi szabályokat.

ÍRÁS – ÍRÁSHASZNÁLAT – ÍRÁSBELI SZÖVEGALKOTÁS*

Képességfejlesztési fókuszok	Ajánlott tevékenységek, szempontok
Mozgás és ritmus összekapcsolása Tájékozódás síkban, térben Saját test érzékelése Szem-kéz koordináció Oldaliság, sorrendiség Oldaliság az írófelületen Az írás iránya, iránykövetés Formaérzékelés, formák megkülönböztetése érzékeléssel Formák létrehozása A tér és a sík kapcsolata Arányok, méretek érzékelése Összehasonlítások Az íráshoz szükséges testtartások Íróeszközök célszerű használata	Ritmikus mozgáskövetés mondókára, versre, dalra Helyzetgyakorlatok irányokkal Nagymozgások térben Kismozgások síkban Egyszerű jelölések, rajzok írófelületen az irányok értelmezésére Irányok és formák érzékelése, követése a teljes test mozgásával Formautánzások, másolások változatos eszközökkel, mozgással, rajzzal, tevékenységgel Mozgások, alakzatok létrehozása térben, áttétele síkba Képkészítések az arányok és méretek érzékeltetésével Az érzékelés és az észlelés tökéletesítése: - mozaik és puzzle játékok; - illesztések, képalakítások. Egészséges és praktikus testtartás felvétele, szokássá alakítása rajzoláshoz, festéshez, íráshoz
Rész és egész megfigyelése A betűforma és a betűkötés megkülönböztetése Formaemlékezet, a jelrendszer tartós megőrzése Algoritmus követése, alkalmazása Automatizálódó, lendületes, ritmusos írásmozgás A jelrendszer értelmes használata Önellenőrzés, hibafelismerés	Betűformák elemzése, részek jelölése, részekből betűk összeállítása A kötővonalak szerepének belátása, alkalmazásuk automatizálása. Szabályos írás mintakövetéssel Az írás eszközként való használatának megtapasztalása: - szóírások; - mondatírások; - íráshasználati módok kipróbálása. Formai és tartalmi szempontú korrekciók módja Írás önelemzéssel Javítási módozatok, önellenőrzés alkalmazása

Képességfejlesztési fókuszok	Ajánlott tevékenységek, szempontok
Reproduktív és fél reproduktív szövegírás Önálló szövegalkotás és írás Írástempó, lendület, írásritmus Eszköz szintű egyéni kézírás	Az írás gyakorlása változatos íráshelyzetekben (a „szépírástól” a gondolatok spontán lejegyzéséig) az írás eszközzé fejlesztéséhez. Cél: - lendületes, ritmikus írásmozgás; - jó olvashatóság; - helyesség; - esztétikus összkép; - tanulást kiszolgáló tempó; - egyéni jellemzők kiérlelése. Egyéni írások olvasása. Írás saját tempóban, egyéni jegyek érvényesítésével.
Helyesírási készség	A megszerzett anyanyelvi tapasztalatok felhasználása és gyakorlása különféle írástevékenységekben. A szóalak helyes írásképének rögzítése és előhívása, automatizálása. Önellenőrzés, hibajavítás.
Gondolatok írásbeli közlése Lényegkiemelés Csoportosítás, sorba rendezés Kronologikus és nem kronologikus kifejtés Tématartás Összefüggések felismerése: - előzmény-esemény-következmény; - cím és tartalom; - téma és stílus. Megfigyelés, emlékezet, képzelet Akaratlagos írás	Mondatok között tartalmi kapcsolat teremtése. Az alanyváltás jelölése Mondatbővítés, -szűkítés A szöveg szerkezetéről, a kifejtés sorrendjéről, a különböző szövegformák (elbeszélés, leírás, levél, hétköznapi szövegek, e-mail, SMS stb.) tartalmi kritériumairól szerzett tapasztalatok alkalmazása önálló írásbeli szövegek alkotásakor. Nyers fogalmazványok korrigálása, tartalmi továbbfejlesztése, véglegesítése.

* A www.sulinovaadatbank.hu honlapján megtalálhatók a írás modulok. A következő útvonalon érhetők el: kompetencia alapú programcsomagok→adatbank→szövegértés-szövegalkotás→1. osztály→ írás

VÁRHATÓ EREDEMÉNYEK

1. SZINT	2. SZINT	3. SZINT	A 4. ÉV VÉGÉN
A tanuló: - ismeri és vonalrendszer segítségével le tudja írni az írott betűket; - írott és nyomtatott írásmintáról leír szavakat, szókapcsolato-kat, rövid mondatokat; - a tanító útmutatása alapján felismeri és kijavítja írástechnikai és helyesírási hibáit.	A tanuló: - írástechnikai hiba nélkül ír; - írása folyamatos, betűi normához közelítők; - jelöli a mondatkezdést és a mondatzárást; - a sor végén elválasztja a szavakat; - a felismert helyesírási szabályszerűségekre (pl. mgh. időtartama a szótő végén, a toldalékban, nevek nagy kezdőbetűje); - folyamatosan gyakorolt 10 szóban helyesen jelöli a j hangot; - 2-3 összefüggő mondatot alkot írásban; - mondatait kérdések segítségével kibővíti, szavakkal kiegészít mondatokat. - helyesírási szójegyzéket használ; - írásmunkáját átolvassa, segítségadás mellett javítja.	A tanuló: - írása lendületes, írásmozgása harmonikus, írásképe tiszta, rendezett (megjelenhetnek az egyéni írás vonásai); - gyakorlott az íráshasználati tevékenységekben; - begyakorolt szókészlet körében alkalmazza a megfigyelt helyesírási szabályszerűségeket (pl. nagy kezdőbetűje); - újabb, folyamatosan gyakorolt 20 szóban helyesen jelöli a j hangot; - 8-10 összefüggő mondattal leír eseményeket, bemutat tárgyakat, élőlényeket, helyszíneket; - szokásává válik írásmunkáinak önellenőrzése, javítása; - használja a helyesírási szótárt.	A tanuló: - eszközként használja az írást; - írásmozgása automatizált; - írása jól olvasható, egyéni vonásokat mutat, - tempója és tartóssága kiszolgálja a tanulási igényeket; - begyakorolt szókészlet körében alkalmazza a felismert helyesírási szabályszerűségeket (pl. igeidők, fokozott szóalakok, igekötős igék); - újabb, folyamatosan gyakorolt 20 szóban helyesen jelöli a j hangot; - adott vagy választott témáról koherens írásbeli szöveget alkot, igényes nyelvhasználatra törekszik. Elektronikus üzeneteket fogalmaz; - szövegeket, esztétikus formába rendez, - szöveghez magyarázó ábrát, táblázatot, grafikont készít; - Írásmunkáit ellenőrzi, javítja, ehhez használja a helyesírási szótárt.

5-8. ÉVFOLYAM

BEVEZTÉS

Az 5-8. évfolyam programjához készült óratervi ajánlás és az egyes témáka feldolgozó modulok az adatbankban találhatók. Elérési útvonal: www.sulinovadatbank.hu. Kompetenciaalapú programcsomagok-szövegértés-szövegalkotás-adatbank.

- A szövegértési és a szövegalkotási kompetencia párhuzamos fejlesztése;
- A tanulók életkornak megfelelő szövegértési – szövegalkotási kompetenciája fejlesztése különböző típusú és formájú szövegek megértéséhez szükséges olvasási stratégia megalapozásával;
- Ennek érdekében olvasói szerep helyett az interaktív, reflektáló szövegértési képesség, illetve a kreatív szövegalkotás fejlesztése;
- Fontosnak tartja, hogy a tanulókban kialakuljon az olvasás iránti pozitív attitűd;
- Az életkori jellemzők és az egyéni képességek függvényében a szövegelemzési technikák beépítése, alkalmazása nem irányított tanulási szituációban is;
- A tanulók írásbeli munkáinak gondos javításával helyesírási készségük fejlesztése,
- A tanulók különböző szintű szövegértési-szövegalkotási képességének figyelembevételével a differenciált képességfejlesztés biztosítása, a hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének növelése.
- Az önálló tanulási képesség megalapozása, fejlesztése;
- A szövegelemzési-szövegfeldolgozási technikák gyakoroltatásával a tanulók kognitív képességeinek fejlesztése;
- A kooperatív tanulásszervezési eljárások alkalmazásával a tanulók együttműködési-szociális kompetenciájának fejlesztése;
- Az értékelés, önértékelés alkalmazásával a tanulók reális önismeretének fejlesztése, az önbizalmuk erősítése.

5. évfolyam

	Témakörök	
1.	OTTHON	
2.	TÖRTÉNETEK ÁLLATOKRÓL	
3.	KAPCSOLATOK	
4.	VISSZA A MESÉHEZ!	
5.	VARÁZSBIRODALMAK I.	
6.	VARÁZSBIRODALMAK II.	
7.	AZ ÉN MESEKÖNYVEM – PROJEKT	
Ismétlés, összefoglalás, prezentációk, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés		
1. fejezet	*CÍM*	**OTTHON**
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	A család élete időben és térben, családtörténet. Az együtt élők és az együttélés szűkebb és tágabb helyszíne.
	POÉTIKAI FÓKUSZ	A bensőségesség kifejezőeszközei; A hangulati elemek kifejezőeszközei
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	Hely-, idő és személymegjelölések azonosítása, kapcsolatuk feltárása elbeszélésben, leírásban, társalgásban. Kérdezés.
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	Lakhelyleírás, vázlatos családtörténet elbeszélése, ezekről való csevegés. Transzformáció: szövegből családfaábra, családfaábrából szöveg; prózából vers, versből próza alkotása. A partnereknek és a beszédhelyzetnek megfelelő megszólítások (tegezés, magázás stb.). Levélírás. Kérdezés.
Ajánlott tevékenységek		Szereplők családi és térbeli viszonylatainak azonosítása folyamatos szöveg alapján, ill. folyamatos családtörténet-elbeszélő szöveg és családfa összevetése. Hallott és olvasott rövid családtörténetek megértése és rekonstruálása. Párbeszédből elbeszélés, elbeszélés alapján párbeszéd készítése a családról, lakhelyről: irodalmi művek, saját szövegek és újságcikkek alapján. A nyelvtani személyek használatának megfigyelése, a megfigyelt jelenségek rendszerezése, talált problémák megvitatása. A jelenségek összevetése a tanult idegen nyelvben található hasonló jelenségekkel. Kapcsolatápoló szövegtípusok gyakorlása: csevegés, sztorizás; monologikus és dialogikus szövegalkotás, dramatikus játék, szerepcsere.

Ismeretek, tananyagtartalmak	**Művek, szövegek:** A rest leány (népmese) Török Mónika: Az újgenerációs nagycsalád Petőfi Sándor: A tintásüveg • Családi történetek • Janikovszky Éva: Mi újság? • Romhányi József: Mézga Aladár különös kalandjai (részlet) • Durrell, Gerald: családom és egyéb állatfajták • Petőfi: Egy estém otthon • Petőfi: Füstbement terv • Arany János: Családi kör **Tartalmak, fogalmak:** • A kommunikáció létrejöttének elengedhetetlen feltételei • Monológ, dialóg • Nyelvtani szám-személy • Nem nyelvi kommunikáció • Befogadó • A családi viszonyok • A kérdések szerepe a kapcsolatokban • A kérdések fajtái • Valódi és különleges kérdések • Családfa • Háttérszöveg • Vers és próza különbsége • Időmértékes verselés • Életkép, történet, jelenet, szereplők

várható eredmények		**A gyerekek képesek:** • a kommunikációs helyzet létrehozásakor és elemzésekor az elengedhetetlen feltételek figyelembevételére • megválasztani a kommunikációs helyzethez illeszkedő köszönési formákat • megkülönböztetni a monologikus és dialogikus formát • megfelelő módon alkalmazni a nyelvtani számot és személyt • a nem nyelvi kommunikációs üzenetek dekódolására • párbeszédet létrehozni annak szerkezeti elemei figyelembevételével • normatívan alkalmazni a tegezés-magázás szabályait • megkülönböztetni a hagyományos levelet az sms-től és az e-mailtől • a szükségleteiknek megfelelő kérdések megfogalmazására, az alapvető kérdéstípusok kommunikációs helyzetben való megkülönböztetésére • reagálni a háttérszövegre, megfogalmazni annak célját • különbséget tenni a vers és a próza között
2. fejezet	*CÍM*	**TÖRTÉNETEK ÁLLATOKRÓL**
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	Az állatok mint társak, mint látványosságok és mint a megismerés tárgyai – szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben. Érintetlenség és az ember által meghódított természet.
	POÉTIKAI FÓKUSZ	A leírás eszközei, tanmese, példázat
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	Általánosítások és alátámasztó részletek viszonya. Látszólag azonos tárgyú, valójában merőben eltérő szövegtípusok összevetése. Meggyőzési technikák tanulmányozása
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	Leíró, magyarázó, meggyőző és instruáló szövegek alkotása.
Ajánlott tevékenységek		Biológia tankönyvből, állatmagazinokból anyagok gyűjtése. Állatokról szóló televíziós műsorok (National Geographic, Animal Planet) szöveges összefoglalása. Állatokról készült fényképek szöveges jellemzése. Állatmesék tanulságának levonása. Szépirodalmi és ismeretterjesztő állatleírás, állatjellemzés olvasása, összevetése. Szülő rábeszélése, kistestvér lebeszélése állatvásárlásról, állattartásról. Érvek az állatok állatkertben tartása ellen és mellett. Állatvédő, állatkertellenes újságcikk írása. Válaszcikk ugyanerről. Állattartási útmutató írása.

Ismeretek, tananyagtartalmak	**Művek, szövegek:** • Lexikonszócikkek, ismeretterjesztő cikkek részletei • Konrad Lorenz: Salamon király gyűrűje (részlet) • Devecseri Gábor: Állatkerti útmutató (részlet) • Varró Dániel: Túl a Maszat-hegyen (részlet) • La Fontaine: A farkas és a kecskegida • Romhányi József: Interjú egy farkassal, aki állítólag megette Piroskát • Darvasi László: A nagymamát nem eszi meg a farkas! És Piroskát se! • Jókai Mór: A kőszívű ember fiai (részlet) • Gárdonyi Géza: Egri csillagok (részlet) • Fekete István: Tüskevár (részlet) • Szilágyi Domokos: Nádiverebek • Gerald Durrell: Állatkert a kastély körül (részlet) • Nagy Lajos: Képtelen természetrajz (A kutya) • Nemes Nagy Ágnes: Majomka • Széchenyi Zsigmond: A vadászatról **Tartalmak, fogalmak:** • A névszói szerkezetek • Leírás • Az állatok kommunikációja • A jelzői és határozói módosítók • A szófajok • Határozott és határozatlan névszói kifejezés • Általánosító mondatok • A tanítómese • Meggyőzési, rábeszélési technikák • Találós kérdés, közmondás

Várható eredmények		**A gyerekek képesek:** • névszói szerkezeteket felismerni és létrehozni • néhány jellemzővel megkülönböztetni az emberek és az állatok kommunikációját • a jelzői és határozói módosítók alkalmazására • a kiemelt szófajokat a kommunikációs célnak megfelelően használni • a határozott és határozatlan névszói kifejezéseket a kommunikációs célnak megfelelően alkalmazni • a meggyőzési, rábeszélési technikákat a kommunikációs célnak megfelelően alkalmazni
3. fejezet	*CÍM*	**KAPCSOLATOK**
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	Barátság, ellenszenv, konfliktusok a mindennapi életben. Mintakövetés: a felnőttek világának tükröződése a gyerekek kapcsolataiban, a szereplők viselkedésében, érzés- és gondolatvilágában. Határozott és határozatlan leírások.
	POÉTIKAI FÓKUSZ	A regény, a regény cselekményének tagolódása. Az események és a szereplők értékelésének alakulása közötti kapcsolat. Jelképes regényterek.
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	Általánosító állításokhoz alátámasztó részletek gyűjtése személyjellemzésben. A hasonlítás, a párhuzam és az ellentét szerepe a szöveg jelentésének megteremtésében.
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	Jellemzések, leírás és eseménybeszámoló, szerkezeti vázlat. Névszói csoportok szerkesztése, a határozottság megfelelő használata.
Ajánlott tevékenységek		Jellemzések és jellemzett személyek azonosítása. Hibás jellemzésmozzanatok kiszűrése. Általánosító állítások és alátámasztó részletek összekapcsolása a jellemzésben. Jellemzéskészítés anyaggyűjtés nyomán; helyszínleírás szóban és írásban. Ellentétezésre épített leírás. Dramatizált jelenetek előadása. Különböző névszói csoportok gyűjtése, a határozottság szerepének megfigyelése, kísérletezés, a szövegalkotásban való alkalmazása, a talált problémák megvitatása. A jelenségek összevetése a tanult idegen nyelvben található hasonló jelenségekkel.
Ismeretek, tananyagtartalmak		**Művek, szövegek:** • Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk • Karinthy Frigyes: Röhög az egész osztály (részlet) • Békés István: Szegény ember gazdag városban (részletek) • Ingrid Sjöstrand: A felnőttek furcsák néha; Gyereknek lenni azért rossz • Siv Widerberg: A városban

		Tartalmak, fogalmak: • Regény. Cselekmény és fordulatok, a cselekmény tagolása. Az ismétlődő jelenetek szerepe. Jelképes regényterek. A regényalakok változása. Szereplők, szereplőcsoportok és az általuk képviselt értékek. Az elbeszélő közvetlen értékelő szerepe. Főhősök és mellékalakok. Kétféle utánzás, eszményítés. • A költő és a vers beszélője • Szabadvers és gondolatritmus • Szatíra • Utánzás • A névszói szerkezetek mondatbeli szerepei • Tárgyi rész • Mennyiségjelölés, számolószók • A toldalékok és a mondatbeli szerepek
Várható eredmények		**A gyerekek képesek:** • a cselekmény felidézésére • a szereplők és szereplőcsoportok jellemzésére • helyszínek bemutatására • különféle nyelvi szempontoknak megfelelő szövegalkotásra
4. fejezet	*CÍM*	**VISSZA A MESÉHEZ!**
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	Alapvető emberi kapcsolatok, életproblémák és mesei megoldások. Az eseményekre (folyamatokra, állapotokra stb.) és szereplőikre való utalás eszközei.
	POÉTIKAI FÓKUSZ	Népmese, műmese, mesehős, próbatételek és mesei igazságtétel. Hétköznapi és csodás, valószerűség és fantasztikum.
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	Általánosítások és kifejleti jóslatok megfogalmazása; műfaji minták szerepe a cselekményvezetésben és a szövegszerkesztésben. A szereplők kihagyhatósága.
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	Mesefolytatások, mesebefejezések írása; meseírás minták alapján (pl. láncmese, hazudós mese). A szereplőkre való utalás elhagyhatósága.
Ajánlott tevékenységek		Mesék csoportosítása; mesetípus műfaji-szerkezeti jellemzőinek általánosító megfogalmazása; kifejleti jóslatok alkotása szóban és írásban. Meseírás minta alapján, meseparódia írása szereplő vagy helyszín elcsúszatásával. Komikus hatású szöveg alkotása a meséhez nem illő stílusregiszter alkalmazásával. Komikus hatású szöveg írása népmesei stílus nem népmesei tárgyra való alkalmazásával. Általánosítások megfogalmazása, kísérletezés.

Ismeretek, tananyagtartalmak		**Művek, szövegek:** • A Magyar Olvasástársaság felhívása: A népmese napja • Varró Dániel: Túl a Maszat-hegyen (részlet) • A kóró és a kismadár (Arany László feldolgozása) • Fehérlófia (Arany László feldolgozása) • Kiss Anna: Legkisebb fiú • Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Árnika • A kán mestersége (kazak mese) • Nagyotmondó huszárok (népmese) • A férj, az asszony és a munka (szerb népmese) • Grimm-testvérek: A suszter manói (részlet) • Csali mese • Mészöly Miklós: Tréfás mese • Hazug mese (Kriza János gyűjtése) • Kósa László–Szemerkényi Ágnes: Apáról fiúra (részletek) **Tartalmak, fogalmak:** • Mese, mesehős, mesei igazságtétel, mesei fordulatok, meseszámok, próbatétel • Népmese, műmese, láncmese, csalimese, hazudós mese, varázsmese, novellamese • Hogyan lesz a mondatokból összefüggő szöveg? (utaló szerepű szavak)
Várható eredmények		**A gyerekek képesek:** • kifejleti jóslatok alkotására • meseírásra minta alapján • általánosítások megfogalmazására • mondatokból szövegek építésére
5. fejezet	*CÍM*	**VARÁZSBIRODALMAK I. – Petőfi Sándor: János vitéz**
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	Az út motívuma, a boldogságkeresés.
	POÉTIKAI FÓKUSZ	A verses mese. Az elbeszélő költemény naiv elbeszélője. Hétköznapi és csodás, valószerűség és fantasztikum keveredése. A szóképek szerepe.
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	Ok-okozati kapcsolatok a szövegben; párhuzamok és ellentétek
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	Cselekmény-összefoglalás, tömörítés. Belehelyezkedéses érvelés.

Ajánlott tevékenységek		Jelölt ok-okozati kapcsolatok azonosítása; jelöletlen ok-okozati kapcsolatok feltárása. Események időrendi sorrendbe állítása. Valószerű és fantasztikus elemek megkülönböztetése. A világszintek közötti átlépés megfigyelése, megállapítása. Lényegkiemelő felolvasás. Dramatizálás. A János vitéz cselekményéhez kapcsolódó képzelt párbeszédek és monológok alkotása. Jelenetek illusztrálása. Párhuzamokra és ellentétekre épülő rövid szöveg alkotása. Metaforák hasonlattá, hasonlatok metaforákká alakítása.
Ismeretek, tananyagtartalmak		**Művek, szövegek:** • Tündérszép Ilona és Árgyélus • A császár lánya és a kiskondás • Petőfi Sándor: János vitéz **Fogalmak, tartalmak:** • Idő és tér viszonya az elbeszélésben, az út jelentései • Valószerű és csodaszerű-fantasztikus • Mesei elemek a János vitézben (pl. a hős, a próbatételek, a meseszámok) • A naiv elbeszélői szemlélet • Író és elbeszélő megkülönböztetése. • A hasonlat és a metafora. Ellentét és párhuzam. Ütemhangsúlyos verselés. • Névszó, a névszó fajtái
Várható eredmények		**A gyerekek képesek:** • jelölt ok-okozati kapcsolatok azonosítására • események időrendi sorrendbe állítására • valószerű és fantasztikus elemek megkülönböztetésére • lényegkiemelő felolvasásra • a János vitéz cselekményéhez kapcsolódó képzelt párbeszédek és monológok alkotására • metaforák hasonlattá, hasonlatok metaforákká alakítására
6. fejezet	*CÍM*	**VARÁZSBIRODALMAK II.**
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	Átjárók, utazások a hétköznapok és a fantasztikum között – átlagosság és különcség.
	POÉTIKAI FÓKUSZ	Fantasztikus, szatirikus túlzás
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	Hasonlóság és ellentét
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	Mintakövetéssel szatirikus vagy parodisztikus szöveg alkotása;

Ajánlott tevékenységek		Összehasonlítás (pl. a tanuló iskolája és a Roxfort, pl. A János vitéz és a Harry Potter, pl. a Harry Potter és a Május 35 között – a szekrény és 9 és 3/4-ik vágány, pl. a Május 35 egyik „országa” és a mi világunk , pl. egy Harry Potter-részlet és megfilmesítése között). Naplóbejegyzés írása, levélírás, egy filmjelenet írásbeli összefoglalása.
Ismeretek, tananyagtartalmak		**Művek, szövegek:** • Petőfi: János vitéz • Kiss-Csapó Gergely: Kasmír, Ladakh, Magas-Himalája – India – 1998. (részlet) • Petőfi Sándor Úti levelek (részlet) • Erich Kastner: Május 35 (részlet) • Voltaire: Candide (részlet) • Lois Lowry: Az emlékek őre (részlet) • J. K. Rowling: Harry Potter és a bölcsek köve (részlet) **Fogalmak, tartalmak:** Utópia, negatív utópia Felvilágosodás Eldorádó
Várható eredmények		**A gyerekek képesek:** • összehasonlítás, naplóbejegyzés és levél írására
7. fejezet	*CÍM*	**AZ ÉN MESEKÖNYVEM**
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	Közös mesekönyv létrehozása
	POÉTIKAI FÓKUSZ	A mindennapok és az ünnepek meséi
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	Hasonlóság és ellentét
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	Mintakövetéssel, gyűjtéssel szöveg alkotása, szerkesztése
Ajánlott tevékenységek		Mesegyűjtés, -írás, szerkesztés, illusztrálás szempontok szerint. Meseírás minta alapján, meseparódia írása szereplő vagy helyszín elcsúszatásával. Komikus hatású szöveg alkotása a meséhez nem illő stílusregiszter alkalmazásával. Komikus hatású szöveg írása népmesei stílus nem népmesei tárgyra való alkalmazásával. Dramatizálás.
Várható eredmények		**A gyerekek legyenek képesek:** • meseírásra, • meseparódia írására szereplő vagy helyszín elcsúszatásával • komikus hatású szöveg alkotására a meséhez nem illő stílusregiszter alkalmazásával • komikus hatású szöveg írására népmesei stílus nem népmesei tárgyra való alkalmazásával

6. évfolyam

	Témakörök
1	JÁTÉK
2.	KAPCSOLATOK
3.	ÖRÖKSÉGÜNK
4.	KALAND
5.	SZÓBELISÉG-ÍRÁSBELISÉG
6.	SZÜLETÉS – TEREMTÉS
7.	MINDENT KIDERÍT. – PROJEKT

1. fejezet	*CÍM*	**JÁTÉK**
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	A játék fogalmának és szabályainak körülírása, az alkotás folyamata. Szabályok a játékokban és a nyelvben – néhány nyelvi játék, játékos nyelvhasználati mód megismerése. Szerepjáték és formai játék. A magyar beszédhangok és rendszerük.
	POÉTIKAI FÓKUSZ	Hanghatások felismerése a költészetben (alliteráció, rím, ritmus), rímes játékok, képvers. A játékosság fogalmának értelmezése. Hangtani játékok, alaktani játékok, mondattani játékok – a költészet mint nyelvi játék.
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	A forma, a domináns nyelvi elem mint meghatározó szövegalakító tényező. A forma hangulati, érzéki jelentése.
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	Egyszerű szövegszervező elvek felismerése és mintakövető, reproduktív alkalmazása.
Ajánlott tevékenységek		• Nem nyelvi és nyelvi társasjátékok felsorolása, némelyikük órai kipróbálása. • A közös jegyek keresése: fogalmi általánosítás. • Logikai játék, rímjáték. • Eszperente játék, láncjáték. • Halandzsaszöveg írása, ill. értelmezése. • Halandzsaszavak közé megfelelően toldalékolt jelentéses szavak beillesztése. • A beszédhangok hasonlóságainak és különbségeinek felfedezése, a képzési módok megfigyelése, a képzésmód szerinti rendszerezésük. A saját nyelvváltozatból ismert hangok eltérései egymástól és a normatív változattól. A tanult idegen nyelv beszédhangjaival való összevetés.

Ismeretek, tananyagtartalmak	**Művek, szövegek:** • Benedek Elek: A hétszépségű királykisasszony • Choli Daróczi József: Sóhaj • J. K. Rowling: Harry Potter és a Bölcsek Köve • Karinthy Frigyes: Följelentem az emberiséget, 1. kötet • Kiss Dénes: Korong forog • Kosztolányi Dezső: A játék, Emlékezet, Ujjgyakorlat, Badarok • Ladik Katalin: Jégmadár • Lázár Ervin: Pávárbeveszévéd • Mikszáth Kálmán: Köszöntő • Montágh Imre: Nyelvművesség. A beszéd művészete • Nagy László: Önarckép • Örkény István: Nápolyi • Papp Tibor: Pogány istentisztelet • Petőfi Sándor: Befordultam a konyhára • Vidor Miklós: Nyelvgyötrők • Weöres Sándor: Téma és variációk, Hangcsoportok, Keresztöltés • Darvasi László: Trapiti (részlet), nyelvtörők, mondókák, nyelvi és logikai játékok ** • József Attila: Regös ének • Romhányi József-versek*** • Zalán Tibor: ...Halandzsa és **Tartalmak, fogalmak:** • rím • alliteráció • ritmus • szójáték • logikai szerkezetek • zenei szerkezetek • formai képletek • formaalkotó szabályszerűségek **Nyelvi ismeretek, fogalmak:** • beszélőszervek • hangképzési módok • magánhangzó, mássalhangzó

		• hosszúság, rövidség • a magyar beszédhangok • szótag • a magyar hangrendszer nyelvjárási eltérései • idegen nyelvi hangrendszerek
Várható eredmények		**A gyerekek ismerjék:** • a beszédszervek felépítését és működését. **A gyerekek legyenek képesesek:** • nem nyelvi és nyelvi társasjátékok felsorolására; • a közös jegyek általánosítására; • a szabályok alkalmazására logikai, eszperente, lánc- és rímjátékokban; • halandzsaszöveg írására, ill. értelmezésére; • halandzsaszavak közé megfelelően toldalékolt jelentéses szavak beillesztésére; • felismerni a beszédhangok legjellemzőbb képzési sajátosságait; • felismerni a beszédhangok legjellemzőbb hangzásbeli sajátosságait; • felismerni a beszédhangok nyelvjárási eltéréseit; • felismerni a beszédhangok nyelvközi eltéréseit; • megállapítani a szótagok „súlyát”; • megkülönböztetni a magyar nyelv és a tanult idegen nyelv sajátos hangtani jellemzőit.
2. fejezet	*CÍM*	**KAPCSOLATOK**
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	A kamaszkor: konfliktusok és kompromisszumok. A kortárskapcsolatok szerepe. Csoport-hovatartozás. Helyzetelemzés, helyzetértékelés. Problémamegoldás. Az ige alakjai. A névszói állítmány és az azonosítást kifejező mondatok.
	POÉTIKAI FÓKUSZ	Nézőpont-nézőpontváltás. Hangulati elemek. A szerepviszonyoknak megfelelő hangnem. Az elhallgatás.
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	Tény és vélemény megkülönböztetése. Érvek, értékítéletek. Igaz-hamis állítások megkülönböztetése. A humor, irónia, gúny, eufémizmus nyelvi eszközei irodalmi és köznyelvi szövegekben. Konfliktusos helyzetek. Nyelvi tudatosság, nyelvérzék, analitikus gondolkozás, összehasonlító képesség, rendszerlátás, világismeret és a nyelv összefüggésének látása.
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	A probléma típusától függő alternatív nyelvi cselekvések. Konfliktusos helyzetek bemutatása, értékelése. Konfliktustípusok alapján konfliktushelyzetek szimulálása. Tényszerű és ironikus jellemzések és önjellemzések.

Ajánlott tevékenységek	• A szövegekben szereplő állítások megfeleltetése a tárgyra vonatkozó, másképpen megfogalmazott több (igaz és hamis) állítás közül eggyel vagy többel • A szövegekben szereplő tények és vélemények tartalmának és nyelvi jegyeinek megkülönböztetése • A sikeres kommunikációs magatartásmód elemzése, értékelése: a bizalmas vagy távolságtartó témakifejtés, a normák követése a kommunikációs viselkedésben. • A konfliktusos helyzetek megkülönböztetése a rutinhelyzetektől. • Konfliktusos helyzetek elemzése, szimulálása • A humor, az irónia, a gúny és az eufémizmus keresése irodalmi és köznapi szövegekben • Tényszerű és ironikus jellemzések és önjellemzések alkotása szóban és írásban • Film és regény összehasonlítása
Ismeretek, tananyagtartalmak	**Művek:** • Marcello D'Orta: Beszélj a padszomszédodról • Móra Ferenc: A másik csaló • Részletek Jacqueline Wilson Tracy Baker története című regényéből • Erich Kastner: Emil és a detektívek • Gárdonyi Géza: Bűntárgyalás • Jacqueline Wilson: Tracy Beaker története • Részletek Louis Sachar Bradley Az osztály réme című regényéből • Mándy Iván: Csutak és a szürke ló • Mark Twain: Tom Sawyer kalandjai • Galla Ágnes: Lánykérés, Barátaim@chaten.hu* • Petőfi Sándor: János vitéz (részletek) • Siv Widerberg: Szerelem **Tartalmak, fogalmak:** • gúny, irónia, paródia, eufemizmus • kétértelműség • sejtetés • késleltetés • a jellemzés eszközei • konfliktustípusok • multikulturalizmus • nyelvi fogalmak, ismeretek: - egyeztetés alannyal és tárggyal - igeidők, „összehangolásuk" módosítókkal, igemódok

	- állítmányi rész, tárgyi rész - névszói állítmány és annak sajátságos szerepe - az azonosítást kifejező mondatok - melléknévi igenév - feltételes módú igealak, feltételes mondat - múlt idejű igealak
Várható eredmények	**A gyerekek képesek:** • a kommunikációs célt azonosítani; • adott helyzetet szempontok szerint elemezni, értékelni; • a megismert normák analóg helyzetben való azonosítására, elemzésére, alkalmazására; • a normákhoz való célszerű alkalmazkodásra és az azoktól való alkotó eltérésre; • megkülönböztetni az elbeszélői és szereplői nézőpontot; • a szöveg különböző nézőpontoknak megfelelő interpretálására; • a hangulati elemek irodalmi művekben való értékelésére és a helyzethez illeszkedő tudatos alkalmazásukra; • a tény és a vélemény megkülönböztetésére; • állításhoz érvek megfogalmazására; • megkülönböztetni a tényszerű, az ironikus és a gúnyos nyelvi viselkedést; • a konfliktushelyzetek leírására: a konfliktusban álló felek és a konfliktus okainak azonosítására; • megkülönböztetni a kompromisszumos és konszenzusos megoldást; • alkalmazni a magyar nyelvben használt időket és módokat; • összehasonlítani a magyar idők és módok kifejezőeszközeit a tanult idegen nyelv hasonló funkciójú elemeivel, tudja összehasonlítani a két nyelvben az egyeztetést, illetve a névszói állítmányt • megkülönböztetni és alkalmazni a határozott és határozatlan igeragozást; • az alannyal való egyeztetés különböző eseteire; • felismerni és megkülönböztetni egymástól az igés állítmányt, a névszói állítmányt és az azonosító mondatot.

3. fejezet	*CÍM*	**ÖRÖKSÉGÜNK**
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	A közös emberi és nemzeti emlékezet és hőseinek elevenen tartása. Bűnök és büntetések. Archaikus szóhasználat. Az igazság és igazságosság: az ítélkezés mint cselekedet. Képes kifejezések, szólások, idiómák, közhelyek.
	POÉTIKAI FÓKUSZ	Az elbeszélő viszonya tárgyához, az epizódok és a kihagyások szerepe az elbeszélésben. A jelenetezés az elbeszélésben. Az archaizálás és a tájnyelv funkciója. Egyszerűbb képek, alakzatok felismerése, értelmezése.
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	Eseménysorrend és ok-okozati összefüggések viszonya; jellemzés, összehasonlítás, szembeállítás. Ki nem mondott összefüggések explicitté tétele. Nehéz (régies, népies) szókincsű szöveg szavainak, mondatainak megértése kontextusból és segédforrásokból.
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	Archaikus szöveg jelentésének visszaadása mai nyelven – „fordítás” a komikus modernizálás elkerülésével. Vélemény megfogalmazása, érvelő szövegek alkotása szóban és írásban.
Ajánlott tevékenységek		• Részlet-összefoglalás, szövegtömörítés • Mai nyelven ki nem mondott következtetések levonása, megfogalmazása • Szövegelemzési gyakorlatok: különböző korok szövegeinek értelmezése és összehasonlítása • Szótárkészítés különböző korok nyelvhasználata alapján: magyar–magyar • Szómagyarázatok készítése • Érzelmi és cselekvési dilemmák megfogalmazása egyes szám harmadik és első személyben • Események, szereplők, helyzetek mai, társalgási nyelven való jellemzése • Jelenetek előadása, dramatizálása • Lehetséges, de a Toldiban nem szereplő monológok, ill. párbeszédek írása • Szerkezetek szó szerinti és átvitt jelentésének összevetése, magyarázata, idiómák gyűjtése, rendszerezése
Ismeretek, tananyagtartalmak		**Művek, szövegek:** • A Bibliából - A bűnbeesés - Káin és Ábel - Bábel tornya - A tékozló fiú • Népballada: - Kömíves Kelemen • Arany János: A walesi bárdok • Orbán Ottó: A walesi pártok • Arany János: Toldi

	• Janikovszky Éva: Kire ütött ez a gyerek? • Kallós Zoltán: Ez az utazólevelem. Balladák új könyve nyomán • Petőfi Sándor: János vitéz (részlet) • Újsághírek erőszakos tetteket sújtó bírósági ítéletekről és indoklásukról; bűn és erkölcsi ítélkezés példája a tv talk-showinak egyikében **Tartalmak, fogalmak:** Ballada Ismétlés Előhang Epizód Mottó Ütemhangsúlyos verselés • nyelvi fogalmak, ismeretek: állandósult szókapcsolat, idióma archaizmus szállóige
KARBANTARTANDÓ KÉPESSÉGEK	Hely-, idő- és személymegjelölések azonosítása, hangulatok feltárása elbeszélésben, leírásban. A bensőségesség kifejezőeszközeinek felismerése. Cselekmény-összefoglalás, tömörítés, belehelyezkedéses érvelés.
Várható eredmények	**A gyerekek képesek:** • saját vélemény megfogalmazására és megvédésére a témának és a beszédhelyzetnek megfelelően; • mások véleményének meghallgatására, megértésére többszereplős helyzetekben; • az irodalmi szövegekben megjelenő egyszerűbb képek, alakzatok felismerésére, értelmezésükre; • a szereplők cselekedeteinek, jellemének, kifejtett és ki nem fejtett nézeteinek megértésére; • gondolatok, vélemények, érzelmek, képzetek kifejezésére különböző nézőpontokból rövidebb fogalmazások formájában; • az összefoglalás sajátosságainak és szerepének megtapasztalására, megértésére; • a mai és korábbi nyelvállapot különbségének felismerésére a korosztálynak megfelelő szinten. • az igazság és az igazságosság: az ítélkezés mint cselekedet felismerésére mindennapi szövegekben és különféle műalkotásokban; • a szereplők külső és belső jellemzőit azonosítani;

		• felismerni és megkülönböztetni egymástól archaizmus, idiomatikus kifejezés és költő kép egyszerű eseteit; • kifejezéseket alkotni; • felismerni a képes kifejezések és idiómák egyszerű eseteit a neologizmusok körében is; • megkülönböztetni egyértelmű esetekben egy kifejezés „szó szerinti" jelentését a „nem szó szerinti" jelentésétől; • kikövetkeztetni egyszerű idiomatikus kifejezés alapjául szolgáló képet. • Tudja, hogy az idiómák nyelvenként eltérőek; tudjon néhány ismert idiómát lefordítani a tanult idegen nyelvre.
4. fejezet	*CÍM*	**KALAND**
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	Kétfajta kalandhős: az izgalomvágyó és az erények képviselője. Egyéni kalandvágy és közösségi szolidaritás, felelősségvállalás. Az igék bővítményei, a vonzatok
	POÉTIKAI FÓKUSZ	A hős mint a kalandokat összefűző formai elem. Késletetés és sejtetés. A több szálon futó regénycselekmény. Kalandregény vagy történelmi regény?
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	Nagy terjedelmű szöveg távoli eseménymozzanatainak összekapcsolása. A visszautalások szerepének megfigyelése. Vázlatpontok helyes sorrendbe rakása. Hibás történet-összefoglaló javítása. Visszatérő motívumok gyűjtése és értelmezése.
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	Cselekmény-összefoglalás különböző szereplői nézőpontokból
Ajánlott tevékenységek		• Hiányos-szegényes cselekmény-összefoglaló mondatok bővítése különféle vonzatokkal. • Egyszerű állításokat tartalmazó mondatok összeépítése egyetlen sokbővítményű esemény-összefoglaló mondattá. • Képregény-készítés. Képregény-aláírások készítése. Képregény-elemek sorba rendezése. • Hibás cselekmény-összefoglalók javítása. • Ismétlődő motívumok gyűjtése, kikeresése. • Időrendi táblázat készítése a regény cselekményéről, életrajzi vázlat készítése a főszereplőkről. • Cselekmény-összefoglalás Jumurdzsák, Bornemissza Gergely, Dobó, Sárközi és Cecei Éva középpontba állításával. • A szereplők „furcsa" kifejezése • Ige-vonzat kapcsolatok gyűjtése, megfigyelése • Ige-vonzat kapcsolatok gyűjtése és megfigyelése a tanult idegen nyelven

Ismeretek, tananyagtartalmak	**Művek:** • Gárdonyi Géza: Egri csillagok, • Várkonyi Zoltán: Egri csillagok (film) • Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem (részlet) **Tartalmak, fogalmak:** • késletetés és sejtetés • a több szálon futó regénycselekmény • kalandregény • történelmi regény • motívum **Nyelvi ismeretek:** • Vonzatok és egyéb bővítmények a mondatban. • Jelzői módosítók • Szabad határozók
Várható eredmények	**A gyerekek tudnak példákat mondani:** • bővítmények szinte teljesen idiomatikus és szinte teljesen áttetsző jelölésére; • egy-egy toldalék, tagmondattípus stb. különböző szerepeire (arra, hogy milyen típusú bővítményeket jelölhet). • arra, hogy a tanult idegen nyelvben mi jellemzi a bővítmények jelölését, • a magyartól való eltérésre. **Képesek:** • bemutatni, hogy a hős milyen szerepet játszik az események összefűzésében; • nyelvi és képi információ összekapcsolására a cselekményrekonstrukció során; • a tanult művekből példákat mondani a késleltetésre, a sejtetésre és az előreutalásra; • a több szálon futó cselekmény szálainak megkülönböztetésére és a szálak összekapcsolódási helyének és módjának bemutatására; • nagy terjedelmű epikus szöveg távoli eseménymozzanatainak összekapcsolására, a visszautalások szerepének felismerésére; • a cselekmény egy-egy kulcsfordulatának és egy-egy hosszabb szakaszának összefoglalására különböző szereplők nézőpontjából; • hibás történet-összefoglalás javítására, hiányos történet-összefoglalás bővítésére; • a tanult regényben visszatérő motívumok összegyűjtésére és az ismétlődés szerepének értelmezésére;

		• érvelni a fejezet középpontjában álló regény többféle regénytípusba való besorolhatósága mellett.
5. fejezet	*CÍM*	**SZÓBELISÉG-ÍRÁSBELISÉG**
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	A szóbeliség és az írásbeliség különbségei és hasonlóságai. A klasszikusan szóbeli és klasszikusan írásbeli műfajok sajátságai. Átmeneti „műfajok”. Archaikus szóbeli műfajok és rögzülésük. A szöveg tartalmának és megjelenési formájának kapcsolata.
	POÉTIKAI FÓKUSZ	Írásbeli és szóbeli szövegtípusok normái irodalmi és köznyelvi szövegekben: tudatos és nem tudatos, illetve célszerű normaszegés. Egy téma – különböző formákban.
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	A szerepeknek megfelelő beszédmód, viselkedés. A szereplők közötti viszony azonosítása a szöveg stílusa alapján. Hallás utáni szövegértés különböző szövegtípusokkal. Azonos téma, különböző korokban. A vizuális és a verbális információk szerepe a szövegértésben.
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	A nonverbális kommunikációs jelek értelmezése, közlések felfogása elektronikus csatornák esetében. A közlemény érthetőségének kapcsolata a helyesejtés és a helyesírás normáival. A szöveg célja és a befogadó személyének vizsgálata.
Ajánlott tevékenységek		• Azonos témájú szövegek vizsgálata újságban, folyóiratban, irodalmi és köznyelvi szövegekben • A vizuális és a verbális információk összehasonlítása • Újságkészítés: szövegek alkotása, tipográfiatervezés • Szövegalkotás szóban és írásban • Szóbeli szöveg lejegyzett változatának vizsgálata • Leírt szöveg szóbeli interpretálása • A csak írott és jellemzően csak beszélt nyelvi szövegek vizsgálata • Különböző korok szövegeinek összehasonlítása • A magyar és más nyelvek helyesírási normáinak összehasonlítása • Hogyan hat a szókészlet bővülése, a jövevényszavak, az idegen szavak magyarosodása a helyesírásra • Helyesírás az irodalmi és a köznapi szövegekben • Szinkron és feliratozás • Transzformációs gyakorlatok • Kísérletek az elektronikus kommunikáció világában
Ismeretek, tananyagtartalmak		**Művek** Biblia – Jób könyve Biblia (Károli Gáspár ford.) – Az asszony teremtése

		Komáromi Gabriella: Lázár Ervin köszöntése Lammel Annamária – Nagy Ilona: Parasztbiblia **Tartalmak, fogalmak:** Cím Bekezdés Hipertextus **Nyelvi ismeretek:** Átmeneti szövegtípusok Latin ábécé, mellékjel, hangjelölés, szótagírás, fogalomjelölő írás
6. fejezet	*CÍM*	**SZÜLETÉS – TEREMTÉS**
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	A születés, a teremtés, az eredet fogalma. Világmagyarázat, eredetmagyarázat. – Idegen írásfajták
	POÉTIKAI FÓKUSZ	Mitológia, mítosz, teremtéstörténet, rítus, természeti erők megszemélyesítése.
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	Különböző stílusú szövegek közös és eltérő elemeinek felismerése, kiemelése, szimbólumok jelentésének értelmezése. Lényegkiemelés, tartalmi összefoglalás.
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	A mítoszokban szereplő hősök magatartásmintáinak értékelése, önálló szövegalkotás megadott szempontok alapján. Olvasási és felolvasási technikák, diktálásból és emlékezetből írás; félreproduktív írás.
Ajánlott tevékenységek		• Előismeretek felhasználása az irodalmi művek értelmezésében, a tanultak elhelyezése egy tágabb ismeretkörbe (ének-zene, vizuális kultúra, vallásismeret). • Példák gyűjtése arra, hogy a mítoszok és a szimbolikus ősképek (archetípusok) a tömegkultúrában is megjelennek. • Mitikus történetek eseményeinek és szereplőinek lerajzolása, ill. fotomontázzsal való megjelenítésük. • Ismerkedés idegen írásfajtákkal. • Olvasási, felolvasási és lejegyzési technikák gyakorlása. • Olvasási, szövegalkotási, szövegértési gyakorlatok, érvelési technikák alkalmazása.
Ismeretek, tananyagtartalmak		**Művek:** • Egyiptomi, görög, iszlám, kínai, héber, szláv, finn(ugor) teremtésmítoszok, mítoszok az istenek születéséről, özönvíztörténetek, világvége mítoszok • Kamarás István: Csigamese – Csigaház • Pilinszky János: A nap születése** • Román József: Zeusz, görög mítoszok (részletek) • Trencsényi-Waldapfel Imre: Mitológia (részletek) Arany János: Rege a csodaszarvasról

		Tartalmak, fogalmak: • mitológia, mítosz, mitikus gondolkodás • eredetmagyarázó mítosz • rítus • idegen kultúrák, archaikus közösségek világképe • hőstípusok az olvasott művekben • állatszimbólumok. • műfaj és világlátás különbségei a mesében és a mítoszban **Nyelvi ismeretek:** • az írásbeliség másodlagos jellege • hang-, szótag-, szóelemjelölő írások, hieroglifák • mellékjelek, többjegyű betűk néhány közeli nyelvben • a tanult idegen nyelv írásrendszere
Várható eredmények		**A gyerekek képesek:** • előismereteik felhasználására az irodalmi művek értelmezésében; • a tanultak elhelyezésére egy tágabb ismeretkörbe; • példákat gyűjteni annak bizonyítására, hogy a mítoszok és a szimbolikus ősképek (archetípusok) a tömegkultúrában is megjelennek; • a tanult olvasási, felolvasási, szövegalkotási, érvelési és lejegyzési technikák alkalmazására. • Tudják elhelyezni a magyar írásrendszert az egyéb írásrendszerek között. • Ismerjék a latin betű fogalmát. • Tudjanak példát mondani más népek írásfajtáira: cirill, görög, héber és arab írás és rovásírások. • Mondjanak példákat arra, hogy a környező nyelvek és a tanult idegen nyelvek milyen írásrendszereket használnak. • Legyen tisztában a nem hangjelölő írásrendszerek fajtáival, tudjon arról, hogy létezik kínai, japán, koreai írás és egyiptomi hieroglif írás.
7. fejezet	*CÍM*	**A DETEKTÍV MINDENT KIDERÍT! – PROJEKT**
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	Az 1-5. fejezetben tanultak kreatív alkalmazása. Egy – kooperatív csoportmunkával – megalkotott társasjáték
	POÉTIKAI FÓKUSZ	A tényállítások, vélemények kifejezőeszközei. A háttérszövegek és elhallgatások jelentése és jelentősége. Hangnem és hangulat kifejezőeszközei és összefüggésük a szerepviszonyokkal.

	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	Különböző stílusú szövegek közös és eltérő elemeinek felismerése, kiemelése, szimbólumok jelentésének értelmezése. Lényegkiemelés, tartalmi összefoglalás.
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	Ok-okozati összefüggések megjelenése a szövegben. Vélemények, ítéletek megfeleltetése igaz-hamis állítások valamelyikének. Történetstruktúra megalkotása. Szerepek és szerepviszonyok konstruálása és rekonstruálása. Párbeszédek alkotása, a történet szerkezetének vizuális ábrázolása.
Ajánlott tevékenységek		• Munkaterv készítése • Együttműködési terv készítése • Idő- és feladatütemezés • A történetstruktúra szöveges megjelenítése • „Csomópontok” • A történetstruktúra képi megjelenítése • Megadott elemek beépítésével produktív szövegalkotás • Szövegtranszformáció • Szerepjáték
Ismeretek, tananyagtartalmak		**Fogalmak, tartalmak:** • projekt • háttérszöveg • konfliktus • kompromisszum • humor • irónia • önirónia • gúny • tény • tárgyszerűség • elfogultság • túlzás • tapintat • hazugság
Várható eredmények		**A gyerekek képesek:** • a kitűzött célnak megfelelő munkaterv elkészítésére • az együttműködési terv elkészítésére • a társakkal való együttműködésre • idő- és feladatütemezésre

	• hiányzó történetrészek pótlására • önálló szövegalkotásra • csoportos szövegalkotásra • a történetben konfliktusok felfedezésére, azok megírására • a történetstruktúra képi megjelenítésére • szövegtranszformációra • adott szerepnek megfelelő szövegalkotásra, beszédmódra

7. évfolyam

	Témakörök
1.	KISFIÚK ÉS NAGYFIÚK
2.	NEVETŐ IRODALOM
3.	PLETYKA ÉS TÖMEGKOMMUNIKÁCIÓ
4.	POÉTAI ISKOLA
5.	HARRY POTTER ÉS A TITKOK KAMRÁJA
6.	ITTHON VAGYOK
7.	MÁS LETTEM
Ismétlés, összefoglalás, prezentációk, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés	

1. fejezet	*CÍM*	**KISFIÚK ÉS NAGYFIÚK**
	A FELDOLGOZÁSHOZ AJÁNLOTT ÓRASZÁM	20 óra
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	• Egyén és közösség – beilleszkedés, csoportnorma
	POÉTIKAI FÓKUSZ	• Az elbeszélő művek alapvető tényezői – tagolása
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	• A kimondottból következtetni a ki nem mondottra; az elbeszélő nézőpontjára, értékelésére vonatkozó nyelvi jegyek fölismerése
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	• Átképzeléses fogalmazás; a meg nem írt, de kikövetkeztethető részek megfogalmazása (kísértetfejezetek írása). Érvelés szereplők magatartása mellett / ellen
Ajánlott tevékenységek		• Megszakításos tanári felolvasás során kifejleti jóslatok alkotása. Választás alternatív megoldások közül: az elbeszélés folytatásának ismerete nélkül, ill. annak ismeretében, csak eltérő nyelvi megfogalmazások közül a történés leírására a legalkalmasabbat megtalálva. Választás lehetséges összefüggés-megfogalmazások közül, megfogalmazott következtetések közül. Következtetések önálló megfogalmazása a

	szöveg alapján. Átképzeléses (nézőpont-felvételes történetmondás), kíséretefejezet-írás. Szóbeli és írásbeli érvelés magatartásválaszok mellett és ellen. • Kísérletezés különböző szórendi lehetőségekkel, a hozzájuk tartozó intonációkkal és diskurzusbeli funkciókkal. • Az összegyűjtött adatok csoportosítása, rendszerezése. A csoportosítási szempontok összefüggéseinek megtalálása. Problémás esetek számbavétele. Összevetés a tanult idegen nyelvvel.
Ismeretek, tananyagtartalmak	**Művek, szövegek:** Biblia – Tízparancsolat • Kosztolányi Dezső: Esti Kornél (Második fejezet) • Vámos Miklós: Kisfiúk és Nagyfiúk (A pofon) • Békés Pál: Ottília (in. Törzsi viszonyok) • Vámos Miklós: Kisfiúk és nagyfiúk – Pofon, A rajzlap • Hermann Hesse: Sziddhártha (részlet) • Kosztolányi Dezső A szegény kisgyermek panaszai és Szabó Lőrinc Tücsökzene című köteteiből (pl. Az iskolában hatvanan vagyunk; Elemi) • Mikszáth Kálmán: Az aranykisasszony, A kaszát vásárló paraszt • Madách Imre: Az ember tragédiája (részlet) • Zombor István: Lovagok és lovagrendek (részlet) • Bulvárlapból erőszak-beszámoló, neves személyiség emlékezése iskolai tapasztalataira; pszichológus népszerűen megfogalmazott szövege az iskolai beilleszkedés problémáiról; levél egy diák iskolai közérzetéről **Tartalmak, fogalmak:** • Csoportnorma, szerepelvárás, szerep. • Magatartásminták, konfliktusmegoldás. Norma, szabály. • Tér, idő, cselekmény, szereplők és nézőpont az elbeszélésben – kompozíciós egységekre tagolás. • A fókusz és a kontrasztív topik, ismert és új információ, visszavágás, helyeslés, rövid válaszok.

2. fejezet	*CÍM*	**NEVETŐ IRODALOM**
	A FELDOLGOZÁSHOZ AJÁNLOTT ÓRASZÁM	34 óra
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	• Emberi (ezen belül kamaszkori) gyarlóságok, társadalmi visszásságok. • A komikum, a nevetés szerepe életünkben, konfliktusaink feldolgozásában. • A szóalkotás (képzés, összetétel stb.)
	POÉTIKAI FÓKUSZ	• A komikum forrásai, változatai, műfajai
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	• A nyelvi ismétlődés „normális” és komikus esetei. • A nyelv szabálysértő alkalmazása mint komikumforrás hétköznapi és irodalmi szövegekben. • A humor, irónia szerepe, hatása a kommunikációs folyamatban
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	• Vicc, anekdota elmesélése; különböző modalitású szövegek alkotása ugyanarról a témáról; paródia alkotása
Ajánlott tevékenységek		• Viccmesélés, anekdoták gyűjtése, (le)írása – gyűjtés és előadása (vicc- és anekdotamesélő verseny). Viccek csoportosítása. • Mintakövetéssel természetrajzi szócikk és egyperces írása. Paródiaírás. • Nyelvi hibák keresése a viccekben s más komikus szövegekben. • A hibás, furcsa nyelvhasználat elemeinek gyűjtése, csoportosítása, jellemzése. • Néhány kiinduló példa alapján más szavakból álló szavak gyűjtése. Az adatok csoportosítása: a fő szóalkotási módok elkülönítése. Néhány szabályszerűség megfigyelése. Problémás esetek, „határesetek”' megvitatása. • Kísérletezés: Milyen potenciális szavakat tudunk létrehozni a megismert szabályszerűségek alapján?
Ismeretek, tananyagtartalmak		**Művek:** Karinthy: Magyarázom a bizonyítványom, A jó tanuló felel, A rossz tanuló felel, Így írtok ki (részletek) • Nagy Lajos: A sas, A kutya, A farkas, A búvár hencser, A milliomos-állat • Mrožek: Piroska • Czakó Gábor: A tudás öröklése • Örkény István: Arról, hogy mi a groteszk, Hogylétemről, Szakmai önérzet, Az autóvezető, Gondolatok a pincében, Apróhirdetés, In memoriam Dr. K.H.G. • Molière: A fösvény • Petőfi: Okatootaia, Orbán, Pató Pál úr, Magyar nemes • viccek • Plautus: A hetvenkedő katona (részlet)

		• Rejtő Jenő: A láthatatlan légió (részlet), A három testőr Afrikában (részlet), Piszkos Fred, a kapitány (részlet), A szőke ciklon (részlet), Piszkos Fred közbelép (részlet), Vesztegzár a Grand Hotelben (részlet) • Beaumarchais: Figaro házassága (részlet) • Queneau: Stílusgyakorlatok (részletek) • Varró Dániel: Változatok egy gyermekdalra **Tartalmak, fogalmak:** • Komikumforrások: pl. emberi vagy nyelvi hiba, ismétlődés, túlzás, kontraszt. Stílusrétegek. • Humor, szatíra, irónia, vicc. • Anekdota, paródia. • Komédia. Helyzet és jellemkomikum. A komédia szerepkörei, konvenciói. • Commedia dell'arte • Összetétel, képzés, rövidítés stb.
3. fejezet	*CÍM*	**PLETYKA ÉS TÖMEGKOMMUNIKÁCIÓ**
	A FELDOLGOZÁSHOZ AJÁNLOTT ÓRASZÁM	15 óra
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	• A közvélemény természetrajza, az előítélet.
	POÉTIKAI FÓKUSZ	• A humoros anekdota és a nagyszerkezet
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	• Elemi formák összeszövése nagyobb formákká. • Az élőbeszédszerűség az írott szövegben.
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	• Anekdotamesélés. Hír, tudósítás, beszámoló írása. • Magán és nyilvános szövegműfajok.
Ajánlott tevékenységek		• Anekdotamesélés, anekdotagyűjtés, szólásgyűjtés. • Ugyanarról az eseményről. • Témáról pletykálkodás, hír és tudósítás, illetve magán és hivatalos levél írása. • Lapok hír- és pletykarovatának tanulmányozása.
Ismeretek, tananyagtartalmak		**Művek, szövegek**: • Benedek Elek: A tarcali vásár, A rodostói kakukk • Lengyel Dénes: Régi magyar mondák (részletek: Mátyás király és az öreg szántóvető, Mátyás király és a szőlőmunkások, Kossuth Lajos, a régi király) • Petőfi Sándor: Levél

		• Móricz Zsigmond: Levél • Hírek napilapokból; pletykák, tudósítások bulvármagazinokból a tévé műsoraiból • Mikszáth Kálmán: Szent Péter esernyője **Tartalmak, fogalmak:** Anekdota, anekdotikus elbeszélésmód, anekdotikus regény. Egyenes beszéd, függő beszéd, szabad függő beszéd, kommentár. Karrierregény, lélektani regény, nevelődési regény, pikareszk regény. Realizmus. Szépirodalmi szövegmű és hétköznapi szöveg.
4. fejezet	*CÍM*	**POÉTAI ISKOLA**
	A FELDOLGOZÁSHOZ AJÁNLOTT ÓRASZÁM	16 óra
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	A költészet, a nyelvi zene, a képi asszociálás mint örömforrás
	POÉTIKAI FÓKUSZ	Lírai művek már ismert jellegzetességeinek tudatosítása, további jegyek megismerése
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	Domináns elemek fölismerése a mű egészében
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	Kreatív-produktív faladatok révén/során közelebb jutni a műalkotás természetéhez
Ajánlott tevékenységek		
Ismeretek, tananyagtartalmak		**Művek:** • Ady Endre: Ifjú szívekben élek (részlet), Magyar jakobinus dala (részlet) • Arany János: Szondi két apródja (részlet) • Babits Mihály: Messze... messze..., Itália (részlet) • Bella István: Tél közeledtén • Berzsenyi Dániel: Levéltöredék barátnémhoz (részlet) • Biblia – Példabeszédek könyve (részlet), Énekek éneke (részlet), Zsoltárok könyve (részlet) • Illyés Gyula: Újévi ablak • Kosztolányi Dezső: Szeptemberi áhítat (részlet), Negyven pillanatkép (részletek) • József Attila: Levegőt! (részlet), Útrahívás, Hexameterek, Holt vidék (részlet), Falu (részlet), Holt vidék (részlet), Margaréta (részlet), (Jön a vihar) (részlet), Harmatocska (részlet), Ősz, Tiszazug, Fagy (részlet), A fán a levelek (részlet), Határ (részlet), Külvárosi éj (részlet), Őszi alkonyat (részlet), Invokáció (részlet)

		• Kányádi Sándor: Őszeleji kívánság, Volt egyszer egy varga, Nyári reggel • Király László: Ablakok • Lukács László (Tankcsapda): Mennyország tourist • Nemes Nagy Ágnes: Napforduló, Dalok (részlet), A formátlan • Oravecz Imre: Etotot és Aholi azokról, akik értik a teremtő tervét, és azokról, akik nem értik a teremtő tervét, Ünnep előtt, Beavatás • Orbán Ottó: Csodák, csodák, csodák • Petőfi Sándor: János vitéz (részlet), Föltámadott a tenger (részlet), Szabadság, szerelem, Egy estém otthon (részlet) • Radnóti Miklós: Pontos vers az alkonyatról • Szilágyi Ákos: Holdbéli mandolin • Szittya Attila Bendegúz: Az én paradicsomom • Tokyo, Mégötlövés, Bauxit (Belga): Királyok a házban (részlet) • Vajda János: A vaáli erdőben • Paul Verlaine: Őszi chanson, Őszi dal • Weöres Sándor: Ha vihar jő a magasból, Paripám csodaszép pejkó, Csupa fehér, A tündér, Rongyszőnyeg (részlet) • Zend Róbert verseiből **Tartalmak, fogalmak:** Vers, líra. A rím fajtái. Ütemhangsúlyos és időmértékes verselés. Hangszimbolika, alliteráció, gondolatritmus. Szóképek: metafora, metonímia, megszemélyesítés, hasonlat, szinesztézia, Posztmodern költészetelmélet
5. fejezet	*CÍM*	**HARRY POTTER ÉS A TITKOK KAMRÁJA** (ha korábban nem került sor Harry Potter-regény földolgozására)
	A FELDOLGOZÁSHOZ AJÁNLOTT ÓRASZÁM	10 óra
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	• A származás kérdésének helye, fontossága a valós és fiktív világban felelősség tetteinkért. • Népszerűség ás népszerűtlenség. Közösségi szerep és magány.
	POÉTIKAI FÓKUSZ	• Regény külső, de nem mindentudó elbeszélővel

	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	• Történet megértése a végkifejlet felől, előreutalások; a „jó” és a „rossz” megítélésének változása
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	• A „jó” és a „rossz” megítélésének változása ’objektív’ és ’szubjektív’ hangon; a mugliság értelmezése, az olvasó mint mugli
Ajánlott tevékenységek		• „Kettéosztott napló”, kvízjáték, jellemzés napló- és levélformában • Kifejleti jóslatok alkotása. • Újságcikk (tudósítás) és olvasói levél írása. • Varázslatok és különös tárgyak komoly és humoros definiálása (szómagyarázat). • Szerepjáték, szituációs játék. • Kérdésalkotás.
Ismeretek, tananyagtartalmak		**Művek, szövegek:** • J.K. Rowling: Harry Potter és a Titkok kamrája **Tartalmak, fogalmak:** • A komikum forrásai: kontraszt, túlzás. • Sejtetés és előreutalások.
6. fejezet	*CÍM*	**ITTHON VAGYOK**
	A FELDOLGOZÁSHOZ AJÁNLOTT ÓRASZÁM	20 óra
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	• Nemzeti identitástudat, haza és emberiség, haza és egyén viszonya; a nemzet és nemzettudat fogalma és történetisége.
	POÉTIKAI FÓKUSZ	• Azonos téma és eltérő formák, retorikai és poétikai sajátosságok vizsgálata; intertextualitás
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	• A szövegben kifejezésre jutó értékek és magatartásformák felismerése, beszédhelyzet azonosítása; nyelvi eszközök (régiek és maiak) és jelentés összefüggéseinek felismerése.
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	• Szónoki beszéd utólagos vázlatának és összefoglalásának elkészítése. • Érvek pro és kontra, szóban és írásban.
Ajánlott tevékenységek		• A fejezetben tanult ódákra, más műfajú versekre és prózai művekre jellemző beszédhelyzet (megszólít-megszólított viszony) változatainak azonosítása. Retorikai elemek funkciójának azonosítása a tanult ódákban, szónoklat- és tanulmányrészletekben. • Az utalások és rájátszások szerepének felismerése a kulturális azonosságtudat kifejezésében. Szónoki beszéd utólagos vázlatának és összefoglalásának elkészítése. Szövegek, illetve a szövegekben választott álláspontok melletti, illetve elleni érvek megfogalmazása szóban és írásban.

	• A mai nyelvben is használatos régies alakok gyűjtése. Idiómák, összetételek, képzett szavak között talált régiségek felismerése, gyűjtése. Új képzések, összetételek, változásra utaló jelenségek gyűjtése. • Az adatok csoportosítása, részletes elemzése. Néhány jellegzetes változási út feltárása. • Vita: Van-e iránya, értelme a változásnak? Régi és új változatok „értéke”.
Ismeretek, tananyagtartalmak	**Művek:** • Radnóti Miklós: Nem tudhatom • Vörösmarty: Szózat • Kölcsey: Himnusz, Zrínyi dala, Parainesis Kölcsey Kálmánhoz (részlet) • Ady Endre: Nekünk Mohács kell, Az idő rostájában, A föl-földobott kő, Góg és Magóg • Arany János: Válasz Petőfinek • Balassi Bálint: Egy katonaének, Ó én édes hazám... • Berzsenyi Dániel: Magyarokhoz (részlet) • Államok, népek himnuszai: Szovjet himnusz, Az Amerikai Államok himnusza, Lengyel himnusz, Székely himnusz, Rákóczi-nóta, Finn himnusz, Cigány himnusz, Francia himnusz, Orosz himnusz, Cseh himnusz, • Márai Sándor: A hazáról és az államról, Haza • Kosztolányi: Lenni vagy nem lenni, Ábécé a nyelvről és lélekről • Kövesdy Zsuzsa (szerk.): Kedves hallgatóim! • Orbán Ottó: Melyben Balassi módján fohászkodik • Ottlik Géza: iskola a határon (részlet) • Örkény István: Budapest • Janus Pannonius: Pannónia dicsérete • Shakespeare: Hamlet (részlet, Arany J. ford.), Hamlet (részlet, Nádasdy Á. ford.) • Széchenyi István: Ez a magyar lenni vagy nem lenni Vergilius: Aeneis (részlet) Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem (részlet), Az török áfium ellen való orvosság **Tartalmak, fogalmak:** • Hagyomány, egyéni és kollektív önazonosság. • Szövegköziség, utalások és emlékezet. • Óda, tanulmány, szónoklat. • Idiómák, archaizmusok.

7. fejezet	*CÍM*	**MÁS LETTEM**
	A FELDOLGOZÁSHOZ AJÁNLOTT ÓRASZÁM	14 óra
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	• Kamaszokról szóló irodalmi művek és szakszövegek feldolgozása a konfliktusok, kompromisszumok, az empátia fogalmának értelmezésével. • Mintakövetés és lázadás, kortárskapcsolatok, végletes érzelmek. • A testi változások lelki feldolgozása.
	POÉTIKAI FÓKUSZ	• Hasonló problémák különböző korban keletkezett, különböző műfajú és modalitású művekben.
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	• Szereplők és tettek motivációjának megértése. • Általánosítások megfogalmazása. • Célzás és elhallgatás felismerése; jelöletlen ok-okozati viszonyok felismerése. • Következtetések megfogalmazása.
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	• Megadott stílusmintákban monologikus és dialogikus szövegek kiegészítése.
Ajánlott tevékenységek		• Házirend-készítés. • Levél- és naplóírás. • Ismeretterjesztő szövegek feldolgozása: lényegkiemelés. • Ismétlődő motívumok keresése és értelmezése a regényben. • Eltérő stílusú kamaszbeszédmódok összevetése. • Féloldalas párbeszéd, illetve töredékes naplórészlet megfelelő stílusban való kiegészítése. • Szülői, ill. tanári hivatalos és magánlevél kiegészítése.
Ismeretek, tananyagtartalmak		**Művek, szövegek:** • Janikovszky Éva: Kire ütött ez a gyerek? • Ágai Ágnes: Kamaszságok • Sue Townsed: Adrian Mole titkos naplója (részlet) • Aidan Macfarlane–Ann McPherson: Őrülten egészséges vagyok! (részlet) • Karinthy Frigyes: Skarlát • Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes: Gyermeklélektan (részlet) • Ranschburg Jenő: Gepárd-kölykök. Gyermekismeret (részlet) • Vajda Zsuzsanna: A gyermek pszichológiai fejlődése (részlet) • Szabó Magda: Abigél

	• I. Sjöstrand: Anyuban azt nem bírom • Georg Kühlewind: Csillaggyerekek (részlet) • Leírás egy kollégiumról, egy kollégiumi rendtartás, házirend részlete. **Tartalmak, fogalmak:** Önéletrajz, napló, önvallomás, emlékirat

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

- A komikum forrásainak és változatainak felismerése, megkülönböztetése
- Egy komédia alapos ismerete
- A tanult művek alapos ismerete
- Önálló vázlatkészítés rövidebb szöveg alapján
- 2 Petőfi-vers megtanulása. Egy drámarészlet előadása
- Legyen a tanulónak olvasói tapasztalata a regényről;
- Tudjon állást foglalni, ezt legyen képes érvekkel alátámasztani, tudjon önállóan rövid kritikát, véleményt írni;
- A tanuló legyen képes a mű elolvasására, elemzésére, értelmezésére;
- A tanuló legyen képes az új ismeretek befogadására, gyakorlására, elmélyítésére, az új fogalmak megtanulására, alkalmazására;
- Ismerjen fel összefüggéseket, kapcsolatokat, motívumokat a különböző műfajú és típusú szövegekben;
- Ismerje fel a két tanult nyelvi kulcsfogalom, a fókusz és a kontrasztív topik közti különbségeket; ismerje fel ezeket köznapi szövegekben, és legyen tisztában ezek használatának stiláris jellemzőivel;
- Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, érvelni, összehasonlító észrevételeket tenni;
- Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát (csoportmunkák végzése során);
- Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra
- A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a nyelvi megalkotottság néhány jellemzőjét lírai szövegekben (ismerje fel a lírai szövegek legjellemzőbb sajátosságait).
- Tudjon különbséget tenni a lírai szövegben a jelenetezés belső képei és a metafora között.
- Tudjon szakszöveget alkalmazni a gyakorlatban.
- Ismerje és alkalmazza a versértelmezés tanult közelítési szempontjait.
- Tudjon megadott szempontok figyelembevételével lírai szöveget értelmezni.
- Tudjon önállóan műelemző esszét írni.
- Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát.
- Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra.

- A művekben megjelenő szemléletmód, szerepek, csoportnormák és értékek, illetve hangnemek felismerése és azonosítása, a retorikai elemek, illetve az utalások, rájátszások azonosítása és funkciójuk értelmezése.
- A szónoki beszéd eszközeinek, szerkezetének felismerése, a meggyőzés képességének elsajátítása.
- Érvek és ellenérvek gyűjtése lírai és epikus szövegekből, illetve önállóan megadott témában. Az érvek elrendezése, önálló vélemény megfogalmazásának képessége.
- A művekben megjelenő elvárások, szerepek, csoportnormák és értékek felismerése és azonosítása, az elbeszélői nézőpont azonosítása és funkciójának értelmezése az olvasott művekben. A kamaszlét – mint a felnőttség és a gyermekség közti időszak – a tanult művekben megjelenő tartalmainak, jelentéseinek megfogalmazása.
- Az olvasott regény esetében: a szereplők rendszerének bemutatása; a regény terének, idejének
- szereplőinek és cselekményének azonosítása. Az elbeszélői nézőpont felismerése, a kompozíciós egységek elkülönítése.

8. évfolyam

	Témakörök
1.	A KÖLTÉSZET NYELVTANA – A NYELVTAN KÖLTÉSZETE
2.	A SZIGET MINT „KÍSÉRLETI LABORATÓRIUM”
3.	ANAKREÓN FELTÁMADÁSAI
4.	NYELVROKONSÁG
5.	AMIT A PAD ALATT OLVASUNK – NÉPSZERŰ PRÓZA
6.	NYELVEK KÖZÖTTI KÜLÖNBSÉGEK
7.	VÁLTOZATOK RÓMEÓKRA ÉS JÚLIÁKRA
8.	HÉTKÖZNAPI ÉS MŰVÉSZI KOMMUNIKÁCIÓ

1. fejezet	*CÍM*	**A KÖLTÉSZET NYELVTANA – A NYELVTAN KÖLTÉSZETE**
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	• Rend és szabály a művészetben, az alkotásban. • Szerkezetek és kitüntetett pozíciók a mondaton belül
	POÉTIKAI FÓKUSZ	• A szófajok és a mondatszerkesztés szerepe a versben
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	• Jellemző grammatikai jegyek mit versszervező elvek (’minden pont archimédeszi’)
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	• Csak adott szempont alapján való fogalmazás a műről; címadás
Ajánlott tevékenységek		• Különböző nyelvi eszközök funkciójának felismerése a versben (pl. az igétlenség és a mondattani párhuzamok, a főnévi igenév, a versmondat hosszúsága).

	• Elliptikus szerkezetű szövegek megértése, szabálytalan vagy bonyolult mondatszerkezetű szövegek megértése; lírai szövegmontázsok készítése, reklámfilm- és antireklámfilm-forgatókönyv írása. • A hangszimbolika, a ritmus szerepének felismerése, a retorikai alakzatok és szóképek azonosítása és versbéli funkciójuk értelmezése • A mondattani témakörökkel kapcsolatos adatok gyűjtése, rendszerezése, megvitatása, a problémás esetek azonosítása, kísérletezés, a tanult idegen nyelvvel való összevetés
Ismeretek, tananyagtartalmak	**Művek:** • Adamis Anna: Menni kéne • József Attila: Klárisok • Kosztolányi Dezső: Októberi táj, Azon az éjjel (részlet) • Babits Mihály: Messze, messze... • Kölcsey Ferenc: Elfojtódás • Vajda János: A vaáli erdőben • Ady Endre: Sírni, sírni, sírni, A Hortobágy poétája, A Tisza-parton, A magyar ugaron, Kocsi-út az éjszakában, Őrizem a szemed, Vízió a lápon, A Gare de L'Esten (részletek), Párisban járt az ősz, Lelkek a pányván, A magyar messiások • Áprily Lajos: Március (részlet) • Vörösmarty Mihály: A Guttenberg-albumba, Ábránd • Arany János: Reg és est, A walesi bárdok • Babits Mihály: Esti kérdés, Messze... messze... • Baudelaire, Charles: Romantikus naplemente • Biblia (Károli Gáspár ford.) – Prédikátor könyve (részlet) • Csokonai Vitéz Mihály: Az estve (részlet) • Horváth Elemér: Halandó • Jókai Mór: Az arany ember (részletek) • József Attila: Örökkön háborog a tenger, Klárisok, Rejtelmek • Juhász Gyula: Tiszai csönd • Karinthy Frigyes: Így írtok ti – A „klasszikus gyomorgörcsök” ciklusból Futuram Exactum • Kölcsey Ferenc: Elfojtódás • Márton László: Árnyas főutca, Testvériség I. Kényszerű szabadulás (részletek) • Nagy László: Tengeritörők • Petőfi Sándor: Orbán, Szeptember végén (részlet), Reszket a bokor, mert (részlet), A puszta, télen (részlet), A XIX. század költői

		• Pilinszky János: Infinitívusz • Radnóti Miklós: Éjszaka, Két karodban • Szabó Lőrinc: Nyár • Tóth Árpád: Az arany park • Vajda János: A vaáli erdőben • Weöres Sándor: Variációk, Rongyszőnyeg – 99 **Tartalmak, fogalmak:** Stílus. Versmondat, prózamondat. Összetett mondat, tagmondat, mellérendelés, alárendelés, vonatkozói mellékmondat, utalószó, kötőszó Topik, komment. Intonáció
2. fejezet	*CÍM*	**A SZIGET MINT „KÍSÉRLETI LABORATÓRIUM”**
	A FELDOLGOZÁSHOZ AJÁNLOTT ÓRASZÁM	24 óra
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	• Barbárság és civilizáció, ösztön és értelem
	POÉTIKAI FÓKUSZ	• Modellszerűség: szó szerinti és mögöttes jelentések
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	• Sorok között és mögött olvasás; történet idejének, helyének lehetséges rekonstrukciója; szereplők motivációjának árnyalt értése; motívumok kibontása.
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	• Beszámolók (E/1) a szigeten történtekről: pl. naplóban, levélben; hasonló tematikájú művek összehasonlítása táblázatban; különböző hosszúságú összefoglalók készítése (lényegkiemelés, hierarchizálás elemek között).
Ajánlott tevékenységek		• A jelképes jelentésszintek, a példázatszerűség, a modellisztikus sűrítés és a szimbólumok felismerése. • Egy regény több lehetséges olvasatával való megismerkedés. • Tapasztalatszerzés a különféle kulturális kódok működéséről az értelmezés során. • Szociometriai térkép és regénycselekmény megfeleltetése egymásnak. • A cselekmény drámában és regényben való megjelenítésének összevetése. • Élettörténet-rekonstrukció párbeszéd alapján. • A dráma egyik szereplője interjúhelyzetben („villamosszékben”). • Drámarészletekből drámaegész kibontása. • Szerkezeti vázlat segítségének igénybevétele a dráma cselekményének megértésében, rekonstruálásában.

		• Vezérmotívumok azonosítása regényben és drámában, a cselekményszálak összekapcsolásának magragadása. • Napló- és levélírás a szereplők helyzetében. • Fakultatív: szociálpszichológiai játékok (döntésjáték a csoportdinamika elemzésével).
Ismeretek, tananyagtartalmak		**Művek, szövegek:** • William Golding: A Legyek Ura • Jules Verne: Kétévi vakáció (választható) • Jókai Mór: Az arany ember (részletek) • W. Shakespeare: A vihar • Hoffmann, E. T. A.: Az arany virágcserép • Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig (részlet) • Milne, A. A: Micimackó • R.L. Stevenson: A kincses sziget (választható) • Huxley: Szép új világ (választható) **Tartalmak, fogalmak:** Motívum. Kalandregény. Utópia, civilizáció. Többjelentésűség.
3. fejezet	*CÍM*	**ANAKREÓN FELTÁMADÁSAI**
	A FELDOLGOZÁSHOZ AJÁNLOTT ÓRASZÁM	13 óra
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	• A boldogság forrásai (Vagy: szerelem, öregség, bor, halál)
	POÉTIKAI FÓKUSZ	• Egy költői hagyomány továbbélése és változásai. • A tematikus és formai konvenció követése és az attól való részleges eltérés.
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	• Hasonlóságok és különbségek észrevétele
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	• Hasonlóságok és különbségek megfogalmazása vázlatban, ábrával, rövid összefoglalóban.
Ajánlott tevékenységek		• Versek motívumvilágának összevetése. • Különbségek és hasonlóságok vázlatszerű listázása. • Vázlatból összefüggő szöveg, összefüggő szövegből vázlat készítése. • A különbségek összekapcsolása értékrendek és korok különbözőségével. • A stiláris különbségek történetiségéről való tapasztalat megfogalmazása.

Ismeretek, tananyagtartalmak	**Művek:** • Anakreón: Alkimosz, te kedves.., Artemiszre, Artemónra, Dionüszoszhoz, Egy leányhoz, Elégedetlenség, Erósz mint kovács, Gügésszel mit törődöm, Ifjak barátja, Poszeidon hava..., Reggeliztem, Bordal, Engem a szerelem, Szerelmi párviadal, Szerenád, Szerény látogatók, Óh, dacos szemű..., Gyűlölöm, Töredék a halálról, Tücsök • Anakreóni dalok: Kötődik a fehérnép..., Erósz a rózsaszirmon, A rózsalugasban lelt Erósz • Arany János: V. László (részlet) • Csokonai Vitéz Mihály: Anakreon s Ovíd, Az alvó Lillára, A versszépítő, • A Reményhez, Az álomhoz, Lillához, A szeplő, A szamóca, A hévség, A leánykákhoz, Egy tulipánthoz, A bóldogság, A búkergető, Az anákreóni versek, Tartózkodó kérelem, Kurta filozófia (részlet) • Vajda János: Húsz év múlva (részlet) • Babits Mihály: (Anakreónról) • József Attila: Flóra • Juházs Gyula: Anna örök, Anakreoni légdal, Anakreóni dallam • Vas István: Mégsem, Mit bánom én, Folytassuk!, Megyek, Piroska, Csúnya szeptember, Korán sötétedik, Kibírta • Weöres Sándor: Önkarikatúra (részlet), Rongyszőnyeg (91.) • Géher István: 13., 15., 43., 44., 45., 46. 47. • Parti Nagy Lajos: Egy hosszú kávé • Csehy Zoltán: (Anakreón redivivus) (újjáéledő, feltámadó Anakreón) • Németh István Péter: Anakreón őszi dala, Anakreón egy arácsi eperfához **Tartalmak, ismeretek:** • két jellegzetes anakreóni versforma • visszatérő anakreóni motívumok • a rokokó, a felvilágosodás, az epikureizmus • időszerkezet

4. fejezet	*CÍM*	**NYELVROKONSÁG**
	A FELDOLGOZÁSHOZ AJÁNLOTT ÓRASZÁM	*12 óra*
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	• *A magyar nyelv rokonai; a nyelvrokonság*
	POÉTIKAI FÓKUSZ	
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	• *Táblázatos formában kapott adatok értelmezése, ismeretterjesztő szövegek olvasása*
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	• *Vita, érvelés, esszé*
Ajánlott tevékenységek		• Adatok megismerése. (Ennél a témánál először a gyerekek számára még ismeretlen adatokból kell kiindulnia az elemzésnek. A magyarral rokon nyelvek, illetve a tanult idegen nyelv rokon nyelveiből vett adatokkal kell megismerkedniük.) • A megismert adatok feldolgozása, csoportosítása, rendszerezése. • Szabályosságok, következtetések megfogalmazása.
Ismeretek, tananyagtartalmak		**Tartalmak, ismeretek:** A nyelvrokonság fő kritériumai, a magyar nyelv és a tanult idegen nyelv rokonsági viszonyai. Nyelvrokonság, alapszókincs, szabályos jangmegfelelés. Finnugor nyelvek, indoeurópai nyelvek Nyelvi jellegzetességek, amelyekben a nyelvek eltérnek egymástól (pl. toldalékok-elöljárószók, szórend, igeidők).
5. fejezet	*CÍM*	**AMIT A PAD ALATT OLVASUNK – NÉPSZERŰ PRÓZA**
	A FELDOLGOZÁSHOZ AJÁNLOTT ÓRASZÁM	11 óra
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	• Olcsó-e, ami népszerű?
	POÉTIKAI FÓKUSZ	• „Magas” művészet és népszerűség viszonya, műfajok keveredése; önálló olvasmány (ponyva) feldolgozása.
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	• Irónia, köznyelv, tudás és fikció szétszálazása
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	• Különböző modalitású szövegek alkotása; könyvismertetés, elmarasztaló kritika,
Ajánlott tevékenységek		• Vita, reklámírás, elmarasztaló kritikák ismertetése, ill. alkotása. • Hiba- és erénykeresés. • Az ízlésítélet indoklása. • A cselekménszövés, a jellemalkotás és a nyelvi-stiláris réteg elválasztása az ítéletalkotásban. • Olvasásszociológiai, ill. olvasástörténeti szakcikkek olvasása. • Lényegkiemelés, szóbeli ismertetés.

Ismeretek, tananyagtartalmak		**Művek, szövegek:** • Rejtő Jenő – részletek vagy egy teljes regény • Szerb Antal: A Pendragon legenda • Egy a diákok által választott aktuális kedvenc • Dicsérő és elmarasztaló kritikák; részletek a populáris irodalomról szóló tanulmányokból. **Tartalmak, ismeretek:** Lektűr, bestseller, ponyva, kultuszkönyv.
6. fejezet	*CÍM*	**NYELVEK KÖZÖTTI KÜLÖNBSÉGEK**
	A FELDOLGOZÁSHOZ AJÁNLOTT ÓRASZÁM	11 óra
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	• A nyelvek közötti különbségek és hasonlóságok
	POÉTIKAI FÓKUSZ	• Ami a fordításban elvész
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	• Idegen nyelvű szövegnek (prózának, versnek) és magyar fordításának összevetése
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	• Következtetés, általánosítás, „jóslás” megfogalmazása. • Fordítás.
Ajánlott tevékenységek		• Az 5. osztálytól folyamatosan előkerülő, a tanult idegen nyelvvel, illetve más nyelvekkel való összehasonlítások újbóli áttekintése. • Következtetések megfogalmazása. • Lehetséges általánosítások megfogalmazása. • „Jóslás”. A tapasztalt szabályszerűségek alapján elvárások megfogalmazása és tesztelése.
Ismeretek, tananyagtartalmak		**Művek:** Milne, A. A.: Micimackó (eredeti, Karinthy Frigyes fordítása, Lénárd Sándor fordítása) Apollinaire: A Mirabeau-híd Villon, F.: A felakasztását váró Villon négy sora **Tartalmak, ismeretek:** • Lexéma, homonímia, szinoníma, poliszémia, rokon értelmű kifejezések • Parafrázis • Jelnyelvek • Univerzálé

7. fejezet	*CÍM*	**VÁLTOZATOK RÓMEÓKRA ÉS JÚLIÁKRA**
	A FELDOLGOZÁSHOZ AJÁNLOTT ÓRASZÁM	14 óra
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	• Rómeók és Júliák a változó időben és művészeti ágakban
	POÉTIKAI FÓKUSZ	• Az adaptáció (művészeti ág, helyszín, kor, stb. szerepe)
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	• Hasonlóságok és különbségek felismerése drámában, filmen; a változások szerepe, értelme a művek egészében
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	• Egyéni és kiscsoportos vélemény megfogalmazása az adaptációról; érvelés; megfogalmazása; képi nyelv fogalmi nyelvre való áttétele.
Ajánlott tevékenységek		• A fabula (történet) megfogalmazása, elvonása a filmadaptáció cselekményéből – összehasonlítása pl. Lamb történet-összefoglalásával, az írott darab történet-összefoglalásával. • A képi nyelv fogalmi nyelvre való áttétele. • A térbeli, időbeli és az alak-transzformációk összefüggésének vizsgálata: annak vizsgálata, hogy az időbeli áthelyezés hogyan hat a szereplők átalakítására, hogy a szereplők átformálása hogyan kapcsolódik össze a cselekmény átformálásával. • Szöveg és kép viszonyának vizsgálata. „Vallatószék”: a szereplők helyzetébe belehelyezkedett diák kifaggatása. • A dráma helyükről kiemelt szövegrészeinek elhelyezése segítség nélkül, illetve képi segítséggel. • A filmből kiemelt képek sorba rakása, megfeleltetése szövegekkel. Esetleg: képsorok értelmező átmontírozása.
Ismeretek, tananyagtartalmak		**Művek:** • Shakespeare: Romeo és Júlia • West Side Story • F. Zeffirelli: Romeo és Júlia • Baz Luhrman: Romeó+Júlia • John Madden: Szerelmes Shakespeare (kiegészítő anyag) • Hartai László és Muhi Klára: Mozgóképkultúra és médiaismeret **Tartalmak, ismeretek:** Fabula, cselekmény, szüzsé, történet Hangnemek keveredése Montázs, képkivágások fajtái

8. fejezet	*CÍM*	**HÉTKÖZNAPI ÉS MŰVÉSZI KOMMUNIKÁCIÓ**
	A FELDOLGOZÁSHOZ AJÁNLOTT ÓRASZÁM	19 óra
Képességfejlesztési fókuszok	*TEMATIKUS FÓKUSZ*	• A művészet, az irodalom funkciója
	POÉTIKAI FÓKUSZ	• A művészi (irodalmi) kommunikáció sajátosságai
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	• Irodalmi szövegek denotatív és a konnotatív jelentésének megkülönböztetése a szövegértésben
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	• A konnotatív jelentés, többletjelentés változatai óvatos megfogalmazásának gyakorlása
Ajánlott tevékenységek		• Szövegek vizsgálata hétköznapi kontextusban – áthelyezésük irodalmi kontextusba. • A címadás és a cím által sugallt értelmezési instrukciók követése • Látszólag tagolatlan szöveg bekezdésekre tagolása. A dokumentum-jelleget megteremtő nyelvi eszközök feltárása és az áldokumentum leleplezése. „Talált” szövegek gyűjtése és közös értelmezése, montázs- és kollázs készítés.
Ismeretek, tananyagtartalmak		**Művek:** • Arany János: Vojtina ars poétikája • François Truffaut: Fahrenheit 451 • Ismeretlen szerző: Cikk a Hölgyvilágból • József Attila: Tiszta szívvel • Örkény István: Mi mindent kell tudni • Tar Sándor: Hangulatjelentés – Még csak • Nagy László: Himnusz minden időben • Kosztolányi Dezső: Esti Kornél (Tizennyolcadik fejezet) • Shakespeare: Lear király (részlet) • Spiró György: Csirkefej (részlet) • Tóth Árpád: Jó éjszakát! **Tartalmak, fogalmak:** • A kommunikáció tényezői és funkciói és a kommunikációs tényezők megkettőződése az irodalmi kommunikációban • Az esztétikai konvenció és polivalencia-konvenció • A metaforikus referencia, a konnotatív jelentés előtérbe kerülése • Tabu

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

- Érvelés, meggyőzés, magabiztos fellépés; logikus gondolkodás, együttműködés fejlesztése.
- A művekben megjelenő szemléletmód, szerepek, csoportnormák és értékek, illetve hangnemek felismerése és azonosítása, a retorikai elemek, illetve az utalások, rájátszások azonosítása és funkciójuk értelmezése.
- A szónoki beszéd eszközeinek, szerkezetének felismerése, a meggyőzés képességének elsajátítása.
- Érvek és ellenérvek gyűjtése lírai és epikus szövegekből, illetve önállóan megadott témában. Az érvek elrendezése, önálló vélemény megfogalmazása.
- A tanuló
  - tudja, mi a jelentés és miben különbözik a jelölttől,
  - ismeri a jelentés problematikus voltát, a több jelentés lehetőségeit,
  - tudja hozzávetőlegesen, hogyan működik a konnotáció,
  - ismeri az egyszerűbb nyelvi implikatúrákat és előfeltevéseket,
  - beszédhelyzetekben felfedezze szövegekben megéri,
  - ismeri a magyar és a tanult idegen nyelv eltéréseit és hasonlóságait a konnotáció és több jelentés problematikájának vonatkozásában.
- A tanuló képes azonosítani és értelmezni a nyelvi megalkotottság néhány jellemzőjét epikai és drámai szövegekben (a szöveg jellemző szerveződése, magatartás- és szemléletforma, időiség, kifejezésmód, szövegforma).
- Ismeri és alkalmazza a regényértelmezés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot.
- Választott munkáihoz tud grafikai szervezőt választani és használni.
- Tud megadott szempontok figyelembevételével önállóan, jó helyesírással értelmező esszét írni.
- Képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, érvelni, összehasonlító észrevételeket tenni.
- Törekszik együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát.
- Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedszik határozottságra, világosságra, tartalmasságra.
- A tanuló tudja, hogy a finn rokona a magyarnak és miért az (legalább 2-3 erős érv megértett elsajátítása)
- Tud megnevezni a finnen kívül legalább 2-3 másik finnugor nyelvet, tudja, hogy az egyes rokon nyelveket körülbelül hányan és hol beszélik
- Ismer néhány módszert arra, hogy miképp használhatjuk a szabályos hangváltozások ismeretét idegen nyelvek tanulásakor
- Megfelelően előkészített adatok birtokában tud mondattani és alaktani párhuzamot is vonni két rokon idegen nyelv közt, és ezt is képes legyen a nyelvtanulásában alkalmazni
- Van fogalma arról, hogy körülbelül hány nyelv van a világon, ismerje a jelentősebb nyelvcsaládokat, tudjon példát elszigetelt nyelvekre
- Ismer a finnugoron kívüli fontosabb rokonítási kísérleteket és azok érvelésének hibásságát
- A tanulónak olvasói tapasztalata van legalább három műről
- Állást foglal a magas művészet és népszerű művészet kérdéseiben, ezeket képes érvekkel alátámasztani, tud rövid kritikát és könyvismertetést írni stb.
- A tanuló képes művek elolvasására, elemzésére, értelmezésére
- Az új ismereteket gyakorolja, elmélyíti, az új fogalmakat megtanulja, alkalmazza
- Felismer összefüggéseket, kapcsolatokat, motívumokat különböző korok szerzőinek műveiben
- Képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, érvelni, összehasonlító észrevételeket tenni

- Törekszik együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát (csoportmunkák végzése során)
- Szóbeli megnyilatkozásaiban határozottságra, világosságra, tartalmasságra törekszik,
- A tanuló meg tud nevezni néhány sajátságot, amelyben a különböző nyelvek eltérhetnek egymástól.
- A tanuló egy ismeretlen nyelv adataiból meg tud fogalmazni minimális következtetéseket a nyelvre nézve.
- A tanuló tud glosszázott nyelvi adatokkal bánni.
- A tanuló tud fordított szövegeket kritikusan olvasni, tudja a fordítások esetleges hibáit korrigálni.
- A tanuló tud a tanult idegen nyelvből – a nyelvtudásának megfelelő szinten – fordítani magyarra.
- A tanuló a kétnyelvű és az egynyelvű szótárakat biztonsággal használja.
- Képes a stílus mibenlétének árnyalt megfogalmazására.
- Tud különböző stílusárnyalatú szöveget alkotni.
- Képes a stílusban megnyilatkozó értékelés felismerésére.
- Felismeri és képes megfogalmazni a nyelvi eszközök szerepét a stílushatás létrejöttében.
- Felismeri az alábbi sajátos nyelvi jellegzetességeket lírai szövegekben: igétlenség, infinitívuszi szerkezet dominanciája, hiány, hosszú, összetett versmondat, késleltetés, rendszerszerű ismétlődés.
- Képes ezek stílusértékének megfogalmazására.
- Képes a hangszimbolika, a ritmus szerepének felismerésére, a retorikai alakzatok és szóképek azonosítására és versbeli funkciójuk értelmezésére.
- Képes a nyelvi eszközökről tanultak alkalmazására ismeretlen szövegeken.
- A fejezet végére tud önállóan (képességeinek megfelelő segítséggel) verset elemezni.
- A tanuló meg tudja különböztetni az alá- és a mellérendelő viszonyok főbb jellemzőit.
- Képes szerkezeteket tagmondattá és tagmondatokat névszói szerkezetté alakítani.
- Tudja, hogy az egyes szövegszerkezeti jellemzőknek milyen a stílushatásuk.
- Képes az összetett mondatok szerkezetéről tanultakat alkalmazni bonyolultabb szövegek elemzésekor.
- Tudja a magyar mondat speciális pozícióit (kérdő kifejezések helye, tagadószó lehetséges helyei, mennyiségjelölős kifejezések helye).
- Össze tudja vetni a magyar mondat szerkezetét a tanult idegen nyelvi mondatok megfelelő szerkezeteivel.
- Tudja alkalmazni és mozgósítani a mondat szerkezetéről szerzett tudását irodalmi művek elemzésekor.

MATEMATIKA

Célok és feladatok

A matematikatanítás célja, hogy a gondolkodás örömének és hasznosságának felfedeztetésével párhuzamosan megismertesse a tanulókat környezetük mennyiségi és térbeli viszonyaival, megalapozza a korszerű, a mindennapi életben, a többi tantárgy tanulása során és különböző probléma-szituációkban jól

használható, továbbfejlesztésre alkalmas matematikai műveltségüket. Ezen cél megvalósításának folyamatában elsősorban a matematikai kompetencia különböző komponenseit fejlesztjük, valamint a matematikai nevelés folyamatában rejlő lehetőségeket kihasználva hozzájárulunk a többi kulcskompetencia (anyanyelvi kommunikáció, idegen nyelvi kommunikáció, természettudományos kompetencia, digitális kompetencia, a hatékony, önálló tanulás, szociális és állampolgári kompetencia, kezdeményezőkészség és vállalkozói kompetencia, esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség) megerősítéséhez.
A fenti célok megvalósításának komplex folyamata biztosítja a kulcskompetenciákra épülő kiemelt fejlesztési feladatok (énkép, önismeret, hon- és népismeret, európai azonosságtudat-egyetemes kultúra, aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés, gazdasági nevelés, környezettudatos nevelés, a tanulás tanítása, testi és lelki egészség, felkészülés a felnőtt lét szerepeire) megvalósítását is.

A kerettanterv az 1-8. évfolyamokon folyó kompetencia alapú matematikai nevelés fejlesztési feladatait konkretizálja a következő területek megjelenítésével:

– tartalmak (témakörök), ismeretrendszer,
– a követelmények teljesítéséhez javasolt időkeret,
– fejlesztendő képességek, kompetenciák,
– javasolt tevékenységek átfogó rendszere,
– évfolyamonkénti követelmények,
– értékelési eljárások, módszerek.

A kerettantervi tartalmakhoz kapcsolódóan jelennek meg az iskolai egészségfejlesztéssel, fogyasztóvédelemmel és környezetvédelemmel összefüggő feladatok, elsősorban a matematikai alkalmazások területén.

A matematikai kompetencia matematikai ismeretek, matematika-specifikus készségek és képességek, általános készségek és képességek, valamint motívumok és attitűdök együttese. A fogalom pontos tartalma a matematikai kompetencia komponensrendszerként való értelmezésével írható le.

A kerettanterv a magyar matematikai nevelés jó hagyományait, értékeit megőrizve a következő területeken fogalmaz meg kiemelten hangsúlyos feladatokat:

1. Fejlesztés-központúság megvalósítása két fő területen: a tanulók komplex fejlesztése; valamint a matematikai tartalmak fokozatos felépítése, mélyítése, bővítése. Ez a szemlélet megkívánja, a felépítés lehetővé teszi a tanulók differenciált foglalkoztatását, az egyéni bánásmód megvalósítását is.

2. Az esélyegyenlőtlenség csökkentése, a különböző adottságú, képességű tanulók felzárkóztatásának illetve tehetségük kibontakoztatásának változatos módszerekkel történő megvalósítása (például a matematikatörténeti érdekességek, a különböző játékok, mint alapvető tevékenységi formák használata a motiváltság erősítésében, stb.).

3. A matematika hasznosságának, gyakorlati hasznosíthatóságának, más műveltségterületeken történő alkalmazásának hangsúlyosabb szerepeltetése a kulcskompetenciák fejlesztése érdekében.

4. A kerettanterv új szemléletét megerősítő tevékenységi formák, módszertani ajánlások megjelenítése (pl.: páros és csoportmunka, kooperatív tanulási eljárások megismertetése).

5. Az értékelési módszerek változatosságának hangsúlyozása (az értékelést is a fejlesztés szolgálatába állítva, például megerősíti az egyén önmagához képesti fejlődésének pozitív értékelését is).

6. A matematikai fogalmak fokozatos fejlesztése, az életkori sajátosságoknak megfelelő tevékenységgel megerősített megjelenítése, a tudatosan átgondolt, spirális tananyag-felépítés.

Ezt a kerettantervet – mely kis kiegészítéssel helyi tantervként is használható – ajánljuk minden olyan matematika tantárgyi programhoz, amelyik a matematikai nevelőmunka megújítására törekszik.

A kerettanterv egy gyakorlati megvalósítását biztosító komplex eszközrendszer készült el a suliNova Kht. keretében lezajlott fejlesztési folyamat során. (Educatio – suliNova program HEFOP 3.1.1.) Ezen dokumentumok (feladatlapok, könyvek, tanári segédletek, eszközök, stb.) moduláris építkezése lehetővé teszi az 1-8. évfolyamok bármelyikén való – akár önálló – alkalmazásukat.
A modulok a tanórai fejlesztéseket (A típus), más műveltségterületek által támogatott matematikai kompetenciafejlesztést (B típus) és a tanórán kívüli foglalkozásra tervezett fejlesztést (C típus) jelenítik meg.
Az elkészült eszközrendszer részei a tanulói munkafüzetek (eszközmellékletekkel), tanári útmutatók (módszertani, értékelési javaslatokkal, ajánlásokkal, alternatív eljárások bemutatásával, a szükséges eszközökkel).

Általánosan megfogalmazható, hogy az 1-4. évfolyamok dokumentumai a fogalmak és ismeretek megalapozáshoz kiváló előkészítést adnak. Dominálnak a cselekvéshez kötött, tapasztalatokra építő eljárások. Az alsóbb évfolyamok folytatásaként a felső tagozaton is sok, a tanár által előre megtervezett tudatos tevékenység kíséri a fogalmak bevezetését, megértését, érlelését.
A kerettanterv egységesen kezeli az 5-8. évfolyamokat, azonban a bevezető utáni elkülönített, az alapozó szakaszról és a fejlesztő szakaszról külön-külön szóló összefoglaló segítséget nyújt a kerettanterv alkalmazásához a hat osztályos középiskolák számára is.
Ez az iskolaszakasz összekötő szerepet tölt be az alsós évfolyamok szemléletformáló, tevékenykedtető, felfedeztető fejlesztő munkája és a 9-12. évfolyamok deduktív gondolkodásra nevelő fejlesztő munkája között.
Itt jegyezzük meg, hogy a közoktatás 9-12. évfolyamán a matematikai nevelés közös tartalma mindenütt ugyanaz, hiszen a kimeneti szabályozás, azaz az érettségi (valószínűleg hosszú időre) meghatározza az azonos elvárásokat. Természetesen a megvalósítás során a tartalmi hangsúlyok kismértékű eltolódása illetve az alkalmazások (feladatok, problémák, projektek, stb.) szakmacsoportokhoz való igazítása szükségszerű.

A matematika kerettanterv az 1-12. évfolyamokon az alapórára épít (4-4-4-3-4-3-3-3-3-3-3-3-3 óra/hét), de a témakörök mélyítésének és kiterjesztésének lehetőségeit bemutatja, hogy emelt óraszám esetén is alkalmazható legyen.

A kerettanterv szerkezete

Minden szakaszhoz külön bevezető tartozik:

I. Bevezető-kezdő szakasz (1-4. évfolyam).
II. Alapozó szakasz (5-6. évfolyam)
III. Fejlesztő szakasz (7-8. évfolyam)

A bevezetők után következnek a kerettantervek évfolyamonként. Minden évfolyam végén mellékletet találunk, melyben az adott évfolyam A és C típusú moduljait soroljuk fel a javasolt óraszámokkal. A modulok a suliNova Kht. kompetenciafejlesztő programcsomagjának elemei, az előttük található kódszám első két jegye az évfolyamot, utolsó két jegye az évfolyamon belüli sorszámot jelenti (a C modulok esetén a kód középen megjelenik a C betű). A kód megkönnyíti a modulok visszakeresését (pl. 0141: 1. évf.. 41. modul, 05C04: 5. évf.. C 4. modul).

Szempontok a sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztésének támogatásához

A mozgáskorlátozott tanulók fejlődésének támogatása:

- Tekintettel kell lennünk arra, hogy a mozgás kivitelezése elvonhatja a figyelmet a feladatról, a feladatmegjegyzésében, értelmezésében támogatnunk kell.
- Nem tudhatjuk, hogy a mennyiségi viszonyokat (kicsi, nagy, vastag, vékony stb) tapintással, mozgással átélte-e, ezek megtapasztaltatása szükség esetén nélkülözhetetlen.
- A számlálás, számolási készségek fejlesztése során szánjuk több időt a gyakorlati tevékenykedtetésre.
- Ha néma olvasással nem sikerül a szöveges feladatokat értelmeznie, hangos olvasással segíthetünk.
- El kell fogadnunk, ha pontos, tetszetős, gyors kivitelezésre – például szerkesztéseknél – nem képes.

A nagyothalló tanulók fejlődésének támogatása:

- Matematikai tapasztalatait minden témakörben gazdagítani szükséges.
- Merev gondolkodásának rugalmasabbá tételére.
- Absztrakt gondolkodásának fejlesztésére.
- Nyelvi fejlesztésére a szokásosnál intenzívebben kell törekednünk.

A látássérült tanulók fejlődésének támogatása:

- Igen fontos ügyelnünk a bemutatott tárgyak, tárgyképek méretére, megvilágítására, és arra az időtartamra, amíg a tanulók megfigyelhetik azokat; tárgyak esetében rövidebb, tárgyképek esetében hosszabb exponálási időre van szükség.
- Formák érzékelésekor is – például geometriai témaköröknél – hosszabb exponálási időre van szükség.

A tanulásban akadályozott tanulók fejlődésének támogatása:

- Segíteni kell, hogy cselekvéseiket hallhatóan kommentálják, megfogalmaztatva velük a következő lépést is.
- A megszokottnál több ismétlésre van szükségük a tapasztalatszerzésben és a tapasztalatok megfogalmazásában is.
- Különösen fontos az önkontroll (önellenőrzés) fejlesztése.

A beszédfogyatékos tanulók fejlődésének támogatása:

- Ha figyelmét, emlékezetét kell használnia, mindig adjunk vizuális támpontot.
- Mivel fogalmi gondolkodásuk sérült, a megszokottnál több gyakorlati cselekvésre van szükségük.
- Célszerű megtanítani a helyes ujjszámlálást, ez sokáig segítheti.
- Ahhoz, hogy segíteni tudjunk, feltétlenül meg kell ismernünk a gyerek megoldáshoz vezető gondolati lépéseit.
- Ha megoldását szavakkal nem tudja megmagyarázni, a verbális közlést egészítse ki mutogatással.

Az autisztikus tanulók fejlődésének támogatása:

- Sok gyakorlásra van szükségük azokban az esetekben, amikor az *általánosból az egyesre*, az egyesből az általánosra következtetniük. Például: valóság és szám megfeleltetése, számok bontott alakjai, képhez szám kapcsolása, kisebb számok körében szerzett tapasztalatok kiterjesztése nagyobb számok körére, műveleti tulajdonságok alkalmazása egyedi esetekben, geometriai tulajdonságok kiemelése.
- Kiemelkedő képességet mutathatnak tulajdonságok, azonosságok, különbségek megállapításában.
- Ha műveleteket sokféle eszközzel végeztetünk, segítséget igényelhetnek,
- Szöveges feladatoknál a megértés kontrollálására nagy figyelmet kell fordítanunk.
- Frontális feladathelyzetben fontos a rövid, pontos, a gyermek által már megtanult instrukció alkalmazása;
- A kooperatívitásra legkönnyebben páros helyzetben taníthatjuk őket.

A pszichés fejődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatása:

- *A magtartási problémával* küzdő gyereket abba az ún. aktivitási térbe célszerű ültetni, amelyben a tanár a legtöbbet tartózkodik (nem a „kieső térbe”); figyelme, motivációja így tartható leginkább fenn.
- Mivel az önérzékelés és a szociális érzékelés általában sérült, ezért nagyon fontos a gyerek állapotát, érzéseit megérteni és minősítés nélküli értelmezni („most nagyon mérges vagy”).
- *Diszkalkuliás* tanulók esetében több tapasztalatszerzésre, gyakorlásra van szükség főleg a következő esetekben: egyenetlen ritmusú számlálás, mennyiségi relációk helytelen értelmezése, számok kihagyása, felcserélése, iránytévesztés, számok hibás grafikus megjelenítése, alapműveletek és inverzeinek értelmezési nehézsége, nehézség a szabályok felismerésében, a megtanultak alkalmazásának nehézsége.

Egyéni állapotának megfelelő mértékben valamennyi sajátos nevelési igényű tanulónak kiemelten fontos a *kooperatív munkában* való részvétel.

1-4. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

- A **fejlesztés-központúság** megvalósítása

Kiemelten hat kompetencia-komponens fejlesztését tervezzük meg a természetes fejlődési törvényekkel szinkronban és hozzáillesztjük a matematikai tevékenységekhez. Ezek: a számlálás, számolás; a mennyiségi és valószínűségi következtetés; a mérés, mértékváltás; a rendszerezés, kombinativitás; a szöveges feladatok, problémamegoldás, metakogníció; és az induktív és deduktív folyamatok, induktív és deduktív következtetés.

- Az **esélyegyenlőtlenség csökkentése**

Gondot fordítunk a különböző adottságokhoz, képességekhez és nehézségekhez, a különféle tanulási módokhoz, érdeklődéshez való alkalmazkodásra. Különös figyelmet igényel az olyan hiányosságok pótlása, amelyek a megértés és a továbbhaladás lehetőségét korlátozzák. A fogalmi rendszer gazdag valóságtartalommal való kiépítése, megtöltése kiemelten fontos a szegényes szociális hátterű tanulók számára.

- A **gyakorlati problémák**ban való jobb eligazodás szolgálata

Az elméleti ismeretek elsajátíttatása mellett nagy figyelmet szentelünk ezek beágyazására a köznapi élet helyzeteibe, problémáiba, a köznapi és a különféle műveltségterületeken való alkalmazásokra.

Tartalom

A tartalmi leírás a tanítói munka matematikai tartalmának, ismereteinek, a fejlesztendő képességeknek, kompetenciáknak és a gyerekek tárgyi és szellemi tevékenységeinek átfogó rendszerét tervezi meg. A fogalmi rendszer épülését és a képességek fejlődésének felerősödését, hatékonyságát a tanulás helyes szervezésével, módszereivel szolgálhatjuk, ezért a fejlesztő munkát a matematikai tevékenységek rendszerébe építve tervezzük.

„Bemenet-vezérlésű" építkezés

A fejlesztés tartalmát elsődlegesen az határolja körül, hogy ki-ki honnan indul, de nem tévesztjük szem elől, hogy milyen célok felé akarunk haladni. Az irányt tudhatjuk, amerre haladni kívánunk, és a fejlesztés várható (de nem feltétlenül elvárható) eredményeit. **Meghagyjuk a pedagógus alapvető felelősségét annak megítélésében, hogy csoportjában és egyénileg tanítványaival honnan indul, milyen tempóban halad, milyen speciális eljárásokat, módszereket követ**. Nem fogalmazunk meg egy nagyon határozottan körvonalazott, egységes követelményrendszert, azonban az egyes szakaszok végére kijelöljük az elérendő minimális szinteket ahhoz, hogy a következő szakasz munkája biztonságosan elkezdhető legyen.

Módszertani ajánlások

- A matematikatanulás lényegi összetevői a tartalmak mellett a tanulási módszerek. Ugyanazt a tananyagot sokféleképen fel lehet dolgozni, de a módszerek megválasztásához nagyon fontos néhány alapvetést figyelembe venni.
- A matematika **kettős öröm forrása** lehet, **ha a gyerekek átélhetik a világ egyre jobb megértésének izgalmát és a saját szellemi gyarapodásuknak élményét**.
- A kisiskolás gyerekek valódi ismeretekhez nem juthatnak elvont közlésekből, magyarázatokból. A matematikatanulás az első szakaszban a **cselekvő, személyes tapasztalatszerzéssel kezdődik, és sok esetben még nem is léphet túl rajta**. Ha a kisgyerek megtanul helyzeteket, képeket, történéseket

megfigyelni, ezeket rekonstruálni, ritmikus mozgással eljátszani, lerajzolni, elmondani, leírni, jelekkel kifejezni, akkor megtette az első lépést a megismerés útján. Az absztrakció alapja a sokszínű, sokféle konkrétum megismerése.
Hasonlóan: **a problémák manipulatív, tárgyi tevékenységgel való, cselekvő megoldása lesz alapja a gondolati problémamegoldásnak**, s ez által a világ megértésének és a gondolkodás fejlődésének is.
A cselekvő tapasztalatszerzéshez és problémamegoldáshoz **eszközökre** van szükség, amelynek egy része a gyerekek saját teste és természetes környezetének tárgyai, más része viszont mesterséges, határozott céllal készített taneszközök.

- **A pedagógus szerepe** a tanulási helyzetek megteremtése, megszervezése, a megfelelő problémafelvetés, a megoldásához használható eszközök, és esetenként a megfelelő támogatás biztosítása. Az ő feladata a nyugodt munkalégkör és a megfelelő motiváció kialakítása is. Ehhez járul hozzá a munka szükséges mértékű irányítása, ellenőrzése.
- **A** matematikai problémák játékos tevéknységekbe ágyazása sok esetben alkalmas formája a fejlesztő, nevelő munkának, hiszen a gyerekeknek az egyik leginkább megfelelő tevékenysége a játék**. A játékos tevékenységek, ha didaktikai célúak is, a játékra emlékeztetnek.** Ezt nem kell a tanítási órán kívülre száműznünk, hanem célszerű a tanulás legszervesebb részévé tennünk. Ugyanakkor, a tanórán kívüli foglalkozásokra tervezett játékok, játékos tevékenységek hatékonyságát növelhetjük, ha ezek kapcsolódnak a tanítási órákra tervezett fejlesztési folyamathoz. Ezek megválasztását támogatják a mellékletben megjelenő (C típusú) javaslatok.

Jelölések az évfolyamonkénti leírásban

„Ajánlott tevékenységek”, „Ismeretek, tananyagtartalmak”, „Várható eredmények”:

– **vastag betűtípussal kiemelt megfogalmazások: kiemelten fontos** területek, amelyek nélkülözhetetlenek a továbbhaladáshoz. Az ilyen tevékenységek végzését minden tanuló fejlesztéséhez biztosítanunk kell, az ilyen ismereteket alapszinten, minden tanulótól el kell várnunk;
– nem dőlt betűvel szedett megfogalmazások: azok a tevékenységek, illetve tananyagtartalmak, amelyek minden tanuló számára fontosak, ezért ezeket mindenki számára biztosítanunk kell;
– *dőlt betűvel szedett megfogalmazások:* kitekintés a matematikában különösen tehetséges tanulók számára.

1. ÉVFOLYAM
Gondolkodási módszerek

A matematika tanterv minden témaköréhez 31 hétre szóló időbeosztás és a témaköröket feldolgozó modulok találhatók az adatbankban. Elérési útvonal: www.sulinovadatbank.hu kompetencia-alapú programcsomagok – adatbank – matematika. Az egyes témakörökre fordítandó idő az osztály tanulóinak szükségleteitől függ, az adatbankban szereplő időkeretek tájékoztatásul szolgálnak.

TULAJDONSÁGOK, RELÁCIÓK, ÁLLÍTÁSOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Tulajdonságok tudatosítása	A tudatos megfigyelés fejlesztése; kifejezése tevékenységgel, szóval; tulajdonságok kiemelése.
Viszonyok tudatosítása	A tudatos megfigyelés fejlesztése; kifejezése tevékenységgel, szóval; egyszerű köznapi viszonyok kiemelése.
Emlékezet fejlesztése	Rövid távú memória fejlesztése elvégzett tevékenység emlékezet alapján való megismétlésével; hosszú távú memória fejlesztése: tudatos bevésés.
Rendszerezés, kombinativitás	Azonosítás, megkülönböztetés; adott feltétel figyelembe vétele.
Induktív lépések, deduktív lépések	Tárgyak, személyek, tulajdonságok, viszonyok megnevezése Ráismerés, besorolás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A tanév elejétől: **Megfigyelt helyzet, kép olvasása.** **„Mi változott meg?” játék. A felismert változás kifejezése visszaváltoztatással,** szóval**.** **„Kakukktojás” játék.** **Adott tulajdonságú tárgyak kiválogatása.** **Tárgyak szétválogatása saját, adott** és felismert **szempont szerint**. **Adott szempontú válogatás javítása.** **Állítások igazságáról való döntés.** **Nyitott mondatok lezárása egy-egy elem, elempár behelyettesítésével.** *Később:* **Tárgyak, személyek, összességek, helyzetek, alakzatok, számok egyes tulajdonságainak kiemelése, megnevezése szavakkal is.**	

Nyitott mondatok lezárása egy-egy elem, elempár behelyettesítésével. Döntés a keletkező állítás igazságáról.
Tájékozódás az időben: előbb, később, tegnap, ma, holnap.
Tájékozódás nagymozgással az iskolában, az iskola közvetlen környezetében.
Tájékozódás az osztályteremben mozgással, szavakkal: elöl, hátul, előtte, mögötte, előrébb, hátrébb, mellette, közöttük, fent, lent, felette, alatta.
Tájékozódás a táblán, a füzetben, a könyvben, a pad síkjában.
Tárgyak sorbarendezése; zászlószínezés; kiválasztás.

ISMERETEK, TARTALMAK

HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**Tartalom részletezése**
Az iskolai tanulás fontos jellemzője a tudatosság és szándékosság. Az első időszakban azokra a közös, majd páros, illetve egyéni tevékenységekre helyezzük a hangsúlyt, amelyekben a megfigyelés, az emlékezetbe vésés és a felidézés egyre tudatosabbá válhat. E közben kihasználjuk a kedvező lehetőségeket a személyes kapcsolatok építésére, az egymással és a tanítóval való kommunikáció helyes irányba terelésére, fejlesztésére. A gyerekek feladata a kutatás, vizsgálódás, próbálgatás, a feltételnek megfelelő elemek, elempárok keresése, saját és egymás választásainak ellenőrzése.	– **Összehasonlítás összképben és tulajdonságok szerint, tulajdonságok, viszonyok, változások megfigyelése, a megfigyeltek kifejezése tevékenységgel, szavakkal.** – **Állítások, nyitott mondatok.** – Tájékozódás térben; síkban, gömbön. **Elemek sorakoztatása: a sorrendek megkülönböztetése.** Adott feltételeknek megfelelő elemek, elem-párok kiválasztása; a párok megkülönböztetése.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK

TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Közös, páros és egyéni tevékenykedtetés.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	A gyerekek saját teste és tágabb környezete, hétköznapi tárgyak, logikai készletek.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Egyéni megerősítés.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Tájékozódás a tanulók egyéni (testi, szellemi, szociális) adottságairól, fejlettségéről, hiányokról. A szocializáció minél teljesebb biztosítása; nyelvi nehézségek esetén a tevékenységek előtérbe helyezése.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

A közös munkában való részvétel.

SZÁMTAN-ALGEBRA

A SZÁMFOGALOM ELŐKÉSZÍTÉSE

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Megfigyelés, összehasonlítás	Tapasztalatszerzés különféle érzékszervek segítségével: Darabszám szerinti összehasonlítás; a több, kevesebb észlelése nagyobb eltérések esetén; párosítás; a több, kevesebb megállapítása kisebb eltérések esetén is; ugyanannyi. A figyelem irányíthatóságának és tartósságának növelése.
Tájékozódás mennyiségi viszonyokban	Mennyiségek összehasonlítása nagyobb különbségek esetén; összemérések kisebb különbségek esetén; ugyanakkora (ugyanolyan hosszú, ugyanolyan magas...)
Egyszerű kérdések és utasítások megértése	Egyszerű, szituációkba ágyazott problémák megoldása tevékenységgel.
Finommotoros mozgáskoordinációk	Tárgyak rakosgatása; sorrendjük megfigyelése; ritmustartás mozgással, hanggal.
Tájékozódás térben, időben; mennyiségi viszonyokban	Sorbarendezés; szétválogatások; azonosítás, megkülönböztetés.
A tapasztalatok tudatosítása	Tulajdonságok, viszonyok megnevezése. Ráismerés, besorolás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Mennyiségek átélése mozgással **A több, kevesebb érzékelése látással, mozgással, tapintással, hallással nagyobb különbségek esetén.** **Összemérések mennyiségi tulajdonságok szerint. Az összemérés módszereinek és eszközeinek megismerése és használata.** **A több, kevesebb, ugyanannyi megállapítása, ellenőrzése párosító tevékenységekkel.** **Az ugyanannyi kapcsolat változatlanságának megfigyelése az elemek széthúzása, összekeverése, más tulajdonságú elemekre való cseréje... esetén.** **Összemérés közvetítéssel.** **A <, >, = jelkártyák elhelyezése, leolvasása.**	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**Tartalom részletezése**
A természetes szám fogalmát két tapasztalati bázisra építjük: darabszám és mérőszám-tartalmát alakítjuk. Az első szakaszban	– **Tárgyak összehasonlítása mennyiségi tulajdonságok szerint nagyobb és kisebb eltérések és egyenlőség esetén is** (magasabb, alacsonyabb, ugyanolyan

mindkét tartalom alakításánál az érzékszervek segítségével szereznek tapasztalatot a gyerekek a tevékenységek során. A több, kevesebb; nagyobb, kisebb szavak tartalmát először nagy különbségek esetén szerzik meg. Kisebb különbségeknél, amikor már nem tudnak a gyerekek dönteni érzékszervi úton, kialakul az összemérés és a párosítás igénye. Ez vezet el a nagyobb, kisebb kapcsolatok mellett az ugyanakkora, illetve a több, kevesebb kapcsolatok mellett az ugyanannyi viszony felismeréséhez. Az „ugyanannyi” és az „ugyanakkora” viszony legfontosabb jellemzője az állandóság és a közvetítődés. A tárgyak, dolgok tulajdonságai változhatnak, de darabszámuk illetve mennyiségi tulajdonságaik állandók maradnak. A kapcsolatok közvetítődése biztosítja, hogy az összemérés és az összehasonlítás tevékenységéhez közvetítő eszközt használjunk. Ezek a viszonyok a meghatározók a számfogalom alakulásában, a számlálás tevékenységében.	magas... nehezebb, könnyebb, ugyanolyan nehéz; több, kevesebb, ugyanannyi fér bele; hosszabb, rövidebb, ugyanannyi ideig tart). – **Összességek összehasonlítása „párosítással”: több, kevesebb, ugyanannyi.** – **Összemérések és összességek összehasonlítása közvetítő eszközök segítségével.** – **A <, > jel, használata; az = jel bevezetése, használata.** – **Tárgyak és halmazok sorbarendezése mennyiségi relációk alapján; a szélső elemek (leghosszabb...) kiválasztása.**

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Egyéni, páros és közös tevékenykedtetés
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Apró tárgyak, korongok, színesrúd-készlet; a hosszúság, tömeg és űrtartalom összehasonlítását és összemérését szolgáló tárgyak, eszközök. Tapasztalatszerző tevékenységek, játékok.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Egyéni megfigyelés; szóbeli megerősítés; a hibajavítás segítése.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A tanulók munkájának egyénenkénti figyelemmel kísérése, segítése. A tevékenységgel kifejezett gondolatok szavakba öntése, tudatosítása, megerősítése.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

(Nem feltétlenül azonos időpontra teljesülnek, de a továbbhaladáshoz minden egyes tanulónak szüksége van a következőkre:)

Képes a hosszúság, tömeg, űrtartalom és darabszám szerinti érzékszervi összehasonlításra nagyobb eltérések esetén; a megállapítást kifejezi megmutatással, esetleg szóban is**.**

Össze tud mérni hosszúságot, tömeget, és össze tud hasonlítani összességeket párosítás segítségével darabszám szerint kisebb eltérések és egyenlőség esetén is. A megállapítást kifejezi megmutatással, esetleg szóban, és jellel**.**

HALMAZOK SZÁMOSSÁGA, MENNYISÉGEK MÉRŐSZÁMA

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás	Mozdulatok, hangjelek meg- és leszámlálása. Tárgyak meg- és leszámlálása, a tárgyak elmozdításával, érintésével és csak tekintettel követve a tárgyakat; számnevek a 20-as számkörben; sorrendtartás.
Mennyiségi összehasonlítás, mérés	Hosszúságok, tömegek összehasonlítása, összemérése. Hosszúságmérés alkalmi egységgel.
Szóban megfogalmazott utasítások megértése, követése; egyszerű kérdések megválaszolása	Egyszerű, szituációkba ágyazott problémák megoldása eljátszással, kirakással, megmutatással.
Megfigyelés, összehasonlítás	Mennyiségek sorbarendezése; összességek szétválogatása: darabszám szerinti megegyezés (ugyanannyi).
Azonosítás, megkülönböztetés	Mennyiségi viszonyok megállapítása. Adott viszonyban levő mennyiség-párok, halmaz-párok létrehozása, kiegészítése; adottnál nagyobb, kisebb mennyiségek létrehozása, keresése. Mennyiséghez, halmazhoz szám, számhoz halmaz, mérőszámhoz és egységhez hosszúság hozzárendelése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Gyümölcsöstálak, tolltartók... **válogat**ása **a szerint, hogy melyekben van ugyanannyi**; a bennük lévő gyümölcsök... **megszámlálás**a, **a számok jelének elhelyezése**.

Mozdulatok, hangok meg- és leszámlálása. Mozgatható tárgyak megszámlálása, számlálás megérintéssel, mutatással, tekintettel való követéssel.

A mérendő hosszúság kirakása egyenlő egységekkel: pálcikák, korongok, faragatlan ceruzák, színes rudak...; **a kirakott egységek megszámlálása**.

Egységgel és mérőszámmal megadott hosszúságú színes rúd keresése.

Bontott alakú számoknak megfelelő helyzetek, képek előállítása tevékenységgel, rajzzal.

Számok leolvasása az elemek tulajdonságainak megfelelően.

„Szőnyegezések" leolvasása színekkel, számokkal, szóban.

Egyszerű szabályjátékok tárgyakkal (egy tulajdonság – szín, alak, méret... egyféle módon való megváltoztatása), **összességekkel** (valamilyen tulajdonságú elem kiválasztása, elhagyása; ugyanannyi, ugyanakkora).

Egyszerű grafikon építése, olvasása.

Számok jelének olvasása (0-10-ig), a +, 1, 2, 3, 4 írása nagy méretben.

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
Továbbra is fontos szerepet kap az „ugyanannyi” és az „ugyanakkora” viszony, amelyekhez hozzákapcsoljuk a számok nevét, majd a jelét. A számnevek sorolása megfelelő sorrendben és ezek hozzákapcsolása egy-egy tárgyhoz (pl. megérintve azt) a számlálást eredményezi. Törekszünk arra, hogy a sokféle tevékenység hatására a gyerekek egyre több tárgyat tudnak majd egyszerre (globálisan) megragadni, és számlálás nélkül is képesek lesznek elemszámuk megállapítására. Ez teszi lehetővé a különféle bontásban, tagolásban látható képek számosságának gyors és biztonságos felismerését.	– **Válogatás az „ugyanannyi” reláció szerint. Számok nevének és jelének hozzákapcsolása az összeválogatott halmazokhoz.** – **Kis számok (1-4) felfogása megszámlálás nélkül (globális tulajdonságként).** – **Meg- és kiszámlálás (kb. 12-ig).** – **Hosszúságok alkalmi egységekkel való mérése.** – **Különféle tulajdonságú elemekből álló halmazok elemszámának megadása bontott alakban.** – **Számok azonosítása különféle alakjukban.** – **Az egyenlő jel ilyen értelmű használata.**

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Közös, páros, egyéni tevékenykedtetés. A tanulási eszközök fokozatos megismerése, szabad és irányított tevékenységek, játékok; eszközhasználat a strukturált ismeretszerzésben felnőtt irányítással. Beszélgetés.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Számlálható és mérhető tárgyak, termések; korongok; dobókocka; dominó; színesrúd-készlet; gyorsolvasási gyakorlatot támogató képek. Számképek; számkártyák.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Az egyéni munka és a közös munkában való részvétel figyelemmel kísérése; a teljesítmények megerősítése.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A közös munkában való tényleges, az egyéni képességeknek megfelelő részvétel biztosítása. A tevékenységgel történő kifejezés értelmezése; áttevése verbális formára, a megjelenő szóbeliség megerősítése. Az egyéni teljesítmények kiemelése.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK
A több, kevesebb, ugyanannyi viszony megállapítani tudása a 20-as számkörben. **Az „ugyanannyi” viszonyban levő halmazokhoz ugyanannak a számnak a hozzákapcsolása kb. 10-ig. Számhoz megfelelő halmaz létrehozása.** **A hosszúság szerinti összehasonlítások biztos végzése;** adott hosszúság megjelenítése alkalmi egységekkel; **a mérőszám megállapítása.** Mérőszámhoz és adott egységhez megfelelő hosszúság létrehozása.

ISMERKEDÉS A SZÁMOKKAL KÖZELEBBRŐL

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás	Kis számosságok felfogása számlálás nélkül. Meg- és leszámlálás. Számlálás 0-tól növekvő sorrendben, adott számtól növekvő és csökkenő sorrendben egyesével; Számok szomszédjai a feldolgozott számkörben.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés	Mennyiségek összehasonlítása, összemérése; Mérés alkalmi egységekkel; nagyobb mennyiséghez nagyobb szám, kisebb mennyiséghez kisebb szám becslése azonos egység esetén.
Szövegértés, problémamegoldás	Szituációval vagy szóval adott probléma értelmezése (megjelenítése); megoldás tevékenységgel. Megoldás tevékenység és kép közvetítése nyomán művelettel is.
Rendezés, szabálykövetés; a figyelem terjedelmének növelése	Sorbarendezés; sorrend megfordítása. Szétválogatás. Adott szempontból összetartozó párok keresése. A számok sorszámtartalma.
Induktív és deduktív lépések	Valóság és szám kétirányú megfeleltetése; a számok különféle bontott alakjainak és a tárgyak elrendezés, vagy tárgyi tulajdonságok szerinti bontott alakjának két irányú megfeleltetése. A számok értékmérő tartalma.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Tapasztalatok, élmények a számokról. (Miből van 1, miből 2, miből 3, miből 4?...). **Leltározás.** „Tabló” készítése egyes számokról közösen. **Gyorsolvasási gyakorlatok; a sokféle bontott alak érzékszervi felfogása és szám-alakokkal való kifejezése.** **Meg- és leszámlálás nagyobb számok körében is (20-ig).** **Számlálás egyesével 0-tól növekvő sorrendben; számlálás adott számtól kezdődően növekvő és csökkenő sorrendben.** **Hosszúságmérés alkalmi egységekkel** (pálcikákkal, gyufaszálakkal, színes rúddal). **Tömegmérés** pl. egyenlő tömegű vadgesztenyével, érmékkel, színes rudakkal... **A nagyobb hosszúságot**, **nehezebb tárgyat több egységgel lehet megmérni**, (több egységgel lehet kirakni, kiegyensúlyozni). **Ugyanahhoz a számhoz tartozó hosszúság és tömeg kimérése kisebb és nagyobb egység választásával**. Ötegységnyi, hategységnyi... hosszúság szőnyegezése; leolvasás színnel, számmal. **Űrtartalommérés alkalmi egységekkel.**	

Adott elem sorszámának megállapítása, adott sorszámú elem keresése az elemek átrendezéseivel. **Szomszédok keresése a tárgyak, személyek között. Számszomszédok.**
A számegyenes előkészítése.
Számkártyák megválasztása adott képhez; kép kirakása, megjelenítése, lerajzolása adott szám-alakhoz.
Számok jelének olvasása írása füzetben is.
Összességek számának, hosszúságokhoz tartozó mérőszámoknak összehasonlítása bontott alakban is.
A számok bontott alakjainak megismerése, összekapcsolása képekkel, gyors kifejezése mozgással, hanggal, képpel.
Igaz, nem igaz állítások tárgyakról, képekről, összességekről megjelenítésük után. **Állítások igazságának megítélése, nyitott mondatok igazzá, tévessé való lezárása a számok megjelenítése után.**
Képolvasás; elképzelt történet elmondása képről a látott hiány alapján.
Ismeretek leolvasása, gyűjtése és „memorizálása" **az egyes számokról: nagyságviszonyuk más számokhoz** (több, kevesebb, nagyobb, kisebb), **helyük jelölése, keresése a számsorban, szomszédjaik, másodszomszédjaik**, (továbbszámlálással, visszaszámlálással; jelölés számvonalon) **kéttagú bontott alakjaik** megjegyzése; néhány többtagú bontott alak; egy-két különbség-alakjuk. **Pótlás adott számra**.
Megjelenítés pénzzel többféleképpen.
Vásárló játékok a 10 körében: fizetés (valódi egy- és kétforintosokkal) **különféleképpen; fizetés visszaadással is.**
Számépítő játékok: számalkotás adott feltétellel.

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
A számfogalom-építés második szakaszában megismerjük a számok jelét, sokféle alakjukat. Nagyságrendi összehasonlításukat, helyük megkeresését a számsorban nagymértékben segíti a számegyenesen való ábrázolásuk. A tevékenységek során ismerkedünk meg a számok sorszám és értékmérő tartalmával. Konkrét tevékenységekhez kapcsolva kezdjük vizsgálni a számok tulajdonságait, kapcsolatait (párosság, számszomszédok, bontott alakjaik).	– **Kis számok felfogása számlálás nélkül, különféle bontott alakban,** a különféle tárgyi tulajdonságok és elrendezés szerint. – **Számlálás, alkalmi egységgel való hosszúság- és tömegmérés.** – **Kapcsolat sokszori átélése a mennyiség és a mérőszám között (nagyobb mennyiség – több egység...). Különböző egység ugyanazt a számot más-más mennyiséghez rendeli.** – **A számok közti viszonyok felfogása, kifejezése állításokkal, jelekkel. Nyitott mondat leolvasása, behelyettesítés.** – **Sorbarendezés; sorszámlálás, sorszám. Számszomszédok; számvonal.** – **Helyzet, kép értelmezése; összeg- és különbségalak leolvasása.** – **Időben lejátszódó történés, változás megfigyelése, utánzása**, elmondása. Elmondott esemény tevékeny és képzeleti követése. – **Párosítás; csoportosítás, sorakoztatás kettesével. A páros szám; a páratlan szám.**

	– **Számlálás növekvő és csökkenő sorban adott számtól kezdődően egyesével; számok helye a számvonalon.** – **Ismeretek a számokról; kéttagú összegalakjaik, néhány különbségalakjuk, 10-től való távolságuk, szomszédok, párosság-páratlanság.**
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Egyéni, páros, kis csoportos és közös tevékenykedtetés. A tanulási eszközök használatának fokozatos megismerése: szervezett, irányított tevékenységek. Beszélgetés; szövegalkotás. Közös ellenőrzés, értékelés: az észlelt valósággal való összevetés. Tudatos memorizáltatás.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Színesrúd-készlet, játékpénz. Apró tárgyak és termések. Korongok, pálcikák, golyók. Számkártyák; számegyenes. Képek, feladatlapok.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Egyéni teljesítmények szóbeli értékelése előre adott szempont szerint. Közös elemzés, értékelés előre adott szempont szerint. A saját munka megítélése előre adott és saját szempontok alapján.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A saját munka megítélése előre adott és saját szempontok alapján; az egyéni nehézségek okainak nyomon követése, egyéni segítségadás; társak bevonása a segítségadásba.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Statikus képek olvasása; a számok kép szerint bontott (összeg-, különbség-) alakjának leolvasása darabszám és mérőszám tartalommal. Számok bontott alakjához megfelelő képek alkotása. **A számokról gyűjtött ismeretek** megjegyzése, **megmutatni tudása: nagyságviszonyuk, helyük a számsorban, számszomszédok, párosság, páratlanság, kéttagú bontott alakjaik. Pótlás 10-re.** **Elemek sorszámának megállapítása adott sorozatban.** **Állítások igazságának megítélése. Nyitott mondatok lezárása igazzá, nem igazzá.** **A számok jelének ismerete: biztonságos olvasása, felismerhető írása.**	

AZ ÖSSZEADÁS ÉS KIVONÁS ÉRTELMEZÉSEI

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Számok megjelenítése tárgyak kiszámlálásával. Számlálás egyesével: 0-tól felfelé, adott számtól fel- és lefelé. Számszomszédok. Számlálás kettesével: (előbb a közbülső számok néma kimondásával).
Változások megfigyelése; megfogalmazása	Hozzátevéssel több lesz; elvétellel kevesebb lesz.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés	Összehasonlítás, összemérés. Mérés alkalmi egységekkel; összefüggések megfigyelése egység, mennyiség és mérőszám között.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Mondott történet értelmezése, eljátszása, megjelenítése kirakással, rajzzal. A változás tudatosítása. Szituációban adott és szavakban megfogalmazott problémák megoldása tevékenységgel.
Rendezés; alkotás	Sorozatok alkotása. Időbeli rendezés.
Döntés, megítélés	Állítások igazságának megítélése; nyitott mondatok lezárása igazzá, tévessé.
Induktív és deduktív folyamatok	Észlelt történések eljátszása; eljátszás egyszerűsített modellen (pl. ujjakon, korongokon), két képbe sűrítés, számokkal leolvasott művelet – és a fordított út bejárása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Képolvasások; a kis számok bontott alakjainak összehasonlítása, állítások megfogalmazása, igazságuk megítélése; képekkel összekötött számokra vonatkozó nyitott mondatok igazzá, tévessé való lezárása. **Mi változott meg? Változtasd vissza! -így mi változott?** Mi volt előbb, mi lett belőle? **Több lett, kevesebb lett, könnyebb, nehezebb lett, hosszabb, rövidebb lett...** **Hozzátevés, elvevés tárgyakkal**, (valódi egy- és kétforintosokkal) megtoldás, levágás szalaggal, **megtoldás, letakarás színes rudakkal, folyadék hozzáöntése, kiöntése. A történés megfigyelése, a teljes folyamat tudatosítása szavakban. A kiinduló és a véghelyzet leolvasása, rögzítése két képben, leírása számokkal, a változás tudatosítása, lejegyzése a két kép között futó nyílon, majd teljes művelettel.** **Adott számtól továbbszámlálás és visszaszámlálás egyesével.** **Kép-pár olvasása, amely szám szerinti változást fejez ki,** (történés megfogalmazása), **megfelelő művelet értelmezése**; leolvasás a képek időrendi felcserélése után; hozzáadás és elvétel azonos kép-párok alapján. **Adj hozzá – vedd vissza!** **Egyszerű változást kifejező szabály-játékok** tárgyakkal, tárgyhalmazokkal, hozzájuk kapcsolódó számokkal. **Két tál gyümölcs átrendezése egy közös tálba; sütemény áthelyezése két tálról egy tálra, két, egyenként megmért rúd összetoldása, együttes hosszuk mérése; két, egyenként megmért gyümölcs együttmérése; két, egyenként megmért űrtartalmú edényből a folyadék összeöntése és mennyiségének megmérése.** **Egy, valamilyen tulajdonságával bontott összesség egyik részének leolvasása, a többi mellőzésével.** (Pl. a sárga tulipánok száma: az összesből a pirosak száma...) **„Babos játék”**: hány szem van a két kézben együtt? És ha megcserélem a két kezemet? Tudod, hogy mennyi az összes, és látod valamelyiket. Mennyi van a másik kezedben? **Pótlás.** **Nyitott mondat igazzá tevése képekkel megjelenítve.** **Számok és műveletek írása füzetbe is.**
Eljátszott, megfigyelt történések, események utánzása, elmesélése, leírása művelettel. **Elmondott események, történések eljátszása, kirakása, lerajzolása 2 vagy 1 képben; erről művelet leírása.** **Elmondott események, történések kérdéssel**; a válaszadás megfogalmazása esetenként műveletek leírása nélkül is; **megjelenítés után művelettel való leírás, s a válasz megfogalmazása a művelet eredményével.** **Összeadást és kivonást értelmező történések, kép-párok, képek olvasása, leírása művelettel.** **Szöveges feladatok megjelenítése, leírása műveletekkel; megoldása.**
Két összesség összehasonlítása becsléssel: melyik a több, melyik a kevesebb. Összemérésük párosítással; annak értelmezése, megállapítása, hogy az egyik mennyivel több (mennyivel kevesebb) a másiknál. Leolvasás mindkét irányban. (Pl. a 7 alma 2-vel több, mint az 5 alma; az 5 alma 2-vel kevesebb, mint a 7 alma; 1 db ötforintos mennyivel ér többet, mint 4 db egyforintos stb.). **Két hosszúság összehasonlítása, összemérése; az eltérésük megjelenítése** pl. egy színes rúddal; annak megmutatása, megállapítása, hogy az egyik mekkora darabbal hosszabb (rövidebb), mint a másik. **Leolvasás mindkét irányban.**

A műveletek értelmezése megjelenítéssel. Játékok 2 dobókockával.
Számítások elvégzése koronggal, pálcikával, az ujjakkal: továbbszámolással is; számítás elképzelt tevékenységgel.
A számok jelének írása; műveletek leírása füzetben.

Darabszámokat megjelenítő képek összehasonlítása; kiegészítés adott relációhoz. (Pl. az egyik kép egy részét letakarjuk, és a két kép közé =, vagy <jelet írunk. Mennyi lehet letakarva?) **A leolvasott nyitott mondat leírása számjelekkel. A nyitott mondatba „belepróbált" számoknak megfelelően kiegészített kép segítségével döntés az állítás igazságáról.**
Képhez, szöveghez megfelelő nyitott mondat alkotása közösen; nyitott mondat leolvasása, megjelenítése képpel, tevékenységgel, szöveggel. Behelyettesítés; döntés a keletkező állítás igazságáról.

Adott összességnél 1-gyel, 2-vel, 3-mal... több, kevesebb elemű összesség előállítása; az elemek számának leírása összeadással, illetve kivonással.
Adott hosszúságnál 1, 2, 3... egységnyivel nagyobb, kisebb hosszúság megjelenítése; nagyságának leírása összeadással, illetve kivonással.
Két összesség összehasonlítása: mennyivel több, mennyivel kevesebb; a különbség leírása kivonással. Két hosszúság összehasonlítása: „mennyivel hosszabb?" „mennyivel rövidebb?" kérdések alapján; a különbség kimondása, leírása kivonással.
Szöveges feladatok az összeadás, kivonás különféle értelmezéseire. (Megoldás megjelenítés közvetítésével és művelettel.)

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
Sokféle tevékenységhez kapcsoljuk az összeadás és a kivonás különféle értelmezéseit. A gyerekek számára könnyebb lesz a műveletek kapcsolatának megismerése, ha ezeket az értelmezéseket egymás mellett tárgyaljuk. – Összeadás hozzátevéssel, kivonás elvétellel. – Összeadás egyesítéssel, az összes egy részének megállapítása (bontás); – Összeadás, kivonás összehasonlítással. A fenti értelmezéseket követheti a különbségek megállapítása. A műveletek értelmezésénél is ügyelünk arra, hogy a természetes számok kétféle tartalommal jelenjenek meg (darabszám és mérőszám). Fokozatosságot kell követnünk – az eszközök megválasztásában (a konkrét, valóságtartalmú eszközöktől, tárgyaktól haladunk az absztraktabb megjelenítés felé);	– **A 6-os számkör számai körében gyűjtött tapasztalatok, ismeretek folyamatos „működtetése", felhasználása az újabb ismeretek feldolgozásához.** – **Változások megfigyelése, időbeli sorrend tudatosítása. Darabszám-változás; mennyiségek változása.** – **Hozzáadás és elvétel sokféle konkrét tartalommal; leolvasás és matematikai jelölés.** – **A két művelet kapcsolata: változás és visszaváltozás.** – **Egyesítés tartalmú tevékenységek megfigyelése; a kialakuló kép értelmezése a történés szerint; róla összeadás értelmezése. A kép egyik részének megfigyelése; leolvasás az összes másik részének „leszámításával".** – **Megfigyelések az összeadás tagjainak felcserélhetőségéről és az összeadás-kivonás kapcsolatáról.** – **Történetek megjelenítése; a kialakult képekről számfeladat leolvasása, leírása.** – **Történetek kérdéssel; válaszkeresés a művelet elvégzésével.** – **A kétféle értelmezés mélyítése, gyakorlása: leolvasás, leírás művelettel, értelmezés megjelenítéssel. Szöveges feladatok. A műveletek eredményének leolvasása az eljátszott tevékenységről.** Kiszámolás más modellekkel és

– a tevékenységek megválasztásában (a kirakás, eljátszás tevékenységét követheti a rajzról, képről való leolvasás); – a munkaforma választásában (a közös, csoportos, páros tevékenységek után próbálkozhatunk az önálló munka igénylésével. Játékos tevékenységgel (babos játék) kezdjük felismertetni az összeadás tagjainak felcserélhetőségét, természetesen csak konkrét műveletekhez kapcsolva.	elképzelt tevékenység alapján. – **Összehasonlítások darabszámok és mérőszámok körében; az 1-gyel, 2-vel, 3-mal több, kevesebb értelmezése az elemek párosítása segítségével; az 1, 2, 3 egységnyivel nagyobb, kisebb mennyiség értelmezése a mennyiségek összemérése és az eltérés mérése segítségével.** – **Jelölés a „kisebb”, „nagyobb” reláció jelével és a szárak közé írt számmal.** – **Nyitott mondatok. Darabszámmal kapcsolatos nyitott mondat értelmezése képpel, leírása számokkal. Lezárás; annak megítélése, hogy igaz lett-e a kapott állítás.** – **Egy számnál adott számmal nagyobb, kisebb szám előállítása konkrét megjelenítés segítségével; a keletkező szám megadása összeadással, kivonással.** – **Két szám összehasonlítása: „mennyivel nagyobb?”, „mennyivel kisebb?” kérdések alapján; a különbség kifejezése kivonással.**

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Egyéni, páros, csoportos tevékenykedtetés. A tanulási eszközök használatának fokozatos kiterjesztése újabb problémák értelmezésére, megoldására; az eszközök egyre önállóbb használata: ismert típusú tevékenységek végrehajtása; gondolatok megjelenítése, bemutatása; ellenőrzés. Rajzok értelmezése, alkotása.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Apró tárgyak, termések. Színesrúd-készlet, számegyenes. Szám- és műveletkártyák, változtató-kártyák. Papírcsíkok, szalagok, kétkarú mérleg; edények.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A gyerekek tevékenységének folyamatos egyéni megfigyelése. Eredménymérés a számlálás, mérés tevékenységéről és a műveletértelmezésről. Eredménymérés a számolások elvégezni tudásáról (eszközök használatával).
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A tanulás eszközeinek használatában való jártasság biztosítása. Egyéni segítségadás; a társak bevonása egymás segítésébe.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK
Biztos tudás a számlálás és az egységgel való mérés végzésében. **A számokról tanultak ismerete és megmutatni tudása.** **A műveletek értelmezni tudása tevékenységről, történésről, kép-párról, képről való leolvasás alapján darabszámokkal és mérőszámokkal** (esetleg segítséggel). A műveletek elvégezni tudása önálló megjelenítés alapján (esetleg fejben is).

SZÁMOK 10-TŐL 20-IG

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás Analógiás gondolkodás	Számlálás egyesével növekvő és csökkenő sorrendben; hangos és néma számlálás; számlálás kettesével. A számnevek és számjelek képzési rendjének megfigyelése; analógiák a 0-10-es és a 10-20-as szakasz között (a 10 egység „becsomagolásával”). Számszomszédok, másodszomszédok. Számok helye számvonalon.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés	Tapasztalatszerzés a következő összefüggésekről és a tapasztalatok felhasználása becslésben: – Azonos egység esetén: nagyobb mennyiség – nagyobb mérőszám; kisebb mennyiség – kisebb mérőszám. – Adott mennyiség esetén: nagyobb egység – kisebb mérőszám; kisebb egység – nagyobb mérőszám. – Azonos mérőszám esetén: kisebb egység – kisebb mennyiség; nagyobb egység – nagyobb mennyiség.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szituációkban adott probléma megoldása tevékenységgel. Szavakba foglalt probléma értelmezése tevékenységgel, eljátszással, kirakással, rajzzal, átfogalmazásokkal; megoldás a megjelenítés közvetítésével. Képileg és szavakkal megfogalmazott problémához megfelelő matematikai modell (egyszerűsített kirakás, egyszerűsített rajz, számfeladat, nyitott mondat, sorozat, táblázat, grafikon) keresése, készítése. Képileg és szavakkal megfogalmazott probléma megoldása matematikai modell segítségével is.
Rendszerezés, kombinativitás	Elemek szétválogatása. Elemek sorbarendezése különféle szempontok szerint. Összetartozó párok keresése, kiválogatása, rendezése; táblázatkészítés.

Induktív és deduktív lépések, folyamatok	Képhez szám; számhoz kép kapcsolása bontott alakjukban is. Átélt illetve elmondott történésről statikus képek, képsorok választása, készítése, egyszerűsített képsorok, lényegkiemelés, matematikai modell hozzárendelése (műveletértelmezés, nyitott mondat értelmezése, sorozat, táblázat értelmezése) – és a folyamat megfordítása: matematikai modellhez képsoron át valóságos illetve elmesélt történés alkotása, illesztése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Tapasztalatok a 10-nél nagyobb számokról:

- **nagyobb összességek meg- és leszámlálása; becslése; a becslés ellenőrzése;**
- **hosszúságok, tömegek, űrtartalmak meg- és kimérése alkalmi egységekkel; „mérőszalag" készítése és használata** (pl. egyenlő hosszú szívószál-darabokból, egyenlő nagyságú gyöngyökből, vagy gemkapcsokból fűzve; a gyerekek által rajzolt mérőszalag...)
- **pénzszámlálás különféle érmék használatával;**
- **a számok jelének olvasása; írása, másolással, diktálás után, számlált, mért, gyűjtött adatok jegyzésére,** gondolat, számítási eredmény kifejezésére; hozzákapcsolása a megfelelő összességekhez, mennyiségekhez. (Nem tudatosítjuk még a tízes számrendszeres alak szerkezetének magyarázatát.)
- **melyik nagyobb, melyik kisebb?**
- **nagyság szerinti növekvő és csökkenő sorba rendezésük;**
- **mennyivel nagyobb? mennyivel kisebb?**
- **helyük a számsorban; szomszédok, másodszomszédok; tovább- és visszaszámlálás adott számtól egyesével, kettesével;**
- **távolságuk a 10-től, a 20-tól;**
- **sokféle összegalakjuk, különbségalakjuk leolvasása helyzetekről, képekről;** megjelenítésük megfelelő elrendezéssel vagy tulajdonságokkal;
- **kéttagú összegalakjuk, ahol az egyik tag a 10;**
- **két egyenlő szám összege; két szomszédos szám összege;**
- **párossága, páratlansága; ennek bemutatása párosítással; 2-egységnyi hosszúsággal való kirakással;**
- **számjegyek száma;**

Képhez, szöveghez megfelelő nyitott mondat alkotása közösen; nyitott mondat leolvasása, megjelenítése képpel, tevékenységgel, szöveggel. Behelyettesítés; döntés a keletkező állítás igazságáról.

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
Folytatjuk a számok megismerését 20-ig. A korábban használt tevékenységek mellett építünk az analógiás gondolkodásra is. Megfigyeltetjük a számnevek épülését, a számok írását, elhelyezkedésüket a két tízes szakaszon. Számszomszédjaik megfigyelése; a 10-től való távolságuk megállapítása hozzájárul a számsorban való biztonságos elhelyezésükhöz, nagyság szerinti rendezésükhöz.	– **A 10-nél nagyobb számok:** • **valóság és szám;** • **a számok jelének írása, olvasása, összekapcsolása a megfelelő elemszámú összességekkel, mennyiségekkel;** • **tapasztalatok és megállapítások a nagyságviszonyukról, helyük a számsorban, a számvonalon;** (leolvasás, vagy ellenőrzés konkrét, önálló megjelenítés segítségével); • **sok különféle nevük**; néhány „fontos” nevük kiemelése; • néhány tulajdonsággal való jellemzésük. – **Számfeladatok.** – **Számokra vonatkozó nyitott mondatok értelmezése képpel, szöveggel; leolvasás, megjelenítés; a behelyettesítés utáni ellenőrzés képi úton.**
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
A 0, 1, 2, ... 20 számok alkalmazásra érett, de még a konkrétumokhoz szorosan kapcsolódó fogalmi tartalma: • darabszám és mérőszám megállapítása egyesével való számlálással és alkalmi egységekkel való méréssel (hosszúság, tömeg, űrtartalom); • számok írása, olvasása (diktálás után, számlálás, mérés eredményének, saját gondolatnak és műveleteknek a lejegyzésére, mások gondolatának megértésére is); – **számok nagyságviszonyának megítélése; a nagyságviszony valóságtartalmának ismerete;** • számok különféle (összeg- és különbség-) alakjainak azonosítása értékük szerint. **Eljátszott, képeken megjelenített, vagy szavakban megfogalmazott tevékenységekhez, helyzetekhez hozzá tudja kapcsolni a megfelelő összeadást, kivonást.** Meg tud jeleníteni adott összeadást, kivonást tevékenységgel, rajzzal, szöveggel. **Ki tud számolni összegeket, különbségeket eszközzel** (vagy anélkül); meg tudja keresni a hiányos összeadás, kivonás hiányzó számát. Képes felszólításra ellenőrizni saját munkáját, összevetni a valósággal, és alakul az igénye az önellenőrzésre.	

SZÁMOK TULAJDONSÁGAI, SZÁMKAPCSOLATOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Számlálás egyesével növekvő és csökkenő sorrendben; számszomszédok. Lépegetés kettesével, hármasával, négyesével számvonalon (pl. megfelelő színes rudakkal). Csoportosítás kettesével, hármasával, négyesével. Számsorozatok alkotása egyenletes lépésekkel és váltakozó különbséggel.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Helyzettel és szóban adott, számtulajdonságokkal kapcsolatos problémák értelmezése; megoldása tevékenységgel, a megoldás leolvasása számokkal.
Rendszerezés, kombinativitás	Az egymás után következő, azonos tulajdonsággal rendelkező számok elhelyezkedése a számsorban.
Alkotó gondolkodás	Adott feltételeknek megfelelő számok válogatása, gyűjtése.
Szabálykövetés, összefüggés-látás	Adott szabályú gépek összetartozó elempárjainak gyűjtése; összetartozó elempárokból gépek lehetséges szabályának felismerése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Kisebb számok körében szerzett tapasztalatok tudatosítása; kiterjesztés nagyobb számokra sejtésként, a sejtés ellenőrzése nagyobb számokra.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
– **Tapasztalatok gyűjtése egy-egy tulajdonság különböző értelmezéseihez** (pl.: keressük azokat a rudakat, amelyek kirakhatók csupa rózsaszínnel – azokat, amelyek kirakhatók 2 egyenlő hosszú rúddal; ha a fehérrel mérünk, mindkét esetben ugyanazokat a páros számokat nyerjük.) – **Számok szétválogatása adott tulajdonság szerint.** – Számpárok gyűjtése adott viszonyhoz; pl. adott nyitott mondatot igazzá tevő párok, olyanok, amelyek között 2 a különbség... – **Szabály-játékok.** – **Függvényre vezető szöveges feladatok.** – **Számok alkotása adott feltételekkel** (pl. csupa kettesből építve; kétféle adott hosszúságú rudakból összetoldva...).	

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
A számok párosságát és páratlanságát most is konkrét tevékenységek során vizsgáljuk, de már felismertetjük, hogy a páros számok két egyenlő szám összegére, a páratlan szám pedig két szomszédos szám összegére bontható. *További érdekességeket gyűjtünk a számokról, illetve adott tulajdonsághoz keresünk számokat.* *Megfigyeljük a számok elhelyezkedését a számsorban, pl. azt, hogy a páros és a páratlan számok egymást váltva következnek, hogy a 0-val kezdődő és hármasával növekvő számokkal megadható tárgyak csoportosíthatók hármasával, vagy három egyenlő részre oszthatók…*	– **A „páros" tulajdonság kétféle megjelenése: kettesével csoportosítható; két egyenlő szám összege.** – **A „páratlan" tulajdonság: kettesével csoportosításnál kimarad 1; két szomszédos szám összege.** – **„Lépcsős" számok.** – **Jegyek száma.** – **Számpárok keresése adott összefüggéshez.**

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Cselekvő tapasztalatszerzés egyedi számokról. Cselekvő tapasztalatszerzés egyedi tulajdonságokról az ismert számok esetén; a számok szétválogatása adott tulajdonság szerint. Cselekvő tapasztalatszerzés számpárok viszonyáról; számpárok keresése adott viszonyhoz, kapcsolathoz. Beszélgetés a tapasztalatokról.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Apró tárgyak, termések. Színesrúd-készlet, számegyenes; mérőszalag. Játékpénz. Számkártyák. Képek; feladatlapok. Gépjátékok.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Egyéni munka folyamatos figyelemmel kísérése; a tanulási szándék és a teljesítmények megerősítése, elismerése.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Differenciált motiválás és értékelés. A közös munkában való pozitív és aktív részvétel biztosítása és elismerése.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK
A megismert tulajdonságok tárgyi tevékenységgel, képpel való bemutatni, értelmezni tudása. **Számok összehasonlítása, szétválogatása adott tulajdonság szerint** (konkrétumokon való tapasztalás alapján). Annak ellenőrizni tudása, hogy két adott szám adott (ismert) viszonyban van-e egymással.

SZÁMOLÁSI ELJÁRÁSOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempomtjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Számok helye a számsorban, számvonalon. Szomszédok. Analógiák a 0-10-es és a 10-20-as szakaszok között.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Mérés felhasználása számok és műveletek értelmezésében, számításokban; becslés során a tapasztalt összefüggések egyre tudatosabb használata. A véletlen és a nem véletlen megkülönböztetése játékok és a mindennapi események megítélése során. (Biztos-e, lehetséges-e...?)
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Helyzettel adott és megfogalmazott problémák értelmezése megjelenítéssel, képpel, átfogalmazással Problémák megoldása tevékenységgel; matematikai modell használata.
Megfigyelés, azonosítás	Analógiás következtetések. Számok szétválogatása adott tulajdonságaik szerint.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Műveleti tulajdonságok és kapcsolatok tapasztalása, tudatosítása konkrét egyedi esetekre; felhasználás számolási eljárások kialakításában, alkalmazásában.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Lépegetés a számvonalon egyesével, kettesével; számsorozatok. **Kettesével való számlálás „föl” és „le”; 4 hozzáadása, elvétele két kettes lépéssel.** **Hozzáadás, elvétel továbbszámlálással, visszaszámlálással.** **1 és 2 hozzáadása, elvétele mindegyik számból indulva.** **Az egyenlő számok összeadása; ezeknek az eseteknek a megjegyzése – a megfelelő kivonások.** **Az egyenlőnél eggyel nagyobb, eggyel kisebb szám hozzáadása, elvétele.** **Számok hozzáadása 10-hez, 10 hozzáadása egyjegyű számokhoz – és a megfelelő kivonások. Számok hozzáadása 9-hez, a 9 hozzáadása az egyjegyű**	

számokhoz.
A 6-nál nagyobb számok bontásainak gyakorlása; a 10-re való pótlás. A tízes-átlépéses módszer.
Analógiák 0-10 és 10-20 között.
Nagyobb számok különbsége összehasonlítás alapján (elvétel helyett).
Nyitott mondatok.
Több művelet egymás után.
Játékok; kedvelt feladatok.
Szöveges feladatok megoldása képi megjelenítés közvetítésével és a nélkül**.**

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
Számolási eljárások megismerése teszi gyorsabbá és biztonságosabbá a számolást a 20-as számkörben. A számolási eljárások kimunkálása is tevékenységek során szerzett megfigyelések alapján történik. A megismert eljárásokat alkalmazzuk számfeladatok, nyitott mondatok, szöveges feladatok megoldása során.	– **Összefüggések megfigyelése és tudatosítása** (pl. az összeg és a különbség változása, illetve változatlansága)**; számolási eljárás hozzákapcsolása.** – **Szöveges feladatok értelmezése, megoldása.**

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	A tapasztalatok tevékenységgel, képekkel való újra-átélése, tudatosítása. Az ismeretek konkrétumokban való megfogalmaztatása; használata az egyes számolási esetekben. Különféle eljárások kidolgozása, gyakorlása. Számfeladatok végeztetése; az alkalmazott eljárás tudatosítása: megmutatása, elmondása, megbeszélése.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Korongok, golyós számológépek. Színesrúd-készlet, számegyenes; mérőszalag. Valódi pénzérmék. Számkártyák. Képek; feladatlapok. Gépjátékok.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Egyéni tevékenységek folyamatos megfigyelése; korrekció, értékelés. Szummatív mérések (több órán át, alkalmanként 10-12 percben).
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A tapasztalt nehézségek folyamatos feltárása; egyéni segítségnyújtás. Az eszközhasználat biztosítása, segítése; a tapasztalatok bejárásának sokszori gyakorlása.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK
Tapasztalati ismerete van az összeadás tagjainak felcserélhetőségéről (pl. hogy a 3+9=9+3), **az összeadás és kivonás kapcsolatáról, az összeadás tagjainak csoportosíthatóságáról, ezeket segítséggel fel tudja használni számolásban, számok összehasonlításában** (pl. hogy a 6+7=6+4+3). **Tudja a kéttagú összegeket és a megfelelő különbségeket 20-ig; ezeket le tudja jegyezni a műveleti jelek és az =, <, > szabályos használatával.** Ki tud számolni háromtagú összegeket, meg tudja keresni a hiányos összeadás, kivonás hiányzó számát. Saját munkáját képes felszólításra ellenőrizni, összevetni a valósággal. **Megérti, és a megjelenítés közvetítése után számokkal, műveletekkel, jelekkel is leírja az egyszerű szöveggel adott helyzetet.** **Megérti a kérdést; és megoldja a problémát tárgyi tevékenységgel vagy szám-feladattal. Szóban feleletet ad a kérdésre.**

GEOMETRIA, MÉRÉS

GEOMETRIAI TAPASZTALATSZERZÉS

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Tájékozódás	Tájékozódás a síkban és a síkon ábrázolt térben.
Megfigyelés, azonosítás	Geometriai tulajdonságok megfigyelése, kiemelése, osztályba sorolása tevékenységgel.
Számlálás, számolás	Egységek számlálása.
Mennyiségi következtetés	A mért hosszúság és az egységek száma közti viszony megfigyelése (nagyobb mennyiség több egységgel, kisebb mennyiség kevesebb egységgel rakható ki.).
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Hosszúságmérés alkalmi egységekkel; elvégzett mérés után újabb (nagyobb, kisebb) hosszúságok mérőszámának becslése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Szituációkban átélt problémák megoldása tevékenységgel. Problémák megfogalmazása, értelmezése. Szavakkal megfogalmazott probléma értelmezése és megoldása tevékenységgel; a megoldás „elmagyarázása a társaknak”. (Mondd el, hogyan oldottad meg!)
Rendszerezés, kombinativitás	Adott egyszerű feltétel szerinti alkotások összegyűjtése, azonosítása, megkülönböztetése.

Deduktív következtetés, induktív következtetés	Alkotások során átélt geometriai tulajdonságok kiemelése (pl. összehasonlításokkal, a kontraszt felhasználásával, kiválogatással, szétválogatással); egyes egyszerű tulajdonságok megnevezése (köznyelvi, gyermeki szavakkal). Adott tulajdonságú építmények, síkbeli alkotások létrehozása; a tulajdonság ellenőrzése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- **Gyufásdobozból, színes rudakból, más építőelemekből alkotások létrehozása; az alkotott építmény megnevezése; másolása** (pl. házak, házsorok...) **ugyanilyen legyen**; ugyanilyen legyen, de más színű; máshogyan is állíts ugyanilyent..., **kémény legyen; csukott doboz legyen, 12 rózsaszín rúdból építs**...
- **Gyűjtött és alkotott tárgyak válogatása**, rendezgetése **saját szempontok szerint.**
- **Lyukas és nem lyukas, szögletes és nem szögletes**, üreges és tömör, tükrös és nem tükrös **testek alkotása** pl. gyurmázással.
- **Mozaiklapokból képek, szép sor- és terülő-minták kirakása, másolása** (**ugyanúgy**, más helyzetben).
- Hajtogatással házfal, háztető, vonat-kocsi... létrehozása; **a csúcsok számlálása; az oldalak számlálása**.
- **Síkbeli alkotások válogatása saját szempontok szerint; válogatás adott tulajdonság szerint.**
- **Tájékozódás a közvetlen környezetben** (iskolában, osztályban, az iskola környékén, a lakóhely környékén) nagymozgással.
- **Tájékozódás a táblán, a füzetben; a hely és irány jelölését kifejező szavak (névutók) értelmezése, használata.**
- Rajzolás az irány és a vonalhossz megadásával.
- **Tükörkép nézegetése nagymozgások közben; utánzása.**
- **Tárgy, kép és tükörképének együtt-nézése.**
- **Szimmetrikus formák létrehozása festékfolt összesimításával, összehajtott lapból való nyírással**.

Hosszúságok összehasonlítása, mérése alkalmi egységekkel; a hossz és az egységek száma közti viszony megfigyelése (nagyobb hosszúság, több egység...)

ISMERETEK, TARTALMAK

HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
Kezdetben elsősorban a globális alakfelismerést, azonosítást, megkülönböztetést fejlesztjük, a tulajdonságok kiemelése, megnevezése csak ezután következik. A geometriai tulajdonságokról szerzett tapasztalatokat csak hosszú érlelési idő után összegezzük.	– **Építések testekből; síkbeli kirakások mozaiklapokból szabadon és másolással.** – Építések egyszerű feltétel követésével. – **Mozaiklapokból kirakás**, papírhajtogatással alakzatok létrehozása: **háromszög, négyszög, ötszög...** – Rajzolás hálón. – **Téri tájékozódás.** – **Tükrözés valódi síktükör segítségével; kétoldali szimmetria globális érzékelése mozgással és látványként.** **Hosszúságmérés alkalmi egységekkel.**

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Cselekvő tapasztalatszerzés; a tapasztalatok tudatosítása újra-átéléssel, utánzással, válogatásokkal, szavakkal adott feltétel követésével, megfogalmaztatás saját, köznyelvi szavakkal
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Építőelemek, mozaiklapok, gyurma, hajtogató lapok, tükör.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A közösen átélt élmények örömének kifejezése. Egyéni megerősítés.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Az egyéni képességek tudatosítása, erősítése. Közös munkában való aktív és pozitív részvétel biztosítása az egyéni fejlettség tiszteletben tartásával, felhasználásával.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Egyszerű utasítások, megértése, követése. A tevékenységgel kapcsolatos kérdések megértése. A közös tevékenységekben való aktív részvétel. Egyszerű hosszúságmérés alkalmi egységek kirakásával és megszámlálásával.	

2. ÉVFOLYAM

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

TUDATOS MEGISMERÉSI FOLYAMATOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Számok szétválogatása adott vagy választott tulajdonságuk szerint; megkezdett válogatás folytatása. Számalkotások adott feltételek szerint. A számnevek képzési rendjének megfigyelése, számlálás a felismert rend megtartásával. Analógiák alkalmazása az összeadás és a kivonás számolási eljárásaiban. Számfeladatokhoz kapcsolódó állítások igazságának megítélése, a hibák javítása. Számhalmazokon értelmezett nyitott mondatok igazzá tevése. Hiányos sorozatok kiegészítése, számsorozatok folytatása.
Mennyiségi összehasonlítás Becslés, mérés	Mennyiségek meg- és kimérése alkalmi mértékegységgel. Mennyiségek összerakása, részekre bontása; a művelet eredményének becslése; ellenőrzése méréssel.

Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Egyszerű helyzettel adott és szavakba öntött problémák megoldása tevékenységgel, számfeladathoz szövegalkotás.
Rendszerezés, kombinativitás	Sorbarendezés; szétválogatások; azonosítás, megkülönböztetés. Hiányos sorozatok kiegészítése, elemek rendezése fa-diagramon.
Induktív, deduktív lépések	Tulajdonságok, viszonyok megnevezése. Ráismerés, besorolás.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Tárgyak, személyek, szavak, alakzatok, számok, sorozatok, összességek összehasonlítása: azonosítása, megkülönböztetése; azonos és eltérő tulajdonságok kiemelése.
Tárgyak, személyek, szavak, alakzatok, számok szétválogatása, a részekről állítások gyűjtése.
Kétfelé válogatások; tulajdonságok és tagadásuk (barkochbák, kakukktojás játékok…). Az egész és a rész viszonya (egy elem kiválasztása halmazszűkítéssel).
Események, mesék jellemző történéseinek időbeli sorba állítása.
Tárgyak, képek, rajzok, számok sorba rendezése, hiányos sorozatok kiegészítése; különbség-játékok; elemek rendezése fa-diagramon…
Nyitott mondatok értelmezése helyzetekkel, szöveges feladatokkal.
Állítások igazságértékének eldöntése; nyitott mondatot igazzá, tévessé tevő elemek keresése.
Az összeadás és kivonás tulajdonságainak és kapcsolatuknak tudatosítása, megfogalmazása saját szavakkal, helyzetek bemutatásával.
A szorzás és az osztás kapcsolatának tudatos alkalmazása becslésekben, konkrét számolásokban.
Számolási algoritmusok alakítása, követése; értelmezése konkrét tevékenységgel.
Analógiák értelmezése, követése konkrét tevékenységgel.
Szabályjátékok; gépek összekapcsolása; „két nyíl helyett egy nyíl” típusú feladatok; „boltos-játék”.
Kombinatorikus játékok: 3, (4), **2 elem lehetséges sorrendje;** párok kiválasztása sokféle konkrét tartalommal.

ISMERETEK, TARTALMAK

HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	Tartalom részletezése
Miközben tudatosan igaz és nem igaz állításokat fogalmazhatnak meg a gyerekek adott képről, helyzetről vagy számokról eldönthetik mások állításának igazságát, kiegészíthetnek nyitott mondatokat igazzá, nem igazzá, fokozatosan szokásukká válik az állítások és a tapasztalt tények összevetése, alakul önellenőrző képességük. A számkör bővítésével és az új műveletek értelmezésével (szorzás bennfoglalás és egyenlő részekre osztás) a megtanulandó esetek száma ugrásszerűen megnő. Ez a tanulás elképzelhetetlen a kapcsolatok, összefüggések feltárása nélkül.	**Szétválogatások elemek közös tulajdonsága alapján; a részek jellemzése állításokkal.** **Állítások, nyitott mondatok.** Sorozatok tárgyakkal, jelekkel, számokkal. Rendezés az elemek különbözősége alapján. **Számtulajdonságok és számkapcsolatok** felismerése; **a sejtések ellenőrzése konkrét számok vizsgálatával. Analógiák értelmezése. Számolási algoritmusok követése.** Felismert, tudatosított összefüggések felhasználása újabb esetek értelmezésében, memorizálásban. Páralkotások.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Tevékenységek, feladatalkotások és problémamegoldás kooperatív és önálló munkában.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	A számtan, algebra és a geometria témakör eszközei.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Diagnosztikus mérés a szám- és műveletfogalomról a 30-as számkörben. Folyamatos visszajelzés a tevékenységek során
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A hiányok pótlása, a megértés biztosítása eszközhasználattal. Differenciált feladatlapok alkalmazása.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

Egyedi elemekről, illetve elem-párokról szóló állítások igazságának megítélése; igaz állítások alkotása.
Elemek közös tulajdonságainak felismerése, a felismerés kifejezése újabb elem besorolásával vagy a tulajdonság megfogalmazásával; **válogatás adott tulajdonság szerint.**
A kétfelé válogatás során létrejött rész és kiegészítő rész tulajdonságának megfogalmazása.
Hiányos sorozatok kiegészítése.
Nyitott mondatok igazzá tevése konkrét elemek behelyettesítésével.
Számfeladatok, nyitott mondatok alkotása egyszerű, egyenes és fordított **szövegezésű feladatokhoz**; szöveges feladatok alkotása egy műveletet tartalmazó számfeladatokról, nyitott mondatokról.
Felismert analógiák bemutatása konkrét feladatokkal, választott modell alkalmazásával (pl.: 4+3 = 7, 40+30 = 70 kirakása valódi pénzérmékkel, színes rúddal; megjelenítése számegyenesen).

SZÁMTAN – ALGEBRA

SZÁMOK A SZÁZAS SZÁMKÖRBEN

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Meg- és leszámlálás egyesével, kettesével, ötösével, tízesével 100-ig. Számlálás növekvő és csökkenő sorrendben; számlálás adott számtól kezdve. Számlálás hármasával, négyesével, eszköz segítségével. Sorszámlálás. Természetes számok és tulajdonságaik 100-ig.
Mennyiségi összehasonlítás	Mennyiségek meg- és kimérése alkalmi és szabványos mértékegységekkel, amelyekben a mérés eredménye 100-nál nem nagyobb.

Becslés, mérés	A szám mint értékmérő.
Összehasonlítás; analógiás gondolkodás	Számok helye táblázatokban, a számegyenes tízes szakaszain.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szöveges feladatok, amelyekben számok összehasonlítása, számtulajdonságok felismerése a cél.
Rendszerezés, kombinativitás	Számok összehasonlítása, rendezése; többféle sorozat indítása néhány elem sorbarakásával; adott tulajdonságú számok válogatása.
Induktív, deduktív lépések	Összességekhez számalkotás; számhoz képalkotás, számtulajdonsághoz konkrét számok válogatása. Elvontabb modellek használata: lépések a számegyenesen, számtáblázatokon.
Absztrahálás, konkretizálás	Különféle számalakok közti kapcsolatok felismerése. A számrendszerek modelljeinek megértése, konkrét számok megjelenítése a különféle modelleken.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Tárgyak, termések, eszközök, dolgok, pénzérmék, hangok, mozdulatok, szavak, betűk, rajzok, jelek… **meg- és leszámlálás**a **egyesével, kettesével, ötösével, tízesével 100-ig.** Grafikonolvasás.
Pénzszámlálás.
Hosszúság meg- és kimérése

- **alkalmi egységekkel és az egység többszöröseivel;**
- **centiméterrel és méterrel;**

Az 1 m = 100 cm tapasztalása

Űrtartalmak, tömegek és területek **mérése alkalmi mértékegységekkel; mennyiségek összehasonlítása, viszonyítása a választott mértékegységhez.**
Űrtartalmak mérése szabvány mértékegységgel, az 1 l = 10 dl tapasztalása.
Mérés literrel és ugyanannak az űrtartalomnak a mérése deciliterrel is.
Tájékozódás sorozatokban, **táblázatokban; számegyenesen; analógiák felismerése és használata a tízes szakaszokon.**
Csomagolások, csoportosítások, pénzösszegek előállítása, pénzváltás, különféle értékű érmék használata. Római számok 100-ig.
A számok előállítása tízesek és egyesek összegeként. Vásárlások, kifizetések.
A párosság tapasztalása csupa kettesből való kirakással és két egyenlő szám összegeként való előállítással.
Válogatások különféle számtulajdonságok alapján.
Számkitalálás halmazszűkítéssel.
Számalkotások különféle feltételekkel.
Nyitott mondatok, szabályjátékok.

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**Tartalom részletezése**
Tovább bővítjük a számfogalmat 100-ig. Most is, mint 1. osztályban sokféle tevékenységgel érzékeltetjük a számok darabszám és mérőszám-tartalmát. Az egyesével számlálás mellett megjelenik a valahányasával való számlálás, és a többféle egységgel való mérés. Elkezdjük alakítani a számrendszer fogalmát, amelynek megértését a valahányasával történő csomagolások biztosítják. A tízes számrendszer lényegének megértését segíti – a más számrendszerekben szerzett tapasztalatok mellett – a játékpénz használata. Kirakásokkal, illetve absztraktabb modellek használatával szereztetünk tapasztalatot a 100-as számkör számainak tulajdonságairól illetve kapcsolatairól.	**A szám és a valóság összekapcsolása:** - **meg-és leszámlálás valahányasával;** - **meg- és kimérés alkalmi és szabvány egységekkel és többszöröseikkel; annak tapasztalása, hogy** *** ha azonos egységgel mérünk, akkor a nagyobb mennyiséghez nagyobb mérőszám tartozik, a kétszer, háromszor nagyobb mennyiséget kétszer, háromszor nagyobb mérőszám fejezi ki;** *** a kisebb egységből több, a nagyobb egységből kevesebb fejezi ki ugyanazt a mennyiséget; fele, harmada akkora egységgel mérve kétszer, háromszor akkora mérőszám, kétszer, háromszor akkora egységgel mérve fele, harmada akkora mérőszám fejezi ki ugyanazt a mennyiséget.** - **sorszámlálás.** **Számok olvasása, írása; sokféle alakban való megjelenítése, ennek megfelelően: sokféle neve.** **Számtulajdonságok** (párosság, viszonyítás adott számhoz) **és számkapcsolatok** (számszomszédok, tízes szomszédok, számok összehasonlítása, rendezése, adott nyitott mondatot igazzá tevő párok gyűjtése) felismerése; a sejtések **ellenőrzése konkrét számok vizsgálatával.**

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Tevékenységek, számalkotások és problémamegoldás kooperatív és önálló munkában.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Apró tárgyak, termések, korongok, golyók, színesrúd-készlet; a hosszúság, tömeg és űrtartalom mérését szolgáló tárgyak, eszközök. Golyós számológép. A számrendszeres gondolkodás formálását támogató eszközök; játékpénzek. Színes képek, számkártyák. Az önálló munkát adó feladatlapok.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A tanulói tevékenységek megfigyelése; a személyes részvétel elismerése a közös munkavégzések során. Diagnosztikus mérés a 100-as számkörben.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A számnevek képzési rendjének tudatosítása. A tízes számrendszer számalakjainak értelmezése olyan eszközökkel, amelyeken a tízesekben még megtapasztalható a tíz-tíz egység jelenléte. Számok összehasonlítása, adott szám(ok) felismert számtulajdonságainak belátása szabadon választott eszközhasználattal.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Számok (100-ig) darabszám és mérőszám-tartalmának ismerete, ezek kifejezése tevékenységgel. A számok írása, olvasása; szerkezetük gyakorlati ismerete. Nagyságrendi viszonyok, helyük a számegyenesen. Számszomszédok (egyes, tízes), párosság, egyéb számtulajdonságok **megállapítása, értelmének bemutatása tevékenységgel**.	

ÖSSZEADÁS ÉS KIVONÁS A SZÁZAS SZÁMKÖRBEN

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Továbbszámlálás, visszaszámlálás egyesével, tízesével, ötösével. Számlálás 0-tól egyenlő lépésekkel a szorzótáblák előkészítésére. Az összeadás és kivonás számolási eljárásainak kidolgozása, a műveletek kapcsolata. Az összeg és a különbség változásai, változatlansága.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Összerakott, szétválasztott mennyiségek becslése, mérése különféle egységválasztások esetén. Összefüggések megfigyelése azonos egységgel való mérések és két-két különböző egységgel való mérés során. A reális és a lehetetlen adatok szétválasztása.
Analógiás gondolkodás	Kerek tízesek összeadása, kivonása az egyjegyűekkel való analógia alapján.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Alkalmazásra képes műveletvégzés valóságos szituációkban.

Rendszerezés, kombinativitás	Rész-egész viszonyok, kifejezésük rajzzal, számfeladattal, nyitott mondattal. A műveleti tulajdonságok tapasztalása számok sorrendjének megváltoztatásával.
Alkotás és kreativitás	Kirakásról, képről számfeladat, nyitott mondat alkotása; írása. Számfeladathoz, nyitott mondathoz, más modellhez problémaalkotás.
Induktív, deduktív folyamatok	Következtetés meglévő műveleti eredményből más művelet eredményére a műveletek monoton tulajdonságának felhasználásával.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Szituációkhoz, történésekhez a megfelelő művelet hozzárendelése.
A műveletek megjelenítése eljátszással, kirakással, képpel, szöveges feladatokkal.
Kerek tízesek összeadása, kivonása az egyjegyűekkel való analógia alapján.
Pótlás kerek tízesre, pótlás 100-ra, ellenőrzés zsebszámológéppel**.**
Tapasztalatok gyűjtése az összeadás tagjainak felcserélhetőségéről; az összeadás és kivonás kapcsolatáról a nagyobb számok körében.
Kerek tízesek és egyjegyűek összeadása, teljes kétjegyűből az egyesek illetve a tízesek elvétele.
Hozzáadás, elvétel több lépésben. („Gépes" szemlélet.) **A csoportosíthatóság, felbonthatóság alkalmazása a teljes kétjegyűek és egyjegyűek tízes átlépést igénylő összeadásaiban, kivonásaiban.**
A 9 és a 8 hozzáadása, elvétele (pénzérmék, golyós számológép, számegyenes, számtáblázat, két gép összekapcsolásának alkalmazásával)**.**
Növekvő és csökkenő sorozatok egyenlő lépésekkel; adott sorozat valahányadik tagjának becslése; ellenőrzés számítással.
Teljes kétjegyűek összeadása, kivonása különféle eljárások és műveleti tulajdonságok alkalmazásával. Az alkalmazott tulajdonság „igazolása" kirakással, számegyenesen való megjelenítéssel, játékpénzzel, számtáblázatokban, összekapcsolt gépekkel, méréssel, folyadék töltögetésével…
Szöveges feladatok megoldása, a megoldás lépéseinek tudatosítása. Adatok gyűjtése, rendezése.

ISMERETEK, TARTALMAK

HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
Folytatás Az összeadás és a kivonás különféle értelmezései 100-as számkörben valóságtartalmú problémafelvetésekben jelennek meg. A számolási eljárások kimunkálását a 20-as számkörben végzett műveletek ismeretére alapozzuk, építve az analógiás gondolkodásra, a műveletek tulajdonságaira és az összeadás és a kivonás kapcsolatára.	**A műveletek és a valóság összekapcsolása** (képekről, számfeladatokról történet alkotása; szöveges feladatok eljátszása, modellezése). **Műveletvégzések szemléletesen kiépített analógiák alapján.** **Műveleti tulajdonságok alkalmazása számolási eljárásokban.** **Az összeadás és kivonás kapcsolatának mélyítése, alkalmazása számolási eljárásokban.** **Egyenlő tagú összeadások; egyenlő számok elvétele.** Az összeg és a különbség változása és változatlansága. A műveletek gyakorlati alkalmazása.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	A műveletek megjelenítését segítő eljárások, tevékenységek; a matematikai tartalmak felismerését támogató sokféle eszköz alkalmazása. A matematika és a valóság kapcsolatának felismerését erősítő problémafelvetések; a lehetséges megoldások megbeszélése.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	A valóságtartalmú problémafelvetésekben szereplő vagy azok modellezését támogató tárgyak, eszközök. Golyós számológép. Játékpénz. Számtáblázatok; számegyenes. Játékok, játékos feladatok, amelyek hozzájárulnak a számolási készség fejlesztéséhez.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szummatív mérés a 100-as számkörben (természetes számok, összeadás, kivonás).
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Játékok szervezése, amelyekben a lassabban haladók is sikerélményhez juthatnak. Mennyiségi és minőségi differenciálás a számolási eljárások kiépítése és gyakorlása során. Gondolati és szükség esetén külső képalkotás segítése.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Számok összeadása és kivonása a 100-as számkörben, számolási eljárások alkalmazása (esetenként még segítséggel). **A műveletek alkalmazása szöveges feladatok és nyitott mondatok megoldása során.**	

SZORZÓ- ÉS BENNFOGLALÓTÁBLÁK FELÉPÍTÉSE ÉS A RÉSZEKRE OSZTÁS ELŐKÉSZÍTÉSE

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Számlálás valahányasával; 0-tól induló számtani sorozatok tagjainak meghatározása. A szorzó- és bennfoglaló táblák felépítése, a műveletek kapcsolata. A műveletek tulajdonságainak felismerése, alkalmazása. A szorzat és a hányados változásai, változatlansága.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Meg- és kimérés alkalmi és szabvány egységekkel és többszöröseikkel; a tapasztalatok alkalmazása egyszerű kapcsolatok felismerésekor * ha azonos egységgel mérünk, akkor a nagyobb mennyiséghez nagyobb mérőszám tartozik, a kétszer, háromszor nagyobb mennyiséget kétszer, háromszor nagyobb mérőszám fejezi ki; * a kisebb egységből több, a nagyobb egységből kevesebb fejezi ki ugyanazt a mennyiséget; fele, harmada akkora egységgel mérve kétszer, háromszor akkora mérőszám; kétszer, háromszor akkora egységgel mérve fele, harmad akkora mérőszám fejezi ki ugyanazt a mennyiséget. Kis kétjegyűek többszörözése becsléssel, a reális és a lehetetlen adatok szétválasztása. Ellenőrzés zsebszámológéppel.

Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A szorzás és osztás alkalmazása valóság tartartalmú problémafelvetésekben. Matematizálás. Egyenes és fordított szövegezésű feladatok matematikai modelljének megalkotása. Számfeladathoz szövegalkotás.
Rendszerezés, kombinativitás	Halmaz – részhalmaz viszony felismerése tevékenység során, sorozatokban, táblázatokban, számegyenesen. A feltétel-változtatás következményének felismerése. Fadiagram, táblázat, útdiagram használata. A műveleti tulajdonságok tapasztalása számok sorrendjének megváltoztatásával. Adott számokból többtényezős szorzatok előállítása.
Induktív, deduktív következtetések	Kirakásról, képről számfeladat, nyitott mondat alkotása; írása; Számfeladathoz, nyitott mondathoz, más modellhez problémaalkotás. Következtetés meglévő műveleti eredményből más művelet eredményére a műveletek monoton tulajdonságának felhasználásával.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Szorzás, bennfoglaló osztás és egyenlő részekre osztás

- **leolvasása, megfogalmazása eljátszott és szavakkal elmondott történésekről, helyzetekről, kép-párokról; a jelölések bevezetése;**
- **műveletekhez történések, szöveges feladatok, képek alkotása, kapcsolása;**
- **tárgyak kirakásával, mennyiségek mérésével, pénzérmékkel, sorozatokkal, hajtogatós lapokkal, képről olvasással,** képalkotással, zsebszámológéppel…

A 10 többszöröseinek felezése; az 5 többszöröseinek 2-szerezése.
A 2 többszöröseinek 2-szerezése és 2-szer 2-szerezése. Felezések, negyedelések. Egyenlő szorzatok keresése, az egyenlőség okának „indoklása” tárgyi tevékenységgel.
A 3 többszöröseinek 2-szerezése és 3-szorozása; felezések és harmadolások.
Két szorzótáblából a harmadik megalkotása; indoklás tárgyi tevékenységgel, hajtogatással.

Többféle művelet leolvasása kirakásról, rajzról; egyenlőségeket tartalmazó számfeladatok igazságának megállapítása kirakással, rajzzal. Nyitott mondatok, gépes-játékok.
A megismert szorzótáblák összegyűjtése, a hiányzó számok pótlása. Érdekességek a kisegyszeregy táblázatában.
A 7 többszöröseivel megegyező számok keresése más szorzótáblákban, az egyenlőségek okainak „indoklása”.

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
FOLYTATÁS A szorzás értelmezésénél fontos megkülönböztetni és következetesen használni a szorzandót és a szorzót, hiszen a művelet tulajdonságainak felismertetése és alkalmazása csak a művelet értelmezése után történhet meg. Ugyancsak lényeges különbség van a bennfoglalás és a részekre osztás között, ezért ezek értelmezésére és tudatos alkalmazására nagy figyelmet fordítunk. A műveletek megértését, a köztük lévő kapcsolat felismerését segíti, ha egy kirakásról vagy képről mindhárom műveletet leolvassák a gyerekek. A szorzótáblák megtanulását és megjegyzését is támogatja, ha a szorzótáblákon belüli és a szorzótáblák közötti kapcsolatokat is megfigyeljük és felhasználjuk akár már a felépítésük során. Egyszerű, egyenes és fordított szövegezésű feladatok értelmezése, megoldása tevékenységgel, illetve a szövegben felismerhető kapcsolat lejegyzése nyitott mondattal (többféleképpen), hozzájárul a műveletek értelmezéséhez és kapcsolataik feltárásához.	**A műveletek értelmezése, jelölése** – **a szorzás bevezetése egyenlő tagú összeadásként;** – **a szorzás megjelenítése halmazok szorzatának számosságaként;** – **bennfoglalás egyenlő nagyságú csoportok kialakításával, a csoportok számának megállapításával és egyenlő számok elvételével;** – **egyenlő részekre osztás adott számú egyenlő nagyságú;** – **csoport kialakításával, és a csoportok elemszámának megállapításával.** **A szorzótáblák és bennfoglaló táblák kiépítése** kapcsolatrendszerekbe ágyazva (kapcsolatok a szorzótáblákon belül és a szorzótáblák között)**.** **A tényezők felcserélhetőségének tapasztalása egyedi szorzások összehasonlításával, téglalapos elrendezés kétféle leolvasásával.** **A szorzás széttagolhatóságának és csoportosíthatóságának tapasztalati előkészítése képekkel, mobil modellekkel.** ***A felépítés sorrendje:*** – **10, 5 és 2 szorzó- és bennfoglaló-táblái;** – **2, 4 és 8 szorzó- és bennfoglaló-táblái;** – **3, 6 és 9 szorzó- és bennfoglaló-táblái.** **További tapasztalatok gyűjtése a szorzás műveleti tulajdonságairól** (monotonítás, felcserélhetőség, csoportosíthatóság, széttagolhatóság) **és a három művelet kapcsolatáról.** – **A 9-es és a 10-es szorzótáblák összehasonlítása;** más szomszédos szorzótáblák vizsgálata; – **a 7-es szorzó- és bennfoglaló-tábláinak felépítése**, kapcsolata más szorzótáblákkal.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	A szorzó- és bennfoglaló táblák felépítése sokféle eszközzel végzett tevékenységek segítségével. A szorzótáblák kapcsolatainak felismertetése csoportban szervezett munkaformában.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Apró tárgyak és termések. Korongok, pálcikák, golyós számológépek. Színesrúd-készlet, játékpénz. Számtáblázatok; számegyenes. Képek, feladatlapok.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Tanítói megfigyelése a csoportban végzett tevékenységnek és az önálló munkának. A szorzótáblák rögzítése, biztonságos használata a tanév végén.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Játékok szervezése, amelyekben a lassabban haladók is sikerélményhez juthatnak. A hibák okainak felkutatása, korrigálása. Gondolati és szükség esetén külső képalkotás segítése.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
A kisegyszeregy ismerete (szükség esetén segítséggel); a szorzótáblák kapcsolatainak alkalmazása a számításokban, ellenőrzésben. **Olyan külső és belső kép kiépítése, hogy tudják kiszámolni a kisegyszeregynek megfelelő bennfoglalásokat, lássák a kapcsolatot a szorzás és a bennfoglalás között.**	

TÖBB MŰVELET EGYÜTT

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Tapasztalatok gyűjtése műveleti tulajdonságokról és műveletek közti kapcsolatokról konkrét egyedi esetekben; ezek alkalmazása konkrét számításokban.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Néhány, a számításokban, döntésekben, önellenőrzésben jól felhasználható műveleti tulajdonság és kapcsolat felismerése, megértése konkrétan megjelenített modellek segítségével. Példák és ellenpéldák vizsgálatával – műveleti tulajdonságokra épülő -egyenlőségek vagy egyenlőtlenségek szükségszerűségének illetve lehetetlenségének megállapítása. Következtetés a maradékos osztás lehetséges maradékaira. Adott szám közelítő előállítása adott számokból az alapműveletek alkalmazásával.
Összefüggések felismerése	Szabálykövetések illetve szabályfelismerés sorozatokban, táblázatokban és gépes játékok során.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Egy vagy két művelettel, nyitott mondattal leírható szöveges feladatok leírása jelekkel a kialakított értelmező képek segítségével és elképzelés alapján. Szöveg alkotása egy vagy két műveletet tartalmazó számfeladathoz, nyitott mondathoz.

Rendszerezés, kombinativitás	Adott számok előállítása szorzat és szám összegeként; maradékosztályok elemeinek gyűjtése adott osztó esetén. Alapműveleteket tartalmazó kétváltozós nyitott mondatok igazzá tevése számpárok kipróbálásával. Számépítő játékok.
Induktív, deduktív következtetések	Műveleti tulajdonságokra épülő gépes játékok, „két nyíl helyett egy nyíl” típusú feladatok segítségével az egyedi esetek alapján műveleti tulajdonságok és kapcsolatok felismerése (általánosított megfogalmazás nélkül).

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Műveleti tulajdonságokhoz kapcsolódó kirakásokról, képekről számfeladatok alkotása többféleképpen**; több műveletet tartalmazó számfeladathoz képalkotás,** olvasás a kialakult képről másféleképpen.
Két művelettel megoldható szöveges feladatok többféle megoldási móddal. Szövegalkotás két műveletet tartalmazó nyitott mondatokhoz.
„Gondoltam egy számot…”

Zárójeleket tartalmazó műveletsorok összehasonlítása. Kétbemenetű gépek.
„Célba dobás” szorzással. Szorzatképzés húzott, dobott vagy választott számjegyekből. **Olyan – szorzást tartalmazó – nyitott mondatok, amelyekben a szorzó az ismeretlen.**
Tapasztalatok gyűjtése kirakásokkal, a kialakult kép lejegyzése matematikai jelekkel; fordított irányú tevékenység.
Tapasztalatszerzés konkrét számokról kirakással, felcsavart számegyenessel, sokféle óra használatával, **játékpénzzel**…
Számok közelítése szorzatokkal, az eltérések vizsgálata.
Bennfoglalás maradékkal; a maradékos osztás kétféle lejegyzési formája.
Számok szétválogatása az osztás lehetséges maradékai szerint.

ISMERETEK, TARTALMAK

HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
FOLYTATÁS Kiterjesztjük a számolási eljárásokat kis kétjegyű számok szorzására, illetve a szorzótáblán kívül eső számok osztására. Ehhez további tapasztalatokat gyűjtünk a műveletek tulajdonságairól tevékenységekkel, és feladatsorokban végzett megfigyelésekkel. Bevezetjük a maradékos osztást, és szétválogatjuk a számokat adott számmal való osztási maradékaik szerint. Megfigyeljük a zárójel szerepét, és alkalmazzuk a szöveges feladatokban megfigyelhető összefüggések számfeladattal történő lejegyzésekor.	**Összeg vagy különbség szorzása számmal; szorzat növelése vagy csökkentése.** **Összeg vagy különbség osztása számmal.** Számok bontása szorzatok összegére; **a szorzat változatlansága.** Kis kétjegyűek szorzása, osztása egyjegyű számmal. **Kétváltozós**, illetve 1 változót 2 helyen tartalmazó **nyitott mondatok megoldása behelyettesítéssel.** **Szám előállítása szorzat és szám összegeként.**

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Egyéni és csoportos tevékenykedtetés; sokféle játék. A konkrét egyedi esetekben gyűjtött tapasztalatok megbeszélése, alkalmazása problémamegoldásokban, számításokban.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Pénzérmék, színesrúd-készlet, számegyenes. Hajtogató-lapok, változtató-kártyák. Felcsavart számegyenes, sokféle óra (3, 4, 5 számmal).
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szöveges értékelés egyénileg, a csoportos munkában való aktivitás alapján. Diagnosztikus mérés az egyéni hiányok, hibák felmérése, a fejlesztés további tervezése érdekében.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Olyan tevékenységek, játékok, alkotások szervezése, amelyeknek több lehetséges megoldása van. A diagnosztikus mérés során feltárt egyéni elmaradások, hibák kezelése egyéni foglalkozások alkalmával.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Egyedi esetekben, a gyakorlatban a tagok, tényezők felcserélhetőségének, a tagok, tényezők csoportosíthatóságának ismerete. Becslések, számítások során annak alkalmazása, hogy nő vagy csökken az összeg, különbség, szorzat, hányados, ha az egyik számot növelem, csökkentem. Kirakás (eljátszás) után tudja kiszámítani az egyszerűbb maradékos osztásokat.	

SOKSZOROZÁS, OSZTOZKODÁS

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	A szorzás, bennfoglalás, részekre osztás fogalma, kapcsolataik; számolási eljárások.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	A szorzandó és a szorzat változásainak felismerése adott szorzó esetén. Az osztandó és a hányados változásainak megfigyelése adott osztó esetén. Osztás célba dobással, a becsült érték ellenőrzése szorzással. Egységtörtek értelmezése tevékenységgel.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szorzással, bennfoglalással és részekre osztással megoldható szöveges feladatokhoz alkalmas modell használata. Egy műveletet igénylő egyenes illetve fordított szövegezésű feladatok összefüggéseinek felismerése.
Rendszerezés, kombinativitás	Szorzást, osztást tartalmazó feladatokban a feltételek változtatásának hatására bekövetkező változások megsejtése, ellenőrzés a műveletek elvégzésével. Fadiagram, táblázat, útdiagram használata. Adott számok előállítása szorzással, részekre osztással.

Induktív, deduktív következtetések	Konkrét egyedi esetek megfigyelése alapján következtetés kis kétjegyűekkel való szorzás illetve osztás eredményére. Ellenőrzés számológéppel.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

„Célba dobás" szorzással. Szorzatképzés húzott, dobott vagy választott számjegyekből. **Olyan – szorzást tartalmazó – nyitott mondatok, amelyekben a szorzandó az ismeretlen.**
Tapasztalatok gyűjtése kirakásokkal, a kialakult kép lejegyzése matematikai jelekkel; fordított irányú tevékenység.
Számképzések számjegyekből, adott feltételnek megfelelően.
Tapasztalatszerzés konkrét számokról képek, rudak, papírcsíkok, pénzek… több egyenlő részre osztásával (negyedelés 2-szer kétfelé osztással...).
Összekapcsolt gépek.
Tapasztalatszerzés valóságos tárgyak (gyümölcsök, csokoládék...) **egyenlő részekre osztásával.**
Adott egységtört előállítása többféle mennyiség különféle egységválasztása mellett vágással, tépéssel, hajtogatással, színezéssel; a részek összemérése.

ISMERETEK, TARTALMAK

HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
FOLYTATÁS A szorzó- és bennfoglaló táblák elég stabil ismerete után kerül sor a részekre osztások mélyítésére. A szervezett tevékenységek tovább erősítik a műveletek kapcsolatát, hozzájárulnak a számolási készség további fejlesztéséhez. A tárgyak, termések, csokoládék egyenlő részekre osztásával elkezdjük az egységtört fogalmának alapozását.	**Számok kéttényezős szorzatra bontása.** **Szorzások állandó szorzóval és megfordításaik.** **Számok összehasonlítása, hányszor akkora, hányada.** **Számok többfelé osztása két** (vagy több) **lépésben.** Az egységtörtek előkészítése.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK

TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Tevékenységek szervezése – sokféle eszköz alkalmazásával – az adott számmal való szorzás és a részekre osztás kapcsolatának tapasztaltatására. Egységtörtek előkészítése az egész egyenlő részekre osztásával.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Tárgyak, termések, csokoládék, gyümölcsök.... Papírcsíkok, szalagok, folyadékok… és szétmérésükre alkalmas eszközök, edények. Színesrúd-készlet; mérőszalag. Játékpénz. Feladatlapok, játékok és játékos feladatok.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Akarati tényezők szerinti szöveges értékelés.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Heterogén csoportok szervezése, egymás munkájának segítése.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

Tudja a kisegyszeregynek megfelelő bennfoglalásokat, részekre osztásokat; látja a kapcsolatot a szorzás és a kétféle osztás között.
Az egységül választott mennyiséget a lehetséges pontossággal osztja egyenlő részekre adott egységtörtnek megfelelően; helyesen megnevezi a leolvasott törtszámot.

GEOMETRIA, MÉRÉS

GEOMETRIAI ALKOTÁSOK TÉRBEN, SÍKBAN

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Adott számú elemből újabb alakzatok létrehozása. Alakzatok számokkal jellemezhető tulajdonságainak megállapítása.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Kiskockákból épített testek egyes részeinek beváltása nagyobb rudakra. Színes rudakból megépített testek felépítése kiskockákból. Tapasztalati következtetés az építőelemek számára. Adott terület kirakása alakzatokból, a formák és az alkotóelemek számának becslése, ellenőrzése kirakással.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A szöveggel adott feltételek értése, figyelembe vétele az alkotások során.
Rendszerezés, kombinativitás	Válogatások adott és választott tulajdonságok szerint. Alakzatok válogatása, rendezése a csúcsok száma szerint. Építés adott alaprajzra adott számú elemből. Sorminták és terülőminták kirakása.
Induktív, deduktív következtetések	Adott tulajdonságú elem kiválasztása. Megkezdett válogatás folytatása, rossz válogatás javítása.
Alkotóképesség	Építések kis kockákból, testekből.
Ellenőrzés	Annak eldöntése, hogy a megalkotott test megfelel a feltételeknek.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Testek válogatása többfelé adott vagy választott szempont szerint; megkezdett válogatás folytatása, **a felismert tulajdonság kifejezése a válogatás folytatásával**. **Kétfelé válogatás; a különválasztott részekbe tartozó elemek közös tulajdonságának megnevezése.** **Építés modellről; emlékezetből; alaprajzon.** Megépített test kódolt alaprajzának elkészítése; azonos alaprajzú testek összehasonlítása. **Testek építése szóbeli utasítás követésével**: az alkotóelemek számának, formájának megkötésével; a test tulajdonságának megadásával (pl.: tükrös legyen!). Tangram játékok; **alakzatok lefedése; különféle formák előállítása egyforma lapokból**. **Sorminták és „terülő minták" kirakása, folytatása; a síkbeli ritmus (szimmetriák) követése.** Síkbeli formák megváltoztatása; a változások megfigyelése, *megnevezése*.	

<table>
<tr><td colspan="3">Előállított és gyűjtött síkidomok szétválogatása megadott és felismert geometriai tulajdonságok szerint. Megkezdett válogatás folytatása, rossz válogatás javítása. Sokszögek oldalainak, csúcsainak számlálása, alakzatok válogatása, rendezése a csúcsok száma szerint.
Tükör használata.
Téglalap, négyzet összehajtása, oldalainak összemérése. Derékszög, téglalap hajtogatása. Négyzet hajtogatása téglalapból.</td></tr>
<tr><td colspan="3">ISMERETEK, TARTALMAK</td></tr>
<tr><td colspan="2">HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK</td><td>TARTALOM RÉSZLETEZÉSE</td></tr>
<tr><td colspan="2">A geometriai tevékenykedések közben szerzett tapasztalatok mind fontosak lesznek később. Ebben az időszakban még maga a tapasztalatszerzés a leglényegesebb. Amikor valamilyen feltétel szerint alkotnak alakzatokat, akkor nem az összes lehetséges eset előállítása válik lényegessé. Jó, ha sokfélét alkotnak, de a kulcskérdés az, hogy szem előtt tartsák a kijelölt szempontokat.</td><td>Tárgyak, testek
– válogatása különféle tulajdonságaik szerint;
– építése testekből;
– kódolt alaprajzának készítése;
– alkotása adott feltételeknek megfelelően.
Síkidomok
– kirakása síkidomokból; azonosítás, megkülönböztetés globális látványként; azonosságok és különbözőségek keresése;
– hajtogatása, nyírása adott kép vagy elbeszélés alapján;
– válogatása adott vagy választott tulajdonság szerint;
– összehasonlítása, a különbözőségek megfogalmazása.
Tükrös alakzatok kirakása, nyírása, vizsgálata összehajtással.
Téglalap, négyzet előállítása hajtogatással.</td></tr>
<tr><td colspan="3">MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK</td></tr>
<tr><td>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</td><td colspan="2">Csoportos, páros és egyéni tevékenységek szervezése, a közös tapasztalatszerzés biztosítása.</td></tr>
<tr><td>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</td><td colspan="2">Tárgyak, testek, síkidomok</td></tr>
<tr><td>ÉRTÉKELÉS MÓDJA</td><td colspan="2">Szöveges értékelés a közös tevékenységben való részvételről, a csoportban létrehozott alkotások összevetése az adott feltételekkel.</td></tr>
<tr><td>AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</td><td colspan="2">Heterogén csoportokban egymás munkájának segítése. Páros tevékenységek szervezésénél a társ személyének gondos megválasztása.</td></tr>
<tr><td colspan="3">VÁRHATÓ EREDMÉNYEK</td></tr>
<tr><td colspan="3">Tud adott építőelemekből (testekből) építeni, mozaiklapokból formát, mintát kirakni szabadon.
Képes 6-12 elemből álló építményt, síkbeli kirakást lemásolni a mintával megegyező elemekből; sormintát, síkmintát folytatni; tud másolni más elemek felhasználásával (pl. színben eltérő elemekkel, több darab kisebb elemmel); felismeri az alak és az állás változását; tudja korrigálni tévedését; tudja használni egyszerű rajzolásban a sablont, vonalzót.
Érti, és alkotásában tudja követni a szóban adott feltételt, feltételeket.
Szét tudja válogatni megnevezett geometriai tulajdonság szerint a gyűjtött, megalkotott testeket, síkidomokat.
Felismeri a téglalapot, négyzetet, téglatestet, kockát; helyesen használja ezeket a szavakat; hajtogatással meg tudja mutatni egy négyszögről, hogy az négyzet, vagy téglalap.</td></tr>
</table>

TÜKRÖZÉSEK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Sorminta készítése sorozatos tükrözéssel; az egyforma állású alakzatok sorszámának megfigyelése. Kétszerezés tükrözéssel.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Négyzethálóra rajzolt alakzatok területének megállapítása a négyzetek megszámlálásával, következtetés a tükrözött alakzat területére. A tükörkép valószínűsíthető helyzete az alakzat vagy a tükör helyzetének változtatásával. Ellenőrzés zsebtükörrel.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A szavakkal megfogalmazott utasítások értése, követése.
Rendszerezés, kombinativitás	Alakzatok egymáshoz viszonyított helyzetének változtatása, a változások követése a tükörképben. Eredeti és tükörkép összehasonlítása, azonosságok és különbözőségek keresése.
Induktív, deduktív következtetések	Tükörrel végzett tevékenységek során megfigyelt tulajdonságok alkalmazása alakzat tükörképének képzelet alapján való kirakásánál; ellenőrzés tükörrel.
Ellenőrzés	Tengelyes tükrösség ellenőrzése összehajtással.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Mozgások tükör előtt; a tükör helyzetének változtatása. **Térbeli és síkbeli alkotások és tükörképük kirakása.** Tükörsík keresése a tükör mozgatásával, tükörtengely keresése összehajtással. **Tengelyesen szimmetrikus alakzatok létrehozása festékfolttal, tépéssel, nyírással, átfordítással**. Tükrös és nem tükrös figurák, ábrák rajzolása diktálás alapján hálón. **Síkbeli tükrözés másolópapírral.** Sorminta készítése sorozatos tükrözéssel.	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
A tengelyes tükrözés fogalmának előkészítése során olyan eljárást követünk, amely a tengelyes tükrözés definíciójára támaszkodik – természetesen anélkül, hogy ezt a meghatározást bármi módon szavakba öntenénk. Arra támaszkodunk, hogy a teljes sík tükörképét úgy kapjuk meg, ha a síkot átfordítjuk a túloldalára úgy, hogy a tengelyt, annak minden egyes pontjával visszahelyezzük ez eredeti helyére.	**Azonosságok és különbözőségek megfigyelése alakzatok és tükörképük összehasonlításával;** változások megfigyelése a tükör helyzetéhez viszonyítva. **A tükörkép megalkotása.** **Tengelyesen szimmetrikus síkidomok vizsgálata, előállítása.**

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Csoportos, páros és egyéni tevékenységek szervezése, a közös tapasztalatszerzés biztosítása.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	A gyerekek saját teste, alakzatok, síkidomok, másolópapír, tükör.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szöveges értékelés a közös tevékenységben való aktivitásról; az önálló tevékenység végrehajtásáról, az önellenőrzés során felismert hibák javításáról.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Páros tevékenységek szervezésénél a társ személyének gondos megválasztása. A manipulációs tevékenységben kevésbé fejlett tanulók számára egyszerűbb alakzatok választása.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Összképben és a két kéz mozgásával meg tudja különböztetni egy tárgy, síkidom tükörképét az eltolással kapott (az eredetivel egyállású) képtől; felismeri tárgyak, síkidomok tükörszimmetriáját. Elképzelés után **ki tudja rakni egyszerű térbeli, síkbeli alakzat tükörképét**, kirakását ellenőrizni tudja **zsebtükörrel**. A sík mozgatásával végre tudja hajtani a tengelyes tükrözést, az eltolást segítséggel.	

TÁJÉKOZÓDÁS

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Alakzatok (pontok) helyének megadása vonalon 1, síkban 2 adattal.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Iránnyal is rendelkező mennyiségek kifejezése „előjeles” számokkal. Olyan helyzetek átélése, amikor egy mennyiség jellemzéséhez a nagyságán kívül az irányát is meg kell adni (iskolába indulás előtt vagy után 1 órával, születésed előtt vagy után 3 évvel, az utcában a harmadik szomszédotok ...).
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Útvonalak valódi és terepasztalon való bejárása, utánzása, tudatosítása megmutatással és szóban leírt útvonal követésével, bejárt útvonal elmondásával. Egyszerű képek kirakása elbeszélés alapján.
Rendszerezés, kombinativitás	Tájékozódás a számegyenesen, táblázatokban. Adott helyek elérése különféle útvonalak bejárásával. Tájékozódás útdiagramokon. Útvonalak fordított irányú bejárása.
Induktív, deduktív következtetések	Útvonal kiválasztása adott pontok érintésével. Adott útvonalon található jellemző pontok (épületek, nevezetességek…) felismerése. Az irányváltoztatás hatása.

<table>
<tr><th colspan="3">AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</th></tr>
<tr><td colspan="3">Útvonalak valódi és terepasztalon való bejárása, utánzása, tudatosítása megmutatással és szóban leírt útvonal követésével, bejárt útvonal elmondásával. Egyszerű képek kirakása elbeszélés alapján.
Hőmérsékletmérés; mikor van melegebb, hidegebb?
Olyan helyzetek átélése, amikor egy mennyiség jellemzéséhez a nagyságán kívül az irányát is meg kell adni (időben adott pillanat előtt, után; adott magassági szint alatt, fölött...).</td></tr>
<tr><th colspan="3">ISMERETEK, TARTALMAK</th></tr>
<tr><th colspan="2">HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK</th><th>TARTALOM RÉSZLETEZÉSE</th></tr>
<tr><td colspan="2">A téri tájékozódás képessége rendkívül fontos az ismeretszerzésben, nemcsak a matematika területén. A térképek, alaprajzok használata, a gömbön való tájékozódás a természetismeret műveltségi területhez kapcsolja a témát. A gömbfelülettel való aktív ismerkedés a síkbeliség megismerését is segíti a vele való összevetéssel.
Előkészítés: Negatív szám fogalma.</td><td>Útvonalak követése, bejárt útvonalak megadása szóban.
A jobbra, balra, előtte, mögötte, közötte, szemben szavak használata.
Iránnyal is rendelkező mennyiségek kifejezése „előjeles” számokkal (szabványos jelölés nélkül).</td></tr>
<tr><th colspan="3">MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK</th></tr>
<tr><td>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</td><td colspan="2">Tanulmányi séták szervezése; játékos szituációk teremtése. Rajzolás papíron és a gömbön.</td></tr>
<tr><td>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</td><td colspan="2">Gyerekek saját teste, hőmérő, sík lapok és gömb.</td></tr>
<tr><td>ÉRTÉKELÉS MÓDJA</td><td colspan="2">Önértékelés a kitűzött céllal való összehasonlítás alapján.</td></tr>
<tr><td>AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</td><td colspan="2">Tapintatos segítés, szükség esetén többféle érzékszerv bevonása.</td></tr>
<tr><th colspan="3">VÁRHATÓ EREDMÉNYEK</th></tr>
<tr><td colspan="3">Le tud olvasni hőmérsékleti értéket 0 fok alatt is.
Képes biztonságos mozgásos tájékozódásra.
Érti az irányokat kifejező szavakat, képes azok követésére mozgásokban, tudja használni azokat elvégzett vagy képzelt mozgás megadására.
Tudja azonosítani, megkülönböztetni a mozgás irányát és síkban az alakzatok állását.</td></tr>
</table>

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

VALÓSZÍNŰSÉGI JÁTÉKOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Megfigyelt események bekövetkezésének összeszámlálása. A közösen elkészített táblázat és diagram adatainak összeszámlálása.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Tapasztalatok gyűjtése a véletlen és a biztos eseményről játékok során. Tippelés egy esemény bekövetkezésére; a kísérlet elvégzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Véleményalkotás determinisztikus és véletlen események bekövetkezéséről. Felesleges és egymásnak ellentmondó adatokat tartalmazó szöveges feladatok megoldása. Találkozás olyan feladatokkal, amelyeknek nincs megoldása.
Rendszerezés, kombinativitás	A képzelet kiterjesztése játékokhoz kapcsolódó kísérletek lehetséges kimeneteleinek áttekintésére. A „biztos”, a „lehetetlen” és a „nem biztos, de lehetséges” események különválasztása.
Induktív, deduktív következtetések	Sejtések megfogalmazása, miszerint az egyik esemény bekövetkezése valószínűbb, a másiké kevésbé valószínű.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Közös játékok, amelyekben a véletlennek is szerepe van; találkozás nagyobb és kisebb valószínűségű eseményekkel. **Megfigyelések, kísérletek a „biztos”, a „lehetetlen” és a „nem biztos, de lehetséges” megkülönböztetésére. A „biztos” cáfolása ellenpélda megmutatásával, a „lehetetlen” cáfolása példa felmutatásával.** Kísérlet során megfigyelt esemény gyakoriságának megállapítása. **Elvégzett kísérlet adatainak jegyzése, táblázatba foglalása, diagram készítése közösen;** a táblázat és a diagram adatainak olvasása.

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
A számolások gyakorlásának egyik legeredményesebb módja, ha az egyébként esetleg már unalmas tennivalókhoz játékos lehetőséget kínálunk. A játékok egy része alkotó tevékenység, ezért vonzó a gyerekek számára, más részének pedig az ad érdekességet, hogy a véletlennek is van szerepe bennük.	**Tapasztalatok gyűjtése a véletlen és a biztos eseményről játékok során.** Egyszerű kísérlet lehetséges eseményeinek számbavétele, a kísérlet során bekövetkezett események jegyzése; elkészített táblázat olvasása.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Jó hangulatú valószínűségi játékok szervezése.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Dobókockák és más dobótestek, pörgettyűk, korongok, számkártyák.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szóbeli értékelés a tanulói aktivitás, motiváltság, feladattudat, mások segítése megfigyelése alapján.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A visszahúzódó tanulók bevonása a közös játékokba. Az egészséges versenyszellem mellett a toleráns magatartás biztosítása.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Részvétel a közös tevékenységben és a közös gondolkodásban. A sorozatok, táblázatok, grafikonok adatainak leolvasása. **A biztos, lehetetlen és véletlen események megkülönböztetése egyszerű megfigyelt, eljátszott szituációkban.**	

3. ÉVFOLYAM

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

TULAJDONSÁGOK KIEMELÉSE, TUDATOSÍTÁSA; VÁLOGATÁSOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Számok válogatása tulajdonságaik alapján. Adott tulajdonságú számok gyűjtése, alkotása.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Mennyiségek szétválogatása fajtájuk (hosszúság, tömeg …) szerint. Hiányzó mértékegységek megadása. Elemek válogatása a címkének megfelelően. Következtetés elemek közös tulajdonságára.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Függvényre vezető szöveges feladat megoldáshalmazának megállapítása adott alaphalmaz alapján.
Rendszerezés, kombinativitás	Rész- és kiegészítő halmaz alkotása, a halmazt meghatározó tulajdonság megfogalmazása.
Induktív, deduktív következtetések	Elemek közös tulajdonságának keresése, adott alaphalmaz bővítése, szűkítése.

<table>
<tr><th colspan="2">AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</th></tr>
<tr><td colspan="2">Adott alaphalmaz elemeinek válogatása kétfelé; az együvé kerülő elemek közös tulajdonságainak keresése, megnevezése. A tevékenységhez kötött szóbeli kifejezés gyakorlása, javítgatása („Milyeneket tettél ide?” „Miért nem való ez ide?” „Melyik címke hova való?” „Mi igaz biztosan az adott részből véletlenül kivett dologra?” ...). Az elemek elhelyezéséhez kapcsolódó megállapítások: a „mindegyik”, „egyik sem”, „van köztük olyan”, „nem mind” kifejezések használata.
„Címkézés” (olyan tulajdonság megnevezése, amely az adott részben minden elemre igaz, a többi elemre pedig nem igaz). A kiegészítő rész felcímkézése: a logikai „nem” értő, tudatos használata.
Elemek elhelyezése egyszerre két tulajdonság figyelembevételével; Venn-diagram használata. A szétválogatás szigorú rendjének betartása. Az egyes részekre jellemző tulajdonságok keresése. A logikai „és” használata.
Elemek elhelyezése olyan ábrán, amelyen két-két halmaz különféle viszonyban van egymással; egyszerű alá-fölérendelt fogalmak, mellérendelt fogalmak megjelenése halmazábrákon.
Tárgyi tevékenységhez kapcsolt kijelentések alkotása tárgyakról, személyekről, dolgokról, összességekről, (halmazokról); számokról, testekről, síkidomokról, helyzetekről, történésekről, műveletekről; tárgyak, dolgok, számok, alakzatok, jelenségek kapcsolatáról.
Egyszerű, a gyerekek előtt álló tárgyakról, személyekről, összességekről, számokról, térbeli és síkbeli alakzatokról, térbeli elhelyezkedésükről, és elemek kapcsolatáról szóló állítások igazságának eldöntése felszólításra és öntevékenyen.
A számolásokban felhasználható analógiák alkalmazása.
Írásbeli műveletek algoritmusának értelmezése, használata.</td></tr>
<tr><th colspan="2">ISMERETEK, TARTALMAK</th></tr>
<tr><th>HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK</th><th>Tartalom részletezése</th></tr>
<tr><td>A harmadikos gyerekek számára nem új a kétfelé válogatás, s az így létrejövő két részhalmazba tartozó elemek közös tulajdonságának keresése. Célszerű azonban nagyon pontossá és biztonságossá tenni a részek „címkézését”, annak a tulajdonságnak a megragadását, amely az adott részbe tartozó összes dologra igaz, de csak azokra. Ezzel az építkezéssel párhuzamosan tanuljuk tudatosan értelmezni azokat a kijelentéseket, amelyek egy-egy halmazra vonatkoznak (kvantoros állítások), de nem foglalkozunk ebben az évben mindenféle esettel. A logikus gondolkodásnak fontos eleme az összességlátás, és az, hogy az összességekre vonatkozó állításokat, kérdéseket meg tudjanak fogalmazni. Ezeknek jellemzője a „mindegyik”, „egyik sem”, „van köztük...”, „nincs olyan...” kifejezések egyre tudatosabb használata.</td><td>Osztályozás, elemek elhelyezése halmazokba egy és egyszerre két tulajdonság szerint.
A részhalmazt meghatározó tulajdonság és a kiegészítő halmazának meghatározó tulajdonsága; a logikai „nem”.
Válogatások. Halmazok jellemzése állításokkal, tulajdonsággal. Címkézés.
Válogatás kétszer kétfelé egyszerre. Venn-diagram. A logikai „és”.
Két-szempontú rendezés; a szempontok sorrendje; táblázat, fadiagram.
Analógiák megfigyelése, követése.
Algoritmusok követése.</td></tr>
</table>

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Válogatást igénylő tevékenységek szervezése kooperatív munkában.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	A válogatás elemei, tárgyai; az elemek szétválogatását, elkülönítését szolgáló fonalkarikák, diagramok.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Akarati tényezők szerinti szöveges értékelés.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Heterogén csoportok szervezése, egymás munkájának segítése. Differenciálás egy-egy elemre vagy adott összességre vonatkozó tulajdonság megítélését illetően.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Konkrét, elvégzett kétfelé válogatásokban felismeri az elemek közös, a részhalmazt meghatározó tulajdonságát, használja a tulajdonság tagadását a részhalmazba nem tartozó elemek közös tulajdonságának megragadására. Felismeri adott szempontú válogatások hibáját, ki tudja javítani elemek áthelyezésével, megnevezéssel. Adott két tulajdonság szerint el tudja helyezni az alaphalmaz elemeit elemenkénti döntéssel. *Az azonos részbe kerülő elemeket tudja jellemezni a logikai „és” helyes használatával.* **Ki tudja fejezni megfigyeléseit, gondolatait egyszerű, elemekre** és összességekre **vonatkozó állításokkal az előtte kialakuló helyzetekben**. **Érti az ilyen (konkrét szituációra vonatkozó) állításokat, meg tudja ítélni igazságukat.** Fejlődik a megfigyelő- és az ítélőképessége; az absztrakciós képessége; a szóbeli kifejezőképessége; az igazság megítélésének igénye.	

TÖRTSZÁMOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Egységtörtek előállítása egyenlő részekre osztással és többszöröseik megalkotása.
Mennyiségi összehasonlítás Becslés, mérés	Egységtörtek és többszöröseinek előállítása különféle mennyiségeken. Mennyiségek mérése egységtörttel. Mennyiségek összemérése: az összemérés eredménye egységtört; összemérés két lépésben: az összemérés eredménye egységtört többszöröse.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Törtek illetve törtrészek előállítását igénylő szöveges feladatok. A probléma értelmezéséhez és megoldásához alkalmas modell választása.
Rendszerezés, kombinativitás	Azonos törtek többféle alakja. A törtek rendezése.
Induktív, deduktív lépések	Megmérés és kimérés törtek körében. Következtetés mennyiség törtrészére.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Az 1 egész egyenlő részekre osztásával kapott egyszerű egységtörtek értelmezése különféle mennyiségeken (hosszúság, tömeg, űrtartalom, terület, szög); ilyen **egységtörtek többszöröseinek előállítása, megnevezése** (jelölés: a nevező betűkkel, a számláló számmal). **Mennyiségek mérése az egység valamely egységtört részével (pl. fél egységgel, negyeddel, harmaddal...).** **Különféle egységválasztásnál kis nevezőjű egységtörtek megjelenítése vágással, tépéssel, hajtogatással, színezéssel, a részek összeillesztésével egységtörtek többszöröseinek előállítása.** **Előállított törtek összehasonlítása: nagyság szerinti sorrend megállapítása, egyenlők keresése.**	

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
1 egész egyenlő részekre osztásával értelmezzük az egységtört fogalmát sokféle mennyiséghez kapcsolva. Fontos, hogy a tevékenységek során tisztuljon a „fél” és a „fele”, a „harmad” és a „harmada”… közti kapcsolat és a különbség. Csak úgy válhatnak a gyerekek számára a törtek is számmá, ha ezeket valóban számként és nem viszonyként használjuk. Az egységtörtekről és többszörösekről a harmadik osztályban szerzett sokirányú tapasztalatot a 4. osztályban tovább mélyítjük.	**Egységtörtek és többszöröseik kis nevezők esetén.** **Megjelenített törtszámok egyenlősége, nagyságviszonyai.**

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Tevékenységek, feladatmegoldások kooperatív és önálló munkában.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	A törtfogalmat mennyiségek egyenlő részekre osztásával kezdjük alakítani csak konkrét tevékenységekhez kapcsolódva: vágással, tépéssel, hajtogatással, kirakással, színezéssel, szétméréssel, szétöntéssel. Ezzel biztosítjuk a fogalom megértését.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szöveges értékelés egyénileg, a csoportos munkában való aktivitás alapján.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A megértés biztosítása eszközhasználattal, a hiányok pótlása. A törtfogalom absztrahálódásának elősegítése egységtörtek és többszöröseik különféle konkretizálásával. A tanulók egymásnak nyújtható segítésének szervezése vegyes szintű csoportokban végzendő feladatokhoz. Differenciált feladatlapok alkalmazása.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK
Adott egységek egyenlő részekre osztásából és ezek többszörözéséből származó mennyiségek nagyságának kifejezése kis nevezőjű törtekkel (megmérés). **Különféle mennyiségekből kis nevezőjű egységtörtek és többszöröseik előállítása** (1 egész 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 12 egyenlő részre osztásával és az így kapott egységtörtek többszörözésével) **(kimérés);** **Alkalmas eszközhasználattal törtek összehasonlítása, rendezése.**

EGÉSZ SZÁMOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Negatív számok előállítása különféle értelmezésekben.
Tájékozódás	A múlt, jelen, jövő megértése és használata adott pillanatban, a megfelelő viszonyszavak használata.
Mennyiségi következtetés	Hőmérsékletmérés, hőmérsékletváltozás eredményének leolvasása hőmérőmodellről.

Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Lépegetés úton, időszalagon, számegyenesen.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Valóságtartalmú történetek eljátszása, modellen való megjelenítése. Rajzokról történet alkotása.
Rendszerezés, kombinativitás	Egy szám sokféle nevének előállítása. Kis abszolút értékű számok rendezése a megválasztott modellen belüli értelmezéssel.
Induktív, deduktív folyamatok	Különféle modellekben, különféle értelmezések szerinti tartalmak közös lényegének megközelítése. Annak tapasztalása, hogy a hozzátevés nem jár mindig növekedéssel, az elvétel pedig csökkenéssel.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Olyan helyzetek átélése, amikor egy mennyiséget a nagyságán kívül az irányával is kell jellemezni (adott ponttól 5 lépésre jobbra vagy balra, időszámításunk előtt vagy után a 10. évszázadban, negyed fordulat jobbra vagy balra…)**.**

Hőmérsékletmérés: mit jelent, ha –2 fokot vagy ha 2 fokot mutat a hőmérő? Mit mutat a hőmérő, ha 2 fokról 5 fokot csökken a hőmérséklet?

A negatív szám értelmezése hiányként, a készpénz és az adósság szembeállítása; a vagyoni helyzet megállapítása, összehasonlítása, egyenlő vagyoni helyzetek különféle előállításai.

ISMERETEK, TARTALMAK

HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
A negatív számokról a pozitív számok ellentettjeként szerzik meg a gyerekek az első tapasztalatokat azáltal, hogy lépegetnek a számegyenesen vagy az idővonalon, megfigyelik a téli, 0 °C alatti hőmérsékleteket. Nem marad el a szemléltetés a negatív számok adósságként történő értelmezésénél sem. 4. osztályban folytatjuk az itt megkezdett fogalomalakítást.	**A negatív szám kétféle típusú tapasztalati alapja: számegyenes-modell** (irányított mennyiséghez kapcsolódik) **és adósság** (hiányt jelöl)**. Megjelenített egész számok egyenlősége, nagyság szerinti sorrendje.**

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK

TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Tevékenységek, feladatmegoldások, alkotások és problémamegoldás kooperatív és önálló munkában.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	A fogalomalkotás során kizárólag eszközhasználathoz, rajzon való megjelenítéshez kapcsoljuk a problémafelvetéseket.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szöveges értékelés egyénileg, az aktivitás alapján.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A megértés biztosítása eszközhasználattal, a hiányok pótlása. Differenciált feladatlapok alkalmazása.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

A negatív számok néhány tapasztalati hátterének ismerete.

A negatív számok előállítása többféleképpen.

Az egész számok nagyság szerinti rendezése konkrét tartalmukban (mikor van melegebb, mi volt előbb, kinek jobb az anyagi helyzete ...?).

ÍRÁSBELI SZORZÁS

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
SZÁMLÁLÁS, SZÁMOLÁS	Egyjegyűvel való szorzás eredményének számítása.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Egyjegyűvel való szorzás becslése. Egyjegyűvel való osztás becslése, a becslés ellenőrzése visszaszorzással.
SZÖVEGESFELADAT-MEGOLDÁS, PROBLÉMAMEGOLDÁS, METAKOGNICIÓ	Az írásbeli szorzás alkalmazása valóságtartalmú szöveges feladatok megoldásában.
RENDSZEREZÉS, KOMBINATIVITÁS	A szorzat változásának és változatlanságának megfigyelése a tényezők változtatásával.
INDUKTÍV, DEDUKTÍV KÖVETKEZTETÉSEK	Következtetés szorzatok nagyságviszonyára becslés és a művelet tulajdonságai alapján.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Az egyjegyű szorzóval való írásbeli szorzás – tapasztalati előkészítés eszközhasználattal különféle számrendszerekben; – **eszközhasználat tízes számrendszerben** (Pénzérmék, abakusz, szorobán); – **több egyenlő tag írásbeli összeadása;** – **a szorzatok nagyságának becslése;** – **az eljárás begyakorlása;** – **alkalmazása problémamegoldásokban.** Egyjegyűvel való osztások eredményének megbecslése, a hányados javítása, közelítése visszaszorzásokkal.

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
Az egyjegyűvel való írásbeli szorzást egyenlő tagú összeadásokkal vezetjük be sokféle eszköz alkalmazásával. A szorzási eljárás során vétett hiba felismerését segíti a kerekített értékekkel végzett becslés, vagy a várható eredmény két érték közé szorítása.	**Egyjegyű szorzóval való szorzás eljárásának megismerése, alkalmazása.**

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Tevékenységek, feladatmegoldás és problémamegoldás kooperatív és önálló munkában.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	A gyakorlás időszakában differenciálhatunk az eszközök használatában, a felvetett probléma minőségében és mennyiségében, a problémamegoldás önállóságában.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szöveges értékelés egyénileg, a pontos számolás, a jó becslés alapján.

AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Az önálló munka során feltárt egyéni elmaradások, hibák kezelése egyéni foglalkozások alkalmával. A hiányok pótlása, a megértés biztosítása eszközhasználattal. Differenciált feladatlapok alkalmazása.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Ismeri, és értve alkalmazza az egyjegyűvel való szorzás eljárását. Eredményeit ellenőrzi előzetes becslések alapján.	

SZÖVEGES FELADATOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	A szöveges feladatot leíró számfeladat, nyitott mondat megoldása; a függvényre vezető szöveges feladatokhoz tartozó táblázatok kitöltése; a sorozatra vezető szöveges feladathoz tartozó sorozat tagjainak számítása.
Mennyiségi következtetés BECSLÉS, MÉRÉS, VALÓSZÍNŰSÉGI KÖVETKEZTETÉS	Szöveges feladatok eredményeinek becslése, a számított eredmény összevetése a becsléssel és a valósággal.
SZÖVEGESFELADAT-MEGOLDÁS, PROBLÉMAMEGOLDÁS, METAKOGNICIÓ	Szöveges feladatok megértése, modellkeresés, a numerikus megoldás értelmezése az eredeti problémára.
Rendszerezés, kombinativitás	A több megoldásra vezető szöveges feladatok lehetséges megoldásainak keresése. A megoldások összevetése a valósággal.
INDUKTÍV, DEDUKTÍV KÖVETKEZTETÉSEK	Az adatok közti összefüggések felismerése, következtetés a hiányzó adatra.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Szóban és írásban kapott egyszerű és összetett szöveges feladatok értelmezése: megjelenítése, átfogalmazása. Fordított szövegezésű feladatokban a kapcsolatok, időbeli sorrend megfordítása. **A kérdés megértése.** **A megoldás elképzelése, megbecslése.** **Az értelmezett szöveges feladathoz alkalmas modell keresése, készítése; leírása jelekkel** (műveletekkel vagy másképpen)**.** **A modellbe átfogalmazott feladat megoldása; ellenőrzése. A megoldás értelmezése az eredeti probléma megoldásaként. Ennek összevetése az eredeti feltételekkel, valósággal. Felelet megfogalmazása a kérdésre. A felelet leírása.** **A megoldás összevetése az adatokkal, a várt eredménnyel, a valósággal.** **Adott képhez, számfeladathoz, egyéb modellhez szöveges feladat alkotása.** Szöveges feladatokhoz többféle megoldási mód keresése, célszerűségének, szépségének, egyszerűségének mérlegelése.	

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
FOLYTATÁS Eddig a szöveges feladatokat elsősorban a műveletek értelmezéséhez, megértéséhez használtuk. A problémamegoldó gondolkodás fejlesztésében úgy tölthetik be legjobban a szerepüket, ha sokféle modell nyújt segítséget az összefüggések szemléltetésére, lejegyzésére.	**Egy és két művelettel leírható, és más modellel értelmezhető egyenes és fordított szövegezésű feladatok megoldása, ellenőrzése.**
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Egyéni és csoportos tevékenykedtetés, modellkeresés; szituációs játékok. A többféle megoldási mód összehasonlítása, azonosságok és különbségek keresése.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Fokozatot tartunk a feladatok összetettségében, szövegezésében, a modell megválasztásában, a problémamegoldás önállóságában.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szöveges értékelés egyénileg, a csoportos munkában való aktivitás és az önállóság alapján. Diagnosztikus mérés a problémamegoldás önállóságának megítélése érdekében.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Mennyiségi és minőségi differenciálás a feladatok megválasztásában, differenciálás a segítségnyújtás mértékében.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Fejlődik a szóbeli és írásbeli szövegértése, értelmezőképessége: **– egyre önállóbban használ alkalmas eszközöket** (eljátszás, konkrétabb és elvontabb rajz, táblázat...); **– a megértés érdekében képes kérdéseket megfogalmazni. Érti az adatok és a kérdés kapcsolatát.** **Fejlődik a problémamegoldó gondolkodása:** **– képes egyszerű** illetve összetett **szöveges feladatokhoz alkalmas modellt választani, alkotni** (számfeladat, nyitott mondat, számtáblázat, diagram, szakaszos ábra)**;** **– képes az egyszerű szöveges feladatok egyre önállóbb megoldására a választott modell segítségével,** *vagy a nélkül***. Eredményét tudja ellenőrizi.** – **Szóban és írásban meg tudja fogalmazni a választ, azt össze tudja vetni az eredeti feltételekkel, a valósággal.**	

GEOMETRIA, MÉRÉS

GEOMETRIAI TAPASZTALATSZERZÉS; GEOMETRIAI ALKOTÁSOK TÉRBEN, SÍKBAN

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Térbeli építések adott számú testből, síklapokból; síkbeli alkotások adott számú lapból, pálcából.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Területlefedések különféle elemekkel. Alkotások szögestáblán, hálóra rajzolással, különféle feltételek megkötésével.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A szöveggel megfogalmazott feltétel értése, érvényesítése az alkotások során.
Rendszerezés, kombinativitás	Adott feltételeknek megfelelő minél több alakzat előállítása, a létrehozott alakzatok válogatása, a válogatás alapját képező tulajdonság megnevezése. Testek, síkidomok szétválogatása különféle geometriai tulajdonságok szerint.
Induktív, deduktív következtetések	Sorminták és „terülő minták” kirakása, folytatása; a folytatás lehetőségének belátása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Térbeli építések testekből, síklapokból; **síkbeli alkotások (kirakás, nyírás,** tépés, **hajtogatás) lapokból, pálcákból** (pl. szívószálból) és **rajzolás szabadkézzel hálón,** pontrácson, vonalzóval, **sablonhasználattal**, körzővel: **szabadon, másolással, emlékezetből és szavakban adott feltételek szerint**. **Adott feltételeknek megfelelő** minél több **alakzat előállítása, megkülönböztetése;** *egyszerű esetekben az összes lehetséges alkotás keresése csoportos munkával.* **Sorminták és „terülő minták” kirakása, folytatása; a síkbeli ritmus (szimmetriák) követése; „parkettázás” kirakással, sablonnal**, szögestáblán, *hálóra rajzolással*. **Előállított és gyűjtött testek, síkidomok szétválogatása különféle geometriai tulajdonságok,** kapcsolatok (pl. hasonlóság, egybevágóság) **szerint.** **Az egybevágóság** és a hasonlóság **szemléletes fogalma az alak és a nagyság összehasonlításával.**

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
Hasonlóan az elmúlt évhez, geometriai alkotások közben ismerkednek a gyerekek geometriai tulajdonságokkal, kapcsolatokkal. Testek testekből építését követi a lapokból való alkotás. Az építkezések, kirakások során ráirányul a figyelem a lapok, élek, csúcsok számára, a testek tömörségére, a tükrösségükre. A megépített testek összehasonlítása során a változatlan forma	**Alkotások térben, síkban** **Tulajdonságok és kapcsolatok** Az eddig megismert és néhány további, testeket és síkidomokat jellemző tulajdonság és kapcsolat. (**Testek:** lapok, csúcsok, élek száma; **konvexitás; a lapok alakja, egybevágósága.** **Síkidomok: oldalak, csúcsok száma, oldalak nagysága,** szögek nagysága.

felismerése alapozza a hasonlóságot. A síkbeli alkotások során is hasonló utat járunk be. Lapokból való kirakás, tépés, nyírás, hajtogatás során szerzi meg a kisgyerek a síkidomokról azt a tapasztalatot, amely képessé teszi arra, hogy a pálcikákból kirakott, gumikarikával körbekerített, sablonnal, vonalzóval korberajzolt síktartományt síkidomnak tudjon látni.	Alakra jellemző tulajdonságok: hosszúkás, tömzsi, kövérkés, karcsú...) **Az egybevágóság** és a hasonlóság **szemléletes és alkotó előkészítése**. Alakzatokban azonosságok és különbözőségek keresése (ugyanolyan, ugyanakkora, ugyanannyi lapja van, ugyanakkorák a szögei...). **Geometriai alkotások válogatása. Állítások alkotása, értése.** **Kombinatorikus alkotások.**

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Csoportos, páros és egyéni tevékenységek szervezése, a közös tapasztalatszerzés biztosítása.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Testekből és síkidomokból testek, síkidomokból és pálcikákból síkidomok alkotása változatos feltételekkel. A megalkotott testek illetve síkidomok közös tulajdonságának megragadása, ennek kifejezése tevékenységgel, esetleg szóbeli megfogalmazással.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szöveges értékelés a közös tevékenységben való részvételről, a csoportban létrehozott alkotások összevetése az adott feltételekkel.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Heterogén csoportokban egymás munkájának segítése. Páros tevékenységek szervezésénél a társ személyének gondos megválasztása.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK
Képes egyszerre 2-3 feltételnek megfelelő térbeli és síkbeli alakzat létrehozására saját fantáziája szerint. Egyszerűbb esetekben adott feltételeknek megfelelő minél többféle alakzatot meg tud alkotni, és **meg tudja ítélni, hogy a létrehozott konstrukciók rendelkeznek-e a megadott feltételekkel**. Figyelme kiterjed adott térbeli és síkbeli alakzatokra jellemző azonos és különböző tulajdonságok felismerésére: **képes az alakzatokat egybevágóság és hasonlóság szerint azonosítani, megkülönböztetni összképük alapján különféle elforgatott helyzetükben is**; **és néhány egyszerű, megnevezhető tulajdonságuk** (pl. az alakjukra, oldalméretekre, szögek nagyságára vonatkozó megfigyelések) **alapján rámutatni a különbözőségükre**. **Ismeri (**érti és **helyesen használja) a megismert testek és a síkidomok nevét.**

TÉGLATEST, KOCKA, GÖMB – TÉGLALAP, NÉGYZET, KÖR

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Alakzatok csúcsainak, lapjainak számlálása.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Geometriai mennyiségfogalmak alakítása, gyakorlati mérések (hosszúság, terület, térfogat és szög).
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A szövegesen megfogalmazott feltételek értelmezése, megértése, követése. A felismert tulajdonságok megfogalmazása szavakkal. Állítások igazságának megítélése.

Rendszerezés, kombinativitás	Testek, síkbeli alakzatok alkotása adott építőelemekből; osztályozások különféle megismert tulajdonságok szerint. A kocka is téglatest. A négyzet is téglalap.
Induktív, deduktív következtetések	A síkban és a gömbön létrehozott alkotások összehasonlítása. Hasonlóságok és különbözőségek megfogalmazása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A téglatest, kocka, téglalap, négyzet tulajdonságainak vizsgálata.
Építés színes rudakból, a megépített alakzatok válogatása, összehasonlítása (hasonlók, nem hasonlók), a lapok vizsgálata.
Téglalap, négyzet azonosítása különféle helyzetükben; összehajtásuk (szimmetriájuk), oldalaik, szögeik összemérése. Síkidomok összehasonlítása (hasonlók, nem hasonlók).
A gömb alakú és a szögletes testek összehasonlítása. Körök rajzolásával minták készítése.

ISMERETEK, TARTALMAK

HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
Már korábban is foglalkoztunk téglatesttel, kockával, gömbbel, illetve síkban téglalappal, négyzettel, körrel is. Ezekhez a vizsgálódásokhoz az alakzatok szemléletes fogalmát használtuk. Most ezeket a fogalmakat pontosítjuk a testek és síkidomok különféle tulajdonságainak vizsgálatával.	**A téglatest, kocka, gömb tulajdonságainak megfigyelése.** **A téglalap, négyzet, kör vizsgálata, előállítása.**

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK

TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Csoportos, páros és egyéni tevékenységek szervezése, a közös tapasztalatszerzés biztosítása.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Testekből és síkidomokból téglatestek, síkidomokból és pálcikákból téglalapok alkotása. A megalkotott testek illetve síkidomok közös tulajdonságának megragadása, ezek szóbeli megfogalmazása. Alakzatok kétfelé válogatása. Alkotások síkon és gömbön.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szöveges értékelés a közös tevékenységben való részvételről. Az alkotások összevetése a feltételekkel. Rövid diagnosztikus mérés arról, felismeri-e a téglalapot különböző helyzetekben is, felfigyel-e két alakzat közös és eltérő tulajdonságaira.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Heterogén csoportokban egymás munkájának segítése. Páros tevékenységek szervezésénél a társ személyének gondos megválasztása.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

Tud két-két alakzatot összehasonlítani – azonosítani, megkülönböztetni – néhány megismert tulajdonság szerint.
Felismeri a téglatestet és a téglalapot különféle helyzetekben is. Tudja ellenőrizni összehajtogatással, hogy egy adott négyszög téglalap-e, négyzet-e.

TÁJÉKOZÓDÁS SÍKON ÉS GÖMBÖN

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
SZÁMLÁLÁS, SZÁMOLÁS	Adott pontok elérése irány és távolság ismeretében. Útvonalak, ábrák rajzolása diktálás alapján.
Mennyiségi következtetés BECSLÉS, MÉRÉS, VALÓSZÍNŰSÉGI KÖVETKEZTETÉS	Iránnyal is rendelkező mennyiségek kifejezése „előjeles” számokkal. Olyan helyzetek átélése, amikor egy mennyiség jellemzéséhez a nagyságán kívül az irányát is meg kell adni (iskolába indulás előtt vagy után 1 órával, születésed előtt vagy után 3 évvel, az utcában a harmadik szomszédotok ..).
SZÖVEGESFELADAT-MEGOLDÁS, PROBLÉMAMEGOLDÁS, METAKOGNICIÓ	Útvonalak valódi és terepasztalon való bejárása, utánzása, tudatosítása megmutatással és szóban leírt útvonal követésével, bejárt útvonal elmondásával. Egyszerű képek kirakása elbeszélés alapján.
Rendszerezés, kombinativitás	Tájékozódás a számegyenesen, táblázatokban. Adott helyek elérése különféle útvonalak bejárásával. Tájékozódás útdiagramokon. Útvonalak fordított irányú bejárása. Útvonalak tervezése adott pontok érintésével.
Induktív, deduktív következtetések	Adott útvonalon található jellemző pontok (épületek, nevezetességek…) felismerése. Az irányváltoztatás hatása. A tapasztalatok alapján következtetés elképzelt helyzetekre, tájékozódás az önmagunkhoz rögzített mozgó „koordinátarendszerben”.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Útvonalak bejárása, utánzása, tudatosítása megmutatással és szóban leírt útvonal követésével, bejárt útvonal elmondásával, lerajzolásával, **a megfigyelt objektumok megjelölésével.** **Tájékozódást segítő játékok, tevékenységek: irány és távolság megadásával való tájékozódás udvaron, erdőben; utca, házszám és emelet alapján a lakóhelyen; sor és oszlop megadásával osztályban, sakktáblán, torpedójátékban;** térbeli malomjáték. **Irányra, állásra és távolságra vonatkozó utasítások követése**, ill. megfogalmazása síkban, gömbön; **adott ponttól indulva, adott pont elérése**. **Figurák, ábrák rajzolása diktálás alapján,** *kész ábrák másolása irányváltoztatással vagy a rács méretének megváltoztatásával.*

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
A téri és síkbeli tájékozódásnak fontos szerepe van az ismeretszerzésben. A térképen való tájékozódás és az égtájak használata összekapcsolja a témát a természetismeret műveltségterülettel. Ugyanakkor előkerülnek olyan fogalmak is, amik szorosabban kapcsolódnak a matematika más területeihez:	**Tájékozódás a térben** **Útvonalak követése, jelölése** (kézmozdulattal, nyíllal, szavakkal, képpel...), a megfigyelések rögzítése. A tér egy pontjának megadása 3 adattal, **pontok jellemzése síkban és gömbön 2 adattal**.

távolságmérés; szög, mint elfordulás; koordinátákkal való tájékozódás. A síkbeli és a gömbi tájékozódás egymást segítik a hasonlóságok és különbözőségek kiemelésével. Ezért indokolt a kettő egymás mellett való megjelenése.	
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Tanulmányi séták szervezése; játékos szituációk teremtése. Rajzolás papíron és a gömbön.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Nyilak, útjelzők, egyszerű térképek; gömbi eszközök.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Önértékelés a kitűzött céllal való összehasonlítás alapján.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Tapintatos segítés, szükség esetén többféle érzékszerv bevonása.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Jól tájékozódik az iskola környékén és a lakóhelyen. Képes a környezetében megjelölt útvonalak és azokról készített egyszerű térképek összekapcsolására; bejárt útvonalon készített fotók kiválasztására. **Eligazodik a síkban**, gömbön **irány és távolság megadása szerint**, illetve más két adat alapján; térben 3 (független) adat szerint. **Mozgással, rajzzal**, *egyszerűbb esetekben képzeletben, utasítások alapján* **megtalál kitűzött helyeket, elér célpontokat.**	

HALADÓ ÉS FORGÓ MOZGÁS, TÜKRÖZÉS

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
• Számlálás, számolás	Haladó és forgó mozgás kifejezése irányított mennyiséggel.
MENNYISÉGI KÖVETKEZTETÉS Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	A szög mérése hajtogatott derékszög törtrészével.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	A szóbeli utasítások megértése, követése.
RENDSZEREZÉS, KOMBINATIVITÁS	A síkon és a gömbön szerzett tapasztalatok összehasonlítása, azonosságok és különbözőségek gyűjtése.
INDUKTÍV, DEDUKTÍV KÖVETKEZTETÉSEK	Alakzat és tükörképére vonatkozó tulajdonságok (alak és nagyság-egyezés, tükörtől való távolságegyenlőség) kiemelődése. Következtetés tükrözések egymásutánjára.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Testek, síkidomok tükörképének, eltolt képének, elforgatottjának megépítése, kirakása, rajzolása másolópapír segítségével, a sík mozgatásával. *Tükrözés párhuzamos tengelyekre, annak megfigyelése, hogy minden második kép ugyanúgy áll. Tükrözés metsző tengelyekre, az elfordulás megfigyelése.* **A szög mérése hajtogatott derékszöggel, vagy annak felével, harmadával.**	

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
A téma ebben az időszakban a tapasztalatszerzést szolgálja.	**További tapasztalatok a tükrözésről és az eltolásról.** **Ismerkedés az elforgatással.** Elfordulás, szög, szögmérés.
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Csoportos, páros és egyéni tevékenységek szervezése, a közös tapasztalatszerzés biztosítása.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	A tanulói tapasztalatokról nem feltétlenül szóbeli megfogalmazás, hanem inkább a tanulói tevékenységek alapján szerezhetünk információt.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szöveges értékelés a közös tevékenységben való aktivitásról; az önálló tevékenység végrehajtásáról, az önellenőrzés során felismert hibák javításáról.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Minden tanuló számára lehetőséget teremtünk, hogy saját fantáziája és képessége alapján nyírással, hajtogatással, színezéssel vagy másolópapír segítségével hozzon létre számára tetsző parkettamintákat, szimmetrikus alakzatokat.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Felismeri és egyszerű esetekben előállítja alakzat tükörképét, eltolt képét, elforgatottját kirakással, megépítéssel, a sík mozgatásával. Sor- és síkmintákon érzékeli a tükröződő nyugalmat, ritmust, dinamikát.	

FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

SZÖVEGES FELADATOK, NYITOTT MONDATOK, TÁBLÁZATOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
SZÁMLÁLÁS, SZÁMOLÁS	Számsorozatok készítése adott és felismert szabály szerint, táblázatok kiegészítése adott és felismert összefüggés szerint. Nyitott mondatok megoldásának keresése tervszerű próbálgatással.
MENNYISÉGI KÖVETKEZTETÉS BECSLÉS, MÉRÉS, VALÓSZÍNŰSÉGI KÖVETKEZTETÉS	Mennyiségeket tartalmazó valóságos problémafelvetések, hiányzó adatok pótlása, eredmények becslése. Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldásának becslése, a becslés pontosítása, a megoldás ellenőrzése számítással.
SZÖVEGESFELADAT-MEGOLDÁS, PROBLÉMAMEGOLDÁS, METAKOGNICIÓ	Függvényre vezető szöveges feladatok modelljének keresése, ellenőrzése, néhány lehetséges megoldás megadása, annak belátása, hogy a felvetett problémának több megoldása is van.

RENDSZEREZÉS, KOMBINATIVITÁS	Számok közti kapcsolatok felismerése, tudatosítása, kifejezése különféle módokon (szétválogatás, sorba rendezés, párokba rendezés, táblázat és oszlopdiagram, sor–oszlop alakú diagram készítése, kiegészítése).
INDUKTÍV, DEDUKTÍV KÖVETKEZTETÉSEK	Szabályok formálásának kezdete. Táblázatba gyűjtött párok, hármasok közti azonos összefüggések felismerése, a táblázat kiegészítése, folytatása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Elemek (tárgyak, alakzatok, mennyiségek, jelenségek, számok ...) közti kapcsolatok felismerése, tudatosítása, **kifejezése különféle, megismert módokon (szétválogatás, sorba rendezés, párokba rendezés, táblázat** és oszlopdiagram, sor–oszlop alakú diagram készítése, kiegészítése**; összekapcsolás vonallal, nyíllal, a <, >, =, ≠, ≈, ≤ ≥*jelek* használata), mindig az adott elempárokra vonatkoztatva.** Különféleképpen kifejezett kapcsolatok megértése, értelmezése, leolvasása.

Adatok gyűjtése, sorozatba, táblázatba rendezése, a megfigyelt jelenség jellemzése a rendezett adatokkal segítséggel (pl. a változás iránya, gyorsasága …).

Tárgy- és számsorozatok készítése adott szabály szerint, táblázatok kiegészítése adott összefüggés szerint.

Sorozat néhány tagjából különféle **összefüggés**ek **felismerése, ehhez a különbségsorozat megfigyelése.** A sorozat **folytatása, kiegészítése,** szabályának megfogalmazása *többféleképpen* (az egymást követő elemek közti összefüggéssel – pl. a 3, 10, 17, 24, 31, 38, 45, 52, ... sorozat 3-tól kezdve egyenletesen növekszik 7-esével – *vagy a sorszám függvényében – pl. az ötödik szám 5-ször 7-ből 4, a hatodik 6-szor 7-ből 4...).*

Gépjátékok: táblázatba gyűjtött párok, hármasok közti **azonos összefüggések felismerése, a táblázat kiegészítése, folytatása.** Az összefüggés kifejezése szavakkal. Az általánosítás alapozása: nyitott mondatokkal, nyíljelöléssel leírt összefüggések kiválasztása a táblázatba gyűjtött összes pár ellenőrzése után; szabályok formálásának kezdete (önálló megfogalmazás, ellenőrzés a párok behelyettesítésével). *Kapcsolatok kifejezése általános összefüggésként nyíljelöléssel, nyitott mondattal.*

Egy-egy táblázathoz többféle szabály keresése.

ISMERETEK, TARTALMAK

HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
A MATEMATIKA ESZKÖZEI CSAK AKKOR NYÚJTHATNAK SEGÍTSÉGET A VALÓSÁGOS PROBLÉMÁK MEGOLDÁSÁHOZ A GYERMEKEK SZÁMÁRA, HA MEGTALÁLJÁK A MEGFELELŐ MODELLT, HA KÉPESEK A KÖZNYELVEN MEGFOGALMAZOTT PROBLÉMÁT LEFORDÍTANI A MATEMATIKA NYELVÉRE. A nyitott mondatok megoldása során az összes – nyitott mondatot igazzá tevő – szám megkeresése még nem képzelhető el logikai úton. Meghagyjuk a lehetőségét annak, hogy a gyerekek egyenként próbálják ki a megengedett számokat, majd azután döntenek egyenként mindegyikről. A behelyettesítések elvezetnek egy nagyon fontos feladat-megoldási módszerhez, a tervszerű próbálgatáshoz.	Összefüggés-keresés Sorozatban, táblázatban felismert összefüggés megadása szavakkal, jelekkel. Nyíljelölés, nyitott mondatok. Összefüggés ellenőrzése. Függvényre vezető szöveges feladatok.

MÓDSZERTANI AJÁNÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Egyéni és csoportos tevékenykedtetés; sokféle játék. A konkrét egyedi esetekben gyűjtött tapasztalatok megbeszélése, alkalmazása problémamegoldásokban, számításokban.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Adott szabályú sorozatok, táblázatok, szabály-játékok folytatása, kiegészítése; lehetséges szabályok megfogalmazása, ellenőrzése; alkalom-teremtés szabályalkotásra.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szöveges értékelés egyénileg, a csoportos munkában való aktivitás alapján. Diagnosztikus mérés az egyéni hiányok, hibák felmérése, a fejlesztés további tervezése érdekében.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Differenciálás • adott szabály követése, felismerése illetve alkotása területén; • a lehetséges megoldások megadásának mennyiségében és minőségében; • a felkínált segítség mértékében és módjában. A diagnosztikus mérés során feltárt egyéni elmaradások, hibák kezelése egyéni foglalkozások alkalmával.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Tud folytatni adott szabályú sorozatokat, kiegészíteni adott szabályú táblázatokat. Felszólításra tudja ellenőrizni adott szabály érvényességét. Felismer összefüggéseket számlálással, méréssel gyűjtött, vagy adott elemek sorozatában, táblázatában, ezt ki tudja fejezni szóban, egyszerűbb esetekben nyíl-jelöléssel, nyitott mondattal. **Adott számpárok ismeretében képes adott szabályokról kipróbálással dönteni, hogy alkalmasak-e számok közötti összefüggés leírására.** Tud választani szöveghez nyitott mondatot, ábrát vagy más modellt.	

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

HÁNYFÉLEKÉPPEN? MI A VALÓSZÍNŰBB?

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Számalkotások különféle feltételekkel.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Determinált és véletlen jelenségek felismerése, megkülönböztetése. Törekvés események esélyegyenlőségének biztosítására, egy-egy esemény bekövetkezési esélyének növelésére.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Történetek, szituációk eljátszásával a szövegértési kompetencia fejlesztése. Különbségek keresése, felismerése a különböző értelmezések, megvalósítások között.
Rendszerezés, kombinativitás	Elemek sorba rendezése, kiválasztása; az összes lehetőség keresése táblázatba rendezéssel vagy fadiagramon történő elhelyezéssel.
Induktív, deduktív folyamatok	Megkezdett rendezések folytatása, hiányzó komplexumok keresése, pótlása.

<table>
<tr><th colspan="3">AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</th></tr>
<tr><td colspan="3">Közös játékok, amelyekben a véletlennek is szerepe van (pl. kockadobással, korongok, érmék dobásával, 2 kocka dobásaival, golyóhúzással, kártyák húzásával, rendezésével, pörgettyűkkel); stratégiák alakítása, kipróbálása, módosítása.
Elemek sorba rendezései; 3, 4 elem esetén az összes lehetőség keresése, elrendezése saját szempontok szerint. Elrendezés adott táblázatban vagy fadiagramon. Hiányzó sorrend megkeresése az alakuló rendszer segítségével.
Elemek, elempárok, hármasok kiválasztása; 3-6 elemből az összes lehetséges pár, hármas kiválasztása egyszerre vagy egymás után. Egy feltétel megváltoztatásától függően a lehetőségek változásának figyelése.</td></tr>
<tr><th colspan="3">ISMERETEK, TARTALMAK</th></tr>
<tr><th colspan="2">HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK</th><th>TARTALOM RÉSZLETEZÉSE</th></tr>
<tr><td colspan="2">A valószínűség fogalmának alapozása gyakorlati mérésekhez, kísérletekhez kapcsolódva, hosszú érlelési idő alatt történik. Kiemelt jelentőséget kap a megfigyelésnek, az adatok lejegyzésének, illetve feldolgozásának egyre tudatosabb volta.</td><td>Adott feltételnek megfelelő alkotások létrehozása, azonosítás, megkülönböztetés. Tapasztalatok gyűjtése a különböző eséllyel bekövetkező eseményekről játékok során, esélylatolgatás.</td></tr>
<tr><th colspan="3">MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK</th></tr>
<tr><td>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</td><td colspan="2">Közös és csoportos játékok.</td></tr>
<tr><td>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</td><td colspan="2">Változatos játékokban szereztetünk tapasztalatot kísérletek lehetséges kimeneteleiről, bekövetkezési esélyeiről, azok módosulásáról a feltételek változásával.</td></tr>
<tr><td>ÉRTÉKELÉS MÓDJA</td><td colspan="2">A játékban való részvétel, aktivitás alapján.</td></tr>
<tr><td>AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</td><td colspan="2">Játékok szervezése heterogén csoportokban, amelyekben a lassabban haladókat segítik gyorsabb gondolkodású társaik.</td></tr>
<tr><th colspan="3">VÁRHATÓ EREDMÉNYEK</th></tr>
<tr><td colspan="3">Jó gyakorlottságot ér el a kísérleti adatok rendezésében, szemléletes rögzítésében.
Létre tud hozni adott feltételnek megfelelő konstrukciókat; ezeket azonosítja egymással, megkülönbözteti egymástól, összeveti a feltételekkel.
A létrehozott objektumokat rendezni tudja valamilyen (önállóan megalkotott, vagy követett) rend szerint. Ki tudja egészíteni a rendszert a hiányzó lehetőségek megkeresésével.
Alkotásaiban törekszik a teljességre, rendszer kialakítására. Fejlődik a teljesség és a rendszerépítés igénye.</td></tr>
</table>

VALÓSZÍNŰSÉGI JÁTÉKOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Egy kísérlet lehetséges kimeneteleinek összegyűjtése, a gyakoriságok összeszámlálása.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Események előfordulási esélyeinek megsejtése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Események előfordulási esélyére tett sejtések megfogalmazása. Gyakorisági diagramok elemzése.
Rendszerezés, kombinativitás	Egy kísérlet lehetséges kimeneteleinek gyűjtése, rendezése, a kimenetelek lejegyzése.
Induktív, deduktív következtetések	Tapasztalatszerzés események bekövetkezési esélyeinek változásáról a feltételek változtatásának hatására.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Közös játékok, amelyekben a véletlennek is szerepe van (pl. kockadobással, korongok dobásával, golyóhúzással…); stratégiák alakítása, kipróbálása, módosítása. Gyakorisággal, valószínűséggel kapcsolatos sejtések megfogalmazása. Megfigyelések, kísérletek jegyzése, *tervezése a sejtések ellenőrzésére.* **Mért, számolt adatok lejegyzése sorozatba, táblázatba.** Grafikon készítése közösen vagy egyénileg. **Olvasás a kialakult sorozatról, táblázatról**, grafikonról: **egyenlő adatok keresése, a legkisebb, legnagyobb kiválasztása**.

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
A számolás gyakorlásának egyik legeredményesebb módja, ha a tennivalókhoz játékos lehetőséget találunk. Ily módon a téma nem csak a valószínűségi szemlélet formálását célozza, szorosan kapcsolódik a számtan, algebra témakörhöz.	Játékok, megfigyelések valószínűbb és kevésbé valószínű eseményekkel kapcsolatosan. Próbálgatások tárgyi tevékenységekkel, sejtések megfogalmazása, a sejtések ellenőrzése további kísérletekkel, indoklások megfogalmazása. **Adott kísérlet lehetséges eseményeinek számbavétele, a kísérlet során bekövetkezett események jegyzése, adott események gyakorisági diagramjának készítése.** Adott kísérlet eseményeinek sorba állítása bekövetkezésük esélye szerint. A sejtések ellenőrzése kísérlettel.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Közös és csoportos kísérletek, játékok.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Kísérletek, játékok során szereztetünk tapasztalatot a lehetséges kimenetelekről, azok bekövetkezési esélyeiről, és az esélyek módosulásáról a feltételek változásával.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A kísérletben, játékban való részvétel, aktivitás alapján.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Kísérletek, játékok szervezése heterogén csoportokban, amelyekben a lassabban haladókat segítik gyorsabb gondolkodású társaik.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK
Képes a kísérleti adatok **összegyűjtésére**, rendezésére, **rögzítésére.** Sejtéseit össze tudja vetni a megfigyelt és a kísérletben gyűjtött adatok gyakoriságával.

4. ÉVFOLYAM

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szampontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Számok alkotása számjegyeikből – kombinatorikus megközelítéssel. Számok halmazokba válogatása oszthatósági tulajdonságok szerint. Közös osztók, illetve közös többszörösök gyűjtése.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Mennyiségek, mértékegységek rendszerbe foglalása. Becslések ellenőrzése; valószínűségi sejtések megfogalmazása, ellenőrzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szövegértelmezést segítő eljárások: eljátszás, eljátszás egyszerűsítő modellel, szabad és irányított beszélgetés a szituációval kapcsolatban; adatok válogatása, adatok és kapcsolataik ábrázolása; az ábrázolt viszonyok leolvasása, adott kérdés szerint fontos és lényegtelen adatok szétválasztása, felesleges adatok kiszűrése, ellentmondó adatok felismerése.
Rendszerezés, kombinativitás	Elemek válogatása, rendezése. Elemek elhelyezése egyszerre két halmazba (alá- illetve mellérendelt fogalmak. Kiválasztott, sorba rakott elemek táblázatba rendezése, a lehetőségek összegyűjtése fa-diagram segítségével.
Induktív, deduktív következtetések	Egyszerű következtetések.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Elemek válogatása, osztályozása saját vagy adott szempont szerint; felismert szempont követése. **Elemek elhelyezése adott diagramban. A kétfelé válogatás szigorú szabályának követése.** Elemekhez és címkékhez diagram készítése. **Elkészült diagram részeinek jellemzése halmazra vonatkozó állítással** és a benne levő elemek közös, meghatározó tulajdonságával. **Az elemek elhelyezéséhez kapcsolódó szóhasználat gyakorlása: „mindegyik”, „egyik sem”, „van köztük olyan”, „nem mind”; a logikai „nem” értő, tudatos használata;** a logikai „és” használata; *a logikai „vagy” értelmezése.* Különféle viszonyban levő tulajdonságoknak (fogalmaknak) megfelelő halmazábrák értelmezése, bennük elemek elhelyezése, *ilyen ábrák keresése, készítése*. **Elemek elhelyezése olyan ábrán, amelyen két-két halmaz különféle viszonyban van egymással**; egyszerű alá-fölérendelt fogalmak, mellérendelt fogalmak megjelenése halmazábrákon. *Megállapítások két tulajdonság viszonyával kapcsolatosan a kialakult ábra alapján (pl. oszthatósággal kapcsolatos viszonyok; alakzatok közti kapcsolatok).* Kétszempontú rendezések; táblázatok és fadiagram használata (soros és táblázatos rendszerek). Az elemek tulajdonságának megfogalmazása. **Elemek kiválasztása tulajdonságaik szerint barkochba játékkal, halmazszűkítéssel**. **Nyitott mondathoz elemek válogatása adott alaphalmazban, melyek teszik igazzá, melyek tévessé.** Nyitott mondat igazsághalmazának keresése kis véges alaphalmazon. **Kombinatorikus alkotások (véges sok elem rendezése, valahány elem kiválasztása)**, elhelyezésük fa-diagramon.	

<table>
<tr><th colspan="2">ISMERETEK, TARTALMAK</th></tr>
<tr><th>HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK</th><th>Tartalom részletezése</th></tr>
<tr><td>A harmadik osztályos tevékenységek folytatása mellett immár a kétszer kétfelé válogatásra helyezzük a hangsúlyt.
Ezzel az építkezéssel párhuzamosan tudatosítjuk azokat a kijelentéseket, amelyek egy-egy halmazra vonatkoznak. A logikus gondolkodásnak fontos eleme az összességlátás, és az, hogy az összességekre vonatkozó állításokat, kérdéseket meg tudjanak fogalmazni. Ezeknek jellemzője a „mindegyik”, „egyik sem”, „van köztük...”, „nincs olyan...” kifejezések egyre tudatosabb használata.

A nyitott mondatok; egyenletek, egyenlőtlenségek megoldásait alsó tagozaton csak véges alaphalmazon keressük.</td><td>Elemek elhelyezése egyszerre két adott halmazba ezek különféle viszonyai esetén; a halmazok által képviselt fogalmak egymáshoz való viszonya: alá-fölérendeltség, mellérendeltség, egymást kizáró fogalmak, egymást kiegészítő fogalmak; a logikai nem tudatos használata.
Állítások igazságának megítélése, a logikai „és” illetve „vagy” használata. Összességre jellemző tulajdonság megfogalmazása („minden”, „van olyan”…).
Nyitott mondatok lezárása igazzá, tévessé. Nyitott mondat igazsághalmazának megkeresése kis véges alaphalmazon.
Logikai játékok tulajdonságok értelmezésével és a tagadás alkalmazásával (barkochbák, szűkítések).
Néhány elem lehetséges sorrendjének előállítása, elemek kiválasztása; rendezésük táblázatba, fa-diagramon.</td></tr>
<tr><th colspan="2">MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK</th></tr>
<tr><td>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</td><td>Tárgyak, számok, alakzatok… válogatása, az egyes elemekről, és az elemek összességéről gyűjtött tulajdonságok segítik a fogalmak közti viszony felismerését.</td></tr>
<tr><td>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</td><td>A tevékenységek, az elemek azonosságára illetve a különbözőségére irányított figyelem segíti az összességlátást. A barkochba játékok jó lehetőséget teremtenek a halmazok-logika fogalmainak játékos alakítására.</td></tr>
<tr><td>ÉRTÉKELÉS MÓDJA</td><td>Szöveges értékelés a csoportos tevékenységekben való aktivitás alapján.</td></tr>
<tr><td>AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</td><td>Differenciálhatunk a válogatás szempontjának kiválasztásában, a válogatásra szánt elemek számában, az állítások összetettségében, illetve a segítségnyújtás mértékében.</td></tr>
<tr><th colspan="2">VÁRHATÓ EREDMÉNYEK</th></tr>
<tr><td colspan="2">Képes adott, véges halmaz elemeinek adott illetve választott szempont szerinti szétválogatására. Tudja jellemezni a diagramban elhelyezett elemeket közös, meghatározó tulajdonságaikkal. Használja a tulajdonság tagadását a halmazba nem tartozó elemek közös tulajdonságának megragadására.
Képes konkrét, kis elemszámú halmaz elemeinek két-szempontú válogatására. El tudja helyezni adott alaphalmaz elemeit halmazábrákon. Helyesen használja a logikai „és”-t, érti a logikai „vagy”-ot.
El tud helyezni elemeket két-két különféle viszonyban levő halmazt szemléltető ábrán; érti az egyszerű alá-fölérendelt fogalmak, illetve a mellérendelt fogalmak viszonyát, azok megjelenését halmazábrákon.
Megtalálja elemek különböző sorrendjét, azokat táblázatba tudja rendezni, fa-diagramon el tudja helyezni.</td></tr>
</table>

SZÁMTAN-ALGEBRA

A TERMÉSZETES SZÁM FOGALMÁNAK ALAKÍTÁSA 10 000-IG

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Pontos szám, közelítő szám számláláshoz, méréshez, értékekhez kapcsolódóan. Számrendszeres gondolkodás; helyiérték-rendszer.
Mennyiségi összehasonlítás Becslés, mérés	Mérés és elemi mértékismeret. A mennyiség, mértékegység és mérőszám összefüggései alapján történő becslés, mérés, következtetés.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Mennyiségekkel kapcsolatos hiányos szöveges feladatok; hiányzó adatok pótlása mérésekkel.
Rendszerezés, kombinativitás	Számok szétválogatása tulajdonságaik szerint; nagyságviszonyok, nagyság szerinti rendezések. Számok alkotása számjegyeikből; számok elhelyezése egymással különféle viszonyban levő halmazokba adott számtulajdonságok szerint.
Induktív, deduktív lépések	Mértéktáblázatban való tájékozódás; a helyiérték-táblázat alkalmazása mértékekre. Kis számok körében tapasztalt összefüggések ellenőrzése nagyobb számok között; sejtés, a sejtés megerősítése példákkal; okkeresés; általánosításra törekvés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Halmazok, mennyiségek összehasonlítása becsléssel, a darabszám és a mérőszám becslése, a becslés finomítása közelítő számlálással. **Pontos és közelítő meg- és leszámlálás valahányasával;** különféle mennyiségek körében (**hosszúság, tömeg, űrtartalom, idő**) **meg- és kimérés különféle egységekkel (alkalmi és szabvány egységekkel)**, az egység többszöröseivel. A terület, térfogat és szög mérése alkalmi mértékegységekkel. **A mennyiség, egység és mérőszám közti összefüggések alkalmazása becslésben**, a mérés egyszerűsítésében, *számításokban és ellenőrzésben* (a használandó mértékegységek: **milliméter, centiméter, méter, kilométer**, milliliter, centiliter, **deciliter, liter**, **gramm, dekagramm, kilogramm**, tonna, **másodperc, perc**). **Mértékváltások konkrét mérésekhez kapcsolva**, elvégzett mérésről egyszerű következtetések más (a rendszerben szomszédos, *másod- és harmadszomszédos*) egységgel való mérés várható eredményére. Mérések adott pontossággal; *a mérés pontosságának kifejezése*. **Adott összeg kifizetése többféleképpen**. Csoportosítások, váltások különféle alapszám szerint; **a tízes számrendszer szerinti váltások** többféle eszköz használatával. **Számírás, számolvasás. A helyiértékes írásmód tudatos építése**, kiterjesztése nagyobb számok felé. **A római számjelek,** számok olvasása, *írása***.** **Egy-egy szám sokféle** (**összeg-, különbség-, szorzat-, hányados**- és összetettebb) **alakja**. **Számok összehasonlítása, sorba rendezésük. Helyük, közelítő helyük a különféle beosztású számegyeneseken.** A számegyenes beosztásának finomításával adott szám elhelyezésének pontosítása. Célszerű egység választása a számegyenesen adott számok ábrázolásához. **Számok helye számtáblázatokban.**	

Számtulajdonságok, számkapcsolatok felismerése, megfogalmazása, alkalmazása (**számszomszédok; kerekített értékek; a számjegyek tulajdonságai; oszthatóság adott számmal, osztók keresése**, számok felépítése prímtényezőkből…).
Számok összehasonlítása, **alkotása, kiválasztása, szétválogatása különféle tulajdonságok, számkapcsolatok szerint.** *Halmazábrák alkotásával két-két számtulajdonság viszonyának kifejezése.*

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**Tartalom részletezése**
A számérzet formálásához a 10 000-es számkörben is hozzátartozik, hogy a gyerekek számláljanak, mérjenek nagy számokkal jellemezhető összességeket és mennyiségeket. Fontos szerep jut a közelítő számlálásnak és mérésnek, valamint a számok értékmérő tartalmának. Meg kell tapasztalniuk ebben a számkörben is a számok tulajdonságait, kapcsolatait.	**A természetes szám fogalmának bővítése 10 000-ig, számlálás, mérés, közelítő számlálás, adott pontosságú mérés, számegyenesen való tájékozódás, kerekítés. Pontos szám, közelítő szám értékekhez kapcsolódóan. Számrendszer-építés. Mérés és elemi mértékismeret. Számok írása, olvasása. Számok sokféle neve. Számtulajdonságok és -kapcsolatok (nagyság, szomszédok, kerekített értékek; oszthatósággal kapcsolatos tartalmi** és formai **jegyek**).

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Tapasztalatszerző tevékenységek szervezése, feladatalkotások és problémamegoldás kooperatív és önálló munkában.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Az ismétlés és a gyakorlás időszakában differenciálhatunk az eszközök használatában, a felvetett probléma minőségében és mennyiségében, a segítségnyújtás mértékében és módjában, a problémamegoldás önállóságában. Az új ismeretek tanulását a tanulók aktív részvételével a megértésre alapozzuk.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Diagnosztikus mérés az 1000-es és a 10 000-es számkörben.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A hiányok pótlása 1000-es számkörben egyénileg, a megértés biztosítása 10 000-es számkörben a természetes számok többféle értelmezésében, többféle eszközhasználattal.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

Széles valóságtartalomra épülő, tovább bővíthető, gazdag természetes számfogalom a 10 000-es számkörben. A közelítő szám fogalmának, a helyiértékes szerkezet szerepének gyakorlati megértése.
Darabszám és mérőszám becslése, megállapítása valahányasával való pontos és közelítő számlálással, alkalmi és szabvány egységgel és többszöröseivel való méréssel, adott pontossággal.
A természetes számok értékmérő tartalmának ismerete; át- és beváltások.
A számok írása és olvasása 10 000-ig; a számrendszer (kiemelten a tízes) fogalmainak (alapszám, a számjegy alaki-, helyi- és valódi értéke) értése.
Számok kifejezése többféle alakban.
Számok összehasonlítása, sorba rendezésük nagyság szerint; tájékozódás a számegyenesen.
Számok jellemzése tulajdonságaikkal és kapcsolataikkal, ezek alkalmazása számalkotásokban, válogatásokban.

MŰVELETFOGALMAK TOVÁBBÉPÍTÉSE; A MŰVELETI TULAJDONSÁGOK ÉS KAPCSOLATOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	A műveletek kapcsolatának és tulajdonságainak erősítését szolgáló sejtések ellenőrzése.
Mennyiségi összehasonlítás Becslés, mérés	Egyenlőségek és egyenlőtlenségek becslése, összehasonlítása.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A műveletek értelmezésének és kapcsolatának felújítása egyenes és fordított szövegezésű feladatokkal.
Rendszerezés, kombinativitás	A műveleti tulajdonságok tudatosítása, a műveleti sorrend megváltoztatásának hatása.
Induktív, deduktív lépések	A műveleti tulajdonságok és kapcsolatok kiterjesztése 10 000-es számkörre.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A műveletek értelmezéseinek felújítását; kapcsolataik tudatosítását; a tulajdonságok megfigyelését, alkalmazását támogató tevékenységek:

- ***Műveletek megválasztása adott helyzetekhez, képekhez, képpárokhoz, szöveges feladatokhoz;***
- ***Műveletekhez képek, kirakások, elvontabb modell(****ek****) keresése, alkotása;***
- *Műveleteket értelmező helyzetekben, képeken, szöveges feladatokban az eredmény előre becslése;*
- ***Az eredmény változásainak megfigyelése az összetevők változásainak függvényében,*** *a műveleti tulajdonságok felismerése konkrét egyedi esetekben, alkalmazásuk becslésekben, számításokban, az eredmény ellenőrzésében,* összetett alakú számok összehasonlításában*;*
- ***Műveletes alakban adott számok összehasonlítása, sorbarendezése*** *(a műveletek elvégzése nélkül);*
- *Közelítések;*
- ***A műveletek helyes sorrendjének megválasztása zárójeleket tartalmazó műveletsorokban is,*** *a zárójel-elhagyásra vonatkozó megállapodás alkalmazása,* adott érték elérése műveletek és zárójelezések különféle megválasztásával.

ISMERETEK, TARTALMAK

HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
Folytatás A számolási eljárások kiterjesztése előtt felújítjuk a műveletek értelmezéseit, erősítjük a művelet és inverzének kapcsolatát. A műveletek eredményének előrebecslése a műveleti tulajdonságok alkalmazásával történik, ezért ezek tudatosabbá válása könnyebbé teszi az alkalmazást, a becsült és a pontos érték közti különbség nagyságrendjének megítélését.	**Az összeadás és kivonás értelmezéseinek felújítása. A műveletek mélyítése szöveges feladatokkal, szituációkkal, pontos és közelítő számokkal. A két művelet kapcsolata.** **Az összeadás, kivonás tulajdonságainak tudatosítása és felhasználása konkrét esetekben (mitől és hogyan változik az összeg, a különbség; mikor marad változatlan; a tagok felcserélhetősége, csoportosíthatósága, a műveletek monoton tulajdonsága).** **A szorzás, osztás értelmezéseinek felújítása szöveges feladatokkal, szituációkkal, számolásokban. A műveletek kapcsolata.**

	Néhány fontos tulajdonságuk megfigyelése, tudatosítása konkrét esetekben (a szorzat, hányados változásai; a tényezők felcserélhetősége, csoportosíthatósága, a szorzás és osztás monotonitása). **Több művelet összekapcsolása, a szorzás összeadásra és kivonásra vonatkozó disztributivitása. A műveleti sorrend megváltoztatása, a zárójel-elhagyásra vonatkozó megállapodás megismerése**, a zárójel-áthelyezés illetve elhagyás eredményváltoztató hatásának megfigyelése.
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	A műveletértelmezések 10 000-es számkörre történő kiterjesztéséhez választott szöveges feladatok eljátszása, modellezése. A műveletek állandóságának és változásának felfedeztetése kooperatív és önálló munkában.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	A tanulói tevékenységeket az egyéni képességek figyelembe vételével, a problémamegoldást támogató eszközhasználattal szervezzük.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szóbeli értékelés az egyéni képességek figyelembe vételével.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A kooperatív problémamegoldások során minden tanuló számára olyan feladatot jelölünk ki, amely őt sikerélményhez juttathatja.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Tudja a négy alapműveletet különféle tartalmaikban értelmezni, a megfelelő műveleteket megválasztani összetettebb szituációkhoz is. **Ismeri, és helyesen alkalmazza a zárójeleket, jól választja meg a műveletek sorrendjét.** Hiteles becslések, és számolások megkönnyítése biztonságosabb végzése érdekében **alkalmazza a műveletek tulajdonságait és kapcsolatait a tízezres számkörben.**	

SZÁMOLÁS FEJBEN; KÖZELÍTŐ SZÁMÍTÁSOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szampontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Fejszámolás a tízes számrendszerben.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Számlálásokhoz, közelítő számlálásokhoz, mérésekhez, közelítő mérésekhez kapcsolódó műveletvégzések ezresekkel. Nem kerek számokkal végezhető műveletek eredményének becslése kerekített értékekkel.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A műveletvégzést könnyítő számolási eljárás megválasztása; a művelet eredményének közelítése, a „hiba” csökkentése. Annak tudatosítása, hogy mitől válik pontosabbá egy becslés.

Rendszerezés, kombinativitás	Analógiák egyjegyű, 0-ra végződő kétjegyű, 00-ra végződő háromjegyű és a 000-ra végződő négyjegyű számokkal végzett műveletek között.
Induktív, deduktív folyamatok	Fejszámolások a 10 000-es számkörben analógiákra építve.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Összeadás, kivonás fejszámolással:
- **összeadás és kivonás kerek tízesekkel, kerek százasokkal, kerek ezresekkel;**
- **00-ra, 0-ra végződő és teljes négyjegyű számok összeadása kerek ezresekkel; kerek ezresek elvétele;**
- **pótlások 100-ra, 1000-re, 10 000-re több lépéssel;**
- **00-ra végződő négyjegyű és kerek háromjegyű számok összeadása, a megfelelő kivonások;**
- **900 és 800 hozzáadása, elvétele 1000 – 100 illetve 1000 – 200 alakban;**
- **00-ra végződő négyjegyűek összeadása, elvétele különféle eljárásokkal.**

Összeg, különbség becslése a számok kerekítésével:
- **0-ra végződő és teljes négyjegyű számok összegének és különbségének becslése;**
- **közelítés a műveletvégzésben résztvevő számok ezresekre kerekítésével**; **a „hiba" nagyságának megfigyelése;**
- **a becslés finomítása a műveletvégzésben résztvevő számok százasokra kerekítésével** *és más módokon (pl. a monotonitás alkalmazásával).*

Szorzás, osztás fejszámolással:
- **a szorzó- és bennfoglalótáblák gyakorlása; többszörözés az érték növelésével, osztás az érték csökkentésével;**
- **kerek tízesek, százasok, ezresek szorzása egyjegyűvel;**
- **egyjegyűek és teljes kétjegyűek szorzása 10-zel, 100-zal, 1000-rel és a megfelelő osztások;**
- **egyjegyűek szorzása kerek tízesekkel, kerek százasokkal, kerek ezresekkel; és a megfelelő osztások;**
- **egyjegyűek és teljes kétjegyűek szorzása kis kétjegyű számokkal a szorzó összegre vagy különbségre bontásával;**
- **a szorzat és a hányados becslése a műveletvégzésben résztvevő számok kerekítésével**, kétoldalú közelítéssel.

Maradékos osztások egyjegyű osztóval a 100-as számkörben és kerek tízes, kerek százas osztóval az 1000-es, 10 000-es számkörben.

ISMERETEK, TARTALMAK

HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
FOLYTATÁS A szóbeli számolási készség fejlesztése 10 000-es számkörben is az analógiák alapján történhet. Egyre tudatosabbá válik az egyedi esetekben megfigyelt műveleti tulajdonságok alkalmazása a műveletek eredményének előre becslésében, a számolási eljárások érvényességének kiterjesztésében a nagyobb számkörre. Ezen ismeretek hasznossága tudatosodik a valóságtartalmú problémafelvetések megoldása során, valamint később, az írásbeli műveletvégzéseknél.	**Összeadás, kivonás; szorzás, osztás fejszámolással.** **Közelítő számítások a műveletvégzésben résztvevő számok kerekítésével**; **a „hiba" nagyságának megfigyelése, csökkentése.**

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Az analógiákra építő feladatok párhuzamba állításával segítjük az azonosságok és különbözőségek megfigyelését. A játékpénzek, abakuszok használata szemléletessé és egyszerűvé teszi az értéknövelést és az értékcsökkentést.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	A manuális és gondolati tevékenységek, és az azonosságokra irányított figyelem segíti a meglévő ismeretek aktivizálását és kiterjesztését a nagyobb számok körére.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Az írásbeli műveletek tárgyalása előtt végzett diagnosztikus mérés alapján.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Játékpénzt vagy abakuszt biztosítunk minden tanulónak addig, amíg annak használatát igényli.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Jó fejszámolási jártasság elérése összeadásban, kivonásban a 100-as számkörben, és az analóg esetekben az 1000-es, 10 000-es számkörökben. **Értve** és egyre önállóbban **alkalmazza a kerekített értékekkel való közelítő számolást** becslésekben és az ellenőrzések során. **Szerezzen gyakorlottságot szorzásban, osztásban 10-zel, 100-zal, 1000-rel, kerek tízesekkel, egyszerű kétjegyűvel**.	

ÍRÁSBELI MŰVELETEK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Írásbeli műveletek végzése a megismert algoritmusok alapján.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	A műveletek eredményének előrebecslése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A műveletek eredményének ellenőrzése különféle módokon. A választott ellenőrzési mód indokolhatósága.
Rendszerezés, kombinativitás	Az írásbeli műveletek algoritmusainak értő alkalmazása. A lépések kötött és változtatható sorrendje.
Induktív, deduktív következtetések	Az ellenőrzéshez választott eljárás tudatos alkalmazása (pl.: ha fele akkora számmal osztunk, 2-szer akkora hányadoshoz kell jutnunk).
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A számrendszeres gondolkodás továbbépítése; az írásbeli műveleti eljárások alapozása. A műveletek eredményének becslése. **Az írásbeli összeadás, kivonás, egyjegyűvel való szorzás kiterjesztése nagyobb számok körére,** gyakorlása. **Ellenőrzés a becsült eredménnyel való összevetéssel**, valamint a műveleti tulajdonságok és kapcsolatok felhasználásával. **Szorzat becslése kerekített számokkal végzett szóbeli számolással.**	

A két- és háromjegyű szorzóval való írásbeli szorzás eljárásának megismerése (szorzás 10-zel, kerek tízessel, teljes kétjegyűvel két lépésben, illetve szorzás 100-zal, kerek százassal, teljes háromjegyűvel három lépésben), az eljárás begyakorlása. Többféle ellenőrzési mód megismerése (**összevetés a becsült szorzattal**, **valósággal**; határok közé szorítás; összeadásokkal való helyettesítés; tényezők cseréje; a szorzó vagy a szorzandó tényezőkre bontása; a részletszorzatok számítási sorrendjének megváltoztatása).
Az egyjegyű osztóval való írásbeli osztás előkészítése tárgyi tevékenységgel: egyenlő részekre osztás különféle pénzérmék (Dienes-készletek, színesrudak) használatával váltás nélkül és felváltással egy-egy „helyen". **Hiányos szorzásban az egyik tényező keresése becsléssel, közelítéssel.**
Hányados becslése; a becslés finomítása szorzással. **Az egyjegyűvel való írásbeli osztás eljárásának megismerése**, gyakorlása; **ellenőrzés** különféle módokon (**összevetés a becsült hányadossal, valósággal**; határok közé szorítás; az osztó vagy az osztandó szorzatra bontása, és a szükséges műveleti tulajdonságok alkalmazása; szorzással; maradékos osztás esetén szorzással és a maradék szorzathoz való hozzáadásával).

ISMERETEK, TARTALMAK

HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
A többjegyűvel való szorzás és az egyjegyűvel való osztás algoritmusainak megértését az eszközhasználat biztosítja. A hibák felismerését a műveletek előrebecslése és a többféle ellenőrzési módszer támogatja.	**Írásbeli műveletek** **a) összeadás, kivonás, szorzás egyjegyű szorzóval** **b) szorzás többjegyűvel** **c) osztás egyjegyűvel** **A műveletek eredményének előrebecslése, majd ellenőrzése különféle módokon.**

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK

TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Az írásbeli műveletek algoritmusai az előző évben megismert algoritmusokra épülnek. A korábbi ismeretekre alapozott fejlesztés épít a tanulói megfigyelésekre, a konstruktív gondolkodásra. A többféle ellenőrzési mód kidolgozása tovább erősíti a műveletek kapcsolatát és tulajdonságait.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	A korábban is használt eszközök (játékpénzek, abakuszok, Dienes-készletek) támogatják az eljárások 10 000-es számkörben való alkalmazását, illetve a többjegyűvel való szorzás és az egyjegyűvel való osztás algoritmusainak megértését.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Az írásbeli műveletek megértését és eljárásainak ismeretét vizsgáló diagnosztikus mérés alapján.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Eszközhasználatot biztosítunk minden tanulónak addig, amíg azt igényli. Szükség esetén irányítjuk, más esetben lehetőséget teremtünk az ellenőrzési mód tetszőleges megválasztására.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

Ismeri, és értve alkalmazza az írásbeli összeadás, kivonás, egyjegyűvel való szorzás eljárását.
Ismeri, és helyesen alkalmazza a két- és háromjegyű szorzóval való szorzást, az egyjegyű osztóval való osztás eljárását. Eredményeit tudja ellenőrizni előzetes becslések vagy műveleti tulajdonságok alapján.

NYITOTT MONDATOK; EGYENLETEK, EGYENLŐTLENSÉGEK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Adott nyitott mondat megoldásának ellenőrzése kipróbálással.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Adott nyitott mondatot igazzá tevő elem becslése. A műveleti monotonitás alapján egy ellenőrzött megoldásból következtetés a nyitott mondat több megoldására.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szöveges feladatokban megfogalmazott összefüggések lejegyzése nyitott mondatokkal. Döntés a választott elem behelyettesítésével létrejött állítás igazságáról.
Rendszerezés, kombinativitás	Adott véges alaphalmaz elemeinek szétválasztása a szerint, hogy adott nyitott mondatot igazzá vagy tévessé tesznek.
Induktív, deduktív következtetések	Elsőfokú egyismeretlenes egyenlet és egyenlőtlenség megoldásának keresése tervszerű próbálgatással, a műveleti monotonitás egyre tudatosabb felhasználásával.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Nyitott mondatok lezárása elemek, elempárok behelyettesítésével, s az így kapott állítások igazságának megítélése. **Az összes igazzá tevő elem megkeresése véges alaphalmazokon**; a tervszerű próbálgatás módszerének alkalmazása a műveletek monoton tulajdonságának alkalmazásával. *Vita, érvelés. Olyan nyitott mondatok megoldása, amelyek az alaphalmaz egyetlen elemére sem válnak igazzá, illetve az alaphalmaz minden elemére igazzá válnak.*

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
A nyitott mondatok; egyenletek, egyenlőtlenségek megoldásait alsó tagozaton csak véges alaphalmazon keressük oly módon, hogy a gyerekek kipróbálják az alaphalmaz elemeit, és megvizsgálják, hogy igaz lett-e az állítás. Ezek a kipróbálások már elvezethetnek sejtések megfogalmazásához, és egyszerű következtetések levonásához.	**Nyitott mondatok; egyenletek, egyenlőtlenségek** **– Nyitott mondat lezárása; döntés a kapott állítás igazságáról** **– Adott véges alaphalmaz elemeinek szétválogatása a szerint, hogy az adott egy- illetve kétváltozós egyenletet, egyenlőtlenséget igazzá teszik, vagy tévessé teszik.** Olyan egyenletek, illetve egyenlőtlenségek megoldása, amelyeket adott alaphalmazon nem lehet tévessé tenni, olyanok, amelyeket nem lehet igazzá tenni. *Annak megsejtése, hogy bővebb halmazon is így van-e.* – Egy- és kétváltozós egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása tervszerű próbálgatással (közelítés módszerével, a műveleti monotonitás felhasználásával). Ellenőrzés kipróbálással, *egyszerű következtetéssel*.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	A nyitott mondatok lehetséges lezárásai közül a behelyettesítés (kipróbálás) módszerét alkalmazzuk véges alaphalmazon. Ebből kiindulva jutunk el a tervszerű próbálgatás módszeréhez, amely lehetővé teszi, hogy az alaphalmaz egy részhalmazáról kipróbálás nélkül eldöntsük, hogy hozzátartozik-e a nyitott mondat megoldásához. Ezek a következtetések becslésre, illetve műveleti tulajdonságokra alapozhatók.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	A nyitott mondatok megoldásának keresése tervszerű próbálgatással sejtéseket is tartalmaz, ezért nem nélkülözhető a sejtés ellenőrzése kipróbálással. Fontos, hogy találkozzanak a gyerekek olyan nyitott mondatokkal, amelyeknek az adott alaphalmazon nincs megoldása, illetve az alaphalmaz minden eleme megoldása a nyitott mondatnak.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A tanulók önálló munkájának megfigyelése alapján szóbeli értékelés.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A tanulók képességének és gyorsaságának figyelembevételével differenciálhatunk a nyitott mondat alaphalmazának megválasztásában.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Nyitott mondatokat igazzá, tévessé tud tenni; meg tudja keresni nyitott mondat megoldását (teljes igazsághalmazát) **adott, véges alaphalmazon.** Használja a tervszerű próbálgatás módszerét, sejtéseit a műveletek monoton tulajdonságára alapozza. Elképzeléseit kipróbálással ellenőrzi.	

SZÖVEGES FELADATOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	A szöveges feladathoz választott illetve készített számfeladat, nyitott mondat megoldása; táblázat kitöltése; sorozat folytatása.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	A szöveges feladat hiányzó adatának pótlása becsléssel, méréssel. Az eredmény megbecslése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A probléma megértése; az adatok kigyűjtése, pótlása; modellkeresés az ismert és a keresett adat közti összefüggés feltárásához, leírásához; a megoldás megkeresése, ellenőrzése; a kérdés megválaszolása.
Rendszerezés, kombinativitás	Adott probléma megoldása többféle modellel, a különféle megoldási módok összehasonlítása.
Induktív, deduktív következtetések	Egyszerű diszkussziók: a megoldás változása az adatok függvényében.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Elmondott, olvasott, egyenes és fordított szövegezésű, egyszerű és összetett szöveges feladatok megjelenítése, átfogalmazása, értelmezése. A kérdés megértése. A kérdés és az adatok közti kapcsolat megértése, ábrázolása. Felesleges adatok kiszűrése; hiányok pótlása adatgyűjtéssel (mérés, számolás), érdeklődéssel. Ellentmondó adatok kiszűrése. **A megoldás elképzelése, megbecslése.**	

<table>
<tr><td colspan="3">Matematikai modell keresése, készítése; leírás jelekkel (műveletekkel, sorozattal, táblázattal, vagy másképpen), megoldása, ellenőrzése.
A különféle megoldási módok elemzése, értékelése (célszerűség, egyszerűség, ötletesség, szépség szempontjából).
Adott képhez, számfeladathoz, egyéb modellhez szöveges feladat alkotása.</td></tr>
<tr><td colspan="3">ISMERETEK, TARTALMAK</td></tr>
<tr><td colspan="2">HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK</td><td>TARTALOM RÉSZLETEZÉSE</td></tr>
<tr><td colspan="2">FOLYTATÁS
Ismét a problémamegoldó gondolkodás fejlesztése kap hangsúlyt. A szöveges feladatokban megfogalmazott kapcsolatok megértését egyre absztraktabb ábrákkal, szakaszokkal szemléltetjük. Fontos szerepet szánunk a kétirányú tevékenységnek: szöveghez ábra készítése, illetve adott ábrához szöveg alkotása.

Megfigyeléseket végeztetünk arról, hogy az adatok változása hogyan befolyásolja a feladat megoldását.</td><td>Szöveges feladatok
a) A megértés, elemzés technikái; eljátszás közvetlenül, eljátszás egyszerűsített eszközökkel, szabad és irányított beszélgetés a szituációval kapcsolatban, rajz vagy egyéb ábrázolás, egyszerű következtetések, adatok válogatása (adott kérdés szerint fontos és lényegtelen adatok szétválasztása, felesleges adatok kiszűrése, ellentmondó adatok felismerése); adatok és kapcsolataik ábrázolása; az ábrázolt viszonyok leolvasása, a lehetséges válaszok előre vetítése, mérlegelése.
b) A matematikai modellek értelmezése; átfordítások különféle modellekbe: számfeladatok, nyitott mondatok, sorozatok, táblázatok, grafikonok, diagramok választása, készítése, mérlegelés a célszerűség, egyszerűség, szépség szempontjai alapján.
c) A matematikai modellen belüli megoldás, és ennek ellenőrzése.
d) Visszafordítás az eredeti problémára, a kapott válasz értelmezése, ellenőrzés az adatok, a valóság és az előrevetített eredmény szerint.
e) Egyszerű esetekben diszkussziók.</td></tr>
<tr><td colspan="3">MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK</td></tr>
<tr><td>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</td><td colspan="2">A szöveges feladatok értelmezését, az összefüggések feltárását segítő sokféle modell megismertetése lehetővé teszi az önálló problémamegoldást támogató modell megválasztását. Ezért nem algoritmusokat építünk, hanem lehetséges megoldási módokat kínálunk a tanulók számára. Megfigyeltetjük a megoldások módosulását az adok változásának hatására, ezzel felkeltjük a diszkusszió igényét.</td></tr>
<tr><td>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</td><td colspan="2">A valóságtartalmú problémafelvetések eljátszása bizonyítja a matematika mindennapi életben betöltött nélkülözhetetlen szerepét. Az ilyen problémák matematizálása és a matematika eszközeivel való megoldása megmutatja a tanult ismeretek hasznosságát.</td></tr>
<tr><td>ÉRTÉKELÉS MÓDJA</td><td colspan="2">A megoldási módok egyszerűségének és szépségének elemzése; a különféle modellválasztással készített megoldási folyamatok összehasonlítása. Önértékelés az önálló munka megbeszéléseit követően. Egyéni értékelés diagnosztikus mérés alapján.</td></tr>
</table>

AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Az egyéniségnek megfelelő szerepvállalás biztosítása a szöveges feladatok „életszerű” eljátszása során. Differenciált tanácsadás a modellválasztáshoz; differenciálás a segítségnyújtás mértékében.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

A szöveges feladat megértése, átfogalmazása; kérdések megfogalmazása.
Adatok gyűjtése, pótlása; az ellentmondó és felesleges adatok kiszűrése.
A kérdés megértése.
A szöveges feladat problémájához felhasználható matematikai modell kiválasztása, illetve megalkotása.
A probléma megoldásának megbecslése.
A modellbe „lefordított” probléma megoldása.
Az eredmény ellenőrzése, összevetése a becsléssel és a valósággal; **a kérdés megválaszolása**.

EGÉSZ SZÁMOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Egyenlő összegalakú számok gyűjtése.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Irányított mennyiségek mérése: az idő, magasság (különféle 0-pontokhoz való viszonyítás, adott növekedési irány).
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Szöveggel megfogalmazott történet szemléltetése eszközzel való kirakással.
Rendszerezés, kombinativitás	Kis abszolútértékű egész számok nagyság szerinti rendezése megválasztott modellben.
Induktív, deduktív következtetések	Tapasztalatok a negatív számokról, annak felismerése, hogy negatív számmal jellemezhető mennyiség hozzátevése értékcsökkenést, míg elvétele értéknövekedést eredményez.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Irányított mennyiségek mérése, jellemzése előjeles számokkal (**hőmérséklet**; idő).
Mennyiség jellemzése előjeles számmal a növekedés adott iránya esetén, választott 0-ponthoz való viszonyítással (idő; magasság és mélység).
Vagyoni helyzetek jellemzése előjeles számokkal (készpénz és adósság).
Nagyság szerinti rendezés különféle konkretizálásokkal (**hőmérsékletek**, időpontok, **magasságok és mélységek összehasonlítása**, rendezése; **vagyoni helyzetek összehasonlítása**); **a számok sokféle neve (egyenlő vagyoni helyzetek különféle előállításai).**
Vagyoni helyzetek változása hozzátevés és elvétel hatására.

<table>
<tr><th colspan="2">ISMERETEK, TARTALMAK</th></tr>
<tr><th>HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK</th><th>TARTALOM RÉSZLETEZÉSE</th></tr>
<tr><td>FOLYTATÁS
A 3. osztályban megkezdett értelmezéshez hasonlóan folytatjuk a fogalom alakítását.
Valóságtartalmú problémafelvetésekkel biztosítjuk, hogy a gyerekek megértsék a viszonyítási pont lényegét. Érzékeltetjük, hogy egy kitüntetett irány (például a növekedés irányának) megválasztása tetszőleges, de ez egyértelműen meghatározza az ezzel ellentétes irányt.
Az adósság-készpénz modell a negatív szám hiányként való értelmezését támogatja. Ez a modell segíti a számok tulajdonságainak vizsgálatát, a számok nagyság szerinti összehasonlítását, sokféle alakjának előállítását, a paritás vizsgálatát, a tevékenységek jól előkészítik a felső tagozaton sorra kerülő műveleti értelmezéseket az egész számok körében.</td><td>Tapasztalatok a negatív számokról; az egész számok körében való tájékozódás (különféle szemléletű konkretizálások, nagyság szerinti összehasonlítás, rendezés, egyenlő összegalakú számok).</td></tr>
<tr><th colspan="2">MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK</th></tr>
<tr><td>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</td><td>Többféle modellen (hőmérő, időszalag, készpénz- és adósságkártyák) végzett tevékenység alapozza az egész számok fogalmát.</td></tr>
<tr><td>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</td><td>Az előjeles számokkal való ismerkedés kizárólag eszközhasználattal történik, többnyire csoport illetve páros munkaszervezéssel.</td></tr>
<tr><td>ÉRTÉKELÉS MÓDJA</td><td>Szöveges értékelés a közös illetve páros munkában való részvétel alapján.</td></tr>
<tr><td>AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</td><td>A csoportok illetve a párok alakításánál különös gondot fordítunk a nehézségekkel küzdő tanulók elhelyezésére, a segítségnyújtásra alkalmas tanulótárs(ak) kiválasztására.</td></tr>
<tr><th colspan="2">VÁRHATÓ EREDMÉNYEK</th></tr>
<tr><td colspan="2">Tud irányított mennyiségeket mérni, jellemezni előjeles számokkal.
Érti, hogy egy pont helyzetének jellemzése viszonylagos.
Tud vagyoni helyzeteket jellemezni előjeles számokkal.
Képes előjeles számokat nagyság szerint rendezni különféle modellhasználattal. Tud kis abszolútértékű egész számokat sokféle alakban megjeleníteni.</td></tr>
</table>

TÖRTEK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Tájékozódás a törtalakú számok körében: különféle mennyiségek körében való megjelenítés, nagyság szerinti rendezés, egyenlő törtek.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Mennyiségek mérése az egység törtrészeivel. Törtek helye a számegyenesen.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Számok törtrészének meghatározását igénylő szöveges feladatok.
Rendszerezés, kombinativitás	Törtek nagyság szerinti rendezése. Egyenlő törtek sokféle alakban
Induktív, deduktív következtetések	Egyenlő nevezőjű illetve egyenlő számlálójú törtek összehasonlítása tárgyi megjelenítésük alapján; egyenlő törtek tulajdonságának felismerése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	

Egységtörtek megnevezése illetve előállítása:

– **Különféle mennyiségek körében megjelenített egységtörtek leolvasása, megnevezése, összehasonlítása**.

– **Az 1 egész egyenlő részekre osztásával kapott egységtörtek (fél, negyed, nyolcad, harmad, hatod, tizenketted, ötöd, tized,** tizenötöd, huszad, heted, tizennegyed) **megjelenítése különféle mennyiségeken (hosszúságok, területek**, tömegek, űrtartalmak, szögek **egyenlő részekre osztása**).

– **Az egész és az egységtört viszonya**.

Egységtörtek többszörösei:

– **Egységtörtek többszöröseinek előállítása, megnevezése.** A törtvonalas jelölés bevezetése.

– **Egészek és törtek „mérése" más törtekkel (pl. a fél mérése negyedekkel, hatodokkal, nyolcadokkal..., a 2 harmad mérése hatodokkal…, a 2 egész mérése felekkel…).**

– **Különféle egységválasztásnál egységtörtek megjelenítése vágással, hajtogatással, színezéssel; egészek és törtek kirakása egységtörtekből.**

– *Törtrészről következtetés az egészre.*

– **A modellek felhasználása törtalakú számok összehasonlítására, köztük különféle alakú egyenlő számok keresésére.**

– Törtalakú számok összehasonlítása, nagyság szerinti rendezése, egyenlők keresése **kijelölt modell használatával**; vagy választható modell segítségével; formai jegyek megfigyelése. Törtszámok helye a számegyenesen.

Mennyiségek mérése többféle egységgel; *törtek és mértékrendszerek kapcsolata.*

Számok törtrészeinek keresése.

<table>
<tr><th colspan="2">ISMERETEK, TARTALMAK</th></tr>
<tr><th>HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK</th><th>TARTALOM RÉSZLETEZÉSE</th></tr>
<tr><td>FOLYTATÁS
Tudatosan végigjárjuk újra azokat a tevékenységeket – talán már kicsit gyorsítva – amelyeket harmadik osztályban végeztünk. Nem mondunk le a konkrét és absztraktabb, egyedi és általánosabb közötti sokszori oda-visszalépésekről, mert biztonságos, megértett, továbbépíthető fogalmakat, fogalmi rendszert akarunk építeni. A fogalomépítés 5. osztályban folytatódik.</td><td>Tapasztalatok a tört számokról (egységtörtek és többszöröseik; törtek és egészek viszonya).
A törtalakú számok körében való tájékozódás (leolvasás, megjelenítés, nagyság szerinti rendezés, egyenlő törtek, helyük a számegyenesen).
Számok törtrészének előállítása.</td></tr>
<tr><th colspan="2">MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK</th></tr>
<tr><td>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</td><td>A törtfogalom alakítása során gondosan ügyelünk a tört és a törtrész elkülönítésére, megértetésére, a szóhasználatra. Mennyiségek egyenlő részekre osztásával hozunk létre egységtörteket és azok többszöröseit. Darabolásokkal, kirakásokkal, színezésekkel állítunk elő törteket, az előállított törteket hasonlítjuk össze.</td></tr>
<tr><td>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</td><td>Kétirányú tevékenységet szervezünk:
– mennyiséghez rendelünk törtalakú számot;
– törtalakú számhoz rendelünk mennyiséget.</td></tr>
<tr><td>ÉRTÉKELÉS MÓDJA</td><td>A tevékenységek során mutatott aktivitás alapján.</td></tr>
<tr><td>AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</td><td>Mennyiségi és minőségi differenciálás a törtek elállításában. Az egyéni képességek figyelembe vétele az eszközválasztásnál.</td></tr>
<tr><th colspan="2">VÁRHATÓ EREDMÉNYEK</th></tr>
<tr><td colspan="2">Egyszerű egységtörtek és többszöröseik megnevezése, megjelenítése, jelölése.
Törtek összehasonlítása tapasztalati alapon.
Egyenlő törtek felismerése, az egyenlőség értelmezése, magyarázata.
Mennyiségek mérése az egység törtrészeivel.</td></tr>
</table>

GEOMETRIA, MÉRÉS

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Egységekkel kirakott területek, térfogatok meghatározása az egységek számlálásával.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Síkidomok területének, testek térfogatának, szögek nagyságának becslése, összehasonlítása, mérése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Tájékozódás síkban, térben.
Rendszerezés, kombinativitás	A téglatest, kocka, téglalap, négyzet, gömb, kör tulajdonságainak rendszerezése. A téglatest és a kocka fogalmak viszonya; a téglalap és négyzet fogalmak viszonya.
Induktív, deduktív következtetések	Hasonló síkidomok területének, hasonló testek térfogatának meghatározása. Transzformációkkal létrehozott sík- és terülő minták vizsgálata, melyik hogyan készülhetett.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Szabad alkotások térben, síkban: Térbeli építések testekből, síklapokból, élváz-építőkből; síkbeli alkotások (kirakás, nyírás, tépés, hajtogatás) lapokból, pálcákból (pl. szívószálból) és rajzolás szabadkézzel hálón, pontrácson, vonalzóval, sablonhasználattal, körzővel: szabadon.

Térbeli, síkbeli alkotások: másolás modell alapján a mintáéval azonos, nagyított, kicsinyített, illetve nem hasonló elemekkel. Az egybevágóság és a hasonlóság fogalmának intuitív alapozása (alakazonosítás, megkülönböztetés).

A nagyított testek megépítése az eredeti elemekből is. *A távolságok azonos arányú változásának megfigyelése.*

Síkbeli nagyítás az eredetivel azonos hálón, leszámlálással rajzban, az alak megmaradásának megfigyelése. Nyújtás, zsugorítás, torzítás ellenpéldaként.

Néhány tulajdonság és reláció tudatosítása: görbült, síkbeli, szögletes, konvex, lyukas, üreges, tömör, sokszög, szimmetria, oldalak, szögek egyenlősége, lapok, élek párhuzamossága, merőlegessége. A téglatest, kocka, téglalap, négyzet, gömb, kör tulajdonságainak vizsgálata, tudatosítása és rendszerezése.

Testek, síkidomok szétválogatása különféle tulajdonságaik szerint.

Feltételek szerinti alkotások: Adott feltételeknek megfelelő minél több alakzat előállítása, megkülönböztetése; *egyszerű esetekben az összes lehetséges alkotás keresése csoportos vagy egyéni munkával.* Testek hálójának kiterítése.

Testek tükörképének, eltolt képének, *elforgatottjának* megépítése, kirakása, síkidomok tükörképének rajzolása másolópapír segítségével, a sík mozgatásával. *Két transzformáció végrehajtása egymás után.*

Síkban sor- és síkminták, parkettaminták kirakása, rajzolása (az egybevágósági transzformációk alkalmazásával), színezése (szimmetriatulajdonságok szerint). Ilyen minták vizsgálata, ellenőrzése, melyik hogyan készülhetett. *A követett szabály megfogalmazása, bemutatása.*

Mérések, becslések alkalmi egységek kirakásával, skálázott eszközökkel. A különféle egységekkel való mérések eredményének összehasonlítása.

Hosszúságok összemérése, mérése alkalmi és szabványos egységekkel. Méréshez kapcsolódó egyszerű következtetés a szomszédos, *másod-, harmadszomszédos* szabványos egységekben kifejezett mérőszámra.

Területek összehasonlítása, összemérése; területmérés: lefedés különféle alakú és méretű lapokkal. Területek meghatározása hálón való leszámlálással; a téglalap területének mérése, számítása a sorok számának és az egy sorba kirakható egységek számának szorzataként. *Hasonló síkidomok területének mérése.*

Térfogatok összehasonlítása; mérés különféle módszerekkel: felépítés egységkockákból, doboz kitöltése egységekkel, kiszorított folyadék mérése. A téglatest térfogatának mérése.

A szög mint az elfordulást jellemző mennyiség fogalmának formálása; szögmérés teljeskörülfordulás-egységgel, derékszöggel, derékszög felével, harmad, negyed derékszöggel.

Útvonalak bejárása, utánzása, tudatosítása megmutatással és szóban leírt útvonal követésével, bejárt útvonal elmondásával. Ilyen útvonalak bejárása a valóságban jól ismert terep „térképén". Tájékozódást segítő játékok, tevékenységek: irány és távolság megadásával, vagy térkép szerint való tájékozódás udvaron, erdőben; utca, házszám és emelet alapján a lakóhelyen; sor és oszlop megadásával osztályban, sakktáblán, alakzatok rajzolása diktálás alapján; térbeli malomjáték. Tájékozódás a gömbön.

Figurák, ábrák rajzolása diktálás alapján, kész ábrák másolása *irányváltoztatással* vagy a rács méretének megváltoztatásával, torzítása adott irányú nyújtással, *vagy ferde rácsra másolással*.

ISMERETEK, TARTALMAK

HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**Tartalom részletezése**
A téri tájékozódás egyik fontos összetevője a formák világában való tájékozódás. A testek és síkidomok között úgy fog tudni „eligazodni" a gyerek, ha először látni tanul meg; ha minél érzékenyebben tud felismerni egyre kisebb eltéréseket szemmel, kézzel, testmozgással; és érzékszerveivel, mozgásával, egyre jobban tudja azonosítani a formákat különféle helyzeteikben. Ehhez járul hozzá a fokozatosan bevezetett kifejezések megismerése és használata. Javasoljuk, hogy a szakszavak bevezetésével ne siessünk. Az alkalmas helyzetek között tartjuk számon a kapcsolódó játékokat, de ide sorolhatjuk a szabad alkotásokat, a másolásokat, a szóbeli információk alapján való alkotásokat, a feltételek szerinti konstruálásokat. Folytatásként továbbfejlesztjük a gyerekek formalátását, miközben a hasonlóság geometriai fogalmát egyre szorosabban összekapcsoljuk a nagyítással, kicsinyítéssel, illetve az egybevágósággal. A téma azonban két másik témához is szervesen illeszthető: a számok világában megfigyelhető analógiákhoz, benne az alapszámmal és hatványaival való szorzáshoz, és a mértékrendszerekhez. Bár a mértékváltás nehéz mesterségét lehetetlennek tartjuk a gyakorlati méréstől elszakítani az alsó tagozaton, negyedik osztályra sok gyerekben kialakul az igény, hogy valamilyen rendszert kezdjünk alakítani a használt egységek között.	**A megismert geometriai tulajdonságok és relációk tudatosítása (térbeli, síkbeli és adott más felülethez tartozó alakzatok megkülönböztetése; görbült, szögletes; lyukas, lyukatlan;** *üreges, tömör*; **sokszög és nem sokszög; konvex, nem konvex; szimmetriák; alakzatok egybevágósága, hasonlósága (globális látványként), lapok, élek párhuzamossága, merőlegessége.** **Testek alkotása testekből és lapokból; néhány testháló kiterítése, megalkotása.** *Élvázak alkotása. Lapok, élek csúcsok számlálása a megalkotott testeken; összefüggés keresése;* **lapok kölcsönös helyzete, (szomszédos, szemközti, metsző, merőleges, párhuzamos), egybevágósága; élek kölcsönös helyzete, egyenlőségük. Téglatest, kocka, gömb; alapvető tulajdonságaik**. **Síkidomok alkotása mozaiklapokból, hajtogatással, hálón, pontrácson való rajzolással, sablonnal, vonalzóval, körzővel való rajzolás. Síkidom, sokszög, háromszög, négyszög, ötszög... Téglalap, négyzet, kör; alapvető tulajdonságaik. Oldalak, csúcsok, átlók, szög (mint alakzat), derékszög. Oldalak kölcsönös helyzete, egyenlősége; szögek összehasonlítása.** **Néhány alakzat felismerése, szakszerű megnevezése és jellemzése a tudatosított tulajdonságok és viszonyok alapján (téglatest, kocka, gömb, téglalap, négyzet, kör). Hasonlóság és egybevágóság a térben és a síkon (alak-, illetve alak- és méretazonosság); hasonlósági transzformációk végzése hasonló elemek használatával** *és hosszméretek többszörözésével, osztásával*; **egybevágósági transzformációk végzése a tér és a sík mozgatásával, valamint tükrözéssel.**

	Téri tájékozódás; irány, szomszédosság és távolság; köznapi koordináták; *tájékozódás térképen; tájékozódás a gömbön.* **Méretes geometriai tulajdonságok és mérésük (hosszúság, terület, térfogat és szög). A szabványos hosszúságegységek nagysága; viszonyuk.**
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Jó gyakorlottságot ér el a térbeli és síkbeli alkotásokban, képes adott feltételnek megfelelő alkotást létrehozni. **Tud alakzatokat összehasonlítani összképük alapján** különféle helyzetükben: **egybevágóság és hasonlóság szerint azonosítani, megkülönböztetn**i; és néhány egyszerű, megnevezhető, az alakzat részeinek tulajdonságai alapján rámutatni a különbözőségükre. **Ismeri a téglatest, kocka, téglatest, téglalap legfontosabb tulajdonságait, a téglatest és kocka, a téglalap és kocka fogalmak egymáshoz való viszonyát**. **Képes alakzat tükörképét, eltolt képét, elforgatottját előállítani kirakással, megépítéssel**, a sík mozgatásával. **Létre tud hozni adott egyszerű alakzathoz hasonlót (ugyanolyan alakút) építéssel, kirakással, nagyított, kicsinyített elemekkel** és az eredetivel egybevágó elemekkel is, és ezeket meg tudja különböztetni a nyújtott, zsugorított, torzított alakzattól. **Biztonságosan tájékozódik az iskola környékén és a lakóhelyen**; egyszerű térképeken. **Tud hosszúságokat, területeket, térfogatokat, szögeket összehasonlítani, összemérni**, alkalmi egységekkel becsülni, meg- és kimérni.	

FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

RELÁCIÓK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Növekvő és csökkenő számsorozatok állandó különbséggel az ezres körben. Állandó különbségű és állandó hányadosú sorozatok képzése.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Időtől függő mennyiségek alakulásának vizsgálata; (út–idő függvény egyenletes sebességű, egyenes vonalú mozgásnál és változó sebességű mozgásnál; teljesítmények jellemzése) Összefüggések felismerése mért adatok között. Tapasztalatok gyűjtése a négyzetszámokról. Tapasztalati függvények; tapasztalatok gyűjtése az egyenes arányosságról. Hasonló testek hosszméretei és térfogata közti kapcsolat; ismerkedés köbszámokkal. Mennyiség, egység és mérőszám közti összefüggés tudatosítása a különféle mennyiségek méréséhez kapcsolódva.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Függvényre vezető szöveges feladatok megoldása.
Rendszerezés, kombinativitás	Egyenes arányosság és egyéb lineáris függvények jellemzése az egyenletes változással; ábrázolás; leírás nyíl-jelöléssel, nyitott mondattal.
Induktív, deduktív következtetések	Összefüggés-felismerés és kifejezés sorozatokban, táblázatokban.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Elemek közti kapcsolatok kifejezése különféle, megismert módokon (szétválogatás, sorba rendezés, párokba rendezés, nyíldiagram és táblázat készítése, kiegészítése, ábrázolás párhuzamos számegyenes-páron**; összekapcsolás vonallal, nyíllal, a <, >, =, ≠ ≈, ≤, ≥ jelek használata).** *Adott alaphalmazon az összes ilyen relációban levő elempár megkeresése.* A kapcsolat kifejezése általános összefüggésként nyíl-jelöléssel, nyitott mondattal. **A kapcsolat „megfordítása": a megcserélt párok kapcsolatának kifejezése.** A megfordított kapcsolat megfogalmazása szavakkal. *Egyszerű következtetések az elemek között fennálló további kapcsolatokra (a szimmetria és az átszállíthatóság megsejtése;* a reláció tagadása, családkapcsolatok, számok közti relációk összetétele). **Számsorozatok készítése gyűjtött adatokból, adott szabály szerint, táblázatok kiegészítése adott összefüggés szerint.** **Sorozat lehetséges szabályainak felismerése néhány tagjából, ehhez a különbségsorozat felhasználása; a sorozat folytatása, kiegészítése, a folytatás szabályának megfogalmazása. A szabály érvényességének ellenőrzése az elemek behelyettesítésével.** Számsorozatok különbségsorozatának, hányados-sorozatának felírása; növekedés, csökkenés kifejezése, egyenletes és változó különbségek figyelése. *A sorozat növekedési sebességének megfigyelése.* **Gépjátékok: táblázatba gyűjtött párok, hármasok közti azonos összefüggések felismerése, a táblázat kiegészítése, folytatása.** A talált általános összefüggés kifejezése szavakkal; nyitott mondatokkal, nyíljelöléssel leírt összefüggések **kiválasztása,** alkotása, **ellenőrzése.** Táblázatok bemenő adatainak növekvő sorrendbe rendezése, a kijövő adat változásának megfigyelése. A függvényértékek változásának, a változás egyenletességének, egyenetlenségének megfigyelése. **Gépek megfordítása; a megfordított gép szabályának keresése, tudatosítása.** **Gépek összekapcsolása; annak megfigyelése, hogy a működés szabálya függhet az összekapcsolás sorrendjétől.** Összetett szabályú gép helyettesítése két egyszerű gép összekapcsolásával.	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**Tartalom részletezése**
Ebben az évben folytatásként jelenik meg az analógiákra építő szabály-felismerés sorozatokban, táblázatokban (pl. olyan sorozatok, amelyek más-más kezdőszámmal, de azonos különbségsorozattal épülnek; olyan összetett sorozatok, ahol az egyjegyűek körében felismert szabály ismétlődik meg kerek tízesekkel, kerek százasokkal, kerek ezresekkel...). Célunk az összefüggések egyre tudatosabb felismerése mellet további tapasztalatok gyűjtése lépcsőszámokról, négyzetszámokról.	**Tapasztalati függvények, sorozatok készítése,** elemzése **megfigyelt, gyűjtött, számlált és mért adatokkal; ilyenek ábrázolása; visszaolvasása,** jellemzése. Függvények, sorozatok készítése szituációban, szöveges feladatban, geometriai vagy egyéb matematikai jelenségben adott kapcsolathoz (pl. mozgás jellemzése mért adatokkal; sokszög átlóinak számlálása; poliéderek lapjai, csúcsai és élei közti összefüggés keresése; szöveges feladatban adott viszony feltárása számpárok gyűjtésével; hasonló alakzatok megfelelő szakasz-párjainak hossza közti összefüggés...) **Sorozatban, táblázatban megadott adatpárok, adathármasok közti összefüggések, viszonyok keresése**, kifejezése a sorozat, táblázat kiegészítésével, szavakkal, nyíljelöléssel, nyitott mondattal; a felismert összefüggés („szabály") ellenőrzése behelyettesítéssel.

	Néhány tulajdonság megfigyelése, amellyel egy számsorozat, szám-szám függvény jellemezhető (monotonitás, növekedés, csökkenés, egyenletes, gyorsuló, lassuló változás, periodikusság; a lineáris függvények egyenletes változásának és a szabályát leíró nyitott mondatnak a kapcsolata).
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Sokféle, változatos kapcsolat megismerése alapozza az összefüggésfelismerő-képességet. A tanulók által megfogalmazott kapcsolat „jóságát” az dönti el, hogy a megadott elempárok, elemhármasok mindegyikére érvényes.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Az összefüggés felismerése többféle módon segíthető. Például: válogatással, rendezéssel, újabb elempárok megadásával…
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Az ötletesség kiemelésével.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Differenciálhatunk eszközhasználatban és a segítségnyújtás mértékében.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Felismer elemek közt fennálló kapcsolatokat valóságos helyzetekben és elvontabb adatok között. Ezeket ki tudja fejezni különféle módokon. **Tud folytatni adott szabályú sorozatokat, kiegészíteni adott szabályú táblázatokat, tudja ellenőrizni adott, vagy talált, (megsejtett) szabály érvényességét.** Talál összefüggéseket számlálással, méréssel gyűjtött vagy adott elemek sorozatában, táblázatában, ezt ki tudja fejezni szóban, nyíl-jelöléssel, nyitott mondattal. **Tudja képezni számsorozatok különbség- és hányados-sorozatát**, s ezzel jellemezni a sorozat „menetét”. Képes kifejezni egyszerű szabály inverzét (a megfordított gép szabályát) táblázat segítségével.	

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

STATISZTIKA, VALÓSZÍNŰSÉG

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Események gyakoriságának összeszámlálása, jellemző adatok megállapítása. Átlag számítása. Relatív gyakoriságok meghatározása, összehasonlítása.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Mért adatok táblázatba rendezése, grafikonok készítése, olvasása. Események gyakoriságainak illetve egyszerű esetekben relatív gyakoriságainak összehasonlításával a valószínűségek nagyságviszonyának becslése.

Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Játékszabályok értése, követése.
Rendszerezés, kombinativitás	Kísérletek lehetséges kimeneteleinek összegyűjtése. Kísérlet adatainak rendezése.
Induktív, deduktív következtetések	Események bekövetkezési esélyének megsejtése, oknyomozás.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Mért, számolt adatok lejegyzése sorozatba, táblázatba.
Grafikon készítése közösen, vagy egyénileg.
Olvasás a kialakult sorozatról, táblázatról, grafikonról: egyenlő adatok keresése, a legkisebb, legnagyobb kiválasztása, az összes adatot együtt jellemző adat keresése, a medián, a leggyakoribb adat (módusz) és az átlag meghatározása.
Közös játékok, amelyekben a véletlennek is szerepe van; stratégiák alakítása, kipróbálása, *értékelése,* módosítása.
Kísérletek lehetséges kimeneteleinek számbavétele, az egyes események bekövetkezéseinek megfigyelése, rögzítése. **Gyakorisággal, valószínűséggel kapcsolatos sejtések megfogalmazása.** Kísérletek *tervezése* és végrehajtása a sejtések ellenőrzésére, *magyarázatok keresése a tapasztalatok okaira.*

ISMERETEK, TARTALMAK

HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**Tartalom részletezése**
A számolás gyakorlásának egyik legeredményesebb módja továbbra is, ha a tennivalókhoz játékos lehetőséget találunk. Ily módon a téma nem csak a valószínűségi szemlélet formálását célozza, szorosan kapcsolódik a számtan, algebra témakörhöz. A valószínűségi szemlélet fejlesztése pedig nem csak a célzottan erre irányuló órákon valósulhat meg. Folytatásként jelenik meg az adatsokaságok gyűjtése, rendezése, ábrázolása a gyerekeket érdeklő témában; jellemző adatok keresése; (szélső adatok, terjedelem, középső adat, leggyakoribb adat). Olyan adat keresése intuitív módon, amellyel az összes adatot helyettesítve az összesség nem változik.	Tapasztalatok gyűjtése játékokban, megfigyelésekben, kísérletekben **a véletlen és a biztos megkülönböztetésére. Sejtések megfogalmazása**, ellenőrzése, elméletek készítése az oknyomozás során, kipróbálása további megfigyelésekben, kísérletekben. A valószínűségek becslése és összehasonlítása tapasztalati gyakoriságok valamint tapasztalati relatív gyakoriságok alapján. *Elméleti relatív gyakoriságok számítása egyszerű kombinatorikus esetekben.* **Megfigyelésekben, kísérletekben gyűjtött adatok rendezése**, ábrázolása; az adatsokaságot jellemző adatok leolvasása, (terjedelem, medián, módusz), átlag számítása.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK

TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Kísérletekkel, játékokkal teremtünk lehetőséget a gyerekeknek a statisztika és a valószínűség alapvető fogalmainak megismerésére.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	A sok kísérlet és játék mellett egyre több alkalmat teremtünk arra, hogy a gyerekek oknyomozást végezzenek.

ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szóbeli értékelés az okkeresésben és a véleménynyilvánításban való részvétel alapján.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A kísérletek, játékok során minden gyereknek adódik lehetősége sikerélményre.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Adatok sorozatba, táblázatba rendezésével és grafikonkészítéssel **képes egyszerű jelenségekről információkat gyűjteni** és közvetíteni. Egyszerű adatsokaság jellemzésére értően használja a középső adatot és az adatok számtani közepét (átlagát). Kísérleti tapasztalatok alapján tud sejtéseket megfogalmazni véletlen események valószínűségének összehasonlítására vonatkozóan, és tudja összevetni sejtéseit megfigyelt és kísérletben gyűjtött adatok gyakoriságával.	

5-8. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

A következőkben kifejezetten a felső tagozat jellegzetességeire térünk ki. Külön rövid bevezető szöveggel kiemeljük a felső tagozat két elkülöníthető szakaszát, az 5-6 és a 7-8. évfolyamokat.

Az általános iskola felső tagozata összekötő szerepet tölt be az alsós évfolyamok szemléletformáló, tevékenykedtető, felfedeztető fejlesztő munkája és a 9-12. évfolyamok deduktív gondolkodásra nevelő fejlesztő munkája között.

Ennek megfelelően a felső tagozatos matematika oktatásában nagy hangsúlyt kell fektetni mind a konkrét, gyakorlati tevékenységekre, a gyerekek élményeinek a tanításba való bevonására, mind pedig az absztrakt gondolkodás fejlesztésére. Bár a hangsúlyok fokozatosan eltolódnak a konkrét tevékenységtől az absztrakció felé, ez a kétféle megközelítés a felső tagozaton végig párhuzamosan jelen van. A felső tagozatos matematikatanításnak az egyik fontos feladata éppen az, hogy a gyerekeket megtanítsa arra, hogy az absztrakt fogalmaktól mindig vissza tudjanak térni a konkrét, gyakorlati jelentéshez és természetesen fordítva, a konkrét jelenségek világában felfedezzék az általánosat.

A matematikatanítás anyagának összeállításában, a módszerek kiválasztásában sokféle szempontot kell figyelembe vennünk. Ezek közül a leglényegesebbek a matematika belső struktúrája (1), a matematikatanulás pszichológiai jellegzetességei (2), az iskolák adottságai (3) és a mai világ elvárásai (4). Vegyük szemügyre kicsit részletesebben ezeket a szempontokat, és azt, hogy ezeket hogyan tudtuk figyelembe venni a tantervkészítés során!

1. A matematika szigorúan építkező tudomány, ennek tükröződnie kell a tananyag felépítésében is. Ráadásul a fogalmak kialakítása hosszú fejlődési folyamat eredménye. Ez a szempont alapvetően a tananyag spirális, összefüggésekben gazdag építkezésében valósul meg.

2. A matematika tanítása során a gyerekekben könnyen kialakíthatunk olyan gátlásokat, melyek messzire kihatnak és később rendkívül nehezen oldhatók fel. A gondolkodás absztrakciós szintje életkortól, témától, gyerektől függően nagyon különböző lehet. Ebből következően nagyon lényeges, hogy a **várható eredményeket** igen körültekintően állapítsuk meg.
A matematika tanulásában gyakran előfordul, hogy a gyerek úgy érzi, hogy a képességeit meghaladó feladatokkal áll szemben. Ez indokolja, hogy a matematika tanításában különösen nagy jelentősége van a folyamatos ismétlésnek, rendszerezésnek, többféle modell alkalmazásának. Emellett az érdeklődés fenntartása, a sikerélmények biztosítása is kiemelten fontos feladatok. Ezt a célt szolgálhatják a játékos munkaformák, matematikatörténeti érdekességek, projektmunkák és a sokféle tevékenykedtetés.
A korosztály jellegzetessége, hogy a gyerekek közötti különbségek minden tekintetben – testi, érzelmi, értelmi fejlettség területén – nagyon megnőnek a korábbiakhoz képest. Tehát ez az iskolatípus jellemzően nagy létszámú, nagyon vegyes képességű gyerekekkel foglalkozik.
Ebből következően ebben az iskolaszakaszban csak nagyon változatos tanári munkaformákkal és módszerekkel lehet biztosítani azt, hogy minden gyerek a lehetőségeihez képest megfelelően fejlődjön. Ebből adódik az is, hogy ebben a szakaszban mind a felzárkóztatás, mind a tehetséggondozás különösen kiemelt feladatot jelent. Ha erre nem fektetünk hangsúlyt, akkor a gyerekek egy része a matematika tanítás szigorú építkezése miatt végérvényesen leszakadhat. Vagy éppen ellenkezőleg egy tehetséges gyerek érdektelenné válhat.

Mindezen problémák megoldásához a tantervünk sokféle segítséget nyújt. Az **ismeretek, tananyagtartalmak** mellett változatos **tevékenységeket ajánl** a tananyag feldolgozásához, javaslatot ad a lehetséges **tanítási munkaformákra, az ellenőrzésre, a felhasználható módszertani eszközökre, és az esélyegyenlőség kezelésére**.

3. Az iskolai feltételek nem minden esetben optimálisak a tantervi célok, feladatok megvalósítására, nagy különbségek vannak a gyerekek otthoni háttere, képességei, az iskolák felszereltsége és személyi feltételei között, továbbá abban is, hogy az anyagot milyen óraszámban dolgozzák fel. Emiatt a tantervben többféle lehetőséget is kínáltunk a feldolgozandó anyag mennyiségét és eszközigényét tekintve is. A tananyagot három szintre bontottuk:

alapszint, ezt félkövér betűtípus jelzi
középszint, ezt normál betűtípussal szedtük
kitekintés, ez dőlt betűs.

5-6. évfolyamok – alapozó szakasz

Ez a szakasz az alsó tagozat közvetlen folytatása. A tananyag jelentős részét teszi ki a számolás, mérés témaköre. A természetes számkör fokozatos bővítése, a műveletek kiterjesztése alapvető fontosságú feladata ennek az időszaknak. Miközben ezek a témakörök szerves folytatásai az alsó tagozatos matematikatanításnak, a számolási, mérési feladatok során elő is készítik és meg is alapozzák a következő években sorra kerülő absztraktabb matematikai témaköröket: az algebrát, a transzformációk tanítását, a függvények témakörét, a geometria deduktívabb tárgyalását.

A számolási készség fejlesztése mellett ebben az időszakban nagy hangsúly van a szövegértés fejlesztésén. Nagyon sok iskolai kudarcnak állhatnak a hátterében ezzel kapcsolatos problémák. Szövegek olvastatása, értelmezése a matematika óráknak is nagyon fontos feladata.

Továbbvisszük az alsó tagozaton megkezdett módszereket is. Sok és változatos tapasztalatszerzés, eszközhasználat és játék, a konkréttól az általános felé haladó fogalomépítés jellemzi ezt az időszakot.

A gyerekek gondolkodása ekkor még elsődlegesen induktív. Szívesen keresnek szabályosságokat, mintázatokat, ezek általánosításában is egyre ügyesebbek, bár jobban érdekli őket a „hogyan?", mint a „miért?". Mindezek ellenére már ebben a korban is szükséges és fontos, hogy lehetőségeket teremtsünk érvelésekre, vitákra, állítások igazságának alátámasztására, esetleg cáfolatára.
Lényeges ez az időszak a tanulási szokások kialakítása szempontjából is. A tanítás során kiemelt figyelmet kell fordítanunk a rendszeres próbálkozás, becslés, ellenőrzés képességének a fejlesztésére, a megoldások előretervezésére, és a megoldási menet érthető leírására.
Kulcsfontosságú feladata még ennek az időszaknak a gyerekek felkészítése a felsőbb évfolyamokra, a felzárkóztatás, a differenciálás.

7-8. évfolyamok – fejlesztő szakasz

Ez a szakasz már a középiskola közvetlen előkészítése. Az itt tárgyalásra kerülő anyagok szinte mind folytatódnak a középiskolában is. Ebben a szakaszban már módszeresebben építkezünk, rendszerezzük az korábbi évek tapasztalatait, sok esetben pontos megfogalmazásokat adunk, melyeket a későbbiekben már nem kell tovább finomítani.
Ennek a szakasznak a legfontosabb feladata az, hogy az algebra, a függvények, a geometria középiskolai tanításához konkrét tapasztalatokra támaszkodó, mélyen megértett és alaposan begyakorolt alapokat hozzunk létre. A hangsúly ezeken a területeken nem a mennyiségen, hanem az elsajátítás minőségén van.
Miközben folytatódik a tevékenységeken, tapasztalatszerzésen keresztül történő fogalomépítés, egyre nagyobb hangsúlyt kap a rendszerezés, pontos megfogalmazás, az összefüggések felismerése, a következtetésen alapuló okoskodás. Az ismeretszerzés folyamatában az induktív gondolkodás még mindig vezető szerepet játszik, azonban egyre jelentősebb szerepet kapnak a deduktív következtetések.
Ennek a szakasznak nagyon fontos feladata még a szociális kompetenciák fejlesztése. Ebben az életkorban is a gyerekek szívesen tevékenykednek, és már hatékonyan tudnak dolgozni csoportmunkában, projekteken. Továbbra is nagyon fontos feladat a differenciálás, aminek össze kell kapcsolódnia a pályaválasztásra való felkészítéssel is.

5. ÉVFOLYAM

Kövér betűtípus jelzi a kulcsfontosságú részleteket, a normál betűtípussal szedett részletek még mindig a törzsanyaghoz tartoznak, feltétlenül tanítandók, de kevésbé hangsúlyosak az előzőeknél. Időhiány vagy gyenge képességű osztály esetén ezeken a részeken haladhatunk át gyorsabban. Dőlt szedéssel a kitekintések anyagát jelöljük.

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás	Fejszámolás fejlesztése, a műveleti tulajdonságok felfedezése, megértett alkalmazása, általánosítása más számkörökben. A számkörök közötti analógiák felismerése.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Szabályosságok felismerése. Szabályok alkalmazása, adott szabályokhoz halmazok, sorozatok képzése. Konkrét példák a biztos, a lehetséges és a lehetetlen bemutatására.
Tervezés, ellenőrzés igényének megalapozása. Becslés, mérés	Megoldások megtervezése, eredmények ellenőrzése
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése, kapcsolatok felismerése, lejegyzése egyszerű szimbólumokkal. A nyelv logikai elemeinek helyes használata nem csak matematikai tartalmú állításokban.	Változatos tartalmú szövegek értelmezése. Összehasonlításhoz szükséges kifejezések értelmezése, használata (pl.: egyenlő; kisebb; nagyobb; több; kevesebb; legalább, legfeljebb; nem; és; vagy; minden, van olyan).
Rendszerezés, kombinativitás Halmazszemlélet fejlesztése.	Konkrét dolgok adott szempont(ok) szerinti rendezése, rendszerezése. Néhány elem sorba rendezése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Állítások igazságának eldöntése, egyszerű érvelések
Az elsajátítás képességének fejlesztése.	A matematika tanulási módszereinek megismerése. (olvasott tankönyvi szöveg feldolgozása, lényeg kiemelése, házi feladatok célszerű elkészítési módjai)
Pozitív motiváció kialakítása. Kommunikációs készség fejlesztése.	Játékos tevékenységek, rejtvények, kooperatív munkaforma. Könyvtárhasználat.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Valóság és aktuális tananyag összekapcsolása. Az absztrakt fogalmakhoz valóság-közeli interpretáció készítése, a környező világból illusztrációk gyűjtése. A fogalmak kialakulását segítő játékok és eszközök használata. Modellalkotás. Az ismeretek halmazokba rendezése, logikai kapcsolataik feltárása. Több feltételnek megfelelő halmazok előállítása az aktuális tananyagnak megfelelően. Sejtések megfogalmazása, érvelések, naiv indukció. Összetettebb szövegek közös feldolgozása, értelmezése. Szöveges feladat tartalmának eljátszása. Fejtörő feladatok megoldása. A témakörökhöz kapcsolódó barkochba játékok.	
ISMERETEK, TARTALMAK	
Folyamatos, beépül a teljes tananyagba	
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
A gondolkodási módszerek követelményei a többi témában konkretizálódnak	

SZÁMTAN, ALGEBRA

TERMÉSZETES SZÁMOK, MŰVELETEK A TERMÉSZETES SZÁMOK KÖRÉBEN

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Számlálás, számolás. A számfogalom mélyítése, a számkör bővítése	A természetes számok körének kiterjesztése millióig, számok írása, olvasása, műveletvégzés. A 0, valamint a 10, 100, 1000… számok szerepe a szorzás és osztás műveletekben. Osztó, többszörös fogalmak mélyítése.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Műveleti tulajdonságok megfigyelése, biztos, lehetetlen, lehet, de nem biztos kifejezések használata, egyszerű arányossági következtetések, mértékváltások.
Becslés, mérés Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Közelítő számlálás, közelítő mérés, mérés adott pontossággal, kerekítés. Összeadás, kivonás valamint szorzás, osztás eredményének becslése és közelítő illetve pontos kiszámítása. Az eredmény ellenőrzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Valós életből vett problémák megoldása, szöveges feladatok megoldása, ellenőrzés.
Rendszerezés, kombinativitás	Több megoldás keresése, lehetséges megoldások száma. Minimum, maximum és egyéb feladatok megoldása számjegyek változtatása mellett. Számok felírása sokféle alakban, tízes és esetleg más számrendszerekben.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A számrendszer kiterjesztése nagy számokra, műveleti tulajdonságok megfigyelése, azonosságok megfogalmazása.
Egészséges életmódra, környezettudatosságra nevelés	Ezekhez a témakörökhöz kapcsolódó szöveges és mérési feladatok.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Nagy számok írásának és olvasásának összekapcsolása a valóságos világból vett példákkal – kutató- gyűjtőmunka, játékos feladatok. Tízes és más számrendszereket modellező játékok Játékok számjegykártyákkal, számkorongokkal. Műveletek gyakorlása játékos fejtörőfeladatok megoldásához kapcsolva. Fejszámolási játékok. Játékok osztókkal, többszörösökkel. Mérések végzése. Szöveges feladat tartalmának eljátszása.	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**Tartalom részletezése**
A természetes számok írása olvasása ismétlő rész, közben kicsit tovább is fejleszti az alsóban tanultakat.	Nagy természetes számok írása, olvasása (valóságból vett példák), Számlálás – mérés nagy számok körében,

Itt kulcsfontosságú a helyiértékes írásmód értése, ezen belül is a kerek számokkal való szorzás-osztás. A műveletekkel és tulajdonságaikkal foglalkozó részben folytatjuk az alapműveletek műveleti tulajdonságairól a tapasztalat-szerzést. Elkezdjük ezeket megfogalmazni és általánosítani, előkészítve az algebrát. Kulcsfontosságú a műveleti sorrend ismerete összetett műveletsorok esetén. Nagyon fontos, hogy a műveleti tulajdonságok megismerése ne az algebra tanításakor kezdődjön el. Hangsúly van a csak összeadás-kivonást, illetve csak szorzás-osztást tartalmazó műveletsorokban a sorrend felcserélhetőségén. Továbbá, hogy ugyanezekben az esetekben tapasztalatot szerezzenek a zárójelek szerepéről, a műveletek csoportosíthatóságáról. A becslés, közelítés, mérés rendkívül fontos témakör, a teljes tananyagnak szinte minden területén szerepelnie kell. Konkrét mérési feladatok végzése, összekötése a kerekítés becsléssel kulcsfontosságú.	**Számok írása-olvasása tízes számrendszerben,** **Helyi érték és mértékegység táblázatok, át és beváltás,** **Szorzás – osztás tíz hatványaival.** Hosszúság, idő, űrtartalom és tömeg mérése választott és szabvány egységekkel. Számrendszerek, tízes, kettes és egyéb alappal, számlálás, modellek használata (tökéletes pénztárgép, Dienes készlet, papírtépkedés...). Közelítések, mérések Közelítő számlálás, közelítő mérés, **kerekítés, kerekített érték meghatározása, arányossági következtetések.** **Eredmény becslése és közelítő kiszámítása.** Alapműveletek a természetes számok körében. **Összeadás-kivonás, szóban és írásban.** **Szorzás-osztás szóban és írásban. A nulla a szorzásban és osztásban. Osztás kétjegyűvel becsléssel-visszaszorzással,** osztási algoritmussal. Műveletek tulajdonságai, összeg, különbség, szorzat és hányados változásai. **Műveletek sorrendje az alapműveletek körében,** összeg és különbség szorzása-osztása.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	Frontális, differenciált csoportmunka, a tanulók egyéni megfigyelése, kooperatív munkaformák.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Helyiérték-táblázatok, Dienes-készlet, korongok, színes rúd készlet, fóliák, művelet és relációsjel kártyák, játékpénzek, mérőeszközök. Digitális tananyagok
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Folyamatos verbális, diagnosztizáló mérések, értékelő felmérések.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Folyamatos ismétlés, differenciálás, egyéni képességfejlesztés, interaktív számítógépes programok használata.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

A tanult számkörben számok írása, olvasása, a tízes számrendszer biztos ismerete.
A számok számegyenesen való ábrázolása, nagyság szerinti rendezése, kerekítése.
Írásbeli osztás kétjegyű osztóval. A négy alapművelet és a műveleti sorrend helyes alkalmazása. Egyszerű feladatok megoldása a felsorolt témakörökben, milliós számkörben.
Egyszerű szöveges feladatokhoz a megfelelő műveletek megkeresése, a feladatok megoldása.
Kerekített érték megadása, adott pontosságú mérés végzése.
Következtetés mérési eredményből illetve kerekített értékből a lehetséges pontos értékekre, egyszerű esetekben.
Fejszámolás, becslés, közelítő számolás adott korosztálynak megfelelő szintű elvégzése. **Számok sokféle alakban való felírása,** használata a feladatok elvégzésekor.

EGÉSZ SZÁMOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás. A számfogalom mélyítése, a számkör bővítése	A természetes számok körének kiterjesztése az egész számokkal. Az alapműveletek – összeadás, kivonás, természetes számmal való szorzás, osztás – értelmezése az egész számok körében.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Műveleti tulajdonságok megfigyelése. Biztos, lehetetlen, lehet, de nem biztos kifejezések használata.
Becslés, mérés Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Kicsi abszolút-értékű számok esetén a műveletek eredményének kiszámolása fejben, majd ellenőrzése eszközök használatával
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.	A valóságos viszonyokat tükröző modellek használata a fogalom kialakítására, ezeknek a viszonyoknak az átfogalmazása számok és műveletekre és fordítva. Egyszerű szöveges feladatok megoldása. Nyitott mondatok megoldásának vizsgálata különböző számhalmazokon.
Rendszerezés, kombinativitás	Negatív számok előállítása többféleképpen. Rendezésük különböző szempontok szerint, osztályozásuk.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Természetes számok és a negatív számok körében megismert műveleti tulajdonságok összehasonlítása, általánosítása.
Környezettudatosság	Hőmérsékletváltozással kapcsolatos forrásmunkák gyűjtése, feldolgozása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Negatív szám fogalmát megalapozó játékok hőmérő modellel, adósság és készpénz cédulákkal stb. Negatív számok gyűjtése a körülvevő világból. Egy szám előállítása sokféleképpen adósság és készpénz együtteseként. Történet készítése műveletsorhoz, nyitott mondathoz és fordítva, szöveg lefordítása a matematika nyelvére. Játékok számjegykártyákkal, betű-szám kártyákkal, számkorongokkal. Műveletek gyakorlása játékos fejtörőfeladatok megoldásához kapcsolva. Fejszámolási játékok. Szöveges feladat tartalmának eljátszása. Interneten, tudományos folyóiratokban fellelhető, a globális hőmérsékletváltozással kapcsolatos anyagok gyűjtése, feldolgozása

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
Az alsótagozat előkészítette. A hatodik osztályban befejeződik, utána folyamatosan használják.	**Negatív számok fogalma és modelljei,** **ábrázolásuk számegyenesen, összehasonlításuk.** **Ellentett és abszolút érték fogalma.**

Hangsúlyos gondolatok: Kulcsfontosságú a negatív szám fogalmának megértése. Tudjon a negatív számokat értelmezni, negatív számhoz mennyiséget társítani és fordítva. Kis számokkal, modellel, értve tudjon összeadni és kivonni, természetes számmal szorozni és osztani. Tudja, hogy a hozzáadás és az elvétel mikor növeli, mikor csökkenti az eredeti számot. Lásson példákat arra, hogy a nyitott mondatok megoldáshalmaza mennyire függ az alaphalmaz megválasztásától, és hogy egy pici módosítás a nyitott mondatban mennyire tudja befolyásolni megoldáshalmazt. Ez az egyenletek módszeres tárgyalásához, az azonosság, azonos átalakítás, megoldáshalmaz… fogalmak előkészítéséhez nagyon fontos.	Műveletek egész számokkal, **összeadás-kivonás eszközök segítségével,** **szorzás-osztás természetes számmal.** Nyitott mondatok.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	Beszélgetések. Közös, páros és egyéni tevékenykedtetés. Irányított játékok. Rajzok értelmezése és alkotása. Tudatos memorizáltatás.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Demonstrációs és egyéni készpénz- és adósságcédulák, hőmérő modell, hegy – és vízrajz térkép, számegyenes, számolóléc.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A műveletek tevékenységgel, eszközzel, rajzzal való megjeleníteni tudásának diagnosztizáló mérése. A műveletvégzés tudásának diagnosztizáló felmérése (eszközhasználat megengedett).
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. Társak bevonása a segítségadásba. Eszközhasználat idejének kitolása.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK
A téma hatodikban újra előkerül, akkor kerül sor arra, hogy nagyobb számok körében is végezzünk műveleteket. Itt ebben a témakörben a követelmény annyi, hogy **legyenek képesek egész számok helyét számegyenesen megtalálni, nagyság szerint sorba állítani. Értsék az ellentett és abszolút érték szavakat. Tudjanak műveleteket végezni eszközök segítségével, 30-nál nem nagyobb abszolút értékű egész számok körében.** Tudjanak egyszerű negatív számokhoz is kapcsolódó szöveges feladatokat megoldani, és fordítva, műveletekhez szöveges értelmezést találni.

TÖRTEK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás. A számfogalom mélyítése, a számkör bővítése.	Számkör bővítés, törtfogalom megalapozása. Törtek kétféle értelmezése. Törtek többféle alakja, összehasonlítása

Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés.	Mennyiségek törtrészének számítása. Műveleti tulajdonságok megfigyelése, biztos, lehetetlen, lehet, de nem biztos kifejezések használata. Egyszerű események relatív gyakoriságának megfigyelése
Becslés, mérés. Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Közelítő számlálás, közelítő mérés, mérés adott pontossággal, kerekítés. Eredmény becslése és közelítő kiszámítása. Eredmény becslése, számítása, majd a becslés, számítás ellenőrzése eszköz használatával
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció. Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Valós életből vett problémák megoldása, szöveges feladatok megoldása, ellenőrzés.
Rendszerezés, kombinativitás.	Több megoldás keresése, lehetséges megoldások száma. Számok felírása sokféle alakban. Adott feltételek mellett az összes megoldás keresése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés.	Műveletek kiterjesztése a törtek körére, analógiák keresése.
Egészséges életre nevelés.	Ritmusérzék fejlesztése, mozgás és tér-érzékelés fejlesztése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Törtmennyiségek leolvasása a környezetünkben levő tárgyakról, rajzokról…
Törtek előállítása vágással, hajtogatással, kirakással, összeméréssel
Törtek megjelenítése különféle modellekkel, csoki, torta, szalag, színesrúd készlet, Dienes készlet stb.
Közös játékok, társasjátékok, kártyajátékok a műveletek és az egyszerűsített bővített alakok megértéséhez:
Palacsintasütés és osztás.
Mérések végzése különféle mértékegységekkel

ISMERETEK, TARTALMAK

HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
ALSÓ TAGOZATON ELKEZDŐDÖTT A TAPASZTALATSZERZÉS, ITT EZEKET RENDSZEREZZÜK, MEGFOGALMAZZUK, TOVÁBBÉPÍTJÜK ÉS GYAKOROLJUK. HATODIKBAN BEFEJEZZÜK, UTÁNA MÁR CSAK FENN KELL TARTANI AZ ISMERETET. KULCSFONTOSSÁGÚ A TÖRT FOGALMÁNAK MEGÉRTÉSE, TÖBBFÉLE ÉRTELMEZÉSE, AZ EGYSÉGTÖRT POZITÍV EGÉSSZEL (KICSI) VALÓ OSZTÁSÁNAK ÁTLÁTÁSA, ANNAK MEGÉRTÉSE, HOGY EGY TÖRT SOKFÉLE ALAKBAN ÍRHATÓ, ELSŐSORBAN AZ EGYSZERŰSÍTÉS-BŐVÍTÉS TISZTA ÁTLÁTÁSA.	A törtekről tanultak felelevenítése: **egységtörtek**. A pozitív tört **más értelmezései:** **közülük kiemelve a több egész egyenlő részekre osztását. Egyenlő nevezőjű, egyenlő számlálójú törtek összehasonlítása.** Egységtörtek egyenlő részekre osztása. **Egyszerűsítés-bővítés,** különböző nevezőjű törtek összehasonlítása bővítéssel. **Törtek ábrázolása számegyenesen.** Ismerkedés a negatív törtekkel. Műveletek törtekkel eszközzel vagy anélkül: **összeadás-kivonás,** **szorzás természetes számmal,** **osztás pozitív egész számmal egyszerű esetekben** (a számláló osztható az osztóval, vagy pedig kicsi a nevező). **Egyszerűsítés-bővítés,** különböző nevezőjű törtek összehasonlítása bővítéssel.

A fentiek birtokában tudjon egyszerű modelleket találni, amelyek segítik kicsi nevezőjű törtek összeadásában, kivonásában, pozitív egésszel való szorzás-osztásában.	**Törtek ábrázolása számegyenesen.**
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	Irányított játékok. Tanulási eszközök használatának segítése. Egyéni rajzkészítés.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Színes rudak, Dienes-készlet, körcikkek, pontrácsok, mérőedények, hosszúság-, területmérés-, tömeg- és térfogatmérés egységei. Óra.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A műveletek tevékenységgel, eszközzel, rajzzal való megjeleníteni tudásának diagnosztikus mérése. A műveletvégzés tudásának diagnosztizáló mérése (eszközhasználat megengedett).
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. Az eszközhasználat kitolása. Interaktív gyakorlást segítő tanulói anyagok használata.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Legfontosabb követelmény, hogy minél rugalmasabb törtszám fogalmat alakítsunk ki. **Legyenek képesek a gyerekek a törtszámokat elképzelni, – számhoz mennyiséget, mennyiséghez számot társítani, különböző egységválasztás mellett is. Tudjanak egy törtet többféle különböző alakban felírni, szerezzenek jártasságot az egyszerűsítésben és a bővítésben. Tudjanak a 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 15, 20, 50, 100 nevezőjű törteket összeadni, kivonni, egész számmal szorozni illetve osztani. Tudják ezeket számegyenesen ábrázolni, nagyság szerint rendezni.**	

TIZEDES TÖRTEK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Számlálás, számolás.	Törtek írása tízes számrendszerben, tizedes törtek írása, olvasása, alaki érték, helyi érték fogalmak értelmezése a tizedes törtek körében, műveletvégzés.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés.	Arányos következtetések. Mértékváltások. Adatgyűjtés, esélyek latolgatása, kísérletek eredményének kiértékelése
Becslés, mérés.	Közelítő számlálás, közelítő mérés, mérés adott pontossággal, kerekítés. Eredmény becslése és közelítő és pontos kiszámítása. Az eredmény ellenőrzése
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció.	Valós életből vett problémák megoldása, szöveges feladatok megoldása, ellenőrzés.
Rendszerezés, kombinativitás.	Több megoldás keresése, lehetséges megoldások száma. Minimum, maximum és egyéb feladatok megoldása számjegyek változtatása mellett. Számok felírása sokféle alakban. A természetes számok körében megismert szabályosságok és algoritmusok alkalmazása tizedes törtekre.

<table>
<tr><th colspan="3">AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</th></tr>
<tr><td colspan="3">Kis mennyiségek mérése nagyobb egységekkel.
A természetes számokhoz kapcsolódó analógiák folyamatos felfedeztetése és tudatos felhasználása a számok összehasonlításában és a műveletvégzésben.
Játékos fejszámolásos tevékenységek a 10-zel, 100-zal, 1000-rel való szorzás és osztás gyakorlására
Tizedes törtek írásának és olvasásának összekapcsolása a valóságos világból vett példákkal – kutató- gyűjtőmunka, játékos feladatok.
Tízes és más számrendszereket modellező játékok. Számlálás, lépegetés tizedes tört lépésekkel.
Játékok számjegykártyákkal, műveleti és relációjel kártyákkal, számkorongokkal.
Műveletek gyakorlása játékos fejtörő feladatok megoldásához kapcsolva.
Fejszámolási játékok.
Szöveges feladat tartalmának eljátszása.</td></tr>
<tr><th colspan="3">ISMERETEK, TARTALMAK</th></tr>
<tr><th colspan="2">HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK</th><th>TARTALOM RÉSZLETEZÉSE</th></tr>
<tr><td colspan="2">A TÖRTEKRŐL ÉS A HELYI ÉRTÉKES SZÁMÍRÁSRÓL TANULTAKHOZ KAPCSOLÓDIK ELSŐSORBAN. HETEDIKBEN FEJEZŐDIK BE A HATVÁNYOZÁS ÉS NORMÁLALAK MEGISMERÉSÉVEL.

Kulcsfontosságú hogy lássák a törtek és tizedes törtek kapcsolatát, át tudják törtalakba írni a tizedes törteket. Továbbá, hogy lássák az analógiát az egész számok helyi értékes írásával. Tudjanak biztonságosan szorozni, osztani10-zel, 100-zal, 1000-rel, és ezeket alkalmazni a mértékváltások során.</td><td>A tizedestörtek bevezetése.
A tizedes törtek értelmezése, ábrázolása a számegyenesen; A tizedes törtek egyszerűsítése, bővítése, kerekítése
A tizedes törtek összeadása, kivonása, az eredmény becslése
A tizedes törtek szorzása, osztása, kerek tízesekkel, kicsi pozitív egészekkel, átlagszámítás

KÖZELÍTŐ SZÁMÍTÁSOK, MÉRÉSEK, KEREKÍTÉSEK
Adatgyűjtés, esélylatolgatás</td></tr>
<tr><th colspan="3">MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK</th></tr>
<tr><td>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,</td><td colspan="2">Irányított játékok. Tanulási eszközök használatának segítése.</td></tr>
<tr><td>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</td><td colspan="2">Dienes készlet, számjegykártyák, betű-szám kártyák, számkorongok, demonstrációs számegyenesek, játékpénzek, mértékegység-táblázatok Interaktív digitális tananyagok..</td></tr>
<tr><td>ÉRTÉKELÉS MÓDJA</td><td colspan="2">A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. A tizedes törtekkel való számolás diagnosztizáló és értékelő felmérése.</td></tr>
<tr><td>AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</td><td colspan="2">A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. Társak bevonása a segítségadásba. Digitális tanulói gyakorló anyagok</td></tr>
<tr><th colspan="3">VÁRHATÓ EREDMÉNYEK</th></tr>
<tr><td colspan="3">Legyen képes tizedes törteket helyiérték-táblázatban többféleképpen is megadni, nagyság szerint sorba állítani, tizedekkel, századokkal számlálni, tizedes törteket összeadni, kivonni, 10-zel, 100-zal, továbbá más természetes számokkal szorozni és osztani egyszerű tizedes törtek (legfeljebb 4 értékes jegyet tartalmazó számok) körében.
Tudjon adott pontossággal mérni, szomszédos mértékek között mértékváltásokat végezni tizedes tört váltószámokkal is.</td></tr>
</table>

GEOMETRIA, MÉRÉS

ALAKZATOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Térszemlélet fejlesztése	Térlátás, térbeli viszonyok észlelése, adott tulajdonságú ponthalmazok keresése, ábrázolás síkon és gömbön.
Számlálás, számolás	A hosszúság, és szög nagyságának meghatározása választott és szabvány egységekkel. 360 felosztása egész számú egyenlő részre. Szorzás-osztás 10, 100, …. és 60 számokkal. Távolságok mérése pontok és összetettebb alakzatok között is.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Szakaszok, szögek összehasonlítása, korlátos és korlátlanul kiterjedő alakzatok összehasonlítása.
Becslés, mérés	Szakaszok, szögek, összehasonlítása, hosszúság és szögmérés. (Mértékváltások, a tanult műveletek használata. Különböző beosztású skálákról való leolvasások.)
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Sík és tér, sík és gömb összehasonlítása, kritikai gondolkodás. Szöveggel adott tulajdonságnak megfelelő ponthalmazok megkeresése a síkon. Rajzzal adott alakzat tulajdonságainak szöveges megfogalmazása.
Rendszerezés, kombinativitás	Alakzatok osztályozása, tulajdonságaik megfigyelése. Testek éleinek, csúcsainak, lapjainak leszámolása, egy adott készletből (sokszögoldalak, tartományok) különböző alakzatok előállítása. Alapvető alakzatokból új összetett alakzatok képzése. Halmazok közös részének és uniójának megadása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Alakzatokról szerzett tapasztalatok általánosítása. Analógiák megfigyelése a síkon és a gömbön. Egyszerű érvelések az eddig megismert alakzatokhoz kapcsolódva.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Használati tárgyak gyűjtése, megfigyelése, osztályozása. Testek építése gyurmából, szívószálakból, kartonpapírból, sokszöglapokból. Testek csoportosítása adott tulajdonságok alapján Szögtartomány és sáv előállítása félsíkok színes fóliából készült modelljeinek metszeteként. Háromszögek és egyéb sokszögek előállítása pálcikából, szívószálból, papírhajtogatással, pontrácson, négyzetrácson, (véges ponthalmazon). Távolság meghatározása méréssel valóságos tárgyaktól, illetve gyerekekkel, korongokkal szemléltetett ponthalmazoktól. Adott tulajdonságú pontok keresése méréssel, a pontok szemléltetése gyerekekkel (udvaron, tornateremben adott tulajdonságú pontok helyére állnak), korongokkal. Tükrös alakzatok tengelyeinek meghajtogatása. Szögmérések. Mérőegységként használt szögek – derékszög, derékszög fele – előállítása hajtogatással. Szögmérő használata.	

Szerkesztő eszközök, körző, vonalzó, szögmérő használata síkon és gömbön is.
Sokszög szögeinek mérése.
Kísérletek a Lénárt-féle gömbön kisebb és nagyobb csoportokban.

Több feltételnek megfelelő ponthalmazok előállítása tartományok metszeteként, átlátszó papír, kartonból, vagy színes fóliából kivágott tartományok metszeteként.
Kör és gömb alakú tárgyak megfigyelése, gyűjtése a környezetükben.
Mintázatok készítése körökből és egyenesekből.
Háromszögek szerkesztése körző segítségével előre adott szakaszokból. Kellő tapasztalatszerzés a háromszög-egyenlőtlenség megfogalmazásához.
Egyenlő szárú és egyenlő oldalú háromszögek előállítása hajtogatással, szerkesztéssel. Körző és egyélű vonalzó használata. Derékszögű vonalzó használata párhuzamos és merőleges egyenesek előállításakor.

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
Az alsótagozaton megismerkedtek sokféle alakzattal, geometriai tulajdonsággal, ezeket most elkezdjük kicsit módszeresebben rendszerezni, meghatározni. Foglalkozunk a geometria alapalakzataival – pont, egyenes, félegyenes, szakasz, sík, félsík – és ezekből metszetként vagy unióként építhető, vagy ezek által határolt alakzatokkal. Megismerkedünk az alakzatok megadásának egy másik fontos módjával, adott tulajdonságú pontok halmazaként is előállítjuk a kört, a síksávot. Ezzel megalapozzuk azt a folyamatot, melynek során a gyerekek elkezdenek távolodni a szemlélettől és közeledni a deduktív gondolkodás felé. A mélyebb megértést segíti a sík és gömbi alakzatok analóg tárgyalása. A hangsúly az elnevezések felelevenítésén, használatán van, azon, hogy a gyerekek megbarátkozzanak a végtelenbe nyúló alakzatokkal is. Kulcsfontosságú a szögtartomány és a síksáv bevezetése két félsík közös részeként is. Nagyon fontos, hogy a szögmérő használatát jól megértsék és begyakorolják. Hangsúlyos, hogy a gyerekek megtapasztalják, hogy a pont és egyenes között a legrövidebb távolság a merőleges szakasz, továbbá, hogy adott egyszerű tulajdonsághoz meg tudják a hozzátartozó ponthalmazt adni.	Pont és egyenes a síkon, pont és gömbi egyenes, vagyis főkör a gömbön. Két egyenes kölcsönös helyzete a síkon; két főkör kölcsönös helyzete a gömbön. A síkbeli és gömbi távolságmérés. Egység választása síkon és gömbön. Mérőeszközök. Alkalmazás földrajzi távolságmérésre **A szögtartomány és szögmérés**. A szögek fajtái. *Forgásszög fogalma.* Síkbeli és gömbi szög mérése, síkbeli és gömbi szögmérő használata. Merőlegesség és párhuzamosság a síkon és a gömbön. Konvexitás fogalma **Ponthalmazok távolsága.** Távolság segítségével adott ponthalmazok: **kör és gömb,** definíció elmélyítése. Körvonal, kör belső és külső tartománya, körlap, középpont, sugár, átmérő, húr és körcikk, körív, körszelet. Koncentrikus körök, körgyűrű. Gömbi körök. **Pont és egyenes távolsága,** egyenesre merőleges szakasz, rajzolása derékszögű vonalzóval. *Pont és kör távolsága*. **Egyenestől adott távolságra levő pontok halmaza, Párhuzamos egyenesek távolsága, párhuzamos egyenesek rajzolása két vonalzóval.** Több feltételnek megfelelő ponthalmazok. **Két ponttól egyenlő távolságra levő pontok halmaza: szakaszfelező merőleges,** felező merőleges előállítása, szerkesztése. Két egyenestől egyenlő távol levő pontok halmaza: szögfelező, középpárhuzamos előállítása. Háromszögek, négyszögek, **háromszög szerkesztése három oldalból, háromszög-egyenlőtlenség.**

Fontos, hogy három oldalából tudjanak háromszöget szerkeszteni, és hogy tapasztalatot szerezzenek a háromszögek oldalai és szögei közötti összefüggésekről.	Tapasztalatszerzés alakzatok egybevágóságáról. Ismerkedés párhuzamos oldalú négyszögekkel: trapéz, paralelogramma, rombusz.
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Közös, páros és egyéni tevékenykedtetés. Szabad és irányított játékok. Rajzok értelmezése, alkotása. Egyéni rajzkészítés. Tanulási eszközök használatának segítése. Tudatos memorizáltatás.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Sík és térmértani modellező készlet. Táblai szerkesztési eszközök. Lyukas tábla. Fóliák. Használati eszközök, mértani testek. Lénárt-féle gömb, szívószálak, korongok,
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Hibajavítás segítése. Eszközhasználat diagnosztizáló mérése. A tanulók egyéni megfigyelése. Az eszközhasználat diagnosztizáló felmérése. Pont és egyenes távolságának, kör fogalmának, egy ponttól adott távolságnál közelebb… fogalmak ismeretének ellenőrzése.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Tájékozódás a tanulók egyéni (testi, szellemi adottságairól). A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. Társak bevonása a segítségadásba. A verbalitás segítése.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
A fejezet fő célja az ismétlés és alapozás. Ismerjék fel a gyerekek az egyszerű geometriai alakzatokat. **Értsék a szakasz és egyenes, sík, félsík, él, csúcs, lap, tartomány, konvex, konkáv szavakat. Legyen fogalmuk a sík, a félsík, az egyenes, a félegyenes határtalanságáról.** **Tudjanak merőlegest és párhuzamost, téglalapot, négyzetet előállítani vonalzóval és hajtogatással is.** **Értsék a szögtartomány fogalmát, származtatásait, ismerjék a szögek fajtáit, tudjanak szakaszt és szöget mérni.** **Tudják, hogy pont és egyenes között a legrövidebb szakasz a merőleges és hogy ennek hossza a pont és egyenes távolsága.** **Ismerjék a gyerekek a ponttól és egyenestől adott távolságra, annál közelebb, illetve távolabb levő pontok által alkotott halmazokat, (kör, párhuzamos egyenes pár, sáv),** legyenek képesek ezeket előállítani két vonalzó segítségével. Közös munkában, csoportban vagy tanár által vezetett foglalkozáson legyenek képesek összetettebb alakzatok távolságát is megtalálni, több feltételnek megfelelő ponthalmazokat előállítani, felező merőlegest szerkeszteni. **Ismerjék az egyenlő szárú, illetve egyenlő oldalú háromszög kifejezéseket. Tudjanak három oldalból háromszöget szerkeszteni. Tudják a szerkesztéseknél alkalmazni a háromszög-egyenlőtlenséget.** Legyen tapasztalatuk arról, hogy egy háromszögben nagyobb szöggel szemben nagyobb oldal van.	

MÉRÉSEK, TERÜLET, FELSZÍN, TÉRFOGAT

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés szempontjai a témakörben**
Térszemlélet fejlesztése	Testekhez vetületi ábrák, alaprajzok, hálózatok készítése. Alakzatok előállítása adott feltételeknek megfelelően.
Számlálás, számolás	A számfogalom mélyítése a mérési feladatokon keresztül, számolás gyakorlása,

Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Mért, számított eredmények változásának megfigyelése az adatok, illetve a mérés egységének megváltozása esetén.
Becslés, mérés	Közelítő és pontos mérések, mértékváltás, becslés, közelítő számítások.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Gyakorlati helyzetekhez, szöveggel leírt helyzetekhez matematikai interpretáció készítése és fordítva.
Rendszerezés, kombinativitás	Téglatest és kocka tulajdonságainak összefoglalása, rendszerezése. Sorbarendezés a hosszúság, kerület, terület, felszín illetve a térfogat nagysága szerint. Egységnégyzetekből kirakható, adott területű téglalapok építése. Egységkockákból kirakható, adott térfogatú téglatestek építése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Tapasztalati kerület-, terület-, felszín- és térfogatmérések általánosítása, egyszerű képletek alkotása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Hosszúságmérések az iskolában és az iskola körül.
Testhálók készítése, testek építése.
Közelítő és pontos mérések választott és szabványmértékegységekkel.
Mérések, idő, tömeg, hosszúság, kerület, terület, térfogat mérése szabadon választott és standard mértékegységekkel. Térfogat mérése egységkockákkal és űrtartalomként is.
Téglatest építése egységkockákból és színes rudakból, testek térfogatának összehasonlítása.

ISMERETEK, TARTALMAK

HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
Az iskolai geometria anyagnak két nagy, fő vonulata van. Az egyik az alakzatok, transzformációk, szerkesztések, a másik a mérések témaköre. Ez a két témakör persze nagyon sok ponton érintkezik, mégis két önálló résznek tekinthető. A hosszúság- és területmérés alapozása az alsótagozat feladata. Ezen az évfolyamon ismételünk és az eddig szerzett ismereteket kiegészítjük a téglalap és négyzet területképletének, illetve a téglatest és a kocka térfogatképletének megfogalmazásával. A téglalap, négyzet területének, a téglatest, kocka térfogatának tanítása itt befejeződik, a továbbiakban fenntartjuk és használjuk az itt tanultakat. Erre építjük a későbbi osztályokban a háromszögek és négyszögek területének, a hasábok, gúlák térfogatának tanítását. A hangsúly itt a kerület, terület illetve a felszín, térfogat fogalmak megértésén van. A képletek mechanikus alkalmazása helyett kulcsfontosságú a megértett alkalmazás. Nem elsősorban a képletek ismeretén van a hangsúly, hanem mérésekben való tapasztalatszerzésen a gyerekek, és azon, hogy a számításokat ezekkel a mérési tapasztalatokkal kössék össze a gyerekek.	**Négyzet, téglalap tulajdonságai.** **Kerület fogalma,** **sokszögek kerülete.** **Terület fogalma**, sokszögek területe **téglalap, négyzet területképlete.** Testek hálója. Hálók színezése. **Téglatest felszíné**nek mérése, számítása. **Mértékváltások**. Térfogat mérése, számítása **téglatest, kocka térfogatképlete,** gyakorlati életből vett példák, mérések végzésére alapozott feladatok. **Mérés eredményének becslése, kerekítése**

A terület-, illetve a térfogatképletek alkalmazását előzze meg az egységnégyzetek, illetve egységkockák leszámolása. Nagyon fontos, hogy téglalap területszámítása, és a téglatest térfogatának kiszámítása közötti analógia megtapasztalása. A téglatest rudakkal, rétegekkel történő kitöltése is segíti ezt a folyamatot. A képleteket ebben a témakörben csak akkor vezessük be, ha meggyőződtünk arról, hogy az már csak egy megértett tartalomnak a rövidített lejegyzési módja a gyerekek számára.	
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	Rajzok értelmezése, alkotása. Egyéni rajzkészítések. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Játékok. Egyéni hibajavítások. Az absztrahálás és a konkretizálás útjainak sokszoros bejárása. Az eszközök használatában való gyakorlottság és a szóbeli kifejezőkészség segítése.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Lyukas tábla. Élvázak. Szívószálak, Babilon-készlet. Sík- és térmértani modellező készlet. Milliméterpapír. Demonstrációs síkidomok és testek, testhálók, építőjátékok, összehúzható, fonalas testhálók, Interneten elérhető térgeometriai programok.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szóbeli megerősítés, hibajavítás. Diagnosztizáló mérések. Téglalap kerület-, terület- és kerületszámítási, valamint téglatest felszín- és térfogat számítási feladatok megoldásának diagnosztizáló és értékelő felmérése.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Társak bevonása a segítségadásban. Értékes részvétel biztosítása mindenkinek a megfelelő részfeladat kiválasztásával.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Legyenek képesek kiválasztani azokat a mérőeszközöket, mértékegységeket, melyek a kerület, a terület illetve a felszín és a térfogat mérésére alkalmasak. **Legyenek képesek méréseket végezni a hosszúság, a területek és térfogat körében. Legyen egy jó, közelítő elképzelésük azoknak a mértékegységeknek a nagyságáról, amelyekkel rendszeresen találkoznak. Tudják ezek körében a szomszédos mértékegységek közötti viszonyokat mérőeszközökről leolvasni, és matematikai formulával leírni a. Ezek alapján legyenek képesek kicsit távolabbi egységek viszonyára következtetni.** **Tudják sokszögek kerületét körző-vonalzó segítségével kielégítő pontossággal mérni.** **Ismerjék a négyzet és téglalap fogalmát, tulajdonságait.** **Legyenek képesek alakzatok területét kirakással megbecsülni.** **Ismerjék és értsék a téglalap** kerület- és **területképletét.** **Legyenek képesek testek térfogatát kirakással, átöntögetéssel megbecsülni, térfogatokat összehasonlítani. Ismerjék és képesek legyenek közelítőleg felismerni a térfogat egyszerű, standard mértékegységeit. Tudják a szomszédos mértékegységek közötti viszonyokat mérőeszközökről leolvasni és matematikai formulával leírni.** Ezek alapján legyenek képesek kicsit távolabbi egységek viszonyára következtetni. **Ismerjék és értsék a téglatest térfogatképletét.**	

ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

SZÁMEGYENES, DERÉKSZÖGŰ KOORDINÁTA-RENDSZER

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Számegyenesen, koordinátarendszerben való tájékozódás, műveletvégzés.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Összetartozó számpárok keresése, ábrázolása. Táblázatban, grafikonon összefüggések keresése.
Becslés, mérés	Helymeghatározás a környezetünkben, becsléssel, méréssel egybekötve.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Annak ellenőrzése próbálgatással, hogy a koordinátarendszer egy pontja rendelkezik-e egy adott tulajdonsággal vagy sem. Összefüggés felismerő képességfejlesztése.
Rendszerezés, kombinativitás	Adott tulajdonságú halmazok keresése, közös részük, uniójuk előállítása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Kísérletezés önkényesen választott pontokkal, következtetés a teljes megoldáshalmazra.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Mozgásos játékok – „Fuss a megadott koordinátájú helyre…” Egyéb koordinátákat használó játékok – torpedó, sakk stb. Tájékozódás térképen, földgömbön. Kísérletek és játékok a földgömbön, tájékozódás a Lénárt-féle gömbön. Barkochba a jelzőszámokkal. Szám párokkal adott képek megrajzolása. Szabályjátékok, sorozatok folytatása. Helymeghatározás konkrét, gyakorlati szituációkban.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
A függvények témaköre teljesen átszövi az egész anyagot. Hozzárendelések, szabályjátékok… minden anyagrészben megjelennek. Ismert szabály alapján ismeretlen elemek meghatározása, illetve ismert elemek esetén szabály(ok) megfogalmazása, több megoldás keresése végig jelen van a tanítási folyamatban. A természetes számokkal foglalkozó anyagrészben részletesen foglalkozunk az összeg, különbség, szorzat, hányados változásaival, de erre visszatérünk minden új számkör bevezetésekor. Külön óraszámot kap a koordinátarendszerrel való ismerkedés. Ezért ezt részletesebben is taglaljuk.	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
Az alsó tagozatból ismert a számegyenest, ennek fogalmát összefoglaljuk, mélyítjük, továbbépítjük a koordináta-rendszer bevezetésével. Előkészítjük a függvények ábrázolását. Hangsúlyos a biztos tájékozódás a számegyenesen és a koordináta-rendszerben. Fontos feladat ponthalmazok meghatározása jelzőszámok közötti összefüggéseknek megfelelően.	Ismerkedés a koordinátarendszerekkel.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Egyéni rajzkészítés. Önellenőrzés segítése.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Lyukas tábla, koordináta-rendszer, 1 forintos érmék, sakktábla, térképek, földgömb.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szóbeli értékelés, megerősítés, hibajavítás. Diagnosztizáló mérés.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Egyéni megerősítés. Társak bevonása a segítségadásba. Interaktív számítógépes játékok.
VÁHATÓ EREDMÉNYEK	
Értsék, hogy a jelzőszámok rendezett számpárok, az első, második jelzőszám – vagy x, y koordináta – szavakat. Legyenek képesek tájékozódni a derékszögű koordináta-rendszernek az origó közelében lévő részében (–10 és +10 közötti jelzőszámok), ebben a tartományban adott pontok koordinátáit leolvasni illetve adott számpárokat ábrázolni. Csoportos munkában legyenek képesek egyszerű összefüggésekhez a hozzátartozó ponthalmazt megkeresni. Egyszerű utasítást értsenek meg és legyenek képesek azt végrehajtani: egyszerű szabály szerint egy elemhez hozzárendelt elemet (elemeket) megadni, egyszerű szabállyal megadott sorozatot folytatni. Tudjanak néhány elemmel (elempárral) megadott sorozathoz lehetséges szabályt keresni.	

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás.	Tömegjelenségek előfordulási gyakoriságának megszámlálása.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés.	Események gyakoriságának megállapítása elvégzett kísérletekben. Különböző események gyakoriságának összehasonlítása. A biztos és a lehetetlen események felismerése egyszerű esetekben.
Becslés, mérés.	Egy-egy jelenség előfordulási gyakoriságából nagyságrendi következtetés levonása, esélylatolgatás
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció.	A kísérlet feltételeinek értelmezése, a feltételek teljesülésének megítélése, a megadott szabályok követése Egyéni vagy kiscsoportos eredmények megosztása, közös értelmezése.
Rendszerezés, kombinativitás.	Adatok gyűjtése, rendszerezése. A kísérlet lehetséges kimeneteleinek összegyűjtése, a megfigyelt események osztályba sorolása
Deduktív következtetés, induktív következtetés.	Kis elemszámú kísérlet megfigyelése alapján következtetés nagyobb elemszámú kísérlet lehetséges kimeneteleire, az események előfordulási gyakoriságából szabályosságok megállapítása.
Egészséges életmód, környezettudatosság.	Környezetvédelemhez kapcsolódó kérdésekkel, egészséges életmóddal kapcsolatos statisztikai adatok gyűjtése, elemzése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A környező világból, újságokból, könyvekből, Internetről, adatsokaságok gyűjtése és elemzése, grafikonon való megjelenítése. Adatgyűjtés megtervezése, végrehajtása, értékelése, ábrázolása grafikonok segítségével. Poszter készítés Valószínűségi játékok, kísérletek Jegyzőkönyvkészítés Egyéni vagy kiscsoportos kísérletezések eredményének közös összefoglalása, kiértékelése.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
A téma folyamatosan jelen van első osztálytól kezdve a tananyagban. A hangsúly azonban mindvégig a tapasztalatszerzésen volt. ötödikben, a tapasztalatok további gazdagítása mellett, elkezdjük használni a gyakoriság, relatív gyakoriság fogalmakat, és összekötjük ezt a gyerekek intuitív valószínűségfogalmával.	**Folyamatos, beépülhet a tananyagba** Egyes témakörökben az összes eset összeszámlálása, fa-diagrammal, vagy más rendszerezéssel, egyes elemi események valószínűségének becslése, legegyszerűbb esetekben számítása is.
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Egyéni vagy páros kísérletezés eredményeinek közös kiértékelése.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Statisztikai zsebkönyvek, újságok, Internet, ismeretterjesztő könyvek, játékkocka, pénzérmék…, nyereményjátékok. Koordináta-rendszer, jegyzőkönyvek. Számítógépes valószínűségi kísérletek
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szóbeli értékelés megfigyelés alapján, diagnosztizáló mérés.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A sok tapasztalatszerzés biztosítja, hogy mindenkinek fejlesszük a valószínűségi gondolkodását.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Adatokat el tud rendezni sorozatba, táblázatba, ábrázolni tudja azokat grafikonon; Sorozatból, táblázatból, grafikonról adatokat visszaolvas; talál az egész adat-együttest jellemző adatokat (pl. a nagyság szerinti középsőt, a legnagyobb, legkisebb adatokat, ezek távolságát, a leggyakoribb adatot;) Ki tudja számítani az adatok átlagát. Képes megfogalmazni sejtést véletlen eseményekkel kapcsolatban, (melyik valószínűbb, melyik kb. hányszor fog előfordulni a következő 30 próbában, melyik nem fog előfordulni egyszer sem...) sejtését össze tudja vetni a megfigyelt események gyakoriságával.	

5. évfolyam

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	A műveleti tulajdonságok felfedezése, alkalmazása, általánosítása más számkörökben. A számkörök közötti analógiák felismerése.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Szabályosságok felismerése. Szabályok alkalmazása. Összetett arányossági következtetések Konkrét példák a biztos, a lehetséges és a lehetetlen bemutatására.
Tervezés, ellenőrzés igényének megalapozása. Becslés, mérés	Megoldások megtervezése, eredmények előre becslése, ellenőrzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése, kapcsolatok felismerése, lejegyzése egyszerű szimbólumokkal. Modellalkotás. A nyelv logikai elemeinek helyes használata.	Változatos tartalmú szövegek értelmezése. Összehasonlításhoz szükséges kifejezések értelmezése, használata (pl.: egyenlő; kisebb; nagyobb; több; kevesebb; legalább, legfeljebb; nem; és; vagy; minden, van olyan). A nyelv logikai elemeinek helyes használata nem csak matematikai tartalmú állításokban. Egyszerű, matematikai módszerekkel is értelmezhető szituációk megfogalmazása szóban és írásban.
Rendszerezés, kombinativitás Halmazszemlélet fejlesztése. Összes lehetőség rendszerezett felsorolása. Tervezés és ellenőrzés képességének fejlesztése	Rendszeres próbálgatás, összes eset számbavétele. Konkrét dolgok adott szempont(ok) szerinti rendezése, rendszerezése. Néhány elem sorba rendezése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Állítások igazságának eldöntése, egyszerű érvelések. Általános módszer keresése, az eredmények általánosítása, különbözőképpen megfogalmazott feladatokban a közös matematikai gondolat felfedezése.
Az elsajátítás képességének fejlesztése.	A matematika tanulási módszereinek továbbfejlesztése (olvasott tankönyvi szöveg feldolgozása, lényeg kiemelése, házi feladatok célszerű elkészítési módjai).
Pozitív motiváció kialakítása. Kommunikációs készség fejlesztése.	Játékos tevékenységek, rejtvények, kooperatív munkaforma. Matematikatörténeti érdekességek. Könyvtárhasználat. Informatikai eszközök használata.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A fogalmak kialakulását segítő játékok és eszközök használata. Modellalkotás. Az ismeretek halmazokba rendezése, logikai kapcsolataik feltárása. Több feltételnek megfelelő halmazok előállítása az aktuális tananyagnak megfelelően. Sejtések megfogalmazása, érvelések, naiv indukció. Összetettebb szövegek közös feldolgozása, értelmezése. Szöveges feladat tartalmának eljátszása. A lehetséges esetek számának előzetes megbecsülése	

Kombinatorikai feladatok megoldása az összes esetek leszámolásával. kirakosgatással, eljátszással. Az összes esetek rendszerbe állítása, kitekintés az általánosítás felé. A megoldott feladatok átfogalmazása, hozzájuk hasonló kérdések gyűjtése más műveltségterületekről, a gyerekek életéből. A rokon feladatok összegyűjtése, megjelenítése poszteren.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Folyamatos, beépül a teljes tananyagba. A gondolkodási módszereket változatos formákban, a tananyag minden területén fejlesztjük. Ezen belül néhány órát célzottan a kombinatorikus gondolkodás fejlesztésére használunk.	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
Két órát teljes egészében a kombinatorikai gondolkodás fejlesztésére szánunk. Ez a folyamatos fejlesztésnek egy állomása, amelynek célja elsősorban a tudatosítás, a rendszerezés, az összefoglalás. Kulcsfontosságú, hogy egy-egy feladattípusnál a kirakosgatás vagy eljátszás összekapcsolódjon a rendszerezéssel, szabályosságok megfogalmazásával, és – az osztály képességeitől függő mértékben – az általánosítással.	Egyszerű kombinatorikai feladatok megoldása tervszerű próbálgatással és következtetéssel.
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	Feladatok megjelenítése játékosan is, csoportos- vagy osztálymunkában. Kirakosgatás, leszámolás egyénileg vagy csoportban, általánosítás, ellenőrzés csoportban és/vagy frontálisan
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Bármilyen eszköz a feladatok konkrét megjelenítésére – a feladatok eljátszása, korongok, számkártyák, gyöngyök, dobókockák…, előre elkészített fa-diagrammok
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A gyerekek munkájának megfigyelése.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Heterogén csoportmunka és játék.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
A gyerekek legyenek képesek arra, hogy egyszerű kombinatorikai kérdéseket módszeres próbálgatással megoldjanak. Legyenek képesek néhány elem összes lehetséges sorrendjének összeszámlálására fadiagram segítségével. **Tudják az összes lehetőséget leolvasni egyszerű fa- és út-diagrammokról.**	

SZÁMTAN, ALGEBRA

EGÉSZ SZÁMOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás. A számfogalom és műveletfogalom mélyítése, kiterjesztése.	Szorzás kiterjesztése negatív szorzóra a szorzat változásának vizsgálatával. A negatív számmal osztás bevezetése a szorzás inverz műveleteként. A műveleti tulajdonságok tudatosítása, elszakadás a modellektől. Gyakorlati élethez kapcsolódó feladatok.
Mennyiségi következtetés,	Műveleti tulajdonságok megfigyelése. Egyszerű arányossági következtetések az egész számok körében is.
Becslés, mérés Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Az egész számok összeadása-kivonása nagyobb számok körében. Gyakorlottság fejlesztése az eredmény előjelének és az abszolút érték nagyságának előre-elképzelésében, többtényezős szorzás-osztás előjelének előzetes megállapításában.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Negatív számok valóságtartalma, a modellek értelmezése, szöveges feladatok megoldása, ellenőrzés.
Rendszerezés, kombinativitás	A szorzás és osztás műveletének megfigyelése műveletsorokban és a tapasztalatok, megfigyelt analógiák felhasználása a műveletek fogalmának kiterjesztésére. Számok előállítása sokféleképpen.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Negatív számmal való szorzás értelmezésekor a természetes számok körében megismert műveleti szabályok általánosítása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A műveletek értelmezése, eljátszása az adósság-vagyon modellben, a „számegyenesen sétálós” modellben és esetleg még más modellekben. A műveletvégzés gyakorlása játékos feladatokon is, fejben és írásban – dominó, memória láncszámolás… Negatív számok gyűjtése a körülvevő világból. Egy szám előállítása sokféleképpen pozitív és negatív számok összegeként. Történet készítése műveletsorhoz, nyitott mondathoz és fordítva, szöveg lefordítása a matematika nyelvére. Fogalomépítő játékok az összeadás és kivonás műveletek, valamint az előjelek kapcsolatának, a műveleti sorrend felcserélhetőségének mélyebb megértése érdekében. Szöveges feladat tartalmának eljátszása. A szorzás és osztás műveletének megfigyelése különböző sorozatokban és a tapasztalatok, megfigyelt analógiák felhasználása a műveletek fogalmának kiterjesztésére.	

<table>
<tr><th colspan="2">ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</th></tr>
<tr><th>HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK</th><th>TARTALOM RÉSZLETEZÉSE</th></tr>
<tr><td>A negatív számok, a velük végzett alapműveletek tanítása itt befejeződik. A továbbiakban ezeket az ismereteket gyakoroljuk, fenntartjuk, használjuk.

Nagyon fontos, hogy visszatérjünk a negatív számok értelmezésére, ne elégedjünk meg a műveleti szabályok felidézésével. Fontos, hogy a gyakorlás mellett minél több alkalmat adjunk arra, hogy megértsék, miért úgy végezzük a műveleteket negatív számokkal, ahogy bevezettük.
Térjünk ki a műveletvégzés sorrendjére is!
A nagyobb számokkal való műveletvégzés kevésbé fontos, gyenge osztályban megelégedhetünk azzal, hogy kis számokkal – százas számkörben – biztonsággal dolgoznak.

Kulcsfontosságú az ellentett és abszolút érték fogalmának felelevenítése, elmélyítése a műveletvégzés ismétlése előtt, egész számok összehasonlítása, ábrázolása számegyenesen.</td><td>Egész számokról tanultak ismétlése
Negatív számok fogalma, modelljei, ellentett, abszolút érték, ábrázolás számegyenesen.
Egész számok összeadása-kivonása nagyobb számok körében, egész számok szorzása, osztása negatív számmal is, többtényezős szorzat előjele.
Műveletek sorrendje.
Nyitott mondatok megoldása.</td></tr>
<tr><th colspan="2">MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ</th></tr>
<tr><td>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</td><td>Beszélgetések. Közös, páros és egyéni tevékenykedtetés. Irányított játékok. Az összeadás-kivonás eljátszása mozgással is. Felfedeztetés frontális osztálymunkában. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.</td></tr>
<tr><td>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</td><td>Adósság és vagyon cédulák, demonstrációs számegyenesek, piros-kék korongok, számkártyák, művelet és relációjel kártyák. Digitális tananyagok.</td></tr>
<tr><td>ÉRTÉKELÉS MÓDJA</td><td>A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló és értékelő felmérő.
Témazáró dolgozat.</td></tr>
<tr><td>AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</td><td>A mérésnél mindenki számára megfelelő nehézségi szintű feladatok biztosítása. Eszközök használatának biztosítása a gyerek igénye szerint. Digitális tanulói anyagok felhasználása differenciált munkavégzéshez</td></tr>
<tr><th colspan="2">VÁRHATÓ EREDMÉNYEK</th></tr>
<tr><td colspan="2">Legyenek képesek egész számok helyét számegyenesen megtalálni, nagyság szerint sorba állítani. Értsék az ellentett és abszolút érték szavak jelentését. Teljes biztonsággal tudják megállapítani kéttagú összeadás-kivonás, illetve akárhány tagú szorzás-osztás előjelét, szerezzenek jártasságot az eredmény abszolút értékének megbecslésében. Tudjanak műveleteket végezni – egész számokat összeadni, kivonni, szorozni és osztani – eszközök nélkül, viszonylag nagyobb számok körében is. Egyszerű nyitott mondatok megoldásait tudja megkeresni adott alaphalmazon tervszerű próbálgatással, a műveletetek tulajdonságai alapján, vagy lebontogatással.</td></tr>
</table>

TÖRTEK, ARÁNY, ARÁNYOSSÁG,

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás. A szám- és műveletfogalom mélyítése, kiterjesztése.	A törtek körében szerzett számolási készség mélyítése és továbbfejlesztése. Szorzás, osztás műveletének kiterjesztése törttel való szorzásra és osztásra. A tízes számrendszerben végzett műveletek kiterjesztése a tizedes törtek körére. Az újonnan megismert műveletek – szorzása, osztás törttel, tizedes törttel – alkalmazása, elmélyítése. A tört, a százalék és az arány kapcsolata.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	A szorzat-hányados változásai. Szorzás-osztás tizedes törtalakú számmal. A törtrész kiszámítása egészből, az egészrész kiszámítása törtrészéből következtetéssel és törttel való szorzással-osztással. Arányossági következtetések egyenes és fordított arányosságok esetén, százalékszámításban, egyszerű és összetettebb feladatokban.
Függvényszemlélet	Az arányosságoknál az együtt változó mennyiségek megfigyelése.
Becslés, mérés Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Tizedes törtek kerekítése, mérések tizedes tört pontossággal is, mértékváltási feladatok. A mérőszámok és a mértékegységek közötti arányosságok vizsgálata.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Valós életből vett problémák megoldása, szöveges feladatok megoldása, ellenőrzés. Arányossági következtetést kívánó szöveges feladatok.
Rendszerezés, kombinativitás	Számok felírása sokféle alakban. Adott feltételek mellett az összes megoldás keresése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A törttel való osztás visszavezetése szorzásra. Tizedes törttel való szorzás-osztás visszavezetése tört számokkal, illetve egész számokkal végzett szorzásra, osztásra.
Gazdasági élettel kapcsolatos kompetenciák	Népszaporulat, átlagkereset, infláció, GDP fogalmak tárgyalása az arányosság témakörében
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Törtmennyiségek leolvasása a környezetünkben levő tárgyakról, rajzokról, stb. Törtek megjelenítése különféle modellekkel, csoki, torta, szalag, színesrúd-készlet, Dienes készlet stb. Törtek előállítása különféle alakban, tizedes tört alakban is. Csoportversenyek, egyenlő számok összepárosítása dominó vagy memóriajátékkal, kártyajátékokkal, egy szám sokféle kirakása szám és műveletkártyák segítségével, törtek előállítása szorzatalakban. Az osztás felírása különböző módokon, törtvonallal, osztásjellel, és fordítva a tört felírása osztással. Érdekes periodikus tizedes törtek megfigyelése. Mérés különböző egységekkel – mérőszám változásának megfigyelése.	

Történet tartalmazó szövegek gyűjtése. A százalék szemléltetése eszközökkel: korongokkal, négyzethálón, stb. Az arányos osztás gyakorlati alkalmazásai: pl. egyszerű ételreceptek, osztozkodási feladatok. Összetartozó értékpárok, egyenesen, illetve fordítottan arányos mennyiségek gyűjtése, csoportosítása. Grafikonok értelmezése, grafikus ábrázolás. Térképek, alaprajzok alapján arányossági következtetések. Százalékokat tartalmazó valóságos adatok gyűjtése, értelmezése.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
A törtek alsótagozaton megkezdett tanítása itt folytatódik és be is fejezzük a törtekről, a velük végzett alapműveletekről tanultakat. A továbbiakban ezeket az ismereteket gyakoroljuk, fenntartjuk, használjuk. Elkezdődik a törtek egy fontos alkalmazása – a százalékszámítás.	**Törtekről tanultak ismétlése: törtek értelmezése, különféle alakjai, egyszerűsítés bővítés, ábrázolásuk számegyenesen. Az eddig megismert műveletek felelevenítése, elmélyítése, zárójeles feladatok is. Törtek felírása tizedes tört alakban. Törtek és tizedes törtek összehasonlítása.** A végtelen tizedes törtek. Tizedes törtek bővítése, egyszerűsítése.
Hangsúlyos a fejezetben a tört értelmezésének felelevenítése, a törtnek mint hányadosnak a jelentése. A tört sokféle alakban való felírása az algebra előkészítése szempontjából nagyon fontos. Kulcsfontosságú, hogy tudják, hogy a törttel való szorzás az megegyezik a törtrész kiszámításával. Ez itt még nem feltétlenül épül be a gyerekek gondolkodásába, ezt a gondolatot még sokszor végig kell járni a későbbi alkalmazások során. Legyenek a gyerekek tisztában a műveleti sorrendekkel! A százalékszámítás tanításakor ebben a fejezetben a legfőbb hangsúly a fogalom többoldalú megértésén van.	A törtek arányként való értelmezése. Törtek előállítása negatív és pozitív egészek hányadosaként. *A racionális szám fogalma.* **A törttel való szorzás értelmezése területmodellel is.** **A törtrész kiszámítása, törttel való szorzással is.** Szorzás negatív törttel **A reciprok érték fogalma. Osztás törtalakú számmal.** A négy alapműveletet és zárójeleket is tartalmazó összetett feladatok (kicsi tört számokkal) megoldása. **Szorzás tizedes törtalakú számmal. Osztás tizedes törtalakú számmal.** A négy alapműveletet és zárójeleket is tartalmazó összetett feladatok (kicsi tizedes törtalakú számokkal) megoldása.
A gyerekeknek sok tapasztalata van mind az egyenes, mind a fordított arányossággal kapcsolatban. Ezeket rendszerezzük, pontosítjuk, a szabályokat matematikailag is megfogalmazzuk. A százalékszámítást arányossági feladatokként vezetjük be. A százalékszámítással kapcsolatos fogalmak tisztázása ebben az évfolyamban megtörténik, de a gyakorlás, elmélyítés, alkalmazás folytatódik a további évfolyamokon a matematikában is, a többi természettudományos tárgyaikban is. Az arányossági feladatokban kapott arányok megnevezése, pl:	**A százalék fogalma. Tört, arány, százalék kapcsolata. A százalékérték kiszámítása következtetéssel, szorzással.** Szöveges feladatok, százalékérték kiszámítására is. Nyitott mondatok. **Egymással összefüggő értékpárok vizsgálata. Egyenes arányosság fogalma és tulajdonságai, grafikonja.** **Egyenesen arányos mennyiségek ismeretlen értékeinek meghatározása következtetéssel.**

teljesítmény, sűrűség, sebesség, népsűrűség, átlagkereset, stb. Hangsúlyozottan fontos, hogy az együttváltozó mennyiségek közül ki tudják választani az egyenes és fordított arányosságokat, tudjanak ezekre maguk is példákat és ellenpéldákat keresni. Fontos, hogy a következőket lássák a gyerekek: Az egyenes arányosság esetében ahányszorosára változik az egyik mennyiség, ugyanannyiszorosára változik a másik mennyiség is, ami ugyanazt jelenti, hogy az összetartozó értékek hányadosa állandó. A fordított arányosság esetében ahányszorosára változik az egyik mennyiség, reciprokszorosára változik a másik mennyiség, azaz az összetartozó értékek szorzata (0-tól különböző) állandó.	Arányos osztás szöveges feladatok megoldása. A százalékláb és százalékalap kiszámítása egyszerű esetekben, következtetéssel, nyitott mondattal is. **Fordított arányosság fogalma,** grafikonja és **tulajdonságai.** Fordítottan arányos mennyiségek ismeretlen értékeinek meghatározása következtetéssel. *Összetett arányossági feladatok megoldása.*

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Különféle kooperációs módszerek alkalmazása. A törtek és az arány szemléletes fogalmának felidézése, továbbfejlesztése. A műveletek kiterjesztésének közös megalkotása, megfogalmazása. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Többféle modell használata, egyéni és csoportversenyek, irányított játékok. A százalék fogalmának sokféle szemléltetése.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló és értékelő felmérő. Témazáró dolgozat.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Az új fogalmak sokféle modellel való megközelítése, a mérésnél mindenki számára megfelelő nehézségi szintű feladatok biztosítása. A gyerekek saját tapasztalatainak, élményeinek bevonása a tanítási-tanulási folyamatba, a segítségadás biztosítása

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

Értsék a törtek, tizedes törtek jelentését, tudjanak hozzájuk konkrét tartalmat párosítani. Legyenek képesek egyszerű esetekben tört és tizedes tört alakban megadott számok helyét számegyenesen megtalálni, és a számokat nagyság szerint sorba állítani. Teljes biztonsággal tudjanak alapműveleteket végezni – összeadni, kivonni, szorozni és osztani „egyszerű törtekkel" – például, melyek nevezője vagy előáll két-három tíznél kisebb szám szorzataként, vagy kerek szám egyszerű többszöröse, vagy legfeljebb egy, két tizedes jegyet tartalmazó tizedes tört. Tudjanak műveleteket végezni – racionális számokat összeadni, kivonni, szorozni és osztani nagyobb számok körében is. **Legyenek képesek egyenes és fordított arányosság felismerésére, hiányzó értékek kiszámítására egyszerű esetekben,** összefüggő mennyiségek közötti kapcsolat ábrázolására, mennyiségek arányos szétosztására. **Ismerjék a különbséget arány és arányosság között.**
Tudjanak egyszerű százalékszámítási feladatokat megoldani, bármelyik hiányzó szereplőt – százalékértéket, százaléklábat, és százalékalapot is számítani.

SZÁMELMÉLET

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás.	Természetes számok műveleti tulajdonságainak mélyebb megértése (elsősorban a szorzás-osztás és maradékos osztás esetében).
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés.	Oszthatóság, maradékok felismerése változatos – szöveggel, rajzzal, egyéb módon megadott, vagy eljátszott – szituációkban.
Becslés, mérés Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Feladatok többféle megoldása, a megoldások összevetése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció. Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Szöveggel megadott számelméleti problémák megoldása.
Rendszerezés, kombinativitás.	Egyszerű kombinatorikai feladatok. Prímtényezős felbontás előállítása, prímtényezőkből az összes lehetséges kombináció kirakása, az összes osztó megkeresése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés.	Összefüggések keresése, sejtések megfogalmazása, egyszerű számelméleti bizonyítások.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Gyakorlati példák a maradékok szerepére, játékok a maradékok megállapítására, számlálás Nagy számok osztási maradékának megállapítása összegre bontással, szorzótényezőkre való bontással. Összeg, különbség, szorzat adott számmal való oszthatósága összegre bontással, szorzótényezőkre való bontással. *Pascal - háromszög színezései adott számmal való osztási maradékok szerint.* Korongok, kisautók, egyéb tárgyak 10-es sorokba rendezése, ezzel párhuzamosan a 2-vel, 4-gyel, 5-tel, 25-tel, 10-zel, 100-zal való oszthatóság szabályának megállapítása. A 3-mal, 9-cel való oszthatósági szabály működése hátterének bemutatása néhány konkrét példán. Valószínűségi játékok. Oszthatóságon alapuló „bűvész trükkök”. Prímszámok keresése: Eratoszthenészi „szita”. Szám építése prímtényezőkből, vagyis prímek szorzataként, osztók, közös osztók, legnagyobb közös osztó előállítása a prímtényezőkből, közös többszörösök, legkisebb közös többszörös előállítása a prímtényezőkből. PRÍMSZÁMOK ELOSZLÁSA, STATISZTIKUS VIZSGÁLÓDÁSOK. MATEMATIKA TÖRTÉNETI ÉRDEKESSÉGEK A SZÁMELMÉLET TÉMAKÖRÉBEN (IKERPRÍMEK, BARÁTSÁGOS SZÁMOK, STB.). Összes osztó megkeresése osztópárokkal.	

ISMERETEK, TANANYAG-TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**Tartalom részletezése**
Az oszthatóságról, maradékos osztásról tanultakra alapoz. Bevezeti az oszthatósági szabályokat, alkalmat ad egyszerű érvelésekre. Tovább folytatódik hetedik osztályban, majd középiskolában. Kulcsfontosságú gondolatok: a maradékokkal való számolás, és ennek alkalmazása az oszthatóság megállapításában; annak megtapasztalása, hogy minden számot egyértelműen építhetünk fel prímekből, és hogy az osztókat alkotó prímek az eredeti szám prímjei közül kerülnek ki, annak egy részhalmazát alkotják.	**Osztható, osztó, többszörös fogalma** Számolás a maradékokkal: **összeg,** szorzat **osztási maradéka** **Oszthatósági szabályok:** **az utolsó jegyek alapján: 2-vel, 5-tel, 8-cal, 125-tel, 1000-rel,** **a számjegyek összege alapján: 3-mal, 9-cel való oszthatóság.** Összetett oszthatósági szabályok **Prímszám és összetett szám, felbontás prímek szorzatára, építés prímek szorzataként** **Közös osztók és közös többszörösök, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös megkeresése kicsi számok körében**, relatív prímek fogalma.
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	Frontális, Közös, páros és egyéni tevékenykedtetés. Irányított játékok. Felfedeztetés frontális osztálymunkában. Tanulói kiselőadások, vetítések lehetőségének biztosítása, támogatása. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg. Differenciált csoportmunka, a tanulók egyéni megfigyelése, kooperatív munkaformák.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Számkártyák, prímszámkorongok, gyakorlati példák megfigyelése, különféle tárgyakkal való manipuláció, specializálás és általánosítás. Interneten, vagy egyéb forrásból elérhető matematikatörténeti érdekességek. beillesztése.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A gyerekek munkájának megfigyelése, diagnosztizáló felmérő. A kiselőadások értékelése.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Motiváció. Változatos absztrakciós szintet igénylő feladatok, heterogén és homogén csoportokban végzett munka váltogatása. Kiselőadások felajánlása.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Legyenek képesek egy szám osztási maradékának megállapítására különböző módszerekkel, az osztás elvégzése nélkül is. Tudják mit jelent, hogy egy szám osztója-többszöröse egy másiknak. Ismerjék és tudják alkalmazni a tanult oszthatósági szabályokat. Tudjanak egy számot prímtényezők szorzataként felírni és ebből az alakból osztókat keresni. Tudjanak két számhoz közös osztókat, közös többszörösöket keresni. Tudják ezt törtek egyszerűsítésére, bővítésére használni.	

EGYENLETEK, EGYENLŐTLENSÉGEK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Behelyettesítések, mellékszámítások, ellenőrzési feladatok.
Mennyiségi következtetés,	Egyenes és fordított arányosság használata.

Függvényszemlélet	A behelyettesítéssel kapott értékek megfigyelése, az igazsághalmaz ábrázolása számegyenesen. Ábrázolás koordinátarendszerben is.
Becslés, mérés	Az eredmények becslése, ellenőrzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A valóságból vett problémák matematikai leírása, a megoldás értelmes ellenőrzése, a megoldhatóság feltételeinek vizsgálata. Hiányos, felesleges feltételeket, ellentmondó adatokat tartalmazó feladatok. A megoldások ábrázolása számegyenesen, a feladatok megoldásának értelmezése, ellenőrzése. Megoldási terv készítése.
Rendszerezés, kombinativitás	Az adatok és az összefüggések rendszerezése. Egyszerű egyenletek többféle úton történő megoldása.
Indukció, dedukció	Ekvivalens és nem ekvivalens átalakítások vizsgálata.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Nyitott mondatok igazsághalmazának megkeresése, Lebontogatás szemléltetése.
Tevékenységek mérleggel. Mérleggel végzett műveletek árírása az algebra nyelvére és fordítva – egyenletek, megoldási lépések értelmezése mérleges szituációként.
Becsléses versenyek.
Szöveges feladat tartalmának eljátszása.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
Az általános iskola 1. osztályától kezdve a középiskola végéig folytonosan jelenlevő és gazdagodó témakör. Itt vezetjük be a mérlegelvet, ez az egyetlen teljesen új gondolat a fejezetben. Az alaphalmaz, igazsághalmaz és azonosság fogalmak tisztázása itt nagyon fontos, azért is, hogy világos legyen annak jelentősége, hogy a mérlegelv alkalmazása nem változtatja meg a nyitott mondat igazsághalmazát. Kulcsfontosságú, hogy a mérlegelvhez szemléletes képet társítsunk. A mérleg-modell ne csak egy bevezető szemléltetés legyen, engedjük a gyerekeket, hogy ezt egy ideig felhasználhassák a feladatok megoldásában.	**Nyitott mondatok: alaphalmaz, igazsághalmaz, azonosság,** azonos egyenlőtlenség. Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása tervszerű próbálgatással, lebontogatással. Művelet és fordított művelet megfigyelése. **Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása mérlegelvvel. A két oldal egyenlő változtatásának tapasztalati megalapozása tárgyi tevékenységre épülő felfedeztetéssel (kétkarú mérleggel vagy mérlegmodellel). A mérlegmodell helyettesítése absztraktabb eszközökkel majd rajzokkal.** Az egyenletmegoldás gyakorlása. Szöveges feladatok megoldása tervszerű próbálgatással, logikai úton, egyenlettel: a szöveg értelmezése, összefüggések megfogalmazása, megoldási terv készítése. Becslés. Az eredmény összevetése a becsült értékkel a szöveg alapján.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	Kísérletezés, a tapasztalatok frontális megbeszélése. Irányított játékok. Gyakorlás csoportos munkában.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Mérleg, demonstrációs számegyenesek, számkártyák, versenyfeladatok. Digitális tananyagok
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. Az egyenlet és egyenlőtlenség-megoldás diagnosztizáló és értékelő felmérése.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A tanulók munkájának egyéni segítése szükség esetén. Társak bevonása a segítségadásba. Eszközhasználat biztosítása, digitális gyakorló tanulói anyagok hozzáférésének biztosítása.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Ismerjék és értsék az alaphalmaz, igazsághalmaz, azonosság fogalmakat. **Tudjanak egyszerű egyenleteket megoldani lebontogatással vagy mérlegelvvel és ellenőrizni a megoldás helyességét.** **Tudjanak egyszerű szöveges feladathoz egyenletet, vagy egyenlőtlenséget készíteni, azt megoldani és az eredményt a szöveggel összevetni.**	

GEOMETRIA, MÉRÉS

SÍKIDOMOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Térszemlélet fejlesztése	Sík- és térbeli alakzatok megfigyelése. Térlátás, térbeli viszonyok észlelése, adott tulajdonságú ponthalmazok keresése, ábrázolás síkon és gömbön. Szimmetriák felismerése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Adott tulajdonságú ponthalmazok uniójának és metszetének megkeresése, szerkesztési eljárás megtervezése, a megoldhatóság feltételének megállapítása.
Rendszerezés, kombinativitás	Alakzatok csoportosítása különböző szempontok szerint Tulajdonságaik megfigyelése. Alapvető alakzatokból új összetett alakzatok képzése. Összetett alakzatok szimmetriáinak megfigyelése. Halmazok közös részének és uniójának megadása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A háromszög belső szögeinek összegére alapozva a külső szögek összegének, és a négyszög külső és belső szögei összegének meghatározása következtetéssel. Szimmetriára alapozott, egyszerű bizonyítások.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Több feltételnek megfelelő ponthalmazok előállítása tartományok metszeteként, átlátszó papír, kartonból, vagy színes fóliából kivágott tartományok metszeteként. Átlátszó papírra rajzolt és egymásra helyezett összetett alakzatok megfigyelése. Szimmetrikus alakzatok együttes szimmetriáinak megfigyelése. Egyszerű szerkesztési feladatok párhuzamos vizsgálata a síkon és a gömbön. Szerkesztések körzővel, vonalzóval. Adott feltételeknek megfelelő pontok keresése osztálymunkában, játékos próbálgatással, a sík pontjainak színezésével.	

<table>
<tr><th colspan="2">ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</th></tr>
<tr><th>HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK</th><th>TARTALOM RÉSZLETEZÉSE</th></tr>
<tr><td>Ebben a részben az alakzatokról, szerkesztésről eddig szerzett ismereteket fejlesztjük tovább. Átismételjük, mélyítjük, gyakoroljuk az adott tulajdonságú ponthalmazokról, kör és egyenes kölcsönös helyzetéről, tengelyesen szimmetrikus alakzatokról, szerkesztésekről tanultakat. Bevezetjük a háromszög néhány nevezetes vonalát.

Hangsúlyos:
hogy értsék meg a szög nagysága és a bele rajzolt körív hossza közötti kapcsolatot, lássák ennek szerepét a szögek másolásában
hogy ismerjék fel az alakzatokban a tengelyes szimmetriákat és tudják ezt felhasználni az alakzat tulajdonságainak megállapítására.
hogy gyakorolják a megismert alapszerkesztéseket, miközben elkezdenek ismerkedni a háromszög nevezetes vonalaival.</td><td>A szerkesztés fogalmának elmélyítése. A szögekről tanultak ismétlése.
A körről szerzett ismeretek összefoglalása, rendszerezése: a kör definíciója, sugár, átmérő és húr fogalmának ismétlése. Középponti szög fogalma.
Háromszög belső és külső szögeinek összege. A négyszög belső és külső szögeinek összege.
A háromszög-egyenlőtlenség ismétlése.

A szelő és az érintő szemléletes fogalma. Az érintő és az érintési pontba húzott sugár merőlegessége, szerkesztése.
Szögekkel kapcsolatos szerkesztések, szögmásolás, szögfelező és néhány speciális szög, a 60°-os és a 180°-os szögekből szögfelezéssel kapható szögek szerkesztése.

Összetett szerkesztési feladatok, háromszögek és négyszögek szerkesztése, több feltételnek megfelelő pontok szerkesztése

Háromszögek nevezetes vonalai: oldalfelező merőlegesek, szögfelezők, magasságvonalak.</td></tr>
<tr><th colspan="2">MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK</th></tr>
<tr><td>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</td><td>Különféle kooperációs módszerek, csoportos, páros és egyéni kísérletezés, felfedeztetés, gyakoroltatás. Frontális munkában az alakzatok tulajdonságainak közös rendszerezése, megfogalmazása.</td></tr>
<tr><td>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</td><td>Másolópapír, körző, vonalzó használata, próbálgatások, síkszínezések. Geometriai szerkesztőprogramok használata, sík és térmértani modellezőkészlet</td></tr>
<tr><td>ÉRTÉKELÉS MÓDJA</td><td>A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló felmérő.</td></tr>
<tr><td>AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</td><td>Változatos, érdekes, motiváló feladatok és tevékenységek. A lassabban haladókkal való egyéni törődés</td></tr>
<tr><th colspan="2">VÁRHATÓ EREDMÉNYEK</th></tr>
<tr><td colspan="2">A fejezet tanításakor a hangsúly a körről és a szögekről tanultak rögzítésén van. A háromszögekről és négyszögekről szerzett ismereteket itt még érleljük és a szerkesztések tanításának pedig még az alapozása történik a fejezetben. Ennek megfelelően tudják a gyerekek meghatározni a kört, mint adott tulajdonságú pontok halmazát, ismerjék a húr és érintő szimmetriatulajdonságait. Tudjanak szakaszfelező merőlegest és szögfelezőt szerkeszteni, szöget másolni, egyenes adott pontjában merőlegest állítani. Oldalakból és szögekből egyszerű esetekben háromszöget, tükrös négyszöget szerkeszteni. Tudják kiszámítani háromszögek és négyszögek ismeretlen szögeit. Tudják megszerkeszteni egy háromszög adott oldalhoz tartozó magasságát, ismerjék a szögfelező és súlyvonal fogalmakat.</td></tr>
</table>

TENGELYES TÜKRÖZÉS

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Térszemlélet fejlesztése	Térlátás, térbeli viszonyok észlelése, sík- és tengelyes szimmetria felismerése. Testek merőleges vetületeinek megrajzolása, merőleges vetületekből testek megépítése.
Függvényszemlélet	A tengelyes tükrözés, síkra vonatkozó tükrözés, mint pontokon értelmezett hozzárendelések.
Rendszerezés, kombinativitás	Egymásnak megfelelő részletek keresése. Egy alakzat többféle szimmetriájának a felismerése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Egyszerű, a szimmetria tulajdonságokra alapozott deduktív érvelések.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Játékok a tükörrel, kép és tükörkép megfigyelése. Számok, betűk, hétköznapi tárgyak, épületek összehasonlítása a tükörképükkel. Képek és tükörképek keresése a környező világban. Egyszerű – gyufásdobozból, színes papírból, testépítő készletekből, színes rúd készletből készült – testek tükörképének megépítése. Szimmetrikus testek építése a színes rúdkészlet elemeiből, adott számú kockából. Adott testek közül a síkra szimmetrikusak kiválasztása Tükrözés hajtogatással, összehajtott lap átszúrásával, kivágásával és mozgatással, áttetsző papírral. Tengelyes tükörkép szerkesztése másolópapírral. Tengelyes tükrözés koordinátarendszerben, kockás papíron, illetve ennek eljátszása mozgással. Mozgatógépekkel megadott transzformációk. Megfelelő részletek keresése alakzaton és tengelyes tükörképén A tengelyes tükrözés tulajdonságainak összegyűjtése képek segítségével. Pont tengelyes tükörképének szerkesztése körzővel-vonalzóval. Szimmetrikus alakzatok gyűjtése, poszter készítése. A legegyszerűbb alakzatok – pont, egyenes, félsík, sáv, szögtartomány, kör, körcikk -szimmetriáinak megállapítása a tengelyek meghajtogatásával. Szimmetrikus alakzatok építése két alakzat együtteseként. Tengelyesen szimmetrikus háromszögek és négyszögek építése, szimmetrikusan elhelyezkedő pontok segítségével illetve sávok és szögtartományok közös részeként.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
Ezt a témát az alsó tagozaton és 5. osztályban a transzformációkról szerzett tapasztalatok készítették elő, a későbbiekben folytatódik a középpontos tükrözés, eltolás és hasonlóság tanításával. A másolópapír használatával a transzformációkat, mint mozgásokat vezetjük be. Ez segítséget ad egy jól megalapozott egybevágóság fogalom kialakításában.	**Tengelyes tükrözés meghatározása, előállítása másolópapír segítségével, tulajdonságai.** **Tengelyes tükörkép szerkesztése, merőleges egyenes szerkesztése.** **Tengelyes szimmetria fogalma.**

Kulcsfontosságú ebben a részben, hogy a gyerekek biztonsággal tudjanak képen és tükörképén, szimmetrikus alakzatokon egymásnak megfelelő részleteket keresni. A legfontosabb feladat a tengelyesen szimmetrikus háromszögek, négyszögek tanításakor, hogy lássák a gyerekek, milyen tengelyre szimmetrikus az alakzat, továbbá, hogy ebből le tudják olvasni a megfelelő szimmetriatulajdonságokat. Az alapszerkesztések tanításában a megértett alkalmazáson van a hangsúly.	**Tengelyesen tükrös háromszögek és négyszögek.** Kör és egyenes kölcsönös helyzete, érintő, szelő.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Különféle kooperációs módszerek. A transzformációk eljátszása mozgással is. A transzformáció-tulajdonságok közös megfogalmazása. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg. Poszterek, diavetítések, kiselőadások készítése.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Másolópapír, körző, vonalzó használata, környezetükben szereplő tárgyak, képek megfigyelése, gyűjtése, összevetése a geometriából tanultakkal. Párhuzamos megfigyelések a síkon és a Lénárt-féle gömbön. Digitális tananyagok felhasználása.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló és értékelő felmérő. Témazáró dolgozat.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Változatos, érdekes, motiváló feladatok és tevékenységek, sokféle nem-verbális fogalomépítési módszer, a mérésnél mindenki számára megfelelő nehézségi szintű feladatok biztosítása. Segítségadás a kiselőadások, diavetítések, poszterek elkészítésében.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

Legyenek képesek a gyerekek tengelyesen szimmetrikus alakzatok felismerésére, a tükörkép előállítására másolópapírral, körzővel-vonalzóval egyszerű esetekben. Legyenek képesek egymásnak megfelelő részleteket – szakaszokat, pontokat, köríveket, szögeket… – találni szimmetrikus alakzatokon, képen és tükörképén.
Ismerjék a tengelyes tükrözés legfontosabb tulajdonságait.
Tudjanak egy egyenesre merőleges egyenest szerkeszteni külső pontból is, tudjanak szögfelezőt szerkeszteni.
Tudják, hogy kör és egyenes, valamint két kör hogyan helyezkedhet el egymáshoz képest.
Ismerjék a szimmetrikus négyszögek elnevezéseit, tudjanak a szimmetria alapján a tulajdonságokra következtetni. Ezt a képességet itt kezdjük fejleszteni, fokozatosan érleljük a transzformációk tanítása során.
Tudjanak szimmetrikus háromszögeket, négyszögeket szerkeszteni.

GEOMETRIAI SZÁMÍTÁSOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Térszemlélet fejlesztése	Testekhez vetületi ábrák, alaprajzok, hálózatok készítése. Alakzatok előállítása adott feltételeknek megfelelően.
Számlálás, számolás	Terület-, térfogat-számítási feladatok, fejben, írásban és kalkulátor használatával.
Becslés, mérés	Méréssel, becsléssel egybekötött problémamegoldások, az ezekhez kapcsolódó mértékváltási feladatok.

Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Gyakorlati életből vett feladatok átfogalmazása matematikai problémává, az ezekhez kapcsolódó számítási feladatok megoldása.
Rendszerezés, kombinativitás	Terület, térfogat meghatározása ismert területű, térfogatú alakzatok átdarabolásával, illetve összeillesztésével, többféleképpen.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Általános képletek alkotása a háromszögek, speciális négyszögek területének meghatározására. Egyszerű bizonyítások.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Parkettázás, háromszögekkel, négyszögekkel.
Hajtogatások.
Gömbi háromszögek megfigyelése.
Speciális, tükrös négyszögek készítése, kivágása, hajtogatással, átdarabolása téglalappá. Területük számítása átdarabolással és téglalappá való kiegészítéssel.
Testek építése téglatestekből, kockákból. Az így nyert összetett alakzatok felszínének és térfogatának számítása. Éleinek, csúcsainak, lapjainak leszámolása.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
Ennek a fejezetnek az anyaga a téglalap területéről és a téglatest térfogatának számításáról tanultakat gyakorolja, alkalmazza összetettebb helyzetekben, előkészítve a sokszögek területének, valamint a hasáb henger térfogatának módszeres tanítását. Ebben a résznek egyik legfontosabb, hogy a gyerekek a téglalap területéről tanultakat tudják alkalmazni összetettebb helyzetekben is, téglalapok összeépítésekor és szétvágásakor is, valamint ugyanezt tudják, téglatestekből összetett testek felszínének, térfogatának számításakor is, egyszerűbb feladatokban.	Az alakzatokról tanultak rendszerezése (síkidom, sokszög, konvex, csúcsok, átlók). Terület és kerületszámítás gyakorlása **Téglalap területére visszavezethető területszámítási feladatok** **A derékszögű háromszög területe, a tükrös háromszög területe** Konvex és konkáv deltoid, rombusz, négyzet területének számítása az átlójából. Térfogat és felszínszámítás gyakorlása **Téglatestből és kockából összeépített testek felszíne és térfogata.**

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK

TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Összetett feladatok megoldása egyéni, páros és csoportos munkában.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Építések, kirakások szétvágások egységnégyzetekből, egységkockákból, téglalapokból, téglatestekből.. Demonstrációs síkidomok és testek, testhálók.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szóbeli megerősítés, hibajavítás. Terület- és kerületszámítási, térfogat számítási feladatok megoldásának diagnosztizáló és értékelő felmérése.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Társak bevonása a segítségadásban. Értékes részvétel biztosítása mindenkinek a megfelelő részfeladat kiválasztásával.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK
Lássa, hogy egy derékszögű háromszög területe fele a befogói által alkotott téglalapénak. Tudja ennek területét kiszámolni. **Tudja egyenlőszárú háromszög területét a derékszögű háromszög, vagy közvetlenül a téglalap területére visszavezetni.** A deltoid területét az egyenlőszárú háromszögek, vagy közvetlenül téglalap területére visszavezetni. **Legyen képes téglatestekből épített testek felszínét és térfogatát kiszámolni.**

ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Függvényszemlélet	A gyakorlati életből vett egyszerű példákban a kapcsolatok felismerése, lejegyzése, ábrázolása. Geometriai transzformációk megismerése, arányosságok tulajdonságainak vizsgálata.
Számlálás, számolás	Számegyenesen, koordinátarendszerben való tájékozódás, műveletvégzés.
Mennyiségi következtetés	Összetartozó számpárok keresése, ábrázolása. Táblázatban, grafikonon összefüggések keresése.
Becslés, mérés	Helymeghatározás a környezetünkben, becsléssel, méréssel egybekötve. A mérés, mint hozzárendelés.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Összefüggés felismerő képesség fejlesztése.
Indukció, dedukció	Fordítottan arányos mennyiségek ismeretlen értékeinek meghatározása következtetéssel.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Mozgásos játékok Barkochba a jelzőszámokkal. Szabályjátékok, sorozatok folytatása. Helymeghatározás konkrét, gyakorlati szituációkban. Összetartozó értékpárokból adathalmazok gyűjtése, megfigyelése, osztályozása. Transzformációs játék „mozgatógépekkel”, koordinátarendszer pontjain adott hozzárendelésekkel. Grafikonok készítése, értelmezése	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
A függvények témaköre teljesen átszövi az egész anyagot. Hozzárendelésekkel, szabályjátékokkal, együttváltozó mennyiségekkel szinte minden anyagrész tanulásakor találkoznak. Ismert szabály alapján ismeretlen elemek meghatározása, illetve ismert elemek esetén szabály(ok) megfogalmazása, több megoldás keresése végig jelen. van a tanítási folyamatban. Hatodik évben a függvényszemlélet fejlesztésének két kiemelkedően fontos területe az arányosságokkal foglalkozó téma és a geometriai transzformációk – a tengelyes tükrözés – módszeres vizsgálata.	

Az arányosságok bevezetésekor együttváltozó mennyiségekkel foglalkoznak, megfigyelik ezek tulajdonságait, kiemelik közülük az egyenes és a fordított arányosságot. Az egyenes arányosságok tanulmányozása közvetlenül előkészíti a lineáris függvény témakörét, a meredekség fogalmát. A tengelyes tükrözés példát ad pontokon értelmezett hozzárendelésekre. A későbbiekben ez hozzásegít néhány, a függvényekkel kapcsolatos alapfogalom mélyebb megértéséhez, mint pl. alaphalmaz, képhalmaz, invertálhatóság…	
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Egyéni grafikon-készítés. Adatgyűjtés csoportmunkában, egyéni és csoportos tapasztalatgyűjtés, a tapasztalatok frontális kiértékelése
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Adatok, grafikonok, diagramok gyűjtése, elemzése, letörölhető koordináta-rendszer, mozgásos transzformációs játékok.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szóbeli értékelés, megerősítés, hibajavítás. Az aktuális témához kapcsolódó diagnosztizáló mérés.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Egyéni megerősítés. Társak bevonása a segítségadásba. Csoportos, páros játékok, interaktív számítógépes játékok. Önellenőrzés segítése
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Értsék, hogy a jelzőszámok rendezett számpárok, az első, második jelzőszám – vagy x, y koordináta – szavakat. Legyenek képesek tájékozódni a derékszögű koordináta-rendszernek az origó közelében lévő részében (–10 és +10 közötti jelzőszámok), ebben a tartományban adott pontok koordinátáit leolvasni illetve adott számpárokat ábrázolni. Csoportos munkában legyenek képesek egyszerű összefüggésekhez a hozzátartozó ponthalmazt megkeresni. Egyszerű utasítást értsenek meg és legyenek képesek azt végrehajtani: egyszerű szabály szerint egy elemhez hozzárendelt elemet (elemeket) megadni, egyszerű szabállyal megadott sorozatot folytatni. Tudjanak néhány elemmel (elempárral) megadott sorozathoz lehetséges szabályt keresni.	

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Számolást is igénylő kísérletek végzése
Függvényszemlélet	Adatok értelmezése, jellemzése, ábrázolása (például a leggyakoribb adat, szélső adatok), kördiagram, oszlopdiagram, vonaldiagram. Adathalmaz jellemzése – átlag, leggyakrabban előforduló elem…
Valószínűségi, statisztikai szemlélet	Valószínűségi játékok, kísérletek. Események gyakoriságának megállapítása elvégzett kísérletekben. Különböző események gyakoriságának összehasonlítása. Átlagszámítások
Becslés, mérés	Egy-egy jelenség előfordulási gyakoriságából nagyságrendi következtetés levonása, esélylatolgatás

Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A kísérlet feltételeinek értelmezése, a feltételek teljesülésének megítélése, a megadott szabályok követése. Egyéni vagy kiscsoportos eredmények megosztása, közös értelmezése.
Rendszerezés, kombinativitás	Adatok tervszerű gyűjtése, rendszerezése. A kísérlet lehetséges kimeneteleinek összegyűjtése, a megfigyelt események osztályba sorolása
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Kis elemszámú kísérlet megfigyelése alapján következtetés nagyobb elemszámú kísérlet lehetséges kimeneteleire, az események előfordulási gyakoriságából szabályosságok megállapítása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A környező világból, újságokból, könyvekből, Internetről, adatsokaságok gyűjtése és elemzése, grafikonon való megjelenítése.
Adatgyűjtés megtervezése, végrehajtása, értékelése, ábrázolása grafikonok segítségével. Poszter készítés
Valószínűségi játékok, kísérletek
Jegyzőkönyvkészítés, Egyéni vagy kiscsoportos kísérletezések eredményének közös összefoglalása, kiértékelése.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
A téma folyamatosan jelen van első osztálytól kezdve a tananyagban. A hangsúly azonban mindvégig a tapasztalatszerzésen volt. Ötödik osztálytól, a tapasztalatok további gazdagítása mellett, elkezdjük használni a gyakoriság, relatív gyakoriság fogalmakat, és összekötjük ezt a gyerekek intuitív valószínűségfogalmával. Ebben az évben a hangsúly elsősorban a statisztikai szemlélet fejlesztésén van. Adatok gyűjtése, adathalmazok jellemzése diagramokkal: kördiagram, oszlopdiagram, vonaldiagram, adathalmazok jellemzése: átlag, leggyakrabban előforduló elem, az év során több helyen fontos szerepet kapnak.	Statisztikai alapfogalmak előkészítése. Adathalmazok jellemzése diagramokkal: kördiagram (szög, tört, százalékszámítás); oszlopdiagram (területszámítás); vonaldiagram (derékszögű koordináta-rendszer). Az adathalmaz átlaga, módusza (leggyakrabban előforduló eleme). **Folyamatos, beépül a tananyagba**

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK

TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Egyéni és csoportos adatgyűjtés. Egyéni vagy páros kísérletezés eredményeinek közös kiértékelése..
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Statisztikai zsebkönyvek, újságok, NET ismeretterjesztő könyvek, játékkocka, pénzérmék …, nyereményjátékok. Adatgyűjtés a környező dolgokról, emberekről. Koordináta-rendszer, jegyzőkönyvek. Számítógépes valószínűségi kísérletek
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szóbeli értékelés megfigyelés alapján.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A sok játékon, egyéb tevékenységen alapuló tapasztalatszerzés biztosítja, hogy mindenkinek fejlesszük a valószínűségi gondolkodását.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

Adatokat el tud rendezni sorozatba, táblázatba, ábrázolni tudja azokat grafikonon; **jellemezni tudja diagramokkal: kördiagrammal, oszlopdiagrammal, vonaldiagrammal.**

Sorozatból, táblázatból, grafikonról adatokat visszaolvas; talál az egész adat-együttest jellemző adatokat (pl. a nagyság szerinti középsőt, a legnagyobb, legkisebb adatokat, ezek távolságát, a leggyakoribb adatot;)

Ki tudja számítani az adatok átlagát. Képes megfogalmazni sejtést véletlen eseményekkel kapcsolatban, (melyik valószínűbb, melyik kb. hányszor fog előfordulni a következő 30 próbában, melyik nem fog előfordulni egyszer sem...) sejtését össze tudja vetni a megfigyelt események gyakoriságával. Konkrét helyzetekben felismeri a biztos illetve lehetetlen eseményeket.

7. évfolyam

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Az eddig megismert számkörök és műveletek közötti összefüggések, analógiák felismerése.
Mennyiségi következtetés	Szabályosságok felismerése. Szabályok alkalmazása.
Tervezés, ellenőrzés igényének megalapozása. Becslés, mérés	Megoldások megtervezése, eredmények előre becslése, ellenőrzése
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése, kapcsolatok felismerése, lejegyzése egyszerű szimbólumokkal. Modellalkotás. A nyelv logikai elemeinek helyes használata.	Változatos tartalmú szövegek értelmezése. A nyelv logikai elemeinek helyes használata. Az “és”, “vagy”, “ha”, …akkor”, “nem”, “van olyan”, “minden” kifejezések jelentése A nyelv logikai elemeinek helyes használata nem csak matematikai tartalmú állításokban.
Rendszerezés, kombinativitás Halmazszemlélet fejlesztése. Összes lehetőség rendszerezett felsorolása. Tervezés és ellenőrzés képességének fejlesztése	Rendszeres próbálgatás, összes eset számbavétele Konkrét dolgok adott szempont(ok) szerinti rendezése, rendszerezése, néhány elem sorba rendezése. Kiválasztási lehetőségek összeszámolása kicsi elemszám esetén
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Szabályok keresése, a felismert szabályosságok általánosítása. Állítások igazságának eldöntése, egyszerű érvelések Egyszerű („minden”, „van olyan” típusú) állítások igazolása, cáfolata konkrét példák kapcsán.
Az elsajátítás képességének fejlesztése.	A matematika tanulási módszereinek továbbfejlesztése (olvasott tankönyvi szöveg feldolgozása, lényeg kiemelése, házi feladatok célszerű elkészítési módjai)

Pozitív motiváció kialakítása. Kommunikációs készség fejlesztése.	Játékos tevékenységek, rejtvények, kooperatív munkaforma. Matematikatörténeti érdekességek. Könyvtárhasználat. Informatikai eszközök használata, adatgyűjtésre, információszerzésre
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A fogalmak kialakulását segítő játékok és eszközök használata. Az ismeretek halmazokba rendezése, logikai kapcsolataik feltárása. Több feltételnek megfelelő halmazok előállítása az aktuális tananyagnak megfelelően. Sejtések megfogalmazása, érvelések, egyszerű bizonyítások. Összetettebb szövegek közös feldolgozása, értelmezése. Kombinatorikai kérdések megfogalmazása, a lehetséges esetek számának előzetes megbecsülése, szabályosságok felfedezése, általánosítása A megoldott feladatok átfogalmazása, hozzájuk hasonló kérdések gyűjtése más műveltségterületekről, a gyerekek életéből. A rokon feladatok összegyűjtése, megjelenítése poszteren, vagy más egyéb módon. Fejtörő feladatok megoldása Stratégiai játékok	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Folyamatos, beépül a teljes tananyagba. A gondolkodást változatos formákban, a tananyag minden területén fejlesztjük.	
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	Feladatok játékos megjelenítése csoportos-, vagy osztálymunkában, sejtések, általánosítások, érvelések alkotása egyénileg vagy csoportban, ellenőrzés csoportban és/vagy frontálisan
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Bármilyen eszköz a feladatok konkrét megjelenítésére – a feladatok eljátszása, korongok, számkártyák, gyöngyök, dobókockák…
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A gyerekek munkájának megfigyelésével.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Különböző képességű gyerekekből összeállított csoportmunka és játék által.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
A gondolkodási módszerek követelményei a többi témában konkretizálódnak.	

SZÁMTAN, ALGEBRA

HATVÁNYOZÁS

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás. A műveletfogalom bővítése, a számfogalom mélyítése.	A műveletek körének bővítése a hatványozással. Nagyon nagy és nagyon kicsi számok közötti tájékozottság fejlesztése a hatványozás, normálalak segítségével. Gyakorlati élethez kapcsolódó feladatok. Zsebszámológépek használata.
Mennyiségi következtetés,	Műveleti tulajdonságok megfogalmazása, általánosítása. Azonosság, egyenlőség megkülönböztetése, biztos, lehetetlen, lehet, de nem biztos kifejezések használata.
Becslés, mérés Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	A 10 hatványainak és a mértékváltásoknak a kapcsolata.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Olvasmányok, Internetről, egyéb forrásokból keresett, nagyon nagy és nagyon kicsi számokkal kapcsolatos szövegek egyéni és közös feldolgozása, ismertetése a társakkal.
Rendszerezés, kombinativitás	Számok felírása sokféle alakban.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Hatványozás azonosságainak generikus bizonyításai. Analógiák keresése, műveleti rokonságok megfigyelése, azonosságok megfogalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Játékok hatványtáblázatokkal, műveleti és számkártyákkal. Matematikatörténeti érdekességek gyűjtése könyvekből, vagy az Internetről. Nagyon nagy és nagyon kicsi számok írásának és olvasásának összekapcsolása a valóságos világból vett példákkal – kutató- gyűjtőmunka, játékos feladatok. Játékok számjegykártyákkal, számkorongokkal. Műveletek gyakorlása játékos fejtörőfeladatok megoldásához kapcsolva – számlabirintusok, számkeresztrejtvények… Fejszámolási játékok. Hatványtáblázatok és mértékváltás táblázatok megfigyelése, összehasonlítása.	

<table>
<tr><th colspan="3">ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</th></tr>
<tr><th colspan="2">HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK</th><th>TARTALOM RÉSZLETEZÉSE</th></tr>
<tr><td colspan="2">Bevezetjük a hatványozást. Ezt a témát nyolcadikban továbbvisszük az azonosságok általánosításával, a középiskola pedig a negatív és tört, emelt szinten még az irracionális kitevős hatványozással. A normálalak ennek egy alkalmazása.
A hatványozásról szóló fejezetben kulcsfontosságú, hogy az egész kitevős hatvány definícióját világosan értsék a gyerekek, hogy mindig vissza tudjanak térni hozzá. Fontos, hogy konkrét esetekben felismerjék a szabályosságokat, amelyeket később azonosságként általánosan is megfogalmazunk. Ezeket egyelőre nem kell megjegyezniük, az a lényeg, hogy kis kitevők esetén fel tudják ezeket a szabályosságokat fedezni, tudják azokat alkalmazni és a definícióra visszavezetni.
A normálalak tanításakor a helyi értékes írásmóddal való kapcsolaton a leglényegesebb, itt valójában a kerek számokkal való szorzás osztás szabályainak általános megfogalmazásáról van szó.</td><td>Hatványozás, definíciója – 0 kitevős hatvány is – azonosságai konkrét számok esetén, negatív kitevős hatványok
Számok normálalakja, mértékváltások
Számkörök – matematikatörténeti áttekintés,
A számok különféle alakjai, tízes számrendszerbeli alak, összeg-, szorzat-, (prímtényezős szorzat), hatvány-, normál- tört-, százalék-... alak.
Más számrendszerek, irracionális számok.</td></tr>
<tr><th colspan="3">MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK</th></tr>
<tr><td>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</td><td colspan="2">Gyűjtőmunka, változatos forrásokból szedett adatok értelmezése, egyénileg és közösen. Irányított játékok. Felfedeztetés frontális osztálymunkában. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.</td></tr>
<tr><td>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</td><td colspan="2">Hatványtáblázatok, mértékegység-táblázatok, számkártyák, ismeretterjesztő szövegek, zsebszámológépek</td></tr>
<tr><td>ÉRTÉKELÉS MÓDJA</td><td colspan="2">A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló felmérő.</td></tr>
<tr><td>AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</td><td colspan="2">A gyerekek mindennapi tapasztalatainak bevonása, bőséges tapasztalatszerzésre épített fogalomalkotás, vegyes képességű csoportok szervezése</td></tr>
<tr><th colspan="3">VÁRHATÓ EREDMÉNYEK</th></tr>
<tr><td colspan="3">Tudják a természetes szám kitevőjű hatvány jelentését. Tudják felírni ezeket azonos tényezők szorzataként. Tudjanak egyenlő tényezőkből álló szorzatot hatványalakban felírni.
Tudjanak normálalakba írt számokat átírni tízes számrendszerbe és fordítva.</td></tr>
</table>

SZÁMOKRÓL ÉS MŰVELETEKRŐL TANULTAK ÖSSZEFOGLALÁSA

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás. A műveletfogalom bővítése, a számfogalom mélyítése.	A számkörök közötti összefüggések megvilágítása – matematikatörténeti háttérrel, kitekintés a valós számok felé. Biztos műveletvégzés a különböző számkörökben. Számok felírása többféle alakban. Számolási képesség fejlesztése nagyon nagy és nagyon kicsi számok körében. Előretekintés az algebra felé.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Azonosság, egyenlőség megkülönböztetése, biztos, lehetetlen, lehet, de nem biztos kifejezések használata.
Becslés, mérés Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Eredmény becslése és közelítő kiszámítása különböző számkörökben.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Valós életből vett problémák megoldása, szöveges feladatok megoldása, ellenőrzés. Nagy számokról szóló szövegek értelmezése, ismertetése a társakkal.
Rendszerezés, kombinativitás	Több megoldás keresése, lehetséges megoldások száma. A lehetséges eredmények száma, ha rögzített értékeket tartalmazó műveletsorba zárójeleket helyezünk el, vagy változtatjuk a benne szereplő műveleteket, vagy cserélgetjük a műveletvégzés sorrendjét. Számok felírása sokféle alakban.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Analógiák keresése, műveleti rokonságok megfigyelése, azonosságok megfogalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Matematikatörténeti érdekességek gyűjtése könyvekből, vagy az Internetről. Nagyon nagy és nagyon kicsi számok írásának és olvasásának összekapcsolása a valóságos világból vett példákkal – kutató- gyűjtőmunka, játékos feladatok. Játékok számjegykártyákkal, betű-szám kártyákkal, számkorongokkal. Műveletek gyakorlása játékos fejtörőfeladatok megoldásához kapcsolva Fejszámolási játékok. A különböző műveletek tulajdonságainak általánosítása, ezek összehasonlítása, eltérések, hasonlóságok megfogalmazása. A számkörök felépülésének áttekintése, játékos, az irracionális számok felé vezető feladatok Különféle számtáblázatok – hatványtáblázatok, Pitagoraszi számnégyzet, Pascal háromszög… – vizsgálata	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
Összefoglaljuk a számokról, műveletekről eddig tanultakat. Ezeket az ismereteket folyamatosan gyakoroljuk, alkalmazzuk továbbra is, majd továbbépítjük őket az algebráról szóló fejezetekben. Fontos, hogy lássák, milyen számköröket ismernek, és ezek hogyan viszonyulnak egymáshoz, továbbá hogy biztonságosan tudjanak (nem	**Számkörök –** matematikatörténeti áttekintés A számok különféle alakjai, tízes számrendszerbeli alak, összeg-, szorzat-, (prímtényezős szorzat), hatvány-, normál- tört-, százalék-... alak, *más számrendszerek, irracionális számok.* Műveletek ismétlése

túl nagy számokkal) a megismert számkörökben alapműveleteket végezni. Nagyon lényeges, hogy ismerjék a műveletvégzés sorrendjét, a zárójelek szerepét a számolásban. Az algebra megértése szempontjából kulcsfontosságú, hogy minél gazdagabb tapasztalatanyaguk legyen a műveleti tulajdonságokról, a műveleti sorrendekről, a zárójelek elhagyhatóságáról csak összeadást-kivonást, illetve csak szorzás-osztást tartalmazó műveletsorokban.	**Összeadás és kivonás a különböző számkörökben, szorzás és osztás a különböző számkörökben, hatványozás, a műveletvégzés sorrendje, zárójeles kifejezések, műveleti azonosságok, műveleti rokonságok. Százalékszámítás.**

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Gyűjtőmunka, változatos forrásokból szedett szövegek értelmezése, egyénileg és közösen. Kiselőadások. Irányított játékok. Felfedeztetés frontális osztálymunkában. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Hatványtáblázatok, mértékegység-táblázatok, számkártyák, ismeretterjesztő szövegek, zsebszámológépek
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló és értékelő felmérő. Témazáró dolgozat
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A gyerekek mindennapi tapasztalatainak bevonása, bőséges tapasztalatszerzésre épített fogalomalkotás, vegyes képességű csoportok szervezése A mérésnél mindenki számára megfelelő nehézségi szintű feladatok biztosítása..

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK
Ismerjék és értsék a természetes szám, negatív szám, egész szám, racionális szám fogalmakat. Ismerjék, és legyenek képesek halmazként ábrázolni a megismert számkörök egymáshoz való viszonyát. **Tudjanak alapműveleteket végezni a hozzájuk tartozó számokkal fejben, írásban, egyszerű számokat tartalmazó műveletsorokban. Tudják a műveletvégzés sorrendjét, ismerjék a zárójelek szerepét. Ismerjék és alkalmazzák a tanult műveleti azonosságokat.** **Tudjanak becsléseket és közelítő számításokat végezni ezekben a számkörökben.**

ARÁNY, ARÁNYOSSÁG, SZÁZALÉKSZÁMÍTÁS

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás, informatikai eszközök használata	Arányossági következtetést, százalékszámítást kívánó számolási feladatok megoldása fejben, írásban, vagy kalkulátorral.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Arányossági következtetések, százalékszámítási feladatok, arányos osztások. Relatív gyakoriság számítása.
Függvényszemlélet	Arányosságok grafikus ábrázolása

Becslés, mérés Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Méréssel egybekötött számítási feladatok megoldása, a számított eredmények előzetes becslése, utólagos nagyságrendi ellenőrzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Gyakorlati életből gyűjtött, illetve méréssel nyert adatokon alapuló problémák matematikai megfogalmazása, az eredmény egybevetése a valósággal. Százalékszámítási és egyszerű kamatszámítási feladatok Alkalmazás projektmunkában, pl. táborozásszervezéssel kapcsolatos feladatok megoldására.
Rendszerezés, kombinativitás	Táblázatok készítése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A tapasztalt összefüggések általánosítása, matematikai formába öntése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Gyakorlati példák gyűjtése egyenes és fordított arányosságra, valamint más típusú kapcsolatokra összetartozó érték párok között. Az arányossági tényező szemléletes jelentésének megfogalmazása a konkrét egyenes illetve fordított arányosságok esetén.
Egyenes, illetve fordított arányosságok kiválasztása vegyes hozzárendelések közül.
Valószínűségi kísérletekhez kapcsolódóan relatív gyakoriságok számítása.
Mérések és számítások végzése rögzített mérőegységgel, illetve ugyanazon mennyiség mértékének a megállapítása méréssel illetve számítással. Mértékváltási feladatok.
Mérések arányosan nagyított, vagy kicsinyített képek alapján, térképen, szabásmintákon, alaprajzokon…
Projektmunkához, pl. táborozás tervezéséhez kapcsolódó gyakorlati alkalmazás
Grafikonok készítése mért, vagy táblázatokban adott adatok alapján, grafikonok értelmezése, százalékosan adott adatok.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
Az arány, arányosság, százalékszámítás témakörét hatodikban bevezettük, itt tovább érleljük és be is fejezzük ezt a témakört, ami azonban folyamatosan jelen van továbbra is a matematikában is, a többi természettudományos tárgyaikban is. Hangsúlyos gondolatok: – az együttváltozó mennyiségek közül ki tudják választani az egyenes és fordított arányosságokat. – tudják az egyenes és a fordított arányosságot is kétféleképpen is leolvasni, lássák, hogy két-két összetartozó értékpár esetén két érték hányadosa egyenes arányosságnál megegyezik a megfelelő értékek hányadosával, fordított arányosságnál pedig a megfelelő értékek hányadosának reciprokával. Lássák azt is, hogy az egyenes	A**rány,** arányos következtetés, aránypár fogalma, **százalékszámítás.** **A tört, az arány és a százalék kapcsolata, az egység illetve a 100% szerepe, arányos osztás (kettő vagy több részre),** kapcsolata a törttel való szorzással, illetve a százalékszámítással. **Egyenes arányosság, kapcsolatok megfogalmazása többféleképpen is a változók között. Egyenes arányosság, grafikonja. Példák lineáris változásokra.** **Fordított arányosság, kapcsolatok megfogalmazása többféleképpen is a változók között. Fordított arányosság, grafikonja.** Összetett arányossági következtetések. Mérés és arányosság, mérőszám és mennyiség kapcsolata rögzített egység mellett

arányosság esetében az összetartozó értékek hányadosa, fordított arányosság esetén ezek szorzata állandó Kulcsfontosságú, hogy ennek az állandónak a jelentését minden konkrét arányossági feladatban megfogalmazzuk. (ez lehet egységár, sebesség, százalékláb, munkatempó…terület, összmunka....).	egyenes arányosság, mértékváltás, mérőszám és mértékegység kapcsolata azonos mennyiség mérésekor fordított arányosság.
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	Különféle kooperációs módszerek alkalmazása. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg. Projektmunka csoportokban. Az elmélet és a gyakorlat összevetése.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Gyakorlati életből vett példák gyűjtése, a tanultak alkalmazása ilyen problémák megoldására
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló felmérő. A projektek eredményeinek közös megbeszélése, értékelése.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A gyerekek saját tapasztalatainak, élményeinek bevonása a tanítási-tanulási folyamatba, a segítségadás biztosítása
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Legyen képes egy mennyiség törtrészét, illetve megadott százalékát kiszámítani lehetőleg többféleképpen, következtetéssel, törttel való szorzással. Ismerje fel egyszerű esetekben az egyenes, illetve a fordított arányosságokat, és ezek esetében tudjon hiányzó adatokra helyesen következtetni. Tudja megrajzolni egyenes arányosság grafikonját! Lehetőleg lássa az összefüggést az egyenes arányosság állandója és a grafikon meredeksége között. Értse, hogy rögzített mérőegységgel való mérésnél a mérendő mennyiség és a mérőszám egyenesen arányosak; azonban amikor egy adott mennyiséget mérek meg (vagy számítok át mértékváltáskor) különféle egységekkel, akkor a mérőegység és a mérőszám fordítottan arányosak.	

SZÁMELMÉLET

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás.	Számolási feladatok a természetes számok (és a törtek körében), maradékos és maradék nélküli osztás, számolási „trükkök”.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Műveleti tulajdonságok – elsősorban az osztás tulajdonságai -megfigyelése, felhasználása mennyiségi következtetésekre. Biztos, lehetetlen, lehet de nem biztos kérdések eldöntése.
Becslés, mérés Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Legnagyobb közös osztó felhasználása közös mérték keresésére.

Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.	A jelenségek világában megfigyelhető ritmikusság, periodikusság matematikai átfogalmazása, kapcsolódó problémák megoldása. Matematikatörténeti olvasmányok feldolgozása
Rendszerezés, kombinativitás	Oszthatósággal kapcsolatos leszámolási feladatok megoldása: osztók száma, adott tulajdonságú számok keresése…, adott területű, egész oldalú téglalapok száma….
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Egyszerű érvelések állítások igazságának eldöntésére, példák, ellenpéldák keresése, egyszerű bizonyítások.
Függvényszemlélet	Egyszerű számelméleti összefüggések ábrázolása koordinátarendszerben

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Nagy számok osztási maradékának megállapítása összegre bontással, szorzótényezőkre való bontással.
Összeg, különbség, szorzat adott számmal való oszthatósága összegre bontással, szorzótényezőkre való bontással.
Pascal -háromszög színezései adott számmal való osztási maradékok szerint.

PRÍMSZÁMOK ELOSZLÁSA, STATISZTIKUS VIZSGÁLÓDÁSOK. MATEMATIKA TÖRTÉNETI ÉRDEKESSÉGEK A SZÁMELMÉLET TÉMAKÖRÉBEN (IKERPRÍMEK, BARÁTSÁGOS SZÁMOK, STB.).

Szám építése prímek szorzataként, osztók előállítása a prímtényezőkből, közös osztók, legnagyobb közös osztó, közös többszörösök, legkisebb közös többszörös előállítása a prímtényezőkből.
Összetett oszthatósági szabályok leolvasása, egyszerű számelméleti következtetések a számok prímtényezős felbontása alapján
Játékos versenyek az oszthatóságról.
Számelméleti tulajdonságokhoz kapcsolódó valószínűségi játékok

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**Tartalom részletezése**
A hatodik osztályban elkezdett témát itt befejezzük. Az ott kimondott oszthatósági szabályokat bizonyítjuk, a maradékokról, prímfelbontásról tanultakat tovább mélyítjük. A továbbiakban ezt néhány témakörben használjuk, de majd csak a középiskolában építik tovább ezt a témát. Kulcsfontosságú gondolatok: – a maradékokkal való számolás, és ennek alkalmazása az oszthatóság megállapításában – annak megértése, megtapasztalása, hogy számok prímfelbontásából hogyan olvashatók ki az osztók, hogyan állapíthatók meg a közös osztók, közös többszörösök…	**Oszthatóság fogalma, megállapítása maradékokból, oszthatósági szabályok ismétlése, alkalmazása, összetett oszthatósági szabályok (2, 4, 5, 8, 10, 20, 25, 50, 100, 3, 9)** a 3-mal és a 9-cel való oszthatósági szabály bizonyítása. Prímszámok, összetett számok fogalma, oszthatóság megállapítása szorzatalakból, **szám felbontása prímek szorzatára, számok építése prímek szorzataként.** **Összes osztó, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös megkeresése a prímtényezős felbontásból.** Összetett oszthatósági szabályok.

– első tapasztalataikat szerzik a gyerekek a bizonyításról, fontos, hogy ez próbálgatással, az állítás induktív megsejtésével kezdődjön, de azt is tapasztaltassuk meg, hogy nem tudunk minden esetet kipróbálni, a bizonyossághoz más is kell, mint a próbálkozás.	
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Kooperációs csoportmunka és frontális megbeszélések. Próbálkozás, módszeres kísérletezés, közös megbeszélés és egyéni gyakorlás. Viták, érvelések. Valószínűségi játékok.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Prímszámkorongok, dobókocka, számelméleti TOTÓ,
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A tanulók egyéni megfigyelése, diagnosztizáló felmérés.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Segítségadás biztosítása vegyes heterogén csoportban, a társak részéről is, és egyénileg is. Játékos, motiváló feladatok és tevékenységek.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Ismerje az osztó, többszörös, prímszám, összetett szám fogalmakat. Ismerje és tudja alkalmazni a fent felsorolt oszthatósági szabályokat. Értse a közös osztó, közös többszörös kifejezéseket. Legyen képes számokat prímek szorzatára bontani, prímek szorzataként előállított számokról osztókra, számvégződésre, egyéb egyszerű számelméleti tulajdonságokra következtetni.	

ALGEBRA

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Behelyettesítések az azonosságok kipróbálása és az egyenletek megoldásának ellenőrzése során.
Mennyiségi következtetés,	Összetett mennyiségi következtetések alkalmazása a szöveges egyenletek megoldását megbecsültető játékok során.
Függvényszemlélet	A behelyettesítéssel kapott értékek megfigyelése, ábrázolása számegyenesen, koordinátarendszerben
Becslés, mérés	Helyettesítési értékek előre becslése, szöveges feladat megoldásának nagyságrendi ellenőrzése. Az eredmények becslése, ellenőrzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Valós gyakorlati, vagy elképzelt, szövegesen elmesélt helyzet lefordítása a matematika nyelvére, az eredmény előzetes elképzelése, utólagos egyeztetése a probléma kontextusával.

Rendszerezés, kombinativitás	Algebrai kifejezésekhez többféle alak keresése, műveleti sorrendek lehetséges változatai, kiinduló adatok változtatása szöveges feladatokban…
Indukció, dedukció	Azonosság fogalma, ekvivalens átalakítás fogalmának előkészítése. Azonos és ekvivalens átalakítások. A lépések megfordíthatósága.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Algebrai fogalmakat előkészítő játékok:
Játékok betű és számkártyákkal, nyitott mondatokkal. Játékok algebrai kifejezések többféle alakban való megadására.
Szabályjátékok, számegyenes színezések, fordítás a matematika nyelvére.
Az egyenletmegoldás különböző módszereihez kapcsolódó játékok: lebontogatás „leporelló-módszerrel”, mérlegelv szemléltetése mérleggel, vagy mérleget utánzó tevékenységekkel, módszeres próbálgatást fejlesztő játékok, egyenletkészítő játék.
Szöveges feladat megoldásának előre becslése versenyszerűen, egyes gyerekek, vagy csoportok között. Szöveges feladatok tartalmának eljátszása, vagy ahhoz illusztráció készítése, a megoldás megfigyelése a kiinduló adatok változtatása mellett.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
Ebben a fejezetben tovább folytatjuk az egyenlet-, egyenlőtlenség-megoldás tanítását. Emellett elkezdjük az algebra alapjainak módszeres tárgyalását. A téma természetesen tovább bővül nyolcadikban, majd a középiskolában. Az itt tanultakat szinte minden témakörben, folyamatosan használjuk. Hangsúlyos gondolatok: – bár az algebrai kifejezésekkel való munka közben magától értetődőnek vesszük, mégis rendkívül fontos, hogy ne kerüljön háttérbe, hogy a betűk számokat helyettesítenek; – fontos, és nem egyszerű gondolat annak megértése, hogy melyek az egynemű kifejezések, mi az együttható, hogyan kell összevonni, (egyszerű kifejezéseket adjunk, de legyenek törtesek is közöttük); – kulcsfontosságú, hogy lássák a különbséget egytagú kifejezések szorzása, osztása és többtagú kifejezés szorzása, osztása között – az alaphalmaz, igazsághalmaz és azonosság fogalmának tovább érlelése; – azonos átalakítás, ekvivalens átalakítás fogalmak alapozása az egyenletmegoldás és az egyenlőtlenség-megoldás összevetése, annak megtapasztalása, hogy (általában) az egyenlőtlenségek megoldásai a számegyenesen tartományok, melyeket a megfelelő egyenletek megoldásaihoz tartozó pontok választanak el.	**Algebrai kifejezések, helyettesítési érték kiszámítása, képletből változó kifejezése.** **Műveleti azonosságok, azonosságok, összeg, szorzat fogalma, egynemű kifejezések, összevonás egyszerű esetekben, az együttható fogalma**. **Egyenlet megoldási módszerek átismétlése, módszeres próbálkozás, lebontogatás, mérlegelv.** **Egyenlőtlenségek megoldása, a megoldások ábrázolása számegyenesen, a határpontok megkeresése.** Szöveges feladatok megoldása, **a szöveg lefordítása egyenletté vagy egyenlőtlenséggé, ellenőrzés**

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Kísérletezés, a tapasztalatok frontális megbeszélése. Irányított játékok. Gyakorlás csoportos munkában.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Mérleg, demonstrációs számegyenesek, számkártyák, versenyfeladatok.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. Az egyenlet és egyenlőtlenség-megoldás diagnosztizáló és értékelő felmérése.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A tanulók munkájának egyéni segítése szükség esetén. Társak bevonása a segítségadásba.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Értse az algebrai kifejezés jelentését egyszerű esetekben. Tudja, hogy az algebrai kifejezésekben a betűk számokat jelentsenek, tudja a kifejezés helyettesítési értékét kiszámolni. Legyen tapasztalata az egynemű algebrai kifejezések felismerésében, tudjon ilyeneket összevonni. **Tudja ezeket értelmezni, algebrai kifejezéshez szöveget, szöveghez algebrai kifejezést párosítani.** **Szerezzen tapasztalatot az azonosság és az egyenlet fogalmak különbségéről.** **Tudjon egyszerű egyenleteket lebontogatással vagy mérlegelvvel megoldani.** Szerezzen tapasztalatot egyszerű egyenlőtlenségek megoldásáról is. **Tudja az algebrai ismereteit szöveges feladatok megoldására felhasználni.**	

GEOMETRIA, MÉRÉS

SOKSZÖGEK, HASÁBOK, HENGEREK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Térszemlélet fejlesztése	Sík- és térbeli alakzatok megfigyelése. Térlátás, térbeli viszonyok észlelése, ismerkedés a tér alapvető alakzataival, a hasábbal és a hengerrel, analógiák felfedezése sík- és térbeli alakzatok között. Szimmetriák felismerése
Számlálás, számolás	Számolási feladatok elsősorban a sokszögek külső illetve belső szögeivel kapcsolatban.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Szögekkel illetve szabályos sokszögek oldalszámával kapcsolatos következtetési feladatok megoldása. Valószínűségi kísérletek különböző alakú “dobókockákkal.
Becslés, mérés	Háromszög szögeinek összegéről szóló tétel megsejtése, alátámasztása mérésekkel.
Rendszerezés, kombinativitás	Alakzatok csoportosítása különböző szempontok szerint Tulajdonságaik megfigyelése. Több megoldás keresése szerkesztési feladatok megoldása során, adott eszközökből többféle sokszög megalkotása. A hasáb élei, csúcsai és lapjai számának meghatározása.

Deduktív következtetés, induktív következtetés	Állítások megfogalmazása, és igaz vagy hamis voltának eldöntése. Egyszerű következtetési feladatok megoldása, érvelés általánosan vagy ellenpéldával. Definíció és tulajdonság közötti különbség tételének fokozatos alapozása. Tapasztalatokon alapuló általánosítás és bizonyítás – induktiv illetve deduktiv következtetés – közötti különbség megállapítása, a háromszögek és négyszögek szögösszegéről szóló állításokhoz kapcsolódva. Szimmetriára alapozott, egyszerű bizonyítások.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Játékok a megismert sokszögeket tartalmazó kártyakészletekkel.
Szimmetrikus sokszögekben megfelelő részletek keresése, ennek alapján oldalak és szögek egyenlőségének leolvasása.
Szimmetrikus négyszögek, szabályos sokszögek építése egybevágó háromszögekből.
Szögek összegének szemléltetése hajtogatással, tépéssel, parkettázással.
Háromszögek nevezetes vonalainak és pontjainak előállítása hajtogatással.
Szerkesztések körzővel, vonalzóval.
Több megoldás keresése, megoldás feltételeinek keresése.
Hasábok hengerek építése, gyűjtése, hasonlóságaik és különbözőségeik felfedezése, jellemző tulajdonságaik összegyűjtése, sokféle test közül a hasábok illetve hengerek kiválasztása.
Összefüggések a hasáb alapsokszögének oldalszáma és a hasáb éleinek, lapjainak és csúcsainak száma között.
A kocka és a téglatest tulajdonságainak összevetése a hasábok általános tulajdonságaival, a hasáb alapjával kapcsolatos problémák (melyik oldal a téglatest alapja?)
Testépítések, kiterített háló megfigyelése, játékok hálók és testek összepárosítására, egyenes és ferde hasáb hálójának összehasonlítása.
Valószínűségi kísérletek különböző alakú "dobókockákkal, az eredmények összevetése a felhasznált hasábok lapjainak területével.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
Ebben a részben a sokszögekről eddig szerzett ismereteket fejlesztjük tovább. Átismételjük, mélyítjük, a tengelyesen és középpontosan szimmetrikus alakzatokról tanultakat. A háromszögek és négyszögek szögeinek összegéről tapasztalat alapján megállapított összefüggéseket itt bizonyítjuk is. Továbblépünk a szerkesztésekben is, a korábban megismert, alapszerkesztéseket elkezdjük összetettebb szerkesztési feladatokban is alkalmazni. Bevezetjük a hasáb és henger fogalmát, a téma a nyolcadikban folytatódik a kúp és gúla fogalmának bevezetésével.	**Megismert sokszögekről – háromszögek, közöttük a speciális háromszögek, speciális négyszögek, szabályos sokszögek – tanultak átismétlése, különös tekintettel a szimmetriatulajdonságaikra.** Háromszögek nevezetes vonalai, **magasság,** szögfelező, súlyvonal. **Háromszögek, négyszögek,** sokszögek **szögeinek összege bizonyítás. Háromszögek egybevágósága.** Sokszögek szerkesztése.

Hangsúlyos gondolatok: – ebben a részben egyik fő hangsúly az érveléseken van. Azon, hogy megéreztessük a gyerekekkel azt, hogy a geometria tele van összefüggésekkel, melyek alapján egy ismeretből sok másik levezethető. Szép példája ennek a háromszögek szögeinek összegéről szóló tétel bizonyítása, de a speciális négyszögek sok más egyszerű érvelésre is lehetőséget adnak – nagyon fontos ismeretek itt a háromszögek egybevágóságának alapeseteiről szóló megállapítások, ezek a későbbiekben alapjául szolgálnak sok szerkesztésnek, és érvelésnek, bizonyításnak is. Ezeket itt a megfelelő szerkesztési feladatok egyértelmű megoldhatóságával kapcsoljuk össze. Fontos, hogy megértsék, hogy abból, hogy bizonyos adatokból a háromszög egyértelműen szerkeszthető, az is következik, hogy ha ezek az adatok két háromszögben megegyeznek, akkor a két háromszög egybevágó.	**Hasáb és henger fogalma, jellemzése.**
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	Különféle kooperációs módszerek, csoportos, páros és egyéni kísérletezés, felfedeztetés, gyakoroltatás. Frontális munkában az alakzatok tulajdonságainak közös rendszerezése, megfogalmazása. Vita, érvelés, bizonyítás.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Kísérletezés síkon és a Lénárt-féle gömbön, másolópapír, körző, vonalzó használata, sík és térmértani modellek építése, használata, mindennapi tárgyak bevonása a tanításba.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló felmérő.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Változatos, érdekes, motiváló feladatok és tevékenységek. A gyerekek tapasztalatanyagához közelálló tárgyak, tevékenységek bevonása a tanításba. A lassabban haladókkal való egyéni törődés.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Legyenek képesek a gyerekek a háromszögeket osztályozni szögeik és oldalaik nagysága szerint is, ismerjék a speciális háromszögek és négyszögek, valamint a szabályos sokszögek szimmetriatulajdonságait. Tudjanak ezekből következtetni oldalak, illetve szögek egyenlőségére. **Tudják kiszámítani háromszögek és konvex négyszögek belső szögeinek összegét.** **Tudják elvégezni a háromszögekkel kapcsolatos alapszerkesztéseket, ismerjék a háromszög-egyenlőtlenséget** Ismerjék fel, több test közül tudják kiválasztani az egyenes hasábot és körhengert. Tudják ezeken az alaplapokat és a magasságot megmutatni, akkor is, ha az nem standard, vagyis nem függőleges helyzetben áll.	

GEOMETRIAI TRANSZFORMÁCIÓK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Térszemlélet fejlesztése	Középpontos és tengelyes tükrözés illetve szimmetria megfigyelése párhuzamosan síkon és gömbön
Függvényszemlélet, transzformációs szemlélet	Középpontos, tengelyes tükrözés, és egyéb pontokon értelmezett hozzárendelések, alaphalmaz, megfordíthatóság, transzformáció-tulajdonságok vizsgálata.
Számlálás, számolás	Számolási feladatok a koordinátarendszer pontjainak transzformációihoz kapcsolódva.
Mennyiségi következtetés	Transzformáció tulajdonságok megfigyelése, ezekre alapozott következtetések. Szögek, szakaszok nagyságáról szóló tulajdonságokra alapozott következtetések.
Becslés, mérés	Szögtartás, távolságtartás megállapítás mérésekkel.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Önkényesen választott, vagy valós problémán alapuló szerkesztési problémák megoldása, a szerkesztés helyességének ellenőrzése.
Rendszerezés, kombinativitás	Egymásnak megfelelő részletek keresése. Egy alakzat minél több szimmetriájának a felismerése. Transzformációk osztályozása, háromszögek, négyszögek osztályozása, halmazokba rendezése, játékok véletlenszerűen összepárosított sokszögtulajdonságokkal.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Ha akkor állítások helyességének vizsgálata, ellenpéldák szerepe, fordított állítás megalkotása, helyességének vizsgálata. Egyszerű, szimmetria tulajdonságokra alapított bizonyítások.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Játékok ponttranszformációkkal: a transzformációk eljátszása iskolaudvaron, hiányos ábrák kiegészítése, szabályjátékok pontokkal. Mozgatógépes játékok koordinátarendszerben. **Transzformációk végzése másolópapír segítségével.** Szimmetriák, szimmetrikus ábrák, tárgyak keresése, gyűjtése, megfigyelése a körülvevő világban. Poszter készítése. **Megfelelő részletek keresése szimmetrikus ábrákon, műalkotásokon, szimmetrikus tárgyakon.** Egy, két,… *n* pontból álló szimmetrikus (középpontosan, tengelyesen) alakzatok készítése színes korongokból, vagy mágnes-táblán színes mágnesekből. Tengelyesen illetve középpontosan szimmetrikus négyszögek építése egybevágó háromszögekből, négyszögekből. Szimmetrikus négyszögek, szabályos sokszögek előállítása, szimmetrikus sorminták, tapétamintázatok készítése egybevágó alapelemekből.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
A hatodikos, tengelyes tükrözésről szóló fejezet folytatása. Elmélyíti az egybevágósági transzformációkról tanultakat, alaposabban tárgyalja a parallelogrammát, annak szimmetriatulajdonságait, bevezeti a váltószögek fogalmát. Folytatódik az eltolás és hasonlóság tanításával.	**Vegyes ponttranszformációk vizsgálata, ismerkedés a legfontosabb transzformáció tulajdonságokkal**, (távolságtartás, szögtartás, egyenestartás) Transzformációk osztályozása (torzító transzformációk, hasonlósági transzformációk, egybevágósági transzformációk). Egybevágósági transzformációk megadása mozgatásokkal.

Hangsúlyos gondolatok – Kulcsfontosságú ebben a részben is, hogy a gyerekek biztonsággal tudjanak képen és (tengelyes vagy középpontos) tükörképén, szimmetrikus alakzatokban egymásnak megfelelő részleteket keresni. – Fontos, hogy a parallelogrammáról lássák, hogy középpontosan szimmetrikus, továbbá, hogy ebből maguk tudják leolvasni a parallelogramma tulajdonságait – Fontos, hogy visszatérjünk a legalapvetőbb alakzatokra, amelyekkel ötödikben foglalkoztunk részletesen, és megismertessük a gyerekekkel ezek szimmetriáit Fontos, hogy lássák azt, hogyan lehet tengelyesen, illetve középpontosan szimmetrikus alakzatokat építeni két szimmetrikus alakzat együtteseként, közös részeként, vagy pedig két egybevágó alakzat együtteseként.	**A középpontos tükrözés, középpontos és tengelyes tükrözés közötti párhuzam, a középpontos tükörkép előállítása többféleképpen, szerkesztéssel, körzővel-vonalzóval, mozgatással, másolópapír segítségével.** **A középpontos tükrözés tulajdonságai,** **Párhuzamos szárú szögek. (egyállású szögek, váltószögek, fordított állású szögek, kiegészítő szögek)** Szimmetriák, középpontosan szimmetrikus négyszögek, szabályos sokszögek, **Parallelogramma, tulajdonságai, szerkesztése, párhuzamos egyenesek szerkesztése** Középpontosan és tengelyesen is szimmetrikus négyszögek, rombusz és téglalap, négyzet.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Különféle kooperációs módszerek. A feldolgozandó anyag egy részének szétosztása csoportok között, poszterek készítése, csoportbemutatók, az eredmények összehasonlítása, a transzformáció-tulajdonságok közös megfogalmazása. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Másolópapír, körző, vonalzó használata, környezetükben szereplő tárgyak, képek megfigyelése, gyűjtése, összevetése a geometriából tanultakkal. Párhuzamos megfigyelések a síkon és a Lénárt-féle gömbön.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló és értékelő felmérő.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Változatos, érdekes, motiváló feladatok és tevékenységek, játékok, a mérésnél mindenki számára megfelelő nehézségi szintű feladatok biztosítása.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

Értse a távolságtartó, szögtartó transzformáció kifejezéseket és egyszerű esetekben képes legyen egy transzformációról, hogy rendelkezik-e ezekkel a tulajdonságokkal vagy sem. Képes legyen értelmesen használni az egybevágóság kifejezést, két – ismert típusú – alakzatról eldönteni, hogy egybevágóak-e, és ezt a döntést megindokolni.

Ismerje a középpontos tükrözés szabályát. Tudja pontok középpontos tükörképét megszerkeszteni, tudjon adott ponton át egy egyeneshez párhuzamost és merőlegest szerkeszteni.

Ismerje a középpontos szimmetria fogalmát, tudjon középpontosan szimmetrikus ábrákon egymásnak megfelelő részleteket keresni.

Ismerje a parallelogramma definícióját, értse, hogy a rombusz, téglalap és a négyzet speciális parallelogrammák és ismerje ezek fontosabb tulajdonságait. Tudjon példákat és ellenpéldákat keresni egyszerű, parallelogrammákról szóló állításokhoz.

GEOMETRIAI SZÁMÍTÁSOK

<table>
<tr><th colspan="2">KÉPESSÉGFEJLESZTÉS</th></tr>
<tr><th>Képességfejlesztési fókuszok</th><th>A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben</th></tr>
<tr><td>Térszemlélet fejlesztése</td><td>Testek síkbeli ábrázolása, hálójának kiterítése, testek és testhálók összepárosítása</td></tr>
<tr><td>Számlálás, számolás</td><td>Terület-, térfogat-számítási feladatok, fejben és kalkulátor használatával egybekötve.</td></tr>
<tr><td>Mennyiségi következtetés, statisztikai szemlélet</td><td>Méréseken alapuló adatgyűjtés a kör kerületképletének megalkotásához. Annak felfedezése, hogy a kör alakú tárgyak kerületének és átmérőjének aránya közelítőleg egyenlő.</td></tr>
<tr><td>Becslés, mérés</td><td>Méréssel, becsléssel egybekötött problémamegoldások, mértékváltási feladatok a kibővült számkörben.</td></tr>
<tr><td>Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició</td><td>Gyakorlati életből vett feladatok átfogalmazása matematikai problémává, kapcsolódó számítási feladatok megoldása. Megoldási terv készítése kerület-, területszámítási feladatoknál.</td></tr>
<tr><td>Rendszerezés, kombinativitás</td><td>Terület, térfogat előállítása ismert területű alakzatok átdarabolásával, illetve összeillesztésével, többféleképpen. Analógiák megfigyelése a térbeli és síkbeli számítási feladatok között.</td></tr>
<tr><td>Deduktív következtetés, induktív következtetés</td><td>Általános képletek alkotása a háromszögek, speciális négyszögek területének meghatározására. Egyszerű bizonyítások.
Általános képletek alkotása a hasábok és hengerek térfogatának, felszínének meghatározására</td></tr>
<tr><th colspan="2">AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</th></tr>
<tr><td colspan="2">Területek átdarabolása vágással, lefedéssel, hajtogatással, rajzban pontrácson -. Kör alakú tárgyak kerületének megmérése fonallal, adatok összevetése, közös kiértékelése, zsebszámológép használata.
Kör alakú tárgyak területének megmérése lefedéssel, leszámolással milliméterpapíron…
Gyakorlati életből vett feladatok, számítások és mérések.
Testépítések, kiterített háló megfigyelése, játékok hálók és testek összepárosítására, egyenes és ferde hasáb hálójának összehasonlítása.
Valós életből vett feladatok megoldása számítással.</td></tr>
<tr><th colspan="2">ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</th></tr>
<tr><th>HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK</th><th>TARTALOM RÉSZLETEZÉSE</th></tr>
<tr><td>Ennek a fejezetnek az anyaga közvetlenül a téglalap területének számításáról tanultakra épül. Átismétli és továbbfejleszti derékszögű és egyenlőszárú háromszög, valamint a deltoid területéről hatodikban tanult anyagot. Bevezeti a középvonal fogalmát ennek tulajdonságait, szerepét a terület kiszámításában. Mindezt a kör kerületének és területének számításával folytatjuk. Erre és a téglatest térfogatáról tanultakra épülnek a térgeometriai számítások, a hasáb-henger felszíne és térfogata, valamint a nyolcadik osztályban a kúp-gúla felszínének és térfogatának számítása.
Hangsúlyos gondolatok:</td><td>A paralelogramma és területe.
Háromszög területének meghatározása rácson – téglalappá kiegészítéssel – parallelogramma kettévágásával és számítással. Egyszerű bizonyítások.
Deltoid és húrtrapéz területéről tanultak ismétlése.
A háromszögek és a trapézok középvonala, tulajdonságai, felhasználásuk a területszámításban.
Szabályos sokszögek átdarabolása parallelogrammává, kerületük és területük közötti összefüggés.
Kör kerülete. Kör kerületének és átmérőjének aránya, (méréssel, zsebszámológép használatával), pi bevezetése, a kör kerületének képlete.</td></tr>
</table>

– Fontos, hogy a magasság fogalmát pontosan értsék, tompaszögű háromszögek, parallelogrammák esetén is. Általában tetszőleges trapéznál lássák, hogy minden oldalhoz több (végtelen sok) magasság is tartozik, hogy ez a magasság annak a sávnak a szélességét jelenti, amelybe a trapéz belefoglalható. Hasonlóan fontos, hogy lássák azt is, hogy a hasáb-henger magassága sok helyen berajzolható, elképzelhető, valójában a két alapsík távolságával egyenlő. – A sokszögek területének számításánál eddig is hangsúlyt helyeztünk arra, hogy lássák, hogyan lehet feldarabolni, vagy átdarabolni egy sokszöget, itt rendkívül fontos, hogy lássák, hogyan kapjuk meg a területképleteket a téglalap területének ismeretében. – A kör kerületének számításánál a legfőbb hangsúly azon van, hogy lássák, hogy megtapasztalják, hogy a kör sugara és kerülete egyenesen arányosak. – Fontos, hogy lássák a rokonságot a hengerek és a gúlák között, hiszen a kétféle test – az egyenes hasáb és az egyenes körhenger – felszínének és a térfogatának számítása szinte teljesen azonos, ugyanakkor ezek a számítások a hasábok körében sokkal könnyebben érthetőek.	A kör területe. **A kör területének becslése kirakással,** következtetés a területre a kerületből, szabályos sokszögek mintájára vagy heurisztikusan a kör átdarabolásával, **a kör területének képlete.** Egyenes hasáb, egyenes körhenger felszíne, **kiterített hálójuk megfigyelése, felszínképlet megalkotása,** felszínszámítások, gyakorlati példák, Térfogat, **téglatest térfogatáról tanultak ismétlése, térfogat mérése egységkockákkal** (egyéb, nem standard mérőegységgel) **való kitöltéssel, illetve űrtartalomként, fél-téglatest térfogata, az alapterület és a magasság szerepének megértése a térfogat számításában, az egyenes hasábok és hengerek térfogatképletének megalkotása,** *a ferde testek térfogatképletének szemléletes megindoklása.* **Egyszerű mértékváltások a terület-, térfogat- és hosszúság-mértékegységek körében.**

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	Manipulációs tevékenységek, területátdarabolások, más síkidom- és testépítések. Valóságos tárgyak adatainak mérése, számítása. Méréseken alapuló adatgyűjtés a kör kerületképletének megalkotásához. A tapasztalatok elemzése, az általános szabályok megfogalmazása, képletté formálása frontális osztálymunkában. Összetett feladatok megoldása egyéni, páros és csoportos munkában..
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Építések, kirakások, területátdarabolások. Demonstrációs síkidomok és testek, testhálók. Olló, körző, vonalzó
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szóbeli megerősítés, hibajavítás. Terület- és kerületszámítási, térfogat számítási feladatok megoldásának diagnosztizáló és értékelő felmérése.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Társak bevonása a segítségadásban. Értékes részvétel biztosítása mindenkinek a megfelelő részfeladat kiválasztásával.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK
Ismerje a téglalap területképletét. **Tudjon parallelogrammával egyenlő területű téglalapot előállítani. Tudja meghatározni a parallelogramma adott oldalhoz tartozó magasságát, kiszámítani a területét. Tudja meghatározni a háromszög területét parallelogrammává vagy téglalappá kiegészítéssel és számítással.** Tudjon területképletet egyszerű érveléssel igazolni. **Legyen képes kiszámítani adott sugarú kör területét és kerületét. Tudja egyszerű gyakorlati helyzetekben alkalmazni a tudását.**

Legyen tapasztalata arról, hogy az egyenes hasáb és körhenger palástja kiteríthető egy téglalappá, melynek egyik oldala a magasság, másik az alaplap kerülete. **Ismerje, értse a felszín és térfogat fogalmak jelentését.** Szerezzen tapasztalatot egyszerű hasábok, hengerek felszínének, térfogatának számításában, a számításhoz szükséges adatok kiválasztásában, megmérésében. **Tudja, hogy a téglatest is hasáb. Tudja teljes biztonsággal a téglatest felszínét és térfogatát számítani.**

ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

HOZZÁRENDELÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Függvényszemlélet	A gyakorlati életből vett egyszerű példákban a kapcsolatok felismerése, lejegyzése, ábrázolása. Néhány főbb függvénytípus felismerése képletből, grafikon alapján. A függvényfogalom többféle megközelítése.
Számlálás, számolás	Számolás gyakorlása, műveleti tulajdonságok megfigyelése, szabályjátékokkal való foglalkozás során, sorozatok elemeinek kiszámítása, függvényértékek kiszámolása.
Mennyiségi következtetés	Összetartozó számpárok keresése, ábrázolása. Mennyiségek együttes változásának megfigyelése
Becslés, mérés	Táblázatok, grafikonok, statisztikák vizsgálata.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Gyakorlati életben talált hozzárendelések körében matematikai összefüggések keresése.
Rendszerezés, kombinativitás	Módszeres próbálgatás a függvényábrázolásnál a grafikus egyenletmegoldás előkészítésére.
Indukció, dedukció	Következtetés a sorozatképzési szabályból az *n*-dik elemre, esetenként „naiv indukció”-s bizonyítások.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Grafikonkészítés elképzelt, vagy valóságosan eljátszott vagy csak elképzelt folyamatokról (meggyújtott gyertya magasságváltozásának megfigyelése….). Valóságos folyamatokról készült grafikonok és a folyamatok leírásának összepárosítása Néhány egyszerű, nem lineáris függvény, pl. x +3, x-80 , …. „érdekes helyeinek” megkeresése módszeres próbálgatással. Sorozat szabályának kitalálása, folytatása, esetenként visszafelé is. Matematikatörténeti érdekességek keresése. Érdekes sorozatok gyűjtése, kutatómunka.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
Szabályjátékokkal, sorozatokkal, hozzárendelésekkel, különféle grafikonokkal sok témakörben, sokféle formában találkoztak a gyerekek az első osztálytól kezdve. Itt most az eddig tanultakat rendszerbe foglaljuk, elkezdünk általánosabb megfogalmazásokat és jelöléseket használni. Szinte minden fogalmat érintünk, amivel a középiskolában tovább fognak dolgozni. A lineáris függvények témájának feldolgozását nyolcadik osztályban be is fejezzük. Hangsúlyos gondolatok: – A függvény sokarcú fogalom – egyértelmű reláció, eszköz a változások leírására, grafikon… – fontos, hogy megmutassuk mi a közös ezekben. – Kulcsfontosságú, hogy a függvényábrázolásról helyes képet adjunk a gyerekeknek. Itt nem az az elsődleges, hogy egy-egy alapfüggvény ábrázolására recepteket tanítsunk, hanem azt kell tisztáznunk, hogy egy tetszőleges szabállyal adott függvény grafikonja egy mértani hely a koordinátarendszerben, azon pontok mértani helye, melyek az adott szabályt kielégítik. – A lineáris függvény grafikonjával ismerkednek részletesebben, itt a legfontosabb a meredekség fogalmának minél mélyebb megismertetése, az egyenes arányosság állandójával való kapcsolat bemutatása. – A sorozatelemek indexekkel ellátott jelölésének gondos bevezetése – A számtani sorozat sokoldalú bemutatása, a fogalom gondos megalapozása. Az n-edik elem kiszámítására szolgáló képletet nem kell elvárni minden gyerektől, de arra törekedhetünk, hogy egy tetszőleges, de konkrét sorszámhoz ki tudják számolni a megfelelő elemet egy adott számtani sorozat esetén.	Grafikonkészítés táblázatok, mérési eredmények alapján, grafikonolvasás, mozgás és egyéb grafikonok készítése **Egyértelmű hozzárendelések ábrázolása derékszögű koordinátarendszerben, lineáris,** abszolút érték, másodfokú **függvények képe, egyszerű esetekben táblázat alapján,** **Az elsőfokú függvény definíciója, a lineáris függvény.** **A meredekség fogalma, értelmezése gyakorlati példák, egyenes arányosságok esetében.** **Valóságos folyamatokról készült grafikonok vizsgálata.** **Sorozatok vegyesen- többféle sorozat, többféle megadási mód – köztük számtani és mértani sorozatok is. Lehetséges szabályok megfogalmazása, jelölések,** Különbség és hányados sorozat megfigyelése, észrevételek megfogalmazása. **Számtani sorozat, tulajdonságai,** elemek számtani közepének megfigyelése, *n*-edik elem képzési szabálya, összegsorozat megfigyelése, gyakorlati példák. Egyszerű mértani sorozatok megfigyelése, elsősorban a számtani sorozatokkal való összevetés szempontjából.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Csoportos tapasztalatgyűjtés, frontális, kérdve kifejtő megbeszélések, egyéni grafikon-készítés. Poszterkészítés, csoportbemutatók.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Adatok, grafikonok, diagramok gyűjtése, elemzése, letörölhető koordináta-rendszer, mozgásos transzformációs játékok. Hozzárendelések megjelenítése változatos módszerekkel, rajzokkal, nyíldiagramokkal, a változók szerepének, a közöttük levő kapcsolatnak az eljátszásával.

ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szóbeli értékelés, megerősítés, hibajavítás. A csoportbemutatók közös értékelése. Az aktuális témához kapcsolódó diagnosztizáló mérés.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Egyéni megerősítés. Társak bevonása a segítségadásba. Önellenőrzés segítése
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Legyen képes egyszerű szabályok esetén egy értékhez a hozzárendelt értéket megadni, grafikonról olvasni, táblázat alapján grafikont készíteni. Tudjon egyszerű – szám-szám – hozzárendelési szabályokat kielégítő pontokat derékszögű koordinátarendszerben ábrázolni. Ismerje az elsőfokú algebrai kifejezés fogalmát, egyszerű esetekben ismerje fel azokat a hozzárendelési szabályokat, melyek grafikonja egyenes. Értse az egyenes meredekségének fogalmát, lehetőleg tudja a meredekséget grafikonról leolvasni. Tudjon néhány taggal megadott sorozathoz lehetséges szabályt keresni, egyszerű esetekben, a sorozatot néhány elemmel folytatni mindkét irányban. **Tudja a számtani sorozat definícióját, legyen képes adott kezdőelem és adott differencia mellett folytatni, tetszőleges, konkrét sorszámú elemet kiszámítani.**	

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számolás, számlálás	Adatsokaságok statisztikai jellemzőinek számolása: átlag kiszámítása, középső elem keresése
Valószínűségi, statisztikai szemlélet	Adatsokaságok elemzése Események gyakoriságának megállapítása elvégzett kísérletekben. Különböző események gyakoriságának összehasonlítása.
Becslés, mérés	Egy-egy jelenség előfordulási gyakoriságából nagyságrendi következtetés levonása, esélylatolgatás
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Egyéni vagy kiscsoportos eredmények megosztása, közös értelmezése.
Rendszerezés, kombinativitás	Adatok tervszerű gyűjtése, rendszerezése. A kísérlet lehetséges kimeneteleinek összegyűjtése, a megfigyelt események osztályba sorolása
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Kis elemszámú kísérlet megfigyelése alapján következtetés nagyobb elemszámú kísérlet lehetséges kimeneteleire, az események előfordulási gyakoriságából szabályosságok megállapítása.

<table>
<tr><th colspan="3">AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</th></tr>
<tr><td colspan="3">Adatsokaságok gyűjtése és elemzése, grafikonon való megjelenítése.
Mérési eredmények kiértékelése, elemzése
Adatgyűjtés megtervezése, végrehajtása, értékelése, ábrázolása grafikonok segítségével. Poszter készítés
Számelméleti tulajdonságokhoz kapcsolódó valószínűségi játékok kísérletek
Jegyzőkönyvkészítés</td></tr>
<tr><th colspan="3">ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</th></tr>
<tr><th colspan="2">HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK</th><th>TARTALOM RÉSZLETEZÉSE</th></tr>
<tr><td colspan="2">A téma folyamatosan jelen van első osztálytól kezdve a tananyagban. A hangsúly azonban mindvégig a tapasztalatszerzésen volt. Ötödikben, a tapasztalatok további gazdagítása mellett, elkezdtük használni a gyakoriság, relatív gyakoriság fogalmakat, és összekötöttük ezt a gyerekek intuitív valószínűségfogalmával. Ezt elsősorban különböző valószínűségi játékokkal továbbfejlesztjük. Folytatódik a statisztikai szemlélet fejlesztése is, főként a módszeres adatgyűjtés, és kiértékelés területén.</td><td>Adatgyűjtés megtervezése, végrehajtása, értékelése, ábrázolása grafikonok segítségével. Az arányosság alkalmazása a mintavétel tervezésében és az adatok értékelésében. Tapasztalatgyűjtés a statisztika gazdasági alkalmazásáról.
Valószínűségi játékokhoz kapcsolódva a gyakoriság, relatív gyakoriság fogalmak mélyítése.</td></tr>
<tr><th colspan="3">MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK</th></tr>
<tr><td>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</td><td colspan="2">Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Egyéni és csoportos adatgyűjtés. Egyéni vagy páros kísérletezés eredményeinek közös kiértékelése.</td></tr>
<tr><td>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</td><td colspan="2">Statisztikai zsebkönyvek, újságok, NET ismeretterjesztő könyvek, játékkocka, pénzérmék…, nyereményjátékok. Adatgyűjtés méréssel. Koordináta-rendszer, jegyzőkönyvek. Számítógépes valószínűségi kísérletek</td></tr>
<tr><td>ÉRTÉKELÉS MÓDJA</td><td colspan="2">Szóbeli értékelés megfigyelés alapján.</td></tr>
<tr><td>AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</td><td colspan="2">A sok játékon, egyéb tevékenységen alapuló tapasztalatszerzés biztosítja, hogy mindenkinek fejlesszük a valószínűségi gondolkodását.</td></tr>
<tr><th colspan="3">VÁRHATÓ EREDMÉNYEK</th></tr>
<tr><td colspan="3">Sorozatból, táblázatból, grafikonról adatokat visszaolvas; talál az egész adat-együttest jellemző adatokat (pl. a nagyság szerinti középsőt, a legnagyobb, legkisebb adatokat, ezek távolságát, a leggyakoribb adatot; az átlagot), adatsokaságot változatos módokon ábrázolni képes.

Ismeri a gyakoriság fogalmát.</td></tr>
</table>

8. évfolyam

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Analógiák felismerése számok és az algebrai kifejezések között.
Tervezés, ellenőrzés igényének megalapozása. Becslés, mérés	Megoldások megtervezése, ellenőrzése Szöveges feladatok értelmezése, megoldási terv készítése, az eredmények előre becslése, a feladat megoldása és szöveg alapján történő ellenőrzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició Értő-elemző olvasás fejlesztése, kapcsolatok felismerése, lejegyzése egyszerű szimbólumokkal.	Gondolatok helyes szóbeli és írásbeli kifejezése. Változatos tartalmú szövegek értelmezése. A nyelv logikai elemeinek helyes használata. Állítások megfordítása, tagadása A nyelv logikai elemeinek helyes használata nem csak matematikai tartalmú állításokban. Az algebra nyelvének egyre otthonosabb használata.
Rendszerezés, kombinativitás Halmazszemlélet fejlesztése. Tervezés és ellenőrzés képességének fejlesztése	Egyszerű, vegyes kombinatorikai feladatok megoldása változatos módszerekkel (fadiagram, táblázatok készítése). Elemek halmazokba rendezése, halmazok elemeinek összepárosítása. A tanult halmazműveletek alkalmazása konkrét feladatokban.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Szabályok keresése, a felismert szabályosságok általánosítása. Ismerkedés a matematikai bizonyítás fogalmával: sejtések, kísérletezés, módszeres próbálkozás, cáfolás. Állítás és megfordítása közötti különbség felismerése. Ellenpéldák szerepe
Pozitív motiváció kialakítása. Kommunikációs készség fejlesztése.	Játékos tevékenységek, rejtvények, kooperatív munkaforma. Matematikatörténeti érdekességek. Híres matematikusok. Könyvtárhasználat. Informatikai eszközök használata, adatgyűjtésre, információszerzésre
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Az új fogalmak kialakulását, összefüggése, kapcsolatok felismerését segítő játékok és eszközök használata. Sejtések megfogalmazása, kísérletezés, módszeres próbálkozás, ellenpéldák cáfolás, érvelések, egyszerű bizonyítások. Összetettebb szövegek közös feldolgozása, értelmezése, változatos játékos becslési versenyek. Kombinatorikai kérdések megfogalmazása, a lehetséges esetek számának előzetes megbecsülése, szabályosságok felfedezése, általánosítása A megoldott feladatok átfogalmazása, hozzájuk hasonló kérdések gyűjtése más műveltségterületekről, a gyerekek életéből. A rokon feladatok összegyűjtése, megjelenítése poszteren, vagy más egyéb módon. Fejtörő feladatok megoldása Stratégiai játékok	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Folyamatos, beépül a teljes tananyagba. A gondolkodást változatos formákban, a tananyag minden területén fejlesztjük.	
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Feladatok játékos megjelenítése csoportos-, vagy osztálymunkában, kísérletezés csoportban, sejtések, általánosítások, érvelések alkotása egyénileg vagy csoportban, az eredmények közös megbeszélése, megvitatása, érvelés, cáfolás lehetőségének biztosítása.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Bármilyen eszköz a feladatok konkrét megjelenítésére – a feladatok eljátszása, korongok, számkártyák, gyöngyök, dobókockák… Informatikai eszközök, Internet, könyvtár, ismeretterjesztő matematikai irodalom, folyóiratok
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A gyerekek munkájának megfigyelésével.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Különböző képességű gyerekekből összeállított csoportmunka és játék által, változatos nehézségű, a gyerekek érdeklődését felkeltő feladatokon és tevékenységeken keresztül.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
A gondolkodási módszerek követelményei a többi témában konkretizálódnak.	

SZÁMTAN, ALGEBRA

ALGEBRA

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás. A műveletfogalom bővítése, a számfogalom mélyítése.	Az alapműveletek és a hatványozás átismétlése, a számokról tanultak összefoglalása. Számítások egyszerűsítése például azonosságok felismerésével. Normálalak használata. Statisztikák készítése. Zsebszámológépek alkalmazása.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Műveleti tulajdonságok megfigyelése, arányossági következtetések, valószínűség- számítási feladatok Biztos, lehet, lehetetlen kifejezések használata.
Becslés, mérés. Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Eredmény becslése és közelítő kiszámítása. Azonosságok ellenőrzése behelyettesítéssel. Az ellenőrzés fontosságának beláttatása, és helyes elvégzésének ismétlése. Az önellenőrzés fejlesztése erre a célra tervezett feladatsorokon keresztül

Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció. Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Geometriai és egyéb szituációk interpretálása az algebra nyelvén és fordítva, algebrai kifejezések interpretálása konkrét helyzetekre. A megismert műveleti tulajdonságok algebrai megfogalmazása Valós életből vett problémák megoldása, szöveges feladatok átírása algebrai alakba.
Rendszerezés, kombinativitás	Műveletek sorrendjének módszeres áttekintése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Hatványozás azonosságainak bizonyítása. Azonosság, egyenlőség megkülönböztetése. Tapasztalatszerzés, érvelés, általánosítás a kiemelés és zárójelfelbontás szabályainak megalkotása során. Analógiák a számok oszthatósága és az algebrai kifejezések szorzattá alakíthatósága között.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Algebrai kifejezések építőelemeinek a vizsgálata.
Kártyajátékok a szorzat, összeg fogalmak gyakorlására.
Szorzat szétbontása tényezőkre, összeg szétbontása tagokra.
Behelyettesítést gyakorló számolási versenyek.
Dominójáték az egynemű kifejezések, azonosságok, ekvivalens egyenletek felismerésére.
Az egyenlet megoldását megelőző becslésjáték.
Hatványozásra vezető kombinatorikai és valószínűségi játékok.
Fejben történő műveletvégzés, számokkal, algebrai kifejezésekkel.
Számolási trükkök, számkitalálós játékok.
Számok felírása sokféle szorzatalakban, algebrai kifejezések átalakítása minél többféleképpen.
Algebrai kifejezések és geometriai ábrák összepárosítása, szorzattá alakítások téglalapok kirakásával párosítva.
Egyenletmegoldás gyakorlása kooperatív módszerekkel.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
Ebben a részben ismételjük, gyakoroljuk, mélyítjük, alkalmazzuk az algebráról eddig megtanultakat, összetettebb – zárójeles, törtes – kifejezésekre. Továbblépünk az algebrai kifejezések átalakításában, szorzatok összeggé, illetve összeg szorzattá alakításában. Ez egy fontos állomása annak a hosszú, középiskolában is folytatódó folyamatnak, melynek során a gyerekek megtanulnak algebrai kifejezésekkel bánni, azokat azonosan átalakítani. Hangsúlyos gondolatok: – értsék, hogyan épül fel egy algebrai kifejezés, hogy vannak benne	**Egytagú, többtagú algebrai kifejezések**, **változó és együttható, egynemű kifejezés fogalmak elmélyítése.** **Algebrai kifejezések helyettesítési értékének meghatározása,** ábrázolásuk koordinátarendszerben. Számolás különböző számkörökben **Műveletek tulajdonságai, műveletek sorrendje az alapműveletek körében** **Összeg, szorzat fogalma** Az összeg és a szorzat kapcsolata, a disztributív műveleti tulajdonság. összeg és különbség szorzása-osztása. **Hatványozás azonosságai, normálalak ismétlése**

„láthatatlan szorzójelek”, és lehetnek benne „láthatatlan zárójelek” – biztonságosan tudják, melyek az egynemű kifejezések ezeket hogyan lehet összevonni, mi az együttható, mi a különbség az egytagú és a többtagú kifejezések között – a hatványozás azonosságainak megértett alkalmazása, az alaphalmaz, igazsághalmaz és azonosság fogalmának tovább érlelése, azonos átalakítás, ekvivalens átalakítás fogalmak alapozása. – minél több és minél változatosabb tapasztalatot szerezzenek arról, hogyan lehet egy egytagú kifejezést két vagy több tényező szorzatára – minél többféleképpen – felbontani. Ha ezt jól megértik és begyakorolják, akkor a kiemelés sokkal kisebb gondot jelent, mint egyébként.	**Elsőfokú, vagy arra visszavezethető gyenletek,** egyenlőtlenségek **megoldása** Alaphalmaz, megoldáshalmaz. Grafikus egyenletmegoldás. **Szorzat összeggé alakítása. Összeg szorzása összeggel.** **Algebrai kifejezések szorzattá alakítása. Kiemelés.** Algebrai egész kifejezés és egész szám analógiája, egész számok és egész kifejezések oszthatóságának analógiája, egész számok szorzattá alakításának és algebrai kifejezések szorzattá alakításának analógiája. Geometriai szemléltetés. Zárójeles és törtegyüttható egyenletek megoldása. Egyszerű bizonyítások algebrai átalakítások segítségével – számolási algoritmusok, számelméleti tulajdonságok.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Frontális, differenciált csoportmunka, kooperatív munkaformák. Kiselőadások. Irányított játékok. Rajzok értelmezése, alkotása. Egyéni rajzkészítés. Tanulási eszközök használatának segítése. Tudatos memorizáltatás. Felfedeztetés frontális osztálymunkában. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Kártya és dominókészletek algebrai kifejezésekkel és nyitott mondatokkal, fóliák, betű-szám kártyák, téglalapkészlet szorzattá alakításhoz, kártyakészletek kooperatív foglalkozásokhoz. Négyzethálós tábla, vagy kivetíthető koordinátarendszer, mágneses, vagy egyéb tapadós korongokkal. A gyerekeknek műanyagtáblácska, sokszor felhasználható, letörölhető koordinátarendszerrel. Milliméterpapír. Zsebszámológép, hatványtáblázat.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Folyamatos verbális mérések. A kiselőadások értékelése. Diagnosztizáló és értékelő felmérő. Témazáró dolgozat
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A gyerekek mindennapi tapasztalatainak bevonása, bőséges tapasztalatszerzésre épített fogalomalkotás, vegyes képességű csoportok szervezése. Hibajavítás segítése. A mérésnél mindenki számára megfelelő nehézségi szintű feladatok biztosítása. Folyamatos ismétlés, differenciált feladatkitűzés.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK
A betűszimbólumok megértett használata. Legyen képes egyszerű algebrai egész kifejezéseknek behelyettesítéssel értéket adni. Tudja, melyek az egynemű kifejezések ezeket hogyan lehet összevonni, mi az együttható, mi a különbség az egytagú és a többtagú kifejezések között. **Értse a hatványozás műveletét, tudja a hatványjelölést biztonságosan használni, egy hatvány értékét kiszámolni, zsebszámológéppel is, és egyszerű esetekben a nélkül is.** Ismerje és tudja alkalmazni a hatványozás azonosságait. **Ismerje az azonosság és egyenlőség közötti különbséget,** tudja algebrailag is megfogalmazni a legegyszerűbb műveleti azonosságokat. **Teljes biztonsággal tudja a műveletvégzés sorrendjét az alapműveletek körében.** **Tudja összeggé alakítani összeg és egytagú kifejezés,** valamint két kéttagú kifejezés **szorzatát.** Legyen képes a kiemelést az egyszerű esetekben elvégezni. **Tudjon egyszerű, zárójeleket is tartalmazó elsőfokú egyenleteket megoldani, a megoldást ellenőrizni.**

SZÖVEGES FELADATOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás, informatikai eszközök használata	Behelyettesítések, mellékszámítások, ellenőrzési feladatok.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Arányos következtetések az út-idő-sebesség, munka-teljesítmény, százalékszámítás fogalomkörökben. Egyenes és fordított arányosság.
Függvényszemlélet	A szövegesen adott problémák grafikus szemléltetése
Becslés, mérés Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Az eredmények becslése, ellenőrzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.	A valóságból vett problémák matematikai leírása, a megoldás értelmes ellenőrzése, a megoldhatóság feltételeinek vizsgálata. Szöveges feladatok megoldása. (pl. gazdaságossági számítások, adó kiszámítása, termékek összetétele, közlekedési problémák)
Rendszerezés, kombinativitás	Az adatok és az összefüggések rendszerezése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Ekvivalens és nem ekvivalens átalakítások vizsgálata. Hiányos, felesleges feltételeket, ellentmondó adatokat tartalmazó feladatok.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A szöveg tartalmának szemléltetése rajzzal, táblázattal. Szöveghez nyitott mondat, nyitott mondathoz szöveg készítése. A szöveg megértését segítő tevékenységek: A szöveges feladat eredményének előzetes megtippelése fejszámolással. Versenyjáték, ki tudja a legjobb becslést adni, mielőtt a szöveges feladatot megoldaná. A végeredmény összevetése a feladat szövegével. A különböző szövegű, de azonos matematikai tartalmú (egyforma gondolatmenetet igénylő) feladatok gyűjtése.	

<table>
<tr><th colspan="2">ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</th></tr>
<tr><th>HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK</th><th>TARTALOM RÉSZLETEZÉSE</th></tr>
<tr><td>A szöveges feladatok megoldása az első osztálytól kezdve folyamatosan érlelt kulcsfontosságú fejlesztési feladat. Ennek során a korábbi években fontosnak tartottuk, hogy ne feladattípusokat tanítsunk, hanem a feladat megértésére helyezzük a hangsúlyt. Itt az eddig szerzett tapasztalatokat összefoglaljuk oly módon, hogy egy-egy fontosabb típust külön is megvizsgálunk, megoldási trükköket kínálunk hozzájuk.

Hangsúlyos gondolatok:
– a legfontosabb feladat ennek a területnek a tanításában az, hogy a gyerekek ne szakadjanak el a szövegkörnyezettől, legyen a kapcsolat a szöveg és az algebra között minél szorosabb. Ebben sokat segíthet az eredmény előre megbecsültetése, továbbá a kapott eredmény értelmezése. Jól szolgálja ezt a célt a kapott algebrai kifejezések elemzése, bennük a szöveg egyes részleteinek felismerése.
– Az arányosság mindegyik feladattípusban alapvető szerepet játszik, tudatosítsuk ezt a gyerekekben, idézzük fel és használjuk az erről szerzett korábbi ismereteiket.</td><td>Szövegek fordítása a matematika nyelvére.
Mozgásos feladatok
Munkavégzéses feladatok
A százalékszámítás alapfogalmai
Egyenletekre, egyenlőtlenségekre vezető szöveges feladatok (kamatos kamat, keverés, mozgás stb.).
Kapcsolat a fizika, kémia, biológia, földrajz tantárgyakkal, a gyakorlati élettel: elektromosságtan, fénytan, népsűrűség, oldatok, tápanyagok, gazdaságossági számítások, adó kiszámítása, termékek összetétele, környezetvédelemmel kapcsolatos problémák stb. (Hiányos, felesleges feltételeket, ellentmondó adatokat tartalmazó feladatok.)
Egyszerű szöveges feladatmegoldás következtetéssel, egyenlettel.</td></tr>
<tr><th colspan="2">MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK</th></tr>
<tr><td>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</td><td>Egyéni munka, frontális megbeszéléssel párosítva, többféle kooperatív foglalkozás, szöveges feladatok megjelenítése tárgyakkal, a szöveg eljátszásával, lerajzolásával. Projektmunka csoportokban. Az elmélet és a gyakorlat összevetése.</td></tr>
<tr><td>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</td><td>Tankönyv, banki számlakivonatok, áruházi prospektusok. Gyakorlati életből vett példák gyűjtése, a tanultak alkalmazása ilyen problémák megoldására</td></tr>
<tr><td>ÉRTÉKELÉS MÓDJA</td><td>A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló felmérő. A projektek eredményeinek közös megbeszélése, értékelése.</td></tr>
<tr><td>AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</td><td>A gyerekek saját tapasztalatainak, élményeinek bevonása a tanítási-tanulási folyamatba, a segítségadás biztosítása</td></tr>
<tr><th colspan="2">VÁRHATÓ EREDMÉNYEK</th></tr>
<tr><td colspan="2">Tudjanak a tanulók egyszerű, mennyiségekkel kapcsolatos szövegeket, szituációkat megfogalmazni a matematika nyelvén. Tudják megoldani a megfelelő egyenletet és értelmesen ellenőrizni a feladat megoldását. Ismerjék és tudják matematikailag megfogalmazni az egyenletes mozgással, illetve az egyenletes munkavégzéssel kapcsolatos arányosságokat, a százalék fogalmát..</td></tr>
</table>

GYÖKVONÁS

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Megismertetjük a gyerekeket a gyökvonással. Mélyítjük a hatványozás ismeretét, kitekintünk az irracionális számok világába.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	A négyzetre-emelést használva visszafelé következtetünk a négyzetgyökre. Az oldalak négyzetösszegéből következtetünk a háromszög alakjára.
Függvényszemlélet	A négyzetgyök függvény bevezetése
Becslés, mérés Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	A 10 hatványainak és a mértékváltásoknak a kapcsolata
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Matematikatörténeti érdekességek gyűjtésére bíztatjuk a gyerekeket, olvasnivalókat kínálunk ebben a témában.
Rendszerezés, kombinativitás	Számok felírása sokféle alakban. A különféle, megismert számkörök kapcsolatának vizsgálata

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Számok négyzetgyökének keresése próbálgatásos közelítéssel. Négyzetszámok keresése. Rácsnégyzetek rajzolása. Területük leolvasása átdarabolásokkal. Átdarabolás rajzzal is és ollóval is. Zsebszámológép használata. Négyzetgyök megközelítése próbálgatással és/vagy táblázat segítségével, csoportverseny, ki jut legközelebb a számítógépen kapott értékhez. Grafikonkészítés, koordinátarendszer színezése gyököt is tartalmazó nyitott mondat alapján, osztályjátékban.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
Ez a témakör szorosan épül a hatványozásról tanultakra, azt is gyakoroltatjuk, mélyítjük, miközben tapasztalatokat szerzünk a négyzetgyökvonás műveletéről, előkészítjük annak részletes, középiskolában történő tárgyalását. Hangsúlyos gondolatok: – A legfontosabb, hogy lássák a négyzetgyökvonás kapcsolatát a négyzetre emeléssel, hogy meg tudják becsülni 0,01 és 10000 közötti számok négyzetgyökét nagyságrendben.	Rácsnégyzetek területének leolvasása, rácspontok távolságának összehasonlítása rácsnégyzetek területeinek segítségével. Racionális szám fogalma, példák nem racionális számokra. **A négyzetgyök fogalma.** Közelítő értékek leolvasása megadott grafikonról, táblázatból. **Számok négyzetgyökének meghatározása zsebszámológéppel.**

MÓDSZERTANI AJÁNÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Tapasztalatszerzés, kísérletezés, az észrevételek közös megvitatása, új fogalom bevezetése frontális munkában az egyéni és csoportos tapasztalatok alapján. Játékos fejszámolási, becslési feladatok. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Négyzetrácsos lapok, hatványtáblázatok, mértékegység-táblázatok, számkártyák, ismeretterjesztő szövegek, zsebszámológépek
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A gyerekek mindennapi tapasztalatainak bevonása, bőséges tapasztalatszerzésre épített fogalomalkotás, vegyes képességű csoportok szervezése
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Ismerje a négyzetgyök fogalmát. Nem túl nagy számok körében ezres számkör legyen képes megbecsülni számok négyzetét, illetve számok négyzetgyökét – legalább nagyságrendben – fejben, illetve pontosan meghatározni ezeket zsebszámológép segítségével.	

GEOMETRIA

PITAGORASZ-TÉTEL

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Térszemlélet fejlesztése	Sík- és térbeli alakzatok megfigyelése. Síkidomokon és testeken derékszögű háromszögek felfedezése, megfelelő síkmetszetek felismerése a térbeli ábrákban.
Számlálás, számolás	Geometriai feladatokhoz szorosan kötődő számolási feladatok.
Becslés, mérés	Mért adatok alapján végezünk számításokat.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Matematikatörténeti érdekességek gyűjtésére bíztatjuk a gyerekeket, olvasnivalókat kínálunk ebben a témában.
Rendszerezés, kombinativitás	Alakzatok csoportosítása különböző szempontok szerint Tulajdonságaik megfigyelése. Több megoldás keresése szerkesztési feladatok megoldása során, adott eszközökből többféle sokszög megalkotása. A hasáb élei, csúcsai és lapjai számának meghatározása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A Pitagorasz-tétel tanításának során végigjárjuk az induktív tapasztalatszerzés, sejtés megfogalmazása, deduktív bizonyítás lépcsőfokait.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Pitagorasz-tétel felfedeztetése differenciált csoportmunkában. Pitagorasz-tételre vezető feladatok gyűjtése a környezetünkből. Matematikatörténeti érdekességek gyűjtése	

<table>
<tr><td colspan="3">Poszter készítés.
Valóságos tárgyak méretének meghatározása Pitagorasz-tétel segítségével.</td></tr>
<tr><th colspan="3">ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</th></tr>
<tr><th colspan="2">HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK</th><th>TARTALOM RÉSZLETEZÉSE</th></tr>
<tr><td colspan="2">Ebben a részben bevezetjük a Pitagorasz-tételt, ami fontos, új eszköz a geometriai számításokhoz. Eddig a háromszög szögeinek összegéről és a terület, kerület, térfogatszámításról szóló ismereteket tudták használni számítási feladatokban. Ez ebben az évben tovább bővül a hasonlóság tanításakor, azután a középiskolában ennek folytatása a trigonometria, a koordinátageometria és a vektorgeometria.
Ugyanakkor ez az első „klasszikus bizonyítás”, amivel a gyerekek az iskolában találkoznak

Hangsúlyos gondolatok:
a gyerekek már eddig is sokszor találkoztak érvelésekkel, indoklásokkal, itt talán először kerülnek szembe egy olyan gondolatsorral, amivel egy egyáltalán nem magától értetődő, nem szemléletes állítást bizonyítunk. A hangsúly itt a bizonyítással való ismerkedésen van.</td><td>A négyzetgyök fogalma.
Rácsnégyzetek területének leolvasása, rácspontok távolságának összehasonlítása rácsnégyzetek területeinek segítségével.
Közelítő értékek leolvasása megadott grafikonról, táblázatból. Számok négyzetgyökének meghatározása zsebszámológéppel. Pitagorasz-tétel. A bizonyítás bemutatása, felfedeztetése. Az oldalak négyzetösszegeinek vizsgálata nem derékszögű háromszögek esetében. A tétel megfordítása.
Kapcsolódó matematikatörténeti ismeretek
Pitagorasz-tétel alkalmazása.</td></tr>
<tr><th colspan="3">MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK</th></tr>
<tr><td>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,</td><td colspan="2">Különféle kooperációs módszerek, csoportos, páros és egyéni kísérletezés, felfedeztetés, gyakoroltatás. Frontális munkában az észrevételek közös rendszerezése, sejtések megfogalmazása. Vita, érvelés, bizonyítás.</td></tr>
<tr><td>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</td><td colspan="2">Kísérletezés síkon, körző, vonalzó használata. Négyzetrácsos lapok, szétvágható, a bizonyítást demonstráló modellek, kalkulátor, mérőeszközök használata, mindennapi tárgyak bevonása a tanításba.</td></tr>
<tr><td>ÉRTÉKELÉS MÓDJA</td><td colspan="2">A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló felmérő.</td></tr>
<tr><td>AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</td><td colspan="2">Csoportmunka, differenciált feladatkitűzés és differenciált követelmények.</td></tr>
<tr><th colspan="3">VÁRHATÓ EREDMÉNYEK</th></tr>
<tr><td colspan="3">Ismerje a Pitagorasz-tételt (bizonyítás nélkül) és legyen képes alkalmazni egyszerű, síkbeli számítási feladatokban.
Tudja a tétel egyszerű következményeit a Pitagorasz tételre visszavezetni. Tudja a tételt térbeli feladatok megoldására is felhasználni.</td></tr>
</table>

GEOMETRIAI TRANSZFORMÁCIÓK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Térszemlélet fejlesztése	Középpontos nagyítás vagy kicsinyítés, eltolás megfigyelése a körülvevő világ tárgyain, épületein…
Függvényszemlélet, transzformációs szemlélet	Középpontos hasonlóság és eltolás, mint újabb pontokon értelmezett hozzárendelések transzformáció-tulajdonságainak vizsgálata, megfigyelésük koordinátarendszerben.
Számlálás, számolás	Hasonlósághoz, illetve a koordinátarendszer pontjainak transzformációihoz kapcsolódó számolási feladatok
Mennyiségi következtetés	Szögek, szakaszok nagyságáról szóló tulajdonságokra alapozott következtetések. Hasonlósági arányok megfigyelése.
Becslés, mérés	Szögtartás, távolságtartás megállapítás mérésekkel.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Önkényesen választott, vagy valós problémán alapuló szerkesztési problémák megoldása, a szerkesztés helyességének ellenőrzése.
Rendszerezés, kombinativitás	Egymásnak megfelelő részletek keresése. Transzformációk osztályozása. A vektornak, mint irányított szakaszok egy osztályának a fogalma
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Ha akkor állítások helyességének vizsgálata, ellenpéldák szerepe, fordított állítás megalkotása, helyességének vizsgálata. Egyszerű bizonyítások.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Játékok pont transzformációkkal: hiányos ábrák kiegészítése, szabályjátékok pontokkal. Mozgatógépes játékok koordinátarendszerben. Transzformációk végzése másolópapír segítségével. Megfelelő részletek keresése szimmetrikus ábrákon, műalkotásokon, szimmetrikus tárgyakon. Szimmetrikus sorminták, tapétamintázatok készítése egybevágó alapelemekből. Nagyítás, kicsinyítés megfigyelése a gyakorlati életben, ilyen példák gyűjtése, poszterkészítés. Szerkesztés körzővel, vonalzóval.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
A hatodikos, és hetedikes tengelyes illetve középpontos tükrözésről szóló fejezeteket folytatja. Megismerteti a gyerekekkel az eltolást és futólag a forgatást is. Elmélyíti az egybevágósági transzformációkról tanultakat, kiegészíti egy nem távolságtartó transzformáció, a hasonlóság bevezetésével. Hangsúlyos gondolatok – Fontos, hogy a vektor fogalmát minél alaposabban megértsék a gyerekek. Lássák minél világosabban, hogy mit jelent két vektor egyenlősége. Hogy egy	**Vektorok, mint az eltolások jellemzői.** **Az eltolt kép szerkesztése, a**z eltolás tulajdonságai, e**gyállású és fordított állású félegyenesek fogalmának bevezetése, párhuzamos szárú szögek fajtái.** A forgatás tulajdonságai, alakzatok elforgatása 90º-kal, merőleges szárú szögek. **A hasonlóság fogalma. A hasonlóság aránya. Középpontos hasonlóság**,

vektornak „sokféle alakja lehet”, végtelen sok nyíl – azaz irányított szakasz – mindegyike ugyanazt a vektort jelentheti – A párhuzamos szárú szögek biztonságos felismerése fontos és hasznos, ebben sokat segíthet, ha megismertetjük velük az egyállású és fordított állású félegyenes pár fogalmát.	középpontosan hasonló kép szerkesztése, a középpontos hasonlóság tulajdonságai. A háromszögek hasonlóságának alapesetei. Transzformációkról tanultak összefoglalása. Vegyes pont transzformációk vizsgálata. **A legfontosabb transzformáció tulajdonságok összegyűjtése. Transzformációk osztályozása.**
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Különféle kooperációs módszerek. A feldolgozandó anyag egy részének szétosztása csoportok között, poszterek készítése, csoportbemutatók, az eredmények összehasonlítása, a transzformáció-tulajdonságok közös megfogalmazása. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Geometriai transzformációk fóliasorozat. Másolópapír, körző, vonalzó használata, környezetükben szereplő tárgyak, képek megfigyelése, gyűjtése, összevetése a geometriából tanultakkal.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A gyerekek munkájának megfigyelése, csoportos értékelés projektmunka alapján, diagnosztizáló felmérés.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Változatos képességeket foglalkoztató feladatok, eszközhasználat, differenciált csoportmunka.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Tudja eldönteni két vektorról, hogy egyenlők e vagy sem. Ismerje az eltolás szabályát. Tudja pontok eltolt képét előállítani másolópapírral és szerkesztéssel is. **Egyszerű ábrákon ismerje fel az egyállású és fordított állású szögeket.** **Ismerje a hasonlóság fogalmát, képes legyen értelmesen használni a hasonlóság kifejezést, két alakzatról eldönteni, hogy hasonlóak-e, és ezt a döntést megindokolni. Tudja megfogalmazni a különbséget hasonlóság és egybevágóság között.** Ismerje a középpontos hasonlósági transzformáció szabályát, legfontosabb tulajdonságait. Tudja pontok, alakzatok nagyított, kicsinyített képét megszerkeszteni. Tudjon szakaszt egyenlő részekre osztani. Tudjon hasonló alakzatokról megegyező arányokat leolvasni.	

GÚLA, KÚP, GÖMB

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Térszemlélet fejlesztése	Testek síkbeli ábrázolása, hálójának kiterítése, testek és testhálók összepárosítása. Gömbök szimmetriáinak, metszeteinek vizsgálata
Számlálás, számolás	Terület-, térfogat-számítási feladatok, fejben és kalkulátor használatával egybekötve.
Mennyiségi következtetés, statisztikai szemlélet	Azonos felszínű, különböző térfogatú, illetve azonos térfogatú, különböző felszínű testek összehasonlítása.
Becslés, mérés	Méréssel egybekötött problémamegoldások, mértékváltási feladatok. Térfogatok arányának megbecslése.

Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Gyakorlati helyzetekben, környezetünkben a gúlák, kúpok felismerése, kapcsolódó számítási feladatok megoldása.
Rendszerezés, kombinativitás	A gúla élei, csúcsai és lapjai számának meghatározása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Általános képletek alkotása a gúlák és kúpok jellemző adatainak meghatározására: térfogat, felszín…

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Gúlák és kúpok építése, gyűjtése, hasonlóságaik és különbözőségeik felfedezése, jellemző tulajdonságaik összegyűjtése, sokféle test közül a hasábok és gúlák, illetve a hengerek és kúpok kiválasztása.
Összefüggések a gúla alapsokszögének oldalszáma és éleinek, lapjainak és csúcsainak száma között.
Testépítések, kiterített háló megfigyelése, játékok hálók és testek összepárosítására.
Gúlák, kúpok, gömbök térfogatának mérése, folyadékba merítéssel, azonos alapú és magasságú gúla és hasáb, illetve kúp és henger térfogatának összehasonlítása.
Poszter készítés.
Valós életből vett feladatok megoldása számítással.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
Ennek a fejezetnek az anyaga közvetlen folytatása a hetedik osztályban a hasábról és hengerről tanultaknak. Bevezetjük a gúla és a kúp fogalmát, felszínük és térfogatuk számítását, a gömb felszínének és térfogatának számításával együtt. Az itt szereplő egyszerű számítási feladatok a középiskolában összetettebb térgeometriai számításokkal folytatódnak. Hangsúlyos gondolatok: – Ebben a részben nagyon lényeges annak megértése, milyen testeket nevezünk kúpnak és gúlának. Fontos az is, hogy lássák a rokonságot ezek között, és a rokonságot a hasábokkal és hengerekkel is. Sokat segíthet a térszemlélet fejlesztésében is és a számítási feladatok megoldásában is. – Nagyon fontos, hogy a szemléletes képük alakuljon ki a gúla és a kúp magasságáról, lássák, hogy ez éppen a csúcs és az alapsík távolságával egyenlő.	**Gúla jellemző adatai, meghatározása.** Felszíne és **térfogata** **Forgáskúp meghatározása, jellemzése kiterített hálója**. **Forgáskúp térfogata** **Gömb jellemző adatai, összehasonlítása a körrel. Képletek a gömb felszínének és térfogatának kiszámítására.** Egyszerű mértékváltások a terület, térfogat és hosszúság-mértékegységek körében.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK

TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	Valóságos tárgyak adatainak mérése, számítása. Méréseken alapuló adatgyűjtés a térfogatképletek megalkotásához. A tapasztalatok elemzése, az általános szabályok megfogalmazása frontális osztálymunkában. Összetett feladatok megoldása egyéni, páros és csoportos munkában.

MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Építések, kirakások, területátdarabolások. Demonstrációs síkidomok és testek, testhálók. Olló, körző, vonalzó.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szóbeli megerősítés, hibajavítás. Terület- és kerületszámítási, térfogat számítási feladatok megoldásának diagnosztizáló és értékelő felmérése.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Társak bevonása a segítségadásban. A szemlélthez közelálló, konkrét tárgyakhoz kapcsolódó számítási feladatok. Egyéni segítségnyújtás.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Ismerje a gúla és kúp, valamint a hasáb és henger fogalmakat, többféle test közül legyen képes kiválasztani ezeket. Tudja, mit jelentenek a felszín és térfogat szavak. Legyen képes egyszerű esetekben testek felszínét, valamint hasábok, hengerek, gúlák és kúpok térfogatát kiszámítani. **Ismerje a gömbbel kapcsolatos alapvető fogalmakat, valamint tudja kiszámítani a gömb felszínét és térfogatát képlet segítségével.**	

GEOMETRIA ISMÉTLÉS

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Térszemlélet fejlesztése	A sík és térbeli alakzatokról tanultak áttekintése, kapcsolatok, összefüggések keresése
Számlálás, számolás	Vegyes, összetett számítási feladatok, fejben és kalkulátor használatával egybekötve.
Becslés, mérés	Méréssel, becsléssel egybekötött problémamegoldások.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Gyakorlati életből vett feladatok átfogalmazása matematikai problémává, kapcsolódó számítási feladatok megoldása. Megoldási terv készítése számítási feladatoknál, a szerkesztés lépéseinek megtervezése szerkesztési feladatoknál.
Rendszerezés, kombinativitás	Alakzatok előállítása sokféleképpen. Az eddig megszerzett ismeretek rendszerezése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Definíció és tulajdonság megkülönböztetése, állítások igazságának eldöntése, érvelés, ellenpélda. Összefüggések, kapcsolatok, analógiák felfedezése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Ismétlés staféta játékkal. A legfontosabb fogalmak, állítások összegyűjtése. Játékok definíció és tulajdonságkártyákkal, csoportosítási feladatok, többek között, válaszd ki, ami igaz a gömbön is. Színezéses mértani helyek. „Szerkesztés háttal ülve” játék. Mérés, mértékváltás, becslés, számítási feladatokhoz kapcsolódva.	

<table>
<tr><th colspan="2">ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</th></tr>
<tr><th>HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK</th><th>TARTALOM RÉSZLETEZÉSE</th></tr>
<tr><td>Ebben a fejezetben összefoglaljuk az összes fontos ismeretet, amit eddig geometriából tanítottunk, és amit szeretnénk, hogy a középiskolában építeni lehessen rá.

Hangsúlyos gondolatok:
– Ennek a résznek a legfőbb feladata, hogy az eddig szerzett ismereteket egységben lássák a gyerekek. Lássák a kapcsolatokat a különböző anyagrészek között. Annál, hogy minden képletet, definíciót tudjanak fejből fontosabb, hogy tudják ezeket használni, tudjanak egyikből a másikra következtetni, és minél több összefüggést lássanak a különböző részletek között.</td><td>Háromszögek, négyszögek, sokszögek csoportosítása adott szempontok szerint; Nevezetes mértani helyek.
Alakzatok előállítása adott tulajdonságú pontok halmazaként, vagy tartományok egyesítése illetve közös részeként, kisebb elemek összeépítésével. Szögszámítások; mértékváltások.
Szerkesztések: alapszerkesztések átismétlése, alkalmazása egyszerű, vegyes szerkesztési feladatokban.
Sokszögek kerülete és területe; a kör és részei, kerülete és területe;
a hasáb, henger felszíne és térfogata.
Számításos feladatok vegyesen.</td></tr>
<tr><th colspan="2">MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK</th></tr>
<tr><td>Tanítási eljárások,</td><td>Ismétlés játékosan, frontális megbeszélés. Egyéni és csoportos feladatmegoldás.</td></tr>
<tr><td>Módszertani eszköztár</td><td>Körző, vonalzó kalkulátor, definíció és tulajdonságkártyák, mérőeszközök.</td></tr>
<tr><td>Értékelés módja</td><td>Verbális értékelés, ellenőrző és értékelő felmérés.</td></tr>
<tr><td>AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</td><td>Folyamatos ismétlés, differenciált feladatokon való gyakorlás.</td></tr>
<tr><th colspan="2">VÁRHATÓ EREDMÉNYEK</th></tr>
<tr><td colspan="2">Ismerje a legegyszerűbb síkbeli alakzatokat, a kört, háromszögeket, négyszögeket, azok fontosabb típusait. Legyen képes ezekkel kapcsolatos, egyszerű állításokról eldönteni, hogy igazak vagy hamisak.
Ismerje a felsorolt alapszerkesztéseket.
Legyen képes megoldani egyszerű terület és térfogat-számítási feladatokat, legyen biztos ismerete a téglalap, négyzet és háromszög és kör területének, a téglatest felszínének és térfogatának, valamint a hasáb és henger térfogatának kiszámításában.
Tudja ezeket az ismereteket alkalmazni egyszerű, gyakorlati helyzetekben.</td></tr>
</table>

FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

HOZZÁRENDELÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Függvényszemlélet	Néhány főbb függvénytípus felismerése képletből, grafikon alapján. A lineáris függvény részletekbe menő megismerése. Grafikus egyenlet-, egyenlőtlenség-megoldás, lehetőség szerint számítógépen is.
Számlálás, számolás	Sorozatok elemeinek kiszámítása, függvényértékek kiszámolása. Kamatos kamatszámolás.
Mennyiségi következtetés	Összetartozó számpárok keresése, ábrázolása. Mennyiségek együttes változásának megfigyelése
Becslés, mérés	Táblázatok, grafikonok, statisztikák vizsgálata. Grafikus egyenletmegoldás segítségével közelítő megoldások keresése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Gyakorlati életből vett folyamatok matematikai megfogalmazása, szöveges problémákhoz függvényábra készítése.
Indukció, dedukció	Következtetés a sorozatképzési szabályból az *n*-dik elemre, esetenként „naiv indukció”-s bizonyítások. Képlet alkotása a számtani és mértani sorozat n-edik elemének meghatározására.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Az $a \cdot x$; $\lvert x \rvert + a$; $\lvert x + a \rvert$; $x^2 + a$; $(x + a)^2$ függvények „érdekes helyeinek” (zérus hely, töréspont, szélsőértékhely,…) megkeresése módszeres próbálgatással. Összetett függvények, inverz függvények szemléltetése játékgépekkel. Nyitott mondatok megoldásainak keresése játékos próbálgatással, és a játékhoz kapcsolódva a grafikus megoldás bemutatása. Grafikonkészítés elképzelt, vagy valóságoson eljátszott mozgásokról és más egyéb folyamatokról (meggyújtott gyertya magasságváltozásának megfigyelése…). Sorozat szabályának kitalálása, láncszámolások, összeg és különbségsorozatok képzése. Periodikus sorozatok *n*-edik elemének kitalálása.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
Folytatjuk a függvényekről korábban szerzett tapasztalatok hetedikben elkezdett rendszerezését, az általános függvényfogalom alapozását, a grafikus egyenlet és egyenlőtlenség megoldás tanítását. A lineáris függvények témáját be is fejezzük. A sorozatok témakörét tovább bővítjük a mértani sorozatok tanulmányozásával Hangsúlyos gondolatok: – Nagyon fontos, hogy bőséges tapasztalatanyagot nyújtsunk az alaphalmaz, képhalmaz fogalmak megértéséhez, a különböző jelölések használatához.	A lineáris függvény grafikonja és tulajdonságai (egyenes arányosság), fordított arányosság és grafikus képe. Egyszerű nyitott mondatokat igazzá tevő pontok ábrázolása koordinátarendszerben. Grafikonkészítés táblázatok, mérési eredmények alapján, grafikonolvasás, mozgás és egyéb grafikonok készítése. Az abszolút érték és a másodfokú függvény grafikonja.

– Kulcsfontosságú, hogy értsék hogy mit jelent az, hogy egy pont rajta van a grafikonon, vagy nincs rajta, alatta van, vagy fölötte van; hogy grafikus egyenlet-egyenlőtlenség megoldásánál tisztán lássák, milyen kapcsolat van a grafikonok, és a nyitott mondatok között. Találkozzanak nem csak lineáris esetekkel. – Ismerjék meg, mi a menete a másodfokú és az abszolút érték függvényeknek, tudjanak ennek alapján ilyen kifejezéseket tartalmazó egyenletek megoldásainak számára következtetni. – Sorozatok tanításánál nagyon fontos, hogy értsék a jelöléseket, tisztában legyenek a használt szimbólumok jelentésével. Tudjanak ezek között összefüggéseket keresni, ezeket matematikai formában megfogalmazni.	**Egyenesek egyenlete.** Egyenletek, egyenlőtlenségek grafikus megoldása. Sorozatok vegyesen, jelölések, különbség és hányados-sorozat megfigyelése **Számtani sorozatról tanultak ismétlése.** Mértani sorozat, definíciója, egyszerű gyakorlati alkalmazások. tulajdonságai, *n*-edik elem képzési szabálya, gyakorlati példák.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Csoportos tapasztalatgyűjtés, frontális, kérdve kifejtő megbeszélések, egyéni grafikon-készítés.
Módszertani eszköztár	Függvények fóliasorozat, négyzethálós tábla, vagy kivetíthető koordinátarendszer, mágneses, vagy egyéb tapadós korongokkal. A gyerekeknek műanyagtáblácska, sokszor felhasználható, letörölhető koordinátarendszerrel. Milliméterpapír, zsebszámológép.
Értékelés módja	Szóbeli értékelés, diagnosztizáló és ellenőrző felmérés. Témazáró dolgozat a fejezet anyagából.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Differenciált feladatkitűzés.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

Legyen képes egyszerű szabályok esetén egy értékhez a hozzárendelt értéket megadni, grafikonról olvasni, táblázat alapján grafikont készíteni.
Tudjon egyszerű – szám-szám – hozzárendelési szabályokat kielégítő pontokat derékszögű koordinátarendszerben ábrázolni.
Ismerje az elsőfokú algebrai kifejezés fogalmát, ismerje fel azokat a hozzárendelési szabályokat, melyek grafikonja egyenes. Értse az egyenes meredekségének fogalmát, tudja a meredekséget grafikonról leolvasni.
Tudjon egyszerű egyenleteket, egyenlőtlenségeket grafikusan megoldani, legyen képes a megoldásokat grafikonról leolvasni nem lineáris egyenleteknél is, egyszerű esetekben.
Tudja a számtani sorozat definícióját, legyen képes adott kezdőelem és adott differencia mellett tetszőleges sorszámú elemet kiszámítani, az *n*-edik elemet képlettel is megadni.
Ismerje a mértani sorozat definícióját, tudja a mértani sorozatot valamely megadott elemtől mindkét irányban folytatni, az *n*-edik elemet képlettel is megadni.

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Valószínűségi, statisztikai szemlélet	Adatsokaságok elemzése Események gyakoriságának megállapítása elvégzett kísérletekben. Különböző események gyakoriságának összehasonlítása.
Függvényszemlélet	Adatsokaság szemléltetése, grafikonok készítése
Becslés, mérés	Egy-egy jelenség előfordulási gyakoriságából nagyságrendi következtetés levonása, esélylatolgatás, adatgyűjtés, mérési pontosság becslése
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Egyéni vagy kiscsoportos eredmények megosztása, közös értelmezése. Statisztikai adatok elemzése, értelmezése.
Rendszerezés, kombinativitás	Adatok tervszerű gyűjtése, rendszerezése. A kísérlet lehetséges kimeneteleinek összegyűjtése, a megfigyelt események osztályba sorolása, kombinatorikus valószínűség számítása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Kis elemszámú kísérlet megfigyelése alapján következtetés nagyobb elemszámú kísérlet lehetséges kimeneteleire, az események előfordulási gyakoriságából szabályosságok megállapítása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Valószínűségi játékok, kísérletek. A környező világból, újságokból, könyvekből, Internetről, grafikonok gyűjtése és elemzése. A környező világból, újságokból, könyvekből, Internetről, adatsokaságok gyűjtése és elemzése, grafikonon való megjelenítése. Poszter készítés. Jegyzőkönyvkészítés.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	**TARTALOM RÉSZLETEZÉSE**
A téma folyamatosan jelen van első osztálytól kezdve a tananyagban. A hangsúly azonban mindvégig a tapasztalatszerzésen volt. Ebben a fejezetben, a tapasztalatok további gazdagítása mellett, néhány egyszerű statisztikai fogalmat is bevezetünk, miközben összefoglaljuk mindazt, ami az eddigi tanulmányaik alapján, a korosztály szintjén, megfogalmazható.	Valószínűség szemléletes fogalma. Valószínűségek előzetes becslése. Összes lehetőség meghatározása. Esemény, gyakoriság, relatív gyakoriság, biztos esemény, lehetetlen esemény. Kombinatorikus valószínűség, geometriai valószínűség. Adathalmazok elemzése, grafikonok. Számtani közép, módusz, medián.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
Tanítási eljárások,	Kísérletezés, játék, gyűjtőmunka, poszter készítés. Csoportmunka és frontális megbeszélések.
Módszertani eszköztár	Statisztikai zsebkönyvek, újságok, Internet ismeretterjesztő könyvek, játékkocka, pénzérmék, nyereményjátékok…
Értékelés módja	Szóbeli értékelés megfigyelés alapján, diagnosztizáló mérés.
Az esélyegyenlőség kezelése	A sok tapasztalatszerzés biztosítja, hogy mindenkinek fejlesszük a valószínűségi gondolkodását.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK
Legyen képes egyszerű esetekben az összes eset meghatározására, a biztos és lehetetlen események felismerésére, a valószínűségek összehasonlítására, megbecslésére. Tudja egy adatsokaság átlagát kiszámolni, legyen képes a mediánt és a móduszt megállapítani.

MOZGÁS ÉS TESTNEVELÉS

JÁTÉKOK, GIMNASZTIKA, SPORT

Célok és feladatok

A mozgástanterv általános célkitűzése annak az alapvető folyamatnak a támogatása, melynek során a gyermek lelki-szellemi lénye a mozgáson keresztül összekapcsolódik testi organizmusával.

Így a tanterv hozzájárul a mozgásérzék, a térbeli tudatosság, az egyensúlyérzék, a belső kiegyensúlyozottság, valamint a testi jólét érzésének fejlődéséhez a finom- és nagymotoros mozgások által.

A mozgástanterv célja, hogy segítse a gyermeket mozgásrendszere fölötti kontrolljának és tudatosságának formálásában és differenciálásában, hogy energiáit a megfelelő helyen és időben mozgósíthassa, és értelmesen irányíthassa.

A tanterv a gyermek fejlődési útját korának megfelelő módon támogatja.

A gyermek fejlődő mozgásrendszerének támogatása során kialakul a közösségi élet alapja, és azon keresztül, hogy a gyermek ráébred az önmaga és az őt körülvevők között fennálló kapcsolatra, szociális rátermettség fejlődhet ki.

Szempontok a sajátos nevelési igényű tanulók fejlődésének támogatásához

Szempontok a mozgássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

Lehetőség szerint vegyen részt a foglalkozásokon.

Nagyon fontos annak ismerete, hogy az adott gyerek számára melyik mozgás káros. Szomatopedagógus feladata, hogy az osztálytanítónak testnevelő tanárnak a gyerek állapotára vonatkozó, szükséges információkat megadja. Segítsen abban, hogy a kiinduló helyzetet és a mozgás végrehajtását hogy célszerű módosítani.

Ha az iskolában több mozgáskorlátozott gyereket integrálnak, akkor célszerű az iskolában biztosítani speciális rehabilitációjukat.

Szempontok a látássérült tanulók fejlődésének támogatásához:
A mozgással összefüggő szabályokon kívül fontos a tárgyak használatáról is elmondani a legfontosabbakat.
Egyedül jól ismert térben mozognak biztonságosan. Párban játszva, futva szorongásuk csökken, nagyobb biztonságban érzik magukat.

Szempontok a tanulásban akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:
- Annak elősegítése, hogy saját testükön biztonságosan eligazodjanak, a téri viszonyokat pontosan felismerjék;
- Figyelmük tartósságát, a feladattartásra való képességük fejlődését támogassuk.

Szempontok a beszédfogyatékos tanulók fejlődésének támogatásához
Lényeges a helyes légzés megtanítása, légzőgyakorlatok segítségével a tudatos lazítás tanítása.

Az autisztikus tanulók fejlesztésének elvei, fejlesztési feladatok:
Testséma ismeretének tanítása;
Társas helyzetekben megfelelő mozgásformák kialakítása;
Annak tanítása, hogy kontrollálni tudja saját mozgásos sztereotípiáit.

Szempontok a pszichés fejődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:
Különös figyelmet fontos fordítanunk a beszéd-mozgás-ritmus összehangolására;
A vizuális közlésnek kiemelt jelentősége van.

A mozgásfejlődés, mint folyamat

A mozgástanterv az ember mozgásrendszerével dolgozik, és segít az ahhoz vezető egyéni út megformálásában. Így az individuum megtalálhatja azt a biztonságos középpontot, ahonnan el tud indulni a világ felé.

Ezt a folyamatot támogatja a következő három tényező:

- a gyermekfejlődés archetipikus természetének bensőséges ismerete,
- magának a mozgás természetének bensőséges ismerete,
- a külső körülmények, erőforrások és lehetőségek.

A *mozgásnevelés képeken keresztül történik*, és emellett mind nagyobbá válik a feladatok jelentősége is, ami azt jelenti, hogy a játékoknak egyre szűkebb kerete és határozottabb iránya lesz. Ha a játékszabályok keretein belül maradva vezetjük a gyermekeket, az is a feladatra összpontosít.

1-2. évfolyam

Célkitűzésünk az első évek során a játékokban lehetőséget nyújtani a gyermeknek, hogy a csoport biztonságát fokozatosan elhagyhassa, hogy kergethessék, és elválaszthassa magát a többiektől. Az izgalom és a megnyugvás ritmusa fontos elem. A játékszabályok elegendő támasztékot nyújtanak ahhoz, hogy kereteiken belül a gyermekek annyit kockáztassanak, amennyire készen állnak és vállalkoznak. A tanár a kereteket szükség szerint tágíthatja vagy szűkítheti.

Az első és második osztályos testnevelés egy másik fontos eleme a ritmus, amely sokféleképpen áthatja egy osztály életét. Különösen fontosak: a szökdeléses játékok, az ugrókötél használata, amely egy rajtunk kívül álló erőt képvisel, amelynek ritmusát követni és érezni kell, a tapsjátékok, melyek a kéz koordinációját és a sorrendiséget iskolázzák, valamint a babzsákgyakorlatok, melyekben a gyermekek adogatják, dobják, elkapják a babzsákokat.

Ha dalok, versek és mondókák is kísérik az efféle gyakorlatokat, akkor a mozgás könnyed marad és a légzés ritmusával együtt halad. Az ilyen tevékenységek által a koordináció, a mozgékonyság, a térbeli orientáció, a ritmus, az utasítások követésének képessége és a növekvő magabiztosság gyakorlódik ki.

A következőkben a tanterv elemei és kulcsfontosságú gyakorlatai körvonalazódnak. A példaként említett gyakorlatok, játékok és azok variációinak részletes leírása megtalálható az ajánlott irodalomban. Ahol külön nem említjük, az általános szempontokat és célokat kifejtő részben az idézőjelek között szereplő szövegrészek, és a tartalomra vonatkozó részben szereplő játékok Kim Payne: *Gyermekeink játékai* c. könyvében találhatók meg.

3. évfolyam

Célok és feladatok

A harmadik osztályban a mozgás tanítása kötöttebb formát kap. Az átmenetből adódóan a tanítás szemléletmódja is megváltozik, mely változások a következő évek metodikáját alapozzák meg. Ezek közé tartoznak a következők:

A mozgás fokozatosan elválik a beszédtől és az énekléstől. A gyermekeket arra ösztönözzük, hogy koncentráljanak a mozgásra, ami annyit jelent, hogy ne beszéljenek sem a tanárral egy időben, sem más társukkal, míg a feladatot végzik.

A külső környezet is megváltozik: a tornaterem több teret és új eszközöket biztosít. A gyerekek először barátkozzanak meg az új hellyel, majd meg kell ismerkedniük a speciális eszközökkel, a biztonsági szempontokkal, a viselkedés közösségi szabályaival, valamint a megfelelő öltözékkel és higiéniával.

Fontos lépés, hogy a gyermekek megtanuljanak a tágas térben is egységes csoportként dolgozni, összegyűlni a tanár köré a feladatok meghallgatására, bemutatására, majd azok elvégzése után újra visszatérni oda. Ez a ritmus a tanterv megvalósításához elengedhetetlen, és a közösségnevelés szempontjából is áldásos.

A mozgástanítás morális oldalát a játékokban való részvétel teremti meg. Az egyes gyermekek elválása a csoporttól és a különálló, néha rivális csapatok létrehozása felveti a kérdést: hogyan találkozhat az egész csoport és benne az egyes emberek újból? Az elválás, a kölcsönös egymásra hatás és az újbóli találkozás fontossá teszik a kapcsolatokat és azok morális alapját. Ezt a tevékenységek szabályozása, a játékszabályok teszik lehetővé. Bizonyos szempontból a szabályok jelentik magát a játékot.

Sokféle közösségi és morális képességet hívnak életre, például

- őszinteséget (Megfogtak vagy nem? Átléptem a vonalon vagy nem?);
- elkötelezettséget (Támogatom a csapatomat, minden tőlem telhetőt megteszek a cél eléréséért);

- tapintatot (Milyen erősen foghatom meg egy társamat? Milyen eszközökkel játszhatok, anélkül, hogy sérülést okoznék valakinek? Mikor van vége a játéknak?);
- a megfelelő autoritás felismerését (Más játékosok, bíró/tanár ítéletének elfogadása);
- tisztességességet, együttműködést és így tovább.

A gyermek fokozatos leválása a csoporttól és az önálló vagy a másokkal történő együttműködés képességének fejlesztése a tanterv elsődleges céljai közé tartozik, és különböző szakaszokon megy keresztül. Harmadik osztályban a hangsúly *a „mi" megtapasztalásán van,* ami annyit jelent, hogy érezzenek rá a gyerekek: egységes csoportként lépnek a világba és így feleljenek meg a feléjük érkező kihívásoknak.

Olyan feladatokat választunk, melyek a gyermek hőrendszerét mozgósítják, melyek erős szimpátiát ébresztenek a gyermekben. A tanár gyermekekhez való viszonya legyen melegszívű, bátorító és nagyvonalú.

Javasolt tartalmak

- Bothmer első körjátéka. A gyerekek körben futnak, és a mondóka szerint galoppoznak, dobognak, ritmusra lépnek és egyhelyben állnak. Különböző tevékenységeket utánzó, imitáló mozdulatokat végeznek.
- A tanár köré gyűlni a feladat meghallgatására, bemutatására, majd annak elvégzése után újra egybegyűlni.
- Fogók, ahol egy gyermek áll szemben a csoporttal, pl.: *Sárkányfogócska, Cápák és polipok, Madárijesztők.*
- „Dzsungel"-jellegű játékok, amelyekben a gyerekek keresztülvágnak a dzsungelen, felkapaszkodnak a vár falán, vagy viharos tengeren hajóznak stb.… Átküzdik magukat a tornaeszközökből épített akadályokon, melyek olyan feladatok elé állítják őket, amilyenekkel ma már általában nem találkoznak (leugrás magasból, átlendülés, gurulás, szűk helyeken való kúszás, egyensúlyozás).
- Ugrókötél használata: átfutások, ugrások, egyéni és páros gyakorlatok.
- Állatok mozgását utánzó járások, szökdelések, mászások.
- Fonaljátékok.

Várható eredmények

- A gyermekek egyre inkább képesek csak a mozgásra koncentrálni.
- Elsajátítják a tornatermi viselkedés szabályait.
- Megtanulnak csoportként dolgozni, összegyűlni a tanár köré a feladatok meghallgatására, majd azok elvégzése után újra visszatérni oda.
- A tornaeszközökön biztonsággal mozognak.
- Képesek szabályok szerint együtt játszani.
- A játékokban örömmel vesznek részt.

4. évfolyam

Célok és feladatok

A „mi”-ről az „én”-re helyeződik át a hangsúly: *Itt vagyok én*, *ott vagytok ti.* Ezen belül a gyerekek olyan polaritásokat tapasztalnak meg, mint álom és ébrenlét, gyengeség és erő, biztonság és veszély, vagy alkotás és rombolás. Megerősödik a különválás elve az olyan játékokban, ahol egy ember áll az egész csoporttal szemben. Egyre több feszültség és izgalom jelenik meg azokban a játékokban, ahol a gyerekeknek fel kell ébredniük a képekből, melyekbe a tanár a játékot ágyazta, és azokat, akik még mindig álmodoznak, elkapják.

Ekkor nagyon fontossá válnak a tanulásnak és a szabályok tiszteletben tartásának közösségi és morális szempontjai. ”A legtöbb játékban nyerni és veszíteni egyaránt lehet, de ebben az életkorban különösen fontos megtanulni mindkét szerep elfogadását.

A gyermek egyre tudatosabbá válik az őt körülvevő tér tekintetében, melyre a tanterv azzal válaszol, hogy elkezdődik a térirányok különböző minőségei (fent és lent, bal és jobb, elől és hátul) iránti érzék iskolázása, és ezek integrálása a gyermek saját tevékenysége révén.

Javasolt tartalmak

- Bothmer második körjátéka, az *Egyenesen állok, sétálok, futok…* kezdetű gyakorlat, mely inkább játékos, semmint formális módon mutatja be a mozgás különböző síkjait és fűzi őket össze a térérzék alapvető elemeinek megtapasztalásával. A rövid-hosszú jambus erős ritmust kölcsönöz a gyakorlatnak, míg az erős lendülő mozdulatok egy másik ritmuselemet hangsúlyoznak.
- A gimnasztikában a gyermekek formáltabb elemekkel találkoznak. A tanár bemutatja a gyakorlatot, például az előre és hátra bukfencet, melyet (le)utánoznak, de részelemeit a gyakorlás során továbbra is képeken keresztül írja le.
- A ritmus, alliteráció, lélegzés különböző gyakorlatokban jelenik meg, a végtagok függetlensége nagyobb szerepet kap.
- Fogók, amelyekben a szerepek gyorsan cserélődnek, pl. fogóból kergetett lesz, valamint olyan játékok, amelyekben a gyermekeknek egy pontosan meghatározott cél elérésére kell koncentrálniuk. *Tűz és jég; Madárijesztők; Vadászok és nyulak*.
- Olyan játékok, amelyekben valamilyen negatív erővel kell szembeszállni, például *Folyami banditák* és *Cápaszáj*.
- Figyelemre és figyelmes hallgatásra épülő játékok, mint például az *Iromba*, mely egyéni bátorságot, kiállást, csoport előtti végrehajtást igényel.
- Egyszerű, elkapásra és dobásra épülő játékok egyre bonyolultabb helyzetekben, pl. padon egyensúlyozva.
- Tevékenységek, melyek a softballra és alapelveire felkészítő játékok felé vezetnek, pl. Ó*ra; Vasútvonal; Kisiklatós.*
- Játszótéri játékokkal is megismertethetjük a gyermekeket, ha nem ismernék azokat, például a faltenisszel, tengóval, ugróiskolával, a golyózással és különféle reflex játékokkal, például *Öklözős; Krokodilszáj; Jancsika; Amőba; Bakugrás.*
- Bonyolultabb dzsungel játékok (akadálypályák).

Várható eredmények

- A gyermekek képesek egyéni feladatokat végrehajtani, akár a csoporttal szemben állva is.
- Egyaránt megtanulják elfogadni a vesztes és a győztes szerepét.
- Egyre inkább képesek végtagjaikat egymástól függetlenül használni.
- Egyre nagyobb biztonsággal mozognak a tornaszereken.

- A gyors szerepcseréket követelő játékokban szívesen vesznek részt.
- Egyre több játszótéri játékkal ismerkednek meg.
- A tanult játékokban és tornamozgásokban aktívan vesznek rész.

5. évfolyam

Célok és feladatok

Ez a fizikai serdülést megelőző utolsó év; a gyermekkor szíve. A gyermek erőteljesen él a vér folyamataiban, a szívdobogás és a lélegzés üteme közti dinamikában. Szeretnek zabolátlanul szaladgálni, ám ugyanakkor keresik a ritmusos mozgás kimért fegyelmét is. Vágynak a kihívásra. Ebben az életkorban nagyra értékelik a bátorságot és az óvatosságot is, a kockázatot és a körültekintést. Ilyenkor különösen fontos a mozgásban a ritmus. Legyen egyensúly a könnyűség és a nehézkedés, a képzelet és az intellektus, valamint az egyéni és csapat kihívások között. A gyermek öntevékenysége erősödik azzal, hogy a ritmusok gyors váltakozása közepette is képes a középpontot megtartani. Ez egy fontos átmeneti lépcsőfok a csapatjátékok bevezetése előtt.

Az ötödik évfolyam vezérmotívuma az ókori görög olimpiai ideál. Az igazság, szépség és jóság ideálja kell, hogy áthassa a tevékenységeket, míg az öt klasszikus gyakorlat az ősi, belső mozdulatokat tükrözi, melyek a morális nevelés alapját adják.

Tartalmak

- Bothmer-gimnasztika: a *Könnyű ritmus* gyakorlata, melyben a könnyűség és nehézség ritmikusan váltakoznak egymással.
- Testnevelés: haladás az egyéni gyakorlatok felé; bakugrás; szekrényugrás dobbantóval; nagymacska; előre és hátra fordulás a korláton; cigánykerék; egyensúlyozás, hintázás és ugrás egyre nagyobb kihívásokkal (pl. csukott szemmel). Az öt klasszikus görög gyakorlat: futás, ugrás, birkózás, diszkosz- és gerelyhajítás.
- Játékok: Ez az életkor átmenet a játék és a sportok között. *Macska-egér ház*; *Hajók, cápák, part*, *Színek háborúja*, *Várostrom.*
- Úszás: Sok iskolában kezdődik rendszeres úszásoktatás ebben az életkorban.

Várható eredmények

- A gyermekek a ritmusok gyors váltakozása közepette is képesek a középpontot megtartani.
- Arra törekszenek, hogy mozgásuk tükrözze az ókori görög olimpia igazság-szépség-jóság ideálját.
- Ismerik az öt klasszikus görög gyakorlatot, és részt vesznek az Olimpián.
- A korosztályuknak megfelelő Bothmer-gimnasztika gyakorlatokban alapvető jártasságot szereznek.
- Képesek a tanult tornamozgások végrehajtására.
- Aktívan bekapcsolódnak a tanult játékokba.

6. évfolyam

Célok és feladatok

A gyermekek ebben az életkorban lelkükben azt az egyensúlyt tapasztalják meg, amelynek fizikai képe a folyékony és a szilárd közti egyensúlyt megtartó izomrendszer.

Az egyenesség fontos minőség ilyenkor, és ez megkívánja a belső erők egyensúlyát.

A gyakorlatok végzésekor a játékosság mellett egyre nagyobb hangsúlyt kap a *pontosság és a formák tisztasága, a rendre való törekvés.*

Méréseken és a játékok pontozásán keresztül, valamint a tanár bíróként, vezetőként való elfogadásával a tárgyilagosság alapelve kerül előtérbe.

A gyakorlatok végzésekor a tanulók magasság szerint állnak sorba, a legmagasabb leghátul.

Javasolt tartalmak

- Bothmer-gimnasztika: *Háromszögek*; Fő elemük a vízszintességből való kizuhanás és az éber egyenességbe való átváltozás. A botgyakorlatok az egyenesség élményét erősítik: felfelé nyújtózás közben is biztosan meg kell állniuk a földön.
- Testnevelés: Jól meghatározható fokozatok a gyakorlatok felépítésében: kézenállás, kézenállásból átfordulás, egyszerűbb elemek (statikus és dinamikus) a korlátokon és a gyűrűn, az egészségre és a biztonságra mind több figyelmet fordítva.
- Akrobatika. Atlétika. Zsonglőrködés: diaboló, zsonglőrlabda, buzogány stb.
- Játékok: Átmenet a csapatjátékok felé. Ez a következők előkészítését igényli: pontozás, vannak győztesek és vesztesek, az ellenfelet ki lehet cselezni, előfordulhat fizikai kontaktus. A kidobós játékok jó felkészülést jelentenek, pl. amikor a labdát egyenesen egymásra dobják. Jellemző játékok: *Fal labda, Ütős (méta jellegű) labdajátékok, Röplabda-jellegű, háló fölött játszott labdajátékok Kidobósok*. Légiós játékok, rendgyakorlatok, „alakizás”.

Várható eredmények

- A gyermekek az órai munka során a pontosságra, a formák tisztaságára és a rendre törekszenek.
- Ismerik a korosztályuknak megfelelő Bothmer-gimnasztika gyakorlatokat, és azok pontos végrehajtására törekszenek.
- A tanult akrobatikai, atlétikai és tornagyakorlatokat biztonságosan, összerendezetten végzik.
- A tanult csapatjátékok technikai alapelemeit ismerik, szabályaikat alkalmazzák.

7. évfolyam

Célok és feladatok

A diákokban most már megvan az a fajta erő és finom mozgékonyság, amely képessé teszi őket az egyik tevékenységből a másikba való gyors áttérésre. Ez a mobilitás annak kifejeződése, hogy a gyermekek izomrendszere szépen fejlődik, ám a csontváz statikus tulajdonságai még nem kötik meg őket. A gyermekek mozgásfejlődésüket ebben az életkorban az ínszalagokon és az inakon keresztül fejezik ki.

Képesek önmagukat a csoporttól elválasztani, és egyenként is elég erősek ahhoz, hogy megállják helyüket a versenysportok kihívásaival szemben. Egyéni álláspontot tudnak formálni, amely nemcsak azt teszi lehetővé, hogy képesek legyenek helyezkedni, és helyüket megtartani a játék ideje alatt, hanem lassan az egész játszma és taktikájának átlátása is lehetővé válik.

Ahhoz, hogy a csapatjátékokban valóban részt tudjanak venni, a tanulóknak világos képet kell alkotniuk saját helyükről a környezetükkel szemben, és tisztában kell lenniük a pálya dimenzióival és határaival. Ez az érzékszervek jó összehangoltságát igényli.

Javasolt tartalmak

Bothmer-gimnasztika: A különböző lendülő mozdulatok a középpont és a periféria megtapasztalásához vezetik a tanulókat. Megtalálják saját ritmusukat és felfedezik a mozdulásra késztető impulzus pillanatát. *A Ritmus* gyakorlat kiegészíti a *Zuhanás* gyakorlatát, amely kimondottan arra hivatott, hogy megragadja a serdülőkori térbeli tapasztalatokat. Bothmer eredetileg azt javasolta, hogy az *Ugrás a középpontba* előzze meg a *Zuhanás* gyakorlatot. Ennek mérlegelése és a döntés az érintett tanárok feladata.

Testnevelés: Szaltó, zuhanás szekrényről matracokra. A lendülő és inga gyakorlatokon keresztül megtanulják, hogyan lehet a súlyt, a súlyosságot élvezni, például a korlátról lógva a lendület segítségével tapasztalják meg a gravitáció új középpontját (új, a serdüléssel járó nyúlás, növekedés miatt). Szekrényugrások. Kézenállás, kézenátfordulás. A birkózás különböző fajtái: *Görög; Római; Indián; Pingvinharc; Csoportos.* (l. K. Payne175. o.)

Játékok és sportok: A játékokat a sportok bemelegítőiként használjuk. Az óra fele edzéssel telik, az új technika megtanulásával és begyakorlásával. A különböző képességekre egyenként is figyelmet fordítunk. A főbb sportágak között található a kosárlabda, a hoki, a softball vagy a tenisz. Az atlétikában szerepel az ugrás és a futás, beleértve a terepfutást is, sokszor a tájékozódási futáshoz kapcsolódva, térképhasználattal és előre jelölt utakkal. A tanulók elkezdhetnek bajnokságokon versenyezni.

Várható eredmények

- A gyermekek képesek a tevékenységek közötti gyors váltásokra.
- Újabb, életkoruknak megfelelő Bothmer-gimnasztika gyakorlatokat sajátítanak el.
- Képesek a tanult atlétikai és tornamozgások megközelítően helyes technikai végrehajtására.
- Megismerik néhány sportág alapvető mozgásanyagát és szabályait.
- A játékokban, sportokban képesek helyezkedni, és pozíciójukat megtartani; képesek az egyszerű taktikai elemek alkalmazására.

8. évfolyam

Célok és feladatok

Ebben az életkorban a tanulók szembetalálják magukat fizikai testük teljes súlyával. Mozgásérzékük a csontváz szerkezetéig hatol. Testük új súlya lefelé húzza őket, ám fel is töltődnek ettől az új fizikai erőtől. Sok olyan lehetőségre van szükségük, ahol kipróbálhatják, és tapasztalatot szerezhetnek a súly és az erő ezen új kombinációjáról, vagyis több hangsúlyt kell, hogy fektessünk a nagy motoros tevékenységekre, mint a finom technikai fogásokra.

Sokfajta szabadtéri tevékenységet vezethetünk be ilyenkor, többek között a sziklamászást, kenuzást és kajakozást, túrázást, hegymászást, síelést stb. Az itt példaként említett tevékenységek mindegyikének megvan a saját nehézsége, alkalmazásuk az iskola helyi lehetőségeitől függ.

A nemek közti különbséget különösen tisztelnünk kell. A fizikai erőben és méretekben megjelenő különbségeket tudomásul kell venni a kontaktust igénylő sportokban, mint ahogyan a két nem egészen különböző energiaforrásait is. Legyenek az együttes és a külön választott tevékenységek egyensúlyban.

Javasolt tartalmak

- Bothmer-gimnasztika: Az *Ugrás a középpontba* gyakorlat.
- Testnevelés: A hetedik osztály folytatása, bár a gyakorlatok más minőséget kapnak a tanulók fejlődéséből adódóan. Folytatódnak a szekrényugrások, a kézenátfordulás, a szaltó. A legfőbb különbség a nyolcadik osztályban az, hogy a diákok sokszor húzódozóbbak, és tudatosabban kell, hogy összegyűjtsék erőiket a szekrényhez futás előtt. Kerülő utakon helyes és életkoruknak megfelelő módszereket taníthatunk nekik. Hangsúlyossá válik az állóképesség és az erőnlét fejlesztése, például fekvőtámaszokon keresztül.
- Játékok és sportok: A hetedikben játszott játékok folytatódnak, bevezetjük a röplabdát, ha lehet a rögbit. Egyre többet használjuk a medicinlabdát (súlylökéshez, dobáshoz). A versenyzést mértéktartóan fokozzuk, és ezt fontos pedagógiai eszközként kezeljük. A versenyzés olyan, a tanár által használt és felügyelt elem, amellyel nevelheti a csapatmunkát, ösztönözheti a részvételt, egyes embereket teljesítményük újabb fokaira segíthet és előhívhatja legjobb tulajdonságaikat a bennük rejlő lehetőségekhez intézett kihívással. A pontozás egészséges marad mindaddig, míg alapvetően biztonságos, megbízható légkörben zajlik.

Várható eredmények

- A gyermekek képesek erőnlétük és állóképességük önmagukhoz mért folyamatos fejlesztésére.
- Képesek erejüket tudatosan a feladatok elvégzésére fordítani.
- A szabadtéri tevékenységeken keresztül felismerik, hogy a sport sohasem vezethet a környezet rongálásához, beszennyezéséhez.
- Az eddig tanult atlétikai, torna és sportági mozgásanyagot képesek használni, és ezekben továbbfejlődni.
- Pontosítják a tanult sportágak technikai alapelemeit, alkalmazkodnak a különböző játékhelyzetekhez.

MŰVÉSZETEK

VIZUÁLIS KULTÚRA ÉS MOZGÓKÉPISMERET

Célok, feladatok

A vizuális nevelés célja hozzásegíteni a tanulókat a külvilág tanulmányozásának és a belső látásnak, képzeletnek a finomításához, tudatosításához. Ezen területek fejlesztése teszi lehetővé, hogy az egész személyiség, mint megismerő szerveződés, használni és hasznosítani tudja az összegyűjtött és egyre tudatosabban szelektált vizuális információkat. Mindezen összegyűjtött tapasztalások és képzetek az önmeghatározások és önkifejezések egyre differenciáltabb lehetőségét teremtik meg.

A tanórák konkrét célja az, hogy az év vizuális problémái gyakorlati, tapasztalati módon, különböző tevékenységek által, az adott év szellemi tartalmaiba, témáiba ágyazottan feldolgozásra kerüljenek.

A sajátos nevelési igényű tanulókra vonatkozó feladatok

Szempontok a mozgássérült tanulók fejlődésének támogatásához:
A sérülés mértékének megfelelően a síkbeli ábrázolás helyett kapjon hangsúlyt a térbeli, plasztikus megjelenítés.
A szerkesztési feladatoknál a pontosság tekintetében tegyünk engedményeket.

Szempontok a látássérült tanulók fejlődésének támogatásához:
– Fontos a tantárggyal kapcsolatos fogalmak, instrukciók magyarázata, a vizuális kultúrával összefüggő szókincs fokozatos bővítése.

Szempontok a tanulásban akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:
Fontos, hogy a térbeli viszonyokat teljes testtel való mozgással is megjelenítsük, szavakkal is leírjuk.

Szempontok az autisztikus tanulók fejlődésének támogatásához:
Az autisztikus tanulók számára valamennyi vizuális feladat fontos terápiás lehetőséget jelent.

Ajánlott módszerek

Az alkotó tevékenységek vezetése. A vizuális problémák egy-egy téma, témakör, szellemi tartalom szövetébe ágyazottan, egy-egy nagyobb ívű – féléves, éves, 2-3 hónapos – feladatsor illetve projekt által kerülnek feldolgozásra. Az egy témával, témakörrel való hosszabb idejű foglalkozás elmélyültséget és nagyfokú szellemi inspirációt ad, valamint leleményes megoldásokra ösztönöz. Változatos és izgalmas megközelítési módokat, ötleteket és technikákat kell felkínálni. Kívánatos egy-egy nagyobb mű-tárgy csoportmunkában való létrehozása, mely lehetőség az intenzív és differenciált tanulói együttműködésre.

A heti 2 órás „alkotó” óra, különösen a magasabb évfolyamok esetében az egyes munkafázisok, feladatok végzésekor igény szerint átcsoportosíthatók, összevonhatók.

Átgondolt, tudatos, fokozatosan építkező, igényesen kidolgozott feladatok sora vezethet el a tanulói kreatív tevékenység inspiratív ösztönzéséhez, melynek feltétele, hogy a tanuló birtokában legyen olyan magabiztosságot adó fogódzóknak, melyek ismereti, tapasztalati bázisán nyugszanak.

A tapasztalatszerző tevékenységek irányítása.
Tervszerűen felépített, az életkori sajátosságokat figyelembe vevő fejlesztő vizuális gyakorlatok sora. Nem a produktum, az elkészült végeredmény a fontos, hanem a pontosan, egyértelműen megfogalmazott feladatok által kijelölt terület irányított, intenzív fejlesztése.

Fontos: – a rendszeresség, heti gyakoriság;
- intenzitás, irányítottság = pontos, tisztázott feladat meghatározás;
- nem konvencionális, nem normatív tevékenységek.

Szükséges a folyamatos vizuális információk szerzése, gyűjtése, s nem csak a külvilág rajzi tanulmányozása által.
Információban rendkívül gazdag, érzékletes tapasztalatokhoz kell juttatni a tanulókat a szokatlanság által élesítve az érzékeket, hogy az segítse az emlékezet működését is. (vizuális, verbális, auditív, kinesztetikus, taktilis, kombinatív és imaginációs játékok segítségével)

A végtelen felfedezések lehetőségét kell megteremteni – különösen ezeken az órákon.

1. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok
A képességfejlesztés fókuszait minden évfolyamon aláhúzással jelöljük.

Az első osztályban az a cél, hogy, a különböző érzékszervekkel felfogható és az ehhez kapcsolódó, átélhető belső élményeket játékok, mesék segítségével átérezzék, megtapasztalják. Ez által valósulhat meg az érzékelés finomítása, iskolázása.
Fontos még, hogy a különböző érzékszervek által megtapasztalható érzékelési élményeket, a képzelet – belső látás – segítségével tudják összekapcsolni, s érezzék, tapasztalják meg az ezen érzékszervekhez kapcsolódó kifejezési nyelvek közti „átjárhatóságot", analogikus kapcsolatot. Legyenek képesek az érzéki és hangulati élményeiket a vizuális nyelv alapelemeinek segítségével megjeleníteni, főként színekkel, foltokkal és vonalakkal.
Az első három év során tapasztalják meg, és egyre árnyaltabban használják a színek és vonalak gazdag érzelmi és szellemi tartalmait. Fedezzék fel és tapasztalják meg, hogy a belső élmény a külső forma, megjelenés által jut kifejezésre.
Fontos az egyéni és csoportos alkotómunka alapelemeinek elsajátítása.

Általános tartalmak
– Mesék szereplőit körülvevő tér, cselekvéseik színhelye
– Tündérmesék szereplői, jellegzetes tulajdonságaik, mozgásuk, hangjuk, illatuk
– Tündérmesék ártó és segítő erőinek megnyilvánulása hang, mozgás, színek és vonalak által
– Mesék szereplőinek jellegzetes tárgyai, eszközei

Ajánlott tevékenységek
Alkotó tevékenységek, melyek az adott év általános szellemi tartalmaiba ágyazottan fogalmazódnak meg.
A feladatok, feladatsorok egy mesefolyamba ágyazottan jelennek meg. Az éves munka szellemi, tartalmi vázát olyan mese adja, melynek óráról órára tovább szőtt elemei, bonyodalmai feladatok elvégzését kívánják a tanulóktól. A mese klasszikus felépítését, elemeit, figuráit, szerkezetét segítségül hívva vonhatjuk be és inspirálhatjuk a gyerekeket, mint a hős segítőit, a gyengék védelmezőit, az ármánykodó ellenség legyőzőit. Az egyes feladatok levélben, tikos üzenetekben, felhívásokban, töredékekben juthatnak el a tanulókhoz. Változatos tevékenységeket, alkotásokat, tárgy átalakításokat, játékokat stb. kell végezzenek a hőst segítő, az ártót gyengítő és ártalmatlanná tevő kalandok során. Az egyes feladatokhoz kapcsolódó – még szunnyadó – élményanyag felszínre hozását, a vizuális képzetek bővítését játékkal, hangokkal, mozgással, tapintással hozzuk felszínre.

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
Színek – élmények Élmények személyes hangú kifejezése	– Mesei terek – több érzékszerv által felfogható – hangulatának megjelenítése a mesék közvetítette színélmények által. – Mesék átélése meghallgatás és játék által. – Az élmények színfoltokkal való megfestése. Vízfestéssel, vastag ecsettel.
Színek – mozgás Vizuális kommunikáció, mozgás és vizuális nyelv kapcsolata .	– Mese szereplőinek mozgása, mozdulatai, azok kiváltotta színélmények, s képzeletbeli szín-nyomaik. – Nyomhagyás festékkel, kézzel, szivaccsal, széles ecsettel – meseszereplők mozdulatait eljátszva. – Vízfestés, szivacs, ecset, nagyméretű csomagolópapír. – Csoportmunka.
Színek – lelki minőségek Vizuális nyelv	– Mese szereplőinek jellegzetes tulajdonságai által felidézett színélmények megjelenítése, mesehallgatás és játék során átélt élmények után. Vízfestés színfoltokkal, vastag ecsettel – Egyéni munka
Színek – érzelmek Érzelmek személyes hangú kifejezése	– Mese szereplőinek érzelmi, hangulati megjelenítése absztrakt színfoltokkal különböző formájú (hangulatot is tükröző) papírokon. – Vízfestés, egyénileg formázott papírokon. – Egyénileg és/vagy kis csoportokban.
Tárgyak, épületek	– Mesei szereplők tárgyai, épületei, s azok jellegzetességeinek megfogalmazása. – Mesék által inspirált tárgyak, épületek rajza, festése. (pl.: varázskendő, csodakút, varázskő, palota, varázspálca, csodaernyő) – Vízfesték, színes tollak, fehér és színes papírok, sötét selyem- textil – Egyéni munka
Tárgyak üzenete	– Mese szereplőinek különböző méretű és funkciójú tárgyairól élmények és ismeretek gyűjtése. – Mese szereplők számára különleges tárgy készítése, díszítése – Konstruálás, mintázás, agyag, talált anyagok, dobozok, madzagok, fonalak, kavicsok, drótok. – Egyéni és csoportos munka
Terek – térélmények Mese különleges tereinek jellemzői.	– Játékra használható terek, térátalakítások létrehozása mesei inspiráció alapján. (pl.: sátrak, óriás varázsládák, szalag-erdő, óriás virágkehely, lepkeszárnyak között) – Talált tárgyak, textilek, dobozok, papírok, fonalak. – Csoportmunkában

Tapasztalatszerző tevékenységek

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
Az érzékelés finomítása, iskolázása Illatok, mozdulatok, hangok jellegzetességei.	– A különböző érzékszervekkel megtapasztalható élmények átélése. (pl.: illatok, hangok színe, mérete, mozgása, helyzete, súlya) – Az átélt élmények megfestése absztrakt színfoltokkal. A tapasztalatok és az alkotások megbeszélése – *Vízfestés, egyéni módon formázott papírokon.* – *Egyéni munka*
Vizuális nyelv Színek és érzések kapcsolata Érzékelési nyelvek közti „áthallás”	– Színfoltok festése zenére, a zene hangulatára mozduló test, kéz nyomhagyása (pl.: csapkodó, harcoló, simogató, nyugtató mozdulatok festékes nyomai)) – *Vízfestés, vastag ecset, szivacs, nagyméretű papír* – *Egyéni és csoportmunkában.*
Vizuális nyelv, vonalfajták A vonalak, mint mozgásnyomok.	– Az eltérő célú és irányú mozgások – valóságos és képzeletbeli – nyomának megfigyelése, létrehozása. – Célirányos és céltalan mozgás hagyta képzeletbeli nyomok festése, rajza. (pl.: futkározó kiskutya a sétáló gazdi körül, mozgásnyomok a reggeli ébredéstől a palota kapujáig) – *Csíkhúzások homokban, valamint festékkel kis és nagyméretű papíron.*
Vizuális kommunikáció, nyelv Tárgyak jellegzetességeinek megfigyelése	– Hasonló tárgyak megfigyelése, egyedi vonásaik, különbözőségeik felfedezése, megfogalmazása. – Megfigyelő képességet és a vizuális memóriát fejlesztő játékok. A saját *(egy bizonyos)* tárgy kiválasztása a sok hasonló közül. (pl.: saját kavics, krumpli, szék megfigyelése, kiválasztása egyedi vonások alapján a nagy csoportból)
Kifejezési nyelvek Az érzékelés fejlesztése, finomítása	– Egymáshoz hasonló jelenségek (hangok, zajok, zörejek, mozgások, illatok, színek, vonalak) megfigyelése, az egyes jelenségek egyedi jellemzőinek, különbözőségeinek felfedezése – játékos feladatok során. – *Az* észleltek megfogalmazása.
Vizuális érzékelés fejlesztése	– Vizuális memória játékok (pl.: szín, vagy tárgycsoport egyes darabjának kicserélését, elmozdítását észrevenni) – *Egyéni és csoportos játékok.*
Környezetben található tárgyak Tárgyak csoportosítása különböző szempontok szerint.	– A környezetükben található legkisebb, legnagyobb, legvékonyabb, legvastagabb, leg-girbe-gurbább, legszögletesebb tárgyak észrevétele, megfigyelése, ezek egyszerű rajzos gyűjtése. – *Rajz, vázlatfüzet*
Felület, textúra Vizuális és taktilis érzékelés közti kapcsolat	– Különböző felületű, textúrájú anyag darabkák gyűjtése. – Meghatározott szempontok szerinti csoportosításaik. – *Egyéni és kis csoportos feladatként.* – Ezek tapintással való érzékelése bekötött szemmel. Tapintási élmények megfogalmazása.

Díszítés, minta a környezetben	– Környezetükben lévő tárgyakon található minták, díszítések gyűjtése, vázlatfüzetbe rajzolása. – Gyűjtött minták egy-egy részletének nagyítása, új kontextusba helyezése (pl.: egy óriás ingjének, gombjának, nyakkendőjének mintájaként) *Vízfestés, ecsetrajz, különböző méretű papírokon (pl.: 1-2 centiméteres, és nagy csomagoló papír)* – *Egyéni és páros munka*
Kifejezés, képzőművészet A tanév vizuális tartalmait leginkább szemléltető műalkotások, megfigyelése.	– Játékos találós kérdések megválaszolása, majd megfogalmazása néhány egyszerre látható – hasonló vizuális problémát megjelenítő – műalkotásra vonatkozóan. – Ilyen feladat épülhet pl. XX. századi műalkotásokra, melyek legfontosabb vizuális eleme a szín, s azok érzelmi hatása. (a kérdések vonatkozhatnak pl.: az egyes alkotások jellegzetes sajátosságaira, színeik hangulati, érzelmi töltéseire, egyes alkotások fő, jellemző színeire, színeinek árnyalataira, mozgások, mozdulatok irányára)

Eszközök, anyagok

Vízfesték, kréta, ceruza, filc, vékony, vastag, és széles-lapos ecsetek (5-10 cm-esek is), szivacsok, különböző méretű, alakú, anyagminőségű papírok (pár centiméterestől az 1-2 méteresig) tanulónként egy-egy készlet.

Rajztábla, műanyagtálca, olló, ragasztó, nedvszívó rongy tanulónként.

Agyag, gipszes-géz, textilek, dobozok, kövek, kavicsok, fadarabok s számtalan talált anyag (hulladék) melyekből tárgyalkotás, konstruálás végezhető tanulónként, csoportokként.

Vödrök osztályonként.

Hangot adó eszközök osztályonként..

2. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

A gyerekek tapasztalják meg, és használják egyre árnyaltabban a színek és vonalak gazdag érzelmi és szellemi tartalmait. Körülvevő természeti világunk elemeit, külső, belső tulajdonságait, szimbolikus tartalmait történetek, mesék, mítoszok, imaginációs játékok által egyre differenciáltabban tapasztalják és ismerjék meg, s ezen élményeiket tudják színekkel, foltokkal és vonalakkal kifejezni.

Mesés, mitikus lények cselekedeteinek, tulajdonságainak egyre árnyaltabb, gazdagabb megjelenítését tudják elérni színek, színfoltok változatos variációival, kompozícióival.

Tapasztalják meg a színek különböző árnyalatainak, s azok különféle csoportosításának érzelmi, hangulati és lelki minőségeit. Tapasztalják meg a vörös, zöld, kék és sárga különböző árnyalatainak eltérő érzelmi minőségeit.

Érezzék, tapasztalják a képi elemek különböző elrendezéséből adódó eltérő hatásokat, különös tekintettel a szimmetriára, a kiegyensúlyozottságra, és a kiegyensúlyozatlanságra.

Általános tartalmak

– Mesék, legendák, mítoszok szimbolikus tartalmai által közvetített természeti erők, jelenségek, tájak.
– A körülvevő világunk elemeinek (tűz, víz, föld, levegő), s az azokat megszemélyesítő lényeknek mesék, történetek szimbólumai, hasonlatai valamint hangok, zeneművek által megmutatkozó titkai.

Alkotó tevékenységek, melyek az adott év általános tartalmaiba ágyazottan fogalmazódnak meg

Olyan mesefolyam, melynek karakteres szereplői színekkel rokoníthatók, esetleg a színek megszemélyesítői. A természet látványa egy-egy mese különleges, szokatlan nézőpontjából, mely által a természeti jelenségek, s azok belső ereje, mozgása színek, színharmóniák által nyilvánulnak meg.

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
Árnyalt vizuális minőségek Színárnyalat	– A természet jelenségeit, elemeit megszemélyesítő mesebeli lények színekkel, és egy-egy szín számtalan árnyalatával való megjelenítése. *Vízfestés vastag ecsettel.* *Egyéni munka*
Vizuális nyelv Színek és térbeli formák kapcsolata	– A színek által megjelenített tartalmak, lelki minőségek, egyszerű térbeli formákhoz, tárgyakhoz való rokonítása, kapcsolása, pl.: a kíváncsiság, lustaság, bölcsesség lakhelyéül szolgáló különböző méretű, formájú dobozok, hengerek kiválasztása, és felületének átalakítása, festése. *Dobozok, térbeli formák gyűjtése, felületi átalakítások; tempera, vastag ecset* *Egyéni és csoportos munka*
Kifejezés, vizuális nyelv Színek egymáshoz való viszonya Színek érzelmi minősége	– Egy-egy szín megszemélyesítése mozdulatainak, cselekedeteinek eljátszása. – Egy-egy szín más színekkel való kapcsolatának játékon, mesén keresztül való átélése. Az átélt élmények nonfiguratív megfestése. *Vízfestés, fehér és színes papírok* Egyéni munka
Vizuális kommunikáció Mimika, grimasz vizuális jellemzői síkban és plasztikában	– Mesebeli karakterek érzelmeinek megjelenése az arcon, mimika és grimasz által. Meséken, játékokon keresztül átélve, és megfigyelve. – Sík és plasztikus maszkok készítése, organikus, játékos, szimmetrikus *(sík és plasztikus)* vonalakkal díszítve, színfoltokkal festve. A*gyag, gipszes-géz, papírmassza, madzag,* *Egyénileg, vagy párban dolgozva*

Kifejezés és környezet Terek és hangulatok	– Különböző színes leplek, papírok szalagok festése. – Különböző egyszerű, talált anyagokból fonatok készítése. *Párban dolgozva* – A fenti anyagokból „bejárható” mesebeli tájak, terek alakítása, építése, *Csoportos munkával.* – Néma és hangos, zörejes, zenés játékok, mozgások ezekben a terekben. – Az itt átélt élmények megjelenítése absztrakt színfoltokkal, vonalakkal. *Vízfestés, fehér illetve színes papírok* *Egyéni és csoportos feladat*
Kifejezés, tárgy és vizuális kommunikáció Kifejezési nyelvek közti „áthallás”	– Hangok, mozdulatok erejének, irányának, dinamikájának láthatóvá, tapinthatóvá tétele nonfiguratív térkompozíciók létrehozásával, pl.: a Varázsló, a Vizi tündér mindent halló varázs-ernyőjében, kalapjában fennakadó hangok és mozdulatok – háromdimenziós madzag, drót váz-szövedék, egybeépítve különböző méretű, formájú alakzatokkal, tárgyakkal. *Konstruálás, talált tárgyak, fonalak, dobozok, kavicsok, gömbök.* *Egyéni vagy páros munka*

Tapasztalatszerző tevékenységek

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
Kifejezési nyelvek közti „áthallás” Tartalmak vizuális és auditív nyelven való megfogalmazása	– A színek megszemélyesítése egyszerű *(hangokat, zajokat, zörejeket adó)* „hangszerek” tárgyak segítségével. Egyszerű hangot adó tárgyak készítése. *Tárgykészítés, mintázás, konstruálás, agyag, gipszes textilcsíkok, talált tárgyak, dobozok, hengerek, madzagok, drótok.* *Egyénileg vagy párban*
Vizuális kommunikáció Mozgások, változások vizuális nyomai	– Természeti erők, jelenségek mozgása által hagyott nyomok rögzítése nagyméretű papíron, színes, festékes szivaccsal, vastag ecsettel. (pl.: simogató lágy szellő, csapkodó vad vihar, ölelő selymes víz, visszahúzódó-szivárgó vízér, vakmerő tűz, kirobbanó vulkán, kíváncsi-csiklandó levegő) *Vízfestés, kréta, nagyobb papíron* *Egyéni és csoportos munka*
Vizuális kommunikáció Árnyalt vizuális minőségek, színharmóniák	- Fogalmakkal, hangokkal, mozdulatokkal leírható tartalmak megjelenítése színek, színharmóniák által (pl.: kíváncsi, hallgatag, piszkálódó, lusta, rémült) *Vízfestés, fehér és színes papírok.* *Egyéni munka*

Kifejezés, vizuális nyelv Személyes formakincs gazdagítása	– Különböző hatású, karakterű hangok, zajok, zenék gyűjtése, létrehozása. – Ezek meghallgatása által inspirált festés, és játékos rajzos vonalszövet készítése.
Vizuális nyelv, képi elemek elrendezése	– Ugyanazon elemekből más-más hatású, egyensúlyú kompozíciók összeállítása. *Tépett, vágott színes papírok, ragasztás* *Egyéni munka.*
Kifejezés Különböző színharmóniák	– Eltérő karakterű, hangulatú színharmóniák festése; karakteres, egymást kiegészítő és árnyalatokra építő, karakter nélküli színharmóniák. *Vízfestés, vastag ecset* *Egyéni munka*
Kifejezés, képzőművészet befogadás	– A tanév vizuális tartalmait leginkább szemléltető műalkotások, megfigyelése, a közvetített élmény összetevőinek megbeszélése. – Egyszerű játékos feladatok néhány egyszerre látható – hasonló vizuális problémát megjelenítő – műalkotásra vonatkozóan.

Eszközök
Színes papírok, egyszerű lepedővásznak, szalagok, vászoncsíkok, madzagok, drótok, fogók, papírhengerek, fonalak.

3. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok
A harmadik évfolyamon a hangsúly a fény és a sötétség ellentétének és differenciálódásának megtapasztalásán, s az ehhez kapcsolódó élmények vizuális nyelven való kifejezésén van.
A fényből és sötétségből születő színek elhelyezkedése a színkörön, egymáshoz való viszonyuk, jellemzőik különös tekintettel a telítettség, világosság egyre árnyaltabb használatára. A kevert színek és a komplementer színek árnyalatainak létrehozása és használatuk gyakorlása
Fontos még a síkbeli, térbeli tájékozódást segítő élmények, tapasztalatok gyűjtése és ezen élményeik vizuális nyelven való szabad, kötetlen megjelenítése, a perspektíva erőltetése nélkül.

Témakörök, tartalmak
- A világ teremtése, a teremtésmítoszok tükrében.
- A fény és a sötétség differenciálódása, ellentétek harca meséken, mítoszokon keresztül.
- A természet ellentétes erőinek küzdelme mesék, mítoszok szimbólumain keresztül.
- Ellentétek megjelenése, küzdelmük és hatásuk mesék, mítoszok szereplőinek közvetítésével.
- Teremtésmítoszok lényei és segítő varázslók, sámánok tulajdonságai, tárgyaik, eszközeik és tereik.

Alkotó tevékenységei, amelyek az adott év általános tartalmaiba ágyazottan fogalmazódnak meg

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
Kifejezési nyelv Felület és ábrázolási szándék	- Homogén, semleges, bársonyos felületek megjelenítése (pl. egységes érzelmi, hangulati állapot – nyugalom, béke -) *Vízfestés, vastag ecset, fehér és színes papírok.* *Egyéni munka*
Vizuális kommunikáció Ellentétek, felületi kontrasztok kifejezési nyelve	- Világteremtő erők – születése, ébredése, mozdulások, örvénylések, hasadások – absztrakt ábrázolása, oly módon, hogy a semleges, nyugodt felületeken markáns ellentétek, felületi kontrasztok jelenjenek meg. *Vegyestechnika, papír* *Egyéni munka*
Kifejezési nyelv gazdagítása tónusárnyalatok	***Ajánlott tevékenységek*** - (pl.: különböző intenzitású és helyű fényforrások, a fény erejének gyors, lassú, váratlan illetve kiszámítható változásai) - Ezeknek az élményeknek árnyalatokban gazdag megjelenítése (pl.: A Nap elrablása – téli fogságban tartása) *Vízfestés, vastag ecset* *Egyéni munka*
Tárgy – alkotás Funkció és tárgy	- Különleges formájú és színű tárgyak készítése, melyek más és más módon nyitnak rést a fénynek (pl.: titokgubók, dobozok, fényládák). *Konstruálás talált anyagokból, tárgyakból, esetleg enyves madzagok, gipszes-géz felhasználása. A felület festése temperával.* *Csoportmunka*
Kifejezési nyelv Színek és fény kapcsolata	- A meséken keresztül átélt különböző fényviszonyú tájak és lények megjelentése színfoltokkal festve. (telt és tört színek, komplementer színek különböző árnyalatainak segítségével pl.: lepkék levelek és indák között hajnalban, délben, késődélután, szürkületben) *Festés akvarellel, krétával kevert eljárással* *Egyéni munka*
Kifejezési nyelv Színkontrasztok, tartalmi ellentétek	- Színkontrasztok, színellentétek festése, melyek tartalmi ellentéteket és belső élményeket juttatnak felszínre, különös tekintettel a sötét-világos kontrasztra. (pl.: mesehősök közti ellentét, küzdelmük) *Vízfestés, nagy ecset* *Egyéni munka*

Vizuális kommunikáció Foltok, folthatárok	- A valóságban látható éles és elmosódott kontúrok megfigyelése és megjelenítésük (pl.. függöny mögött ellenfényben látszó lények látványa, részleteik láthatósága – Tündér tánc, boszorkányt rémítő varázslóinasok – nagyméretű ”gyereklenyomatok”) *Vízfesték, kréta, csomagoló papír* *Csoportmunka*
Kifejezés, befogadás, alkotás Hangulatot kifejező illusztratív ábrázolás	- Eltérő hangulatokat kifejező műalkotások, megfigyelése, a közvetített élmény összetevőinek megbeszélése. - A mesék, mítoszok szereplőinek kalandjait a műalkotásokon látott ellentétes hangulatú helyszínein elképzelve és megjelenítve. *Vegyes technika, kis és nagyméretű papír* *Egyéni és/vagy csoportmunka.*
Tárgy- és környezetkultúra Tárgyak, terek és a fény kapcsolata Transzparencia	- Különleges tárgyak, titokzatos terek létrehozása, melyeknek a fénnyel van kapcsolatuk. *Térkonstrukció talált tárgyakból, lepedőkből, madzagokból, kartonokból, zseblámpákból, karácsonyfa égősorokból* *Közös, csoportos alkotás.*

Tapasztalatszerző tevékenységek

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
Tárgy- és környezetkultúra Méret és funkció kapcsolata	- A környezetünkben lévő tárgyak, építmények méretének megfigyelése. - A tapasztalatok írásos, rajtos rögzítése. (pl.: játékos formában – lábnyom nagyságú tárgyak, 1, 2, és 5-10 gyerekhossznyi tárgyak, 5 gombostű-fejnyi tárgyak) *Grafit, filc, vázlatfüzet* *Egyéni munka*
Tárgykultúra Vizuális információk értelmezése asszociációk segítségével	- Fogalmi, tartalmi ellentétpárok megjelenítése tárgyak segítségével. Fogalmak szimbolizálására képes tárgyak keresése, kiválasztásuk asszociációk segítségével.
Kifejezési nyelvek közti „áthallás” Gesztusok hordozta információk	- Kontrasztok ellentétek létrehozása hangokkal, mozdulatokkal, azokkal való csoportos játékok. - A csoportos játékok során megtapasztalható élmények, belső képek megjelenítése gesztusfestéssel. *Festés temperával, akvarellel, krétával, vastag ecset, szivacs, csomagolópapír, karton* *Csoportos és egyéni munka*

Tér-élmények Képzeletbeli és valós terek Érzékelés finomítása	- Képzeletbeli utazások a világ kellemes és kellemetlen helyeire imaginációs játékokkal, e „helyekről hozott” gyűjtemények összeállítása, a társaknak való bemutatása. - *Egyéni vagy csoportos feladatként.* - Egymás gyűjteményét megismerve, kitalálni a „származási” helyet. (pl.: jellemző illatok, anyagok, hangok, esetleg ízek gyűjtése).
Tér-élmények Kifejezési nyelvek közti „áthallás” Alkotás	- Különféle hangulatú terek életre keltése, alkalmi zenekarrá válva. - Az életre keltett hangművek nonfiguratív megfestése, és/vagy síkplasztikai megjelenítése. *Vegyes technika, kréta, olajpasztell, színes papír* *Egyéni munka*
Tájékozódás a térben Érzékelési tapasztalatok	- Tájékozódási élmények a térben. Egyéni és csoportos játékok során szerezhető tapasztalatok (pl.: labirintus játékok – bekötött szemmel végigmenni kifeszített madzagok mentén, – egy tér különböző pontjaiból megszólaló hangok irányába menni, hangok által vezetve, bekötött szemű játékosként)
Tér-élmények Vizuális kifejezés, a lényeges mozzanat kiemelése	- A tér-játékok során átélt belső élmények vizuális megjelenítései (pl.: bolyongás-térkép, vidám-szomorú-félelmetes falak között, titkot rejtő terek) *Kollázs technika vonalas, festett kiegészítéssel, és/vagy plasztikus konstruálás.* *Egyéni vagy páros munka*
Tér és vizuális kommunikáció Egyszerű alaprajzok és térképek	- Dobozokból, hengerekből, tárgyakból összeállított térépítmények létrehozása. - Nagyméretű tér-képek készítése, melyeken az összeállított „térépítmények” alapjait rajzolják körbe. *Dobozok, hengerek, tárgyak, csomagolópapírok, szén, pittkréta, ceruza* *Csoportmunka*
Térképek, alaprajzok Személyes vizuális nyelv információ közlése	- A keletkezett alaprajz-térképek befestése olyan színfoltokkal, melyek a térépítmények hangulatát idézik fel. *Vízfestés, filc, tempera, kréta* *Csoportmunka*

Eszközök

Különböző lámpák, reflektorok, égők, égősorok, fényerő-szabályozók.

4. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

Az elmúlt évek során megszerzett belső élményből táplálkozó gazdag szín- és formaérzékenységből fakadó differenciált önkifejezési lehetőségek megtapasztalása, fejlesztése.
A színek érzelmi minőségei által összekapcsolt lelki minőségek és természeti jelenségek árnyalt egyéni megjelenítései.
Az egyes képi foltok, színek, elemek egymáshoz való viszonyának egyre finomabb, s tudatosabb alkalmazásának elsajátítása.
Lényeges szellemi tartalmak és vizuális jellemzők kiemelésének változatos lehetőségeit tapasztalják meg és használják egy-egy kompozíció létrehozásakor.

Általános tartalmak

- Az eddig megismert mesék, mítoszok lényeinek emberekben is megmutatkozó tulajdonságai, jellemvonásai.
- A világban, a természetben zajló változások körforgások a természeti megfigyelések és mítoszok tükrében.
- Nap-út, évkör – emberi élet, vándorlás; világ és önmegismerés – sors analógiák
- Évkör, évszakok, hónapok és napszakok sajátos emberi vonásai, mitikus jellemzőik.
- Önmeghatározás, önjellemzés a világ tartalmainak segítségével

Alkotó tevékenységek, amelyek az adott év általános tartalmaiba ágyazottan fogalmazódnak meg

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
Vizuális kommunikáció Objektív és szubjektív ismeretek tárgyakról	- Egy tárgyról szerezhető objektív és szubjektív ismeretek játékos összegyűjtése rajzos, írásos, vázlatos formában. Olyan tárgy legyen, mely megtalálható a valóságos környezetben és a mitológia világában is. (pl.: egy szék, egy fésű története egy mítoszban, s a kedvenc tárgy története a saját otthonban, környezetben) *Vázlatfüzet, grafit, filc* *Egyéni kutatómunka*
Kifejezés, vizuális nyelv Színek hangulati hatása	- A kedvenc tárgy jelleme, hangulatváltozásainak megjelenítése szokatlan formájú fehér és színes papírokon absztrakt színfoltokkal festve. *Vízfestés, krétával kiegészítve, fehér, színes papír* *Egyéni munka*
Kifejezés nyelve adott történet feldolgozása során Kiemelés színminőséggel, kontraszttal, vonalvastagsággal	- A Nap útjának *(egy nap, s egy év)* mesés, szimbolikus feldolgozása mítoszok, mesék történetein keresztül, csak színekkel festve, majd vonalak szövedékével ábrázolva. - Évszakok, hónapok színei, színharmóniái, belső kontrasztjai megjelenítése. *Vízfestés, kréta, filc, toll, pác, kis és nagyméretű papírok* *egyéni és/vagy csoport munka.*

Kifejezés Történetek feldolgozása képsorozatban, komponálási módok	- Egy tárgy, s környezetének változásait absztrakt módon rögzítő képsorozat, tárgy-etűd, készítése. *Tollrajz, fekete plusz egy szín használatával, kisméretű papírok* *Egyéni munka*
Vizuális kommunikáció Személyes kifejező nyelv gazdagítása	- A tanulók belső tulajdonságait, lelki minőségeit kifejező hordható, színes maszkok, lepel-jelmezek készítése. *Festés, papírtépés, ragasztás, csomagolópapír, textil.* *Egyéni munka* - Játékok és helyzetgyakorlatok jelmezekben, maszkokban és azok nélkül. - Az átélt belső élmények megfestése legerősebb hatásokat a kiemelve. *Vízestés, vegyes technika* *Egyéni munka*
Kifejezés, képzőművészet, plasztikus alkotás Gondolatok, lelki minőségek vizuális nyelvű megfogalmazása	- Színes, rajzos vázlatok, tervek, variációk készítése egy önszoborról, melyekhez a mesék, mítoszok szimbólumai és XX. századi, kortárs szobrászati alkotások adhatnak inspiratív segítséget. - Nagyméretű színes plasztikus mű, ön-szobor konstruálása, mely összegzi és kiemeli a tanuló önmagáról kialakított képét, de nem a külső vonásokat, naturalisztikus elemeket használja, hanem a belső lelki tartalmak analogikus képére épít. *Tárgyalkotás konstruálással, kartondobozok, hengerek, hungarocell táblák, drótok, gipsz, gipszes gézszalagok, talált tárgyak, kidobott háztartási eszközök* *Egyéni munka*

Tapasztalatszerző tevékenységek

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
Tárgyak jellegzetességei Funkció és egyéni stílus közlési nyelve Differenciált kifejezési nyelv	- Egy tárgy eltérő sajátosságainak megfigyelése, ha különböző foglalkozású, jellemű emberek, lények tulajdonában vannak. - Egyéni és csoportos játékok során életre keltve és megfigyelve, hogy a különböző hangulatú, foglalkozású emberek mennyire eltérően használják azonos tárgyaikat (pl.: érkezés és leülés a székre, fésülködés, a fésű eltevése). - A leglényegesebb mozzanatok kiválasztása, majd asszociatív jelölése egy színnel, vagy vonallal, gesztussal.
Vizuális kommunikáció, térkifejezés Nézőpont	- Szerep és nézőpont váltó képességek fejlesztése – szituációs játékok során – úgy, hogy a tanuló egy tárgy szemszögéből szemléli a világot. Írásos, rajzos lapokon rögzítve az élményeket.

Vizuális kommunikáció Változás vizuális jelei	- Az idő okozta változások megfigyelése a természetben, növényeken, tárgyakon (pl.: egy land-art mű, vagy egy kitett tárgy -szék, kartondoboz – átalakulása, változásai az idő és az időjárás hatására). - Változások vizuális elemeinek rajzos rögzítése a lényeges elem felismerése, kiemelése. *Grafit, szén, pitt kréta,* *Egyéni munka*
Vizuális kommunikáció Befogadás, megfigyelés szokatlan helyzetekben	- Olyan „lehetetlen feladatok” készítése, melyek oldják a teljesítmény kényszert, de fejlesztik a tanulók koncentrálását és megfigyelőképességét. Pl.: arcok, tárgyak rajza oly módon, hogy a tanuló munka közben ne lássa se a rajzát se a kezét. Balkezesek jobb kézzel, jobbkezesek bal kézzel rajzoljanak.
Kifejezési nyelvek köti analogikus kapcsolat	- Saját belső tulajdonságok megmutatása tárgy, forma, illat analógiák segítségével.
Kifejezés, képzőművészet Befogadás, vizuális jellemzők, információk, tartalmak vizuális hordozói	- Huszadik századi és kortárs, főként nonfiguratív szobrászati alkotások nézegetése (lehetőleg vetítve), az egyes alkotások által sugallt lelki minőségek, tartalmak megfogalmazása. - Egyszerű, játékos, személyes rajzos jegyzeteléssel rögzítve a látottakat.
Vizuális kommunikáció Jelentésmódosítás kifejezési lehetőségei	- Elkészített önszobraikról, s azok egyes részleteikről rajzos, festéses feladatok. (pl.: úgy, hogy azokat új szokatlan, megváltozott jelentésű környezetbe, kapcsolatokba helyezik). - Tetszőleges technika, eszköz, anyag

Eszközök, anyagok
Különböző méretű dobozok, gipsz, egyszerű fűrészlapok, szögek kalapácsok, drótok, fogók, ragasztó pisztolyok, reszelők

Várható eredmények a 4. évfolyam végén
A változatos játékok, helyzetek fogékonnyá teszik és finomítják az észlelést, az érzékszervek működését.
A mesék, játékok által mozgósított belső képek, gazdag vizuális eszközkészletet teremtenek
A tanulók egyre gazdagabb és árnyaltabb színhasználattal ábrázolják a körülöttük lévő világ belső erőit, minőségeit

5. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok
A különböző színminőségek egyre tudatosabb, finomabb, árnyaltabb megválasztásával hozzanak létre alkotásokat.
Ellentétes képi, plasztikai elemek, és minőségek közti összhang megteremtésének fejlesztése.
A bejárható, tapintható térben való eligazodás segítése, és egy-egy tér látványelemeinek megváltoztatásából fakadó tapasztalatok gyűjtése.
A valóságban lévő tárgyak, és képi látványok lényeges arányainak felismerése és tudatos használatuk fejlesztése a vizuális megjelenítésükkor.

Általános tartalmak

– Ókori istenek, bolygók, varázslók, azok tulajdonságai, törvényt, irányt adó magatartásaik.
– Isteni, emberi viselkedések, az erőt, biztonságot nyújtó saját otthonban, birodalomban.
– Belső terek építmények, melyek jellemzik használóikat és alkotóikat a valóságban és a mitológiában is.

Alkotó tevékenységek, melyek az adott év általános tartalmaiba ágyazottan fogalmazódnak meg

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
Kifejezés Vizuális nyelvi elemek figyelemfelhívó jellege	- Hősök és istenek ábrázolása, oly módon, hogy a szemlélő számára is láthatóvá legyen kiemelkedésük a környezetből, nonfiguratív és/vagy figurális módon. *Vegyestechnika, grafikai lapok, egyszerű metszetek* *Egyéni munka*
Kifejezés, vizuális nyelv Nyelvi eszközök árnyalt, tudatos megválasztása	- Ókori istenek, bolygók, varázslók tulajdonságainak *(pl.: energia, bátorság, bölcsesség)* megjelenítése síkban és/vagy plasztikus módon. *Konstruálás különböző anyagokból, festés, vegyes technika,* *Egyéni és csoportos munka*
Kifejezés, vizuális nyelv és kommunikáció Folyamatok vizuális közlése, tömörítése	- A növekedés és az átalakulás folyamatának megjelenítése, szokatlan arányú papírokon, először képsorokban, aztán hosszú szalagon. Majd egy nagyméretű képbe sűrítve, oly módon, hogy a kép belső szerkezete sugározza az átalakulás jelenségét, erejét. *Festés színekkel – páccal, tussal, szokatlan arányú, méretű papírok* *Egyéni vagy páros munka*
Tér és funkció Használói igény – funkcionális és díszítő elemek	- Eltérő funkciójú valóságos és képzeletbeli terek festése. (pl.: szentély, labirintus, óriáshal gyomrában-belsejében, kristályok közt, busz belsejében, őserdő tekergő liánjai közt, színházi súgólyukban). *Szabadon választott színes technika* *Egyéni munka* - Az elképzelések makettezése. *Térkonstrukció a feladathoz illő anyagokból* *Csoportmunka*
Kifejezés, alkotás Képzeleti képek megjelenítése szubjektív tudatos kiemelésekkel, fokozással	- Láthatatlan dolgok, jelenségek láthatóvá tétele, megjelenítésük (pl.: egy varázsló titkos kamrájának létrehozása által, ahol láthatóvá válik a lények hő-lenyomata, légzése-levegővétele, mozgása által keltett légáramlata). *Hagyományos és izgalmas, újszerű technikák, változatos talált anyagok felhasználása. Festés nagyméretű áttetsző fóliára, lepedővászonra, tárgyakra* *Néhány fős csoportokban dolgozva*

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
Tér és egyedi felhasználói igény Véletlen hatások kreatív beépítése a térkompozíciókba	- Egy tapintható tér létrehozása (az előző feladat alkotásait is felhasználva) valamilyen meghatározott személy, funkció, hatás számára. - A tér elemei, tárgyai sugározzák az elérni kívánt hatást, funkciót. *Izgalmas, eltérő fajtájú, minőségű anyagokból, változatos eszközökkel, technikákkal a téma és az elérni kívánt hatás szerint.* *Közös projekt jellegű, csoportos alkotás*

Tapasztalatszerző tevékenységek

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
Természeti és épített környezet Kifejezési nyelvek közti „áthallás”	- Hangtérkép készítése, mely analogikus módon jellemez útvonalat, teret, helyszínt. - A hangzó „művek” elkészítése, majd meghallgatása után a (saját és a társak) hangtereinek megfestése, olyan formájúra alakított papíron, mely alakjával is jellemzi a hallottakat. *Vízfestés, pasztell, egyénileg formázott papír.* *Egyéni munka*
Kifejezés, képzőművészet Látványok, műalkotások átírása „áthallások” segítségével	- Főként huszadik századi és kortárs vizuális műalkotások átirata más érzékelési nyelvekre – hang, illat, mozdulat, tapintás művekre – melyet kis csoportokban hoznak létre. - Az egymás előtt „bemutatott művekről” ki kell találni, hogy mely vizuális alkotásokkal hozhatók kapcsolatba. *Csoportmunka*
Vizuális kifejezés Komponálás, nyelvi elemek minőségek tájékoztató, közlő szerepe	- Kompozíciós gyakorlatok különböző textúrájú és felületű anyagok felhasználásával, grafikus kiegészítésekkel. *Kollázs különböző felületű, struktúrájú, textúrájú anyagok, tus, pác.* *Egyéni feladat* - Tapintható fehér síkplasztikák készítése zenei inspirációra. *Különböző felületű, textúrájú fehér anyagok, tárgyak, gipsz, gipszes anyagok felhasználásával. Párban alkotva.*
Valós és képzeletbeli terek Nézőpont és méretváltások	- Kisméretű tárgyak, gépek, szerkezetek belsejének lerajzolása oly módon, mintha a rajzoló abban a térben lenne, először kis-, majd nagyméretű papíron megjelenítve. *Grafit, filc, különböző méretű papírok* *Egyéni munka*

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
Vizuális kommunikáció, alkotás Téri helyzeteket ábrázoló látszati rajzok	- Tárgyak ábrázolása eltérő, végletes nézőpontokból. - Nézőpontváltással rajzos vázlatok készítése ugyanarról a tárgyról. pl.: hasalva a földön – alulnézetből, asztalon állva – felülnézetből, egészen közelről – részletrajz *Grafit, szén, pitt kréta.* *Egyéni munka*
Tárgy- és környezetkultúra, befogadás Illúziókeltés vizuális nyelvi eszközökkel	- Kisméretű tárgyak, szerkezetek ábrázolása oly módon, hogy úgy látszanak, mintha a megszokott környezetükhöz képest a méretük erőteljesen megváltozna. (pl.: óriástolltartó, ceruza, radír, buszjegy, telefon nagyméretű 1-2 méteres makettje, melynek inspirációs példája lehet, Oldenburg: Ruhacsipesz, Kanál, Cseresznye hatalmas méretű szobra,). *Rajzok, kollázsok, makettek.* *Egyéni és csoportos munka*
Tér-élmények Téri elemek viszonya az egészhez	- A csoport által elkészített tér lehetőségeit kihasználó szituációs játékok, megfigyelések, kiscsoportos feladatok, vizuális játékok, találós kérdések egymás számára. (pl.: egy-egy tárgy részletének lerajzolása, elmozdítása, kicserélése, melyet a másik csoportnak észre kell venni).

Eszközök, anyagok
Műanyag fóliák, nylontakarók

Várható eredmények
A valóság, a látható világ irányítottabb, pontosabb megfigyelésének kezdete, módszerének fokozatos elsajátítása.
A tudatosság és a tervezettség megjelenése a vizuális megfigyelés és az alkotás során.
Az eltérő nézőpontok alkalmazásának kezdeti, alapozó lépéseinek elsajátítása.

6. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok
A „túlzások” kipróbálása a vizuális nyelv kifejező elemeivel, eszközeivel, minőségeivel, kompozíciós jellemzőivel.
A vizuális nyelv kifejező elemeinek, eszközeinek egyre tudatosabb felismerése és használata, hogy az alkotó szándéka szerinti hatás, jelentés hordozója legyen az elkészített mű.
A fény és az árnyék játékának, kapcsolatának tanulmányozása.

Általános tartalmak

– A túlzások, az azokból fakadó hanyatlások, mint belülről pusztító okok a Biblia, a történelem, s a mítoszok történetei alapján.
– A szellemi tartalmak, lelki minőségek végletekig fokozása, eltúlzása, az egyensúlyok felborulása mítoszok, történetek tükrében.
– Az elmúlásból, pusztulásból fakadó, kicsírázó életerők, újjászületések, a természet megfigyelésén és a mesék, mítoszok szimbólumain keresztül.

Alkotó tevékenységek, amelyek az adott év általános tartalmaiba ágyazottan fogalmazódnak meg

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
Kifejezés, vizuális kommunikáció A vizuális nyelv hatáselemeinek fokozása, eltúlzott használata	- Eltúlzott lelki tartalmak végletessé fokozott színkontrasztokkal *(hőfok, mennyiségi, minőségi kontraszt)* való nonfiguratív megjelenítése. *Festés kis és nagyméretű papíron.* *Egyéni munka*
Kifejezés, alkotás – vizuális kommunikáció A közlés tartalma, célja és a megformálás közti összefüggés.	- Az előző években ábrázolt belső élmények, lelki minőségek eltúlzásának vizuális nyelven való megfogalmazása sík és plasztikai alkotásokon. *Festés kevert eljárással (akvarell és kréta), konstruálás, síkplasztika (papírmasé)* *E*gyéni és kiscsoportos munka
Kifejezés, vizuális nyelv Kompozíciós megoldások	- A kompozíciós elemek kiegyensúlyozott arányait felborító változatok létrehozása. Egy eseménysor figurális és nonfiguratív képsorozatokban való ábrázolása során. *Kollázs grafikai kiegészítéssel.* *Egyéni munka*
Kifejezés, vizuális nyelv Mozgás, változás – fény és árnyék	- Végletekig sarkított mozdulatok árnyjátékként való eljátszása, megfigyelése *Csoportban* - Fázisrajzos, vázlatos rögzítése. *Egyéni munka* - Nagyméretű mozgatható síkbábok készítése (pl.:wayang bábok, s játék is az elkészült bábokkal) *Doboz vagy hullámkarton, festve tussal, páccal, temperával- drót, madzag, pálcák.* *Csoportmunka*
Vizuális kommunikáció, alkotás Sűrítés, redukálás, halmozás	- Különböző természeti jelenségek absztrakt ábrázolása zenei inspirációra, a tartalmi közlést leginkább segítő vizuális hatáselemekkel (pl.: túlburjánzó, túldíszített, vagy minimálisra redukált vizuális elemek) *Szokatlan formájú és változatos méretű sík és plasztikus felületek festése temperával, kollázs, frottázs kiegészítésekkel.* *Egyéni munka*

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
Vizuális kommunikáció, alkotás *Tárgykultúra* Tartalom és forma – halmozás, túlzás	- Az túlzásba vitt ösztönös szabadosság, a rend és szabályok nélküli gesztusok káosszá alakulása *Gesztusfestés temperával, tussal nagyméretű kartonokon.* *Csoportmunka.* - Használati tárgy tervezése és kivitelezése, mely rendeltetésének azért nem tud megfelelni, mert formai túlzások és halmozások akadályozzák. *Tárgyalkotás konstruálással, mintázással (agyag, gipsz, gipszes-géz, talált tárgyak, fa, drót, hungarocell)* *Egyéni vagy páros munka*
Vizuális kommunikáció, alkotás *Tárgykultúra* Tartalom és forma – redukálás, minimalizmus	- Mozgás és zenei inspirációk hatására az előzőek ellentéteként az eltúlzott rendből, a hideg intellektuális szabályozottságból fakadó üres sterilitás, és az unalommá szürkülés vizuális megjelenítése. *Kis és nagyméretű lapokon monokróm festés, valamint grafikai lapokon, egyszerű sokszorosítással (linómetszés, papírmetszet).* *Egyéni munka* - Egyszerű „minimalista” tárgy (tároló eszköz) tervezése és kivitelezése. *Tárgyalkotás konstruálással, mintázással (agyag, gipsz, gipszes-géz, talált tárgyak, fa, drót, hungarocell)* *Egyéni munka*
Kifejezés, képzőművészet befogadás	- Az év során többször visszatérő módon – mindig a megfelelő párhuzamokat figyelembe véve – a művészettörténeti korszakok stílusjegyeinek tanulmányozása és inspirációra való felhasználása. - Különös tekintettel pl.: a gótika, barokk, rokokó, szecesszió, szuprematizmus, konstruktivizmus, kubizmus, fauvizmus, op-art és minimalizmus hatáselemeinek megismerésére. *Rajzos, vázlatos emlékeztetők készítése.* *Egyéni munka*

Tapasztalatszerző tevékenységek

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
Kifejezési nyelv Zenei és vizuális nyelv „áthatásai” Azonos hatáselemek ismétlése, halmozása	- Karakteres zenei részletek megjelenítése, melyeknél az azonos hatáselemek ismétlése és halmozása figyelhető meg. *Festés kevert eljárással (akvarell és kréta)* *Egyéni munka*
Vizuális kommunikáció, alkotás Vizuális jelek személyes, újraértelmezése	- Egy-egy korábban elkészült alkotás átalakítása, továbbfejlesztése, úgy, hogy annak vizuális jeleit, eszközeit eltúlozva, vagy minimálisra csökkentve használják. *Vegyes és kevert technikák alkalmazása.* *Egyéni munka*

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
Kifejezés, képzőművészet, befogadás Vizuális nyelvi elemek és jellemzőik	- Az előzőek során készített a tanulói munkákhoz rokonítható művészettörténeti alkotások keresése különböző stíluskorszakokból. *Csoportmunka*
Vizuális kommunikáció, alkotás Fény-árnyék	- Részekre szedett tárgyak karakteresen eltérő erejű, irányú megvilágításnál. A fények és árnyékok, tónusok megfigyelése, (vetett és önárnyék, reflexek, csúcsfények értelmezése) képi megjelenítései, *monokróm és komplementer színekkel.* majd képi átiratai. *Festés, vegyes technika (pl.: akvarell, kréta, lavírozott tus, szén, grafit, tépett újságpapír-kollázs)* *Egyéni munka*
Vizuális kommunikáció, alkotás Komponálási módok	- Kompozíciós lehetőségek belső rendjének szerkezetének vizsgálata. - Kísérletezések a jellegzetes kompozíciós megoldások torzításai által, hogy végletes hatások legyenek elérhetőek. Képi sorozatok létrehozása pl.: reprodukciókból kivágott képi elemek, figurális foltok felhasználásával. *Színes újságok, naptárak, fénymásolatok, grafikai eszközök.* *Egyéni munka*
Kifejezés, befogadás, alkotás Vizuális hatáselemek egymáshoz való viszonya	- Két ellentétes hatású képi elem kapcsolatának lehetőségei, egymáshoz való viszonyának változatai pl.: újságból kivágott különböző hatású foltok „kapcsolat-történetei” „kapcsolat-minőségük” egy képbe sűrítve. *Kollázs, grafikai kiegészítéssel. Színes újságok, naptárak, fénymásolatok, grafikai eszközök.* *Egyéni munka*
Tárgykultúra Tartalom, rendeltetés és kontextus	- Tárgy installációk, létrehozása úgy, hogy groteszk tartalmi és komponálási túlzásokat, végleteket fejezzenek ki. *Használati tárgyak, dobozok.* *Kiscsoportban*
Tárgykultúra Vizuális nyelv, fény és árnyék	- Installációk látványának megváltoztatása a fény és árnyékviszonyok segítségével pl.: karakteresen eltérő erejű, irányú megvilágítással. - A látványok fotókon való dokumentálása. *Csoportmunka*

Eszközök, anyagok
Tárgy-installációhoz szükséges posztamensek, dobozok, tárgyasztalok, paravánok, lámpák, reflektorok, fényképezőgép.

Várható eredmények
Képes a szabályszerűségek felismerésére és alkalmazásukra
Összehasonlító megfigyeléseket végezve egyre tudatosabban alkalmazza a vizuális nyelv kifejezési eszközeit.

7. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

A 7-8. évfolyamban kell a tanulók azon képességeinek kibontakoznia, melyek az egyre önállóbb projekt jellegű munkák megvalósításához szükségesek. Egy-egy téma alapos körüljárását szolgáló feladatsor kialakításában is váljanak egyre aktívabb résztvevőkké a tanulók.

A mozgóképkultúrával és a médiaismerettel összefüggő tartalmak és tevékenységek célja a tanulók mozgóképi szövegértésének fejlesztése, a média társadalmi szerepének és működésének feltárása.

A szabad feladatsorokban és a projektmunkában való alkotás fejlessze a tanulók együttműködési és a szociális képességeit, az elfogadás, a kritikai gondolkodás és a tudatos választás képességét.

A 7-8. évfolyam nagyobb lélegzetű munkái nyújtsanak lehetőséget a tanulók türelemének és a kitartásának fejlesztésére.

Fontos, hogy a tanulók a valóság törvényszerűségeinek egyre pontosabb és mélyebb megértéséhez jussanak a gyakorlati tevékenységek és a kritikus megfigyelés segítségével; nyitott szemlélettel és egyre tudatosabban használják a hagyományos és az új médiumokat.

Fontos a tanulók önkifejezési érzékének továbbfejlesztése, különösen az egyre gyakoribb személyre szabott feladatok megvalósítása révén.

Hangsúlyos a tanulói képzelet, a belső képek és a valóság törvényszerűségeiből fakadó vizuális látványelemek összekapcsolásának, és a mozgóképi nyelvnek a fejlesztése.

Általános tartalmak

– Felfedezés, kalandozás, útkeresés, bolyongás, tapasztalatgyűjtés különböző műveltségterületek segítségével.
– Száműzetésben, útvesztőkben szerezhető tapasztalatok irodalmi, történelmi, mitológiai helyzetek segítségével
– A terek, utak, utazások valamint az idő objektív, és szubjektív (pl.: az irodalom által való) megközelítése.
– Gépek, szerkezetek, kinetikus művek a tudományban és a képzeletben, illetve a művészetben.

Alkotó tevékenységek, amelyek az adott év általános tartalmaiba ágyazottan fogalmazódnak meg

Olyan feladatsorok, projektek összeállítása javasolt, melyek a fenti témakörök feldolgozását segítik. Az egyes feladatsorok, projektek meghatározásánál érdemes figyelembe venni az egyes tanulói csoportok, osztályok érdeklődési körét, és a helyi sajátosságokat.

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
Kifejezés, személyes élmények A teljes személyiség mozgósítása	- A személyes kíváncsiság, irányának feltárása, pl.: ki hová szeretne menni, mit szeretne megtudni, látni, átélni – szavak, asszociációk, vázlatok, fotók gyűjtése, csoportosítások. *Egyéni munka*
Médiahasználati szokások Megfigyelés, értékválasztás	- Személyes média-napló készítése a tanuló médiahasználati szokásairól, mi befolyásolja ó választásait. Egybeesnek-e ezek a személyes érdeklődésével. *Egyéni munka*

Kifejezés, alkotás Illusztráció, képregény, sokszorosítás	- A mitológia, az irodalom, s a történelem nagy utazói, kalandorai, felfedezői által tapasztaltak képregény formában való rögzítése. *Kisméretű grafikai lapok, linómetszet, egyedi grafika, tusrajz, színezett grafika.* *Egyéni munka*
Tárgykultúra, alkotás Forma és funkció, személyes képzelet	- A jelenből szemlélt változások egy utazás során – a tér és idő változásai képzeletbeli és valóságos megközelítéssel, pl.: egy olyan tárgy (társasjáték) terve és kivitelezése, melyben az idő, a tér, az útvesztők és az útkeresés fontos szerepet kapnak. *Karton, papírmasé, gipsz, madzag, drót, kavics, talált tárgyak.* *Egyéni munka*
Tárgykultúra, kifejezés, képzőművészet Képzelet és valóság, tervezés *Információ és megjelenése a különböző médiumokban*	- Ötletek, tervek egy fantasztikus szerkezethez, géphez, készülékhez, járműhöz, kinetikus műhöz. - Kutató munka a könyvtárban, interneten. A történelem és a művészettörténet során készült vázlatok, rajzok, leírások, elbeszélések gyűjtése szerkezetekről, gépekről, járművekről, kinetikus műalkotásokról (Leonardo, Kempelen, Verne, Tinguely, Murphy, Haraszty, Schöffer, Lois Viktor). - Egy izgalmas szerkezet bemutatása, ismertető készítése az összegyűjtött információk értelmezésével, megszerkesztésével. (Rajzi tervekkel és működés leírással) *Csoportban (projektben) végzett egyéni munkák*
Kifejezés, alkotás A képzelet és a valóság törvényszerűségeiből fakadó látványelemek kapcsolata	- A tervezett szerkezet belsejének egy elképzelt, tetszőleges részletének rajza, s annak színes grafikai átirata. *Linó, vagy papírmetszet.* *Egyéni munka.* - Egy képzeletbeli szerkezet belsejéről dekoratív hatású kép készítése. *Nagyméretű (min. 50x70cm) papír, karton, vegyes technikával kiegészített montázs, kollázs.* *Csoport munka*
Szereplők a médiában Térbelii helyzetek, nézőpontok, képkivágás	- Ismeretterjesztő film/részlet–terv készítése képes forgatókönyv segítségével, mely a tervezett szerkezetet mutatja be érdekes nézőpontok és képkivágások segítségével. *Egyéni munka*
Tárgy- és környezetkultúra, Forma és funkció, képzelet és megvalósíthatóság Tömeg, anyag, szerkezet, méret	- A csoport, az osztály által elkészítendő géphez és környezetéhez szükséges legmegfelelőbb anyagok összegyűjtése, válogatása *(keresés, kutatás – pincében, kamrában, lomtárban), a talált holmik csoportosítása.* - A talált elemek új, az eredeti funkciójuktól eltérő átalakításai, összeépítései, melyek megfelelnek a tervezett gép, kinetikus mű számára. *Tárgyátalakítások, objektek, installációk, mobilok.* *Egyéni, páros és csoportmunka* - A megvalósítandó szerkezet adaptálása -átalakítása – a valóságos helynek és térnek megfelelően. A kiválasztott tér befogadó képessé tétele. (pl.: pince, padlás, kamra, folyosó, terem sarka) *Csoportmunka*

Kifejezés, vizuális nyelv Funkció, színek, formák, szimbólum	- A gép körül létrehozandó tér kialakításának lehetőségei, melyek a géphez kapcsolódó funkciókból adódhatnak, pl.: időgép, és az azt körülvevő váróterem, időkapu. Az idő különböző kultúrákban használatos szín- és forma-szimbólumainak felhasználásával létrehozott sík és plasztikus alkotások. *Festés, nagyméretű lepedő, karton, farost, fólia. Kis létszámú csoportokban* - Olyan plasztikus szerkezetek készítése, melyek segítik (*pl.: a kapuk, az időalagút megnyitását*) vezérlik, energiával táplálják az egész rendszert, s kivitelezésük imitálja is a különleges, más dimenziójú anyagok és mozgásformák jelenlétét. *Plasztikus konstruálások, talált anyagok, agyag, papír makett.* *Egyéni, vagy csoportmunka*

Tapasztalatszerző tevékenységek

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
Kifejezés, vizuális nyelv Érzelmek, hangulatok megfogalmazása árnyalt egyéni vizuális nyelven	- A bolyongás, útkeresés lelki élményének színes absztrakt megjelenítése valamilyen vizuális nyelvi megkötéssel, pl.: képek szürkében és vörösben *Színes alkotás vegyes technikával, vízfestés és pasztellkréta.* *Egyéni munka* - Utazások, felfedezések személyes élményeinek absztrakt érzelmi megfogalmazása egy-egy tiszta színből és szürkékből építkezve. *Vegyes technika*, *vízfesték és pasztellkréta.* *Egyéni munka*
A mozgókép nyelve Filmműfajok	- Egy kiválasztott téma (például utazás) megjelenése különböző filmműfajokban. Azonos és eltérő mozgókép-nyelvi sajátosságok megfigyelése és értelmezése. - Szituációs játékok; „forgatáson”, egy téma megjelenítése különböző filmműfajokban. *Csoportmunka*
Vizuális kommunikáció Nézőpontváltások, szokatlanság	- Vizuális játékok, melyek segítik az „alkotó” óra „műszaki jellegére” való ráhangolódást, pl.: egy szerkezet látvány utáni rajza, esetleg egy kerékpár látszati ábrázolása helycserével, eltérő rajzi eszközökkel, mely során minden rajz közös alkotássá válik, majd a látványnak háttal, fejjel lefelé rajzolás stb.
Vizuális kommunikáció Valóság pontos megfigyelése, képszerkesztés, komponálás	- A valóságos látvány (pl.: kerékpár) egy részletének kiválasztása, „kukucskáló lyuk” segítségével, s e részlet grafikus tanulmány jellegű ábrázolása. *Különböző grafikai eszközökkel, kicsi (4-5cm) és nagyméretű (50x70cm) papírokon.* *Egyéni munka*

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
Vizuális kommunikáció Koncentráció, vizuális jelek pontos megfigyelése	- Vizuális társasjátékok az elkészült grafikai részletekkel. (pl.: a valódi beállításon, a kerékpáron, fel kell ismerni, hogy ki melyik részletet választotta, rajzolta).

Eszközök, anyagok
A feladatok megkívánta barkácsoló szerszámok, dróthálók, talált anyagok

8. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok
A szabad alkotó, alakító és tervező feladatok végzése során a tanulók rendelkezzenek alkotó képzeletük érvényesítésével.
Az egyre nagyobb önállóságot adó feladatok fejlesszék a tanulók döntésképességét, s legyenek képesek a munkavégzésben való elmélyülésre.
Fontos, hogy a tanulók képesek legyenek az egyéni individuális sajátosságaikat, elképzeléseiket beilleszteni az egész csoport által közösen megvalósítandó alkotásba és annak munkafolyamatába.

Általános tartalmak
Fontos, hogy a tanulók a szükségszerűség, a szembenállás és a szabadság művészi eszközökkel való kifejezését gyakorolják.
A nyolcadik évfolyamon cél, hogy a tanulók önmaguk és a valóság törvényszerűségeinek mélyebb megértéséhez jussanak a gyakorlati tevékenységeik segítségével, kritikai gondolkodások révén. Nyitott szemlélettel és egyre tudatosabban használják a hagyományos és az új médiumokat.
Tudjanak tájékozódni és tudatosan választani a rendelkezésre álló médiumok közül, legyenek tisztában a média, működésmódjával, társadalmi szerepével.

– Az „igen” és a „nem” egymásra utaltsága, a pozitív és negatív tartalmak, mind szellemi, mind vizuális értelemben.
– Az individuum és a világ, világegyetem kapcsolata.
– A harmónia megteremtésének útja az egyéniséggé válás, s a világ, a közösség törvényeinek elfogadása által
– Egy sejt, s az egész szervezet összehangoltsága, a rész és az egész problematikája.

Alkotó tevékenységek, amelyek az adott év általános tartalmaiba ágyazottan fogalmazódnak meg
Olyan projektek, feladatsorok létrehozása javasolt, melyek a fenti témakörök feldolgozását segítik. Az egyes feladatsorok, projektek meghatározásánál érdemes figyelembe venni az egyes tanulói csoportok, osztályok érdeklődési körét, és a helyi sajátosságokat.
Egy javasolt feladatsor gondolati, tartalmi magva lehet például a szubjektív idő, az idő többrétegűsége, az életút, életesemények időszövedéke.

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
Kifejezés, vizuális nyelv Személyes élmények gondolatok kifejezhetősége	- Hosszú szalagokra, „időszalagra” készített személyes érzelmi–szeizmogram, mely pl.: rögzíti több napon, héten át a tanulók napjainak érzelmi állapotát, állapot változásainak, lenyomatait. Egy nap vagy óra képi megjelenítése a megélt élmény fontossága szerint eltérő hosszúságú is lehet. *Vegyes technika, hosszú papírszalagok.* *Egyéni munka*
Vizuális kommunikáció Vizuális nyelv általános és személyes összetevői, megfigyelés, elemzés	- Az elkészült szalagok elemzése az ismétlődések, kiugrások, eltérések szempontjából, valamint az idők hosszának összevetése az események keltette érzelmek minőségével. *Egyéni és csoportos munka*
Mozgóképi szövegalkotó kódok	- Filmtér és filmidő értelmezése mozgókép-olvasás során. Kiválasztott filmrészletek és tévéműsorok vizsgálata az idő, és az ismétlődések szempontjából. *Egyéni vagy csoportos munka*
Tárgykultúra Személyes élet, életmód tárgyi reprezentációja	- Egy személyes tárgy készítése a szalagokból, pl**.** idő-szalagfüggöny, napellenző, spanyol-fal. *Papírszalag, karton, fa, drót, fonal stb.* *Egyéni vagy csoportos munka*
Tárgy- és környezetkultúra Természeti és épített környezet, kapcsolata, védelme *Kifejezés, képzőművészet* Konceptuális művészet *A valóság média-reprezentációja* Problémaérzékenység, tárgyilagosság, elfogultság	- E tárgy vizsgálata a valós idő és a környezet intenzív hatásainak kitéve (pl.: a szabadban az időjárás viszontagságaiban, forgalmas helyen, útvonalakon). Megfigyelési szempont lehet például, hogy miként foszlik, kopik a tárgy, s azok az emlékek, melyeknek lenyomata maga a tárgy. A változás, a látottak, a tanulókban zajló érzések dokumentálása rajzok, fotók, mozgóképek és feljegyzések segítségével, oly módon, hogy a dokumentáció izgalmas, műként is megjelenjen. *Fotó, mozgókép, vegyes technika, egyénileg formázott papír.* *Egyéni munka*
A valóság média-reprezentációja A média társadalmi szerepe, működésmódja	- Önálló kérdések, vélemények írásban és szóban. Például:: Milyen világot jelenít meg a média, a tanulók által eddig tárgyalt témában. Mi köze a valóságnak a médiában megjelenő világhoz, a tanulók által eddig tárgyalt témában. *Egyéni és csoportos munka*
Tárgykultúra, alkotás Személyes élet, emlékezet tárgyi reprezentációja Tervezés, egymásra épülő feltételek, fázisok	- Olyan feladatok végzése, melyek a tanulók életének, fejlődésének lényeges mozzanatait dolgozza fel. (pl.: olyan sakktábla, saját „élet-szövet–palást” készítése, melynél a szövet vertikális szálait azok a dolgok – személyek, tárgyak – alkotják, amelyek születésüktől szinte mindig jel vannak. A horizontális szálakat pedig a tanulók életének fontos eseményei, történései képezik, tetszőleges szimbolikus kódolással, és anyag használattal. Az elkészült „szálakból” legyen megszőve az a szövedék, palást, sakktábla-tér melynek formája is jelöli a készítőt) *Szabadon választott technika, anyag.* *Egyéni munka*

Tapasztalatszerző tevékenységek

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
Kifejezés, vizuális nyelv, alkotás Látványelemzés, személyes kiegészítés *A mozgókép nyelve*	- Fotók gyűjtése, készítse önmagukról. - Egy-egy jellemző részlet kiemelése, kivágása és kinagyítása, majd montázselemként felhasználva – *különböző grafikai, festészeti technikákkal kiegészítve* – olyan festmény, kép, fotó, fotósorozat, mozgókép készítése, mely a belső lelki minőségeket mutatja meg. *Fotó, fotósorozat, mozgókép, fénymásolat, szabadon választott kevert technikák, egyéni forma és méret.* *Egyéni munka*
Vizuális kommunikáció, alkalmazott vizuális jelek Szubjektív és objektív képiség	- Különleges önportré készítése a biológia és az orvostudomány ismereteit is felhasználva. A képi megjelenítésnél valamely testréteg vizsgálatára szolgáló pl.: ultrahang, röntgenfelvétel, hő-lenyomat vagy érfestés képi hatását is alkalmazva. *Szabadon választott technika, anyag és eszköz.* *Egyéni munka*
Tárgy- és környezetkultúra Gondolati tartalom kifejeződése tárgyak kapcsolatrendszerén keresztül	- Egy jelentős, személyes fontossággal bíró álom materializálása tárgyinstalláció segítségével. - A művel kapcsolatos asszociációk összegyűjtése a szemlélőktől is, majd különböző játékok ezekkel. *Egyéni és csoportos munka*
Kifejezés, vizuális nyelv Figyelem vezetése, formák, feszültség	- A figyelem felkeltésének és vezetésének lehetőségei sík és plasztikus alkotásokon (feszültség teremtés a formák egymáshoz való viszonya). Olyan sík vagy plasztikus mű készítése, mely megjeleníti a tanulókra leginkább jellemző, befolyásoló, rabságba ejtő érzelmeket, hangulatokat. *Szabadon választott színes technika, egyéni méret.* *Egyéni, vagy páros munka*
Objektív és szubjektív tér Külső, belső érzékelés *A mozgókép nyelve* a befolyásolás eszközei	- Olyan szituációs játékok, melyek rendhagyó, szokatlan módon nyújtanak információt a külső és belső világunkról. Például, olyan anyagok, maszkok *(műanyag fólia, tejüveg, papírzacskó)* szem elé, vagy a fejre helyezése, amin keresztül bizonytalanul látható a világ. E kellékeken keresztül tájékozódva a térben, érintkezve az emberekkel szerezhető tapasztalás a világról. – A legnagyobb hiányok megfogalmazása és megjelenítése vizuális, illetve mozgó képi nyelven, hogy milyennek látható, tapasztalható így a világ (pl.: saját, és a birtokba vehető tér, terület, idő, a média hatása az emberi érintkezés formáira). *Szabadon választott technika, anyag és eszkö használata;, fotó, fotósorozat, mozgóképi szövegek alkotása..* *Egyéni és csoportos munka*
Kifejezés, vizuális nyel, alkotás Tanulmány, értelmező elemzés	- Tárgyakat és kompozíciókat összetartó szerkezeti erők tanulmányozása, tárgyakon és alkotásokon vizsgálva.

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
Kifejezés, vizuális nyel, alkotás Tanulmány, értelmező elemzés Vizuális játék	- Eltört, szétszedett tárgyak rajza tanulmányjelleggel és lehetetlen helyzetekben való különös rajzi feladatokkal, változatos technikákkal (pl.: kifelé fordított rajlapon, szélsőséges fény és árnyék viszonyoknál, diktálás után, szomszédokat utánozva, párban egy papíron, a rajztábla mozgatásával, óriásméretben). *Grafikai eszközök.* *Egyéni, páros, csoportos munka*
Kifejezés, képzőművészet, befogadás alkotás	- Képi egységeket összekapcsoló-megerősítő és szétziláló-gyengítő vizuális elemek megfigyelése művészeti alkotásokon. Egy kiválasztott képzőművészeti alkotás parafrázisa, a fenti szempontok szerint. *Szabadon választott technika, anyag és eszköz.* *Egyéni munka*

Eszközök, anyagok
Keretek szövéshez, egyéni elképzelések megvalósításához szükséges anyagok, szerszámok.

Várható eredmények a 8. évfolyam végén
A tanulók képesek lesznek kifejezni a vizualitás nyelvén, a különböző technikák és médiumok segítségével, az egyéni, sajátos alkotói elképzeléseiket.
A tanulók bátran használnak újszerű módon anyagokat, eszközöket. A tanulók kreativitása és vállalkozói kedve egyre nagyobb harmóniában van az esztétikai és művészeti tudatossággal, valamint a kifejezőképességgel.
A tanulók képesek a látvány, a szöveg illetve az esemény lényeges és lényegtelen elemeit egymástól elválasztani., azokat alkotó módon felhasználni.
A tanulók tisztában lesznek a média közéletet, társadalmat befolyásoló hatásával; egyszerűbb esetekben a tényeket és a véleményeket külön tudják választani egymástól.
A tanulók képesek használni az audiovizuális olvasás és írás alapjait, valamint tisztában lesznek a mozgóképi közlésmód legfontosabb formanyelvi vonásaival.

ÉNEK-ZENE

A tárgy tanítása során a zenei élmény áll a középpontban. A tanterv által javasolt módszer nem ismeretközlő, hanem a tanuló zenei és intellektuális aktivitását tételezi fel.

Célok és feladatok

- A zene megszerettetése. Pozitiv attitüd kialakítása a zene iránt. Motivációk kialakítása, melyek a zenei tevékenységek valamelyikének művelésére késztetik a tanuló(ka)t. Zenei ítélőképesség kialakítása, melynek segítégével az értékeset elkülöníthetik az értéktelentől. A magyar népzenei és műzenei örökség révén a nemzeti értékek megbecsülése. Fogékonyság a zenében rejlő morális üzenetek vételére. Emocionális érzékenység

kifejlesztése a zene eszközeivel. A zenének kommunikációs lehetőségkénti értelmezése. A zene és a környező világ, a zene és a társművészetek közötti kapcsolatok felismerése.

Képességfókuszok

- Befogadás (zenei);
  - A percepcióban: dallam-, hangmagasság-, ritmus-, tempó-, metrum-, hangerő-, hangszín- és hangvolumendifferenciálás.
  - Az emlékezetben (ami a percepcióból elraktározódott): dallam-, hangmagasság-, hangvolumenemlékezet, a belső hallás működtetése.
  - A gondolkodásban: összehasonlítás, viszonyítás (azonos, hasonló, különböző), sorszerkezetek, rövid zenei formák felismerése, absztrakció, analizálás, elemek megfigyelése, szintetizálás (áttekintés, átfogó analízis, nagybani tagolás), vissza-, ill. beillesztés, kiegészítés (pl. tonalitásérzék próbájaként), szimbólumalkotás (kottaírás és lejegyzés, + kapcsolat a belső hallással), fogalomalkotás (zenei jelenség önálló, gyermeki jelölése), osztályba sorolás (különböző szempontok szerint: sorszám, hangsor, kezdő motívumok, alkalmak stb.), Emocionalitásban – a zenei karakterek differenciálásában.
- Reprodukció;
  - Vokális: éneklés (emlékezetből is), kottaolvasás, -írás, karakterek visszaadása éneklésben.
  - Instrumantális: gyermekhangszerek megszólaltatása.
  - Mozgással kisért.
- Improvizáció énekhangon, hangszeren.
- Motivációk a különböző, a fentebb érintett zenei tevékenységekre. – A felsorolt zenei megnyilatkozások mind követelményekké, elvárásokká léphetnek elő, különböző előrehaladási szinteken. Ugyanakkor az egyes zenei tevékenységfajták az oktatás tartalmává is válhatnak. – A struktúrálás másik rendező elvét a népzene és a műzene képezte. – A pedagógiai közvetítésben a spontán élmény tapintatosan irányított tudatossá tétele, értelmeztetése kell, hogy a tanulók önálló felfedező kedvét bátorítsa, támogassa, fejlessze.

Szempontok a sajátos nevelési igényű tanulók fejlődésének támogatásához

Valamennyi ének-zenei tevékenység fontos terápiás lehetőséget jelent számukra elsősorban a következő területeken:

- Akusztikus észlelés, figyelem, emlékezet fejlődésében,
- A beszéd, a ritmus és a mozgás koordinálásában.

A hallássérültek ének-zenei tevékenységét hallássérülésük mértéke befolyásolja. Ritmus hangszereket általában előszeretettel használnak.

Ajánlott módszerek

- A zenei jelenségek megfigyelése során a tanulók maguk vonatkoztassák el a zenei ismereteket, s maguk hozzák meg fontos zenei következtetéseiket, döntéseiket.

- Ösztönözzük a tanulókat, hogy egyéni érdeklődésüknek is teret engedve olvasmányokkal, filmekkel (pl. operafelvétel) egészítsék ki a zenei élményeket.
- Az öntevékenységet és a zene iránti motivációt szolgálja, ha kedvenc zenéik gyűjtésével is foglalkoznak.
- A serdülő saját hangszeres (pl. gitár) játékának vagy éppen kamaracsoportjának (band) bemutatása. Az önálló véleményalkotásnak, a saját vélemény kinyilvánításának, az szubjektív önvallomásoknak a tere lehet az ének-zene óra. A szemléltetésben helyet kell kapnia videófelvételek bemutatásának (opera, musical, stb. híresség ek), amelyek az érdeklődés további felkeltésében (vagy éppen ébrentartásában) játszanak szerepet.
- Az improvizáció (= rögtönzés) egyike a három fő zenei tevékenységformának, amely az alkotást, a produkciót képviseli pedagógiai helyzetben a befogadás és a reprodukció mellett.

Értékelés

- Jó, ha az értékelés utal a tanulóban a zene iránt kialakult (vagy épp ki nem alakult) attitűdökre, motivációkra. A zene iránti érdeklődés (anyagkeresés, gyűjtés, olvasás, rádióhallgatás, koncertlátogatás, zenei naplóvezetés) legalább olyan értékminőséget képvisel, mint hogy tiszta intonációval, kifejezően ad elő a tanuló egy népdalt. Hasonlóan megbecsült teljesítménye, ha hangszerjátékban akarja megmutatni zene iránti vonzalmát. Az értékelés vonatkozhat az osztály kollektív és a tanuló egyéni teljesítményszintjére. Az osztály értékelése lehet kritikusabb, az egyéni értékelésben mindig érvényesülnie kell az egyéni és differenciált bánásmód elvének.

1-2. ÉVFOLYAM

- Az 1. osztályban összegyűjtjük a korábbbiakban az óvodákban tanult dalokat, s egységesítjük az osztály dalkincsét, gyermekjáték repertoárját. Az idő és az osztály befogadóképessége függvényében annyi gyermekdalt, gyermekjátékot tanítunk, amennyit lehetséges. Természetesen időt engedve a hangszerek kipróbálásának, a spontán improvizációnak és a zenehallgatásnak. A 2. osztályban is folytatódik a spontán zenei tapasztalatszerzés, az 1. osztályban már ismert módon. A tudatosításban csak annyi történhet, amennyit a tanulók maguk igényelnek, a zenei jelenségek spontán megnevezésével. A zenei olvasás és írás tanítását az első két osztályban még nem tanácsoljuk. Mind az idő kihasználásában, mind a pedagógiai hatásban veszteséges lenne, ha a formális tudatosítássra, formális ismeretközlésre használnánk fel a rendelkezésre álló kevés időt.
- Az alább megadott arányokra tett javaslatok az 1. osztálytól a 4. osztályig végig érvényesek.
- A zenefajták közötti arányok:
  - népzene 50%;
  - műzene 50%.
- A zenei tevékenységek közötti arányok:
  - befogadás 40%;
  - reprodukció 40%;
  - improvizáció 20%.

Célok, feladatok

- Az óvodából az iskolába történő átmenet minél zökkenőmentesebb biztosítása:
  - a zenei tevékenységekhez – és egyáltalán a tárgyhoz – való pozitív érzelmi viszony kialakítása;
  - a játékos, énekes tevékenységben az ellazultság, felszabadultság elérése;
  - az általános és a zenei mozgáskoordinációk (ki)alakítása, fejlesztése; a kifejezőmozgások repertoárjának bővítése;
  - hangszerjátékban a manipulációs késztetés és a kíváncsiság, felfedezésvágy kiélése;
  - a kreatív zenei tevékenység (improvizáció, vokális és hangszeres), mint önkifejezés fejlesztése;
  - kompetenciák alakítása a különböző zenei tevékenységformákban (befogadásban, reprodukcióban, produktivitásban);
  - zenei jelenségek verbális megfogalmazása (kizárólag a tevékenység anyagául szolgáló zenékből);
  - az osztályfoglalkozások szervezetté tétele, fokozatosan, a zene organizáló médiuma révén;
  - játékos tevékenységben pozitív motivációk kiépítése-
- A dalok szövegének, hangulatának, karakterének megértése.
- A népzenei hangzásvilág megismerése.
- Európai gyermekdalok, gyermekjátékok megismerése, jellegzetességeik számbavétele.
- A zenei fantázia serkentése és a tanulói személyiség felszabadítása:
  - a dalok kifejezésben gazdag, gesztikus, mimikus, táncos megjelenítése, a mozgáskoordináció fejlesztése;
  - a dalok, műzenei szemelvények hangkészletét felhasználó rögtönzéskészség fejlesztése.
- A tanulók zenei észrevevéseinek finomítása, differenciálása:
  - különböző társadalmi vagy ünnepi alkalmak műzenei kifejezésének megismerése, a (szöveges és szöveg nélküli) zeneművek hangulatának, karakterének megközelítése, megértése;
  - a közelebbi és távolabbi – tárgyi, természeti és szociális – környezet hangzásjelenségeiben való tájékozódás.

Tartalom, ajánlott tevékenységek

- A hangzó környezet (tárgyi zajok, zörejek, emberi hangok, hangfajták). Magyar és európai gyermekdalok, gyermekjátékok, nagy többségükben énekelve (az osztály képességeinek és kíváncsiságának függvényében a gyermekdalok hangszeren is megszólaltathatók). A bemutatott hangszerek hangzása. Az elsajátított énekes anyag (esetlegesen létező) műzenei feldolgozásai. Rövid műzenei részletek. (A zenei írás-olvasás bevezetésére csak 3. osztálytól kerül sor!)
- Népzene: magyar és európai gyermekdalok, gyermekjátékok. (A magyar és európai dalok aránya: 70-30%.) Az elsajátított énekes zenei anyag műzenei feldolgozásai.
- Befogadás: magyar és európai gyermekdalok, dalos játékok. Mondókák. (A dalok zenei ismérvei: hangkészlet 2-3-5-6-7 hang, nagyobb részben pentaton, pentachord dallamok, de hétfokúság sem kizárt!) A dalok zenei (dallami, ritmikai, dinamikai, tempóbeli, szerkezeti) összetevőinek észlelése. Daltanítás bemutatással; ha dalosjáték, játékkal együtt komplex módon. Dalok ismételt bemutatása révén a zenei emlékezet fejlesztése. A zenei jelenségeknek a tanulók által történő felismerése, saját szókincsük szerinti jelölése. Verbális ismeretek a gyermekdalokról, gyermekjátékokról és népdalokról. A dalok és a népszokások kapcsolata (eredet, alkalom). A környezet auditív jelenségeinek megfigyeltetése. Zenehallgatás során magyar

szerzők ismert magyar gyermekdal-, és népdalfeldolgozásai; olyan rövid európai műzenei szemelvények, amelyeknek legalább egy zenei összetevője reprodukálható (pl. dallama vagy ritmusa); a műzenei szemelvények zenei összetevőinek észlelése; a műzenei szemelvények ismételt bemutatása, a zenei emlékezet fejlesztése; verbális ismeretek közlése a műzenei szemelvényekről. Néhány rövid gondolat a mű(részlet) címéről, a zeneszerzőről, a mű keletkezéséről, a kompozició fogantatásáról. Javaslatok zenehallgatáshoz: az eszközök között jelölt lemez anyagából (II. sz. blokk kivételével minden). Szabadon választható tételek Saint-Saëns: Az állatok farsangja, Muszorgszkij- Ravel: Egy kiállítás képei, Kodály: Háry János – szvit. Vivaldi: A négy évszak c. művekből.

- Reprodukció: modellkövető éneklés (hallás utáni daltanítás során), ismétlésekkel – memorizálás. A zeneileg kívánatos vokális megszólaltatás kritériumai kiterjednek: hangképzésre (kiejtés, artikuláció, légzés), zenei formálásra (sorok, egységek tagolása, frazeálás, hangsúly), tiszta intonálásra, expresszivitásra (karakterek megjelenítésére az éneklésben: dinamika, tempó, zenei súlyok differenciált használatára), feszes lüktetéstartásra, a karakterhez igazodó tempóra. Dalok gyermekhangszere(ke)n történő megszólaltatása (szabad próbálkozások révén, próba-szerencse tanulás-módszerrel), dalok gesztikus/mimikus, valamint ritmikus/motorikus vonulatának megjelenítése (tánccal, vagy ritmushangszerek valamelyikével), karakterazonosítás verbálisan is, verbális számadás zenei és nem-zenei jelenségekről. A műzenei szemelvények rövid részleteinek, motívumainak gyermekhangszere(ke)n történő megszólaltatása (szabad próbálkozások révén, próba-szerencse tanulás-módszerrel); ha a zene karaktere ezt kínálja, a műzenei szemelvények gesztikus/mimikus megjelenítése; a zenei jelenségeknek a tanulók által történő felismerése, saját szókincsük szerinti jelölése; verbális számadás zenei és nem-zenei jelenségekről.
- Improvizáció: kísérlet vokális és hangszeres kötött improvizációra – a dalokban, műzenei szemelvényekben előforduló hangkészlettel jellegzetes dallami, ritmikai fordulatokkal; hangszeres kísérletezés népdalszerű sorok, zenei kisformák létrehozatatára; dalok variálása, dallamban, szövegben, ritmusban.
- Műzene: A tárgyi és szociális környezet hangzásai. Gyermekdalok. Gyermekdalok műzenei feldolgozása. Gyermekhangszerek, együttesek hangzása, hangszíne.

Várható eredmények

- Az osztály minden tagja részt vesz a közös zenei tevékenységekben (a dalosjátékokban, a gyermekhangszerek együttes megszólaltatásában, a közös improvizációban). Egyénileg: a tanuló képes beszámolni az osztályban folyó zenei történésekről, s a különböző tevékenységekben – ha szükséges a tanító segítsége – segítséggel résztvenni. (A zenei olvasás-írás elemeinek ismerete nem szerepel a programban, így a követelmények között sem.)
- Népzene: a dalok összjellegének megragadása, tanítói bemutatásuk vokális követése; ha dalosjáték a bemutatás tárgya, akkor játékkal együtt, komplex módon, zenei összetevőik (magasság, dallam, ritmus, tempó, dinamika, sorszerkezet, ismétlések, azonosságok) észlelése, memorizált dalok felismerése és felidézése. Egyéni szinten a zenei jelenségek ismert dallamban való felismerése, saját szavakkal való megfogalmazása, úgy mint dallamnál: lépés – ugrás; dallami irányoknál: fel-, ill. lefelé haladó, magas-mély; tartamnál: hosszú-rövid; lüktetésnél az egyenletesség felismerése; dinamikánál: halk, középerős, hangos; szerkezetnél a tagolás, a sorok felismerése; karakternél: nyugodt, játékos, vidám, szomorú, táncos, menetelős, és még a gyermeki tudat végtelenségéből eredő megállapítások. Verbális ismeretek a dalokról, a játékdalok szabályainak ismerete.
- Befogadás: biztos tájékozódás a környezet (l. általános cél) auditív jelenségeiben; a tanult népdalok műzenei feldolgozásának felismerése (szöveg nélkül is); a rövid műzenei szemelvények zenei összetevőinek figyelemmel követett észlelése1-2 percig; a figyelem kiterjedése 2-3 percig a hangzó zeneműre, műrészletre; az emberi hangfajták differenciálása, kórus és zenekari hangzás elkülönítése, zenei együttesek (kórus, zenekar) hangzásának biztos elkülönítése; vonószenekar és fúvószenekar megkülönböztetése; gyermekhangszerek hangjának azonosítása. A zenei jelenségek megfigyelése,

felismerése: dallamban: lépés – ugrás; dallami irányok: fel- ill. lefelé haladó, ereszkedő – emelkedő, magas-mély; tartamban, értékben: hosszú-rövid; lüktetés: egyenletes; páros-páratlan; dinamika: halk, középerős, hangos; sorszerkezet, sor vége: nyitott – zárt; karakterben: nyugodt, játékos, vídám, szomorú, táncos, menetelős, stb.).

- Reprodukció: tanévenként 25-30 gyermekdal, dalosjáték elsajátítása, a tanító segítsége nélküli előadása, a 2. osztály végén 50 dal. A hallás utáni daltanítás során modellkövető éneklés, ismétlésekkel. Memorizálás. A zeneileg kívánatos vokális megszólaltatás: helyes hangképzés (kiejtés, artikuláció, légzés, ambitus d'-d"); zenei formálás (sorok, egységek tagolása, frazeálás, hangsúly); tiszta intonálás, expresszivitás (karakterek megjelenítése az éneklésben: dinamika, tempó, zenei súlyok differenciált használata); feszes lüktetéstartás, a karakterhez igazodó tempó eltalálása; a dalok lüktetésére épülő belső éneklés, mint a belső hallás alakulásának a jelzője; a dalok gesztikus/mimikus megjelenítése, a dalosjátékok előadása (a játék szabályainak ismeretében); dalok ritmikus/motorikus vonulatának megjelenítése – tánccal, vagy a ritmushangszerek valamelyikével; a dalok és műzenei szemelvények gyermekhangszere(ke)n történő, a zenei folyamatot lehetőleg őrző megszólaltatása (szabad próbálkozások elfogadásával); karakterazonosítás verbálisan is, valamint verbális számadás zenei és nem-zenei jelenségekről. Részvétel az osztály munkájában, a közös dalos, játékos tevékenységben; néhány zenei jelenség verbális jelölése, saját szókinccsel; játékok szabályainak elbeszélése; a dalok valamilyen zenei paraméterének hangzó megjelenítése (ritmus eltapsolása, kijárása, szöveg elmondása dinamikával, dalok eléneklése, ha önállóan nem megy, tanítói segítséggel). A műzenei szemelvények gesztikus/mimikus eseti megjelenítése; ritmikus/motorikus vonulatának megjelenítése – tánccal, vagy ritmushangszerek valamelyikével; rövid részleteinek, motívumainak vokális megszólaltatása a zenei folyamat egyidejű követésével; verbális számadás néhány zenei és nem-zenei jelenségről.
- Improvizáció: kísérlet vokális és hangszeres kötött improvizációra – a dalokban és a műzenei szemelvényekben előforduló hangkészlettel, jellegzetes fordulatokkal; vokális és hangszeres kísérletezés népdalszerű sorszerkezetek, kérdés-felelet, zenei kisformák létrehozatalára; vokális és hangszeres próbálkozások, kötött vagy kötetlen formában.
- Műzene: környezeti hangzások, ismertetett hangszerek hangszínének és műzenei részletek felismerése – mind az osztály, mind a tanuló szintjén. A műzenei részletek, népzenei feldolgozások hangfelvételről történő azonosítása.

3-4. ÉVFOLYAM

Célok, feladatok

- A zenei tevékenységekhez – és egyáltalán a tárgyhoz – való pozitív érzelmi viszony fenntartása; az énekes, játékos tevékenységben az ellazultság, felszabadultság elérése; az általános és a zenei mozgáskoordinációk kialakítása, fejlesztése; a kifejezőmozgások repertoárjának további bővítése. Hangszerjátékban a manipulációs késztetés és a kíváncsiság,felfedezés- vágy kiélése; a kreatív zenei tevékenység (improvizáció, vokális és hangszeres), mint önkifejezés bátorítása. Kompetenciák fejlesztése a különböző zenei tevékenységformákban (befogadásban, reprodukcióban, produktivitásban), zenei szimbólumhasználat: kódolás és dekódolás. Zenei olvasás-írás elemi szintű elsajátítása, zenei jelenségek tanulók által történő verbális jelölése, ismeretek megfogalmazása (kizárólag a tevékenység anyagául szolgáló zenékből). A zenei befogadás az ismertség és újdonság felfedezésélményének legyen a forrása, miközben esztétikai élményt is nyújt.
- Népzene: Legyenek képesek a tanulók a gyermekdalokon, gyermekjátékokon és népdalokon keresztül gyermeki és felnőtt emberi viselkedésmódokat, gesztusokat átélni és kifejezni. A dalok (a továbbiakban „a dalok” összefoglaló elnevezése lesz a gyermekdalnak, a

gyermekjátéknak, játékdalnak, népdalnak, s a szövegösszefüggés szerint értelmezendő) nyújtsanak elegendő példát a közösségi, együttműködést sugalló helyzetek gyakorlásához. További cél, hogy megismerjék különböző társadalmi vagy ünnepi alkalmak népzenei kifejezését, megértsék a dalok szövegét, hangulatát, karakterét;váljanak a dalok öröm-, érdekesség- és kifejezésforrássá, igényeljék a tanulók az újabb és újabb dalok, játékok elsajátítását, előadását. Sajátítsák el a népzenei hangzásvilágot, ismerjenek meg európai népdalokat, gyermekjátékokat és vegyék számba jellegzetességeiket, hasonlítsák össze a magyar anyaggal, állapítság meg az attól való eltéréseket.

- Befogadás: Ismerjenek meg magyar és európai gyermekdalokat és népdalokat, valamint az azokhoz kapcsolódó népszokásokat. Tudjanak tájékozódni a hangszerek között hangszínük alapján, valamint a zenei karakterek különbözőségei szerint, környezeti helyzeteket tudjanak azonosítani zenei ismérvek szerint, a zenei ábrázolás eszközei alapján.
- Reprodukció: Differenciáltan fejezzék ki a magyar és nem-magyar karaktereket, a népzenei hangzó anyaghoz társuló (táncos) mozgásokat koordináltan jelenítsék meg. Váljanak képessé a hallás utáni daltanítás során a modellkövető éneklésre, az ismételt bemutatások során emlékezetben rögzíteni a tanulandó anyagot. Legyenek képesek a dalok zeneileg kívánatos vokális megszólaltatásra: a helyes hangképzésre (kiejtés, artikuláció, légzés), a helyes zenei formálásra (sorok, egységek tagolása, frazeálás, hangsúly), tiszta intonálásra, expresszivitásra (karakterek megjelenítése az éneklésben: dinamika, tempó, zenei súlyok differenciált használata), feszes lüktetéstartásra, a dalok lüktetésére épülő belső éneklésre, a dalok gesztikus/mimikus megjelenítésére, a dalok ritmikus/motorikus vonulatának megjelenítésére – tánccal, vagy ritmushangszerek valamelyikével, dalok gyermekhangszere(ke)n történő, a zenei folyamatot lehetőleg megőrző megszólaltatására (szabad próbálkozások elfogadásával), karakterazonosításra verbálisan is, verbális számadásra zenei és nem-zenei jelenségekről, a vokális megszólaltatás nehézségei esetén gesztikus, mimikus, táncos reprodukálásra, úgy, hogy az osztály éneklésére végeznek kifejező mozgásokat.
- Improvizáció: A pedagógus bátorításával fejezzék ki önmagukat akár énekhangon, akár hangszeren, bontakoztassák ki zenei fantáziájukat, bátran és szabadon próbálkozzanak. A műzenei szemelvények hangkészletét felhasználó rögtönzéskészség fejlesztése.
- Műzene: A tanulók tájékozódjanak a nem-vokális és nem élőzenei hangzásokban, ismerjenek meg népdalfeldolgozásokat és más műzenei alkotásokat mind a magyar, mind az európai zeneirodalomból, hasonlítsák össze jellegzetességeiket. Ismerjenek meg különböző társadalmi vagy ünnepi alkalmakra készült műzenei kifejezéseket, és helesen tudják megragadni a (szöveges és szöveg nélküli) zeneművek hangulatát, karakterét. A műzenei szemelvények váljanak öröm-, érdekesség- és felfedezésforrássá. Olyan cselekményes színpadi, vagy illusztratív zeneművek (műrészletek) bemutatására kerüljön sor, amelyek megmozgatják a gyerekek drámai, dramaturgiai érzékét, képi fantáziáját. Igényeljék a tanulók az újabb és újabb művek megismerését, meghallgatását, a megismerteknek pedig az ismételt meghallgatását. Tudjanak tájékozódni az emberi hangok, hangfajták, énekes együttesek; hangszerek, hangszercsoportok, hangszeres együttesek hangzásában.

Tartalom, ajánlott tevékenységek

- Népzene: Magyar gyermekjátékok, népdalok: életképek, foglalkozási dalok, tréfás dalok, gúnyolódók; leánykérés, esküvő, lakoma, menyasszonytánc. Európai gyermek- és népdalok: cseh, lengyel, olasz, francia dallamok (eredeti nyelven is, a fordítás közlésével). Etnikumok dalai, Magyarországon élő ciányok dallamai.
- Befogadás: a környezet auditív jelenségeinek eddig még leltárba nem vett megnyilvánulásai, a nem-vokális és nem élő zenei hangzásokban, a műzenei szemelvények zenei összetevőinek figyelemmel követett észlelése, színpadi zeneművek cselekményének a megismerése, a zenei jelenségeknek a tanulók által történő felismerése, saját szókincsük szerinti jelölése a karakterben: nyugodt, álmodozós, méltóságteljes, ünnepélyes, játékos, vidám, vicces, karikaturisztikus, szomorú, táncos, menetelős stb.). Verbális ismeretek figyelmes meghallgatása a műzenei szemelvényekről, a

zenei szintaxis jelölésére vonatkozó verbális ismeretek figyelmes elraktározása (zenei jelrendszer, hangközök, hangkészlet, hangsorok hangkészlet szerint, zenei szakkifejezések, pl. dinamikára).

- Reprodukció: A magyar és különböző nemzetiségű európai népdalok és népszokások, azok hanghű és mozgáshű visszaadása. A műzenei szemelvények felszólító jelleggel bíró, vagy más karakterisztikus részeire való emlékezés, ezek felidézése (dúdolva, la-lázva, verbális körülírással), a műzenei szemelvények gesztikus/mimikus eseti megjelenítése, a műzenei szemelvények ritmikus/motorikus vonulatának megjelenítése – tánccal, vagy ritmushangszerek valamelyikével. A zenei szimbólumrendszer alkalmazása (kézjel, betűkotta, ötvonalas vonalrendszer) az első két osztályban már tanult és felidézhető zenei élmények, tapasztalatok jelölésére. Kódolás és dekódolás. Zenei olvasás és írás elemi szinten, a műzenei szemelvények rövid részleteinek, motívumainak gyermekhangszere(ke)n történő megszólaltatása a zenei folyamat lehetőség szerinti megőrzésével (szabad próbálkozások elfogadásával), a zeneművek keltette (téri, látási, szín, mozgási) asszociációk verbális megjelenítése, karakterazonosítás verbálisan is, verbális számadás zenei és nem-zenei jelenségekről, a zenei szakkifejezések felhasználásával. *A műzenei részletekből elvonható zenei fogalmi ismeretek*:
  - Dallami vonatkozások: szolmizációs nevek, hangközök nevei, hangsorok elnevezése.
  - Ritmikai vonatkozások: a pont, mint értéknövelő. A nyújtott és éles ritmus, augmentáció és diminúció.
  - Metrikai vonatkozások: nyolcad alapú ütemfajták (páros és páratlan!).
  - Szerkezet, forma: hasonlóság, azonosság, különbözőség. Visszatérő szerkezet. Háromrészesség. Rondo-forma. Szekvencia.
  - Előadásmód, dinamika, tempó: piano, mezzoforte, forte, legato, staccato, crescendo, decrescendo, adagio, andante, allegro, presto.
- A zenei olvasás-íráshoz használható anyagok:
  - Kodály: 333 olvasógyakorlat,
  - Kodály: Ötfokú zene I-II.
  - Kodály: Biciniumok (válogatás a legkönnyebbekből),
  - Tegzes Gy.: Hétfokú olvasógyakorlatok (válogatás a könnyebbekből)
- Improvizáció: Mindaz a zenei anyag, szintaxis-készlet (hangkészlet, hangsor, jellegzetes motívumok), amely a tanult magyar és európai népzenei dalanyagban előfordult. A műzenei szemelvényekben előforduló jellegzetes dallami, ritmikai fordulatok, formai elemek (ütempárok, ütemtriádok, sorok, kérdés-válasz); szövegre, versre ritmus és dallam kitalálása (saját név „megzenésítése”, vagy gyermekversek ritmizálása, mint pl. Weöres: Fut, robog a kicsi kocsi).
- Műzene: *Ajánlott művek, műrészletek feldolgozásra*: Arcadelt: A hattyúról, Lassus: Libanóta, Vivaldi: Tavasz, Rameau: A madarak éneke, Prokofjev: Péter és a farkas, Mozart: Varázsfuvola, Kodály: Háry János, Bartók: Fából faragott királyfi, Sztravinszkij: Petruska, Muszorgszkij: Egy kiállítás képei, Saint-Saëns. Az állatok farsangja, Ravel: Lúdanyó meséi, Ránki: Pomádé király új ruhája. További szabad választék a tanító részéről, a sztoris zenék irányában.
- Tematikusan csoportosítható zenék: pl. víz, vihar stb.
  - Víz – Händel: Vízizene – tételek, Ravel: Jeux d'eau (A víz játéka), Liszt: A Villa d'Este szökőkútjai, Smetana: Moldva, Strauss: Kék Duna-keringő, Schubert: A szép molnárleány ciklusból pl. A pataknál, Debussy: Kertek esőben, Debussy: A tenger, Chopin: „Esőcsepp” – prelüd,

– Vihar: Vivaldi: A nyár (A négy évszak c. hegedűverseny ciklusból), Beethoven: VI. „Pastorale” Szimfónia – III. tétel, vihar részlet Verdi Rigoletto-jából, vihar részlet Verdi Othello-jából, vihar részlet Mendelssohn: Olasz szimfónia I. tételéből, vihar részlet Liszt: Les Preludes-ból, Schubert: A vihar – kórusmű.

Várható eredmények a 4. évfolyam végén

- Népzene: Felidézhető ismeretek arról, hogyan illeszkednek a dalok a népszokások rendszerébe, összefüggései közé (eredet, alkalom stb.), a dalok szövegében még nem ismert szavak, kifejezések ismerete.
- Befogadás: a dalok összjellegének megragadása, a dalok tanítói bemutatásának vokális követése; ha dalosjáték a bemutatás tárgya, akkor játékkal együtt komplex módon, a dalok zenei összetevőinek észlelése, memorizált dalok felismerése és felidézése, hangsorjelölés hangkészlet mennyisége és végződés szerint; lüktetés: egyenletes; páros-páratlan, aszimmetrikus; a zenei jelenségeknek a felismerése, saját szókincsük szerinti jelölése: dallamban: lépés – ugrás; dallami irányok: fel- ill. lefelé haladó, ereszkedő – emelkedő, magas-mély; tartamban, értékben: hosszú-rövid; dinamika: halk, középerős, hangos; sorszerkezet, sor vége: nyitott – zárt; karakterben: nyugodt, játékos, tréfás, vídám, szomorú, táncos, menetelős, álmodozós, méltóságteljes, ünnepélyes stb. A zenei szintaxis jelölésére vonatkozó verbális ismeretek figyelmes elraktározása (zenei jelrendszer, hangközök, hangkészlet, hangsorok hangkészlet szerint, zenei szakkifejezések, pl. dinamikára).
- Reprodukció: Képes a műzenei szemelvények felszólító jelleggel bíró, vagy más karakterisztikus részeire emlékezni, ezeket felidézni (dúdolva, lalázva, verbális körülírással); a műzenei szemelvényeket gesztikusan/mimikusan megjeleníteni; a műzenei szemelvények ritmikus/motorikus vonulatát tánccal, vagy ritmushangszerek valamelyikével megjeleníteni; a zenei szimbólumrendszer (kézjel, betűkotta, konvencionális hangjegyírás az ötvonalas vonalrendszeren) alkalmazására, az első két osztályban már tanult és felidézhető zenei élmények, tapasztalatok jelölésére. Képes egyszerű dallam hangjegyről történő olvasására szolmizálva, először a pentatónia, majd a hétfokúság keretei között. Képes a műzenei szemelvények rövid részleteinek, motívumainak gyermekhangszere(ke)n történő megszólaltatására a zenei folyamat lehetőség szerinti megőrzésével (szabad próbálkozások elfogadásával). Beszámol zenei és nem-zenei jelenségekről, az elsajátított zenei szakkifejezések felhasználásával. Képes karakterazonosításra verbálisan is, felismeri az egyszerű háromrésszességet, visszatérő szerkezetet, rondóformát. Megkísérli a műzenei szemelvényeket gesztikusan/mimikusan megjeleníteni, ill. a műzenei szemelvények ritmikus/motorikus vonulatát tánccal, vagy ritmushangszerek valamelyikével megjeleníteni. Képes egyszerű dallam hangjegyről történő olvasására szolmizálva a pentatónia keretei között.
- Improvizáció: A tanuló képes a műzenei szemelvényekben előforduló hangkészlet, jellegzetes dallami, ritmikai fordulataik felhasználásával egyszerű vokális és hangszeres kötött improvizációra, amelyben az arzis-tézis (zenei kérdés-felelet) elv érvényesül; hangszeres kísérletezést végez, hangzásokat próbál ki.
- Műzene: Megbízható tájékozódás a környezet auditív jelenségeiben, a nem-vokális és nem élő zenei hangzásokban, a szimfónikus zenekar hangszereinek megnevezése (azoké mindenképpen, amelyek a Prokofjev műben felhangoznak), a műzenei szemelvények zenei összetevőinek figyelemmel követett észlelése. Emlékszik néhány műzenei szemelvény felszólító jelleggel bíró, vagy más karakterisztikus részeire i, s emlékezetéről valamilyen módon számot ad.

5-6. ÉVFOLYAM

Bevezetés

- A felsőbb osztályok zenehallgatási anyagának összeállításánál öt zenei réteg képviseletére és egyensúlyára törekszik a tanterv:
  - a *nemzeti értékeket* a magyar népzene és műzene;
  - az *európai értékeket* az európai klasszikus (és nép-) zene;
  - az *egyetemes emberi kultúrát* a világ különböző részeinek népzenéje képviseli.
  - Egyidejűleg helyet kap az ifjúsági szubkultúrát képező és ahhoz közel álló *könnyűzene*;
  - végezetül a *kortárs zene*, annak néhány speciálisabb irányzata, ezen belül a zene előállításában résztvevő *elektronikus technika*.
- A zenei anyag változatossága lehetővé teszi a fontosabb zeneelméleti ismeret- anyag további bővítését. Módszertanilag fontos, hogy a zenei jelenségek megfigyelése során a tanulók továbbra is maguk vonatkoztassák el a zenei ismereteket, s maguk hozzák meg fontos zenei következtetéseiket, döntéseiket. Többek között a tanulók zenei ízlése is jobban fejlődik ilyen közelítéssel.

Ajánlott módszerek

- Az alább megadott arányokra tett javaslatok az 5. osztálytól a 8. osztályig végig érvényesek.
- A zenefajták közötti arányok:
  - népzene 40%;
  - műzene 60%.
- A zenei tevékenységek közötti arányok:
  - befogadás 45%;
  - reprodukció 40%;
  - improvizáció 15%.
- A tanulókat öntevékeny zenei és zenei vonatkozású gyűjtemények létrehozatalára ösztönözzük, ezzel is növelve érdekeltségüket a közös tevékenységben, együttműködésben.

Célok, feladatok

- Az első négy osztályban gondozott tevékenységek, készségek továbbfejlesztése. A prepubertás időszakában olyan zenei anyag tolmácsolása és olyan zenei tevékenységek működtetése, amelyek a korosztály zenéhez való pozitív viszonyát fenntartják:
  - az énekes tevékenységben az ellazultság, felszabadultság érzetének elérése, fenntartása;
  - kompetenciák alakítása a különböző zenei tevékenységformákban (befogadásban, reprodukcióban, produktivitásban);
  - a zenei befogadás egyaránt az ismertség és újdonság felfedezésélményének legyen a forrása, miközben esztétikai élményt is nyújt;
  - az általános és a zenei mozgáskoordinációk további alakítása, fejlesztése; a kifejezőmozgások repertoárjának bővítése;
  - hangszerjátékban a manipulációs késztetés és a kíváncsiság, felfedezésvágy kiélése;
  - a kreatív zenei tevékenység (= improvizáció), mint önkifejezés gyakorlása;

– zenei jelenségek verbális megfogalmazása (kizárólag a tevékenység anyagául szolgáló zenékből);
– a zene iránti érdeklődés kifejezésre juttatása különböző formákban, zenei és nem-zenei tevékenységekben.

- A népdalokon keresztül tolmácsolt emberi tartalmak átélése és kifejezése. Különböző társadalmi vagy ünnepi alkalmak népzenei kifejezésének megismerése. A népdalok szövegének, hangulatának, karakterének megértése, magyar, európai és Európán túli népdalok megismerése, jellegzetességeik számbavétele. A dalok igényes zenei, esztétikai követelményekhez közelítő előadása (helyes kiejtés, artikuláció, tiszta intonáció, jó zenei súlyok, egyenletes lüktetés, pontos ritmus, dinamikailag árnyalt, a sorok szerkezetét figyelembe vevő tagolás); a dalok kifejezésben gazdag, gesztikus, mimikus, táncos megjelenítése, a mozgáskoordináció további fejlesztése; a dalok hangkészletét felhasználó rögtönzéskészség fejlesztése.

- A különböző, a magyartól eltérő vokális és hangszeres népzenék és a hozzájuk kötődő szokások megismerése. Nyitottság a zene különböző műfajai iránt, a komoly zenétől a könnyűig, a népzene műzenei feldolgozásától a pop-folkig.

- A különböző stílusú és nemzetiségű népdalok közel stílushű, karakterhű megszólaltatása. Különbségtétel az egyes zenei műfajok között (komoly zene, pop zene, magyar történeti zene és népzene, szórakoztató zene). Képesség a fontosabb zenei összetevők reprodukálására. A zenei memória fejlesztése. A hallott zenemű és lejegyzett kottaképének azonosítása. A zenei olvasás-írás folyamatossá válása, alterációk helyes olvasása, lejegyzése. Hangszerjátékban a zene folytonosságának megteremtése és megtartása.

- Élményszerzés műzenei alkotásokon keresztül: A klasszikus műzene nagy mestereinek, néhány nagy alkotásának megismerése. Tájékozódás a barokk és bécsi klasszikus zene néhány műfajában, a népdalfeldolgozások, történeti (és népi) hangszeres zene a magyar zene történetéből, irodalmából. Különböző társadalmi vagy ünnepi alkalmak műzenei kifejezésének és egyházi zenei műalkotásoknak a megismerése. A szöveges és szöveg nélküli zeneművek hangulatának, karakterének megközelítése, megértése. A műzene kitágult hangzásvilágában való eligazodás. A rézfúvós hangszerek hangszín szerinti felismerése. A barokk és a szimfónikus zenekar hangzásának megkülönböztetése. Populáris zenei szemelvények zenei eszközeinek megfigyelése. Ahol az lehetséges, a műzenei szemelvények kifejezésben gazdag, gesztikus, mimikus, táncos megjelenítése, a mozgáskoordináció további fejlesztése. A műzenei szemelvények hangkészletét felhasználó rögtönzéskészség fejlesztése.

- A zenei fantázia kifejezése, további fejlesztése; a tanulói személyiség és zenei fantáziájának felszabadítása, kreativitásának ébrentartása.

Tartalom, ajánlott tevéknységek

- Népzene: olyan késztetések kialakítása, amelyek a tanulókban a népdalok ismételt, alkalmasint variált előadásának vágyát hívják elő; a tanulók az ismert népdalok hangfelvételen történő meghallgatását igénylik, ill. a megismerteken túl újabbakat szeretnének hallani. Magyar és nem magyar (európai és Európán túli) népzenei anyag, 55-45% arányban, magyar népdalok a különböző stílusrétegekből és magyar hangszeres népzene; cimbalom, duda, citera hangzása (hangfelvételről, s ha van rá mód, élőben is!), népzenék a mediterráneum vidékéről (török, görög, arab), valamint Ural környéki és ázsiai népzenékből (mari, csuvas, mongol, kínai) vokális és hangszeres anyag. Verbális ismeretek a népdalokról, hangszeres népzenékről. Népdalok a népszokások rendszerében, társadalmi összefüggéseikben (eredet, alkalom).

- Befogadás: Daltanítás – többségében hallás után, a dalok zenei összetevőinek észlelése. Hangkészlet: hétfokúság, módosított hangokkal (bővített szekund), a magyar és a „mediterrán” és az ázsiai zenék közötti különbségek elemzése, összehasonlítása. Összehasonlítás előadásmódban is: a dalok összjellege, karaktere. Barokk és klasszikus művek, műrészletek:
  - Vivaldi:
    - Concerto(k),
  - J.S. Bach:
    - Brandenburgi verseny,
    - orgonamű,
    - csembaló-verseny,
    - oratórikus mű(vek)ből részletek (pl. János, Máté-passió);
  - Händel:
    - oratóriumrészlet,
  - Haydn:
    - oratóriumrészlet,
    - D-dúr zongoraverseny 3. tétel,
  - Mozart:
    - A-dúr Hegedűverseny 3. tétel,
    - c-moll fúvósoktett, tétel,
    - Don Juan (v. Figaro házassága) – részletek,
    - Requiem – részlet(ek),
  - Beethoven:
    - Fidelio – részlet,
    - Kreutzer-Szonáta,
    - 3. Szimfónia (Eroica), 4. tétel,
    - 7. Szimfónia, valamely tétel,
  - ismert magyar gyermekdalok, népdalok feldolgozásai Bartók, Kodály, Weiner, Bárdos művekből,
  - példák a 16–18. századi magyar műzenéből: históriás ének, kódexekben legyzett táncdallamok, egyházi zene, kollégiumi zene, virágének, kuruc dallamok,
  - szemelvények a populáris zene műfajai közül, verbális ismeretek a műzenei szemelvényekről. Rövid gondolatok a művek (műrészlet) címéről, a zeneszerzőről, a mű keletkezéséről, a kompozició fogantatásáról.

- Választási lehetőségek

5. osztály

– Táncok, szvit, szórakoztató zenék
  - Renaissance táncok, kódexeink táncai,
  - Barokk táncok (allemande, courante, sarabande, gigue, rondo, menüett, gavotte, bourrée, loure)
  - Klasszikus és romantikus zenéből: menüett, scherzo, ländler, polonaise, mazurka, valcer,
– Szerenád:
  - Mozart: Haffner Szerenád, Eine kleine Nachtmusik,
  - Schubert: Ständchen,
  - Brahms: A-dúr Szerenád,
  - Bartók: Divertimento,
– Suite:
  - J.S. Bach: h-moll Suite
  - Bizet: Arlesi lány – szvit,
  - Grieg: Holberg szvit,
  - Peer Gynt szvit,
  - Rimszkij-Korszakov: Seherezáde,
  - D. Milhaud: Scaramouche szvit,
  - Kodály: Háry János – szvit,
  - Ránki: Pomádé király – szvit I.-II.,
  - Bartók: Suite;
– Madrigálok, dalok
  - Angol, francia, német, olasz madrigálok,
  - Renaissance, barokk, klasszikus, romantikus dalok (Dowland, Stradella, A. Scarlatti, Bononcini, Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert, Schumann, Brahms, Dvorak, Csajkovszkij, Muszorgszkij, Ravel, Debussy, Respighi műveiből), magyar vonatkozások: virágénekek, Balassi, Csokonai dallamok,

- Választási lehetőségek

6. osztály

– Szimfónikus költemény:
  - Liszt: Mazeppa,
  - Les Preludes,
  - Smetana: Moldva,
  - Muszorgszkij: Egy éj a kopár hegyen,
  - Saint-Saëns: Haláltánc,

- Dukas: Bűvészinas,
- R. Strauss: Till Eulenspiegel vídám csínytevései,
- Sibelius: Finlandia,
- Lemminkäinen hazatér,
- A tuonelai hattyú,

– Oratórium:
- Händel:
  - Messiás,
  - Izrael Egyiptomban,
  - Belsazar,
  - Saul,
- J.S. Bach:
  - Karácsonyi oratórium,
  - Máté-passió,
  - János-passió,
- Esterházy Pál:
  - Harmónia Caelestis,
- Haydn
  - A teremtés,
  - Évszakok,
- Mendelssohn:
  - Elias,
  - Paulus,
- Liszt:
  - Krisztus,
  - Szent Erzsébet legendája,
- Honegger:
  - Dávid király,
- Sztravinszkij:
  - Oedipus Rex,
- Britten:
  - Háborús requiem,
- Penderecki:
  - Dies irae,

- Sugár:
  - Hősi ének,
- Balassa
  - Requiem Kassák Lajosért,
- Durkó:
  - Halotti beszéd,
  - Széchenyi

- Reprodukció: Magyar és európai, valamint Európán túli népzenei anyag vokális és hangszeres megszólaltatása. Egyszólamú és többszólamú megszólaltatás. A mediterráneum zenei anyaga. Jellegzetes dallamfordulataik, közöttük a bővített szekundos fordulatok. Változó ütem.Az urali-ázsiai területek népzenei anyaga. A pentatónia fajtái.Expresszivitás (karakterek megjelenítése az éneklésben: dinamika, tempó, zenei súlyok differenciált használata, a zene-szöveg illeszkedése, szabad, parlando-rubato előadásmód), a népdalok (gyermek)hangszeren történő megszólaltatása, a zenei folyamatosság visszaadásával. Magyar történeti dallamok a 16-17-18. századból (reformáció korabeli dallamok, históriás énekek, virágénekek, kuruckor zenéje) Barokk és bécsi klasszikus táncok megjelenítése mozgásban,fi, szi és ta módosított hangokat tartalmazó dallamok, műzenei, popzenei részletek, a fi, szi és ta dallamhangok megjelenése következtében előálló újabb hangközök, ill. tipikusan ismétlődő ritmusképletek, ritmusképlet típusok, tipikus barokk és bécsi klasszikus zenekari hangzások (concerto és szimfónia). hétfokú olvasógyakorlatok.

- Improvizáció: Vokális és hangszeres kötött improvizáció. a népdalokban és a műzenei szemelvényekben előforduló hangkészlettel, jellegzetes dallami, ritmikai fordulatokkal, dalok variálása dallamban, ritmusban, lüktetésben, szerkezetben, szövegben, hangszeres kísérletezés: népdalszerű zenei kisformák létrehozatala.

- Műzene: Az első változatban a felkínált anyag a zenetörténeti időrendet követi az osztályok évek szerint növekvő sorrendjében: a barokktól a XX. századig. Eszerint a rend szerint az 5-6. osztályban a barokk és bécsi klasszikus stílus kerül feldolgozásra. A romantika és a XX. század zenéje pedig a 7. és 8. osztály anyagát képezi. A második változatban műfajok bemutatását javasoljuk osztályonként az 5-8. osztályig, úgy, hogy az említett négy osztályban egy-egy hangszeres és vokális műfaj kerül bemutatásra. Az illető osztályon és műfajon belül mód nyílik arra, hogy nyomon kövessük egyazon műfaj alakváltozásait a zenetörténet, a történeti fejlődés során.Tekintettel arra, hogy a zeneművek egy része széles művészi kapcsolatrendszerbe illeszthető be, arra kell törekedni, hogy a kapcsolatokból a lehető legtöbbet mutassuk be a tanulóknak (irodalmi, képzőművészeti vonatkozások). Törekedjünk olyan műzenei szemelvények bemutatására (is), amelyeknek legalább egy zenei összetevője reprodukálható (pl. dallama vagy ritmusa). Jobban megmarad a zenei emlékezetben az ilyen zenei részlet.

- Händel – Bach – Haydn – Mendelssohn – Liszt – Honegger
  BIBLIA

– oratóriuok – Messiás, Belsazar, Saul;

– passiók;
  - Teremtés;
  - Elias, Paul;
  - Krisztus;
  - Dávid király
- Liszt – Lamartine – Les Preludes (szimfónikus költemény, programzene)
- Berlioz – Liszt – Saint-Saëns – Penderecki

– Dies irae – (középkor, himnuszok)
– Fantasztikus szimfónia, Haláltánc

- Dukas – Goethe – Bűvészinas
- Grieg – Ibsen – Peer Gynt
- Stravinsky – görög mithológia – Sophokles – Oidipusz király
- Durkó – Széchenyi – reformkor (Liszt: Történelmi arcképek – utóbbi nincs feltüntetve a tantervi javaslatok között)
- Ránki – Andersen – Pomádé király új ruhája
- A javaslatok közül bármelyik választható a szóban forgó osztály(ok)ban, s bármelyik ezek közül átvihető magasabb osztályba – az egyéni tanterv logikája szerint.

Várható eredmények 6. évfolyam végén

- Népzene: a tanulók rendelkeznek olyan késztetésekkel, amelyek a népdalok ismételt, alkalmasint variált előadásának vágyát hívják elő, az ismert dalok, vagy az Európán kívüli más érdekességek hangfelvételen történő újbóli meghallgatását igénylik. A tanuló figyelemmel kíséri a legszívesebben énekelt vagy hallgatott népdalokat rádió-, TV-műsorokban. Zenei naplóban rögzíti a sugárzás forrását, időpontját, előadók nevét, esetleg készítsen hangfelvételt.

- Befogadás: Az osztály képes a dalok összjellegét megragadni, a dalok zenei összetevőit észlelni, a zenei jelenségeket felismerni, saját és zenei szakszókincsük szerint jelölni. Az első négy osztályban jelölteken túl képes az érdekes dallamfordulatot, különleges hangközugrást észrevenni. A tanuló képes a tanár által bemutatott népdalok követésére (ha lehet, vokálisan, ha ez nehéz, csak figyelemmel), felismeri a korábban memorizált dalokat, aktívan részt vesz a népdalok hangzás alapján történő intellektuális, elemző feldolgozásban, képes különböző zenei jegyek közegében dalok összehasonlítására (pl. földrajzi különbözőségek szerint) képes a dalok szövegében még nem ismert szavak, kifejezések azonosítására. Az osztályban a tanulók képesek a bemutatott barokk, illetve bécsi klasszikus remekművek zenei sajátosságainak a felsorolására, felismerik a szerkezeti, formai sajátosságokat a concertoban és a rondóban, a barokk és a bécsi klasszikus szonátában, és 6. osztályban felismerik az azonosságokat és a különbségeket az említett műfajok összehasonlítása során, különbséget tesznek a concerto és a bécsi klasszikus szimfónia zenekarának hangzása között, képesek ismert magyar népdalok kórusművekben, hangszeres művekben található műzenei feldolgozásainak zenei elemzésére, a feldolgozás eszközeinek számbavételére, eligazodnak magyar történeti vokális és hangszeres zenék stiláris jegyei között származásuk ideje szerint (16–18.

század), képesek figyelemmel kísérni legalább 5 perc terjedelmű zeneművet, s annak fontosabb zenei összetevőit megnevezni, meg tudják nevezni a klasszikus és a populáris zenei alkotások zenei eszközeinek különbözőségét, vállalkoznak az osztály egyes tagjai által gyűjtött hangfelvételek meghallgatása utáni elemzésre, képesek a zenei karakterek megfigyelésére, differenciálására, verbalizálására. A tanuló tud tájékozódni a rézfúvó hangszerek családjában (trombita, kürt, harsona, tuba), népi hangszerek között (cimbalom, duda, citera), hangzásuk azonosítása alapján, felismeri a barokk és a klasszikus szimfónikus zenekar hangzását, képes 3-5 perces műzenei szemelvények figyelemmel követett észlelésére, stílárisan elkülöníti a 16–18. századi magyar műzenei alkotásokat, képes 5-5 pop-zenei szám pontos felismerésére, zenei ismérveinek felsorolására, a műzenei szemelvényekről szóló verbális ismereteket, információkat figyelmesen meghallgatja, rögzíti.

- Reprodukció: Az osztály tanévenként kb. 20-25 népdalt tud előadáskészen, tanári segítség igénybevétele nélkül (a magyar népdalok aránya ne csökkenjen 50% alá), hallás utáni daltanítás során képes minimális (3-5) ismétlésszámmal a dalokat memorizálni, képes a zeneileg igényes vokális megszólaltatásra. Ennek kritériumai: helyes hangképzés (kiejtés, artikuláció, légzés, ambitus a-d"), feszes lüktetéstartás, pontos ritmusok, tiszta intonálás, zenei formálás (sorok, egységek tagolása, frazeálás, hangsúly), expresszivitás (karakterek megjelenítése az éneklésben: dinamika, tempó, zenei súlyok differenciált használata), mindezek megvalósulásával homogén megszólalás. Az osztály képes a népdalok lüktetésére épülő belső éneklésre; a népdalok gesztikus/mimikus, illetve azok ritmikus, motorikus vonulatának megjelenítésére – táncban, és/vagy a ritmushangszerek valamelyikével; a népdalok gyermekhangszere(ke)n történő, a zenei folyamatot őrző megszólaltatására. A hangszer lehet metallofon, furulya, de lehet ezt a kört meghaladó hangszer is (gitár, harmonika, stb.) Képes a verbális karakterazonosításra és verbálisan számot adni zenei és nem-zenei jelenségekről. A tanuló tanévenként legalább 8-10 népdalt tud énekelni emlékezetből (lehetőleg önállóan, ha nem, akkor tanári segítséggel), vagy tudja a népdal valamilyen zenei paraméterét hangzó formában megjeleníteni (ritmus elmondása, eltapsolása, szöveg elmondása dinamikával) részt vesz az osztály munkájában, a közös éneklésben, képes néhány zenei jelenség verbális jelölésére, saját és zenei szakszókinccsel; azon társas alkalmaknak az ismertetésére, amelyen a szóban lévő népdalok megszólalnak; valamint képes verbális ismereteket felidézni a dalokról, arról, hogyan illeszkednek a dalok a népszokások rendszerébe, összefüggései közé (eredet, alkalom, funkció). Az osztály tanári segítség nélkül legalább 10 magyar és európai műdalt tud előadni a renaissance, barokk és klasszikus stíluskörből, zeneileg korrekt, tisztán intonált, dinamikailag árnyalt előadásban, a dalok hangulatát kifejező karakterrel; a populáris zene műfajai közül 6-8 számot előadni, tisztán intonálva, jó ritmussal, lüktetéssel, helyes karakterrel, tanári segítség nélkül; tud 10-10 műzenei és popzenei szemelvényt valamely jellemző zenei részletük alapján azonosítani, s róluk való – első sorban zenei – ismereteiket szóban megfogalmazni; tud egyszerűbb, fá-fi, szó-szi és ti-ta módosított hangokat tartalmazó dallamokat olvasni, ill. lejegyezni, egyszerű nyújtott és éles ritmusokat, valamint 3/4 ütembeosztású zenei anyagot olvasni és lejegyezni. A tanulók életrajzi történeteket gyűjtenek zeneszerzőkről, előadóművészekről, s beszámolnak az osztály közössége előtt gyűjtési eredményeikről; részben saját szókincsükkel, ám egyre inkább a megfelelő zenei szakkifejezésekkel képesek az aktuális zenei jelenségeket verbálisan jelölni; képesek egyszerűbb műdalokat hangszeren megszólaltatni, ill. popzenei számok énekelt előadását hangszeres kísérettel ellátni. A tanuló képes 5-5 magyar történeti, európai műzenei és popzenei dalt (számot) lehetőleg önállóan énekelni, tapssal hangoztatni; (az előbbiektől különböző) 5-5 magyar történeti, európai műzenei és popzenei darabot kezdő motívumaik alapján azonosítani, s az azokról való ismereteket szóban megfogalmazni; diatónikus dallamot olvasni, írni, 3/4 lüktetésű egyszerű, negyedeket-nyolcadokat és szüneteiket tartalmazó ritmusokat olvasni, lejegyezni; a módosított hangokat szolmizálva, legalább "prózában" megnevezni; képes az itt megnevezett zenei elemekkel, ill. motívumokkal egyszerűbb dallamokat hangszeren megszólaltatni.

- Improvizáció: A tanuló egyszerű szimmetrikus zenei szerkezeteket hoz létre (kérdés-felelt, periódus). Képes vokális és hangszeres kísérletezésre (népdalszerű zenei kisformák létrehozatala), szabad hangszerválasztással.

- Műzene: Az osztályban rendelkeznek olyan késztetésekkel, amelyek a tanulókban a műzenei szemelvények élő zenei meghallgatásának, teljes zenei környezete megismerésének a vágyát hívják elő; igénylik a tanulók az ismert műzenei részletek hangfelvételen történő újbóli meghallgatását. A tanuló kéri kedvenc 3-5 zenéjének ismételt meghallgatását, indokolja szóban, miért szereti épp azokat a zeneműveket, amelyeket választott; műsorfigyelővé válik (rádió, TV), esetleg naplót vezet arról, mit hallott az anyaghoz kapcsolódó zenék családjából; hangfelvételeket gyűjt, s az osztállyal megosztja gyűjtésének eredményét.

7-8. ÉVFOLYAM

Célok, feladatok

- A tárgyhoz – ezen belül a zenei tevékenységekhez – való pozitív érzelmi viszony fenntartása; az énekes tevékenységben az ellazultság, felszabadultság érzetének elérése, fenntartása; kompetenciák további alakítása a különböző zenei tevékenységformákban (befogadásban, reprodukcióban, produktivitásban); az általános és a zenei mozgáskoordinációk további alakítása, fejlesztése; a kifejezőmozgások repertoárjának bővítése; hangszerjátékban a manipulációs késztetés és a kíváncsiság, felfedezésvágy kiélése; a kreatív zenei tevékenység (improvizáció, vokális és hangszeres), mint önkifejezés gyakorlása; zenei jelenségek verbális megfogalmazása (kizárólag a tevékenység anyagául szolgáló zenékből), a zene iránti érdeklődés kifejezésre juttatása különböző formákban, zenei és nem-zenei tevékenységekben.

- A népdalokon keresztül tolmácsolt emberi tartalmak átélése és kifejezése. Különböző társadalmi vagy ünnepi alkalmak népzenei kifejezésének megismerése. A népdalok szövegének, hangulatának, karakterének megértése. A magyar, európai és Európán túli népzene megismerése. Népi hangszeres zene. A vokális és hangszeres, a magyar és nem magyar népzenék jellegzetességeinek számbavétele. A népdalok igényes zenei, esztétikai követelményekhez közelítő előadása. A népdalok kiejezésben gazdag, gesztikus, mimikus, táncos megjelenítése, a mozgáskoordináció fejlesztése. A népdalok hangkészletét felhasználó rögtönzéskészség fejlesztése.

- A népzenei anyag szélesebb áttekintésben történő kezelése. Hangszeres népzene. Magyarországon élő etnikumok népzenéjének megismerése. Kapcsolatépítés az európai műzenei előfordulásokkal (l. ott, cigánydalok – Dvorak, Brahms, Ravel). Európán túli kitekintés. Az európai műzene kiemelkedő nagy alkotásainak megismerése, amelyek zenei élményt nyújtanak. A XX. századi zene stiláris sokféleségének megismerése. Betekintés a jazz történetébe. A könnyű műfaj kiemelkedő irányzatainak és képviselőinek megismerése. Olyan késztetések kialakítása, amelyek a tanulókban a műzenei szemelvények élő zenei meghallgatásának, teljes zenei és a társművészetekkel határos környezete megismerésének a vágyát hívják elő, és amelyek az ismert műzenei részletek hangfelvételen történő újbóli meghallgatására, saját hangfelvétel-, ill. videogyűjteménybe való beillesztésére ösztönöznek.

- Az elsajátított magyar és nem-magyar népdalok, népszokások ismerete, stílushű előadási képessége. Az életkori sajátosságok figyelembevételével és pedagógiai tapintattal kisebb súlyt helyezünk az énekes reprodukcióra, valamint a zenei olvasásra. Ezt ellensúlyozhatja a zenei írás. Egyébként a meghallgatott zenék elemző áttekintése, a társművészetekkel való kapcsolat analízise kap jelentős helyet.

- A variatív kedv ébrentartása, a kreatív késztetések bátorítása, a zenei fantázia működésének ösztönzése.

- Élményszerzés műzenei alkotásokon keresztül. A klasszikus műzene nagy mestereinek, néhány nagy alkotásának megismerése. Tájékozódás a romantikus és a XX. századi zene néhány műfajában. Népdalfeldolgozások, történeti népi hangszeres zene megismertetése a magyar zene történetéből, irodalmából. Különböző társadalmi vagy ünnepi alkalmak műzenei kifejezésének megismerése. Egyházi zenei műalkotások. A műzene kitágult hangzásvilágában való eligazodás. A romantikus és a XX. századi nagy zenekar hangzásának sajátosságai. Populáris zenei szemelvények zenei eszközeinek megfigyelése. Ahol az lehetséges, a műzenei szemelvények kifejezésben gazdag, gesztikus, mimikus, táncos megjelenítése, a mozgáskoordináció további fejlesztése. A műzenei szemelvények hangkészletét felhasználó rögtönzéskészség fejlesztése. A szöveges és szöveg nélküli zeneművek hangulatának, karakterének megközelítése, megértése. Jelentős előadóművészi teljesítmények méltánylása.

Tartalom, ajánlott tevékenységek

- Népzene: magyar, európai és Európán túli népzenei anyag, 55-45% arányban; magyar népdalok a különböző stílusrétegekből, cigány népdalok. Népszokásokból: betlehemes, Három királyok. Magyar hangszeres népzene citera, töröksíp, doromb hangzása (hangfelvételről, s ha van rá mód, élőben is!); népzenék Afrikából, Dél-Amerikából (argentin, brazil, perui, dél-afrikai), vokális és hangszeres anyag.

- Befogadás: A tanulók nagy hányada serdül ezekben az osztályokban. Vannak azonban, akik már túl vannak a mutáláson. Új minőségű hangjukat azonban még nem tudják kezelni. Ezért különös pedagógiai tapintatot igényel ennek a korcsoportnak a kezelése. Sem az éneklést, sem a zenei olvasás-írást nem célszerű első rendű feladatnak tekinteni. Érdemes tehát kihasználni a zenehallgatás adta lehetőségeket. Példák a különböző műveltségi területek közötti kapcsolatokra: Csajkovszkij – Prokofjev – Shakespeare – Romeo és Julia; Kodály: Psalmus Hungaricus – Kecskeméti Végh Mihály – LV. Zsoltár; Stravinsky: Zsoltárszimfónia – Zsoltárok könyve; Kurtág: Játékok – Breughel: Gyermekjátékok; Bartók: Mikrokozmosz – Kandinszkij: Kleine Welten; Penderecki: Hiroshima – Munch: Sikoly. A tanulók maguk is keressenek összefüggéseket a különböző zeneművek, irodalmi és képzőművészeti alkotások között. Figyelmük terjedjen ki a komoly zenei műfajokon túlra is. Gyűjtsenek zenei dokumentumokat, műsorokat; készítsenek rádióból magnófelvételeket az iskola által ajánlott élményanyag kiegészítéséhe

- A romantikus európai zeneirodalom remekműveiből:
  – Schubert és Schumann dalok, Pisztráng-ötös, Schumann zongoramű(vek) valamely zongoraciklusából, Weber: Felhívás keringőre, Mendelssohn: Szentiványéji álom – kísérőzenéből, Brahms: Akadémiai ünnepi nyitány, Magyar táncokból, Szerelmi dalkeringőkből, Cigánydalokból, Német népdalokból, Chopin: zongoraművekből (mazurkák, keringők, balladák, prelüdök, etüddök), Dvorak: "Új Világ" Szimfónia (tétel), Cigánydalok, Liszt: Haláltánc, Magyar rapszódia, Csajkovszkij: Hegedűverseny, Patetikus (6.) Szimfónia (tétel), Rómeó és Júlia – nyitányfantázia, Muszorgszkij: Borisz Godunov, Saint-Saëns: Haláltánc, Dukas: Bűvészinas, Verdi: operarészletek (Othello, Traviata, Aida valamelyikéből),

Wagner: operarészletek (Bolygó hollandi, Mesterdalnokok valamelyikéből). A romantikus magyar zeneirodalom példatárából: Erkel operarészletek, válogatás Bihari, Csermák, Lavotta műveiből, népies műdalokból, Lehár: operettrészletek (pl. Cigányszerelem, Luxemburg grófja),

- A XX. századi zeneirodalom remekműveiből:
  - Debussy: Nocturnes-ökből, Ravel: Tzigane, Két héber dal, Lalo: Spanyol Szimfónia, Stravinsky: Tavaszi áldozat, Tűzmadár, Honegger: 2. (Vonós) Szimfónia, Johanna a máglyán, Orff: Carmina Burana, részlet Prokofjev: Rómeó és Júlia c. balettjéből, az új bécsi iskola tagjai (Schönberg, Berg, Webern) közül valamelyikőjük műve, R. Strauss: Till Eulenspiegel, Kodály: Psalmus, Bartók: Zene húroshangszerekre, ütőkre és celestára, szemelvények a Mikrokozmosz-ból, Kurtág: Játékok, Penderecki: Hiroshima, Lukács passió, v. Stabat Mater, Gershwin: Porgy and Bess v. Kék Rapszódia,
  - magyar szerzők magyar népdalfeldolgozásai (az ismert dalok közül) Bartók, Kodály, Weiner, Bárdos műveiből,

- Szemelvények a populáris zene irodalmából (klasszikus és modern jazz, amerikai és Amerikán kívüli jazz, country), Webber: Macskák, Bernstein: West Side Story. A műzenei szemelvények ismételt bemutatása, a zenei emlékezet fejlesztése, zenei gondolkodási műveletek gyakorlása, osztályozás zeneirodalmi témák, hangzások, motívumok alapján; verbális ismeretek a műzenei szemelvényekről (a mű(részlet) címéről, a zeneszerzőről, a mű keletkezéséről, a kompozíció fogantatásáról, az alkalmazott zenei eszközökről, műfaji, szerkezeti kérdésekről); jelentős előadóegyéniségek sajátosságai. Mitől lesz valaki világhírű? Miles Davis, Ella Fitzgerald, Oscar Peterson, Benny Goodman, David Ojsztrah, Isaac Stern, Szvjatoszlav Richter, Fischer Annie, Arturo Toscanini, Herbert von Karajan, Maurice Andrée stb.

- További választható művek:
  - Versenymű, kamarazene, opera
  - Versenymű:
    - Vivaldi:
      - versenymű (a 400-ból valamelyik)
    - Bach:
      - a hat brandenburgi verseny valamelyikéből
      - E-dúr Hegedűversenyből
    - Händel:
      - orgonaversenyekből
    - Haydn:
      - Trombitaverseny
    - Mozart:
      - Sinfonia concertante, d-moll Zongoraverseny,
      - A-dúr Hegedűverseny,

- Beethoven:
  - zongoraversenyekből egy, vagy
  - D-dúr Hegedűversenyből
- Mendelssohn:
  - Hegedűverseny,
  - Schumann, Chopin, Brahms, Csajkovszkij zongoraverseny,
- Dvořak:
  - Csellóverseny,

– Kamarazene:
- Mozart:
  - Vonósötös, fúvósoktett,
- Beethoven:
  - Vonósnégyes,
- Schubert:
  - "Pisztráng"-ötös,
- Brahms:
  - f-moll zongoraötös,
- Schumann:
  - d-moll Trio,
- Dvořak:
  - Néger-vonósnégyes,
- Stravinszky:
  - Egy katona története,

– Operák:
- Purcell:
  - Dido és Aeneas,
- Monteverdi:
  - Poppea megkoronázása,
- Mozart:
  - Figaro házassága,
  - Don Juan,
  - Varázsfuvola,
- Beethoven:
  - Fidelio,

- Rossini:
  - Sevillai borbély,
  - Mózes,
- Verdi:
  - Traviata,
  - Aida,
  - Othello,
- Puccini:
  - Bohémélet,
  - Manon Lescaut,
  - Turandot,
- Wagner:
  - A bolygó hollandi,
  - A nürnbergi mesterdalnokok,
- Schönberg:
  - Mózes,
- Durkó:
  - Mózes,
- Szokolay:
  - Vérnász,
- Balassa:
  - Az ajtón kívül
  -

• Szemelvények a populáris zene irodalmából:

– klasszikus és modern jazz, amerikai és Amerikán kívüli jazz, country, Webber: Macskák, Bernstein: West Side Story stb.

• További választható művek:

– Szonáta, szimfónia, kantáta, mise

– Szonáta:

- Domenico Scarlatti:
  - Szonáták,
- Bach:
  - fuvolaszonáták,
  - triószonáták,

- Haydn:
  - zongoraszonáták,
- Mozart:
  - Hegedűszonáták,
- Beethoven:
  - zongora-,
  - hegedű- és csellószonáták,
- Schumann:
  - g-moll Szonáta,
- Chopin:
  - b-moll v. h-moll Szonáta
- Liszt:
  - h-moll Szonáta,
- Brahms:
  - zongora-, hegedű- és csellószonáták,
- Franck:
  - Szonáta hegedűre és zongorára,
- Kodály:
  - Szonáta csellóra és zongorára,

– a választottak közül valamely tétel

– Szimfónia

- Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert, Schumann, Brahms, Csajkovszkij, Franck, Honegger, Sosztakovics műveiből, ill. azokból egy-egy tétel.

– Kantáta, mise

- Bach:
  - Parasztkantáta, egy az egyházi kantáták közül,
- Händel:
  - Béke-óda,
- Brahms:
  - Schicksaalslied (A Sors dala),
- Honegger:
  - Karácsonyi kantáta,
- Orff:
  - Carmina Burana,
- Schönberg:
  - Egy varsói életbenmaradott,

- Sosztakovics:
  - Alekszander Nyevszkij,
- Bartók:
  - Cantata profana,
- Sárközi:
  - Júlia-énekek,
- Petrovics:
  - Törökországi levelek (5. kantáta)

– Mise:
- Bach:
  - h-moll Mise – részletek,
- Mozart:
  - c-moll Mise, Krönungsmesse, Requiem,
- Beethoven:
  - Missa Solemnis,
- Verdi:
  - Requiem,
- Dvorak:
  - Requiem,
- Janáček:
  - Ószláv Mise,
- Stravinsky:
  - Mise
  -

– Szemelvények a populáris zene irodalmából:
- klasszikus és modern jazz, amerikai és Amerikán kívüli jazz, Mahalia Jackson, Chick Corea, country, Webber: Evita, Aspects of Love, magyar rock (Bródy)

• Reprodukció: Daltanulás – többségben hallás után, modellkövető éneklés (hallás utáni daltanítás során), ismétlésekkel – memorizálás, memória fejlesztés; a magyar népzenéből – zsoltározó dallamok, melizmatikus dallamok, 8. o.-ban népballadák és verstani vonatkozásaik; pogány és keresztény elemek európai népdalokban, különös tekintettel kolinda dallamokra és szövegekre; információk, ismeretek a dél-afrikai és dél-amerikai népdalok, népzenék zenei és nem-zenei jelenségeiről, karakterek számbavétele. Zeneileg kívánatos vokális megszólaltatás lapról éneklésnél is. Pentaton vagy egyszerű hétfokú népdal lapról olvasása és kottaírással történő lejegyzése; a népdalok hangszeren történő megszólaltatása, a zenei folyamatosság visszaadásával; a népdalok gesztikus/mimikus megjelenítése ritmikus, motorikus vonulatukkal együtt – tánccal, vagy ritmushangszerek valamelyikével. A műzenei szemelvények rövid részleteinek, motívumainak énekhangon és hangszere(ke)n történő megszólaltatása; ha a zene

karaktere ezt kínálja, a műzenei szemelvények gesztikus és mimikus ritmikus/motorikus vonulatának megjelenítése; a zenei jelenségeknek a tanulók által történő felismerése, zenei szakszókincs segítségével történő jelölése; karakterazonosítás verbálisan is, verbális számadás zenei és nem-zenei jelenségekről.

- Improvizáció: Vokális és hangszeres kötött improvizáció – a dalokban előforduló hangkészlettel, jellegzetes dallami, ritmikai fordulatokkal; dalok variálása, dallamban, szövegben, ritmusban; hangszeres kísérletezés: népdalszerű zenei kisformák létrehozatala. Rövid háromrészesség, rondo forma rögtönzése a műzenei szemelvényekből nyert dallami és ritmikai motívumok felhasználásával, variálásával. Serdülőkről lévén szó, akik sokféle zenei élményháttérrel rendelkeznek, nem nagyon számíthatunk arra, hogy improvizációikban népi elemeket fognak hozni. Ha vannak mégis jól megragadható zenei fordulatok főleg a zsoltározó dallamokból és a dél-amerikai zenékből, azokat variálhatják.A hangszeres improvizációt nem állíthatjuk egyéni követelményként. Ha a tanulók közül mégis többen játszanak hangszeren, akkor improvizációs megnyilvánulásaikat általában maguk kezdeményezik. A hangszeres improvizációnál, természetesen, a tanulók maguk választhatják meg azt a hangszert, amelyen rögtönzőkészségüket be akarják mutatni. Mindenfajta hangszer megszólaltatásának teret lehet adni a harmonikától a gitárig, népi hangszerekig bezárólag. Ha a hangszeres készséggel rendelkező tanulók olyan elfogadható szinten játszanak, válalkozhatnak az osztály énekének kíséretére is.

- Műzene: Az 5-6. osztálynál ajánlott százalékos arányok továbbra is érvényben maradnak a műzene és népzene között, valamint az egyes tevékenységmódok között (befogadás, reprodukció, improvizáció). Tanári segítséggel, de önállóan is keressék meg a tanulók a zeneműveknek a kapcsolatait más művészeti ágakkal.

Várható eredmények a 8. évfolyam végén

- Befogadás: Az osztály meghallgat és memorizál legalább 12-12 magyar és nem magyar (európai és Európán túli) népdalt; képes a népdalok összjellegének megragadására; képes a népdalok tanári, ill. hangfelvételről történő bemutatását koncentráltan követni; képes a népdalok zenei összetevőinek észlelésére, jellegzetességeik kiemelésére, a zenei szakszókincs szerinti jelölésére; rögzíti az ismereteket arról, hogyan illeszkednek a népdalok, a hangszeres népzenék a népszokások rendszerébe, összefüggései közé (eredet, alkalom, stb.); igénye van a dalok szövegében még nem ismert szavak, kifejezések megismerésére. A tanuló meghallgat és memorizál legalább 8-8 magyar és nem magyar (európai és Európán túli) népdalt; képes a memorizált dalok felismerésére, azonosítására; részt vesz aktívan a hangzás alapján történő intellektuális feldolgozásban; képes a zenei jelenségek felismerésére, saját, majd egyre inkább zenei szakszókincs szerinti jelölésére, érdekes dallamfordulat észrevételezésére, különböző zenei jegyek közegében dalok összehasonlítására (földrajzi különbözőségek szerint pl.); a dalokról verbális ismeretekkel rendelkezik. Az osztály tájékozott a romantika és a XX. századi zene remekműveinek zenei sajátosságaiban (új műfajok: a romantikus dal, a szimfónikus költemény; a XX. századi zene irányzatai, új kifejezési eszközei, új zeneszerzéstechnikák); tudja elemezni ismert magyar népdalok kórusművekben, hangszeres művekben való műzenei feldolgozásait, ismeri a feldolgozás eszközeit. Képes 5-8 perc terjedelmű zenemű figyelemmel kísérésére, különös tekintettel annak zenei összetevőire (a tanulók megállapítják, milyen sajátos jegyei vannak a cigányzenének, s hogy ezek valóban megjelennek-e Brahms, Dvorak, Ravel műveiben, s a verbunkosban). Az osztály egyes tagjai által gyűjtött hangfelvételeket meghallgatják, elemzik, értékelik; a zenei jelenségeket megfigyelik, felismerik, azonosítják, verbalizálják, különös tekintettel a zenei karaterek differenciálódására; megjegyzik a műzenei szemelvényekről a

figyelmes meghallgatás során nyert verbális ismereteket, információkat. A tanuló tájékozódik a teljes műzenei hangzástartományban, képes a komoly és populáris zenében fellelhető különbségek összehasonlítására, verbalizálására; felismeri a romantikus és XX. századi zenekart, a speciális összetételű együtteseket hangzásuk alapján; tájékozott a 19. és 20. századi magyar zene történetében, irodalmában; 5-10 perces műzenei szemelvényeket figyelemmel követ; 5-5 romantikus és XX. századi komoly zenei műalkotást felismer és ismérveiket fel tudja sorolni; 5-5 pop-zenei számot pontosan felismer és, zenei ismérveiket felsorolja.

- Reprodukció: Az osztály tanévenként kb. 20-25 népdalt tud énekelni tanári segítség nélkül; képes a zeneileg kívánatos homogén vokális megszólaltatásra, a folyamatosan fejlesztett belső hallás alapján a népdalok lüktetésére épülő belső éneklésre; képes a népdalok gesztikus/mimikus, ritmikus/motorikus megjelenítésére – táncban, és/vagy a ritmushangszerek valamelyikével; képes a népdalok hangszere(ke)n történő, a zenei folyamatot őrző megszólaltatására. Szóban számot ad zenei (többek között karakterre utaló) és nem-zenei jelenségekről. A tanuló részt vesz az osztály munkájában, a közös éneklésben; 10-12 népdalt elénekel emlékezetből önállóan vagy tanári segítséggel, vagy a népdal valamilyen zenei paramétere mentén megjeleníti (ritmus elmondása, eltapsolása, szöveg elmondása dinamikával). [Mutáló tanulók pedagógiai tapintatot igényelnek.] Képes a zenei jelenségek verbális jelölése, saját és zenei szakszókinccsel is; képes azon társas alkalmaknak az ismertetésére, amelyen a szóban lévő népdalok megszólalnak. Az osztály képes emlékezni a műzenei szemelvények felszólító jelleggel bíró, vagy más karakterisztikus részeire, s ezeket felidézni; képes 10-10 komoly és szórakoztató zenei műből ének hangon jellegzetes részleteket megszólaltatni; képes a műzenei szemelvények gesztikus/mimikus, ritmikus/motorikus vonulatának megjelenítésére – tánccal, vagy ritmushangszerek valamelyikével; képes a műzenei szemelvények könnyebben megragadható részleteinek, motívumainak vokális megszólaltatására (ezt megtehetik a zenei folyamat egyidejű követésével). Az osztály tanulói jártasak a zenei szimbólumrendszerben (a zenei olvasás, írásban); képesek a zenei folyamat, folytonosság megőrzésével megszólaltatni a műzenei szemelvények rövid részleteit, motívumait hangszere(ke)n; képesek a romantika jelentősebb műfajainak az ismérveit szóban megfogalmazni (romantikus dal, kis zenei formák, nemzeti opera, szimfónikus költemény). A tanuló képes a korábban megismert hangszeregyüttesek és zenekarfajták hangszínének azonosítására, a műzenei szemelvények gesztikus/mimikus eseti megjelenítésére; képes szóban számot adni néhány zenei és nem-zenei jelenségről, többek között történeti vonatkozásokról, más művészeti ágak műalkotásaival való összefüggésekről; képes zenei karakterek önálló szóbeli megfogalmazására és írásban megfogalmazni, miért teszik személy szerint neki egy bizonyos mű, vagy miért szeret egy bizonyos zenei előadóművészt, vagy együttest.

- Improvizáció: Az osztály variálni tudja a népdalokban előforduló hangkészletet, jellegzetes fordulatokat vokális és hangszeres kötött improvizációikban, hangszeres kísérletezések során képes népdalszerű zenei kisformák létrehozatalára. Az osztályban azok a tanulók, akik hangszeres tanulmányokat folytatnak, vagy akik csak zenekedvelésből amatőr módon muzsikálnak, hangszeren rögtönöznek olyan zenei egységeket, amelyeknek a dallami, ritmikai motívumait felhasználják. A zenei egység meghaladhatja a 8 ütemet, sőt, megkísérelhetik kis háromrészesség vagy mini-rondoforma "megkomponálását". A tanuló létrehoz mini-háromrészes szerkezetet énekes improvizációban a műzenei szemelvényekből elraktározott motívumok variálásával.

Eszközök

- Tárgyi eszközök:

– Hangszerek: Zongora vagy pianinó, "c"-szoprán furulya, metallofon, xilofon, fémháromszög, réztányér, tikfa, kisdob, kézidob, pergődob, csörgődob, gitár, stb. (A zongora, ill. pianinó kivételével minden említett hangszerből lehetőleg legyen több darab, ezáltal is biztosítva, hogy az osztály 25-35%-a azonos hangszertipust kezelhessen.)

– Eszközök: Tábla (ötvonalas rendszerrel vonalozva), a zenei írás-olvasást segítő segédeszközök (pl. posztótábla, mozgó hangsortábla, hangjegykirakó, hanglétra, fémtábla, mágneses korongok, ritmus- és dallamkártyák 1-2-3-4. o. számára, mozgó hangsortábla), a zenetörténet nagyjainak a képei, a zenetörténeti folyamatot szemléletessé tevő időrendi táblázatok.

– Audiovizuális eszközök: rádió, lemezjátszó, CD-játszó, magnó (ha lehet, két kazettás), videolejátszó és -felvevő, TV, diavetítő, írásvetítő, epidiaszkóp.

– Tanári segédlet

  - Falvy Zoltán: A magyar zene története, Zmk, 1985,
  - Sárosi Bálint: Magyar népi hangszerek, Tkvk, 1977,
  - Vargyas Lajos: A magyarság népzenéje, Zmk, 1981,
  - Kodály-Vargyas: A magyar népzene, EMB, 1994,
  - Dobszay László: A magyar dal könyve, EMB, 1992,
  - Varga Marianna: Néprajz mindenkinek – Magyar népviseletek, Tkvk, 1982,
  - Szomjas-Schiffert György-Csenki Imre: Néprajz mindenkinek – Népdalaink a magyar történelemben, Tkvk, 1984,
  - Bárdos Lajos: Írások népzenénkről, Tkvk, 1988,
  - Drucker Péter: Dalgyűjtemény I-II., Tkvk, 1994,
  - Brockhaus-Riemann: Zenei Lexikon I-II-III. Zeneműkiadó (=Zmk), 1885.,
  - Böhm László: Zenei műszótár, Editio Musica Budapest (=EMB), 1990,
  - Darvas Gábor: A zene anatómiája, Zmk, 1974,
  - Tóth Dénes: Hangversenykalauz, Zmk, 1962,
  - Balassa-Gál: Operakalauz, Zmk, 1956,
  - Bartha Dénes: A zenetörténet antológiája, Zmk, 1974,
  - Kroó György – Kárpáti János: Muzsikáló zenetörténet I-IV., Gondolat,1960-1964,
  - Dobszay László: A gregorián ének kézikönyve,EMB,1993,
  - J.H.d.v. Meer: Hangszerek, Zmk, 1983,
  - Papp Géza: Készségfejlesztés az általános iskolai énekórán, Tankönyvkiadó (Tkvk), 1981,
  - Laczó Zoltán: Zenehallgatás az általános iskola alsó tagozatában, Tkvk, 1985,

– Ajánlott irodalom:

  - Rowley (szerk.): A zene könyve, Zmk, 1981,
  - Stéphane Gris: A hangszerek csodálatos világa, Zmk, 1984,
  - Gülke, P.: Szerzetesek, polgárok, trubadurok, EMB, 1990,

- Kallós Zoltán: Balladáskönyv, Magyar Helikon, 1974,
- Vargyas Lajos: Balladáskönyv, Zmk, 1990,
- Kerényi György: Magyar énekes népszokások, Gondolat, 1982,
- Kerényi György: Százszínű csokor, EMB, 1994,
- Forrai Katalin: Daloló ábc, Zmk, 1990,
- Forrai Katalin: Daloló állatok, EMB, 1993,
- Forrai Katalin: Európai gyermekdalok I-II., EMB, 1994,
- Benkő Dániel-Szunyogh Balázs: Régi magyar dalok gitárkísérettel I-II-III, EMB 1994,
- Ádám Jenő: A dal mesterei I-II-III, Zmk, 1985, Molnár-Kern-Ádám: Daloskert, EMB, 1994,
- Szokolay: Magyar gyermekdalok két és három furulyára, EMB, 1994,
- Czidra László: Furulyamuzsika, EMB, 1994,
- Béres: Furulyazene, Zmk,
- Farkas F.-Szekeres K: Karácsonyi album, 1970,
- Sugár Rezső: Magyar gyermekdalok egy és két gitárra, Zmk,

– Tanulói segédlet:
- Kodály Z.: 333 olvasógyakorlat, EMB, 1994,
- Kodály: Ötfokú zene I-IV, EMB, 1994,
- Kodály: 15 kétszólamú énekgyakorlat, EMB, 1994,
- Kodály: Epigrammák, EMB, 1994,
- Tegzes György: Hétfokú olvasógyakorlatok I-II., Zmk, 1993,
- Bartók: Gyermekeknek I-II. (zongorára) EMB,
- Bartók: Mikrokozmosz I-VI. EMB, (zongorára),
- Szőnyi Erzsébet: Biciniumok I-VI. Zmk, 1990,
- W.A. Mozart: 30 kánon, EMB, 1994,

• Tankönyvek:
– Szabó Helga: Ének-zene tankönyvek a szakosított tantervű osztályok számára, 1-8. o. Tkvk, 1994.
– Könyvtári állományban tartsunk olyan tankönyveket is, amelyeket aktuálisan nem használunk! (Lukin Eszter, Lukin László, Ördög László, Dr. Riznerné, Ugrin Gábor szerzőségi köréből is.)

• Hanglemezek:
– Zenehallgatás az általános iskolák 1-2. osztálya számára,
– Zenehallgatás az általános iskolák 3. osztálya számára,
– Zenehallgatás az általános iskolák 4. osztálya számára,
– Zenehallgatás az általános iskolák 5. osztálya számára, *

– Zenehallgatás az általános iskolák 6. osztálya számára,
– Zenehallgatás az általános iskolák 7. osztálya számára,
– Zenehallgatás az általános iskolák 8. osztálya számára,
– * 5. osztálytól kezdve minden osztály számára három lemez készült. A felső tagozat zenehallgatási anyaga összesen 12 lemezen található, az alsó tagozatosoké pedig 3 lemezen.

DRÁMA ÉS TÁNC

„A drámajáték megkönnyíti az ismertanyag rendszerezését, hozzásegít ahhoz, hogy a játszók minél gazdagabb személyiséggé váljanak, reálisabb képük legyen önmagukról anélkül, hogy eltűnne életükből a további vizsgálódáshoz szükséges derű.” Gabnai Katalin

A *dráma* olyan csoportos játéktevékenység, amelyben a résztvevők képzeletbeli világot építenek fel, majd ebbe a képzeletbeli világba szereplőként bevonódnak. A fiktív világban valódi problémákkal foglalkoznak, s ezekből a találkozásokból valós tudásra és tapasztalatra tesznek szert. Annak ellenére azonban, hogy dráma a színház eszközeit alkalmazza, a drámapedagógiai tevékenységben a nevelést, magát a folyamatát hangsúlyozza, nem feltétlenül jár együtt közönség előtt bemutatott előadással A *tánc* .a zene, a ritmus és a mozgás egységének élményét adja. A drámajáték és a tánc a *szabadidő* egyik kitüntetett tevékenysége is.

Célok és feladatok

- A csoportos játékhoz és a megjelenítéshez, a ritmikus mozgáshoz szükséges készségek, képességek fejlesztése;
- A zene és a mozgás összehangolásának képességét fejleszteni;
- Rögtönzési és együttműködési képesség fejlesztése;
- Ismeretszerzési, tanulási és problémamegoldó képesség fejlesztése;
- A dráma, a színház és a tánc formanyelvének megtapasztalása;
- A megismerő- és a befogadóképesség fejlesztése.

Szempontok a sajátos nevelési igényű tanulók fejlődésének támogatásához

A drámajátéknak kitüntetett szerepe, terápiás hatása lehet valamennyi sajátos nevelési igényű tanuló fejlődésének támogatásában. Észlelési korlátaikból következő hátrányaik látványosan csökkenhetnek, mozgásbiztonságuk fejlődhet, énképük alakul, társas kapcsolataik javulhatnak.

Szempontok a mozgássérült tanulók fejlődésének támogatásához:
Lehetőség szerint vegyen részt a foglalkozásokon.
Nagyon fontos annak ismerete, hogy az adott gyerek számára melyik mozgás káros.

Szempontok a látássérült tanulók fejlődésének támogatásához:
A mozgással összefüggő szabályokon kívül fontos a tárgyak használatáról is elmondani a legfontosabbakat.
Egyedül jól ismert térben mozognak biztonságosan.

Szempontok a tanulásban akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:
- Figyelmük tartósságát, a feladattartásra való képességük fejlődését támogassuk.

Szempontok a beszédfogyatékos tanulók fejlődésének támogatásához:
Kellő fokozatossággal vegyenek részt élettelen tárgyak, növények, állatok emberek megjelenítésében. Kezdetben – amíg csak szükségük van rá – mondjuk együtt velük a szöveget.

Az autisztikus tanulók fejlesztésének elvei, fejlesztési feladatok:
Társas helyzetekben megfelelő mozgásformák kialakítása;

Szempontok a pszichés fejődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:
Különös figyelmet fontos fordítanunk az ének-mozgás-ritmus összehangolására;

6-9 évesek

A dráma és a tánc alkalmazásának célja
- közösségépítés, bizalom, társakkal való kapcsolat, együttműködés kialakítása és ápolása;
- nagy- és finommozgások fejlesztése;
- látás, hallás, tapintás, testtudat erősítése;
- térben és időben való tájékozódás segítése.
- emlékezet, figyelem, képzelet, problémamegoldó gondolkodás fejlesztése;
- az együttműködés képességének fejlesztése;
- szerepjátékok révén fantázia és valós játékhelyzetekben való helytállás gyakorlása;
- énkép és önismeret kialakítása;
- ön- és emberismeret, önbizalom erősítése;
- önkifejezés, beszédkészség fejlesztése;

- konfliktuskezelés és döntési képességének kialakítása;
- öntevékenység, alkotóképesség fejlesztése;
- érzelmi stabilitás, morális érzékenység fejlesztése;
- esztétikum iránti fogékonyság kialakítása, a befogadás készségének fejlesztése.

10-14 évesek

- dramatikus technikák elsajátítása;
- színházi élmények megfogalmazása szóban és írásban;
- színház és drámaelméleti fogalmak megismerése (monológ, mímes játék, kellék, jelenet, felvonás, fő- és mellékszereplők, párbeszéd, cselekmény, konfliktus, díszlet);
- színházi előadások megtekintése, a látottak elemzése;
- öntevékenység, alkotóképesség fejlesztése;
- jelenetek improvizálása.

Tevékenységek

A tanulói tevékenységek folyamatosan egymásra épülnek, felhasználásuk köre koncentrikusan bővül.

6-9 évesek **Dráma**	**10-14 évesek** **Dráma**
Kapcsolatteremtő játékok - ismerkedő játékok (névlánc, rátalálós, szemkontaktust igénylő gyakorlatok, ha lenne egy szigetem…) - társválasztó játékok (Állj meg és csoportosulj - kommunikációs játékok	Kapcsolatteremtő játékok - Ismerkedő játékok (névlánc, rátalálós, szemkontaktust igénylő gyakorlatok, ha lenne egy szigetem…) - társválasztó játékok - kommunikációs játékok
Érzékelésfejlesztő játékok - tapintás, hallás, ízlelés (Állathangok, Illatasszociáció, …) - Látás fejlesztése (Fényvadászat…)	

Ritmusjátékok - ritmusérzéket fejlesztő játékok (eszközökkel is)	
Mozgásfejlesztő gyakorlatok - lazítógyakorlatok - testhelyzet- és testmozgást megfigyelő gyakorlatok - nagy és finommozgást fejlesztő gyakorlatok - egyensúlygyakorlatok (Tedd a földre! Az utolsó a nyertes…)	Mozgásfejlesztő gyakorlatok (A szobor, A festmény, A festmény utáni állapot, Legyél gép! Családi perpatvar…)
Beszédkészséget fejlesztő gyakorlatok - légzőgyakorlatok - hangadás, hangerő, artikulációs, gyorsasági gyakorlatok - nyelvtörők, mondókák, kiszámolók, köszöntők, versek mondása - történetek, mesék elmondása - párbeszédek szituációs játékokban	Beszédkészséget fejlesztő gyakorlatok - légzőgyakorlatok - artikulációs, gyorsasági gyakorlatok - nyelvtörők, köszöntők, versek mondása - történetek, mesék elmondása - párbeszédek szituációs játékokban
Bizalomjátékok - meglévő kapcsolatok próbatétele (csukott szeműt vezet nyitott szeműt…)	Bizalomjátékok - meglévő kapcsolatok próbatétele (csukott szeműt vezet nyitott szeműt…)
Lazító és koncentrációs játékok - fáradtságot enyhítő gyakorlatok - fizikai és szellemi felfrissülést szolgáló játékok - asszociációs gyakorlatok - memóriajátékok, - figyelemkoncentrációt fejlesztő gyakorlatok	Lazító és koncentrációs játékok - fáradtságot enyhítő gyakorlatok - fizikai és szellemi felfrissülést szolgáló játékok - asszociációs gyakorlatok - memóriajátékok - figyelemkoncentrációt fejlesztő gyakorlatsorok
Interakciós játékok - közös tevékenységet igénylő gyakorlatok (páros, kiscsoportos) (Bogozós, Földrengés, Molekula…)	Interakciós játékok - közös tevékenységet igénylő gyakorlatok (Családfotó játék, beállunk a festménybe, Földrengés, Legyél gép…)
Ön- és csoportismereti játékok (Tükörjáték, Rátalálós…)	Ön- és csoportismereti játékok (Rátalálós, Ha lenne egy szigetünk…)

Vizuális- és drámajátékok - szituációs játékok (a napi életből vett egyszerű témák – takarítás, bevásárlás, telefonálás… emberi viszonyok: tanár-diák, szülő-gyermek, orvos-beteg…) - tükörjátékok - árnyjáték, arcjáték, tekintettartás, némajáték - rajzsorozatok készítése egyszerű történetek bemutatásához - vitaindító szerepjátékok - tantárgyakhoz kapcsolódó játékok - közös dramatizálás	Vizuális- és drámajátékok - szituációs játékok (napi élményre épülő témák: telefonálás, baráti kapcsolatok, szerelem, barátság…) - tükörjátékok - árnyjáték, arcjáték, tekintettartás, némajáték - rajzsorozatok készítése egyszerű történetek bemutatásához - vitaindító szerepjátékok - tantárgyakhoz kapcsolódó játékok közös dramatizálás
6-9 évesek **Tánc**	**10-14 évesek** **Tánc**
Játékok • Kiolvasó, párcsaló, kapuzó, csúfoló, ráolvasó, ügyességi és szabályjátékok játékok	Játékok • Ügyességi játékok, erőpróbák, • Szerepjátékok (farsang, lakodalmas);
Ritmika • Járás ütemtartással, negyedes tapssal, nyolcad értékű zenére ritmussal; • Járás negyedes léptekkel, közben éneklés	Ritmika • Motívumok táncolása ritmustapssal; • Visszhangjáték ritmustapssal; • Kétszólamúság a mozgásban
Motívumok • Dobogó lépések előre, hátra, • Csárdások jobbra, balra, • Negyedes höcögve; • Dunántúli ugrós motívumok	Motívumok • Lánytánc motívumok (csárdás, sarkas, lengető) • Dél-alföldi ugrós motívumok, légbokázó, csapó, • Rábaközi verbunk

Módszertani ajánlások

6-9 évesek. Ezekben az években fontos, hogy a gyerekek napi tevékenységét áthassa a drámajáték és a tánc.
Törekedjünk arra, hogy a gyerekek szívesen vegyenek részt a tevékenységekben, de ne marasztaljuk el azokat, akik eleinte csak csendes szemlélői kívánnak lenni. Fokozatosan vonjuk be őket is a közös gyakorlatok végzésébe.
Drámajátékban célszerű, ha eleinte csak páros, kiscsoportos, csoportos tevékenységeket végeztetünk a gyerekekkel, majd ezután térünk át az egyéni megjelenítésre. Gyakran kapjanak olyan feladatokat, amikor a tanító meséi, történetei indukálnak valamilyen mozgássort.

A némajáték a zárkózott, szereplésre nehezen vállalkozó gyerekek számára is megteremti az önkifejezés lehetőségét. Jól megtervezett és felépített alapozó tevékenység után képesek rögtönzött jelenetek bemutatására..
Háttérből irányítsunk, ne törekedjünk arra, hogy a mi elképzelésünket valósítsák meg., tudjunk együtt játszani velük.

Tánc közben kezdetben keveset korrigáljunk, sokat dicsérjünk, hogy a gyerekek minél oldottabban, motiváltabban vegyenek részt a munkában. A gyerekek megtapasztalják, hogy szabad tévedni, nincs elmarasztalás.

10-14 éves kor. *Drámajátékban* a korábban megkezdett készségfejlesztő gyakorlatok az adott életkor igényeihez igazítva sikeresen alkalmazhatók. A mozgásos gyakorlatoknál egyre nagyobb szerepet kapnak a jellemábrázolást segítő kifejezésformák, a beszédgyakorlatokban nagy hangsúlyt kap a kifejező beszéd. Megismernek és alkalmaznak különféle dramaturgiai fogalmakat, például szereplő, hős, helyszín, cselekmény, konfliktus,, üzenet stb.
A napi események feldolgozása segít az önismeret, önértékelés és megfelelő énkép kialakításában, az érzelmeik kifejezésében. A rögtönzött játékokban gyakorolják a különféle élethelyzetek felismerését és azokban való eligazodást.
A szülőktől való folyamatos leválás időszakában különösen jelentős azoknak a gyakorlatoknak a szerepe, amelyek segítik őket társas kapcsolataik kialakításában és megtartásában, konfliktusok feloldásában.
Az időszak végén a tanulók megismerkednek a legegyszerűbb színpadi trükkök fajtáival, a különféle történelmi korokra jellemző mozgáskultúrával, színházi elemekkel, stílusokkal. Színházi előadások közös megtekintése és megbeszélése számos újabb fejlesztési lehetőséget kínál.

Várható eredmények a 4. évfolyam végén

- A gyerekek szívesen vesznek részt dramatikus játékokban.
- A készségfejlesztő gyakorlatok révén fejlődik kommunikációs készségük, fantáziájuk, mozgáskoordinációjuk, figyelemkoncentrációjuk.
- Képesek önállóan kifejezni gondolataikat, érzelmeiket.
- Képesek önállóan elmondani néhány verset, mondókát, mesét, köszöntőt.
- Tudnak figyelni társaikra vers és mesemondáskor, dramatizáláskor.
- Részt vesznek rövid mesék közös dramatizálásában.
- Ismerik a következő szavak jelentését: mese, szereplők, helyszín, párbeszéd, mímes játék, kellék.
- Fejlődik együttműködési készségük, toleranciájuk, bővülnek társas kapcsolataik.
- Nő az osztályban az egymásért érzett felelősség és az egymás iránti bizalom.
- Részt vesznek a táncban, megkísérlik mozgásukat negyedes tapssal kísérni.
- Ismernek ugrós motívumokat, ezeket zenére eltáncolják.

Várható eredmények a 6. évfolyam végén

A gyerekek a drámajátékban valós helyzeteket jelenítenek meg.
Fejlődik önismeretük.
Fejlődik kommunikációs készségük.
Képesek pantomimes gyakorlatok, némajátékok bemutatására.
Bővül a drámával és a színházzal kapcsolatos szókincsük: szereplő, helyszín, cselekmény, párbeszéd.
A tanult táncmotívumokat képesek zenére párban eltáncolni.

Várható eredmények a 8. évfolyam végén:

- A gyerekek drámajátékban megjelenítenek fiktív helyzeteket.

- Fejlődik kommunikációs készségük, törekednek a pontos kifejezésre.
- Fejlődik együttműködési készségük.
- Fejlődik önértékelésük.
- Képesek, jellemábrázoló mozgások bemutatására.
- Figyelnek társaik produkciójára, elemzik és értő módon értékelik azt.
- Bővül a drámával és a színházzal kapcsolatos szókincsük; ismerik a feszültség, konfliktus, fordulópont, szerepcsere, monológ szavak jelentését.
- Színházlátogatások élményeire reflektálnak.
- A tanult táncmotívumokat képesek zenére és énekléssel, párban és csoportban helyes ritmusban eltáncolni.

EMBER ÉS TÁRSADALOM

TÁRSADALOMISMERET
1-4. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok
A *kulcskompetenciák* közül kitüntetett szerepet szán az anyanyelvi kommunikáció, a hatékony önálló tanulás, a szociális és állampolgári kompetencia, valamint az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség fejlesztésének.

Az iskolai nevelés *kiemelt közös feladatai* közül erőteljesen hozzá kíván járulni az énkép és önismeret, a hon- és népismeret, egy differenciált identitás megalapozásához, az aktív és környezettudatos magatartásra való neveléshez, a tanulási képességek megalapozásához, valamint a felnőtt lét szerepeire való felkészüléshez.

Tartalmi célkitűzéseit tekintve a kerettanterv az Ember és társadalom *műveltségterülethez* kapcsolódik, és alkalmas e terület 1-4. évfolyam számára kijelölt központi elvárások teljesítésére.

A NAT fenti tartalmi területekhez kapcsolódó célkitűzései – az életkornak megfelelő szinten – beépültek a kerettanterv célrendszerébe és feladatleírásába.

A társadalomismereti program kiemelt fejlesztési céljai és feladatai a **szociális kompetenciák** fejlesztése terén – a Nemzeti Alaptantervvel és a kerettanterv horizontális elvárásaival összhangban – a következők:

- Az emberi – társadalmi – kulturális jelenségek iránti kíváncsiság felkeltése és fenntartása a tanulás teljes időtartama alatt. A sajáttól eltérő kulturális és gondolati tartalmak befogadása iránti nyitottság és az előítéletektől való mentesség megalapozása.
- Széleskörű társadalmi tapasztalatok szerzése a mindennapok világából, az ételkornak megfelelő területeken és mélységben, megfigyelés és beszélgetések keretében. E tapasztalatok közös feldolgozása: elemzése, általánosítása, transzponálás és rendszerezése.
- Az emberi világ jelzéseinek megértése, a világban való tájékozódás, eligazodás képességének megalapozása és az emberi világon belüli saját helymeghatározási képesség fejlesztése.
- Az önismeret és a reális önértékelés megalapozása – önmegfigyelés, önreflexiós gyakorlatok, és a környezetből kapott visszajelzések feldolgozása révén.
- Az együttműködési és segítségnyújtási készség megalapozása, fejlesztése és folyamatos működtetése olyan – az egymásra utaltságot magukban rejtő – feladatok keretében, amelyek együttműködés nélkül nem oldhatók meg jól.
- Az önmaguk és más emberek iránti felelősségérzet felkeltése a gyerekekben. A közjó iránti elkötelezettség megalapozása. A szociális érzékenység megalapozása és a szolidaritás érzésének kialakítása a gyerekekben az elesettekkel és a rászorulókkal szemben. Alkalmak felkínálása a tanulási folyamat keretében ezeknek az attitűdöknek a gyakorlati mozgósítására.
- A közösség fejlesztése közösségi élmények és olyan tevékenységek által, amelyek igazán jól csak a teljes közösség összehangolt tevékenységével oldhatók meg.

- A közösségi szabályok funkciójának megértetése, a normatudat kialakítása. A szabályalkotás képességének megalapozása.
- A feladatvállalás és az aktivitás ösztönzése, illetve segítése motiváló és az egyéni különbségeket figyelembe vevő, gazdag, és alternatívákat is magában rejtő tevékenységrendszer biztosításával.
- A koncentrációs képesség, az időgazdálkodási képesség és a döntési képességek fejlesztése egyéni és csoportos feladatok keretében. Az értékeket védő magatartás megalapozása a különféle típusú döntésekhez kapcsolódóan.
- A kreativitás és az önkifejezés képességének fejlesztése különböző – testi, zenei, vizuális, nyelvi – adottságokat megmozgató feladatok keretében.
- A kritikai érzék és a véleményalkotás képességének a fejlesztése állásfoglalást igény gyakorlatok keretében.
- Az együttműködésre és a kreativitásra épülő egyéni és csoportos problémamegoldás képességének fejlesztése – ide érve a célmeghatározás, a tervkészítés, a céltartás és a folyamatkövetés képességét is.
- A több rétegű – nemi, etnikai, kulturális, nemzeti, európai – identitás kialakulásának megalapozása, és a személyiség ezeken nyugvó stabilitásának folyamatos erősítése.

A társadalomismereti témák feldolgozása során a program jelentős mértékben hozzá tud járulni az ismeretszerzést és az információfeldolgozást segítő kognitív képességek fejlesztéséhez az alábbi részterületeken:

- az információszerzés céljából való kérdezés technikájának elsajátítása,
- a megfigyelt, beszélgetés keretében hallott, olvasott, képen látott vagy felvételről hallott információk befogadása,
- a befogadott elemi információk különféle szempontok szerinti rendezése, csoportosítása,
- az azonos halmazba sorolható elemi információk általánosítása, kategóriák alkotása,
- a feldolgozott információk más jelrendszerbe való transzponálása,
- a rendszerezett információk elemzése, belőlük következtetések levonása.

Szempontok a sajátos nevelési igényű tanulók fejlődésének támogatásához

Szempontok a mozgássérült tanulók fejlődésének támogatásához:
Fontos, hogy a mozgáskorlátozottságból eredő szűkösebb társadalmi tapasztalatokat lehetőség szerint pótoljuk.

Szempontok a látássérült tanulók fejlődésének támogatásához:
Az információszerzés hiányossága következtében hiányos fogalmak tartalmi gazdagítására fontos törekednünk.

Szempontok a hallássérült tanulók fejlődésének támogatásához
Különösen fontos a tér- és időbeli viszonyok érzékelésének fejlesztése.

Szempontok a tanulásban akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:
Élethelyzetek, emberi magatartásformák megfigyelésének fejlesztése.
A képzelet és a kreativitás fejlesztése.

Szempontok a beszédfogyatékos tanulók fejlődésének támogatásához
Szimulációs játékokban való részvétel, a játék tapasztalatok megfogalmazása segítheti a beszédfejlődést.

Szempontok az autisztikus tanulók fejlődésének támogatásához:
Felesleges információkkal ne terheljük;
Törekedjünk arra, hogy a változásokat, összefüggéseket felismerje.

Szempontok a pszichés fejődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:
Élethelyzetek, emberi magatartásformák megfigyelésének fejlesztése;
Az időészlelés fejlesztése.

Módszertani ajánlások
A társadalomról való tanulás leginkább megfelelő formája ebben az életszakaszban a *projektek* keretében végzett, sokféle tevékenységre és tapasztalatszerzésre épülő, együttműködést igénylő, altív tanulás.

Egy-egy projekt 6-10 tanítási hét tevékenységeit foghatja össze, amelyen belül egyaránt helyet kaphat a délelőtti és a délutáni időszakban, valamint az iskolában és az iskolán kívüli helyszíneken végzett munka.

A projektek egy-egy nagy témakört fognak át, amelyek az egész osztály számára azonosak. A nagy közös téma feldolgozásán belüli részfeladatok azonban már lehetővé teszik a pillanatnyi érdeklődés, illetve adottságok szerinti differenciálást a feladatadásban, illetve feladatvállalásban. Úgy azonban, hogy közben minden gyerek – köztük a sajátos nevelési igényű tanulók is – átélik, hogy valamilyen fontos elemmel hozzájárultak a nagy közös projekt sikeréhez, s egyúttal sokat tanultak társaiktól is.

Szempontok a projekttevékenységek megtervezéséhez
A feladatok kijelölésekor fontos figyelembe venni a tanulók *előzetes ismereteit és tapasztalatait*, s beépíteni ezeket a folyamatba. A meglévő elemekhez kötődő új ismeretek ugyanis mindig sokkal könnyebben rögzülnek, mint az alap nélküliek.

Minden olyan téma esetében, amikor lehetőség van *személyes tapasztalatok* szerzésére, ebben az életszakaszban a tanulásnak ezt a módját érdemes előnyben részesíteni a könyvből vagy egyéb közvetítő forrásból való tanulással szemben.

A projekt keretében választható egyéni, illetve csoportos feladatokat olyan *széles spektrumon* kell megtervezni, hogy abból minden tanuló számára lehessen az ő egyéni képességeinek éppen megfelelő, és a közös tanulás szempontjából is fontos feladatot találni.

A *tevékenységformák változatossága* növeli a tanulási kedvet, elősegíti, hogy a többszintű intelligencia valamennyi fontos összetevője helyet kaphasson a tanulási folyamatban, sikerélményhez és elismeréshez juttatva a tanulók teljes körét. Ezért fontos, hogy a projektekben az életkornak és a gyerekek alkatának megfelelő arányban kapjanak helyet a vizuális-manuális, mozgásos-dramatikus, zenei-ritmikus és szóbeli kommunikációra, illetve olvasásra-írásra alapozott feladatok.

A tevékenységeket úgy érdemes megtervezni, hogy azok *fejlesszék az önállóságot* és minél több esetben épüljenek a *kooperatív tanulási formákra*.

Ajánlott tevékenységek

A megismerést segítő kérdések megfogalmazása.

- Beszélgetés – kortársakkal, családtagokkal, a helyi társadalom tagjaival.
- Adott szempontok szerinti megfigyelések végzése a szűkebb és a tágabb környezetben.
- A tapasztalatok közös elemzése és értékelése.
- A megismert jelenségek összegzése és általánosítása.
- Kapcsolatok keresése a megismert jelenségek között. Következtetések levonása. Okok keresése. Feltevések megfogalmazása.
- A cselekvés, illetve élethelyzet és következménye közötti kapcsolat felismerésének gyakorlása.
- Élmények és tapasztalatok megosztása egymással szóban, rajzban, írásban, illetve tárgyjáték, bábjáték és szerepjáték keretében való feldolgozása.
- Mindennapi élethelyzetek, események, történetek elmesélése, mozgásos, táncos, dramatikus megjelenítése több nézőpontból.
- Személyes érzések és gondolatok kifejezése szóban, rajzzal és festéssel, tánccal és mozgással.
- Távoli világok jellemzőinek megismerése képek, filmrészletek, hangfelvételek tanulmányozása és elemzése révén.
- Személyes vélemények szóbeli megfogalmazása. Érvek gyűjtése a vélemények alátámasztására.
- Mások véleményének meghallgatása. Vélemények megvitatása kisebb és nagyobb csoportokban.
- A feldolgozott témákhoz kapcsolódó kollázsok, makettek és modellek készítése.
- Az egyes témákhoz kapcsolódó tárgyak, képek, információk gyűjtése.
- Tárgyak készítése kézműves technikákkal.
- Szövegek olvasása és értelmezése. Kulcsszavak kiemelése. Egy-egy témakör szókincsének összegyűjtése.
- Tablók készítése, kiállítások rendezése az összegyűjtött anyagokból.
- Egyszerű térképek használata, készítése. Helyszínek modellezése.

A helyi lehetőségek függvényében e tevékenységek mindenkor kiegészülhetnek a modern *információs és kommunikációs technológia* alkalmazására épülő, hasonló funkciójú tevékenységekkel. Amellett, hogy a számítógépes programok, az internet, a digitális fényképezőgép, a filmfelvevő, a hangrögzítő eszközök

és az interaktív tábla használata könnyen elsajátítható a mai gyerekek számára, e technikai eszközök iskolai birtokba vétele fontos szerepet játszhat a családi körből hozott esetleges hátrányok kiegyenlítésében is.

A pedagógus szerepe
A hagyományos tanári előadás, illetve magyarázat ebben az életszakaszban csekély szerepet játszik az eredményesen használható módszerek között. A pedagógus várhatóan akkor lesz a legsikeresebb, ha mindenek előtt *facilitátorként* vesz részt a társas világ megismerését célzó aktív tanulási folyamatban. Fő feladata, hogy a megfelelő feltételek megteremtésével, és a tanulás differenciált megtervezésével elősegítse a gyerekek tapasztalatszerzését. Ugyancsak fontos szerepe lehet az esetlegesen elakadó folyamatok szükség szerinti tovább lendítésében, valamint a közösen megszerzett tapasztalatok rendszerezésében, összefoglalásában, illetve az eredmények értékelésében.

Az értékelés alapelvei
A program lényegéből fakad, hogy nem társul hozzá osztályzatokkal kifejezhető minősítő értékelés. A tanulási folyamat alapvető célja a fentebb megfogalmazott attitűdök és képességek fejlesztése, amelynek megfelelő eszköze a rendszeres és a fejlődésről pontos képet visszatükröző *formatív értékelés*.

Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a folyamat során a tanulók nem tesznek szert sokféle ismeretre. Csupán azt, hogy ebben az életszakaszban nem az ismeretek gyarapodása az értékelés elsődleges tárgya. S különösen nem abban a hagyományos formában, amikor a gyerekek tárgyi tudását valamilyen elvárt szinthez, illetve egymáshoz viszonyítja az értékelés. Ebben az életszakaszban az emberi – társas viszonyokról való *ismeretszerzés örömét* kell megélni, és az *ismeretszerzés alapvető technikáit* kell elsajátítani.

Az értékelés funkciói:
- A projekt munkafolyamatán belül
  - visszajelzések adása, illetve szerzése arról, hogy a gyerekek a kitűzött cél irányába haladnak-e,
  - eközben az önreflekciós és mások értékelésére vonatkozó tanulói képességek fejlesztése, az esetleg szükségesnek mutatkozó korrekciós döntések megalapozása.
- A projekt végén
  - a közös eredmény összevetése a kitűzött célokkal, annak áttekintése, hogy mit sikerült megvalósítani, és mit nem;
  - annak megvizsgálása, hogy melyik csoport, illetve konkrétan melyik gyerek milyen módon teljesítette a vállalt feladatait;
  - ki miben volt sikeres, és mi segítette ebben;
  - ki mit nem tudott jól elvégezni, mi lehetett ennek az oka, és mit kell esetleg másképp csinálnia a következő projektben.

Az értékelés formái:
- Szóbeli tanulói önértékelés – a munka folyamán több alkalommal, egy-egy kisebb szakasz befejezésekor, valamint a projektek lezárásakor.
- A társak munkájának szóbeli értékelése – az együtt dolgozó gyerekek kölcsönös visszajelzései csoporttársaik számára a munka folyamán a konkrét helyzettől függően több alkalommal.

- Szóbeli tanári értékelés – a munka folyamán szükség szerint több alkalommal egyéni, kiscsoportos és a teljes osztályt egyszerre érintő módon spontán formában, illetve a projektek végén strukturált formában. Ez utóbbi helyzetben a tanárnak érdemes hosszabb időt szánni az értékelésre, és a projekt céljainak, illetve a megvalósult tevékenységeknek a struktúráját követve, több szempontú értékelést adni a munka egészéről.
- Írásbeli szöveges értékelés – a tanulók fejlődésének félévenkénti, személyre szabott értékelése, amelynek keretében a pedagógus visszajelzést ad arról, hogy egy korábbi állapothoz képest honnan hová jutott a tanuló az elmúlt időszakban a kompetenciafejlesztés kiemelt célterületein.

Az értékelés alapjai:

- A menet közbeni szóbeli értékelések alapját az aktuálisan elvégzett feladatok, közös vagy egyéni tevékenységek alkotják, amelyekre közvetlenül megvalósulásukat követően tekint vissza a pedagógus és a gyerekek.
- A projektet lezáró strukturált tanári értékelés alapja a projekt előzetesen elkészített terve, valamint a projekt során létrejött különféle közös alkotások, amelyek az egész osztályközösség eredményének tekinthetők.
- A személyre szabott írásos szöveges értékeléshez pedig egy olyan egyéni portfolio (mappa) szolgálhat alapul, amelybe a tanulók a projektek során keletkezett önálló munkáikat, valamint azokat a feladatleírásokat gyűjtik, amelyek az egyes projektekben vállalt tevékenységeiket összegzik.

Fontos kiegészítője lehet az értékelésnek, ha a projektek keretében született munkákat bemutathatják a gyerekek a szülőknek, az iskola többi diákjának és tanárainak, vagy akár a helyi társadalom tagjainak valamilyen *nyilvános kiállítási vagy előadási helyzetben*. Az ilyen körülmények között kapott visszajelzések jelentősen gazdagíthatják a gyerekek önismeretét, illetve társas tapasztalatait.

Ugyancsak érdemes törekedni a sikeres projektek eredményeinek *fényképes, filmes vagy egyéb módon való dokumentálására*. A munka ilyen fajta megbecsülése ösztönzést adhat a tanulóknak az igényességre és az elmélyülésre, és erősítheti az önbizalmukat.

Javasolt taneszközök

A program jelentősen épít a *helyben megfigyelhető, illetve összegyűjthető* tárgyakra, képekre, információkra, amiket a pedagógus a gyerekek, a szülők és a helyi támogatók segítségével tud beszerezni – részben előzetesen, részben pedig a projekttevékenységek megvalósulása során.

Az emberi világ tapasztalati úton meg nem ismerhető szeletéről *képek, hangfelvételek, filmek és számítógépes programok* segítségével szerezhetnek benyomásokat a diákok. Tekintettel arra, hogy ezeknek elsősorban a jellege a fontos, s nem a konkrét tartalma, egy ilyen gyűjteménybe nagyon sokféle forrásból kerülhetnek segédletek. Forrásuk egyaránt lehet az internet, a különböző könyvtárak vagy a családi albumok. De egy adott térségben megfelelő segédlettár kialakítására – például egy közös pályázat keretében – össze is foghatnak az azonos térségben működő iskolák. A létrejövő eszköztár gondozója aztán az iskolai könyvtár lehet, ahonnan minden pedagógus és/vagy minden tanuló kikölcsönözheti a neki éppen szükséges segédleteket.

A társas élethelyzetek, konfliktusok feldolgozását, valamint a személyes érzések, gondolatok dramatikus feldolgozását jól segíti a *Varázsláda* nevű, kisiskolások számára készült komplex taneszköz. A bábparavánná és árnyjáték-színpaddá alakítható nagyméretű láda olyan, csoportos használatra tervezett kész kesztyűs- és botos bábokat tartalmaz, amelyek alkalmasak az összes fontos nemi, életkori szerep, valamint a társadalmi hierarchia különféle szintjeinek a

megjelenítésére. Kivételes lehetőséget nyújt a dramatikus játék és a bábos kreativitás összekapcsolására a ládában található összeállítható bábkészlet, amely karakter nélküli fejekből és testekből, valamint ezekre erősíthető apró elemekből (fülekből, szemekből, orrokból, hajakból) és öltözékekből (kendőkből, sapkákból, ingekből, szoknyákból, köpenyekből stb.) áll. A Varázsláda használatát nyomtatott tanári segédletek és módszertani DVD segíti.

Nem elengedhetetlen feltétel, de igen jól segítheti az örömteli és változatos tanulást, ha a *tantermi eszközök* között helyet kap a számítógép, a projektor, a CD, a DVD és/vagy a videó-lejátszó, valamint az interaktív tábla.

Mivel fontos, hogy a tanulási folyamatban sokféle *manuális tevékenység* is helyet kapjon, jó, ha a tanteremben mindig elérhetők az ehhez szükséges legfontosabb kellékek: különféle méretű és minőségű papírok, ollók, ragasztók, zsírkréták, ceruzák és festékek. Ezt az alapkészletet aztán olyan eszközökkel és olyan – főleg természetes – anyagokkal érdemes kiegészíteni, amelyek helyben a legkönnyebben beszerezhetők, valamilyen kapcsolatban állnak az adott térség kézműves hagyományaival, és használatuk várhatóan örömet okoz a gyerekeknek.

Témakörök

A tantervi célok megvalósítását szolgáló tartalmak kiválasztásakor és elrendezésekor az alábbi elveket érdemes figyelembe venni:

- A társadalomról való tanulás folyamata a gyerekek közvetlenül megtapasztalható valóságtól halad a gondolatilag belátható felé.
- A helyben megtapasztalható, saját világot mindig annyira differenciáltan kell megjeleníteni, amilyen differenciált annak megjelenése – etnikai és kulturális értelemben – az osztályban, illetve a lakókörzetben.
- Fontos, hogy a saját világ megismerése erősítse a saját etnikumhoz és kultúrához való kötődést, és segítse elő, hogy a sajátjukétól eltérő helyi jellemzőket érdekesnek és értékesnek találják a gyerekek.
- A megtapasztalható világról való ismeretek mellett mindig helyet kell kapniuk a helyitől idegen kulturális formák érdekes, mozaikszerű bemutatásának – sugallva ezzel a világ sokszínűségét. Ez utóbbiak esetében nem cél, hogy ezeket tárgyszerűen megjegyezzék. A fontos csupán az, hogy beléjük ivódjon – vannak a magukétól eltérő formák, amelyek más emberek számára ugyanolyan természetesek és otthonosak, mint nekik a sajátjaik.
- Ebben az életszakaszban még nem kell megjelennie a tananyagban az idődimenziónak. Elegendő, ha a tanulás jelenszemléletű, s az aktuális világban való eligazodást alapozza meg. Ekkor még épp elég feladatot ad a gondolkodás és a szemlélet számára a földrajzi tér átfogása. Az idő dimenzióját tekintve elegendő annak érzékelése, hogy van múlt, és van jövő, amely több szállal kapcsolódik a jelenhez.
- Minden olyan téma esetében, ahol ez releváns, a tények rögzítése mellett az életkornak megfelelő szinten érdemes megvizsgálni a miért (miért van úgy, mi a funkciója) és a hogyan (hogyan születik, hogyan készül, hogy történik) kérdését is. Ez a vizsgálódás logikai kapcsolatokat teremt a társas világ elemi jelenségei között, rendszerbe szervezi azokat. Megalapozza az emberi világ mozgatóerőinek a megértését, s ez által elősegíti a mienktől eltérő megoldások és magatartási formák megértésen alapuló elfogadását.
- Szerencsés, ha a jelenségek vizsgálata során gyakran megjelenik az a kérdés is, hogy jó-e mindaz, amit látunk a világban. Ha jó, miért jó, és mit tehetünk a megőrzése érdekében? S ha nem jó, mit tehetünk a jobbítása érdekében? Ez a kérdésfelvetés a funkcionális és a kritikai gondolkodás, a közösségi felelősségvállalás és aktivitás csíráit egyaránt elültetheti a gyerekekben.

A projektek nagy témakörei az emberi létforma egy-egy fontos szeletét állítják a vizsgálódás középpontjába olyan módon, hogy e szempontok a későbbiekben a sajátjukétól eltérő, bármilyen más kultúra vizsgálatához is szerkezeti modellül szolgálhatnak majd.
A témák felépítése az emberi világ közvetlenül megfogható tárgyi összetevőitől halad, az ugyancsak megtapasztalható de már meg nem fogható kapcsolati elemeken, illetve szokásokon keresztül az emberi világ egészére való rápillantásig, amikor a gyerekek megpróbálják elhelyezni saját kultúrájukat a „nagy egészen" belül.

1. ÉVFOLYAM

I. AZ EMBER ÁLTAL ALKOTOTT VILÁG

1. Tárgyaink világa

Javasolt altémák:

- Legkedvesebb tárgyaink és játékaink.
- Személyes használati tárgyaink.
- Berendezések, amik körülvesznek minket.
- Más világok érdekes, különleges tárgyai.
- Más világokban élő gyerekek tárgyai.

Javasolt kérdések

- Miért készít tárgyakat az ember? Mi a szerepük az életünkben?
- Mit mondanak el rólunk a tárgyaink? Van-e történetük? Honnan kerültek hozzánk?
- Miből készültek? Mennyire szépek? Mennyire jók? Lehetnének-e másmilyenek is?

Javasolt tevékenységek:

- Tárgyak gyűjtése, bemutatása, csoportosítása, kiállítás rendezése.
- Tárgyjáték – tárgyak animálása, bábszerű használata, történetek mesélése tárgyak mozgatásával.
- Személyes montázsok készítése tárgyakat ábrázoló képekből.
- Képelemzés, találgatás: Vajon mire valók a számunkra idegen világok tárgyai? Miért olyanok, amilyenek?

2. Házaink és otthonaink

Javasolt altémák:

- A mi otthonunk.
- Házak és kertek a lakóhelyünkön.
- Házak és kertek Magyarország más térségeiben.

- Alkalmi lakhelyek (kempingek, kiadó szobák, szállodák).
- Más világok házai és hajlékai
- Vannak, akiknek nincs otthonuk.

Javasolt kérdések:

- Milyen belső terekből épül fel a lakásunk? Melyik teret mire használjuk? Melyik a számunkra legkedvesebb szeglete? Miért jó ott lenni?
- Milyen fajtájú házakban lakunk? Miből készültek ezek a házak? Hogyan épültek? Miért épít házat magának az ember? Milyen a jó ház? Mi mindent árul el egy ház a lakóiról?
- Mi a funkciója az alkalmi szálláshelyeknek? Mik a jellemzőik? Kik veszik igénybe ezeket?
- Mi minden befolyásolja, hogy milyen házak épülnek egy országban? A világ más részeink vajon miért másmilyenek a házak?
- Mi az, amit egy otthon megad az embernek, és mi hiányzik azoknak, akiknek nincs saját otthona?

Javasolt tevékenységek:

- Szubjektív rajzok készítése a kedvenc zugogról. Beszélgetés.
- Montázskészítés – lakóterek berendezése bútorokkal úgy, hogy az kellemes, illetve kellemetlen elrendezésű legyen.
- Séta az iskola környékén, és a különböző háztípusok lefényképezése. Képnézegetés, képelemzés.
- A helytörténeti múzeum meglátogatása.
- Képgyűjtés és tablókészítés a magyar háztípusokról, és a világ másfajta lakóházairól.

3. Lakóhely és település

Javasolt altémák:

- A mi szűkebb lakóhelyünk, és a mi településünk.
- A szomszédos települések.
- Magyarország településtípusai (tanyák, falvak, kisvárosok, nagyvárosok).
- Településünk helye Magyarország térképén.
- Másfajta települések a világban.

Javasolt kérdések:

- Mennyi házban, mennyi ember lakik a mi településünkön? Mi minden található itt a lakóházakon kívül? Hogy lehet eljutni egyik épülettől a másikig? Melyek a település legszebb, legkedvesebb helyei?
- Milyen messze vannak tőlünk a szomszéd települések? Miben hasonlítanak a mienkhez, és miben különböznek tőle?
- Milyen másfajta települések vannak még Magyarországon? Mitől függ, hogy hol milyen fajta település alakul ki? Melyik típusnak milyen előnyei és milyen hátrányai lehetnek?
- Hogy készülnek a térképek? Mit mutatnak meg? Hogyan segítik a tájékozódást? Hogy néz ki saját településünk térképe?
- Vajon miért néz ki máshogy sok más település a világon? Mi az, amiben ezek mégis hasonlítanak a mieinkhez?

Javasolt tevékenységek:

- Séta és megfigyelések végzése a lakóhelyen.
- Térképvázlatok készítése. Térbeli távolságok modellezése.
- Egy-egy magyar településtípus jellemzőinek tablókon való összegyűjtése.
- Másfajta településeket bemutató képek elemzése, és ehhez kapcsolódó fantáziagyakorlat: egy napom egy idegen településen.

4. Honnan vesszük a dolgokat?

Javasolt altémák:

- Amiket magunk állítunk elő, és amiket másoktól szerzünk be.
- Hol készülnek a dolgok, amiket másoktól veszünk?
- Piac, bolt, áruház, bevásárlóközpont a lakóhelyünkön.
- A termelő, az eladó és a vevő.
- Az áru és a pénz.
- Piacok, boltok, áruházak, bevásárlóközpontok a világ más részein.
- Vannak, akiknek nincs pénzük rá, hogy megvegyék, amit szeretnének.

Javasolt kérdések:

- Mi mindenre van szükségünk a normális élethez? Melyik dolgok miért fontos? Milyen gond származik abból, ha nem jutunk hozzá ezekhez?
- Mi az, amit magunk elő tudunk állítani? Mi az, amit csak megvásárolni tudunk? Mik a legfőbb különbségek a kétféle dolog között?
- Miben hasonlítanak, és miben különböznek egymástól azok a helyek, ahol beszerezzük a számunkra szükséges dolgokat? Honnan kerülnek oda az áruk?
- Milyen kapcsolatban van egymással a termelő, az eladó és a vevő? Mi a pénz szerepe a folyamatban? Mi lenne, ha nem használnánk pénzt? Hogyan járulnak hozzá az emberek a munkamegosztás keretében egymás megélhetéséhez?
- Miben hasonlítanak a világ más részeink működő piacok, üzletek és bevásárló központok a mieinkhez, és miben különböznek azoktól? Vajon miből adódnak az eltérések?

Javasolt tevékenységek:

- Helyi gyárak, termelő üzemek meglátogatása. Megfigyelés, majd beszélgetés.
- A helyi piac és különféle üzletek, illetve egy bevásárló központ meglátogatása. Megfigyelés, majd beszélgetés.
- A munkamegosztás társadalmi összefüggéseit megjelenítő rajzos kapcsolati háló készítése.
- Bábos és dramatikus szerepjáték a termelő, az eladó és a vevő kapcsolatára és kommunikációjára épülő helyzetekben.

2. ÉVFOLYAM
II. AZ EMBERI KAPCSOLATOK VILÁGA

1. Család és rokonság
Javasolt altémák:

- Az én családom.
- A családon belüli szerepek.
- A szocializáció. Amit a családon belül tanulunk meg.
- Kommunikáció a családban. Öröm és bánat kifejezése. Szokások, Konfliktusok.
- Másfajta családok Magyarországon és a világban.
- Vannak, akiknek nincs családjuk – mert magukra maradtak, vagy mert ezt választották.

Javasolt kérdések:

- Kikből áll a családom? Mekkora a rokonságom? Kihez milyen szintű és milyen mélységű kapcsolat fűz? Kik azok, akikkel együtt élek, és kik azok, akik máshol laknak? Kiről mit tudok? Kit miért szeretek? Mit kapok a családomtól, és én mit adok nekik?
- Ki mit csinál a mi családunkban? Milyen feladatokat kell közösen megoldanunk, és hogyan osztjuk meg ezeket? Mi mindennel tudjuk segíteni egymást?
- Mi az, amit a családon belül tanulunk meg?
- Hogy mutatjuk meg egymásnak a családban, ha örömünk vagy bánatunk van? Hogyan szoktuk megvigasztalni azt, aki szomorú? Miben és hogyan kérhetünk segítséget egymástól? Ki miért szokott haragudni a családban, s hogyan mutatja ki azt? Mitől szokott elmúlni a haragja?
- Mit jelent az embernek a családja? Mi hiányzik annak az életéből, akinek nincs családja? Pótolható-e ez a hiány valamivel?

Javasolt tevékenységek:

- Beszélgetés a szülőkkel, beszélgetés a társakkal.
- A saját család vizuális megjelenítése rajzolással, festéssel vagy mintázással.
- Családi fényképek készítése, egy-egy családi albumlap összeállítása.
- Családi párbeszédek, különféle érzelmi töltésű helyzetek megjelenítése, konfliktusok feldolgozása báb- és drámajátékkal.

2. Barátok és kortársak
Javasolt altémák:

- A legjobb barátaim.
- A mi osztályunk.
- Kortársi kapcsolataink és szokásaink.

- Az iskolai élet legfontosabb szabályai.
- Azonos korú gyerekek Magyarország és a világ más részein.
- Vannak, akiknek egyáltalán nincs barátjuk?

Javasolt kérdések:

- Kik a legjobb barátaim, és miért szeretem őket? Mi minden kapcsol össze bennünket? Mit szoktunk csinálni együtt, és hogyan szoktunk beszélgetünk?
- Milyen a mi osztályunk? Mi minden kapcsol össze bennünket? Milyen problémáink vannak? Hogyan tudjuk ezeket megoldani? Mi az oka annak, ha valamilyen problémánkat nem tudjuk megoldani?
- Miért van szükség szabályokra? Hogy működne az emberi világ közösségi szabályok nélkül? Milyen a jó szabály és milyen a rossz?
- Vajon miben hasonlítanak ránk, és miben különböznek tőlünk a világ más részein élő gyerekek? Mik lehetnek a hasonlóságok és a különbségek okai?
- Miért fontos az ember számára, hogy legyenek barátai? Mi hiányzik annak, akinek nincs barátja? Mit tetetünk, ha teljesen magányos gyereket látunk a környezetünkben?

Javasolt tevékenységek:

- A legjobb barát jellemzése színekkel, dallammal, mozgással és szavakkal.
- Különféle szabályok gyűjtése, ezek elemzése. Szabályalkotási gyakorlatok.
- Fantáziagyakorlat: egy szabályok nélküli világ elképzelése.
- A barátság témájához kapcsolódó helyzetek bábos – dramatikus feldolgozása.
- Az osztályon belüli egymásra való odafigyelést segítő, empátiafejlesztő gyakorlatok.

3. A körülöttünk élő emberek (a helyi társadalom)

Javasolt altémák:

- Ismerősök és idegenek.
- Sokfélék vagyunk – különböző az életkorunk (gyerekek, felnőttek és idősek a lakóhelyen).
- Sokfélék vagyunk – különbözők a hagyományaink (etnikai, nyelvi, kulturális kisebbségek és többség a lakóhelyen)
- Sokfélék vagyunk – különbözőek a testi, lelki és szellemi adottságaink (egészségesek, sérültek és betegek a lakóhelyen).
- Multikulturális társadalmak.
- Integráló közösségek a világ különböző részein.

Javasolt kérdések:

- Kik azok, akikre a rokonaink és a barátaink mellett ismerősként tekinthetünk? Mit jelent az, hogy ismerjük egymást? Hogy beszélünk az ismerősökkel, és hogy az idegenekkel?
- Milyen életkorúak a körülöttünk élők? Miben hasonlítanak, és miben térnek el egymástól a különböző életkorú emberek?

- Mi mindenben különbözünk egymástól testi, lelki és szellemi adottságaink szempontjából? Mi az, amiben e különbségek ellenére is hasonlóak vagyunk?
- Milyen problémák adódhatnak az emberek sokféleségéből? Hogyan lehet ezeket a problémákat megoldani?
- Mi mindent tanulhatnak egymástól a különböző életkorú, etnikumú, nyelvű és kultúrájú, testi és szellemi adottságú emberek?

Javasolt tevékenységek:

- Megfigyelések végzése a lakóhelyen, amelynek célja az emberek sokféleségének érzékelése.
- A helyi bölcsőde és/vagy idősotthon meglátogatása. Beszélgetés a kicsi gyerekek és az idős emberek jellemzőiről, a társadalomban elfoglalt helyükről.
- Kommunikációs helyzetgyakorlatok az emberi sokféleség jelenségeihez kapcsolódóan báb- és drámajátékkal.
- Kettős portrék készítése rajzzal, festéssel vagy mintázással: én és valaki, aki „más” címmel.
- Fantáziagyakorlatok: új gyerek érkezik az osztályba, aki valamilyen szempontból „más” (mozgássérült, gyengén látó, alig tud magyarul stb.)

4. Az emberek közösségei

Javasolt altémák:

- Lakóhelyünk közösségei.
- Gyerekek számára szervezett csoportok a tágabb környezetben.
- Öntevékeny csoportok Magyarországon és a világ más részein.
- Az emberi közösség működésének szabályai.

Javasolt kérdések:

- Milyen csoportokhoz tartoznak az emberek a családjukon kívül? Miért hozták létre ezeket? Mi mindent csinálnak együtt? Mi tartja össze az önkéntes csoportokat?
- Miért jó csoportokhoz tartozni? Hogyan lehet kapcsolatba kerülni egy más működő csoporttal? Mitől függ, hogy az ember tagja marad-e egy önként választott csoportnak, vagy sem?

Javasolt tevékenységek

- Látogatás egy vagy több helyi (vagy térségi) gyerekcsoportnál, illetve civil szervezetnél. Megfigyelés és beszélgetés.
- Szituációs gyakorlatok báb- és drámajátékkal az önkéntes csoporttagság témájához kapcsolódóan.
- Szimulációs játék: egy helyi gyerekeket összefogó öntevékeny csoport létrehozásának elképzelése. A közösség legfontosabb működési szabályainak meghatározása.

5. Én és a többiek

Javasolt altémák:

- Milyen ember vagyok én?
- Kikhez tartozom?
- Van olyan ember, aki senkihez nem tartozik?

Javasolt kérdések:

- Milyen vagyok külsőleg? Milyen tulajdonságaim vannak? Miben hasonlítok másokra? Miben különbözök? Mire vagyok képes, és mire nem? Mik a pillanatnyi erősségeim és mik a gyengeségeim? Milyen szeretnék lenni?
- Ki mindenkivel állok szorosabb (rokoni vagy baráti), vagy távolabbi (kölcsönös ismerősi) kapcsolatban? Kik azok, akiket úgy ismerek, hogy ők nem is tudnak rólam? Ki mit jelent a számomra? Mi jellemzi a kapcsolatunkat?
- Van valami, ami olyan emberekkel is összeköt, akiket nem ismerek, és akik engem sem ismernek?
- Élhet az emberek teljesen egyedül a világban? Mi történik a teljesen magányos emberekkel? Tudunk valamit tenni azért, hogy ne legyenek magányos emberek a világban?

Javasolt tevékenységek:

- Önjellemzések készítése különféle eszközökkel (rajzzal, mozgással, szöveggel).
- A saját kapcsolati háló vizuális bemutatása szabadon választott technikával.
- Pozitív portré szóbeli felvázolása valamelyik osztálytársról, az értékek és erősségek kidomborításával.

3. ÉVFOLYAM

III. AHÁNY HÁZ, ANNYI SZOKÁS

1. Ruha teszi az embert?

Javasolt altémák:

- Eltakarjuk a testünket.
- Egyenruhák.
- A divat.
- A test díszítése.
- A magyar nyelvterület jellegzetes népviseletei.
- A mienktől eltérő jellegzetes viseletek Európa és a nagyvilág különböző részein.

Javasolt kérdések:

- Miért visel ruhát az ember? Mi mindentől függ, hogy milyen ruhát viselünk? Mi mindent fejez ki az öltözet? Van-e különbség a férfi és a női ruha, az idős és a fiatal, a gazdag és a szegény, a rangos és a rang nélküli ember ruhája között?
- Kik viselnek egyenruhát és miért? Vannak-e közös jellemzői a helyi viseletnek?
- Mi számít most divatos viseletnek? Honnan tudjuk ezt? Miért szeretik követni az emberek a divatot?
- Milyen formái láthatók a test díszítésének a lakókörzetben, a televízióban és az újságokban? Mi mindent fejeznek ki az egyes díszítési formák?
- Mikor vesznek fel népviseleti ruhadarabokat az emberek? Mi az, ami még ma is része a hétköznapi viseletnek, és mi az, amit már csak ünnepnapokon hordanak?
- Vajon miért alakultak ki más vidékeken másfajta viseletek? Mit találunk szépnek vagy érdekesnek ezek közül? Mi az, amiit nagyon idegennek érzünk, és miért?

Javasolt tevékenységek:

- Látogatás a helytörténeti múzeumban.
- Helyi viseletek fényképezése, a képek szabadon választott formában való feldolgozása.
- Népviseletet ábrázoló képek gyűjtése és elemzése a magyar nyelvterülethez kapcsolódóan. Tablókészítés az adott viselet elterjedésének térképvázlaton való megjelölésével együtt.
- Képek gyűjtése és tablókészítés európai népek jellegzetes viseletéről.
- Beszélgetés a hagyományos öltözékek mai szerepéről.
- A világban előforduló különleges öltözékeket és testdíszítési módokat bemutató képek elemzése, és a látottakhoz kapcsolódó érzések szóbeli megfogalmazása.

2. Mindennapi kenyerünk

Javasolt altémák:

- Ételeink és italaink.
- Amiből a legnagyobb mennyiségre van szükségünk (a lisztes növényi táplálék).
- A mi családunk kedvenc étele – a mi vidékünk specialitásai.
- A terített asztal.
- Az étkezéshez kapcsolódó szokások és illemszabályok.
- Népek konyhája – népek asztala. A mienkétől eltérő ízek és étkezési szokások világa.
- Vannak emberek, akiknek nincs mit enniük.

Javasolt kérdések:

- Mit eszünk és mit iszunk a leggyakrabban? Miért eszik, és miért iszik az ember? Mennyi ideig bírja ki ennivaló vagy innivaló nélkül? Mi mindenre van szüksége az emberi szervezetnek?
- Hogyan készül a kenyér? Hogy készíthetjük el a krumplit? Hogy főzzük meg, és mi mindent készíthetünk rizsből?
- Mi az, amit a mi családunk tagjai a legjobban szeretnek? Mi az, amit másoknak is szívesen ajánlunk megkóstolásra?
- Hogy terítünk hétköznap és hogyan az ünnepnapokon? Mik a hasonlóságok és mik a különbségek? Mi mindent fejez ki egy terített asztal?
- Milyen szokások, illetve szabályokat kapcsolódónak a családban az étkezésekhez? Mi az, amit másképp csinálunk baráti körben, vagy egy nyilvános vendéglőben?
- Kis segít azokon az embereken, akiknek nincs mit enniük, vagy csak nagyon rosszul tudnak táplálkozni? Hogyan lehet nekik segíteni?

Javasolt tevékenységek

- Látogatás egy pékségben. Megfigyelés és beszélgetés.
- Közös főzési és terítési gyakorlatok önként jelentkező szülők bevonásával.
- Illusztrált közös recepttár összeállítása a családokban leginkább kedvelt ételekből.
- A helyben megszokottól eltérő ízek kóstolása, reflektálás a tapasztalatokra.

3. A munka világa

Javasolt altémák:

- Az ember időbeosztása, a munka helye az ember életében.
- Munkalehetőségek a lakóhelyen és annak utazással elérhető környezetében.
- Hagyományos mesterségek és a modern világ munkahelyei.
- A munka nálunk ismerttől eltérő formái a nagyvilágban.
- Vannak emberek, akiknek nincs munkájuk.

Javasolt kérdések:

- Hogyan tagolódik egy napunk, egy hetünk, egy évünk? Milyen visszatérő tevékenységeink vannak? Mi a különbség a gyerekek, a felnőttek és az idős emberek időbeosztása között?
- Milyen munkahelyek vannak a környékünkön? Hol dolgoznak a szüleink és a felnőtt ismerőseink? Hogyan dolgoznak az emberek? Mi mindentől függhet az, hogy van-e munkája egy embernek?
- Milyen hagyományos mesterségek élnek még a környékünkön? Miért épp ezek alakultak ki itt? Mi az értéke ezeknek a mai modern világban?
- Mi jellemzi a munkavégzés mai formáit?
- Vajon miért dolgoznak a világ más részein sokszor másképp az emberek? Miért fordul elő, hogy egyes helyeken a gyerekek is kemény munkát végeznek? Miért nem szabad a gyerekeket úgy dolgoztatni, ahogy a felnőttek dolgoznak?
- Mit csinál az, akinek nincs munkája? Milyen nehézségekkel kell szembenéznie? Milyen kiutakat láthat maga előtt? Hol találhat segítséget?

Javasolt tevékenységek:

- Egy-két különböző típusú munkahely meglátogatása. Megfigyelés, beszélgetés.
- Egy-egy hagyományos munkaforma megismerése helyi műhelyben vagy a helytörténeti múzeumban tett látogatással.
- A társadalmi munkamegosztást érzékeltető tapló készítése a lakóhely körzetében, illetve a mai Magyarországon végezhető munkák típusairól.

4. Pihenés, játék, szórakozás

Javasolt altémák:

- A pihenőnap és a pihenés szerepe az ember életében.
- Kedvenc játékaink és szórakozásaink.
- A felnőttek pihenési formái, játékai és szórakozásai.
- A pihenés és a szórakozást szolgáló létesítmények.
- A pihenés, a játék és a szórakozás különböző formái a nagyvilágban.

Javasolt kérdések:

- Miért van szükségünk pihenésre? Hogy pihennek az emberek a környezetünkben? Mi hogyan tudjuk legjobban kipihenni magunkat?
- Miért szeret játszani az ember? Milyen fajta játékaink vannak? Mi az, amit egyedül, párosan, kisebb csoportban, vagy nagyobb közösségben lehet játszani?
- Milyen szerepe lehet a kikapcsolódásban az olvasásnak? Milyen a tévézésnek és a számítógépes játékok játszásának?
- Vannak rossz hatású játékok is?

Javasolt tevékenységek:

- Alkalmi kiállítás rendezése a legkedvesebb játékokból.
- Játéktár összeállítása közösségi játékokból.
- A pihenést és a szórakozást szolgáló helyi létesítmény meglátogatása. Megfigyelés, beszélgetés.
- Fantáziagyakorlatok: a nálunk ismerttől eltérő szórakozási formák képzeletbeli kipróbálása, a belső élmények elmesélése.

5. Ünnepek

Javasolt altémák:

- A mi családunk ünnepei.
- A mi környékünk, a mi országunk jeles napjai.
- Az ünnep helye az ember életében.
- Ünnepek, amiket Magyarországon és a világ sok más részein is megünnepelnek.
- Számunkra ismeretlen ünnepeke és ünneplési formák a világban.

Javasolt kérdések:

- Milyenek a mi családi ünnepeink? Melyik ünnep milyen alkalomhoz kapcsolódik? Mi az, ami más ilyenkor, mint az egyén napokon?
- Melyek azok az ünnepek, amiket nem családi körben ülünk meg? Ezek kikkel kapcsolnak össze bennünket? Mi a jó ezekben a közösségi eseményekben?
- Miért fontosak az ünnepek az ember életében? Mik az ünnepek jellegzetes sajátosságai és kellékei?
- Milyen részletekben térnek el egymástól a világ nagy részén megtartott ünnepek? Vajon miért alakultak ki ezek ez eltérések? Mit gondolunk ezekről a különbségekről? Mennyire érintik ezek az ünnep lényegét?
- Mi az érdekes és mi a furcsa más emberek számunkra ismeretlen ünnepeiben? Vajon miért fontosak számukra ezek az ünnepek? Ha ők néznék a mi ünnepeinket, vajon milyennek találnák azokat?
- Mi mindentől függ, hogy milyennek látjuk mások szokásait?

Javasolt tevékenységek:

- Képes ismertetők készítése a helyi népcsoportok, illetve közösségek ünnepeiről.
- Képek és információk gyűjtése arról, hogy a világban milyen jellemzői vannak a karácsony, illetve az újév megünneplésének. Közös tablók készítése a gyűjtött anyagokból.
- Fantáziagyakorlatok: furcsa ünnepek kitalálása.
- Ünnepi hangulat teremtése énekkel, zenével, színekkel.
- A „hétköznapi” és az „ünnepi” viselkedés formáinak bábos és dramatikus megjelenítése különféle helyzetgyakorlatok keretében.

4. ÉVFOLYAM

IV. NÉPEK ÉS KULTÚRÁK

1. A lakott világ

Javasolt altémák:

- Az emberiség otthona: a Föld
- A világ sűrűn lakott részei.
- A világ ritkán lakott részei.
- A mi kontinensünk, országunk és lakóhelyünk a világban.

Javasolt kérdések:

- A Föld mely részein él a legtöbb ember? Miért éppen ezeken a részeken? Mi minden következik abból, ha egy térségben sok ember él együtt?
- Hol él kevés ember a Földön? Mi az oka ennek? Mi jellemzi ezeknek a térségeknek a természeti viszonyait? Milyen következményei vannak annak, ha egy térségben kevés ember él?
- Hol található a Földgömbön és a világtérképen Európa? Hol található Európán belül Magyarország? Hol van Magyarországon belül a mi településünk?

Javasolt tevékenységek

- Ismerkedés a földgömbbel és a földrajzi világtérképpel. A tanulók által ismert pontok azonosítása.
- Tájékozódási gyakorlatok végzése a földgömbbel és különféle térképekkel, a saját lakókörzetnek a világban való elhelyezése céljából.
- Társadalmi összefüggéseket kereső gondolati hálók készítése.

2. Népek, nyelvek, államok

Javasolt altémák:

- Az emberiség nagy csoportjai: a népek
- A népeket összetartó közös nyelv és közös múlt
- A magyar nép lakóterülete és összetartozás-tudatának elemei.
- Az államok és a népek
- Az anyaországon kívül élő, és saját országgal nem rendelkező népek

Javasolt kérdések:

- Kik tartoznak egy néphez? Hogyan kapcsolja össze a nyelv és az írás az egy néphez tartozó embereket? Hogyan kapcsolja egy néphez az embereket a közös múlt? Hogyan őrzik az egy néphez tartozó emberek a közös múlt emlékét?
- Mi milyen néphez tartozunk, és milyen nyelvet beszélünk? Hol élnek magyarok (illetve az osztályban jelen lévő másfajta etnikumok képviselői) a világban? Milyen népek képviselői élnek Magyarországon a többségi népcsoporton kívül?
- Mi az állam szerepe az emberek életében? Mi mindent jelent az, hogy nagy embercsoport ugyannak az országnak a lakója, ugyannak az államnak a polgára? Mit kapnak az emberek az államtól, és milyen fontos kötelezettségeik vannak az állammal szemben?
- Mi mindenben lehet más azoknak az embereknek az élete, akik olyan népcsoporthoz tartoznak, amelyeknek nincsen saját országa?

Javasolt tevékenységek:

- Vaktérképekkel végzett gyakorlatok, amelyeken a legnagyobb nyelvi csoportok elterjedési területét rögzítik, illetve a magyarság és az osztályban képviselt egyéb etnikumok elterjedési területét rögzítik a tanulók.
- Képekkel illusztrált összefoglalók készítése olyan népcsoportokról, amelyeknek nincs saját államuk.

3. Hitek és vallások

Javasolt altémák:

- A hit szerepe az ember életében. A vallás szabadsága.
- Templomok és vallási közösségek a lakókörzetben.
- A világ legnagyobb vallásai.
- Hívők és nem hívők Magyarországon és a világban.

Javasolt kérdések:

- Mit jelent az, hogy egy ember hívő vagy nem hívő? Mit jelent a vallás szabad gyakorlásának joga?
- Milyen vallások templomai, gyülekezeti helyei találhatók meg a környezetünkben?
- Mi minden kapcsolja egymáshoz a világ vallásait, mi a közös bennük? Mik azok a jellemzők, amikben leginkább különböznek egymástól?
- Melyek a világ legelterjedtebb vallásai? Hol élnek a legnagyobb vallások hívei?

Javasolt tevékenységek:

- Beszélgetés a hitről különféle emberekkel. A külön-külön szerzett tapasztalatok egymással való megosztása.
- A lakókörzetben található templomok, illetve gyülekezeti helyek meglátogatása. Megfigyelés és beszélgetés.
- Statisztikai adatok elemzése a vallások témaköréből.
- Közös tablók készítése egy-egy vallás bemutatására.

4. Ami elválasztja a világ népeit

Javasolt altémák:

- Versengés a világban.
- Konfliktusok és háborúk a világban

Javasolt kérdések:

- Mi mindenben versenyeznek az emberek egymással? Milyen fajta versenyeknek lehet sok győztese? Milyen fajta versenyek azok, amelyeknek csak egy győztese lehet? Melyik versenytípusnak mik az előnyei és mik a hátrányai?
- Vajon mi mindenben versenyeznek egymással az országok? Milyen fajta versenyek szolgálják az egész emberiség javát? Milyen fajta versenyek ártanak az emberiségnek?
- Hol vannak napjainkban háborúk a világban? Kik állnak ott szemben egymással? Miért folyik a harc?

Javasolt tevékenységek:

- Tájékozódás a nyomtatott és az elektronikus sajtó segítségével a világban zajló fegyveres konfliktusról. Kérdések megfogalmazása ezekkel kapcsolatban.
- Beszélgetés a világban zajló konfliktusokról meghívott szakemberrel.

5. Ami összeköti a világ népeit

Javasolt altémák:

- A közlekedés hálózata és eszközei.
- A telekommunikáció hálózata és eszközei.
- Együttműködés a világ népei között.

Javasolt kérdések:

- Milyen utak és milyen eszközök teszik lehetővé, hogy az emberek és az áruk eljussanak a világ egyik részéből a másikba? Miért fontos ez a kapcsolat?
- Milyen hálózatok és milyen eszközök teszik lehetővé, hogy az egymástól távol élő emberek beszélhessenek egymással? Miért fontos ez a kapcsolat?
- Milyen nagy problémák megoldása érdekében működnek együtt a világ különböző térségeinek élő emberek? Milyen szervezetek adnak keretet ennek az együttműködésnek?

Javasolt tevékenységek:

- Felmérések végzése egy bevásárlóközpontban, s annak rögzítése, hogy a világ mely részei vesznek részt a lakóhelyi közösség ellátásában.
- Képek és információk gyűjtése a világot átfogó hálózatokról, illetve a közlekedés és a telekommunikáció legkorszerűbb eszközeiről.
- Egy Magyarországon is működő nemzetközi segélyszervezet tevékenységének megismerése.

Várható eredmények a 4. évfolyam végén

A programban való részvétel eredményeként a gyerekek

- *nyitottá válnak* a különféle kulturális jelenségek befogadására; kialakul bennük az a beállítódás, hogy a spontán elutasítás érzése nélkül kutassák a számukra idegen jelenségek okait, értelmét.
- képesek lesznek a társadalom különféle jelenségeinek *megfigyelésére*, ezek *értelmezésére* és életkoruknak megfelelő szinten való *általánosítására*;
- *el tudni helyezni saját magukat*, lakóhelyüket és hazájukat a világban;
- életkoruknak megfelelő *önismerettel* és reális énképpen rendelkeznek, el tudják fogadni és fel tudják dolgozni mások kritikáját, s képesek saját cselekedetei reális értékelésére;

- belső késztetést éreznek a kortársaikkal való *együttműködésre*, és birtokolják ennek legfontosabb szociális eszköztárát;
- *felelősséget éreznek* szűkebb és tágabb közösségük tagjai iránt; készek a közösség életében való aktív részvételre;
- értik a szabályoknak a közösségek életében játszott szerepét, és készek a belátott *szabályok betartására*;
- *együttérzéssel tekintenek* a rászoruló, elesett emberekre, és életkoruknak megfelelő formában készek a nekik való segítségnyújtásra is;
- képesek arra, hogy *célokat és feladatokat tűzzenek ki* maguk elé, s ezeknek tartósan alárendeljék figyelmüket és tevékenységüket;
- többféle módon *ki tudják fejezni* gondolataikat és érzéseiket, képesek saját *vélemény* kialakítására az általuk tapasztalt jelenségekkel kapcsolatban, és *érvelni* is tudnak véleményük mellett;
- identitásuk életkoruknak megfelelő mértékben stabil és rétegzett, s ezzel mások elutasítása nélkül tudnak azonosulni.

TÖRTÉNELEM
5-8. ÉVFOLYAM

Célok, feladatok

- a kulcskompetenciák fejlesztése;
- az Ember és társadalom műveltségterület komplex társadalomtudományi megközelítése;
- a történelem nagy korszakainak megismerésével az egyén és közösség bonyolult viszonyrendszerének, együttműködési formáinak, egymásra utaltságának érzékeltetése;
- a tananyag tartalmának sokszínűsége mellett a változatos tanulásszervezési eljárások a hatékony ismeretszerzést és a kognitív és szociális kompetenciák fejlesztését szolgálják;
- a kerettanterv felépítése, módszerei és filozófiája is jelenelvű, a történeti korszakok tanulmányozásának fontos eszköze a jelenre való folyamatos reflexió, amelynek birtokában a diákok árnyaltabban és tudatosabban élhetik meg saját világukat;
- értékek és értékrendek sokoldalú tanulmányozása, amelynek során a tanulók nyitottabbá, fogékonyabbá válhatnak a másság különböző formái iránt, együttműködési technikáik, konfliktuskezelő képességük, kommunikációs kultúrájuk harmonikusan fejlődhet;
- az egyéni, nemzeti és európai identitástudat elmélyítése;
- a folyamatosság és változás-változtatás történelmi szerepének megértése;
- minden nemzedék felelősségének érzékelése a történelem alakításában.

A kompetenciafejlesztés és az ismeretközlés összhangja

A történelem tanításának is célja, hogy a diákok megfelelő mennyiségű, korszerű szemléletű és tartalmú ismerettel felvértezve hagyják el az általános iskolát. A tárgyi tudás mellett személyre szabott és begyakorolt tanulási technikákat sajátítsanak el, amelyek megkönnyítik későbbi tanulmányaikat, fejlődésüket.

A tanítás során számításba kell venni a gyerekek egyéni adottságait, a tananyag elsajátításán kívül gondot kell fordítani képességeik minél jobb érvényesítésére, kibontakoztatására. A megtanítandó tananyag mellett előtérbe került a gyerekek egész személyisége, igényei, a külvilág megváltozott elvárásai is.
A pedagógusok legkiemeltebb feladata a kompetenciafejlesztés.
A kognitív kompetenciák közül, a történelem tanításában központi szerepe van az információkezelésnek, vitakészségnek, kritikai gondolkodásnak, konfliktuskezelésnek, szabálykövetésnek, problémamegoldásnak; egyúttal lehetőség nyílik a szociális kompetenciák fejlesztésére is.

Szempontok a sajátos nevelési igényű tanulók fejlődésének támogatásához

Szempontok a mozgássérült tanulók fejlődésének támogatásához:
Fontos, hogy a mozgáskorlátozottságból eredő szűkösebb társadalmi tapasztalatokat lehetőség szerint pótoljuk.

Szempontok a látássérült tanulók fejlődésének támogatásához:
Az információszerzés hiányossága következtében hiányos fogalmak tartalmi gazdagítására fontos törekednünk.

Szempontok a hallássérült tanulók fejlődésének támogatásához
Különösen fontos a tér- és időbeli viszonyok érzékelésének fejlesztése.

Szempontok a tanulásban akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:
Élethelyzetek, emberi magatartásformák megfigyelésének fejlesztése;
A képzelet és a kreativitás fejlesztése.

Szempontok a beszédfogyatékos tanulók fejlődésének támogatásához
Szimulációs játékokban való részvétel, a játék tapasztalatok megfogalmazása segítheti a beszédfejlődést.

Szempontok az autisztikus tanulók fejlődésének támogatásához:
Felesleges információkkal ne terheljük;
Törekedjünk arra, hogy a változásokat, összefüggéseket felismerje.

Szempontok a pszichés fejődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:
Élethelyzetek, emberi magatartásformák megfigyelésének fejlesztése;
Az időészlelés fejlesztése.

Módszertani ajánlások:
A tanítás- tanulás „klasszikus” módszerei
- tanári előadás;
- magyarázat;
- megbeszélés, beszélgetés;
- szemléltetés.
- (A tanulói eszközökre vonatkozó javaslatot lásd a Függelékben.)

Interaktív, résztvevő, tapasztalatokon, saját élményen alapuló módszerek
- kooperatív tanulás;
- dráma, szerepjáték;
- szerepjáték, szimuláció;
- vita;
- alkotás.

Az értékelés alapelvei:

A fokozatosan összetettebbé váló követelmények teljesítését az alábbi formákban ellenőrizhetjük. Fontos, hogy ezek a formák a fejlődés nyomon követhetősége miatt – a megfelelő szinten – minden évfolyamban megjelenjenek.
- szóbeli felelet, beszámoló;
- önálló ismeretszerzésre épülő kiselőadások;
- az aktív szókincs megfigyelése, a történelmi fogalmak helyes használata;
- topográfiai, kronológiai ismeretek;
- gondolkodtató feladatok (forráselemzés, képek, ábrák, statisztikák, stb. értelmezése, elemzése);
- feladatsorok, munkalapok kitöltése;
- szövegértés, szövegalkotás;
- témakörök végén témazáró dolgozatok.

A kompetenciák, elsősorban a szociális kompetenciák fejlődésének követése során viszont a kerettanterv a szubjektív gyarapodás mértékének minősítésére helyezi a hangsúlyt, azaz formatív vagy fejlesztő értékelési metódust javasol. Ebben az eljárásban egyaránt szerepet kap a tanulói önértékelés, a társak általi csoportos visszajelzés, és a tanári értékelés.
A diákok tudásának, teljesítményének, hozzáállásának értékelésére elsősorban adott esetben az érdemjeggyel történő értékelés mellett a szöveges értékelések szóbeli és írásbeli formáit javasoljuk.

A történelem tantárgy tananyagainak feldolgozása elsősorban a szakórákon történik. Alkalmanként, amikor a téma, a feldolgozás módja úgy kívánja, javasolható az órák tömbösítése, összevonása. Erre például akkor kerülhet sor, amikor valamelyik tematikai egységet *projekt keretében* dolgoz fel az osztály. A projekt időszükséglete meghaladja a 45 perces tanórát, de mivel általában ebben a tanulásszervezési formában több tantárgy is érintett, a tanárok közösen gazdálkodhatnak tanóráik időkeretével.
Még komolyabb előkészületet igényel egy-egy történelem témájú *témanap vagy témahét* megszervezése, de a tapasztalatok azt mutatják, hogy a többféle program, tevékenység által biztosított élményszerű tanulási folyamat sokkal eredményesebb, mint a megszokott ismeretszerzési formák.

TÉMAKÖRÖK, TARTALOM

A kerettanterv együtt tárgyalja az 5-6., valamint a 7-8. évfolyam kiemelt céljait, feladatait, a javasolt tananyagtartalmakat és a várható eredményeket. Ennek a megközelítésnek oka a gyermekek és tanulócsoportok különböző mértékben és ütemben folyó fejlődésének számításba vétele, a helyi sajátosságokhoz történő alkalmazkodás szándéka, a pedagógus preferenciáinak érvényesítési lehetősége.
A tananyag tartalmának kezelésénél fontos a *választhatóság érvényesítése*, a kerettanterv kínálatából az adott iskola illetve tanulócsoportok ismeretében állítható össze a legmegfelelőbb tematika, haladási ütem.
A tartalmi egységek többségének címe után zárójelben olvasható a javasolt órai tevékenység, az adott téma feldolgozásának lehetséges formája.

5–6. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok:

- a múlt eseményeinek élményszerű megismerése;
- érzelmileg is átélhető, tevékenykedtető tanulási folyamat megvalósítása;
- különböző korok életmódjának, életformáinak megismerése, és ezáltal emberi élethelyzetek, magatartásformák vizsgálata és elemzése, a személyes példaadás fontosságának felismerése;
- más kultúrák megismerése, a megértés iránti vágy, az elfogadás érzésének fejlesztése, támogatása;
- értő olvasás, lényegkiemelés gyakorlása;
- alapvető történelmi fogalmak megismerése;
- kérdések, problémák megfogalmazása a tanult tananyaggal kapcsolatban;
- ok-okozati összefüggések megértése tanári segítséggel;
- érvekkel alátámasztott véleményalkotás kialakítása, gyakorlása;
- korrekt és egyre összetettebb szóbeli, írásbeli és rajzos beszámoló a tanultakról;
- rövid forrásanyagok olvasása értelmezése, összehasonlítása;
- az időfogalom mélyítése: folyamatosság és változás a történelemben, régmúlt – múlt – jelen viszonya;
- néhány kiemelt esemény, jelenség időpontjának pontos ismerete;
- a történelmi atlasz használatának gyakorlása, a térképek grafikai jeleinek, megismerése, egyszerűbb topográfiai feladatok megoldása.

TÉMAKÖRÖK, TARTALOM

AZ ŐSI TÁRSADALMAK
Az ember származása, előtörténete, különböző népek teremtéstörténetei: *szépirodalmi szövegek felolvasása, olvasása, dramatizálása*
Az emberek és állatok különbözőségei, hasonlóságai a biológiai adottságok, munkavégzés, társas viszony tekintetében: *filmfeldolgozás*
Egyén és közösség: alkalmazkodás és együttműködés, értékek és érdekek ütközése: *vita*
A család kialakulása és működése napjainkban, családi munkamegosztás: *interjúkészítés*
Az ősember nyomai a földön: *őskori eszközök lerajzolása, elkészítése*
A zsákmányoló és termelő ember és közösségek jellemzői, természeti népek napjainkban
Varázslat és művészet, ősi hiedelemvilág, halottkultusz: *rajzolás, festés, vadászszertartás eljátszása*
Az emberek közti egyenlőtlenségek kialakulásának okai, az államformáló tényezők, az állam feladatai: *sziget-játék*

AZ ÓKORI KELETI TÁRSADALMAK
Folyamvölgyi társadalmak működése – az öntözéses gazdálkodás, az emberi kapcsolatok, együttműködés formái, módjai: *képek, illusztrációk értelmezése*
Az írásbeliség kialakulása és fejlődése – titkos írás, az írás előzményei, különböző írásfajták: *titkos írások megfejtése, különböző írásjelek készítése*
Látogatás az ókori keleti iskolákban: *szövegfeldolgozás kooperatív csoportmunkában*
Az eszközkészítés anyagai és fejlődése: *kézműves foglalkozás*
Vallás és művészet (Egyiptom, Kína, India) – hasonlóságok és különbségek: *táblázat készítése*
Példák a társadalom szerkezetére, a hierarchikustársadalom és kasztrendszer összehasonlítása (Mezopotámia, India)
Élet és halál kérdésének különböző megközelítése az ókori Keleten
Erkölcsi normák, a törvénykezés kezdetei, a szokásjog és az írott törvény különbségei: *forráselemzés*

AZ ÓKORI GÖRÖGÖK
Történetek a görög mondavilágból: *néhány mondai történetrészlet eljátszása*
A görög polisz – településtípus és államforma
Mi az, ami összetart? Pánhellén szerveződések: szentélyek, olimpiák: *önálló gyűjtőmunka, bemutató*
Emberarcú görög istenek, látogatás az Olümposzon: *az istenek csoportosítása különböző szempontok alapján*
Spárta: egyén és közösség konfliktusa: *a spártai törvények elemzése*
A görög-perzsa háborúk hősei: *történelmi portrék készítése*
Az athéni demokrácia – hogyan működik a népgyűlés: *szituációs játékok, vita*
Görög mindennapok (gazdaság, a család, a nők helyzete, szórakozás, testkultúra): *szövegek és képek feldolgozása kooperatív csoportmunkában*
Nagy Sándor és a hellenizmus, kelet-nyugati kapcsolatok*: térképes feladatok*
A hellenisztikus nagyváros újdonságai: *térképrajzolás, makett készítése*

AZ ÓKORI RÓMA
Mondák Róma alapításáról: *mondák olvasása, eljátszása*
A királyság és köztársaság kora: *összehasonlító ábrák készítése a kétfajta államszervezetről*
Városállamból birodalom (miért következnek be a változások és mik a következmények?): *okok és következmények gyűjtése párban majd csoportban*
Sasok és légiók – a római hadsereg, hadvezérek és csaták Róma háborúinak történetéből: *információk gyűjtése az internetről*
A köztársaság válsága (milyen válságjelenségek jellemzik ezt a korszakot?, általában mit jelent az, hogy válság?): *vita*
A római világ civilizációs alkotásai, a városi kultúra jellegzetes kellékei: *albumok nézegetése, képelemzés*
Értékek, értékrend a római világban (az élet tisztelete és értéktelensége, a természet pusztítása és együttélés a természettel, agresszió, kegyetlenség, nyitottság és előítéletek): *szituációs játékok, vita*
A Római Birodalom aranykora Augustus császár korában, szabadok és rabszolgák, „kenyeret és cirkuszt”
Történetek római császárokról: *szövegfeldolgozás*
Rómaiak hazánk területén, római örökségünk*: múzeumi kutatómunka*
Jézus élete és tanításai: *beszélgetőkör*
A kereszténység államvallássá válik
Népvándorlás – életforma, harcmodor, útkeresés – nomádok egykor és ma: *képregény készítése*

A KORA KÖZÉPKOR
Az iszlám működése és alapvető elvárásai a hívek irányában régen és most: *filmfeldolgozás*
Az iszlám vallási és világi hatalom egybefonódása, terjeszkedés: *időszalag készítése, tájékozódás a térképen*
Az arab tudomány és művészet jellegzetes ágazatai, eredményei és hatásuk napjainkban: *rajzok, képek másolása*
Bizánc – antik és keleti vonások: *összehasonlító táblázat vagy halmazábra készítése*
Európa háttérbe szorul: bezárkózás és hanyatlás
A korai feudalizmus gazdasága, középkori nagybirtok, hűbérurak, hűbéresek: *képek és források elemzése*
A távolsági kereskedelem. Kereskedelmi csomópontok. A zsidók és a feudális világ kapcsolata: *térképes feladatok*
Az antik örökség és a kereszténység, az egyház, mint államformáló tényező
A frank állam, Nagy Károly államszervező tevékenysége: *folyamatábra készítése*

AZ ÉRETT KÖZÉPKOR
Arab, viking, magyar támadások és visszavonulás: *térképes és vaktérképes feladatok*
Gazdasági fellendülés, példák a mezőgazdaság technikai fejlődésére
A középkori faluközösség, egyéni érdekek, egyenlőség, a közösség szempontjai: *vita*
A középkori város – a céhek szabályai és működése: *céhszabályzat írása, szituációs játék: céhalapítás*

A középkori egyház és műveltség, élet a kolostorokban: *zenehallgatás*
Keresztes hadjáratok, új fejezet a kelet-nyugati kapcsolatokban, anyagi és szellemi hatás: *térképes és kronológiai feladatok*
Hűbériség, lovagok: eskü, nevelés, szerelem, lovagi tornák*: történetírás, dramatizálás*
A mongol hódítás, az Arany Horda birodalma, Marco Polo Kubiláj kán udvarában: *életrajzi részletek olvasása, kiselőadás*

A MAGYARSÁG SZÜLETÉSE, AZ ÁRPÁD-HÁZI KIRÁLYOK KORA, A VIRÁGZÓ KÖZÉPKOR MAGYARORSZÁGON
A magyar nép eredete, vándorlása, különböző kulturális hatások a vándorlás során: *vaktérképes feladat*
Hogyan látják idegen források a honfoglalás-kori magyarokat – általános és egyedi vonások: *forráselemzés*
Ősi vallás, ősi mesterségek a honfoglalás korában: *kézművesség – nemezelés, faragás*
Szent István állama: *történelmi portré készítése önálló gyűjtőmunkával*
Intelmek és törvények (István, Kálmán, László): *forráselemzés kooperatív csoportmunkában*
Az Aranybulla – mozgalom, társadalmi csoportok, érdekképviselet, kollektív és egyéni jogok: *vita*
Tatárjárás a különböző nézőpontú források tükrében: *forráselemzés*
IV. Béla második „honalapítása”, a várépítések korszaka: *makettkészítés*
Károly Róbert gazdaságpolitikája, reformjai: *térképes feladat, gondolattérkép készítése*
Nagy Lajos a lovagkirály és az 1351-es törvény
Luxemburgi Zsigmond a király és császár, magyarországi városfejlődés: *a középkori és mai városok összehasonlítása*
A Hunyadiak felemelkedése, egy család karrierjének története
Hunyadi Mátyás a trónon – a települések és a gazdaság állapota, adók, állami jövedelmek, a reneszánsz udvar: *szövegfeldolgozás, grafikon, diagram értelmezés csoportban, korhű lakoma rendezése*
Dózsa parasztfelkelése
A mohácsi vész a magyar és külföldi (nyugat-európai, török) források tükrében: *forráselemzés*
Magyarország három részre szakadása: *térképes feladat*

A KÉSŐ KÖZÉPKOR ÉS A NAGY FÖLDRAJZI FELFEDEZÉSEK
A kiváltságok különbözősége és meghatározó szerepe a feudalizmusban
A rendiség, parlamentarizmus – a kiváltságok szerinti érdekképviselet és együttműködés első formái: *ábra, táblázat értelmezés*
Itália: humanizmus és reneszánsz – új embereszme: *fiktív interjú készítése*
Az Oszmán Birodalom terjeszkedése: *térképes feladat, feladatlap kitöltése*
Prekolumbián civilizációk és kultúrák: *filmnézés, feldolgozás szempontok alapján*
A felfedezések technikai feltételei (hajózási ismeretek, térképészet, navigációs eszközök): *önálló kutatómunka*
Spanyol és portugál felfedezések, majd angolok és franciák
Gyarmatosítók és gyarmatosítottak (kipusztítás, alávetettség, keveredés, teljes kirekesztettség, anyagi és szellemi javak cseréje, újkori rabszolgatartás): *szövegek feldolgozása kooperatív csoportmunkában*
Világkereskedelem, kontinensek kapcsolatrendszere: *ábrakészítés, térképes feladatok*

ABSZOLUTIZMUS ÉS REFORMÁCIÓ
A reformáció irányzatai és kulturális hatásai (nemzeti nyelv, oktatás): *a reformáció egy választott képviselőjének bemutatása önálló kutatómunka alapján*
Az információ közvetítésének új útjai: könyvnyomtatás, nyomtatott sajtó
A nemesség és polgárság együttélése Angliában, angol polgári forradalom, alkotmányos monarchia: *képi információk gyűjtése*
A francia abszolutizmus, a Napkirály állama. Versailles. Az etikett: *szituációjátékok*
Nagy Péter Oroszországa, „ablak Európára"
A természettudományok és gondolkodás fejlődése és új szemlélete a XVII–XVIII. században: *életrajzok, fiktív interjú*

Várható eredmények a 6. évfolyam végén

- a tanulók képesek a tanult történelmi korszakokra jellemző képeket, tárgyakat, építményeket felismerni;
- először kérdések, majd egyre inkább saját gondolataik alapján el tudják mondani a tanult történeteket;
- tudnak információkat gyűjteni kijelölt történelmi témáról felnőtt segítségével;
- a tanulók képesek a tanult eseményeket időrendi sorrendbe állítani, hozzájuk neveket, helyszíneket kapcsolni, azokat a térképen megmutatni;
- értik és használják a Kr. e., Kr. u., illetve az évtized, évszázad, évezred fogalmakat;
- történelmi események ismertetésénél szakszavakat is használnak;
- képesek egyszerű mennyiségi mutatókat összehasonlítani;
- képesek együttesen kezelni képes és szöveges információkat.

7-8. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok:

- az önálló ismeretszerzés, rendszerezés folyamatos fejlesztése;
- ismeretszerzés szövegekből, filmekből, tömegkommunikációs eszközökből, a világhálóról;
- szóbeli és írásbeli beszámoló készítése önálló kutatómunkával szerzett ismeretekből;
- adott történetben a valós és fiktív elemek egyre biztonságosabb megkülönböztetése;
- történelmi fogalmak tudatos használata;
- diagramok, grafikonok, táblázatok, képek, ábrák értelmezése, készítése;
- a történelmi atlasz jártasságszintű használata;
- a kronológiai tájékozódó képesség fejlesztése;
- kulturált vita és véleménynyilvánítás gyakorlása;
- lényegkiemelés, a szöveg átfogalmazása, különböző nézőpontok felismerése;

- történelmi források elemzése, összehasonlítása, információszerzés a forrásszövegekből;
- a történelmi események, jelenségek elemzési módszereinek elsajátíttatása;
- történelmi összefüggések egyre mélyebb és önállóbb felfedezése;
- pozitív fejlődési folyamatok és negatív jelenségek párhuzamos jelenléte a történelemben;
- a kritikai gondolkodás alapelemeinek megjelenése, fejlesztése.

HARCOK A TÖRÖKÖK ÉS HABSBURGOK ELLEN
Életképek a három részre szakadt Magyarországról (török világ, „félig foglalás", végvárak, várháborúk, élet a végeken): *filmfeldolgozás, dramatikus játék*
Az önálló Erdély létrejötte, népei és „aranykora" Bethlen Gábor fejedelemsége alatt
Zrínyi Miklós, a költő és hadvezér: *szépirodalmi szövegolvasás*
A török kiűzése: *több forrás elemző összevetése*

A POLGÁRI ÁTALAKULÁS KORA
Az amerikai függetlenségi háború; a Függetlenségi Nyilatkozat: *forráselemzés*
Az USA államszervezete: *ábraelemzés*
A francia abszolutizmus válsága XVI. Lajos uralkodása idején: *grafikonok, diagramok elemzése*
A francia forradalom legfontosabb eseményei: az alkotmányos monarchia, a girondista köztársaság, a jakobinus diktatúra: *idővonal, események grafikus ábrázolása*
Történetek a nagy francia forradalom éveiből
Napóleon és Európa. *térképes feladat*
Forradalmak 1848-49-ben Európában

MAGYARORSZÁG A HABSBURG BIRODALOMBAN
A Rákóczi szabadságharc sikerei és bukása: *folyamatábra készítése*
Magyarország beillesztése a birodalomba, újranépesítés, a nemzetiségi kép átalakulása, soknemzetiségű Magyarország: *térképes feladat, vaktérkép*
Mária Terézia és II. József, a felvilágosult uralkodók: *táblázatkészítés a források alapján*

AZ IPARI FORRADALOM ÉS A NAGYHATALMISÁG
Az ipari forradalom első szakasza; Nagy-Britannia, majd Nyugat-Európa, találmányok és feltalálók: *tablókészítés, önálló kutatómunka*
Az iparvárosok; a megváltozott természeti-társadalmi környezet: gyár, vasút, nagyváros, munkásosztály és munkásmozgalom: *képek elemzése, szerepjátékok*
A „világ műhelye" – Nagy-Britannia
Az olasz és német egység létrejötte: *térképes feladatok*
USA – az Észak-Dél konfliktus; a polgárháború és következményei: *vita, bírósági tárgyalás, szerepjáték*
Rabszolgafelszabadítás – társadalmi diszkrimináció

Az ipari forradalom második szakasza; új iparágak; gazdasági átrendeződés; új gazdasági nagyhatalmak: Németország, USA, Japán: *fogalmazás az életmódváltozásról*
A Föld végső felosztása; a század végi gyarmatosítás: *térképes feladatok, halmazábra készítése*

A REFORMKORI MAGYARORSZÁG
A magyar nyelv ügye; nyelvújító mozgalom: *feladatlap, gondolkodtató feladatok*
Széchenyi fellépése és programja: *életrajz feldolgozása*
Nemzeti törekvések és modernizáció. „Haza és haladás”
A rendi országgyűlések, mint a reformfolyamat fórumai: *összehasonlító táblázat*
Kossuth programja: *életrajz feldolgozása, a programok összehasonlítása*
Az áprilisi törvények: *forráselemzés*
A szabadságharc eseményei; a trónfosztás, a szabadságharc bukása: *topográfiai információk és szövegek összevetése*
Megtorlás

A MODERN MAGYARORSZÁG SZÜLETÉSE
A birodalom újjászervezése 1849 után
A kiegyezés létrejötte és tartalma: *ábraelemzés*
A magyar gazdaság átalakulása: infrastruktúra: vasút, hajózás, utak, posta, távíró, telefon; ipar: állami támogatás, iparfejlesztés, jellegzetes iparágak, mezőgazdaság: gépesítés, intenzív mezőgazdaság, szőlőművelés, zöldség-gyümölcs kultúrák, állattenyésztés: új elvárások, táplálkozási szokások: *önálló kutatómunka, tablókészítés, kiselőadások*
A dualizmus kori Magyarország társadalma: *szövegfeldolgozás kooperatív csoportmunkában*
Képek a dualizmus politikai életéből: *idegenvezetés Budapesten*

AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ
A világháború okai és céljai: *vita*
Az I. világháború: frontok, események, az antant győzelme: *térképes feladat*
Élet a frontokon és a hátországban: *önálló kutatómunka, újságkészítés*
Az oroszországi forradalmak
A Párizs-környéki békék; a Versailles-i béke, győztesek és vesztesek: *térképes feladat, grafikonelemzés*

A VILÁG ÉS MAGYARORSZÁG AZ 1920-AS, 30-AS ÉVEKBEN
Forradalmak Magyarországon: *korabeli röplapok, kiáltványok, plakátok elemzése*
Az ellenforradalom konszolidációja; a trianoni béke; a Bethlen-korszak: *térképes feladat, grafikonok, diagramok elemzése*
"Modern" idők: a húszas, harmincas évek újdonságai: divat, sport, rádió, szórakozás, tánc, mozi, nyaralás stb. A szabadidő eltöltésének új formái: *filmelemzés, rajzok készítése*

A világgazdasági válság: *fogalomtár készítése*
A New Deal; Franklin Delano Roosevelt reformprogramja. A társadalmi igazságosság érvényesítésének lehetséges formái: *vita*
A nemzetiszocializmus sikerei Németországban: *forráselemzés*
Gazdaság és társadalom a Horthy-korszakban Magyarországon: *memoár részletek olvasása*
Magyar külpolitika: *feladatlap*
Életképek a két világháború közötti Magyarországról: *korabeli tárgyak gyűjtése*
A sztálini Szovjetunió: *mozgalmi dalok szövegének elemzése*

A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ
A háború kitörésének okai és körülményei
Európaiból világháború, a II. világháború eseménytörténete: *térképes feladat, feladatlap készítése*
Magyarország részvétele a tengely oldalán
Az USA belépése a háborúba; az ázsiai hadszíntér: *dokumentumfilm megtekintése*
A náci birodalom új rendje Európában; kényszermunka és zsidótörvények; a cigányság üldözése; koncentrációs és megsemmisítő táborok; a "végső megoldás": *iskolai megemlékezés tervezése*
Szervezett és civil ellenállás. Közellátás, életviszonyok a háború éveiben Európában
Magyarország német megszállása; a magyarországi holocaust: *interjú készítése*
D-day; a szövetségesek partraszállása Normandiában; a szovjet hadsereg előnyomulása Horthy kiugrási kísérlete; nyilas diktatúra Magyarországon: *forráselemzés*
Az európai háború vége
Háború Ázsiában; az atomkísérletek; az atombomba bevetése Japánban; a II. világháború vége: *filmrészletek, képek elemzése*
Az ENSZ megalakítása és szervezete: *ábrakészítés*
Lakóhelyem és a II. világháború

A MEGOSZTOTT VILÁG ÉS AZ ENYHÜLÉS
A kétközpontú világrend kialakulása és a hidegháború kezdete; 1947: *halmazábra készítése*
A NATO megalakítása: *térképes feladat*
A szovjet hatalmi tömb kialakítása 1947–49 között; a KGST; a sztálinista modell elemei
A német kérdés; a két német állam létrejötte
A gyarmati felszabadító mozgalmak, a harmadik világ problémái: *önálló kutatómunka*
A hidegháború általános jellemvonásai: *információk csoportosítása*
A nyugat-európai integráció folyamata: *gondolattérkép készítése*
A szocialista integráció anyagi-technikai háttere. KGST
A két szuperhatalom gazdasági versenye: fegyverkezés, űrkutatás: *filmelemzés*
Közeledés a két szuperhatalom között

Rendszerváltás a keleti tömb országaiban: *újságok, folyóiratok cikkeinek tanulmányozása*
Az európai integráció: *ábraelemzés, térképes feladat*
Globális problémák – a globalizáció problémái (pl. információs forradalom, környezetvédelem): *beszélgetőkör*

MAGYARORSZÁG A SZOVJET HATALMI TÖMBBEN
A koalíciós korszak Magyarországon
A fordulat éve; 1948: *beszámoló családtagok visszaemlékezése alapján*
A sztálinista diktatúra 1949–1953: *tárgyak, versek, történetek gyűjtése*
Az 1956-os forradalom és szabadságharc: *újságkészítés*
A Kádár-korszak
A hatvanas évek; a felnövekvő új nemzedék értékrendje, életforma és életszínvonal a hetvenes-nyolcvanas években: *forráselemzés, képelemzés kooperatív csoportmunkában*
Eladósodás; gazdasági és társadalmi válságtünetek: *tablókészítés*
A rendszerváltás körülményei; az 1990-es választások: *újságcikkek, választási plakátok elemzése*

Várható eredmények a 8. évfolyam végén

- a tanulók tudnak egyszerűbb történelmi forrásokat, táblázatokat, grafikonokat, diagramokat, ábrákat értelmezni;
- képesek térben és időben elhelyezni a legfontosabb eseményeket;
- valamely kijelölt témát több szempontból is képesek feldolgozni csoportmunkában, tanári segítséggel;
- a tanulók önálló vázlatot tudnak készíteni az adott témáról;
- képesek beszámolót, kiselőadást összeállítani megadott anyag, szakirodalom, internetes segédlet segítségével;
- ismerik az egyes történelmi korszakok főbb jellemzőit, egymáshoz való viszonyát;
- a történelmi fejlődést, változásokat nyomon tudják követni a térképen;
- képesek meglátni az alapvető kronológiai párhuzamokat;
- össze tudják hasonlítani különböző térségek gazdasági, társadalmi, politikai sajátosságait tanári segítséggel;
- az iskolai oktatásban megjelenő tudományterületek történeti szempontú elemzése során a történeti okokat képesek tanári segítséggel felismerni (például ökológiai, technikai, mentalitásbeli problémák).

EMBER A TERMÉSZETBEN
TERMÉSZETISMERET
3-5. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok
A természetismeret tantárgy célja, hogy a tanulókat – pszichés, mentális és szociális fejlettségéhez igazított tevékenységeken keresztül – az őket körülvevő természeti világról alapvető ismeretekhez juttassa. Megismertesse és gyakoroltassa az elemi természettudományos megismerési módszereket és eljárásokat. Ezek érdekében olyan pedagógiai eljárások alkalmazására van szükség, melyek maximálisan segítik a tanulók interakcióját a természeti anyagokkal és jelenségekkel, lehetővé teszik, hogy egyéni fejlődési ütemük szerint haladhassanak a művelődési anyag elsajátításában, valamint képessé váljanak az egyéni és a kooperatív ismeretszerzésre.

Szempontok sajátos nevelési igényű tanulók fejlődésének támogatásához

Szempontok a mozgássérült tanulók fejlődésének támogatásához:
Az embertani ismereteknek tartalmazniuk kell a tanuló diagnózisát, az állapotával összefüggő problémák kezelését.

Szempontok a látássérült tanulók fejlődésének támogatásához:
A megfigyelés, mérés, kísérletezés, halmazállapot-változások felismerése a tanár folyamatos, a kísérletezéssel egyidejű magyarázata esetén válik érthetővé.

Szempontok a hallássérült tanulók fejlődésének támogatásához:
– A tanuláshoz sok vizuálisan érzékelhető élményre van szükségük.
Fogalmi gondolkodásuk fejlesztésre külön gondot kel fordítanunk

Szempontok a tanulásban akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:
– Nagyobb önállóság kialakítása a megfigyelésekben, az egyszerű kísérletekben
– Ismeretek szerzése a környezetben előforduló anyagokról, azok szakszerű használatáról a mindennapokban
– A környezetvédelem fontosságának, a környezetszennyezés veszélyességének megértetése, a környezettudatos életvitel erősítése

Szempontok a beszédfogyatékos tanulók fejlődésének támogatásához:
- Az érzékszervek sokoldalú támogatása döntő.
- A tanítás-tanulás nemcsak verbális, hanem vizuális, taktilis-kinesztetikus csatornákon is folyjék.
- A tananyaghoz kapcsolódó fogalmakat tisztázni, elmélyíteni fokozatosan és többszöri ismétléssel célszerű.

Az autisztikus tanulók fejlesztésének elvei, fejlesztési feladatok:

- Sok érzékszervi csatornán, szemléletesen érkezzen hozzá a tananyag.
- Fokozott egyéni törődésre van szüksége.
- Építhetünk jó mechanikus memóriájára, tanult szabályokhoz, rutinokhoz való alkalmazkodásra.

Szempontok a pszichés fejődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:

- Az új ismeretek elsajátításában fontos a megfigyelés.
- A pszichikus fejlődés zavara miatt kialakulhat nyelvi zavar, gyenge verbális emlékezet. így a tananyaghoz kapcsolódó szókincs használata nehezített számukra. A nehézség leküzdése érdekében sok manipulációval, közvetlen tapasztalatok nyújtásával, sok konkrét érzékeltetéssel biztosíthatjuk a fogalmak kialakulását.

3. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalom	Ajánlott tevékenységek	Módszertani javaslatok
***Az anyag**:* A szilárd, a folyékony és a légnemű anyagok tulajdonságai. A különféle halmazállapotú anyagok, előfordulása, alaktartása, mozgása és jelentősége a mindennapi életben. A szilárd anyagok makro-szerkezete, keménysége. A folyadékok oldó hatása és keveredése. A levegő nyomása és a légellenállás.	Az érzékszervekkel észlelhető tulajdonságok megfigyelése és elbeszélése. Egy darab kő, egy pohárnyi víz és egy léggömbnyi levegő alak és térfogattartásának kipróbálása. Egy kavics, egy kanálnyi homok és egy darab gyurma tapintható tulajdonságainak megfigyelése és elbeszélése. Különböző keménységű anyagok (pl. kvarckavics, mészkődarab, alumínium lap, kréta) keménységi sorának megállapítása egymás karcolhatóságával. Cukor, só, homok, olaj vízben való oldódásának kipróbálása. A légnyomás kimutatása tapadókoronggal, a levegő-ellenállás megfigyelése leejtett pihével, papírlappal, papírgolyóval.	Ezeket a tevékenységeket minden tanuló egyénileg végezze el.
Az energia: A hőmérséklet és mérése. A hő terjedése a különféle anyagokban, a hőszigetelés. Az égés.	Ismerkedés a különböző folyadékos és digitális hőmérőkkel. (Pl. szobai hőmérők, vízhőmérők, lázmérők) Hőmérsékletmérés a különféle hőmérőkkel. A meleg terjedésének észlelése forró testhez (pl. rezsó,	Ezeket a vizsgálatokat célszerű részben eszköz-igényességük, részben balesetveszélyességük miatt három-négyfős csoportokban végeztetni, de mindegyik csoport

Témakörök, tartalom	Ajánlott tevékenységek	Módszertani javaslatok
Halmazállapot-változások és a hő. A hő jelentősége a mindennapi életben.	gyertyaláng) tartott fémhuzallal és fapálcikával, forró test mellé tartott kézzel és melegített vízbe tartott ujjal. Ugyanezek vizsgálata kesztyűben. Víz hűlésének mérése szabad edényben és termoszban. A gyertya lángjának megfigyelése, lerajzolása. A gyertya anyagának megváltozása a hő hatására. Víz elpárologtatása szigetelt nyelű kanálból	ugyanazokat a feladatokat kapja. A megfigyeléseket mindegyik tanuló önállóan rögzítse.
***A Föld**:* Az időjárás elemei; a napsugárzás, a csapadék és a szél, valamint ezek jellemzői, hatásai. Az időjárás-jelentés, és jelentősége a mindennapi életben.	Szógyűjtés az időjárás elemeinek jellemzéséhez. A napi időjárás-jelentés és a valódi időjárás összevetése. Az időjáráshoz alkalmazkodó különféle öltözetek.	Frontális munkával és szituációs játékokkal érdemes a témát feldolgozni.
Tájékozódás: Tárgyak, helységek, házak alaprajza. A kicsinyítés. Útvonalrajz készítés, olvasás. Az egyezményes jelek szükségessége.	Különböző alakú tárgyak alaprajza körberajzolással. Az alaprajzokból a tárgy visszakövetkeztetése. Útvonalrajzhoz az iskola környékének modellezése pl építőkockákkal. Saját közös jelek kitalálása, rajzolása.	Frontális-, páros- és csoportmunka kombinálásával célszerű a témát feldolgozni. A tájékozódáshoz drámajátékok is jól használhatók.
***Növények és állatok*:** A közvetlen környezet néhány növényének és állatának jellemzése; életfeltételei, gondozása.	Egy cserepes növény (pl. virágzó muskátli, petúnia, korallvirág) részeinek megkülönböztetése. A szár, a levél és a virág tulajdonságainak megfigyelése, elbeszélése, lerajzolása. Ugyanez a tevékenység egy közeli fával (pl. akácfa, vad-gesztenyefa), és bokorral (pl. lonc, aranyvessző). Egy díszhal, díszmadár vagy kisemlős külalakjának, mozgásának megfigyelése, elbeszélése.	A növényekkel kapcsolatos megfigyeléseket egyéni, legfeljebb páros munkában végezzék a tanulók. Az állatok vizsgálatához a kb. négyfős csoportok a megfelelőek. A megfigyelések rögzítése mindenképpen egyénileg történjék.
***Az ember*:** Az ember bőrének jellemzői. A bőrfüggelékek. A tisztálkodás fontossága, módjai. A bőr egészségének megőrzése.	A bőr megfigyelése a különböző testrészeken (pl. tenyéren, kézháton, arcon, nyakon). A haj vizsgálata (pl. szín, göndörség, vastagság). A köröm megfigyelése és lerajzolása. A zsíros (olajos) ujjak tisztítása vízzel illetve mosószerrel (pl. szappannal, mosogatószerrel). A víz és a zsír(olaj) keveredését elősegítő anyagok (szappan, mosó-szerek) hatásának megfigyelése, elbeszélése. Kisebb felületi sérülések ellátásának gyakorlása	Páros-, illetve csoport-munka ajánlható a bőr és a bőrfüggelékek vizsgálatához, a mosószeres vizsgálathoz viszont az egyéni munka a célravezető. A bőr higiénéjével kapcsolatos tudnivalókat frontális munkában érdemes feldolgozni.

4. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalom	Ajánlott tevékenységek	Módszertani javaslatok
Az anyag: Anyag-szétválasztási módszerek: szűrés, kristályosítás, bepárlás. Tömegváltozás mérése anyagszétválasztás során. Gyors és lassú tömeg-, hosszúság-, térfogatváltozások a közvetlen környezetben.	Tömegmérés különféle mérlegekkel (pl. levél-, háztartási- karos mérleg) Víz és apró szemű sóder szétválasztása különböző szűrőkkel (pl teaszűrő, kávé-filter). Az eredeti anyag és a szétválasztott részek tömegének mérése. Tömény cukoroldat bepárlása szobahőmérsékleten, cukorkristályok készítése. A változás tartós megfigyelése, az oldat tömeg-és térfogatváltozásának mérése. A tanulók testtömegének, testmagasságának mérése féléven át heti gyakorisággal, a mérési adatok egyéni rögzítése.	A szétválasztási vizsgálatokat a tevékenység jellege miatt mindenképpen csoportban vagy párokban kell végeztetni. A tartós megfigyelést és a tapasztalatok rögzítését viszont a tanulók előre megadott szempontok szerint egyénileg tegyék.
Az energia: Mágneses vonzás és taszítás. Mágnesezhető és nem mágnesezhető anyagok a közvetlen környezetben. A párolgás hűtőhatása, a párolgás sebességét befolyásoló tényezők.	Mágnessel vonzható és nem vonzható anyagok megkülönböztetése. Anyagszétválasztás (pl. vaspor és homok, rajzszög és forgács) mágnessel. Mágneses játékok (pl. hajó, halacska, autó) készítése. A mágneses vonzás és taszítás megkülönböztetése. Egyszerű iránytű készítése. Különféle folyadékokkal (pl. víz, olaj, dezodor, alkohol) megnedvesített itatós száradásának megfigyelése. Annak megfigyelése, hogy a körülmények változtatása (melegítés, a papír mozgatása, a folyadék mennyisége) milyen hatással van a párolgás sebességére. A párolgás sebessége és a hűtőhatás kapcsolatának vizsgálata a kézfejen (pl. vízzel, dezodorral, denaturált szesszel).	A mágneses vizsgálatokat, ismeretszerző játékokat párban célszerű megvalósítani. A párolgási vizsgálatokat egyénileg végezzék a tanulók, de az anyagokat a tanító adagolja az előkészített felületekre.

Témakörök, tartalom	Ajánlott tevékenységek	Módszertani javaslatok
A Föld: Az évszakok jellemző időjárása. A nappalok hosszának változása az évszakok során. A különböző naptárok információinak értelmezése. A közvetlen környezet felszíni formái. Felszíni formák a Földön. A felszíni vizek fajtái.	Az egyes évszakok időjárásának, a nappalok hosszának irányított tartós megfigyelése és a tapasztalatok lejegyzése. Különféle naptárakból információk (Holdfázisok, napkelte, -nyugta időpontja, csillagjegyek stb.) gyűjtése. Terepasztalon (homokozóban) különböző fel-színi formák és vizek készítése	A naptárral kapcsolatos anyaggyűjtéshez jól megfelel a projektmunka. A terepasztalos munkához nagyobb csoportok kialakítása és a csoportok közötti együttműködés megszervezése szükséges.
Tájékozódás: Az iránytű használata. A közigazgatási térkép tájolása. A közigazgatási térkép legfontosabb jelei. Tájékozódás a lakóhely térképe alapján. Távolság-meghatározás vonalas mérték segítségével.	A különböző égtájak megállapítása iránytű segítségével. A „merre van tőlem” gyakorlása iránytű-használattal. Az iskola és a különféle helyek (pl. rendelő, posta, bolt stb.) távolságának meghatározása a település térképen vonalas mérték segítségével. A közeli helyek távolságának kontrollálása méréssel.	A szituációs játékok nagyon alkalmasak az irány-meghatározások gyakorlására. A vonalas mérték használatát először kis csoportban, majd egyénileg gyakorolják a tanulók.
Növények és állatok: Néhány haszonállat (pl. sertés, szarvasmarha, házityúk, méh) testfelépítésének jellemzői. A haszonállatok gondozása és felhasználása. Néhány ház körül élő állat (pl. kutya, veréb, légy, csiga, giliszta) testfelépítésének jellemzői. Életmódjuk, táplálkozásuk, kapcsolatuk az emberrel. Néhány gyümölcsfa illetve cserje (pl. szilvafa, almafa, szőlő, ribizli) jellemzői. Kártevőik és az ellenük való védekezés környezetkímélő formái. A téli madáretetés fontossága és módszere. Néhány termesztett lágyszárú növény (pl. paradicsom, burgonya, káposzta, hagyma) jellemzői, éghajlati igénye. A biogazdálkodás lényege.	Kezeletlen (nem zacskós és dobozos) tejből aludttej készítése híg ecettel vagy tejsavval. Az aludttejből melegítéssel túró készítése. A tojáshéj anyagának vizsgálata ecettel. A madártoll víztaszító tulajdonságának megfigyelése. A tarajos zápfog hegyessége hatásának vizsgálata modellezéssel. A kutya párologtatással való hőleadásának modellezése (pl. nyelvre cseppentett mentolos szájvízzel). A termesztett növények ehető részeinek érzékszervi vizsgálata (szín, tapintás, szag, íz). A hamvas gyümölcs víztaszításának megfigyelése. Savanyú káposzta, ill. mustbor készítése. Burgonyakeményítő készítése. A madáreleségnek alkalmas anyagok vizsgálata. Egyszerű madáretető készítése, kihelyezése és folyamatos gondozása. A megfigyelések folyamatos rögzítése.	A haszon és ház körül élő állatokkal, a termesztett növényekkel kapcsolatos ismeretanyagot projekt-módszerrel, csoportmunkában érdemes feldolgoztatni. A vizsgálatokat az eszközök mennyiségétől függően akár egyénileg is végezhetik a tanulók.

Témakörök, tartalom	Ajánlott tevékenységek	Módszertani javaslatok
***Az ember*:** A mozgatórendszer fő részei. Az izmok működése, méret-változása a végtagok mozgatásakor. A csontok egymáshoz kapcsolódása, egymáshoz képesti elmozdulása. A csontváz, az izületek és az izomzat leggyakoribb sérülései, ezek megelőzése. A mozgás fontossága az egészség megőrzésében. A sportolás, a testedzés jelentősége.	A felkar ill. comb körfogatának mérése be-hajlított és kiegyenesített kéznél, ill. lábnál. Egy, két és háromtengelyű elmozdulást lehetővé tevő izületek keresése. A hüvelykujj nyeregízülete által lehetséges mozgás megfigyelése. Borogatás, rögzítőkötés készítése. Mozgásterv, edzésterv készítése.	A téma fontosságára való tekintettel mindegyik tanuló egyéni foglalkoztatása elengedhetetlen. Ezért – esetleg projektmódszerrel – kiselőadásokon keresztül dolgozható fel a téma eredményesen.

Várható eredmények a 4. évfolyam végén

A tanulók képesekké válnak
- környezetük természeti jelenségei észlelni;
- azokat hosszabb időn keresztül is megfigyelni;
- tapasztalataikat szókincsüknek megfelelő szinten elmondani, lerajzolni, leírni.

Alapvető gyakorlatot szereznek a megfigyelt jelenségek mérhető tulajdonságainak a mérőeszköz pontosságával való mérésében,
Belátják, hogy a jelenségekről különböző nézőpontból készített egymástól eltérő leírások lehetnek egy időben igazak.

Ismerik
- közvetlen környezetük alapvető, a mindennapi életükben előforduló természeti jelenségeket;
- élettelen és élő környezetük épsége megőrzésének fontosságát.

Tudnak egyszerű segédeszközökkel tágabb környezetükben tájékozódni.

5. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalom	Ajánlott tevékenységek	Módszertani javaslatok
***Az anyag**:* Ehető és nem ehető anyagok. Táplálékok, ételek és tápanyagok. A fehérjék, a zsírok és a szénhidrátok néhány tulajdonsága. A különböző ízek. Savanyú és lúgos anyagok a háztartásban. Az indikátorok tulajdonságai. Természetes színezőanyagok. Átlátszó és nem átlátszó anyagok.	Az ehető és nem ehető anyagok, valamint a táplálékok és az ételek jellemző tulajdonságainak összegyűjtése, a különbségek megállapítása. Oldott fehérje (pl. tojásfehérje) kicsapása melegítéssel, keményítő (pl. burgonya) kimutatása jódoldattal, zsírok (pl. szalonna, faggyú) papírhoz dörzsölése. Annak vizsgálata, hogy a különböző ízeket (vattás pálcikát cukor-, só-, citrom- keserűmandula oldatba mártva) nyelvünk melyik részén érezzük. Híg savas (pl. ecet) és híg lúgos (pl. trisó) oldat vizsgálata tapintással és különböző indikátorokkal (pl. teával, kék virág-szirommal, indikátorpapírral).	A tulajdonságok összegyűjtésénél és ezek összehasonlításánál frontális osztálymunkával minden tanuló élményanyagára lehet támaszkodni, és így személyessé válik a táplálkozással kapcsolatos ismeretszerzés. A vizsgálatokat viszont már 2-3 fős csoportokban gazdaságos végeztetni. Érdemes a különböző csoportoknak más és más feladatot adni, majd beszámoltatni őket a tapasztalataikról.
***Az energia**:* A fény és a sötétség. A fény egyenes vonalú terjedése. Az árnyék keletkezése. A tükrözés. A fehér fény összetevői. A nagyítólencse használata. A szem és a fényképezőgép. A távcső és a mikroszkóp. A hang keletkezése és terjedése. A hang jellemzői. Hangok az élő természetben. A hang érzékelése. A mozgó testek energiája.	Elemlámpa fénye hajlékony csövön át nézve. Árnyjátékok készítése. Sötétkamra (egyszerű camera obscura) készítése és képalkotásának meg figyelése. Elemlámpa fényének tükrözése síktükörrel. A fehér fény színekre bontása pl. prizmával, szappanbuborékkal, madártollal. A különböző domborúságú lencsék nagyításának összehasonlítása. Távcső illetve. mikroszkóp készítése két lencséből. Különféle hangkeltések és az eszközök összehasonlítása. Hallásvizsgálatok (pl. suttogás, mélység és magassághatár)	A fénnyel kapcsolatos vizsgálatokat a vizsgálat jellege miatt páros munkában célszerűl megszervezni. Bármilyen kevés is az eszköz, semmiképpen sem ajánlatos tanári bemutatással feldolgozni ezt a részt. A hangok vizsgálatánál szabadtéri megfigyeléseket is érdemes beiktatni (pl. melyik hangot milyen messziről lehet érzékelni, melyik állat hogyan szól stb.)
A Föld: A szél, a hő és a csapadék hatása a felszíni formákra. Az áramló vizek hatása a felszínre. Az ember felszínformáló tevékenysége. A megújuló energiaforrások felhasználása. A Nap és a Hold látszólagos mozgása. A Föld forgása és keringése. A Föld mozgása és a napszakok, évszakok váltakozása. A Hold	Az építő és a romboló folyamatok létrehozása (terepasztalon, homokozóban) és hatásuk összehasonlítása. A különféle energiahordozók előnyeinek és hátrányainak összehasonlítása. A Nap, a Föld és a Hold mozgásának modellezése. A Hold fényváltozásainak tartós (kb. 2 hónap) megfigyelése, a tapasztalatok rajzos rögzítése	A felépítő és romboló-folyamatokat csoportmunkában, az energia-hordozókkal kapcsolatos ismereteket projekt-feladatok segítségével lehet hatékonyan feldolgozni. A Nap-Föld-Hold rendszer modellezése frontális munkával (pl drámajátékkal) és tanári demonstrációval (modell, film, video stb.) eredményes.

Témakörök, tartalom	Ajánlott tevékenységek	Módszertani javaslatok
mozgása és fényváltozásai. A Föld mozgásai és a naptár.		
Tájékozódás: A domborzat jelölése a térképen. A színek és a szintvonalak jelentése. A földgömb.	A különböző domborzat-jelölések (pl. színek, árnyékolás, szintvonal) szemléletességének összehasonlítása. A közigazgatási és a domborzati térkép összehasonlítása. Tájékozódás turistatérkép segítségével.	A frontális osztálymunkához ajánlatos terep munkát is tervezni.
Növények és állatok: A hazai természetes élővilág legjellegzetesebb képviselőinek testfelépítése, életmódja. Az erdők életközössége. A vizek és víz-partok életközössége. A rétek életközössége. Az egyes életközösségek közös jellemzői. Az ember hatása az életközösségekre, az életközösségek védelme.	Tinta készítése tölgyfa-kéregporból és vasból -kloridból. Kemény és puhafák úszásának vizsgálata. A különféle termések felületnövelő részeinek és az esésüknek a vizsgálata. A gyanta súrlódás növekvő hatásának vizsgálata. A karom, a pata, a toll és a szőr közös tulajdonságainak megállapítása. Az úszóláb működésének modellezése villával. A sáskák hang-adásának modellezése. A különböző életközösségek növényeinek illetve állatainak összehasonlítása, elemi csoportképzések.	Hazánk természetes élővilágával kapcsolatos ismeretanyagot projekt-módszerrel, csoportmunkában érdemes feldolgoztatni. A csoportok különböző feladatokat kapjanak (pl. miről ismerhető fel, hogyan él, mi a kapcsolata a többi élőlénnyel stb.) Célszerű egy közeli természetes élettérre kirándulást szervezni és ott is megfigyelni a projektekből általánosítható jelenségeket, folyamatokat. A vizsgálatokat pármunkában, vagy az eszközök mennyiségétől függően csoportmunkában végeztessük el az ésszerű munkamegosztás gyakoroltatása érdekében.
***Az ember*:** A táplálkozás szerepe az ember életében. Az egészséges táplálkozás jellemzői. A tápcsatorna fő részei és azok működése. A táplálkozással kapcsolatos személyi higiénia fontossága	A nyál emésztő hatásának megfigyelése (pl. sokáig rágott kenyér ízével) a gyomornedv emésztő hatásának megfigyelése (pl. főtt tojás és savas pepszin oldata kémcsőben). Emésztés-segítő anyagok (tabletták, oldatok) tápanyagbontó hatásának megfigyelése. C-vitamin kimutatása híg kálium-permanganát oldattal. Élelmiszerek csomagolásán lévő feliratok értelmezése Napi és heti étrend összeállítása. A fogkrém felülettisztító hatásának kipróbálása, megfigyelése.	Az emésztésvizsgálatokat csoportmunkában végezzék a tanulók, a csoportok lehetőleg más-más feladatot kapva. Az élelmiszer csomagolásokat a tanulók hozzák magukkal és frontális foglakozás keretében értelmezzük a rajtuk lévő adatokat. Ha csoportmunkában állíttatjuk össze az étrendet, figyelni kell a csoport szociális összetételére.

Várható eredmények a természetismeret tantárgy tanulásának végén

A tanulók képesekké válnak
- környezetük természeti jelenségeit és folyamatait észlelni;
- azokat hosszabb időn keresztül is megfigyelni;
- tapasztalataikat szókincsüknek megfelelő szinten a legfontosabb szakkifejezések használatával elmondani, leírni.

Alapvető gyakorlatot szereznek a megfigyelt jelenségek és folyamatok mérhető tulajdonságainak a mérőeszköz pontosságával való mérésében,
- a kvalitatív és kvantitatív jellemzők összehasonlításában, azaz különbséget tudnak tenni az azonos, a hasonló, a különböző és az össze nem vethető tulajdonságok között.

Belátják, hogy a jelenségekről, folyamatokról különböző nézőpontból készített egymástól eltérő leírások lehetnek egy időben igazak.
Ismerik
- közvetlen környezetük alapvető, a mindennapi életükben előforduló természeti jelenségeket, folyamatokat;
- élettelen és élő környezetük épsége megőrzésének fontosságát.

Tudnak egyszerű segédeszközökkel tágabb környezetükben tájékozódni. Alkalmazzák – lehetőségükhöz képest – az egészségük megőrzésével, személyi higiéniájukkal kapcsolatos ismereteket.

BIOLÓGIA

6–8. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

A biológia tantárgy tanításának célja, hogy a tanulók személyes tapasztalataikon – pszichés, mentális és szociális fejlettségéhez igazított tevékenységeken – keresztül betekintést kapjanak a földi élővilág változatosságának kialakulását és fennmaradását biztosító kölcsönhatásokba, és ezáltal tudatosan vegyenek részt a fenntartható fejlődésben. Ennek érdekében tovább kell fejleszteni a természetismeret tantárgy tanítása során kialakított természettudományos vizsgálómódszerekben való tájékozottságot, illetve gyakorlottságot és újabb módszerekkel kell ezeket kiegészíteni. Be kell láttatni a tanulókkal, hogy az egyéni ismeretszerzés, alkotó tevékenység a közösségben végzett munkával egyenértékű, és az adott körülményektől függ, hogy melyik alkalmazása célszerűbb.

Szempontok a sajátos nevelési igényű tanulók fejlődésének támogatásához

Szempontok a mozgássérült tanulók fejlődésének támogatásához:
Az embertani ismereteknek tartalmazniuk kell a tanuló diagnózisát, az állapotával összefüggő problémák kezelését.

Szempontok a látássérült tanulók fejlődésének támogatásához:
A megfigyelés, mérés, kísérletezés, halmazállapot-változások felismerése a tanár folyamatos, a kísérletezéssel egyidejű magyarázata esetén válik érthetővé.

Szempontok a hallássérült tanulók fejlődésének támogatásához:
– A tanuláshoz sok vizuálisan érzékelhető élményre van szükségük.
Fogalmi gondolkodásuk fejlesztésre külön gondot kel fordítanunk

Szempontok a tanulásban akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:
– Nagyobb önállóság kialakítása a megfigyelésekben, az egyszerű kísérletekben
– Ismeretek szerzése a környezetben előforduló anyagokról, azok szakszerű használatáról a mindennapokban
– A környezetvédelem fontosságának, a környezetszennyezés veszélyességének megértetése, a környezettudatos életvitel erősítése

Szempontok a beszédfogyatékos tanulók fejlődésének támogatásához:
- Az érzékszervek sokoldalú támogatása döntő.
- A tanítás-tanulás nemcsak verbális, hanem vizuális, taktilis-kinesztetikus csatornákon is folyjék.
- A tananyaghoz kapcsolódó fogalmakat tisztázni, elmélyíteni fokozatosan és többszöri ismétléssel célszerű.

Az autisztikus tanulók fejlesztésének elvei, fejlesztési feladatok:
- Sok érzékszervi csatornán, szemléletesen érkezzen hozzá a tananyag.
- Fokozott egyéni törődésre van szüksége.
- Építhetünk jó mechanikus memóriájára, tanult szabályokhoz, rutinokhoz való alkalmazkodásra.

Szempontok a pszichés fejődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:
- Az új ismeretek elsajátításában fontos a megfigyelés.
- A pszichikus fejlődés zavara miatt kialakulhat nyelvi zavar, gyenge verbális emlékezet, így a tananyaghoz kapcsolódó szókincs használata nehezített számukra. A nehézség leküzdése érdekében sok manipulációval, közvetlen tapasztalatok nyújtásával, sok konkrét érzékeltetéssel biztosíthatjuk a fogalmak kialakulását.

6. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalom	Ajánlott tevékenységek	Módszertani javaslatok
Növények és állatok: A földi természetes élővilág legjellegzetesebb képviselőinek testfelépítése, élet-módja. A különféle erdők életközösségei. A tengerek és tengerpartok életközösségei. A füves puszták életközösségei. Az egyes életközösségek és a környezetük kölcsönhatása. Az ember hatása a Föld éghajlatára és élővilágára.	A különböző életközösségek növényeinek illetve állatainak összehasonlítása a hazai életközösségek tagjaival. Az összehasonítás során a lényeges és lényegtelen szempontok megkülönböztetése.	Az egyes biomok jellemzőinek megismerésére a projektmunka nagyon megfelelő.
Az ember: A szaporító rendszer főbb részei és azok működése. A megtermékenyítés és az egyedfejődés főbb szakaszai. A serdülés folyamata. A nemi higiénia fontossága.	Adatok gyűjtése az akcelerációról. A saját test-méretek összehasonlítása az országos átlaggal.	Az egyedfejlődés főbb szakaszainak jellemzőit csoportmunkában célszerű összegyűjtetni. Az osztály tanulóinak szomatikus és pszichés fejlettségétől függően a serdülés élet tani változásait nemek szerinti csoportokban vagy frontális foglakozással érdemes feldolgozni.
Rendszerezés*:* Az osztályozás lényege. A főbb rendszertani kategóriák általános jellemzése.	Az élőlények csoportosítása különféle szempontok szerint. Növény-, gomba- és állatfelismerők, -határozók használata. A meg-ismert élőlények besorolása a főbb rendszertani kategóriákba.	A közös jellemzők összegyűjtése frontális osztály-foglalkozással, az azonosítások egyéni illetve pár-munkában lehetnek eredményesek.

Várható eredmények a 6. évfolyam végén

A természetismereti és a biológiai művelődés anyag feldolgozása során a tanulók képesekké válnak

- környezetük természeti jelenségeivel kapcsolatos tapasztalataikat szókincsüknek megfelelő szinten a legfontosabb szakkifejezések használatával elmondani, leírni,
- az élőlények, a jelenségek, folyamatok lényeges jellemzőit kiemelni, és
- ennek alapján az élőlényeket, a jelenségeket, a folyamatokat csoportosítani,
- az élőlényeket egyszerű segédeszközzel meghatározni.

Belátják, hogy a jelenségekről, folyamatokról különböző nézőpontból készített egymástól eltérő leírások lehetnek egyidőben igazak.

Tudnak térkép és iránytű segítségével tágabb környezetükben tájékozódni.

Megismerkednek
- az egyszerűbb biológiai (természettudományi) vizsgálatok balesetmentes kivitelezésével,
- a kapott eredmények ésszerű (rajzos és írásos) rögzítésével.

Felismerik
- az élőlények és környezetük közötti egyszerű összefüggéseket,
- az egészséges táplálkozás fontosságát,
- a serdülés folyamatának alapvető jellemzőit.

A*lkalmazzák* – lehetőségükhöz képest – az egészségük megőrzésével, személyi higiéniájukkal kapcsolatos ismereteket.

7. évfolyam

Témakörök, tartalom	Ajánlott tevékenységek	Módszertani javaslatok
Növények és állatok: Az élőlények testfelépítésének általános jellemzői. A sejtek részei és a sejtalkotók működése. A növényi és állati szövetek fajtái. A különféle szervek és szervrendszerek felépítése, működése.	Mikroszkóp használatának gyakorlása. A növényi sejtalkotók azonosítása. Az élő növényi sejtek plazmolízisének megfigyelése. Egyszerű növényi nyúzatok, metszetek készítése és vizsgálata. Állati szövetek összehasonlítása.	A tanulói mikroszkópok száma határozza meg, hogy egyénileg, vagy csoportmunkában lehet a vizsgálatokat elvégezni.
Az ember: Az anyagcsere részfolyamatai. Az emésztő-, a szállító-, a légző- és kiválasztó-szervrendszer főbb részei, és azok működése. Az egyes szerv-rendszerek egészségének megőrzése.	Tápanyagtáblázatok használata. A napi energia-szükséglet fedezésének kiszámítása. A be- és kilégzett levegő széndioxid tartalmának vizsgálata meszes vízzel. A tüdőkapacitás mérése léggömbbel. A pulzusszám és a vérnyomás mérése, az értékek változásának vizsgálata különböző testmozgások során. Vizeletvizsgálat tesztcsíkokkal.	Az egyes szervrendszerek felépítését és működését projektmunkával, a hozzájuk kapcsolódó lehetőleg kvantitatív vizsgálatokat 2-3 fős csoportokban cél-szerű feldolgoztatni forgószínpadszerűen.

Témakörök, tartalom	Ajánlott tevékenységek	Módszertani javaslatok
Kölcsönhatások: Az élőlények és a környezetük kölcsönhatásának. A talaj fizikai és kémiai jellemzői, a talaj és az élőlények. A víz, és összetételének jelentősége az élőlények életfolyamataiban. A levegő és az életfolyamatok kölcsönhatása. A fény, a hő, a kémiai energia és az élőlények. Az élőlényeken belüli változások.	A kvantitatív kísérletezés gyakorlása. Például: A gyökérsavak kőzetoldó, a földigiliszták talajforgató hatásának vizsgálata. A csírázáskor felvett víz, a levél párologtatásának vizsgálata. A vízben oldott anyagok és az algák szaporodása kölcsönhatásának vizsgálata. A halak légzésének vizsgálata különböző hőmérsékletű vízben. A levegő összetétele és a növények fejlődése közötti kölcsönhatás vizsgálata. A fény színe és a fotoszintézis kölcsönhatásának vizsgálata. Növényi mozgások vizsgálata. Az enzimek működésének vizsgálata különböző körülmények között.	A vizsgálatokat a kooperatív készség fejlesztése érdekében 3-4 fős csoportokban végezzék a tanulók. Nem fontos, hogy az összes vizsgálatot mindegyik csoport elvégezze, de a pontos tervezés és dokumentálás, a helyes következtetés levonása és az eredmények bemutatása minden vizsgálatnál egyaránt követelmény. Az egyes csoportok eredményeinek feldolgozását frontális munkával érdemes rögzíteni.

8. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalom	Ajánlott tevékenységek	Módszertani javaslatok
Növények és állatok: A földi élővilág fejlődésének főbb lépései: az élet, az egysejtűek és a soksejtűek kialakulása. A nagyobb növényi és állati csoportok törzsfejlődése. A törzsfejlődés és a földi környezet kölcsönhatása. Az élővilág változásának törvényszerűségei. Az öröklődés folyamata, kromoszómális alapjai.	Különféle elméletek keresése az élet keletkezéséről, és ezek megvitatása. Csigaházat, kagylóhéjat, levéllenyomatot tartalmazó kőzetek vizsgálata, a maradványok kipreparálása. A sejtosztódás folyamatának és a kromoszómáknak mikroszkópos megfigyelése.	A fejlődéselméletek meg-beszéléshez a szerepjátékok igen alkalmasak. Az élővilág evolúciójának frontális feldolgozását célszerű különféle filmekre, videókra alapozni. Az emberi öröklődés feldolgozásánál vigyázni kell, hogy a tanulók saját magukra illetve társukra nézve ne vonhassanak le hibás következtetéseket.
Az ember: Az életfolyamatok hormonális és idegi szabályozása. A főbb belső elválasztású mirigyek és hormonjaik hatása. Az idegrendszer főbb részei és azok működése. A tanulás különböző formái. Az ember kialakulásának főbb lépései, a biológiai és társadalmi fejlődés	Érzékelési csalódások vizsgálata. Az érzékszervek fáradásának vizsgálata. Feltétlen reflexek (pl. térdreflex, pislogási reflex) kiváltása. Feltételes reflexek kialakítása pl. akváriumi halakon, vagy más díszállaton. Különféle elméletek keresése az ember származásáról, és ezek megvitatása.	A szabályozóműködéshez frontális osztálymunkát a vizsgálatokhoz pármunkát célszerű tervezni. A feltételes reflexek kialakításához a tartós megfigyelésekre csoportmunkát szervezzünk. Az ember származásával kapcsolatos vitát szerepjátékkal érdemes bevezetni.

Témakörök, tartalom	Ajánlott tevékenységek	Módszertani javaslatok
***Ökológia**:* Az életközösségek általános jellemzői. Az életközösségek és a környezet kölcsönhatása, az élőlények közötti kölcsönhatások. Az élővilág sokféleségének fontossága. Az emberiség környezetének változása, a fenn-tartható fejlődés szükségessége.	Adatok gyűjtése a hazai védett területekről, élőlényekről. A település határában lévő természetes- vagy kultúrtáj (élettelen és élő összetevők) évszakos változásának tartós megfigyelése és a tapasztalatok rögzítése. Néhány vizsgálat az élőlények és környezetük kölcsönhatása kimutatására (pl. a kőzetek aprózódása és a növényzet, a tápanyagok koncentrációjának hatása az algák szaporodására, a fotoszintézis során felhasznált és termelt gázok, a növények fényelnyelése, az őszi lomb-színeződés stb.)	Az életközösségek általános jellemzőit frontális munkával gazdaságos összegyűjteni, de projekt-feladatként is adható. Érdemes szerepjátékot szervezni a fenntartható fejlődés témakörében. A megfigyeléseket, adatgyűjtést akár nagyobb csoportban is végezhetik a tanulók. A vizsgálatokat viszont kisebb csoportban, nem feltétlenül forgószín-padszerűen szervezzük.

Várható eredmények a 8. évfolyam végén

A biológiai (és a többi természettudományi) művelődési anyag feldolgozása során és végére a tanulók *képesekké válnak*

- a jelenségek, folyamatok lényeges jellemzőinek kiemelésére, és
- ennek alapján a jelenségek, folyamatok csoportosítására, osztályozására, identifikálására.

Alapvető gyakorlatot szereznek

- az egyszerűbb biológiai (természettudományi) kísérletek megtervezésében;
- balesetmentes kivitelezésében;
- a kapott eredmények rögzítésében és értelmezésében.

Felismerik

- a jelenségek közötti egyszerű kölcsönhatásokat;
- a folyamatok alapvető szabályszerűségeit.

Belátják, hogy a természetben minden folyamatosan változik.
Tájékozódni tudnak az élő (és élettelen) természet térbeli és időbeli nagyságrendjei között.

Ismerik

- saját testük főbb részeit és működését;
- egészségük megóvásának feltételeit.

El tudják helyezni magukat természeti és társadalmi környezetükben.
Van képük arról, hogy az emberiség miképp befolyásolhatja a jövőjét.

FÖLDÜNK ÉS KÖRNYEZETÜNK
7-8. ÉVFOLYAM

Célok, feladatok

Megismertetni a tanulókat a szűkebb és tágabb környezet természeti és társadalmi-gazdaságijellemzőivel, folyamataival
Láttassa meg a tanulókkal a környezet és a társadalom időben és térben változó kapcsolatait, összefüggéseit, azok okait és lehetséges következményeit
Szilárd földrajzi ismereteken alapuló tudatos földrajzi-környezeti gondolkodás kialakítása
A tér- és időbeli tájékozódási képességek fejlesztése
Topográfiai ismeretek bővítése
Megismertetni – lehetőség szerint a gyakorlatban – a szűkebb és tágabb természeti és társadalmi környezetben való tájékozódás, eligazodás alapvető eszközeit és módszereit
Segítse elő, hogy reális kép alakuljon ki nemzeti értékeinkről, a magyarság világban elfoglalt helyéről
Segítse elő a különböző társadalmi csoportok, nemzetiségek, népek életformája, kultúrája, értékei iránti tisztelet kialakulását
A tanulók szemléletének formálása, a nemzeti, és európai értékekhez való pozitív viszonyulás elősegítése
A természet- és környezetvédelem alapvető céljainak, közös és sajátos feladatainak megismerése
Cél, hogy a tanulókban kialakuljon a felelős magatartás a szűkebb és a tágabb természeti, illetve társadalmi környezet iránt
A földrajzi-környezeti tudás folyamatos gyarapítására igény kialakítása a tanulókban
A célok és feladatok az integrált tanulókra is érvényesek egyéni képességeiknek megfelelően
A mindennapokban is jól használható gyakorlati példákon és tapasztalatokon keresztül sajátítsák el a földrajzi térben történő eligazodás alapvető eszközeit, módszereit

Szempontok a sajátos nevelési igényű tanulók fejlődésének támogatásához

A célok és feladatok az integrált tanulókra is érvényesek az egyéni képességeik figyelembevételével.
A célok, feladatok meghatározásánál, a tananyag-feldolgozás során figyelembe vesszük a tantárgyi tartalmak egyes sajátos nevelési igényű tanulók csoportjaira jellemző – módosításait.
A tananyag-feldolgozásnál figyelembe vesszük a tantárgyi tartalmak – egyes sajátos nevelési igényű tanulók csoportjaira jellemző – módosításait.
Szükség esetén egyéni fejlesztési tervet készítünk, ennek alapján egyéni haladási ütemet biztosítunk.
A differenciált tananyag-feldolgozás lehetővé teszi az eltérő ütemben haladást, az egyéni képességekhez valóalkalmazkodást.
A mozgáskorlátozott, a látássérült, a hallássérült, a beszédfogyatékos, autisztikus és pszichés fejlődési zavarokban szenvedő tanulóinkra az általános célok, feladatok is vonatkoznak.

Az enyhén értelmi fogyatékos tanulókra vonatkozó feladatokat dőlt betűvel jelezzük. Minden sérüléstípusra az SNI tanulók iskolai oktatásának irányelveiből kiemeljük a speciális vonatkozásokat.

Szempontok a mozgássérült tanulók fejlődésének támogatásához
A mozgásos ismeretszerzés gátolt, ezért a segédeszközök igénybevételével, a tanulási környezet megfelelő átalakításával lehet megteremteni a megtapasztalás lehetőségét.

Szempontok a látássérült tanulók fejlődésének támogatásához
– A tartalom feldolgozása során biztosítani kell a látássérültek számára használható térképet.
Szempontok a hallássérült tanulók fejlődésének támogatásához
- Értő módon használja a műveltségterület tartalmának megfelelő fogalmakat

Szempontok az enyhén értelmi fogyatékos tanulók fejlődésének támogatásához
– Egyszerű megfigyeléseken alapuló időjárás-megfigyelés, a változások értelmezése
– A megfigyelések, mérések során segítsünk észrevenni az oksági összefüggéseket
– A térkép legfontosabb információit segítsünk megérteni
-
Szempontok a beszédfogyatékos, az autisztikus és a pszichés fejődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához
A *közvetlen tapasztalásra nagy hangsúlyt kell fektetni*

7. ÉVFOLYAM

Az integrált tanulókra vonatkozó célok és feladatok nem változnak osztályfokonként, mindig az adott tanuló fejlettségi szintjéhez igazodnak.

Témakör, tartalom	Ajánlott tevékenységek
Tájékozódás a földtörténeti időben A történelmi és a földtörténeti időbeosztás nagyságrendjének eltérése A földtörténeti események időbelisége és térbelisége	Időszalag használata Folyamat – mozaik ábra elemzése (földtörténeti fejlődés)
A Föld felszínének változása a földtörténet során **Az Európán kívüli kontinensek tipikus tájainak és néhány kiemelt országának természet- és társadalomföldrajza** Az egyes népek természeti, gazdasági körülményei és hagyományainak befolyása gazdasági fejlődésükre, gondolkodásmódjukra. **Afrika** A kontinens általános természet – és társadalomföldrajzi képe. A trópusi övezet jellemzői A sivatagok és az oázisok mint tipikus tájak, az „ éhségövezet” A kontinens társadalmi – gazdasági problémái A földrész országai (Kiemelten Egyiptom, Dél-afrikai Köztársaság, az arab világ) *Afrika fekvése, nagy tájai, éghajlata*	Tankönyvi szöveg- és ábraelemzés Tematikus tárképek használata Lexikon, atlasz, kézikönyv és statisztikai kiadványok használata Plakátkészítés Az utazási irodák ajánlatainak elemzése *Gyűjtőmunka az „élet a sivatagban” témakörben* *A tipikus tájak jelölése konturtérképen (önálló munka)* *Gyűjtőmunka választott afrikai országról párban*

Témakör, tartalom	Ajánlott tevékenységek
Ausztrália és Óceánia Természeti képe, társadalmi-gazdasági jellemzői	Szemelvény feldolgozása csoportban (Ausztrália gazdaságáról)
A kontinens földrajzi fekvése, eltérő természeti képe	Tablókészítés páros munkában a kontinens földrajzi fekvéséről máskontinensekhez képest); majd tanulói kiselőadás *Ausztrália különleges állatvilágatablókészítés*
Amerika Észak-, Közép-, Dél-Amerika eltérő természet- és társadalom-földrajzi képe	Tájleírásszóban, párban képek alapján

	Topográfiai gyakorlat-kontúrtérképes
Földrajzi övezetesség a kontinensen	feladatok megoldása
Az ültetvény, a farmvidék, a technológiai park és az agglomerációs zóna mint tipikus táj	A tipikus tájak bemutatása megadott szempontok alapján önállóan
Amerika jellegzetes országainak hasonló és eltérő természet – és társadalom-földrajzi jellemzői	
Észak-Amerika: USA, Kanada	
Közép-Amerika: Mexikó	Világhírű amerikai cégek Európában (gyűjtőmunka)
Dél-Amerika: Brazília	
	Időzónák megállapítása páros munkában
Amerika fekvése, részei, nagy tájai,éghajlata, országai	*Dombortérkép készítés négy fős csoportokban gyurmából*
Ázsia	
Általános természet – és társadalom földrajzi képe	Kisfilm: Himalája
Eltérő adottságok és sajátos társadalmi-gazdasági fejlődési utak a kontinensen	Könyvtári kutatómunka önállóan Adatgyűjtés ismert ázsiai termékekről Termelési adatok nagyságrendjének
A tajga, a „monszunvidék” , a magashegység és az öntözéses gazdálkodás területei, mint tipikus tájak	Érzékeltetése grafikonon
A földrész jellemző országai és térségei: Japán, Kína, India, Délkelet-Ázsia, Délnyugat-Ázsia	Tanulói kiselőadás (térséget önállóan választva)
Ázsia fekvése, nagy tájai, országai	*Élet Kínában-gyűjtőmunka (gazdagság-szegénység)*
Európa	
Európa általános természet- és társadalom földrajzi képe	
	Topográfiai gyakorlat-kontúrtérképes feladatok megoldása
Európa országainak természet- és társadalomföldrajza	
Az Európai Unió	Aktualitások gyűjtése (úniós pályázatok térségünkben)
Észak – Európa országainak közös és egyedi földrajzi vonásai, természeti környezettel	Gyűjtőmunka: észak-európai termékek, gyárak Magyarországon

Várható eredmények
A tanuló képes az egyes kontinensek, tájak, országok természeti és a társadalmi – gazdasági jellemzőit bemutató képek, ábrák, adatsorok elemzésére, tanári irányítás mellett alapvető összefüggések felismerésére.
Be tudja mutatni megadott szempontok alapján az egyes kontinenseket, tipikus tájaikat, legfontosabb országaikat.
Képes különböző térképi információk felhasználására, az egyes kontinensek és azok tipikustájainak, illetve országainak bemutatása során.

8. ÉVFOLYAM

Meg tudja mutatni különböző méretarányú térképen az egyes témákhoz kapcsolódó topográfiai fogalmakat.
Ismeri a kontinensek egymáshoz viszonyított helyzetét.
Tanári irányítással le tudja olvasni térképről a kontinensek határait, tájait, országait, valamint az egyes országok fővárosát.
Képes önálló információgyűjtésre és tanári irányítással tudja azokat feldolgozni.
Tud egy-egy példát mondani az adott táj természeti és társadalmi környezetének alapvető összefüggéseire tanári segítséggel.
Rendelkezik alapvető ismeretekkel az Európai Unióról.

8.

Témakör, tartalom	Ajánlott tevékenységek
Közép-Európa	
Közép-Európa tájainak és országainak természet- és társadalomföldrajza	Tematikus térképek használata
Közép-Európa tipikus tájai: mediterrán táj, feltöltött alföld, üdülőövezet, kikötői övezet	Szemelvények olvasása, elemzése adott szempont szerint. Plakátkészítés négyfős csoportokban választott tipikus tájról.
A térség országainak közös és eltérő földrajzi vonásai	A közös és eltérő vonások összefoglalása csoportmunkában, összefüggések keresése
Németország szerepe az európai gazdaságban	
Csehország és Lengyelország	Az országok gazdasági fejlettségének összehasonlítása statisztikai adatsorok, grafikonok és diagramok alapján csoportmunkában
Közép-Európa magashegységei: az Alpok, és a Kárpátok természeti adottságai, hasonló életfeltételei, a gazdasági fejlettség különbségei	
Alpok országai: Ausztria, Szlovénia	
Kárpátok országai: Szlovákia, Románia	
A Kárpát-medence természet-, és társadalomföldrajza	Beszámoló természetföldrajzi jelenségekről szerzett utazási tapasztalatokról írásban vagy rajzban

Témakör, tartalom	Ajánlott tevékenységek
A Kárpát-medence földtörténeti fejlődése, földtani szerkezete és természetföldrajzi képe A Kárpát-medence társadalmi, gazdasági fejlődéstörténete A társadalmi-gazdasági élet földrajzi vonásai A magyarság a Kárpát-medencében Magyarország természet- és társadalomföldrajza Hazánk földrajzi fekvése, helyzete	Időszalag használata: Földtörténeti események ábrázolása időszalagon. Kőzet-felismerési gyakorlat párban Topográfiai gyakorlat-kontúrtérképen önállóan és csoportban

Témakör, tartalom	Ajánlott tevékenységek
Kárpát-medencében és Európában Magyarország felszíne, domborzata Természeti adottságaink és természeti erőforrásaink (medencejelleg, éghajlat, vízrajz, élővilág, talaj, energiahordozók, egyéb ásványi nyersanyagok). *Hazánk helyzete Európában és a Kárpát-medencében* *Magyarország éghajlata, vízrajza* Hazánk népességföldrajzi jellemzői, népesedési folyamatai Településtípusok, településhálózat és infrastruktúra Magyarországon A hazai táj típusok földrajzi jellemzése (alföldi, dombsági és középhegyvidéki tájak). A tájak természeti erőforrásai, természetföldrajzi és társadalmi -	f Keresztmetszetek elemzése a tájak felszíne, éghajlata, növényzete, talaja közötti összefüggések bemutatására csoportmunkában A Kárpát-medence időjárásának elemzése időjárás-jelentések segítségével Az időjárás folyamatos megfigyelése Korfa irányított elemzése. Népességi diagramok készítése Műholdfelvétel elemzése párban Domborzati keresztmetszet készítése térkép alapján önálló munkában

Témakör, tartalom	Ajánlott tevékenységek
gazdasági jellemzőik	
A gazdasági élet telepítő tényezői, általános vonásai és területi különbségei, az ágazatok különböző szerepe, jellemző vonásai	Statisztikai adatok, diagramok, és grafikonok elemzése, következtetések levonása, összefüggések feltárása csoportmunkában „Terméklista” összeállítása
Hazánk gazdasági régiói	Magyarország legfontosabb
A gazdasági élet ágazatainak főbb jellemzői	termékeiből és kiviteli cikkeiből
Magyarország nagy tájainak természeti értékei	
Hazánk tájainak környezeti állapota és védelme	Riportkészítés: Magyarország idegenforgalmi vonzereje
A világörökség részét alkotó tájak, települések, építmények	Forráselemzés könyvekből, folyóiratokból és napilapokból szerzett információk alapján
Hazánk nemzetközi kapcsolatai, Magyarország és az Európai Unió	„Útikönyv” készítése választott hazai településről önállóan, párban vagy csoportban.
Budapest földrajza	
A főváros természeti, gazdasági, kulturális jellemzői történeti emlékei	
A főváros környezetvédelmi gondjai, az urbanizáció jellegzetességei	
Régiónk földrajza	
Magyarország megyéi	*Gyűjtőmunka: látnivalók Budapesten*
Budapest földrajza, természeti értékei	

Várható eredmények a 8. évfolyam végén

Felismeri, hogy a földrajzi fekvés és helyzet milyen hatással van az egyes országok társadalmi, gazdasági életére, fejlettségére.
A tanuló be tudja mutatni hazánk természeti és társadalmi – gazdasági jellemzőit megadott szempontok alapján.
Be tudja mutatni megadott szempontok alapján Közép-Európa országait.
Ismertetni tudja hazánk tájainak természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőit különböző térképi információk alapján.
Ismeri hazánk földrajzi fekvését, helyzetét a Kárpát-medencében és Európában.
Ismeri hazánk nagy tájait, azokat tudja elhelyezni a kontúrtérképen tanári segítséggel.
Felismeri a természeti adottságok szerepét, hatását az egyes térségek gazdasági életében.
El tudja helyezni a kontúrtérképen az egyes témákhoz kapcsolódó topográfiai fogalmakat, meg tudja határozni azok földrajzi fekvését, helyzetét.
Képes önálló információgyűjtésre és tanári irányítással tudja azokat feldolgozni.
Ismeri hazánk környezeti értékeit, tudjon helyi és országos példát mondani környezetvédelmi intézkedésekre, célokra, feladatokra.

FIZIKA
7-8. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

- Korszerű fizikai szemléletmódra nevelés.
- A természet egységére vonatkozó elképzelések formálása.
- A mindennapi élet és a technikai fejlődés által felvetett egyszerűbb, fizikával kapcsolatos kérdések megválaszolása.
- A tanulók érdeklődésének felkeltése a fizika jelenségei, törvényei iránt.
- A tudományos ismeretszerzés iránti igény kialakítása.
- Kialakítani azt a meggyőződést, hogy a fizika tudományának jelentős szerepe van a mindennapi élet minőségének javításában, és a tudományos fejlődésben.
- Az anyag és energiatakarékos szemlélet kialakítása.
- A technikai- és a kommunikációs készségek és képességek fejlesztése.
- A szakmatanulás megalapozása.
- Aktív környezetvédelemre, helyes magatartásra, felelősségre való nevelés.
- Az anyagi világ egységének tudatosítása.
- A természet egyensúlya jelentőségének felismerése.

- Más tudományokkal való kapcsolat tudatosítása.
- Az anyaggal, a kölcsönhatásokkal és a mindennapi gyakorlattal kapcsolatos alapismeretek elsajátíttatása.
- A fizika eszközrendszerének, munkamódszerének megismertetése. A pontos fegyelmezett munka jelentőségének beláttatása.

A megismerési módszerek gyakoroltatása. Önálló tevékenységre és gondolkodásra váljék alkalmassá a tanuló.

Szempontok a sajátos nevelési igényű tanulók fejlődésének támogatásához

Szempontok mozgássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

- A mozgáskorlátozott tanulóknak gondot okozhat a kommunikáció, szóbeli információk feldolgozása.
- Hátrányaikat pótolhatja az információszerzésben és adásban a látványos, több csatornát érintő eszközök használata.

Szempontok látássérült tanulók fejlesztésének támogatásához:

- örekednünk kell arra, hogy az új ismeretek elsajátításakor az idegen szavak, új ismeretek mögött tényleges tartalom legyen.
- Azokon a területeken, amelyek csak vizuálisan értelmezhetők – színek, féntan – a fogalmi általánosításokat, az árnyaltabb kommunikációt sokoldalú megközelítéssel, érzékeltetéssel lehet kialakítani.
- Az ismeretszerzésben hangsúlyt kap a haptikus (a bőr és a mozgásérzékelés együtt) és a hallási érzékelés.
- A tanítási-tanulási folyamatban építeni lehet a látássérült tanulók jó emlékezeti terjedelmére.
- A tantárgy tantermen belüli oktatása során fokozott figyelmet kell fordítani a környezet kialakítására (balesetveszély elkerülése, megfelelő látásviszonyok biztosítása).

Szempontok a nagyothalló tanulók fejlődésének támogatásához:

- A tanulásban fontos szerepe van a vizuális csatornának. Törekedni kell arra, hogy ezen az úton szerzett ismereteknek valósághű tartalma legyen.
- Az ismeretszerzés gyakorlati tevékenykedtetéssel segíthető meg.

Szempontok a beszédfogyatékos tanulók fejlődésének támogatásához:

- Az érzékszervek sokoldalú támogatása döntő.
- A tanítás-tanulás nemcsak verbális, hanem vizuális, taktilis-kinesztetikus csatornákon is folyjék.
- A tananyaghoz kapcsolódó fogalmakat tisztázni, elmélyíteni fokozatosan és többszöri ismétléssel célszerű.

Az autisztikus tanulók kiemelt fejlesztési területei

- Ha szükséges, az autisztikus tanulót fel lehet menteni a tantárgy tanulása alól. Ha nem igényli a tanuló a felmentést, abban az esetben is a túlterhelés elkerülése érdekében, meg kell szűrni a tananyagot a számára felesleges információktól.
- A tananyag azon részeinek elsajátítása ajánlott, melyeket a gyakorlati életben használni tud.

- Sok érzékszervi csatornán, szemléletesen érkezzen hozzá a tananyag.
- Fokozott egyéni törődésre van szüksége.
- Építhetünk jó mechanikus memóriájára, tanult szabályokhoz, rutinokhoz való alkalmazkodásra.

Szempontok a pszichés fejlődés zavaraiban szenvedő tanulók fejlődésének támogatásához:

- Az új ismeretek elsajátításában fontos a megfigyelés.
- A pszichikus fejlődés zavara miatt kialakulhat nyelvi zavar, gyenge verbális emlékezet, így a tananyaghoz kapcsolódó szókincs használata nehezített számukra. A nehézség leküzdése érdekében sok manipulációval, közvetlen tapasztalatok nyújtásával, sok konkrét érzékeltetéssel biztosíthatjuk a fogalmak kialakulását.

7. ÉVFOLYAM

Témakör, tartalom	Ajánlott tevékenységek
MOZGÁSTAN Egyenes vonalú, egyenletes mozgás Nem egyenes vonalú mozgások: körmozgás, bolygómozgás. *Mozgás és nyugalom.* Sebesség fogalma. A nehézségi gyorsulás fogalma, értékének ismeret Szabadesés *Mozgások pályája*	 Metronóm, óra, méterrúd, sebességmérő, kilométeróra használata. Távolság- és időmérés. Átváltások. Vizsgálat ejtőzsinórral Kísérlet lejtőn: a dőlésszög és a gyorsulás összefüggésének megfigyelés A bolygók mozgásának modellálása
ERŐTAN Erőhatás és mozgásállapot változás Az erőhatás és mozgás kapcsolata. Súly és súlytalanság, A súrlódás haszna; csökkentésnek módjai.	Erőhatások vizsgálata rugós erőmérővel. Felfüggesztés, alátámasztás. Kötélhúzás és a tapasztalatok elemzése. A Föld, a Naprendszer, a világegyetem méretbeli arányainak

Súrlódásra példák ismerete. *Gyakorlati felhasználás.* Rugóerő értelmezése. Egy egyenesbe eső erők, erők egyensúlya. *Erők ábrázolása.* Tömeg fogalma, mérése. Tömeg és súly kapcsolata. *A tömeg szerepe a gyakorlatban.* *A* tehetetlenség törvénye. A mechanikai munka Egyszerű gépek A forgatónyomaték.	érzékeltetése. Az erő és az ellenerő vizsgálata. Lejtő, csavar, ék, emelők, csiga, (csigasor), hengerkerék vigyakorlati alkalmazások.
NYOMÁS Szilárd testek nyomása Nyomóerő, felület, nyomás fogalmának ismerete, mérése. *Nyomás jelenségének felismerése.* Pascal törvénye, gyakorlati alkalmazások . Hidrosztatikai nyomás, gyakorlati alkalmazások A légnyomás. Meteorológiai alapismeretek. *A hidrosztatikai nyomás létezésének ismerete, a légnyomás hiányának veszélye.* Arkhimédész törvénye. *Úszás, lebegés, elmerülés fogalma,* feltétele. Felhajtóerő Nyomás folyadékokban és gázokban. Úszás, lebegés, elmerülés	Különböző súlyok nyoma lisztes tálcán: a tapasztalatok megfogalmazása Régészeti leletek: állatlábnyomok fotóinak Példák gyűjtése légnyomásra, hidrosztatikai nyomásra (búvár, bánya, repülőgép, tengeralattjáró). Vízvezetékrendszer rajzásnak értelmezése csoportban. Légnyomás vizsgálata. Kísérletek vízzel, léghajó, szódabikarbóna-ecetszappanbuborékos kísérlet.
HŐTAN Hőmérséklet, hőtágulás A hő, mint energiafajta Halmazállapotok, halmazállapotváltozások. Munka és hő Hőmérsékleti skálák, hőmérők fajtáinak ismerete. Hidak, távvezetékek, a víz különleges tulajdonságának ismerete.	 Hőmérséklet és mérése. Szilárd testek és folyadékok hőtágulásának megfigyelés.

Hőmérséklet gyakorlati ismerete. (Időjárás, láz.) Az égéshő fogalma. Energia megmaradás termikus kölcsönhatásban. *Éghető anyagok, égés a természetben.* Rendszer és környezet elválasztása. Zárt rendszer fogalma. *A halmazállapotok elnevezései, példák ismerete, a*nyagszerkezeti magyarázata.	Testek melegítése, a fajhő vizsgálata. Gazdaságotalan és gazdaságos fűtésrendszer rajzának elemzése Anyagszerkezet modellek vizsgálata párban. Példák gyűjtése halmazállapot változásokra.
MECHANIKAI ENERGIÁK Energiafajták és egymásba alakulásaik Helyzeti-, mozgási- és rugalmas energia fogalma. Energiamegmaradás a mechanikában. *Energia munkavégző képesség. Mitől lehet energiája egy testnek?* Teljesítmény, hatásfok	Sport-, ipari, gazdasági példák gyűjtése csoportmunkában.

Várható eredmények

- A kísérletek irányított megfigyelése, a tapasztaltak elemzése és leírása. A tanult fizikai mennyiségek használata.
- A mindennapi életben használt mértékegységek ismerete. Képességeinek megfelelően.
- Felismeri a tanult halmazállapot-változásokat a mindennapi környezetben (pl. a hó olvadása, vizes ruha száradása stb.) Képességeinek megfelelően. Az anyagok halmazállapotát felismerje.
- Képes kisebb csoportban, társaival együttműködve egyszerű kísérletek, mérések elvégzésére, azok értelmezésére. Képességeinek megfelelően.

8. ÉVFOLYAM

Témakör, tartalom	Ajánlott tevékenységek
ELEKTROSZTATIKA, EGYENÁRAM Töltés kimutatása, Van de Graaf generátor működése. Kísérletek értelmezése. Elektromos mező. Elektromos töltés.	Dörzsöléses vizsgálatok, az elektromos töltés kimutatása, Van de Graaf generátor használata párban

Anyagszerkezeti magyarázat. *Vonzás taszítás jelensége, pozitív- negatív töltés ismerete.* *Biztonsági előírások ismerete.* Gyakorlati alkalmazások. Az elektromos áram magyarázata, fogalma. Számítások. Áramforrás, fogyasztó, vezeték fogalmának ismerete. A feszültség fogalma. Rajzolvasás és készítés. *A három áramköri elem neve és rajzjele. (Áramforrás, fogyasztó és vezeték.)* Ellenállás fogalma. Gyakorlati felhasználások. Számítások. *Ellenállások a gyakorlatban.*	Az áram (hő, fény, kémiai, biológiai, mágneses) hatásairól beszámoló párban. Áram-mérés, feszültségmérés. Kapcsolási rajzjelek alkalmazása. Soros- és párhuzamos kapcsolások létrehozása csoportmunkában. Egyszerűbb áramkörök építése párban vagy csoportmnkában. Elektromos ellenállás mérése. Vezetékek ellenállása.
ELEKTROMOS MUNKA, TELJESÍTMÉNY Az elektromos teljesítmény kiszámítása. Ebből a munka kiszámítása. Összetett számítások. *Elektromos berendezések biztonságos, takarékos használata.*	Beszámoló háztartási berendezések célszerű működtetéséről csoportmunkában
FÉNYTAN Természetes és mesterséges fényforrások. Fénysugár. Egyenes vonalú terjedés. *Fényforrások elnevezéseinek ismerete, árnyékjelenség.* Visszaverődés törvénye. Fénytani alapfogalmak. *Síktükör* *használata, közlekedésben használt tükrök.* Az optikai eszközök felhasználásai. *Egyszerű optikai eszközök használata.*	Sötétkamra készítése párban, képalkotásának megfigyelése. Síktükör-, gömbtükrök működésénrk vizsgálata. Tükörkészítés. Különböző domborúságú lencsék képalkotásának vizsgálata. Mikroszkóp, távcső készítése

Kiegészítő színek. Szivárvány magyarázata. Színlátás. *Színek megkülönböztetése, elnevezése.* A fény hullámtermészete. Fényvisszaverődés Fénytörés Színek	 A fehér fény színekre bontása prizmával. Színtárcsa készítése.
HANGTAN A hangtan alapjai A hang keletkezése, terjedése, a hangmagasság (frekvencia). *A hang keletkezése.*	 Szívószál-duda, spárga-telefon készítése A hangterjedelem megfigyelése spirálrugóval
AZ ENERGIA terjedése Az energia terjedésének kvalitatív értelmezése a fény, a hang, a hő, az elektromos fázis átalakítási folyamatokban.	

Várható eredmények a 8. évfolyam végén

- Tudja a diák, hogy mi a fizikai jelenség, mi a modell, mi a kísérlet. Példákat tudjon mondani a természet jelenségeiből.
- Tudja, hogy mi a megfigyelés, mérés, következtetés. Egyszerű megfigyeléseket képes segítséggel elvégezni. A relációkkal (kevesebb, több) tud bánni
- Tudja, hogy mi a fizikai mennyiség, és mi a törvény. Minden fizikai mennyiségről tudja a következőket: meghatározása, betűjele, vektor-e. mértékegvsége (SI'). Néhány gyakorlatban használt mértékegységet ismer. Az átváltásokat biztonsággal kezeli.
- Felismeri a kapcsolatot a jelenségek és a tanultak között, (segítséggel, rávezetéssel).
- Fel az azonosakat, a különbözőket. Pl. A hőmérséklet azonos akkor is, ha más skálán mérjük.
- Tudja, hogy az súly és a tömeg különböző fogalmak bár van közöttük kapcsolat.
- A tanult törvényekkel tud számításos feladatokat végezni.
- A négy alapműveletet, a gyökvonást és ezek kombinációját tudja számológéppel elvégezni. A négy alapműveletet számológéppel (mértékegység nélkül) tudja elvégezni, (ugyanígy használhat segédeszközt a pszichés, illetve a nyelvi zavarral küzdő tanuló is).

KÉMIA
7-8. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

Az anyag sokféleségének bemutatása az anyagi tulajdonságok és az anyagok között lejátszódó reakciók szempontjából.
A mindennapi élet példáin keresztül bemutatni az anyagok sokféleségét, s az osztályozás hatékonyságát.
Elhatárolni a fizikai tulajdonságoktól a kémiai tulajdonságokat, valamint az életműködéstől a kémiai folyamatokat.

A kémiai ipar jelentős környezetkárosító és potenciális környezetvédő szerepének tudatosítása. Alapvető célunk gyerekek természeti jelenségek iránti érdeklődésének megőrzése, illetve fokozása látványosak, de egyszerű, kémiai kísérletek segítségével.
A természettudományi tárgyakon belül felkelteni a tanulók érdeklődését a kémia iránt. .. (Legyen több olyan kísérlet, amit a tanulók otthon is meg tudnak ismételni -pl. oldás, égetés, savbázis reakciók, erjesztés).
A kísérletek során fontos a gyerekeket megtanítani az anyagokkal, eszközökkel való figyelmes, pontos munkára, a mindenre nyitott észlelésre.
A kémiai megfigyelésekhez, kísérletekhez szükséges eszközök, módszerek, anyagok megismertetése. A jelenségek értelmezése során a problémamegoldó gondolkodás fejlesztése, a jelenségek magyarázata iránti igény kialakítása.
Tudatosítani, hogy az anyag- és energiatakarékosság, a környezetvédelem egyik hatékony módszere. Az atomok és molekulák mikrovilágának bevezetésével a kémiai tulajdonságok és reakciók értelmezésének megkönnyítse.
A molekulamodellek, kristálymodellek használatával a szemmel láthatatlan részecskék világának térbeli viszonyainak megjelenítése.
A periódusos rendszer felépítésének tudatosítása, tájékozódás az egyszerűbb elemek tulajdonságai között. A háztartásban elterjedten használt vegyszerek, ezek élettani hatásának és szakszerű, balesetmentes használatának ismerete.
Segíteni a gyerekeknek abban, hogy a kémia tudományának eredményei ne fenyegetettséget jelentsenek számukra, hanem egy komfortosabb életlehetőségét.
Legyen szó tápanyagokról, mérgekről, valamint kábítószerekről és azok káros hatásáról. Különösen a dohányzás és a könnyen elérhető kábító hatású oldószerek veszélyeire világítsunk
rá. A mindennapokban használatos anyagok és változások példájából kiindulva kell eljutni a csoportosításig.
A mindennapi életben megjelenő kémiai fogalmak értelmezése. A reakciók leírásához a sztöchiometriailag helyes kémiai egyenletek használata. A kémia tanulmányok során sokféle kommunikációs forma gyakorolása: – kémiai tárgyú szövegek szóbeli és írásbeli alkotása során a lényeges momentumok megragadása. A jelenségek magyarázatának leírásakor, elmondásakor a kémiai szakkifejezések megfelelő használata. Alapvető kémiai fogalmak, műveltségelemek elsajátítása.

A környezeti nevelésben a legfontosabb a természetes vizek, a levegő és a talaj kémiai szennyeződéstől történő megóvásának fontosságát tudatosítani.
Megerősíteni a tanulókban azt a meggyőződést, hogy az ember felelős környezete állapotáért. Az általános iskolai kémiaoktatás célja végső soron olyan alapvető, a tanulók életkorának megfelelő szintű, kémiai tudás, valamint e tudás rutinszerű alkalmazásának kifejlesztése, amely segít eligazodni a mindennapi életben felmerülő kémiai jellegű problémákban, s a további természettudományos képzésükhöz stabil alapot biztosít. A megszerzett tapasztalatok alkalmaztatása a mindennapi problémák megoldásában.

Szempontok a sajátos nevelési igényű tanulók fejlődésének támogatásához

Szempontok mozgássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

- A mozgáskorlátozott tanulóknak gondot okozhat a kommunikáció, szóbeli információk feldolgozása.
- Hátrányaikat pótolhatja az információszerzésben és adásban a látványos, több csatornát érintő eszközök használata.

Szempontok látássérült tanulók fejlesztésének támogatásához

- Törekednünk kell arra, hogy az új ismeretek elsajátításakor az idegen szavak, új ismeretek mögött tényleges tartalom legyen.
- Azokon a területeken, amelyek csak vizuálisan értelmezhetők – színek, fénytan – a fogalmi általánosításokat, az árnyaltabb kommunikációt sokoldalú megközelítéssel, érzékeltetéssel lehet kialakítani.
- Az ismeretszerzésben hangsúlyt kap a haptikus (a bőr és a mozgásérzékelés együtt) és a hallási érzékelés.
- A tanítási-tanulási folyamatban építeni lehet a látássérült tanulók jó emlékezeti terjedelmére.
- A tantárgy tantermen belüli oktatása során fokozott figyelmet kell fordítani a környezet kialakítására (balesetveszély elkerülése, megfelelő látásviszonyok biztosítása.

Szempontok a nagyothalló tanulók fejlődésének támogatásához

- A tanulásban fontos szerepe van a vizuális csatornának. Törekedni kell arra, hogy ezen az úton szerzett ismereteknek valósághű tartalma legyen.
- Az ismeretszerzés gyakorlati tevékenykedtetéssel segíthető meg.

Szempontok a beszédfogyatékos tanulók fejlődésének támogatásához:

- Az érzékszervek sokoldalú támogatása döntő.
- A tanítás-tanulás nemcsak verbális, hanem vizuális, taktilis-kinesztetikus csatornákon is folyjék.
- A tananyaghoz kapcsolódó fogalmakat tisztázni, elmélyíteni fokozatosan és többszöri ismétléssel célszerű.

Az autisztikus tanulók kiemelt fejlesztési területei

- Ha szükséges, az autisztikus tanulót fel lehet menteni a tantárgy tanulása alól. Ha nem igényli a tanuló a felmentést, abban az esetben is a túlterhelés elkerülése érdekében, meg kell szűrni a tananyagot a számára felesleges információktól.
- A tananyag azon részeinek elsajátítása ajánlott, melyeket a gyakorlati életben használni tud.
- Sok érzékszervi csatornán, szemléletesen érkezzen hozzá a tananyag.
- Fokozott egyéni törődésre van szüksége.
- Építhetünk jó mechanikus memóriájára, tanult szabályokhoz, rutinokhoz való alkalmazkodásra.

Szempontok a pszichés fejlődés zavaraiban szenvedő tanulók fejlődésének támogatásához

- Az új ismeretek elsajátításában fontos a megfigyelés.

A pszichikus fejlődés zavara miatt kialakulhat nyelvi zavar, gyenge verbális emlékezet, így a tananyaghoz kapcsolódó szókincs használata nehezített számukra. A nehézség leküzdése érdekében sok manipulációval, közvetlen tapasztalatok nyújtásával, sok konkrét érzékeltetéssel biztosíthatjuk a fogalmak kialakulását.

7. ÉVFOLYAM

Témakör, tartalom	Ajánlott tevékenységek
Tudománytörténet	
A tárgyalt témakörökhöz kapcsolódó fontos tudománytörténeti események, felfedezések, kiemelkedő tudósok munkája	Egyéni és csoportos kutatómunka, kiselőadás, tablókészítés
Néhány magyar kémikus neve, munkássága.	*Gyűjtőmunka.*
A kísérletezés szerepe, kísérleti eszközök	
Alapismeretek	Kísérleti eszközök, mérőeszközök megismerése
Balesetvédelem	Balesetvédelmi előírások értelmezése.
A balesetmentes kísérletezés feltételei, szabályai	
Az anyagok részecskékből épülnek fel.	Természetes és vegyipari termékek- tulajdonságainak vizsgálata,
Az anyagok csoportosítási, rendszerezési szempontjai	jellemzése, csoportosítása különböző szempontok szerint csoportmunkában
	Tapasztalatok gyűjtése, következtetések levonása.
Szerves és szervetlen anyagok.	
A mindennapi életben használatos anyagok	
Fizikai és kémiai változások	Kísérletek – tanári bemutatással, tanári útmutatás alapján tanulói ismétlő bemutatással és tanulói csoportban.
A fizikai és kémiai tulajdonságok, változások	*Megfigyelések, összehasonlítások, kísérletek*
Endoterm és exoterm reakciók	*Változások vizsgálata, csoportosítása.*
A fizikai és kémiai változások jellemzői.	A bemutatott és önállóan végzett kísérletek során végbement változások megfigyelése, elemzése. A megfigyelések rögzítése írott és rajzos formában.
A levegő tulajdonsága, összetevői.	
A víz tulajdonsága, összetevői.	
A levegő és a víz tulajdonsága, összetevői.	
Oldatok és keverékek.	

Témakör, tartalom	Ajánlott tevékenységek
Keverékek szétválasztása. *Oldatok* *Az égés*	
Anyagszerkezet Az atom szerkezete Az atomot felépítő elemi részecskék ismerete, megnevezése Tömeg és töltésviszonyok a részecskékben. **A periódusos rendszer.** **Kémiai kötések** Elemi gázok előállítása Egyszerű vegyületek (ammónia, szén-dioxid, víz) Ionkristály	Az anyag részecske-természetével kapcsolatos modellkísérlet és értelmezése, az atom és az atommag méretarányainak érzékeltetése Az atom szerkezetének ábrázolása. Az elektronszerkezet ábrázolása Számítások az anyagok tömegével, anyag-mennyiségével. A periódusos rendszer felépítésének vizsgálata. Adatok leolvasása a periódusos rendszerből. Egyszerű molekulák összetételének megállapítása, szerkezeti képletének lerajzolása. Modell és valóság kapcsolatának értelmezése. Hidrogéngáz előállítása többféleképpen. Klórgáz előállítása. Kristályrács szerkezetének vizsgálata modell segítségével.
Mennyiségi ismeretek Anyagmennyiség Kémiai jelek, (vegyjel, képlet) Anyagmennyiség mértékegysége a mol **Kémiai változások** A kémiai reakcióegyenlet Redoxi reakciók Sav-bázis reakciók (sav, lúg, só)	Egyszerű számításos feladatok Reakcióegyenletek írása, rendezése, mennyiségi viszonyainak értelmezése.

8. ÉVFOLYAM

Témakör, tartalom	Ajánlott tevékenységek
Tudománytörténet A témakörökhöz kapcsolódó fontosabb felfedezések Kiemelkedő magyar tudósok munkássága	 Egyéni és csoportmunka Gyűjtőmunka Kiselőadás tablókészítés
Nem fémes elemek és vegyületeik A hidrogén és a víz A klór A sósav A savas kémhatás Sósav tisztítószerekben Az oxigén és az ózon Az oxigén és az élőlények viszonya A kén és vegyületei A nitrogén és vegyületei A foszfor és vegyületei A szén és vegyületei	 Kísérletek tanári bemutatással Tanulókísérletek kooperatív munkában Tanári- és tanulókísérletek A jelenségek megfigyelése, összehasonlítása Tanuló-kísérletek önállóan és csoportmunkában folyamatábra segítségével
Fémes elemek és vegyületeik A fémes elemek tulajdonságai A nátrium, a kalcium, a vas, az alumínium és vegyületeik Nehéz-, színes- és nemes fémek	 Kiválasztott témához információgyűjtés, beszámoló kiselőadásban.
Szerves anyagok a környezetünkben Energiaforrások; környezetvédelmi szempontok Építőanyagok, háztartási vegyszerek Hulladék-kezelés	 Kiválasztott témához információgyűjtés, beszámoló kiselőadásban.

MESTERSÉGEK ÉS ÉLETVITEL

A tevékenységeken és tárgyak készítésén keresztül folyó tanulás; a neveléshez való alapvető hozzáállás olyan irányelve, amely a gyerekek fejlődésén alapuló tantervet teljes egészében át kell hassa. Tevékenységből és mozgásból emelkedik ki a gondolkodás és az értés; az élő gondolkodás valójában belsővé tett mozgás.

A manuális munka olyan alkotói folyamat, melynek során a gyerekek elmélyülnek az ideákban és a matériákban, és így fejlődnek képességeik. Az a tudás és értés, amelyet tevékenységeken keresztül szereznek meg a gyerekek, lehetővé teszi az eredményesség egy olyanfajta érzésének kialakulását, mely egész életén át biztosítja a kézzel készített tárgyak iránti érdeklődést.

Az órarend összeállításánál figyelembe kell venni az életkornak megfelelően kiválasztott használati tárgyak készítésének időigényét, melyek valós szükségleteket jelentenek a világban. Ez azt jelenti, hogy a játékból haladunk a munka felé, a képből az idea felé, valamint az ős-gesztusból a kézművességen keresztül a technológia irányába.

A tanulók szociális érzékenységét finomítja, ha a magasabb évfolyamok segítőként részt vehetnek a kisebbek tevékenységeiben. Az ősi, egyetemes kézműves technikák (szövés, kötés, hurkolás, fonás, csomózás) már az első évfolyamon megjelennek a kézimunka órákon, melyek spirális rendszerben egy-egy osztályfokon tovább bonyolódnak.

A különböző népek kultúráiból – mint egészből – merítünk, miközben tudatosan keressük és mutatjuk meg a diákoknak az egyezéseket és különbözőségeket saját néphagyományunk gyökereivel.

A sajátos nevelési igényű tanulók fejlődésének támogatása

Szempontok mozgássérült tanulók fejlődésének támogatásához
A mozgásállapot alapján kitűzött célok határozzák meg az egyéni képességekhez igazodó feladatokat, az önállóság elérését segítő praktikumok elsajátítását.

Szempontok látássérült tanulók fejlesztésének támogatásához:
Látássérülésük mértékéhez igazodó egyéni feladatokra van szükségük.

Szempontok a beszédfogyatékos tanulók fejlődésének támogatásához:
A tantárgy lehetőséget teremt a megfigyelő képesség, finommozgás, a lateralitás fejlődésének támogatására.

Szempontok az autisztikus tanulók fejlődésének támogatásához:
A kézműves tevékenység nagy jelentőségű, mivel az önállóságot alapozza meg, segíti az adott munkának megfelelő viselkedés megtanulását.

Szempontok a pszichés fejlődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:
Fontos a tevékenységek különböző fázisaihoz való rugalmas alkalmazkodás megtanulása.

A mesterségek és az életvitel tevékenységeihez tartozó tantárgyak javasolt éves óraszámai

Tantárgy/évfolyam	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Kézimunka	30	30	30	34	32	30+6	27	36
Kézművesség	3	3	3	4	4+4	6+6	12+20	5+12
Agyagozás	4	4	4	4	4+4	4	6	4+8
Életvitel	4	4	4	4	4	4	8	8
Szabadon választható*	2	2	2	2	4	8	12	12
Összes évi óraszám	43	43	43	48	40+8	40+8	45+12	45+12

Az éves órakeret felhasználását a választott tevékenységektől függően át lehet csoportosítani.
*A Szabadon választható órakeretből javasolt időfelhasználás

KÉZIMUNKA

Kézimunka, fonás, kötés, horgolás, szövés, keresztszemes hímzés, ruhakészítés

Célok és feladatok

A kézimunka órák többre hivatottak, mint hogy kizárólag a kéz mozgékonyságát és ügyességét elősegítő eszközökként gondoljunk rájuk. Míg a gyermekek életkoruknak megfelelő feladatokon dolgoznak, a ritmikusan ismétlődő mozdulatok és gyakorlatok által a kezek elősegítik mind az akarat, mind a logikus gondolkodásra való képesség megerősödését.

Mindennapi életünk nyelve még mindig használ fizikai kifejezéseket mentális tevékenységek leírására, pl.: „megragadni valamit", „felvenni a fonalat", „összekuszálni valakinek a gondolatait".

A munka alapját a kézimunkában minden életkorban a *fent* és a *lent*, a *könnyű* és a *súlyos*, a *világos* és a *sötét* valamint a *kívül* és a *belül* formáló minőségei alkotják. Minden feladatot elvégeznek a fiúk és a lányok is, mégpedig nem a feladat elvégzésének öncéljából, hanem, hogy különböző képességeket fejleszthessenek ki magukban. A feladatoknak mindig legyen gyakorlati célja; és igyekezzünk úgy alakítani a tevékenységeket, hogy azok felébreszthessék a gyermekekben a mások munkája iránti szociális érzékenységet.

A környezetért és a forrásokért érzett egyéni felelősség felé az első lépés az anyag forrásának tisztelete, valamint az el- és felhasznált tárgyakkal való végső bánásmód. Az alapanyagokat – ha tehetjük – saját, természetes környezetünkből, a gyerekekkel együtt gyűjtsük!

Az 1-4. évfolyamon megismerkednek a gyapjú felhasználási lehetőségeivel, és a juhtartásról hallanak. A történelem és földrajz órákon a gyapjúipar gazdasági tényezőiről tanulnak. Mire szőni kezdenek a felsőbb osztályokban, és elkezdődik a különböző textil-technológiákkal való ismerkedés, már széles

körű tapasztalataik vannak a gyapjú minőségeiről és felhasználási lehetőségeiről. Ezt a példát kiterjeszthetjük textíliákra, növényi anyagokra, az agyagra, és más természetes anyagokra is.

Sok alkalmat kell biztosítanunk az alsó tagozatban arra, hogy a különböző órákon a kezüket használva dolgozhassanak, az éppen adott anyagokkal, pl.: fával, növényi rostokkal, fonállal, levelekkel, kéreggel, agyaggal, vízzel, textíliákkal, papírral stb.

Célok és feladatok

- Az anyagokat először az állatvilágból, majd a növények világából és legutoljára az ásványok világából vesszük.
- A dolgok egymásutániságát meg kell tapasztalniuk a diákoknak, vagyis haladjunk a természetes módon létező tárgyak és anyagok világából a feldolgozottak felé (pl. gyapjú és papír).
- A kézzel végzett munkák után, a kéziszerszámok használata, majd a géphasználat folyamata legyen a sorrend.
- Minden tevékenységnél elsődleges a tanulók életkori sajátosságainak szem előtt tartása.

1. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

Az első osztályban a játékból a munkába való átmenet mesehangulaton keresztül történjék. Az év elején fontos, hogy minden órán készüljön egy konkrét munka, amely a következő feladatok megalapozását szolgálja (pl. kötözés, csomózás, fonás, gombolyítás stb.).

A fő téma a kötés, mely fejleszti mindkét kéz mozgékonyságát és a róluk való tudatosságot, másrészt felébreszti és serkenti a gyermekek mentális erőit. Ajánlott, hogy az év rendjében ez egybeessék a betűtanulás időszakával. Ahhoz, hogy a tanulás belső tapasztalattá váljék, az egész éves tevékenység során fontos a tapintás érzékének állandó fejlesztése, különféle anyagminőségek és technikák megismerése nyomán.

Cél, hogy a gyerekek a gyakorlati életben hasznosítható tudás felé induljanak el. Ebben az időszakban a tevékenységek érzéseiket igyekeznek megszólítani, az akarat fejlesztése pedig szociális és érzelmi téren válik meghatározóvá fejlődésükben.

- Az anyagokat először az állatvilágból, majd a növények világából és legutoljára az ásványok világából vesszük.
- A dolgok egymásutániságát meg kell tapasztalniuk a diákoknak, vagyis haladjunk a természetes módon létező tárgyak és anyagok világából a feldolgozottak felé (pl. gyapjú és papír).
- A kézzel végzett munkák után, a kéziszerszámok használata, majd a géphasználat folyamata legyen a sorrend.
- Minden tevékenységnél elsődleges a tanulók életkori sajátosságainak szem előtt tartása.

Ajánlott tevékenységek

- Fő téma: ceruzatartó, sál, furulyatok kötése.
- A gyapjú – mint alapvető alapanyag – előkészítése, megtapasztalása különböző módon (gyapjú tisztítása, festése növényi festékekkel, sodrás, nemezelés, fonás)
- Gyapjúfonállal ujj-játékok (körmönfonás).
- Kötőtű készítése.

- A szemek felszedése. Kötés sima szemmel: törpécskék, labdák, ceruzatartók, furulyatokok.
- Egyszerű öltéstechnikákkal uzsonnakendő varrása (pl. formarajzminta előöltéssel).
- Kiegészítő munka: selyempapírtépés átlátszó díszek készítésére, papírlampionok, egyszerű papírsárkány, évszakokhoz, ünnepekhez és a többi tantárgyhoz kapcsolódóan. Rongybabák, gyapjúbabák és állatok vágás és varrás nélkül kötözéssel, fonás füvekből és puha természetes anyagokból.

Várható eredmények
- Képesek a gyerekek a kötés elkezdésekor segítséggel a szemek felszedésére két kötőtűvel.
- Biztonsággal tudnak sima szemekkel kötni.
- Ismerik és alkalmazzák önállóan az egyszerűbb fonási technikákat (sodrás, háromágú fonás).

2. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

A 2. osztályban a hangsúly a képzelőerő fejlesztésére és a ritmikus ismétlődésekre helyeződik. Még mindig nagyon jellemző az utánzási késztetés, a tanár személyén keresztül történő szituációs tanulás. Miután mindkét kéz begyakorolta a sima szemek kötésének technikáját, most a domináns oldalon és kézen dolgozunk a horgolás segítségével. A sima és ráhajtott szemek váltakozása kiegyensúlyozó hatással lehet a gyermek temperamentumára. A horgolás, mint technika a motorikus idegrendszer motoros pályáinak fejlesztését célozza meg.

Ajánlott tevékenységek
- Fő téma: Horgolás lánc és egyráhajtásos pálca segítségével labdahálók és kisebb táskák készítése.
- Gyapjúval tömött állatok horgolása.
- Kötés: fordított szem.
- Kerek tintatörlő horgolása.
- Fonalak fonása övek, karkötők, táskafülek készítésére.
- Babakészítés egyszerű öltésekkel.
- Kötetünk babaruhákat.
- Szegélyek öltése előöltéssel és befejező letisztázással, pelenkaöltés.

Várható eredmények
- Önállóan tudnak a diákok szemeket felszedni két kötőtűre, bővítsék a kötésben való jártasságukat a fordított szemek kötésének megtanulásával.
- Horgolótűvel tudnak láncsort készíteni, illetve ismerjék meg az egyráhajtásos pálca horgolását.

3. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

A 9. életévtől kezdődően minden egyes gyerekkel éreztetni kell, hogy egyedi világot alkot, amely ugyanakkor kapcsolódik környezetéhez is. A ritmikus memória ilyenkor meghatározó, ennek fejlesztése történik kötéssel vagy horgolással. A védelem érzetének növelésére befedjük a fejet, ennek tudatosabbá tételéhez fontos a fejformát fizikailag is megtapasztalni. Ebben az életkorban erőteljesen megjelenő formaerők segítik közelebb a gyerekeket testrészeik megtapasztalásához.

Ajánlott tevékenységek

- Fő téma: kötött vagy horgolt sapka készítése.
- Sapkák, sálak kötése, horgolása.
- Karmantyúbáb készítés.
- Egy-egy tárgy formájának kiemelésére vagy használatának visszatükrözésére egyszerű szároltés vagy láncöltés használata.
- Nemezelés (képek nemezelése), nemezelt labda-, ennek díszítése hímzéssel, lánc vagy szároltéssel.

Várható eredmények

- Megtanulják a gyerekek a kötésben vagy a horgolásban a „szaporítást” és a „fogyasztást”.
- Ezt alkalmazzák a sapka elkészítése során.

4. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

Negyedik osztályban folytatódik az a folyamat, amely 3. osztályban veszi kezdetét. A keresztszemes hímzés és a szövés különösen hasznos a gyerek fejlődésének ebben a szakaszában. Ennek a hímzésfajtának és technikának a szimmetriája, mely a színekben és a formában is megjelenik, segíti a gyermekeket abban, hogy magabiztosabbá váljanak. Ebben a korban fedezik fel azt, hogy a minta és a funkció hogyan kerülhet harmóniába az elkészítendő használati tárgyon.

Ajánlott tevékenységek

- Fő téma: keresztszemes hímzéssel tarisznya készítése és ehhez kapcsolódóan kiegészítő tevékenységként kézzel varrás és zsinórkészítés.
- A hímzés és a varrás eszközeinek használata.
- Saját tervezés szerint táskák és párnák készítése.
- Szövés szövőkereten: táskák, párnahuzatok, könyvborító, babaszőnyeg.

Várható eredmények a 4. évfolyam végén
- Megtanulják a diákok a keresztszemes öltés technikáját, tudjanak cérnát tűbe fűzni, a cérna végére csomót kötni.
- Tudják helyesen elkezdeni és befejezni a hímzést.
- Képesek asztali kéziváltós szövőkereten egy szövött munkadarab elkészítésére.

5. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok
A gyermekekben a tizedik és tizenkettedik életév között szükség ébred harmónia iránt, nyugalomban vannak önmagukkal. Ehhez kapcsolódik a kör, mint az újból megjelenő egység jelképe, melynek nyomán az 5 tűvel való körkötést vezetjük be. A fej után a kezeken és a lábakon a sor, hogy öltözetet kapjanak. Így ebben az évben zoknit vagy egy- illetve ötujjas kesztyűt kötünk, esetleg nemezelünk. A történelemben tanultakhoz kapcsolódva, – az eddig megszerzett varrási ismereteket felhasználva – görög ruhákat készítünk, melyeket a történelmi kornak megfelelő mintákkal díszítünk textilfestéssel vagy hímzéssel.
A tanév második felében a csontozaton megerősödő izomzat leképezéseként gyapjúval tömött állatokat is készíthetnek a gyerekek.

Ajánlott tevékenységek
- Fő téma: kötés öt tűvel: zoknik, egyujjas és ötujjas kesztyűk.
- Használjunk nemezelés-technikákat ruhadarabok készítésére.
- Az öltések képességének megszilárdítása, a görög ruha készítésekor gépöltés, textilfestés.
- Filcállatok szabásminta alapján, töméssel.

Várható eredmények
- Megismerik a gyermekek az öt tűvel való kötést, tudjanak zoknit vagy kesztyűt készíteni saját maguk számára.
- Pelenkaöltéssel készítenek filcállatot gyapjútöméssel.
- Elsajátítják a gépöltés és szegőöltés technikáját a tanár segítségével.

6. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok
A serdülés felé vezető úton az emberi és állati formákból kiindulva háromdimenziós tárgyakat készítünk, saját tervezés és minta szerint. Fontos mozzanat a kifordítás folyamata a kitömés és formálás tevékenységein keresztül.

Ajánlott tevékenységek
- Fő téma: Emberi vagy állati alakok mintaterve, melyeknek részeit összevarrják.
- Csomózási technikák (makramé, hálókötés).
- Batikolás (csomózótechnika).
- Babaruha készítése.
- Gyöngyszövés.

Várható eredmények 6. évfolyam végén
- Az eddig tanult öltéstechnikák, a horgolás és a kötés tudásának elmélyítése, biztos alkalmazása.
- Egy baba elkészítése.

7. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

A pubertáskorban a fizikai érettség felé vezető úton a testi formákról való tudatosságot a ruházkodásba önthetjük. A diákok önállóan tervezik ruhadarabjaikat, és kézi varrással állítják össze ezeket. Az alapanyagokról, öltésfajtákról szerzett tudást tovább bővítjük, és írásban rögzítjük ezeket az ismereteket. Mivel mind méretben, mind súlyban gyarapodnak a diákok; figyelmük lábaikra irányul. Most készíthetünk velük otthoni lábbeliket is a színt és a funkciót megfelelően kiválasztva.

Ajánlott tevékenységek
- Fő téma: Papucsok, mokaszinok készítése a cipő formájának és mintájának megtervezésével.
- Bőrmunkák, övek, erszények.
- Dolgozhatunk különböző módszerekkel a textíliák, bőr és fonott szálak használatakor.
- Ha lehetséges, megkereshetünk egy cipőkészítőt, segítségét kérve, esetleg látogatást is tehetünk egy műhelyben.
- Varrjunk kézzel egyszerű öltözékeket: ingeket, mellényeket, táskákat, hátizsákokat, parasztingeket, blúzokat.

Várható eredmények
- A diákok megismerik saját testük arányait, és ennek alapján tudjanak maguknak szabásmintát készíteni cipőhöz, papucshoz vagy egyéb egyszerűbb ruhadarabhoz.
- Képesek a szabást és összeállítást tanári segítséggel, a varrást önállóan kivitelezni.

8. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

A serdüléssel a diákok saját belső tapasztalataik által jutnak az ok és okozat összefüggésének megértéséhez, valamint szükségét érzik annak is, hogy megértsék a mechanikus dolgok működését. Célszerű, ha ekkor megismerkednek a lábbal hajtható varrógép használatával, szerkezetével és ehhez kapcsolódóan funkciójával. Használata remek lehetőséget nyújt a láb-ritmus (akarat), a kézügyesség (érzés) és a figyelem (gondolkodás) összehangolására. (Természetesen, általában villanyvarrógépet használnak.) A textíliákról szerzett tudást elmélyítjük és rendezett jegyzeteket is készítünk (munkafüzetben, munka-naplóban). Hangsúlyt fektetünk az eltérő anyagok minőségeire és ezeknek megfelelően a kiválasztásukra, ezen keresztül is alkalmat adva a differenciálási képesség fejlődésének. Az anyagok kezelési útmutatóinak megismerése szintén fontos mozzanat, pl. a mosás, vasalás, vegytisztítás és a természetes, valamint a szintetikus anyagok közti különbség. Megtapasztaltathatjuk a színek minőségét, jelentését. Beszélgethetünk az otthoni és ünnepi öltözködésről, a különböző korok ruháiról, és népviseletetekről. A színpadi kosztümök speciális jellegzetességeit is megvitathatjuk, tervezhetünk közösen jelmezeket. Készítsenek szabásmintát, saját ruhadarabot.

Ajánlott tevékenységek

- Fő téma: saját használatra ing, nadrág vagy szoknya tervezése, szabása, varrása.
- A varrógép használata egyenes öltésekhez, szegélyek készítéséhez.
- Géppel varrott, kötények, hétköznapi ruhadarabok.
- Kosztümök készítése színdarabokhoz.
- Díszletelemek tervezése, megvalósítása kartonból, textilből, háttér festéssel, varrással, batikolással.
- Indián sátor varrása vászonból – harmatfüggönnyel – eredeti minták felkutatása, díszítésként festésük.
- Merített papír készítése, egyszerű füzetek, noteszek, fotóalbumok összeállítása fűzéssel.

Várható eredmények a 8. osztály végén

- A diákok megismerik a mechanikus varrógép használatát, és ennek segítségével varrnak össze egy egyszerűbb ruhadarabot, melyet önállóan terveznek meg, és készítsenek róla egyéni szabásmintát.
- Tudnak varrógépen egyenes varrással dolgozni, illetve cikk-cakk öltéssel tisztázni.

KÉZMŰVESSÉG

Fa-, asztalos- és ácsmunkák

Célok és feladatok

Elsőtől a harmadik osztályig a gyermekek a természetben talált gallyakkal ás faágakkal dolgoznak. Ezeket felhasználva egyszerű, kreatív játékokat, bababútorokat, törpeházikókat készíthetünk vagy díszíthetjük a tantermet. Megismertetjük a gyermekeket a koruknak megfelelő alapvető szerszámokkal, mint pl. a fafaragáshoz használatos késsel, fűrésszel, kézi fúróval és fúrófejekkel, kalapáccsal és reszelővel stb.

4-5. évfolyam

Ajánlott tevékenységek

- Használjunk formájában kifejező kérget és gallyakat különböző alakzatok, varázslatos állatok, törpék, juh és pásztor készítésére, valamint kéregcsónak építésére.
- Készítsünk egyszerű evőeszközöket: keverőkanalat, habverőt, kiskanalat, papírvágó kést stb.
- Építhetünk egyszerű szerkezeteket fagerendákból, pl. mászókát, virágágyás szegélyét, támfalat.

5. évfolyamtól

- Kezdjük el a különböző fák és faanyagok tanulmányozását, vizsgálatát.
- Fejsze használata, pl. sátorcövek készítésekor.
- Ácsbárd használata faanyag megmunkálásához és fatörzsből kivájt csónak készítéséhez.
- Fahasítás és -darabolás tűzifa és gyújtós előkészítésekor.
- Készítsünk nagyobb rönkfákból vájt madáretetőket.
-

Várható eredmények

- A diákok megismerkednek a felhasznált fafajták tulajdonságaival és különbségeivel.
- Megismerik a fafaragáshoz használatos alapvető eszközöket.
- Megismerik a fejsze használatát és használati tárgyakat, pl.: fakanál, papírvágó kés stb. készítenek vele.

6. évfolyam

Célok és feladatok

A mesterségek tanításában a mesterségbéli munkák most visszautalnak az iskoláskor legelső óráira, amikor a gyermekek egyenes és görbe vonalakat rajzoltak. Mindkét forma ott van a készített kézműves tárgyak hátterében. Például egy fakanálnak a fogó része egyenes, öblös része pedig kerekített, homorú/domború. A reszelés és a vésés mindig azt jelenti, hogy befelé kell dolgoznunk, a forma felé. A hosszú mozdulatok (pl. gyalulás, fűrészelés, vágás) az egyenes vonalhoz kapcsolódnak, a rövidek (csiszolás vagy kézzel faragás) pedig a görbéhez.

A játékkészítésnél tisztában kell lenni a jellemző mozgással, valamint meg kell érteni annak mechanikai oldalát is, melyet aztán ügyességgel kivitelezhetünk. Ez egészen egyszerű dolgokkal is kezdődhet, pl. mérleghinta vagy körhagyó tárcsa készítésével. A 7. osztályban majd az ehhez hasonló hatásokat tökéletesíthetjük, többek közt a gyermekek képzelőerejének szabadon engedésével.

A szerszámok biztonságos használata és az anyagok megfelelő megmunkálása a cél, így például a helyes vágásmódok megtalálása.

Ajánlott tevékenységek

- Hasznos tárgyakat és játékokat készítünk.
- Mindennapi életben használatos tárgyakat készítünk, pl.: keverő- és főzőkanalat, paletta-kaparót, liszteslapátot, stoppolófát, bunkót, fakalapácsot, ültetőfát stb.
- Játékokat: ugráló nyuszit, totyogó kacsát, kopácsoló madarat vagy mérleghintázó medvét stb. készítünk.

Várható eredmények a 6. évfolyam végén

- A gyermekek a megismert különböző famegmunkálási technikák alkalmazásában (pl.: reszelés, vésés, gyalulás, fűrészeléssel, vágás, csiszolás, kézzel faragás) jártasságot szereznek, és ezek felhasználásával tárgyakat készítenek.
- A készülő munkadaraboknál a szép, igényes kidolgozottság mellett fokozottan figyelnek a használhatóságra.
- Egyszerű használati tárgyakat készítenek puhafákból.
- Mozgatható játékokat készítenek.
- Megismerik az egyenes és görbe (homorú és domború) formák kimunkálási módjának különbségeit.
- A szerszámokat biztonságosan használják és ismerik az anyagok megfelelő megmunkálási módját. (Pl.: helyes vágásmód megtalálása, stb.)

7. évfolyam

Célok és feladatok

A hetedik osztályban a fizika először ismerteti meg a gyermekeket a mechanikával. Szeretnék a gyakorlatban is kipróbálni, amit tanultak. Például az ingát, a csuklókart, a mérleghintát és az emelőrudat, amelyekkel a mozgó játékok készítésekor találkoztak, most daruk, malmok, propellerek készítésére használják fel. Az állatjátékoknál ezúttal több gondot fordítunk arra, hogy az állatok valóságos módon mozogjanak. Az ácsmunkába, pl. a hornyoló véső és a lombfűrész használatán keresztül vezethetjük be a diákokat. Az olyan használati tárgyak készítése, amelyekben űr van (pl. a tál), igen fontos szempont ebben az életkorban. Azon túl, hogy biztonsággal képesek a szerszámokat használni, a diákok megtanulják a külső és a belső formákat is megfelelő módon kidolgozni.

Ajánlott tevékenységek

- Az osztály belefoghat egy nagyobb lélegzetű munkába is az iskolához kapcsolódó óvoda vagy esetleg az iskola számára, pl. készíthetnek egy gazdaságot állatokkal, istállókkal vagy egy falut házakkal, tornyokkal és kúttal.
- Tálak faragása.
- A játékok sokkal tetszetősebbnek tűnnek, ha szépen be is festik őket.
- Diótörők, fedeles ládikák, dobozok, ceruzatartók készítése.
- Nyersfa munkák.

Várható eredmények
- A diákok a fizikából szerzett mechanikai ismereteiket a használati tárgyak készítésében alkalmazni tudják.
- Mozgatható játékállatokat készítenek, ügyelve a mozgás valódiságának kimunkálására.
- A diákok a hornyoló véső és a lombfűrész használatának elsajátításával megismerkednek az ácsmunkával.
- Megtanulják a külső és belső formákat megfelelő módon kidolgozni.
- Megszerzett ismereteiket felhasználva tálakat, használati tárgyakat készítenek.
- Biztonsággal képesek használni a szerszámokat.

8. évfolyam

Célok és feladatok
Fő cél, hogy a diákok megtanulják az *egy* tárgy készítésekor elvégzendő munkaszakaszok optimális sorrendjét. Többet várhatunk el a diákoktól a kézügyesség és a tervezés területén is, így azt, hogy tervüket hangolják össze a pontos munkával.

Ajánlott tevékenységek
- Vesszőseprű készítése.
- Képkeret készítése.
- Kerti kiegészítők készítése, pl. szerszámok nyelének elkészítése és felerősítése.
- Az ácsmunka előkészítése: a gyalulás egyszerű munkák, polcok és tároló ládák készítésekor.
- Mérleghinta-készítés, gördeszka rámpák készítése.
- Madarak fészkelő dobozainak vagy etetőtálcáinak készítése.
- Lehetséges a fa fémmel való társítása (pl. fa alapzat réztálhoz).

Várható eredmények a 8. évfolyam végén
- A diákok megtanulják egy fatárgy, famunka elkészítésének lépéseit és képesek azok önálló és pontos megtervezésére.
- A munkatervet a gyakorlati munkába következetesen át tudják ültetni.
- A munkák elkészítése során nagy hangsúlyt fektetnek a precizitásra és a pontos tervezésre.
- Megtanulják a fát előkészíteni (pl.: gyalulás).
- Biztonságosan és szakszerűen használják a szerszámokat.
- Szabadon választott munkát önállóan megtervezve elkészítenek.

AGYAGOZÁS / SZOBRÁSZAT

Célok és feladatok a 4-8. évfolyamon

Az első három osztályban, amikor az osztályt tanító pedagógus azt megfelelőnek látja, engedi, hogy a gyermekek agyagból, viaszból vagy gipszből formázzanak. A kilencedik életévüktől kezdődően a szép, színes geometrikus rajzok kiegészítőjévé válhat a formázás. A kiindulópont lehet a gömb és a piramis alaptapasztalata. A formázás a kezek közti játékból fejlődik ki, melyek együtt egy belső teret alkotnak. Nyomás és ellennyomás alakítják a felszín formáit. A formázás mélységet adhat a geometrikus rajzok készítéséhez és a többi tantárgynak, melyektől inspirációt kölcsönöz.

Formázáskor a fejlődő gyermek természetében aktív formáló-erőkkel dolgozunk. A formázás folyamatában a forma- mozgás- és a tapintóérzék válik különösen tevékennyé. A munkára való ránézéskor, történjen ez akár annak folyamatában, akár a feladat befejezésekor, a gyermek „látó-képességei" aktiválódnak különösen erőteljes módon.

A gyermekek megtanulják megérteni a forma szókincsét, és hogy azt hogyan kell olvasni. Ez szóbeli kifejezőképességet is feltételez, amellyel le lehet írni egy-egy formát, és ennek fejlesztése szintén része a feladatnak.

A megformált dolog tárgyilagos leírása szintén fontos része az órának. A gyermekeknek el kell távolodniuk saját munkájuktól, talán még a következő óráig is várniuk kell. A formát megítélni képes érzéküket nagy gonddal kell iskoláznunk pontos megfigyelések és leírások által, melyek arra bátorítják őket, hogy „belebújjanak" a formába és leírják, mi „történik." Beszélgetéseket folytathatunk a gyermekekkel már a formázás órák kezdeti szakaszában is, az életkoruknak megfelelő terminológiát használva, mikor a gyermekek elegendő tapasztalatot szereztek már a forma fő elemeiről. Különösen fontos, hogy tudatában legyenek a formák és környezetük kapcsolatának, valamint annak, hogy különféle formák hogyan felelnek meg egymásnak.

4. ÉVFOLYAM

Témakörök

- Egyszerű tömör elemek, mint a gömb, piramis és kocka tenyérrel formázva.
- A természettel való ismerkedés támogatásaként készítsünk állat-formákat gömbből kiindulva. Pl.: alvó macskát, pihenő szarvast, fekvő tehenet stb.

Várható eredmények

- A gyermekek megismerkednek az agyag használatával.
- Elsajátítják a tenyérrel formázás technikáját és megismerkednek az alapformák (gömb, piramis, kocka) kialakításával.
- A környezetismeret-órákhoz kapcsolódóan állatformákat készítenek gömbből kialakítva.
- Közösen áttekintik a készült munkákat, és rápillantást nyernek a formakialakítás sokféleségére.
- Megtanulják megfogalmazni tapasztalataikat, és egymást meghallgatni.

5. ÉVFOLYAM

Témakörök

- A környezetismeret-órákon gömb- vagy tojás-formából kiindulva, készítsünk rügyeket, gyümölcsöket és más növény-formákat. Ezek nem kell, hogy naturalisztikus formát öltsenek, a fontos az, hogy a gyermekek megérezzék a növekvő mozgást, amely alakítja a formátlan anyagot.
- Készíthetünk emberi formákat, először álló, majd ülő alakokat. Az olyan formák, melyek az alakkal, mint egységgel dolgoznak, a lábakat és karokat kidolgozatlanul hagyva (pl. köpönyegbe csavarva, bölcsőben fekve), könnyebbek a gyermekeknek, mielőtt elkezdenének a lábak statikus problémáival foglalkozni. A későbbiekben a karok elmozdulhatnak a testtől, és a lábak is felvehetnek egy bizonyos pózt.

Várható eredmények

- A gyermekek a természetismeret-órákhoz kapcsolódóan gömbből vagy tojásalakból kiindulva növényformákat formáznak, ezáltal tapasztalatot szereznek a növekvő mozgás kialakításáról.
- Megtanulják az emberi alak formázását (az alakkal még egységként dolgozva).

6. ÉVFOLYAM

Témakörök

- A földrajz órákhoz kapcsolódva formáljuk meg különbözőfajta hegységek alakjait: gránitot, homokkövet és éles határvonalakkal bíró formákat, melyek a kristályokra emlékeztetnek. Formázhatunk barlangot is és vízesést sziklákkal.
- Az alakokkal való munka továbbmehet a csoportok felé: anya és gyermek, gazda és ló, birkózók stb. Az arcok, kezek, lábak és a ruházat részleteit a lehető legkevésbé dolgozzuk ki.

Várható eredmények a 6. évfolyam végén

- A gyermekek a földrajz tantárgyhoz kapcsolódóan kövek, hegységek formálását sajátítják el.
- Tovább mélyítve az emberi alak megformálásában szerzett ismereteiket, csoportokat, alakok közötti kapcsolatokat formáznak meg.

7. ÉVFOLYAM

Témakörök

- A kivetítéshez (projekció), az árnyék tanulmányozásához, vagy a geometriához kapcsolódva készíthetünk tömör formákat, pl.: tölcsért, kockát vagy nyolc- és tizenkét oldalú formát. Az utóbbit úgy kaphatjuk, ha gömbből kiindulva a tenyerekkel dolgozunk.
- A gömbből vagy más geometriai formából forma-változások folyamatát jeleníthetjük meg.
- Az alakokkal dolgozva járjuk be a gesztus és a mozgás világát: kezdjük forduló, el- vagy lehajoló, mutató vagy valamiért nyúló alakokkal. Az arckifejezéseket hagyjuk kidolgozatlanul.

Várható eredmények

- A gyermekek megtanulnak gömbből geometriai formákat (kocka, nyolc-tizenkét oldalú forma) tenyérrel kialakítani.
- Gömbből vagy geometriai formából mozgás-átalakításokat végeznek.
- Az alakok megformálásában a gesztus érzékeltetését meg tudják formázni.

8. ÉVFOLYAM

Témakörök

- Elkezdhetjük a földrajzi környezet különféle minőségeit (a temperamentumokat) tanulmányozni. Tanulmányok a földi szárazságról (melankolikus), tüzes lángokról (kolerikus), vizes selymességről (flegmatikus), és légies elpárolgásról (szangvinikus). A munkák készülhetnek absztrakt és figuratív formában is.
- Dramatikus gesztusok tanulmányozása: gyermeket védő felnőtt, táncoló, alvó ember, szerelmesek ölelkezve, és más, egész testben kifejeződő gesztusok, melyeket meg kell jeleníteniük, mielőtt megformáznák őket.

Várható eredmények a 8. évfolyam végén

- A gyermekek tanulmányozzák a temperamentumokat, és absztrakt és figuratív formák kialakításában megjelenítik tapasztalataikat.
- Tanulmányozva az emberi dramatikus gesztusokat, azokat először megjelenítik, majd munkatárgyon megformázzák.

ÉLETVITEL

Célok, feladatok

Hozzájárulás a *személyi higiéné* kialakulásához. Alakuljon a tanuló a betegségeket megelőző magatartása.
A biztonságos *közlekedés* (gyalog, kerékpáron, tömegközlekedési eszközön) elősegítése.
A természeti és a technikai *környezet* összefüggéseinek megértése.

Ismerjék fel a tanulók a technikai környezetből származó veszélyeket, ismerjék elhárításuk módját, a tőlük telhetően legyenek képesek a veszély elhárítására.
Ismerje meg a pénzzel való *gazdálkodás* alapjait.
Az *önálló életvitelt* elősegítő képességek, kézségek alakítása.

1-2. évfolyam

Ajánlott tevékenységek
A személyes higiénét alakító tevékenységek gyakorlása (mosdó- zsebkendő használat)
A kulturált étkezés szokásainak gyakorlása.
Szimulációs játékok

- az időjárástól, az egyéni igényektől függő öltözködés,
- szolgáltatások (posta, élelmiszerboltő) igénybevételét bemutatva.

A gyalogos közlekedés szabályainak gyakorlása szimulált iskolai helyzetben és séták kirándulások alkalmával.
A legfontosabb útjelző táblák megismerése,
A tömegközlekedésben való részvétel olyan helyzeteinek szimulálása, amelyekben fontos mások szempontjait figyelembe venni (gyermeket várók, idősek, mozgáskorlátozottak).

3-4. évfolyam

Ajánlott tevékenységek
Szimulációs játékok

- az otthoni munkamegosztásban való részvételről,
- betegség, baleset esetén fontos teendők megjelenítésére;
- szolgáltatások (orvosi rendelő, rendőrség) igénybevételét bemutatva.
- A kerékpáros közlekedés szabályainak gyakorlása szimulált helyzetekben séták kirándulások alkalmával.
- Veszélyhelyzetek szimulálása, értelmezése

Várható eredmények a 4. évfolyam végén
A személyes higiéné megőrzésének legfontosabb szabályait betartja.
A gyalogos és kerékpáros közlekedés szabályait szimulációs játékokban helyesen alkalmazza.
Tudja, hogy mi a szerepe a családi munkamegosztásban.
Tudja, hogy mi a teendő a szimulálással megismert veszélyhelyzetekben.

5-6. évfolyam

Ajánlott tevékenységek
Beszélgetés a kamaszkori személyi higiénéről.
Az egészséges táplálkozási szokások bemutatása párban vagy csoportban.
Tervkészítés egyéni munkában vagy párban saját tárgyak (játékok könyvek, szerszámok stb.) otthoni praktikus és esztétikus elhelyezéséről.
Terv készítése párban vagy csoportban az osztályteremben használt tárgyak eszközök a jelenleginél célszerűbb, esztétikusabb elhelyezéséről.
Információgyűjtés, beszélgetés az ember környezetet alakító, befolyásoló tevékenységéről.
Projektmunka a pénz szerepéről különböző történelmi korokban.
A tanulók pénzhez való viszonyának megjelenítése szimulációs játékokban.

Várható eredmények a 6. évfolyam végén
A tanuló ismeri, iskolai környezetben általában alkalmazza személyes higiéné legfontosabb szabályait.
Ismeri az egészséges táplálkozási főbb szabályait.

Tudja, hogy az esetleg a saját rendelkezésére álló pénzzel (zsebpénz), hogy lenne célszerű vágyainak és anyagi helyzetének megfelelően gazdálkodni.

7-8. évfolyam

Ajánlott tevékenységek
Beszélgetés a kamaszkori személyi higiénéről.
Beszélgetés a drogokról.
Valódi és fiktív kiránduláson való közlekedésének megtervezése nyomtatott és digitális vasúti és autóbusz menetrend segítségével.
Információgyűjtés az élelmiszerek tartósításának módjairól (befőzés, aszalás, füstölés, konzerválás, fagyasztás), a tartósítás módok összehasonlítása.
Gyűjtőmunka a motorizáció előnyeiről, hátrányaitól jelenlegi és várható hatásairól, a környezetkímélő közlekedési eszközökről.
A fogyasztói társadalom reklámjainak elemzése; információgyűjtés a fogyasztói érdekvédelem módjairól.
Fiktív vállalkozás rövid- és hosszú távú tervének elkészítése egyénileg, párban és csoportban.

Várható eredmények a 8. évfolyam végén
Ismeri az egészségkárosító szerek legfontosabb hatásait.
Ismeri néhány tartósítási módnak az élelmiszerre gyakorolt hatását.
Felismeri a motorizáció előnyeit és hátrányait.
Képes arra, hogy a reklámokban a manipuláció szándékát és módját felismerje.
Eligazodik nyomtatott és digitális menetrendben.
Példák segítségével figyelembe tudja venni egy vállalkozás bevételének és kiadásainak viszonyát, a fejlesztés lehetőségeit.

IDEGEN NYELV

A 8–10 éves kezdő nyelvtanulók idegen nyelvi kompetenciájának fejlesztési céljai

Általános célok

- Alakuljon ki és növekedjen a tanulóban a nyelvtanuláshoz való pozitív beállítódás, az adott idegen nyelv iránti motiváció és érdeklődés.
  Példa:
  Különböző nyelvi és egyéb játékok, pl. Bingo, memory, dominó, kártyajátékok, kitalálósdik, társasjátékok, mozgásos játékok, gyerekjátékok stb.; mesék, mondókák, dalok, versek tanulása.
- Maradjon meg, illetve növekedjen a tanuló életkorából ösztönösen adódó megismerési és tanulási vágy.
  Példa:
  Könyvek, gyermekmagazinok, TV, Internet, videó, DVD, mozi, utazási és egyéb, az élet bármely területén szerzett élmények, stb. felhasználása a tanulás során. A tanuló önálló hozzájárulása az órákhoz rajzok, plakátok stb. készítésével és olyan tárgyakkal, amelyek tanítási eszközként használhatók.
- Növekedjen a tanuló kreativitása a nyelvhasználatban, illetve a nyelvórán alkalmazott tevékenységek végzésében.
  Példa:
  Rajzolás, színezés, eljátszás, jellegzetességek felismerése, ill. felhasználása kitalálós játékokban, rajzos rejtvényekben, hiányos információt tartalmazó feladatlapok pármunkában történő rekonstruálása stb.
- Növekedjen a tanuló nyitottsága a sajátjától idegen kultúrákra, a tanuló törekedjen a célnyelvi kultúra minél szélesebb körű megismerésére.
  Példa:
  A célnyelvi kultúra gyermekirodalmának nyelvileg egyszerűbb elemei, versek, mondókák, dalok, nyelvtörők, kiszámolók, gyermekjátékok stb. feldolgozása; a célnyelvi kultúra hagyományainak, szokásainak, jellemző elemeinek megismerése.
- Növekedjen a tanuló önismerete, önbizalma és önbecsülése.
  Példa:
  Gyermekirodalmi mű (vers, mondóka, dal, mese), szituáció, párbeszéd előadása.
  Tevékenységet, pl. projektmunkát lezáró bemutató során a tanulók – életkoruknak, nyelvi szintjüknek megfelelő formában – megfogalmazzák a tevékenység során szerzett tapasztalataikat: mit találtak könnyűnek, nehéznek, érdekesnek a munka során, mire büszkék, mi sikerült a legjobban számukra.
- Fokozatosan alakuljon ki és növekedjen a tanuló együttműködésre való képessége.
  Példa:
  Körjáték, társasjáték, hagyományos gyermekjátékok játszása.
  Mese, dal, mondóka, nyelvtörő, találós kérdés alkotása. Kép, montázs, poszter, plakát, prospektus, hirdetések stb. készítése közösen.
  Előadás megtervezése, begyakorlása, a díszletek stb. elkészítése.

- A tanuló ismerjen meg alapvető nyelvtanulási és nyelvhasználati stratégiákat, és ezeket részben tanári segítséggel, részben önállóan kezdje alkalmazni.
  Példa:
  Könyvek, gyermekmagazinok, TV, Internet, videó, DVD, mozi, utazási és egyéb, az élet bármely területén szerzett élmények stb. felhasználása a tanulás során. A tanuló önálló hozzájárulása az órákhoz rajzok, plakátok stb. készítésével és olyan tárgyakkal, amelyek tanítási eszközként használhatók. Értékelő/önértékelő lapok használata.

Szempontok a sajátos nevelési igényű tanulók fejlődésének támogatásához

A mozgáskorlátozott tanulók fejlődésének támogatása:
- Tekintettel kell lennünk arra, hogy a mozgás kivitelezése elvonhatja a figyelmet a feladatról, a feladatmegjegyzésében, értelmezésében támogatnunk kell.
- Az eljátszással, utánzással, hangeffektusokkal, manipulációval járó tevékenységekben különös figyelemmel kell a gyerek képességeihez igazodnunk.
- Ha a tanuló az osztálytól megkívánt mozgásra képtelen, keressünk helyette számára más, „látványos" mozgáselemet.
- Központi idegrendszeri sérült tanuló számára nehézséget jelent zenei és prózai művek folyamatos elmondása. Csoportos éneklésnél, versmondásnál a tanuló kezdje el a többiekkel, majd saját tempójában fejezze be.
- Mivel a gyerek az életkorának megfelelő szerepeket korlátozottan élte meg, szerepjátékokban a megszokottnál több segítségre van szüksége.

A nagyothalló tanulók fejlődésének támogatása:
- Az idegen nyelvi írás-olvasás tanulásában különösen sok és változatos vizuális (betű, szókép, mondatkép, illusztratív képek, videofelvételek) és kinesztetikus (tapintás érzékelése a testen, az ujjbegyeken, nyomásérzékelés, hideg-meleg érzékelés) ingerre van szüksége.
- Ahhoz, hogy a változtatásra kínált nyelvi anyagon valóban változtassanak, több támogatásra van szükségük.
- A kommunikációs helyzetek megfelelő értelmezéséhez dramatikus és pantomim- játékok sokféle tapasztalatára van szüksége.
- Fokozottan vegyük figyelembe az egyéni nyelvelsajátítás jellemzőit (vizuális, kinesztetikus, nyomtatott szöveg-, illetve csoportorientált tanulók).

A látássérült tanulók fejlődésének támogatása:
- A vizuális differenciálás, a látás-mozgás koordináció, a grafomotoros képességek fejlesztése kiemelt fontosságú.
- Fejre erősíthető nagyító, távcsőszemüveg olvasó-televízió, képernyőnagyító egyéni igények szerint alkalmazandó.
- Építhetünk a látássérültek többségének fejlett verbális képességeire.

A tanulásban akadályozott tanulók fejlődésének támogatás:
- Számukra különösen fontos a cselekvésbe ágyazott, vizuális és tapintható eszközökkel társított nyelvtanulás.
- Külön kiemelve az önkontroll (önellenőrzés) fejlesztésének fontosságát.

A beszédfogyatékos tanulók fejlődésének támogatása:

- A sokoldalú percepciós fejlesztés a meghatározó, amelynek során a tapintási, látási, hallási és beszédmozgási tapasztalatok egymást erősítik.
- A beszéd technikai és tartalmi fejlődését szolgáló változatos egyéni és csoportos foglalkozásokra van szükségük.
- Hangsúlyozott figyelmet kell fordítani a hangok, hangkapcsolatok felfogásának fejlesztésére.
- Beszédbátorságuk növekedését segíti a dramatikus játékok különféle helyzeteiben való részvétel.
- A beszédértést ellenőrizhetjük rajzos feladattal, pantomimmel vagy feleletválasztós feladatlappal.

Az autisztikus tanulók fejlődésének támogatása

- Frontális feladathelyzetben fontos a rövid, pontos, a gyermek által már megtanult instrukció alkalmazása.
- A rövid közlések kérések, kérdések, kommentárok, elemi interakciók idegen nyelvi megfogalmazása a cél.
- A hozzá intézett kérdések minél kevésbé általánosak, minél inkább személyre szólóak legyenek.
- Ritmikus tevékenységeknél fontos a tanító fizikai irányítása.
- Az idegen nyelven való olvasás technikájának megtanulása sok esetben nem okoz nehézséget, a megértés kontrollálására azonban nagy figyelmet kell fordítanunk.

A pszichés fejődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatása:

- A mesehallgatásban, drámajátékban való részvétel számukra különösen fontos.
- Igen fontos a mozgással összekötött hangoztatás.
- Lényeges az intermodalitás fejlesztése, például pantomimmel bemutatott tárgy, tevékenység lerajzolása.
- A kérések, felszólítások legyenek rövidek, egyértelműek, kerüljük a halmozott, összetett instrukciókat!
- A szóbeli szövegalkotást igen kedvelik, használjuk ki ezt a képességüket,
- Mivel az önérzékelés és a szociális érzékelés általában sérült, ezért nagyon fontos a gyerek állapotát, érzéseit megérteni és minősítés nélküli értelmezni.

Egyéni állapotának megfelelő mértékben valamennyi sajátos nevelési igényű tanulónak kiemelten fontos a *kooperatív munkában* való részvétel.

Nyelvi fejlesztési célok

Fontossági sorrend a 8–10 éves korosztály fejlesztése szempontjából:

A szövegértés fejlesztése
Beszédértés
A beszéd fejlesztése
Interakció
Összefüggő beszéd
Az írás fejlesztése
Írásbeli szövegalkotás (ezen a szinten nem jelenik meg)

A nyelvi fejlesztési célok megvalósítását az alábbi fejlesztési szakaszok szerint javasoljuk:

A fejlesztés szakaszai/Nyelvi szint	**A1-**
A tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtt áll	x
A tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	x

A fenti ajánlás összhangban van a Nemzeti Alaptantervben előírt minimális nyelvi szintekkel. Az alábbi táblázatok egy-egy nyelvi szintre jelölik ki a nyelvi fejlesztés céljait. A kiemelten fontos kompetenciák rugalmasan illeszkednek az ajánlott tevékenységekhez. A felsorolt nyelvi tevékenységek a fokozatosság elvét követik és kumulatív jellegűek.

A tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtt áll

A1- szint*:* a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtt áll			
Fejlesztési terület		**Várható eredmények**	**Ajánlott nyelvi tevékenységek**
SZÖVEGÉRTÉS	**Beszédértés**	– A tanuló képes követni az idegen nyelven történő óravezetést. – A tanuló képes a hallott szövegben az általa már tanult nyelvi elemeket felismerni. – A tanuló képes jelentést felépíteni az inputot kísérő segítségekre (illusztrációk, vizuális stimulus, testnyelv stb.) támaszkodva. - A tanuló törekszik a helyes kiejtés (intonáció, hangsúly stb.) utánzására. - A tanuló képes a tanár által felolvasott, elmesélt, eljátszott, elmondott szöveg tartalmát különböző módokon megjeleníteni (pl. vizuálisan, mozgással, hangeffektusokkal, zenével stb.). – A tanuló képes különböző forrásból (tanár, magnetofon, TV, videokazetta, számítógép stb.) hallott egyszerű beszédet követni, és az ahhoz kapcsolódó feladatokat elvégezni.	– reagálás egyszerű tanári utasításokra tevékenységekkel, pl. mozgás, rajzolás, szókártyák manipulálása stb. – hangzó szöveg aktív, értő követése, pl. vers, dal szövegéhez illusztráció készítése - tevékenységgel való reagálás hallott szövegre vagy annak bizonyos részeire, pl. mozgás, utánzás, képek vagy tárgyak felmutatása, hangeffektusok stb. – összefüggő szövegből információ kigyűjtése és az alapján való cselekvés, pl. színezés, megfelelő kép megjelölése, kiválasztása, sorbarendezés, rajz kiegészítése, rajzolás stb. – nyelvi játékokban való részvétel

A1- szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtt áll			
Fejlesztési terület		**Várható eredmnyek**	**Ajánlott nyelvi tevékenységek**
BESZÉD	**Interakció**	- A tanuló képes követni az idegen nyelven történő óravezetést. – A tanuló képes bekapcsolódni egyszerű játékos feladatokba. A tanuló képes adekvát válaszok adására különböző órai verbális és nem verbális szituációkban. - A tanuló képes aktívan, örömmel részt venni az interakciót igénylő, célnyelvi gyermekjátékokban. - A tanuló képes egyszerű mesék, mondókák dramatizált, interaktív módon való előadására, pl. érzelmek kifejező bemutatására, a szereplők hangjának, mozgásának utánzására. - A tanuló képes testbeszéddel, mimikával kísérni az előadott mondókát, verset, dalt. - A tanuló képes non-verbális és korlátozott verbális eszközökre támaszkodva, ill. tevékenységekkel kommunikálni. – A tanuló képes utasításokat, kéréseket követni.	- utasításokra tevékenységgel vagy rövid egyszavas válaszokkal való reagálás – nyelvi, gyermek- és társasjátékokba való bekapcsolódás verbálisan, ill. non-verbálisan, pl. Activity, Színcápa, ‘Simon says’, ’Memory’, dominó, kártyák: Mr. Crocodile, Bingo stb.) - mesék, mondókák, dalok előadása verbálisan vagy non-verbálisan - irányított, egy-egy szavas tanulói megnyilatkozást igénylő beszélgetés - egyszerű nyelvi eszközökkel (rövid mondat, egy-egy szó, non-verbális válasz) történő leírás, bemutatás – gyermekirodalmi mű feldolgozásába aktívan, szóval vagy tevékenységgel történő bekapcsolódás
	Összefüggő beszéd	- A tanuló képes rövid, egyszerű szöveg, pl. mondóka, versike memoriterként való elmondására. - A tanuló képes önállóan vagy társaival közösen, tanári segítséggel egyszerű szöveg, párbeszéd előadására különböző módokon. - A tanuló törekszik a helyes kiejtés (intonáció, hangsúly stb.) elsajátítására. - A tanuló képes egyszerű nyelvi eszközökkel bemutatni munkáját.	- egyszerű szöveg, pl. vers, mondóka, dal, mese, párbeszéd előadása különböző módokon, pl. bábjáték, árnyjáték, hagyományos előadás stb. esetleg nagyobb közönség számára - tanulói munkák kiállítása, pl. mesekönyv készítése, majd annak mások számára való szóbeli bemutatása

A tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült

A1- szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült			
Fejlesztési terület		**Várható eredmények**	**Ajánlott nyelvi tevékenységek**
SZÖVEGÉRTÉS	**Beszédértés**	- A tanuló képes követni az idegen nyelven történő óravezetést. - A tanuló törekszik a helyes kiejtés (intonáció, hangsúly stb.) utánzására és elsajátítására. - A tanuló képes a nyelvi tudásszintjének megfelelő szöveget megérteni az addig megszerzett tudására és egyéb, megértést segítő elemekre támaszkodva. - A tanuló képes egyszerű szövegben hallott információt más tevékenység során felhasználni. - A tanuló képes többféle forrásból, pl. tanár, magnetofon, videokazetta, társak stb. hallott egyszerű szöveget követni, valamint az ehhez kapcsolódó feladatokat elvégezni.	- hallott szöveg aktív, értő, odafigyelő követése és a hallott információnak megfelelő tevékenység elvégzése, pl. rajz, képkártyák, szókártyák készítése, mozgás, utánzás, képek vagy tárgyak felmutatása - válaszadás rövid, egyszerű kérdésekre, utasításokra verbális, non-verbális módon – az órai tevékenységekben való aktív részvétel

A1- szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült			
Fejlesztési terület		**Várható eredmények**	**Ajánlott nyelvi tevékenységek**
BESZÉD	**Interakció**	- A tanuló képes aktívan, örömmel részt venni az interakciót igénylő tevékenységekben. - A tanuló képes egyszerű mesék, mondókák dramatizált, interaktív módon való előadására. - A tanuló képes beszédszándékát alapvető verbális és non-verbális nyelvi eszközökkel kifejezni. – A tanuló képes egyszerű kérdéseket feltenni, ill. a hozzá intézett hasonló kérdésekre egyszerű nyelvi eszközökkel reagálni. – A tanuló képes egyszerű, az osztálytermi rutincselekvésekhez kapcsolódó kommunikációt folytatni. – A tanuló képes a tanult témákban rövid párbeszédeket folytatni.	- mesék, mondókák, dalok előadásába bekapcsolódás verbálisan vagy non-verbálisan - egyszerű nyelvi eszközökkel (rövid mondat, egy-egy szó, non-verbális válasz) történő leírás, bemutatás - osztálytermi szituációkhoz kapcsolódó egyszerű kérdésekre, kérésekre egyszavas válaszokkal vagy non-verbális eszközökkel való reagálás – aktív részvétel nyelvi, gyermek- és társasjátékokban, pl.: találós kérdés, Színcápa, 'Simon says', szituációs játékok
	Összefüggő beszéd	- A tanuló képes rövid, egyszerű gyermekirodalmi mű memoriterként való felmondására. - A tanuló képes rövid szövegek, gyermekirodalmi művek, történetek felkészülés utáni előadására. - A tanuló törekszik a helyes kiejtés (intonáció, hangsúly stb.) elsajátítására. – A tanuló képes a számára ismert témákban rövid, összefüggő leírást adni környezetében előforduló tárgyakról/élőlényekről, eseménysorokról. – A tanuló megfelelő nyelvi előkészítés során képes részt venni szerepjátékokban, illetve egyéb nyelvi játékokban.	- gyermekirodalmi mű (vers, mondóka, dal, mese) előadása, pl. zenei kísérettel másik osztály, szülők, tanárok számára – egyszerű szerepjáték előadása gyakorlás, felkészülés után - saját vagy csoportban létrehozott alkotás, tárgy egyszerű, rövid bemutatása nagyobb közönség számára, pl. kiállítás, színházi előadás

A1- szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült			
Fejlesztési terület		**Várható eredmények**	**Ajánlott nyelvi tevékenységek**
SZÖVEGÉRTÉS	**Olvasás**	- A tanuló képes a nyelvi tudásszintjének megfelelő szöveget megérteni, abban a számára ismerős nyelvi elemeket felismerni, elolvasni az addig megszerzett tudására és egyéb, a megértést segítő elemekre támaszkodva. - A tanuló képes olvasott szöveggel kapcsolatos, arra vonatkozó egyszerű feladatokat végezni. - A tanuló képes a tanár által irányított közös olvasásba aktívan bekapcsolódni. - A tanuló képes hangzó szöveg írott változatának követésére.	- bekapcsolódás közös olvasásba, például események, szereplők felismerése képek alapján, érzelmek kifejezése, vélemény-nyilvánítás, találgatás - olvasott szövegből információk kiszűrése bizonyos szempontok alapján, pl. menetrendből indulási idő megtalálása, egy játék összeállítása leírás alapján - olvasott szöveg lényegének megértése és adott helyzetben való felhasználása, pl. történet elolvasása és befejezése

A1- szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült			
Fejlesztési terület		**Várható eredmények**	**Ajánlott nyelvi tevékenységek**
ÍRÁS	Írásbeli szövegalkotás	– A tanuló képes a feladatmegoldások során rövid szavakat pontosan leírni, lemásolni, ill. rövid szövegeket egy-egy szóval kiegészíteni. - A tanuló képes tanult szókincs felhasználásával egyszerű nyelvi feladatok, játékok készítésére társai számára. – A tanuló képes közösen olvasott szöveg olvasása után írásbeli feladatokat megoldani. – A tanuló képes minta alapján különböző, életkorának megfelelő egyszerű szövegek készítésére az eredeti szöveg kismértékű módosításával. – A tanuló képes ismert hangzó szöveg írásban történő rögzítésére. – A tanuló képes részt venni írásbeli nyelvi játékokban. – A tanuló ismeri az angol ábécét. – A tanuló képes észrevenni az anyanyelvén, ill. a tanult idegen nyelven történő írás különbségeit.	– képes szótár készítése – szavak tematikus gyűjtése írásban a tanuló által ismert témakörökben – tanult, egyszerű szövegek másolása és illusztrálása – szövegvariácók készítése egy-egy szó megváltoztatásával, tanári segítséggel – egyszerű, ismert szöveg rekonstruálása (összekevert szavak sorba rendezése stb.) – játékos írásbeli feladatok megoldása és készítése (pl. szókereső, akasztófa, keresztrejtvény) - egyszerű szöveg alkotása tanári segítséggel, mintaadással, pl. képeskönyv készítése párban, csoportban; képregény rajzolása és szóbuborékok kitöltése, rajzos értékelőlap készítése

A 10–14 éves nyelvtanulók idegen nyelvi kompetenciájának fejlesztési céljai

Általános fejlesztési célok

- Alakuljon ki és növekedjen a tanulóban a nyelvtanuláshoz való pozitív beállítódás, az adott idegen nyelv iránti motiváció és érdeklődés.
  Példa:
  Óra eleji beszélgetés, egyéni beszámoló, könyvek, mozi, TV, videó, Internet, gyermekmagazinok stb. felhasználása a tanulás során.
- Maradjon meg, illetve növekedjen a tanuló életkorából ösztönösen adódó megismerési és tanulási vágy.
  Példa:
  Könyvek, mozi, TV, videó, Internet, gyermekmagazinok stb. felhasználása a tanulás során.
- Növekedjen a tanuló kreativitása a nyelvhasználatban, ill. a nyelvórán alkalmazott tevékenységek végzésében.
  Példa:
  Hiányos információt tartalmazó feladatlapok pármunkában történő rekonstruálása. Információszerzés.
  Történetalkotás képek alapján.

- Növekedjen a tanuló nyitottsága a sajátjától idegen kultúrák iránt, törekedjen a célnyelvi kultúra minél szélesebb körű megismerésére.
  Példa:
  Humoros, a célnyelvi kultúrára jellemző rövid történetek, viccek mesélése.
- Növekedjen a tanuló önismerete, önbizalma és önbecsülése.
  - A tanuló legyen képes előadni gyermekirodalmi művet saját és mások örömére.
  Példa:
  Gyermekirodalmi mű (vers, mondóka, dal, mese) előadása.
  Projektmunkát lezáró bemutató során a tanulók – életkoruknak, nyelvi szintjüknek megfelelő formában – megfogalmazzák a projekt során szerzett tapasztalataikat: mit találtak könnyűnek, nehéznek, érdekesnek a munka során, mire büszkék, mi sikerült a legjobban számukra.
- Fokozatosan alakuljon ki és növekedjen a tanuló együttműködésre való képessége.
  Példa:
  Mese, dal, mondóka, nyelvtörő, találós kérdés, vicc alkotása. Poszter, plakát, prospektus, hirdetések készítése közösen.
  Előadás megtervezése, díszletek stb. elkészítése.
  Körjáték, társasjáték, hagyományos gyermekjátékok játszása.
- A tanuló ismerjen meg alapvető nyelvtanulási és nyelvhasználati stratégiákat, és ezeket részben tanári segítséggel, részben önállóan kezdje alkalmazni.
  Példa:
  Könyvek, gyermekmagazinok, TV, világháló, videó, DVD, mozi, utazási és egyéb, az élet bármely területén szerzett élmények stb. felhasználása a tanulás során. A tanuló önálló hozzájárulása az órákhoz rajzok, plakátok stb. készítésével és olyan tárgyakkal, amelyek tanítási eszközként használhatók. Értékelő/önértékelő lapok használata.
- A tanuló fokozatosan váljon autonóm tanulóvá és személyiséggé.
  Példa:
  A tanulók csoportokban posztert készítenek. Megtervezik, hogy milyen információkra és eszközökre van szükségük a munka elvégzéséhez. A poszter elkészítéséhez tanulmányozzák a rendelkezésre álló könyveket, kiadványokat. A hasznos információkat kigyűjtik, értékelik, és eldöntik, hogy melyiket, milyen formában használják fel a poszter elkészítéséhez. Megtervezik a posztert, döntéseket hoznak a képek és szöveg arányáról, elhelyezéséről, majd a megbeszéltek alapján elkészítik a posztert.

Nyelvi fejlesztési célok fontossági sorrendben

A szövegértés fejlesztése
Beszédértés

A beszéd fejlesztése
Összefüggő beszéd
Interakció

A szövegértés fejlesztése
Olvasás

Az írásbeli szövegalkotás fejlesztése
Írásbeli szövegalkotás

A nyelvi fejlesztési célok megvalósítását az alábbi fejlesztési szakaszok szerint javasoljuk:

A fejlesztés szakaszai/Nyelvi szint	**A1-**	**A1**
A tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	x	
A tanuló már olvas és ír idegen nyelven		x

A fenti ajánlás összhangban van a a Nemzeti Alaptantervben előírt minimális nyelvi szintekkel. Az alábbi táblázatok egy-egy nyelvi szintre jelölik ki a nyelvi fejlesztés céljait. A kiemelten fontos kompetenciák rugalmasan illeszkednek az ajánlott tevékenységekhez. A felsorolt nyelvi tevékenységek a fokozatosság elvét követik és kumulatív jellegűek.

A tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült

A1- szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült			
Fejlesztési terület		**Várható eredmények**	**Ajánlott nyelvi tevékenységek**
SZÖVEGÉRTÉS	**Beszédértés**	- A tanuló képes biztonsággal követni az idegen nyelven történő óravezetést. - A tanuló törekszik a helyes kiejtés (intonáció, hangsúly stb.) utánzására és elsajátítására. - A tanuló képes a nyelvi tudásszintjének megfelelő szöveget megérteni az addig megszerzett tudására és egyéb, megértést segítő elemekre támaszkodva. - A tanuló képes egyszerű szövegben hallott információt más tevékenység során felhasználni. - A tanuló képes többféle forrásból hallott egyszerű (magnetofon, videokazetta, társak) szöveget követni, valamint az ehhez kapcsolódó feladatokat elvégezni.	- hallott szöveg aktív, értő, odafigyelő követése előre meghatározott szempont szerint - hallott szöveg, pl. instrukciók meghallgatása után a hallott információnak megfelelő tevékenység elvégzése, pl. születésnapi meghívókártya készítése, rajz, képkártyák, szókártyák készítése, mozgás, utánzás, képek vagy tárgyak felmutatása - válaszadás rövid, egyszerű kérdésekre, utasításokra verbális, non-verbális módon – az órai tevékenységekben, pl. nyelvi játékokban való aktív részvétel

A1- szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült			
Fejlesztési terület		**Várható eredmények**	**Ajánlott nyelvi tevékenységek**
BESZÉD	**Interakció**	- A tanuló képes aktívan, örömmel részt venni az interakciót igénylő tevékenységekben. - A tanuló képes egyszerű mesék, mondókák dramatizált, interaktív módon való előadására. - A tanuló képes beszédszándékát alapvető verbális és non-verbális nyelvi eszközökkel kifejezni. – A tanuló képes egyszerű kérdéseket feltenni, ill. a hozzá intézett hasonló kérdésekre egyszerű nyelvi eszközökkel reagálni. – A tanuló képes tisztázást, magyarázatot kérni, amennyiben a hozzá intézett beszédet nem érti. – A tanuló képes egyszerű, az osztálytermi rutincselekvésekhez kapcsolódó kommunikációt folytatni. – A tanuló képes a tanult témákban rövid párbeszédeket folytatni. – A tanuló egyre inkább képes feladatmegoldás során társaival is a célnyelven kommunikálni.	– mesék, mondókák, dalok előadásába bekapcsolódás verbálisan vagy non-verbálisan - egyszerű nyelvi eszközökkel (rövid mondat, egy-egy szó, non-verbális válasz) történő leírás, bemutatás - osztálytermi szituációkhoz kapcsolódó egyszerű kérdésekre, kérésekre egyszavas válaszokkal vagy non-verbális eszközökkel való reagálás - aktív részvétel nyelvi, gyermek- és társasjátékokban, pl.: találós kérdés, Színcápa, 'Simon says', szituációs játékok, – célnyelven történő kommunikáció projektmunka során – csoportos, páros felkészülés után közösen alkotott szöveg változatlan és/vagy kis változtatással történő eljátszása (pl. párbeszéd)
	Összefüggő beszéd	- A tanuló képes rövid, egyszerű gyermekirodalmi mű memoriterként való felmondására. - A tanuló képes rövid szövegek, gyermekirodalmi művek, történetek felkészülés utáni előadására. - A tanuló törekszik a helyes kiejtés (intonáció, hangsúly stb.) elsajátítására. – A tanuló képes a számára ismert témákban rövid, összefüggő leírást adni környezetében előforduló tárgyakról/élőlényekről, eseménysorokról. – A tanuló megfelelő nyelvi előkészítés során képes részt venni szerepjátékokban, ill. egyéb nyelvi játékokban.	– gyermekirodalmi mű (vers, mondóka, dal, mese) előadása, pl. zenei kísérettel másik osztály, szülők, tanárok számára – egyszerű szerepjáték előadása gyakorlás, felkészülés után – saját vagy csoportban létrehozott alkotás, tárgy egyszerű, rövid bemutatása nagyobb közönség számára, pl. kiállítás, színházi előadás

SZÖVEGÉRTÉS	**Olvasás**	- A tanuló képes a nyelvi tudásszintjének megfelelő szöveget megérteni, abban a számára ismerős nyelvi elemeket felismerni, elolvasni az addig megszerzett tudására és egyéb, a megértést segítő elemekre támaszkodva. - A tanuló képes olvasott szöveggel kapcsolatos, arra vonatkozó egyszerű feladatokat végezni. - A tanuló képes a tanár által irányított közös olvasásba aktívan bekapcsolódni. - A tanuló képes hangzó szöveg írott változatának követésére. - A tanuló képes észrevenni az anyanyelven és a tanult idegen nyelven történő olvasás különbségeit.	- bekapcsolódás közös olvasásba, pl. események, szereplők felismerése képek alapján, érzelmek kifejezése, vélemény-nyilvánítás, találgatás - olvasott szövegből információk kiszűrése bizonyos szempontok alapján, pl. menetrendből indulási idő megtalálása, egy játék összeállítása leírás alapján - olvasott szöveg lényegének megértése és adott helyzetben való felhasználása, pl. történet elolvasása és befejezése - egymás írásbeli munkáinak megtekintése, elolvasása, pl. projektmunka, fogalmazás, leírások

A1- szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült

Fejlesztési terület		**Várható eredmények**	**Ajánlott nyelvi tevékenységek**
ÍRÁS	Írásbeli szövegalkotás	– A tanuló képes a feladatmegoldások során rövid szavakat pontosan leírni, lemásolni, ill. rövid szövegeket egy-egy szóval kiegészíteni. - A tanuló képes tanult szókincs felhasználásával egyszerű nyelvi feladatok, játékok készítésére társai számára. – A tanuló képes közösen olvasott szöveg olvasása után írásbeli feladatokat megoldani. – A tanuló képes minta alapján különböző, életkorának megfelelő egyszerű szövegek készítésére az eredeti szöveg kismértékű módosításával. – A tanuló képes hangzó szöveg írásban történő rögzítésére. – A tanuló képes részt venni írásbeli nyelvi játékokban. – A tanuló ismeri az angol ábécét. – A tanuló képes észrevenni az anyanyelvén, ill. a tanult idegen nyelven történő írás különbségeit.	– képes szótár készítése – szavak tematikus gyűjtése írásban a tanuló által ismert témakörökben – tanult, egyszerű szövegek másolása és illusztrálása – szövegvariácók készítése egy-egy szó megváltoztatásával, tanári segítséggel – egyszerű, ismert szöveg rekonstruálása (összekevert szavak sorba rendezése, stb.) – játékos írásbeli feladatok megoldása és készítése (pl. szókereső, akasztófa, keresztrejtvény) - egyszerű szöveg alkotása tanári segítséggel, mintaadással, pl. képeskönyv készítése párban, csoportban, képregény rajzolása és szóbuborékok kitöltése, rajzos értékelőlap készítése

A tanuló már olvas és ír idegen nyelven

A1 szint: a tanuló már olvas és ír idegen nyelven			
Fejlesztési terület		**Várható eredmények**	**Ajánlott nyelvi tevékenységek**
SZÖVEGÉRTÉS	**Beszédértés**	– A tanuló képes követni a tanár által adott egyszerű utasításokat. - A tanuló képes felismerni és megérteni hallott szövegben szereplő, általa már ismert szavakat és kifejezéseket. - A tanuló képes megérteni hallott, rövid, egyszerű szöveget, pl. gyermekirodalmi művet átfogóan, ill. részleteiben. - A tanuló képes nyelvi feladatok megoldására a megértés érdekében - A tanuló képes kreatívan használni meglevő készségeit és ismereteit a számára részben vagy teljesen új nyelvi input értelmezéséhez. – A tanuló képes mások egyszerű közléseire érdemlegesen reagálni, a megértést, ill. a meg nem értést nyugtázni. - A tanuló képes útbaigazítást követni. - A tanuló követni tudja társai projektbemutatóját.	- találgatás cím alapján: szavak, szereplők, helyszín, események találgatása - hallott szöveghez kapcsolódó feladatok elvégzése, pl. odaillő/ nem odaillő elemek kiválasztása, irányított, szövegértést segítő kérdések megválaszolása - az ismert lényegi tartalom kiszűrése - fontos, lényegi és tárgyszerű információk szerzése egyszerű közlésekből – hallott szöveghez illusztráció készítése – mások által készített projektek megnézése, meghallgatása (pl. videó)

KER A1 szint: a tanuló már olvas és ír idegen nyelven			
Fejlesztési terület		**Várható eredmények**	**Ajánlott nyelvi tevékenységek**
BESZÉD	**Interakció**	- A tanuló képes részt venni egyszerű, irányított beszélgetésben. - A tanuló képes alapvető információkat cserélni. - A tanuló képes non-verbális kommunikációs eszközökkel kifejezőbbé tenni, alátámasztani mondanivalóját. - A tanuló képes hallott/látott jelenségekre egyszerű nyelvi eszközökkel reagálni. - A tanuló képes tisztázást, magyarázatot kérni, amennyiben a hozzá intézett beszédet nem érti. - A tanuló képes rövid, egyszerű instrukciókat adni. - A tanuló ismeri az alapvető udvariassági és üdvözlési formulákat. - A tanuló képes biztonsággal alkalmazni tanult szöveg előadásakor a helyes intonációt, hangsúlyt és kiejtést.	- páros interakcióban való részvétel felkészülés után - rövid interjú készítése - rövid felmérés készítése ismert témakörben - óra eleji beszélgetés, beszámoló egyéni élményekről „Mit olvastál / láttál / csináltál a héten?” - szerepjátékban való részvétel - projektmunkával kapcsolatos beszélgetésben való részvétel (Mire van szükséged? Min kellene javítani?) - a projektmunka értékelésével kapcsolatos beszélgetésben való részvétel (pl. Kinek a munkája tetszik a legjobban? Miért?) - mesék, történetek feldolgozása, dramatizálása
	Összefüggő beszéd	- A tanuló képes egyszerű összefüggő szövegalkotásra minta alapján, tanári segítséggel. - A tanuló képes önállóan vagy társaival közösen, tanári segítséggel összefüggő szöveg bemutatására, előadására különböző módokon. - A tanuló képes a helyes kiejtés (intonáció, hangsúly stb.) reprodukálására és elsajátítására. - A tanuló képes röviden leírni számára ismerős jelenségeket és történéseket. – A tanuló képes szavakat, kifejezéseket, szócsoportokat egyszerű lineáris nyelvi eszközökkel (és, de, aztán stb.) összekapcsolni. – A tanuló képes elmondani számára ismerős, begyakorolt rövid szöveget. – A tanuló képes egyszerűen kifejezni érzéseit.	- bemutatás, bemutatkozás - humoros, a célnyelvi kultúrára jellemző rövid történetek, viccek mesélése - összefüggő szöveg, autentikus mű, pl. rövid történet, vicc, vers stb. előadása különböző módokon (pl. bábjáték, árnyjáték stb.) - dramatizált szöveg, pl. gyermekirodalmi mű előadása másik osztály, szülők, tanárok számára – rövid, egyszerű szöveg felolvasása és/vagy elmondása, hangszalagra történő felvétele felkészülés után, pl. csoportos prezentáció, rádióreklám készítése, mesefilmhez, filmrészlethez kísérőszöveg készítése – a társak munkájának értékelése

		– A tanuló képes értékelni saját és társai munkáját egyszerű nyelvi eszközökkel. – A tanuló képes egyszerű nyelvi elemekkel saját és társai munkáját, pl. projektjét bemutatni.	– érzések, tetszés, nemtetszés szavakba öntése – a tanuló által készített munka egyszerű nyelvi eszközökkel való bemutatása gyakorlás, felkészülés után – projekt ismertetése tágabb közönség számára (más osztályok, tanárok)

SZÖVEGÉRTÉS	**Olvasás**	- A tanuló képes önálló, értő (néma) olvasásra. – A tanuló képes kreatívan használni meglevő készségeit a számára részben vagy teljesen új, olvasott nyelvi input értelmezéséhez. – A tanuló képes viszonylag egyszerű autentikus szöveget értően olvasni, arról fogalmat alkotni, a számára releváns információt kiszűrni, pl. egyszerű feliratokból, poszterekből, katalógusokból stb. - A tanuló képes ismert szövegek kifejező, élvezetes felolvasására. – A tanuló képes megérteni a leírt ismerős szavakat, kifejezéseket, mondatokat. – A tanuló képes felismerni az általa ismert/tanult szavakat, nyelvi jelenségeket nem tanórai kontextusban is. – A tanuló követni tudja a projektkészítés szóban ismertetett lépéseit és instrukcióit írott formában is.	- szöveg olvasása után arra vonatkozó összetettebb feladatok végzése: összegzés, kérdésekre válaszadás, állítások igazságtartalmának ellenőrzése, összetartozó elemek (pl. kép-szöveg, szövegrészek) párosítása, csoportosítása, új cím választása stb. – megadott szempontok alapján információk kigyűjtése szövegből – olvasott szöveghez illusztráció készítése – szöveg elolvasását követően pantomim előadás - vers-, ill. mesemondóverseny - egyszerű szöveg lényegi tartalmának kiszűrése - fontos lényegi és tárgyszerű információ kiszűrése egyszerű szövegből

A1 szint: a tanuló már olvas és ír idegen nyelven			
Fejlesztési terület		**Várható eredmények**	**Ajánlott nyelvi tevékenységek**
ÍRÁS	**Írásbeli szövegalkotás**	- A tanuló képes megtanulandó anyag önálló összeállítására. - A tanuló képes önállóan vagy társaival kreatív írásra tanári irányítás mellett, minta alapján. - A tanuló képes komplex feladatok megoldására (pl. projektmunka) tanári irányítással. - A tanuló képes véleményét írásban kifejteni egyszerű kérdésekre válaszolva, állításokra reagálva, felkínált lehetőségekből választva. - A tanuló képes saját teljesítményét írásban értékelni egyszerű kérdésekre válaszolva, állításokra reagálva, felkínált lehetőségekből választva. - A tanuló képes egyedül vagy társaival együttműködve különböző szövegek, pl. gyermekirodalmi művek kreatív átdolgozására. - A tanuló képes formanyomtatványt kitölteni, a magára vonatkozó adatokat a formanyomtatvány megfelelő kategóriáiba beilleszteni. – A tanuló képes listát készíteni.	- írásos interjú készítése - a projektbemutató szövegének megírása - jelentés, rövid fogalmazás, beszámoló írása - egyszerű írott szöveg alkotása segítséggel, minta alapján, pl. könyvismertetés készítése (cím, szerző, szereplők, helyszín stb.), meseajánlás, rövid mese, vers írása, képregény, poszter, plakát, prospektus közös készítése, egy képzeletbeli utazás programjának megtervezése és leírása, hirdetések készítése (pl. TV-s, újság, faliújság, Internet), történetek hiányzó részeinek megalkotása, képeslap, üdvözlőlap írása stb. – mesekönyv készítése párban, csoportban – könyvtári értékelőlap készítése – önértékelő lap, napló kitöltése (pl. „megtanultam…, tudom, hogy kell …; el tudom mondani, hogy…”) – tetszőleges elemeket megváltoztatva (pl. szereplők, helyszín stb.) új mű létrehozása – projektmunka (pl. rajz, poszter, fotósorozat stb. készítése- – kérdőíves felmérés készítése – nyomtatvány kitöltése - választott szempont (pl. kedvenc / nehéz stb. szavak), téma alapján szólista készítése

Módszertani ajánlások

Tevékenységalapú megközelítés. A 8–14 év közötti korosztály életkori sajátosságából adódóan tevékeny. Aktivitásuk forrása a mozgásigény, a kíváncsiság, a játék és a kreativitás. A hatékony és élményszerű tanulás lehetőségének megteremtése érdekében elengedhetetlenül fontos építeni a tanulók ezen életkori sajátosságaira. Felfogásunk szerint a tanulás a tanulót, a tanárt, a feladatot és a tanulási környezetet (osztály, iskola, kulturális közeg) magába foglaló dinamikus és komplex folyamat. A tanulók, bármely életkorban kezdik is el a nyelvtanulást, már számos ismerettel, tapasztalattal és készséggel rendelkeznek, s minden új tanulási kontextusba magukkal hozzák korábban szerzett tudásukat, tapasztalataikat, elvárásaikat. Új ismereteiket a már meglévő ismeretstruktúráikba sajátos, egyéni módon dolgozzák fel. Az aktivitás fenntartásához szükséges, hogy a tanulók érdekes, saját élethelyzetükhöz köthető és értelmezhető nyelvi közegbe ágyazva találkozzanak az idegen nyelvvel, és változatos, konkrét, gyakorlati tevékenységek során tapasztalják meg az idegen nyelven történő kommunikációt. A tevékenységeknek önmagukban kell aktív közreműködésre késztetniük a tanulókat, ezeknek során megfigyelhetik a nyelv sajátosságait, és változatos helyzetekben próbálhatják ki annak használatát.

Autentikus anyagok használata. Az idegen nyelv tanításakor kiemelt figyelmet kell fordítanunk arra, hogy már a kezdetektől a valódi, az anyanyelvi környezetben előforduló természetes nyelvhasználatot mutassuk be a tanulóknak.
Számos lehetőséget rejt magában a gyermekkönyv használata is. Az olvasóvá válás és olvasóvá nevelés szempontjából komoly szerepet játszik a látszólag kevés ismeretet tartalmazó 'képeskönyv' 'olvasása' éppúgy, mint a tradicionális mesét vagy a célnyelvi kultúra részét képező történetet tartalmazó könyv is. Az idegennyelvórán a tanító és a tanulók együttes munkája során a gyermek a tanulási-tanítási folyamat aktív részeseként vesz részt a mese, a vers, a mondóka megértésében, megélésében és a hozzá kapcsolódó tevékenységek elvégzésében is, így nemcsak passzív befogadó, hanem a jelentés megalkotója is lesz. Általánosan elmondható, hogy a gyermekirodalmi művekkel való foglalkozás során a tanulók számára számos lehetőség nyílik az önkifejezésre, a kreatív, játékos nyelvhasználatra. Nemcsak kiváló kontextust teremtenek a természetes nyelvelsajátításhoz, hanem motivációs és szocializációs szempontból is kiemelkedő jelentőségűek.

Kooperatív tanulás Fontos alapelv a 8–14 éves korosztály tanításánál, hogy a nyelv elsajátítása aktív nyelvhasználat során történik. Kompetenciákat a kompetenciák aktivizálását igénylő feladatok megoldása közben, tevékenységek útján fejleszthetünk. A kommunikatív kompetencia fejlesztése esetében ez egyben azt is jelenti, hogy a feladatok nagy részét másokkal együttműködve végzik a tanulók. Ezért előtérbe kerülnek a társas tanulási módszerek, és a versenyt felváltja a kooperáció.

Önálló tanulóvá nevelés Azok a tanulók, akiknek van módjuk elsajátítani az önirányítás és az autonóm tanulás technikáit, várhatóan nagyobb eséllyel tudják majd tartósan szabályozni tanulásukat, felismerni saját igényeiket és szükségleteiket, és képesek lesznek a hosszú távú önfejlesztésre, önképzésre, a változó körülményekhez való alkalmazkodásra. Az első lépéseket ezen az úton már a nyelvtanulás kezdetén érdemes megtenni.

Differenciálás A tanulásnak mint egyéni konstruktív folyamatnak a felfogásából következik az individualizálás és a differenciálás szükségessége. A differenciálás szempontjait és formáit a tanár az adott tanulócsoport és az egyes tanulók ismeretében alakítja ki. Fokozatosan egyre nagyobb teret ad a tanulók számára, hogy választhassanak a különböző nehézségi fokú és/vagy különböző tevékenységformát igénylő, ill. lehetővé tevő feladatok közül, továbbá

lehetővé teszi, hogy a tanulók a kiválasztott feladatot jellegének megfelelő munkaformában (egyedül, párban vagy csoportban), a számukra megfelelő munkatempóban végezhessék el.

A tanórai nyelvhasználat. A 8–14 éves korcsoportnál a nyelvtanulás folyamatát a természetes nyelvelsajátítás folyamatához hasonlíthatjuk leginkább. Különösen fontos szerepe van a nyelvi input minőségének és mennyiségének. Ennek elsődleges forrása a célnyelvet tanító tanár, ezért fontos, hogy tanár a lehető leggazdagabb nyelvi környezetet biztosítsa a tanulók számára. Használja a célnyelvet a mindennapi osztálytermi interakciók, a tananyag feldolgozása és értékelése során. Amikor csak lehetséges, az újonnan felbukkanó szavakat, kifejezéseket próbálja a célnyelven megmagyarázni, támaszkodjon a tanulók tudására, kreativitására. A vizuális segédeszközök, a testbeszéd, a mozgás, a mesék, a rajzos feladatok és egyéb tevékenységek gazdag lehetőséget nyújtanak arra, hogy a tanulók a számukra megfelelő és világos nyelvi környezetben találkozzanak az idegen nyelvvel.
A *hibákat* a már meglévő ismeretek és készségek szintjére utaló, a következő lépéseket meghatározó jelenségekként a *tanulási folyamat természetes részeként kezeljük*. A tanulók nyelvi hibáinak javítása nem minden esetben szükséges, amennyiben a tevékenység végzése során a hangsúly a kommunikációra és a folyamatos beszédre tevődik. A nyelvtanulás kezdeti szakaszában alapvető fontosságú a biztonságot nyújtó osztálytermi légkör kialakítása, amelyben a tanulók bátran és örömmel kísérletezhetnek a nyelv használatával, mernek hibázni, és gondolataikat szívesen megosztják másokkal.

Értékelési alapelvek

Alapelvek Az általános iskola alsóbb évfolyamain az értékelésnek alapvetően a tanulók motiválását, önbizalmuk növelését kell szolgálni. Az 5–8. évfolyamokon az értékelés célja ezen felül a kívánt továbbhaladás irányának kijelölése a tanuló számára. A tanári visszajelzés elsősorban pozitív megerősítést tartalmazzon és a tanulókat holisztikus módon – egész személyiségüket figyelembe véve – értékelje és fejlessze. Növelje a nyelvtanuló önismeretét, önbecsülését. Értékelje az idegen nyelvhez és a tanulási folyamathoz való pozitív hozzáállást, a tevékenységekben való aktív részvételt, a társakkal és a tanárral való együttműködést, az interkulturális nyitottságot, azaz elsősorban fejlesztési területekre és kompetenciákra irányuljon, ne nyelvi tartalmakra és ismeretekre. Legyen tekintettel a tanulók eltérő kiindulási nyelvi szintjére, haladási tempójára, egyéniségére és életkörülményeire. Az értékelés során a tanulók nyelvi szintjéről és szükségleteiről összegyűjtött információkat a tanár használja arra, hogy a tanulási folyamatot a tanulók változó igényeihez igazítsa.
Lényeges, hogy az értékelés kommunikatív nyelvhasználat során történjen. Döntően legyen személyre szabott, szöveges. Állandó eleme legyen az önértékelés, és vonja be a tanulók egymásról alkotott véleményét. Legyen átlátható, azaz szempontjai, ideje, módja legyen a tanuló számára ismert. A csoport teljesítményét együttesen, ne egyénekre bontva értékelje.
Kisiskolások esetében az értékelés történhet nemcsak a célnyelven, hanem anyanyelven, vagy a tanulók által megszokott és értelmezhető egyéb, non-verbális módokon is. A szakasz felsőbb évfolyamain elérendő célunk, hogy az értékelés kommunikatív nyelvhasználat során, a célnyelven történjen, döntően kvalitatív módon és szöveges formában.

Az értékelés növelje a nyelvtanulók önismeretét, önbecsülését.

- Gyermekirodalmi gyűjtemény, portfólió készítését követően a tanulók bemutatják tanáruknak és társaiknak saját portfólióikat, elmondják, hogy melyik autentikus anyaghoz mit készítettek, melyik a kedvencük és miért stb. Önértékelésüket követően a társak és a tanár is véleményt mondanak a portfólió tartalmáról és kivitelezéséről.

Az értékelés kompetenciákra irányuljon, és kommunikatív nyelvhasználat során történjen.

- Portfólió: a tanár egy dobozban, dossziéban összegyűjti a tanuló legjobb munkáit, pl. leveleket, történeteket, posztereket, előadások jegyzeteit és szemléltető anyagát, szerepjátékok, előadások, drámajátékok hangfelvételeit, videofelvételeket, fotókat stb., és kérdőív segítségével értékeli magát, majd ugyanezt a kérdőívet kitöltve megkapja egy tanulótól és a tanártól is. Az érdemjegy ezek összegzéséből születik.

Az értékelés segítse a tanulók autonóm nyelvtanulókká válását.

- A tanulók kitöltenek egy önértékelő lapot vagy naplót, majd párban megvitatják, miben fejlődtek, mit tanultak. Ezt követően tanárukkal hármasban vagy kis csoportban beszélgetnek arról, ki hogy látja a fejlődést, ill. az előttük álló tennivalókat. Önértékelő lap, napló tartalma: pl. „megtanultam...; tudom, hogy kell …; el tudom mondani, hogy… ez jól megy nekem…; ebben fejlődnöm kell…; ez sikerült…; ezzel problémám volt."

Az értékelés legyen árnyalt és szöveges.

- A tanulók írásos munkájának (például meseátdolgozás) tartalmára a tanár írásban reagál, miközben helyes példákat ad azokra a nyelvi elemekre, amelyeket a tanulók helytelenül használtak.
- Szóban és írásban is visszajelzést kap a tanuló, ez kiemeli erősségeit, és annyi problémával szembesíti, amennyit a közeli jövőben reálisan képes megoldani.

Az értékelés legyen világos, átlátható

Az értékelés legyen csoportos értékelés kooperatív munkaformák esetén.

- A csoportmunka után a csoport összes tagja ugyanazt az értékelést kapja (szövegeset, ill. érdemjegyet).
- A csoport tagjai elemzik, ki mivel járult hozzá az eredményhez. Egymásnak üzeneteket írnak, megfogalmazzák, hogy kitől mit várnak a következő együttes munka során.

Az értékelésnek legyen fontos része az önértékelés és a társak értékelése.

- Mielőtt a tanár saját maga értékelné a tanuló teljesítményét, önértékelést kér a tanulótól. Ennek a szempontjai megegyeznek a tanár által használt szempontokkal, és előre ismertették, ill. előzetesen, közösen alakították őket.

Az értékelés legyen pozitív, „mit tud?" alapú.

- A tanár összegyűjti az órán hallott jó nyelvi megoldásokat, felírja őket a táblára, dicsér, megtapsol.
- A tanuló arról kap írásos visszajelzést egy szóbeli produkció után, hogy mit tudott jól megoldani.

Az értékelés vegye figyelembe az eltérő kiindulási nyelvi szinteket.

- Több megoldást is lehetővé tévő feladatokban értékel a tanár (pl. igen/nem választás helyett, skálát ad).

A TANÍTÁS/TANULÁS ANYAGAI

A 8–10 éves kezdő nyelvtanulók számára készült oktatási anyagok típusai

Az idegen nyelv oktatásának kezdő szakaszát *angol és német nyelven* három különböző, de egymásra szervesen építő oktatási anyaggal segítjük. A kezdő nyelvi program elemei a *Bevezető szakasz, a Mese- vagy témafeldolgozás* és a *Témák és tevékenységek*. A tanári útmutatót és tanítási anyagokat tartalmazó programot a tanulók eltérő életkori és tanulási jellemzői, készségei és képességei, valamint anyanyelven szerzett tapasztalatai alapján két korcsoportba osztottuk. Külön programok kínálunk a *6–8 és a 9–10 éves kezdő nyelvtanulóknak*. A program olyan módszertani elveken alapul, amelyek a 6–8, ill. 9–10 éves tanulók számára biztosítják a sikeres nyelvelsajátítást, mert figyelembe veszik ismereteiket, készségeiket és képességeiket, a lehető legnagyobb mértékben építenek ezekre, és a holisztikus szemlélet jegyében a komplex nyelvi fejlesztésre helyezik a hangsúlyt.

Bevezető szakasz

A **Bevezető szakasz** az első 20 tanórához kínál elegendő oktatási anyagot. Részletes útmutatást nyújt a tanórák szervezésére és megvalósítására vonatkozóan. Taneszközrendszere változatos és igényes, motiváló a kisgyermekek számára.

A Bevezető szakasz főbb céljai:

– az idegen nyelvi kommunikáció élményének megtapasztalása,
– ismerkedés a célnyelvi óravezetéssel,
– a kezdő szakaszra jellemző feladattípusok megismerése,
– szókincsfejlesztés,
– beszédértés és beszédkészség megalapozása.

A nyelvi program *gazdag nyelvi mintát* tartalmaz, a kisiskolás tanulókat aktívan bevonja a tanulás folyamatába, de még nem várja el tőlük, hogy nyelvileg önállóan megnyilvánuljanak. A tanulók a tevékenységek során többnyire *teljes csoportban vagy párokban dolgoznak* együtt, így egyrészt megismerik a különböző munkaformákat, másrészt együtt és egymástól tanulva növelik az önbizalmukat. A Bevezető szakasz a tartalmait *autentikus nyelvi forrásokból*, elsősorban a célnyelvi gyermekirodalomból, mondókákból, kiszámolókból, dalokból és versikékből meríti. A feldolgozás során a tanulók különböző tevékenységek keretében elsajátítják az egyes témákhoz kapcsolódó *alapszókészlet*et, valamint megismerkednek az *osztálytermi kommunikáció* legfontosabb nyelvi elemeivel.

A Bevezető szakasz első része egy *„térkép”,* amely átfogóan mutatja meg a 20 óra tervét. Az ezt követő *részletes tanári útmutató* lépésről lépésre vezeti a nyelvtanárt: segíti az óraszervezés és óravezetés terén, tartalmazza a nyelvi inputot, beleértve az óravezetés nyelvét is, és példát ad a várható tanulói beszédprodukciókra is. A *taneszközrendszer* olyan tanítási anyagokat tartalmaz, amelyek segítik a tananyag feldolgozását, a megértést, és lehetővé teszik, hogy a tanulók cselekvő részesei legyenek saját tanulási folyamatuknak.

A Bevezető szakasz *6–8 éveseknek* szóló részében a fejlesztés középpontjában a szóbeli kommunikáció áll. A nyelv természetes közegeként, illusztrációkhoz kapcsolódóan esetenként megjelenik ugyan a szavak vagy szövegek (dalok, mondókák stb.) írott formája, de ezeket a tanulóknak nem kell elolvasni. Ha egy tanuló mégis önállóan kapcsolatot teremt a szó hangalakja és írott képe között, akkor teljesítményét természetesen megerősítjük, és pozitív visszajelzéssel ösztönözzük.
A **9–10 évesek**nek szóló anyagban megjelenik az idegen nyelvi olvasás és írás, és a tanulók fokozatosan felkészülnek arra, hogy ezeket a készségeket is az idegen nyelvi kompetencia megszerzésének szolgálatába állítsák.

Az angol nyelvi program Bevezető szakasza egy ún. *Progress Book*-ot is tartalmaz. A tanulók által vezetett könyvecske célja a nyelvi fejlődés dokumentálása és a feladatlapok rendszerezése.

A Bevezető szakasz elemei angol és német nyelven:

Korcsoport	*Angol nyelv*	*Német nyelv*
6–8 éves nyelvtanulók	Me and Us	Ich und wir
9–10 éves nyelvtanulók	Me and You	In der Schule

Mese- vagy témafeldolgozás

A *Mese- vagy témafeldolgozás* egy 10 tanórás nyelvi fejlesztési programot nyújt egy-egy jól ismert mese vagy kedvelt téma feldolgozása kapcsán. Ez a szakasz közvetlenül kapcsolódik, és szervesen *épít a Bevezető szakasz fejlesztési eredményeire és nyelvi anyagára.* Egy mese vagy téma feldolgozása során olyan tevékenységek elvégzésébe vonja be a kisiskolás nyelvtanulókat, amelyek az idegen nyelvi fejlesztésen túl segítik az *általános készségek* fejlesztését és együttműködésre sarkallják őket. Ebben a szakaszban már bátran építhetünk a tanórák célnyelven történő vezetésére és a legtöbb feladat célnyelven történő bemutatására. A tanulók önbizalmának, sikerélményének és nyelvtanulási szokásainak megerősítése céljából olyan feladatok és tevékenységek is szerepelnek ebben a szakaszban, amelyek egy része fellelhető a Bevezető szakasz tevékenységei között.

A Mese- vagy témafeldolgozás szakaszának főbb céljai:
– a Bevezető szakaszban elsajátított szókincs és nyelvi input mélyítése,
– a Bevezető szakaszban megismert feladattípusok megerősítése,
– szókincsfejlesztés,
– hallás utáni megértés fejlesztése,
– a beszédkészség fejlesztése egy adott témakörben,
– 9–10 éves nyelvtanuló körében az idegen nyelvi olvasás és írás megalapozása,
– az együttműködés és a nyelvtanulási stratégiák fejlesztése.

A Mese- vagy témafeldolgozás tanítási anyaga *gazdag célnyelvi gyermekirodalmi forrást* tartalmaz mondókák, dalok, versikék formájában. A élményszerű nyelvtanulás kialakítása céljából olyan mindennapos, a kisgyermek számára *természetes nyelvi szituációk*ba vonja be a tanulókat, mint a mesemondás vagy a szerepjátszás. A feladatok és tevékenységek verbális és non-verbális kommunikációra ösztönzik a tanulókat, és elősegítik a spontán beszéd kialakulását.

Az angol nyelvi program egy-egy jól ismert mese, a német nyelvi program a kisiskolások körében kedvelt témák feldolgozását kínálja. A mesék és témák kiválasztásánál fontos szempont volt, hogy a kisiskolás nyelvtanulók számára ismert és kedvelt mesékkel és témákkal ismerkedjenek meg a tanulók először idegen nyelven is. Ezzel kívánjuk erősíteni a tanulók önbizalmát és motivációját.

A Mese- vagy témafeldolgozás térképe a 10 tanóra áttekintését, összefoglalását adja meg. Az angol változat a térkép előtt egy *témahálót* is tartalmaz, amely a mesefeldolgozás főbb tevékenységeit rendezi résztémák köré, és mintát ad egy más, a nyelvtanár által választott mese feldolgozásának lehetséges tervezésére. A *tanári útmutató* részletes óraleírásokat tartalmaz, és segítséget nyújt a nyelvtanárnak a célnyelvi óravezetéséhez, valamint motiváló és cselekedtető tevékenységeket tartalmaz, amelyet változatos munkaformákban dolgoz fel a nyelvtanulókkal. A **taneszközrendszer** igényes szemléltető eszközökből áll, amelyek egyrészt számos céllal felhasználhatóak, másrészt aktív feladatvégzésre ösztönzik a tanulókat.

A Mese- vagy témafeldolgozás szorosan épít a Bevezető szakaszra és hasonlóan a korábbiakhoz**,** külön a 6–8 és külön a 9–10 éves korcsoport számára kínál nyelvi fejlesztési programot. A két korcsoport számára készült program között az eltérés a nyelvi fejlettség szintjében található meg. A legkisebbek tanítási anyagában a szóbeli fejlesztés mellett megjelennek az idegen nyelvi olvasás előkészítésének lépései is. A szövegek és képek illusztrációja mellett megtaláljuk a szóképeket, a szavak és szövegek írott formáját is. Az anyanyelv elsajátításához hasonlóan itt sem zárjuk ki az írott nyelvet a tevékenységekből, feladatokból, nyelvi anyagokból, de nem követeljük meg a tanulóktól azok önálló elolvasását. A szavak és szövegek írott formájának megadásával célunk, hogy a tanuló *természetes nyelvi közegben* ismerkedjen meg az idegen nyelvvel, és fokozatosan, saját fejlődési ritmusához mérten sajátítsa el azokat.

A Mese- vagy témafeldolgozás elemei angol és német nyelven:

Korcsoport	*Angol nyelv*	*Német nyelv*
6–8 éves nyelvtanulók	The Enormous Turnip	Hände
9–10 éves nyelvtanulók	The Three Little Pigs	Im Zirkus

Témák és tevékenységek

A kezdő nyelvtanulók nyelvi fejlesztési programjának következő eleme, a Témák és tevékenységek című rész épít a Bevezető szakasz és a Mese- vagy témafeldolgozás eredményeire, nyelvi anyagára, de funkciójában és szerkezetében eltér azoktól. Ebben a részben a két korcsoport számára olyan témák feldolgozásához kínálunk tevékenységeket, amelyek egyrészt megtalálhatóak más műveltségterületek témái között, másrészt a kisiskolás tanulók

érdeklődésére számíthatnak. Egy-egy téma feldolgozásához altémákba rendezett tevékenységet ajánlunk. Minden téma egy témahálóval kezdődik, amely hálós elrendezésben tartalmazza az altémákat és az altémákhoz kapcsolódó tevékenységeket.

A Témák és tevékenységek című rész főbb céljai:
– cselekedtető és kreatív tevékenységek feldolgozása a nyelvórán,
– egy-egy témához kapcsolódó szókincs és célnyelvi kommunikáció fejlesztése,
– spontán és természetes célnyelvi beszéd fejlesztése,
– a kereszttantervi kapcsolatok tudatos megjelenése a nyelvórán,
– változatos munkaformák szervezése.

A Témák és tevékenységek című rész elemei angol és német nyelven:

Korcsoport	*Angol nyelv*	*Német nyelv*
6–8 éves nyelvtanulók	Boys and Girls Circles Colours and shapes Forest sCAReD Vegetables Vehicles Water	Farben und Formen Gemüse Wald Verkehrsmittel Karten Mädchen and Jungen
9–10 éves nyelvtanulók	Books Camp Collections Faces In Space My Birthday	Burgen Geburtstag Indianer Kreise Meine Bücher Wasser

A 8–10 éves kezdő nyelvtanulók számára készült oktatási anyagok felhasználása a gyakorlatban

Idegen nyelv	Korcsoport	nyelvi szint	A tanítási anyag típusa	Az oktatási anyag (modul) címe
ANGOL	**6-8 éves nyelvtanulók**	**A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetése előtt áll)**	**Bevezető szakasz**	Me and Us
			Mese- vagy témafeldolgozás	The Enormous Turnip
			Témák és tevékenységek	Boys and Girls Circles Colours and shapes Forest sCAReD Vegetables Vehicles Water
	9-10 éves nyelvtanulók	**A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült)**	**Bevezető szakasz**	Me and You
			Mese- vagy témafeldolgozás	The Three Little Pigs
			Témák és tevékenységek	Books Camp Collections Faces In Space My Birthday

Idegen nyelv	Korcsoport	Nyelvi szint	A tanítási anyag típusa	A tanítási anyag címe
NÉMET	**8-9 éves nyelvtanulók**	**A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetése előtt áll)**	**Bevezető szakasz**	Ich und Wir
			Mese- vagy témafeldolgozás	Hande
			Témák és tevékenységek	Farben und Formen Gemüse Wald Verkehrsmittel Karten Madchen and Jungen
	9-10 éves nyelvtanulók	**A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült)**	**Bevezető szakasz**	In der Schule
			Mese- vagy témafeldolgozás	Im Zirkus
			Témák és tevékenységek	Burgen Geburtstag Meine Bücher Kreise Indianer Wasser

A 10–14 éves nyelvtanulók számára készült tanítás/tanulási anyagok típusai

A 10–14 éves nyelvtanuló számára készült oktatási anyagok szerkezetükben jelentősen eltérnek a 6–10 éves korcsoport számára kidolgozott nyelvi programtól. A 10–13 éves korosztálynak az adott helyi programhoz vagy választott nyelvkönyvhöz csatlakozva kínálunk kiegészítő anyagokat. A kiegészítő oktatási anyagok célja nem az ismeretek bővítése, nyelvtani struktúrák átadása vagy mélyítése, hanem a tanult ismeretek alkalmazása életszerű és motiváló tevékenységekben. A tanítási tartalmakat három különböző típusú oktatási anyagba, modulgyűjteménybe rendezve kínáljuk: **MeseMondóka, Kreatív kommunikáció, Projektek a nyelvórán**.

MeseMondóka

A MeseMondóka típusú program célja

A gyermekirodalom a tanulók holisztikus fejlődése szempontjából rendkívül gazdag pedagógiai és kulturális eszköztár. Hatékonyan segíti az általános nevelési célok megvalósítását, és autentikus célnyelvi tananyagként egyedülálló lehetőségeket nyújt a tanulók nyelvi készségeinek fejlesztéséhez is.

A MeseMondóka típusú oktatási anyag elsődleges célja, hogy módszertanilag minden gyakorlati útmutatást megadva segítséget nyújtson a pedagógusoknak abban, hogy önállóan, magabiztosan és kreatívan legyenek képesek autentikus (nem nyelvtanítási céllal készült) anyagokra támaszkodó, változatos és színvonalas tanórai, ill. tanórán kívüli (szakkör, nyelvi klubdélután, nyelvi tábor) tevékenységek megszervezésére és sikeres lebonyolítására. A MeseMondóka típusú oktatási anyag célul tűzi ki azt is, hogy a tanárok megismerjenek és elsajátítsanak az adott korosztály érdeklődési körének és életkori sajátosságainak megfelelő alkotásokat a célnyelvi gyermekirodalom témaköréből (gyermekdalok, mondókák, versek, mesék, kiszámolók, hagyományos gyermekjátékok és körtáncok).
A tanulók korának és érdeklődési körének megfelelő témaválasztás, a célnyelvi környezet megteremtése, az állandó tevékenység, a változatos munkaformák alkalmazása, a játékosság, az oktatási anyagot végigkísérő ösztönzés a legfontosabb módszertani alapelvek. Különösen fontos szerepe van a nyelvi input minőségének és mennyiségének. A MeseMondóka típusú oktatási anyag gazdag gyermekirodalmi anyagával kiválóan alkalmas ennek biztosítására. Az anyanyelvhez hasonlatosan az idegen nyelv elsajátítását is megelőzi egy egyénenként eltérő hosszúságú, ún. 'csendes időszak'. Az oktatási anyag jellegéből adódóan a tanulóknak számos lehetőségük nyílik a gyermekirodalmi anyagok kapcsán arra, hogy non-verbális módon vegyenek részt a tanulási folyamatban. A nyelv rendszerének elsajátítása helyett az idegen nyelv eszközként való használata a nyelvórák egyik meghatározó alapelve. Erre is remek lehetőséget nyújtanak a gyermekirodalmi művek köré épülő feladatok.

A MeseMondóka típusú program tartalma
A MeseMondóka típusú oktatási anyag autentikus gyermekirodalmi forrásokra épül, és biztosítja mindazokat a gyakorlati módszertani ismereteket (pl. óraszervezési technikák, fejlesztendő területek, változatos munkaformákban végezhető sokszínű tevékenységi formák, értékelési módok stb.) a tanár számára, melyek segítségével az eltérő képességű, érdeklődésű, hátterű, motivációjú és intelligenciatípusú tanulók sikeresen bevonhatók a nyelvtanulás folyamatába.

A gyermekirodalom szerepe a nyelvoktatásban
A gyermekirodalom változatos forrásaiból a MeseMondóka típusú oktatási anyag szándéka szerint minél többet felhasznál. Olyan szövegeket tartalmaz, amelyek egyrészt eredeti vagy kissé átalakított formában a népköltészetből származnak, vagy amelyeket eredetileg is gyerekeknek írtak, illetve, amelyek eredetileg ugyan nem gyerekeknek szóltak, de átalakítva, átdolgozva a gyerekek olvasmányaivá váltak. Azokat a műveket is ide soroljuk, amelyeket maguk a gyerekek írtak. A gyermekirodalom műfajai közé tartoznak többek között a mesék, a versek, a mondókák, a kiszámolók, a nonszensz versikék, a nyelvtörők, a találós kérdések, a gyermekjátékok, a dalok, a mesejátékok, a bábjátékok.
Fontos szerep jut a gyermekverseknek, amelyek típusaival már kora gyermekkorban megismerkednek a gyermekek. A gyermekköltészet mondókái, csiklandozós, lovagoltatós, tapsoltatós játékai, altatódalai zeneiségükkel, ritmusukkal, játékosságukkal, gazdag érzelmi töltetükkel és ősi kultúraelemeikkel meghatározó örömforrássá és erős korai versélménnyé válhatnak a kisgyermek számára.
Külön említést érdemel a gyermekkönyv, amely megjelenési formája alapján kétféle lehet aszerint, hogy a képek vagy a szöveges részek dominálnak benne. Az olvasóvá válás és olvasóvá nevelés szempontjából komoly szerepet játszik a látszólag kevés inputot tartalmazó 'képeskönyv' olvasása. Az idegennyelvórán a tanulók az együttes, interaktív olvasás során a tanulási-tanítási folyamat aktív részeseként vesznek részt a mese megértésében. Nem passzív befogadók, hanem a jelentés megalkotói lesznek. Általánosan elmondható, hogy a gyermekirodalmi művekkel való foglalkozás során a tanulók számára számos lehetőség nyílik az önkifejezésre, a kreatív, játékos nyelvhasználatra. Ezek a foglalkozások kiváló kontextust teremtenek a természetes nyelvelsajátításnak, és mind motivációs, mind szocializációs szempontból kiemelkedő jelentőségűek.

A 10–14 éves nyelvtanulók számára készült tanítási anyagok felhasználása a gyakorlatban

A 10–14 éves nyelvtanulók számára készült oktatási anyagok, modulok felhasználása rugalmas. A kiegészítő anyagok kiválasztása a nyelvtanár feladata. A korcsoport kiválasztása után a megfelelő nyelvi szint meghatározásával kiválaszthatja a nyelvtanár, hogy a készségfejlesztés fókusza szerint milyen modultípusból kíván integrálni egy-egy modult a tanmenetébe. A téma kiválasztását a tanulók érdeklődési körének megfelelően vagy a tankönyvi témához illeszkedve lehet a leghatékonyabban meghatározni. Később nyelvtanulókat is célszerű bevonni egy-egy téma kiválasztásába vagy a témák feldolgozási sorrendjének meghatározásába megfelelő szakmai irányítással.
Egy-egy modul többféle szempontból is illeszkedhet a helyi nyelvi programhoz. A modul lehet egy-egy tankönyvi téma kiegészítője, bevezető egy témához, helyettesítheti a tankönyvi fejezetet vagy felfrissülésként szolgálhat a mindennapos nyelvtanítási gyakorlatban. A modulok felhasználását az előre meghatározott célok teszik sikeressé és hatékonnyá. A modulok gazdag kínálata lehetővé teszi, hogy a nyelvórák akár 50%-át a kompetenciafejlesztést célzó anyagok felhasználásával valósítsuk meg.

Idegen nyelv	Korcsoport	Nyelvi szint	A tanítási anyag típusa	A tanítási anyag (modul) címe
	10-14 éves nyelvtanulók	**A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült)**	**MeseMondóka**	Cats,cats, cats The gingerbread man
		A1 (a tanuló már olvas és ír idegen nyelven)	**MeseMondóka**	Jack and the Beanstalk Snowman Girls in songs The three billy goats gruff Kids and teachers Six Dinner Sid
		A1+	**MeseMondóka**	Sing a Song The Four Musicians

Idegen nyelv	Korcsoport	Nyelvi szint	A tanítási anyag típusa	A tanítási anyag (modul) címe
NÉMET	10-14 éves nyelvtanulók	**A1-** **(a tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült)**	**MeseMondóka**	Und heute ist Montag Zwanzig Zwerge machen einen Handstand Von Kopf bis Fuss Gesundheits-Abc Es gruselt mir / Katzenschule
		A1 **(a tanuló már olvas és ír idegen nyelven)**	**MeseMondóka**	Wer hat die Kokosnuss geklaut? Geschichten aus dem Mäuseloch Mamas Hände Lila Kuh & Co. Sagenhaftes Österreich
		A1+	**MeseMondóka**	Das Pfeifen ja die Spatzen von den Dächern

A 8–14 éves nyelvtanulóknak készült tanítási/tanulási anyagok összefoglalása

A 6–14 éves korosztály angol és német nyelvi fejlesztéséhez a kezdő szakaszban (6–10 éves korosztály) teljes, akár minden nyelvórát lefedő nyelvi programot, a 10–14 éves korosztály számára kiegészítő nyelvi fejlesztő programot kínálunk. A korcsoportok és nyelvi szintek közötti eloszlást az oktatási anyagok típusának megjelölése mellett az alábbi táblázat tartalmazza.

1–6. évfolyam			
Korcsoport	**8-9 évesek**	**9–10 évesek**	**10–14 évesek**
Nyelvi szint	**A1- nyelvi szinttől A1+ nyelvi szintig**		
A1- **A tanuló az olvasás és írás bevezetése előtt áll**	Bevezető szakasz Mese- vagy témafeldolgozás Témák és tevékenységek		
A1- **A tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült**		Bevezető szakasz Mese- vagy témafeldolgozás Témák és tevékenységek	Modulok: MeseMondóka
A1 **A tanuló önállóan olvas és ír**			Modulok: MeseMondóka
A1+			Modulok: MeseMondóka

Idegen nyelv	Korcsoport	Nyelvi szint	A tanítási anyag típusa	A tanítási anyag (modul) címe
ANGOL	8-9 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetése előtt áll)	**Bevezető szakasz**	Me and Us
			Mese- vagy témafeldolgozás	The Enormous Turnip
			Témák és tevékenységek	Boys and Girls Circles Colours and shapes Forest sCAReD Vegetables Vehicles Water
	9-10 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült)	**Bevezető szakasz**	Me and You
			Mese- vagy témafeldolgozás	The Three Little Pigs
			Témák és tevékenységek	Books Camp Collections Faces In Space My Birthday
	10-14 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült)	**MeseMondóka**	Cats,cats, cats The gingerbread man
		A1 (a tanuló már olvas és ír idegen nyelven)	**MeseMondóka**	Jack and the Beanstalk Snowman Girls in songs The three billy goats gruff Kids and teachers Six Dinner Sid
		A1+	**MeseMondóka**	Sing a Song The Four Musicians

Idegen nyelv	Korcsoport	KER nyelvi szint	Az oktatási anyag típusa	Az oktatási anyag (modul) címe
NÉMET	8-9 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetése előtt áll)	**Bevezető szakasz**	Ich und Wir
			Mese- vagy témafeldolgozás	Hande
			Témák és tevékenységek	Farben und Formen Gemüse Wald Verkehrsmittel Karten Madchen and Jungen
	9-10 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült)	**Bevezető szakasz**	In der Schule
			Mese- vagy témafeldolgozás	Im Zirkus
			Témák és tevékenységek	Burgen Geburtstag Meine Bücher Kreise Indianer Wasser
	10-14 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült)	**MeseMondóka**	Und heute ist Montag Zwanzig Zwerge machen einen Handstand Von Kopf bis Fuss Gesundheits-Abc Es gruselt mir / Katzenschule
		A1 (a tanuló már olvas és ír idegen nyelven)	**MeseMondóka**	Wer hat die Kokosnuss geklaut? Geschichten aus dem Mäuseloch Mamas Hände Lila Kuh & Co. Sagenhaftes Österreich
		A1+	**MeseMondóka**	Das Pfeifen ja die Spatzen von den Dächern

INFORMATIKA

Célok, feladatok

Az információs társadalom elvárásai fokozott feladatot rónak leendő polgáraira, ezen keresztül az iskolára is. Az információ szerepe megváltozott: gazdasági forrássá lett, s kívánatos, hogy a felnövekvő generációk megtanulják alkalmazni életvitelük során. Nem lexikális felhasználói ismeretek kívánatosak, hanem olyan kompetenciák, melyek az eligazodást, ismeretszerzést segítik a korszerű informatikai környezetben. A számítógépek, és az interaktív hálózati technológia elsősorban a problémamegoldás eszközeivé kell, hogy váljanak. Ezen kívánalomnak csak akkor tudnak majd eleget tenni a felnövekvő nemzedék tagjai, ha rendelkeznek az információk megszerzésének, szelektálásának, feladatorientált és kreatív felhasználásának kompetenciáival. Rendkívül fontos, hogy az informatikai eszközökkel segített problémamegoldás hassa át az iskolai élet egészét. Műveltségterületeket keresztülívelő megközelítésben példákat kell a tanulók elé tárni az informatika eszközök hatékony felhasználására, a hálózati technológiák hatékonyságára. Az info-kommunikációs technológiák (IKT) ismerete és kreatív felhasználása biztosítja az információs társadalomban élők között országhatárok feletti kapcsolattartást, valamint a tanuláshoz, később munkavégzéshez, szórakozáshoz is szükséges korszerű kommunikációs formák ismeretét.

A média szerepe is felértékelődik az információs társadalomban. A médiumok használata egyre inkább informatizálódik, használatuk az ismeretszerzésben és a szabadidő eltöltésében egyaránt informatikai ismeretek feltételez.

Igen lényeges cél az esélyegyenlőség megteremtése is: azokak a tanulóknak a részére is biztosítanunk kell a fenti kompetenciák elérését, akik regionális vagy szociális okokra visszavezethetően otthoni körülmények között sohasem találkozhatnak ezen technológiákkal. Az ő további érvényesülési esélyeiket is jelentősen megnöveli, ha ezt a kompetenciarendszert iskolai keretek között (is) alakítjuk ki.

Fontos célként tartottuk szem előtt a szoftverfüggetlenség elvét, tantervünk szoftverei ingyenesek, vagy ingyenes alternatívájuk rendelkezésre áll (pl. Open Office, StarOffice) Bizonyos szoftverek szerepelnek az OM Tiszta Szoftver programjában, illetve oktatási célú licencük ingyenes (Imagine).

A sajátos nevelési igényű tanulókra vonatkozó feladatok

Szempontok a mozgássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

Adaptált eszközök, például speciális egér, klaviatúravédő használata.

Szempontok a látássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

Gépírással, speciális hangkijelzéssel ellátott számítógép megismerése.

Szempontok a tanulásban akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:

Kiemelten fontos, hogy elsajátítsák a gépírást, szövegszerkesztő program használatát.

Szempontok a pszichés fejődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:

Mivel a számítógép a vizuális ismeretszerzés kitüntetett eszköze, ennek használata számukra különösen fontos.

Időkeret osztályonkénti bontásban

Osztály	4.	5.	6.	7.	8.
Óraszám/hét	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**
Óra/év	**32**	**32**	**48**	**54**	**54**

1. sz. táblázat: Az informatika órakerete 4-8. osztályig

4. évfolyam

Célok és feladatok

Alapfeladatként az informatikai eszközökhöz fűződő pozitív attitűd kialakítása a cél.

Indokolt, és a gyerekek számára is hasznos, motiváló valós problémákat modelláló feladatokkal alapozzuk az alkalmazói alapkészségeket, tapasztalati bázist adunk az információ megjelenési formáinak bemutatására, a hétköznapi algoritmusokra.

A számítógép használatával közvetlenül összefüggő készségeket alapozzuk, illetve alakítjuk játékos formában, konkrét cselekvéstől a számítógépes tevékenység felé haladva a fokozatosság alapelvének is megfelelve.

Fejlesztési feladatok

- Ismerkedés a számítógépes környezettel.
- A számítógéppel való interaktív kapcsolattartás programokon keresztül.
- Egyszerű grafikai, zenei alkalmazások megfigyelése, használata.
- Információ kifejezése többféle formában.
- Egyszerű problémák megoldása informatikai környezetben, tanári segítségadással.
- Egyszerű algoritmusok felismerése, eljátszása.
- Ismerkedés az internettel.
- Ismerkedés az iskolai könyvtárral, tájékozódás.
- Felfedező keresés az életkornak megfelelő információhordozók között.

Témakör	Tartalom
Informatikai eszközök használata	• Ismerkedés a számítógépes konfigurációval • Programok futtatása (Pl. Comenius Logo (Imagine) gyermekjátékok). Az egérkezelés tanulása • Egyszerű oktató-játék szoftverek megismerése, futtatása (Pl. Fischer Price Toyland, Magical School Bus) • Programok futtatása, operációs rendszer kezelésének alapjai • Billentyűzet kezelésének alapjai
Alkalmazói ismeretek	• Rajzok készítése a Paint segítségével: szabad rajzolás, meseillusztrációk készítése. • Problémamegoldás: Vasútépítés a Comenius Logo (Imagine) Gyermekjátékokkal • A hétköznapi életben fellelhető adatok csoportosítása • Információforrások megismerése, használatuk alapjainak bemutatása
Problémamegoldás informatikai módszerekkel (Infotechnológia)	• Az információ megjelenési formáinak gyűjtése, vizsgálata közvetlen érzékszervi tapasztalás útján • Problémamegoldás egyszerű programokkal: Valós helyzetek szimulációja • A hétköznapi élet egyszerű algoritmusainak felismerése, eljátszása szituációs játékokkal • Az információ kifejezése különféle formákban, cselekvéssel, jelekkel játékos szituációkban • Egyszerű adatok lejegyzése, megjelenítése rajzban • Egyszerű, mások által írt program végrehajtása, elemzése, paramétereinek megváltoztatása Comenius Logo (Imagine) környezetben
Kommunikáció a világhálón (Infokommunikáció)	• Ismerkedés az internettel pl. www.egyszervolt.hu
Médiainformatika	• Ismerkedés informatikai eszközöket is tartalmazó médiával pl. gyermekportálok www.minimax.hu
Könyvtári informatika	• Ismerkedés az iskolai könyvtárral • Könyvek megfigyelése az osztályban, otthon, a könyvtárban • Az olvasókönyvben szereplő versek, mesék szerzőinek gyűjtése, megjegyzése • A könyvek csoportosításának lehetőségei otthon, az osztályban

Várható eredmények a 4. évfolyam végén

A tanulók képesek lesznek tanítói segítséggel a számítógép bekapcsolására, belépésre a helyi hálózatba.
Képesek lesznek a számítógépre telepített egyszerű oktató és játékprogramok futtatására.
A jártasság szintjén tudják kezelni az egeret.
Ismerik a Paint alapfunkcióit.
Képesek lesznek egyszerű rajzok önálló elkészítésére.

Képesek lesznek többféle módon is információkat kifejezni (pl.: hangjelzéssel, kézjellel, írásjellel).
Meg- és felismernek néhány, a hétköznapi életben is megtalálható algoritmust, pl.: házi feladat elkészítése, iskolatáskába való bepakolás.
Felismerik tanítói segítséggel ezen algoritmusok elemi lépéseit.
Képesek lesznek tanítói segítségadással weboldalak felkeresésére.
Ismerik a számítógéppel végzett munka balesetelhárító vonatkozásait.
Megismerik a könyvtári katalogizálás alapelveit

Az értékelés módjai
A tantárgy tanítása során általában nem alkalmazzuk a tények szó szerinti számonkérést, hanem valamilyen informatikai feladat megoldása során, alkalmazás közben vizsgáljuk azokat a képességeket, kompetenciákat, melyek fejlesztését feladatul tűztük ki.
A tanulók tevékenységei során **folyamatos**, **szóbeli formatív értékelést** alkalmazunk.

A formatív értékelés szintjei:

- egy adott feladat megoldása közben alkalmazott segítő, formáló értékelés;
- egy adott kisebb egység, pl.: egy önálló számítógépes feladat után alkalmazott formatív értékelés;
- egy adott tanítási szakasz végén alkalmazott formatív értékelés.

Egy-egy témakör lezárása után az ismeretek, képességek, kompetenciák szintjének értékelése egy komplex feladat megoldásával történik, melyben előre adott és a tanulók által ismert szempontok alapján szöveges, **szummatív értékelést végzünk.**

- A szummatív értékelés szintjei: egy adott, összetettebb feladategység végén végzett szöveges illetve második félévtől osztályzattal történő szummatív értékelés.
- Tantervi témakör végén végzett szöveges illetve második félévtől osztályzattal történő szummatív értékelés.

Diagnosztikus értékelés: egy adott témakör tanítása előtt azon ismeretek, képességek illetve kompetenciák vizsgálata, melyek nélkülözhetetlenek az adott témakör feldolgozásához.
Szükség esetén hiánypótlást alkalmazunk.

5. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

Adott informatikai környezet tudatos használata tanári segítségadással.
Számítógéppel való interaktív kapcsolattartás, legszükségesebb perifériák megismerése.
Könyvtár-struktúra és mappaszerkezet megismerése, alapvető állományműveletek megismerése.
Rajzos, szöveges dokumentumok létrehozása, átalakítása.
Multimédiás dokumentumok előállításához szükséges elemek, szöveg, rajz szerkesztése.
A feladat megoldásához szükséges, mások által létrehozott alkalmazói környezet létrehozása.
Az információ értelmezését, vizsgálatát segítő eszközök megismerése.
Adatok csoportosítása, értelmezése.
Információ különféle formáinak jellemző felhasználási lehetőségei, bemutatása.
Problémák informatikai jellegű megfogalmazása.
Egyszerű problémák önálló megoldása.
Algoritmusok megvalósítása számítógépen.
Táblázatok, diagrammok megismerése.
Feladatmegoldás egyszerű fejlesztőrendszerrel.
Oktatóprogramok paramétereinek megfigyelése.
Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
Csoportos kommunikációs eszközök, elektronikus levelezés megismerése.
Internetes információs források használata.
Személyes információk, személyes adatok fogalmának tisztázása.
Az informatika történetének megismerése.
Informatikai eszközök alkalmazásának etikai kérdései.
Hagyományos és új informatikai eszközökön alapuló könyvtári szolgáltatások megismerése.
Adott tanulmányi feladathoz kereső kérdések megfogalmazása tanári segítséggel.
Egyszerű forrás és információkeresés direkt eszközökben és helyi adatbázisban.
Médiumok csoportosítása.

Témakör	Tartalom
Informatikai eszközök használata	• Adott konfiguráció tudatos használata: további perifériák, pl. scanner használatának megismerése. • A már ismert perifériák használatának gyakorlása, mélyítése.
Alkalmazói ismeretek	• Alapműveletek a könyvtárstruktúrában: mappák létrehozása, átnevezése, adatmozgatás mappák között, meghajtó váltás. Rajzos, szöveges dokumentumok (a Paint mellett megjelenik a Word) létrehozása, alapformázások, vágólap műveletek. • Egyszerű szöveg bevitele és megformázása Word-ben. • Multimédiás dokumentumok előállítása: a prezentáció készítés alapjainak elsajátítása. • Adatok csoportosítása, táblázatba rendezése: egyszerű Word táblázatok. • Példakeresés különböző táblázatos információforrásokra, ezek modellezése egyszerű tanulói feladatokkal. • Néhány adat ábrázolása egyszerű grafikonon. (MS Graph.) • Ismerkedés az SDT-vel, egyszempontú keresés a digitális tudásbázisban.
Problémamegoldás informatikai módszerekkel (infotechnológia)	• Egyszerű problémák megfogalmazása, elemzése, megoldása informatikai eszközökkel • Algoritmusok megismerése, elemzése, egyszerű algoritmusok megalkotása, algofejtörők, példák keresése algoritmusokra • Az információ különböző formáinak csoportosítása a felhasználó szempontjából. • Egyszerű algo-fejtörők algoritmizálása és önálló megoldása. • Egyszerű Comenius Logo (Imagine) programok vizsgálata, paraméter módosítás eredményeinek megfigyeltetése. • A paraméter-változtatások és a program kimenetelének egybevetése
Kommunikáció a világhálón (Infokommunikáció)	• Az internetről történő információszerzés új lehetőségeinek bemutatása, keresés finomítása kulcsszavas keresőkben • Az elektronikus levelezés alapjainak bemutatása: új levél írása, válasz a kapott levélre.
Médiainformatika	• Példák vizsgálata informatikai eszközöket (is) alkalmazó médiatípusok esetén • internetes portálok, pl: Sulinet-diák használata, állományok letöltése tanári segítséggel.
Információs társadalom	• Az interneten található források csoportosítása csoportos tapasztalatszerzéssel. • Az informatika fejlődéstörténete kooperatív módszerekkel feldolgozva. Az informatika történetének magyar vonatkozásainak megismerése.
Könyvtári informatika	• A könyvtár raktári rendje • Dokumentumtípusok • Betűrendes leíró katalógus szerkezete és használata

Várható eredmények

Képesek lesznek egy adott számítógépes konfiguráció önálló használatára, esetenként segítségkéréssel.
Készség szinten alkalmazzák az egeret, valamint jártaság szintjén a billentyűzetet. (a gépírni tudás nem szerepel a várható eredmények között).
Képesek lesznek egyszerű, néhány soros dokumentum elkészítésére a Word-ben.
A jártaság szintjén kezelik a Paint program összes funkcióját.
Képesek lesznek egyszerű formázásokra a Word-ben.
Találkoznak számítógépes prezentációkkal, megismerik ezek elkészítésének alapelveit. (Önálló prezentációkészítés most még nem várható el.)
Felismerik az adatokat és tisztában vannak az adatok jelentőségével.
Képesek lesznek esetenkénti tanári segítséggel adott témakörben keresni.
Képesek lesznek csoportosítani az információ különböző megjelenési formáit, az érzékelés típusa, illetve az érzékszervek alapján.
Esetenkénti tanári segítséggel képesek lesznek egyszerű, hétköznapi algoritmusok megalkotására. Pl.: hogyan készülök fel a házi feladatom elkészítésére.
Képesek lesznek egyszerű Comenius Logo (Imagine) programok elkészítésére esetenkénti tanári segítséggel.
Használjanak önállóan valamilyen kulcsszavas keresőt.
Képesek lesznek esetenkénti tanári segítséggel a kereső kifejezés finomítására.
Ismerik az elektronikus levelezés alapjait.
Képesek lesznek esetenkénti tanári segítséggel új levél megírására, új levél elküldésére, a postafiókba érkezett levelek elolvasására.
Önállóan használnak gyerekek részére készített internetes portálokat.
Ismerik az informatika fejlődésének néhány csomóponti állomását.

Az értékelés módjai

A tantárgy tanítása során általában nem alkalmazzuk a tények szó szerinti számonkérését, hanem valamilyen informatikai feladat megoldása során, alkalmazás közben vizsgáljuk azokat a képességeket, kompetenciákat, melyek fejlesztését feladatul tűztük ki.
A tanulók tevékenységei során **folyamatos**, **szóbeli formatív értékelést** alkalmazunk.
A formatív értékelés szintjei:

- egy adott feladat megoldása közben alkalmazott segítő, formáló értékelés;
- egy adott kisebb egység, pl.: egy önálló számítógépes feladat után alkalmazott formatív értékelés;
- egy adott tanítási szakasz végén alkalmazott formatív értékelés.

Egy-egy témakör lezárása után az ismeretek, képességek, kompetenciák szintjének értékelése egy komplex feladat megoldásával történik, melyben előre adott és a tanulók által ismert szempontok alapján szöveges, **szummatív értékelést végzünk.**

A szummatív értékelés szintjei:

- egy adott, összetettebb feladategység végén végzett szöveges illetve osztályzattal történő szummatív értékelés.
- tantervi témakör végén végzett szöveges illetve osztályzattal történő szummatív értékelés.

6. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok
Adott informatikai környezet tudatos használata önállóan.
Számítógéppel való interaktív kapcsolattartás, további perifériák megismerése.
Könyvtár-struktúra és mappaszerkezet megismerése, alapvető állományműveletek jártasság szintű alkalmazása.
Rajzos, szöveges dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása.
Multimédiás dokumentumok előállításához szükséges elemek, zene, digitális fotó szerkesztése.
A feladat megoldásához szükséges, mások által létrehozott alkalmazói környezet létrehozása.
Az információ értelmezését, vizsgálatát segítő eszközök megismerése.
Adatok csoportosítása, értelmezése, táblázatba rendezése.
SDT alkalmazása, keresés az adatbázisban.
Információ különféle formáinak jellemző felhasználási lehetőségei, bemutatása.
Problémák megoldása algoritmusokkal.
Egyszerű problémák önálló megoldása.
Algoritmusok megvalósítása számítógépen.
Táblázatok, diagramok, adatok rendezése.
Feladatmegoldás egyszerű fejlesztőrendszerrel.
Oktatóprogramok papamétereinek megfigyelése és módosítása.
Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről
Csoportos kommunikációs eszközök, elektronikus levelezés alkalmazása.
Internetes információs források használatának mélyítése.
Szabadon felhasználható források megismerése.
Személyes információk, személyes adatok fogalmának tisztázása.
Az informatika történetének további állomásainak megismerése.
Informatikai eszközök alkalmazásának etikai kérdései
Hagyományos és új informatikai eszközökön alapuló könyvtári szolgáltatások megismerése.
Adott tanulmányi feladathoz kereső kérdések megfogalmazása önállóan.
Egyszerű forrás és információkeresés direkt eszközökben és helyi adatbázisban.
Médiumok irányított feldolgozása.

Témakör	Tartalom
Informatikai eszközök használata	• Adott géptermi konfiguráció további perifériáinak ismerete, a már ismert perifériák használatának gyakorlása, további mélyítése. • Digitális fényképezőgép megismerése, felhasználási lehetőségeinek bemutatása.
Alkalmazói ismeretek	• Újabb műveletek könyvtár-struktúrában • Másolás meghajtók között • Rajzos, szöveges dokumentumok létrehozásának további lehetőségei • Ábrák, képek beszúrása Word dokumentumba • Egyszerű, néhány diából álló önálló prezentáció készítése • A tanulók életéből vett adatok táblázatos megjelenítése, táblázatok elemzése • Más tantárgyak tananyagainak keresése a tanult ismeretek kiegészítése az SDT-ben.
Infotechnológia	• Az információ terjedésének alapvető törvényszerűségeinek megismerése. • Algoritmusok elemzése • Algoritmusok önálló létrehozása • Egyszerű feladatok megoldása, pl.: síkidom-rajzolás, ismétlődő ábrasorok Comenius Logo (Imagine) környezetben • Egyszerű eljárások írása Comenius Logo (Imagine)-ben.
Infokommunikáció	• Logikai operátorok megjelenése a kereső kifejezésekben, pl. nem, és vagy • Az elektronikus levelezés új lehetőségeinek bemutatása, levelező listák nyomtatása • Gyerekek érdeklődésének megfelelő fórumok bemutatása
Médiainformatika	• Más tárgyak tanulásában használható, illetve a gyerekek érdeklődésének megfelelő portálok felkeresése • Letöltések önállóan is
Információs társadalom	• A személyes adatok megjelenésének vizsgálata az interneten • Az adatvédelem alapjainak megismerése • Az internet veszélyeinek bemutatása
Könyvtári informatika	• Kézikönyvtár jellemző típusai. • Használati jellemzőik, szaktárgyi feladatok megoldásában. • Könyvtártípusok: nemzeti könyvtár szak-, köz- és iskolai könyvtár

Várható eredmények a 6. évfolyam végén

Képesek lesznek egy adott géptermi konfiguráció készség szintű használatára.
Képesek lesznek az újonnan megismert perifériákat esetenkénti tanári segítséggel használni.
Képesek lesznek az újonnan megismert könyvtár szintű műveleteket jártasság szinten használni.
Képesek lesznek különböző másolási feladatokat végrehajtani
Ismerik a rajzos-szöveges dokumentumok létrehozásának tanult lehetőségeit
Képesek lesznek esetenkénti tanári segítséggel rajzoló programmal készített ábrákat Word dokumentumba beszúrni
Képesek lesznek önállóan, néhány diából prezentációt készíteni, egyéni érdeklődésüknek megfelelő témában
Képesek lesznek keresni esetenkénti tanári segítséggel különböző ismeretanyagokat az SDT-ben
Ismerik az információ terjedésének alapvető törvényszerűségeit
Képesek lesznek önállóan egyszerű síkidomokat rajzolni Comenius Logo (Imagine) környezetben
Tudnak – esetenkénti tanári segítséggel – összetett kereső kifejezést alkotni
Képesek lesznek önállóan gyermekek számára készült portálokat felkeresni
Tisztában lesznek a személyes adatok fogalmával
El tudnak eligazodni az iskolai könyvtár szabadpolcos állományában, legyen képes megkülönböztetni a főbb dokumentumtípusokat.

Az értékelés módjai

A tantárgy tanítása során általában nem alkalmazzuk a tények szó szerinti számonkérést, hanem valamilyen informatikai feladat megoldása során, alkalmazás közben vizsgáljuk azokat a képességeket, kompetenciákat, melyek fejlesztését feladatul tűztük ki.
A tanulók tevékenységei során **folyamatos**, **szóbeli formatív értékelést** alkalmazunk.
A formatív értékelés szintjei:

- egy adott feladat megoldása közben alkalmazott segítő, formáló értékelés
- egy adott kisebb egység, pl.: egy önálló számítógépes feladat után alkalmazott formatív értékelés
- egy adott tanítási szakasz végén alkalmazott formatív értékelés.

Egy-egy témakör lezárása után az ismeretek, képességek, kompetenciák szintjének értékelése egy komplex feladat megoldásával történik, melyben előre adott és a tanulók által ismert szempontok alapján szöveges, **szummatív értékelést végzünk.**

A szummatív értékelés szintjei:

- egy adott, összetettebb feladategység végén végzett szöveges illetve osztályzattal történő szummatív értékelés.
- tantervi témakör végén végzett szöveges illetve osztályzattal történő szummatív értékelés.

7. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok
Tájékozódás különböző informatikai környezetekben,
A számítógép és perifériáinak megismerése,
Az operációs rendszer és a fontos segédprogramok alapszolgáltatásainak bemutatása,
Az informatikai eszközök működési elveinek bemutatása
Szöveges- rajzos-táblázatos dokumentumok létrehozása
Egyszerűbb multimédiás dokumentumok (szöveg, rajz) készítése,
Elektronikus faliújságok készítése,
A feladat megoldásához szükséges alkalmazói környezet tanulmányozása,
Az információ szemléltetését, értelmezését, vizsgálatát segítő eszközök illetve módszerek tanulmányozása,
Adatok csoportosítása, értelmezése,
Az adatbázisokból való információszerzés módjainak megismerése,
A megtalált információ gyűjtése,
Tematikus térképek keresése az interneten,
A problémák megoldásához szükséges informatikai eszközök és módszerek megismerése,
Iskolához kapcsolódó problémák megoldása önállóan,
Adott feladat megoldásához algoritmus elemek, algoritmusok tervezése,
A problémamegoldás során szükséges adatok és az eredmény kapcsolata,
Elemi és összetett adatok megkülönböztetése,
Feladatok megoldása fejlesztő rendszerrel,
Véletlen jelenségek modelljeinek megismerése,
Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről
Infokommunikációs eszközzel egyéni információ küldése ás fogadása,
A hagyományos médiumok (könyv, folyóirat, rádió, zene, film TV) informatikai eszközöket alkalmazó lehetőségei,
Szerzői jogi alapfogalmak, a szabad felhasználás körébe tartozó adatok fogalmának tisztázása,
Az informatikai biztonság kérdéseinek, illetve az információnak a hitelessége,
Az informatika emberi kapcsolatokra gyakorolt hatása,
Az infokommunikációs világban kialakult alapvető viselkedési szabályok megismerése,
Az iskolai könyvtár eszköztárának teljes körű és készségszintű használata,
Keresési szempontok megismerése,
Irányított forrás- és információ keresés a direkt tájékoztató eszközöknek megfelelő keresési módszerek alkalmazásával
A tanulmányi problémának megfelelő médium kiválasztása a forrásfelhasználás algoritmusának és etikai szabályainak alkalmazásával,

Témakör	Tartalom
Informatikai eszközök használata	• Az adott konfiguráció tudatos használata • Perifériák csatlakoztatása, pl.: képek letöltése digitális fényképezőgépekről • A már ismert perifériák tovább mélyítése: működésük beállítása, pl.: nyomtató alapbeállításai • Az operációs rendszer egyes segédprogramjainak bemutatása, pl.: Total Commander, valamely ingyenesen letölthető vírusirtó program • A számítógépes konfiguráció alapelemeinek működésének bemutatása, a központi egység működésének szemléltetése fekete doboz modellel.
Alkalmazói ismeretek	• Szöveges, rajzos, táblázatos dokumentumok létrehozása • Ábrák és táblázatok beszúrása, átalakítása, formázása • Több diából álló, interaktív elemeket is tartalmazó prezentáció készítése • Egyszerű képújság létrehozása csoportos feladatként • Egy adott feladat megoldásához, pl.: osztály-újság szükséges alkalmazói felület kiválasztása tanári segítséggel • Mások által készített grafikonok megfigyelése, azok értelmezése, pl.: filmek nézettsége • Közhasznú adatbázisok használata önállóan, illetve tanári segítséggel • Információgyűjtés az egyéni szükségleteknek megfelelően, pl.: buszmenetrend keresése osztálykiránduláshoz • •
Problémamegoldás informatikai módszerekkel (Infotechnológia)	• Tanári irányítással projekt megvalósítása: az iskola bemutatása informatikai eszközökkel is • Egyszerű adat-típusok megismerése • Bemenő adatok és kimenő adatok közötti összefüggés vizsgálata egyszerű Comenius Logo (Imagine) programokban • Véletlen számok generálása és azok felhasználása egyszerű programokban
Kommunikáció a világhálón (Infokommunikáció)	• Önálló kereső kifejezések alkotása kulcsszavas keresőkben • Tematikus keresők önálló használata • A keresés eredményeinek felhasználása önálló feladat megoldására • Valós idejű kommunikáció oktatási célú felhasználása, pl.: adott oktatási téma feldolgozása chat segítségével • Mobil-kommunikációs eszközök használatának megismerése (GPRS, WAP)

Médiainformatika	• Oktatási célú elektronikus folyóiratok tanulmányozása • internet, rádió és televízió megismerése
Információs társadalom	• Az internet jogi vonatkozásainak megismerése, pl.: jogosulatlan letöltések, adatmódosítások és azok következményei • Szerzői jogi kérdések: mások szellemi alkotásainak elhelyezése saját dokumentumban • A hamis információk szűrésének lehetőségei: információk ellenőrzése több forrásból • A Netikett alapjainak bemutatása
Könyvtári informatika	• Tárgyi katalógusok

Várható eredmények

Képesek lesznek egy adott feladat megoldásához használni a számítógép-teremben található konfigurációt.
Tudnak – esetenkénti tanári – segítséggel más perifériákat csatlakoztatni a számítógépes konfigurációhoz.
Önállóan hajtanak végre nyomtatási feladatot.
Képesek lesznek tanári segítséggel víruskeresési és irtási feladatok végrehajtására.
Ismerik a táblázatok Word dokumentumba való beillesztésének módját.
Képesek lesznek esetenkénti tanári segítséggel interaktív elemeket illeszteni prezentációjukba.
Képesek lesznek önállóan elemezni egyszerű grafikonokat, s azokból következtetéseket levonni.
Képesek lesznek önállóan egy adott témában ismereteket gyűjteni az internetről.

Példákat tudnak mondani be- illetve kimenő adatokra, és látják az összefüggést ezek között.
Önállóan alkotnak összetett kereső kifejezést valamilyen kulcsszavas keresőben.
Képesek lesznek az interneten talált információt egy téma feldolgozása során önállóan beilleszteni ismeretrendszerükbe.
Ismerik a mobil kommunikációs eszközök felhasználási módját.
Tisztában vannak az internet használata során felmerülő, őket érintő jogi problémákkal.
Szakjelzet alapján képesek ismeretterjesztő műveket keresni a szabadpolcon.

Az értékelés módjai

A tantárgy tanítása során általában nem alkalmazzuk a tények szó szerinti számonkérést, hanem valamilyen informatikai feladat megoldása során, alkalmazás közben vizsgáljuk azokat a képességeket, kompetenciákat, melyek fejlesztését feladatul tűztük ki.

A tanulók tevékenységei során **folyamatos**, **szóbeli formatív értékelést** alkalmazunk.
A formatív értékelés szintjei:

- egy adott feladat megoldása közben alkalmazott segítő, formáló értékelés
- egy adott kisebb egység, pl.: egy önálló számítógépes feladat után alkalmazott formatív értékelés
- egy adott tanítási szakasz végén alkalmazott formatív értékelés.

Egy-egy témakör lezárása után az ismeretek, képességek, kompetenciák szintjének értékelése egy komplex feladat megoldásával történik, melyben előre adott és a tanulók által ismert szempontok alapján szöveges, **szummatív értékelést végzünk.**
A szummatív értékelés szintjei:

- egy adott, összetettebb feladategység végén végzett szöveges illetve osztályzattal történő szummatív értékelés.
- tantervi témakör végén végzett szöveges illetve osztályzattal történő szummatív értékelés.

Diagnosztikus értékelés: egy adott témakör tanítása előtt azon ismeretek, képességek illetve kompetenciák vizsgálata, melyek nélkülözhetetlenek az adott témakör feldolgozásához.
Szükség esetén hiánypótlást alkalmazunk.

8. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

A különböző informatikai környezetekben való jártasság elsajátítása.
A számítógép és perifériáinak kezelése felhasználói szinten.
Az operációs rendszer és a fontos segédprogramok alapszolgáltatásainak ismerete.
Az informatikai eszközök működési elveinek ismerete és az eszközök használata.
Szöveges- rajzos- táblázatos dokumentumok létrehozása, átalakítása és formázása.
Összetettebb multimédiás dokumentumok (fénykép, animáció, film) készítése.
Kirakati bemutatók készítése.
A feladat megoldásához szükséges alkalmazói környezet kiválasztása.
Az információ szemléltetését, értelmezését, vizsgálatát segítő eszközök illetve módszerek elsajátítása.
Adatok csoportosítása, értelmezése, azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása.
Az adatbázisokból, számítógépes hálózatból való információszerzés módjainak megismerése.
A megtalált információ gyűjtése, értelmezése, feldolgozása.
Tematikus térképek keresése az interneten és azok használata.
A problémák megoldásához szükséges informatikai eszközök és módszerek alkalmazása.
Iskolához kapcsolódó problémák megoldása irányított csoportmunkában (projekt).

Adott feladat megoldásához algoritmus elemek, algoritmusok tervezése, megvalósítása és végrehajtása. Az algoritmikus absztrakció eszközei, a lépésenkénti finomítás elve.
A problémamegoldás során szükséges adatok és az eredmény kapcsolata.
Elemi és összetett adatok megkülönböztetése és kezelése.
Feladatok megoldása fejlesztő rendszerrel.
Véletlen jelenségek modelljeinek megismerése, a paraméter módosítás hatásainak megfigyelése.
Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről, információ elhelyezése az interneten.
Infokommunikációs eszközzel egyéni információ küldése és fogadása, mobilkommunikációs eszközök.
A hagyományos médiumok (könyv, folyóirat, rádió, zene, film TV) informatikai eszközöket alkalmazó lehetőségei, azok alkalmazása a megismerési folyamatban.
Szerzői jogi alapfogalmak, a szabad felhasználás körébe tartozó adatok fogalmának tisztázása, dokumentumok példákon történő bemutatása.
Az informatikai biztonság kérdéseinek, illetve az információnak a hitelessége.
Az informatika emberi kapcsolatokra gyakorolt hatása példákkal: múlt és jelen.
Az infokommunikációs világban kialakult alapvető viselkedési szabályok bemutatása példákon.
Az iskolai könyvtár eszköztárának teljes körű és készségszintű használata. A könyvtártípusok, az elektronikus könyvtár lehetőségei és alkalmazása a tanulási folyamatban, a közhasznú tájékozódásban.
Keresési szempontos kifejezése a könyvtár kódrendszerével.
Irányított forrás- és információ keresés a direkt és indirekt tájékoztató eszközöknek megfelelő keresési módszerek alkalmazásával.
A tanulmányi problémának megfelelő médium kiválasztása és feldolgozása a forrásfelhasználás algoritmusának és etikai szabályainak alkalmazásával.

Témakör	Tartalom
Informatikai eszközök használata	• Perifériák használatának további lehetőségei, pl.: másolás scanner segítségével • Flash-drive csatlakoztatása • Merevlemez karbantartásának egyszerűbb feladatai • CD írás alapjai • Vírusellenőrzés önállóan • Fertőzött állományok fertőtlenítése • A vírusok ellen való védekezés alapelvei
Alkalmazói ismeretek	• Grafikonok elhelyezése Word dokumentumban • Egyszerű függvények alkalmazása pl.: sum a táblázat cellái között, Word vagy Excel • Videókat is tartalmazó illetve internet hivatkozásokat tartalmazó prezentáció készítése • Összetettebb feladathoz pl.: osztálykirándulás megtervezése illetve dokumentálása informatikai háttér megválasztása kooperatív formában és ennek kivitelezése • Az osztály életéből vett példákon keresztül grafikonok készítése, pl.: egy osztályban történő szavazás megjelenítése oszlop diagramban • Irodalmi források letöltése a MEK-ből, illetve közhasznú adatbázisok felhasználása kiselőadások készítéséhez
Infotechnológia	• Rekurzió Comenisus Logo (Imagine) programokban: egyszerű, mások által írt programok vizsgálatával, illetve önálló programok készítésével, tanári segítséggel • Egyszerű játékok, (pl.: figura irányítása billentyűzettel Comenius Logo (Imagine) környezetben)
Infokommunikáció	• Tematikus és kulcsszavas keresők önálló használata, összetett keresési feladatok megoldásához • Feladatok önálló megoldása és eredményének eljuttatása a címzetthez, pl.: tanár, szülő • Hálózati elemek működési elvének megismerése • Az otthoni hálózat elemeinek bemutatása

Médiainformatika	• Oktatási témájú folyóiratokból, hírlevelekből információk merítése egy adott tanulmányi témában
Információs társadalom	• Védekezés a jogosulatlan behatolásokkal szemben • Tűzfal működési elvének megismerése • Személyi adatok megszerzése ellen való védelem alapjai • Az internet társadalmi hatásainak megismerése
Könyvtári informatika	• Különféle témák feldolgozása könyvtári dokumentumokból.

Várható eredmények a 8. évfolyam végén

Képesek lesznek teljesen önállóan használni a számítógép termi konfigurációt, és tudjanak egyszerű alapbeállításokat módosítani.
Tudnak önállóan használni valamilyen vírusirtó programot.
Ismerik a vírusok elleni védekezés alapelveit.
Képesek lesznek egy feladat megoldásához szükséges informatikai háttér kiválasztására s ezt a hátteret kreatív módon alkalmazni kooperatív módszerekkel.
Tudnak önállóan használni közhasznú adatbázisokat egy számukra fontos témával kapcsolatos ismeretek gyűjtésében.
Képesek lesznek egyszerű Comenius Logo (Imagine) programokat elemezni, s a program alapján következtetni annak kimenetelére.
Önállóan -esetenkénti tanári segítséggel- Comenius Logo (Imagine) környezetben egyszerű, interaktív elemeket is tartalmazó programokat terveznek és írnak.
Képesek lesznek önállóan egyszerű, elektronikus levelezési feladatok megoldására.
Ismerik a számítógépes adatvédelem különböző lehetőségeinek elméleti hátterét.
Ismerik az internet és a helyi hálózatok alapelveit.
Képesek lesznek egy adott, más tantárgyak ismeretanyagával összefüggő témában önálló keresésre az interneten és a talált forrás beillesztésére az interneten valamely dokumentumba.
Képesek a könyvtár tájékoztató eszközeinek használatára. (Kézikönyvtár, katalógusok, internet, CD-ROM).

Az értékelés módjai

A tantárgy tanítása során általában nem alkalmazzuk a tények szó szerinti számonkérést, hanem valamilyen informatikai feladat megoldása során, alkalmazás közben vizsgáljuk azokat a képességeket, kompetenciákat, melyek fejlesztését feladatul tűztük ki.
A tanulók tevékenységei során **folyamatos**, **szóbeli formatív értékelést** alkalmazunk.
A formatív értékelés szintjei:

- egy adott feladat megoldása közben alkalmazott segítő, formáló értékelés
- egy adott kisebb egység, pl.: egy önálló számítógépes feladat után alkalmazott formatív értékelés
- egy adott tanítási szakasz végén alkalmazott formatív értékelés.

Egy-egy témakör lezárása után az ismeretek, képességek, kompetenciák szintjének értékelése egy komplex feladat megoldásával történik, melyben előre adott és a tanulók által ismert szempontok alapján szöveges, **szummatív értékelést végzünk.**

A szummatív értékelés szintjei:

- egy adott, összetettebb feladategység végén végzett szöveges illetve osztályzattal történő szummatív értékelés.
- tantervi témakör végén végzett szöveges illetve osztályzattal történő szummatív értékelés.

A TANÓRÁN KÍVÜLI TEVÉKENYSÉGEK PROGRAMJA

Az otthonosság biztonságot, természetességet jelent. Az iskolaotthonos, napközis gyerek otthon élménye érzelmi biztonságot – felnőttek, társak elfogadják, „érvényes", ahogy él köztük – és szabadságot jelent. Annyi szabadságot, amennyi intézményes keretek között egyáltalán megteremthető.

IDŐBEOSZTÁS

A tanórán kívüli tevékenységekre fordított idő percekben napközis, iskolaotthonos, klubnapközis tanulók számára

Az 1 – 3. évfolyamú iskolaotthonos osztályok tantárgyi óráinak száma maximum napi 4, heti 20 óra

TEVÉKENYSÉGEK	1 – 3.	4 – 6.	7 – 8.
Étkezés + járulékos teendők	60	50	40
SZABADIDŐ + járulékos teendők, minimum	**180**	**150**	**100**
Ebből **szabad téren mozgással** töltött idő minimum	60	60	60
Ebből **fakultatív passzív pihenés**	50		
Önálló tanulás + járulékos teendők, maximum	**40**	**50**	**70**

Az iskolaotthon nagy lehetőség: a tanító naponta visszajelzést kap arról, milyen hatásfokkal tanított. Egyúttal különösen nagy veszély is: ha nem tudunk az önálló tanulás ideje és a szabadidő alatt kellő önállóságot nyújtani a gyerekeknek, hanem napi8-9 órában irányítjuk őket, akkor felnőttől függő „alattvalókat" nevelünk, miközben mentálisan betegítjük őket.

1–3. OSZTÁLYOS ISKOLAOTTHON IDŐBEOSZTÁSA

	Hétfő	**Kedd**	**Szerda**	**Csütörtök**	**Péntek**
7.45 – 8.00	Beszélgető kör	Beszélgető kör	Beszélgető kör	Beszélgető kör	Beszélgető kör
8.00 -	**Tanóra A**	**Tanóra A**	**Tanóra A**	**Tanóra A**	**Tanóra A**
	Tanóra A	**Tanóra A**	**Tanóra A**	**Tanóra A**	**Tanóra A**
	Tízórai, szabad játék	Tízórai, szabad játék	Tízórai, szabad játék	Tízórai, szabad játék	Tízórai, szabad játék
10.00 –	Tanóra B	**Tanóra B**	**Tanóra B**	**Tanóra B**	**Tanóra B**
	Önálló tanulás	***Önálló tanulás***	***Önálló tanulás***	***Önálló tanulás***	***Önálló tanulás***
11.30 – 12.15	Tisztálkodás, ebéd	Tisztálkodás, ebéd	Tisztálkodás, ebéd	Tisztálkodás, ebéd	Tisztálkodás, ebéd
12.30 – 14.00	Mozgás szabadban	Mozgás szabadban	Mozgás szabadban	Mozgás szabadban	Mozgás szabadban
14.00 – 14.45	Tanóra B	**Tanóra B Tanóra B**	**Tanóra B**	**Tanóra B**	**Tanóra B**
14.45 – 15.30	Szabadidős tevékenység	Szabadidős tevékenység	Szabadidős tevékenység	Szabadidős tevékenység	Szabadidős tevékenység
15.30 – 15.45	Uzsonna	Uzsonna	Uzsonna	Uzsonna	Uzsonna
15.45 – 16.30	Szabadidős tevékenység	Szabadidős tevékenység	Szabadidős tevékenység	Szabadidős tevékenység	Szabadidős tevékenység

A „Tanóra A” 1-2. évfolyamon: szövegértés – szövegalkotás, vagy matematika, vagy társadalomismeret. 3. évfolyamon: szövegértés – szövegalkotás, vagy matematika, vagy természetismeret vagy idegen nyelv.
A „Tanóra B” mozgás, sport; vagy művészetek, vagy mesterségek.

NAPKÖZI OTTHONOS IDŐBEOSZTÁS

1-3. évfolyam		4. évfolyam	
11.45-12.30 Tisztálkodás Ebéd és járulékos teendők		11.45-12.30	Tisztálkodás, ebéd
12.30-13.00	Pihenés, beszélgetőkör/mesehallgatás	12.30-13.00	Pihenés, mesehallgatás, beszélgetőkör
13.00-14.15	Játék a szabadban	14.15-15.30	Előkészületek, önálló tanulás
14.15-14.30	Tisztálkodás, előkészületek		
14.30-15.15 Önálló tanulás		15.30-15.50	Uzsonna
		15.50-16.30	Szabadidő-tevékenységek
15.15-15.40	Uzsonna		
15.40-17.30 Szabadidő- tevékenységek			

Javasolt időbeosztás az 5-8. osztályosok számára

13.00-13.30 Tisztálkodás, ebéd
13.30-14.00 Pihenés, beszélgetőkör
14.00-14.45 Játék, sport a szabadban
14.45-15.00 Előkészületek
15.00-16.00 Önálló tanulás
16.00-17.00 Uzsonna, szabadidő-tevékenységek

A KLUBFOGLALKOZTATÁS PROGRAMJA

Klubfoglalkoztatás 5-8. osztályosok számára

A klubrendszer az 5-8. osztályosok tanórán kívüli foglalkoztatásának szervezeti formája.
Célja, hogy a 10-14 éveseknek a tanórán kívüli időben biztonságot adó *társas életet* nyújtson, megfelelő *tanulási környezetet* ahhoz, hogy a tanítási órákra minél önállóbban tudjanak felkészülni; *szabadidőt*, amelyben maguk választhatnak tevékenységeket.

A klubfoglalkoztatás a *diákok számára* azt jelenti, hogy

- részt vesznek tanórán kívüli programjaik, tevékenységeik megtervezésében, megszervezésében,
- a tanórákra való felkészülés idejére a tanulásban elért önállóságuk szerint alkotnak csoportokat,
- a klubtanácson keresztül közvetetten, a klubgyűlésen közvetlenül befolyásolhatják az iskola tanórán kívüli életének alakulását.

A klubrendszerben dolgozó *pedagógusok számára* azt jelenti, hogy jelenti, hogy nem csak tanítási órákat vagy csak napközis foglalkozást, hanem tanórákat, tanórákra való felkészülést és szabadidő-tevékenységeket egyaránt vezetnek.

Klubrendszerben az iskola valamennyi tanórán kívüli időben rendelkezésére álló órakerettel gazdálkodik.

Példa a klubfoglalkoztatás szervezeti kereteire:

A klubfoglalkoztatás bevezetése előtt 1 felső tagozatos napközis, 1 tanulószobai csoport, 7 szakkör, sportkör és énekkar működik. Egésznapos foglalkoztatást 40-50 diák igényel, a kluboknak 100–120 gyerek tagja.

A rendelkezésre álló heti órakeret: a napközis csoport számára 22, a tanulószobára 15, a szakkörökre 18, a sportkörre 4, az énekkarra 1 óra. A fejlesztő pedagógus kötelező óraszámából (24) 8 órát az intenzív tanári segítségre szorulók csoportjában tölt**. Összesen 70 óra**

A heti órakeretet klubrendszerben a következőképpen használhatjuk fel:

- a klubvezető órakedvezményére 13 óra,

tanulásirányításra

- az önálló csoporttal való törődésre 2 óra,
- az ellenőrzött csoportban 7,5 óra,
- az intenzív segítséggel tanuló csoportjában 7,5 óra,

szabadidő-tevékenységek vezetésére

- klubok vezetésére 14 óra
- szabadfoglalkozás naponta 1 óra, 3 csoportban, 5 napra 15 óra
- a klubokkal egy időben, 1 csoportban, napi1,5 óra, 5 napra 6 óra
- ebédeltetésre 2 csoportban napi ½ óra, 5 napra 5 óra
- **Összesen 70 óra**

A tanórán kívüli foglalkoztatást **klubvezető** koordinálja. Célszerű, hogy a klubvezető szabadidő-pedagógiai tapasztalatokkal is rendelkezzék. A gyerekekkel **iskolagyűlésen** beszéljük meg a klubfoglalkoztatás kialakítását. Kérjük javaslataikat, beszéljük meg velük a tanórán kívüli foglalkozások leglényegesebb elemeit: különböző jellegű tanulócsoportok, klubválasztás, klubtanács.

Az egésznapos foglalkoztatást igénylők – korábban napközisek, tanulószobások – számára önálló, ellenőrzött és intenzív tanári segítséggel tanulók csoportját szervezzük. A gyerekek különböző jelegű csoportba sorolásának egyetlen kritériuma: milyen mértékben *képesek és akarnak önállóan* tanulni. Azokban az iskolákban, amelyekben differenciált tanulásszervezés folyik, tehát a tanulók számukra optimális megerőltetést jelentő feladatokat kapnak, előfordulhat, hogy egy tanulásban akadályozott gyerek az önálló, és egy kitűnő képességű motiválatlan az ellenőrzött csoportba kerül.

Önálló csoportba azok kerülnek, akik általában valamennyi tárgyból, képességeiknek megfelelően tudnak önállóan felkészülni. Az önálló csoport(ok) létszáma maximum 10-12 fő.

Ellenőrzött csoportba azok kerülnek, akiknek házi feladataik elkészítéséhez rendszeresen segítségre, ellenőrzésre van szükségük, de önálló feladatvégzésre, házi feladataik elkészítésére az esetek többségében képesek. Az ellenőrzött csoport(ok) létszáma 20-25 fő.

Az intenzív tanári segítségre szorulók csoportjába azokat fontos sorolni, akik különböző okok miatt – szövegértési nehézségek, figyelemkoncentrációs problémák stb. – önálló felkészülésre általában nem képesek. Az intenzív csoportlétszáma 6-8 fő.

A tanulócsoportba sorolása rugalmasan kövesse a gyerekek tanulási motivációjának, tanulási önállóságának alakulását. Az intenzív csoportba ellenőrzöttbe, ellenőrzöttből önálló csoportba kerülhetnek és fordítva – aszerint, hogyan változik tanulási teljesítményük saját korábbi teljesítményükhöz viszonyítva, azaz a relatív teljesítményváltozást vesszük figyelembe.

Az önálló csoportért a klubvezető a felelős, az ellenőrzött és intenzív csoportért, az oda beosztott nevelők. Az utóbbi két csoportban a legfontosabb teendő az egyéni tanulási módszerek tanítás/tanulása. (Lásd még az önállótanulásról szóló fejezetet.)

Szabadidőben klub- és szabadfoglalkozáson vehet részt az iskola bármelyik 5-8. osztályos tanulója, függetlenül attól, hogy igényel-e egésznapos foglakoztatást vagy sem, s függetlenül attól is, hogy milyen a tanulmányi eredménye. A tanulmányi eredmény legfeljebb a választható klubok számát befolyásolhatja.
Szakkör helyett a klub szót használjuk, a névválasztással is hangsúlyozva, hogy bennük kötetlen, szabadidő-jellegű tevékenységek folynak.
A klubfoglalkozások célja, hogy a gyerekekkel megismertessünk, megkedveltessünk különböző érdeklődésüknek megfelelő tevékenységeket. Vezetésük módszere a gyerekekkel közös program-tervezés, az egyéni/csoportos cselekedtetés. A tantárgyi jelegű klubok programjának megtervezésekor nem a szaktudomány logikájából, hanem a gyerekek érdeklődéséből célszerű kiindulni. A klubok három- vagy programmal rendelkeznek. Ha egy gyerek valamelyik klub programjára jelentkezett, akkor az adott
Az ebéd és a tanórákra való felkészülés kezdete közötti időben, valamint a klubokkal azonos időben azok számára, akik aznap nem vesznek részt klubfoglalkozáson, szabadfoglalkozást kell szervezni.
A klubvezetőnek és a szabadfoglalkozást vezető nevelőknek különös gonddal kell törődniük azokkal a gyerekekkel, akik még egyetlen klubnak sem tagjai és azokkal, akiknek érdeklődése egyoldalú.

A gyerekek a tanórán kívüli iskolai életük irányításában közvetetten a klubtanácson, közvetlenül a klubgyűlésen keresztül vesznek részt. A klubtanácsban minden klubot és minden tanulási időben működő csoportot egy résztvevő képvisel. Törekedjünk arra, hogy idővel minél több gyerek legyen képes arra, hogy klubját a klubtanácsban képviselje.
A klubtanács részt vesz tanórán kívüli foglalkozások rendjének kialakításában, a programok tervezésében; véleményt nyilvánít arról, hogy melyik gyerek milyen jellegű (önálló, ellenőrzött, intenzív) tanulócsoportban dolgozzon.
A klubgyűlésen a klubvezető tájékoztatja a gyerekeket a tanórán kívüli időre vonatkozó, közérdeklődésre számot tartóeseményekről, tervekről problémákról; itt mutatkozhatnak be az egyes klubok is. (Amennyiben az iskola rendszeresen tart iskolagyűlést, külön klubgyűlés működtetésére nincs szükség, annak funkcióját az iskolagyűlés láthatja el.)

ÉTKEZÉS, PIHENÉS

Étkezés

A gyerekek többsége az óvodás korában megismeri és gyakorolja az egészséges életmód alapvető szokásait, A rendszeres kézmosást, tisztálkodást az óvodai nevelés követelményei megkívánják. Alapvető, hogy az iskola is biztosítsa az alapvető higiéniai és étkezési szokások gyakorlásához szükséges tárgyi feltételeket. Ha az első naptól kezdve nem alakítjuk ki a helyi sajátosságok figyelembe vételével a megfelelő szokásrendet, és nem törekszünk annak következetes betartására, akkor az óvodában megszokott és kialakított szokások néhány hét alatt lebomlanak.

A gyerekek ismerjék és alkalmazzák az alapvető higiéniai normákat és azok alkalmazásának fontosságát. (kézmosás, zsebkendő, fésű, törölköző, fogkefe használata, WC használata, szellőztetés)

Fontos, hogy legyen mindenkinek saját pohara, fésűje. Használjanak törölközőt és szalvétát.
Vonjuk be őket a szabályok és szokásrend kialakításába, legyenek tisztában azok betartásának fontosságával.

Ismerjék és alkalmazzák a kulturált étkezés szokásait. Biztosítsunk számukra a tízórai, ebéd és uzsonna elfogyasztásához nyugodt, igényes környezetet. A tízórait és uzsonnát is ülve, szalvéta, tálca használatával fogyasszák el. Az ebédelés körülményeit az életkori sajátosságait figyelembe véve alakítsuk ki. Az étteremben legyen az asztalon abrosz, megfelelő evőeszköz és pohár; használjanak helyesen a kanalat, kést és a villát. Lehetőleg tálból vegyenek
Jó, ha a nevelő a gyerekekkel együtt ebédel, így mintát ad a kulturált ebédeléshez és beszélgetéshez.

A pihenés

Elengedhetetlen, hogy az iskola biztosítsa a gyermeknek a megfelelő helyet a pihenéshez. Azok a tanulók, akik már reggel 7 órakor megérkeznek az iskolába, fontos, hogy nyugodt légkörben tölthessék el az időt az osztálytermi foglalkozások, tanórák kezdetéig. Fontos, hogy legyen az 1-6. osztályosok számára a terem egyik sarkában játékszőnyeg, ahova pihenni, beszélgetni le lehet ülni, heveredni, ebéd után különösen, voltaképpen bármikor, amikor valaki fáradtnak érzi magát.
Az 1-2. osztályosoknak különösen fontos ebéd után pihenniük. Célszerű, ha két egymás melletti teremben élő napközis, iskolaotthonos csoport fáradékony, alvást igénylő gyerekeit az egyik teremben az egyik nevelő felügyelete alatt pihenteti, míg a másik nevelő a két csoport nem pihenő gyerekei számára szabadtéri játékot szervez.
A nagyobb gyerekekkel is célszerű ebéd után legalább 15-20 percet az osztályteremben tölteni. Ilyenkor mesélhetünk, folytatásos regényt olvashatunk, beszélgethetünk a délelőtti eseményekről.

AZ ÖNÁLLÓ TANULÁS TANULÁSA

Az egész napos nevelést biztosító intézményekben lehetőséget kell teremteni tanórán kívüli foglalkozások keretében arra, hogy a diákok felkészüljenek a következő napra, tanórára. Ez a foglalkozás a szóbeli és írásbeli házi feladatok megoldását jelenti, de valójában többről van itt szó. A tanulók a tanórákra való felkészülésük során ismerhetik meg tanulási stílusukat, tanulhatják meg a hatékony tanulási technikákat, sajátíthatják el az önálló tanulást. Az egész életen át tartó tanulás elengedhetetlen feltétele a tanulás iránti motiváció és az önálló tanulás képessége. Ahhoz, hogy a diákok, felnőttek képesek legyenek a különböző tanulási feladatokat, beszámolási helyzetek jól megoldására, szükségük van kitartásra, a jutalom nélküli munkára, időgazdálkodási- és kutatási készségre, illetve összegfoglalási, emlékezetbe vésési és előadói technikákra. Ezek a képességek, készségek, kompetenciák nem sajátíthatóak el, a passzív tanulói magatartás keretei között. A tanuló aktív részese kell, hogy legyen az ismeretek elsajátításának, személyisége fejlődésének, a diákoknak lehetőséget kell kapniuk a szabad, érdeklődésen, aktuális tudáson alapuló, önálló ismeretszerzésre, hiszen az ilyen módon elvégzett feladatok tapasztalatai mélyebb, tartósabb tudást eredményeznek.

Az önálló tanulás keretei az iskolaotthonos osztály/napközis csoport/tanulószoba (továbbiakban tanórán kívüli tanulás) foglalkozásain

1. Biztosítani kell a megfelelő tanulási környezetet. Olyan tanteremre van szükség, ahol minden feltétel adott az önálló tanulásra.
   - A terem megfelelő *méretű* és megvilágosítású legyen. Fontos a természetes *fény*, a gyakori szellőztetés a tiszta, oxigén dús levegő érdekében és a megfelelő *hőmérséklet*.
   - Általánosan igaz, hogy a terem *esztétikum*a (színek, formák, dekoráció stb.) hatással van a közérzetre, és így a tanulási kedvre is.
   - A szabad mozgáshoz, önálló munkavégzéshez gyerekléptékű, az egészséges ülést-mozgást biztosító *bútorok*ra és nyitott polcokra van szükség.
   - A tanulási hely (pad, asztal, szőnyeg) a konkrét tanulási feladat elvégzéséhez szükséges méretű kell legyen. Elférjen rajta minden segédeszköz, tankönyv, füzet. Speciálisabb feladatok esetén például: kísérlet, külön asztal is szükséges lehet a munkavégzéshez.
   - A padok-asztalok *elrendezésénél* figyelni kell a tanulás módjára, a szabad mozgás lehetőségének biztosítására.
   - Az önálló tanulást támogató *segédeszközök* – szöveggyűjtemény, szótárak, lexikonok, kézikönyvek, számítógép, más tanulói segédeszközök – elrendezésénél szempont az önálló elérhetőség és az eszközök állandó helye.
2. A hatékony tanuláshoz szükséges, hogy a diákok készen álljanak az elmélyült munkára. Ehhez *fiziológiai szükségleteik* kielégítésére kell (evés, ivás, mozgás stb.) Ebéd, pihenés és nagy udvari játék-mozgás után érdemes az önálló tanulást elkezdeni.
3. A gyerekek kiegyensúlyozott állapotban tudnak a leghatékonyabban tanulni. Ehhez *érzelmi és fizikai biztonságban* kell érezniük magukat. Ez többek között a csoporton belüli elfogadást, a megszégyenítés nélküli légkört, az egymásra figyelést jelenti.
4. Az elmélyült munkához nyugodt környezetre van szükség. A *csend*, a rohangálástól mentes, lassú mozgás alapfeltétel.
5. A tapasztalatok és az elméleti megfontolások szerint is az a legkedvezőbb, ha az önálló tanulás megelőzi (iskolaotthon) vagy több órás szabadidős tevékenység után (napközi, tanulószoba) követi a tanítási órákat. Ez meghatározza, hogy a *napirendbe* hova építhető be az önálló munka.
6. A házifeladat-készítés, a felkészülés időtartama 1-2. osztályosok számára 30, 3-4. osztályos gyerekek számára 45, 5-8. osztályosok számára maximum 90 perc. Mindez fokozatosan növelve érendő el. Vegyes korú, összevont csoportban a tanulási idő korosztályonként és tanulónként is eltérő lehet.

Az önálló tanulás ideje

1. A *pedagógus feladata* az előkészítés, a tanulás elindítása, a motiváció, menet közben a megfigyelés, az esetleges elakadások segítése, korrigálása, az önálló tanulásra még nem képes tanulók segítése kis csoportban vagy egyénileg, a tevékenység végén az ellenőrzés, értékelés.
2. Az önálló tanulás technikáit az iskolába lépéstől kezdve kell tanítani, fokozatosan eljutva a teljes önállóságig.
3. Az önálló tanulás, általában a tanulás legfőbb mozgatórugója a tanulási motiváció. A tartós és folyamatosan aktualizált iskolai teljesítménymotiváció kialakulását és a tanulási kedv megőrzését, az előzetes tapasztalatokon túl több tényező is befolyásolja: a tanár vezetési stílusa, a tanár-diák kapcsolat, a pedagógus és a kortárs csoport ösztönzése stb. A tanárok ellenőrző-értékelő tevékenysége meghatározza, hogy a tanulási motívumok hogyan fejlődnek a diákokban. A leghatékonyabban akkor alakul a motiváció, ha a tanítási légkör lehetővé teszi, hogy a tanulók saját teljesítményüket elemezzék, ellenőrizzék és értékeljék. Ilyen légkörben harmonikusan fejlődik ki a tanulók önellenőrző, önértékelő képessége, mely az önálló és tartós ismeretszerzés feltétele. Nem mindegy, hogy a környezet, a gyereknek fontos személyek hogyan reagálnak! Ha a gyerek pozitív teljesítménye után elismerést, kudarca esetén bíztatást, segítségnyújtást kap, pozitív tanulási tapasztalatai lesznek, ami segíti az önálló tanuláshoz, önfejlesztéshez való jó viszonyát, erősíti az önbizalmát és az önbecsülését. Ebben az esetben a tanuló képes lesz megfelelő nehézségű feladatokat választani és elérhető célokat kitűzni maga elé.
4. Az önálló tanulást először tanulni kell. A gyerekeknek meg kell ismerkedniük, ki kell próbálniuk a különböző technikákat, módszereket, meg kell találniuk saját tanulási stratégiájukat. Ez a pedagógus segítségével történik. Az önálló tanulás tanításánál tekintettel kell lenni az egyéni különbségekre. Mindenkinek annyi időt, támogató segítséget kell nyújtani, amennyire szüksége van.
5. A tanuló csoportban végzett önálló tanulás működtetésének megvannak a szabályai, amit célszerű a tanítási-tanulási folyamat elején közösen, a diákokkal együtt kialakítani. Ezek a szabályok, megállapodások konkrétan a tanulási időre vonatkoznak és bizonyos elemeiben eltérnek a napközi, ill. iskolaotthon stb. egyéb szabályaitól. Itt az önálló tanulás feltételeinek a biztosítása a cél. (Pl.: a tanuláshoz szükséges csend, tudja, hogy mi a dolga, tudja, hogy hogyan kell megoldani, elakadás esetén kihez, hogyan fordulhat, a figyelemelterelő tényezők kiküszöbölése, egyezményes jelek, a tanulást korábban befejezők tevékenység-lehetőségei stb.)
6. Az önálló tanulás készségeit csak tapasztalati úton lehet elsajátítani. Nem elég a tanári magyarázat, konkrét feladatokon, helyzeteken keresztül gyakorolni, próbálgatni kell. Ez sok ismétlést jelent, amit minden tantárgyban biztosítani kell a bevéséshez. Hosszú távon a célunk az, hogy az önálló tanulás belső igénnyé váljon.
7. Az önálló tanulás helyes módszereit meg kell tanítani-tanulni. Megtanítandó a hatékony szóbeli tanulás technikája, a verstanulás módszere, a kézikönyvhasználat, az egyes tantárgyak sajátos tanulási módszerei, az önellenőrzés stb.
8. Az önálló tanulás kiindulópontja, a feladatok értelmezése. Csak olyan feladatokat, tevékenységeket adhat önálló munkára a pedagógus, amelyeket a tanuló ért, amelyekhez rendelkezik minden előzetes tudással, képességgel, készséggel, kompetenciával. Ha a pedagógus azt tapasztalja, hogy a tanulók többsége nem ért egy feladatot, ismeretet, azt érdemes jelezni a tantárgyat tanító kollégának.
9. A tanulók eltérő tanulási technikával, tanulási stílussal rendelkeznek. Ha kialakult, hogy kinek mely tanulási mód a leghatékonyabb, azt el kell fogadni, tiszteletben kell tartani. Ez azt is jelenti, hogy ugyanazt a feladatot, ugyan abban a teremben a gyerekek esetenként különböző módon oldanak meg.
10. A házi feladat megjegyzése, lejegyzése, jelölése a diák dolga. Erre is meg kell tanítani a gyerekeket, majd elvárni, hogy a számukra megfelelő formában alkalmazzák a megfelelő technikákat. A táblára tanár által felírás nem támogatja a diákok önállóságát, felelősségvállalását.
11. Az önálló tanulás a tanuláshoz szükséges tanszerek, eszközök előkészítésével kezdődik. Ehhez a tanszerek, segédeszközök ismeretére van szükség. Tudni kell, hogy mi hol található, mire való, hogyan kell használni. Ha a tanszereket előkészítette, a feladatok áttekintése után a diáknak célszerű

leellenőriznie, hogy minden szükséges eszköz rendelkezésére áll-e (önellenőrzés). A tevékenység tanulási folyamata alatt a pedagógus is ellenőrzi az előkészítést, majd fokozatosan csökken a nevelői ellenőrzés, míg végül megszűnik.

12. A tanulási fázisban a tanszerek, segédeszközök használatát is tanulni kell. Ezt frontálisan, csoportban és egyénileg tanítja a pedagógus.
13. A napi feladatok megtanulásának minden tanuló esetében van egy célszerű tanulási sorrendje, ami az egyéni tanulási stílustól, érdeklődéstől stb. függ. Hasznos, ha tudjuk, hogy a tanuló vizuálisan, auditív úton, vagy motorosan tud a leghatékonyabban ismereteket elsajátítani. Van, akinek a leghatékonyabb talán a kevert mód. A tanulási orientációra vonatkozó tapasztalat is fontos lehet. Más utat jár be az, aki holisztikus és mást, aki szerialista utat követ Az előzőben a szabad kalandozás, az utóbbiban a logikus végiggondolás dominál. Ezt tudatosítani kell a diákokban, alkalmazását a pedagógus tanítja saját megfigyeléseire, ellenőrzéseire alapozva. Ha a tanuló megtanulta a technikát az önálló tanulási idejét önmaga tervezheti meg.
14. Célszerű a tanulási sorrend, ha a tanuló a számára legkönnyebb feladattal kezd, mint bemelegítés. Másodikként a számára legnehezebb feladattal foglalkozik. A többi feladatot úgy szerencsés kiválasztani, hogy a tevékenységek váltakozzanak, eltérő jellegű feladatok váltsák egymást. Ha azonos témakörből szóbeli és írásbeli feladat is van, a tanulást a szóbelivel érdemes kezdeni, hisz az írásbeli feladat megoldása a szóbeliként megtanult ismeret alkalmazását kívánja meg.
15. A saját döntés alapján megtervezett, önálló út bejárásával járó tapasztalatszerzés, ismeretelsajátítás mélységét a választás lehetőségének biztosítása is erősítheti. A tanulói választás, azaz a döntés lehetőségének pedagógiai jelentősége nagy. A tanítási-tanulási folyamat hatékonyságát befolyásolja, hogy a benne résztvevő diákoknak mekkora döntési teret biztosítunk. Szükség van arra, hogy a gyerekek maguk dönthessenek az őket érintő kérdésekben. Fontos, hogy a tanulók fejlesztésére, egyéni igényeiket is figyelembe vevő feladatok, eszközök álljanak rendelkezésre. Ha a felkínált lehetőségek közül a diák választhat (dönt), érdekeltté válik. A maga által kitűzött célért saját felelősségére gyakorol. A saját döntéssel elkerülhető, hogy a diák a sikerességért vagy saját sikertelenségéért a felnőttre hárítsa a felelősséget. Ha én döntöttem valamiről, én is felelek érte, rajtam (is) múlik a teljesítményem. Ez a tapasztalás segítheti leghatékonyabban, hogy a tanulók az iskolából kikerülve választásra, döntésre képes, gondolkodó, aktív felnőtté váljanak.
16. Az önálló tanulást időterv készítése segítheti. Ezt a 2. osztály II. félévétől érdemes alkalmazni, amikor már kialakult a tanulók időérzéke. Az időterv készítése során a tanuló meghatározhatja, hogy egy-egy tantárgyra, feladatra mennyi időt szán, mennyi a teljes tanulási idő hossza stb. Egy-egy feladat elvégzése után ellenőrizheti magát, hogy mennyire tudja tartani az előzetes tervet, ha kell módosíthat. Erre leginkább a lassú tanulási tempóval dolgozó tanulóknál lehet szükség. A tanulási időterv segíthet a tanulási akadályok feltárásában, orvoslásában (figyelem elterelődés, nem értés, érdekesebb tevékenységnél időzés stb.).
17. Az individuális tanulás hatékonyságát támogatja, ha a tanulók saját tanulási naplóval, feladattervezővel, leckefüzettel stb. rendelkeznek. Ebben nyomon lehet követni, hogy mi az önálló feladat, mi a kötelező, mi a választható, mire mennyi időt szán, mennyi időt vett igénybe, mivel van kész, mi van hátra stb. Ennek formája különböző lehet. Az alkalmazott formát az értelmezés és a használat elsajátítás után, a tanuló önállóan vezesse.
18. Az önállóan végzett feladatok után az első lépés az önkontroll. Az önellenőrzés során a gyerekek önmaguk kaphatnak visszajelzést munkájuk sikerességéről. A külső kontroll nélküli visszajelzés a hibák fusztráció nélküli felismerését és ezáltal a presztízsvesztés nélküli kijavítását teszik lehetővé. Ez nagy hatással van a személyiség alakulására. Az önértékelés első lépésének tekinthető ez a tevékenység.
19. Hosszú, következetesen végigvitt folyamat eredménye, hogy a tanulók megtanulják önmagukat, önmaguk munkáját értékelni. Az önértékelés akkor lehet sikeres, ha a fejlődési fokokkal, a követelményekkel, az elérendő célokkal tisztában vannak a tanulók. Az első lépés, hogy a személyes formatív értékelés során, képesek legyenek a diákok, ellenőrizni elvégzett feladataikat. Az ellenőrzés, amely nem más, mint egy külső etalonhoz való viszonyítás, először ad jelzést a tanulónak arról, hogy mennyire tudta sikeresen megoldani a rábízott (választott) feladatot. Ehhez olyan kognitív

ismeretekkel kell rendelkeznie, mint az összehasonlítás (azonosság-különbség), válogatás, relációk stb. Csak ezek birtokában tudja megítélni munkáját. Az elkészített feladatok önálló javítása során tapasztalatot szerezhet arról, hogy mennyire képes egyedül kijavítani a vétett hibákat. Kiderülhet, hogy mi az oka a hibázásnak (egyszerű figyelmetlenség, tudásbeli hiány, motiváció hiánya stb.). A hibák is hozzájárulnak a helyes megoldás megtalálásához.

20. Hagyni kell, hogy hibázzanak a tanulók, hogy aztán a hibák elemzésével eljuthassunk a jó megoldáshoz. Ha mindent eldöntünk a diákok helyett, ha mindent készen kapnak, nem adunk nekik lehetőséget arra, hogy önállóan cselekedjenek, megtanuljanak dönteni, hogy megtapasztalják saját döntéseik, tetteik következményeit és hogy képesek legyenek cselekedeteik, eredményeik értékelésére, azaz az önértékelésre.
21. A tanulói önellenőrzés, mely elvezet a helyes önértékelésig, éppen úgy, mint minden egyéb tevékenység, egy hosszú tanulási folyamat eredménye. Apró lépésekkel, az aktuális életkori sajátosságokat figyelembe véve lehet megtanítani erre a tanulókat.
22. A tanítási-tanulási folyamat során hosszabb időszakok megtervezése is célszerű lehet, melynek során a gyerekek irányított vagy kötetlen formában fogalmazhatják meg vágyaikat, elérendő céljaikat. A gyermekek saját tanulásába eszközölt „befektetése” és a munka minősége egyaránt javul, ha a tanár bevonja őket az egyéni célok kitűzésében és saját fejlődésük felmérésébe. A tanuló saját célkitűzéseinek támogatása elősegíti, hogy a gyermek önálló tanulóvá váljon. A személyes célok kitűzésének és az azok elérésére vonatkozó törekvések modellezésével a tanárok elősegítik az önálló tanulást. Egy hosszabb, célkitűzésekkel megtervezett tanulási időszak végén a tervek megvalósulásának értékelése, a tanulságok levonása (segítséggel vagy önállóan) nagyon fontos. Az irányított önértékelés során célzott beszélgetések segítségével lehet értékelni az eltelt időszakot.
23. Az önálló tanulás végén, az önellenőrzés után a pedagógus is ellenőrzi a tanulók munkáját. Fontos, hogy a pedagógus az ellenőrzést úgy tervezze meg, hogy a tanulás idő után valamennyi diák felkészülését át tudja tekinteni. Az áttekintés során minden tanuló feladatát mennyiségi szempontú és naponta megtervezetten néhány gyerek tanulásának minőségi ellenőrzését végzi. Ezt a munkát segíti az ellenőrzés tanulópárokban, tantárgyfelelősökkel vagy kis csoportban történő megszervezése.
24. Az ellenőrzés után az értékelés következik. Az értékelésnél az önmagukhoz, saját eddigi teljesítményükhöz való viszonyítás az elsődleges. Az értékelés akkor igazán kedvező hatású, ha kiemeli a pozitívumokat, jelezi a hiányt, és utalás történik benne az aktuális teljesítmény javításának lehetőségeire.

SZABADIDŐ

Ajánlott tevékenységek

Milyen tevékenységet mikor kezdeményezzen a napközis/iskolaotthonos nevelő, a szabadidő-szervező tanár? Az ajánlott tevékenységek egy részéhez (testnevelési játékok, drámajáték, festés, mintázás) a vertikális tantervben találunk programot. A különbség a módszerekben van: tanítási órákon a tevékenységekben való részvétel kötelező, szabadidőben önkéntes.
Más tevékenységekhez (szövés, batikolás, tűzzománc) bőséges szakirodalom van kereskedelmi forgalomban. Kerettantervünk a kevéssé ismert tevékenységek (origami, mandala-készítés, fonalazás, fafaragás programját tartalmazza.

A gyerekek szabadon választott szervezeti formában, aktív cselekvési lehetőségek megélése által találhatnak maguknak szabadidős elfoglaltságot

A JÁTÉK

A szerepjáték kivétel, nem a pedagógus kezdeményezi: a gyerekek szabad képzeletáramlásán alapuló spontán játékot jelenti. A kezdeményezés legfeljebb a különböző kellékek jelenléte.

Bevezetés

Az egész napos nevelést biztosító intézményekbe járó gyerekek, napi ébrenléti idejük mintegy 60%-át az iskolában töltik. Ahhoz, hogy az iskola biztosítani tudja az egészséges személyiségfejlődés feltételeit, nagy hangsúlyt kell fektetnie a fejlődést támogató környezetre és a kedvező ritmusban szervezett, változatos fejlesztési módokra, tevékenységekre. A gyerekek érdeklődésének, életkori sajátosságainak, aktuális fizikai, lelkiállapotának, intellektuális szükségleteinek megfelelő tanórán kívüli tevékenységeket kell biztosítani, elsősorban ilyen tevékenység lehet a játék.

TEVÉKENYSÉGEK/ÉVFOLYAMOK	**1.**	**2.**	**3.**	**4.**	**5.**	**6.**	**7.**	**8.**
JÁTÉK								
szerepjáték								
szabályjáték								
sportjáték								
DRÁMA								
BÁBOZÁS								
VIZUÁLIS TEVÉKENYSÉG								
festés								
mintázás								
ÉNEK ZENE								
Játék hangszeren								
KÉZMŰVES								
Fafaragás								
fonás								
origami								
mandala-készítés								
szövés								
batikolás								
ISKOLÁN KÍVÜLI PROGRAM								

A játék a gyermekkor legfőbb foglalatossága, alaptevékenysége, az indirekt és direkt tanulás lényeges eszköze. A játéktevékenységben a gyerek ellazul, vidám, lelkesedik, izgalmat él át. A játéktevékenység állandó kísérője az öröm. Az öröm nem valamilyen szükséglet vagy vágy kielégüléséből fakad, hanem önmagából a tevékenységből. Ez a tevékenység mindig a jelenben érvényes. Maga a ténykedés, manipuláció, a kitalálás, elképzelés, a megoldás szerzi az

örömet. A játék feszültségcsökkenést eredményez. Azon túl, hogy a játék tevékenység és élvezet egyben, számos konkrét képességet, készséget képes fejleszteni: együttműködés, önismeret, problémamegoldás, a tanulás sikerességéhez szükséges pszichikus funkciók stb.

Gyakran tapasztalható, hogy az iskolában a játékot inkább időkitöltő tevékenységnek tekintik, mint az tanítás-fejlesztés-nevelés eszközének. Ha a játéknak van célja és felépítése az időkitöltésen és az örömszerzésen túl fejlesztő hatású is lehet, függetlenül attól, hogy a tevékenységet a gyerekek vagy a pedagógus irányítja.

Miért nélkülözhetetlen a játék az iskolában? Az iskoláskorú gyerekek számára a szervezett tanulás mellett a játék a fő tevékenységforma. Ezért támogatja a hatékony tanítást-tanulást, az életkori sajátosságokat, szükségleteket figyelembe vevő játéktevékenység.
A játék ismert és kedvelt cselekvési forma a gyerekek számára. Ezekben a tevékenységekben érti a tanuló, hogy mi a teendője, mit várnak el tőle, ettől biztonságban érzi magát. Ez a biztonságérzet az, ami megteremti a nyitott, befogadó, cselekedni kész tanulói magatartást.
A játék örömforrás, ami segíti a jó közérzet és kiegyensúlyozottság fenntartását.
A játéktevékenységeknek feszültségoldó, feszültségcsökkentő hatásuk is van. A napi konfliktusok, tanulási nehézségek okozta frusztrációt oldja, segíthet a feldolgozásban, megértésben, éppen ezért megkönnyebbülés élményhez vezethet.
A játék fejleszti a gondolkodási műveleteket, kreativitást, segítheti a különböző műveltségi területek ismeretanyagának megértését, bevésését, elsajátítását.

Célok. A játék szabad képzetáramláson alapuló, szórakozásképp végzett spontán tevékenység. Az iskolai játék célja, hogy minél több gyerek esetében, minél több alkalommal valósulhasson meg, ez a szabad képzeletáramlások által vezérelt, csoportosan vagy egyénileg folytatható, szabad tevékenység.
Az iskolai játéktevékenység azon túl, hogy időtöltésül, szórakozásképpen végzett elfoglaltság, lehetővé teszi több kompetencia, gondolkodási művelet elsajátítását és azoknak az értékeknek, pozitív beállítódásoknak a fejlődését, amely a csoporton belüli együttműködést segíti.
A tevékenység célja, hogy támogassa a szelektálás, a tudatos választás megtanulását. Fontos, hogy a játék lehetőséget adjon a kipróbálásra, segítse a jó és értelmes játékok és a kevésbé hasznos játékok közötti szelektálás képességének kialakulását, mintát adjon a helyes szabadidő-felhasználásra, támogassa az önálló, tudatos tevékenységválasztás kifejlődését.
A tanórán kívüli foglalkozások keretében szervezett játék feladata, hogy hozzájáruljon a tanulók pihenéséhez, mozgásigényük kielégüléséhez, egyéni érdeklődésük kibontakoztatásához.

A játék keretei. A játék lehet spontán vagy kezdeményezett. A játékot tanár és diák egyaránt kezdeményezheti. Az eleinte kezdeményezett játék gyakran válik magától spontánná. Ilyenkor már a pedagógusnak nem kell beleavatkoznia.
A tanórán kívüli játéktevékenység történhet szabadidősávban és foglalkozási időben. A szabadidőben történő játékoknál a hangsúly a spontán játékokon van. Egyénileg és csoportban játszhatnak, tanári irányítás nélkül. A kereteket, a szabályok betartása adja. Ha a diákok önállóan nem kezdeményeznek, ezt megteheti a pedagógus is. Fontos, hogy a felkínált lehetőségek közül a tanulók válasszanak.
A szakköri, diákköri tevékenységek között is lehet játékokat szervezni (dráma szakkör, elmemozdító játékok köre stb.). Itt maga a játék és a kör szabályai adják a keretet.
A játéktevékenység szervezeti keretei különbözőek lehetnek. Szerveződhetnek osztály, évfolyam, csoport szerint (ez elsősorban a szabad játékra jellemző), de lehet az érdeklődési kör, tevékenységi vágy szerinti is. A játékfajtáknál meg kell jelölni a kívánatos résztvevőszámot, ez határozza meg a tanórán kívüli

foglalkozás csoportjának létszámát. A játéktevékenységek lehetnek egyéni, páros, kiscsoportos vagy nagy csoportos tevékenységek, időben párhuzamosak vagy egymást követőek. Az egyes tevékenységek elhalhatnak, átalakulhatnak, felerősödhetnek. Ezt a gyerekek igényei, aktuális állapota, a pedagógus bevonódása befolyásolhatja.

A játék helye, helyszíne lehet az iskola udvara, folyosója, tornaterme, játékszobája vagy a tanterem. A játék fajtája, szabályai határozzák meg, hogy melyik helyszínen érdemes leginkább játszani. A játéktevékenységekre külön időt kell biztosítani. Ez történhet a pihenő, szabadidőben, de lehet tanórán kívül foglalkozás keretében szervezett is.

A különböző játékokhoz, különböző eszközökre, alapanyagokra, játékokra van szükség. Csak akkor valósulhat meg szabadon a játéktevékenység, ha ennek tárgyi feltételei is biztosítottak. Az eszközök itt konkrét játékokat és alapanyagokat jelentenek, melyek az éppen aktuális játéktevékenység fejlődését biztosítani tudják. Ahogy a gyereknek születnek az ötletei, úgy kell azt támogatni a megvalósításhoz szükséges alapanyagokkal, eszközökkel. A szerepjátékok esetén ez jelenthet egy alap ruhakészletet, ami mindig alakítható aszerint, hogy milyen szereplőre van szükség. Jelenthet olyan alapanyagokat, melyek szintén sok funkciót tölthetnek be a játékban (egy kínai evőpálcika lehet evőpálcika, kötőtű, varázspálca stb. attól függően, hogy a történet milyen eszközt igényel). A kisiskolások fantáziája szárnyalóbb, nekik távolabbi formák is alkalmasak a megszemélyesítésre, a felső tagozatosoknak már fontosabb, hogy a felhasznált eszközök valahogyan kapcsolódjanak a tárgy funkciójához.

A szerepjátékok mellett, a szabadidő egyéb értelmes eltöltéséhez sem csak ötletekre, társaságra van szükség, hanem eszközökre is. Ez pingpongasztalt, csocsót jelent a folyosókon, kosárpalánkot, labdát, ugróiskolát stb. az udvaron.

Alapvető, hogy olyan légkört alakítson ki a pedagógus a csoportban, ahol mindenki biztonságban érezheti magát, ahol nem elsősorban vagy kizárólagosan a győzelem a cél. A játék ötvözi az együttműködést és a versenyt – együtt kell működni másokkal az élvezetes, szabályok szerinti tevékenységekben és versenyezni kell a társakkal a győzelem, a siker eléréséért. E tevékenység során mégis lehessen fontos a részvétel és maga a játéktevékenység megélésének öröme. Mindez csak megfelelő csoport légkörben valósulhat meg maradéktalanul.

A pedagógus szerepe. A sikeres játéktevékenység alapja a jó csoportlégkör, ahol a pedagógus és a tanulók figyelnek egymásra. A pedagógus a gyerekek spontán kezdeményezéseire, érdeklődéseikre figyelve támogathatja az egyes gyerekek vagy kiscsoportok olyan játéktevékenységeit, amely modellül szolgálhat a többi gyerek számára.

A tanulók szabadidő-tevékenységeibe bekapcsolódhat a pedagógus is, segítve ezzel, hogy a néhány gyerek által kezdeményezett kisebb játéktevékenység az egész csoportot megérintse. A nevelő bekapcsolódva modellnyújtó társ, mint modellnyújtó aktívan vagy együttérzően, együtt gondolkodó szemlélőként vehet részt a játékban.

A szabadidős tevékenységek során a pedagógus feladata a csoportra hangolt szemlélődés. Miközben beavatkozás nélkül kíséri a spontán folyamatokat, tudnia kell, hogy mikor van szükség a segítségére, irányítására. A nyugodt, elmélyült, színvonalas játékot új kezdeményezéssel nem szabad zavarni. Hagyni kell, hogy egy játék addig élhessen, ameddig a gyerekeknek arra szükségük van. Ehhez biztosítani kell az időt, helyet, eszközöket. Az unatkozó, csellengő gyerekekkel meg kell keresni azt a tevékenységet, ami őket érdekli, amivel szívesen foglalkoznak. Sokszor csak az elindulás, a kiválasztás az, ami egyedül nem megy. Tudatosan kell a játékot megbontó gyerekeket irányítani. Segíteni kell nekik abban, hogy megtalálják helyüket, szerepüket. Szélsőséges esetben, ezek a gyerekek egy időre ki is vonhatók a játékból.

Képességek, melyek fejlődését a játék támogatja. A játék gondolkodási stratégiákat, önismeretet, önszabályozást, együttműködést, barátságot tanít, tehát a kognitív képességeken túl, komplexen fejleszti a tanulók szociális kompetenciáit.
A játék által fejleszthető szociális kompetenciák: önszabályozás: érzelmek kezelése, tekintet másokra, tolerancia; én-hatékonyság: pozitív önértékelés, belső kontroll; kritikai gondolkodás, szabályalkotás, szabálykövetés, kreativitás; társas kompetenciák: empátia, együttműködés, konfliktuskezelés.
Az együttes élmény fejleszti a közösségi szellemet, megteremti az összetartozás, az elfogadottság érzését, és segíti az egyének szocializációját, mindezekkel a csoport egészének működésére is hatással van.

Szabadtéri, szabadtéri mozgásos játék, sport

A kisiskolás korosztály szívesen vesz részt a szabadtéri játékokban, életkorilag fontos nekik a sok mozgás, futás. Náluk nincs szükség komolyabb motivációra, legtöbbször spontán kezdeményezik a játékokat. A felső tagozatos gyerekek már nem mindig motiváltak kellőképpen a szabadtéri játékokra, miközben szervezetüknek éppen annyira van
szükségük a friss levegőre és a mozgásra, mint kisebb társaiknak. Az ő esetükben lényeges, hogy legyenek megfelelő eszközök, ötletek, amelyek a tevékenységet támogatják. Fontos, hogy legyen pingpongasztal, ütő, labda, legalább egy kosárpalánk labdával, legyen labda, pálya, kapu a focihoz, legyen csocsóasztal stb. Ha van értelmes-kedvelt tevékenységre lehetőség, a 10-14 évesek is bekapcsolódnak a játékba.

Szerepjáték – a „mintha” birodalma

A szerepjáték alkotó játék. A valóságot utánzó gyerekjátékban az iskolás korra a cselekvés, majd tárgy dominanciája után kialakul a szerepek döntő fontossága. Ez azonban csak viszonylatban él meg, így szükség van a társakra. Így válik csoportos tevékenységgé a szerepjáték az iskolás korra. A kamaszoknál a történés, egy sors megélése lesz fontosabb a szerepnél. A szerepjátékokban a szereplők verbális úton alakítanak egy közösen elképzelt világot. A szerepjáték résztvevői a történet egy-egy kitalált szereplői, s ezzel a szereppel a gyerekek azonosulnak. A gyerekek a szerepeket egyes szám első személyben adják elő, a beszéden kívül nagy szerepet kap a metakommunikáció és a történések teljes testtel, különböző tárgyakkal történő eljátszása. Az eljátszott történések a játék során alakulnak, fejlődnek, szerepek állandósulnak vagy átalakulnak, a történet végkifejletének létrehozásában minden játékos részt vesz.
A szerepjáték alkotóelemei: a művelet, a szerep és a szabály.
Az iskola tanórán kívüli foglalkozásaiban jelen lehet a közönség nélküli gyermekjáték (képzeleti játék) és a közönség elé vitt színjáték, azaz a dramatikus játék egyaránt. Az előbbi elsősorban a szabad játék sávjában, az utóbbi szervezett foglalkozások keretében valósítható meg.
Olyan iskolai légkört kell teremteni, ami oldott, derűs formában engedi a szerep és képzeleti játékok kibontakozását. A csoportoknak rendelkezniük kell olyan anyag- és eszközkészlettel, amelyekből, amelyekkel a játékhoz kellékek készíthetők.

A szerepjáték fajtái:

6-9 évesek	10-14 évesek
• Spontán játék (képzeleti játék) • Dramatizálás • Színjátszás • Báb	• Drámajáték • Színjátszás • Pantomim • Szimulációs játék

A tevékenység célja, az örömszerzésen, kellemes időtöltésen túl, a világ megismerése a játék által, segítségével. A szerepjátékok során fejlődik a tanulók képzelőereje, önismerete és intelligenciája.
A gyerekeknek biztosítani kell, hogy az életkoruknak megfelelő módon élhessék át és vegyenek részt a szerepjátékokban.

A 6-7 éves korban a szerepjáték végtelen, dramatikus formákat kevésbé betartó. Ebben a korban a játék közvetlen, áttétel nélküli, a gyerek az, amit játszik. Itt a játék utánzás. Az improvizáció teljesen természetes, a beszéd ösztönösen fakad a helyzetből. A játékokra jellemző a végtelen ismétlés.
A 7-8 éveseknél folytatódik a 6-7 évesek improvizációja, de sokkal több témával, a gyerekek saját tapasztalatainak beépítésével. A rögtönzéseknek van kezdete, története és vége.
A dramatikusjátékok célja a 6-9 éves korosztályban az általános készségfejlesztésen túl a személyiség nyitása, a fölös gátlások oldása, a játékbátorság erősítése.

A pubertást megelőzően, 9-10 éves korban átalakul az improvizáció, kialakul a konfliktus követelménye, ami megoldást igényel- a jó győzelmét a rossz felett. Ez tudatos szerkezetűvé teszi a spontán játékot.
Ebben a korban is fontos a jó csoportlégkör, a nyitottság és az alkotási vágy megőrzése. A dramatizálások során figyelmet kell fordítani a társ, a másik gyerek teljesítményének elismerésére. Létre kell hozni olyan helyzeteket, amely fejleszti a tanulók szépség és igazságérzetét. Találkozzanak a tapintat fogalmával és gyakorlatával. Itt már számít a megnyilvánuló ember megértése és szándékának értelmezése.

A 12-14 éves korra erős érzelmi motívumokkal bővül az improvizáció. A becsület, a lovagiasság, az igazság iránti érdeklődésből indul a játék. A pubertásoknak fontos a szatirikus megjelenítés, a testi ügyesség és a vagányabb játék.
A napi életből vett események eljátszásával legyenek képesek a diákok a nagyvonalúságra, a megbocsátásra, tudják saját érzelmi viszonyulásaikat érteni, értelmezni. Ismerkedjenek meg a kompromisszum fogalmával, tapasztalják meg az elfogadást, a vállalást is. A dramatikus játékok feladata, hogy segítsék a pubertások ön- és társelfogadását.

A játékok során biztosítani kell, hogy mindenki részt vehessen a játékban, kapjon szerepet, mindenki érezhesse, hogy elfogadják, nincs megszégyenítés, kicsúfolás, kiközösítés. Ez a kellemes csoportlégkör biztosítását jelenti.

Szabályjáték

Az alkotó szerepjáték összetettebb formájából alakul ki a szabályjáték. Két alkotó eleme: a feladat és a szabály. A játéktevékenység meghatározott eredményre irányul, melyet megszabott feltételek között lehet elérni. Az ilyen gondolkodtató játékok célja, hogy a diákok jól szórakozzanak, miközben gyakorolják, fejlesztik készségeiket.

A szabályjátékok közé sorolhatók a népi játékok. Alaptípusai: énekes-táncos játékok, mondókák, dramatizáló játékok, társas és vetélkedő játékok, mozgásos játékok.

A szabályjátékok példát mutathatnak arra, hogy mi a racionális (ésszerű) viselkedés olyan helyzetekben, ahol minden résztvevő döntéseinek eredményét befolyásolja a többiek lehetséges választása, vagyis a stratégiai problémák elméletét próbálhatják ki általuk a résztvevők.

A szabályjáték új ismeretet, ill. tudást adhat, rendezhet, értelmezhet fogalmi sémákat.

A szabályjátékok lehetőséget adnak a logikai gondolkodás, a memorizálás, a kérdezés, a következtetés, a más nézőpont felvevése, a tervezési stratégiákhoz szükséges ismeretek és más kognitív képességek fejlesztésére.

A szabályjátékok által fejlesztett gondolkodási folyamatok: vizuális és verbális információk elemzése, szabályok alkalmazása, kategorizálás, ellenőrzés és javítás, ötletek, gondolatok kidolgozása, közlése, összehasonlítás, más szempontú gondolkodás, becslés, tippelés, értékelés, utasítások adása és betartása, szükséges információk kiválasztása, logikus gondolkodás, megfigyelés, sorrendezés, stratégiai gondolkodás, az ok, a következmény, a valószínűség megértése, nyelvi kifejezés.

A játékok segítik a gondolkodást gátló jelenségek, az „intelligenciacsapdák”: kapkodás, szűklátókörűség, szétszórtság kiküszöbölését.

Szabályjátékok

6-9 évesek	10-14 évesek
• Népi játékok • Kártyajátékok • Táblajátékok (Scrabble, Kígyók és létrák, sakk típusú, taktikai táblajátékok) • Dominójátékok • Logikai játékok (mátrix játék, geometriai játék, Tangram, rejtvények, fejtörők) • Kooperációs játékok • Kommunikációs játékok • Játékok papírral és ceruzával (amőba, csíráztatás stb.)	• Kártyajátékok • Táblajátékok (Scrabble, Monopoly, sakk típusú, taktikai táblajátékok) • Dominójáték • Logikai játékok (mátrix játék, geometriai játék, Tangram, ördöglakat, rejtvények, fejtörők, térbeli feladványok, dilemmajátékok) • Kooperációs játékok • Kommunikációs játékok (Activity) • Stratégiai szerepjátékok (Carcassone, Alhambra) • Játékok papírral és ceruzával (amőba, csíráztatás stb.)

A szabályjátékok fajtáiktól függően játszhatók egyénileg, párban vagy csoportban, szabadtéren vagy teremben. Lehetnek szabadidős tevékenységek, önálló tanulás után időkitöltők vagy tanórán kívüli foglalkozások.

A szabályjátékok bizonyos részénél egyéni képességek fejlesztéséről van szó, így a játék ezekben az esetekben önálló tevékenységet jelent.

Meg kell találni a *számítógépes játékok helyét*, helyes arányát és erre meg kell tanítani a diákokat.
Szempontok:

- Tudjon minőségi alapon szelektálni a számítógépes játékok között.
- A tanuló legyen képes időkorlátokat betartani és szabni játéktevékenységéhez.
- A játékok fejlesszék a tanulók számítástechnikai tudását, önálló tanulását, gondolkodását.

BÁBJÁTÉK

A bábozás szinte valamennyi kommunikációs forma fejlesztéséhez hozzájárul, nagyfokú képességfejlesztő szerepe van a bábkészítés, szerepjáték által. Segíti a gyermek játékszükségletének kielégítését, reális énképének, önkifejező képességének kialakulását, teljes személyiségének alakítását. Hozzájárul a gyermek beszédének, mozgáskoordinációjának fejlődéséhez, lelki egészségének megőrzéséhez.

Mikor a gyerekek babákkal, állatfigurákkal játszanak, szinte észrevétlenül képezik le a külvilágot, annak szereplőit, saját vágyaikat, gondolataikat, sérelmeiket, indulataikat. Már akkor is színházat játszanak, ők a szereplők, rendezők, történetírók.
A paraván játék közben takarást nyújt, védő hatása miatt feloldódnak a gyerekek gátlásai, és elfojtott vágyaik, ösztöneik is felszínre kerülnek.
Az iskolai bábjáték fontos tevékenység a gyermek teljes személyiségének megismerése és fejlődése szempontjából. Képszerűsége miatt megfelel a gyerekek vizuális beállítottságának, érvényesül dinamikus jellege, mivel cselekménye mozgássorra épül. A bábuk a gyerekek tevékenysége, beszéde által megelevenednek, azonosulni lehet velük, általuk érzelmeket lehet kifejezni. A szereplők előadás közben megtanulnak együttműködni, figyelni egymásra, és örülni egymás sikerének.

Célok és feladatok

- A gyerekek mozgáskoordinációjának fejlesztése, testséma, térérzékelés fejlesztése mozgásfejlesztő gyakorlatokkal.
- A bábjátékban meghatározó animációs (tárgyak megszemélyesítése, jellemmel való felruházása) gondolkodásmód fejlesztése a drámapedagógia eszközeivel.
- A finommotorikus mozgás fejlesztése a kézjátékok, valamint bábkészítés által.
- Rögtönzés, kreatív szövegalkotás fejlesztése.
- Beszédfejlesztés beszédtechnikai gyakorlatokkal és spontán beszéddel.
- Kommunikációs készség fejlesztése, érzelmek megjelenítése bábok segítségével.
- Különböző anyagok tulajdonságainak, és eszközöknek a megismerése bábok és díszlet készítésekor.
- Egyszerű bábok, kellékek készítése utánzással minta és fantázia alapján.
- Ismerkedés a különféle bábtípusokkal.
- A bábelőadás befogadásának tanulása, bábszínház látogatása.
- Kooperáció fejlesztése a tevékenységek során.

- Versek, dalok, rövid mesék előadása egyszerű bábokkal önállóan és csoportban.
- Illem tanítása a szerepjátékok során.
- Esztétikai és erkölcsi értékek iránti fogékonyság kialakítása.

A bábjáték fejlesztésének területei

I. Bábok mozgatása
- Olyan célzott gyakorlatsorok végzése, amelyek a könnyed bábmozgatást segítik elő (nagy és finommozgások – ujj, csukló, kézgyakorlatok…)
- A különböző típusú bábok mozgatásának megismerése, gyakorlása

II. Bábok típusai, tevékenységek

1. osztály	Improvizáció kézzel, egyszerű terménybábok, használati tárgyak, zacskó-, kesztyű-, gyűszű- és ujjbábok	Bábok megismerése, készítése Rögtönzés kézjátékkal, különböző tárgyakkal, bábbal Bábelőadás megtekintése
2. osztály	Bővül a megismert bábtípusok köre – botos- és pálcikás báb, síkbáb	Bábok megismerése, készítése Versek, dalok, mesék, kitalált történetek eljátszása, szerepjáték, improvizáció Bábok kiállítása
3. osztály	Fejbáb, maszk	Bábok megismerése, készítése Mesék dramatizálása, bemutatása csoportban díszletkészítés
4. osztály	Marionett bábok – vezetőpálcás marionett – zsinóros marionett	A már megismert és elkészített bábokból előadás szervezése osztálykeretben A bábok megismerése, Bábelőadás megtekintése

III. Beszédfejlesztés
- beszédgyakorlatok végzése
- improvizációs gyakorlatok
- a „bábos” beszéd tanulása

IV. Színpadtechnika
- paraván és díszletkészítés,
- díszlet- és kellékhasználat

V. Színpadi szereplés, esztétikai élmény befogadása
VI. Dokumentáció készítése rajz, fotó, videó segítségével

Eszközök, technikák

	Eszközök	Technikák
1-2. osztály	Termények (toboz, zöldségek, gyümölcsök, makk, stb) használati tárgyak (szűrőkanál, szita, reszelő stb. fantázia szerint) papírzacskó, kesztyű, gyűszű filc, ragasztó, olló, festék, zsírkréta paraványhoz lécek, vászon bábok tárolásához dobozok mesekönyvek Fakanál, hurkapálca, színes papír, textil, filc, ragasztó, festék, gyurma, fonal, tű, zsírkréta Mesekönyvek, filmek	Nyírás, ragasztás, színezés, rajzolás, hajtogatás, vízfestés ecsettel, ujjal Nyírás, ragasztás, rajzolás, színezés, festés temperával
3-4. osztály	Rajzlap, színes és fehér kartonok, újságpapír, ragasztó, fonal, festék, textil, olló, zsírkréta mesekönyvek, filmek Eddig felhasznált eszközök filmek, könyvek audiovizuális eszközök	Nyírás, ragasztás, rajzolás, színezés, festés Kollázs készítési technikájának megismerése és alkalmazása Eddig elsajátított technikák

Munkaformák
A tevékenységek végezhetők egyéni, páros- és csoportmunkában.

Ajánlott módszerek

Megfigyelés, magyarázat, megbeszélés, vita, szemléltetés, tevékenykedtetés, szimuláció, szerepjáték, előadás

Kooperatív oktatási módszer, projektmódszer

A bábozással és bábkészítéssel való foglalatosság jelentsen kellemes élményt a gyerekeknek. Fontos, hogy a pedagógus ösztönözze, bátorítsa őket e tevékenységükben, adjon lehetőséget önálló gondolataik, ötleteik megvalósításához. Csak akkor lesznek képesek eredményesen alkotni, ha bizalomteli légkör veszi körül őket, ha érzik, hogy szabad tévedniük, amit csinálnak, az jó, és örömet szerez másoknak is. Így válhat a bábjáték prevenciós, gyógyító, léleképítő tevékenységgé.

FONÁS, FONALAZÁS

Célok, feladatok

A tevékenység alapvető célja, hogy ezen ősi technikák megismerésével, a tanulóknak örömmel és lelkesedéssel végezhető, alkotó tevékenységre legyen lehetőségük, úgy hogy közben fejlődjön akaratuk, figyelmük és a tanuláshoz, a logikus gondolkodáshoz szükséges alapkészségeik, kompetenciáik.

A fonaltechnika alkalmazása, a téri irányok gyakorlásán, elmélyítésén (fent, lent, alatta, felette, jobb, bal stb.) túl az írás előkészítésének is fontos eszköze. Ebben a megközelítésben a fonás, fonalazás a kéz, az ujjak tudatosítását, tudatos használatát, a térbeli tájékozódást, az oldaliság (lateralitás dominancia), a szem- kézkoordináció, a sorrendiség (szerialitás), a figyelem és az emlékezet erősödését is segíti.

A fonalazás segítse az ujjakon való biztonságos eligazodás, az ujjak mozgékonyságának fejlesztését („a kéz intelligenciája”). Támogassa a gyerekek átlátó képességének, emlékezetből való felidézésének, folyamatkövetési képességének fejlődését.

A fonás, fonalazás ritmikusan ismétlődő mozdulatok sorából áll, a gyakorlatok alkalmasak arra, hogy a tanulók megtapasztalják a begyakorlás, esetleg a monotónia tűrés és az optimális mozgássor elérésének pozitív hatásait (pl.: a kezdetben szétbomló, egyenetlen fonatból idővel esztétikus, tartós pánt jön létre).

A fonás alapanyagainak megismeréséhez megfogható, érzékszervi tapasztalásra használható mintákat kell használni. A tanulóknak egyénileg legyen módjuk megismerni az alapanyagokat.

Az alapanyagok érzékszervi tapasztalatszerzésen, kísérleteken alapuló vizsgálata során kell a fonalak tulajdonságaival megismertetni a diákokat (szakítószilárdság, darabolhatóság, sodorhatóság).

A tanulóknak, a rajzos folyamatábrán túl, más tanulási technikával is, legyen alkalmuk megismerni a fonalkészítés lépéseit (mese, dramatizálás stb.) Mindez a szókincsbővítés, a kommunikációs készségek fejlesztését is tegye lehetővé (nyűvés, tilolás, gerebenezés stb.).

A foglalkozás feladata, hogy találkozás szinten lehetőségük legyen a tanulóknak a népművészetben, a hagyományokban megjelenő fonótevékenységek megismerésére.

A tevékenységek összeállításánál fontos figyelembe venni az életkori sajátosságokat és az érdeklődést.
A kínált témák, tevékenységek a fokozatosság elvét kövessék.

- Egyszerű fonástól a bonyolult csomózási technikák felé.
- A természetes alapanyagoktól a mesterséges alapanyagok felé.
- Kézzel végzett tevékenységek után a kéziszerszámok használata.
- Egyszerű tárgyak készítésétől (pl.: ostor) az összetettebb, több tevékenységi elemet igénylő tárgyak (pl.: állatfigurák) készítése felé.

A foglalkozás célja, az érdeklődés alapú, öntevékeny, praktikus tevékenységi formák végzése, mely segítheti a szabadidő élvezetes eltöltéséhez szükséges tevékenységek kiválasztását, sikerélmények megélését, sőt esetleg a későbbi pályaorientációt.
Segítse az esztétikai érzék, a kreatív képességek kibontakozását.
A fonási technikák elsajátításán túl, jó, ha a tevékenységnek van egy végső produktuma, egy elkészítendő tárgya (öv, ostor, karkötő, virágtartó stb.). Az egyszerű használati tárgyak készítése során legyen lehetőségük a tanulóknak saját elképzeléseik megvalósításra (fejlessze ez az egyéni kreativitást, a választási, döntési képességet stb.).
A foglalkozás során nincs szükség a hagyományos értelemben vett értékelésre. A pozitív megerősítés segíti a lassabban haladó gyerekeket, erőt és lendületet kaphatnak általa az önálló, akár otthoni gyakorláshoz is.
Fontos a mások munkájának tiszteletben tartásának, elfogadásának megtanulása.
Segítse hozzá a tanulókat az igényes, fegyelmezett, minőségi munkavégzés elsajátításhoz.

Témák és tevékenységek
A foglalkozás alapvetően három célt szolgál: ősi tevékenységi formák, technikák tanítása, érdeklődés alapú tevékenység végzése, örömteli szabadidő eltöltés.
E három cél megvalósításához kínál az életkori sajátosságokat is figyelembe vevő tevékenységeket a tanterv.
A témák, tevékenységek összeállításánál szempont volt, hogy a munkadarabok elkészítése milyen tervezést, előkészítést, anyagokat és eszközöket igényel.
A tevékenységek koncentrikus elrendezésűek. Az életkori sajátosságok, és az érdeklődés figyelembe vételével lehet kiválasztani a megfelelő témát és annak mélységét. A foglalkozások során érdemes differenciáltan átadni az ismereteket.
Célszerű az eszközök rendeltetésszerű, balesetmentes használatának, az egészségügyi szabályoknak (helyes testtartás, jó megvilágítás stb.) a megtanítása is.

6-9 éves	10-14 éves
A fonalak csoportosítása eredetük szerint • Növényi eredetű (len, kender szálaiból, gyapot) • Állati eredetű (gyapjú, bőr, hernyóselyem) • Mesterséges szálak (műanyag pl.: Scoubidou, kreatív műanyag kötözőzsinór)	A fonalak csoportosítása eredetük szerint • Növényi eredetű (len, kender szálaiból, gyapot) • Állati eredetű (gyapjú, bőr, hernyóselyem) • Mesterséges szálak (kevert szálas, műanyag pl.: Scoubidou, kreatív műanyag kötözőzsinór)

A fonallá válás útja • A növényi eredetű fonalak alapanyagának termesztése, betakarítása (Z. Miler-E Petiska: A vakond nadrágja című mese alapján) • Az állati és növényi eredetű anyagok feldolgozási műveleteinek egyszerűsített bemutatása.	A fonallá válás útja • A növényi eredetű fonalak alapanyagának termesztése, betakarítása, • Az állati és növényi eredetű anyagok feldolgozási műveleteinek részletes megismerése. • A selyemhernyó tenyésztése
A fonás története A fonás megjelenése a mindennapokban, mint használati tárgy (ostor, halászháló stb.) és a díszítőművészetekben, népművészetben • Egyszerű példák tanulmányozása.	A fonás története A fonás megjelenése a mindennapokban és a díszítőművészetekben, népművészetben • A fonás történetének koronkénti megismerése • Fonás a használati eszközökben • Fonás a népművészetben (öltözködés, hajviselet, lakásdíszítés stb.)
Egyszerű fonási technikák megismerése, a fonal alakítása • hurkolás, kötözés, csomózás, • sodrás, gombolyítás • masnikötés • pompon készítés • fonaljátékok játszása	–
Különböző kézi fonási technikák • Laposfonás (egyes, kettes, hármas, négyes fonás) • Térbeli fonások (három szálas fonás, füge fonás) • Makramé (laposfonás, spirál, váltóhurok)	Különböző kézi fonási technikák • Laposfonás (egyes, kettes, hármas, négyes fonás) • Térbeli fonások (három szálas, csavart 3, 4 szálas, Takács-csomózás, hengerfonás, Kvadrát fonás, 6 szálas tégla fonás) • Makramé (spirál, váltóhurok, váltó laposcsomó, ferde irányú sorcsomó) • Hálókötés • Különböző színű fonalak tudatos variálása, minta fonási szándékkal
Fonás kézi eszközökkel • karmocska, körmönfonás	Fonás kézi eszközökkel • karmocska, körmönfonás • 9 lyukú sámán-szövőfa
Fonás speciális alapanyagokkal • bőr • virágok, egyéb növények	Fonás speciális alapanyagokkal • bőr • lószőr

Játék a fonallal • Bojtok, bojtbabák • Pomponból állatok készítése • Hukapántból csiga készítése • Népi játékszerek készítése	Játék a fonallal • Népi játékszerek készítése • Sámánkötél készítése • Állatfigurák készítése Scoubidou-val
Használati tárgyak készítése • Öv • Karkötő • Ostor • Könyvjelző	Használati tárgyak készítése • Öv, táskapánt, hajpánt • Karkötő, nyaklánc • Telefon- és táskadíszek • Ostor • Virágtartó készítése makramé technikával • Kosárlabda háló • Faliújság hálókötéssel (csipesszel lehet rárakni az egyéb gyerek munkákat)
Hajfonatok készítése	Hajfonatok, frizurák készítése

Ajánlott módszerek

Az ujjak fejlesztése, ügyesítése fonaltechnikák által, az első osztályban hangsúlyos tevékenység, hiszen az írás előkészítésének egyik formája lehet. A nagyobb diákoknál a gyakorlatok bonyolultsága lehet a szempont. Itt az összetettebb feladatok megoldására lehet fókuszálni.

A foglalkozások osztály, napközis csoport szinten és vegyes korosztályú, érdeklődési alapú csoportokban is szervezhetőek. Fontos szerepet kap a differenciálás és a választási lehetőségek biztosítása.

A fonás, fonalazás csoportban végzett tevékenység, mégis inkább önálló alkotásról van szó. Az elkészített produktumok általában egyénileg, esetleg párban, nagyon ritkán csoportban készülnek. Ehhez fontos a megfelelő környezet biztosítása (elegendő tér, világítás, egyéni segítségnyújtás lehetősége, bizalomteli, támogató légkör stb.).

Az új fonási technika tanulása során fontos az utánzás szerepe. Először a pedagógus mutatja be lassú kézmozgással, verbálisan támogatva a lépéseket, miközben a tanulók figyelik azt, majd lassan utánozhatják a tanár mozgását. Ha egy gyerek elsajátított egy technikát, a gyakorlás során segíthet a társainak, így az ismeretek nem csak a tanártól származhatnak. A páros munka alkalmas arra, hogy megakadás esetén ne kelljen sok időt a segítségre várni, a magyarázat, bemutatás közben a segítő diák számára kiderülhet, hogy minden lépést megértett-e, tudja-e a gyakorlatban alkalmazni azokat.

Az egyes lépések elsajátításánál vannak gyerekek, akiknek gondot okoz, ha szembefordulva látja a kézmozgásokat. Érdemes ezért a gyerekeknek félig háttal, felnyújtott karral, a nekik megegyező oldalon mutatni a műveleteket. Lehet a gyerekek mellé is állni vagy ülni, lényeg az irányok azonossága.

A pedagógus feladata nyomon követni, hogy minden diák elsajátítsa a tanulandó technikát.

A 6-9 éves korosztályban, de főleg az első osztályosoknál gyorsíthatja az elsajátítást, ha egy-egy történet, mese kapcsolódik a mozgáselemekhez. Segíthet a rím, a ritmus, a mondóka.

A nagyobb tanulók már nem igénylik ezt a támogatást, náluk a pontos, világos bemutatáson van a hangsúly a tanulás fázisában.

A munka kezdetén figyelni kell a csomókötésre, a megfelelő rögzítésre, a szálak elrendezésére. Csak ezután kezdődhet az érdemi munka. Az alkotás folyamatában figyelni kell a szállak sorrendjére, a munkavégzés irányára (gyakori a balról jobbra, fentről lefele irány használata).
A foglalkozásokon konkrét céllal is készülhetnek a tárgyak. Lehet ajándék valamilyen jeles alkalomra (karácsony, születésnap stb.), saját dísz, de az iskolai életet színesítő dekoráció is (pl.: farsangi dekoráció).

Eszközök
A foglalkozások eszközszükséglete nem nagy. Különböző alapanyagú, minőségű, színű fonalakra és kéziszerszámokra (pl.: karmocska) van szükség.
Az alapeszközökhöz tartozik az olló, a rögzítést segítő kampók, gyűrűk, a kemény kartonból vagy fából készített sablonok.
Az alapanyagok beszerzésénél megoldás lehet a gyűjtés (pl.: otthonról, ismerősöktől begyűjtött maradék fonalak).
A kéziszerszámok elkészíthetők technikaórán vagy barkácsolásra nyitott szülők révén.
A élvezetes, színvonalas munkavégzéshez, az örömteli játékhoz, nem mindegy a fonal minősége. A kiválasztott fonal lehet pamut vagy műszálas zsinór is, lényeg, hogy ne legyen túl merev, de túl nyúlós sem. A fonal vastagságát mindig az elkészítendő tárgy és az alkalmazott technika határozza meg. Az alaptechnikákhoz általában a 3 mm körátmérőjű fonalak a legalkalmasabbak. A fonal színei tetszőlegesek lehetnek, esztétikai szempontok alapján érdemes mindig választani. A melírozott vagy szivárványszínűre festett fonal, illetve a különböző színű fonalak együttes használata amellett, hogy közel áll a gyerekek színvilágához, megkönnyítheti a segítségadás módját is (pl.: Ahol kék, ott fogd meg a fonalat!).
A pamutfonalak végét érdemes összecsomózni, a műszálas fonalak végét forrasztani pl.: gyertyával, így könnyebb a használatuk (nehezebben sodródnak szét és kevésbé akadnak meg).

ORIGAMI
a papírhajtogatás, mint művészi tevékenység

Célok, feladatok
A papírhatogatás tanórán kívüli foglalkozásainak célja, hogy a gyerekek szabadon választott szervezeti formában, aktív cselekvési lehetőségek megélése által találhassanak maguknak szabadidős elfoglaltságot úgy, hogy az érdeklődésüknek, egyéni fejlődési ütemüknek megfelelő tevékenységekbe rejtve fejlődhessenek készségeik, képességeik, kompetenciáik.
Az origami célja a játék, a művészet és a kézügyesség komplex fejlesztése.
A papírhajtogatás során a szem, az agy és az ujjak egyszerre történő mozgatásáról van szó. Ezért alkalmas ez a technika a szem-kéz koordináció, a finommotorika és az agy együttes fejlesztésére.
Az origami tevékenysége fejlessze az összerendezett kéz- és ujjmozgást, a ceruzafogást.
A foglalkozások megfelelő tervezésével, vezetésével megvalósítható a differenciált képességfejlesztés, a tehetséggondozás és a hátránykompenzáció egyaránt.
Fontos a minőségi szabadidő eltöltés igényének kialakítása, az érdeklődésen alapuló tevékenységvégzés által. Ezt támogatja az önálló tanulói tevékenységek és a választási lehetőségek biztosítása.
A modellek sikeres elkészítéséhez koncentrálásra, kitartásra, pontosságra, ábraolvasásra, a kezek tudatos irányítására van szükség.

A foglalkozások feladata a fegyelmezett munkavégzés, az önfegyelem, az önbizalom erősítésén túl, a pontosság, az ötletesség, a rugalmasság fejlesztése mellett, a kódolási, dekódolási képesség alakítása, az alkotási öröm megélhetés.
A foglalkozások során, az elkészült munkák bemutatásával fejleszthető a saját és mások munkáinak reális megítélésének képessége.
A papírhajtogatás tevékenysége fejlessze a téri tájékozódást (alatta, felette, előtte stb.), bővítse a szókincset (átló, négyzet, háromszög, rombusz, vízszintes, függőleges stb.).
Az origami önálló készítése segíti a pontos ábraolvasás képességének fejlődését.

Témák, tevékenységek
Az origami tanórán kívüli foglalkozás keretében történő tanítása nincs évfolyamhoz, tudásszinthez, előzetes tapasztalatokhoz kötve. Bármelyik évfolyamon beilleszthető a tevékenységek sorába. Szervezhető osztály, évfolyam, csoport szinten, de lehet választható szakkör vegyes korosztályú, összevont tanulócsoport számára. Időtartamát tekintve lehet néhány hetes, egy féléves program, de lehet egy teljes tanévet átfogó, esetleg az iskola életében folyamatosan működő szakkör is. Éltetője, sikerességének titka az önkéntesség.
Mivel nincs évfolyamhoz kötve a foglalkozás elkezdése, így a témák és tevékenységek leírását sem lehet évfolyam formában megadni. Az, hogy ki milyen szintre jut a papírhajtogatás művészetében az elsősorban a gyakorlási alkalmak számától, az érdeklődéstől és kitartástól függ. Kevésbé befolyásolja ezt az életkor, de a fejlettségre, az életkori sajátosságokra mindig tekintettel kell lenni. Van, ahol már óvodában alkalmazzák ezt a tevékenységet.
A feldolgozás során bizonyos életkori sajátosságok (kézügyesség, gondolkodási műveletek fejlettségi szintje stb.) figyelembe vételén túl, a fokozatosság elvének betartására kell figyelni. Az egyszerű alaphajtogatásoktól kell a bonyolultabb modellek készítése felé haladni.
Az első időkben a pedagógus által bemutatott hajtogatási lépések leutánzásával készítik el a modelleket a diákok.
Az alaphajtogatások, jelölések megismerése után tudják a tanulók a modellkészítési rajzok alapján elkészíteni a tárgyakat. A legnehezebb feladat a saját modell alkotása, illetve a speciális technikák alkalmazásával történő tárgykészítés, ezekre igazából a felső tagozaton képesek a tanulók.
Az azonos alaphajtásokat sokszor a szakirodalom különböző módon nevezi. Fontos, hogy a foglalkozásokon az elnevezés egységes és állandó legyen.

Ajánlott tevékenységek:
- Előkészítő gyakorlatok (a téri tájékozódás gyakorlása játékok segítségével: előtte, mögötte, alul, felül, jobbra, balra stb.).
- Alaphajtások megismerése tanári bemutatással, utánzással (vízszintes és függőleges hajtások, átlós hajtások).
- Alapformák, elnevezések megismerése tanári bemutatással, utánzással (zsebkendő hajtás, szalvéta hajtás, boríték hajtás, tölcsér- vagy papírsárkány hajtás, sátor hajtás, batyu hajtás).
- Jelölések megismerése (hajtás előre, hajtás hátra, jelölő hajtás előre majd vissza, a papír megfordítása, nagyított rajz, a papír behorpasztása, a papír jelzésig bevágása, pliszéhajtás, lapító hajtás, beső/külső zsugorhajtás).
- A hajtogatási technika elemeinek elsajátítása gyakorlás segítségével (hajtás, simítás, élezés, átlók, felezők hajtogatása).
- Ábraolvasás (egyszerűsített folyamatábrák olvasása tanári segítséggel majd önállóan).
- Az origami szakirodalom megismerése.
- Az origami történetének a megismerése.
- A papírfajták megismerése, vizsgálata.
- A papír előkészítése, méretre vágása.

- Hajtogatások négyzetekből kezdőknek tanári bemutatással, utánzással-tárgykészítés (sótartó, csipogó, házikó, malac, ajándékdoboez, nyuszi, bárka, Télapó stb.).
- Hajtogatások négyzetekből haladóknak tanári bemutatással vagy ábraolvasással- tárgykészítés (Csikóhal, denevér, éjjeli lepke, kabóca, hattyú, elefánt, gorilla, kenguru, rák, szarvasbogár stb.).
- Hajtogatás téglalapból kezdőknek tanári bemutatással, utánzással- tárgykészítés (repülőgép, pukkantó stb.).
- Hajtogatás téglalapból haladóknak tanári bemutatással vagy ábraolvasással- tárgykészítés (vadászrepülő, kígyó, egér, kínai sárkány stb.).
- Hajtogatás háromszögből tanári bemutatással vagy ábraolvasással- tárgykészítés (szöcske, denevér, languszta, kakas, kacsa stb.) .
- Tematikus foglalkozások- tárgykészítés (állatfigurák, Origami az ősvilágban-dínók, repülők és egyéb repülő szerkezetek stb.).
- Bekapcsolódás az iskola, az osztály életébe- tárgykészítés (terem dekorációk, ajándékok stb. készítése).
- Speciális technikák: csík hajtogatás, GHian-Zhi / Ezer-papír, teatasak -hajtogatás, háromdimenziós origami.
- Origami tervezése, készítése saját ötlet alapján.

Ajánlott módszerek

A kényelmes munkához tiszta kézre, jó megvilágításra van szükség. Fontos sima felületű asztalt választani, ahol a kéz és a könyök jól megtámasztható. A nyugodt, koncentrálásra alkalmas légkör megteremtése is nélkülözhetetlen.

Be kell tartani a fokozatosságot: az egyszerű hajtogatástól kell haladni a bonyolult felé.
A bonyolult hajtogatásnál különösen fontos a jó minőségű origamipapír.
A foglalkozás elején a pedagógus mutatja be az alaptevékenységeket, az elnevezéseket, az alaphajtásokat, az egyszerű modellek elkészítést. Az elsősök, másodikosok könnyebben megjegyzik az alaphajtásokat, ha nevük valamilyen mozgásformához kapcsolódik (pl.: tölcsérhajtásnál aki elkészült, „fagyit nyalogathat” stb.)
A pedagógus először bemutatja a kész modellt, majd lépésenként az elkészítés menetét, a tanulók utánzással másolják a lépéseket. Fontos, hogy a tanár lassan, lépésenként, minden tanuló által jól láthatóan mutassa be a hajtásokat. Minden lépés után addig kell várni a következő lépés bemutatásával, amíg az összes gyerek meg nem hajtja az adott fázist. Ebben a már elkészült gyerekek is segíthetnek lassabban haladó társaiknak. A különböző műveletek gyakran ismétlődnek, ezeket hamar be lehet gyakorolni.
A tökéletes modell elkészítéséhez koncentrálni kell a csúcsokra és, hogy az oldalak/szélek mindig fedjék egymást. A pontos hajtáshoz hozzátartozik az is, hogy a hajtások elég élesek legyenek. A hüvelykujj körmével kell erősen végighúzni a papírt.
A legtöbb figurát négyzet alakú papírból kell hajtogatni. Ahhoz hogy a végén tökéletesen sikerüljön a figura, a papírt nagyon pontosan kell négyzetre vágni (az oldalhosszak megegyeznek, a szögek pontosan derékszöget zárnak).

Az alaphajtások, formák, jelölések elsajátítása után, a tanulók önállóan is készíthetnek modelleket origami könyvek, internetes letöltések segítségével. Ennek lépései:

- Az elkészítendő modell kiválasztása.
- A modellhez tartozó teljes ábrasor végignézése, a lépések értelmezése.
- Hajtogatás lépésenként a rajzos utasításoknak megfelelően. Itt egyszerre két ábrát érdemes megfigyelni, mert ami az elsőn csak jelölve van, az a következőn már elkészítve látható.

Az elkészült tárgyaknak funkciójuk is lehet. Készülhetnek ajándék, modellezés, dekorálás, tárolás vagy játék céljából. (Pl.: hajtogatott repülőmodellekkel lehet távdobászatot, pontgyűjtő játékot rendezni. Lehet kérdés, hogy kinek van legtovább a levegőben a repülője, vagy kinek megy legmesszebb?)

A papírhajtogatás során nincs jó vagy rossz megoldás. Minden munka értékelendő, függetlenül az elkészült tárgy esztétikumától. Magán a tevékenységen van a hangsúly és nem a minőségen. A kitartó gyakorlás mindig az egyre pontosabban és szebben elkészített modellekhez vezet. A pedagógus feladata, hogy mindig inspiráló, biztató, elismerő, magával ragadó legyen és megteremtse testi-lelki értelemben a biztonságos csoportlégkört.

Eszközök, anyagok

A papír minősége nagyon fontos tényező. Az origamipapírnak vékonynak, tömörnek és megfelelő színűnek kell lennie. Lényeges, hogy ne nyúljon semmilyen irányba. A kereskedelemben kapható kifejezetten ehhez a tevékenységhez gyártott papír. A vékonyabb géppapír is alkalmas lehet erre a célra, pontos méretre vágás után. Szintén alkalmas lehet az egy oldalán mintás csomagolópapír, az írólap vagy különlegesebb modellekhez a pauszpapír vagy az alufólia. Ez utóbbiak biztos technikát igényelnek, ezért ezek az alapanyagok inkább nagyobb gyerekeknek ajánlhatók.

A foglalkozások megtartásához, a modellek kiválasztásához számtalan könyv található a könyvesboltokban, de egészen biztos, hogy az iskolai könyvtárban is.

MANDALAKÉSZÍTÉS

Célok és feladatok

A mandalakészítő tevékenység célja a tanórán kívüli tevékenységekben a képességek fejlesztése, a szellemi, lelki tulajdonságok gyarapítása, az esztétikai fogékonyság, a fantázia, az érzékenység fokozása. A "kéz intelligenciájának" működtetése, a manuális készség életkornak megfelelő módon történő fejlesztése.

A művészi önkifejezés, az alkotás és az azt kísérő elmélyedés megélésének biztosítása.

A saját kreatív teljesítmény másokéhoz való viszonyítás készségének fejlesztése.

A tevékenység feladata, hogy segítse a tanulók érzelmi gazdagodását, az empátia, az intuíció fejlődését, az önálló ízlés, belső igényesség, szabad választás képességének kialakulását, az önreflexió, az önismeret kialakulása révén a céltudatos önszabályozást.

A tevékenységek során cél a tervezés, konstruálás, kézügyesség fejlesztése. Fontos a folyamatot kísérő alkotási öröm megéletése és az elkészült produktumok bemutatása, elismerése. Az elismerés megerősítés célú, így nincs rosszul elkészített alkotás, csúnya mű.

Az alkotási folyamatok során különböző alapanyagokkal (természetes alapanyagok, mesterséges anyagok) ismerkedhetnek meg a tanulók. A foglalkozás feladata az anyagok megismerése, értő, biztonságos és kritikus használata (pl.: egy termés mandalát lehullott termésekből és nem az élő növényekről leszedettekből készítünk). Az anyagok és eredetük ismerete segítheti a környezettudatos magatartás, a helyes döntések és szokások kialakulását.
A foglalkozások során mindig biztosítani kell a differenciált tevékenységválasztási lehetőséget.
A mandalák egyszerű kikapcsolódási céllal, tanítási céllal vagy közösségépítő céllal is készíthetők. Fontos előre meghatározni a szándékot.

Témák, tevékenységek
A tantervben nem évfolyamonként lebontva fogalmazódnak meg az ajánlott témák, tevékenységek, hanem nagyobb korszakokban. Mivel a tevékenység elkezdése nincs évfolyamhoz, korcsoporthoz kötve, a feldolgozandó témák, tevékenységek a táblázatban koncentrikusan jelennek meg, ha egy csoportnak több tanévet is átölelő folyamata van, a már elsajátított tudáselemeket nem kell újra tanulni, arra építve lehet bővíteni azt. Vegyes korcsoportú foglalkozásokon életkor, érdeklődés alapján lehet differenciálni a feldolgozás mélységének tekintetében.

6-9 éves	10-14 éves
Mi a mandala? A mandala fogalmának egyszerűsített értelmezése *(megbeszélés, bemutatás)*	Mi a mandala? A mandala fogalmának tágabb értelmezése *(megbeszélés, bemutatás)*
A mandalakészítés menete A mandalakészítés lépéseinek életkornak megfelelő szintű megismerése, elsajátítása. *(Bemutatás, gyakorlati alkalmazás)*	A mandalakészítés menete A mandalakészítés lépéseinek megismerése, elsajátítása. *(Bemutatás, gyakorlati alkalmazás)*
Mandalák készítése *(alkotó alkalmazás)*	Mandalák készítése *(alkotó alkalmazás)*
A mandala motívum megjelenése a különböző korokban, kultúrákban • Barlangrajzok (Lascaux-barlang) • Inka-maja naptárak	A mandala motívum megjelenése a különböző korokban, kultúrákban • Barlangrajzok (Lascaux-barlang) • Inka-maja naptárak • Kelta csigavonalas motívumok • Buddhista tankák és sztúpák stb.
Mandala a népművészetben, a természetben • népi motívumok • gyermekjátékok • termések, fa mintázata stb. (pörgős szoknya, margaréta, hópehely stb.)	Mandala a népművészetben, a természetben • mezopotámiai minták • egyiptomi falfestmények • termések, fa mintázata stb.

Mandala motívum a művészetekben	Mandala motívum a művészetekben • Festők és festmények (pl.: Hunderwasser, M. C. Escher) • Gótikus katedrálisok rózsaablakai • Reneszánsz templomok kupolái stb.
Színezési technikák • Színes grafitceruza • Filctoll • Viaszkréta • Zsírkréta A színezés technikájának megismerése, az egyenletes lefedés módja, színező eszközök helyes használata. *(Bemutatás, gyakorlati alkalmazás)*	Színezési technikák • Színes grafitceruza • Filctoll • Viaszkréta • Pasztellkréta • Golyóstoll • Akvarellkréta A színezés technikájának megismerése, az egyenletes lefedés, színek, színátmenetek, kontúrvonalak, kontraszt, színező eszközök helyes használata. *(Bemutatás, gyakorlati alkalmazás)*
Festési technikák • Tempera • akvarell A megfelelő papír kiválasztása, az ecset használatának technikája. *(Bemutatás, gyakorlati alkalmazás)*	Festési technikák • Tempera • akvarell • Akril • Tus • Üvegfesték • Kerámia- és porcelán festék Az alapanyagok megfelelő használata, a festékfajtákból adódó javítási technikák. *(Bemutatás, gyakorlati alkalmazás)*
Különleges technikák • termések • kollázs, decoupage, ragasztás *(Bemutatás, gyakorlati alkalmazás)*	Különleges technikák • termések • kollázs, decoupage, ragasztás • selyemfestés • lehúzható üvegmatricák • mozaik • homok, kavics • gyöngyfűzés *(Bemutatás, gyakorlati alkalmazás)*

A mandala szimbólumai • Számok • Formák • Színek Néhány jellegzetes mandala szimbólum megismerése	A mandala szimbólumai • Számok • Formák • Színek A jellegzetes mandala szimbólumok megismerése, jelentésük értelmezés
Különleges mandalák • Termés mandalák • Mandala társasjátékok Különleges mandalák megismerése, egyszerű kivitelezése *(Bemutatás, készítés)*	Különleges mandalák • Termés mandalák • Mandala társasjátékok • Saláta mandala • A mandala motívum alkalmazása hétköznapi helyzetekben (pl.: terítés) Különleges mandalák megismerése, készítése, tervezése *(Bemutatás, készítés)*
	Nagyítási, másolási módszerek, előrajzolás • fénymásolás • kivetítés • raszterezés A felmerülő első elképzelések, ötletek alapján kiválasztás, tervezés, kivitelezés.
	Mandalák tervezés, készítés A másolt, színezett, készített mandalák tapasztalataira építve, annak alkotó alkalmazásaként, saját mandala tervezése, készítése egyszerű eszközökkel. Mandala körzővel, vonalzóval, ceruzával
	Mandala és geometria – minták geomteriája, mandala és a szimmetria, mandala és a sorozat, ciklikusság, tükrösség, tükörkép, tükrözés

Ajánlott módszerek

Az alkotás lehet egyedül vagy közösen végzett tevékenység. A foglalkozások szervezhetők osztály, évfolyam szerint vagy vegyes korcsoportban.
A foglalkozásokon megfelelő körülményeket kell teremteni:

- Nyugodt légkör megteremtése a munkához.
- Világos, jó levegőjű terem, megfelelő asztalok és székek biztosítása.
- Halk, relaxációt támogató zene, esetleg mese hallgatása.
- Az elmélyült, nyugodt munkához szüksége idő biztosítása.

A kész művek kirakhatók, hazavihetők vagy elajándékozhatók.

A munka menete:
- Előkészítés: A környezet elrendezése, a minták, eszközök kiválasztása.
- Önálló tevékenység: Önálló, elmélyült alkotás.
- Lezárás: A munkák bemutatása, pozitívumainak kiemelése.

A foglalkozások elején aktív szerep jut a pedagógusnak. Az elmélyült munkához szükséges nyugodt légkör megteremtése, a kreativitás előhívása, a tanulók aktuális motiválása után, a foglalkozás témájának megbeszélése, minták, megvalósított variációk bemutatása a feladata. A foglalkozás elején lehet a munka menetét megbeszélni, új technikákat bemutatni. (ilyen lehet: a választás előtt tanulmányozni kell a mintákat és csak azután dönteni, a színezés iránya mindig kintről befelé halad, festési, színezési technikák stb.)
Amikor már mindenki kiválasztotta az aktuális tevékenységét, a diákokat hagyni kell, hogy önállóan dolgozzanak. Csak akkor lehet beavatkozni a folyamatba, ha a tanuló kér segítséget. Fontos, hogy csak irányt mutasson a pedagógus, és hagyja, hogy a konkrét megoldást a tanuló találja/válassza ki.

Anyagok, eszközök
A tevékenységhez nincs ajánlott tankönyv. A feldolgozáshoz javasolható források léteznek, melyek egy része az iskola könyvtárában, szertáraiban megtalálhatók.
A mandala-készítéshez színező eszközökre (színes ceruzák, filctollak, kréták, festékek stb.), papírra és másolható mintákra van alapvetően szükség.

FAFARAGÁS

A legszembeötlőbb, s talán legszebb, ami a gyermekben általános iskolás éveiben lejátszódik, az a növekedés. Növekedés testben, de szellemben és lélekben is. A végtagok erőteljes növekedése és nyúlása – legmarkánsabban a 12-15 éves korban – világossá teszi, hogy a kezek tevékenységet igényelnek. A fa az élet, a növekedés szimbóluma, s ha a gyerek fával dolgozik, akkor az erőteljesen felnövekvő találkozik az élve növekvővel. Legyen bármilyen fa, amit a gyermek kezébe vesz, az eleven, de türelmes társa lesz, kihívó és kemény ellenfele, csodálatra és alázatra indító nevelője, amellyel kapcsolatot találhat, önismeretet nyerhet, amit becsülni, sőt szeretni tud.

Célok és feladatok
A fafaragás célja, hogy a gyermek érdeklődésének és egyéni fejlődésének megfelelő ütemben, önálló alkotómunkában során fejlessze akaratát, és a különböző tantárgyakban (természetismeret, fizika, matematika, rajz) elsajátított ismereteket tapasztalat útján átélje, a tanultakat gyakorlatban is felhasználja.

A fafaragás közben a kezek aszimmetrikus tevékenységet végeznek: az egyik visszatart, a másik nyom, tol, mozgat. A gyermek összeköti magát ezzel a folyamattal, s a rengeteg, egymást követő, ismételt vágásban növekszik akarata.

A famunkák elkészítéséhez biztos eszközhasználatra, fokozott kitartásra, elmélyülésre, pontosságra, figyelemre van szükség, hiszen semelyik anyag, amivel a gyermeknek dolga van, nem túl kemény, s nem követel túl nagy erőfeszítést a formáláshoz.
A tevékenység célja a fegyelmezett munkavégzés, önfegyelem, másokra való figyelem fejlesztése, az önálló alkotómunka örömének átélése.

A fafaragás fejleszti a téri tájékozódást, a kint és bent átélését, meglátását, megformálását azáltal, hogy megtanulják a külső és belső formákat megfelelő módon kidolgozni.

A fával való munkák során a tanulók közelebb kerülnek a természethez, megtanulják felismerni a fákat levelükről, termésükről, alakjukról, s amikkel már dolguk volt, azokat színükről, illatukról is.

Megismerik a különböző famegmunkálási technikákat (baltázás, vésés, gyalulás, fűrészelés, vágás, reszelés, csiszolás, kézzel faragás), jártasságot szereznek és ezek felhasználásával tárgyakat készítenek.
Fontos sajátmunkájuk és mások munkájának elismerése, megbecsülése, valamint annak a felismerése, hogy a tanuló megélje, saját és környezete kialakításához, saját keze munkájával is hozzájárulhat.

Ajánlott tevékenységek
Az 1-3. évfolyamon a gyerekek kialakulatlan csontrendszere miatt a fafaragás előkészítése, a természet és a természeti törvények megismerése iránti vágy kibontása a cél egyszerű kézműves munkák elkészítése alapján. A munkák során más anyagokat (például textilt, fonalat, gyapjút) is felhasználhatnak.
A szabályszerű fafaragás s elkezdésére a tizenkettedik életévben (6. osztály) érik meg igazán a gyerek. Fontos azonban, hogy itt sem szabad semmit elhamarkodni, mert hiába mondható a csontrendszer kialakultnak, a végtagokban, a kezekben a csuklócsontok és az ujjak még a tizenötödik életévig őriznek magukban valamennyit a gyermekiből, és csak ezután lesznek teljesen kialakultak, megszilárdultak.

6-9 évesek

A gyerekek természetben talált gallyakkal, faágakkal, termésekkel dolgozzanak. Kevés és egyszerű megmunkálást igénylő, már szinte „kész” fákat gyűjtsenek, amelyeket csak fűrészelni, kézi fúróval fúrni, csiszolni, a tanár segítségével hasítani kell.

Ajánlott munkák
- ágakból összekötözött tutaj;
- állat és emberfigurák összerakása gesztenyéből;
- fa kötőtű csiszolás;
- göcsörtös ágacskák alakítása, melyekben meseszerű lények bújnak meg;
- házikó formájú rönkök megformálása más anyagok felhasználásával is, hogy előbukkanjon az igazi kunyhó

10-14 évesek

A faragókés használatát kizárólag puha fákon vezessük be (hárs, nyárfa, fűzfa, fenyő). Egyszerű használható tárgyakat, játékokat készíthetnek akár keményebb fákból is, amennyiben csak fűrészelni, fúrni, csiszolni kell.

Ajánlott munkák

- körhinta, karácsonyfa egy darabjából dióhéj ülésekkel;
- habverő – szintén a karácsonyfa egy darabjából;
- kötélhágcsó fokai;
- gólyaláb;
- dobókocka, játékbábuk;
- fahasítás és darabolás tűzifa és gyújtós előkészítésekor.

Első lépésként egyszerű használati tárgyakat készítünk, főleg puhább fából.

A gyerekek kezdjék megélni a fa megmunkálás optimális sorrendjét, mindent , amit elejétől a végéig maguk végeznek:

- a fa hasítása, majd kellő méretre fűrészelése;
- nagyolás könnyű baltával;
- végső forma kialakítása faragókéssel, vésővel, ráspolygyaluval;
- csiszolás;
- felületkezelés.

A legalapvetőbb kézi famegmunkáló szerszámokkal való találkozás, valamint azok biztonságos és egyre hatékonyabb használatának elsajátítása a cél (ágfűrész, kisbalta, faragókés, véső, ráspoly, ráspolygyalu, csiszolópapírok). A készülő munkadaraboknál fokozott hangsúlyt kap a szép, igényes kidolgozottság mellett a használhatóság.

Ajánlott munkák

- konyhai falapát;
- konyhai fakanál (esetleg merőkanál bográcsba, szaunába);
- papírvágókés, vajazókés;
- fagombok;
- pörgettyűk, egyéb kicsi, egyszerű játékok.

A későbbiekben nagyobb hangsúlyt kap a favéső használata és az azzal való vájás. Megjelennek keményebb fák, a munkák összetettebbek, hosszabbak, több kitartást igényelnek.

A fizika órán megismert mechanikát a gyakorlatban is ki lehet próbálni. Például az ingát, a csuklókart, a mérleghintát és az emelőrudat, daruk, malmok, propellerek készítésére használjuk fel.

Ajánlott munkák

- különböző méretű, formájú fatálak;
- kisebb-nagyobb hajók vájása kettéhasított rönkfából;
- kisház ablakokkal, rászerelt, működő ajtókkal, vájt belső térrel;
- mozgatható játékok (például kopácsoló harkály, kerekeken húzható totyogó kacsa).

A tapasztaltabb *tanulók számára, akik éveken át tanultak fafaragást, a kialakult készségek birtokában a hangsúly eltolódik az önállóság felé. A faanyagok immár jórészt keményfák.*

Ajánlott munkák

- gyertyatartó;
- „szobrászbunkó” amely a műhely szerszámai közt marad;
- szabadon választott önálló munkák (fedeles dobozka, diótörő);
- iskolai munkák a folyosók, osztálytermek számára (farönkből ülőke, osztálytermek fölé „névtábla”);
- csoportos munkával több pallóból összeállított nagyméretű dombormű faragása a közösségi terek díszítésére.

Ajánlott módszerek

A foglalkozások szervezésénél fontos, hogy a résztvevő tanulók hasonló korúak legyenek, s számuk ne haladja meg a 15-17 főt. A tanár által bemutatott technikák így körbeállhatók, megfigyelhetők, az eszközigény is kisebb.

A tanár mutassa be a szükséges munkalépéseket, hívja fel a figyelmet arra, hogy mire kell ügyelni, (például ha ellenkező szálirányból faragok, hasad a fa), mire kell vigyázni (biztonságos szerszámhasználat feltételei).

A tanár éljen együtt a faragás hangulatával, legyen a gyerekek között, a technikák, lépések közös bemutatásán túl egyénileg is finomítsa mozdulataikat. Saját munkájával adjon lehetőséget a „szakma fortélyainak” ellesésére.

Fontos, hogy legyenek olyan első munkák, amikor minden tanuló ugyanazt a témát csinálja (például egy falapátot), és a tanár pontról pontra bemutatja az egymást követő lépéseket. Később, ha a fa természetében, formálásában jártasabbak, akkor előtérbe kerülhetnek az egyéni választások, ötletek.

Ha a gyermekek készülő munkái nem előrajzoltak, úgy jobban rákényszerülnek, hogy a vágások, mozdulatok hatását figyelemmel kísérjék. A önállóan kell a munkafolyamatban megtalálniuk a formát, magából a folyamatból kell felfedezniük a lehetőségeket.

A gyerekek különböznek erőben, ügyességben, szorgalomban. A tanár feladata felmérni, hol kell több segítséget nyújtania vagy jobban motiválnia, újabb feladatot kitalálnia.

Be kell tartani az életkorok és a technikai tudás által meghatározott fokozatosságot.

Fel kell hívni a figyelmet a szerszámok helyes használatára, fogására, veszélyeire, valamint ügyelni kell a rend fenntartására.

Eszközök
A különböző keménységű fák megmunkálásához csak jó minőségű, és folyamatosan karbantartott, éles szerszámok használhatók. (Elektromos köszörű, fenőkövek.)
Vannak olyan eszközök, amelyekre egyszerre minden gyereknek szüksége lehet, így ezekből álljon akkora mennyiség rendelkezésre, ahány tanuló a foglalkozáson optimálisan részt vesz. (Pl. 600 grammos kisbalta, baltázórönk, faragókés, véső, szobrászbunkó, rögzítésre alkalmas satupad vagy pillanatszorító.)
Más eszközökből kevesebb is elég, hiszen nincs folyamatos szerepük, illetve nem egyszerre van mindenkinek szüksége rájuk. (Például hasítófejsze, kalapács, ráspolyok, ráspolygyaluk, reszelők, csiszolópapírok, fűrészek, fúrók.)

Faanyagból, minél sokfélébb van, annál jobb, hisz az anyagválasztásnál sarkalatos szempont, hogy a készülő tárgy funkciójának megfelelő fafajtából készüljön el.
A hasított nyersanyagfa – szemben a deszkára fűrészelttel – sokkal plasztikusabb, eredetibb, magán viseli a fa növekedésének változatosságát, sokféleségét, jobban lehetővé teszi természeti összefüggések megélését.
A felhalmozott fákat szakszerűen kell tárolni felhasználásukig (hűvös, szellős, csapadék

A tanórán kívüli foglalkozások várható eredményei
Az önálló tanulásra nevelés várható eredményei

A 6-9 évesek
A gyerekek ismerik és betartják a tanulási idő szabályait
Tudják, hogy milyen tevékenységet várnak tőlük önálló tanulás címén.
Biztonságot szereznek a házi feladat önálló lejegyzésében és a saját jegyzet értelmezésében.
Megismerkednek a tanulást segítő taneszközök célszerű használatával.
Tapasztalatot szereznek, és segítséggel alkalmazzák önálló tanulásuk során a célszerű tanulási sorrendet.
Ismeri és helyesen használja a segítségkérés módszereit.
Megismerkednek a hatékony szóbeli tanulás, a verstanulás, a kézikönyvhasználat lépéseivel.
Segítséggel képesek a tanulási idő kihasználására, az optimális tanulási tempó kialakítására.
Rendszeres gyakorlás révén, tapasztalatot szereznek az önellenőrzésben, a hibák önálló javításában.

A 10-14 évesek
A gyerekek ismerik és betartják a tanulási idő szabályait.
Tudja, hogy mi a házi feladata.
Tisztában van és önállóan alkalmazza a taneszközök célszerű használatát.
Ismeri és alkalmazni tudja a célszerű tanulási sorrendet.

Jártasságot szereznek a hatékony szóbeli tanulás, a verstanulás, a kézikönyvhasználat, az idegen nyelv tanulásának technikájában, az egyes tantárgyak sajátos tanulási módszereiben.
Képes segítséget kérni és nyújtani.
Figyelni tudnak az önálló tanulási időben a helyes időgazdálkodásra.
Képesek saját tanulási időterv megtervezésére és megfelelő tanulási tempójuk kialakítására.
Önállóan ellenőrzik munkájukat, javítják hibáikat.

Biológiai szükségletek kielégítése: étkezés, pihenés, tisztálkodás (és ennek előkészületei)

A kulturált életvitel elsajátítása érdekében, alakuljon ki az igény az illemszabályok, a kommunikáció normáinak betartására.

A gyerekek ismerjék meg és alkalmazzák az alapvető higiéniai normákat és azok alkalmazásának fontosságát. (kézmosás, zsebkendő, fésű, törölköző, fogkefe használata, WC használata, szellőztetés)
Ismerjék és alkalmazzák a kulturált étkezés szokásait, használják helyesen a kanalat, kést és a villát.
Megismerkednek a saját és társaik tanszereinek, egyéb tárgyainak, az osztályterem és az iskola más helyiségeinek megfelelő használatával.
Alakuljon ki a gyerekekben az igényes és esztétikus környezet kialakításának és megtartásának igényét.
Megismerkednek az évszakoknak és különféle tevékenységeknek megfelelő öltözködés normáival.
Eszközeik, ruhájuk rendben tartásával, alakuljon ki a tanulókban az ápolt külső iránti igényt.

Várható eredmények a szabadidő felhasználásban

Képesek a szabadidős szokásrend kialakításában való együttműködésre és a napirend szerinti életvitel betartására.
Ismerik és betartják be az egyéni szünetek szabályait.
Tapasztalatot szereznek az együttes tevékenységekre, ezzel is segítve a társas kapcsolatok kialakítását és ápolását.
Tudnak pihenni, kikapcsolódni.
Tapasztalatot szereznek a kezdeményezésben, az önállóságra, önmegvalósításra való törekvésben.
A diákok által szabadidőben választott tevékenységek
(szabadidő iskolaotthonban, napköziben, szakkörökben, diákköröken, sportkörökben, iskolán kívüliprogramokon)
Képesek a játék örömét megélni.
Tapasztalatot szereznek érzelmeik pontos azonosításában.
Tudnak tevékenységeket önmaguk megválasztani.
Megismerjék saját érzelmeik kezelésének lehetőségeit (siker-kezelés, kudarc-tűrés, kitartás).
Felelősséget tudnak vállalni önmaguk, társaik és környezetük iránt.

Tapasztalatot szereznek saját érzéseik, gondolataik pontos és egyértelmű kommunikálásában és mások verbális és non-verbális üzeneteinek helyes értelmezésében.
Találkoznak és élethelyzetben gyakorolják a kommunikációs készségeket: megtanulnak kérdezni, a kérdésekre válaszolni, kérni és szívességet elfogadni, javaslatot tenni vagy mások javaslatára reagálni, ha szükséges közbeszólni, és ellenvéleményt kifejezni.
Megtanulják megfogalmazni tapasztalataikat és egymást meghallgatni.
Megtanulják a társakkal és a felnőttekkel való együttműködés formáit.
Gyakorlatot szereznek a kompromisszumkötéses problémamegoldásban.
Elsajátítják a segítségkérést.
A rendszeres mozgás igényének felkeltése, az egészséges életmód elemi szokásrendszerének megalapozása.
Új technikákkal ismerkednek meg.
Alkotó tevékenységek
A tanulók megtapasztalják a begyakorlás, esetleg a monotónia tűrés, és az optimális mozgássor elérésének pozitív hatásait.
Találkozás szinten megismerkednek a tanulók a népművészettel, a hagyományokkal.
Tapasztalatot szereznek az érdeklődés alapú, öntevékeny, praktikus tevékenységi formák végzésében, mely segítheti a szabadidő élvezetes eltöltéséhez szükséges tevékenységek kiválasztását, sikerélmények megélését, sőt esetleg a későbbi pályaorientációt.
Megtanulják mások munkájának tiszteletben tartását, elfogadását.
Jártasságot szereznek az igényes, fegyelmezett, minőségi munkavégzésben.
Fejlődik a saját kreatív teljesítmény másokéhoz való viszonyításnak készsége.
Gazdagodik a tanulók érzelmi világa, empátiájuk, az intuíciójuk, az önálló ízlésük, belső igényességük, szabad választás képességük, az önreflexió, az önismeret kialakulása révén a céltudatos önszabályozásuk.
Az alkotási folyamatok során különböző alapanyagokkal (természetes alapanyagok, mesterséges anyagok) ismerkednek meg a tanulók.

FÜGGELÉK
Ajánlott tanulói és tanári nyomtatott és hangzó segédeszközök

SZÖVEGÉRTÉS-SZÖVEGALKOTÁS

Az 1-4. évfolyam tantervéhez készült nyomtatott taneszközök	
Kutiné Sahin-Tóth Katalin	**Egereskönyv** (munkatankönyv)
Kutiné Sahin-Tóth Katalin	**Oszkár** (A dőlt betűs íráshoz munkafüzet, átíró lapok)
Andóné Nagy Katalin – Petik Ágota – Ruzsa Ágnes	**Jártunkban-keltünkben** (munkafüzet)
Székely Balázsné	**Hétköznapi szövegek** (feladatgyűjtemény)
Andóczi Balogh Éva, Palánkainé Sebők Zsuzsa, Rózsa Vincéné	**Én, Te, mi I.…** (olvasnivaló és feladatgyűjtemény)
Andóczi Balogh Éva, Palánkainé Sebők Zsuzsa, Rózsa Vincéné	**Én, Te, mi…II**. (Olvasnivaló és feladatgyűjtemény)
Fonyódi Gábor – Szabó Éva	**Én, Te…,mi III**. (Olvasnivaló és feladatgyűjtemény)
Andóné Nagy Katalin – Petik Ágota – Ruzsa Ágnes	**Ki van a dióhéjban? I.(** Olvasnivaló és feladatgyűjtemény)
Andóné Nagy Katalin – Petik Ágota – Ruzsa Ágnes	**Ki van a dióhéjban? II.** .(Olvasnivaló és feladatgyűjtemény)- k
Kálmán Katalin – Kolláth Erzsi	**Nagy kaland, Négyszögletű kerek erdő** (feladatgyűjtemény)
Korányi Margit – Rádi Orsolya	**Pötyi és Anti** (feladatgyűjtemény)
Fonyódi Gábor – Szabó Éva	**Állatok közelről és távolról** (Olvasnivaló és feladatgyűjtemény)
Fonyódi Gábor	**Hétmérföldes masinák** (Olvasnivaló és feladatgyűjtemény)- kö
Segédeszközök az adatbankban	
Az 5-8. osztály valamennyi témaköréhez tanulói munkatankönyvet és tanári útmutatót, a 3-6. évfolyam számára a tanulási teljesítmény értékeléséhez mérőlapokat találunk. Elérési útvonal: www.su linovadatbank.hu kompetencia alapú programcsomagok-adatbank-szövegértés-szövegalkotás- „A” csomag.	

Írás-olvasástanításhoz

Kulcsár Gábor: Az írás-olvasás tanítása a Waldorf-iskolában
Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht., Budapest 2004.

MATEMATIKA

Kocziha Miklós – Szecsődi János – Vincze Erzsébet: Számolás-mozgás-ritmus – Pedagógiai Alternatívák Központja, Budapest, 2005.

DRÁMA ÉS TÁNC

Gabnai Katalin: Drámajátékok – Bevezetés a drámapedagógiába Budapest Helikon Kiadó 1999.
Gabnai Katalin: Dráma Játék Színházas könyv Nemzeti Tankönyvkiadó
Gabnai Katalin: Drámajátéktár (Drámapedagógiai füzetek, A Magyar Drámapedagógiai Társaság és a Gödöllői Művelődési Központ kiadvány)
Kaposi László: Játékkönyv 2002. Marcibányi Téri Művelődési Központ
Kaposi László: A dráma tanítása – segédlet az 1-2. osztályban tanítók számára
Kerekasztal Színházi Nevelési Központ 1999.
A dráma tanítása – segédlet a 3-4. osztályban tanítók számára 1997.
A dráma tanítása – segédlet a 5-6. osztályban tanítók számára 2002
Kerekasztal. Gödöllő
Neelands: (fordítás: Szauder Erik) Dráma a tanulás szolgálatában – Színházi füzetek
Magyar Drámapedagógiai Társaság 1994.

TÖRTÉNELEM

az általános iskolák 5-8. osztály számára írott tankönyvek;
történelmi fogalomtár;
történelmi topográfiai gyűjtemény;
vaktérképek;
történelmi kronológiák
forrásgyűjtemények, történelmi olvasókönyvek;
feladatgyűjtemények;
játékok, rejtvények;
falitérképek, atlaszok;
játék- és dokumentumfilmek;
képes krónikák;
életrajzi írások;
nagyobb történelmi korszakot összefoglaló művek;
albumok;
lexikonok;
múzeumi kiadványok
a kézműves foglalkozások alapanyagai, eszközei;
IKT eszközök: interaktív tábla, számítógép, video-lejátszó, televízió.

FÖLDÜNK ÉS KÖRNYEZETÜNK

Jónás Ilona, Dr. Kovács Lászlóné, Dr. Mészáros Rezsőné, Vízvári Albertne: Földrajz 7., Kontinensek földrajza, Mozaik Kiadó Q
Jónás Ilona, Dr. Kovács Lászlóné, Dr. Mészáros Rezsőné, Vízvári Albertné: Földrajz munkafüzet, Kontinensek földrajza, Mozaik Kiadó
Makádi Mariann, Taraczközi Attila: A Föld amelyen élünk 7., Földrészek földrajza, Mozaik Kiadó Q
Makádi Mariann, Taraczközi Attila: A Föld amelyen élünk munkafüzet, Földrészek földrajza, Mozaik Kiadó
Tölgyszéki Papp Gyuláné: Földrajz 6., Nemzeti Tankönyvkiadó
Tölgyszéki Papp Gyuláné: Földrajz 7., Nemzeti Tankönyvkiadó
Tölgyszéki Papp Gyuláné: Földrajz 7. feladatlapok, Nemzeti Tankönyvkiadó
Földrajzi atlasz a 10-16 éves tanulók számára, Cartographia
Jónás Ilona, Dr. Kovács Lászlóné, Vízvári Albertne: Földrajz 8., Közép-Európa és Magyarország földrajza, Mozaik Kiadó
Jónás Ilona, Dr. Kovács Lászlóné, Vízvári Albertne: Földrajz munkafüzet, Közép-Európa és Magyarország földrajza, Mozaik Kiadó
Makádi Mariann, Taraczközi Attila: A Föld amelyen élünk 8., Közép-Európa és hazánk
Makádi Mariann, Taraczközi Attila: A Föld amelyen élünk munkafüzet, Közép-Európa és hazánk, MozaikKiadó
Tölgyszéki Papp Gyuláné: Földrajz 8., Nemzeti Tankönyvkiadó
Földrajzi atlasz a 10-16 éves tanulók számára, Cartographia

FIZIKA

Tankönyvek

Bonifert Domonkosné-Halász Tibor-Miskolczi Józsefné Molnár Györgyné:
Fizika tizenkét éveseknek
Fizika tizenhárom éveseknek
Fizika tizennégy éveseknek 3 kötet (MOZAIK Oktatási Stúdió- Szeged.,IMOSOFT

Taneszközök

Tanulókísérleti eszközök, demonstrációs eszközök, lexikonok, szakkönyvek, videofilmek, táblázatok, differenciált feladatlapok

KÉMIA

Tankönyvek:

Kecskésné -Rozgonyiné: Kémia 7. (Nemzeti Tankönyvkiadó)
Kecskésné -Rozgonyiné -Kiss: Kémia 8. (Nemzeti Tankönyvkiadó)
Jakab Miklós: Természetismeret 7.
Jakab Miklós: Természetismeret 7. (Nemzeti Tankönyvkiadó)
Kémia 7-8. (Mozaik Kiadó)

IDEGEN NYELVEK
Boócz-Barna Katalin-Kovács Judit-Kuti Zsuzsa: Órarészlet gyűjtemény. CD. Educatio, 208.
Boócz-Barna Katalin-Kovács Judit-Kuti Zsuzsa: Útmutató és feladatok az órarészlet-gyűjteményhez, Educatio, 2008.

INTEGRÁLÁS
A sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók óvodai nevelésének, iskolai oktatásának irányelveiről. (2005) OM

MÓDSZEREK, TANULÁSSZERVEZÉS
Spencer Kagan (2001): A kooperatív tanulás. Önkonet Kft. Budapest

FILMEK (DVD)
Gyermekek Háza (60 perc) SuliNova Kht – Pedagógiai Alternatívák Központja, Budapest, 2004.
Értékeljünk másképp (60 perc) SuliNova Kht – Pedagógiai Alternatívák Központja, Budapest, 2005.

SZABADIDŐ
Árvai Anikó-Vetró Mihály: Szövés karmantyúfán, Debrecen 2004.
B.Boros Ilona- Székely Éva: Batikolás. Móra Ferenc Kiadó.
Payne, Kym. Gyernekeink játékai. AKG Kiadó és Metodus-tan BT.)
Pólya Zoltán: Szalagszövés. Cser kiadó. 2005.

A PROGRAMELEMEK ALKALMAZÁSÁHOZ SZÜKSÉGES/AJÁNLOTT KÉPZÉSEK
Szükséges képzés:
A Mozgás, testnevelés kerettanterv szerinti tanításának feltétele a Magyar Waldorf Szövetség, illetve a Bothmer-képzés által vezetett, tanítók, illetve testnevelő tanárok számára szervezett továbbképzés elvégzése.

5. számú melléklet a ?/2008. (XII. 12.) OKM rendelethez

Kompetenciafejlesztő oktatási program (pedagógiai rendszer) kerettanterve

– Életpálya-építési kompetencia –

BEVEZETÉS

„A" típus, 1–12. évfolyam

1. Fogalom meghatározás

Az életpálya-építés általános meghatározása

Az életpálya-építés olyan tevékenység, amely arra szolgál, hogy az egyén ambícióinak és lehetőségeinek megfelelően, tudatosan, tervszerűen alakítsa a sorsát. E tevékenység keretében az egyén életpályacélokat tűz ki, stratégiákat készít a célok eléréséhez, és a stratégiák szerint a célokat megvalósítja. Az életpálya-építés élethosszig tartó folyamat, melyben a tanulásnak változó jelentőségű, de állandó szerepe van.

Az életpálya-építés akkor sikeres, ha
– a célkitűzés reális, illetve szükség esetén módosítható: azaz a megvalósításhoz és a módosításhoz szükséges feltételrendszer rendelkezésre áll vagy megteremthető;
– a célok eléréséhez vezető utak és stratégiák alkalmasak a célok eléréséhez, és lehetővé teszik a menet közbeni módosítást;
– a stratégiák megvalósításához a feltételrendszer rendelkezésre áll, illetve megteremthető;
– az utakat az egyén ténylegesen végigjárja, azokat kontrollálni, valamint szükség esetén a célokkal együtt módosítani képes.

Az életpálya-építés – mint tevékenység – az egyén magán és publikus szereprepertoárjára és szerepváltásaira egyaránt vonatkozik, mivel a személyiség megbonthatatlan, annak egésze vesz részt a folyamatban, illetve mert a két terület – magán és társadalmi szerepek, illetve életesemények – kölcsönös függőségi feltételrendszert alkotnak. Az alábbiakban ezeknek a területeknek a legfontosabb elemeit listázzuk.

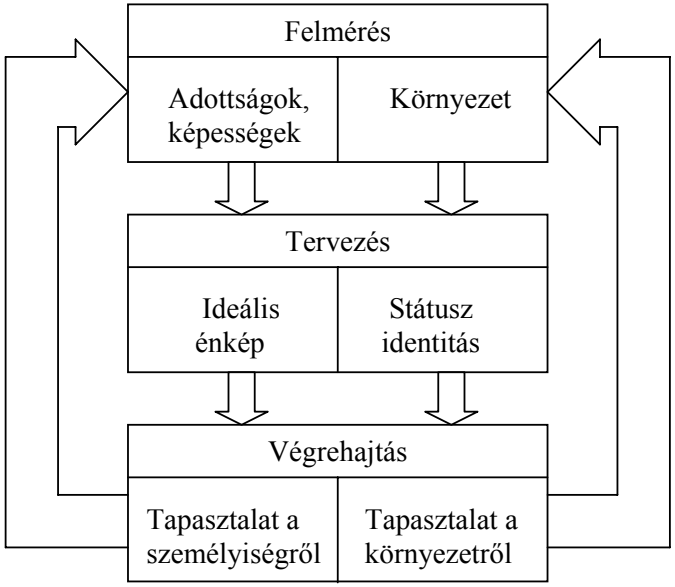
<table>
<tr><td colspan="4">Az életpálya-építés tevékenységének legfontosabb elemei</td></tr>
<tr><td rowspan="6">Megvalósítás</td><td>Célkitűzés</td><td>Feltételrendszer</td><td>Stratégia</td></tr>
<tr><td>Fő célok meghatározása.</td><td>Az egyén ambíciói.</td><td>Útkeresés és az út, utak kiválasztása.</td></tr>
<tr><td>Részcélok: a fő cél részcélokra bontása, a célok időbeli meghatározása, sorrendezése.</td><td>Az egyén képességei.</td><td>A célmegvalósítás módja és eszközei.</td></tr>
<tr><td rowspan="3">A változtatás szükségességének felismerése után a célok módosítása.</td><td>Az egyén tényleges tudása (ismeretek, munkatapasztalatok).</td><td>A megvalósítás ütemezése.</td></tr>
<tr><td>Az egyén dokumentálható tudása (pl. iskolai végzettség).</td><td rowspan="2">Helyzetértékelés kontroll, „minőségbiztosítás".</td></tr>
<tr><td>Az egyénen kívül álló lehetőségek (pl. munkaerőpiaci, családi környezet, anyagi háttér).</td></tr>
</table>

Az életpálya-építés, mint pedagógiai feladat

Az életpálya-építésnek, mint bonyolult kompetenciastruktúrának a kifejlesztése az iskola minden szakaszát és területét érintő pedagógiai feladat, melynek célja, hogy a tanuló iskolai életszakaszában megteremtődjenek azok a feltételek (ismeretek, képességek stb.), amelyek alkalmassá teszik az egész életen át tartó, tudatos és aktív életpálya-vezetésre. Ideális esetben az élethelyzet-döntések közelében ez az életpálya kép valóságos, így a döntések nem esetleges kényszerként, hanem természetes automatizmusként születnek meg.

Az életpálya-építés tudatossága azt jelenti, hogy az egyén képes:

- felmérni lehetőségeit;
- saját adottságait, képességeit;
- az életpálya-építés szűkebb tágabb, társadalmi – kulturális – szociális-gazdasági környezetét;
- megtervezni életpályáját;
- saját személyiségének fejlesztését;
- az óhajtott, elérni kívánt státuszt, identitást;
- végrehajtani a tervezetteket.

A végrehajtás során szerzett tapasztalatok döntő momentuma, hogy:

- visszahatnak a személy önmagáról alkotott képére;
- szélesítik és mélyítik a környezetről rendelkezésre álló információkat, s ezáltal
- lehetővé teszik a tervek korrigálását, pontosítását.

Az iskolarendszerű oktatás-képzés a fenti folyamat minden elemére képes hatni, természetesen az életkor és a környezeti változók függvényében különböző mértékben, mélységben és fennhatósággal.

2. Az életpálya-építés keresztkompetencia helye, szerepe az iskolában; szemléleti kérdések

2.1 A programalkotás sajátosságai

Az életpálya-építés minden iskolai területet (tantárgyakat és szabadidőt), iskolai szakaszt, továbbá a személyiség egészét érintő kompetenciastruktúra, ezért eleme lehet valamennyi területnek.
A tartalmak meghatározásában valamennyi kompetenciaterület képviselője érintett.
A fentiekből következően, a szakértői kör létszáma és „félesége” minden más területnél nagyobb.
A programalkotás sajátossága, hogy a tantervkészítés klasszikus szabályai: a „célok, tartalom, követelmények, értékelés” kongruenciája esetenként nehezen érvényesíthetők, hiszen a célok sok esetben pszichés, szociális/viselkedésbeli tartalmakat határoznak meg, értékelésük a hagyományos iskolai eszközökkel kifejezetten a célok ellen hat, a követelmények nem teljesítése szankcionálhatatlan. (Természetesen ez nem a terület egészét érinti, de nem hagyható figyelmen kívül.)

2.2 A megvalósítás alkalmai, területei, résztvevői

- Az életpálya-építési kompetenciák fejlesztésének iskolai alkalmai:
  Tanórai keretek:
  - teljes tanórákat lefedve, a műveltségterület aktuális tananyagtartalmait feldolgozva;
  - nem teljes tanórákat lefedve, az óra aktuális tartalmához igazodva, egy-egy részfeladatot megvalósítva.

  Tanórán kívüli keretek:
  - saját tematikával rendelkező:
    - szakkörök;
    - önképző körök;
    - tematikus klubok.
- A feladatba bevonható segítők:
  - család;
  - a szociális szakma képviselői;
  - pszichológus;
  - képzők;
  - civilek.

2.3 A feladat tartalmának kidolgozásához köthető megközelítési módok

- Megközelítési módok:
  - személyre fókuszáló;
  - értékorientált.

2.4 Pedagógiai alapelvek

- *Folyamatosság, rendszeresség.* Az életpálya-építéssel kapcsolatos feladatvégzés nem lehet „kampánymunka”, a tanulók teljes iskolai előmenetelében, illetve a teljes tanévben folyik.
- *Személyesség, differenciálás.* Az életpálya-építést a pedagógus, illetve a munkába bekapcsolódó szakember a tanuló számára személyre szabottan fejleszti, figyelembe véve a tanuló életkorát, élethelyzetét, személyes képességeit, tudását, lehetőségeit, ambícióit.
- *Esélyegyenlőség.* A pedagógus arra törekszik, hogy a személyes gondoskodást minden tanuló szükségletei és igényei szerint megkapja.
- *Tapasztalatszerzés lehetősége.* A pedagógus olyan pedagógiai, tanulási helyzeteket teremt, amelyben a tanuló kipróbálhatja önmagát, kellő próbálkozási (tévedési és korrekciós) lehetőséget kap. A pedagógus a tanuló tájékozódásához iskolai és iskolán kívüli alkalmakat teremt.
- *Együttműködés.* Az együttműködés alapelve azt jelenti, hogy a tanulón kívül a pedagógus a munka során együttműködik a tanuló családjával, gondozójával, illetve azokkal a szakemberekkel, akik várhatóan támogatást tudnak nyújtani a munkához.
- *A pedagógus szerepe:* kutatásvezető, tanácsadó. A pedagógus ebben a szerepben támogatást nyújt a tanuló önálló, heurisztikus ismeretszerzéséhez, igény szerint tanácsokat, információkat nyújt döntési helyzetekben. Ha kell, vitatkozik, érvel. Érveiben kerüli a tekintélyérveket.

2.5 Módszerek, tanulásszervezési módok

Hogy a célok, illetve a fenti alapelvek teljesüljenek, szakítani kell a frontális osztálymunkával, és előnyben kell részesíteni azokat az eljárásokat, tanulásszervezési módokat, amelyekben lehetőség nyílik a tanulók együttműködésére, vitakultúrájának javítására, az önálló ismeretszerzésre. Ezek elsősorban a következők:

- projektmódszer;
- drámapedagógia;
- kooperatív tanulás;
- önálló ismeretszerzés;
- differenciált tanulás;
- heurisztikus tanulás önállóan és csoportban.

2.6 Értékelési módszerek

A terület sajátosságainál fogva a szöveges értékelés a javasolt. Természetesen az egyes műveltségterületek életpálya-építést célzó tevékenységeinél – a tevékenység tartalmától függően – a teljesítmény osztályozható.

3. A fejlesztés tartalma

3.1 A fejlesztés általános, az oktató-nevelő munka egészét érintő, személyre és a szociális értékekre fokuszáló területei

A fejlesztés általános területei	Tartalom
Információkezelés Jelen esetben információnak bármit tekinthetünk, amiből adatokat nyerhetünk célunk megvalósításához. Így kommunikációs helyzeteket, szövegeket, számszerű adatokat, természetben előforduló jelenségeket egyaránt.	Adatgyűjtés. Adatok rendszerezése. Adatok közötti viszonyok felfedezése. Az adatok közötti viszonyok megteremtése. Az adatok között viszonyok feltételeinek megváltoztatása a viszonyok megváltoztatása érdekében. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: – lényegkiemelés; – koherenciateremtés. Tanulási technikák. Az információszerzés és átadás elektronikus eszköztára.
Az emberek közötti együttműködéssel kapcsolatos ismeretek, képességek, attitűdök.	Kooperativitás. Önérvényesítés. Normaismeret, normaalkalmazás. Szerepismeret. Kommunikációs helyzetelemzés és -értékelés (szerepviszonyok, körülmények, alkalmak és ezek összefüggései, önmeghatározás). A kommunikációs helyzethez, illetve a partnerhez, a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás. A személyközi és publikus kommunikáció műfajainak és módjának gyakoroltatása szimulált és „éles” helyzetekben, felhasználva a drámapedagógia eszköztárát. Konfliktuskezelés.
Problémakezelés A problémakezelés az életpálya-építés valamennyi tevékenységének leképezése, a teljes iskolai életút során alkalmazható, valamennyi tantárgyban.	Problémafelismerés. Problémaelemzés. Megoldástervezés. Időkezelés: – időzítés; – időbeosztás; – út (utak) meghatározása. Döntéshozás (indoklás). Értékelés. Korrekció.
Önismeret-fejlesztés Olyan pedagógiai helyzetteremtés, amelyben a tanuló információkat szerezhet önmagáról. Ennek módszere elsősorban az, hogy a tanuló kellő próbálkozási lehetőséget kap ismereteinek, kompetenciáinak felismeréséhez, kipróbálásához, alkalmazásához.	Ismeretek szintje. Attitűdök. Képességek. Ambíciók. Lehetőségek (helyzet).

Pályaorientáció Az egyéni képességek és ambíciók, valamint a lehetőségek figyelembe vételével történő aktuális döntés megalapozása.	Információközvetítés és információforrás kezelésben való pedagógiai közreműködés. A pálya-tapasztalatszerzés lehetőségeinek megteremtése. Az aktuális döntéshozatal folyamatának támogatása.

3.2 Taneszköz-típusok

Diagnosztizáló

- tudás és képességmérő feladatlapok, szoftverek, kérdőívek.

Tevékenységvezérlő

- munkafüzetek;
- vezérfonal módszer lapok.

Ismeretközlő

- tankönyvek;
- tájékoztató füzetek;
- elektronikus információhordozók.

Transzformátorok

- olyan szövegek, amelyeknek példaanyaga vonatkoztatási kereteket nyújt, vitára, gondolkodásra inspirál: esetleírások, problémahelyzet-bemutatások, projektleírások.

4. Keretmátrix az életpálya-építés kerettanterv használatához

4.1 A kompetencia fogalma

A kezelhetőség érdekében a kompetencia fogalmát egyszerűsítettük. Ez lehetővé teszi a fogalom tartalmának strukturálását, illetve azt, hogy a fogalomdefiníció alapján közvetlenül feladatokat tudjuk meghatározni. A mátrix valamennyi oszlopát a tényleges programfejlesztés tervezési szakaszában érdemes és lehet úgy kitölteni, hogy az betöltse funkcióját, azaz rendszerszerűvé tegye a munkafolyamatot, illetve orientálja azt.
A kompetencia az alkalmazásképes komplex képesség- és tudásstruktúra. Tehát a kompetenciát úgy tekintjük, mint olyan strukturált képesség és ismeret(tudás)halmazt, amely adekvát helyzetben mozgósítható, és birtokában, valamely tevékenység elvégezhető. (Tudni valamit csinálni, megvalósítani.) A definíció szempontjából a tevékenység tartalma közömbös. Ugyanúgy lehet egy asztalláb, mint egy tudományos értekezés elkészítése.
Az alábbi kompetenciamátrix természetesen csak listázza, és nem sorrendezi a kompetenciaterületek domináns elemeit.

4.2 A keretmátrix alkalmazásának feltételei a különböző műveltségterületeken

Alapelvek:
A tanulónak minden esetben tisztában kell lennie:

- a kapott feladat céljával;
- a sikeres teljesítés kritériumaival;
- a mérhető, egyértelműen meghatározható követelményekkel.

A tanulónak minden esetben
- kellő próbálkozási (tévedési) lehetőséget kell adni;
- lehetőséget és támogatást kell adni ahhoz, hogy problémáit megfogalmazza, hogy
- gondjainak megoldásához segítséget kérjen.

Az alkalmazott módszereknek és tanulásszervezési módoknak lehetővé kell tenniük:
- a személyes megnyilvánulást;
- a próbálkozást, kísérletezést;
- a kérdezést, segítségkérést;
- a tanulók közötti együttműködést.

Szokássá kell alakítani a tanulás során:
- a tervezést;
- a döntések indoklását;
- a vélemény indoklását;
- az önállóságot;
- a kérdésfeltevést.

Teret kell adni, és értékelni kell:
- az egyéni megoldásokra való törekvést;
- a kritikusságot és önkritikusságot;
- a mások segítését, a szolidaritást.

A fenti alapelveknek megfelelően, a keretmátrix konkrét feladatokkal kitölthető.

FEJLESZTENDŐ TERÜLETEK			
A KOMPETENCIÁK ÖSSZETEVŐI	**A kompetenciaterületekhez közvetlenül kötődő legfontosabb képességek (részkompetenciák), tevékenységek**	**Ismeretek**	**Attitűdök, szemlélet, viselkedés, igények, törekvések**
ÖNMEGHATÁROZÁS	Normakövetés.	Normaismeret.	Normatudatos magatartás: a norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés.
	Helyzetelemzés.	Helyzetelemek: körülmények, magán- és publikus helyzetek.	A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye.
	Önellenőrzés.	Standardok.	Önkontroll igénye.
	Szerep- és pozíciómeghatározás.	Szerepismeret.	A szereppel való viszony deklarálása.
	A saját teljesítőképesség becslése.	A követelmények eléréséhez szükséges kompetenciák, tudások ismerete.	– kudarctűrés; – kitartás; – próbálkozási hajlandóság; – küzdőképesség; – tolerancia.

	Alkalmazkodás	A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete.	Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
ÖNBEMUTATÁS	Önismeret. Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban.	Elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutatás céljának ismerete.	Megnyilvánulási igény. Önérdek-érvényesítés.
STRATÉGIAALKOTÁS	Tervezés: – célmeghatározás; – útkeresés; – az utak közötti választás és – a haladás módjának meghatározása; – a tevékenységek tartalmának tervezése; – a tevékenységek ütemezése.	Tervkészítés elemei, módja. Modellalkotási ismeretek.	Céltudatosság. Pontosság. Időérzék.
	Információkezelés: – adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés); – adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése; – feltételek és viszonyok összefüggése; – információalkotás és -átadás; – szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés; – az információszerzés és -átadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.	Az információkezelés módszereinek ismerete: – adatgyűjtési módszerek; – adatrögzítési módszerek; – az információ átadás hatékony módszerei; – az információkelés elektronikus eszköztárának ismerete.	Önállóság igénye. Kíváncsiság. Okkeresés igénye.
	Kooperáció.	Cél- és feladatismeret.	Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
STRATÉGIAMEGVALÓSÍTÁS	A terveknek megfelelő haladás. Elemzés, értékelés. Szükség esetén tervmódosítás.	A tervben szereplő célok, utak, eljárások ismerete.	Céltudatosság. Pontosság. Időérzék. Kontrolligény.
	Kooperáció.	Cél- és feladatismeret.	Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.

4.3 Az életpálya-építés kompetenciaterületeinek megjelenése az egyes műveltségterületeken

A kompetenciamátrixban leírtak, illetve az alapelvek alapján valamennyi műveltségterület (tantárgy) feladatainak meghatározása történhet oly módon, hogy a fenti kompetenciaterületek tervezett fejlesztésére helyeződik a hangsúly.

5. Az életpálya-építés időkeretei

Az életpálya-építés, mint kereszttantervi kompetencia minden műveltségterületen megjelenhet, de egy-egy műveltségterület óraszámának csak 15-25%-át kívánja igénybe venni teljes tanórákat lefedő tartalommal. A képzés az életpálya-építési kompetenciafejlesztés óráin is a műveltségterületek tanagyag tartalmain folyik.

Óraszámjavaslatok évfolyamonként és műveltségterületenként

Műveltségi terület	Évfolyam			
	1.	**2.**	**3.**	**4.**
Ember és társadalom	24	24	24	24
Ember a természetben	24	24	24	24
Művészetek	24	24	24	24
Informatika				11
Életvitel és gyakorlati ismeretek	24	24	24	24
Testnevelés és sport	20	20	20	20
Összesen	116	116	116	127

Műveltségi terület	Évfolyam			
	5.	**6.**	**7.**	**8.**
Ember és társadalom	15	19	23	15
Ember a természetben	9	13	33	33
Földünk-környezetünk	10	6	11	11
Művészetek	25	22	14	22
Informatika	7	7	11	11
Életvitel és gyakorlati ismeretek	9	8	15	15
Testnevelés és sport	18	18	8	4
Osztályfőnöki óra	3	4	4	4
Összesen	**96**	**97**	**119**	**115**

Műveltségi területek	NAT 9–12. évf. %	Javasolt óraszámok gimnáziumban							
		9. évfolyam		10. évfolyam		11. évfolyam		12. évfolyam	
		össz.	ÉP	össz.	ÉP	össz.	ÉP	össz.	ÉP
Magyar nyelv és irodalom	**10–15**	1017,5	30	1017,5	30	1110	30	960	26
Élő idegen nyelv	12–20		44		44		44		40
Matematika	10–15		22		22		22		26
Ember és társadalom	10–15		19		15		22		17
Ember a természetben	15-20		22		26		30		12
Földünk-környezetünk	4–8		15		15				
Művészetek	9–15		18		18		11		9
Informatika	6–10		6		6		6		6
Életvitel és gyakorlati ismeretek	5–10		5		5		5		5
Testnevelés és sport	9–15		15		15		15		13
Osztályfőnöki			7		7		7		6
Szabadon tervezhető							30		32
Összesen		**20%**	**203**	**20%**	**203**	**20%**	**222**	**20%**	**192**

– Életpálya-építési kompetencia –
Általános iskola, 1–4. évfolyam

BEVEZETÉS
„A" típus, 1–4. évfolyam

1. A fejlesztés tartalma
A NAT meghatározza azokat a kiemelt fejlesztési feladatokat, melyek „az iskolai oktatás valamennyi elemét áthatják". Az életpálya-építés kerettanterv kiemelten – kezelve az „énkép, önismeret; hon- és népismeret; tanulás, testi és lelki egészség; felkészülés a felnőtt lét szerepeire" területeket – határozza meg célrendszerét, írja le a tartalmakat és a megvalósításhoz ajánlott tevékenységeket, amelyek egyben az információs és kommunikációs kultúra megalapozását is szolgálják.

1.1. Célok és feladatok
A programcsomag célja a tanulók énképének gazdagítása, önértékelésének formálása, fejlesztése. Ennek érdekében fejlesztjük a szabálykövető és kritikai gondolkodást, az együttműködési képességeket. A sikeres életpálya-építés egyik legfontosabb feltétele az egyéni adottságok, készségek, képességek ismerete. Célunk a manuális és manipulációs adottságok, továbbá az intellektuális képességek feltárása.
A program során, a tanulók ismerkedjenek meg népünk kulturális örökségével, hagyományaival, speciálisan a hagyományos mesterségekkel, népszokásokkal. A természeti környezet változásainak bemutatása mellett célunk a természet és az ember viszonyának megfigyeltetése. Célunk felismertetni, hogy a természet körforgásába harmonikusan beilleszkedő ember minden cselekedetével felelős környezete védelméért, a fenntartható fejlődésért.

Az egész „életen át tartó tanulás” ma már nem csupán egy jól hangzó pedagógiai frázis. A jövő felnőttjének egyre több kihívásra kell rugalmasan reagálnia, megtalálva a saját és a környezete nyújtotta lehetőségeket. Ehhez szüksége van ismereteinek bővítésére, képességeinek fejlesztésére. Célunk, hogy a tanulók tegyenek szert egyre nagyobb önállóságra a tanulás terén. Szerezzenek tapasztalatot és ismerjék meg a számukra leginkább eredményes tanulási módszereket, sajátítsanak el különböző tanulási technikákat.
Az így megszerzett tudást legyenek képesek alkalmazni különböző helyzetekben! Célunk, hogy fejlesszük döntéshozatali, problémamegoldó képességüket, konfliktusmegoldó technikákat ismertessünk meg velük.
A sikeres felnőtt lét alapja az egészség megőrzése, a harmonikus, kiegyensúlyozott életvitel. Célunk a pozitív beállítódások, magatartások és az egészségmegőrzéshez szükséges cselekvések, szokások kialakítása, a testi adottságok, fizikai képességek feltárása, a fogyatékkal élők iránti elfogadó magatartás erősítése. Ismerjék meg az egészséget károsító és veszélyeztető tényezőket, a megelőzés és elkerülés lehetőségeit.
A felnőtt lét szerepeire való felkészülést speciálisan szolgálja a munka világáról szerzett ismeretek és tapasztalatok együttese. Célunk, hogy különböző tevékenységek során minél szélesebb körű tapasztalatra és ismeretre tegyenek szert az egyes foglalkozásokkal kapcsolatban. Legyen alkalmuk személyes tapasztalatszerzésre, találkozásra felnőttekkel! Az ismert, gyakori szakmák mellett célunk, hogy minél több „különleges” foglalkozást is megismerjenek, így is segítve a későbbi pályaválasztást. Emellett kiemelten kezeljük a környék adottságainak, lehetőségeinek megismerését, hiszen elsősorban a lakóhely lehetőségeit és kínálatát figyelembe véve tudják a jövőt tervezni.

2. A fejlesztés területei

A fejlesztést a négy (hat) évfolyamon keresztül végighúzódó 7 területen végezzük. Ezek felölelik a gyermek életének legfontosabb tevékenységeit, melyek az életpályaépítés általános és speciális feladatainak megoldásához járulnak hozzá.

2.1. A fejlesztés általános területei

Ön- és társismeret

A tanuló külső és belső tulajdonságai megismertetése, a változás és fejlődés észrevétele önmagán és társain. Tapasztalatszerzés saját szerepeiről a kortársakkal és a felnőttekkel való viszonyában. A pozitív énkép formálása, a szándékok és attitűdök alakítása.

Éljük az életet!

A tanuló szűkebb és tágabb környezetének, mindennapi élethelyzeteinek megismerése, megélése. A család, az iskola és a lakóhely, tágabban a nemzet szokásainak, hagyományainak tevékeny, tapasztalatokon alapuló megismerése.

A természet: a mi világunk

A lakóhely és környéke természeti értékeinek, élőhelyeinek, az élővilág megismerése az egyén felelős magatartásának kialakításával. Annak észrevétele, hogy az ember minden cselekedete hatással van környezetére. A természet és az ember kapcsolatának megtapasztalása, annak felismerése, hogy az ember a természet része.

Egészséges életmód

Az egészségmegőrzés szerepének megismerése az ember életében, az egyéni felelősségtudat kialakítása. Testi és lelki higiénés ismeretek. Az egészségkárosító tényezők elkerülésének módjai.

Hősök, példaképek, nagy egyéniségek

A tanuló az elsődleges mintától (anya) a jelenkor ismert személyiségeit és a történelmi múlt nagy alakjait megismerve példákat kap az életutak megtervezéséhez, tulajdonságokkal és tettekkel, döntésekkel való azonosuláshoz.

Tanulásmódszertan
Az élethosszig tartó tanuláshoz szükséges képességek fejlesztéséhez tanulási szokások, módszerek megismerése, az egyéni sajátosságokhoz igazodó technikák elsajátítása és alkalmazása.

2. 2. A fejlesztés speciális területei
A felsőbb évfolyamokon kiemelten kezelt pályaorientációt az első hat évfolyamon a legkülönbözőbb foglalkozások megismerésével készítjük elő. Az első két évfolyamon kézműves foglalkozásokon tapasztalatokat szereznek a hagyományos népi mesterségekről. 3–4. évfolyamon a mindennapjainkat segítők és a közvetlen környezetükben dolgozók munkájával ismerkednek meg. 5–6. osztályban a tanulók – történelmi tanulmányaikhoz kapcsolódva – az egyes szakmák alakulását kísérik figyelemmel a különböző korokban.

3. A fejlesztés megvalósításának lépései
A program a NAT szinte valamennyi műveltségterületének megjelölt tartalmait eszközként használva kívánja fejleszteni az életpálya-építési kompetenciák meghatározott elemeit (képesség, ismeret, attitűd), miközben átadja a műveltségterületekben meghatározott tartalmakat is. Mivel a *magyar nyelv és irodalom*, illetve a *matematika* területén készült a teljes óraszámot lefedő, kompetenciafejlesztést célzó programcsomag és -tanterv („B” típus), az életpálya-építési kompetenciák fejlesztésének „A” típusú programcsomagjai ezeket a műveltségterületeket nem érintik.
A tanterv évfolyamonként meghatározza a témaköröket és megjelöli a feldolgozása során lefedett fejlesztési feladatokat műveltségi területenként.
Az egyes évfolyamokon közvetített fejlesztési feladatok az életpálya-építés fejlesztési céljainak megfelelően horizontálisan és vertikálisan is egymásra épülnek, de az egyes témakörök egymástól függetlenül is értelmezhetők.
Fontosnak tartjuk mind a tevékenységekben, mind az értékelésben a konkrét, egyéni képességek és sajátosságok figyelembevételét. Ezért az életpálya-építés kompetenciáihoz kapcsolódó követelményeket – a fejlesztés várható eredményei mellett – a tantervi leírásban témakörönként határoztuk meg.

4. A fejlesztés várható eredményei
- A program során gazdagodik és formálódik a tanuló énképe. Tapasztalatot szerez kommunikációs, együttműködési és szervezési képességeiről. Megismeri egyéni adottságait, készségeit, képességeit. Fejlődik a kritikai gondolkodása.
- Megismeri népünk kulturális örökségeit, hagyományait, a hagyományos mesterségeket, népszokásokat. Ismeri a természeti környezet változásait, képes lesz következtetéseket levonni megfigyelései alapján. Felismeri, hogy a jövő szempontjából kiemelt jelentősége van a környezetével harmóniában élő felnőtt létnek.
- Képessé válik az önálló tanulásra, alkalmazza a számára leginkább eredményes tanulási módszereket, tanulási technikákat.
- Fejlődik döntéshozatali, problémamegoldó képessége, alkalmazza a különböző konfliktusmegoldó technikákat.
- Szokássá válnak az egészségmegőrzéshez szükséges cselekvések. Kialakulnak pozitív beállítódások, magatartások és szokások, erősödik a fogyatékkal élők iránti elfogadó magatartás. Ismeri az egészséget károsító és veszélyeztető tényezőket, a megelőzés és elkerülés lehetőségeit.
- A különböző tevékenységek során széles körű tapasztalatra és ismeretre tesz szert az egyes foglalkozásokkal kapcsolatban. A „hagyományos” szakmák mellett megismer több „különleges” foglalkozást.
- Megismeri lakóhelye adottságait, lehetőségeit.

Az életpálya-építés kerettantervi csomagjának (1–4. évfolyam; 5–6. évfolyam; 7–8. évfolyam; 9–12. évfolyam) általános bevezetőjében található kompetenciamátrix kijelöli a fejlesztendő képességek, ismeretek és attitűdök körét. Az alábbiakban rendszerezzük azokat a további célzott részképességeket és képességeket, amelyeket az 1–4. évfolyamon kiemelten fejleszteni javaslunk.

Szociális kompetenciák

- A személyiség önvezérlő képessége: a belső igények felismerése és megfogalmazása.
- Realitásérzék: törvények és szabályok betartása.
- Szenzibilitás: az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele.
- Szociális extenzivitás: a társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása csoporton belül.
- A legitimitás vizsgálata: a deviancia felismerése, elhatárolódás a szélsőséges magatartástól.
- Önismeret:
    - reális és pozitív énkép – a reális énképhez minél közelebb álló énideál kialakítása;
    - önbecsülés;
    - önkontroll;
    - önmotiválás;
    - szerepvállalás;
    - kooperativitás;
    - kötelezettségvállalás;
    - egyéni arculatformálás.
- Stratégiaalkotás és -megvalósítás:
    - információkezelés: információszerzés, információfeldolgozás, eszközhasználat;
    - hatékony kommunikáció;
    - gondolkodási képességek.

5. Az értékelés elvi alapjai

Az értékelés során kiemelt szerepet kap az önértékelés. A tanuló a modulok feldolgozása során saját magáról, a társaihoz és a feladathoz való viszonyulásairól kapott benyomásokat rögzítve folyamatosan megfigyeli és értékeli teljesítményét az egyes modulokhoz kapcsolódó portfóliós értékelés segítségével. Így képet kap a tanulási folyamat egyes lépései mellett a képességeinek, attitűdjeinek változásairól, fejlődéséről.

Az önértékelést árnyalja, kiegészíti a társak értékelése, melynek során a tanuló értékeli társai munkáját, de őt is értékelik társai.

A pedagógus folyamatos szóbeli és írásbeli szöveges értékelést alkalmazva értékeli a tanuló munkáját, fejlődését a témakörönként meghatározott képességfejlesztési fókuszok mentén.

Mivel az életpálya-építés kompetencia fejlesztése során eszközként használjuk az egyes műveltségterületek által meghatározott tartalmakat, ismereteket, így azok elsajátítása bizonyos tantárgyakon belül kerül értékelésre, az intézmény pedagógiai programjában meghatározottak szerint.

Az egyes szakaszok végén (bevezető, kezdő és alapozó) kompetenciaalapú mérésekkel mutathatjuk ki a program hatékonyságát.

6. Javasolt éves óraszámkeret

Az alábbiakban megadott óraszámkeret a műveltségterületek éves óraszámának hozzávetőlegesen 15-25%-át veszik igénybe. Az életpálya-építési kompetenciák fejlesztésének céljaira ezektől az óraszámoktól csak „lefelé” érdemes eltérni, tekintettel arra, hogy más kompetenciaterület is igénybe veheti a műveltségterületek órakeretét.

A helyi tantervekben az életpálya-építési kompetenciák fejlesztésének céljaira a műveltségterületek mindegyikének igénybevétele sem kötelező. A suliNova Kht.-ban létrehozott, az életpálya-építési kompetenciák fejlesztését célzó programcsomagok tesztelése és bevezetése során heti 1-1,5 kompetenciafejlesztő óra már érzékelhető, elvárt irányú változást eredményezett a gyerekek munkájában.

Évfolyam/Műveltségi terület	1	2	3	4
Ember és társadalom	24	24	24	24
Ember a természetben	24	24	24	24
Művészetek	24	24	24	24
Informatika				11
Életvitel és gyakorlati ismeretek	24	24	24	24
Testnevelés és sport	20	20	20	20
Összesen	**116**	**116**	**116**	**127**

1. ÉVFOLYAM

MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSOK

No.	Témakörök	Kapcsolódó műveltségterület	óraszám
1.	ÖN- ÉS TÁRSISMERET	Ember és társadalom	6
		Ember a természetben	2
		Művészetek	2
		Testnevelés és sport	5
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	1
2.	ÉLJÜK AZ ÉLETET! − MINDENNAPJAINK	Ember és társadalom	5
		Művészetek	2
		Testnevelés és sport	15
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	1
3.	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – NÉPSZOKÁSOK	Ember és társadalom	3
		Művészetek	7
4.	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – HELYEM A TERMÉ-SZETBEN	Ember a természetben	12
		Művészetek	9
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	8
5.	EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD	Ember a természetben	2
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	1

6.	FOGLALKOZÁSOK – NÉPI MESTERSÉGEK	Ember és társadalom	5
		Ember a természetben	7
		Művészetek	4
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	11
7.	HŐSÖK, PÉLDAKÉPEK, NAGY EGYÉNISÉGEK	Ember és társadalom	5
		Ember a természetben	1
8.	TANULÁSMÓDSZERTAN	Életvitel és gyakorlati ismeretek	2
		Összesen:	**116**

TARTALOMVÁZLAT

1. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	ÖN- ÉS TÁRSISMERET 16
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember és társadalom** o Kritikai gondolkodás ▪ A cselekvés és annak következménye közötti kapcsolat felismerésének gyakorlása. Mindennapi élethelyzetek elbeszélése, eljátszása a különböző szereplők nézőpontjából. o A tartalom kulcselemei ▪ Megismerjék az iskolai élet legfontosabb szabályait, és megvitassák azok szerepét, jelentőségét. o Ismeretszerzés, tanulás ▪ Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. o A reflexiót irányító kérdések ▪ A tanulóknak legyen alkalmuk megtalálni a választ olyan kérdésekre, mint: *Melyek a saját tulajdonságaim? Miben vagyok másokhoz hasonló? Miben különbözöm másoktól? Mire vagyok képes? Mire nem vagyok képes? Milyen szeretnék lenni? Miért van szükség szabályokra?* – **Ember a természetben** o Tájékozódás az élő és élettelen természetről. o Információ: az információk átadásának egyszerű módjai, az érzékelés mint információszerzés. – **Művészetek – vizuális nevelés** o Kommunikációs képességek. o Az emberi gesztusok értelmezése. – **Művészetek – dráma** o A csoportos játékhoz és a megjelenítéshez szükséges képességek fejlesztése, készségek kialakítása.

		o Egyensúly-, ritmus-, és térérzékelés. Színek, hangok, formák, anyagok érzékelése, felismerése. Egyszerű mozgások és tartáshelyzetek utánzása, tükrözése. Állatmozgások és -hangok utánzása. Memória- és koncentrációfejlesztő játékok: mondókák, kiszámolók, találós kérdések, mozgásos és szöveges figyelemfejlesztő játékok. – **Testnevelés és sport** o Kúszások, mászások, statikus jellegű egyensúlygyakorlatok, egyéb természetes mozgások. o A tanultak beillesztése egyszerű testnevelési játékokba, sor- és váltóversenyekbe. o Egyszerű szabályokon alapuló fogójátékok. o A tanultak beillesztése egyszerű testnevelési játékokba, sor- és váltóversenyekbe. – **Életvitel és gyakorlati ismeretek** o A tevékenység és eredményének értékelése.
	Önmeghatározás *Önbemutatás* *Stratégiaalkotás* *Stratégia megvalósítása*	Ismeret, megismerés: az egyéni különbségek felismerése az igények megfogalmazásakor. – A reális énképhez minél közelebb álló énideál kialakítása – Önbecsülés. – Kooperativitás. – Hatékony kommunikáció. – Analízis. – Lényegkiemelés. – Rendszerezés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Egymás nevének megtanulása – drámajátékok. – Saját név bemutatása: *miért kapta, mit jelent?* – Becenevek, ragadványnevek megismerése. – Névnapok megkeresése a naptárban. – A bemutatkozás gyakorlása különböző helyzetekben – szerepjátékok. – Ismerkedés egymással: *mire vagy kíváncsi?* – Személyes tárgy gazdájának megkeresése, beszélgetés, információszerzés, majd ezek megosztása a társakkal. – Külső tulajdonságok megfigyelése. – Személyleírás készítése. – Személyleírás alapján saját maguk és társaik felismerése. – Egymás felismerése hang alapján. – Csoportalkotások külső tulajdonságok és egyéb jellemzők alapján. – Pozitív, kedves gondolatok megfogalmazása egymásról. – Osztálytabló-készítés egész alakos fényképekből. – Testrészek megfigyelése, a test mérése (kézről, lábról körvonalrajz), a társakéval történő összehasonlítás – drámajáték. – A test ritmusának (szívverés, légzés) megfigyelése, mérése, változásainak oka. Az érzékszervek szerepe fontossága (érzékterületek kizárása): látás, hallás, szaglás, ízlelés, tapintás (szem, fül, orr, nyelv, bőr). – Érzékszerveink védelme.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Kísérletek, megfigyelések kooperatívan – drámajátékok. – *Mire emlékszem rólad?* – Páros beszélgetés során szerzett információk megosztása a társakkal. – Szituációs játékok: barátok egymás közt, testvérek, családtagok. – Névhasználat, megszólítás. – Bemutatkozás. – Külső tulajdonságok. – Hasonlóságok, különbözőségek. – *Az én testem.* – *Testrészeim, érzékszerveim.* – *Gyerek vagyok. Kapcsolataim a felnőttekkel (pedagógusok, rokonok) és a gyerekekkel (testvérek, barátok, társak).*
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.* – *Matematika.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló törekedjen arra, hogy a megismert külső tulajdonságok alapján minél reálisabb képet alkosson önmagáról és társairól! – Ismerje fel és fogadja el az egyedi, megkülönböztető jegyeket!
2. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	ÉLJÜK AZ ÉLETET! − MINDENNAPJAINK 23
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember és társadalom** o Kritikai gondolkodás ▪ A cselekvés és annak következménye közötti kapcsolat felismerésének gyakorlása. ▪ Mindennapi élethelyzetek elbeszélése, eljátszása a különböző szereplők nézőpontjából. – **A tartalom kulcselemei** o Megismerjék az iskolai élet legfontosabb szabályait, és megvitassák azok szerepét, jelentőségét. o Megismerkedjenek néhány helyi hagyománnyal, néhány történettel a lakóhely múltjából, továbbá a környék, a lakóhely természeti értékeivel. – **Művészetek – vizuális nevelés** o Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek. o Tájékozódás a lakóhelyen és annak környékén. o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás. o Vizuális jelek, jelképek alkotó használata. o Alkotóképességek. o Átélt, elképzelt vagy hallott esemény vizuális megjelenítése. o Élmények, elképzelt vagy valós események megfogalmazása. – **Életvitel és gyakorlati ismeretek** o A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, haszna és veszélyei: a *fenntartható fejlődés* gondolata.

	Önmeghatározás	o A mesterséges környezet: érdeklődés a közvetlen mesterséges környezet (a lakás, az iskolai és a lakókörnyezet) iránt, arról szóló tapasztalatszerzés. o Szabálykövető magatartás a közvetlen mesterséges környezetben. – **Testnevelés és sport** o Egyszerű, koreografált játékok, gyermek- és népi játékok, táncok gyermekmondókákra, gyermekdalokra koreografált mozgássorok. – Normakövetés, normatudatos magatartás. – Törvények és szabályok betartása. – A társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása csoporton belül. – Önkontroll. – Önmotiválás.
	Önbemutatás	– Kötelezettségvállalás. – Szerepvállalás.
	Stratégiaalkotás *Stratégia megvalósítása*	– Céltudatosság, pontosság, időérzék. – Információ-/tapasztalatszerzés, -megosztás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Ismerkedés az iskola épületével, helyiségeivel, dolgozóival. – Iskolai helyiségek használatához kapcsolódó szabályok megbeszélése. – Az óvoda és az iskolai élet összehasonlítása. Azonosságok, különbségek keresése. (Méret, rendeltetés, napi beosztás stb.) – A tanórák rendje – rajzos órarend készítése. – Az iskolásléttel kapcsolatos kötelességek, feladatok: tanulás, házi feladat, rend a padban, a táskában, a tanulás feltételeinek megteremtése. – Felelősök választása, felelősi feladatok ellátása. – A tanterem otthonossá tétele, dekoráció készítése. – Beilleszkedés az iskola életébe: a hagyományok segítségével, azok továbbvitelével a közösség tagjaivá válunk. – A hagyományok közösségteremtő és közösségépítő szerepének megélése az aktív részvétel, felkészülés során. – Ismerkedés népi gyermekjátékokkal: a közös játék szabályainak megismerése. – A játékban előforduló hagyományos népi mesterségek megismerése. – A népi életforma jellegzetességeinek megismerése a játékokon keresztül is. – *Mikor, hol, kik játszották?*
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Ismerkedés az iskolával. – Az iskolai élet szabályai. – Az iskola és az otthon összehasonlítása (hely, idő, szereplők, tevékenységek). – Az iskola helyiségei, használatuk és ahhoz kapcsolódó szabályok. – Az iskola és az óvoda összehasonlítása. – Az intézmény saját hagyományai (ünnepi ruházat, ünnepek, versenyek, tábor, testvérosztály stb.). – Énekes gyermekjátékok: o „Fogyó-, gyarapodójátékok” *(Festékes);* o „Vonulós, kapuzós játékok” *(Új a csizmám, Egy kis várat)*

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.* – *Matematika.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló törekedjen az iskolai élet törvényeinek és szabályainak megismerésére, betartására! Érdeklődésének megfelelően vegyen részt a játékokban!
3. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – NÉPSZOKÁSOK 10
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember és társadalom** o Térben-időben való tájékozódás ▪ Időmeghatározó kifejezések használata: *„amikor kicsi (óvodás stb.) voltam; amikor szüleim gyerekek (fiatalok stb.) voltak; amikor nagyszüleim gyerekek stb. voltak; amikor karddal harcoltak stb.; nagyon régen.”* ▪ Viszonyítások gyakorlása: *előbb, később, ugyanakkor, most, régebben, nagyon régen.* ▪ Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása. o A tartalom kulcselemei ▪ Megismerjék az iskolai élet legfontosabb szabályait, és megvitassák azok szerepét, jelentőségét. – **Művészetek – vizuális nevelés** o Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek. ▪ Műalkotások, természeti látványok megfigyelése, leírása, esztétikai minőségeinek jellemzése. o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás ▪ Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése. – **Művészetek – ének-zene** o Interpretáció ▪ A dalok élményekből kiinduló, szövegtartalmat kifejező megszólaltatása, az éneklési öröm felkeltése. ▪ Népszokások megismertetése, dramatizált előadása akár bábos megjelenítéssel vagy mozgással, tánccal is. ▪ Felkészítés az ünnepekre a hangszert tanuló diákok bevonásával is.
	Önmeghatározás	– A belső igények felismerése és megfogalmazása. – Önmotiválás.
	Önbemutatás	– A társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása csoporton belül. – Szerepvállalás.
	Stratégiaalkotás	– Információszerzés. – Információfeldolgozás. – Eszközhasználat.
	Stratégia megvalósítása	– Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Rendszerezés. – Az ünneppel kapcsolatos ismeretek felelevenítése, rendszerezése feladatlap segítségével – kooperatív tevékenység. – Karácsonyi dalok tanulása egybekötve valamilyen manuális tevékenységgel: mézeskalácssütés; ablak és bútordíszek ill. ajándékkészítés. – A *betlehemezés*, mint népszokás – dramatikus játék. – Ismeretek rendszerezése az egyik legősibb népszokásunkról képek, prospektusok segítségével: gyűjtőmunka. – A farsangi bál előkészületei: dekoráció, jelmez és „kiszebáb” készítése, dalok tanulása. – Az ünneppel kapcsolatos ismeretek felelevenítése, rendszerezése feladatlap segítségével – kooperatív tevékenység. – Húsvéti dekoráció és a népszokás „kellékeinek” elkészítése: piros és/vagy hímes tojás, tojástartó, tojásfa stb. – Locsoló versek, dalok – dramatikus játék. – Az ünnep eredete, jelentése. – Készülődés, karácsonyi díszek, szimbólumok készítése. – Betlehemezés. – A népszokás jelentése. – Ünnepi készülődés. – Télűzés. – Az ünnep eredete, jelentése. – Húsvéti népszokás: locsolás, tojásfestés.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.* – *Matematika.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló ismerkedjen az ünnepi szokásokkal! Érdeklődésének megfelelően vegyen részt a tanult népszokásokhoz kapcsolódó játékokban!
4. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – HELYEM A TERMÉSZETBEN 29
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember a természetben** o Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásáról, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről. ▪ Annak fokozatos belátása, hogy az emberi tevékenység és maga az ember a természeti folyamatok szerves része. o Természettudományos megismerés. ▪ A természeti és technikai tárgyakkal, jelenségekkel összefüggő elképzelések megfogalmazása, az ezekkel kapcsolatos megbeszélésekben való részvétel. o Tájékozódás az élő és élettelen természetről. ▪ Ismerkedés a természet könnyen megfigyelhető ciklusaival. Ezek megfigyelése, az eredmények rögzítése.

		– **Művészetek – vizuális nevelés** o Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek. ▪ Műalkotások, természeti látványok megfigyelése, leírása, esztétikai minőségeinek jellemzése. o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás. ▪ Vizuális jelek jelképek alkotó használata. o Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése.
		– **Művészetek – ének-zene** o Interpretáció. ▪ A dalok élményekből kiinduló, szövegtartalmat kifejező megszólaltatása, az éneklési öröm felkeltése. Népzenei dalanyag tanítása – többnyire hallás után. o Zenehallgatás. ▪ Életkornak megfelelő, zenetörténeti korokból válogatott nép- és műzenei szemelvények bemutatása.
		– **Életvitel és gyakorlati ismeretek** o A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, haszna és veszélyei: a *fenntartható fejlődés* gondolata. ▪ Az ember, a társadalom, a természet és a technika kapcsolatrendszere: az ember, a technika és a természeti környezet kapcsolatának megérzése, a tevékenység felfedezése konkrét példákban.
		– Az egyes tettek következményeinek belátása.
	Önmeghatározás	– Önkontroll.
		– Kooperativitás.
	Önbemutatás	– Kötelezettségvállalás.
	Stratégiaalkotás	– Eszközhasználat.
		– Információszerzés.
		– Információfeldolgozás.
		– Analízis.
	Stratégia megvalósítása	– Lényegkiemelés.
		– Ok-okozati összefüggés.
		– Rendszerezés.
		– Problémamegoldás.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Kirándulás falusi gazdaságba, farmra. – A háziállatok megfigyelése, – élőhelyük megismerése, – tapasztalatszerzés gondozásukról: etetés, itatás, tisztántartás. – Az ismeretek rendszerezése, rögzítése feladatlappal. – *Pásztornapóra* készítése. – Lehetőség szerint megnézni egy konyhakertet, vagy látogatást tenni piacon. – Tapasztalatszerzés, ismerkedés a kerti munkákkal, eszközökkel. – Az ismeretek rendszerezése feladatlap segítségével. – Növények csoportosítása évszakoknak megfelelően. – Ültetés (csíráztatás), növénygondozás (locsolás, hőmérséklet). – A növények fejlődésének megfigyelése. – Zöldség- és gyümölcssaláta készítése közösen. – Élelmiszerek, használati tárgyak válogatása aszerint, hogy miből készültek. – Tabló készítése: *miből, mi lesz?* – Beszélgetéssel annak tudatosítása, hogy nem lehet a végtelenségig kihasználni a természetet. – Az évszakok által meghatározott életritmus felismerése, jellemzőinek kiemelése. – Gyűjtőmunka, tablókészítés. – Az évszaknak és az alkalomnak megfelelő, helyes öltözködés kialakítása öltöztető babával, szituációs játékokkal. – Ruhadarabok válogatása különböző szempontok szerint.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A háziállatok. Élőhelyük, gondozásuk. – Az állatokkal szembeni felelősség hangsúlyozása. – A konyhakert növényei. Ültetésük, gondozásuk, felhasználásuk. – Az időjárás befolyása a növénytermesztésre. – Az ember által termesztett növények és az ember által tartott, tenyésztett állatok. – *Miből, mi lesz?* – Az évszakok által meghatározott életritmus: munkák (vetés, aratás) és ünnepek (karácsony, farsang, húsvét). – Az időjárásnak (évszaknak) és az alkalomnak megfelelő öltözködés.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.* – *Matematika.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló életkorának és képességeinek megfelelő szinten szerezzen ismereteket az élő természet és az ember kapcsolatáról! – Érdeklődésének megfelelően vegyen részt az ezzel kapcsolatos tevékenységekben!
5. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD 3
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember a természetben** o Tájékozódás az élő és élettelen természetről. ▪ Az ember egészsége: törekvés a szervezet számára szükséges táplálékok ismeretére alapozott, megfelelő táplálkozási szokások kialakítására. Annak

		felismerése, hogy a környezet állapota az ember egészségére is hatással van. Az egészséges életkörülmények igénylése. – **Életvitel és gyakorlati ismeretek** o A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, haszna és veszélyei: a *fenntartható fejlődés* gondolata. ▪ A mesterséges környezet: szabálykövető magatartás a közvetlen mesterséges környezetben. o Konstruálás, kivitelezés. ▪ Szervezőkészség: a munkafolyamat irányított, majd önálló szervezése. A biztonság élménye a munkaszervezésben. ▪ Munkavégzési és tanulási szokások. ▪ Rend, tisztaság, szabálykövetés, időbeosztás: gyermekbalesetek okai, forrásai, megelőzésük. Jó testtartás. Elővigyázatosság az anyagalakításban. A munkahely rendje, tisztasága.
	Önmeghatározás *Önbemutatás* *Stratégiaalkotás* *Stratégia megvalósítása*	– A belső igények felismerése és megfogalmazása. – Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele. – A társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása. – Önkontroll. – Szerepvállalás. – Információszerzés. – Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– A helyes táplálkozási szokások megismerése: napi étrend összeállítása. – Az egészséges napi étkezés körülményeinek megteremtése otthon és az iskolában. Terítés. – *Mikor, hogyan, mivel tisztálkodunk?* A tisztálkodás eszközeinek csoportosítása, tárolásuk, tisztántartásuk, használatuk. Kiemelten az étkezések előtti, a mosdóhasználat utáni kézmosás és a fogápolás fontossága. A fogmosás helyes technikájának megtanulása, gyakorlása. Öltözködés és tisztálkodás sportoláskor. – Az otthoni balesetek okai, saját balesetek elmondása alapján. *Hogyan kerülhettük volna el?* A megelőzés megfogalmazása. Szituációs játékok.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Az iskolai veszélyeztető tényezők megismerése, a megelőzés. – A megfelelő (változatos és rendszeres) táplálkozás fontossága. – Személyes higiéné, a napi, rendszeres tisztálkodás fontossága, helyes tisztálkodási szokások. – Az otthon és az iskolában előforduló gyermekbalesetek leggyakoribb okai, megelőzésük.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló törekedjen az étkezési és tisztálkodási normák betartására! – Ismerje meg közvetlen környezete veszélyeztető tényezőit!

6. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	FOGLALKOZÁSOK – NÉPI MESTERSÉGEK 27
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember és társadalom** o Ismeretszerzés, tanulás. ▪ Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. o A tartalom kulcselemei. ▪ Megismerkedjenek néhány magyar, nemzeti és etnikai kisebbségi népszokással, a hagyományos mesterségekkel. – **Ember a természetben** o Rendszer: a szó használata nélkül konkrét rendszerek konkrét elemzése. *(Miből áll? Milyen kapcsolatokban vannak az elemek? Hogyan működik? Mi történik a rendszerrel? stb.)* o Tájékozódás az élő és élettelen természetről. ▪ Anyagok a technikában és a hétköznapi életben: használati tárgyak anyagainak felismerése, egyszerűbb anyagok technikai formálása, használati tárgyak készítése. – **Művészetek – ének-zene** o Interpretáció. ▪ A dalok élményekből kiinduló, szövegtartalmat kifejező megszólaltatása, az éneklési öröm felkeltése. ▪ Népzenei dalanyag tanítása többnyire hallás után. – **Művészetek – vizuális nevelés** o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás. ▪ Különböző tárgyak külső jegyeinek összehasonlítása. ▪ Tárgyak, műalkotások csoportosítása különböző szempontok alapján. ▪ Vizuális jelek, jelképek alkotó használata. – **Életvitel és gyakorlati ismeretek** o Problémafelismerés ▪ A technikai probléma megfogalmazása: technikai problémák és szakmák bemutatása. o Tervezés. ▪ A terv, elképzelés értékelése, megfeleltetése az igénynek és a lehetőségeknek: a terv funkcionális és formai megfelelésének megállapítása. A választott anyag, szerkezet, eljárás helyességének megérzése, megítélése. A terv előfordulása a közvetlen munkakörnyezetben. o Konstruálás, kivitelezés (tárgyak, modellek, szerkezetek és agrotechnikai eljárások, háztartás- és egészségtani megoldások). o A tevékenység és eredményének értékelése. o Munkavégzési és tanulási szokások.
	Önmeghatározás	– A reális énképhez minél közelebb álló énideál kialakítása. – Önbecsülés. – Önkontroll.

	Önbemutatás *Stratégiaalkotás* *Stratégia megvalósítása*	– Önmotiválás. – Kötelezettségvállalás. – Eszközhasználat. – Információszerzés. – Információfeldolgozás. – Analízis. – Lényegkiemelés. – Rendszerezés. – Problémamegoldás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Látogatás múzeumba, skanzenbe, faluházba vagy tanyára. – Általános betekintés a népi életmódba, fókuszálva a kiemelt mesterségekre, foglalkozásokra. – Eszközök megfigyelése, összehasonlítása a ma használatosakkal. – Ezen ismeretek rendszerezése feladatlap segítségével. – Gyakorlati tapasztalatszerzés a gyapjú, a filc tulajdonságairól (nedvszívó képesség, tapadás, alakítás), felhasználási lehetőségeiről. – *Nemezlabda* készítése. – *Öltöztetőbaba* készítése. – Ruhák tervezése, kivitelezése népművészetből vett példák alapján. – Gyakorlati tapasztalatszerzés (tépés, nyírás, csomózás, teherbíró-képesség stb.) a fonal tulajdonságairól, felhasználási lehetőségeiről. – Ismerkedés a szövőkerettel, annak alkalmazásával. – Kisszőnyeg szövése. – *Hármasfonás*. – Ékszerkészítés (karkötő, nyaklánc). – Gyakorlati tapasztalatszerzés a fa tulajdonságairól (hajlíthatóság, törhetőség, rugalmasság, rugalmatlanság, keménység), felhasználási lehetőségeiről. – Karámkészítés vesszőből (hurkapálcikából). – A népi életforma. Ismerkedés a népi mesterségekkel (szövés-fonás, famegmunkálás, nemezelés). – Egyéni viszonyulás a megismert mesterségekhez. – Tapasztalatszerzés a fent említett mesterségekhez szükséges anyagokról, eszközökről.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A gyapjú tulajdonságai, felhasználása. – A filc. Népi motívumok. – Népviselet, népi motívumok. – Papír és/vagy filc. – A fonal tulajdonságai, felhasználási lehetőségei. – A fonás, mint az anyag teherbíró képességét befolyásoló technika. – A fa tulajdonságai, felhasználási lehetőségei.

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.* – *Matematika.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló szerezzen ismereteket a népi életformával kapcsolatban! – Életkorának és érdeklődésének, valamint képességeinek megfelelően vegyen részt a munkavégzésben!
7. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	HŐSÖK, PÉLDAKÉPEK, NAGY EGYÉNISÉGEK 6
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember a természetben** o Tájékozódás az élő és élettelen természetről ▪ A tér: térérzet tudatosítása, tájékozódás a térben. ▪ Idő és mozgás: ismerkedés a természet könnyen megfigyelhető ciklusaival. Tájékozódás a mindennapok időviszonyaiban. ▪ Evolúciós szemlélet: a születéssel, az egyedfejlődéssel és az öröklődéssel kapcsolatos gyermeki elképzelések felszínre hozása, összehasonlítása, más, köztük a tudományos nézetekkel való összevetése (természetesen csak a gyerekek létező, előzetes tudásával feldolgozható témákban). – **Ember és társadalom** o Kritikai gondolkodás. ▪ Mindennapi élethelyzetek elbeszélése, eljátszása a különböző szereplők nézőpontjából. o A tartalom kulcselemei. ▪ Kommunikációt folytassanak olyan kérdésekről, mint a külső és belső jellemvonások, a jó és rossz tulajdonságok, a rokonság, a barátság, a rászorulók segítése.
	Önmeghatározás	– A belső igények felismerése és megfogalmazása. – Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele. – A reális énképhez minél közelebb álló énideál kialakítása. – Önbecsülés. – Szerepvállalás.
	Önbemutatás	– Kooperativitás. – Egyéni arculatformálás.
	Stratégiaalkotás	– Hatékony kommunikáció. – Információszerzés. – Információfeldolgozás. – Analízis.
	Stratégia megvalósítása	– Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés. – Problémamegoldás.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Természetfilmekből vett részletek megtekintése, újságcikkek, képek gyűjtése az állatvilág „családi” életéből. – A tér és idő jelentősége a kicsinyekről való gondoskodásban. – Saját élmények feldolgozása elbeszélés, rajz, fényképek segítségével. – Emlékezetes pillanatok, események felelevenítése az anyával, az apával. – Beszélgetés, rajz készítése. – Fényképekből családi tabló készítése. – Szerepjátékok: szülőszerepek. – Bensőséges pillanatok, események felelevenítése a nagyszülővel. – Szerepjátékok: nagyszülő-szerepek. – Generációs különbségek megjelenítése dramatizálással.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A szülő szerepe az állatvilágban: védelem, gondoskodás, felkészítés a „felnőtt” létre. – A kisgyermek elsődleges mintái: anya, apa. – Hagyományos szerepeik a családban. – A gyermek-szülő kapcsolat meghatározó tényezői, érzelmi elemei. – A nagyszülők szerepe a családban. – A háromgenerációs kapcsolati háló.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló ismerje fel a szülő-gyerek kapcsolat lényegi elemeit mindennapi élethelyzetekből vett példák alapján!
8. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	TANULÁSMÓDSZERTAN 2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Életvitel és gyakorlati ismeretek o Munkavégzési és tanulási szokások ▪ Rend, tisztaság, szabálykövetés, időbeosztás: a munkahely rendje, tisztasága. Az érdeklődés, mint az időt meghatározó tényező. ▪ Megfigyelés, vizsgálat: a tapasztalat, mint egyéni élmény megfogalmazása. ▪ Technológiai rend, térszemlélet: a műveleti és téri rend betartása a munka során. Gazdálkodás, környezettudatos magatartás: gazdálkodás a munkával és az idővel. A személyes ráfordítás jelentősége. ▪ Eszközhasználat, munkaszervezés: jó testtartás. Felkészülés a munkafolyamatra, különös tekintettel az egyéni tulajdonságok minőségére.
	Önmeghatározás	– A reális énképhez minél közelebb álló énideál kialakítása. – Önkontroll.
	Önbemutatás	– Önmotiválás. – Kötelezettségvállalás. – Egyéni arculatformálás.
	Stratégiaalkotás	– Eszközhasználat.

	Stratégia megvalósítása	– Hatékony kommunikáció. – Analízis. – Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– A tanulás feltételeinek megismerése, belátása szituációs játékokban. – Tapasztalatszerzés az idő múlásáról játékos gyakorlatokban. – Játékos feladatok az egyéni képességek feltérképezésére. – A tanulás külső körülményei (rend, fény, tisztaság, csend). – Időbeosztás.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Előkészületek, taneszközök használata. – Segítség igénybevétele. – Megismerő-képességek: figyelem, emlékezet.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Matematika.* – *Magyar nyelv és irodalom.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló ismerje fel a külső körülmények szerepét a tanulási tevékenységben!

2. ÉVFOLYAM

MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSOK

No	**Témakörök**	**Kapcsolódó műveltségterület**	**óraszám**
1.	ÖN- ÉS TÁRSISMERET	Ember és társadalom	7
		Testnevelés és sport	10
2.	ÉLJÜK AZ ÉLETET! − MINDENNAPJAINK	Ember és társadalom	7
		Művészetek	7
		Testnevelés és sport	10
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	1
3.	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – NÉPSZOKÁSOK	Ember és társadalom	8
		Ember a természetben	4
		Művészetek	12
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	8
4.	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – HELYEM A TERMÉSZETBEN	Ember és társadalom	12
		Művészetek – vizuális nevelés	5

5.	EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD	Ember a természetben	5
6.	FOGLALKOZÁSOK – NÉPI MESTERSÉGEK	Ember a természetben	3
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	13
7.	HŐSÖK, PÉLDAKÉPEK, NAGY EGYÉNISÉGEK	Ember és társadalom	2
8.	TANULÁSMÓDSZERTAN	Életvitel és gyakorlati ismeretek	2
		Összesen:	**116**

TARTALOMVÁZLAT

1. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	**ÖN- ÉS TÁRISMERET** 17 óra – **Ember és társadalom** o Ismeretszerzés, tanulás. ▪ Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. o A reflexiót irányító kérdések. ▪ A tanulóknak legyen alkalmuk megtalálni a választ olyan kérdésekre, mint: *Mire vagyok képes? Mire nem vagyok képes? Milyen szeretnék lenni? Miért van szükség szabályokra?* o A tartalom kulcselemei. ▪ Kommunikációt folytassanak olyan kérdésekről, mint a viselkedési és illemszabályok, a kölcsönösség szerepe az illemben, a külső és belső jellemvonások, a jó és rossz tulajdonságok, a rokonság, a barátság, a rászorulók segítése. o Kritikai gondolkodás. ▪ A cselekvés és annak következménye közötti kapcsolat felismerésének gyakorlása. o Kommunikáció. ▪ Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti témáról. Saját vélemény érthető megfogalmazása. Mások véleményének türelmes meghallgatása. Események, történetek elbeszélése élőszóban. Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról. – **Dráma** o Szerepjáték tárgyakkal (*a tárgyak megváltoztatása nélkül*). o Játék megváltoztatott, átalakított tárgyakkal. o Csoportos improvizációs játékok tanári irányítással zajló játékban. o Egyszerű magatartásformák, viselkedések elemzése a csoportos improvizációk kapcsán.
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	

	Önmeghatározás *Önbemutatás* *Stratégiaalkotás* *Stratégia megvalósítása*	– **Testnevelés és sport** o A tanultak beillesztése egyszerű testnevelési játékokba, sor- és váltóversenyekbe. o Egyszerű szabályokon alapuló fogójátékok. – Törvények és szabályok betartása. – Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele. – Önbecsülés. – Önkontroll. – A társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása csoporton belül. – A deviancia felismerése, elhatárolódás a szélsőséges magatartástól. – Szerepvállalás. – Kooperativitás. – Hatékony kommunikáció.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Drámajátékok, szituációs játékok páros és csoportos kommunikációs helyzetekben (veszekedés, csúfolódás, megsértődés, segítségnyújtás, együttérzés). – Sportszerűség és csapatszellem megalapozása, kialakítása különböző csapat- és versenyjátékokban.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Érzelmek, indulatok a kommunikációban. – Viselkedési normák, együttműködési szabályok.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.* – *Matematika.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló ismerje meg a társas együttlét írott és íratlan szabályait, és törekedjen azok betartására!
2. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	ÉLJÜK AZ ÉLETET! 25
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember és társadalom** o Ismeretszerzés, tanulás. ▪ Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből. o Kritikai gondolkodás. ▪ Mindennapi élethelyzetek elbeszélése, eljátszása a különböző szereplők nézőpontjából. o A tartalom kulcselemei. ▪ A tanulók megismerkedjenek néhány helyi hagyománnyal, néhány történettel a lakóhely múltjából, továbbá a környék, a lakóhely természeti értékeivel. ▪ Kommunikációt folytassanak olyan kérdésekről, mint a viselkedési és illemszabályok, a kölcsönösség szerepe az illemben, a külső és belső jellemvonások, a jó és rossz tulajdonságok, a rokonság, a barátság, a rászorulók segítése. – **Művészetek – vizuális nevelés** o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás.

		▪ Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése. o Kommunikációs képességek. ▪ Fényképek „olvasása”, értelmezése. o Alkotóképességek. ▪ Átélt, elképzelt vagy hallott esemény vizuális megjelenítése. – **Művészetek – ének-zene** o Interpretáció. ▪ A tanult gyermek- és játékdalok mozgással kísért csoportos előadása. ▪ Népzenei dalanyag tanítása – többnyire hallás után. o Dráma: a csoportos játékhoz és a megjelenítéshez szükséges képességek fejlesztése, készségek kialakítása. ▪ A játékbátorság kialakítása, a csoport előtti megnyilvánulás gyakorlása és elfogadása. ▪ Népi gyermekjátékok (ritmikus játékok dallal, mondókával). – **Testnevelés és sport** o Egyszerű koreografált játékok, gyermek-, népi játékok, táncok gyermekmondókákra, gyermekdalokra koreografált mozgássorok. – **Életvitel és gyakorlati ismeretek** o A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, haszna és veszélyei: a *fenntartható fejlődés* gondolata. ▪ A mesterséges környezet: érdeklődés a közvetlen mesterséges környezet (a lakás, az iskolai és a lakókörnyezet) iránt, arról szóló tapasztalatszerzés. ▪ Szabálykövető magatartás a közvetlen mesterséges környezetben.
	Önmeghatározás	– A belső igények felismerése és megfogalmazása. – Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele. – A deviancia felismerése, elhatárolódás a szélsőséges magatartástól. – Önmotiválás. – Önkontroll.
	Önbemutatás	– A társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása. – Szerepvállalás.
	Stratégiaalkotás	– Kooperativitás. – Információszerzés.
	Stratégia megvalósítása	– Információfeldolgozás. – Eszközhasználat.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Séta az iskola környékén. – Egy kulturális intézmény felkeresése. – Gyűjtőmunka, tablókészítés a település nevezetességeiről. – Gyalogos közlekedés a településen. – Veszélyforrások, baleset megelőzés. – Helyes és helytelen magatartás az utcán. – A keresztnevek jelentése (Ladó János: *Magyar utónévkönyv* c. könyv). – *Találóak-e a családtagokra?* – A családnevek eredete, a család közös neve. – Janikovszky Éva: *Velem mindig történik valami* című írás ismertetése – szerepjáték. – Befejezetlen rajz: üres szoba bebútorozása és benépesítése. – Segítségadás, segítségkérés: *kitől és mikor?* – Családi hagyományok: beszámoló, fényképek stb. – Családok összehasonlítása: különbségek, hasonlóságok. – *Az én családom* című könyv elkészítése. – Kedvenc gyűjtemények bemutatása. – *Mennyi idő kell egy-egy gyűjteményhez, milyen eszközöket igényel*? – beszélgetés. – *Mi tűnt el? Hová tettem?* – figyelemfejlesztő drámajátékok. – *Legjobb barátodnak odaadnád-e legkedvesebb játékodat?* – Döntéshelyzetek. Bíróság – drámajáték. „*Cserebere fogadom, többet vissza nem adom.”*
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Gyalogos közlekedés, kulturális intézmények, szabadidős tevékenységek. – Életmód, szokások, szerepek. – Munkamegosztás a családban. – A szülők foglalkozása. – A család hagyományai, ünnepei. – Részvétel a település jelentősebb eseményein. – Egyéni gyűjtemények. – Használati tárgyak, játékok. – A saját tulajdon fogalmának tudatosítása.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.* – *Matematika.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló érdeklődjön közvetlen környezete iránt, gyűjtsön róla ismereteket! – Tevékenységeiben törekedjen a szabályok betartására, a normatív viselkedésre!
3. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – MINDEN HÓNAP VALAKIÉ 32
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember és társadalom** o Térben-időben való tájékozódás. ▪ Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: nap, hét, hónap, év. o A tartalom kulcselemei. ▪ A tanulók megismerkedjenek néhány magyar, nemzeti és etnikai kisebbségi népszokással, a hagyományos mesterségekkel.

		– **Ember a természetben** o Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásáról, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről. ▪ Természet: annak fokozatos belátása, hogy az emberi tevékenység és maga az ember a természeti folyamatok szerves része. o Természettudományos megismerés. ▪ A természet megismerése: a természeti tárgyakkal, jelenségekkel összefüggő elképzelések megfogalmazása, az ezekkel kapcsolatos megbeszélésekben való részvétel. – **Művészetek – ének-zene** o Interpretáció. ▪ Népzenei dalanyag tanítása többnyire hallás után. ▪ Népszokások megismertetése, dramatizált előadása, akár bábos megjelenítéssel vagy mozgással, tánccal is. – **Életvitel és gyakorlati ismeretek** o Konstruálás, kivitelezés. ▪ Konstruáló képesség, eszközhasználat, ügyesség: az egyszerű alapanyagok alakítása kézzel, egyszerű eszközökkel. Az anyagok alakítása, mint örömforrás.
	Önmeghatározás	– A belső igények felismerése és megfogalmazása. – Önmotiválás.
	Önbemutatás	– A társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása csoporton belül. – Szerepvállalás.
	Stratégiaalkotás	– Információszerzés. – Információfeldolgozás. – Eszközhasználat. – Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés.
	Stratégia megvalósítása	– Naptár készítése: az ’égigérő fa’ minden ágán egy-egy hónap helyezkedik el (folyamatos kiegészítése) – kooperáció. o *„Lipem, lopom a szőlőt”* (népi gyerekjáték). o Közmondások gyűjtése vetéssel kapcsolatban. o Mondóka tanulása. *(Mag, mag búzamag…)* o Szüreti bál szervezése – dramatikus játék. o Közösségépítő drámajátékok. o *Kalákázás* (kukoricából, csuhéból, kukoricaszárból különböző tárgyak készítése vagy valamilyen közös iskolai hasznos tevékenység végrehajtása). o *Katalin-ág* „készítése”. o *Adventi koszorú* alkotása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	– Naptár készítése: az ’égigérő fa’ kiegészítésének folytatása – kooperáció. Jeles napok kiemelése, az ezekhez kapcsolódó események, népszokások, hiedelmek megismerése: o Ajándék-, képeslapkészítés. o *Mikulásozás* (intézményen belüli testvérosztály vagy egymás megajándékozása). o *Luca-napi búza* csíráztatása. o Regölés – dramatizálás. o Újévi énekes köszöntők. o Tánctanulás (készülődés a farsangi bálra). o Iskolahívogatóra készülés – ajándékkészítés, toborozó kis műsor összeállítása. o *Balázsolás* (torokfájás elleni védekezés): fahéjas alma sütés. o Februári időjós naptár készítése (a csapadék gyakoriságának és az időjárás figyelemmel követése). – Naptár készítése: az ’égigérő fa’ kiegészítésének folytatása – kooperáció. Jeles napok kiemelése, az ezekhez kapcsolódó események, népszokások, hiedelmek megismerése: o Facsemete ültetése (lehetőség szerint). o Böjtös étel készítése: aszalt gyümölcsös joghurt. o Barka-, zöldág-, aranyeső gyűjtése (virágoztatása), majd ezek díszítése festett, kifújt tojásokkal. o Tojásfestés. o *Tattyolás* (tojáskoccintós). o *Májusfa* állítása, díszítése – drámajáték. o Sorversenyek, társasjátékok, vetélkedők eredménye alapján a pünkösdi király/nő választása. – Naptár készítése: az ’égigérő fa’ kiegészítésének folytatása – kooperáció. Jeles napok kiemelése, az ezekhez kapcsolódó események, népszokások, hiedelmek megismerése: o Kirándulás a megújult természetben. o *„Eperszüret”:* epertál készítése. o Ismeretek rendszerezése az István-napi ünnepségekről. – Szeptember – Szent Mihály hava. Október – Mindszent hava. November – Szent András hava. Jeles napok, a hónapokhoz kapcsolódó népszokások, hiedelmek megismerése: o IX. 1. Egyed napja (a csőszök kezdik őrizni a szőlőt). o IX. 21. Máté napja (őszi napéjegyenlőség). o IX. 29. Szent Mihály napja (az őszi gabonavetés csúcspontja). o X. Lukács napja (gesztenyeszüret napja). o X. 26 Dömötör napja (őszi pásztorünnepi nap – dömötörözés). o XI. 1. Mindszentek napja (emlékezés a halottakra). o XI. 25. Katalin-nap (Katalin kopog, karácsony locsog). o XI. 30. András napja (kezdődik az advent). – December – Karácsony hava. Január – Boldogasszony hava. Február – Böjtelő hava. Jeles napok. A hónapokhoz kapcsolódó népszokások, hiedelmek megismerése: o XII. 6. Miklós napja (mikulásozás). o XII. 13. Luca napja (*Luca-szék* a boszorkányok leleplezéséhez). o XII. 22. A téli napforduló napja.

	o XII. 24-25. Karácsony. o XII. 31. Szilveszter napja. o I. 1. Újév napja. o I. 6. Vízkereszt (védekezés a rossz szellemek ellen). o I. 25. Pál napja (megfordul a medve a barlangjában). o II. 2. Gyertyaszentelő napja (kijön a medve a barlangjából). o II. 3. Balázs napja (vidám, tréfálkozó iskolahívogató, balázsolás – a torokfájás elleni védekezés). o II. 14. Bálint napja (ezen a napon ültetik a kotlót a fészekre). o II. 24. Jégtörő Mátyás napja. (Ha nem talál jeget, csinál; ha talál, akkor töri.) – Március – Böjtmás hava. Április – Szent György hava. Május – Pünkösd hava. Jeles napok. A hónapokhoz kapcsolódó népszokások, hiedelmek megismerése: o III. 12. Gergely napja (Komolyabb hangvételű iskolahívogató). o III. 21. Benedek napja (tavaszi napéjegyenlőség). o Böjti időszak (húsvét előtt 40 nappal kezdődik). o IV. 1. Áprilisjáratás napja. o Virágvasárnap napja (húsvét előtti vasárnap, barkaszentelés a betegség és gonosz ellen). o Nagycsütörtök, nagypéntek, nagyszombat (a böjt utolsó fontos napjai). o Húsvét napja (első nap, amikor húst lehetett fogyasztani). o Húsvét hétfő (a locsolás napja). o IV. 24. Szent György napja (pásztorfogadó, állatkihajtó nap). o V. 1. Május első napja (májusfa állítás). o V. 12-14. Pongrác, Szervác, Bonifác napja (fagyosszentek napja). o Pünkösd napja (a nyár bevonulásának napja, pünkösdi király/nő választása). – Június – Szent Iván hava. Július – Szent Jakab hava. Augusztus – Kisasszony hava. Jeles napok. A hónapokhoz kapcsolódó népszokások, hiedelmek megismerése: – VI. 8. Medárd napja (ha aznap esik, akkor 40 napig fog esni). – VI. 22. A nyári napforduló napja. – VI. 24. Szent Iván és Szent János napja (a nyári napforduló éjszakai ünneplése, tűzugrás). – VI. 29. Péter, Pál napja (az aratás kezdete, Szt. Péter a halászok védőszentje, eperszüret). – VII. 20. Mária-Magdolna napja (zivatarhozó nap). – VIII. 20. István napja (Szent István király, ill. az új kenyér ünnepe).
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	– *Magyar nyelv és irodalom.* – *Matematika.*
KÖVETELMÉNYEK	– A tanuló ismerkedjen a népszokásokkal! – Érdeklődésének megfelelően vegyen részt a tanult népszokásokhoz kapcsolódó játékokban, tevékenységekben!

4. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – A KÜLÖNBÖZŐ ÉLŐHELYEK AZ EMBER ÉLETÉBEN
	Ajánlott óraszám	17
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember a természetben** o Természettudományos megismerés. ▪ Az ismeretszerzés eredményeinek feldolgozása: változások felismerése, azok fontosabb okainak megnevezése tanítói segítséggel. A különböző tárgyak, élőlények, jelenségek tanult jellemzőinek elemi szintű összehasonlítása, csoportosítása a megismert szempontok és saját elképzelések alapján. Egyszerű képi és szöveges információk, jelek értelmezése a megismert területeken. o **Tájékozódás az élő és élettelen természetről** ▪ Az élőlények három „felsőbb” nagy országához tartozó fogalmak (állat, növény, gomba) kiszélesítése, az állat- és növényfogalom gazdagítása, a kezdeti gyermeki elképzelések meghaladása. Az élőlények egyszerű csoportokba sorolása, a hierarchikus osztályozás igényének felkeltése. – **Művészetek – vizuális nevelés** o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás ▪ Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése.
	Önmeghatározás	– Az egyes tettek következményeinek belátása. – Önkontroll.
	Önbemutatás	– Kooperativitás. – Kötelezettségvállalás.
	Stratégiaalkotás	– Információszerzés. – Információfeldolgozás. – Eszközhasználat. – Analizálás. – Lényegkiemelés.
	Stratégia megvalósítása	– Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés. – Problémamegoldás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– A helyi adottságok szerint kirándulás vagy tábor keretében erdő, mező, vízpart megismerése, lehetőség szerint erdész (vadász, halász, madarász) kíséretében. – Az erdő növény- és állatvilágának megismerése, rendszerezése. Az ember szerepének tisztázása életfeltételeik alakításában. – Az egyén és a közösség lehetőségei az erdő védelme érdekében. Az erdővel kapcsolatos foglalkozások, munkálatok és ezek szerepének megismerése. – Csoportosítás: a fafeldolgozás, fafelhasználás területei. – A mező növény- és állatvilágának megismerése, rendszerezése. – Az ember szerepének tisztázása életfeltételeik alakításában. – Az egyén és a közösség lehetőségei a mező védelme érdekében. – A mezővel kapcsolatos foglalkozások, munkálatok és ezek szerepének megismerése.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A vízpart és a vizek növény- és állatvilágának megismerése, rendszerezése. – Az ember szerepének tisztázása életfeltételeik alakításában. – Az egyén és a közösség lehetőségei a vizek és vízpartok védelme érdekében. A vizekkel kapcsolatos foglalkozások, munkálatok és ezek szerepének megismerése. – A település élővilága. Vadon élő állatok, növények. Termesztett növények. Az ember és a természet. – Az erdő élővilága. – Az erdő védelme. – Az erdész munkája. – Fakitermeléssel, faültetéssel kapcsolatos foglalkozások. – A fa feldolgozása és felhasználása. – Gombászat. – A mező élővilága. – A mező védelme. – Mezei munkálatok. – Vadász, madarász, mezőőr. – Gyógynövénygyűjtés. – A vízpart és a vizek élővilága. – A vizek védelme. – A vízpart és a vizek munkálatai. – Halászat, vadászat, nádvágás, hajózás. – Környezetvédelem. (Fogyasztóvédelem!)
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Matematika.* – *Magyar nyelv és irodalom.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló életkorának és képességeinek megfelelő szinten szerezzen ismereteket az élő természet és az ember kapcsolatáról! – Érdeklődésének megfelelően vegyen részt az ezzel kapcsolatos tevékenységekben!
5. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD 5
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember a természetben** o Tájékozódás az élő és élettelen természetről. ▪ Az ember egészsége: törekvés a szervezet számára szükséges táplálékok ismeretére alapozott, megfelelő táplálkozási szokások kialakítására. Annak felismerése, hogy a környezet állapota az ember egészségére is hatással van. Az egészséges életkörülmények igénylése. ▪ Az élet: az élet értelmezésére vonatkozó gyermeki elképzelések felszínre hozása, ütköztetése más elképzelésekkel. Az életjelenségekhez kötött életértelmezés fokozatos erősítése. Az élő és élettelen összehasonlítása. o *Fenntarthatóság, a környezet védelme:* ▪ Egyéni és közösségi környezetvédelmi cselekvési formák kialakítása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	*Önmeghatározás* *Önbemutatás* *Stratégiaalkotás* *Stratégia megvalósítása*	– A belső igények felismerése és megfogalmazása. – Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele. – A társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása. – Önkontroll. – Szerepvállalás. – Információszerzés. – Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés. – Kényelmes, réteges öltözködés fontossága. – Megfelelő mennyiségű és minőségű táplálék, ital. – Baleset megelőzés és természetvédelem kirándulások során. – Helyes és helytelen viselkedés eldöntése szituációs játékok segítségével. – Hátizsák bepakolása. – Testünk fejlődése: megfigyelés, mérések végzése. – Magasság, testtömeg, kerületek. – Fejlődés: eredmények összevetése az előző éviekkel. – Életjelenségek, életműködésünk megfigyelése. – Szívverés, légzés, mozgás. – Felépítésünk, legfontosabb szerveink (csontváz, szív, tüdő, agy, gyomor) megnevezése, a szív, a tüdő és az izmok működése, védelme. – Helyes testtartás. – A mozgás (a szabad levegőn), testedzés fontossága. – A pihenés, az alvás fontossága. – Megfelelő öltözködés, viselkedés a kirándulás során.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– *Mit viszünk magunkkal?* – Mozgás, légzés, táplálkozás, fejlődés.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló ismerje meg az életműködésekkel kapcsolatos legfontosabb normákat, törekedjen azok betartására! – Óvja a természetet!
6. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	FOGLALKOZÁSOK – NÉPI MESTERSÉGEK 16
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember a természetben** o Rendszer: a szó használata nélkül konkrét rendszerek konkrét elemzése. *(Miből áll? Milyen kapcsolatokban vannak az elemek? Hogyan működik? Mi történik a rendszerrel? stb.)* o Tájékozódás az élő és élettelen természetről. ▪ Anyagok a technikában és a hétköznapi életben: használati tárgyak anyagainak felismerése, egyszerűbb anyagok technikai formálása, használati tárgyak készítése.

		– **Életvitel és gyakorlati ismeretek** o A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, haszna és veszélyei: a *fenntartható fejlődés* gondolata. ▪ Az ember, a társadalom, a természet és a technika kapcsolatrendszere: az ember, a technika és a természeti környezet kapcsolatának megérzése, a tevékenység felfedezése konkrét példákban. o Dokumentumismeret (tárgy, könyv, hálózati dokumentum). ▪ Ismeretterjesztő forrásokból (pl. képes enciklopédia, ifjúsági tévéadás) információgyűjtés az alkotómunkához, a foglalkozásokhoz és a tervezéshez. o Az alkotás folyamata, a gyakorlati Problémafelismerési és problémamegoldó folyamat részei. o Munkavégzési és tanulási szokások.
	Önmeghatározás	– A reális énképhez minél közelebb álló énideál kialakítása. – Önbecsülés. – Önkontroll. – Önmotiválás.
	Önbemutatás	– Kötelezettségvállalás.
	Stratégiaalkotás	– Információszerzés. – Információfeldolgozás. – Eszközhasználat. – Analizálás. – Lényegkiemelés. – Rendszerezés. – Problémamegoldás.
	Stratégia megvalósítása	– A helyi adottságoknak, lehetőségeknek megfelelően múzeumi foglalkozás keretében, vagy a környéken népi mesterséget folytató személy vezetésével kézműves foglalkozáson való részvétel. – Gyakorlati tapasztalatszerzés a gyékény és csuhé tulajdonságairól (hajlíthatóság, darabolás, megmunkálhatóság), felhasználási lehetőségeiről. Poháralátét gyékényből, *csuhébaba (csutkababa)* készítése. – Gyakorlati tapasztalatszerzés a bőr tulajdonságairól (keménység, vastagság, zsírosság, nyújthatóság, megmunkálhatóság), felhasználási lehetőségeiről. – Ékszerkészítés laposfonással (karkötő, nyaklánc). – Kincses szütyő készítése. – További gyakorlati tapasztalatszerzés a fonal tulajdonságairól, felhasználási lehetőségeiről. – Kiskendő hímzése ajándékba, monogram hímezése törölközőre. – Gyakorlati tapasztalatszerzés az agyag tulajdonságairól (gyúrhatóság, tapintás, megmunkálhatóság, égethetőség), felhasználási lehetőségeiről. – Az égetés szerepe, további díszíthetőség.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Edény- és gyöngykészítés. – Paraszтház összeállítása agyaglapokból. – A népi életforma. Ismerkedés további népi mesterségekkel (gyékényszövés, csuhéfonás, bőrözés, hímzés, agyagozás). – Egyéni viszonyulás a megismert mesterségekhez. – Tapasztalatszerzés a fent említett mesterségekhez szükséges anyagokról, eszközökről. – A gyékény, csuhé tulajdonságai, felhasználásuk. – A bőr tulajdonságai, felhasználási lehetőségeinek széles skálája az élet minden területén. – A fonal tulajdonságairól szerzett tapasztalatok további bővítése. (Tehetséggondozás: horgolás, kötés.) – Az agyag tulajdonságai, felhasználási lehetőségei. Kiégetés.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.* – *Matematika.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló szerezzen ismereteket a népi életformával kapcsolatban! – Életkorának és érdeklődésének, valamint képességeinek megfelelően vegyen részt a munkavégzésben!
7. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	HŐSÖK, PÉLDAKÉPEK, NAGY EGYÉNISÉGEK 6
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember és társadalom** o Kritikai gondolkodás. ▪ Híres emberek, irodalmi, film- stb. hősök külső és belső tulajdonságainak felsorolása. Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. o A tartalom kulcselemei. ▪ Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy egy-egy magyar vagy külföldi híres ember *(pl. művész, felfedező, feltaláló, tudós, szent, uralkodó, politikus)* életével, tevékenységével, jellemvonásaival megismerkedjenek!
	Önmeghatározás	–
	Önbemutatás	–
	Stratégiaalkotás	– Hatékony kommunikáció. – Információszerzés. – Információfeldolgozás. – Analízis.
	Stratégia megvalósítása	– Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés. – Problémamegoldás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Kedvenc művészekkel kapcsolatos élmény felelevenítése. – Gyűjtőmunka életükről, pályájukról. – Alkotásaik megismerése (befogadás).

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Olyan művészek megismerése, akik a gyerekekhez szólnak (meseírók, színészek, zeneszerzők stb.).
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.*
KÖVETELMÉNYEK		– Érdeklődésének és életkorának megfelelően vegyen részt a tevékenységekben!
8. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	TANULÁSMÓDSZERTAN
	Ajánlott óraszám	2
	Tematikus fókusz	– Életvitel és gyakorlati ismeretek. o Munkavégzési és tanulási szokások ▪ Rend, tisztaság, szabálykövetés, időbeosztás: a munkahely rendje, tisztasága. az érdeklődés, mint az időt meghatározó tényező. ▪ Megfigyelés, vizsgálat: a tapasztalat, mint egyéni élmény megfogalmazása. ▪ Technológiai rend, térszemlélet: a műveleti és téri rend betartása a munka során. Gazdálkodás, környezettudatos magatartás: gazdálkodás a munkával és az idővel. A személyes ráfordítás jelentősége. ▪ Eszközhasználat, munkaszervezés: jó testtartás; felkészülés a munkafolyamatra, különös tekintettel az egyéni tulajdonságok minőségére.
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Önmeghatározás*	– A reális énképhez minél közelebb álló énideál kialakítása. – Önkontroll. – Önmotiválás.
	Önbemutatás	– Kötelezettségvállalás. – Egyéni arculatformálás.
	Stratégiaalkotás	– Eszközhasználat. – Hatékony kommunikáció. – Analízis.
	Stratégia megvalósítása	– Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– A tanulás feltételeinek megismerése, belátása szituációs játékokban. – Tapasztalatszerzés az idő múlásáról játékos gyakorlatokban. – Játékos feladatok az egyéni képességek feltérképezésére. – A tanulás külső körülményei (rend, fény, tisztaság, csend). – Időbeosztás. – Előkészületek, taneszközök használata. – Segítség igénybevétele.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Megismerő-képességek: figyelem, emlékezet.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Matematika.* – *Magyar nyelv és irodalom.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló ismerje fel a külső körülmények szerepét a tanulási tevékenységben!

3. ÉVFOLYAM

MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSOK

No.	**Témakörök**	**Kapcsolódó műveltségterület**	**óraszám**
1.	ÖN- ÉS TÁRSISMERET	Ember és társadalom	6
		Ember a természetben	3
		Művészetek	4
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	4
2.	ÉLJÜK AZ ÉLETET! − MINDENNAPJAINK	Ember és társadalom	6
		Művészetek	13
		Testnevelés és sport	16
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	9
3.	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – A KÖRNYÉK FELFEDEZÉSE	Ember a természetben	8
4.	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – KUTATUNK, KÍSÉRLETEZÜNK	Ember a természetben	11
		Művészetek – vizuális nevelés	2
5.	EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD	Ember a természetben	2
6.	FOGLALKOZÁSOK – A MINDENNAPJAINKAT SEGÍTŐK	Ember és társadalom	8
		Művészetek	1
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	5
7.	HŐSÖK, PÉLDAKÉPEK, NAGY EGYÉNISÉGEK	Ember és társadalom	4
		Művészetek – vizuális nevelés	4
		Testnevelés és sport	4
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	4
8.	TANULÁSMÓDSZERTAN	Életvitel és gyakorlati ismeretek	2
		Összesen:	**116**

TARTALOMVÁZLAT

1. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	ÖN- ÉS TÁRSISMERET 17
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓ-KUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember és társadalom** o Térben-időben való tájékozódás. ▪ Időmeghatározó kifejezések használata: „*amikor kicsi (óvodás stb.) voltam; amikor szüleim gyerekek (fiatalok stb.) voltak.”* o A reflexiót irányító kérdések. ▪ A tanulóknak legyen alkalmuk megtalálni a választ olyan kérdésekre, mint: *Melyek a saját tulajdonságaim? Miben vagyok másokhoz hasonló? Miben különbözöm másoktól?* o Ismeretszerzés, tanulás. ▪ Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből. ▪ Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. o Kritikai gondolkodás. ▪ Feltevések megfogalmazása igaz történetek szereplői cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról. Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. – **Ember a természetben** o Természettudományos megismerés. ▪ Az ismeretszerzés eredményeinek feldolgozása: változások felismerése, azok fontosabb okainak megnevezése tanítói segítséggel. A különböző tárgyak, élőlények, jelenségek tanult jellemzőinek elemi szintű összehasonlítása, csoportosítása a megismert szempontok és saját elképzelések alapján. o Tájékozódás az élő és élettelen természetről. ▪ Evolúciós szemlélet: a születéssel, az egyedfejlődéssel és az öröklődéssel kapcsolatos gyermeki elképzelések felszínre hozása, összehasonlítása, más – köztük a tudományos – nézetekkel való összevetése (természetesen csak a gyerekek létező, előzetes tudásával feldolgozható témákban). ▪ Idő és mozgás: tájékozódás a mindennapok időviszonyaiban. ▪ Az ember egészsége: az egészséges életkörülmények igénylése. A testi fogyatékkal élő emberek elfogadására való tudatos nevelés. – **Művészetek – vizuális nevelés** o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás. ▪ Megadott szempontok alapján tárgyak, anyagok gyűjtése. Különböző tárgyak külső jegyeinek összehasonlítása. ▪ Vizuális jelek jelképek alkotó használata. Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése.

		– **Művészetek – dráma** o Rögtönzési és együttműködési képességek fejlesztése. ▪ Fantáziajátékok elképzelt tárgyakkal, elképzelt személyekkel, elképzelt helyzetekben. – **Művészetek – ének-zene** o Interpretáció. ▪ A dalok élményekből kiinduló, szövegtartalmat kifejező megszólaltatása, az éneklési öröm felkeltése. o Improvizáció. ▪ A zenei fantázia fejlesztése, mozgósítása, énekes szabad rögtönzések bevezetése. ▪ Zenehallgatás. ▪ Az emocionális érzékenység kifejlesztése. – **Életvitel és gyakorlati ismeretek** o A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, haszna és veszélyei: a *fenntartható fejlődés* gondolata. ▪ A mesterséges környezet: érdeklődés a közvetlen mesterséges környezet (a lakás, az iskolai és a lakókörnyezet) iránt, arról szóló tapasztalatszerzés. Szabálykövető magatartás a közvetlen mesterséges környezetben. ▪ A környezet használata, élet a környezetben: a közvetlen környezet birtokbavétele, a tapasztalati megismerés és annak élvezete. o Problémafelismerés. ▪ Problémaérzékenység, problémafelismerés, az emberi problémák és a technikai lehetőségek feltárása: személyes igények, szükségletek megnevezése. Az egyéni indíttatású probléma megérzése, felismerése segítséggel. o Tervezés. ▪ Tervezés, a megoldáshoz vezető út kitalálása: gondolati tervek, később vázlatok készítése. o Konstruálás, kivitelezés. ▪ A terv megvalósítása anyagban, térben: a rendeltetésnek, a formának, valamint a készítési eljárásnak, az anyagnak és szerkezetnek megfelelő egyszerű megoldás kiválasztása és elkészítése gondolati terv alapján. A mintakövetés jelentősége az alkotásban.
	Önmeghatározás	– A belső igények felismerése és megfogalmazása. – Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele. – A reális énképhez minél közelebb álló énideál kialakítása. – Önbecsülés. – Önmotiválás.
	Önbemutatás	– Szerepvállalás. – Kooperativitás.

	Stratégiaalkotás *Stratégia megvalósítása*	– Hatékony kommunikáció. – Analizálás. – Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés. – Konvergens gondolkodás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Az én fejlődésének nyomon követése, bemutatása a születéstől kezdődően, felhasználva a családi „anekdotákat”, történeteket. „Önéletrajz” készítése. – A testi tulajdonságok számbavétele, meghatározása. – Társak közti összehasonlítások; az emberi test hasonlóságainak tudatosítása, illetve az egyedi vonások megállapítása. „Önarckép” elkészítése. – A fogyatékkal élő emberekre való odafigyelés, segítségadás. – A másság elfogadásának kiemelése, a tolerancia fejlesztése. – Szituációs játékok. (Integrálás esetén szerepcsere-játékok.) – Napi- és heti rendünk értékelése különböző szempontok alapján (testi és lelki egészség, egyensúly a munkában és a pihenésben, fejlődés). – A változtatás szükségességének és lehetőségeinek felismerése, megfogalmazása. – Kedvenc foglakozások, tevékenységek összegyűjtése (sport, hobbi stb.). – Reklámkampány egy szabadon választott hobbira. – A jelenlegi életmód összehasonlítása egy korábbi életszakaszbelivel, megfigyelve az emberi élet állandóságait, változásait. – A döntés szerepének kiemelése, tudatosítása az én fejlődésében. – A felelősségvállalás, a következmény előrelátása, a döntéshozatal gyakorlása irodalmi példák feldolgozásán keresztül. – Tágabb és szűkebb környezetünk megismerése, elemzése a mindennapi tevékenységeinkre gyakorolt hatásuk alapján. – A szűkebb környezet sajátos arculatának alakítása. – Épület-makett és lakberendezési terv készítése. – Az érzelmek, hangulatok, illetve a szituációk közti ok-okozati összefüggések megállapítása. – A lelki történések külső (fizikai) megnyilvánulása, testi jeleinek megfigyelése (mimika, test-beszéd). – Drámajátékok. – Az ének és zene, mint az érzelmek, hangulatok sajátosan emberi kifejezése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Az én fejlődése. – Emlékek, emlékezet. – Szüleim, testvéreim. – *Milyen vagyok most?* – testi tulajdonságok. – Egyéni különbségek, hasonlóságok. – Fogyatékosság, hátrányok. – Életmód, napirend. – Állandóságok és változások a különböző életkorokban.

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– Döntési helyzetek. – Mindennapi környezetem. – Érzelmek, hangulatok (öröm, bánat, elégedettség, félelem, biztonságérzet, együttérzés, harag, irigység). Kifejezésük kommunikációs eszközökkel. – *Magyar nyelv és irodalom.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanulóban alakuljon ki igény az *én* megismerésére, valamint környezetének és társas kapcsolatainak tudatos formálására a változások, a fejlődés nyomon követésével!
2. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	ÉLJÜK AZ ÉLETET! 44
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember és társadalom** o Kritikai gondolkodás. ▪ Mindennapi élethelyzetek elbeszélése, eljátszása a különböző szereplők nézőpontjából. ▪ Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. ▪ Feltevések megfogalmazása igaz történetek szereplői cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról. Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. o Térben-időben való tájékozódás. ▪ Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: *perc, óra, nap, hét, hónap, év.* Időmeghatározó kifejezések használata: *„amikor kicsi (óvodás stb.) voltam; amikor szüleim gyerekek (fiatalok stb.) voltak; amikor nagyszüleim gyerekek stb. voltak.”* ▪ Viszonyítások gyakorlása: *előbb, később, ugyanakkor, most, régebben, nagyon régen.* ▪ Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása. o Kommunikáció. ▪ Események, történetek elbeszélése élőszóban. ▪ Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, gyűjtőmunkával szerzett ismeretekről. o Ismeretszerzés, tanulás. ▪ Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből. ▪ Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. – **Művészetek – vizuális nevelés** o Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek. ▪ Tájékozódás a lakóhelyen és annak környékén. ▪ Műalkotások, természeti látványok megfigyelése, leírása, esztétikai minőségeinek jellemzése. ▪ Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás.

		▪ Vizuális jelek jelképek alkotó használata. ▪ Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése. – **Művészetek – ének-zene** o Improvizáció. ▪ A zenei fantázia fejlesztése, mozgósítása, énekes szabad rögtönzések bevezetése. Mozgásos improvizáció szervezése a fantázia szabadságával. o Zenehallgatás. ▪ A csend, a zaj, a zörej elkülönítése. ▪ Az emberi hang színeinek és a hangszerek hangszínének megismertetése, megkülönböztetése vizuálisan is. Az emocionális érzékenység kifejlesztése. ▪ Életkornak megfelelő, zenetörténeti korokból válogatott nép- és műzenei szemelvények bemutatása. – **Testnevelés és sport.** ▪ Játékos testtartást javító feladatok és játékok, talpboltozatot erősítő testgyakorlatok. ▪ Hosszú távú futások saját tempóban. ▪ Rövid idejű, fokozatosan növekvő erőszükséglet jellegű szökdelések, ugrások saját erőbeosztással. ▪ Tanulási, testgyakorlási-edzési anyag játékokba, testnevelési játékokba, gyermektáncokba ágyazása. ▪ Higiéniai ismeretek növelése, szoktatás az alkalmazásukra. ▪ „Fogójátékok”, különböző sor- és váltóversenyek, fokozatosan nehezedő szabályokkal. ▪ Nehezedő labdakezelési gyakorlatok kézzel és lábbal, sor-, váltóversenyek részeként is gyakoroltatva; labdakezelés elmélyítése. A cselezés, a másik társ mozgással való becsapásának tanítása. ▪ Tanulási, testgyakorlási-edzési anyag sportágakat előkészítő, egyszerűsített szabályú játékokba ágyazása. – **Életvitel és gyakorlati ismeretek** o A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, haszna és veszélyei: a *fenntartható fejlődés* gondolata. ▪ A mesterséges környezet: érdeklődés a közvetlen mesterséges környezet (a lakás, az iskolai és a lakókörnyezet) iránt, arról szóló tapasztalatszerzés. ▪ Szabálykövető magatartás a közvetlen mesterséges környezetben. ▪ Az ember, a társadalom, a természet és a technika kapcsolatrendszere ▪ Az ember, a technika és a természeti környezet kapcsolatának megérzése, a tevékenység felfedezése konkrét példákban.
	Önmeghatározás	– Törvények és szabályok betartása. – A társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása csoporton belül. – A deviancia felismerése, elhatárolódás a szélsőséges magatartástól. – A reális énképhez minél közelebb álló énideál kialakítása.

	Önbemutatás *Stratégiaalkotás* *Stratégia megvalósítása*	– Önbecsülés. – Önkontroll. – Önmotiválás. – Szerepvállalás. – Kooperativitás. – Kötelezettségvállalás. – Információkezelés. – Hatékony kommunikáció.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Családi fényképek gyűjtése. – A családtagok születés- és névnapjának észben tartása, felköszöntésük. – Anyák napjára meglepetés készítése (pl. reggeli, vers, virág). – „Névtelen” ünnepek felidézése: „*Nagyon boldog voltam akkor, amikor...”* – Elbeszélés, dramatizálás, szituációs játék. – *Hol helyezkedik el a település?; Melyik megyében?; Milyen tó, folyó vagy hegy van a közelében? stb.* – kooperatív foglalkozás. – A mesterséges környezet (település) közlekedési eszközei, lehetőségei. – Csoportmunkában megjeleníteni a település lakóházait (a típusokat), a fontosabb intézményeket – rajz, festés, kollázs, montázs. – *Melyik közösségnek vagyok tagja?* – szoborképek, pantomim (drámajáték). – A harmónia fogalmának meghatározása. – *Kinek mit jelent?* – *Miért jó, ha törekszünk rá?* – A harmónia megteremtése szűkebb környezetünkben. – A berendezési tárgyak, színek, formák és anyagok, mint a harmóniateremtés eszközei. – A harmónia megfigyelése, felfedezése a természetes környezetben. – A csend és a zaj elkülönítése, a hangok különbözőségeinek felfedezése. – Az énekhang és a hangszerek. – A különböző mozgásformák harmóniájának megfigyelése, megtapasztalása. – Az ellazulás, relaxálás gyakorlása. – A csapatszellem és a sportszerűség kritériumainak megismerése és gyakorlása sportjátékokban.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Lakodalom, születés, keresztelő, anyák napja, nőnap. – Családi történetek, anekdoták. – *Különleges, különös emberek a családomban.* – *Hol lakom?* – A település közlekedési eszközei, épületei, intézményei. – A település közösségei. – A *harmónia* jelentése. – Szűkebb és tágabb környezetünk harmóniája. – A zene és a mozgás harmóniája.

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– Mentálhigiénés ismeretek: a pihenés módjai. – Az együttműködés szabályai. – *Magyar nyelv és irodalom.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló szerezzen tapasztalatokat közvetlen környezete életéből (család, lakóhely)! – Életkorának, képességeinek és érdeklődésének megfelelő tevékenységekkel vállaljon bennük szerepet! – A társakkal való együttműködés során törekedjen a szabályok betartására, a normatív magatartásra!
3. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – A KÖRNYÉK FELFEDEZÉSE 8
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember a természetben** o Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásáról, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről. ▪ Technika, technológia: a mindennapi életben használt, a gyerekek által jól ismert néhány technikai eszköz működésének magyarázata már ismert összefüggések vagy hétköznapi ismeretek segítségével. o Természettudományos megismerés. ▪ Az ismerethordozók használata a megismerési folyamatban: tanítói segítséggel tájékozódás egyszerűbb forrásanyagokban. o Tájékozódás az élő és élettelen természetről. ▪ A tér: térérzet tudatosítása, tájékozódás a térben, irányok, távolságok, hosszak, nagyságrendek meghatározása (becslés, mérés). ▪ A lakóhely, Magyarország.
	Önmeghatározás *Önbemutatás*	– Önkontroll. – Szerepvállalás.
	Stratégiaalkotás	– Kooperativitás. – Kötelezettségvállalás. – Információkezelés. – Absztrahálás. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés.
	Stratégia megvalósítása	– *Tájékozódom:* az iskolában, az iskola környékén iránytűvel – égtájak. – *Segítek egy vendégnek* – alaprajzkészítés. – *Segítek egy turistának* – útvonalrajz készítése. – Térképkiállítás szervezése. – A saját település megjelölése térképen. – *Településem térképe* – színezés, kiegészítés. Magyarország szomszédos országai. Kiscsoportos gyűjtőmunka: egy-egy szomszéd bemutatása röviden. – A terepasztal „megmunkálása”: a különböző felszíni formák megismerése, megnevezése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK KÖVETELMÉNYEK		– Térképről leolvasni különböző felszíni formákat. – *Fiú, leány, állat…* – ismereti játék. – A településem, mint természeti környezet: tájkép vagy tabló az itteni domborzati formákról, növény és állatvilágról. – *Milyen szabadidős tevékenységet lehet itt folytatni?* – *Hogyan alakítja az időjárás a természetet?* – terepasztalos bemutatás. – *Befolyásolja-e az ember a természet arculatának alakulását?* – Képek, újságcikkek, történetek gyűjtése ezzel kapcsolatban. – Alaprajz, útvonalrajz, térképvázlat. Világtájak. – A térkép fontos jelképei, színei. – A felszíni formák. Az időjárás felszínalakító munkája. – *Matematika, becslés, mérés.* – Fejlődjön a tanuló térérzete! – Tapasztalja meg a tájékozódást segítő eszközök hasznát! – Szerezzen ismereteket az ember és a természet kapcsolatáról, a környezet védelmének szükségességéről saját tapasztalatok útján!
4. TÉMAKÖR / FEJEZET KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Cím* *Ajánlott óraszám* *Tematikus fókusz*	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – KUTATUNK, KÍSÉRLETEZÜNK 13 – Ember a természetben o Természettudományos megismerés. ▪ Megfigyelés, kísérletezés, mérés: a mindennapi életben fontos szerepet játszó mennyiségek és azok mérésének fokozatos megismerése, gyakorlása. A vizsgált jelenségekkel kapcsolatos előzetes tudás számbavétele a tanulás során mindinkább teret nyerő megfigyelések, kísérletek végzése előtt. o Tájékozódás az élő és élettelen természetről. ▪ Halmazállapot: a halmazállapotok bemutatása, a tudományos értelmezéseknek megfelelő megkülönböztetése. ▪ Halmazállapot-változás: halmazállapot-változások felismerése, besorolásuk a főbb típusokba. Konkrét halmazállapot-változások során annak bemutatása, elemzése, hogy az anyagok nem tűnnek el. ▪ Az élet: az élet értelmezésére vonatkozó gyermeki elképzelések felszínre hozása, ütköztetése más elképzelésekkel. Az életjelenségekhez kötött életértelmezés fokozatos erősítése. Az élő és élettelen összehasonlítása. ▪ Életműködések: a növények anyagcseréjével kapcsolatban kialakult gyermeki elképzelések feldolgozása, alternatívák felállítása. ▪ *Fenntarthatóság*, a környezet védelme: néhány könnyen átlátható, megérthető, a gyerekeket közvetlenül, a gyakorlatban is érintő, helyi környezetvédelmi problémával való foglalkozás. Egyéni és közösségi környezetvédelmi cselekvési formák kialakítása o Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásáról, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről.

		▪ Természet: annak fokozatos belátása, hogy az emberi tevékenység és maga az ember a természeti folyamatok szerves része. – Művészetek – vizuális nevelés o Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek ▪ Műalkotások, természeti látványok megfigyelése, leírása, esztétikai minőségeinek jellemzése. o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás ▪ Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése. o Kommunikációs képességek. ▪ Fényképek, újságképek, reklámképek csoportosítása, „olvasása”, értelmezése. o Alkotóképességek. ▪ Átélt, elképzelt vagy hallott esemény vizuális megjelenítése. ▪ Élmények, elképzelt vagy valós események megfogalmazása.
	Önmeghatározás *Önbemutatás*	– Önkontroll. – Szerepvállalás.
	Stratégiaalkotás	– Kooperativitás. – Kötelezettségvállalás. – Információkezelés. – Analizálás.
	Stratégia megvalósítása	– Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés. – Problémamegoldás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– A mérés algoritmusa. – Különböző mérések végzése (tömeg, hossz, hőmérséklet, idő), összehasonlítása. *Hányféle halmazállapot van a természetben, a lakásban?* – Kísérletek a vízzel. – *Milyen formában található meg a természetben a víz?* – Időjárás-jelenségek „reprodukálása”, megfigyelése (pl. eső, szivárvány, pára stb.) – Kísérletek végzése az életfeltételek vizsgálatához. – Feljegyzések készítése, a megfigyelés tapasztalatainak összegzése, következtetések levonása. – Az élő természet változásainak megfigyelése évszakonként. – Kampány az állatok megmentéséért. – Újságcikkek gyűjtése ezzel kapcsolatban. – Tabló készítése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Állatok megmintázása természetes anyagokból, elhelyezésük „természetes” környezetükben. – Az anyagok tulajdonságai, változások (hőmérséklet, halmazállapot). – Az élethez nélkülözhetetlen feltételek (víz, fény, megfelelő hőmérséklet, tápanyag, levegő). – Védett állatok, kihalófélben lévő állatok védelme. A probléma megértése a dinoszauruszok példáján keresztül.

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Matematika, becslés, mérés.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló szerezzen tapasztalatokat a megismerés sokféle útjáról! – Ismerje fel az összefüggéseket hétköznapi megfigyelései és a megszerzett új ismeretek között!
5. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD 2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember a természetben** o Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásáról, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről. ▪ Természet: annak fokozatos belátása, hogy az emberi tevékenység és maga az ember a természeti folyamatok szerves része. o Tájékozódás az élő és élettelen természetről. ▪ Az ember egészsége: annak felismerése, hogy a környezet állapota az ember egészségére is hatással van. Az egészséges életkörülmények igénylése.
	Önmeghatározás	– Az egyes tettek következményeinek belátása. – A társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása. – Önkontroll.
	Önbemutatás *Stratégiaalkotás*	– Szerepvállalás. – Információszerzés.
	Stratégia megvalósítása	– Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés. – Az egészséges életmóddal kapcsolatos korábbi ismeretek bővítése. – Testünk fejlődése: megfigyelés, mérések végzése, összehasonlítása az előző évi adatokkal. – Életjelenségek, életműködésünk megfigyelése, összefüggésük a helyes életvitel egyes normáival.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Gyakran előforduló balesetek otthon és az iskolában. – Teendők baleset esetén. – Gyakoribb betegségek (megfázás, gyomorrontás, bárányhimlő stb.). – A megelőzés módjai. – *Hogyan kell ápolni a beteg embert; mi tesz jót?* – A beteglátogatás szabályai. – Kórházban.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Egészségünk őrzése. – Leggyakoribb betegségeink. – A védekezés lehetőségei. – Gyógyszerek, gyógynövények. – A szervezetre káros anyagok. – A betegség tünetei, betegápolás, beteglátogatás.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló törekedjen az életműködésekkel kapcsolatos legfontosabb életviteli normák betartására! – Szerezzen ismereteket a betegségek megelőzéséről, a gyógyulás feltételeiről!

6. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	FOGLALKOZÁSOK – A MINDENNAPJAINKAT SEGÍTŐK 14
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember és társadalom** o Ismeretszerzés, tanulás. ▪ Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. o Kritikai gondolkodás. ▪ Mindennapi élethelyzetek elbeszélése, eljátszása a különböző szereplők nézőpontjából. ▪ Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. o Kommunikáció. ▪ Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi témáról. ▪ Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, gyűjtőmunkával szerzett ismeretekről. o A tartalom kulcselemei. ▪ Kommunikációt folytassanak olyan kérdésről, mint a *rászorulók segítése.* – **Művészetek – ének-zene** o Interpretáció. ▪ A tanult gyermek- és játékdalok mozgással kísért csoportos előadása. o Improvizáció. ▪ Mozgásos improvizáció szervezése a fantázia szabadságával. – **Életvitel és gyakorlati ismeretek** o Problémafelismerés. ▪ Problémaérzékenység, problémafelismerés, az emberi problémák és a technikai lehetőségek feltárása: személyes igények, szükségletek megnevezése. Az egyéni indíttatású probléma megérzése, felismerése segítséggel. ▪ A technikai probléma megfogalmazása: technikai problémák és szakmák bemutatása. o Konstruálás, kivitelezés. ▪ A terv megvalósítása anyagban, térben: a rendeltetésnek, a formának, valamint a készítési eljárásnak, az anyagnak és szerkezetnek megfelelő egyszerű megoldás kiválasztása és elkészítése mintakövetéssel – eleinte gondolati terv alapján. A mintakövetés jelentősége az alkotásban. o A tevékenység és eredményének értékelése. ▪ Magatartásformák: az alkotói és befogadói munka során a következményekért felelős magatartás tanúsítása. Más véleményének figyelembevétele. Az önellenőrzés fejlesztése, a pozitív énkép megalapozása. o Munkavégzési és tanulási szokások. ▪ Technológiai rend, térszemlélet: konkrét példák különböző munkafolyamatokhoz, különböző pályaterületekhez.

	Önmeghatározás *Önbemutatás* *Stratégiaalkotás* *Stratégia megvalósítása*	– A belső igények felismerése és megfogalmazása. – A társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása csoporton belül. – Önbecsülés. – Önmotiválás. – Szerepvállalás. – Kötelezettségvállalás. – Eszközhasználat. – Információszerzés. – Információfeldolgozás. – Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Az iskolában, az egészségügyi intézményekben zajló tevékenységek, főszereplőinek, illetve a vészhelyzetekben segítők megismerése, foglalkozási körük feltérképezése. – Interjúkészítés. – Kérdőív összeállítása, kitöltése. – A mindennapok további szerepeivel történő ismerkedés. – Saját élmény dramatikus megjelenítése. – Szerepjátékok. – Egyes munkák közvetlen megtapasztalása: kenyér- (péksütemény-, perec-) sütés. – Egyszerű étel, finom csemege készítése főzés nélkül. – Ismerkedés a különböző textilfajtákkal. – *Ujjbáb*, *lábas fogó kesztyű* készítése. – Gyertyakészítés méhviaszból. – A dalok mozgásos, játékos megjelenítése egyénileg vagy csoportosan. – Pedagógusok (gondozónő, óvónő, tanító, tanár, logopédus, pszichológus). – Egészségügyi dolgozók (ápolónő, védőnő, orvos, gyógyszerész, közegészségügyi szakember).
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Gazdálkodó, méhész, pék, hentes, szakács, cukrász, kéményseprő, szabó, cipész, iparosok (asztalos, kőműves, festő, víz-, gáz-, villanyszerelő, üveges), iparművész. – A munkát kísérő érzelmek kifejezése népdalainkban. – Rendőr, tűzoltó, mentő, biztonsági őr.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.* – *Matematika, becslés, mérés.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló szerezzen ismereteket azokról a foglalkozásokról, amelyekkel közvetlen környezetében nap mint nap találkozik személyesen vagy a terméken keresztül! – Szerezzen tapasztalatokat a munka szerepéről az ember életében!
7. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	HŐSÖK, PÉLDAKÉPEK, NAGY EGYÉNISÉGEK 16
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember és társadalom** o Térben-időben való tájékozódás. ▪ Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: *perc, óra, nap, hét, hónap,*

		év. Időmeghatározó kifejezések használata: *amikor karddal harcoltak stb., nagyon régen.* o Kommunikáció. ▪ Események, történetek, jelenségek mozgásos, táncos, dramatikus megjelenítése. o Kritikai gondolkodás. ▪ Híres emberek, irodalmi, film- stb. hősök külső és belső tulajdonságainak felsorolása. Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. o A tartalom kulcselemei. ▪ Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy egy-egy magyar vagy külföldi híres ember (pl. művész, felfedező, feltaláló, tudós, szent, uralkodó, politikus) életével, tevékenységével, jellemvonásaival megismerkedjenek!
		– **Művészetek – vizuális nevelés** o Alkotóképességek ▪ Történetek, versek, kitalált dolgok vizuális megjelenítése. ▪ Átélt, elképzelt vagy hallott esemény vizuális megjelenítése. ▪ Dramatizált történet játszása közösen készített kellékekkel. ▪ Élmények, elképzelt vagy valós események megfogalmazása.
		– **Testnevelés és sport** o Rövid távú vágtafutások, gyors futások irányváltoztatással. o Célzás álló és mozgó tárgy(ak)ra, vízszintes és függőleges célirányokat képezve, a céltárgy mozgásának bonyolítása, a mozgás sebességviszonyainak variálása, a kiszámíthatatlansági tényezők növelése. o Testgyakorlási-edzési anyag ágyazása játékokba, testnevelési játékokba.
		– **Életvitel és gyakorlati ismeretek** o Tervezés. ▪ Tervezés, a megoldáshoz vezető út kitalálása: a rendeltetésnek, a formának, valamint a készítési eljárásnak, az anyagnak és a szerkezetnek megfelelő szokásos megoldás kiválasztása, a terv elkészítése. Az öröm, az elégedettség szerepe a munkában. o Konstruálás, kivitelezés. ▪ A terv megvalósítása anyagban, térben: a rendeltetésnek, a formának, valamint a készítési eljárásnak, az anyagnak és szerkezetnek megfelelő egyszerű megoldás kiválasztása és elkészítése mintakövetéssel – eleinte gondolati terv alapján. A mintakövetés jelentősége az alkotásban. ▪ Konstruáló képesség, eszközhasználat, ügyesség: az egyszerű alapanyagok alakítása kézzel, egyszerű eszközökkel. Az anyagok alakítása, mint örömforrás.
	Önmeghatározás *Önbemutatás*	– Önmotiválás. – Szerepvállalás.

	Stratégiaalkotás	– Kooperativitás. – Kötelezettségvállalás. – Információkezelés. – Analizálás.
	Stratégia megvalósítása	– Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés. – Problémamegoldás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– A korabeli életmód jellemző elemeinek felelevenítése komplex feldolgozás keretében: o időmeghatározás; életmód megismerése mondák alapján (Komjáthy István: *Magyar mesék és mondák* és a *Honfoglalás* című film megtekintésével); o használati és harci eszközök; o lakhely makettjeinek elkészítése; o különböző események mozgásos, dramatikus megjelenítése; o a hősök külső és belső tulajdonságainak megismerése tetteiken keresztül.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A korabeli életmód és harcmodor. – A magyar honfoglalás mondaköréből megismert legendás személyiségek (Hunor és Magor, a hét vezér, Attila) szerepe.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.* – *Matematika, becslés, mérés.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló élményszinten tapasztalja meg a változást a régmúlthoz képest! – Képességeinek és érdeklődésének megfelelően vállaljon szerepet a közös tevékenységekben! – Használja fel képzeletét az információk feldolgozásához!
8. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	TANULÁSMÓDSZERTAN 2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Életvitel és gyakorlati ismeretek** o Munkavégzési és tanulási szokások. ▪ Rend, tisztaság, szabálykövetés, időbeosztás: a munkahely rendje, tisztasága. Az érdeklődés, mint az időt meghatározó tényező. ▪ Megfigyelés, vizsgálat: a tapasztalat, mint egyéni élmény megfogalmazása. ▪ Technológiai rend, térszemlélet: a műveleti és téri rend betartása a munka során. Konkrét példák különböző munkafolyamatokhoz, különböző pályaterületekhez. ▪ Gazdálkodás, környezettudatos magatartás: gazdálkodás a munkával és az idővel. A személyes ráfordítás jelentősége. ▪ Eszközhasználat, munkaszervezés: jó testtartás. Felkészülés a munkafolyamatra, különös tekintettel az egyéni tulajdonságok minőségére.
	Önmeghatározás	– A reális énképhez minél közelebb álló énideál kialakítása. – Önkontroll. – Önmotiválás.
	Önbemutatás	– Kötelezettségvállalás. – Egyéni arculatformálás.

	Stratégiaalkotás *Stratégia megvalósítása*	– Eszközhasználat. – Analizálás. – Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– A tanulás feltételeinek megismerése, belátása szituációs játékokban. – Tapasztalatszerzés az idő múlásáról játékos gyakorlatokban. – Játékos feladatok az egyéni képességek fejlesztésére. – A kíváncsiság és az érdeklődés, illetve a fáradtság megnyilvánulása a viselkedésben. – Dramatikus játék.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A tanulás külső körülményei (rend, fény, tisztaság, csend). Időbeosztás. – Előkészületek, taneszközök használata. – Segítség igénybevétele. – A tanulás belső feltételei: figyelem, emlékezet, képzelet. – A tanulást kísérő érzelmek.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló ismerje fel a külső körülmények szerepét, és legyen figyelemmel ezekre a tanulási tevékenységben! – Törekedjen a munka és a pihenés egyensúlyának betartására!

4. ÉVFOLYAM

MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSOK

No.	Témakörök	Kapcsolódó műveltségterület	óraszám
1.	ÖN- ÉS TÁRSISMERET	Ember és társadalom	8
2.	ÉLJÜK AZ ÉLETET! − MINDENNAPJAINK	Ember és társadalom	4
		Ember a természetben	3
		Informatika	6
		Művészetek	3
		Testnevelés és sport	8
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	7
3.	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – A KÖRNYÉK FELFE-	Ember a természetben	8

	DEZÉSE	Informatika	5
		Művészetek – vizuális nevelés	5
4.	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – KUTATUNK, KÍSÉRLETEZÜNK	Ember a természetben	8
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	7
5.	EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD	Ember a természetben	5
		Művészetek	2
		Testnevelés és sport	8
6.	FOGLALKOZÁSOK – KÖZVETLEN KÖRNYEZETÜNK DOLGOZÓI	Ember és társadalom	8
		Művészetek	6
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	5
7.	HŐSÖK, PÉLDAKÉPEK, NAGY EGYÉNISÉGEK	Ember és társadalom	4
		Művészetek	8
		Testnevelés és sport	4
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	3
8.	TANULÁSMÓDSZERTAN	Életvitel és gyakorlati ismeretek	2
		Összesen:	**116**

TARTALOMVÁZLAT

1. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	ÖN- ÉS TÁRSISMERET 5
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember és társadalom** o Ismeretszerzés, tanulás. ▪ Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. o Kritikai gondolkodás. ▪ Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. o Kommunikáció. ▪ Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti témáról. Saját vélemény érthető megfogalmazása. Mások véleményének türelmes meghallgatása. Események, történetek elbeszélése élőszóban. Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról. o A reflexiót irányító kérdések. ▪ A tanulóknak legyen alkalmuk megtalálni a választ olyan kérdésekre, mint: *Melyek a saját tulajdonságaim? Miben vagyok másokhoz hasonló? Miben különbözöm másoktól?*

	Önmeghatározás	– A belső igények felismerése és megfogalmazása. – Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele. – A reális énképhez minél közelebb álló énideál kialakítása. – Önbecsülés. – Önmotiválás.
	Önbemutatás	– Szerepvállalás.
	Stratégiaalkotás	– Kooperativitás. – Hatékony kommunikáció. – Analizálás. – Lényegkiemelés.
	Stratégia megvalósítása	– Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés. – Konvergens gondolkodás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Ön- és társismereti drámajátékok. – Személyiségtérkép készítése. – Film megtekintése (pl. Mulan; Harry Potter és a bölcsek köve). – Filmélmények feldolgozása egyéni élmények felidézésével beszélgetés során és írásbeli szövegalkotással. – Társasjáték. – Tudások, képességek gyűjtése – ötletbörze. – *Ki mit tud?* – *Mi mindent tudok?* – *Hogyan jutottam el idáig?* – Különleges „tudások, képességek”. – „Legek” napja. – *Akinek nem inge, ne vegye magára!*
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A társak szerepe az önismeretben. – Egyediség, különcség elfogadása. – Nemi különbségek. – Nemi szerepek. – Szerelem. – Ismerősök, barátok. – Együtt, egyedül. – Segítségkérés, segítségnyújtás. – Tevékenységeim feltérképezése (erősségeim, gyengeségeim).
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.*

KÖVETELMÉNYEK		– A tanulóban alakuljon ki igény az *én* megismerésére, valamint környezetének és társas kapcsolatainak tudatos formálására! – Életkorának és érdeklődésének megfelelően minél több területről szerezzen tapasztalatokat!
2. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	ÉLJÜK AZ ÉLETET! 29
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember és társadalom** o Ismeretszerzés, tanulás. ▪ Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből. ▪ Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. ▪ Segédkönyvek, atlaszok, gyermeklexikonok használata. o Kritikai gondolkodás. ▪ Mindennapi élethelyzetek elbeszélése, eljátszása a különböző szereplők nézőpontjából. ▪ Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. o Kommunikáció. ▪ Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi, történelmi témáról. Saját vélemény érthető megfogalmazása. Mások véleményének türelmes meghallgatása. ▪ Események, történetek elbeszélése élőszóban. ▪ Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, gyűjtőmunkával szerzett ismeretekről. o Térben-időben való tájékozódás. ▪ Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: *perc, óra, nap, hét, hónap, év.* Idő-meghatározó kifejezések használata: „*amikor kicsi (óvodás stb.) voltam; amikor szüleim gyerekek (fiatalok stb.) voltak; amikor nagyszüleim gyerekek stb. voltak; amikor karddal harcoltak stb.; nagyon régen.”*. Viszonyítások gyakorlása: *előbb, később, ugyanakkor, most, régebben, nagyon régen.* Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása. o A tartalom kulcselemei. ▪ Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy: felismerjék, hogy az emberek régen másként éltek és másként gondolkodtak, mint ma; megismerkedjenek néhány történettel a lakóhely múltjából! ▪ Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy megismerkedjenek egy-egy történelmi eseménnyel, különösen a nemzeti ünnepeinkhez és jelképeinkhez kapcsolódó eseményekkel! – **Ember a természetben** o Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásáról, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről ▪ Természet: annak fokozatos belátása, hogy az emberi tevékenység és maga az ember a természeti folyamatok szerves része.

- Természettudományos megismerés.
  - Az ismeretszerzés eredményeinek feldolgozása: változások felismerése, azok fontosabb okainak megnevezése tanítói segítséggel.
    Egyszerű képi és szöveges információk, jelek értelmezése a megismert területeken.
- Tájékozódás az élő és élettelen természetről.
  - Evolúciós szemlélet: a születéssel, az egyedfejlődéssel és az öröklődéssel kapcsolatos gyermeki elképzelések felszínre hozása, összehasonlítása, más, köztük a tudományos nézetekkel való összevetése (természetesen csak a gyerekek létező, előzetes tudásával feldolgozható témákban).

– **Művészetek – vizuális nevelés**
- Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek.
  - Tájékozódás a lakóhelyen és annak környékén.
  - Műalkotások, természeti látványok megfigyelése, leírása, esztétikai minőségeinek jellemzése.
- Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás.
  - Vizuális jelek jelképek alkotó használata.
  - Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése.

– **Informatika**
- Könyvtári informatika.
  - Az iskolai könyvtár tér- és állomány szerkezetében való eligazodás.
- Médiainformatika.
  - Az új, informatikai eszközöket alkalmazó média egyes lehetőségeinek megismertetése.
- Infokommunikáció.
  - Információszerezés az internetről, irányított keresés.

– **Művészetek – ének-zene**
- Interpretáció.
  - A lakóhelyen gyűjtött és/vagy megismert népzenei dalanyag tanítása többnyire hallás után. Népszokások megismertetése, dramatizált előadása akár bábos megjelenítéssel vagy mozgással, tánccal is.
- Zenehallgatás.
  - Életkornak megfelelő, zenetörténeti korokból válogatott nép- és műzenei szemelvények bemutatása.

– **Életvitel és gyakorlati ismeretek**
- A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, haszna és veszélyei: a *fenntartható fejlődés* gondolata.
  - A mesterséges környezet: érdeklődés a közvetlen mesterséges környezet (a lakás, az iskolai és a lakókörnyezet) iránt, arról szóló tapasztalatszerzés.

	o Konstruálás, kivitelezés. ▪ A terv megvalósítása anyagban, térben: a rendeltetésnek, a formának, valamint a készítési eljárásnak, az anyagnak és szerkezetnek megfelelő egyszerű megoldás kiválasztása és elkészítése mintakövetéssel – eleinte gondolati terv alapján. A mintakövetés jelentősége az alkotásban. o A tevékenység és eredményének értékelése. ▪ Magatartásformák: az alkotói és befogadói munka során a következményekért felelős magatartás tanúsítása. Más véleményének figyelembevétele. Az önellenőrzés fejlesztése, a pozitív énkép megalapozása. o Dokumentumismeret. ▪ Ismeretterjesztő forrásokból (pl. képes enciklopédia, ifjúsági tévéadás) információgyűjtés az alkotómunkához, a foglalkozásokhoz és a tervezéshez. o Tervezés. ▪ Kommunikáció: a terv megjelenítése szóban, írásban, rajzban, anyagban; a gondolat megjelenítése anyagban, kész tárgyban és szóban. Kapcsolódó emóciók, élmények megfogalmazása. – **Testnevelés és sport** o „Fogójátékok”, különböző sor- és váltóversenyek, fokozatosan nehezedő szabályokkal. o Nehezedő labdakezelési gyakorlatok kézzel és lábbal, sor-, váltóversenyek részeként is gyakoroltatva; labdakezelés elmélyítése. A cselezés, a másik társ mozgással való becsapásának tanítása. o Tanulási, testgyakorlási-edzési anyag ágyazása sportágakat előkészítő, egyszerűsített szabályú játékokba. o Gyermek-, népi játékok.
Önmeghatározás	– Törvények és szabályok betartása. – A társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása csoporton belül. – A deviancia felismerése, elhatárolódás a szélsőséges magatartástól. – A reális énképhez minél közelebb álló énideál kialakítása. – Önbecsülés. – Önkontroll. – Önmotiválás.
Önbemutatás	– Szerepvállalás.
Stratégiaalkotás	– Tervezés. – Kooperativitás. – Kötelezettségvállalás.
Stratégia megvalósítása	– Információkezelés. – Hatékony kommunikáció.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	– Fekete István: *Kele* című műve részleteinek kooperatív feldolgozása a megadott szempontok alapján. – Társasjáték.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK KÖVETELMÉNYEK		– Tanítói segítséggel olyan könyvek, folyóiratok, újságok, képek, reprodukciók gyűjtése, amelyek alapján „kideríthető” a település története. – A könyvtár informatikai rendszerének megismerése. – Tanítói segítséggel olyan információk keresése az interneten, amelyek alapján „kideríthető” a település története, ismeretek gyűjtése a történelmi eseményekről. – Rövid ismertetők, tablók készítése: korokról, tevékenységekről, épületekről stb. – kooperatív feladat. – Rajzkészítés egy régi intézményről, ennek egyik belső részletéről, a lakóhely egy részletéről (pl. iskola és környéke) makett készítés. – Ismerkedés a történelmi eseményekkel dramatikus játék keretében, szerepjátékkal. – Jelképek megismerése, készítése. – A közös játék szabályainak megismerése. A játékban előforduló hagyományos népi mesterségek megismerése. A népi életforma jellegzetességeinek előfordulása a népi gyermekjátékokban. *Mikor, hol, kik játszották?* Ismerkedés gyermek- és népi játékokkal: fogójátékok (pl. *pecsenyeforgató*, *bakugrás*) . – Születés, halál, fejlődés, hanyatlás, önállóság, felelősség, közösségbe tartozás. – Elvárások. – A lakóhely történelmi áttekintése, megjelenítése. – A lakóhelyhez, tájegységhez kapcsolódó dalok megismerése. – Nemzeti ünnepek: március 15., augusztus 20., október 23. – Nemzeti ünnepeink üzenete számunkra – egyéni vélemények, élmények. – Legfontosabb helyszínek, személyek, események. – Az ünneplés hagyományai (országos hagyományok). – Számítógép-használat. – Keresés az interneten, a talált adatok mentése. – *Magyar nyelv és irodalom.* – *Matematika, becslés, mérés.* – A tanuló szerezzen tapasztalatokat közvetlen környezete életéből (család, lakóhely)! – Életkorának, képességeinek és érdeklődésének megfelelő tevékenységekkel vállaljon bennük szerepet! – Legyen tisztában a nemzeti jelképekkel! – A társakkal való együttműködés során törekedjen a szabályok betartására, a normatív magatartásra!
3. TÉMAKÖR / FEJEZET KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Cím* *Ajánlott óraszám* *Tematikus fókusz*	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – A KÖRNYÉK FELFEDEZÉSE 18 – **Ember a természetben** o Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásáról, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről. ▪ Technika, technológia: a mindennapi életben használt, a gyerekek által jól ismert néhány technikai eszköz működésének magyarázata már ismert összefüggések vagy hétköznapi ismeretek segítségével.

		▪ A természeti környezetnek, mint a világ védelemre szoruló részének értelmezése. Annak fokozatos belátása, hogy az emberi tevékenység és maga az ember a természeti folyamatok szerves része. o Természettudományos megismerés. ▪ Az ismerethordozók használata a megismerési folyamatban: Tanítói segítséggel tájékozódás egyszerűbb forrásanyagokban. o Tájékozódás az élő és élettelen természetről. ▪ A tér: térérzet tudatosítása, tájékozódás a térben, irányok, távolságok, hosszak, nagyságrendek meghatározása (becslés, mérés). ▪ A lakóhely, Magyarország. ▪ Az ember egészsége: annak felismerése, hogy a környezet állapota az ember egészségére is hatással van. Az egészséges életkörülmények igénylése. – **Informatika** o Könyvtári informatika. ▪ Az iskolai könyvtár tér- és állomány-szerkezetében való eligazodás. o Médiainformatika. ▪ Az új, informatikai eszközöket alkalmazó média egyes lehetőségeinek megismertetése. o Infokommunikáció. ▪ Információszerezés az internetről, irányított keresés. – Művészetek – vizuális nevelés o Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek. ▪ Tájékozódás a lakóhelyen és annak környékén. ▪ Műalkotások, természeti látványok megfigyelése, leírása, esztétikai minőségeinek jellemzése. o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás. ▪ Vizuális jelek jelképek alkotó használata. ▪ Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése. o Alkotóképességek. ▪ Átélt, elképzelt vagy hallott esemény vizuális megjelenítése. ▪ Élmények, elképzelt vagy valós események megfogalmazása.
	Önmeghatározás	– Önkontroll.
	Önbemutatás	– Szerepvállalás. – Kötelezettségvállalás.
	Stratégiaalkotás	– Tervezés. – Kooperativitás. – Információkezelés.
	Stratégia megvalósítása	– Absztrahálás. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Magyarország tájegységei – *mi alapján határozhatók meg?* – *Melyik tájegységen élek?* – A térképen való megjelölés, tájékozódás. – Kirándulás a természetben. – A tanultak gyakorlati megtapasztalása, megfigyelése. – Tanulmányrajzok, fotók készítése. – Útikönyv érdeklődőknek: *kinek, miért ajánlom ezt a helyet?* – egyéni beszámolók, fogalmazások egybegyűjtése. – Tanítói segítséggel információk keresése az interneten távoli tájakról. A környék nevezetességeinek megkeresése az interneten. – Településünk honlapja. – *Mennyire tiszta az iskola udvara és környéke?* – megfigyelés séta közben. – Környezetbarát magatartás – szemétgyűjtés a megfelelő higiénia betartásával (gumi- vagy nejlonkesztyű, szemeteszsák használata). – A gyerekek is hozzá tudnak járulni a környezet kíméléséhez – ötletbörze. – A jövő környezetbarát járműve. – A természet 2100-ban – rajzpályázat.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A tájegység fogalma, jellemzői, növény és állatvilága. – Környezetvédelem, környezetszennyezés. – *Hogyan járulhatok hozzá a környezet kíméléséhez?* – Számítógép-használat. – Keresés az interneten, a talált adatok mentése.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló szerezzen tapasztalatokat tájegységének földrajzi jellegzetességeiről! – Életkorának és érdeklődésének megfelelően vegyen részt a tevékenységekben! Ismerje a környezetbarát magatartás lehetőségeit!
4. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – KUTATUNK, KÍSÉRLETEZÜNK 15
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember a természetben** o Természettudományos megismerés ▪ Az ismeretszerzés eredményeinek feldolgozása: a különböző tárgyak, élőlények, jelenségek tanult jellemzőinek elemi szintű összehasonlítása, csoportosítása a megismert szempontok és saját elképzelések alapján. Egyszerű képi és szöveges információk, jelek értelmezése a megismert területeken. o Tájékozódás az élő és élettelen természetről. ▪ Az élővilág szerveződési szintjei: a szerv-, szervezet-, fajta-, fajszintekkel való ismerkedés példákon keresztül, megnevezések tanulása már ismert „egységekkel” kapcsolatban.

		▪ Életműködések: a növények anyagcseréjével kapcsolatban kialakult gyermeki elképzelések feldolgozása, alternatívák felállítása. o Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásáról, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről. ▪ Tudomány-technika-társadalom: természettudományos ismeretekkel tárgyalható technikai, társadalmi kérdések megfogalmazása a családi környezetből hozott s az életkornak megfelelő ismeretrendszerekből kiindulva. ▪ Természet: a természeti környezetnek, mint a világ védelemre szoruló részének értelmezése. Annak fokozatos belátása, hogy az emberi tevékenység és maga az ember a természeti folyamatok szerves része. – **Életvitel és gyakorlati ismeretek** o Problémafelismerés. ▪ Problémaérzékenység, problémafelismerés, az emberi problémák és a technikai lehetőségek feltárása: személyes igények, szükségletek megnevezése. Az egyéni indíttatású probléma megérzése, felismerése segítséggel. o Konstruálás, kivitelezés. ▪ A terv megvalósítása anyagban, térben: a rendeltetésnek, a formának, valamint a készítési eljárásnak, az anyagnak és szerkezetnek megfelelő egyszerű megoldás kiválasztása és elkészítése mintakövetéssel – eleinte gondolati terv alapján. A mintakövetés jelentősége az alkotásban. o A tevékenység és eredményének értékelése. ▪ Magatartásformák: az alkotói és befogadói munka során a következményekért felelős magatartás tanúsítása. Más véleményének figyelembevétele. Az önellenőrzés fejlesztése, a pozitív énkép megalapozása. o A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, haszna és veszélyei: a *fenntartható fejlődés* gondolata. ▪ A technika feladata, az emberi szükségletekből adódó technikai problémák megoldása: a saját élményből adódó problémák technikai oldalának felismerése. Technikai érdekességek, természeti „találmányok” megfigyelése. A felkészültség és a tudás szerepének belátása. o Dokumentumismeret (tárgy, könyv, hálózati dokumentum). ▪ Ismeretterjesztő forrásokból (pl. képes enciklopédia, ifjúsági tévéadás) információgyűjtés a foglalkozásokhoz. o Munkavégzési és tanulási szokások. ▪ Eszközhasználat, munkaszervezés: jó testtartás, jártasság a legegyszerűbb eszközök használatában.
	Önmeghatározás *Önbemutatás* *Stratégiaalkotás*	– Önkontroll. – Szerepvállalás. – Tervezés. – Kooperativitás. – Kötelezettségvállalás.

	Stratégia megvalósítása	– Információkezelés. – Analizálás. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés. – Problémamegoldás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Az élőlények az életkörülményeikhez való alkalmazkodásának megfigyelése. – Az élőhelyek megfigyelése. – Az élőlények és az élőhelyek közötti összefüggések megállapítása. – A lakóhely környékén zajló kirándulás megfigyeléseinek összesítése. – A tej útja. – *Hogyan lesz a búzából kenyér?* (Pl. látogatás pékségben.) – A papírgyártás technikája. – Fából építőanyag, bútor. – Egyéni tapasztalatok és ötletek megbeszélése. – Alapvető iskolai eszközök megismerése, megismertetése, rendeltetésszerű használatuk – tanítói és egyéni bemutatás. – A legfontosabb háztartási eszközök megismerése, nélkülözhetetlen mivoltuk tudatosítása, rendeltetésszerű használatuk. – *Melyek azok az eszközök, amelyeket a gyerekek is használhatnak?* – ötletbörze. – Képsorok, leírások alapján összerakni, összeszerelni egyszerű tárgyakat, ill. működtetni ezeket.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A lakóhely környékének élőhelyei. – Leggyakoribb vadon élő állatok és növények lakóhelyünk környékén. – Növényi és állati termékek (feldolgozás, felhasználás). – Az iskolai és háztartási eszközök megismerése. – Leírások, képsorok szerepe.
Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek		– *Magyar nyelv és irodalom.* – *Matematika, becslés, mérés.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló értse az ok-okozati összefüggéseket az élőhely, életmód és testfelépítés között! – Szerezzen életkorának megfelelő gyakorlati tapasztalatokat a technikai eszközök működésében, működtetésében!
5. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD 15
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember a természetben** o Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásáról, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről. ▪ Természet: annak fokozatos belátása, hogy az emberi tevékenység és maga az ember a természeti folyamatok szerves része. o Tájékozódás az élő és élettelen természetről. ▪ Az ember egészsége: annak felismerése, hogy a környezet állapota az ember egészségére is hatással van. Az egészséges életkörülmények igénylése.

	– **Művészetek – vizuális nevelés** o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás. ▪ Megadott szempontok alapján tárgyak, anyagok gyűjtése. ▪ Vizuális jelek, jelképek alkotó használata. ▪ Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése. o Kommunikációs képességek. ▪ Egyszerű közlő ábrák értelmezése, készítése. ▪ Fényképek, újságképek, reklámképek csoportosítása, „olvasása”, értelmezése. o Problémamegoldó képesség. ▪ A kapott feladat értelmezése. – **Testnevelés és sport** ▪ Egyszerűbb sportági technikai elemek tanítása (szertorna, RG, atlétikai jellegű technikai elemek). ▪ Eszközhasználatú sportági technikák tanulása (labda, karika, szalag, kislabda stb.) a gyermek méreteihez és erejéhez igazodó szersúly kiválasztásával; sportágat előkészítő játékok tanulása.
Önmeghatározás	– Az egyes tettek következményeinek belátása. – A társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása. – Önkontroll.
Önbemutatás	– Szerepvállalás.
Stratégiaalkotás	– Tervezés. – Kooperáció. – Információszerzés.
Stratégia megvalósítása	– Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	– A már kialakult szokások (pl. zuhanyozás, fogmosás, nassolás, túlzott tévénézés stb.) csoportosítása egészségmegőrző ill. káros szerepük szerint. – A helyes szokások kialakítása. – Ismerkedés a vitaminokkal. – A vitamindús táplálkozás előnyei. – A káros szokások kialakulásának elkerülése. – Sportágak megismerése. – Kedvenc reklámjaink. – Reklámkészítés.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	– Az életmódot befolyásoló szokások. – A sport szerepe és helye életünkben. – A reklám, mint a gondolkodásunkat és életmódunkat befolyásoló tényező. – A reklámok célja, valóságtartalma.
Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	– *Informatika (internetes információgyűjtés).* – *Magyar nyelv és irodalom.*

KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló szerezzen ismereteket az egészséges életmód lehetőségeiről! – Érdeklődésének és életkorának megfelelően vegyen részt különböző sporttevékenységekben! – A társakkal való együttműködés során törekedjen a szabályok betartására, a normatív magatartásra!
6. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	FOGLALKOZÁSOK – A MINDENNAPJAINKAT SEGÍTŐK 19
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember és társadalom** o Ismeretszerzés, tanulás. ▪ Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. o Kritikai gondolkodás. ▪ Mindennapi élethelyzetek elbeszélése, eljátszása a különböző szereplők nézőpontjából. ▪ Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. o Kommunikáció. ▪ Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi témáról. ▪ Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, gyűjtőmunkával szerzett ismeretekről. o A tartalom kulcselemei. ▪ Kommunikációt folytassanak olyan kérdésről, mint a *rászorulók segítése*! – **Művészetek – ének-zene** o Interpretáció. ▪ A tanult gyermek- és játékdalok mozgással kísért csoportos előadása. o Improvizáció. ▪ Mozgásos improvizáció szervezése a fantázia szabadságával. o Zenehallgatás. ▪ Életkornak megfelelő, zenetörténeti korokból válogatott nép- és műzenei szemelvények bemutatása. – **Művészetek – vizuális nevelés** o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás. ▪ Tárgyak, műalkotások csoportosítása különböző szempontok alapján. ▪ Műalkotások származási helyének megkeresése térképen. ▪ Elemző beszélgetés műalkotásokról. – **Művészetek – dráma és tánc** o A dráma és a színház formanyelvének tanulmányozása. ▪ A szereplő és helyszín. ▪ A színház formai elemeinek megfigyelése látott előadásban, illetve alkalmazása saját rögtönzésekben: egyszerű jelmezek, kellékek, berendezési tárgyak. – **Életvitel és gyakorlati ismeretek** o Problémafelismerés.

		▪ Problémaérzékenység, problémafelismerés, az emberi problémák és a technikai lehetőségek feltárása: személyes igények, szükségletek megnevezése. Az egyéni indíttatású probléma megérzése, felismerése segítséggel. o Konstruálás, kivitelezés. ▪ A terv megvalósítása anyagban, térben: a rendeltetésnek, a formának, valamint a készítési eljárásnak, az anyagnak és szerkezetnek megfelelő egyszerű megoldás kiválasztása és elkészítése mintakövetéssel – eleinte gondolati terv alapján. A mintakövetés jelentősége az alkotásban. o A tevékenység és eredményének értékelése. ▪ Magatartásformák: az alkotói és befogadói munka során a következményekért felelős magatartás tanúsítása. Más véleményének figyelembevétele. Az önellenőrzés fejlesztése, a pozitív énkép megalapozása.
	Önmeghatározás	– A belső igények felismerése és megfogalmazása. – A társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása csoporton belül. – Önbecsülés. – Önmotiválás.
	Önbemutatás	– Szerepvállalás. – Kötelezettségvállalás.
	Stratégiaalkotás	– Tervezés. – Kooperáció. – Eszközhasználat. – Információszerzés. – Információfeldolgozás.
	Stratégia megvalósítása	– Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Néhány szolgáltató foglalkozás, illetve a közlekedésben dolgozók foglalkozásának megismerése. – Saját élmény dramatikus megjelenítése. – Szerepjátékok. – Levélfeladás, csekkbefizetés, vásárlás. – Egyes munkák közvetlen megtapasztalása: „nagytakarítás” az osztályteremben, az iskolában, iskolaudvaron. – Osztálykönyvtár kialakítása, könyvtárként való működtetése. – A könyvtáros munkájának megismerése egyrészt Saját élmény alapján, másrészt beszélgetés alapján. – Előadás tervezése, szervezése forgatókönyv alapján (berendezés, felelősök, reklám, jegyek stb.) – Részvétel az iskolaújság munkájában, vagy osztályújság készítése – rövid hírek, tudósítások, élménybeszámolók, képek, versek, rajzok. (Beszélgetés a helyi tv, rádió egyik munkatársával.)

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A művészpálya sajátosságainak, területeinek megismerése. Ezzel kapcsolatos gyakorlati tapasztalatok szerzése. – A tevékenységek során különös hangsúlyt kell fektetni a szabályalkotásra, normakövetésre! – Postai dolgozók (postás, futár, postai kiszolgáló). – Bevásárló helyek dolgozói (eladó, árufeltöltő, pénztáros, raktáros, anyagbeszerző). – Fodrász. – Takarításban, közterületek tisztántartásában részt vevők. – Állatorvos. – Könyvtáros. – Jegyeladó, programszervező. – Média (rádió, tv, újság). – Járművezető, pénztáros, ellenőr, légiutas-kísérő, diszpécser. – Színész, bábművész. – Író, költő. – Zeneművész, énekes. – Képzőművész (festő, szobrász, grafikus, illusztrátor). – Artista, balett-táncos.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.* – *Informatika (internetes információgyűjtés).*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló szerezzen ismereteket azokról a foglalkozásokról, amelyekkel közvetlen környezetében nap mint nap találkozik személyesen vagy a terméken keresztül! – Szerezzen tapasztalatokat a munka szerepéről az ember életében! – A társakkal való együttműködés során törekedjen a szabályok betartására, a normatív magatartásra!
7. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	HŐSÖK, PÉLDAKÉPEK, NAGY EGYÉNISÉGEK 19
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember és társadalom** o Térben-időben való tájékozódás. ▪ Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: *perc, óra, nap, hét, hónap, év.* Időmeghatározó kifejezések használata: *amikor karddal harcoltak stb., nagyon régen.* o Kommunikáció. ▪ Események, történetek, jelenségek mozgásos, táncos, dramatikus megjelenítése. o Kritikai gondolkodás. ▪ Híres emberek, irodalmi, film- stb. hősök külső és belső tulajdonságainak felsorolása. Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. o A tartalom kulcselemei.

		▪ Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy egy-egy magyar vagy külföldi híres ember (pl. művész, felfedező, feltaláló, tudós, szent, uralkodó, politikus) életével, tevékenységével, jellemvonásaival megismerkedjenek! – **Művészetek – vizuális nevelés** o Alkotóképességek. ▪ Történetek, versek, kitalált dolgok vizuális megjelenítése. ▪ Átélt, elképzelt vagy hallott esemény vizuális megjelenítése. ▪ Dramatizált történet játszása közösen készített kellékekkel. ▪ Élmények, elképzelt vagy valós események megfogalmazása. – **Testnevelés és sport** ▪ Rövid távú vágtafutások, gyors futások irányváltoztatással. ▪ Célzás álló és mozgó tárgy(ak)ra, vízszintes és függőleges célirányokat képezve, a céltárgy mozgásának bonyolítása, a mozgás sebességviszonyainak variálása, a kiszámíthatatlansági tényezők növelése. ▪ Testgyakorlási-edzési anyag ágyazása játékokba, testnevelési játékokba. – **Életvitel és gyakorlati ismeretek** o Tervezés. ▪ Tervezés, a megoldáshoz vezető út kitalálása: a rendeltetésnek, a formának, valamint a készítési eljárásnak, az anyagnak és a szerkezetnek megfelelő szokásos megoldás kiválasztása, a terv elkészítése. Az öröm, az elégedettség szerepe a munkában. o Konstruálás, kivitelezés. ▪ A terv megvalósítása anyagban, térben: a rendeltetésnek, a formának, valamint a készítési eljárásnak, az anyagnak és szerkezetnek megfelelő egyszerű megoldás kiválasztása és elkészítése mintakövetéssel – eleinte gondolati terv alapján. A mintakövetés jelentősége az alkotásban. ▪ Konstruáló képesség, eszközhasználat, ügyesség: az egyszerű alapanyagok alakítása kézzel, egyszerű eszközökkel. Az anyagok alakítása mint örömforrás.
	Önmeghatározás *Önbemutatás* *Stratégiaalkotás* *Stratégia megvalósítása*	– Önmotiválás. – Szerepvállalás. – Kooperativitás. – Kötelezettségvállalás. – Tervezés. – Kooperáció. – Információkezelés. – Terv szerinti haladás. – Analizálás. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés. – Problémamegoldás.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– A korabeli életmód jellemző elemeinek felelevenítése komplex feldolgozás keretében: időmeghatározás; életmód megismerése mondák alapján használati és harci eszközök, lakhely makettjainak elkészítése, különböző események mozgásos, dramatikus megjelenítése. – A hősök külső és belső tulajdonságainak megismerése tetteiken keresztül.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A korabeli életmód és harcmodor. – A magyar honfoglalás mondaköréből megismert legendás személyiségek szerepe.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.* – *Informatika (internetes információgyűjtés).*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló élményszinten tapasztalja meg a változást a régmúlthoz képest! – Képességeinek és érdeklődésének megfelelően vállaljon szerepet a közös tevékenységekben! – Használja fel képzeletét az információk feldolgozásához!
8. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	TANULÁSMÓDSZERTAN 2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Életvitel és gyakorlati ismeretek** o Munkavégzési és tanulási szokások. ▪ Rend, tisztaság, szabálykövetés, időbeosztás: a munkahely rendje, tisztasága. Az érdeklődés, mint az időt meghatározó tényező. o Megfigyelés, vizsgálat: a tapasztalat, mint egyéni élmény megfogalmazása. ▪ Technológiai rend, térszemlélet: a műveleti és téri rend betartása a munka során. Konkrét példák különböző munkafolyamatokhoz, különböző pályaterületekhez. ▪ Gazdálkodás, környezettudatos magatartás: gazdálkodás a munkával és az idővel. A személyes ráfordítás jelentősége. ▪ Eszközhasználat, munkaszervezés: jó testtartás. Felkészülés a munkafolyamatra, különös tekintettel az egyéni tulajdonságok minőségére.
	Önmeghatározás	– A reális énképhez minél közelebb álló énideál kialakítása. – Önkontroll. – Önmotiválás.
	Önbemutatás	– Kötelezettségvállalás. – Egyéni arculatformálás.
	Stratégiaalkotás	– Eszközhasználat. – Analizálás. – Lényegkiemelés.
	Stratégia megvalósítása	– Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– A tanulás feltételeinek megismerése, belátása szituációs játékokban. – Tapasztalatszerzés az idő múlásáról játékos gyakorlatokban. – Játékos feladatok az egyéni képességek fejlesztésére. – A kíváncsiság és az érdeklődés, illetve a fáradtság megnyilvánulása a viselkedésben.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	– Dramatikus játék. – A tanulás külső körülményei (rend, fény, tisztaság, csend). Időbeosztás. – Előkészületek, taneszközök használata. – Segítség igénybevétele. – A tanulás belső feltételei: figyelem, emlékezet, képzelet. – A tanulást kísérő érzelmek.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	– *Magyar nyelv és irodalom.*
KÖVETELMÉNYEK	– A tanuló ismerje fel a külső körülmények szerepét, és legyen figyelemmel ezekre a tanulási tevékenységben! – Törekedjen a munka és a pihenés egyensúlyának betartására!

5–6. évfolyam

BEVEZETÉS
„A” típus, 5–6. évfolyam

1. A kerettanterv szerkezete, kapcsolata az életpálya-építés más tanterveivel

Az életpálya-építés 5–6. évfolyamra vonatkozó kerettanterve szorosan kapcsolódik az 1–4. évfolyamok kerettantervéhez. Cél- és feladatrendszere, a fejlesztés általános és speciális területei megegyeznek az 1–4. évfolyaméval, de a lefedett műveltségterületek köre bővül a *Földünk, környezetünk* műveltségterülettel. Ez a szoros követés megkönnyíti az olyan iskolák helyi munkáját, ahol az életpálya-építési kompetenciák fejlesztésének feladatát 5–6. évfolyamon, a nem szakrendszerű oktatás keretében szeretnék megoldani.

Akár a szakrendszerű, akár a nem szakrendszerű képzésbe emelve szeretnék megoldani az 5–6. évfolyamon az életpálya-építési kompetenciák fejlesztését; a helyi tantervekben nem feltétlen szükséges az életpálya-építési kompetenciák fejlesztésének céljaira a műveltségterületek mindegyikének igénybevétele.

Mind a nem szakrendszerű, mind a szakrendszerű képzést folyató intézményekben el lehet térni egy-egy műveltségterületen az ajánlott óraszámoktól. A suliNova Kht.-ban létrehozott, az életpálya-építési kompetenciák fejlesztését célzó programcsomagok tesztelése és bevezetése során, az alkalmazó pedagógusok véleménye szerint, a heti legalább 1-1,5 kompetenciafejlesztő óra – függetlenül attól, hogy hányféle és milyen műveltségterületen valósult meg – már érzékelhető, elvárt irányú változást eredményezett a gyerekek munkájában.

A szakrendszerű képzésbe emelt életpálya-építési kompetenciafejlesztés jól előkészíti ezeknek a kompetenciáknak magasabb évfolyamokon való, további fejlesztését.

2. A fejlesztés tartalma

A NAT meghatározza a kiemelt fejlesztési feladatokat, melyek *„az iskolai oktatás valamennyi elemét áthatják”*. Az életpálya-építés kerettanterv – kiemelten kezelve az *„énkép, önismeret; hon- és népismeret; tanulás, testi és lelki egészség; felkészülés a felnőtt lét szerepeire”* területeket – határozza meg célrendszerét, írja le a tartalmakat és a megvalósításhoz ajánlott tevékenységeket, amelyek egyben az információs és kommunikációs kultúra megalapozását is szolgálják.

2.1. Célok és feladatok

A programcsomag célja: a tanulók énképének gazdagítása, önértékelésének formálása, fejlesztése. Ennek érdekében fejlesztjük a szabálykövető és kritikai gondolkodást, az együttműködési képességeket. A sikeres életpálya-építés egyik legfontosabb feltétele az egyéni adottságok, készségek, képességek ismerete. Célunk a manuális és manipulációs adottságok, továbbá az intellektuális képességek feltárása.

A program során a tanulók ismerkedjenek meg népünk kulturális örökségével, hagyományaival, speciálisan a hagyományos mesterségekkel, népszokásokkal! A természeti környezet változásainak bemutatása mellett célunk, a természet és az ember viszonyának megfigyeltetése. Célunk felismertetni, hogy a természet körforgásába harmonikusan beilleszkedő ember minden cselekedetével felelős környezete védelméért, a *fenntartható fejlődésért*.

Az *„egész életen át tartó tanulás”* ma már nem csupán egy jól hangzó pedagógiai frázis. A jövő felnőttjének egyre több kihívásra kell rugalmasan reagálnia, megtalálva a saját és a környezete nyújtotta lehetőségeket. Ehhez szüksége van ismereteinek bővítésére, képességeinek fejlesztésére. Célunk, hogy a tanulók tegyenek szert egyre nagyobb önállóságra a tanulás terén! Szerezzenek tapasztalatot és ismerjék meg a számukra leginkább eredményes tanulási módszereket, sajátítsanak el különböző tanulási technikákat!

Az így megszerzett tudást legyenek képesek alkalmazni különböző helyzetekben! Célunk, hogy fejlesszük döntéshozatali, problémamegoldó képességüket, és konfliktusmegoldó technikákat ismertessünk meg velük.

A sikeres felnőtt lét alapja az egészség megőrzése, a harmonikus, kiegyensúlyozott életvitel. Célunk a pozitív beállítódások, magatartások és az egészségmegőrzéshez szükséges cselekvések, szokások kialakítása, a testi adottságok, fizikai képességek feltárása, a fogyatékkal élők iránti elfogadó magatartás erősítése. Ismerjék meg az egészséget károsító és veszélyeztető tényezőket, a megelőzés és elkerülés lehetőségeit!

A felnőtt lét szerepeire való felkészülést speciálisan szolgálja a munka világáról szerzett ismeretek és tapasztalatok együttese. Célunk, hogy különböző tevékenységek során minél szélesebb körű tapasztalatra és ismeretre tegyenek szert az egyes foglalkozásokkal kapcsolatban. Legyen alkalmuk személyes tapasztalatszerzésre, találkozásra felnőttekkel! Az ismert, gyakori szakmák mellett célunk, hogy minél több „különleges" foglalkozást is megismerjenek, így is segítve a későbbi pályaválasztást. Emellett kiemelten kezeljük a környék adottságainak, lehetőségeinek megismerését, hiszen elsősorban a lakóhely lehetőségeit és kínálatát figyelembe véve tudja a tanuló a jövőt tervezni.

3. A fejlesztés területei

A fejlesztést a két (hat) évfolyamon keresztül végighúzódó, 7 területen végezzük. Ezek felölelik a gyermek életének legfontosabb tevékenységeit, melyek az életpályaépítés általános és speciális feladatainak megoldásához járulnak hozzá.

3.1. A fejlesztés általános területei

Ön- és társismeret

A tanuló külső és belső tulajdonságai megismertetése, a változás és fejlődés észrevétele önmagán és társain. Tapasztalatszerzés saját szerepeiről a kortársakkal és a felnőttekkel való viszonyában. A pozitív énkép formálása, a szándékok és attitűdök alakítása.

Éljük az életet!

A tanuló szűkebb és tágabb környezetének, mindennapi élethelyzeteinek megismerése, megélése. A család, az iskola és a lakóhely, tágabban a nemzet szokásainak, hagyományainak tevékeny, tapasztalatokon alapuló megismerése.

A természet: a mi világunk

A lakóhely és környéke természeti értékeinek, élőhelyeinek, az élővilág megismerése az egyén felelős magatartásának kialakításával. Annak észrevétele, hogy az ember minden cselekedete hatással van környezetére. A természet és az ember kapcsolatának megtapasztalása, annak felismerése, hogy az ember a természet része.

Egészséges életmód

Az egészségmegőrzés szerepének megismerése az ember életében, az egyéni felelősségtudat kialakítása. Testi és lelki higiénés ismeretek. Az egészségkárosító tényezők elkerülésének módjai.

Hősök, példaképek, nagy egyéniségek

A tanuló az elsődleges mintától (anya) a jelenkori ismert személyiségeken és a történelmi múlt nagy alakjait megismerve példákat kap az életutak megtervezéséhez, a tulajdonságokkal és tettekkel, döntésekkel való azonosuláshoz.

Tanulásmódszertan

Az élethosszig tartó tanuláshoz szükséges képességek fejlesztéséhez tanulási szokások, módszerek megismerése, az egyéni sajátosságokhoz igazodó technikák elsajátítása és alkalmazása.

3.2. A fejlesztés speciális területei

A felsőbb évfolyamokon kiemelten kezelt pályaorientációt az 5–6. évfolyamon a legkülönbözőbb foglalkozások megismerésével készítjük elő. Az első két évfolyamon a tanulók – kézműves foglalkozásokon – tapasztalatokat szerezhetnek a hagyományos népi mesterségekről. 3–4. évfolyamon a mindennapjainkat segítők és a közvetlen környezetükben dolgozók munkájával ismerkedhetnek meg. 5–6. osztályban a tanulók – történelmi tanulmányaikhoz kapcsolódva – az egyes szakmák alakulását kísérhetik figyelemmel a különböző korokban.

4. A fejlesztés megvalósításának lépései

A program a NAT szinte valamennyi műveltségterületének megjelölt tartalmait eszközként használva kívánja fejleszteni az életpálya-építési kompetenciák meghatározott elemeit (képesség, ismeret, attitűd), miközben átadja a műveltségterületekben meghatározott tartalmakat is. Mivel a *magyar nyelv és irodalom,* illetve a *matematika* területén készült a teljes óraszámot lefedő, kompetenciafejlesztést célzó programcsomag és tanterv, az életpálya-építési kompetenciák fejlesztésének „A" típusú programcsomagjai ezeket a műveltségterületeket nem érintik.

A tanterv évfolyamonként meghatározza a témaköröket és megjelöli a feldolgozása során lefedett fejlesztési feladatokat műveltségi területenként.

Az egyes évfolyamokon közvetített fejlesztési feladatok az életpálya-építés fejlesztési céljainak megfelelően horizontálisan és vertikálisan is egymásra épülnek, de az egyes témakörök egymástól függetlenül is értelmezhetők.

Fontosnak tartjuk mind a tevékenységekben, mind az értékelésben a konkrét, egyéni képességek és sajátosságok figyelembevételét. Ezért az életpálya-építés kompetenciáihoz kapcsolódó követelményeket – a fejlesztés várható eredményei mellett – a tantervi leírásban témakörönként határoztuk meg.

5. A fejlesztés várható eredményei

- A program során gazdagodik és formálódik a tanuló énképe. Tapasztalatot szerez kommunikációs, együttműködési és szervezési képességeiről. Megismeri egyéni adottságait, készségeit, képességeit. Fejlődik a kritikai gondolkodása.
- Megismeri népünk kulturális örökségeit, hagyományait, a hagyományos mesterségeket, népszokásokat. Ismeri a természeti környezet változásait, képes lesz következtetéseket levonni megfigyelései alapján. Felismeri, hogy a jövő szempontjából kiemelt jelentősége van a környezetével harmóniában élő felnőtt létnek.
- Képessé válik az önálló tanulásra, alkalmazza a számára leginkább eredményes tanulási módszereket, tanulási technikákat.
- Fejlődik döntéshozatali, problémamegoldó képessége, alkalmazza a különböző konfliktusmegoldó technikákat.
- Szokássá válnak az egészségmegőrzéshez szükséges cselekvések. Kialakulnak pozitív beállítódások, magatartások és szokások, erősödik a fogyatékkal élők iránti elfogadó magatartás. Ismeri az egészséget károsító és veszélyeztető tényezőket, a megelőzés és elkerülés lehetőségeit.
- A különböző tevékenységek során széles körű tapasztalatra és ismeretre tesz szert az egyes foglalkozásokkal kapcsolatban. A „hagyományos" szakmák mellett megismer több „különleges" foglalkozást.
- Megismeri lakóhelye adottságait, lehetőségeit.

Az életpálya-építés kerettantervi csomagjának (1–4. évfolyam; 5–6. évfolyam; 7–8. évfolyam; 9–12. évfolyam) általános bevezetőjében található kompetenciamátrix kijelöli a fejlesztendő képességek, ismeretek és attitűdök körét. Az alábbiakban rendszerezzük azokat a további célzott részképességeket és képességeket, amelyeket az 5–6. évfolyamon kiemelten fejleszteni javaslunk.

Szociális kompetenciák

- A személyiség önvezérlő képessége: a belső igények felismerése és megfogalmazása.
- Realitásérzék: törvények és szabályok betartása.
- Szenzibilitás: az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele.
- Szociális extenzivitás: a társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása csoporton belül.
- A legitimitás vizsgálata: a deviancia felismerése, elhatárolódás a szélsőséges magatartástól.
- Önismeret:
  - reális és pozitív énkép – a reális énképhez minél közelebb álló énideál kialakítása;
  - önbecsülés;
  - önkontroll;
  - önmotiválás;

- szerepvállalás;
- kooperativitás;
- kötelezettségvállalás;
- egyéni arculatformálás.

– Stratégiaalkotás és -megvalósítás:
  - információkezelés: információszerzés, információfeldolgozás, eszközhasználat;
  - hatékony kommunikáció;
  - gondolkodási képességek.

6. Az értékelés elvi alapjai

Az értékelés során kiemelt szerepet kap az önértékelés. A tanuló a modulok feldolgozása során saját magáról, a társaihoz és a feladathoz való viszonyulásairól kapott benyomásokat rögzítve folyamatosan megfigyeli és értékeli teljesítményét az egyes modulokhoz kapcsolódó portfóliós értékelés segítségével. Így képet kap a tanulási folyamat egyes lépései mellett a képességeinek, attitűdjeinek változásairól, fejlődéséről.

Az önértékelést árnyalja, kiegészíti a társak értékelése, melynek során a tanuló értékeli társai munkáját, de őt is értékelik társai.

A pedagógus – folyamatos szóbeli és írásbeli szöveges értékelést alkalmazva – értékeli a tanuló munkáját, fejlődését a témakörönként meghatározott képességfejlesztési fókuszok mentén.

Mivel az életpálya-építés kompetencia fejlesztése során eszközként használjuk az egyes műveltségterületek által meghatározott tartalmakat, ismereteket, így azok elsajátítása az egyes tantárgyakon belül kerül értékelésre, az intézmény pedagógiai programjában meghatározottak szerint.

Az egyes szakaszok (bevezető, kezdő és alapozó) végén kompetenciaalapú mérésekkel mutathatjuk ki a program hatékonyságát.

7. Javasolt éves óraszámkeret

Az alábbiakban megadott óraszámkeret a műveltségterületek éves óraszámának hozzávetőlegesen 15-25%-át veszik igénybe. Az életpálya-építési kompetenciák fejlesztésének céljaira ezektől az óraszámoktól csak „lefelé” érdemes eltérni, tekintettel arra, hogy a más kompetenciaterület is igénybe veheti a műveltségterületek órakeretét.

Műveltségi terület/évfolyam	5.	6.
Ember és társadalom	15	19
Ember a természetben	9	13
Földünk-környezetünk	10	6
Művészetek	25	22
Informatika	7	7
Életvitel és gyakorlati ismeretek	9	8
Testnevelés és sport	18	18
Osztályfőnöki óra	3	4
Összesen	**96**	**97**

5. ÉVFOLYAM

MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSOK

No.	Témakörök	Kapcsolódó műveltségterület	óraszám
1.	ÖN- ÉS TÁRSISMERET − VALLOMÁSOK	Osztályfőnöki óra	3
2.	ÉLJÜK AZ ÉLETET!	Ember és társadalom	5
		Ember a természetben	2
		Földünk-környezetünk	2
		Művészetek	13
		Informatika	4
		Testnevelés és sport	5
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	2
3.	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – A KÖRNYÉK FELFEDEZÉSE	Ember a természetben	3
		Földünk-környezetünk	4
		Informatika	3
4.	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – KUTATUNK, KÍSÉRLETEZÜNK	Ember a természetben	1
		Földünk-környezetünk	1
5.	EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD	Ember a természetben	2
		Földünk-környezetünk	2
		Művészetek	1
		Testnevelés és sport	13
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	1
6.	FOGLALKOZÁSOK – A MIN-DENNAPJAINKAT SEGÍTŐK	Ember és társadalom	8
		Művészetek	6
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	2

7.	HŐSÖK, PÉLDAKÉPEK, NAGY EGYÉNISÉGEK	Ember és társadalom	2
		Ember a természetben	1
		Földünk-környezetünk	1
		Művészetek – vizuális nevelés	5
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	2
8.	TANULÁSMÓDSZERTAN	Életvitel és gyakorlati ismeretek	2
		Összesen:	**96**

TARTALOMVÁZLAT

1. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	ÖN- ÉS TÁRSISMERET − VALLOMÁSOK
	Ajánlott óraszám	3
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Énkép, önismeret – osztályfőnöki óra *„Ahhoz, hogy tanulóink képesek legyenek énképükbe integrálni az újabb és újabb ismereteket, folyamatosan gondoskodnunk kell arról is, hogy egyre kompetensebbnek érezzék magukat saját nevelésük, személyes biztonságuk, sorsuk és életpályájuk alakításában.”*
	Önmeghatározás	– A belső igények felismerése és megfogalmazása. – Törvények és szabályok betartása. – Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele. – A társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása csoporton belül. – A reális énképhez minél közelebb álló énideál kialakítása. – Önkontroll. – Önmotiválás.
	Önbemutatás	– Egyéni arculatformálás.
	Stratégiaalkotás	– Hatékony kommunikáció. – Információszerzés. – Információfeldolgozás.
	Stratégia megvalósítása	– Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés. – Problémamegoldás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Az iskolai házirend megbeszélése, értelmezése. – Szabályok gyűjtése. A szabályozás szerepe az életünkben. – Jogok és kötelességek. – Szabálykövető játékok. – Saját szabályok közös alkotása. – Tulajdonságok összegyűjtése, csoportosítása: adott, változhat.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK KÖVETELMÉNYEK		– Saját maga bemutatása különböző szempontok alapján: „*ha jó képet akarok festeni magamról…”* – *Akkor érzem jól magam, ha…* – *Rosszul érzem magam, ha…* – Téma feldolgozása vitában: érvek és ellenérvek. – A véleménynyilvánítás formái: vélemények megfogalmazása, mondatok átfogalmazása. – Döntések az életünkben. – *Hogyan kell nemet mondani?* – Normakövetés, szabálytudat. – Negatívnak értékelt, elutasított tulajdonságok, helyzetek. – Véleményalkotás, véleménynyilvánítás, önérvényesítés. – *Magyar nyelv és irodalom* – *Testnevelés és sport.* – A tanuló csoportélményekben szerezzen tapasztalatokat belső igényeinek, vágyainak, konfliktusainak kifejezésére!
2. TÉMAKÖR / FEJEZET KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Cím* *Ajánlott óraszám* *Tematikus fókusz*	ÉLJÜK AZ ÉLETET! 33 – **Ember és társadalom – Társadalomismeret – Történelem** o Ismeretszerzés, tanulás. ▪ Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből. A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben. ▪ Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből. Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. Információk gyűjtése adott témához az iskolai vagy más könyvtárban, médiatárban. Segédkönyvek, atlaszok használata. o Kritikai gondolkodás. ▪ A különbségek felismerése és a változások nyomon követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán. A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből. o Kommunikáció. ▪ Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, önálló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekről. o Térben-időben való tájékozódás. ▪ Néhány kiemelt esemény, jelenség időpontjának ismerete. A tanultak elhelyezése az időben ezekhez a kiemelt időpontokhoz képest. Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása. o A tartalom kulcselemei. ▪ Egy-egy jelenség változását az időben több korszakot átfogóan is tanulmányozzák! – **Ember a természetben** o Természettudományos megismerés. ▪ Az ismerethordozók használata a megismerési folyamatban: ismerethordozók (könyvek, térképek, táblázatgyűjtemények, az internet) csoportmunkában.

- Tájékozódás az élő és élettelen természetről.
  - Az ismert tér fokozatos kitágítása, távolságra vonatkozó becslések. Tájékozódás a lakóhelyen és annak környékén. A tájékozódási feladatokban hely, irány és távolság.

– **Földünk-környezetünk**
  - Általános fejlesztési feladatok.
    - Az egyén és a kisebb-nagyobb társadalmi közösségek szerepének belátása a környezet értékeinek, harmóniájának megóvásában. Annak felismerése, hogy a közvetlen környezetben élő emberek – kultúrájuk, értékrendjük alapján – különböznek egymástól, de emberi mivoltában mindenki egyenrangú.
  - Tájékozottság a földrajzi térben.
    - Az ismert tér fokozatos kitágítása.
    - Tájékozódás a lakóhelyen, valamint annak szűkebb és tágabb környékén. Vázlatrajz készítése a lakóhelyről és környékéről. Eligazodás domborzati, közigazgatási, egyszerű tematikus és a lakóhelyi környezetet ábrázoló térképeken.
  - Tájékozottság hazai földrajzi-környezeti kérdésekben.
    - A helyi környezet természeti, társadalmi, környezeti értékeinek és problémáinak felismerése.

– **Művészetek – ének-zene**
  - Interpretáció.
    - A dallam és a szöveg kapcsolatára épülő megfelelő előadásmód kialakítása.
    - Népdaléneklés összekapcsolása a néptánc alapelemeivel.
    - Életkornak megfelelő magyar, európai és Európán kívüli nép- és műdalok megszólaltatása.
  - Improvizáció.
    - Gyermekversek ritmizálása, „megzenésítése”, szabad dallam- és ritmusrögtönzések segítése.
    - Zenehallgatás.
    - A zenemű üzenetének befogadása, értelmezése.

– **Művészetek – vizuális nevelés**
  - Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás.
    - Elemző beszélgetés műalkotásokról. Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése.
  - Alkotóképességek.
    - Reflektálás irodalmi, zenei, filmes élményekre saját kifejező szándékú alkotásokban.
  - Problémamegoldó képesség.
    - A gyakorlati feladatok fokozottan önálló előkészítése, megoldása.
    - Tervvázlatok készítése.
    - A gyakorlati feladatok fokozottan önálló előkészítése, megoldása.

– Művészetek – dráma
  - Ismeretszerzési, tanulási, problémamegoldó képességek erősítése, kifejezőkészség fejlesztése.

		▪ Dramatikus improvizációk – a tanár által megadott és/vagy a tanulók által létrehozott történetváz alapján. – **Informatika** o Infokommunikáció. ▪ Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről. ▪ Csoportos kommunikációs eszközök segítségével információ küldése és fogadása. Az elektronikus levelezés alapjai. o Médiainformatika. ▪ Internetes portálok, szöveges és képi információforrások használata. – **Testnevelés és sport** o Olyan képességek kialakítása a tanulókban, amelyek képessé teszik őket, hogy számukra ismeretlen terepen eligazodjanak, csapatban mozogjanak, feladatok megoldásához ki tudják jelölni a megfelelő társukat. Figyeljenek egymásra, közlekedésükben figyeljenek a balesetveszélyek elhárítására, életkoruknak megfelelő, felelősségteljes döntést tudjanak hozni. – **Életvitel és gyakorlati ismeretek** o A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, haszna és veszélyei: a *fenntartható fejlődés* gondolata. ▪ A technika feladata, az emberi szükségletekből adódó technikai problémák megoldása: családtagok, barátok, iskolatársak technikai eszközökkel kielégíthető szükségleteinek felismerése. A szakképzettség szerepének és jelentőségének felismerése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	*Önmeghatározás* *Önbemutatás* *Stratégiaalkotás* *Stratégia megvalósítása*	– Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele. – Önmotiválás. – Szerepismeret. – Kooperativitás. – Kötelezettségvállalás. – Eszközhasználat. – Információszerzés. – Információfeldolgozás. – Hatékony kommunikáció. – Analízis. – Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés. – A szülőktől, nagyszülőktől kapott információk alapján a rokoni kapcsolatok ábrázolása farajzon. – Statisztikai adatok gyűjtése a találkozások gyakoriságáról – ábrázolás diagramon. – Szülő (nagyszülő) elbeszélésének rögzítése olyan sorsfordulóról vagy meghatározó élményről, amely rokoni ráhatással kapcsolatos.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	– Népdalok, műzenei szemelvények megismerése a családi, rokoni kötelékek érzelmi kifejezésére. – Gyermekversek ritmizálása, improvizációs megzenésítése a témához kapcsolódva. – Képzőművészeti alkotások megismerése, elemzése az anya-gyermek, a család ábrázolásáról. Saját élmény megjelenítése szabadon választott technikával. – Vonzódások – ellenérzések (drámajáték). – Kérdőív összeállítása feldolgozott szempontok mentén. Interjúkészítés a családtagokkal, elérhető távolabbi rokonokkal. – Beszámoló tartása (elbeszélés, prezentáció, drámajáték). Adatok rendszerezése a munkavégzés tárgya szerint. – Példák gyűjtése az élethosszig tartó tanulás szükségességének felismerésére. – A saját megye kiszínezése a térképen, a megyeszékhely és a lakóhely jelölése. – Útvonalterv készítése – irányok, az útvonal hossza, igénybe vett közlekedési eszközök jelölésével. – A megtekintendő objektumok közös kiválasztása. Információk gyűjtése különböző ismerethordozókból (könyv, térkép) a megyeszékhely történelméről, egyes épületeiről. A megfigyelés szempontjainak kidolgozása. – Információ gyűjtése az interneten megyénkről, és a megyeszékhelyről. – Megfigyelők: kiscsoportokban a gyerekek jegyzeteket, rajzokat, fotókat készítenek (feladatlap segítségével) út közben a természeti és mesterséges környezetről – kooperáció. – Feladatlap segítségével ismeretek szerzése a nagyváros épületeiről (típusok, sűrűségük), intézményeiről (ezek sokaságáról), különlegességéről. – Kutatómunka: a megfigyelt épületekben folyó tevékenységek vagy a hozzájuk kapcsolódó események. – Osztálytermi összegzés, kiállítás szervezése. – Rokoni kapcsolatok. – *Ki, kicsoda a családban?* – A szűkebb és a „nagycsalád”, távoli rokonok. – A kapcsolatok ápolása, hatásuk az egyén és a család életére. – A családi, a rokoni kötelékek megjelenítése különböző művészeti ágakban (zene, képzőművészet). – A családtagok foglalkozásai. – A munkavégzés körülményei, feltételei. – A különböző foglalkozások lényegi elemei, rendszerező elvei. Az *élethosszig tartó tanulás* fogalma. – Térképismeretek bővítése. – A természeti és mesterséges környezet megfigyelése utazás során. – Internethasználat – Hasznos portálok az interneten: a megyeszékhely honlapja, megyei kulturális információk. – A megyeszékhely természeti adottságainak, a város kialakulásának és fejlődésének megismerése. – *A nagyvárosi élet forgatagában…* – közlekedési eszközök, épületek, intézmények, lakosság száma, szektorok stb.

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.* – *Matematika, becslés, mérés.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló szerezzen ismereteket szűkebb (család) és tágabb (lakóhely) környezete életéről, munkájáról! – Keressen összefüggéseket egyéni érdeklődése alapján!
3. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – A KÖRNYÉK FELFEDEZÉSE 10
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember a természetben** o Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásáról, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről. ▪ A környezetre kifejtett emberi, társadalmi hatások elemzése. o Természettudományos megismerés. ▪ Az ismerethordozók használata a megismerési folyamatban: ismerethordozók (könyvek, lexikonok, enciklopédiák, térképek, táblázatgyűjtemények) használata csoportmunkában. – **Földünk-környezetünk** o Ismeretszerzés, tanulás. ▪ Ismeretszerzés és -feldolgozás projektmódszerrel, közvetlen tanári irányítással egy természetföldrajzi témakörrel kapcsolatban (pl. a lakóhelyi környezet földrajzi jellemzőiről). o Tájékozottság a környezet kölcsönhatásaiban. ▪ A földrajzi környezetre kifejtett emberi, társadalmi hatások és az azokból adódó problémák felismerése, megoldási módok keresése. Az emberi tevékenységek által okozott környezetkárosító folyamatok megismerése. o Tájékozottság regionális és globális földrajzi-környezeti kérdésekben. ▪ A természet- és a környezetvédelem alapvető céljainak megismerése saját tapasztalatok alapján. Annak felismerése, hogy a környezet védelméért mindannyian személyesen is felelősek vagyunk. Az emberi tevékenységek által okozott környezetkárosító folyamatok felismerése a lakóhelyen és környékén. – **Informatika.** o Informatika-alkalmazói ismeretek. ▪ Multimédiás dokumentumok előállításához szükséges alapelemek (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) szerkesztése. ▪ A feladat megoldásához szükséges, mások által összeépített alkalmazói környezet használata.
	Önmeghatározás	– A belső igények felismerése és megfogalmazása. – Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele. – Önmotiválás.
	Önbemutatás	– Szerepvállalás. – Kooperativitás.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	*Stratégiaalkotás*	– Kötelezettségvállalás. – Tervezés. – Eszközhasználat. – Információszerzés. – Információfeldolgozás. – Hatékony kommunikáció.
	Stratégia megvalósítása	– Analízis. – Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés.. – Rendszerezés. – Előzetes ismeretgyűjtés a felszínre ható emberi tevékenységekről. – Felkészülés a lakóhelyen és környékén történő megfigyelésre: ember alkotta felszínformák gyűjtése, saját jelmagyarázat készítése. – A helyszíneken látottak rögzítése térképvázlaton. – Az ismeretek rendszerezése, az ok-okozati összefüggések és a lehetséges következtetések megfogalmazása. – A lakóhely arculatát meghatározó tényezők számbavétele. – Előzetes feltevések a hasznosítás során bekövetkező szennyeződésről. – Önálló megfigyelések a környezetkárosító magatartásokról, tevékenységekről. – Felmérés készítése a lakóhelyen élők és lakóhelyük kapcsolatáról. – Kérdőív készítése és feldolgozása a lakóhely egy fontosnak tartott problémájáról. – Gyűjtőmunka a helyi média környezetvédelmi témájú híradásaiból. – Kérdések, tapasztalatok összegyűjtése – felkészülés egy beszélgetésre az önkormányzat környezetvédelmi előadójával (felelősével). – Turisztikai és környezetvédelmi témájú plakátok készítése. – Egyszerű Power Point prezentáció készítése a környék bemutatására.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Felszínformáló tevékenységek (erdőirtás, bányászat, ipartelepítés, út-, vasútépítés stb.). – Az emberi tevékenység nyomai a felszíne, szántóföld, rét és legelő, meddőhányó, bányató, út, vasút, töltés, útbevágás, terasz stb.). – Multimédiás eszközök használata. – Az *MS Power Point* használata.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.* – *Művészetek – vizuális nevelés.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló érdeklődésének és képességeinek megfelelően tudjon a tevékenységekben aktív részt vállalni! – Szerezzen tapasztalatokat arról, hogy az ember minden tevékenysége hatással van környezetünkre, a természetre! – Ismerje fel saját lehetőségeit a környezetvédelem mindannyiunk közös kötelességében!

4. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – KUTATUNK, KÍSÉRLETEZÜNK 2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember a természetben** o Természettudományos megismerés. ▪ Megfigyelés, kísérletezés, mérés: rendszeres megfigyelés, kísérletezés, mérés elvégzése vizsgálódásokhoz, modellalkotáshoz, problémamegoldásokhoz kötötten, önállóan és csoportmunkában is. Az eszközök balesetmentes használata. ▪ Az ismeretszerzés eredményeinek feldolgozása: bekapcsolódás a kísérletek eredményeinek elemzésébe. A megfigyelések, tapasztalatok, megszerzett ismeretek és azok előzetes elképzelésekhez való viszonyának saját szavakkal történő nyelvileg helyes megfogalmazása és írásban való rögzítése. Az előzetes elképzelések, előrejelzések, valamint a megfigyelt jelenségek és a mért értékek közötti eltérések felismerése. Törekvés ezeknek az eltéréseknek a magyarázatára. – **Földünk-környezetünk** o Ismeretszerzés, tanulás. ▪ Ismeretszerzés és -feldolgozás projektmódszerrel, közvetlen tanári irányítással egy természetföldrajzi témakörrel kapcsolatban.
	Önmeghatározás	– Önbecsülés. – Önkontroll. – Önmotiválás. – Kötelezettségvállalás.
	Stratégiaalkotás	– Tervezés. – Eszközhasználat. – Információszerzés. – Információfeldolgozás.
	Stratégia megvalósítása	– Analízis. – Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés. – Rendszeres megfigyelés. – Mérés, kísérletezés egyszerű eszközökkel, a közvetlen környezetben előforduló anyagok felhasználásával.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Az előzetes elképzelések és a tapasztalatok egybevetése. – A tapasztalatokból adódó tényfeltárás és összefüggések keresése. – A kísérletek. rögzítése írásban és rajzban. – A kísérlet tapasztalatainak felhasználása egy gyakorlati probléma megoldásában.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Életműködések. Az anyagok tulajdonságai.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.* – *Matematika, becslés, mérés.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló szerezzen tapasztalatokat a kísérletek, tudományos megfigyelések során végzett tevékenységek feltételeiről, szabályairól (fegyelem, pontosság, rend, eszközhasználat)!

5. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD 19
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember a természetben** o Tájékozódás az élő és élettelen természetről. ▪ Az ember egészsége: az emberi szervezet felépítésének és működésének alapszintű ismerete, a rendszerszerűség belátása. Az egyes szervrendszerek fontosabb, gyakoribb betegségeinek, a megelőzés és a gyógyítás mindenki számára elsajátítandó módozatainak ismerete. ▪ *Fenntarthatóság*, a környezet védelme: a szennyező anyagokkal való óvatos bánásmód megismerése. A természet jövőjéért, fenntarthatóságáért érzett felelősség vállalása, a környezet, s különösen a talaj, a víz, a levegő és a táj értékeinek védelme, megóvása. – **Földünk-környezetünk** o Tájékozottság regionális és globális földrajzi-környezeti kérdésekben. ▪ Az életmódban, a szokásokban bekövetkezett változások érzékelése (pl. a táplálkozásban, a ruházkodásban, az építkezésben, a közlekedésben, a kereskedelemben és a háztartásban). Az emberi tevékenységek által okozott környezetkárosító folyamatok felismerése a lakóhelyen és környékén. – **Művészetek – vizuális nevelés** o Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek. ▪ Jelenségek megfigyelése adott szempontok alapján, a célirányos figyelem fejlesztése céljából. ▪ Érzékelhető tulajdonságok alapján az azonosságok és különbözőségek tudatosítása. o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás. ▪ Önálló kérdések megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. ▪ Rajzos és írásos válasz szóbeli vagy írásbeli kérdésekre. o Kommunikációs képességek. o Képi utasítások követése, illetve ilyenek létrehozása. – **Testnevelés és sport** o Általános testtartást javító, gerinc-, csípőízületi mozgékonyságot, talpboltozatot fejlesztő gyakorlatok, törzserősítés változatos módon, a törzserősítés minden formája. o „Rajtolási” versenyek különböző jelekre, szituációkra. o A tanult sportági technikai-taktikai elemek játék-, versenyszerű helyzetbe állítása. o Küzdősportok alapjai (elsősorban fiúk, kisebb küzdő jellegű versengések), esztétikai sportok alapjai (lányok). o Esések, gurulások, vetődések minden formája sportág-előkészítő egészségmegőrző jelleggel. o Tanult úszástechnikák fejlesztése, folyamatos úszás távolságnövelő céllal, kisebb versenyek már jónak nevezhető technikai tudásszint elérése esetén.

		– **Életvitel és gyakorlati ismeretek** o Problémafelismerés ▪ Problémaérzékenység, problémafelismerés, az emberi problémák és a technikai lehetőségek feltárása: a probléma felismerése, az egyéni, a családi és az iskolai környezetben, valamint a munka világában. Különös tekintettel az emberi szervezetet károsító anyagokkal való kapcsolatba kerülés lehetőségére (pl. a kábítószerek, alkohol stb.).
	Önmeghatározás *Önbemutatás*	– Önmotiválás. – Kooperáció. – Szerepismeret.
	Stratégiaalkotás	– Tervezés. – Eszközhasználat. – Pontosság. – Időérzék.
	Stratégia megvalósítása	– Információszerzés. – Információfeldolgozás. – Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés. – Konvergens gondolkodás. – Problémamegoldás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– A hazai termesztésű gyümölcs- és zöldségfajták szerepe és jelentősége az egészséges táplálkozásban. – A növények csoportosítása a táplálkozásban betöltött szerepük szerint. – Vitaminok, nyomelemek a növényekben. – Látogatás biogazdaságban, biopiacon. Ismeretszerzés ismeretterjesztő irodalomból. – Plakát, animációs jelenetek készítése az egészséges táplálkozás reklámozására, vagy *felszólítás a környezetvédelemre* témában. – A növényvédőszerek hatása. – A tartósítószerek és adalékanyagok csoportosítása a káros hatás mértéke szerint. – A tanulók saját táplálkozásának megfigyelése, a bennük előforduló káros anyagok mértéke szerint. – Általános bemelegítés, iramváltásos, és irányváltásos futások. – Társas gyakorlatok. – Egyensúly-gyakorlatok. – Relaxációs gyakorlatok. – Eséstechnikák – átgördülések, az esést hatástalanító tompítások, az esés közbeni helyes légzési mechanizmus kialakítása. – Küzdőjátékok: kakasviadal, „*Ki a legény a csárdában?”, grundbirkózás.* – Fogójátékok.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Gimnasztika a parton, rövid játékok, a tanult és elsajátított úszásnemben bemelegítő úszás. – A gyümölcsök és zöldségfélék szerepe táplálkozásunkban. A biotermesztés jelentősége. – Káros anyagok az élelmiszerekben. – A bemelegítés, ellazulás fontossága. – A megfelelő felszerelés, öltözet kiválasztása. – A páros, csoportos gyakorlatok, versenyek szabályai. – Baleseti források. – Vészhelyzetek kezelése.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló szerezzen ismereteket az életmód és a környezetre gyakorolt hatás összefüggéseiről! Legyen képes ezekre saját élményeiből, tapasztalataiból példákat találni! – A tanulók legyenek képesek: o a tanult technikák fegyelmezett, egymás után többszöri végrehajtása; o a test-test elleni küzdelem sportszerű végzésére; o a kudarcok, játékvesztés elviselésére! – A játék ideje alatt végig betartsák a szabályokat, képességeiknek megfelelően igyekezzenek maximális teljesítményre, fogadják el társuk esetleges gyengébb képességeit, és az esetleges vereséget sportszerűen fogadják el, gratuláljanak a győzteseknek! – Tudják használni a tanult úszásnemek technikáját! Tartsák be az uszodában érvényes speciális szabályokat! A játékban törekedjenek a szabályok betartásával a minél sikeresebb végrehajtásra!
6. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	FOGLALKOZÁSOK – NINCS ÚJ A NAP ALATT 16
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember és társadalom – történelem, emberismeret** o Ismeretszerzés, tanulás. ▪ Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből. A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben. o Kritikai gondolkodás. ▪ A különbségek felismerése és a változások nyomon követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán. o A tartalom kulcselemei. ▪ Egy-egy jelenség változását az időben több korszakot átfogóan is tanulmányozzák a tanulók! Ismereteket szerezzenek arról, milyenek voltak az emberek hétköznapjai a különböző korokban és kultúrákban! – **Művészetek – vizuális nevelés** o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás. ▪ Elemző beszélgetés műalkotásokról. Tárgyakkal, jelenségekkel, műalkotásokkal kapcsolatos információk gyűjtése. A közvetlen környezetben található tárgyakon a forma és rendeltetés kapcsolatának elemzése. o Kommunikációs képességek. ▪ A sík- és térbeli kifejezés, közlés vizuális nyelvi elemek (vonal, sík, forma, szín)

		korosztályi szintű használata különböző célú kompozíciókban. o Alkotóképességek. ▪ Tervvázlatok készítése. Tárgytervezői feladatoknál természeti „előképek” alkalmazása. Felületek dekoratív kialakítása. A gyakorlati feladatokban saját elképzelések megvalósítása. – **Művészetek – dráma** o Történetek feldolgozása komplex drámaórák keretében. ▪ Dramatikus improvizációk ismert történelmi események kapcsán. Eljátszás, kiegészítés, folytatás, fordulatépítés. – **Életvitel és gyakorlati ismeretek** o Konstruálás, kivitelezés. ▪ A terv megvalósítása anyagban, térben: a rendeltetésnek, a formának, valamint a készítési eljárásnak, az anyagnak és szerkezetnek megfelelő megoldás kiválasztása és elkészítése saját vázlat, tervrajz, minta alapján. Az alkotás örömének átélése a tevékenységben. ▪ Ismeretek (anyag, szerkezet, technológia, forma, funkció): a gyakorlati tapasztalatra és tanult tudásra épülő forma-, anyag-, szerkezet- és eljárási ismeret. Az ehhez kapcsolódó pályakörök meghatározása. o A tevékenység és eredményének értékelése. ▪ Ismeret, megismerés: egyszerű emberi szükségletek felismerése és a technikai lehetőségek belátása. A rendeltetés, a jelentés (forma), az anyag, a szerkezet, az eljárás és a gazdaságosság összefüggéseinek megismerése. Ennek hatása az individuális életszervezésre.
	Önmeghatározás	– A belső igények felismerése és megfogalmazása. – Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele. – A deviancia felismerése, elhatárolódás a szélsőséges magatartástól. – A reális énképhez minél közelebb álló énideál kialakítása. – Önkontroll.
	Önbemutatás	– Kooperativitás. – Szerepvállalás. – Egyéni arculatformálás.
	Stratégiaalkotás	– Terv szerinti feladatmegvalósítás. – Eszközhasználat. – Hatékony kommunikáció. – Információszerzés. – Információfeldolgozás.
	Stratégia megvalósítása	– Absztrahálás. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés. – Divergens és konvergens gondolkodás.

	– Problémamegoldás. – Az ókori kereskedő és a mai üzletember munkájának összehasonlítása. – Gyűjtőmunka. Az ismeretek rendszerezése. – Szerepjátékok. Ismeretterjesztő film megtekintése a témával kapcsolatban (pl. *A selyemút*). – Az ókori és a modernkori építészeti csodák bemutatása. – *Az építész szerepe akkor és ma.* – Projektmunka. – Kiállítás vagy diaképek, albumok megtekintése. – Szerepjáték saját tervezésű, készítésű díszletekkel (makett). – Filmrészlet: *Asterix és Obélix; A Kleopátra-küldetés.* – *Egyén és közösség az ókorban és ma.* – Az ismeretek rendszerezése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	– Látogatás a területi képviselőnél (esetleg meghívása). – Beszélgetés életútjáról. – Feladatkörének megismerése. – Szerepjátékok (választási kampány). – Betekintés egy parlamenti ülés közvetítésébe. – Vita szimulálása egy törvény elfogadtatására az osztály életéből. – Komplex drámafoglalkozás. – A katonai szerep az ókorban és napjainkban. – Gyűjtőmunka, az ismeretek rendszerezése. – Egy ókori csata feleleventése saját készítésű, tervezésű díszletekkel, eszközökkel. – Fantáziajáték: a béke végső győzelme. – Komplex drámaóra.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	– Kereskedelem az ókortól napjainkig. – A kereskedelem kialakulása, szükségessége a gazdasági életben. – A történelmi változások csomópontjai, jellegzetességei. – Feladatkörök, kompetenciák az ókorban és napjainkban. – Az építészet fejlődése az őskortól napjainkig. – A földrajzi fekvés és a lakóhely, valamint az építészet összefüggései. – A történelmi változások csomópontjai, jellegzetességei. – Rabszolgaság és uralom. – A demokrácia gyökerei. – Mai politikai szerepek. – Harcok az ókorban. – A béke védelme napjainkban.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	– *Magyar nyelv és irodalom.* – *Matematika, becslés, mérés.*
KÖVETELMÉNYEK	– A tanuló saját élményeken keresztül mélyítse el ismereteit a történelmi jelenségek változásairól, és vegye észre azok hatását az egyes emberek életére!

7. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	HŐSÖK, PÉLDAKÉPEK, NAGY EGYÉNISÉGEK 8
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember és társadalom** o Ismeretszerzés, tanulás. ▪ Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből. A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben. o Kritikai gondolkodás. ▪ A különbségek felismerése és a változások nyomon követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán. o A tartalom kulcselemei. ▪ Egy-egy jelenség változását az időben több korszakot átfogóan is tanulmányozzák. – **Ember a természetben** o Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásáról, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről ▪ Tudomány, tudományos világkép, a tudomány természete: az egyéni és a tudományos elképzelések összehasonlítása, a tudományos vizsgálódások hatékonyságának, fontosságának, fejlődésének izgalmas, kaland jellegének érzékeltetése, megláttatása. ▪ Tudománytörténet: a tudománytörténet néhány nagy alakjának élettörténetével, munkásságával, eredményeivel való ismerkedés. – **Földünk-környezetünk** o Tájékozottság hazai földrajzi-környezeti kérdésekben. ▪ Magyarország nemzetközi hírének megismerése és tudatosulása (pl. jelentős személyiségek, szellemi és gazdasági termékek, hungarikumok által). – **Művészetek – ének-zene** o Interpretáció. ▪ Életkornak megfelelő magyar, európai és Európán kívüli nép- és műdalok megszólaltatása. o Zenehallgatás. ▪ Az emberi hangfajták és hangszerek felismertetése, megnevezése hangzás és alak alapján. ▪ A zenei karakterek megfigyeltetése, azonosítása. Eredeti népzenei – vokális és hangszeres – felvételek megismertetése. – **Művészetek – vizuális nevelés** o Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek. ▪ Mozgásélmények megjelenítése. ▪ Időbeli folyamatok, változások megfigyelése, ábrázolása. o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás.

		▪ Különböző mozgások vizuális rögzítése, síkbeli, térbeli megjelenítése. ▪ Ismerkedés műalkotásokkal. ▪ Elemző beszélgetés műalkotásokról. ▪ Tárgyakkal, jelenségekkel, műalkotásokkal kapcsolatos információk gyűjtése. o Kommunikációs képességek. ▪ A legfontosabb vizuális jelek, jelzések, szimbólumok értelmezése, alkotó használata. ▪ Képi utasítások követése, illetve ilyenek létrehozása. – **Életvitel és gyakorlati ismeretek** o A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, haszna és veszélyei: a *fenntartható fejlődés* gondolata. ▪ Az ember, a társadalom, a természet és a technika kapcsolatrendszere: a társadalmi és a természeti környezet összefüggésének megismerése, gyakorlati példákhoz kapcsolható tevékenységek, pályák.
	Önmeghatározás	– A belső igények felismerése és megfogalmazása. – Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele. – Kooperativitás. – Önbecsülés. – Önmotiválás.
	Önbemutatás	– Szerepvállalás. – Egyéni arculatformálás.
	Stratégiaalkotás	– Terv szerinti feladatmegvalósítás. – Eszközhasználat. – Hatékony kommunikáció. – Információszerzés. – Információfeldolgozás. – Absztrahálás.
	Stratégia megvalósítása	– Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés. – Divergens és konvergens gondolkodás. – Problémamegoldás. – Kutatómunka (forráskeresés, adatgyűjtés). – Az életrajzi adatok közül a lényegesek kiemelése, rendszerbe foglalása. – Tablókészítés. Kiválasztott jellemző epizód dramatikus, képi vagy szöveges megjelenítése. – Kooperatív munka. – Az ókori utazók céljainak és életkörülményeinek megismerése történelmi és irodalmi forrásokból, összevetésük hazánk más korokban élő felfedezőivel. – A különbségek okainak feltárása szituációs játékokban, vitában. – Közlekedési eszközök a tárgyalt korokban.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Múzeumlátogatás vagy modell készítése. – Sporttörténet: ismeretek gyűjtése, rendszerezése. – *Fontos-e egyáltalán a sport, a mozgás az ember számára?* – Vita. – „Fittségi” tesztkészítés. – Napjaink élsportolói: hazai élsportolók megismerése; a Sidney-i és athéni olimpia magyar győztesei. – Filmfelvételek, hanganyagok meghallgatása. – Cikkek, fotók gyűjtése. – Személyes találkozó megszervezése egy híres vagy a lakóhelyen élő profi sportolóval. – Különböző sportágak jellegzetes mozgáselemeinek, mozdulatainak rögzítése síkban vagy térben. – Piktogramok tervezése. – Vágyak, célok az ember életében – és a hozzájuk vezető út. – Küzdelem és lemondás. – Magyar felfedezők példázata az egyén sorsformáló szerepére: *Julianus barát, Körösi Csoma Sándor stb.* – Idegen tájakon az ember közös nyelve: a zene. – Felfedezők az ókorban. – Az utazás technikai feltételei: a közlekedés fejlődése. – A sport története, helye az ember életében. – Híres sportemberek megismerése. – Cél, eredmény, kudarc, kitartás összefüggései. – A görög embereszmény, a sport megjelenítése a képzőművészetben.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló szerezzen ismereteket történelmi és kortárs személyiségekről! – Cselekedetük, magatartásuk alapján keressen olyan tulajdonságokat bennük, amivel azonosulni tud, illetve olyanokat, amelyekkel nem! – Választása mellett tudjon érvelni, cáfolni!
8. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	TANULÁSMÓDSZERTAN 2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Életvitel és gyakorlati ismeretek** o Munkavégzési és tanulási szokások. ▪ Rend, tisztaság, szabálykövetés, időbeosztás: a munkahely rendje, tisztasága. Az érdeklődés, mint az időt meghatározó tényező. o Megfigyelés, vizsgálat: a tapasztalat, mint egyéni élmény megfogalmazása. ▪ Technológiai rend, térszemlélet: a műveleti és téri rend betartása a munka során. Konkrét példák különböző munkafolyamatokhoz, különböző pályaterületekhez. ▪ Gazdálkodás, környezettudatos magatartás: gazdálkodás a munkával és az idővel. A személyes ráfordítás jelentősége.

		▪ Eszközhasználat, munkaszervezés: jó testtartás. Felkészülés a munkafolyamatra, különös tekintettel az egyéni tulajdonságok minőségére.
	Önmeghatározás	– A reális énképhez minél közelebb álló énideál kialakítása. – Önkontroll. – Önmotiválás.
	Önbemutatás	– Kötelezettségvállalás. – Egyéni arculatformálás.
	Stratégiaalkotás	– Eszközhasználat. – Analizálás. – Lényegkiemelés.
	Stratégia megvalósítása	– Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– A tanulás feltételeinek megismerése, belátása szituációs játékokban. – Tapasztalatszerzés az idő múlásáról, játékos gyakorlatokban. – Játékos feladatok az egyéni képességek fejlesztésére. – A kíváncsiság és az érdeklődés, illetve a fáradtság megnyilvánulása a viselkedésben. – Dramatikus játék.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A tanulás külső körülményei (rend, fény, tisztaság, csend). Időbeosztás. – Előkészületek, taneszközök használata. – Segítség igénybevétele. – A tanulás belső feltételei: figyelem, emlékezet, képzelet. – A tanulást kísérő érzelmek.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló ismerje meg az életkorának megfelelő tanulási módszereket, és legyen figyelemmel ezekre a tanulási tevékenységben! – Törekedjen a munka és a pihenés egyensúlyának betartására!

6. ÉVFOLYAM

MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSOK

No.	Témakörök	Kapcsolódó műveltségterület	óraszám
1.	ÖN- ÉS TÁRSISMERET − ÉN ÉS MÁSOK	Ember és társadalom	9
		Művészetek	7
		Informatika	7
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	2
		Osztályfőnöki óra	1

2.	ÉLJÜK AZ ÉLETET!	Ember és társadalom	2
		Ember a természetben	1
		Földünk-környezetünk	1
		Művészetek	3
		Testnevelés és sport	8
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	4
		Osztályfőnöki óra	2
3.	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – A KÖRNYÉK FELFEDEZÉSE	Ember a természetben	3
		Földünk-környezetünk	4
		Művészetek	3
4.	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – KUTATUNK, KÍSÉRLETEZÜNK	Ember a természetben	1
		Földünk-környezetünk	1
5.	EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD	Ember a természetben	2
		Művészetek	4
		Testnevelés és sport	10
6.	FOGLALKOZÁSOK – EZ MÁR ITT A XXI. SZÁZAD	Ember és társadalom	8
		Művészetek	3
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	1
7.	HŐSÖK, PÉLDAKÉPEK, NAGY EGYÉNISÉGEK	Ember a természetben	6
		Művészetek –vizuális nevelés	2
8.	TANULÁSMÓDSZERTAN	Életvitel és gyakorlati ismeretek	2
		Összesen:	**97**

TARTALOMVÁZLAT

1. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	ÖN- ÉS TÁRSISMERET − ÉN ÉS MÁSOK 26
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember és társadalom** o Ismeretszerzés, tanulás. ▪ Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. ▪ A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben. o Kommunikáció. ▪ Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi, történelmi témáról. A tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése. Saját vélemény érthető megfogalmazása. Mások véleményének türelmes meghallgatása és figyelembevétele. o A tartalom kulcselemei. ▪ Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy felkészültségüknek megfelelő szinten kommunikációt folytassanak olyan témakörökről, mint az *emberek közötti különbségek, a nemek közötti kapcsolatok, az egyén és a közösség viszonya, a gazdálkodás kérdései*! o A reflexiót irányító kérdések. ▪ Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek olyan kérdésekre, mint a következők: *Miben vagyunk mindannyian hasonlók? Honnan erednek az emberek közötti különbségek? Miért gondolkodnak másként a különböző életkorú emberek?* ▪ *Mi mindentől függhet a döntések és tettek megítélése? Miért vannak szegények és gazdagok? Milyen mértékben határozza meg a természeti környezet az emberek mindennapi életét és kultúráját? Miért van az, hogy ugyanazt a történelmi eseményt vagy jelenséget különböző emberek különbözőképpen élik át?* – **Művészetek – ének-zene** o Interpretáció. ▪ Népdaléneklés összekapcsolása a néptánc alapelemeivel. A néphagyományok jellegzetességeinek megismertetése. Életkornak megfelelő magyar, európai és Európán kívüli nép- és műdalok megszólaltatása. o Improvizáció. ▪ Zenei karakterek megfigyeltetése, majd motorikus, akár táncos megjelenítése (csoportos/egyéni rögtönzések). o Zenehallgatás. ▪ Eredeti népzenei − vokális és hangszeres − felvételek megismertetése. – **Művészetek – vizuális nevelés** o Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek. ▪ Jelenségek megfigyelése adott szempontok alapján, a célirányos figyelem fejlesztése céljából.

- Érzékelhető tulajdonságok alapján az azonosságok és különbözőségek tudatosítása.

o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás.
- A közvetlen környezetben található tárgyakon a forma és rendeltetés kapcsolatának elemzése.
- Önálló kérdések megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése.

o Alkotóképességek.
- Szabad asszociációs játékok. A gyakorlati feladatokban saját elképzelések megvalósítása.

– **Művészetek – dráma**

o A csoportos játékhoz és a megjelenítéshez szükséges képességek fejlesztése, készségek kialakítása.
- Nem verbális kommunikációs játékok. Páros bizalomgyakorlatok.

o Ismeretszerzési, tanulási, problémamegoldó képességek erősítése, kifejezőkészség fejlesztése.
- Egyszerű kifejezési formák megismerése és alkalmazása, pl. gondolatkövetés, mímes játék, levél és napló, telefonbeszélgetés, állókép.
- Az alapvető fogalmak (pl. mese, cselekmény, szándék, feszültség, konfliktus, fordulópont) ismerete és alkalmazása a saját játékok értékelő megbeszélése során.

– **Informatika**

o Infokommunikáció.
- Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
- Csoportos kommunikációs eszközök segítségével információ küldése és fogadása. Az elektronikus levelezés alapjai.

o Médiainformatika.
- Internetes portálok, szöveges és képi információforrások használata.

o Informatika-alkalmazói ismeretek.
- Multimédiás dokumentumok előállításához szükséges alapelemek (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) szerkesztése.
- A feladat megoldásához szükséges, mások által összeépített alkalmazói környezet használata.

– **Életvitel és gyakorlati ismeretek**

o A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, haszna és veszélyei: a *fenntartható fejlődés* gondolata.
- A technika feladata, az emberi szükségletekből adódó technikai problémák megoldása: családtagok, barátok, iskolatársak technikai eszközökkel kielégíthető szükségleteinek felismerése. A szakképzettség szerepének és jelentőségének felismerése.
- A környezet használata, élet a környezetben: a környezet, a tárgyak használata, a célszerű környezet szépsége. A tárgyak, mint eszközök funkcióinak felismerése a környezetalakításban.

		o Dokumentumismeret. ▪ A dokumentumok (modellek, tárgyak a mindennapi életben, lexikonok, szótárak, technikai-háztartási mindentudók, műszaki szakkönyvek, zsebkönyvek és összefoglalók) használata. A segédletek alkalmazásának indoklása, és kapcsolódása az egyéni pályatervekhez. o Problémafelismerés. ▪ A technikai probléma megfogalmazása: a probléma lényegének megfogalmazása szóban és vázlatrajzban. A probléma gyakori előfordulása pályaterületenként.
		– **Osztályfőnöki óra – énkép, önismeret** o Kiemelt fejlesztési feladat. *„Ahhoz, hogy tanulóink képesek legyenek énképükbe integrálni az újabb és újabb ismereteket, folyamatosan gondoskodnunk kell arról is, hogy egyre kompetensebbnek érezzék magukat saját nevelésük, személyes biztonságuk, sorsuk és életpályájuk alakításában.”*
	Önmeghatározás	– A belső igények felismerése és megfogalmazása. – Törvények és szabályok betartása. – Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele. – A társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása csoporton belül. – A reális énképhez minél közelebb álló énideál kialakítása. – Önkontroll, önmotiválás.
	Önbemutatás	– Kooperativitás, – Egyéni arculatformálás.
	Stratégiaalkotás	– Tervezés. – Hatékony kommunikáció. – Információszerzés. – Információfeldolgozás.
	Stratégia megvalósítása	– Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés. – Önértékelés – problémamegoldás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Vita, szerepjátékok. – Az érdekek, igények megfogalmazása, kapcsolatuk felismerése a szükségletekkel. – A szükségletek kielégítésének technikai és emberi oldalának elemzése. – Gyűjtőmunka, kooperatív munka, tablókészítés, *Power Point prezentáció* készítése. – A nemzet fogalmának megértése a kultúra egy választott területének jellemzőin keresztül. – Projektmunka. – Kutatómunka, információkeresés az interneten, az ismeretek rendszerezése papíralapú és digitális dokumentumokban. – Szerepjátékok. – A témához kapcsolódó gondolatok, érzések vizuális megfogalmazása szabadon választott technikával.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Beszélgetés, vita, filmrészlet megtekintése, hírek, információk gyűjtése, feldolgozása a médiából. – Dramatizálás. – *Helyem a családban, az iskolában, a kortársaim között.* – Az előítéletek, a nemzetiségi ellentétek főbb megnyilvánulásai a tanult történelmi korszakokban. – Saját élmények a probléma mai vetületének feltérképezéséhez. – *Hogyan érzem magam mint lány/fiú? Mit várok a másik nemtől? Hogyan viselkednek velem a felnőtt férfiak/nők? Mit tehetek, ha zaklatnak, erőszakoskodnak?* – Gyerekek, serdülők a társadalomban régen és ma. – A szükségletek hierarchiája. – A nemzeti identitás. – A nemzeti hovatartozás érzésének megjelenése a zenében és a képzőművészetben. – Hazánkban élő nemzetiségek. – Határon túli magyarok, szerepük a magyar kultúrában. – Rokonszenv-ellenszenv, előítéletek. – A *másság*. – A nemek közti kapcsolat a serdülőkorban.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló ismerje meg saját helyét, szerepét közvetlen környezetében, valamint törekedjen az ezekhez kapcsolódó magatartási normák betartására! – Szerezzen ismereteket saját nemzeti, valamint a környezetében élő más nemzetek kultúrájáról!
2. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	ÉLJÜK AZ ÉLETET! 21
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember és társadalom – történelem, emberismeret** o Ismeretszerzés, tanulás. ▪ Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből. A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben. o Kritikai gondolkodás. ▪ A különbségek felismerése és a változások nyomon követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán. o A tartalom kulcselemei. ▪ Egy-egy jelenség változását az időben több korszakot átfogóan is tanulmányozzák a tanulók! Ismereteket szerezzenek arról, milyenek voltak az emberek hétköznapjai a különböző korokban és kultúrákban! – **Ember a természetben** o Tájékozódás az élő és élettelen természetről. ▪ *Fenntarthatóság*, a környezet védelme: a szennyező anyagokkal való óvatos bánásmód megismerése. A természet jövőjéért, fenntarthatóságáért érzett felelősség vállalása, a környezet, s különösen a talaj, a víz, a levegő és a táj értékeinek védelme, megóvása.

– **Földünk-környezetünk**
  - o Tájékozottság a környezet anyagaiban.
    - ▪ A háztartásban használt energiahordozók és nyersanyagok jelentőségének megismerése. Az energia iránti igény és az energiatakarékosság fontosságának felismerése. Az energiatakarékos magatartás megalapozása.
  - o Tájékozottság regionális és globális földrajzi-környezeti kérdésekben.
    - ▪ Az életmódban, a szokásokban bekövetkezett változások érzékelése (pl. a táplálkozásban, a ruházkodásban, az építkezésben, a közlekedésben, a kereskedelemben és a háztartásban).
– **Művészetek – vizuális nevelés**
  - o Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek.
    - ▪ Jelenségek megfigyelése adott szempontok alapján, a célirányos figyelem fejlesztése céljából.
    - ▪ Érzékelhető tulajdonságok alapján az azonosságok és különbözőségek tudatosítása.
  - o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás.
    - ▪ A közvetlen környezetben található tárgyakon a forma és rendeltetés kapcsolatának elemzése.
    - ▪ Önálló kérdések megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése.
  - o Alkotóképességek.
    - ▪ Szabad asszociációs játékok. A gyakorlati feladatokban saját elképzelések megvalósítása.
– **Művészetek – dráma**
  - o A csoportos játékhoz és a megjelenítéshez szükséges képességek fejlesztése, készségek kialakítása.
    - ▪ Egyszerűbb interakciós játékok.
  - o Ismeretszerzési, tanulási, problémamegoldó képességek erősítése, kifejezőkészség fejlesztése.
    - ▪ Egyszerű kifejezési formák megismerése és alkalmazása, pl. gondolatkövetés, mímes játék, levél és napló, telefonbeszélgetés, állókép. Az alapvető fogalmak (pl. mese, cselekmény, szándék, feszültség, konfliktus, fordulópont) ismerete és alkalmazása a saját játékok értékelő megbeszélése során.
– **Testnevelés és sport**
  - o Alapvető közlekedési szabályok ismerete, veszélyforrások a közlekedésben, azok megelőzése.
  - o A kerékpározás élettani hatásai.
    - ▪ A szervezet felkészítése az erős igénybevételre, sérülések megelőzése, a megfelelő ruházat kiválasztása az időjárási viszonyok függvényében.
  - o Az országúti és a terepkerékpározás közötti különbség megismerése.
    - ▪ A célnak megfelelő kerékpár kiválasztása.

		o A kosárlabda technikai elemeinek utcai változatban való alkalmazása, koordinációs képességek fejlesztése, a speciális körülmények közötti taktika ismerete, az eltérő szabályok gyakorlatban való alkalmazása, a szabadidő hasznos eltöltésének ajánlott tevékenysége. – **Életvitel és gyakorlati ismeretek** o A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, haszna és veszélyei: a *fenntartható fejlődés* gondolata. ▪ A mesterséges környezet: a személyes hatások, lehetőségek és szerep felismerése a közvetlen környezet kialakításában. A mesterséges környezettel kapcsolatos helyes viselkedés. A technika feladata, az emberi szükségletekből adódó technikai problémák megoldása: családtagok, barátok, iskolatársak technikai eszközökkel kielégíthető szükségleteinek felismerése. A környezet használata, élet a környezetben: a környezet, a tárgyak használata, a célszerű környezet szépsége. A tárgyak, mint eszközök funkcióinak felismerése a környezetalakításban. o Dokumentumismeret (tárgy, könyv, hálózati dokumentum). ▪ A dokumentumok (modellek, tárgyak a mindennapi életben, lexikonok, szótárak, technikai-háztartási mindentudók, műszaki szakkönyvek, zsebkönyvek és összefoglalók) használata. o Problémafelismerés. ▪ Problémaérzékenység, problémafelismerés, az emberi problémák és a technikai lehetőségek feltárása: a probléma felismerése, az egyéni, a családi és az iskolai környezetben, valamint a munka világában. o A terv, elképzelés értékelése, megfeleltetése az igénynek és a lehetőségeknek. ▪ A terv funkcionális és formai megfelelésének, valamint az eljárás célszerűségének és gazdaságosságának megállapítása. A gazdaságosság szerepe. o A tevékenység és eredményének értékelése. ▪ Ismeret, megismerés: egyszerű emberi szükségletek felismerése és a technikai lehetőségek belátása. A rendeltetés, a jelentés (forma), az anyag, a szerkezet az eljárás és a gazdaságosság összefüggéseinek megismerése. Ennek hatása az individuális életszervezésre, közvetlen környezet kialakításában. – **Osztályfőnöki óra – énkép, önismeret** o Kiemelt fejlesztési feladat: *„Ahhoz, hogy tanulóink képesek legyenek énképükbe integrálni az újabb és újabb ismereteket, folyamatosan gondoskodnunk kell arról is, hogy egyre kompetensebbnek érezzék magukat saját nevelésük, személyes biztonságuk, sorsuk és életpályájuk alakításában.”*
	Önmeghatározás	– Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele. – Normakövetés. – Normatudatos magatartás. – Önmotiválás.

	Önbemutatás	– Kooperativitás. – Kötelezettségvállalás.
	Stratégiaalkotás	– Tervezés. – Pontosság. – Időérzék. – Eszközhasználat. – Információszerzés. – Információfeldolgozás.
	Stratégia megvalósítása	– Hatékony kommunikáció. – Analizálás. – Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Megfigyelések, tapasztalatok gyűjtése, szerepvállalás. – Háztartási *„Kisokos”* összeállítása csoportmunkában. – A család pénztárkönyve: a vágyak alapján fiktív, majd tényleges költségvetés készítése. – Gyűjtőmunka a fogyasztói szokások rendszerezéséhez. – Kiállítás a semmire sem használható, *„csak költsd a pénzed”* tárgyakból. – Plakátkészítés a fogyasztás és a *fenntarthatóság* kapcsolatáról. – Egyéni projekt készítése. Keretjáték: *„Megpályázom az Élet Kapuját”.* A cél megfogalmazása. Előnyök és hátrányok (drámajáték). A feltételek összegyűjtése, rendszerezése (kutatómunka). A megvalósítás lépései (kooperatív munka). *Lehetőségeim, korlátaim…* (drámajáték). Támogatók (szerepjáték). – Fokozó futások irányváltozásokkal, 4- és 8-ütemű gimnasztikai gyakorlatok, szökdelések, nyújtó, lazító („stretching”) gyakorlatok önállóan és társsal, önálló munkával a tanult mozgásanyagok elvégzése, a *fokozatosság elve* alapján. – A *fokozatosság elvét* szem előtt tartva a kerékpározás mennyiségének és tempójának növelése a kívánt teljesítmény eléréséig. – Gimnasztika, ugró- és szökdelő gyakorlatok, egyéni és társas labdás gyakorlatok.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Rendszeres teendők, váratlan helyzetek a háztartásban. – Munkák a házban és a ház körül. Főzés, mosás, takarítás, javítások. Energiatakarékosság. – Bevétel és kiadás. A pénz beosztása, tervezés. Takarékosság. – Szükségletek − egészség. A fogyasztói társadalom csapdái. A *fenntarthatóság*, a környezetvédelem és a fogyasztási szokások. – Egyéni célok, tervek, vágyak álmok. Az elképzelések érzelmi, motivációs és ismereti, önismereti elemei. – A közúti közlekedés szabályai. – Magyarország kerékpárútvonalai. – A „streetball” szabályai. – A kosárlabda alapvető technikai elemei.

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.* – *Matematika.* – A tanuló szerezzen ismereteket az életvitellel, az életmóddal kapcsolatos tevékenységek és a *fenntarthatóság* kapcsolatáról, az egyéni felelősségről! – Életkorának megfelelő szinten foglalkozzon a jövő tervezésével, saját vágyainak megfogalmazásával, kifejezésével!
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló ismerje meg és tudja alkalmazni a KRESZ kerékpárra vonatkozó szabályait és utasításait, készségszinten ismerje a balesetmentes közlekedés követelményeit! Ismerje a térképhasználatot, legyen képes rövidebb-hosszabb útvonal megtervezésére, mérje fel fizikai teljesítőképességének határait a terepviszonyok függvényében! – Tudja a fizikai terhelés és pihenés közötti összefüggéseket gyakorlatban alkalmazni! – A tanuló ismerje a „streetball” speciális szabályait, ennek keretében tudja alkalmazni a kosárlabdában tanult technikai és taktikai elemeket.
3. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – A KÖRNYÉK FELFEDEZÉSE 10
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember a természetben** o Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásáról, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről. ▪ Természet: a környezetre kifejtett emberi, társadalmi hatások elemzése. o Természettudományos megismerés. ▪ Az ismerethordozók használata a megismerési folyamatban: ismerethordozók (könyvek, lexikonok, enciklopédiák, térképek, táblázatgyűjtemények) használata csoportmunkában. – **Földünk-környezetünk** o Ismeretszerzés, tanulás. ▪ Ismeretszerzés és -feldolgozás projektmódszerrel, közvetlen tanári irányítással, egy természetföldrajzi témakörrel kapcsolatban (pl. a lakóhelyi környezet földrajzi jellemzőiről). o Tájékozottság a környezet kölcsönhatásaiban. ▪ A földrajzi környezetre kifejtett emberi, társadalmi hatások és az azokból adódó problémák felismerése, megoldási módok keresése. Az emberi tevékenységek által okozott környezetkárosító folyamatok megismerése. A földrajzi környezetre kifejtett emberi, társadalmi hatások és az azokból adódó problémák felismerése, megoldási módok keresése. Az emberi tevékenységek által okozott környezetkárosító folyamatok megismerése. o Tájékozottság regionális és globális földrajzi-környezeti kérdésekben. ▪ A természet- és a környezetvédelem alapvető céljainak megismerése saját tapasztalatok alapján (pl. tanulmányi séta, tanulmányi kirándulás, erdei iskola). Annak felismerése, hogy a környezet védelméért mindannyian személyesen is felelősek vagyunk. Az emberi tevékenységek által okozott környezetkárosító folyamatok felismerése a lakóhelyen és környékén.

		– **Művészetek – vizuális nevelés** o Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek. ▪ Jelenségek megfigyelése adott szempontok alapján, a célirányos figyelem fejlesztése céljából. ▪ Érzékelhető tulajdonságok alapján az azonosságok és különbözőségek tudatosítása. o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás. ▪ Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése. Önálló kérdések megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése. o Alkotóképességek. ▪ A gyakorlati feladatokban saját elképzelések megvalósítása. – **Művészetek – ének-zene** o Interpretáció. ▪ Népdaléneklés összekapcsolása a néptánc alapelemeivel. A néphagyományok jellegzetességeinek megismertetése. Életkornak megfelelő magyar, európai és Európán kívüli nép- és műdalok megszólaltatása. o Improvizáció. ▪ Zenei karakterek megfigyeltetése, majd motorikus, akár táncos megjelenítése (csoportos/egyéni rögtönzések). o Zenehallgatás. ▪ Eredeti népzenei − vokális és hangszeres − felvételek megismertetése.
	Önmeghatározás	– Normakövetés. – Normatudatos magatartás. – Önmotiválás. – Kooperativitás.
	Önbemutatás	– Kötelezettségvállalás.
	Stratégiaalkotás	– Tervezés. – Pontosság. – Időérzék. – Eszközhasználat. – Információszerzés. – Információfeldolgozás.
	Stratégia megvalósítása	– Hatékony kommunikáció. – Analizálás. – Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Előzetes ismeretgyűjtés a felszínre ható emberi tevékenységekről. – Felkészülés a lakóhely és környékén túl, a megye jellegzetes területein történő megfigyelésre: útvonalterv készítése, objektumok bejelölése.

		– A helyszíneken látottak rögzítése térképvázlaton előre megtervezett jelekkel. – Az ismeretek rendszerezése, az ok-okozati összefüggések és a lehetséges következtetések megfogalmazása. – Az *Útikalauz* kibővítése. – A lakóhely arculatát meghatározó tényezők számbavétele (víz, talaj). – Előzetes feltevések a hasznosítás során bekövetkező szennyeződésről. – Önálló megfigyelések a környezetkárosító magatartásokról, tevékenységekről. Beszámoló, dramatikus megjelenítés. – Gyűjtőmunka a helyi média környezetvédelmi témájú híradásaiból. – Megyei környezetvédelmi feladatok stratégiai tervének elkészítése. – Saját szerepvállalások kijelölése. – A megyének a tájhoz, az otthonhoz kapcsolódó népzenei alkotásainak megismerése, előadásuk a néptánc elemeivel. – Felszínformáló tevékenységek a lakóhelyen és környékén túl (erdőirtás, bányászat, ipartelepítés, út-, vasútépítés).
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Az emberi tevékenység nyomai a felszínen (rétgazdálkodás, földművelés, meddőhányó, út, vasút). – Vizuális fantáziatervek a természetben tapasztalt károk rekreációja után. – A tájhoz, az otthonhoz kapcsolódó népzenei szemelvények.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.* – *Informatika.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló érdeklődésének és képességeinek megfelelően tudjon a tevékenységekben aktív részt vállalni! – Szerezzen tapasztalatokat arról, hogy az ember minden tevékenysége hatással van környezetünkre, a természetre! – Ismerje fel saját lehetőségeit és felelősségét a környezetvédelem mindannyiunk közös kötelességében! – Szerezzen élményeket a táj és az ember érzelmi viszonyának kifejeződéséről!
4. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – KUTATUNK, KÍSÉRLETEZÜNK 2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember a természetben** o Természettudományos megismerés. ▪ Megfigyelés, kísérletezés, mérés: rendszeres megfigyelés, kísérletezés, mérés elvégzése vizsgálódásokhoz, modellalkotáshoz, problémamegoldásokhoz kötötten, önállóan és csoportmunkában is. Az eszközök balesetmentes használata. o Az ismeretszerzés eredményeinek feldolgozása. ▪ Bekapcsolódás a tanár által ajánlott ellenőrző kísérletek eredményeinek elemzésébe. A megfigyelések, tapasztalatok, megszerzett ismeretek és azok előzetes elképzelésekhez való viszonyának saját szavakkal történő, nyelvileg helyes megfogalmazása és írásban való rögzítése. Az előzetes elképzelések, előrejelzések, valamint a megfigyelt jelenségek és a mért értékek közötti eltérések felismerése.

		Törekvés ezeknek az eltéréseknek a magyarázatára. – **Földünk-környezetünk** o Ismeretszerzés, tanulás. ▪ Ismeretszerzés és -feldolgozás projektmódszerrel, közvetlen tanári irányítással, egy természetföldrajzi témakörrel kapcsolatban (pl. a lakóhelyi környezet földrajzi jellemzőiről). o Tájékozottság a környezet anyagaiban. ▪ A lakóhely és környékének környezetét leginkább károsító anyagok és folyamatok, valamint a környezetkárosítás-csökkentés lehetőségeinek megismerése.
	Önmeghatározás *Önbemutatás* *Stratégiaalkotás* *Stratégia megvalósítása*	– Normakövetés. – Önbecsülés. – Önkontroll. – Önmotiválás. – Tervezés. – Pontosság. – Eszközhasználat. – Információszerzés. – Információfeldolgozás. – Analizálás. – Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– A lakóhely és környékén túl, a levegő, a víz és a talaj tisztaságának vizsgálata, egyszerű mérőeszközökkel. – A tapasztalatokból adódó tényfeltárás, összefüggések keresése a különböző, természetet károsító emberi tevékenységekkel. – A kísérletek leírása, lerajzolása. Az előző évi mérések eredményeivel való összehasonlítás, az azonosságok és eltérések magyarázata a hely és idő figyelembevételével.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A levegő, a víz és a talaj szennyezettsége megyénkben.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.* – *Informatika.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló szerezzen tapasztalatokat a kísérletek, tudományos megfigyelések során végzett tevékenységek feltételeiről, szabályairól (fegyelem, pontosság, rend, eszközhasználat).
5. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD 16
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember a természetben** o Tájékozódás az élő és élettelen természetről. ▪ Az ember egészsége: az emberi szervezet felépítésének és működésének alapszintű ismerete, a rendszerszerűség belátása. Az egyes szervrendszerek fontosabb, gyakoribb betegségeinek, a megelőzés és a gyógyítás mindenki számára elsajátítandó módozatainak ismerete.

– **Művészetek – ének-zene**
  - o Improvizáció.
    - ▪ Zenei karakterek megfigyeltetése, majd motorikus, akár táncos megjelenítése (csoportos/egyéni rögtönzések).
    - ▪ Zenehallgatás.
    - ▪ Olyan műzenei szemelvények bemutatása, amelyek témái a korosztálynak megfelelően énekelhetők, vagy ritmikájuk megszólaltathatók, vagy valamely zenei összetevőjük könnyen reprodukálhatók (akár hangszeren is).
– **Művészetek – vizuális nevelés**
  - o Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek.
    - ▪ Jelenségek megfigyelése adott szempontok alapján, a célirányos figyelem fejlesztése céljából.
    - ▪ Érzékelhető tulajdonságok alapján az azonosságok és különbözőségek tudatosítása.
  - o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás.
    - ▪ Önálló kérdések megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban.
    - ▪ Rajzos és írásos válasz szóbeli vagy írásbeli kérdésekre.
  - o Kommunikációs képességek.
    - ▪ Képi utasítások követése, illetve ilyenek létrehozása.
– **Művészetek – dráma.**
  - o A csoportos játékhoz és a megjelenítéshez szükséges képességek fejlesztése, készségek kialakítása.
    - ▪ Nem verbális kommunikációs játékok. Páros bizalomgyakorlatok.
  - o Ismeretszerzési, tanulási, problémamegoldó képességek erősítése, kifejezőkészség fejlesztése.
    - ▪ Egyszerű kifejezési formák megismerése és alkalmazása, pl. gondolatkövetés, mímes játék, levél és napló, telefonbeszélgetés, állókép.
    - ▪ Az alapvető fogalmak (pl. mese, cselekmény, szándék, feszültség, konfliktus, fordulópont) ismerete és alkalmazása a saját játékok értékelő megbeszélése során.
– **Testnevelés és sport**
  - o A helyes testtartás kialakítása, a tartáshibákból eredő egészségügyi problémák kiküszöbölése, tartásjavító torna, mint az egészséges életmód fontos része.
  - o A test-test elleni küzdelemben kialakult virtus pozitív irányú felhasználása. Az egészséges küzdőszellem kialakítása, a szervezet sokoldalú felkészítése a terhelésre, mozgásszerv-rendszer megerősítése.
  - o A röplabda technikai elemeinek végrehajtása természetes környezetben. Az egészséges életmód kialakításához ajánlott kis szerigényű tevékenységforma megismertetése, a szabadidő hasznos eltöltésének egyik lehetséges módozata.

	Önmeghatározás	– A belső igények felismerése és megfogalmazása. – Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele. – A deviancia felismerése, elhatárolódás a szélsőséges magatartástól. – Kooperativitás. – Önbecsülés. – Önkontroll. – Önmotiválás.
	Önbemutatás	– Szerepismeret. – Szerepválasztás.
	Stratégiaalkotás	– Tervezés. – Pontosság. – Időérzék. – Eszközhasználat.
	Stratégia megvalósítása	– Információszerzés. – Információfeldolgozás. – Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés. – Konvergens gondolkodás. – Önértékelés. – Problémamegoldás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Gyűjtőmunka, esettanulmány készítése saját tapasztalat vagy a médiában megismert történet alapján. – A személyiség fejlődésének talán legnehezebb szakaszával kapcsolatos élmények, érzések − félelmek kifejezése, megosztása dramatikus, valamint zenei eszközökkel (klasszikus és modern zenei alkotások és improvizációk segítségével). – „Stretching”, a helyes testtartás kialakítása, megéreztető, tudatosításra rávezető gyakorlatokkal (tükör segítségével). – Birkózás – technika a földön: túlsó karbehúzás, húzás, állástechnika: „mögé kerülés” karberántással, „mögé kerülés” hónaljfogással. – Gimnasztika, szökdelések, rajtgyakorlatok, gyorsfutások. – A serdülőkori változás külső jegyeinek, biológiai okainak megismerése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A tisztálkodás, a testápolás, a táplálkozás és a testmozgás jelentősége, a káros anyagok kerülése − az erre vonatkozó ismeretek rendszerezése, bővítése. – A grundbirkózás szabályai, fogások, technikai elemek. – A zsinórlabda, strand és parkröplabda szabályai, technikai és taktikai alapelemek.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.* – *Informatika.*

KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló szerezzen ismereteket saját testi és lelki működéseiről, a személyes higiéné szabályairól! – Ismerje fel saját esetében ezek betartásának feltételeit, lehetőségeit! – Érdeklődésének és képességeinek megfelelően törekedjen – saját érzelmeinek megfelelő kifejezésére – eszközeit bővíteni! – A tanuló ismerje meg a helyes testtartás egészségvédő és megelőző hatását! Tudjon legalább 5–6 olyan gyakorlatot, amelyet saját maga is el tud végezni testtartásának javítása érdekében otthon, munkahelyen, tanteremben! – A tanuló ismerje a sportszerű küzdelem szabályait, s a tanult technikák végrehajtását! – A tanulók képesek legyenek alkalmazni a tanult technikai és taktikai elemeket a speciális időjárási és terepviszonyok között is! Képesek legyenek csapattaktika és stratégia kidolgozására és végrehajtására!
6. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	FOGLALKOZÁSOK – EZ ITT MÁR A XXI. SZÁZAD! 12
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember és társadalom – társadalom- és emberismeret** o Ismeretszerzés, tanulás. ▪ Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből. A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben. o Kritikai gondolkodás. ▪ A különbségek felismerése és a változások nyomon követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán. o A tartalom kulcselemei. ▪ Egy-egy jelenség változását az időben több korszakot átfogóan is tanulmányozzák! Ismereteket szerezzenek arról, milyenek voltak az emberek hétköznapjai a különböző korokban és kultúrákban! – **Művészetek – vizuális nevelés** o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás. ▪ Önálló kérdések megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése. ▪ Elemző beszélgetés műalkotásokról. Tárgyakkal, jelenségekkel, műalkotásokkal kapcsolatos információk gyűjtése. A közvetlen környezetben található tárgyakon a forma és rendeltetés kapcsolatának elemzése. o Kommunikációs képességek. ▪ A sík- és térbeli kifejezés, közlés, vizuális nyelvi elemek (vonal, sík, forma, szín) korosztályi szintű használata különböző célú kompozíciókban. o Alkotóképességek. ▪ Szabad asszociációs játékok. A gyakorlati feladatokban saját elképzelések megvalósítása. ▪ Tervvázlatok készítése. Tárgytervezői feladatoknál természeti „előképek” alkalmazása. Felületek dekoratív kialakítása. A gyakorlati feladatokban saját elképzelések megvalósítása.

		– **Életvitel és gyakorlati ismeretek** o A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, haszna és veszélyei: a *fenntartható fejlődés* gondolata. ▪ A technika feladata, az emberi szükségletekből adódó technikai problémák megoldása: technikatörténeti érdekességek megismerése. A szakképzettség szerepének és jelentőségének felismerése. o Konstruálás, kivitelezés. ▪ Ítélőképesség a teljes alkotófolyamat minden pontján: véleményformálás a munka (eredmény) funkcionális és formai megfeleléséről, az eljárás célszerűségéről és gazdaságosságáról. Ízlésítélet megfigyelés alapján. Az egymást helyettesítő személyiségtulajdonságok szerepének megismerése az eredményességben. ▪ Szervezőkészség: az önálló munkaszervezés, munkamegosztás kialakítása. Az időbeosztás és a tempó, mint egyéni sajátosság szerepe.
	Önmeghatározás	– A belső igények felismerése és megfogalmazása. – Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele. – A deviancia felismerése, elhatárolódás a szélsőséges magatartástól. – A reális énképhez minél közelebb álló énideál kialakítása. – Önkontroll. – Kooperativitás. – Szerepvállalás.
	Önbemutatás	– Szerepismeret. – Kooperativitás. – Egyéni arculatformálás.
	Stratégiaalkotás	– Tervezés. – Pontosság, időérzék. – Eszközhasználat. – Hatékony kommunikáció. – Információszerzés. – Információfeldolgozás. – Absztrahálás.
	Stratégia megvalósítása	– Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés. – Divergens és konvergens gondolkodás. – Problémamegoldás. – Gyűjtőmunka. – Az ismeretek rendszerezése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Csoportos vita a pénz szerepéről, jelentőségéről. – A megismert szakmák és a családi költségvetés, pénzkezelés közötti összefüggések feldolgozása keretjátékban. – Keretjáték: riport, tudósítás, interjú, reklám stb. készítése szakmák, foglalkozások (különleges vagy hétköznapi), életutak bemutatására.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A vendéglátás történelmileg kialakult hagyományainak megismerése. – Kutatómunka. – A gyűjtött anyagok vizsgálata különböző aspektusokból (gazdasági, társadalmi, lélektani). – Szerepjáték saját készítésű díszletekkel. – Kutatómunka (forráskeresés, adatgyűjtés, rendszerezés). – Interjú vagy beszélgetés ismerős informatikussal. – Egy kisebb cég (pl. könyvelőiroda vagy a helyi önkormányzat egy osztálya) látogatása, ahol a munkavégzés a számítógép használatára épül. – Kooperatív munka. – A pénz megjelenése, jelentősége régen és ma. Cél vagy eszköz? A gazdaság és a gazdálkodás. – „Pénzes” szakmák. „Bankár” a családban. – Médiafajták. A televízió, rádió, újságok szerepe, hatása az élet legkülönbözőbb területein. Az újságíró, tudósító kompetenciái, felelőssége. – A vendéglátás régen és ma. Mai „vendéglátós” szakmák. – A számítástechnika szerepe a munkavégzésben. A számítástechnika „saját” szakmái. Az informatikus kompetenciái. Sikertörténetek, lehetőségek, veszélyek, buktatók.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.* – *Matematika.* – *Informatika.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló szerezzen ismereteket az adott szakmák szerepéről a társadalomban! – Keressen összefüggéseket a jelen követelményei és azok történelmi előzményei között! – Érdeklődésének megfelelően vállaljon szerepet az adott tevékenységekben!
7. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám*	HŐSÖK, PÉLDAKÉPEK, NAGY EGYÉNISÉGEK 8
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Ember a természetben** o Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásáról, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről. ▪ Tudomány, tudományos világkép, a tudomány természete: az egyéni és a tudományos elképzelések összehasonlítása, a tudományos vizsgálódások hatékonyságának, fontosságának, fejlődésének izgalmas, kaland jellegének érzékeltetése, megláttatása. ▪ Tudománytörténet: a tudománytörténet néhány nagy alakjának élettörténetével, munkásságával, eredményeivel való ismerkedés. – **Művészetek – ének-zene** o Interpretáció. ▪ Életkornak megfelelő magyar, európai és Európán kívüli nép- és műdalok megszólaltatása. o Zenehallgatás.

		▪ Az emberi hangfajták és hangszerek felismertetése, megnevezése hangzás és alak alapján. A zenei karakterek megfigyeltetése, azonosítása. Eredeti népzenei − vokális és hangszeres − felvételek megismertetése.
	Önmeghatározás	– A belső igények felismerése és megfogalmazása. – Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele. – Önbecsülés. – Önmotiválás.
	Önbemutatás	– Szerepvállalás. – Szerepismeret. – Kooperativitás.
	Stratégiaalkotás	– Tervezés. – Eszközhasználat. – Információszerzés. – Információfeldolgozás. – Hatékony kommunikáció.
	Stratégia megvalósítása	– Analizálás. – Absztrahálás. – Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Kutatómunka (forráskeresés, adatgyűjtés). – Az életrajzi adatok közül a lényegesek kiemelése, rendszerbe foglalása. – A felfedezés (találmány) jelentőségének elemzése, hatása a mai életre. – Tablókészítés. – Kiválasztott jellemző epizód dramatikus, képi vagy szöveges megjelenítése. – Kooperatív munka. – Egyéni beszámolók egy-egy önállóan kiválasztott zenészről, énekesről: cikkek, fotók, hanghordozók bemutatása. – Hanganyagok meghallgatása; videoklip, esetleg dokumentum/játékfilm megtekintése. – Az érdeklődés, képesség, munka, tudás, alkotás összefüggései, hatásuk az egyénre és a társadalomra.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Magyar kutatók példázata (pl. *Semmelweis Ignác, Neumann János, Richter Gedeon, Szent-Györgyi Albert* stb.). – A könnyűzene kiemelkedő alakjainak megismerése.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.* – *Informatika.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló ismerkedjen meg a tudomány történetéből néhány magyar kutató, tudós életútjával, ismerje fel rajtuk keresztül a tudomány fejlődésében az egyén szerepét! – Tudjon különbséget tenni a népszerű és a valódi, maradandó értéket létrehozó személyiségek között!

8. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím* *Ajánlott óraszám* *Tematikus fókusz*	TANULÁSMÓDSZERTAN 2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Önmeghatározás* *Önbemutatás* *Stratégiaalkotás* *Stratégia megvalósítása*	– A reális énképhez minél közelebb álló énideál kialakítása. – Önkontroll. – Önmotiválás. – Kötelezettségvállalás. – Egyéni arculatformálás. – Tervezés. – Időérzék. – Eszközhasználat. – Információkezelés. – Analizálás. – Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– A tanulás feltételeinek megteremtése. – Szituációs játékok. – Tanulási módszerek megismerése, igazításuk az egyéni sajátosságokhoz. – Drámajáték. – A saját képességek feltérképezése játékos feladatokban.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A tanulás külső és belső feltételei. – Időbeosztás. – Tanulási módszerek, tanulási képességek. – A tanulást kísérő érzelmek.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.* – *Informatika.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló ismerje meg az életkorának megfelelő tanulási módszereket, és legyen figyelemmel ezekre a tanulási tevékenységben! – Szerezzen tapasztalatokat saját képességeinek megismeréséhez! – Törekedjen a munka és a pihenés egyensúlyának betartására!

BEVEZETÉS
„A” típus, 7–8. évfolyam

Az életpálya-építési kompetenciafejlesztés és a kompetenciaalapúság

A Nemzeti alaptanterv VII. része az alábbiak szerint határozza meg a kompetenciaalapúság kritériumait:

1. Első értelmezésben a kompetenciaalapúság a tanterv taxonómiáját meghatározó szakmai elkötelezettséget jelenti. A kompetencia alapú tanterv hátterében egy olyan személyiségelmélet húzódik, amely a személyiség fő alkotóelemeiként a kompetenciákat (személyes, kognitív, szociális és speciális kompetenciák) jelöli meg, és – azokat komponensrendszerekként értelmezve – komplex képességek, képességek, készségek és rutinok hierarchikusan felépített rendszerét használja.
2. A második értelmezés az ember által elvégezhető tevékenységekhez, megoldható feladatokhoz köti a kompetenciákat (valaki kompetens valamilyen tevékenységgel összefüggésben, ha képes megoldani az ahhoz a tevékenységhez tartozó szokásos feladatokat). A tantervben e kompetenciák, továbbá fejlesztési feladatok, tevékenységek, képességek és készségek kapnak szerepet, mindig feltételezve mögöttük egy tudásrendszert is.
3. A kompetencia fogalma a kognitív pedagógiai szakirodalomban a következőképpen jelenik meg: a kompetencia a „tudásnak arra a formájára utal, amelynek elsajátítása természetes közegben, életszerű tapasztalatok révén történik, és így alkalmazása is természetes könnyedséggel és hatékonysággal valósul meg. Hasonlóan ahhoz, ahogy az anyanyelvet megtanuljuk, majd végtelenül sokféle gondolat megfogalmazására alkalmazzuk”. Ebben a tekintetben a kompetencia az értékes, érvényes, hasznosítható tudás egyik kategóriája.
4. Az Európai Unió által elfogadott értelmezésben a kompetencia a vonatkozó ismeret, képesség és attitűd rendszerét tekinti. A különböző kompetencia-rendszerek közül a magyarországi Nemzeti alaptanterv az EU konvencióját tekinti irányadónak. Bizonyos értelemben az itt meghatározott kulcskompetenciák egyfelől megrajzolnak egy általános műveltségképet, másfelől meghatároznak egy korszerű nevelésfelfogást is.

Az életpálya-építés kerettanterveinek közös bevezetőjében bemutatott keretmátrixot az első értelmezéssel összevetve, a fejlesztés kompetenciaalapúság iránti elkötelezettsége egyértelmű.

A keretmátrixot a második értelmezéssel összevetve, látható, hogy a keretmátrix első oszlopában meghatározott tevékenységek, részkompetenciák és képességek olyan ismeretekkel és attitűdökkel társítottak, amelyek együttes fejlesztése alkalmassá teszik a tanulókat az adott feladat megoldására, azaz a mátrix célkitűzései kielégítik a második értelmezésben foglaltakat.

Az életpálya-építés kerettanterveinek közös bevezetője az alábbi alapelveket fogalmazza meg:

A tanulónak minden esetben tisztában kell lennie:
– a kapott feladat céljával;
– a sikeres teljesítés kritériumaival;
– a mérhető, egyértelműen meghatározható követelményekkel.

A tanulónak minden esetben:
– kellő próbálkozási (tévedési) lehetőséget kell adni;
– lehetőséget és támogatást kell adni ahhoz, hogy problémáit megfogalmazza, hogy
– gondjainak megoldásához segítséget kérjen.

Az alkalmazott módszereknek és tanulásszervezési módoknak lehetővé kell tenniük:
– a személyes megnyilvánulást;
– a próbálkozást, kísérletezést;
– a kérdezést, segítségkérést;
– a tanulók közötti együttműködést.

Szokássá kell alakítani a tanulás során:
– a tervezést;
– a döntések indoklását;

– a vélemény indoklását;
– az önállóságot;
– a kérdésföltevést.

Teret kell adni, és értékelni kell:
– az egyéni megoldásokra való törekvést;
– a kritikusságot és önkritikusságot;
– a mások segítését, a szolidaritást.

Az életpálya-építési kompetenciák fejlesztése során fontos cél, hogy az iskolai munkatevékenységek metodikája közelítsen a hétköznapi munka metodikájához, biztosítva az iskolából a munkába való átmenet zökkenőmentesebbé tételét!
Ez természetesen azt is jelenti, hogy a harmadik értelmezésben foglaltaknak megfelelően igyekeznünk kell az ismeretek, képességek, kompetenciák elsajátítását olyan természetes munkaformákba és munkakörnyezetbe szervezni, amelyben azok a legjobb hatékonysággal válnak „értékes, érvényes, hasznosítható” tudássá!
A Nemzeti alaptanterv III. része külön foglakozik a kulcskompetenciák fejlesztésével. Bár az életpálya-építési kompetencia nem kulcskompetencia, a keretmátrixban meghatározott képességek, ismeretek és attitűdök átfedik a kulcskompetenciák által meghatározott képességek, ismeretek és attitűdök rendszerét.
Emellett az életpálya-építési kompetenciák fejlesztése során természetes igényként kell megjelennie az *egész életen át tartó tanulásra* való felkészülésnek-felkészítésnek. Az életpálya-építési kompetenciák fejlesztésének egyik kulcsterülete éppen ez.

Az életpálya-építési kompetenciafejlesztés és a műveltségterületek
Az életpálya-építési kompetenciák fejlesztésének egyik sajátossága, hogy a kompetenciaterület formálisan nem köthető közvetlenül egyik műveltségterülethez vagy tantárgyhoz sem.

Az életpálya-építési kompetenciák fejlesztése az alábbi hét műveltségterület tananyagtartalmain történik:
- ember és társadalom;
- ember a természetben;
- földünk-környezetünk;
- művészetek;
- informatika;
- testnevelés és sport;
- életvitel és gyakorlati ismeretek.

További kritériumok:
– A fejlesztés nem sértheti a műveltségterületek integritását, meg kell felelnie a NAT-ban megfogalmazott műveltségterületi fejlesztési céloknak!
– A fejlesztés egy-egy műveltségterületen a műveltségterület óraszámának legfeljebb 15-25%-át veheti igénybe!
– Az életpálya-építés specifikus ismereteinek és kompetenciáinak oktatását az osztályfőnöki órák, a szabad sávok és az életvitel és gyakorlati ismerek keretében kell megoldani!

7. évfolyamtól az életpálya-építési kompetenciák fejlesztése nem önálló témakörökhöz, hanem a műveltségterületek által meghatározott témákhoz, témakörökhöz kötődik. Kivételt képez az informatika, mivel az informatikát 7. évfolyamtól egyre inkább eszközként kívánjuk használni, így az több műveltségterületi tartalom feldolgozásakor is megjelenik.

Óraszámok

Az egyes műveltségterületeken/tantárgyakban igénybevett órák számát, illetve az életpálya-építés évfolyamonkénti ajánlott óraszámát az alábbi táblázatok tartalmazzák:

Műveltségterületek	**Évfolyam**	
	7.	**8.**
Ember és társadalom	23	15
Ember a természetben	33	33
Földünk-környezetünk	11	11
Művészetek	14	22
Informatika	11	11
Testnevelés	15	15
Életvitel és gyakorlati ismeret.	8	4
Osztályfőnöki	4	4
Összesen	**119**	**115**

Műveltségterületek/tantárgyak	**Évfolyamok**			
	7.		**8.**	
Ember és társadalom		**23**		**15**
Történelem	*15*		*15*	
Társadalomismeret	*8*			
Ember a természetben		**33**		**33**
Fizika	*11*		*11*	
Biológia és egészségtan	*11*		*11*	
Kémia	*11*		*11*	
Földünk-környezetünk		**11**		**11**
Földrajz	*11*		*11*	
Művészetek		**14**		**22**
Ének	*7*		*7*	
Rajz	*7*		*7*	
Mozgókép			*8*	
Informatika		**11**		**11**
Informatika	*11*		*11*	
Testnevelés	*15*	**15**	*15*	**15**
Életvitel és gyakorlati ism.		**8**		**4**
Technika és életvitel	*8*		*4*	
Osztályfőnöki	*4*	**4**	*4*	**4**
Összesen	**119**	**119**	**115**	**115**

7. ÉVFOLYAM

MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSOK

No.	Témakörök/fejezetek	Kapcsolódó műveltségterület	Javasolt óra-szám
1.	Életmód – gondolkodásmód	Ember és társadalom + Informatika	6
2.	Társadalmi normák – társadalmi szerepek		8
3.	Munkavállalók – munkahelyek		9
	Informatika		1
4.	Mozgások	Ember a természetben + Informatika (Az informatikát eszközként használva több témakör is igénybe veszi. Ezért nem kap saját témakörsorszámokat.)	7
5.	Tudománytörténet		9
	Informatika		1
6.	Alkálifémek és alkáli földfémek		6
	Informatika		1
7.	Az élő világ		11
	Informatika		3
8.	A fejlődés pólusai a fejlődő világban	Földünk-környezetünk + Informatika	4
	Informatika		1
9.	Európa természetföldrajza, és gazdasági-társadalmi kihatásai		5
	Informatika		2
10.	Kontinensek természeti, gazdasági földrajzának összehasonlítása		2
11.	A hangok világa	Művészetek + Informatika	7
	Informatika		1
12.	Mit látunk?		3
13.	Kép-zelet		2
14.	A megismerés		2
15.	A személyes testkultúra megalapozása	Testnevelés és sport	5
16.	A versenyszellem a küzdőképesség és az önfegyelem		8
17.	Szerepek és kommunikáció a csapatjátékokban		2

18.	Ember és munkája	Osztályfőnöki + Életvitel és gyakorlati ismeretek + Informatika	2
	Informatika		1
19.	Pályaismeret		6
20.	Önismeret – pályaalkalmasság – pályaválasztás		4
		Összesen:	**119**

TARTALOMVÁZLAT

1. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	ÉLETMÓD – GONDOLKODÁSMÓD
	Ajánlott óraszám	6
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Együttélés – együttműködés. o Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi, történelmi témáról. o A tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése. o Saját vélemény érthető megfogalmazása. Mások véleményének türelmes meghallgatása és figyelembevétele. o Események, történetek elbeszélése emlékezetből élőszóban. o Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, önálló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekről. – Az öltözködés társadalomtörténete. o Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy ▪ a történelmi múlt egy-egy térben és időben határolt darabját mélységében tanulmányozzák; ▪ egy-egy jelenség változását az időben több korszakot átfogóan is tanulmányozzák!
	Önmeghatározás	Együttműködési készség. Munkamegosztás, önellenőrzés.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás. Lényegkiemelés, prezentáció.
	Stratégiaalkotás	Célmeghatározás, a tevékenység ütemezése.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés, adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és átadás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. – Bemutatók, kiselőadások. – Szimulációs játékok. – Tréningek. – Tervezés és gyakorlati tevékenység .
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Bevezetésképpen direkt készségfejlesztő gyakorlatok és játékok. A divat társadalomtörténete. – Az öltözködéshez kapcsolódó társadalmi tevékenységek. – Az öltözködéssel kapcsolatos tervezői és kivitelezői munka.

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv ás irodalom.* – *Művészet.* – *Életvitel és gyakorlati ismeretek*
KÖVETELMÉNYEK		– Aktív kiscsoportos együttműködés. – Ismertetés, bemutatás. – Összehasonlító elemzés készítése. – Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat”. – Önálló produkció készítése.
2. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	TÁRSADALMI NORMÁK – TÁRSADALMI SZEREPEK
	Ajánlott óraszám	8
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Társadalmi szokások – társadalmi beilleszkedés. o Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. o Ellenérvek gyűjtése meghatározott álláspontok cáfolására. o Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy ▪ ismerkedjenek olyan köznapi és kiélezett élethelyzetekkel, konfliktusokkal, amelyek rávilágítanak az erkölcsi értékminőségek és az emberi helytállás jelentőségére, illetve az azokkal kapcsolatos problémákra! – Gyerek- és felnőttszerepek a múltban és jelenben. o Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy ▪ ismereteket szerezzenek arról, milyenek voltak az emberek hétköznapjai a különböző korokban és kultúrákban; ▪ egy-egy jelenség változását – az időben több korszakot átfogóan – is tanulmányozzák!
	Önmeghatározás	Szerep- és pozíciómeghatározás, helyzetelemek: körülmények, magán- és publikus helyzetek, szabálykövetés, együttműködés.
	Önbemutatás	Önérdek-érvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	A tevékenységek tartalmának tervezése. A haladás módjának meghatározása.
	Stratégia megvalósítása	Adatok közötti viszony felfedezése, lényegkiemelés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. – Bemutatók, kiselőadások. – Szimulációs játékok.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A társadalmi szabályok fogalma és tartalma. – Hagyományok és szokások kultúrtörténete. – A szocializáció fogalma és tartalma. – A szerep fogalma és tartalma. – Szereptípusok. – Gyermekek és felnőttszerepek a múltban.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Földünk-környezetünk.* – *Magyar nyelv és irodalom.*

		– *Életvitel és gyakorlati ismeretek.* – *Művészet.*
KÖVETELMÉNYEK		– Aktív kiscsoportos együttműködés. – Ismertetés, bemutatás. – Összehasonlító elemzés készítése.
3. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	MUNKAVÁLLALÓK – MUNKAHELYEK
	Ajánlott óraszám	9+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A társadalmi munkamegosztás. o Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből. o A műveltségi területhez kapcsolódó szövegek értő olvasása. Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése szövegekben. o Információk gyűjtése adott témához az iskolai vagy más könyvtárban, médiatárban, múzeumban, az interneten.. o Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. o A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből, tételmondat meghatározása, szövegtömörítés, szöveg átfogalmazása adott szempont szerint – Az öltözködéssel kapcsolatos eszközök, szakmák, munkahelyek. o Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, önálló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekről. o Modellek, makettek, tárgymásolatok készítése. Tárgyak készítése hagyományos kézműves technikákkal. o Események, történetek, jelenségek mozgásos, dramatikus megjelenítése. – Vállalkozók a múltban és jelenben. o Híres emberek, történelmi személyiségek jellemzése. Feltevések megfogalmazása a történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról. o Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. – Informatika. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről. o Iskolához kapcsolódó problémák megoldása önálló, illetve irányított csoportmunkában. o Adatok csoportosítása, értelmezése, azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása.
	Önmeghatározás	Munkamegosztás, együttműködés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró szövegtípusokban.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: tervkészítés elemei, módja.
	Stratégia megvalósítása	Adatgyűjtés, adatok közötti viszony felfedezése, lényegkiemelés, az összefüggések felismerése, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. – Bemutatók, kiselőadások. – Szimulációs játékok. – Tréningek. – Tervezés és gyakorlati tevékenység.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A munkamegosztás fogalma és tartalma. – A munkamegosztás történelmi formái. – Munkaeszközök, szakmák, munkahelyek. – Vállalkozói típusok.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Földünk-környezetünk.* – *Magyar nyelv és irodalom.* – *Életvitel és gyakorlati ismeretek.* – *Művészet.*
KÖVETELMÉNYEK		– Aktív kiscsoportos együttműködés. – Ismertetés, bemutatás. – Összehasonlító elemzés készítése. – Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat”. – Önálló produkció készítése.
4. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	MOZGÁSOK
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	7
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Az egyenes vonalú mozgások megismerése, vizsgálata, Saját élmény, kísérlet segítségével. – A bolygómozgások megismerése.
	Önmeghatározás	Normakövetés, kooperáció, alkalmazkodás.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás, megnyilvánulási igény, prezentáció.
	Stratégiaalkotás	Célmeghatározás, a tevékenység tartalmának tervezése, tevékenység ütemezése.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés, adatok közötti viszonyok megteremtése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Elméleti háttér elsajátítása. – Kísérlettervezés csoportban. – Kísérletezés, kísérletelemzés csoportban. – Az eredmények prezentálása. – Drámajáték.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Egyenes vonalú, egyenletes mozgás. – Bolygómozgások.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Technika és életvitel.* – *Magyar nyelv és irodalom.* – *Matematika: számítások.*

KÖVETELMÉNYEK		– Aktív részvétel a csoport munkájában. – Az önálló feladatok pontos elvégzése. – Jegyzetkészítés. – Részvétel a drámajátékban.
5. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	TUDOMÁNYTÖRTÉNET
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	9+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A fizika nagy magyarjai: a fizikatörténet legnagyobb magyar tudósai. – A kémia korszakformáló személyiségei. – Informatika: o hatékony, céltudatos információszerzés az internetről; o iskolához kapcsolódó problémák megoldása önálló, illetve irányított csoportmunkában; o adatok csoportosítása, értelmezése, azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása.
	Önmeghatározás	Helyzetelemzés, szerep- és pozíciómeghatározás, önellenőrzés, saját teljesítőképesség becslése, kudarctűrés, kitartás, kooperáció.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás, megnyilvánulási igény, önismeret.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás, és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése.
	Stratégia megvalósítása	Adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és viszonyok összefüggése, információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés, az információszerzés és -átadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Kiosztott informáló-szövegek feldolgozása csoportmunkában. – Életrajzokból lényegkiemelés, korabeli nyelvezetű tudományos leírások értelmezése. – Hiányzó „láncszemek” (adatok) keresése interneten. – Képgyűjtemény összeállítása arcképek, korabeli kísérleti eszközök, laboratóriumok.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A magyar természettudósok, fizikusok szerepe a magyar tudomány fejlődésében és világtudományban. – Az alapvető kémiai ismeretek fejlődéstörténete, a kémiatörténet kiemelkedő személyiségei: görög természetfilozófusok. – Atomelméletek – *Dalton, Rutherford, Lavoisier, Mengyelejev* – Önálló és csoportos gyűjtőmunka.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember és társadalom.* – *Magyar nyelv és irodalom.* – *Technika és életvitel.*
KÖVETELMÉNYEK		– Pontos önálló munka. – Aktív részvétel a csoport munkájában . – Prezentációkészítés, -bemutatás. – Az új ismeretek rögzítése.

6. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	ALKÁLIFÉMEK ÉS ALKÁLIFÖLDFÉMEK
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	6+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A periódusos rendszer használata, az atomszerkezeti ismeretek felhasználásával; az ionképződés, ionvegyületek kialakulásának értelmezése. – Informatika: o hatékony, céltudatos információszerzés az internetről; o iskolához kapcsolódó problémák megoldása önálló, illetve irányított csoportmunkában; o adatok csoportosítása, értelmezése, azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás közlő, elbeszélő, leíró, szövegtípusokban.
	Stratégiaalkotás	Célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás, és a haladás módjának meghatározása. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Új információk keresése írott forrásokban és az interneten, az információ feldolgozása kis csoportban. – Tanári kísérlet megfigyelése, értelmezése csoportmunkában. – Tanulókísérlet párban, csoportban, a megfigyelések rögzítése, értelmezése, prezentálása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A periódusos rendszer felépítése. – Az alkálifémek és alkáliföldfémek atomszerkezete. – Az alkálifémek és alkáliföldfémek ionvegyületeinek részletes elemzése (ion, ionvegyület, ionképlet, anyagszerkezeti ismeretek, vízben való oldhatóság, vizes oldat kémhatása, a vegyületek gyakorlati felhasználása).
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Matematika: számítások.*
KÖVETELMÉNYEK		– Aktív egyéni munka. – Aktív csoportos munka. – Bemutató elkészítése. – Látottak, hallottak rögzítése. – Jegyzőkönyv.
7. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	AZ ÉLŐ VILÁG
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	11+3 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Az ember szexualitása. A gombák. Rovarok megfigyelése.** o A tudományos ismeretszerzés iránti határozott igény kialakítása. o A tudományos ismeretek alkalmazása. o Önálló forráshasználat.
		o A gyűjtés során nyert ismeretek áttekinthető rendezése, pontos megfogalmazása, kész diagramok, grafikonok adatainak leolvasása, értelmezése. o Kész ábrák, rajzok értelmezése. – **Informatika** o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről. o Iskolához kapcsolódó problémák megoldása önálló, illetve irányított csoportmunkában. o Adatok csoportosítása, értelmezése, azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása. o Informatika-alkalmazói ismeretek ▪ Szöveges-rajzos-táblázatos dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása. ▪ Multimédiás dokumentumok (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) készítése.
	Önmeghatározás	Normatudatos magatartás: a norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Helyzetelemzés, a helyzetelemek: körülmények, magán- és publikus helyzetek ismerete. A másokhoz való odafordulás igénye, helyzetértékelés igénye, önelemzés igénye.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés. Megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás, és a haladás módjának meghatározása. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés). Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Adott olvasnivalóból – meghatározott szempontok szerinti – információk kigyűjtése. Az információgyűjtés önálló vagy csoportmunkában történő tervezése, kivitelezése és értékelése. – Önálló forráshasználat. A számítógépes, illetve multimédiás eszközök használata. A gyűjtés során nyert ismeretek áttekinthető rendezése, a pontos megfogalmazása. Kész diagramok, grafikonok adatainak leolvasása, értelmezése. Kész ábrák, rajzok értelmezése. – A gyűjtött információkból következtetések megfogalmazása. Az eredmények prezentálása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Az elsődleges és másodlagos nemi jellegek, a nemi szervek felépítésének és működésének megismerése. – A mindennapokban is szükséges gombászati ismeretek. – Rovarok megfigyelése, azonosítása.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.* – *Művészetek: rajz.*

KÖVETELMÉNYEK		– A gyűjtött információ pontos rögzítése. Jegyzőkönyv. – Látottak, hallottak rögzítése, jegyzetelés. – Aktív egyéni munka. – Aktív csoportos munka. – Kiselőadás, bemutató elkészítése. – A saját és a csoport által végzett munka reális értékelése.
8. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	A FEJLŐDÉS PÓLUSAI A FEJLŐDŐ VILÁGBAN
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	4+1 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Átfogó kép kialakítása a fejlődő világ helyzetét kialakító történelmi, társadalmi stb. viszonyokról, a természeti, társadalmi, financiális erőforrásokról, a problémák általánosan megfogalmazható ismérveiről. Kiutakat keresni, esetenként párhuzamokat felfedezni más régiókkal, vagy hazánkkal! – Informatika. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről. o Iskolához kapcsolódó problémák megoldása önálló, illetve irányított csoportmunkában.
		o Adatok csoportosítása, értelmezése, azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása. o Informatika-alkalmazói ismeretek ▪ Szöveges-rajzos-táblázatos dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása. ▪ Multimédiás dokumentumok (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) készítése.
	Önmeghatározás	Önellenőrzés, standardok, önellenőrzés igénye. Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Önismeret, szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdek-érvényesítés. Megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés, az információszerzés és –átadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Információgyűjtés önállóan és csoportban. – Forrásfeldolgozás önállóan és csoportban. Tájékozódás térképen, vaktérképen. – Bemutató készítése adott szempontok alapján egyénileg és csoportban. – Kiselőadások egyénileg és csoportban.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Afrika természetföldrajza. – Afrika a terepasztalon. – Afrika jól elkülönülő természeti, gazdasági fejlettségi területeinek bemutatása. – Esőerdők, „Száhel-öv”. – Afrika legsúlyosabb problémái.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom.* – *Ember és társadalom: gyarmatosítás, társadalmi problémák.* – *Ember a természetben: környezeti problémák.* – *Művészetek: afrikai zene, műalkotások, használati tárgyak.*
KÖVETELMÉNYEK		– A gyűjtött információ pontos rögzítése. Jegyzőkönyv. – Látottak, hallottak rögzítése, jegyzetelés. – Aktív egyéni munka. – Aktív csoportos munka. – Kiselőadás, bemutató elkészítése. – A saját és a csoport által végzett munka reális értékelése.
9. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	EURÓPA TERMÉSZETFÖLDRAJZA, ÉS GAZDASÁGI-TÁRSADALMI KIHATÁSAI
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	5+2 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– **Európa természetföldrajzának**, és az ebből következő gazdasági-társadalmi következményeinek elemzése, az összefüggések felfedezése. – **Informatika** o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről. o Iskolához kapcsolódó problémák megoldása önálló, illetve irányított csoportmunkában. o Adatok csoportosítása, értelmezése, azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása. o Informatika-alkalmazói ismeretek. ▪ Szöveges-rajzos-táblázatos dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása. ▪ Multimédiás dokumentumok (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) készítése.
	Önmeghatározás	Önellenőrzés, standardok, önellenőrzés igénye. Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Önismeret, szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdek-érvényesítés. Megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.

	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés, az információszerzés és -átadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Információgyűjtés önállóan és csoportban. – Forrásfeldolgozás önállóan és csoportban. Tájékozódás térképen, vaktérképen. – Bemutató készítése adott szempontok alapján egyénileg és csoportban. – Kiselőadások egyénileg és csoportban.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Európa természeti adottságai, felszíne, vízrajza. – Európa nagytájai. – A domborzati adottság és a közlekedés. – A gazdaság telepítő tényezői.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember és társadalom: Európa történelme.* – *Életvitel és gyakorlati ismeretek.*
KÖVETELMÉNYEK		– A gyűjtött információ pontos rögzítése. Jegyzőkönyv. – Látottak, hallottak rögzítése, jegyzetelés. – Aktív egyéni munka. – Aktív csoportos munka. – Kiselőadás, bemutató elkészítése. – A saját és a csoport által végzett munka reális értékelése.

10. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	KONTINENSEK TERMÉSZETI, GAZDASÁGI FÖLDRAJZÁNAK ÖSSZEHASONLÍTÁSA
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	2 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A kontinensek természeti adottságainak összevetése, a szakkifejezések pontos használata.
	Önmeghatározás	Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Önismeret, szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdek-érvényesítés. Megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés, az információszerzés és átadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Vaktérkép készítése, grafikonok elemzése, készítése, egyéni és csoportmunkában. Játék, társasjáték készítése a témával kapcsolatban.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A kontinensekről eddig tanult ismeretek.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember a természetben: a kontinensek élővilága.*

KÖVETELMÉNYEK		– Aktív egyéni munka. – Aktív csoportos munka. – Bemutató elkészítése. – A saját és a csoport által végzett munka reális értékelése.
11. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	A HANGOK VILÁGA
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	7
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Zajos világ. – Hang-játék. – A hangok kifejező ereje. – *Mire való a dal?* – A művészetoktatásba beépülő életpálya modulok mindegyike azonos célokat tűz maga elé. o A tantárgyi kereteket a lehető legjobban feloldva közelíti meg a témákat, ezzel a szaktudományok által tantárgyakra bontott világ egységének élményét kívánja átélhetővé tenni. o Arra törekszik, hogy a diák a művészet eszközeit, módszereit használva új ismeretekhez jusson önmagáról és a világról. Ezek az ismeretek tudatosabbá, így sikeresebbé tehetik választásait. o A művészet eszközkészletét megismerve új önkifejezési, kommunikációs eszközökhöz jut a diák, s ezzel több esélyhez mások megértésére, önmaga hatékony kifejezésére, gondolatai, érzelmei megértetésére. A *szavakba nem foglalható* is kifejezhetővé, és a *szavakon túli* is megérthetővé válik. o A modulok mindegyike játékos tevékenységre épül. Az örömteli, kreatív tevékenység mintául szolgál arra, hogy a problémák megoldása gyakran a járatlan úton a leghatékonyabb, a kísérletezés és a játék a legjobb útkereső technikák közé tartoznak. Ez a fajta tevékenység olyan képességeket fejleszt, melyek a munkaerőpiacon igen értékesek. o A csoportos tevékenységek, a folyamatos együttműködést igénylő játékok fontos életpálya-építési kompetenciákat fejlesztenek. A „csapatjátékos” tulajdonságai minden munkaterületen értékesek. – Informatika-alkalmazói ismeretek. o Szöveges-rajzos-táblázatos dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása. o Multimédiás dokumentumok (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) készítése.
	Önmeghatározás	Helyzetelemzés. Helyzetelemek ismerete: körülmények, magán- és publikus helyzetek. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. A saját teljesítőképesség becslése, kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség. Tolerancia. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete.
	Önbemutatás	Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés, tervkészítés elemei, tervkészítés módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés, adatkezelés, lényegkiemelés, koherenciateremtés, információ átadás, önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	– Kreatív játék. Információ- és adatgyűjtés adott szempontok alapján és önállóan, egyénileg, vagy csoportmunkában. – Saját produktumok, pl. hangfelvételek, saját zene létrehozása, a produktumok bemutatása, prezentálása. – A saját és a társak produktumainak, prezentációinak értékelése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	A hangok és a zene szerepe életünkben, a dalok típusai. Néhány egyszerű, hétköznapi tárgy felhasználásával hangszerkészítés és ezek megszólaltatása. Szép és furcsa hangszerek megismerése. Beszéd szavak nélkül. A hangok mágikus szerepe a mitológiákban, mesékben. A dal szerepe személyes életünkben. Ritmikai, melodikai, dinamikai ismeretek; a munkadal.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	– *Ember és társadalom: korok zenéje.* – *Életvitel és gyakorlati ismertek: hangszerkészítés.* – *Ember a természetben: a hangszerek működése.*
KÖVETELMÉNYEK	– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!

12. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	MIT LÁTUNK?
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	3
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A látás társadalmi és kulturális meghatározottsága. – Csalóka látszatok. – A művészetoktatásba beépülő életpályamodulok mindegyike azonos célokat tűz maga elé. o A tantárgyi kereteket a lehető legjobban feloldva közelíti meg a témákat, ezzel a szaktudományok által tantárgyakra bontott világ egységének élményét kívánja átélhetővé tenni. o Arra törekszik, hogy a diák a művészet eszközeit, módszereit használva új ismeretekhez jusson önmagáról és a világról. Ezek az ismeretek tudatosabbá, így sikeresebbé tehetik választásait. o A művészet eszközkészletét megismerve új önkifejezési, kommunikációs eszközökhöz jut a diák, s ezzel több esélyhez mások megértésére,
		önmaga hatékony kifejezésére, gondolatai, érzelmei megértetésére. A *szavakba nem foglalható* is kifejezhetővé, és a *szavakon túli* is megérthetővé válik. o A modulok mindegyike játékos tevékenységre épül. Az örömteli, kreatív tevékenység mintául szolgál arra, hogy a problémák megoldása gyakran a járatlan úton a leghatékonyabb, a kísérletezés és a játék a legjobb útkereső technikák közé tartoznak. Ez a fajta tevékenység olyan képességeket fejleszt, melyek a munkaerőpiacon igen értékesek. o A csoportos tevékenységek, a folyamatos együttműködést igénylő játékok fontos életpálya-építési kompetenciákat fejlesztenek. A „csapatjátékos” tulajdonságai minden munkaterületen értékesek.
	Önmeghatározás	Helyzetelemzés. Helyzetelemek ismerete: körülmények, magán- és publikus helyzetek. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. A saját teljesítőképesség becslése, kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség. Tolerancia. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete.
	Önbemutatás	Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés, tervkészítés elemei, tervkészítés módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés, adatkezelés, lényegkiemelés, koherenciateremtés, információátadás, önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Játékok: látvány és kommunikáció, varázsképek, háromdimenziós képek, két kép közti minimális különbségek felismerése. – Feladat: képrejtvények készítése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Optikai csalódások, az optikai csalódásra épített művek. – Vizuális kommunikáció: a nézőpont, a fény-árnyék, a távlat mint a vizuális hatás eleme. – A látvány az orvoslásban: a színtévesztés vizsgálata, egyéb vizsgálatok.

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Matematika: geometria.* – *Ember és társadalom: a látás társadalmi és kulturális meghatározottsága.* – *Ember a természetben: optika.*
KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
13. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	KÉP-ZELET
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Az emberi képalkotás. – A művészetoktatásba beépülő életpályamodulok mindegyike azonos célokat tűz maga elé. o A tantárgyi kereteket a lehető legjobban feloldva közelíti meg a témákat, ezzel a szaktudományok által tantárgyakra bontott világ egységének élményét kívánja átélhetővé tenni. o Arra törekszik, hogy a diák a művészet eszközeit, módszereit használva új ismeretekhez jusson önmagáról és a világról. Ezek az ismeretek tudatosabbá, így sikeresebbé tehetik választásait. o A művészet eszközkészletét megismerve új önkifejezési, kommunikációs eszközökhöz jut a diák, s ezzel több esélyhez mások megértésére, önmaga hatékony kifejezésére, gondolatai, érzelmei megértetésére. A *szavakba nem foglalható* is kifejezhetővé és a *szavakon túli* is megérthetővé válik.
		o A modulok mindegyike játékos tevékenységre épül. Az örömteli, kreatív tevékenység mintául szolgál arra, hogy a problémák megoldása gyakran a járatlan úton a leghatékonyabb, a kísérletezés és a játék a legjobb útkereső technikák közé tartoznak. Ez a fajta tevékenység olyan képességeket fejleszt, melyek a munkaerőpiacon igen értékesek. o A csoportos tevékenységek, a folyamatos együttműködést igénylő játékok fontos életpálya-építési kompetenciákat fejlesztenek. A „csapatjátékos” tulajdonságai minden munkaterületen értékesek.
	Önmeghatározás	Helyzetelemzés. Helyzetelemek ismerete: körülmények, magán- és publikus helyzetek. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. A saját teljesítőképesség becslése, kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség. Tolerancia. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete.
	Önbemutatás	Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutatás céljának ismerete.

	Stratégiaalkotás	Tervezés, tervkészítés elemei, tervkészítés módja, céltudatosság, pontosság, időérzék
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés, adatkezelés, lényegkiemelés, koherenciateremtés, információátadás, önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Asszociációs játékok. Az asszociációk nyomán keletkező képzetek megjelenítése, képben, mozgásban, életképben.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– *Tárgy- és környezetkultúra: régi, ismeretlen, érdekes tárgyak.* – *Képzőművészet: művészettörténeti példák a XVII–XIX. századig.*
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom: szövegalkotás.* – *Ember és társadalom: a képzelt lények szerepe a hitvilágban, mitológiában, vallásban.* – *Földünk-környezetünk.* – *Ember a természetben: korabeli útleírások – új, vagy képzelt lények leírásai.*
KÖVETELMÉNYEK		– *A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait!* – *Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben!* – *Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!*
14. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	A MEGISMERÉS
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Megjelenítés-megismerés. – A láthatatlan megmutatása. – A művészetoktatásba beépülő életpályamodulok mindegyike azonos célokat tűz maga elé. o A tantárgyi kereteket a lehető legjobban feloldva közelíti meg a témákat, ezzel a szaktudományok által tantárgyakra bontott világ egységének élményét kívánja átélhetővé tenni. o Arra törekszik, hogy a diák a művészet eszközeit, módszereit használva új ismeretekhez jusson önmagáról és a világról. Ezek az ismeretek tudatosabbá, így sikeresebbé tehetik választásait. o A művészet eszközkészletét megismerve új önkifejezési, kommunikációs eszközökhöz jut a diák, s ezzel több esélyhez mások megértésére, önmaga hatékony kifejezésére, gondolatai, érzelmei megértetésére. A *szavakba nem foglalható* is kifejezhetővé és a *szavakon túli* is megérthetővé válik.

		o A modulok mindegyike játékos tevékenységre épül. Az örömteli, kreatív tevékenység mintául szolgál arra, hogy a problémák megoldása gyakran a járatlan úton a leghatékonyabb, a kísérletezés és a játék a legjobb útkereső technikák közé tartoznak. Ez a fajta tevékenység olyan képességeket fejleszt, melyek a munkaerőpiacon igen értékesek. o A csoportos tevékenységek, a folyamatos együttműködést igénylő játékok fontos életpálya-építési kompetenciákat fejlesztenek. A „csapatjátékos" tulajdonságai minden munkaterületen értékesek.
	Önmeghatározás	Helyzetelemzés. Helyzetelemek ismerete: körülmények, magán- és publikus helyzetek. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. A saját teljesítőképesség becslése, kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség. Tolerancia. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete.
	Önbemutatás	Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés, tervkészítés elemei, tervkészítés módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés, adatkezelés, lényegkiemelés, koherenciateremtés, információátadás, önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– A környezet ismert, vagy kevésbé ismert lényeinek, tárgyainak ábrázolása. – A készült művek összevetése egymással és a valósággal. – A valóság és a művészi ábrázolás összevetése. A tudomány és a technika lehetőségeinek bemutatása a valóságábrázolásban.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Az ábrázolás szerepe a megismerésben. Tudományos, technikai és művészi ábrázolás. Az ábrák szerepe mindennapi életünkben, piktogramok, használati utasítások.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés.* – *Ember a természetben: az ábrázolás technikai lehetőségei.* – *Életvitel és gyakorlati ismeretek: szerelési feladat ábra alapján.*
KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!

15. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	A SZEMÉLYES TESTKULTÚRA MEGALAPOZÁSA
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	5
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A bemelegítés. o A szervezet felkészítése az edzésre, sérülések elkerülése, élettani alapok, a szervezet önálló felkészítése terhelésre. – *Hogyan öltözzünk fel és hol fussunk?* o Felszerelés kiválasztásának fontossága: a megfelelő sportfelszerelés a sérülések megelőzésében és az egészség megóvásában. o Élettani alapok, a fejlődő csontozat és vázrendszer megóvása.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Önismeret, adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önérdekérvényesítés. Megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás, a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás. Kontrolligény.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Fokozó futások irányváltozásokkal. – 4 és 8 ütemű gimnasztikai gyakorlatok, szökdelések, nyújtó, lazító („stretching”) gyakorlatok önállóan és társsal, önálló munkával a tanult mozgásanyagok elvégzése, a *fokozatosság elve* alapján. – A *fokozatosság elvét* szem előtt tartva a futás mennyiségének és tempójának növelése a kívánt teljesítmény eléréséig.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Futómozgás, gimnasztikai gyakorlatok, alapvető élettani ismeretek.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Matematika: időbecslés.* – *Ember a természetben: alapvető élettani ismeretek, a réteges öltözés elve.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló ismerje meg a bemelegítés fontosságát, a sérülések elkerülésének jelentőségét, önálló munkával tudja magát felkészíteni a terhelésre, és ellenőrzés nélkül végezze el azt! – A tanuló ismerje meg a futás technikáját, intenzitásának és mennyiségének szakaszait (egészségmegőrző futás, a kondíció megszerzése és megőrzése, a testtömeg csökkentése, kondíció fejlesztése)!

16. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	A VERSENYSZELLEM, A KÜZDŐKÉPESSÉG ÉS AZ ÖNFEGYELEM
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	7
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Teljesítmény és versenyfutás. o Felkészülés a versenyszerű futásra. – A *judo* szellemiségének megismerése. o Bevezetés a *judóba.* o Az önfegyelem fejlesztése, az ellenfél tisztelete, törekvés a tiszta küzdelemre.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben.. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Önismeret, adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önérdekérvényesítés. Megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás, a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás. Kontrolligény.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Iramjáték és váltakozó intenzitású futás ismételt, időközi és piramisedzés. – Esések, zuhanások tompítása, az önfegyelem fokozása. – Gurulások, esések tompítással, páros küzdő és ügyességi gyakorlatok, vándormászás kötélen feladatokkal, lovascsata, fojtásból szabadulás – ellentámadással, csuklócsavarral. Az ellenfél tisztelete, törekvés a tiszta küzdelemre.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A futás intenzitásának és mennyiségének szakaszai, és a versenyfutás közötti különbség. – A *judo* szellemiségének megismerése, technikák megismerése, elsajátítása, alapvető önvédelmi ismeretek.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Matematika: időtartam becslés.* – *Ember a természetben: élettani ismeretek.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanulók lássák be, hogy a versenyszintű sport csak annak ajánlott, aki fizikailag felkészült, megfelelően edzett! – Tudják ellenőrizni pulzusszámukat, ismerjék meg a versenyedzés fiziológiai következményeit! – A *judo* tanult anyagában a tanulók érjék el a jártasság szintjét, tudjanak szabályosan küzdeni, biztos szinten sajátítsák el az esések tompítását! – A tanulók legyenek képesek megítélni, hogy szükség esetén mit tudnának biztonsággal végrehajtani!

17. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	SZEREPEK ÉS KOMMUNIKÁCIÓ A CSAPATJÁTÉKOKBAN
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Együttműködés a csapatjátékokban, a legjobb helyzetben lévő társ kiválasztása, közösség kialakítása. – Az edző, csapatkapitány által választott taktika elfogadása, követése. – A csapatjáték hierarchiájának megismerése: edző (tanár), csapatkapitány, játékos szerepei. – Az egyéni érdek alárendelése a közösségi érdeknek. – A körülményekhez és/vagy a partnerekhez (csapattárshoz) való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. – A saját és a partner (csapattárs) érdekeinek felismerése. – A csapat számára optimális teljesítmény és szerepvállalás megtalálása. – A siker és a kudarc feldolgozása, a sztárhelyzet kezelése, a siker és a vereség elemzése.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Önismeret, adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önérdekérvényesítés. Megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás, a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás. Kontrolligény.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Labdás játékok, amelyet az osztály minden tagja egy időben játszhat. – Csapatjátékok kitalálása. – Régen játszott csapatjátékok felidézése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A célszerű helyezkedés, a pontos és jól kezelhető átadás, a célzott dobás alapvető követelményének kialakítása a játék során. – Szabályismeret, taktikai elemek ismerete.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember és társadalom (történelem): régi idők játékai. A régió (kerület, város, kisváros, község) legendás csapatai.*
KÖVETELMÉNYEK		– A szabályok megismerése és betartása a játék során (a csapatjáték lényege). – A társak közül a legjobb helyzetben lévők kiválasztása.

18. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	EMBER ÉS MUNKÁJA
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	2+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Véleménykérés kérdőíves módszerrel: a munka megtervezése (feladatok, ütemezés, felelősök kijelölése). – Feladatmegosztás, segítőkészség, együttműködési készség, értékelés. – Kérdőív véglegesítése (elektronikus eszköztár), adatgyűjtés, feldolgozás, összesítés, megjelenítés. – A közös munka eredményének bemutatása, előadás, láttatás, véleményalkotás. – A gyűjtött adatokból következtetések levonása. – Informatika. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről. o Iskolához kapcsolódó problémák megoldása önálló, illetve irányított csoportmunkában. o Adatok csoportosítása, értelmezése, azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása.
	Önmeghatározás	Helyzetelemzés. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Cél- és feladatismeret. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás, és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság. Pontosság. Időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés – adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás. Elemzés, értékelés. Szükség esetén tervmódosítás. A tervben szereplő célok, utak, eljárások ismerete. Kontrolligény.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Osztályon, évfolyamon belüli kérdőíves felmérés az emberi boldogságról, elégedettségről. – Kapott kérdőív véglegesítése, feladatok meghatározása, ütemezése. Adatgyűjtés lebonyolítása. – Kérdőívek összegyűjtése, csoportos feldolgozása. – A kérdőívre érkező válaszok feldolgozása, bemutatása, kiértékelése, megbeszélése. – Következtetések levonása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Az emberi boldogság összetevői. – A munka jelentősége, szerepe az ember életében, boldogulásában, boldogságában, a társadalomban (megélhetés, kibontakozás, alkotási vágy, önmegvalósítás, társas kapcsolatok, jövőkép, a társadalom gazdagodása). – Információkezelés.

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás, véleményalkotás és értékelés.* – *Matematika: gondolkodási módszerek, statisztika, adatok elemzése.* – *Ember és társadalom: társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek, emberismeret.* – *Életvitel és gyakorlati ismeretek: háztartástan (pénzgazdálkodás, munkaszervezés).*
KÖVETELMÉNYEK		– Tervezze meg a kérdőíves felmérés feladatait! – Legyen képes a terv végrehajtására! – Csoportban, másokkal együtt munkálkodva dolgozza fel a kapott válaszokat, segítse a bemutatást! – Fogalmazza meg saját véleményét, érveljen!. – Következtessen a kapott adatokból!
19. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	PÁLYAISMERET
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	6
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Sikeres emberek – foglalkozási sikerek. – *Mit tud egy…?Milyen a jó…?Mit csinál a…?* – Változások – fordulópontok az ember életében. – Diáklét, felnőtt szerep, munkaszerep megkülönböztetése. Hierarchia, függetlenség. – Szakmai, emberi képességek megismerése, megnevezése, önfejlesztési célok, saját felelősség megfogalmazása. – Információ-gyűjtés, rendszerezés, megjelenítés, meghatározott szempontok szerint, munkatervezés csoportmunkában. – A gyűjtött adatokból következtetések levonása.
	Önmeghatározás	Helyzetelemzés. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Cél- és feladatismeret. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás, és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság. Pontosság. Időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés-adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás. Elemzés, értékelés. Szükség esetén tervmódosítás. A tervben szereplő célok, utak, eljárások ismerete. Kontrolligény.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Gyűjtőmunka előkészítése, felkészülés az interjúra (szempontok a beszélgetésekhez, kérdések összeállítása). Találkozók, beszélgetések lebonyolítása. Hallottak megbeszélése, összegzése. – Gyűjtőmunka „*Mit csinál a…?Mit tud a…?* Különböző információk meghatározása, forrásból foglalkozások gyűjtése, szakmai, emberi elvárások, képességek megfogalmazása. Rendszerzés, összehasonlítás, megjelenítés (tablókészítés/osztályújság készítése).

		– A gyűjtött anyagból kiemelt szempont (külső, belső változás szerinti) példakeresés. Általánosítás, új tapasztalat, következtetés levonása. Tablón történő megjelenítése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Pálya, szakma, foglalkozás, beosztás, munkakör, képesítés, végzettség tartalmának megismerése. – Képességek, elvárások, tulajdonságok. – Életpálya és szakmai pályaszakaszok elkülönítése, pályaválasztás, pályamódosítás értelmezése. – Alkalmazotti szerep, vállalkozói lét, munkapiac, munkanélküliség tartalmának tisztázása.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom: interjúkészítés, szövegértés-szövegalkotás, véleményalkotás és -értékelés.* – *Ember és társadalom: életpályák, életutak. Emberismeret (pszichikus működésünk, személyiségünk, gondolkodás, kommunikáció, tanulás, az emberi szellem, mozgatóink, az egyes ember fejlődése).* – *Életvitel és gyakorlati ismeretek: technika (technikatörténet: jelentős magyar és külföldi feltalálók). Tablókészítés.*
KÖVETELMÉNYEK		– A diák aktívan, saját szempontjait, lehetőségeit kifejezve vegyen részt a gyűjtőmunka előkészítésében, tervezésében és végrehajtásában! Ennek keretei között határozza meg saját feladatait, és hajtsa végre, működjön együtt csoportjával, egyes társaival! Mozgósítsa más tantárgyak keretei között megismert híres emberek életútjára vonatkozó ismereteit! – Vegyen részt a gyűjtött anyag rendszerezésében, megjelenítésében! – Az életutak alapján tudja beazonosítani az egyes életutakban a pálya, szakma, foglalkozás, beosztás, munkakör, képesítés, végzettség, munkapiac fogalmakat! – Gyűjtsön képességeket, elvárásokat, tulajdonságokat, és értse ezek jelentését, jelentőségét adott foglalkozásokban! – Ismerjen alkalmazotti és vállalkozói szerepeket! – Példákon keresztül értse a változásokhoz való alkalmazkodás jelentőségét, kényszerét, a munkanélküliség problémáját! – A megismerteket vonatkoztassa magára, jövőjére!
20. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	ÖNISMERET – PÁLYAALKALMASSÁG – PÁLYAVÁLASZTÁS
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	4
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– *Milyen vagyok? Milyen szeretnék lenni?* – Tájékozódás a pályaválasztáshoz. – Saját képességek megismerése, megnevezése, helyzetelemzés, szerep-meghatározás, önfejlesztési célok, saját felelősség megfogalmazása. – Saját célok, tennivalók 5-10-15 évre. – Információforrás keresés, elektronikus eszköztárak meghatározása. – *„Különbözőségünk érték”* felismerése és elismerése, eltérő képességek, eltérő érdekek megnevezése, tudatosítása. – Együttműködés egymás megismerésében, a tájékozódásban.
	Önmeghatározás	Helyzetelemzés. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Cél- és feladatismeret. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.

	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás, és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság. Pontosság. Időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés – adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás. Elemzés, értékelés. Szükség esetén tervmódosítás. A tervben szereplő célok, utak, eljárások ismerete. Kontrolligény.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Önismereti tesztek kitöltése, értékelése. Különböző játékos eszközök készítése a tulajdonságok feltárására. Önismereti kártya/lap elkészítése. – Jövőkép, fejlesztési célok, tervek megfogalmazása *(„útlevél” …-világába).* – Könyvtárlátogatás, internet, kézikönyvek használata, alkalmazása információszerzés céljából. – Szempontok megfogalmazása, szempont alapján információkeresés. – Értékelés.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Önismeret, önérdek, képességek, tulajdonságok és ezek érettsége. – Jövőkép, pályaalkalmasság, pályaválasztás értelmezése, saját magára történő konkrét alkalmazása. – Iskolák összehasonlításának, értékelésének szempontjai. – Információforrások meghatározása, használata, meghatározott szempont szerinti információgyűjtés.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember és társadalom: emberismeret (pszichikus működésünk, személyiségünk, gondolkodás, kommunikáció, tanulás, az emberi szellem, mozgatóink, az egyes ember fejlődése).* – *Könyvtárhasználat (dokumentumismeret, kézikönyvek).* – *Számítástechnika.*
KÖVETELMÉNYEK		– Önismereti tesztek, egyéb eszközök segítségével saját tulajdonságok, képességek meghatározása, önismereti kártyára/lapra összegzése. – Működjön együtt társaival a képességek meghatározásában! Segítse mások önmegismerését! Kérje társai véleményét! – Határozza meg saját rövid és hosszabb távú céljait, ezzel kapcsolatos feladatait! Kezdje meg a jövőre vonatkozó „útlevelének” kidolgozását! – Céljaival összhangban fogalmazzon meg kérdéseket, információigényeket! Keresse meg az információforrásokat (könyvtár, internet, kézikönyvek, szakember, tanácsadó stb.), kérjen segítséget, gyűjtsön információt, kísérelje meg a válaszadást.! – Összegezze a szerzett információkat!

8. ÉVFOLYAM

MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSOK

No.	Témakörök/fejezetek	Kapcsolódó műveltségterület	Javasolt óra-szám
1.	Életmód – gondolkodásmód	Ember és társadalom + Informatika	3
2.	Társadalmi normák – Társadalmi szerepek		6
3.	Teremtett környezeteink		6
	Informatika		2
4.	Elektromosság	Ember a természetben + Informatika	4
5.	Optika		7
6.	Kalcium és magnéziumvegyületek		5
	Informatika		1
7.	Háztartáskémia		4
8.	Vizeink kémiája		2
	Informatika		1
9.	Embertan		11
	Informatika		2
10.	Környezeti problémák	Földünk-környezetünk + Informatika	3
11.	Vízföldrajz		8
	Informatika		2
12.	Ritmus	Művészetek + Informatika	7
	Informatika		1
13.	Mozgás, idő		3
14.	Kézművesség		4
15.	Tudjuk-e használni?		4
	Informatika		1
16.	Éppen úgy, mint az életben…?		4
	Informatika		1

17.	Havas sportok	Testnevelés és sport	5
18.	A futás kiegészítő sportjai		5
19.	„Floorball”		5
20.	Felvételi a középiskolába	Osztályfőnöki + Életvitel és gyakorlati ismeretek	3
21.	Önismeret		3
22.	Felnőtt vagyok? Gyerek vagyok?		2
		Összesen:	**115**

TARTALOMVÁZLAT

1. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	ÉLETMÓD – GONDOLKODÁSMÓD
	Ajánlott óraszám	3
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Életmód – lakókörnyezet. o Modellek, makettek, tárgymásolatok készítése. Tárgyak készítése hagyományos kézműves technikákkal. o Események, történetek, jelenségek mozgásos, dramatikus megjelenítése. – A lakókörnyezet tudatos megválasztásának és alakításának elősegítése, az emberi lakókörnyezet történetének megismerése. – Környezettudatosság, igényesség, esztétikai, etikai értékek, közösségi együttműködés elősegítése, valamint a vizuális, verbális, manuális és mimetikus képességek. – Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy: o további ismereteket szerezzenek a helyi hagyományokról, a lakóhely múltjáról, továbbá a környék, a lakóhely természeti értékeiről, az azokat fenyegető veszélyekről és a megóvásukra tett erőfeszítésekről!
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenőrzés, önkontrol igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: tervkészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. – Bemutatók, kiselőadások. – Tervezés és gyakorlati tevékenység.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Történeti barangolás az emberi lakókörnyezet körül. – *A természeti és társadalmi környezet határán.* – A lakókörnyezet – az ember támogató rendszerei.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.* – *Földünk-környezetünk.* – *Életvitel és gyakorlati ismeretek.*
KÖVETELMÉNYEK		– Aktív kiscsoportos együttműködés. – Ismertetés, bemutatás. – Összehasonlító elemzés készítése. – Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat”. – Önálló produktum készítése.
2. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	TÁRSADALMI NORMÁK – TÁRSADALMI SZEREPEK
	Ajánlott óraszám	6
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A felnőtté válás folyamata a múltban és a jelenben. o A felnőtté válási folyamat történeti változásainak megismerése. Az alapvető társadalmi rétegződés bemutatása, a mai magyar társadalom tagozódásának vázlatos megjelenítése. – Társadalmi rétegződés – érdekviszonyok. o Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy: ▪ a történelmi múlt egy-egy térben és időben határolt darabját mélységében tanulmányozzák; ▪ egy-egy jelenség változását – az időben több korszakot átfogóan – is tanulmányozzák!
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenőrzés, önkontrol igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: tervkészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és információátadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és átadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. – Bemutatók, kiselőadások. – Szimulációs játékok. – Tréningek. – Tervezés és gyakorlati tevékenység.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A szocializáció művelődéstörténete. – A szocializáció folyamata. – Az alapvető társadalmi rétegképző jegyek. – A társadalom érdekviszonyok.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.* – *Művészetek.* – *Életvitel és gyakorlati ismeretek.*
KÖVETELMÉNYEK		– Aktív kiscsoportos együttműködés. – Ismertetés, bemutatás. – Összehasonlító elemzés készítése. – Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat”. – Önálló produktum készítése.
3. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	TEREMTETT KÖRNYEZETEINK
	Ajánlott óraszám	6
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Teremtett környezeteink. – Az ember természetátalakító munkájának, az ember által kialakított „mesterséges környezetek” különböző típusainak bemutatása. – Az építészethez, építőiparhoz kötődő szakmák bemutatása.
		– A társadalmi szerepek gyakorlása. – Informatika. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről. o Iskolához kapcsolódó problémák megoldása önálló, illetve irányított csoportmunkában. o Adatok csoportosítása, értelmezése, azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenőrzés, önkontrol igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: tervkészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és információátadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Szövegfeldolgozás. – Lakóhelyvédő mozgalom létrehozása. – Kiáltványtervezet, logó és szimbólumok készítése. – Információgyűjtés, -elemzés. – Lakás vagy közösségi színtér megtervezése.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Egy település/lakás működésének legfontosabb elemei, követelmények. – A lakókörnyezet létrehozásával kapcsolatos foglalkozások, munkahelyek (a tervezéstől az építkezésig, környezetalakítástól a berendezésig). – Kreatív gyakorlatok: az én világom, az én házam szobám megtervezése stb.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.* – *Matematika: egyszerű számítási feladatok.* – *Földünk-környezetünk.* – *Ember a természetben.* – *Életvitel és gyakorlati ismeretek.*
KÖVETELMÉNYEK		– Aktív kiscsoportos együttműködés. – Ismertetés, bemutatás. – Összehasonlító elemzés készítése. – Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat”. – Önálló produktum készítése.
4. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	ELEKTROMOSSÁG
	Ajánlott óraszám	4
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A soros és a párhuzamos kapcsolásokban az áramerősség- és a feszültségviszonyok, valamint az eredő ellenállás meghatározása. – Az áram hőhatásával és teljesítményével kapcsolatos ismeretek elmélyítése.
	Önmeghatározás	Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és információátadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és -átadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Kísérletek, megfigyelések egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek és megfigyelések tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek és megfigyelések alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. – Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Az áramkör. – Egyszerű kapcsolások.

		– A fogyasztók soros és párhuzamos kapcsolása. – Az elektromos áram hatásai. – Munka, teljesítmény.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Matematika: számítási műveletek.* – *Életvitel és gyakorlati ismeretek: elektromos eszközök.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása.
5. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	OPTIKA
	Ajánlott óraszám	7
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A fény természetének és az optikai alapfogalmak megismerése. o A fény egyenes vonalú terjedése. o Fényvisszaverődés. o Optikai lencsék.
	Önmeghatározás	Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Kísérletek, megfigyelések egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek és megfigyelések tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek és megfigyelések alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. – Kiselőadások létrehozása, a témához kapcsolódó érdekességek gyűjtése egyéni, páros és csoportmunkában. – Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A fény tulajdonságai, optikai alapfogalmak.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Matematika: szerkesztések.* – *Életvitel és gyakorlati ismeretek: optikai eszközök, játékok.*

KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása.
6. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	KALCIUM ÉS MAGNÉZIUMVEGYÜLETEK
	Ajánlott óraszám	5+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Kalcium- és magnéziumvegyületek a természetben, vizek keménysége. – Építkezzünk! Kalciumvegyületek az építőiparban. – Az iskolai tananyagban helyet kapott elméleti ismeretek és a mindennapi élet követelte gyakorlati tapasztalatok közötti összefüggés megvilágítása és elmélyítése. – Informatika. o Multimédiás dokumentumok (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) készítése.
	Önmeghatározás	Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Kísérletek, megfigyelések, modellezés egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek, megfigyelések, modellezés tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek, megfigyelések, modellezés alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. – Kiselőadások létrehozása, a témához kapcsolódó érdekességek gyűjtése egyéni, páros és csoportmunkában. – Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Oldhatóság. – A természetben előforduló vizes oldatok, oldhatósági adatok értelmezése. – Csapadékkiválás, cseppkőképződés. – Mészégetés, mészoltás, karbonátosodás kémiai folyamatai. – Építőanyagok, környezetünk anyagainak megismerése.

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Matematika: számítási feladatok.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.* – *Földünk-környezetünk: karsztok.* – *Életvitel és gyakorlati ismeretek: építőanyagok és használati módjuk.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
7. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	HÁZTARTÁSKÉMIA
	Ajánlott óraszám	4
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Mosószerek mosóhatása. – Élelmiszereink kémiája. – Az iskolai tananyagban helyet kapott elméleti ismeretek és a mindennapi élet követelte gyakorlati tapasztalatok közötti összefüggés megvilágítása és elmélyítése. – Az ismeretek kísérletekkel és a háztartásban megszerezhető tapasztalatokkal történő elmélyítése.
	Önmeghatározás	Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Kísérletek, megfigyelések, modellezés egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek, megfigyelések, modellezés tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek, megfigyelések, modellezés alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. – Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában. – Játékos csoportmunka.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Szappanok kémiai összetétele, *detergensek*, a víz fizikai tulajdonságai, vizek keménysége. – Mosószerek „működése”, mosás különböző keménységű vizekben, háztartási ismeretek. – Élelmiszereink energia- és tápértéke. – Élelmiszereinkben megtalálható szerves anyagok. – Az élelmiszerekkel kapcsolatos kémiai ismeretek.

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Matematika: számítási feladatok.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.* – *Életvitel és gyakorlati ismertek: háztartástan.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
8. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	VIZEINK KÉMIÁJA
	Ajánlott óraszám	2+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Ivóvíz, szennyvíztisztítás, *eutrofizáció.* – A kémiai tanulmányok felhasználásával a gyakorlati élet problémáinak megismertetése. – Informatika. o Az információ szemléltetését, értelmezését, vizsgálatát segítő eszközök, illetve módszerek megismerése.
	Önmeghatározás	Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró szövegtípusokban.
	Stratégiaalkotás	A tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Diagramértelmezés. – Folyamatábra alkotás. – Rajzkészítés. – Szerepjáték. – Definícióalkotás ábra alapján. – Hiányos ábrák, szövegek kiegészítése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Ivóvízkészleteink bemutatása. – Az ivóvíz-felhasználás mindennapi kérdéseinek tárgyalása. – A szennyvíztisztítás környezeti kérdéseinek felvetése. – A tavak emberi hatásra történő szukcessziós folyamatának bemutatása (*eutrofizáció* kérdése).
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.* – *Földünk-környezetünk: ökológia.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: feladatmegoldás tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.

9. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	EMBERTAN
	Ajánlott óraszám	11+2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Az emberi szervezet felépítése, működése. o Az ember csontrendszere. o Az egészséges táplálkozás, táplálék és tápanyag. o Az ember légző működése. o Az ember keringési rendszerének felépítése és működése. o Az ember embrionális és posztembrionális fejlődése. – Informatika. o Az információ szemléltetését, értelmezését, vizsgálatát segítő eszközök, illetve módszerek megismerése. o Multimédiás dokumentumok (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) készítése. o Elektronikus bemutatók készítése.
	Önmeghatározás	Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Kísérletek, megfigyelések, modellezés egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek, megfigyelések, modellezés tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek, megfigyelések, modellezés alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. – Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában. – Játékos csoportmunka.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Az emberi csontrendszer felépítésének megismerése. – Az emberi tápcsatorna felépítése és működése. – Az egészséges táplálkozás alapelvei. – Az emberi légzőszerv felépítése, és működése. – Az emberi szív és érrendszer felépítése, működésének alapelvei, a keringési rendszer megbetegedései. – Az ember méhen belüli fejlődésének legfontosabb történései. – A születés utáni élet szakaszai, azok legfontosabb jellemzői.

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.* – *Testnevelés és sport: a sportmozgások hatása az emberi szervezetre.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
10. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	KÖRNYEZETI PROBLÉMÁK
	Ajánlott óraszám	3
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A természet- és a környezetvédelem alapvető céljai, közös és sajátos feladatai.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye, önelemzés igénye. Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és információátadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és -átadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Megfigyelések, vizsgálódások, mérések tanári irányítással csoportmunkában és önállóan. – Válogatás tanári segítséggel a különböző információs anyagokban és ezek gyűjteményeiben. – A hírekben hallott földrajzi-környezeti tartalmú információk értelmezése. – Folyamat, jelenség, történet elmondása megfigyelés alapján és emlékezetből. – A szakkifejezések megismerése és helyes használatuk gyakorlása az életkori sajátosságoknak megfelelően. – A különféle nézetek megfogalmazása, kifejtése esetelemzés, vita és egyszerű szerepjáték során.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A legfontosabb környezeti veszélyek. Az emberi tevékenységek által okozott környezetkárosító folyamatok. – A társadalomra háruló felelősség a természetes és egészséges környezet megőrzésében. – Pozitív és negatív regionális példák . – Az energia- és víztakarékos magatartás.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.* – *Ember a természetben: kémia, biológia, légkör, a talaj és a vizek kémiája, biológiája.*

KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
11. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	VÍZFÖLDRAJZ
	Ajánlott óraszám	8+2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Felszín alatti és felszíni vizek földrajza. o Felszín alatti vizek, a karsztosodás. o Felszíni vizek: óceánok, folyóvizek, tavak. – Informatika. o Az információ szemléltetését, értelmezését, vizsgálatát segítő eszközök, illetve módszerek megismerése. o Multimédiás dokumentumok (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) készítése. o Elektronikus bemutatók készítése.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye, önelemzés igénye. Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– A térkép és a valóság kapcsolatának elemzése. – Szemléleti térképolvasás önállóan, okfejtő térképolvasás tanári irányítással. – Megfigyelések, vizsgálódások, mérések tanári irányítással csoportmunkában és önállóan. – A legegyszerűbb eszközök, mérőműszerek gyakorlati alkalmazása, balesetmentes használata. – A szakkifejezések megismerése és helyes használatuk gyakorlása az életkori sajátosságoknak megfelelően. – A hírekben hallott földrajzi-környezeti tartalmú információk értelmezése. – A hétköznapi életben felhasználható (praktikus) földrajzi-környezeti tudás elemeinek elsajátítása. – Folyamat, jelenség, történet elmondása megfigyelés alapján és emlékezetből.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Talajnedvesség, talajvíz, belvíz. – Rétegvíz, artézi víz, ásványvíz, hévíz. – Karsztosodás: oldás, kicsapódás, karsztos formák. – A természetföldrajzi adottságok gazdaságra gyakorolt hatása.

		– A tengerek, óceánok tulajdonságai: kémiai, fizikai jellemzők, tengeráramlások, árapály. – Folyóvizek jellemzői: vízállás, árvizek, folyószakaszok, folyószabályozás, torkolatok – Tavak kialakulása és pusztulása. A víz körforgása.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Matematika: számítások.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.* – *Ember a természetben: kémia, biológia, karsztosodás, vizek élővilága.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
12. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	RITMUS
	Ajánlott óraszám	7+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A ritmus szerepe mindennapi életünkben és a művészetekben. o A világ ritmusa. o Életünk ritmusa. o Ritmusok a művészetben. o Kreatív rögtönzések. – Informatika. o Az információ szemléltetését, értelmezését, vizsgálatát segítő eszközök, illetve módszerek megismerése. o Multimédiás dokumentumok (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) készítése. o Elektronikus bemutatók készítése.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség. Helyzetelemzés: helyzetelemek, körülmények, magán- és publikus helyzetek ismerte. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Szerep- és pozíciómeghatározás: szerepismeret, a szereppel való viszony deklarálása.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Az önbemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság. okkeresés igénye.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Adott zenét adott jelenséghez párosítani. – Játék: a „szférák zenéjének” megalkotása. – Játékok: a zenei ritmusok vizuális megjelenítése, képek, épületegyüttesek, rajzok ritmusát eltapsolni, egyéb módon hallhatóvá tenni. – Ritmuszene létrehozása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Meghatározó ismétlődések: bolygók mozgása, évszakok váltakozása, stb. – Az élőlények alkalmazkodása a természet ritmusához. – Az évszakok, napszakok, természeti jelenségek a zenében. – A különböző életkorú emberek zenei fogyasztási szokásai, zenei ízlése. – Az emberi életút ritmusa: értelmezések arról, milyen az ember élete (A *Szfinx* rejtvényétől, a keleti filozófiákon keresztül *Steinerig.*) – A ritmus megjelenése a képzőművészetben, az építészetben. – A filmek ritmusa, a filmzene szerepe, hangulatkeltő hatása.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.* – *Matematika: a zene matematikája, a ritmusképletek matematikai leírása, szerkesztése.* – *Ember a természetben: biológiai (bio)ritmusok.* – *Életvitel és gyakorlati ismeret: zeneszerszám készítése.*
KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
13. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	MOZGÁS, IDŐ
	Ajánlott óraszám	3
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A különböző mozgásokhoz és az időhöz kötődő jelenségek hétköznapi és művészi megjelenítése. o A megdermedt idő. o A rohanó idő. o Az elfolyó idő.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség. Helyzetelemzés: helyzetelemek, körülmények, magán- és publikus helyzetek ismerte. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Szerep- és pozíciómeghatározás: szerepismeret, a szereppel való viszony deklarálása.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Az önbemutatás céljának ismerete.

	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és -átadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Mozgásfázisok ábrázolása, egymásra vetítése. – Képregény készítése. – Játékos elemzések, viták.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A mozgás a festményeken. – Mozgás fotókon, a film előzményei. – A színművek, filmek időkezelése: a sűrítés eszközei. – Templomi festmények, egyéb epikus ábrázolások; képregény. – Az időtlenség. – Az álomidő: az álom megjelenítése képzőművészeti alkotásokon *Gulácsytól Dalyig.*
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember a természetben: idő a természettudományokban, fizikában, az élővilágban.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.*
KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
14. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	KÉZMŰVESSÉG
	Ajánlott óraszám	4
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Ismerkedés a hagyományos, népi kézműves mesterségekkel. A hobbiművészkedés lehetőségeinek megismerése. o Ősi mesterségek. – A hobbi kézimunka, hobbiművészet háttéripara: segédanyagok, kellékek, minták feltérképezése. o Kézműves hobbik.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.

	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és -átadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– A diákok egy településhez közeli skanzenben, tájházban, a Néprajzi Múzeumban vagy a kecskeméti Játékmúzeumban, esetleg egy mester műhelyét meglátogatva ismerkedjenek meg valamely népi mesterséggel! – A népi mesterség technikáinak kipróbálása. – Valamely tevékenység, üvegfestés, mozaik, intarzia, gipszöntés stb. kipróbálása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A népi mesterség anyagai, szerszámai, technikái. – A választott hobbiművészet anyagai, technikái, eszközei.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Életvitel és gyakorlati ismeretek.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok, népmesék, szokások.* – *Matematika: szerkesztések, számítások.*
KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
15. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	TUDJUK-E HASZNÁLNI?
	Ajánlott óraszám	4+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A tudatos „információfogyasztás” megalapozása. o Az információ dömpingje. o A hatás és a hitelesség. o Reklámok csábításai. – Informatika. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről, információ elhelyezése az interneten. o Elektronikus faliújságok, kirakati bemutatók készítése.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség. Helyzetelemzés: helyzetelemek, körülmények, magán- és publikus helyzetek ismerte, A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Szerep- és pozíciómeghatározás: szerepismeret, a szereppel való viszony deklarálása.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Az önbemutatás céljának ismerete.

	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és átadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Anyaggyűjtés: egy napunk információi: újságok, tv, rádió, óriásplakátok, internet, sms… – Elemzés: lényeges és lényegtelen információk, ismétlődések. *Milyen eszközökkel mutatják be ugyanazt a hírt?* – Játék: egy hír tolmácsolása különböző stílusban, különböző médiumokban, igaz és hamis hírek megkülönböztetése, egy kitalált termék reklámhadjáratának megtervezése: szlogen, plakátok, filmek stb.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A hatáskeltés eszközei az írott sajtóban, a tévében, a rádióban. – Az írott és az elektronikus média műfajai. – A hitelesség kérdése: *Mi a „kacsa”? Miért születik? Mi a következménye, ha kiderül: hamis információt adott valamelyik médium?* – *Mi a rémhír? Mikor, miért, ki gyártja? Milyen következményekkel járhat?* – Egy kis reklámtörténet, a reklámok hatásmechanizmusa. *Mi a szerepe a reklámoknak a médiumok fenntartásában?* – A reklámok hatáskeltő eszközei, kultúrateremtő ereje, a reklám mint a médiumok fenntartója.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember és társadalom: reklámtörténet.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.*
KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
16. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	ÉPPEN ÚGY, MINT AZ ÉLETBEN…?
	Ajánlott óraszám	4+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A tudatos „médiafogyasztás” megalapozása. o A szappanoperák világa. o A valóságjátékok. o A dokumentumok. – Informatika. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről, információ elhelyezése az interneten. o Elektronikus faliújságok, kirakati bemutatók készítése.

	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség. Helyzetelemzés: helyzetelemek, körülmények, magán és publikus helyzetek ismerte. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Szerep- és pozíciómeghatározás: szerepismeret, a szereppel való viszony deklarálása.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Az önbemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és -átadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Játék: szappanopera egy-egy jelenetének elemzése, a szituáció összevetése a valósággal, lehetséges megoldásai. – Kockázatelemzés: *milyen konfliktusok alakulhatnak ki? Kik és miért vállalkoznak az ezekben való szereplésre?* Játék: elképzelt karrier egy nyertes és egy vesztes számára. – A lakóhelyhez vagy az iskolához közel dokumentumfilm vagy szociofotó témákat gyűjteni. – Dokumentumfilm egy napról: mindenki a saját forgatókönyvét készíti el.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A szappanoperák népszerűségének lehetséges okai. A szappanoperák típusai, sztereotípiái. – Mi a valóságos a „valóságshow”-kban? – A szociofotók műfaja, története. A világ, mely megjelenik ezeken a fotókon. A dokumentumfilmek témái, forgatásuk nehézsége.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember és társadalom: a szociofotó társadalmi háttere.* – *Magyar nyelv és irodalom: műfajok.*
KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat. Merjen játszani, kísérletezni!

17. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	HAVAS SPORTOK
	Ajánlott óraszám	5
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Az állóképesség fejlesztése szabad levegőn, télen.
	Önmeghatározás	Normakövetés, a normák ismerete, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. A saját teljesítőképesség becslése. A követelmények eléréséhez szükséges kompetenciák, tudások ismerete, kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Szóbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Szánkó lökése, szánkó húzása, szánkó tolása, szánkózás a lejtőn – kanyarodás és fékezés technikája – ülve és hason fekve. – Sífutás – járás, futás és játék síkon. Járás lejtőn fölfele, ellépegetés, egyenes siklás.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Szánkó, bob, futó, lesikló, ugróléc, hódeszka. – A szánkózás és a sífutás mozgásformái. – Bemelegítés téli sportokhoz. – Öltözködés havas sportokhoz. – Sí-KRESZ. – Balesetvédelem.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember a természetben: biológia, egészségtan. A nagy hideg élettani hatásai.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanulók ismerjék meg téli körülmények közötti szabadban űzhető legegyszerűbb sportolási lehetőségeket! – Legyenek képesek a megfelelő felszerelés, ruházat összeállítására! – Ismerjék a téli sportokhoz szükséges bemelegítő gyakorlatokat, és végezzenek bemelegítést! – Ismerjék és tartsák be a balesetek megelőzésének szabályait!

18. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	A FUTÁS KIEGÉSZÍTŐ SPORTJAI
	Ajánlott óraszám	5
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A futás monotonitását megtörő sportágak ismerete minimális szerigénnyel, az egyéni edzéstervben való beépítésük.
	Önmeghatározás	Normakövetés, a normák ismerete, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. A saját teljesítőképesség becslése. A követelmények eléréséhez szükséges kompetenciák, tudások ismerete, kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Szóbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Ugrókötélhajtás, elölről – hátulról helyben futás közben egy és páros lábon való szökdeléssel. – Kötélhajtás nyolcas alakban, páros gyakorlatok. – Séta sík terepen, lépéshossz és tempóváltoztatással, lejtőn fölfele és lefelé, változó terepen. – Úszás, az ismert úszásnemekben csak kar, csak lábtempóval, deszkával, tenyérellenállással.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A szív- és érrendszer terhelhetősége, és az edzettség szintjének megállapítása pulzusméréssel. – Egyéni edzésterv felépítése.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember a természetben: biológia, egészségtan.* – *Földünk-környezetünk.*
KÖVETELMÉNYEK		A tanulók: – ismerjék a futás kiegészítő sportjait; – legyenek képesek a megfelelő felszerelés, ruházat összeállítására; – ismerjék és tartsák be a balesetek megelőzésének szabályait; – legyenek képesek olyan egyéni edzéstervet készíteni, amelyben beépítik a lehetséges kiegészítő sportokat is!
19. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	„FLOORBALL”
	Ajánlott óraszám	5
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Együttműködés a csapatjátékokban: „floorball”.
	Önmeghatározás	Normakövetés, a normák ismerete, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. A saját teljesítőképesség becslése. A követelmények eléréséhez szükséges kompetenciák, tudások ismerete, kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Szóbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.

	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Rajtgyakorlatok. – Irányváltoztató futások. – Akadálykerülés. – Labdás képességfejlesztő gyakorlatok. – Játék.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A csapatjáték hierarchiájának megismerése: edző (tanár), csapatkapitány, játékos szerepei. – A „floorball” szabályai. – Labdakezelési technikák. – A „floorball” taktikai elemei.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember a természetben: biológia, egészségtan.* – *Ember és társadalom: labdajátékok története.*
KÖVETELMÉNYEK		A tanulók: – legyenek képesek a játékhoz szükséges megfelelő felszerelés, ruházat összeállítására; – ismerjék meg a „floorball” labdakezelési technikáit; – ismerjék meg a „floorball” taktikai elemeit: legyenek képesek játék közben megtalálni a legjobb helyzetben lévő társat; – ismerjék és tartsák be a balesetek megelőzésének szabályait; – legyenek képesek a csapat számára optimális teljesítmény és szerepvállalás megtalálására!
20. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	FELVÉTELI A KÖZÉPISKOLÁBA
	Ajánlott óraszám	3
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A továbbtanulás feltételeinek, lehetőségeinek megismerése. o Pályaválasztás. o *„Készülök a felvételire”.*
	Önmeghatározás	Helyzetelemzés. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Cél- és feladatismeret. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret. Szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás, és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság. Pontosság. Időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés – adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás. Elemzés, értékelés. Szükség esetén tervmódosítás. A tervben szereplő célok, utak, eljárások ismerete. Kontrolligény.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– A 7. évfolyamon gyűjtött információk frissítése, aktuális felvételi szabályok, eljárások megismerése. (Személyesen, interneten, könyv, kiadvány stb. alapján tájékozódás.) – Saját célok meghatározása. – Célok lehetőségek, követelmények mérlegelése, esélylatolgatás, alternatívák meghatározása. – Döntéshozatal. – Készülés a felvételire.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A magyar iskolarendszer elemei és az egyes iskolatípusok feladatai. A továbbtanulás aktuális lehetőségei az adott térségben. – A felvételi eljárás szabályai, ütemezése, feladatai. – Egyéni utak, lehetőségek, alternatívák. A felvételi pontrendszer. – A nem tantárgyi felkészülés lehetőségei, az írásbeli és szóbeli felvételi helyzet.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Könyvtárhasználat (dokumentumismeret).* – *Tánc és dráma (életjátékok).* – *Emberismeret (választás és döntés, mozgatóink).* – *Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek (közoktatás, szakoktatás, felsőoktatás).* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés, szövegalkotás.*
KÖVETELMÉNYEK		A tanulók – ismerjék meg az egyes középiskola típusokat, a felvételi szabályait, a pontrendszert; – vegyenek részt a továbbtanulási eljárásban, határozzák meg saját céljaikat; – legyenek képesek kérdéseket megfogalmazni saját igényeik szerint, és a válaszhoz személyi, tárgyi segítséget igénybe venni; – készüljenek fel a felvételire!
21. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	ÖNISMERET
	Ajánlott óraszám	3
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Önismeret – akarat – önfegyelem – vizsgadrukk. Az önismeret támogatása, játékos tesztek, helyzetgyakorlatok segítségével. Az akarat, az önfegyelem, az önbizalom értékelése, önfejlesztési célok meghatározása.
	Önmeghatározás	Helyzetelemzés. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Cél- és feladatismeret. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret. Szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás, és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság. Pontosság. Időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés – adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás. Elemzés, értékelés. Szükség esetén tervmódosítás. A tervben szereplő célok, utak, eljárások ismerete. Kontrolligény.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Önismereti teszttel, akaratpróbával, önfegyelem, önbizalom-vizsgálattal az *Önismereti kártya* gazdagítása, önfejlesztési célok meghatározása. – A vizsgadrukk kezelésének technikái, ezek gyakorlása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Az akarat, önfegyelem, önbizalom jelentésének és jelentőségének megismerése a felvételivel, pályaválasztással összefüggésben. – A vizsgadrukk kezelési technikáinak ismerete, alkalmazása (relaxáció, összpontosítás, légzéstechnika, beszédtechnikai elemek).
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember és társadalom: emberismeret – személyiségünk, pszichikus működésünk, mozgatóink.* – *Testnevelés és sport (légző-gyakorlatok, relaxációs gyakorlatok).* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.*
KÖVETELMÉNYEK		A tanulók – ismerjék meg saját viselkedésüket vizsgahelyzetben, tudjanak felkészülni a jó teljesítményre; – ismerjenek olyan technikákat amelyek segítenek a vizsgadrukk kezelésében; – legyenek képesek az akaratuk, önfegyelmük, önbizalmuk, erőforrásaik mozgósítására, céljaik megvalósítása érdekében!
22. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	FELNŐTT VAGYOK? GYEREK VAGYOK?
	Ajánlott óraszám	2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Gyerek és felnőtt szerepkülönbség összetevőinek megértése, saját helyzetváltozás értékelése, dinamikájának, konfliktuslehetőséginek felismerése.
	Önmeghatározás	Helyzetelemzés. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Cél- és feladatismeret. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret. Szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás, és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság. Pontosság. Időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés – adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás. Elemzés, értékelés. Szükség esetén tervmódosítás. A tervben szereplő célok, utak, eljárások ismerete. Kontrolligény.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Saját helyzet megértésére gyerek és felnőttszerepek gyűjtése, elemzése. – Szerepváltozások példáinak gyűjtése. (Irodalmi példa.) – Konfliktuslehetőségek helyzetgyakorlatokban, részvétel és értékelés (szerepgyakorlatok).

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	– Gyerek státusz, felnőtt státusz a családban, iskolában, a mindennapi életben. – A szerepek változása az életkor függvényében. – A státuszkülönbségből adódó konfliktuslehetőségek. A változásból következő belső és külső konfliktusok. – A konfliktusok kezelési lehetőségei (empátia, értő hallgatás) és gyakorlata.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	– *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés, szövegalkotás.*
KÖVETELMÉNYEK	A tanulók – értelmezzék a gyerek státusz, felnőtt státusz alakulását, szerepét a családban, iskolában, a mindennapi életben; – keressenek példákat a szerepek változására saját életükben; – ismerjék fel a státuszkülönbségből adódó konfliktus lehetőségeket és ezek kezelési lehetőségét; – legyenek képesek nézőpontváltásra, keressenek példákat saját életszituációikban az empátia jelenlétére, vagy hiányára!

9–12. évfolyam

BEVEZETÉS
„A” típus, 9–12. évfolyam

Az életpálya-építési kompetenciafejlesztés és a kompetenciaalapúság

A nemzeti alaptanterv VII. része az alábbiak szerint határozza meg a kompetenciaalapúság kritériumait:

1. Első értelmezésben a kompetenciaalapúság a tanterv taxonómiáját meghatározó szakmai elkötelezettséget jelenti. A kompetencia alapú tanterv hátterében egy olyan személyiségelmélet húzódik, amely a személyiség fő alkotóelemeiként a kompetenciákat (személyes, kognitív, szociális és speciális kompetenciák) jelöli meg, és – azokat komponensrendszerekként értelmezve – komplex képességek, képességek, készségek és rutinok hierarchikusan felépített rendszerét használja.

2. A második értelmezés az ember által elvégezhető tevékenységekhez, megoldható feladatokhoz köti a kompetenciákat (valaki kompetens valamilyen tevékenységgel összefüggésben, ha képes megoldani az ahhoz a tevékenységhez tartozó szokásos feladatokat). A tantervben e kompetenciák, továbbá fejlesztési feladatok, tevékenységek, képességek és készségek kapnak szerepet, mindig feltételezve mögöttük egy tudásrendszert is.

3. A kompetencia fogalma a kognitív pedagógiai szakirodalomban a következőképpen jelenik meg: a kompetencia a „tudásnak arra a formájára utal, amelynek elsajátítása természetes közegben, életszerű tapasztalatok révén történik, és így alkalmazása is természetes könnyedséggel és hatékonysággal valósul meg. Hasonlóan ahhoz, ahogy az anyanyelvet megtanuljuk, majd végtelenül sokféle gondolat megfogalmazására alkalmazzuk”. Ebben a tekintetben a kompetencia az értékes, érvényes, hasznosítható tudás egyik kategóriája.

4. Az Európai Unió által elfogadott értelmezésben a kompetencia a vonatkozó ismeret, képesség és attitűd rendszerét tekinti. A különböző kompetencia-rendszerek közül a magyarországi Nemzeti alaptanterv az EU konvencióját tekinti irányadónak. Bizonyos értelemben az itt meghatározott kulcskompetenciák egyfelől megrajzolnak egy általános műveltség-képet, másfelől meghatároznak egy korszerű nevelés-felfogást is.

Az életpálya-építés kerettanterveinek közös bevezetőjében bemutatott keretmátrixot az első értelmezéssel összevetve, a fejlesztés kompetenciaalapúság iránti elkötelezettsége egyértelmű.
A keretmátrixot a második értelmezéssel összevetve, látható, hogy a keretmátrix első oszlopában meghatározott tevékenységek, részkompetenciák és képességek olyan ismeretekkel és attitűdökkel társítottak, amelyek együttes fejlesztése alkalmassá teszik a tanulókat az adott feladat megoldására, azaz a mátrix célkitűzései kielégítik a második értelmezésben foglaltakat.
Az életpálya-építés kerettanterveinek közös bevezetője az alábbi alapelveket fogalmazza meg:
A tanulónak minden esetben tisztában kell lennie :
– a kapott feladat céljával;
– a sikeres teljesítés kritériumaival;
– a mérhető, egyértelműen meghatározható követelményekkel.
A tanulónak minden esetben:
– kellő próbálkozási (tévedési) lehetőséget kell adni;
– lehetőséget és támogatást kell adni ahhoz, hogy problémáit megfogalmazza, hogy
– gondjainak megoldásához segítséget kérjen.
Az alkalmazott módszereknek és tanulásszervezési módoknak lehetővé kell tenniük:
– a személyes megnyilvánulást;
– a próbálkozást, kísérletezést;
– a kérdezést, segítségkérést;
– a tanulók közötti együttműködést.
Szokássá kell alakítani a tanulás során:
– a tervezést;
– a döntések indoklását;
– a vélemény indoklását;
– az önállóságot;
– a kérdésföltevést.
Teret kell adni, és értékelni kell:
– az egyéni megoldásokra való törekvést;
– a kritikusságot és önkritikusságot;
– a mások segítését, a szolidaritást.

Az életpálya-építési kompetenciák fejlesztése során fontos cél, hogy az iskolai munkatevékenységek metodikája közelítsen a hétköznapi munka metodikájához, biztosítva az iskolából a munkába való átmenet zökkenőmentesebbé tételét!

Ez természetesen azt is jelenti, hogy a harmadik értelmezésben foglaltaknak megfelelően igyekeznünk kell az ismeretek, képességek, kompetenciák elsajátítását olyan természetes munkaformákba és munkakörnyezetbe szervezni, amelyben azok a legjobb hatékonysággal válnak „értékes, érvényes, hasznosítható” tudássá.
A Nemzeti alaptanterv III. része külön foglakozik a kulcskompetenciák fejlesztésével. Bár az életpálya-építési kompetencia nem kulcskompetencia, a keretmátrixban meghatározott képességek, ismeretek és attitűdök átfedik a kulcskompetenciák által meghatározott képességek, ismeretek és attitűdök rendszerét.
Emellett az életpálya-építési kompetenciák fejlesztése során természetes igényként kell megjelennie az egész életen át tartó tanulásra való felkészülésnek-felkészítésnek. Az életpálya-építési kompetenciák fejlesztésének egyik kulcsterülete éppen ez.

Az életpálya-építési kompetenciafejlesztés és a műveltségterületek

Az életpálya-építési kompetenciák fejlesztésének egyik sajátossága, hogy a kompetenciaterület formálisan nem köthető közvetlenül egyik műveltségterülethez vagy tantárgyhoz sem.

Az életpálya-építési kompetenciák fejlesztése az alábbi hét műveltségterület tananyag tartalmain történik:

- ember és társadalom;
- ember a természetben;
- földünk-környezetünk;
- művészetek;
- informatika;
- testnevelés és sport;
- életvitel és gyakorlati ismeretek.

További kritériumok:

– A fejlesztés nem sértheti a műveltségterületek integritását, meg kell felelnie a NAT-ban megfogalmazott műveltségterületi fejlesztési céloknak!
– A fejlesztés egy-egy műveltségterületen a műveltségterület óraszámának legfeljebb 15-25%-át veheti igénybe!
– Az életpálya-építés specifikus ismereteinek és kompetenciáinak oktatását az osztályfőnöki órák, a szabad sávok és az életvitel és gyakorlati ismerek keretében kell megoldani!

A 9–12. évfolyamon az életpálya-építési kompetenciák fejlesztése nem önálló témakörökhöz, hanem a műveltségterületek által meghatározott témákhoz, témakörökhöz kötődik. Kivételt képez az informatika, mivel az informatikát az eddigre feltételezhetően kialakult digitális írástudást alkalmazva egyre inkább eszközként kívánjuk használni, így az több műveltségterületi tartalom feldolgozásakor is megjelenik.

Óraszámok

Az egyes műveltségterületeken/tantárgyakban igénybevett órák számát, illetve az életpálya-építés évfolyamonkénti ajánlott óraszámát az alábbi táblázatok tartalmazzák:

Műveltségterületek/tantárgyak	**Évfolyamok**							
	9.		**10.**		**11.**		**12.**	
Ember és társadalom		**19**		**15**		**33**		**28**
Történelem	15		11		22		19	
Társadalomismeret	4		4		4		3	
Emberismeret és etika					7			
Bevezetés a filozófiába							6	
Ember a természetben		**22**		**37**		**30**		**13**
Fizika	11		15		15			
Biológia			7		15		13	
Kémia	11		15					
Művészetek		**18**		**18**		**11**		**9**
Ének	7		7					
Rajz	7		7					
tánc	4		4					
Mozgókép					4		3	
Művészetek					7		6	
Informatika	11	**11**	11	**11**	7	**7**	7	**7**
Testnevelés	15	**15**	15	**15**	15	**15**	13	**13**
Földünk-környezetünk		**15**		**15**				
Földrajz	15		15					
Osztályfőnöki	7	**7**	7	**7**	7	**7**	6	**6**
Szabadon tervezhető					20	**20**	20	**20**
Összesen	**107**	**107**	**118**	**118**	**123**	**123**	**96**	**96**

9. ÉVFOLYAM

MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSOK

No.	Témakörök/fejezetek	Kapcsolódó műveltségterület	Óraszám
1.	Életmód – gondolkodásmód	Ember és társadalom + Informatika	3
2.	Társadalmi normák – társadalmi szerepek		6
	Informatika		1
3.	Munkavállalók – munkahelyek		10
	Informatika		2
4.	Konyhakémia	Ember a természetben + Informatika	8
	Informatika		1
5.	Halmazállapotok		4
	Informatika		1
6.	Lakóhelyünk természeti értékei		10
	Informatika		1
7.	Az ókori csillagászat nagy alakjainak gondolatmenete	Földünk-környezetünk + Informatika	3
	Informatika		1
8.	Lemeztektonika, vulkanológia		5
	Informatika		1
9.	Az általános légkörzés – a szoláris éghajlati övek kialakulása, módosulásai, szélrend-szerek és helyi szelek		4
	Informatika		1
10.	Ausztrália, Óceánia és a Déli-sarkvidék természetföldrajzi képe és emberföldrajza		3
	Informatika		1
11.	Hang-kép	Művészetek	4
12.	A zenei szépség és funkció		3
13.	A színek beszéde		3
14.	Tartalom és forma a vizuális művészetekben		4
15.	Testbeszéd		4
16.	Tájékozódás ismeretlen terepen verseny keretében	Testnevelés és sport	4
17.	Nyújtás, és még több…		3
18.	Aerobic		3

19.	Küzdőjátékok párban és csapatban		2
20.	Röplabda szabadban		3
21.	Önismeret	Osztályfőnöki + Életvitel és gyakorlati ismeretek + Informatika	2
22.	Lássuk, miből élünk?!		2
	Informatika		1
23.	Személyes tájékozódás a munka világában		3
Összesen:			**107**

TARTALOMVÁZLAT

1. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	ÉLETMÓD – GONDOLKODÁSMÓD
	Ajánlott óraszám	3
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Az étkezés társadalomtörténetének megismerése, ezen keresztül saját étkezési kultúránk gyökereinek megértése. – Alapvető konyhai ismeretek közvetítése, és közvetett iránymutatás az egészséges életmód, táplálkozás terén. – Az asztali illem szabályainak megismertetése és megértetése. – Ismeretszerzés különböző írásos forrásokból, statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból. – Információk gyűjtése adott témához könyvtárban, médiatárban, múzeumban, az interneten. A gyűjtött információk önálló rendszerezése és értelmezése. – A történelmi múlt rekonstruálása különböző jellegű források alapján. – Az olvasmányokról lényeget kiemelő, pontos és részletes jegyzetek készítése. – Előadás önálló jegyzetelése. – A legfontosabb történelmi, társadalomtudományi kézikönyvek, atlaszok, lexikonok ismerete és használata. – A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenőrzés, önkontroll igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: tervkészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. – Bemutatók, kiselőadások. – Szimulációs játékok. – Tréningek. – Tervezés és gyakorlati tevékenység.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Az étkezés kultúrtörténete. – A vendéglátás kultúrtörténete. – Étkezési szokások, társadalmi viszonyok.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.* – *Életvitel és gyakorlati ismertek: háztartástan.*
KÖVETELMÉNYEK		– Aktív kiscsoportos együttműködés. – Ismertetés, bemutatás. – Összehasonlító elemzés készítése. – Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat”.
2. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	TÁRSADALMI NORMÁK – TÁRSADALMI SZEREPEK
	Ajánlott óraszám	6+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Erkölcs és jog. – Fiatalok, majd öregek – generációs kérdések. – A szabálykövető és együttműködő társadalmi magatartás megalapozása. – Az életkorból adódó társadalmi (nem biológiai) sajátosságok, hasonlóságok és különbözőségek bemutatása. – Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. – A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből, tételmondat meghatározása, szövegtömörítés, szöveg átfogalmazása adott szempont szerint. – Többféleképpen értelmezhető szövegek jelentésrétegeinek feltárása. – Különféle társadalmi-történelmi jelenségek összehasonlítása. – Informatika. o Multimédiás dokumentumok (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) készítése, kész dokumentumok átalakítása. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenőrzés, önkontroll igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: tervkészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Forráselemzés (mozgókép, hanganyagok, tanulmány, szemelvények a napi sajtóból stb.). – Bemutatók, prezentációk, kiselőadások létrehozása. – Szimulációs játékok, drámajáték. – Projekttervezés és megvalósítás.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A felelősség kérdése. – Erkölcsi kérdések. – Erkölcs és jog viszonya.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.* – *Osztályfőnöki óra.*
KÖVETELMÉNYEK		– Aktív egyéni, és kiscsoportos tevékenység. – Aktív részvétel a megbeszélésekben, vitákban. – Tolerancia, nézőpontváltás, a sajáttól eltérő vélemény akceptálása. – Pontos munkavégzés. – Elemzés, értékelés. – Reális önértékelés.
3. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	MUNKAVÁLLALÓK – MUNKAHELYEK
	Ajánlott óraszám	10+2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Az étkezéshez, vendéglátáshoz kapcsolódó foglalkozások. – Termelés – közvetítés – fogyasztás. – Életpályák, karrierek. – Az alapvető társadalmi-gazdasági folyamatok működési mechanizmusának bemutatása. – Különböző társadalmi minták, sikeres életutak bemutatása. – Az étkezéshez, vendéglátáshoz kapcsolódó foglalkozások megismertetésével lehetőséget biztosítani a diákoknak olyan ismeretek megszerzésére, amelyek a mindennapi éltben is kamatoztathatóak, és emellett a pályaválasztásban is segítséget nyújthatnak. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. Kommunikációs eszközök összekapcsolása.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenőrzés, önkontroll igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: tervkészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Beszélgetés – vita. – Gyűjtőmunka. – Forráselemzés (mozgókép, hanganyagok, tanulmány, szemelvények a napi sajtóból stb.). – Terepgyakorlatok: látogatás vendéglátóhelyen. – Játék.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Az étkezéshez, vendéglátáshoz kapcsolódó foglalkozások. – A termelőktől a feldolgozókon át a fogyasztókig. – Idegenforgalom – falusi turizmus. – Gazdálkodási alapfogalmak (cégformák, adóformák stb.).
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Osztályfőnöki óra.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.* – *Életvitel és gyakorlati ismertek: háztartástan.*
KÖVETELMÉNYEK		– Aktív egyéni, és kiscsoportos tevékenység. – Aktív részvétel a megbeszélésekben, vitákban. – Tolerancia, nézőpontváltás, a sajáttól eltérő vélemény akceptálása. – Pontos munkavégzés. – Elemzés, értékelés. – Reális önértékelés.
4. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	KONYHAKÉMIA
	Ajánlott óraszám	8+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Konyhakémia. – A mindennapi életben használt, minket körülvevő anyagok kémiai elemzése, előtérben az élelmiszerekkel. – Az iskolában tanult elmélet és a napi gyakorlat összehangolása. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. Kommunikációs eszközök összekapcsolása.
	Önmeghatározás	Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Kísérletek, megfigyelések egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek és megfigyelések tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek és megfigyelések alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. – Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Szerves kémiai anyagcsoportok. – Szénhidrátok. – Fehérjék. – Zsírok, olajok. – Vitaminok.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Matematika: számítási műveletek.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.* – *Életvitel és gyakorlati ismeretek: háztartástan.* – *Ember a természetben: biológia.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/felkutatott információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítség nélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása. – Önértékelés: a saját és a csoport által végzett teljesítmény értékelése, elemzése, konklúziók megfogalmazása.
5. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	HALMAZÁLLAPOTOK
	Ajánlott óraszám	4+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A tanulók hétköznapi tapasztalatainak rendezése, egyszerű önálló kísérletek elvégzésével tapasztalatgyűjtés, a már meglévő és a kísérletek során megszerzett tapasztalatok értelmezése modell segítségével. – A modell szerepének érzékeltetése a természettudományos leírásban. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. Kommunikációs eszközök összekapcsolása.
	Önmeghatározás	Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.

	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Kísérletek, megfigyelések egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek és megfigyelések tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek és megfigyelések alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. – Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Anyagok jellegzetes tulajdonságai. – A halmazállapotok összehasonlítása, rendezése. – Az anyag részecskemodelljének kialakítása. – A halmazállapot változások vizsgálata. – A nyomás szerepe.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Matematika: számítási feladatok.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.* – *Életvitel és gyakorlati ismeretek: halmazállapot-változás alapján működő eszközök.* – *Földünk-környezetünk: a halmazállapot-változások éghajlati hatásai.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/felkutatott információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítség nélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása. – Önértékelés: a saját és a csoport által végzett teljesítmény értékelése, elemzése, konklúziók megfogalmazása.
6. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	LAKÓHELYÜNK TERMÉSZETI ÉRTÉKEI
	Ajánlott óraszám	10+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A lakóhely környezetének vizsgálata természettudományos módszerekkel. – A természet egységére vonatkozó koncepció tudatos alkalmazása. – Az ember természeti folyamatokban játszott szerepének kritikus vizsgálata. – A jelentkező társadalmi problémák előtérbe állítása, a problémák megoldását célzó egyéni és közösségi cselekvés lehetőségeinek felismerése, elfogadása. – A tudomány–technika–társadalom komplex összefüggésrendszer kritikus elemzése, problémák felvetése, alternatív megoldások megismerése, egyéni álláspontok kialakítása. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.

	Önmeghatározás	Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és –átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Információgyűjtés egyéni, páros és csoportmunkában. – Forrásfeldolgozás egyéni, páros és csoportmunkában. – Kísérletek, megfigyelések egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek és megfigyelések tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek és megfigyelések alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. – Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában. – Terepgyakorlatok.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Természeti érték fogalma. – Oxigéntermelő és széndioxid-elnyelő képesség. – *„Biotóp”.* – *„Ökológiai lábnyom”.* – Az *ökológiai lábnyom* változása. – Megújuló energiaforrások. – Szemét- és hulladékkezelés.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Matematika: számítási feladatok.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.* – *Ember és társadalom: lakóhelyünk környezeti múltja.* – *Földünk-környezetünk: a környezet általános állapota.* – *Életvitel és gyakorlati ismeretek: a háztartási gépek energia és anyagfelhasználása, biotermesztés.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/felkutatott információk pontos rögzítése . – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítség nélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása. – Önértékelés: a saját és a csoport által végzett teljesítmény értékelése, elemzése, konklúziók megfogalmazása.

7. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	AZ ÓKORI CSILLAGÁSZAT NAGY ALAKJAINAK GONDOLATMENETE
	Ajánlott óraszám	3+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Az ókor nagy gondolkodóinak munkásságán keresztül a világkép alakulásának bemutatása, különös tekintettel a tudományos világkép kialakulására; nézőpontváltás, kísérletezés. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Az információ önálló kezelésének gyakorlása. o Önálló adatkeresés. o Az adatok rögzítése, tárolása. o Az adatok közötti viszonyok felismerése és leírása. o Az adatok prezentálása. – Egyéni és csoportos tevékenységek (kísérletek, megfigyelések) önálló tervezése. o A tevékenység lépésekre bontása. o Feladatok meghatározása, feladatvállalás. o A feladatok ütemezése. – A tervek megvalósítása. o Terv szerinti haladás. o Önellenőrzés, elemzés, értékelés. o Tervek szükség szerinti módosítása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A kor embere csillagászati ismereteinek számbavétele: *milyen törvényszerűségek ismerhetők fel az égitestek mozgásában?* – A legnagyobb ókori kultúrák térképi megjelenítése. – Szerepvállalások: „*csillagászként” Görögországban* stb. – szerepjáték. – A naptár kialakulása és a kor csillagászati ismeretei. – A nagy folyamvölgyi kultúrák és a természetföldrajzi adottságok összefüggéseinek számbavétele, a kor emberének megfigyelései.

		– Vallás és természettudomány az ókorban, tudományágak képviselői a megosztott tudóstársadalomban – vita. – *Heliocentrikusok* és *geocentrikusok* vitája az ókori Görögországban. – Az ókori kultúrák által ismert égitestek összehasonlítása a mai csillagászati világképpel. – Egy-egy gondolatmenet bemutatása szemléltetéssel.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.* – *Ember és társadalom: az ókori tudomány.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
8. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	LEMEZTEKTONIKA, VULKANOLÓGIA
	Ajánlott óraszám	5+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Lemeztektonikai elmélet bemutatása induktív módszerrel, kísérletezéssel, modellek felállításának segítségével. – A Föld erőinek hatása a mindennapi életünkre. – Katasztrófahelyzetekhez való helyes hozzáállás. – A televíziós hírek értelmezése. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Az információ önálló kezelésének fejlesztése o Önálló adatkeresés. o Az adatok rögzítése, tárolása. o Az adatok prezentálása. – Egyéni és csoportos tevékenységek (kísérletek, megfigyelések) önálló tervezése. o A tevékenység lépésekre bontása. o Feladatok meghatározása, feladatvállalás. o A feladatok ütemezése. – A tervek megvalósítása. o Terv szerinti haladás. o Önellenőrzés, elemzés, értékelés. o Tervek szükség szerinti módosítása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A vulkáni tevékenység modellezése, térképi megjelenítése. – A vulkanizmus típusainak begyakorlása, pl. fotósorozattal. – Festmények, grafikák, fotók elemzése régi kitörésekről. – Vulkánokkal kapcsolatos rejtvények. – Korabeli krónikák, újságcikkek, irodalmi szemelvények értelmezése. – Szituációs játék (katasztrófahelyzet). – Szimulációs játék (földrengések hatása különböző építményekre). – A nagy kőzetlemezek összerakós játék útján való megismerése. – Úszási kísérlet az *izosztázia* intuitív fogalmának kialakításához.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.* – *Ember és társadalom: híres vulkánkitörések (Vezúv – Pompei; Herculaneum; Krakatau).* – *Ember a természetben: fizika; a nyomás.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
9. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	AZ ÁLTALÁNOS LÉGKÖRZÉS – A SZOLÁRIS ÉGHAJLATI ÖVEK KIALAKULÁSA, MÓDOSULÁSAI, SZÉLRENDSZEREK ÉS HELYI SZELEK
	Ajánlott óraszám	4+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A légköri képződmények alapvető formáinak megismerése kísérletezéssel, modellek felállításának segítségével. A Föld erőinek hatása mindennapi életünkre. – Az időjárás-jelentések és a műholdkép hordozta információk értelmezése. – Az időjárási viszonyokhoz való helyes alkalmazkodás és a kapott információk felhasználása mindennapi életünkben. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.

	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Az információ önálló kezelésének fejlesztése. o Önálló adatkeresés. o Az adatok rögzítése, tárolása. o Az adatok prezentálása. – Egyéni és csoportos tevékenységek (kísérletek, megfigyelések) önálló tervezése. o A tevékenység lépésekre bontása. o Feladatok meghatározása, feladatvállalás. o A feladatok ütemezése. – A tervek megvalósítása. o Terv szerinti haladás. o Önellenőrzés, elemzés, értékelés. o Tervek szükség szerinti módosítása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Földgömb, modellek segítségével *besugárzási szögek* meghatározása. – A besugárzás energiájának, a besugárzott terület nagyságának modellezése. – *Coriolis erő*, ciklontevékenység tanulmányozása űrfelvételeken keresztül. – Társasjáték helyi szelek neveivel. – A szélrendszerek megnyilvánulásai a korabeli krónikákban. – Időjárás-jelentések egyes részeinek elemzése (tv, újságok). – Filmbejátszások értelmezése. – Kiselőadások szélviharokról, forgószelekről, okok kiemelése – csoportmunka.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember a természetben: fizika – aerodinamika, hidrodinamika.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.

10. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	AUSZTRÁLIA, ÓCEÁNIA ÉS A DÉLI-SARKVIDÉK TERMÉSZETFÖLDRAJZI KÉPE ÉS EMBERFÖLDRAJZA
	Ajánlott óraszám	3+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Ausztrália, Óceánia és a Déli-sarkvidék természet és emberföldrajzának megismerése önálló, egyéni, páros és csoportos tevékenységeken keresztül. – Forráskutatás és feldolgozás, kiselőadás. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Az információ önálló kezelésének fejlesztése. o Önálló adatkeresés. o Az adatok rögzítése, tárolása. o Az adatok és azok összefüggéseinek bemutatása. – Egyéni és csoportos tevékenységek (kísérletek, megfigyelések) önálló tervezése. o A tevékenység lépésekre bontása. o Feladatok meghatározása, feladatvállalás. o A feladatok ütemezése. – A tervek megvalósítása. o Terv szerinti haladás. o Önellenőrzés, elemzés, értékelés. o Tervek szükség szerinti módosítása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Régi korok emlékeinek értelmezése. – Egy valós expedíció alapján Ausztrália domborzati és éghajlati sajátságainak elemzése. – Ausztrália őslakosságának és az újkori betelepülők mai gondjai. – A munkakeresés nehézségei – *mihez kezdenél őslakosként Ausztráliában?* – *Dátumválasztó vonal* fogalmának tisztázása keresztrejtvény segítségével. – Óceánia névanyagának elmélyítése versenyfeladatokkal.

		– Nyaralás megtervezése gyűjtött információk alapján. *Milyen veszélyek leselkedhetnek ránk?* – Új-Zéland legfontosabb jellemzőinek feldolgozása *Activity-játék* segítségével. – *Emelkedik-e az óceánok vízszintje a globális felmelegedés következtében?* (Kísérleti megközelítés.) – Északi- és Déli-sark jellemzőinek összehasonlítása fényképek segítségével. – Az első magyar *Antarktisz-expedíció* résztvevőivel való kapcsolatteremtés – *riporter kerestetik!*
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember és társadalom: Ausztrália felfedezése, benépesítésének története.* – *Ember a természetben: az ózonlyuk hatásai az élővilágra.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.*
KÖVETELMÉNYEK		A tanulók: – ismerjék fel a természet- és társadalom-földrajzi jelenségeket; – tárják föl a földtörténeti változások és a terület élővilágának kialakulása közötti összefüggéseket; – legyenek tisztában a fejlett világ fejlődésének, a harmadik világ társadalmára gyakorolt hatásaival; – értsék meg, hogy a népek természeti és gazdasági körülményei, hagyományai hogyan befolyásolhatják gazdasági helyzetüket, gondolkodásmódjukat, világszemléletüket; – tudjanak logikusan felépített kiselőadásokat, írásbeli beszámolókat, bizonyításokat és cáfolatokat készíteni, megfigyelés vagy híranyag alapján folyamatokat, jelenségeket, történeteket elmondani; – értelmezzék, értékeljék és véleményezzék a hírekben hallott földrajzi-környezeti tartalmú információkat; – értelmezzék és értékeljék a környezetben lezajló változásokat; – ismerjék fel és nevezzék meg a térképen a földrajzi térben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmakat; – pontosan rögzítsék a kapott/szerzett információkat; – vegyenek részt aktívan az egyéni, páros és csoportos munkában; – oldják meg a tervezést és a terv szerint való haladást tanári segítséggel és anélkül!
11. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	HANG-KÉP
	Ajánlott óraszám	4
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A látvány és a zene – A nyelv és a zene. – A művészet eszközkészletét megismerve új önkifejezési, kommunikációs eszközökhöz jut a diák, s ezzel több esélyhez mások megértésére, önmaga hatékony kifejezésére, gondolatai, érzelmei megértetésére. – A *szavakba nem foglalható* is kifejezhetővé, és a *szavakon túli* is megérthetővé válik.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret. Normatudatos magatartás: a norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség. Helyzetelemzés: helyzetelemek, körülmények, magán- és publikus helyzetek ismerte. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Szerep- és pozíciómeghatározás: szerepismeret, a szereppel való viszony deklarálása.

	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Az önbemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– A látvány zenei megjelenítése és a hangok megidézte látvány. – Festményekhez zene választása, a választás indokolása. – Programzenék hallgatása után megbeszélés, a felidézett kép megjelenítése. – Különböző társadalmi/társasági eseményeket (táncmulatság, esküvő, valamilyen ünnep stb.) megjelenítő képekhez zene választása, a választás megindoklása. – Versritmus megjelenítése: *hexaméter, distichon*. *Rap*-szövegek. – Zenemű szövegből: felelgetős, tempóváltás, hangmagasság-váltás, kánon. – Közös szövegmű alkotása megadott témára (pl. valamilyen elsajátítandó definíció, évszámok stb.).
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A látvány zenei megjelenítése és a hangok megidézte látvány. – A nyelv zenéje. – Zenei szerkezetek, formák; népzene, programzene. – Improvizáció.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás, verstan, hangvers. Ember és társadalom: kultúrtörténet, a különböző kultúrák ünnepei, zenéi, rítusai.
KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!

12. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	A ZENEI SZÉPSÉG ÉS FUNKCIÓ
	Ajánlott óraszám	3
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A hangzás szépsége. – Hasznos hangok. – A művészetoktatásba beépülő életpályamodulok mindegyike azonos célokat tűz maga elé. o A tantárgyi kereteket a lehető legjobban feloldva közelíti meg a témákat, ezzel a szaktudományok által tantárgyakra bontott világ egységének élményét kívánja átélhetővé tenni. o Arra törekszik, hogy a diák a művészet eszközeit, módszereit használva új ismeretekhez jusson önmagáról és a világról. Ezek az ismeretek tudatosabbá, így sikeresebbé tehetik választásait.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás: a körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség. Helyzetelemzés: helyzetelemek, körülmények, magán és publikus helyzetek ismerte, A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Szerep- és pozíciómeghatározás: szerepismeret, a szereppel való viszony deklarálása.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Az önbemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– A beszédhangok jellemzése. Gyakorlat: a beszédhangok jellemzése, felismerése. A „beszélő ember” foglalkozásai: bemondó, színész, rádiós, televíziós, újságíró. – Játék: harmonikus és diszharmonikus hangzások improvizációja. – A harmónia és a diszharmónia megjelenítése zenei eszközökkel. Feladat: zenehallgatás – a megjelenített tartalom és forma összhangjának felismerése. A slágerek hangzásvilága. – Szignálok felismerése, jellemzésük: *mit fejeznek ki, milyen tartalmat sugallnak?* Az egyéni szignálok: testre szabott csengőhangok. – Játék: megszólal a telefon – *mit tudunk meg a csengőhangból a tulajdonosról?* – Gyakorlat: himnuszok felismerése, azonosítása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Hangfekvések, összhangzatok. – Éneklés, zenehallgatás: népzenei felvételek, magyar és európai zeneirodalmi alkotások, improvizáció. – A hangok jelző szerepe: szignálok, hangjelek.

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás. Matematika: a zene matematikája. Ember és társadalom: zenetörténet. Ember a természetben: a hangképzés eszközei, hangmagasság és rezgésszám, harmonikusok, felharmonikusok.
KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
13. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	A SZÍNEK BESZÉDE
	Ajánlott óraszám	3
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Színek és érzelmek. A *szinesztézia*. – Az adott információk újszerű feldolgozása: kreativitás, játék. Önismeret, önkifejezés: a saját érzetek, érzelmek tudatosítása, azok kifejezése az adekvát eszközökkel. – Mások pontosabb megfigyeléséből származó megértés, elfogadás; az együttműködés képességének fejlődése. – Megfigyelés, észlelés: a jó értelemben vett érzékenység, az észlelés finomságának fejlesztése.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret. Normatudatos magatartás: a norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség. Helyzetelemzés: helyzetelemek, körülmények, magán- és publikus helyzetek ismerte. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Szerep- és pozíciómeghatározás: szerepismeret, a szereppel való viszony deklarálása.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Az önbemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– A színek alkalmazása a mindennapokban: különböző tartalmak jelzéseként, az öltözködésben, a környezet színvilágának kialakításában. – Játék: egy tér arányainak, hangulatának megváltoztatása színekkel. – Nonfiguratív festmények alapján: milyen hangulatot, érzelmet jelenítenek meg pusztán színekkel?

		– Feladat: érzelmek megjelenítése pusztán színek segítségével. – Szinesztéziát tartalmazó szövegek vizuális megjelenítése. Az illatszerek színének, csomagolásának üzenete. – Személyek jellemzése szinesztézia segítségével: láthatatlan összefüggések, merész képzettársítások felmutatása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A színek lélektani hatásai: megnyugtató, zaklató, szomorú, vidám stb. színek. – A *szinesztézia* költői képe.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember a természetben: a hang és a szín, mint rezgés, a hangok és a színek összekapcsolásának logikája.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.*
KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
14. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	TARTALOM ÉS FORMA A VIZUÁLIS MŰVÉSZETEKBEN
	Ajánlott óraszám	4
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A szépség a képzőművészeti alkotásokban. A környezet esztétikája. Szépség és hasznosság. – A művészi szépség mindennapi életünkben, környezetünkben, használati tárgyainkban. – A szépség mindennapi jelenlétének fontossága. – A saját szépségideálok megkeresése, kiválasztása, megfogalmazása.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret. Normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség. Helyzetelemzés: helyzetelemek, körülmények, magán- és publikus helyzetek ismerte. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Szerep- és pozíciómeghatározás: szerepismeret, a szereppel való viszony deklarálása.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Az önbemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	– Szobrok és festmények elemzése: a megjelenített téma és a megjelenítés módja. Gyakorlat – *Válasszuk szét: szép dolgokat szépen, csúf témát szépen, csúf témát csúf eszközökkel jelenít meg a művész!* – Gyakorlat – *Újságokból válasszuk ki és jellemezzük korunk néhány szépségideál-típusát! Milyen tartalmakat sugallnak ezek az alakok?* – Feladat: különböző festményeken és fotográfiákon megjelenített környezetek (külső és belső terek) értelmezése: *mire is szolgál ez a tér, milyen hangulatot kelt, milyen eszközökkel éri ezt el?* – Játék: különböző figurákat kell különböző környezeteket ábrázoló képekbe beilleszteni, majd a választást indokolni. A figurák tevékenységét is mutassák be a gyerekek, s mondják el, vajon hogyan is érzik magukat ezek a figurák környezetükben! – Játék – *Pakoljuk táskánkat, s nézzük meg, az előkerülő tárgyak közül melyiket tartjuk különösen hasznosnak, melyiket szeretjük, s melyik érdektelen vagy felesleges számunkra! Miért gondoljuk így? Mi mindent jelenít meg egy tárgy? Mit mondhat el a tulajdonosáról?* – A tárgyak funkcionalitása. Néhány furcsa eszköz megismerése: ki kell találni, mire is való! – A dolgok mértéke maga az ember. *És ha az ember másmilyen?* Hasznos apróságok: használati tárgyak balkezeseknek. Mozgáskorlátozottak tárgyai, a pénzfajták elkülöníthetősége *nem látók* számára. – Játék: sok-sok tárgy elemzése a fenti szempontok alapján (népviselettől a síruháig, trónszéktől a főnök bőrszékéig, kéregkosártól a szelektív hulladékgyűjtő konténerig).
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	– Szobrok és festmények elemzése: a megjelenített téma és a megjelenítés módja. – A hazug szépség világa: *a giccs*. – A szépségideál megjelenési formái napjainkban. – A szépség mint árucikk. – A lázadás esztétikája: az ellenkultúrák szépségideáljai *(punk, Manson stb.)* – A formatervezés főbb szempontjai: gazdaságosság, funkcionalitás, szépség. *Hogyan érvényesülnek ezek tárgyainkban?* – Tárgy- és környezetkultúra: használati tárgyaink világa. – Városunk, lakóhelyünk, munkahelyünk arculata.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	– *Ember és társadalom: a szépségideál változásai a történelem során.* – *Életvitel és gyakorlati ismeretek: lakótér, használati tárgyak tervezése.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.*
KÖVETELMÉNYEK	– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!

15. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	TESTBESZÉD
	Ajánlott óraszám	4
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Mozgás, testtartás. Gesztusok. Mimika. – A jó értelemben vett érzékenység, az észlelés finomságának fejlesztése. – Az eddig öntudatlan megnyilvánulások tudatosodása, az önkifejezés eszközkészletének gazdagodása. – Mások pontosabb megfigyeléséből származó megértés, elfogadás; az együttműködés képességének fejlődése.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret. Normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség. Helyzetelemzés: helyzetelemek, körülmények, magán- és publikus helyzetek ismerte. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Szerep- és pozíciómeghatározás: szerepismeret, a szereppel való viszony deklarálása.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Az önbemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Helyzetgyakorlatok. o Az utcai járókelők megjelenítése: gyerek, öregember, háziasszony, kutyasétáltató, hajléktalan. o *Hogy mégy haza a suliból, ha ötöst kaptál vagy ha egyest?* o Két ember viszonyát kell kifejezni a testtartással, s a csapatnak értelmeznie kell a viszonyt: hűvös, barátságos, „nyomulós”-védekezős stb. – Csoportképek beállítása. Csoportjelenetet ábrázoló festmény értelmezése: a szereplők jellemzése, viszonyaik elemzése. A csoportjelenet beállítása egy rendező segítségével, majd a szereplők megszólaltatása akár csak egy-egy mondatra. – Játék: néma jelenetet adnak elő néhányan, s a többiek megpróbálják kitalálni, mi történt, kik a szereplők, milyen viszonyban vannak egymással. A jelenet szinkronizálható. – Képek értelmezése: festményeken, fotókon megjelenített arckifejezések értelmezése. – Játék: *arcod fejezzen ki lekicsinylést, elismerést, kérdést, csodálkozást stb.!* – Játék: *maradjon kifejezéstelen, mozdulatlan az arcod, bármi is történik körülötted!*

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– *Mit lehet leolvasni egy ember látványáról? És ha megmozdul? Testtartása, mozgásának minősége, tempója, rendezettsége, az emberek között való mozgása (távolságtartás, érintés stb.) mit jeleznek?* – Gesztusainak jelentése, célzott és spontán gesztusok. Az emberek gesztusainak egy része mesterséges jel, más részük önkéntelen. A mesterséges jelekről: *milyen jeleket ismerünk? Miért születtek ezek? Mikor, milyen alkalomból használjuk?* – *Mit fejez ki az arcjáték? Milyen grimaszokat vágunk? Mit jelentenek ezek? Ellentmondanak szavainak vagy alátámasztják azokat? Miért nem szólalunk meg, amikor akarunk? Miért jó olvasni a tekintetekből? Miért jó „pókerarcúnak" vagy nyílt arcúnak lenni?*
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember és társadalom: a gesztusok jelentésének változása. A társadalmilag elfogadott és elfogadhatatlan gesztus és mimika. Az illem változása.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.*
KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
16. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	TÁJÉKOZÓDÁS ISMERETLEN TEREPEN VERSENY KERETÉBEN
	Ajánlott óraszám	4
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A speciális tájfutó térkép és iránytű használatának megismerése, a tereptárgyak azonosítása, térkép alapján a legrövidebb út kiválasztása, és a tájékozódási pontok sorrendjének meghatározása. – A szervezet felkészítése különleges időjárási és terepviszonyok leküzdésére, speciális állóképesség megszerzése. – A szabadban végzett fizikai terhelés által bekövetkezett élettani jelenségek és változások ismerete.
	Önmeghatározás	Normakövetés, a normák ismerete, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. A saját teljesítőképesség becslése. A követelmények eléréséhez szükséges kompetenciák, tudások ismerete, kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Különböző iramú futások terepen, térkép- és iránytű használata futás közben.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A szabadban történő sporttevékenység élettani hatásai, a kullancscsípés megelőzésének lehetőségei. A tájfutás szabályai, dokumentumai.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Földünk-környezetünk: térképismeret.* – *Matematika: távolságbecslés.*
KÖVETELMÉNYEK		– Tájékozódás ismeretlen terepen térkép és iránytű segítségével. – Verseny feltételeinek és szabályainak maradéktalan betartása. – A baleseti források és elhárításuk ismerete. – A környezet természetes állapotának sértetlenül hagyása. – Az időjárási viszonyoknak megfelelő öltözet önálló összeállítása. – Az önálló feladatmegoldásra való körültekintő felkészülés.
17. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	NYÚJTÁS, ÉS MÉG TÖBB…
	Ajánlott óraszám	3
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Az idegrendszer, a keringés és az izmok felkészítése a terhelésre, a terhelés utáni regeneráció meggyorsítása, a reggeli ébredés utáni *„stretching”* beépítése a mindennapokba.
	Önmeghatározás	Normakövetés, a normák ismerete, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. A saját teljesítőképesség becslése. A követelmények eléréséhez szükséges kompetenciák, tudások ismerete, kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Légző, relaxációs és „stretching”-gyakorlatok önállóan, párban, illetve egynemű és koedukált csoportokban.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Légző-gyakorlatok – Relaxációs gyakorlatok. – Egyéni „stretching”-gyakorlatok. – Páros „stretching”-gyakorlatok.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember a természetben, biológia: az izületek, izmok terhelhetősége, a lazítás anatómiája.*
KÖVETELMÉNYEK		– A gyakorlatok önálló végrehajtása. – Testre szabott gyakorlatsor összeállítása.
18. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	AEROBIC
	Ajánlott óraszám	3
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A koordinációs és kondicionális képességek valós ismerete a zene, a koreográfia és az időtartam függvényében. – Olyan program megismertetése, amelynek segítségével a tanuló szabadidejében akár otthon, egyedül vagy társakkal rendszeres testedzést építhet be mindennapjaiba.

	Önmeghatározás	Normakövetés, a normák ismerete, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. A saját teljesítőképesség becslése. A követelmények eléréséhez szükséges kompetenciák, tudások ismerete, kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Aerobik-gyakorlatok önállóan, vetített, vagy élő bemutatót követve, egyedül, párban, vagy csoportban.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Bemelegítés. – Lazító-gyakorlatok. – Aerobic-gyakorlatok, levezető-gyakorlatok.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Tánc és dráma.*
KÖVETELMÉNYEK		– A koreográfia pontos végrehajtása, ütemtartás. – Saját gyakorlatsor összeállítása. – Heti edzésterv összeállítása.
19. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	KÜZDŐJÁTÉKOK PÁRBAN ÉS CSAPATBAN
	Ajánlott óraszám	2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Az erő, a gyors erő, állóképesség, ügyesség, lazaság, küzdőképesség, gyors cselekvés, fájdalomtűrés, akaraterő, teherbíró képesség, önfegyelem, bátorság fejlesztése.
	Önmeghatározás	Normakövetés, a normák ismerete, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. A saját teljesítőképesség becslése. A követelmények eléréséhez szükséges kompetenciák, tudások ismerete, kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Alkalmazkodás.: A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– *„Húzd be, told ki a körből!”,* kakasviadal. – Kötélhúzás, kötéllabda. – A törzs izomzatának erősítése, támaszgyakorlatok, hasizom-erősítés. – Az alsó végtag erősítése, szökdelések, guggolások.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Bemelegítő, állóképesség-fejlesztő, erőfejlesztő gyakorlatok.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember és társadalom, az olimpiák története, sporttörténet.*
KÖVETELMÉNYEK		– Aktív részvétel az egyéni bemelegítő, fejlesztő gyakorlatokban. – Aktív részvétel a páros és csapatküzdelmekben.
20. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	RÖPLABDA SZABADBAN
	Ajánlott óraszám	3
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Ismerkedés a röplabda különböző körülmények között űzhető változataival: strandröplabda, parkröplabda.
	Önmeghatározás	Normakövetés, a normák ismerete, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. A saját teljesítőképesség becslése. A követelmények eléréséhez szükséges kompetenciák, tudások ismerete, kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Gimnasztika, vágtafutások, szökdelések, labdás bemelegítés párban és csapatban, játék.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A röplabdajáték technikai elemei, alapállás, labdakezelés, labdaérintés, a röplabda, strandröplabda, parkröplabda szabályai.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember a természetben: fizika – ferde hajítás.*
KÖVETELMÉNYEK		– A technikai elemek: alapállás, labdakezelés, labdaérintés alapfokú elsajátítása. – Aktív részvétel az egyéni bemelegítő, technikai fejlesztő gyakorlatokban. – Aktív részvétel a páros és csapatjátékokban.
21. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	ÖNISMERET
	Ajánlott óraszám	2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A személyiségek különbözőségét vizsgáló típustan, és egyéb önismereti játékok segítségével az önismeret erősítése, pontosítása, és a pályaválasztással összhangba hozása.
	Önmeghatározás	Helyzetelemzés. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Cél- és feladatismeret. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret. Szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutatás céljának ismerete
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság. Pontosság. Időérzék.

	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés – adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Forrásfeldolgozás (előadás és/vagy írott forrás). Személyiségelméletek, személyiségtípusok megismerése, személyek azonosítása. Bejegyzések az *Önismereti kártyára/lapra*. – *„Milyen foglalkozáshoz, milyen személyiségtípus előnyös?”* értelmezés, megbeszélés, vita. Szituációs játékok szerepkonfliktusra. Változások az „*Útlevélben”*.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		Típustanok – Galenus: szangvinikus, kolerikus, melankolikus, flegmatikus. – Kretchmer: piknikus, leptoszom, atletikus. – Extrovertált, introvertált. – Foglalkozásokhoz jobban árnyalt 9 típus (szociábilis, mechanikus, uralkodó, kreatív, alkalmazkodó, segítő, objektív, nem szociábilis, változatosság-kedvelő. – *„Johari ablak”*.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Emberismeret. Boldogulás, boldogság, biztonság összefüggése. Szerepek, kapcsolatok.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés, szövegalkotás.*
KÖVETELMÉNYEK		– Ismerje a főbb személyiségtípusokat és ezek jelentőségét a foglalkozásokban, pályaválasztásban! – Próbálja meg a személyiségtípusok ismeretében saját önismeretét tovább erősíteni, gazdagítani!. – Tegyen kísérletet a környezetében élő személyek személyiségtípusának felismerésére, előnyük, hátrányuk szituációfüggő értékelésére! – Ismerjen fel, értelmezzen szerepkonfliktusokat!
22. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	LÁSSUK, MIBŐL ÉLÜNK?
	Ajánlott óraszám	2+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Statisztikai kiadványokból, újságokból és/vagy internetről, statisztikai adatokból, grafikonokból ismeretek merítése, szabatosan megfogalmazott megállapítások. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
	Önmeghatározás	Helyzetelemzés. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Cél- és feladatismeret. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret. Szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság. Pontosság. Időérzék.

Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés – adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	– Információ-feldolgozás: statisztikai adatok csoportokban történő feldolgozása: o foglalkozások és keresetek összefüggése, időbeli változása; o foglalkozások presztízs-rangsora; o családok jövedelmi szerkezete (bevételek, kiadások összetétele), jövedelmi különbségek. – Demográfiai adatok (hosszabb távú változások), ezek jelentősége. – Foglalkoztatottak, munkanélküliek aránya a nemzetgazdaságban, az EU-ban. – A feldolgozás eredményének közzététele (tabló/cikk/beszámoló) ábrák, táblák, diagramok, szövegek alkotása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	– Foglalkoztatás, a háztartás költségvetése, bevétel szerkezete (munkajövedelmek, tőkejövedelmek, társadalmi juttatások, egyéb jövedelmek), kiadások összetétele, kereset, bér, korfa, csökkenő népesség, foglalkoztatottság szerkezete, munkanélküliség. – Statisztikai táblák, ábrák, diagramok.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	Ember és társadalom; állampolgári ismeretek: források keresése statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból; gazdasági ismeretek: háztartások bevételei, jövedelemszerzési módok. Földünk-környezetünk: népesség- statisztika, gazdaság – társadalom – környezet – életminőség összefüggése; statisztikai adatok, tematikus térképek. Informatika: diagramok, grafikonok készítése. Életvitel és gyakorlati ismertek; háztartástan: költségvetés-készítés; pályaorientáció: foglalkozási viszonyok, munkaerő-piaci helyzet, munkanélkülieket segítő helyek.
KÖVETELMÉNYEK	– A csoportmunka keretei között, a kapott feladat értelmezése, információk feldolgozása és – közzététel céljából – megjelenítése. – Az információk feldolgozásával értse meg az egyes munkafajták, foglalkozási csoportok társadalmi hasznosságát, végzettség iránti igényét, ennek kifejeződését a keresetben! – Legyen képes a munkavégzés egyéni, családi, társadalmi, nemzetgazdasági jelentőségét, összefüggését megmagyarázni! – Ismerje fel a demográfiai, földrajzi-természeti összefüggéseket a munkaerőpiaccal! – Legyen képes időbeli változásokban ok-okozati összefüggéseket felismerni, jelenségségeket komplexen megközelíteni, magyarázni! – Tudja különböző szempontok szerint értékelni a diákmunkákat!

23. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	SZEMÉLYES TÁJÉKOZÓDÁS A MUNKA VILÁGÁBAN
	Ajánlott óraszám	3
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Diákmunka. Álláshirdetések, álláskeresés. – Tájékozódáshoz szóbeli, írásbeli kérdések feltevése, saját álláspont, helyzet bemutatása, képviselete. – Megfelelő stílus megválasztása. – Hivatalos nyelvhasználat. – Körülmények és saját helyzet viszonyának értelmezése és értékelése alapján saját célok meghatározása.
	Önmeghatározás	Helyzetelemzés. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Cél- és feladatismeret. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret. Szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság. Pontosság. Időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés – adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Diákmunka – ötlet és tapasztalatbörze: *hol, mit és mennyiért lehet dolgozni?;* személyes beszámolók, élmények, tapasztalatok, források gyűjtése. – Tájékozódás álláslehetőségekről újságokból, hirdetésekből, internetről, személyes kapcsolatokból, egyéb lehetőségek. – Álláshirdetések elemzése, szakmai tudás, képességek, elvárások, a munkavégzés körülményeinek, feltételeinek megismerése. – Telefonos/személyes tájékozódás. – Szituációs játékok, szerepek; tájékozódás; munkaadói, munkavállalói szerep; eltérő szempontok, érdekek. – Ismerkedés az önéletrajz formájával, a kísérő levéllel, munkaszerződéssel.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Diákmunka, álláshirdetés, munkaviszony, munkaszerződés, munkafeltételek, jogok, kötelességek. – Önéletrajz és fő részei. – Kísérőlevél. – Hivatalos stílus.

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	– *Magyar nyelv és irodalom: szövegalkotás hivatalos stílusban, kommunikációs készség helyzetnek megfelelő stílusban; munkahely, munkaszerződés.* – *Élő idegen nyelv: nyári munka, munkavállalási szokások, megélhetés.* – *Ember és társadalom: helyzetek több szempontú megközelítése, érdekek eltérése.* – *Társadalmi, állampolgári, gazdasági ismeretek: a munka világa, munkaviszony, munkavállaló, munkaszerződés, vállalkozások sikeressége.* – *Emberismeret: közösség és társadalom, erkölcsi normák a szakmában.* – *Természetismeret: munka és egészség, munka és természet összefüggése.* – *Életvitel és gyakorlati ismeretek: pályaorientáció; álláshirdetések formái, álláskeresés folyamata, elvárások a munkavállalókkal szemben.*
KÖVETELMÉNYEK	A tanuló – ismerjen információforrásokat munkalehetőségek megismerésére a lakókörnyezetben és távolabb; – tudja értelmezni, értékelni az álláshirdetések szövegét; – legyen képes tájékozódni meghirdetett állásokról: saját szempontok, kérdések megfogalmazása, személyes tájékozódás; – a feldolgozott információk alapján alakítson ki stratégiát; – kísérelje meg a stratégia végrehajtását; – fogalmazza meg a tapasztalatokat!

10. ÉVFOLYAM

MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSOK

No.	Témakörök/fejezetek	Kapcsolódó műveltségterület	Óraszám
1.	Életmód – gondolkodásmód	Ember és társadalom + Informatika	3
2.	Társadalmi normák – társadalmi szerepek		6
	Informatika		1
3.	Munkavállalók – munkahelyek		6
	Informatika		1
4.	Gáztörvények	Ember a természetben + Informatika	3
5.	Elektromos áram, elektromos jelenségek		7
	Informatika		1
6.	Hőtan		5
	Informatika		1
7.	Molekulák modellezése		3

8.	Alkoholok		3
	Informatika		1
9.	Kémiai egyensúlyok		3
	Informatika		1
10.	A környezet kémiája		6
	Informatika		1
11.	A madarak testfelépítése és rendszertana		3
12.	A növények alkalmazkodása a szárazföldi életmódhoz		2
13.	A rovarok rendszere		2
14.	A regionális gondolkodás	Földünk-környezetünk + Informatika	5
	Informatika		1
15.	Magyarország természeti földrajzának áttekintése		5
	Informatika		1
16.	A világ vallásföldrajza		3
17.	Világgazdasági tendenciák		2
18.	A kultusz tárgya: a zene	Művészetek + Informatika	2
19.	A gyógyító zene		2
20.	Az alkalmazott zene		3
21.	A tárgyak világa		4
	Informatika		1
22.	Környezetünk		3
23.	Ez volnék én?		2
24.	Emberi történetek		2
25.	Edzés gépeken	Testnevelés és sport	5
26.	Aerobicedzésprogramok		5
27.	Krosszfutás		5
28.	Pályairányok – tantárgyválasztások/szakmaválasztás	Osztályfőnöki + Életvitel és gyakorlati ismeretek + Informatika	4
29.	Munkapiac		3
	Informatika		1
		Összesen:	**118**

TARTALOMVÁZLAT

1. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	ÉLETMÓD – GONDOLKODÁSMÓD
	Ajánlott óraszám	3
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Szabadidő és szórakozás. – A munka és szabadidő viszonyának, történeti változásainak megismertetése, a szabadidő-eltöltéssel kapcsolatos szokások tudatos alakítása.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenőrzés, önkontroll igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: tervkészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Adatgyűjtés, forráskeresés. – Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. – Bemutatók, kiselőadások létrehozása. – Szimulációs játékok. – Tervezés és gyakorlati tevékenység.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A szabadidő fogalma – ma, a múltban és a jelenben. – A szabadidő és a szórakozás összehasonlító kultúrtörténete. – *Időmérleg*-vizsgálat.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Életvitel és gyakorlati ismertek: háztartástan.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.*
KÖVETELMÉNYEK		– Aktív kiscsoportos együttműködés. – Ismertetés, bemutatás. – Összehasonlító elemzés készítése. – Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat” szerzése.
2. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	TÁRSADALMI NORMÁK – TÁRSADALMI SZEREPEK
	Ajánlott óraszám	6+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Jogi alapismeretek. – A munkavállalók jogai és kötelességei. – A társadalom és az állam szabályozórendszerei: a jog. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.

	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenőrzés, önkontroll igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: tervkészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Adatgyűjtés, forráskeresés. – Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. – Bemutatók, kiselőadások létrehozása. – Szimulációs játékok. – Tervezés és gyakorlati tevékenység.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A jogrendszer szerkezete. – A jogágak sajátosságai – esettanulmányok. – A munkavállalók alapvető jogai és kötelezettségei. – A szerződés.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás, a jog nyelve, hivatalos stílus.*
KÖVETELMÉNYEK		– Aktív kiscsoportos együttműködés. – Ismertetés, bemutatás. – Összehasonlító elemzés készítése. – Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat” szerzése.
3. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	MUNKAVÁLLALÓK – MUNKAHELYEK
	Ajánlott óraszám	6+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Művészek és sportolók az elüzletiesedő világban. – Sikeres pályamódosítók. – A művészet és a sport, mint a társadalom egyik speciális alrendszere. – A művészet és a sport, mint áru. – Társadalmi minták, a sikeres életpályák bemutatása, a „siker” előnyei és hátrányai. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenőrzés, önkontroll igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: tervkészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.

	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Adatgyűjtés, forráskeresés. – Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. – Bemutatók, kiselőadások létrehozása. – Szimulációs játékok. – Tervezés és gyakorlati tevékenység.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A művészek és a sportolók társadalmi státusának változása a történelem folyamán. – Ismert emberek és művészek életpályája. – Életutak.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Művészetek: a legnagyobb művészek életútja.* – *Testnevelés és sport: ismert sportolók életútja.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.*
KÖVETELMÉNYEK		– Aktív kiscsoportos együttműködés. – Ismertetés, bemutatás. – Összehasonlító elemzés készítése. – Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat” szerzése.
4. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	GÁZTÖRVÉNYEK
	Ajánlott óraszám	3
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A gáztörvényekkel kapcsolatos ismeretek elmélyítése, megerősítése tanári és tanulói kísérletek segítségével.
	Önmeghatározás	Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Kísérletek, megfigyelések egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek és megfigyelések tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek és megfigyelések alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. – Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Az ideális gáz abszolút hőmérséklete *(T)*, nyomása *(p)* és térfogata *(V)* – közötti matematikai összefüggések. – A „*Boyle–Mariotte”*-törvény. – A „*Gay–Lussac”*-törvény – A „*Charles”*-törvény – Az egyesített gáztörvény.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.* – *Matematika: számítási feladatok.* – *Életvitel és gyakorlati ismeretek: főzés nyomástartó edényben.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása.
5. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	ELEKTROMOS ÁRAM, ELEKTROMOS JELENSÉGEK
	Ajánlott óraszám	7+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Az elektromossággal kapcsolatos ismeretek elmélyítése, megerősítése tanári és tanulói kísérletek segítségével. – Egyenáramok.
		– Állandó mágnes, elektromágnes. – Elektrosztatika a hétköznapokban. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
	Önmeghatározás	Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Kísérletek, megfigyelések egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek és megfigyelések tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek és megfigyelések alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. – Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Kapcsolások: fogyasztó/kapcsolók párhuzamos, soros kapcsolása. – A kapcsolásokhoz tartozó képletek, számítások.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Matematika: a matematikai logika elemei, számítási feladatok.* – *Életvitel és gyakorlati ismeretek: elektromos gépeink.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása.
6. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	HŐTAN
	Ajánlott óraszám	5+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A hőtan I. és II. főtétele. – Néhány termikus kölcsönhatáson alapuló mérés, jelenség megismerése. A hőtan első és második főtételének értelmezése gyakorlati példákon keresztül. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
	Önmeghatározás	Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Kísérletek, megfigyelések egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek és megfigyelések tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek és megfigyelések alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. – Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Olvadáshő. – Hőmennyiség. – Fajhő. – Csapadékok. – Hatásfok. – Energia-megmaradás.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Földünk-környezetünk: időjárás, csapadékok.* – *Ember és társadalom: technikatörténet, az örökmozgók.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása.
7. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	MOLEKULÁK MODELLEZÉSE
	Ajánlott óraszám	3
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A modellezés elvi lényegének megismerése. Molekulamodellekkel való munka: modellek értelmezése, tervezése, készítése.
	Önmeghatározás	Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Kísérletek, megfigyelések, modellezés egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek, megfigyelések, modellezés tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek, megfigyelések, modellezés alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. – Kiselőadások létrehozása, a témához kapcsolódó érdekességek gyűjtése egyéni, páros és csoportmunkában. – Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Modell és makett. – Képlet, elektronszerkezeti rajz. – Pálcikamodell. – Térkitöltős modell. – Molekulapálya-modell.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember a természetben, fizika: halmazállapotok.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
8. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	ALKOHOLOK
	Ajánlott óraszám	3+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Az alkoholok fizikai és kémiai tulajdonságai, az etilalkohol, mint élvezeti cikk. Az alkohol, mint kultúrtörténeti, az ember történelmét végigkísérő anyag. – Az etanol élettani hatásai. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
	Önmeghatározás	Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Kísérletek, megfigyelések, modellezés egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek, megfigyelések, modellezés tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek, megfigyelések, modellezés alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. – Kiselőadások létrehozása, a témához kapcsolódó érdekességek gyűjtése egyéni, páros és csoportmunkában.

		– Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Az alkoholfogyasztás kultúrtörténete. – A különböző szeszesitalok gyártási folyamatának sematizálása. – Az alkoholok funkciós csoportja. – Az alkoholok homológ sora és elnevezése. – Az anyagok csoportjainak jellemzése anyagszerkezeti ismeretek alapján (szerves vegyületek), az e csoportokon belüli legfőbb csoportok jellemzése, főbb tulajdonságaik. – Az emberi szervezetet veszélyeztető anyagok szervezetre gyakorolt fontosabb hatásainak megismerése, az alkohol egészségkárosító hatásainak megismerése, az egészség személyes és társadalmi érdekként történő értelmezése.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember és társadalom: az étkezés és vendéglátás kultúrtörténete.* – *Ember a természetben, biológia, egészségtan: az alkohol élettani hatásai.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.* – *Matematika: számítások.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
9. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	KÉMIAI EGYENSÚLYOK
	Ajánlott óraszám	3+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Grafikonok, képek, ábrák, animációs filmek, kísérletek segítségével a kémiai egyensúlyi folyamatok megértésének elmélyítése. – Informatika. o A problémák megoldásához szükséges informatikai eszközök és módszerek, azok komplex alkalmazása. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
	Önmeghatározás	Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Kísérletek, megfigyelések, modellezés egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek, megfigyelések, modellezés tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában.

		– A kísérletek, megfigyelések, modellezés alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. – Kiselőadások létrehozása, a témához kapcsolódó érdekességek gyűjtése egyéni, páros és csoportmunkában. – Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában. – Az egyensúlyok modellezése számítógépes program segítségével; az egyensúlyok értelmezése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Egyensúlyi állapot, dinamikus egyensúly. – Egyensúlyi állandó. – A 2 NO_2 – N_2O_4 egyensúly. – *„Le Chatelier”*-elv. – Az ammóniaszintézis. – Sav-bázis egyensúlyok.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
10. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	A KÖRNYEZET KÉMIÁJA
	Ajánlott óraszám	6+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A légkör kémiája. – Az iskolai tananyagban helyet kapott elméleti ismeretek – molekulák tulajdonsága, savak vizes oldata, anyagismeret – és a környezeti kémia követelte környezetvédelmi ill. természetvédelmi összefüggések megvilágítása és elmélyítése (globális felmelegedés, „ózonlyuk”, savas esők hatása, szmog). – Egy környezetvédelmi témával kapcsolatos dramatikus játék: a játék célja, hogy a gyerekek számára cselekvési mintát adjon. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
	Önmeghatározás	Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.

	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Forrásgyűjtés és feldolgozás egyéni, páros és csoportmunkában. – A forrásfeldolgozás tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. – A tapasztalatok, prezentációk alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. – Kiselőadások létrehozása, a témához kapcsolódó érdekességek gyűjtése egyéni, páros és csoportmunkában. – Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Környezetpusztító és környezetbarát termékek. – Az üvegházhatás és a hatásért felelős anyagok, reakciók. – Savas esők kialakulása, hatásai. – A kommunális és ipari szennyezők összetétele, hatásuk a felszíni, felszín alatti vizekre és a talajra.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Földünk-környezetünk: környezeti problémák.* – *Ember a természetben: a környezetkárosítás biológiai folyamatai.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban. – Aktív részvétel a drámajátékban, a szerepek értelmezése.
11. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	A MADARAK TESTFELÉPÍTÉSE ÉS RENDSZERTANA
	Ajánlott óraszám	3
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A tanulók játékos, ugyanakkor saját aktivitásukat igénylő módon szerezzék meg a madarak testfelépítésével, életműködésével és rendszerezésével kapcsolatos alapvető ismereteket!
	Önmeghatározás	Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Forrásgyűjtés és feldolgozás egyéni, páros és csoportmunkában. – A forrásfeldolgozás tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. – Kísérletek, megfigyelések, modellezés egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek, megfigyelések, modellezés tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. – A tapasztalatok, prezentációk alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. – Kiselőadások létrehozása, a témához kapcsolódó érdekességek gyűjtése egyéni, páros és csoportmunkában; feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A gerinces osztályok összehasonlító jellemzése. – A halak, a kétéltűek és a hüllők leszármazása. – A halak, a kétéltűek és a hüllők alapvető szervezettani jellemzői, életmódjuk, szaporodásuk és egyedfejlődésük. – A madarak szervezetének, felépítésének alapvető jellemzői, életmódjuk, szaporodásuk, egyedfejlődésük.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Földünk-környezetünk: természetföldrajz.* – *Életvitel és gyakorlati ismeretek: madárvédelem.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
12. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	A NÖVÉNYEK ALKALMAZKODÁSA A SZÁRAZFÖLDI ÉLETMÓDHOZ
	Ajánlott óraszám	2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A növényvilág szárazföldre való kilépésének folyamata. A Föld különféle területein élő növények alkalmazkodása a változó vízmennyiséghez. A Kárpát-medence erdeinek elhelyezkedése, a csapadék mennyiségének és a növénytársulások jellegének kapcsolata.
	Önmeghatározás	Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Forrásgyűjtés és feldolgozás egyéni, páros és csoportmunkában. – A forrásfeldolgozás tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. – Kísérletek, megfigyelések, modellezés egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek, megfigyelések, modellezés tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. – A tapasztalatok, prezentációk alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. – Kiselőadások létrehozása, a témához kapcsolódó érdekességek gyűjtése egyéni, páros és csoportmunkában. – Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– *Milyen feltételeket kell teljesíteni egy növénynek ahhoz, hogy szárazföldi életmódra térjen át?* – Ismert növények jellemzése a szárazföldi életmódhoz való alkalmazkodás szempontjából. – *A klíma (hőmérséklet és csapadékmennyiség) hogyan befolyásolja egy terület növénytakarójának kialakulását és jellemzőit?* – A Kárpát-medence klimazonális erdőtípusai. – A tölgyes, a bükkös és a fenyves erdő tulajdonságai.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Földünk-környezetünk: a földtörténet korai.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
13. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	A ROVAROK RENDSZERE
	Ajánlott óraszám	2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Az ízeltlábúak legnépesebb osztálya: a rovarok áttekintése a tanulók aktivitására, képességeik, készségeik fejlesztésére alapozva.
	Önmeghatározás	Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Forrásgyűjtés és feldolgozás egyéni, páros és csoportmunkában. – A forrásfeldolgozás tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. – Kísérletek, megfigyelések, modellezés egyéni, páros és csoportmunkában.

		– A kísérletek, megfigyelések, modellezés tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. – A tapasztalatok, prezentációk alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. – Kiselőadások létrehozása, a témához kapcsolódó érdekességek gyűjtése egyéni, páros és csoportmunkában, feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Az ízeltlábúak testfelépítésének általános jellemzői. – A rovarok testfelépítése. – A rovarok testtájai, a kültakaró felépítése és szerepe. – A rovarok mozgásformái. – A nyílt keringési rendszer. – A légcsőrendszer felépítése. – A rovarok fontosabb érzékszervei. – Rovarok egyedfejlődésének típusai.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Földünk-környezetünk: sáskajárások a harmadik világban.* – *Életvitel és gyakorlati ismeretek: a rovarok szerepe a mezőgazdaságban, hasznuk és kártevéseik.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
14. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	A REGIONÁLIS GONDOLKODÁS
	Ajánlott óraszám	5+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A földtörténeti, a természetföldrajzi, a társadalmi-gazdasági folyamatok, történelmi események időnagyságrendi és időtartambeli különbségeinek értelmezése. – A hétköznapi életben felhasználható (praktikus) földrajzi, környezeti tudás elemeinek elsajátítása. – A hírekben hallott földrajzi-környezeti tartalmú információk értelmezése. – A szakkifejezések megismerése és helyes használatuk. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.

	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Az információ önálló kezelésének fejlesztése: o önálló adatkeresés; o az adatok rögzítése, tárolása; o az adatok prezentálása. – Egyéni és csoportos tevékenységek (kísérletek, megfigyelések) önálló tervezése: o a tevékenység lépésekre bontása; o feladatok meghatározása, feladatvállalás; o a feladatok ütemezése. – A tervek megvalósítása: o terv szerinti haladás; o önellenőrzés, elemzés, értékelés; o tervek szükség szerinti módosítása. – A térkép és a valóság kapcsolatának elemzése. – Szemléleti térképolvasás önállóan, okfejtő térképolvasás tanári irányítással. – Megfigyelések, vizsgálódások, mérések tanári irányítással csoportmunkában és önállóan.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A *régió* fogalma. – Magyarország régiói. – A régiók adottságait befolyásoló tényezők. – A tényezők hatása egymásra, a köztük lévő kapcsolat vizsgálata. – A különböző körzetek jellemzése statisztikák segítségével.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember és társadalom: Magyarország történelmi régiói, elnevezések.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.* – *Matematika: statisztikák feldolgozása.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
15. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	MAGYARORSZÁG TERMÉSZETI FÖLDRAJZÁNAK ÁTTEKINTÉSE
	Ajánlott óraszám	5
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A földtörténeti, a természetföldrajzi, a társadalmi-gazdasági folyamatok, történelmi események időnagyságrendi és időtartambeli különbségeinek értelmezése. – A hazai tájak természeti és társadalmi-gazdasági értékeinek megismerése a hazához való kötődés kialakítása, és a reális alapokon nyugvó nemzettudat erősítése érdekében.

	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Az információ önálló kezelésének fejlesztése: o önálló adatkeresés; o az adatok rögzítése, tárolása; o az adatok prezentálása. – Egyéni és csoportos tevékenységek (kísérletek, megfigyelések) önálló tervezése: o a tevékenység lépésekre bontása; o feladatok meghatározása, feladatvállalás; o a feladatok ütemezése. – A tervek megvalósítása: o terv szerinti haladás; o önellenőrzés, elemzés, értékelés; o tervek szükség szerinti módosítása. – A térkép és a valóság kapcsolatának elemzése. – Szemléleti térképolvasás önállóan, okfejtő térképolvasás tanári irányítással. – Megfigyelések, vizsgálódások, mérések tanári irányítással csoportmunkában és önállóan. – Ásványkincs-kutatás. – Bányabezárások értelmezése újságcikkek segítségével. – Díszburkolat keresése. – Időjóslásokkal kapcsolatos szólások, mondások gyűjtése. – Éghajlati adatok gyűjtése. – Földrajzi elnevezések az ételekben. – Éghajlati diagramok készítése gyűjtött vagy megadott adatsorok alapján. – Éghajlati térképek elemzése. – Szélsőséges időjárási helyzetek megbeszélése. – A globális felmelegedés témájának elemzése Magyarország szemszögéből. – Magyarország genetikai talajtérképének elemzése. – Folyók jellemző adatainak összegyűjtése.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Magyarország határai. – Magyarország lemeztektonikai kialakulása. – Párhuzamok a magyarországi kőzetek kialakulási környezete és jelenkori helyszínek között. – Éghajlati adatok. – Éghajlati térképek. – Szélsőséges időjárási helyzetek. – Magyarország genetikai talajtérképe. – Folyók, felszíni és felszín alatti vizek jellemzői.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Művészetek: a magyar tájfestészet.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése . – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
16. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	A VILÁG VALLÁSFÖLDRAJZA
	Ajánlott óraszám	3
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A világvallások eredete, elhelyezése a világban. – A világvallások lényeges tanításai. – Világvallások ma – a vallások helyzete, földrajzi elterjedése, híres zarándokhelyek. – Hit és vallási tolerancia.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Diákok kérdőívvel, internettel, számítógéppel segített csoportmunkája. – Alapvető vallási fogalmak tisztázása beszélgetés, előadás formájában. – Az előforduló helynevek megkeresése az Atlaszban. – Az információ önálló kezelésének fejlesztése: o önálló adatkeresés; o az adatok rögzítése, tárolása; o az adatok prezentálása.

		– Egyéni és csoportos tevékenységek (kísérletek, megfigyelések) önálló tervezése: o a tevékenység lépésekre bontása; o feladatok meghatározása, feladatvállalás; o a feladatok ütemezése. – A tervek megvalósítása: o terv szerinti haladás; o önellenőrzés, elemzés, értékelés; o tervek szükség szerinti módosítása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Világvallások. – Egyezések és eltérések a vallások tanításaiban. – Szent helyek. – Ünnepek, rítusok.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember és társadalom: vallások keletkezése, története, vallásháborúk, szent háborúk a múltban és napjainkban.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
17. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	VILÁGGAZDASÁGI TENDENCIÁK
	Ajánlott óraszám	2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Multinacionális vállalatok. – Nemzetközi szervezetek: WTO, Világbank, Nemzetközi Valutaalap. – Globalizáció, információs társadalom, pénzügyi világ, adósságválság.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önérdekérvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Számadatok kiértékelése és grafikonkészítés. – Kiselőadások létrehozása/meghallgatása: Világbank, Nemzetközi Valutaalap, Világkereskedelmi Szervezet (WTO).

		– Keresztrejtvény a világ országainak pénznemeiből. – Szituációs játék: *tüntetés a globalizáció ellen.* – Adósságállományok számadatainak, cikkeinek magyarázata, grafikonkészítés. – *Tabu-játék* pénzügyi fogalmakkal.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Nagyáruházakban megjelenő termékek. – Világtermékek. – Multinacionális vállalatok. – A *Csata Prágában* c. újságcikk értelmezése. – A pénz története. – Globalizáció. – Információs társadalom. – Az *adósság* fogalmának értelmezése.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember és társadalom: a világ kapitalizálódása, ipari forradalmak, a globalizáció története.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.* – *Matematika: statisztikák, grafikonok feldolgozása.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
18. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	A KULTUSZ TÁRGYA: A ZENE
	Ajánlott óraszám	2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A zenei világ sztárjainak mögöttes világa: *mennyiben és miért „csinált” figura egy sztár?* – Betekintés a sztárkultusz történetébe.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás: a körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– A zenei világ sztárjainak azonosítása, elhelyezése térben, időben. – A sztárrá válás feltételeinek összegyűjtése. – Sztárcsináló játék: a csoportok kitalált személyt vagy valakit maguk közül emelnek sztárrá: kitalálják karrierjét, reklámját, relikviáit, életformáját stb. – Bemutatják egymásnak alkotásukat.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A sztárrá válás feltételei. – Sztárok a zene világában: a komolyzene, a jazz és a pop zene csillagai. – A sztárkultusz története a Mozarttól napjainkig. – A sztárok életének veszélyei, fény- és árnyoldalai. – A sztárcsinálás marketingje; a *„Megasztár-jelenség”*. – A szubkultúrák és a zene.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Zene és művészettörténet, kiemelkedő alkotók, előadók.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.*
KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
19. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	A GYÓGYÍTÓ ZENE
	Ajánlott óraszám	2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A zene terápiás hatásának ismerete, az ide kapcsolható saját élmények felidézése; képalkotás a terapeuta munkájáról.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás: a körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Egyéni és közös mozgás zenére, közös zenélés, a zene keltette érzések megbeszélése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A zene gyógyító ereje a különböző kultúrák szerint. – Napjaink zeneterápiás törekvései.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember és társadalom: varázslat és gyógyítás a természetközeli kultúrákban.* – *Földünk-környezetünk: az alternatív orvoslás elterjedése világszerte.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.*

KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
20. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	AZ ALKALMAZOTT ZENE
	Ajánlott óraszám	3
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Alkalmi zenék, aláfestő zenék. – A filmzene. – A hobbizene. – A zene mindennapjainkban való jelenlétének tudatosítása és az alkalmazott muzsikához kapcsolódó ismeretek. – A kép és a zene összefüggéseinek felismerése. A filmzene, mint alkalmazott művészet megismerése. – Az amatőr és a hivatásos művészet összefüggéseinek vizsgálata.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás: a körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Megfelelő alkalmakra zenét kell választani az egyik csoportnak, míg a másiknak ki kell találnia az alkalmat. – Az alkalmazás terei: filmjelenetek zene nélkül és megfelelő aláfestő zenével. – Néhány egyszerű hangtechnikai trükk kipróbálása, „*karaoke”,* örömzene stb.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A zene mint alkalmazott művészet. – A technika nyújtotta lehetőségek a hangzásban.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Életvitel és gyakorlati ismeretek: rendezvényszervezés.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.*

KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
21. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	A TÁRGYAK VILÁGA
	Ajánlott óraszám	4+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A használati tárgyak sokféleségére való rácsodálkozás: szembesülés azzal, hogy mennyi tárgy fölösleges, milyen sok a speciális tárgy és, hogy egy-egy tárgy, egy-egy funkció mennyire kötődik egy adott kultúrához. o *Mire való?* o *Hogyan készül?* o *Miért épp ilyen?* – Annak megtapasztalása, hogyan lehet egyszerre *kreatív és fegyelmezett* a tevékenység: az adott kereteken belül szabadon lehet alkotni, ám az alkotás folyamatának pontos dokumentációját is létre kell hozni! Egy tárgy tervezési folyamatának megismerése, saját tárgy tervezésének kipróbálása. A tanulók megismerkednek a tervezés ergonómiai szempontjaival. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás: a körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Hangszerek, konyhai eszközök, bútorok, gyerekszállító alkalmatosságok csoportba rendezése, stílus alapján. – Különböző tárgyak kipróbálása, pl. evés pálcikával vagy evőeszköz nélkül, vagy csigatészta, derelye készítése stb. – Megadott funkcióra tárgy készítése a meglévő anyagokból, pl. evőeszköz vagy ülőalkalmatosság (jellegzetes nomádtábori feladat). – Használati tárgy tervezése megadott szempontok alapján. A terv bemutatása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Különböző kultúrkörök azonos célra készült tárgyainak összehasonlítása. – A tárgyak tervezésének szempontjai, folyamata. – Ergonómia.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Életvitel és gyakorlati ismeretek: tárgyak tervezése, elkészítése.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.* – *Matematika: ábrázolási, szerkesztési feladatok.*
KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
22. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	KÖRNYEZETÜNK
	Ajánlott óraszám	3
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– *Ahol dolgozunk.* – *Ahol dolgozni szeretnénk.* – Többféle munkahely megismerése. – A munkahely minősége és a piac összefüggésének tudatosítása. – Az iskolai munkakörülmények elemzése. – Alkotó tevékenység. – Tudatos tervezés, jövőkép megfogalmazása. – A munkakörülmények kialakításához szükséges feltételek tudatosítása, megfogalmazása.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás: a körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.

	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– A munka és a hozzá tartozó munkahely párosítása. – Azonos munkák végzésének körülményei régen és ma; ugyanaz a munka a világ különböző részein. Az olcsó termelés lehetséges okai. – Jelenlegi munkahelyünk (iskola, osztályterem) elemzése. – A saját munkahely berendezése a lehető legtöbb szempont figyelembevételével: *milyen munkát végzünk, milyen körülményekre vágyunk?*
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A munkahelyek kialakításának szempontjai: technológia, minőség, munkavédelem. – Sokféle munkahely megismerése (különböző tevékenységek, terek, idők). – Munkahelyi veszélyek.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Életvitel és gyakorlati ismeretek: tárgyak tervezése, elkészítése.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.* – *Matematika: ábrázolási, szerkesztési feladatok.*
KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
23. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	ÖNISMERET
	Ajánlott óraszám	2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– *Ez volnék én?* – Ön- és társismereti játékok. – Mások pontosabb megfigyeléséből származó megértés, elfogadás; az együttműködés képességének fejlődése.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás: a körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.

	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Ön- és társismereti játékok: ezek előkészítik a történet megalkotását. – Szerepjátékok, szerepcserék, jellemző tulajdonságokat meghatározó játékok stb.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Önmeghatározás, önismeret, együttműködés.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.* – *Drámajáték.*
KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
24. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	EMBERI TÖRTÉNETEK
	Ajánlott óraszám	2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– *A mi történetünk.* – Közösen kitalált történet megrendezése, szereposztása, eljátszása. – Munkaerő-piaci ismeretek: a kelendő munkaerő szükséges képességei, az első interjúk sémája, a tudatos életpálya tervezése.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás: a körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Közösen kitalált történet megrendezése, szereposztása, eljátszása: két csoport dolgozik különkülön, majd a két történetet „kicserélik” a csoportok, s mindegyik a másikét folytatja: *XY friss szakképesítésével munkát keres; X. Y. 10 év múlva…*
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Munkaerő-piaci ismeretek: a kelendő munkaerő szükséges képességei, az első interjúk sémája, a tudatos életpálya tervezése.

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember és társadalom: munkaerőpiac.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.* – *Drámajáték.*
KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
25. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	EDZÉS GÉPEKEN
	Ajánlott óraszám	5
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A szervezet felkészítése az edzésre, sérülések elkerülése, élettani alapok, a szervezet önálló felkészítése terhelésre. – A megfelelő felszerelés szerepe a sérülések megelőzésében és az egészség megóvásában, a felszerelés kiválasztása. – Élettani alapok: a fejlődő csontozat és vázrendszer megóvása. Az erősítőgépek és szabadsúlyok használatának technikája – a gerincoszlop és izületek sérüléseinek elkerülése.
	Önmeghatározás	Normakövetés, a normák ismerete, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. A saját teljesítőképesség becslése. A követelmények eléréséhez szükséges kompetenciák, tudások ismerete, kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Alkalmazkodás: a körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Szóbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Gimnasztika, „stretching”, köredzés. – Állóképességi edzés – kerékpár, futópad, ellipszis járó, evezőgép. – Erőedzés, edzés egy- és kétkaros súlyzókkal, edzés csigásgépeken.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A csont- és izomrendszer terhelhetőségének életkori sajátosságai, a szabadsúlyok és gépek helyes használata.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember a természetben: az izomműködés fiziológiája, az edzőgépek, mint egyszerű gépek.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.*

KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló ismerje meg a bemelegítés fontosságát, a sérülések elkerülésének jelentőségét! Önálló munkával tudja magát felkészíteni a terhelésre, és ellenőrzés nélkül végezze el azt! – Legyen képes az edzőtermi gépek helyes használatára, tudjon saját edzéstervet készíteni, ismerje a fokozatosság elvét, a helytelen végrehajtásból létrejövő sérülések megelőzését saját fizikai állapotát!
26. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	AEROBIC-EDZÉSPROGRAMOK
	Ajánlott óraszám	5
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Az egész test megmozgatása zenére, különböző fázisok összeállítása, a rendszeres testmozgás iránti igény fenntartása; mozdulatok összhangban a zenével. – A zene ütemére megfelelő koreográfia megtervezése, elkészítése.
	Önmeghatározás	Normakövetés, a normák ismerete, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. A saját teljesítőképesség becslése. A követelmények eléréséhez szükséges kompetenciák, tudások ismerete, kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Alkalmazkodás: a körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben.
	Önbemutatás	Szóbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Gimnasztika, „stretching”.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Az aerobic mozgásformái.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ének-zene.* – *Dráma és tánc.* – *Ember a természetben: az aerobic élettani hatása.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló legyen képes egy legalább 10 perces koreográfia megtervezésére és végrehajtására, saját maga által választott zenére!
27. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	KROSSZFUTÁS
	Ajánlott óraszám	5
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A megszerzett általános állóképesség olyan speciális képességgé fejlesztése, amely képes megbirkózni a versenyszerű terheléssel.
	Önmeghatározás	Normakövetés, a normák ismerete, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. A saját teljesítőképesség becslése. A követelmények eléréséhez szükséges kompetenciák, tudások ismerete, kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Alkalmazkodás.
	Önbemutatás	Szóbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Egyenletes futás. – Váltakozó futás. – „Fartlek”. – „Stretching”.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A futóedzés módszerei.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember a természetben: a futás élettani hatása.*
KÖVETELMÉNYEK		– A tanuló legyen képes olyan edzésterv összeállítására, amely fokozatosan javítja futóteljesítményét! – Az edzéstervet valósítsa meg!
28. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	PÁLYAIRÁNYOK – TANTÁRGYVÁLASZTÁS
	Ajánlott óraszám	4
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Tájékozódás az iskola tantárgyi kínálatáról, az egyes tantárgyak követelményrendszeréről, a tantárgyválasztás és a továbbtanulás összefüggéséről, a felvételi pontrendszeréről. – A tantárgyválasztás előkészítése. o *Emelt szint?Közép szint? Szakmaválasztás.* o *Mi akarok lenni?*
	Önmeghatározás	Helyzetelemzés. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Cél- és feladatismeret. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret. Szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság. Pontosság. Időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés – adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Az iskola szakmai profiljának, valamint a településen még elérhető szakmai kínálatnak megismertetése: előadás, írott forma, felsőbb évfolyamos tapasztalatok, látogatás. – Saját célok meghatározása. Célok lehetőségek, követelmények mérlegelése, esélylatolgatás, alternatívák meghatározása. Döntéshozatal.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Az életpálya aktuális szakasza, funkciója. – Szakmák, tantárgyak tartalma, követelményrendszere. – A szakmaválasztás és az egyéni életpályák összefüggése. – Rövid és hosszú távú tervezés az életpályán. – Döntési alternatívák tervszerű feltárásának módja. – A racionális döntés elemei.

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember és társadalom: rend és szabadság, közösség és társadalom.* – *Állampolgári ismeretek: közoktatás, szakoktatás, felsőoktatás.* – *Mozgóképkultúra és médiaismeret: interaktív hálózatok.* – *Élő idegen nyelv: pályaválasztás.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés, szövegalkotás.* – *Könyvtárhasználat:könyvtárismeret, dokumentumismeret.*
KÖVETELMÉNYEK		– Ismerje az akarat, önfegyelem, önbizalom jelentőségét az ember célkitűzéseiben, céljai megvalósításában, saját erőforrásai mozgósításában! – Legyen képes ezeket a felvételi helyzetre alkalmazni! – Ismerje meg saját viselkedését vizsgahelyzetben, tudjon felkészülni a jó teljesítményre. Ismerjen technikákat az izgalmi szint (vizsgadrukk) kezelésére!
29. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	MUNKAPIAC
	Ajánlott óraszám	3+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A legfontosabb munkaerő-piaci ismeretek körének összeállítása, az ismeretek forrásainak feltárása. – Aktuális információk gyűjtése. – *Munkapiacra léphetek.* – A rugalmas munkaerő. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
	Önmeghatározás	Helyzetelemzés. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Cél- és feladatismeret. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret. Szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság. Pontosság. Időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés – adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	– Egyes jogforrások megismerése, értelmezése. – Tapasztalatok gyűjtése, majd ezek alapján tanulságok levonása. – Tájékozódás jogszabályokból, álláslehetőségek, munkajogi információk az interneten. – A munkapiaci, munkajogi tájékozódáshoz szükséges információforrások megismerése. – Különböző munkahelyi elvárások megismerésén keresztül az állandó változáshoz való alkalmazkodás gyakorlása szituációs játékokban.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	– Alapvető munkajogi ismeretek, jogok és kötelességek. Munkahelyi elvárások, munkaköri leírások. – Élethosszig tartó tanulás tartalma, értelmezése példákon keresztül.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	– *Emberismeret: az ember, mint értékelő lény, mozgatóink.* – *Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek: a munka világa.* – *Tánc és dráma: szituációs játékok.* – *Élő idegen nyelv: a munka világa.* – *Életvitel és gyakorlati ismeretek: pályaorientáció, tájékozódás a munkapiacon.* – *Informatika: információkeresés.* – *Könyvtárhasználat, könyvtárismeret.*
KÖVETELMÉNYEK	– A tanuló ismerje a munka törvénykönyvet és ebből egyes konkrét jogszabályokat! – Tudja értelmezni az olvasott szöveget! – Legyen képes munkapiaci, munkajogi tájékozódáshoz szükséges információforrásokat megtalálni, használni! – Ismerje meg különböző munkahelyek hirdetésekben megfogalmazott elvárásait! – Szituációs játékokban gyakorolja a különböző munkahelyi elvárásokhoz való alkalmazkodást!

11. ÉVFOLYAM
MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSOK

No.	Témakörök/fejezetek	Kapcsolódó műveltségterület	Óraszám
1.	Életmód – gondolkodásmód	Ember és társadalom	9
2.	Társadalmi normák – társadalmi szerepek		12
3.	Munkavállalók – munkahelyek		12
	Informatika		1
4.	Hang és látvány	Ember a természetben + Informatika	6
5.	Sugárzó energia		6
	Informatika		1

6.	A magyar tudomány		3
7.	Biokémiai folyamatok		7
	Informatika		1
8.	Élettani folyamatok		6
9.	Embertan		2
10.	A valóság megjelenítése	Művészetek	4
11.	Kölcsönhatások: alkotás – befogadás, alkotó – befogadó		7
12	Vállalkozás és sport	Testnevelés és sport	15
	Informatika		2
13.	Önismereti program	Osztályfőnöki & szabad sáv + Informatika	8
14.	Továbbtanulás		7
	Informatika		1
15.	Tanulás és munka – munka és tanulás		4
	Informatika		1
16.	A munkavállaló		8
		Összesen:	**123**

TARTALOMVÁZLAT

1. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	ÉLETMÓD – GONDOLKODÁSMÓD
	Ajánlott óraszám	9
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Együttélés, együttműködés – készségfejlesztő modul. – Világképek, gondolkodásmódok. – Tradicionális és modern világ. – Történelmi szereplők, társadalmi csoportok, intézmények viselkedésének elemzése. – Feltevések megfogalmazása az egyének, csoportok és intézmények viselkedésének mozgatórugóiról. – Történelmi jelenetek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból. – Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. – Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. Ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására. – Különféle értékrendek összehasonlítása, a saját értékek tisztázása.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenőrzés, önkontroll igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.

	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: tervkészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. – Bemutatók, kiselőadások. – Szimulációs játékok. – Tréningek. – Tervezés és gyakorlati tevékenység.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Szimulációs játékokra épülő készségfejlesztő program. – Világképek, vallás, filozófia. – A tradicionális és modern világ összehasonlítása.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Életvitel és gyakorlati ismeretek.* – *Osztályfőnöki óra.* – *Dráma és tánc.* – *Magyar nyelv és irodalom.*
KÖVETELMÉNYEK		– Aktív kiscsoportos együttműködés. – Ismertetés, bemutatás. – Összehasonlító elemzés készítése. – Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat”. – Önálló produkció készítése.
2. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	TÁRSADALMI NORMÁK – TÁRSADALMI SZEREPEK
	Ajánlott óraszám	12
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Társadalmi státuszok és foglalkozások – pályaorientáció. – Történelmi szereplők, társadalmi csoportok, intézmények viselkedésének elemzése. – Feltevések megfogalmazása az egyének, csoportok és intézmények viselkedésének mozgatórugóiról. – Történelmi jelenetek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból. – Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. – Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. Ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására. – Különféle értékrendek összehasonlítása, a saját értékek tisztázása.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenőrzés, önkontroll igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: tervkészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.

	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. – Bemutatók, kiselőadások. – Szimulációs játékok. – Tréningek. – Tervezés és gyakorlati tevékenység.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Társadalmi rétegződés és iskolaválasztás összefüggése. – Tudás és rang (hatalom?). – A pályaorientáció alapvető kérdései. – Tréningek.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Életvitel és gyakorlati ismeretek.* – *Osztályfőnöki óra.* – *Dráma és tánc.* – *Magyar nyelv és irodalom.*
KÖVETELMÉNYEK		– Aktív kiscsoportos együttműködés. – Ismertetés, bemutatás. – Összehasonlító elemzés készítése. – Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat”. – Önálló produkció készítése.
3. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	MUNKAVÁLLALÓK – MUNKAHELYEK
	Ajánlott óraszám	12+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A közalkalmazottak helyzete és munkája. – A társadalmi mobilitás. – *Hátrányos helyzetből indulva…* – Történelmi szereplők, társadalmi csoportok, intézmények viselkedésének elemzése.
		– Feltevések megfogalmazása az egyének, csoportok és intézmények viselkedésének mozgatórugóiról. – Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. – Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. Ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására. – Különféle értékrendek összehasonlítása, a saját értékek tisztázása. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.

	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenőrzés, önkontroll igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: tervkészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. – Bemutatók, kiselőadások. – Szimulációs játékok. – Tréningek. – Tervezés és gyakorlati tevékenység.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Az állami foglalkoztatás jellege. – A közalkalmazottak munkája. – A mobilitás fogalma és mai gyakorlata. – Hátrányos helyzet a munkaerőpiacon.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Életvitel és gyakorlati ismeretek.* – *Osztályfőnöki óra.* – *Dráma és tánc.* – *Magyar nyelv és irodalom.* – *Földünk-környezetünk.*
KÖVETELMÉNYEK		– Aktív kiscsoportos együttműködés. – Ismertetés, bemutatás. – Összehasonlító elemzés készítése. – Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat”. – Önálló produkció készítése.
4. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	HANG ÉS LÁTVÁNY
	Ajánlott óraszám	6
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A hangszerekkel való ismerkedés, a hullámtanban és a hangtanban tanultak elmélyítése. o Hangszerek. – Néhány gyakrabban és ritkábban megfigyelhető természeti jelenség, és ezek magyarázatának megismerése. o Légköri fényjelenségek. – Önálló kutatómunka, prezentációkészítés.
	Önmeghatározás	Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése. Kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás.

	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. A tervkészítés elemeinek és módjának ismerte. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: információ-/adatgyűjtés, adatkezelés, az adatok közötti viszonyok elemzése, koherenciateremtés. Információ-/adatalkotás, -átadás. Az információkezelés elektronikus eszközrendszerének ismerete. Az önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén tervmódosítás, kontrolligény.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Önálló információgyűjtés, forráskutatás csoportban. – A gyűjtött információ értékelése, értelmezése, rendszerezése. – Az értelmezett, rendszerezett információkból kiselőadás, prezentáció létrehozása. – A prezentációk, kiselőadások értékelése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Hullámtan. – Hangtan. – Optika.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Földünk-környezetünk: időjárási jelenségek.* – *Életvitel és gyakorlati ismeretek: egyszerű hangszerek készítése.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.* – *Matematika: hullámtani számítások.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása.
5. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	SUGÁRZÓ ENERGIA
	Ajánlott óraszám	6+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A radioaktivitás, a napenergia és a lézerek néhány gyakorlati alkalmazásának megismerése, mindennapi életünkben betöltött szerepük bemutatása, fontosságuk tudatosítása. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
	Önmeghatározás	Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése. Kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutatás céljának ismerete.

	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. A tervkészítés elemeinek és módjának ismerte. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: információ-/adatgyűjtés, adatkezelés, az adatok közötti viszonyok elemzése, koherenciateremtés. Információ-/adatalkotás, -átadás. Az információkezelés elektronikus eszközrendszerének ismerete. Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén tervmódosítás, kontrolligény.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Önálló információgyűjtés, forráskutatás csoportban. – A gyűjtött információ értékelése, értelmezése, rendszerezése. – Az értelmezett, rendszerezett információkból kiselőadás, prezentáció létrehozása. – A prezentációk, kiselőadások értékelése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A radioaktivitás gyakorlati alkalmazásai: eszközök, eljárások. – A napenergia befogásának, hasznosításának lehetőségei, a napenergia, mint alternatív, megújuló, környezetbarát energiaforrás. – A lézerek gyakorlati alkalmazásai; a lézert használó eszközök, eljárások.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Földünk-környezetünk: napenergiában gazdag területek.* – *Életvitel és gyakorlati ismeretek: „Stirling-motor” modell készítése, a napenergia hasznosítása.* – *Matematika: számítások.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés, szövegalkotás.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása.
6. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	MAGYAR TUDÓSOK
	Ajánlott óraszám	3
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A XX sz. világhírű magyar tudósainak munkássága, szerepük a világ tudományában.
	Önmeghatározás	Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése. Kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. A tervkészítés elemeinek és módjának ismerte. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: információ-/adatgyűjtés, adatkezelés, az adatok közötti viszonyok elemzése, koherenciateremtés. Információ-/adatalkotás, -átadás. Az információkezelés elektronikus eszközrendszerének ismerete. Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén tervmódosítás, kontrolligény.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Önálló információgyűjtés, forráskutatás csoportban. – A gyűjtött információ értékelése, értelmezése, rendszerezése. – Az értelmezett, rendszerezett információkból kiselőadás, prezentáció létrehozása. – A prezentációk, kiselőadások értékelése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– *Szilárd Leó, Wigner Jenő, Teller Ede, Neumann János, és Gábor Dénes* élete és munkássága.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember és társadalom: tudománytörténet; a „Manhattan-projekt”, a II világháború története.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés, szövegalkotás.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása.
7. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	BIOKÉMIAI FOLYAMATOK
	Ajánlott óraszám	7+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Kémiai ismeretek alapján, a fotoszintézis és a glükóz lebontása, kémiai folyamatainak megismerése. o A szénhidrátok felépítése és lebontása. – A fehérjékkel kapcsolatos alapvető elméleti ismeretek elsajátítása után, azok alapos elmélyítése modellezés, képi megjelenítés segítségével. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
	Önmeghatározás	Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése. Kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. A tervkészítés elemeinek és módjának ismerte. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: információ-/adatgyűjtés, adatkezelés, az adatok közötti viszonyok elemzése, koherenciateremtés. Információ-/adatalkotás, -átadás. Az információkezelés elektronikus eszközrendszerének ismerete. Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén tervmódosítás, kontrolligény.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Önálló információgyűjtés, forráskutatás csoportban. – A gyűjtött információ értékelése, értelmezése, rendszerezése. – Folyamatok modellezése, kísérletezés csoportban. – A modellek, kísérletek eredményeinek értékelése, értelmezése, rendszerezése. – Az értelmezett, rendszerezett információkból kiselőadás, prezentáció létrehozása.

		– A prezentációk, kiselőadások értékelése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Az enzimek és koenzimek felépítése és működése. – A NAD^+, a $NADP^+$ és a koenzim-A működésének alapjai. – Az oxidáció és a redukció fogalma. – Színanyag, pigment-rendszer, színtest. – A kromatográfia elve és gyakorlata. – A fehérjék szerkezete, tulajdonságaik. – Fehérjeszintézis. – Enzimreakciók.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember a természetben: kémia.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés, szövegalkotás.* – *Matematika: számítások.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása.
8. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	ÉLETTANI FOLYAMATOK
	Ajánlott óraszám	6
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A vér felépítését és feladatai, az immunrendszer működése. – A sejtosztódás folyamatai.
	Önmeghatározás	Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése. Kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. A tervkészítés elemeinek és módjának ismerte. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: információ-/adatgyűjtés, adatkezelés, az adatok közötti viszonyok elemzése, koherenciateremtés. Információ-/adatalkotás, -átadás. Az információkezelés elektronikus eszközrendszerének ismerete. Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén tervmódosítás, kontrolligény.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Önálló információgyűjtés, forráskutatás csoportban. – A gyűjtött információ értékelése, értelmezése, rendszerezése. – Folyamatok modellezése, kísérletezés csoportban. – A modellek, kísérletek eredményeinek értékelése, értelmezése, rendszerezése. – Az értelmezett, rendszerezett információkból kiselőadás, prezentáció létrehozása. – A prezentációk, kiselőadások értékelése. – Játékos feladatmegoldások párban és csoportban.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A vér alkotórészei, az alkotórészek felépítése és feladatai. – A fehérvérsejtek és az immunrendszer. – Sejtciklus, kromoszómaciklus. – RNS, DNS. – Mitózis. – Meiozis.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés, szövegalkotás.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása.
9. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	EMBERTAN
	Ajánlott óraszám	2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A férfi és női agy összehasonlítása, az agy felépítésének, működésének és egészségtanának összefoglalása.
	Önmeghatározás	Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése. Kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. A tervkészítés elemeinek és módjának ismerte. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: információ-/adatgyűjtés, adatkezelés, az adatok közötti viszonyok elemzése, koherenciateremtés. Információ-/adatalkotás, -átadás. Az információkezelés elektronikus eszközrendszerének ismerete. Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén tervmódosítás, kontrolligény.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Önálló információgyűjtés, forráskutatás csoportban. – A gyűjtött információ értékelése, értelmezése, rendszerezése. – Folyamatok modellezése, kísérletezés csoportban. – A modellek, kísérletek eredményeinek értékelése, értelmezése, rendszerezése. – Az értelmezett, rendszerezett információkból kiselőadás, prezentáció létrehozása. – A prezentációk, kiselőadások értékelése. – Játékos feladatmegoldások párban és csoportban.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Az emberi agy megfigyelőképességének vizsgálata. – A férfi és női agy működésének és problémamegoldó mechanizmusainak összehasonlítása. – Az idegrendszer betegségei.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés, szövegalkotás.*

KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása.
10. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	A VALÓSÁG MEGJELENÍTÉSE
	Ajánlott óraszám	4
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A sajtófotók művészi és dokumentatív ereje. – A dokumentumfilmek és a fikciók. – Rendkívüli emberi teljesítmények és akcióhősök.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás: a körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
	Stratégiaalkotás	Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Filmfelvételek, dokumentum- és sajtófotók, leírások összevetése, elemzése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Felvételek katasztrófákról és katasztrófafilmek összevetése. – Tudományos ismeretterjesztő filmek és „sci-fi”-k összevetése. – A helytállás emlékei, hősei *(Pompeitől a Nagy dunai árvízig).* – Orvosi, tudományos teljesítmények dokumentumai (űrséta, szervátültetés stb.)
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember a természetben.* – *Földünk-környezetünk.* – *Ember és társadalom: tudósítások, leírások katasztrófákról, természeti jelenségekről.*
KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!

11. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	KÖLCSÖNHATÁSOK: ALKOTÁS – BEFOGADÁS, ALKOTÓ – BEFOGADÓ
	Ajánlott óraszám	7
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Megfigyelés, információazonosítás, értelmezés, elemzés, tolerancia. – Kritikai gondolkodás, problémaérzékenység. – A művész szerepe, társadalmi státusza a különböző kultúrákban műalkotásokban és dokumentumok tükrében. – A művészi létforma mítoszai és valósága. – A művész szerephez kötődő viselkedési formák. – A műtárgy, műalkotás, mint árucikk. – A mecénás, szponzor, gyűjtő. – Az alkotó. – A befogadó.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás: a körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
	Stratégiaalkotás	Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Árverési katalógusok elemzése: *mi tetszik, mi elismert, mi mennyit kóstál?* – *Kik és hogyan támogattak művészeket?* – Szövegek elemzése. – Vita és beszélgetés az alkotásról és az alkotás befogadásáról. – Hírek gyűjtése művészekről. – Műelemzési játékok: egy mű több értelmezési lehetősége, egy tárgy vagy szöveg „műalkotássá avatása” elemző értelmezés segítségével.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A művész-lét mítoszai: bohémság, szegénység, betegség *(Bohémélet)*. – A művész-lét valósága: „polgári” foglalkozás, rendszeres munka (pl. *Arany János*). – Sikeres és sikertelen világnagyságok *(Daly, Rippl-Rónay, Mogdiliani, Csontváry*). – Képzőművészet: a művészeti galériák, gyűjtők, aukciók; a magán- és állami mecenatúra régen és ma (a *Mediciektől Ludwigig*). – Film: szponzorok, forgalmazók. – Irodalom: kiadók, terjesztők. – Az alkotók műveik értelmezéséről.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember és társadalom: alkotó és a befogadó szerepek változása, a művészi alkotás szerepe a társadalomban, a hétköznapi életben.*

KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
12. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	VÁLLALKOZÁS ÉS SPORT
	Ajánlott óraszám	15+2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Tanári támogatással, de önállóan, egy olyan 7–10 napos magyarországi (vízi) túra megszervezése, amire a szervezőkön kívül az iskola bármelyik tanulója jelentkezhet, és a részt vevők egészségének megóvását, fizikai állóképességének, kondíciójának javulását szolgálja. o *Vállalkozzunk vízi túrára!* o *Mitől indul el a hajó?* o *Feladatok vízen, vízparton…* – A szervező osztály tanulói a megtervezett túra lebonyolítását is elvégzik. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Helyzetelemzés, helyzetelemek: körülmények, magán és publikus helyzetek ismerete, a másokhoz való odafordulás igénye, helyzetértékelés igénye. Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, alkalmazkodás, a saját és a partner érdekeinek ismerete együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése, kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. A tervkészítés elemeinek és módjának ismerte. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: információ-/adatgyűjtés, adatkezelés, az adatok közötti viszonyok elemzése, koherenciateremtés. Információ-/adatalkotás, -átadás. Az információkezelés elektronikus eszközrendszerének ismerete. Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén tervmódosítás, kontrolligény.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– A (vízi)túra előkészítésének, megszervezésének tervezése csoportmunkában. – A feladatok számbavétele, elosztása. – Információgyűjtés, az információ rendszerezése, a rendezett információk prezentálása.

	– A prezentációk alapján vita és döntéshozatal. – A projekt és a feladatok előrehaladásának nyomon követése. – A túra meghirdetése. – A részt vevők regisztrálása. – A részvételi díjak összeszedése. – A részt vevők elméleti felkészítése. – A részt vevők fizikai felkészítése. – A részt vevők oda- és visszaútjának megszervezése. – Az eszközök oda- és visszaszállításának megszervezése. – Az utazással, az eszközökkel, a szállással, az étkezéssel kapcsolatos foglalások elintézése. – A hajóba ülési rend és menetsorrend elkészítése. – A függőben maradt operatív feladatok megoldása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	– A (vízi) közlekedés szabályai. – Gyakorlati baleset-elhárítás és elsősegélynyújtás. – A táborozásra vonatkozó jogszabályok. – A vállöv bemelegítő gyakorlatai. – A törzs izmainak bemelegítése. – A láb izomzatának bemelegítése. – Egyensúlygyakorlatok. – Mászókötél-gyakorlatok. – Bordásfal-gyakorlatok. – Erő- és állóképesség-fejlesztő gyakorlatok. – Erőfejlesztés gumikötéllel. – Függeszkedések. – Medicinlabdás gyakorlatok. – Páros gyakorlatok. – Köredzés. – Csapatjátékok. – Evezési gyakorlatok. – Kikötési gyakorlatok. – A vízből mentés gyakorlatai.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	– *Földünk-környezetünk: Magyarország hajózható folyói, térképismeret, térképolvasás, tájékozódás iránytűvel, térképpel.* – *Ember és társadalom: helytörténeti emlékek a túra útvonala mentén.* – *Ember a természetben, biológia, egészségtan: elsősegélynyújtás, életmentés.*
KÖVETELMÉNYEK	– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozásokon, és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben aktívan működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat.!

		– Hajtsa végre a felkészítő gyakorlatokat, a legnagyobb gondossággal segítse a túra résztvevőinek fizikai és elméleti felkészítését!
13. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	ÖNISMERETI PROGRAM
	Ajánlott óraszám	8
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Az önismereti program előnyei. A személyiség erősségeinek, gyengeségeinek feltérképezése, énkép fogalmának tisztázása, önértékelés javítása mások visszajelzése alapján. A szorongás testi és viselkedéses jegyei, a saját szorongásos állapotok azonosítása, szorongáscsökkentő relaxációs technikák tanulása. A magabiztos, asszertív viselkedés fejlesztése, gyakorlása, előnyben részesítése az agresszív viselkedéssel szemben. Az interperszonális élmények megosztása.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Helyzetelemzés, helyzetelemek: körülmények, magán és publikus helyzetek ismerete, a másokhoz való odafordulás igénye, helyzetértékelés igénye. a saját és a partner érdekeinek ismerete együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése, kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén tervmódosítás, kontrolligény.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Önismeret fogalmának tisztázása. – Költség-haszon elemzés. – Csoportszabályok tisztázása. – Önjellemzés, társak jellemzése. – Személyes tárgyakból történet alkotása. – Saját szorongás feltérképezése. – Progresszív relaxáció. – A villámgyors ellazulás elsajátítása. – Szorongáscsökkentés mások segítségével, szerepjátékok. – A magabiztos viselkedés gyakorlása szerepjátékkal. – Szerepjátékok az asszertivitás gyakorlására. – Az önismereti programon átélt élmények, tapasztalatok megbeszélése. – Reklám készítése az önismereti programról.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Önismeret fogalma. – Introspekció. – Empátia. – Visszajelzés. – A szorongás fogalma. – A szorongás testi jelei. – A magabiztosság külső jegyei. – Asszertív viselkedés jellemzői.

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember a természetben: embertan, pszichoszomatikus jelenségek.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.*
KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozásokon, és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben aktívan működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat!
14. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	TOVÁBBTANULÁS
	Ajánlott óraszám	7+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A továbbtanulási elképzelések, tervek motívumainak feltárása. – A továbbtanulási lehetőségek önálló felkutatása. – Ismerkedés a tanfolyami rendszerű továbbtanulás lehetőségeivel. – A külföldön való továbbtanulás lehetőségeinek, feltételeinek megismerése. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
	Önmeghatározás	Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése. Kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. A tervkészítés elemeinek és módjának ismerte. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: információ-/adatgyűjtés, adatkezelés, az adatok közötti viszonyok elemzése, koherenciateremtés. Információ-/adatalkotás, -átadás. Az információkezelés elektronikus eszközrendszerének ismerete. Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén tervmódosítás, kontrolligény.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Önálló információgyűjtés, forráskutatás csoportban. – Életszituációk szimulálása. – Kritériumrendszer létrehozása a gyűjtött információk szelektálására. – A gyűjtött információ értékelése, értelmezése, rendszerezése csoportban. – Az értelmezett, rendszerezett információkból kiselőadás, prezentáció létrehozása.

		– A prezentációk, kiselőadások értékelése. – Játékos feladatmegoldások párban és csoportban.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Tanfolyami kínálat. – A magyar felsőoktatás kínálata. – A *bolognai rendszer*. – A továbbtanulás lehetőségei, feltételei Európában. – A felsőoktatás intézményei külföldön. – Diákintézmények külföldön. – Fiatal felnőttként külföldön.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember és társadalom: az Európai Unió.* – *Élő idegen nyelv: kapcsolatteremtés.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.* – *Matematika.*
KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozásokon, és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben aktívan működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat!
15. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	TANULÁS ÉS MUNKA – MUNKA ÉS TANULÁS
	Ajánlott óraszám	4+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Ismerkedés a tanulás melletti munkavállalás magyarországi lehetőségeivel. – Rövid projekt keretében életterv készítése, és az ügyintézés gyakorlása az EU-ban, szimulált körülmények között. – Annak megbeszélése, hogy miért van szükség munka mellett a tanulásra. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
	Önmeghatározás	Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése. Kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutatás céljának ismerete.

	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. A tervkészítés elemeinek és módjának ismerte. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: információ-/adatgyűjtés, adatkezelés, az adatok közötti viszonyok elemzése, koherenciateremtés. Információ-/adatalkotás, -átadás. Az információkezelés elektronikus eszközrendszerének ismerete. Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén tervmódosítás, kontrolligény.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Önálló információgyűjtés, forráskutatás csoportban. – Életszituációk szimulálása: a tanulás és a munka összeegyeztethetősége. – Kritériumrendszer létrehozása a gyűjtött információk szelektálására. – A gyűjtött információ értékelése, értelmezése, rendszerezése csoportban. – Az értelmezett, rendszerezett információkból kiselőadás, prezentáció létrehozása. – A prezentációk, kiselőadások értékelése. – Játékos feladatmegoldások párban és csoportban: munkakeresés. – Beszélgetés és vita osztálykeretben.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Diákmunka, diákszövetkezet. – A diákmunka jogi és adóügyi szabályozása. – A külföldön való megélhetés feltételei. – A külföldi diákok, munkavállalók szervezetei az EU-ban, különösen a legnépszerűbb célországokban. – Az *élethosszig tartó tanulás* jelentése, jelentősége.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember és társadalom: az Európai Unió.* – *Élő idegen nyelv: kapcsolatteremtés.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.* – *Matematika.*
KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozásokon, és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben aktívan működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában. Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat!
16. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	A MUNKAVÁLLALÓ
	Ajánlott óraszám	8
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Az álláskeresési technikák alkalmazásának gyakorlása. A munkavállalás lehetőségeinek felderítése az EU legnépszerűbb célországaiban. A munkaközvetítők szerepének bemutatása. Az adózás és a társadalombiztosítás szerepének tisztázása a társadalom életében.
	Önmeghatározás	Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése. Kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás.

	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. A tervkészítés elemeinek és módjának ismerte. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: információ-/adatgyűjtés, adatkezelés, az adatok közötti viszonyok elemzése, koherenciateremtés. Információ-/adatalkotás, -átadás. Az információkezelés elektronikus eszközrendszerének ismerete. Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén tervmódosítás, kontrolligény.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Önálló információgyűjtés, forráskutatás csoportban. – Életszituációk szimulálása: munkakeresés, állásinterjú. – Kritériumrendszer létrehozása a gyűjtött információk szelektálására: álláshirdetések, munkaközvetítők szelektálása. – A gyűjtött információ értékelése, értelmezése, rendszerezése csoportban, ellenőrzőlista készítése. – Az értelmezett, rendszerezett információkból kiselőadás, prezentáció létrehozása. – A prezentációk, kiselőadások értékelése. – Játékos feladatmegoldások párban és csoportban.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Álláskeresési technikák. – Önéletrajz, EU-önéletrajz. – Állásinterjú fajták. – Viselkedési technikák, stratégiák állásinterjún. – A legális munkavállalás lehetőségei az egyes EU-országokban. – A munkaközvetítők szerepe. – Hogyan adóznak az egyes EU-országokban? – Társadalombiztosítás, egészségbiztosítás és adózás.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember és társadalom: az Európai Unió, az adózás és a társadalombiztosítás szerepe.* – *Élő idegen nyelv: kapcsolatteremtés.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.* – *Matematika.*
KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozásokon, és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben aktívan működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat!

12. ÉVFOLYAM
MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSOK

No.	Témakörök/fejezetek	Kapcsolódó műveltségterület	Óraszám
1.	Életmód – gondolkodásmód	Ember és társadalom	9
2.	Társadalmi normák – társadalmi szerepek		10
3.	Munkavállalók – munkahelyek		9
4.	A globális természet	Ember a természetben	13
	Informatika		1
5	A média társadalmi szerepe	Művészetek	3
6	Tabló		6
	Informatika		2
7	Vállalkozás és sport	Testnevelés és sport	13
	Informatika		2
8	Önismereti program	Osztályfőnöki & Életvitel és gyakorlati ismeretek	8
9	Merre, s hogyan?		7
	Informatika		1
10	Az első munkahely		11
	Informatika		1
		Összesen:	**96**

TARTALOMVÁZLAT

1. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	ÉLETMÓD – GONDOLKODÁSMÓD
	Ajánlott óraszám	9
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓ-KUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A társadalmi munkamegosztás történeti állomásai. o Történelmi szereplők, társadalmi csoportok, intézmények viselkedésének elemzése. o Feltevések megfogalmazása az egyének, csoportok és intézmények viselkedésének mozgatórugóiról. o Történelmi jelenetek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból. – Az öltözködéssel kapcsolatos eszközök, szakmák, munkahelyek.

		o Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy ▪ további ismereteket szerezzenek a helyi hagyományokról, a lakóhely múltjáról, továbbá a környék, a lakóhely természeti értékeiről, az azokat fenyegető veszélyekről és a megóvásukra tett erőfeszítésekről; ▪ egy-egy történelmi témát (a politika-, a gazdaság-, a társadalom-, a tudomány-, a technika- vagy a művelődéstörténet, illetve a történeti ökológia köréből) mélységében tanulmányozzanak! – Vállalkozók a múltban és jelenben. o Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. o Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. Ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására. o Különféle értékrendek összehasonlítása, a saját értékek tisztázása. o Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy ▪ felkészültségüknek megfelelő szinten kommunikációt folytassanak olyan témakörökről, mint *a mai magyar társadalom és gazdaság, a vállalkozás, a munkavállalás*!
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenőrzés, önkontroll igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: tervkészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. – Bemutatók, kiselőadások. – Szimulációs játékok. – Tréningek. – Tervezés és gyakorlati tevékenység.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Bevezetésképpen, direkt készségfejlesztő gyakorlatok és játékok (összehasonlítás, lényegkiemelés, együttműködési játékok). – A divat társadalomtörténete. – Az öltözködéshez kapcsolódó társadalmi tevékenységek. – Az öltözködéssel kapcsolatos tervezői és kivitelezői munka.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Életvitel és gyakorlati ismeretek.* – *Osztályfőnöki óra.* – *Dráma és tánc.* – *Magyar nyelv és irodalom.*

KÖVETELMÉNYEK		– Aktív kiscsoportos együttműködés. – Ismertetés, bemutatás. – Összehasonlító elemzés készítése. – Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat”. – Önálló produkció készítése.
2. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	TÁRSADALMI NORMÁK – TÁRSADALMI SZEREPEK
	Ajánlott óraszám	10
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Társadalmi szokások – társadalmi beilleszkedés. – Gyerek és felnőttszerepek a múltban és jelenben. – Feltevések megfogalmazása az egyének, csoportok és intézmények viselkedésének mozgatórugóiról. – Történelmi jelenetek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból. – Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. – Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. Ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására. – Különféle értékrendek összehasonlítása, a saját értékek tisztázása.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenőrzés, önkontroll igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: tervkészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. – Bemutatók, kiselőadások. – Szimulációs játékok. – Tréningek. – Tervezés és gyakorlati tevékenység.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A társadalmi szabályok fogalma és tartalma. – Hagyományok és szokások kultúrtörténete. – A *szocializáció* fogalma és tartalma. – A *szerep* fogalma és tartalma. – Szereptípusok. – Gyermek és felnőttszerepek a múltban.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Életvitel és gyakorlati ismeretek.* – *Osztályfőnöki óra.* – *Dráma és tánc.* – *Magyar nyelv és irodalom.*

KÖVETELMÉNYEK		– Aktív kiscsoportos együttműködés. – Ismertetés, bemutatás. – Összehasonlító elemzés készítése. – Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat”. – Önálló produkció készítése.
3. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	MUNKAVÁLLALÓK – MUNKAHELYEK
	Ajánlott óraszám	9
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Történelmi szereplők, társadalmi csoportok, intézmények viselkedésének elemzése. – Feltevések megfogalmazása az egyének, csoportok és intézmények viselkedésének mozgatórugóiról. – Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. – Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. Ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására. – Különféle értékrendek összehasonlítása, a saját értékek tisztázása.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenőrzés, önkontroll igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: tervkészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. – Bemutatók, kiselőadások. – Szimulációs játékok. – Tréningek. – Tervezés és gyakorlati tevékenység.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A *munkamegosztás* fogalma és tartalma. – A munkamegosztás történelmi formái. – Munkaeszközök, szakmák, munkahelyek. – Vállalkozói típusok.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Életvitel és gyakorlati ismeretek.* – *Osztályfőnöki óra.* – *Dráma és tánc.* – *Magyar nyelv és irodalom.*
KÖVETELMÉNYEK		– Aktív kiscsoportos együttműködés. – Ismertetés, bemutatás. – Összehasonlító elemzés készítése.

		– Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat”. – Önálló produkció készítése.
4. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	A GLOBÁLIS TERMÉSZET
	Ajánlott óraszám	12
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A természet egészének változását kiváltó jelenségek és ezek okainak megismerése. A természet egészében végbemenő folyamatok megismerése. o Mutációk. o Grafikonok és ábrák elemzése és értelmezése a *környezeti tényezők* témakör kapcsán. o Anyagok körforgása a természetben. o Társulások. o Az élővilág evolúciója.
		– Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
	Önmeghatározás	Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése. Kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. A tervkészítés elemeinek és módjának ismerte. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: információ-/adatgyűjtés, adatkezelés, az adatok közötti viszonyok elemzése, koherenciateremtés. Információ-/adatalkotás, -átadás. Az információkezelés elektronikus eszközrendszerének ismerete. Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén tervmódosítás, kontrolligény.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Önálló információgyűjtés, forráskutatás csoportban. – A gyűjtött információ értékelése, értelmezése, rendszerezése. – Folyamatok modellezése, kísérletezés csoportban. – A modellek, kísérletek eredményeinek értékelése, értelmezése, rendszerezése. – Az értelmezett, rendszerezett információkból kiselőadás, prezentáció létrehozása. – A prezentációk, kiselőadások értékelése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A *mutáció* fogalma, kiváltó okai. – Folyamatokat leíró grafikonok, ábrák értelmezése, kiértékelése. – Anyagforgalom. – A szén, a nitrogén, a foszfor és a kén körforgása.

		– Biokémiai ciklusok. – A társulásokkal kapcsolatos alapfogalmak. – A társulások felépítése és kapcsolatrendszere. – A társulások működése. – Veszélyeztetett társulások. – Az *evolúció* elmélete.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Földünk-környezetünk: környezeti problémák.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.* – *Matematika: számítások, grafikonok értelmezése.*
KÖVETELMÉNYEK		– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása.
5. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	A MÉDIA TÁRSADALMI SZEREPE
	Ajánlott óraszám	3
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– *A hírek, amelyeket fogyasztunk.* – A médiapolitizálás. – A reklám.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás: a körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
	Stratégiaalkotás	Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Feladat: *hogyan lehet megjeleníteni egy hírt különböző médiumokban?* – Feladat: *Mi a nap híre? Miért? Honnan tudjuk?* – Elemzés: egy-egy ismert politikus „arculatának” (külsejének, beszédstílusának, viselkedésének) elemzése. – Az aktuális óriásplakát-kiállítás anyagának elemzése: *milyen reklámeszközöket használ fel, milyen mondanivalók kifejezésére? Mi lehet a pályázat sikerének kulcsa?*
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A hírek felépítése, különböző médiumokban; különböző megjelenési formái. – A hírek fontosságának és valóságtartalmának ellenőrzési lehetőségei. – A média szerepe a politikában: a politikus mint médiasztár. – A média felelőssége, pl. a „gyűlöletbeszéd” kapcsán. – A fogyasztás kényszere, a reklám szerepe.

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember a természetben.* – *Földünk-környezetünk.* – *Ember és társadalom: tudósítások, leírások katasztrófákról, természeti jelenségekről.*
KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
6. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	TABLÓ
	Ajánlott óraszám	6+2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Megfigyelés, információazonosítás, -értelmezés, -elemzés, tolerancia. – Kritikai gondolkodás, problémaérzékenység. – Mások pontosabb megfigyeléséből származó megértés, elfogadás; az együttműködés képességének fejlődése. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás: a körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
	Stratégiaalkotás	Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– A csoport egy bemutatkozó-anyagot készít önmagáról. – Papíralapú- vagy elektronikus formában mutat be dokumentumokat magáról. Ebből az alkalomból készített, vagy régebbi fotókat, rajzokat, filmfelvételeket is felhasználhatnak. Az elkészült anyagnak átgondoltnak, esztétikailag megtervezettnek kell lennie! Ez lehet egy rendhagyó érettségi tabló is. – A tanulók rövid jelenetet/jeleneteket adnak elő eddigi közös életükről vagy elképzelt jövőjükről. Bemutatják tehetségüket, vágyaikat, megjelenítik félelmeiket. Az előadást egységes keretbe kell foglalniuk! Ez az előadás (továbbfejlesztve) megjelenhet aztán akár a ballagáson, akár a szalagavatón.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		A projekt elkészítéséhez minden iskolában tanult, és azon kívül szerzett ismeretüket, tapasztalataikat mozgósítják.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember és társadalom: az alkotó és a befogadó szerepek változása, a művészi alkotás szerepe a társadalomban, a hétköznapi életben.*
KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
7. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	VÁLLALKOZÁS ÉS SPORT
	Ajánlott óraszám	13+2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Tanári támogatással, de önállóan, egy olyan 7-10 napos külföldi (sí)túra megszervezése, amire a szervezőkön kívül az iskola bármelyik tanulója jelentkezhet, és a részt vevők egészségének megóvását, fizikai állóképességének, kondíciójának javulását szolgálja. o *Kalandozzunk idegen síterepeken!* o Tájékozódás a lehetőségekről, a csoport felkészítése. o *Csatoljunk fel, és siklás!* – A szervező osztály tanulói a megtervezett túra lebonyolítását is elvégzik. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Helyzetelemzés, helyzetelemek: körülmények, magán és publikus helyzetek ismerete, a másokhoz való odafordulás igénye, helyzetértékelés igénye. Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, alkalmazkodás, a saját és a partner érdekeinek ismerete együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése, kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. A tervkészítés elemeinek és módjának ismerte. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: információ-/adatgyűjtés, adatkezelés, az adatok közötti viszonyok elemzése, koherenciateremtés. Információ-/adatalkotás, -átadás. Az információkezelés elektronikus eszközrendszerének ismerete. Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén tervmódosítás, kontrolligény.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	– A helyszín kiválasztása. – Az útvonalterv elkészítése. – A szállás- és étkezési helyek kijelölése. – A szállás- és étkezési helyekről információ szerzése. – A napi programok összeállítása, alternatív lehetőségekkel. – Információszerzés az útvonal mentén rendelkezésre álló egészségügyi ellátásról. – A felszerelés bérlési és szállítási lehetőségeinek felkutatása. – Költségvetés készítése a túra egészére és egyénekre bontva. – Az úticsomag-javaslat összeállítása. – A szállás- és étkezési helyek lefoglalása. – Poggyászlista készítése. – Az oda- és visszaút megszervezése a részt vevők számára. – Az oda- és visszaút megszervezése az eszközök számára. – A túra meghirdetése. – Jelentkezők regisztrálása. – A részvételi díj beszedése. – A foglalások (szállás, az étkezés stb.) lebonyolítása. – A részt vevők utaztatásával kapcsolatos intéznivalók lebonyolítása. – Az eszközök szállításával kapcsolatos intéznivalók lebonyolítása. – A részt vevők tájékoztatása. – A részt vevők elméleti felkészítése. – A részt vevők fizikai felkészítése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	– Gyakorlati baleset-elhárítás és elsősegélynyújtás. – A megfelelő ruházat és felszerelés. – Közlekedés, mozgás a sípályákon. – A sípályák technikai eszközei. – A megfelelő fizikai állapot és kondíció elérést segítő gyakorlatok: o gyakorlatok álló helyzetben vagy terpeszállásban; o gyakorlatok guggolásban vagy guggoló támaszban; o gyakorlatok ülésben vagy terpeszülésben; o gyakorlatok mellső fekvőtámaszban vagy terpesztett mellső fekvőtámaszban; o gyakorlatok négykézláb, hanyatt fekvésben, hason fekvésben; o páros gyakorlatok; o gyakorlatok futás közben; o csapatban végzett gyakorlatok; o gyorsaságot fejlesztő gyakorlatok; o egyensúlyérzéket fejlesztő gyakorlatok; o az izomerőt fejlesztő egyéni, páros és csoportos gyakorlatok; o állóképességet fejlesztő gyakorlatok; o hajlékonyságot fejlesztő gyakorlatok; o gyorsasági feladatok ügyességi elemekkel.

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Földünk-környezetünk: síterepek a környező országokban.* – *Ember és társadalom: helytörténeti, történeti emlékek, nevezetességek a túra helyszínén és a közelben.* – *Ember a természetben, biológia, egészségtan: elsősegélynyújtás.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.* – *Matematika: számítások.*
KÖVETELMÉNYEK		A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozásokon, és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! Munkája közben aktívan működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Hajtsa végre a felkészítő gyakorlatokat, a legnagyobb gondossággal segítse a túra résztvevőinek fizikai és elméleti felkészítését!
8. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	ÖNISMERETI PROGRAM
	Ajánlott óraszám	8
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Saját igények, elvárások, félelmek megfogalmazásának gyakorlása. Empátiafejlesztés mások meghallgatása által. A problémamegoldás csoportos és egyéni technikájának megtanítása, az átgondolt döntéshozatal elősegítése. A *team-munka* gyakorlása, együttműködés fejlesztése, szerepek tudatosítása csoportos feladatmegoldások által. Interperszonális élmények megosztása.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Helyzetelemzés, helyzetelemek: körülmények, magán és publikus helyzetek ismerete, a másokhoz való odafordulás igénye, helyzetértékelés igénye. a saját és a partner érdekeinek ismerete együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése, kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia.
	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén tervmódosítás, kontrolligény.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Emlékezetes élmények feldolgozása csoportos formában. – Problémák összegyűjtése. – Impulzív problémamegoldás demonstrálása. – Egyéni problémamegoldás gyakorlása. – Csoportos beszélgetés. – Játék párokban. – Döntések lehetséges következményeinek mérlegelése. – Több, egyformán jónak tűnő döntés rangsorolása.

		– Környezet hatásának megtapasztalása. – Csapatmunka közös történet írásával. – Csoportos együttműködés és versengés. – Együttműködés, csoportélmény megtapasztalása. – Visszajelzések adása. – Hatékony kommunikáció, együttműködés megtapasztalása. – Szerepek tudatosítása, együttműködés, csapatépítés. – Csapatverseny. – Az önismereti programon átélt élmények, tapasztalatok megbeszélése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Önismeret fogalma. – Introspekció. – Empátia. – Visszajelzés. – Egyéni problémamegoldó technikák. – Csoportos problémamegoldó technikák. – Csoportdinamikai alapfogalmak. – A hatékony kommunikáció és együttműködés alapelemei.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember a természetben: embertan, az ember társas viselkedése.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás, drámajátékok.*
KÖVETELMÉNYEK		– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozásokon, és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben aktívan működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat!
9. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	MERRE, S HOGYAN?
	Ajánlott óraszám	7+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– A munka és hivatás fogalmak összehasonlítása és megkülönböztetése. Azoknak a motívumoknak az összegyűjtése, amelyek befolyásolhatják a felsőoktatási intézmény és pályaválasztást. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Helyzetelemzés, helyzetelemek: körülmények, magán és publikus helyzetek ismerete, a másokhoz való odafordulás igénye, helyzetértékelés igénye. a saját és a partner érdekeinek ismerete együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése, kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia.

	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén tervmódosítás, kontrolligény.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Önálló információgyűjtés, forráskutatás csoportban. – Életszituációk szimulálása. – Kritériumrendszer létrehozása a gyűjtött információk szelektálására. – A gyűjtött információ értékelése, értelmezése, rendszerezése csoportban, ellenőrzőlista készítése. – Az értelmezett, rendszerezett információkból kiselőadás, prezentáció létrehozása. – A prezentációk, kiselőadások értékelése. – Játékos feladatmegoldások párban és csoportban.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Hivatás és munka, képzési területek. – Életpálya, karrier, munkaerőpiac.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember és társadalom: a tanuló felnőtt státusza.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás, drámajátékok.*
KÖVETELMÉNYEK		A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozásokon, és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! Munkája közben aktívan működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat!
10. TÉMAKÖR / FEJEZET	*Cím*	AZ ELSŐ MUNKAHELY
	Ajánlott óraszám	11+1
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	– Az álláspályázatok világa. – Munkajogi és gyakorlati ismeretek. – Beilleszkedés a munkahelyre; a munkahely légköre, kollégák és főnökök. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Helyzetelemzés, helyzetelemek: körülmények, magán és publikus helyzetek ismerete, a másokhoz való odafordulás igénye, helyzetértékelés igénye. a saját és a partner érdekeinek ismerete együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése, kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia.

	Önbemutatás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismeret, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutatás céljának ismerete.
	Stratégiaalkotás	Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén tervmódosítás, kontrolligény.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Önálló információgyűjtés, forráskutatás csoportban. – Életszituációk szimulálása: munkakeresés, állásinterjú. – Kritériumrendszer létrehozása a gyűjtött információk szelektálására. – A gyűjtött információ értékelése, értelmezése, rendszerezése csoportban, ellenőrzőlista készítése. – Az értelmezett, rendszerezett információkból kiselőadás, prezentáció létrehozása. – A prezentációk, kiselőadások értékelése. – Játékos feladatmegoldások párban és csoportban.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– Önéletrajzok formai és tartalmi követelményei, az aktualizált, testreszabott önéletrajz. – A kísérő (motivációs) levél formai, tartalmi követelményei. – Extrém állásinterjúk. – A munkaviszonyra, munkavégzésre vonatkozó jogi és gyakorlati alapismeretek. – A kollegiális viszony. – Munkahelyi hierarchia, főnöktípusok.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		– *Ember és társadalom: a munkavállaló státusa.* – *Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás, drámajátékok.*
KÖVETELMÉNYEK		A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozásokon, és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! Munkája közben aktívan működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat!

Kompetenciafejlesztő oktatási program (pedagógiai rendszer) kerettanterve

– Idegen-nyelvi kompetencia –

Kiegészítő tananyag a 6–13 éves tanulók
***angol* és *német* nyelvi kompetenciájának fejlesztéséhez**

1. BEVEZETÉS

Korunk társadalmát a nemzetközi gazdasági, kulturális és személyes emberi kapcsolatok sokfélesége jellemzi. Minden korábbinál nagyobb mértékű az információ- és árucsere, valamint az országok közötti népességvándorlás. A szabadidő eltöltésének mind többek által kedvelt formája az utazás, amely gyakran irányul külföldre, így az iskoláskorú gyerekek jelentős része találkozik az anyanyelvétől eltérő nyelven történő kommunikáció szükségességével és jelentőségével. A telekommunikáció, a média és az informatika szintén közös vérkeringésbe kapcsolta a világ népeit. Az egyéni kapcsolattartáson túl, az Európai Unió is számos törekvéssel és programmal igyekszik elősegíteni a közösség országaiban tanuló gyerekek és fiatalok együttműködését.

Az idegennyelv-tanulás fontosságát jelzi, hogy egyre több ország vezette be a nyelvoktatást a közoktatási intézmények alsóbb osztályaiban, Magyarországon ez jelenleg az általános iskolák 4. osztályát jelenti. Az alapfokú idegennyelv-oktatás feladata, hogy felkeltse a tanulók érdeklődését az idegen nyelvek tanulása iránt, felkészítse a tanulókat a további sikeres nyelvtanulásra, és képessé tegye őket a korosztályukkal történő sikeres kommunikációra az életük legkülönbözőbb területein.

A gyermekkori nyelvoktatás sikerét megalapozhatjuk a korszerű tanuláselméleti, illetve nyelvszemléleti megközelítések alkalmazásával. A holisztikus nyelvszemlélet, a nyelvet, mint organikus rendszert egységében és tejességében kívánja bemutatni a tanulók számára, általuk értelmezhető szituációkon és kommunikációs helyzeteken keresztül. A tanulók a beszélt nyelven keresztül találkoznak az idegen nyelvvel, értik meg, illetve gyakorolják azt. A nyelvtanulás első szakaszában kiemelt szerepet szánunk szókincsfejlesztésnek és szóbeli interakciónak.

Az alapfokú program anyagai a tanulás szociál-konstruktivista megközelítését kívánják tükrözni. Ez a felfogás ötvözi *Piaget, Donaldson* és *Bruner* kognitív pszichológiai nézeteken alapuló konstruktivizmusát, *Rogers* humanisztikus szemléletét, valamint *Vygotsky* és *Feurestein* álláspontját a tanulásról, mint társas kapcsolatokra épülő interakcióról. A konstruktivista felfogás központjában az a feltevés áll, miszerint a tanuló bármilyen tanulási kontextusba magával hozza meglévő ismereteit, tapasztalatait, elvárásait, és az új ismereteket már meglévő ismeret-struktúráiba sajátos, egyéni módon asszimilálja. A tanuló tehát a tanulás folyamatában jelentésformálóként és problémamegoldóként aktív módon vesz részt. A tanulási folyamat során a tanuló egész személyisége formálódik, alakul, általános és nyelvi kompetenciái állandó kölcsönhatásban fejlődnek. A holisztikus szemlélet követése alapvető fontosságú a gyermekkori nyelvtanulás esetén, amelynek megvalósítása nagy körültekintést igényel mind a tananyagok tervezésében, felhasználásában, és a tanórák megszervezésében, illetve levezetésében is. A tanulók életkori sajátosságainak, érdeklődésének, kognitív, érzelmi, szociális fejlettségének meghatározó szerepe van mind a módszertani döntések meghozatalában, és a gyermekkori nyelvtanulás és tanítás céljainak meghatározásában is.

1. 1. A kerettanterv és a Nemzeti alaptanterv kapcsolata

Az idegen nyelvi kulcskompetencia fejlesztésének akkreditációra benyújtott tanterve teljes mértékben összhangban áll mind a Közös Európai Referenciakeret, mind pedig a NAT irányelveivel és szándékával. A programcsomag összességét képező egységek az idegennyelv-tanítási gyakorlat megújítását, vagyis a használható nyelvtudás, a kommunikatív nyelvi kompetencia fejlesztését célozzák meg.

A tanterv, az idegen nyelvi kulcskompetencia fejlesztésének jellegéből következően nem a teljes éves órakeretet, hanem annak minimum 30%-át fedi le, rugalmasan integrálható, kiegészítő, moduláris tananyagok formájában. A helyi szabályozás részét képező helyi tantervek kiegészítéseként alkalmazható, az erőteljes kompetencia alapú fejlesztés segítésére. A készségfejlesztést és a nyelv eszközként való használatát célul tűzve ki, a tananyagok helyi tantervbe, majd a tanmenetekbe való beépítése a gyakorlatban jól megvalósítható, integrálása során könnyen illeszthető bármely nyelvi programhoz, nyelvkönyvhöz. A fejlesztés során a kipróbáló iskolák tanárai a felkészítés keretében szakmai segítséget kaptak a tananyag helyi tantervbe és tanmenetekbe történő integrálására, amelyet sikerrel oldottak meg.

Fontos megjegyezni, hogy a nem teljes óraszámú lefedettség nem okoz helyrehozhatatlan torzulásokat a NAT fejlesztési feladatainak teljesítésében. Ennek igazolására az alábbiakban ismertetjük az idegennyelvi-kerettantervnek a NAT alapelveivel, céljaival, a fejlesztési feladatok szerkezetével, a kulcskompetenciákkal, illetve a NAT kiemelt fejlesztési feladataival való összefüggését.

A kerettanterv a NAT-ban élő idegen nyelvként megjelölt nyelvek közül az angol és német nyelv tanítására nyújt be kerettantervet az 1–6. évfolyamok számára. A kerettanterv, minden vonatkozásban, összhangban áll az alaptanterv többi területének céljaival és tartalmával. A NAT értelmében az alapfokú (1–6. évfolyam) idegennyelv-oktatás legfőbb célja, hogy felkeltse a tanulók érdeklődését az idegen nyelvek tanulása iránt, felkészítse a tanulókat a további sikeres nyelvtanulásra, és képessé tegye őket a korosztályukkal történő sikeres kommunikációra az életük legkülönbözőbb területein. Feladata továbbá az élethosszig tartó és iskolai kereteken túlmutató önálló nyelvtanuláshoz szükséges tanulási készségek kialakítása, ill. fejlesztése, valamint a motiváció fenntartása és annak egyre növekvő mértékben belső motivációvá való alakítása.

Az oktatási anyagok fejlesztése során különös figyelmet fordítottunk a NAT-ban megjelenő azon alapelvre, miszerint a nyelvtanulás az első évfolyamokon elsősorban játékos ismerkedést jelentsen az idegen nyelvvel, majd később, fokozatosan kialakított, tudatos nyelvhasználatot. A holisztikus szemlélet követése alapvető fontosságú a gyermekkori nyelvtanulás esetén, amelynek megvalósítása nagy körültekintést igényel mind a tananyagok tervezésében, felhasználásában, mind a tanórák szervezésében, illetve vezetésében is. A tanulók életkori sajátosságainak, érdeklődésének, kognitív, érzelmi, szociális fejlettségének meghatározó szerepe van a módszertani döntések meghozatalában, a gyermekkori nyelvtanulás és a nyelvtanítás céljainak meghatározásában is.

A holisztikus szemlélet gyakorlatban való megvalósításának egyik módja a kereszttantervi megközelítés szisztematikus alkalmazása, mind a tananyag témái, mind pedig a készségfejlesztés során. Az idegen nyelvi programcsomagban fejlesztendő készségek számos kapcsolatot mutatnak a **NAT-ban meghatározott többi kulcskompetenciával** és támogatják azok fejlesztését. A kommunikatív nyelvi kompetencia integrálja a tanulási képességeket és az anyanyelvi kompetenciát. Kiemelkedően szoros kapcsolat mutatkozik még a szociális és állampolgári kompetencia, az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség, illetve a kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia területén, de a fejlesztett tananyag egyes részei elősegítik a matematikai, a természettudományos kompetenciák fejlesztését is. (Példák a fent említett kompetencia területek megjelenésére az oktatási anyagokban: 9–10 éves korosztály számára – *Water, Gesundheits-Abc*, 10–13 éves korosztály számára – *Animania, Underwater World, Along the Danube, Wasser ist Leben*.)

A **NAT kiemelt fejlesztési feladatai** a kulcskompetenciákra épülnek, így ezek kiegyensúlyozott megjelenése is biztosított az oktatási anyagokban. Fontos cél, hogy az egyén fokozatosan képes legyen az önreflexióra az idegennyelv-tanulás során (Énkép, önismeret), képes legyen értékelni nemzeti kultúránk értékeit, s ezt összefüggésbe hozni és harmonizálni tágabb környezetünk és a célnyelvi kultúra megismerésével (Hon-, és népismeret, Európai azonosságtudat-egyetemes kultúra). Az anyagok témái lehetőséget adnak, pl. a környezettudatosságra nevelés, a testi és lelki egészség fejlesztésére is. (Például: 10–13 éves korosztály számára – *Seize the Day!, Gemeinsam für die Umwelt, China – Look into your Personality, Ich Mappe. Das bin ich. Das kann ich*.) A tananyagok feldolgozása során fontos szerepet kap a tanulás folyamatának tudatosítása, az előzetes tudás és tapasztalat mozgósítása, az egyénre szabott tanulási módszerek kialakítása, a csoportos tanulás, a kooperatív munka, amelyek a NAT-ban 'A tanulás tanítása' kiemelt fejlesztési feladatában jelennek meg. (Például: 10–13 éves korosztály számára – *Ancient Greece-'We are the Champions', In the city- Let's design a new shopping centre, Umwelt Detektive.*) Az idegen nyelvi oktatási koncepció és kerettanterv részletesen bemutatja az idegen nyelv területének általános és nyelvi fejlesztési céljait, az oktatási anyagok mögött álló módszertani alapelveket, az értékelés alapelveit és az oktatási anyagok típusát.

Az **oktatási anyagok szerkezete és rendszere** figyelembe veszi az idegen nyelv bevezetésének hazai körülményeit, és teljes nyelvi programot (lefedettséget) kínál a kötelező kezdés előtti időszak szakmai támogatására is az adott korosztály életkori sajátosságának, a korszerű tanuláselméleti, és nyelvelsajátítási kutatások eredményeinek a tananyagba történő integrálásával. A fejlesztési feladatok minden nyelvelsajátítási szinten magukban foglalják a NAT-ban meghatározott egységeket: beszédértés, beszédkészség, olvasásértés és írás.

A **fejlesztési feladatok** tekintetében a NAT minden diák számára előírja a minimális szintet, amelyet a 4 alapkészség területén kell teljesíteni. A helyi tantervekben ennél magasabb szint is előírható, ezért az akkreditációra ajánlott tanterv különböző korosztályra készült tananyagai több nyelvi szintre kínálnak megoldást. A korosztályok és nyelvi szintek összefüggése, és az egyes kategóriákra készült anyagok listája a *Mellékletben* található.

Az idegen nyelvi fejlesztés kidolgozása során gondot fordítottunk a sajátos nevelésű tanulók idegen nyelvi fejlesztésére is, de ezeket a programokat a HEFOP 2.1-es program valósította meg.

Az **oktatási anyagok nyelvi szintjei** harmonizálnak a Közös Európai Referenciakeretben szereplő szintekkel, amelyeket a korai kezdés miatt kiegészítettünk az európai minimumszint (A1) alatti A1-szinttel. Ezen belül szükséges volt külön megjelölni az írásbeliség bevezetése előtti időszakra készült oktatási anyagokat is. Az A1 nyelvi szintet két részre osztottuk és A1 és A1+-szal jelöltük, hogy lehetőséget adjunk a tananyagok leghatékonyabb kiválasztására egy adott korosztály számára.

A NAT-ban definiált programcsomag elemek egybeesnek az idegen nyelvi programcsomag elemeivel. Jelen dokumentum, mint kerettanterv tartalmazza a tantárgy céljait, a készségfejlesztés területeit, valamint a módszertani és értékelési elveket.

2. A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS CÉLJAI

2. 1. A 6–10 éves kezdő nyelvtanulók idegen nyelvi kompetenciájának fejlesztési céljai

2. 1. 1. Általános fejlesztési célok

Az idegennyelv-oktatás legfőbb célja a tanulók idegen nyelvi kommunikatív kompetenciájának megalapozása és folyamatos fejlesztése. Kisiskolás korban a legfontosabb cél az idegen nyelv és a nyelvtanulás iránti pozitív attitűd és motiváció kialakítása és fenntartása. Ezen kívül fontos szerepe van a hatékony nyelvtanulási stratégiák megismertetésének, elsajátíttatásának a fokozatosan kialakítandó önálló tanulás érdekében.

Általános fejlesztési célokon olyan célokat értünk, amelyek nem közvetlenül a nyelvi kompetenciák fejlesztésére irányulnak, hanem szélesebb körben, tantárgytól függetlenül fejleszthető életviteli, tanulási, önismereti készségeket céloznak meg. Az általános célok megfogalmazásával azt szeretnénk hangsúlyozni, hogy a nyelvtanulás egy nagyobb, átfogó nevelési program része, melynek során a tanulót abban segítjük, hogy önmagát és környezetét ismerő, maga és mások számára haszonnal tevékenykedő, autonóm, fejlődésre, boldogulásra és boldogságra képes felnőtté váljon. A kerettantervnek ez a része felsorolja a kiemelten fontos általános fejlesztési célokat, és példákat ad arra, hogyan integráljuk ezeket a célokat a nyelvi tevékenységekbe.

1. Alakuljon ki és növekedjen a tanulóban a nyelvtanuláshoz való pozitív beállítódás, az adott idegen nyelv iránti motiváció és érdeklődés!

- A tanuló lelje örömét a nyelvi órákon végzett tevékenységekben, autentikus gyermekirodalmi művekkel való megismerkedésben!
- A tanuló örömmel és aktívan vegyen részt az órai játékokban!
- A tanuló kapcsolja össze a nyelvi órákon tanultakat a való életben, a környezetében fellelhető nyelvi inputtal!
- A tanuló egyre inkább törekedjen az órákon kívül is bővíteni nyelvtudását!

Példa:

Különböző nyelvi és egyéb játékok, pl. Bingo, memory, dominó, kártyajátékok, kitalálósdik, társasjátékok, mozgásos játékok, gyerekjátékok stb.; mesék, mondókák, dalok, versek tanulása.

2. Maradjon meg, illetve növekedjen a tanuló életkorából ösztönösen adódó megismerési és tanulási vágy!

- A tanuló legyen nyitott minden, számára értelmezhető nyelvi input befogadására, és tudatosan is keresse azokat!
- A tanuló legyen képes sikerrel alkalmazni a világról szerzett ismereteit, már kialakult készségeit az élet bármely területén!
- A tanuló legyen képes egyre nagyobb tudatossággal kezelni a nyelvtanulási folyamatot és benne saját szerepét, erősségeit, céljait stb.!

Példa:

Könyvek, gyermekmagazinok, tv, internet, videó, DVD, mozi, utazási és egyéb az élet bármely területén szerzett élmények stb. felhasználása a tanulás során. A tanuló önálló hozzájárulása az órákhoz rajzok, plakátok stb. készítésével, és olyan tárgyakkal, amelyek tanítási eszközként használhatók.

3. Növekedjen a tanuló kreativitása a nyelvhasználatban, illetve a nyelvórán alkalmazott tevékenységek végzésében!

- A tanuló legyen képes meglévő ismereteit, tudását, készségeit újszerűen, ötletesen használni!
- A tanuló legyen képes a nyelvi és kognitív szintjének megfelelő feladatok megoldása érdekében értelmezni a számára csak részleges jelentéssel bíró információkat!
- A tanuló legyen képes az idegen nyelvi input által kiváltott bizonytalanságot egyre magabiztosabban, tudatosabban kezelni az inputot kísérő metakommunikációs jelekre támaszkodva (illusztrációk, tanári értelmezés, testbeszéd, mimika stb.)!

- A tanuló legyen képes reagálni verbális és non-verbális eszközökkel azokra a feléje irányuló idegen nyelvi megnyilvánulásokra, amelyek kognitív és idegen nyelvi szintjének megfelelnek!
- A tanuló legyen képes a nyelvtanulás során szerzett tapasztalatait, készségeit, élményeit fokozatosan egyre növekvő tudatossággal beépíteni az általános tanulási folyamatba, s azokat más területeken is alkalmazni!
- A tanuló legyen képes és kész arra, hogy fantáziáját, egyéni ötleteit, önálló és közös munka során is alkalmazni tudja!

Példa:

Rajzolás, színezés, eljátszás, jellegzetességek felismerése, illetve felhasználása kitalálós játékokban, rajzos rejtvényekben, hiányos információt tartalmazó feladatlapok pármunkában történő rekonstruálása stb.

4. Növekedjen a tanuló interkulturális nyitottsága, a tanuló törekedjen a célnyelvi kultúra minél szélesebb körű megismerésére!

- A tanuló fokozatosan ismerkedjék meg a célnyelvi kultúra legfontosabb, legjellemzőbb elemeivel, a mindennapi élet jellegzetességeivel!
- A tanuló legyen képes elfogadni a célnyelvi kultúra számára szokatlan, új elemeit!
- A tanuló legyen képes az anyanyelvi kultúrát és a célnyelvi kultúrát egymás tükrében, prioritás nélkül egyenrangúként szemlélni, az anyanyelvi kultúra és a célnyelvi kultúra elemeit összekapcsolni!
- A tanuló fokozatosan ismerkedjék meg a célnyelvi kultúrára jellemző szokásokkal, hagyományokkal (pl. ünnepek), a mindennapi élet jellegzetességeivel (pl. étkezési, közlekedési szokások)!
- A tanuló legyen képes örömét lelni más népek gyermekirodalmi alkotásaiban, gyerekjátékaiban!

Példa:

A célnyelvi kultúra gyermekirodalmának nyelvileg egyszerűbb elemei, versek, mondókák, dalok, nyelvtörők, kiszámolók, gyermekjátékok stb. feldolgozása, a célnyelvi kultúra hagyományainak, szokásainak, jellemző elemeinek megismerése.

5. Növekedjen a tanuló önismerete, önbizalma és önbecsülése!

- A tanuló lelje örömét a nyelvi órákon végzett tevékenységekben!
- A tanuló legyen képes megbecsülni saját munkáját és teljesítményét!
- A tanuló legyen képes építeni korábbi tanulási tapasztalataira!
- A tanuló legyen képes egyre nagyobb kihívást jelentő feladatok megvalósítása során erőfeszítéseket tenni!

Példa:

Gyermekirodalmi mű (vers, mondóka, dal, mese), szituáció, párbeszéd előadása.

Tevékenységet, pl. projektmunkát lezáró bemutató során a tanulók – életkoruknak, nyelvi szintjüknek megfelelő formában – megfogalmazzák a tevékenység során szerzett tapasztalataikat: mit találtak könnyűnek, nehéznek, érdekesnek a munka során, mire büszkék, mi sikerült a legjobban számukra.

6. Fokozatosan alakuljon ki és növekedjen a tanuló együttműködésre való képessége!

- A tanuló legyen képes együttműködve, társait segítve részt venni a nyelvi óra különböző tevékenységeiben!
- A tanuló legyen képes társaival együtt játszani a szabályok betartása mellett, minimális tanári irányítással vagy anélkül!
- A tanuló legyen képes egyre inkább felismerni, hogy a tanulási folyamat során nemcsak a tanár és egy-egy tanuló között jöhet létre interakció, hanem a tanulók között is, így a tanulók egymástól is sokat tanulhatnak!
- A tanuló legyen képes saját és társai munkáját értékelni!

Példa:

Körjáték, társasjáték, hagyományos gyermekjátékok játszása.

Mese, dal, mondóka, nyelvtörő, találós-kérdés alkotása. Kép, montázs, poszter, plakát, prospektus, hirdetések stb. készítése közösen.

Előadás megtervezése, begyakorlása, a díszletek stb. elkészítése.

7. A tanuló ismerjen meg alapvető nyelvtanulási és nyelvhasználati stratégiákat, és ezeket részben tanári segítséggel, részben önállóan kezdje alkalmazni!

- A tanuló legyen képes a feladatok megoldása érdekében értelmezni a számára csak részleges jelentéssel bíró információkat és egyre tudatosabban kezelni az idegen nyelvi input által kiváltott bizonytalanságot!
- A tanuló legyen képes összekapcsolni a nyelvi órákon tanultakat és a világban szerzett ismereteit és alkalmazni ezeket az élet más területein!
- A tanuló egyre nagyobb tudatossággal legyen képes kezelni a nyelvtanulási folyamatot és benne saját szerepét, erősségeit, céljait stb.!
- A tanuló egyre inkább törekedjen az órákon kívül is bővíteni nyelvtudását!
- A tanuló legyen képes egyre inkább felismerni, hogy a tanulási folyamat során nemcsak a tanár és egy-egy tanuló között jöhet létre interakció, hanem a tanulók között is, így a tanulók egymástól is sokat tanulhatnak!

Példa:

Könyvek, gyermekmagazinok, tv, internet, videó, DVD, mozi, utazási és egyéb az élet bármely területén szerzett élmények stb. felhasználása a tanulás során. A tanuló önálló hozzájárulása az órákhoz rajzok, plakátok stb. készítésével, és olyan tárgyakkal, amelyek tanítási eszközként használhatók. Értékelő/önértékelő lapok használata.

2. 1. 2 Nyelvi fejlesztési célok

Ez a fejezet nyelvi szintenként határozza meg a nyelvi fejlesztés területeit, a kiemelten fontos fejlesztendő kompetenciákat, és ajánlást tesz lehetséges nyelvi tevékenységekre. A kerettanterv kumulatív jellegű, tehát minden magasabb nyelvi szint magában foglalja az előző szinten felsorolt kompetenciákat.

A nyelvi fejlesztés célja a tanulók kommunikatív nyelvhasználati képességének a kialakítása, fejlesztése. Ezen felül fontos cél a nyelv eszközként, saját célokra való használata, a tanultak kreatív, a tanulók egyéni környezete, érdeklődése szerinti alkalmazása. Specifikus cél még az autentikus gyermekirodalom művészi és interkulturális értékeinek felfedeztetése, ezáltal a nyelv kreatív, esztétikai és játékos használata.

A nyelvi fejlesztési célok megvalósítása érdekében alkalmazott tevékenységek lehetnek produktív, receptív, interaktív és közvetítő jellegűek, valamint szóbeliek és írásbeliek. (KER 4.3.4 – 4.3.5 fejezet) Mindezeknek megfelelően a fontossági sorrend a 6–10 éves korosztály fejlesztése szempontjából a következő:

Szövegértés fejlesztése

1. Beszédértés

Beszéd fejlesztése

2. Interakció
3. Összefüggő beszéd

Szövegértés fejlesztése

4. Olvasás (ezen a szinten nem jelenik meg)

Írás fejlesztése

5. Írásbeli szövegalkotás (ezen a szinten nem jelenik meg)

A nyelvi fejlesztési célok megvalósítását az alábbi fejlesztési szakaszok szerint javasoljuk:

A fejlesztés szakaszai/Nyelvi szint	**A1-**
A tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtt áll	x
A tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	x

A fenti ajánlás összhangban van a KER-ben leírt és a NAT-ban előírt minimális nyelvi szintekkel. Az alábbi táblázatok egy-egy nyelvi szintre jelölik ki a nyelvi fejlesztés céljait. A kiemelten fontos kompetenciák rugalmasan illeszkednek az ajánlott tevékenységekhez. A felsorolt nyelvi tevékenységek a fokozatosság elvét követik, és kumulatív jellegűek.

1. A tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtt áll

KER A1-szint*:* a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtt áll			
Fejlesztési terület		**Kiemelten fontos kompetenciák**	**Ajánlott nyelvi tevékenységek**
SZÖVEGÉRTÉS	**Beszédértés**	- A tanuló képes követni az idegen nyelven történő óravezetést. - A tanuló képes hallott szövegben az általa már tanult nyelvi elemeket felismerni. - A tanuló képes a jelentést felépíteni az inputot kísérő segítségekre (illusztrációk, vizuális stimulus, testnyelv stb.) támaszkodva. - A tanuló törekszik a helyes kiejtés (intonáció, hangsúly stb.) utánzására. - A tanuló képes a tanár által felolvasott, elmesélt, eljátszott, elmondott szöveg tartalmát különböző módokon megjeleníteni (pl. vizuálisan, mozgással, hangeffektusokkal, zenével stb.). - A tanuló képes különböző forrásból (tanár, magnetofon, tv, videó kazetta, számítógép stb.) hallott egyszerű beszédet követni és ahhoz kapcsolódó feladatokat elvégezni.	- reagálás egyszerű tanári utasításokra tevékenységekkel, pl. mozgás, rajzolás, szókártyák manipulálása stb.; - hangzó szöveg aktív, értő követése, pl. vers, dal szövegéhez illusztráció készítése; - tevékenységgel való reagálás hallott szövegre, vagy annak bizonyos részeire pl., mozgás, utánzás, képek vagy tárgyak felmutatása, hangeffektusok stb.; - összefüggő szövegből információ kigyűjtése és az alapján való - cselekvés, pl. színezés, megfelelő kép megjelölése, kiválasztása, sorba rendezés, rajz kiegészítése, rajzolás stb.; - nyelvi játékokban való részvétel.

KER A1-szint*:* a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtt áll			
Fejlesztési terület		**Kiemelten fontos kompetenciák**	**Ajánlott nyelvi tevékenységek**
BESZÉD	**Interakció**	- A tanuló képes követni az idegen nyelven történő óravezetést. - A tanuló képes bekapcsolódni egyszerű játékos feladatokba. A tanuló képes adekvát válaszok adására különböző órai verbális és nem verbális szituációkban. - A tanuló képes aktívan, örömmel részt venni az interakciót igénylő, célnyelvi gyermek-játékokban. - A tanuló képes egyszerű mesék, mondókák dramatizált, interaktív módon való előadására, pl. érzelmek kifejező bemutatására, a szereplők hangjának, mozgásának utánzására. - A tanuló képes testbeszéddel, mimikával kísérni az előadott mondókát, verset, dalt. - A tanuló képes non-verbális és korlátozott verbális eszközökre támaszkodva, illetve tevékenységekkel kommunikálni. - A tanuló képes utasításokat, kéréseket követni.	- utasításokra tevékenységgel vagy rövid egyszavas válaszokkal való reagálás; - nyelvi-, gyermek- és társasjátékokba való bekapcsolódás verbálisan illetve non-verbálisan, pl. Activity, Színcápa, 'Simon says' 'Memory', dominó, kártyák Mr Crocodile, Bingo stb.); - mesék, mondókák, dalok előadása verbálisan vagy non-verbálisan; - irányított, egy-egy szavas tanulói megnyilatkozást igénylő beszélgetés; - egyszerű nyelvi eszközökkel (rövid mondat, egy-egy szó, non-verbális válasz) történő leírás, bemutatás; - gyermekirodalmi mű feldolgozásába aktívan, szóval vagy tevékenységgel történő bekapcsolódás.
	Összefüggő beszéd	- A tanuló képes rövid, egyszerű szöveg, pl. mondóka, versike memoriterként való elmondására. - A tanuló képes önállóan, vagy társaival közösen, tanári segítséggel egyszerű szöveg, párbeszéd előadására különböző módokon. - A tanuló törekszik a helyes kiejtés (intonáció, hangsúly stb.) elsajátítására. - A tanuló képes egyszerű nyelvi eszközökkel bemutatni munkáját.	- egyszerű szöveg, pl. vers, mondóka, dal, mese, párbeszéd előadása különböző módokon, pl. bábjáték, árnyjáték, hagyományos előadás stb., esetleg nagyobb közönség számára; - tanulói munkák kiállítása, pl. mesekönyv készítése, majd annak mások számára való szóbeli bemutatása.

2. A tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült

KER A1-szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült			
Fejlesztési terület		**Kiemelten fontos kompetenciák**	**Ajánlott nyelvi tevékenységek**
SZÖVEGÉRTÉS	**Beszédértés**	- A tanuló képes követni az idegen nyelven történő óravezetést. - A tanuló törekszik a helyes kiejtés (intonáció, hangsúly stb.) utánzására és elsajátítására. - A tanuló képes a nyelvi tudásszintjének megfelelő szöveget megérteni az addig megszerzett tudására és egyéb, megértést segítő elemekre támaszkodva. - A tanuló képes egyszerű szövegben hallott információt más tevékenység során felhasználni. - A tanuló képes többféle forrásból, pl. tanár, magnetofon, videokazetta, társak stb. hallott egyszerű szöveget követni, valamint az ehhez kapcsolódó feladatokat elvégezni.	- hallott szöveg aktív, értő, odafigyelő követése és a hallott információnak megfelelő tevékenység elvégzése, pl. rajz, képkártyák, szókártyák készítése, mozgás, utánzás, képek vagy tárgyak felmutatása; - válaszadás rövid, egyszerű kérdésekre, utasításokra verbális, non-verbális módon; - az órai tevékenységekben való aktív részvétel.

KER A1-szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült			
Fejlesztési terület		**Kiemelten fontos kompetenciák**	**Ajánlott nyelvi tevékenységek**
BESZÉD	**Interakció**	- A tanuló képes aktívan, örömmel részt venni az interakciót igénylő tevékenységekben. - A tanuló képes egyszerű mesék, mondókák dramatizált, interaktív módon való előadására. - A tanuló képes beszédszándékát alapvető verbális és non-verbális nyelvi eszközökkel kifejezni. - A tanuló képes egyszerű kérdéseket feltenni, illetve a hozzá intézett hasonló kérdésekre egyszerű nyelvi eszközökkel reagálni. - A tanuló képes egyszerű, az osztálytermi rutincselekvésekhez	- mesék, mondókák, dalok előadásába bekapcsolódás verbálisan vagy non-verbálisan. - egyszerű nyelvi eszközökkel (rövid mondat, egy-egy szó, non-verbális válasz) történő leírás, bemutatás; - osztálytermi szituációkhoz kapcsolódó egyszerű kérdésekre, kérésekre egyszavas válaszokkal, vagy non-verbális eszközökkel való reagálás; - aktív részvétel nyelvi- gyermek- és társasjátékokban, pl.: találós kérdés, Színcápa, 'Simon says', szituációs játékok.
		kapcsolódó kommunikációt folytatni. - A tanuló képes a tanult témákban rövid párbeszédeket folytatni.	
	Összefüggő beszéd	- A tanuló képes rövid, egyszerű gyermekirodalmi mű memoriterként való felmondására. - A tanuló képes rövid szövegek, gyermekirodalmi művek, történetek felkészülés utáni előadására. - A tanuló törekszik a helyes kiejtés (intonáció, hangsúly stb.) elsajátítására. - A tanuló képes a számára ismert témákban rövid, összefüggő leírást adni környezetében előforduló tárgyakról/élőlényekről, eseménysorokról. - A tanuló megfelelő nyelvi előkészítés során képes részt venni szerepjátékokban, illetve egyéb nyelvi játékokban.	- gyermekirodalmi mű (vers, mondóka, dal, mese) előadása, pl. zenei kísérettel másik osztály, szülők, tanárok számára - egyszerű szerepjáték előadása gyakorlás, felkészülés után - saját, vagy csoportban létrehozott alkotás, tárgy egyszerű, rövid bemutatása nagyobb közönség számára, pl. kiállítás, színházi előadás.

KER A1-szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült			
Fejlesztési terület		**Kiemelten fontos kompetenciák**	**Ajánlott nyelvi tevékenységek**
SZÖVEGÉRTÉS	**Olvasás**	- A tanuló képes a nyelvi tudásszintjének megfelelő szöveget megérteni, abban a számára ismerős nyelvi elemeket felismerni, elolvasni az addig megszerzett tudására és egyéb, a megértést segítő elemekre támaszkodva. - A tanuló képes olvasott szöveggel kapcsolatos, arra vonatkozó egyszerű feladatokat végezni. - A tanuló képes a tanár által irányított közös olvasásba aktívan bekapcsolódni. - A tanuló képes hangzó szöveg írott változatának követésére	- bekapcsolódás közös olvasásba, pl. események, szereplők felismerése képek alapján, érzelmek kifejezése, véleménynyilvánítás, találgatás; - olvasott szövegből információk kiszűrése bizonyos szempontok alapján, pl. menetrendből indulási idő megtalálása, egy játék összeállítása leírás alapján; - olvasott szöveg lényegének megértése és adott helyzetben való felhasználása, pl. történet elolvasása és befejezése.

KER A1-szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült			
Fejlesztési terület		**Kiemelten fontos kompetenciák**	**Ajánlott nyelvi tevékenységek**
ÍRÁS	**Írásbeli szövegalkotás**	- A tanuló képes a feladatmegoldások során rövid szavakat pontosan leírni, lemásolni, illetve rövid szövegeket egy-egy szóval kiegészíteni. - A tanuló képes tanult szókincs felhasználásával egyszerű nyelvi feladatok, játékok készítésére társai számára. - A tanuló képes közösen olvasott szöveg olvasása után írásbeli feladatokat megoldani.	- képes szótár készítése; - szavak tematikus gyűjtése írásban a tanuló által ismert témakörökben; - tanult, egyszerű szövegek másolása és illusztrálása; - szövegvariációk készítése egy-egy szó megváltoztatásával, tanári segítséggel;
		- A tanuló képes minta alapján különböző, életkorának megfelelő egyszerű szövegek készítésére az eredeti szöveg kismértékű módosításával. - A tanuló képes ismert hangzó szöveg, írásban történő, rögzítésére. - A tanuló képes részt venni írásbeli nyelvi játékokban. - A tanuló ismeri az angol ABC-t. - A tanuló képes észrevenni az anyanyelvén, illetve a tanult idegen nyelven történő írás különbségeit.	- játékos írásbeli feladatok megoldása és készítése (pl. szókereső, akasztófa, keresztrejtvény); - egyszerű szöveg alkotása tanári segítséggel, mintaadással, pl. képeskönyv készítése párban, csoportban, képregény rajzolása és szóbuborékok kitöltése, rajzos értékelőlap készítése.

2. 2. A 10–13 éves nyelvtanulók idegen nyelvi kompetenciájának fejlesztési céljai

Az idegennyelv-oktatás legfőbb célja a tanulók idegen nyelvi kommunikatív kompetenciájának megalapozása és folyamatos fejlesztése. Kisiskolás korban a legfontosabb cél az idegen nyelv és a nyelvtanulás iránti pozitív attitűd és motiváció kialakítása és fenntartása. Ezen kívül fontos szerepe van a hatékony nyelvtanulási stratégiák megismertetésének, elsajátíttatásának a fokozatosan kialakítandó önálló tanulás érdekében.

2. 2. 1. Általános fejlesztési célok

Általános fejlesztési célokon olyan célokat értünk, amelyek nem közvetlenül a nyelvi kompetenciák fejlesztésére irányulnak, hanem szélesebb körben, tantárgytól függetlenül fejleszthető életviteli, tanulási, önismereti készségeket céloznak meg. Az általános célok megfogalmazásával azt szeretnénk hangsúlyozni, hogy a nyelvtanulás egy nagyobb, átfogó nevelési program része, melynek során a tanulót abban segítjük, hogy önmagát és környezetét ismerő, maga és mások számára haszonnal tevékenykedő, autonóm, fejlődésre, boldogulásra és boldogságra képes felnőtté váljon. A kerettantervnek ez a része felsorolja a kiemelten fontos általános fejlesztési célokat, és példákat ad arra, hogyan integráljuk ezeket a célokat a nyelvi tevékenységekbe.

1. Alakuljon ki és növekedjen a tanulóban a nyelvtanuláshoz való pozitív beállítódás, az adott idegen nyelv iránti motiváció és érdeklődés!
- A tanuló lelje örömét a nyelvi órákon végzett tevékenységekben!
- A tanuló kapcsolja össze a nyelvi órákon tanultakat a való életben, a környezetében fellelhető nyelvi inputtal!
- A tanuló egyre inkább törekedjen az órákon kívül is bővíteni nyelvtudását!

- A tanuló lelje örömét autentikus gyermekirodalmi művekkel való megismerkedésben!
- A tanuló legyen képes önállóan is autentikus gyermekirodalmi művek megismerésére!

Példa:

Óra eleji beszélgetés, egyéni beszámoló, könyvek, mozi, tv, videó, internet, gyermekmagazinok stb. felhasználása a tanulás során.

2. Maradjon meg, illetve növekedjen a tanuló életkorából ösztönösen adódó megismerési és tanulási vágy!

- A tanuló legyen nyitott minden, számára relevánsnak ígérkező nyelvi input befogadására, és tudatosan is keresse azokat!
- A tanuló legyen képes sikerrel alkalmazni a tanulási folyamat egyéb helyszínein szerzett ismereteit, készségeit és azokat a tanulási folyamat egyre több területére transzferálni!
- A tanuló egyre nagyobb tudatossággal legyen képes kezelni a nyelvtanulási folyamatot és benne saját szerepét, erősségeit, céljait stb.!

Példa:

Könyvek, mozi, tv, videó, internet, gyermekmagazinok stb. felhasználása a tanulás során.

3. Növekedjen a tanuló kreativitása a nyelvhasználatban, illetve a nyelvórán alkalmazott tevékenységek végzésében!

- A tanuló legyen képes meglévő ismereteit, tudását, készségeit újszerűen, ötletesen használni!
- A tanuló legyen képes a nyelvi és kognitív szintjének megfelelő feladatok megoldása érdekében értelmezni a számára csak részleges jelentéssel bíró információkat, valamint kezelni az idegen nyelvi input által kiváltott bizonytalanságot!
- A tanuló legyen képes reagálni verbális és non-verbális eszközökkel azokra a feléje irányuló idegen nyelvi megnyilvánulásokra, amelyek kognitív és idegen nyelvi szintjének megfelelnek!
- A tanuló legyen képes fokozatosan és egyre tudatosabban alkalmazni az anyanyelv-elsajátítás során alkalmazott nyelvtanulási stratégiákat az idegennyelv-tanulás folyamatában!
- A tanuló legyen képes a nyelvtanulás során szerzett tapasztalatait, készségeit, élményeit fokozatosan egyre növekvő tudatossággal beépíteni az általános tanulási folyamatba, s azokat más területeken alkalmazni!
- A tanuló legyen képes és kész arra, hogy fantáziáját, egyéni ötleteit, önálló és közös munka során is alkalmazni tudja!
- A tanuló legyen képes arra, hogy különböző kifejezési eszközöket használva színesebbé egyénibbé, kifejezőbbé tegye kommunikációját és feladatmegoldásait!

Példa:

Hiányos információt tartalmazó feladatlapok pármunkában történő rekonstruálása. Információszerzés.
Történetalkotás képek alapján.

4. Növekedjen a tanuló interkulturális nyitottsága, a tanuló törekedjen a célnyelvi kultúra minél szélesebb körű megismerésére!

- A tanuló legyen képes elfogadni a célnyelvi kultúra számára szokatlan, új elemeit!
- A tanuló legyen képes örömét lelni más népek gyermekirodalmi alkotásaiban!
- A tanuló törekedjék a célnyelvi kultúrára jellemző szokások, hagyományok (pl. ünnepek), a mindennapi élet jellegzetességeinek (pl. étkezési, közlekedési szokások) megismerésére!
- A tanuló legyen képes az anyanyelvi kultúrát és a célnyelvi kultúrát egymás tükrében, prioritás nélkül egyenrangúként szemlélni, az anyanyelvi kultúra és a célnyelvi kultúra elemeit összekapcsolni!
- A tanuló legyen képes összehasonlítani a célnyelvi kultúra és az anyanyelvi kultúra alapvető jellegzetes elemeit!

Példa:

Humoros, a célnyelvi kultúrára jellemző rövid történetek, viccek mesélése.

5. Növekedjen a tanuló önismerete, önbizalma és önbecsülése!

- A tanuló legyen képes előadni gyermekirodalmi művet saját és mások örömére!
- A tanuló egyre inkább legyen képes felmérni, értékelni és megbecsülni saját munkáját és teljesítményét!

- A tanuló legyen képes építeni korábbi tanulási tapasztalataira!
- A tanuló egyre inkább legyen képes saját maga számára reális, egyre nagyobb kihívást jelentő célokat megfogalmazni és ezek eléréséért erőfeszítéseket tenni!

Példa:

Gyermekirodalmi mű (vers, mondóka, dal, mese) előadása.

Projektmunkát lezáró bemutató során a tanulók – életkoruknak, nyelvi szintjüknek megfelelő formában – megfogalmazzák a projekt során szerzett tapasztalataikat: mit találtak könnyűnek, nehéznek, érdekesnek a munka során, mire büszkék, mi sikerült a legjobban számukra.

6. Fokozatosan alakuljon ki és növekedjen a tanuló együttműködésre való képessége!

- A tanuló legyen képes együttműködve, társait segítve részt venni a nyelvi óra különböző tevékenységeiben!
- A tanuló legyen képes társaival együtt játszani a szabályok betartása mellett, minimális tanári irányítással vagy a nélkül!
- A tanuló legyen képes társaival közös produktumot létrehozni!
- A tanuló legyen képes egyre inkább felismerni, hogy a tanulási folyamat során nemcsak a tanár és egy-egy tanuló között jöhet létre interakció, hanem a tanulók között is, így a tanulók egymástól is sokat tanulhatnak!
- A tanuló legyen képes egyre inkább felismerni saját erősségeit, és a csoportmunkára, illetve pármunkára épülő tevékenységekben e szerint választani magának feladatot, szerepet!
- A tanuló legyen képes az elvégzendő munkát részfeladatokra bontani, azokat társaival megosztva elvégezni!
- A tanuló legyen képes véleményét kifejteni, érveket és ellenérveket felhozni, majd társaival együtt a legjobb döntést meghozni!
- A tanuló törekedjék saját és társai hibáinak feltárására és kijavítására!
- A tanuló legyen képes saját és társai munkáját értékelni!

Példa:

Mese, dal, mondóka, nyelvtörő, találós-kérdés, vicc alkotása. Poszter, plakát, prospektus, hirdetések készítése közösen.

Előadás megtervezése, díszletek stb. elkészítése.

Körjáték, társasjáték, hagyományos gyermekjátékok játszása.

7. A tanuló ismerjen meg alapvető nyelvtanulási és nyelvhasználati stratégiákat, és ezeket részben tanári segítséggel, részben önállóan kezdje alkalmazni!

- A tanuló legyen nyitott minden, számára relevánsnak ígérkező nyelvi input befogadására, és tudatosan is keresse azokat!
- A tanuló legyen képes alkalmazni a tanulási folyamat egyéb helyszínein szerzett ismereteit, készségeit!
- A tanuló legyen képes egyre inkább felismerni, hogy a tanulási folyamat során nemcsak a tanár és egy-egy tanuló között jöhet létre interakció, hanem a tanulók között is, így a tanulók egymástól is sokat tanulhatnak!
- A tanuló legyen képes a nyelvi és kognitív szintjének megfelelő feladatok megoldása érdekében értelmezni a számára csak részleges jelentéssel bíró információkat, valamint kezelni az idegen nyelvi input által kiváltott bizonytalanságot!
- A tanuló legyen képes fokozatosan és egyre tudatosabban alkalmazni az anyanyelv-elsajátítás során alkalmazott nyelvtanulási stratégiákat az idegennyelv-tanulás folyamatában!
- A tanuló legyen képes és kész arra, hogy fantáziáját, egyéni ötleteit, önálló és közös munka során is alkalmazni tudja!
- A tanuló egyre inkább legyen képes saját maga számára reális, egyre nagyobb kihívást jelentő célokat megfogalmazni és ezek eléréséért erőfeszítéseket tenni!

Példa:

Könyvek, gyermekmagazinok, tv, internet, videó, DVD, mozi, utazási és egyéb az élet bármely területén szerzett élmények stb. felhasználása a tanulás során. A tanuló önálló hozzájárulása az órákhoz rajzok, plakátok stb. készítésével, és olyan tárgyakkal, amelyek tanítási eszközként használhatók. Értékelő/önértékelő lapok használata.

8. A tanuló fokozatosan váljon autonóm tanulóvá és személyiséggé!

- A tanuló egyre inkább legyen képes tudatosítani saját tanulásának lépéseit!
- A tanulóban fokozatosan alakuljon ki a képesség saját céljai megfogalmazására!

- A tanulóban fokozatosan alakuljon ki a képesség feladatai megtervezésére!
- A tanuló legyen képes egy adott feladat megoldásához megszerezni a szükséges információt, anyagokat és eszközöket!
- A tanuló legyen képes az ötletek, javaslatok közül kiválasztani a legjobbat, illetve a megvalósíthatót!
- A tanuló legyen képes a beszerzett információk, anyagok és eszközök segítségével a legjobbnak tartott ötletet megvalósítani!
- A tanuló egyre inkább legyen képes munkáját átgondoltan értékelni!

Példa:

A tanulók csoportokban posztert készítenek. Megtervezik, hogy milyen információkra és eszközökre van szükségük a munka elvégzéséhez. A poszter elkészítéséhez tanulmányozzák a rendelkezésre álló könyveket, kiadványokat. A hasznos információkat kigyűjtik, értékelik és eldöntik, hogy melyiket, milyen formában használják fel a poszter elkészítéséhez. Megtervezik a posztert, döntéseket hoznak a képek és szöveg arányáról és elhelyezéséről, majd a megbeszéltek alapján elkészítik a posztert.

2. 2. 2. Nyelvi fejlesztési célok

Ez a fejezet nyelvi szintenként határozza meg a nyelvi fejlesztés területeit, a kiemelten fontos fejlesztendő kompetenciákat, és ajánlást tesz lehetséges nyelvi tevékenységekre. A kerettanterv kumulatív jellegű, tehát minden magasabb nyelvi szint magában foglalja az előző szinten felsorolt kompetenciákat. A nyelvi fejlesztés célja a tanulók kommunikatív nyelvhasználati képességének a kialakítása, fejlesztése. Ezen felül fontos cél a nyelv eszközként, saját célokra való használata, a tanultak kreatív, a tanulók egyéni környezete, érdeklődése szerinti alkalmazása. Specifikus cél még az autentikus gyermekirodalom művészi és interkulturális értékeinek felfedeztetése, ezáltal a nyelv kreatív, esztétikai és játékos használata. A nyelvi fejlesztési célok megvalósítása érdekében alkalmazott tevékenységek lehetnek produktív, receptív, interaktív és közvetítő jellegűek, valamint szóbeliek és írásbeliek.

Mindezeknek megfelelően a fontossági sorrend a következő:

Szövegértés fejlesztése

1. Beszédértés

Beszéd fejlesztése

2. Összefüggő beszéd
3. Interakció

Szövegértés fejlesztése

4. Olvasás

Írásbeli szövegalkotás fejlesztése

5. Írásbeli szövegalkotás

A nyelvi fejlesztési célok megvalósítását az alábbi fejlesztési szakaszok szerint javasoljuk:

A fejlesztés szakaszai/Nyelvi szint	A1-	A1
A tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	x	
A tanuló már olvas és ír idegen nyelven		x

A fenti ajánlás összhangban van a KER-ben leírt és a NAT-ban előírt minimális nyelvi szintekkel. Az alábbi táblázatok egy-egy nyelvi szintre jelölik ki a nyelvi fejlesztés céljait. A kiemelten fontos kompetenciák rugalmasan illeszkednek az ajánlott tevékenységekhez. A felsorolt nyelvi tevékenységek a fokozatosság elvét követik, és kumulatív jellegűek.

1. A tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült

KER A1-szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült			
Fejlesztési terület		**Kiemelten fontos kompetenciák**	**Ajánlott nyelvi tevékenységek**
SZÖVEGÉRTÉS	**Beszédértés**	- A tanuló képes biztonsággal követni az idegen nyelven történő óravezetést. - A tanuló törekszik a helyes kiejtés (intonáció, hangsúly stb.) utánzására és elsajátítására. - A tanuló képes a nyelvi tudásszintjének megfelelő szöveget megérteni az addig megszerzett tudására és egyéb, megértést segítő elemekre támaszkodva. - A tanuló képes egyszerű szövegben hallott információt más tevékenység során felhasználni. - A tanuló képes többféle forrásból hallott egyszerű (magnetofon, videokazetta, társak) szöveget követni, valamint az ehhez kapcsolódó feladatokat elvégezni.	- hallott szöveg aktív, értő, odafigyelő követése előre meghatározott szempont szerint; - hallott szöveg, pl. instrukciók meghallgatása után a hallott információnak megfelelő tevékenység elvégzése, pl. születésnapi meghívókártya készítése, rajz, képkártyák, szókártyák készítése, mozgás, utánzás, képek vagy tárgyak felmutatása; - válaszadás rövid, egyszerű kérdésekre, utasításokra verbális, non-verbális módon; - az órai tevékenységekben, pl. nyelvi játékokban való aktív részvétel.

KER A1-szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült			
Fejlesztési terület		**Kiemelten fontos kompetenciák**	**Ajánlott nyelvi tevékenységek**
BESZÉD	**Interakció**	- A tanuló képes aktívan, örömmel részt venni az interakciót igénylő tevékenységekben. - A tanuló képes egyszerű mesék, mondókák dramatizált, interaktív módon való előadására. - A tanuló képes beszédszándékát alapvető verbális és non-verbális nyelvi eszközökkel kifejezni. - A tanuló képes egyszerű kérdéseket feltenni, illetve a hozzá intézett hasonló kérdésekre egyszerű nyelvi eszközökkel reagálni. - A tanuló képes tisztázást, magyarázatot kérni, amennyiben a hozzá intézett beszédet nem érti. - A tanuló képes egyszerű, az osztálytermi rutincselekvésekhez kapcsolódó kommunikációt folytatni. - A tanuló képes a tanult témákban rövid párbeszédeket folytatni. - A tanuló egyre inkább képes feladatmegoldás során társaival is a célnyelven kommunikálni.	- mesék, mondókák, dalok előadásába bekapcsolódás verbálisan vagy non-verbálisan; - egyszerű nyelvi eszközökkel (rövid mondat, egy-egy szó, non-verbális válasz) történő leírás, bemutatás; - osztálytermi szituációkhoz kapcsolódó egyszerű kérdésekre, kérésekre egyszavas válaszokkal, vagy non-verbális eszközökkel való reagálás; - aktív részvétel nyelvi-, gyermek- és társasjátékokban, pl.: találós kérdés, Színcápa, 'Simon says', szituációs játékok; - célnyelven történő kommunikáció projektmunka során; - csoportos, páros felkészülés után közösen alkotott szöveg változatlan és/vagy kis változtatással történő eljátszása (pl. párbeszéd).

	Összefüggő beszéd	- A tanuló képes rövid, egyszerű gyermekirodalmi mű memoriterként való felmondására. - A tanuló képes rövid szövegek, gyermekirodalmi művek, történetek felkészülés utáni előadására. - A tanuló törekszik a helyes kiejtés (intonáció, hangsúly stb.) elsajátítására. - A tanuló képes a számára ismert témákban rövid, összefüggő leírást adni környezetében előforduló tárgyakról/élőlényekről, eseménysorokról. - A tanuló megfelelő nyelvi előkészítés során képes részt venni szerepjátékokban, illetve egyéb nyelvi játékokban.	- gyermekirodalmi mű (vers, mondóka, dal, mese) előadása, pl. zenei kísérettel másik osztály, szülők, tanárok számára; - egyszerű szerepjáték előadása gyakorlás, felkészülés után; - saját, vagy csoportban létrehozott alkotás, tárgy egyszerű, rövid bemutatása nagyobb közönség számára, pl. kiállítás, színházi előadás.
SZÖVEGÉRTÉS	**Olvasás**	- A tanuló képes a nyelvi tudásszintjének megfelelő szöveget megérteni, abban a számára ismerős nyelvi elemeket felismerni, elolvasni az addig megszerzett tudására és egyéb, a megértést segítő elemekre támaszkodva. - A tanuló képes olvasott szöveggel kapcsolatos, arra vonatkozó egyszerű feladatokat végezni. - A tanuló képes a tanár által irányított közös olvasásba aktívan bekapcsolódni. - A tanuló képes hangzó szöveg írott változatának követésére. - A tanuló képes észrevenni az anyanyelven, és a tanult idegen nyelven történő olvasás különbségeit.	- bekapcsolódás közös olvasásba, pl. események, szereplők felismerése képek alapján, érzelmek kifejezése, véleménynyilvánítás, találgatás; - olvasott szövegből információk kiszűrése bizonyos szempontok alapján, pl. menetrendből indulási idő megtalálása, egy játék összeállítása leírás alapján; - olvasott szöveg lényegének megértése és adott helyzetben való felhasználása, pl. történet elolvasása és befejezése; - egymás írásbeli munkáinak megtekintése, elolvasása, pl. projektmunka, fogalmazás, leírások.

KER A1-szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült			
Fejlesztési terület		**Kiemelten fontos kompetenciák**	**Ajánlott nyelvi tevékenységek**
ÍRÁS	**Írásbeli szövegalkotás**	- A tanuló képes a feladatmegoldások során rövid szavakat pontosan leírni, lemásolni, illetve rövid szövegeket egy-egy szóval kiegészíteni. - A tanuló képes tanult szókincs felhasználásával egyszerű nyelvi feladatok, játékok készítésére társai számára. - A tanuló képes közösen olvasott szöveg olvasása után írásbeli feladatokat megoldani. - A tanuló képes minta alapján különböző, életkorának megfelelő egyszerű szövegek készítésére az eredeti szöveg kismértékű módosításával	- képes szótár készítése; - szavak tematikus gyűjtése írásban a tanuló által ismert témakörökben; - tanult, egyszerű szövegek másolása és illusztrálása; - szövegvariációk készítése egy-egy szó megváltoztatásával, tanári segítséggel; - egyszerű, ismert szöveg rekonstruálása (összekevert szavak - sorba rendezése stb.); - játékos írásbeli feladatok megoldása és készítése (pl. szókereső, akasztófa, keresztrejtvény);

2. A tanuló már olvas és ír idegen nyelven

KER A1-szint: a tanuló már olvas és ír idegen nyelven			
Fejlesztési terület		**Kiemelten fontos kompetenciák**	**Ajánlott nyelvi tevékenységek**
SZÖVEGÉRTÉS	**Beszédértés**	- A tanuló képes követni a tanár által adott egyszerű utasításokat. - A tanuló képes felismerni és megérteni hallott szövegben szereplő, általa már ismert szavakat és kifejezéseket. - A tanuló képes megérteni hallott rövid, egyszerű szöveget, pl. gyermekirodalmi művet átfogóan, illetve részleteiben. - A tanuló képes nyelvi feladatok megoldására a megértés érdekében - A tanuló képes kreatívan használni meglevő készségeit és ismereteit a számára részben vagy teljesen új nyelvi input értelmezéséhez. - A tanuló képes mások egyszerű közléseire érdemlegesen reagálni, megértést, illetve meg nem értést nyugtázni. - A tanuló képes útbaigazítást követni. - A tanuló követni tudja társai projektbemutatóját.	- találgatás cím alapján: szavak, szereplők, helyszín, események találgatása; - hallott szöveghez kapcsolódó feladatok elvégzése, pl. odaillő/ nem odaillő elemek kiválasztása, irányított, szövegértést segítő kérdések megválaszolása; - az ismert lényegi tartalom kiszűrése; - fontos, lényegi és tárgyszerű információk szerzése egyszerű közlésekből; - hallott szöveghez illusztráció készítése; - mások által készített projektek megnézése, meghallgatása (pl. videó).

KER A1-szint: a tanuló már olvas és ír idegen nyelven			
Fejlesztési terület		**Kiemelten fontos kompetenciák**	**Ajánlott nyelvi tevékenységek**
ÍRÁS	**Írásbeli szövegalkotás**	- A tanuló képes megtanulandó anyag önálló összeállítására. - A tanuló képes önállóan vagy társaival kreatív írásra tanári irányítás mellett, minta alapján. - A tanuló képes komplex feladatok megoldására (pl. projektmunka) tanári irányítással. - A tanuló képes véleményét írásban kifejteni egyszerű kérdésekre válaszolva, állításokra reagálva, felkínált lehetőségekből választva. - A tanuló képes saját teljesítményét írásban értékelni egyszerű kérdésekre válaszolva, állításokra reagálva, felkínált lehetőségekből választva.	- írásos interjú készítése; - a projektbemutató szövegének megírása; - jelentés, rövid fogalmazás, beszámoló írása; - egyszerű írott szöveg alkotása segítséggel, minta alapján, - pl. könyvismertetés készítése (cím, szerző, szereplők, helyszín stb.), meseajánlás, rövid mese, vers írása, képregény, poszter, plakát, prospektus közös készítése, egy képzeletbeli utazás programjának megtervezése és leírása, hirdetések készítése (pl. tv-s, újság, faliújság, internet), történetek hiányzó részeinek megalkotása, képeslap, üdvözlőlap írása stb.;

		- A tanuló képes egyedül vagy társaival együttműködve, különböző szövegek, pl. gyermekirodalmi művek kreatív átdolgozására. - A tanuló képes formanyomtatványt kitölteni, a magára vonatkozó adatokat a formanyomtatvány megfelelő kategóriáiba beilleszteni. - A tanuló képes listát készíteni.	- mesekönyv készítése párban, csoportban; - könyvtári értékelőlap készítése; - önértékelő lap, napló kitöltése (pl. „megtanultam..; tudom, hogy kell …; el tudom mondani, hogy…”); - tetszőleges elemeket megváltoztatva (pl. szereplők, helyszín stb.) új mű létrehozása; - projektmunka (pl. rajz, poszter, fotósorozat stb. készítése); - kérdőíves felmérés készítése; - nyomtatvány kitöltése; - választott szempont (pl. kedvenc / nehéz stb. szavak), téma alapján szólista készítése.

3. A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS MÓDSZERTANI ALAPELVEI

3. 1. Tevékenységalapú megközelítés

A 6–13 év közötti korosztály életkori sajátosságából adódóan aktív és tevékeny. Aktivitásuk forrása a mozgásigény, a kíváncsiság, a játék és a kreativitás. A hatékony és élményszerű tanulás lehetőségének megteremtésének érdekében – elengedhetetlenül fontos építeni a tanulók ezen életkori sajátosságaira. Az itt található tananyagok a szociálkonstruktivista tanuláselméleti megközelítésre épülnek, mely szerint a tanulás a tanulót, a tanárt, a feladatot és a tanulási kontextust (osztály, iskola, kulturális közeg) magába foglaló dinamikus és komplex folyamat. A tanulók, bármely életkorban kezdik is el a nyelvtanulást, már számos ismerettel, tapasztalattal és készséggel rendelkeznek, s minden új tanulási kontextusba magukkal hozzák korábban szerzett tudásukat, tapasztalataikat, elvárásaikat. Új ismereteiket a már meglévő ismeretstruktúráikba sajátos, egyéni módon asszimilálják, a tanulási folyamatban aktív módon vesznek részt. Az aktivitás fenntartásához szükséges, hogy a tanulók érdekes, saját élethelyzetükhöz köthető és értelmezhető nyelvi közegbe ágyazva találkozzanak az idegen nyelvvel, és változatos konkrét, gyakorlati tevékenységek során tapasztalják meg az idegen nyelven történő kommunikációt. A tevékenységek önmagukban kell, hogy aktív közreműködésre késztessék a tanulókat, amely során megfigyelhetik a nyelv sajátosságait, és változatos helyzetekben próbálhatják ki annak használatát.

3. 2. Autentikus anyagok használata

Az idegen nyelv tanításakor kiemelt figyelmet kell fordítanunk arra, hogy már a kezdetektől a valódi, az anyanyelvi környezetben előforduló természetes nyelvhasználatot mutassuk be a tanulóknak. Ezzel valódi nyelvhasználatra adunk példát, kulturális ismereteket közvetítünk, felkelthetjük a tanulók kíváncsiságát az adott nyelv, a célnyelvi ország iránt. A nem kifejezetten nyelvtanulók számára írt anyagok, pl. újságcikkek, brosúrák, poszterek, filmek régóta jelen vannak a nyelvórákon, ám ezek az autentikus anyagok – csak korlátozottan alkalmasak a 6–13 éves korú gyerekek tanítására. A nyelvtanulás kezdeti szakaszában sikeresen alkalmazható autentikus anyagok közé tartoznak a gyermekirodalom különböző- műfajai: – mesék, versek, mondókák, kiszámolók, nonszensz versikék, nyelvtörők, találós kérdések, gyermekjátékok, dalok, mesejátékok, vagy bábjátékok. Anyanyelvi fejlődésük során a tanulók már korábban megismerkednek a gyermekversekkel, s a gyermekköltészet mondókái, csiklandozós, lovagoltatós, tapsoltatós játékai, erős pozitív élményeket hívhatnak elő bennük.

Számos lehetőséget rejt magában a gyermekkönyv használata is. Az *olvasóvá válás* és *olvasóvá nevelés* szempontjából komoly szerepet játszik a látszólag kevés inputot tartalmazó ’képeskönyv’ ’olvasása’ éppúgy, mint a tradicionális mesét, vagy a célnyelvi kultúra részét képező történetet tartalmazó könyv is. Az idegennyelvórán a tanító és a tanulók együttes munkája során a gyermek a tanulási-tanítási folyamat aktív részeseként vesz részt a mese, vers, mondóka megértésében, megélésében és a hozzá kapcsolódó tevékenységek elvégzésében. Nem passzív befogadó, hanem a jelentés megalkotója. Általánosan elmondható, hogy a gyermekirodalmi művekkel való foglalkozás során a tanulók számára számos lehetőség nyílik az önkifejezésre, a kreatív, játékos nyelvhasználatra. Nemcsak kiváló kontextust teremtenek a természetes nyelvelsajátításhoz, hanem motivációs és szocializációs szempontból is kiemelkedő jelentőségűek.

3. 3. Kereszttantervi megközelítés

A nyelvtanulás az egész személyiségre ható folyamat, amelynek során a teljes személyiség formálódik. Ez különösen igaz gyermekkorban, amikor a tanulók, személyiségük minden szintjén, szellemi, fizikai, érzelmi tekintetben is intenzív fejlődésen mennek keresztül. A holisztikus szemlélet figyelembe veszi azt, hogy a kisiskolások számára a világ megismerése, az új tudás, illetve készségek elsajátítása nem kötődik külön tantárgyakhoz, nem tagolódik önálló, külön részekre. E szemlélet gyakorlati megvalósítását segíti a kereszttantervi megközelítés, amely segít a tanulóknak megőrizni a tanulás egységét.

Egy adott témát körüljárva a tevékenységek során érinthetjük az iskolai tantárgyak tartalmi elemeit, illetve fejleszthetjük az adott tantárgyra jellemző kompetenciákat is. A tantárgyakat egységben szemlélő pedagógia kiváló alkalmat teremt arra, hogy a tanulók kapcsolatot teremtsenek a korábbi ismeretek között, újragondolják és átismételjék a más tárgyakban tanultakat, így ismereteik mélyebbek, és használhatóbbak legyenek. Ezáltal a tanulás érdekesebbé és emlékezetesebbé válhat.

A holisztikus, személyiségfejlesztő megközelítéssel elősegíthetjük a motiváció fenntartását, a világ iránti kíváncsiság felkeltését, a tanulói autonómia és problémamegoldó képesség fejlesztését, illetve elősegíthetjük az iskolai tantárgyak összekapcsolását, összességében elősegíthetjük a tanulók egész személyiségének a nyelvi képzésbe ágyazott, kiegyensúlyozott fejlesztését.

3. 4. Kooperatív tanulás

Fontos alapelv a 6–13 éves korosztály tanításánál, hogy a nyelv elsajátítása aktív nyelvhasználat során történik. Kompetenciákat a kompetenciák aktivizálását igénylő feladatok megoldása közben, tevékenységek útján fejleszthetünk. A kommunikatív kompetencia fejlesztése esetében ez egyben azt is jelenti, hogy a feladatok nagy részét másokkal együttműködve végzik a tanulók. Ezért előtérbe kerülnek a társas tanulási módszerek, és a versenyt felváltja a kooperáció. A tanulóknak az órák során meg kell tanulniuk azokat a technikákat, melyek az együttműködéshez szükségesek, hogy tudatosuljon bennük, mennyire funkcionál jól a csoportjuk; mit kapnak a csoporttól, illetve, hogy mennyire tudják saját, egyéni szociális képességeiket használni a csoport segítése, a hatékony munkakapcsolat kiépítése érdekében.

A tanár feladata az, hogy a mindenkori pedagógiai célnak megfelelő tanulási módot válassza ki a kooperatív, a versenyszerű, vagy az egymástól független tanulási módok közül, hiszen az ideális osztályban mindhárom pedagógiai technika jelen van. A három eltérő technika segítségével a tanulók megtanulják, hogyan dolgozzanak együtt másokkal, máskor kedvtelve versenyezzenek egymással, s egyes esetekben a saját munkájukat mégis önállóan végezzék. A tananyag elvégzése során a tanulóknak lehetőségük van mindhárom tevékenységi módban történő munka kipróbálására és begyakorlására, de a fejlesztés során különösen nagy figyelmet fordítottunk a kooperatív technikáknak a tananyagba való beépítésére.

3. 5. Önálló tanulóvá nevelés

Mai világunk állandó jellemzője a változás. Gyorsan és folyamatosan nő az információ mennyisége, fejlődik a technika. A változó körülményekhez való alkalmazkodóképesség és rugalmasság elengedhetetlen a sikeres tanuláshoz, később a munkavállaláshoz. Azok a tanulók, akiknek van módjuk elsajátítani az ön-irányítás és az autonóm tanulás technikáit várhatóan, nagyobb eséllyel tudják majd tartósan szabályozni tanulásukat, felismerni saját igényeiket és szükségleteiket, és képesek lesznek a hosszú távú önfejlesztésre, önképzésre, a változó körülményekhez való alkalmazkodásra.

Az első lépéseket ezen az úton már a nyelvtanulás kezdetén érdemes megtenni. Az önértékelés különböző formáinak bevezetése segít abban, hogy a tanulók jobban megértsék a tanulás folyamatát, és észrevegyék azt, hogy a tanulás folyamata nem ér véget az iskolai órák befejeztével. E szemlélet gyakorlatban való alkalmazása nagyfokú figyelmet és rugalmasságot igényel a tanártól is, és a hagyományos tanári szerepek megváltozásával jár. Fontos, hogy a tanár figyelme a tanításról a tanulás folyamatára tevődjön át, hogy nyitott legyen a tanulók gondolataira, ötleteire, és véleményének elfogadására, hogy alternatív feladatokkal és differenciáltan közelítsen az egyéni igényekhez, és a tanulókkal közösen alakítsa ki a közös munka szabályait és az értékelés formáit. Ezáltal a tanár is tanulóvá válik a munka során, és a tanulás sikerének felelőssége megoszlik a tanár és a tanuló között.

3. 6. Differenciálás

A tanulásnak, mint egyéni konstruktív folyamatnak a felfogásából következik az individualizálás és a differenciálás szükségessége. A differenciálás szempontjait és formáit a tanár az adott tanulócsoport, és az egyes tanulók ismeretében alakítja ki. Fokozatosan egyre nagyobb teret ad a tanulók számára, hogy választhassanak a különböző nehézségi fokú és/vagy különböző tevékenységformát igénylő, illetve lehetővé tevő feladatok közül, továbbá lehetővé teszi, hogy a tanulók a kiválasztott feladatot jellegének megfelelő munkaformában (egyedül, párban vagy csoportban), a számukra megfelelő munkatempóban végezhessék el. A tanulók ezáltal lehetőséget kapnak arra, hogy ismeretszintjüknek, érdeklődésüknek, szükségleteiknek és intelligenciatípusuknak leginkább megfelelő módon bővítsék ismereteiket, fejlesszék készségeiket és képességeiket.

A differenciálás céljának, módjának kialakításakor tekintetbe kell venni, hogy a tanulók, tudásszintjük különbözősége mellett, még sok más szempontból is különböznek egymástól, és biztosítani kell a tanulók számára az egyéni utakat. Eltérő lehet, pl. a tanulók érzékszervi beállítottsága, ami meghatározza, hogy melyik érzékszervi csatornájukat tudják eredményesebben használni a tanulásra. További differenciálásra ad lehetőséget, pl. a nemek közti különbözőség, vagy az érdeklődési kör.

3. 7. Tanári és diákszerepek

A tananyagban szereplő tevékenységformák együtt járnak a tanári és tanulói szerepek megváltozásával. A tanár már nem, mint a tudás egyetlen birtokosa és közvetítője áll a tanulók előtt, hanem mint szervező, megfigyelő, segítő. Ez egyben azt is jelenti, hogy a tanulóknak aktívabban, önállóbban, illetve együttműködőbben kell részt venni a tanulási folyamatban. Ezért fontos, hogy a program keretén belül fejlesszük a tanulói autonómiát, felelősséget, illetve együttműködési készséget is, és biztosítsuk, hogy a megnövekedett önállósághoz és felelősségvállaláshoz a tanulók megfelelő tanulási stratégiákat, tanulási módszereket és nyelvtanulói készségeket sajátítsanak el. A fentebb említett módszertani alapelvek gyakorlatban történő alkalmazása meghatározza a tanulók és a tanár egymáshoz való viszonyát.

A tanár feladata, hogy új ismeretekhez juttassa a tanulókat, de ennek során építsen is a gyerekek meglévő tudására, tanulási tapasztalataira. A tanulók kreativitása kibontakoztatható azáltal, hogy a témák, feladatok megválasztásánál bevonjuk őket a tanulási folyamat szervezésébe és a tanulási – tanulói teljesítmény értékelésébe, visszacsatolunk a gyerek teljesítményére, fejlődésére, elsősorban az elért eredményeket hangsúlyozva. Hasznosnak bizonyulhat a szabályoknak a tanulókkal történő közös kialakítása és világos kinyilvánítása. Ez hozzájárulhat a kölcsönös bizalom kialakulásához, és a nyugodt, sikeres tanuláshoz szükséges környezet megteremtéséhez.

3. 8. A tanórai nyelvhasználat

A 6–13 éves korcsoportnál a nyelvtanulás folyamatát a természetes nyelvelsajátítás folyamatához hasonlíthatjuk leginkább. Különösen fontos szerepe van a nyelvi input minőségének és mennyiségének. Ennek elsődleges forrása a célnyelvet tanító tanár, ezért fontos, hogy tanár a lehető leggazdagabb nyelvi környezetet biztosítsa a tanulók számára. Használja a célnyelvet a mindennapi osztálytermi interakciók, a tananyag feldolgozása és értékelése során. Amikor csak lehetséges, az újonnan felbukkanó szavakat, kifejezéseket próbálja a célnyelven megmagyarázni, támaszkodjon a tanulók tudására, kreativitására. A vizuális segédeszközök, a testbeszéd, a mozgás, a mesék, a rajzos feladatok és egyéb tevékenységek gazdag lehetőséget nyújtanak arra, hogy a tanulók a számukra megfelelő és világos nyelvi környezetben találkozzanak az idegen nyelvvel.

A tanulók, az idegen nyelvi fejlődésük sebességében és ritmusában – csakúgy, mint az anyanyelvi fejlődésükben – jelentős különbségeket mutathatnak. A kezdeti időszakban sok tanuló még nem áll készen arra, hogy megszólaljon, beszélgetést kezdeményezzen, vagy akár aktívan részt vegyen abban. Ezt a tanulási folyamat elején tiszteletben kell tartani, hiszen non-verbális vagy mozgásos tevékenységeken keresztül a tanuló fejlődését így is figyelemmel lehet kísérni.

A hibákat a már meglévő ismeretek és készségek szintjére utaló, a következő lépéseket meghatározó jelenségekként, mint a tanulási folyamat természetes részét kezeljük. A tanulók nyelvi hibáinak javítása nem minden esetben szükséges, amennyiben a tevékenység végzése során a hangsúly a kommunikációra, és a folyamatos beszédre tevődik. A nyelvtanulás kezdeti szakaszában alapvető fontosságú a biztonságot nyújtó osztálytermi légkör kialakítása, amiben a tanulók bátran és örömmel, kísérletezhetnek a nyelv használatával, mernek hibázni, és gondolataikat szívesen megosztják másokkal.

4. Értékelési alapelvek és módszerek

4. 1. Alapelvek

Az általános iskola alsóbb évfolyamain az értékelés alapvetően a tanulók motiválását, önbizalmuk növelését kell, hogy szolgálja. Az 5–6. évfolyamokon az értékelés célja ezen felül a kívánt továbbhaladás irányának kijelölése a tanuló számára. A tanári visszajelzés elsősorban pozitív megerősítést tartalmazzon és a tanulókat holisztikus módon – egész személyiségüket figyelembe véve – értékelje és fejlessze. Növelje a nyelvtanuló önismeretét, önbecsülését. Értékelje az idegen nyelvhez és a tanulási folyamathoz való pozitív hozzáállást, a tevékenységekben való aktív részvételt, a társakkal és a tanárral való együttműködést, az interkulturális nyitottságot, azaz elsősorban fejlesztési területekre és kompetenciákra irányuljon, ne nyelvi tartalmakra és ismeretekre. Legyen tekintettel a tanulók eltérő kiindulási nyelvi szintjére, haladási tempójára, egyéniségére és életkörülményeire. Az értékelés során a tanulók nyelvi szintjéről és szükségleteiről összegyűjtött információkat a tanár használja arra, hogy a tanulási folyamatot a tanulók változó igényeihez igazítsa.

Lényeges, hogy az értékelés kommunikatív nyelvhasználat során történjen. Döntően legyen személyre szabott, kvalitatív és szöveges. Állandó eleme legyen az önértékelés, és vonja be a tanulók egymásról alkotott véleményét. Legyen transzparens, azaz szempontjai, ideje, módja legyenek a tanuló számára ismertek. A csoport teljesítményét együttesen, ne egyénekre bontva értékelje.

Kisiskolások esetében az értékelés történhet nemcsak a célnyelven, hanem anyanyelven, vagy a tanulók által megszokott és értelmezhető egyéb, non-verbális módokon. A szakasz felsőbb évfolyamain elérendő célunk, hogy az értékelés kommunikatív nyelvhasználat során, a célnyelven történjen, döntően kvalitatív módon és szöveges formában. Legyen transzparens: szempontjai, módja, ideje legyen a tanulók számára ismert. Állandó eleme legyen az önértékelés és a tanulók egymás munkájáról alkotott véleménye, ezáltal is fejlesztve a tanulói autonómiát. A tanulók legyenek képesek megfogalmazni, mit tanultak, miben fejlődtek ők vagy társaik az autentikus anyagokkal való foglalkozás során. Kooperatív munkaformák esetében a csoport teljesítményét együttesen, és ne egyénekre bontva értékeljük.

4. 2. Példák az alapelveket megvalósító lehetséges értékelési módszerekre

Portfólió
A tanulói munkák meghatározott, közösen kialakított elvek szerinti gyűjteménye. Egy-egy tanulási szakaszban általában előre meghatározott darabszámú és jellegű (pl. műfajú) munkát tartalmaz, összeállításában a tanárnak és a diáknak is van szerepe. Bármikor áttekinthető, a tanulási folyamat egészéről ad képet, növeli a tanulói felelősséget.

Egymás értékelése (peer review)
A tanulók párban vagy csoportban, előre (általában közösen) megállapított szempontok alapján értékelik a tanulási folyamatot, akár a csoport, párok szintjén. Erősen megnöveli a felelősséget, tudatosítja a tanulási folyamat egyes elemeinek szerepét. A folyamatra koncentrál, nem a végeredményre. Tárgya lehet egyetlen tevékenység, egy tanóra vagy egy teljes modul.

Tanulói önértékelés
Ennek az értékelési módszernek az alapfeltétele, hogy megtörténjék az egyéni (esetleg páros vagy csoportos) tanulási célok kitűzése, és ez illeszkedjék az egyéni fejlődési szükségletekhez, valamint mérhető legyen.

Egy tanuló értékeli a csoport munkáját
Előre megadott szempontok alapján, mindig más végzi az értékelést, és általában egy-egy óra sikere, eredményessége mérhető vele. Fontos, hogy módot adjunk a többiek hozzászólására is.

Csoportmegbeszélés
A nyelvtanulói csoportnál kisebb, az adott feladatot együtt végző diákok megbeszélése ez, különösen szükséges a hosszabb, projekt jellegű tevékenységek során az addig elért eredmények megbeszélésére és a további lépések meghatározására.

Tanulói napló vagy a kompetenciákat felsoroló eredménylista

A naplónak sablont kell tartalmaznia, amely alkalmas az elért eredmények rögzítésére, a hiányosságok feltárására és a követendő lépések meghatározására. Egyszerű formája a követelményeket tartalmazó részletes lista, amelyet a tanulási folyamat (szakasz) elején állít össze a tanár, a tanuló, pedig bármikor kipipálhatja azt az elemet, amelyet elért.

Példák az alapelveket megvalósító lehetséges értékelési módszerekre

Példákat adunk arra, hogy a fenti értékelési alapelvek milyen értékelési módszerekkel valósíthatók meg. A példák zöme több értékelési alapelvet is megvalósít, ezért sok az átfedés. Az ismétlés elkerülése végett csak egy, a legjellemzőbbnek ítélt elvhez tüntettünk fel minden példát.

Az értékelés növelje a nyelvtanulók önismeretét, önbecsülését!

- Gyermekirodalmi gyűjtemény, portfolió készítését követően a tanulók bemutatják tanáruknak és társaiknak saját portfolióikat, elmondják, hogy melyik autentikus anyaghoz mit készítettek, melyik a kedvencük és miért stb. Önértékelésüket követően a társak és a tanár is véleményt mondanak a portfolió tartalmáról és kivitelezéséről. Portfolió: a tanulók egy dobozban, dossziéban összegyűjtik mindazt, amit az autentikus anyagok (gyermekirodalmi művek) feldolgozása során készen kaptak, illetve egyedül vagy társaikkal saját maguk készítettek el pl.: mondókák, versek, mesék, történetek, azok illusztrációi, képek, rajzok, poszterek, bábok, maszkok, szorgalmi feladatként önállóan gyűjtött anyagok stb.)
  A tanuló „Oklevelet" kap, amelyben rögzítjük, ha valamit megtanult, elsajátított, vagy megalkotott.
- A tanulók előadását a társak és a tanár tapssal jutalmazzák.
- A tanulót megdicsérjük, ha valamit sikerrel oldott meg.
- A tanár összegyűjti az órán hallott jó nyelvi megoldásokat, felírja őket a táblára, dicsér, megtapsol.
- A tanuló írásos munkájának tartalmára a tanár írásban válaszol, miközben helyes példákat ad azokra a nyelvi elemekre, amiket a tanuló helytelenül használt.

Az értékelés kompetenciákra irányuljon, és kommunikatív nyelvhasználat során történjen!

- Portfólió: a tanár egy dobozban, dossziéban összegyűjti a tanuló legjobb munkáit, pl. leveleket, történeteket, posztereket, előadások jegyzeteit és szemléltető anyagát, szerepjátékok, előadások, drámajátékok hangfelvételeit, videofelvételeket, fotókat stb., és kérdőív segítségével értékeli magát, majd ugyanezt a kérdőívet kitöltve megkapja egy tanulótól és a tanártól is. Az érdemjegy ezek összegzéséből születik.
- Kommunikációs feladat során előre ismertetett/egyeztetett szempontok szerint megfigyeljük a tanuló nyelvi viselkedését és regisztráljuk. A portfólióba tesszük a feljegyzést.
- A projektmunka során a tanár egy mappában összegyűjti a tanulók munkáit, pl. leveleket, történeteket, posztereket, előadások jegyzeteit és szemléltető anyagát, szerepjátékok, előadások, drámajátékok hangfelvételeit, videofelvételeket, fotókat stb. és a projekt befejezése után közösen megtekintik azokat. Mind a tanár, mind a tanulók értékelnek, véleményt formálnak az elkészült munkákról.
  A szóbeli értékelésen túl a tanulók kérdőív segítségével is értékelhetik magukat. Ugyanezt a kérdőívet megkapják más tanulók, illetve a tanár, és ezeket összehasonlítják az önértékeléssel.

Az értékelés segítse a tanulók autonóm nyelvtanulókká válását!

- A tanulók kitöltenek egy önértékelő lapot vagy naplót, majd párban megvitatják, miben fejlődtek, mit tanultak. Ezt követően tanárukkal hármasban vagy kis csoportban beszélgetnek arról, ki hogy látja a fejlődést, illetve az előttük álló tennivalókat. Önértékelő lap, napló tartalma: pl. *„megtanultam...; tudom, hogy kell ...; el tudom mondani, hogy…ez jól megy nekem…; ebben fejlődnöm kell…; ez sikerült…; ezzel problémám volt."*
- A tanulók kis csoportokban vagy párban olyan társasjátékkal játszanak, amely az önértékelést illetve egymás értékelését segíti oly módon, hogy az elsajátított anyagra vonatkozó kérdéseket, feladatokat fogalmaz meg. (pl. *lépj egyet – ha, tudod melyik mondókának, mesének a szereplője a képen látható alak; – ha kitalálod a társaid elmutogatása alapján*…)
- A projektfeladat megoldása után időt adunk arra, hogy a tanuló saját munkájára reflektáljon és rögzítse az eredményt.

Az értékelés legyen kvalitatív és szöveges!

- A tanulók írásos munkájának (pl. meseátdolgozás) tartalmára a tanár írásban reagál, miközben helyes példákat ad azokra a nyelvi elemekre, amiket a tanulók helytelenül használtak.
- Szóban és írásban is visszajelzést kap a tanuló, ez kiemeli erősségeit, és annyi problémával szembesíti, amennyit a közeli jövőben reálisan képes megoldani.

Az értékelés legyen transzparens!

- Egy gyermekirodalmi mű előadását követően, mielőtt a tanár saját maga értékelné a tanulók teljesítményét, önértékelést kér a tanulóktól. Ezeknek a szempontjai megegyeznek a tanár által használt szempontokkal, és előre ismertetettek, illetve előzetesen közösen alakították ki őket. (Pl. piros pont, ötös jár…)
- A tanterem falára kifüggesztik a félév elején közösen kialakított értékelési szempontokat (szöveges vagy rajzos formában).

Az értékelés legyen csoportos értékelés kooperatív munkaformák esetén!

- A csoportmunka után a csoport összes tagja ugyanazt az értékelést kapja (szövegeset, illetve érdemjegyet).
- A csoport tagjai elemzik, ki mivel járult hozzá az eredményhez. Egymásnak üzeneteket írnak, megfogalmazzák, hogy kitől mit várnak a következő együttes munka során.

Az értékelésnek legyen fontos része az önértékelés és a társak értékelése!

- Mielőtt a tanár saját maga értékelné a tanuló teljesítményét, önértékelést kér a tanulótól. Ennek a szempontjai megegyeznek a tanár által használt szempontokkal, és előre ismertették, illetve előzetesen közösen alakították őket.
- A tanuló a feladatok megoldása után kap időt, hogy saját munkájára, hozzájárulására reflektáljon, értékelését rögzítse.
- Konferencia: a tanulócsoport és a tanár közösen nézik meg és értékelik az elkészült feladatokat, műveket, gyűjteményt (portfólió). A tanár a csoport egy tagja, egy szavazata van.
- A tanuló tanulási naplót vezet.
- A tanuló tanulási „könyvelést” vezet a következő lehetséges fejlécekkel: „*Ez jól megy nekem / Ebben fejlődnöm kell / Ez sikerült / Ezzel problémám volt.”*

Az értékelés legyen pozitív, „mit tud?” alapú!

- A tanár összegyűjti az órán hallott jó nyelvi megoldásokat, felírja őket a táblára, dicsér, megtapsol.
- A tanuló arról kap írásos visszajelzést egy szóbeli produkció után, hogy mit tudott jól megoldani.

Az értékelés vegye figyelembe az eltérő kiindulási nyelvi szinteket!

- Több megoldást is lehetővé tévő feladatokban értékel a tanár (pl. igen/nem választás helyett, skálát ad).

5. A TANANYAG RENDSZERE ÉS TARTALMA

5. 1. A tananyag rendszere: a modulok

A kerettanterv az idegen nyelvi kompetencia fejlesztéséhez kidolgozott részben vagy egészében választható **modulrendszerű kiegészítő anyag**, amelyet az általános iskolák 6–13 éves tanulók idegen nyelvi fejlesztéséhez, tanórai munkájához ajánlunk. A kerettanterv tartalmaz minden olyan elemet, amely a megvalósításhoz szükséges úgy a tanuló, mint a tanár számára.

A kiegészítő tananyag moduláris rendszerben épül fel. Egy-egy modul általában 5 tanórát ölel fel. A modulok felhasználása a tanmenet minimum 30%-ában ajánlott, rugalmas alkalmazásuk révén felhasználásuk kötetlen. A tananyagmodulok a NAT követelményeire támaszkodnak, de nem követik egyik kerettantervet és tankönyvet sem. Olyan általános és nyelvi készségek fejlesztését szolgálják, és olyan a korosztály számára érdekes és motiváló témákkal foglalkoznak, amelyek lehetővé teszik, hogy bármelyik helyi tantervbe és tanári tanmenetbe beilleszthetők legyenek.

A tananyagok megválasztása, kidolgozása és elrendezése, a feldolgozásukra javasolt lépések, munkaformák stb. lehetővé teszik a tanulócsoporton belüli személyre szabott, azaz **differenciált oktatás**t, a különböző nyelvi szinteknek megfelelő feladatválasztást, valamint a teljes tanulói személyiség aktivizálását épp úgy, mint

a tanulói kreativitás kiaknázását és sokirányú fejlesztését. A moduláris rendszer lehetővé teszi, hogy a modultípust alkalmazó tanár válasszon a felkínált anyagok közül és a megfelelőnek ítélt modulokat úgy integrálja tanmenetébe, ahogy azt az adott tanulócsoport szempontjából a leginkább megfelelőnek ítéli.

5. 2. A tananyag tartalma: Oktatási anyagok a 6–10 éves kezdő nyelvtanulók számára

Az idegennyelv-oktatásának kezdő szakaszát angol és német nyelven három különböző, de egymásra szervesen építő oktatási anyaggal segítjük. A kezdő nyelvi program elemei a *Bevezető szakasz*, a Mese- vagy témafeldolgozás és a Témák és tevékenységek. A tanári útmutatót és tanítási anyagokat tartalmazó programot a tanulók eltérő életkori és tanulási sajátosságai, képességei, az anyanyelven szerzett tapasztalatuk valamint kognitív fejlettségük alapján két korcsoportba osztottuk az alsó tagozaton. Külön programok kínálunk a 6–8 és a 9–10 éves kezdő nyelvtanulóknak. A program elemei olyan nyelvtanítási módszerekre építenek, amelyek sikeresen alkalmazhatók a 6–10 éves kezdő nyelvtanulók körében, mert figyelembe veszik a gyermek magával hozott tudását, képességeit, maximálisan építenek ezekre, és szem előtt tartva a gyermek holisztikus fejlődését a komplex nyelvi készségfejlesztésre helyezik a hangsúlyt.

5. 2. 1. Bevezető szakasz

A *Bevezető szakasz* egy kb. 20 tanórás programot nyújt az idegen nyelvi fejlesztés megkezdésére az első tanórától kezdve. Olyan részletes leírást ad, amely segíti a nyelvórák szervezését és vezetését a tapasztalt és kevésbé tapasztalt nyelvtanárok számára. Taneszköz rendszere változatos, igényes és motiváló a kisgyermekek számára.

A Bevezető szakasz főbb céljai:

- az idegen nyelvi kommunikáció bemutatása és megalapozása;
- a célnyelvi óravezetés bevezetése;
- a kezdő szakasz nyelvtanulásában leggyakrabban szereplő feladattípusok bemutatása;
- a hallás utáni megértés fejlesztése és
- a szókincs bővítése.

A nyelvi programban számos olyan tevékenység található, amely gazdag nyelvi inputot tartalmaz, a kisiskolás tanulókat aktívan vonja be a tanulás folyamatába, és folyamatosan cselekedteti őket, de még nem várja el tőlük az önálló beszédprodukciót. A legtöbb tevékenység teljes csoportban vagy párban végezhető, egyrészt a változatos munkaformák megismertetése céljából, másrészt az önbizalom fejlesztése céljából. A *Bevezető szakasz* különböző témákból merítve tartalmaz egy alap szókészletet, változatos tevékenységekhez kapcsolódva tartalmazza az osztálytermi nyelvet, és nagymértékben épít a célnyelvi gyermekirodalomból olyan mondókákra, kiszámolókra, dalokra és versikékre, amelyek az autentikus nyelvi forrást biztosítják a kisiskolás nyelvtanulóknak.

A *Bevezető szakasz* első része egy térkép, amely a 20 tanóra áttekintését, összefoglalását adja meg. A részletes tanári útmutató lépésről lépésre vezeti a nyelvtanárt az órák szervezésében és vezetésében, megadja a nyelvi inputot, leírja az óravezetés nyelvét és példát ad a várható tanulói beszédprodukcióra is. A taneszközrendszer olyan tanítási anyagokat tartalmaz, amelyek szemléltetik a tanítási anyag feldolgozását, segítik a megértést, és aktívan bevonják a kisiskolásokat a nyelvtanulás folyamatába.

A *Bevezető szakasz* 6–8 és 9–10 évesek számára külön programot kínál. A fiatalabb korcsoport számára elsősorban a szóbeli kommunikációra épülő tevékenységek jellemzik a nyelvi programot. A nyelv természetes közegeként – illusztrációk mellett – ugyan megjelenik a szavak vagy szövegek (dalok, mondókák stb.) írott formája, de nem várjuk el a tanulóktól ezek elolvasását. Ha azonban a tanuló saját fejlődési üteméhez mérten önállóan kapcsolatot teremt a szó jelentésének képe és írott alakja között, vagy a világból szerzett ismeretei alapján felismeri ezeket, akkor megerősítjük ebben, és pozitív visszajelzéssel ösztönözzük.

A 9–10 éves nyelvtanulók kognitív fejlettségük és az anyanyelven szerzett tapasztalatuk, ismeretük alapján fokozatosan ismerkednek meg az idegen nyelvi olvasás és írás előkészítésének lépéseivel és alkalmazzák is ezen képességieket az idegen nyelv tanulása során.

Az angol nyelvi program *Bevezető szakasza* egy ún. *Progress Book*-ot is tartalmaz. A tanulók által vezetett könyvecske célja a nyelvi fejlődés dokumentálása és a feladatlapok rendszerbe foglalása. Ebben a könyvecskébe kerülnek mindazok a mellékletek és feladatlapok, amelyek nyelvi anyagával (pl.: szókincs, mondóka, dal) a

tanulók már megismerkedtek, vagy amelynek anyagát már elsajátították. Ezeken a feladatlapokon az illusztráció mellett megjelenik a szavak és szövegek írott formája, amely leginkább a nyelvtanárnak vagy a szülőknek szolgál útmutatásul. A nyelvtanulóktól nem várjuk el ezeknek a szövegeknek az el- vagy felolvasását, de fokozatosan bevezetjük őket az idegen nyelvi olvasás és írás lépéseibe.

A két korcsoportnak készült program tartalmában és tevékenységeiben több közös elemet tartalmaz, de a feldolgozás szintjében eltér. A *Bevezető szakaszt* a Mese- vagy témafeldolgozás követi.

A *Bevezető szakasz* elemei angol és német nyelven:

Korcsoport	Angol nyelv	Német nyelv
6–8 éves nyelvtanulók	Me and Us	Ich und wir
9–10 éves nyelvtanulók	Me and Us	In der Schule

5. 2. 2. Mese- vagy témafeldolgozás

A Mese- vagy témafeldolgozás egy kb. 10 tanórás nyelvi fejlesztési programot nyújt egy-egy jól ismert mese vagy kedvelt téma feldolgozása során. Ez a szakasz közvetlenül kapcsolódik, és szervesen épít a *Bevezető szakasz* fejlesztési eredményeire és nyelvi anyagára. Egy mese vagy téma feldolgozása során olyan tevékenységek elvégzésébe vonja be a kisiskolás nyelvtanulókat, amelyek az idegen nyelvi fejlesztésen túl segítik az általános készségek fejlesztését és együttműködésre sarkallják őket. Ebben a szakaszban már bátran építhetünk a tanórák célnyelven történő vezetésére és a legtöbb feladat célnyelven történő bemutatására. A tanulók önbizalmának, sikerélményének és nyelvtanulási szokásainak megerősítése céljából olyan feladatok és tevékenységek is szerepelnek ebben a szakaszban, amelyek egy része fellelhető a *Bevezető szakasz* tevékenységei között.

A Mese- vagy témafeldolgozás szakaszának főbb céljai:
- a *Bevezető szakaszban* elsajátított szókincs és nyelvi input mélyítése;
- a *Bevezető szakaszban* megismert nyelvtanulási feladatok megerősítése;
- a szókincsfejlesztés;
- a hallás utáni megértés fejlesztése;
- a beszédkészség fejlesztése egy adott témakörben;
- 9–10 éves nyelvtanuló körében az idegen nyelvi olvasás és írás megalapozása;
- az együttműködés és a nyelvtanulási stratégiák fejlesztése.

A Mese- vagy témafeldolgozás tanítási anyaga gazdag célnyelvi gyermekirodalmi forrást tartalmaz mondókák, dalok, versikék formájában. A élményszerű nyelvtanulás kialakítása céljából olyan mindennapos, a kisgyermek számára természetes nyelvi szituációkba vonja be a tanulókat, mint a mesemondás vagy a szerepjátszás. A feladatok és tevékenységek verbális és non-verbális kommunikációra ösztönzik a tanulókat és elősegítik a spontán beszéd kialakulását.

Az angol nyelvi program egy-egy jól ismert mese, a német nyelvi program a kisiskolások körében kedvelt témák feldolgozását kínálja. A mesék és témák kiválasztásánál fontos szempont volt, hogy a kisiskolás nyelvtanulók számára ismert és kedvelt mesékkel és témákkal ismerkedjenek meg a tanulók először idegen nyelven is. Ezzel kívánjuk erősíteni a tanulók önbizalmát és motivációját.

A Mese- vagy témafeldolgozás térképe a 10 tanóra áttekintését, összefoglalását adja meg. Az angol változat a térkép előtt egy témahálót is tartalmaz, amely a mesefeldolgozás főbb tevékenységeit rendezi résztémák köré és mintát ad egy más, a nyelvtanár által választott mese feldolgozásának lehetséges tervezésére. A tanári útmutató részletes óraleírásokat tartalmaz, és segítséget nyújt a nyelvtanárnak a célnyelvi óravezetéséhez. A kisiskolások számára motiváló és cselekedtető tevékenysé-

geket tartalmaz, amelyet változatos munkaformákban dolgoz fel a nyelvtanulókkal. A tanítási eszközrendszer igényes szemléltető eszközökből áll, amelyek egyrészt számos céllal felhasználhatóak, másrészt aktív feladatvégzésre ösztönzik a tanulókat.

A Mese- vagy témafeldolgozás szorosan épít a *Bevezető szakaszra* és hasonlóan a korábbiakhoz, külön a 6–8 és külön a 9–10 éves korcsoport számára kínál nyelvi fejlesztési programot. A két korcsoport számára készült program között az eltérés a nyelvi fejlettség szintjében található meg. A legkisebbek tanítási anyagában a szóbeli fejlesztés mellett megjelennek az idegen nyelvi olvasás előkészítésének lépései is. A szövegek és képek illusztrációja mellett megtaláljuk a szóképeket, a szavak és szövegek írott formáját is. Az anyanyelv elsajátításához hasonlóan itt sem zárjuk ki az írott nyelvet a tevékenységekből, feladatokból, nyelvi anyagokból, de nem követeljük meg a tanulóktól azok önálló elolvasását. A szavak és szövegek írott formájának megadásával célunk, hogy a tanuló természetes nyelvi közegben ismerkedjen meg az idegen nyelvvel és fokozatosan, saját fejlődési ritmusához mérten sajátítsa el azokat.

A Mese- vagy témafeldolgozás elemei angol és német nyelven:

Korcsoport	Angol nyelv	Német nyelv
6–8 éves nyelvtanulók	The Enormous Turnip	Hände
9–10 éves nyelvtanulók	The Three Little Pigs	Im Zirkus

A Mese- vagy témafeldolgozást a szabadon felhasználható *Témák és tevékenységek* című szakasz követi.

5. 2. 3. Témák és tevékenységek

A kezdő nyelvtanulók nyelvi fejlesztési programjának következő eleme, a *Témák és tevékenységek* című rész épít a *Bevezető szakasz* és a Mese- vagy témafeldolgozás eredményeire, nyelvi anyagára, de funkciójában és szerkezetében eltér azoktól. Ebben a részben a két korcsoport számára olyan témák feldolgozásához kínálunk tevékenységeket, amelyek egyrészt megtalálhatóak más műveltségterületek témái között, másrészt a kisiskolás tanulók érdeklődésére számíthat. Egy-egy téma feldolgozásához altémákba rendezett tevékenységet ajánlunk. Minden téma egy témahálóval kezdődik, amely hálós elrendezésben tartalmazza az altémákat és az altémákhoz kapcsolódó tevékenységeket. Egy-egy téma átlagosan 4 altémát, egy-egy altémán belül 4-6 tevékenységet tartalmaz. Az egy témához tartozó 15-20 tevékenység gazdag kínálatot nyújt a kereszttantervi kapcsolatokat átfogó feldolgozásához.

A *Témák és tevékenységek* című rész főbb céljai:
- cselekedtető és kreatív tevékenységek feldolgozása a nyelvórán;
- egy-egy témához kapcsolódó szókincs és célnyelvi kommunikáció fejlesztése;
- spontán és természetes célnyelvi beszéd fejlesztése;
- a kereszttantervi kapcsolatok tudatos megjelenése a nyelvórán;
- változatos munkaformák szervezése.

A *Témák és tevékenységek* című rész részletes tevékenység-leírásokat tartalmaz, de nem ad óraleírásokat. A nyelvtanár feladata, hogy egy kiválasztott téma feldolgozását a felsorolt tevékenységekből kiválasztva megtervezze, előkészítse és a tanulócsoport igényeihez adaptálja. Egy-egy téma bőséges kínálatot ad cselekedtető és kreatív tevékenységekből. A tevékenységek elvégzésének időtartama változó, 10 perctől akár egy egész tanórát átfogó tevékenységeket is találunk a leírások között. A nyelvtanár szakmai kompetenciája és döntése, hogy egy téma feldolgozásához a tanulócsoport számára mely tevékenységeket választja ki és azokat milyen sorrendbe szervezve végzi el tanulóival. Az egy témához tartozó tevékenységek feldolgozásának óraszámát a fejlesztési célokkal és a tanulók érdeklődésével összhangban kell megtervezni. A tevékenységekhez tartozó taneszközök elsősorban a nyelvtanárnak szólnak, példát vagy mintát adnak a taneszközök fejlesztéséhez, kivitelezéséhez.

A témák alacsonyabb és magasabb nyelvi és általános kompetenciákra építő tevékenységeket is tartalmaznak, így a nyelvtanár a legmegfelelőbb tevékenységeket tudja kiválasztani az adott tanulócsoportnak.

A *Témák és tevékenységek* című rész elemei angol és német nyelven:

Korcsoport	Angol nyelv	Német nyelv
6–8 éves nyelvtanulók	Boys and Girls Circles Colours and shapes Forest sCAReD Vegetables Vehicles Water	Farben und Formen Gemüse Wald Verkehrsmittel Karten Mädchen and Jungen
9–10 éves nyelvtanulók	Books Camp Collections Faces In Space My Birthday	Burgen Geburtstag Indianer Kreise Meine Bücher Wasser

5. 3. Oktatási anyagok a 10–13 éves nyelvtanulók számára

A 10–13 éves nyelvtanuló számára készült oktatási anyagok szerkezetükben jelentősen eltérnek a 6–10 éves korcsoport számára kidolgozott nyelvi programtól. Míg a legkisebbek számára az idegen nyelvi tanórákat lefedő teljes nyelvi program készült, addig ennek a korosztálynak az adott helyi programhoz vagy választott nyelvkönyvhöz csatlakozva kínálunk a nyelvi készségfejlesztés különböző területeire nyelvtanítási kiegészítő anyagokat. A tanítási tartalmakat három különböző típusú oktatási anyagba, modulgyűjteménybe rendezve kínáljuk: **MeseMondóka, Kreatív Kommunikáció, Projektek a nyelvórán**.

Egy adott típusú oktatási anyaghoz, pl. MeseMondóka több modul, azaz 5 tanórát lefedő kiegészítő anyag tartozik. A modulok egyrészt témaválasztásukban, másrészt a Közös Európai Referenciakeret alapján meghatározott nyelvi szintekben különböznek egymástól. Így valósítható meg a kiegészítő anyagok között az a rugalmas tananyag-elrendezés, amely egyszerre alkalmazkodik a tanulók életkorához, nyelvi szintjéhez, érdeklődési köréhez és a készségfejlesztés fókuszához is. A kiegészítő anyagok egyetlen nyelvkönyvhöz sem csatlakoznak.

5. 3. 1. MeseMondóka

A MeseMondóka típusú oktatási anyag célja

A gyermekirodalom a tanulók holisztikus fejlődése szempontjából rendkívül gazdag pedagógiai és kulturális eszköztár. Hatékonyan segíti az általános nevelési célok megvalósítását, és autentikus célnyelvi tananyagként egyedülálló lehetőségeket nyújt a tanulók nyelvi készségeinek fejlesztéséhez is.

A MeseMondóka típusú oktatási anyag elsődleges célja, hogy módszertanilag minden gyakorlati útmutatást megadva segítséget nyújtson a pedagógusoknak abban, hogy önállóan, magabiztosan és kreatívan legyenek képesek autentikus (nem nyelvtanítási céllal készült) anyagokra támaszkodó változatos és színvonalas tanórai, illetve tanórán kívüli (szakkör, nyelvi klubdélután, nyelvi tábor) tevékenységek megszervezésére és sikeres lebonyolítására. A MeseMondóka típusú oktatási anyag célul

tűzi ki azt is, hogy a tanárok megismerjenek és elsajátítsanak az adott korosztály érdeklődési körének és életkori sajátosságainak megfelelő alkotásokat a célnyelvi gyermekirodalom témaköréből (gyermekdalok, mondókák, versek, mesék, kiszámolók, hagyományos gyermekjátékok és körtáncok).

A tanulók korának és érdeklődési körének megfelelő témaválasztás, a célnyelvi környezet megteremtése, az állandó tevékenység, a változatos munkaformák alkalmazása, a játékosság, az oktatási anyagot végigkísérő ösztönzés a legfontosabb módszertani alapelvek. Különösen fontos szerepe van a nyelvi input minőségének és mennyiségének. A MeseMondóka típusú oktatási anyag gazdag gyermekirodalmi anyagával kiválóan alkalmas ennek biztosítására. Az anyanyelvhez hasonlatosan, az idegen nyelv elsajátítását is megelőzi egy egyénenként eltérő hosszúságú ún. 'csendes időszak'. Az oktatási anyag jellegéből adódóan a tanulóknak számos lehetőségük nyílik a gyermekirodalmi anyagok kapcsán arra, hogy non-verbális módon vegyenek részt a tanulási folyamatban. A nyelv rendszerének elsajátítása helyett az idegen nyelv eszközként való használata a nyelvórák egyik meghatározó alapelve. Erre is remek lehetőséget nyújtanak a gyermekirodalmi művek köré épülő feladatok.

A MeseMondóka típusú oktatási anyag tartalma

A MeseMondóka típusú oktatási anyag autentikus gyermekirodalmi forrásokra épül és biztosítja mindazokat a gyakorlati módszertani ismereteket (pl. óraszervezési technikák, fejlesztendő területek, változatos munkaformákban végezhető sokszínű tevékenységi formák, értékelési módok stb.) a tanár számára, melyek segítségével az eltérő képességű, érdeklődésű, hátterű, motivációjú és intelligenciatípusú tanulók sikeresen bevonhatók a nyelvtanulás folyamatába.

A GYERMEKIRODALOM SZEREPE A NYELVOKTATÁSBAN

A gyermekirodalom változatos forrásaiból a MeseMondóka típusú oktatási anyag szándéka szerint minél többet felhasznál. Olyan szövegeket tartalmaz, amelyek egyrészt eredeti vagy kissé átalakított formában a népköltészetből származnak, vagy amelyeket eredetileg is gyerekeknek írtak, illetve melyek eredetileg ugyan nem gyerekeknek szóltak, de átalakítva, átdolgozva a gyerekek olvasmányaivá váltak. Azokat a műveket is ide soroljuk, amelyeket maguk a gyerekek írtak. A gyermekirodalom műfajai közé tartoznak többek között a mesék, versek, mondókák, kiszámolók, nonszensz versikék, nyelvtörők, találós kérdések, gyermekjátékok, dalok, mesejátékok, bábjátékok.

Fontos szerep jut a gyermekverseknek, amelyek típusaival már kora gyermekkorban megismerkednek a gyermekek. A gyermekköltészet mondókái, csiklandozós, lovagoltatós, tapsoltatós játékai, altatódalai zeneiségükkel, ritmusukkal, játékosságukkal, gazdag érzelmi töltetükkel és ősi kultúra-elemeikkel meghatározó örömforrássá és erős korai versélménnyé válhatnak a kisgyermek számára.

Külön említést érdemel a gyermekkönyv, amely megjelenési formája alapján kétféle lehet, aszerint, hogy a képek vagy a szöveges részek dominálnak benne. Az olvasóvá válás és olvasóvá nevelés szempontjából komoly szerepet játszik a látszólag kevés inputot tartalmazó 'képeskönyv' olvasása. Az idegennyelv-órán a tanító és a tanulók együttes, interaktív olvasás során, a gyermek a tanulási-tanítási folyamat aktív részeseként vesz részt a mese megértésében. Nem passzív befogadó, hanem a jelentés megalkotója. Általánosan elmondható, hogy a gyermekirodalmi művekkel való foglalkozás során a tanulók számára számos lehetőség nyílik az önkifejezésre, a kreatív, játékos nyelvhasználatra. Ezek a foglalkozások kiváló kontextust teremtenek a természetes nyelvelsajátításnak, és mind motivációs, mind szocializációs szempontból kiemelkedő jelentőségűek.

5. 3. 2. Kreatív kommunikáció

A Kreatív kommunikáció típusú oktatási anyag célja

A Kreatív kommunikáció típusú oktatási anyag fő célja, hogy fejlessze a tanulók azon általános készségeit és kommunikatív nyelvi kompetenciáit, amelyek a célnyelven való kreatív kommunikációt lehetővé teszik, és ezzel hozzájáruljon ahhoz, hogy a tanulók a közoktatásban folyó nyelvi képzés során használható nyelvtudást szerezzenek.

A Kreatív kommunikáció típusú oktatási anyag kiemelt célja a kommunikatív kompetencián belül a tanulók beszédkészségének és beszédértésének fejlesztése olyan tevékenységeken keresztül, amelyek egy adott témakörhöz kapcsolódnak, és közel állnak a korosztály mindennapos tevékenységeihez, érdeklődéséhez. A tanulók

számára ismerős kontextus, a világos céllal rendelkező feladatok lehetővé teszik, hogy a gyerekek magabiztosan használják megszerzett tudásukat véleményük, érzéseik kifejezésére. A pozitív osztálytermi légkör, a játékos feladatok teret adnak a kreatív önkifejezésnek.

Az önálló tanulás mellett, az osztálytermi tevékenységek során a gyerekek megtanulnak társaikkal együttműködve párban, illetve nagyobb csoportban is eredményesen, kreatívan dolgozni, véleményüknek hangot adni. Célunk, hogy mind az egyéni, mind a kooperatív munka során a tanulók többféle tanulási stratégiával ismerkedjenek meg, és ezzel párhuzamosan, megtanulják tisztelni és értékelni a társak eltérő hozzájárulását a feladatokhoz. Ez elmélyíti érzékenységüket más emberek, kultúrák iránt is.

A Kreatív kommunikáció típusú oktatási anyag tartalma

Az oktatási anyag fókuszában, hangsúlyosan kommunikatív és kreatív jellege miatt főként a receptív és szóbeli, később a szóbeli és a produktív készségek állnak: interakció, összefüggő beszéd és kreatív írás. A tananyagok megválasztása, kidolgozása és elrendezése lehetővé teszi a tanulócsoporton belüli személyre szabott tanulást, a különböző nyelvi szinteknek megfelelő feladatválasztást és a teljes tanulói személyiség bevonását éppúgy, mint a tanulói kreativitás kiaknázását és sokirányú fejlesztését.

A KREATÍV KOMMUNIKÁCIÓ SZEREPE A NYELVOKTATÁSBAN

A Kreatív Kommunikáció típusú oktatási anyag a használható nyelvtudás megalapozását célozza. Használható nyelvtudáson olyan nyelvtudást értünk, amely biztosítja a tanuló számára, hogy a nyelv segítségével a való életben cselekedni, tevékenykedni tudjon. Ez a nyelvtudás tehát nyelvi tevékenységekben nyilvánul meg, nyelvi tevékenységek közben fejleszthető, és nyelvi tevékenységekben mérhető. Ebből következően a használható, cselekvőképes nyelvtudást célként megjelölő program is a kommunikatív nyelvi kompetenciákra és nyelvi tevékenységekre koncentrál és nem a nyelvi rendszerre (szókincs, nyelvtan, kiejtés), vagyis fő tartalmát a kommunikatív nyelvi kompetenciák fejlesztését szolgáló nyelvi tevékenységek adják.

A kommunikáció során a nyelvhasználat mindenkor kreatív: a beszélő saját céllal, a saját mondanivalójának, a helyzetnek és egyéniségének megfelelően választ és rak össze elemeket a nyelv hatalmas készletéből. A kreatív kommunikáció kifejezéssel az átélt, valós tartalmaknak ezt az egyéni módon való kreatív közvetítését kívánjuk hangsúlyozni. A feladatok nem csak a nyelv funkcionális használatára, hanem annak kifejező (érzelmi, művészi) aspektusára is hangsúlyt fektetnek.

A tanulók kommunikatív nyelvi kompetenciáit olyan téma központú nyelvi tevékenységekkel kívánjuk fejleszteni, melyek természetes tevékenységei az adott életkornak. A valós kommunikáció a feladatok megismerése, végrehajtása és értékelése folyamán jelenik meg, alapja az osztálytermi kommunikáció, mely a tanár irányításával és a gyerekek közreműködésével zajlik.

A feladatok megtervezésénél fontos szempont, hogy a különféle tanulási stílusokat előnyben részesítő tanulók is sikerélményhez jussanak. Az oktatási anyag a feladatokon keresztül úgy differenciál, hogy pl. az auditív, a vizuális, a kinesztetikus, a nyomtatottszöveg-orientált és a csoportorientált tanulók is lehetőséget kapnak, hogy erősségeik kihasználásával érhessenek el sikereket a tanulási folyamat során. Ugyanez igaz a különböző intelligencia fajtákra (nyelvi, térbeli, testi-kinesztetikai, zenei, interperszonális, intraperszonális, logikai-matematikai) is. A Kreatív Kommunikáció típusú oktatási anyag korszerű tanítási anyagok és a hozzájuk tartozó tanítási eljárások, tanulási stratégiák, és értékelési eszközök biztosításával kíván hozzájárulni a használható nyelvtudás megszerzéséhez.

5. 3. 3. Projektek a nyelvórán

A Projektek a nyelvórán típusú oktatási anyag célja

A projekt világosan körülírható feladategység, amelyet meghatározott idő alatt, pontos céllal és előre kiválasztott tevékenységeken keresztül végzünk el. A nyelvórán végzett projektmunka átfogó célja az, hogy a tanulók számára értelmezhető kontextusban, ismert szituációkba ágyazott nyelvi közegben, számukra átélhető

feladatokon keresztül biztosítson lehetőséget konkrét, valódi produktum létrehozására, pl. poszterkészítés és annak bemutatása, bábelőadás, kérdőíves felmérés, képregény készítése, utazás megtervezése, divatbemutató szervezése. A sikerrel befejezett projekt sikerélményt és megelégedést nyújt mind a tanár, mind a tanuló számára, a projekt produktuma pedig gyakran a tágabb közönség számára is bemutatható (más osztályok, szülők, tanárok). Ez újabb lehetőséget teremthet a nyelv valós szituációkban való használatára. Az osztálytermitől különböző kontextusban történő sikeres kommunikáció felmutatja a tanuló számára a fejlődést, és további motivációt jelent a tanuláshoz. A projektmunka során a tanulók az idegen nyelv elemeit saját céljaiknak megfelelően alakítják, rendezik és használják fel, ami elősegíti azt, hogy átélhető, valós élményt szerezzenek a nyelvtanulás valódi céljáról: a sikeres kommunikációról.

A Projektek a nyelvórán típusú oktatási anyag tartalma

A Projektek a nyelvórán oktatási anyag különösen sok lehetőséget ad a differenciálásra, hiszen a projektmunka lényegéből adódóan, az elvégzendő tevékenységeket a tanulók felosztják egymás között. Ennek során, természetes módon találhatunk megfelelő nehézségű, és komplexitású feladatokat a különböző képességű, érdeklődésű és igényű tanulók számára.

Az oktatási anyagban található projektek általában 4-6 tanóra alatt végezhetők el. Az egyes modulok tematikájából, céljaiból adódóan jól illeszthetők különböző tanítási helyzetű, eltérő helyi program alapján működő, különféle nyelvkönyvet használó csoportok éves munkájába is.

A projektleírásokba beépítve megtalálhatók a projekttevékenység legfontosabb lépései: a projekt bevezetése a tanár által, input, ráhangoló feladatok, a projektmunka elindítása, célok meghatározása, csoportok kialakítása, közös tervezés, anyaggyűjtés, csoportmunka: problémamegoldás, alternatívák felvonultatása, döntéshozatal, a projekt végső formában való elkészítése, a projekt bemutatása, a projekt értékelése.

A PROJEKTMUNKA SZEREPE A NYELVOKTATÁSBAN

A projektmunka tanórai alkalmazását fontosnak tartjuk, mert a projektmunka során a tanuló teljes személyisége aktívan részt vesz a tevékenységekben. A tanuló hasznosítja korábbi ismereteit, az iskolában és azon kívül elsajátított készségeit, felhasználja kreatív ötleteit, képzeletét, érzéseit, és fizikálisan is aktív.

A projekttevékenység alatt a tanulók változatos munkaformákban dolgoznak. Lehetőségük van egyéni munkára, valamint párban és csoportban való tevékenykedésre is. Ennek nagy jelentősége van abban, hogy megtanulják világosan kifejezni gondolataikat, meghallgatni és értékelni mások ötleteit, megosztani a feladatokat, vagy éppen közösen felelős döntéseket hozni. A feladatmegoldások során szükségessé válik, hogy a különféle helyzetek megoldására a tanulók önálló megoldásokat keressenek, és megtanuljanak különböző forrásokból információhoz jutni.

A tevékenységközpontú tanulásszervezés során a tanulók cselekvő módon vesznek részt a feladatmegoldásokban. A hajtóerőt számukra általában a konkrét, és általuk érdekesnek ítélt projekttermék létrehozása jelenti. A feladatok előkészítése, végrehajtása és bemutatása során azonban számtalan lehetőség nyílik a tanuló számára értelmezhető és sokoldalú nyelvhasználatra. Ez jelenti egyfelől a gazdag nyelvi közeg és input megteremtését, másfelől a tanuló számára a sokoldalú nyelvi tevékenységek biztosítását. Míg a tanuló számára inkább az a fontos, amit a nyelv segítségével létrehoz, addig a tanár mindig világosan látja a nyelvi célokat, bár ezt nem minden esetben fogalmazza meg a tanulók számára.

A projekttevékenység minden fázisát átszövi a tanár jelenléte és segítségnyújtása mind a csoport, mind pedig az egyes tanulók szintjén. Amennyiben a tanár jól ismeri, és megfelelően alkalmazza a segítségnyújtás különféle lehetséges formáit, elősegítheti a tanulók fokozatos önállóvá válását, új ismeretek és készségek megszerzéséhez hozzásegítő stratégiák és technikák felfedezését és gyakorlati alkalmazását. A tanár szerepe a tanulási folyamat résztvevői (tanuló, tananyag, feladat, segédeszközök stb.) közötti kapcsolat fenntartásában és a tanulók aktuális tudás- és készségszintjéhez alkalmazkodó segítségnyújtásban határozható meg.

6. A KIEGÉSZÍTŐ TANANYAG INTEGRÁLÁSA A HELYI TANTERVBE

6. 1. A 6 -10 éves kezdő nyelvtanulók számára készült oktatási anyagok felhasználása

A 6–10 éves kezdő nyelvtanulók számára olyan komplex idegen nyelvi programot kínálunk angol és német nyelven, amely hatékonyan alkalmazható az általános iskola első 3 évfolyamán. A nyelvi program a kezdeti szakaszban (összesen kb. 30 órában) részletes óraleírásokat tartalmaz az idegen nyelv bevezetésére (lásd: ***Bevezető szakasz***, **Mese- vagy témafeldolgozás**). Ezt követi azoknak a **Témáknak és tevékenységek**nek a feldolgozása, amelyet szabadon alakíthat a nyelvtanár a helyi

tanmenethez és a tanulócsoport igényeihez igazodva. A témák feldolgozása kötetlen sorrendben és időtartamban bőséges tanítási anyagot kínál változó intenzitású nyelvtanulási program mellett is. A témák feldolgozása így akár egy egész tanévre elegendő tanítási anyagot ad a kezdő kisiskolások számára.

A korcsoportok és nyelvi szintek közötti eloszlást, az oktatási anyagok típusának megjelölése mellett a Melléklet tartalmazza.

Angol nyelvi program	**Bevezető szakasz (20 tanóra)**	**Mese- vagy témafeldolgozás (10 tanóra)**		**Témák és tevékenységek (kötetlen időkeret)**
6–8 éves nyelvtanulók	Me and Us (for 6–8-year-old learners)	The Enormous Turnip		Boys and Girls Circles Colours and shapes Forest sCAReD Vegetables Vehicles Water
9–10 éves nyelvtanulók	Me and Us (for 9–10-year-old learners)	The Three Little Pigs		Books Camp Collections Faces In Space My Birthday
		The Enormous Turnip	The Three Little Pigs	

Német nyelvi program	**Bevezető szakasz (20 tanóra)**	**Mese- vagy témafeldolgozás (10 tanóra)**		**Témák és tevékenységek (kötetlen időkeret)**
6–8 éves nyelvtanulók	Ich und wir	Hände		Farben und Formen Gemüse Wald Verkehrsmittel Karten Mädchen and Jungen
9–10 éves nyelvtanulók	In der Schule	Im Zikrus		Burgen Geburtstag Indianer Kreise Meine Bücher Wasser
		Hände	Im Zikrus	

Amennyiben a tanuló 9–10 éves korában kezdi el az idegen nyelv tanulását, életkorából adódóan, az eltelt iskolai évek tapasztalatainak segítségével, sokféle tanulási rutin megszerzésével gyorsabb haladásra is képes. Lehetőség van arra, hogy a 9–10 éveseknek készült *Bevezető szakasz* után, a 6–8 éves korosztály számára készült Mese- vagy témafeldolgozás résszel, az idegen nyelvi olvasás és írás előkészítését még csak érintőlegesen tartalmazó anyaggal, folytassa a nyelvi programot, vagy a 9–10 éves korosztálynak készült az idegen nyelvi olvasás és írás fokozatos bevezetésére építő Mese- vagy témafeldolgozás résszel folytassa a nyelvtanulást. Bármelyik

utat is választja a nyelvtanár, a *Bevezető szakasz* után a 9–10 éves korosztálynak készült Mese- vagy témafeldolgozással folytathatja a nyelvi képzést. Fontos megjegyezni, hogy bármelyik évfolyamon kezdi el a tanuló az idegen nyelv tanulását a *Bevezető szakaszt* szükséges elvégeznie.

6. 2. A 10 – 13 éves nyelvtanulók számára készült oktatási anyagok felhasználása

A 10–13 éves nyelvtanulók számára készült oktatási anyagok, modulok felhasználása rugalmas. A kiegészítő anyagok kiválasztása a nyelvtanár feladata. A korcsoport kiválasztása után a megfelelő nyelvi szint meghatározásával kiválaszthatja a nyelvtanár, hogy a készségfejlesztés fókusza szerint milyen modultípusból kíván integrálni egy-egy modult a tanmenetébe. A téma kiválasztását a tanulók érdeklődési körének megfelelően vagy a tankönyvi témához illeszkedve lehet a leghatékonyabban meghatározni. Hosszútávon a nyelvtanulókat is be lehet vonni egy-egy téma kiválasztásába vagy a témák feldolgozási sorrendjének meghatározásába megfelelő szakmai irányítással.

A **modulok** tantervbe történő integrálását segíti a modulok elején található **modultérkép**. A térkép tartalmazza mindazt az információt, ami segíti a tanárt abban, hogy meg tudja ítélni, mennyire felel meg a modul az adott csoportnak. A modultérkép röviden ismerteti a modul témáját, típusát, KER szerinti nyelvi szintjét és tartalmát. Részletezi a fejlesztési célokat, a várható nyelvi eredményt, a produktumot és a várható egyéb készségek fejlődését (pl. tanulási stratégiák, énkép, kereszttantervi ismeretek stb.).

Ennél részletesebb információt kap a tanár a **modulcímké**ből. Itt részletes felsorolást talál a tanár a modulhoz szükséges nyelvi ismeretekről és kompetenciákról, a modul időtervéről, az értékelés konkrét módszereiről és a tevékenységekről. A modulcímke tartalmazza a referenciákat a konkrét tananyaghoz, amely nagyban megkönnyíti a tanár órára való felkészülését. A modul leírása kitér a tananyag rugalmasságára, különböző utakat kínál olyan csoportokra, amelyek valamilyen szempontból eltérnek az átlagostól (pl. nagy létszámú csoportok, lassan olvasó csoportok, vegyes nyelvi szintű csoportok stb.). A modul leírásában megtalálhatóak a differenciálást és egyéni instrukciót segítő konkrét feladatok, feladatlapok és azok leírásai is.

Egy-egy modul többféle szempontból is illeszkedhet a helyi nyelvi programhoz. A modul lehet egy-egy tankönyvi téma kiegészítője, bevezető egy témához, helyettesítheti a tankönyvi fejezetet vagy felfrissülésként szolgálhat a mindennapos nyelvtanítási gyakorlatban. A modulok felhasználását az előre meghatározott célok teszik sikeressé és hatékonnyá. A modulok gazdag kínálata lehetővé teszi, hogy a nyelvórák akár 50%-át a kompetenciafejlesztést célzó anyagok felhasználásával valósítsuk meg. (A modulok listáját lásd a Mellékletben.)

6. 3. A 6 -13 éves nyelvtanulóknak készült oktatási anyagok összefoglalása

A 6–13 éves korosztály angol és német nyelvi fejlesztéséhez a kezdő szakaszban (6–10 éves korosztály) teljes, akár minden nyelvórát lefedő nyelvi programot, a 10–13 éves korosztály számára kiegészítő nyelvi fejlesztő programot kínálunk. A korcsoportok és nyelvi szintek közötti eloszlást, az oktatási anyagok típusának megjelölése mellett az alábbi táblázat tartalmazza.

1- 6. évfolyam			
Korcsoport	**6–8 évesek**	**9–10 évesek**	**10–13 évesek**
Nyelvi szint	**A1- nyelvi szinttől A1+ nyelvi szintig**		
A1- **A tanuló az olvasás és írás bevezetése előtt áll**	Bevezető szakasz Mese- vagy témafeldolgozás Témák és tevékenységek	Bevezető szakasz Mese- vagy témafeldolgozás Témák és tevékenységek	
A1- **A tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült**		Bevezető szakasz Mese- vagy témafeldolgozás Témák és tevékenységek	Témák és tevékenységek

A1		Modulok: MeseMondóka Kreatív kommunikáció Projektek a nyelvórán	Modulok: MeseMondóka Kreatív kommunikáció Projektek a nyelvórán
A1+			Modulok: MeseMondóka Kreatív kommunikáció Projektek a nyelvórán

7. A kerettanterv feldolgozásához ajánlott szakirodalom

Brewster, J., G. Ellis, and D.: Girard: The Primary English Teacher's Guide. Harmondsworth: Penguin, 1922
Ellis, G. and Brewster J.: The Storytelling Handbook for Primary Teachers. London: Penguin, 1991
Halliwell, S.: Teaching English in the Primary Classroom. Longman: London and New York. 1992
Hegedűs G.: Projektmódszer I. Kecskeméti Tanítóképző Főiskola. 1998
Hortobágyi K.: Projekt Kézikönyv. Iskolafejlesztési Alapítvány, Budapest –OKI Iskolafejlesztési Központ. 1991
Hutchinson T.: Introduction to Porject Work, Oxford,OUP. 1991
Kovács Judit és Trentinné Benkő Éva: Angol Módszertani és Gyermekirodalmi Szöveg- és Feladatgyűjtemény. ELTE Tanító- és Óvóképző Főiskolai Kar jegyzete, 2003
Moon, J., Nikolov, M.: Research into Teaching English to Young Learners. University Press Pécs: Pécs. 2000
Phillips D., Burwood S. and Dunford H.: Projects with Young Learner, Oxford, OUP. 1999
Reilly, V. & S. M. Ward: Very Young Learners. Oxford: OUP, 1997
Williams, M. and R. Burden: Psychology for Language Teachers. Cambridge University Press. Cambridge. 1997
Wright A.: Art and Crafts with Children. Oxford:OUP, 2001
Wright, A.: Creating Stories with Children. Oxford: OUP, 1997

8. MELLÉKLET

8.1 . táblázat. Angol idegen nyelvi oktatási anyagok a 6–13 éves korosztály számára

Korcsoport	**KER nyelvi szint**	**Az oktatási anyag típusa**	**Az oktatási anyag (modul) címe**
6–8 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetése előtt áll)	Bevezető szakasz	Me and Us
		Mese- vagy témafeldolgozás	The Enormous Turnip
		Témák és tevékenységek	Boys and Girls
			Circles
			Colours and shapes
			Forest
			sCAReD
			Vegetables

			Vehicles
			Water
9–10 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült)	Bevezető szakasz	Me and You
		Mese- vagy témafeldolgozás	The Three Little Pigs
		Témák és tevékenységek	Books
			Camp
			Collections
			Faces
			In Space
			My Birthday
10–13 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült)	MeseMondóka	Cats,cats, cats
			The gingerbread man
		Kreatív kommunikáció	This is us
			Winter Cookies
		Projektek a nyelvórán	Let's Party – Treasure Hunt
			Survive! – Creating our own islands
			Round the world with a cup of tea – ’Nice smell, nice taste!’
			Ancient Egypt – ’You look great!!’
	A1 (a tanuló már olvas és ír idegen nyelven)	MeseMondóka	Jack and the Beanstalk
			Snowman
			Girls in songs
			The three billy goats gruff
			Kids and teachers
			Six Dinner Sid
		Kreatív kommunikáció	My Goldfish is the perfect Pet
			Books – ’Books are fun’
			Leisure – ’Let’s have fun!’
			AniMania – Animals all around
			Castles – Discover the world of castles!
			Clothes from head to Toe
		Projektek a nyelvórán	Underwater World
			Seize the day! – Festivals across the World
			Travelling in time 1 – 'Explore our history!’
			Travelling in time 2 – 'Travel with us!'
			Ancient Greece – ’We are the champions’
			Action! – Making a film about our school

	A1+	MeseMondóka	Sing a Song
			The Four Musicians
		Kreatív kommunikáció	Dream Land
			Home Sweet Home
		Projektek a nyelvórán	China – 'Look into your personality!'
			Let's roll it together! – Organising a rock festival
			Along the Danube – Danube Day
			In the city – Let's design a new shopping centre

8.2 . táblázat. Német idegen nyelvi oktatási anyagok a 6–13 éves korosztály számára

Korcsoport	KER nyelvi szint	Az oktatási anyag típusa	Az oktatási anyag (modul) címe
6–8 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetése előtt áll)	Bevezető szakasz	Ich und Wir
		Mese- vagy témafeldolgozás	Hande
		Témák és tevékenységek	Farben und Formen
			Gemüse
			Wald
			Verkehrsmittel
			Karten
			Madchen and Jungen
9–10 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült)	Bevezető szakasz	In der Schule
		Mese- vagy témafeldolgozás	Im Zirkus
		Témák és tevékenységek	Burgen
			Geburtstag
			Meine Bücher
			Kreise
			Indianer
			Wasser
10–13 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült)	MeseMondóka	Und heute ist Montag
			Zwanzig Zwerge machen einen Handstand
			Von Kopf bis Fuss
			Gesundheits-Abc
			Es gruselt mir / Katzenschule
		Kreatív kommunikáció	Zauberer Schrappelschrut
			Farben
			Walpurgisnacht

		Projektek a nyelvórán	Unsere Wörter
	A1 (a tanuló már olvas és ír idegen nyelven)	MeseMondóka	Wer hat die Kokosnuss geklaut?
			Geschichten aus dem Mäuseloch
			Mamas Hände
			Lila Kuh & Co.
			Sagenhaftes Österreich
		Kreatív kommunikáció	Nüsse knacken
			Wetterfrosch
			Hallo roter Fuchs
			Ich Mappe. Das bin ich. Das kann ich.
			Blättertanz. Die vier Jahreszeiten
			Streng geheim. Alte Schriften und geheime Schriften
			Wasser ist Leben. Vier Elemente
			Isst du gern Palatschinken? Rezepte aus Ungarn und dem Ausland
			Bücher, die wir lesen
			Mein Sport, dein Sport… Wir treiben Sport
			… Aber du bist doch ein Mädchen
		Projektek a nyelvórán	Marchenwelt – Welt der Phantasie
			Gemeinsam für die Umwelt
			Lernwerkstatt
			Musik-Werkstatt
			Die Geschichte von den Rosinenbrötchen
			Steine
	A1+	MeseMondóka	Das Pfeifen ja die Spatzen von den Dächern
		Projektek a nyelvórán	Welche Farbe hat Afrika?
			Umwelt-Detektive

Kompetenciafejlesztő oktatási program (pedagógiai rendszer) kerettanterve

– Idegen-nyelvi kompetencia –

Általános iskola, középiskola Kiegészítő tananyag a 12–19 éves tanulók *angol, német* és a 14–19 éves tanulók *francia* nyelvi kompetenciájának fejlesztéséhez

1. BEVEZETÉS

A NAT és a Közös Európai Referenciakeret (a továbbiakban KER) (2002) szellemiségének megfelelően, az iskolai nevelés-oktatás, és ezen belül is kiemelten az idegennyelv-oktatás közös értékei a demokratizmus, a humanizmus, az egyéniség tisztelete és fejlődése, az alapvető közösségek együttműködésének kibontakoztatása, a nemek esélyegyenlősége, a szolidaritás és a tolerancia. A NAT fontos szerepet szán a nemzeti hagyományok fejlesztésének, ugyanakkor az európai, humanista értékrendre és azokra a tartalmakra összpontosít, amelyek Európához tartozásunkat erősítik. A NAT hangsúlyozza a különböző kultúrák iránti nyitottság fontosságát, amit az oktatásban azzal kíván szolgálni, hogy teret ad más népek hagyományainak, kultúrájának, szokásainak, életmódjának és nyelvének a megismerésére. A NAT az iskolai pedagógiai munka középpontjába a tanulók képességeinek, kompetenciáinak, egész személyiségének fejlesztését állítja, és ez által ösztönzi a holisztikus, a teljes személyiséget bevonó és fejlesztő, tevékenységalapú oktatást.

A NAT értelmében a középszintű (7–12. évfolyam) idegennyelv-oktatás legfőbb célja a tanulók idegen nyelvi kommunikatív kompetenciájának megalapozása, illetve folyamatos fejlesztése. Ez a fejlesztés az első hat évfolyam anyanyelvi és idegen nyelvi készségfejlesztésére épül, legfőbb nyelvi célja a tanulók független nyelvhasználói szintre való eljuttatása. Feladata továbbá az élethosszig tartó és iskolai kereteken túlmutató, önálló nyelvtanuláshoz szükséges tanulási készségek kialakítása, illetve további fejlesztése, valamint a motiváció fenntartása és egyre növekvő mértékben belső motivációvá való alakítása. A holisztikus, személyiségfejlesztő oktatás keretein belül megfogalmazott célok egyben hozzájárulnak a tanuló kreatív és önkifejezésre képes felnőtt személyiséggé való formálásához.

Az idegen nyelvi kompetencia fejlesztésére és a fent leírt, kiemelt fejlesztési területek céljainak megvalósítására jött létre három programcsomag: a 'Kreatív kommunikáció', a 'Projektek a nyelvórán', valamint az 'Internet a nyelvórán' című modultípus, melyek középpontjában a tanuló egész személyiségének a nyelvi képzésbe ágyazott, kiegyensúlyozott fejlesztése áll. A modultípusok olyan tanórai tevékenységeket tartalmaznak, amelyek fejlesztik a tanulók kommunikatív nyelvi kompetenciáit, kreativitását, önismeretét, önbecsülését, együttműködési készségét, interkulturális kompetenciáját, segítik autonóm személyiséggé válásukat. A 'Kreatív kommunikáció' folyamatleírásokat és taneszközöket biztosít olyan nevelési, tanítási-tanulási folyamatokhoz, amelyek révén osztálytermi keretek között lehetőség nyílik az idegen nyelven folyó valós kommunikációra és az önkifejezésre. A 'Projektek a nyelvórán' modultípusban leírt tanítási-tanulási folyamat teret ad a feladatközpontú tanításnak az osztályteremben, elősegíti a megszerzett tudás és képesség transzferálását. Az 'Internet a nyelvórán' modultípusban, a fent megfogalmazott célok elérését a számítógép és az internet, mint eszköz segíti elő. A modultípus célja, hogy a számítógép a mindennapi nyelvtanári munka részévé váljon, ami szükségessé teszi a nyelvtanár önképzését is, de nagyobb tanulási felelősséget hagy a nyelvtanuló számára is.

1.1. A Nemzeti alaptanterv és az idegen nyelvi kerettanterv kapcsolata

Az idegen nyelv kulcskompetencia fejlesztésének akkreditációra benyújtott tanterve teljes mértékben összhangban áll a mind a Közös Európai Referenciakeret, mind pedig a NAT irányelveivel, és szándékával. A programcsomag összességét képező egységek az idegennyelv-tanítási gyakorlat megújítását, vagyis a használható nyelvtudás, a kommunikatív nyelvi kompetencia fejlesztését célozzák.

A tanterv, az idegen nyelvi kulcskompetencia fejlesztésének jellegéből következően nem a teljes éves órakeretet, hanem annak minimum 30%-át fedi le, rugalmasan integrálható, kiegészítő, moduláris tananyagok formájában. A helyi szabályozás részét képező helyi tantervek kiegészítéseként alkalmazható, az erőteljes kompetencia alapú fejlesztés segítésére. A készségfejlesztést és a nyelv eszközként való használatát célul tűzve ki, a tananyagok helyi tantervbe, majd a tanmenetekbe való

beépítése a gyakorlatban jól megvalósítható, integrálása során könnyen illeszthető bármely nyelvi programhoz, nyelvkönyvhöz. A fejlesztés során a kipróbáló iskolák tanárai a felkészítés keretében szakmai segítséget kaptak a tananyag helyi tantervbe és tanmenetekbe történő integrálására, amelyet sikerrel oldottak meg.

Fontos megjegyezni, hogy a nem teljes óraszámú lefedettség nem okoz helyrehozhatatlan torzulásokat a NAT 2007 fejlesztési feladatainak teljesítésében. Ennek igazolására az alábbiakban ismertetjük az idegennyelvi-kerettantervnek a NAT alapelveivel, céljaival, a fejlesztési feladatok szerkezetével, a kulcskompetenciákkal, illetve a NAT kiemelt fejlesztési feladataival való összefüggését.

A tanterv, a 7–12. évfolyamok vonatkozásában, a NAT-ban élő idegen nyelvként megjelölt nyelvek közül az angol és a német nyelv, 9–12. évfolyamon a francia nyelv területén nyújt be kerettantervet. A kerettanterv minden vonatkozásban összhangban van az alaptanterv többi területének céljaival és tartalmával. A holisztikus szemlélet követése alapvető fontosságú az iskolai nyelvtanulás esetén, amelynek megvalósítása nagy körültekintést igényel mind a tananyagok tervezésében, felhasználásában, mind a tanórák megszervezésében, illetve levezetésében is. A tanulók életkori sajátosságainak, érdeklődésének, kognitív, érzelmi, szociális fejlettségének meghatározó szerepe van a módszertani döntések meghozatalában, a nyelvtanulás és a nyelvtanítás céljainak meghatározásában is.

A holisztikus szemlélet gyakorlatban való megvalósításának egyik módja a kereszttantervi megközelítés szisztematikus alkalmazása mind a tananyag témái, mind pedig a készségfejlesztés során. Az idegen nyelvi programcsomagban fejlesztendő készségek számos kapcsolatot mutatnak a **NAT-ban meghatározott többi kulcskompetenciával**, támogatják azok fejlesztését. A kommunikatív nyelvi kompetencia integrálja a tanulási képességeket és az anyanyelvi kompetenciát. Kiemelkedően szoros kapcsolat mutatkozik még a szociális és állampolgári kompetencia, az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség, illetve a kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia területén, de a fejlesztett tananyag egyes részei elősegítik matematikai, a természettudományos kompetenciák fejlesztését is. (Példák a fent említett kompetencia területek megjelenésére az oktatási anyagokban: 12–15 éves korosztály számára – *Our wonderful 20th century*; 14–16 éves korosztály számára – *Klimawandel in der Diskussion*; 16–19 éves korosztály számára – *Environment*).

A **NAT kiemelt fejlesztési feladatai** a kulcskompetenciára épülnek, így ezek kiegyensúlyozott megjelenése is biztosított az oktatási anyagokban. Fontos cél, hogy az egyén fokozatosan képes legyen az önreflexióra az idegen nyelvtanulás során (Énkép, önismeret), képes legyen értékelni nemzeti kultúránk értékeit, s ezt összefüggésbe hozni és harmonizálni tágabb környezetünk és a célnyelvi kultúra megismerésével (Hon-, és népismeret, Európai azonosságtudat-egyetemes kultúra). Az anyagok témái lehetőséget adnak, pl. a környezettudatosságra nevelés, a testi és lelki egészség fejlesztésére. A tananyagok feldolgozása során fontos szerepet kap a tanulás folyamatában tudatosítása, az előzetes tudás és tapasztalat mozgósítása, az egyénre szabott tanulási módszerek kialakítása, a csoportos tanulás, a kooperatív munka, amelyek a NAT-ban 'A tanulás tanítása' kiemelt fejlesztési feladatában jelennek meg. (Például: 14–16 éves korosztály számára – *This is us*; 14–16 éves korosztály számára – *Gegenstände in meiner Mikrowelt*). Az idegen nyelvi oktatási koncepció és kerettanterv részletesen bemutatja az idegen nyelv területének általános és nyelvi fejlesztésének céljait, az oktatási anyagok mögött álló módszertani alapelveket, az értékelés alapelveit, az oktatási anyagok típusát.

Az idegen nyelvi fejlesztés kidolgozása során gondot fordítottunk a sajátos nevelésű tanulók idegen nyelvi fejlesztésére is, de ezeket a programokat a HEFOP 2.1-es program valósította meg.

Az **oktatási anyagok szerkezete és rendszere** figyelembe veszi az idegen nyelv bevezetésének hazai körülményeit, és segítséget nyújt az adott korosztály életkori sajátosságának, a korszerű tanuláselméleti, és nyelvelsajátítási kutatások eredményeinek a tananyagba történő integrálásával. A fejlesztési feladatok minden nyelvelsajátítási szinten magukban foglalják a NAT-ban meghatározott egységeket: beszédértés, beszédkészség, olvasásértés és írás. A **fejlesztési feladatok** tekintetében a NAT előírja a minden diák számára a minimális szintet, amelyet a 4 alapkészség területén kell teljesíteni. A helyi tantervekben ennél magasabb szintet is előírhat, ezért az akkreditációra ajánlott tanterv különböző korosztályra készült tananyagai azonos korosztályok tekintetében több nyelvi szintre kínálnak megoldást. A korosztályok és nyelvi szintek összefüggése, és az egyes kategóriákra készült anyagok listája a *Mellékletben* található. Az **oktatási anyagok nyelvi szintjei** harmonizálnak a Közös Európai Referenciakeretben szereplő szintekkel (A1-B2 szinteken).

A NAT-ban definiált programcsomag-elemek egybeesnek az idegen nyelvi programcsomag elemeivel. Jelen dokumentum, mint kerettanterv tartalmazza a tantárgy céljait, a készségfejlesztés területeit, valamint a módszertani és értékelési elveket.

2. A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS CÉLJAI

2.1. Általános fejlesztési célok

Általános fejlesztési célokon olyan célokat értünk, amelyek nem közvetlenül a nyelvi kompetenciák fejlesztésére irányulnak, hanem szélesebb körben, tantárgytól függetlenül fejleszthető életviteli, tanulási, önismereti készségeket céloznak meg. Az általános fejlesztési célok megfogalmazásával azt szeretnénk hangsúlyozni, hogy a nyelvtanulás egy nagyobb, átfogó nevelési program része, melynek során a tanulót abban segítjük, hogy önmagát és környezetét ismerő, maga és mások számára haszonnal tevékenykedő, autonóm, fejlődésre, boldogulásra és boldogságra képes felnőtté váljon. A nyelvóra keretében számos lehetőség nyílik az általános kompetenciák és a kommunikatív nyelvi kompetenciák integrált fejlesztésére.

Az idegen nyelvi kerettanterv kiemelten fontos általános fejlesztési céljai az alábbiak:

1. *Növekedjen a tanuló kreativitása.*
   - Legyen képes egy adott feladat megoldásához megszerezni a szükséges ismereteket, anyagokat és eszközöket!
   - Legyen képes a meglévő ismereteket, anyagokat, eszközöket ötletesen, újszerűen ill. szokatlan funkcióban használni!
   - Legyen képes a meglévő ismereteket, anyagokat, eszközöket az újonnan szerzett ismeretekkel, anyagokkal, eszközökkel hatékonyan ötvözni!
   - Legyen képes egy adott feladat elvégzéséhez rendelkezésre álló ötletek, javaslatok, lehetőségek közül kiválasztani a legjobbat, ill. a megvalósíthatót!
   - Legyen képes a rendelkezésre álló ismeretek, anyagok és eszközök segítségével a legjobbnak / megvalósíthatónak tartott ötletet megvalósítani!
   - Legyen képes fantáziája segítségével tágítani tapasztalatai, élményei körét!
   - Legyen képes arra, hogy különböző kifejezési eszközöket használva színesebbé, egyénibbé, kifejezőbbé tegye kommunikációját!

     Példa:

     A tanulók kis csoportban egyszerű tárgya(ka)t kapnak (pl. egy doboz gemkapcsot). Listát írnak, hogy mi mindenre lehetne használni (őket), majd egy újabb listát, amire szerintük nem lehetne az adott tárgya(ka)t használni. A második listáról kiválasztanak egy elemet, és megmutatják (rajzban, ténylegesen megcsinálják), hogy hogyan lehetne a tárgya(ka)t mégis arra a funkcióra használni. Megoldásukat bemutatják az osztály többi tagjának.

2. *Növekedjen a tanuló önismerete és önbecsülése.*
   - Ismerje erősségeit és tudjon rájuk építeni!
   - Ismerje gyengéit és tudja azokat elfogadni ill. igyekezzen azokat kiküszöbölni.
   - Fogadja el és szeresse önmagát!
   - Legyen képes kiállni önmagáért, érdekeiért, igazáért!
   - Legyen képes a saját magáról alkotott képet mások róla alkotott képével összevetni, és szükség esetén változtatni a magatartásán, szokásain!

     Példa:

     A tanuló fotómontázst készít magáról, amihez kis bemutatkozó szöveget, verset ír, amit előad, ill. kiállít.

3. *Váljon autonóm tanulóvá és személyiséggé.*
   - Legyen képes saját tudását felmérni!
   - Legyen képes megfogalmazni (tanulási) céljait!
   - Legyen képes saját tanulását megtervezni!
   - Legyen képes kiválasztani a céljai eléréséhez szükséges, leginkább megfelelő módszereket, eszközöket!
   - Legyen képes meglévő elemeket, ismerteket újszerűen, ötletesen használni!
   - Legyen képes az ötletek, javaslatok közül kiválasztani a legjobbat, ill. a megvalósíthatót!
   - Legyen képes megvalósítani a beszerzett információk, anyagok és eszközök segítségével a legjobbnak / megvalósíthatónak tartott ötletet!
   - Legyen képes fantáziája segítségével tágítani tapasztalatai, élményei körét!

- Legyen képes arra, hogy különböző kifejezési eszközöket használva színesebbé, egyénibbé, kifejezőbbé tegye kommunikációját!
- Legyen képes egy adott eszközt más, szokatlan funkcióban használni!
- Ismerjen és tudjon alkalmazni számos tanulási- és problémamegoldó stratégiát!
- Legyen képes értékelni az elért eredményeket!
- Legyen képes megállapítani, hogy mi az, amit már jól tud, és milyen területeken kell még fejlődnie!

Példa:

A tanuló egy párbeszédet követően összeírja, amit jól mondott, és azt, amit nem tudott elég világosan megfogalmazni, majd tájékozódik, segítséget kér, és újra eljátszik egy hasonló párbeszédet.

4. *Legyen képes az együttműködésre.*
   - Legyen képes megállapodásra jutni, közös döntést hozni társaival!
   - Legyen képes az elvégzendő munkát részfeladatokra bontani, azokat társaival megosztva elvégezni, majd integrálni!
   - Legyen képes véleményét kifejteni, érveket és ellenérveket felhozni, majd társaival a legjobb döntést meghozni!
   - Legyen képes közös produktumot létre hozni társaival!
   - Legyen képes a munkamegosztásra, az önálló csoportbeli szerepek vállalására!
   - Legyen képes saját és tanulótársai munkája iránt felelősséget érezni, mások véleményét tiszteletben tartani!
   - Legyen képes társait a közös munkában támogatni!
   - Legyen képes saját és társai hibáinak feltárására és kijavítására!
   - Legyen képes saját és társai munkáját értékelni!

   Példa:

   A tanulók megvitatják és közösen eldöntik, hogy egy számos elemet tartalmazó listából melyik néhány legfontosabb elemet viszik magukkal egy sarkvidéki útra. Ezt követően csoportos prezentációt tartanak az „expedíció többi tagjának”, amelynek során döntéseiket megindokolják. Előadásukat közösen készített eszközökkel teszik szemléletessé.

5. *Fejlődjenek a tanuló interkulturális kompetenciái.*
   - Ismerje meg saját kultúrájának aspektusait, beleértve a magyarországi kisebbségi kultúrákat is!
   - Ismerje meg az idegen nyelvi kultúra alapvető eredményeit (híres embereit, épületeit; városait, múzeumait stb.)!
   - Ismerje meg az anyanyelvi beszélők alapvető ünnepeit, szokásait, udvariassági fordulatait!
   - Legyen képes nyitottan, érdeklődőn, empátiával és segítő szándékkal fordulni más népek képviselői felé!
   - Legyen tudatában az emberi élethelyzetek sokféleségének és az alapvető emberi azonosságoknak!
   - Növekedjen az érdeklődése az idegen nyelvi kultúra szokásainak kialakulása iránt!
   - Legyen képes összehasonlítani az idegen nyelvi kultúrát a sajátjával, és így elemezze saját kultúráját!
   - Legyen képes előítéletek nélkül kommunikálni a tanult idegen nyelven!
   - Legyen képes személyes kapcsolatokat teremteni az anyanyelvi beszélőkkel!

   Példa:

   A diákok nemzetközi projektben vesznek részt elektronikus levelezés segítségével, melynek során a különböző országok diákjai összehasonlítják országaik egy bizonyos jellemző kulturális termékét (pl. népmeséket, ünnepi szokásokat stb.).

6. *A tanuló ismerje meg és használja fel az internet által nyújtott tanulási és kommunikációs lehetőségeket.*
   - Ismerje meg az internet működését felhasználói szinten, legyen képes használni a böngészőt, az elektronikus levelezést saját céljaira!
   - Legyen képes ellenőrizni az internetes információk helyességét!
   - Ismerje meg azokat a portálokat, amelyek saját céljaihoz megbízható kiindulást nyújthatnak!
   - Ismerje meg a virtuális közösségek jellemzőit, legyen tisztában az elővigyázatossági szabályokkal!

- Legyen képes hatékonyan információt keresni és publikálni az interneten; ismerje a felhasználás jogi és erkölcsi normáit!
- Legyen képes saját céljai érdekében képeket, hangokat, videót rögzíteni, másolni, módosítani a számítógépen!
- Legyen képes saját céljainak megfelelően rendszerezni és tárolni az adatait!
- Ismerje meg azokat a portálokat, amelyek segítik nyelvtanulását (pl. interaktív nyelvi tesztoldalak, on-line nyelvtanuló újságok, hírportálok oldalai nyelvtanulóknak stb.)!
- Legyen képes az internet kínálta lehetőségeket saját tanulási céljaira használni!
  Példa:
  A diákok páronként ülnek a számítógépnél, képekre kattintva kell eldönteniük az idegen nyelvet használva, hogy a megadott honlapon megjelenő képek valódiak-e, vagy képszerkesztő segítségével hozták létre őket. Közösen kell a helyes választ bejelölniük döntésüknek megfelelően.

2.2. Nyelvi fejlesztési célok

A kommunikatív nyelvi kompetenciákon alapuló használható nyelvtudás ma már fontos feltétele a munkahely megszerzésének és megtartásának, illetve a mindennapi életnek. Ugyanakkor azt tapasztaljuk, hogy meglehetősen nagy szakadék tátong a társadalom nyelvigénye és a lakosság tényleges nyelvismerete között. A közoktatási gyakorlatot mind a mai napig a hagyományos szemléletű nyelvoktatás jellemzi, amelyben nagyobb hangsúlyt kap a nyelv rendszerének ismerete, mint a nyelv kommunikatív használata. A leggyakoribb osztálytermi eljárások még mindig a nyelvtani és szókincsgyakorlatok, a hangos olvasás, a drillek, amelyek nem teszik lehetővé a kommunikatív nyelvi tevékenységeket, ezáltal nem fejlesztik a nyelvhasználati kompetenciákat. Azok a tevékenységek, amelyek kommunikációt eredményezhetnek az osztályteremben, mint pl. a szerepjátékok, a szimulációk, a párbeszédek és a különböző nyelvi játékok, viszonylag ritkán fordulnak elő.
Az idegen nyelvi kerettanterv fő nyelvi fejlesztési célja, hogy javítsa a tanulók azon általános és kommunikatív nyelvi kompetenciáit, amelyek a célnyelven történő kreatív kommunikációt lehetővé teszik, és ezzel hozzájáruljon ahhoz, hogy a tanulók a közoktatásban folyó nyelvi képzés során használható nyelvtudást szerezzenek. Használható nyelvtudáson olyan nyelvtudást értünk, amely biztosítja az egyén számára, hogy a nyelv segítségével a való életben cselekedni, tevékenykedni tudjon. Ez a nyelvtudás tehát nyelvi tevékenységekben nyilvánul meg, nyelvi tevékenységek során fejleszthető, és nyelvi tevékenységekben mérhető. A használható nyelvtudás fejlesztését célként megjelölő program szükségszerűen nem a nyelv rendszerét (szókincs, nyelvtan, kiejtés) állítja a középpontba. Fő tartalmát a kommunikatív nyelvi kompetenciák kialakítását és fejlesztését szolgáló nyelvi tevékenységek adják.

A valós kommunikáció során a nyelvhasználat mindenkor kreatív: a beszélő céljai megvalósítása érdekében mondanivalójának, a helyzetnek és egyéniségének megfelelően választ ki és alkalmaz elemeket a nyelv hatalmas készletéből. A kreatív kommunikáció kifejezéssel az átélt, valós tartalmaknak ezt az egyéni módon való, kreatív közvetítését kívánjuk hangsúlyozni. Fontosnak tartjuk, hogy a nyelvhasználatnak ne csak a funkcionális, hanem az önkifejező, játékos és művészi aspektusai is megjelenjenek a képzésben, amelyek nagymértékben hozzájárulnak ahhoz, hogy a nyelvtanuló személyisége részévé tegye az idegen nyelvet, s ezáltal fokozottan motivált legyen arra, hogy idegen nyelvi kompetenciáit az iskolai tanulmányok befejezése és a vizsgák letétele után is fejlessze, szinten tartsa.

Az alábbi táblázatok egy-egy nyelvi szintre jelölik ki a kerettantervhez tartozó nyelvi fejlesztés céljait. A célokat kompetenciákban fogalmaztuk meg, melyek az ajánlott tevékenységekkel fejleszthetők az adott szinteken. A nyelvi tevékenységek felsorolása a fokozatosság elvét követi. Minden szinten csak új, vagy magasabb szinten megfogalmazott kompetenciákat és tevékenységeket sorolunk fel. Ez megmutatja a tanterv használói számára, hogy egy-egy szinten milyen új kompetencia és lehetséges tevékenység jelenik meg. Ez egyben azt is jelenti, hogy minden következő szint magában foglalja az előtte lévő összes korábbi szint kompetenciáit és lehetséges tevékenységeit.

KER A1-szint

Fejlesztési terület		Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
BESZÉD	**Interakció**	**Alapvető közvetlen szükségleteinek kielégítése céljából tud egyszerű közléseket tenni, felszólítani, interakcióban részt venni.** • Röviden, egyszerűen útba tud igazítani. • Másoktól dolgokat tud kérni. • Rövid, egyszerű instrukciókat tud adni. • Tud számokat, mennyiségeket, költségeket és időt kezelni. • Be tud mutatkozni, és be tud mutatni másokat. • Tud üdvözölni, elbúcsúzni, alapvető udvariassági formulákat használni, azokra reagálni. • Képes alapvető személyes információkra rákérdezni és ilyen információkat adni. • Információcsere érdekében interakcióban vesz részt • Felkészülés után váratlan elem megjelenésével interakcióban vesz részt. **Egyszerű kompenzációs stratégiákat tud használni, hogy megértesse magát, illetve megértse beszédpartnerét.** • Gesztusokat, mimikát célszerűen tud használni. • A jelentés tisztázását röviden kérni tudja. • A hallottak lassú, tagolt megismétlését kérni tudja.	• Betanult szerepet változtatás nélkül és/vagy kis változtatással eljátszik. • Csoportos, páros felkészülés után interakcióban vesz részt. • Információcsere érdekében interakcióban vesz részt. • Nagyon egyszerű tranzakciót bonyolít (pl. jegyet vesz). • Nagyon egyszerű interjúban vesz részt. • Irányított feladat: betanult egyszerű kérdések/válaszok projekt bemutatás után • Csoportos, páros felkészülés után bemutat egy honlapot. • Egyszerű elektronikus levelet fogalmaz, ismeretlen diáktársának elküldi, kérdéseket tesz fel. • Nyelvtanulóknak szóló virtuális világban üdvözöl más részt vevőket.

	Összefüggő beszéd	Ismerős, személyes témában néhány egyszerű mondatot tud mondani. • Ismerős személyekről, tárgyakról és helyekről egyszerű közléseket tud tenni. • Leírást tud adni saját magáról, foglalkozásáról. • Fel tud olvasni / emlékezetből el tud mondani egy nagyon rövid, egyszerű bejelentést.	✋ • Felkészülés után ismerős, személyes témában röviden informál. • Rövid és egyszerű írott szöveget felkészülés után felolvas. • Egyszerű szövegű dalt gyakorlás után elénekel. • Elpróbált egyszerű szerepet eljátszik. • Elkészült munkáját egy-egy mondattal ismerteti. • Rövid csoportos prezentációban néhány mondat erejéig részt vesz. ☺ • Saját projektjét bemutatja többnyire betanult formában (pl. táblán található segítséggel) ☜ • Elektronikus időjárás jelentést készít és felolvas.
SZÖVEG-ÉRTÉS	**Beszédértés**	**Képes megérteni ismerős szavakat és nagyon alapvető fordulatokat, amelyek személyére, vagy a közvetlen környezetében előforduló konkrét dolgokra vonatkoznak.** • Képes mások közvetlen szükségleteire irányuló közléseire, felszólításaira reagálni. • Képes egyszerű instrukciókat követni. • Tudja követni az egyszerű útbaigazítást.	✋ • A legegyszerűbb közlések lényegi tartalmát kiszűri. • A legegyszerűbb közlésekből megszerzi a neki fontos lényegi és tárgyszerű információt. ☺ • Vizuális segédeszközök segítségével meg tudja érteni • a projektje forrásaként használt szöveg üzenetét és a fő információt • Ismétléseket tartalmazó, a projekt forrásaként használt egyszerű szövegeket hallás után megért • Követni tudja a projekt készítés lépéseit. • Megérti a különböző munkaformák szervezéséhez használt instrukciókat. ☜ • Megállapítja, hogy egy adott információ megtalálható-e egy honlapon • Szóbeli utasítás alapján egyszerű számítógépes feladatokat végre tud hajtani.

	Olvasás	• Képes megérteni az ismerős szavakat, nagyon egyszerű mondatokat egyszerű rövid szövegekben. • Egyszerű feliratokon, posztereken ismerős szavakat, fordulatokat meg tud érteni. • Egyszerű informatív szövegekből (pl. prospektus, menetrend) alapvető tárgyszerű információt tud szerezni. • Követni tud rövid, egyszerű írásos útbaigazítást.	• Általános tájékozódás céljából nagyon egyszerű szöveget olvas. • A legegyszerűbb szövegek lényegi tartalmát kiszűri. • A legegyszerűbb szövegekből megszerzi a neki fontos tárgyszerű információt. ☺ • Megérti, vizuális segítséggel, a projektje forrásaként használt szöveg fő üzenetét és azokat az információkat, amire projektjéhez szüksége van • Követni tudja a projekt lépéseinek sorrendjét • Virtuális városnézésen vesz részt, melynek során figyeli a feliratokat.
ÍRÁS	**Írásbeli szövegalkotás**	**Képes szavakból, vagy nagyon rövid mondatokból álló tárgyszerű írásbeli közlésre.** • Listát tud írni. • Egyszerű képeslapot tud írni. • Saját és mások alapvető személyes adataival formanyomtatványt tud kitölteni. • Magáról, ismert és kitalált személyekről egyszerű fordulatokat és mondatokat tud írni. • Rövid, egymondatos üzenetet tud hagyni.	• Nyomtatványt tölt ki. • Listát ír. • Egyszerű üdvözlő lapot ír. • Posztert készít. • Rövid üzenetet, sms-t ír. • Listaverset készít saját magáról, vagy általa ismert személyről, helyről, dologról, helyzetről. ☺ • Egyszerű fordulatokkal és mondatokkal („és”, „vagy”, „mert” kötőszavak használatával) projektjét írásban be tudja mutatni • Elektronikus levelezőlapot küld csoporttársainak. • Elektronikus formanyomtatványt kitölt.

KER A2 szint

Fejlesztési terület		Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
BESZÉD	**Interakció**	**Tud kommunikálni egyszerű és közvetlen információcserét igénylő helyzetekben és nagyon rövid társasági beszélgetések során ismerős témákkal és tevékenységekkel kapcsolatban.** • Tud meghívni és javaslatot tenni, illetve ezekre reagálni, programot, tervet egyeztetni. • Igénybe tud venni mindennapi szolgáltatásokat, ill. szolgáltatásokat tud biztosítani; pl. vásárol – elad, ételt rendel, felszolgál, jegyet vesz, elad, orvoshoz megy. • Egyszerű, tényszerű információkat meg tud szerezni és tovább tud adni. • Részt tud venni mindennapos gyakorlati kérdések megvitatásában. • Egyszerű módon ki tud fejezni véleményt, gondolatot és attitűdöt, ill. ezekre rá tud kérdezni. **Egyre változatosabb kompenzációs stratégiákat tud használni.** • Várható kommunikációs helyzetre képes tudatosan készülni, megfelelő fordulatokat begyakorolni. • Egyszerűsíti, átfogalmazza és módosítja mondanivalóját a kommunikáció fenntartása érdekében. • Ismétlést, magyarázatot kér, visszakérdez.	 • Egyéni felkészülés után interakcióban vesz részt. • Strukturált, előre látható szituációban spontán módon kommunikál. • Gyakorlati, célirányos tevékenység közben kommunikál. • Tranzakciókat bonyolít. • Egyszerű, ismerős és konkrét témákban véleménycsere érdekében kommunikál. • Interjúban vesz részt. • Röviden megindokolja a projektjéhez kapcsolódó véleményeket, terveket és cselekedeteket, valamint meg tud birkózni a bemutatást követő korlátozott számú lényegi kérdéssel. • Internetes csevegésben vesz részt saját csoporttársaival, egy meghívott anyanyelvi beszélővel.

Fejlesztési terület		Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
	Összefüggő beszéd	**Röviden és egyszerű nyelvi eszközökkel, de már hosszabb ideig összefüggően tud beszélni az őt és környezetét érintő konkrét témákban.** • Ki tudja fejteni gyakorlati problémákkal kapcsolatos véleményét. • Élményeit, tapasztalatait el tudja mesélni. • Helyeket, szereplőket, állatokat, eseményeket le tud írni, jellemezni és összehasonlítani. • Képes egyszerű eseményeket, történeteket összefűzni, elmesélni. • Képes terveket, előkészületeket egyszerűen bemutatni. • Egyszerűen meg tudja indokolni véleményét, terveit, cselekedeteit és hogy miért szeret, vagy nem szeret valamit. • Rövid, begyakorolt bejelentést tud tenni.	✋ • Elpróbált szerepet eljátszik. • Szerephelyzetben ismerős témában improvizál. • Rövid élménybeszámolót tart. • Konkrét, őt érintő témákban, vitában vesz részt: témát fejt ki, véleményt nyilvánít. • Előkészített jegyzetből beszél. • Csoportos prezentációban vesz részt. • Rövid beszámolót, előadást tart számára ismert, konkrét és releváns témában. • Énekel. ☺ • Projekt bemutatását (a tanár segítségével) meg tudja tervezni és érthetően elő tudja adni. 🖱 • Power Point használatával bemutatja a családi nyaralást, digitális fényképekkel illusztrálva.
SZÖVEG-ÉRTÉS	**Beszédértés**	**Meg tudja érteni a gyakran használt szavakat és fordulatokat az őt és környezetét érintő konkrét témákban. Képes megérteni a rövid, világos és egyszerű bejelentések és üzenetek lényegét.** • Rövid, társasági beszélgetés során meg tudja érteni, ki tudja következtetni a beszélgetés témáját, lényegi mondanivalóját. • Meg tudja határozni a televíziós hírműsorok, tudósítások fő gondolatait. • Mindennapi témájú, konkrét, rövid megnyilatkozások általános jelentésének segítségével a szövegösszefüggésből ki tudja következtetni az ismeretlen szavak valószínű jelentését.	✋ • Egyszerű közlések, közérdekű bejelentések lényegi tartalmát kiszűri. • Egyszerű közlésekből, közérdekű bejelentésekből megszerzi a neki fontos lényegi és tárgyszerű információt. • Egyszerű hírműsort, tudósítást, riportot, interjút, történetet hallgat vagy néz és értelmez. ☺ • Világos, köznyelvi beszédből kiszűri a projektjéhez szükséges információt. • Követi és megérti társai projektjének fő vonalát. 🖱 • On-line rádióállomás témáját megpróbálja kitalálni.

Fejlesztési terület		Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
	Olvasás	**El tud olvasni rövid, egyszerű nyelvi eszközökkel megfogalmazott szövegeket a számára ismerős témakörökben.** • Egyszerű hétköznapi szövegekben (pl. hirdetések, menetrendek, prospektusok, étlapok) meg tudja találni a számára lényeges információt. • Képes megérteni rövid, egyszerű leveleket. • Meg tudja érteni és követni tudja az egyszerű nyelven írt előírásokat (pl. biztonsági előírások), használati utasításokat, instrukciókat. • Képes megérteni a közhasználatú táblákat, feliratokat, kiírásokat (pl. utcán, nyilvános helyen, veszélyre figyelmeztető táblák). • Mindennapi témájú, konkrét, rövid írásos anyagok általános jelentésének segítségével a szövegösszefüggésből ki tudja következtetni az ismeretlen szavak valószínű jelentését.	 • Általános tájékozódás céljából olvas. • Információszerzés céljából olvas. • A lényeg kiszűrése céljából olvas. • Szórakozás céljából olvas. • Megérti a projektje forrásaként használt szöveg fő üzenetét és azokat az információkat, amire projektjéhez szüksége van • Követi az egyszerű, rövid, írásos, a projektjével kapcsolatos instrukciókat • On-line hirdetési újságban információt keres. • On-line menetrend alapján virtuális kirándulást tervez. • Egyszerű feladatlapot információkkal kitölt.

Fejlesztési terület		Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
ÍRÁS	**Írásbeli szövegalkotás**	**Közvetlen szükségletekre vonatkozó egyszerű szöveget tud írni. Egyszerű történéseket össze tud írásban foglalni. Leírást tud írni.** • Üzeneteket, feljegyzéseket tud írni állandósult kifejezések használatával. • Képes egyszerű magánlevelet írni állandósult kifejezések használatával (pl. elnézést kér, köszönetet mond). • Egyszerű életrajzot tud írni magáról ill. más ismert, vagy kitalált személyről. • Összefüggő mondatokban tud írni környezete mindennapi aspektusairól (pl. emberek, helyek, tanulás). • Nagyon rövid, alapvető leírást tud adni valós és kitalált eseményekről, múltbeli tevékenységekről és személyes élményekről.	A következő szövegtípusokat olvassa: • magánlevelek • szabványlevelek / faxok /e-mailek (pl. tudakozódás, megrendelés, foglalás, visszaigazolás) • egyszerű, mindennapi szövegek (pl. étlap, menetrend, prospektus, hirdetés, felirat, recept, használati utasítás, biztonsági előírás, programfüzet, telefonkönyv, szaknévsor). • egyszerűbb írásos anyagok (pl. brosúrák, eseményleíró újságcikkek) • egyszerű, rövid történetek, mesék, versek ✋ • Üzenetet, feljegyzést ír. • Vázlatot készít. • Magánlevelet ír. • Egyszerű életrajzot ír. • Jellemzést, leírást ír. • Élménybeszámolót ír. • Történetet egyszerűen összefoglal. • Diktálás után ír. • Szerephez monológot és dialógust ír. • Egyszerű, személyes témában verset ír. ☺ • Rövid, alapvető leírást tud adni a projektjében dolgokról, eseményekről, múltbeli tevékenységekről és személyes élményekről. • Projektjéhez jegyzeteket készít ☜ • Elektronikus levélben levelezőtársának levelet ír. • Mesét ír nemzetközi mese projektben. • Önéletrajzot ír szövegszerkesztőben.

KER B1 szint

Fejlesztési terület		Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
BESZÉD	**Interakció**	**A mindennapi élet legtöbb helyzetével képes spontán módon megbirkózni.** • A mindennapi élethez szükséges ügyekben, tranzakciókban nyelvileg képes helytállni (pl. tud reklamálni, panaszt tenni) • Képes részletes instrukciókat adni. • Részletekről folyó információcserében részt tud venni. **Gondolatokat tud cserélni elvont témákban.** • Képes olyan kulturális témákban kommunikálni mint pl. zene, film, könyv, művészet. • Röviden össze tud foglalni elbeszélést, újságcikket, előadást, eszmecserét, interjút, hírt, dokumentumfilmet stb., véleményt tud mondani róluk és tud további részleteket adni. • Problémamegoldással kapcsolatos véleményét, gondolatait meg tudja világítani. • Össze tud vetni különböző alternatívákat. • Vitában a megfelelő udvariassági formákat be tudja tartani. • Ki tud olyan érzelmeket fejezni mint pl. meglepetés, boldogság, szomorúság, érdeklődés, közömbösség, és reagálni is tud rájuk. **Kommunikációs és kompenzációs stratégiái alkalmassá teszik arra, hogy ismerős témában aktívan befolyásolja a beszélgetés menetét.** • Képes arra, hogy beszélgetést kezdeményezzen, fenntartson, újra kezdjen és befejezzen. • Képes megismételni, átfogalmazni a hallottakat, hogy ellenőrizze, hogy ő és beszédpartnere ugyanúgy értik-e a mondottakat. • Körülírást, szinonimát tud használni. • Ismétlést, összegzést, lényegkiemelést, körülírást, magyarázatot tud kérni.	✋ • Szituációs és szerepjátékban, szimulációban spontán módon kommunikál, improvizál. • Információszerzés céljából interakcióban vesz részt. • Elvont témákban véleménycsere érdekében kommunikál. • Vitában vesz részt. • Részletes instrukciót ad. • Gyakorlati, célirányos tevékenység tervezésében és aktív alakításában vesz részt. • Formális interakcióban vesz részt. ☺ • Csoportban össze tud gyűjteni és meg tud vitatni projektjével kapcsolatos kérdéseket • Össze tudja foglalni az eszmecserében addig elhangzottakat, és képes társai figyelmét a lényegre összpontosítani • Másokat be tud vonni az eszmecserébe • Megjegyzéseket tud tenni mások nézeteire • Tud instrukciókat adni • El tudja magyarázni, hogy valami miért jelent problémát ☞ • Az interneten tájékozódik, milyen filmek mennek valamelyik moziban. Megpróbál társaival kiscsoportban megegyezni, melyiket válasszák közösen. • Windows Messenger rendszerben meghívott anyanyelvi beszélővel beszélget. • Csoportmunkában egy számítógépen diáktársaival keres, az információkat megvitatják és értékelik.

Fejlesztési terület		Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
	Összefüggő beszéd	• Képes magát ellenőriztetni, javítást, megerősítést kérni. • Félreérthető megfogalmazását beszédpartnere jelzésére képes javítani. **Egyszerű, összefüggő fordulatokkal képes leírni konkrét dolgokat.** • Képes élményeket, eseményeket, terveket, történeteket, ill. könyvek, filmek cselekményét elmondani. • Események, történések részleteiről be tud számolni. **Egyszerű, összefüggő fordulatokkal röviden képes elvontabb tartalmakról beszélni**. • Képes elmondani álmait, vágyait, céljait. • Képes megfogalmazni véleményét. • Gondolatait képes lineárisan összekapcsolva előadni. • Tud indokolni, érveket kifejteni és magyarázni. • El tudja mondani, hogy egy esemény, film, könyv hogyan hatott rá.	✋ • Szerephelyzetben improvizál. • Konkrét és elvont témájú vitában témát fejt ki, véleményt nyilvánít, részletez. • Csoportos prezentációt kordinál. • Előkészített jegyzetből beszél. • Rövid beszámolót, előadást tart számára ismert elvont témában. • Hallottakat, olvasottakat összefoglal. • Történetet mond, mesél. ☺ • Saját projektjét be tudja mutatni. • Meg tudja oldani, hogyan közölje projektjével kapcsolatos mondanivalója legfontosabb pontjait • Be tud gyakorolni és ki tud próbálni új kombinációkat, kifejezéseket ☜ • Ugyanazt a hírt többfajta hírportálon is elolvassák a diákok, röviden összefoglalják, megbeszélik a különbségeket. • Powerpoint prezentációs szoftver segítségével bemutat egy sporteseményt, képekkel illusztrálva. • Csoportmunkában társainak saját keresési eredményeit elmondja.

Fejlesztési terület		Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
SZÖVEG-ÉRTÉS	**Beszédértés**	**Fő vonalaiban képes megérteni a köznyelvi beszédet, ha számára releváns és ismerős témáról van szó. A legfontosabb információkat ki tudja szűrni élő és rögzített megnyilatkozásokból, ha azok aktuális eseményekről, ill. érdeklődési körébe eső témákról szólnak, elvontabb témákat is beleértve.** • Képes a fő mondanivalót azonosítani. • Képes megérteni egyes részleteket. • Képes követni hosszabb és részletesebb útbaigazítást és instrukciót. • Meg tudja érteni a közlésekben kifejezett olyan érzelmeket, mint pl. meglepetés, boldogság, szomorúság, érdeklődés, közömbösség. • A megnyilatkozások általános jelentésének segítségével a szövegösszefüggésből ki tudja következtetni az ismeretlen szavak valószínű jelentését.	✋ • Előadást, beszédet, monológot, interjút hallgat. • Tévéműsort néz. • Hírműsort néz / hallgat. • Rádiójátékot, drámarészletet hallgat / néz. • Filmrészletet néz. • Hosszabb és részletesebb útbaigazítást és instrukciót követ. ☺ • Megérti a projektje forrásaként használt tanár által közvetített vagy felvett hanganyag információtartalmát, annak lényegét, amennyiben a beszéd viszonylag lassú és világos • Követni tudja és megérti társai projektjének fő mondanivalóját, és az egyes részleteket is ☜ • On-line rádióhallgatás során információkat gyűjt. • On-line videó vagy tévéműsor főbb témáit jegyzeteli.

Fejlesztési terület		Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
	Olvasás	**Képes megérteni azokat a szövegeket, amelyek első sorban gyakran előforduló, hétköznapi témákról szólnak. A tényszerű információt megtalálja, megérti, rendezi. Képes megérteni a szövegben megfogalmazott érzelmeket, kívánságokat.** • Képes hosszabb szöveget átfésülve megtalálni a kívánt információkat. • Képes arra, hogy egy hosszabb szöveg különböző részeiből és több szövegből beszerezze a kívánt információt. • Világosan kifejtett érvelésekben képes követni az érvelés fonalát, és képes megérteni a főbb következtetéseket.	Olvasott szövegtípusok: • levelek • újságcikkek • történetek, mesék • versek • drámarészletek • Regényrészletek ✋ • Részletes megértés céljából olvas. • Érvek keresése céljából olvas ☺ • Megérti, és ki tudja választani a projektjéhez szükséges információt hosszabb szövegekből. • Különböző szövegekből össze tudja gyűjteni a szükséges információt. • Világosan kifejtett érvelésekben megérti a főbb következtetéseket. • Felismeri az érvelés fonalát. 🖱 • On-line levelezőtársat keres és elektronikusan levelez. • Információt keres összefüggő internetes ismertetőben (pl. könyvismertető). • Saját érdeklődésének megfelelően levelezőlistára iratkozik fel.

Fejlesztési terület		Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
ÍRÁS	**Írásbeli szövegalkotás**	**Meg tud fogalmazni egyszerű, összefüggő szöveget ismert, vagy őt érdeklő konkrét és elvont témákban.** • Lényegre koncentráló, részletes leírást tud adni. • Képes cselekményt, történetet leírni. • Tényszerű információkat össze tud foglalni. • Jegyzetelni tud. • Képes szövegeket átfogalmazni. • Érzéseit, reakciót le tudja írni. • Képes írásban véleményét kifejteni, indokolni és érvelni.	 • Levelez. • Történetet ír. • Riportot ír. • Cikket ír. • Olvasott szövegből jegyzetel. • Hallott szövegből jegyzetel. • Saját ötlethez jegyzetet készít. • Szöveget átfogalmaz. • Összefoglalót, kivonatot, feljegyzést készít. • Informatív esszét ír. • Elvontabb témában verset ír. • A projektjéhez összegyűjtött információt bizonyos mértékig magabiztosan össze tudja foglalni, és ki tudja fejezni a témával kapcsolatos véleményét. • A folyamat-központú írás aspektusait alkalmazni tudja. • Virtuális városnézés élményeit leírja. • Rövid mesét ír, Wordben illusztrálja. • Internetes fórumon többször hozzászól, kifejti véleményét az idegen nyelven.

KER B2 szint

Fejlesztési terület		Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
BESZÉD	**Interakció**	**Képes folyékonyan, helyesen és hatékonyan használni a nyelvet anélkül, hogy láthatóan korlátoznia kellene a mondanivalóját.** • Tudja indokolni és fenntartani nézeteit. • Képes a gondolatok közötti kapcsolatot világosan megjelölni. • Összetett érveléseket képes meggyőzően előadni, ill. tud ilyenekre reagálni. • Képes hipotéziseket felállítani és azokra reagálni. • Képes a körülményeknek megfelelő stílust alkalmazni. • Ki tudja fejezni az események és élmények személyes jelentőségét és különböző érzelmi fokozatokat. • Nyelvileg boldogulni tud egy nézeteltérés megvitatásakor ill. alku esetén. • Összegezni tud több forrásból származó információt és érvet. **Körülírással és átfogalmazással kompenzálni tudja hiányosságait a szókincs és a nyelvtan területén. Képes aktívan befolyásolni és irányítani az interakció menetét.** • Ismeri jellegzetes hibáit. • Beszédét képes tudatosan ellenőrizni. • Állandósult szókapcsolatokat tud használni azért, hogy időt nyerjen és megtartsa a szót, amíg megfogalmazza mondanivalóját. • Spontán módon reagál és rákérdez arra, amit beszédpartnere mond. • A szó átvételének szabályait hatékonyan tudja alkalmazni. • Ismerős témában terelni tudja a beszélgetés irányát, és elő tudja segíteni az eszmecsere kibontakozását, pl. tud közbeszólni, visszajelzést adni, kommentálni, másokat képes bevonni a megbeszélésbe. • Képes tisztázni a homályos pontokat.	✋ • Kötetlen társalgásban vesz részt. ill. irányítja. • Eszmecserében, vitában vesz részt ill. irányítja. • Gyakorlati, célirányos tevékenység tervezését és a munkát irányítja. • Formális interakcióban, értekezleten vesz részt ill. irányítja. • Tárgyaláson vesz részt. • Percepciós és szemléleti különbség kifejezése és tisztázása érdekében kommunikál. • Érzelmek, attitűdök kifejezése és tisztázása érdekében kommunikál. ☺ • Pontosan tudja kifejezni gondolatait és véleményét • Meggyőzően tud előadni összetett érveléseket, ill. tud azokra reagálni • Értékelni tudja az alternatív javaslatokat, hipotéziseket állít fel, és reagál azokra • Összegezni és jelenteni tud a feladatvégzés szakaszairól, problémáiról stb. ☟ • Többféle véleményt keresnek az interneten a diákok, azok alapján kigyűjtik az érveket, majd vitáznak róla. • A diákok egy szakértőt kérdeznek érdeklődési területükről internetes telefon program segítségével. • Csoportmunka során közösen megvitatják a lehetőségeket.

Fejlesztési terület		Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
	Összefüggő beszéd	**Világos és részletes leírást tud adni az őt érdeklő témák széles köréről. Ki tudja fejteni álláspontját.** • Világos, szisztematikusan kifejtett leírást és bemutatást tud adni. • Képes szisztematikusan érvelni, gondolatait kiegészítő adatokkal és példákkal kifejteni és alátámasztani. • Képes fontos gondolatokat kiemelni. • Képes megvilágítani alternatívákat, előnyöket, hátrányokat. • Előre megírt, vagy megtervezett szövegtől képes célszerűen, a konkrét helyzetnek megfelelően eltérni.	 • Bejelentést rögtönöz. • Előadást, prezentációt tart. • Előadás, vita közben rögtönöz. ☺ • Világos, szisztematikusan kifejtett prezentációt tart projektjéről. • Kiemelni projektje fontos gondolatait és megfelelő érvekkel alátámasztani azokat. • Kifejti a projektben leírt különböző alternatívák előnyeit és hátrányait. • Reagál a hallgatóság által felvetett szempontokra • Mini internetes kutatási projekt eredményeit ismerteti. • Virtuális látogatásról felkészülés nélkül beszél. • Internetes oldalakat ismertet felkészülés nélkül. • Jellemző épületet, hidat, festményt mutat be az adott kultúrából, projektor segítségével.

Fejlesztési terület		Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
SZÖVEG-ÉRTÉS	**Beszédértés**	**Meg tudja érteni a tartalmi és nyelvi szempontból összetett standard beszédet, legyen az akár élő- akár rögzített beszéd mind ismerős, mind újszerű témában.** • Némileg ismerős témában képes hosszabb előadásokat és összetettebb érveléseket követni. • Képes megérti a hírműsorokat és a játékfilmek többségét, ha köznyelven beszélnek. • Meg tudja érteni a beszélő nézeteit és attitűdjét, érzékeli hangulatát, hangszínét.	✋ • Tartalmilag és nyelvileg is összetett előadásokat, beszédeket, beszámolókat, prezentációkat hallgat. • Játékfilmet néz. • Dokumentumfilmet néz. • *Talk show*-t, interjút néz. • Színdarabot néz. • Értelmezi a hallott szövegben lévő utalásokat. ☺ • A projekt forrásaként használt szövegek, hangfelvételek, tv, CD előadások stb. meghallgatja. • Követi társainak prezentációt • Önállóan jegyzeteket készít. • A tervezést, prezentációt követő vitát követi. ☜ • Többször meghallgat digitális hírműsort, abból jegyzetel. • Dialektusokat összehasonlít. • Előadás alapján számítógépen jegyzetel. • Számítógépen hallott zene szövegét elemzi.

Fejlesztési terület		Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
	Olvasás	**El tudja olvasni és értelmezni tudja a jelenkor problémáival foglakozó cikkeket és beszámolókat, ill. a kortárs irodalom prózai szövegeit.** • Magas fokú önállósággal tud olvasni. • A különböző szövegeknek és céloknak megfelelően képes változtatni olvasási stílusát és sebességét. • Gyors átnézés után képes dönteni arról, hogy érdemes-e a szöveget alaposabban is tanulmányoznia. • Képes megérteni az író álláspontját, azonosítani tudja szemszögét.	 • Hosszabb szövegről rövid átnézés után véleményt mond. • Érvelő prózát, szakszöveget olvas. • Kortárs regényt, novellát olvas. • Kortárs drámát olvas. • A szövegben lévő utalásokat értelmezi. • A projekt céljainak megfelelően tudja változtatni olvasási stílusát és sebességét. • Szelektíven használja a referenciaforrásokat. • Gyorsan el tudja dönteni, hogy érdemes-e a szöveget alaposabban is tanulmányozni. • Több, megadott honlapról információt gyűjt megadott témában. • Nemzetközi projektben vesz részt, annak tartalmáról és céljairól olvas. • Internetes diákújságot olvas. • Az adott ország ünnepeiről olvas hosszabb szövegeket.
ÍRÁS	**Írásbeli szövegalkotás**	**Világos, jól szerkesztett és részletes szöveget tud írni az őt érdeklő témák széles körében.** • Ki tudja fejteni érveit egy adott álláspont mellett vagy ellen ill. másokéra reagálni tud. • A gondolatok közötti kapcsolatot világos és összefüggő módon tudja jelölni. • Több forrásból származó információt, érvelést és véleményt képes szintetizálni. • Meg tudja fogalmazni az események vagy élmények személyes jentőségét. • Ki tudja fejezni az érzelmi fokozatokat. • Képes követni az adott műfaj hagyományait.	 • Véleménykifejtő esszét ír. • Újságcikket ír. • Értékelést ír. • Film-, könyv-, lemez- vagy színdarab-ismertetőt ír. • Műfaji és / vagy attitűdváltással szöveget átfogalmaz. • Projektjében kifejti és hangsúlyozza a lényeges pontokat és az azokat alátámasztó gondolatokat. • Megmagyarázza a különböző alternatívák előnyeit és hátrányait. • Több forrásból származó információt és érvelést tud szintetizálni. • Röviden leírja véleményét egy tárgykörben. • Honlapot értékel írásban. • Internetes diákújságban publikál verset, rövid írásművet.

A nyelvi fejlesztési célok megvalósítását évfolyamonként az alábbi szinteken javasoljuk:

Nyelvi szint/évfolyam	A1	A2	B1	B2
7. évfolyam	X	X		
8. évfolyam	X	X		
9. évfolyam		X	X	
10. évfolyam		X	X	
11. évfolyam			X	X
12. évfolyam			X	X

A fenti ajánlás összhangban van a KER-ben leírt és a NAT-ban előírt nyelvi szintekkel.

A fenti táblázatok egy-egy nyelvi szintre jelölik ki a modultípushoz tartozó nyelvi fejlesztés céljait. A célokat kompetenciákban fogalmaztuk meg, melyek az ajánlott tevékenységekkel fejleszthetők az adott szinteken. A nyelvi tevékenységek felsorolása a fokozatosság elvét követi. Minden szinten csak új, vagy magasabb szinten megfogalmazott kompetenciákat és tevékenységeket sorolunk fel. Ez megmutatja a tanterv használói számára, hogy egy-egy szinten milyen új kompetencia és lehetséges tevékenység jelenik meg. Ez egyben azt is jelenti, hogy minden következő szint magában foglalja az előtte lévő összes korábbi szint kompetenciáit és lehetséges tevékenységeit.

2.3. Technikai fejlesztési célok

Technikai fejlesztési célokon olyan célokat értünk, amelyek segítik a tanulót abban, hogy az Internetet, mint eszközt saját képességeinek fejlesztésére tudja használni. A kerettantervnek ez a része felsorolja a modultípushoz tartozó kiemelten fontos technikai fejlesztési célokat, és példákat ad arra, hogyan integráljuk ezeket a nyelvórai tevékenységbe.

3. A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS MÓDSZERTANI ALAPELVEI

A kerettanterv módszertani koncepciója úgy került kialakításra, hogy teljesüljön az alábbi három alapvető kritérium:

a. A program hatékonyan járuljon hozzá ahhoz, hogy a nyelvtanulás eredménye megfeleljen mind a társadalom, mind az egyén szükségleteinek, elvárásainak.
b. A program tegye lehetővé a hatékony nyelvelsajátítást tanórai keretek között.
c. A módszer feleljen meg a 12–19 éves korosztály igényeinek.

A kerettanterv a (nyelv)tanulást mint konstruktív folyamatot értelmezi. Abból indulunk ki, hogy a tanulók mindenkor magukkal hozzák meglévő ismereteiket, tapasztalataikat, elvárásaikat, és az új ismereteket a tanulás során integrálják a már meglévő ismeretstruktúrákba, még pedig a maguk sajátos, egyedi módján. A tanulók tehát a tanulás folyamatában jelentésformálóként és problémamegoldóként aktív módon vesznek részt. A tanulási folyamat során a tanulók egész személyisége formálódik, alakul, általános és nyelvi kompetenciáik állandó kölcsönhatásban fejlődnek, az új ismeret könnyebben értelmezhető és könnyebben is rögzül, ha már meglévő ismeretekhez kapcsolható. Ebben az összefüggésben a hibák is új értelmezést nyernek. A hibákat a már meglévő ismeretek és készségek szintjére utaló, és a következő lépéseket meghatározó természetes és hasznos jelenségekként kezeljük.

A nyelvtanulás célja a többnyelvű és plurikulturális kompetencia megszerzése, melyek a nyelvtanulás, majdan a nyelvhasználat során állandóan változnak, módosulnak. Ez változást, bizonyos egyenetlenséget is magában hordoz, melyet a KER (2002) is kiemelten kezel: a tanulók általában az egyik idegen nyelven magasabb szintű nyelvi kompetenciával rendelkeznek, egyes részkompetenciáik különböző szinten állnak, plurikulturális kompetenciájuk különbözik a többnyelvi kompetenciától

(pl. kulturális ismereteik jobbak, mint a nyelviek). Ez az egyenetlenség azonban természetes velejárója a mindenkori nyelvhasználatnak, attól függ, milyen kompetenciákra, illetve részkompetenciákra van szükség az adott színtéren. Kiemelten kezelendő a stratégiai kompetencia fejlesztése, mely ma már egyes korszerű tananyagok alapvető célja, és ehhez rendszeresen kínálnak feladatokat is. (Ehhez kapcsolódóan fel kell hívnunk a figyelmet a tanulási és vizsgastratégiák, illetve a kommunikatív stratégiák gyűjteményére a „Profile deutsch”-ban.)

A nyelvtanulás az egész személyiségre ható folyamat, ezért a nyelvi készségek fejlesztése az általános készségek fejlesztésével integrálva jelenik meg a programban olyan feladatok formájában, amelyek azt is figyelembe veszik, hogy az érzelmi hatások jelentősen befolyásolják a tanulási képességet és a kreativitást. Ezért fontos biztosítanunk azt, hogy a tanulók ne csak az értelmükkel, hanem az érzelmeikkel is részt vegyenek a tanulási folyamatban.

3.1. Tevékenység alapú megközelítés

A modern idegennyelv-tanítás valós nyelvhasználói szükségletekre épül, ezért a tanítási-tanulási folyamat középpontjában a cselekvő tanuló áll. A tanulási folyamatban olyan szerepekre kell felkészíteni a nyelvtanulókat, melyek jelenlegi, illetve terveik szerint a jövőbeni életük részei. A nyelvtanulás-tanítás a cselekvésorientáltságon alapul, amely a nyelvtanítás számára mérvadó KER (2002) meghatározása szerint azt jelenti, hogy a nyelvtanuló mindenkor valamely konkrét szociális közegben, az adott szerepéből következően cselekvő személy, aki meghatározott körülmények között kommunikatív feladatokat teljesít. A kommunikatív feladat pedig olyan célirányos cselekvés, amelyek elvégzését a cselekvő szükségesnek tart egy meghatározott eredmény elérése érdekében, miközben a szükséges stratégiákat célirányosan alkalmazza. A tanítás célja, hogy ennek kivitelezésére képessé tegye a nyelvtanulókat.

A hatékonyság érdekében arra van szükség, hogy a kommunikatív, tevékenységközpontú nyelvtanításra jellemző tevékenység- és feladattípusokat és tanuló-, tevékenységközpontú, a nyelvi készségeket fejlesztő módszereket alkalmazzunk, mint pl. a pár- és egyéni, illetve csoportmunkában megvalósuló információ-, adat- és véleményszerzés, vita, szerepjátékok, drámajáték, szimuláció, nyelvi játékok, prezentációk, kreatív írás, alkotó tevékenységek, problémamegoldás. A tanulás-tanítás folyamatában elő kell segítenünk a valós, diákok közötti kommunikációt, és folyamatosan törekednünk kell arra, hogy a nyelvhasználat eredményeképpen létrejöjjön egyfajta produktum, mint például megegyezés, döntés, ismeret- vagy véleményösszegzés, előadás, alkotás, írásmű stb.

3.2. Autentikus anyagok használata

A tanítás-tanulás tartalmának meghatározásánál kiindulópontként szolgálnak a tanulók számára a jelenben és a kiszámítható jövőben releváns életterek, élethelyzetek, szerepek, tevékenységek. Ez alapján kell kiválasztanunk a célok eléréséhez szükséges szövegfajtákat és szövegeket.

A nyelvtanulás során különös szerepet játszik a szöveg. A recepció folyamatának négy fázisában, amely során az írott vagy hallott szöveget észleljük, a szöveget mint számunkra lényegeset beazonosítjuk, azt mint nyelvi egységet szemantikai és kognitív szinten felfogjuk és a közlést a maga kontextusában értelmezzük, számos készség működik közre: az észlelési, az emlékezet, a dekódolási, következtetés levonása, képzelő erő, az új összekapcsolása a már ismerttel, stb. (KER, 2002). Ezeket a készségeket folyamatosan fejlesztenünk kell. Az önálló szövegprodukció során pedig erre épülve a nyelvtanulóknak meg kell valósítaniuk a tervezés kivitelezés, ellenőrzés és javítás fázisait. Tehát ráhangolódni, felkészülni a kommunikatív feladat elvégzésére, a kommunikatív feladatot a szükséges technikák alkalmazásával hatékonyan és sikeresen végrehajtani, a felhasznált eszközök és technikák hatását felülvizsgálni, majd ezeket korrigálni, amennyiben szükséges. Hogy a nyelvtanulók mindezt kivitelezhessék, olyan szövegfajtákra, illetve szövegekre van szükség, amelyek a tanulók számára lényeges kommunikatív szituációkban fordulnak elő. A szövegek kiválasztásakor nem csak arra kell ügyelnünk, hogy a tanulók képet kapjanak a célnyelvi ország(ok)ról. Legalább ilyen fontos, hogy azok felkeltsék a tanulók kíváncsiságát, elgondolkodtassák őket, lehetőséget kapjanak, hogy kibontakozzon kreativitásuk.

Kiemeljük, hogy a projektek megvalósítása és az Internet használata során a nyelvtanulók autentikus kommunikációs környezetbe kerülhetnek, amelynek megteremtése a hagyományos tanteremben igen nehéz. A számítógép, illetve az Internet használata komoly motivációt is jelent a nyelvtanulók többségének. Egy izgalmas virtuális környezetben az adott kultúra részeseivé válhatnak, kapcsolatot teremthetnek anyanyelvükön beszélőkkel, viszonylag biztonságos környezetben próbálhatják ki nyelvtudásukat.

3.3. Kereszttantervi megközelítés

A kommunikatív, tevékenységközpontú, interkulturális megközelítésen alapuló fejlesztési programunk nem izoláltan kezeli az idegen nyelv elsajátítását. Ezt nem is teheti, hiszen e módszertani felfogás szerint, mint azt már hangsúlyoztuk, nem a nyelv rendszerének elsajátítása az idegennyelv-tanulás és -tanítás célja, hanem a nyelv kommunikációs eszközként történő használata, melynek segítségével a nyelvtanuló kommunikál, és ez által fejlődnek kommunikatív, interkulturális és egyúttal általános kompetenciái is. A programban ebből következően építünk a nyelvtanulók más tantárgyak tanulása során és életük egyéb területén szerzett tudására és tapasztalataira. A modultípusokban az ismeretkörök és témakörök változatosságát kínáljuk és valósítjuk meg, bevonunk más tárgykörbe, tudományágba, tantárgyba tartozó témákat (pl. zene, természet, szórakozás), amik köztudottan érdeklik a korosztályba tartozók nagy részét. A más tárgyakkal folyó kölcsönhatás nemcsak a kereszttantervi tartalmakra vonatkozik, hanem módszerekre, eljárásokra, melyek átvétele gazdagítja a nyelvi eszköztárat. A feladatok megvalósítása során (különösen projekt jellegű vagy internetes feladatoknál) ösztönözzük a nyelvtanulókat arra, hogy az idegen nyelven „kutatásokat” végezzenek a választott tárgykörben, melynek következtében nemcsak nyelvi kompetenciáik fejlődnek, hanem az adott másik műveltségi területen is gazdagodik tudásuk. E folyamat alapfeltétele, hogy a tanulási-tanítási folyamat tervezése és kivitelezése során a nyelvtanárok kapcsolatot tartsanak a többi érintett tanárral, beszéljenek egymással a haladás folyamatáról, az esetlegesen szükséges módosításokról és természetesen az elért tanulói sikerekről, eredményekről. Ez által az idegennyelv-tanulás kölcsönhatásba kerül a többi érintett tantárggyal, és így a kompetenciafejlesztés mindegyik területen komplexebbé és következésképpen hatékonyabbá válik.

3.4. Kooperatív tanulás

A nyelv elsajátítása aktív nyelvhasználat során történik, ebből következően a kompetenciákat azok aktivizálását igénylő feladatok megoldása közben, tevékenységek útján fejleszthetjük. Egy olyan programban, amelynek célja a kommunikatív kompetencia fejlesztése, ez egyben azt is jelenti, hogy a feladatok nagy részét másokkal együttműködve végzik a tanulók. Ezért előtérbe kerülnek a társas tanulási módszerek, és a kooperáció. Különösen érvényesülhet ez a projektek megvalósításának folyamatában, melyben a tanulók maguk döntik el, hogy milyen projektet valósítanak meg, milyen célokat tűznek ki maguk elé, milyen produktumot akarnak létrehozni, majd együtt tervezik meg és osztják fel a munkát. E folyamatban a tevékenységüket önmaguk irányítják, melynek során illetve a projektmunka végén önmagukat, társaikat, a produktumot és a megvalósítás lépéseit értékelik. A csoportban való együttműködés e formája elősegíti az interperszonális kapcsolatok fejlődését, a problémamegoldás és konfliktuskezelés módszereinek elsajátítását is.

Fontos megemlíteni ugyanakkor, hogy a tanulók, amikor csak lehet, választhassanak a különböző nehézségi fokú és/vagy különböző tevékenységformát igénylő, illetve lehetővé tevő feladatok közül, azokat a feladat jellegének megfelelő munkaformában – egyedül, párban vagy csoportban-, a számára számukra megfelelő munkatempóban végezhessék. Ezáltal lehetőséget kapjanak arra, hogy ismeretszintjüknek, érdeklődésüknek, szükségleteiknek, tanulótípusuknak, intelligenciatípusuknak stb. leginkább megfelelő módon bővítsék ismereteiket, fejlesszék készségeiket és képességeiket.

3.5. Önálló tanulóvá nevelés

A tanulói autonómia fejlesztése éveken átívelő, időigényes folyamat, melynek kezdeti szakaszában segítenünk kell a nyelvtanulókat szükségleteik felismerésében, saját céljaik kitűzésében, támogatnunk kell őket a tanulás szakaszainak és azok időbeli kereteinek megtervezésében. A fejlesztés során fokozatosan képessé válnak arra, hogy kiválasszák a célok eléréséhez szükséges forrásokat, hatékony módszereket, stratégiákat és technikákat, ezeket célirányosan alkalmazzák, miközben másokkal kooperatívan együttműködnek. Megtanulják az önellenőrzés és önértékelés módszereit, saját nyelvtanulási folyamatuk átgondolását, és az ehhez szükséges metakognitív stratégiákat. A reflektálást követően képesek arra, hogy új szükségleteket felismerjék, és azt követően megtervezzék további tanulási szakaszt.

A tanulási stratégiák és technikák elsajátításának előfeltétele, hogy a nyelvtanulók megismerjék, mely tanulótípushoz tartoznak, és a tanulás folyamatában lehetőséget kapjanak arra, hogy próbálkozások, megoldási kísérletek értékelése során megtapasztalják, mi segíti, illetve mi gátolja őket a tanulásban. Nagyon fontos, hogy minden nyelv tanításának folyamatába beépítsük a tanulók metakognitív kompetenciáinak fejlesztését, rendszeresen alkalmazzuk a tudatos tanulás módszereit. Vagyis kisebb-nagyobb egységek lezárása előtt ösztönözzük a tanulókat arra, hogy elgondolkodjanak az általuk alkalmazott módszerekről, stratégiákról, azok hatékonyságáról, megállapítsák, hol tartanak most, milyen szintet értek el, milyen téren kell még fejlődniük, hogy a kitűzött célokat (részcélokat) elérjék. Mindez megvalósítható, ha az

általunk használt eszközök használatába beavatjuk, és alkalmazásában segítjük a nyelvtanulóinkat. Az önálló tanulóvá nevelés végső célja, hogy a tanulók képesek legyenek felelősséget vállalni saját tanulási folyamatukért.

3.6. Differenciálás

A tanulásnak, mint egyéni konstruktív folyamatnak a felfogásából következik az individualizálás és a differenciálás szükségessége. A differenciálás a tanulási-tanítási folyamat tervezését, szervezését és megvalósítását érinti, amikor is a folyamat egészében vagy egy részében a különböző egyéni sajátosságokkal rendelkező tanulók párhuzamosan, eltérő módon, testre szabott, speciális feladatot végeznek.

A tanulót és a tanulást a középpontba helyező programnak tekintetbe kell vennie, hogy a tanulók tudásszintjük különbözősége mellett még sok más szempontból is különböznek egymástól, és biztosítania kell a tanulók számára az egyéni utakat. Eltérő lehet, pl. a tanulók érzékszervi beállítottsága, ami meghatározza, hogy melyik érzékszervi csatornájukat tudják eredményesebben használni a tanulásra. A program az érzékszervi csatornák változatosságát, váltakozását és választhatóságát kívánja megvalósítani, ami azt jelenti, hogy a tanulás folyamatában a tanulóknak lehetőségük nyílik arra, hogy több érzékszervüket is bevonják a tanulásba: hallják, lássák, tapintsák, szagolják, eljátsszák stb., amit tanulnak.

A tanulók eltérnek intelligenciatípusukban is. Howard Gardner (1993) nyolc intelligenciát különböztet meg (vizuális-térbeli, testi-kinesztetikus, verbális-nyelvi, zenei-ritmikai, matematikai-logikai, intraperszonális, interperszonális, természetbúvár). Ebben a programban minden intelligencia-típus igényeit figyelembe kívánjuk venni.

A tanulók különböznek egymástól abból a szempontból is, hogy a kreatív folyamatok mely szakaszában és szerepeiben működnek a leghatékonyabban (pl. az információ- és anyaggyűjtés, az ötletelés, a végső megoldás kiválasztása a szempontok mérlegelésével vagy az ötlet megvalósítása). A tanulóknak alkalmat kell kapniuk, hogy kipróbálják magukat a különféle szerepekben, gyakorolják azokat, és ha lehetőségük van rá, tudatosan válasszanak közülük.

A számítógéppel segített órák során a források és a lehetséges feladatok bősége alkalmat ad az egyéni tanulási módszerek figyelembevételére, a lemaradók szükségleteiknek megfelelő fejlesztésére, a tehetséggondozásra, illetve a fejlesztendő készségek, területek szerinti differenciálásra is. A nyelvórán szerzett számítógépes tapasztalatok visszahatnak az egyéni tanulásra, a nyelvtanulók sikeresen használhatják az Internetet iskolán kívüli, önálló tanulásra is.
Egységesítenünk kell az írásmódot: Internet vagy internet helyesen?

3.7. Tanári és diákszerepek

Az idegennyelv-tanítást a többi tantárgytól eltérően a tanítási nyelv kettős funkciója jellemzi, vagyis az, hogy az idegen nyelv tananyag, egyúttal az órai kommunikáció eszköze is. Alapvetően ebből következnek a nyelvtanári és nyelvtanulói szerepek sajátosságai, melyek a nyelvtanulás-tanítás céljaitól, az alkalmazott módszerektől függően változnak. Nem hagyhatjuk azonban figyelmen kívül, hogy a nyelvtanári szerep tudatos, ill. akaratlan megválasztását, mint minden más kommunikációs helyzetben, a szituáció és a szerepek értelmezése is befolyásolja. A szerepértelmezés természetesen nem vonatkoztatható el a környezet és a kommunikáció résztvevőinek szerepekre vonatkozó elvárásaitól. A nyelvtanári szerepek megválasztását és gyakorlását – mint minden más szakos tanár esetében is – egyúttal a célok függvényében választott didaktikai-módszertani eljárás is befolyásolja.

A modern idegen nyelv tanulás-tanítás céljainak megfelelően a nyelvtanár feladata, hogy a nyelvtanulót felkészítse a majdani kommunikációs szerepeire, hozzásegítse az idegen nyelvi cselekvéshez szükséges kompetenciák, ismeretek elsajátításához, olyan stratégiák és technikák alkalmazásához, melyek segítségével a nyelvtanuló fokozatosan átveszi saját tanulási folyamatának irányítását. Ennek megvalósítása paradigmaváltást, és ebből következően a nyelvtanári és a nyelvtanulói szerepek átértelmezését feltételezi. A szükséges kompetenciákat ugyanis abban az esetben sajátíthatja el a nyelvtanuló, ha a tanulási folyamat során a legkülönfélébb szerepekben kipróbálhatja magát, és ha nemcsak befogadó, hanem a tanulási-tanítási folyamat aktív részese.

A régi és az új tanulási paradigma közötti néhány lényeges különbség felvázolásában Majorosi Anna (2006) megközelítésére támaszkodunk, mely szerint az új paradigmában a kívülről meghatározott tanulást az egyén által meghatározott tanulás, az instrukcióközpontú tanulást a feladat- és projektközpontú tanulás, az elméleti-verbális tanulást a gyakorlat központú szituatív tanulás, a tanár-tanuló interakciót a tanulók és problémamezők közötti interakció váltja fel. Az új paradigmát továbbá aktív tudáskonstrukció és tudásmegújítás jellemzi, a tanulás az osztálytermen kívül sokféle más környezetben folyik.

A tanulás-tanítás tervezése során nem az a kérdés, hogyan közvetíti a tanár a tananyagot a tanulóknak, hanem egyre inkább az, hogyan alakítsa ki a teret a nyelvtanulók számára ahhoz, hogy a tanulók önállóan dolgozhassanak a tananyagon, hogy egyedül, ill. társaikkal közösen felfedezhessék az újat, miközben alkalmazzák ismereteiket, és kipróbálják a már korábban elsajátított stratégiákat, technikákat. A célok elérése érdekében a nyelvtanulók a nyelvtanulás-tanítás folyamatában fokozatosan egyre több szerepet vesznek át, a nyelvtanár, pedig következésképpen háttérbe vonul és közvetlen irányító szerepei helyett más szerepek, dominálnak. A hagyományos szerepein túl – ismeretközlő, előadó, instrukciókat osztó, értékelő, osztályozó, nevelő, a kommunikatív, cselekvés-orientált nyelvoktatásban idegen nyelvi modell és kommunikációs partner – a tanácsadó és moderátor szerepei kerülnek előtérbe. Tanácsadóként vezeti a nyelvtanulókat az adott nyelvi jelenségek felismeréséhez, tanulási és kommunikációs stratégiák elsajátításához, eljuttatja őket saját tanulási folyamatuk megszervezéséhez és értékeléséhez. Mindez úgy valósítható meg, hogy a tanár egyre kevésbé avatkozik be az adott tanulási folyamat kivitelezésébe, hanem figyelemmel kíséri, hogyan folyik a tevékenység, hogyan értékelik a tanulók önmagukat, ill. a társaikkal együttesen végzett munkában saját és társaik szerepét és teljesítményét, és szükség esetén tanácsot ad. Ez a tanácsadói szerep az jelenti, hogy az adott folyamat és eredmények ismeretében a tanár megfigyeléseinek visszatükrözésével, tényfeltáró kérdéseivel elvezeti a tanulókat a probléma felismeréséig és megoldásáig anélkül, hogy ő maga konkrét javaslatokat tenne.

A nyelvtanár a következő tanítási helyzetekben alapvetően moderátori szerepet tölt be: az egyénileg vagy csoportban létrehozott munka eredményének bemutatása (és közös értékelése), egy-egy témáról folytatott beszélgetés, vita, probléma-megoldó beszélgetés, konfliktuskezelés során, melynek célja, hogy a tanulók kicserélhessék egymással gondolataikat, megismerhessenek a sajátjuktól eltérő véleményt, álláspontot és ütköztethessék azt egymással, ill. közösen hozzanak döntést. Ez egy semleges szerep, mely során a moderátor betartja az általános kommunikációs szabályokat, ill. ügyel azok betartására, lehetőséget és teret nyújt minden résztvevőnek a megnyilvánulásra, anélkül, hogy maga véleményt nyilvánítana, befolyásolná a gondolat-menetet, vagy értékelné a hozzászólásokat. A moderátori szerepet megfelelő előkészítés után természetesen átadhatja a tanár a tanulócsoport valamelyik tagjának is.

A tanórai tevékenységformák együtt járnak a tanári és tanulói szerepek megváltozásával. A tanulóknak aktívabban, önállóbban, illetve együttműködőbben kell a tanulási folyamatban részt venniük. Ezért fontos, hogy a program keretén belül a tanulók autonómiáját és együttműködési készségét is fejlesszük, illetve biztosítsuk, hogy a megváltozott tanulói szerep gyakorlásához megfelelő tanulási és kooperatív stratégiákat sajátítsanak el.

A számítógéppel segített nyelvoktatás során tovább differenciálódik a tanár- és diákszerep. A középiskolás diákok többsége jobban ért a technikához, mint a nyelvtanár. Így a diákok olyan tudás birtokában vannak, amellyel elősegíthetik nyelvi előrehaladásukat, míg a tanár támogatja őket a tanulás módszertana, illetve a nyelvi készségek elsajátításában. Ez a felelősség-megoszlás az oktatás egészét demokratikusabbá, ezáltal hatékonyabbá is teszi. A diákok felelősséget vállalnak előrehaladásukért, szívesen segítenek az apró technikai problémák megoldásában. Természetesen nem kezdhet a nyelvtanár Internetet használni a nyelvórán anélkül, hogy alapvető felhasználói ismeretei lennének. Nem kell azonban arra várnia, hogy valamilyen elképzelt profi szintre jusson. A tanulási-tanítási folyamat alapfeltétele, hogy a nyelvtanár önmaga is folyamatosan reflektálja saját tanítását, módszereit, tapasztalásait, és a folyamatban játszott mindenkori szerepét.

3.8. A tanórai nyelvhasználat

A kommunikatív, cselekvésorientált tanítás-tanulás folyamatában kívánatos, hogy az óravezetés nyelve a célnyelv legyen. A kezdő évfolyamokon a fokozatosság elvét azonban be kell tartani, ha el akarjuk kerülni, hogy a tanulók a *meg nem értésből* adódó bizonytalan érzés miatt elveszítsék tanulási kedvüket. Fontos az anyanyelv használata azért is, hogy a tanulóknak lehetőségük legyen aktívan részt venni a témák kialakításában és a tartalmak feldolgozásában. Mivel a tanulás folyamatában fontos szerepet játszanak hozott ismereteik, tapasztalataik, véleményük, melyeket a tanulásnak bizonyos szakaszaiban csakis az anyanyelvükön képesek megosztani tanárukkal és társaikkal, természetesnek és előrevivőnek kell tekintenünk az anyanyelv időszakos bevonását. Ugyanakkor lényeges, hogy minden anyanyelven megvalósított lépéshez kapcsolódjon egy vagy több olyan feladat is, mely csakis a rendelkezésre álló célnyelvi ismeret birtokában oldható meg. Építenünk kell továbbá a tanulók másik idegen nyelv tanulása során szerzett ismereteire és kompetenciáira, alkalom adtán érdemes bevonni ezeket, főként, ha a tanulók maguk kezdeményezik azt.

Az anyanyelv használata nemcsak a kezdő nyelvtanulóknál elfogadott, bizonyos tevékenységek során (pl. önértékelés, javaslattétel, spontán véleménynyilvánítás) a későbbiekben is használhatják, különösen, ha alkalmazásának kommunikatív vagy érzelmi okai vannak. Célszerű azonban a kommunikációt, amint lehet, visszavezetni a célnyelvre. Célunk az is, hogy minél több valós, igazi beszélgetés folyjon az órán. Ennek megvalósítása érdekében a nyelvtanárnak ki kell használnia azokat a tanítási helyzeteket is, melyek a szervezési szakaszokban és a „fegyelmezési” helyzetekben kínálkoznak, és melyek sokszor nem a célnyelven folynak, holott ezekben a szituációkban a jövőre nézve sok hasznos nyelvi ismeretet és kommunikációs stratégiát sajátíthatnának el a nyelvtanulók.

4. ÉRTÉKELÉSI ALAPELVEK ÉS MÓDSZEREK

Ahogy a nyelvi fejlesztési célok megfogalmazásánál fentebb már láttuk, az idegen nyelvi kerettanterv célja a program minden szintjén a tanulók idegen nyelvi kompetenciájának és ezen belül elsősorban produktív nyelvi készségeinek a fejlesztése. Ezért alapvetően fontos, hogy az értékelés is a célként megjelölt *kompetenciákra irányuljon*, ne a nyelvi rendszer elemeire (szókincs, nyelvtan). Ennek alapvető feltétele, hogy az értékelés *kommunikatív nyelvhasználat során történjen*, melynek kellékei: kommunikációs helyzet, kommunikációs szándék, és valamilyen ismeretbeli, felfogásbeli, vagy véleménybeli különbség, amit a beszélőtársak a kommunikáció során áthidalnak. Az értékelés legfőbb kritériuma pedig az, hogy a kommunikáció során teljesül-e a kommunikatív szándék, megvalósul-e az ismeretközlés ill. véleményátadás, létrejön-e a kívánt tranzakció, és hogy a kommunikáció módja megfelel-e a kommunikatív helyzetnek. Az ilyenfajta nyelvi tevékenység értékelése *szubjektív*. Szubjektív értékelésen azt értjük, hogy a feladatnak nincs egyetlen, objektív kulcsként alkalmazható megoldása, amihez a teljesítményt mérni lehet, hanem minden megoldás a végtelen számú lehetséges változatok egyike, amelyről az értékelő személy előre meghatározott szempontok szerint véleményt alkot, és amit *kvalitatív módon és szöveges* formában jellemez. Az értékelés szempontjainak meghatározásában hasznos segítséget nyújthat a KER „A szóbeli nyelvhasználat minőségi szempontjai” című táblázata (KER, 2002:36-37), mely a következő kritériumokat írja le az egyes nyelvi szinteken: választékosság (nyelvi eszközök használata); nyelvhelyesség; folyékonyság; interakció és koherencia.

Az idegen nyelven való kommunikáció, különösen a közönség előtt zajló verbális kommunikáció nagy kockázatvállalást jelent a nyelvtanuló számára, mert kiszolgáltatja, sérülékennyé teheti az egyént. Fontos, hogy a kommunikatív nyelvóra olyan légkörben folyjon, amiben a tanulók könnyen vállalják ezt a kockázatot. Ennek a bizalommal teli légkörnek a megteremtésében kiemelkedő szerepe van azoknak az értékelés során a tanár által alkalmazott módszereknek, amelyekkel *növelni lehet a nyelvtanuló önbizalmát, önbecsülését, önismeretét*. Az ilyen értékelés *fejlesztő jellegű*, azt emeli ki, amit a tanuló már megtanult, amit tud, s a hibát mint a tanulási folyamat természetes velejáróját kezeli, ami a tanár és a tanuló számára egyaránt lényeges információkat hordoz.

Mivel a közoktatásban ritkák a homogén tanulócsoportok, ez egyben azt is jelenti, hogy az értékelésnek *tekintettel kell lennie a tanulók eltérő kiindulási nyelvi szintjére*, eltérő képességeire, haladási ütemére stb. Célszerű a tanulók értékelésére differenciált kommunikatív tevékenységeket és/vagy kritériumokat használni, s az elért teljesítményt nem (csak) a csoporthoz, hanem a tanuló korábbi teljesítményeihez viszonyítva is megállapítani.

Egy idegen nyelv elsajátításának és a megszerzett nyelvtudás fenntartásának feladata nem ér véget az osztályteremben és nem zárul le a szervezett oktatással, hanem egy életen át tartó folyamat. Ezért fontos, hogy a tanulókat autonóm nyelvtanulókká neveljük. Ennek fontos eleme az *önértékelés*.

A tanulói kooperáció szempontjából döntő fontosságú, hogy a közös csoportmunkában nyújtott teljesítményt együttesen, a *teljes csoportra* vonatkozóan értékeljük, ne egyénekre bontva, illetve hogy az értékelésbe vonjuk be a tanulók egymásról alkotott véleményét. Mind az önértékelésnek, mind a tanulótársak értékelésének feltétele az osztálytermi demokratikus légkör, melynek fontos eleme, hogy az értékelés *transzparens* módon zajlik, vagyis szempontjai, ideje, módja a tanuló számára ismert, illetve a tanulókkal közösen kialakított.

Egyetlen előre megírt program sem szól egyetlen adott tanulócsoporthoz és egyetlen konkrét tanulóhoz sem, hanem valami általánost céloz meg. A tanár az, aki a programot az adott tanulócsoport és az adott diákok szükségleteihez és céljaihoz tudja igazítani. Ennek a finom hangolásnak is kiváló eszköze az értékelés. A tanár a tanulók nyelvi szintjéről és szükségleteiről összegyűjtött információkat arra is fel tudja használni, hogy *a folyamatot a tanulók változó igényeihez, aktuális nyelvi szintjéhez igazítsa*.

A modultípus értékelési alapelveinek kialakításakor figyelembe vettük a pedagógiai kutatások és fejlesztések eredményeit. A három alapvető értékelési forma (szummatív, diagnosztikus és formatív) közül a formatív értékelés módozatait dolgoztuk ki részletesebben. Nem jeleztük a szummatív (a tanulási folyamat rész- vagy végeredményét mérő) értékelési lehetőségeket, mert ezeket minden pedagógus ismeri és alkalmazza. Azzal, hogy minden modul megvalósítása során értékelhető produktum keletkezik, illetve valós tanulási folyamat megy végbe, melynek kimeneti sikerességét mérni lehet, biztosítjuk a szummatív értékelés feltételeit. Felhívjuk ugyanakkor a figyelmet, hogy mint minden értékelési módszerrel, a szummatív értékeléssel sem csak a tanulói teljesítményt mérjük, hanem a tanári munka sikerét is. Az alacsony tanulói teljesítményszintnek mindig maga után kell vonnia a pedagógiai magatartás korrigálását.

A diagnosztikus méréssel sem foglalkozunk, a tanulók szintjének felmérésére, a szükséges fejlesztési irányok általános meghatározásának nem az egyes modulok, hanem a teljes tanítási program (tanmenet, helyi tanterv) szintjén kell megtörténnie. Ugyanakkor a modulok feldolgozása során a tanárok és a diákok találkozhatnak olyan standardizált tesztekkel is, amelyekre a tervezés alapozható. Természetesen a diagnosztikus mérés is alkalmas lehet az egyéni fejlődési utak egyes pontjain a szükséges lépések meghatározására.

Az idegen nyelvi kerettanterv eszközöket és megoldásokat kínál ahhoz, hogy a tanár a tanulási folyamatot egyéniesítse, a fejlődést az egyes tanulók szintjén vegye észre, és az egyéni tanulási utakat ennek megfelelően tervezze meg, lehetőleg az érintett diák bevonásával. Bár a formatív értékelés is járhat osztályozással, mégsem az a lényege. Sokkal fontosabb a vele járó személyes figyelem és irányítás. Célja a pozitívumok megerősítése, valamint a szükséges fejlődéshez vezető lépések meghatározása. A formatív értékelés az egész életen át tartó tanulás képességének fejlesztését szolgálja azzal, hogy hozzájárul a tanulói felelősség kialakulásához és a tanulási módszerek fontosságának tudatosításához.

Értékelési alapelvek	**Példák lehetséges értékelési módszerekre**
Kompetenciákra irányuljon és kommunikatív nyelvhasználat során történjen	*Portfolió*: a tanulói munkák meghatározott, közösen kialakított elvek szerinti gyűjteménye. Egy-egy tanulási szakaszban általában előre meghatározott darabszámú és jellegű (pl. műfajú) munkát tartalmaz, összeállításában a tanárnak és a diáknak is van szerepe. Tárolható valóságos vagy digitális mappában. Bármikor áttekinthető, a tanulási folyamat egészéről ad képet, megbízhatóbb, mint a szummatív értékelés, növeli a tanulói felelősséget. Sokféle formája és ennek sokféle eleme létezik. Pl. Egy dobozban, dossziéban összegyűjti a tanuló a munkáit pl. leveleket, történeteket, posztereket, előadások jegyzeteit és szemléltető anyagát, szerepjátékok, előadások, drámajátékok hangfelvételeit, videó felvételeket, fotókat stb., és egy kérdőív segítségével értékeli magát, majd ugyanezt a kérdőívet kitöltve megkapja egy tanulótól és a tanártól is. Az érdemjegy ezek összegzéséből születik. Kommunikációs feladat során előre ismertetett/egyeztetett szempontok szerint megfigyeljük a tanuló nyelvi viselkedését, és regisztráljuk. Az így készült feljegyzést is a portfolióba tesszük. *Egy tanuló értékeli a csoport munkáját*: Előre megadott szempontok alapján, mindig más végzi az értékelést, és általában egy-egy óra sikere, eredményessége mérhető vele. Fontos, hogy módot adjunk a többiek hozzászólására is.
Legyen szubjektív, kvalitatív és szöveges	*Kommentár (tanári vélemény)*: Szóban és írásban is szöveges visszajelzést kap a tanuló, – érdemjegy, pontszám és százalékok nélkül. Az értékelés kiemeli erősségeit, és annyi problémával szembesíti, amennyit a közeli jövőben reálisan képes megoldani. *A társak értékelése (Peer review)* A tanulók párban vagy csoportban, előre (általában közösen) megállapított szempontok alapján értékelik a tanulási folyamatot akár a csoport, akár a tanulópár szintjén. Erősen megnöveli a felelősséget, tudatosítja a tanulási folyamat egyes elemeinek szerepét. A folyamatra koncentrál, nem a végeredményre. Tárgya lehet egyetlen tevékenység, egy tanóra vagy egy teljes modul. *Csoportmegbeszélés:* A nyelvtanulói csoportnál kisebb, az adott feladatot együtt végző diákok megbeszélése ez, különösen szükséges a hosszabb, projekt jellegű tevékenységek során az addig elért eredmények megbeszélésére és a további lépések meghatározására.
Növelje az önismeretet, önbizalmat, önbecsülést	*Önértékelés:* Ennek az értékelési módszernek az az alapfeltétele, hogy megtörténjék az egyéni (esetleg páros vagy csoportos) tanulási célok kitűzése, és ez illeszkedjék az egyéni fejlődési szükségletekhez, valamint mérhető legyen. Pl. a tanuló a modul kompetencia-listájának segítségével a modul elvégzése után megállapítja, hogy mit tanult. *Dicséret, jutalmazás:* A tanuló pl. „Oklevelet” kap, ha valamit megtanult vagy pozitívan alakított, ünneplik, ha valamit sikerrel megoldott. A tanár összegyűjti az órán hallott jó nyelvi megoldásokat, felírja őket a táblára, dicsér, megtapsol. *Kommentár:* A tanuló írásos munkájának tartalmára a tanár írásban válaszol, miközben helyes példákat ad azokra a nyelvi elemekre, amiket a tanuló helytelenül használt.

Legyen fontos része az önértékelés és a társak értékelése	*Az önértékelés további módjai:* Mielőtt a tanár saját maga értékelné a tanuló teljesítményét, önértékelést kér a tanulótól. Ennek szempontjai megegyeznek a tanár által használt szempontokkal (ezeket közösen dolgozták ki, de legalább előre megismerték) A tanuló a feladatok megoldása után kap időd, hogy saját munkájáról, hozzájárulásáról reflektáljon, azt lerögzítse. *Csoportos értékelés* *Konferencia:* A tanulócsoport és a tanár közösen nézik meg és értékelik az elkészült feladatokat, műveket, gyűjteményt (portfolió). A tanár a csoport egy tagja, egy szavazat. *Tanulói napló vagy a kompetenciákat felsoroló eredménylista:* A naplónak sablont kell tartalmaznia, amely alkalmas az elért eredmények rögzítésére, a hiányosságok feltárására és a követendő lépések meghatározására. Egyszerű formája a követelményeket tartalmazó részletes lista, amelyet a tanulási folyamat (szakasz) elején állít össze a tanár, a diák pedig bármikor kipipálhatja azt az elemet, amelyet elért. Pl. A tanuló tanulási „könyvelést” vezet a következő lehetséges fejlécekkel: “Ez jól megy nekem / Ebben fejlődnöm kell / Ez sikerült / Ezzel problémám volt.
Legyen pozitív, „mit tud?” alapú	*Jó megoldások a táblán:* A tanár összegyűjti az órán hallott jó nyelvi megoldásokat, felírja őket a táblára, dicsér, megtapsol. *Jó megoldások írásbeli visszajelzésnél:* A tanuló arról kap írásos visszajelzést egy szóbeli produkció után, hogy mit tudott jól megoldani.
Legyen transzparens	*Kritériumok:* A tanulási célok és a sikerkritériumokat közösen és előzetesen megállapítja a tanár és a csoport. Előre egyeztetett időpontban a tanuló pl. előadást tart. Az értékelés szempontjait előre kézbe kapja. Az érdemjegyek tartalmi követelményeit előre írásban közöljük / alakítjuk a tanulókkal (pl. Ötöst érdemel az, aki… típusú leírásokban).
Alkalmazza a csoportos értékelést	*Közös csoportértékelés:* A csoportmunka után a csoport összes tagja ugyanazt az értékelést kapja (szövegeset, ill. érdemjegyet). Utána a csoport értékelőlappal irányított módon elemzi, hogy ki mivel járult ehhez hozzá. Egymásnak üzeneteket írnak, amiben megfogalmazzák, hogy kitől mit várnak a következő együttes munka során.
Vegye figyelembe az eltérő kiindulási nyelvi szinteket	*Szintezett feladatok értékelése:* Olyan feladatok keretében értékel a tanár, melyeknek több megoldása is létezik (pl. igen/nem választás helyett többfokozatú skálát ad meg) Olyan feladatok keretében értékel a tanár, melyek több nyelvi szinten is megoldhatók (pl. egy szerepjáték két szerepe nem azonos szintű interakciót kíván: az egyik szerep inkább rutinszerű elemekből áll, a másikban több az improvizatív elem).

5. A TANANYAG RENDSZERE ÉS TARTALMA

5.1. A tananyag rendszere: a modulok

Az idegen nyelvi kerettanterv az idegen nyelvi kompetencia fejlesztéséhez kidolgozott részben vagy egészében választható **modulrendszerű kiegészítő anyag**, amelyet a közoktatásban az általános iskolák, a gimnáziumok és szakközépiskolák 12–19 éves diákjainak idegen nyelvi fejlesztéséhez, tanórai munkájához ajánlunk. A kerettanterv tartalmaz minden olyan elemet, ami a megvalósításhoz szükséges úgy a tanuló, mint a tanár számára.

A kiegészítő tananyag **moduláris rendszer**ben épül fel. Egy-egy modul általában 5 tanórát ölel fel (11–12. évfolyamon 3 tanórát). A modulok felhasználása a tanmenet minimum 30%-ában ajánlott, rugalmas alkalmazásuk révén felhasználásuk kötetlen. A tananyagmodulok a NAT követelményeire támaszkodnak, de nem követik egyik kerettantervet és tankönyvet sem. Olyan általános és nyelvi készségek fejlesztését szolgálják, és olyan a korosztály számára érdekes és motiváló témákkal foglalkoznak, amelyek lehetővé teszik, hogy bármelyik helyi tantervbe és tanári tanmenetbe beilleszthetők legyenek.

A program fókuszában, annak kommunikatív és kreatív jellege miatt, a produktív készségek állnak: az interakció, az összefüggő beszéd és az írásbeli szövegalkotás. Ezeken belül pedig a szóbeliség élvez további elsőbbséget. A produktív készségek fejlesztése természetesen itt sem válik el a receptív készségek fejlesztésétől, csupán a hangsúly tolódik el a beszéd és az írásbeli produkció irányába. A hallás utáni értés és az olvasás mintegy azokat „kiszolgálva", pl. témát, ismeretet, információt, motivációt, modellt szolgáltatva jelenik meg.

A tananyagok megválasztása, kidolgozása és elrendezése, a feldolgozásukra javasolt lépések, munkaformák stb. lehetővé teszik a tanulócsoporton belüli személyre szabott, azaz **differenciált oktatás**t, a különböző nyelvi szinteknek megfelelő feladatválasztást, valamint a teljes tanulói személyiség aktivizálását épp úgy, mint a tanulói kreativitás kiaknázását és sokirányú fejlesztését. A moduláris rendszer lehetővé teszi, hogy a modultípust alkalmazó tanár válasszon a felkínált anyagok közül és a megfelelőnek ítélt modulokat úgy integrálja tanmenetébe, ahogy azt az adott tanulócsoport szempontjából a leginkább megfelelőnek ítéli.

5.2. Projektek a nyelvórán

A projekt egy világosan körülírható komplex feladat-egység, amelyet meghatározott idő alatt, pontos céllal és előre kiválasztott tevékenységeken keresztül végzünk el. A projekt átfogó célja az, hogy valós, élményt nyújtó kontextusban lehetőséget biztosítson egy konkrét, valódi produktum létrehozására. A projektmunka autentikus módon integrálja a tanulók nyelvi készségeit és fejleszti az olyan egyéb általános tanulási képességeket, mint tervezés, információszerzés, kooperatív tanulás stb. A projektmunka tanulóközpontú, mert a tanulók a projektmunka során az idegen nyelv elemeit saját céljaiknak megfelelően alakítják, rendezik és használják fel, tehát ideális kontextus a fent említett szociál-konstruktivista tanulási elmélet gyakorlati megvalósítására.

A projektmunka lehetőséget ad arra, hogy tanítsuk azokat a stratégiákat és gondolkozási folyamatokat, amiket a sikeres tanulók használnak. A gondolkozási stratégiák tudatosítása és fejlesztése sok időt vesz igénybe, ezért tanításunk során fokozatosan, rendszeresen és szisztematikusan kell munkálkodnunk rajtuk. A tanítási stratégiának az a célja, hogy a tanulási folyamatokat a tanulók számára láthatóvá/megfoghatóvá tegyük. A gondolkozási stratégiák fejlesztése során a tanulóknak állandó segítségre van szükségük (segítő kérdések) mindaddig, amíg a stratégia-alkalmazás belsővé válik.

A tanár kétféleképpen segítheti a tanulók tanulását a projekt folyamán. Először is segítheti a tanulók aktivitását úgy, hogy alkalmat ad a tanár, tanulók, tananyagok közötti folytonos interakcióra. Másrészt úgy, ha segíti minden olyan új ismeret és képesség elsajátítását, ami a tanuló fejlődését elősegítheti, azaz a tanulási folyamatokban olyan fokozatos és egyénre szabott, a tanulók változó kompetencia-szintjéhez igazodó segítséget ad, amivel elősegítheti a szükséges képességek és stratégiák elsajátítását és az önálló tanulóvá válást. A modultípus moduljaiban a tanulók csoportmunkában, interaktív- és önálló információ-szerzéssel jutnak el a kívánt ismeretekhez probléma-megoldó és felfedező tanulási technikák, feladatalapú tevékenységek és a folyamatközpontú írás alkalmazása során. A tanár, mint azt fentebb kifejtettük, nem, mint a tudás egyetlen birtokosa és közvetítője áll a tanulók előtt, hanem mint szervező, monitoráló, segítő egy-egy feladat elvégzése során.

5.3. Kreatív kommunikáció

Korunk társadalmát a nemzetközi gazdasági, kulturális és személyes emberi kapcsolatok sokfélesége jellemzi. Minden korábbinál nagyobb mértékű az információ- és árucsere, valamint az országok közötti népességvándorlás. Ennek következtében Magyarországon is a munkahelyek egy részében a kollégák ill. a vevő- vagy ügyfélkör egy része nem beszél magyarul. Egyre nő azoknak a száma, akik nemzetközi munkacsoportokban dolgoznak, külföldön tanulnak, vagy ott vállalnak munkát. A szabadság eltöltésének mind többek által kedvelt formája az utazás, mely gyakran irányul külföldre. A telekommunikáció, a média és az informatika egy közös vérkerin-

gésbe kapcsolta a világ népeit, jelentősen felgyorsítva az információáramlást. Ilyen körülmények között az iskolai idegennyelv-oktatás feladata, hogy felkészítse a tanulókat a nemzetközi kommunikációra az élet legkülönbözőbb területein.

E cél elérése érdekében, mint fentebb részleteztük, szem előtt kell tartani, hogy az oktatás valós nyelvhasználói szükségletekre épül, a tanítási-tanulási folyamat középpontjában a tanuló áll, aki szükségletei kielégítésére az idegen nyelv alkalmazásával kommunikatív tevékenységeket hajt végre.

A modultípus a nyelvtanulást, mint konstruktív folyamatot értelmezi, a tanulás *szociál-konstruktivista* megközelítését képviseli. Abból indulunk ki, hogy a tanuló bármilyen tanulási kontextusba magával hozza *meglévő ismereteit*, tapasztalatait, elvárásait, és az új ismereteket a már meglévő ismeret-struktúráiba sajátos, *egyéni módon* asszimilálja. A tanulási folyamat során a tanuló *egész személyisége* formálódik, általános és nyelvi kompetenciái állandó kölcsönhatásban fejlődnek. Célszerű tehát az új ismeretek prezentálását megelőzően aktivizálni a már meglévő ismereteket.

A tanulásnak, mint egyéni konstruktív folyamatnak a felfogásából következik az individualizálás és a differenciálás már említett szükségessége. Fontos, hogy a tanuló, amikor csak lehet, választhasson a különböző nehézségi fokú és/vagy különböző tevékenységformát igénylő ill. lehetővé tevő feladatok közül, lehetőséget kapjon arra, hogy ismeretszintjének, érdeklődésének, tanulótípusának, stb. leginkább megfelelő módon fejlessze készségeit és képességeit. A nyelvtanulás az egész személyiségre ható folyamat, ezért a nyelvi készségek fejlesztése az *általános készségek fejlesztésével integrálva* jelenik meg ebben a modultípusban is, még pedig olyan feladatok formájában, amelyek azt is figyelembe veszik, hogy az érzelmi hatások jelentősen befolyásolják a tanulási képességet és a kreativitást.

A 12 – 19 éves korosztály a kamaszkor elejétől a felnőttkor elejéig ívelő életszakasz. Ebben az életszakaszban egyre nagyobb hangsúlyt kap a tudatos nyelvelsajátítás és a belső motiváció, melyek kialakítása és fejlesztése különösen fontos feladata a *Kreatív kommunikáció* modultípusnak. Ugyanakkor azok a nyelvtanulók, akik első idegen nyelvüket kisiskoláskorban kezdték tanulni, ill. a média és informatika által rendszeresen kapcsolatban állnak legalább egy idegen nyelvvel, megőrzik spontán nyelvtanulói készségük egy részét, melynek fenntartása és kiaknázása szintén lényeges feladat. Ezekből adódóan a modultípusban a tudatos, explicit és spontán, implicit nyelvtanulást lehetővé tevő tevékenységformákat egyaránt alkalmazunk.

A kamaszkorra jellemző ez a két nagy kérdés: „Ki vagyok én?" „Kikhez tartozom?". A nyelvoktatás kiváló alkalmat teremt olyan nyelvfejlesztő gyakorlatokra, melyekben az egyénen, vagy a tanulócsoporton van a hangsúly, az egyén ill. tanulócsoport szolgáltatja a kommunikáció tartalmát. Ezekben a feladatokban lehetőség nyílik érzések és gondolatok megosztására, a csoportban a hasonlóságok és különbségek feltérképezésére. A szerepjátékok, a szimulációk és a drámajátékok pedig kiváló alkalmat nyújtanak a tanulóknak arra, hogy más identitásába rejtőzve megnyilatkozzanak, ill. hogy egy lehetséges emberi szerepet kipróbáljanak.

Az egyre növekvő tudatosság, én- és csoporttudat azt is jelenti, hogy a kamaszok általában nagyra értékelik, ha választási lehetőségük, és döntési, vagy véleményezési joguk van őket érintő kérdésekben. Ezért a modultípusban a választhatóság elvét is szem előtt tartjuk. Fontos kérdés a kamaszok érdeklődési köre és ismeretei, hiszen ezekre építhetünk a program megvalósítása során.

5.4. Internet a nyelvórán

Az internet 2003 óta minden középiskolában elérhető a tanárok és a diákok számára is. A nyelvtanárok hamar felismerték az ebben rejlő lehetőségeket, sokan használják a világhálót arra, hogy anyagaikat autentikus képekkel, szövegekkel színesítsék. Nagyon kevesen használják azonban az internetet a tanórán, a diákokkal együtt. Ennek legfőbb oka az, hogy maguk a tanárok sem ismerik eléggé az interneten található tanulási lehetőségeket, valamint kevés tapasztalatuk van a számítógép tanórai használatának módszertanát illetően. Először fel kell fedezniük a lehetőségeket, csak ezután tudják átadni azokat a nyelvi, technikai és tanulás-módszertani ismereteket, amelyek később a diákok önálló tanulását segíthetik.

Az internet használatára épülő órák által nyerhető legjelentősebb hozzáadott érték az információkeresés és – feldolgozás, az írás tanításának a megszokottól kissé eltérő, kreatív módjai, a digitális kommunikáció lehetőségeinek kihasználása. A tananyagmodulok olyan tevékenységeket kínálnak, amelyek az internet nélkül nem vagy kevésbé érdekesen valósíthatók meg. A modulokat tanár által irányított tanórai feldolgozásra szántuk. Nem kívántuk megoldani a nyelvtanítás és nyelvgyakorlás összes problémáját, és moduljainkkal nem támogatjuk a tanulás egyéni, tanórától független módját és a puszta nyelvtani gyakorlást sem.

Az idegen nyelv elsajátítása során a szinteket természetesen nem az évfolyam, hanem a nyelvtanulással megelőzően eltöltött évek és órák száma, a nyelvtanulás eredményessége határozza meg. Minden modulban szerepel a differenciálás néhány lehetséges módja, de a tanárnak érdemes tájékozódnia a teljes kínálatban, mielőtt csoportja vagy egyes diákjai számára modult, feladatot választ.

A modulok általában 5 (3-6) órányi tevékenységet fednek le, de az órák közül csak 1-3 zajlik számítógépes környezetben, mert az iskolák általában nem tudják megoldani, hogy a nyelvi csoportok bármikor számítógépterembe juthassanak. Az eltérő technikai feltételekhez is kínálunk megoldásokat, de abból indulunk ki, hogy a

nyelvtanítás csoportbontásban, nyelvi vagy informatikai laboratóriumban történik, ahol minden diák külön gépnél ülhet, ha a feladat jellege ezt kívánja. A nem számítógépes (előkészítő és lezáró) órák esetében is sokszor adunk olyan internetes forrásokat, amelyeket a tanár használhat a modul egyéniesítéséhez, illetve megadjuk azokat a forrásokat, amelyeket a tananyagkészítők használtak. Némi gyakorlatot szerezve a nem számítógépesre tervezett órák jelentős részét is meg tudják tartani a tanárok számítógépes formában, ha erre a feltételek biztosítottak.

Minden esetben olyan órát terveztünk, amelyet szóbeli előkészítéssel indít és azzal is zár le a tanár. Minden modulban születik olyan produktum, amelyet a tanár és a diák is kézbe vehet, megszemlélhet, értékelhet. Ajánlásunk szerint a modulok megvalósítása során (nem csak a végén!) a folyamatot magát értékelik a tanárok és a diákok is, az adott tanulási folyamat sikerességét, vagyis azt, hogy történt-e valamilyen fejlődés a nyelvhasználat és az idegen nyelvi együttműködés terén. Egy-egy munka eredményének a folyamattól és a diák korábbi képességeitől és nyelvi szintjétől független, személytelen értékelését nem javasoljuk.

Magyarországon az iskolák számítógépes ellátottsága az utóbbi évtizedben sokat javult, és általában megfelelőnek vagy kifejezetten jónak mondható. A technikai felszereltség adta lehetőségek azonban még nem eredményezték az informatikai eszközök tanórai alkalmazásának elterjedését: a számítógépet főleg a számítástechnika tantárgy oktatására használják. Ezen a helyzeten minden bizonnyal változtatni fog az a tömeges tartalomfejlesztés, amely minisztériumi kezdeményezésre, állami finanszírozással folyik, és amelyhez előbb-utóbb bizonyára gazdag tanár-továbbképzési kínálat is kapcsolódik majd.

A modern nyelvek oktatására akkor is kiválóan alkalmas az internet, ha tudjuk, hogy ebben a nagyszabású fejlesztési folyamatban nyelvtanulásra, nyelvoktatásra szánt anyagokat nem készítenek. Az interneten megtalálható autentikus anyagok túlnyomó része angol, német vagy francia nyelvű. Ugyanakkor az internetes kommunikáció (elektronikus levelezés, nyilvános fórumok, csevegő csatornák stb.) elsődleges nyelvei is ezek. Az internet használata során a nyelvtanuló autentikus kommunikációs környezetbe kerülhet, amelynek megteremtése a hagyományos tanteremben igen nehéz.

A számítógép, illetve az internet használata komoly motivációt is jelent a nyelvtanulók többségének. Fontosnak tartjuk ismételten hangsúlyozni, hogy ebben az izgalmas, virtuális környezetben az adott kultúra részeseivé válhatnak, kapcsolatot teremthetnek anyanyelvi beszélőkkel, viszonylag biztonságos környezetben próbálhatják ki nyelvtudásukat. A számítógéppel segített órák munkaformái legalább olyan gazdagok, mint azt a modern nyelvoktatás gyakorlatában már tapasztalhatjuk. A források és a lehetséges feladatok bősége alkalmat ad az egyéni tanulási módszerek figyelembe vételére, a lemaradók szükségleteiknek megfelelő fejlesztésére, a tehetséggondozásra, illetve a fejlesztendő készségek, területek szerinti differenciálásra is. A nyelvórán szerzett számítógépes tapasztalatok visszahatnak az egyéni tanulásra, a nyelvtanulók sikeresen használhatják az internetet iskolán kívüli, önálló tanulásra is.

A modern, kommunikáció központú nyelvoktatás az internet kínálta lehetőségekkel kiegészítve is tevékenységeken alapul. A modultípus fókusza a nyelvhasználat, a nyelvi készségeket integráltan tanítja. A technikai magyarázatok, segédletek kiválóan alkalmasak arra, hogy az osztálytermi kommunikáció is autentikus, kétirányú idegen nyelvi kommunikáció legyen, kiaknázza a tanulók kreativitását, és aktivizálja korábban és máshol szerzett ismereteiket.

A számítógéppel segített nyelvoktatás során, mint a Módszertani alapelveknél említettük, megváltozik a hagyományos tanári és diákszerep is. A középiskolás diákok többsége jobban ért a technikához, mint a nyelvtanár. Így a diákok olyan tudás birtokában vannak, amellyel elősegíthetik nyelvi előrehaladásukat, míg a tanár támogatja őket a tanulás módszertana, illetve a nyelvi készségek elsajátításában. A diákok felelősséget vállalnak előrehaladásukért, szívesen segítenek az apró technikai problémák megoldásában. Természetesen nem kezdhet a nyelvtanár internetet használni a nyelvórán anélkül, hogy alapvető felhasználói ismeretei lennének. Nem kell azonban arra várnia, hogy valamilyen elképzelt profi szintre jusson.

A kívánatos pedagógiai paradigmaváltás lényege a személyre szabott vagy „egyéniesített” tanulás, a tudás csoportban és egyénileg, tevékenységek által történő építése. A számítógép nyelvórai használata kiváló alkalmat ad erre. Szerencsére a nyelvtanítás gazdag módszertana a többi tantárgy pedagógiájára is termékenyítőleg hat, nem vagyunk tehát nagyon elmaradva a kor kívánalmaitól. A számítógép használatakor ez a gazdag eszköztárt teljes összhangban van egymással, ráadásul az autentikus források és helyzetek bősége nemcsak izgalmasabbá, motiválóbbá, hanem eredményesebbé is teheti a nyelvtanulást.

Különösen gazdag a számítógéppel is segített értékelési lehetőségek tára. A munkákat digitális portfólió (egyszerű mappa) formájában is gyűjthetjük, de ennél is sokkal fontosabb, hogy az egyes, kiragadott elemek értékelése helyett a folyamatra tolódik a hangsúly: a tanulás eredményességét nem esetleges töredékek alapján, hanem egészében vizsgálhatjuk, láthatóvá válik a diákok önmagukhoz mért fejlődése, megtörténhet problémáik diagnosztizálása, ami elengedhetetlen az egyéni tanulási utak kialakításához.

6. A KIEGÉSZÍTŐ TANANYAG INTEGRÁLÁSA A HELYI TANTERVBE

A 12–19 éves nyelvtanulók számára olyan komplex idegen nyelvi programot kínálunk angol, német és francia nyelven, amely rugalmasan alkalmazható a közoktatás 7–12. évfolyamán tanuló diákok nyelvoktatására. A modulok témák szerint épülnek fel, amelyeket a nyelvtanár szabadon alakíthat a helyi tanmenethez és a tanulócsoport igényeihez igazodva. A témák feldolgozása kötetlen sorrendben és időtartamban bőséges tanítási anyagot kínál változó intenzitású nyelvtanulási program mellett is. A témák feldolgozása így akár egy egész tanévre elegendő tanítási anyagot ad a tanulók számára.

Egy-egy modul többféle szempontból is illeszkedhet a helyi nyelvi programhoz. A modul lehet egy-egy tankönyvi téma kiegészítője, bevezető egy témához, helyettesítheti a tankönyvi fejezetet vagy felfrissülésként szolgálhat a mindennapos nyelvtanítási gyakorlatban. A modulok felhasználását az előre meghatározott célok teszik sikeressé és hatékonnyá. A modulok gazdag kínálata lehetővé teszi, hogy a nyelvórák akár 100%-át a kompetenciafejlesztést célzó anyagok felhasználásával valósítsuk meg.

A modulok tantervbe történő integrálását segíti a modulok elején található **modultérkép**. A térkép tartalmazza mindazt az információt, ami segíti a tanárt abban, hogy meg tudja ítélni, mennyire felel meg a modul az adott csoportnak. A modultérkép röviden ismerteti a modul témáját, típusát, KER szerinti nyelvi szintjét és tartalmát. Részletezi a fejlesztési célokat, a várható nyelvi eredményt, a produktumot és a várható egyéb készségek fejlődését (pl. tanulási stratégiák, énkép, kereszttantervi ismeretek, stb.).

Ennél részletesebb információt kap a tanár a **modulcímké**ből. Itt részletes felsorolást talál a tanár a modulhoz szükséges nyelvi ismeretekről és kompetenciákról, a modul időtervéről, az értékelés konkrét módszereiről és a tevékenységekről. A modulcímke tartalmazza a referenciákat a konkrét tananyaghoz, amely nagyban megkönnyíti a tanár órára való felkészülését. A modul leírása kitér a tananyag rugalmasságára, különböző utakat kínál olyan csoportokra, amelyek valamilyen szempontból eltérnek az átlagostól (pl. nagy létszámú csoportok, lassan olvasó csoportok, vegyes nyelvi szintű csoportok, stb.). A modul leírásában megtalálhatóak a differenciálást és egyéni instrukciót segítő konkrét feladatok, feladatlapok és azok leírásai is.

A korcsoportok és nyelvi szintek közötti eloszlást, az oktatási anyagok típusának megjelölése mellett a melléklet tartalmazza.

7. A kerettanterv feldolgozásához ajánlott szakirodalom

Ahmad et al. (1985). *Computers, Language Learning and Language Teaching*. Cambridge : Cambridge University press.

Anderson B., et al. (1996). *Teaching On-Line : Internet Research, Conversation and Composition.* New York : Harper Collins Publishers.

Bandler, R.&Grinder, J. (1990) *Frogs into Princes, The Introduction to Neuro-Linguistic Programming.* Enfield, UK: Eden Grove Editions.

Bimmel, P. (2001). *Lernerautonomie und Lernstrategien. Fernstudieneinheit.* München: Langenscheidt.

Bimmel, P.&Kast, B.& Neuner, G. (2006): *Deutschunterricht planen*. Arbeit mit Lehrwerklektionen. Fernstudieneinheit 18, Berlin: Langenscheidt.

Boócz-Barna, K. (1997): Nyelvtanári szerepek. In: *Pedagógiai Lexikon* (Báthory Zoltán – Falus Iván főszerk.). Budapest: Keraban Kiadó, 1997. II. kötet, 633. szócikk

Buzan, T. (1995). *Use Your Head.* London: BBC Books.

De Bono, E. (1985). *Six Thinking Hats.* Viking.

Ellis, G. & Sinclair, B. (1989). *Learning to Learn English.* Cambridge: CUP.

Falus, I. & Kimmel, M. (2003). *A portfolió*. Budapest: Gondolat Kiadói Kör.

Fremdsprache Deutsch, Stuttgart: Klett. Thematisches Heft „Unterrichtsprojekte" Heft 4/91, 1991.

Gardner, H. (1993): *Frames of Mind*. Fontana Press (HarperCollins).

Glaboniat, M. et al. (2002): *Profile deutsch*. München: Langenscheidt.

Horváth, Zs. & Lukács, J. (Szerk.) (2006). *Új érettségi Magyarországon. Honnan, hová, hogyan? Egy folyamat állomásai*. Budapest: Országos Közoktatási Intézet.

Kontráné Hegybíró, E.& Kormos, J. (Szerk.). (2004). *A nyelvtanuló, Sikerek, módszerek, stratégiák.* OKKER

Közös Európai Referenciakeret. Nyelvtanulás. Nyelvtanítás. Értékelés. (eredeti angol nyelvű változat 2000, magyar fordítás 2002) Strasbourg: Európa Tanács Közokta-

tási Bizottsága, Közoktatási Bizottság Élő Nyelvek Osztálya
Majorosi, A. (2006). *Überlegungen zu der aktuellen Problematik der Lehrerfort- und -weiterbildung*. Frankfurt a.M.: Peter Lang (Europäische Hochschulschriften. Reihe IX. Pädagogik).
Moon, J. (2000). *Children Learning English.* London: Macmillan Heinemann.
Nemzeti alaptanterv 2003. (2004) Budapest: Oktatási Minisztérium.
Nisbet, J. & Shucksmith, J. (1986). *Learning Strategies.* London: Routledge.
Norman, S. (Ed). (2003). *Transforming Learning – Introduction to SEAL Approaches.* London: Saffire Press.
Pollard, A. (1997). *Reflective Teaching in the Primary School*. London: Cassell.
Scharle, Á. & Szabó, A. (2000). *Learner Autonomy, A guide to activities which encourage leaner responsibility.* Cambridge: CUP
Schwerdtfeger, I. (2001). *Gruppenarbeit und innere Differenzierung*. Fernstudieneinheit 29, Berlin: Langenscheidt.
Stevick, E. (1990). *Humanism in Language Teaching.* Oxford: OUP
Von Oech, R. (1992) *A Wack on the Side of the head.* Menlo Park, California: Creative Think.
Vygotsky, L. (1986). *Thought and Language.* The MIT Press.
Warshauer, M. (1995). *E-mail for English Teaching.* Alexandria, VA : TESOL Inc.
Wood, D. (1988). *How Children Think and Learn*. Oxford: Blackwell.
Ziebell, B. (1999): *Materialien zur Unterrichtsbeobachtung*. Unter Mitarbeit und mit einer Einführung von H.-J. Krumm. München: Goethe-Institut.

8. MELLÉKLET

8.1 . táblázat. Angol idegen nyelvi oktatási anyagok, modulok a 12–19 éves korosztály számára

Korcsoport	**KER nyelvi szint**	**Az oktatási anyag típusa**	**Az oktatási anyag (modul) címe**
12–15 éves nyelvtanulók	**A1**	**Kreatív kommunikáció**	Fine Day
			AniMate
			Questions, questions, questions!
		Internet a nyelvórán	World of kitchen
			Tiny world
		Kreatív kommunikáció	Money
			Smart Moves
		Projekt a nyelvórán	Our wonderful 20TH century – Our year
			A leap in time – Ten years from now
	A1+	**Projektek a nyelvórán**	Play with English – (Rhythmic, rhyming and other poems)
			Our wonderful 20TH century – A day in the life of …
			Exhibition for the blind
		Internet a nyelvórán	Musical instruments
			Christmas
			Secret agents

		Kreatív kommunikáció	Theme Park
			Detective Work
			Communication
	A2	**Projektek a nyelvórán**	Our wonderful 20th century – Save what we have left
			Teen Magazine
			The Best Book of the Class
			Mysteries tv mystery programme
		Internet a nyelvórán	Journey into cyberspace – Get Your Web Licence!
	A2+	**Projektek a nyelvórán**	Our wonderful 20TH century – See the 20th century with us!
14–17 éves nyelvtanulók	**A1**	**Kreatív kommunikáció**	You Must Be Joking!
	A1+	**Kreatív kommunikáció**	Extreme
			Broker Game
		Projekt a nyelvórán	Going places
			Five minutes fame
			What's in a picture?
			Leisure is pleasure
	A2	**Internet a nyelvórán**	Easter in Europe
			Sports – Olympic Games
			This is us
			Life now and some time ago
			Holidays on the NET – Our Calendar
			City legends – Publishing a Local Legend
			Your ecological footprint – sustainable development
		Kreatív kommunikáció	Nature
			Films
			Problem solving
			Wining and dining
	B1	**Projekt a nyelvórán**	Interculturally yours
			Add your own ad
			An apple a day – alternative healing
			Meet the authors! -Story writing
16–19 éves nyelvtanulók	**A2+**	**Kreatív kommunikáció**	Junk food
			Stereotypes, prejudices
			Who am I and who are you?
		Projektek a nyelvórán	Inventions
		Internet a nyelvórán	Nobel prize

		Kreatív kommunikáció	Act! Volunteering and charity
			Protest – Young people for change
	B1		Youth Culture – Art, Music, Styles and Fashion created by Young People
		Projektek a nyelvórán	Young enterprise – Set up your own business
		Internet a nyelvórán	Young technology
		Kreatív kommunikáció	A day in the life of … – The job interview game
			Here is the news, where is the news – different worlds in the media
	B2		Huff and puff – smoking is bad for you. Or is it?
		Projektek a nyelvórán	Your story – How to write a mini saga
		Internet a nyelvórán	Children around the world – love, care and responsibility

8.2 . táblázat. Német idegen nyelvi modulok 12–19 éves korosztály számára

Korcsoport	**KER nyelvi szint**	**Az oktatási anyag típusa**	**Az oktatási anyag (modul) címe**
12–15 éves nyelvtanulók	**A1**	**Kreatív kommunikáció**	Konfliktfeld Schule – Schüler und Lehrer -Alltag in der Schule
			Menschen um uns – wie sind sie? Charaktereigenschaften
			Zusammen sind wir stark
		Projektek a nyelvórán	Geheimnisvolle Gegenstände: Ist das nicht der Hammer?
			RÄTSEL-SALAT – Rätselpaß zum Spielen und Nachdenken
			Schule macht spaß
		Internet a nyelvórán	E-Spass
	A1+	**Kreatív kommunikáció**	Alles paletti, oder? – Über das Leben miteinander
			Fernsehen, Fernsehen, Fernsehen…
			Kennst du den Film?
			Ein Osterhase in der Krise
		Projektek a nyelvórán	ACTIVITY-SHOW – ... fast wie im Fernsehen
			Jeopardy – Ein Spiel der Fragen
			Spielemacher
		Internet a nyelvórán	Alles gute zum Geburtstag! – Geburtstagsgrüße und Geschenke
			Blinde Kuh
			Im Klub der Filmexperten
	A2	**Kreatív kommunikáció**	Lesespaß
		Projektek a nyelvórán	KOCHEN? – Kein Problem!
		Internet a nyelvórán	Blinde Kuh und kalter hund – Junges Gemüse in die Küche!
			Die goldene Schulglocke – kleine filme der grossen idole
			Veni, vidi ... viva! – Leben ist Musik

14–17 éves nyelvtanulók	**A1+**	**Kreatív kommunikáció**	Bunte Jugendkultur
			Abenteuer Sprachen
		Projektek a nyelvórán	Wanderungen in der Welt der modernen Musik
			Auf den Spuren
		Internet a nyelvórán	Japan auf Deutsch
	A2	**Kreatív kommunikáció**	Wer bin ich?
			Gegenstände in meiner Mikrowelt
			Der Natur auf der Spur
			Hüfthose oder …?
			Hobby, Abenteuer, Herausforderung
			Gefährliche und harmlose Aktivitäten
			Gesund leben?!
			Farben der Welt – Welt der Farben
		Projektek a nyelvórán	Du bist was du isst
			Kennst du deine Stadt? – Stadtbesichtigung
			Wanderungen auf der Landkarte von Europa
			Zeitreisen in meiner nächsten Umgebung
		Internet a nyelvórán	Tierklassen – klasse Tiere: Rekorde in der Tierwelt
			Nixalstrix – Die gallische Dorfiade
			Die bewegte Stadt – Hallo, ich bin Ihr Personalberater!
			Rotkäppchen am Scheideweg – Alternative Geschichten
			www.sagen.at
			In 3 Tagen um die Stadt – Programme in Städten des deutschen Sprachgebietes
			www.vorleser.net
	B1	**Internet a nyelvórán**	Journalisten am Werk – Unsere eigene Schulzeitung
16–19 éves nyelvtanulók	**A2**	**Kreatív kommunikáció**	Liebe ist alles
	A2+	**Projektek a nyelvórán**	Die große Hygienemesse
	B1	**Kreatív kommunikáció**	Presselandschaft, Presseschau
			Unser Leben vor dem Computer
			Ich werbe, also bin ich?
			Vor-Urteile
		Projektek a nyelvórán	Klimawandel in der Diskussion
		Internet a nyelvórán	Die Sieben Weltwunder
			Mein Sommerjob bei www.schuelerjobs.de
	B1+	**Kreatív kommunikáció**	Folge 2357 – Seifenoper

			Sprachen der Welt – Unsere Sprachen
	B2	**Kreatív kommunikáció**	literatur.digital@daf.hu
		Projektek a nyelvórán	Kaum zu glauben
		Internet a nyelvórán	Greenpeace4kids
	B2+	**Kreatív kommunikáció**	Schau nicht weg! Ein Tabuthema sucht Öffentlichkeit

8.3 . táblázat. Francia idegen nyelvi oktatási anyagok, modulok 14–19 éves korosztály számára

Korcsoport	KER nyelvi szint	Az oktatási anyag típusa	Az oktatási anyag (modul) címe
14–17 éves nyelvtanulók	**A1**	**Kreatív kommunikáció**	Les Relations familiales
			Auberge de jeunesse
			Ville
		Projektek a nyelvórán	A nous les gâteaux!
			Faîtes de la musique á la Fête de la musique!
			Violà la France
			Vive le Carneval!
		Internet a nyelvórán	Voyage virtuel à Paris
			La bande dessinée
	A1+	**Internet a nyelvórán**	Mon festival culturel
			Parlez-moi d'amour
			Polar
			Quizz
			Tour de France
	A2	**Kreatív kommunikáció**	Santé de Fer
			Vision du futur
		Projektek a nyelvórán	Créer une radio scolaire
			Histoire paralleles
			Il était une fois un conte… – Atélier d'écriture créative
			Journal télévisé – Creer son journal d'informations
			Notre île imaginaire
		Internet a nyelvórán	Francophonie
			Jeux T'aime
			Le médias français
16–19 éves nyelvtanulók	**A2**	**Projektek a nyelvórán**	Régym
	A2+	**Kreatív kommunikáció**	Planning familial
		Internet a nyelvórán	Travailler a l'étranger

	B1	**Kreatív kommunikáció**	Arts
			Confliture
			Santé
		Projektek a nyelvórán	Tol-ère
		Internet a nyelvórán	Orientation express
	B1+	**Kreatív kommunikáció**	Dépendances
			Environnement
	B2	**Kreatív kommunikáció**	Stratégie d'apprentissage
		Projektek a nyelvórán	Europass
		Internet a nyelvórán	Étudilemme
	B2+	**Kreatív kommunikáció**	Révolte en volts

Kompetenciafejlesztő oktatási program (pedagógiai rendszer) kerettanterve

Matematika, több műveltségterületet érintő (bevezető-kezdő szakasz) és tanórán kívüli fejlesztés

MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜLET
1–12. évfolyam

Célok és feladatok

A matematikatanítás célja, hogy a gondolkodás örömének és hasznosságának felfedeztetésével párhuzamosan megismertesse a tanulókat környezetük mennyiségi és térbeli viszonyaival, megalapozza a korszerű, a mindennapi életben, a többi tantárgy tanulása során és különböző problémaszituációkban jól használható, továbbfejlesztésre alkalmas matematikai műveltségüket. Ezen cél megvalósításának folyamatában elsősorban a matematikai kompetencia különböző komponenseit fejlesztjük, valamint a matematikai nevelés folyamatában rejlő lehetőségeket kihasználva hozzájárulunk a többi kulcskompetencia (anyanyelvi kommunikáció, idegen nyelvi kommunikáció, természettudományos kompetencia, digitális kompetencia, a hatékony, önálló tanulás, szociális és állampolgári kompetencia, kezdeményezőkészség és vállalkozói kompetencia, esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség) megerősítéséhez.
A fenti célok megvalósításának komplex folyamata biztosítja a kulcskompetenciákra épülő kiemelt fejlesztési feladatok (énkép, önismeret, hon- és népismeret, európai azonosságtudat-egyetemes kultúra, aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés, gazdasági nevelés, környezettudatos nevelés, a tanulás tanítása, testi és lelki egészség, felkészülés a felnőtt lét szerepeire) megvalósítását is.

A kerettanterv az 1–12. évfolyamokon folyó kompetencia alapú matematikai nevelés fejlesztési feladatait konkretizálja a következő területek megjelenítésével:

– tartalmak (témakörök), ismeretrendszer,
– a követelmények teljesítéséhez javasolt időkeret,
– fejlesztendő képességek, kompetenciák,
– javasolt tevékenységek átfogó rendszere,
– évfolyamonkénti követelmények,
– értékelési eljárások, módszerek.

A kerettantervi tartalmakhoz kapcsolódóan jelennek meg az iskolai egészségfejlesztéssel, fogyasztóvédelemmel és környezetvédelemmel összefüggő feladatok, elsősorban a matematikai alkalmazások területén.

A matematikai kompetencia matematikai ismeretek, matematika-specifikus készségek és képességek, általános készségek és képességek, valamint motívumok és attitűdök együttese. A fogalom pontos tartalma a matematikai kompetencia komponensrendszerként való értelmezésével írható le.

A kerettanterv hangsúlyai elsősorban a matematikai kompetencia következő készség-és képesség-komponensei köré szerveződtek:

Készségek	Gondolkodási képességek	Kommunikációs képességek	Tudásszerző képességek	Tanulási képességek
számlálás,	*rendszerezés*	relációszókincs	problémaérzékenység	figyelem
számolás,	*kombinativitás*	szövegértés, szövegértelmezés	probléma-reprezentáció	rész–egész észlelés
mennyiségi következtetés,	*deduktív következtetés*		eredetiség, kreativitás	emlékezet
becslés, mérés,	*induktív következtetés*	térlátás, térbeli viszonyok	*problémamegoldás*	feladattartás
mértékegységváltás,	*valószínűségi következtetés*	ábrázolás, prezentáció	metakogníció	feladatmegoldási sebesség
szövegesfeladat-megoldás	*érvelés, bizonyítás*			

A táblázat dőlt betűvel írt részei a matematika tanulása, a matematikai kompetencia szempontjából különösen meghatározó jelentőségűek, ezek közül valók a kiemelt fejlesztési területek, amelyek kitüntetett figyelmet kapnak.

A kerettanterv jellemzői, alkalmazhatósága

A kompetencia alapú kerettanterv a KT által előírt szakaszolást és a mindennapi gyakorlatot figyelembe véve az 1–12. évfolyamok számára készített matematika kerettanterv szakaszolására az alábbiak szerint biztosít lehetőséget:

I. Bevezető-kezdő szakasz (1–4. évfolyam).
II. Alapozó szakasz (5–6. évfolyam)
III. Fejlesztő szakasz (7–8. évfolyam)
IV. Középfokú nevelés-oktatás szakasza (9–12. évfolyam)
V. Szakiskolai szakasz (9–10. évfolyam) – a szakiskolák részére külön kerettantervet készítettünk, ez nincs benne ebben az anyagban.

Jelen kerettanterv és az erre épülő teljes program anyagai a magyar közoktatás nevelő és oktató munkája különböző pedagógiai szakaszait kiszolgálja. A modern követelményekkel, módszerekkel, eszközökkel az 1–12. évfolyamok következetes építkezési ívét meg nem törve, a fentebb jelzett szakaszolást figyelembe véve, a mai gyakorlatban megtalálható iskolaszerkezet bármelyikében alkalmazható.
A kerettanterv a magyar matematikai nevelés jó hagyományait, értékeit megőrizve a következő területeken fogalmaz meg kiemelten hangsúlyos feladatokat:

1. Fejlesztés-központúság megvalósítása két fő területen: a tanulók komplex fejlesztése; valamint a matematikai tartalmak fokozatos felépítése, mélyítése, bővítése. Ez a szemlélet megkívánja, a felépítés lehetővé teszi a tanulók differenciált foglalkoztatását, az egyéni bánásmód megvalósítását is.

2. Az esélyegyenlőtlenség csökkentése, a különböző adottságú, képességű tanulók felzárkóztatásának illetve tehetségük kibontakoztatásának változatos módszerekkel történő megvalósítása (például a matematikatörténeti érdekességek, a különböző játékok, mint alapvető tevékenységi formák használata a motiváltság erősítésében stb.). Az inkluzív nevelésben részt vevő **sajátos nevelési igényű tanulók** számára ajánlásokat találhatunk a kerettanterv 13. mellékletében.

3. A matematika hasznosságának, gyakorlati hasznosíthatóságának, más műveltségterületeken történő alkalmazásának hangsúlyosabb szerepeltetése a kulcskompetenciák fejlesztése érdekében.

4. A kerettanterv új szemléletét megerősítő tevékenységi formák, módszertani ajánlások megjelenítése (pl.: páros és csoportmunka, kooperatív tanulási eljárások megismertetése).

5. Az értékelési módszerek változatosságának hangsúlyozása (az értékelést is a fejlesztés szolgálatába állítva, például megerősíti az egyén önmagához képesti fejlődésének pozitív értékelését is). Az értékelési módszerek között – összhangban a kompetencia alapú programcsomagok tananyag-szervezési – módszertani megoldásaival (játék és eszközhasználat, kooperatív tanulási technikák, tévedés és a vita lehetősége, jó munkalégkör biztosítása) a szokásos egyéni értékelés mellett nagyobb hangsúlyt kapnak a páros és csoportos értékelési formák.

6. A matematikai fogalmak fokozatos fejlesztése, az életkori sajátosságoknak megfelelő tevékenységgel megerősített megjelenítése, a tudatosan átgondolt, spirális tananyag-felépítés.
Ezt a kerettantervet – mely kis kiegészítéssel helyi tantervként is használható – ajánljuk minden olyan matematika tantárgyi programhoz, amelyik a matematikai nevelőmunka megújítására törekszik.
A kerettanterv egy gyakorlati megvalósítását biztosító komplex eszközrendszer készült el. (HEFOP 3.1.1.) Ezen dokumentumok (feladatlapok, könyvek, tanári segédletek, eszközök, stb.) moduláris építkezése lehetővé teszi az 1–12. évfolyamok bármelyikén való – akár önálló – alkalmazásukat, és biztosítja azon középiskolák számára is a 9. évfolyam matematikai nevelésének megszervezését, ahol a középiskolai tanulmányokat nyelvi évfolyamok szervezésével kezdik.

A modulok a tanórai fejlesztéseket (A típus), más műveltségterületek által támogatott matematikai kompetenciafejlesztést (B típus) és a tanórán kívüli foglalkozásra tervezett fejlesztést (C típus) jelenítik meg.
Az elkészült eszközrendszer részei a tanulói munkafüzetek (eszközmellékletekkel), tanári útmutatók (módszertani, értékelési javaslatokkal, ajánlásokkal, alternatív eljárások bemutatásával, a szükséges eszközökkel).

Általánosan megfogalmazható, hogy az 1–4. évfolyamok dokumentumai a fogalmak és ismeretek megalapozáshoz kiváló előkészítést adnak. Dominálnak a cselekvéshez kötött, tapasztalatokra építő eljárások. Az alsóbb évfolyamok folytatásaként a felső tagozaton is sok, a tanár által előre megtervezett tudatos tevékenység kíséri a fogalmak bevezetését, megértését, érlelését.
A kerettanterv egységesen kezeli az 5–8. évfolyamokat, azonban a bevezető utáni elkülönített, az alapozó szakaszról és a fejlesztő szakaszról külön-külön szóló összefoglaló segítséget nyújt a kerettanterv alkalmazásához a hat osztályos középiskolák számára is.
Ez az iskolaszakasz összekötő szerepet tölt be az alsós évfolyamok szemléletformáló, tevékenykedtető, felfedeztető fejlesztő munkája és a 9–12. évfolyamok deduktív gondolkodásra nevelő fejlesztő munkája között.
Itt jegyezzük meg, hogy a közoktatás 9–12. évfolyamán a matematikai nevelés közös tartalma mindenütt ugyanaz, hiszen a kimeneti szabályozás, azaz az érettségi (valószínűleg hosszú időre) meghatározza az azonos elvárásokat. Természetesen a megvalósítás során a tartalmi hangsúlyok kismértékű eltolódása illetve az alkalmazások (feladatok, problémák, projektek, stb.) szakmacsoportokhoz való igazítása szükségszerű.

A matematika kerettanterv az 1–12. évfolyamokon az alapórára épít (4-4-4-3-4-3-3-3-3-3-3-3-3 óra/hét), de a témakörök mélyítésének és kiterjesztésének lehetőségeit bemutatja, hogy emelt óraszám esetén is alkalmazható legyen.

A kerettanterv szerkezete
Minden szakaszhoz külön bevezető tartozik:

I. Bevezető-kezdő szakasz (1–4. évfolyam).
II. Alapozó szakasz (5–6. évfolyam)
III. Fejlesztő szakasz (7–8. évfolyam)
IV. Középfokú nevelés-oktatás szakasza (9–12. évfolyam)

A bevezetők után következnek a kerettantervek évfolyamonként. Minden évfolyam végén mellékletet találunk, melyben az adott évfolyam A és C típusú moduljait soroljuk fel a javasolt óraszámokkal. A modulok a suliNova Kht. kompetenciafejlesztő programcsomagjának elemei, az előttük található kódszám első két jegye az évfolyamot, utolsó két jegye az évfolyamon belüli sorszámot jelenti (a C modulok esetén a kód középen megjelenik a C betű).
A kód megkönnyíti a modulok visszakeresését (pl. 0141: 1. évf.. 41. modul, 05C04: 5. évf.. C 4. modul).

I.

Bevezető az 1–4. évfolyamok matematika kerettantervéhez

Pedagógiai-szakmai koncepció

1. **Célok és feladatok**
   - A **fejlesztés-központúság** megvalósítása

   Kiemelten hat kompetenciakomponens fejlesztését tervezzük meg a természetes fejlődési törvényekkel szinkronban és hozzáillesztjük a matematikai tevékenységekhez. Ezek: a számlálás, számolás; a mennyiségi és valószínűségi következtetés; a mérés, mértékváltás; a rendszerezés, kombinativitás; a szöveges feladatok, problémamegoldás, metakogníció; és az induktív és deduktív folyamatok, induktív és deduktív következtetés.
   - Az **esélyegyenlőtlenség csökkentése**

   Gondot fordítunk a különböző adottságokhoz, képességekhez és nehézségekhez, a különféle tanulási módokhoz, érdeklődéshez való alkalmazkodásra. Különös figyelmet igényel az olyan hiányosságok pótlása, amelyek a megértés és a továbbhaladás lehetőségét korlátozzák. A fogalmi rendszer gazdag valóságtartalommal való kiépítése, megtöltése kiemelten fontos a szegényes szociális hátterű tanulók számára.
   - A **gyakorlati problémák**ban való jobb eligazodás szolgálata

   Az elméleti ismeretek elsajátíttatása mellett nagy figyelmet szentelünk ezek beágyazására a köznapi élet helyzeteibe, problémáiba, a köznapi és a különféle műveltségterületeken való alkalmazásokra.

2. **Tartalom**

   A tartalmi leírás a tanítói munka matematikai tartalmának, ismereteinek, a fejlesztendő képességeknek, kompetenciáknak és a gyerekek tárgyi és szellemi tevékenységeinek átfogó rendszerét tervezi meg. A fogalmi rendszer épülését és a képességek fejlődésének felerősödését, hatékonyságát a tanulás helyes szervezésével, módszereivel szolgálhatjuk, ezért a fejlesztő munkát a matematikai tevékenységek rendszerébe építve tervezzük.

3. **„Bemenetvezérlésű" építkezés**

   A fejlesztés tartalmát elsődlegesen az határolja körül, hogy ki-ki honnan indul, de nem tévesztjük szem elől, hogy milyen célok felé akarunk haladni. Az irányt tudhatjuk, amerre haladni kívánunk, és a fejlesztés várható (de nem feltétlenül elvárható) eredményeit. **Meghagyjuk a pedagógus alapvető felelősségét annak megítélésében, hogy csoportjában és egyénileg tanítványaival honnan indul, milyen tempóban halad, milyen speciális eljárásokat, módszereket követ**. Nem fogalmazunk meg egy nagyon határozottan körvonalazott, egységes követelményrendszert, azonban az egyes szakaszok végére kijelöljük az elérendő minimális szinteket ahhoz, hogy a következő szakasz munkája biztonságosan elkezdhető legyen.

4. **Módszertani ajánlások**
   - A matematikatanulás lényegi összetevői a tartalmak mellett a tanulási módszerek. Ugyanazt a tananyagot sokféleképen fel lehet dolgozni, de a módszerek megválasztásához nagyon fontos néhány alapvetést figyelembe venni.

- A matematika **kettős öröm forrása** lehet, **ha a gyerekek átélhetik a világ egyre jobb megértésének izgalmát és a saját szellemi gyarapodásuknak élményét**.
- A kisiskolás gyerekek valódi ismeretekhez nem juthatnak elvont közlésekből, magyarázatokból. A matematikatanulás az első szakaszban a **cselekvő, személyes tapasztalatszerzéssel kezdődik, és sok esetben még nem is léphet túl rajta**. Ha a kisgyerek megtanul helyzeteket, képeket, történéseket megfigyelni, ezeket rekonstruálni, eljátszani, lerajzolni, elmondani, leírni, jelekkel kifejezni, akkor megtette az első lépést a megismerés útján. Az absztrakció alapja a sokszínű, sokféle konkrétum megismerése.
  Hasonlóan: **a problémák manipulatív, tárgyi tevékenységgel való, cselekvő megoldása lesz alapja a gondolati problémamegoldásnak**, s ez által a világ megértésének és a gondolkodás fejlődésének is.
  A cselekvő tapasztalatszerzéshez és problémamegoldáshoz **eszközökre** van szükség, amelynek egy része a gyerekek saját teste és természetes környezetének tárgyai, más része viszont mesterséges, határozott céllal készített taneszközök.
- **A pedagógus szerepe** a tanulási helyzetek megteremtése, megszervezése, a megfelelő problémafelvetés, a megoldásához használható eszközök, és esetenként a megfelelő támogatás biztosítása. Az ő feladata a nyugodt munkalégkör és a megfelelő motiváció kialakítása is. Ehhez járul hozzá a munka szükséges mértékű irányítása, ellenőrzése.
- **A** matematikai problémák játékba ágyazása sok esetben alkalmas formája a fejlesztő, nevelő munkának, hiszen a **gyerekeknek az egyik leginkább megfelelő tevékenysége a játék.** Ezt nem kell a tanítási órán kívülre száműznünk, hanem célszerű a tanulás legszervesebb részévé tennünk. Ugyanakkor, a tanórán kívüli foglalkozásokra tervezett játékok, játékos tevékenységek hatékonyságát növelhetjük, ha ezek kapcsolódnak a tanítási órákra tervezett fejlesztési folyamathoz. Ezek megválasztását támogatják a mellékletben megjelenő (C típusú) javaslatok.

5. Értékelés, számonkérés

Fontos annak megállapítása, hogy ki az, aki önállóan is képes a feladatokat elvégezni, kinek van szüksége segítségre, és milyen szinten. Ezért kiemelt szerepet kap az önellenőrzés, önértékelés fejlesztése. A hibákat, a tévedéseket a tanulási folyamat részeként kezeljük.
A kerettantervben valamennyi témakörnél a **módszertani orientációban** szerepel **az értékelés módja** szoros összefüggésben az utána következő **követelményekkel**, mert itt fogalmazódik meg, mi az értékelés tárgya, fókusza.
Ugyanakkor az ajánlott modulok modulvázlatai konkrét segítséget adnak a modulban végzett tevékenységek értékeléséhez.

A **B** és **C** modulokban elsősorban képességfejlesztés folyik gyakran párokban, vagy csoportokban, így a közös tevékenységben való részvétel, az együttműködés lesz az értékelés alapja.

Jelölések az évfolyamonkénti leírásban

„Ajánlott tevékenységek”, „Ismeretek, tananyagtartalmak”, „Követelmények”:

- **vastag betűtípussal kiemelt megfogalmazások: kiemelten fontos** területek, amelyek nélkülözhetetlenek a továbbhaladáshoz. Az ilyen tevékenységek végzését minden tanuló fejlesztéséhez biztosítanunk kell, az ilyen ismereteket alapszinten, minden tanulótól el kell várnunk;
- nem dőlt betűvel szedett megfogalmazások: azok a tevékenységek, illetve tananyagtartalmak, amelyek minden tanuló számára fontosak, ezért ezeket mindenki számára biztosítanunk kell;
- *dőlt betűvel szedett megfogalmazások:* kitekintés a tehetséges tanulók számára.

I. ÉVFOLYAM

Óraszám: 148 óra, 37 hét, 4 óra/hét

	Témakörök	Javasolt óraszám
I.	Gondolkodási módszerek	8–12 (+ folyamatos, beépül a teljes tananyagba)
II.	Számtan-algebra	124-128
III.	Geometria, mérés	12
IV.	Függvények, sorozatok	(folyamatos, beépül a teljes tananyagba)
V.	Valószínűség, statisztika	(folyamatos, beépül a teljes tananyagba)

Témakörök Kapcsolódó témakörök	**Tartalom**	**Javasolt óraszám**
I. Gondolkodási módszerek II., III., IV., V.	1. TULAJDONSÁGOK, RELÁCIÓK, ÁLLÍTÁSOK	8–12 óra (+ folyamatos)
II. Számtan-algebra I., IV.	2. A SZÁMFOGALOM ELŐKÉSZÍTÉSE	8–12 óra
II., Számtan-algebra I., III., IV., V.	3. HALMAZOK SZÁMOSSÁGA, MENNYISÉGEK MÉRŐSZÁMA	9 óra (+ folyamatos)
II., Számtan-algebra I., III., IV.	4. ISMERKEDÉS A SZÁMOKKAL KÖZELEBBRŐL	27-30 óra
II., Számtan-algebra I., III., IV.	5. AZ ÖSSZEADÁS ÉS KIVONÁS ÉRTELMEZÉSEI	22-26 óra
II., Számtan-algebra I., III., IV., V.	6. SZÁMOK 10-TŐL 20-IG	10-16 óra
III Geometria, mérés I., IV.	7. GEOMETRIAI TAPASZTALATSZERZÉS	12 óra
II., Számtan-algebra I., III., IV., V.	8. SZÁMOK TULAJDONSÁGAI, SZÁMKAPCSOLATOK	5 óra
II., Számtan-algebra I., III., IV., V.	9. SZÁMOLÁSI ELJÁRÁSOK	36 óra

1. ÉVFOLYAM – 1. TÉMAKÖR
GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

TULAJDONSÁGOK, RELÁCIÓK, ÁLLÍTÁSOK
8–12 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Tulajdonságok tudatosítása	A tudatos megfigyelés fejlesztése; kifejezése tevékenységgel, szóval; tulajdonságok kiemelése.
Viszonyok tudatosítása	A tudatos megfigyelés fejlesztése; kifejezése tevékenységgel, szóval; egyszerű köznapi viszonyok kiemelése.
Emlékezet fejlesztése	Rövid távú memória fejlesztése elvégzett tevékenység emlékezet alapján való megismétlésével; hosszú távú memória fejlesztése: tudatos bevésés.
Rendszerezés, kombinativitás	Azonosítás, megkülönböztetés; adott feltétel figyelembevétele.
Induktív lépések, deduktív lépések	Tárgyak, személyek, tulajdonságok, viszonyok megnevezése Ráismerés, besorolás.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A tanév elejétől:
- **Megfigyelt helyzet, kép olvasása.**
- **„Mi változott meg?” játék. A felismert változás kifejezése visszaváltoztatással,** szóval**.**
- **„Kakukktojás” játék.**
- **Adott tulajdonságú tárgyak kiválogatása.**
- **Tárgyak szétválogatása saját, adott** és felismert **szempont szerint**.
- **Adott szempontú válogatás javítása.**
- **Állítások igazságáról való döntés.**
- **Nyitott mondatok lezárása egy-egy elem, elempár behelyettesítésével.**

Később:
- **Tárgyak, személyek, összességek, helyzetek, alakzatok, számok egyes tulajdonságainak kiemelése, megnevezése szavakkal is.**
- **Nyitott mondatok lezárása egy-egy elem, elempár behelyettesítésével. Döntés a keletkező állítás igazságáról.**
- Tájékozódás az időben: előbb, később... tegnap, ma, holnap.
- **Tájékozódás nagymozgással** az iskolában, az iskola közvetlen környezetében.
- **Tájékozódás az osztályteremben mozgással, szavakkal: elöl, hátul, előtte, mögötte, előrébb, hátrébb, mellette, közöttük, fent, lent, felette, alatta.**
- **Tájékozódás a táblán, a füzetben, a könyvben, a pad síkjában.**
- **Tárgyak sorbarendezése**; zászlószínezés; kiválasztás.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Az iskolai tanulás fontos jellemzője a tudatosság és szándékosság. Az első időszakban azokra a közös, majd páros, illetve egyéni tevékenységekre helyezzük a hangsúlyt, amelyekben a megfigyelés, az emlékezetbe vésés és a felidézés egyre tudatosabbá válhat. E közben kihasználjuk a kedvező lehetőségeket a személyes kapcsolatok építésére, az egymással és a tanító-	– **Összehasonlítás összképben és tulajdonságok szerint, tulajdonságok, viszonyok, változások megfigyelése, a megfigyeltek kifejezése tevékenységgel, szavakkal.** – **Állítások, nyitott mondatok.** – Tájékozódás térben; síkban, gömbön.

val való kommunikáció helyes irányba terelésére, fejlesztésére. A gyerekek feladata a kutatás, vizsgálódás, próbálgatás, a feltételnek megfelelő elemek, elempárok keresése, saját és egymás választásainak ellenőrzése.	**Elemek sorakoztatása: a sorrendek megkülönböztetése.** Adott feltételeknek megfelelő elemek, elem-párok kiválasztása; a párok megkülönböztetése.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Minden más témakörnek része eszközként, megjelenési formaként.	Az olvasás-, írástanítás előkészítése Környezetismeret

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Közös, páros és egyéni tevékenykedtetés. játékok,
Módszertani eszköztár	A gyerekek saját teste és tágabb környezete, hétköznapi tárgyak, logikai készletek.
Értékelés módja	Egyéni megerősítés.
Az esélyegyenlőség kezelése	Tájékozódás a tanulók egyéni (testi, szellemi, szociális) adottságairól, fejlettségéről, hiányokról. A szocializáció minél teljesebb biztosítása; nyelvi nehézségek esetén a tevékenységek előtérbe helyezése.

KÖVETELMÉNYEK
A közös munkában való részvétel.

1. ÉVFOLYAM – II. TÉMAKÖR
SZÁMTAN-ALGEBRA

A SZÁMFOGALOM ELŐKÉSZÍTÉSE
8–12 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Megfigyelés, összehasonlítás	Tapasztalatszerzés különféle érzékszervek segítségével: Darabszám szerinti összehasonlítás; a több, kevesebb észlelése nagyobb eltérések esetén; párosítás; a több, kevesebb megállapítása kisebb eltérések esetén is; ugyanannyi. A figyelem irányíthatóságának és tartósságának növelése.
Tájékozódás mennyiségi viszonyokban	Mennyiségek összehasonlítása nagyobb különbségek esetén; összemérések kisebb különbségek esetén; ugyanakkora (ugyanolyan hosszú, ugyanolyan magas...)
Egyszerű kérdések és utasítások megértése	Egyszerű, szituációkba ágyazott problémák megoldása tevékenységgel.
Finommotoros mozgáskoordinációk	Tárgyak rakosgatása; sorrendjük megfigyelése; ritmustartás mozgással, hanggal.
Tájékozódás térben, időben; mennyiségi viszonyokban	Sorbarendezés; szétválogatások; azonosítás, megkülönböztetés.
A tapasztalatok tudatosítása	Tulajdonságok, viszonyok megnevezése. Ráismerés, besorolás.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– **Mennyiségek átélése mozgással** – **A több, kevesebb érzékelése látással, mozgással, tapintással, hallással nagyobb különbségek esetén.** – **Összemérések mennyiségi tulajdonságok szerint. Az összemérés módszereinek és eszközeinek megismerése és használata.** – **A több, kevesebb, ugyanannyi megállapítása, ellenőrzése párosító tevékenységekkel.** – **Az ugyanannyi kapcsolat változatlanságának megfigyelése az elemek széthúzása, összekeverése, más tulajdonságú elemekre való cseréje... esetén.** – **Összemérés közvetítéssel.** – **A <, >, = jelkártyák elhelyezése, leolvasása.**

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
A természetes szám fogalmát két tapasztalati bázisra építjük: darabszám és mérőszám-tartalmát alakítjuk. Az első szakaszban mindkét tartalom alakításánál az érzékszervek segítségével szereznek tapasztalatot a gyerekek a tevékenységek során. A több, kevesebb; nagyobb, kisebb szavak tartalmát először nagy különbségek esetén szerzik meg. Kisebb különbségeknél, amikor már nem tudnak a gyerekek dönteni érzékszervi úton, kialakul az összemérés és a párosítás igénye. Ez vezet el a nagyobb, kisebb kapcsolatok mellett az ugyanakkora, illetve a több, kevesebb kapcsolatok mellett az ugyanannyi viszony felismeréséhez. Az „ugyanannyi” és az „ugyanakkora” viszony legfontosabb jellemzője az állandóság és a közvetítődés. A tárgyak, dolgok tulajdonságai változhatnak, de darabszámuk illetve mennyiségi tulajdonságaik állandók maradnak. A kapcsolatok közvetítődése biztosítja, hogy az összemérés és az összehasonlítás tevékenységéhez közvetítő eszközt használjunk. Ezek a viszonyok a meghatározók a számfogalom alakulásában, a számlálás tevékenységében.	– **Tárgyak összehasonlítása mennyiségi tulajdonságok szerint nagyobb és kisebb eltérések és egyenlőség esetén is** (magasabb, alacsonyabb, ugyanolyan magas, nehezebb, könnyebb, ugyanolyan nehéz; több, kevesebb, ugyanannyi fér bele; hosszabb, rövidebb, ugyanannyi ideig tart). – **Összességek összehasonlítása „párosítással”: több, kevesebb, ugyanannyi.** – **Összemérések és összességek összehasonlítása közvetítő eszközök segítségével.** – **A <, > jel, használata; az = jel bevezetése, használata.** – **Tárgyak és halmazok sorba rendezése mennyiségi relációk alapján; a szélső elemek (leghosszabb...) kiválasztása.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Tulajdonságok, relációk, állítások témakör. Minden további, számfogalomhoz kapcsolódó téma.	Környezetismeret (megfigyelés, összehasonlítás); Anyanyelvi nevelés: szövegértés, megfogalmazás; Testnevelés

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Egyéni, páros és közös tevékenykedtetés A tanulási eszközök fokozatos megismerése, szabad és irányított játékok, tevékenységek Megbeszélés
Módszertani eszköztár	Apró tárgyak, korongok, színesrúd-készlet; a hosszúság, tömeg és űrtartalom összehasonlítását és összemérését szolgáló tárgyak, eszközök. Tapasztalatszerző tevékenységek, játékok.
Értékelés módja	Egyéni megfigyelés; szóbeli megerősítés; a hibajavítás segítése.
Az esélyegyenlőség kezelése	A tanulók munkájának egyénenkénti figyelemmel kísérése, segítése. A tevékenységgel kifejezett gondolatok szavakba öntése, tudatosítása, megerősítése.

KÖVETELMÉNYEK
(Nem feltétlenül azonos időpontra teljesülnek, de a továbbhaladáshoz minden egyes tanulónak szüksége van a következőkre:) **Képes a hosszúság, tömeg, űrtartalom és darabszám szerinti érzékszervi összehasonlításra nagyobb eltérések esetén; a megállapítást kifejezi megmutatással,** esetleg szóban is**.** **Össze tud mérni hosszúságot, tömeget, és össze tud hasonlítani összességeket párosítás segítségével darabszám szerint kisebb eltérések és egyenlőség esetén is. A megállapítást kifejezi megmutatással,** esetleg szóban, és jellel**.**

HALMAZOK SZÁMOSSÁGA, MENNYISÉGEK MÉRŐSZÁMA
9 óra (+ folyamatos)

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás	Mozdulatok, hangjelek meg- és leszámlálása. Tárgyak meg- és leszámlálása, a tárgyak elmozdításával, érintésével és csak tekintettel követve a tárgyakat; számnevek a 20-as számkörben; sorrendtartás.
Mennyiségi összehasonlítás, mérés	Hosszúságok, tömegek összehasonlítása, összemérése. Hosszúságmérés alkalmi egységgel.
Szóban megfogalmazott utasítások megértése, követése; egyszerű kérdések megválaszolása	Egyszerű, szituációkba ágyazott problémák megoldása eljátszással, kirakással, megmutatással.
Megfigyelés, összehasonlítás	Mennyiségek sorbarendezése; összességek szétválogatása: darabszám szerinti megegyezés (ugyanannyi).
Azonosítás, megkülönböztetés	Mennyiségi viszonyok megállapítása. Adott viszonyban levő mennyiség-párok, halmaz-párok létrehozása, kiegészítése; adottnál nagyobb, kisebb mennyiségek létrehozása, keresése. Mennyiséghez, halmazhoz szám, számhoz halmaz, mérőszámhoz és egységhez hosszúság hozzárendelése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– Gyümölcsöstálak, tolltartók... **válogat**ása **a szerint, hogy melyekben van ugyanannyi**; a bennük lévő gyümölcsök... **megszámlálás**a, **a számok jelének elhelyezése**. – **Mozdulatok, hangok meg- és leszámlálása. Mozgatható tárgyak megszámlálása, számlálás megérintéssel, mutatással, tekintettel való követéssel.** – **A mérendő hosszúság kirakása egyenlő egységekkel**: pálcikák, korongok, faragatlan ceruzák, színes rudak...; **a kirakott egységek megszámlálása**. – Egységgel és mérőszámmal megadott hosszúságú színes rúd keresése. – **Bontott alakú számoknak megfelelő helyzetek, képek előállítása tevékenységgel, rajzzal.** – **Számok leolvasása az elemek tulajdonságainak megfelelően.** – **„Szőnyegezések" leolvasása színekkel, számokkal, szóban.** – **Egyszerű szabályjátékok tárgyakkal** (egy tulajdonság – szín, alak, méret... egyféle módon való megváltoztatása), **összességekkel** (valamilyen tulajdonságú elem kiválasztása, elhagyása; ugyanannyi, ugyanakkora). – Egyszerű grafikon építése, olvasása. – **Számok jelének olvasása (0-10-ig), a +, 1, 2, 3, 4 írása nagy méretben.**

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Folytatás Továbbra is fontos szerepet kap az „ugyanannyi” és az „ugyanakkora” viszony, amelyekhez hozzákapcsoljuk a számok nevét, majd a jelét. A számnevek sorolása megfelelő sorrendben és ezek hozzákapcsolása egy-egy tárgyhoz (pl. megérintve azt) a számlálást eredményezi. Törekszünk arra, hogy a sokféle tevékenység hatására a gyerekek egyre több tárgyat tudnak majd egyszerre (globálisan) megragadni, és számlálás nélkül is képesek lesznek elemszámuk megállapítására. Ez teszi lehetővé a különféle bontásban, tagolásban látható képek számosságának gyors és biztonságos felismerését.	– **Válogatás az „ugyanannyi” reláció szerint. Számok nevének és jelének hozzákapcsolása az összeválogatott halmazokhoz.** – **Kis számok (1-4) felfogása megszámlálás nélkül (globális tulajdonságként).** – **Meg- és kiszámlálás (kb. 12-ig).** – **Hosszúságok alkalmi egységekkel való mérése.** – **Különféle tulajdonságú elemekből álló halmazok elemszámának megadása bontott alakban.** – **Számok azonosítása különféle alakjukban.** – **Az egyenlő jel ilyen értelmű használata.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A szám- és műveletfogalmak alakításával foglalkozó témák.	Írás, olvasás; kommunikáció; Környezetismeret; Ének, zene; Testnevelés

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Közös, páros, egyéni tevékenykedtetés. A tanulási eszközök fokozatos megismerése, szabad és irányított tevékenységek, játékok; eszközhasználat a strukturált ismeretszerzésben felnőtt irányítással. Beszélgetés.
Módszertani eszköztár	Számlálható és mérhető tárgyak, termések; korongok; dobókocka; dominó; színesrúd-készlet; gyorsolvasási gyakorlatot támogató képek. Számképek; számkártyák.
Értékelés módja	Az egyéni munka és a közös munkában való részvétel figyelemmel kísérése; a teljesítmények megerősítése.
Az esélyegyenlőség kezelése	A közös munkában való tényleges, az egyéni képességeknek megfelelő részvétel biztosítása; A tevékenységgel történő kifejezés értelmezése; áttevése verbális formára, a megjelenő szóbeliség megerősítése. Az egyéni teljesítmények kiemelése.

KÖVETELMÉNYEK
A több, kevesebb, ugyanannyi viszony megállapítani tudása a 20-as számkörben. **Az „ugyanannyi” viszonyban levő halmazokhoz ugyanannak a számnak a hozzákapcsolása kb. 10-ig. Számhoz megfelelő halmaz létrehozása.** **A hosszúság szerinti összehasonlítások biztos végzése;** adott hosszúság megjelenítése alkalmi egységekkel; **a mérőszám megállapítása.** Mérőszámhoz és adott egységhez megfelelő hosszúság létrehozása.

ISMERKEDÉS A SZÁMOKKAL KÖZELEBBRŐL
27-30 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás	Kis számosságok felfogása számlálás nélkül. Meg- és leszámlálás. Számlálás 0-tól növekvő sorrendben, adott számtól növekvő és csökkenő sorrendben egyesével; Számok szomszédjai a feldolgozott számkörben.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés	Mennyiségek összehasonlítása, összemérése; Mérés alkalmi egységekkel; nagyobb mennyiséghez nagyobb szám, kisebb mennyiséghez kisebb szám becslése azonos egység esetén.
Szövegértés, problémamegoldás	Szituációval vagy szóval adott probléma értelmezése (megjelenítése); megoldás tevékenységgel. Megoldás tevékenység és kép közvetítése nyomán művelettel is.
Rendezés, szabálykövetés; a figyelem terjedelmének növelése	Sorba rendezés; sorrend megfordítása. Szétválogatás. Adott szempontból összetartozó párok keresése. A számok sorszámtartalma.
Induktív és deduktív lépések	Valóság és szám kétirányú megfeleltetése; a számok különféle bontott alakjainak és a tárgyak elrendezés, vagy tárgyi tulajdonságok szerinti bontott alakjának két irányú megfeleltetése. A számok értékmérő tartalma.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
– **Tapasztalatok, élmények a számokról**. (Miből van 1, miből 2, miből 3, miből 4?...). **Leltározás.** „Tabló” készítése egyes számokról közösen. – **Gyorsolvasási gyakorlatok; a sokféle bontott alak érzékszervi felfogása és szám-alakokkal való kifejezése.** – **Meg- és leszámlálás nagyobb számok körében is (20-ig).** – **Számlálás egyesével 0-tól növekvő sorrendben; számlálás adott számtól kezdődően növekvő és csökkenő sorrendben.** – **Hosszúságmérés alkalmi egységekkel** (pálcikákkal, gyufaszálakkal, színes rúddal). **Tömegmérés** pl. egyenlő tömegű vadgesztenyével, érmékkel, színes rudakkal... **A nagyobb hosszúságot**, **nehezebb tárgyat több egységgel lehet megmérni**, (több egységgel lehet kirakni, kiegyensúlyozni). **Ugyanahhoz a számhoz tartozó hosszúság és tömeg kimérése kisebb és nagyobb egység választásával**. Ötegységnyi, hategységnyi... hosszúság szőnyegezése; leolvasás színnel, számmal. **Űrtartalommérés alkalmi egységekkel.** – **Adott elem sorszámának megállapítása**, adott sorszámú elem keresése az elemek átrendezéseivel. **Szomszédok keresése a tárgyak, személyek között. Számszomszédok.** – **A számegyenes előkészítése.** – **Számkártyák megválasztása adott képhez; kép kirakása, megjelenítése, lerajzolása adott szám-alakhoz.**	

– **Számok jelének olvasása írása** füzetben is.
– **Összességek számának, hosszúságokhoz tartozó mérőszámoknak összehasonlítása bontott alakban is.**
– **A számok bontott alakjainak megismerése, összekapcsolása képekkel, gyors kifejezése mozgással, hanggal, képpel.**
– **Igaz, nem igaz állítások tárgyakról, képekről**, összességekről megjelenítésük után. **Állítások igazságának megítélése, nyitott mondatok igazzá, tévessé való lezárása a számok megjelenítése után.**
– **Képolvasás; elképzelt történet elmondása képről a látott hiány alapján.**
– **Ismeretek leolvasása**, gyűjtése és „memorizálása" **az egyes számokról: nagyságviszonyuk más számokhoz** (több, kevesebb, nagyobb, kisebb), **helyük jelölése, keresése a számsorban, szomszédjaik, másodszomszédjaik**, (továbbszámlálással, visszaszámlálással; jelölés számvonalon) **kéttagú bontott alakjaik** megjegyzése; néhány többtagú bontott alak; egy-két különbség-alakjuk. **Pótlás adott számra**.
– **Megjelenítés pénzzel többféleképpen.**
– **Vásárló játékok a 10 körében: fizetés különféleképpen; fizetés visszaadással is.**
– Számépítő játékok: számalkotás adott feltétellel.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Folytatás A számfogalom-építés második szakaszában megismerjük a számok jelét, sokféle alakjukat. Nagyságrendi összehasonlításukat, helyük megkeresését a számsorban nagymértékben segíti a számegyenesen való ábrázolásuk. A tevékenységek során ismerkedünk meg a számok sorszám és értékmérő tartalmával. Konkrét tevékenységekhez kapcsolva kezdjük vizsgálni a számok tulajdonságait, kapcsolatait (párosság, számszomszédok, bontott alakjaik).	– **Kis számok felfogása számlálás nélkül, különféle bontott alakban,** a különféle tárgyi tulajdonságok és elrendezés szerint. – **Számlálás, alkalmi egységgel való hosszúság- és tömegmérés.** – **Kapcsolat sokszori átélése a mennyiség és a mérőszám között (nagyobb mennyiség – több egység...). Különböző egység ugyanazt a számot más-más mennyiséghez rendeli.** – **A számok közti viszonyok felfogása, kifejezése állításokkal, jelekkel. Nyitott mondat leolvasása, behelyettesítés.** – **Sorba rendezés; sorszámlálás, sorszám. Számszomszédok; számvonal.** – **Helyzet, kép értelmezése; összeg- és különbségalak leolvasása.** – **Időben lejátszódó történés, változás megfigyelése, utánzása**, elmondása. Elmondott esemény tevékeny és képzeleti követése. – **Párosítás; csoportosítás, sorakoztatás kettesével. A páros szám; a páratlan szám.** – **Számlálás növekvő és csökkenő sorban adott számtól kezdődően egyesével; számok helye a számvonalon.** – **Ismeretek a számokról; kéttagú összegalakjaik, néhány különbségalakjuk, 10-től való távolságuk, szomszédok, párosság-páratlanság.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A szám- és műveletfogalmak alakításával foglalkozó témák.	Írás, olvasás; Ének-zene; Testnevelés; Környezetismeret

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Egyéni, páros, kis csoportos és közös tevékenykedtetés. A tanulási eszközök használatának fokozatos megismerése: szervezett, irányított tevékenységek. Beszélgetés; szövegalkotás. Közös ellenőrzés, értékelés: az észlelt valósággal való összevetés. Tudatos memorizáltatás.

Módszertani eszköztár	Színesrúd-készlet, játékpénz. Apró tárgyak és termések. Korongok, pálcikák, golyók. Számkártyák; számegyenes. Képek, feladatlapok.
Értékelés módja	Egyéni teljesítmények szóbeli értékelése előre adott szempont szerint. Közös elemzés, értékelés előre adott szempont szerint. A saját munka megítélése előre adott és saját szempontok alapján.
Az esélyegyenlőség kezelése	A saját munka megítélése előre adott és saját szempontok alapján; az egyéni nehézségek okainak nyomon követése, egyéni segítségadás; társak bevonása a segítségadásba.
KÖVETELMÉNYEK	
Statikus képek olvasása; a számok kép szerint bontott (összeg-, különbség-) alakjának leolvasása darabszám és mérőszám tartalommal. Számok bontott alakjához megfelelő képek alkotása. **A számokról gyűjtött ismeretek** megjegyzése, **megmutatni tudása: nagyságviszonyuk, helyük a számsorban, számszomszédok, párosság, páratlanság, kéttagú bontott alakjaik. Pótlás 10-re.** **Elemek sorszámának megállapítása adott sorozatban.** **Állítások igazságának megítélése. Nyitott mondatok lezárása igazzá, nem igazzá.** **A számok jelének ismerete: biztonságos olvasása, felismerhető írása.**	

AZ ÖSSZEADÁS ÉS KIVONÁS ÉRTELMEZÉSEI
22-26 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Számok megjelenítése tárgyak kiszámlálásával. Számlálás egyesével: 0-tól felfelé, adott számtól fel- és lefelé. Számszomszédok. Számlálás kettesével: (előbb a közbülső számok néma kimondásával).
Változások megfigyelése; megfogalmazása	Hozzátevéssel több lesz; elvétellel kevesebb lesz.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés	Összehasonlítás, összemérés. Mérés alkalmi egységekkel; összefüggések megfigyelése egység, mennyiség és mérőszám között.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Mondott történet értelmezése, eljátszása, megjelenítése kirakással, rajzzal. A változás tudatosítása. Szituációban adott és szavakban megfogalmazott problémák megoldása tevékenységgel.

Rendezés; alkotás	Sorozatok alkotása. Időbeli rendezés.
Döntés, megítélés	Állítások igazságának megítélése; nyitott mondatok lezárása igazzá, tévessé.
Induktív és deduktív folyamatok	Észlelt történések eljátszása; eljátszás egyszerűsített modellen (pl. ujjakon, korongokon), két képbe sűrítés, számokkal leolvasott művelet – és a fordított út bejárása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Képolvasások; a kis számok bontott alakjainak összehasonlítása, állítások megfogalmazása, igazságuk megítélése; képekkel összekötött számokra vonatkozó nyitott mondatok igazzá, tévessé való lezárása.
- Mi változott meg? Változtasd vissza! –így mi változott? Mi volt előbb, mi lett belőle? Több lett, kevesebb lett, könnyebb, nehezebb lett, hosszabb, rövidebb lett...
- Hozzátevés, elvevés tárgyakkal, megtoldás, levágás szalaggal, megtoldás, letakarás színes rudakkal, folyadék hozzáöntése, kiöntése. A történés megfigyelése, a teljes folyamat tudatosítása szavakban. A kiinduló és a véghelyzet leolvasása, rögzítése két képben, leírása számokkal, a változás tudatosítása, lejegyzése a két kép között futó nyílon, majd teljes művelettel.
- Adott számtól továbbszámlálás és visszaszámlálás egyesével.
- Képpár olvasása, amely szám szerinti változást fejez ki, (történés megfogalmazása), megfelelő művelet értelmezése; leolvasás a képek időrendi felcserélése után; hozzáadás és elvétel azonos képpárok alapján.
- Adj hozzá – vedd vissza!
- Egyszerű változást kifejező szabály-játékok tárgyakkal, tárgyhalmazokkal, hozzájuk kapcsolódó számokkal.
- Két tál gyümölcs átrendezése egy közös tálba; sütemény áthelyezése két tálról egy tálra, két, egyenként megmért rúd összetoldása, együttes hosszuk mérése; két, egyenként megmért gyümölcs együttmérése; két, egyenként megmért űrtartalmú edényből a folyadék összeöntése és mennyiségének megmérése.
- Egy, valamilyen tulajdonságával bontott összesség egyik részének leolvasása, a többi mellőzésével. (Pl. a sárga tulipánok száma: az összesből a pirosak száma...)
- „Babos játék”: hány szem van a két kézben együtt? És ha megcserélem a két kezemet? Tudod, hogy mennyi az összes, és látod valamelyiket. Mennyi van a másik kezedben?
- Pótlás.
- Nyitott mondat igazzá tevése képekkel megjelenítve.
- Számok és műveletek írása füzetbe is.
- Eljátszott, megfigyelt történések, események utánzása, elmesélése, leírása művelettel.
- Elmondott események, történések eljátszása, kirakása, lerajzolása 2 vagy 1 képben; erről művelet leírása.
- Elmondott események, történések kérdéssel; a válaszadás megfogalmazása esetenként műveletek leírása nélkül is; megjelenítés után művelettel való leírás, s a válasz megfogalmazása a művelet eredményével.
- Összeadást és kivonást értelmező történések, képpárok, képek olvasása, leírása művelettel.
- Szöveges feladatok megjelenítése, leírása műveletekkel; megoldása.
- Két összesség összehasonlítása becsléssel: melyik a több, melyik a kevesebb. Összemérésük párosítással; annak értelmezése, megállapítása, hogy az egyik mennyivel több (mennyivel kevesebb) a másiknál. Leolvasás mindkét irányban. (Pl. a 7 alma 2-vel több, mint az 5 alma; az 5 alma 2-vel kevesebb, mint a 7 alma.)
- Két hosszúság összehasonlítása, összemérése; az eltérésük megjelenítése pl. egy színes rúddal; annak megmutatása, megállapítása, hogy az egyik mekkora darabbal hosszabb (rövidebb), mint a másik. Leolvasás mindkét irányban.
- A műveletek értelmezése megjelenítéssel. Játékok 2 dobókockával.

– Számítások elvégzése koronggal, pálcikával, az ujjakkal: továbbszámolással is; számítás elképzelt tevékenységgel. – A számok jelének írása; műveletek leírása füzetben. – Darabszámokat megjelenítő képek összehasonlítása; kiegészítés adott relációhoz. (Pl. az egyik kép egy részét letakarjuk, és a két kép közé =, vagy <jelet írunk. Mennyi lehet letakarva?) A leolvasott nyitott mondat leírása számjelekkel. A nyitott mondatba „belepróbált” számoknak megfelelően kiegészített kép segítségével döntés az állítás igazságáról. – Képhez, szöveghez megfelelő nyitott mondat alkotása közösen; nyitott mondat leolvasása, megjelenítése képpel, tevékenységgel, szöveggel. Behelyettesítés; döntés a keletkező állítás igazságáról. – Adott összességnél 1-gyel, 2-vel, 3-mal... több, kevesebb elemű összesség előállítása; az elemek számának leírása összeadással, illetve kivonással. Adott hosszúságnál 1, 2, 3... egységnyivel nagyobb, kisebb hosszúság megjelenítése; nagyságának leírása összeadással, illetve kivonással. – Két összesség összehasonlítása: mennyivel több, mennyivel kevesebb; a különbség leírása kivonással. Két hosszúság összehasonlítása: „mennyivel hosszabb?” „mennyivel rövidebb?” kérdések alapján; a különbség kimondása, leírása kivonással. – Szöveges feladatok az összeadás, kivonás különféle értelmezéseire. (Megoldás megjelenítés közvetítésével és művelettel.)

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Folytatás Sokféle tevékenységhez kapcsoljuk az összeadás és a kivonás különféle értelmezéseit. A gyerekek számára könnyebb lesz a műveletek kapcsolatának megismerése, ha ezeket az értelmezéseket egymás mellett tárgyaljuk. – Összeadás hozzátevéssel, kivonás elvétellel. – Összeadás egyesítéssel, az összes egy részének megállapítása (bontás); – Összeadás, kivonás összehasonlítással. A fenti értelmezéseket követheti a különbségek megállapítása. A műveletek értelmezésénél is ügyelünk arra, hogy a természetes számok kétféle tartalommal jelenjenek meg (darabszám és mérőszám). Fokozatosságot kell követnünk – az eszközök megválasztásában (a konkrét, valóságtartalmú eszközöktől, tárgyaktól haladunk az absztraktabb megjelenítés felé); – a tevékenységek megválasztásában (a kirakás, eljátszás tevékenységét követheti a rajzról, képről való leolvasás); – a munkaforma választásában (a közös, csoportos, páros tevékenységek után próbálkozhatunk az önálló munka igénylésével.	– **A 6-os számkör számai körében gyűjtött tapasztalatok, ismeretek folyamatos „működtetése”, felhasználása az újabb ismeretek feldolgozásához.** – **Változások megfigyelése, időbeli sorrend tudatosítása. Darabszám-változás; mennyiségek változása.** – **Hozzáadás és elvétel sokféle konkrét tartalommal; leolvasás és matematikai jelölés.** – **A két művelet kapcsolata: változás és visszaváltozás.** – **Egyesítés tartalmú tevékenységek megfigyelése; a kialakuló kép értelmezése a történés szerint; róla összeadás értelmezése. A kép egyik részének megfigyelése; leolvasás az összes másik részének „leszámításával”.** – **Megfigyelések az összeadás tagjainak felcserélhetőségéről és az összeadás-kivonás kapcsolatáról.** – **Történetek megjelenítése; a kialakult képekről számfeladat leolvasása, leírása.** – **Történetek kérdéssel; válaszkeresés a művelet elvégzésével.** – **A kétféle értelmezés mélyítése, gyakorlása: leolvasás, leírás művelettel, értelmezés megjelenítéssel. Szöveges feladatok. A műveletek eredményének leolvasása az eljátszott tevékenységről.** Kiszámolás más modellekkel és elképzelt tevékenység alapján. – **Összehasonlítások darabszámok és mérőszámok körében; az 1-gyel, 2-vel, 3-mal több, kevesebb értelmezése az elemek párosítása segítségével; az 1, 2, 3 egységnyivel nagyobb, kisebb mennyiség értelmezése a mennyiségek összemérése és az eltérés mérése segítségével.** – **Jelölés a „kisebb”, „nagyobb” reláció jelével és a szárak közé írt számmal.** – **Nyitott mondatok. Darabszámmal kapcsolatos nyitott mondat értelmezése képpel, leírása számokkal. Lezárás; annak megítélése, hogy igaz lett-e a kapott állítás.** – **Egy számnál adott számmal nagyobb, kisebb szám előállítása konkrét megjelenítés segítségével; a keletkező szám megadása összeadással, kivonással.** – **Két szám összehasonlítása: „mennyivel nagyobb?”, „mennyivel kisebb?” kérdések alapján; a különbség kifejezése kivonással.**

Játékos tevékenységgel (babos játék) kezdjük felismertetni az összeadás tagjainak felcserélhetőségét, természetesen csak konkrét műveletekhez kapcsolva.	

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A szám- és műveletfogalmak alakításával foglalkozó témák.	Írás, olvasás; Környezetismeret; Ének, zene, Testnevelés

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Egyéni, páros, csoportos tevékenykedtetés. A tanulási eszközök használatának fokozatos kiterjesztése újabb problémák értelmezésére, megoldására; az eszközök egyre önállóbb használata: ismert típusú tevékenységek végrehajtása; gondolatok megjelenítése, bemutatása; ellenőrzés. Rajzok értelmezése, alkotása.
Módszertani eszköztár	Apró tárgyak, termések. Színesrúd-készlet, számegyenes. Szám- és műveletkártyák, változtató-kártyák. Papírcsíkok, szalagok, kétkarú mérleg; edények.
Értékelés módja	A gyerekek tevékenységének folyamatos egyéni megfigyelése. Eredménymérés a számlálás, mérés tevékenységéről és a műveletértelmezésről. Eredménymérés a számolások elvégezni tudásáról (eszközök használatával).
Az esélyegyenlőség kezelése	A tanulás eszközeinek használatában való jártasság biztosítása. Egyéni segítségadás; a társak bevonása egymás segítésébe.

KÖVETELMÉNYEK
Biztos tudás a számlálás és az egységgel való mérés végzésében. **A számokról tanultak ismerete és megmutatni tudása.** **A műveletek értelmezni tudása tevékenységről, történésről, képpárról, képről való leolvasás alapján darabszámokkal és mérőszámokkal** (esetleg segítséggel). A műveletek elvégezni tudása önálló megjelenítés alapján (esetleg fejben is).

SZÁMOK 10-TŐL 20-IG
10-16 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás Analógiás gondolkodás	Számlálás egyesével növekvő és csökkenő sorrendben; hangos és néma számlálás; számlálás kettesével. A számnevek és számjelek képzési rendjének megfigyelése; analógiák a 0-10-es és a 10-20-as szakasz között (a 10 egység „becsomagolásával”). Számszomszédok, másodszomszédok. Számok helye számvonalon.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés	Tapasztalatszerzés a következő összefüggésekről és a tapasztalatok felhasználása becslésben: – Azonos egység esetén: nagyobb mennyiség – nagyobb mérőszám; kisebb mennyiség – kisebb mérőszám. – Adott mennyiség esetén: nagyobb egység – kisebb mérőszám; kisebb egység – nagyobb mérőszám. – Azonos mérőszám esetén: kisebb egység – kisebb mennyiség; nagyobb egység – nagyobb mennyiség.
Szövegesfeladat-megoldás, probléma-megoldás, metakognició	Szituációkban adott probléma megoldása tevékenységgel. Szavakba foglalt probléma értelmezése tevékenységgel, eljátszással, kirakással, rajzzal, átfogalmazásokkal; megoldás a megjelenítés közvetítésével. Képileg és szavakkal megfogalmazott problémához megfelelő matematikai modell (egyszerűsített kirakás, egyszerűsített rajz, számfeladat, nyitott mondat, sorozat, táblázat, grafikon) keresése, készítése. Képileg és szavakkal megfogalmazott probléma megoldása matematikai modell segítségével is.
Rendszerezés, kombinativitás	Elemek szétválogatása. Elemek sorba rendezése különféle szempontok szerint. Összetartozó párok keresése, kiválogatása, rendezése; táblázatkészítés.
Induktív és deduktív lépések, folyamatok	Képhez szám; számhoz kép kapcsolása bontott alakjukban is. Átélt illetve elmondott történésről statikus képek, képsorok választása, készítése, egyszerűsített képsorok, lényegkiemelés, matematikai modell hozzárendelése (műveletértelmezés, nyitott mondat értelmezése, sorozat, táblázat értelmezése) – és a folyamat megfordítása: matematikai modellhez képsoron át valóságos illetve elmesélt történés alkotása, illesztése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
– **Tapasztalatok a 10-nél nagyobb számokról:** • **nagyobb összességek meg- és leszámlálása; becslése; a becslés ellenőrzése;** • **hosszúságok, tömegek, űrtartalmak meg- és kimérése alkalmi egységekkel; „mérőszalag” készítése és használata** (pl. egyenlő hosszú szívószál-darabokból, egyenlő nagyságú gyöngyökből, vagy gemkapcsokból fűzve; a gyerekek által rajzolt mérőszalag...) • **pénzszámlálás különféle érmék használatával;** • **a számok jelének olvasása; írása, másolással, diktálás után, számlált, mért, gyűjtött adatok jegyzésére,** gondolat, számítási eredmény kifejezésére; hozzákapcsolása a megfelelő összességekhez, mennyiségekhez. (Nem tudatosítjuk még a tízes számrendszeres alak szerkezetének magyarázatát.) • **melyik nagyobb, melyik kisebb?** • **nagyság szerinti növekvő és csökkenő sorba rendezésük;** • **mennyivel nagyobb? mennyivel kisebb?** • **helyük a számsorban; szomszédok, másodszomszédok; tovább- és visszaszámlálás adott számtól egyesével, kettesével;** • **távolságuk a 10-től, a 20-tól;** • **sokféle összegalakjuk, különbségalakjuk leolvasása helyzetekről, képekről;** megjelenítésük megfelelő elrendezéssel vagy tulajdonságokkal; • **kéttagú összegalakjuk, ahol az egyik tag a 10;** • **két egyenlő szám összege; két szomszédos szám összege;** • **párossága, páratlansága; ennek bemutatása párosítással; 2 egységnyi hosszúsággal való kirakással;** • **számjegyek száma;** – **Képhez, szöveghez megfelelő nyitott mondat alkotása közösen; nyitott mondat leolvasása, megjelenítése képpel, tevékenységgel, szöveggel. Behelyettesítés; döntés a keletkező állítás igazságáról.**

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Folytatás Folytatjuk a számok megismerését 20-ig. A korábban használt tevékenységek mellett építünk az analógiás gondolkodásra is. Megfigyeltetjük a számnevek épülését, a számok írását, elhelyezkedésüket a két tízes szakaszon. Számszomszédjaik megfigyelése; a 10-től való távolságuk megállapítása hozzájárul a számsorban való biztonságos elhelyezésükhöz, nagyság szerinti rendezésükhöz.	– **A 10-nél nagyobb számok:** • **valóság és szám;** • **a számok jelének írása, olvasása, összekapcsolása a megfelelő elemszámú összességekkel, mennyiségekkel;** • **tapasztalatok és megállapítások a nagyságviszonyukról, helyük a számsorban, a számvonalon;** (leolvasás, vagy ellenőrzés konkrét, önálló megjelenítés segítségével); • **sok különféle nevük**; néhány „fontos” nevük kiemelése; • néhány tulajdonsággal való jellemzésük. – **Számfeladatok.** – **Számokra vonatkozó nyitott mondatok értelmezése képpel, szöveggel; leolvasás, megjelenítés; a behelyettesítés utáni ellenőrzés képi úton.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A számokkal és műveletekkel kapcsolatos témák.	Anyanyelv; Környezetismeret; Vizuális nevelés

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Közös, csoportos, páros és egyéni tevékenykedtetés. Az absztrahálás és a konkretizálás útjainak sokszori bejárása. A tanulási eszközök használatának ügyesebbé, önállóbbá és sokrétűbbé tétele az ismeretszerzésben, gondolatok kifejezésében, önellenőrzésben.
Módszertani eszköztár	Apró tárgyak, termések. Hosszúságok, tömegek, űrtartalmak meg- és kimérésére alkalmas eszközök, edények. Színesrúd-készlet, szám-egyenes; mérőszalag. Játékpénz. Számkártyák.
Értékelés módja	Az egyéni haladás folyamatos figyelemmel kísérése; a teljesítmények megerősítése. A 0-20 számok számlálással, méréssel való megállapításának, tevékenységgel, eszközzel, rajzzal való megjeleníteni tudásának; a számok írásának, olvasásának, a nagyságviszony megállapításának diagnosztikus mérése. A műveletek tevékenységgel, eszközzel, rajzzal való megjeleníteni tudásának diagnosztikus mérése. Az összeadások, kivonások kiszámítani tudásának diagnosztikus mérése (az eszközhasználat megengedésével).
Az esélyegyenlőség kezelése	Az eszközhasználatban való további segítségnyújtás; a társak segítségének bevonása. Az egyéni teljesítmények folyamatos tudatosítása, elismerése. A közös munkában való értékes részvétel biztosítása a mindenkinek megfelelő részfeladat kínálásával.

KÖVETELMÉNYEK

A 0, 1, 2, ... 20 számok alkalmazásra érett, de még a konkrétumokhoz szorosan kapcsolódó fogalmi tartalma:

- **darabszám és mérőszám megállapítása egyesével való számlálással és alkalmi egységekkel való méréssel (hosszúság, tömeg, űrtartalom);**
- **számok írása, olvasása (diktálás után, számlálás, mérés eredményének, saját gondolatnak és műveleteknek a lejegyzésére, mások gondolatának megértésére is);**
- **számok nagyságviszonyának megítélése; a nagyságviszony valóságtartalmának ismerete;**
- **számok különféle (összeg- és különbség-) alakjainak azonosítása értékük szerint.**

Eljátszott, képeken megjelenített, vagy szavakban megfogalmazott tevékenységekhez, helyzetekhez hozzá tudja kapcsolni a megfelelő összeadást, kivonást.
Meg tud jeleníteni adott összeadást, kivonást tevékenységgel, rajzzal, szöveggel.
Ki tud számolni összegeket, különbségeket eszközzel (vagy anélkül); meg tudja keresni a hiányos összeadás, kivonás hiányzó számát.
Képes felszólításra ellenőrizni saját munkáját, összevetni a valósággal, és alakul az igénye az önellenőrzésre.

SZÁMOK TULAJDONSÁGAI, SZÁMKAPCSOLATOK
5 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Számlálás egyesével növekvő és csökkenő sorrendben; számszomszédok. Lépegetés kettesével, hármasával, négyesével számvonalon (pl. megfelelő színes rudakkal). Csoportosítás kettesével, hármasával, négyesével. Számsorozatok alkotása egyenletes lépésekkel és váltakozó különbséggel.

Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Helyzettel és szóban adott, számtulajdonságokkal kapcsolatos problémák értelmezése; megoldása tevékenységgel, a megoldás leolvasása számokkal.
Rendszerezés, kombinativitás	Az egymás után következő, azonos tulajdonsággal rendelkező számok elhelyezkedése a számsorban.
Alkotó gondolkodás	Adott feltételeknek megfelelő számok válogatása, gyűjtése.
Szabálykövetés, összefüggés-látás	Adott szabályú gépek összetartozó elempárjainak gyűjtése; összetartozó elempárokból gépek lehetséges szabályának felismerése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Kisebb számok körében szerzett tapasztalatok tudatosítása; kiterjesztés nagyobb számokra sejtésként, a sejtés ellenőrzése nagyobb számokra.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- **Tapasztalatok gyűjtése egy-egy tulajdonság különböző értelmezéseihez** (pl.: keressük azokat a rudakat, amelyek kirakhatók csupa rózsaszínnel – azokat, amelyek kirakhatók 2 egyenlő hosszú rúddal; ha a fehérrel mérünk, mindkét esetben ugyanazokat a páros számokat nyerjük.)
- **Számok szétválogatása adott tulajdonság szerint.**
- Számpárok gyűjtése adott viszonyhoz; pl. adott nyitott mondatot igazzá tevő párok, olyanok, amelyek között 2 a különbség...
- **Szabály-játékok.**
- **Függvényre vezető szöveges feladatok.**
- **Számok alkotása adott feltételekkel** (pl. csupa kettesből építve; kétféle adott hosszúságú rudakból összetoldva...).

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Folytatás *A számok párosságát és páratlanságát most is konkrét tevékenységek során vizsgáljuk, de már felismertetjük, hogy a páros számok két egyenlő szám összegére, a páratlan szám pedig két szomszédos szám összegére bontható.* *További érdekességeket gyűjtünk a számokról, illetve adott tulajdonsághoz keresünk számokat.* *Megfigyeljük a számok elhelyezkedését a számsorban, pl. azt, hogy a páros és a páratlan számok egymást váltva következnek, hogy a 0-val kezdődő és hármasával növekvő számokkal megadható tárgyak csoportosíthatók hármasával, vagy három egyenlő részre oszthatók…*	– **A „páros” tulajdonság kétféle megjelenése: kettesével csoportosítható; két egyenlő szám összege.** – **A „páratlan” tulajdonság: kettesével csoportosításnál kimarad 1; két szomszédos szám összege.** – **„Lépcsős” számok.** – **Jegyek száma.** – **Számpárok keresése adott összefüggéshez.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A számokkal és a műveletekkel kapcsolatos témák.	Ének, zene; Testnevelés; Anyanyelvi nevelés; Vizuális nevelés

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ

Tanítási eljárások	Cselekvő tapasztalatszerzés egyedi számokról. Cselekvő tapasztalatszerzés egyedi tulajdonságokról az ismert számok esetén; a számok szétválogatása adott tulajdonság szerint. Cselekvő tapasztalatszerzés számpárok viszonyáról; számpárok keresése adott viszonyhoz, kapcsolathoz. Beszélgetés a tapasztalatokról.
Módszertani eszköztár	Apró tárgyak, termések. Színesrúd-készlet, számegyenes; mérőszalag. Játékpénz. Számkártyák. Képek; feladatlapok. Gépjátékok.

Értékelés módja	Egyéni munka folyamatos figyelemmel kísérése; a tanulási szándék és a teljesítmények megerősítése, elismerése.
Az esélyegyenlőség kezelése	Differenciált motiválás és értékelés. A közös munkában való pozitív és aktív részvétel biztosítása és elismerése.
KÖVETELMÉNYEK	
A megismert tulajdonságok tárgyi tevékenységgel, képpel való bemutatni, értelmezni tudása. **Számok összehasonlítása, szétválogatása adott tulajdonság szerint** (konkrétumokon való tapasztalás alapján). Annak ellenőrizni tudása, hogy két adott szám adott (ismert) viszonyban van-e egymással.	

SZÁMOLÁSI ELJÁRÁSOK
36 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Számok helye a számsorban, számvonalon. Szomszédok. Analógiák a 0-10-es és a 10-20-as szakaszok között.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Mérés felhasználása számok és műveletek értelmezésében, számításokban; becslés során a tapasztalt összefüggések egyre tudatosabb használata. A véletlen és a nem véletlen megkülönböztetése játékok és a mindennapi események megítélése során. (Biztos-e, lehetséges-e...?)
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Helyzettel adott és megfogalmazott problémák értelmezése megjelenítéssel, képpel, átfogalmazással Problémák megoldása tevékenységgel; matematikai modell használata.
Megfigyelés, azonosítás	Analógiás következtetések. Számok szétválogatása adott tulajdonságaik szerint.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Műveleti tulajdonságok és kapcsolatok tapasztalása, tudatosítása konkrét egyedi esetekre; felhasználás számolási eljárások kialakításában, alkalmazásában.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
– Lépegetés a számvonalon egyesével, kettesével; számsorozatok. – Kettesével való számlálás „föl” és „le”; 4 hozzáadása, elvétele két kettes lépéssel.	

– Hozzáadás, elvétel továbbszámlálással, visszaszámlálással.
– 1 és 2 hozzáadása, elvétele mindegyik számból indulva.
– Az egyenlő számok összeadása; ezeknek az eseteknek a megjegyzése – a megfelelő kivonások.
– Az egyenlőnél eggyel nagyobb, eggyel kisebb szám hozzáadása, elvétele.
– Számok hozzáadása 10-hez, 10 hozzáadása egyjegyű számokhoz – és a megfelelő kivonások. Számok hozzáadása 9-hez, a 9 hozzáadása az egyjegyű számokhoz.
– A 6-nál nagyobb számok bontásainak gyakorlása; a 10-re való pótlás. A tízes-átlépéses módszer.
– Analógiák 0-10 és 10-20 között.
– Nagyobb számok különbsége összehasonlítás alapján (elvétel helyett).
– Nyitott mondatok.
– Több művelet egymás után.
– Játékok; kedvelt feladatok.
– Szöveges feladatok megoldása képi megjelenítés közvetítésével és a nélkül.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Folytatás Számolási eljárások megismerése teszi gyorsabbá és biztonságosabbá a számolást a 20-as számkörben. A számolási eljárások kimunkálása is tevékenységek során szerzett megfigyelések alapján történik. A megismert eljárásokat alkalmazzuk számfeladatok, nyitott mondatok, szöveges feladatok megoldása során.	– **Összefüggések megfigyelése és tudatosítása** (pl. az összeg és a különbség változása, illetve változatlansága)**; számolási eljárás hozzákapcsolása.** – **Szöveges feladatok értelmezése, megoldása.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A számokkal és a műveletekkel kapcsolatos témák.	Környezetismeret; Vizuális nevelés; Testnevelés; Ének-zene

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ

Tanítási eljárások	A tapasztalatok tevékenységgel, képekkel való újra-átélése, tudatosítása. Az ismeretek konkrétumokban való megfogalmaztatása; használata az egyes számolási esetekben. Különféle eljárások kidolgozása, gyakorlása. Számfeladatok végeztetése; az alkalmazott eljárás tudatosítása: megmutatása, elmondása, megbeszélése.
Módszertani eszköztár	Korongok, golyós számológépek. Színesrúd-készlet, számegyenes; mérőszalag. Játék pénz. Számkártyák. Képek; feladatlapok. Gépjátékok.
Értékelés módja	Egyéni tevékenységek folyamatos megfigyelése; korrekció, értékelés. Szummatív mérések (több órán át, alkalmanként 10-12 percben).
Az esélyegyenlőség kezelése	A tapasztalt nehézségek folyamatos feltárása; egyéni segítségnyújtás. Az eszközhasználat biztosítása, segítése; a tapasztalatok bejárásának sokszori gyakorlása.

KÖVETELMÉNYEK

Tapasztalati ismerete van az összeadás tagjainak felcserélhetőségéről (pl. hogy a 3+9=9+3), **az összeadás és kivonás kapcsolatáról, az összeadás tagjainak csoportosíthatóságáról, ezeket segítséggel fel tudja használni számolásban, számok összehasonlításában** (pl. hogy a 6+7=6+4+3).
Tudja a kéttagú összegeket és a megfelelő különbségeket 20-ig; ezeket le tudja jegyezni a műveleti jelek és az =, <, > szabályos használatával.
Ki tud számolni háromtagú összegeket, meg tudja keresni a hiányos összeadás, kivonás hiányzó számát.
Saját munkáját képes felszólításra ellenőrizni, összevetni a valósággal.
Megérti, és a megjelenítés közvetítése után számokkal, műveletekkel, jelekkel is leírja az egyszerű szöveggel adott helyzetet.
Megérti a kérdést; és megoldja a problémát tárgyi tevékenységgel vagy szám-feladattal. Szóban feleletet ad a kérdésre.

1. ÉVFOLYAM – III. TÉMAKÖR

GEOMETRIA, MÉRÉS

GEOMETRIAI TAPASZTALATSZERZÉS

12 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Tájékozódás	Tájékozódás a síkban és a síkon ábrázolt térben.
Megfigyelés, azonosítás	Geometriai tulajdonságok megfigyelése, kiemelése, osztályba sorolása tevékenységgel.
Számlálás, számolás	Egységek számlálása.
Mennyiségi következtetés	A mért hosszúság és az egységek száma közti viszony megfigyelése (nagyobb mennyiség több egységgel, kisebb mennyiség kevesebb egységgel rakható ki.).
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Hosszúságmérés alkalmi egységekkel; elvégzett mérés után újabb (nagyobb, kisebb) hosszúságok mérőszámának becslése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szituációkban átélt problémák megoldása tevékenységgel. Problémák megfogalmazása, értelmezése. Szavakkal megfogalmazott probléma értelmezése és megoldása tevékenységgel; a megoldás „elmagyarázása a társaknak”. (Mondd el, hogyan oldottad meg!)
Rendszerezés, kombinativitás	Adott egyszerű feltétel szerinti alkotások összegyűjtése, azonosítása, megkülönböztetése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Alkotások során átélt geometriai tulajdonságok kiemelése (pl. összehasonlításokkal, a kontraszt felhasználásával, kiválogatással, szétválogatással); egyes egyszerű tulajdonságok megnevezése (köznyelvi, gyermeki szavakkal). Adott tulajdonságú építmények, síkbeli alkotások létrehozása; a tulajdonság ellenőrzése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- **Gyufásdobozból, színes rudakból, más építőelemekből alkotások létrehozása; az alkotott építmény megnevezése; másolása** (pl. házak, házsorok...) **ugyanilyen legyen**; ugyanilyen legyen, de más színű; máshogyan is állíts ugyanilyent..., **kémény legyen; csukott doboz legyen, 12 rózsaszín rúdból építs**...
- **Gyűjtött és alkotott tárgyak válogatása**, rendezgetése **saját szempontok szerint.**
- **Lyukas és nem lyukas, szögletes és nem szögletes**, üreges és tömör, tükrös és nem tükrös **testek alkotása** pl. gyurmázással.
- **Mozaiklapokból képek, szép sor- és terülő-minták kirakása, másolása** (**ugyanúgy**, más helyzetben).
- Hajtogatással házfal, háztető, vonat-kocsi... létrehozása; **a csúcsok számlálása; az oldalak számlálása**.
- **Síkbeli alkotások válogatása saját szempontok szerint; válogatás adott tulajdonság szerint.**
- **Tájékozódás a közvetlen környezetben** (iskolában, osztályban, az iskola környékén, a lakóhely környékén) nagymozgással.
- **Tájékozódás a táblán, a füzetben; a hely és irány jelölését kifejező szavak (névutók) értelmezése, használata.**
- Rajzolás az irány és a vonalhossz megadásával.
- **Tükörkép nézegetése nagymozgások közben; utánzása.**
- **Tárgy, kép és tükörképének együtt-nézése.**
- **Szimmetrikus formák létrehozása festékfolt összesimításával, összehajtott lapból való nyírással**.

Hosszúságok összehasonlítása, mérése alkalmi egységekkel; a hossz és az egységek száma közti viszony megfigyelése (nagyobb hosszúság, több egység...)

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Kezdetben elsősorban a globális alakfelismerést, azonosítást, megkülönböztetést fejlesztjük, a tulajdonságok kiemelése, megnevezése csak ezután következik. A geometriai tulajdonságokról szerzett tapasztalatokat csak hosszú érlelési idő után összegezzük.	– **Építések testekből; síkbeli kirakások mozaiklapokból szabadon és másolással.** – Építések egyszerű feltétel követésével. – **Mozaiklapokból kirakás**, papírhajtogatással alakzatok létrehozása: **háromszög, négyszög, ötszög...** – Rajzolás hálón. – **Téri tájékozódás.** – **Tükrözés valódi síktükör segítségével; kétoldali szimmetria globális érzékelése mozgással és látványként.** **Hosszúságmérés alkalmi egységekkel.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Számtan, algebra: A természetes szám mérőszám tartalma.	Vizuális nevelés; Ének, zene; Anyanyelvi élmények

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Cselekvő tapasztalatszerzés; a tapasztalatok tudatosítása újra-átéléssel, utánzással, válogatásokkal, szavakkal adott feltétel követésével, megfogalmaztatás saját, köznyelvi szavakkal
Módszertani eszköztár	Építőelemek, mozaiklapok, gyurma, hajtogatólapok, tükör.
Értékelés módja	A közösen átélt élmények örömének kifejezése. Egyéni megerősítés.
Az esélyegyenlőség kezelése	Az egyéni képességek tudatosítása, erősítése. Közös munkában való aktív és pozitív részvétel biztosítása az egyéni fejlettség tiszteletben tartásával, felhasználásával.

KÖVETELMÉNYEK
Egyszerű utasítások, megértése, követése. A tevékenységgel kapcsolatos kérdések megértése. **A közös tevékenységekben való aktív részvétel.** **Egyszerű hosszúságmérés alkalmi egységek kirakásával és megszámlálásával.**

1. Melléklet az 1. évfolyam kerettantervéhez

A típusú (tanórai) modulok:

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK
0101 Tájékozódjunk, tanuljunk!
0111 Nyitott mondatok (szóbeli) előkészítés
0142 Számtulajdonságok tapasztalati megismerése; számok válogatása tulajdonságok szerint
0143 Számok kapcsolatai; számpárok válogatása kapcsolataik szerint

SZÁMTAN, ALGEBRA
0102 Nagyobb, kisebb
0103 Több, kevesebb
0104 Nagyobb, kisebb, ugyanakkora
0105 Több, kevesebb, ugyanannyi
0106 Darabszám; számok jele 10-ig
0107 Számok sokféle neve (összegalak)
0108 Mérőszám: hosszúságmérés alkalmi egységgel
0112 Sorszámok, számszomszédok
0109 Számjelek (1, 2, 3, 4) írása
0110 Ismeretek a kis számokról: 1, 2, 3, 4
0113 Számok különböző alakjai
0114 Az 5
0115 A 6
0121 A 7
0122 Páros, páratlan
0123 A 8
0126 A 9
0128 A 10
0117 Hozzáadás, elvétel; szöveges feladatok
0119 Egyesítés, egyik rész; szöveges feladatok
0120 Egyesítés, és az egyik rész kapcsolata; szöveges feladatok
0124 Összeadás és kivonás gyakorlása
0127 Összeadás, kivonás 9-ig
0129 Összeadás, kivonás 10-ig; nyitott mondatok
0130 Összeadás, kivonás összehasonlításra építve; nyitott mondatok
0116 Számolások elvégzése a számok különféle megjelenítése segítségével; szöveges feladatok
0131 A 10-nél nagyobb számok (egyesével számlálunk; alkalmi egységgel mérünk)
0132 Számlálás egyesével, kettesével, négyesével, ötösével, hármasával; mérés egységgel, az egység kétszeresével, négyszeresével...
0133 Skálázott mérőeszközök készítése és használata (mérőszalag, mérőhenger)
0134 Az összeadás, kivonás értelmezéseinek gyakorlása; szöveges feladatok
0135 Számolások elvégzése a számok különféle megjelenítése segítségével; szöveges feladatok
0136 Analógiák a számításokban a 0-10-es és a 10-20-as szakasz között; szöveges feladatok
0139 Számtulajdonságok tapasztalati megismerése; számok válogatása tulajdonságok szerint
0108 Számok kapcsolatai; számpárok válogatása kapcsolataik szerint
0144 Számolási eljárások: lépegetés (számegyenesen, ujjakkal...). Gyakorlás, ellenőrzés, hiányok pótlása
0145 Számolási eljárások: hozzáadás, elvétel csoportosításokkal. Gyakorlás, ellenőrzés, hiányok pótlása
0146 Számolási eljárások: Egyenlő számok összeadása, a szám felének elvétele. Gyakorlás, ellenőrzés, hiányok pótlása
0147 Számolási eljárások: Az egyik tag 1-gyel, 2-vel nagyobb, kisebb. Gyakorlás, ellenőrzés, hiányok pótlása
0148 Számolási eljárások: Az egyik tag a 10. Gyakorlás, ellenőrzés, hiányok pótlása
0149 Számolási eljárások: Az egyik tag a 9, a 8, a 7 (boltos módszer). Gyakorlás, játékok, ellenőrzés, hiányok pótlása

0150 Számolási eljárások: Számok bontása és 10-re való pótlás.
0151 Tízes-átlépéses módszer. Gyakorlás, játékok, ellenőrzés, hiányok pótlása
0152 Számolási eljárások: Nagyobb számok különbsége számegyenes és színes rudak használatával. Gyakorlás, játékok, ellenőrzés, hiányok pótlása
0153 Számolási eljárások tudatos használata számításokban, önellenőrzésben. Gyakorlás, játékok, ellenőrzés, hiányok pótlása.
0154 Több tagú összeadások, összeadás és kivonás együtt. Gyakorlás, játékok, ellenőrzés, hiányok pótlása

GEOMETRIA, MÉRÉS
0101 Tájékozódjunk, tanuljunk
0125 Építések, kirakások (geometria és kombinatorika)
0137 Építések szabadon és másolással
0138 Építések egyszerű feltételek szerint
0139 Mozaikozás (szabadon és másolással)
0140 Rajzoljunk síkban, gömbön
0141 Ismerkedés a tükörrel

A típusú modulokhoz kapcsolódó Fejlesztési keresztmodulok:

A fenti A modulokhoz kapcsolódik évi 8 órai **FEJLESZTÉSI KERESZTMODUL**, a matematika tanulási nehézségekkel küzdő tanulók számára.
Az A modulok alapján készült néhány **mintamodul az SNI-s** tanulók fejlesztéséhez (l. 13.melléklet)

B típusú modulok (matematikai kompetenciafejlesztés más tantárgyakban):

A **B** típusú modulok **a tanórai képességfejlesztést egészítik ki.**

Testnevelés órán elsősorban a **számolási és számlálási készséget,**
az Ember a természetben modulokkal a **becslés-mérés készségeket,**
a Művészetek modulokkal az **alapkészségeket fejleszthetjük.**

C típusú (tanórán kívüli) modulok kapcsolódási tartalma:

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

01C01 Alakzatok, színek, ritmus	Észlelés, figyelem, képzelet, emlékezet, kreativitás fejlesztése
01C02 Táblás játékok 1	Tapasztalatszerzés a mennyiségi tulajdonságokról, a megfigyelt tulajdonságok megnevezése, összehasonlítása. Tapasztalatszerzés az egyenlőtlenség fogalmára. Szóban adott relációk értelmezése, ábrázolása.
01C03 Gyűjtsd össze!	A szám- és műveletfogalom alapozása.
01C04 Memória	A látottak, hallottak egymásutániságának kódolása, a téri orientáció javítása, a lateralitás biztosabbá tétele a játék során. Tudatos emlékezet, memória fejlesztése.
01C05 Mérés	A játékban történő perceptuális folyamatok, mozgás, beszéd, képzelet, gondolkodás komplexére építve a megértés elősegítése. Fejleszti a helyzetfelismerést, a problémamegoldást, a következtetést.

01C06 Hányféleképpen?	A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel. A gondolkodás rugalmasságának fejlesztése.
01C07Lerakó	Tájékozódás a síkon.
01C08 Labirintusok, tetriszek, és pakolós játékok	Az érzékszervek tudatos működtetése; az összehasonlítás (megkülönböztetés, azonosítás) képességének fejlesztése. A megfigyelt tulajdonság, viszony kifejezése tevékenységgel.
01C09 Melyik nagyobb?	A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel.
01C10 Kié nagyobb?	Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel.
01C11 Titkosírás	A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Szabály megértése, követése, betartása.
01C12 Szerencsekerék	A tudatos észlelés, a megfigyelés, a figyelem és az emlékezet fejlesztése. Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel. A tapasztalatok felhasználása a saját stratégia kialakításában.
SZÁMTAN, ALGEBRA	
01C01 Alakzatok, színek, ritmus	Összefüggések felismerése. Szabálykövetés. Számírás, számfelismerés különböző szituációkban.
01C02 Táblás játékok 1	Tapasztalatszerzés mennyiségi tulajdonságokról, a megfigyelt tulajdonságok megnevezése, összehasonlítása. A számok nagyságviszonyai. A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel. Számlálás. Több, kevesebb, ugyanannyi, valamennyivel több, kevesebb fogalmak használata. Tapasztalatszerzés az egyenlőtlenségről. Szabályértés, szabálykövetés.
01C03 Gyűjtsd össze!	Számolási készség fejlesztése Számlálás egyesével, kettesével. Tapasztalatszerzés mennyiségi tulajdonságokról, a megfigyelt tulajdonságok megnevezése, összehasonlítása. Számok nagyságviszonyai. Több, kevesebb, ugyanannyi, valamennyivel több, kevesebb fogalmak használata, összeadások.
01C04 Memória	Analizáló- megfigyelő-, összehasonlító-, azonosító-, megkülönböztető-képesség fejlesztése.
01C05 Mérés	Konkrét mennyiségek és azok mérésének megtapasztalása nem szabvány mérőeszközökkel. Hosszúságok és űrtartalmak becslése, összehasonlítása, megmérése és kimérésére alkalmi egységekkel.
01C06 Hányféleképpen?	Tapasztalatszerzés mennyiségi tulajdonságokról, a megfigyelt tulajdonságok megnevezése, összehasonlítása. A számok nagyságviszonyai. Számlálás.
01C07 Lerakó	A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Szám- és műveletfogalom fejlesztése. Tapasztalatszerzés mennyiségi tulajdonságokról, a megfigyelt tulajdonságok megnevezése, összehasonlítása. Számok nagyságviszonyai. Több, kevesebb, ugyanannyi, valamennyivel több, kevesebb fogalmak használata. Tapasztalatszerzés az egyenlőtlenség fogalmáról.
01C09 Melyik nagyobb?	Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel. Tapasztalatszerzés mennyiségi tulajdonságokról, a megfigyelt tulajdonságok megnevezése, összehasonlítása. A számok nagyságviszonyainak mélyítése. Több, kevesebb, ugyanannyi, valamennyivel több, kevesebb fogalmak használata. Műveleti tulajdonságok megfigyelése, a tapasztalatok alkalmazása a játék során. Adott összefüggéshez számpárok keresése.
01C10 Kié nagyobb?	Számolási készség fejlesztése. Tapasztalatszerzés mennyiségi tulajdonságokról, a megfigyelt tulajdonságok megnevezése, összehasonlítása.

	A számok nagyságviszonyai. Több, kevesebb, ugyanannyi, valamennyivel több, kevesebb fogalmak használata. Verbális képességek, kommunikáció, szabálytudat fejlesztése.
01C12 Szerencsekerék	Számolási készség fejlesztése. Tapasztalatszerzés mennyiségi tulajdonságokról, a megfigyelt tulajdonságok megnevezése, összehasonlítása. A számok nagysági viszonyainak mélyítése. Párosítás az „ugyanannyi” reláció szerint. Számok azonosítása különféle alakjukban. Számok sokféle neve, jele. Számok összeg-és különbségalakjai.
01C11 Titkosírás	A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Szabály megértése, követése, betartása. Számolási készség fejlesztése. Természetes számok 20-as számkörben. Számok helye számegyenesen, számszomszédok. Összeadás, kivonás 20-as számkörben. Számsorozatok szabályának felismerése, sorozatok kiegészítése. Nyitott mondatok.
GEOMETRIA, MÉRÉS	
01C01 Alakzatok, színek, ritmus	Síkidomok tulajdonságainak tapasztalati úton való megismerése. A térben és síkban való tájékozódás fejlesztése összekapcsolva a mozgáskoordináció és a manipuláció javításával.
01C02 Táblás játékok 1	Tájékozódás a síkon. Tapasztalatszerzés az egyenes vonal, törött vonal fogalmakra. Egyenes és törött vonal előállítása. Hosszabb, rövidebb fogalmak használata. Területfogalom alapozása. Tapasztalatszerzés a terület méréséről lefedéssel. Különböző alakú, azonos területű síkidomok megfigyelése.
01C03 Gyűjtsd össze!	Tájékozódás a síkon, tengelyes szimmetria megfigyelése.
01C06 Hányféleképpen?	Geometriai ismeretek alapozása. Tájékozódás a térben, síkon. Térirányok értelmezése, meghatározása.
01C07 Lerakó	Tájékozódás a síkon.
01C08 Labirintusok, tetriszek, és pakolós játékok	A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása tárgyi tevékenységgel. Tájékozódás a síkon. Síklefedések egy, több szempont szerint.

2. ÉVFOLYAM

Óraszám: 148 óra, 37 hét, 4 óra/hét

	Témakörök	Javasolt óraszám
I.	Gondolkodási módszerek	24 (+ folyamatos, beépül a teljes tananyagba)
II.	Számtan-algebra	92-100 (+ folyamatos)
III.	Geometria, mérés	16
V.	Függvények, sorozatok	(folyamatos, beépül a teljes tananyagba)
V.	Valószínűség, statisztika	8 (+ folyamatos)

Témakörök Kapcsolódó témakörök	**Tartalom**	**Javasolt óraszám**
I. Gondolkodási módszerek II., III., IV., V.	1. TUDATOS MEGISMERÉSI FOLYAMATOK	24 óra + folyamatos
II. Számtan-algebra I., III., IV., V.	2. SZÁMOK A SZÁZAS SZÁMKÖRBEN	12 óra
II. Számtan-algebra I., III., IV., V.	3. ÖSSZEADÁS ÉS KIVONÁS A SZÁZAS SZÁMKÖRBEN	28 óra (+ folyamatos)
II. Számtan-algebra I., III., IV., V.	4. SZORZÓ–ÉS BENNFOGLALÓTÁBLÁK FELÉPÍTÉSE ÉS A RÉSZEKRE OSZTÁS ELŐ-KÉSZÍTÉSE	22-26 óra
II. Számtan-algebra I., III., IV., V.	5. TÖBB MŰVELET EGYÜTT	12 óra
II. Számtan-algebra I., III., IV.	6. SOKSZOROZÁS, OSZTOZKODÁS	18 óra
III. Geometria, mérés I., IV.	7. GEOMETRIAI ALKOTÁSOK TÉRBEN, SÍKBAN	8 óra
III. Geometria, mérés I., IV.	8. TÜKRÖZÉSEK	4 óra
III. Geometria, mérés I., IV.	9. TÁJÉKOZÓDÁS	4 óra
V. Valószínűség, statisztika I., II., IV.	10. VALÓSZÍNŰSÉGI JÁTÉKOK	8 óra + folyamatos

2. ÉVFOLYAM – I. TÉMAKÖR
GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

TUDATOS MEGISMERÉSI FOLYAMATOK
24 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Számok szétválogatása adott vagy választott tulajdonságuk szerint; megkezdett válogatás folytatása. Számalkotások adott feltételek szerint. A számnevek képzési rendjének megfigyelése, számlálás a felismert rend megtartásával. Analógiák alkalmazása az összeadás és a kivonás számolási eljárásaiban. Számfeladatokhoz kapcsolódó állítások igazságának megítélése, a hibák javítása. Számhalmazokon értelmezett nyitott mondatok igazzá tevése. Hiányos sorozatok kiegészítése, számsorozatok folytatása.

Mennyiségi összehasonlítás Becslés, mérés	Mennyiségek meg- és kimérése alkalmi mértékegységgel. Mennyiségek összerakása, részekre bontása; a művelet eredményének becslése; ellenőrzése méréssel.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Egyszerű helyzettel adott és szavakba öntött problémák megoldása tevékenységgel, számfeladathoz szövegalkotás.
Rendszerezés, kombinativitás	Sorbarendezés; szétválogatások; azonosítás, megkülönböztetés. Hiányos sorozatok kiegészítése, elemek rendezése fa-diagramon.
Induktív, deduktív lépések	Tulajdonságok, viszonyok megnevezése. Ráismerés, besorolás.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Tárgyak, személyek, szavak, alakzatok, számok, sorozatok, összességek összehasonlítása: azonosítása, megkülönböztetése; azonos és eltérő tulajdonságok kiemelése.
Tárgyak, személyek, szavak, alakzatok, számok szétválogatása, a részekről állítások gyűjtése.
Kétfelé válogatások; tulajdonságok és tagadásuk (barkochbák, kakukktojás játékok…). Az egész és a rész viszonya (egy elem kiválasztása halmazszűkítéssel).
Események, mesék jellemző történéseinek időbeli sorbaállítása.
Tárgyak, képek, rajzok, számok sorbarendezése, hiányos sorozatok kiegészítése; különbség-játékok; elemek rendezése fa-diagramon…
Nyitott mondatok értelmezése helyzetekkel, szöveges feladatokkal.
Állítások igazságértékének eldöntése; nyitott mondatot igazzá, tévessé tevő elemek keresése.
Az összeadás és kivonás tulajdonságainak és kapcsolatuknak tudatosítása, megfogalmazása saját szavakkal, helyzetek bemutatásával.
A szorzás és az osztás kapcsolatának tudatos alkalmazása becslésekben, konkrét számolásokban.
Számolási algoritmusok alakítása, követése; értelmezése konkrét tevékenységgel.
Analógiák értelmezése, követése konkrét tevékenységgel.
Szabályjátékok; gépek összekapcsolása; „két nyíl helyett egy nyíl” típusú feladatok; „boltos-játék”.
Kombinatorikus játékok: 3, (4), **2 elem lehetséges sorrendje;** párok kiválasztása sokféle konkrét tartalommal.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Miközben tudatosan igaz és nem igaz állításokat fogalmazhatnak meg a gyerekek adott képről, helyzetről vagy számokról eldönthetik mások állításának igazságát, kiegészíthetnek nyitott mondatokat igazzá, nem igazzá, fokozatosan szokásukká válik az állítások és a tapasztalt tények összevetése, alakul önellenőrző képességük. A számkör bővítésével és az új műveletek értelmezésével (szorzás bennfoglalás és egyenlő részekre osztás) a megtanulandó esetek száma ugrásszerűen megnő. Ez a tanulás elképzelhetetlen a kapcsolatok, összefüggések feltárása nélkül.	**Szétválogatások elemek közös tulajdonsága alapján; a részek jellemzése állításokkal.** **Állítások, nyitott mondatok.** Sorozatok tárgyakkal, jelekkel, számokkal. Rendezés az elemek különbözősége alapján. **Számtulajdonságok és számkapcsolatok** felismerése; **a sejtések ellenőrzése konkrét számok vizsgálatával. Analógiák értelmezése. Számolási algoritmusok követése.** Felismert, tudatosított összefüggések felhasználása újabb esetek értelmezésében, memorizálásban. Páralkotások.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Természetes számok és műveletek százas számkörben. Geometriai alkotások azonosítása, megkülönböztetése. Relációk, függvények, sorozatok.	Anyanyelv; Környezetismeret; technika; Testnevelés; Ének-zene

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Tevékenységek, feladatalkotások és problémamegoldás kooperatív és önálló munkában.
Módszertani eszköztár	A számtan, algebra és a geometria témakör eszközei.
Értékelés módja	Diagnosztikus mérés a szám- és műveletfogalomról a 30-as számkörben. Folyamatos visszajelzés a tevékenységek során
Az esélyegyenlőség kezelése	A hiányok pótlása, a megértés biztosítása eszközhasználattal. Differenciált feladatlapok alkalmazása.

KÖVETELMÉNYEK
Egyedi elemekről, illetve elempárokról szóló állítások igazságának megítélése; igaz állítások alkotása. Elemek közös tulajdonságainak felismerése, a felismerés kifejezése újabb elem besorolásával vagy a tulajdonság megfogalmazásával; **válogatás adott tulajdonság szerint.** A kétfelé válogatás során létrejött rész és kiegészítő rész tulajdonságának megfogalmazása. Hiányos sorozatok kiegészítése. **Nyitott mondatok igazzá tevése konkrét elemek behelyettesítésével.** **Számfeladatok, nyitott mondatok alkotása egyszerű, egyenes** és fordított **szövegezésű feladatokhoz**; szöveges feladatok alkotása egy műveletet tartalmazó számfeladatokról, nyitott mondatokról. **Felismert analógiák bemutatása konkrét feladatokkal, választott modell alkalmazásával** (pl.: 4+3 = 7, 40+30 = 70 kirakása játékpénzzel, színes rúddal; megjelenítése számegyenesen).

2. ÉVFOLYAM – II. TÉMAKÖR
SZÁMTAN – ALGEBRA

SZÁMOK A SZÁZAS SZÁMKÖRBEN
12 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Meg- és leszámlálás egyesével, kettesével, ötösével, tízesével 100-ig. Számlálás növekvő és csökkenő sorrendben; számlálás adott számtól kezdve. Számlálás hármasával, négyesével, eszköz segítségével. Sorszámlálás. Természetes számok és tulajdonságaik 100-ig.
Mennyiségi összehasonlítás Becslés, mérés	Mennyiségek meg- és kimérése alkalmi és szabványos mértékegységekkel, amelyekben a mérés eredménye 100-nál nem nagyobb. A szám mint értékmérő.
Összehasonlítás; analógiás gondolkodás	Számok helye táblázatokban, a számegyenes tízes szakaszain.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szöveges feladatok, amelyekben számok összehasonlítása, számtulajdonságok felismerése a cél.

Rendszerezés, kombinativitás	Számok összehasonlítása, rendezése; többféle sorozat indítása néhány elem sorbarakásával; adott tulajdonságú számok válogatása.
Induktív, deduktív lépések	Összességekhez számalkotás; számhoz képalkotás, számtulajdonsághoz konkrét számok válogatása. Elvontabb modellek használata: lépések a számegyenesen, számtáblázatokon.
Absztrahálás, konkretizálás	Különféle számalakok közti kapcsolatok felismerése. A számrendszerek modelljeinek megértése, konkrét számok megjelenítése a különféle modelleken.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Tárgyak, termések, eszközök, dolgok, hangok, mozdulatok, szavak, betűk, rajzok, jelek… **meg- és leszámlálása egyesével, kettesével, ötösével, tízesével 100-ig.** Grafikonolvasás.
Pénzszámlálás.
Hosszúság meg- és kimérése
- **alkalmi egységekkel és az egység többszöröseivel;**
- **centiméterrel és méterrel;**

Az 1 m = 100 cm tapasztalása

Űrtartalmak, tömegek és területek **mérése alkalmi mértékegységekkel; mennyiségek összehasonlítása, viszonyítása a választott mértékegységhez.**
Űrtartalmak mérése szabvány mértékegységgel, az 1 l = 10 dl tapasztalása.
Mérés literrel és ugyanannak az űrtartalomnak a mérése deciliterrel is.
Tájékozódás sorozatokban, **táblázatokban; számegyenesen; analógiák felismerése és használata a tízes szakaszokon.**
Csomagolások, csoportosítások, pénzösszegek előállítása, pénzváltás, különféle értékű érmék használata. Római számok 100-ig.
A számok előállítása tízesek és egyesek összegeként. Vásárlások, kifizetések.
A párosság tapasztalása csupa kettesből való kirakással és két egyenlő szám összegeként való előállítással.
Válogatások különféle számtulajdonságok alapján.
Számkitalálás halmazszűkítéssel.
Számalkotások különféle feltételekkel.
Nyitott mondatok, szabályjátékok.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Tovább bővítjük a számfogalmat 100-ig. Most is, mint 1. osztályban sokféle tevékenységgel érzékeltetjük a számok darabszám és mérőszám-tartalmát. Az egyesével számlálás mellett megjelenik a valahányasával való számlálás, és a többféle egységgel való mérés. Elkezdjük alakítani a számrendszer fogalmát, amelynek megértését a valahányasával történő csomagolások biztosítják. A tízes számrendszer lényegének megértését segíti – a más számrendszerekben szerzett tapasztalatok mellett – a játékpénz használata. Kirakásokkal, illetve absztraktabb modellek használatával szereztetünk tapasztalatot a 100-as számkör számainak tulajdonságairól illetve kapcsolatairól.	**A szám és a valóság összekapcsolása:** - **meg-és leszámlálás valahányasával;** - **meg- és kimérés alkalmi és szabvány egységekkel és többszöröseikkel; annak tapasztalása, hogy** *** ha azonos egységgel mérünk, akkor a nagyobb mennyiséghez nagyobb mérőszám tartozik, a kétszer, háromszor nagyobb mennyiséget kétszer, háromszor nagyobb mérőszám fejezi ki;** *** a kisebb egységből több, a nagyobb egységből kevesebb fejezi ki ugyanazt a mennyiséget; fele, harmada akkora egységgel mérve kétszer, háromszor akkora mérőszám, kétszer, háromszor akkora egységgel mérve fele, harmada akkora mérőszám fejezi ki ugyanazt a mennyiséget.** - **sorszámlálás.** **Számok olvasása, írása; sokféle alakban való megjelenítése, ennek megfelelően: sokféle neve.**

	Számtulajdonságok (párosság, viszonyítás adott számhoz) **és számkapcsolatok** (számszomszédok, tízes szomszédok, számok összehasonlítása, rendezése, adott nyitott mondatot igazzá tevő párok gyűjtése) felismerése; a sejtések **ellenőrzése konkrét számok vizsgálatával.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Minden további, számfogalomhoz kapcsolódó téma. Természetes számok a százas számkörben. Összeadás és kivonás a 100-as számkörben A szorzás és az osztás műveleteinek értelmezése, kapcsolatuk	Környezetismeret, technika, ének, zene, testnevelés.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Tevékenységek, számalkotások és problémamegoldás kooperatív és önálló munkában.
Módszertani eszköztár	Apró tárgyak, termések, korongok, golyók, színesrúd-készlet; a hosszúság, tömeg és űrtartalom mérését szolgáló tárgyak, eszközök. Golyós számológép. A számrendszeres gondolkodás formálását támogató eszközök; játékpénzek. Színes képek, számkártyák. Az önálló munkát adó feladatlapok.
Értékelés módja	A tanulói tevékenységek megfigyelése; a személyes részvétel elismerése a közös munkavégzések során. Diagnosztikus mérés a 100-as számkörben.
Az esélyegyenlőség kezelése	A számnevek képzési rendjének tudatosítása. A tízes számrendszer számalakjainak értelmezése olyan eszközökkel, amelyeken a tízesekben még megtapasztalható a tíz-tíz egység jelenléte. Számok összehasonlítása, adott szám(ok) felismert számtulajdonságainak belátása szabadon választott eszközhasználattal.

KÖVETELMÉNYEK
Számok (100-ig) darabszám és mérőszám-tartalmának ismerete, ezek kifejezése tevékenységgel. A számok írása, olvasása; szerkezetük gyakorlati ismerete. Nagyságrendi viszonyok, helyük a számegyenesen. Számszomszédok (egyes, tízes), párosság, egyéb számtulajdonságok **megállapítása, értelmének bemutatása tevékenységgel**.

ÖSSZEADÁS ÉS KIVONÁS A SZÁZAS SZÁMKÖRBEN
28 óra (+ folyamatos)

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Továbbszámlálás, visszaszámlálás egyesével, tízesével, ötösével. Számlálás 0-tól egyenlő lépésekkel a szorzótáblák előkészítésére. Az összeadás és kivonás számolási eljárásainak kidolgozása, a műveletek kapcsolata. Az összeg és a különbség változásai, változatlansága.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Összerakott, szétválasztott mennyiségek becslése, mérése különféle egységválasztások esetén. Összefüggések megfigyelése azonos egységgel való mérések és két-két különböző egységgel való mérés során. A reális és a lehetetlen adatok szétválasztása.
Analógiás gondolkodás	Kerek tízesek összeadása, kivonása az egyjegyűekkel való analógia alapján.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Alkalmazásra képes műveletvégzés valóságos szituációkban.
Rendszerezés, kombinativitás	Rész-egész viszonyok, kifejezésük rajzzal, számfeladattal, nyitott mondattal. A műveleti tulajdonságok tapasztalása számok sorrendjének megváltoztatásával.

Alkotás és kreativitás	Kirakásról, képről számfeladat, nyitott mondat alkotása; írása. Számfeladathoz, nyitott mondathoz, más modellhez problémaalkotás.
Induktív, deduktív folyamatok	Következtetés meglévő műveleti eredményből más művelet eredményére a műveletek monoton tulajdonságának felhasználásával.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- **Szituációkhoz, történésekhez a megfelelő művelet hozzárendelése.**
- **A műveletek megjelenítése eljátszással, kirakással, képpel, szöveges feladatokkal.**
- **Kerek tízesek összeadása, kivonása az egyjegyűekkel való analógia alapján.**
- **Pótlás kerek tízesre, pótlás 100-ra**, ellenőrzés zsebszámológéppel**.**
- **Tapasztalatok gyűjtése az összeadás tagjainak felcserélhetőségéről; az összeadás és kivonás kapcsolatáról a nagyobb számok körében.**
  Kerek tízesek és egyjegyűek összeadása, teljes kétjegyűből az egyesek illetve a tízesek elvétele.
- **Hozzáadás, elvétel több lépésben.** („Gépes” szemlélet.) **A csoportosíthatóság, felbonthatóság alkalmazása a teljes kétjegyűek és egyjegyűek tízes átlépést igénylő összeadásaiban, kivonásaiban.**
- **A 9 és a 8 hozzáadása, elvétele** (játékpénz, golyós számológép, számegyenes, számtáblázat, két gép összekapcsolásának alkalmazásával)**.**
- **Növekvő és csökkenő sorozatok egyenlő lépésekkel;** adott sorozat valahányadik tagjának becslése; ellenőrzés számítással.
- **Teljes kétjegyűek összeadása, kivonása** különféle eljárások és műveleti tulajdonságok alkalmazásával. Az alkalmazott tulajdonság „igazolása” kirakással, számegyenesen való megjelenítéssel, játékpénzzel, számtáblázatokban, összekapcsolt gépekkel, méréssel, folyadék töltögetésével…

Szöveges feladatok megoldása, a megoldás lépéseinek tudatosítása. Adatok gyűjtése, rendezése.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Folytatás Az összeadás és a kivonás különféle értelmezései 100-as számkörben valóságtartalmú problémafelvetésekben jelennek meg. A számolási eljárások kimunkálását a 20-as számkörben végzett műveletek ismeretére alapozzuk, építve az analógiás gondolkodásra, a műveletek tulajdonságaira és az összeadás és a kivonás kapcsolatára.	**A műveletek és a valóság összekapcsolása** (képekről, számfeladatokról történet alkotása; szöveges feladatok eljátszása, modellezése). **Műveletvégzések szemléletesen kiépített analógiák alapján.** **Műveleti tulajdonságok alkalmazása számolási eljárásokban.** **Az összeadás és kivonás kapcsolatának mélyítése, alkalmazása számolási eljárásokban.** **Egyenlő tagú összeadások; egyenlő számok elvétele.** Az összeg és a különbség változása és változatlansága. A műveletek gyakorlati alkalmazása.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
A szám- és műveletfogalmak alakításával foglalkozó témák.	Környezetismeret; Életvitel; Testnevelés

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ

Tanítási eljárások	A műveletek megjelenítését segítő eljárások, tevékenységek; a matematikai tartalmak felismerését támogató sokféle eszköz alkalmazása. A matematika és a valóság kapcsolatának felismerését erősítő problémafelvetések; a lehetséges megoldások megbeszélése.
Módszertani eszköztár	A valóságtartalmú problémafelvetésekben szereplő vagy azok modellezését támogató tárgyak, eszközök. Golyós számológép. Játékpénz. Számtáblázatok; számegyenes. Játékok, játékos feladatok, amelyek hozzájárulnak a számolási készség fejlesztéséhez.
Értékelés módja	Szummatív mérés a 100-as számkörben (természetes számok, összeadás, kivonás).
Az esélyegyenlőség kezelése	Játékok szervezése, amelyekben a lassabban haladók is sikerélményhez juthatnak. Mennyiségi és minőségi differenciálás a számolási eljárások kiépítése és gyakorlása során. Gondolati és szükség esetén külső képalkotás segítése.

KÖVETELMÉNYEK
Számok összeadása és kivonása a 100-as számkörben, számolási eljárások alkalmazása (esetenként még segítséggel). **A műveletek alkalmazása szöveges feladatok és nyitott mondatok megoldása során.**

SZORZÓ–ÉS BENNFOGLALÓTÁBLÁK FELÉPÍTÉSE ÉS A RÉSZEKRE OSZTÁS ELŐKÉSZÍTÉSE
22-26 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Számlálás valahányasával; 0-tól induló számtani sorozatok tagjainak meghatározása. A szorzó- és bennfoglaló táblák felépítése, a műveletek kapcsolata. A műveletek tulajdonságainak felismerése, alkalmazása. A szorzat és a hányados változásai, változatlansága.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Meg- és kimérés alkalmi és szabvány egységekkel és többszöröseikkel; a tapasztalatok alkalmazása egyszerű kapcsolatok felismerésekor * ha azonos egységgel mérünk, akkor a nagyobb mennyiséghez nagyobb mérőszám tartozik, a kétszer, háromszor nagyobb mennyiséget kétszer, háromszor nagyobb mérőszám fejezi ki; * a kisebb egységből több, a nagyobb egységből kevesebb fejezi ki ugyanazt a mennyiséget; fele, harmada akkora egységgel mérve kétszer, háromszor akkora mérőszám; kétszer, háromszor akkora egységgel mérve fele, harmad akkora mérőszám fejezi ki ugyanazt a mennyiséget. Kis kétjegyűek többszörözése becsléssel, a reális és a lehetetlen adatok szétválasztása. Ellenőrzés zsebszámológéppel.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	A szorzás és osztás alkalmazása valóság tartartalmú problémafelvetésekben. Matematizálás. Egyenes és fordított szövegezésű feladatok matematikai modelljének megalkotása. Számfeladathoz szövegalkotás.
Rendszerezés, kombinativitás	Halmaz – részhalmaz viszony felismerése tevékenység során, sorozatokban, táblázatokban, számegyenesen. A feltételváltoztatás következményének felismerése. Fadiagram, táblázat, útdiagram használata. A műveleti tulajdonságok tapasztalása számok sorrendjének megváltoztatásával. Adott számokból többtényezős szorzatok előállítása.
Induktív, deduktív következtetések	Kirakásról, képről számfeladat, nyitott mondat alkotása; írása; Számfeladathoz, nyitott mondathoz, más modellhez problémaalkotás. Következtetés meglévő műveleti eredményből más művelet eredményére a műveletek monoton tulajdonságának felhasználásával.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Szorzás, bennfoglaló osztás és egyenlő részekre osztás **– leolvasása, megfogalmazása eljátszott és szavakkal elmondott történésekről, helyzetekről, képpárokról; a jelölések bevezetése;** **– műveletekhez történések, szöveges feladatok, képek alkotása, kapcsolása;** **– tárgyak kirakásával, mennyiségek mérésével, játékpénzzel, sorozatokkal, hajtogatós lapokkal, képről olvasással,** képalkotással, zsebszámológéppel… **A 10 többszöröseinek felezése; az 5 többszöröseinek 2-szerezése.** **A 2 többszöröseinek 2-szerezése és 2-szer 2-szerezése. Felezések, negyedelések. Egyenlő szorzatok keresése,** az egyenlőség okának „indoklása” tárgyi tevékenységgel.	

A 3 többszöröseinek 2-szerezése és 3-szorozása; felezések és harmadolások.
Két szorzótáblából a harmadik megalkotása; indoklás tárgyi tevékenységgel, hajtogatással.

Többféle művelet leolvasása kirakásról, rajzról; egyenlőségeket tartalmazó számfeladatok igazságának megállapítása kirakással, rajzzal. Nyitott mondatok, gépes-játékok.
A megismert szorzótáblák összegyűjtése, a hiányzó számok pótlása. Érdekességek a kisegyszeregy táblázatában.
A 7 többszöröseivel megegyező számok keresése más szorzótáblákban, az egyenlőségek okainak „indoklása”.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Folytatás A szorzás értelmezésénél fontos megkülönböztetni és következetesen használni a szorzandót és a szorzót, hiszen a művelet tulajdonságainak felismertetése és alkalmazása csak a művelet értelmezése után történhet meg. Ugyancsak lényeges különbség van a bennfoglalás és a részekre osztás között, ezért ezek értelmezésére és tudatos alkalmazására nagy figyelmet fordítunk. A műveletek megértését, a köztük lévő kapcsolat felismerését segíti, ha egy kirakásról vagy képről mindhárom műveletet leolvassák a gyerekek. A szorzótáblák megtanulását és megjegyzését is támogatja, ha a szorzótáblákon belüli és a szorzótáblák közötti kapcsolatokat is megfigyeljük és felhasználjuk akár már a felépítésük során. Egyszerű, egyenes és fordított szövegezésű feladatok értelmezése, megoldása tevékenységgel, illetve a szövegben felismerhető kapcsolat lejegyzése nyitott mondattal (többféleképpen), hozzájárul a műveletek értelmezéséhez és kapcsolataik feltárásához.	**A műveletek értelmezése, jelölése** – **a szorzás bevezetése egyenlő tagú összeadásként;** – **a szorzás megjelenítése halmazok szorzatának számosságaként;** – **bennfoglalás egyenlő nagyságú csoportok kialakításával, a csoportok számának megállapításával és egyenlő számok elvételével;** – **egyenlő részekre osztás adott számú egyenlő nagyságú csoport kialakításával, és a csoportok elemszámának megállapításával.** **A szorzótáblák és bennfoglaló táblák kiépítése** kapcsolatrendszerekbe ágyazva (kapcsolatok a szorzótáblákon belül és a szorzótáblák között)**.** **A tényezők felcserélhetőségének tapasztalása egyedi szorzások összehasonlításával, téglalap-pos elrendezés kétféle leolvasásával.** **A szorzás széttagolhatóságának és csoportosíthatóságának tapasztalati előkészítése képekkel, mobil modellekkel.** ***A felépítés sorrendje:*** – **10, 5 és 2 szorzó- és bennfoglaló-táblái;** – **2, 4 és 8 szorzó- és bennfoglaló-táblái;** – **3, 6 és 9 szorzó- és bennfoglaló-táblái.** **További tapasztalatok gyűjtése a szorzás műveleti tulajdonságairól** (monotonitás, felcserélhetőség, csoportosíthatóság, széttagolhatóság) **és a három művelet kapcsolatáról.** – **A 9-es és a 10-es szorzótáblák összehasonlítása;** más szomszédos szorzótáblák vizsgálata; – **a 7-es szorzó- és bennfoglaló-tábláinak felépítése**, kapcsolata más szorzótáblákkal.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A szám- és műveletfogalmak alakításával foglalkozó témák.	Anyanyelv, környezetismeret, vizuális nevelés, életvitel és gyakorlati ismeretek, ének-zene.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	A szorzó- és bennfoglaló táblák felépítése sokféle eszközzel végzett tevékenységek segítségével. A szorzótáblák kapcsolatainak felismertetése csoportban szervezett munkaformában.
Módszertani eszköztár	Apró tárgyak és termések. Korongok, pálcikák, golyós számológépek. Színesrúd-készlet, játékpénz. Számtáblázatok; számegyenes. Képek, feladatlapok.

Értékelés módja	Tanítói megfigyelése a csoportban végzett tevékenységnek és az önálló munkának. A szorzótáblák rögzítése, biztonságos használata a tanév végén.
Az esélyegyenlőség kezelése	Játékok szervezése, amelyekben a lassabban haladók is sikerélményhez juthatnak. A hibák okainak felkutatása, korrigálása. Gondolati és szükség esetén külső képalkotás segítése.
KÖVETELMÉNYEK	
A kisegyszeregy ismerete (szükség esetén segítséggel); a szorzótáblák kapcsolatainak alkalmazása a számításokban, ellenőrzésben. **Olyan külső és belső kép kiépítése, hogy tudják kiszámolni a kisegyszeregynek megfelelő bennfoglalásokat, lássák a kapcsolatot a szorzás és a bennfoglalás között.**	

TÖBB MŰVELET EGYÜTT
12 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Tapasztalatok gyűjtése műveleti tulajdonságokról és műveletek közti kapcsolatokról konkrét egyedi esetekben; ezek alkalmazása konkrét számításokban.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Néhány, a számításokban, döntésekben, önellenőrzésben jól felhasználható műveleti tulajdonság és kapcsolat felismerése, megértése konkrétan megjelenített modellek segítségével. Példák és ellenpéldák vizsgálatával – műveleti tulajdonságokra épülő – egyenlőségek vagy egyenlőtlenségek szükségszerűségének illetve lehetetlenségének megállapítása. Következtetés a maradékos osztás lehetséges maradékaira. Adott szám közelítő előállítása adott számokból az alapműveletek alkalmazásával.
Összefüggések felismerése	Szabálykövetések illetve szabályfelismerés sorozatokban, táblázatokban és gépes játékok során.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Egy vagy két művelettel, nyitott mondattal leírható szöveges feladatok leírása jelekkel a kialakított értelmező képek segítségével és elképzelés alapján. Szöveg alkotása egy vagy két műveletet tartalmazó számfeladathoz, nyitott mondathoz.
Rendszerezés, kombinativitás	Adott számok előállítása szorzat és szám összegeként; maradékosztályok elemeinek gyűjtése adott osztó esetén. Alapműveleteket tartalmazó kétváltozós nyitott mondatok igazzá tevése számpárok kipróbálásával. Számépítő játékok.
Induktív, deduktív következtetések	Műveleti tulajdonságokra épülő gépes játékok, „két nyíl helyett egy nyíl” típusú feladatok segítségével az egyedi esetek alapján műveleti tulajdonságok és kapcsolatok felismerése (általánosított megfogalmazás nélkül).
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Műveleti tulajdonságokhoz kapcsolódó kirakásokról, képekről számfeladatok alkotása többféleképpen**; több műveletet tartalmazó számfeladathoz képalkotás,** olvasás a kialakult képről másféleképpen. **Két művelettel megoldható szöveges feladatok** többféle megoldási móddal. Szövegalkotás két műveletet tartalmazó nyitott mondatokhoz. „Gondoltam egy számot…” **Zárójeleket tartalmazó műveletsorok összehasonlítása. Kétbemenetű gépek.** **„Célba dobás” szorzással.** Szorzatképzés húzott, dobott vagy választott számjegyekből. **Olyan – szorzást tartalmazó – nyitott mondatok, amelyekben a szorzó az ismeretlen.**	

Tapasztalatok gyűjtése kirakásokkal, a kialakult kép lejegyzése matematikai jelekkel; fordított irányú tevékenység.
Tapasztalatszerzés konkrét számokról kirakással, felcsavart számegyenessel, sokféle óra használatával, **játékpénzzel**…
Számok közelítése szorzatokkal, az eltérések vizsgálata.
Bennfoglalás maradékkal; a maradékos osztás kétféle lejegyzési formája.
Számok szétválogatása az osztás lehetséges maradékai szerint.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Folytatás Kiterjesztjük a számolási eljárásokat kis kétjegyű számok szorzására, illetve a szorzótáblán kívül eső számok osztására. Ehhez további tapasztalatokat gyűjtünk a műveletek tulajdonságairól tevékenységekkel, és feladatsorokban végzett megfigyelésekkel. Bevezetjük a maradékos osztást, és szétválogatjuk a számokat adott számmal való osztási maradékaik szerint. Megfigyeljük a zárójel szerepét, és alkalmazzuk a szöveges feladatokban megfigyelhető összefüggések számfeladattal történő lejegyzésekor.	**Összeg vagy különbség szorzása számmal; szorzat növelése vagy csökkentése.** **Összeg vagy különbség osztása számmal.** Számok bontása szorzatok összegére; **a szorzat változatlansága.** Kis kétjegyűek szorzása, osztása egyjegyű számmal. **Kétváltozós**, illetve 1 változót 2 helyen tartalmazó **nyitott mondatok megoldása behelyettesítéssel.** **Szám előállítása szorzat és szám összegeként.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A szám- és műveletfogalmak alakításával foglalkozó témák.	Anyanyelv, környezetismeret, vizuális nevelés, életvitel és gyakorlati ismeretek, ének-zene.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Egyéni és csoportos tevékenykedtetés; sokféle játék. A konkrét egyedi esetekben gyűjtött tapasztalatok megbeszélése, alkalmazása problémamegoldásokban, számításokban.
Módszertani eszköztár	Játékpénz, színesrúd-készlet, számegyenes. Hajtogató-lapok, változtató-kártyák. Felcsavart számegyenes, sokféle óra (3, 4, 5 számmal).
Értékelés módja	Szöveges értékelés egyénileg, a csoportos munkában való aktivitás alapján. Diagnosztikus mérés az egyéni hiányok, hibák felmérése, a fejlesztés további tervezése érdekében.
Az esélyegyenlőség kezelése	Olyan tevékenységek, játékok, alkotások szervezése, amelyeknek több lehetséges megoldása van. A diagnosztikus mérés során feltárt egyéni elmaradások, hibák kezelése egyéni foglalkozások alkalmával.

KÖVETELMÉNYEK
Egyedi esetekben, a gyakorlatban a tagok, tényezők felcserélhetőségének, a tagok, tényezők csoportosíthatóságának ismerete. Becslések, számítások során annak alkalmazása, hogy nő vagy csökken az összeg, különbség, szorzat, hányados, ha az egyik számot növelem, csökkentem. **Kirakás (eljátszás) után tudja kiszámítani az egyszerűbb maradékos osztásokat.**

SOKSZOROZÁS, OSZTOZKODÁS
18 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	A szorzás, bennfoglalás, részekre osztás fogalma, kapcsolataik; számolási eljárások.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	A szorzandó és a szorzat változásainak felismerése adott szorzó esetén. Az osztandó és a hányados változásainak megfigyelése adott osztó esetén. Osztás célba dobással, a becsült érték ellenőrzése szorzással. Egységtörtek értelmezése tevékenységgel.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szorzással, bennfoglalással és részekre osztással megoldható szöveges feladatokhoz alkalmas modell használata. Egy műveletet igénylő egyenes illetve fordított szövegezésű feladatok összefüggéseinek felismerése.
Rendszerezés, kombinativitás	Szorzást, osztást tartalmazó feladatokban a feltételek változtatásának hatására bekövetkező változások megsejtése, ellenőrzés a műveletek elvégzésével. Fadiagram, táblázat, útdiagram használata. Adott számok előállítása szorzással, részekre osztással.
Induktív, deduktív következtetések	Konkrét egyedi esetek megfigyelése alapján következtetés kis kétjegyűekkel való szorzás illetve osztás eredményére. Ellenőrzés számológéppel.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
„Célba dobás" szorzással. Szorzatképzés húzott, dobott vagy választott számjegyekből. **Olyan – szorzást tartalmazó – nyitott mondatok, amelyekben a szorzandó az ismeretlen.** **Tapasztalatok gyűjtése kirakásokkal, a kialakult kép lejegyzése matematikai jelekkel;** fordított irányú tevékenység. Számképzések számjegyekből, adott feltételnek megfelelően. **Tapasztalatszerzés konkrét számokról képek, rudak, papírcsíkok, pénzek… több egyenlő részre osztásával** (negyedelés 2-szer kétfelé osztással...). **Összekapcsolt gépek.** **Tapasztalatszerzés valóságos tárgyak** (gyümölcsök, csokoládék...) **egyenlő részekre osztásával.** Adott egységtört előállítása többféle mennyiség különféle egységválasztása mellett vágással, tépéssel, hajtogatással, színezéssel; a részek összemérése.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Folytatás A szorzó- és bennfoglaló táblák elég stabil ismerete után kerül sor a részekre osztások mélyítésére. A szervezett tevékenységek tovább erősítik a műveletek kapcsolatát, hozzájárulnak a számolási készség további fejlesztéséhez. A tárgyak, termések, csokoládék egyenlő részekre osztásával elkezdjük az egységtört fogalmának alapozását.	**Számok kéttényezős szorzatra bontása.** **Szorzások állandó szorzóval és megfordításaik.** **Számok összehasonlítása, hányszor akkora, hányada.** **Számok többfelé osztása két** (vagy több) **lépésben.** Az egységtörtek előkészítése.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A számokkal és műveletekkel kapcsolatos témák.	Környezetismeret, zenei nevelés, testnevelés, életvitel és gyakorlati ismeretek.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Tevékenységek szervezése – sokféle eszköz alkalmazásával – az adott számmal való szorzás és a részekre osztás kapcsolatának tapasztaltatására. Egységtörtek előkészítése az egész egyenlő részekre osztásával.
Módszertani eszköztár	Tárgyak, termések, csokoládék, gyümölcsök.... Papírcsíkok, szalagok, folyadékok… és szétmérésükre alkalmas eszközök, edények. Színesrúd-készlet; mérőszalag. Játékpénz. Feladatlapok, játékok és játékos feladatok.
Értékelés módja	Akarati tényezők szerinti szöveges értékelés.
Az esélyegyenlőség kezelése	Heterogén csoportok szervezése, egymás munkájának segítése.
KÖVETELMÉNYEK	
Tudja a kisegyszeregynek megfelelő bennfoglalásokat, részekre osztásokat; látja a kapcsolatot a szorzás és a kétféle osztás között. Az egységül választott mennyiséget a lehetséges pontossággal osztja egyenlő részekre adott egységtörtnek megfelelően; helyesen megnevezi a leolvasott törtszámot.	

2. ÉVFLOLYAM – III. TÉMAKÖR

GEOMETRIA, MÉRÉS

GEOMETRIAI ALKOTÁSOK TÉRBEN, SÍKBAN
8 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Adott számú elemből újabb alakzatok létrehozása. Alakzatok számokkal jellemezhető tulajdonságainak megállapítása.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Kiskockákból épített testek egyes részeinek beváltása nagyobb rudakra. Színes rudakból megépített testek felépítése kiskockákból. Tapasztalati következtetés az építőelemek számára. Adott terület kirakása alakzatokból, a formák és az alkotóelemek számának becslése, ellenőrzése kirakással.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A szöveggel adott feltételek értése, figyelembevétele az alkotások során.
Rendszerezés, kombinativitás	Válogatások adott és választott tulajdonságok szerint. Alakzatok válogatása, rendezése a csúcsok száma szerint. Építés adott alaprajzra adott számú elemből. Sorminták és terülőminták kirakása.

Induktív, deduktív következtetések	Adott tulajdonságú elem kiválasztása. Megkezdett válogatás folytatása, rossz válogatás javítása.
Alkotóképesség	Építések kis kockákból, testekből.
Ellenőrzés	Annak eldöntése, hogy a megalkotott test megfelel a feltételeknek.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Testek válogatása többfelé adott vagy választott szempont szerint; megkezdett válogatás folytatása, **a felismert tulajdonság kifejezése a válogatás folytatásával**.
Kétfelé válogatás; a különválasztott részekbe tartozó elemek közös tulajdonságának megnevezése.
Építés modellről; emlékezetből; alaprajzon.
Megépített test kódolt alaprajzának elkészítése; azonos alaprajzú testek összehasonlítása.
Testek építése szóbeli utasítás követésével: az alkotóelemek számának, formájának megkötésével; a test tulajdonságának megadásával (pl.: tükrös legyen!).
Tangram játékok; **alakzatok lefedése; különféle formák előállítása egyforma lapokból**.
Sorminták és „terülő minták" kirakása, folytatása; a síkbeli ritmus (szimmetriák) követése.
Síkbeli formák megváltoztatása; a változások megfigyelése, *megnevezése*.
Előállított és gyűjtött síkidomok szétválogatása megadott és felismert **geometriai tulajdonságok szerint.** Megkezdett válogatás folytatása, rossz válogatás javítása. **Sokszögek oldalainak, csúcsainak számlálása, alakzatok válogatása, rendezése a csúcsok száma szerint.**
Tükör használata.
Téglalap, négyzet összehajtása, oldalainak összemérése. Derékszög, téglalap hajtogatása. Négyzet hajtogatása téglalapból.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
A geometriai tevékenykedések közben szerzett tapasztalatok mind fontosak lesznek később. Ebben az időszakban még maga a tapasztalatszerzés a legfőbb lényegesebb. Amikor valamilyen feltétel szerint alkotnak alakzatokat, akkor nem az összes lehetséges eset előállítása válik lényegessé. Jó, ha sokfélét alkotnak, de a kulcskérdés az, hogy szem előtt tartsák a kijelölt szempontokat.	**Tárgyak, testek** – **válogatása különféle tulajdonságaik szerint;** – **építése testekből;** – kódolt alaprajzának készítése; – **alkotása adott feltételeknek megfelelően**. **Síkidomok** – **kirakása síkidomokból; azonosítás, megkülönböztetés globális látványként**; azonosságok és különbözőségek keresése; – **hajtogatása, nyírása adott kép** vagy elbeszélés **alapján**; – **válogatása adott vagy választott tulajdonság szerint;** – összehasonlítása, a különbözőségek megfogalmazása. **Tükrös alakzatok kirakása, nyírása, vizsgálata összehajtással.** **Téglalap, négyzet előállítása hajtogatással.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Gondolkodási módszerek Relációk, függvények, sorozatok A geometria, mérés többi témaköre	Vizuális nevelés, környezetismeret, technika.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Csoportos, páros és egyéni tevékenységek szervezése, a közös tapasztalatszerzés biztosítása.
Módszertani eszköztár	Tárgyak, testek, síkidomok
Értékelés módja	Szöveges értékelés a közös tevékenységben való részvételről, a csoportban létrehozott alkotások összevetése az adott feltételekkel.
Az esélyegyenlőség kezelése	Heterogén csoportokban egymás munkájának segítése. Páros tevékenységek szervezésénél a társ személyének gondos megválasztása.

KÖVETELMÉNYEK
Tud adott építőelemekből (testekből) építeni, mozaiklapokból formát, mintát kirakni szabadon. **Képes 6-12 elemből álló építményt, síkbeli kirakást lemásolni a mintával megegyező elemekből; sormintát, síkmintát folytatni;** tud másolni más elemek felhasználásával (pl. színben eltérő elemekkel, több darab kisebb elemmel); **felismeri az alak és az állás változását**; tudja korrigálni tévedését; tudja használni egyszerű rajzolásban a sablont, vonalzót. **Érti, és alkotásában tudja követni a szóban adott feltételt**, feltételeket. Szét tudja válogatni megnevezett geometriai tulajdonság szerint a gyűjtött, megalkotott testeket, síkidomokat. Felismeri a téglalapot, négyzetet, téglatestet, kockát; helyesen használja ezeket a szavakat; hajtogatással meg tudja mutatni egy négyszögről, hogy az négyzet, vagy téglalap.

TÜKRÖZÉSEK
4 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Sorminta készítése sorozatos tükrözéssel; az egyforma állású alakzatok sorszámának megfigyelése. Kétszerezés tükrözéssel.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Négyzethálóra rajzolt alakzatok területének megállapítása a négyzetek megszámlálásával, következtetés a tükrözött alakzat területére. A tükörkép valószínűsíthető helyzete az alakzat vagy a tükör helyzetének változtatásával. Ellenőrzés zsebtükörrel.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A szavakkal megfogalmazott utasítások értése, követése.
Rendszerezés, kombinativitás	Alakzatok egymáshoz viszonyított helyzetének változtatása, a változások követése a tükörképben. Eredeti és tükörkép összehasonlítása, azonosságok és különbözőségek keresése.
Induktív, deduktív következtetések	Tükörrel végzett tevékenységek során megfigyelt tulajdonságok alkalmazása alakzat tükörképének képzelet alapján való kirakásánál; ellenőrzés tükörrel.
Ellenőrzés	Tengelyes tükrösség ellenőrzése összehajtással.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Mozgások tükör előtt; a tükör helyzetének változtatása. **Térbeli és síkbeli alkotások és tükörképük kirakása.** Tükörsík keresése a tükör mozgatásával, tükörtengely keresése összehajtással. **Tengelyesen szimmetrikus alakzatok létrehozása festékfolttal, tépéssel, nyírással, átfordítással**. Tükrös és nem tükrös figurák, ábrák rajzolása diktálás alapján hálón. **Síkbeli tükrözés másolópapírral.** Sorminta készítése sorozatos tükrözéssel.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
A tengelyes tükrözés fogalmának előkészítése során olyan eljárást követünk, amely a tengelyes tükrözés definíciójára támaszkodik – természetesen anélkül, hogy ezt a meghatározást bármi módon szavakba öntenénk. Arra támaszkodunk, hogy a teljes sík tükörképét úgy kapjuk meg, ha a síkot átfordítjuk a túloldalára úgy, hogy a tengelyt, annak minden egyes pontjával visszahelyezzük ez eredeti helyére.	**Azonosságok és különbözőségek megfigyelése alakzatok és tükörképük összehasonlításával;** változások megfigyelése a tükör helyzetéhez viszonyítva. **A tükörkép megalkotása. Tengelyesen szimmetrikus síkidomok vizsgálata, előállítása.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A geometria, mérés többi témaköre. Gondolkodási módszerek.	Vizuális nevelés, környezetismeret, technika, ének-zene.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Csoportos, páros és egyéni tevékenységek szervezése, a közös tapasztalatszerzés biztosítása.
Módszertani eszköztár	A gyerekek saját teste, alakzatok, síkidomok, másolópapír, tükör.
Értékelés módja	Szöveges értékelés a közös tevékenységben való aktivitásról; az önálló tevékenység végrehajtásáról, az önellenőrzés során felismert hibák javításáról.
Az esélyegyenlőség kezelése	Páros tevékenységek szervezésénél a társ személyének gondos megválasztása. A manipulációs tevékenységben kevésbé fejlett tanulók számára egyszerűbb alakzatok választása.

KÖVETELMÉNYEK
Összképben és a két kéz mozgásával meg tudja különböztetni egy tárgy, síkidom tükörképét az eltolással kapott (az eredetivel egyállású) képtől; felismeri tárgyak, síkidomok tükörszimmetriáját. Elképzelés után **ki tudja rakni egyszerű térbeli, síkbeli alakzat tükörképét**, kirakását ellenőrizni tudja **zsebtükörrel**. A sík mozgatásával végre tudja hajtani a tengelyes tükrözést, az eltolást segítséggel.

TÁJÉKOZÓDÁS
4 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Alakzatok (pontok) helyének megadása vonalon 1, síkban 2 adattal.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Iránnyal is rendelkező mennyiségek kifejezése „előjeles” számokkal. Olyan helyzetek átélése, amikor egy mennyiség jellemzéséhez a nagyságán kívül az irányát is meg kell adni (iskolába indulás előtt vagy után 1 órával, születésed előtt vagy után 3 évvel, az utcában a harmadik szomszédotok ...).

Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Útvonalak valódi és terepasztalon való bejárása, utánzása, tudatosítása megmutatással és szóban leírt útvonal követésével, bejárt útvonal elmondásával. Egyszerű képek kirakása elbeszélés alapján.
Rendszerezés, kombinativitás	Tájékozódás a számegyenesen, táblázatokban. Adott helyek elérése különféle útvonalak bejárásával. Tájékozódás útdiagramokon. Útvonalak fordított irányú bejárása.
Induktív, deduktív következtetések	Útvonal kiválasztása adott pontok érintésével. Adott útvonalon található jellemző pontok (épületek, nevezetességek…) felismerése. Az irányváltoztatás hatása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Útvonalak valódi és terepasztalon való bejárása, utánzása, tudatosítása megmutatással és szóban leírt útvonal követésével, bejárt útvonal elmondásával. Egyszerű képek kirakása elbeszélés alapján.
Hőmérsékletmérés; mikor van melegebb, hidegebb?
Olyan helyzetek átélése, amikor egy mennyiség jellemzéséhez a nagyságán kívül az irányát is meg kell adni (időben adott pillanat előtt, után; adott magassági szint alatt, fölött...).

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
A téri tájékozódás képessége rendkívül fontos az ismeretszerzésben, nemcsak a matematika területén. A térképek, alaprajzok használata, a gömbön való tájékozódás a természetismeret műveltségi területhez kapcsolja a témát. A gömbfelülettel való aktív ismerkedés a síkbeliség megismerését is segíti a vele való összevetéssel. Előkészítés: Negatív szám fogalma.	**Útvonalak követése**, bejárt útvonalak megadása szóban. **A jobbra, balra, előtte, mögötte, közötte, szemben szavak használata.** Iránnyal is rendelkező mennyiségek kifejezése „előjeles” számokkal (szabványos jelölés nélkül).

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Számtan algebra: Az egész számok. A geometria többi témaköre.	Anyanyelvi nevelés, környezetismeret, zenei és vizuális nevelés, informatika.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ

Tanítási eljárások	Tanulmányi séták szervezése; játékos szituációk teremtése. Rajzolás papíron és a gömbön.
Módszertani eszköztár	Gyerekek saját teste, hőmérő, sík lapok és gömb.
Értékelés módja	Önértékelés a kitűzött céllal való összehasonlítás alapján.
Az esélyegyenlőség kezelése	Tapintatos segítés, szükség esetén többféle érzékszerv bevonása.

KÖVETELMÉNYEK

Le tud olvasni hőmérsékleti értéket 0 fok alatt is.
Képes biztonságos mozgásos tájékozódásra.
Érti az irányokat kifejező szavakat, képes azok követésére mozgásokban, tudja használni azokat elvégzett vagy képzelt **mozgás megadására**.
Tudja azonosítani, megkülönböztetni a mozgás irányát és síkban az alakzatok állását.

2. ÉVFOLYAM – V. TÉMAKÖR

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

VALÓSZÍNŰSÉGI JÁTÉKOK
8 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Megfigyelt események bekövetkezésének összeszámlálása. A közösen elkészített táblázat és diagram adatainak összeszámlálása.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Tapasztalatok gyűjtése a véletlen és a biztos eseményről játékok során. Tippelés egy esemény bekövetkezésére; a kísérlet elvégzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Véleményalkotás determinisztikus és véletlen események bekövetkezéséről. Felesleges és egymásnak ellentmondó adatokat tartalmazó szöveges feladatok megoldása. Találkozás olyan feladatokkal, amelyeknek nincs megoldása.
Rendszerezés, kombinativitás	A képzelet kiterjesztése játékokhoz kapcsolódó kísérletek lehetséges kimeneteleinek áttekintésére. A „biztos”, a „lehetetlen” és a „nem biztos, de lehetséges” események különválasztása.
Induktív, deduktív következtetések	Sejtések megfogalmazása, miszerint az egyik esemény bekövetkezése valószínűbb, a másiké kevésbé valószínű.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Közös játékok, amelyekben a véletlennek is szerepe van; találkozás nagyobb és kisebb valószínűségű eseményekkel. **Megfigyelések, kísérletek a „biztos”, a „lehetetlen” és a „nem biztos, de lehetséges” megkülönböztetésére. A „biztos” cáfolása ellenpélda megmutatásával, a „lehetetlen” cáfolása példa felmutatásával.** Kísérlet során megfigyelt esemény gyakoriságának megállapítása. **Elvégzett kísérlet adatainak jegyzése, táblázatba foglalása, diagram készítése közösen;** a táblázat és a diagram adatainak olvasása.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
A számolások gyakorlásának egyik legeredményesebb módja, ha az egyébként esetleg már unalmas tennivalókhoz játékos lehetőséget kínálunk. A játékok egy része alkotó tevékenység, ezért vonzó a gyerekek számára, más részének pedig az ad érdekességet, hogy a véletlennek is van szerepe bennük.	**Tapasztalatok gyűjtése a véletlen és a biztos eseményről játékok során.** Egyszerű kísérlet lehetséges eseményeinek számbavétele, a kísérlet során bekövetkezett események jegyzése; elkészített táblázat olvasása.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A számtan algebra témakör minden eleme. Gondolkodási módszerek.	Vizuális nevelés, környezetismeret, életvitel és gyakorlati ismeretek, anyanyelvi nevelés, informatika.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Jó hangulatú valószínűségi játékok szervezése.
Módszertani eszköztár	Dobókockák és más dobótestek, pörgettyűk, korongok, számkártyák.
Értékelés módja	Szóbeli értékelés a tanulói aktivitás, motiváltság, feladattudat, mások segítése megfigyelése alapján.
Az esélyegyenlőség kezelése	A visszahúzódó tanulók bevonása a közös játékokba. Az egészséges versenyszellem mellett a toleráns magatartás biztosítása.

KÖVETELMÉNYEK
Részvétel a közös tevékenységben és a közös gondolkodásban. A sorozatok, táblázatok, grafikonok adatainak leolvasása. **A biztos, lehetetlen és véletlen események megkülönböztetése egyszerű megfigyelt, eljátszott szituációkban.**

2. melléklet a 2. évfolyam kerettantervéhez

A típusú (tanórai) modulok listája:

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK
0201 Válogatások, válogatások kétfelé
0204 Számok tulajdonságai; válogatás kétfelé
0206 A szorzás, osztás előkészítése; kombinatorikus játékok
SZÁMTAN, ALGEBRA
0202 Számok 20-ig, 30-ig (számlálás, alkalmi egységekkel való mérés)
0203 Az idő mérése; hét, nap, óra, perc; periodikus sorozatok
0205 Összeadás, kivonás tevékenységgel, szöveges feladatokkal (mindegyik értelmezéssel)
0207 Összeadás és kivonás egyre ügyesebben
0208 Tárgyak, dolgok, jelek, hangjelek, mozdulatok, érintések... meg- és leszámlálása a 100-as körben egyesével.
0209 Tárgyak, dolgok, jelek, hangjelek, mozdulatok, érintések... meg- és leszámlálása a 100-as körben egyesével és alkalmi csoportosítások szerint. A pénz.
0210 Mérések alkalmi egységgel; mérőszalaggal, az egység többszörösével.
0211 Tömegmérés; űrtartalommérés egységgel és az egység többszöröseivel.
0212 Tájékozódás számvonalon, számtáblázatokon.
0213 Kerek tízesek összeadása, kivonása tárgyi tevékenységgel (a tízesek különféle megjelenítésével); analógiák értelmezése és építése. Szöveges feladatok.
0214 Kerek tízesekhez egyjegyűek hozzáadása, teljes kétjegyűből az egyesek elvétele, teljes kétjegyűből a tízesek elvétele. Szöveges feladatok
0215 Teljes kétjegyű számhoz egyjegyű hozzáadása és teljes kétjegyűből egyjegyű elvétele tízes-átlépés nélkül; analógiák építése, alkalmazása. Szöveges feladatok.

0216 Teljes kétjegyű számhoz egyjegyű hozzáadása és teljes kétjegyűből egyjegyű elvétele tízes-átlépéssel; analógiák építése, alkalmazása. A szorzás és bennfoglalás előkészítése egyenletes lépegetéssel. Szöveges feladatok.
0217 A 9 és a 8 hozzáadása, elvétele
0218 Teljes kétjegyűek és kerek tízesek összeadása; teljes kétjegyűből kerek tízesek elvétele. Szöveges feladatok.
0219 Teljes kétjegyűek összeadása, kivonása tízes-átlépés nélkül. Szöveges feladatok.
0220 Teljes kétjegyűek összeadása, kivonása tízes-átlépéssel. Szöveges feladatok.
0221 Szöveges feladatok a 100-as számkörben
0222 Az összeadás és kivonás tulajdonságai és kapcsolatuk; nyitott mondatok
0223 Teljes kétjegyűek összeadása és kivonása különféle eljárásokkal és a műveleti tulajdonságok felhasználásával; szöveges feladatok
0229 A 10-es, 2-es és 5-ös szorzótáblák és kapcsolataik; a 4-es szorzó- és bennfoglaló tábla felépítése. Szöveges feladatok.
0230 A szorzótáblák kapcsolatai és gyakorlásuk. Egyenlő részekre osztások. Egy képhez több művelet. Szöveges feladatok
0231 A 8-as szorzó- és bennfoglaló tábla; kapcsolatuk. Egy képhez több művelet. Szöveges feladatok.
0232 A 3-as és 6-os szorzó- és bennfoglaló tábla; kapcsolatuk. Szöveges feladatok.
0233 A 9-es szorzó- és bennfoglaló tábla; kapcsolatuk a 10-es táblákkal; kapcsolatuk a 3-as, 6-os táblákkal. Szöveges feladatok.
0234 A tényezők felcserélhetősége. A 7-es szorzótábla felépítése.
0235 Nyitott mondatok. Bennfoglalás maradékkal.
0240 Maradékos osztás szöveges feladatokkal értelmezve
0238 Összeadás és kivonás együtt szöveges feladatokkal értelmezve
0239 Több művelet együtt (összeg, különbség szorzása is)
0241 Kétszerezés, felezés, négyszerezés, negyedelés. A fél és a negyed leolvasása sokféle mennyiség sokféle egysége esetén.
0242 Nyolcszorozás, nyolcadrész-keresés. Kapcsolatok a megismert többszörözések, egyenlő részekre osztások között
0243 Szorzás 3-mal, 6-tal, 9-cel; 3, 6, 9 egyenlő részre osztás. A harmad és a hatod előállítása, leolvasása.
0244 Szorzás, egyenlő részekre osztás 10-zel, 5-tel
0245 Szorzás, egyenlő részekre osztás 7-tel
0246 Vizsgálódás a szorzótáblákban; összefüggések keresése, indoklása
0249 Feladatok, játékok; Műveleti tulajdonságok tudatosítása Ellenőrzés; hiányok pótlása
0250 Feladatok, játékok; Összefüggések tudatosítása Ellenőrzés; hiányok pótlása

GEOMETRIA, MÉRÉS

0225 Ismerkedés a gömbbel
0226 Építések dobozokból, egyéb testekből
0227 Alkotások síkban mozaiklapokkal; szívószállal
0236 Tapasztalatok tükörrel a kézben
0237 Tükrözés a sík átfordításával
0224 Tájékozódás egyenesen; a negatív szám fogalmának előkészítése irányított mennyiségekhez kapcsolva (út, hőmérséklet, idő)
0228 Tájékozódás térben, síkon, gömbön

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

0247 Feladatok, játékok; Valószínűségi játékok. Ellenőrzés; hiányok pótlása
0248 Feladatok, játékok; Valószínűségi megfigyelések. Ellenőrzés; hiányok pótlása

A típusú modulokhoz kapcsolódó Fejlesztési keresztmodulok:
A fenti A modulokhoz kapcsolódik évi 8 órai **FEJLESZTÉSI KERESZTMODUL**, a matematika tanulási nehézségekkel küzdő tanulók számára.
Az A modulok alapján készült néhány **mintamodul az SNI-s** tanulók fejlesztéséhez (ld. 13.melléklet)

B típusú modulok (matematikai kompetenciafejlesztés más tantárgyakban):

A **B** típusú modulok **a tanórai képességfejlesztést egészítik ki.**

Testnevelés órán elsősorban a **számolási és számlálási készséget,**
az Ember a természetben modulokkal a **becslés-mérés készségeket,**
a Művészetek modulokkal az **alapkészségeket fejleszthetjük.**

C típusú (tanórán kívüli) modulok kapcsolódási tartalma:

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

02C02 Csere-bere	A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Szabály megértése, követése.
02C03 Memória 2	A figyelem és az emlékezet terjedelmének, tartósságának, a figyelem szelektivitásának, koncentrációjának, valamint a figyelmi váltásnak, az aktív felidézésnek a fejlesztése verbális és vizuális memória terén egyaránt.
02C04 Alakzatok, színek, ritmus	A tanuláshoz szükséges pszichikus funkciók erősítése; a vizuális, az auditív, a taktilis és kinesztetikus észlelés, diszkrimináció (vizuális és auditív észleléskor az információk megkülönböztetése, szelektálása) valamint az ezzel kapcsolatos tapasztalatok értelmezésének fejlesztésével. Az események és tárgyak minél több szempontból való szemlélése. Összefüggések felismerése.
02C07 Lerakó	A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése párban és kis csoportban. Szabály megértése, követése, betartása.
02C08 Titkosírás	A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Természetes számok 20-as, 30-as, 100-as számkörben (számszomszédok, sorozatok). Összeadás, kivonás 30-as számkörben.

SZÁMTAN, ALGEBRA

02C01 Táblás játékok 2	A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel. Tapasztalatszerzés a mennyiségi tulajdonságokról, a megfigyelt tulajdonságok megnevezése, összehasonlítása. A számok nagyságviszonyainak mélyítése. Tapasztalatszerzés az egyenlőtlenségről.
02C05 Hány darab?	Számlált mennyiségek összehasonlítása. Összeadás 20-as, illetve 100-as számkörben. A számok nagyságviszonyai 100-ig, Kitekintés nagyobb számkörre. Több, kevesebb, ugyanannyi valamennyivel több, kevesebb fogalmak használata. Függvényekkel, relációkkal kapcsolatos ismeretek alapozása.
02C06 Mérés	Mennyiségek becslésének reálisabbá tétele tapasztalatszerzéssel. Hosszúságok és űrtartalmak összehasonlításának, megmérésének, összegzésének, mennyiségek közti különbség megállapításának gyakorlása. Alkalmi és szabvány mértékegységek és mérőeszközök használata. Rész-egész viszony észlelése.
02C07 Lerakó	Szabály megértése, követése, betartása. Szám és műveletfogalom fejlesztése, számolási rutin fejlesztése. Saját stratégia készítése, végrehajtása két vagy több szempont figyelembevételével. Szövegértés, értelmezés. Műveletvégzési sebesség növelése.

02C08 Titkosírás	Szabály megértése, követése, betartása. Számolási készség fejlesztése. Természetes számok 20-as, 30-as, 100-as számkörben (szomszédok, sorozatok). Összeadás, kivonás 30-as számkörben. Teljes kétjegyű számok összeadása, kivonása. Zárójelhasználat.
02C09 Színkirakó	Számok nagyságviszonyai; számlálás; több, kevesebb, ugyanannyi, valamennyivel több, kevesebb fogalmak használata; két- háromtagú összeadások; az összeg változásainak megfigyelése; több lehetőség keresése; legjobb megoldás kiválasztása. A szám- és műveletfogalom mélyítése. Műveleti tulajdonságok megfigyelése. Számolási készség fejlesztése. Problémamegoldó gondolkodás fejlesztése.

GEOMETRIA, MÉRÉS

02C01 Táblás játékok 2	A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Tájékozódás a síkon. Tapasztalatszerzés az egyenes vonal, törött vonal fogalmakra. Egyenes és törött vonal előállítása. Hosszabb, rövidebb fogalmak használata. Területfogalom alapozása. Tapasztalatszerzés a terület mérésére lefedéssel. Területek összehasonlítása. Különböző alakú, azonos területű síkidomok megfigyelése. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkról.
02C02 Csere-bere	A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Transzformációk előállítása tevékenységgel. Tájékozódás a síkon. Térlátás, térbeli viszonyok értelmezése, kifejezése tevékenységgel.
02C04 Alakzatok, színek, ritmus	A tanuláshoz szükséges pszichikus funkciók erősítése; a vizuális, az auditív, a taktilis és kinesztetikus észlelés, diszkrimináció (vizuális és auditív észleléskor az információk megkülönböztetése, szelektálása), valamint az ezzel kapcsolatos tapasztalatok értelmezésének fejlesztésével. Síkidomok tulajdonságainak tapasztalati úton való megismerése, felismerése. A térben, illetve a síkban való tájékozódás fejlesztése összekapcsolva a mozgáskoordináció és a manipuláció javításával.
02C05 Hány darab?	Tájékozódás a térben, síkon. Térlátás, térbeli viszonyok lejegyzése, értelmezése, kifejezése tevékenységgel. Függvényekkel, relációkkal kapcsolatos ismeretek alapozása: Adatok ábrázolása táblázattal, piktogrammal, oszlopdiagrammal. Az ábrázolt, adott relációk értelmezése.
02C07 Lerakó	Tájékozódás a síkon. Zárt görbék létrehozása görbe vonalakból. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkról (tengelyes tükrözés). Ezen transzformációk előállítása tevékenységgel. Függvényekkel, relációkkal kapcsolatos ismeretek alapozása: Szóval adott relációk értelmezése, ábrázolása. Táblázattal, grafikonnal adott relációk értelmezése.
02C09 Színkirakó	Tájékozódás a síkon. Elemek összehasonlítása, rendezése adott és felismert szempont szerint. Területek összehasonlítása.

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

02C01 Táblás játékok 2	Szabály megértése, követése, betartása. Saját stratégia készítése, végrehajtása két vagy több szempont figyelembevételével. A stratégia módosítása. Adatok gyűjtése, rendszerezése táblázatba, grafikonba. Adatok leolvasása táblázatból, grafikonról, összetartozó értékpárok felismerése. Adatok összehasonlítása, elemzése adott szempontok szerint.
02C04 Alakzatok, színek, ritmus	Az események és tárgyak több szempontból való szemlélése. Azonos tartalom többféle megnyilvánulásának megtapasztalása. Összefüggések felismerése. Szabálykövetés.
02C05 Hány darab?	Adatok gyűjtése, rendszerezése táblázatba, piktogramba, diagramba. Adatok leolvasása táblázatból, grafikonról, összetartozó értékpárok felismerése.
02C07 Lerakó	Szabály megértése, követése, betartása. Feltételeknek megfelelő stratégia tervezése, végrehajtása. Kívánt helyzetek létrehozása. Saját stratégia készítése, végrehajtása két vagy több szempont figyelembevételével. A stratégia módosítása. Adatok gyűjtése, rendszerezése táblázatba, grafikonba (diagramba). Adatok leolvasása táblázatról, grafikonról, az összetartozó értékpárok felismerése. Adatok összehasonlítása, elemzése adott szempontok szerint.

02C09 Színkirakó	A kombinatorikus gondolkodás fejlesztése: adott feltételnek megfelelő minél több eset előállítása, rendezése. Szabály megértése, követése, betartása. Saját stratégia készítése, végrehajtása. A stratégia módosítása, az ellenfél tevékenységének függvényében.

3. ÉVFOLYAM

Óraszám: 148 óra, 37 hét, 4 óra/hét

	Témakörök	Javasolt óraszám
I.	Gondolkodási módszerek	6 (+ folyamatos, beépül a teljes tananyagba)
II.	Számtan-algebra	104
III.	Geometria, mérés	21
IV.	Függvények, sorozatok	9 (+ folyamatos, beépül a teljes tananyagba)
V.	Valószínűség, statisztika	8 (+ folyamatos, beépül a teljes tananyagba)

Témakörök Kapcsolódó témakörök	**Tartalom**	**Javasolt óraszám**
II. Számtan-algebra I., III., IV., V.	1. ISMÉTLÉS	24 óra + folyamatos
II. Számtan-algebra I., III., IV., V.	2. SZÁMOK AZ EZRES SZÁMKÖRBEN	16 óra
V. Valószínűség, statisztika I., II., III., IV.	3. HÁNYFÉLEKÉPPEN? MI A VALÓSZÍNŰBB?	4 óra
II. Számtan-algebra I., III., IV., V.	4. SZÓBELI MŰVELETEK AZ EZRES SZÁMKÖRBEN	23 óra + folyamatos
IV. Függvények, sorozatok I., II., III., V.	5. SZÖVEGES FELADATOK, NYITOTT MONDATOK, TÁBLÁZATOK	9 óra
I. Gondolkodási módszerek II., III., IV., V.	6. TULAJDONSÁGOK KIEMELÉSE, TUDATOSÍTÁSA; VÁLOGATÁSOK	6 óra + folyamatos
III. Geometria, mérés I., IV.	7. GEOMETRIAI TAPASZTALATSZERZÉS; GEOMETRIAI ALKOTÁSOK TÉRBEN, SÍKBAN	10 óra
II. Számtan-algebra I., III., IV., V.	8. ÍRÁSBELI ÖSSZEADÁS, KIVONÁS	15 óra

II. Számtan-algebra I., III., IV.	9. TÖRTSZÁMOK	7 óra
II. Számtan-algebra I., III., IV.	10. EGÉSZ SZÁMOK	4 óra
II. Számtan-algebra I., III., IV.	11. ÍRÁSBELI SZORZÁS	8 óra + folyamatos
III. Geometria, mérés I., IV.	12. TÉGLATEST, KOCKA, GÖMB – TÉGLALAP, NÉGYZET, KÖR	4 óra
III. Geometria, mérés I., IV.	13. TÁJÉKOZÓDÁS SÍKON ÉS GÖMBÖN	3 óra
III. Geometria, mérés I., IV.	14. HALADÓ ÉS FORGÓ MOZGÁS, TÜKRÖZÉS	4 óra
V. Valószínűség, statisztika I., II., III., IV.	15. VALÓSZÍNŰSÉGI JÁTÉKOK	4 óra
II. Számtan-algebra I., III., IV., V.	16. SZÖVEGES FELADATOK	7 óra

3. ÉVFOLYAM – I. TÉMAKÖR
GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

TULAJDONSÁGOK KIEMELÉSE, TUDATOSÍTÁSA; VÁLOGATÁSOK
6 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Számok válogatása tulajdonságaik alapján. Adott tulajdonságú számok gyűjtése, alkotása.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Mennyiségek szétválogatása fajtájuk (hosszúság, tömeg …) szerint. Hiányzó mértékegységek megadása. Elemek válogatása a címkének megfelelően. Következtetés elemek közös tulajdonságára.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Függvényre vezető szöveges feladat megoldáshalmazának megállapítása adott alaphalmaz alapján.
Rendszerezés, kombinativitás	Rész- és kiegészítő halmaz alkotása, a halmazt meghatározó tulajdonság megfogalmazása.
Induktív, deduktív következtetések	Elemek közös tulajdonságának keresése, adott alaphalmaz bővítése, szűkítése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Adott alaphalmaz elemeinek válogatása kétfelé; az együvé kerülő elemek közös tulajdonságainak keresése, megnevezése. A tevékenységhez kötött szóbeli kifejezés gyakorlása, javítgatása („Milyeneket tettél ide?” „Miért nem való ez ide?” „Melyik címke hova való?” „Mi igaz biztosan az adott részből véletlenül kivett dologra?” ...). Az elemek elhelyezéséhez kapcsolódó megállapítások: a „mindegyik”, „egyik sem”, „van köztük olyan”, „nem mind” kifejezések használata. **„Címkézés”** (olyan tulajdonság megnevezése, amely az adott részben minden elemre igaz, a többi elemre pedig nem igaz). **A kiegészítő rész felcímkézése: a logikai „nem” értő, tudatos használata.** **Elemek elhelyezése egyszerre két tulajdonság figyelembevételével; Venn-diagram használata. A szétválogatás szigorú rendjének betartása.** Az egyes részekre jellemző tulajdonságok keresése. A logikai „és” használata. *Elemek elhelyezése olyan ábrán, amelyen két-két halmaz különféle viszonyban van egymással; egyszerű alá-fölérendelt fogalmak, mellérendelt fogalmak megjelenése halmazábrákon.* **Tárgyi tevékenységhez kapcsolt kijelentések alkotása tárgyakról, személyekről, dolgokról, összességekről, (halmazokról); számokról, testekről, síkidomokról, helyzetekről, történésekről, műveletekről; tárgyak, dolgok, számok, alakzatok, jelenségek kapcsolatáról.** **Egyszerű, a gyerekek előtt álló tárgyakról, személyekről, összességekről, számokról, térbeli és síkbeli alakzatokról, térbeli elhelyezkedésükről, és elemek kapcsolatáról szóló állítások igazságának eldöntése felszólításra és öntevékenyen.** **A számolásokban felhasználható analógiák alkalmazása.** **Írásbeli műveletek algoritmusának értelmezése, használata.**

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
A harmadikos gyerekek számára nem új a kétfelé válogatás, s az így létrejövő két részhalmazba tartozó elemek közös tulajdonságának keresése. Célszerű azonban nagyon pontossá és biztonságossá tenni a részek „címkézését”, annak a tulajdonságnak a megragadását, amely az adott részbe tartozó összes dologra igaz, de csak azokra. Ezzel az építkezéssel párhuzamosan tanuljuk tudatosan értelmezni azokat a kijelentéseket, amelyek egy-egy halmazra vonatkoznak (kvantoros állítások), de nem foglalkozunk ebben az évben mindenféle esettel. A logikus gondolkodásnak fontos eleme az összességlátás, és az, hogy az összességekre vonatkozó állításokat, kérdéseket meg tudjanak fogalmazni. Ezeknek jellemzője a „mindegyik”, „egyik sem”, „van köztük...”, „nincs olyan...” kifejezések egyre tudatosabb használata.	**Osztályozás, elemek elhelyezése halmazokba egy és egyszerre két tulajdonság szerint**. **A részhalmazt meghatározó tulajdonság és a kiegészítő halmazának meghatározó tulajdonsága; a logikai „nem”.** **Válogatások. Halmazok jellemzése állításokkal, tulajdonsággal. Címkézés.** Válogatás kétszer kétfelé egyszerre. Venn-diagram. A logikai „és”. Két-szempontú rendezés; a szempontok sorrendje; táblázat, fadiagram. **Analógiák megfigyelése, követése.** **Algoritmusok követése.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Számtan algebra témakörön belül: Számtulajdonságok, számkapcsolatok; számítások és becslések kerek százasokkal; írásbeli összeadás, kivonás és szorzás. Geometria. Relációk, függvények, sorozatok.	Környezetismeret, zenei nevelés, testnevelés, életvitel és gyakorlati ismeretek, vizuális nevelés.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Válogatást igénylő tevékenységek szervezése kooperatív munkában.
Módszertani eszköztár	A válogatás elemei, tárgyai; az elemek szétválogatását, elkülönítését szolgáló fonalkarikák, diagramok.
Értékelés módja	Akarati tényezők szerinti szöveges értékelés.
Az esélyegyenlőség kezelése	Heterogén csoportok szervezése, egymás munkájának segítése. Differenciálás egy-egy elemre vagy adott összességre vonatkozó tulajdonság megítélését illetően.

KÖVETELMÉNYEK
Konkrét, elvégzett kétfelé válogatásokban felismeri az elemek közös, a részhalmazt meghatározó tulajdonságát, használja a tulajdonság tagadását a részhalmazba nem tartozó elemek közös tulajdonságának megragadására. Felismeri adott szempontú válogatások hibáját, ki tudja javítani elemek áthelyezésével, megnevezéssel. Adott két tulajdonság szerint el tudja helyezni az alaphalmaz elemeit elemenkénti döntéssel. *Az azonos részbe kerülő elemeket tudja jellemezni a logikai „és” helyes használatával.* **Ki tudja fejezni megfigyeléseit, gondolatait egyszerű, elemekre** és összességekre **vonatkozó állításokkal az előtte kialakuló helyzetekben**. **Érti az ilyen (konkrét szituációra vonatkozó) állításokat, meg tudja ítélni igazságukat.** Fejlődik a megfigyelő- és az ítélőképessége; az absztrakciós képessége; a szóbeli kifejezőképessége; az igazság megítélésének igénye.

3. ÉVFOLYAM – II. TÉMAKÖR
SZÁMTAN–ALGEBRA

ISMÉTLÉS
24 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Természetes számok és tulajdonságaik 100-ig. Az összeadás és kivonás, a műveletek kapcsolata. A szorzó- és bennfoglaló táblák, a műveletek kapcsolata. A műveletek tulajdonságai.
Mennyiségi összehasonlítás Becslés, mérés	Meg- és kimérés alkalmi és szabvány egységekkel és többszöröseikkel; a mennyiség, a mérőszám és a mértékegység kapcsolatának mélyítése. Kis kétjegyűek többszörözése becsléssel, a reális és a lehetetlen adatok szétválasztása.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Alkalmazásra képes műveletvégzés valóságos szituációkban, szöveges feladatokban. Szöveges feladathoz számfeladat, számfeladathoz szövegalkotás.
Rendszerezés, kombinativitás	Számok összehasonlítása, rendezése; többféle sorozat indítása néhány elem sorba rakásával; adott tulajdonságú számok válogatása. Számok helye táblázatokban. A műveleti tulajdonságok tapasztalása számok sorrendjének megváltoztatásával.
Induktív, deduktív lépések	Számtulajdonsághoz konkrét számok válogatása. Elvontabb modellek használata: lépések a számegyenesen, számtáblázatokon. Következtetés meglévő műveleti eredményből más művelet eredményére a műveletek monoton tulajdonságának felhasználásával. Műveleti tulajdonságokra épülő gépes játékok, „két nyíl helyett egy nyíl” típusú feladatok.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A százas számkör számai – Tárgyak meg- és leszámlálása egyesével, kettesével, tízesével, ötösével. – Alkalmilag választott egységekkel és ennek többszöröseivel (kétszeresével, tízszeresével, ötszörösével) hosszúság, tömeg, űrtartalom meg- és kimérése.	

– Pénzösszegek meg- és kiszámolása.
– Számok írása, olvasása, táblázatba rendezésük; római számok.

Játékok számtulajdonságok gyakorlására

– Számjegyek száma, tízeseik és egyeseik száma.
– Sorba rendezés adott szempont vagy felismert tulajdonság szerint. Számok összehasonlítása, rendezése.
– Számok egyes, tízes szomszédjai; számok helye számegyenesen.
– Számtulajdonságok (páros, páratlan, megvan benne a 3 maradék nélkül, vagy nincs, adott számnál nagyobb, kisebb...).
– Tárgyak, számok, alakzatok szétválogatása saját szempont szerint; mások válogatásában felismert szempontok szerint. Adott szempontú válogatás hibájának felismerése, javítása.

Műveletek a százas számkörben

– Szituációhoz kötött szóbeli kifejezés gyakorlása, javítása. Történésről, tevékenységről, képpárról, képről műveletek leolvasása, leírása.
– Szöveges feladat leírása művelettel (vagy más matematikai modellel), műveletről szöveges feladat alkotása.
– Kijelölt művelet kiszámítása, nyitott mondat megoldása. Nyitott mondatok értelmezése szituációkkal, szöveges feladatokkal. Nyitott mondatok lezárása elemek, elempárok behelyettesítésével, s az így kapott állítások igazságának megítélése.
– Játékok során a tagok, tényezők felcserélhetőségének, a tagok csoportosíthatóságának alkalmazása.
– Műveletek kapcsolatát erősítő problémafelvetések. Gépek megfordítása. A fordított kapcsolat megfogalmazása a fordított táblázatból, vagy az eredeti szabályból.
– Gépek összekapcsolása. Összekapcsolt gépek szabályának megfogalmazása; annak megfigyelése, hogy a működés szabálya függhet az összekapcsolás sorrendjétől.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Hosszabb időt szánunk a 2. osztályban tanultak ismétlésére, hiszen 3. osztályban a Számtan-algebra témakörben a korábban elindított vagy előkészített fogalmak kiterjesztését illetve továbbfejlesztését folytatjuk. Ezért szükséges felidézni, megerősíteni és tovább mélyíteni a korábban megszerzett ismereteket. Az erre szánt hosszabb időszakban megpróbálkozunk apróbb lépéseket, kitekintéseket is tenni a továbbhaladás irányában. E közben megfigyelhetjük, milyen mértékben építhetünk a tanulók megfigyeléseire, analógiás gondolkodására. Tapasztalatokat szerezhetünk arról, hogy meglévő tudásuk és képességük alkalmassá teszi-e őket alkotó gondolkodásra, mennyire tudnak kreatívan hozzájárulni a szám- és műveletfogalom továbbépítéséhez. Ezek az információk könnyítik a módszerválasztást a fejlesztési folyamat tervezésekor.	**Számfogalom a 100-as számkörben. Darabszám, mérőszám, értékmérő tartalom.** **Számrendszeres, helyiértékes írásmód. (Számegyenes, számtáblázat...)** **Elemek (tárgyak, szavak, számok) szétválogatása kétfelé: részhalmaz és kiegészítő halmaza, tulajdonság és tagadása. Adott viszonyban levő elemek összeválogatása;** összeválogatott elempárok közti azonos viszony keresése. **Számok tulajdonságai, kapcsolatai.** **Kombinatorikus alkotások.** **Állítások alkotása, értése** **Nyitott mondatok kiegészítése igazzá, nem igazzá** (nemcsak a számok körében). **Műveletek a 100-as számkörben: összeadás, kivonás, szorzás, osztás** **Képről számfeladat, számfeladatról kép alkotása.** **Nyitott mondat, szöveges feladat a 100-as számkörben.** Hiányos műveletek; műveletek inverze. **Összeadás, kivonás, zárójelhasználat** **Összetett szöveges feladatok leírása két művelettel, a zárójel szerepének újra-értelmezése.** **Szorzás, osztás** **Két egyszerű szabályú függvény összekapcsolása.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Tulajdonságok kiemelése, tudatosítása; válogatások témakör Minden további, szám- és műveletfogalomhoz kapcsolódó téma: Számlálás, mérés 1000-ig. Számok neve, jele, nagysága. Számtulajdonságok, számkapcsolatok. Számítások és becslések kerek százasokkal. Összeadás, kivonás az egy 0-ra végződő számok körében. Összeg és különbség számítása és becslése tízesekre kerekített értékekkel. Szorzatok számítása, maradékos osztás becslése…	Anyanyelv, környezetismeret, technika, testnevelés, ének, zene

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Tevékenységek, feladatalkotások és problémamegoldás kooperatív és önálló munkában.
Módszertani eszköztár	Az ismétlés időszakában differenciálhatunk az eszközök használatában, a felvetett probléma minőségében és mennyiségében, a problémamegoldás önállóságában.
Értékelés módja	Diagnosztikus mérés a szám- és műveletfogalomról a 100-as számkörben.
Az esélyegyenlőség kezelése	A hiányok pótlása, a megértés biztosítása eszközhasználattal. Differenciált feladatlapok alkalmazása.

KÖVETELMÉNYEK

Széles valóságtartalomra épülő, tovább bővíthető, gazdag, természetes számfogalom a 100-as számkörben; megbízható számérzet.
Gazdag valóságtartalmú, összeadás-, kivonás-, szorzás- és osztás-fogalom; a műveleti tulajdonságok gyakorlati alkalmazása egyedi, konkrét esetekben. Alapszintű jó számolási készségek:
– jól megértett és helyesen működő számolási eljárások a 100-as számkörben az összeadásra, kivonásra; kidolgozott algoritmusok követése;
– a kisegyszeregy és a megfelelő bennfoglalások, részekre osztások tudása, további esetek értelmezés utáni kiszámítani tudása.
A valóság és a számfogalom, valóság és műveletek közti kétirányú „átjárás” biztonságossá válása.

SZÁMOK AZ EZRES SZÁMKÖRBEN
16 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Meg- és leszámlálás valahányasával; közelítő számlálások; a szám, mint értékmérő.
Mennyiségi összehasonlítás Becslés, mérés	Mennyiségek összehasonlítása, becslése, összemérése, mérése. Becslés a mennyiség, egység, mérőszám közti összefüggés alapján.

Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A gyakorlati mérések tapasztalatainak felhasználása szöveges feladatokban.
Rendszerezés, kombinativitás	Számok összehasonlítása, rendezése; számalkotások. A feltétel megváltoztatásától függően a lehetőségek változásának figyelése.
Induktív, deduktív lépések	A helyiértékrendszer kiterjesztése ezres számkörre. Kapcsolatok felismerése mérés közben különféle mennyiségek között.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Halmazok, mennyiségek becslésszerű összehasonlítása, becslése.
Meg- és leszámlálás valahányasával: egyesével, tízesével, százasával, kettesével, húszasával, ötösével, ötvenesével stb.; meg- és kimérés választott egységgel, az egység többszöröseivel (pl. kirakás 10, 100 egységenként). Mérőszalag, más skálázott mérőeszközök használata.
Elvégzett mérések eredményének magyarázata a mennyiség, egység, mérőszám közt megfigyelt összefüggés alapján. Az összefüggések tudatosítása. Egyszerű át- és beváltások konkrétan elvégzett mérésekhez kapcsolva.
Közelítő számlálások; *adott pontosságú mérések; hosszúságmérés deciméter-, centiméter-, milliméter-pontossággal.*
A pénz használata: „vásárlások" kifizetése különféle címletekkel; fizetés visszaadással is.
Csoportosítások, váltások különféle alapszám szerint; **a tízes számrendszer szerinti váltások; „súlysorozat", pénz,** más, alkalmi szimbólumok használata**.** *Az abakusz és a szorobán megismerése, elemi használata.*
A helyiértékrendszer kiterjesztése; számírás, számolvasás. A római számírás.
Egy-egy szám sokféle (összeg-, különbség-, szorzat-, hányados- és összetettebb) **alakja az érzékelt valóságnak** vagy az elképzelésnek **megfelelően. Egyenlőségük; helyük a számegyenesen.**
Számok összehasonlítása sokféle, **a nagyságviszonyukat jellemző kapcsolat szerint. Sorba rendezésük. Helyük, közelítő helyük megkeresése az egyesével, tízesével, húszasával, százasával beosztott** és a beosztás nélküli **számegyenesen.**
Szomszédjaik, tízes, százas szomszédjaik, kerekített értékek megállapítása; (százasokra, tízesekre kerekített érték). Kerekítés százasokra: a legközelebbi kerek százassal való helyettesítés; kerekítés tízesekre: a legközelebbi kerek tízessel való helyettesítés. További „megállapodásos" szabály: 50-et és 5-öt fölfelé kerekítünk. *Olyan számok gyűjtése, amelyeknek ugyanaz a százasokra/tízesekre kerekített értékük.*
Számtulajdonságok (adott számmal való oszthatóság, jegyek száma, adott számhoz képest a szám nagysága, százasokra kerekített értéke, az 1000-től való távolsága, közelítő távolsága stb.). Számkapcsolatok értelmezése.
Számok jellemzése, összehasonlítása, szétválogatása adott tulajdonságok szerint; közös és eltérő tulajdonságok kiemelése.
Számpárok keresése adott számkapcsolatokhoz (pl. állandó összeg, állandó különbség; más nyitott mondattal megadható viszonyok ...).
Gyakorlati mérések, a mérési tapasztalatok felhasználása egyszerű számításokban és szöveges feladatokban.
Mérés közben kapcsolatok felismerése különféle mennyiségek között (pl. a terület változása az oldalak változásai közben, a térfogat változása különféle hosszméretek függvényében, azonos anyagú, de eltérő alakú és nagyságú tárgyak, edények térfogatának, űrtartalmának összehasonlítása ...).

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Folytatás A százas számkör alapos ismeretére építjük az ezres számkörre való kiterjesztést. A számok valóságtartalmának megismerését szolgálják a számlálási és mérési tevékenységek. A szabvány mértékegységek bevezetése, a velük való mérések ismertetik fel a mértékrendszerek és a tízes számrendszer kapcsolatát. Ebben a számkörben gyakran válik szükségessé a közelítő számolás és	**Számkörbővítés 1000-ig. Darabszám, mérőszám, értékmérő tartalom.** **Mértékegység, mennyiség és mérőszám kapcsolatai.** **Néhány szabványos mértékegység gyakorlati használata: m, dm, cm, mm; kg, dkg, g; l, dl, cl; óra, perc, másodperc;** továbbiak megközelítése: km; t; hl. **Pontos szám, közelítő szám. Számok kerekített értéke.** **Mennyiségek becslése, mérése, a mérés pontatlansága;** adott pontossággal való mérés. **Számok írása, olvasása.**

mérés, ezért hangsúlyt kell helyezni a különböző pontossággal való mérésekre, a kerekített értékek megismerésére. A közelítő értékek használata támogatja a szám nagyságának megítélését, könnyebbé teszi a becslést, a számok összehasonlítását és rendezését, és alkalmazásuk nélkülözhetetlen lesz a műveletek eredményének előrebecslésénél. A számok tulajdonságainak vizsgálata hozzájárul a számok növekvő sorozatában megtalálható rendezettség felismeréséhez; a számolást megkönnyítő, gyorsabb és pontosabb műveletvégzést biztosító számolási eljárások elsajátításához.	Számok számrendszeres alakja; **Helyiérték-rendszer tapasztalati kiépítése; a számjegyek alaki-, helyi- és valódi értéke.** **Kombinatorikus alkotások** **Táblázatok és fadiagramok használata.** **Számtulajdonságok, számkapcsolatok** **Számok sokféle neve; az egyenlőség szimmetriája.** **Tapasztalatok a számok nagyságviszonyairól; tájékozódás számegyeneseken, számtáblázatokon.** **A számok nagyságviszonyának különféle összetevői: melyik nagyobb, melyik kisebb; nagyság szerinti sorba rendezésük, mennyivel nagyobb, kisebb, hányszorosa, hányada, körülbelül hányszorosa. Helyük, közelítő helyük a számegyenesen.** **Szomszédjaik, tízes, százas szomszédok; százasokra, tízesekre kerekített értékük.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A számfogalom alakításával foglalkozó témák: Számok valóságtartalma 100-as számkörben. Számrendszeres gondolkodás. Számtulajdonságok, számkapcsolatok.	Környezetismeret, technika, testnevelés.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Tevékenységek, számalkotások és problémamegoldás kooperatív és önálló munkában.
Módszertani eszköztár	Célszerű, jól működő eljárások megismertetésével fejlesztünk ki a valóságban is hasznosítható becslési képességet. Érzékeltetjük a pontos szám és a közelítő szám közti különbséget, célszerű használatukat. Sokféle, főleg csoportban szervezett tevékenységgel szereztetünk tapasztalatot az 1000-es számkör egyes elemeiről, közös tulajdonsággal rendelkező részhalmazairól, az elemek kapcsolatairól.
Értékelés módja	Diagnosztikus mérés az 1000-es számkörben.
Az esélyegyenlőség kezelése	A számnevek képzési rendjének tudatosítása. A számérzet formálása különféle konkretizációkkal, becslést segítő eljárások megismerésével. Számok összehasonlítása, adott számok felismert tulajdonságainak, kapcsolatainak belátása szabadon választott eszközhasználattal.

KÖVETELMÉNYEK

Rendelkezik az 1000-es számkörben helyes, széles valóságtartalomra épülő, tovább bővíthető, gazdag természetes számfogalommal és fejlődő számérzettel.

- **Képes darabszámot megállapítani pontosan és jó közelítéssel.**
- **Tud mérni alkalmi egységekkel.**
- **Tudja használni a milliméter, centiméter, méter, centiliter, deciliter, liter, gramm, dekagramm, kilogramm egységeket mérésekben. Ismeri az óra, nap, hét, hónap, év, perc, másodperc,** kilométer, hektoliter és tonna egységeket.
- **Mérései eredményének mérlegelésében és becsléseiben egyre tudatosabb annak gyakorlati alkalmazása, hogy azonos egységek esetén a 2-szer, 3-szor... nagyobb mérőszám és a 2-szer, 3-szor... nagyobb mennyiség tartozik össze; és hogy ugyanazt a mennyiséget fele, harmada... nagyságú egységgel mérve 2-szer, 3-szor... nagyobb mérőszám fejezi ki, a 2-szer, 3-szor... nagyobb egységgel mérve pedig fele, harmada akkora a mérőszám.**
- **Képes értelmezni a különböző egységekkel való mérésekben kifejeződő viszonyokat, érti a mértékváltás gondolatát.**
- **Egyre könnyedebb a valóság** (elképzelt valóság) **és a számfogalom közti kétirányú „átjárás”, s ezáltal egyre biztonságosabb a számokkal való munka.**

– **A mérés pontatlanságát kifejezi a „körülbelül” szó tudatos használatával, vagy más módon;** tisztában van a pontosság mértékének jelentésével.
– **Biztonságos gyakorlati ismerete van a pénz értékéről, használatáról.**
– **A tízes számrendszer alapgondolatának és a helyiérték-rendszernek a gyakorlati ismeretével tudatosan és készségszinten írja és olvassa a számokat (alakiérték, helyiérték és valódi érték).**
– **Ki tudja fejezni és azonosítani tudja a számokat különféle alakjaikban.**
– **Jó számérzetre, műveletfogalmakra építve és a helyiértékes számalak értelmezése szerint meg tudja ítélni számok nagyságát, nagyságrendjüket (gyakorlati ismeretként!).**
  • **Tud sorba állítani megadott számokat nagyság szerint növekvő és csökkenő sorrendben.**
  • **Tájékozódik a számegyenesen és egyszerű számtáblázatokon.**
– **Tudja a számok egyes, tízes, százas szomszédjait; meg tudja adni tízesekre, százasokra kerekített értéküket.**
– **Ismer, és számok, számpárok jellemzésére, megválasztására használ néhány számtulajdonságot, számkapcsolatot.**

SZÓBELI MŰVELETEK AZ EZRES SZÁMKÖRBEN
23 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Műveletek értelmezése az ezres számkörben. Műveleti tulajdonságok és azokra épülő számolási eljárások megismerése a gyorsabb és pontosabb számolás érdekében.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Meg- és kimérés alkalmi és szabvány egységekkel és többszöröseikkel; a mennyiség, a mértékegység és a mérőszám kapcsolatának erősítése. Közelítő számolás becsléssel; a reális és a lehetetlen adatok szétválasztása. Ellenőrzés zsebszámológéppel.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Műveletek alkalmazása valóság-tartartalmú problémafelvetésekben. Modellkeresés, matematizálás. Egyszerű és összetett szövegezésű feladatok matematikai modelljének megalkotása. Számfeladathoz szövegalkotás.
Rendszerezés, kombinativitás	Műveletek az ezres számkörben analógiákra építve. A műveleti tulajdonságok alkalmazása a számolás megkönnyítése érdekében a tagok és a tényezők sorrendjének megváltoztatásával. Adott szám megközelítése véletlenszerűen előállított elemekből és célszerűen megválasztott műveletekből.
Induktív, deduktív következtetések	Problémák szemléltetése szakaszokkal való ábrázolással. Számfeladathoz, nyitott mondathoz, más modellhez problémaalkotás. Következtetés műveleti eredmények nagyságviszonyára becslés és a műveletek tulajdonságai alapján.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Műveletfogalmak (összeadás, kivonás, szorzás, osztás) továbbépítése. **Elvontabb modell kidolgozása: szakaszokkal való ábrázolás, számegyenesen való lépések.** Kiterjesztés közelítő számokkal végzett műveletekre. **Korábban megismert műveleti tulajdonságok újbóli értelmezése, fennállásának ellenőrzése a nagyobb számok körében.** **A sokszor ellenőrzött tulajdonságok felhasználása az eredmény előre becslésében, számolási eljárásokban, önellenőrzésben.** Az általánosítás alapozása elvontabb modellek (hajtogatók, szakaszos ábrák) segítségével. **Az összeadás és kivonás kapcsolatának, a szorzás és kétféle osztás kapcsolatának erősítése;** a hiányos műveletek ismeretlen elemének kapcsolata az inverz művelettel.	

A műveletek eredményének változása illetve változatlansága.
Több műveletből álló műveletsor zárójelezése a szituáció, szöveg értelmezése szerint. Fejszámolási eljárások gyakorlása a 100-as számkör számaival.
A 100-as számkör eljárásaival analóg fejszámolási eljárások kidolgozása az 1000-es számkörben.
Teljes háromjegyű számok különbségének becslése.
Szorzás, osztás fejszámolással
Maradékos osztások egyjegyű osztóval a 100-as számkörben *és kerek tízes osztóval az 1000-es számkörben;* **számok szétválogatása adott számmal való osztás maradékai szerint. Műveletek összekapcsolása; műveleti sorrend betartása; zárójelezés.**
Nyitott mondatok a számok körében; egyenletek, egyenlőtlenségek. Megoldáskeresés véges alaphalmazon, az elemek behelyettesítésével.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Folytatás A műveletek különféle értelmezéseit az 1000-es számkörben valóságtartalmú szöveges problémafelvetésekkel mélyítjük. A számolási eljárások kimunkálását megkönnyítik az analógiák felismertetése, a százas számkörben végzett műveletekkel való kapcsolatok felhasználása. Gyakorlottság elérése szükséges a kerek számokkal való műveletvégzésben a jó becslésekhez az írásbeli műveletvégzések területén is. A becslések finomítását, majd a számolás pontosítását segítik a műveleti eredmények változásának és változatlanságának megfigyelése. Ezek a megfigyelések egyben hozzájárulnak sokféle képesség fejlesztéséhez (összefüggés-felismerés, összességlátás, általánosítás, szabálykövetés, becslés, megítélés). Alkalmazásra képes szóbeli számolási készséget kívánunk kifejleszteni sokféle problémafelvetéssel, a matematika és a valóság sokféle modelljének alkalmazásával, játékokkal, játékos tevékenységekkel.	**Műveletek 1000-es számkörben.** **A négy alapművelet értelmezésének mélyítése, kiterjesztés a közelítő számokkal végzett műveletek körére.** **Összeadás, kivonás** **Azonosságok, különbözőségek kiemelése, megfogalmazása.** **Analógiák megfigyelése, alkalmazása. (Becslés, kerekített értékekkel való közelítés).** **Mennyiségek becslése, mérése.** **Szöveges feladatok, táblázatok, nyitott mondatok.** **Szóbeli szorzás, osztás, maradékos osztás; kerek tízesek szorzása egyjegyűvel.** Két-három művelet összekapcsolása. **A műveleti tulajdonságok és kapcsolatok érvényességének kiterjesztése az 1000-es számkör számaira;** az általánosítás alapozása**. Felhasználásuk számolásban, ellenőrzésben.** **Számolási eljárások; számolási készségek.** **Összeadás, kivonás 0-ra végződő háromjegyűekkel (analógiák és műveleti tulajdonságok, kapcsolatok alapján) begyakorlása.** **Teljes háromjegyű számok összegének, különbségének becslése.** **Változások megfigyelése.** **Az összeg és a különbség változásai.** A becslések finomítása. **Igaz állítások alkotása.** **A szorzótáblák és bennfoglaló táblák ismeretének mélyítése.** Műveletek összekapcsolása (összeg, különbség szorzása, osztása; növelés, csökkentés szorzattal, hányadossal). **Szöveges feladatok, nyitott mondatok, táblázatok 1000-es számkörben.** Hiányos műveletek. **Sorozatok, gépes játékok. Számalkotások.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A szám- és műveletfogalmak alakításával foglalkozó témák. Műveletek a 100-as számkörben: összeadás, kivonás; a műveletek tulajdonságai, számolási eljárások. Műveletek a 100-as számkörben: szorzás, osztás; a műveletek tulajdonságai, számolási eljárások. A műveletek kapcsolatai, műveleti tulajdonságok. Számlálás, mérés 1000-ig. Számok neve, jele, nagysága. Számtulajdonságok, számkapcsolatok. Az ismeretek alkalmazása.	Anyanyelv, környezetismeret, vizuális nevelés, életvitel és gyakorlati ismeretek, ének-zene.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	A műveletek tulajdonságainak felismertetése csoportban szervezett munkaformában, számológép használatával. A becslés és a számolási eljárások alkalmazása gyakorlati problémák megoldása során.
Módszertani eszköztár	Összetett feladatok részekre bontása (analízis), a részfeladatok megoldása munkamegosztással, a részeredmények alapján az összetett probléma megoldása (szintézis). Egy probléma önálló megoldása, a megoldásokhoz vezető utak összehasonlítása, megvitatása (érvelés, cáfolat).
Értékelés módja	Tanítói megfigyelése a csoportban végzett tevékenységnek és az önálló munkának.
Az esélyegyenlőség kezelése	Játékok szervezése, amelyekben a lassabban haladók is sikerélményhez juthatnak. A hibák okainak felkutatása, a nehézségek áthidalását támogató módszerek tervezése, a hibák korrigálása. Gondolati és szükség esetén külső képalkotás segítése.

KÖVETELMÉNYEK

Helyesen és gyakorlottan értelmezi a négy alapműveletet különféle tartalmaikban és elvontabb modelleken is**:**

– **A műveletek értelmezéséhez képes egyszerűsített modelleket is használni (pl. szakaszos ábrát)** a számok különféle valóságtartalmától függetlenítve is.

– **Helyesen választja meg a megfelelő műveleteket** összetettebb szituációkhoz is. **Érti a zárójel szerepét, és segítséggel használja műveleti sorrend kijelölésére szituáció, szöveges feladat értelmezése alapján.**

– **A valóság** (elképzelt valóság) **és a műveletek közti kétirányú „átjárás" könnyeddé, s ezáltal a számolás biztonságossá válik az 1000-es számkörben. További tapasztalatokat szerez műveleti tulajdonságokról és műveletek közti kapcsolatokról konkrét egyedi esetekben.**

Gyakorlati ismerete van

– **a műveletek monotonitásáról.** Ez az ismerete a becslés, számolás, önellenőrzés *önállóan és öntevékenyen működtetett* eszközévé válik.

– **Más műveleti tulajdonságokat felhasznál számításokban, új eljárások értelmezésében**, **döntésekben, ítéletek igazolásában.**
A tulajdonságok és kapcsolatok értelmezéséhez általánosítást segítő, jellemző (generikus) modelleket tud *keresni, készíteni;* alkalmazni.

Fejszámolás:

– **Jól megértett és helyesen működő számolási eljárásokat ismer az összeadásra, kivonásra, szorzásra, osztásra 0-ra végződő 3-jegyű számokkal.**

– **Jó fejszámolási jártasságot ér el a 100-as számkörben, és az analóg esetekben az 1000-es számkörben.**

– **Értve alkalmazza a fenti eseteket közelítő számításaiban, becsléseiben.**

– **Megérti és elfogadja a becslés szerepét, alapszintű becslőképességre tesz szert mind a négy alapművelet körében.**

– **Gyakorlottságot ér el a maradékos osztás végzésében: kétjegyű számok osztása egyjegyűvel** és analóg esetek az ezres számkörben.

Értve alkalmazza a zárójelezést szituációknak megfelelően; számításaiban gyakorlottságot szerez a zárójellel kifejezett sorrend figyelembevételében.

Gyakorlottságot szerez egyszerű egyenletek, egyenlőtlenségek próbálgatással való megoldásában véges alaphalmaz esetén.

ÍRÁSBELI ÖSSZEADÁS, KIVONÁS
15 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Az összeg és a különbség számítása, az eredmény ellenőrzése. A helyiérték-rendszerekben való tájékozódás; a tízes számrendszerbeli át- és beváltások
Mennyiségi összehasonlítás Becslés, mérés	Az összeg és a különbség becslése számfeladatokban, nyitott mondatokban, szöveges feladatokban. Mennyiségek közti különbség számítása.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Az írásbeli összeadás és kivonás eljárásainak alkalmazása összetett szöveges feladatok megoldása során, megkezdett sorozatok folytatásában. Alkalmazásra képes műveletvégzés valóságos szituációkban.
Rendszerezés, kombinativitás	Az összeg és a különbség változásainak és változatlanságának tapasztalása.
Induktív, deduktív lépések	A különféle számrendszerekben tapasztalt analógiák átélése, tudatosítása; az általánosítás kezdete. Problémák értelmezéséhez és megoldásához megfelelő modellek keresése, alkotása; számfeladathoz, nyitott mondathoz, szakaszos ábrához problémaalkotás. Következtetés meglévő műveleti eredményből más művelet eredményére a műveletek tulajdonságainak felhasználásával.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
A számrendszeres gondolkodás továbbépítése; az írásbeli műveletek előkészítése: – át- és beváltások eszközzel különféle alapú számrendszerekben; **– műveletek végzése helyiértékek szerint bontott számokkal.** **Az írásbeli összeadás eljárásának megismerése** sokféle **eszközzel** (Dienes-készlet, játékpénz, abakusz)**, tevékenységre építve,** (váltás nélkül, váltással, hiányos összeadás – az írásbeli kivonás előkészítése, többtagú összeadás – az írásbeli szorzás előkészítése), **gyakorlása.** **Az írásbeli kivonás eljárásainak (elvétel, pótlás) kidolgozása; a pótlásos eljárás begyakorlása.** **Becslések.** **Az összeg illetve a különbség változásának figyelése a szereplő számok függvényében.** **Az összeadás és kivonás közti kapcsolat érvényességének kiterjesztése, ellenőrzése nagyobb számokra.** **Ellenőrzési módszerek alkalmazása.**

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Folytatás A teljes háromjegyűek összeadásának és kivonásának érdekében vezetjük be az írásbeli műveleteket. Fontosnak tartjuk, hogy a műveletek algoritmusát értve végezzék a gyerekek, ezért gyakran ki kell mondatni, hogy mekkora értékeket jelölnek adott helyen a számjegyek.	**Az írásbeli összeadás és kivonás eljárásának megismerése**, alkalmazása.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A szám- és műveletfogalmak alakításával foglalkozó témák. Számítások és becslések kerek százasokkal. Összeadás, kivonás az egy 0-ra végződő számok körében. Egyszerű szöveges feladatok, sorozatok, függvények, nyitott mondatok. Összeg és különbség számítása és becslése tízesekre kerekített értékekkel.	Anyanyelvi nevelés, környezetismeret, életvitel és gyakorlati ismeretek.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Tevékenységek, feladatalkotások és problémamegoldás kooperatív és önálló munkában. Játékos feladatok a műveletek eljárásainak gyakorlására és összefüggések, műveleti tulajdonságok megfigyelésére.
Módszertani eszköztár	A gyakorlás időszakában differenciálhatunk az eszközök használatában (Dienes készletek, abacus, játékpénz), a felvetett probléma minőségében és mennyiségében, a problémamegoldás önállóságában.
Értékelés módja	A csoportban végzett tevékenységek és az önálló munkák tanítói megfigyelése. Diagnosztikus mérés a műveleti eljárások ismeretéről, alkalmazni tudásáról.
Az esélyegyenlőség kezelése	A megértés biztosítása eszközhasználattal, a hiányok pótlása. A tanulók egymás segítésére irányuló tevékenységének szervezése; a kooperatív munkaformák megteremtése. Differenciált tevékenységek és feladatlapok alkalmazása.

KÖVETELMÉNYEK
Ismeri, és értve alkalmazza az írásbeli összeadás, kivonás eljárásait. Eredményeit tudja ellenőrizni előzetes becslések, műveleti tulajdonságok vagy más műveletválasztás segítségével.

TÖRTSZÁMOK
7 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Egységtörtek előállítása egyenlő részekre osztással és többszöröseik megalkotása.
Mennyiségi összehasonlítás Becslés, mérés	Egységtörtek és többszöröseinek előállítása különféle mennyiségeken. Mennyiségek mérése egységtörttel. Mennyiségek összemérése: az összemérés eredménye egységtört; összemérés két lépésben: az összemérés eredménye egységtört többszöröse.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Törtek illetve törtrészek előállítását igénylő szöveges feladatok. A probléma értelmezéséhez és megoldásához alkalmas modell választása.
Rendszerezés, kombinativitás	Azonos törtek többféle alakja. A törtek rendezése.
Induktív, deduktív lépések	Megmérés és kimérés törtek körében. Következtetés mennyiség törtrészére.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Az 1 egész egyenlő részekre osztásával kapott egyszerű egységtörtek értelmezése különféle mennyiségeken (hosszúság, tömeg, űrtartalom, terület, szög); ilyen **egységtörtek többszöröseinek előállítása, megnevezése** (jelölés: a nevező betűkkel, a számláló számmal). **Mennyiségek mérése az egység valamely egységtört részével (pl. fél egységgel, negyeddel, harmaddal...).** **Különféle egységválasztásnál kis nevezőjű egységtörtek megjelenítése vágással, tépéssel, hajtogatással, színezéssel, a részek összeillesztésével egységtörtek többszöröseinek előállítása.** **Előállított törtek összehasonlítása: nagyság szerinti sorrend megállapítása, egyenlők keresése.**	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Folytatás 1 egész egyenlő részekre osztásával értelmezzük az egységtört fogalmát sokféle mennyiséghez kapcsolva. Fontos, hogy a tevékenységek során tisztuljon a „fél” és a „fele”, a „harmad” és a „harmada”… közti kapcsolat és a különbség. Csak úgy válhatnak a gyerekek számára a törtek is számmá, ha ezeket valóban számként és nem viszonyként használjuk. Az egységtörtekről és többszörösekről a harmadik osztályban szerzett sokirányú tapasztalatot a 4. osztályban tovább mélyítjük.	**Egységtörtek és többszöröseik kis nevezők esetén. Megjelenített törtszámok egyenlősége, nagyságviszonyai.**
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Szorzás, osztás; mennyiség becslése, mérése: Szorzatok számítása. Szorzatok becslése és maradékos osztás. A becslések finomítása.	Anyanyelvi nevelés, környezetismeret, vizuális nevelés, zenei nevelés, életvitel és gyakorlati ismeretek.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Tevékenységek, feladatmegoldások kooperatív és önálló munkában.
Módszertani eszköztár	A törtfogalmat mennyiségek egyenlő részekre osztásával kezdjük alakítani csak konkrét tevékenységekhez kapcsolódva: vágással, tépéssel, hajtogatással, kirakással, színezéssel, szétméréssel, szétöntéssel. Ezzel biztosítjuk a fogalom megértését.
Értékelés módja	Szöveges értékelés egyénileg, a csoportos munkában való aktivitás alapján.
Az esélyegyenlőség kezelése	A megértés biztosítása eszközhasználattal, a hiányok pótlása. A törtfogalom absztrahálódásának elősegítése egységtörtek és többszöröseik különféle konkretizációjával. A tanulók egymásnak nyújtható segítésének szervezése vegyes szintű csoportokban végzendő feladatokhoz. Differenciált feladatlapok alkalmazása.
KÖVETELMÉNYEK	
Adott egységek egyenlő részekre osztásából és ezek többszörözéséből származó mennyiségek nagyságának kifejezése kis nevezőjű törtekkel (megmérés). **Különféle mennyiségekből kis nevezőjű egységtörtek és többszöröseik előállítása** (1 egész 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 12 egyenlő részre osztásával és az így kapott egységtörtek többszörözésével) **(kimérés);** **Alkalmas eszközhasználattal törtek összehasonlítása, rendezése.**	

EGÉSZ SZÁMOK
4 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Negatív számok előállítása különféle értelmezésekben.
Tájékozódás	A múlt, jelen, jövő megértése és használata adott pillanatban, a megfelelő viszonyszavak használata.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Hőmérsékletmérés, hőmérsékletváltozás eredményének leolvasása hőmérőmodellről. Lépegetés úton, időszalagon, számegyenesen.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Valóságtartalmú történetek eljátszása, modellen való megjelenítése. Rajzokról történet alkotása.
Rendszerezés, kombinativitás	Egy szám sokféle nevének előállítása. Kis abszolút értékű számok rendezése a megválasztott modellen belüli értelmezéssel.
Induktív, deduktív folyamatok	Különféle modellekben, különféle értelmezések szerinti tartalmak közös lényegének megközelítése. Annak tapasztalása, hogy a hozzátevés nem jár mindig növekedéssel, az elvétel pedig csökkenéssel.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Olyan helyzetek átélése, amikor egy mennyiséget a nagyságán kívül az irányával is kell jellemezni (adott ponttól 5 lépésre jobbra vagy balra, időszámításunk előtt vagy után a 10. évszázadban, negyed fordulat jobbra vagy balra…)**.** **Hőmérsékletmérés:** mit jelent, ha ⁻2 fokot vagy ha 2 fokot mutat a hőmérő? Mit mutat a hőmérő, ha 2 fokról 5 fokot csökken a hőmérséklet? **A negatív szám értelmezése hiányként, a készpénz és az adósság szembeállítása; a vagyoni helyzet megállapítása, összehasonlítása, egyenlő vagyoni helyzetek különféle előállításai.**

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Folytatás A negatív számokról a pozitív számok ellentettjeként szerzik meg a gyerekek az első tapasztalatokat azáltal, hogy lépegetnek a számegyenesen vagy az idővonalon, megfigyelik a téli, 0 °C alatti hőmérsékleteket. Nem marad el a szemléltetés a negatív számok adósságként történő értelmezésénél sem. 4. osztályban folytatjuk az itt megkezdett fogalomalakítást.	**A negatív szám kétféle típusú tapasztalati alapja: számegyenes-modell** (irányított mennyiséghez kapcsolódik) **és adósság** (hiányt jelöl)**. Megjelenített egész számok egyenlősége, nagyság szerinti sorrendje.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A számokkal és a műveletekkel kapcsolatos témák. Kétfelé válogatás.	Anyanyelvi nevelés, környezetismeret, vizuális nevelés, életvitel és gyakorlati ismeretek

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Tevékenységek, feladatmegoldások, alkotások és problémamegoldás kooperatív és önálló munkában.
Módszertani eszköztár	A fogalomalkotás során kizárólag eszközhasználathoz, rajzon való megjelenítéshez kapcsoljuk a problémafelvetéseket.
Értékelés módja	Szöveges értékelés egyénileg, az aktivitás alapján.
Az esélyegyenlőség kezelése	A megértés biztosítása eszközhasználattal, a hiányok pótlása. Differenciált feladatlapok alkalmazása.
KÖVETELMÉNYEK	
A negatív számok néhány tapasztalati hátterének ismerete. **A negatív számok előállítása többféleképpen.** **Az egész számok nagyság szerinti rendezése konkrét tartalmukban** (mikor van melegebb, mi volt előbb, kinek jobb az anyagi helyzete ...?).	

ÍRÁSBELI SZORZÁS
8 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Egyjegyűvel való szorzás eredményének számítása.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Egyjegyűvel való szorzás becslése. Egyjegyűvel való osztás becslése, a becslés ellenőrzése visszaszorzással.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Az írásbeli szorzás alkalmazása valóságtartalmú szöveges feladatok megoldásában.
Rendszerezés, kombinativitás	A szorzat változásának és változatlanságának megfigyelése a tényezők változtatásával.
Induktív, deduktív következtetések	Következtetés szorzatok nagyságviszonyára becslés és a művelet tulajdonságai alapján.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Az egyjegyű szorzóval való írásbeli szorzás **– tapasztalati előkészítés eszközhasználattal különféle számrendszerekben;** **– eszközhasználat tízes számrendszerben (játékpénz, abakusz, szorobán);** **– több egyenlő tag írásbeli összeadása;** **– a szorzatok nagyságának becslése;** **– az eljárás begyakorlása;** **– alkalmazása problémamegoldásokban.** Egyjegyűvel való osztások eredményének megbecslése, a hányados javítása, közelítése visszaszorzásokkal.	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Folytatás Az egyjegyűvel való írásbeli szorzást egyenlő tagú összeadásokkal vezetjük be sokféle eszköz alkalmazásával. A szorzási eljárás során vétett hiba felismerését segíti a kerekített értékekkel végzett becslés, vagy a várható eredmény két érték közé szorítása.	**Egyjegyű szorzóval való szorzás eljárásának megismerése, alkalmazása.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A számokkal és a műveletekkel kapcsolatos témák. Szorzatok számítása. Szorzatok becslése és maradékos osztás.	Anyanyelvi nevelés, környezetismeret, életvitel és gyakorlati ismeretek.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Tevékenységek, feladatmegoldás és problémamegoldás kooperatív és önálló munkában.
Módszertani eszköztár	A gyakorlás időszakában differenciálhatunk az eszközök használatában, a felvetett probléma minőségében és mennyiségében, a problémamegoldás önállóságában.
Értékelés módja	Szöveges értékelés egyénileg, a pontos számolás, a jó becslés alapján.
Az esélyegyenlőség kezelése	Az önálló munka során feltárt egyéni elmaradások, hibák kezelése egyéni foglalkozások alkalmával. A hiányok pótlása, a megértés biztosítása eszközhasználattal. Differenciált feladatlapok alkalmazása.

KÖVETELMÉNYEK
Ismeri, és értve alkalmazza az egyjegyűvel való szorzás eljárását. Eredményeit ellenőrzi előzetes becslések alapján.

SZÖVEGES FELADATOK

7 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	A szöveges feladatot leíró számfeladat, nyitott mondat megoldása; a függvényre vezető szöveges feladatokhoz tartozó táblázatok kitöltése; a sorozatra vezető szöveges feladathoz tartozó sorozat tagjainak számítása.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Szöveges feladatok eredményeinek becslése, a számított eredmény összevetése a becsléssel és a valósággal.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szöveges feladatok megértése, modellkeresés, a numerikus megoldás értelmezése az eredeti problémára.

Rendszerezés, kombinativitás	A több megoldásra vezető szöveges feladatok lehetséges megoldásainak keresése. A megoldások összevetése a valósággal.
Induktív, deduktív következtetések	Az adatok közti összefüggések felismerése, következtetés a hiányzó adatra.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Szóban és írásban kapott egyszerű és összetett szöveges feladatok értelmezése: megjelenítése, átfogalmazása. Fordított szövegezésű feladatokban a kapcsolatok, időbeli sorrend megfordítása. **A kérdés megértése.**
A megoldás elképzelése, megbecslése.
Az értelmezett szöveges feladathoz alkalmas modell keresése, készítése; leírása jelekkel (műveletekkel vagy másképpen)**.**
A modellbe átfogalmazott feladat megoldása; ellenőrzése. A megoldás értelmezése az eredeti probléma megoldásaként. Ennek összevetése az eredeti feltételekkel, valósággal. Felelet megfogalmazása a kérdésre. A felelet leírása.
A megoldás összevetése az adatokkal, a várt eredménnyel, a valósággal.
Adott képhez, számfeladathoz, egyéb modellhez szöveges feladat alkotása.
Szöveges feladatokhoz többféle megoldási mód keresése, célszerűségének, szépségének, egyszerűségének mérlegelése.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Folytatás Eddig a szöveges feladatokat elsősorban a műveletek értelmezéséhez, megértéséhez használtuk. A problémamegoldó gondolkodás fejlesztésében úgy tölthetik be legjobban a szerepüket, ha sokféle modell nyújt segítséget az összefüggések szemléltetésére, lejegyzésére.	**Egy és két művelettel leírható, és más modellel értelmezhető egyenes és fordított szövegezésű feladatok megoldása, ellenőrzése.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A számokkal és a műveletekkel kapcsolatos témák. Egyszerű szöveges feladatok, sorozatok, függvények, nyitott mondatok. Problémamegoldások, szöveges feladatok.	Mindegyik tantárggyal

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ

Tanítási eljárások	Egyéni és csoportos tevékenykedtetés, modellkeresés; szituációs játékok. A többféle megoldási mód összehasonlítása, azonosságok és különbségek keresése.
Módszertani eszköztár	Fokozatot tartunk a feladatok összetettségében, szövegezésében, a modell megválasztásában, a problémamegoldás önállóságában.
Értékelés módja	Szöveges értékelés egyénileg, a csoportos munkában való aktivitás és az önállóság alapján. Diagnosztikus mérés a problémamegoldás önállóságának megítélése érdekében.
Az esélyegyenlőség kezelése	Mennyiségi és minőségi differenciálás a feladatok megválasztásában, differenciálás a segítségnyújtás mértékében.

KÖVETELMÉNYEK

Fejlődik a szóbeli és írásbeli szövegértése, értelmezőképessége:
– egyre önállóbban használ alkalmas eszközöket (eljátszás, konkrétabb és elvontabb rajz, táblázat...);
– a megértés érdekében képes kérdéseket megfogalmazni. Érti az adatok és a kérdés kapcsolatát.
Fejlődik a problémamegoldó gondolkodása:
– képes egyszerű illetve összetett **szöveges feladatokhoz alkalmas modellt választani, alkotni** (számfeladat, nyitott mondat, számtáblázat, diagram, szakaszos ábra);
– képes az egyszerű szöveges feladatok egyre önállóbb megoldására a választott modell segítségével, *vagy a nélkül***. Eredményét tudja ellenőrizi.**
– Szóban és írásban meg tudja fogalmazni a választ, azt össze tudja vetni az eredeti feltételekkel, a valósággal.

3. ÉVFOLYAM – III. TÉMAKÖR
GEOMETRIA, MÉRÉS

GEOMETRIAI TAPASZTALATSZERZÉS; GEOMETRIAI ALKOTÁSOK TÉRBEN, SÍKBAN
10 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Térbeli építések adott számú testből, síklapokból; síkbeli alkotások adott számú lapból, pálcából.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Területlefedések különféle elemekkel. Alkotások szöges táblán, hálóra rajzolással, különféle feltételek megkötésével.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A szöveggel megfogalmazott feltétel értése, érvényesítése az alkotások során.
Rendszerezés, kombinativitás	Adott feltételeknek megfelelő minél több alakzat előállítása, a létrehozott alakzatok válogatása, a válogatás alapját képező tulajdonság megnevezése. Testek, síkidomok szétválogatása különféle geometriai tulajdonságok szerint.
Induktív, deduktív következtetések	Sorminták és „terülő minták” kirakása, folytatása; a folytatás lehetőségének belátása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Térbeli építések testekből, síklapokból; **síkbeli alkotások (kirakás, nyírás,** tépés, **hajtogatás) lapokból, pálcákból** (pl. szívószálból) és **rajzolás szabadkézzel hálón,** pontrácson, vonalzóval, **sablonhasználattal**, körzővel: **szabadon, másolással, emlékezetből és szavakban adott feltételek szerint**. **Adott feltételeknek megfelelő** minél több **alakzat előállítása, megkülönböztetése;** *egyszerű esetekben az összes lehetséges alkotás keresése csoportos munkával.*
Sorminták és „terülő minták” kirakása, folytatása; a síkbeli ritmus (szimmetriák) követése; „parkettázás” kirakással, sablonnal, szögestáblán, *hálóra rajzolással*.
Előállított és gyűjtött testek, síkidomok szétválogatása különféle geometriai tulajdonságok, kapcsolatok (pl. hasonlóság, egybevágóság) **szerint.**
Az egybevágóság és a hasonlóság **szemléletes fogalma az alak és a nagyság összehasonlításával.**

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Hasonlóan az elmúlt évhez, geometriai alkotások közben ismerkednek a gyerekek geometriai tulajdonságokkal, kapcsolatokkal. Testek testekből építését követi a lapokból való alkotás. Az építkezések, kirakások során ráirányul a figyelem a lapok, élek, csúcsok számára, a testek tömörségére, a tükrösségükre. A megépített testek összehasonlítása során a változatlan forma felismerése alapozza a hasonlóságot. A síkbeli alkotások során is hasonló utat járunk be. Lapokból való kirakás, tépés, nyírás, hajtogatás során szerzi meg a kisgyerek a síkidomokról azt a tapasztalatot, amely képessé teszi arra, hogy a pálcikákból kirakott, gumikarikával körbekerített, sablonnal, vonalzóval korberajzolt síktartományt síkidomnak tudjon látni.	**Alkotások térben, síkban** **Tulajdonságok és kapcsolatok** Az eddig megismert és néhány további, testeket és síkidomokat jellemző tulajdonság és kapcsolat. (**Testek:** lapok, csúcsok, élek száma; **konvexitás; a lapok alakja, egybevágósága.** **Síkidomok: oldalak, csúcsok száma, oldalak nagysága,** szögek nagysága. Alakra jellemző tulajdonságok: hosszúkás, tömzsi, kövérkés, karcsú...) **Az egybevágóság** és a hasonlóság **szemléletes és alkotó előkészítése**. Alakzatokban azonosságok és különbözőségek keresése (ugyanolyan, ugyanakkora, ugyanannyi lapja van, ugyanakkorák a szögei...). **Geometriai alkotások válogatása. Állítások alkotása, értése.** **Kombinatorikus alkotások.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Téglatest, kocka, gömb – téglalap, négyzet, kör. Tájékozódás síkon és gömbön. Haladó és forgó mozgás, tükrözés.	Vizuális nevelés, környezetismeret, technika.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Csoportos, páros és egyéni tevékenységek szervezése, a közös tapasztalatszerzés biztosítása.
Módszertani eszköztár	Testekből és síkidomokból testek, síkidomokból és pálcikákból síkidomok alkotása változatos feltételekkel. A megalkotott testek illetve síkidomok közös tulajdonságának megragadása, ennek kifejezése tevékenységgel, esetleg szóbeli megfogalmazással.
Értékelés módja	Szöveges értékelés a közös tevékenységben való részvételről, a csoportban létrehozott alkotások összevetése az adott feltételekkel.
Az esélyegyenlőség kezelése	Heterogén csoportokban egymás munkájának segítése. Páros tevékenységek szervezésénél a társ személyének gondos megválasztása.
KÖVETELMÉNYEK	
Képes egyszerre 2-3 feltételnek megfelelő térbeli és síkbeli alakzat létrehozására saját fantáziája szerint. Egyszerűbb esetekben adott feltételeknek megfelelő minél többféle alakzatot meg tud alkotni, és **meg tudja ítélni, hogy a létrehozott konstrukciók rendelkeznek-e a megadott feltételekkel**. Figyelme kiterjed adott térbeli és síkbeli alakzatokra jellemző azonos és különböző tulajdonságok felismerésére: **képes az alakzatokat egybevágóság és hasonlóság szerint azonosítani, megkülönböztetni összképük alapján különféle elforgatott helyzetükben is**; **és néhány egyszerű, megnevezhető tulajdonságuk** (pl. az alakjukra, oldalméretekre, szögek nagyságára vonatkozó megfigyelések) **alapján rámutatni a különbözőségükre**. **Ismeri (**érti és **helyesen használja) a megismert testek és a síkidomok nevét.**	

TÉGLATEST, KOCKA, GÖMB – TÉGLALAP, NÉGYZET, KÖR
4 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Alakzatok csúcsainak, lapjainak számlálása.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Geometriai mennyiségfogalmak alakítása, gyakorlati mérések (hosszúság, terület, térfogat és szög).
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A szövegesen megfogalmazott feltételek értelmezése, megértése, követése. A felismert tulajdonságok megfogalmazása szavakkal. Állítások igazságának megítélése.
Rendszerezés, kombinativitás	Testek, síkbeli alakzatok alkotása adott építőelemekből; osztályozások különféle megismert tulajdonságok szerint. A kocka is téglatest. A négyzet is téglalap.
Induktív, deduktív következtetések	A síkban és a gömbön létrehozott alkotások összehasonlítása. Hasonlóságok és különbözőségek megfogalmazása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A téglatest, kocka, téglalap, négyzet tulajdonságainak vizsgálata. **Építés színes rudakból, a megépített alakzatok válogatása, összehasonlítása (hasonlók, nem hasonlók), a lapok vizsgálata.** **Téglalap, négyzet azonosítása különféle helyzetükben; összehajtásuk (szimmetriájuk), oldalaik, szögeik összemérése. Síkidomok összehasonlítása (hasonlók, nem hasonlók).** A gömb alakú és a szögletes testek összehasonlítása. Körök rajzolásával minták készítése.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Már korábban is foglalkoztunk téglatesttel, kockával, gömbbel, illetve síkban téglalappal, négyzettel, körrel is. Ezekhez a vizsgálódásokhoz az alakzatok szemléletes fogalmát használtuk. Most ezeket a fogalmakat pontosítjuk a testek és síkidomok különféle tulajdonságainak vizsgálatával.	**A téglatest, kocka, gömb tulajdonságainak megfigyelése.** **A téglalap, négyzet, kör vizsgálata, előállítása.**
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Minden más geometriai téma.	Környezetismeret, vizuális nevelés, technika, testnevelés
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Csoportos, páros és egyéni tevékenységek szervezése, a közös tapasztalatszerzés biztosítása.
Módszertani eszköztár	Testekből és síkidomokból téglatestek, síkidomokból és pálcikákból téglalapok alkotása. A megalkotott testek illetve síkidomok közös tulajdonságának megragadása, ezek szóbeli megfogalmazása. Alakzatok kétfelé válogatása. Alkotások síkon és gömbön.
Értékelés módja	Szöveges értékelés a közös tevékenységben való részvételről. Az alkotások összevetése a feltételekkel. Rövid diagnosztikus mérés arról, felismeri-e a téglalapot különböző helyzetekben is, felfigyel-e két alakzat közös és eltérő tulajdonságaira.
Az esélyegyenlőség kezelése	Heterogén csoportokban egymás munkájának segítése. Páros tevékenységek szervezésénél a társ személyének gondos megválasztása.
KÖVETELMÉNYEK	
Tud két-két alakzatot összehasonlítani – azonosítani, megkülönböztetni – néhány megismert tulajdonság szerint. **Felismeri a téglatestet és a téglalapot különféle helyzetekben is. Tudja ellenőrizni összehajtogatással, hogy egy adott négyszög téglalap-e, négyzet-e.**	

TÁJÉKOZÓDÁS SÍKON ÉS GÖMBÖN
3 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Adott pontok elérése irány és távolság ismeretében. Útvonalak, ábrák rajzolása diktálás alapján.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Iránnyal is rendelkező mennyiségek kifejezése „előjeles” számokkal. Olyan helyzetek átélése, amikor egy mennyiség jellemzéséhez a nagyságán kívül az irányát is meg kell adni (iskolába indulás előtt vagy után 1 órával, születésed előtt vagy után 3 évvel, az utcában a harmadik szomszédotok...).
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Útvonalak valódi és terepasztalon való bejárása, utánzása, tudatosítása megmutatással és szóban leírt útvonal követésével, bejárt útvonal elmondásával. Egyszerű képek kirakása elbeszélés alapján.
Rendszerezés, kombinativitás	Tájékozódás a számegyenesen, táblázatokban. Adott helyek elérése különféle útvonalak bejárásával. Tájékozódás útdiagramokon. Útvonalak fordított irányú bejárása. Útvonalak tervezése adott pontok érintésével.
Induktív, deduktív következtetések	Adott útvonalon található jellemző pontok (épületek, nevezetességek…) felismerése. Az irányváltoztatás hatása. A tapasztalatok alapján következtetés elképzelt helyzetekre, tájékozódás az önmagunkhoz rögzített mozgó „koordinátarendszerben”.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Útvonalak bejárása, utánzása, tudatosítása megmutatással és szóban leírt útvonal követésével, bejárt útvonal elmondásával, lerajzolásával, **a megfigyelt objektumok megjelölésével.** **Tájékozódást segítő játékok, tevékenységek: irány és távolság megadásával való tájékozódás udvaron, erdőben; utca, házszám és emelet alapján a lakóhelyen; sor és oszlop megadásával osztályban, sakktáblán, torpedójátékban;** térbeli malomjáték. **Irányra, állásra és távolságra vonatkozó utasítások követése**, ill. megfogalmazása síkban, gömbön; **adott ponttól indulva, adott pont elérése**. **Figurák, ábrák rajzolása diktálás alapján,** *kész ábrák másolása irányváltoztatással vagy a rács méretének megváltoztatásával.*	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
A téri és síkbeli tájékozódásnak fontos szerepe van az ismeretszerzésben. A térképen való tájékozódás és az égtájak használata összekapcsolja a témát a természetismeret műveltségterülettel. Ugyanakkor előkerülnek olyan fogalmak is, amik szorosabban kapcsolódnak a matematika más területeihez: távolságmérés; szög, mint elfordulás; koordinátákkal való tájékozódás. A síkbeli és a gömbi tájékozódás egymást segítik a hasonlóságok és különbözőségek kiemelésével. Ezért indokolt a kettő egymás mellett való megjelenése.	**Tájékozódás a térben** **Útvonalak követése, jelölése** (kézmozdulattal, nyíllal, szavakkal, képpel...), a megfigyelések rögzítése. A tér egy pontjának megadása 3 adattal, **pontok jellemzése síkban és gömbön 2 adattal**.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Minden más geometriai téma.	Anyanyelvi nevelés, környezetismeret, zenei és vizuális nevelés, informatika.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Tanulmányi séták szervezése; játékos szituációk teremtése. Rajzolás papíron és a gömbön.
Módszertani eszköztár	Nyilak, útjelzők, egyszerű térképek; gömbi eszközök.
Értékelés módja	Önértékelés a kitűzött céllal való összehasonlítás alapján.
Az esélyegyenlőség kezelése	Tapintatos segítés, szükség esetén többféle érzékszerv bevonása.

KÖVETELMÉNYEK
Jól tájékozódik az iskola környékén és a lakóhelyen. Képes a környezetében megjelölt útvonalak és azokról készített egyszerű térképek összekapcsolására; bejárt útvonalon készített fotók kiválasztására. **Eligazodik a síkban**, gömbön **irány és távolság megadása szerint**, illetve más két adat alapján; térben 3 (független) adat szerint. **Mozgással, rajzzal**, *egyszerűbb esetekben képzeletben, utasítások alapján* **megtalál kitűzött helyeket, elér célpontokat.**

HALADÓ ÉS FORGÓ MOZGÁS, TÜKRÖZÉS
4 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Haladó és forgó mozgás kifejezése irányított mennyiséggel.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	A szög mérése hajtogatott derékszög törtrészével.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A szóbeli utasítások megértése, követése.
Rendszerezés, kombinativitás	A síkon és a gömbön szerzett tapasztalatok összehasonlítása, azonosságok és különbözőségek gyűjtése.
Induktív, deduktív következtetések	Alakzat és tükörképére vonatkozó tulajdonságok (alak és nagyság-egyezés, tükörtől való távolságegyenlőség) kiemelődése. Következtetés tükrözések egymásutánjára.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Testek, síkidomok tükörképének, eltolt képének, elforgatottjának megépítése, kirakása, rajzolása másolópapír segítségével, a sík mozgatásával. *Tükrözés párhuzamos tengelyekre, annak megfigyelése, hogy minden második kép ugyanúgy áll. Tükrözés metsző tengelyekre, az elfordulás megfigyelése.* **A szög mérése hajtogatott derékszöggel, vagy annak felével, harmadával.**

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
A téma ebben az időszakban a tapasztalatszerzést szolgálja.	**További tapasztalatok a tükrözésről és az eltolásról.** **Ismerkedés az elforgatással.** Elfordulás, szög, szögmérés.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Minden más geometriai téma. Törtek.	Vizuális nevelés, környezetismeret, technika, ének-zene.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Csoportos, páros és egyéni tevékenységek szervezése, a közös tapasztalatszerzés biztosítása.
Módszertani eszköztár	A tanulói tapasztalatokról nem feltétlenül szóbeli megfogalmazás, hanem inkább a tanulói tevékenységek alapján szerezhetünk információt.
Értékelés módja	Szöveges értékelés a közös tevékenységben való aktivitásról; az önálló tevékenység végrehajtásáról, az önellenőrzés során felismert hibák javításáról.

Az esélyegyenlőség kezelése	Minden tanuló számára lehetőséget teremtünk, hogy saját fantáziája és képessége alapján nyírással, hajtogatással, színezéssel vagy másolópapír segítségével hozzon létre számára tetsző parkettamintákat, szimmetrikus alakzatokat.
KÖVETELMÉNYEK	
Felismeri és egyszerű esetekben előállítja alakzat tükörképét, eltolt képét, elforgatottját kirakással, megépítéssel, a sík mozgatásával. Sor- és síkmintákon érzékeli a tükröződő nyugalmat, ritmust, dinamikát.	

3. ÉVFOLYAM – IV. TÉMAKÖR
FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

SZÖVEGES FELADATOK, NYITOTT MONDATOK, TÁBLÁZATOK
9 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Számsorozatok készítése adott és felismert szabály szerint, táblázatok kiegészítése adott és felismert összefüggés szerint. Nyitott mondatok megoldásának keresése tervszerű próbálgatással.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Mennyiségeket tartalmazó valóságos problémafelvetések, hiányzó adatok pótlása, eredmények becslése. Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldásának becslése, a becslés pontosítása, a megoldás ellenőrzése számítással.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Függvényre vezető szöveges feladatok modelljének keresése, ellenőrzése, néhány lehetséges megoldás megadása, annak belátása, hogy a felvetett problémának több megoldása is van.
Rendszerezés, kombinativitás	Számok közti kapcsolatok felismerése, tudatosítása, kifejezése különféle módokon (szétválogatás, sorba rendezés, párokba rendezés, táblázat és oszlopdiagram, sor–oszlop alakú diagram készítése, kiegészítése).
Induktív, deduktív következtetések	Szabályok formálásának kezdete. Táblázatba gyűjtött párok, hármasok közti azonos összefüggések felismerése, a táblázat kiegészítése, folytatása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Elemek (tárgyak, alakzatok, mennyiségek, jelenségek, számok ...) közti kapcsolatok felismerése, tudatosítása, **kifejezése különféle, megismert módokon (szétválogatás, sorba rendezés, párokba rendezés, táblázat** és oszlopdiagram, sor–oszlop alakú diagram készítése, kiegészítése**; összekapcsolás vonallal, nyíllal, a <, >, =, ≠, ≈, ≤, ≥ *jelek* használata), mindig az adott elempárokra vonatkoztatva.** Különféleképpen kifejezett kapcsolatok megértése, értelmezése, leolvasása. Adatok gyűjtése, sorozatba, táblázatba rendezése, a megfigyelt jelenség jellemzése a rendezett adatokkal segítséggel (pl. a változás iránya, gyorsasága …). **Tárgy- és számsorozatok készítése adott szabály szerint, táblázatok kiegészítése adott összefüggés szerint.** **Sorozat néhány tagjából** különféle **összefüggés**ek **felismerése, ehhez a különbségsorozat megfigyelése.** A sorozat **folytatása, kiegészítése,** szabályának megfogalmazása *többféleképpen* (az egymást követő elemek közti összefüggéssel – pl. a 3, 10, 17, 24, 31, 38, 45, 52, ... sorozat 3-tól kezdve egyenletesen növekszik 7-esével – *vagy a sorszám függvényében – pl. az ötödik szám 5-ször 7-ből 4, a hatodik 6-szor 7-ből 4...).*	

Gépjátékok: táblázatba gyűjtött párok, hármasok közti **azonos összefüggések felismerése, a táblázat kiegészítése, folytatása.** Az összefüggés kifejezése szavakkal. Az általánosítás alapozása: nyitott mondatokkal, nyíljelöléssel leírt összefüggések kiválasztása a táblázatba gyűjtött összes pár ellenőrzése után; szabályok formálásának kezdete (önálló megfogalmazás, ellenőrzés a párok behelyettesítésével). *Kapcsolatok kifejezése általános összefüggésként nyíljelöléssel, nyitott mondattal.* Egy-egy táblázathoz többféle szabály keresése.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
A matematika eszközei csak akkor nyújthatnak segítséget a valóságos problémák megoldásához a gyermekek számára, ha megtalálják a megfelelő modellt, ha képesek a köznyelven megfogalmazott problémát lefordítani a matematika nyelvére. A nyitott mondatok megoldása során az összes – nyitott mondatot igazzá tevő – szám megkeresése még nem képzelhető el logikai úton. Meghagyjuk a lehetőségét annak, hogy a gyerekek egyenként próbálják ki a megengedett számokat, majd azután döntenek egyenként mindegyikről. A behelyettesítések elvezetnek egy nagyon fontos feladat-megoldási módszerhez, a tervszerű próbálgatáshoz.	Összefüggés-keresés Sorozatban, táblázatban felismert összefüggés megadása szavakkal, jelekkel. Nyíljelölés, nyitott mondatok. Összefüggés ellenőrzése. Függvényre vezető szöveges feladatok.
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A szám- és műveletfogalmak alakításával foglalkozó témák. Számítások és becslések kerek százasokkal. Összeadás, kivonás az egy 0-ra végződő számok körében. Összeg és különbség számítása és becslése tízesekre kerekített értékekkel. Szorzatok számítása. Szorzatok becslése és maradékos osztás. A becslések finomítása.	Anyanyelv, környezetismeret, vizuális nevelés, életvitel és gyakorlati ismeretek, ének-zene, testnevelés.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Egyéni és csoportos tevékenykedtetés; sokféle játék. A konkrét egyedi esetekben gyűjtött tapasztalatok megbeszélése, alkalmazása problémamegoldásokban, számításokban.
Módszertani eszköztár	Adott szabályú sorozatok, táblázatok, szabály-játékok folytatása, kiegészítése; lehetséges szabályok megfogalmazása, ellenőrzése; alkalom-teremtés szabályalkotásra.
Értékelés módja	Szöveges értékelés egyénileg, a csoportos munkában való aktivitás alapján. Diagnosztikus mérés az egyéni hiányok, hibák felmérése, a fejlesztés további tervezése érdekében.
Az esélyegyenlőség kezelése	Differenciálás • adott szabály követése, felismerése illetve alkotása területén; • a lehetséges megoldások megadásának mennyiségében és minőségében; • a felkínált segítség mértékében és módjában. A diagnosztikus mérés során feltárt egyéni elmaradások, hibák kezelése egyéni foglalkozások alkalmával.

KÖVETELMÉNYEK
Tud folytatni adott szabályú sorozatokat, kiegészíteni adott szabályú táblázatokat. Felszólításra tudja ellenőrizni adott szabály érvényességét. Felismer összefüggéseket számlálással, méréssel gyűjtött, vagy adott elemek sorozatában, táblázatában, ezt ki tudja fejezni szóban, egyszerűbb esetekben nyíl jelöléssel, nyitott mondattal. **Adott számpárok ismeretében képes adott szabályokról kipróbálással dönteni, hogy alkalmasak-e számok közötti összefüggés leírására.** Tud választani szöveghez nyitott mondatot, ábrát vagy más modellt.

3. ÉVFOLYAM – V. TÉMAKÖR
VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

HÁNYFÉLEKÉPPEN? MI A VALÓSZÍNŰBB?
4 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Számalkotások különféle feltételekkel.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Determinált és véletlen jelenségek felismerése, megkülönböztetése. Törekvés események esélyegyenlőségének biztosítására, egy-egy esemény bekövetkezési esélyének növelésére.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Történetek, szituációk eljátszásával a szövegértési kompetencia fejlesztése. Különbségek keresése, felismerése a különböző értelmezések, megvalósítások között.
Rendszerezés, kombinativitás	Elemek sorba rendezése, kiválasztása; az összes lehetőség keresése táblázatba rendezéssel vagy fadiagramon történő elhelyezéssel.
Induktív, deduktív folyamatok	Megkezdett rendezések folytatása, hiányzó komplexumok keresése, pótlása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Közös játékok, amelyekben a véletlennek is szerepe van (pl. kockadobással, korongok, érmék dobásával, 2 kocka dobásaival, golyóhúzással, kártyák húzásával, rendezésével, pörgettyűkkel); stratégiák alakítása, kipróbálása, módosítása. **Elemek sorba rendezései; 3,** 4 elem esetén az **összes lehetőség keresése, elrendezése saját szempontok szerint.** Elrendezés adott táblázatban vagy fadiagramon. **Hiányzó sorrend megkeresése az alakuló rendszer segítségével.** **Elemek, elempárok,** hármasok **kiválasztása; 3-6 elemből** az összes lehetséges pár, hármas kiválasztása **egyszerre vagy egymás után**. *Egy feltétel megváltoztatásától függően a lehetőségek változásának figyelése.*

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
A valószínűség fogalmának alapozása gyakorlati mérésekhez, kísérletekhez kapcsolódva, hosszú érlelési idő alatt történik. Kiemelt jelentőséget kap a megfigyelésnek, az adatok lejegyzésének, illetve feldolgozásának egyre tudatosabb volta.	**Adott feltételnek megfelelő alkotások létrehozása, azonosítás, megkülönböztetés.** **Tapasztalatok gyűjtése a különböző eséllyel bekövetkező eseményekről játékok során, esélylatolgatás.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A számtan, algebra témakör minden témája. Gondolkodási módszerek.	Környezetismeret, életvitel, ének-zene, testnevelés, vizuális nevelés.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Közös és csoportos játékok.
Módszertani eszköztár	Változatos játékokban szereztetünk tapasztalatot kísérletek lehetséges kimeneteleiről, bekövetkezési esélyeiről, azok módosulásáról a feltételek változásával.
Értékelés módja	A játékban való részvétel, aktivitás alapján.
Az esélyegyenlőség kezelése	Játékok szervezése heterogén csoportokban, amelyekben a lassabban haladókat segítik gyorsabb gondolkodású társaik.

KÖVETELMÉNYEK
Jó gyakorlottságot ér el a kísérleti adatok rendezésében, szemléletes rögzítésében. **Létre tud hozni adott feltételnek megfelelő konstrukciókat; ezeket azonosítja egymással, megkülönbözteti egymástól, összeveti a feltételekkel.** A létrehozott objektumokat rendezni tudja valamilyen (önállóan megalkotott, vagy követett) rend szerint. Ki tudja egészíteni a rendszert a hiányzó lehetőségek megkeresésével. Alkotásaiban törekszik a teljességre, rendszer kialakítására. Fejlődik a teljesség és a rendszerépítés igénye.

VALÓSZÍNŰSÉGI JÁTÉKOK
4 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Egy kísérlet lehetséges kimeneteleinek összegyűjtése, a gyakoriságok összeszámlálása.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Események előfordulási esélyeinek megsejtése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Események előfordulási esélyére tett sejtések megfogalmazása. Gyakorisági diagramok elemzése.
Rendszerezés, kombinativitás	Egy kísérlet lehetséges kimeneteleinek gyűjtése, rendezése, a kimenetelek lejegyzése.
Induktív, deduktív következtetések	Tapasztalatszerzés események bekövetkezési esélyeinek változásáról a feltételek változtatásának hatására.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Közös játékok, amelyekben a véletlennek is szerepe van (pl. kockadobással, korongok dobásával, golyóhúzással…); stratégiák alakítása, kipróbálása, módosítása. Gyakorisággal, valószínűséggel kapcsolatos sejtések megfogalmazása. Megfigyelések, kísérletek jegyzése, *tervezése a sejtések ellenőrzésére.* **Mért, számolt adatok lejegyzése sorozatba, táblázatba.** Grafikon készítése közösen vagy egyénileg. **Olvasás a kialakult sorozatról, táblázatról**, grafikonról: **egyenlő adatok keresése, a legkisebb, legnagyobb kiválasztása**.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
A számolás gyakorlásának egyik legeredményesebb módja, ha a tennivalókhoz játékos lehetőséget találunk. Ily módon a téma nem csak a valószínűségi szemlélet formálását célozza, szorosan kapcsolódik a számtan, algebra témakörhöz.	Játékok, megfigyelések valószínűbb és kevésbé valószínű eseményekkel kapcsolatosan. Próbálgatások tárgyi tevékenységekkel, sejtések megfogalmazása, a sejtések ellenőrzése további kísérletekkel, indoklások megfogalmazása. **Adott kísérlet lehetséges eseményeinek számbavétele, a kísérlet során bekövetkezett események jegyzése, adott események gyakorisági diagramjának készítése.** Adott kísérlet eseményeinek sorba állítása bekövetkezésük esélye szerint. A sejtések ellenőrzése kísérlettel.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Minden számtan, algebra témakörhöz tartozó téma.	Anyanyelvi nevelés, környezetismeret, életvitel és gyakorlati ismeretek

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Közös és csoportos kísérletek, játékok.
Módszertani eszköztár	Kísérletek, játékok során szereztetünk tapasztalatot a lehetséges kimenetelekről, azok bekövetkezési esélyeiről, és az esélyek módosulásáról a feltételek változásával.
Értékelés módja	A kísérletben, játékban való részvétel, aktivitás alapján.
Az esélyegyenlőség kezelése	Kísérletek, játékok szervezése heterogén csoportokban, amelyekben a lassabban haladókat segítik gyorsabb gondolkodású társaik.

KÖVETELMÉNYEK
Képes a kísérleti adatok **összegyűjtésére**, rendezésére, **rögzítésére.** Sejtéseit össze tudja vetni a megfigyelt és a kísérletben gyűjtött adatok gyakoriságával.

3. melléklet a 3. évfolyam kerettantervéhez

A típusú (tanórai) modulok listája:

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK
0324 Kétfelé válogatás
0327 Kétszer kétfelé válogatás
SZÁMTAN, ALGEBRA
0301 Számok valóságtartalma 100-as számkörben
0302 Számrendszeres gondolkodás
0303 Számtulajdonságok, számkapcsolatok
0304 Műveletek a 100-as számkörben: összeadás, kivonás; a műveletek tulajdonságai, számolási eljárások
0305 Műveletek a 100-as számkörben: szorzás, osztás; a műveletek tulajdonságai, számolási eljárások

0306 A műveletek kapcsolatai, műveleti tulajdonságok
0308 Diagnosztikus mérés a 100-as számkörben
0309 Számlálás, mérés 1000-ig
0310 Számok neve, jele, nagysága
0311 Számtulajdonságok, számkapcsolatok
0312 Az ismeretek alkalmazása
0314 Diagnosztikus mérés
0315 Számítások és becslések kerek százasokkal
0316 Összeadás, kivonás az egy 0-ra végződő számok körében
0318 Összeg és különbség számítása és becslése tízesekre kerekített értékekkel
0319 Szorzatok számítása
0320 Szorzatok becslése és maradékos osztás
0321 A becslések finomítása
0322 Problémamegoldások, szöveges feladatok
0323Diagnosztikus mérés
0329 Írásbeli műveletek előkészítése; csoportosítások, leltározás
0330Írásbeli összeadás
0331Írásbeli kivonás
0332Műveletek kapcsolatai
0333 Diagnosztikus mérés
0334 Törtszámok, mérések
0335 Több egyenlő rész
0336 Egész számok
0337 Írásbeli szorzás előkészítése; többtagú összeadások, többszörözések
0338 Írásbeli szorzás eljárásai
0339Szorzás és osztás kapcsolata; hányados keresése becsléssel
0341 Diagnosztikus mérés
0347 Feladatok év végére
0348 Diagnosztikus mérés

GEOMETRIA, MÉRÉS

0325 Testek alkotása
0326 Síkidomok alkotása
0328 Parkettázás
0340 Téglatest, kocka, gömb – téglalap, négyzet, kör
0342 Tájékozódás a síkon
0343 Tájékozódás a gömbön
0344 Forgatás, szögmérés

FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

Sorozatok, függvények, nyitott mondatok
0322 Problémamegoldások, szöveges feladatok

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA
0307 Véletlen?
0313 Hányféleképpen?
0345 Valószínűségi játékok

A típusú modulokhoz kapcsolódó Fejlesztési keresztmodulok:

A fenti A modulokhoz kapcsolódik évi 8 órai **FEJLESZTÉSI KERESZTMODUL**, a matematika tanulási nehézségekkel küzdő tanulók számára.

B típusú modulok (matematikai kompetenciafejlesztés más tantárgyakban):

A **B** típusú modulok **a tanórai képességfejlesztést egészítik ki.**

Testnevelés órán elsősorban a **számolási és számlálási készséget ,**
a Művészetek modulokkal elsősorban a **becslés-mérés képességet fejleszthetjük.**

C típusú (tanórán kívüli) modulok kapcsolódási tartalma:

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK	
03C01 Kő, papír, olló és a snóbli	Tevékenység alapján kapott adatok rendszerezése táblázatba, grafikonba, diagramba.
03C05 Lerakós, tologatós játékok	A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Modell készítése a probléma megoldásához.
03C07 Logi	Egy probléma megoldhatóságának több úton való megközelítése, az adott helyzetben legjobbnak tűnő megoldás megkeresése.
03C10 Vásárolunk	A mindennapi élet, és a matematika kapcsolatának megmutatása. A gondolkodás rugalmasságának fejlesztése. A számolási rutin fejlesztése. Írott, beszélt szöveg értése, értelmezése, adatok gyűjtése, összehasonlítása, elemzése adott szempontok szerint. Az ellenőrzés igényének alakítása.
SZÁMTAN, ALGEBRA	
03C01 Kő, papír, olló és a snóbli	Szabály megértése, követése, betartása. Saját stratégia készítése, végrehajtása két vagy több szempont figyelembevételével. A stratégia módosítása az ellenfél tevékenységének függvényében. Gondolkodási sebesség fokozása, a versenyhelyzet által Számlálás, számolás. A négy alapművelet gyakorlása adott számkörben. Maradékosztályok meghatározása.
03C04 Melyikhez tartozom?	Számolási készség fejlesztése. A számfogalom bővítése, mélyítése. Számok írása, olvasása 1000-es számkörben. Teljes háromjegyűek felismerése helyiértékes alakban. Teljes háromjegyűek felismerése százasok, tízesek, egyesek összege alapján. Teljes háromjegyűek kerekítése tízesekre.
03C06 Mágikus négyzetek	Feltétel, feltételrendszer megértése. Adott feltételeknek eleget tevő táblázatok celláinak meghatározása. Számlálás, számolás. A négy alapművelet gyakorlása az adott számkörben.
03C03 Hová tegyem?	A zárójelhasználat, az összeadás, kivonás, szorzás gyakorlása. Műveleti tulajdonságok megfigyelése, a tapasztalatok alkalmazása a játék során. A szám- és műveletfogalom bővítése, elmélyítése. Műveleti tulajdonságok megfigyelése, alkalmazása.
03C10 Vásárolunk	A mindennapi élet, és a matematika kapcsolatának megmutatása. A gondolkodás rugalmasságának fejlesztése. A számolási rutin fejlesztése. A négy alapművelet gyakorlása, becslés, fejszámolás.

03C10 Pontvadászat	Ismerkedés a negatív számokkal. Egész számok előállítása kirakásokkal, nagyság szerinti összehasonlításuk, rendezésük.
.	Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel.
GEOMETRIA, MÉRÉS	
03C02 Tangramok	Tájékozódás a síkon. Síklefedések adott szempont szerint. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkra, (eltolás, forgatás) Ezen transzformációk előállítása tevékenységgel. Tapasztalatszerzés a területfogalom alakításához. Stratégia készítése, módosítása, végrehajtása adott szempont figyelembevételével. Finommanipuláció, percepció fejlesztése.
03C05 Lerakós, tologatós játékok	Hagyományos, egyszerű játékok megtanulása, a játékokhoz kapcsolható matematikai háttér megtapasztalása, felfedezése, alkalmazása. A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Tájékozódás a síkon. Gráf bejárás, egyszerű színezési problémák megoldása. Tapasztalatszerzés a kerület- és területfogalom alakításához. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkról. Ezek előállítása, vizsgálata.
03C07 Logi	A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, tapasztalatok megfogalmazása szóban, felhasználása tárgyi tevékenységben. Tapasztalatgyűjtések síkidomokról. Szétválogatások geometriai tulajdonságok alapján. Tulajdonság és tagadásának megfogalmazása. Geometriai tulajdonságok tudatosítása. Tengelyes szimmetria megfigyelése, tükörkép készítése kirakással, tükrös alakzatok kirakása. A kerületfogalom alakítása. Derékszög keresése négyszögekben.
FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK	
03C08 Magyar kártya	Sorozat létrehozása, szabály keresése, több megoldás keresése. Adatok leolvasása táblázatból, grafikonról, összetartozó értékpárok felismerése. Táblázattal, grafikonnal adott relációk értelmezése. Tevékenység alapján kapott adatok rendszerezése táblázatba, grafikonba, diagramba. Adatok összehasonlítása, elemzése adott szempontok szerint.
VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA	
03C05 Lerakós, tologatós játékok	Hagyományos, egyszerű játékok megtanulása, a játékokhoz kapcsolható matematikai háttér megtapasztalása, felfedezése, alkalmazása. Kombinatorikai ismeretek alapozása. Kiválasztások, sorbarendezések gyakorlása kevés számú elemmel. Modell készítése a probléma megoldásához. Feltételeknek megfelelő stratégia tervezése, végrehajtása.
03C08 Magyar kártya	Valószínűségi kísérletek végzése. 3-4 elem rendezése, kiválasztása (ismétlés nélküli permutáció, variáció, kombináció, ismétléses variáció). Modellalkotás.
03C01 Kő, papír, olló és a snóbli	Saját stratégia készítése, végrehajtása két vagy több szempont figyelembevételével. A stratégia módosítása a pár tevékenységének függvényében.

4. ÉVFOLYAM

Óraszám: 111 óra, 37 hét, 3 óra/hét

	Témakörök	Javasolt óraszám
I.	Gondolkodási módszerek	7 (+ folyamatos, beépül a teljes tananyagba)
II.	Számtan-algebra	64
III.	Geometria, mérés	24
IV.	Függvények, sorozatok	9 (+ folyamatos, beépül a teljes tananyagba)
V.	Valószínűség, statisztika	7 (+ folyamatos, beépül a teljes tananyagba)

Témakörök Kapcsolódó témakörök	**Tartalom**	**Javasolt óraszám**
II. Számtan-algebra I., III., IV., V.	1. A TERMÉSZETES SZÁM FOGALMÁNAK ALAKÍTÁSA 10 000-IG	10 óra + folyamatos
II. Számtan-algebra I., III., IV., V.	2. MŰVELETFOGALMAK TOVÁBBÉPÍTÉSE; A MŰVELETI TULAJDONSÁGOK ÉS KAPCSOLATOK	5 óra + folyamatos
II. Számtan-algebra I., III., IV., V.	3. SZÁMOLÁS FEJBEN; KÖZELÍTŐ SZÁMÍTÁSOK	12 óra + folyamatos
II. Számtan-algebra I., III., IV., V.	4. ÍRÁSBELI MŰVELETEK	16 óra + folyamatos
II. Számtan-algebra I., III., IV., V.	5. NYITOTT MONDATOK; EGYENLETEK, EGYENLŐTLENSÉGEK	5 óra + folyamatos
II. Számtan-algebra I., III., IV., V.	6. SZÖVEGES FELADATOK	7 óra + folyamatos
II. Számtan-algebra I., III., IV., V.	7. EGÉSZ SZÁMOK	3 óra
II. Számtan-algebra I., III., IV., V.	8. TÖRTEK	6 óra
III. Geometria, mérés I., IV.	9. GEOMETRIA, MÉRÉS	24 óra
IV. Függvények, sorozatok I., III., IV.	10. RELÁCIÓK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK	9 óra + folyamatos

V. Valószínűség, statisztika I., II., III., IV.	11. STATISZTIKA, VALÓSZÍNŰSÉG	7 óra + folyamatos
I. Gondolkodási módszerek II., III., IV., V.	12. GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK	7 óra + folyamatos

4. ÉVFOLYAM – I. TÉMAKÖR

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

7 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Számok alkotása számjegyeikből – kombinatorikus megközelítéssel. Számok halmazokba válogatása oszthatósági tulajdonságok szerint. Közös osztók, illetve közös többszörösök gyűjtése.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Mennyiségek, mértékegységek rendszerbe foglalása. Becslések ellenőrzése; valószínűségi sejtések megfogalmazása, ellenőrzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szövegértelmezést segítő eljárások: eljátszás, eljátszás egyszerűsítő modellel, szabad és irányított beszélgetés a szituációval kapcsolatban; adatok válogatása, adatok és kapcsolataik ábrázolása; az ábrázolt viszonyok leolvasása, adott kérdés szerint fontos és lényegtelen adatok szétválasztása, felesleges adatok kiszűrése, ellentmondó adatok felismerése.
Rendszerezés, kombinativitás	Elemek válogatása, rendezése. Elemek elhelyezése egyszerre két halmazba (alá- illetve mellérendelt fogalmak. Kiválasztott, sorba rakott elemek táblázatba rendezése, a lehetőségek összegyűjtése fadiagram segítségével.
Induktív, deduktív következtetések	Egyszerű következtetések.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Elemek válogatása, osztályozása saját vagy adott szempont szerint; felismert szempont követése. **Elemek elhelyezése adott diagramban. A kétfelé válogatás szigorú szabályának követése.** Elemekhez és címkékhez diagram készítése. **Elkészült diagram részeinek jellemzése halmazra vonatkozó állítással** és a benne levő elemek közös, meghatározó tulajdonságával. **Az elemek elhelyezéséhez kapcsolódó szóhasználat gyakorlása: „mindegyik”, „egyik sem”, „van köztük olyan”, „nem mind”; a logikai „nem” értő, tudatos használata;** a logikai „és” használata; *a logikai „vagy” értelmezése.* Különféle viszonyban levő tulajdonságoknak (fogalmaknak) megfelelő halmazábrák értelmezése, bennük elemek elhelyezése, *ilyen ábrák keresése, készítése*. **Elemek elhelyezése olyan ábrán, amelyen két-két halmaz különféle viszonyban van egymással**; egyszerű alá-fölérendelt fogalmak, mellérendelt fogalmak megjelenése halmazábrákon. *Megállapítások két tulajdonság viszonyával kapcsolatosan a kialakult ábra alapján (pl. oszthatósággal kapcsolatos viszonyok; alakzatok közti kapcsolatok).* Kétszempontú rendezések; táblázatok és fadiagram használata (soros és táblázatos rendszerek). Az elemek tulajdonságának megfogalmazása.	

Elemek kiválasztása tulajdonságaik szerint barkochba játékkal, halmazszűkítéssel.
Nyitott mondathoz elemek válogatása adott alaphalmazban, melyek teszik igazzá, melyek tévessé. Nyitott mondat igazsághalmazának keresése kis véges alaphalmazon.
Kombinatorikus alkotások (véges sok elem rendezése, valahány elem kiválasztása), elhelyezésük fa-diagramon.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
A harmadik osztályos tevékenységek folytatása mellett immár a kétszer kétfelé válogatásra helyezzük a hangsúlyt. Ezzel az építkezéssel párhuzamosan tudatosítjuk azokat a kijelentéseket, amelyek egy-egy halmazra vonatkoznak. A logikus gondolkodásnak fontos eleme az összességlátás, és az, hogy az összességekre vonatkozó állításokat, kérdéseket meg tudjanak fogalmazni. Ezeknek jellemzője a „mindegyik”, „egyik sem”, „van köztük...”, „nincs olyan...” kifejezések egyre tudatosabb használata. A nyitott mondatok; egyenletek, egyenlőtlenségek megoldásait alsó tagozaton csak véges alaphalmazon keressük.	**Elemek elhelyezése egyszerre két adott halmazba ezek különféle viszonyai esetén;** a halmazok által képviselt fogalmak egymáshoz való viszonya: alá-fölérendeltség, mellérendeltség, egymást kizáró fogalmak, egymást kiegészítő fogalmak; **a logikai nem tudatos használata**. **Állítások igazságának megítélése**, a logikai „és” *illetve „vagy”* használata. **Összességre jellemző tulajdonság megfogalmazása („minden”, „van olyan”…).** **Nyitott mondatok lezárása igazzá, tévessé.** Nyitott mondat igazsághalmazának megkeresése kis véges alaphalmazon. **Logikai játékok tulajdonságok értelmezésével és a tagadás alkalmazásával (barkochbák, szűkítések).** **Néhány elem lehetséges sorrendjének előállítása, elemek kiválasztása;** rendezésük táblázatba, fa-diagramon.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A gondolkodási módszerek megismerése nem önálló témakörként jelenik meg. A következő témák feldolgozása során koncentráltan van jelen: Csoportosítások, műveletek különféle számrendszerekben eszközökkel. Írásbeli összeadás, kivonás. A műveleti sorrend számításokban és szöveges feladatok megoldása során. Műveleti tulajdonságok, a műveletek közti kapcsolatok. Számtulajdonságok, számkapcsolatok felismerése, kifejezése tevékenységekkel, állításokkal. Törtek. A szög mint az elfordulást jellemző mennyiség. Ezen témák mindegyike lehetőséget ad a kívánt tartalom megjelenítésére.	Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizuális nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás. Kompetencia terület szerint: szociális és környezeti.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ

Tanítási eljárások	Tárgyak, számok, alakzatok… válogatása, az egyes elemekről, és az elemek összességéről gyűjtött tulajdonságok segítik a fogalmak közti viszony felismerését.
Módszertani eszköztár	A tevékenységek, az elemek azonosságára illetve a különbözőségére irányított figyelem segíti az összességlátást. A barkochba játékok jó lehetőséget teremtenek a halmazok-logika fogalmainak játékos alakítására.
Értékelés módja	Szöveges értékelés a csoportos tevékenységekben való aktivitás alapján.
Az esélyegyenlőség kezelése	Differenciálhatunk a válogatás szempontjának kiválasztásában, a válogatásra szánt elemek számában, az állítások összetettségében, illetve a segítségnyújtás mértékében.

KÖVETELMÉNYEK

Képes adott, véges halmaz elemeinek adott illetve választott szempont szerinti szétválogatására. Tudja jellemezni a diagramban elhelyezett elemeket közös, meghatározó tulajdonságaikkal. Használja a tulajdonság tagadását a halmazba nem tartozó elemek közös tulajdonságának megragadására.
Képes konkrét, kis elemszámú halmaz elemeinek két-szempontú válogatására. **El tudja helyezni adott alaphalmaz elemeit halmazábrákon**. Helyesen használja a logikai „és”-t, érti a logikai „vagy”-ot.

El tud helyezni elemeket két-két különféle viszonyban levő halmazt szemléltető ábrán; érti az egyszerű alá-fölérendelt fogalmak, illetve a mellérendelt fogalmak viszonyát, azok megjelenését halmazábrákon. Megtalálja elemek különböző sorrendjét, azokat táblázatba tudja rendezni, fadiagramon el tudja helyezni.

4. ÉVFOLYAM – II. TÉMAKÖR
SZÁMTAN–ALGEBRA

A TERMÉSZETES SZÁM FOGALMÁNAK ALAKÍTÁSA 10 000-IG
10 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Pontos szám, közelítő szám számláláshoz, méréshez, értékekhez kapcsolódóan. Számrendszeres gondolkodás; helyiérték-rendszer.
Mennyiségi összehasonlítás Becslés, mérés	Mérés és elemi mértékismeret. A mennyiség, mértékegység és mérőszám összefüggései alapján történő becslés, mérés, következtetés.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Mennyiségekkel kapcsolatos hiányos szöveges feladatok; hiányzó adatok pótlása mérésekkel.
Rendszerezés, kombinativitás	Számok szétválogatása tulajdonságaik szerint; nagyságviszonyok, nagyság szerinti rendezések. Számok alkotása számjegyeikből; számok elhelyezése egymással különféle viszonyban levő halmazokba adott számtulajdonságok szerint.
Induktív, deduktív lépések	Mértéktáblázatban való tájékozódás; a helyiérték-táblázat alkalmazása mértékekre. Kis számok körében tapasztalt összefüggések ellenőrzése nagyobb számok között; sejtés, a sejtés megerősítése példákkal; okkeresés; általánosításra törekvés.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Halmazok, mennyiségek összehasonlítása becsléssel, a darabszám és a mérőszám becslése, a becslés finomítása közelítő számlálással. **Pontos és közelítő meg- és leszámlálás valahányasával;** különféle mennyiségek körében (**hosszúság, tömeg, űrtartalom, idő**) **meg- és kimérés különféle egységekkel (alkalmi és szabvány egységekkel)**, az egység többszöröseivel. A terület, térfogat és szög mérése alkalmi mértékegységekkel. **A mennyiség, egység és mérőszám közti összefüggések alkalmazása becslésben**, a mérés egyszerűsítésében, *számításokban és ellenőrzésben* (a használandó mértékegységek: **milliméter, centiméter, méter, kilométer**, milliliter, centiliter, **deciliter, liter**, **gramm, dekagramm, kilogramm**, tonna, **másodperc, perc**). **Mértékváltások konkrét mérésekhez kapcsolva**, elvégzett mérésről egyszerű következtetések más (a rendszerben szomszédos, *másod- és harmadszomszédos*) egységgel való mérés várható eredményére. Mérések adott pontossággal; *a mérés pontosságának kifejezése*. **Adott összeg kifizetése többféleképpen**. Csoportosítások, váltások különféle alapszám szerint; **a tízes számrendszer szerinti váltások** többféle eszköz használatával. **Számírás, számolvasás. A helyiértékes írásmód tudatos építése**, kiterjesztése nagyobb számok felé. **A római számjelek,** számok olvasása, *írása***.** **Egy-egy szám sokféle** (**összeg-, különbség-, szorzat-, hányados-** és összetettebb) **alakja**. **Számok összehasonlítása, sorba rendezésük. Helyük, közelítő helyük a különféle beosztású számegyeneseken.** A számegyenes beosztásának finomításával adott szám elhelyezésének pontosítása. Célszerű egység választása a számegyenesen adott számok ábrázolásához. **Számok helye számtáblázatokban.**

Számtulajdonságok, számkapcsolatok felismerése, megfogalmazása, alkalmazása (**számszomszédok; kerekített értékek; a számjegyek tulajdonságai; oszthatóság adott számmal, osztók keresése**, számok felépítése prímtényezőkből…).
Számok összehasonlítása, **alkotása, kiválasztása, szétválogatása különféle tulajdonságok, számkapcsolatok szerint.** *Halmazábrák alkotásával két-két számtulajdonság viszonyának kifejezése.*

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
A számérzet formálásához a 10 000-es számkörben is hozzátartozik, hogy a gyerekek számláljanak, mérjenek nagy számokkal jellemezhető összességeket és mennyiségeket. Fontos szerep jut a közelítő számlálásnak és mérésnek, valamint a számok értékmérő tartalmának. Meg kell tapasztalniuk ebben a számkörben is a számok tulajdonságait, kapcsolatait.	A természetes szám fogalmának bővítése 10 000-ig, számlálás, mérés, közelítő számlálás, adott pontosságú mérés, számegyenesen való tájékozódás, kerekítés. Pontos szám, közelítő szám értékekhez kapcsolódóan. Számrendszer-építés. Mérés és elemi mértékismeret. Számok írása, olvasása. Számok sokféle neve. Számtulajdonságok és -kapcsolatok (nagyság, szomszédok, kerekített értékek; oszthatósággal kapcsolatos tartalmi és formai jegyek).

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Tulajdonságok kiemelése, tudatosítása; válogatások témakör. Minden további, számfogalomhoz kapcsolódó téma: Számlálás, mérés 1000-ig. Számok neve, jele, nagysága. Számtulajdonságok, számkapcsolatok. Számítások és becslések kerek százasokkal.	Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizuális nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ

Tanítási eljárások	Tapasztalatszerző tevékenységek szervezése, feladatalkotások és problémamegoldás kooperatív és önálló munkában.
Módszertani eszköztár	Az ismétlés és a gyakorlás időszakában differenciálhatunk az eszközök használatában, a felvetett probléma minőségében és mennyiségében, a segítségnyújtás mértékében és módjában, a problémamegoldás önállóságában. Az új ismeretek tanulását a tanulók aktív részvételével a megértésre alapozzuk.
Értékelés módja	Diagnosztikus mérés az 1000-es és a 10 000-es számkörben.
Az esélyegyenlőség kezelése	A hiányok pótlása 1000-es számkörben egyénileg, a megértés biztosítása 10 000-es számkörben a természetes számok többféle értelmezésében, többféle eszközhasználattal.

KÖVETELMÉNYEK

Széles valóságtartalomra épülő, tovább bővíthető, gazdag természetes számfogalom a 10 000-es számkörben. A közelítő szám fogalmának, a helyiértékes szerkezet szerepének gyakorlati megértése.
Darabszám és mérőszám becslése, megállapítása valahányasával való pontos és közelítő számlálással, alkalmi és szabvány egységgel és többszöröseivel való méréssel, adott pontossággal.
A természetes számok értékmérő tartalmának ismerete; át- és beváltások.
A számok írása és olvasása 10 000-ig; a számrendszer (kiemelten a tízes) fogalmainak (alapszám, a számjegy alaki-, helyi- és valódi értéke) értése.
Számok kifejezése többféle alakban.
Számok összehasonlítása, sorba rendezésük nagyság szerint; tájékozódás a számegyenesen.
Számok jellemzése tulajdonságaikkal és kapcsolataikkal, ezek alkalmazása számalkotásokban, válogatásokban.

MŰVELETFOGALMAK TOVÁBBÉPÍTÉSE; A MŰVELETI TULAJDONSÁGOK ÉS KAPCSOLATOK
5 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	A műveletek kapcsolatának és tulajdonságainak erősítését szolgáló sejtések ellenőrzése.
Mennyiségi összehasonlítás Becslés, mérés	Egyenlőségek és egyenlőtlenségek becslése, összehasonlítása.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A műveletek értelmezésének és kapcsolatának felújítása egyenes és fordított szövegezésű feladatokkal.
Rendszerezés, kombinativitás	A műveleti tulajdonságok tudatosítása, a műveleti sorrend megváltoztatásának hatása.
Induktív, deduktív lépések	A műveleti tulajdonságok és kapcsolatok kiterjesztése 10 000-es számkörre.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A műveletek értelmezéseinek felújítását; kapcsolataik tudatosítását; a tulajdonságok megfigyelését, alkalmazását támogató tevékenységek: – **műveletek megválasztása adott helyzetekhez, képekhez, képpárokhoz, szöveges feladatokhoz;** – **műveletekhez képek, kirakások, elvontabb modell**(ek)**) keresése, alkotása;** – műveleteket értelmező helyzetekben, képeken, szöveges feladatokban az eredmény előre becslése; – **az eredmény változásainak megfigyelése az összetevők változásainak függvényében,** a műveleti tulajdonságok felismerése konkrét egyedi esetekben, alkalmazásuk becslésekben, számításokban, az eredmény ellenőrzésében, *összetett alakú számok összehasonlításában*; – **műveletes alakban adott számok összehasonlítása, sorba rendezése** (a műveletek elvégzése nélkül); – közelítések; – **a műveletek helyes sorrendjének megválasztása zárójeleket tartalmazó műveletsorokban is,** a zárójel-elhagyásra vonatkozó megállapodás alkalmazása, *adott érték elérése műveletek és zárójelezések különféle megválasztásával.*	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Folytatás A számolási eljárások kiterjesztése előtt felújítjuk a műveletek értelmezéseit, erősítjük a művelet és inverzének kapcsolatát. A műveletek eredményének előrebecslése a műveleti tulajdonságok alkalmazásával történik, ezért ezek tudatosabbá válása könnyebbé teszi az alkalmazást, a becsült és a pontos érték közti különbség nagyságrendjének megítélését.	**Az összeadás és kivonás értelmezéseinek felújítása. A műveletek mélyítése szöveges feladatokkal, szituációkkal, pontos és közelítő számokkal. A két művelet kapcsolata.** **Az összeadás, kivonás tulajdonságainak tudatosítása és felhasználása konkrét esetekben (mitől és hogyan változik az összeg, a különbség; mikor marad változatlan; a tagok felcserélhetősége, csoportosíthatósága, a műveletek monoton tulajdonsága).** **A szorzás, osztás értelmezéseinek felújítása szöveges feladatokkal, szituációkkal, számolásokban. A műveletek kapcsolata.** **Néhány fontos tulajdonságuk megfigyelése, tudatosítása konkrét esetekben (a szorzat, hányados változásai; a tényezők felcserélhetősége, csoportosíthatósága, a szorzás és osztás monotonitása).** **Több művelet összekapcsolása, a szorzás összeadásra és kivonásra vonatkozó disztributivitása. A műveleti sorrend megváltoztatása, a zárójel-elhagyásra vonatkozó megállapodás megismerése**, a zárójel-áthelyezés illetve elhagyás eredményváltoztató hatásának megfigyelése.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A műveletek értelmezései, tulajdonságaik alkalmazásra kerülnek a számolási eljárások, szöveges problémamegoldások, nyitott mondatok igazzá tevése során, ezért a téma szinte minden témánál megjelenik.	Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizuális nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	A műveletértelmezések 10 000-es számkörre történő kiterjesztéséhez választott szöveges feladatok eljátszása, modellezése. A műveletek állandóságának és változásának felfedeztetése kooperatív és önálló munkában.
Módszertani eszköztár	A tanulói tevékenységeket az egyéni képességek figyelembe vételével, a problémamegoldást támogató eszközhasználattal szervezzük.
Értékelés módja	Szóbeli értékelés az egyéni képességek figyelembe vételével.
Az esélyegyenlőség kezelése	A kooperatív problémamegoldások során minden tanuló számára olyan feladatot jelölünk ki, amely őt sikerélményhez juttathatja.

KÖVETELMÉNYEK
Tudja a négy alapműveletet különféle tartalmaikban értelmezni, a megfelelő műveleteket megválasztani összetettebb szituációkhoz is. **Ismeri, és helyesen alkalmazza a zárójeleket, jól választja meg a műveletek sorrendjét.** Hiteles becslések, és számolások megkönnyítése biztonságosabb végzése érdekében **alkalmazza a műveletek tulajdonságait és kapcsolatait a tízezres számkörben.**

SZÁMOLÁS FEJBEN; KÖZELÍTŐ SZÁMÍTÁSOK
12 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Fejszámolás a tízes számrendszerben.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Számlálásokhoz, közelítő számlálásokhoz, mérésekhez, közelítő mérésekhez kapcsolódó műveletvégzések ezresekkel. Nem kerek számokkal végezhető műveletek eredményének becslése kerekített értékekkel.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A műveletvégzést könnyítő számolási eljárás megválasztása; a művelet eredményének közelítése, a „hiba” csökkentése. Annak tudatosítása, hogy mitől válik pontosabbá egy becslés.
Rendszerezés, kombinativitás	Analógiák egyjegyű, 0-ra végződő kétjegyű, 00-ra végződő háromjegyű és a 000-ra végződő négyjegyű számokkal végzett műveletek között.
Induktív, deduktív folyamatok	Fejszámolások a 10 000-es számkörben analógiákra építve.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Összeadás, kivonás fejszámolással: – **összeadás és kivonás kerek tízesekkel, kerek százasokkal, kerek ezresekkel;** – **00-ra, 0-ra végződő és teljes négyjegyű számok összeadása kerek ezresekkel; kerek ezresek elvétele;** – **pótlások 100-ra, 1000-re, 10 000-re több lépéssel;**

– **00-ra végződő négyjegyű és kerek háromjegyű számok összeadása, a megfelelő kivonások;**
– **900 és 800 hozzáadása, elvétele 1000 – 100 illetve 1000 – 200 alakban;**
– **00-ra végződő négyjegyűek összeadása, elvétele különféle eljárásokkal.**

Összeg, különbség becslése a számok kerekítésével:
– **0-ra végződő és teljes négyjegyű számok összegének és különbségének becslése;**
– **közelítés a műveletvégzésben résztvevő számok ezresekre kerekítésével**; **a „hiba" nagyságának megfigyelése;**
– **a becslés finomítása a műveletvégzésben résztvevő számok százasokra kerekítésével** *és más módokon (pl. a monotonitás alkalmazásával).*

Szorzás, osztás fejszámolással:
– **a szorzó- és bennfoglalótáblák gyakorlása; többszörözés az érték növelésével, osztás az érték csökkentésével;**
– **kerek tízesek, százasok, ezresek szorzása egyjegyűvel;**
– **egyjegyűek és teljes kétjegyűek szorzása 10-zel, 100-zal, 1000-rel és a megfelelő osztások;**
– **egyjegyűek szorzása kerek tízesekkel, kerek százasokkal, kerek ezresekkel; és a megfelelő osztások;**
– **egyjegyűek és teljes kétjegyűek szorzása kis kétjegyű számokkal a szorzó összegre vagy különbségre bontásával;**
– **a szorzat és a hányados becslése a műveletvégzésben résztvevő számok kerekítésével**, kétoldalú közelítéssel.

Maradékos osztások egyjegyű osztóval a 100-as számkörben és kerek tízes, kerek százas osztóval az 1000-es, 10 000-es számkörben.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Folytatás A szóbeli számolási készség fejlesztése 10 000-es számkörben is az analógiák alapján történhet. Egyre tudatosabbá válik az egyedi esetekben megfigyelt műveleti tulajdonságok alkalmazása a műveletek eredményének előre becslésében, a számolási eljárások érvényességének kiterjesztésében a nagyobb számkörre. Ezen ismeretek hasznossága tudatosodik a valóságtartalmú problémafelvetések megoldása során, valamint később, az írásbeli műveletvégzéseknél.	**Összeadás, kivonás; szorzás, osztás fejszámolással.** **Közelítő számítások a műveletvégzésben résztvevő számok kerekítésével**; **a „hiba" nagyságának megfigyelése, csökkentése.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A szám- és műveletfogalmak alakításával foglalkozó témák.	Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizuális nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Az analógiákra építő feladatok párhuzamba állításával segítjük az azonosságok és különbözőségek megfigyelését. A játékpénzek, abakuszok használata szemléletessé és egyszerűvé teszi az értéknövelést és az értékcsökkentést.
Módszertani eszköztár	A manuális és gondolati tevékenységek, és az azonosságokra irányított figyelem segíti a meglévő ismeretek aktivizálását és kiterjesztését a nagyobb számok körére.
Értékelés módja	Az írásbeli műveletek tárgyalása előtt végzett diagnosztikus mérés alapján.
Az esélyegyenlőség kezelése	Játékpénzt vagy abakuszt biztosítunk minden tanulónak addig, amíg annak használatát igényli.

KÖVETELMÉNYEK
Jó fejszámolási jártasság elérése összeadásban, kivonásban a 100-as számkörben, és az analóg esetekben az 1000-es, 10 000-es számkörökben. **Értve** és egyre önállóbban **alkalmazza a kerekített értékekkel való közelítő számolást** becslésekben és az ellenőrzések során. **Szerezzen gyakorlottságot szorzásban, osztásban 10-zel, 100-zal, 1000-rel, kerek tízesekkel, egyszerű kétjegyűvel**.

ÍRÁSBELI MŰVELETEK
16 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Írásbeli műveletek végzése a megismert algoritmusok alapján.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	A műveletek eredményének előrebecslése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	A műveletek eredményének ellenőrzése különféle módokon. A választott ellenőrzési mód indokolhatósága.
Rendszerezés, kombinativitás	Az írásbeli műveletek algoritmusainak értő alkalmazása. A lépések kötött és változtatható sorrendje.
Induktív, deduktív következtetések	Az ellenőrzéshez választott eljárás tudatos alkalmazása (pl.: ha fele akkora számmal osztunk, 2-szer akkora hányadoshoz kell jutnunk).
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A számrendszeres gondolkodás továbbépítése; az írásbeli műveleti eljárások alapozása. A műveletek eredményének becslése. **Az írásbeli összeadás, kivonás, egyjegyűvel való szorzás kiterjesztése nagyobb számok körére,** gyakorlása. **Ellenőrzés a becsült eredménnyel való összevetéssel**, valamint a műveleti tulajdonságok és kapcsolatok felhasználásával. **Szorzat becslése kerekített számokkal végzett szóbeli számolással.** **A két- és háromjegyű szorzóval való írásbeli szorzás eljárásának megismerése (szorzás 10-zel, kerek tízessel, teljes kétjegyűvel két lépésben, illetve szorzás 100-zal, kerek százassal, teljes háromjegyűvel három lépésben)**, az eljárás begyakorlása. Többféle ellenőrzési mód megismerése (**összevetés a becsült szorzattal**, **valósággal**; határok közé szorítás; összeadásokkal való helyettesítés; tényezők cseréje; a szorzó vagy a szorzandó tényezőkre bontása; a részletszorzatok számítási sorrendjének megváltoztatása). **Az egyjegyű osztóval való írásbeli osztás előkészítése tárgyi tevékenységgel:** egyenlő részekre osztás különféle pénzérmék (Dienes-készletek, színesrudak) használatával váltás nélkül és felváltással egy-egy „helyen”. **Hiányos szorzásban az egyik tényező keresése becsléssel, közelítéssel.** **Hányados becslése;** a becslés finomítása szorzással. **Az egyjegyűvel való írásbeli osztás eljárásának megismerése**, gyakorlása; **ellenőrzés** különféle módokon (**összevetés a becsült hányadossal, valósággal**; határok közé szorítás; az osztó vagy az osztandó szorzatra bontása, és a szükséges műveleti tulajdonságok alkalmazása; szorzással; maradékos osztás esetén szorzással és a maradék szorzathoz való hozzáadásával).	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Folytatás A többjegyűvel való szorzás és az egyjegyűvel való osztás algoritmusainak megértését az eszközhasználat biztosítja. A hibák felismerését a műveletek előrebecslése és a többféle ellenőrzési módszer támogatja.	**Írásbeli műveletek** **a) összeadás, kivonás, szorzás egyjegyű szorzóval** **b) szorzás többjegyűvel** **c) osztás egyjegyűvel** **A műveletek eredményének előrebecslése, majd ellenőrzése különféle módokon.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Az írásbeli műveletek megértésének nélkülözhetetlen feltétele a helyiérték-rendszer biztonságos ismerete, a szóbeli számolási eljárások értése és tudatos alkalmazása, valamint a különböző pontosságú kerekítésekre alapozott becslések végzése. Ezek fejlesztése szinte a tanítási órák mindegyikén megvalósul.	Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizuális nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Az írásbeli műveletek algoritmusai az előző évben megismert algoritmusokra épülnek. A korábbi ismeretekre alapozott fejlesztés épít a tanulói megfigyelésekre, a konstruktív gondolkodásra. A többféle ellenőrzési mód kidolgozása tovább erősíti a műveletek kapcsolatát és tulajdonságait.
Módszertani eszköztár	A korábban is használt eszközök (játékpénzek, abakuszok, Dienes-készletek) támogatják az eljárások 10 000-es számkörben való alkalmazását, illetve a többjegyűvel való szorzás és az egyjegyűvel való osztás algoritmusainak megértését.
Értékelés módja	Az írásbeli műveletek megértését és eljárásainak ismeretét vizsgáló diagnosztikus mérés alapján.
Az esélyegyenlőség kezelése	Eszközhasználatot biztosítunk minden tanulónak addig, amíg azt igényli. Szükség esetén irányítjuk, más esetben lehetőséget teremtünk az ellenőrzési mód tetszőleges megválasztására.

KÖVETELMÉNYEK
Ismeri, és értve alkalmazza az írásbeli összeadás, kivonás, egyjegyűvel való szorzás eljárását. **Ismeri, és helyesen alkalmazza a két- és háromjegyű szorzóval való szorzást, az egyjegyű osztóval való osztás eljárását. Eredményeit tudja ellenőrizni** előzetes becslések vagy műveleti tulajdonságok alapján.

NYITOTT MONDATOK; EGYENLETEK, EGYENLŐTLENSÉGEK
5 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Adott nyitott mondat megoldásának ellenőrzése kipróbálással.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Adott nyitott mondatot igazzá tevő elem becslése. A műveleti monotonitás alapján egy ellenőrzött megoldásból következtetés a nyitott mondat több megoldására.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szöveges feladatokban megfogalmazott összefüggések lejegyzése nyitott mondatokkal. Döntés a választott elem behelyettesítésével létrejött állítás igazságáról.
Rendszerezés, kombinativitás	Adott véges alaphalmaz elemeinek szétválasztása a szerint, hogy adott nyitott mondatot igazzá vagy tévessé tesznek.
Induktív, deduktív következtetések	Elsőfokú egyismeretlenes egyenlet és egyenlőtlenség megoldásának keresése tervszerű próbálgatással, a műveleti monotonitás egyre tudatosabb felhasználásával.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Nyitott mondatok lezárása elemek, elempárok behelyettesítésével, s az így kapott állítások igazságának megítélése. **Az összes igazzá tevő elem megkeresése véges alaphalmazokon**; a tervszerű próbálgatás módszerének alkalmazása a műveletek monoton tulajdonságának alkalmazásával. *Vita, érvelés.* *Olyan nyitott mondatok megoldása, amelyek az alaphalmaz egyetlen elemére sem válnak igazzá, illetve az alaphalmaz minden elemére igazzá válnak.*	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Folytatás A nyitott mondatok; egyenletek, egyenlőtlenségek megoldásait alsó tagozaton csak véges alaphalmazon keressük oly módon, hogy a gyerekek kipróbálják az alaphalmaz elemeit, és megvizsgálják, hogy igaz lett-e az állítás. Ezek a kipróbálások már elvezethetnek sejtések megfogalmazásához, és egyszerű következtetések levonásához.	**Nyitott mondatok; egyenletek, egyenlőtlenségek** **– Nyitott mondat lezárása; döntés a kapott állítás igazságáról** **– Adott véges alaphalmaz elemeinek szétválogatása a szerint, hogy az adott egy- illetve kétváltozós egyenletet, egyenlőtlenséget igazzá teszik, vagy tévessé teszik.** Olyan egyenletek, illetve egyenlőtlenségek megoldása, amelyeket adott alaphalmazon nem lehet tévessé tenni, olyanok, amelyeket nem lehet igazzá tenni. *Annak megsejtése, hogy bővebb halmazon is így van-e.* – Egy- és kétváltozós egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása tervszerű próbálgatással (közelítés módszerével, a műveleti monotonitás felhasználásával). Ellenőrzés kipróbálással, *egyszerű következtetéssel*.
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A nyitott mondatok a műveletvégzések gyakorlásának, összefüggések, műveleti tulajdonságok és kapcsolatok leírásának lehetséges eszköze; a szöveges feladatok lehetséges matematikai modellje. Ezért, minden olyan témához kapcsolódik, amelyekben ezen tartalmak valamelyike előfordul.	Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizuális nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	A nyitott mondatok lehetséges lezárásai közül a behelyettesítés (kipróbálás) módszerét alkalmazzuk véges alaphalmazon. Ebből kiindulva jutunk el a tervszerű próbálgatás módszeréhez, amely lehetővé teszi, hogy az alaphalmaz egy részhalmazáról kipróbálás nélkül eldöntsük, hogy hozzátartozik-e a nyitott mondat megoldásához. Ezek a következtetések becslésre, illetve műveleti tulajdonságokra alapozhatók.
Módszertani eszköztár	A nyitott mondatok megoldásának keresése tervszerű próbálgatással sejtéseket is tartalmaz, ezért nem nélkülözhető a sejtés ellenőrzése kipróbálással. Fontos, hogy találkozzanak a gyerekek olyan nyitott mondatokkal, amelyeknek az adott alaphalmazon nincs megoldása, illetve az alaphalmaz minden eleme megoldása a nyitott mondatnak.
Értékelés módja	A tanulók önálló munkájának megfigyelése alapján szóbeli értékelés.
Az esélyegyenlőség kezelése	A tanulók képességének és gyorsaságának figyelembevételével differenciálhatunk a nyitott mondat alaphalmazának megválasztásában.
KÖVETELMÉNYEK	
Nyitott mondatokat igazzá, tévessé tud tenni; meg tudja keresni **nyitott mondat megoldását** (teljes igazsághalmazát) **adott, véges alaphalmazon.** Használja a tervszerű próbálgatás módszerét, sejtéseit a műveletek monoton tulajdonságára alapozza. Elképzeléseit kipróbálással ellenőrzi.	

SZÖVEGES FELADATOK
7 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	A szöveges feladathoz választott illetve készített számfeladat, nyitott mondat megoldása; táblázat kitöltése; sorozat folytatása.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	A szöveges feladat hiányzó adatának pótlása becsléssel, méréssel. Az eredmény megbecslése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A probléma megértése; az adatok kigyűjtése, pótlása; modellkeresés az ismert és a keresett adat közti összefüggés feltárásához, leírásához; a megoldás megkeresése, ellenőrzése; a kérdés megválaszolása.
Rendszerezés, kombinativitás	Adott probléma megoldása többféle modellel, a különféle megoldási módok összehasonlítása.
Induktív, deduktív következtetések	Egyszerű diszkussziók: a megoldás változása az adatok függvényében.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Elmondott, olvasott, egyenes és fordított szövegezésű, egyszerű és összetett szöveges feladatok megjelenítése, átfogalmazása, értelmezése. A kérdés megértése. A kérdés és az adatok közti kapcsolat megértése, ábrázolása. Felesleges adatok kiszűrése; hiányok pótlása adatgyűjtéssel (mérés, számolás), érdeklődéssel. Ellentmondó adatok kiszűrése. **A megoldás elképzelése, megbecslése.** **Matematikai modell keresése, készítése; leírás jelekkel (műveletekkel,** sorozattal, táblázattal, vagy másképpen**), megoldása, ellenőrzése.** *A különféle megoldási módok elemzése, értékelése (célszerűség, egyszerűség, ötletesség, szépség szempontjából).* **Adott képhez,** számfeladathoz*, egyéb modellhez* **szöveges feladat alkotása**.	

<table>
<tr><th colspan="3">ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</th></tr>
<tr><th>Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok</th><th colspan="2">Tartalom részletezése</th></tr>
<tr><td>Folytatás
Ismét a problémamegoldó gondolkodás fejlesztése kap hangsúlyt.
A szöveges feladatokban megfogalmazott kapcsolatok megértését egyre absztraktabb ábrákkal, szakaszokkal szemléltetjük. Fontos szerepet szánunk a kétirányú tevékenységnek: szöveghez ábra készítése, illetve adott ábrához szöveg alkotása.

Megfigyeléseket végeztetünk arról, hogy az adatok változása hogyan befolyásolja a feladat megoldását.</td><td colspan="2">Szöveges feladatok
a) A megértés, elemzés technikái; eljátszás közvetlenül, eljátszás egyszerűsített eszközökkel, szabad és irányított beszélgetés a szituációval kapcsolatban, rajz vagy egyéb ábrázolás, egyszerű következtetések, adatok válogatása (adott kérdés szerint fontos és lényegtelen adatok szétválasztása, felesleges adatok kiszűrése, ellentmondó adatok felismerése); adatok és kapcsolataik ábrázolása; az ábrázolt viszonyok leolvasása, a lehetséges válaszok előre vetítése, mérlegelése.
b) A matematikai modellek értelmezése; átfordítások különféle modellekbe: számfeladatok, nyitott mondatok, sorozatok, táblázatok, grafikonok, diagramok választása, készítése, mérlegelés a célszerűség, egyszerűség, szépség szempontjai alapján.
c) A matematikai modellen belüli megoldás, és ennek ellenőrzése.
d) Visszafordítás az eredeti problémára, a kapott válasz értelmezése, ellenőrzés az adatok, a valóság és az előrevetített eredmény szerint.
e) Egyszerű esetekben diszkussziók.</td></tr>
<tr><th colspan="3">KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK</th></tr>
<tr><th colspan="2">Kapcsolódó tantervi témák</th><th>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</th></tr>
<tr><td colspan="2">Szöveges feladatokat nem csak a problémamegoldó képesség fejlesztése érdekében végzünk. Fontos szerepük van a műveletek értelmezése, összefüggések megfogalmazása, műveleti kapcsolatok konkretizálása területén is. Alkalmas eszközök a matematika és a valóság kapcsolatának átélésére. Ezért a szöveges feladatok szerepet kapnak minden olyan területen, amelyekben ezek a tartalmak megjelennek.</td><td>Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizuális nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás.</td></tr>
<tr><th colspan="3">MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ</th></tr>
<tr><td>Tanítási eljárások</td><td colspan="2">A szöveges feladatok értelmezését, az összefüggések feltárását segítő sokféle modell megismertetése lehetővé teszi az önálló problémamegoldást támogató modell megválasztását. Ezért nem algoritmusokat építünk, hanem lehetséges megoldási módokat kínálunk a tanulók számára. Megfigyeltetjük a megoldások módosulását az adok változásának hatására, ezzel felkeltjük a diszkusszió igényét.</td></tr>
<tr><td>Módszertani eszköztár</td><td colspan="2">A valóságtartalmú problémafelvetések eljátszása bizonyítja a matematika mindennapi életben betöltött nélkülözhetetlen szerepét. Az ilyen problémák matematizálása és a matematika eszközeivel való megoldása megmutatja a tanult ismeretek hasznosságát.</td></tr>
<tr><td>Értékelés módja</td><td colspan="2">A megoldási módok egyszerűségének és szépségének elemzése; a különféle modellválasztással készített megoldási folyamatok összehasonlítása. Önértékelés az önálló munka megbeszéléseit követően. Egyéni értékelés diagnosztikus mérés alapján.</td></tr>
<tr><td>Az esélyegyenlőség kezelése</td><td colspan="2">Az egyéniségnek megfelelő szerepvállalás biztosítása a szöveges feladatok „életszerű” eljátszása során. Differenciált tanácsadás a modellválasztáshoz; differenciálás a segítségnyújtás mértékében.</td></tr>
<tr><th colspan="3">KÖVETELMÉNYEK</th></tr>
<tr><td colspan="3">A szöveges feladat megértése, átfogalmazása; kérdések megfogalmazása.
Adatok gyűjtése, pótlása; az ellentmondó és felesleges adatok kiszűrése.
A kérdés megértése.
A szöveges feladat problémájához felhasználható matematikai modell kiválasztása, illetve megalkotása.
A probléma megoldásának megbecslése.
A modellbe „lefordított” probléma megoldása.
Az eredmény ellenőrzése, összevetése a becsléssel és a valósággal; a kérdés megválaszolása.</td></tr>
</table>

EGÉSZ SZÁMOK
3 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Egyenlő összegalakú számok gyűjtése.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Irányított mennyiségek mérése: az idő, magasság (különféle 0-pontokhoz való viszonyítás, adott növekedési irány).
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Szöveggel megfogalmazott történet szemléltetése eszközzel való kirakással.
Rendszerezés, kombinativitás	Kis abszolútértékű egész számok nagyság szerinti rendezése megválasztott modellben.
Induktív, deduktív következtetések	Tapasztalatok a negatív számokról, annak felismerése, hogy negatív számmal jellemezhető mennyiség hozzátevése értékcsökkenést, míg elvétele értéknövekedést eredményez.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Irányított mennyiségek mérése, jellemzése előjeles számokkal (**hőmérséklet**; idő). Mennyiség jellemzése előjeles számmal a növekedés adott iránya esetén, választott 0-ponthoz való viszonyítással (idő; magasság és mélység). **Vagyoni helyzetek jellemzése előjeles számokkal (készpénz és adósság).** Nagyság szerinti rendezés különféle konkretizálásokkal (**hőmérsékletek**, időpontok, **magasságok és mélységek összehasonlítása**, rendezése; **vagyoni helyzetek összehasonlítása**); **a számok sokféle neve (egyenlő vagyoni helyzetek különféle előállításai).** *Vagyoni helyzetek változása hozzátevés és elvétel hatására.*

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Folytatás A 3. osztályban megkezdett értelmezéshez hasonlóan folytatjuk a fogalom alakítását. Valóságtartalmú problémafelvetésekkel biztosítjuk, hogy a gyerekek megértsék a viszonyítási pont lényegét. Érzékeltetjük, hogy egy kitüntetett irány (például a növekedés irányának) megválasztása tetszőleges, de ez egyértelműen meghatározza az ezzel ellentétes irányt. Az adósság-készpénz modell a negatív szám hiányként való értelmezését támogatja. Ez a modell segíti a számok tulajdonságainak vizsgálatát, a számok nagyság szerinti összehasonlítását, sokféle alakjának előállítását, a paritás vizsgálatát, a tevékenységek jól előkészítik a felső tagozaton sorra kerülő műveleti értelmezéseket az egész számok körében.	**Tapasztalatok a negatív számokról; az egész számok körében való tájékozódás (különféle szemléletű konkretizálások, nagyság szerinti összehasonlítás,** rendezés, **egyenlő összegalakú számok).**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A negatív számokat irányított mennyiségként és hiányként értelmezzük, ezért a modul közvetve kapcsolódik minden olyan modulhoz, amelyben előfordulnak hasonló tevékenységek (művelet és inverze; számok rendezése növekvő illetve csökkenő sorrendbe; sorozatok folytatása a növekedés és a csökkenés irányába; mozgások adott irányba és ellentétesen; viszonyítás adott értékhez; adatok összehasonlítása…	Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizuális nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Többféle modellen (hőmérő, időszalag, készpénz- és adósságkártyák) végzett tevékenység alapozza az egész számok fogalmát.
Módszertani eszköztár	Az előjeles számokkal való ismerkedés kizárólag eszközhasználattal történik, többnyire csoport illetve páros munkaszervezéssel.
Értékelés módja	Szöveges értékelés a közös illetve páros munkában való részvétel alapján.
Az esélyegyenlőség kezelése	A csoportok illetve a párok alakításánál különös gondot fordítunk a nehézségekkel küzdő tanulók elhelyezésére, a segítségnyújtásra alkalmas tanulótárs(ak) kiválasztására.

KÖVETELMÉNYEK
Tud irányított mennyiségeket mérni, jellemezni előjeles számokkal. **Érti, hogy egy pont helyzetének jellemzése viszonylagos.** **Tud vagyoni helyzeteket jellemezni előjeles számokkal.** Képes előjeles számokat nagyság szerint rendezni különféle modellhasználattal. Tud kis abszolút értékű egész számokat sokféle alakban megjeleníteni.

TÖRTEK
6 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Tájékozódás a törtalakú számok körében: különféle mennyiségek körében való megjelenítés, nagyság szerinti rendezés, egyenlő törtek.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Mennyiségek mérése az egység törtrészeivel. Törtek helye a számegyenesen.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Számok törtrészének meghatározását igénylő szöveges feladatok.
Rendszerezés, kombinativitás	Törtek nagyság szerinti rendezése. Egyenlő törtek sokféle alakban
Induktív, deduktív következtetések	Egyenlő nevezőjű illetve egyenlő számlálójú törtek összehasonlítása tárgyi megjelenítésük alapján; egyenlő törtek tulajdonságának felismerése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Egységtörtek megnevezése illetve előállítása: – **Különféle mennyiségek körében megjelenített egységtörtek leolvasása, megnevezése, összehasonlítása**. – **Az 1 egész egyenlő részekre osztásával kapott egységtörtek (fél, negyed, nyolcad, harmad, hatod, tizenketted, ötöd, tized,** tizenötöd, huszad, heted, tizennegyed) **megjelenítése különféle mennyiségeken (hosszúságok, területek**, tömegek, űrtartalmak, szögek **egyenlő részekre osztása**). – **Az egész és az egységtört viszonya**. **Egységtörtek többszörösei:** – **Egységtörtek többszöröseinek előállítása, megnevezése.** A törtvonalas jelölés bevezetése. – **Egészek és törtek „mérése" más törtekkel (pl. a fél mérése negyedekkel, hatodokkal, nyolcadokkal..., a 2 harmad mérése hatodokkal…, a 2 egész mérése felekkel…).** – **Különféle egységválasztásnál egységtörtek megjelenítése vágással, hajtogatással, színezéssel; egészek és törtek kirakása egységtörtekből.** – *Törtrészről következtetés az egészre.* – **A modellek felhasználása törtalakú számok összehasonlítására, köztük különféle alakú egyenlő számok keresésére.** – Törtalakú számok összehasonlítása, nagyság szerinti rendezése, egyenlők keresése **kijelölt modell használatával**; vagy választható modell segítségével; formai jegyek megfigyelése. Törtszámok helye a számegyenesen. Mennyiségek mérése többféle egységgel; *törtek és mértékrendszerek kapcsolata.* Számok törtrészeinek keresése.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Folytatás Tudatosan végigjárjuk újra azokat a tevékenységeket – talán már kicsit gyorsítva – amelyeket harmadik osztályban végeztünk. Nem mondunk le a konkrét és absztraktabb, egyedi és általánosabb közötti sokszori oda-visszalépésekről, mert biztonságos, megértett, továbbépíthető fogalmakat, fogalmi rendszert akarunk építeni. A fogalomépítés 5. osztályban folytatódik.	**Tapasztalatok a tört számokról (egységtörtek és többszöröseik; törtek és egészek viszonya). A törtalakú számok körében való tájékozódás (leolvasás, megjelenítés, nagyság szerinti rendezés, egyenlő törtek,** helyük a számegyenesen). Számok törtrészének előállítása.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A törtfogalom alakítását mennyiségek egyenlő részekre osztásával végezzük. Ezért a modul közvetve kapcsolatban van minden olyan modullal, amelyben szerepet kap mennyiségek mérése, illetve a részekre osztás tevékenysége.	Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizuális nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	A törtfogalom alakítása során gondosan ügyelünk a tört és a törtrész elkülönítésére, megértetésére, a szóhasználatra. Mennyiségek egyenlő részekre osztásával hozunk létre egységtörteket és azok többszöröseit. Darabolásokkal, kirakásokkal, színezésekkel állítunk elő törteket, az előállított törteket hasonlítjuk össze.

Módszertani eszköztár	Kétirányú tevékenységet szervezünk: – mennyiséghez rendelünk törtalakú számot; – törtalakú számhoz rendelünk mennyiséget.
Értékelés módja	A tevékenységek során mutatott aktivitás alapján.
Az esélyegyenlőség kezelése	Mennyiségi és minőségi differenciálás a törtek elállításában. Az egyéni képességek figyelembevétele az eszközválasztásnál.
KÖVETELMÉNYEK	
Egyszerű egységtörtek és többszöröseik megnevezése, megjelenítése, jelölése. **Törtek összehasonlítása tapasztalati alapon.** **Egyenlő törtek felismerése, az egyenlőség értelmezése, magyarázata.** Mennyiségek mérése az egység törtrészeivel.	

4. ÉVFOLYAM – III. TÉMAKÖR

GEOMETRIA, MÉRÉS

24 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Egységekkel kirakott területek, térfogatok meghatározása az egységek számlálásával.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Síkidomok területének, testek térfogatának, szögek nagyságának becslése, összehasonlítása, mérése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Tájékozódás síkban, térben.
Rendszerezés, kombinativitás	A téglatest, kocka, téglalap, négyzet, gömb, kör tulajdonságainak rendszerezése. A téglatest és a kocka fogalmak viszonya; a téglalap és négyzet fogalmak viszonya.
Induktív, deduktív következtetések	Hasonló síkidomok területének, hasonló testek térfogatának meghatározása. Transzformációkkal létrehozott sík- és terülő minták vizsgálata, melyik hogyan készülhetett.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Szabad alkotások térben, síkban: Térbeli építések testekből, síklapokból, élváz-építőkből; **síkbeli alkotások (kirakás, nyírás, tépés, hajtogatás) lapokból, pálcákból (pl. szívószálból) és rajzolás szabadkézzel hálón, pontrácson**, **vonalzóval, sablonhasználattal, körzővel: szabadon.** **Térbeli, síkbeli alkotások: másolás modell alapján a mintáéval azonos, nagyított, kicsinyített, illetve nem hasonló elemekkel. Az egybevágóság és a hasonlóság fogalmának intuitív alapozása (alakazonosítás, megkülönböztetés).** **A nagyított testek megépítése az eredeti elemekből is**. *A távolságok azonos arányú változásának megfigyelése.* **Síkbeli nagyítás az eredetivel azonos hálón, leszámlálással rajzban, az alak megmaradásának megfigyelése. Nyújtás, zsugorítás, torzítás ellenpéldaként.** **Néhány tulajdonság és reláció tudatosítása: görbült, síkbeli, szögletes, konvex, lyukas, üreges, tömör, sokszög, szimmetria, oldalak, szögek egyenlősége, lapok, élek párhuzamossága, merőlegessége. A téglatest, kocka, téglalap, négyzet, gömb, kör tulajdonságainak vizsgálata, tudatosítása és rendszerezése.** **Testek, síkidomok szétválogatása különféle tulajdonságaik szerint.**	

Feltételek szerinti alkotások: Adott feltételeknek megfelelő minél több alakzat előállítása, megkülönböztetése; *egyszerű esetekben az összes lehetséges alkotás keresése csoportos vagy egyéni munkával.* **Testek hálójának kiterítése.**
Testek tükörképének, eltolt képének, *elforgatottjának* **megépítése, kirakása, síkidomok tükörképének rajzolása másolópapír segítségével, a sík mozgatásával.** *Két transzformáció végrehajtása egymás után.*
Síkban sor- és síkminták, parkettaminták kirakása, rajzolása (az egybevágósági transzformációk alkalmazásával), színezése (szimmetriatulajdonságok szerint). Ilyen minták vizsgálata, ellenőrzése, melyik hogyan készülhetett. *A követett szabály megfogalmazása, bemutatása.*
Mérések, becslések alkalmi egységek kirakásával, skálázott eszközökkel. A különféle egységekkel való mérések eredményének összehasonlítása.
Hosszúságok összemérése, mérése alkalmi és szabványos egységekkel. Méréshez kapcsolódó egyszerű következtetés a szomszédos, *másod-, harmadszomszédos* **szabványos egységekben kifejezett mérőszámra.**
Területek összehasonlítása, összemérése; területmérés: lefedés különféle alakú és méretű lapokkal. Területek meghatározása hálón való leszámlálással; a téglalap területének mérése, számítása a sorok számának és az egy sorba kirakható egységek számának szorzataként. *Hasonló síkidomok területének mérése.*
Térfogatok összehasonlítása; mérés különféle módszerekkel: felépítés egységkockákból, doboz kitöltése egységekkel, kiszorított folyadék mérése. A téglatest térfogatának mérése.
A szög mint az elfordulást jellemző mennyiség fogalmának formálása; szögmérés teljeskörülfordulás-egységgel, derékszöggel, derékszög felével, harmad, negyed derékszöggel.
Útvonalak bejárása, utánzása, tudatosítása megmutatással és szóban leírt útvonal követésével, bejárt útvonal elmondásával. Ilyen útvonalak bejárása a valóságban jól ismert terep „térképén". Tájékozódást segítő játékok, tevékenységek: irány és távolság megadásával, vagy térkép szerint való tájékozódás udvaron, erdőben; utca, házszám és emelet alapján a lakóhelyen; sor és oszlop megadásával osztályban, sakktáblán, alakzatok rajzolása diktálás alapján; térbeli malomjáték. Tájékozódás a gömbön.
Figurák, ábrák rajzolása diktálás alapján, kész ábrák másolása *irányváltoztatással* **vagy a rács méretének megváltoztatásával, torzítása adott irányú nyújtással,** *vagy ferde rácsra másolással*.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
A téri tájékozódás egyik fontos összetevője a formák világában való tájékozódás. A testek és síkidomok között úgy fog tudni „eligazodni" a gyerek, ha először látni tanul meg; ha minél érzékenyebben tud felismerni egyre kisebb eltéréseket szemmel, kézzel, testmozgással; és érzékszerveivel, mozgásával, egyre jobban tudja azonosítani a formákat különféle helyzeteikben. Ehhez járul hozzá a fokozatosan bevezetett kifejezések megismerése és használata. Javasoljuk, hogy a szakszavak bevezetésével ne siessünk. Az alkalmas helyzetek között tartjuk számon a kapcsolódó játékokat, de ide sorolhatjuk a szabad alkotásokat, a másolásokat, a szóbeli információk alapján való alkotásokat, a feltételek szerinti konstruálásokat. Folytatásként továbbfejlesztjük a gyerekek formalátását, miközben a hasonlóság geometriai fogalmát egyre szorosabban összekapcsoljuk a nagyítással, kicsinyítéssel, illetve az egybevágósággal. A téma azonban két másik témához is szervesen illeszthető: a számok világában megfigyelhető analógiákhoz, benne az alapszámmal és hatványaival való szorzáshoz, és a mértékrendszerekhez. Bár a mértékváltás nehéz mesterségét lehetetlennek tartjuk a gyakorlati méréstől elszakítani az alsó tagozaton, negyedik osztályra sok gyerekben	**A megismert geometriai tulajdonságok és relációk tudatosítása (térbeli, síkbeli és adott más felülethez tartozó alakzatok megkülönböztetése; görbült, szögletes; lyukas, lyukatlan;** *üreges, tömör*; **sokszög és nem sokszög; konvex, nem konvex; szimmetriák; alakzatok egybevágósága, hasonlósága (globális látványként), lapok, élek párhuzamossága, merőlegessége. Testek alkotása testekből és lapokból; néhány testháló kiterítése, megalkotása.** *Élvázak alkotása. Lapok, élek csúcsok számlálása a megalkotott testeken; összefüggés keresése;* **lapok kölcsönös helyzete, (szomszédos, szemközti, metsző, merőleges, párhuzamos), egybevágósága; élek kölcsönös helyzete, egyenlőségük. Téglatest, kocka, gömb; alapvető tulajdonságaik**. **Síkidomok alkotása mozaiklapokból, hajtogatással, hálón, pontrácson való rajzolással, sablonnal, vonalzóval, körzővel való rajzolás. Síkidom, sokszög, háromszög, négyszög, ötszög... Téglalap, négyzet, kör; alapvető tulajdonságaik. Oldalak, csúcsok, átlók, szög (mint alakzat), derékszög. Oldalak kölcsönös helyzete, egyenlősége; szögek összehasonlítása. Néhány alakzat felismerése, szakszerű megnevezése és jellemzése a tudatosított tulajdonságok és viszonyok alapján (téglatest, kocka, gömb, téglalap, négyzet, kör). Hasonlóság és egybevágóság a térben és a síkon (alak-, illetve alak- és méretazonosság); hasonlósági transzformációk végzése hasonló elemek használatával** *és hosszméretek többszörözésével, osztásával*; **egybevágósági transzformációk végzése a tér és a sík mozgatásával, valamint tükrözéssel.**

kialakul az igény, hogy valamilyen rendszert kezdjünk alakítani a használt egységek között.	**Téri tájékozódás; irány, szomszédosság és távolság; köznapi koordináták;** *tájékozódás térképen; tájékozódás a gömbön.* **Méretes geometriai tulajdonságok és mérésük (hosszúság, terület, térfogat és szög). A szabványos hosszúságegységek nagysága; viszonyuk.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Számtan, algebra. Minden geometria téma kapcsolódik egymáshoz.	Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizuális nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Alkotások, megfigyelések, összehasonlítások, válogatások segítik kiemelni az alakzatok tulajdonságait.
Módszertani eszköztár	A tapasztalatszerző tevékenységeket sokféle eszközzel végzik a gyerekek többnyire páros vagy csoportmunkában.
Értékelés módja	Szöveges értékelés az egyéni aktivitás alapján.
Az esélyegyenlőség kezelése	A gyengébb motorikus képességgel rendelkező tanulót ügyes, empatikus társ segíti.

KÖVETELMÉNYEK

Jó gyakorlottságot ér el a térbeli és síkbeli alkotásokban, képes adott feltételnek megfelelő alkotást létrehozni.
Tud alakzatokat összehasonlítani összképük alapján különféle helyzetükben: **egybevágóság és hasonlóság szerint azonosítani, megkülönböztetn**i; és néhány egyszerű, megnevezhető, az alakzat részeinek tulajdonságai alapján rámutatni a különbözőségükre.
Ismeri a téglatest, kocka, téglatest, téglalap legfontosabb tulajdonságait, a téglatest és kocka, a téglalap és kocka fogalmak egymáshoz való viszonyát.
Képes alakzat tükörképét, eltolt képét, elforgatottját előállítani kirakással, megépítéssel, a sík mozgatásával.
Létre tud hozni adott egyszerű alakzathoz hasonlót (ugyanolyan alakút) építéssel, kirakással, nagyított, kicsinyített elemekkel és az eredetivel egybevágó elemekkel is, és ezeket meg tudja különböztetni a nyújtott, zsugorított, torzított alakzattól.
Biztonságosan tájékozódik az iskola környékén és a lakóhelyen; egyszerű térképeken.
Tud hosszúságokat, területeket, térfogatokat, szögeket összehasonlítani, összemérni, alkalmi egységekkel becsülni, meg- és kimérni.

4. ÉVFOLYAM – IV. TÉMAKÖR

FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

RELÁCIÓK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK
9 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Növekvő és csökkenő számsorozatok állandó különbséggel az ezres körben. Állandó különbségű és állandó hányadosú sorozatok képzése.

Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Időtől függő mennyiségek alakulásának vizsgálata; (út–idő függvény egyenletes sebességű, egyenes vonalú mozgásnál és változó sebességű mozgásnál; teljesítmények jellemzése) Összefüggések felismerése mért adatok között. Tapasztalatok gyűjtése a négyzetszámokról. Tapasztalati függvények; tapasztalatok gyűjtése az egyenes arányosságról. Hasonló testek hosszméretei és térfogata közti kapcsolat; ismerkedés köbszámokkal. Mennyiség, egység és mérőszám közti összefüggés tudatosítása a különféle mennyiségek méréséhez kapcsolódva.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Függvényre vezető szöveges feladatok megoldása.
Rendszerezés, kombinativitás	Egyenes arányosság és egyéb lineáris függvények jellemzése az egyenletes változással; ábrázolás; leírás nyíl-jelöléssel, nyitott mondattal.
Induktív, deduktív következtetések	Összefüggés-felismerés és kifejezés sorozatokban, táblázatokban.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Elemek közti kapcsolatok kifejezése különféle, megismert módokon (szétválogatás, sorba rendezés, párokba rendezés, nyíldiagram és táblázat készítése, kiegészítése, ábrázolás párhuzamos számegyenes-páron**; összekapcsolás vonallal, nyíllal, a $<$, $>$, $=$, $\neq$ $\approx$, $\leq$, $\geq$ jelek használata).** *Adott alaphalmazon az összes ilyen relációban levő elempár megkeresése.* A kapcsolat kifejezése általános összefüggésként nyíl-jelöléssel, nyitott mondattal.

A kapcsolat „megfordítása": a megcserélt párok kapcsolatának kifejezése. A megfordított kapcsolat megfogalmazása szavakkal.

Egyszerű következtetések az elemek között fennálló további kapcsolatokra (a szimmetria és az átszállíthatóság megsejtése; a reláció tagadása, családkapcsolatok, számok közti relációk összetétele).

Számsorozatok készítése gyűjtött adatokból, adott szabály szerint, táblázatok kiegészítése adott összefüggés szerint.

Sorozat lehetséges szabályainak felismerése néhány tagjából, ehhez a különbségsorozat felhasználása; a sorozat folytatása, kiegészítése, a folytatás szabályának megfogalmazása. A szabály érvényességének ellenőrzése az elemek behelyettesítésével.

Számsorozatok különbségsorozatának, hányados-sorozatának felírása; növekedés, csökkenés kifejezése, egyenletes és változó különbségek figyelése. *A sorozat növekedési sebességének megfigyelése.*

Gépjátékok: táblázatba gyűjtött párok, hármasok közti azonos összefüggések felismerése, a táblázat kiegészítése, folytatása. A talált általános összefüggés kifejezése szavakkal; nyitott mondatokkal, nyíljelöléssel leírt összefüggések **kiválasztása,** alkotása, **ellenőrzése.**

Táblázatok bemenő adatainak növekvő sorrendbe rendezése, a kijövő adat változásának megfigyelése. A függvényértékek változásának, a változás egyenletességének, egyenetlenségének megfigyelése.

Gépek megfordítása; a megfordított gép szabályának keresése, tudatosítása.

Gépek összekapcsolása; annak megfigyelése, hogy a működés szabálya függhet az összekapcsolás sorrendjétől. Összetett szabályú gép helyettesítése két egyszerű gép összekapcsolásával.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Ebben az évben folytatásként jelenik meg az analógiákra építő szabályfelismerés sorozatokban, táblázatokban (pl. olyan sorozatok, amelyek más-más kezdőszámmal, de azonos különbségsorozattal épülnek; olyan összetett sorozatok, ahol az egyjegyűek körében felismert szabály ismétlődik meg kerek tízesekkel, kerek százasokkal, kerek ezresekkel...). Célunk az összefüggések egyre tudatosabb felismerése mellet további tapasztalatok gyűjtése lépcsőszámokról, négyzetszámokról.	**Tapasztalati függvények, sorozatok készítése,** elemzése **megfigyelt, gyűjtött, számlált és mért adatokkal; ilyenek ábrázolása; visszaolvasása,** jellemzése. Függvények, sorozatok készítése szituációban, szöveges feladatban, geometriai vagy egyéb matematikai jelenségben adott kapcsolathoz (pl. mozgás jellemzése mért adatokkal; sokszög átlóinak számlálása; poliéderek lapjai, csúcsai és élei közti összefüggés keresése; szöveges feladatban adott viszony feltárása számpárok gyűjtésével; hasonló alakzatok megfelelő szakasz-párjainak hossza közti összefüggés...) **Sorozatban, táblázatban megadott adatpárok, adathármasok közti összefüggések, viszonyok keresése**, kifejezése a sorozat, táblázat kiegészítésével, szavakkal, nyíljelöléssel, nyitott mondattal; a felismert összefüggés („szabály") ellenőrzése behelyettesítéssel. *Néhány tulajdonság megfigyelése, amellyel egy számsorozat, szám-szám függvény jellemezhető (monotonitás, növekedés, csökkenés, egyenletes, gyorsuló, lassuló változás, periodikusság; a lineáris függvények egyenletes változásának és a szabályát leíró nyitott mondatnak a kapcsolata).*

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A relációk, függvények, sorozatok témakör fogalmait eszközként minden témakörben felhasználjuk.	Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizuális nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Sokféle, változatos kapcsolat megismerése alapozza az összefüggésfelismerő-képességet. A tanulók által megfogalmazott kapcsolat „jóságát" az dönti el, hogy a megadott elempárok, elemhármasok mindegyikére érvényes.
Módszertani eszköztár	Az összefüggés felismerése többféle módon segíthető. Például: válogatással, rendezéssel, újabb elempárok megadásával…
Értékelés módja	Az ötletesség kiemelésével.
Az esélyegyenlőség kezelése	Differenciálhatunk eszközhasználatban és a segítségnyújtás mértékében.

KÖVETELMÉNYEK
Felismer elemek közt fennálló kapcsolatokat valóságos helyzetekben és elvontabb adatok között. Ezeket ki tudja fejezni különféle módokon. **Tud folytatni adott szabályú sorozatokat, kiegészíteni adott szabályú táblázatokat, tudja ellenőrizni adott, vagy talált, (megsejtett) szabály érvényességét.** Talál összefüggéseket számlálással, méréssel gyűjtött vagy adott elemek sorozatában, táblázatában, ezt ki tudja fejezni szóban, nyíl-jelöléssel, nyitott mondattal. **Tudja képezni számsorozatok különbség- és hányados-sorozatát**, s ezzel jellemezni a sorozat „menetét". Képes kifejezni egyszerű szabály inverzét (a megfordított gép szabályát) táblázat segítségével.

4. ÉVFOLYAM – V. TÉMAKÖR

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

STATISZTIKA, VALÓSZÍNŰSÉG
7 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Események gyakoriságának összeszámlálása, jellemző adatok megállapítása. Átlag számítása. Relatív gyakoriságok meghatározása, összehasonlítása.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Mért adatok táblázatba rendezése, grafikonok készítése, olvasása. Események gyakoriságainak illetve egyszerű esetekben relatív gyakoriságainak összehasonlításával a valószínűségek nagyságviszonyának becslése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Játékszabályok értése, követése.
Rendszerezés, kombinativitás	Kísérletek lehetséges kimeneteleinek összegyűjtése. Kísérlet adatainak rendezése.
Induktív, deduktív következtetések	Események bekövetkezési esélyének megsejtése, oknyomozás.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Mért, számolt adatok lejegyzése sorozatba, táblázatba. **Grafikon készítése közösen,** vagy egyénileg. **Olvasás a kialakult sorozatról, táblázatról, grafikonról: egyenlő adatok keresése, a legkisebb, legnagyobb kiválasztása, az összes adatot együtt jellemző adat keresése, a medián, a leggyakoribb adat (módusz) és az átlag meghatározása.** **Közös játékok, amelyekben a véletlennek is szerepe van;** stratégiák alakítása, kipróbálása, *értékelése,* módosítása. Kísérletek lehetséges kimeneteleinek számbavétele, az egyes események bekövetkezéseinek megfigyelése, rögzítése. **Gyakorisággal, valószínűséggel kapcsolatos sejtések megfogalmazása.** Kísérletek *tervezése* és végrehajtása a sejtések ellenőrzésére, *magyarázatok keresése a tapasztalatok okaira.*

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
A számolás gyakorlásának egyik legeredményesebb módja továbbra is, ha a tennivalókhoz játékos lehetőséget találunk. Ily módon a téma nem csak a valószínűségi szemlélet formálását célozza, szorosan kapcsolódik a számtan, algebra témakörhöz. A valószínűségi szemlélet fejlesztése pedig nem csak a célzottan erre irányuló órákon valósulhat meg. Folytatásként jelenik meg az adatsokaságok gyűjtése, rendezése, ábrázolása a gyerekeket érdeklő témában; jellemző adatok keresése; (szélső adatok, terjedelem, középső adat, leggyakoribb adat). Olyan adat keresése intuitív módon, amellyel az összes adatot helyettesítve az összesség nem változik.	Tapasztalatok gyűjtése játékokban, megfigyelésekben, kísérletekben **a véletlen és a biztos megkülönböztetésére. Sejtések megfogalmazása**, ellenőrzése, elméletek készítése az oknyomozás során, kipróbálása további megfigyelésekben, kísérletekben. A valószínűségek becslése és összehasonlítása tapasztalati gyakoriságok valamint tapasztalati relatív gyakoriságok alapján. *Elméleti relatív gyakoriságok számítása egyszerű kombinatorikus esetekben.* **Megfigyelésekben, kísérletekben gyűjtött adatok rendezése**, ábrázolása; az adatsokaságot jellemző adatok leolvasása, (terjedelem, medián, módusz), átlag számítása.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Minden témakör lehetővé teszi a valószínűségi szemlélet fejlesztését.	Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizuális nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Kísérletekkel, játékokkal teremtünk lehetőséget a gyerekeknek a statisztika és a valószínűség alapvető fogalmainak megismerésére.
Módszertani eszköztár	A sok kísérlet és játék mellett egyre több alkalmat teremtünk arra, hogy a gyerekek oknyomozást végezzenek.
Értékelés módja	Szóbeli értékelés az okkeresésben és a véleménynyilvánításban való részvétel alapján.
Az esélyegyenlőség kezelése	A kísérletek, játékok során minden gyereknek adódik lehetősége sikerélményre.
KÖVETELMÉNYEK	
Adatok sorozatba, táblázatba rendezésével és grafikonkészítéssel **képes egyszerű jelenségekről információkat gyűjteni** és közvetíteni. Egyszerű adatsokaság jellemzésére értően használja a középső adatot és az adatok számtani közepét (átlagát). Kísérleti tapasztalatok alapján tud sejtéseket megfogalmazni véletlen események valószínűségének összehasonlítására vonatkozóan, és tudja összevetni sejtéseit megfigyelt és kísérletben gyűjtött adatok gyakoriságával.	

4. melléklet a 4. évfolyam kerettantervéhez

A típusú (tanórai) modulok listája:

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK
0403 Csoportosítások, műveletek különféle számrendszerekben eszközökkel.
0409 Írásbeli összeadás, kivonás. A műveleti sorrend számításokban és szöveges feladatok megoldása során.
0410 Számtulajdonságok, számkapcsolatok felismerése, kifejezése tevékenységekkel, állításokkal.
0412 Törtek. A szög mint az elfordulást jellemző mennyiség.
0421 Műveleti tulajdonságok, a műveletek közti kapcsolatok. Ellenőrzés. Játék.
SZÁMTAN, ALGEBRA
0401 Számok az ezres számkörben
0402 Számlálás, számolás kerekített értékekkel
0403 Csoportosítások, műveletek különféle számrendszerekben eszközökkel
0404 A számfogalom kiterjesztése 10 000-ig. Fejszámolás ezresekre kerekített értékekkel
0407 Szorzás, osztás fejszámolással.
0405 Fejszámolás a tízezres számkörben a kétjegyűekkel analóg esetekben
0406 Számok tulajdonságai, közelítő helyük a számegyenesen. Egyenlőtlenségek.
0409 Írásbeli összeadás, kivonás. A műveleti sorrend számításokban és szöveges feladatok megoldása során.
0410 Számtulajdonságok, számkapcsolatok felismerése, kifejezése tevékenységekkel, állításokkal.
…..Az összeadás és a kivonás monotonitása
…..A szorzás és osztás műveleti tulajdonságai
0421 Műveleti tulajdonságok, a műveletek közti kapcsolatok. Ellenőrzés. Játék.
0415 Írásbeli szorzás. Nyitott mondat megoldása tervszerű próbálgatással.

0417 Írásbeli osztás egyjegyű osztóval
0406 Számok tulajdonságai, közelítő helyük a számegyenesen. Egyenlőtlenségek.
0420 Mennyiségek mérése; mértékrendszerek
0411 Egész számok
0412 Törtek. A szög mint az elfordulást jellemző mennyiség.
GEOMETRIA, MÉRÉS
0407 Szorzás, osztás fejszámolással. A hasonlóság fogalmának intuitív alapozása. Területek összehasonlítása, összemérése; területmérés.
0408 Nagyítás, kicsinyítés. Térfogatok összehasonlítása; mérés.
0412 Törtek. A szög mint az elfordulást jellemző mennyiség.
0413 Alkotások térben, síkban
0414 A szorzás és osztás műveleti tulajdonságai. Tükrözés, eltolás síkban, Elforgatás. 0414 Parkettaminták tervezése; szimmetria-tulajdonságok.
0418 Alakzatok és tulajdonságaik
FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK
0404A számfogalom kiterjesztése 10 000-ig. Fejszámolás ezresekre kerekített értékekkel
0411 Egész számok.
0412 Törtek. A szög mint az elfordulást jellemző mennyiség.
VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA
0416 Adatsokaságok gyűjtése, rendezése, ábrázolása.
0418 Alakzatok és tulajdonságaik.
0420 Mennyiségek mérése; mértékrendszerek.

A típusú modulokhoz kapcsolódó Fejlesztési keresztmodulok:

A fenti A modulokhoz kapcsolódik évi 8 órai **FEJLESZTÉSI KERESZTMODUL**, a matematika tanulási nehézségekkel küzdő tanulók számára.

B típusú modulok (matematikai kompetenciafejlesztés más tantárgyakban):

A **B** típusú modulok **a tanórai képességfejlesztést egészítik ki.**

Testnevelés órán elsősorban a **számolási és számlálási készséget fejleszthetjük.**

C típusú (tanórán kívüli) modulok kapcsolódási tartalma:

SZÁMTAN, ALGEBRA

04C02 Színkirakó	A szám-és műveletfogalom bővítése, elmélyítése. Műveleti tulajdonságok megfigyelése. A számolási készség fejlesztése. A számok nagyságviszonyainak mélyítése. Számlálás. Több, kevesebb, ugyanannyi valamennyivel több, kevesebb fogalmak használata. Két- háromtagú összeadások egész számokkal. Az összeg változásainak megfigyelése. Szorzás 2-vel, 3-mal Több elhelyezési lehetőség keresése, a lehetséges legjobb (legtöbb pontot érő) megoldás kiválasztása.
04C05 A térkép	A mindennapi élet, és a matematika kapcsolatának megmutatása. A gondolkodás rugalmasságának fejlesztése. A számolási rutin fejlesztése.

	A négy alapművelet gyakorlása. A becslés, a fejszámolás és az írásbeli műveletek algoritmusának gyakorlása. Következtetések. Az ellenőrzés igényének alakítása.
	Induktív és deduktív lépések gyakorlása.
04C06 Miért tanulunk matekot?	A szám-és mennyiségfogalom elmélyítése. A számolási készség fejlesztése: Az írásbeli műveletek gyakorlása (összeadás, kivonás, szorzás, osztás egy-és kétjegyű számmal).
04C07 Étteremben	A gondolkodás rugalmasságának fejlesztése. A számolási rutin fejlesztése.
	A négy alapművelet gyakorlása. A kerekítés. Az írásbeli műveletek algoritmusának gyakorlása. Az ellenőrzés igényének alakítása.
	Írott, beszélt szöveg értése, értelmezése. Adatok gyűjtése, összehasonlítása, elemzése adott szempontok szerint.
GEOMETRIA, MÉRÉS	
04C02 Színkirakó	Tájékozódás a síkon. Elforgatások végrehajtása síkon. Elemek összehasonlítása, rendezése adott és felismert szempont szerint. Területek összehasonlítása, a kisebb, nagyobb, egyenlő fogalmak használata.
04C03 Titkosítás	Problémamegoldó gondolkodás, kreativitás fejlesztése.
	Tapasztalatszerzés a tengelyes tükrözés tulajdonságairól.
04C04 Játék a síkon	A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, kifejezésének gyakorlása szóban, és tárgyi tevékenységgel.
	Térszemlélet fejlesztése. Finommanipuláció, percepció fejlesztése. Rész-egész kapcsolatok megfigyelése. Tájékozódás a síkon. Nem periodikus síklefedések. Kerület- és területfogalom alakítása. Becslés, mérés. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkról (tengelyes, középpontos tükrözés, forgatás, torzítás). Ezen transzformációk előállítása tevékenységgel.
04C05 A térkép	A mindennapi élet, és a matematika kapcsolatának megmutatása. A gondolkodás rugalmasságának fejlesztése.
	Tájékozódás a térképen.
04C06 Miért tanulunk matekot?	Mérések. A tömeg, a hosszúság, az űrtartalom mértékegységeinek használata. Téglalapok területének kiszámítása.
FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK	
04C01 Ki vagyok én?	Megfigyelés, az összefüggések felismerése. Ok- okozati összefüggések felismerése, magyarázata. Következtetések és indoklásuk a felismert összefüggések alapján.
04C03 Titkosítás	Táblázattal adott reláció felfedezése, értelmezése, megalkotása, követése, alkalmazása. Maradékosztályok vizsgálata.
	A megfigyelés, összehasonlítás (megkülönböztetés, azonosítás), koncentráció fejlesztése. Az induktív és deduktív gondolkodás fejlesztése. Rész és egész észlelése.
VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA	
04C01 Ki vagyok én?	Rajzról leolvasható kapcsolatok felismerése. Állítások igazságának eldöntése. Állítások, következtetések megfogalmazása.
	A megfigyelt tulajdonság, kapcsolat kifejezése szóban, összehasonlítás, megkülönböztetés, azonosítás, ok- okozati összefüggések felismerése, magyarázata, következtetések és indoklásuk a felismert összefüggések alapján. Biztos, lehetséges, lehetetlen esetek megfogalmazása.
04C04 Játék a síkon	Az összehasonlítás (megkülönböztetés, azonosítás) képességének fejlesztése, a megfigyelt tulajdonság, viszony kifejezése tevékenységgel. Kívánt helyzetek létrehozása. Feltételeknek megfelelő stratégia tervezése, végrehajtása.

II–III.
Bevezető az 5–8. évfolyamok matematika kerettantervéhez

Célok és feladatok

Az 5–8. évfolyamokra készült kerettanterv szerves része az **1–12 évfolyamokra készült kerettantervnek**, amely a kompetencia fejlesztésén alapuló matematikatanítást segíti elő. Ezért az 1–12 évfolyamra készült kerettanterv bevezetőjében leírt általános megállapítások, alapelvek irányadóak a felső tagozatra is. Ott részletezzük a matematikai kompetencia fogalmát, a fejlesztés legfőbb területeit.
A következőkben kifejezetten a felső tagozat jellegzetességeire térünk ki. Külön rövid bevezető szöveggel kiemeljük a felső tagozat két elkülöníthető szakaszát, az 5–6 és a 7–8. évfolyamokat.

Az általános iskola felső tagozata összekötő szerepet tölt be az alsós évfolyamok szemléletformáló, tevékenykedtető, felfedeztető fejlesztő munkája és a 9–12. évfolyamok deduktív gondolkodásra nevelő fejlesztő munkája között.

Ennek megfelelően a felső tagozatos matematika oktatásában nagy hangsúlyt kell fektetni mind a konkrét, gyakorlati tevékenységekre, a gyerekek élményeinek a tanításba való bevonására, mind pedig az absztrakt gondolkodás fejlesztésére. Bár a hangsúlyok fokozatosan eltolódnak a konkrét tevékenységtől az absztrakció felé, ez a kétféle megközelítés a felső tagozaton végig párhuzamosan jelen van. A felső tagozatos matematikatanításnak az egyik fontos feladata éppen az, hogy a gyerekeket megtanítsa arra, hogy az absztrakt fogalmaktól mindig vissza tudjanak térni a konkrét, gyakorlati jelentéshez és természetesen fordítva, a konkrét jelenségek világában felfedezzék az általánosat.

A matematikatanítás anyagának összeállításában, a módszerek kiválasztásában sokféle szempontot kell figyelembe vennünk. Ezek közül a leglényegesebbek a matematika belső struktúrája (1), a matematikatanulás pszichológiai jellegzetességei (2), az iskolák adottságai (3) és a mai világ elvárásai (4). Vegyük szemügyre kicsit részletesebben ezeket a szempontokat, és azt, hogy ezeket hogyan tudtuk figyelembe venni a tantervkészítés során!

1. A matematika egy szigorúan építkező tudomány, ennek tükröződnie kell a tananyag felépítésében is. Ráadásul a fogalmak kialakítása hosszú fejlődési folyamat eredménye. Ez a szempont alapvetően a tananyag spirális, összefüggésekben gazdag építkezésében valósul meg.

2. A matematika tanítása során a gyerekekben könnyen kialakíthatunk olyan gátlásokat, melyek messzire kihatnak és később rendkívül nehezen oldhatók fel. A gondolkodás absztrakciós szintje életkortól, témától, gyerektől függően nagyon különböző lehet. Ebből következően nagyon lényeges, hogy a **követelményeket** igen körültekintően állapítsuk meg.
A matematika tanulásában gyakran előfordul, hogy a gyerek úgy érzi, hogy a képességeit meghaladó feladatokkal áll szemben. Ez indokolja, hogy a matematika tanításában különösen nagy jelentősége van a folyamatos ismétlésnek, rendszerezésnek, többféle modell alkalmazásának. Emellett az érdeklődés fenntartása, a sikerélmények biztosítása is kiemelten fontos feladatok. Ezt a célt szolgálhatják a játékos munkaformák, matematikatörténeti érdekességek, projektmunkák és a sokféle tevékenykedtetés.
A korosztály jellegzetessége, hogy a gyerekek közötti különbségek minden tekintetben – testi, érzelmi, értelmi fejlettség területén – nagyon megnőnek a korábbiakhoz képest. Tehát ez az iskolatípus jellemzően nagy létszámú, nagyon vegyes képességű gyerekekkel foglalkozik.
Ebből következően ebben az iskolaszakaszban csak nagyon változatos tanári munkaformákkal és módszerekkel lehet biztosítani azt, hogy minden gyerek a lehetőségeihez képest megfelelően fejlődjön. Ebből adódik az is, hogy ebben a szakaszban mind a felzárkóztatás, mind a tehetséggondozás különösen kiemelt feladatot jelent. Ha erre nem fektetünk hangsúlyt, akkor a gyerekek egy része a matematika tanítás szigorú építkezése miatt végérvényesen leszakadhat. Vagy éppen ellenkezőleg egy tehetséges gyerek érdektelenné válhat.

Mindezen problémák megoldásához a tantervünk sokféle segítséget nyújt. Az **ismeretek, tananyagtartalmak** mellett változatos **tevékenységeket ajánl** a tananyag feldolgozásához, javaslatot ad a lehetséges **tanítási munkaformákra, az ellenőrzésre, a felhasználható módszertani eszközökre, és az esélyegyenlőség kezelésére**.

3. Az iskolai feltételek nem minden esetben optimálisak a tantervi célok, feladatok megvalósítására, nagy különbségek vannak a gyerekek otthoni háttere, képességei, az iskolák felszereltsége és személyi feltételei között, továbbá abban is, hogy az anyagot milyen óraszámban dolgozzák fel. Emiatt a tantervben többféle lehetőséget is kínáltunk a feldolgozandó anyag mennyiségét és eszközigényét tekintve is. A tananyagot három szintre bontottuk:

alapszint, ezt félkövér betűtípus jelzi
középszint, ezt normál betűtípussal szedtük
kitekintés, ez dőlt betűs.

Emellett külön megfogalmaztuk a **tananyagtartalom fókuszaiként** azokat az ismereteket és fejlesztési területeket, amelyeket egy-egy témakörben kulcsfontosságúnak, vagy különösen hangsúlyosnak gondoltunk

4. A mai világ elvárásai meglehetősen szerteágazóak és sokszor ellentmondásosak, kiszámíthatatlanok.
Mind a pontosság, kitartás, fegyelmezettség, monotonitástűrés, önellenőrzés mind a kreativitás, rugalmasság, ötletesség, nagyvonalúság olyan képességek, melyeket fejlesztenünk kell és lehet a matematikatanításában is.
A matematika nagyon alkalmas arra, hogy fejlesszük a gyerekeket abban, hogy merjenek próbálkozni, kísérletezni, nem szokványos feladatokat megoldani, alkalmazkodni a megváltozott feltételekhez, miközben pontosságra, kitartásra, fegyelmezett munkára és monotonitástűrésre is nevel.
Arra is nagyon alkalmas, hogy betekintést nyújtson az alapvető gazdasági, pénzügyi kérdésekbe, eszközöket adjon a megértésükhöz, a helyes fogyasztói magatartás kialakításához. Sok lehetőséget kínál arra is, hogy más műveltségi területekhez kapcsolódjon, így biztosítva a gyerekek harmonikus fejlesztését. Megjelenjen benne a környezettudatosságra, a családi életre, egészséges életmódra nevelés is.

A matematika anyag kiválasztása alkalmat ad arra is, hogy a gyerekeket megismertessük a globalizáció előnyeivel és hátrányaival. Így a Földünkért felelős, más kultúrákat elfogadó és értékeit tisztelő emberekké váljanak.
A mai világ elvárásai közé tartozik az is, hogy a gyerekek megtanuljanak teamekben dolgozni, munkát keresni, saját értékeiket és érdekeiket megfelelően képviselni. Ezt szolgáljuk azzal, hogy a kooperatív technikákat, projektmunkákat intenzíven beépítsük a tanítási, tanulási folyamatokba.
Ennek a kornak szinte elengedhetetlen elvárása a modern technikai eszközök használata. Ezért fontos, hogy ezeket a tanár a lehetőségek szerint bevonja a tanári és tanulói munkák körébe. Számítógép, Internet, szerkesztő programok, interaktív gyakorló programok, vetítők, digitális táblák, fényképezőgépek, kalkulátor használata mind fontos eszközei a fejlesztésnek. A tanterv megvalósításában erre is tettünk sok helyen javaslatokat.

Összefoglalva az eddig leírtakat: a tanterv megtervezésekor alapvetően azt kellett figyelembe vennünk, hogy a matematikatanításnak két jól elkülöníthető feladata van:
Az egyik feladat az ismeretátadás. Bizonyos ismereteket megfelelő logikai rendben meg kell tanítanunk. Ezen ismeretek meglétét többféleképpen ellenőrizhetjük, felmérésekkel, a gyerekek munkájának megfigyelésével. Az egyes témakörökhöz tartozó ismereteket tartalmazza az **ismeretek, tananyagtartalmak** feliratú része a tantervnek.
A másik feladat a fejlesztési feladatok szerteágazó rendszere. A gyerekeknek fejlesztenünk kell a matematikai gondolkodását, szemléletét, a fejükben levő fogalmakat, és emellett sok más, általános emberi képességüket. Ezeket a fejlesztési lehetőségeket minden témakörnél felsoroltuk a **képességfejlesztési fókuszok** feliratú részében a tantervnek.
Mindkét feladatot nagyon fontosnak tartjuk. Szerencsére a matematika kiválóan alkalmas arra, hogy ezek egy jól tervezett folyamatban egyszerre és egyenrangúan valósuljanak meg. A jól kiválasztott ismeretanyag jó lehetőségeket biztosíthat a fejlesztési feladatok megvalósításához, és fordítva, a jól megtervezett fejlesztés sokat segíthet az ismeretek alkalmazásképes, biztos, megértett elsajátításában.
A tantervben mind a két célt párhuzamosan mindegyik témakörben részletezve megadtuk: a **képességfejlesztés fókuszai** illetve az **ismeretek, tananyagtartalmak** címszavak alatt. A kétféle feladat szintézisét adja minden témakörben az a rövid módszertani útmutatás, ami a **tartalmi fókuszok** címszó alatt szerepel.

5. Értékelés, számonkérés

Fontos annak megállapítása, hogy ki az, aki önállóan is képes a feladatokat elvégezni, kinek van szüksége segítségre, és milyen szinten. Ezért kiemelt szerepet kap az önellenőrzés, önértékelés fejlesztése. A hibákat, a tévedéseket a tanulási folyamat részeként kezeljük.

A kerettantervben valamennyi témakörnél a **módszertani orientációban** szerepel **az értékelés módja** szoros összefüggésben az utána következő **követelményekkel**, mert itt fogalmazódik meg, mi az értékelés tárgya, fókusza.

A kerettanterv egy gyakorlati megvalósítását biztosító komplex eszközrendszer készült el a sulNova Kht. keretében lezajlott fejlesztési folyamat során. Ezen dokumentumok (feladatlapok, könyvek, tanári segédletek, eszközök, stb.) moduláris építkezése lehetővé teszi az 1–12. évfolyamok bármelyikén való – akár önálló – alkalmazásukat, és biztosítja azon középiskolák számára is a 9. évfolyam matematikai nevelésének megszervezését, ahol a középiskolai tanulmányokat nyelvi évfolyamok szervezésével kezdik.

A modulok a tanórai fejlesztéseket (A típus), más műveltségterületek által támogatott matematikai kompetenciafejlesztést (B típus) és a tanórán kívüli foglalkozásra tervezett fejlesztést (C típus) jelenítik meg.

Az elkészült eszközrendszer részei a tanulói munkafüzetek (eszközmellékletekkel), órákra lebontott tanári útmutatók (**módszertani, értékelési javaslatokkal**, ajánlásokkal, alternatív eljárások bemutatásával, a szükséges eszközökkel), ezek az anyagok az Interneten megtalálhatók

A kerettantervben minden évfolyam végén mellékletben csatoltuk a megfelelő témakörökhöz kapcsolódó A és C típusú modullistát, ez segíti a kompetencia fejlesztésén alapuló tanításhoz alkalmas helyi tanterv elkészítését. A mellékletben szerepel a C típusú modulok leírása is. Ez lehet egy a differenciálást szolgáló kiegészítő csomag tervezete is, amely részben a felzárkóztatást, részben a tehetséggondozást segíti.

A C modulokban elsősorban képességfejlesztés folyik gyakran párokban, vagy csoportokban, így a közös tevékenységben való részvétel, az együttműködés lesz az értékelés alapja.

A tematika több tanulói önellenőrzésre vonatkozó tesztet, tudásfelmérőt tartalmaz. Ezek kifejezetten a tanulók önellenőrzését szolgálják, és nem tekinthetők dolgozatnak.

5–6. évfolyamok – alapozó szakasz

Ez a szakasz az alsó tagozat közvetlen folytatása. A tananyag jelentős részét teszi ki a számolás, mérés témaköre. A természetes számkör fokozatos bővítése, a műveletek kiterjesztése alapvető fontosságú feladata ennek az időszaknak. Miközben ezek a témakörök szerves folytatásai az alsó tagozatos matematikatanításnak, a számolási, mérési feladatok során elő is készítik és meg is alapozzák a következő években sorra kerülő absztraktabb matematikai témaköröket: az algebrát, a transzformációk tanítását, a függvények témakörét, a geometria deduktívabb tárgyalását.

A számolási készség fejlesztése mellett ebben az időszakban nagy hangsúly van a szövegértés fejlesztésén. Nagyon sok iskolai kudarcnak állhatnak a hátterében ezzel kapcsolatos problémák. Szövegek olvastatása, értelmezése a matematika óráknak is nagyon fontos feladata.

Továbbvisszük az alsó tagozaton megkezdett módszereket is. Sok és változatos tapasztalatszerzés, eszközhasználat és játék, a konkréttól az általános felé haladó fogalomépítés jellemzi ezt az időszakot.

A gyerekek gondolkodása ekkor még elsődlegesen induktív. Szívesen keresnek szabályosságokat, mintázatokat, ezek általánosításában is egyre ügyesebbek, bár jobban érdekli őket a „hogyan?”, mint a „miért?”. Mindezek ellenére már ebben a korban is szükséges és fontos, hogy lehetőségeket teremtsünk érvelésekre, vitákra, állítások igazságának alátámasztására, esetleg cáfolatára.

Lényeges ez az időszak a tanulási szokások kialakítása szempontjából is. A tanítás során kiemelt figyelmet kell fordítanunk a rendszeres próbálkozás, becslés, ellenőrzés képességének a fejlesztésére, a megoldások előretervezésére, és a megoldási menet érthető leírására.

Kulcsfontosságú feladata még ennek az időszaknak a gyerekek felkészítése a felsőbb évfolyamokra, a felzárkóztatás, a differenciálás.

7–8. évfolyamok – fejlesztő szakasz

Ez a szakasz már a középiskola közvetlen előkészítése. Az itt tárgyalásra kerülő anyagok szinte mind folytatódnak a középiskolában is. Ebben a szakaszban már módszeresebben építkezünk, rendszerezzük az korábbi évek tapasztalatait, sok esetben pontos megfogalmazásokat adunk, melyeket a későbbiekben már nem kell tovább finomítani.
Ennek a szakasznak a legfontosabb feladata az, hogy az algebra, a függvények, a geometria középiskolai tanításához konkrét tapasztalatokra támaszkodó, mélyen megértett és alaposan begyakorolt alapokat hozzunk létre. A hangsúly ezeken a területeken nem a mennyiségen, hanem az elsajátítás minőségén van.
Miközben folytatódik a tevékenységeken, tapasztalatszerzésen keresztül történő fogalomépítés, egyre nagyobb hangsúlyt kap a rendszerezés, pontos megfogalmazás, az összefüggések felismerése, a következtetésen alapuló okoskodás. Az ismeretszerzés folyamatában az induktív gondolkodás még mindig vezető szerepet játszik, azonban egyre jelentősebb szerepet kapnak a deduktív következtetések.
Ennek a szakasznak nagyon fontos feladata még a szociális kompetenciák fejlesztése. Ebben az életkorban is a gyerekek szívesen tevékenykednek, és már hatékonyan tudnak dolgozni csoportmunkában, projekteken. Továbbra is nagyon fontos feladat a differenciálás, aminek össze kell kapcsolódnia a pályaválasztásra való felkészítéssel is.

5. ÉVFOLYAM

Óraszám: 148 óra, 37 hét, 4 óra/hét

	Témakörök	Javasolt óraszám
I.	Gondolkodási módszerek	(folyamatos, beépül a teljes tananyagba)
II.	Számtan-algebra	86
III.	Geometria	56
IV.	Függvények	6 (és emellett folyamatos, beépül a teljes tananyagba)
V.	Valószínűség, statisztika	(beépül a tananyagba)

Témakörök Kapcsolódó témakörök	**Tartalom**	**Javasolt óraszám**
I. Gondolkodási módszerek II., II., IV., V.	GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK	
II. Számtan-algebra I, III., IV.,V.	TERMÉSZETES SZÁMOK, MŰVELETEK A TERMÉSZETES SZÁMOK KÖRÉBEN	31
II. Számtan-algebra I., IV.	EGÉSZ SZÁMOK	15
II., Számtan-algebra I., III., IV., V.	TÖRTEK	20
II., Számtan-algebra I., III., IV., V.	TIZEDESTÖRTEK	20
III Geometria I., II., ,IV.	ALAKZATOK	34

III. Geometria I., II., IV.	MÉRÉSEK, KERÜLET, TERÜLET, FELSZÍN, TÉRFOGAT	22
IV. Függvények I., II, III., V, **V. Valószínűség, statisztika** I., II., IV.	SZÁMEGYENES, DERÉKSZÖGŰ KOORDINÁTA – RENDSZER VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA	6
Ismétlés, összefoglalás, prezentációk, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés		

Kövér betűtípus jelzi a kulcsfontosságú részleteket, a normál betűtípussal szedett részletek még mindig a törzsanyaghoz tartoznak, feltétlenül tanítandók, de kevésbé hangsúlyosak az előzőeknél. Időhiány vagy gyenge képességű osztály esetén ezeken a részeken haladhatunk át gyorsabban. Dőlt szedéssel a kitekintések anyagát jelöljük.

5. ÉVFOLYAM – I. TÉMAKÖR
GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Fejszámolás fejlesztése, a műveleti tulajdonságok felfedezése, megértett alkalmazása, általánosítása más számkörökben. A számkörök közötti analógiák felismerése.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Szabályosságok felismerése. Szabályok alkalmazása, adott szabályokhoz halmazok, sorozatok képzése. Konkrét példák a biztos, a lehetséges és a lehetetlen bemutatására.
Tervezés, ellenőrzés igényének megalapozása. Becslés, mérés	Megoldások megtervezése, eredmények ellenőrzése
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése, kapcsolatok felismerése, lejegyzése egyszerű szimbólumokkal. A nyelv logikai elemeinek helyes használata nem csak matematikai tartalmú állításokban.	Változatos tartalmú szövegek értelmezése. Összehasonlításhoz szükséges kifejezések értelmezése, használata (pl.: egyenlő; kisebb; nagyobb; több; kevesebb; legalább, legfeljebb; nem; és; vagy; minden, van olyan).
Rendszerezés, kombinativitás Halmazszemlélet fejlesztése.	Konkrét dolgok adott szempont(ok) szerinti rendezése, rendszerezése. Néhány elem sorba rendezése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Állítások igazságának eldöntése, egyszerű érvelések
Az elsajátítás képességének fejlesztése.	A matematika tanulási módszereinek megismerése.(olvasott tankönyvi szöveg feldolgozása, lényeg kiemelése, házi feladatok célszerű elkészítési módjai)
Pozitív motiváció kialakítása. Kommunikációs készség fejlesztése.	Játékos tevékenységek, rejtvények, kooperatív munkaforma. Könyvtárhasználat.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Valóság és aktuális tananyag összekapcsolása. Az absztrakt fogalmakhoz valóság-közeli interpretáció készítése, a környező világból illusztrációk gyűjtése. A fogalmak kialakulását segítő játékok és eszközök használata. Modellalkotás. Az ismeretek halmazokba rendezése, logikai kapcsolataik feltárása. Több feltételnek megfelelő halmazok előállítása az aktuális tananyagnak megfelelően. Sejtések megfogalmazása, érvelések, naiv indukció. Összetettebb szövegek közös feldolgozása, értelmezése. Szöveges feladat tartalmának eljátszása. Fejtörő feladatok megoldása. A témakörökhöz kapcsolódó barkochba játékok.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK
Folyamatos, beépül a teljes tananyagba
KÖVETELMÉNYEK
A gondolkodási módszerek követelményei a többi témában konkretizálódnak

5. ÉVFOLYAM – II. TÉMAKÖR
SZÁMTAN, ALGEBRA

TERMÉSZETES SZÁMOK, MŰVELETEK A TERMÉSZETES SZÁMOK KÖRÉBEN
31 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Számlálás, számolás. A számfogalom mélyítése, a számkör bővítése	A természetes számok körének kiterjesztése millióig, számok írása, olvasása, műveletvégzés. A 0, valamint a 10, 100, 1000… számok szerepe a szorzás és osztás műveletekben. Osztó, többszörös fogalmak mélyítése.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Műveleti tulajdonságok megfigyelése, biztos, lehetetlen, lehet, de nem biztos kifejezések használata, egyszerű arányossági következtetések, mértékváltások.
Becslés, mérés Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Közelítő számlálás, közelítő mérés, mérés adott pontossággal, kerekítés. Összeadás, kivonás valamint szorzás, osztás eredményének becslése és közelítő illetve pontos kiszámítása. Az eredmény ellenőrzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Valós életből vett problémák megoldása, szöveges feladatok megoldása, ellenőrzés.
Rendszerezés, kombinativitás	Több megoldás keresése, lehetséges megoldások száma. Minimum, maximum és egyéb feladatok megoldása számjegyek változtatása mellett. Számok felírása sokféle alakban, tízes és esetleg más számrendszerekben.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A számrendszer kiterjesztése nagy számokra, műveleti tulajdonságok megfigyelése, azonosságok megfogalmazása.
Egészséges életmódra, környezettudatosságra nevelés	Ezekhez a témakörökhöz kapcsolódó szöveges és mérési feladatok.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Nagy számok írásának és olvasásának összekapcsolása a valóságos világból vett példákkal – kutató- gyűjtőmunka, játékos feladatok. Tízes és más számrendszereket modellező játékok Játékok számjegykártyákkal, számkorongokkal. Műveletek gyakorlása játékos fejtörőfeladatok megoldásához kapcsolva. Fejszámolási játékok. Játékok osztókkal, többszörösökkel. Mérések végzése. Szöveges feladat tartalmának eljátszása.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
A természetes számok írása olvasása ismétlő rész, közben kicsit tovább is fejleszti az alsóban tanultakat. Itt kulcsfontosságú a helyiértékes írásmód értése, ezen belül is a kerek számokkal való szorzás-osztás. A műveletekkel és tulajdonságaikkal foglalkozó részben folytatjuk az alapműveletek műveleti tulajdonságairól a tapasztalat-szerzést. Elkezdjük ezeket megfogalmazni és általánosítani, előkészítve az algebrát. Kulcsfontosságú a műveleti sorrend ismerete összetett műveletsorok esetén. Nagyon fontos, hogy a műveleti tulajdonságok megismerése ne az algebra tanításakor kezdődjön el. Hangsúly van a csak összeadás-kivonást, illetve csak szorzás-osztást tartalmazó műveletsorokban a sorrend felcserélhetőségén. Továbbá, hogy ugyanezekben az esetekben tapasztalatot szerezzenek a zárójelek szerepéről, a műveletek csoportosíthatóságáról. A becslés, közelítés, mérés rendkívül fontos témakör, a teljes tananyagnak szinte minden területén szerepelnie kell. Konkrét mérési feladatok végzése, összekötése a kerekítés becsléssel kulcsfontosságú.	Nagy természetes számok írása, olvasása (valóságból vett példák), Számlálás – mérés nagy számok körében, **Számok írása-olvasása tízes számrendszerben,** **Helyi érték és mértékegység táblázatok, át és beváltás,** **Szorzás – osztás tíz hatványaival.** Hosszúság, idő, űrtartalom és tömeg mérése választott és szabvány egységekkel. Számrendszerek, tízes, kettes és egyéb alappal, számlálás, modellek használata (tökéletes pénztárgép, Dienes készlet, papírtépkedés...). Közelítések, mérések Közelítő számlálás, közelítő mérés, **kerekítés, kerekített érték meghatározása, arányossági következtetések.** **Eredmény becslése és közelítő kiszámítása.** Alapműveletek a természetes számok körében. **Összeadás-kivonás, szóban és írásban.** **Szorzás-osztás szóban és írásban. A nulla a szorzásban és osztásban. Osztás kétjegyűvel becsléssel-visszaszorzással,** osztási algoritmussal. Műveletek tulajdonságai, összeg, különbség, szorzat és hányados változásai. **Műveletek sorrendje az alapműveletek körében,** összeg és különbség szorzása-osztása.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A fejezet szervesen kell, hogy kapcsolódjék az alsó tagozatban megkezdett tevékenységekhez, feladattípusokhoz és folytatódnia kell a számkörök fokozatos kiterjesztése során, elsősorban a következő területeken: 5. osztály: Egész számok Számegyenes, koordináta-rendszer Törtek **Tizedes törtek** 7. osztály **Számokról és műveletekről tanultak összefoglalása.** **Algebra**	Természetismeret (leggyakrabban előforduló mértékek), tömeg és űrtartalom mérése. Térbeli tájékozódás (iránytű, térkép, földgömb). Informatika (kettes számrendszer, algoritmusok).

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Frontális, differenciált csoportmunka, a tanulók egyéni megfigyelése, kooperatív munkaformák.
Módszertani eszköztár	Helyiérték-táblázatok, Dienes-készlet, korongok, színes rúd készlet, fóliák, művelet és relációsjel kártyák, játékpénzek, mérőeszközök. Digitális tananyagok
Értékelés módja	Folyamatos verbális, diagnosztizáló mérések, értékelő felmérések.
Az esélyegyenlőség kezelése	Folyamatos ismétlés, differenciálás, egyéni képességfejlesztés, interaktív számítógépes programok használata.

KÖVETELMÉNYEK

A tanult számkörben számok írása, olvasása, a tízes számrendszer biztos ismerete.
A számok számegyenesen való ábrázolása, nagyság szerinti rendezése, kerekítése.
Írásbeli osztás kétjegyű osztóval. A négy alapművelet és a műveleti sorrend helyes alkalmazása. Egyszerű feladatok megoldása a felsorolt témakörökben, milliós számkörben.
Egyszerű szöveges feladatokhoz a megfelelő műveletek megkeresése, a feladatok megoldása.
Kerekített érték megadása, adott pontosságú mérés végzése.
Következtetés mérési eredményből illetve kerekített értékből a lehetséges pontos értékekre, egyszerű esetekben.
Fejszámolás, becslés, közelítő számolás adott korosztálynak megfelelő szintű elvégzése. **Számok sokféle alakban való felírása,** használata a feladatok elvégzésekor.

EGÉSZ SZÁMOK
15 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás. A számfogalom mélyítése, a számkör bővítése	A természetes számok körének kiterjesztése az egész számokkal. Az alapműveletek – összeadás, kivonás, természetes számmal való szorzás, osztás – értelmezése az egész számok körében.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Műveleti tulajdonságok megfigyelése. Biztos, lehetetlen, lehet, de nem biztos kifejezések használata.
Becslés, mérés Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Kicsi abszolút értékű számok esetén a műveletek eredményének kiszámolása fejben, majd ellenőrzése eszközök használatával
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.	A valóságos viszonyokat tükröző modellek használata a fogalom kialakítására, ezeknek a viszonyoknak az átfogalmazása számok és műveletekre és fordítva. Egyszerű szöveges feladatok megoldása. Nyitott mondatok megoldásának vizsgálata különböző számhalmazokon.
Rendszerezés, kombinativitás	Negatív számok előállítása többféleképpen. Rendezésük különböző szempontok szerint, osztályozásuk.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Természetes számok és a negatív számok körében megismert műveleti tulajdonságok összehasonlítása, általánosítása.
Környezettudatosság	Hőmérsékletváltozással kapcsolatos forrásmunkák gyűjtése, feldolgozása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Negatív szám fogalmát megalapozó játékok hőmérő modellel, adósság és készpénz cédulákkal stb.
Negatív számok gyűjtése a körülvevő világból.
Egy szám előállítása sokféleképpen adósság és készpénz együtteseként.
Történet készítése műveletsorhoz, nyitott mondathoz és fordítva, szöveg lefordítása a matematika nyelvére.
Játékok számjegykártyákkal, betű-szám kártyákkal, számkorongokkal.
Műveletek gyakorlása játékos fejtörőfeladatok megoldásához kapcsolva.

Fejszámolási játékok.
Szöveges feladat tartalmának eljátszása.
Interneten, tudományos folyóiratokban fellelhető, a globális hőmérsékletváltozással kapcsolatos anyagok gyűjtése, feldolgozása

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Az alsótagozat előkészítette. A hatodik osztályban befejeződik, utána folyamatosan használják. Hangsúlyos gondolatok: Kulcsfontosságú a negatív szám fogalmának megértése. Tudjon a negatív számokat értelmezni, negatív számhoz mennyiséget társítani és fordítva. Kis számokkal, modellel, értve tudjon összeadni és kivonni, természetes számmal szorozni és osztani. Tudja, hogy a hozzáadás és az elvétel mikor növeli, mikor csökkenti az eredeti számot. Lásson példákat arra, hogy a nyitott mondatok megoldáshalmaza mennyire függ az alaphalmaz megválasztásától, és hogy egy pici módosítás a nyitott mondatban mennyire tudja befolyásolni megoldáshalmazt. Ez az egyenletek módszeres tárgyalásához, az azonosság, azonos átalakítás, megoldáshalmaz… fogalmak előkészítéséhez nagyon fontos.	**Negatív számok fogalma és modelljei,** **ábrázolásuk számegyenesen, összehasonlításuk.** **Ellentett és abszolútérték fogalma.** Műveletek egész számokkal, **összeadás-kivonás eszközök segítségével,** **szorzás-osztás természetes számmal.** Nyitott mondatok.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A modul szervesen kell, hogy kapcsolódjék az alsó tagozatban megkezdett tevékenységekhez, feladattípusokhoz. A felső tagozaton megelőzi: A természetes számokról tanultak összefoglalása, továbbfejlesztése. A témakör a későbbiekben szinte minden témakörben benne van. Közvetlen folytatása: 5. osztály Koordinátarendszer, törtek, tizedes törtek 6. osztály **Egész számok, algebra** 7. osztály Számokról és műveletekről tanultak ismétlése	Természetismeret (vízállás, tengerszint alatti és feletti magasság) hőmérséklet. Történelem (időskála). Fizika (olvadás, fagyás). Testnevelés (mozgás és visszafelé mozgás) Környezeti nevelés (globális felmelegedés)

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ

Tanítási eljárások,	Beszélgetések. Közös, páros és egyéni tevékenykedtetés. Irányított játékok. Rajzok értelmezése és alkotása. Tudatos memorizáltatás.
Módszertani eszköztár	Demonstrációs és egyéni készpénz- és adósságcédulák, hőmérő modell, hegy – és vízrajz térkép, számegyenes, számolóléc.
Értékelés módja	A műveletek tevékenységgel, eszközzel, rajzzal való megjeleníteni tudásának diagnosztizáló mérése. A műveletvégzés tudásának diagnosztizáló felmérése (eszközhasználat megengedett).
Az esélyegyenlőség kezelése	A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. Társak bevonása a segítségadásba. Eszközhasználat idejének kitolása.

KÖVETELMÉNYEK

A téma hatodikban újra előkerül, akkor kerül sor arra, hogy nagyobb számok körében is végezzünk műveleteket. Itt ebben a témakörben a követelmény annyi, hogy **legyenek képesek egész számok helyét számegyenesen megtalálni, nagyság szerint sorba állítani. Értsék az ellentett és abszolút érték szavakat. Tudjanak műveleteket végezni eszközök segítségével, 30-nál nem nagyobb abszolút értékű egész számok körében.** Tudjanak egyszerű negatív számokhoz is kapcsolódó szöveges feladatokat megoldani, és fordítva, műveletekhez szöveges értelmezést találni.

TÖRTEK
23 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás. A számfogalom mélyítése, a számkör bővítése.	Számkör bővítés, törtfogalom megalapozása. Törtek kétféle értelmezése. Törtek többféle alakja, összehasonlítása
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés.	Mennyiségek törtrészének számítása. Műveleti tulajdonságok megfigyelése, biztos, lehetetlen, lehet, de nem biztos kifejezések használata. Egyszerű események relatív gyakoriságának megfigyelése
Becslés, mérés. Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Közelítő számlálás, közelítő mérés, mérés adott pontossággal, kerekítés. Eredmény becslése és közelítő kiszámítása. Eredmény becslése, számítása, majd a becslés, számítás ellenőrzése eszköz használatával
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció. Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Valós életből vett problémák megoldása, szöveges feladatok megoldása, ellenőrzés.
Rendszerezés, kombinativitás.	Több megoldás keresése, lehetséges megoldások száma. Számok felírása sokféle alakban. Adott feltételek mellett az összes megoldás keresése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés.	Műveletek kiterjesztése a törtek körére, analógiák keresése.
Egészséges életre nevelés.	Ritmusérzék fejlesztése, mozgás és tér-érzékelés fejlesztése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Törtmennyiségek leolvasása a környezetünkben levő tárgyakról, rajzokról… Törtek előállítása vágással, hajtogatással, kirakással, összeméréssel Törtek megjelenítése különféle modellekkel, csoki, torta, szalag, színes rúd készlet, Dienes készlet stb. Közös játékok, társasjátékok, kártyajátékok a műveletek és az egyszerűsített bővített alakok megértéséhez: Palacsintasütés és osztás. Mérések végzése különféle mértékegységekkel	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Alsó tagozaton elkezdődött a tapasztalatszerzés, itt ezeket rendszerezzük, megfogalmazzuk, továbbépítjük és gyakoroljuk. Hatodikban befejezzük, utána már csak fenn kell tartani az ismeretet. Kulcsfontosságú a tört fogalmának megértése, többféle értelmezése, az egységtört pozitív egésszel (kicsi) való osztásának átlátása, annak megértése, hogy egy tört sokféle alakban írható, elsősorban az egyszerűsítés-bővítés tiszta átlátása.	A törtekről tanultak felelevenítése: **egységtörtek**. A pozitív tört **más értelmezései: közülük kiemelve a több egész egyenlő részekre osztását. Egyenlő nevezőjű, egyenlő számlálójú törtek összehasonlítása.** Egységtörtek egyenlő részekre osztása. **Egyszerűsítés-bővítés,** különböző nevezőjű törtek összehasonlítása bővítéssel. **Törtek ábrázolása számegyenesen.** Ismerkedés a negatív törtekkel. Műveletek törtekkel eszközzel vagy anélkül: **összeadás-kivonás,**

A fentiek birtokában tudjon egyszerű modelleket találni, amelyek segítik kicsi nevezőjű törtek összeadásában, kivonásában, pozitív egésszel való szorzás-osztásában.	**szorzás természetes számmal,** **osztás pozitív egész számmal egyszerű esetekben** (a számláló osztható az osztóval, vagy pedig kicsi a nevező). **Egyszerűsítés-bővítés,** különböző nevezőjű törtek összehasonlítása bővítéssel. **Törtek ábrázolása számegyenesen.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák

A modulnak szervesen kell kapcsolódnia az alsó tagozatban megkezdett tevékenységekhez, feladattípusokhoz, valamint a felsős anyagból szorosan építeni a következő témákra:

Természetes számok szorzása, osztása. Az alapműveletek sorrendje a természetes számok körében. Negatív számok fogalma és modelljei

A téma szinte minden további fejezetben szerepel, közvetlen folytatása:

5. osztály

Tizedes törtek

6. osztály

Egész számok. **Törtek**

7. osztály

Számokról és műveletekről tanultak ismétlése

Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek

Természetismeret, fizika, biológia,
Technika, ének-zene, tánc.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ

Tanítási eljárások,	Irányított játékok. Tanulási eszközök használatának segítése. Egyéni rajzkészítés.
Módszertani eszköztár	Színes rudak, Dienes-készlet, körcikkek, pontrácsok, mérőedények, hosszúság-, területmérés-, tömeg- és térfogatmérés egységei. Óra.
Értékelés módja	A műveletek tevékenységgel, eszközzel, rajzzal való megjeleníteni tudásának diagnosztikus mérése. A műveletvégzés tudásának diagnosztizáló mérése (eszközhasználat megengedett).
Az esélyegyenlőség kezelése	A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. Az eszközhasználat kitolása. Interaktív gyakorlást segítő tanulói anyagok használata.

KÖVETELMÉNYEK

Legfontosabb követelmény, hogy minél rugalmasabb törtszám fogalmat alakítsunk ki. **Legyenek képesek a gyerekek a törtszámokat elképzelni, – számhoz mennyiséget, mennyiséghez számot társítani, különböző egységválasztás mellett is. Tudjanak egy törtet többféle különböző alakban felírni, szerezzenek jártasságot az egyszerűsítésben és a bővítésben. Tudjanak a 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 15, 20, 50, 100 nevezőjű törteket összeadni, kivonni, egész számmal szorozni illetve osztani. Tudják ezeket számegyenesen ábrázolni, nagyság szerint rendezni.**

TIZEDES TÖRTEK
18 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás.	Törtek írása tízes számrendszerben, tizedes törtek írása, olvasása, alaki érték, helyi érték fogalmak értelmezése a tizedes törtek körében, műveletvégzés.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés.	Arányos következtetések. Mértékváltások. Adatgyűjtés, esélyek latolgatása, kísérletek eredményének kiértékelése
Becslés, mérés.	Közelítő számlálás, közelítő mérés, mérés adott pontossággal, kerekítés. Eredmény becslése és közelítő és pontos kiszámítása. Az eredmény ellenőrzése
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció.	Valós életből vett problémák megoldása, szöveges feladatok megoldása, ellenőrzés.
Rendszerezés, kombinativitás.	Több megoldás keresése, lehetséges megoldások száma. Minimum, maximum és egyéb feladatok megoldása számjegyek változtatása mellett. Számok felírása sokféle alakban A természetes számok körében megismert szabályosságok és algoritmusok alkalmazása tizedes törtekre.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Kis mennyiségek mérése nagyobb egységekkel. A természetes számokhoz kapcsolódó analógiák folyamatos felfedeztetése és tudatos felhasználása a számok összehasonlításában és a műveletvégzésben. Játékos fejszámolásos tevékenységek a 10-zel, 100-zal, 1000-rel való szorzás és osztás gyakorlására Tizedes törtek írásának és olvasásának összekapcsolása a valóságos világból vett példákkal – kutató- gyűjtőmunka, játékos feladatok. Tízes és más számrendszereket modellező játékok. Számlálás, lépegetés tizedes tört lépésekkel. Játékok számjegykártyákkal, műveleti és relációjel kártyákkal, számkorongokkal. Műveletek gyakorlása játékos fejtörő feladatok megoldásához kapcsolva. Fejszámolási játékok. Szöveges feladat tartalmának eljátszása.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
A törtekről és a helyi értékes számírásról tanultakhoz kapcsolódik elsősorban. Hetedikben fejeződik be a hatványozás és normálalak megismerésével. Kulcsfontosságú hogy lássák a törtek és tizedes törtek kapcsolatát, át tudják törtalakba írni a tizedes törteket. Továbbá, hogy lássák az analógiát az egész számok helyi értékes írásával. Tudjanak biztonságosan szorozni, osztani10-zel, 100-zal, 1000-rel, és ezeket alkalmazni a mértékváltások során.	A tizedestörtek bevezetése. **A tizedes törtek értelmezése, ábrázolása a számegyenesen; A tizedes törtek egyszerűsítése, bővítése, kerekítése** **A tizedes törtek összeadása, kivonása, az eredmény becslése** **A tizedes törtek szorzása, osztása, kerek tízesekkel, kicsi pozitív egészekkel**, átlagszámítás Közelítő számítások, mérések, **kerekítések** Adatgyűjtés, esélylatolgatás

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Megelőző témák **Természetes számok írása olvasása** Számrendszerek ***Írásbeli műveletek*** Törtek A téma szerves folytatása 6. osztály Törtek 7. osztály **A normálalak** Amúgy mindenütt folyamatos a tizedes törtek használata.	Természetismeret, környezeti nevelés, technika, rajz.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Irányított játékok. Tanulási eszközök használatának segítése.
Módszertani eszköztár	Dienes készlet, számjegykártyák, betű-szám kártyák, számkorongok, demonstrációs számegyenesek, játékpénzek, mértékegység-táblázatok Interaktív digitális tananyagok..
Értékelés módja	A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. A tizedes törtekkel való számolás diagnosztizáló és értékelő felmérése.
Az esélyegyenlőség kezelése	A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. Társak bevonása a segítségadásba. Digitális tanulói gyakorló anyagok

KÖVETELMÉNYEK
Legyen képes tizedes törteket helyiérték-táblázatban többféleképpen is megadni, nagyság szerint sorba állítani, tizedekkel, századokkal számlálni, tizedes törteket összeadni, kivonni, 10-zel, 100-zal, továbbá más természetes számokkal **szorozni és osztani egyszerű tizedes törtek (legfeljebb 4 értékes jegyet tartalmazó számok) körében.** Tudjon adott pontossággal mérni, szomszédos mértékek között mértékváltásokat végezni tizedes tört váltószámokkal is.

5. ÉVFOLYAM – III. TÉMAKÖR

GEOMETRIA, MÉRÉS

ALAKZATOK
34 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Térszemlélet fejlesztése	Térlátás, térbeli viszonyok észlelése, adott tulajdonságú ponthalmazok keresése, ábrázolás síkon és gömbön.
Számlálás, számolás	A hosszúság, és szög nagyságának meghatározása választott és szabvány egységekkel. 360 felosztása egész számú egyenlő részre. Szorzás-osztás 10, 100, …. és 60 számokkal. Távolságok mérése pontok és összetettebb alakzatok között is.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Szakaszok, szögek összehasonlítása, korlátos és korlátlanul kiterjedő alakzatok összehasonlítása.
Becslés, mérés	Szakaszok, szögek, összehasonlítása, hosszúság és szögmérés. (Mértékváltások, a tanult műveletek használata. Különböző beosztású skálákról való leolvasások.)
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Sík és tér, sík és gömb összehasonlítása, kritikai gondolkodás. Szöveggel adott tulajdonságnak megfelelő ponthalmazok megkeresése a síkon. Rajzzal adott alakzat tulajdonságainak szöveges megfogalmazása.
Rendszerezés, kombinativitás	Alakzatok osztályozása, tulajdonságaik megfigyelése. Testek éleinek, csúcsainak, lapjainak leszámolása, egy adott készletből (sokszögoldalak, tartományok) különböző alakzatok előállítása. Alapvető alakzatokból új összetett alakzatok képzése. Halmazok közös részének és uniójának megadása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Alakzatokról szerzett tapasztalatok általánosítása. Analógiák megfigyelése a síkon és a gömbön. Egyszerű érvelések az eddig megismert alakzatokhoz kapcsolódva.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Használati tárgyak gyűjtése, megfigyelése, osztályozása. Testek építése gyurmából, szívószálakból, kartonpapírból, sokszöglapokból. Testek csoportosítása adott tulajdonságok alapján Szögtartomány és sáv előállítása félsíkok színes fóliából készült modelljeinek metszeteként. Háromszögek és egyéb sokszögek előállítása pálcikából, szívószálból, papírhajtogatással, pontrácson, négyzetrácson, (véges ponthalmazon). Távolság meghatározása méréssel valóságos tárgyaktól, illetve gyerekekkel, korongokkal szemléltetett ponthalmazoktól Adott tulajdonságú pontok keresése méréssel, a pontok szemléltetése gyerekekkel (udvaron, tornateremben adott tulajdonságú pontok helyére állnak) , korongokkal. Tükrös alakzatok tengelyeinek meghajtogatása. Szögmérések. Mérőegységként használt szögek – derékszög, derékszög fele – előállítása hajtogatással. Szögmérő használata. Szerkesztő eszközök, körző, vonalzó, szögmérő használata síkon és gömbön is. Sokszög szögeinek mérése. Kísérletek a Lénárt-féle gömbön kisebb és nagyobb csoportokban. .	

Több feltételnek megfelelő ponthalmazok előállítása tartományok metszeteként, átlátszó papír, kartonból, vagy színes fóliából kivágott tartományok metszeteként.
Kör és gömb alakú tárgyak megfigyelése, gyűjtése a környezetükben.
Mintázatok készítése körökből és egyenesekből.
Háromszögek szerkesztése körző segítségével előre adott szakaszokból. Kellő tapasztalatszerzés a háromszög-egyenlőtlenség megfogalmazásához.
Egyenlő szárú és egyenlő oldalú háromszögek előállítása hajtogatással, szerkesztéssel. Körző és egyélű vonalzó használata. Derékszögű vonalzó használata párhuzamos és merőleges egyenesek előállításakor.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Az alsótagozaton megismerkedtek sokféle alakzattal, geometriai tulajdonsággal, ezeket most elkezdjük kicsit módszeresebben rendszerezni, meghatározni. Foglalkozunk a geometria alapalakzataival – pont, egyenes, félegyenes, szakasz, sík, félsík – és ezekből metszetként vagy unióként építhető, vagy ezek által határolt alakzatokkal. Megismerkedünk az alakzatok megadásának egy másik fontos módjával, adott tulajdonságú pontok halmazaként is előállítjuk a kört, a síksávot. Ezzel megalapozzuk azt a folyamatot, melynek során a gyerekek elkezdenek távolodni a szemlélettől és közeledni a deduktív gondolkodás felé. A mélyebb megértést segíti a sík és gömbi alakzatok analóg tárgyalása. A hangsúly az elnevezések felelevenítésén, használatán van, azon, hogy a gyerekek megbarátkozzanak a végtelenbe nyúló alakzatokkal is. Kulcsfontosságú a szögtartomány és a síksáv bevezetése két félsík közös részeként is. Nagyon fontos, hogy a szögmérő használatát jól megértsék és begyakorolják. Hangsúlyos, hogy a gyerekek megtapasztalják, hogy a pont és egyenes között a legrövidebb távolság a merőleges szakasz, továbbá, hogy adott egyszerű tulajdonsághoz meg tudják a hozzátartozó ponthalmazt adni. Fontos, hogy három oldalából tudjanak háromszöget szerkeszteni, és hogy tapasztalatot szerezzenek a háromszögek oldalai és szögei közötti összefüggésekről.	Pont és egyenes a síkon, pont és gömbi egyenes, vagyis főkör a gömbön. Két egyenes kölcsönös helyzete a síkon; két főkör kölcsönös helyzete a gömbön. A síkbeli és gömbi távolságmérés. Egység választása síkon és gömbön. Mérőeszközök. Alkalmazás földrajzi távolságmérésre **A szögtartomány és szögmérés**. A szögek fajtái. *Forgásszög fogalma.* Síkbeli és gömbi szög mérése, síkbeli és gömbi szögmérő használata. Merőlegesség és párhuzamosság a síkon és a gömbön. Konvexitás fogalma **Ponthalmazok távolsága.** Távolság segítségével adott ponthalmazok: **kör és gömb,** definíció elmélyítése. Körvonal, kör belső és külső tartománya, körlap, középpont, sugár, átmérő, húr és körcikk, körív, körszelet. Koncentrikus körök, körgyűrű. Gömbi körök. **Pont és egyenes távolsága,** egyenesre merőleges szakasz, rajzolása derékszögű vonalzóval. *Pont és kör távolsága*. **Egyenestől adott távolságra levő pontok halmaza, Párhuzamos egyenesek távolsága, párhuzamos egyenesek rajzolása két vonalzóval.** Több feltételnek megfelelő ponthalmazok. **Két ponttól egyenlő távolságra levő pontok halmaza: szakaszfelező merőleges,** felező merőleges előállítása, szerkesztése. Két egyenestől egyenlő távol levő pontok halmaza: szögfelező, középpárhuzamos előállítása. Háromszögek, négyszögek, **háromszög szerkesztése három oldalból, háromszög-egyenlőtlenség.** Tapasztalatszerzés alakzatok egybevágóságáról. Ismerkedés párhuzamos oldalú négyszögekkel: trapéz, paralelogramma, rombusz.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
5. osztály A kerület fogalom kialakítása; síkidomok kerületének meghatározása méréssel, számítással Számegyenes, koordináta-rendszer 6. osztály Síkidomok	Természetismeret (iránytű használata, égtájak). Térbeli tájékozódás (iránytű, térkép, földgömb). Technika (mérések, párhuzamos és merőleges egyenesek, testek hálója, merőleges vetületek). Vizuális kultúra. Informatika. Testnevelés,

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Közös, páros és egyéni tevékenykedtetés. Szabad és irányított játékok. Rajzok értelmezése, alkotása. Egyéni rajzkészítés. Tanulási eszközök használatának segítése. Tudatos memorizáltatás.
Módszertani eszköztár	Sík és térmértani modellező készlet. Táblai szerkesztési eszközök. Lyukas tábla. Fóliák. Használati eszközök, mértani testek. Lénárt-féle gömb, szívószálak, korongok,
Értékelés módja	Hibajavítás segítése. Eszközhasználat diagnosztizáló mérése. A tanulók egyéni megfigyelése. Az eszközhasználat diagnosztizáló felmérése. Pont és egyenes távolságának, kör fogalmának, egy ponttól adott távolságnál közelebb… fogalmak ismeretének ellenőrzése.
Az esélyegyenlőség kezelése	Tájékozódás a tanulók egyéni (testi, szellemi adottságairól). A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. Társak bevonása a segítségadásba. A verbalitás segítése.

KÖVETELMÉNYEK

A fejezet fő célja az ismétlés és alapozás. Ismerjék fel a gyerekek az egyszerű geometriai alakzatokat. **Értsék a szakasz és egyenes, sík, félsík, él, csúcs, lap, tartomány, konvex, konkáv szavakat. Legyen fogalmuk a sík, a félsík, az egyenes, a félegyenes határtalanságáról.**
Tudjanak merőlegest és párhuzamost, téglalapot, négyzetet előállítani vonalzóval és hajtogatással is.
Értsék a szögtartomány fogalmát, származtatásait, ismerjék a szögek fajtáit, tudjanak szakaszt és szöget mérni.

Tudják, hogy pont és egyenes között a legrövidebb szakasz a merőleges és hogy ennek hossza a pont és egyenes távolsága.
Ismerjék a gyerekek a ponttól és egyenestől adott távolságra, annál közelebb, illetve távolabb levő pontok által alkotott halmazokat, (kör, párhuzamos egyenes pár, sáv), legyenek képesek ezeket előállítani két vonalzó segítségével.
Közös munkában, csoportban vagy tanár által vezetett foglalkozáson legyenek képesek összetettebb alakzatok távolságát is megtalálni, több feltételnek megfelelő ponthalmazokat előállítani, felező merőlegest szerkeszteni.
Ismerjék az egyenlő szárú, illetve egyenlő oldalú háromszög kifejezéseket. Tudjanak három oldalból háromszöget szerkeszteni. Tudják a szerkesztéseknél alkalmazni a háromszög-egyenlőtlenséget.
Legyen tapasztalatuk arról, hogy egy háromszögben nagyobb szöggel szemben nagyobb oldal van.

MÉRÉSEK, TERÜLET, FELSZÍN, TÉRFOGAT
22 óra

KÉPESSÉG-FEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Térszemlélet fejlesztése	Testekhez vetületi ábrák, alaprajzok, hálózatok készítése. Alakzatok előállítása adott feltételeknek megfelelően.
Számlálás, számolás	A számfogalom mélyítése a mérési feladatokon keresztül, számolás gyakorlása,
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Mért, számított eredmények változásának megfigyelése az adatok, illetve a mérés egységének megváltozása esetén.
Becslés, mérés	Közelítő és pontos mérések, mértékváltás, becslés, közelítő számítások..
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Gyakorlati helyzetekhez, szöveggel leírt helyzetekhez matematikai interpretáció készítése és fordítva.

Rendszerezés, kombinativitás	Téglatest és kocka tulajdonságainak összefoglalása, rendszerezése. Sorbarendezés a hosszúság, kerület, terület, felszín illetve a térfogat nagysága szerint. Egységnégyzetekből kirakható, adott területű téglalapok építése. Egységkockákból kirakható, adott térfogatú téglatestek építése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Tapasztalati kerület-, terület-, felszín- és térfogatmérések általánosítása, egyszerű képletek alkotása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Hosszúságmérések az iskolában és az iskola körül.
Testhálók készítése, testek építése.
Közelítő és pontos mérések választott és szabványmértékegységekkel.
Mérések, idő, tömeg, hosszúság, kerület, terület, térfogat mérése szabadon választott és standard mértékegységekkel. Térfogat mérése egységkockákkal és űrtartalomként is.
Téglatest építése egységkockákból és színes rudakból, testek térfogatának összehasonlítása.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Az iskolai geometria anyagnak két nagy, fő vonulata van. Az egyik az alakzatok, transzformációk, szerkesztések, a másik a mérések témaköre. Ez a két témakör persze nagyon sok ponton érintkezik, mégis két önálló résznek tekinthető. A hosszúság- és területmérés alapozása az alsó tagozat feladata. Ezen az évfolyamon ismételünk és az eddig szerzett ismereteket kiegészítjük a téglalap és négyzet területképletének, illetve a téglatest és a kocka térfogatképletének megfogalmazásával. A téglalap, négyzet területének, a téglatest, kocka térfogatának tanítása itt befejeződik, a továbbiakban fenntartjuk és használjuk az itt tanultakat. Erre építjük a későbbi osztályokban a háromszögek és négyszögek területének, a hasábok, gúlák térfogatának tanítását. A hangsúly itt a kerület, terület illetve a felszín, térfogat fogalmak megértésén van. A képletek mechanikus alkalmazása helyett kulcsfontosságú a megértett alkalmazás. Nem elsősorban a képletek ismeretén van a hangsúly, hanem mérésekben való tapasztalatszerzésen a gyerekek, és azon, hogy a számításokat ezekkel a mérési tapasztalatokkal kössék össze a gyerekek. A terület-, illetve a térfogatképletek alkalmazását előzze meg az egységnégyzetek, illetve egységkockák leszámolása. Nagyon fontos, hogy téglalap területszámítása, és a téglatest térfogatának kiszámítása közötti analógia megtapasztalása. A téglatest rudakkal, rétegekkel történő kitöltése is segíti ezt a folyamatot. A képleteket ebben a témakörben csak akkor vezessük be, ha meggyőződtünk arról, hogy az már csak egy megértett tartalomnak a rövidített lejegyzési módja a gyerekek számára.	**Négyzet, téglalap tulajdonságai.** **Kerület fogalma,** **sokszögek kerülete.** **Terület fogalma**, sokszögek területe **téglalap, négyzet területképlete.** Testek hálója. Hálók színezése. **Téglatest felszín**ének mérése, számítása. **Mértékváltások**. Térfogat mérése, számítása **téglatest, kocka térfogatképlete,** gyakorlati életből vett példák, mérések végzésére alapozott feladatok. **Mérés eredményének becslése, kerekítése**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
6. osztály **Geometriai számítások** 7. osztály *Kerület, terület* Hasáb henger 8. osztály Gúla, kúp	Természetismeret, fizika, kémia, földrajz, vizuális kultúra, technika.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Rajzok értelmezése, alkotása. Egyéni rajzkészítések. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Játékok. Egyéni hibajavítások. Az absztrahálás és a konkretizálás útjainak sokszoros bejárása. Az eszközök használatában való gyakorlottság és a szóbeli kifejezőkészség segítése.
Módszertani eszköztár	Lyukas tábla. Élvázak. Szívószálak, Babilon-készlet. Sík- és térmértani modellező készlet. Milliméterpapír. Demonstrációs síkidomok és testek, testhálók, építőjátékok, összehúzható, fonalas testhálók, Interneten elérhető térgeometriai programok.
Értékelés módja	Szóbeli megerősítés, hibajavítás. Diagnosztizáló mérések. Téglalap kerület-, terület- és kerületszámítási, valamint téglatest felszín- és térfogat számítási feladatok megoldásának diagnosztizáló és értékelő felmérése.
Az esélyegyenlőség kezelése	Társak bevonása a segítségadásban. Értékes részvétel biztosítása mindenkinek a megfelelő részfeladat kiválasztásával.
KÖVETELMÉNYEK	
Legyenek képesek kiválasztani azokat a mérőeszközöket, mértékegységeket, melyek a kerület, a terület illetve a felszín és a térfogat mérésére alkalmasak. **Legyenek képesek méréseket végezni a hosszúság,a területek és térfogat körében. Legyen egy jó, közelítő elképzelésük azoknak a mértékegységeknek a nagyságáról, amelyekkel rendszeresen találkoznak. Tudják ezek körében a szomszédos mértékegységek közötti viszonyokat mérőeszközökről leolvasni, és matematikai formulával leírni a. Ezek alapján legyenek képesek kicsit távolabbi egységek viszonyára következtetni.** **Tudják sokszögek kerületét körző-vonalzó segítségével kielégítő pontossággal mérni.** **Ismerjék a négyzet és téglalap fogalmát, tulajdonságait.** **Legyenek képesek alakzatok területét kirakással megbecsülni.** **Ismerjék és értsék a téglalap** kerület- és **területképletét.** **Legyenek képesek testek térfogatát kirakással, átöntögetéssel megbecsülni, térfogatokat összehasonlítani. Ismerjék és képesek legyenek közelítőleg felismerni a térfogat egyszerű, standard mértékegységeit. Tudják a szomszédos mértékegységek közötti viszonyokat mérőeszközökről leolvasni és matematikai formulával leírni.** Ezek alapján legyenek képesek kicsit távolabbi egységek viszonyára következtetni. **Ismerjék és értsék a téglatest térfogatképletét.**	

5. ÉVFOLYAM – IV. TÉMAKÖR
ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

SZÁMEGYENES, DERÉKSZÖGŰ KOORDINÁTA-RENDSZER
6 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Számegyenesen, koordinátarendszerben való tájékozódás, műveletvégzés.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Összetartozó számpárok keresése, ábrázolása. Táblázatban, grafikonon összefüggések keresése.
Becslés, mérés	Helymeghatározás a környezetünkben, becsléssel, méréssel egybekötve.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Annak ellenőrzése próbálgatással, hogy a koordinátarendszer egy pontja rendelkezik-e egy adott tulajdonsággal vagy sem. Összefüggés felismerő képességfejlesztése.
Rendszerezés, kombinativitás	Adott tulajdonságú halmazok keresése, közös részük, uniójuk előállítása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Kísérletezés önkényesen választott pontokkal, következtetés a teljes megoldáshalmazra.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Mozgásos játékok – „Fuss a megadott koordinátájú helyre…” Egyéb koordinátákat használó játékok – torpedó, sakk stb. Tájékozódás térképen, földgömbön. Kísérletek és játékok a földgömbön, tájékozódás a Lénárt-féle gömbön.	

Barkochba a jelzőszámokkal.
Szám párokkal adott képek megrajzolása.
Szabályjátékok, sorozatok folytatása.
Helymeghatározás konkrét, gyakorlati szituációkban.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

A függvények témaköre teljesen átszövi az egész anyagot. Hozzárendelések, szabályjátékok… minden anyagrészben megjelennek. Ismert szabály alapján ismeretlen elemek meghatározása, illetve ismert elemek esetén szabály(ok) megfogalmazása, több megoldás keresése végig jelen van a tanítási folyamatban.
A természetes számokkal foglalkozó anyagrészben részletesen foglalkozunk az összeg, különbség, szorzat, hányados változásaival, de erre visszatérünk minden új számkör bevezetésekor.
Külön óraszámot kap a koordinátarendszerrel való ismerkedés. Ezért ezt részletesebben is taglaljuk.

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Az alsó tagozatból ismert a számegyenest, ennek fogalmát összefoglaljuk, mélyítjük, továbbépítjük a koordináta-rendszer bevezetésével. Előkészítjük a függvények ábrázolását. Hangsúlyos a biztos tájékozódás a számegyenesen és a koordináta-rendszerben. Fontos feladat ponthalmazok meghatározása jelzőszámok közötti összefüggéseknek megfelelően.	Ismerkedés a koordinátarendszerekkel.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Szinte minden anyagrészben szerepel. Szorosan kell kapcsolódnia a függvényekkel foglalkozó témákhoz 7. osztály **Hozzárendelések, sorozatok** 8. osztály **Függvények**	Természetismeret, földrajz, fizika, történelem, informatika, testnevelés.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ

Tanítási eljárások,	Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Egyéni rajzkészítés. Önellenőrzés segítése.
Módszertani eszköztár	Lyukas tábla, koordináta-rendszer, 1 forintos érmék, sakktábla, térképek, földgömb.
Értékelés módja	Szóbeli értékelés, megerősítés, hibajavítás. Diagnosztizáló mérés.
Az esélyegyenlőség kezelése	Egyéni megerősítés. Társak bevonása a segítségadásba. Interaktív számítógépes játékok.

KÖVETELMÉNYEK

Értsék, hogy a jelzőszámok rendezett számpárok, az első, második jelzőszám – vagy x, y koordináta – szavakat. Legyenek képesek tájékozódni a derékszögű koordináta-rendszernek az origó közelében lévő részében (–10 és +10 közötti jelzőszámok), ebben a tartományban adott pontok koordinátáit leolvasni illetve adott számpárokat ábrázolni. Csoportos munkában legyenek képesek egyszerű összefüggésekhez a hozzátartozó ponthalmazt megkeresni.
Egyszerű utasítást értsenek meg és legyenek képesek azt végrehajtani:
egyszerű szabály szerint egy elemhez hozzárendelt elemet (elemeket) megadni,
egyszerű szabállyal megadott sorozatot folytatni.
Tudjanak néhány elemmel (elempárral) megadott sorozathoz lehetséges szabályt keresni.

5. ÉVFOLYAM – V. TÉMAKÖR
VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás.	Tömegjelenségek előfordulási gyakoriságának megszámlálása.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés.	Események gyakoriságának megállapítása elvégzett kísérletekben. Különböző események gyakoriságának összehasonlítása. A biztos és a lehetetlen események felismerése egyszerű esetekben.
Becslés, mérés.	Egy-egy jelenség előfordulási gyakoriságából nagyságrendi következtetés levonása, esélylatolgatás
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció.	A kísérlet feltételeinek értelmezése, a feltételek teljesülésének megítélése, a megadott szabályok követése Egyéni vagy kiscsoportos eredmények megosztása, közös értelmezése.
Rendszerezés, kombinativitás.	Adatok gyűjtése, rendszerezése. A kísérlet lehetséges kimeneteleinek összegyűjtése, a megfigyelt események osztályba sorolása
Deduktív következtetés, induktív következtetés.	Kis elemszámú kísérlet megfigyelése alapján következtetés nagyobb elemszámú kísérlet lehetséges kimeneteleire, az események előfordulási gyakoriságából szabályosságok megállapítása.
Egészséges életmód, környezettudatosság.	Környezetvédelemhez kapcsolódó kérdésekkel, egészséges életmóddal kapcsolatos statisztikai adatok gyűjtése, elemzése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
A környező világból, újságokból, könyvekből, Internetről, adatsokaságok gyűjtése és elemzése, grafikonon való megjelenítése. Adatgyűjtés megtervezése, végrehajtása, értékelése, ábrázolása grafikonok segítségével. Poszter készítés Valószínűségi játékok, kísérletek Jegyzőkönyvkészítés Egyéni vagy kiscsoportos kísérletezések eredményének közös összefoglalása, kiértékelése.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
A téma folyamatosan jelen van első osztálytól kezdve a tananyagban. A hangsúly azonban mindvégig a tapasztalatszerzésen volt. ötödikben, a tapasztalatok további gazdagítása mellett, elkezdjük használni a gyakoriság, relatív gyakoriság fogalmakat, és összekötjük ezt a gyerekek intuitív valószínűségfogalmával.	**Folyamatos, beépülhet a tananyagba** Egyes témakörökben az összes eset összeszámlálása, fa-diagrammal, vagy más rendszerezéssel, egyes elemi események valószínűségének becslése, legegyszerűbb esetekben számítása is.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Számtan, algebra, függvények, sorozatok	Informatika, technika, természetismeret, környezeti nevelés, anyanyelv, idegen nyelv, zene.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Egyéni vagy páros kísérletezés eredményeinek közös kiértékelése..
Módszertani eszköztár	Statisztikai zsebkönyvek, újságok, Internet, ismeretterjesztő könyvek, játékkocka, pénzérmék…, nyereményjátékok. Koordináta-rendszer, jegyzőkönyvek. Számítógépes valószínűségi kísérletek
Értékelés módja	Szóbeli értékelés megfigyelés alapján, diagnosztizáló mérés.
Az esélyegyenlőség kezelése	A sok tapasztalatszerzés biztosítja, hogy mindenkinek fejlesszük a valószínűségi gondolkodását.
KÖVETELMÉNYEK	
Adatokat el tud rendezni sorozatba, táblázatba, ábrázolni tudja azokat grafikonon; Sorozatból, táblázatból, grafikonról adatokat visszaolvas; talál az egész adat-együttest jellemző adatokat (pl. a nagyság szerinti középsőt, a legnagyobb, legkisebb adatokat, ezek távolságát, a leggyakoribb adatot;) Ki tudja számítani az adatok átlagát. Képes megfogalmazni sejtést véletlen eseményekkel kapcsolatban, (melyik valószínűbb, melyik kb. hányszor fog előfordulni a következő 30 próbában, melyik nem fog előfordulni egyszer sem...) sejtését össze tudja vetni a megfigyelt események gyakoriságával.	

5. melléklet az 5. évfolyam kerettantervéhez

A típusú (tanórai) és **C** típusú (tanórán kívüli) modulok listája:

II. TÉMAKÖR SZÁMTAN, ALGEBRA	**A modul sorszáma és címe**		**Ajánlott óraszám 87 óra**
TERMÉSZETES SZÁMOK, MŰVELETEK A TERMÉSZETES SZÁMOK KÖRÉBEN	0511	Ismerkedés a nagy számokkal	4 óra
	0512	Számrendszerek	3 óra
	0513	Írásbeli műveletek	6 óra
	0514	Az összeadás és kivonás fogalmának mélyítése	3 óra
	0515	Természetes számok szorzása, osztása	3 óra

	0516	Az alapműveletek sorrendje a természetes számok körében	5 óra
	0517	Közelítő számolás, mérés, kerekítés	5 óra
	0518	Tömegjelenségek gyakoriságának vizsgálata	2 óra
Kapcsolódó C modulok	*05C01*	*Dominó*	
	05C05	*A. Csupa talány*	
EGÉSZ SZÁMOK	0541	Negatív számok fogalma és modelljei	3 óra
	0542	Egész számok ábrázolása számegyenesen, az egész számok abszolútértéke	2 óra
	0543	Összeadás és kivonás az egész számok körében	4 óra
	0544	Egész számok szorzása, osztása pozitív egész számmal	2 óra
	0545	A műveletek tulajdonságai az egész számok körében	4 óra
Kapcsolódó C modulok	*05C01*	*Dominó*	
	05C05	*B. Csupa talány*	

TÖRTEK	0561	Egységtörtek	2 óra
	0562	Egységtörtek többszörösei	3 óra
	0563	Törtek összehasonlítása	2 óra
	0564	Törtek egyszerűsítése, bővítése	3 óra
	0565	Törtek összeadása és kivonása	5 óra
	0566	Törtek szorzása, osztása természetes számmal	4 óra
	0567	Törtek összefoglalása	2 óra
	0568	Esélylatolgatás kísérletek, játékok tapasztalatai alapján	2 óra
Kapcsolódó C modulok	*05C01*	*Dominó*	
	05C02	*A kocka*	
	05C03	*Memória*	

	05C04	*Játék a síkon*
	05C06	*A gyufa*

TIZEDES TÖRTEK	0581	Tizedes törtek bevezetése	4 óra
	0582	Összeadás, kivonás tizedes törtek körében	4 óra
	0583	Tizedes törtek szorzás, osztása	4 óra
	0584	Tizedes törtek – közelítő számítások, mérések, becslések	4 óra
III. TÉMAKÖR GEOMETRIA, MÉRÉS	**A modul sorszáma és címe**		**Ajánlott óraszám 56 óra**
ALAKZATOK	0521	A geometria tárgya – Pont és egyenes síkon és gömbön	4 óra
	0522	Távolság és távolságmérés síkon és gömbön	3 óra
	0523	Szögtartomány és szögmérés síkon és gömbön	6 óra
	0524	Gyakorlás, mérés	2 óra
	0571	Két pont, két ponthalmaz, pont és egyenes távolságának meghatározása	6 óra
	0572	Nevezetes ponthalmazok: szakaszfelező merőleges, szögfelező egyenesek	4 óra
	0573	Ponthalmazok vizsgálata a térben	1 óra
	0574	Háromszögek és négyszögek alkotása, vizsgálata síkon, háromszögek alkotása, vizsgálata gömbön	8 óra
MÉRÉSEK, KERÜLET, TERÜLET, FELSZÍN, TÉRFOGAT	0531	A kerület fogalom kialakítása; síkidomok kerületének meghatározása méréssel, számítással	3 óra
	0532	A terület fogalmának kialakítása; a terület mértékegységeinek megismerése; téglalap, négyzet területének kiszámítása	4 óra
	0533	A felszín fogalma; hálózatkészítés; téglatest felszínének kiszámítása	5 óra
	0591	A testek térfogatának mérése, mértékegységei	4 óra
	0592	A téglatestek térfogata	4 óra
	0593	Gyakorló feladatok	2 óra

Kapcsolódó C modulok	*05C01*	*Dominó*	
	05C02	*A kocka*	
	05C03	*Memória*	
	05C04	*Játék a síkon*	
	05C06	*A gyufa*	
IV. TÉMAKÖR ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK	**A modul sorszáma és címe**		**Ajánlott óraszám 6 óra**
SZÁMEGYENES, DERÉKSZÖGŰ KOORDINÁTARENDSZER	0551	Számegyenes	3 óra
	0552	Koordinátarendszer	3 óra
Kapcsolódó C modulok	*05C03*	*Memória*	
	05C04	*Játék a síkon*	
	05C05	*C. Csupa talány*	

C típusú (tanórán kívüli) modulok kapcsolódási tartalma:

051. TERMÉSZETES SZÁMOK, MŰVELETEK A TERMÉSZETES SZÁMOK KÖRÉBEN

05C01 Dominó — A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel. Számolási rutin fejlesztése.

05C05 Csupa talány — Biztos, lehet, lehetetlen fogalmak használat problémahelyzetekben.

052. ALAKZATOK

05C01 Dominó — A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel. Csoportban való tevékenykedés, együttműködés, egymásra való figyelés, a pár tevékenységének értelmezése, erre válasz tevékenységgel. Szabály megértése, követése, betartása, felismerése, alkotása
Saját stratégia készítése, végrehajtása két vagy több szempont figyelembe vételével. A stratégia módosítása, a pár tevékenységének függvényében.
Geometriai ismeretek alapozása. Tájékozódás a síkon. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkra, (forgatás) Ezen transzformáció előállítása tevékenységgel. Adott feltételeknek megfelelő nyílt és zárt alakzat előállítása.

05C02 A kocka	Térszemlélet fejlesztése. A sík és a tér közötti kapcsolat megtapasztaltatása. Tájékozódás a térben, síkon. Nézeti képek értelmezése, előállítása. Testháló készítése. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkra (forgatás).
05C03 Memória	Formaészlelés.
05C04 Játék a síkon	Szemléletfejlesztés, a problémaérzékenység kifejlesztése. Az életkori sajátosságokra alapozva fejleszteni a tanulók tudatos és alkalmazásképes ismeretrendszerét. A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel. Térszemlélet fejlesztése. Ábrázolás, prezentáció. Rész-egész kapcsolatok megfigyelése. Geometriai ismeretek alapozása. Tájékozódás a síkon. Terület fogalom alakítása játékos feladatokkal. Szerkesztési alapismeretek gyakorlása. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkra, (tengelyes, középpontos tükrözés, forgatás, eltolás) torzításra.
05C06 A gyufa	Szemléletfejlesztés, a problémaérzékenység kifejlesztése. A tudatos észlelés, a megfigyelés és figyelem fejlesztése. A gondolkodás rugalmasságának fejlesztése. Kreativitás fejlesztése. Térszemlélet fejlesztése, tájékozódás a síkon a területfogalom tapasztalati alakítása.

053. MÉRÉSEK, KERÜLET, TERÜLET, FELSZÍN

05C01 Dominó	A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel. Geometriai ismeretek alapozása. Tájékozódás a síkon. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkra (forgatás). Ezen transzformáció előállítása tevékenységgel. Adott feltételeknek megfelelő nyílt és zárt alakzat előállítása.
05C02 A kocka	Szemléletfejlesztés, a problémaérzékenység kifejlesztése. A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel. Térszemlélet fejlesztése. A sík és a tér közötti kapcsolat megtapasztaltatása. Finommanipuláció, percepció fejlesztése. Geometriai ismeretek alapozása. Tájékozódás a térben, síkon. Nézeti képek értelmezése, előállítása. Testháló készítése. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkra (forgatás).
05C04 Játék a síkon	Szemléletfejlesztés, a problémaérzékenység kifejlesztése. A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel. Térszemlélet fejlesztése. Ábrázolás, prezentáció. Finommanipuláció, percepció fejlesztése. Rész-egész kapcsolatok megfigyelése. Geometriai ismeretek alapozása. Tájékozódás a síkon. Terület fogalom alakítása játékos feladatokkal. Szerkesztési alapismeretek gyakorlása. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkra, (tengelyes, középpontos tükrözés, forgatás, eltolás) torzításra.
05C06 A gyufa	Térszemlélet fejlesztése, a területfogalom alakítása. Játékhelyzetben, versenyhelyzetben, elvárható viselkedés gyakorlása.

054. EGÉSZ SZÁMOK

05C01 Dominó	A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel. Aritmetikai ismeretek, számolási rutin fejlesztése.

05C05 Csupa talány	Biztos, lehet, lehetetlen fogalmak használat problémahelyzetekben.

055. SZÁMEGYENES, DERÉKSZÖGŰ KOORDINÁTA-RENDSZER

05C03 Memória	Önkéntelen folyamatokat mobilizáló játékos cselekvésből kiindulva a figyelem és az emlékezet fejlesztése. Különös tekintettel a figyelem és az emlékezet terjedelmére, tartósságára, a figyelem szelektivitására, koncentrációjára, valamint a figyelmi váltásra az aktív felidézésre a verbális és a vizuális memória terén egyaránt. A látottak, hallottak egymás utániságának kódolása, a téri orientáció javítása, a lateralitás biztosabbá tétele a játék során.
05C04 Játék a síkon	Szemléletfejlesztés, a problémaérzékenység kifejlesztése. Az életkori sajátosságokra alapozva fejleszteni a tanulók tudatos és alkalmazásképes ismeretrendszerét. Tájékozódás a síkon. Függvényekkel, relációkkal kapcsolatos ismeretek alapozása: Elemeivel adott relációk értelmezése, ábrázolása. Ismerkedés a derékszögű, és nem derékszögű sík koordináta-rendszerekkel. Tájékozódás ezekben a koordináta-rendszerekben.
05C05 Csupa talány	Szemléletfejlesztés, a problémaérzékenység kifejlesztése. Térszemlélet fejlesztése. Ábrázolás, prezentáció. Ismerkedés a derékszögű, és nem derékszögű sík koordináta-rendszerekkel. Tájékozódás ezekben a koordináta-rendszerekben. Problémamegoldás, problémaérzékenység és kreativitás fejlesztése.

057. PONTHALMAZOK

05C01 Dominó	A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel. Aritmetikai ismeretek, számolási rutin fejlesztése.
05C02 A kocka	Geometriai ismeretek alapozása. Tájékozódás a térben, síkon.
05C03 Memória	Önkéntelen folyamatokat mobilizáló játékos cselekvésből kiindulva a figyelem és az emlékezet fejlesztése. Különös tekintettel a figyelem és az emlékezet terjedelmére, tartósságára, a figyelem szelektivitására, koncentrációjára, valamint a figyelmi váltásra az aktív felidézésre a verbális és a vizuális memória terén egyaránt. A látottak, hallottak egymás utániságának kódolása, a téri orientáció javítása, a lateralitás biztosabbá tétele a játék során. Formaészlelés.
05C04 Játék a síkon	Térszemlélet fejlesztése. Ábrázolás, prezentáció. Finommanipuláció, percepció fejlesztése. Rész–egész kapcsolatok megfigyelése. Ritmusérzék fejlesztése. Geometriai ismeretek alapozása. Tájékozódás a síkon. Szerkesztési alapismeretek gyakorlása.

059. MÉRÉSEK, GEOMETRIAI SZÁMÍTÁSOK

05C02 A kocka	Szemléletfejlesztés, a problémaérzékenység kifejlesztése. A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel. Egyénileg, párban, illetve csoportban való tevékenykedés, együttműködés, egymásra való figyelés. Térszemlélet fejlesztése. A sík és a tér közötti kapcsolat megtapasztaltatása Finommanipuláció, percepció fejlesztése.
05C04 Játék a síkon	*S*zemléletfejlesztés, a problémaérzékenység kifejlesztése. A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel. Egyénileg, párban, illetve csoportban való tevékenykedés, együttműködés, egymásra való figyelés. Térszemlélet fejlesztése. Ábrázolás, prezentáció. Finommanipuláció, percepció fejlesztése. Rész–egész kapcsolatok megfigyelése.

A KÉPESSÉGFEJLESZTÉS FÓKUSZAI

A **C** modulok nemcsak tanórán kívül alkalmazhatók a képességfejlesztésre.
A kipróbálók visszajelzései szerint a lemaradók illetve a sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztésében is nagy segítséget jelentenek a C modulokban javasolt tevékenységek, eszközök, játékok.

05C01 Dominó	Megismerési képességek alapozása: Az érzékszervek tudatos működtetése; az összehasonlítás (megkülönböztetés, azonosítás) képességének fejlesztése A megfigyelt tulajdonság, viszony kifejezése, verbálisan, illetve tevékenységgel. Kívánt helyzetek létrehozása. Feltételeknek megfelelő stratégia tervezése, végrehajtása. Tudatos és akaratlagos emlékezés fejlesztése. Szabályértés, -követés, -alkotás, -felfedezés. Tájékozódás a síkon. Területfogalom tapasztalati alakítása. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációra (forgatás). A kommunikációs képesség fejlesztése; csoportokban való működtetése. Csoportban való tevékenység gyakorlása. Az induktív és deduktív lépések gyakorlása.
05C02 A kocka	Megismerési képességek alapozása: Az érzékszervek tudatos működtetése; az összehasonlítás (megkülönböztetés, azonosítás) képességének fejlesztése. A megfigyelt tulajdonság, viszony kifejezése, verbálisan, illetve tevékenységgel. Kívánt helyzetek létrehozása. Szabályértés, -követés, -alkotás, -felfedezés. Tájékozódás a síkon, a térben. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációra, (forgatás). A kommunikációs képesség fejlesztése; csoportokban való működtetése. Csoportban való tevékenység gyakorlása. Az induktív és deduktív lépések gyakorlása.
05C03 Memória	Formaészlelés. Analizáló képesség. Szerialitás. Aktív felidézés. Rekonstrukció. Megfigyelő képesség. Összehasonlítás. Azonosítás. Megkülönböztetés képessége.
05C04 Játék a síkon	Gondolkodási képességek alapozása: rendszerezés, kombinativitás, induktív, deduktív következtetés . A kommunikációs képesség fejlesztése; csoportokban való működtetése. A megfigyelt tulajdonság, viszony kifejezése verbálisan, illetve tevékenységgel. Rész –egész észlelése, észlelési sebesség növelése, Az érzékszervek tudatos működtetése.

	Párban, csoportban való tevékenység gyakorlása. Tudásszerző képességek alapozása: Feladatmegoldás, problémamegoldás, problémaérzékenység és kreativitás fejlesztése, kívánt helyzetek létrehozása.
05C05 Csupa talány	A kommunikációs képesség fejlesztése; csoportokban való működtetése. Csoportban való tevékenység gyakorlása. Problémaérzékenység fejlesztése. Rendszerezés, kombinativitás fejlesztése. Az induktív és deduktív lépések gyakorlása, Asszociatív, és értelmes memória fejlesztése. Szövegértés, értelmezés gyakorlása. Rész-egész viszonyának érzékelése. Modellezés gyakorlása.
05C06 A gyufa	Megismerési képességek alapozása: Az érzékszervek tudatos működtetése; az összehasonlítás (megkülönböztetés, azonosítás) képességének fejlesztése. A megfigyelt tulajdonság, viszony kifejezése tevékenységgel. Szabályértés, -követés, -alkotás, -felfedezés. Tájékozódás a síkon. Területfogalom tapasztalati alakítása. Feltételeknek megfelelő stratégia tervezése, végrehajtása. Ellenőrzés, önellenőrzés fejlesztése. A kommunikációs képesség fejlesztése; csoportokban való működtetése. Csoportban, párban való tevékenység gyakorlása. A feladatok megoldásával többet lehet megvalósítani, mint a „gyakorlás”, itt kialakítható a jó együttműködés, és ez pozitív élményként élhető meg. Önálló munka gyakorlása. Az induktív és deduktív következtetések gyakorlása.

6. ÉVFOLYAM
Óraszám: 111 óra, 37 hét, 3 óra/hét

	Témakörök	Javasolt óraszám
I.	Gondolkodási módszerek	2 (és emellett folyamatos, beépül a teljes tananyagba)
II.	Számtan-algebra	72
III.	Geometria	37
IV.	Függvények	(folyamatos, beépül a teljes tananyagba)
V.	Valószínűség, statisztika	2 (és emellett folyamatos, beépül a tananyagba)

Témakörök Kapcsolódó témakörök	**Tartalom**	**Javasolt óraszám**
I. Gondolkodási módszerek II., III., IV., V.	GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK	2
II. Számtan, algebra I.,IV. V.	EGÉSZ SZÁMOK	15
II., Számtan, algebra I. III.,,IV.,V.	TÖRTEK, ARÁNY, ARÁNYOSSÁG, STATISZTIKA	33
II. Számtan, algebra I, IV. V.	SZÁMELMÉLET	12
II. Számtan, algebra I.,IV.	EGYENLETEK, EGYENLŐTLENSÉGEK	12
III Geometria, mérés I. ,IV.	SÍKIDOMOK	13
III. Geometria, mérés I, IV.	TENGELYES TÜKRÖZÉS	15
III. Geometria, mérés I.,II.,IV.	GEOMETRIAI SZÁMÍTÁSOK	9
IV. Összefüggések, függvények, sorozatok I., II., III.	HOZZÁRENDELÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK	
V. Valószínűség, statisztika I., II.,IV.	VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA	
Ismétlés, összefoglalás, prezentációk, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés.		

Kövér betűtípus jelzi a kulcsfontosságú részleteket, a normál betűtípussal szedett részletek még mindig a törzsanyaghoz tartoznak, feltétlenül tanítandók, de kevésbé hangsúlyosak az előzőeknél. Időhiány vagy gyenge képességű osztály esetén ezeken a részeken haladhatunk át gyorsabban. Dőlt szedéssel a kitekintések anyagát jelöljük.

6. ÉVFOLYAM – I. TÉMAKÖR

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

2 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	A műveleti tulajdonságok felfedezése, alkalmazása, általánosítása más számkörökben. A számkörök közötti analógiák felismerése.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Szabályosságok felismerése. Szabályok alkalmazása. Összetett arányossági következtetések Konkrét példák a biztos, a lehetséges és a lehetetlen bemutatására.

Tervezés, ellenőrzés igényének megalapozása. Becslés, mérés	Megoldások megtervezése, eredmények előre becslése, ellenőrzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése, kapcsolatok felismerése, lejegyzése egyszerű szimbólumokkal. Modellalkotás. A nyelv logikai elemeinek helyes használata.	Változatos tartalmú szövegek értelmezése. Összehasonlításhoz szükséges kifejezések értelmezése, használata (pl.: egyenlő; kisebb; nagyobb; több; kevesebb; legalább, legfeljebb; nem; és; vagy; minden, van olyan). A nyelv logikai elemeinek helyes használata nem csak matematikai tartalmú állításokban. Egyszerű, matematikai módszerekkel is értelmezhető szituációk megfogalmazása szóban és írásban.
Rendszerezés, kombinativitás Halmazszemlélet fejlesztése. Összes lehetőség rendszerezett felsorolása. Tervezés és ellenőrzés képességének fejlesztése	Rendszeres próbálgatás, összes eset számbavétele. Konkrét dolgok adott szempont(ok) szerinti rendezése, rendszerezése. Néhány elem sorba rendezése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Állítások igazságának eldöntése, egyszerű érvelések. Általános módszer keresése, az eredmények általánosítása, különbözőképpen megfogalmazott feladatokban a közös matematikai gondolat felfedezése.
Az elsajátítás képességének fejlesztése.	A matematika tanulási módszereinek továbbfejlesztése (olvasott tankönyvi szöveg feldolgozása, lényeg kiemelése, házi feladatok célszerű elkészítési módjai).
Pozitív motiváció kialakítása. Kommunikációs készség fejlesztése.	Játékos tevékenységek, rejtvények, kooperatív munkaforma. Matematikatörténeti érdekességek. Könyvtárhasználat. Informatikai eszközök használata.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A fogalmak kialakulását segítő játékok és eszközök használata. Modellalkotás.
Az ismeretek halmazokba rendezése, logikai kapcsolataik feltárása. Több feltételnek megfelelő halmazok előállítása az aktuális tananyagnak megfelelően.
Sejtések megfogalmazása, érvelések, naiv indukció.
Összetettebb szövegek közös feldolgozása, értelmezése. Szöveges feladat tartalmának eljátszása.
A lehetséges esetek számának előzetes megbecsülése
Kombinatorikai feladatok megoldása az összes esetek leszámolásával. kirakosgatással, eljátszással.
Az összes esetek rendszerbe állítása, kitekintés az általánosítás felé.
A megoldott feladatok átfogalmazása, hozzájuk hasonló kérdések gyűjtése más műveltségterületekről, a gyerekek életéből.
A rokon feladatok összegyűjtése, megjelenítése poszteren.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Folyamatos, beépül a teljes tananyagba. A gondolkodási módszereket változatos formákban, a tananyag minden területén fejlesztjük. Ezen belül néhány órát célzottan a kombinatorikus gondolkodás fejlesztésére használunk.

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Két órát teljes egészében a kombinatorikai gondolkodás fejlesztésére szánunk. Ez a folyamatos fejlesztésnek egy állomása, amelynek célja elsősorban a tudatosítás, a rendszerezés, az összefoglalás. Kulcsfontosságú, hogy egy-egy feladattípusnál a kirakosgatás vagy eljátszás összekapcsolódjon a rendszerezéssel, szabályosságok megfogalmazásával, és – az osztály képességeitől függő mértékben – az általánosítással.	Egyszerű kombinatorikai feladatok megoldása tervszerű próbálgatással és következtetéssel.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Minden modul tartalmazhat kapcsolódó feladatokat.	A reáltárgyak mellett a nyelvtannal szoros a kapcsolata, de természetes módon kapcsolódhat az irodalom, az ének-zene és a testnevelés tanításához is.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Feladatok megjelenítése játékosan is, csoportos- vagy osztálymunkában. Kirakosgatás, leszámolás egyénileg vagy csoportban, általánosítás, ellenőrzés csoportban és/vagy frontálisan
Módszertani eszköztár	Bármilyen eszköz a feladatok konkrét megjelenítésére – a feladatok eljátszása, korongok, számkártyák, gyöngyök, dobókockák…, előre elkészített fa-diagrammok
Értékelés módja	A gyerekek munkájának megfigyelése.
Az esélyegyenlőség kezelése	Heterogén csoportmunka és játék.

KÖVETELMÉNYEK
A gyerekek legyenek képesek arra, hogy egyszerű kombinatorikai kérdéseket módszeres próbálgatással megoldjanak. Legyenek képesek néhány elem összes lehetséges sorrendjének összeszámlálására fadiagram segítségével. **Tudják az összes lehetőséget leolvasni egyszerű fa- és út-diagrammokról.**

6. ÉVFOLYAM – II. TÉMAKÖR

SZÁMTAN, ALGEBRA

EGÉSZ SZÁMOK
15 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás. A számfogalom és műveletfogalom mélyítése, kiterjesztése.	Szorzás kiterjesztése negatív szorzóra a szorzat változásának vizsgálatával. A negatív számmal osztás bevezetése a szorzás inverz műveleteként. A műveleti tulajdonságok tudatosítása, elszakadás a modellektől. Gyakorlati élethez kapcsolódó feladatok.
Mennyiségi következtetés,	Műveleti tulajdonságok megfigyelése. Egyszerű arányossági következtetések az egész számok körében is.
Becslés, mérés Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Az egész számok összeadása-kivonása nagyobb számok körében. Gyakorlottság fejlesztése az eredmény előjelének és az abszolút érték nagyságának előre-elképzelésében, többtényezős szorzás-osztás előjelének előzetes megállapításában.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Negatív számok valóságtartalma, a modellek értelmezése, szöveges feladatok megoldása, ellenőrzés.

Rendszerezés, kombinativitás	A szorzás és osztás műveletének megfigyelése műveletsorokban és a tapasztalatok, megfigyelt analógiák felhasználása a műveletek fogalmának kiterjesztésére. Számok előállítása sokféleképpen.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Negatív számmal való szorzás értelmezésekor a természetes számok körében megismert műveleti szabályok általánosítása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A műveletek értelmezése, eljátszása az adósság-vagyon modellben, a „számegyenesen sétálós" modellben és esetleg még más modellekben.
A műveletvégzés gyakorlása játékos feladatokon is, fejben és írásban – dominó, memória láncszámolás…
Negatív számok gyűjtése a körülvevő világból. Egy szám előállítása sokféleképpen pozitív és negatív számok összegeként. Történet készítése műveletsorhoz, nyitott mondathoz és fordítva, szöveg lefordítása a matematika nyelvére.
Fogalomépítő játékok az összeadás és kivonás műveletek, valamint az előjelek kapcsolatának, a műveleti sorrend felcserélhetőségének mélyebb megértése érdekében.
Szöveges feladat tartalmának eljátszása.
A szorzás és osztás műveletének megfigyelése különböző sorozatokban és a tapasztalatok, megfigyelt analógiák felhasználása a műveletek fogalmának kiterjesztésére.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
A negatív számok, a velük végzett alapműveletek tanítása itt befejeződik. A továbbiakban ezeket az ismereteket gyakoroljuk, fenntartjuk, használjuk. Nagyon fontos, hogy visszatérjünk a negatív számok értelmezésére, ne elégedjünk meg a műveleti szabályok felidézésével. Fontos, hogy a gyakorlás mellett minél több alkalmat adjunk arra, hogy megértsék, miért úgy végezzük a műveleteket negatív számokkal, ahogy bevezettük. Térjünk ki a műveletvégzés sorrendjére is! A nagyobb számokkal való műveletvégzés kevésbé fontos, gyenge osztályban megelégedhetünk azzal, hogy kis számokkal – százas számkörben – biztonsággal dolgoznak. Kulcsfontosságú az ellentett és abszolút érték fogalmának felelevenítése, elmélyítése a műveletvégzés ismétlése előtt, egész számok összehasonlítása, ábrázolása számegyenesen.	**Egész számokról tanultak ismétlése** **Negatív számok fogalma, modelljei, ellentett, abszolút érték, ábrázolás számegyenesen.** **Egész számok összeadása-kivonása nagyobb számok körében, egész számok szorzása, osztása negatív számmal is, többtényezős szorzat előjele.** **Műveletek sorrendje**. Nyitott mondatok megoldása.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Ötödik osztályból a természetes számokról, egész számokról és törtekről, tizedes törtekről szóló fejezetek, a későbbiekben a törtekről, valamint az egyenletek –egyenlőtlenségekről szóló fejezetek moduljai. A hetedik. osztályban a hatványozás bevezetése, számokról, műveletekről tanultak összefoglalása.	Természetismeret, történelem.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ

Tanítási eljárások,	Beszélgetések. Közös, páros és egyéni tevékenykedtetés. Irányított játékok. Az összeadás-kivonás eljátszása mozgással is. Felfedeztetés frontális osztálymunkában. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.

Módszertani eszköztár	Adósság és vagyon cédulák, demonstrációs számegyenesek, piros-kék korongok, számkártyák, művelet és relációjel kártyák. Digitális tananyagok.
Értékelés módja	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló és értékelő felmérő. Témazáró dolgozat.
Az esélyegyenlőség kezelése	A mérésnél mindenki számára megfelelő nehézségi szintű feladatok biztosítása. Eszközök használatának biztosítása a gyerek igénye szerint. Digitális tanulói anyagok felhasználása differenciált munkavégzéshez
KÖVETELMÉNYEK	
Legyenek képesek egész számok helyét számegyenesen megtalálni, nagyság szerint sorba állítani. Értsék az ellentett és abszolút érték szavak jelentését. Teljes biztonsággal tudják megállapítani kéttagú összeadás-kivonás, illetve akárhány tagú szorzás-osztás előjelét, szerezzenek jártasságot az eredmény abszolút értékének megbecslésében. Tudjanak műveleteket végezni – egész számokat összeadni, kivonni, szorozni és osztani – eszközök nélkül, viszonylag nagyobb számok körében is. Egyszerű nyitott mondatok megoldásait tudja megkeresni adott alaphalmazon tervszerű próbálgatással, a műveletetek tulajdonságai alapján, vagy lebontogatással.	

TÖRTEK, ARÁNY, ARÁNYOSSÁG,
33 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás. A szám- és műveletfogalom mélyítése, kiterjesztése.	A törtek körében szerzett számolási készség mélyítése és továbbfejlesztése. Szorzás, osztás műveletének kiterjesztése törttel való szorzásra és osztásra. A tízes számrendszerben végzett műveletek kiterjesztése a tizedes törtek körére. Az újonnan megismert műveletek – szorzása, osztás törttel, tizedes törttel – alkalmazása, elmélyítése. A tört, a százalék és az arány kapcsolata.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	A szorzat-hányados változásai. Szorzás-osztás tizedes törtalakú számmal. A törtrész kiszámítása egészből, az egészrész kiszámítása törtrészéből következtetéssel és törttel való szorzással-osztással. Arányossági következtetések egyenes és fordított arányosságok esetén, százalékszámításban, egyszerű és összetettebb feladatokban.
Függvényszemlélet	Az arányosságoknál az együtt változó mennyiségek megfigyelése.
Becslés, mérés Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Tizedes törtek kerekítése, mérések tizedes tört pontossággal is, mértékváltási feladatok. A mérőszámok és a mértékegységek közötti arányosságok vizsgálata.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Valós életből vett problémák megoldása, szöveges feladatok megoldása, ellenőrzés. Arányossági következtetést kívánó szöveges feladatok.
Rendszerezés, kombinativitás	Számok felírása sokféle alakban. Adott feltételek mellett az összes megoldás keresése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A törttel való osztás visszavezetése szorzásra. Tizedes törttel való szorzás-osztás visszavezetése tört számokkal, illetve egész számokkal végzett szorzásra, osztásra.
Gazdasági élettel kapcsolatos kompetenciák	Népszaporulat, átlagkereset, infláció, GDP fogalmak tárgyalása az arányosság témakörében

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Törtmennyiségek leolvasása a környezetünkben levő tárgyakról, rajzokról, stb. Törtek megjelenítése különféle modellekkel, csoki, torta, szalag, színesrúd-készlet, Dienes készlet stb. Törtek előállítása különféle alakban, tizedes tört alakban is. Csoportversenyek, egyenlő számok összepárosítása dominó vagy memóriajátékkal, kártyajátékokkal, egy szám sokféle kirakása szám és műveletkártyák segítségével, törtek előállítása szorzatalakban. Az osztás felírása különböző módokon, törtvonallal, osztásjellel, és fordítva a tört felírása osztással. Érdekes periodikus tizedes törtek megfigyelése. Mérés különböző egységekkel – mérőszám változásának megfigyelése. Törteket tartalmazó szövegek gyűjtése. A százalék szemléltetése eszközökkel: korongokkal, négyzethálón, stb. Az arányos osztás gyakorlati alkalmazásai: pl. egyszerű ételreceptek, osztozkodási feladatok. Összetartozó értékpárok, egyenesen, illetve fordítottan arányos mennyiségek gyűjtése, csoportosítása. Grafikonok értelmezése, grafikus ábrázolás. Térképek, alaprajzok alapján arányossági következtetések. .Százalékokat tartalmazó valóságos adatok gyűjtése, értelmezése.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
A törtek alsótagozaton megkezdett tanítása itt folytatódik és be is fejezzük a törtekről, a velük végzett alapműveletekről tanultakat. A továbbiakban ezeket az ismereteket gyakoroljuk, fenntartjuk, használjuk. Elkezdődik a törtek egy fontos alkalmazása – a százalékszámítás. Hangsúlyos a fejezetben a tört értelmezésének felelevenítése, a törtnek mint hányadosnak a jelentése. A tört sokféle alakban való felírása az algebra előkészítése szempontjából nagyon fontos. Kulcsfontosságú, hogy tudják, hogy a törttel való szorzás az megegyezik a törtrész kiszámításával. Ez itt még nem feltétlenül épül be a gyerekek gondolkodásába, ezt a gondolatot még sokszor végig kell járni a későbbi alkalmazások során. Legyenek a gyerekek tisztában a műveleti sorrendekkel! A százalékszámítás tanításakor ebben a fejezetben a legfőbb hangsúly a fogalom többoldalú megértésén van. A gyerekeknek sok tapasztalata van mind az egyenes, mind a fordított arányossággal kapcsolatban. Ezeket rendszerezzük, pontosítjuk, a szabályokat matematikailag is megfogalmazzuk. A százalékszámítást arányossági feladatokként vezetjük be. A százalékszámítással kapcsolatos fogalmak tisztázása ebben az évfolyamban megtörténik, de a gyakorlás, elmélyítés, alkalmazás folytatódik a további évfolyamokon a matematikában is, a többi természettudományos tárgyaikban is.	**Törtekről tanultak ismétlése: törtek értelmezése, különféle alakjai, egyszerűsítés bővítés, ábrázolásuk számegyenesen. az eddig megismert műveletek felelevenítése, elmélyítése, zárójeles feladatok is Törtek felírása tizedes tört alakban. Törtek és tizedes törtek összehasonlítása.** A végtelen tizedes törtek. Tizedes törtek bővítése, egyszerűsítése. A törtek arányként való értelmezése. Törtek előállítása negatív és pozitív egészek hányadosaként. *A racionális szám fogalma.* **A törttel való szorzás értelmezése területmodellel is.** **A törtrész kiszámítása, törttel való szorzással is.** Szorzás negatív törttel **A reciprok érték fogalma. Osztás törtalakú számmal.** A négy alapműveletet és zárójeleket is tartalmazó összetett feladatok (kicsi tört számokkal) megoldása. **Szorzás tizedes törtalakú számmal. Osztás tizedes törtalakú számmal.** A négy alapműveletet és zárójeleket is tartalmazó összetett feladatok (kicsi tizedes törtalakú számokkal) megoldása. **A százalék fogalma. Tört, arány, százalék kapcsolata. A százalékérték kiszámítása következtetéssel, szorzással.** Szöveges feladatok, százalékérték kiszámítására is. Nyitott mondatok. **Egymással összefüggő értékpárok vizsgálata. Egyenes arányosság fogalma és tulajdonságai, grafikonja.**

Az arányossági feladatokban kapott arányok megnevezése, pl: teljesítmény, sűrűség, sebesség, népsűrűség, átlagkereset, stb. Hangsúlyozottan fontos, hogy az együttváltozó mennyiségek közül ki tudják választani az egyenes és fordított arányosságokat, tudjanak ezekre maguk is példákat és ellenpéldákat keresni. Fontos, hogy a következőket lássák a gyerekek: Az egyenes arányosság esetében ahányszorosára változik az egyik mennyiség, ugyanannyiszorosára változik a másik mennyiség is, ami ugyanazt jelenti, hogy az összetartozó értékek hányadosa állandó. A fordított arányosság esetében ahányszorosára változik az egyik mennyiség, reciprokszorosára változik a másik mennyiség, azaz az összetartozó értékek szorzata (0-tól különböző) állandó.	**Egyenesen arányos mennyiségek ismeretlen értékeinek meghatározása következtetéssel.** Arányos osztás szöveges feladatok megoldása. A százalékláb és százalékalap kiszámítása egyszerű esetekben, következtetéssel, nyitott mondattal is. **Fordított arányosság fogalma,** grafikonja és **tulajdonságai.** Fordítottan arányos mennyiségek ismeretlen értékeinek meghatározása következtetéssel. *Összetett arányossági feladatok megoldása.*

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Ötödik osztályból a természetes számokról, egész számokról és törtekről, tizedes törtekről szóló fejezetek, a későbbiekben az egyenletek-egyenlőtlenségekről szóló fejezetek moduljai, függvények, sorozatok, geometriai számítások. 7. osztályban a számokról műveletekről tanultak összefoglalása, koordinátarendszer, függvények.	Természetismeret, fizika, kémia, biológia, technika, gyakorlati élet sok területe.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Különféle kooperációs módszerek alkalmazása. A törtek és az arány szemléletes fogalmának felidézése, továbbfejlesztése. A műveletek kiterjesztésének közös megalkotása, megfogalmazása. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.
Módszertani eszköztár	Többféle modell használata, egyéni és csoportversenyek, irányított játékok. A százalék fogalmának sokféle szemléltetése.
Értékelés módja	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló és értékelő felmérő. Témazáró dolgozat.
Az esélyegyenlőség kezelése	Az új fogalmak sokféle modellel való megközelítése, a mérésnél mindenki számára megfelelő nehézségi szintű feladatok biztosítása. A gyerekek saját tapasztalatainak, élményeinek bevonása a tanítási-tanulási folyamatba, a segítségadás biztosítása

KÖVETELMÉNYEK

Értsék a törtek, tizedes törtek jelentését, tudjanak hozzájuk konkrét tartalmat párosítani. Legyenek képesek egyszerű esetekben tört és tizedes tört alakban megadott számok helyét számegyenesen megtalálni, és a számokat nagyság szerint sorba állítani. Teljes biztonsággal tudjanak alapműveleteket végezni – összeadni, kivonni, szorozni és osztani „egyszerű törtekkel" – például, melyek nevezője vagy előáll két-három tíznél kisebb szám szorzataként, vagy kerek szám egyszerű többszöröse, vagy legfeljebb egy, két tizedes jegyet tartalmazó tizedes tört. Tudjanak műveleteket végezni – racionális számokat összeadni, kivonni, szorozni és osztani nagyobb számok körében is. **Legyenek képesek egyenes és fordított arányosság felismerésére, hiányzó értékek kiszámítására egyszerű esetekben,** összefüggő mennyiségek közötti kapcsolat ábrázolására, mennyiségek arányos szétosztására. **Ismerjék a különbséget arány és arányosság között.**
Tudjanak egyszerű százalékszámítási feladatokat megoldani, bármelyik hiányzó szereplőt – százalékértéket, százaléklábat, és százalékalapot is számítani.

SZÁMELMÉLET
12 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás.	Természetes számok műveleti tulajdonságainak mélyebb megértése (elsősorban a szorzás-osztás és maradékos osztás esetében).
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés.	Oszthatóság, maradékok felismerése változatos – szöveggel, rajzzal, egyéb módon megadott, vagy eljátszott – szituációkban.
Becslés, mérés Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Feladatok többféle megoldása, a megoldások összevetése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció. Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Szöveggel megadott számelméleti problémák megoldása.
Rendszerezés, kombinativitás.	Egyszerű kombinatorikai feladatok. Prímtényezős felbontás előállítása, prímtényezőkből az összes lehetséges kombináció kirakása, az összes osztó megkeresése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés.	Összefüggések keresése, sejtések megfogalmazása, egyszerű számelméleti bizonyítások.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Gyakorlati példák a maradékok szerepére, játékok a maradékok megállapítására, számlálás Nagy számok osztási maradékának megállapítása összegre bontással, szorzótényezőkre való bontással. Összeg, különbség, szorzat adott számmal való oszthatósága összegre bontással, szorzótényezőkre való bontással. *Pascal –háromszög színezései adott számmal való osztási maradékok szerint.* Korongok, kisautók, egyéb tárgyak 10-es sorokba rendezése, ezzel párhuzamosan a 2-vel, 4-gyel, 5-tel, 25-tel, 10-zel, 100-zal való oszthatóság szabályának megállapítása. A 3-mal, 9-cel való oszthatósági szabály működése hátterének bemutatása néhány konkrét példán. Valószínűségi játékok. Oszthatóságon alapuló „bűvész trükkök”. Prímszámok keresése: Eratoszthenészi „szita”. Szám építése prímtényezőkből, vagyis prímek szorzataként, osztók, közös osztók, legnagyobb közös osztó előállítása a prímtényezőkből, közös többszörösök, legkisebb közös többszörös előállítása a prímtényezőkből. Prímszámok eloszlása, statisztikus vizsgálódások. Matematika történeti érdekességek a számelmélet témakörében (ikerprímek, barátságos számok, stb.). Összes osztó megkeresése osztópárokkal.

ISMERETEK, TANANYAG-TARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Az oszthatóságról, maradékos osztásról tanultakra alapoz. Bevezeti az oszthatósági szabályokat, alkalmat ad egyszerű érvelésekre. Tovább folytatódik hetedik osztályban, majd középiskolában. Kulcsfontosságú gondolatok: a maradékokkal való számolás, és ennek alkalmazása az oszthatóság megállapításában; annak megtapasztalása, hogy minden számot egyértelműen építhetünk fel prímekből, és hogy az osztókat alkotó prímek az eredeti szám prímjei közül kerülnek ki, annak egy részhalmazát alkotják.	**Osztható, osztó, többszörös fogalma** Számolás a maradékokkal: **összeg,** szorzat **osztási maradéka** **Oszthatósági szabályok:** **az utolsó jegyek alapján: 2-vel, 5-tel, 8-cal, 125-tel, 1000-rel,** **a számjegyek összege alapján: 3-mal, 9-cel való oszthatóság.** Összetett oszthatósági szabályok **Prímszám és összetett szám, felbontás prímek szorzatára, építés prímek szorzataként** **Közös osztók és közös többszörösök, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös megkeresése kicsi számok körében**, relatív prímek fogalma.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
5. osztályban a természetes számok és az alapműveletek tulajdonságai, 6.-ban a törtek témaköre előzi meg közvetlenül ezt a témakört. 7. osztályban folytatódik a számelmélet tanítása, 8.-ban pedig a az algebrai összeg-, szorzat-alakú kifejezések tárgyalása kapcsolódik a legszorosabban ehhez az anyaghoz.	Természetismeret, informatika rajz, zene, irodalom, történelem…

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Frontális, Közös, páros és egyéni tevékenykedtetés. Irányított játékok. Felfedeztetés frontális osztálymunkában. Tanulói kiselőadások, vetítések lehetőségének biztosítása, támogatása. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg. Differenciált csoportmunka, a tanulók egyéni megfigyelése, kooperatív munkaformák.
Módszertani eszköztár	Számkártyák, prímszámkorongok, gyakorlati példák megfigyelése, különféle tárgyakkal való manipuláció, specializálás és általánosítás. Interneten, vagy egyéb forrásból elérhető matematikatörténeti érdekességek. beillesztése.
Értékelés módja	A gyerekek munkájának megfigyelése, diagnosztizáló felmérő. A kiselőadások értékelése.
Az esélyegyenlőség kezelése	Motiváció. Változatos absztrakciós szintet igénylő feladatok, heterogén és homogén csoportokban végzett munka váltogatása. Kiselőadások felajánlása.

KÖVETELMÉNYEK
Legyenek képesek egy szám osztási maradékának megállapítására különböző módszerekkel, az osztás elvégzése nélkül is. Tudják mit jelent, hogy egy szám osztója-többszöröse egy másiknak. Ismerjék és tudják alkalmazni a tanult oszthatósági szabályokat. Tudjanak egy számot prímtényezők szorzataként felírni és ebből az alakból osztókat keresni. Tudjanak két számhoz közös osztókat, közös többszörösöket keresni. Tudják ezt törtek egyszerűsítésére, bővítésére használni.

EGYENLETEK, EGYENLŐTLENSÉGEK
12 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Behelyettesítések, mellékszámítások, ellenőrzési feladatok.
Mennyiségi következtetés,	Egyenes és fordított arányosság használata.
Függvényszemlélet	A behelyettesítéssel kapott értékek megfigyelése, az igazsághalmaz ábrázolása számegyenesen. Ábrázolás koordinátarendszerben is.
Becslés, mérés	Az eredmények becslése, ellenőrzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	A valóságból vett problémák matematikai leírása, a megoldás értelmes ellenőrzése, a megoldhatóság feltételeinek vizsgálata. Hiányos, felesleges feltételeket, ellentmondó adatokat tartalmazó feladatok. A megoldások ábrázolása számegyenesen, a feladatok megoldásának értelmezése, ellenőrzése. Megoldási terv készítése.
Rendszerezés, kombinativitás	Az adatok és az összefüggések rendszerezése. Egyszerű egyenletek többféle úton történő megoldása.
Indukció, dedukció	Ekvivalens és nem ekvivalens átalakítások vizsgálata.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Nyitott mondatok igazsághalmazának megkeresése, Lebontogatás szemléltetése. Tevékenységek mérleggel. Mérleggel végzett műveletek árírása az algebra nyelvére és fordítva – egyenletek, megoldási lépések értelmezése mérleges szituációként. Becsléses versenyek. Szöveges feladat tartalmának eljátszása.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Az általános iskola 1. osztályától kezdve a középiskola végéig folytonosan jelenlevő és gazdagodó témakör. Itt vezetjük be a mérlegelvet, ez az egyetlen teljesen új gondolat a fejezetben. Az alaphalmaz, igazsághalmaz és azonosság fogalmak tisztázása itt nagyon fontos, azért is, hogy világos legyen annak jelentősége, hogy a mérlegelv alkalmazása nem változtatja meg a nyitott mondat igazsághalmazát. Kulcsfontosságú, hogy a mérlegelvhez szemléletes képet társítsunk. A mérleg-modell ne csak egy bevezető szemléltetés legyen, engedjük a gyerekeket, hogy ezt-egy ideig felhasználhassák a feladatok megoldásában.	**Nyitott mondatok: alaphalmaz, igazsághalmaz, azonosság,** azonos egyenlőtlenség. Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása tervszerű próbálgatással, lebontogatással. Művelet és fordított művelet megfigyelése. **Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása mérlegelvvel. A két oldal egyenlő változtatásának tapasztalati megalapozása tárgyi tevékenységre épülő felfedeztetéssel (kétkarú mérleggel vagy mérlegmodellel). A mérlegmodell helyettesítése absztraktabb eszközökkel majd rajzokkal.** Az egyenletmegoldás gyakorlása. Szöveges feladatok megoldása tervszerű próbálgatással, logikai úton, egyenlettel: a szöveg értelmezése, összefüggések megfogalmazása, megoldási terv készítése. Becslés. Az eredmény összevetése a becsült értékkel a szöveg alapján.
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
1. osztálytól kezdve a középiskola végéig folyamatosan jelen van a tananyag algebra témakörhöz tartozó fejezeteiben.	Természettudományok.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Kísérletezés, a tapasztalatok frontális megbeszélése. Irányított játékok. Gyakorlás csoportos munkában..
Módszertani eszköztár	Mérleg, demonstrációs számegyenesek, számkártyák, versenyfeladatok. Digitális tananyagok
Értékelés módja	A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. Az egyenlet és egyenlőtlenség-megoldás diagnosztizáló és értékelő felmérése.
Az esélyegyenlőség kezelése	A tanulók munkájának egyéni segítése szükség esetén. Társak bevonása a segítségadásba. Eszközhasználat biztosítása, digitális gyakorló tanulói anyagok hozzáférésének biztosítása.
KÖVETELMÉNYEK	
Ismerjék és értsék az alaphalmaz, igazsághalmaz, azonosság fogalmakat. **Tudjanak egyszerű egyenleteket megoldani lebontogatással vagy mérlegelvvel és ellenőrizni a megoldás helyességét.** **Tudjanak egyszerű szöveges feladathoz egyenletet, vagy egyenlőtlenséget készíteni, azt megoldani és az eredményt a szöveggel összevetni.**	

6. ÉVFOLYAM – III. TÉMAKÖR

GEOMETRIA, MÉRÉS

SÍKIDOMOK
13 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Térszemlélet fejlesztése	Sík- és térbeli alakzatok megfigyelése. Térlátás, térbeli viszonyok észlelése, adott tulajdonságú ponthalmazok keresése, ábrázolás síkon és gömbön. Szimmetriák felismerése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Adott tulajdonságú ponthalmazok uniójának és metszetének megkeresése, szerkesztési eljárás megtervezése, a megoldhatóság feltételének megállapítása.
Rendszerezés, kombinativitás	Alakzatok csoportosítása különböző szempontok szerint Tulajdonságaik megfigyelése. Alapvető alakzatokból új összetett alakzatok képzése. Összetett alakzatok szimmetriáinak megfigyelése. Halmazok közös részének és uniójának megadása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A háromszög belső szögeinek összegére alapozva a külső szögek összegének, és a négyszög külső és belső szögei összegének meghatározása következtetéssel. Szimmetriára alapozott, egyszerű bizonyítások.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Több feltételnek megfelelő ponthalmazok előállítása tartományok metszeteként, átlátszó papír, kartonból, vagy színes fóliából kivágott tartományok metszeteként. Átlátszó papírra rajzolt és egymásra helyezett összetett alakzatok megfigyelése. Szimmetrikus alakzatok együttes szimmetriáinak megfigyelése. Egyszerű szerkesztési feladatok párhuzamos vizsgálata a síkon és a gömbön. Szerkesztések körzővel, vonalzóval. Adott feltételeknek megfelelő pontok keresése osztálymunkában, játékos próbálgatással, a sík pontjainak színezésével.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Ebben a részben az alakzatokról, szerkesztésről eddig szerzett ismereteket fejlesztjük tovább. Átismételjük, mélyítjük, gyakoroljuk az adott tulajdonságú ponthalmazokról, kör és egyenes kölcsönös helyzetéről, tengelyesen szimmetrikus alakzatokról, szerkesztésekről tanultakat. Bevezetjük a háromszög néhány nevezetes vonalát. Hangsúlyos: hogy értsék meg a szög nagysága és a bele rajzolt körív hossza közötti kapcsolatot, lássák ennek szerepét a szögek másolásában	A szerkesztés fogalmának elmélyítése. A szögekről tanultak ismétlése. A körről szerzett ismeretek összefoglalása, rendszerezése: a kör definíciója, sugár, átmérő és húr fogalmának ismétlése. Középponti szög fogalma. Háromszög belső és külső szögeinek összege. A négyszög belső és külső szögeinek összege. A háromszög-egyenlőtlenség ismétlése. A szelő és az érintő szemléletes fogalma. **Az érintő és az érintési pontba húzott sugár merőlegessége, szerkesztése.**

hogy ismerjék fel az alakzatokban a tengelyes szimmetriákat és tudják ezt felhasználni az alakzat tulajdonságainak megállapítására. hogy gyakorolják a megismert alapszerkesztéseket, miközben elkezdenek ismerkedni a háromszög nevezetes vonalaival.	Szögekkel kapcsolatos szerkesztések, **szögmásolás, szögfelező és néhány speciális szög, a 60˚-os és a 180˚-os szögekből szögfelezéssel kapható szögek szerkesztése.** Összetett szerkesztési feladatok, háromszögek és négyszögek szerkesztése, több feltételnek megfelelő pontok szerkesztése Háromszögek nevezetes vonalai: oldalfelező merőlegesek, szögfelezők, magasságvonalak.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Az 5. osztályból az alakzatokról és a ponthalmazokról, 6. osztályból a szimmetrikus háromszögek és négyszögekről tanultakra építünk elsősorban. A későbbi évek geometria anyagából legszorosabban a háromszögek egybevágóságánál és a szerkesztési feladatok megoldásakor használjuk az itt tanultakat. A háromszögek szögeinek összegéről tanult összefüggést a későbbiekben folyamatosan használjuk szinte minden területen.	Rajz, vizuális kultúra, technika, informatika.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Különféle kooperációs módszerek, csoportos, páros és egyéni kísérletezés, felfedeztetés, gyakoroltatás. Frontális munkában az alakzatok tulajdonságainak közös rendszerezése, megfogalmazása.
Módszertani eszköztár	Másolópapír, körző, vonalzó használata, próbálgatások, síkszínezések. Geometriai szerkesztőprogramok használata, sík és térmértani modellezőkészlet
Értékelés módja	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló felmérő.
Az esélyegyenlőség kezelése	Változatos, érdekes, motiváló feladatok és tevékenységek. A lassabban haladókkal való egyéni törődés

KÖVETELMÉNYEK
A fejezet tanításakor a hangsúly a körről és a szögekről tanultak rögzítésén van. A háromszögekről és négyszögekről szerzett ismereteket itt még érleljük és a szerkesztések tanításának pedig még az alapozása történik a fejezetben. Ennek megfelelően **tudják a gyerekek meghatározni a kört, mint adott tulajdonságú pontok halmazát, ismerjék a húr és érintő szimmetriatulajdonságait. Tudjanak szakaszfelező merőlegest és szögfelezőt szerkeszteni, szöget másolni, egyenes adott pontjában merőlegest állítani. Oldalakból és szögekből egyszerű esetekben háromszöget, tükrös négyszöget szerkeszteni. Tudják kiszámítani háromszögek és négyszögek ismeretlen szögeit**. Tudják megszerkeszteni egy háromszög adott oldalhoz tartozó magasságát, ismerjék a szögfelező és súlyvonal fogalmakat.

TENGELYES TÜKRÖZÉS
15 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Térszemlélet fejlesztése	Térlátás, térbeli viszonyok észlelése, sík- és tengelyes szimmetria felismerése. Testek merőleges vetületeinek megrajzolása, merőleges vetületekből testek megépítése.
Függvényszemlélet	A tengelyes tükrözés, síkra vonatkozó tükrözés, mint pontokon értelmezett hozzárendelések.

Rendszerezés, kombinativitás	Egymásnak megfelelő részletek keresése. Egy alakzat többféle szimmetriájának a felismerése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Egyszerű, a szimmetria tulajdonságokra alapozott deduktív érvelések.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Játékok a tükörrel, kép és tükörkép megfigyelése. Számok, betűk, hétköznapi tárgyak, épületek összehasonlítása a tükörképükkel. Képek és tükörképek keresése a környező világban.
Egyszerű – gyufásdobozból, színes papírból, testépítő készletekből, színes rúd készletből készült– testek tükörképének megépítése. Szimmetrikus testek építése a színes rúdkészlet elemeiből, adott számú kockából. Adott testek közül a síkra szimmetrikusak kiválasztása
Tükrözés hajtogatással, összehajtott lap átszúrásával, kivágásával és mozgatással, áttetsző papírral. Tengelyes tükörkép szerkesztése másolópapírral. Tengelyes tükrözés koordinátarendszerben, kockás papíron, illetve ennek eljátszása mozgással.
Mozgatógépekkel megadott transzformációk.
Megfelelő részletek keresése alakzaton és tengelyes tükörképén
A tengelyes tükrözés tulajdonságainak összegyűjtése képek segítségével.
Pont tengelyes tükörképének szerkesztése körzővel-vonalzóval.
Szimmetrikus alakzatok gyűjtése, poszter készítése.
A legegyszerűbb alakzatok – pont, egyenes, félsík, sáv, szögtartomány, kör, körcikk –szimmetriáinak megállapítása a tengelyek meghajtogatásával. Szimmetrikus alakzatok építése két alakzat együtteseként.
Tengelyesen szimmetrikus háromszögek és négyszögek építése, szimmetrikusan elhelyezkedő pontok segítségével illetve sávok és szögtartományok közös részeként.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Ezt a témát az alsó tagozaton és 5. osztályban a transzformációkról szerzett tapasztalatok készítették elő, a későbbiekben folytatódik a középpontos tükrözés, eltolás és hasonlóság tanításával. A másolópapír használatával a transzformációkat, mint mozgásokat vezetjük be. Ez segítséget ad egy jól megalapozott egybevágóság fogalom kialakításában. Kulcsfontosságú ebben a részben, hogy a gyerekek biztonsággal tudjanak képen és tükörképén, szimmetrikus alakzatokon egymásnak megfelelő részleteket keresni. A legfontosabb feladat a tengelyesen szimmetrikus háromszögek, négyszögek tanításakor, hogy lássák a gyerekek, milyen tengelyre szimmetrikus az alakzat, továbbá, hogy ebből le tudják olvasni a megfelelő szimmetriatulajdonságokat. Az alapszerkesztések tanításában a megértett alkalmazáson van a hangsúly.	**Tengelyes tükrözés meghatározása, előállítása másolópapír segítségével, tulajdonságai.** **Tengelyes tükörkép szerkesztése, merőleges egyenes szerkesztése.** **Tengelyes szimmetria fogalma.** **Tengelyesen tükrös háromszögek és négyszögek.** Kör és egyenes kölcsönös helyzete, érintő, szelő.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
6. osztályban elsősorban a szimmetrikus alakzatokkal foglalkozó részek. A következő osztályokban erre épül a geometriai transzformációk tanítása, speciálisan a középpontos tükrözés, az eltolás tanítása. Sok gondolat kapcsolódik a függvények témaköréhez is.	Elsősorban a rajz, képzőművészetek, zene, biológia, környezetismeret, tánc. Kisebb mértékben az összes természettudományok, irodalom, testnevelés…

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Különféle kooperációs módszerek. A transzformációk eljátszása mozgással is. A transzformáció-tulajdonságok közös megfogalmazása. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg. Poszterek, diavetítések, kiselőadások készítése.
Módszertani eszköztár	Másolópapír, körző, vonalzó használata, környezetükben szereplő tárgyak, képek megfigyelése, gyűjtése, összevetése a geometriából tanultakkal. Párhuzamos megfigyelések a síkon és a Lénárt-féle gömbön. Digitális tananyagok felhasználása.
Értékelés módja	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló és értékelő felmérő. Témazáró dolgozat.
Az esélyegyenlőség kezelése	Változatos, érdekes, motiváló feladatok és tevékenységek, sokféle nem-verbális fogalomépítési módszer, a mérésnél mindenki számára megfelelő nehézségi szintű feladatok biztosítása. Segítségadás a kiselőadások, diavetítések, poszterek elkészítésében.

KÖVETELMÉNYEK
Legyenek képesek a gyerekek tengelyesen szimmetrikus alakzatok felismerésére, a tükörkép előállítására másolópapírral, körzővel-vonalzóval egyszerű esetekben. **Legyenek képesek egymásnak megfelelő részleteket – szakaszokat, pontokat, köríveket, szögeket… – találni szimmetrikus alakzatokon, képen és tükörképén.** **Ismerjék a tengelyes tükrözés legfontosabb tulajdonságait.** **Tudjanak egy egyenesre merőleges egyenest szerkeszteni külső pontból is, tudjanak szögfelezőt szerkeszteni.** Tudják, hogy kör és egyenes, valamint két kör hogyan helyezkedhet el egymáshoz képest. Ismerjék a szimmetrikus négyszögek elnevezéseit, tudjanak a szimmetria alapján a tulajdonságokra következtetni. Ezt a képességet itt kezdjük fejleszteni, fokozatosan érleljük a transzformációk tanítása során. Tudjanak szimmetrikus háromszögeket, négyszögeket szerkeszteni.

GEOMETRIAI SZÁMÍTÁSOK
9 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Térszemlélet fejlesztése	Testekhez vetületi ábrák, alaprajzok, hálózatok készítése. Alakzatok előállítása adott feltételeknek megfelelően.
Számlálás, számolás	Terület-, térfogat-számítási feladatok, fejben, írásban és kalkulátor használatával.
Becslés, mérés	Méréssel, becsléssel egybekötött problémamegoldások, az ezekhez kapcsolódó mértékváltási feladatok.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Gyakorlati életből vett feladatok átfogalmazása matematikai problémává, az ezekhez kapcsolódó számítási feladatok megoldása.
Rendszerezés, kombinativitás	Terület, térfogat meghatározása ismert területű, térfogatú alakzatok átdarabolásával, illetve összeillesztésével, többféleképpen.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Általános képletek alkotása a háromszögek, speciális négyszögek területének meghatározására. Egyszerű bizonyítások.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Parkettázás, háromszögekkel, négyszögekkel. Hajtogatások. Gömbi háromszögek megfigyelése. Speciális, tükrös négyszögek készítése, kivágása, hajtogatással, átdarabolása téglalappá. Területük számítása átdarabolással és téglalappá való kiegészítéssel. Testek építése téglatestekből, kockákból. Az így nyert összetett alakzatok felszínének és térfogatának számítása. Éleinek, csúcsainak, lapjainak leszámolása.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Ennek a fejezetnek az anyaga a téglalap területéről és a téglatest térfogatának számításáról tanultakat gyakorolja, alkalmazza összetettebb helyzetekben, előkészítve a sokszögek területének, valamint a hasáb henger térfogatának módszeres tanítását. Ebben a résznek egyik legfontosabb, hogy a gyerekek a téglalap területéről tanultakat tudják alkalmazni összetettebb helyzetekben is, téglalapok összeépítésekor és szétvágásakor is, valamint ugyanezt tudják, téglatestekből összetett testek felszínének, térfogatának számításakor is, egyszerűbb feladatokban.	Az alakzatokról tanultak rendszerezése (síkidom, sokszög, konvex, csúcsok, átlók). Terület és kerületszámítás gyakorlása **Téglalap területére visszavezethető területszámítási feladatok** **A derékszögű háromszög területe, a tükrös háromszög területe** Konvex és konkáv deltoid, rombusz, négyzet területének számítása az átlójából. Térfogat és felszínszámítás gyakorlása **Téglatestből és kockából összeépített testek felszíne és térfogata.**
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
5. osztály **Négyzet, téglalap területe és kerülete, téglatest felszíne és térfogata** 7. osztály *Kerület, terület* Hasáb henger 8. osztály Gúla, kúp	Természetismeret, fizika, kémia, földrajz, vizuális kultúra, technika.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Összetett feladatok megoldása egyéni, páros és csoportos munkában.
Módszertani eszköztár	Építések, kirakások szétvágások egységnégyzetekből, egységkockákból, téglalapokból, téglatestekből.. Demonstrációs síkidomok és testek, testhálók.
Értékelés módja	Szóbeli megerősítés, hibajavítás. Terület- és kerületszámítási, térfogat számítási feladatok megoldásának diagnosztizáló és értékelő felmérése.
Az esélyegyenlőség kezelése	Társak bevonása a segítségadásban. Értékes részvétel biztosítása mindenkinek a megfelelő részfeladat kiválasztásával.
KÖVETELMÉNYEK	
Lássa, hogy egy derékszögű háromszög területe fele a befogói által alkotott téglalapénak. Tudja ennek területét kiszámolni. **Tudja egyenlőszárú háromszög területét a derékszögű háromszög, vagy közvetlenül a téglalap területére visszavezetni.** A deltoid területét az egyenlőszárú háromszögek, vagy közvetlenül téglalap területére visszavezetni. **Legyen képes téglatestekből épített testek felszínét és térfogatát kiszámolni.**	

6. ÉVFOLYAM – IV. TÉMAKÖR
ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

<table>
<tr><th colspan="2">KÉPESSÉGFEJLESZTÉS</th></tr>
<tr><th>Képességfejlesztési fókuszok</th><th>A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben</th></tr>
<tr><td>Függvényszemlélet</td><td>A gyakorlati életből vett egyszerű példákban a kapcsolatok felismerése, lejegyzése, ábrázolása. Geometriai transzformációk megismerése, arányosságok tulajdonságainak vizsgálata.</td></tr>
<tr><td>Számlálás, számolás</td><td>Számegyenesen, koordinátarendszerben való tájékozódás, műveletvégzés.</td></tr>
<tr><td>Mennyiségi következtetés</td><td>Összetartozó számpárok keresése, ábrázolása. Táblázatban, grafikonon összefüggések keresése.</td></tr>
<tr><td>Becslés, mérés</td><td>Helymeghatározás a környezetünkben, becsléssel, méréssel egybekötve. A mérés, mint hozzárendelés.</td></tr>
<tr><td>Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició</td><td>Összefüggés felismerő képesség fejlesztése.</td></tr>
<tr><td>Indukció, dedukció</td><td>Fordítottan arányos mennyiségek ismeretlen értékeinek meghatározása következtetéssel.</td></tr>
<tr><th colspan="2">AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</th></tr>
<tr><td colspan="2">Mozgásos játékok
Barkochba a jelzőszámokkal.
Szabályjátékok, sorozatok folytatása.
Helymeghatározás konkrét, gyakorlati szituációkban.
Összetartozó értékpárokból adathalmazok gyűjtése, megfigyelése, osztályozása.
Transzformációs játék „mozgatógépekkel”, koordinátarendszer pontjain adott hozzárendelésekkel.
Grafikonok készítése, értelmezése</td></tr>
<tr><th colspan="2">ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</th></tr>
<tr><td colspan="2">A függvények témaköre teljesen átszövi az egész anyagot. Hozzárendelésekkel, szabályjátékokkal, együttváltozó mennyiségekkel szinte minden anyagrész tanulásakor találkoznak. Ismert szabály alapján ismeretlen elemek meghatározása, illetve ismert elemek esetén szabály(ok) megfogalmazása, több megoldás keresése végig jelen. van a tanítási folyamatban.

Hatodik évben a függvényszemlélet fejlesztésének két kiemelkedően fontos területe az arányosságokkal foglalkozó téma és a geometriai transzformációk – a tengelyes tükrözés – módszeres vizsgálata.
Az arányosságok bevezetésekor együttváltozó mennyiségekkel foglalkoznak, megfigyelik ezek tulajdonságait, kiemelik közülük az egyenes és a fordított arányosságot. Az egyenes arányosságok tanulmányozása közvetlenül előkészíti a lineáris függvény témakörét, a meredekség fogalmát.
A tengelyes tükrözés példát ad pontokon értelmezett hozzárendelésekre. A későbbiekben ez hozzásegít néhány, a függvényekkel kapcsolatos alapfogalom mélyebb megértéséhez, mint pl. alaphalmaz, képhalmaz, invertálhatóság…</td></tr>
<tr><th colspan="2">KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK</th></tr>
<tr><th>Kapcsolódó tantervi témák</th><th>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</th></tr>
<tr><td>Szinte minden anyagrészben szerepel.
Szorosan kell kapcsolódnia a függvényekkel foglalkozó témákhoz
7. osztály
Hozzárendelések, sorozatok
8. osztály
Függvények</td><td>Természetismeret, földrajz, fizika, történelem, irodalom, informatika, testnevelés.</td></tr>
</table>

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Egyéni grafikon-készítés. Adatgyűjtés csoportmunkában, egyéni és csoportos tapasztalatgyűjtés, a tapasztalatok frontális kiértékelése
Módszertani eszköztár	Adatok, grafikonok, diagramok gyűjtése, elemzése, letörölhető koordináta-rendszer, mozgásos transzformációs játékok.
Értékelés módja	Szóbeli értékelés, megerősítés, hibajavítás. Az aktuális témához kapcsolódó diagnosztizáló mérés.
Az esélyegyenlőség kezelése	Egyéni megerősítés. Társak bevonása a segítségadásba. Csoportos, páros játékok, interaktív számítógépes játékok. Önellenőrzés segítése
KÖVETELMÉNYEK	
Értsék, hogy a jelzőszámok rendezett számpárok, az első, második jelzőszám – vagy x, y koordináta – szavakat. Legyenek képesek tájékozódni a derékszögű koordináta-rendszernek az origó közelében lévő részében (–10 és +10 közötti jelzőszámok), ebben a tartományban adott pontok koordinátáit leolvasni illetve adott számpárokat ábrázolni. Csoportos munkában legyenek képesek egyszerű összefüggésekhez a hozzátartozó ponthalmazt megkeresni. Egyszerű utasítást értsenek meg és legyenek képesek azt végrehajtani: egyszerű szabály szerint egy elemhez hozzárendelt elemet (elemeket) megadni, egyszerű szabállyal megadott sorozatot folytatni. Tudjanak néhány elemmel (elempárral) megadott sorozathoz lehetséges szabályt keresni.	

6. ÉVFOLYAM – V. TÉMAKÖR
VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA
2 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Számolást is igénylő kísérletek végzése
Függvényszemlélet	Adatok értelmezése, jellemzése, ábrázolása (például a leggyakoribb adat, szélső adatok), kördiagram, oszlopdiagram, vonaldiagram. Adathalmaz jellemzése – átlag, leggyakrabban előforduló elem…
Valószínűségi, statisztikai szemlélet	Valószínűségi játékok, kísérletek. Események gyakoriságának megállapítása elvégzett kísérletekben. Különböző események gyakoriságának összehasonlítása. Átlagszámítások
Becslés, mérés	Egy-egy jelenség előfordulási gyakoriságából nagyságrendi következtetés levonása, esélylatolgatás
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A kísérlet feltételeinek értelmezése, a feltételek teljesülésének megítélése, a megadott szabályok követése. Egyéni vagy kiscsoportos eredmények megosztása, közös értelmezése.
Rendszerezés, kombinativitás	Adatok tervszerű gyűjtése, rendszerezése. A kísérlet lehetséges kimeneteleinek összegyűjtése, a megfigyelt események osztályba sorolása
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Kis elemszámú kísérlet megfigyelése alapján következtetés nagyobb elemszámú kísérlet lehetséges kimeneteleire, az események előfordulási gyakoriságából szabályosságok megállapítása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A környező világból, újságokból, könyvekből, Internetről, adatsokaságok gyűjtése és elemzése, grafikonon való megjelenítése. Adatgyűjtés megtervezése, végrehajtása, értékelése, ábrázolása grafikonok segítségével. Poszter készítés Valószínűségi játékok, kísérletek Jegyzőkönyvkészítés, Egyéni vagy kiscsoportos kísérletezések eredményének közös összefoglalása, kiértékelése.	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
A téma folyamatosan jelen van első osztálytól kezdve a tananyagban. A hangsúly azonban mindvégig a tapasztalatszerzésen volt. Ötödik osztálytól, a tapasztalatok további gazdagítása mellett, elkezdjük használni a gyakoriság, relatív gyakoriság fogalmakat, és összekötjük ezt a gyerekek intuitív valószínűségfogalmával. Ebben az évben a hangsúly elsősorban a statisztikai szemlélet fejlesztésén van. Adatok gyűjtése, adathalmazok jellemzése diagramokkal: kördiagram, oszlopdiagram, vonaldiagram, adathalmazok jellemzése: átlag, leggyakrabban előforduló elem, az év során több helyen fontos szerepet kapnak.	Statisztikai alapfogalmak előkészítése. Adathalmazok jellemzése diagramokkal: kördiagram (szög, tört, százalékszámítás); oszlopdiagram (területszámítás); vonaldiagram (derékszögű koordináta-rendszer). Az adathalmaz átlaga, módusza (leggyakrabban előforduló eleme). **Folyamatos, beépül a tananyagba**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Számtan, algebra, függvények, sorozatok, geometriai transzformációk, geometriai számítások	Informatika, technika, természetismeret, környezeti nevelés, anyanyelv, idegen nyelv, zene.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Egyéni és csoportos adatgyűjtés. Egyéni vagy páros kísérletezés eredményeinek közös kiértékelése.
Módszertani eszköztár	Statisztikai zsebkönyvek, újságok, NET ismeretterjesztő könyvek, játékkocka, pénzérmék …, nyereményjátékok. Adatgyűjtés a környező dolgokról, emberekről. Koordináta-rendszer, jegyzőkönyvek. Számítógépes valószínűségi kísérletek
Értékelés módja	Szóbeli értékelés megfigyelés alapján.
Az esélyegyenlőség kezelése	A sok játékon, egyéb tevékenységen alapuló tapasztalatszerzés biztosítja, hogy mindenkinek fejlesszük a valószínűségi gondolkodását.

KÖVETELMÉNYEK
Adatokat el tud rendezni sorozatba, táblázatba, ábrázolni tudja azokat grafikonon; **jellemezni tudja diagramokkal: kördiagrammal, oszlopdiagrammal, vonaldiagrammal.** Sorozatból, táblázatból, grafikonról adatokat visszaolvas; talál az egész adat-együttest jellemző adatokat (pl. a nagyság szerinti középsőt, a legnagyobb, legkisebb adatokat, ezek távolságát, a leggyakoribb adatot;) **Ki tudja számítani az adatok átlagát**. Képes megfogalmazni sejtést véletlen eseményekkel kapcsolatban, (melyik valószínűbb, melyik kb. hányszor fog előfordulni a következő 30 próbában, melyik nem fog előfordulni egyszer sem...) sejtését össze tudja vetni a megfigyelt események gyakoriságával. Konkrét helyzetekben felismeri a biztos illetve lehetetlen eseményeket.

6. melléklet a 6. évfolyam kerettantervéhez

A típusú (tanórai) és C típusú (tanórán kívüli) modulok listája:

I. TÉMAKÖR GONDOLKODÁSI MÓD-SZEREK	**A modul sorszáma és címe**		**Ajánlott óraszám 2 óra**
GONDOLKODÁSI MÓD-SZEREK	0611	Hány eset van?	2 óra
Kapcsolódó C modulok	*06C01*	*Kő, papír, olló és a snóbli*	
	06C02	*Tangramok*	
	06C03	*Lerakós, tologatós játékok*	
	06C04	*A kocka*	
	06C05	*A magyar kártya*	
	06C06	*Talány*	
	06C07	*Mágikus négyzetek*	
	06C08	*Színcserélgetős táblás játékok*	
	06C09	*A buliban*	
II. TÉMAKÖR SZÁMTAN, ALGEBRA	**A modul sorszáma és címe**		**Ajánlott óraszám 72 óra**
EGÉSZ SZÁMOK 15 óra	0621	Mit tudunk az egész számokról?	2
	0622	Egész számok összeadása és kivonása	5
	0623	Szorzás és osztás egész számokkal	4
	0624	Műveletek sorrendje	2
	0625	Gyakorlás, mérés	2

Kapcsolódó C modulok	*06C01*	*Kő, papír, olló és a snóbli*	
	06C07	*Mágikus négyzetek*	
	06C09	*A buliban*	
TÖRTEK, ARÁNY, ARÁNYOSSÁG 33 óra	0651	A törtekről tanultak ismétlése	3 óra
	0652	A racionális szám fogalma	2 óra
	0653	Szorzás törttel, osztás törttel	7 óra
	0654	Szorzás és osztás tizedes törttel, százalék fogalma, százalékérték kiszámítása	6 óra
	0655	Összefoglalás, mérés	3 óra
	0671	Arány, arányos osztás	2 óra
	0672	Egyenes arányosság	4 óra
	0673	Fordított arányosság	4 óra
	0675	Gyakorlás, mérés	2 óra
Kapcsolódó C modulok	*06C07*	*Mágikus négyzetek*	
SZÁMELMÉLET 12 óra	0641	Számoljunk maradékokkal!	4 óra
	0642	Számok osztói, oszthatósági szabályok	4 óra
	0643	Törzsszám (prímszám), összetett szám, prímtényezős felbontás	1 óra
	0644	Közös osztók, közös többszörösök	1 óra
	0645	Gyakorlás, mérés	2 óra
Kapcsolódó C modulok	*06C01*	*Kő, papír, olló és a snóbli*	
	06C07	*Mágikus négyzetek*	
EGYENLETEK, EGYENLŐTLENSÉGEK 12 óra	0691	Nyitott mondat, egyenlet, egyenlőtlenség	3 óra
	0692	Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása mérlegelvvel	6 óra
	0693	Szöveges feladatok megoldása	3 óra

III. TÉMAKÖR GEOMETRIA, MÉRÉS	**A modul sorszáma és címe**		**Ajánlott óraszám 37 óra**
SÍKIDOMOK 13 óra	0661	Adott tulajdonságú ponthalmazok szerkesztése	2 óra
	0662	Kör és szög	4 óra
	0663	Háromszögek, nevezetes vonalak	3 óra
	0664	Háromszögek és négyszögek szerkesztése	3 óra
	0665	Gyakorlás, mérés	1 óra
Kapcsolódó C modulok	*06C02*	*Tangramok*	
	06C03	*Lerakós, tologatós játékok*	
	06C08	*Színcserélgetős táblás játékok*	

TENGELYES TÜKRÖZÉS 15 óra	0631	Képek és tükörképek	4 óra
	0632	Tengelyes tükrözés, szimmetrikus alakzatok	6 óra
	0633	Tengelyesen szimmetrikus alakzatok	5 óra

GEOMETRIAI SZÁMÍTÁ-SOK 9 óra	0681	Vegyes kerület- és területszámítási feladatok	4 óra
	0682	Testek térfogata és felszíne	3 óra
	0684	Gyakorlás, mérés	2 óra

IV. TÉMAKÖR ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK	A modul sorszáma és címe		Ajánlott óraszám
Kapcsolódó C modulok	*06C01*	*Kő, papír, olló és a snóbli*	
	06C04	*A kocka*	
	06C05	*A magyar kártya*	
	06C09	*A buliban*	

V. TÉMAKÖR VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA	A modul sorszáma és címe		Ajánlott óraszám 2 óra
STATISZTIKA	0674	Bevezetés a statisztikába	2 óra

C típusú (tanórán kívüli) modulok kapcsolódási tartalma:

II. SZÁMTAN, ALGEBRA

06C01 Kő, papír, olló és a snóbli

Szabály megértése, követése, betartása. Párban, csoportban való tevékenykedés gyakorlása, együttműködés, egymásra való figyelés, a pár tevékenységének értelmezése.
A Kő, papír, olló, és a snóbli játékokban az eredmény mindig a játékosok döntéseinek összegzésétől, illetve egymáshoz viszonyításától függ.
Saját stratégia készítése, végrehajtása két vagy több szempont figyelembe vételével. (szabály és a pár tevékenysége). A stratégia módosítása, a pár tevékenységének függvényében.
Aritmetikai ismeretek alapozása. Számolás, a négy alapművelet gyakorlása az adott számkörben, oszthatósági vizsgálatok, maradékosztályok meghatározása.
Halmazelméleti és logikai műveletek alapozása:
Logikai és, vagy fogalmak, negáció, de Morgan azonosságok.
Statisztika, függvényekkel, relációkkal kapcsolatos ismeretek alapozása:
Tevékenység alapján kapott adatok rendszerezése táblázatba, grafikonba (diagramba).
Adatok leolvasása táblázatból, grafikonról, összetartozó érték párok felismerése.
Adatok összehasonlítása, elemzése adott szempontok szerint.
Táblázattal, grafikonnal adott relációk értelmezése.

06C06 Talány	A gondolkodás rugalmasságának fejlesztése. Tapasztalatszerzés logikai műveletekre (negáció, konjunkció, diszjunkció, implikáció, ekvivalencia). Aritmetikai ismeretek alapozása, számolás, a négy alapművelet gyakorlása adott számkörben, írásbeli műveletek gyakorlása. Valószínűségi kísérletek végzése, biztos, van olyan, minden, lehetséges, lehetetlen, biztosan nem kifejezések alkalmazása. Írott, hallott szöveg értése, értelmezése, adatok gyűjtése, összehasonlítása, elemzése adott szempontok szerint, adatok rendezése táblázatba, tervszerű próbálkozás, indirekt, direkt következtetések, ellentmondások kiszűrése. Csoportkohézió erősítése, önismeret fejlesztése.
06C07 Mágikus négyzetek	Tapasztalatszerzés: 3-ad, 4-ed rendű latin négyzet, ortogonális latin négyzetek megalkotására, elemzésére. Harmad- és negyedrendű bűvös négyzetekre. Feltétel, feltételrendszer megértése, Adott feltételeknek eleget tevő táblázatok celláinak meghatározása. Párban való tevékenykedés gyakorlása, együttműködés, egymásra való figyelés, a pár tevékenységének értelmezése, megértése. Aritmetikai ismeretek alapozása: Számlálás, számolás A négy alapművelet gyakorlása az adott számkörben. Statisztika, függvényekkel, relációkkal kapcsolatos ismeretek alapozása: Tevékenység alapján kapott adatok rendszerezése táblázatba. Adatok leolvasása táblázatból, összetartozó értékek felismerése. Adatok összehasonlítása, elemzése adott szempontok szerint. Táblázattal adott relációk értelmezése.
III. GEOMETRIA, MÉRÉS	
06C02 Tangramok	A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Stratégia készítése, módosítása, végrehajtása adott szempont figyelembe vételével. Párban való tevékenykedés gyakorlása, együttműködés, egymásra való figyelés, a pár tevékenységének értelmezése. Finommanipuláció, percepció fejlesztése. Geometriai ismeretek alapozása: Tájékozódás a síkon. Síklefedések adott szempont szerint. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkra, (eltolás, forgatás) Ezen transzformációk előállítása tevékenységgel. Tapasztalatszerzés a területfogalom alakításához.
06C03 Lerakós, tologatós játékok	Hagyományos malom és a lerakó játék megtanulása, a játékokhoz kapcsolható matematikai háttér megtapasztalása, felfedezése, alkalmazása. A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Stratégia készítése, módosítása, végrehajtása adott szempont figyelembe vételével. Párban való tevékenykedés gyakorlása, együttműködés, egymásra való figyelés, a pár tevékenységének értelmezése. Finommanipuláció, percepció fejlesztése. Kombinatorikai ismeretek alapozása. Kiválasztások gyakorlása kevés számú elemszámmal, majd általánosítás. Modell készítése a probléma megoldásához. Geometriai ismeretek alapozása. Tájékozódás a síkon. Gráf bejárás, egyszerű színezési problémák megoldása, Tapasztalatszerzés a hatszög tulajdonságaira, hatszög szerkesztése. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkra, előállításukra, szerkesztése (forgatás, tükrözés, eltolás).

	Logikai ismeretek alapozása. Egy, illetve több feltételnek eleget tevő tevékenység végrehajtása, Következtetések, tapasztalatszerzés az implikációra és az ekvivalenciára
06C04 A kocka	Szemléletfejlesztés, a problémaérzékenység kifejlesztése. Az életkori sajátosságokra alapozva fejleszteni a tanulók tudatos és alkalmazásképes ismeretrendszerét. A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel. Egyénileg, párban, illetve csoportban való tevékenykedés, együttműködés, egymásra való figyelés. Térszemlélet fejlesztése. A sík és a tér közötti kapcsolat megtapasztaltatása. Finommanipuláció, percepció fejlesztése. Kreativitás fejlesztése önálló alkotások létrehozásával, mások alkotásaink értelmezésével. Geometriai ismeretek alapozása. Tájékozódás a térben, síkon. Nézeti képek értelmezése, előállítása. Testháló készítése. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkra, (forgatás). Függvényekkel, relációkkal kapcsolatos ismeretek alapozása: Elemeivel adott relációk értelmezése, előállítása. Kombinatorikai látásmód fejlesztése.
06C08 Színcserélgetős, táblás játékok	A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Stratégia készítése, módosítása, végrehajtása adott szempont figyelembe vételével. Párban való tevékenykedés gyakorlása, együttműködés, egymásra való figyelés, a pár tevékenységének értelmezése. Finommanipuláció, percepció fejlesztése. Kombinatorikai ismeretek alapozása. Kiválasztások gyakorlása kevés számú elemszámmal. Modell készítése a probléma megoldásához. Geometriai ismeretek alapozása. Tájékozódás a síkon. Tapasztalatszerzés a hatszög tulajdonságaira, hatszög szerkesztése. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkra, előállításukra, szerkesztése (forgatás, tükrözés, eltolás). Logikai ismeretek alapozása. Egy, illetve több feltételnek eleget tevő tevékenység végrehajtása.
06C09 A buliban	Tapasztalatszerzés struktúrák különböző megjelenítésére, megmutatni a kapcsolatot a relációk, gráfok és kombinatorikai feladatok között. A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Csoportban való tevékenykedés gyakorlása, együttműködés, egymásra való figyelés. Kombinatorikai ismeretek alapozása: Kiválasztások gyakorlása kevés számú elemszámmal, majd általánosítás. Modell készítése a probléma megoldásához. Geometriai ismeretek alapozása: Tájékozódás a síkon, gráf értelmezése, megrajzolása. Halmazelmélet, logikai ismeretek alapozása: Egy, illetve több feltételnek eleget tevő tevékenység végrehajtása.

	Következtetések, tapasztalatszerzés az implikációra és az ekvivalenciára. Venn-diagram értelmezése, megrajzolása Relációk, függvények: Binér relációk értelmezése, vizsgálata. Tapasztalatszerzés reflexív, tranzitív, szimmetrikus tulajdonságokra. Gráfelméleti ismeretek alapozása: tapasztalatszerzés a gráf, él, hurok, kör stb. fogalmakra.
IV. ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK	
06C01 Kő, papír, olló és a snóbli	Statisztika, függvényekkel, relációkkal kapcsolatos ismeretek alapozása: Tevékenység alapján kapott adatok rendszerezése táblázatba, grafikonba (diagramba). Adatok leolvasása táblázatból, grafikonról, összetartozó értékpárok felismerése. Adatok összehasonlítása, elemzése adott szempontok szerint. Táblázattal, grafikonnal adott relációk értelmezése.
06C04 A kocka	Függvényekkel, relációkkal kapcsolatos ismeretek alapozása: Elemeivel adott relációk értelmezése, előállítása.
06C05 A magyar kártya	Sorozatok, függvények, relációk. Sorozat létrehozása, szabály keresése, több megoldás keresése. Adatok leolvasása diagramról, összetartozó értékpárok felismerése. Diagrammal adott relációk értelmezése.
06C09 A buliban	Relációk, függvények Binér relációk értelmezése, vizsgálata. Tapasztalatszerzés reflexív, tranzitív, szimmetrikus tulajdonságokra.
V. VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA	
06C01 Kő, papír, olló és a snóbli	Statisztika, függvényekkel, relációkkal kapcsolatos ismeretek alapozása: Tevékenység alapján kapott adatok rendszerezése táblázatba, grafikonba (diagramba). Adatok leolvasása táblázatból, grafikonról, összetartozó értékpárok felismerése. Adatok összehasonlítása, elemzése adott szempontok szerint. Táblázattal, grafikonnal adott relációk értelmezése.
06C05 A magyar kártya	Adatok leolvasása diagramról, összetartozó értékpárok felismerése. Diagrammal adott relációk értelmezése. Kombinatorika, valószínűség: Valószínűségi kísérlet végzése, tapasztalatszerzés (nagy számok törvénye). Tapasztalatszerzés 4 elem rendezésére, kiválasztására (ismétlés nélküli permutáció, variáció, kombináció, ismétléses variáció). Modellalkotás, logikai következtetés. Statisztikai ismeretek alapozása: Tevékenység alapján kapott adatok rendszerezése diagramba. Adatok összehasonlítása, elemzése adott szempontok szerint.
06C06 Talány	Valószínűségi kísérletek végzése, biztos, van olyan, minden, lehetséges, lehetetlen, biztosan nem kifejezések alkalmazása. Írott, hallott szöveg értése, értelmezése, adatok gyűjtése, összehasonlítása, elemzése adott szempontok szerint, adatok rendezése táblázatba, tervszerű próbálkozás, indirekt, direkt következtetések, ellentmondások kiszűrése.

06C07 Mágikus négyzetek	Adatok leolvasása táblázatból, összetartozó értékek felismerése. Adatok összehasonlítása, elemzése adott szempontok szerint. Táblázattal adott relációk értelmezése.
06C09 A buliban	Kombinatorikai ismeretek alapozása: Kiválasztások gyakorlása kevés számú elemszámmal, majd általánosítás. Modell készítése a probléma megoldásához. Egy, illetve több feltételnek eleget tevő tevékenység végrehajtása. Következtetések, tapasztalatszerzés az implikációra és az ekvivalenciára. Venn-diagram értelmezése, megrajzolása. Relációk, függvények: Binér relációk értelmezése, vizsgálata. Tapasztalatszerzés reflexív, tranzitív, szimmetrikus tulajdonságokra. Gráfelméleti ismeretek alapozása: tapasztalatszerzés a gráf, él, hurok, kör stb. fogalmakra.

.

7. ÉVFOLYAM

Óraszám: 111 óra, 37 hét, 3 óra/hét

	Témakörök	Javasolt óraszám
I.	Gondolkodási módszerek	(folyamatos, beépül a teljes tananyagba)
II.	Számtan, algebra	57
III.	Geometria	42
IV.	Összefüggések, függvények, sorozatok	10
V.	Valószínűség, statisztika	2 (emellett beépül a tananyagba)

A 7. és 8 évfolyamok fejlesztő szakasza már a középiskola közvetlen előkészítése. Az itt tárgyalásra kerülő anyagok szinte mind folytatódnak a középiskolában is. Ebben a szakaszban már módszeresebben építkezünk, rendszerezzük a korábbi évek tapasztalatait, sok esetben pontos megfogalmazásokat adunk, melyeket a későbbiekben már nem kell tovább finomítani.
Ennek a szakasznak a legfontosabb feladata az, hogy az algebra, a függvények, a geometria középiskolai tanításához konkrét tapasztalatokra támaszkodó, mélyen megértett és alaposan begyakorolt alapokat hozzunk létre. A hangsúly ezeken a területeken nem a mennyiségen, hanem az elsajátítás minőségén van.
Miközben folytatódik a tevékenységeken, tapasztalatszerzésen keresztül történő fogalomépítés, egyre nagyobb hangsúlyt kap a rendszerezés, pontos megfogalmazás, az összefüggések felismerése, a következtetésen alapuló okoskodás. Az ismeretszerzés folyamatában az induktív gondolkodás még mindig vezető szerepet játszik, azonban egyre jelentősebb szerepet kapnak a deduktív következtetések.
Ennek a szakasznak nagyon fontos feladata még a szociális kompetenciák fejlesztése. Ebben az életkorban is a gyerekek szívesen tevékenykednek, és már hatékonyan tudnak dolgozni csoportmunkában, projekteken.
Továbbra is nagyon fontos feladat a differenciálás, aminek össze kell kapcsolódnia a pályaválasztásra való felkészítéssel is.

Témakörök Kapcsolódó témakörök	**Tartalom**	**Javasolt óraszám**
I. Gondolkodási módszerek II., II., IV., V.	GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK	
II. Számtan, algebra I.,IV. V.	HAtvÁNYOZÁS	6
II. Számtan, algebra I.,IV. V.	SZÁMOKRÓL ÉS MŰVELETEKRŐL TANULTAK ÖSSZEFOGLALÁSA	15
II., Számtan-algebra I. III.,,IV.,V.	ARÁNY, ARÁNYOSSÁG, SZÁZALÉKSZÁMÍTÁS	9
II. Számtan, algebra I, IV. V.	SZÁMELMÉLET	10
II. Számtan, algebra I., IV.	ALGEBRA	17
III Geometria I. ,IV.	SOKSZÖGEK, HASÁB, HENGER	12
III. Geometria I, IV.	GEOMETRIAI TRANSZFORMÁCIÓK	12
III. Geometria I.,II.,IV.	GEOMETRIAI SZÁMÍTÁSOK	18
IV. Összefüggések, függvények, sorozatok I., II., III.	HOZZÁRENDELÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK	10
V. Valószínűség, statisztika I., II.,IV.	VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA	2
Ismétlés, összefoglalás, prezentációk, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés		

Kövér betűtípus jelzi a kulcsfontosságú részleteket, a normál betűtípussal szedett részletek még mindig a törzsanyaghoz tartoznak, feltétlenül tanítandók, de kevésbé hangsúlyosak az előzőeknél. Időhiány vagy gyenge képességű osztály esetén ezeken a részeken haladhatunk át gyorsabban. Dőlt szedéssel a kitekintések anyagát jelöljük.

7. ÉVFOLYAM – I. TÉMAKÖR
GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Az eddig megismert számkörök és műveletek közötti összefüggések, analógiák felismerése.
Mennyiségi következtetés	Szabályosságok felismerése. Szabályok alkalmazása.
Tervezés, ellenőrzés igényének megalapozása. Becslés, mérés	Megoldások megtervezése, eredmények előre becslése, ellenőrzése
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése, kapcsolatok felismerése, lejegyzése egyszerű szimbólumokkal. Modellalkotás. A nyelv logikai elemeinek helyes használata.	Változatos tartalmú szövegek értelmezése. A nyelv logikai elemeinek helyes használata. Az “és”, “vagy”, “ha”, …akkor”, “nem”, “van olyan”, “minden” kifejezések jelentése A nyelv logikai elemeinek helyes használata nem csak matematikai tartalmú állításokban.
Rendszerezés, kombinativitás Halmazszemlélet fejlesztése. Összes lehetőség rendszerezett felsorolása. Tervezés és ellenőrzés képességének fejlesztése	Rendszeres próbálgatás, összes eset számbavétele Konkrét dolgok adott szempont(ok) szerinti rendezése, rendszerezése, néhány elem sorba rendezése. Kiválasztási lehetőségek összeszámolása kicsi elemszám esetén
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Szabályok keresése, a felismert szabályosságok általánosítása. Állítások igazságának eldöntése, egyszerű érvelések Egyszerű („minden”, „van olyan” típusú) állítások igazolása, cáfolata konkrét példák kapcsán.
Az elsajátítás képességének fejlesztése.	A matematika tanulási módszereinek továbbfejlesztése (olvasott tankönyvi szöveg feldolgozása, lényeg kiemelése, házi feladatok célszerű elkészítési módjai)
Pozitív motiváció kialakítása. Kommunikációs készség fejlesztése.	Játékos tevékenységek, rejtvények, kooperatív munkaforma. Matematikatörténeti érdekességek. Könyvtárhasználat. Informatikai eszközök használata, adatgyűjtésre, információszerzésre
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A fogalmak kialakulását segítő játékok és eszközök használata. Az ismeretek halmazokba rendezése, logikai kapcsolataik feltárása. Több feltételnek megfelelő halmazok előállítása az aktuális tananyagnak megfelelően. Sejtések megfogalmazása, érvelések, egyszerű bizonyítások. Összetettebb szövegek közös feldolgozása, értelmezése. Kombinatorikai kérdések megfogalmazása, a lehetséges esetek számának előzetes megbecsülése, szabályosságok felfedezése, általánosítása A megoldott feladatok átfogalmazása, hozzájuk hasonló kérdések gyűjtése más műveltségterületekről, a gyerekek életéből. A rokon feladatok összegyűjtése, megjelenítése poszteren, vagy más egyéb módon. Fejtörő feladatok megoldása Stratégiai játékok	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Folyamatos, beépül a teljes tananyagba. A gondolkodást változatos formákban, a tananyag minden területén fejlesztjük.	

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Minden modul tartalmazhat kapcsolódó feladatokat.	A reáltárgyak mellett a nyelvtannal szoros a kapcsolata, de természetes módon kapcsolódhat irodalom, ének-zene és testnevelés tanításához is.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Feladatok játékos megjelenítése csoportos-, vagy osztálymunkában, sejtések, általánosítások, érvelések alkotása egyénileg vagy csoportban, ellenőrzés csoportban és/vagy frontálisan
Módszertani eszköztár	Bármilyen eszköz a feladatok konkrét megjelenítésére – a feladatok eljátszása, korongok, számkártyák, gyöngyök, dobókockák…
Értékelés módja	A gyerekek munkájának megfigyelésével.
Az esélyegyenlőség kezelése	Különböző képességű gyerekekből összeállított csoportmunka és játék által.

KÖVETELMÉNYEK
A gondolkodási módszerek követelményei a többi témában konkretizálódnak.

7. ÉVFOLYAM – II. TÉMAKÖR
SZÁMTAN, ALGEBRA

HAtvÁNYOZÁS
6 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás. A műveletfogalom bővítése, a számfogalom mélyítése.	A műveletek körének bővítése a hatványozással. Nagyon nagy és nagyon kicsi számok közötti tájékozottság fejlesztése a hatványozás, normálalak segítségével. Gyakorlati élethez kapcsolódó feladatok. Zsebszámológépek használata.
Mennyiségi következtetés,	Műveleti tulajdonságok megfogalmazása, általánosítása. Azonosság, egyenlőség megkülönböztetése, biztos, lehetetlen, lehet, de nem biztos kifejezések használata.
Becslés, mérés Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	A 10 hatványainak és a mértékváltásoknak a kapcsolata.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Olvasmányok, Internetről, egyéb forrásokból keresett, nagyon nagy és nagyon kicsi számokkal kapcsolatos szövegek egyéni és közös feldolgozása, ismertetése a társakkal.

Rendszerezés, kombinativitás	Számok felírása sokféle alakban.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Hatványozás azonosságainak generikus bizonyításai. Analógiák keresése, műveleti rokonságok megfigyelése, azonosságok megfogalmazása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Játékok hatványtáblázatokkal, műveleti és számkártyákkal. Matematikatörténeti érdekességek gyűjtése könyvekből, vagy az Internetről. Nagyon nagy és nagyon kicsi számok írásának és olvasásának összekapcsolása a valóságos világból vett példákkal – kutató- gyűjtőmunka, játékos feladatok.
Játékok számjegykártyákkal, számkorongokkal.
Műveletek gyakorlása játékos fejtörőfeladatok megoldásához kapcsolva – számlabirintusok, számkeresztrejtvények…
Fejszámolási játékok.
Hatványtáblázatok és mértékváltás táblázatok megfigyelése, összehasonlítása.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Bevezetjük a hatványozást. Ezt a témát nyolcadikban továbbvisszük az azonosságok általánosításával, a középiskola pedig a negatív és tört, emelt szinten még az irracionális kitevős hatványozással. A normálalak ennek egy alkalmazása. A hatványozásról szóló fejezetben kulcsfontosságú, hogy az egész kitevős hatvány definícióját világosan értsék a gyerekek, hogy mindig vissza tudjanak térni hozzá. Fontos, hogy konkrét esetekben felismerjék a szabályosságokat, amelyeket később azonosságként általánosan is megfogalmazunk. Ezeket egyelőre nem kell megjegyezniük, az a lényeg, hogy kis kitevők esetén fel tudják ezeket a szabályosságokat fedezni, tudják azokat alkalmazni és a definícióra visszavezetni. A normálalak tanításakor a helyi értékes írásmóddal való kapcsolaton a leglényegesebb, itt valójában a kerek számokkal való szorzás osztás szabályainak általános megfogalmazásáról van szó.	**Hatványozás, definíciója** – 0 kitevős hatvány is – **azonosságai konkrét számok esetén,** *negatív kitevős hatványok* **Számok normálalakja, mértékváltások** **Számkörök** – matematikatörténeti áttekintés, A számok különféle alakjai, tízes számrendszerbeli alak, összeg-, szorzat-, (prímtényezős szorzat), hatvány-, normál- tört-, százalék-... alak. *Más számrendszerek, irracionális számok.*

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Ismerkedés a nagy és kicsi számokkal, számírás, szorzás-osztás 10 hatványaival. Arány, arányosság, százalékszámítás, Számelmélet. Mérés.	Fizika, kémia, biológia, mindennapi élet, gazdasági számítások…

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Gyűjtőmunka, változatos forrásokból szedett adatok értelmezése, egyénileg és közösen. Irányított játékok. Felfedeztetés frontális osztálymunkában. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.
Módszertani eszköztár	Hatványtáblázatok, mértékegység-táblázatok, számkártyák, ismeretterjesztő szövegek, zsebszámológépek
Értékelés módja	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló felmérő.
Az esélyegyenlőség kezelése	A gyerekek mindennapi tapasztalatainak bevonása, bőséges tapasztalatszerzésre épített fogalomalkotás, vegyes képességű csoportok szervezése
KÖVETELMÉNYEK	
Tudják a természetes szám kitevőjű hatvány jelentését. Tudják felírni ezeket azonos tényezők szorzataként. Tudjanak egyenlő tényezőkből álló szorzatot hatványalakban felírni. Tudjanak normálalakba írt számokat átírni tízes számrendszerbe és fordítva.	

SZÁMOKRÓL ÉS MŰVELETEKRŐL TANULTAK ÖSSZEFOGLALÁSA
15 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás. A műveletfogalom bővítése, a számfogalom mélyítése.	A számkörök közötti összefüggések megvilágítása – matematikatörténeti háttérrel, kitekintés a valós számok felé. Biztos műveletvégzés a különböző számkörökben. Számok felírása többféle alakban. Számolási képesség fejlesztése nagyon nagy és nagyon kicsi számok körében. Előretekintés az algebra felé.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Azonosság, egyenlőség megkülönböztetése, biztos, lehetetlen, lehet, de nem biztos kifejezések használata.
Becslés, mérés Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Eredmény becslése és közelítő kiszámítása különböző számkörökben.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Valós életből vett problémák megoldása, szöveges feladatok megoldása, ellenőrzés. Nagy számokról szóló szövegek értelmezése, ismertetése a társakkal.
Rendszerezés, kombinativitás	Több megoldás keresése, lehetséges megoldások száma. A lehetséges eredmények száma, ha rögzített értékeket tartalmazó műveletsorba zárójeleket helyezünk el, vagy változtatjuk a benne szereplő műveleteket, vagy cserélgetjük a műveletvégzés sorrendjét. Számok felírása sokféle alakban.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Analógiák keresése, műveleti rokonságok megfigyelése, azonosságok megfogalmazása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Matematikatörténeti érdekességek gyűjtése könyvekből, vagy az Internetről. Nagyon nagy és nagyon kicsi számok írásának és olvasásának összekapcsolása a valóságos világból vett példákkal – kutató- gyűjtőmunka, játékos feladatok. Játékok számjegykártyákkal, betű-szám kártyákkal, számkorongokkal. Műveletek gyakorlása játékos fejtörőfeladatok megoldásához kapcsolva Fejszámolási játékok. A különböző műveletek tulajdonságainak általánosítása, ezek összehasonlítása, eltérések, hasonlóságok megfogalmazása. A számkörök felépülésének áttekintése, játékos, az irracionális számok felé vezető feladatok Különféle számtáblázatok – hatványtáblázatok, Pitagoraszi számnégyzet, Pascal háromszög… – vizsgálata	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Összefoglaljuk a számokról, műveletekről eddig tanultakat. Ezeket az ismereteket folyamatosan gyakoroljuk, alkalmazzuk továbbra is, majd továbbépítjük őket az algebráról szóló fejezetekben. Fontos, hogy lássák, milyen számköröket ismernek, és ezek hogyan viszonyulnak egymáshoz, továbbá hogy biztonságosan tudjanak (nem túl nagy számokkal) a megismert számkörökben alapműveleteket végezni. Nagyon lényeges, hogy ismerjék a műveletvégzés sorrendjét, a zárójelek szerepét a számolásban. Az algebra megértése szempontjából kulcsfontosságú, hogy minél gazdagabb tapasztalatanyaguk legyen a műveleti tulajdonságokról, a műveleti sorrendekről, a zárójelek elhagyhatóságáról csak összeadást-kivonást, illetve csak szorzás-osztást tartalmazó műveletsorokban.	**Számkörök** – matematikatörténeti áttekintés A számok különféle alakjai, tízes számrendszerbeli alak, összeg-, szorzat-, (prímtényezős szorzat), hatvány-, normál- tört-, százalék-... alak, *más számrendszerek, irracionális számok.* Műveletek ismétlése **Összeadás és kivonás a különböző számkörökben, szorzás és osztás a különböző számkörökben, hatványozás, a műveletvégzés sorrendje, zárójeles kifejezések, műveleti azonosságok, műveleti rokonságok. Százalékszámítás.**
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A fejezet összefoglalása egy sor korábbi témának, szervesen kell kapcsolódnia az ezekben megkezdett tevékenységekhez, feladattípusokhoz és folytatódnia kell az algebrai kifejezésekkel foglalkozó fejezetekben. Legfontosabb kapcsolódó témakörök: Ismerkedés a nagy és kicsi számokkal, számírás, szorzás-osztás 10 hatványaival, Negatív számok, törtek, arány, arányosság, százalékszámítás, algebrai kifejezések, egyenletmegoldás, számelmélet.	Fizika, kémia, biológia, mindennapi élet, gazdasági számítások…

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Gyűjtőmunka, változatos forrásokból szedett szövegek értelmezése, egyénileg és közösen. Kiselőadások. Irányított játékok. Felfedeztetés frontális osztálymunkában. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.
Módszertani eszköztár	Hatványtáblázatok, mértékegység-táblázatok, számkártyák, ismeretterjesztő szövegek, zsebszámológépek
Értékelés módja	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló és értékelő felmérő. Témazáró dolgozat
Az esélyegyenlőség kezelése	A gyerekek mindennapi tapasztalatainak bevonása, bőséges tapasztalatszerzésre épített fogalomalkotás, vegyes képességű csoportok szervezése A mérésnél mindenki számára megfelelő nehézségi szintű feladatok biztosítása..

KÖVETELMÉNYEK
Ismerjék és értsék a természetes szám, negatív szám, egész szám, racionális szám fogalmakat. Ismerjék, és legyenek képesek halmazként ábrázolni a megismert számkörök egymáshoz való viszonyát. **Tudjanak alapműveleteket végezni a hozzájuk tartozó számokkal fejben, írásban, egyszerű számokat tartalmazó műveletsorokban. Tudják a műveletvégzés sorrendjét, ismerjék a zárójelek szerepét. Ismerjék és alkalmazzák a tanult műveleti azonosságokat.** **Tudjanak becsléseket és közelítő számításokat végezni ezekben a számkörökben.**

ARÁNY, ARÁNYOSSÁG, SZÁZALÉKSZÁMÍTÁS
9 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás, informatikai eszközök használata	Arányossági következtetést, százalékszámítást kívánó számolási feladatok megoldása fejben, írásban, vagy kalkulátorral.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Arányossági következtetések, százalékszámítási feladatok, arányos osztások. Relatív gyakoriság számítása.
Függvényszemlélet	Arányosságok grafikus ábrázolása
Becslés, mérés Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Méréssel egybekötött számítási feladatok megoldása, a számított eredmények előzetes becslése, utólagos nagyságrendi ellenőrzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Gyakorlati életből gyűjtött, illetve méréssel nyert adatokon alapuló problémák matematikai megfogalmazása, az eredmény egybevetése a valósággal. Százalékszámítási és egyszerű kamatszámítási feladatok Alkalmazás projektmunkában, pl. táborozásszervezéssel kapcsolatos feladatok megoldására.
Rendszerezés, kombinativitás	Táblázatok készítése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A tapasztalt összefüggések általánosítása, matematikai formába öntése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Gyakorlati példák gyűjtése egyenes és fordított arányosságra, valamint más típusú kapcsolatokra összetartozó érték párok között. Az arányossági tényező szemléletes jelentésének megfogalmazása a konkrét egyenes illetve fordított arányosságok esetén. Egyenes, illetve fordított arányosságok kiválasztása vegyes hozzárendelések közül. Valószínűségi kísérletekhez kapcsolódóan relatív gyakoriságok számítása. Mérések és számítások végzése rögzített mérőegységgel, illetve ugyanazon mennyiség mértékének a megállapítása méréssel illetve számítással. Mértékváltási feladatok.	

Mérések arányosan nagyított, vagy kicsinyített képek alapján, térképen, szabásmintákon, alaprajzokon…
Projektmunkához, pl. táborozás tervezéséhez kapcsolódó gyakorlati alkalmazás
Grafikonok készítése mért, vagy táblázatokban adott adatok alapján, grafikonok értelmezése, százalékosan adott adatok.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Az arány, arányosság, százalékszámítás témakörét hatodikban bevezettük, itt tovább érleljük és be is fejezzük ezt a témakört, ami azonban folyamatosan jelen van továbbra is a matematikában is, a többi természettudományos tárgyaikban is. Hangsúlyos gondolatok: – az együttváltozó mennyiségek közül ki tudják választani az egyenes és fordított arányosságokat. – tudják az egyenes és a fordított arányosságot is kétféleképpen is leolvasni, lássák, hogy két-két összetartozó értékpár esetén két érték hányadosa egyenes arányosságnál megegyezik a megfelelő értékek hányadosával, fordított arányosságnál pedig a megfelelő értékek hányadosának reciprokával. Lássák azt is, hogy az egyenes arányosság esetében az összetartozó értékek hányadosa, fordított arányosság esetén ezek szorzata állandó Kulcsfontosságú, hogy ennek az állandónak a jelentését minden konkrét arányossági feladatban megfogalmazzuk. (ez lehet egységár, sebesség, százalékláb, munkatempó…terület, összmunka....).	A**rány,** arányos következtetés, aránypár fogalma, **százalékszámítás.** **A tört, az arány és a százalék kapcsolata, az egység illetve a 100% szerepe, arányos osztás (kettő vagy több részre),** kapcsolata a törttel való szorzással, illetve a százalékszámítással. **Egyenes arányosság, kapcsolatok megfogalmazása többféleképpen is a változók között. Egyenes arányosság, grafikonja. Példák lineáris változásokra.** **Fordított arányosság, kapcsolatok megfogalmazása többféleképpen is a változók között. Fordított arányosság, grafikonja.** Összetett arányossági következtetések. Mérés és arányosság, mérőszám és mennyiség kapcsolata rögzített egység mellett egyenes arányosság, mértékváltás, mérőszám és mértékegység kapcsolata azonos mennyiség mérésekor fordított arányosság.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Elsősorban a törtekről, százalékszámításról tanultakat ismétli, mélyíti és támaszkodik rá. Amúgy az egész fejezet mindkét fő témája, az arányosság és a statisztika is kereszttantervi kulcsfogalmak. Szorosan kapcsolódik hozzá a későbbiekben a függvények témaköre, elsősorban a lineáris függvények, a meredekség tanítása	Természetismeret, fizika, kémia, biológia, környezeti nevelés Technika, gyakorlati élet sok területe.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ

Tanítási eljárások,	Különféle kooperációs módszerek alkalmazása. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg. Projektmunka csoportokban. Az elmélet és a gyakorlat összevetése.
Módszertani eszköztár	Gyakorlati életből vett példák gyűjtése, a tanultak alkalmazása ilyen problémák megoldására
Értékelés módja	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló felmérő. A projektek eredményeinek közös megbeszélése, értékelése.
Az esélyegyenlőség kezelése	A gyerekek saját tapasztalatainak, élményeinek bevonása a tanítási-tanulási folyamatba, a segítségadás biztosítása

KÖVETELMÉNYEK
Legyen képes egy mennyiség törtrészét, illetve megadott százalékát kiszámítani lehetőleg többféleképpen, következtetéssel, törttel való szorzással. **Ismerje fel egyszerű esetekben az egyenes, illetve a fordított arányosságokat, és ezek esetében tudjon hiányzó adatokra helyesen következtetni.** **Tudja megrajzolni egyenes arányosság grafikonját! Lehetőleg lássa az összefüggést az egyenes arányosság állandója és a grafikon meredeksége között.** Értse, hogy rögzített mérőegységgel való mérésnél a mérendő mennyiség és a mérőszám egyenesen arányosak; azonban amikor egy adott mennyiséget mérek meg (vagy számítok át mértékváltáskor) különféle egységekkel, akkor a mérőegység és a mérőszám fordítottan arányosak.

SZÁMELMÉLET
10 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás.	Számolási feladatok a természetes számok (és a törtek körében), maradékos és maradék nélküli osztás, számolási „trükkök”.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Műveleti tulajdonságok – elsősorban az osztás tulajdonságai -megfigyelése, felhasználása mennyiségi következtetésekre. Biztos, lehetetlen, lehet de nem biztos kérdések eldöntése.
Becslés, mérés Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Legnagyobb közös osztó felhasználása közös mérték keresésére.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició Értő-elemző olvasás fejlesztése.	A jelenségek világában megfigyelhető ritmikusság, periodikusság matematikai átfogalmazása, kapcsolódó problémák megoldása. Matematikatörténeti olvasmányok feldolgozása
Rendszerezés, kombinativitás	Oszthatósággal kapcsolatos leszámolási feladatok megoldása: osztók száma, adott tulajdonságú számok keresése…, adott területű, egész oldalú téglalapok száma….
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Egyszerű érvelések állítások igazságának eldöntésére, példák, ellenpéldák keresése, egyszerű bizonyítások.
Függvényszemlélet	Egyszerű számelméleti összefüggések ábrázolása koordinátarendszerben

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Nagy számok osztási maradékának megállapítása összegre bontással, szorzótényezőkre való bontással. Összeg, különbség, szorzat adott számmal való oszthatósága összegre bontással, szorzótényezőkre való bontással. *Pascal –háromszög színezései adott számmal való osztási maradékok szerint.* Prímszámok eloszlása, statisztikus vizsgálódások. Matematika történeti érdekességek a számelmélet témakörében (ikerprímek, barátságos számok, stb.). Szám építése prímek szorzataként, osztók előállítása a prímtényezőkből, közös osztók, legnagyobb közös osztó, közös többszörösök, legkisebb közös többszörös előállítása a prímtényezőkből. Összetett oszthatósági szabályok leolvasása, egyszerű számelméleti következtetések a számok prímtényezős felbontása alapján Játékos versenyek az oszthatóságról. Számelméleti tulajdonságokhoz kapcsolódó valószínűségi játékok

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
A hatodik osztályban elkezdett témát itt befejezzük. Az ott kimondott oszthatósági szabályokat bizonyítjuk, a maradékokról, prímfelbontásról tanultakat tovább mélyítjük. A továbbiakban ezt néhány témakörben használjuk, de majd csak a középiskolában építik tovább ezt a témát. Kulcsfontosságú gondolatok: – a maradékokkal való számolás, és ennek alkalmazása az oszthatóság megállapításában – annak megértése, megtapasztalása, hogy számok prímfelbontásából hogyan olvashatók ki az osztók, hogyan állapíthatók meg a közös osztók, közös többszörösök… – első tapasztalataikat szerzik a gyerekek a bizonyításról, fontos, hogy ez próbálgatással, az állítás induktív megsejtésével kezdődjön, de azt is tapasztaltassuk meg, hogy nem tudunk minden esetet kipróbálni, a bizonyossághoz más is kell, mint a próbálkozás.	**Oszthatóság fogalma, megállapítása maradékokból,** **oszthatósági szabályok ismétlése, alkalmazása, összetett oszthatósági szabályok (2, 4, 5, 8, 10, 20, 25, 50, 100, 3, 9)** a 3-mal és a 9-cel való oszthatósági szabály bizonyítása. Prímszámok, összetett számok fogalma, oszthatóság megállapítása szorzatalakból, **szám felbontása prímek szorzatára, számok építése prímek szorzataként.** **Összes osztó, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös megkeresése a prímtényezős felbontásból.** Összetett oszthatósági szabályok.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Hozzárendelések, sorozatok Ismerkedés nagy számokkal és 1-nél kisebb számokkal Alapműveletek a természetes számok körében	Természetismeret, rajz, zene, irodalom…

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Kooperációs csoportmunka és frontális megbeszélések. Próbálkozás, módszeres kísérletezés, közös megbeszélés és egyéni gyakorlás. Viták, érvelések. Valószínűségi játékok.
Módszertani eszköztár	Prímszámkorongok, dobókocka, számelméleti TOTÓ,
Értékelés módja	A tanulók egyéni megfigyelése, diagnosztizáló felmérés.
Az esélyegyenlőség kezelése	Segítségadás biztosítása vegyes heterogén csoportban, a társak részéről is, és egyénileg is. Játékos, motiváló feladatok és tevékenységek.

KÖVETELMÉNYEK
Ismerje az osztó, többszörös, prímszám, összetett szám fogalmakat. Ismerje és tudja alkalmazni a fent felsorolt oszthatósági szabályokat. Értse a közös osztó, közös többszörös kifejezéseket. **Legyen képes számokat prímek szorzatára bontani, prímek szorzataként előállított számokról osztókra, számvégződésre, egyéb egyszerű számelméleti tulajdonságokra következtetni.**

ALGEBRA
17 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Behelyettesítések az azonosságok kipróbálása és az egyenletek megoldásának ellenőrzése során.
Mennyiségi következtetés,	Összetett mennyiségi következtetések alkalmazása a szöveges egyenletek megoldását megbecsültető játékok során.
Függvényszemlélet	A behelyettesítéssel kapott értékek megfigyelése, ábrázolása számegyenesen, koordinátarendszerben
Becslés, mérés	Helyettesítési értékek előre becslése, szöveges feladat megoldásának nagyságrendi ellenőrzése. Az eredmények becslése, ellenőrzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Valós gyakorlati, vagy elképzelt, szövegesen elmesélt helyzet lefordítása a matematika nyelvére, az eredmény előzetes elképzelése, utólagos egyeztetése a probléma kontextusával.
Rendszerezés, kombinativitás	Algebrai kifejezésekhez többféle alak keresése, műveleti sorrendek lehetséges változatai, kiinduló adatok változtatása szöveges feladatokban…
Indukció, dedukció	Azonosság fogalma, ekvivalens átalakítás fogalmának előkészítése. Azonos és ekvivalens átalakítások. A lépések megfordíthatósága.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Algebrai fogalmakat előkészítő játékok: Játékok betű és számkártyákkal, nyitott mondatokkal. Játékok algebrai kifejezések többféle alakban való megadására. Szabályjátékok, számegyenes színezések, fordítás a matematika nyelvére. Az egyenletmegoldás különböző módszereihez kapcsolódó játékok: lebontogatás „leporelló-módszerrel”, mérlegelv szemléltetése mérleggel, vagy mérleget utánzó tevékenységekkel, módszeres próbálgatást fejlesztő játékok, egyenletkészítő játék. Szöveges feladat megoldásának előre becslése versenyszerűen, egyes gyerekek, vagy csoportok között. Szöveges feladatok tartalmának eljátszása, vagy ahhoz illusztráció készítése, a megoldás megfigyelése a kiinduló adatok változtatása mellett.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Ebben a fejezetben tovább folytatjuk az egyenlet-, egyenlőtlenség-megoldás tanítását. Emellett elkezdjük az algebra alapjainak módszeres tárgyalását. A téma természetesen tovább bővül nyolcadikban, majd a középiskolában. Az itt tanultakat szinte minden témakörben, folyamatosan használjuk. Hangsúlyos gondolatok: – bár az algebrai kifejezésekkel való munka közben magától értetődőnek vesszük, mégis rendkívül fontos, hogy ne kerüljön háttérbe, hogy a betűk számokat helyettesítenek;	**Algebrai kifejezések, helyettesítési érték kiszámítása, képletből változó kifejezése.** **Műveleti azonosságok, azonosságok, összeg, szorzat fogalma, egynemű kifejezések, összevonás egyszerű esetekben, az együttható fogalma**. **Egyenlet megoldási módszerek átismétlése, módszeres próbálkozás, lebontogatás, mérlegelv.** **Egyenlőtlenségek megoldása, a megoldások ábrázolása számegyenesen, a határpontok megkeresése.**

– fontos, és nem egyszerű gondolat annak megértése, hogy melyek az egynemű kifejezések, mi az együttható, hogyan kell összevonni, (egyszerű kifejezéseket adjunk, de legyenek törtesek is közöttük); – kulcsfontosságú, hogy lássák a különbséget egytagú kifejezések szorzása, osztása és többtagú kifejezés szorzása, osztása között – az alaphalmaz, igazsághalmaz és azonosság fogalmának tovább érlelése; – azonos átalakítás, ekvivalens átalakítás fogalmak alapozása az egyenletmegoldás és az egyenlőtlenség-megoldás összevetése, annak megtapasztalása, hogy (általában) az egyenlőtlenségek megoldásai a számegyenesen tartományok, melyeket a megfelelő egyenletek megoldásaihoz tartozó pontok választanak el.	Szöveges feladatok megoldása, **a szöveg lefordítása egyenletté vagy egyenlőtlenséggé, ellenőrzés**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A betűkkel – változókkal, paraméterekkel – és nyitott mondatokkal való ismerkedés folyamatos munka az első osztálytól kezdődően, elsősorban a számokkal, műveletekkel foglalkozó fejezetekben. Ez a fejezet összefoglalja, megfogalmazza ezeket a régtől érlelelt ismereteket. Új anyag benne a mérlegelvvel való ismerkedés, ami a nyolcadik osztályos algebra fejezetekben folytatásra, elmélyítésre kerül.	Fizika, kémia, biológia, földrajz.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Kísérletezés, a tapasztalatok frontális megbeszélése. Irányított játékok. Gyakorlás csoportos munkában.
Módszertani eszköztár	Mérleg, demonstrációs számegyenesek, számkártyák, versenyfeladatok.
Értékelés módja	A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. Az egyenlet és egyenlőtlenség-megoldás diagnosztizáló és értékelő felmérése.
Az esélyegyenlőség kezelése	A tanulók munkájának egyéni segítése szükség esetén. Társak bevonása a segítségadásba.

KÖVETELMÉNYEK

Értse az algebrai kifejezés jelentését egyszerű esetekben. Tudja, hogy az algebrai kifejezésekben a betűk számokat jelentsenek, tudja a kifejezés helyettesítési értékét kiszámolni. Legyen tapasztalata az egynemű algebrai kifejezések felismerésében, tudjon ilyeneket összevonni.
Tudja ezeket értelmezni, algebrai kifejezéshez szöveget, szöveghez algebrai kifejezést párosítani.
Szerezzen tapasztalatot az azonosság és az egyenlet fogalmak különbségéről.
Tudjon egyszerű egyenleteket lebontogatással vagy mérlegelvvel megoldani. Szerezzen tapasztalatot egyszerű egyenlőtlenségek megoldásáról is.
Tudja az algebrai ismereteit szöveges feladatok megoldására felhasználni.

7. ÉVFOLYAM – III. TÉMAKÖR

GEOMETRIA, MÉRÉS

SOKSZÖGEK, HASÁBOK, HENGEREK

12 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Térszemlélet fejlesztése	Sík- és térbeli alakzatok megfigyelése. Térlátás, térbeli viszonyok észlelése, ismerkedés a tér alapvető alakzataival, a hasábbal és a hengerrel, analógiák felfedezése sík- és térbeli alakzatok között. Szimmetriák felismerése
Számlálás, számolás	Számolási feladatok elsősorban a sokszögek külső illetve belső szögeivel kapcsolatban..
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Szögekkel illetve szabályos sokszögek oldalszámával kapcsolatos következtetési feladatok megoldása. Valószínűségi kísérletek különböző alakú “dobókockákkal.
Becslés, mérés	Háromszög szögeinek összegéről szóló tétel megsejtése, alátámasztása mérésekkel.
Rendszerezés, kombinativitás	Alakzatok csoportosítása különböző szempontok szerint Tulajdonságaik megfigyelése. Több megoldás keresése szerkesztési feladatok megoldása során, adott eszközökből többféle sokszög megalkotása. A hasáb élei, csúcsai és lapjai számának meghatározása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Állítások megfogalmazása, és igaz vagy hamis voltának eldöntése. Egyszerű következtetési feladatok megoldása, érvelés általánosan vagy ellenpéldával. Definíció és tulajdonság közötti különbség tételének fokozatos alapozása. Tapasztalatokon alapuló általánosítás és bizonyítás – induktiv illetve deduktiv következtetés – közötti különbség megállapítása, a háromszögek és négyszögek szögösszegéről szóló állításokhoz kapcsolódva. Szimmetriára alapozott, egyszerű bizonyítások.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Játékok a megismert sokszögeket tartalmazó kártyakészletekkel. Szimmetrikus sokszögekben megfelelő részletek keresése, ennek alapján oldalak és szögek egyenlőségének leolvasása. Szimmetrikus négyszögek, szabályos sokszögek építése egybevágó háromszögekből. Szögek összegének szemléltetése hajtogatással, tépéssel, parkettázással. Háromszögek nevezetes vonalainak és pontjainak előállítása hajtogatással. Szerkesztések körzővel, vonalzóval. Több megoldás keresése, megoldás feltételeinek keresése. Hasábok hengerek építése, gyűjtése, hasonlóságaik és különbözőségeik felfedezése, jellemző tulajdonságaik összegyűjtése, sokféle test közül a hasábok illetve hengerek kiválasztása. Összefüggések a hasáb alapsokszögének oldalszáma és a hasáb éleinek, lapjainak és csúcsainak száma között. A kocka és a téglatest tulajdonságainak összevetése a hasábok általános tulajdonságaival, a hasáb alapjával kapcsolatos problémák (melyik oldal a téglatest alapja?) Testépítések, kiterített háló megfigyelése, játékok hálók és testek összepárosítására, egyenes és ferde hasáb hálójának összehasonlítása. Valószínűségi kísérletek különböző alakú “dobókockákkal, az eredmények összevetése a felhasznált hasábok lapjainak területével.	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Ebben a részben a sokszögekről eddig szerzett ismereteket fejlesztjük tovább. Átismételjük, mélyítjük, a tengelyesen és középpontosan szimmetrikus alakzatokról tanultakat. A háromszögek és négyszögek szögeinek összegéről tapasztalat alapján megállapított összefüggéseket itt bizonyítjuk is. Továbblépünk a szerkesztésekben is, a korábban megismert, alapszerkesztéseket elkezdjük összetettebb szerkesztési feladatokban is alkalmazni. Bevezetjük a hasáb és henger fogalmát, a téma a nyolcadikban folytatódik a kúp és gúla fogalmának bevezetésével. Hangsúlyos gondolatok: – ebben a részben egyik fő hangsúly az érveléseken van. Azon, hogy megéreztessük a gyerekekkel azt, hogy a geometria tele van összefüggésekkel, melyek alapján egy ismeretből sok másik levezethető. Szép példája ennek a háromszögek szögeinek összegéről szóló tétel bizonyítása, de a speciális négyszögek sok más egyszerű érvelésre is lehetőséget adnak – nagyon fontos ismeretek itt a háromszögek egybevágóságának alapeseteiről szóló megállapítások, ezek a későbbiekben alapjául szolgálnak sok szerkesztésnek, és érvelésnek, bizonyításnak is. Ezeket itt a megfelelő szerkesztési feladatok egyértelmű megoldhatóságával kapcsoljuk össze. Fontos, hogy megértsék, hogy abból, hogy bizonyos adatokból a háromszög egyértelműen szerkeszthető, az is következik, hogy ha ezek az adatok két háromszögben megegyeznek, akkor a két háromszög egybevágó.	**Megismert sokszögekről – háromszögek, közöttük a speciális háromszögek, speciális négyszögek, szabályos sokszögek – tanultak átismétlése, különös tekintettel a szimmetriatulajdonságaikra.** Háromszögek nevezetes vonalai, **magasság,** szögfelező, súlyvonal. **Háromszögek, négyszögek,** sokszögek **szögeinek összege bizonyítás.** **Háromszögek egybevágósága.** Sokszögek szerkesztése. **Hasáb és henger fogalma, jellemzése.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A sokszögekről, tengelyes és középpontos szimmetriáról, háromszögek és négyszögek szögeinek összegéről, a téglatestről, a kockáról szóló korábbi anyagrészek. A későbbiekben a gúla és kúp bevezetésénél, illetve a terület, felszín és térfogatszámításoknál alapozunk legszorosabban az itt tanultakra.	Rajz, vizuális kultúra, technika

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Különféle kooperációs módszerek, csoportos, páros és egyéni kísérletezés, felfedeztetés, gyakoroltatás. Frontális munkában az alakzatok tulajdonságainak közös rendszerezése, megfogalmazása. Vita, érvelés, bizonyítás.
Módszertani eszköztár	Kísérletezés síkon és a Lénárt-féle gömbön, másolópapír, körző, vonalzó használata, sík és térmértani modellek építése, használata, mindennapi tárgyak bevonása a tanításba.
Értékelés módja	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló felmérő.
Az esélyegyenlőség kezelése	Változatos, érdekes, motiváló feladatok és tevékenységek. A gyerekek tapasztalatanyagához közelálló tárgyak, tevékenységek bevonása a tanításba. A lassabban haladókkal való egyéni törődés.

KÖVETELMÉNYEK
Legyenek képesek a gyerekek a háromszögeket osztályozni szögeik és oldalaik nagysága szerint is, ismerjék a speciális háromszögek és négyszögek, valamint a szabályos sokszögek szimmetriatulajdonságait. Tudjanak ezekből következtetni oldalak, illetve szögek egyenlőségére. **Tudják kiszámítani háromszögek és konvex négyszögek belső szögeinek összegét.** **Tudják elvégezni a háromszögekkel kapcsolatos alapszerkesztéseket, ismerjék a háromszög-egyenlőtlenséget** Ismerjék fel, több test közül tudják kiválasztani az egyenes hasábot és körhengert. Tudják ezeken az alaplapokat és a magasságot megmutatni, akkor is, ha az nem standard, vagyis nem függőleges helyzetben áll.

GEOMETRIAI TRANSZFORMÁCIÓK
12 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Térszemlélet fejlesztése	Középpontos és tengelyes tükrözés illetve szimmetria megfigyelése párhuzamosan síkon és gömbön
Függvényszemlélet, transzformációs szemlélet	Középpontos, tengelyes tükrözés, és egyéb pontokon értelmezett hozzárendelések, alaphalmaz, megfordíthatóság, transzformáció-tulajdonságok vizsgálata.
Számlálás, számolás	Számolási feladatok a koordinátarendszer pontjainak transzformációihoz kapcsolódva.
Mennyiségi következtetés	Transzformáció tulajdonságok megfigyelése, ezekre alapozott következtetések. Szögek, szakaszok nagyságáról szóló tulajdonságokra alapozott következtetések.
Becslés, mérés	Szögtartás, távolságtartás megállapítás mérésekkel.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Önkényesen választott, vagy valós problémán alapuló szerkesztési problémák megoldása, a szerkesztés helyességének ellenőrzése.
Rendszerezés, kombinativitás	Egymásnak megfelelő részletek keresése. Egy alakzat minél több szimmetriájának a felismerése. Transzformációk osztályozása, háromszögek, négyszögek osztályozása, halmazokba rendezése, játékok véletlenszerűen összepárosított sokszögtulajdonságokkal.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Ha akkor állítások helyességének vizsgálata, ellenpéldák szerepe, fordított állítás megalkotása, helyességének vizsgálata. Egyszerű, szimmetria tulajdonságokra alapított bizonyítások.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Játékok ponttranszformációkkal: a transzformációk eljátszása iskolaudvaron, hiányos ábrák kiegészítése, szabályjátékok pontokkal. Mozgatógépes játékok koordinátarendszerben. **Transzformációk végzése másolópapír segítségével.** Szimmetriák, szimmetrikus ábrák, tárgyak keresése, gyűjtése, megfigyelése a körülvevő világban. Poszter készítése. **Megfelelő részletek keresése szimmetrikus ábrákon, műalkotásokon, szimmetrikus tárgyakon.** Egy, két,… *n* pontból álló szimmetrikus (középpontosan, tengelyesen) alakzatok készítése színes korongokból, vagy mágnestáblán színes mágnesekből. Tengelyesen illetve középpontosan szimmetrikus négyszögek építése egybevágó háromszögekből, négyszögekből. Szimmetrikus négyszögek, szabályos sokszögek előállítása, szimmetrikus sorminták, tapétamintázatok készítése egybevágó alapelemekből.	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
A hatodikos, tengelyes tükrözésről szóló fejezet folytatása. Elmélyíti az egybevágósági transzformációkról tanultakat, alaposabban tárgyalja a parallelogrammát, annak szimmetriatulajdonságait, bevezeti a váltószögek fogalmát. Folytatódik az eltolás és hasonlóság tanításával. Hangsúlyos gondolatok – Kulcsfontosságú ebben a részben is, hogy a gyerekek biztonsággal tudjanak képen és (tengelyes vagy középpontos) tükörképén, szimmetrikus alakzatokban egymásnak megfelelő részleteket keresni. – Fontos, hogy a parallelogrammáról lássák, hogy középpontosan szimmetrikus, továbbá, hogy ebből maguk tudják leolvasni a parallelogramma tulajdonságait – Fontos, hogy visszatérjünk a legalapvetőbb alakzatokra, amelyekkel ötödikben foglalkoztunk részletesen, és megismertessük a gyerekekkel ezek szimmetriáit Fontos, hogy lássák azt, hogyan lehet tengelyesen, illetve középpontosan szimmetrikus alakzatokat építeni két szimmetrikus alakzat együtteseként, közös részeként, vagy pedig két egybevágó alakzat együtteseként.	**Vegyes ponttranszformációk vizsgálata, ismerkedés a legfontosabb transzformáció tulajdonságokkal**, (távolságtartás, szögtartás, egyenestartás) Transzformációk osztályozása (torzító transzformációk, hasonlósági transzformációk, egybevágósági transzformációk). Egybevágósági transzformációk megadása mozgatásokkal. **A középpontos tükrözés, középpontos és tengelyes tükrözés közötti párhuzam, a középpontos tükörkép előállítása többféleképpen, szerkesztéssel, körzővel-vonalzóval, mozgatással, másolópapír segítségével.** **A középpontos tükrözés tulajdonságai.** **Párhuzamos szárú szögek. (egyállású szögek, váltószögek, fordított állású szögek, kiegészítő szögek).** Szimmetriák, középpontosan szimmetrikus négyszögek, szabályos sokszögek, **Parallelogramma, tulajdonságai, szerkesztése, párhuzamos egyenesek szerkesztése.** Középpontosan és tengelyesen is szimmetrikus négyszögek, rombusz és téglalap, négyzet.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Szorosan kapcsolódik a hatodikos tengelyes tükrözésről, és a nyolcadikos eltolásról, hasonlóságról szóló modulokhoz. Egyébként elsősorban az alakzatokkal foglalkozó geometria fejezeteket valamint a függvényekkel foglalkozó fejezeteket támogatja.	Képzőművészetek, vizuális kultúra

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Különféle kooperációs módszerek. A feldolgozandó anyag egy részének szétosztása csoportok között, poszterek készítése, csoportbemutatók, az eredmények összehasonlítása, a transzformáció-tulajdonságok közös megfogalmazása. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.
Módszertani eszköztár	Másolópapír, körző, vonalzó használata, környezetükben szereplő tárgyak, képek megfigyelése, gyűjtése, összevetése a geometriából tanultakkal. Párhuzamos megfigyelések a síkon és a Lénárt-féle gömbön.
Értékelés módja	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló és értékelő felmérő.
Az esélyegyenlőség kezelése	Változatos, érdekes, motiváló feladatok és tevékenységek, játékok, a mérésnél mindenki számára megfelelő nehézségi szintű feladatok biztosítása.

KÖVETELMÉNYEK

Értse a távolságtartó, szögtartó transzformáció kifejezéseket és egyszerű esetekben képes legyen egy transzformációról, hogy rendelkezik-e ezekkel a tulajdonságokkal vagy sem. Képes legyen értelmesen használni az egybevágóság kifejezést, két – ismert típusú – alakzatról eldönteni, hogy egybevágóak-e, és ezt a döntést megindokolni.
Ismerje a középpontos tükrözés szabályát. Tudja pontok középpontos tükörképét megszerkeszteni, tudjon adott ponton át egy egyeneshez párhuzamost és merőlegest szerkeszteni.
Ismerje a középpontos szimmetria fogalmát, tudjon középpontosan szimmetrikus ábrákon egymásnak megfelelő részleteket keresni.
Ismerje a parallelogramma definícióját, értse, hogy a rombusz, téglalap és a négyzet speciális parallelogrammák és ismerje ezek fontosabb tulajdonságait. Tudjon példákat és ellenpéldákat keresni egyszerű, parallelogrammákról szóló állításokhoz.

GEOMETRIAI SZÁMÍTÁSOK
18 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Térszemlélet fejlesztése	Testek síkbeli ábrázolása, hálójának kiterítése, testek és testhálók összepárosítása
Számlálás, számolás	Terület-, térfogat-számítási feladatok, fejben és kalkulátor használatával egybekötve.
Mennyiségi következtetés, statisztikai szemlélet	Méréseken alapuló adatgyűjtés a kör kerületképletének megalkotásához. Annak felfedezése, hogy a kör alakú tárgyak kerületének és átmérőjének aránya közelítőleg egyenlő.
Becslés, mérés	Méréssel, becsléssel egybekötött problémamegoldások, mértékváltási feladatok a kibővült számkörben.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Gyakorlati életből vett feladatok átfogalmazása matematikai problémává, kapcsolódó számítási feladatok megoldása. Megoldási terv készítése kerület-, területszámítási feladatoknál.
Rendszerezés, kombinativitás	Terület, térfogat előállítása ismert területű alakzatok átdarabolásával, illetve összeillesztésével, többféleképpen. Analógiák megfigyelése a térbeli és síkbeli számítási feladatok között.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Általános képletek alkotása a háromszögek, speciális négyszögek területének meghatározására. Egyszerű bizonyítások. Általános képletek alkotása a hasábok és hengerek térfogatának, felszínének meghatározására

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Területek átdarabolása vágással, lefedéssel, hajtogatással, rajzban pontrácson -. Kör alakú tárgyak kerületének megmérése fonallal, adatok összevetése, közös kiértékelése, zsebszámológép használata. Kör alakú tárgyak területének megmérése lefedéssel, leszámolással milliméterpapíron… Gyakorlati életből vett feladatok, számítások és mérések. Testépítések, kiterített háló megfigyelése, játékok hálók és testek összepárosítására, egyenes és ferde hasáb hálójának összehasonlítása. Valós életből vett feladatok megoldása számítással.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Ennek a fejezetnek az anyaga közvetlenül a téglalap területének számításáról tanultakra épül. Átismétli és továbbfejleszti derékszögű és egyenlőszárú háromszög, valamint a deltoid területéről hatodikban tanult anyagot. Bevezeti a középvonal fogalmát ennek tulajdonságait, szerepét a terület kiszámításában. Mindezt a kör kerületének és területének számításával folytatjuk. Erre és a téglatest térfogatáról tanultakra épülnek a térgeometriai számítások, a hasáb-henger felszíne és térfogata, valamint a nyolcadik osztályban a kúp-gúla felszínének és térfogatának számítása.	**A paralelogramma és területe.** **Háromszög területének meghatározása** rácson – téglalappá kiegészítéssel – parallelogramma kettévágásával és számítással. Egyszerű bizonyítások. **Deltoid és húrtrapéz terület**éről tanultak ismétlése. A háromszögek és a trapézok középvonala, tulajdonságai, felhasználásuk a területszámításban. Szabályos sokszögek átdarabolása parallelogrammává, kerületük és területük közötti összefüggés. Kör kerülete. **Kör kerületének és átmérőjének aránya,** (méréssel, zsebszámológép használatával**), pi bevezetése, a kör kerületének képlete.**

Hangsúlyos gondolatok: – Fontos, hogy a magasság fogalmát pontosan értsék, tompaszögű háromszögek, parallelogrammák esetén is. Általában tetszőleges trapéznál lássák, hogy minden oldalhoz több (végtelen sok) magasság is tartozik, hogy ez a magasság annak a sávnak a szélességét jelenti, amelybe a trapéz belefoglalható. Hasonlóan fontos, hogy lássák azt is, hogy a hasáb-henger magassága sok helyen berajzolható, elképzelhető, valójában a két alapsík távolságával egyenlő. – A sokszögek területének számításánál eddig is hangsúlyt helyeztünk arra, hogy lássák, hogyan lehet feldarabolni, vagy átdarabolni egy sokszöget, itt rendkívül fontos, hogy lássák, hogyan kapjuk meg a területképleteket a téglalap területének ismeretében. - A kör kerületének számításánál a legfőbb hangsúly azon van, hogy lássák, hogy megtapasztalják, hogy a kör sugara és kerülete egyenesen arányosak. - Fontos, hogy lássák a rokonságot a hengerek és a gúlák között, hiszen a kétféle test – az egyenes hasáb és az egyenes körhenger – felszínének és a térfogatának számítása szinte teljesen azonos, ugyanakkor ezek a számítások a hasábok körében sokkal könnyebben érthetőek.	A kör területe. **A kör területének becslése kirakással,** következtetés a területre a kerületből, szabályos sokszögek mintájára vagy heurisztikusan a kör átdarabolásával, **a kör területének képlete.** Egyenes hasáb, egyenes körhenger felszíne, **kiterített hálójuk megfigyelése, felszínképlet megalkotása,** felszínszámítások, gyakorlati példák, Térfogat, **téglatest térfogatáról tanultak ismétlése, térfogat mérése egységkockákkal** (egyéb, nem standard mérőegységgel) **való kitöltéssel, illetve űrtartalomként, fél-téglatest térfogata, az alapterület és a magasság szerepének megértése a térfogat számításában, az egyenes hasábok és hengerek térfogatképletének megalkotása,** *a ferde testek térfogatképletének szemléletes megindoklása.* **Egyszerű mértékváltások a terület-, térfogat- és hosszúság- mértékegységek körében.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Korábbi kerület és területszámítással, valamint a téglatest és téglatestből építhető testek felszínének és térfogatának számításával foglalkozó modulok. Előkészíti a gúla és kúp című nyolcadikos fejezetet, ahol, amellett, hogy az itt megkezdett fogalmak tovább épülnek, ismétlésre, további gyakorlásra, elmélyítésre is kerülnek.	Természetismeret, fizika, kémia, földrajz, vizuális kultúra, képzőművészetek, technika.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Manipulációs tevékenységek, területátdarabolások, más síkidom- és testépítések. Valóságos tárgyak adatainak mérése, számítása. Méréseken alapuló adatgyűjtés a kör kerületképletének megalkotásához. A tapasztalatok elemzése, az általános szabályok megfogalmazása, képletté formálása frontális osztálymunkában. Összetett feladatok megoldása egyéni, páros és csoportos munkában..
Módszertani eszköztár	Építések, kirakások, területátdarabolások. Demonstrációs síkidomok és testek, testhálók. Olló, körző, vonalzó
Értékelés módja	Szóbeli megerősítés, hibajavítás. Terület- és kerületszámítási, térfogat számítási feladatok megoldásának diagnosztizáló és értékelő felmérése.
Az esélyegyenlőség kezelése	Társak bevonása a segítségadásban. Értékes részvétel biztosítása mindenkinek a megfelelő részfeladat kiválasztásával.

KÖVETELMÉNYEK
Ismerje a téglalap területképletét. **Tudjon parallelogrammával egyenlő területű téglalapot előállítani. Tudja meghatározni a parallelogramma adott oldalhoz tartozó magasságát, kiszámítani a területét. Tudja meghatározni a háromszög területét parallelogrammává vagy téglalappá kiegészítéssel és számítással.** Tudjon területképletet egyszerű érveléssel igazolni. **Legyen képes kiszámítani adott sugarú kör területét és kerületét. Tudja egyszerű gyakorlati helyzetekben alkalmazni a tudását.** Legyen tapasztalata arról, hogy az egyenes hasáb és körhenger palástja kiteríthető egy téglalappá, melynek egyik oldala a magasság, másik az alaplap kerülete. **Ismerje, értse a felszín és térfogat fogalmak jelentését.** Szerezzen tapasztalatot egyszerű hasábok, hengerek felszínének, térfogatának számításában, a számításhoz szükséges adatok kiválasztásában, megmérésében. **Tudja, hogy a téglatest is hasáb. Tudja teljes biztonsággal a téglatest felszínét és térfogatát számítani.**

7. ÉVFOLYAM – IV. TÉMAKÖR

ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

HOZZÁRENDELÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK
10 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Függvényszemlélet	A gyakorlati életből vett egyszerű példákban a kapcsolatok felismerése, lejegyzése, ábrázolása. Néhány főbb függvénytípus felismerése képletből, grafikon alapján. A függvényfogalom többféle megközelítése.
Számlálás, számolás	Számolás gyakorlása, műveleti tulajdonságok megfigyelése, szabályjátékokkal való foglalkozás során, sorozatok elemeinek kiszámítása, függvényértékek kiszámolása.
Mennyiségi következtetés	Összetartozó számpárok keresése, ábrázolása. Mennyiségek együttes változásának megfigyelése
Becslés, mérés	Táblázatok, grafikonok, statisztikák vizsgálata.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Gyakorlati életben talált hozzárendelések körében matematikai összefüggések keresése.
Rendszerezés, kombinativitás	Módszeres próbálgatás a függvényábrázolásnál a grafikus egyenletmegoldás előkészítésére.
Indukció, dedukció	Következtetés a sorozatképzési szabályból az *n*-dik elemre, esetenként „naiv indukció”-s bizonyítások.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Grafikonkészítés elképzelt, vagy valóságosan eljátszott vagy csak elképzelt folyamatokról (meggyújtott gyertya magasságváltozásának megfigyelése….). Valóságos folyamatokról készült grafikonok és a folyamatok leírásának összepárosítása Néhány egyszerű, nem lineáris függvény, pl. □x□+3, □x-80□, …. „érdekes helyeinek” megkeresése módszeres próbálgatással. Sorozat szabályának kitalálása, folytatása, esetenként visszafelé is. Matematikatörténeti érdekességek keresése. Érdekes sorozatok gyűjtése, kutatómunka.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Szabályjátékokkal, sorozatokkal, hozzárendelésekkel, különféle grafikonokkal sok témakörben, sokféle formában találkoztak a gyerekek az első osztálytól kezdve. Itt most az eddig tanultakat rendszerbe foglaljuk, elkezdünk általánosabb megfogalmazásokat és jelöléseket használni. Szinte minden fogalmat érintünk, amivel a középiskolában tovább fognak dolgozni. A lineáris függvények témájának feldolgozását nyolcadik osztályban be is fejezzük.	Grafikonkészítés táblázatok, mérési eredmények alapján, grafikonolvasás, mozgás és egyéb grafikonok készítése **Egyértelmű hozzárendelések ábrázolása derékszögű koordinátarendszerben, lineáris,** abszolút érték, másodfokú **függvények képe, egyszerű esetekben táblázat alapján,**

Hangsúlyos gondolatok: – A függvény sokarcú fogalom – egyértelmű reláció, eszköz a változások leírására, grafikon… – fontos, hogy megmutassuk mi a közös ezekben. – Kulcsfontosságú, hogy a függvényábrázolásról helyes képet adjunk a gyerekeknek. Itt nem az az elsődleges, hogy egy-egy alapfüggvény ábrázolására recepteket tanítsunk, hanem azt kell tisztáznunk, hogy egy tetszőleges szabállyal adott függvény grafikonja egy mértani hely a koordinátarendszerben, azon pontok mértani helye, melyek az adott szabályt kielégítik. – A lineáris függvény grafikonjával ismerkednek részletesebben, itt a legfontosabb a meredekség fogalmának minél mélyebb megismertetése, az egyenes arányosság állandójával való kapcsolat bemutatása. – A sorozatelemek indexekkel ellátott jelölésének gondos bevezetése – A számtani sorozat sokoldalú bemutatása, a fogalom gondos megalapozása. Az n-edik elem kiszámítására szolgáló képletet nem kell elvárni minden gyerektől, de arra törekedhetünk, hogy egy tetszőleges, de konkrét sorszámhoz ki tudják számolni a megfelelő elemet egy adott számtani sorozat esetén.	**Az elsőfokú függvény definíciója, a lineáris függvény.** **A meredekség fogalma, értelmezése gyakorlati példák, egyenes arányosságok esetében.** **Valóságos folyamatokról készült grafikonok vizsgálata.** **Sorozatok vegyesen- többféle sorozat, többféle megadási mód – köztük számtani és mértani sorozatok is. Lehetséges szabályok megfogalmazása, jelölések,** Különbség és hányados sorozat megfigyelése, észrevételek megfogalmazása. **Számtani sorozat, tulajdonságai,** elemek számtani közepének megfigyelése, *n*-edik elem képzési szabálya, összegsorozat megfigyelése, gyakorlati példák. Egyszerű mértani sorozatok megfigyelése, elsősorban a számtani sorozatokkal való összevetés szempontjából.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A függvényekkel, sorozatokkal való ismerkedés folyamatos munka az első osztálytól kezdődően, elsősorban a számokkal, műveletekkel, számegyenesen és koordinátarendszerben való tájékozódással foglalkozó fejezetekben. Ez a fejezet összefoglalja, megfogalmazza ezeket a régtől érlelt ismereteket majd szervesen továbbfolytatódik a nyolcadik osztályos függvényekről szóló, valamint algebra fejezetekben.	Természetismeret, földrajz, fizika, kémia, biológia, zene, vizuális kultúra, történelem, irodalom, informatika, testnevelés.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Csoportos tapasztalatgyűjtés, frontális, kérdve kifejtő megbeszélések, egyéni grafikon-készítés. Poszterkészítés, csoportbemutatók.
Módszertani eszköztár	Adatok, grafikonok, diagramok gyűjtése, elemzése, letörölhető koordináta-rendszer, mozgásos transzformációs játékok. Hozzárendelések megjelenítése változatos módszerekkel, rajzokkal, nyíldiagramokkal, a változók szerepének, a közöttük levő kapcsolatnak az eljátszásával.
Értékelés módja	Szóbeli értékelés, megerősítés, hibajavítás. A csoportbemutatók közös értékelése. Az aktuális témához kapcsolódó diagnosztizáló mérés.
Az esélyegyenlőség kezelése	Egyéni megerősítés. Társak bevonása a segítségadásba.. Önellenőrzés segítése

KÖVETELMÉNYEK
Legyen képes egyszerű szabályok esetén egy értékhez a hozzárendelt értéket megadni, grafikonról olvasni, táblázat alapján grafikont készíteni. Tudjon egyszerű – szám-szám – hozzárendelési szabályokat kielégítő pontokat derékszögű koordinátarendszerben ábrázolni. **Ismerje az elsőfokú algebrai kifejezés fogalmát, egyszerű esetekben ismerje fel azokat a hozzárendelési szabályokat, melyek grafikonja egyenes. Értse az egyenes meredekségének fogalmát,** lehetőleg tudja a meredekséget grafikonról leolvasni. Tudjon néhány taggal megadott sorozathoz lehetséges szabályt keresni, egyszerű esetekben, a sorozatot néhány elemmel folytatni mindkét irányban. **Tudja a számtani sorozat definícióját, legyen képes adott kezdőelem és adott differencia mellett folytatni, tetszőleges, konkrét sorszámú elemet kiszámítani.**

7. ÉVFOLYAM – V. TÉMAKÖR
VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

2 óra, emellett beépül a tananyagba

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számolás, számlálás	Adatsokaságok statisztikai jellemzőinek számolása: átlag kiszámítása, középső elem keresése
Valószínűségi, statisztikai szemlélet	Adatsokaságok elemzése Események gyakoriságának megállapítása elvégzett kísérletekben. Különböző események gyakoriságának összehasonlítása.
Becslés, mérés	Egy-egy jelenség előfordulási gyakoriságából nagyságrendi következtetés levonása, esélylatolgatás
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Egyéni vagy kiscsoportos eredmények megosztása, közös értelmezése.
Rendszerezés, kombinativitás	Adatok tervszerű gyűjtése, rendszerezése. A kísérlet lehetséges kimeneteleinek összegyűjtése, a megfigyelt események osztályba sorolása
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Kis elemszámú kísérlet megfigyelése alapján következtetés nagyobb elemszámú kísérlet lehetséges kimeneteleire, az események előfordulási gyakoriságából szabályosságok megállapítása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Adatsokaságok gyűjtése és elemzése, grafikonon való megjelenítése. Mérési eredmények kiértékelése, elemzése Adatgyűjtés megtervezése, végrehajtása, értékelése, ábrázolása grafikonok segítségével. Poszter készítés Számelméleti tulajdonságokhoz kapcsolódó valószínűségi játékok kísérletek Jegyzőkönyvkészítés

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
A téma folyamatosan jelen van első osztálytól kezdve a tananyagban. A hangsúly azonban mindvégig a tapasztalatszerzésen volt. Ötödikben, a tapasztalatok további gazdagítása mellett, elkezdtük használni a gyakoriság, relatív gyakoriság fogalmakat, és összekötöttük ezt a gyerekek intuitív valószínűségfogalmával. Ezt elsősorban különböző valószínűségi játékokkal továbbfejlesztjük. Folytatódik a statisztikai szemlélet fejlesztése is, főként a módszeres adatgyűjtés, és kiértékelés területén.	Adatgyűjtés megtervezése, végrehajtása, értékelése, ábrázolása grafikonok segítségével. **Az arányosság alkalmazása a mintavétel tervezésében és az adatok értékelésében.** Tapasztalatgyűjtés a statisztika gazdasági alkalmazásáról. Valószínűségi játékokhoz kapcsolódva a gyakoriság, relatív gyakoriság fogalmak mélyítése.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A kör kerületképletének. A nem geometriai részek mindegyikéhez .(függvények, arány, arányosság, százalékszámítás, számelmélet, algebra) kapcsolódik A geometriában a kör kerületének tanításában kap fontos szerepet, a kerületképlet megalkotása méréssel szerzett adathalmaz kiértékelésén keresztül történik.	informatika, technika, természetismeret, környezeti nevelés, anyanyelv, idegen nyelv, zene.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Egyéni és csoportos adatgyűjtés. Egyéni vagy páros kísérletezés eredményeinek közös kiértékelése..
Módszertani eszköztár	Statisztikai zsebkönyvek, újságok, NET ismeretterjesztő könyvek, játékkocka, pénzérmék…, nyereményjátékok. Adatgyűjtés méréssel. Koordináta-rendszer, jegyzőkönyvek. Számítógépes valószínűségi kísérletek
Értékelés módja	Szóbeli értékelés megfigyelés alapján.
Az esélyegyenlőség kezelése	A sok játékon, egyéb tevékenységen alapuló tapasztalatszerzés biztosítja, hogy mindenkinek fejlesszük a valószínűségi gondolkodását.
KÖVETELMÉNYEK	
Sorozatból, táblázatból, grafikonról adatokat visszaolvas; talál az egész adat-együttest jellemző adatokat **(pl. a nagyság szerinti középsőt, a legnagyobb, legkisebb adatokat, ezek távolságát, a leggyakoribb adatot; az átlagot)**, adatsokaságot **változatos módokon** ábrázolni képes. Ismeri a gyakoriság fogalmát	

7. melléklet a 7. évfolyam kerettantervéhez
A típusú (tanórai) és C típusú (tanórán kívüli) modulok listája:

I. TÉMAKÖR GONDOLKODÁSI MÓD-SZEREK	**A modul sorszáma és címe**		**Ajánlott óraszám**
Kapcsolódó C modulok	*07C06*	*Karácsony előtt*	
	07C09	*Már vége?*	

II. TÉMAKÖR SZÁMTAN, ALGEBRA	**A modul sorszáma és címe**		**Ajánlott óraszám 57 óra**
HAtvÁNYOZÁS 6 óra	0711	A hatványozás fogalma és tulajdonságai	4 óra
	0712	Számok normálalakja, mértékváltások	2 óra
SZÁMOKRÓL ÉS MŰVE-LETEKRŐL TANULTAK ÖSSZEFOGLALÁSA 15 óra	0713	Racionális számok	5 óra
	0714	Alapműveletek számok különböző alakjaival	5 óra
	0715	Műveletek tulajdonságai	5 óra
Kapcsolódó C modulok	*07C01*	*Egész számország*	
	07C02	*Tördelés*	

ARÁNY, ARÁNYOSSÁG, SZÁZALÉKSZÁMÍTÁS 9 óra	0731	Az arány fogalmának bevezetése és gyakorlása	4 óra
	0732	Egyenes és fordított arányosság	5 óra
Kapcsolódó C modulok	*07C03*	*Százados*	

SZÁMELMÉLET 10 óra	0741	Oszthatóság, számolás maradékokkal, prímtényezős felbontás	10 óra
Kapcsolódó C modulok	*07C05*	*Ki marad a végén?*	

ALGEBRA 17 óra	0771	Fordítás az algebra nyelvére	2 óra
	0772	Az algebra alapfogalmai	5 óra
	0773	Egyenletek, egyenlőtlenségek	5 óra
	0774	Szöveges feladatok gyakorlása	5 óra
Kapcsolódó C modulok	*07C04*	*Betűzés*	

III. TÉMAKÖR GEOMETRIA	**A modul sorszáma és címe**		**Ajánlott óraszám 42 óra**
SOKSZÖGEK, HASÁB ÉS HENGER 12 óra	0751	A sokszög szögeinek összege	2 óra
	0752	A háromszögek nevezetes vonalai	3 óra
	0753	Háromszögek szerkesztése, egybevágósága	3 óra
	0754	Speciális négyszögek és sokszögek	2 óra
	0781	Hasáb, henger fogalma	2 óra
Kapcsolódó C modulok	*07C08*	*Síkban, térben (Kirakós)*	

GEOMETRIAI TRANSZ-FORMÁCIÓK 12 óra	0721	Transzformációk, középpontos tükrözés, párhuzamos szárú szögek	6 óra
	0722	Szimmetrikus alakzatok, parallelogramma, szabályos sokszögek	6 óra

GEOMETRIAI SZÁMÍTÁSOK 18 óra	0761	Sokszögek területe	6 óra
	0762	Kör kerülete	3 óra
	0763	Kör területe	3 óra
	0782	Hasáb, henger felszíne	3 óra
	0783	Hasáb, henger térfogata	3 óra
Kapcsolódó C modulok	*07C08*	*Síkban, térben (Kártyavár, Síkban nézem, térben látom)*	

VI. TÉMAKÖR ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK	**A modul sorszáma és címe**		**Ajánlott óraszám 10 óra**
HOZZÁRENDELÉSEK, SOROZATOK 10 óra	0791	Hozzárendelések, függvények, lineáris függvény	7 óra
	0792	Sorozatok	3 óra
Kapcsolódó C modulok	*07C07*	*Ez függ ettől, az meg amattól?*	

V. TÉMAKÖR VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA	**A modul sorszáma és címe**		**Ajánlott óraszám 2 óra**
STATISZTIKA	0733	Statisztika	2 óra

C típusú (tanórán kívüli) modulok kapcsolódási tartalma:

07C01 EGÉSZ SZÁMORSZÁG	
A modul célja	A tanulók érdeklődésének felkeltése. Számolás változatos módon egész számokkal (játékkal, játékos problémafelvetésekkel). A tanulók számolási készségének, kombinációs és figyelem összpontosító képességének fejlesztése, az együttműködési készség és döntőképesség kialakítása. A foglalkozások lehetőséget nyújtanak a tanárnak, hogy megfigyelje az egyes tanulók kreativitását, ötletességét, probléma iránti érzékenységét, számolási készségét, önállóságát, együttműködési készségét.
Időkeret	3 foglalkozás

Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Képzőművészet Szűkebb környezetben: saját programcsomagunkon belül a 2. modul Ajánlott megelőző tevékenységek: aktív tanórai foglalkozások
A képességfejlesztés fókuszai	Számolás, mennyiségi következtetés, kombinativitás, kreativitás, rendszerezés, megfigyelőképesség, szövegértés, problémamegoldás

07C02 TÖRDELÉS	
A modul célja	Számolás változatos módon törtekkel (játékkal, Escher képek elemzésével, a témakörbe illeszthető jelenet írásával, előadásával). A tanulók számolási készségének, kreatív gondolkodásának, absztrakciós képességének, kommunikációs továbbá szövegértési és értelmezési, és tájékozódási képességének fejlesztése. A foglalkozások lehetőséget nyújtanak a tanárnak, hogy megfigyelje az egyes tanulók kezdeményező készségét, gyakorlati érzékét, kreativitását, ötletességét, számolási készségét, absztraháló képességét, érvelésének milyenségét.
Időkeret	5 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Képzőművészet, színművészet, előadó-művészet Szűkebb környezetben: saját programcsomagunkon belül az 1. és 3. modul
A képességfejlesztés fókuszai	Számolás, mennyiségi következtetés, mérés, becslés, kombinativitás, kreativitás, prezentáció, kommunikációs képesség, rendszerezés, megfigyelőképesség, szövegértés és értelmezés, problémamegoldás

07C03 SZÁZADOS	
A modul célja	A százalékszámítás alkalmazása változatos módon (valószínűségi kísérletek végrehajtása, relatív gyakoriság kiszámítása, egy adózási forma, és a közületi számlaadás megismerése). A tanulók számolási készségének fejlesztése, a gyakorlati élet bizonyos területein való jártasság kialakítása, az ott használt fogalmak megismerése. Ezek a foglalkozások lehetőséget nyújtanak a jobb manuális képességekkel rendelkező, illetve a gyakorlati életben nagyobb jártassággal rendelkező tanulók előtérbe kerüléséhez. A tanár a foglalkozásokon megfigyelheti, hogy az egyes tanulók mennyire kitartóak, milyen érdeklődést mutatnak gyakorlati problémák megoldása iránt, mennyire mély a százalékszámítási ismeretük..
Időkeret	2 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: sávos adózás, üzletben kapott számla értelmezése Szűkebb környezetben: saját programcsomagunkon belül a 2. modul
A képességfejlesztés fókuszai	Valószínűségi következtetés, mennyiségi következtetés, relációszókincs, szövegértés és értelmezés problémamegoldás

07C04 BETŰZÉS	
A modul célja	A tanórán már megismert betűkifejezésekkel kapcsolatos ismeretek elmélyítése. A sok ötletet, kreativitást, nyelvismeretet kívánó betű- és képrejtvények megfejtésével fejleszteni a tanulók elemző, szintetizáló, kombinatív képességét. Irodalmi alkotásokból is ismert titkosírásokkal való ismerkedés során – az előbb felsorolt képességek fejlesztésén túl –a tanulók érdeklődésének felkeltése az adott irodalmi művek iránt.

Időkeret	4 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: irodalom Szűkebb környezetben: ennek a modulnak a feldolgozását meg kell, hogy előzze a 2. modul.
A képességfejlesztés fókuszai	Elemzés, szintetizálás, kreativitás, problémamegoldás, metakogníció

07C05 KI MARAD A VÉGÉN?	
A modul célja	A számelméleti ismeretek elmélyítése (kiszámolós mondókák elemzésén, táblai társasjáték tervezésén, szabályjátékokon, mutatványok bemutatásán, hármas számrendszerben számoló család költségvetésének megtervezésén keresztül).
Időkeret	5 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: irodalom Szűkebb környezetben: ennek a modulnak a feldolgozását meg kell, hogy előzze az 1. modul.
A képességfejlesztés fókuszai	Számlálás, elemzés, rendszerezés, deduktív és induktív következtetés, érvelés, bizonyítás, problémamegoldás

07C06 KARÁCSONY ELŐTT	
A modul célja	A karácsonyi készülődésben részvétel, mégpedig (szerkesztéssel) díszítő elem megalkotásával. Tréfás nyelvi játékokkal ötletesség, kreativitás, nyelvi fejlettség, elemző képesség fejlesztése
Időkeret	1 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: nyelvtan Szűkebb környezetben: bármelyik modul foglalkozásai közé beilleszthető
A képességfejlesztés fókuszai	Elemzés, rendszerezés, érvelés, problémamegoldás

07C07 EZ FÜGG ETTŐL, AZ MEG AMATTÓL?	
A modul célja	A függvény fogalmának mélyebb megértése. Szövegben megadott információk rendszerezése, mennyiségek közötti összefüggések felismerése, azok matematika nyelvén való megfogalmazása. Tanulói környezetben a fogalom alkalmazhatósági területeinek felismerése.
Időkeret	5 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: képzőművészet, földrajz, építészet, irodalom, történelem Szűkebb környezetben: A tanórai függvénytani ismeretekkel egy időben, azokkal párhuzamosan javasolt a modul feldolgozása.
A képességfejlesztés fókuszai	Probléma-reprezentáció, elemzés, rendszerezés, szövegértelmezés, együttműködési készség, érvelés, relációszókincs, problémamegoldás

07C08 SÍKBAN, TÉRBEN	
A modul célja	A térszemlélet formálása. Síkbeli alakzatokon a rész és egész észlelése, alkotó elemek felismerése.
Időkeret	3 foglalkozás.
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: ábrázoló geometria, képzőművészet. Szűkebb környezetben: A modul feldolgozása a tanórai térgeometriai alapismeretek megismerése után javasolt.
A képességfejlesztés fókuszai	Elemzés, rendszerezés, ötletesség, térlátás, rész és egész észlelése, nézőpont rugalmas változtatása, tapasztalatokból következtetés levonása, együttműködési készség.

07C09 MÁR VÉGE?	
A modul célja	Kétszemélyes stratégiai játékok megismerése, a játék során a tudományos kutatási folyamatok szimulálása: tapasztalatszerzés, elemzés, „elmélet” kialakítása, az elgondolások kipróbálása, az újabb tapasztalatok elemzése. Feladatok felelevenítése, „gyártása”.
Időkeret	2 foglalkozás.
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: elméleti tantárgyak Szűkebb környezetben: A modul feldolgozása a tanév végén javasolt, utolsó modulként.
A képességfejlesztés fókuszai	Elemzés, rendszerezés, tapasztalatokból következtetés levonása, logikai következtetés, együttműködési készség.

8. ÉVFOLYAM
Óraszám: 111 óra, 37 hét, 3 óra/hét

	Témakörök	Javasolt óraszám
I.	Gondolkodási módszerek	(folyamatos, beépül a teljes tananyagba)
II.	Számtan-algebra	36
III.	Geometria	45
IV.	Függvények, sorozatok	20
V.	Valószínűség, statisztika	10 (emellett beépül a tananyagba)

Témakörök Kapcsolódó témakörök	**Tartalom**	**Javasolt óraszám**
I. Gondolkodási módszerek II., II., IV., V.	GONFOLKODÁSI MÓDSZEREK	
II. Számtan-algebra I. III., IV., V.	ALGEBRA	19
II., Számtan-algebra I. III., IV., V.	SZÖVEGES FELADATOK	13
II. Számtan-algebra I.,III., IV., V.	GYÖKVONÁS	4
III Geometria I. ,IV.	PITAGORASZ TÉTEL	6
III. Geometria I, IV.	GEOMETRIAI TRANSZFORMÁCIÓK	15
III. Geometria I.,II., IV.	GÚLA, KÚP, GÖMB	9
III Geometria I. ,IV.	GEOMETRIA ISMÉTLÉS	15
IV. Függvények, sorozatok I., II., III.	FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK	20
V. Valószínűség, statisztika I., II., IV.	VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA	10
Ismétlés, összefoglalás, prezentációk, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés		

Kövér betűtípus jelzi a kulcsfontosságú részleteket, a normál betűtípussal szedett részletek még mindig a törzsanyaghoz tartoznak, feltétlenül tanítandók, de kevésbé hangsúlyosak az előzőeknél. Időhiány vagy gyenge képességű osztály esetén ezeken a részeken haladhatunk át gyorsabban. Dőlt szedéssel a kitekintések anyagát jelöljük.

8. ÉVFOLYAM – I. TÉMAKÖR

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Analógiák felismerése számok és az algebrai kifejezések között.
Tervezés, ellenőrzés igényének megalapozása. Becslés, mérés	Megoldások megtervezése, ellenőrzése Szöveges feladatok értelmezése, megoldási terv készítése, az eredmények előre becslése, a feladat megoldása és szöveg alapján történő ellenőrzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése, kapcsolatok felismerése, lejegyzése egyszerű szimbólumokkal.	Gondolatok helyes szóbeli és írásbeli kifejezése. Változatos tartalmú szövegek értelmezése. A nyelv logikai elemeinek helyes használata. Állítások megfordítása, tagadása A nyelv logikai elemeinek helyes használata nem csak matematikai tartalmú állításokban. Az algebra nyelvének egyre otthonosabb használata.
Rendszerezés, kombinativitás Halmazszemlélet fejlesztése. Tervezés és ellenőrzés képességének fejlesztése	Egyszerű, vegyes kombinatorikai feladatok megoldása változatos módszerekkel (fadiagram, táblázatok készítése). Elemek halmazokba rendezése, halmazok elemeinek összepárosítása. A tanult halmazműveletek alkalmazása konkrét feladatokban.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Szabályok keresése, a felismert szabályosságok általánosítása. Ismerkedés a matematikai bizonyítás fogalmával: sejtések, kísérletezés, módszeres próbálkozás, cáfolás. Állítás és megfordítása közötti különbség felismerése. Ellenpéldák szerepe
Pozitív motiváció kialakítása. Kommunikációs készség fejlesztése.	Játékos tevékenységek, rejtvények, kooperatív munkaforma. Matematikatörténeti érdekességek. Híres matematikusok. Könyvtárhasználat. Informatikai eszközök használata, adatgyűjtésre, információszerzésre
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Az új fogalmak kialakulását, összefüggése, kapcsolatok felismerését segítő játékok és eszközök használata. Sejtések megfogalmazása, kísérletezés, módszeres próbálkozás, ellenpéldák cáfolás, érvelések, egyszerű bizonyítások. Összetettebb szövegek közös feldolgozása, értelmezése, változatos játékos becslési versenyek. Kombinatorikai kérdések megfogalmazása, a lehetséges esetek számának előzetes megbecsülése, szabályosságok felfedezése, általánosítása A megoldott feladatok átfogalmazása, hozzájuk hasonló kérdések gyűjtése más műveltségterületekről, a gyerekek életéből. A rokon feladatok összegyűjtése, megjelenítése poszteren, vagy más egyéb módon. Fejtörő feladatok megoldása Stratégiai játékok	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Folyamatos, beépül a teljes tananyagba. A gondolkodást változatos formákban, a tananyag minden területén fejlesztjük.	
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Minden modul tartalmazhat kapcsolódó feladatokat.	A reáltárgyak mellett a nyelvtannal szoros a kapcsolata, de természetes módon kapcsolódhat irodalom, ének-zene és testnevelés tanításához is.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Feladatok játékos megjelenítése csoportos-, vagy osztálymunkában, kísérletezés csoportban, sejtések, általánosítások, érvelések alkotása egyénileg vagy csoportban, az eredmények közös megbeszélése, megvitatása, érvelés, cáfolás lehetőségének biztosítása.
Módszertani eszköztár	Bármilyen eszköz a feladatok konkrét megjelenítésére – a feladatok eljátszása, korongok, számkártyák, gyöngyök, dobókockák… Informatikai eszközök, Internet, könyvtár, ismeretterjesztő matematikai irodalom, folyóiratok
Értékelés módja	A gyerekek munkájának megfigyelésével.
Az esélyegyenlőség kezelése	Különböző képességű gyerekekből összeállított csoportmunka és játék által, változatos nehézségű, a gyerekek érdeklődését felkeltő feladatokon és tevékenységeken keresztül.
KÖVETELMÉNYEK	
A gondolkodási módszerek követelményei a többi témában konkretizálódnak.	

8. ÉVFOLYAM – II. TÉMAKÖR
SZÁMTAN, ALGEBRA

ALGEBRA
19 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás. A műveletfogalom bővítése, a számfogalom mélyítése.	Az alapműveletek és a hatványozás átismétlése, a számokról tanultak összefoglalása. Számítások egyszerűsítése például azonosságok felismerésével. Normálalak használata. Statisztikák készítése. Zsebszámológépek alkalmazása.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Műveleti tulajdonságok megfigyelése, arányossági következtetések, valószínűség- számítási feladatok Biztos, lehet, lehetetlen kifejezések használata.
Becslés, mérés. Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Eredmény becslése és közelítő kiszámítása. Azonosságok ellenőrzése behelyettesítéssel. Az ellenőrzés fontosságának beláttatása, és helyes elvégzésének ismétlése. Az önellenőrzés fejlesztése erre a célra tervezett feladatsorokon keresztül

Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció. Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Geometriai és egyéb szituációk interpretálása az algebra nyelvén és fordítva, algebrai kifejezések interpretálása konkrét helyzetekre. A megismert műveleti tulajdonságok algebrai megfogalmazása Valós életből vett problémák megoldása, szöveges feladatok átírása algebrai alakba.
Rendszerezés, kombinativitás	Műveletek sorrendjének módszeres áttekintése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Hatványozás azonosságainak bizonyítása. Azonosság, egyenlőség megkülönböztetése. Tapasztalatszerzés, érvelés, általánosítás a kiemelés és zárójelfelbontás szabályainak megalkotása során. Analógiák a számok oszthatósága és az algebrai kifejezések szorzattá alakíthatósága között.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Algebrai kifejezések építőelemeinek a vizsgálata.
Kártyajátékok a szorzat, összeg fogalmak gyakorlására.
Szorzat szétbontása tényezőkre, összeg szétbontása tagokra.
Behelyettesítést gyakorló számolási versenyek.
Dominójáték az egynemű kifejezések, azonosságok, ekvivalens egyenletek felismerésére.
Az egyenlet megoldását megelőző becslésjáték.
Hatványozásra vezető kombinatorikai és valószínűségi játékok.
Fejben történő műveletvégzés, számokkal, algebrai kifejezésekkel.
Számolási trükkök, számkitalálós játékok.
Számok felírása sokféle szorzatalakban, algebrai kifejezések átalakítása minél többféleképpen.
Algebrai kifejezések és geometriai ábrák összepárosítása, szorzattá alakítások téglalapok kirakásával párosítva.
Egyenletmegoldás gyakorlása kooperatív módszerekkel.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Ebben a részben ismételjük, gyakoroljuk, mélyítjük, alkalmazzuk az algebráról eddig megtanultakat, összetettebb – zárójeles, törtes – kifejezésekre. Továbblépünk az algebrai kifejezések átalakításában, szorzatok összeggé, illetve összeg szorzattá alakításában. Ez egy fontos állomása annak a hosszú, középiskolában is folytatódó folyamatnak, melynek során a gyerekek megtanulnak algebrai kifejezésekkel bánni, azokat azonosan átalakítani. Hangsúlyos gondolatok: – értsék, hogyan épül fel egy algebrai kifejezés, hogy vannak benne „láthatatlan szorzójelek”, és lehetnek benne „láthatatlan zárójelek” – biztonságosan tudják, melyek az egynemű kifejezések ezeket hogyan lehet összevonni, mi az együttható, mi a különbség az egytagú és a többtagú kifejezések között – a hatványozás azonosságainak megértett alkalmazása, az alaphalmaz, igazsághalmaz és azonosság fogalmának tovább érlelése, azonos átalakítás, ekvivalens átalakítás fogalmak alapozása.	**Egytagú, többtagú algebrai kifejezések**, **változó és együttható, egynemű kifejezés fogalmak elmélyítése.** **Algebrai kifejezések helyettesítési értékének meghatározása,** ábrázolásuk koordinátarendszerben. Számolás különböző számkörökben **Műveletek tulajdonságai, műveletek sorrendje az alapműveletek körében** **Összeg, szorzat fogalma** Az összeg és a szorzat kapcsolata, a disztributív műveleti tulajdonság. összeg és különbség szorzása-osztása. **Hatványozás azonosságai, normálalak ismétlése** **Elsőfokú, vagy arra visszavezethető gyenletek,** egyenlőtlenségek **megoldása** Alaphalmaz, megoldáshalmaz. Grafikus egyenletmegoldás. **Szorzat összeggé alakítása. Összeg szorzása összeggel.** **Algebrai kifejezések szorzattá alakítása. Kiemelés.**

– minél több és minél változatosabb tapasztalatot szerezzenek arról, hogyan lehet egy egytagú kifejezést két vagy több tényező szorzatára – minél többféleképpen – felbontani. Ha ezt jól megértik és begyakorolják, akkor a kiemelés sokkal kisebb gondot jelent, mint egyébként.	Algebrai egész kifejezés és egész szám analógiája, egész számok és egész kifejezések oszthatóságának analógiája, egész számok szorzattá alakításának és algebrai kifejezések szorzattá alakításának analógiája. Geometriai szemléltetés. Zárójeles és törtegyüttható egyenletek megoldása. Egyszerű bizonyítások algebrai átalakítások segítségével – számolási algoritmusok, számelméleti tulajdonságok.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Minden témakör kapcsolódik ehhez az anyagrészhez: Szorosan épül az eddig megismert műveleti tulajdonságokra, az algebrai kifejezésekről, egyenlet-, egyenlőtlenség-megoldásról, függvényekről szerzett korábbi ismeretekre, különösen szoros a kapcsolata a számelmélettel. Szervesen kapcsolódik a geometriához és a valószínűségi ismeretekhez is. Alapját képezi a középiskolai algebra anyagnak.	Fizika, kémia, biológia, mindennapi élet, gazdasági számítások, környezeti nevelés Mindenféle – főleg természettudományos – tárgyakhoz, környezetünkből vett gyakorlati problémákhoz kapcsolódó szövegek átírása algebrai alakba.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Frontális, differenciált csoportmunka, kooperatív munkaformák. Kiselőadások. Irányított játékok. Rajzok értelmezése, alkotása. Egyéni rajzkészítés. Tanulási eszközök használatának segítése. Tudatos memorizáltatás. Felfedeztetés frontális osztálymunkában. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.
Módszertani eszköztár	Kártya és dominókészletek algebrai kifejezésekkel és nyitott mondatokkal, fóliák, betű-szám kártyák, téglalapkészlet szorzattá alakításhoz, kártyakészletek kooperatív foglalkozásokhoz. Négyzethálós tábla, vagy kivetíthető koordinátarendszer, mágneses, vagy egyéb tapadós korongokkal. A gyerekeknek műanyagtáblácska, sokszor felhasználható, letörölhető koordinátarendszerrel. Milliméterpapír. Zsebszámológép, hatványtáblázat.
Értékelés módja	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Folyamatos verbális mérések. A kiselőadások értékelése. Diagnosztizáló és értékelő felmérő. Témazáró dolgozat
Az esélyegyenlőség kezelése	A gyerekek mindennapi tapasztalatainak bevonása, bőséges tapasztalatszerzésre épített fogalomalkotás, vegyes képességű csoportok szervezése. Hibajavítás segítése. A mérésnél mindenki számára megfelelő nehézségi szintű feladatok biztosítása. Folyamatos ismétlés, differenciált feladatkitűzés.

KÖVETELMÉNYEK

A betűszimbólumok megértett használata. Legyen képes egyszerű algebrai egész kifejezéseknek behelyettesítéssel értéket adni.
Tudja, melyek az egynemű kifejezések ezeket hogyan lehet összevonni, mi az együttható, mi a különbség az egytagú és a többtagú kifejezések között.
Értse a hatványozás műveletét, tudja a hatványjelölést biztonságosan használni, egy hatvány értékét kiszámolni, zsebszámológéppel is, és egyszerű esetekben a nélkül is. Ismerje és tudja alkalmazni a hatványozás azonosságait.
Ismerje az azonosság és egyenlőség közötti különbséget, tudja algebrailag is megfogalmazni a legegyszerűbb műveleti azonosságokat.
Teljes biztonsággal tudja a műveletvégzés sorrendjét az alapműveletek körében.
Tudja összeggé alakítani összeg és egytagú kifejezés, valamint két kéttagú kifejezés **szorzatát.** Legyen képes a kiemelést az egyszerű esetekben elvégezni.
Tudjon egyszerű, zárójeleket is tartalmazó elsőfokú egyenleteket megoldani, a megoldást ellenőrizni.

SZÖVEGES FELADATOK

13 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás, informatikai eszközök használata	Behelyettesítések, mellékszámítások, ellenőrzési feladatok.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Arányos következtetések az út-idő-sebesség, munka-teljesítmény, százalékszámítás fogalomkörökben. Egyenes és fordított arányosság.
Függvényszemlélet	A szövegesen adott problémák grafikus szemléltetése
Becslés, mérés Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Az eredmények becslése, ellenőrzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.	A valóságból vett problémák matematikai leírása, a megoldás értelmes ellenőrzése, a megoldhatóság feltételeinek vizsgálata. Szöveges feladatok megoldása. (pl. gazdaságossági számítások, adó kiszámítása, termékek összetétele, közlekedési problémák)
Rendszerezés, kombinativitás	Az adatok és az összefüggések rendszerezése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Ekvivalens és nem ekvivalens átalakítások vizsgálata. Hiányos, felesleges feltételeket, ellentmondó adatokat tartalmazó feladatok.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A szöveg tartalmának szemléltetése rajzzal, táblázattal. Szöveghez nyitott mondat, nyitott mondathoz szöveg készítése. A szöveg megértését segítő tevékenységek: A szöveges feladat eredményének előzetes megtippelése fejszámolással. Versenyjáték, ki tudja a legjobb becslést adni, mielőtt a szöveges feladatot megoldaná. A végeredmény összevetése a feladat szövegével. A különböző szövegű, de azonos matematikai tartalmú (egyforma gondolatmenetet igénylő) feladatok gyűjtése.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
A szöveges feladatok megoldása az első osztálytól kezdve folyamatosan érlelt kulcsfontosságú fejlesztési feladat. Ennek során a korábbi években fontosnak tartottuk, hogy ne feladattípusokat tanítsunk, hanem a feladat megértésére helyezzük a hangsúlyt. Itt az eddig szerzett tapasztalatokat összefoglaljuk oly módon, hogy egy-egy fontosabb típust külön is megvizsgálunk, megoldási trükköket kínálunk hozzájuk.	**Szövegek fordítása a matematika nyelvére.** **Mozgásos feladatok** **Munkavégzéses feladatok** **A százalékszámítás alapfogalmai** Egyenletekre, egyenlőtlenségekre vezető szöveges feladatok (kamatos kamat, keverés, mozgás stb.).

Hangsúlyos gondolatok: –a legfontosabb feladat ennek a területnek a tanításában az, hogy a gyerekek ne szakadjanak el a szövegkörnyezettől, legyen a kapcsolat a szöveg és az algebra között minél szorosabb. Ebben sokat segíthet az eredmény előre megbecsültetése, továbbá a kapott eredmény értelmezése. Jól szolgálja ezt a célt a kapott algebrai kifejezések elemzése, bennük a szöveg egyes részleteinek felismerése. – Az arányosság mindegyik feladattípusban alapvető szerepet játszik, tudatosítsuk ezt a gyerekekben, idézzük fel és használjuk az erről szerzett korábbi ismereteiket.	**Kapcsolat a fizika, kémia, biológia, földrajz tantárgyakkal, a gyakorlati élettel:** elektromosságtan, fénytan, népsűrűség, oldatok, tápanyagok, gazdaságossági számítások, adó kiszámítása, termékek összetétele, környezetvédelemmel kapcsolatos problémák stb. (Hiányos, felesleges feltételeket, ellentmondó adatokat tartalmazó feladatok.) **Egyszerű szöveges feladatmegoldás következtetéssel, egyenlettel.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Minden témakörben fontos feladat a szöveg értelmezésének, a szöveggel megfogalmazott probléma matematikai átfogalmazásának a képessége. Legszorosabban az algebrai ismereteikhez, egyenlet-, egyenlőtlenség-megoldásról, függvényekről tanultakhoz kapcsolódik.	Természettudományos tárgyak, fizikai, kémiai számítások, környezeti nevelés. Technika, gyakorlati élet sok területe. hétköznapi életben felmerülő problémák, fejtörők.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Egyéni munka, frontális megbeszéléssel párosítva, többféle kooperatív foglalkozás, szöveges feladatok megjelenítése tárgyakkal, a szöveg eljátszásával, lerajzolásával. Projektmunka csoportokban. Az elmélet és a gyakorlat összevetése.
Módszertani eszköztár	Tankönyv, banki számlakivonatok, áruházi prospektusok. Gyakorlati életből vett példák gyűjtése, a tanultak alkalmazása ilyen problémák megoldására.
Értékelés módja	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló felmérő. A projektek eredményeinek közös megbeszélése, értékelése.
Az esélyegyenlőség kezelése	A gyerekek saját tapasztalatainak, élményeinek bevonása a tanítási-tanulási folyamatba, a segítségadás biztosítása.

KÖVETELMÉNYEK
Tudjanak a tanulók egyszerű, mennyiségekkel kapcsolatos szövegeket, szituációkat megfogalmazni a matematika nyelvén. Tudják megoldani a megfelelő egyenletet és értelmesen ellenőrizni a feladat megoldását. Ismerjék és tudják matematikailag megfogalmazni az egyenletes mozgással, illetve az egyenletes munkavégzéssel kapcsolatos arányosságokat, a százalék fogalmát..

GYÖKVONÁS
4 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Megismertetjük a gyerekeket a gyökvonással. Mélyítjük a hatványozás ismeretét, kitekintünk az irracionális számok világába.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	A négyzetre-emelést használva visszafelé következtetünk a négyzetgyökre. Az oldalak négyzetösszegéből következtetünk a háromszög alakjára.
Függvényszemlélet	A négyzetgyök függvény bevezetése
Becslés, mérés Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	A 10 hatványainak és a mértékváltásoknak a kapcsolata
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Matematikatörténeti érdekességek gyűjtésére bíztatjuk a gyerekeket, olvasnivalókat kínálunk ebben a témában.
Rendszerezés, kombinativitás	Számok felírása sokféle alakban. A különféle, megismert számkörök kapcsolatának vizsgálata

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Számok négyzetgyökének keresése próbálgatásos közelítéssel. Négyzetszámok keresése. Rácsnégyzetek rajzolása. Területük leolvasása átdarabolásokkal. Átdarabolás rajzzal is és ollóval is. Zsebszámológép használata. Négyzetgyök megközelítése próbálgatással és/vagy táblázat segítségével, csoportverseny, ki jut legközelebb a számítógépen kapott értékhez. Grafikonkészítés, koordinátarendszer színezése gyököt is tartalmazó nyitott mondat alapján, osztályjátékban.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Ez a témakör szorosan épül a hatványozásról tanultakra, azt is gyakoroltatjuk, mélyítjük, miközben tapasztalatokat szerzünk a négyzetgyökvonás műveletéről, előkészítjük annak részletes, középiskolában történő tárgyalását. Hangsúlyos gondolatok: – A legfontosabb, hogy lássák a négyzetgyökvonás kapcsolatát a négyzetre emeléssel, hogy meg tudják becsülni 0,01 és 10000 közötti számok négyzetgyökét nagyságrendben.	Rácsnégyzetek területének leolvasása, rácspontok távolságának összehasonlítása rácsnégyzetek területeinek segítségével. Racionális szám fogalma, példák nem racionális számokra. **A négyzetgyök fogalma.** Közelítő értékek leolvasása megadott grafikonról, táblázatból. **Számok négyzetgyökének meghatározása zsebszámológéppel.**
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Hatványozás, racionális számok, számkörök, függvények, Pitagorasz tétel	Fizika, kémia, biológia, mindennapi élet, gazdasági számítások…
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Tapasztalatszerzés, kísérletezés, az észrevételek közös megvitatása, új fogalom bevezetése frontális munkában az egyéni és csoportos tapasztalatok alapján. Játékos fejszámolási, becslési feladatok. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.
Módszertani eszköztár	Négyzetrácsos lapok, hatványtáblázatok, mértékegység-táblázatok, számkártyák, ismeretterjesztő szövegek, zsebszámológépek
Értékelés módja	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése.
Az esélyegyenlőség kezelése	A gyerekek mindennapi tapasztalatainak bevonása, bőséges tapasztalatszerzésre épített fogalomalkotás, vegyes képességű csoportok szervezése
KÖVETELMÉNYEK	
Ismerje a négyzetgyök fogalmát. Nem túl nagy számok körében ezres számkör legyen képes megbecsülni számok négyzetét, illetve számok négyzetgyökét – legalább nagyságrendben – fejben, illetve pontosan meghatározni ezeket zsebszámológép segítségével.	

8. ÉVFOLYAM – III. TÉMAKÖR

GEOMETRIA

PITAGORASZ-TÉTEL
6 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Térszemlélet fejlesztése	Sík- és térbeli alakzatok megfigyelése. Síkidomokon és testeken derékszögű háromszögek felfedezése, megfelelő síkmetszetek felismerése a térbeli ábrákban.
Számlálás, számolás	Geometriai feladatokhoz szorosan kötődő számolási feladatok.
Becslés, mérés	Mért adatok alapján végezünk számításokat.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Matematikatörténeti érdekességek gyűjtésére bíztatjuk a gyerekeket, olvasnivalókat kínálunk ebben a témában.
Rendszerezés, kombinativitás	Alakzatok csoportosítása különböző szempontok szerint Tulajdonságaik megfigyelése. Több megoldás keresése szerkesztési feladatok megoldása során, adott eszközökből többféle sokszög megalkotása. A hasáb élei, csúcsai és lapjai számának meghatározása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A Pitagorasz-tétel tanításának során végigjárjuk az induktív tapasztalatszerzés, sejtés megfogalmazása, deduktív bizonyítás lépcsőfokait.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Pitagorasz-tétel felfedeztetése differenciált csoportmunkában. Pitagorasz-tételre vezető feladatok gyűjtése a környezetünkből. Matematikatörténeti érdekességek gyűjtése Poszter készítés. Valóságos tárgyak méretének meghatározása Pitagorasz-tétel segítségével.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Ebben a részben bevezetjük a Pitagorasz-tételt, ami fontos, új eszköz a geometriai számításokhoz. Eddig a háromszög szögeinek összegéről és a terület, kerület, térfogatszámításról szóló ismereteket tudták használni számítási feladatokban. Ez ebben az évben tovább bővül a hasonlóság tanításakor, azután a középiskolában ennek folytatása a trigonometria, a koordinátageometria és a vektorgeometria. Ugyanakkor ez az első „klasszikus bizonyítás”, amivel a gyerekek az iskolában találkoznak Hangsúlyos gondolatok: a gyerekek már eddig is sokszor találkoztak érvelésekkel, indoklásokkal, itt talán először kerülnek szembe egy olyan gondolatsorral, amivel egy egyáltalán nem magától értetődő, nem szemléletes állítást bizonyítunk. A hangsúly itt a bizonyítással való ismerkedésen van.	**A négyzetgyök fogalma.** Rácsnégyzetek területének leolvasása, rácspontok távolságának összehasonlítása rácsnégyzetek területeinek segítségével. Közelítő értékek leolvasása megadott grafikonról, táblázatból. **Számok négyzetgyökének meghatározása zsebszámológéppel.** **Pitagorasz-tétel. A bizonyítás bemutatása, felfedeztetése.** Az oldalak négyzetösszegeinek vizsgálata nem derékszögű háromszögek esetében. A tétel megfordítása. Kapcsolódó matematikatörténeti ismeretek **Pitagorasz-tétel alkalmazása.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A sokszögekről, tengelyes és középpontos szimmetriáról, háromszögek és négyszögek szögeinek összegéről, a téglatestről, a kockáról szóló korábbi anyagrészek. A későbbiekben a gúla és kúp bevezetésénél, illetve a terület, felszín és térfogatszámításoknál alapozunk legszorosabban az itt tanultakra.	Rajz, vizuális kultúra, technika

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Különféle kooperációs módszerek, csoportos, páros és egyéni kísérletezés, felfedeztetés, gyakoroltatás. Frontális munkában az észrevételek közös rendszerezése, sejtések megfogalmazása. Vita, érvelés, bizonyítás.
Módszertani eszköztár	Kísérletezés síkon, körző, vonalzó használata. Négyzetrácsos lapok, szétvágható, a bizonyítást demonstráló modellek, kalkulátor, mérőeszközök használata, mindennapi tárgyak bevonása a tanításba.
Értékelés módja	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló felmérő.
Az esélyegyenlőség kezelése	Csoportmunka, differenciált feladatkitűzés és differenciált követelmények.

KÖVETELMÉNYEK
Ismerje a Pitagorasz-tételt (bizonyítás nélkül) és legyen képes alkalmazni egyszerű, síkbeli számítási feladatokban. Tudja a tétel egyszerű következményeit a Pitagorasz tételre visszavezetni. Tudja a tételt térbeli feladatok megoldására is felhasználni.

GEOMETRIAI TRANSZFORMÁCIÓK
15 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Térszemlélet fejlesztése	Középpontos nagyítás vagy kicsinyítés, eltolás megfigyelése a körülvevő világ tárgyain, épületein…
Függvényszemlélet, transzformációs szemlélet	Középpontos hasonlóság és eltolás, mint újabb pontokon értelmezett hozzárendelések transzformáció-tulajdonságainak vizsgálata, megfigyelésük koordinátarendszerben.
Számlálás, számolás	Hasonlósághoz, illetve a koordinátarendszer pontjainak transzformációihoz kapcsolódó számolási feladatok
Mennyiségi következtetés	Szögek, szakaszok nagyságáról szóló tulajdonságokra alapozott következtetések. Hasonlósági arányok megfigyelése.
Becslés, mérés	Szögtartás, távolságtartás megállapítás mérésekkel.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Önkényesen választott, vagy valós problémán alapuló szerkesztési problémák megoldása, a szerkesztés helyességének ellenőrzése.
Rendszerezés, kombinativitás	Egymásnak megfelelő részletek keresése. Transzformációk osztályozása. A vektornak, mint irányított szakaszok egy osztályának a fogalma
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Ha akkor állítások helyességének vizsgálata, ellenpéldák szerepe, fordított állítás megalkotása, helyességének vizsgálata. Egyszerű bizonyítások.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Játékok pont transzformációkkal: hiányos ábrák kiegészítése, szabályjátékok pontokkal. Mozgatógépes játékok koordinátarendszerben. Transzformációk végzése másolópapír segítségével. Megfelelő részletek keresése szimmetrikus ábrákon, műalkotásokon, szimmetrikus tárgyakon.

Szimmetrikus sorminták, tapétamintázatok készítése egybevágó alapelemekből.
Nagyítás, kicsinyítés megfigyelése a gyakorlati életben, ilyen példák gyűjtése, poszterkészítés.
Szerkesztés körzővel, vonalzóval.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
A hatodikos, és hetedikes tengelyes illetve középpontos tükrözésről szóló fejezeteket folytatja. Megismerteti a gyerekekkel az eltolást és futólag a forgatást is. Elmélyíti az egybevágósági transzformációkról tanultakat, kiegészíti egy nem távolságtartó transzformáció, a hasonlóság bevezetésével. Hangsúlyos gondolatok – Fontos, hogy a vektor fogalmát minél alaposabban megértsék a gyerekek. Lássák minél világosabban, hogy mit jelent két vektor egyenlősége. Hogy egy vektornak „sokféle alakja lehet", végtelen sok nyíl – azaz irányított szakasz – mindegyike ugyanazt a vektort jelentheti – A párhuzamos szárú szögek biztonságos felismerése fontos és hasznos, ebben sokat segíthet, ha megismertetjük velük az egyállású és fordított állású félegyenes pár fogalmát.	**Vektorok, mint az eltolások jellemzői.** **Az eltolt kép szerkesztése, a**z eltolás tulajdonságai, e**gyállású és fordított állású félegyenesek fogalmának bevezetése, párhuzamos szárú szögek fajtái.** A forgatás tulajdonságai, alakzatok elforgatása 90º-kal, merőleges szárú szögek. **A hasonlóság fogalma. A hasonlóság aránya. Középpontos hasonlóság**, középpontosan hasonló kép szerkesztése, a középpontos hasonlóság tulajdonságai. A háromszögek hasonlóságának alapesetei. Transzformációkról tanultak összefoglalása. Vegyes pont transzformációk vizsgálata. **A legfontosabb transzformáció tulajdonságok összegyűjtése. Transzformációk osztályozása.**

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Szorosan kapcsolódik a korábban megismert, tengelyes és középpontos tükrözésről szóló modulokhoz. Alapot ad a téma középiskolai folytatásához. Egyébként elsősorban geometriai számításokkal foglalkozó geometria fejezeteket valamint a függvényekkel foglalkozó fejezeteket támogatja.	Képzőművészetek, vizuális kultúra Irodalom, technika, fizika, biológia

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ

Tanítási eljárások,	Különféle kooperációs módszerek. A feldolgozandó anyag egy részének szétosztása csoportok között, poszterek készítése, csoportbemutatók, az eredmények összehasonlítása, a transzformáció-tulajdonságok közös megfogalmazása. Gyakorlás csoportmunkában és egyéni-leg..
Módszertani eszköztár	Geometriai transzformációk fóliasorozat. Másolópapír, körző, vonalzó használata, környezetükben szereplő tárgyak, képek megfigyelése, gyűjtése, összevetése a geometriából tanultakkal.
Értékelés módja	A gyerekek munkájának megfigyelése, csoportos értékelés projektmunka alapján, diagnosztizáló felmérés.
Az esélyegyenlőség kezelése	Változatos képességeket foglalkoztató feladatok, eszközhasználat, differenciált csoportmunka

KÖVETELMÉNYEK

Tudja eldönteni két vektorról, hogy egyenlők e vagy sem. Ismerje az eltolás szabályát. Tudja pontok eltolt képét előállítani másolópapírral és szerkesztéssel is. **Egyszerű ábrákon ismerje fel az egyállású és fordított állású szögeket.**
Ismerje a hasonlóság fogalmát, képes legyen értelmesen használni a hasonlóság kifejezést, két alakzatról eldönteni, hogy hasonlóak-e, és ezt a döntést megindokolni. Tudja megfogalmazni a különbséget hasonlóság és egybevágóság között. Ismerje a középpontos hasonlósági transzformáció szabályát, legfontosabb tulajdonságait.
Tudja pontok, alakzatok nagyított, kicsinyített képét megszerkeszteni. Tudjon szakaszt egyenlő részekre osztani.
Tudjon hasonló alakzatokról megegyező arányokat leolvasni.

GÚLA, KÚP, GÖMB
9 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Térszemlélet fejlesztése	Testek síkbeli ábrázolása, hálójának kiterítése, testek és testhálók összepárosítása. Gömbök szimmetriáinak, metszeteinek vizsgálata
Számlálás, számolás	Terület-, térfogat-számítási feladatok, fejben és kalkulátor használatával egybekötve.
Mennyiségi következtetés, statisztikai szemlélet	Azonos felszínű, különböző térfogatú, illetve azonos térfogatú, különböző felszínű testek összehasonlítása.
Becslés, mérés	Méréssel egybekötött problémamegoldások, mértékváltási feladatok. Térfogatok arányának megbecslése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Gyakorlati helyzetekben, környezetünkben a gúlák, kúpok felismerése, kapcsolódó számítási feladatok megoldása.
Rendszerezés, kombinativitás	A gúla élei, csúcsai és lapjai számának meghatározása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Általános képletek alkotása a gúlák és kúpok jellemző adatainak meghatározására: térfogat, felszín…

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Gúlák és kúpok építése, gyűjtése, hasonlóságaik és különbözőségeik felfedezése, jellemző tulajdonságaik összegyűjtése, sokféle test közül a hasábok és gúlák, illetve a hengerek és kúpok kiválasztása. Összefüggések a gúla alapsokszögének oldalszáma és éleinek, lapjainak és csúcsainak száma között. Testépítések, kiterített háló megfigyelése, játékok hálók és testek összepárosítására. Gúlák, kúpok, gömbök térfogatának mérése, folyadékba merítéssel, azonos alapú és magasságú gúla és hasáb, illetve kúp és henger térfogatának összehasonlítása. Poszter készítés. Valós életből vett feladatok megoldása számítással.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Ennek a fejezetnek az anyaga közvetlen folytatása a hetedik osztályban a hasábról és hengerről tanultaknak. Bevezetjük a gúla és a kúp fogalmát, felszínük és térfogatuk számítását, a gömb felszínének és térfogatának számításával együtt. Az itt szereplő egyszerű számítási feladatok a középiskolában összetettebb térgeometriai számításokkal folytatódnak. Hangsúlyos gondolatok: – Ebben a részben nagyon lényeges annak megértése, milyen testeket nevezünk kúpnak és gúlának. Fontos az is, hogy lássák a rokonságot ezek között, és a rokonságot a hasábokkal és hengerekkel is. Sokat segíthet a térszemlélet fejlesztésében is és a számítási feladatok megoldásában is. – Nagyon fontos, hogy a szemléletes képük alakuljon ki a gúla és a kúp magasságáról, lássák, hogy ez éppen a csúcs és az alapsík távolságával egyenlő.	**Gúla jellemző adatai, meghatározása.** Felszíne és **térfogata** **Forgáskúp meghatározása, jellemzése kiterített hálója**. **Forgáskúp térfogata** **Gömb jellemző adatai, összehasonlítása a körrel. Képletek a gömb felszínének és térfogatának kiszámítására.** Egyszerű mértékváltások a terület, térfogat és hosszúság-mértékegységek körében.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A téma közvetlenül folytatja a hasábról, hengerről tanultakat. Itt csak a legegyszerűbb esetekben végzünk számításokat, ez a középiskolában bonyolultabb, összetettebb feladatok megoldásával folytatódik, ahol, amellett, hogy az itt megkezdett fogalmak tovább épülnek, ismétlésre, további gyakorlásra, elmélyítésre is kerülnek.	Természetismeret, fizika, kémia, földrajz, vizuális kultúra, képzőművészetek, építészet, technika.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Valóságos tárgyak adatainak mérése, számítása. Méréseken alapuló adatgyűjtés a térfogatképletek megalkotásához. A tapasztalatok elemzése, az általános szabályok megfogalmazása frontális osztálymunkában. Összetett feladatok megoldása egyéni, páros és csoportos munkában..
Módszertani eszköztár	Építések, kirakások, területátdarabolások. Demonstrációs síkidomok és testek, testhálók. Olló, körző, vonalzó
Értékelés módja	Szóbeli megerősítés, hibajavítás. Terület- és kerületszámítási, térfogat számítási feladatok megoldásának diagnosztizáló és értékelő felmérése.
Az esélyegyenlőség kezelése	Társak bevonása a segítségadásban. A szemlélthez közelálló, konkrét tárgyakhoz kapcsolódó számítási feladatok. Egyéni segítségnyújtás.

KÖVETELMÉNYEK
Ismerje a gúla és kúp, valamint a hasáb és henger fogalmakat, többféle test közül legyen képes kiválasztani ezeket. Tudja, mit jelentenek a felszín és térfogat szavak. Legyen képes egyszerű esetekben testek felszínét, valamint hasábok, hengerek, gúlák és kúpok térfogatát kiszámítani. **Ismerje a gömbbel kapcsolatos alapvető fogalmakat, valamint tudja kiszámítani a gömb felszínét és térfogatát képlet segítségével.**

GEOMETRIA ISMÉTLÉS
15 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Térszemlélet fejlesztése	A sík és térbeli alakzatokról tanultak áttekintése, kapcsolatok, összefüggések keresése
Számlálás, számolás	Vegyes, összetett számítási feladatok, fejben és kalkulátor használatával egybekötve.
Becslés, mérés	Méréssel, becsléssel egybekötött problémamegoldások.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Gyakorlati életből vett feladatok átfogalmazása matematikai problémává, kapcsolódó számítási feladatok megoldása. Megoldási terv készítése számítási feladatoknál, a szerkesztés lépéseinek megtervezése szerkesztési feladatoknál.
Rendszerezés, kombinativitás	Alakzatok előállítása sokféleképpen. Az eddig megszerzett ismeretek rendszerezése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Definíció és tulajdonság megkülönböztetése, állítások igazságának eldöntése, érvelés, ellenpélda. Összefüggések, kapcsolatok, analógiák felfedezése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Ismétlés staféta játékkal. A legfontosabb fogalmak, állítások összegyűjtése. Játékok definíció és tulajdonságkártyákkal, csoportosítási feladatok, többek között, válaszd ki, ami igaz a gömbön is. Színezéses mértani helyek. „Szerkesztés háttal ülve” játék. Mérés, mértékváltás, becslés, számítási feladatokhoz kapcsolódva.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
Ebben a fejezetben összefoglaljuk az összes fontos ismeretet, amit eddig geometriából tanítottunk, és amit szeretnénk, hogy a középiskolában építeni lehessen rá. Hangsúlyos gondolatok: - Ennek a résznek a legfőbb feladata, hogy az eddig szerzett ismereteket egységben lássák a gyerekek. Lássák a kapcsolatokat a különböző anyagrészek között. Annál, hogy minden képletet, definíciót tudjanak fejből fontosabb, hogy tudják ezeket használni, tudjanak egyikből a másikra következtetni, és minél több összefüggést lássanak a különböző részletek között.	**Háromszögek, négyszögek, sokszögek csoportosítása adott szempontok szerint; Nevezetes mértani helyek.** **Alakzatok előállítása adott tulajdonságú pontok halmazaként, vagy tartományok egyesítése illetve közös részeként, kisebb elemek összeépítésével. Szögszámítások; mértékváltások.** Szerkesztések.: **alapszerkesztések átismétlése, alkalmazása** egyszerű, vegyes szerkesztési feladatokban. **Sokszögek kerülete és területe; a kör és részei, kerülete és területe;** **a hasáb, henger** felszíne és **térfogata**. Számításos feladatok vegyesen.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A teljes általános iskolai geometriaanyag.	Technika, fizika, vizuális kultúra, képzőművészetek.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Ismétlés játékosan, frontális megbeszélés. Egyéni és csoportos feladatmegoldás.
Módszertani eszköztár	Körző, vonalzó kalkulátor, definíció és tulajdonságkártyák, mérőeszközök.
Értékelés módja	Verbális értékelés, ellenőrző és értékelő felmérés.
Az esélyegyenlőség kezelése	Folyamatos ismétlés, differenciált feladatokon való gyakorlás.

KÖVETELMÉNYEK
Ismerje a legegyszerűbb síkbeli alakzatokat, a kört, háromszögeket, négyszögeket, azok fontosabb típusait. Legyen képes ezekkel kapcsolatos, egyszerű állításokról eldönteni, hogy igazak vagy hamisak. **Ismerje a felsorolt alapszerkesztéseket.** **Legyen képes megoldani egyszerű terület és térfogat-számítási feladatokat, legyen biztos ismerete a téglalap, négyzet és háromszög és kör területének, a téglatest felszínének és térfogatának, valamint a hasáb és henger térfogatának kiszámításában.** **Tudja ezeket az ismereteket alkalmazni egyszerű, gyakorlati helyzetekben.**

8. ÉVFOLYAM – IV. TÉMAKÖR

FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

HOZZÁRENDELÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK
20 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Függvényszemlélet	Néhány főbb függvénytípus felismerése képletből, grafikon alapján. A lineáris függvény részletekbe menő megismerése. Grafikus egyenlet-, egyenlőtlenség-megoldás, lehetőség szerint számítógépen is.
Számlálás, számolás	Sorozatok elemeinek kiszámítása, függvényértékek kiszámolása.

	Kamatos kamatszámolás.
Mennyiségi következtetés	Összetartozó számpárok keresése, ábrázolása. Mennyiségek együttes változásának megfigyelése
Becslés, mérés	Táblázatok, grafikonok, statisztikák vizsgálata. Grafikus egyenletmegoldás segítségével közelítő megoldások keresése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Gyakorlati életből vett folyamatok matematikai megfogalmazása, szöveges problémákhoz függvényábra készítése.
Indukció, dedukció	Következtetés a sorozatképzési szabályból az *n*-dik elemre, esetenként „naiv indukció”-s bizonyítások. Képlet alkotása a számtani és mértani sorozat n-edik elemének meghatározására.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Az $a \cdot x$; $|x| + a$; $|x + a|$; $x^2 + a$; $(x + a)^2$ függvények „érdekes helyeinek” (zérus hely, töréspont, szélsőértékhely,…) megkeresése módszeres próbálgatással. Összetett függvények, inverz függvények szemléltetése játékgépekkel.
Nyitott mondatok megoldásainak keresése játékos próbálgatással, és a játékhoz kapcsolódva a grafikus megoldás bemutatása. Grafikonkészítés elképzelt, vagy valóságoson eljátszott mozgásokról és más egyéb folyamatokról (meggyújtott gyertya magasságváltozásának megfigyelése…).
Sorozat szabályának kitalálása, láncszámolások, összeg és különbségsorozatok képzése. Periodikus sorozatok *n*-edik elemének kitalálása.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Folytatjuk a függvényekről korábban szerzett tapasztalatok hetedikben elkezdett rendszerezését, az általános függvényfogalom alapozását, a grafikus egyenlet és egyenlőtlenség megoldás tanítását. A lineáris függvények témáját be is fejezzük. A sorozatok témakörét tovább bővítjük a mértani sorozatok tanulmányozásával Hangsúlyos gondolatok: – Nagyon fontos, hogy bőséges tapasztalatanyagot nyújtsunk az alaphalmaz, képhalmaz fogalmak megértéséhez, a különböző jelölések használatához. – Kulcsfontosságú, hogy értsék hogy mit jelent az, hogy egy pont rajta van a grafikonon, vagy nincs rajta, alatta van, vagy fölötte van; hogy grafikus egyenlet-egyenlőtlenség megoldásánál tisztán lássák, milyen kapcsolat van a grafikonok, és a nyitott mondatok között. Találkozzanak nem csak lineáris esetekkel. – Ismerjék meg, mi a menete a másodfokú és az abszolút érték függvényeknek, tudjanak ennek alapján ilyen kifejezéseket tartalmazó egyenletek megoldásainak számára következtetni. - Sorozatok tanításánál nagyon fontos, hogy értsék a jelöléseket, tisztában legyenek a használt szimbólumok jelentésével. Tudjanak ezek között összefüggéseket keresni, ezeket matematikai formában megfogalmazni.	A lineáris függvény grafikonja és tulajdonságai (egyenes arányosság), fordított arányosság és grafikus képe. Egyszerű nyitott mondatokat igazzá tevő pontok ábrázolása koordinátarendszerben. Grafikonkészítés táblázatok, mérési eredmények alapján, grafikonolvasás, mozgás és egyéb grafikonok készítése. Az abszolút érték és a másodfokú függvény grafikonja. **Egyenesek egyenlete.** Egyenletek, egyenlőtlenségek grafikus megoldása. Sorozatok vegyesen, jelölések, különbség és hányados-sorozat megfigyelése **Számtani sorozatról tanultak ismétlése.** Mértani sorozat, definíciója, egyszerű gyakorlati alkalmazások. tulajdonságai, *n*-edik elem képzési szabálya, gyakorlati példák.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
A tananyag minden témaköréhez kapcsolódik, különösen szoros a kapcsolata az egyenlet, egyenlőtlenség-megoldásról, geometriai transzformációkról, geometriai számításokról szóló témakörökkel.	Természetismeret, földrajz, fizika, kémia, biológia, zene, vizuális kultúra, történelem, irodalom, informatika, testnevelés, egészséges életre nevelés, környezeti nevelés.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ

Tanítási eljárások,	Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Csoportos tapasztalatgyűjtés, frontális, kérdve kifejtő megbeszélések, egyéni grafikon-készítés.
Módszertani eszköztár	Függvények fóliasorozat, négyzethálós tábla, vagy kivetíthető koordinátarendszer, mágneses, vagy egyéb tapadós korongokkal. A gyerekeknek műanyagtáblácska, sokszor felhasználható, letörölhető koordinátarendszerrel. Milliméterpapír, zsebszámológép.

Értékelés módja	Szóbeli értékelés, diagnosztizáló és ellenőrző felmérés. Témazáró dolgozat a fejezet anyagából.
Az esélyegyenlőség kezelése	Differenciált feladatkitűzés.
KÖVETELMÉNYEK	
Legyen képes egyszerű szabályok esetén egy értékhez a hozzárendelt értéket megadni, grafikonról olvasni, táblázat alapján grafikont készíteni. Tudjon egyszerű – szám-szám – hozzárendelési szabályokat kielégítő pontokat derékszögű koordinátarendszerben ábrázolni. **Ismerje az elsőfokú algebrai kifejezés fogalmát, ismerje fel azokat a hozzárendelési szabályokat, melyek grafikonja egyenes. Értse az egyenes meredekségének fogalmát, tudja a meredekséget grafikonról leolvasni.** **Tudjon egyszerű egyenleteket, egyenlőtlenségeket grafikusan megoldani,** legyen képes a megoldásokat grafikonról leolvasni nem lineáris egyenleteknél is, egyszerű esetekben. **Tudja a számtani sorozat definícióját, legyen képes adott kezdőelem és adott differencia mellett tetszőleges sorszámú elemet kiszámítani, az *n*-edik elemet képlettel is megadni.** **Ismerje a mértani sorozat definícióját, tudja a mértani sorozatot valamely megadott elemtől mindkét irányban folytatni,** az *n*-edik elemet képlettel is megadni.	

8. ÉVFOLYAM – V. TÉMAKÖR

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

10 óra, emellett beépül a tananyagba

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Valószínűségi, statisztikai szemlélet	Adatsokaságok elemzése Események gyakoriságának megállapítása elvégzett kísérletekben. Különböző események gyakoriságának összehasonlítása.
Függvényszemlélet	Adatsokaság szemléltetése, grafikonok készítése
Becslés, mérés	Egy-egy jelenség előfordulási gyakoriságából nagyságrendi következtetés levonása, esélylatolgatás, adatgyűjtés, mérési pontosság becslése
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Egyéni vagy kiscsoportos eredmények megosztása, közös értelmezése. Statisztikai adatok elemzése, értelmezése.
Rendszerezés, kombinativitás	Adatok tervszerű gyűjtése, rendszerezése. A kísérlet lehetséges kimeneteleinek összegyűjtése, a megfigyelt események osztályba sorolása, kombinatorikus valószínűség számítása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Kis elemszámú kísérlet megfigyelése alapján következtetés nagyobb elemszámú kísérlet lehetséges kimeneteleire, az események előfordulási gyakoriságából szabályosságok megállapítása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Valószínűségi játékok, kísérletek. A környező világból, újságokból, könyvekből, Internetről, grafikonok gyűjtése és elemzése. A környező világból, újságokból, könyvekből, Internetről, adatsokaságok gyűjtése és elemzése, grafikonon való megjelenítése. Poszter készítés. Jegyzőkönyvkészítés	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	**Tartalom részletezése**
A téma folyamatosan jelen van első osztálytól kezdve a tananyagban. A hangsúly azonban mindvégig a tapasztalatszerzésen volt. Ebben a fejezetben, a tapasztalatok további gazdagítása mellett, néhány egyszerű statisztikai fogalmat is bevezetünk, miközben összefoglaljuk mindazt, ami az eddigi tanulmányaik alapján, a korosztály szintjén, megfogalmazható.	Valószínűség szemléletes fogalma. Valószínűségek előzetes becslése Összes lehetőség meghatározása Esemény, gyakoriság, relatív gyakoriság, biztos esemény, lehetetlen esemény. Kombinatorikus valószínűség, geometriai valószínűség. Adathalmazok elemzése, grafikonok. Számtani közép, módusz, medián.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
A nem geometriai részek mindegyikéhez, de elsősorban a függvényekhez kapcsolódik.	informatika, technika, természetismeret, környezeti nevelés, anyanyelv, idegen nyelv, zene.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Kísérletezés, játék, gyűjtőmunka, poszter készítés. Csoportmunka és frontális megbeszélések.
Módszertani eszköztár	Statisztikai zsebkönyvek, újságok, Internet ismeretterjesztő könyvek, játékkocka, pénzérmék, nyereményjátékok…
Értékelés módja	Szóbeli értékelés megfigyelés alapján, diagnosztizáló mérés.
Az esélyegyenlőség kezelése	A sok tapasztalatszerzés biztosítja, hogy mindenkinek fejlesszük a valószínűségi gondolkodását.

KÖVETELMÉNYEK
Legyen képes egyszerű esetekben az összes eset meghatározására, a biztos és lehetetlen események felismerésére, a valószínűségek összehasonlítására, megbecslésére. Tudja egy adatsokaság átlagát kiszámolni, legyen képes a mediánt és a móduszt megállapítani.

8. melléklet a 8. évfolyam kerettantervéhez

A típusú (tanórai) és C típusú (tanórán kívüli) modulok listája:

I. TÉMAKÖR GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK	A modul sorszáma és címe		Ajánlott óraszám
Kapcsolódó C modulok	*08C01*	*Hogy is van?*	
	08C05	*Karácsonyi szín*	
	08C12	*Búcsúzás*	

II. TÉMAKÖR SZÁMTAN, ALGEBRA	A modul sorszáma és címe		Ajánlott óraszám 36 óra
ALGEBRA	0811	Játékos ismétlő feladatok számokkal és algebrai kifejezésekkel	3 óra
	0812	Azonosságok	5 óra
	0813	Egyenletek, egyenlőtlenségek	5 óra
	0821	Beszorzás és kiemelés. Algebrai kifejezések szorzattá alakítása	6 óra
Kapcsolódó C modulok	*08C02*	*Kiszámoló*	
	08C03	*Betűzzük ki!*	
	08C05	*Osztogató*	
	08C07	*Üzend meg!*	

SZÖVEGES FELADATOK	0831	Szöveges feladatok I.	5 óra
	0832	Szöveges feladatok II.	8 óra

GYÖKVONÁS	0841	A négyzetgyök fogalmának bevezetése	4 óra

III. TÉMAKÖR GEOMETRIA	A modul sorszáma és címe		Ajánlott óraszám 45 óra
PITAGORASZ TÉTEL	0842	Pitagorasz-tétel	3 óra
	0843	Vegyes feladatok a négyzetgyökvonás és a Pitagorasz-tétel gyakorlására	3 óra

GEOMETRIAI TRANSZFORMÁCIÓK	0871	Eltolás	4 óra
	0872	A pont körüli elforgatás	2 óra
	0873	Hasonlóság	3 óra
	0874	Geometriai transzformációk rendszerező ismétlése	7 óra
Kapcsolódó C modulok	*08C11*	*Transzformáljunk!*	

GÚLA, KÚP, GÖMB	0881	Ismerkedés a gúlával, kúppal	3 óra
	0882	A gúla, a kúp, a gömb felszíne	3 óra
	0883	A gúla, a kúp, a gömb térfogata	3 óra

GEOMETRIA ISMÉTLÉS	0851	Az alakzatokról tanultak ismétlése	3 óra
	0852	Geometriai szerkesztések ismétlése	3 óra
	0853	Terület síkon és gömbön	3 óra
	0854	Kerület-, terület-, felszín-, térfogatszámítás ismétlése	4 óra
Kapcsolódó C modulok	*08C08*	*Sík és tér*	

IV. TÉMAKÖR ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK	**A modul sorszáma és címe**		**Ajánlott óraszám 20 óra**
HOZZÁRENDELÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK	0861	Grafikonok vizsgálata, hozzárendelések, függvények	6 óra
	0862	Függvények grafikus ábrázolása, egyenletek, egyenlőtlenségek grafikus megoldása	7 óra
	0863	Sorozatok	5 óra
	0864	Felmérés	2 óra
Kapcsolódó C modulok	*08C06*	*Attól függ!*	
	08C09	*Hol a vége?*	

V. TÉMAKÖR VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA	A modul sorszáma és címe		Ajánlott óraszám 10 óra
VALÓSZINŰSÉG, STATISZTIKA	0891	Statisztika	4 óra
	0892	Valószínűség	5 óra
	0893	Felmérés	1 óra
Kapcsolódó C modulok	*08C10*	*Átlagos?*	

C típusú (tanórán kívüli) modulok kapcsolódási tartalma:

08C01 HOGY IS VAN?	
A modul célja	A logikus gondolkozás, a logikai képességek és a gondolkozási módszertan eszköztárának fejlesztése.
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: képzőművészetek. Szűkebb környezetben: e fejlesztő sorozat 4. modulja. Ajánlott megelőző tevékenységek: Kombinatorikai, geometriai, számelméleti alapismeretek.
A képességfejlesztés fókuszai	Induktív és deduktív következtetés, érvelés, a gondolkodási sebesség fejlesztése, szövegértés, szövegértelmezés, nyelvi fejlettség.

08C02 KISZÁMOLÓ	
A modul célja	Számolás változatos formában egész és racionális számokkal. Százalékszámítás. Számolás nagyon nagy, illetve nagyon kicsi számokkal. A modul lehetőséget ad arra, hogy a tanár felmérje az egyes tanulók számolási képességét, problémák iránti érzékenységét.
Időkeret	5 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: fizika, csillagászat. Szűkebb környezetben: statisztika. Ajánlott megelőző tevékenységek: nevezetes számhalmazok ismerete, százalékszámítás, hatványozás, normálalak
A képességfejlesztés fókuszai	Számolási képesség, műveletvégzési sebesség, szövegértés, szövegértelmezés.

08C03 BETŰZZÜK KI!	
A modul célja	A betűs kifejezések elfogadása. A tanulói ismeretek tudatosítása, különféle játékokkal az eddigi ismeretek elmélyítése. A szövegértelmezési, szövegalkotási képesség fejlesztése.
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: fizika, kémia. Szűkebb környezetben: saját programcsomagunkban a 2. modul. Ajánlott megelőző tevékenységek: tanórai algebrai ismeretek.
A képességfejlesztés fókuszai	Problémaérzékenység, problémamegoldás, együttműködés eredetiség, kreativitás, asszociatív memória, szövegértés, szövegértelmezés, rendszerezés, gondolkodási sebesség.

08C04 OSZTOGATÓ	
A modul célja	A tanulók számelméleti ismereteinek elmélyítése, ismereteik tudatosítása, elemző képességük fejlesztése.
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: tapasztalatszerzés (NAT szerint). Szűkebb környezetben: kombinatorika, valószínűségszámítás, a programcsomag első modulja. Ajánlott megelőző tevékenységek: tanórai számelméleti ismeretek.
A képességfejlesztés fókuszai	Deduktív következtetés, induktív következtetés, mennyiségi következtetés, érvelés, bizonyítás, szövegértés, szövegértelmezés.

08C05 KARÁCSONYI SZÁM	
A modul célja	Tréfás nyelvi játékokkal az ötletesség, kreativitás, nyelvi fejlettség; grafikus feladatokkal az elemző képesség és a rendszerezés fejlesztése.
Időkeret	1 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: nyelvtan. Szűkebb környezetben: bármely modulba beilleszthető.
A képességfejlesztés fókuszai	Elemzés, rendszerezés, érvelés, problémaérzékenység, problémamegoldás

8C06 ATTÓL FÜGG?	
A modul célja	A halmazokkal kapcsolatos fogalmak elmélyítése, a halmazműveletek pontos értelmezése. A hozzárendelések közül a függvények felismerése. Függvények alkotása változatos szövegkörnyezetben, a függvénytani alapfogalmak elmélyítése. Grafikonolvasás fejlesztése.

Időkeret	4 foglakozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: hétköznapi tevékenységek (Menetrend, tévéműsor olvasása stb.) Szűkebb környezetben: tanórai halmazelméleti, függvénytani ismeretek
A képességfejlesztés fókuszai	Rendszerezés, problémaérzékenység, problémareprezentáció Eredetiség, kreativitás, nyelvi fejlettség, szövegértés, szövegértelmezés, relációszókincs.

08C07 ÜZEND MEG!	
A modul célja	A kódolás és dekódolás fogalmának megismerése. Titkosítási eljárások megismerése.
Időkeret	1 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: informatika. Szűkebb környezetben: számrendszerek, számelmélet.
A képességfejlesztés fókuszai	Rendszerezés, kombinativitás, eredetiség, kreativitás, problémaérzékenység, szövegértés, szövegértelmezés.

08C08 SÍK ÉS TÉR	
A modul célja	A tanulók térszemléletének fejlesztése. Darabolási feladatokon keresztül a kombinatív készség fejlesztése. A síkgeometriai fogalmak elmélyítése.
Időkeret	3 foglakozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: képzőművészetek. Szűkebb környezetben: maradékos osztás, leszámlálási feladatok. Ajánlott megelőző tevékenységek: Sík és térgeometriai alapismeretek
A képességfejlesztés fókuszai	Térlátás, térbeli viszonyok felismerése, ábrázolás, elemzés, hosszúság (terület, térfogat) becslés, szövegértés, szövegértelmezés.

08C09 HOL A VÉGE?	
A modul célja	A végtelen fogalmának megismertetése, elmélyítése, a végtelen különböző formáinak megjelenése, a fraktálalakzatok vizsgálata, a végtelen mértani sorok vizsgálata.
Időkeret	1 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: képzőművészet. Szűkebb környezetben: E programcsomagban a 2., 7. és 8. modul.

A képességfejlesztés fókuszai	Számolás, mennyiségi következtetés, mérés, becslés, kreativitás, prezentáció, megfigyelőképesség, szövegértés és értelmezés, problémamegoldás.

08C10 ÁTLAGOS?	
A modul célja	A statisztikai mutatók (átlag, medián, módusz) fogalmának elmélyítése, statisztikai adatok vizsgálata, diagramok vizsgálata.
Időkeret	2 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: földrajz Szűkebb környezetben: statisztika, valószínűségszámítás. Ajánlott megelőző tevékenységek: statisztikai mutatók ismerete, grafikonok ismerete.
A képességfejlesztés fókuszai	Deduktív következtetés, induktív következtetés, valószínűségi következtetés, problémaérzékenység, eredetiség, kreativitás, szövegértés, szövegértelmezés.

08C11 TRANSZFORMÁLJUNK!	
A modul célja	Geometriai transzformációk ismeretének mélyítése, alkalmazása. Különböző parkettázási problémák elemzése, megoldása
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: képzőművészet, népművészet. Szűkebb környezetben: rajz és vizuális nevelés. Ajánlott megelőző tevékenységek: egybevágósági transzformációk ismerete.
A képességfejlesztés fókuszai	Probléma-reprezentáció, elemzőképesség, pontosság, ábrázolás, prezentáció, rész-egész észlelése, figyelem koncentráció, problémaérzékenység, gondolkodási sebesség, ismeretek rendszerezése, rugalmas gondolkodás, problémamegoldás, metakogníció.

08C12 BÚCSÚZÁS	
A modul célja	A foglalkozások értékelése, a tanév lezárása játékokkal.
Időkeret	1 foglakozás
Modulkapcsolódási pontok	Szűkebb környezetben: a modul feldolgozása a tanév végén javasolt, utolsó modulként.
A képességfejlesztés fókuszai	Elemzés, rendszerezés, logikai következtetés, együttműködési készség.

Bevezető a 9–12. évfolyamok matematika kerettantervéhez

Ezt a kerettantervet ajánljuk minden olyan matematika tantárgyi programhoz, amelyik a matematikai nevelőmunka megújítására törekszik, része annak a kerettantervnek, amely az 1–12. évfolyamokon folyó kompetencia alapú matematikai nevelés fejlesztési feladatait konkretizálja a következő területek megjelenítésével:

– tartalmak (témakörök), ismeretrendszer,
– a követelmények teljesítéséhez javasolt időkeret,
– fejlesztendő képességek, kompetenciák,
– javasolt tevékenységek átfogó rendszere,
– évfolyamonkénti követelmények,
– értékelési eljárások, módszerek.

A kompetencia alapú kerettanterv a Közoktatási Törvény által előírt szakaszolást és a mindennapi gyakorlatot figyelembe véve az 1–12. évfolyamok számára készített matematika kerettanterv szakaszolására az alábbiak szerint biztosít lehetőséget:

I. Bevezető-kezdő szakasz (1–4. évfolyam).
II. Alapozó szakasz (5–6. évfolyam)
III. Fejlesztő szakasz (7–8. évfolyam)
IV. Középfokú nevelés-oktatás szakasza (9–12. évfolyam)
V. Szakiskolai szakasz (9–10. évfolyam)

Jelen kerettanterv és az erre épülő teljes program anyagai a magyar közoktatás nevelő és oktató munkája különböző pedagógiai szakaszait kiszolgálja.
A modern követelményekkel, módszerekkel, eszközökkel az 1–12. évfolyamok következetes építkezési ívét meg nem törve, a fentebb jelzett szakaszolást figyelembe véve, a mai gyakorlatban megtalálható iskolaszerkezet bármelyikében alkalmazható.

A kerettanterv egy gyakorlati megvalósítását biztosító komplex eszközrendszer készült el a suliNova Kht. keretében lezajlott fejlesztési folyamat során.(Educatio – suliNova program HEFOP 3.1.1.) Ezen dokumentumok (feladatlapok, könyvek, tanári segédletek, eszközök, stb.) moduláris építkezése lehetővé teszi az 1–12. évfolyamok bármelyikén való – akár önálló – alkalmazásukat, és biztosítja azon középiskolák számára is a 9. évfolyam matematikai nevelésének megszervezését, ahol a középiskolai tanulmányokat nyelvi évfolyamok szervezésével kezdik.
A modulok a tanórai fejlesztéseket (A típus), más műveltségterületek által támogatott matematikai kompetenciafejlesztést (B típus) és a tanórán kívüli foglalkozásra tervezett fejlesztést (C típus) jelenítik meg.
Az elkészült eszközrendszer részei a tanulói munkafüzetek (eszközmellékletekkel), tanári útmutatók (módszertani, értékelési javaslatokkal, ajánlásokkal, alternatív eljárások bemutatásával, a szükséges eszközökkel).

A kerettanterv a magyar matematikai nevelés jó hagyományait, értékeit megőrizve a következő területeken fogalmaz meg kiemelten hangsúlyos feladatokat.

Célok és feladatok

A matematikatanítás célja és feladata a tanulók önálló, rendszerezett, logikus gondolkodásának kialakítása, fejlesztése. A matematikai nevelés sokoldalú eszközökkel fejleszti a tanulók kreatív gondolkodását, modellalkotó tevékenységét, kialakítja a megfogalmazott összefüggések, hipotézisek bizonyításának igényét, megmutatja a matematika hasznosságát, az emberi kultúrában betöltött szerepét.

A matematika a maga hagyományos és modern eszközeivel segítséget ad a természettudományok, az informatika, a technikai, a humán műveltségterületek, a mindennapi problémák értelmezéséhez, leírásához és kezeléséhez, a gazdasági, pénzügyi kérdések áttekintéséhez, a helyes döntések meghozatalához. Szükségessé vált, hogy a matematikatanítás során felvetett problémák kapcsolódjanak a környezeti neveléshez, a családi életre neveléshez, egészségneveléshez és a helyes fogyasztói magatartás kialakításához, továbbá, hogy a tanulók ismerkedjenek meg a matematika kultúrtörténeti vonatkozásaival is.

Fontos, hogy a tanulók képessé váljanak a pontos, kitartó, fegyelmezett munkára, törekedjenek az önellenőrzésre, legyenek képesek a várható eredmények becslésére. Törekedni kell a tanulók pozitív motiváltságának biztosítására, önállóságuk fejlesztésére, ugyanakkor képesek legyenek a problémák közös megoldására is. Ennek érdekében szoktassuk a tanulókat a kooperatív munkaformához, az erre alkalmas tananyagok egyes részleteinek csoportmunkában való feldolgozásával, a feladatmegoldások megbeszélésével. A csoportmunkában elvégzett feladatok értelmezése és bemutatása közben a tanulók kommunikációs képessége is fejlődik. Differenciált munkaformákkal biztosítsuk a tehetséggondozást, és az elmaradók felzárkóztatását. Fokozatosan alakítsuk ki a matematika szaknyelvének pontos használatát és jelölésrendszerének alkalmazását.

Középiskolában is nagy hangsúlyt kell fektetni a szemléltetésre, a tanulók önálló tevékenykedtetésére annak ellenére, hogy általános iskolai tanításhoz képest a deduktív módszerek is előtérbe kerülnek.

E kerettanterven alapuló középiskolai tananyag egy sikeres középszintű érettségi vizsgára készíti fel a tanulókat. Az emeltszintű érettségi vizsgához szükséges többlettudást a fakultatív oktatási rendszerben kapják meg a tanulók.

A fejlesztési célok és kompetenciák

- Tájékozódás
  - Tájékozódás a térben
  - Tájékozódás az időben
  - Tájékozódás a világ mennyiségi viszonyaiban
- Megismerés
  - Tapasztalatszerzés
  - Képzelet
  - Emlékezés
  - Gondolkodás
  - Ismeretek rendszerezése
  - Ismerethordozók használata
- Ismeretek alkalmazása
- Problémakezelés és – megoldás
- Alkotás és kreativitás: alkotás öntevékenyen, saját tervek szerint; alkotások adott feltételeknek megfelelően; átstrukturálás
- Akarati, érzelmi, önfejlesztő képességek és együttéléssel kapcsolatos értékek

- Kommunikáció
- Együttműködés
- Motiváltság
- Önismeret, önértékelés, reflektálás, önszabályozás

A helyes tanulási szokások kialakítása

- A négy év során tudatosan kell fejleszteni a tanulók lényegkiemelő, analizáló és diszkussziós képességét, átfogó, nagyobb összefüggések felfedezésére is képes gondolkodását. Erre irányul a matematikaoktatásban a sokféle logikai feladat, a felfedeztető tanítás, az ismétlés, a rendszerezés, a szöveg-elemzés, a megoldások vizsgálata.
- Szöveges feladatokon keresztül fejlesztjük a tanulók szövegértését, lényegkiemelő képességét. A mindennapi életből vett problémák matematikai megoldását összevetjük a reális, elvárható eredménnyel. Ezért fontos a becslési képesség fejlesztése is.
- A geometriai feladatok különösen alkalmasak a precíz munkavégzés elsajátíttatására. Vázlat elkészítésére, annak elemzésére, a feladathoz kapcsolódó ismeretanyagok tudatos szintetizálására szoktatjuk a tanulókat. A kivitelezésnél a tanulók esztétikai érzékét, a megoldások számának elemzése során pedig diszkussziós képességüket fejlesztjük.
- A térszemlélet fejlesztése segíti a világban való eligazodást. A valóság tárgyait modelleken keresztül szemléltetve, önállóan elkészített mértani testeken keresztül ismerik meg a tanulók. A felfedezett összefüggéseket a gyakorlati problémák megoldása közben is alkalmazzák.
- A zsebszámológépet készség szinten használják, ismerik a grafikus kalkulátort, és a tanuláshoz használható matematikai programokat, valamint az internetes weblapokat.
- A csoportmunkában a tanár által összeállított feladatsorokon keresztül a tanulók a régi ismereteik alkalmazásával közösen fedezik fel az új matematikai összefüggéseket. Az új ismeretek tanári irányítással, frontális munkaformában rögzülnek. Az együttműködés folyamatában a közös eredmény érdekében előtérbe kerül egymás tiszteletben tartása, a szolidaritás, a tolerancia, a segítőkészség, valamint fejlődik a vitakészség és az érvelés képessége. Ebben a szocializációs folyamatban könnyebben kialakul az intenzív érdeklődés és a kíváncsiság. Ez alapvető feltétele a világ dolgaihoz való pozitív viszonyulásnak, a nyitottságnak, az élethosszig tartó tanulás magalapozásának.
- Felhívjuk az érdeklődő tanulók a figyelmét a szakirodalomra, a szakfolyóiratokra, kiemelten a Középiskolai Matematikai és Fizikai Lapokra.

Értékelés, számonkérés

- A fejlesztendő képességek:
  - Az alapvető fogalmak, definíciók, tételek memorizálása, alkalmazása
  - Az alapvető algoritmusok elsajátítása és alkalmazása
  - Az összefüggések megértése, alkalmazása
  - Lényegkiemelés a mindennapi életből merített problémákban
  - A matematikai szaknyelv és jelrendszer alkalmazása
- Az értékelés a tanulók tudásszintjének megismerését szolgálja, visszajelzést ad a tanulónak, a tanárnak és a szülőnek a fejlődés mértékéről, ezért alapvetően fontos a tanulók előrehaladása érdekében. A tantervben „követelmények” címszó alatt találhatók a középszintű érettségihez szükséges ismeretek, *dőlt betűvel* pedig a kiegészítő tananyagok, melyek elmélyítéshez vagy kitekintésre szolgálnak.
- A diagnosztizáló felmérők segítségével megállapítható, hogy a tanulók eljutottak-e arra a szintre, ahonnan tanulmányaikat tovább folytathatják. Ezekre a felmérőkre nem adunk osztályzatot. A mérés elvégzése után a lemaradókkal célszerű az adott anyagrészben a továbbiakban differenciáltan foglalkozni.

- Kisebb anyagrészek lezárásakor ajánlott röpdolgozatot íratni, amelyet tanári gyakorlatnak megfelelően osztályzattal értékelünk. Ha a tanulók tudásában nagy hiányosságokat tapasztalunk, akkor az osztályzástól eltekinthetünk. Ebben az esetben a hiányok pótlása vagy folyamatosan végezhető, vagy a nagyon nehéznek tűnő anyagrészre később lehet visszatérni.
- A jelentősebb fejezetek lezárásakor témazáró felmérő íratása javasolt. A felmérő csak a továbbhaladáshoz szükséges ismereteket kérje számon. Az egyes feladatok megoldását pontozással javasolt értékelni, ügyelve a helyes részeredmények pozitív értékelésére is. A dolgozat eredményét százalékkal és érdemjeggyel minősítjük. Így a minősítés a tanulók és a szülők számára is egyértelmű.
- A szóbeli számonkérés a matematikában nem túl gyakori a középszintű érettségi kizárólagos írásbeli követelménye miatt.
- Értékelhető szóbeli megnyilvánulás a projektmunkák előadása: matematika történeti vonatkozások ismertetése, a művészetek és a matematika kapcsolata, az elkészített portfoliók magyarázata, a mindennapi élethez kapcsolódó gyakorlati feladatok bemutatása.
- A csoportmunkát nem szükséges minden esetben értékelni. Ha értékeljük, akkor a csoport minden tagja azonos minősítést kap, mely lehet osztályzat vagy a tanári gyakorlatnak megfelelő egyéb jelrendszer.
- Az év végi ismétléskor írathatunk olyan felmérőket, amelyeknek feladatai az érettségi vizsga első részéhez hasonlóan csak rövid válaszokat, számolást, indoklást igényelnek.
- A 12. évfolyamon az érettségire való felkészítés miatt 45+135 perces felmérőket is célszerű íratni a korábbi évek érettségi feladatsorai alapján, hogy ezzel a vizsgaformával megismerkedjenek a tanulók. Mivel ez külön szervezést igényel, javasoljuk évfolyamszintű próbaérettségi íratását.

A kerettanterv alkalmazhatósága

A kerettantervhez szervesen illeszkedik a suliNova Kht megbízásából kidolgozott modulrendszerű programcsomag. Egy modul egy tananyag-egységet dolgoz fel, a legkorszerűbb oktatási módszerek alkalmazásával. A kis tanegységekre való felbontás miatt más matematika tanítási koncepció esetén is alkalmazható.

- A kerettantervhez illeszkedő részletes tanmenet az iskolák helyi tantervének elkészítését segíti.
- A tanulói munkafüzet kidolgozott példákat, ezt követően a felvetett problémák következményeként az elméleti tananyag összefoglalását, további feladatokat és az adott tanegységhez kapcsolódó kislexikont tartalmaz.
- A tanárok számára kézikönyv készült, melyben megtalálhatók az egyes évfolyamok tanmenetei, a feladatok megoldásai, a különböző tanítási módszerek részletes leírásai, az előre gyártott taneszközök, az egyes témakörökhöz csatlakozó internetes weblapok és az oktatásban használható programok. A kézikönyv diagnosztizáló felmérőket, röpdolgozatokat és témazáró felmérőket is tartalmaz. Ehhez elektronikus formátumban lehet hozzáférni, felsorolásuk az évfolyamok végén a mellékletekben találhatók. A táblázatban szereplő modulok után (*dőlt betűkkel*), az úgynevezett C típusú modulokat soroltuk fel, amelyek magasabb heti matematika óraszám esetén, a többlet órákon kerülhetnek feldolgozásra, vagy délutáni foglalkozás keretében javasoljuk felhasználásukat a tanulásban lemaradt, illetve a témakör iránt érdeklődő tehetséges tanulók foglalkoztatására. A C modulok vázlata a megfelelő évfolyam tanterve végén, a mellékletben található.
- A középiskolai programcsomag minden A típusú moduljában a tanári modulvázlat külön részletes javaslatokat ad **az adott modul értékelésére**.

Az értékelés szerepe és módja a C típusú programcsomagokban:
A fenti irányelveken túl a tematika több tanulói önellenőrzésre vonatkozó tesztet, tudásfelmérőt tartalmaz. Ezek kifejezetten a tanulók önellenőrzését szolgálják, és nem tekinthetők dolgozatnak.
A 11. és 12. osztályok számára készült C modulok eltérnek a korábbiaktól. Itt a képességfejlesztés már kifejezetten feladatmegoldásokon keresztül valósul meg. Ezek a foglalkozások szorosan kapcsolódnak a tanórák tananyagához, a tanult tananyag elmélyítését, a középszintű érettségire való felkészülést szolgálják.
A témakörök végén a tanulók a szerzett ismereteik mélységét egy-egy tudáspróbán mérhetik le. Ezek is a tanulók önellenőrzését szolgálják.

9. ÉVFOLYAM
37 tanítási hét, heti 3 óra, összesen 111 óra

	Témakörök	Javasolt óraszám
I.	Gondolkodási módszerek	15
II.	Algebra	32
III.	Geometria	27
IV.	Függvények	15
V.	Valószínűség, statisztika	8

A tananyag feldolgozására 97 órát osztottunk ki, ezeken kívül 8 órát szántunk a témazáró dolgozatokra. (Az éves óraszámból fennmaradó további órák ismétlésre, a nehezebben elsajátítható témák elmélyítésére szolgálnak.)

9. ÉVFOLYAM – I. TÉMAKÖR

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

15 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Halmaz elemeinek száma, végtelen elemszámú halmazok, számosság. Halmazok közös részének és egyesítésének elemszáma logikai szitával.
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	Kombinatorikus gondolkodás segítségével fejlesztjük a valószínűségi szemléletet.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Pontos szövegértés, szövegelemzés, a szöveges feladatokban megfogalmazott hétköznapi problémák átemelése a matematika logikai rendszerébe, a metakogníció fejlesztése.
Rendszerezés, kombinativitás	Különböző dolgok, tárgyak, elemek, fogalmak adott szempont szerinti csoportosítása, rendezése, összefüggések keresése. A kombinatív gondolkodás fejlesztése összetett, több irányba is nyitott végű probléma megoldása során.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Következtetés a speciális, konkrét megfigyelésektől az általános esetre, az induktív gondolkodás fejlesztése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Konkrét dolgok csoportosítása adott, vagy a tanulók által javasolt szempontok szerint. Szituációs játék, barkochba játék egy-egy halmaz, vagy egy-egy elem kitalálására. Kevés számú elem esetén az összes sorrend megszámlálása, egyéni illetve csoportos kísérletek elvégzése során, ismétlődő elemek esetén is. Kiválasztási problémák konkrét bemutatása, megfigyelése. Adott síkbeli alakzatok, térformák csoportosítása, egyéni manipulációval. Játék számkártyákkal, dobókockával, bármilyen általunk feliratozott kártyával.	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
A halmaz fogalma, ábrázolása: Venn-diagram, megadása, halmazok egyenlősége, a halmaz elemei, a halmaz elemeinek száma, logikai szita, üres halmaz, részhalmaz, komplementer halmaz. Műveletek halmazokkal: metszet, unió, különbség. Számhalmazok, a valós számok halmaza. *Egyszerű ponthalmazok a koordinátasíkon,* nevezetes ponthalmazok Kombinatorikai feladatok megoldása, sorba rendezés, kiválasztás, ismétlődő elemek esetén is. Állítások és tagadásuk megfogalmazása, azok igaz, hamis voltának eldöntése, *az „és” ill. a „vagy” műveletek alkalmazása*. Egyszerű következtetések, állítások és megfordításuk megfogalmazása. A definíció és a tétel különbözősége.	
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Függvények, oszthatósági feladatok, geometriai alakzatok rendszerezése, ponthalmazok síkon, koordinátasíkon, térben. Gráfok. Valószínűség-számítás kombinatorikus úton. A logika elemei a matematika minden témakörében. Halmazok, adatsokaságok, statisztika.	Halmazszemlélet a földrajz, a biológia a kémia tudományban. Formák, motívumok periodicitása a képzőművészetben és a zenében. Számítástechnika. Az összes lehetőség megkeresése egy valóságos probléma megoldásakor (Pl. egy elektromos hálózat, vagy vízvezeték hálózat javítása során).
KÖVETELMÉNYEK	
Tájékozottság a valós számkörben. Részhalmaz, unió, metszet, két halmaz különbségének ismerete és alkalmazása. A logika alapvető műveleteinek alkalmazása mindennapi problémák megoldásában.	

9. ÉVFOLYAM – II. TÉMAKÖR

ALGEBRA

32 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Konkrét számolási feladatok a valós számkörben, a számfogalom elmélyítése, egy szám többféle felírása, hatványozás, nagyságrendi viszonyok. A folytonosság érzékeltetése.
Mennyiségi következtetés	Ismerkedés az irracionális számok tulajdonságaival, azok racionális számmal való szorzásával és osztásával, egyenes, fordított és egyéb arányossági következtetési szemlélet fejlesztése a valós számkörben.
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	Az arányossági feladatok eredményének becslése. A becsült eredmények valószínű, valószínűtlen voltának eldöntése (szemléletfejlesztés). Mennyiségek mérése, azonos mértékrendszer használata, összetett mennyiségek ismerete (Pl. sebesség, sűrűség, Ft/db, népsűrűség : db/m^2 stb.) A mennyiségfogalom fejlesztése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A szövegértés tudatos fejlesztése, hétköznapi szöveg „lefordítása” a matematika nyelvére, a valóságbeli problémák matematikai értelmezése (a metakogníció fejlesztése).

Rendszerezés, kombinativitás	A szükséges adatok kikeresése, a fölösleges adatok mellőzése, a lényegkiemelő képesség fejlesztése. A korábbi matematikai ismeretek beépítése, a lehetséges alkalmazások megkeresése, a tanult új ismeret beillesztése, a rendszerező szemlélet alakítása. Számok felépítése prímszámokból, számok osztóinak és többszöröseinek kapcsolata.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Azonosságok, igaz, hamis egyenlőségek, konkrét számoktól az általános eset megfogalmazásáig (induktív gondolkodásmód fejlesztése). Azonosságok alkalmazása konkrét esetekben (deduktív gondolkodás fejlesztése).

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Számolási feladatok írásban, fejben, önállóan, programozott lépések szerint.
Elemi számelméleti összefüggések, prímszámok, összetett számok keresése.
Oszthatósági szabályok, osztók, többszörösök meghatározása.
Egyszerű szöveges összefüggések leírása matematikai jelekkel, hallás és olvasás alapján.
Szöveges feladatok értelmezését szolgáló nyelvi játékok.
Szöveges feladatok megoldása előtt a várható eredmények közös becslése, a megoldott egyenletek eredményének ellenőrzése, értelmezése, szöveges válasz a felvetett szöveges problémára.
Egyéni, csoportos munkában arányosságok felfedezése sík és térbeli alakzatok tulajdonságai között, képletek, összefüggések elemzése.
Gyűjtőmunka (egyéni, csoportos): szakácskönyvek, gépjármű katalógusok, stb. tanulmányozása, arányosságok keresése.
Kutatási projektek (előadás, vagy írásbeli feldolgozás)
– matematikatörténeti témában, (pl.: a negatív számok, az irracionális számok kialakulása),
– az arányosságok vizsgálata más tudományokban,
– az „isteni arány”, az aranymetszési arány a művészetekben, stb.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Műveleti azonosságok a valós számok halmazában, kommutativitás, asszociativitás, disztributivitás.
A műveletek sorrendje, kifejezések szorzattá alakítása.
Hatványozás egész kitevőre, a hatványozás azonosságai.
A számok normálalakja.
Számrendszerek.
Nevezetes azonosságok: $(a + b)^2$, $(a – b)^2$, $a^2 – b^2$.
Műveletek algebrai törtekkel, összetett algebrai kifejezések azonos átalakítása.
Arányosságok, következtetések, százalékszámítás.
Elsőfokú egyenletek.
Egyszerű abszolút értékes egyenletek.
Elsőfokú egyenlőtlenségek.
Elsőfokú két ismeretlenes egyenletrendszerek.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Műveletek racionális számkörben. Logikai műveletek, halmazok. Négyzetgyök és *n*-edik gyök, gyökfüggvények. A logaritmus, exponenciális, függvények.	Normálalak használata: kémia, fizika, földrajz, csillagászat, statisztikai mutatók. Arányosságok a valóságban, a természetben, a művészetekben.

KÖVETELMÉNYEK
A másodfokú azonosságok alkalmazása. A négy alapművelet elvégzése algebrai kifejezésekkel. Arányosságok felismerése, alkalmazása szöveges feladatokban és a mindennapi problémákban. Szövegértés, szövegelemzés. Oszthatósági szabályok biztos ismerete. Összetett számok prímtényezős alakja. Elsőfokú egyenletek biztos megoldása. Egyszerűbb egyenletrendszerek biztos megoldása.

9. ÉVFOLYAM – III. TÉMAKÖR

GEOMETRIA

27 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Geometriai alakzatok mennyiségi jellemzői, csúcsok, élek, lapok száma, kerület, terület, élváz hossza, felület, térfogat nagysági viszonyai, mérőszámok összehasonlítása, rendezése, a számolási készség alkalmazása a valóság tárgyain, illetve azok geometriai modelljein.
Mennyiségi következtetés	A sík- és térbeli alakzatok építése, következtetések megfogalmazása mennyiségi jellemzőik között. A mennyiségek folytonossága, fogalmának továbbfejlesztése.
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	Síkidomok kerületének, területének, térbeli alakzatok élvázának, felületének, térfogatának becslése. Valóságos tárgyak, modellek elkészítéséhez felhasználandó anyagok mennyiségének közelítő meghatározása, az ehhez szükséges képességek fejlesztése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szövegértelmezés továbbfejlesztése a lényegkiemelő képesség fejlesztése. A valóság tárgyainak geometriai modellezéséhez szükséges képességek, a térlátás fejlesztése.
Rendszerezés, kombinativitás	Síkbeli és térbeli analógiák felfedezése. A valóság tárgyainak jellemzése a geometriai fogalmak segítségével, absztrakciós képesség fejlesztése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Összefüggések, képletek felfedezése gyakorlati tapasztalatból kiindulva, azok általánosítása és alkalmazása más esetekben.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Tárgyak, testek, síkidomok csoportosítása megadott, vagy egyéni szempontok szerint. Csoportmunka: a sík ill. a tér kitöltése különböző formákkal. A síkon és a gömbön felrajzolt alakzatok tulajdonságainak megfigyelése: hasonlóságok, különbségek. Kutatómunka: (előadás, vetítés számítógéppel, interaktív programok az Internetről). – Térformák, poliéderek, szimmetriák a síkban és a térben. – Geometriai motívumok a képzőművészetben. – Arányok a zenében, a természetben, stb.	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK
Térelemek és viszonyaik. Testek, elnevezések. Testek geometriai tulajdonságai, élváz, háló, felszín, térfogat (tapasztalati szinten). Háromszögek jellemzése, alapfogalmak, kerület, terület. Háromszögek nevezetes vonalai, körei, definíciók, tételek (bizonyítás nélkül). Pitagorasz-tétel, Thalész-tétel (bizonyítással), a tételek alkalmazása. Négyszögek, sokszögek belső és külső szögei. Négyszögek osztályozása, speciális négyszögek: trapézok, paralelogrammák, deltoidok, húr- és érintőnégyszögek (bizonyítás nélkül), kerület- és területszámítás, szerkesztési feladatok. Kör és a szabályos sokszögek. Kör és részei, kerületük, területük, a szög ívmértéke. Transzformációk: szimmetriák, eltolás, elforgatás (tapasztalatgyűjtés, manipuláció). Szimmetriák a térben: a valóságban, a természetben. Vektorok jellemzése, alkalmazása. *Térbeli transzformációk.*

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Halmazok, logika. Korábbi tanulmányok a síkidomokról és testekről. Nevezetes ponthalmazok, szögfelező, szakaszfelező merőleges.	Képzőművészet, zene, építészet, informatika, természeti környezet, modellezés, kertészet, szabás-varrás.

KÖVETELMÉNYEK
Tájékozottság a megismert síkidomok és testek tulajdonságaiban. Speciális háromszögek, négyszögek és szabályos sokszögek tulajdonságainak ismerete. Nevezetes tételek: Pitagorasz-, Thalész-tétel alkalmazása. Kör részeinek ismerete, az ívmérték használata. Szimmetriák felismerése, alkalmazása geometriai modelleken. Vektorok alkalmazása.

9. ÉVFOLYAM – IV. TÉMAKÖR

FÜGGVÉNYEK

15 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Az adott helyhez tartozó függvényértékek kiszámítása, a függvények tulajdonságainak (pl.: növekedési és fogyási viszonyainak) meghatározása. A grafikus megjelenítés a függvényértékek közötti reláció meghatározását képi formában is megerősíti.
Mennyiségi következtetés	Mozgás-, hőingadozási- stb.- grafikonok, egyéb statisztikai adatokat szemléltető grafikonok segítségével tovább mélyíthető a mennyiségi következtetés képessége. A folytonos, a szakaszos és a diszkrét változások elemzése.
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	A grafikus ábrázolás közelítő képi megjelenítést biztosít. A valóság folyamatait leíró grafikonok, és a matematikai függvények grafikonjainak különbözősége, hasonlósága.

Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A valóságból merített szöveges faladatok algebrai megfogalmazása, az így leírt kétváltozós összefüggések ábrázolása a koordináta- rendszerben, többsíkú gondolkodást igényel, az ehhez szükséges képességek fejlesztése.
Rendszerezés, kombinativitás	Kombinatív gondolkodást és az összefüggések felismerésének képességét feltételezik az alábbi műveletek: – többféle grafikon együttes megfigyelése, a képi megjelenés és a valós folyamat kapcsolata. – a geometriai transzformációk alkalmazása a függvény-transzformációk végrehajtásánál. – a halmazszemlélet, az algebrai összefüggések és a geometriai tulajdonságok párhuzamos alkalmazása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Konkrét számokkal és összefüggésekkel megadott függvényekről, átlépés az általános képletekkel megadottakra, illetve az általánosítás után azok konkrét alkalmazása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Játék: tájékozódás térben, időben (csoportos),
„torpedó”(páros).
Tájékozódás térképen, földgömbön (párban).
Adott tulajdonságú pontok keresése, pl. barkochba játékkal.
Grafikonok készítése
– milliméterpapírra (egyéni),
– mágnestáblán (csoportokban),
– írásvetítőn, egymáson elmozgatható fóliákkal (tanári irányítással).
– függvényábrázoló programokkal pendrive-ra, aktív táblára (tanári irányítással).

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Tájékozódás a koordináta-rendszerben, pontok, tartományok keresése.
A valóság változó jelenségeinek megfigyelése, az adatok lejegyzése, azok ábrázolása. Arányosságok megállapítása.
Tanult összefüggések, képletek alkalmazása, az összetartozó értékek ábrázolása.
Ábrázolás geometriai, fizikai képletek alapján.
A függvény fogalmának előkészítése, bevezetése.
A lineáris függvény jellemzése, milyen folyamatok leírására szolgálhat.
Függvénytulajdonságok: meredekség, növekedés, fogyás, zérushely, tengelymetszet.
Az abszolútérték-függvény, új tulajdonság: szélsőérték
A másodfokú függvény, milyen folyamatok leírására szolgálhat.
Egyszerű függvénytranszformációk.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Halmazok, ponthalmazok, algebrai azonosságok, műveletek a valós számkörben, arányosságok, sorozatok, geometriai transzformációk. Nevezetes ponthalmazok (ellipszis, hiperbola, parabola). Egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek grafikus megoldása. Ponthalmazok uniója, közös része: halmazok, logika. Táblázatok, grafikonok olvasása (statisztika).	Alkalmazás fizikai, kémiai törvényszerűségek leírására. A valóság folytonos, illetve diszkrét folyamatai. Grafikonok alkalmazása a képzőművészetben.

KÖVETELMÉNYEK

Az alapfüggvények grafikonjának ismerete.
A valóság folyamatainak grafikus megjelenítése.
Adott grafikonok értő olvasása.

9. ÉVFOLYAM – V. TÉMAKÖR

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

8 óra

<table>
<tr><th colspan="3">KÉPESSÉGFEJLESZTÉS</th></tr>
<tr><th>Képességfejlesztési fókuszok</th><th colspan="2">A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben</th></tr>
<tr><td>Számlálás, számolás</td><td colspan="2">Statisztikai adatoknál számlálás, gyakoriság, relatív gyakoriság.
Esetek leszámlálása.</td></tr>
<tr><td>Mennyiségi következtetés</td><td colspan="2">Egyszerű számítások relatív gyakoriságokkal.
Gráfok és diagramok alkalmazása a szemléltetésre.</td></tr>
<tr><td>Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet</td><td colspan="2">Egy kísérlet kimenetelének relatív gyakorisága és valószínűsége közötti kapcsolat.
Szubjektív valószínűségi becslések és ellenőrzésük tapasztalatok elemzésével.</td></tr>
<tr><td>Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció</td><td colspan="2">Olyan mindennapi szituációk értelmezése, ahol a véletlennek vagy a bizonytalanságnak szerepe van.
Tömegjelenségek, újságcikkek olvasása és értelmezése.
Egyszerű valószínűségi állítások jelentése a mindennapi életben.</td></tr>
<tr><td>Rendszerezés, kombinativitás</td><td colspan="2">Adatok rendszerezése, táblázatok, diagramok értelmezése.</td></tr>
<tr><td>Deduktív következtetés, induktív következtetés</td><td colspan="2">A statisztikai kijelentéseknek és következtetéseknek a klasszikus logikától eltérő tulajdonságai.</td></tr>
<tr><th colspan="3">AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</th></tr>
<tr><td colspan="3">Adatgyűjtés statisztikai zsebkönyvből, Internetről, újságokból, szaklapokból, vagy saját felméréssel.
Adatok feldolgozása, számológép és számítógép szerepe.
Játékok és megfigyelések, adatgyűjtés.
Vita különböző esélylatolgatásról, csoportos munka.</td></tr>
<tr><th colspan="3">ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</th></tr>
<tr><td colspan="3">Statisztikai adatok fajtái, grafikonok, diagramok: oszlop, kör, sáv és vonaldiagram.
Statisztikai adatok jellemzői: átlag, medián, módusz.</td></tr>
<tr><th colspan="3">KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK</th></tr>
<tr><th colspan="2">Kapcsolódó tantervi témák</th><th>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</th></tr>
<tr><td colspan="2">Törtek
Függvények és grafikonok
Kombinatorika
Algebra</td><td>Társadalomtudományok, szociológia, földrajz, nyelvtudományok.</td></tr>
<tr><th colspan="3">MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ</th></tr>
<tr><td>Tanítási eljárások</td><td colspan="2">Csoportos munka, beszámolók szervezése, számítógépterem Internet hozzáféréssel.
Számítógép, projektor, aktív tábla.
Frontális módszer.
Feladatlapok.</td></tr>
<tr><th colspan="3">KÖVETELMÉNYEK</th></tr>
<tr><td colspan="3">Adatok szemléltetése, jellemzők megadása.
Gyakoriság, relatív gyakoriság.</td></tr>
</table>

9. melléklet a 9. évfolyam kerettantervéhez

A típusú (tanórai) és C típusú (tanórán kívüli) modulok listája:

I. TÉMAKÖR	**GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK**		**AJÁNLOTT ÓRASZÁM**
			15 óra
A modul sorszáma és címe	0901	Halmazok	6 óra
	0902	Logika	3 óra
	0903	Kombinatorika	6 óra
Kapcsolódó C modulok	*09C06*	*Gondolkodom, tehát vagyok*	
	09C09	*Sakkmatek*	

II. TÉMAKÖR	**ALGEBRA**		**AJÁNLOTT ÓRASZÁM**
			32 óra
A modul sorszáma és címe	0904	Műveletek a valós számkörben	10 óra
	0905	Arányosság, százalék	6 óra
	0916	Algebrai azonosságok	6 óra
	0917	Egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenlet-rendszerek	10 óra
Kapcsolódó C modulok	*09C02*	*Számolgatunk?*	
	09C03	*A szorzattá alakítás művészete*	
	09C04	*Osztozzunk!*	
	09C05	*Karácsonyi szám*	

III. TÉMAKÖR	**GEOMETRIA**		**AJÁNLOTT ÓRASZÁM**
			27 óra
A modul sorszáma és címe	0906	Térgeometria	5 óra
	0907	Háromszögek	6 óra
	0908	Négyszögek, sokszögek	3 óra

Kapcsolódó C modulok	0914	Vektorok	3 óra
	0915	Egybevágósági transzformációk	6 óra
	0919	A kör	4 óra
	09C01	*Időben a térben*	
	09C08	*Szimmetrikus?*	
	09C09	*Sakkmatek*	

IV. TÉMAKÖR	**FÜGGVÉNYEK**		**AJÁNLOTT ÓRASZÁM**
			15 óra
A modul sorszáma és címe	0909	Összefüggések, képletek	3 óra
	0910	Függvénytulajdonságok	3 óra
	0911	Lineáris függvények	3 óra
	0912	Abszolút érték függvény	3 óra
	0913	Másodfokú függvények	3 óra
Kapcsolódó C modulok	*09C10*	*Mi függ mitől?*	
	09C12	*Lineáris programozás*	

V. TÉMAKÖR	**VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA**		**AJÁNLOTT ÓRASZÁM**
			8 óra
A modul sorszáma és címe	0918	Statisztikai alapfogalmak	8 óra
Kapcsolódó C modulok	*09C07*	*Véletlen?*	

C típusú (tanórán kívüli) modulok kapcsolódási tartalma:

09C01 IDŐBEN A TÉRBEN	
A modul célja	A tanulók érdeklődésének felkeltése, térszemléletének fejlesztése. Térhatású ábrák rajzoltatása. A foglalkozás lehetőséget nyújt a tanárnak, hogy megfigyelje az egyes tanulók térlátásának fejlettségét, elemző képességét.
Időkeret	1 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: képzőművészet, biológia, kémia. Szűkebb környezetben: térgeometria. Ajánlott megelőző tevékenységek: aktív, tanulói foglalkoztatást előtérbe helyező tanórai foglalkozások.
A képességfejlesztés fókuszai	Térlátás, térbeli viszonyok felismerése, ábrázolás, elemzés.

09C02 SZÁMOLGATUNK	
A modul célja	Számolás változatos módon törtekkel (játékkal, játékos problémák felvetésével, gyakorlati helyzetekben). Modell alkotása a nagyon nagy illetve nagyon kicsi pozitív számok nagyságrendjének érzékeltetésére. A tanulók számolási készségének, kombinációs képességének fejlesztése, az együttműködési készség és döntőképesség alakítása. A foglalkozások lehetőséget nyújtanak a tanárnak, hogy megfigyelje az egyes tanulók számolási készségét, probléma iránti érzékenységét, önállóságát, együttműködési készségét.
Időkeret	3 foglalkozás
A képességfejlesztés fókuszai	Számolás, mennyiségi következtetés, kombinativitás, valószínűségi következtetés, szövegértés, szövegértelmezés, problémamegoldás, rendszerezés, becslés.

09C03 A SZORZATTÁ ALAKÍTÁS MŰVÉSZETE	
A modul célja	A tanulók eddigi algebrai ismereteinek tudatosítása. Memória játékkal az asszociatív és értelmes memória fejlesztése. A tanulók bizonyítási igényének felkeltése, továbbá segítség nyújtás az önálló tanulói bizonyítások végrehajtásához. (Azonosságokhoz olyan szöveges feladat gyártása, amelynek megoldásában felhasználható a megadott azonosság.)
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: fizika, kémia, későbbi matematika tanulmányok Szűkebb környezetben: saját programcsomagunkban a 2. („Számolgatunk” című) modul Ajánlott megelőző tevékenységek: tanórai algebrai ismeretek.
A képességfejlesztés fókuszai	Problémaérzékenység, problémamegoldás, együttműködés, kreativitás, metakogníció, érvelés, asszociatív memória, értelmes memória.

09C04 OSZTOZZUNK!	
A modul célja	A tanulók számelméleti ismereteinek elmélyítése. A tanulói ismeretek tudatosítása, elemző képességük fejlesztése.
Időkeret	2 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: NAT szerinti: tapasztalatszerzés, tapasztalatok tudatosítása. Szűkebb környezetben: kombinatorika, valószínűségszámítás. Ajánlott megelőző tevékenységek: tanórai számelméleti ismeretek.
A képességfejlesztés fókuszai	Elemzés, szövegértés, szövegértelmezés, szöveg összefüggések keresése, kombinativitás, kreativitás, mennyiségi következtetés, problémaérzékenység, problémamegoldás, metakogníció

09C05 KARÁCSONYI SZÁM	
A modul célja	A tréfás nyelvi játékokkal, a logikai fejtörők és betűrejtvények megoldásával a tanulók kreativitásának, nyelvi fejlettségének, elemző képességének fejlesztése.
Időkeret	1 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: magyar nyelvtan, irodalom. Szűkebb környezetben: bármelyik modul közé beiktatható. Ajánlott megelőző tevékenységek: nem igényel.
A képességfejlesztés fókuszai	Elemzés, szövegértés, szövegértelmezés, szöveg összefüggések keresése, nyelvi fejlettség kombinativitás, kreativitás, problémaérzékenység, problémamegoldás.

09C06 GONDOLKODOM, TEHÁT VAGYOK	
A modul célja	A logikus gondolkozás, a logikai képességek és a gondolkozási módszertan eszköztárának fejlesztése.
Időkeret	2 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: tájékozódás a hétköznapi életben, a kijelentések értelmezése. Szűkebb környezetben: a matematika minden területe.
A képességfejlesztés fókuszai	Gondolkodási képességek: induktív és deduktív következtetés, érvelés, a gondolkodási sebesség fejlesztése. Kommunikációs képességek: szövegértés, szövegértelmezés, nyelvi fejlettség.

09C07 VÉLETLEN?	
A modul célja	A relatív gyakoriság és a valószínűség kapcsolatának megismerése és megértése. Az események valószínűségének a becslése a relatív gyakoriság alapján. A kombinatív gondolkodás fejlesztése. Két esemény valószínűségének összehasonlítása, és becslés a relatív gyakoriságukra. Grafikonok értő olvasása, a grafikus manipulációk felismerése.

Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: mérések kiértékelése a fizikában, kémiában, biológiában. Szűkebb környezetben: valószínűségszámítás, kombinatorika. Ajánlott megelőző tevékenységek: statisztikai alapfogalmak ismerete. Ajánlott követő tevékenységek: valószínűségszámítás.
A képességfejlesztés fókuszai	A gondolkodási képességek fejlesztése: rendszerezés, kombinativitás, deduktív és induktív következtetés, valószínűségi következtetés. Vizuális képességek fejlesztése: Tájékozódás a vizuális információk között, ábrázolás

09C08 SZIMMETRIKUS?	
A modul célja	A szimmetriák felismerése, alkalmazása.
Időkeret	2 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: képzőművészetek, játékok. Szűkebb környezetben: geometria, gondolkodási képességek. Ajánlott megelőző tevékenységek: egybevágósági transzformációk ismerete.
A képességfejlesztés fókuszai	Gondolkodási képességek: rendszerezés, problémaérzékenység, probléma-reprezentáció, kreativitás. Vizuális képességek fejlesztése: térlátás, térbeli viszonyok, ábrázolás. Kommunikációs képességek: szövegértés, szövegértelmezés.

09C09 SAKKMATEK	
A modul célja	A kombinatorikai, gráfelméleti és geometriai tapasztalatok elmélyítése, és bővítése
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: építészet, művészetek, játékok. Szűkebb környezetben: kombinatorika, gráfelmélet, (területszámítás) geometria, gondolkodási képességek. Ajánlott megelőző tevékenységek: kombinatorikai és gráfelméleti alapismeretek.
A képességfejlesztés fókuszai	Gondolkodási képességek: induktív és deduktív következtetés, érvelés, gondolkodási sebesség fejlesztése, kombinativitás Kommunikációs képességek: szövegértés, szövegértelmezés.

09C10 MI FÜGG MITŐL?	
A modul célja	A függvény fogalmának mélyebb megértése. Szövegben megadott információk rendszerezése, mennyiségek közötti összefüggések felismerése, azok matematika nyelvén való megfogalmazása. A függvény alapfogalmainak biztos ismerete.
Időkeret	5 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Irodalom, képzőművészet, földrajz, építészet. Szűkebb környezetben: A tanórai függvénytani ismeretekkel párhuzamosan, vagy azok utána javasolt a feldolgozása. Ajánlott megelőző tevékenységek: Saját anyagunkban az „Osztozzunk!” című modul után javasolt a feldolgozása.

A képességfejlesztés fókuszai	Elemzés, szövegértés, szövegértelmezés, szövegösszefüggések keresése, kreativitás, problémaérzékenység, problémamegoldás, együttműködési képesség, érvelés

09C11 EGY KEVÉS MATEMATIKATÖRTÉNET	
A modul célja	Azon ókori görög matematikusok életének és munkásságának megismerése, akikről már hallhatott a tanuló tanórán, vagy olvashatott róla a tankönyvében. Az önálló ismeretszerzés „tanulása”, a szakirodalom (Internetről, könyvekből) tanulmányozása (projekt munka). A számírás történetének megismerése.
Időkeret	1 vagy 2 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Internet használata Szűkebb környezetben: Geometria, szám fogalma Ajánlott megelőző tevékenységek: A Tálész-, és a Pitagorasz-tételének ismerete
A képességfejlesztés fókuszai	Együttműködési készség és képesség, nyelvi fejlettség, szövegértelmezés, kreativitás

09C12 LINEÁRIS PROGRAMOZÁS	
A modul célja	A koordináta geometriai ismeretszerzés előkészítése, függvény fogalmának elmélyítése. Szövegértés fejlesztése, a szövegben megadott információk rendszerezése, a mennyiségek kapcsolatának algebrai megfogalmazása.
Időkeret	4 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Gazdasági élet, tanulói környezet Szűkebb környezetben: Koordináta geometria, lineáris függvények, szélsőérték keresésére épülő problémák megoldása Ajánlott megelőző tevékenységek: Tanórán a lineáris egyenletrendszer megoldása, lineáris függvény ábrázolása
A képességfejlesztés fókuszai	Együttműködési készség és képesség, szövegértelmezés, szövegértés, rendszerezés, kreativitás, valóságérzet

10. ÉVFOLYAM

37 tanítási hét, heti 3 óra, összesen 111 óra

	Témakörök	Javasolt óraszám
I.	Gondolkodási módszerek	8
II.	Algebra	32
III.	Geometria	30
IV.	Függvények	19
V.	Valószínűség, statisztika	11

A tananyag feldolgozására 100 órát osztottunk ki, ezeken kívül 8 órát szántunk a témazáró dolgozatokra.
Az éves óraszámból fennmaradó további órák ismétlésre, a nehezebben elsajátítható témák elmélyítésére szolgálnak.

10. ÉVFOLYAM – I. TÉMAKÖR

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

8 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Céltudatos módszerek kialakítása a lehetséges esetek összeszámlálásakor.
Mennyiségi következtetés	Az elemek számának megváltozásából a lehetséges esetek számának változására való következtetés.
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	Kombinatorikus gondolkodás segítségével a valószínűségi szemléletet fejlesztése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Pontos szövegértés, szövegelemzés, a szöveges feladatokban megfogalmazott hétköznapi problémák átemelése a matematika logikai rendszerébe, a metakogníció fejlesztése.
Rendszerezés, kombinativitás	Különböző dolgok, tárgyak, elemek, fogalmak adott szempont szerinti csoportosítása, rendezése, összefüggések keresése. A kombinatív gondolkodás fejlesztése összetett, több irányba is nyitott végű probléma megoldása során. A modellezési képesség fejlesztése a felvetett problémák gráfokkal való szemléltetésével.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Következtetés a speciális, a konkrét megfigyelésektől az általános esetre, az induktív gondolkodás fejlesztése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Konkrét dolgok csoportosítása adott, vagy a tanulók által javasolt szempontok szerint. Kevés számú elem esetén az összes sorrend megszámlálása egyéni, illetve csoportos kísérletek elvégzése során, ismétlődő elemek esetén is. Kiválasztási problémák konkrét bemutatása, megfigyelése. Játék számkártyákkal, szabályos dobótestekkel, bármilyen általunk feliratozott kártyával. A felvetett problémákban megjelenő kapcsolatok modellezése gráfokkal, a megoldások adaptálása az eredeti szövegkörnyezetbe.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Számhalmazok, a valós számok halmaza. Kombinatorikai feladatok megoldása, sorba rendezés, kiválasztás, ismétlődő elemek esetén is. Állítások és tagadásuk megfogalmazása, azok igaz, hamis voltának eldöntése, az „és” ill. a „vagy” műveletek alkalmazása. Egyszerű következtetések, állítások és megfordításuk megfogalmazása. A definíció és a tétel különbözősége. *Skatulyaelv.* Gráfelméleti alapfogalmak.	
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Függvények. Valószínűség-számítás kombinatorikus úton. A logika elemei a matematika minden témakörében. Adatsokaságok, statisztika. Gráfok a geometriában.	A logika műveleteinek helyes alkalmazása más tudományokban. Számítástechnika. Az összes lehetőség megkeresése egy valóságos probléma megoldásakor. Út- illetve hálózattervezési, és egyéb tervezési problémák megoldása.

KÖVETELMÉNYEK
Definíciók, tételek pontos megfogalmazása. Egyszerű sorba rendezési, kiválasztási és egyéb kombinatorikai feladatok megoldása. A logika alapvető műveleteinek alkalmazása mindennapi problémák megoldásában. Egyszerű feladatok szemléltetése gráfokkal, és azok megoldása.

10. ÉVFOLYAM – II. TÉMAKÖR

ALGEBRA

32 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Konkrét számolási feladatok a valós számkörben, *a valós számok „megszámlálhatatlansága”,* a valós szám fogalmának elmélyítése a négyzetgyökvonás bevezetésével. A racionális és az irracionális számokkal végzett műveletekkel a számolási készség továbbfejlesztése. A valós számok és a számegyenes pontjai közötti kölcsönösen egyértelmű megfeleltetés, a folytonosság fogalmának előkészítése.
Mennyiségi következtetés	Különböző mennyiségekkel megfogalmazott szöveges feladatokban az összefüggések algebrai jelekkel történő felírása, a következtetés képességének fejlesztése.
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	Az irracionális számok racionális számokkal való közelítése, az irracionális számok értékének becslése. A becsült eredmények valószínű vagy valószínűtlen voltának eldöntése, a valóságos folyamatok megismerési képességének fejlesztése. A szélsőérték fogalmának kialakítása a számtani és a mértani közép közötti összefüggés segítségéve, az alulról, illetve a fölülről történő becslés képességének fejlesztése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A szövegértés tudatos fejlesztése, a hétköznapi szöveg „lefordítása” a matematika nyelvére, a valóságbeli problémák matematikai értelmezése. A kapott megoldások ellenőrzése és adaptációja az eredeti szövegkörnyezetbe, amely a magabiztosságot, az önértékelést fejleszti.
Rendszerezés, kombinativitás	A szükséges adatok kikeresése, a fölösleges adatok mellőzése, a lényegkiemelő képesség fejlesztése. Szöveges, másodfokú egyenletek megoldásakor a felvetett problémának nem megfelelő hamis gyök kiszűrése, a diszkusszió igényének fejlesztése. A lehetséges alkalmazások megkeresése, a tanult új ismeret beillesztése a korábbi ismeretek rendszerébe, a rendszerező szemlélet alakítása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Azonosságok kimondása, konkrét számoktól az általános eset megfogalmazásáig (induktív gondolkodásmód fejlesztése). Azonosságok alkalmazása konkrét esetekben (deduktív gondolkodás fejlesztése). Konkrét másodfokú egyenletek megoldása után a megoldóképlet levezetése, és alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Egyszerű szöveges összefüggések leírása matematikai jelekkel. Szöveges feladatok értelmezését szolgáló nyelvi játékok.	

Szöveges feladatok megoldása előtt a várható eredmények becslése, a megoldott egyenletek eredményének értelmezése, ellenőrzése. Szöveges válasz megfogalmazása a felvetett szöveges problémára.
Egyéni, csoportos munkában azonosságok felfedezése, azok alkalmazása.
Kutatási projektek (előadás, vagy írásbeli feldolgozás):
– matematikatörténeti témában, (az irracionális számok kialakulása, egyenlet-megoldási módszerek),
– az arányosságok vizsgálata más tudományokban,
– az „isteni arány”, az aranymetszési arány a művészetekben,
– Internet használat.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Műveleti azonosságok a valós számok halmazában, a négyzetgyökvonás azonosságai.
A nevező gyöktelenítése.
Nevezetes azonosságok: $(a + b)^2$, $(a – b)^2$, $a^2 – b^2$, $(a + b)^3$, $(a – b)^3$, $a^3 – b^3$.
Másodfokú egyenletek, megoldó képlet.
Egyszerű másodfokú egyenletrendszerek.
Négyzetgyökös egyenletek.
Számtani és mértani közép összefüggésének ismerete.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Hatványozás kiterjesztése. Terület-, térfogatszámítás. Pitagorasz-tétel. Gráfelmélet. Függvények: másodfokú, négyzetgyök, logaritmus, exponenciális, logaritmus. Statisztika: szórás	Fizika, csillagászat. Arányosságok a valóságban, a természetben, a művészetekben.

KÖVETELMÉNYEK

A négyzetgyök azonosságainak alkalmazása egyszerű esetekben.
A valós számok tizedes tört alakja, az irracionális szám fogalmának és közelítő értékének ismerete.
A valós számok és a számegyenes pontjai közötti kölcsönösen egyértelmű megfeleltetés.
Azonosságok alkalmazása.
Szövegértés, szövegelemzés.
Másodfokú egyenletek megoldása.
Egyszerű négyzetgyökös egyenletek megoldása és ellenőrzése.
Egyszerű másodfokú egyenletrendszerek megoldása.
Két pozitív szám számtani és mértani közepének fogalma.

10. ÉVFOLYAM – III. TÉMAKÖR

GEOMETRIA

30 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	A kör és részei közötti összefüggésekkel a hiányzó adatok kiszámolása, az irracionális számokkal való számolás a valós szám fogalom elmélyítését segíti. Zsebszámológép biztos használatának elsajátítása.
Mennyiségi következtetés	Hasonló alakzatok adatai közötti összefüggések (lineáris, másodfokú és harmadfokú arányok) alkalmazása valóság-közeli feladatok megoldásánál az arányérzéket fejleszti. A valós mérőszámmal megadott mennyiségek, a folytonosság fogalmának továbbfejlesztése.
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	Irracionális mértékű szakaszok és görbe vonalak hosszának közelítése racionális számokkal. A valóságos tárgyak méretei, és azok geometriai modellje közötti arány becslése. Síkidomok kerületének, területének, térbeli alakzatok felszínének becslése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szövegértelmezés továbbfejlesztése a lényegkiemelő képesség fejlesztése. A valóság tárgyainak geometriai modellezéséhez szükséges képességek továbbfejlesztése. A geometriai feladok algebrai megoldása során keletkező hamis gyökök kiválasztásának képessége.
Rendszerezés, kombinativitás	A geometriai feladatok algebrai eszközökkel történő megoldási képességének fejlesztése. Geometriai fogalmak segítségével az absztrakciós képesség fejlesztése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Összefüggések, képletek felfedezése gyakorlati tapasztalatból kiindulva, azok általánosítása és alkalmazása más esetekben, más tantárgyakban. Geometriai tételek bizonyítása során használt logikai műveletekkel, az induktív illetve a deduktív következtetés képességének fejlesztése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Körívekkel készíthető motívumok tervezése. Makettek, modellek készítése a hasonlóság felhasználásával. Csoportmunka: – hasonló háromszögek megfelelő szögeinek összehasonlítása. – parkettázás hasonló síkidomokkal. – hasonló testek hálójának elkészítése Kutatómunka: – matematikatörténeti érdekességek.(kör, hasonlóság) – előadás, vetítés számítógéppel, aktív táblán, interaktív programok az Internetről. – geometriai motívumok a képzőművészetben.	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Térelemek és viszonyaik. A kör és részeinek kerülete, területe (ívhossz, körcikk, körszelet). Kerületi és középponti szögek, húrnégyszög fogalma. A kör érintője, érintőnégyszög fogalma. Középpontos hasonlóság, hasonlósági transzformáció. Hasonló síkidomok kerületének és területének aránya. Háromszögek hasonlósága. Háromszög súlyvonalai, súlypontja. Arányossági tételek a derékszögű háromszögben. A hegyesszög szögfüggvényei, alkalmazásuk derékszögű háromszögben. Nevezetes szögek szögfüggvényei. A háromszög területe két oldalával és azok közbezárt szögével.	
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Korábbi tanulmányok a síkidomokról és testekről. Egyenes arányosság. Statisztika. Háromszögek egybevágóságának alapesetei. Egybevágósági transzformációk. Nevezetes ponthalmazok, szögfelező, szakaszfelező merőleges, magasságvonal. Él- és lapszögek meghatározása ismert testeken. Forgásszög szögfüggvényei, trigonometrikus függvények.	Képzőművészet, építészet, modellezés. Természeti környezet, modellezés, kertépítés. Fizika, csillagászat.
KÖVETELMÉNYEK	
Kör részeinek ismerete. Kör érintője (adott körbeli pontban és külső pontból). Háromszögek hasonlóságának alapesetei. Háromszögek nevezetes vonalainak ismerete. Hasonló síkidomok kerületének és területének aránya. Hegyesszögek szögfüggvényei. Egyszerű feladatok derékszögű háromszögekben.	

10. ÉVFOLYAM – IV. TÉMAKÖR

FÜGGVÉNYEK

19 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Az adott helyhez tartozó függvényértékek kiszámításával. A függvények tulajdonságainak meghatározásával, a függvényértékek közötti relációban kijelölt műveletek elvégzésével a nagysági viszonyok megértésének elmélyítése.
Mennyiségi következtetés	Mozgás-grafikonok, illetve az egyéb mennyiségi összefüggéseket ábrázoló grafikonok segítségével a mennyiségi következtetés képességének fejlesztése. A szélsőértékek meghatározásával a kisebb, nagyobb reláció fogalmának elmélyítése. A folytonos, a szakaszos és a diszkrét változások elemzésével a valóság mennyiségi viszonyainak jobb megértése.
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	A grafikus ábrázolás közelítő képi megjelenítést biztosít. A mindennapi élet folyamatait leíró grafikonok, és a matematikai függvények grafikonjainak különbözősége, hasonlósága fejleszti a valóság-szemléletet.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A valóságból merített szöveges faladatok algebrai megfogalmazása, az így leírt kétváltozós összefüggések ábrázolása a koordináta- rendszerben. Az ezekhez szükséges többsíkú gondolkodás képességek fejlesztése.
Rendszerezés, kombinativitás	Kombinatív gondolkodást és az összefüggések felismerésének képességét feltételezik az alábbi műveletek: – többféle grafikon együttes megfigyelése, a képi megjelenés és a valós folyamat kapcsolata – geometriai transzformációk alkalmazása a függvény-transzformációk végrehajtásánál – periodicitás a mindennapi életben és a függvényeknél
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Konkrét számokkal megadott transzformációs lépések után, áttérés az általános képletekkel megadottakra, illetve az általánosítás után azok konkrét alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Grafikonok készítése: – milliméterpapírra (egyéni) – mágnestáblán, csomagolópapíron (csoportokban) – írásvetítőn, egymáson elmozgatható fóliákkal (tanári irányítással) – grafikus kalkulátor használata – függvényábrázoló programokkal pendrive-ra, aktív táblára (tanári irányítással).	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Tájékozódás a koordináta rendszerben, pontok, tartományok keresése. Intervallum fogalma, alkalmazása. A valóság változó jelenségeinek megfigyelése, az adatok lejegyzése, azok közötti kapcsolatok ábrázolása. Arányosságok megállapítása. A lineáris függvény jellemzése: meredekség, tengelymetszet, zérushely, monotonitás. A lineáris törtfüggvény (aszimptota). A másodfokú függvény és transzformációi (paritás, szélsőérték). *Másodfokú egyenlőtlenségek grafikus megoldása.*	

Inverz függvény fogalma. Négyzetgyökfüggvény és egyszerű transzformációi. Trigonometrikus függvények: sin *x*, cos *x*, tg *x* (periodicitás).
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Halmazok, ponthalmazok, algebrai azonosságok, műveletek a valós számkörben, arányosságok. Geometriai transzformációk. Másodfokú egyenletek megoldása. Egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek grafikus megoldása. Számtani és mértani közép közötti összefüggés. Ponthalmazok uniója, közös része: halmazok, logika. Táblázatok, grafikonok olvasása (statisztika) Hegyesszögek szögfüggvényei. Egyszerű trigonometrikus egyenletek megoldása.	Alkalmazás fizikai, biológiai, kémiai törvényszerűségek leírására. A valóság folytonos, illetve diszkrét folyamatai. Grafikonok alkalmazása a képzőművészetben.

KÖVETELMÉNYEK
Szövegesen megfogalmazott függvény megadása képlettel. A valóság folyamatainak grafikus megjelenítése. A tananyagban felsorolt függvények jellemzése adott intervallum fölött. A tananyagban felsorolt függvények grafikonjainak és egyszerű transzformációinak ismerete. Függvénytulajdonságok ismerte: értékkészlet, zérushely, monotonitás, szélsőérték, periodicitás, paritás, aszimptota.

10. ÉVFOLYAM – V. TÉMAKÖR

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

11 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Statisztikai adatoknál számlálás, gyakoriság, relatív gyakoriság kiszámolása, az adatsokaság elemeinek megszámlálása a számfogalom továbbfejlesztését segíti.
Mennyiségi következtetés	A relatív gyakoriságok meghatározásával, a valószínűségszámítási feladatok megoldásával, az alkalmazott arányossági összefüggésekkel a következtetési képességet fejlesztjük (additivitás, szorzási szabály, komplementer esemény esélye).
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	A mindennapi életben lejátszódó folyamatok valószínűségének becslése. Statisztikai valószínűség és a relatív gyakoriság kapcsolatának elemzése. Az események valószínűségének becslése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Tömegjelenségek vizsgálata. Újságcikkek olvasása és elemzése. Olyan mindennapi szituációk értelmezése, ahol a véletlennek vagy a bizonytalanságnak fontos szerepe van. A mindennapi életben megfogalmazott valószínűségi állítások vizsgálata.

Rendszerezés, kombinativitás	Az összes eset és a kedvező esetek felsorolásával, kombinatorikai módszerrel megoldható valószínűségek kisszámításával fejlesztjük a kombinatív gondolkodást.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A valószínűségi és statisztikai kijelentések és következtetések a klasszikus logikától eltérő tulajdonságainak ismerete. Nagy elemszámú eseteket tartalmazó valószínűségek megadása induktív módszerrel.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Adatgyűjtés tényleges tevékenységgel: Internetről, újságokból, egyéb módon, pl. felmérések készítése.
Adatok feldolgozása zsebszámológéppel, grafikus kalkulátorral és számítógéppel.
Csoport munka: a gyűjtött adatok elemzése
- adatok táblázatba rendezése, osztályba sorolása
- statisztikai mutatók meghatározása
- grafikonok készítése
- (statisztikai mutatók, grafikonok, táblázatok)

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Statisztikai adatok jellemzése:
- átlag, medián, módusz,
- terjedelem, szórás, átlagos abszolút eltérés,
- grafikonok, diagramok.

Valószínűségszámítás:
- gyakoriság, relatív gyakoriság,
- kombinatorikus valószínűségszámítás,
- *szerencsejátékok elemzése.*

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Műveletek racionális számokkal Függvények és grafikonok Kombinatorika	Statisztika alkalmazása a tudományokban és az élet minden területén

KÖVETELMÉNYEK

Adatok szemléltetése, táblázatba rendezése,
Gyakorisági diagram, grafikonok készítése.
Adatok osztályba sorolása.
Adatsokaság átlagának, móduszának, mediánjának, terjedelmének, szórásának meghatározása.
Gyakoriság, relatív gyakoriság ismerete.
Kombinatorikus valószínűségszámítás

10. melléklet a 10. évfolyam kerettantervéhez
A típusú (tanórai) és C típusú (tanórán kívüli) modulok listája:

I. TÉMAKÖR	**GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK**		**AJÁNLOTT ÓRASZÁM**
			8 óra
A modul sorszáma és címe	1001	Logika	4 óra
	1010	Gráfelméleti alapfogalmak	4 óra
Kapcsolódó C modulok	*10C01*	*Definiáljunk!*	
	10C05	*Kis karácsony…*	

II. TÉMAKÖR	**ALGEBRA**		**AJÁNLOTT ÓRASZÁM**
			32 óra
A modul sorszáma és címe	1002	Négyzetgyök fogalma	4 óra
	1003	Algebrai azonosságok, másodfokú egyenletek	10 óra
	1006	Másodfokú egyenletre vezető problémák	8 óra
	1007	Négyzetgyökös egyenletek	6 óra
	1014	Számtani és mértani közép, nevezetes egyenletek	4 óra
Kapcsolódó C modulok	*10C02*	*Hol a hiba?*	
	10C04	*A lehető legjobbat kérem!*	

III. TÉMAKÖR	**GEOMETRIA**		**AJÁNLOTT ÓRASZÁM**
			30 óra
A modul sorszáma és címe	1004	Körrel kapcsolatos fogalmak	10 óra
	1008	Hasonlóság és alkalmazásai	10 óra
	1009	Hegyesszögek szögfüggvényei	10 óra

Kapcsolódó C modulok	*10C07*	*Utazás a Föld körül*	
	10C08	*Terv és valóság*	
	10C09	*Bolyai-geometria*	

IV. TÉMAKÖR	**FÜGGVÉNYEK**		**AJÁNLOTT ÓRASZÁM**
			19 óra
A modul sorszáma és címe	1005	Függvények, ismétlés	10 óra
	1012	Forgásszögek szögfüggvényei	9 óra

V. TÉMAKÖR	**VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA**		**AJÁNLOTT ÓRASZÁM**
			11 óra
A modul sorszáma és címe	1011	Valószínűségszámítás	7 óra
	1013	Statisztika	4 óra
Kapcsolódó C modulok	*10C03*	*Kinek higgyek?*	
	10C06	*Kódoltam*	
	10C10	*Sorbanállás*	

A C típusú (tanórán kívüli) modulok kapcsolódási tartalma:

10C01 DEFINIÁLJUNK!	
A modul célja	A tanulók fogalomalkotó képességének fejlesztése: Különféle játékokon keresztül (hárombetűs, asszociációs játék, fele sem igaz, barkochba) csiszolhatják kifejezőkészségüket, és válhatnak igényessé tárgyak, fogalmak körülírásában. Lehetősége nyílik a tanulóknak különböző-képpen megfogalmazott definíciók ekvivalenciájának vizsgálatára, számukra ismeretlen matematikai fogalmak értelmezésére pusztán a fogalmak megnevezése alapján.
Időkeret	3 foglalkozás

Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: irodalom. Szűkebb környezetben: bármelyik tantárgy, amelyik igényli a tanulók önálló fogalomalkotó képességét. Ajánlott megelőző tevékenységek: Tanórán a fogalomalkotást megelőzően a fogalommal kapcsolatos tapasztalatok gyűjtése.
A képességfejlesztés fókuszai	Szövegértés, szövegértelmezés, nyelvi fejlettség, problémamegoldás, metakogníció, rendszerezés, kombinativitás, Érvelés

10C02 HOL A HIBA?	
A modul célja	Szövegben rejlő összefüggések felismertetése, a hibakeresés néhány módjának megismerése, bizonyítási igény felkeltése, paradoxonok felismerése.
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: képzőművészet. Szűkebb környezetben: rajz, kémia, fizika. Ajánlott megelőző tevékenységek: elsőfokú egyenletek megoldása.
A képességfejlesztés fókuszai	Számolás, számlálás, mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés, szöveges feladat megoldása, probléma megoldás, metakogníció, rendszerezés, kombinativitás.

10C03 KINEK HIGGYEK?	
A modul célja	A matematikai ismeretek alkalmazása három területen: pénz lekötése bankban, fogyasztási áruhitel (vagy személyi kölcsön) felvétele személyi jövedelemadó bevallása
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Mindennapi élet Szűkebb környezetben: Matematika (mértani sorozatok) Ajánlott megelőző tevékenységek: Tanórán a százalékszámítási alapismeretek elsajátítása
A képességfejlesztés fókuszai	Számolás, számlálás, mennyiségi következtetés, becslés, mérés, szövegértés, szövegértelmezés, probléma megoldás, metakogníció, rendszerezés

10C04 A LEHETŐ LEGJOBBAT KÉREM!	
A modul célja	Matematikai alapismeretek alkalmazása gyakorlati életben (egy négytagú család lakásának megtervezése, a kivitelezés tervének elkészítése valódi adatok felhasználásával).
Időkeret	5 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Mindennapi élet Szűkebb környezetben: Térgeometria (Testek különböző nézete, térfogata, felszíne, élváza. Szélsőérték-problémák) Ajánlott megelőző tevékenységek: Tanórán a másodfokú függvények ábrázolása, számtani és mértani közép, és a köztük fennálló reláció ismerete
A képességfejlesztés fókuszai	Számolás, számlálás, mennyiségi következtetés, becslés, mérés, szövegértés, szövegértelmezés, probléma megoldás, metakogníció, rendszerezés, elemzőképesség

10C05 KIS KARÁCSONY…	
A modul célja	A matematikában használatos szellemi tevékenységek, illetve fogalmak felismerése szépirodalmi alkotásokban.
Időkeret	1 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Irodalom, népköltészet Ajánlott megelőző tevékenységek: Tranzitív tulajdonság ismerete
A képességfejlesztés fókuszai	Szövegértés, nyelvi fejlettség, probléma megoldás, kreativitás, problémaérzékenység

10C06 KÓDOLTAM	
A modul célja	Ismerkedés a kódolás alapismereteivel (kódelmélet, kriptográfia). A mindennapi életben gyakran látott kódok megismerése (áruk vonalkódja, könyvek ISBN száma).
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Irodalom Szűkebb környezetben: Bármelyik tantárgy, amelyik igényli a tanulók elemző képességét. Ajánlott megelőző tevékenységek: A százalékszámítás és a kettes számrendszer, a valószínűség és relatív gyakoriság fogalmának ismerete.
A képességfejlesztés fókuszai	Számolás, számlálás, mennyiségi következtetés, kombinativitás, valószínűségi következtetés, becslés, mérés, mennyiségi következtetés, szövegértés, szövegértelmezés, probléma megoldás, metakogníció, rendszerezés, elemző képesség

10C07 UTAZÁS A FÖLD KÖRÜL	
A modul célja	A matematika órán tanult ismeretek alkalmazása. Matematika történeti ismeretek további bővítése körutazás során (Parlament, a székesfehérvári Szent Anna templom rózsaablaka, Görögország, Königsberg-Kalinyingrád, a tanulók saját városa). A tanulók városához kötődő feladatok készítése (projekt munka).
Időkeret	4 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Történelem, építészet Szűkebb környezetben: Bármelyik tantárgy, amelyik igényli a tanulók önálló kutató munkáját. Ajánlott megelőző tevékenységek: Pitagorasz-tételének, továbbá a háromszögek hasonlóságának ismerete.
A képességfejlesztés fókuszai	Számolás, számlálás, mennyiségi következtetés, becslés, mérés, szövegértés, szövegértelmezés, kreativitás, eredetiség, relációszókincs, probléma megoldás, metakogníció, rendszerezés, kombinativitás, együttműködési készség

10C08 TERV ÉS VALÓSÁG	
A modul célja	A tanuló környezetében lévő tárgyak, épületek hosszúságadatainak mérése, a már tanult trigonometriai ismeretek alkalmazása, a matematika órán hallott geometriai feladatok adatainak „szembesítése” a mért adatokkal. Közelítő számítási alapismeretek elsajátítása.
Időkeret	3 foglalkozás

Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Földmérők munkája, eszközei Szűkebb környezetben: Matematika órán: a „köznapi életből vett” geometriai feladatok megoldása. Fizika órán: hibakorlátok megállapítása. Ajánlott megelőző tevékenységek: Szögfüggvények ismerete derékszögű háromszögben
A képességfejlesztés fókuszai	Számolás, számlálás, mennyiségi következtetés, deduktív következtetés, becslés, mérés, szöveges feladatmegoldása, szövegértés, szövegértelmezés, probléma megoldás, metakogníció

10C09 BOLYAI-GEOMETRIA (HIPERBOLIKUS GEOMETRIA)	
A modul célja	A Bolyai-geometria legelemibb fogalmainak ismertetése összehasonlítva a síkgeometria és a gömbi geometria megfelelő fogalmaival
Időkeret	4 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Egyetemes és magyar tudománytörténet, a modern természet- és társadalomtudományok szemléletmódja Szűkebb környezetben: Síkgeometria, gömbi geometria, földrajz, fizika Ajánlott megelőző tevékenységek: Tanórán a síkgeometria és a gömbi geometria alapfogalmainak elsajátítása (a modul nagyon röviden összefoglalja ezekről a területekről is a szükséges tudnivalókat)
A képességfejlesztés fókuszai	Számolás, számlálás, mennyiségi következtetés, becslés, mérés, rendszerezés, kombinativitás

10C10 SORBANÁLLÁS	
A modul célja	A tanulók kombinatorikai ismereteinek kreatív alkalmazása, a kombinatorikus gondolkodási mód fejlesztése.
Időkeret	2 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Szűkebb környezetben: Bármelyik tantárgy, amelyik igényli a tanulók önálló problémafelvető képességét Ajánlott megelőző tevékenységek: Tanórán a kombinatorikai alapismeretek megismerése tapasztalatgyűjtéssel
A képességfejlesztés fókuszai	Számolás, számlálás, mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés, szövegértés, szövegértelmezés, érvelés, bizonyítás, probléma megoldás, rendszerezés, metakogníció

11. ÉVFOLYAM
37 tanítási hét, heti 3 óra, összesen 111 óra

	Témakörök	**Javasolt óraszám**
I.	Gondolkodási módszerek	2
II.	Algebra	20
III.	Geometria	32
IV.	Függvények	13
V.	Valószínűség, statisztika	6

A tananyag feldolgozására 73 órát osztottunk ki, ezeken kívül 8 órát szántunk a témazáró dolgozatokra.
Az éves óraszámból fennmaradó további órák ismétlésre, a nehezebben elsajátítható témák elmélyítésére szolgálnak.
Ez a tanterv a **középszintű érettségihez** szükséges tananyagtartalmakat foglalja magába.

11. ÉVFOLYAM – I. TÉMAKÖR
GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

2 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	A klasszikus valószínűségszámítás kapcsán a lehetséges esetek összeszámlálásának céltudatos módszerének kialakítása, a logikai szita alkalmazása.
Mennyiségi következtetés	Az elemek számának változása és a lehetséges esetek számának kapcsolata. A deduktív gondolkodási mód továbbfejlesztése, és a levont sejtés közötti kapcsolat megfogalmazásának és indoklásának kialakítása.
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	Kombinatorikus gondolkodás segítségével fejlesztjük a valószínűségi szemléletet. A statisztikai adatsokaság értelmezésével, és annak jellemzőinek megkeresésével fejlesztjük az összekapcsolódó fogalmak közötti kapcsolatok értelmezését. A valószínűségi szemlélet továbbfejlesztése, a szerencsejátékok működési elvének megismerésével közelíthetjük a matematikát és a valós életet egymáshoz. Ezzel fejlesztjük a tanulók döntési, és becslési képességét is.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Pontos szövegértés, szövegelemzés, a szöveges feladatokban megfogalmazott hétköznapi problémák átemelése a matematika logikai rendszerébe, a metakogníció továbbfejlesztése.
Rendszerezés, kombinativitás	Különböző dolgok, tárgyak, elemek, fogalmak adott szempont szerinti csoportosítása, rendezése, összefüggések keresése. A kombinatív gondolkodás fejlesztése összetett, több irányba is nyitott végű probléma megoldása során.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Következtetés a speciális, konkrét megfigyelésektől az általános esetre, a szemléltetés fontossága az induktív gondolkodás fejlesztése. Egyre nagyobb hangsúlyt kap ennél a korosztálynál a deduktív gondolkodásra való képesség fejlesztése is.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A kombinatorika ismétlésekor kevés számú elem esetén az összes sorrend megszámlálása, egyéni illetve csoportos kísérletek elvégzése során, ismétlődő elemek esetén is. Kiválasztási problémák konkrét bemutatása, megfigyelése. Játék számkártyákkal, dobókockával, urnából kihúzott kísérletek elvégzése. A valószínűség értékének becslése, majd a kapott eredmény értelmezése.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Kombinatorikai feladatok megoldása, sorba rendezés, kiválasztás, ismétlődő elemek esetén is, és ezek felhasználása a klasszikus valószínűség-számításban. Állítások és tagadásuk megfogalmazása, azok igaz, hamis voltának eldöntése, az „és” ill. a „vagy” műveletek alkalmazása. Egyszerű következtetések, állítások és megfordításuk megfogalmazása. A definíció és a tétel különbözősége. Szükséges és elégséges feltétel biztos alkalmazása. Skatulyaelv alkalmazása konkrét feladatokban. Ezen az évfolyamon is alapvető feladat a logikus gondolkodás fejlesztése, ezért a logikai műveletek egyéb alkalmazásai a többi témakör moduljaiba beépítve jelennek meg.	

11. ÉVFOLYAM – II. TÉMAKÖR

FÜGGVÉNYEK

20 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Konkrét számolási feladatok a valós számkörben, a matematika legkülönbözőbb területein. Ezzel is mélyítjük a valós számok fogalmát Műveletek racionális és irracionális számokkal. A valós számok és a számegyenes pontjai közötti kölcsönösen egyértelmű megfeleltetés, a folytonosság érzékeltetése.
Mennyiségi következtetés	Szögmérés különféle egységei közötti átváltás, ívmérték, fok.
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	A közelítő értékekkel való számolás valamint a zsebszámológép használata (hatványértékek, logaritmus, trigonometria) miatt kiemelten elengedhetetlen a becslés szerepe. A kapott eredmények realitásának eldöntésére szoktassuk a tanulókat.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A szövegértés tudatos fejlesztése, hétköznapi szöveg „lefordítása” a matematika nyelvére, a valóság problémáinak matematikai értelmezése (a metakogníció továbbfejlesztése). A természet jelenségeinek értelmezése, azok matematikai modellezése, az exponenciális és logaritmikus folyamatok szövegben való alkalmazása.
Rendszerezés, kombinativitás	A szükséges adatok kikeresése, a fölösleges adatok mellőzése, a lényegkiemelő képesség fejlesztése folyamatos a középiskolai évek alatt is. A hatványértékek nagyságrendjének rendszerezése az alapok változása szerint, ez a különböző alapú hatványfüggvények megértését készíti elő. Az inverz függvény fogalmának további elmélyítése az exponenciális és logaritmus függvények kapcsán. A lehetséges alkalmazások megkeresése, a tanult új ismeret beillesztése, a rendszerező szemlélet alakítása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Azonosságok, konkrét számoktól az általános eset megfogalmazásáig (induktív gondolkodásmód fejlesztése). Azonosságok alkalmazása konkrét esetekben (deduktív gondolkodás fejlesztése). *A permanencia elvének felfedezése, annak megértése a hatványozás kiterjesztésekor.*
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Egyszerű szöveges összefüggések leírása matematikai jelekkel. Szöveges feladatok értelmezését szolgáló nyelvi játékok. Szöveges feladatok megoldása előtt a várható eredmények közös becslése, a megoldott egyenletek eredményének ellenőrzése, értelmezése, szöveges válasz a felvetett szöveges problémára. Egyéni, csoportos munkában azonosságok felfedezése, azok alkalmazása. Kutatási projektek (előadás, vagy írásbeli feldolgozás) – matematikatörténeti témában (logaritmus kialakulása, az első logaritmus táblázatok, logarléc) – Internet használata: exponenciális és logaritmikus jelenségek a természetben	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Hatványozás kiterjesztése racionális kitevőre. A hatványozás azonosságai. A logaritmus értelmezése.	

A logaritmus azonosságai. Egyszerű exponenciális és logaritmikus egyenletek megoldása. Egyszerű trigonometrikus egyenletek megoldása.
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Matematikai azonosságok. Irracionális számok definíciója, helyük a számegyenesen. Terület-, térfogatszámítás. Függvények. Statisztika: szórás.	Fizika, csillagászat. Kamatos kamat számítása. Exponenciális és logaritmikus folyamatok a valóságban, a természetben, a művészetekben.

KÖVETELMÉNYEK
A hatványozás definíciója racionális kitevőre. *Irracionális kitevőjű hatvány:* A hatványozás azonosságainak használata. Az $\sqrt[n]{a}$ fogalma. A gyökvonás azonosságainak alkalmazása. A logaritmus fogalma, azonosságainak alkalmazása egyszerűbb esetekben. Exponenciális és logaritmikus egyenleteket megoldása a definíciók és az azonosságok közvetlen alkalmazásával. *Logaritmikus egyenlőtlenségek megoldása.* Egyszerű trigonometrikus egyenletek megoldása. *Trigonometrikus egyenlőtlenségek megoldása.*

11. ÉVFOLYAM – III. TÉMAKÖR

GEOMETRIA

32 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	A vektorokkal végzett műveletek helyes végrehajtása (rendezett számpár szerepének tudatos alkalmazása). Alakzat pontjainak koordinátái közötti kapcsolatok kiszámolása. Háromszögek hiányzó adatainak kiszámolása (előzmény: derékszögű háromszögben való eligazodás). Zsebszámológép biztos használata.
Mennyiségi következtetés	A tanulók biztos eligazodása a koordinátasíkon. Ismert adatokból logikus rend szerint ismeretlen adatok meghatározása. Vázlat elkészítése, az ismert adatok célszerű színezésével. A mennyiségek folytonossága fogalmának továbbfejlesztése.
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	A feladatok várható eredményének becslése, különösen a szöveges feladatok esetén. Valóságból vett mért értékű feladatok matematikai átfogalmazása, azok megoldása, és az eredmények visszakonvertálása a valós problémába. Koordinátákkal adott feladatok esetén az eredmények ellenőrzése a koordináta-rendszerben.

Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szövegértelmezés továbbfejlesztése a lényegkiemelő képesség fejlesztése. A valóság tárgyainak geometriai modellezéséhez szükséges képességek továbbfejlesztése. A geometriai feladok algebrai megoldása során keletkező hamis gyökök kiválasztásának képessége.
Rendszerezés, kombinativitás	A geometriai feladatok megoldási tervének elkészítési képessége. A geometriai feladatok algebrai eszközökkel történő megoldásának képessége. A megoldások helyességének és számának vizsgálata, a diszkussziós képesség fejlesztése. Geometriai fogalmak segítségével az absztrakciós képesség fejlesztése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Összefüggések, képletek felfedezése gyakorlati tapasztalatból kiindulva, azok általánosítása és alkalmazása más esetekben.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Csoportmunkában egy-egy feladat többféle megközelítése, megoldása.
Kutatómunka:
– Matematikatörténeti érdekességek az analitikus geometria kialakulásáról.
– Előadás, vetítés számítógéppel, aktív táblán, interaktív programok az Internetről.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

A vektorokról tanultak áttekintése (vektorműveletek és tulajdonságaik).
Szakasz osztópontjának meghatározása helyvektor segítségével.
Két vektorok skaláris szorzata, a skaláris szorzás tulajdonságai és alkalmazási területeinek ismerete.
Az alakzat egyenletének fogalma.
Az egyenest jellemző matematikai mennyiségek (normál- és irányvektor, iránytangens) és a közöttük levő kapcsolatok ismerete.
Az egyenes egyenlete.
Két egyenes kölcsönös helyzete (metszéspont, párhuzamosság, merőlegesség).
Két pont távolságának koordinátákkal történő meghatározása.
A kör egyenlete és a kör érintőjének egyenlete.
Trigonometriai alapismeretek ismétlése (szögfüggvények és a közöttük levő kapcsolatok).
Koszinusz- és szinusztétel.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Korábbi tanulmányok a vektorokról. Egyenesek kölcsönös helyzetének ismerete. A háromszögek nevezetes vonalai: szögfelező, szakaszfelező merőleges, magasságvonal. A kör érintőjének elemi geometriai tulajdonságai. Hegyesszögek szögfüggvényei, a szögfüggvények kiterjesztése.	Képzőművészet, építészet, modellezés. Természeti környezet. Fizika, csillagászat.

KÖVETELMÉNYEK

Vektorműveletek és tulajdonságaik (összeadás, kivonás, skalárral való szorzás, skaláris szorzás).
Műveletek koordinátákkal megadott vektorokkal.
Szakasz felezőpontjának meghatározása.
Szakasz osztópontjának koordinátái.
Háromszög súlypontja.
Az egyenes egyik egyenletének biztos ismerete.
Két egyenes metszéspontjának meghatározása.
A kör egyenlete, a kör és az egyenes kölcsönös helyzete.
A szinusz- és a koszinusztétel ismerete és alkalmazása egyszerű esetekben.

11. ÉVFOLYAM – IV. TÉMAKÖR

FÜGGVÉNYEK

13 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Az adott helyhez tartozó függvényértékek kiszámítása, a függvények tulajdonságainak meghatározása. A függvényértékek közötti relációban kijelölt műveletek elvégzése.
Mennyiségi következtetés	A szélsőértékek meghatározásával a kisebb, nagyobb reláció fogalmának elmélyítése. A folytonos, a szakaszos és a diszkrét változások elemzése.
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	A grafikus ábrázolás közelítő képi megjelenítést biztosít. A valóság folyamatait leíró grafikonok, és a matematikai függvények grafikonjainak különbözősége, hasonlósága, különös tekintettel a természetben exponenciális illetve logaritmikus tulajdonságú jelenségekre.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A valóságból merített szöveges faladatok algebrai megfogalmazása, az így leírt kétváltozós összefüggések ábrázolása a koordináta- rendszerben, ami többsíkú gondolkodást igényel, az ehhez szükséges képességek fejlesztése.
Rendszerezés, kombinativitás	Kombinatív gondolkodást és az összefüggések felismerésének képességét feltételezik az alábbi műveletek: – többféle grafikon együttes megfigyelése, a képi megjelenés és a valós folyamat kapcsolata. – a geometriai transzformációk alkalmazása a függvénytranszformációk végrehajtásánál. – konkrét függvények tulajdonságaiból következtetések levonása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Konkrét számokkal és összefüggésekkel megadott függvényekről, átlépés az általános képletekkel megadottakra, illetve az általánosítás után azok konkrét alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Grafikonok készítése – milliméterpapírra (egyéni) – mágnestáblán, csomagolópapíron (csoportokban) – írásvetítőn, egymáson elmozgatható fóliákkal (tanári irányítással) – grafikus kalkulátor használata – függvényábrázoló programokkal pen-drive-ra, aktív táblára (tanári irányítással)	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Tájékozódás a koordináta-rendszerben, pontok, tartományok keresése. A valóság változó jelenségeinek megfigyelése, az adatok lejegyzése, azok ábrázolása. Hatványfüggvények egyszerűbb kitevőkre, és *egymáshoz való viszonyuk* Inverz függvény fogalma. *n*-edik gyökfüggvény egyszerűbb kitevőkre, és *egymáshoz való viszonyuk.* *A hatvány- és gyökfüggvények kapcsolata.* Hatványozás kiterjesztése, és egyszerűbb kitevőjű hatványfüggvények ismerete. Exponenciális és logaritmikus függvények ismerete egyszerűbb alapok esetén. Forgásszög szögfüggvényei, trigonometrikus függvények (sin x, cos x, tg x). A függvények alapvető tulajdonságainak ismeret (zérushely, monotonitás, periodicitás, szélsőérték hely, korlátosság és a paritás)	

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Halmazok, ponthalmazok, algebrai azonosságok, műveletek a valós számkörben. Geometriai transzformációk. Egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek grafikus megoldása. Táblázatok, grafikonok olvasása (statisztika). Hegyesszögek szögfüggvényei. Egyszerű trigonometrikus egyenletek megoldása.	Alkalmazás fizikai, biológiai, kémiai törvényszerűségek leírására. A valóság folytonos, illetve diszkrét folyamatai. Grafikonok alkalmazása a képzőművészetben.
KÖVETELMÉNYEK	
Egyszerűbb hatvány, exponenciális, logaritmikus és trigonometrikus függvények grafikonjának ismerete, a függvények tulajdonságainak alkalmazása feladatok megoldásakor. A függvények grafikonjának ábrázolása adott intervallum felett. Szövegesen megfogalmazott függvény megadása képlettel. A valóság folyamatainak grafikus megjelenítése. A tananyagban felsorolt függvények grafikonjainak és egyszerű transzformációinak ismerete. Függvénytulajdonságok ismerte: értékkészlet, zérushely, monotonitás, szélsőérték, periodicitás, paritás.	

11. ÉVFOLYAM – V. TÉMAKÖR

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

6 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Halmazok elemeinek különböző tulajdonságok alapján való tudatos, tervszerű összeszámlálása. Az eseménytér együttesen bekövetkező eseményeinek felfedezése, a valószínűség kiszámításánál ennek figyelembevétele. Az adatsokaság elemeinek megszámlálása.
Mennyiségi következtetés	Egyszerű számítások relatív gyakoriságokkal, kombinatorikus módszerekkel megoldható valószínűség-számítási feladatok. (additivitás, szorzási szabály, komplementer esemény valószínűgének meghatározása után következtetés levonása a keresett esemény valószínűségére).
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	A mindennapi életben lejátszódó folyamatok valószínűsége. Statisztikai valószínűség és a relatív gyakoriság kapcsolata, Az események valószínűségének becslése. Véges sok kimenetel esetén szimmetria megfontolások alkalmazása a valószínűség meghatározásánál egyszerűbb feladatokban. Geometriai valószínűségszámítási problémák reális eredményének becslése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Azon mindennapi szituációk értelmezése, ahol a véletlennek vagy a bizonytalanságnak szerepe van. Egyszerű valószínűségi állítások jelentése a mindennapi életben.

Rendszerezés, kombinativitás	Az összes eset és a kedvező esetek felsorolása. Kombinatorikai típusú valószínűségek számítása. A geometria metrikus adatai és a valószínűség összekapcsolása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A valószínűségi és statisztikai kijelentések és következtetések a klasszikus logikától eltérő tulajdonságai.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A kombinatorika ismétlésekor a rendszerezés különböző módjainak végrehajtása (esetek összeszámlálása, fadiagram…) csoportmunkában.
Adatgyűjtés tényleges tevékenységgel, Internetről, újságokból, statisztikai zsebkönyvből.
Adatok feldolgozása zsebszámológéppel, grafikus kalkulátorral és számítógéppel.
Csoportmunka: a gyűjtött adatok elemzése
(statisztikai mutatók, grafikonok, táblázatok).
Szerencsejátékok szabályrendszerének megértéséhez a megfelelő játékok bemutatása, esetleg kipróbálása (különböző típusú lottószelvények kitöltése, totó, rulett, kaparós sorsjegyek…).

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Statisztikai adatok jellemzése:
– átlag, medián, módusz,
– terjedelem, szórás, átlagos és abszolút eltérés,
– grafikonok, diagramok.
Valószínűségszámítás:
– gyakoriság, relatív gyakoriság és a valószínűség fogalma,
– kombinatorikus valószínűségszámítás,
– geometriai valószínűségszámítás,
– szerencsejátékok elemzése.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Műveletek racionális számokkal. Függvények és grafikonok. Kombinatorika. Statisztika. Elemi geometria terület és térfogatszámítás.	Statisztika alkalmazása a tudományokban és az élet minden területén

KÖVETELMÉNYEK

Adatok szemléltetése, táblázatba rendezése, adatsokaság átlagának, móduszának, mediánjának, terjedelmének, szórásának meghatározása. Tudjon adatsokaságokat összehasonlítani a tanult statisztikai mutatók segítségével.
Gyakorisági diagram, grafikonok készítése.
Gyakoriság, relatív gyakoriság ismerete.
Kombinatorikus valószínűség-számítás.
Az elemi és az összetett események megkülönböztetése.
A klasszikus (Laplace-) modell ismerete.
Valószínűségek kiszámítása visszatevéses mintavétel esetén, a binomiális eloszlás ismerete.

11. melléklet a 11. évfolyam kerettantervéhez
A típusú (tanórai) és C típusú (tanórán kívüli) modulok felsorolása:

Az ajánlott óraszámon felül jelezzük a gyakorláshoz ajánlott óraszámokat is, mivel a kapcsolódó C modulok 30 gyakorló órája a tanórákon is felhasználható.

I. TÉMAKÖR	**GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK**		**AJÁNLOTT ÓRASZÁM**
			2 óra
A modul sorszáma és címe	1101	Kombinatorika (valószínűségszámítás)	2 óra

II. TÉMAKÖR	**ALGEBRA**		**AJÁNLOTT ÓRASZÁM**
			20 óra+ *6 óra*
A modul sorszáma és címe	1102	Hatványozás kiterjesztése	4 óra
	1103	Exponenciális egyenletek	4 óra
	1104	Logaritmikus egyenletek	7 óra
	1108	Trigonometrikus egyenletek	5 óra
Kapcsolódó C modulok	*11C02*	*Csak permanensen!*	*2 óra*
	11C04	*Mindig csak a kitevő?*	*4 óra*

III. TÉMAKÖR	**GEOMETRIA**		**AJÁNLOTT ÓRASZÁM**
			32 óra+*13 óra*
A modul sorszáma és címe	1105	Vektorok	7 óra
	1106	Koordinátageometria$_{1,}$az egyenes	8 óra
	1107	Koordinátageometria$_{2,}$a kör és az egyenes	9 óra
	1109	Szinusz- és koszinusztétel	8 óra
Kapcsolódó C modulok	*11C05*	*Arra, annyival!*	*2 óra*
	11C06	*Egyenesen előre!*	*3 óra*

	11C07	*Körbe, körbe, karikába*	*4 óra*
	11C09	*Háromszögek, sokszögek*	*4 óra*

IV. TÉMAKÖR	**FÜGGVÉNYEK**		**AJÁNLOTTÓRASZÁM**
			13 óra+ *6 óra*
A modul sorszáma és címe	1102	Hatvány– és gyökfüggvények	3 óra
	1103	Exponenciális függvények	3 óra
	1104	Logaritmikus függvények	4 óra
	1108	Trigonometrikus függvények	3 óra
Kapcsolódó C modulok	*11C03*	*Exponenciálisan nő vagy csökken?*	*3 óra*
	11C08	*Goniometria*	*3 óra*

V. TÉMAKÖR	**VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA**		**AJÁNLOTT ÓRASZÁM**
			6 óra+*3 óra*
A modul sorszáma és címe	1101	Kombinatorika, valószínűségszámítás	6 óra
Kapcsolódó, kiegészítő modulok	*11C01*	*Mennyire lehetséges?*	*3 óra*

A C típusú (tanórán kívüli) modulok kapcsolódási tartalma:

11C01 MENNYIRE LEHETSÉGES?	
A modul célja	Az eseményalgebrai és a valószínűségszámítási ismeretek bővítése sok játékos feladattal. Mindhárom foglalkozás segít elmélyíteni a tananyagbeli fogalmakat, ismereteket, a kombinatorikus gondolkodásmód elsajátítását.
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Biológia, fizika, szociológia. Szűkebb környezetben: Kombinatorika. Ajánlott megelőző tevékenységek: A valószínűségszámítás klasszikus modellje, binomiális eloszlás. Ajánlott követő tevékenységek: Hatvány fogalmának kiterjesztése.
A képességfejlesztés fókuszai	Kombinativitás, valószínűségi következtetés, mennyiségi következtetés, érvelés, bizonyítás.

11C02 CSAK PERMANENSEN!	
A modul célja	A hatvány azonosságok ismeretének elmélyítése, azok alkalmazása készség szinten. A hatvány fogalmának kiterjesztése racionális kitevőre. Az adott témakörben szerzett tanórai ismeretek rendszerezése, elmélyítése.
Időkeret	2 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Csillagászat és mikrofizika. Szűkebb környezetben: Algebrai kifejezések azonos átalakítása. Hatványfüggvény, gyökfüggvény fogalma, értelmezési tartománya, értékkészlete. Egyenletek és egyenlőtlenségek megoldása. Ajánlott megelőző tevékenységek: Hatvány azonosságai. A hatvány fogalmának kiterjesztése valós kitevőre. Számok normálalakja. Valószínűségszámítási alapismeretek. Ajánlott követő tevékenységek: Exponenciális függvények, azok tulajdonságai. Exponenciális egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása. Az exponenciális függvények alkalmazása a kutatómunkában.
A képességfejlesztés fókuszai	Számolás, számlálás, számítás (A szám fogalmának elmélyítése. A számok különböző alakja. Műveleti tulajdonságok.) Rendszerezés, kombinatív gondolkodás (Az adott témakörben tanult ismeretek alkalmazási lehetőségének felismerése különböző szövegkörnyezetben. Igaz-hamis állítások kiválasztása. A kreatív gondolkodási mód fejlesztése.)

11C03 EXPONENCIÁLISAN NŐ VAGY CSÖKKEN?	
A modul célja	Adott szempontok alapján exponenciális egyenlőtlenségek önálló megalkotása, azok megoldása. Ismereteik gyakorlati alkalmazása. Az adott témakörben jártasság kialakítása.
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Laboratóriumi kísérletek adatainak elemezése, azok függvényekkel közelítése Szűkebb környezetben: Exponenciális függvények monotonitása. Exponenciális egyenletek és egyenlőtlenségek önálló létrehozása és megoldása. Algebrai kifejezések azonos átalakítása. Egyenletek, egyenlőtlenségek ekvivalenciája. Ajánlott megelőző tevékenységek: Exponenciális függvények ábrázolása. Valószínűségszámítási alapismeretek. Ajánlott követő tevékenységek: A logaritmus fogalma és azonosságai. A logaritmus függvények grafikonja, tulajdonságai
A képességfejlesztés fókuszai	A problémaérzékenység, eredetiség, kreativitás, metakogníció, szövegértés, szövegértelmezés, deduktív következtetés, kombinativitás, relációszókincs.

11C04 MINDIG CSAK A KITEVŐ?	
A modul célja	A logaritmus fogalmának elmélyítése, azonosságainak alkalmazásában a jártasság kialakítása. A szerzett ismeretek tudatosítása.
Időkeret	4 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Fizika, kémia, biológia. Szűkebb környezetben: Egyenletek, egyenlőtlenségek ekvivalenciája, azonosságok alkalmazása. Ajánlott megelőző tevékenységek: Logaritmus fogalmának, azonosságainak ismerete. Ajánlott követő tevékenységek: Trigonometriai számítások, térfogat és felszínszámítás.
A képességfejlesztés fókuszai	A problémaérzékenység, eredetiség, kreativitás, deduktív következtetés, metakogníció, szövegértés, szövegértelmezés, érvelés, bizonyítás, relációszókincs.

11C05 ARRA, ANNYIVAL!	
A modul célja	A vektor fogalmának, a vektorokkal végzett műveletek (összeadás, kivonás, skaláris szorzás) elmélyítése feladatokon keresztül.
Időkeret	2 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Fizika. Szűkebb környezetben: Eltolás, koordinátageometria. Ajánlott megelőző tevékenységek: Vektor fogalma, különböző megadási módjai. Műveletek vektorokkal. Ajánlott követő tevékenységek: Koordinátageometriai ismeretek
A képességfejlesztés fókuszai	Rendszerezés, érvelés, bizonyítás, problémaérzékenység, probléma-reprezentáció, ábrázolás, térlátás, prezentáció, kombinativitás, metakogníció

11C06 EGYENESEN ELŐRE!	
A modul célja	A koordinátageometriai fogalmak elmélyítése (ponthalmaz és egyenlet összekapcsolása), az egyenes egyenlet ismeretének alkalmazása.
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Fizika. Szűkebb környezetben: Algebra, elemi geometria. Ajánlott megelőző tevékenységek: Az egyenes különböző megadási módjai, iránytangens, normálvektor fogalma. Az egyenes normálvektoros egyenletének ismerete. Ajánlott követő tevékenységek: A kör egyenlete.
A képességfejlesztés fókuszai	Metakogníció, ismeretek rendszerezése, elmélyítése, számolási képesség, műveletvégzési sebesség, ábrázolás, értelmes memória

11C07 KÖRBE, KÖRBE, KARIKÁBA	
A modul célja	A körrel és egyenessel kapcsolatos koordinátageometriai eljárások, módszerek elmélyítése Mértani helyek (megadott ponthalmazok) megkeresése koordinátageometriai módszerek alkalmazásával.
Időkeret	4 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Fizika. Szűkebb környezetben: Algebra, elemi geometria, halmazok Ajánlott megelőző tevékenységek: A kör egyenletének ismerete. Ajánlott követő tevékenységek: Trigonometria.
A képességfejlesztés fókuszai	Metakogníció, ismeretek rendszerezése, elmélyítése, elemzőképesség

11C08 GONIOMETRIA	
A modul célja	A szögfüggvények definíciójának elmélyítése, alkalmazása egyszerű egyenletek megoldásában. Trigonometrikus függvények grafikonjának értő vizsgálata.
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Fizika, földrajz. Szűkebb környezetben: Koordinátageometria, analízis, sík- és térgeometriai feladatok megoldása. Ajánlott megelőző tevékenységek: Szögfüggvények definíciójának ismerete. Trigonometrikus alapfüggvények ábrázolása. Függvény transzformációk alkalmazása trigonometrikus függvényeknél.. Ajánlott követő tevékenységek: A szinusz- és koszinusztétel alkalmazása háromszögekben és sokszögekben.
A képességfejlesztés fókuszai	Deduktív következtetés, kreativitás, eredetiség, gondolkodási sebesség, metakogníció, ismeretek rendszerezése, elmélyítése, értelmes memória, ábrázolás, reprezentáció.

11C09 HÁROMSZÖGEK, SOKSZÖGEK	
A modul célja	A trigonometriában tanult ismeretek alkalmazása: derékszögű háromszögben, szinusz- és koszinusz tétel alkalmazása háromszögben, sokszögekben, gyakorlati feladatokban.
Időkeret	4 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Fizika, földrajz. Szűkebb környezetben: Sík- és térgeometriai számítások. Ajánlott megelőző tevékenységek: Hegyesszögek szögfüggvényeinek értelmezése derékszögű háromszögben. Szinusz- és koszinusztétel ismerete. Ajánlott követő tevékenységek: A tanév anyagának ismétlése feladatokon keresztül.
A képességfejlesztés fókuszai	Szövegértés, szövegértelmezés, deduktív következtetés, érvelés, bizonyítás, gondolkodási sebesség, metakogníció, ismeretek rendszerezése, elmélyítése, értelmes memória, ábrázolás, reprezentáció, térlátás, térbeli viszonyok, terület becslése.

11C10 EZT MÁR MIND TUDJUK?	
A modul célja	Ebben a tanévben tanult új ismeretek felelevenítése, elhelyezése az eddigi ismeretek rendszerébe.
Időkeret	2 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Fizika, kémia. Szűkebb környezetben: Vektorműveletek. A függvény fogalma, értelmezési tartománya, értékkészlete. Egyenletek, egyenletrendszerek és egyenlőtlenségek megoldása. Síkgeometria. Ajánlott megelőző tevékenységek: Szögfüggvények fogalma, alkalmazása számolási feladatokban. Trigonometrikus függvények ábrázolása. Az egyenes és a kör egyenlete. Hatványozás értelmezése valós kitevőre, logaritmus fogalma, tulajdonságai. Valószínűség számítás.
A képességfejlesztés fókuszai	Rendszerezés, kombinatív gondolkodás, metakogníció. Az adott témakörben tanult ismeretek alkalmazási lehetőségének felismerése különböző szövegkörnyezetben. Igaz–hamis állítások kiválasztása. Hibás gondolatmenet felismerése. A kreatív gondolkodási mód fejlesztése.

12. ÉVFOLYAM
32 tanítási hét, heti 3 óra, összesen 96 óra

	Témakörök	Javasolt óraszám
I.	Gondolkodási módszerek	(folyamatos, beépül a tananyagba)
II.	Algebra	(folyamatos, beépül a tananyagba)
III.	Geometria	20
IV.	Függvények, sorozatok	16
V.	Valószínűség, statisztika	4

Ez a tanterv a **középszintű érettségihez** szükséges tananyagtartalmakat foglalja magába. A feldolgozásra szánt minimális óraszám 40, az első félévben, ehhez csatlakozik még 2 témazáró dolgozat. A 12. évfolyam második félévében **rendszerező összefoglalással** készítjük fel a tanulókat a középszintű érettségire. Ezt a szaktanári gyakorlatnak megfelelően végezhetjük, erre a célra nagyon széles könyv-választék áll a kollégák rendelkezésére. A táblázatban szereplő modulok után (*dőlt betűvel*), úgynevezett C modulokat soroltunk fel, amelyek magasabb heti matematika óraszám esetén, a többlet órákon kerülhetnek feldolgozásra, vagy délutáni foglalkozás keretében javasoljuk felhasználásukat, a tanulásban lemaradt, illetve a témakör iránt érdeklődő tehetséges tanulók foglalkoztatására. Ezek a C modulok a rendszerező összefoglaláshoz is segítséget nyújtanak (lásd. 5. modul, 12C05), és alkalmasak a középszintű érettségi vizsgakövetelményeiben szereplő témakörökben az **emelt szintű érettségire** való felkészítésre is. A C modulok vázlata az évfolyam tanterve végén, a mellékletben található.

12. ÉVFOLYAM – I. TÉMAKÖR

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	A zsebszámológép biztos használata, a műveleti sorrendek tudatos alkalmazása a valós számkörben.
Mennyiségi következtetés	A deduktív gondolkodásmód továbbfejlesztése. A konkrét számpéldák, és a belőlük levont sejtés közötti kapcsolat megfogalmazásának és indoklásának kialakítása, különösen a sorozatok képzési szabályainak felismerésekor.
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	A térgeometriai feladatoknál különösen nagy szerepe van a mérésnek és a becslésnek. A modell mért adatainak konvertálása a valóságba.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Pontos szövegértés, szövegelemzés, a szöveges feladatokban megfogalmazott hétköznapi problémák átemelése a matematika logikai rendszerébe, a metakogníció fejlesztése.

Rendszerezés, kombinativitás	A tanév végi rendszerező összefoglalásnál felfedeztetjük a matematika bizonyos területeinek szoros kapcsolatát. A térszemlélet fejlesztése, eligazodás a világban.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Következtetés a speciális, konkrét megfigyelésekből az általános esetre, a szemléltetés fontossága, az induktív gondolkodás fejlesztése. Egyre nagyobb hangsúlyt kap ennél a korosztálynál a deduktív gondolkodás képességének fejlesztése is.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Nyitott végű igaz–hamis állításokkal fejlesztjük a tanulók szintetizáló képességét. A deduktív gondolkodás tudatos fejlesztése. A sejtések helyes cáfolata (az ellenpélda szerepe), vagy a sejtések indoklása.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Állítások és tagadásuk megfogalmazása, azok igaz, hamis voltának eldöntése, az „és” ill. a „vagy” műveletek alkalmazása. Egyszerű következtetések, állítások és megfordításuk megfogalmazása. A definíció és a tétel különbözősége. Szükséges és elégséges feltétel biztos alkalmazása. Az ekvivalencia és az implikáció tudatos alkalmazása.	

12. ÉVFOLYAM – II. TÉMAKÖR

ALGEBRA

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Konkrét számolási feladatok a valós számkörben, a matematika legkülönbözőbb területein. Ezzel is valós számok fogalmát mélyítjük. Műveletek racionális és irracionális számokkal.
Mennyiségi következtetés	Az arányosság alkalmazása hasonló alakzatok méreteinek összehasonlításakor.
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	A közelítő értékekkel számolás, valamint a zsebszámológép állandó használata (gazdasági matematika, térgeometria, felszín és térfogat számítás) miatt kiemelten elengedhetetlen a becslés szerepe. Szoktassuk a tanulókat a kapott eredmények realitásának eldöntésére!
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A szövegértés tudatos fejlesztése, hétköznapi szöveg „lefordítása” a matematika nyelvére, a valóságbeli problémák matematikai értelmezése (a metakogníció továbbfejlesztése). A természet jelenségeinek értelmezése, azok matematikai modellezése.
Rendszerezés, kombinativitás	A szükséges adatok kikeresése, a fölösleges adatok mellőzése, a lényegkiemelő képesség fejlesztése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A tanult azonosságok és összefüggések kiválasztásának képessége szükséges a geometriai és a függvénytani feladatok megoldásánál.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Szöveges összefüggések leírása matematikai jelekkel. Szöveges feladatok megoldása előtt a várható eredmények becslése, a kapott eredményének ellenőrzése, értelmezése, szöveges válasz a felvetett szöveges problémára. A tér- és síkgeometriai feladatok modellezése, a felvetett probléma megoldásához szükséges összefüggések felfedezése.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
A korábbi években a matematika különböző témaköreinél tanult fogalmak, definíciók, tételek, összefüggések, azonosságok, algoritmusok. Közelítő értékekkel való rutinos számolás.	

12. ÉVFOLYAM – III. TÉMAKÖR

GEOMETRIA

20 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	A műveleti sorrend biztos alkalmazása, különösen a térgeometria összetettebb képleteinél, behelyettesítéskor. Zsebszámológép biztos használata.
Mennyiségi következtetés	Ismert adatokból logikus rend szerint az ismeretlen adatok meghatározása. Vázlat készítése, az ismert adatok célszerű színezésével. A mennyiségek folytonossága, fogalmának továbbfejlesztése.
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	A feladatok várható eredményének becslése, különösen a szöveges feladatok esetén. Valóságból vett feladatok matematikai átfogalmazása, azok megoldása, és az eredmények érékelése az adott valós probléma alapján.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szövegértelmezés továbbfejlesztése, a lényegkiemelő képesség fejlesztése. A valóság tárgyainak geometriai modellezéséhez szükséges képességek továbbfejlesztése. A geometriai feladok algebrai megoldása során keletkező hamis gyökök kiválasztásának képessége. A geometriai feladatok megoldásának elemzése, diszkussziója
Rendszerezés, kombinativitás	A tanult síkidomok kerületének és területének rendszerező áttekintése. Ugyanazon síkidom területének többféle képlete közötti kapcsolat felfedeztetése. A geometriai feladatok megoldási tervének elkészítési képessége. A geometriai feladatok megoldása algebrai eszközökkel. Az adatok rendszerezése, a feladatban szereplő adatok illesztése a megválasztott egységhez. Geometriai fogalmak segítségével az absztrakciós képesség fejlesztése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Összefüggések, képletek felfedezése gyakorlati tapasztalatból kiindulva, azok általánosítása és alkalmazása más esetekben.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Csoportmunkában egy-egy feladat többféle megközelítése. Testek építése, és azokon különböző tulajdonságaik felfedezése. Kutatómunka: - Matematikatörténeti érdekességek az egyes mértani testekkel kapcsolatban. -Arkhimédész sírfelirata -Fraktálok -Félig szabályos testek -Csillagpoliéderek - Az építészet és a szobrászat remekei - Előadás, vetítés számítógéppel, bemutató az aktív táblán, interaktív programok használata az internetről.	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
A kerület és a terület szemléletes fogalma. A háromszögek területének meghatározása különböző adatokból. Speciális négyszögek kerülete, területe. Szabályos sokszögek kerülete, területe. Kör, körcikk, körszelet, körgyűrű kerülete és területe. A felszín és a térfogat szemléletes fogalma. A poliéderek szemléletes definíciója, alapfogalmak ismerete (pl.: alkotó, alaplap, magasság). A hasáb, a gúla, a csonka gúla felszínének és térfogatának kiszámítása. Forgáshenger és forgáskúp felszíne és térfogata. Csonka kúp felszínének és térfogatának kiszámítása A gömb felszínének és térfogatának ismerete. Egyszerű, több testből álló térbeli alakzatok adatainak, síkmetszeteinek meghatározása.	
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Korábbi tanulmányok síkidomokról, testekről. Kerület- és területszámítás bizonyos síkidomok esetében. Térelemek kölcsönös helyzete, hajlásszögük. Bizonyos testek felszínének és térfogatának ismerete. A Pitagorasz-tétel és a trigonometria biztos alkalmazása. Hasonlóság ismerete, hasonló síkidomok kerület- és terület aránya, hasonló testek felszín- és térfogat aránya.	Képzőművészet, építészet, modellezés. Természeti környezet. Fizika, csillagászat.
KÖVETELMÉNYEK	
Háromszögek, négyszögek, sokszögek kerületének és területének meghatározása bizonyos adatok ismeretében. A körrel kapcsolatos fogalmak ismerete, és a kör és részeinek kerülete, területe. A megismert felszín és térfogatképletek alkalmazása feladatokban.	

12. ÉVFOLYAM – IV. TÉMAKÖR

FÜGGVÉNYEK

16 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	A zsebszámológép biztos használata. A műveleti sorrend tudatos alkalmazása a valós számkörben minden tanult műveletre nézve. A százalékszámítás alapelemeivel biztos használata. A kifejezések helyettesítési értékének magabiztos meghatározása különösen a rekurzív definíció esetén.

Mennyiségi következtetés	Adott sorozatbeli elemek alapján definiált szabály szerint a többi elem kiszámolása, sorozatbeli elemek összegzése.
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	A gazdasági matematikában a várható reális eredmények megbecsülése, és összevetése a kiszámolt értékekkel.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A valóságból merített szöveges faladatok algebrai megfogalmazása, átültetése a matematika jelölésrendszerébe. Ez többsíkú gondolkodást igényel, az ehhez szükséges képességek fejlesztése.
Rendszerezés, kombinativitás	Az összefüggések felismerésének képességét feltételezi a sorozatok elemei közötti kapcsolatok vizsgálata, a sorozatok tulajdonságainak meghatározása. A sorozat elemeinek megfigyelése grafikonon, a képi megjelenés és a valós folyamat kapcsolata. Konkrét sorozatok tulajdonságaiból következtetések levonása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Konkrét számokkal és összefüggésekkel megadott sorozatokból átlépés az általánosításra, illetve az általánosítás után azok konkrét alkalmazása. A kapott eredmények értelmezése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Grafikonok készítése.
- Bankok ajánlatainak összehasonlítása.
- Áremelések és árleszállítási katalógusok gyűjtése, és a bennük található adatok feldolgozása.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

A sorozat fogalma, megadási módjai.
Sorozatok tulajdonságai.
Sorozatok grafikonja.
Számtani sorozat definíciója, tulajdonságai, a_n, S_n.
Mértani sorozat definíciója, tulajdonságai, a_n, S_n.
Kamatos kamatszámítás.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK

Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Algebrai azonosságok, műveletek a valós számkörben. Százalékszámítás. Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása. Elemi függvények grafikonja, és a függvények tulajdonságai.	Alkalmazás fizikai, biológiai, kémiai törvényszerűségek leírására. A valóság diszkrét folyamatai. Közgazdasági alapismeretek és fogalmak.

KÖVETELMÉNYEK

A számsorozat fogalma és különböző megadási módjai.
Alapvető összefüggések alkalmazása a számtani és a mértani sorozatoknál.
A sorozatok alkalmazása a valóságból vett problémák megoldásakor.
A kamatos kamatra vonatkozó alapvető képletek használata, és azokból bármelyik ismeretlen adat kiszámítása.

12. ÉVFOLYAM – V. TÉMAKÖR

VALÓSZÍNŰSÉG, SATISZTIKA

4 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	**A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben**
Számlálás, számolás	Az adatsokaság elemei közötti összefüggések kiszámítása. Az azonos tulajdonságú elemek előfordulási valószínűségének meghatározása. Statisztikai diagramok elkészítése, azokból arányok illetve százalékok meghatározása
Mennyiségi következtetés	Összetett következtetési gondolatmenetek a sorozatoknál és a geometriai feladtok megoldásakor.
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	A mindennapi életben lejátszódó folyamatok valószínűsége. Statisztikai adatok alapján valószínűség és a relatív gyakoriság kapcsolata. Statisztikai diagramok elkészítése előtt az adatsokaság specifikus jellemzőinek becslése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Olyan mindennapi szituációk értelmezése, ahol a véletlennek vagy a bizonytalanságnak meghatározó szerepe van. Egyszerű valószínűségi állítások jelentése a mindennapi életben. A valószínűség és a statisztika szoros kapcsolatának felismerése feladatokon keresztül.
Rendszerezés, kombinativitás	Az azonos tulajdonsággal rendelkező elemek halmazba rendezése, a halmaz számosságának meghatározása, majd az alaphalmaz számosságával összevetve valószínűségek és statisztikai mutatók meghatározása, és azok értelmezése az adott probléma kapcsán.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A véges mérési eredmények kiterjeszthetősége nagyobb alaphalmazra. Nagyobb alaphalmazon létrehozott statisztikai mutatók értelmezhetősége kisebb alaphalmazon.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Adatgyűjtés tényleges tevékenységgel, Internetről, újságokból, statisztikai zsebkönyvből. Adatok feldolgozása zsebszámológéppel, grafikus kalkulátorral és számítógéppel. Csoportmunka: a gyűjtött adatok elemzése (statisztikai mutatók, grafikonok, táblázatok).	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
A korábban tanult valószínűség-számítási és statisztikai fogalmak rendszerezése.	
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	**Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek**
Műveletek valós számokkal. Függvények, grafikonok. Kombinatorikai, klasszikus valószínűség-számítás. Statisztikai alapismeretek.	Az élet minden területén előforduló jelenségek valószínűségének és statisztikai mutatóinak meghatározása és értelmezése.

KÖVETELMÉNYEK
Adatok szemléltetése, táblázatba rendezése, adatsokaság átlagának, móduszának, mediánjának, terjedelmének, szórásának meghatározása. Az adatsokaságok összehasonlítása a tanult statisztikai mutatók segítségével. Gyakorisági diagram, grafikonok készítése. Gyakoriság, relatív gyakoriság ismerete. Kombinatorikus valószínűség-számítás. Elemi és összetett események megkülönböztetése A klasszikus (Laplace-) modell ismerete. *Valószínűségek kiszámítása visszatevéses mintavétel esetén, binomiális eloszlás ismerete.*

12. melléklet a 12. évfolyam kerettantervéhez
A típusú (tanórai) és C típusú (tanórán kívüli) modulok listája

I. TÉMAKÖR	GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK	AJÁNLOTT ÓRASZÁM
		0 óra
Önálló modulként nem szerepel	Ezen az évfolyamon is alapvető feladat a logikus gondolkodás fejlesztése, ezért a logikai műveletek egyéb alkalmazásai a többi témakör moduljaiba beépítve jelennek meg.	

II. TÉMAKÖR	ALGEBRA	AJÁNLOTT ÓRASZÁM
		0 óra
Önálló modulként nem szerepel	Ezen az évfolyamon az algebra korábban tanult ismereteit, eljárásait, algoritmusait a geometriai, a függvénytani és a valószínűségszámítás témakörökben alkalmazzuk.	

III. TÉMAKÖR	GEOMETRIA		AJÁNLOTT ÓRASZÁM
			20 óra+*6 óra*
A modul sorszáma és címe	1203	Síkidomok kerülete és területe	6 óra
	1204	Poliéderek felszíne és térfogata	6 óra
	1205	Felszín- és térfogatszámítás	8 óra
Kapcsolódó C modulok	*12C02*	*Telek és kerítés*	*2 óra*
	12C03	*A mi terünk*	*4 óra*

IV. TÉMAKÖR	FÜGGVÉNYEK		AJÁNLOTTÓRASZÁM 16 óra+*6 óra*
A modul sorszáma és címe	1201	Sorozatok	12 óra
	1202	Gazdasági matematika	4 óra
Kapcsolódó C modulok	*12C01*	*Sorban, egymás után*	*5 óra*
	12C04	*Ismételjünk!*	*1 óra*

V. TÉMAKÖR	VALÓSZÍNŰSÉG, SATISZTIKA		AJÁNLOTT ÓRASZÁM 4 óra
A modul sorszáma és címe	1206	Valószínűségszámítás, statisztika	4 óra

A C típusú (tanórán kívüli) modulok kapcsolódási tartalma:

12C01 SORBAN, EGYMÁS UTÁN	
A modul célja	Sorozat fogalma, ábrázolása, nevezetes sorozatokkal való megismerkedés. A mindennapi életben előforduló gazdasági matematika kérdések megválaszolása. A bankok reklámszövegeinek értelmezése.
Időkeret	5 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Mindennapi életben. Szűkebb környezetben: Függvények ábrázolása, százalékszámítás. Ajánlott megelőző tevékenységek: Területszámítás. Ajánlott követő tevékenységek: Tanév végi ismétlés.
A képességfejlesztés fókuszai	Szövegértés, szövegértelmezés, deduktív és induktív következtetés, kombinativitás, problémaérzékenység, összefüggések felismerése, mennyiségi következtetés

12C02 TELEK ÉS KERÍTÉS	
A modul célja	Sokszögekről tanultak átismétlése, a sokszögek és a kör részei területének és kerületének kiszámítása.
Időkeret	2 foglalkozás

Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Fizika. Szűkebb környezetben: Térfogat és felszín kiszámítása. Szögfüggvények alkalmazása derékszögű háromszögben, koszinusztétel. Ajánlott megelőző tevékenységek: Sorozatok. Ajánlott követő tevékenységek: Testek térfogatának és felszínének kiszámítása.
A képességfejlesztés fókuszai	Mennyiségi következtetés, hosszúság és terület becslése, rendszerezés, metakogníció, kombinatorikai gondolkodásmód, számolási képesség, szövegértés

12C03 A mi terünk	
A modul célja	A térfogat- és felszínszámítási ismeretek alkalmazása gyakorlati feladatok megoldásában.
Időkeret	4 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Fizika, kémia, biológia. Szűkebb környezetben: Szögfüggvények alkalmazása derékszögű háromszögben, sokszögek tulajdonságai. Ajánlott megelőző tevékenységek: Területszámítás. Ajánlott követő tevékenységek: Tanévvégi ismétlés.
A képességfejlesztés fókuszai	Térlátás, térbeli viszonyok felismerése, ábrázolás, reprezentáció, térfogat és terület becslése, mennyiségi következtetés, rendszerezés, metakogníció, kombinatorikai gondolkodásmód, számolási képesség, szövegértés, probléma-reprezentáció

12C04 MÉG EGYSZER!	
A modul célja	A 12. osztályban tanult új ismeretek áttekintése.
Időkeret	1 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Fizika, gazdaságtan. Szűkebb környezetben: Függvények, síkgeometria. Ajánlott megelőző tevékenységek: Térfogat és felszínszámítás. Ajánlott követő tevékenységek: Tanévvégi ismétlés.
A képességfejlesztés fókuszai	Értelmes memória, térlátás, térbeli viszonyok felismerése, mennyiségi következtetés, becslés, rendszerezés, metakogníció

12C05 ISMÉTLÉS A TUDÁS ANYJA	
A modul célja	A középszintű érettségi vizsgakövetelményeiben szereplő ismeretanyag ismétlése feladatokon keresztül.
Időkeret	14 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Fizika, biológia, földrajz, gazdaságtan, szociológia. Szűkebb környezetben: A középiskolai matematika tananyag a modulcímek által megadott témakörökben.

	Ajánlott megelőző tevékenységek: A 12-edik osztályos tananyag ismétlése. Ajánlott követő tevékenységek: Próba érettségi feladatsor megírása.
A képességfejlesztés fókuszai	Rendszerezés, érvelés, bizonyítás, problémaérzékenység, probléma-reprezentáció, ábrázolás, térlátás, prezentáció, kombinativitás, induktív és deduktív következtetés, mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés, szövegértés, szövegértelmezés, relációszókincs, értelmes memória, metakogníció.
Az ismétlő foglalkozások címei (Az egyes foglalkozások feladatanyaga jóval bővebb, mint amennyi feldolgoztatható egy óra alatt.): 1. foglalkozás: **Halmazok** 2. foglalkozás: **Számok különböző alakban** 3. foglalkozás: **Függvények** 4. foglalkozás: **Szöveges egyenletek** 5. foglalkozás: **Egyenletek** 6. foglalkozás: **Egyenlőtlenségek** 7. foglalkozás: **Sorozatok** 8. foglalkozás: **Háromszög nevezetes vonalai, pontjai és körei** 9. foglalkozás: **Hasonlóság** 10. foglalkozás: **Trigonometria** 11. foglalkozás: **Geometriai számolási feladatok** 12. foglalkozás: **Koordinátageometria** 13. foglalkozás: **Statisztika** 14. foglalkozás: **Kombinatorika és valószínűségszámítás**	

12C06 PRÓBAÉRETTSÉGI	
A modul célja	Az írásbeli érettségi vizsga helyzetének kipróbálása, a középszintű érettségi vizsgakövetelményekben szereplő ismeretek felmérése.
Időkeret	4 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Szociológia, gazdaságtan. Szűkebb környezetben: A matematika érettségi vizsgakövetelményeiben szereplő ismeretanyag. Ajánlott megelőző tevékenységek: Tanévvégi ismétlés.
A képességfejlesztés fókuszai	Rendszerezés, kombinativitás, deduktív következtetés, valószínűségi következtetés, számolási képesség, problémamegoldás, szövegértés, szövegértelmezés, térlátás, ábrázolás, összefüggések felismerése.

13. melléklet: A sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztésének támogatása

„Kerettanterv tanórán kívüli foglalkoztatást is működtető általános iskolák számára, Szabad Iskolákért Alapítvány, Bpest., 2008” (Kereszty Zsuzsa)

A mozgáskorlátozott tanulók fejlődésének támogatása

- Tekintettel kell lennünk arra, hogy a mozgás kivitelezése elvonhatja a figyelmet a feladatról, a feladatmegjegyzésében, értelmezésében támogatnunk kell.
- Nem tudhatjuk, hogy a mennyiségi viszonyokat (kicsi, nagy, vastag, vékony stb.) tapintással, mozgással átélte-e, ezek megtapasztaltatása szükség esetén nélkülözhetetlen.
- A számlálás, számolási készségek fejlesztése során szánjuk több időt a gyakorlati tevékenykedtetésre.

- Ha néma olvasással nem sikerül a szöveges feladatokat értelmeznie, hangos olvasással segíthetünk.
- El kell fogadnunk, ha pontos, tetszetős, gyors kivitelezésre – például szerkesztéseknél – nem képes.

A nagyothalló tanulók fejlődésének támogatása
- Matematikai tapasztalatait minden témakörben gazdagítani szükséges.
- Merev gondolkodásának rugalmasabbá tételére.
- Absztrakt gondolkodásának fejlesztésére.
- Nyelvi fejlesztésére a szokásosnál intenzívebben kell törekednünk.

A látássérült tanulók fejlődésének támogatása
- Igen fontos ügyelnünk a bemutatott tárgyak, tárgyképek méretére, megvilágítására, és arra az időtartamra, amíg a tanulók megfigyelhetik azokat; tárgyak esetében rövidebb, tárgyképek esetében hosszabb exponálási időre van szükség.
- Formák érzékelésekor is – például geometriai témaköröknél – hosszabb exponálási időre van szükség.

A tanulásban akadályozott tanulók fejlődésének támogatása
- Segíteni kell, hogy cselekvéseiket hallhatóan kommentálják, megfogalmaztatva velük a következő lépést is;
- A megszokottnál több ismétlésre van szükségük a tapasztalatszerzésben és a tapasztalatok megfogalmazásában is.
- Különösen fontos az önkontroll (önellenőrzés) fejlesztése.

A beszédfogyatékos tanulók fejlődésének támogatása
- Ha figyelmét, emlékezetét kell használnia, mindig adjunk vizuális támpontot.
- Mivel fogalmi gondolkodásuk sérült, a megszokottnál több gyakorlati cselekvésre van szükségük.
- Célszerű megtanítani a helyes ujjszámlálást, ez sokáig segítheti.
- Ahhoz, hogy segíteni tudjunk, feltétlenül meg kell ismernünk a gyerek megoldáshoz vezető gondolati lépéseit.
- Ha megoldását szavakkal nem tudja megmagyarázni, a verbális közlést egészítse ki mutogatással.

Az autisztikus tanulók fejlődésének támogatása
- Sok gyakorlásra van szükségük azokban az esetekben, amikor az általánosból az egyesre, az egyesből az általánosra következtetniük. Például: valóság és szám megfeleltetése, számok bontott alakjai, képhez szám kapcsolása, kisebb számok körében szerzett tapasztalatok kiterjesztése nagyobb számok körére, műveleti tulajdonságok alkalmazása egyedi esetekben, geometriai tulajdonságok kiemelése.
- Kiemelkedő képességet mutathatnak tulajdonságok, azonosságok, különbségek megállapításában.
- Ha műveleteket sokféle eszközzel végeztetünk, segítséget igényelhetnek.
- Szöveges feladatoknál a megértés kontrollálására nagy figyelmet kell fordítanunk.
- Frontális feladathelyzetben fontos a rövid, pontos, a gyermek által már megtanult instrukció alkalmazása.
- A kooperativitásra legkönnyebben páros helyzetben taníthatjuk őket.

A pszichés fejődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatása
- A magtartási problémával küzdő gyereket abba az ún. aktivitási térbe célszerű ültetni, amelyben a tanár a legtöbbet tartózkodik (nem a „kieső térbe”); figyelme, motivációja így tartható leginkább fenn.

- Mivel az önérzékelés és a szociális érzékelés általában sérült, ezért nagyon fontos a gyerek állapotát, érzéseit megérteni és minősítés nélküli értelmezni („most nagyon mérges vagy”).
- Diszkalkuliás tanulók esetében több tapasztalatszerzésre, gyakorlásra van szükség főleg a következő esetekben: egyenetlen ritmusú számlálás, mennyiségi relációk helytelen értelmezése, számok kihagyása, felcserélése, iránytévesztés, számok hibás grafikus megjelenítése, alapműveletek és inverzeinek értelmezési nehézsége, nehézség a szabályok felismerésében, a megtanultak alkalmazásának nehézsége.

Mintamodulok a kompetencia alapú programcsomagok alkalmazásához a sajátos nevelési igényű gyermekek együttnevelésekor

MATEMATIKA

A kidolgozott mintamodulok (1. és 2. évfolyam) elektronikusan érhetők el, az ajánlások alapján ezek felhasználásával további modulok írhatók.

Fogyatékossági típus	Évfolyam	Modul száma	Téma
Autizmussal élő		-	-
Beszédfogyatékos	1	5	Több, kevesebb, ugyanennyi
Beszédfogyatékos	1	49	Számolási eljárások
Beszédfogyatékos	2	33	A 9 szorzó és bennfoglaló tábla
Beszédfogyatékos	2	35	Nyitott mondatok, bennfoglalás maradékkal
Értelmileg akadályozott	1	49	Számolási eljárások
Értelmileg akadályozott	2	33	A 9 szorzó és bennfoglaló tábla
Értelmileg akadályozott	2	35	Nyitott mondatok, bennfoglalás maradékkal
Gyengénlátó (látássérült)		-	-
Mozgáskorlátozott	1	5	Több, kevesebb, ugyanennyi
Mozgáskorlátozott		49	Számolási eljárások
Mozgáskorlátozott	2	33	A 9 szorzó és bennfoglaló tábla
Mozgáskorlátozott	2	35	Nyitott mondatok, bennfoglalás maradékkal
Nagyothalló (hallássérült)		-	-
Pszichés fejlődés zavaraival küzdő	1	49	Számolási eljárások
Pszichés fejlődés zavaraival küzdő	2	33	A 9 szorzó és bennfoglaló tábla
Siket (súlyos hallássérült)		-	-
Tanulásban akadályozott		-	-
Vak (súlyos látássérült)	1	5	Több, kevesebb, ugyanennyi
Vak (súlyos látássérült)	2	33	A 9 szorzó és bennfoglaló tábla
Vak (súlyos látássérült)	2	35	Nyitott mondatok, bennfoglalás maradékkal

Kompetenciafejlesztő oktatási program (pedagógiai rendszer) kerettanterve

– Matematikai kompetencia –
3-12. évfolyam

Több műveltségterületet érintő fejlesztés

1. Az oktatási programról, melynek alapja a kerettanterv

A matematikai kompetencia más tantárgyak keretei közötti fejlesztésének koncepcióját egyrészt a matematikai kompetenciaterület általános fejlesztési (szakmai) koncepciója) alapján, másrészt az érintett készségek és képességek fejlődésére és fejleszthetőségére vonatkozó szakirodalmi források, kutatási előzmények figyelembevételével kell kialakítanunk.

Ez azt jelenti, hogy a más tantárgyak keretei közötti fejlesztés során is kiemelten kell kezelnünk az általános fejlesztési koncepcióban meghatározott kompetenciakomponensek fejlesztését (1. számlálás, számolás; 2. mennyiségi és valószínűségi következtetés; 3. becslés, mérés, mértékegység-váltás; 4. szöveges feladat- és problémamegoldás; 5. rendszerezés, kombinativitás; 6. deduktív és induktív gondolkodás). A koncepció alapján adott a fejlesztés alapvető stratégiája is (tartalmas direkt fejlesztés), mely a más tantárgyak keretei közötti fejlesztésnek egyébként is szinte az egyedül szóba jöhető formája. Ugyancsak az általános koncepció része, hogy a kritikus készségek, képességek esetében kritérium-orientált fejlesztést célszerű alkalmazni.

2. A más tantárgyak keretei között történő fejlesztés stratégiája és módszerei

A matematikai kompetencia fejlesztésének általános koncepciója szerint a fejlesztés javasolt alapstratégiája a tartalmas direkt fejlesztés. Ennek a fejlesztési stratégiának a lényege, hogy a készségeket és képességeket a tanítási órákon, az egyébként is feldolgozandó tantárgyi tartalmak felhasználásával, azok kismértékű átalakításával fejlesztjük).

A korábbi kutatások eredményei alapján azonban az is ismert, hogy a tartalmas direkt fejlesztéssel csak abban az esetben gyorsítható meg a készségek, képességek fejlődése, ha a fejlesztést megfelelő gyakorisággal, következetesen, és természetesen a megfelelő iskoláztatási szakaszban végezzük. Jelentős fejlesztő hatás csak attól a programtól remélhető, amelyben a fejlesztés hosszabb időszakon át, lehetőleg hetente többször sorra kerül. A hatás valószínűségét növeli, ha ugyanazoknak a készségeknek, képességeknek a fejlesztése egyszerre több tantárgyban, párhuzamosan folyik.

A matematikai kompetenciafejlesztésre kiválasztott komponensei, készségei és képességei között számos alapvető fontosságú, ún. kritikus készség és képesség van, melyek esetében a kritérium-orientált fejlesztés látszik célszerűnek. A kritérium-orientált fejlesztés alapelve az, hogy meghatározzuk a készség, képesség elérendő, optimális szintjét, és a fejlesztést minden tanuló esetében addig folytatjuk, amíg ezt a szintet el nem éri vagy legalábbis eléggé meg nem közelíti.

A fejlesztés számára legkedvezőbb iskoláztatási szakaszok meghatározása fontos szempont, hiszen az egyes készségek, képességek fejleszthetőségi esélyei nem minden iskoláztatási periódusban azonosak, ezért a fejlesztési programot életkorfüggően kell kialakítani. A legtöbb készség, képesség esetében a fejlesztési feladatok zömét egy-két iskoláztatási szakaszban kell megoldani, ez azonban nem jelenti azt, hogy az adott szakasz(ok) végére minden tanuló eléri a kívánatos fejlettségi szintet, és az is előfordulhat, hogy jó néhány tanuló már a szakasz(ok) lezárása előtt megfelelő szintet ér el. Ezért minden iskoláztatási szakaszban gondolnunk kell az átlagosnál lényegesen lassabban és lényegesen gyorsabban fejlődők fejlesztési igényeire is.

3. A fejlesztésre javasolt kompetenciakomponensek iskoláztatási szakaszok és képességcsoportok szerint

A kiemelten kezelendő komponensek csoportja a rendszerezés, kombinativitás, valamint a deduktív és induktív gondolkodás olyan általános készségeket, képességeket tartalmaz, amelyek nemcsak a különböző tantárgyakban, hanem a mindennapi élet számos területén is gyakran szükségesek, fejlettségük az intellektus fontos jellemzője. Ezért ezeknek a komponenseknek a fejlesztése szinte minden tantárgyban lehetséges, jóllehet a fejlesztő feladatok beillesztésének, illetve a fejlesztés hatékonyságának az esélyei az egyes tantárgyakban nem azonosak.

A négy kompetenciakomponens fejlesztésre javasolt összetevőit az 1. táblázat foglalja össze. A táblázatban a komponenseket a képességkutatás és fejlesztés hazai szakirodalmában szokásos terminológiát követve rendszerező képesség, kombinatív képesség, deduktív gondolkodás, induktív gondolkodás címszavak alatt soroltuk fel. Feltüntettük azt is, hogy az egyes készségek, képességek fejlesztését mely iskoláztatási szakaszokban, illetve milyen képességű tanulók számára javasoljuk (G: az átlagosnál lényegesen gyorsabban haladók, Á: átlagos ütemben haladók, L: az átlagosnál lényegesen lassabban haladók). Az utóbbi szempontokból mind a négy képességterületen belül sokféle változat előfordul, a fejlesztés hangsúlyai tehát nemcsak iskoláztatási szakaszonként, hanem a tanulók képességszintje, fejlődési üteme szerint is eltérhetnek.

A táblázat tartalma javaslat, melyet matematikai és szakmódszertani szakértők bevonásával szükséges megvitatni, illetve lehet véglegesíteni.

1. táblázat: A rendszerező és kombinatív képesség, valamint a deduktív és induktív gondolkodás fejlesztendő komponensei iskoláztatási szakaszok és képességszintek szerint

D. Kompetenciakomponens	1–4. évfolyam	5–8. évfolyam	9–12. évfolyam
Rendszerező képesség	G, Á	G, Á, L	Á, L
Halmazképzés, besorolás	G, Á	G, Á, L	Á, L
Definiálás	G	G, Á	G, Á, L
Felosztás	G, Á, L	Á, L	L
Sorképzés	G, Á, L	Á, L	L
Hierarchikus osztályozás	G	G, Á	G, Á, L
Kombinatív képesség	G, Á	G, Á, L	Á, L
Permutálás	Á, L	L	–
Variálás	G, Á	G, Á, L	Á, L
Kombinálás	G, Á	G, Á, L	Á, L
Összes részhalmaz képzése	G	G, Á	G, Á, L
Descartes-szorzat képzése	G, Á	G, Á, L	Á, L
Deduktív gondolkodás	G, Á	G, Á, L	G, Á, L
Kapcsolás	Á, L	L	–
Választás	G, Á	G, Á, L	Á, L
Feltételképzés	G	G, Á	G, Á, L
Előrelépő következtetés	Á, L	L	–
Visszalépő következtetés	G, Á, L	G, Á, L	Á, L
Választó következtetés	G, Á	G, Á, L	G, Á, L
Lánckövetkeztetés	G, Á	G, Á, L	G, Á, L
Kvantorok	G	G, Á	G, Á, L
Induktív gondolkodás	G, Á	G, Á, L	G, Á, L
Kizárás	G, Á	G, Á, L	Á, L

Átkódolás	G	G, Á	G, Á, L
Analógiák képzése	G, Á	G, Á, L	Á, L
Sorozatok képzése	G	G, Á	G, Á, L

A rendszerző képesség matematikai alapját a halmazokkal és relációkkal kapcsolatos műveletek képezik, a képesség fejlesztése azonban természetesen nem ezeknek a műveleteknek a megtanítását és gyakoroltatását jelenti, hanem az ezekre épülő gondolkodási sémák különböző tartalmakon való alkalmazását. A táblázatban látható részképességek közül a halmazképzés, besorolás, illetve a definiálás legjobban a fogalomkialakítással kapcsolatban működtethető, például dolgok közös tulajdonságai alapján halmazok alkotását, megnevezését, vagy dolgoknak adott halmazokba való besorolását, illetve fogalmak adott tulajdonságok felhasználásával történő pontos meghatározását kérhetjük. A sorképzés és a hierarchikus osztályozás a dolgok közötti viszonyok alapján történő rendezésre épül, a sorképzés egydimenziós rendezést (idősor, mennyiségi sor, tartalmazási sor), a hierarchikus osztályozás pedig elágazó struktúrájú rendezést igényel.

A kombinatív képesség matematikai hátterében a kombinatorikai műveletek állnak, de a képességfejlesztés itt sem ezeknek a tudatosítását, gyakorlását jelenti, hanem a megfelelő gondolkodási műveletek, halmazképzési algoritmusok konkrét tartalmakon való alkalmazását. A felsorolt részképességek közül a permutálás adott halmaz elemeinek sorbarendezését, a variálás adott halmazból meghatározott elemszámú rendezett részhalmazok kiválasztását, a kombinálás pedig adott halmazból meghatározott elemszámú, de nem rendezett részhalmazok kiválasztását jelenti. Az összes részhalmaz képzése hasonló a kombináláshoz, de az összes lehetséges elemszámú részhalmazt ki kell választani, a Descartes-szorzat képzése során pedig két halmaz elemeiből kell rendezett elempárokat kialakítani.

A deduktív gondolkodás matematikai alapja a klasszikus logika, de a fejlesztés során itt sem logikatanításról van szó. A felsorolt részképességek három csoportot képeznek. Az első csoportba a kétváltozós műveletek tartoznak, a kapcsolás az „és”, a választás a „vagy” és a „vagy..., vagy”, a feltételképzés a „ha..., akkor” és az „akkor és csak akkor..., ha” nyelvi elemek alkalmazásával képezhető összetett mondatok értelmezését igényli. A második csoport a következtetések csoportja, ezek közül az előrelépő és a visszalépő következtetés egyaránt a feltételképzés műveletét használja, de az első az előtag megerősítésével, a második pedig az utótag tagadásával. A lánckövetkeztetés már két feltételes állításra épül, ahol az első állítás utótagja és a második állítás előtagja azonos. A választó következtetésben a választás művelete szerepel, az egyik tag állításából vagy tagadásából kell a másik tagra következtetni. A kvantorok feladataiban a „minden” és a „van olyan” nyelvi sémákat és szinonimáikat kell alkalmazni.

Az induktív gondolkodás matematikai háttere a szabályfelismerés és szabályalkotás. A fejlesztés lényege itt sem a matematikai módszerek tanítása, hanem a szabályfelismerés és szabályalkotás műveletének gyakorlása konkrét tartalmakon. Például az ebbe a csoportba tartozó kompetenciakomponensek közül a kizárás szabályfelismerést, illetve a kivétel megtalálását igényli, lényegében „kakukktojás” feladat. Az átkódolás konkrét példákon felismert művelet alkalmazását jelenti újabb konkrét esetben. Az analógiák képzése a konkrét példával bemutatott kapcsolat felismerésére és további alkalmazására épül, a sorozatok képzéséhez pedig néhány elem alapján a sorozat műveleti szabályának felismerése és ennek alapján további elemek előállítása szükséges.

A négy kompetenciakomponens rövid jellemezése mutatja, hogy mindegyik készség, képesség alapját matematikai struktúrák képezik, de a pedagógusnak a nem matematikai tantárgyi tartalmakon végzett fejlesztéshez nincs szüksége a háttérstruktúrák alaposabb ismeretére. A fejlesztő programok felépítésének mélyebb megértését azonban segítheti a kapcsolódó matematikai témakörök, a felhasznált matematikai struktúrák átgondolása. A tanulóknak pedig a képességek hátterében álló matematikai struktúrákat semmiképpen nem kell ismerniük, a más tantárgyakban történő fejlesztés során azokat nemcsak hogy nem kell megtanítani, hanem meg sem kell említeni. A halmazok, relációk, a kombinatorika, a logika, a szabályfelismerés és szabályalkalmazás tanítása, gyakoroltatása a matematikatanítás feladata.

4. A más tantárgyak keretei közötti fejlesztés tartalmi és szervezési kérdései

A matematikai kompetencia fejlesztendő komponensei elvileg igen sokféle tartalommal működtethetők, tehát sokféle nem matematikai környezetben is fejleszthetők. Az iskolai, tantárgyi keretek között történő kompetenciafejlesztés lehetőségeit azonban korlátozza az, hogy a valóban eredményt ígérő, tehát megfelelő gyakoriságú, következetes, lehetőleg az egész tanévre elosztott fejlesztés csak olyan tantárgyakban lehetséges, amelyeknek tananyagában viszonylag gyakran és egyenletesen fordulnak elő a képességfejlesztő feladatok beillesztésére alkalmas anyagrészek. Ez a feltétel a matematikai kompetencia néhány komponense (elsősorban a rendszerezés, kombinativitás, illetve a deduktív és induktív következtetés) esetében több tantárgyban is teljesül, míg más komponensek (különösen az erősebben matematikaspecifikus készségek, képességek) esetében csak egyes tantárgyak egyes témakörei alkalmasak ilyen jellegű fejlesztésre.

A matematikai kompetencia kiemelten fejlesztendő komponensei és a fejlesztésre alkalmas tantárgyak közötti lehetséges megfeleltetéseket a 2. táblázatban foglaltuk össze. A táblázat csak olyan tantárgyakat sorol fel, amelyek anyagába a korábbi képességfejlesztő kísérletek tapasztalatai alapján nagy valószínűséggel beilleszthető a megfelelő mennyiségű és minőségű fejlesztő feladat. A táblázatban egy-egy kompetenciakomponenshez és iskoláztatási szakaszhoz több tantárgy is tartozik, ez választási lehetőségeket jelent. A fejlesztés ugyanakkor hatékonyabb, ha párhuzamosan több tantárgyban is zajlik, ezért célszerű minden készséget, képességet minden évfolyamon legalább két-három tantárgyban fejleszteni.

2. táblázat: A matematikai kompetencia kiválasztott komponenseinek fejlesztésére javasolt iskoláztatási szakaszok és tantárgyak

Kompetenciakomponens	1–4. évfolyam	5–8. évfolyam	9–12. évfolyam
Rendszerezés	magyar nyelv és irodalom, környezetismeret	magyar nyelv és irodalom, természetismeret, biológia, fizika, kémia, földrajz, történelem	magyar nyelv és irodalom, biológia, fizika, kémia, földrajz, történelem
Kombinativitás	magyar nyelv és irodalom, környezetismeret	magyar nyelv és irodalom, természetismeret, biológia, fizika, kémia, földrajz, történelem	magyar nyelv és irodalom, biológia, fizika, kémia, földrajz, történelem
Deduktív következtetés	magyar nyelv és irodalom, környezetismeret	magyar nyelv és irodalom, természetismeret, biológia, fizika, kémia, földrajz, történelem	magyar nyelv és irodalom, biológia, fizika, kémia, földrajz, történelem
Induktív következtetés	magyar nyelv és irodalom, környezetismeret	magyar nyelv és irodalom, természetismeret, biológia, fizika, kémia, földrajz, történelem	magyar nyelv és irodalom, biológia, fizika, kémia, földrajz, történelem

Mivel a matematikai kompetencia komponensei leginkább a természettudományi tárgyak készségeivel és képességeivel mutatnak rokonságot, ezért érthető, hogy a táblázatban felsorolt tantárgyak nagyobb része is ebbe a körbe tartozik. Ugyanakkor a természettudományi tárgyak, különösen a fizika, kémia viszonylag kis óraszáma és emellett zsúfolt tananyaga nem mindig kedvez a képességfejlesztésnek. A korábbi képességfejlesztő kísérletek tapasztalatai azt mutatják, hogy a biológia, földrajz, sőt a humán tantárgyak (a magyar, történelem) sokszor rugalmasabb kereteket kínálnak a képességfejlesztő feladatok beillesztésére.

A fejlesztés keretéül szolgáló tantárgyak kijelölése után ki kell választanunk azokat a témaköröket, tartalmakat, amelyekhez a fejlesztő feladatokat kapcsoljuk. Erre a célra olyan témakörök alkalmasak, amelyek viszonylag nagyobb terjedelműek, több tanítási órán is sorra kerülnek, így az ezekhez készült feladatok több alkalommal is használhatók lesznek, ugyanakkor a tartalmak újbóli felidézése nem lesz erőltetett. Célszerű, ha a kiválasztott témakörök egyenletesen helyezkednek el a tanév anyagában, mert így megoldható az is, hogy a fejlesztésre megfelelő gyakorisággal kerüljön sor, esetleg az egész tanévet átfogva.

A képességfejlesztő feladatok beillesztése során meg kell határoznunk azok alkalmazásának helyét és módját is. Ennek korlátja általában a tananyag viszonylagos zsúfoltsága, illetve a tanmenet szerinti haladás kényszere. Ezért a készség- és képességfejlesztő feladatok elvégzését úgy kell ütemeznünk, hogy az ezekkel történő foglalkozás legfeljebb tanóránként 10-12 percet vegyen igénybe. Még így is számolnunk kell azzal, hogy a fejlesztésre csak akkor szánhatunk megfelelő mennyiségű időt, ha a tananyag egyes részeit lerövidítjük, szükség esetén elhagyjuk.

Végül megtervezendők és kidolgozandók a tartalmas direkt, egyes esetekben kritérium-orientált fejlesztés céljait szolgáló eszközök is. A fejlesztéshez általában ötféle eszköz lehet szükséges. A tanári kézikönyv minden esetben elkészítendő, a pedagógusok ebből ismerhetik meg a fejlesztés koncepcióját, módszereit, illetve ebben találják meg az alkalmazásra javasolt feladatokat. Az értékelő eszközök mindazon készségek és képességek esetében szükségesek, amelyekre a fejlesztés célváltozói épülnek, azaz amelyek fejlettségét többé-kevésbé rendszeresen értékelni kell. Tanulói munkafüzetre nem minden készség, képesség fejlesztéséhez van szükség, mivel egyes esetekben az egyébként is meglevő tananyagok, munkafüzetek is jól használhatók. Speciális eszközök csak néhány készség esetében jöhetnek szóba, ezek egyrészt a tanári szemléltetést, másrészt a tanulói munkát segítik. Végül a fejlődési mutató a kritérium-orientált készség- és képességfejlesztés nélkülözhetetlen kelléke, ennek segítségével követhető nyomon a fejlődés menete és határozhatók meg a hátralevő fejlesztési feladatok.

KERETTANTERV

MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜLET
***„B”-típus* 3- 4. évfolyam**

MATEMATIKA KOMPETENCIATERÜLET 3–4. ÉVFOLYAM	**Anyanyelv és irodalom**	A gondolkodás fejlesztése a magyar nyelv és irodalom tantárgy tartalmi keretei között
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Évfolyamonként 25 × 10–12 perc
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)	**Tematikus fókusz**	*3. évfolyam* A mesék és a történelmi olvasmányok néhány jellemzője Ismerkedés a könyvtárral Helyesírási ismeretek *4. évfolyam* A népköltészet néhány jellemzője Az ünnepek, a történelmi események és a szülőföld megjelenése irodalmi művekben Nyelvi játékok
	Rendszerező képesség	Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorképző és hierarchikus osztályozás.
	Kombinatív képesség	Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmaz és Descartes-szorzat képzése.
	Deduktív gondolkodás	Kapcsolás, választás, feltételképzés, következtetés
	Induktív gondolkodás	Kizárás, átkódolás, analógiák és sorozatok képzése
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		- Szövegből vett információk összefüggéseinek megkeresése, rendszerezése, megjelenítése táblázatok, halmazábrák formájában. - Definíciók alkotása adott elemekből - Fogalmak csoportosítása, besorolása - Jellemzőjegyek kiválogatása - Logikai műveletek (pl. választás, következtetés stb.) végzése - Szabályosság felismerése, szabályalkotás - Fogalmak, nyelvi elemek sorba rendezése - Kapcsolatok keresése fogalmak, nyelvi elemek között. Az összes kapcsolódási lehetőség számba vétele. - Helyesírási szabályok alkalmazása - Tanulási technikák elsajátítási képességének fejlesztése - Az előzetes tudás felidézésére való képesség fejlesztése
AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		*3. évfolyam* A mese jellemzői Alapszófajok: *ige, főnév, melléknév, számnév* Helyesírási ismeretek: Rövid és hosszú mássalhangzók jelölése a melléknevekben, A tulajdonnevek nagy kezdőbetűje, a szó végén álló magánhangzók időtartamának megfigyelése, j és ly megkülönböztetése az alapszókészletben

		4. évfolyam Történelmi olvasmányok Ünnepek, jeles napok *Fontosabb népköltészeti műfajok: népdal*, népmese, népmonda Alapszófajok: *ige, főnév, melléknév, számnév, névmás* Az igék módja és ideje A személynevek
MODULOK **(A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)**	**Cím:**	*3. évfolyam* 1. MODUL: A mesék 2. MODUL: Könyvtári ismeretek 3. MODUL: Történelmi olvasmányok 4. MODUL: A szófajok 5. MODUL: Helyesírás *4. évfolyam* 1. MODUL: Népköltészet – irodalmi ismeretek 2. MODUL: Nyelvtani ismeretek – nyelvi játék 3. MODUL: Ünnepeink, jeles napok, közmondások 4. MODUL: Szülőföldünk 5. MODUL: Ez történt
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Modulonként 5 × 10–12 perc
KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK	**Kapcsolódó kereszttantervi kompetenciák**	Együttműködési-szociális kompetenciák fejlesztése Tanulási képesség fejlesztése: tanulási technikák, módszerek elsajátítása Az információs és kommunikációs képesség fejlesztése Énkép, önismeret
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Matematika Informatika-könyvtárhasználat
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	**Tanítási eljárások,**	Kooperatív óraszervezés, differenciálás, egyéni vagy páros munka
	Értékelés módja	Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés. Szóbeli értékelés a tanulási folyamat közben, egyéni és csoportos értékelés és önértékelés. A jó, illetve hibás megoldások megbeszélése. Fontos, hogy a tanuló is szembesüljön azzal: miben jó, mit nem tud, miben hibázott.
	Az esélyegyenlőség kezelése	Differenciálás mennyiségi és minőségi szempontból. Az ajánlott differenciálási lehetőség során figyelembe kell venni az adott tanuló aktuális háttértudását, olvasási és írástempóját, a szövegértés szintjét, logikus gondolkodásának szintjét és munkatempóját.
KÖVETELMÉNYEK		Tudjon megadott szavakat csoportosítani szófajok szerint (a tanult szófajok körében). Ismerje és alkalmazza írásában a személynevek, állatnevek, címek, gyakran használt földrajzi fogalmak tulajdonnevének nagy kezdőbetűjét. Egyszerű feladatok megoldásával bizonyítsa, hogy követte az utasítást, megértette a feladatot. Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.

MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜLET 3–4. ÉVFOLYAM	**Földünk és környezetünk**	A gondolkodás fejlesztése a környezetismeret tantárgy tartalmi keretei között.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Évfolyamonként 25 × 10–12 perc
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)	**Tematikus fókusz**	Termések, erdő élete – fák; Irányok-iránytű, időjárási jelenségek, tájtípusok sajátosságai, társas kapcsolatok, reklám, táplálkozás, tisztálkodás, szenvedélyek; Környezeti problémák, hazánk természeti értékei, változások a természetben; Országismeret; Élet a mezőn, élet az erdőn, vizes élőhelyek növény és állatfajai.
	Rendszerező képesség	Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorképző osztályozás, hierarchikus osztályozás.
	Kombinatív képesség	Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmaz képzése, Descartes-szorzat képzése.
	Deduktív gondolkodás	Kapcsolás, választás, feltételképzés, előrelépő következtetés, visszalépő következtetés, választó következtetés, lánckövetkeztetés, kvantorok.
	Induktív gondolkodás	Kizárás, átkódolás, analógiák képzése.
AJÁNLOTT TVÉKENYSÉGEK		A tanult növényekhez állatokhoz kapcsolódó fogalomalkotás algoritmus szerinti feldolgozása, a rendszerező képességhez szükséges séma kialakítása A vizuális és a verbális információhordozók által közvetített tudás együttes értelmezésére irányuló képességek fejlesztése, megfigyelések dokumentálása A problémamegoldó gondolkodás és érvelő képesség kompetencia fejlesztése A tájak kialakulásához, felszínformálódáshoz kapcsolódó ismeretek algoritmus szerinti feldolgozása, a rendszerező képességhez szükséges séma kialakítása A természetes élőhelyek (erdő, füves területek, vizes élőhelyek) állatokhoz, növényeihez kapcsolódó fogalomalkotás algoritmus szerinti feldolgozása, a rendszerező képességhez szükséges séma fejlesztése
AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		- A természeti környezetnek mint a világ védelemre szoruló részének megismerése - Növény- és állatfajok leírásának fejlesztése algoritmus megadásával - Változások felismerése, azok fontosabb okainak megnevezése tanítói segítséggel. - Az időjárás elemei, azok kialakulása. Az időjárási jelenségek megfigyelése és magyarázata. - A különböző tárgyak, élőlények, jelenségek tanult jellemzőinek elemi szintű összehasonlítása, csoportosítása a megismert szempontok és saját elképzelések alapján. Egyszerű képi és szöveges információk, jelek értelmezése a megismert területeken. - Anyagfajták különbözőségének felismerése, anyagnevek anyagfajtákhoz rendelése. Az anyagfajta és a használat közti összefüggés felismerése konkrét példán. - Hazánk természetes élőhelyein élő élőlények fajismerete, a fajok életmódjának bemutatása algoritmus szerint - Élet Budapesten és a városban Összefüggések és jelenségek megfigyelése és magyarázata.

MODULOK **(A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)**	**Cím:**	*3. évfolyam* 1. MODUL: Egészséges életmód 2. MODUL: Változások a természetben 3. MODUL: Az időjárás, az évszakok 4. MODUL: A tájékozódás 5. MODUL: Országismeret, környezetvédelem *4. évfolyam* 1. MODUL: Barangolás a természetben 2. MODUL: Élettelen környezetünk 3. MODUL: Az ember egészsége 4. MODUL: Tájékozódás 5. MODUL: „Nekem szülőhazám”
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Modulonként 5 × 10–12 perc
KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK	**Kapcsolódó kereszttantervi kompetenciák**	Együttműködési-szociális kompetenciák fejlesztése Tanulási képesség fejlesztése: tanulási technikák, módszerek elsajátítása Az információs és kommunikációs képesség fejlesztése Énkép, önismeret Környezeti nevelés Testi-lelki egészségvédelem
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Matematika Vizuális kultúra Magyar nyelv és irodalom
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	**Tanítási eljárások**	Egyéni és páros munka Csoportmunka szervezése: kooperatív tanulás Differenciálás
	Értékelés módja	Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés. Szóbeli értékelés a tanulási folyamat közben, egyéni és csoportos értékelés és önértékelés. A jó, illetve hibás megoldások megbeszélése. Fontos, hogy a tanuló is szembesüljön azzal: miben jó, mit nem tud, miben hibázott.
	Az esélyegyenlőség kezelése	Egyéni ütemű haladás biztosítása, differenciálás a tanulók tudásszintje és haladási üteme szerint, tanári irányítás a tanulók egyéni képességei szerint
KÖVETELMÉNYEK		Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.

KERETTANTERV

MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜLET
***„B”-típus* 5–6. évfolyam**

MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜLET 5. – 6. ÉVFOLYAM	**Anyanyelv és irodalom**	A gondolkodás fejlesztése a magyar nyelv és irodalom tantárgy tartalmi keretei között.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Évfolyamonként 25 × 10–12 perc
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)	**Tematikus fókusz**	*5. évfolyam* A hangok képzése, felosztása, hangtani törvények ismerete Az állandósult szókapcsolatok felismerése, használata A magyar helyesírás alapelveinek Az elválasztás szabályainak alkalmazása *6. évfolyam* A szavak megkülönböztetése, csoportosítása jelentésük alapján.
	Rendszerező képesség	Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorképző osztályozás, hierarchikus osztályozás.
	Kombinatív képesség	Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmaz és Descartes-szorzat képzése.
	Deduktív gondolkodás	Kapcsolás, választás, feltételképzés, következtetés.
	Induktív gondolkodás	Kizárás, átkódolás, analógiák és sorozatok képzése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		- Szövegből vett információk összefüggéseinek megkeresése, rendszerezése, megjelenítése táblázatok, halmazábrák formájában. - Definíciók alkotása adott elemekből - Fogalmak csoportosítása, besorolása - Jellemzőjegyek kiválogatása - Logikai műveletek (pl. választás, következtetés stb.) végzése - Szabályosság felismerése, szabályalkotás - Fogalmak, nyelvi elemek sorba rendezése - Kapcsolatok keresése fogalmak, nyelvi elemek között. Az összes kapcsolódási lehetőség számba vétele. - Helyesírási szabályok alkalmazása - Tanulási technikák elsajátítási képességének fejlesztése - Az előzetes tudás felidézésére való képesség fejlesztése
AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		*5. évfolyam* A magánhangzók és a mássalhangzók képzésének eltérései A hangok kapcsolódásának törvényszerűségei A helyesírás alapelvei: *kiejtés, szóelemzés, hagyomány, egyszerűsítés*

		Az állandósult szókapcsolatok: *közmondás, szólás, szóláshasonlat* Az elválasztás szabályai *6. évfolyam* Az alapszófajok jellemzői: *ige, főnév, melléknév, számnév, névmás* Az alapszófajok helyesírására vonatkozó szabályok
MODULOK **(A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)**	**Cím:**	*5. évfolyam* 1. MODUL: A magánhangzók és a magánhangzótörvények 2. MODUL: A mássalhangzótörvények 3. MODUL: Az állandósult szókapcsolatok 4. MODUL: Az elválasztás 5. MODUL: A helyesírás alapelvei *6. évfolyam* 1. MODUL: Az ige 2. MODUL: A főnév 3. MODUL: A melléknév 4. MODUL: A számnév 5. MODUL: A névmás
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Modulonként 5 × 10–12 perc
KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK	**Kapcsolódó kereszttantervi kompetenciák**	Együttműködési-szociális kompetenciák fejlesztése Tanulási képesség fejlesztése: tanulási technikák, módszerek elsajátítása Az információs és kommunikációs képesség fejlesztése Énkép, önismeret
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Matematika Informatika-könyvtárhasználat
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	**Tanítási eljárások**	Kooperatív óraszervezés, differenciálás, egyéni vagy páros munka
	Értékelés módja	Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés. Szóbeli értékelés a tanulási folyamat közben, egyéni és csoportos értékelés és önértékelés. A jó, illetve hibás megoldások megbeszélése. Fontos, hogy a tanuló is szembesüljön azzal: miben jó, mit nem tud, miben hibázott.
	Az esélyegyenlőség kezelése	Differenciálás mennyiségi és minőségi szempontból. Az ajánlott differenciálási lehetőség során figyelembe kell venni az adott tanuló aktuális háttértudását, olvasási és írástempóját, a szövegértés szintjét, logikus gondolkodásának szintjét és munkatempóját.

KÖVETELMÉNYEK		Ismerje és megfelelően használja a tanuláshoz kapcsolódó köznapi, szaknyelvi és irodalmi szavakat, kifejezéseket. Törekedjen az iskolai tanulmányokban, a magánéletben gyakran használt szavak megfelelő helyesírására. Ismerje és alkalmazza beszédében a kiejtés fő szabályait. *(Magán- és mássalhangzók időtartama, a kiejtésben érvényesülő mássalhangzótörvények)* Önállóan alkalmazza az egyszerűbb helyesírási szabályokat. Legyen képes ismereteinek rövid szóbeli és írásbeli összefoglalására. Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.

MATEMATIKAI KOMPETENCIA-TERÜLET 5–6. ÉVFOLYAM	**Ember és társadalom**	A gondolkodás fejlesztése a történelem tantárgy tartalmi keretei között.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Évfolyamonként 25 × 10–12 perc
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)	**Tematikus fókusz**	*5. évfolyam* Az őskor Az ókori Kelet Az ókori Görögország Az ókori Róma A magyar nép eredete és vándorlása *6. évfolyam* Európa a kora középkorban Magyarország az Árpád-házi uralkodók idején Magyarország a virágzó középkorban Az újkor kezdetén Magyarország az újkor kezdetén
	Rendszerező képesség	Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorképző osztályozás, hierarchikus osztályozás.
	Kombinatív képesség	Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmaz képzése, Descartes-szorzat képzése.
	Deduktív gondolkodás	Kapcsolás, választás, feltételképzés, előrelépő következtetés, visszalépő következtetés, választó következtetés, láncкövetkeztetés, kvantorok.
	Induktív gondolkodás	Kizárás, átkódolás, analógiák képzése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		Ismeretszerzés, tanulás Kritikai gondolkodás Kommunikáció Tájékozódás térben-időben A tartalom kulcselemei A reflexiót irányító kérdések
AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		*5. évfolyam* Élet az őskorban, Az ókori Kelet világa, Az ókori görögök életéből, Az ókori Róma évszázadai, A kereszténység születése, A magyar történelem kezdetei.

		6. évfolyam Képek a középkori Európa életéből, Magyarország az Árpádok idején, Virágzó középkor Magyarországon, Az újkor kezdetén, Magyarország az újkor kezdetén.
MODULOK **(A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)**	**Cím:**	*5. évfolyam* 1. MODUL Az őskor 2. MODUL Az ókori Kelet 3. MODUL Az ókori Görögország 4. MODUL Az ókori Róma 5. MODUL A magyar nép eredete és vándorlása *6. évfolyam* 1. MODUL Európa a kora középkorban 2. MODUL Magyarország az Árpád-házi uralkodók idején 3. MODUL Magyarország a virágzó középkorban 4. MODUL Az újkor kezdetén 5. MODUL Magyarország az újkor kezdetén
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Modulonként 5 × 10–12 perc
KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK	**Kapcsolódó kereszttanterv kompetenciák**	Énkép, önismeret Hon- és népismeret Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés A tanulás tanítása
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Magyar nyelv és irodalom Matematika Földünk – környezetünk Művészetek
	Tanítási eljárások	Egyéni munka (játék), differenciált csoportmunka (beszélgetés-vita), egyéni munka (szereplés), páros munka (dramatizálás), kooperatív csoportmunka (beszélgetés-vita), differenciált csoportmunka (szereplés), frontális osztálymunka (kérdve kifejtés).
	Értékelés módja	Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés. Egységes, differenciált és egyénre szabott, ellenőrzési-értékelési eljárások alkalmazása: társak értékelése, tanulói önértékelés, megbeszélések, csoportmegbeszélés, visszajelzések, rávezetés.
	Az esélyegyenlőség kezelése	A tanulók tanulási nehézségeinek feltárása, problémái megoldásának segítése. A tanulók személyiségének megismerése, az ahhoz illeszkedő pedagógiai módszerek alkalmazása. A tanulók önmagukhoz és másokhoz viszonyított teljesítményeinek, tehetségjegyeinek feltárása, fejlesztése. Egyéni ütemű haladás biztosítása, differenciálás a tanulók tudásszintje és haladási üteme szerint, tanári irányítás a tanulók egyéni képességei szerint
KÖVETELMÉNYEK		Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.

MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜ-LET 5–6. ÉVFOLYAM	**Ember a természetben**	A gondolkodás fejlesztése a természetismeret tantárgy tartalmi keretei között.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Évfolyamonként 5 × 10–12 perc
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓ-KUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)	**Tematikus fókusz**	*5. évfolyam* Ősz a kertben – őszi kerti növények, zöldségfélék Tájékozódás a térképen, térkép és tájolás Időjárás és az éghajlatelemei, jellemzői A földfelszín változásai – hazánk tipikus tájai és a felszín kialakulása, változása Tavasz a kertben – tavaszi növények – virágok, termések, kerti kártevők *6. évfolyam* Naprendszer, térképek fajtái, kontinensek, helymeghatározás, forgás – keringés és következményük Magyarország természetföldrajzi jellemzői – hazánk nagy tájai, gazdasága Élet az erdőben – az erdő mint élőhely: hazánk erdei növényei, gombák-mohák, erdei állatok, Vizek, vízpartok élővilága: tavak, folyók élővilága, vizes élőhelyek A füves területek élővilága – gyepek, füves élőhelyek
	Rendszerező képesség	Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorképző osztályozás, hierarchikus osztályozás.
	Kombinatív képesség	Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmaz képzése, Descartes-szorzat képzése.
	Deduktív gondolkodás	Kapcsolás, választás, feltételképzés, előrelépő következtetés, visszalépő következtetés, választó következtetés, láncкövetkeztetés, kvantorok.
	Induktív gondolkodás	Kizárás, átkódolás, analógiák képzése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A haszonnövényekhez haszonállatokhoz, kártevőkhöz kapcsolódó fogalomalkotás algoritmus szerinti feldolgozása. A vizuális és a verbális információhordozók által közvetített tudás együttes értelmezésére irányuló képességek fejlesztése, megfigyelések dokumentálása. A tájak kialakulásához, felszínformálódáshoz kapcsolódó ismeretek algoritmus szerinti feldolgozása. A természetes élőhelyek (erdő, füves területek, vizes élőhelyek) állatokhoz, növényeihez kapcsolódó fogalomalkotás algoritmus szerinti feldolgozása. A vizuális és a verbális információhordozók által közvetített tudás együttes értelmezésére irányuló képességek fejlesztése, megfigyelések dokumentálása. A tájak kialakulásához, felszínformálódáshoz kapcsolódó ismeretek algoritmus szerinti feldolgozása.
AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		- Haszonnövények, haszonállatok leírása a tanult algoritmus szerint - Kártevők bemutatása tanult algoritmus szerint - Az időjárás és az éghajlat elemei, azok kialakulása. Az időjárási jelenségek megfigyelése és magyarázata. Az időjárás és az éghajlat közötti különbségek. Az időjárás előrejelzésének eszközei. A meteorológus munkája. - Tájtípusok leírása - Térképfajták és jelrendszerük, tájolás, helymeghatározás, égitestek – kontinensek-óceánok

		- Hazánk természetes élőhelyein élő élőlények fajismerete, a fajok bemutatása, leírása a tanult algoritmus szerint - Az élőlények közötti kapcsolat bemutatása tanult algoritmus szerint (tápláléklánc) - Élet hazánk nagy tájain, azok kialakulása, gazdasági jelentősége, kiemeltebb városaink. Összefüggések és jelenségek megfigyelése és magyarázata. - Élőhelyek leírása
MODULOK **(A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)**	**Cím:**	*5. évfolyam* 1. MODUL Ősz a kertben 2. MODUL Tájékozódás a térképen 3. MODUL: Időjárás és az éghajlatelemei, jellemzői 4. MODUL:A földfelszín változásai 5. MODUL: Tavasz a kertben *6. évfolyam* 1. MODUL: Földünkről dióhéjban 2. MODUL: Amit Magyarországról tudni kell 3. MODUL: Élet az erdőben 4. MODUL: Vizek, vízpartok élővilága 5. MODUL: A füves területek élővilága
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Modulonként 5 × 10–12 perc
KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK	**Kapcsolódó kereszttantervi kompetenciák**	Együttműködési-szociális kompetenciák fejlesztése Tanulási képesség fejlesztése: tanulási technikák, módszerek elsajátítása Az információs és kommunikációs képesség fejlesztése Énkép, önismeret Környezeti nevelés Testi-lelki egészségvédelem
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Matematika Informatika – könyvtárhasználat Magyar nyelv és irodalom Földünk és környezetünk
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	**Tanítási eljárások**	Egyéni és páros munka Csoportmunka szervezése: kooperatív tanulás Differenciálás
	Értékelés módja	Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés. Szóbeli értékelés a tanulási folyamat közben, egyéni és csoportos értékelés és önértékelés. A jó, illetve hibás megoldások megbeszélése. Fontos, hogy a tanuló is szembesüljön azzal: miben jó, mit nem tud, miben hibázott.
	Az esélyegyenlőség kezelése	Egyéni ütemű haladás biztosítása, differenciálás a tanulók tudásszintje és haladási üteme szerint, tanári irányítás a tanulók egyéni képességei szerint
KÖVETELMÉNYEK		Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.

KERETTANTERV

MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜLET
***„B”-típus* 7–8. évfolyam**

MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜ-LET 7–8. ÉVFOLYAM	**Anyanyelv és irodalom**	A gondolkodás fejlesztése a magyar nyelv és irodalom tantárgy tartalmi keretei között
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Évfolyamonként 25 × 10–12 perc
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓ-KUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)	**Tematikus fókusz**	*7. évfolyam* Alapvető ismeretek a szószerkezetek a szóösszetételek és a mondatok fajtáiról szerkezetéről, csoportosí-tásuk szempontjairól *8. évfolyam* A mondatok szerkezetének áttekintése Az alá- és mellérendelő mondatok fajtáinak ismerete A szöveg jellemzőinek megismerése, különös tekintettel a sajtószövegekre.
	Rendszerező képesség	Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorképző és hierarchikus osztályozás.
	Kombinatív képesség	Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmaz és Descartes-szorzat képzése.
	Deduktív gondolkodás	Kapcsolás, választás, feltételképzés, következtetés.
	Induktív gondolkodás	Kizárás, átkódolás, analógiák és sorozatok képzése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		- Szövegekből vett információk összefüggéseinek megkeresése, rendszerezése, megjelenítése táblázatok, halmazábrák formájában. - Definíciók alkotása - Fogalmak csoportosítása, besorolása - Jellemzőjegyek kiválogatása - Logikai műveletek (pl. választás, következtetés stb.) végzése - Szabályosság felismerése, szabályalkotás - Tanult helyesírási szabályok alkalmazása - Fogalmak, nyelvi elemek sorba rendezése - Kapcsolatok keresése fogalmak, nyelvi elemek között. Az összes kapcsolódási lehetőség számba vétele. - Tanulási technikák elsajátítási képességének fejlesztése - Az előzetes tudás felidézésére való képesség fejlesztése
AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		A mondatok csoportosítása szerkezet, a beszélő szándéka, és a mondat logikai minősége szerint Az egyszerű mondat felépítése, részei: *alany, állítmány, tárgy, határozó, jelző* Az alá- és mellérendelő szóösszetételek fajtái, használata
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	**Cím:**	*7. évfolyam* 1. MODUL: A mondat fogalma, fajtái 2. MODUL: A mondat fő részei 3. MODUL: Szószerkezetek az egyszerű mondatban

		4. MODUL: A tárgyas szószerkezet jellemzői 5. MODUL: A szóösszetételek *8. évfolyam* 1. MODUL: A mondatok osztályozása szerkezetük szerint 2. MODUL: A mellérendelő összetett mondat és fajtái 3. MODUL: Az alárendelő összetett mondat és fajtái 4. MODUL: A szöveg jellemzői 5. MODUL: A tömegkommunikáció – sajtószövegek A feldolgozás sorrendje tetszőleges.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Modulonként 5 × 10–12 perc
KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK	**Kapcsolódó kereszttantervi kompetenciák**	Együttműködési-szociális kompetenciák fejlesztése Tanulási képesség fejlesztése: tanulási technikák, módszerek elsajátítása Az információs és kommunikációs képesség fejlesztése Énkép, önismeret
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Matematika Informatika-könyvtárhasználat
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	**Tanítási eljárások**	Kooperatív óraszervezés, differenciálás, egyéni, páros vagy csoportos munka
	Értékelés módja	Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés. Szóbeli értékelés a tanulási folyamat közben, egyéni és csoportos értékelés és önértékelés. A jó, illetve hibás megoldások megbeszélése. Fontos, hogy a tanuló is szembesüljön azzal: miben jó, mit nem tud, miben hibázott.
	Az esélyegyenlőség kezelése	Differenciálás mennyiségi és minőségi szempontból. Az ajánlott differenciálási lehetőség során figyelembe kell venni az adott tanuló aktuális háttértudását, olvasási tempóját, a szövegértés szintjét, logikus gondolkodásának szintjét és munkatempóját.
KÖVETELMÉNYEK		Legyen képes a grammatikai ismeretek összefoglaló felidézésére a nyelvi elemek és a szabályrendszer felismerésével és megnevezésével. Rendelkezzék alapfokú ismeretekkel a tömegkommunikációs helyzetekben és műfajokban, elsősorban a befogadás oldaláról. Legyen jártas a mondattani elemzésbe. Ismerje fel: a mondategész, a tagmondatok és a mondatrészek (szintagmák) szerkezetét, jelentését egyszerűbb esetekben Ismerje és alkalmazza a központozás, az egybe- és különírás szabályait. Legyen képes tanári segítséggel jegyzetet, vázlatot készíteni. az önálló tanulás elősegítésére. Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.

MATEMATIKAI KOMPETENCIA-TERÜLET 7–8. ÉVFOLYAM	**Ember és társadalom**	A gondolkodás fejlesztése a történelem tantárgy tartalmi keretei között
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Évfolyamonként 25 × 10–12 perc
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)	**Tematikus fókusz**	*7. évfolyam* A polgári átalakulás kora, A polgárosodás kezdetei Magyarországon, Nemzetállamok kora, A dualizmus kora, Az első világháború *8. évfolyam* Világtörténet az 1920-as és 1930-as években, Magyarország története a két világháború között, A világ és hazánk története a második világháború idején, Világtörténet 1945-től 1990-es évekig, Magyarország története a második világháború befejezésétől napjainkig
	Rendszerező képesség	Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorképző osztályozás, hierarchikus osztályozás.
	Kombinatív képesség	Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmaz képzése, Descartes-szorzat képzése.
	Deduktív gondolkodás	Választás, feltételképzés, előrelépő következtetés, visszalépő következtetés, választó következtetés, lánckövetkeztetés, kvantorok.
	Induktív gondolkodás	Kizárás, átkódolás, analógiák képzése, sorozatok képzése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		Ismeretszerzés, tanulás, Kritikai gondolkodás, Kommunikáció, Tájékozódás térben-időben, A tartalom kulcselemei, A reflexiót irányító kérdések
AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		*7. évfolyam* *A polgári átalakulás kora*: a mezőgazdaság és a gépek forradalmát, a társadalmi változásokat, valamint a felvilágosodást. *A polgárosodás kezdetei Magyarországon:* az áprilisi törvények, a polgárosodó Magyarországot, Kossuth Lajos és Széchenyi István programja. *Nemzetállamok kora:* az olasz és a német egység, valamint az Amerikai Egyesült Államokon belül Észak és Dél ellentéte. *A dualizmus kora:* kiegyezés és a dualizmus-kori társadalom. *Az első világháború:* a háború eseményei, Párizs környéki békék. *8. évfolyam* A világ a 20-as és 30-as években, Magyarország a két világháború között, A második világháború, A globalizálódó világ, Magyarország története napjainkig
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	**Cím:**	*7. évfolyam* 1 A polgári átalakulás kora 2. A polgárosodás kezdetei Magyarországon 3. Nemzetállamok kora 4. A dualizmus kora 5. Az első világháború *8. évfolyam* 1. Világtörténet az 1920-as és 1930-as években 2. Magyarország története a két világháború között 3. A világ és hazánk története a második világháború idején 4. Világtörténet 1945-től 1990-es évekig 5. Magyarország története a második világháború befejezésétől napjainkig

	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Modulonként 5 × 10–12 perc
KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK	**Kapcsolódó kereszttantervi kompetenciák**	Énkép, önismeret Hon- és népismeret Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés A tanulás tanítása
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Magyar nyelv és irodalom Matematika Földünk – környezetünk Művészetek
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	**Tanítási eljárások**	Egyéni munka (játék), differenciált csoportmunka (beszélgetés-vita), egyéni munka (szereplés), páros munka (dramatizálás), kooperatív csoportmunka (beszélgetés-vita), differenciált csoportmunka (szereplés), frontális osztálymunka (kérdve kifejtés).
	Értékelés módja	Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés. Egységes, differenciált és egyénre szabott, ellenőrzési-értékelési eljárások alkalmazása: társak értékelése, tanulói önértékelés, megbeszélések, csoportmegbeszélés, visszajelzések, rávezetés.
	Az esélyegyenlőség kezelése	A tanulók tanulási nehézségeinek feltárása, problémái megoldásának segítése. A tanulók személyiségének megismerése, az ahhoz illeszkedő pedagógiai módszerek alkalmazása. A tanulók önmagukhoz és másokhoz viszonyított teljesítményeinek, tehetségjegyeinek feltárása, fejlesztése.
KÖVETELMÉNYEK		Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.

MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜ-LET 7. – 8. ÉVFOLYAM	**Ember a természetben**	A gondolkodás fejlesztése a biológia, fizika, kémia tantárgy tartalmi keretei között.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Évfolyamonként és tantárgyanként 25 × 10–12 perc
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)	**Tematikus fókusz**	*8. évfolyam, Biológia* Az emberi test szerveződése, szerveződési szintek: sejtek, szövetek, szervek, szervrendszerek, szervezet. Az emberi bőr szerkezete és funkciója, a mozgás, a csontok felépítése, kapcsolódása és funkciói, az izmok részei, rögzülése és funkciói, a táplálkozás, a légzés, a keringés, a kiválasztás, a szaporodás, az ember egyedfejlődése, az embrionális és a posztembrionális fejlődés főbb jellemzői, az idegi és hormonális szabályozás, a látás és a hallás szerveinek főbb jellemzői és működése;, az íz és a szag érzékelése, a bőrérzékelés, az idegrendszer tagolódása, akaratlagos és akarattól független működése, a lelki egészség., az idegrendszer működését befolyásoló élvezeti és kábítószerek káros hatása, szenvedélybetegségek. *8. évfolyam, Fizika* Az elektromos töltés, az elektromos áram fogalma, az elektromos áramkör részei, egyszerű áramkörök az áramerősség és mérése, a feszültség és mérése, Ohm törvénye, az elektromos ellenállás fogalma, fogyasztók soros és párhuzamos kapcsolása, az áram hőhatásán alapuló eszközök (olvadó biztosíték,

		izzólámpa), háztartási berendezések teljesítménye és fogyasztása, mágneses alapjelenségek, az elektromos áram mágneses hatása, az elektromos áram mágneses hatásának alkalmazása, a váltakozó áram, jellemzése, hatásai,a transzformátor A fényvisszaverődés jelenségének kísérleti vizsgálata, a tükrös fényvisszaverődés törvénye, a gömb- és síktükör képalkotásának kísérleti vizsgálata, a sík- és gömbtükrök gyakorlati alkalmazásai, a fénytörés jelensége, domború és homorú lencsék és alkalmazási lehetőségei (fényképezőgép, emberi szem, szemüveg), a fehér fény színekre bontása és újra egyesítése. *7. évfolyam, Kémia* Szervetlen és szerves anyagok, változások a természetben, környezetünkben, különbség a fizikai, a kémiai és a biológiai változások között, a keverékek és a vegyületek elkülönítése, az égés, oxidáció, redukció, egyesülés és bomlás, belső energia, exoterm és endoterm reakció, sav, bázis, savas, semleges, lúgos, indikátor, közömbösítés, só, az atomok és felépítésük: elemi részecskék, elem, vegyjel, a periódusos rendszer, csoport, periódus, vegyértékelektronok, molekulák, molekulamodellek, a részecskék anyagmennyisége, moláris tömeg, halmazállapotok, kristályrács, rácsösszetartó erő, a kémiai egyenlet.
	Rendszerező képesség	Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorképző osztályozás, hierarchikus osztályozás.
	Kombinatív képesség	Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmaz képzése, Descartes-szorzat képzése.
	Deduktív gondolkodás	Kapcsolás, választás, feltételképzés, előrelépő következtetés, visszalépő következtetés, választó következtetés, lánckövetkeztetés, kvantorok.
	Induktív gondolkodás	Kizárás, átkódolás, analógiák képzése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A tananyagban szereplő legfontosabb fogalmak értelmezése, szakszerű használata, a szakkifejezések helyes használata. Önálló információgyűjtés és feldolgozás Jelenségek, tapasztalatok elemzése, következtetések levonása, ok-okozati kapcsolatok felismerése. A tanult jelenségek értelmezése szóban vagy írásban. Egyéni és csoportos oktatási-tanulási tevékenységek
AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		A kerettantervben meghatározott ismeretek és tananyagtartalmak.
MODULOK **(A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)**	**Cím:**	*8. évfolyam, Biológia* 1. MODUL Testfelépítés 2. MODUL Anyagcsere 3. MODUL Szaporodás 4. MODUL Idegrendszer 5. MODUL Egészségtan *8. évfolyam, Fizika* 1. MODUL Elektromos alapjelenségek 2. MODUL Az egyenáram 3. MODUL Az elektromos munka és teljesítmény, az elektromos áram hatásai 4. MODUL Az elektromágneses indukció, a váltakozó áram 5. MODUL Fénytan

		7. évfolyam, Kémia 1. MODUL Anyagi változások 2. MODUL Anyagi halmazok 3. MODUL Atomszerkezet 4. MODUL A kémiai részecskék kapcsolatai 5. MODUL A kémiai jelrendszer
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Tantárgyanként, modulonként 5 × 10–12 perc
KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK	**Kapcsolódó kereszttantervi kompetenciák**	Releváns kommunikáció IKT eszközök használata Együttműködési készség javítása Helyes énkép és önismeret kialakulásának segítése Saját tanulás szervezése egyénileg és csoportban Idővel és információval való gazdálkodás Együttműködési készség, empátia Kezdeményező készség Konfliktuskezelés Megkülönböztetés mentesség
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Matematika – a rendszerező képesség, a kombinatív képesség, az induktív gondolkodás és a deduktív gondolkodás fejlesztése. Magyar nyelv és irodalom – szövegek önálló feldolgozása, értelmezése
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	**Tanítási eljárások**	Egyéni munka, kooperatív csoportmunka, önálló ismeretfeldolgozás, vita és érvelés, egyéni tanulási utak biztosítása, differenciálás
	Értékelés módja	Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés. Egyéni és csoportos munka folyamatos, formatív értékelése, egyéni és csoportos önértékelés, a tanulók önmagukhoz képest való előrehaladásának szóbeli értékelése
	Az esélyegyenlőség kezelése	Egyéni ütemű haladás biztosítása, differenciálás a tanulók tudásszintje és haladási üteme szerint, tanári irányítás a tanulók egyéni igényei szerint.
KÖVETELMÉNYEK		Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.

MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜLET 7–8. ÉVFOLYAM	**Földünk és környezetünk**	A gondolkodás fejlesztése a földrajz tantárgy tartalmi keretei között.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Évfolyamonként 25 × 10–12 perc
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)	**Tematikus fókusz**	*7. évfolyam* Afrika, a forró kontinens – Afrika ipari és mezőgazdasági országainak gazdasága, trópusi éghajlat, gazdálkodási formák Sarkkörtől sarkkörig. Amerika természetföldrajza – hideg és mérsékelt öv éghajlatai, Amerika fejlett és fejlődő országai Ázsia, a legnépesebb kontinens – Ázsia országainak gazdasága

		Észak- és Nyugat-Európa – Európai Unió, észak és nyugat Európa országainak gazdasága – fejlett országok az EU-ban Dél- és Kelet-Európa – mediterrán dél-európai országok gazdasága, kelet európa fejlett és fejlődő országainak gazdasági sajátosságai *8. évfolyam* Közép-Európa országainak gazdasági sajátosságai, kapcsolatrendszerük, kereskedelem Magyarország természeti viszonyai – hazánk természeti adottságainak kialakulása, domborzat, vízrajz, ásványkincsek, tájértékek Magyarország gazdasági élete – gazdasági szerkezetünk, húzóágazataink, iperi – mezőgazdasági sajátosságaink, termékeink, szolgáltatás és kereskedelem, közlekedés Magyarországon Alföldjeink – kialakulása, természeti – gazdasági adottságai Hegységeink – kialakulása, természeti – gazdasági adottságai
	Rendszerező képesség	Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorképző osztályozás, hierarchikus osztályozás.
	Kombinatív képesség	Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmaz képzése, Descartes-szorzat képzése.
	Deduktív gondolkodás	Kapcsolás, választás, feltételképzés, előrelépő következtetés, visszalépő következtetés, választó következtetés, lánckövetkeztetés, kvantorok.
	Induktív gondolkodás	Kizárás, átkódolás, analógiák képzése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A természeti adottságok felismerése és hatása az országok gazdaságára A vizuális és a verbális információhordozók által közvetített tudás együttes értelmezésére irányuló képességek fejlesztése, megfigyelések dokumentálása A problémamegoldó gondolkodás és érvelő képesség kompetencia fejlesztése A kontinensek tipikus tájainak kialakulása, felszínformálódása és a hozzájuk kapcsolódó gazdasági ágazatok, az országok gazdaságának ismeretek algoritmus szerinti feldolgozása, a rendszerező képességhez szükséges séma kialakítása.
AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		- Éghajlatok bemutatása tanult algoritmus szerint - A jelentősebb országok, ország csoportok bemutatása tanult algoritmus szerint - Gazdasági ágazatok és természeti – társadalmi feltételeik - A kontinensek tipikus tájainak leírása - Tájékozódás tematikus és domborzati térképen (Névanyag ismerete, logikai és szemléleti térképolvasás)
MODULOK **(A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)**	**Cím:**	*7. osztály* 1. MODUL: Afrika, a forró kontinens 2. MODUL: Sarkkörtől sarkkörig. Amerika természetföldrajza 3. MODUL: Ázsia, a legnépesebb kontinens 4. MODUL: Észak- és Nyugat-Európa 5. MODUL: Dél- és Kelet-Európa

		8. osztály 1. MODUL: Közép-Európa 2. MODUL: Magyarország természeti viszonyai 3. MODUL: Magyarország gazdasági élete 4. MODUL: Alföldjeink 5. MODUL: Hegységeink
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Modulonként 5 × 10–12 perc
KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK	**Kapcsolódó kereszttantervi kompetenciák**	Együttműködési-szociális kompetenciák fejlesztése Tanulási képesség fejlesztése: tanulási technikák, módszerek elsajátítása Az információs és kommunikációs képesség fejlesztése Énkép, önismeret Társadalomismeret Környezeti nevelés
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Matematika Ember és természet Történelem Informatika – könyvtárhasználat
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	**Tanítási eljárások**	Egyéni és páros munka Csoportmunka szervezése: kooperatív tanulás Differenciálás
	Értékelés módja	Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés. Szóbeli értékelés a tanulási folyamat közben, egyéni és csoportos értékelés és önértékelés. A jó, illetve hibás megoldások megbeszélése. Fontos, hogy a tanuló is szembesüljön azzal: miben jó, mit nem tud, miben hibázott.
	Az esélyegyenlőség kezelése	Egyéni ütemű haladás biztosítása, differenciálás a tanulók tudásszintje és haladási üteme szerint, tanári irányítás a tanulók egyéni képességei szerint
KÖVETELMÉNYEK		Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.

KERETTANTERV

MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜLET
***„B”-típus* 9–10. évfolyam**

MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜ-LET 9–10. ÉVFOLYAM	**Anyanyelv és irodalom**	A gondolkodás fejlesztése a magyar nyelv és irodalom tantárgy tartalmi keretei között.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Évfolyamonként 25 × 10–12 perc
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	**Tematikus fókusz**	*9. évfolyam* Ismeretek a közéleti írásbeli és szóbeli kommunikációról.

(A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)		A kommunikációs folyamat és az alapvető leíró nyelvtani kategóriák (szószerkezetek, szófajok, mondatok) fogalma, jellemzői, összefüggései A szöveg sajátosságai *10. évfolyam* A szövegtani, mondattani, stilisztikai ismeretek fogalmi szintű, önálló megfogalmazási képessége, elemzési jártasság. A művelt köznyelv (regionális köznyelv), szaknyelv biztos használata írásban és szóban
	Rendszerező képesség	Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorképző és hierarchikus osztályozás.
	Kombinatív képesség	Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmaz és Descartes-szorzat képzése.
	Deduktív gondolkodás	Kapcsolás, választás, feltételképzés, következtetés.
	Induktív gondolkodás	Kizárás, átkódolás, analógiák és sorozatok képzése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		- Nyelvtani és irodalmi szövegekből vett információk összefüggéseinek megkeresése, rendszerezése, megjelenítése táblázatok, halmazábrák formájában. - Definíciók alkotása - Fogalmak csoportosítása, besorolása - Jellemzőjegyek kiválogatása - Logikai műveletek (pl. választás, következtetés stb.) végzése - Szabályosság felismerése, szabályalkotás - Fogalmak, nyelvi elemek sorba rendezése - Kapcsolatok keresése fogalmak, nyelvi elemek között. Az összes kapcsolódási lehetőség számba vétele. - Tanulási technikák elsajátítási képességének fejlesztése - Az előzetes tudás felidézésére való képesség fejlesztése
AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		A kommunikáció alapfogalmai, a szószerkezetek fajtái, a szófajok típusai, a mondatfajták, a szöveg általános jellemzői
MODULOK **(A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)**	**Cím:**	*9. évfolyam* 1. MODUL: A kommunikáció 2. MODUL: A szószerkezet 3. MODUL: A szófajok 4. MODUL: A mondat 5. MODUL: A szöveg *10. évfolyam* 1. MODUL: Könyv- és könyvtárhasználat 2. MODUL: Szövegtípusok 3. MODUL: Retorika 4. MODUL: A beszéd megszólaltatása 5. MODUL: Anyanyelvünk változatai A feldolgozás sorrendje tetszőleges.

	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Modulonként 5 × 10–12 perc
KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK	**Kapcsolódó kereszttantervi kompetenciák**	Együttműködési-szociális kompetenciák fejlesztése Tanulási képesség fejlesztése: tanulási technikák, módszerek elsajátítása Az információs és kommunikációs képesség fejlesztése Énkép, önismeret
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Matematika Informatika-könyvtárhasználat
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	**Tanítási eljárások,**	Kooperatív óraszervezés, differenciálás, egyéni, páros vagy csoportos munka
	Értékelés módja	Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés. Szóbeli értékelés a tanulási folyamat közben, egyéni és csoportos értékelés és önértékelés. A jó, illetve hibás megoldások megbeszélése. Fontos, hogy a tanuló is szembesüljön azzal: miben jó, mit nem tud, miben hibázott.
	Az esélyegyenlőség kezelése	Differenciálás mennyiségi és minőségi szempontból. Az ajánlott differenciálási lehetőség során figyelembe kell venni az adott tanuló aktuális háttértudását, olvasási tempóját, a szövegértés szintjét, logikus gondolkodásának szintjét és munkatempóját.
KÖVETELMÉNYEK		Legyen képes a kulturált véleménynyilvánításra, vitatkozásra, érvelésre magán- és közéleti kommunikációs körben. Törekedjen mások álláspontjának megértésére, saját vélemény indoklására! Ismerje fel és alkalmazza saját fogalmazásában a szövegösszetartó erő eszközeit. Legyen képes a grammatikai ismeretek összefoglaló felidézésére a nyelvi elemek és a szabályrendszer felismerésével és megnevezésével. Az anyanyelvi grammatikai tudását használja fel az idegen nyelv tanulásában. Legyen képes tárgyszerű, világosan felépített beszédmű, folyamatosságra törekvő előadására: pl. *ismertetés, véleménykifejezés*. Tudjon a témának, a címzettnek megfelelően felépített, önálló írásbeli és szóbeli felelet adni. Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.
MATEMATIKAI KOMPETENCIA-TERÜLET 9. – 10. ÉVFOLYAM	**Ember és társadalom**	A gondolkodás fejlesztése a történelem tantárgy tartalmi keretei között.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Évfolyamonként 25 × 10–12 perc
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)	**Tematikus fókusz**	*9. évfolyam* Az ókori Kelet Az ókori Hellasz A Római Köztársaság Az ókor és a középkor határán A magyar nép története az államalapításig *10. évfolyam* Európa a virágzó feudalizmus idején Magyarország az Árpád-házi királyok korában A vegyesházi királyok uralma Magyarországon

		A táguló világ és az öreg kontinens Magyarország két nagyhatalom szorításában
	Rendszerező képesség	Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorképző osztályozás, hierarchikus osztályozás.
	Kombinatív képesség	Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmaz képzése, Descartes-szorzat képzése.
	Deduktív gondolkodás	Kapcsolás, választás, feltételképzés, előrelépő következtetés, visszalépő következtetés, választó következtetés, lánckövetkeztetés, kvantorok.
	Induktív gondolkodás	Kizárás, átkódolás, analógiák képzése, sorozatok képzése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		Ismeretszerzés, tanulás, Kritikai gondolkodás, Kommunikáció, A tartalom kulcselemei, A reflexiót irányító kérdések. *A szaknyelv alkalmazása, Források használata és értékelése, Tájékozódás térben és időben, Eseményeket alakító tényezők feltárása, Történelmi események és jelenségek tematikus szempontú (problémaközpontú) bemutatása*
AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		*Az ókor és kultúrája, A középkor, A középkori magyar állam megteremtése és virágkora, Szellemi, társadalmi és politikai változások az újkorban, Magyarország függetlenségi harcai*
MODULOK **(A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)**	**Cím:**	*9. évfolyam* 1. MODUL Az ókori Kelet 2. MODUL Az ókori Hellasz 3. MODUL A Római Köztársaság 4. MODUL Az ókor és a középkor határán 5. MODUL A magyar nép története az államalapításig *10. évfolyam* 1. MODUL Európa a virágzó feudalizmus idején 2. MODUL Magyarország az Árpád-házi királyok korában 3. MODUL A vegyesházi királyok uralma Magyarországon 4. MODUL A táguló világ és az öreg kontinens 5. MODUL Magyarország két nagyhatalom szorításában
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Modulonként 5 × 10–12 perc
KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK	**Kapcsolódó kereszttantervi kompetenciák**	Énkép, önismeret Hon- és népismeret Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés A tanulás tanítása
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Magyar nyelv és irodalom Matematika Földünk – környezetünk Művészetek

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	**Tanítási eljárások**	Differenciált csoportmunka (beszélgetés-vita), egyéni munka (szereplés), páros munka (dramatizálás), kooperatív csoportmunka (beszélgetés-vita), differenciált csoportmunka (szereplés), frontális osztálymunka (kérdve kifejtés).
	Értékelés módja	Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés. Egységes, differenciált és egyénre szabott, ellenőrzési-értékelési eljárások alkalmazása: társak értékelése, tanulói önértékelés, megbeszélések, csoportmegbeszélés, visszajelzések, rávezetés.
	Az esélyegyenlőség kezelése	A tanulók tanulási nehézségeinek feltárása, problémái megoldásának segítése. A tanulók személyiségének megismerése, az ahhoz illeszkedő pedagógiai módszerek alkalmazása. A tanulók önmagukhoz és másokhoz viszonyított teljesítményeinek, tehetségjegyeinek feltárása, fejlesztése.
KÖVETELMÉNYEK		Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.

MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜ-LET 9. – 10. ÉVFOLYAM	**Ember a természetben**	A gondolkodás fejlesztése a biológia, fizika, kémia tantárgy tartalmi keretei között.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Évfolyamonként és tantárgyanként 25 × 10–12 perc
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓ-KUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)	**Tematikus fókusz**	*10. évfolyam, Biológia* A vírusok, a prokarióták és az eukarióta egysejtűek, autotróf és heterotróf baktériumok, a baktériumok egészségügyi jelentősége és szerepe a bioszférában, az állatok testszerveződésének és életműködéseinek általános jellemzői. az önfenntartó életműködések összefüggése, gerinctelen állatok, a gerinces állatok, az állatok öröklött és tanult magatartása, az állatok társas viselkedése, kommunikációja, az állatok szexuális viselkedése, az ivadékgondozás különböző formái, a növényi és állati sejt felépítésének összehasonlítása, az autotróf és heterotróf anyagcsere összehasonlítása, telepes növények, a szövetes növények testfelépítése, anyagforgalma, a szövetes növények mozgásai, a növényi hormonok, a szövetes növények szaporodása, a gombák testfelépítésének sajátosságai, a gombák életmódja, gyakorlati és egészségügyi jelentősége. *9. évfolyam, Fizika* A tehetetlenség törvénye, Newton II. törvénye, hatás-ellenhatás törvénye, erőtörvények, erők együttes hatása, a lendület-megmaradás, körmozgás dinamikai vizsgálata, munka, energia, a munka értelmezése, mechanikai energia-fajták, a mechanikai energia-megmaradás törvénye, a teljesítmény és hatásfok. *10. évfolyam, Kémia* Szerves kémia, a szén központi szerepe, a földgáz és a kőolaj, telített szénhidrogének, aromás szénhidrogének, a kőolajipar és -felhasználás környezeti problémái, telítetlen szénhidrogének, polimerizáció, diének, alkinek, halogénezett szénhidrogének, alkoholok, főbb fizikai sajátságai, jelentősége, éghetősége, az aldehidek, ketonok, karbonsavak, karbonsavészterek, gliceridek, szappanok, mosószerek, szénhidrátok, fehérjék, aminok, aminocsoport, amidok, az amidcsoport szerkezete, nukleinsavak, a szenvedélybetegségekkel kapcsolatos nitrogéntartalmú szerves vegyületek, drog (alkohol, nikotin, tein, koffein, kábítószerek), hatásmechanizmus, hozzászokás, függőség, hatásuk az egyén és a társadalom szintjén, energiagazdálkodás, a fenntartható fejlődés és a környezet.

	Rendszerező képesség	Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorképző osztályozás, hierarchikus osztályozás.
	Kombinatív képesség	Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmaz képzése, Descartes-szorzat képzése.
	Deduktív gondolkodás	Kapcsolás, választás, feltételképzés, előrelépő következtetés, visszalépő következtetés, választó következtetés, lánckövetkeztetés, kvantorok.
	Induktív gondolkodás	Kizárás, átkódolás, analógiák képzése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A tananyagban szereplő legfontosabb fogalmak értelmezése, szakszerű használata, a szakkifejezések helyes használata. Önálló információgyűjtés és feldolgozás Jelenségek, tapasztalatok elemzése, következtetések levonása, ok-okozati kapcsolatok felismerése. A tanult jelenségek értelmezése szóban vagy írásban. Egyéni és csoportos oktatási-tanulási tevékenységek
AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		A kerettantervben meghatározott ismeretek és tananyagtartalmak.
MODULOK **(A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)**	**Cím:**	*10. évfolyam, Biológia* 1. MODUL A fejlődés kezdetei 2. MODUL A gerinctelen állatok 3. MODUL A gerinces állatok 4. MODUL A növények rendszerezése 5. MODUL A zárvatermő növények szervei *9. évfolyam, Fizika* 1. MODUL Kinematika 2. MODUL Dinamika 3. MODUL Munka, energia, teljesítmény 4. MODUL Megmaradási tételek 5. MODUL Egyensúlyi helyzetek, körmozgás, bolygómozgás *10. évfolyam, Kémia* 1. MODUL Telített szénhidrogének 2. MODUL Telítetlen és aromás szénhidrogének és műanyagok 3. MODUL Heteroatomokat tartalmazó szerves vegyületek 4. MODUL Oxigéntartalmú szerves vegyületek 5. MODUL Biológiailag fontos szerves vegyületek
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Tantárgyanként, modulonként 5 × 10–12 perc
KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK	**Kapcsolódó kereszttantervi kompetenciák**	Releváns kommunikáció IKT eszközök használata Együttműködési készség javítása Helyes énkép és önismeret kialakulásának segítése Saját tanulás szervezése egyénileg és csoportban Idővel és információval való gazdálkodás

		Együttműködési készség, empátia Kezdeményező készség Konfliktuskezelés Megkülönböztetés mentesség
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Matematika – a rendszerező képesség, a kombinatív képesség, az induktív gondolkodás és a deduktív gondolkodás fejlesztése. Magyar nyelv és irodalom – szövegek önálló feldolgozása, értelmezése
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	**Tanítási eljárások,**	Egyéni munka, kooperatív csoportmunka, önálló ismeretfeldolgozás, vita és érvelés, egyéni tanulási utak biztosítása, differenciálás
	Értékelés módja	Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés. Az egyéni és csoportos munka folyamatos, formatív értékelése, egyéni és csoportos önértékelés, a tanulók önmagukhoz képest való előrehaladásának szóbeli értékelése
	Az esélyegyenlőség kezelése	Egyéni ütemű haladás biztosítása, differenciálás a tanulók tudásszintje és haladási üteme szerint, tanári irányítás a tanulók egyéni képességei szerint
KÖVETELMÉNYEK		Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.

MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜLET 9. – 10. ÉVFOLYAM	**Földünk és környezetünk**	A gondolkodás fejlesztése a földrajz tantárgy tartalmi keretei között.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Évfolyamonként 25 × 10–12 perc
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)	**Tematikus fókusz**	*9. évfolyam* A Föld és környezete:- bolygók és csillagok, a Föld mozgása, égitestek jellemzői A geoszféra – kőzetek és ásványok, földtörténet, kőzetlemezek mozgása, hegységképződés, vulkanizmus A légkör – a légkör összetétele, tagozódása, légköri jelenségek, légkör védelme Földünk vizei édes vizek – óceánok, a víz felszínformáló munkája, tavak kialakulása, vizek védelme A Földrajzi övezetesség – a szoláris éghajlati övek, éghajlati területek jellemzői *10. évfolyam* A világgazdaság jellemzői- világgazdasági folyamatok, mutatók, gazdaság történet A gazdasági ágak, a gazdaság szerkezete – ipar, mezőgazdaság, szolgáltatások, K+F ágazatai, telepítő tényezői, húzóágazatai A fejlett és fejlődő országok gazdasága – ország csoportok jellemzése A magyar gazdaság – húzóágazataink, iparvidékeink, régióink gazdasága Globális környezeti problémák – talaj, légkör, víz, védelem , egyéb szennyezések, nemzeti parkok és természetvédelem,
	Rendszerező képesség	Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorképző osztályozás, hierarchikus osztályozás.
	Kombinatív képesség	Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmaz képzése, Descartes-szorzat képzése.
	Deduktív gondolkodás	Kapcsolás, választás, feltételképzés, előrelépő következtetés, visszalépő következtetés, választó következtetés, lánckövetkeztetés, kvantorok.
	Induktív gondolkodás	Kizárás, átkódolás, analógiák képzése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A természeti és társadalmi adottságok felismerése és hatása az országok gazdaságára A vizuális és a verbális információhordozók által közvetített tudás együttes értelmezésére irányuló képességek fejlesztése, megfigyelések dokumentálása A problémamegoldó gondolkodás és érvelő képesség kompetencia fejlesztése Az országok, ország csoportok gazdaságának jellemzői, és a hozzájuk kapcsolódó gazdasági ágazatok, az országok gazdaságának ismeretek algoritmus szerinti feldolgozása, a rendszerező képességhez szükséges séma kialakítása. Gazdasági folyamatok és jelenségek megismerése, jellemzése (vulkanizmus, légköri jelenségek, globalizáció, iparosodás, gazdasági integrációk)
AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		- A földi környezetelemek (pl. óceánok, kontinensek, domborzati formák, légköri, vízrajzi és ökológiai jellemzők, népesség, gazdálkodás) méreteinek, számszerűen kifejezhető adataik nagyságrendjének érzékelése, összehasonlítása. Mennyiség halmazképzés és rendszerezés önállóan. - Térszemlélet fejlesztése az ábrázolt térben való tájékozódással (a földgömb, a térkép koordinátarendszerével). - A logikai gondolkodás képességének fejlesztése érvek láncolatának követésével, tanári irányítással (pl. természetföldrajzi összefüggésekben). - A kritikai és a kreatív gondolkodás képességének fejlesztése a gondolkodási technikák megismerésével (pl. természet- és társadalom-földrajzi elemek közötti összefüggésekben). -Fejlett és fejlődő országok bemutatása tanult algoritmus szerint -A jelentősebb gazdasági ágak és folyamatok bemutatása tanult algoritmus szerint -Gazdasági ágazatok és természeti – társadalmi feltételeik -A globális problémák ismerete és megoldási lehetőségeik elemzése
MODULOK **(A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)**	**Cím:**	*9. évfolyam*: 1. MODUL: A Föld és környezete 2. MODUL: A geoszféra 3. MODUL: A légkör 4. MODUL: Földünk vizei 5. MODUL: A Földrajzi övezetesség *10. évfolyam*: 1. MODUL: A világgazdaság jellemzői 2. MODUL: A gazdasági ágak, a gazdaság szerkezete 3. MODUL: A fejlett és fejlődő országok gazdasága 4. MODUL: A magyar gazdaság 5. MODUL: Globális környezeti problémák
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Modulonként 5 × 10–12 perc

KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK	**Kapcsolódó kereszttantervi kompetenciák**	Együttműködési-szociális kompetenciák fejlesztése Tanulási képesség fejlesztése: tanulási technikák, módszerek elsajátítása Az információs és kommunikációs képesség fejlesztése Énkép, önismeret Társadalomismeret Környezeti nevelés
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Matematika Ember és természet Történelem Informatika – könyvtárhasználat
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	**Tanítási eljárások**	Egyéni és páros munka Csoportmunka szervezése: kooperatív tanulás Differenciálás
	Értékelés módja	Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés. Szóbeli értékelés a tanulási folyamat közben, egyéni és csoportos értékelés és önértékelés. A jó, illetve hibás megoldások megbeszélése. Fontos, hogy a tanuló is szembesüljön azzal: miben jó, mit nem tud, miben hibázott.
	Az esélyegyenlőség kezelése	Egyéni ütemű haladás biztosítása, differenciálás a tanulók tudásszintje és haladási üteme szerint, tanári irányítás a tanulók egyéni képességei szerint.
KÖVETELMÉNYEK		Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.

KERETTANTERV

MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜLET
***„B”-típus* 11–12. évfolyam**

MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜLET 11–12. ÉVFOLYAM	**Anyanyelv és irodalom**	A gondolkodás fejlesztése a magyar nyelv és irodalom tantárgy tartalmi keretei között
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Évfolyamonként 25 × 10–12 perc

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)	**Tematikus fókusz**	*11. évfolyam* A nyelv mint jelrendszer A nyelvhasználat Stilisztikai ismeretek rendszerezése *12. évfolyam* Leíró nyelvtani rendszerek Az indoeurópai és az uráli nyelvek sajátosságai Nyelvhasználat Nyelvemlékeink Szöveg és kommunikáció
	Rendszerező képesség	Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorképző és hierarchikus osztályozás.
	Kombinatív képesség	Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmaz és Descartes-szorzat képzése.
	Deduktív gondolkodás	Kapcsolás, választás, feltételképzés, következtetés
	Induktív gondolkodás	Kizárás, átkódolás, analógiák és sorozatok képzése
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		- Szövegből vett információk összefüggéseinek megkeresése, rendszerezése, megjelenítése táblázatok, halmazábrák formájában. - Definíciók alkotása adott elemekből - Fogalmak csoportosítása, besorolása - Jellemzőjegyek kiválogatása - Logikai műveletek (pl. választás, következtetés stb.) végzése - Szabályosság felismerése, szabályalkotás - Fogalmak, nyelvi elemek sorba rendezése - Kapcsolatok keresése fogalmak, nyelvi elemek között. Az összes kapcsolódási lehetőség számba vétele. - Helyesírási szabályok alkalmazása - Tanulási technikák elsajátítási képességének fejlesztése - Az előzetes tudás felidézésére való képesség fejlesztése
AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		*11. évfolyam* A jel és a jelentés kapcsolata A stílus, stilisztikai ismeretek Nyelvművelés, nyelvhelyesség *12. évfolyam* Leíró nyelvtani ismeretek: *nyelvi szintek, hangtani törvények* A nyelvrokonság bizonyítékai A nyelv változásai: a kiejtés változása, jövevényszók Nyelvhasználati ismeretek: *hangalak és jelentés kapcsolata, alakzatok, stílusérték* Szövegtani ismeretek*: a szöveg szerkezeti egységei, szövegtípusok, az értekezés*

MODULOK **(A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)**	**Cím:**	*11. évfolyam* 1. MODUL: Jelek, jelrendszerek 2. MODUL: A szókincs stilisztikája; a szóalakok és a mondatformák mint stíluseszközök; az alakzatok 3. MODUL: A szóképek, a képszerűség egyéb stíluseszközei 4. MODUL: Stílusrétegek, stílusárnyalatok 5. MODUL: Nyelvművelés, nyelvhelyesség, nyelvhasználat *12. évfolyam* 1. MODUL: Nyelv – ember – társadalom 2. MODUL: A magyar nyelv története 3. MODUL: Leíró nyelvtan 4. MODUL: Nyelvhasználat 5. MODUL: Szöveg és kommunikáció A feldolgozás sorrendje tetszőleges.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Modulonként 5 × 10–12 perc
KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK	**Kapcsolódó kereszttantervi modulok**	Együttműködési-szociális kompetenciák fejlesztése Tanulási képesség fejlesztése: tanulási technikák, módszerek elsajátítása Az információs és kommunikációs képesség fejlesztése Énkép, önismeret
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Matematika Informatika-könyvtárhasználat Művészetek – vizuális kultúra, mozgóképkultúra és médiaismeret
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	**Tanítási eljárások**	Kooperatív óraszervezés, differenciálás, egyéni vagy páros munka
	Értékelés módja	Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés. Szóbeli értékelés a tanulási folyamat közben, egyéni és csoportos értékelés és önértékelés. A jó, illetve hibás megoldások megbeszélése. Fontos, hogy a tanuló is szembesüljön azzal: miben jó, mit nem tud, miben hibázott.
	Az esélyegyenlőség kezelése	Differenciálás mennyiségi és minőségi szempontból. Az ajánlott differenciálási lehetőség során figyelembe kell venni az adott tanuló aktuális háttértudását, olvasási és írástempóját, a szövegértés szintjét, logikus gondolkodásának szintjét és munkatempóját.
KÖVETELMÉNYEK		Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.

MATEMATIKAI KOMPETENCIA-TERÜLET 11–12. ÉVFOLYAM	**Ember és társadalom**	A gondolkodás fejlesztése a történelem tantárgy tartalmi keretei között.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Évfolyamonként 25 × 10–12 perc
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)	**Tematikus fókusz**	*11. évfolyam* A felvilágosodás százada Magyarország a 18. században A reformkor A dualizmus kora A nemzetállamok kora *12. évfolyam* Magyarország a két világháború között Egyetemes történelem a két világháború között A világ 1945 után Hazánk történelme 1945 után Állampolgári ismeretek
	Rendszerező képesség	Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorképző osztályozás, hierarchikus osztályozás.
	Kombinatív képesség	Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmaz képzése, Descartes-szorzat képzése.
	Deduktív gondolkodás	Kapcsolás, választás, feltételképzés, előrelépő következtetés, visszalépő következtetés, választó következtetés, lánckövetkeztetés, kvantorok.
	Induktív gondolkodás	Kizárás, átkódolás, analógiák képzése, sorozatok képzése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		Ismeretszerzés, tanulás, Kritikai gondolkodás, Kommunikáció, A tartalom kulcselemei, A reflexiót irányító kérdések. *A szaknyelv alkalmazása, Források használata és értékelése, Tájékozódás térben és időben, Eseményeket alakító tényezők feltárása, Történelmi események és jelenségek tematikus szempontú (problémaközpontú) bemutatása*
AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		*A polgári átalakulás, a nemzetállamok és az imperializmus kora, Magyarország függetlenségi harca és újjászerveződése a Habsburg Birodalomban, A polgárosodás kezdetei és kibontakozása Magyarországon*

MODULOK **(A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)**	**Cím:**	*11. évfolyam* 1. MODUL A felvilágosodás százada 2. MODUL Magyarország a 18. században 3. MODUL A reformkor 4. MODUL A dualizmus kora 5. MODUL A nemzetállamok kora *12. évfolyam* 1. MODUL Magyarország a két világháború között 2. MODUL Egyetemes történelem a két világháború között 3. MODUL A világ 1945 után 4. MODUL Hazánk történelme 1945 után **5.** MODUL Állampolgári ismeretek
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Modulonként 5 × 10–12 perc
KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK	**Kapcsolódó kereszttanterv kompetenciák**	Énkép, önismeret Hon- és népismeret Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés A tanulás tanítása
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Magyar nyelv és irodalom Matematika Földünk – környezetünk Művészetek
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	**Tanítási eljárások**	Differenciált csoportmunka (beszélgetés-vita), egyéni munka (szereplés), páros munka (dramatizálás), kooperatív csoportmunka (beszélgetés-vita), differenciált csoportmunka (szereplés), frontális osztálymunka (kérdve kifejtés).
	Értékelés módja	Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés. Egységes, differenciált és egyénre szabott, ellenőrzési-értékelési eljárások alkalmazása: társak értékelése, tanulói önértékelés, megbeszélések, csoportmegbeszélés, visszajelzések, rávezetés.
	Az esélyegyenlőség kezelése	A tanulók tanulási nehézségeinek feltárása, problémái megoldásának segítése. A tanulók személyiségének megismerése, az ahhoz illeszkedő pedagógiai módszerek alkalmazása. A tanulók önmagukhoz és másokhoz viszonyított teljesítményeinek, tehetségjegyeinek feltárása, fejlesztése.
KÖVETELMÉNYEK		Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.

MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜ-LET 11. – 12. ÉVFOLYAM	**Ember a természetben**	A gondolkodás fejlesztése a biológia, fizika tantárgy tartalmi keretei között.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Évfolyamonként és tantárgyanként 25 × 10–12 perc
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓ-KUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)	**Tematikus fókusz**	*Biológia* Egy gén által meghatározott tulajdonság öröklődése, több tulajdonság egyidejű öröklődése, a gének és a környezet hatása a tulajdonságok kialakításában. a genetikai ismeretek gyakorlati vonatkozásai, a populációk tulajdonságai és változásai, az élettelen környezeti tényezők és ezek változásai, ökológiai rendszerek, természetes és mesterséges életközösségek, az evolúció alapjai és bizonyítékai, az evolúció folyamata, az ember evolúciója, a bioszféra jelene és jövője *Fizika* Mechanikai rezgések, a harmonikus rezgőmozgás, a rezgést jellemző mennyiségek a rezgés energiája, a rezgést befolyásoló külső hatások következményei (csillapodás, rezonancia kísérleti vizsgálata), a hullám mint a közegben terjedő rezgésállapot, longitudinális és transzverzális hullám, a hullámot jellemző mennyiségek: hullámhossz, periódusidő, terjedési sebesség, hullámok visszaverődése és törése, elhajlás, interferencia, állóhullámok a hang terjedése közegben, elektromágneses indukció, a mágneses tér jellemzése, árammal átjárt vezetők mágneses térben, a mozgási indukció, az indukált feszültség váltófeszültség, váltóáram fogalma és jellemzése a nyugalmi indukció önindukció, a transzformátor, a változó elektromos tér mágneses tere, az elektromágneses hullám fogalma, jellemzése, a fény tulajdonságainak vizsgálata, a fény terjedése vákuumban és anyagban, visszaverődés, törés, a fehér fény színekre bontása, színkeverés. Interferencia, fénypolarizáció a fényelektromos jelenség – a fény részecsketermészete, a fotocella, napelem, az elektron mint részecske, Thomson féle atommodell, Rutherford-modell (az atommag). Bohr-modell, kvantummechanikai atommodell, a nukleonok (proton, neutron), a nukleáris kölcsönhatás jellemzése. Tömegdefektus, alfa-, béta- és gammabomlás jellemzése, a természetes és mesterséges radioaktivitás a maghasadás jelensége, láncreakció, sokszorozási tényező. Atombomba, atomerőmű, az atomenergia felhasználásának előnyei és kockázata, a magfúzió jelensége, a csillagok energiatermelése, a hidrogénbomba, a Newton-féle gravitációs törvény; a gravitációs állandó, a heliocentrikus világkép, Kepler-törvények, a csillagok születése, fejlődése és pusztulása, a világűr megismerése.
	Rendszerező képesség	Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorképző osztályozás, hierarchikus osztályozás.
	Kombinatív képesség	Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmaz képzése, Descartes-szorzat képzése.
	Deduktív gondolkodás	Kapcsolás, választás, feltételképzés, előrelépő következtetés, visszalépő következtetés, választó következtetés, lánckövetkeztetés, kvantorok.
	Induktív gondolkodás	Kizárás, átkódolás, analógiák képzése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A tananyagban szereplő legfontosabb fogalmak értelmezése, szakszerű használata, a szakkifejezések helyes használata. Önálló információgyűjtés és feldolgozás Jelenségek, tapasztalatok elemzése, következtetések levonása, ok-okozati kapcsolatok felismerése. A tanult jelenségek értelmezése szóban vagy írásban.

		Egyéni és csoportos oktatási-tanulási tevékenységek
AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		A kerettantervben meghatározott ismeretek és tananyagtartalmak.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	**Cím:**	*Biológia* 1. MODUL A DNS-től az emberig 2. MODUL Az egyedtől a bioszféráig 3. MODUL Az emberi szervezet felépítése és működése I. 4. MODUL Az emberi szervezet felépítése és működése II. 5. MODUL A sejtek biológiája és kémiája *Fizika* 1. MODUL Rezgések 2. MODUL Mechanikai és elektromágneses hullámok 3. MODUL Optika 4. MODUL Modern fizika 5. MODUL Magfizika, csillagászat
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Tantárgyanként, modulonként 5 × 10–12 perc
KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK	**Kapcsolódó kereszttantervi kompetenciák**	Releváns kommunikáció IKT eszközök használata Együttműködési készség javítása Helyes énkép és önismeret kialakulásának segítése Saját tanulás szervezése egyénileg és csoportban Idővel és információval való gazdálkodás Együttműködési készség, empátia Kezdeményező készség Konfliktus kezelés Megkülönböztetés mentesség
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Matematika – a rendszerező képesség, a kombinatív képesség, az induktív gondolkodás és a deduktív gondolkodás fejlesztése. Magyar nyelv és irodalom – szövegek önálló feldolgozása, értelmezése
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	**Tanítási eljárások**	Egyéni munka, kooperatív csoportmunka, önálló ismeretfeldolgozás, vita és érvelés, egyéni tanulási utak biztosítása, differenciálás
	Értékelés módja	Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés. Az egyéni és csoportos munka folyamatos, formatív értékelése, egyéni és csoportos önértékelés, a tanulók önmagukhoz képest való előrehaladásának szóbeli értékelése.
	Az esélyegyenlőség kezelése	Egyéni ütemű haladás biztosítása, differenciálás a tanulók tudásszintje és haladási üteme szerint, tanári irányítás a tanulók egyéni igényei szerint
KÖVETELMÉNYEK		Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.

Kompetenciafejlesztő oktatási program (pedagógiai rendszer) kerettanterve

– Matematikai kompetencia –

Szakiskola, 9–10. évfolyam

Bevezető a szakiskola matematika kerettantervéhez

Célok és feladatok

A matematikatanítás célja, hogy biztosítson a tanulók számára szilárd, korszerű matematikai műveltséget. A tanulók rendelkezzenek olyan matematikai képességekkel, matematikai kompetenciával, ami megfelelő alapot képez a választott szakmájuk elsajátításához, és tanulmányaik tovább folytatásához. Képesek legyenek alkalmazni az elsajátított alapvető matematikai ismereteket, elveket, gondolkodási folyamatokat a további ismeretszerzésben, az életvitelükben és a szakmájukban adódó problémák megoldásában.

Tantervünk figyelembe veszi a szakiskolába kerülő tanulók speciális oktatási és nevelési igényeit. Ezért igen nagy jelentőséget kap a hiányos előismeretekkel érkező tanulók felzárkóztatása, az alapkészségek fejlesztése.

Ugyancsak nagy figyelmet kell fordítani arra, hogy a szakiskolai képzésbe kapcsolódó tanulók közt jelentős számban vannak ingerszegény környezetből érkező, hátrányos helyzetű tanulók. Ezért a matematikai kompetencia fejlesztése közben ki kell használni minden lehetőséget a tanulók egész személyiségének értékeken alapuló nevelésére is.

Ennek következtében képesek legyenek figyelem összpontosításra, kitartó, pontos munkára, saját munkájuk ellenőrzésére, teljesítményük reális értékelésére. Tudjanak csoportban, közösségben együtt dolgozni, egymást segíteni, egymással kulturáltan kommunikálni. Véleményüket elmondani, másokét meghallgatni, és tudjanak logikusan érvelni.

Fejlesztési feladatok és követelmények

A matematikai kompetencia fejlesztése

A NAT-ban a „Matematikai kompetencia” kulcskompetencia. Ennek fejlesztése komplex módon megjelenik a tanterv minden rovatában.

A matematikai szemlélet fejlesztése

A szakiskolai matematikaoktatásban a szemléletesen kialakított fogalmak megerősítésére és tovább fejlesztésére kell törekednünk. A már meglévő ismereteket, folyamatokat, eljárásokat valamely rendezési elv alapján erősítsük meg és fejlesszük tovább. Ez az elv a mi tananyagfeldolgozási módszerünkben a halmaz-, függvényszemlélet.

Alkossunk halmazokat a körülöttünk lévő tárgyakból, a tanulók által ismert fogalmakból, folyamatokból. Rendezzük halmazokba a már megismert számokat, majd fejlesszük tovább a számfogalmat a valós számok halmazának szemléletes megismeréséig.

Fordítsunk nagy gondot a megbízható számolási készség kialakítására. Végeztessünk becsléseket, ellenőriztessük eredményeket. Használjanak a tanulók zsebszámológépet. Hívjuk fel figyelmüket annak értelmes használatára, különös tekintettel a műveleti sorrendre.

Idézzük fel és egészítsük ki az általános iskolából hozott függvény fogalmat. Keressünk és létesítsünk kapcsolatokat halmazok elemei közt, vizsgáljunk különböző hozzárendeléseket, ennek alapján fejlesszük a reláció fogalmát, és a függvény fogalmát. Mutassuk meg, hogy a változó mennyiségek közti kapcsolatok egy része leírható függvényekkel.

Készítsünk grafikonokat és elemezzünk grafikonokat. Ábrázoljunk függvényeket többféle módon. Mutassuk meg, hogy a síkban, a térben egy adott hely (adott pont) koordináta-rendszerrel és rendezett számpárokkal, számhármasokkal meghatározható.

Fejlesszük a mérés fogalmát. Fordítsunk gondot a mértékegységek biztonságos átváltására.

A környezetünk tárgyaiból kiindulva, geometriai modellek segítségével fejlesszük a tanulók sík- és térszemléletét.
Vizsgáljuk a függvényeket a geometriában: geometriai transzformációk, szögfüggvények.

Gyakorlottság a tanult ismeretek alkalmazásában
A tanult ismeretek egy részét, közvetlenül, az újabb matematikai ismeretek elsajátításában alkalmazzuk (halmazokról tanultakat a függvények fogalmának fejlesztésében, függvényekről tanultakat az egyenlet megoldások során, a sík geometriai ismereteket a térgeometriában, stb.). Ez megkönnyíti a matematikai ismeretek elsajátítását, és egységes rendszerbe foglalását.
A matematika oktatás döntő fontosságú feladata, hogy az egyén képes legyen a tanult ismereteket, jártasságokat alkalmazni az életvitelében, szakmájában felmerülő problémák megoldásában.
Ezért bőséges mennyiségű példát kell adnunk a mindennapi élet legkülönbözőbb területein, és a választhatószakmákban történő alkalmazásra.
Ezt megfelelő szöveges feladatok válogatásával tudjuk elérni. Ezek közt kiemelt jelentőségűek az arányossági, az ezen alapuló százalékszámítási feladatok, a szövegek alapján egyenletek felírása, megoldása, továbbá a geometriai számításos feladatok: kerület, terület, felszín és térfogat számítások.

A matematikai ismeretszerzés és gondolkodási műveletek fejlesztése
A matematikai kompetenciához a valóság megismerése vezet. Ehhez a szemléletből kiindulva sokféle tapasztalatszerzés szükséges, amely alapos figyelmet igényel. A tapasztalatokat vizsgálni, elemezni, rendszerezni kell, a lényeges jegyeket kiemelni, a lényegtelentől elválasztani, ennek alapján általánosítani, majd megalkotni a megfelelő modellt.
A matematikai megismerés folyamata nem merül ki a modellalkotással. Az egyszerű modellekből kiindulva ezt követi a logikai következtetések sora, amelyek újabb és újabb modellek, folyamatok megismeréséhez vezetnek. Lényegében ez folyamat a logikus gondolkodás.
Eközben olyan személyiségjegyek fejődnek, mint ítélőképesség, kritikai érzék, önkritika, a gondolkodás fegyelmezettsége, alaposság, körültekintés, ötletesség, találékonyság, kitartás.
A megszerzett ismereteket valamilyen formában meg is kell fogalmazni, rögzíteni, le is kell jegyezni.
Itt újabb fejlesztési területeknek jut szerep: kifejezőképesség, esztétikai érzék, kézügyesség fejlesztése.
Az ismeretszerzés fontos része az ismerethordozók és technikai segédletek használatának képessége (Digitális kompetencia). Ez a szakiskolában többnyire a zsebszámológépek értelmes használatának képességét jelenti, de módunk van kapcsolódni az informatikai technológiák kritikus használatának fejlesztéséhez is.
Az ismeretszerzés, képességfejlesztés osztálykeretben történik. A közösségben végzett munka újabb fejlesztési lehetőségeket nyújt: helyes közösségi magatartás, jól értelmezett segítőkészség, szóbeli kifejezőképesség, vitakészség, siker és kudarc elviselésének képessége, igazi belátáson, nem tekintélyalapon történő véleményváltoztatás képessége.
A tantervben a NAT egyéb kulcskompetenciái és kiemelt fejlesztési feladatai, amelyekre az anyagrész feldolgozása során fokozott hangsúlyt helyezünk, a „Fejlesztési feladatok, kapcsolatok más területekkel” című rovatában jelennek meg.
Ezért megszámoztuk azokat a következőképpen:

Kulcskompetenciák
1. Anyanyelvi kommunikáció
2. Idegen nyelvi kommunikáció
3. Matematika kompetencia
4. Természettudományos kompetencia
5. Digitális kompetencia
6. A hatékony, önálló tanulás
7. Szociális és állampolgári kompetencia
8. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia
9. Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség

A szövegben a jelölésük: **(4. K),** 4. Természettudományos kompetencia

Kiemelt fejlesztési feladatok
1.Énkép, önismeret
2. Hon és népismeret
3. Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra
4. Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés
5. Gazdasági nevelés
6. Környezettudatosságra nevelés
7. A tanulás tanítása
8. Testi és lelki egészség
9 Felkészülés a felnőttlét szerepeire

A szövegben a jelölésük: **(5. F),** 5. Gazdasági nevelés

Mivel a „matematikai kompetencia a matematikai gondolkodás fejlesztésének és alkalmazásának képessége", ezért ennek fejlesztése általában is a gondolkodás fejlesztése, ezáltal felkészíti az egyént a mindennapok problémáinak megoldására is. (NAT)
Ílymódon lényegében majdnem minden kulcskompetenciához, és fejlesztési feladathoz bizonyos mértékben hozzá kapcsolható.
Az *anyanyelvi kommunikáció* jelentősége a matematikai kompetencia fejlesztésében is elsőrendű fontosságú.
Szövegértés, a mondanivaló pontos kifejezése szóban és írásban nélkülözhetetlen. A problémák többsége szöveg alapján, vagy egyéb kommunikáció során fogalmazódik meg. A matematika és az anyanyelv kapcsolata nem korlátozódik pusztán a szöveges feladatok értelmezésére, megoldására, hanem szerves része a kognitív képességek fejlődésének.
A hatékony *önálló tanulás képessége* szorosan kapcsolódik az anyanyelvi kompetenciához. A tanulás tanítása, a saját tanulási stratégia kialakítása folyamatosan meg kell, hogy jelenjék a tanításban. Ez általában egyénre szabott, de vannak olyan általános eljárások, amelyekre fel kell hívnunk a tanulók figyelmét:
Az eredményes tanulás első feltétele a megfelelő időbeosztás. Készítsen a tanuló időbeosztási tervet. Ezután fogjon hozzá a tanuláshoz. Olvassa el és értelmezze a feladatot, keresse meg a problémamegoldáshoz szükséges adatokat, készítsen megoldási tervet, és mindig ellenőrizze eredményeit.
Ha a megoldáshoz szükséges, valamely ismeret hiányzik, vagy feledésbe merült, akkor nézzen utána tankönyvben, lexikonban, Interneten. Meg kell a tanulókat tanítanunk ezeknek a segédeszközöknek a használatára.
Végül pedig tudatosítanunk kell a tanulókban, hogy vannak olyan ismeretek, adatok, amiket meg kell jegyezni. Ezeket többszöri ismétléssel, gyakorlással lehet rögzíteni. Segíthet, ha ezeket maguknak kigyűjtik, lejegyzik. Például kártyákat, számukra nehezen megjegyezhető képletekből képletgyűjteményt, mértékegység átváltáshoz átváltási arány-táblázatot készítenek.

A *természettudományos kompetencia* a matematikaoktatásban ugyancsak kiemelt szerepet kap, különösen a szakiskolai képzésben. Hiszen „A természettudományos kompetencia birtokában az egyén képes mozgósítani a természettudományos és műszaki műveltségét, a munkájában és a hétköznapi életben felmerülő problémák megoldása során. Gyakorlatias módon tudja a tudást alkalmazni új technológiák, berendezések megismerésében és működtetésében". (NAT)
Fontosnak tartjuk kiemelni még a *kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetenciát*, és az ehhez kapcsolható *gazdasági, illetve környezettudatosságra nevelés* fontosságát. Ezekben való jártasság ma már, ugyanúgy, mint a műszaki és informatikai műveltség, az általános műveltség része.
A matematikaoktatásnak, a megfelelő feladatok kiválasztásával, gyakorlatilag lehetősége van a kiemelt fejlesztési feladatok csaknem minden nevelési területére hatást gyakorolni.
A szakiskolában, tekintettel a jelentős arányú hátrányos helyzetű tanulókra, különös figyelmet kell szentelnünk a *szociális érzékenység* fejlesztésére.
Meg kell még említenünk az *esztétikai kifejezőképesség* fejlesztését. A tanulók munkadarabokat, használati- és dísztárgyakat fognak készíteni. Lényeges, hogy ezek praktikusságuk mellett esztétikusak is legyenek. Ehhez fontos, hogy iskolai munkáik, füzetük, rajzaik is esztétikusak legyenek.

A szakiskolai tanulók általában korábban helyezkednek el a munka világában, mint a többi középiskolai tanuló, továbbá a hátrányos helyzetű tanulók nem rendelkeznek megfelelő családi háttérrel, ezért ebben az iskolatípusban fokozottabb figyelmet kell fordítanunk a *felnőttlétre történő felk*észítésre is. Ezt megfelelő feladatok, problémák, felvetésével tudjuk biztosítani. Erre szolgálnak a szakmai, továbbá az eredményes vállalkozásra, gazdálkodásra, egészséges életmódra vonatkozó feladatok.

A kidolgozott **modulrendszerű tanulási és tanítási anyag beleilleszthető a következőkben ismertetett tantervbe. A tantervben több helyen történik utalás a beépíthető modulokra, és az egyes matematikai témakörök szakmai alkalmazására.**
A kidolgozott modulok számát a következőképpen jelöljük a tanterv „Tartalom" rovatában: **(9.1. M)** jelentése: 9.1. modul: Gondolkodjunk, rendszerezzünk!

9. ÉVFOLYAM

tervezett órakeret: 74 óra

1. Gondolkodási módszerek

(4 óra, a még szükséges idő beépül az egyes témák órakeretébe)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Kombinatorikus gondolkodás fejlesztése.	Egyszerű kombinatorikai feladatok megoldása következtetéssel	Legegyszerűbb kombinatorikai fogalmak. (**9.1.M)**	
A halmaz fogalmának felidézése, továbbfejlesztése. Pontos szövegértés. A definíciók fogalmának előkészítése. Kapcsolatok keresése, felismerése egyéb területekkel: Halmazba rendezések, csoportosítás, a halmazszemlélet alkalmazása más műveltségi területeken, tantárgyakban, szakmai problémák megoldásában.**(1.K), (4.K)**	Konkrét dolgok csoportosítása adott szempontok szerint. Közös tulajdonság keresése egy konkrét elemekből álló halmaz esetén. Halmazok megadása közös tulajdonsággal (ha van ilyen). Venn-diagram készítése, értelmezése. Halmazok megadása, közös rész elemeinek felismerése. A közös rész, különbség elemei számának megállapítása konkrét feladat alapján. Halmazok közös részének keresése, halmazok egyesítése. Kevés számú elemből álló halmazok számosságának megállapítása.	A halmaz szemléletes fogalma, megadása. Halmazok elemeinek száma. Véges és végtelen halmazok. Halmazok közös része, egyesített halmazok. Részhalmaz fogalma. Számhalmazok. (**9.1.M)**	A tanulók ismerjék a halmaz szemléletes fogalmát, megadását.

2. Racionális számok, műveletek racionális számokkal
(24 óra**)**

FEJLESZTÉSI FELADATOK, KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A számfogalom kiterjesztésének előkészítése, a racionális számok nem fedik le a számegyenes minden pontját. Függvénykapcsolat, hozzárendelés felidézése (a számegyenes pontjaihoz számok rendelése).	Racionális számok ábrázolása a számegyenesen.	A racionális szám fogalma. Számok helye a számegyenesen. Tízes számrendszer elve. **(9.2.M)**	Ismerjék a racionális szám fogalmát. Tudják a racionális számokat ábrázolni számegyenesen. Értsék a tízes számrendszer elvét.
Kellő pontosságú becslések számítások, előtt. A becslés, kerekítés reális voltának eldöntése. A zsebszámológép értelmes használatának fejlesztése**.** **(5. K)**	Műveletek végzése a racionális számok körében fejben, írásban, zsebszámológéppel. A műveleti tulajdonságok alkalmazása műveletvégzés megkönnyítése érdekében. Becslések, kerekítések végeztetése, eredmények ellenőrzése.	Alapműveletek a racionális számok körében. Műveleti tulajdonságok: kommutativitás, asszociativitás, disztributivitás. Műveletek sorrendje. **(9.2.M)**	Biztonságosan el tudják végezni a négy alapműveletet a racionális számok körében. Ki tudják számítani egyszerű algebrai kifejezések értékét adott racionális számok esetén. Az eredményt meg tudják becsülni, és szükség esetén tudjanak kerekíteni. Tudják elvégezni a műveleteket zsebszámológéppel is, és tudják ellenőrizni eredményüket.
Algoritmikus gondolkodások fejlesztése. Néhány lépéses algoritmusok készítése (osztók, közös osztók keresése).	Oszthatóság alkalmazása törtes műveletek végzése során. Közös osztók, közös többszörösök keresése konkrét feladatokban.	Oszthatóság, oszthatósági szabályok (2-vel, 3-mal, 4-gyel, 5-tel, 6-tal, 8-cal, 9-cel, 25-tel, 10 hatványaival). Közös osztó, közös többszörös. **(9.2.M)**	Tudjanak közös nevezőt találni a különböző nevezőjű törtekkel végzett műveletek esetében.
Matematikai szövegek, szöveges feladatok értelmezése, elemzése. **(1.K)** Matematikai fogalmak, összefüggések alkalmazása a gyakorlatban, illetve a szakmai számításokban. Kapcsolatok keresése, felismerése:	Arányosság felismerése egyenes és fordított arányosság esetén. (Hányszorosa, hányadrésze) Egyszerűbb arányossági feladatok megoldása következtetéssel, illetve aránypárral, egyenes és fordított arányosság esetén. Gyakorlatból vett problémák alapján mennyiségek felosztása adott arányban. A gyakorlatban elő-forduló, százalékszámításra vezető feladatok megoldása. Kamatszámítás (1-3 évre).	Arány, arányosság fogalma. Egyenes és fordított arányosság. Százalékszámítás. **(9.3.M), (9.4.M)**	A tanulók értsék az arány fogalmát (hányszorosa, hanyadrésze). Ismerjék az arányos mennyiségeket egyenes és fordított arányosság esetén. Tudjanak egyszerű arányossági feladatokat következtetéssel és aránypár segítségével megoldani.

Szöveges feladatok megoldása az életvitel kapcsán felmerülő problémák, és a szakmacsoport speciális igényei alapján. Arányosság, százalékszámítás alkalmazása: pl. élelmiszerek kalóriatartalma, összetevők százalékos aránya, pénzügyek intézése során kamatszámítás. Gazdaságföldrajzi adatok összehasonlítása, népességi adatok, éghajlati adatok stb. Kémiában oldatok készítése, keverési arányok, százalékok, stb. Vállalkozások gazdaságossága, adó- és járulékszámítás, részekre osztás. Munkavégzéssel kapcsolatos teljesítési százalékok, hibaszázalékok. **(8.K), (5.F), (6.F), (9.F)**			Meg tudjanak oldani a gyakorlatban előforduló százalékszámítási, és egy-szerűbb esetekben (1-3 év) kamatszámítási feladatokat.
Kellő pontosságú becslések mérések előtt. Annak felismerése, hogy vannak mennyiségek, amelyek nem jellemezhetők racionális számokkal. Határérték fogalmának megsejtetése (mérések pontossága). Kapcsolatok keresése, felismerése: Bizonyos szakmák speciális mértékegységei, ezek átváltása. **(4.K)), (5.K), (9.F)**	Mérések saját maguk választotta és egyezményes mértékegységekkel. A leggyakrabban használt mértékegységek átváltása.	Mérés fogalma, a leggyakrabban használt mértékegységek. **(9.3.M), (9.4.M)**	Ismerjék fel a leggyakrabban használt mértékegységeket és tudjanak mértékegységeket átváltani.

3. Összefüggések, függvények
(10 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Változó mennyiségek fogalmának továbbfejlesztése. A szemléletes függvényfogalom továbbfejlesztése.	Különböző típusú összefüggések felismerése, leírása matematikai jelekkel, ábrázolásuk. Hozzárendelések, összefüggések keresése, felismerése, vizsgálata, nem csak számokhoz számot	Függvények szemléletes fogalma, megadási módjai. **(9.6.M), (9.7.M), (9.8.M)**	A tanulók ismerjék a függvény szemléletes fogalmát, megadási módjait.

Egyértelműség felismerése, egy-egy értelműség: relációk, függvények. Induktív gondolkodás fejlesztése. Tapasztalat, konkrét megfigyelések alapján következtetés általános esetre. Annak felismerése, hogy vannak megfordítható, és vannak meg nem fordítható állítások. Ok és okozat felismerése. Deduktív gondolkodás fejlesztése. A függvények hozzárendelési szabályának ismeretében konkrét függvények tulajdonságaira következtetés.	rendelő hozzárendelések esetén. Függvénykapcsolatok felismerése konkrét példák alapján.		
Kapcsolatok keresése, felismerése: A függvényekről tanultak kiterjesztése más műveltségi területekre, tantárgyak ismereteire, összefüggéseire. Pl. fizikában út–idő függvények, grafikonok. Tájékozódás, helymeghatározás koordinátákkal. **(4.K)**	Függvények ábrázolása különböző módszerekkel (nyíldiagram, koodináta-rendszer, stb.) képletek, táblázatok, egyéb hozzárendelések alapján is. Függvénygrafikonok alapján a függvénykapcsolat szabályának (ha van ilyen) felismerése és leírása matematikai képlettel (ha lehetséges). Függvények menetének vizsgálata	Derékszögű koordináta-rendszer. Számpárok ábrázolása koordináta-rendszerben. A koordináta-rendszer síkjában megadott pontok koordinátái. Függvény értelmezési tartománya, értékkészlete. Lineáris függvény szemléletes fogalma. Lineáris függvény képe. A lineáris függvény megadása $x \to ax+b$ alakban. Az a és b paraméterek jelentése. Az egyenes arányosság, mint lineáris függvény. Abszolútérték-függvény: $x \mapsto \lvert x \rvert$, példák nem lineáris függvényekre: fordított arányosság, mint függvény, számokhoz a négyzetüket rendelő függvény. **(9.5.M), (9.6.M), (9.7.M), (9.8.M)**	Ismerjék a derékszögű koordináta-rendszert és tudjanak adott számpárokat ábrázolni és adott pontot koordinátáival megadni. Értsék a lineáris függvény fogalmát, ismerjék tulajdonságait. Tudjanak lineáris függvényeket ábrázolni. Tudják, hogy a lineáris függvény megadható $x \to ax+b$ alakban. Ismerjék az abszolútérték-függvényt, és a fordított arányosságot kifejező függvényt.
Kapcsolatok keresése, felismerése: A szakmacsoport speciális igényei alapján konkrét feladatok, statisztikai problémák megoldása, amelyek a függvények bizonyos tulajdonságainak ismeretében egyszerűen megoldhatók. **(4.K), (5. K), (5.F)), (9.F)**	Statisztikai adatok rendezése. Adatok rendezése adott szempontok szerint, táblázatok készítése, adatok ábrázolása grafikonon, grafikonok értelmezése. Átlag kiszámítása.	Statisztikai adathalmaz. Táblázatok, grafikonok, levonható következtetések. Átlagszámítás. Egyszerű statisztikai függvények.	Tudjanak statisztikai adatokat, grafikonon ábrázolni, értelmezni. Tudjanak átlagot számolni.

4. Egyenlet, egyenlőtlenség
(13 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Reláció fogalmának fejlesztése. Nagysági relációk leírása matematikai jelekkel. Szakkifejezések pontos használata. Szövegértés tudatos fejlesztése. **(1.K)**	Konkrét esetekben a megfelelő nagysági reláció felismerése és le-írása. Az adott relációkat kielégítő számhalmazok ábrázolása a számegyenesen.	Nagysági relációk: „kisebb”, „nagyobb”, „ugyanannyi”, „legalább annyi”, „legfeljebb annyi”. **(9.9.M)**	A tanulók értsék a „kisebb”, „nagyobb”, „ugyanannyi”, „legalább annyi”, „legfeljebb annyi” relációkat. Konkrét esetekben le tudják írni a fennálló nagysági relációkat.
	Összefüggések alapján képletek felírása (ha lehetséges). Algebrai ki-fejezések helyettesítési értékének kiszámolása. Egyenlőségek felírása.	Elsőfokú, egyismeretlenes egyenletek és egyenlőtlenségek. **(9.10.M), (9.11.M).**	
Induktív gondolkodás fejlesztése. Konkrét esetekből általános szabályok, eljárások felismerése, megalkotása. Következtetés több lépésben. Igaz és hamis állítások. Deduktív gondolkodás fejlesztése. Azonosságok, egyenlőségek alkalmazása konkrét esetekre.	Egyszerű elsőfokú egy-ismeretlenes egyenletek megoldása próbálgatással, következtetéssel, majd algebrai módszerrel, mérlegelv segítségével. Egyenletek megoldása algebrai és grafikus úton. Keresni a megoldások számát, figyelembe véve az adott halmazt, amin az egyenletnek értelme van.	Egyenlet megoldása algebrai módszerrel, mérlegelv. Egyszerű egyenlőtlenség algebrai megoldása. Az egyenlet, egyenlőtlenség megoldása során alkalmazott azonos átalakítások. Egyenlet, egyenlőtlenség megoldása grafikus módszerrel. Egyenlet megoldhatóságának feltételei. Megoldások száma. Azonosság fogalma. **(9.10.M), (9.11.M9, (9.12.M)**	Meg tudjanak oldani egyszerű elsőfokú egy-ismeretlenes egyenleteket algebrai úton (mérlegelv segítségével).
Szövegértés, rendszerezés, szükséges adatok kikeresése. Lényegkiemelési képesség kifejlesztése.**(1.K)** Számolási készség fejlesztése, zsebszámológép alkalmazása **(5. K)**	Szöveggel megadott problémák alapján, egyszerűbb esetekben, egyenletek és egyenlőtlenségek felírása és megoldása. A kapott eredmény behelyettesítése az egyenletbe, egyenlőtlenségbe és a szövegbe.	Egyszerű szöveges feladatok alapján egyenlet, egyenlőtlenség felírása és annak megoldása. **(9.13.K)**	Szöveg alapján, egyszerűbb esetekben, fel tudjanak írni egyenletet és egyenlőtlenséget, és meg tudják ezeket oldani. Eredményüket ellenőrizni tudják.

5. Geometriai alapismeretek
(11 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Sík- és térgeometriai szemlélet fejlesztése. Sík- és térbeli analógiák felismerése. Induktív ismeretszerzés geometriai alakzatokról, azok tulajdonságairól. Absztrakciós képesség fejlesztése: valóságos tárgy, geometriai alakzat**.**	Konkrét tárgyak, modellek vizsgálata alapján sík és térbeli alakzatok tulajdonságainak felismerése, elmondása. Csúcsok, élek, lapok száma.	Alakzatok síkban, térben (pont, egyenes, félegyenes, szakasz). **(9.14.M)**	A tanulók ismerjék a pont, az egyenes, a szakasz, a sík szemléletes fogalmát.
Igaz, hamis állítások vizsgálata. Állítás megfordítása, megfordítható és meg nem fordítható állítások. Szövegértés fejlesztése, definíciók megfogalmazása, értelmezése. **(1.K)**	Síkbeli alakzatok, sokszögek, kör és részei tulajdonságainak vizsgálata. Ennek kapcsán szögek, párhuzamosság, merőlegesség felismerése. Szögek, szögfajták felismerése.	Párhuzamosság, merőlegesség. Szög fogalma, fajtái. Távolság fogalma. **(9.14.M)**	A tanulók ismerjék a szög szemléletes fogalmát. Ismerjék a párhuzamosság és merőlegesség fogalmát.
Rendszerező, csoportosító képesség fejlesztése. Halmaz fogalmának továbbfejlesztése.	Síkbeli alakzatok (háromszögek, négyszögek) csoportosítása adott tulajdonságok szerint.	A leggyakrabban előforduló síkidomok (háromszögek, négyszögek, sokszögek, kör) legegyszerűbb tulajdonságai. **(9.15.M)**	Ismerjék a háromszög, a négyszög, sokszög fogalmát fajtáit és tulajdonságait. Ismerjék kör tulajdonságait.
Rajzkészség fejlesztése. Pontosság, esztétikai érzék fejlesztése. **(9.K)** Egyszerű algoritmusok a geometriában: szerkesztések lépései.	Merőleges és párhuzamos egyenesek rajzolása, körző, vonalzó használata. Szakaszok, szögek másolása, felezése.	Egyszerűbb rajzok, szerkesztések, körző, vonalzó használata. **(9.14.M), (9.15.M)**	Tudják használni a vonalzót, körzőt egyszerű rajzok, szerkesztések elvégzésére.
Mérés fogalmának továbbfejlesztése. Geometriai alakzatok jellemzése mérőszámokkal. Becslés, kerekítés. Folytonosság fogalmának továbbfejlesztése. A racionális számkör kiterjesztése, valós szám fogalmának előkészítése. <u>Kapcsolatok keresése</u>, <u>felismerése:</u> Konkrét geometriai problémák megoldása az életvitel kapcsán felmerülő problémák és a szakmacsoport speciális igényei alapján. Kerületre, területre vonatkozó adatok értelmezése más műveltségi területeken, tantárgyakban (pl. földrajz), mérések, terület-, térfogatszámítás (pl. fizika,	Szögek mérése szögmérővel. Síkidomok (háromszögek, négyszögek, kör) rajzolása. Szakasz hosszának becslése, mérése. A mérés pontosságának becslése, kerekítés. Sokszögek kerületének mérése. Négyzet, téglalap kerületének kiszámítása. Mértékegységek átváltása. Sokszögek területének becslése, mérése választott és egyezményes mértékegységekkel.	Mérések a geometriában, a mérés pontossága. Kerület, terület fogalma, kiszámítása a tanult síkidomok esetében. Számolás kerekített értékekkel. **(9.14.M)**	Ismerjék a kerület, terület szemléletes fogalmát és ki tudják számolni, négyzet, téglalap, háromszög és kör kerületét, területét.

kémia). A tanult terület-, felszín- és térfogatszámítás alkalmazása szakmai feladatokban. Szakrajz olvasása, értelmezése, rajz alapján munkadarab készítése. Szakrajz készítése. Geometria a művészetben. **(4.K), (5. K) (9.K), (9.F)**	Négyzet, téglalap és háromszög területének kiszámítása. Sokszögek területének kiszámítása háromszögekre bontással. Kerekítés, számolás kerekített értékekkel. Területmértékegységek átváltása. Megmutatni a kör kerülete, területe közelítő mérésének elvét. A képletek megadása. Kör kerületének, területének kiszámítása.		
Absztrakciós képesség fejlesztése: valós alakzat – mértani test fogalma.	Modellek segítségével vizsgálni az egyszerű térbeli alakzatok, kocka, hasáb a gúla, a henger és kúp legegyszerűbb tulajdonságait. Modellek készítése. Kocka, hasáb, gúla, henger és kúp felszínének kiszámítása a síkidomok területszámításának ismerete alapján. Kocka, hasáb, gúla, henger és kúp térfogatának mérése. Becslés, kerekítés. Térfogat mértékegységei. Kocka, tégla, henger, kúp térfogatának kiszámítására vonatkozó képletek megadása. Térfogatszámítási feladatok megoldása, a legegyszerűbb esetekben, adott képletek segítségével. Mértékegységek átváltása.	Egyszerűbb testek (kocka, tégla, hasáb, henger, gúla, kúp, gömb) tulajdonságai. Felszín, térfogat szemléletes fogalma. Kocka, tégla, henger és kúp esetében felszínének, térfogatának kiszámítása, egyszerű, az eddig tanultakra visszavezethető esetekben. **(9.14.M), (9.15.M)**	Ismerjék a környezetükben előforduló egyszerűbb testeket és azok legegyszerűbb tulajdonságait. Ismerjék a felszín és a térfogat szemléletes fogalmát, és ki tudják számolni a tanult testek felszínét és térfogatát az eddig tanult módszerekkel, illetve ismeretek felhasználásával.

6. Egybevágóság, egybevágósági transzformációk
(12 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Rendszerező, csoportosítási képesség fejlesztése. Szükséges és elégséges adatok közti különbség. Állítások igazságtartalmának felismerése.	Síkbeli alakzatok kivágása, egymásra helyezése az egybevágóság fogalmának megismeréséhez. Egybevágó háromszögek vizsgálata, hány adat szükséges az egybevágóság megállapításához, az alapesetek felfedezése.	Egybevágóság fogalma. Háromszögek egybevágóságának alapesetei. **(9.16.M)**	A tanulók ismerjék a síkidomok egybevágóságának fogalmát, annak feltételeit.
Függvényfogalom továbbfejlesztése: geometriai síktranszformáció, a sík pontjaihoz a sík pontjait rendeli valamely szabálya alapján. Rajzkészség fejlesztése. Több eset vizsgálatából sejtés megfogalmazása. Általánosítás. (Thalész- tétel megsejtése) Sejtés és állítás megkülönböztetése. Bizonyítási igény felkeltése.	Tengelyes és középpontos tükrözések végzése, a tükrözések tapasztalt tulajdonságainak megállapítása. A paralelogrammák legalapvetőbb tulajdonságainak vizsgálata, paralelogrammák rajzolása. Szögek mérése szögmérővel, a kapott érték kifejezése ívmértékben, és ívmérték átszámítása fokokra (egyszerűbb esetekben). Szögek átváltása zsebszámológéppel. Szabályos sokszögek rajzolása, vizsgálata, tulajdonságaik megfogalmazása. Tengelyes és középpontos szimmetria felfedezése a természetben, tárgyakban, műalkotásokban. Félkör átmérőjére rajzolt háromszögek szögeinek mérése. A Thalész-tétel megsejtése. Síkbeli alakzatok elforgatása pont körül. A pont körüli elforgatás tulajdonságainak vizsgálata egyszerűbb esetekben. Néhány forgásszimmetrikus síkidom vizsgálata. Forgásszimmetrikus alakzatok keresése a körülöttünk lévő tárgyak közt.	Tengelyes és középpontos tükrözés. Pont körüli elforgatás, forgásszögek és mérésük. Ívmérték fogalma. Szimmetrikus síkidomok. Paralelogramma és kör tulajdonságai. **(9.16.M)**	Ismerjék a tengelyes és a középpontos tükrözés tulajdonságait. Ismerjék a paralelogrammák legalapvetőbb tulajdonságait. Ismerjék a szabályos sokszög fogalmát és tulajdonságait. Ismerjék az ívmérték fogalmát, és ha a szakma igényli, tudjanak azzal számolni.
Rajzkészség fejlesztése.	Egyszerű alakzatok eltolása a síkban, vektorral adott irányban és nagyságban.	Eltolás a síkban, vektor szemléletes fogalma. Eltolás nagysága, iránya.	Ismerjék a vektor szemléletes fogalmát, mint eltolás irányát és nagyságát.

Rajzkészség fejlesztése. A matematikai szaknyelv bővítése. Szöveges feladatok értelmezése. **(1.K)** Számítások, eredmények pontossága, ellenőrzés igénye. **(5. K)** Kapcsolatok keresése, felismerése: A tanult transzformációk alapján megismert szimmetriák felismerése a képzőművészetekben, zenében, építészetben, a természetben, és környezetünk tárgyaiban. A transzformációk alkalmazása a szakrajzban, esztétikus tárgyak, munkadarabok készítése során. **(9.K), (9.F)**	Egyszerű szerkesztési feladatok elvégzése a transzformációk alkalmazásával. Kerület-, területszámítási feladatok végzése az egybevágóság, a szimmetriák ismeretének segítségével.	A tanultak alkalmazása síkidomok kerületének és területének kiszámítása során. **(9.16.M)**	

10. évfolyam

tervezett órakeret: 74 óra

1. Gondolkodási módszerek

(4 óra, a még szükséges idő beépül az egyes témák órakeretébe)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Kombinatorikus gondolkodás tovább fejlesztése	Kombinatorikai feladatok megoldása. Sorrendbe rendezés. Néhány elem kiválasztása nem túl nagy adathalmazból.	Adott elemek összes lehetséges sorrendje. Kiválasztási lehetőségek száma**. (10.6.M)**	Néhány elem összes lehetséges sorrendjének megállapítása.
Valószínűség szemléletének bevezetése, fejlesztése Sejtés. kísérletezés, módszeres próbálgatás.	Események, mint adatok gyűjtése, rendszerezése. Táblázatok készítése.	Valószínűségi kísérletek, gyakoriság.	
Halmazfogalom továbbfejlesztése számhalmazok, ponthalmazok tulajdonságainak vizsgálatával. Kapcsolatok keresése, fel-ismerése egyéb területekkel: halmazokról tanultak alkalmazása más műveltségi területeken, tantárgyakban, szakmai problémák megoldásában. **(4.K), (9.F)**	Venn-diagram készítése szöveg alapján. Szöveggel adott problémák megoldása halmazműveletek segítségével. Nevezetes ponthalmazok: Adott ponttól, pontoktól, egyenesektől adott távolságra lévő, adott távolságnál kisebb, nagyobb, egyenlő távolságra lévő ponthalmazok rajzolása, illetve felismerése a síkban, térben.	Halmazműveletek Unió, metszet, részhalmaz Ponthalmazok, síkban, térben, koordinátarendszerben. **(9.1.M)**	A tanulók ismerjék az unió, a részhalmaz és a metszet fogalmát. Meg tudják állapítani, hogy mely elemek tartoznak két halmaz unió-jába, metszetébe, részhalmazába.

	Koordinátákkal megadott ponthalmazok ábrázolása koordináta rendszerben.		

2. Elsőfokú kétismeretlenes egyenletrendszer
(9 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Fogalom kiterjesztése. Az elsőfokú egyismeretlenes egyenletről tanultak alkalmazása és kiegészítése egy új probléma, a két ismeretlenes egyenletek értelmezésére és megoldására.	Lineáris függvények ábrázolása, egyszerű egyenletek megoldása. A tanulók találkozzanak olyan feladatokkal, amelyekben nem csak egy (pontosabban kettő) ismeretlen mennyiség szerepel.	Függvényábrázolás, egyenletmegoldás felidézése. Elsőfokú kétismeretlenes egyenlet. Megoldáshalmaz. Egyenes egyenlete. Állítások igazsághalmaza. **(10.1.M)**	Szöveg alapján a tanulók fel tudjanak írni egyszerű elsőfokú kétismeretlenes egyenletrendszert. Meg tudják ezt oldani valamilyen algebrai módszerrel (helyettesítéssel). Eredményeiket ellenőrizni tudják az egyenletben és a szövegben.
Két változó fogalmának megismerése. Következtetések az egyik változó ismeretében a szóba jöhető másik változóra. Analógiák keresése az egyismeretlenes egyenlet és a kétismeretlenes egyenletek megoldásával kapcsolatban.	Kétismeretlenes egyenletre vezető problémák felvetése, az összefüggések felírása két egyenlettel. Kétismeretlenes egyenletrendszer megoldása grafikusan. A grafikus megoldás vizsgálata alapján a megoldhatóság feltételeinek megállapítása Az egyenletrendszer két egyenlete megoldáshalmazának ábrázolása, a két halmaz közös részének keresése. Kétismeretlenes egyenletet kielégítő számpárok felírása következtetés segítségével. Az egyenletmegoldás algebrai megoldása helyettesítéssel.	Kétismeretlenes egyenletrendszer, megoldása grafikus és algebrai módszerekkel. Megoldások száma, megoldhatóságuk feltétele. **(10.1.M)**	Tudjanak a tanulók megoldani kétismeretlenes egyenletrendszert.
Szövegértés fejlesztése. Szöveges problémák megfogalmazása a matematika nyelvén. **(1.K)** Lényegkiemelés, kombinatív gondolkodás. Eredmények becslése, ellenőrzése. Szöveges feladat esetén szöveges válasz megfogalmazása.	Szöveges feladatok megoldása. Eredményeik ellenőrzése egyenletbe helyettesítéssel és a szöveg alapján.	Szöveges feladatok alapján egyenletrendszer felírása és megoldása. **(10.1.M)**	

Kapcsolatok keresése, felismerése: Az életvitel során felmerülő, illetve szakmai számításokban a kétismeretlenes egyenletrendszerről tanultak alkalmazása**. (4.K), (5.K), (9.F)**			

3. Pitagorasz-tétel, négyzetgyök, valós számok
(9 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Gondolkodási módszerek továbbfejlesztése. Összefüggések felfedezése gyakorlati tapasztalatból. Definíció pontos kimondása. Tétel, tétel megfordítása, bizonyítás. Geometriai bizonyítás során használt logikai műveletek. Igaz, hamis állítások vizsgálata. Állítás megfordítása, megfordítható és meg nem fordítható állítások. Szükséges és elégséges feltételek, „akkor”, illetve „akkor és csak akkor” értelmezése. Induktív, és deduktív gondolkodási képesség fejlesztése.	Számolják ki négyzethálós lapon, speciálisan felvett derékszögű háromszögek oldalaira rajzolt négyzetek területét. Ennek alapján a Pitagorasz-tétel megfogalmazása. A bizonyítás igényének felkeltése közismert átdarabolási példákkal. Tétel bizonyítása. A tétel megfordításának megfogalmazása (bizonyítás nélkül). Példák megfordítható és meg nem fordítható állításokra.	Pitagorasz-tétel. Tétel és megfordítása. Sejtés, bizonyítás, szemléletes úton, konkrét esetben. **(10.2.M)**	A tanulók ismerjék és tudják alkalmazni a Pitagorasz-tételt és ismerjék annak megfordítását.
Számfogalom fejlesztése: irracionális szám (számok négyzetgyöke). Közelítő érték becslése. Két határ közé szorítás, határérték létezésének sejtetése. A zsebszámológép értelmes használata az újabb funkciók bevezetésével. (Négyzetre emelés, gyökvonás) **(5. K)** Műveleti sorrendről tanultak továbbfejlesztése. Permanencia elv.	Számok négyzetgyökének értelmezése és kiszámítása egyszerű esetekben (teljes négyzetből). Példák alapján számok négyzete és négyzetgyöke közti összefüggés felismerése. Négyzetgyök kiszámítása táblázattal vagy zsebszámológéppel. A várt eredmény becslése. Irracionális számok előállítása, nem csak négyzetgyökkel.	Számok négyzete, négyzetgyöke. Irracionális szám fogalma. Négyzetre emelés és négyzetgyökvonás, táblázattal vagy zsebszámológéppel. **(10.2.M)**	Ismerjék a számok négyzete és négyzetgyöke fogalmát, a számok négyzete és négyzetgyöke közti összefüggést. Ismerjék az irracionális szám szemléletes fogalmát. Tudjanak zsebszámológépet alkalmazni a feladatmegoldások során, négyzetre emelés és gyökvonás esetén is.
Szövegértés fejlesztése szöveges feladatok értelmezése során. A probléma megfogalmazása a matematika nyelvén. **(1.K)** Eredmény ellenőrzése.	Pitagorasz-tétel alkalmazása kerület-, terület-, felszín- és térfogatszámítási feladatokban.	Pitagorasz-tétel alkalmazása számításos geometriai feladatok megoldásában **(10.2.M)**	Tudják alkalmazni a Pitagorasz-tételt kerület-, terület-, és a legegyszerűbb felszín- és térfo-gatszámítási feladatokban.

Vektorfogalom fejlesztése. Kapcsolatok keresése, felismerése: Vektorokról tanultak alkalmazása fizikában és szakmai számításokban. A Pitagorasz-tétel alkalmazása a mindennapi gyakorlatban és szakmai számításokban a derékszögű háromszögre visszavezethető számításos feladatokban**. (4.K), (5.K), (9.F)**	Vektor számszorosának, két vektor összegének, különbségének megrajzolása. Vektor felbontása adott irányú összetevőire paralelogramma-szabály segítségével. Eredő vektor, vektor összetevők hosszának kiszámítása derékszögű háromszögre visszavezethető, speciális esetekben.	Műveletek vektorokkal, paralelogramma-szabály. Eredő vektor, illetve vektor összetevők hosszának kiszámítása derékszögű háromszögre visszavezethető esetekben. **(10.2.M)**	Ismerjék a vektor szemléletes fogalmát. Ki tudják számítani az eredő vektor hosszát, il-letve a vektor összetevőinek hosszát, derékszögű háromszögre visszavezethető, speciális ese-tekben, Pitagorasz-tétel segítségével.

4. Másodfokú függvény, másodfokú egyenletek
(12 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A matematikai szaknyelv fejlesztése**. (1.K)** Induktív gondolkodás: Műveleti tulajdonságok általánosítása a valós számok halmazára, továbbá az algebrai kifejezésekre. Deduktív gondolkodás fejlesztése: a tanult azonosságok, képletek alkalmazása.	Műveletek végzése algebrai kifejezésekkel. Egy- és többtagú algebrai (egész) kifejezések összeadása, kivonása, szorzása egytagú és kéttagú kifejezéssel. A nevezetes azonosságok felfedeztetése.	Műveletek és műveleti azonosságok a valós számok halmazán. Kéttagú algebrai kifejezések szorzása. Két tag négyzetére és két tag négyzetének különbségére vonatkozó azonosság. **(10.3.M)**	Tudjanak kéttagú algebrai kifejezéseket összeadni, kivonni és összeszorozni.
Függvényfogalom tovább fejlesztése. Folytonosság fogalmának továbbfejlesztése. A transzformáció fogalmának fejlesztése, függvénytranszformáció.	Számok négyzete táblázat készítése. Táblázat alapján a legegyszerűbb másodfokú függvény ábrázolása koordinátarendszerben. A másodfokú függvény tulajdonságainak vizsgálata. Egy-két transzformációs lépés felismertetése a függvény grafikonjának vizsgálatával.	Másodfokú függvény fogalma, tulajdonságai, ábrázolása koordináta-rendszerben. **(10.2.M)**	A tanulók ismerjék a másodfokú függvényt és tulajdonságait.
Szöveges feladatok értelmezése, a matematika nyelvére fordítása. Becslés, kerekítés. Ellenőrzés módja, ha az eredmény irracionális szám. Kapcsolatok keresése, felismerése: A másodfokú egyenletekről tanultak alkalmazása más műveltségi területeken, tantárgyakban (fizikában, kémiában), a mindennapi gyakorlatban és szakmai számításokban. **(4.K), (5. K), (9.F)**	Másodfokú egyenlet felírására vezető problémák vizsgálata, másodfokú egyenlet felírása és megoldása. A megoldás során alkalmazott lépések vizsgálata, ellenőrzése. Az eredmény ellenőrzése olyan esetben, ha az eredmény irracionális szám. (zsebszámlógéppel elfogadható hibahatárral). Ellenőrzés a szöveg alapján.	Másodfokú egyenlet fogalma, megoldása grafikus és algebrai úton, megoldóképlet megadásával. Szöveges feladatok alapján másodfokú egyenlet felírása és megoldása. **(10.3.M)**	Ismerjék a másodfokú egyenlet megoldóképletét, segítségével tudják megoldani az egyszerűbb másodfokú egyenleteket. Tudjanak felírni szöveg alapján egyszerűbb másodfokú egyenletet, és meg tudják ezt oldani. Megoldásukat tudják ellenőrizni.

5. Hasonlóság és alkalmazásai
(12 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A geometriai transzformácókról tanultak tovább fejlesztése: a geometriai transzformáció ponthoz pontot rendelő függvény. Rajzkészség fejlesztése. Pontosság. esztétikai érzék fejlesztése. **(9.K)**	Szakaszok, alakzatok nagyítása, kicsinyítése a sík egy kijelölt pontjából. Ennek alapján megfigyelni a középpontos hasonlóság tulajdonságait.	Szakaszok aránya. Nagyítás, kicsinyítés Középpontos hasonlóság tulajdonságai. **(10.4.M)**	Tudjanak szakaszokat adott arányban felbontani, adott arányú kicsinyítéseket és nagyításokat végezni.
Állítások megfogalmazása, szükséges és elégséges feltételek vizsgálata, értése.	Hasonló alakzatok felismerése. Hasonlóság tulajdonságainak, feltételeinek vizsgálata. Konkrét példák alapján a síkidomok hasonlóságának feltételeit megállapítani. A háromszögek hasonlóságának alapeseteit megállapítani. Síkidomok valódi méreteinek kiszámítása adott arányú ábra alapján, illetve valódi méretek alapján adott arányú ábra készítése. Hasonló síkidomok területének kiszámítása, a területek arányára vonatkozó összefüggés felismerése.	Hasonló alakzatok, háromszögek hasonlósága. Hasonló síkidomok megfelelő szakaszainak aránya. Hasonló síkidomok területének aránya. **(10.4.M)**	A tanulók ismerjék a hasonlóság szemléletes fogalmát. Tudjanak adott arány alapján valós alakzatokról tervrajzot készíteni, illetve tervrajz alapján a valódi méreteket kiszámítani.
Függvényfogalom tovább fejlesztése. A derékszögű háromszög hegyes szögeihez meghatározott arányokat rendelünk. Számfogalom tovább fejlesztése. Irracionális számok ismeretének kibővítése. Irracionális méretű szakaszok közelítése racionális számokkal. A matematikai szaknyelv bővítése, használata. **(1.K)** Induktív gondolkodás: következtetés egy esetről végtelen sok hasonló esetre.	Két vagy több hasonló derékszögű háromszögben a megfelelő oldalpárok arányának kiszámítása. Ennek alapján a szinusz-, koszinusz, tangens- és kotangensfüggvények megismerése. A szögfüggvények felvehető értékeinek vizsgálata a derékszögű háromszögben. Hogyan változnak a szögfüggvényértékek a szögek változásának következtében.	Nevezetes arányok a derékszögű háromszögekben. Szinusz-, koszinusz-, tangens-, kotangensfüggvények. **(10.4.K)**	Ismerjék a derékszögű háromszögben a szinusz, koszinusz, tangens és kotangens szögfüggvényeket.

Számolási készség fejlesztése. Számolás irracionális számokkal zsebszámológép segítségével. Eredmények ellenőrzése. Becslés, kerekítés, hibalehetőség irracionális számokkal történő számítások során. **(5. K)** Kapcsolatok keresése, felismerése: A hasonlóságról tanultak alkalmazása a napi gyakorlatban és szakmai számításokban (kicsinyítés, nagyítás, adott arányú részekre osztás, térkép, tervrajz értelmezése). Szögfüggvények alkalmazása a fizikában és szakmai számításokban. **(5. K)**	Szögfüggvények alkalmazása derékszögű háromszögre visszavezethető sík- és térgeometriai számításos feladatokban. Eredő vektor, és vektorösszetevők hosszának kiszámítása derékszögű háromszögre visszavezethető vektorműveletekben. Zsebszámológép használata szögfüggvényekkel történő számításokban.	Szögfüggvények alkalmazása derékszögű háromszögekre visszavezethető geometriai számításokban és derékszögű háromszögre visszavezethető vektorműveletekben. Számolás szögfüggvényekkel zsebszámológép alkalmazásával.	Tudják a szögfüggvényeket alkalmazni sík- és térgeometriai számításos feladatokban. Tudják zsebszámológépüket használni szögfüggvényekkel történő számításaikban.

6. Hatványozás
(11 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Matematikai fogalmak kiterjesztése. Induktív gondolkodás, konkrét ismeretek általánosítása. Analógia.	Számok adott pozitív kitevőre hatványozása, táblázatok készítése. A hatványozás fogalmának kiterjesztése. Értelmezzük a hatványozást tetszőleges (valós) alap esetén 0, pozitív és negatív egész kitevőre.	Negatív egész, és nulla kitevőjű hatvány. **(10.5.M)**	A tanulók ismerjék a hatványozás fogalmát tetszőleges (valós) alap esetén 0, pozitív és negatív egész kitevőre.
Algoritmikus gondolkodás fejlesztése.	Összetett számok törzstényezőre bontása, törzstényezők hatványalakban történő felírása.	Számok törzstényezős felbontása. **(10.5.M)**	
Permanencia-elv bemutatása	Megmutatjuk, hogy a kiterjesztést úgy végezzük, hogy a tanult műveleti tulajdonságok megmaradjanak. A hatványozás azonosságainak megmutatása.	A hatványozás azonosságai, műveletek hatványokkal. **(10.5.M)**	Ismerjék a hatványozás azonosságait, tudják ezeket alkalmazni egyszerűbb számítási feladatokban.
Kapcsolatok keresése, felismerése: A hatványozásról tanultak alkalmazása más tantárgyakban (fizika, kémia), szakmában: igen nagy és igen kicsi mérőszámok normálalakban történő megadása és értelmezése. **(4.K)**	Számok normálalakban történő felírása, műveletek végzése normálalakban adott számokkal.	Számok normálalakja. **10. 5.M)**	Tudjanak értelmezni nagyon kicsi és nagyon nagy, normálalakban adott számokat, és tudjanak ezekkel műveleteket végezni.

7. Kombinatorika, valószínűség, statisztika
(7 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Kombinatorikus gondolkodás továbbfejlesztése. A kombinatorikai ismeretek rendszerezése, kiegészítése. Kapcsolatok keresése, felismerése: Kombinatorika alkalmazása, gyakorlati problémák megoldása során: pl. számkombinációs zár kinyitása, szállítási feladatok megoldása, lehetséges utak keresése stb. Az életvitel során adódó, kombinatorikus gondolkodást igénylő feladatokban, szakmai feladatokban a lehetséges összes eset megkeresése, kiválasztások elvégzése**. (4.K)**	A mindennapi gyakorlatban előforduló kombinatorikai problémák vizsgálata, megoldása. Néhány elem lehetséges sorrendjei számának megállapítása. Bizonyos számú elem kiválasztása, a lehetséges kiválasztások számának megállapítása – nem túl nagy számú – adott elemből. Szemléltető ábrák alkalmazása a kombinatorikában (fa-, útdiagram, táblázat). Kombinatorikai feladatok megoldása következtetéssel.	Kombinatorikai feladatok megoldása: sorbarendezés, kiválasztás következtetéssel. Kombinatorikai feladatok megoldása egyszerű gráfok rajzolásával, táblázatkészítéssel. **(10.6.M)**	Tudjanak a tanulók egyszerű sorbarendezési, és kiválasztási feladatokat következtetéssel megoldani.
Valószínűség szemléletének fejlesztése. Mindennapi élet eseményeivel kapcsolatos valószínűségek vizsgálata, becslése. Szaknyelv bővítése. **(1.K)** Kapcsolatok keresése, felismerése: Kombinatorika és valószínűségszámítás alkalmazása sportesemények, különböző versenyek, játékok kimenetelének vizsgálata becslése során. Gazdaságossági tendenciák várható kimenetele. Környezetváltozás várható hatásai. **(8.K), (5.F), (6.F)**	Napi életvitelünk során történő, ismétlődő események valószínűségének vizsgálata, becslése. Események kimeneteli lehetőségének vizsgálata. Konkrét példákon megmutatni, hogy mikor van értelme a valószínűség kiszámításának. Valószínűség kiszámítása egyszerű esetekben, a tanult kombinatorikai módszerekkel. A köztudatban élő téves valószínűségszemlélet vizsgálata, cáfolása (pl. hogy a lottóban azokat a számokat kell bejelölni, amelyeket mostanában nem húztak ki). Megmutatni, hogy vigyázni kell az összes lehetséges esemény megállapításakor, mert lehet, hogy azok egyenként nem egyenlően valószínűek. (Fiúk vagy lányok születésének valószínűsége.)	A valószínűség kombinatorikus kiszámítása. **(10.6.M)**	Tudják a kombinatorikát alkalmazni egyszerű valószínűségi feladatok megoldásában.
Statisztikai adatok alapján következtetések levonása.	Konkrét információk, újságcikkek, egyéb adathalmazok gyűjtése.	Statisztikai adathalmaz fogalma. Rendezési elvek, grafikonok,	Tudjanak adathalmazt adott szempontok szerint táblázatba rendezni.

Kapcsolatok keresése, felismerése: A statisztika módszereinek alkalmazása fizikában, kémiában, szakmai számításokban. Sorozatos mérési eredmények értékelése, hiba becslése. A statisztikai ismeretek alkalmazása a legkülönbözőbb területek statisztikáinak értelmezése során (gazdaság, társadalomtudomány, természettudomány, szakma stb.). **(4. K), (5.K), (7.K), (8.K), (5.F), (6.F)**	Adathalmazok rendezése különböző szempontok szerint, a különböző sorbarendezésekből levonható következtetések. Átlag kiszámítása. Leggyakrabban előforduló érték megállapítása, középső érték megállapítása. A különbözőképpen rendezett adathalmazok ábrázolása grafikonon. Az egyes grafikon-típusok vizsgálata, melyik mikor adja a legtöbb információt.	levonható következtetések. Gyakoriság, relatív gyakoriság, középső érték fogalma. Átlag kiszámítása. Statisztikai adatok ábrázolása grafikonon. Grafikonok készítése, értelmezése. **(10.6.M)**	Tudják értelmezni a statisztikai táblázatokat, grafikonokat. Tudjanak átlagot számolni. Tudjanak következtetéseket levonni rendezett statisztikai adatok alapján.

8. Térgeometria
(10 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Absztrakció fejlesztése. A térszemléletnek, a mérés fogalmának továbbfejlesztése. Definíciók értelmezése, alkotása. Induktív és deduktív gondolkodás fejlesztése.	Valóságos alakzatok vizsgálata. A térelemek (pont, vonal, egyenes, szakasz, felület, sík, tér) szemléletes fogalmának vizsgálata.	Térelemek, térelemek kölcsönös helyzete, szöge. Két térelem távolsága. **(10.7.M)**	A tanulók ismerjék a térelemek (pont, vonal, egyenes, szakasz, felület, sík, tér) szemléletes fogalmát. .
Geometriai alakzatok csoportosítása, halmazba rendezése.	A tanult síkidomok és testek tulajdonságainak vizsgálata, valós tárgyak és modellek segítségével.	A leggyakrabban előforduló testek tulajdonságai: hasáb, henger, gúla, kúp, csonkagúla, csonkakúp, gömb. **(10.7.M)**	Ismerjék a tanult síkidomok és testek tulajdonságait.
A mérés fogalmának továbbfejlesztése. Görbe vonallal határolt síkbeli alakzatok, görbe felületek mérése. Becslés, közelítő érték. Analógiák felfedezése a hengerszerű és kúpszerű testek származtatásában, felszínük és térfogatuk kiszámításában. A tanult tételek (egybevágóság, Pitagorasz-tétel, hasonlóság, szögfüggvények) komplex alkalmazása a felszín és térfogatszámításokban. Zsebszámológép használata. **(5.K)**	Testek adatainak lemérése, és a nem mérhető adatok kiszámítása. A tanult síkidomok kerületének, területének, a tanult testek (hasáb, henger, gúla, kúp, csonkagúla, csonkakúp, gömb) felszínének, térfogatának kiszámítása a tanult tételek (Pitagorasz-tétel és szögfüggvények) alkalmazásával.	Testek felszíne, térfogata. **(10.7.M)**	Ki tudják számítani a tanult síkidomok kerületét, területét, a tanult testek (hasáb, henger, gúla, kúp, csonkagúla, csonkakúp, gömb) felszínét, térfogatát.

Kapcsolatok keresése, felismerése: A tanult ismeretek alkalmazása a mindennapi gyakorlatban, a szakmában előforduló tér-geometriai feladatok megoldása során, és szakmai számításokban. **(4. K), (5.K)**			

Javaslatok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés feladata a tanuló előrehaladásának, fejlődésének nyomon követése, valamint a tanári munka eredményességének megállapítása. A tanterv „A továbbhaladás feltételei" rovatában a minimális elvárások szerepelnek. Az egyes tanulók, tanulói csoportok képessége, a választható szakmák igénye ennél magasabb követelményeket is támaszthat.

Az értékelés célja többféle lehet.

– Az egyes évfolyamokra bekerülő tanulók felkészültségének diagnosztizálása. Ezek általában több témakörre vonatkozó, azok alapismereteit vizsgáló, írásbeli dolgozatok.

– Egyes anyagrészek feldolgozása közben annak ellenőrzése, hogy a fejlesztés során meddig jutottak az egyes tanulók, megfelel-e az alkalmazott tanári módszer a kívánt eredmény elérésére. Milyen területen, fejlődési szinten vannak hiányosságok. Ezek általában „röpdolgozatok".

Mindkét értékelési forma diagnosztizáló értékelés. Ezeket nem osztályozzuk és a tanulókkal is közöljük, hogy a tanár ennek alapján dönti el a további munkát, a hiányok pótlását, illetve a továbbfejlesztést. A jó, illetve hibás megoldásokat, hiányokat értékelhetjük szövegesen. Fontos, hogy a tanuló is szembesüljön azzal: mit nem tud, miben hibázott.

– Témazáró dolgozatok, felmérések. A feladatok összeállítása során figyelemmel kell lenni arra, hogy a feladatok megfelelően reprezentálják a tanult anyagrészt, továbbá a különböző képet adjanak az elsajátítás szintjéről is.

A feladatok a könnyebbektől a nehezebbekig különböző szinteket képviseljenek. Legyenek köztük a továbbhaladás legalapvetőbb ismereteit, eljárásait igénylő feladatok, és nehezebb, igényesebb, az alapkövetelményeken túlmutató feladatok is. Ezeket a dolgozatokat osztályozzuk. Nagyon vigyázzunk a feladatok kitűzésekor, hogy a megoldások megoldása beleférjen a tanuknak a megoldásokra biztosított időkeretbe!

A fenti értékelések írásbeli munkát igényelnek.

Lehetnek továbbá olyan hosszabb írásbeli beszámolók is, amelyek otthon készülnek: kutatási beszámolók, vagy projektek kidolgozása. Például: matematikai érdekességek, matematikatörténeti események gyűjtése, leírása, vagy például egy nyári tábor megszervezésével és lebonyolításával kapcsolatos tervezés és gazdasági számítások kidolgozása. Ezeket készítheti egy személy, de lehet csoportmunka is. Mindkét esetben lehet a teljesítményt, ha az, színvonalas, jó érdemjeggyel értékelni. Ha a csoportmunkában az egyes részfeladatokat felosztják és azokat az egyes részt vevők, egyedül végzik, lehet a teljesítményt egyénileg értékelni, esetleg pontozással, ami később osztályzatra váltható. Ha a csoportban a részfeladatokat is közösen végzik, akkor a csoport tagjait lehet egyformán értékelni, de lehet a csoport véleménye alapján az egyes részt vevők munkáját külön-külön is értékelni.

Az ilyen projekt-munka igen hasznos, és nagy a személyiségfejlesztő hatása. Azonban meglehetősen időigényes, és gondos előkészítést igényel.

A kutatási beszámolók történhetnek szóban is, az értékelés ebben az esetben is a fentiek szerint értékelhető.

A szóbeli felelet a kommunikációs képesség fejlesztése érdekében igen fontos. Frontális osztálymunkában, az aktívan résztvevő tanuló, teljesítményéért értékelhető. Önálló osztály-munka, vagy csoportmunka esetén is, felkérhetünk egy vagy több tanulót, hogy megoldását ismertesse. Teljesítményüket mindenképpen értékeljük, a konkrét szituációból adódóan szóbeli értékeléssel, pontozással, osztályzással.

MELLÉKLET

PROGRAMTANTERV

a szakiskolák 9. és 10. osztálya számára

A szakiskolai képzés szükségszerűen különbözik a középiskolai 9–10. osztályos képzéstől. A program megtervezésekor ezeket a különbözőségeiket figyelembe vettük. Anélkül, hogy ennek az iskolatípusnak sajátosságait részletesen kifejtenénk, két igen fontos tényezőre kívánjuk felhívni a figyelmet.

Az utóbbi időben a szakiskolai képzésbe az eddigieknél lényegesen gyengébb felkészültségű tanulók kerülnek. Ezek a tanulók mind a képességeiket, mind pedig az ismereteiket tekintve lényegesen alacsonyabb szinten állnak, mint a többi középfokú intézménybe jelentkező társaik. Ezért azokat a hiányokat pótolni kell, amelyeket egyébként az általános iskolát elvégzett tanulóknál már nem feltételezünk. Mind a fejlesztési feladatokkal, mind pedig az ismeretanyaggal erőteljesen vissza kell nyúlni az általános iskolában elvárható szintre. A követelményeket is minimum szinten, a továbbhaladáshoz feltétlenül szükséges követelményként szabad megfogalmaznunk. A tartalom és a tevékenységek köre ennél lényegesen tágabb, de ezek nagy része nem írható elő követelményként mindenki számára.
Alapigazság, hogy mindenkit onnan kell elindítani ahol éppen van, és addig kell eljuttatni ameddig csak lehet! Ez pedig azt jelenti, hogy a differenciálásnak ebben az iskolatípusban kiemelkedő szerepe van. Figyelemmel kell lenni továbbá arra is, hogy a különböző szakmákban, egyes területeken a követelmények is meglehetősen eltérők. Lesznek szakmák, amelyekben lényegesen többet kell követelni a leírt minimumnál.

A másik szempont a motiváció. Ezek a tanulók úgy kerülnek a szakképzésbe, hogy az általános iskolában számukra már bebizonyosodott, hogy nem tudnak az ottani elvárásoknak megfelelni. Ebből adódóan nem lehet az ott el nem sajátított képességeket és ismereteket egyszerűen „újra tanítani”. Meg kell próbálnunk ezt úgy tenni, hogy új formában találkozzék ezekkel a tanuló. Erre ad lehetőséget a fejlesztési program újszerű feldolgozási módja mellett az is, ha az elsajátítandó szakma, szakmai alapozó ismereteihez kapcsolódóan végezzük a fejlesztést, illetve az ismeretek elsajátíttatását. Ez nem könnyű, hiszen a 9–10. évfolyamon még nem jelenik meg karakterisztikusan a szakma, de az orientációs szakaszban már lehet bizonyos szakmacsoportok igényei alapján végezni a fejlesztést, tanítását. A tevékenységek, a problémafelvetések, feladatok kapcsolódhatnak az iskolában tanított szakmákhoz. Természetesen ezeknek a szakmákhoz kapcsolódó feladatoknak többnyire olyanoknak kell lenniük, hogy különösebb szakmai ismeretek nélkül is megoldhatók legyenek. Nem végzünk itt teljes szakmai számításokat, hanem annak csak bizonyos, olyan részfeladatait, amelyek az egyes matematikai témákhoz kapcsolhatók. Szakmai számításokat majd akkor végeznek, amikor a szakmájukat tanulják. Biztosan megkönnyíti szakma-tanulásukat, ha ezt bizonyos alapozó ismeretekkel előkészítjük.
A szakmai jellegű feladatoknak itt elsősorban a motiváció szempontjából van jelentősége. Tudatosuljon a tanulókban, hogy a tanult a matematika ismeretekre szükségük van bármely szakmában. Tehát a matematika tanulása szükséges és hasznos. Az sem elhanyagolható szempont, hogy ez az előkészítés segítheti a konkrét szakma megválasztását is, hiszen így a tanulók különböző, egyszerű szakmai alkalmazások során valamilyen képet kaphatnak az egyes szakmákról, és ez kiegészítheti, erősítheti számukra az orientációs szakaszt.

A programtanterv megvalósításának támogató rendszere:

- Modulonként az internetes felületről letölthető tanári kézikönyvek, színes háttérrel megkülönböztetett módszertani megjegyzésekkel, általános- és szakmai jellegű feladatokkal, valamint a feladatok megoldásával.
- A tanári kézikönyvekhez kapcsolódó tanulói modulok, melyekhez szakmai jellegű feladatok gyűjteménye társul, (megoldás nélkül)
- Tanári és tanulói eszközrendszer: kártyakészletek, fóliák, ajánlott internetes portálok, stb.
- További segítséget adhat a szakiskolában tanítóknak, hogy a suliNova internetes felületéről letölthetik az általános iskolai és a középiskolai évfolyamok moduljait is.

A modulok Interneten feltüntetett ajánlott órakerete némiképpen eltér (összességében kevesebb) a programtantervben, az egyes témakörökhöz feltüntetett, ajánlott óraszámoktól. **A modulok tartalma azonban lefedi a teljes szakiskolai matematika tananyagot.** Az eredeti koncepció szerint a kidolgozott anyagrészeknek (kézikönyveknek, tanulói segédleteknek) le kell fedniük a teljes tantervi anyagot, akkor tudják csak a programot a szakiskolában a legjobban alkalmazni. Az ajánlások szerint a fennmaradó időkeretet az igen bőséges általános- és szakmai feladatanyag feldolgozására, (a választható szakmák speciális igényeinek figyelembevételével) használhatják fel a tanárok. A NAT 2007. évi módosítása a szakiskolai matematika ajánlott órakeretét csökkentette (kb. 74 óra) Ezért alábbi tanterv javasolt órakerete, a kötelező NAT 2007 fejlesztési feladatainak teljesítésében nem okoz torzulásokat, sőt jobban megfelel annak.

9. évfolyam, kidolgozott modulok:

9.1. modul: Gondolkodjunk, rendszerezzünk!
9.2. modul: Műveletek a racionális számok körében
9.3. modul: Arány, arányosság
9.4. modul: Egyenes és fordított arányosság, százalékszámítás
9.5. modul: Tájékozódás a koordinátarendszerben
9.6. modul: Függvény fogalma, tulajdonságai
9.7. modul: Egyenes arányosság és a lineáris függvények
9.8. modul: Abszolúérték-függvény és más nemlineáris függvények
9.9. modul: Nagysági relációk
9.10. modul: Műveletek végzése betűkkel
9.11. modul: Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása
9.12. modul: Elsőfokú törte egyenletek
9.13. modul: Szöveges feladatok
9.14. modul: Geometriai alapfogalmak
9.15. modul: Síkidomok
9.16. modul: Egybevágóságok

10. évfolyam, kidolgozott modulok

10.1. modul: Elsőfokú, kétismeretlenes egyenletrendszerek megoldása
10.2. modul: Pitagorasz-tétel, négyzetgyök, valós számok
10.3. modul: Másodfokú függvény, másodfokú egyenletek
10.4. modul: Hasonlóság és alkalmazásai
10.5. modul: Hatványozás
10.6. modul: Kombinatorika, valószínűség, statisztika
10.7. modul: Térgeometria

A kerettanterv a suliNova Kht. által kidolgozott programcsomag alkalmazása nélkül, vagy csak részbeni alkalmazásával is alkalmas a NAT-ban feltüntetett kulcskompetenciákra, és fejlesztési feladatokra épülő helyi tantervek elkészítéséhez.

Kompetenciafejlesztő oktatási program (pedagógiai rendszer) kerettanterve

– Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák –
1–6. évfolyam

A környezeti kompetenciák fejlődését támogató program

I. BEVEZETÉS

1. A program jellege

A kerettanterv a Nemzeti Fejlesztő Terv Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Programja keretében, 2004 és 2007 között megszületett Én és a világ című alapfokú kompetenciafejlesztő programcsomag iskolai alkalmazását támogatja.

Ez az első olyan hazai oktatási programcsomag, amely rendszerszerűen, és az iskolai alapozó szakasz teljes időtartamát átfogva, igyekszik támogatni a tanulók társas képességeinek és környezeti tudatosságának összehangolt fejlesztését.

Középpontjában tartalmi szempontból az ember és környezete közötti kapcsolatrendszer sokoldalú bemutatására, valamint az a törekvés áll, hogy az életkoruknak megfelelő szinten elsajátíttassa a gyerekekkel a biztonságos életvitelhez szükséges ismereteket és készségeket. Ugyancsak fontos szerepet játszik benne az a szándék, hogy normává tegye a gyerekek számára az emberiség értékeinek védelmét, megalapozza bennük a világ iránti nyitottságot, valamint a természeti és a társas környezetért érzett felelősséget.

2. Illeszkedések

Az Én és a világ programcsomag szakmai fejlesztői törekedtek arra, hogy a megszülető programok szervesen illeszkedjenek az alapfokú oktatás érvényben lévő szabályozási rendszeréhez.

Kapcsolódás a Nemzeti alaptantervhez

Az Európai Unió ajánlásai nyomán a NAT-ban megjelenő *kulcskompetenciák* közül a programcsomag középpontjában a személyes és a szociális, valamint a természettudományos kompetencia fejlesztésének célkitűzése áll. Tevékenység- és feladatrendszere révén azonban erőteljesen hozzájárul az alábbi kulcskompetenciák fejlesztéséhez is:

- Anyanyelvi kommunikáció
- Esztétikai-művészeti kifejezőképesség
- Kezdeményezőképesség
- Hatékony, önálló tanulás

A Nemzeti alaptanterv *kiemelt fejlesztési feladatai* közül a programcsomag erősen hozzájárul a következő területeken folyó fejlesztéshez:

- Énkép, önismeret
- Hon- és népismeret
- Környezettudatosságra nevelés
- Testi és lelki egészség

A fentiek mellett közepes erősséggel támogatja a tanulás tanítását célzó kiemelt fejlesztési feladat megvalósulását is.

A programcsomag moduljaiban megjelenő tartalmak elsősorban az alábbi *műveltségterületek* képességfejlesztési és ismeretbővítési célkitűzéseihez kapcsolódnak, és a maguk eszközeivel erőteljesen szolgálják ezeket:

- Ember és társadalom,
- Ember a természetben
- Földünk és környezetünk
- Művészetek
- Életvitel – gyakorlati ismeretek

A programcsomag tekintettel van azokra a teendőkre, amelyeket kizárólagosan egyetlen életszakaszhoz vagy nevelési területhez sem rendelhető, *közös feladatokként* határoz meg a Nemzeti alaptanterv. Ezek közül a program különösen az alábbiak támogatására alkalmas:

- A *személyiség- és közösségfejlesztés* feladatai (családi és kortárs- kapcsolatok elmélyítése, az előítéletek felismerése, a testi és lelki egészség megőrzése, a fogyasztóvédelmi nevelés)
- Az olyan *nyitott iskola* megteremtése, amely aktívan együttműködik a szülőkkel.

A programcsomag következetesen alkalmazza az egységes alapokra épülő *differenciálás* alapelvét. Moduljait *tevékenységközpontúság,* az aktív tanulás lehetőségeinek megteremtése jellemzi, és azok rendszerint többféle párhuzamos tevékenység lehetőségét kínálják fel ugyanazon célok eléréséhez, illetve ugyanazon tartalmak különböző megközelítéséhez. Konzekvensen építenek a diákok *előzetes tudására és élményeire*, informális és nem iskolai tanulási helyzetekben megszerzett tapasztalataira. A csomagban megjelenő tevékenységrendszer egésze közvetett módon hozzájárul az önművelés igényének, és az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges alapképességek kialakításához is.

Kapcsolódás az iskolai tevékenységrendszerhez

Az Én és a világ című programcsomag olyan modulokból épül fel, amelyek minden nehézség nélkül beilleszthetők az iskolai olyan tantárgyak keretébe, amelyek témája a természeti és az emberi környezet megismerése, az ebben való eligazodás segítése.

A moduláris felépítés lehetővé teszi a témakörök sorrendjének helyi igények szerinti kialakítását. A gazdag tartalmi kínálat következtében pedig sokféle tanórai fejlesztési cél kiszolgálására alkalmas a program. Ugyanakkor természetesen előfordulhat, hogy nem minden olyan téma szerepel a csomagban, amit a felhasználók fontosnak tartanak. Ez esetben érdemes a meglévő sorozatot – a csomagban szereplő foglalkozástervek mintája alapján – új, helyileg elkészülő modulokkal kiegészíteni.

A program eredményes iskolai megvalósításának feltétele a kerettantervi célok és az elvárt eredmények integrálása az iskola munkáját szabályozó pedagógiai programba, valamint a helyi tantervbe abban az esetben, ha ezek eredetileg nem, vagy csak részlegesen szerepelnének bennük.

Kapcsolódás más programcsomagokhoz

Az Én és a világ programcsomag szervesen kapcsolódóik két másik, ugyancsak az 1–6. évfolyamos tanulók számára készült oktatási csomaghoz. Az **Én dimenziói** című programcsomag középpontjában az önismeretet fejlesztésének célkitűzése áll, és tanórán kívüli felhasználásra tervezett modulokból épül fel. Az **Én és a másik** című programcsomag moduljai a társakkal való kapcsolat fejlődését segítik, és a sikeres együttműködéshez szükséges készségek megalapozását támogatják. Ez utóbbi csomag moduljai a magyar nyelv és irodalom, az ének-zene, a vizuális kultúra és a matematika tantárgyak tanóraiba építve használhatók fel – egyszerre támogatva az adott területeken való ismeretszerzést és a szociális kompetenciák fejlesztését.

A három programcsomag összehangolt, egymást kiegészítő alkalmazása sokszorosára növelheti a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák iskolai fejlesztésének hatékonyságát.

3. Helyzetértékelés
Az eredményes kompetenciafejlesztés alapfeltétele, hogy a kezdetén világos képünk legyen a fejlesztés szempontjából fontos attitűdök, készségek és képességek kiinduló állapotáról, illetve, hogy ezek változásait folyamatosan nyomon kövessük.

A helyzetértékelés alapját a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák alakulását befolyásoló tényezők megismerése és elemzése képezi. Ennek során fontos, hogy képet kapjunk a *családról*, mint a gyerekek mikrokörnyezetéről, amely döntő mértékben meghatározza a gyerekek életét befolyásoló tapasztalatok világát. Magába foglalja a fizikai környezetet, a mikroközösségi kapcsolatokat és azokat a társas mintákat, amelyekben a mindennapi rutinok zajlanak. Ez az interakciók, kölcsönösen aktivált szerepek világa, a konkrét, személyes élményeké. Az itt szerzett tapasztalatokat nagymértékben befolyásolják a gyereket körülvevő család sajátosságai, a szülők jellemzői, nevelési elképzelései, a körükben eltöltött idő mennyisége. A nagyobb gyerekek esetében fontos információkkal szolgálhat a tágabb környezet – *iskolán kívüli baráti kör, helyi közösségek* – hatásainak elemzése is.

Fontos támpontokat adhat a feladatok megtervezéséhez az iskolai *nevelési elvek és értékek összevetése* a gyerekek iskolán kívüli környezetében azonosított elvekkel, értékrendekkel, viselkedési mintákkal, kommunikációs és konfliktuskezelési formákkal. Abban az esetben ugyanis, ha a közvetlen környezet értékrendje, az általuk elvárt viselkedés jól illeszkedik az iskoláéhoz, értelemszerűen más feladatokkal kell majd számolni, mint akkor, ha ez nem így van.

Vannak kérdések, amiket a tanulócsoportok szintjén is érdemes megvizsgálni. Ilyen például az, hogy aktuálisan milyen mértékben szükség *önismeret* fejlesztésére. Biztosan fontos lehet ez például az iskolakezdéskor, a jelentős fiziológiai és pszichés változásokkal járó 8-10 éves kor körül, vagy akkor, amikor a 6. évfolyamon felmerül a középiskola-választás kérdése. De ugyanígy lényeges lehet annak időnkénti megvizsgálása, hogy milyen színvonalúak, mennyire teherbíróak a tanár-diák, illetve a diák-diák *kapcsolatok* az egyes osztályokban, s milyen a szereplők közti együttműködés.

Az összegyűjtött információk tárolására a legalkalmasabb eszköz a **portfolió**, egy olyan – hagyományos vagy elektronikus – mappa, amelyben az egyes tanulók munkáit, valamint a róluk készült pedagógiai feljegyzéseket tárolhatjuk és rendszerezhetjük. Az így tárolt információk segítségével követhetővé válik az egyes tanulók fejlődése is. Tanári dossziék természetesen nem csak egyes tanulókról, hanem tanulócsoportokról is készülhetnek. Sőt, a diákok maguk is készíthetnek portfoliót, amely segítheti a program során született saját produktumaik rendszerezését és hozzájárulhat önismeretük fejlesztéséhez.

4. Adaptáció
A kerettanterv, illetve az ennek megvalósulását segítő programcsomag tartós iskolai befogadásának első fázisa a fejlesztési célok integrálása, valamint az elvárt eredmények rögzítése az intézmény pedagógiai programjában és helyi tantervében.

Ennek részeként az alábbi lépéseket érdemes megtenni:

- A tantestület 2-3 olyan tagja, aki érdeklődik a téma iránt, áttekinti a programcsomagot, és bemutatja annak legfontosabb vonásait a testület egészének.
- Ha helyzetértékelésünk alapos, árnyalt, akkor tudjuk, hogy iskolánk egészének, benne egy-egy évfolyamnak, esetleg külön egy-egy osztálynak a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztése szempontjából mi mindenre van szüksége. (Például valamennyi osztályban különösen fontos lenne az együttműködési képesség fejlesztése; a hatodik évfolyamon nagy szükség lenne a konfliktuskezelés technikáinak megtanulására; az integrációban első éve résztvevő negyedik osztályban fontos lenne a másság tolerálása stb.) A szükségletek ilyen fajta felmérése jó alapul szolgál a célrendszer hangsúlyainak meghatározásához.
- Érdemes számba venni, kik azok a kollégák, akiket különösen érdekel e kompetenciacsoport fejlesztése, akik olyan kapcsolatban vannak tanítványaikkal, hogy várhatóan hiteles és eredményes vezetői lesznek az ilyen típusú foglalkozásoknak. Ugyanakkor azt is fontos látni, hogy kik azok, akik még nem készek e tevékenységre, de esetleg megfelelő továbbképző tréningen való részvétel segítségével képessé válhatnak rá.

- Ezután azt célszerű megvizsgálni, hogy a tevékenységek vezetésére már kész kollégák mely osztályokban dolgoznak, és milyen jellegű foglalkozások időkeretébe tudják beilleszteni a kompetenciafejlesztő tevékenységeket.
- Végül ki kell egészíteni az iskola pedagógiai programját, illetve helyi tantervét néhány olyan mondattal, amely azt rögzíti, hogy mik azok a lépések, amiket a nevelői közösség minden évben meg kíván tenni a kitűzött kompetenciafejlesztési célok megvalósítása érdekében.

Egy fontos szempont a modulok kiválasztásához

Amikor kiválasztjuk a feldolgozásra szánt modulokat, illetve meghatározzuk azok sorrendjét, fontos tudatosítani magunkban, hogy *milyen célokat* szeretnénk elérni azok segítségével. A célokat többféle szempont is meghatározhatja, vagy befolyásolhatja. Ilyenek lehetnek például, hogy a tanév melyik szakaszában vagyunk, milyenek az osztályban éppen jellemző társas kapcsolatok, melyek a legnagyobb aktuális problémáink a szociális és környezeti kompetenciák terén, sikerült-e a szülőket bevonni az iskolai folyamatok támogatásába, vagy éppen most akarjuk ezt a célt elérni, stb.

Az osztályonkénti célokat az iskolai pedagógiai program és a helyi tanterv is alakíthatja. Fontos, hogy általában véve milyen tanulási/nevelési célokat szeretnénk elsősorban érvényesíteni az adott életszakaszban. Ha például a közösségi nevelést vagy a gyerekek énképének erősítését választjuk kiemelt feladatként – meglehet ugyanazon modulokkal dolgozunk –, de a hangsúlyokat biztosan máshová fogjuk majd tenni. Még valószínűbb azonban, hogy a különböző célok megközelítéséhez különböző modulokat fogunk választunk.

Néhány gondolat az alkalmazás előkészítéséhez

A modulok úgy készültek, hogy különféle módokon működő iskolák számára egyaránt használhatók legyenek. A modulleírások és a gyerekek ismerete alapján minden pedagógus meg tudja tervezni azt az optimális feldolgozási utat – a tevékenységek forgatókönyvét –, amelynek megvalósításához az adott intézményben a legkedvezőbbek a feltételek.

Fontos, hogy ennek során mindig annak az osztálynak a sajátosságaihoz igazodva válasszuk ki a *csoportalakítás* szempontjait, amellyel éppen dolgozunk. A leírásokban gyakran többféle ajánlás is szerepel, de e tekintetben mindig a gyerekeket ismerő pedagógus tapasztalata a döntő. Ha még nincs elég gyakorlatunk a csoportalakítási szempontok önálló meghatározásában, akkor első alkalommal célszerű az ajánlott módot választani. Ám ha az nem működött a várakozásunknak megfelelően, nyugodtan lehet változtatni rajta.

Az *idő* tervezésénél – különösen a program kezdeti szakaszában – legyünk tekintettel arra, hogy a gyerekek nemcsak a konkrét tartalom feldolgozásával foglalkoznak, hanem menet közben tanulják meg az együttműködés szabályait is. Eközben folyamatosan próbálgatják magukat, szembesülnek saját erősségeikkel és gyengeségeikkel. Ez a folyamat a pedagógus számára is fontos, mivel a munka megfigyelése közben olyan árnyalt képet kaphat tanítványairól, amilyenre a hagyományos tanulásszervezési formák alkalmazásakor csak kevéssé van lehetősége.

A tanulási folyamatnak szerves része a rendszeres *értékelés*. Fontos, hogy a gyerekek sokszor és sokféle visszajelzést kapjanak és adjanak munkájukról egymásnak és a pedagógusnak. Az idő tervezésekor ezt is figyelembe kell venni.

A foglalkozás megkezdése előtt gondosan készítsük elő a munkához szükséges *eszközöket, és anyagokat*. Törekedjünk arra, hogy a tanteremben minden szükséges kellék könnyen és biztonságosan elérhető helyen legyen.

Mindig tisztázzuk a gyerekkel, hogy pontosan milyen *teljesítményt várunk el* tőlük, és ehhez mennyi idő áll a rendelkezésükre. Célszerű a tanteremben ezeket a megállapodásokat mindenki számára jól látható helyre ki is írni.

Teremtsük meg a feltételeket arra, hogy a gyerekek rendszeresen *bemutathassák* egymásnak a munkáikat, és *a testület egésze is megismerhesse* az egyes osztályokban folyó tevékenységet. Sőt az is fontos, hogy a szülők is minél többet láthassanak belőle.

A sajátos nevelési igények figyelembevétele

A programcsomagok alkalmasak az olyan integrált tanulócsoportokban való felhasználásra is, amelyek munkájában sajátos nevelési igényű diákok vannak. Az ilyen szempontú adaptációt sérültségi területenként kidolgozott részletes módszertani ajánlások segítik. (Az SNI-szempontú módszertani segédletek felsorolását lásd a tantervhez kapcsolódó eszköztárat részletesen bemutató fejezetben.) Ugyanezt a munkát támogatják azok a gyógypedagógusok által kiegészített, illetve megjegyzésekkel ellátott – a Sulinova Adatbankban szabadon hozzáférhető, és a jövőben a gyakorló pedagógusok által folyamatosan gyarapítható – modulok, amelyek mintául szolgálhatnak a helyi adaptációk elvégzéséhez.

5. Tanulási környezet

A tanulási környezet fogalma azoknak a tényezőknek az együttesét jelöli, amelyek befolyásolják a gyerekek tanulását. A tanulási környezetnek egyaránt részét képezik a gyerekek és az őket tanító pedagógusok tudásrendszerei, az osztályterem berendezési tárgyai, a rendelkezésre álló könyvek és más a tanulást segítő eszközök.
A kerettanterv céljai szerint megvalósuló, eredményes kompetenciafejlesztés kívánatos tanulási környezetét az alábbiak jellemzik.

A pedagógus

A tanulási környezet egyik legfontosabb eleme a pedagógus személyisége és módszertani tudása. Fontos, hogy a pedagógus munkája természetes részének tekintse az *önismeretre, önkontrollra való törekvést*, a gyerekekkel, az iskola valamennyi munkatársával, tanítványai szüleivel való *kapcsolatának kontrollálását*, együttműködésének finomítását. Kívánatos, hogy olyan *módszertani tudással* rendelkezzen, amely lehetővé teszi a gyerekek igényeinek megfelelő, változatos tanulásszervezési formák eredményes megszervezését. Ennek mindenképp részét képezik a következő vonások:

- Nyitott új módszerek és technikák megismerésére.
- Törekszik a gyerekek személyiségének és előzetes tudásának megismerésére, és erre alapozva végzi tervezőmunkáját.
- Változatos módszer-készlettel rendelkezik, ismeri a kooperatív tanulásszervezési formákat, és ezeket céljainak megfelelően változatosan alkalmazza.
- Napi gyakorlatában alkalmazza a formáló értékelést.
- Nyitott a gyerekek és a környezet változásaira.

Gyerekek és szülők

A gyerekek és a szülők előzetes tudása, az önismeretről, az együttműködésről, a tanulásról és a tanulás módszereiről alkotott előzetes képük, az ezekkel kapcsolatos várakozásaik fontosak a tanulási folyamat eredményessége szempontjából. Kívánatos, hogy minél rövidebb idő alatt jellemzővé váljanak a tanulási környezetre az alábbiak:

- A gyerekek fokozatosan elsajátítják el az eredményes együttműködés eszközeit.
- Egyre tudatosabban figyelnek saját és társaik személyiségére és teljesítményére.
- A pedagógus, a szülő és a gyerekek törekszenek a gyerek érdekében való együttműködésre.

Az iskolai környezet és az osztályterem

Az iskola elfogadja a gyerekek különböző fejlettségének tényét, és azt, hogy ebből adódó fejlődési ütemük is eltérő. Ehhez kapcsolódóan:

- Olyan környezetet működtet – illetve ilyen kialakítására törekszik –, amelyben a gyerekek bátran és nyíltan vállalhatják önmagukat, miközben fejlődésükhöz minden támogatást megkapnak. Sokféle tehetséget tekint értéknek, és ennek megfelelő pedagógiai gyakorlatot folytat.
- A tanterem úgy van kialakítva, hogy mozgatható berendezései könnyen lehetővé teszik a tér többféle változtatását. Lehetőség van benne különálló kis csoportok elmélyült munkájára éppúgy, mint a közös beszélgetésekre és a játékra.

- A gyerekek rendelkezésére állnak a tanuláshoz szükséges könyvek és különféle eszközök. Ezek biztonságosan, és a gyerekek által ismert módon használhatók. Az eszközök használatának szabályai világosak, és a gyerekekkel együttműködésben alakították ki őket.
- A teremben, vagy annak közelében lehetőség van a gyerekek munkáinak rendszeres bemutatására, közzétételére.

6. Módszertani alapelvek

A 6–8 éves gyerekek elsősorban **érzékszervi tapasztalatszerzés** útján szereznek információt és tudást. Értékeket, szabályokat, viselkedési formákat mintakövetés útján sajátítanak el. Gondolkodásuk elsősorban **képi gondolkodás**. Az állatok, a növények, az élettelen természet megismeréséhez ezért a program a vizsgálatokat ajánlja, amelyeknek a tapasztalatait elsősorban rajzban rögzítik, illetve szóban fogalmazzák meg a gyerekek.

Az ilyen korú gyerekek még elsősorban a meséket és a játékokat szeretik. Szívesen hallgatják például a vízcsepp kalandjairól szóló mesét (amelyben persze megfelelő formában megjelenhet a víz körforgásának tudományos háttere is). „Csodaként" jelenhet meg előttük például a csírázás jelensége, amelynek feltételei ekkor még nem foglalkoztatják őket. Az iskoláskor első éveiben ezért nem a törvényszerűségek megállapítása, és az odavezető oknyomozó vizsgálódás a cél, hanem maga a **tevékenység**, amely olyan, mint a jó játék.
Az értékszocializációt, a környezet számára kedvező társas magatartást ebben az életszakaszban elsősorban tevékenységek révén – például közös szabályalkotással, szimulációs játékokkal –, **modellnyújtással** lehet elősegíteni.

9-12 éves korban azonban a játék és tapasztalatszerzés fokozatosan kibővülhet **vizsgálatok tudatos megtervezésével és végrehajtásával**. A tanulók egyszerű vizsgálati módszereket alkalmazhatnak, adatokat gyűjthetnek. Méréseket végezhetnek. Saját adataikat, vagy másfajta vizsgálatok eredményeit bemutató táblázatokat készíthetnek, grafikonok olvasását gyakorolhatják. Feltételezéseket fogalmazhatnak meg, összefüggéseket ismerhetnek fel.

Az életkornak megfelelő formában mind a kicsik, mind a nagyobbak tanulásában helyet kaphatnak az alábbi, szemléletformáló szempontok:

- Olyan feladatokat adjunk nekik, amelyek alkalmasak arra, hogy megerősítsék bennük a természet szeretetét.
- Mindig törekedjünk arra, hogy az ökológiai rendszert ne csak az ember, hanem valamennyi érintett élőlény, illetve élőközösség nézőpontjából mutassuk be.
- Tegyük világossá számukra, hogy mik azok a döntések, amiket saját életükben meghozhatnak annak érdekében, hogy maguk is hozzájáruljanak a természeti környezet megóvásához (pl. újra-papír és hajtógáz nélküli dezodor használata, takarékos villany- és vízhasználat stb.)

Az ismeretszerzés mindkét szintjén jó kereteket a munkának a **projektmódszer** alkalmazása, amely sokféle – szociális értelemben is fejlesztő hatású – tevékenység összefogására alkalmas. Egyúttal jól fejleszti az ember és természet viszonyáról való rendszerszerű gondolkodást. Ezért, amikor csak lehetőség van rá, érdemes a gyerekekkel hosszabb időszakokat átfogó projektekben dolgozni.

A tanulás eredményességét erősen növeli, és egyúttal kiválóan alkalmas az együttműködési készség fejlesztésére a **kooperatív tanulási technikák** használata. A kooperativitás a gyerekek természetes együttműködési hajlandóságára, egymás iránti érdeklődésére épít, az ebben rejlő erőt használja fel és irányítja. A modulok jelentős része ezért ezt a tanulásszervezési módot ajánlja.

A csoportos munkaformák további előnye, hogy lehetőséget nyújtanak sokféle spontán, kreatív megnyilvánulásra, a társakkal és a tanárral folytatott folyamatos **párbeszéd** pedig rendszeres, ösztönző **visszacsatolást** nyújt a benne résztvevő gyerekek számára.

7. Az értékelés alapelvei

A szociális kompetencia fejlődése döntően érést jelent. Folyamat-jellegéből következik, hogy értékelésének a fejlődés folyamatjellegét kell követnie. A gyerek, az osztály, egy-egy csoport (esetleg már érett közösség), önmagához viszonyított fejlődését kell a középpontba állítani.

A szociális kompetencia fejlettségének, állapotának értékelésekor a fejlesztő, *minősítés nélküli* értékelést kell alkalmazni, amely

- folyamatos, diák-diák, diák-pedagógus, pedagógus-szülő interakcióban zajlik, épít az önértékelésre és az önreflexióra,
- az adott teljesítményt értékeli, de tekintettel van a gyerek egyedi személyiségére, aktuális állapotára,
- fejlettségi állapotot jelez, s egyúttal hozzásegít a tovább-fejlődéshez,
- személyre szabottan, és a külső követelményrendszer elérésében a diáknak megfelelő módon ad támogatást.

A jól alkalmazott fejlesztő értékelés segítséget nyújt a tanuló egyéniségéhez legjobban illő tanulási stratégiák kialakításához, illetve kiválasztásához. Elősegíti a reális énkép és igényszint, valamint a pozitív önértékelés kialakulását, s mindennek eredményeként az énhatékonyság-érzés megerősödését. S végül differenciáltabbá és szilárdabbá válik általa az egyes tanulók, illetve az osztály egészének értékrendje.

II. A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS TANTERVE

1. CÉLOK ÉS KIEMELT FEJLESZTÉSI FELADATOK

A fejlesztés célcsoportja az általános iskolába járó 6-12 éves tanulók köre. A munkát – a részcélok kitűzése és a tartalmak kiválasztása szempontjából – a konkrét helyi viszonyok ismeretében, a gyakorlatban érdemes a Nemzeti alaptantervben körülírt szakaszokra tagolni az alábbiak szerint:

- Bevezető szakasz: 1–2. évfolyam.
- Kezdő szakasz: 3-4 évfolyam.
- Fejlesztő szakasz: 5–6. évfolyam

Ehhez szolgálnak kiindulópontul az alábbi stratégiai célok és feladatok:

- A programban való részvétel segítse hozzá a gyerekeket ahhoz, hogy képessé váljanak az őket körülvevő hétköznapi világban való *eligazodásra*.
- A természeti és az emberi világ megismerését célzó tapasztalatszerzés közben őrizzék meg *kíváncsiságukat*, és fejlődjön érdeklődésük a környezet jelenségei iránt.
- Fokozatosan alakuljon ki bennük az összefüggések keresésének igénye. Váljon természetessé számukra a jelenségek rendszerszemléletű, *holisztikus megközelítésének* igénye, s alapozódjon meg bennük e látásmód képessége.
- Szerezzenek gyakorlatot a különféle forrásokból származó *információk gyűjtésében*, s alapozódjon meg bennük ezek *rendszerezésének* képessége.
- Alakuljon ki bennük az a törekvés, hogy *kapcsolatokat keressenek* a különféle tartalmi területeken szerzett információk között, s igyekezzenek ezeket minél több szempontból egymáshoz fűzni.
- Tudatosuljon bennük az a tény, hogy sokféle *kölcsönhatás* áll fenn az emberi tevékenység és a természeti környezet között. Váljanak képessé arra, hogy *feltételezéseket fogazzanak meg* ezzel kapcsolatban.
- A kérdezés és a különféle szempontú elemzések gyakorlása révén sajátítsák a *kritikai gondolkodás* alapjait.
- A vizsgált témákhoz kapcsolódó tevékenységek közben fejlődjön *kreativitásuk*.
- Ismerjék meg azokat a *problémákat*, amelyek jellemző módon előfordulhatnak mindennapi életük során. Igazodjanak el ezek lehetséges megoldásai között. Legyenek képesek mindennapi problémáik – segítségkéréssel vagy önálló módon való – megoldására.
- Váljanak *érzékennyé* kortársaik problémáinak befogadására, és érezzenek belső késztetést arra, hogy *segítséget nyújtsanak* nekik ezek megoldásában.
- Sajátítsák el az életkoruknak megfelelő, *biztonságos életvitel* legfontosabb viselkedésbeli elemeit.
- A programba illeszkedő mozgásos tevékenységek és játékok járuljanak hozzá testi adottságaik és *mozgáskultúrájuk* fejlődéséhez.
- Sajátítsák el, és legyenek képesek tanítói irányítás nélkül is alkalmazni a másokkal való *együttműködés*, illetve a csoportmunka alapvető technikáit.
- Váljanak képessé a saját életükhöz és tevékenységeikhez kapcsolódó *szabályokat* alkotására, s alakuljon ki bennük a belső késztetés a közösen kialakított normák betartására.

2. A KÉPESSÉGFEJLESZTÉS FÓKUSZAI

A programcsomag létrehozói a modulok megtervezése során az alábbi képességterületek fejlesztésére koncentráltak – abban az értelmezésben, ahogy e fogalmak itt körvonalazódnak. (Az itt bemutatott kategóriák azonosak azokkal, amelyeket a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztését célzó programcsomagok kidolgozói a HEFOP program keretében valamennyien használtak, illetve azokkal, amelyeket a kompetenciaterülethez kapcsolódó – Oláh Attila munkacsoportja által létrehozott – mérőeszköz alkalmaz. A kerettanterv I. mellékletben található táblázat is e szempontrendszer szerint csoportosítva mutatja be a modulok rendszerét.)

A) Az önismerettel összefüggő kompetenciák

Az érzelmek tudatossága (1)

Érzelmeink pontos azonosítása azt jelenti, hogy az ember helyesen ismeri fel, és helyesen azonosítja saját érzelmeit. A fejlett érzelmi tudatossággal jellemezhető egyén legtöbbször tisztában van azzal, hogy éppen milyen érzelmet él át. Tudatában lenni érzelmi állapotainknak nemcsak élményállapotaink megnevezését jelenti, hanem azt is, hogy felismerjük az érzelmet kiváltó okokat is. Az érzelmek tudatossága alapozza meg az érzelmek szabályozását és a hatékony problémamegoldást. Ez a kompetencia összefügg megnyilvánulásaink kontrollálásával (az impulzuskontrollal), a kitartással, a lelkesedéssel, és az önmotivációval, valamint alapvető az empátia és a szociális készségek szempontjából is.

Önállóság, autonómia (2)

Az autonómia a környezeti nyomástól független cselekvésre való törekvést jelent. Ide tartozik az a szükségletünk is, hogy tevékenységeinket önmagunk által megválasztottnak éljük meg. Az autonóm személy számára fontos, hogy miközben valamilyen módon viselkedik, azalatt úgy érezze, hogy döntéseit/választásait érdeklődése és értékei határozzák meg, és szabadon, a maga stílusában és/vagy módján teheti azt, amit tesz, döntései/választásai pedig valódi énjét fejezik ki.

Identitás, hitelesség (3)

Az identitás az integrált én érzését jelenti. A hitelesség hajlandóság arra, hogy védekezés nélkül szembenézzünk önmagunkkal, vállalva erősségeinket és korlátainkat. A hibák, tökéletlenségek, tudásban való hiányosságok, és más korlátok elismerésében (reálisan szemlélve és elfogadva ezeket), saját erősségek felismerésében és nagyra értékelésében nyilvánul meg. Viselkedésünkben következetes, kiszámítható magatartásként jelenik meg. A hitelesség a megélt érzések és azok tettekben való kifejezésének az összhangja. A hitelesség feltétele a vállalt identitás. Legtágabb értelemben a hitelesség és a vállalt identitás azt jelenti, hogy mindig úgy viselkedünk, amilyenek valójában vagyunk, valós (igazi) énünk szerint élünk.

B) Önszabályozás

Az érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarctűrés, kitartás (4)

Az érzelmek kezelése saját érzelmeink szabályozásának a képességét jelenti. Nem pusztán a feszültségek megszüntetését vagy impulzusaink elfojtását, hanem egy-egy érzelem szándékos megjelenítését is. Az impulzuskontroll az a viselkedési forma, amellyel egy rövid távú kielégülést hozó akciót legátolunk azért, hogy az esetleges későbbi negatív következményeket elkerüljük. A kitartás azt a képességet jelenti, hogy az egyén akadályok vagy balszerencse ellenére is felülkerekedik negatív érzelmi reakcióin, és folytatja céljai megvalósítását.

A hatékony érzelemszabályozáshoz egyidejűleg kell uralnunk érzelmeinket, s képesnek lenni az őszinte és hiteles kommunikációra. Az optimális érzelemszabályozás hozzájárul az ember jóllétéhez, érzelmi egyensúlyához, énhatékonyságának kifejlődéséhez. A sikeres érzelemszabályozás serkenti a szociális problémák azonosítását és megoldását, és alapját képezi a hatékony segítségnyújtásnak.

Felelősségvállalás (5)

A felelősségvállalás képessége több területen nyilvánul meg. A szociálisan kompetens ember felelősséget vállal közvetlen fizikai környezetéért (ideértve a természetet és a tárgyakat is), önmagáért és másokért. A környezet iránti felelősségvállalás többek között a környezet épségének megőrzését, a rend és a tisztaság védelmét, a természet iránti tiszteletet és a felelős állattartást jelenti. Az ember önmagáért való felelősségvállalása elsősorban az egészséges és biztonságos életvitellel azonos.

A kortársakért való felelősségvállalás az ellenséges viszonyulással és a kiközösítésre való hajlammal szemben nyitottságot, pozitív odafordulást, a szükség szerinti segítségnyújtás képességét is jelenti.

Törődés, tekintet másokra (6)
A másokkal való törődés, a jogszerűség, a korrektség, a jóindulat és az együttérzés megnyilvánulásaiként határozható meg. Az ezzel a kompetenciával jellemezhető emberek jól tudnak viszonyulni a más közegből érkezettekhez, megértést mutatnak az általuk képviselt eltérő világszemlélet iránt. Az ilyen emberek jól ki tudnak jönni olyanokkal, akik mások, mint ők és értékelni tudják azt, ha mások más módon viszonyulnak ugyanahhoz a dologhoz. A különbözőségek méltányolása az előítéletektől való megszabadulás alapja.

Tolerancia: nyitottság, véleményfogadás, bizalom (7)
A tolerancia szintje az elfogadott viselkedések körét jelzi, vagyis azt, hogy hol kezdődik bennünk a rosszallás. A tolerancia azt jelenti, hogy tekintettel vagyunk másokra és elfogadjuk, méltányoljuk minden embernek az egyéni és csoportkülönbségekhez való jogát, s képesek vagyunk elfogadni a mienktől eltérő közegből érkező embereket. Megnyilvánul abban is, hogy az egyén képes a személyes és a közösségi érdekek harmonikus összeegyeztetésére, valamint a szociális interakciókban keletkező feszültségek elviselésére.

C) Énhatékonyság-érzés

Pozitív önértékelés (8)
A pozitív önértékelés optimista érzéseket jelent önmagunkkal kapcsolatban. Megnyilvánul abban, hogy az ember inkább pozitívan, mint negatívan gondolkodik önmagáról, és gyakrabban él át pozitív, mint negatív érzelmeket.

Konstruktív self-érzékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll (9)
A konstruktív self-érzékelés azt jelenti, hogy az ember olyan személyként tekint magára, mint aki képes a mindennapi kihívások kezelésére. Ez a fajta önmagunkra tekintés reális önismereten alapul, amely inkább pozitív, mint negatív töltetű. A pontos önértékelés saját erősségeink és korlátaink torzítatlan felismerését jelenti. Az önmagát „konstruktívan észlelő" ember tisztában van a képességivel és azokba a helyzetekbe, amelyek e képességeket kívánják, magabiztosan, optimistán lép be. Az önismeret és az önbizalom szoros összefüggésben áll egymással. A konstruktív self-érzékelés egészséges önbizalmat jelent, amely a kitartás alapja, és bizonyos mértékig azt is meghatározza, hogy az ember milyen érzelmeket él át a leggyakrabban. Konstruktív self-érzékelésre van szükség ahhoz, hogy az egyén képes legyen népszerűtlen nézetek mellet is kiállni, és ez a kompetencia segíti a bizonytalan, feszültségteli helyzetekben való döntések meghozatala során is.

D) A szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív készségek

Információkezelés (10)
Az információkezelés képessége az egyik legfontosabb kognitív kompetencia. Fejlettsége és fejlesztése minden típusú tanulási folyamat előfeltétele és része. Magában foglalja az információk összegyűjtésének, rendszerezésének és feldolgozásának a képességét.

Problémakezelés (11)
Ez a kompetencia a szociális problémák pontos és realisztikus azonosításához, valamint a hatékony megoldásukhoz szükséges képességeket tartalmazza. A szociálisan kompetens emberek többféle megoldást tudnak generálni problematikus helyzetekben, mert képesek rá, hogy különböző nézőpontokból gondolják át azokat. Reálisan értékelik, hogy az adott helyzetet milyen mértékben lehet kontrollálni, illetve, hogy a különböző megoldások milyen kockázatokkal járnak. A hatékony problémamegoldáshoz az embernek tudatában kell lennie az adott helyzetben átélt érzelmeinek, és reálisan kell értékelnie, hogy az adott körülmények között mire lesz képes.

Kritikai gondolkodás (12)
A kritikai gondolkodás szociális kompetenciákkal összefüggő területe a szociális normák kritikus kezelése. Az a képesség, amellyel az ember kritikusan tudja értékelni a különböző szociális és kulturális források, illetve a média által közvetített üzeneteket. A fejlett szociális kompetenciával jellemezhető ember egyrészt képes viselkedését a szociális szabályoknak megfelelően megszervezni, másrészt kritikusan viszonyul magukhoz a normákhoz is. Önbizalmától függ, hogy milyen mértékben hisz a szabályok és a bevett formulák megkerülhetőségében, és van-e bátorsága alkalmanként figyelmen kívül hagyni azokat.

Szabályalkotás, szabálykövetés (13)
A szabályok életünk fontosabb törvényszerűségeit rögzítik, és a körülöttünk lévő szükséges rend feltételeit teremtik meg. Ha a szabályok ésszerűek, a másokkal való együttlétet és a közösség fejlődését valóban megkönnyítik, akkor az egyén ezeket segítségként és nem kényszerként éli meg. A szabályok követésének képessége könnyebben alakul ki, ha az egyén aktív résztvevője kialakításuknak, illetve ha önmaga is megélte a szabály hiányának negatív következményeit. Fontos, hogy a diákok a közösen létrehozott iskolai szabályokat nélkülözhetetlen együttélési normaként interiorizálják, tegyék belsővé.

Kreativitás, rugalmasság, nyitottság (14)
A kreativitás új és hasznos dolgok, ötletek előállításának összetett képessége. Alapvető kritériumai az újszerűség, a hatékonyság és a hitelesség. Az újszerűség azt jelenti, hogy valami eddig nem létezőt hozunk létre. A hatékonyság azt, hogy a produktum az egyén és/vagy a társadalom számára hasznos. A hitelesség pedig azt, hogy a létrejött dolog az egyén saját produktuma, nem mások termékeinek másolata.
A rugalmasság arra vonatkozik, hogy a személy mennyire alkalmazkodik jól az új helyzetekhez kognitív téren és a szociális viselkedés szempontjából. A rugalmas személyek nemcsak tolerálják, de szeretik is a kétértelműséget, azt, hogy a dolgokat több oldalról is átgondolják. Képesek a véleményük megváltoztatására, és a negatív helyzetekre többféle választ is tudnak adni.
A nyitottság az újszerű gondolatokra, ötletekre, érzésekre és értékekre való válaszkészséget jelenti. Motivációs alapja a kíváncsiság. A kíváncsi ember külső ösztönzők nélkül is érdeklődik a körülötte zajló történések iránt, keresi az újszerű élményeket, a változatosságot és a kihívásokat. A nyitottság megnyilvánulhat fejlett képzelőerőben, esztétikai érzékenyégben vagy különböző értékeket valló emberek megértésében és elfogadásában is.

E) Társas kompetenciák

Empátia (15)
A beleérző képesség, az empátia bázisát az úgynevezett perspektíva-felvétel alkotja. Ez az alapja annak, hogy helyesen ismerjük fel mások érzelmeit.
A perspektíva-felvételt nehezíti, hogy nincs mindig megfelelés az emberek arckifejezése és belső állapota között. Az arckifejezések olykor szimbólumokként is működhetnek. Mások érzelmi állapotainak megértéséhez ezért fontos figyelembe venni az adott szituáció körülményeit is. A mások nézőpontját átvenni képes ember osztozni tud a többiek érzéseiben, együtt tud örülni velük, képes átélni mások elesettségét. A beleérző-képesség előfeltétele az éntudatosság. Az empátia és a felelősségérzet együtt tesz képessé bennünket a hatékony, s esetenként önzetlen segítségnyújtásra. Hiánya pedig gyakran viselkedési problémákkal jár együtt.

Kommunikációs készségek, véleményalkotás, vitakészség (16)
A kommunikációs készségtár legfontosabb alkotórészei: a saját érzéseink, gondolataink pontos és egyértelmű kifejezésének készsége, illetve mások verbális és nonverbális üzeneteinek helyes értelmezése. Az az ember, aki e készségeket magas szinten birtokolja, képes beszélgetéseket kezdeményezni és fenntartani különböző társas helyzetekben, és általában nem ért félre másokat. Világosan, nyíltan (pozitív és negatív információkra egyenlő figyelmet fordítva), érthetően fejezi ki üzeneteit. Odafigyel másokra és kölcsönös megértésre törekszik.
A kommunikációs készségek az együttműködési képesség alapját képezik, s az együttműködés gyakorlása közben maguk is fejlődnek. A kommunikációs készségek minden szociális készség alapjának tekinthetők.

Együttműködés (17)
Az együttműködési készség teszi lehetővé, hogy részt vegyünk páros és csoportos társas helyzetekben, és képesek legyünk a megfelelő szociális szerep felvételére. Az együttműködés legelemibb formája a barátságok kezdeményezése, illetve a baráti kezdeményezések elfogadása. Fontos típusa a felnőtt-gyerek (például a tanár-diák) együttműködésre való képesség. Lényeges megnyilvánulása a játék és a munka közbeni együttműködés, valamint az értékeléssel társuló helyzetekben való együttműködés képessége.
Az együttműködéshez szükség van a szociális szabályok és a konstruktív kritika elfogadására. Fontos feltétele az empátia és a fejlett kommunikációs készség. Az együttműködésre való képesség a hatékony problémamegoldás és a konfliktuskezelés előfeltételének tekinthető.

Konfliktuskezelés (18)
A kompromisszumkészségünkön múlik, hogy képesek vagyunk-e békésen, mások érzéseinek és perspektívájának figyelembevételével megoldani konfliktusainkat. Egy problémát akkor oldunk meg kompromisszummal, ha egy vitás helyzetben mindkét fél többé-kevésbé egyenlő mértékben mond le tulajdon érdekeiről, és arra törekszik, hogy olyan megoldást találjon, amely mindkét fél számára a leginkább működőképes.

Segítségkérés (19)
A segítségkérésnek nagyon sok fajtája van jelen az életünkben. A tanártól való segítségkérés a tanulók esetében olyan kompetencia, amely közvetlenül befolyásolhatja iskolai teljesítményüket. A segítségkéréshez elsősorban konstruktív self-érzékelésre van szükség.

Visszautasítás (20)
A visszautasítás a nemet mondás képességét, majd e döntés következetes végig vitelét jelenti annak érdekében, hogy elkerüljük az olyan helyzeteket, amelyekben mások nyomást gyakorolhatnak ránk. A visszautasítás képessége szükséges ahhoz, hogy az ember egyenrangú/szimmetrikus kapcsolatokat tudjon kiépíteni kortársaival, illetve általában véve másokkal. Ennek hiányában az ember könnyen alárendelődhet, kiszolgáltatott helyzetbe kerülhet. A visszautasítási képesség alapját a szociális normák kritikus kezelésének képessége adja.

Társadalmi részvétel és szolidaritás (21)
Az önkéntes társadalmi részvétel külső kényszer nélküli feladatvállalást jelent a közjó érdekében. Ebben az esetben fontos a csoporthoz tartozás, és az a gondolat, hogy a csoporttagoknak időt és energiát kell fordítaniuk közösségük jóllétének előmozdítására.
A szolidaritás szociális felelősségvállalást jelent. Az ennek fejlett szintjével jellemezhető személy felelősséget érez azért, hogy – önmaga lehetőségeit figyelembe véve – jobbá tegye a világot, s hajlandó időt és energiát is szánni erre. Érzékeny a szociális és gazdasági egyenlőtlenségekre, fontos számára, hogy segítsen azokon, akik nehéz helyzetben vannak. Részvétet és szánalmat érez azok iránt, akik bajban vannak, és erkölcsi kötelességének érzik, hogy törődjön velük.

F) Környezeti kompetencia

Környezeti tudatosság (22)
A környezeti tudatosság középpontjában a rövid távú profit- és növekedésközpontú gondolkodás helyett a hosszú távra tekintő fenntarthatóság gondolata van. Az ennek kialakítását célzó pedagógiai középpontjában az ún. TÉT koncepció áll. A mozaikszó betűi a következő tartalmakat jelölik: T = Tudományos ismeretek: különböző tantárgyakból származó háttértudás, É = Értékrendszer: mindazon tényezők, amelyek alapvetően meghatározzák az egyének döntéseit, T = Társadalmi gyakorlatok: egyéni és társas szokások, melyek összefüggésbe hozhatók a környezethez és természethez való viszonnyal, valamint befolyásolják azokat.
A kívánt eredmény elérése szempontjából fontos, hogy a tanulás során szerepet kapjanak a megválaszolatlan, illetve kételkedést ébresztő tudományos kérdések, s a különböző tudományos eredményeket ne megdönthetetlen igazságokként mutassuk be, hanem egy folyamatosan fejlődő, változó rendszer részeként.

Ember és természet kölcsönös függőségének megértése (23)
Az ökoszisztéma különböző élőlényközösségek, társulások, és azok élőhelyeinek rendszere, amelyen belül kölcsönös egymásra utaltság áll fenn az adott területen élő élőlények és a természeti környezet között. Mára a világ egyik központi problémájává vált az a tény, hogy a mindennapi életünk szempontjából természetesként elfogadott tevékenységek sokasága alapvetően befolyásolja a környezet állapotát. Az ember és természet kölcsönös függőségének megértése annak elfogadását jelenti, hogy az ember nem élhet úgy, mintha a természet erőforrásai korlátlanok lennének, s tettei során – saját maga hosszú távú érdekében is – mindig mérlegelnie kell, miként hatnak tettei a természeti környezetre.

A környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás (24)
E tudás középpontjában egy ökológiai ismeretrendszer áll, amelynek központi elemei a különböző szervezetek közötti energia- és anyagszállításra, az energia- és anyagcsere folyamataira, valamint az élőhelyekre vonatkozó ismeretek. Ugyancsak alapvető ebből a szempontból annak ismerete, hogy milyen helyet foglal el az ember az ökológiai rendszerben, s milyen hatással van az emberi tevékenység a természetben évezredek alatt kialakult egyensúlyokra.

A környezetért felelős magatartásformák (25)
A környezeti tudatosság cselekvésben megnyilvánuló formája a környezettudatos magatartás, amelynek vezérlő elve a „Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!" ma már széles körben elfogadott gondolata. Az iskolai programok jelentős mértékben hozzájárulhatnak olyan apró, de a magatartásba szervesen beépülő, felelősséget kifejező környezetkímélő szokásoknak a kialakításához, amelyek döntőek lehetnek a felnőttkori viselkedést átható környezettudatos szemlélet kialakulása szempontjából.

3. IDŐKERETEK

A programcsomag a megcélzott korosztály mind a hat évfolyama számára viszonylag nagyszámú modult biztosít, éves átlagban több mint 100 tanórányi anyaggal (A modulok által lefedett időkeret minden évfolyamon 116 óra. Kivételt csak a 4. évfolyam képez, amely számára 58 tanórányi foglalkozásterv készült a fejlesztés során.) A kidolgozott modulok jól beilleszthetők a bevezetőben jelzett műveltségterületekhez kapcsolódó tantárgyak anyagába. Tartalmilag azonban valószínűleg bizonyos mértékű kiegészítést igényelnek majd a helyi szükségleteknek megfelelően.

A modulok megvalósítása 2 x 45 vagy 3 x 45 percet igényel. Ez az időkeret lehetővé teszi, hogy szabadban szervezett programok, munka- és eszközigényes megfigyelések, vizsgálatok, illetve alkotó tevékenységek is teljes értékűen beépülhessenek a foglalkozásokba.

A kompetenciafejlesztés tantervi céljainak eléréséhez az szükséges, hogy éves szinten a gyerekek legalább 60 tanórányi tevékenységében jelenjenek meg a programcsomag által ajánlott tartalmak és munkaformák. A szociális kompetenciák fejlődése során a legnagyobb hatás azonban természetesen attól várható, ha a 6-12 éves tanulók iskolai tevékenységében általános gyakorlattá válik a kooperatív tanulás, a tanítók módszertárában pedig kitüntetett helyet kapnak a személyközpontú pedagógia elemei.

4. TARTALMI STRUKTÚRA

A modulok az első négy évfolyamon a közvetlen fizikai és szociális környezetből, a hétköznapi élet jelenségeiből, eseményeiből, a gyerekek közösségi élményeiből merítik témáikat, illetve nyújtanak segítséget ezek feldolgozásához. Az 5–6. évfolyam anyagában megjelenő nagy témakörök a következők: szokások, hagyományok és értékek, étkezés, mozgás, felnőtté válás – a szervezetünk változásai, pályaválasztás, tanulás és szórakozás, közlekedés, fogyasztás, szenvedélyek, itthon és a nagyvilágban, az energia, a média és az informatika világa, természet/erdei iskola.

Az életkori sajátosságoknak megfelelően minden évfolyamon figyelmet fordít a program az életmód, az életvitel és a fogyasztói szokások alakítására. Nyomon követi az emberi test fejlődésével járó változásokat. Az egészséges életmód értékeinek közvetítése mellett kitekint a függőséghez vezető káros szokásokra is, és mindvégig törekszik a természeti környezethez való viszony formálására. Ezek a témák spirális szerkezetben, különböző mélységben és megközelítésekben, minden évfolyamon megjelennek.

A modulokban megjelenő évfolyamonkénti témakörök és azokon belüli tartalmi egységek a következők:

1. évfolyam

1. Otthon és iskola
Tájékozódás a közvetlen környezetben. Olyan emberi helyzetek felismerése és megoldása, amelyek a gyerekek napi kapcsolataiban alakulnak ki. Az énkép formálása. A biztonságos gyalogos közlekedés elsajátítása. Család, családtagok, generációk, életkorok és változások. Lakás, otthon, napi elfoglaltságok, étkezés. A mindennapi élet eseményei, helyzetei. Együttélési szabályok. Szokásos közlekedési útvonalak és eszközök, közlekedési szabályok.

2. Az egészség:
A szervezet felépítése, működése, változások. A saját szervezettel kapcsolatos adatok, megfigyelési tapasztalatok gyűjtése. Az egészséges életvitel igényének és szokásainak kialakítása. Egészség és betegség. A betegség megelőzés. Orvosnál. Napi ritmusok, személyi higiéné, a táplálkozás és a mozgás szerepe az életünkben. Táplálkozási szokások, ételek.

3. Szülőföldünk
Tájékozódás a lakóhelyen. A lakóhellyel kapcsolatos tapasztalatok bővítése: természeti környezet, emberek, hagyományok. Lakóhely, lakcím, település, falu, város, főváros, közintézmények, közérdekű telefonszámok, segítségkérés és segítségadás, tájékoztatás. Tájékozódás az időben.

4. Élőlények körülöttünk
Élőlények, életműködésük. Növények és állatok az ember környezetében és a szabad természetben. Az ismert élőlények életfeltételei. A gyerekek élőlényekhez való viszonyának, a természeti környezettel kapcsolatos pozitív érzelmi beállítódás fejlesztése. Tapasztalatszerzés az élőlények megfigyelésében. A környezetben lévő veszélyforrások felismerése. Ezek megszüntetésének lehetőségei.

5. Tárgyak és anyagok körülöttünk
Honnan származhatnak, miből készülnek az ételek? Ételkészítési gyakorlat. Élő és élettelen anyagok, tulajdonságaik. Ajándék- és játékkészítés különféle anyagokból. A mindennapi tevékenységek során keletkező hulladék és sorsa. Újrahasznosítás, takarékosság. Jelenségek megfigyelése, értelmezése: hangadás és hang, égés, fény és fényjelenségek, víz és levegő. Ezek szerepe az életünkben. A környezettel kapcsolatos felelősség alakítása.

6. Emberek között
Tapasztalatok szerzése az emberek különböző csoportjaiban kialakult szokásokról, hagyományokról. Egészséges életrend, napi időbeosztás, rendszeres mozgás kialakítása. Életkorok, életkorral járó változások. Egészséges életmód a különböző életkorokban. Egészség és sport a különböző életszakaszokban. Ünnepek, szokások. Egyformák és különbözőek vagyunk – a másság és elfogadása. Együttélés a családban és az osztályban. Az ehhez szükséges szabályok és hagyományok.

2. évfolyam

1. Otthon és iskola
Az otthoni és az iskolai környezet megfigyelése. Az e helyszínekhez kötődő tevékenységek. Az eredményes tanuláshoz szükséges közös és egyéni feltételek. Az önálló tanulási képesség megalapozása. Együttműködés, mások egyéni szükségleteinek tiszteletben tartása.
A lakás, otthon berendezése, életterek a lakásban és az osztályteremben. A családtagok életterei a közös lakásban. Együttélési szabályok és életterek az osztályban, iskolában.
Fontosabb tevékenységek otthon és az iskolában. Házimunka és tanulás.

2. Egészséges fiúk és lányok
Az ember fejlődése az újszülött kortól a kiskamaszkorig. Saját élmények, szülőkkel, nagyszülőkkel folytatott beszélgetések. A fiúk és lányok, férfiak és nők közötti különbségek és hasonlóságok. Orvosi vizsgálatok. Bizalomépítés az orvos, a gyógyászat iránt. Az egészség, mint érték megjelenítése. Gyerekek a családban. Kistestvér születése és gondozása. Egy újszülött „napirendje". Az emberi szervezet, életműködéseink. Életmód és egészség. Az egészséghez szükséges sport, mozgás. Táplálkozási szokások, a napi életritmus megfelelő kialakítása. Idősebb testvérek és ismerősök társaságában. Egészségetlen szokások. (cigaretta, alkohol, meddig maradjunk ébren? stb.)

3. Tegnap, ma, holnap – múlt, jelen jövő
Az időben való tájékozódás fejlesztése a család életének eseményein, valamint lakóhely történetén keresztül. A lakóhely története, történelmi események. Az énkép és a jövőkép formálása. Időszalag készítése, néhány kiválasztott esemény elhelyezése időszalagon. Családfa készítése, adatgyűjtés a szülőktől, nagyszülőktől az ő gyermekkorukkal kapcsolatban. A saját jövő elképzelése.

4. Lakóhely, szülőföld
Tapasztalatszerzés a tágabb környezetben. Az utazásokkal kapcsolatos saját élmények. Tapasztalatgyűjtés a településeken belüli és azok közötti távolságokkal kapcsolatban. A megszerzett tapasztalatok rendszerezése. Az utazással összefüggő teendők és szabályok. A kapcsolattartás más eszközeinek használata. A távolsági közlekedés eszközei, jegyváltás, pályaudvar. Színház vagy mozi látogatás. Kapcsolattartás más településen élő ismerősökkel, rokonokkal. Üdvözlőlap, levél küldése.

5. Életünk az élővilágban
Az élővilággal kapcsolatos tapasztalatok bővítése. A környezettudatos magatartás megalapozása, alakítása. A legközelebbi természetes élőhely meglátogatásán keresztül, az élőlények közötti kapcsolat megismerése. Néhány növény és állat testfelépítésének, életműködések tanulmányozása. A környezet állapotával kapcsolatos megfigyelések végzése.

6. Anyu, vegyél nekem…
Áruk és árak. Gazdálkodás. A reklám, és ami mögötte van. A szükségletek, az igények és a vágyak megkülönböztetése. Vásárlás, vásárlási szokások. Termékek és csomagolásaik. A csomagolóanyagok és a környezetszennyezés. Környezetbarát megoldások. A vásárlás során mérlegelendő szempontok számbavétele. A vágy-kielégítés késletetésének gyakorlása.

7. Kontinensek, országok, városok, emberek
A gyerekek Földdel kapcsolatos elképzelései. Ismerkedés néhány más kontinensen, illetve más országban élő nép szokásaival. Magyarország a Földön és a kontinensen.
A Magyarországon élő különböző népcsoportokhoz tartozó emberek – a honfitársaink.

8. Évszakok és változások
Az időjárás elemeinek megfigyelése, az adatok rögzítése, évszakok jellemzése, időjárás jelentések értelmezése. Ezek jelentősége az életünkben. Alkalmazkodási példák a természetben. Az ember alkalmazkodása az évszakokhoz (öltözködés, fűtés-hűtés, ezek hatása a környezetre, racionális takarékosság és környezetkímélő megoldások)

3. évfolyam

1. Amíg egy épületből otthon lesz
Az építkezés. Terv, folyamat, eredmény. Szakma, foglakozás, hivatás. Építőanyagok.
Ellátó rendszerek: víz, áram, gáz. Szép épületek. Otthonos otthon.

2. Az egészség
Egészség és betegség.
Biztonságos tájékozódás hétköznapi helyzetekben

3. Az én városom, az én hazám
Tájékozódás a tágabb környezetben. Kapcsolat a lakóhely értékeivel, az emberekkel.
Nemzeti jelképek. A helyi tantervben megjelenő helytörténeti tartalmak. Intézmények a lakóhelyen. Kisebbségek, társadalmi csoportok.

4. A világ körülöttünk
Tájékozódás a tulajdonviszonyokban. A tulajdon formái, eredete.
A tulajdon védelme. Intézmények, intézményrendszerek.

5. Anyagok a környezetünkben
Biztonságos tájékozódás az élettelen és az élő világ jelenségei között. Az anyag különböző formái és állapotai. Anyagok, vegyszerek biztonságos alkalmazása. Felkészülés az erdei iskolai programra.

6. Emberek, népek és országok Európában
Tájékozódás a közvetlen környezetben, az egészséges táplálkozás.
Emberek, népek, nemzetek sokfélesége, értékeik.

7. Miért készítették, hogyan használjuk?
Tájékozódás a közvetlen környezetben, önálló és közös alkotás – különböző anyagokból

4. évfolyam

1. Az emberek körülöttünk otthon és az iskolában
A segítő alkalmazottak napi munkájának megismerése, megtapasztalása, megbecsülése. A gyerekek közvetlen (iskolai) környezetében működő szokások, szabályok eredete, létrejötte, oka. A családi kapcsolatok erősítése, mélyítése. Egyezségek, szabályok és születésük: létező „házirendek” vizsgálata, saját hasonló elkészítése. Láto-

gatás az iskolai Diákönkormányzat valamilyen megbeszélésén. A vendégül hívott szülők segítségével a szülők bevonása a gyerekek jövőképének, terveinek alakításába. Kitekintés a majdani pályaválasztás irányába.
A diákok jövőképének formálása, a „belátott", „belakott" időhorizont tágítása. Az ökopesszimizmus oldása.

2. Fiúk és lányok
A két nem sajátosságai, az interperszonális érintkezés alapsémái, a hagyományos nemi szerepek. A korosztályra jellemző érzések, a saját identitás. Az érzelmek kifejezése, különös tekintettel az iskolai kommunikációra. A „cikizés", a megszégyenítés, a kibeszélés kínos pillanatai és lelki következményei. Az emberi test felépítése és működése, a test higiéniája.
A hagyományos társadalmi nemi szerepek megismerésével egy saját jövőbeni család képzeletbeli megrajzolása. A korosztályra és a korra jellemző öltözködés: a nemek és a stílusok közti különbségek, hasonlóságok.

3. Lakóhelyünk
A társadalmi környezet elemei és azok feladatai. Egy fiktív kisváros vagy falu „alapítása", majd működtetése: a szerepek, feladatok számbavétele, kiosztása (polgármesteri hivatal, posta, oktatási intézmények, egészségház, tűzoltóság stb.) – az ezekhez tartozó funkciók, feladatok tervezésén keresztül a kisváros életének „működtetése".

4. Az élővilág körülöttünk
Az élővilág sokfélesége, az élőlények alkalmazkodása, általános és egyedi tulajdonságok.
Az erdő élővilága, napi, évszakos ritmusa. Színek, alakok és az életfolyamatok összefüggései. Az élővilág alkalmazkodási formái. Az élőlények túlélési technikái.

5. Anyagok és emberek, változások és kapcsolatok
A környezet állapota, helyi problémák, és megoldási lehetőségeik. A mindennapi életben legfontosabb táplálékok előállításának megismerése. A világ más tájain élő emberek kultúrái.
A környezet anyagai és állapota. A termőtalaj, a vizek és a levegő védelme. A mezőgazdasági tevékenység környezeti hatásai. Étkezési szokásaink. Néhány alapvető élelmiszer elkészítési módja, története. "Alapélelmiszerek" a világ más tájain. Kenyérkészítés, gabonafélék feldolgozása, fontosabb tápanyagok.

5. évfolyam

1. Étkezés, mozgás, életmód
A természetes, egészséges életmód és életvitel igényének alakítása. A tápanyagok az emberi szervezet anyagforgalmának és a bioszférának az összekapcsolója. A sokoldalú kölcsönhatás.
Az éltelek megválasztásának szempontjai. Étkezési szokások, mozgás. Az erőnlét és a testalkat összefüggései.

2. Felnőtté válás – a szervezetünk
Az emberi szervezet felépítése és működése. Az ember természetes fejlődése, változásai. Szervek, szervrendszerek pontos neve, funkciója. A természetes működések és a betegségek jelei. Okaik, megelőzésük. Az emberi egyedfejlődés jellegzetességei. Serdülőkori változások.

3. Életrend, tanulás
Egyéni érdeklődés, egyéni célok és közösségi tevékenység összhangja. Közösségi célok megvalósítása.
A tanulás sokféle formájának megismerése, gyakorlása. Változatos ismeretszerzési lehetőségek gyakorlása.

4. Közlekedés
A biztonságos közlekedéshez szükséges tevékenységek körének bővítése. Tájékozódás.
A közlekedési eszközök fejlődése, előnyök, környezeti hatások.

5. Fogyasztás
A tudatos, a valós szükségleteknek megfelelő fogyasztói magatartás. Igények és szükségletek. Kapcsolat a globális kereskedelmen keresztül az egész világgal. Kölcsönhatások. A fogyasztás környezetei hatásai.

6. Szenvedélyek
Az egészséges életmód, életvitel, szokások igényének megerősítése.
A dohányzás és az egészség.

7. Itthon és a nagyvilágban
A lakóhely értékei, jellegzetességei. Kapcsolatok, egymás megismerése. Égtájak. Kontinensek, óceánok. Földrajzi helyek, országok és események, emberek összekapcsolása.
Magyarország és a lakóhely jellemzői, nevezetességei. A szomszédos országok főbb jellemzői (lakosság, nyelv, fizetőeszköz stb.)

8. A természet
Az anyag szerkezete, szerveződési szintjei. A tudományos megismerés. Egyszerű vizsgálati eszközök használata. Az érdeklődés fenntartása a természet, a természettudományos eredmények és módszerek iránt.

9. Az energia
Az ember a bioszféra része. Erőforrások, kölcsönhatások. Táplálékaink eredete. A technika és a civilizáció eredményeinek és nem kívánatos hatásainak mérlegelése. Gyakran használt műszaki eszközök. Energia, energiahordozók, energia-átalakulások.

10. Szokások, hagyományok és értékek
A hagyományok szerepe életünkben. Hagyományok eredete, jelentősége.

6. évfolyam

1. Étkezés, mozgás, sport
Viselkedési formák a szabadban és a terepen. Táplálkozási szokások, egészséges étrend.
Biztonságos tájékozódás, mozgás a terepen.

2. Felnőtté válás, pályaválasztás
Tájékozódás a közvetlen környezetben. A mindennapi kommunikációhoz szükséges szókincs bővítése. A munka világa. Tanulás, szaktudás, szakma, mesterség, hivatás. Kereset, jövedelemforrások.

3. Szervezetünk változásai
Család, családtagok, generációk, életkorok és változások. A nemi szerepek. A kamaszkor anatómiai, élettani és lelki változásai. A reklám és a divat. A nemi szerepek a mindennapi életben és műalkotásokban. Öltözködés, szórakozás, zene.

4. Tanulás, szórakozás
Változatos tanulási módok és helyszínek. Önálló ismeretszerzés a közgyűjtemények segítségével.
Nem csak könyvekből tanulhatunk.
Tanulási stratégiák. Történeti és természeti értékek a közgyűjteményekben.

5. Közlekedés
Szokásos közlekedési útvonalak és eszközök, közlekedési szabályok. Távolsági közlekedés. Menetrendek. Természeti és társadalmi földrajzi szempontok az utazás megtervezésében.

6. Fogyasztás, gazdálkodás
Szükségletek és igények felismerése, megkülönböztetése. Társadalmi csoportok megismerése, a társadalmi igazságosság igénye. A fogyasztói társadalom jellemzői. A globális gondok, és a saját életvitel összefüggései. A társadalmi gazdasági egyenlőtlenség háttere. A nemzetgazdaság szempontjai, a közösségi érdek, a közvagyon.

7. Szenvedélyek
Az egészséges életvitel. A kritikus szemlélet és az önismeret fejlesztése. Társadalmi összefüggések felismerése a szenvedélybetegségekkel kapcsolatban. Drog, alkoholfogyasztás tágabb társadalmi összefüggései. Üzleti érdek, reklám és a szenvedélyek. Függőséghez vezető tevékenységek. Személyis számítógép és televízió.

8. Média, informatika
Az információáramlás és a tanulás összefüggései. Változatos ismeretszerzési módok.
Tanulási stratégiák és lehetőségek. Hírközlési csatornák. Izgalmas tudományos felfedezések története.

9. Természet/erdei iskola
Önálló ismerkedés a természettel. Tervszerű, közös tapasztalatszerzés. Az egészséges életvitel igénye. Természeti jelenségek, adottságok és az emberi tevékenység összefüggései. Országismeret.

10. Energia, gazdálkodás
A bioszféra és a technoszféra kapcsolatai. A fejlődés és a fenntartható fejlődés. Az ökológiai lábnyom.

Bár a programcsomag valamennyi moduljában szerepel annak megjelölése, hogy mely évfolyam számára készült az adott foglalkozásterv, ehhez nem kell feltétlenül ragaszkodni. Az, hogy melyik modult melyik évfolyamon alkalmazzuk, elsősorban diákjaink szükségleteitől, érdeklődésétől és aktuális fejlettségétől függ.

5. ESZKÖZÖK

Az Én és a világ programcsomag szinte minden olyan tartalmi segédletet magában foglal, amelyre a kompetenciafejlesztés sikeres helyi megvalósításához szükség van. A program eszköztárát csupán azokkal a tanulói eszközökkel kell kiegészíteni, amiket a gyerekek a rajz és a technika tantárgyak óráin szoktak használni.

Tanulói eszközök

A tanulói eszközök között a modulokhoz készült **munkalapok** gyűjteménye a legfontosabb, amelynek lapjai a gyerekek tevékenységének segítése, szervezése célozzák. Ezek mellett természetesen bármilyen tankönyv is használható az órákon a szükséges információk összegyűjtéséhez, s fontos szerephez juthat a munkában az **iskolai könyvtár** is. A gyerekek gyakran kapnak önálló vagy csoportos megfigyelési és gyűjtési feladatokat. Ahhoz, hogy ezek a gyűjtemények hogyan rendszerezhetők, tárolható vagy mutathatók be másoknak, a modulleírások minden esetben adnak ajánlásokat. De célszerű lehet egy a helyi adottságokat figyelembe vevő, a javasoltaktól eltérő rendszer kialakítása is.

A tanulói tevékenységek során leggyakrabban olyan eszközök használatára kerül sor, amelyekkel a gyerekek egyébként is dolgoznak az iskolai munka során. Ilyenek például a következők: **rajzeszközök, filctollak, olló, vonalzó, ragasztó**.

Tanári eszközök

A program megvalósítását segítő dokumentumok között fontos a szerepe a **tanári kézikönyv**nek. Ebben minden olyan pedagógiai-módszertani alapvetés megtalálható, amely támogatja a pedagógust a napi munka megtervezésében és megszervezésében. A kézikönyv módszertani része az egyes munkaformákkal való ismerkedést segíti. Ezek konkrét alkalmazásához pedig a modulleírásokban találhatnak részletesebb tájékozatót a pedagógusok.

A programcsomag **modulleírásai** részletes útmutatást adnak ahhoz, hogy hogyan szervezze meg, és bonyolítsa le a pedagógus az egyes foglalkozásokat. E leírások útmutatást adnak az értékeléshez is. A modulleírások áttekintést adnak az adott foglalkozáshoz kapcsolódó a tanulói segédletekről. Bemutatják, hogy melyek azok, amikre minden tanulónak szüksége lehet az órai munka során, s mik azok, amikből kisebb példányszám is elegendő. Azok a segédletek (pl. szókártyák, társasjáték-leírások, szövegek, hang- és képanyagok) amelyeket a közös munka során kell használni, a tanári modulleírások mellékletében találhatók.

A **kísérletek és megfigyelések eszközeit** legtöbbször csoportmunkában használják a gyerekek. A tevékenységekben gyakran kap szerepet az **iskolai könyvtár**, a gyerekek **saját könyv**ei és az **internet** is. A modulok azonban úgy vannak kialakítva, hogy azok az iskolák is megtalálhassák bennük az általuk bejárható tanulási utat, amelyek a kívánatos tanulási környezet egyik, vagy másik elemével nem rendelkeznek.

A modulok megvalósításához néhány esetben szükség van olyan **helyi előkészületekre**, amelyet csak a gyerekeket és az iskola környékét jól ismerő pedagógus tud megoldani. Ilyen például, amikor egy közeli élőhelyet kell kiválasztani a kirándulás célpontjául, vagy az iskola épületét illetve annak környezetét bemutató vázlatrajzot kell a gyerekek munkájához előkészíteni. Ezekre a modulleírásban minden esetben felhívják a figyelmet, hiszen a feladatok természetéből fakadóan ezek központilag nem megoldható feladatok. A csoportok gyakran kapnak plakát-, illetve tablókészítési feladatot. Ennek egyik leginkább költségkímélő módja az egyszerű csomagolópapír és a gyurmaragasztó használata.

Kapcsolódó segédletek

A központi programfejlesztés keretében elkészült egy olyan **teszt** is, amit a szakemberek **a szociális kompetenciák mérésére** alakítottak ki. A teszt a következő öt részterületet vizsgáló skálából áll: (1) éntudatosság és mások perspektívájának átvétele, (2) pozitív attitűdök és értékek, (3) felelősségteljes döntéshozás, (4) kommunikációs készségek, (5) szociális készségek. A feladatok különböző érzelmi információkat tartalmazó képekből és rövid történetekből állnak. A képek többségükben arckifejezéseket ábrázoló fotók, amelyek e tesztsorozat kidolgozásához készültek. A feladatgyűjteményt az érzelmi intelligencia, a szociális kompetencia és az érzelmi fejlődés szakirodalmának áttekintése alapján dolgozta ki a pszichológusokból álló munkacsoport.

Az 1–6. évfolyamon tanuló **gyerekek szülei számára készült tájékoztató füzet** közérthető formában írja le a szociális kompetencia fogalmának lényegét. Bemutatja a kompetenciaterülethez kapcsolódó új programcsomagokat, érzékelteti annak az új típusú tanulási folyamatnak a tartalmi és módszertani jellemzőit, amely a szociális kompetenciák fejlesztéséhez kapcsolódóan várhatóan megvalósul majd az intézményekben, s körvonalazza, hogy a szülők milyen módon tudják segíteni gyermekeik fejlődését ezen a kompetenciaterületen.

Ajánlások a modulok SNI-szempontú adaptációjához

A programcsomagokkal párhuzamosan 11 db olyan kiadvány készült el, amelynek célja, hogy hatékony segítséget nyújtson a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák integrált tanulócsoportokban való, személyre szabott fejlesztéséhez. A sorozat első, bevezető kötete az inkluzív nevelés általános kérdéseit tekinti át. A tanárok, a diákok és a szülők kapcsolatának sajátosságait elemzi, az iskolán és a tantermen belüli akadálymentesség – a tárgyi és személyi feltételek – megteremtéséhez ad tanácsokat. Ezt követően a befogadó pedagógussal, illetve tanulócsoporttal szembeni elvárásokat fogalmazza meg. Felhívja a figyelmet arra, hogy milyen nehézségek várhatók különböző sérüléstípusok esetén, és javaslatokat fogalmaz meg az esetleges problémák megoldásra vonatkozóan.
A további tíz kötet sérültségi területenként ad nagyon konkrét fogódzókat a pedagógusok számára ahhoz, hogy komolyabb félelem nélkül vállalhassák a sérült tanulók befogadását. Bevezetőjében mindegyik ajánlás közérthető formában ismerteti az adott sérülés jellemző tüneteit, s az ilyen gyermekek integrációjával kapcsolatos pedagógiai lehetőségeket. Ezt követően részletesen elemzi, hogy a szociális kompetenciafejlesztés általános célkitűzései közül mi, milyen mértékben valósítható meg az adott sérültséggel élő gyermekek esetében. Tanácsokat ad arra vonatkozóan, hogy milyen módon adaptálhatók a kompetenciaterület általános fejlesztő módszerei, tanulásszervezési eljárásai és értékelés eszközei az adott sérüléssel élő gyermek számára.
Az ajánlások az autizmussal élő, a beszédfogyatékos, az értelmileg akadályozott, gyengénlátó, mozgáskorlátozott, nagyothalló, pszichés fejlődési zavarokkal küzdő, súlyosan hallássérült, tanulásban akadályozott, vak és aliglátó gyermekek kompetenciaalapú fejlesztéséhez kínálnak módszertani segítséget.

6. VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

A szociális kompetencia fejlődése lényegét tekintve a szociális komponenskészletek gyarapodása (vagyis szokások, minták, attitűdök, meggyőződések, készségek, ismeretek sokaságának elsajátítása), amely az egyéni szociális értékrend erősödése és a kreativitás növekedése révén valósul meg. A kompetenciafejlesztési feladatok „teljesítése”, a „követelmények” hagyományos formában való megadásával ezért alig értelmezhető.

Az egyes fejlesztési szakaszok várható eredményeit az adott szakaszra megfogalmazott helyi fejlesztési célrendszer, az életkorra általában jellemző szociális kompetenciák sajátosságai, valamint a fejlődést befolyásoló tényezők alapján a fejlesztésben együttműködő pedagógusok közösen határozhatják meg. Az ehhez viszonyított egyéni fejlődési eredmények azonban mindig nagy különbségeket mutathatnak, ami az egyéni érés-fejlődés ütemének eltéréseiből fakad.

Általánosságban azonban mégis körvonalazhatók egy kívánatosnak tartott állapot azon legfontosabb vonásai, amelyek egy sikeres fejlesztési folyamat végére jellemezhetik a 12 éves **tanulókat**. Az SNI-tanulók esetében az egyéni fejlődés elérhető mértékét természetesen befolyásolja sérültségük jellege és aránya is. Ennek sajátosságai a következők:

- A gyerekeket *eligazodnak* az őket körülvevő szűkebb és tágabb környezetben. Átlátják ennek kapcsolatrendszerét, és tisztában vannak vele, hogy kihez milyen viszony fűzi őket. E körön belül képesek megoldani mindennapi életük, hétköznapi problémáit.
- *Kíváncsisággal* tekintenek a természeti és az emberi világ jelenségeire.
- Tudnak adott szempontok szerinti *megfigyeléseket végezni* önmaguk életére, a természet jelenségeire, valamint az emberi viszonyokra vonatkozóan. Tudják rögzíteni megfigyeléseik eredményeit.
- Tudnak *kérdéseket feltenni* a megismert jelenségekhez, illetve információforrásokhoz kapcsolódóan. Tudják az adott jelenséget, illetve forrást e kérdések alapján *elemezni*.
- Életkoruknak megfelelő szintű gyakorlattal rendelkeznek a különféle forrásokból származó *információk gyűjtésében*, s ezek különféle szempontok szerinti *rendszerezésében*.
- Tisztában vannak azzal, hogy sokféle *kölcsönhatás* áll fenn az emberi tevékenység és a természeti környezet között.
- Igényük van arra, hogy keressék a megtapasztalt *jelenségek okait*. Természetesnek tartják, hogy az okok több elemből tevődhetnek össze.
- Tisztában vannak *biztonságos életvitel* életkoruknak megfelelő legfontosabb viselkedésbeli elemeivel, és a gyakorlatban is ezek szerint élnek.
- Átlátják saját életük és közösségeik működésének alapvető *szabályait*, és betartják ezeket. Önmaguk is képesek a különféle tevékenységeiket segítő szabályok alkotására.
- Képesek gondolataikat és érzéseiket szóban, illetve más módon (rajzban, dramatikus játék keretében stb.) *kifejezni*.

- *Érzékennyé* kortársaik problémáinak befogadására, és belső késztetést éreznek arra, hogy *segítséget nyújtsanak* rászoruló társaiknak azok megoldásában.
- Gyakorlottan *dolgoznak együtt társaikkal* a tanórai, illetve tanórán kívüli csoportos tevékenységek keretében.
- Viselkedésükben megjelennek a *környezeti tudatosság* jellemzői, választásaikban életkoruknak megfelelő mértékben előnyben részesítik a fenntartható fejlődés szempontjait.

Feltételezhető, hogy a programban való részvételnek hatást fog gyakorolni a tanulócsoportokra, a pedagógusokra és a szülőkre is, az alábbiak szerint:

- A **tanulócsoportok** tagjaik között kialakul az összetartozás és a szolidaritás érzése. Az így megerősödő közösségek biztosítják, hogy senki ne érezze idegennek vagy kirekesztettnek magát a csoportban. A felmerülő nézeteltéréseket képesek kulturált formában megvitatni, és olyan kompromisszumokat kötni, amelyeket azután mindenki el tud fogadni.
- A diákokkal való újszerű munka közben a **pedagógusok** maguk is olyan ismeretekkel gyarapodnak, amelyek révén fejlődnek szociális kompetenciáik és differenciálódik világlátásuk. Megfogalmazódik bennük az a felismerés, hogy saját pedagógiai törekvéseiket – a tanulók fejlesztése érdekében – össze kell hangolniuk a többi tanár szándékaival, s ennek mindig illeszkednie kell a diákok aktuális képességszintjéhez. Új módszerek (kooperatív tanulási technikák, projekt módszer, drámajáték, vita, fejlesztő értékelés) megismerésével és gyakorlati alkalmazásával bővül módszertani eszköztáruk, ami visszahathat a programon kívüli pedagógiai tevékenységükre is.
- A programról informált, és abba lehetőség szerint bevont **szülők** nyitottabbá fognak válni az iskolával való együttműködésre.

MELLÉKLET

Az Én és a világ programcsomag moduljainak képességfókuszok szerinti jegyzéke

A táblázat fejlécében szereplő számok feloldása az 1–4. évfolyam esetében:

1. Anyanyelv és irodalom (magyar nyelv és irodalom; kisebbségi nyelv és irodalom)
2. Környezetismeret (természetismeret; egészségtan társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek, emberismeret; történelem)
3. Művészetek (ének-zene; tánc, dráma; vizuális kultúra, mozgóképkultúra és médiaismeret)
4. Életvitel és gyakorlati ismeretek (technika; háztartástan és gazdálkodás; pályaorientáció)
5. Testnevelés és sport

A táblázat fejlécében szereplő számok feloldása az 5–6. évfolyam esetében:

1. Anyanyelv és irodalom (magyar nyelv és irodalom; kisebbségi nyelv és irodalom)
2. Természetismeret (természetismeret; egészségtan)
3. Történelem (társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek, emberismeret; történelem)
4. Művészetek (ének-zene; tánc, dráma; vizuális kultúra, mozgóképkultúra és médiaismeret)
5. Életvitel és gyakorlati ismeretek (technika; háztartástan és gazdálkodás; pályaorientáció)
6. Testnevelés és sport

Táblázat 1.

Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák
A1

A MODULOK KÉPESSÉGFÓKUSZOK SZERINTI JEGYZÉKE

BEVEZETŐ SZAKASZ – 1. ÉVFOLYAM

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
A) ÖNISMERETTEL ÖSSZEFÜGGŐ KOMPETENCIÁK							
1. Érzelmek tudatossága: érzelmeink pontos azonosítása	Természetes és mesterséges anyagok**,** Milyen anyagból készülnek játékaink (Szka101_30)	x	x		x		3 x 45’
2. Önállóság, autonómia	A világ körülöttünk II. (Szka101_03)	x	x				3 x 45’
	Kedvenc ételem. „Az vagy, amit eszel” (Szka101_04)		x		x		2 x 45’
	Egy napom otthon. A szabadidő hasznos eltöltése (Szka101_05)	x	x				2 x 45’
	Együtt, vagy egymással? (Szka101_09)	x					2 x 45’
	Mennyit nőttem, ügyesedtem! (Szka101_16)		x				3 x 45’
3. Identitás, hitelesség	Együtt, vagy egymással? (Szka101_09)		x		x		2 x 45’
	Az emberi test (Szka101_11)		x		x		3 x 45’
	Nagypapa, mesélj! Tapasztalatok megosztása a családban, különös tekintettel az időbeosztásra (Szka101_41)		x	x			3 x 45’
B) ÖNSZABÁLYOZÁS							
4. Érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarctűrés, kitartás	Nincs.						
5. Felelősségvállalás	Étkezzünk egészségesen! (Szka101_13)		x				3 x 45’
	Orvosnál, beteglátogatóban (Szka101_15)		x		x		3 x 45’
	Kérlek, segíts! (Szka101_23)				x		2 x 45’
	Séta a természetben (Szka101_24)		x	x	x		2 x 45’
	Szerinted melyik élőlény? (Szka101_25)		x				2 x 45’
	Élet az ember közelében (Szka101_27)		x	x			3 x 45’
	Gondozzunk, ültessünk növényeket! (Szka101_28)		x		x		3 x 45’
	A víz és a levegő körülöttünk. Nélkülözhetetlen anyagok a környezetünkben (Szka101_33)		x				3 x 45’
	Barátaink az állatok (Szka101_29)	x	x	x			2 x 45’
	Hogy is van ez városunkban? A hulladék kezelésének lehetőségei (Szka101_35)		x				3 x 45’
	Az úgy van nálunk…Szokások, szabályok (Szka101_38)		x				3 x 45’
	Ma ünnepnap van náluk Születésnap, karácsony, szilveszter (Szka101_40)	x	x	x			3 x 45’
	Nagypapa, mesélj! Tapasztalatok megosztása a családban, különös tekintettel az időbeosztásra (Szka101_41)		x	x			3 x 45’

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
6. Törődés, tekintet másokra	Biztos, hogy beteg vagyok? (Szka101_14)		x				3 x 45’
	Orvosnál, beteglátogatóban (Szka101_15)		x		x		3 x 45’
	Barátaink az állatok (Szka101_29)	x	x	x			2 x 45’
7. Tolerancia: nyitottság, véleményelfogadás, bizalom	Játék a szabadban (Szka101_01)			x		x	2 x 45’
	A világ körülöttünk II (Szka101_04)		x				2 x 45’
	Egy napom otthon. A szabadidő hasznos eltöltése (Szka101_05)	x	x				2 x 45’
	Az én családom, a te családod (Szka101_08)	x	x	x			2 x 45’
	Az én birodalmam (Szka101_10)	x	x				3 x 45’
	Mozogni jó! (Szka101_12)				x	x	3 x 45’
	Étkezzünk egészségesen! (Szka101_13)		x				3 x 45’
	Biztos, hogy beteg vagyok? (Szka101_14)		x				3 x 45’
	Sportoljunk együtt! (Szka101_37)					x	3 x 45’
C) ÉNHATÉKONYSÁGÉRZÉS							
8. Pozitív önértékelés: optimista érzések önmagukkal kapcsolatban	Nincs.						
9. Konstruktív self-érzékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll	A világ körülöttünk II. (Szka101_03)	x	x				3 x 45’
	A világ körülöttünk II (Szka101_04)		x	x			3 x 45’
	Hol laksz? Hogyan jössz iskolába? Közlekedjünk biztonságosan (Szka101_17)		x		x		3 x 45’
	Közlekedünk (Szka101_189		x		x		3 x 45’
	Az úgy van nálunk… Szokások, szabályok (Szka101_38)		x				3 x 45’
	Együtt az osztály (Szka101_39)		x				3 x 45’
D) A SZOCIÁLIS KOMPETENCIÁKHOZ SZÜKSÉGES KOGNITÍV KÉSZSÉGEK							
10. Információkezelés: információgyűjtés, információk rendszerezése, információfeldolgozás	Egy napom otthon A szabadidő hasznos eltöltése (Szka101_05)	x	x				2 x 45’
	Mikor tanulsz, hogyan tanulsz? (Szka101_07)	x					2 x 45’
	Az emberi test (Szka101_11)		x		x		3 x 45’
	Biztos, hogy beteg vagyok? (Szka101_14)		x				3 x 45’
	Mennyit nőttem, ügyesedtem! (Szka101_16)		x				3 x 45’
	Közintézmények és közterek (Szka101_20)		x				3 x 45’
	Tervezzünk játszóteret! (Szka101_21)		x	x			2 x 45’
	Séta a természetben (Szka101_24)		x	x	x		2 x 45’
	Barátaink az állatok (Szka101_29)	x	x	x			2 x 45’
	A víz és a levegő körülöttünk. Nélkülözhetetlen anyagok a környezetünk (Szka101_33)		x				3 x 45’
11. Problémakezelés: problémaazonosítás, reális célkitűzés, problémamegoldás	Tudod-e hol van? (Szka101_22)		x		x		2 x 45’
	Kérlek, segíts! (Szka101_23)				x		2 x 45’
	Szerinted melyik élőlény? (Szka101_25)		x				2 x 45’

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
12. Kritikai gondolkodás	Mikor tanulsz, hogyan tanulsz? (Szka101_07)	x					2 x 45’
	Az úgy van nálunk… Szokások, szabályok (Szka101_38)		x				3 x 45’
13. Szabályalkotás, szabálykövetés	Játék a szabadban (Szka101_01)			x		x	3 x 45’
	A világ körülöttünk II. (Szka101_03)	x	x				3 x 45’
	A világ körülöttünk II (Szka101_04)		x	x			3 x 45’
	Egy napom otthon. A szabadidő hasznos eltöltése (Szka101_05)	x	x				2 x 45’
	Az én családom, a te családod (Szka101_08)	x	x	x			2 x 45’
	Együtt, vagy egymással? (Szka101_09)		x		x		2 x 45’
	Az emberi test (Szka101_11)		x		x		3 x 45’
	Mozogni jó! (Szka101_12)				x	x	3 x 45’
	Étkezzünk egészségesen! (Szka101_13)		x				3 x 45’
	Közlekedünk (Szka101_18)		x		x		3 x 45’
	Biztos, hogy beteg vagyok? (Szka101_14)		x				3 x 45’
	Gondozzunk, ültessünk növényeket! (Szka101_28)		x		x		3 x 45’
	Játék a fénnyel, a hanggal. Fények és árnyak, hangutánzások (Szka101_32)	x	x	x			3 x 45’
	A víz és a levegő körülöttünk Nélkülözhetetlen anyagok a környezetünkben (Szka101_33)		x				3 x 45’
	Sportoljunk együtt! (Szka101_37)					x	3 x 45’
	Az úgy van nálunk… Szokások, szabályok (Szka101_38)		x				3 x 45’
	Ma ünnepnap van náluk. Születésnap, karácsony, szilveszter (Szka101_40)	x	x	x			3 x 45’
14. Kreativitás: nyitottság, rugalmasság	Az én birodalmam (Szka101_10)	x	x	x			3 x 45’
	Természetes és mesterséges anyagok**,** Milyen anyagból készülnek játékaink (Szka101_30)	x	x		x		3 x 45’
	Játék a fénnyel, a hanggal. Fények és árnyak, hangutánzások (Szka101_32)	x	x	x			3 x 45’
	Egy napom otthon. A szabadidő hasznos eltöltése (Szka101_05)	x	x				2 x 45’
E) TÁRSAS KOMPETENCIÁK							
15. Empátia	Orvosnál, beteglátogatóban (Szka101_15)		x		x		3 x 45’
	Mennyit nőttem, ügyesedtem! (Szka101_16)		x				3 x 45’
	Természetes és mesterséges anyagok, Milyen anyagból készülnek játékaink (Szka101_30)	x	x		x		3 x 45’
	Ma ünnepnap van náluk. Születésnap, karácsony, szilveszter (Szka101_40)	x	x	x			3 x 45’
	Hol laksz? Hogyan jössz iskolába? Közlekedjünk biztonságosan (Szka101_17)		x		x		3 x 45’

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
16. Kommunikációs készségek: véleményalkotás, vitakészség	Mikor tanulsz, hogyan tanulsz? (Szka101_07)	x					2 x 45’
	Az én birodalmam (Szka101_10)	x	x	x			3 x 45’
	Étkezzünk egészségesen! (Szka101_13)		x				3 x 45’
	Élet az ember közelében (Szka101_27)		x	x			3 x 45’
	Gondozzunk, ültessünk növényeket! (Szka101_28)		x		x		3 x 45’
	Játék a fénnyel, a hanggal. Fények és árnyak, hangutánzások (Szka101_32)	x	x	x			3 x 45’
	Hogy is van ez városunkban? A hulladék kezelésének lehetőségei (Szka101_35)		x				3 x 45’
	Nagypapa, mesélj! Tapasztalatok megosztása a családban, különös tekintettel az időbeosztásra (Szka101_41)		x	x			3 x 45’
17. Együttműködés	Játék a szabadban (Szka101_01)			x		x	3 x 45’
	A világ körülöttünk II. (Szka101_03)	x	x				3 x 45’
	A világ körülöttünk II (Szka101_04)		x	x			3 x 45’
	Mikor tanulsz, hogyan tanulsz? (Szka101_07)	x					2 x 45’
	Együtt, vagy egymással? (Szka101_09)		x		x		2 x 45’
	Mozogni jó! (Szka101_12)				x	x	3 x 45’
	Élet az ember közelében (Szka101_27)		x	x			3 x 45’
	Barátaink az állatok (Szka101_29)	x	x	x			2 x 45’
	Játék a fénnyel, a hanggal. Fények és árnyak, hangutánzások (Szka101_32)	x	x	x			3 x 45’
	A víz és a levegő körülöttünk. Nélkülözhetetlen anyagok a környezetünkben (Szka101_33)		x				3 x 45’
	Sportoljunk együtt! (Szka101_37)					x	3 x 45’
18. Konfliktuskezelés	Nincs.						
19. Segítségkérés	Kérlek, segíts! (Szka101_23)				x		2 x 45’
20. Visszautasítás	Nincs.						
21. Társadalmi részvétel: csoporthoz tartozás, szociális érzékenység, szolidaritás, feladatvállalás, önkéntesség, civil kezdeményezőkészség	Orvosnál, beteglátogatóban (Szka101_15)		x		x		3 x 45’
	Hogy is van ez városunkban? A hulladék kezelésének lehetőségei (Szka101_35)		x				3 x 45’
	Együtt az osztály (Szka101_39)		x				3 x 45’
	Nagypapa, mesélj! Tapasztalatok megosztása a családban, különös tekintettel az időbeosztásra (Szka101_41)		x	x			3 x 45’
F) KÖRNYEZETI KOMPETENCIA							
22. Környezeti tudatosság	Barátaink az állatok (Szka101_29)	x	x	x			2 x 45’
	Hogy is van ez városunkban? A hulladék kezelésének lehetőségei (Szka101_35)		x				3 x 45’

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
23. Ember és természet kölcsönös függőségének megértése	A világ körülöttünk II. (Szka101_04)		x				3 x 45’
	Séta a természetben (Szka101_24)		x	x	x		2 x 45’
	Szerinted melyik élőlény? (Szka101_25)		x				2 x 45’
	A víz és a levegő körülöttünk. Nélkülözhetetlen anyagok a környezetünkben (Szka101_33)		x				3 x 45’
24. A környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás	Barátaink az állatok (Szka101_29)	x	x	x			2 x 45’
	A víz és a levegő körülöttünk. Nélkülözhetetlen anyagok a környezetünkben (Szka101_33)		x				3 x 45’
25. A környezetért felelős magatartásformák	Séta a természetben (Szka101_24)		x	x	x		2 x 45’
	Gondozzunk, ültessünk növényeket! (Szka101_28)		x		x		3 x 45’
	Hogy is van ez városunkban? A hulladék kezelésének lehetőségei (Szka101_35)		x				3 x 45’

BEVEZETŐ SZAKASZ – 2. ÉVFOLYAM

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
A) ÖNISMERETTEL ÖSSZEFÜGGŐ KOMPETENCIÁK							
1. Érzelmek tudatossága: érzelmeink pontos azonosítása	A mi osztályunk. Egymás megismerése (Szka102_01)	**x**		**x**			3 x 45’
	Használjuk biztonságosan! Eszközök, gépek (Szka102_04)			x	x		2 x 45’
	Színházba (moziba) megyünk (Szka102_22)	x		x			2 x 45’
2. Önállóság, autonómia	Életmód és egészség. A táplálkozás, az öltözködés és a tisztálkodás szerepe egészségünk megőrzésében (Szak102_08)	x		x	x		3 x 45’
	Mit mutat az óra? Az időfogalom alakítása, gazdagítása (Szka102_15)		x				2 x 45’
3. Identitás, hitelesség	A mi osztályunk. Egymás megismerése (Szka102_01)	x		x			3 x 45’
	Fiúk, lányok együtt (Szka102_13)	x	x				2 x 45’
	Az idő vén fája (Szka102_16)		x	x			2 x 45’
	Családom története. Családfa (Szka102_17)	x					2 x 45’
	Amikor a nagyszüleim gyermekek voltak. A múlt és a jelen összehasonlítása, a múlt és a jelen kapcsolata (Szka102_18)	x	x				2 x 45’
	Lakóhelyem. A saját lakóhely megismerése (Szka102_26)		x				3 x 45’
	Más népek játékai, Kontinensek, országok, városok, emberek (Szka102-41)	x		x		x	2 x 45’
B) ÖNSZABÁLYOZÁS							
4. Érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarctűrés, kitartás	Együttélés otthon és az iskolában (Szka102_03)	**x**	x				3 x 45’
	Használjuk biztonságosan! Eszközök, gépek (Szka102_04)			x	x		2 x 45’

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
5. Felelősségvállalás	Iskolaorvosnál és iskolafogászaton (Szka102_10)	x	x				2 x 45’
	Uszodában (sportközpontban) (Szka102_23)		x			x	2 x 45’
	Növények a környezetünkben. Kertben láttuk (Szka102_29)		x	x			2 x 45’
	Alkalmazkodás az élővilágban. Hogyan hat az évszakok változása az élővilágra? (Szka102_48))	x	x				2 x 45’
6. Törődés, tekintet másokra	Családom története. Családfa (Szka102_17)	x					2 x 45’
	Színházba (moziba) megyünk (Szka102_22)	x		x			2 x 45’
	Egy kisállat közös gondozása. Élőlények megismerése, megértése, felelősségvállalás irántuk.(Szka102_28)	x	x				3 x 45’
	Növények a környezetünkben. Kertben láttuk (Szka102_29)		x	x			2 x 45’
	Más népek játékai, Kontinensek, országok, városok, emberek (Szka102-41)	x		x		x	2 x 45’
	Mozgás a szabadban (Szka102_46)				x	x	3 x 45’
	Alkalmazkodás az élővilágban. Hogyan hat az évszakok változása az élővilágra? (Szka102_48)	x	x				2 x 45’
7. Tolerancia: nyitottság, véleményelfogadás, bizalom	Nincs.						
C) ÉNHATÉKONYSÁGÉRZÉS							
8. Pozitív önértékelés: optimista érzések önmagukkal kapcsolatban	A mi osztályunk. Egymás megismerése (Szka102_01)	**x**		**x**			3 x 45’
9. Konstruktív self-érzékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll	Én nem akarom! (Cigaretta, egészségkárosító és tudatmódosító szerek) (Szka102_14)				x		2 x 45’
	Mit mutat az óra? Az időfogalom alakítása, gazdagítása (Szka102_15)		x				2 x 45’
	Az idő vén fája (Szka102_16)		x	x			2 x 45’
	Biztosan szükséged van rá? Vágyaim és szükségleteim (Szka102_34)	x	x				2 x 45’
	Melyiket válasszam? Környezeti szempontok a vásárlásban (Szka102_37)	x	x	x	x		3 x 45’
	Lehet harmonikusan is. Hogyan csökkenthetjük az otthoni hulladék mennyiségét? (Szka102_38)		x		x		2 x 45’
	Mozgás a szabadban (Szka102_46)				x	x	3 x 45’
D) A SZOCIÁLIS KOMPETENCIÁKHOZ SZÜKSÉGES KOGNITÍV KÉSZSÉGEK							
10. Információkezelés: információgyűjtés, információk rendszerezése, információfeldolgozás	Mit ettem ma? „Mindennap egy alma az egészség oltalma” (Szka102_12)		x	x	x		2 x 45’
	Az idő vén fája (Szka102_16)		x	x			2 x 45’
	Amikor a nagyszüleim gyermekek voltak. A múlt és a jelen összehasonlítása, a múlt és a jelen kapcsolata (Szka102_18)	x	x				2 x 45’

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
	Levelet kaptam. A kapcsolattartás eszközei (Szka102_24)	x		x			2 x 45’
	Növények és állatok (Szka102_25)		x		x		3 x 45’
	Séta a vízparton (Szka102_27)		x	x			3 x 45’
	Biztosan szükséged van rá? Vágyaim és szükségleteim (Szka102_34)	x	x				2 x 45’
	Lehet harmonikusan is. Hogyan csökkenthetjük az otthoni hulladék mennyiségét (Szka102_38)		x		x		2 x 45’
	Készítsünk időjárás – jelentést! Ismerkedés meteorológiával és azzal, ahogyan a mindennapokban használhatjuk (Szka102_44)	x	x				2 x 45’
	Alkalmazkodás az élővilágban. Hogyan hat az évszakok változása az élővilágra? (Szka102_48)	x	x				2 x 45’
11. Problémakezelés: problémaazonosítás, reális célkitűzés, problémamegoldás	Szerintem, azt kellene tenni… Részlet a közvetlen lakókörnyezet veszélytérképéből. Mit tehetünk? (Szka102_32)		x	x			2 x 45’
	Lehet harmonikusan is. Hogyan csökkenthetjük az otthoni hulladék mennyiségét (Szka102_38)						2 x 45’
12. Kritikai gondolkodás	Én nem akarom! (Cigaretta, egészségkárosító és tudatmódosító szerek) (Szka102_14)		x		x		2 x 45’
	Áruk és árak (Szka102_33)		x	x			2 x 45’
	Biztosan szükséged van rá? Vágyaim és szükségleteim (Szka102_34)	x	x				2 x 45’
	Melyiket válasszam? Környezeti szempontok a vásárlásban (Szka102_37)	x	x	x	x		3 x 45’
13. Szabályalkotás, szabálykövetés	Együttélés otthon és az iskolában (Szka102_03)	**x**	x				3 x 45’
	Használjuk biztonságosan! Eszközök, gépek (Szka102_04)			x	x		2 x 45’
	Így működik az emberi test (Szka102_07)		x	x			2 x 45’
	Mit mutat az óra? Az időfogalom alakítása, gazdagítása (Szka102_15)		x				2 x 45’
	Séta a vízparton (Szka102_27)		x	x			3 x 45’
	Egy kisállat közös gondozása. Élőlények megismerése, megértése, felelősségvállalás irántuk.(Szka102_28)	x	x				3 x 45’
	A természet alkotásai. Életünk az élővilágban (Szka102_30)		x	x			3 x 45’
	Szerintem, azt kellene tenni… Részlet a közvetlen lakókörnyezet veszélytérképéből. Mit tehetünk? (Szka102_32)		x	x			2 x 45’
	Más népek játékai, Kontinensek, országok, városok, emberek (Szka102-41)	x		x		x	2 x 45’
14. Kreativitás: nyitottság, rugalmasság	Együttélés otthon és az iskolában (Szka102_03)	**x**	x				3 x 45’
	Használjuk biztonságosan! Eszközök, gépek (Szka102_04)			x	x		2 x 45’
	Így működik az emberi test 8 Szka102_07)		x	x			2 x 45’

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
	Hurrá, utazunk! Közlekedési eszközök, szabályok, szokások (Szka102_20)	x	x				3 x 45’
	Ismered Budapestet? Magyarország fővárosa (Szka102_21)		x				3 x 45’
	Színházba (moziba) megyünk (Szka102_22)	x		x			2 x 45’
	Uszodában (sportközpontban) (Szka102_23)		x			x	2 x 45’
	Milyen az iskolánk környéke? (Szka102_31)		x	x			2 x 45’
	Időjárás és a mindennapi élet (Szka102_43)		x	x			2 x 45’
	Öltözködés és évszakok (Szka102_45)		x	x	x		2 x 45’
E) TÁRSAS KOMPETENCIÁK							
15. Empátia	A mi osztályunk. Egymás megismerése (Szka102_01)	**x**		**x**			3 x 45’
	A mozgás öröme. A mozgás különböző megjelenési formái életünkben: napi mozgásaink, sport, tánc (Szak102_09)			x		x	3 x 45’
	Napirend. A rendszeresség, a helyes időbeosztás mindennapjainkban (Szak102_11)	x		x	x		2 x 45’
	Én nem akarom! (Cigaretta, egészségkárosító és tudatmódosító szerek) (Szka102_14)		x		x		2 x 45’
	Hol élünk a földön? Kontinensek, országok, városok, emberek (Szka102_39)	x	x	x			3 x 45’
	Más népek szokásai. Kontinensek, országok, városok, emberek (Szka102_40)	x	x	x			2 x 45’
	Alkalmazkodás az élővilágban. Hogyan hat az évszakok változása az élővilágra? (Szka102_48)	x	x				2 x 45’
16. Kommunikációs készségek: véleményalkotás, vitakészség	A mi iskolánk. Az iskolához kapcsolódó pozitív érzelmek erősítése (Szka102_02)		x	x		x	2 x 45’
	Használjuk biztonságosan! Eszközök, gépek (Szka102_04)			x	x		2 x 45’
	Életmód és egészség. A táplálkozás, az öltözködés és a tisztálkodás szerepe egészségünk megőrzésében (Szak102_08)	x		x	x		3 x 45’
	A mozgás öröme. A mozgás különböző megjelenési formái életünkben: napi mozgásaink, sport, tánc (Szak102_09)			x		x	3 x 45’
	Iskolaorvosnál és iskolafogászaton (Szka102_10)	x	x				2 x 45’
	Fiúk, lányok együtt (Szka102_13)	x	x				2 x 45’
	Én nem akarom! (Cigaretta, egészségkárosító és tudatmódosító szerek) (Szka102_14)		x		x		2 x 45’
	Családom története. Családfa (Szka102_17)	x					2 x 45’
	Ismered Budapestet? Magyarország fővárosa (Szka102_21)		x				3 x 45’
	Uszodában (sportközpontban) (Szka102_23)		x			x	2 x 45’
	Levelet kaptam. A kapcsolattartás eszközei (Szka102_24)	x		x			2 x 45’
	A természet alkotásai. Életünk az élővilágban (Szka102_30)		x	x			3 x 45’

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
	Milyen az iskolánk környéke? (Szka102_31)		x	x			2 x 45’
	Áruk és árak (Szka102-33)		x	x			2 x 45’
	Biztosan szükséged van rá? Vágyaim és szükségleteim (Szka102_34)	x	x				2 x 45’
	Melyiket válasszam? Környezeti szempontok a vásárlásban (Szka102_37)	x	x	x	x		3 x 45’
	Lehet harmonikusan is. Hogyan csökkenthetjük az otthoni hulladék mennyiségét? (Szka102_38)		x		x		2 x 45’
	Időjárás és a mindennapi élet (Szka102_43)		x	x			2 x 45’
	Öltözködés és évszakok (Szka102_45)		x	x	x		2 x 45’
17. Együttműködés	A mi osztályunk. Egymás megismerése (Szka102_01)	**x**		**x**			3 x 45’
	A mi iskolánk. Az iskolához kapcsolódó pozitív érzelmek erősítése (Szka102_02)		x	x		x	2 x 45’
	Együttélés otthon és az iskolában (Szka102_03)	**x**	x				3 x 45’
	Használjuk biztonságosan! Eszközök, gépek (Szka102_04)			x	x		2 x 45’
	Így működik az emberi test (Szka102_07)		x	x			2 x 45’
	Életmód és egészség. A táplálkozás, az öltözködés és a tisztálkodás szerepe egészségünk megőrzésében (Szak102_08)	x		x	x		3 x 45’
	Napirend. A rendszeresség, a helyes időbeosztás mindennapjainkban (Szak102_11)	x		x	x		2 x 45’
	Én nem akarom! (Cigaretta, egészségkárosító és tudatmódosító szerek) (Szka102_14)		x		x		2 x 45’
	Mit mutat az óra? Az időfogalom alakítása, gazdagítása (Szka102_15)		x				2 x 45’
	Az idő vén fája (Szka102_16)		x	x			2 x 45’
	Családom története. Családfa (Szka102_17)	x					2 x 45’
	Amikor a nagyszüleim gyermekek voltak. A múlt és a jelen összehasonlítása, a múlt és a jelen kapcsolata (Szka102_18)	x	x				2 x 45’
	Hurrá, utazunk! Közlekedési eszközök, szabályok, szokások (Szka102_20)	x	x				3 x 45’
	Színházba (moziba) megyünk (Szka102_22)	x		x			2 x 45’
	Levelet kaptam. A kapcsolattartás eszközei (Szka102_24)	x		x			2 x 45’
	Növények és állatok (Szka102_25)		x		x		3 x 45’
	Séta a vízparton (Szka102_27)		x	x			3 x 45’
	Hol élünk a földön? Kontinensek, országok, városok, emberek (Szka102_39)	x	x	x			3 x 45’
	Más népek szokásai. Kontinensek, országok, városok, emberek (Szka102_40)	x	x	x			2 x 45’
	Mozgás a szabadban (Szka102_46)				x	x	3 x 45’

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
	Alkalmazkodás az élővilágban. Hogyan hat az évszakok változása az élővilágra? (Szka102_48)	x	x				2 x 45’
18. Konfliktuskezelés	Egy kisállat közös gondozása. Élőlények megismerése, megértése, felelősségvállalás irántuk (Szka102_28)	x	x				3 x 45’
	Más népek játékai, Kontinensek, országok, városok, emberek (Szka102-41)	x		x		x	2 x 45’
19. Segítségkérés	Nincs.						
20. Visszautasítás	Nincs.						
21. Társadalmi részvétel: csoporthoz tartozás, szociális érzékenység, szolidaritás, feladatvállalás, önkéntesség, civil kezdeményezőkészség	A mi iskolánk. Az iskolához kapcsolódó pozitív érzelmek erősítése (Szka102_02)		x	x		x	2 x 45’
	Fiúk, lányok együtt (Szka102_13)	x	x				2 x 45’
	Lakóhelyem. A saját lakóhely megismerése (Szka102_26)		x				3 x 45’
	Más népek szokásai. Kontinensek, országok, városok, emberek (Szka102_40)	x	x	x			2 x 45’
F) KÖRNYEZETI KOMPETENCIA							
22. Környezeti tudatosság	Lakóhelyem. A saját lakóhely megismerése (Szka102_26)		x				3 x 45’
	Milyen az iskolánk környéke? (Szka102_31)		x	x			2 x 45’
	Szerintem, azt kellene tenni… Részlet a közvetlen lakókörnyezet veszélytérképéből Mit tehetünk? (Szka102_32)		x	x			2 x 45’
	Melyiket válasszam? Környezeti szempontok a vásárlásban (Szka102_37)	x	x	x	x		3 x 45’
	Lehet harmonikusan is. Hogyan csökkenthetjük az otthoni hulladék mennyiségét? (Szka102_38)		x		x		2 x 45’
	Hol élünk a földön? Kontinensek, országok, városok, emberek (Szka102_39)	x	x	x			3 x 45’
	Más népek szokásai. Kontinensek, országok, városok, emberek (Szka102_40)	x	x	x			2 x 45’
	Más népek játékai, Kontinensek, országok, városok, emberek (Szka102-41)	x		x		x	2 x 45’
	Én már jártam külföldön. Ismerkedés a „külföld” fogalmával, környező idegen országok szokásaival, jellegzetességeivel (Szka102_42)	x	x				2 x 45’
23. Ember és természet kölcsönös függőségének megértése	Növények és állatok (Szka102_25)		x		x		3 x 45’
	Séta a vízparton (Szka102_27)		x	x			3 x 45’
	Egy kisállat közös gondozása. Élőlények megismerése, megértése, felelősségvállalás irántuk. (Szka102_28)	x	x				3 x 45’
	Növények a környezetünkben. Kertben láttuk (Szka102_29)		x				2 x 45’
	A természet alkotásai. Életünk az élővilágban (Szka102_30)		x				2 x 45’

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
	Időjárás és a mindennapi élet (Szka102_43)		x	x			2 x 45’
	Készítsünk időjárás – jelentést! Ismerkedés meteorológiával és azzal, ahogyan a mindennapokban használhatjuk ((Szka102_44))	x	x				2 x 45’
	Öltözködés és évszakok (Szka102_45)		x	x	x		2 x 45’
	Fűtés és takarékosság. Fűtési módok megismerése, takarékos energiafelhasználási szokások (Szka102_47)		x	x			2 x 45’
24. A környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás	Növények és állatok (Szka102_25)		x		x		3 x 45’
	Lehet harmonikusan is. Hogyan csökkenthetjük az otthoni hulladék mennyiségét? (Szka102_38)		x		x		2 x 45’
	Fűtés és takarékosság. Fűtési módok megismerése, takarékos energiafelhasználási szokások (Szka102_47)		x	x			2 x 45’
25. A környezetért felelős magatartásformák	Egy kisállat közös gondozása. Élőlények megismerése, megértése, felelősségvállalás iránt uk. (Szka102_28)	x	x				3 x 45’
	Növények a környezetünkben. Kertben láttuk (Szka102_29)		x				3 x 45’
	A természet alkotásai. Életünk az élővilágban (Szka102_30)		x				3 x 45’
	Milyen az iskolánk környéke? (Szka102_31)		x	x			2 x 45’
	Szerintem, azt kellene tenni… Részlet a közvetlen lakókörnyezet veszélytérképéből Mit tehetünk? (Szka102_32)		x	x			2 x 45’
	Melyiket válasszam? Környezeti szempontok a vásárlásban (Szka102_37)	x	x	x	x		3 x 45’
	Lehet harmonikusan is. Hogyan csökkenthetjük az otthoni hulladék mennyiségét? Szka102_38		x		x		2 x 45’
	Fűtés és takarékosság. Fűtési módok megismerése, takarékos energiafelhasználási szokások (Szka102_47)		x	x			2 x 45’
	Jeles napok. Felkészülés a természettel összefüggő jeles napok ünneplésére (Szka102_49)		x		x		3 x 45’

KEZDŐ SZAKASZ – 3. ÉVFOLYAM

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
A) ÖNISMERETTEL ÖSSZEFÜGGŐ KOMPETENCIÁK							
1. Érzelmek tudatossága: érzelmeink pontos azonosítása	Az otthonunk (Szka103_06)	x	x	x			3 x 45’
	Ne féljünk a betegségektől! (Szka103_08)		x		x	x	3 x 45’
	Segítségkérés, segítségnyújtás (Szka103_09)	x	x		x		2 x 45’
	Mozgás, sport a szabadban (Szka103_11)		x		x	x	3 x 45’
	Állampolgársága magyar (Szka103_14)	x	x	x			3 x 45’
	Idős emberek. Család, szeretet, gondoskodás (Szka103_17)	x	x				2 x 45’

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
2. Önállóság, autonómia	Közlekedés (Szka103_10)		x		x		2 x 45’
	Lakóhelyünk felfedezése. Jól csak a szívével lát az ember (Szka103_16)	x	x	x			3 x 45’
	Közbiztonság. Veszélyforrások mindennapjainkban (Szka103_24)		x		x		3 x 45’
	Ég a város. „Játék” a tűzzel (Szka103_25)		x	x	x		3 x 45’
	Vegyszerek a háztartásban (Szka103_28)		x		x		3 x 45’
	Vegyszerek a környezetben. Veszélyes anyagok álruhában (Szka103_29)		x		x		3 x 45’
	Felfedezzük a Füvészkertet (Szka103_34)		x				3 x 45’
	Az a véleményem... (Szka103_38)	x	x	x			3 x 45’
3. Identitás, hitelesség	Az otthonunk (Szka103_06)	x	x	x			3 x 45’
	Állampolgársága magyar (Szka103_14)	x	x	x			3 x 45’
	Lakóhelyünk emlékhelyei (Szka103_15)	x	x	x			3 x 45’
	Lakóhelyünk felfedezése. Jól csak a szívével lát az ember (Szka103_16)	x	x	x			3 x 45’
	Idős emberek. Család, szeretet, gondoskodás (Szka103_17)	x	x				2 x 45’
	Az önkormányzat. Mire való az önkormányzat? (Szka103_18)	x	x		x		3 x 45’
	Együttélés a lakóhelyemen (Szka103_19)	x	x		x		3 x 45’
	Szegények és gazdagok (Szka103_27)	x	x	x			2 x 45’
	Rokonok, barátok külföldön (Szka103_36)	x	x	x			3 x 45’
	Sokfélék vagyunk (Szka103_37)		x				3 x 45’
B) ÖNSZABÁLYOZÁS							
4. Érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarctűrés, kitartás	Épül a házunk (Szka103_01)		x		x		3 x 45’
	Mozgás, sport a szabadban (Szka103_11)		x		x	x	3 x 45’
	Mozgás, sport a szabadban (tavasz) (Szka103_12)				x	x	3 x 45’
	Mozgás, sport a szabadban (tél) (Szka103_13)				x	x	3 x 45’
	Közbiztonság. Veszélyforrások mindennapjainkban (Szka103_24)		x		x		3 x 45’
	Az a véleményem... (Szka103_38)	x	x	x			3 x 45’
	Barkácsoljunk! Nem minden hulladék szemét (Szkja103_40)		x		x		3 x 45’
5. Felelősségvállalás	Miből? Hol? Miért? Hogyan? (Az épített környezet anyagai) (Szka103_03)		x		x		3 x 45’
	Ne féljünk a betegségektől! (Szka103_08)		x		x	x	3 x 45’
	Segítségkérés, segítségnyújtás (Szka103_09)	x	x		x		2 x 45’
	Közlekedés (Szka103_10)		x		x		2 x 45’
	Mozgás, sport a szabadban (Szka103_11)		x		x	x	3 x 45’
	Lakóhelyünk felfedezése. Jól csak a szívével lát az ember (Szka103_16)	x	x	x			3 x 45’
	Idős emberek. Család, szeretet, gondoskodás (Szka103_17)	x	x				2 x 45’

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
	Az önkormányzat. Mire való az önkormányzat? (Szka103_18)	x	x		x		3 x 45’
	Köztulajdon, magántulajdon. Tulajdonok tiszteletben tartása (Szka103_21)		x		x		3 x 45’
	Biztonság-otthon, utcán (Szka103_23)		x		x		3 x 45’
	Ég a város. „Játék” a tűzzel (Szka103_25)		x	x	x		3 x 45’
	Vegyszerek a környezetben. Veszélyes anyagok álruhában (Szka103_29)		x		x		3 x 45’
	Oldatok (Ismerkedés a víz tulajdonságaival, oldódással, olvadással, előfordulásával a természetben) (Szka103_33)		x		x		3 x 45’
	Felfedezzük a Füvészkertet (Szka103_34)		x				3 x 45’
	Rokonok, barátok külföldön (Szka103_36)	x	x	x			3 x 45’
6. Törődés, tekintet másokra	Miből? Hol? Miért? Hogyan? (Az épített környezet anyagai) (Szka103_03)		x		x		3 x 45’
	A legszebb ház (Szka103_05)		x	x			2 x 45’
	Az otthonunk (Szka103_06)	x	x	x			3 x 45’
	Szemüveg (Szemünk fénye) (Szka103_07)		x		x		3 x 45’
	Ne féljünk a betegségektől! (Szka103_08)		x		x	x	3 x 45’
	Mozgás, sport a szabadban (tavasz) (Szka103_12)				x	x	3 x 45’
	Mozgás, sport a szabadban (tél) (Szka103_13)				x	x	3 x 45’
	Együttélés a lakóhelyemen (Szka103_19)	x	x		x		3 x 45’
	A lakható város (Szka103_26)		x	x	x		3 x 45’
	Szegények és gazdagok (Szka103_27)	x	x	x			2 x 45’
	Felfedezzük a Füvészkertet (Szka103_34)		x				3 x 45’
	Felfedezzük az Állatkertet (Szka103_35)		x				3 x 45’
	Sokfélék vagyunk (Szka103_37)		x				3 x 45’
	Az a véleményem... (Szka103_38)	x	x	x			3 x 45’
7. Tolerancia: nyitottság, véleményelfogadás, bizalom	Épül a házunk (Szka103_01)		x		x		3 x 45’
	Szemüveg (Szemünk fénye) (Szka103_07)		x		x		3 x 45’
	Mozgás, sport a szabadban (Szka103_11)		x		x	x	3 x 45’
	Állampolgársága magyar (Szka103_14)	x	x	x			3 x 45’
	Lakóhelyünk emlékhelyei (Szka103_15)	x	x	x			3 x 45’
	Lakóhelyünk felfedezése. Jól csak a szívével lát az ember (Szka103_16)	x	x	x			3 x 45’
	A rendőrség. Általános ismeretek a rendőri munkáról (Szka103_22)		x		x		3 x 45’
	A lakható város (Szka103_26)		x	x	x		3 x 45’
C) ÉNHATÉKONYSÁGÉRZÉS							
8. Pozitív önértékelés: optimista érzések önmagukkal kapcsolatban	Mozgás, sport a szabadban (tavasz) (Szka103_12)				x	x	3 x 45’
	Mozgás, sport a szabadban (tél) (Szka103_13)				x	x	3 x 45’

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
9. Konstruktív self-érzékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll	Közbiztonság. Veszélyforrások mindennapjainkban (Szka103_24)		x		x		3 x 45’
	Oldatok (Ismerkedés a víz tulajdonságaival, oldódással, olvadással, előfordulásával a természetben) (Szka103_33)		x		x		3 x 45’
D) A SZOCIÁLIS KOMPETENCIÁKHOZ SZÜKSÉGES KOGNITÍV KÉSZSÉGEK							
10. Információkezelés: információgyűjtés, információk rendszerezése, információfeldolgozás	Épül a házunk (Szka103_01)		x		x		3 x 45’
	Miből? Hol? Miért? Hogyan? (Az épített környezet anyagai) (Szka103_03)		x		x		3 x 45’
	Állampolgársága magyar (Szka103_14)	x	x	x			3 x 45’
	Lakóhelyünk emlékhelyei (Szka103_15)	x	x	x			3 x 45’
	Idős emberek. Család, szeretet, gondoskodás (Szka103_17)	x	x				2 x 45’
	Az önkormányzat. Mire való az önkormányzat? (Szka103_18)	x	x		x		3 x 45’
	Együttélés a lakóhelyemen (Szka103_19)	x	x		x		3 x 45’
	A rendőrség. Általános ismeretek a rendőri munkáról (Szka103_22)		x		x		3 x 45’
	Szegények és gazdagok (Szka103_27)	x	x	x			2 x 45’
	Vegyszerek a háztartásban (Szka103_28)		x		x		3 x 45’
	Vegyszerek a környezetben. Veszélyes anyagok álruhában (Szka103_29)		x		x		3 x 45’
	Ásványkincsek, ércek. Hétköznapok kincsei (Szka103_31)		x	x	x		3 x 45’
	Felhő, hó, eső Halmazállapotok (Szka103_32)	x	x		x		3 x 45’
	Oldatok (Ismerkedés a víz tulajdonságaival, oldódással, olvadással, előfordulásával a természetben) (Szka103_33)		x		x		3 x 45’
	Felfedezzük a Füvészkertet (Szka103_34)		x				3 x 45’
11. Problémakezelés: problémaazonosítás, reális célkitűzés, problémamegoldás	Ne féljünk a betegségektől! (Szka103_08)		x		x	x	3 x 45’
	Köztulajdon, magántulajdon. Tulajdonok tiszteletben tartása (Szka103_21)		x		x		3 x 45’
	Biztonság-otthon, utcán (Szka103_23)		x		x		3 x 45’
	A lakható város (Szka103_26)		x	x	x		3 x 45’
	Felfedezzük az Állatkertet (Szka103_35)		x				3 x 45’
	Sokfélék vagyunk (Szka103_37)		x				3 x 45’
	Barkácsoljunk! Nem minden hulladék szemét (Szkja103_40)		x		x		3 x 45’
12. Kritikai gondolkodás	Segítségkérés, segítségnyújtás (Szka103_09)						
	Közlekedés (Szka103_10)		x		x		2 x 45’
	Köztulajdon, magántulajdon Tulajdonok tiszteletben tartása (Szka103_21)		x		x		3 x 45’
13. Szabályalkotás, szabálykövetés	Miből? Hol? Miért? Hogyan? (Az épített környezet anyagai) (Szka103_03)		x		x		3 x 45’
	A legszebb ház (Szka103_05)		x	x			2 x 45’
	Ne féljünk a betegségektől! (Szka103_08)		x		x	x	3 x 45’

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
	Segítségkérés, segítségnyújtás (Szka103_09)						
	Közlekedés (Szka103_10)		x		x		2 x 45’
	Mozgás, sport a szabadban (Szka103_11)		x		x	x	3 x 45’
	Mozgás, sport a szabadban (tavasz) (Szka103_12)				x	x	3 x 45’
	Mozgás, sport a szabadban (tél) (Szka103_13)				x	x	3 x 45’
	Állampolgársága magyar (Szka103_14)	x	x	x			3 x 45’
	Együttélés a lakóhelyemen (Szka103_19)	x	x		x		3 x 45’
	Köztulajdon, magántulajdon. Tulajdonok tiszteletben tartása (Szka103_21)		x		x		3 x 45’
	Szegények és gazdagok (Szka103_27)	x	x	x			2 x 45’
	Vegyszerek a környezetben. Veszélyes anyagok álruhában (Szka103_29)		x		x		3 x 45’
	Ásványkincsek, ércek. Hétköznapok kincsei (Szka103_31)		x	x	x		3 x 45’
	Oldatok (Ismerkedés a víz tulajdonságaival, oldódással, olvadással, előfordulásával a természetben) (Szka103_33)		x		x		3 x 45’
	Felfedezzük az Állatkertet (Szka103_35)		x				3 x 45’
14. Kreativitás: nyitottság, rugalmasság	Az otthonunk (Szka103_06)	x	x	x			3 x 45’
	Lakóhelyünk emlékhelyei (Szka103_15)	x	x	x			3 x 45’
	Az önkormányzat Mire való az önkormányzat? (Szka103_18)	x	x		x		3 x 45’
	Vegyszerek a háztartásban (Szka103_28)		x		x		3 x 45’
	Barkácsoljunk! Nem minden hulladék szemét (Szkja103_40)		x		x		3 x 45’
E) TÁRSAS KOMPETENCIÁK							
15. Empátia	Épül a házunk (Szka103_01)		x		x		3 x 45’
	Miből? Hol? Miért? Hogyan? (Az épített környezet anyagai) (Szka103_03)		x		x		3 x 45’
	Szemüveg (Szemünk fénye) (Szka103_07)		x		x		3 x 45’
	Közlekedés (Szka103_10)		x		x		2 x 45’
	Idős emberek. Család, szeretet, gondoskodás (Szka103_17)	x	x				2 x 45’
	Vegyszerek a környezetben. Veszélyes anyagok álruhában (Szka103_29)		x		x		3 x 45’
	Ásványkincsek, ércek. Hétköznapok kincsei (Szka103_31)		x	x	x		3 x 45’
	Felhő, hó, eső Halmazállapotok (Szka103_32)	x	x		x		3 x 45’
16. Kommunikációs készségek: véleményalkotás, vitakészség	A legszebb ház (Szka103_05)		x	x			2 x 45’
	Lakóhelyünk felfedezése Jól csak a szívével lát az ember (Szka103_16)	x	x	x			3 x 45’
	A lakható város (Szka103_26)		x	x	x		3 x 45’
	Vegyszerek a háztartásban (Szka103_28)		x		x		3 x 45’

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
	Vegyszerek a környezetben. Veszélyes anyagok álruhában (Szka103_29)		x		x		3 x 45’
	Ásványkincsek, ércek. Hétköznapok kincsei (Szka103_31)		x	x	x		3 x 45’
	Oldatok (Ismerkedés a víz tulajdonságaival, oldódással, olvadással, előfordulásával a természetben) (Szka103_33)		x		x		3 x 45’
	Felfedezzük a Füvészkertet (Szka103_34)		x				3 x 45’
	Felfedezzük az Állatkertet (Szka103_35)		x				3 x 45’
	Rokonok, barátok külföldön (Szka103_36)	x	x	x			3 x 45’
	Az a véleményem... (Szka103_38)	x	x	x			3 x 45’
	Miből van a…? (Szka102_39)		x		x		3 x 45’
17. Együttműködés	Épül a házunk (Szka103_01)		x		x		3 x 45’
18. Konfliktuskezelés	Miből? Hol? Miért? Hogyan? (Az épített környezet anyagai) (Szka103_03)		x		x		3 x 45’
19. Segítségkérés	Mozgás, sport a szabadban (Szka103_11)		x		x	x	3 x 45’
20. Visszautasítás	Mozgás, sport a szabadban (tavasz) (Szka103_12)				x	x	3 x 45’
	Mozgás, sport a szabadban (tél) (Szka103_13)				x	x	3 x 45’
	Idős emberek. Család, szeretet, gondoskodás (Szka103_17)	x	x				2 x 45’
	Az önkormányzat. Mire való az önkormányzat? (Szka103_18)	x	x		x		3 x 45’
	Köztulajdon, magántulajdon. Tulajdonok tiszteletben tartása (Szka103_21)		x		x		3 x 45’
	A rendőrség. Általános ismeretek a rendőri munkáról (Szka103_22)		x		x		3 x 45’
	Biztonság-otthon, utcán (Szka103_23)		x		x		3 x 45’
	Vegyszerek a környezetben. Veszélyes anyagok álruhában (Szka103_29)		x		x		3 x 45’
	Ásványkincsek, ércek. Hétköznapok kincsei (Szka103_31)		x	x	x		3 x 45’
	Felhő, hó, eső Halmazállapotok (Szka103_32)	x	x		x		3 x 45’
	Oldatok (Ismerkedés a víz tulajdonságaival, oldódással, olvadással, előfordulásával a természetben) (Szka103_33)		x		x		3 x 45’
	Felfedezzük a Füvészkertet (Szka103_34)		x				3 x 45’
	Rokonok, barátok külföldön (Szka103_36)	x	x	x			3 x 45’
	Barkácsoljunk! Nem minden hulladék szemét (Szkja103_40)		x		x		3 x 45’
	Sokfélék vagyunk (Szka103_37)		x				3 x 45’
	Segítségkérés, segítségnyújtás (Szka103_09)	x	x		x		2 x 45’
	Közbiztonság. Veszélyforrások mindennapjainkban (Szka103_24)		x		x		3 x 45’
	Ég a város. „Játék” a tűzzel (Szka103_25)		x	x	x		3 x 45’
	Felhő, hó, eső Halmazállapotok (Szka103_32)	x	x		x		3 x 45’
	Rokonok, barátok külföldön (Szka103_36)	x	x	x			3 x 45’

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
	Közbiztonság. Veszélyforrások mindennapjainkban (Szka103_24)		x		x		3 x 45’
21. Társadalmi részvétel: csoporthoz tartozás, szociális érzékenység, szolidaritás, feladatvállalás, önkéntesség, civil kezdeményezőkészség	Szemüveg (Szemünk fénye) (Szka103_07)		x		x		3 x 45’
	Segítségkérés, segítségnyújtás (Szka103_09)	x	x		x		2 x 45’
	Állampolgársága magyar (Szka103_14)	x	x	x			3 x 45’
	Együttélés a lakóhelyemen (Szka103_19)	x	x		x		3 x 45’
	Szegények és gazdagok (Szka103_27)	x	x	x			2 x 45’
	Rokonok, barátok külföldön (Szka103_36)	x	x	x			3 x 45’
F) KÖRNYEZETI KOMPETENCIA							
22. Környezeti tudatosság	Lakóhelyünk emlékhelyei (Szka103_15)	x	x	x			3 x 45’
	Lakóhelyünk felfedezése. Jól csak a szívével lát az ember (Szka103_16)	x	x	x			3 x 45’
	Vegyszerek a háztartásban (Szka103_28)		x		x		3 x 45’
	Vegyszerek a környezetben. Veszélyes anyagok álruhában (Szka103_29)		x		x		3 x 45’
23. Ember és természet kölcsönös függőségének megértése	Felfedezzük a Füvészkertet (Szka103_34)		x				3 x 45’
24. A környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás	Vegyszerek a környezetben. Veszélyes anyagok álruhában (Szka103_29)		x		x		3 x 45’
	Oldatok (Ismerkedés a víz tulajdonságaival, oldódással, olvadással, előfordulásával a természetben) (Szka103_33)		x		x		3 x 45’
	Vegyszerek a környezetben. Veszélyes anyagok álruhában (Szka103_29)		x		x		3 x 45’
25. A környezetért felelős magatartásformák	Vegyszerek a háztartásban (Szka103_28)		x		x		3 x 45’
	Vegyszerek a környezetben. Veszélyes anyagok álruhában (Szka103_29)		x		x		3 x 45’
	Barkácsoljunk! Nem minden hulladék szemét (Szkja103_40)		x		x		3 x 45’

KEZDŐ SZAKASZ – 4. ÉVFOLYAM

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
A) ÖNISMERETTEL ÖSSZEFÜGGŐ KOMPETENCIÁK							
1. Érzelmek tudatossága: érzelmeink pontos azonosítása	„Úgy érzem, hogy…” (Szka1_0401)	x					3 x 45’
	Színek és alakok az élővilágban (Szka1_0413)		x	x			2 x 45’
2. Önállóság, autonómia	Hímnem-nőnem (Szka1_0403)	x		x			3 x 45’
	Feladatmegosztás a családban (Szka1_0419)	x	x				2 x 45’
3. Identitás, hitelesség	Apa mosdik, anya főz (Szka1_0404)	x	x				2 x 45’

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
B) ÖNSZABÁLYOZÁS							
4. Érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarctűrés, kitartás	Kérlek, meséld el (Szka1_0411,)	x		x	x		3 x 45’
5. Felelősségvállalás	Pedellustól az iskolatitkárig (Szka1_0409)	x			x		3 x 45’
6. Törődés, tekintet másokra	Feladatmegosztás a családban (Szka1_0419)	x	x				2 x 45’
7. Tolerancia: nyitottság, véleményelfogadás, bizalom	Divat nem divat (Szka1_0405)	x	x	x			2 x 45’
C) ÉNHATÉKONYSÁGÉRZÉS							
8. Pozitív önértékelés: optimista érzések önmagukkal kapcsolatban	30 év múlva szerintem (Szka1_0421)		x				1 x 45’
9. Konstruktív self-érzékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll	Szerelmeslevél (Szka1_0402)	x		x			2 x 45’
	Életben akarok maradni (Szka1_0414)		x	x			2 x 45’
D) A SZOCIÁLIS KOMPETENCIÁKHOZ SZÜKSÉGES KOGNITÍV KÉSZSÉGEK							
10. Információkezelés…	Földön, vízen, levegőben (Szka1_0406)	x	x		x		3 x 45’
	Ami az asztalra kerül (Szka1_0407)	x	x	x	x		4 x 45’
11. Problémakezelés…	Kérlek, meséld el (Szka1_0411)	x		x	x		3 x 45’
12. Kritikai gondolkodás	Divat nem divat (Szka1_0405)	x	x	x			2 x 45’
	Ami az asztalra kerül (Szka1_0407)	x	x	x	x		4 x 45’
13. Szabályalkotás, szabálykövetés	Úton-dűlőn (Szka1_0410)	x		x			3 x 45’
14. Kreativitás: nyitottság, rugalmasság	Miről mesének a kövek (Szka1_0420)	x	x				2 x 45’
E) TÁRSAS KOMPETENCIÁK							
15. Empátia	Ami az asztalra kerül (Szka1_0407)	x	x	x	x		4 x 45’
	Mindennapi kenyerünk (Szka1_0408)	x	x	x	x		5 x 45’
	Egy öreg fa naplója (Szka1_0412)		x				4 x 45’
16. Kommunikációs készségek: véleményalkotás, vitakészség	Lakóhelyünk IV (Szka1_0418)	x	x	x	x		3 x 45’
	Miről mesének a kövek (Szka1_0420)	x	x				2 x 45’
17. Együttműködés	Lakóhelyünk III (Szka1_0417)	x	x	x	x		3 x 45’
	Lakóhelyünk I (Szka1_0415)	x	x		x		3 x 45’
	Egy öreg fa naplója (Szka1_0412)		x				4 x 45’
18. Konfliktuskezelés	Úton-dűlőn (Szka1_0410)	x		x			3 x 45’
19. Segítségkérés	Pedellustól az iskolatitkárig (Szka1_0409)	x			x		3 x 45’
20. Visszautasítás	Egy öreg fa naplója (Szka1_0412)		x				4 x 45’
21. Társadalmi részvétel: csoporthoz tartozás, szociális érzékenység, szolidaritás, feladatvállalás, önkéntesség	„Úgy érzem, hogy…” (Szka1_0401)	x					3 x 45’
	Szerelmeslevél (Szka1_0402)	x		x			2 x 45’
	Lakóhelyünk I (Szka1_0415)	x	x		x		3 x 45’
	Lakóhelyünk II (Szka1_0416)	x	x		x		3 x 45’

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
F) KÖRNYEZETI KOMPETENCIA							
22. Környezeti tudatosság	Mindennapi kenyerünk (Szka1_0408)	x	x	x	x		5 x 45’
	Egy öreg fa naplója (Szka1_0412)		x				4 x 45’
23. Ember és természet kölcsönös függőségének megértése	Ami az asztalra kerül (Szka1_0407)	x	x	x	x		4 x 45’
24. A környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás	Földön, vízen, levegőben (Szka1_0406)	x	x		x		3 x 45’
	Színek és alakok az élővilágban (Szka1_0413)		x	x			2 x 45’
	Életben akarok maradni (SZKA1_0414)		x	x			2 x 45’
25. A környezetért felelős magatartásformák	Földön, vízen, levegőben (Szka1_0406)	x	x		x		3 x 45’
	Ami az asztalra kerül (Szka1_0407)	x	x	x	x		4 x 45’

FEJLESZTŐ SZAKASZ – 5. ÉVFOLYAM

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy						Időigény
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	
A) ÖNISMERETTEL ÖSSZEFÜGGŐ KOMPETENCIÁK								
1. Érzelmek tudatossága: érzelmeink pontos azonosítása	A szabályok szerepe (Szka1_0535)	x		x		x		3 x 45’
	Értékek ütközése (Szka1_0540)		x			x		3 x 45’
	Melyiket válasszam? (Szka1_0534)	x	x	x		x		3 x 45’
2. Önállóság, autonómia	Mozogj az egészségedért! (Szka1_0503)		x				x	3 x 45’
	Oszd be a pénzt! (Szka1_0514)	x		x		x		3 x 45’
	Melyiket válasszam? (Szka1_0534)	x	x	x		x		3 x 45’
	Értékek ütközése (Szka1_0540)		x			x		3 x 45’
3. Identitás, hitelesség	Mutasd meg, hogyan tanulsz! (Szka1_0507)	x	x	x	x	x		3 x 45’
	Hagyományok, szokások (Szka1_0536)			x		x		3 x 45’
	Értékek alakulása (Szka1_0539)		x	x		x		3 x 45’
B) ÖNSZABÁLYOZÁS								
4. Érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarctűrés, kitartás	Az olimpiai láng nyomában (Szka1_0504)		x				x	3 x 45’
	Melyiket válasszam? (Szka1_0534)	x	x	x		x		3 x 45’
	A szabályok szerepe (Szka1_0535)	x		x		x		3 x 45’
5. Felelősségvállalás	Életed az ételed (Szka1_0501)	x	x					3 x 45’
	Amit a természet már elengedett (Szka1_0515)	x	x	x	x	x		3 x 45’
	Talaj, víz, levegő (Szka1_0527)	x	x	x	x	x		3 x 45’
6. Törődés, tekintet másokra	Hogyan utazunk holnap? (Szka1_0512)	x	x	x	x	x		3 x 45’
	Kontinensek, országok 2. (Szka1_0520)	x	x	x	x	x		3 x 45’
	Élet a Földön (Szka1_0526)	x	x	x	x			3 x 45’
	Kontinensek, országok, emberek 2. (Szka1_0520)	x	x	x	x	x		3 x 45’

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy						Időigény
		1	2	3	4	5	6	
7. Tolerancia: nyitottság, véleményelfogadás, bizalom	Barátság (Szka1_0508)	x		x	x			3 x 45’
	Vendég érkezik lakóhelyünkre (Szka1_0521)	x		x				3 x 45’
	Hagyományok, szokások (Szka1_0536)			x		x		3 x 45’
	Ősi magyar hagyományok (Szka1_0537)			x				3 x 45’
	Tények és értékek (Szka1_0538)			x		x		3 x 45’
	Kontinensek, országok, emberek 2. (Szka1_0520)	x	x	x	x	x		3 x 45’
C) ÉNHATÉKONYSÁGÉRZÉS								
8. Pozitív önértékelés: optimista érzések önmagukkal kapcsolatban	Melyik részét esszük? (Szka1_0502)		x			x		3 x 45’
	Helyünk az Univerzumban (Szka1_0523)	x	x	x				3 x 45’
	Melyiket válasszam? (Szka1_0534)	x	x	x		x		3 x 45’
	Értékek ütközése (Szka1_0540)		x			x		3 x 45’
9. Konstruktív self-érzékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll	A szervezet jelzései (Szka1_0505)	x					x	3 x 45’
	Én ezt választom… (Szka1_0513)	x	x			x		3 x 45’
	Hiába kínálod, nekem nem kell! (Szka1_0516)	x	x			x		3 x 45’
	A szabályok szerepe (SzkA1_0535)	x		x		x		3 x 45’
D) A SZOCIÁLIS KOMPETENCIÁKHOZ SZÜKSÉGES KOGNITÍV KÉSZSÉGEK								
10. Információkezelés: információgyűjtés, információk rendszerezése, információfeldolgozás	Melyik részét esszük? (Szka1_0502)		x			x		3 x 45’
	Gyerek, kamasz, felnőtt (Szka1_0506)		x	x				3 x 45’
	Kerékpárral az iskolába (Szka1_0510)	x	x	x	x			3 x 45’
	Azt olvastam az Interneten… (Szka1_0518)	x	x	x		x		3 x 45’
	Kontinensek, országok 2. (Szka1_0520)	x	x	x	x	x		3 x 45’
	Az anyag regénye (Szka1_0524)		x	x	x	x		3 x 45’
11. Problémakezelés: problémaazonosítás, reális célkitűzés, problémamegoldás	Utazás régen és ma (Szka1_0511)	x	x	x	x	x		3 x 45’
	Hogyan utazunk holnap? (Szka1_0512)	x	x	x	x	x		3 x 45’
	Élet a Földön (Szka1_0526)	x	x	x	x			3 x 45’
	Megszólalnak a természet anyagai (Szka1_0531)		x		x			3 x 45’
	Az energia 1. (Szka1_0533)	x	x	x	x	x		3 x 45’
12. Kritikai gondolkodás	Én ezt választom… (Szka1_0513)	x	x			x		3 x 45’
	Oszd be a pénzt! (Szka1_0514)	x		x		x		3 x 45’
	„Anyu, ne gyújts rá!” (Szka1_0517)	x	x			x		2 x 45’
	Kontinensek, országok... 1. (Szka1_0519)		x	x				3 x 45’
	A kerék és más nagy találmányok (Szka1_0532)	x	x	x	x	x		3 x 45’
	Tények és értékek (Szka1_0538)			x		x		3 x 45’
13. Szabályalkotás, szabálykövetés	Kerékpárral az iskolába (Szka1_0510)	x	x	x	x			3 x 45’
	Amit a természet már elengedett (Szka1_0515)	x	x	x	x	x		3 x 45’
	Az erdőben (Szka1_0528)	x	x		x			3 x 45’

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy						Időigény
		1	2	3	4	5	6	
14. Kreativitás: nyitottság, rugalmasság	Mutasd meg, hogyan tanulsz! (Szka1_0507_)	x	x	x	x	x		3 x 45’
	Azt olvastam az Interneten… (Szka1_0518)		x	x		x		3 x 45’
	Talaj, víz, levegő (Szka1_0527)	x	x	x	x	x		3 x 45’
	A kenyér (Szka1_0529)	x	x	x		x		3 x 45’
	Mutasd meg, hogyan tanulsz! (Szka1_0507)	x	x	x	x	x		3 x 45’
E) TÁRSAS KOMPETENCIÁK								
15. Empátia	Életed az ételed (Szka1_0501)	x	x					3 x 45’
	Kontinensek, országok 2. (Szka1_0520)	x	x	x	x	x		3 x 45’
	Vendég érkezik lakóhelyünkre (Szka1_0521)	x		x				3 x 45’
16. Kommunikációs készségek: véleményalkotás, vitakészség	Mutasd meg, hogyan tanulsz! (Szka1_0507)	x	x	x	x	x		3 x 45’
	Kontinensek, országok 2. (Szka1_0520)	x	x	x	x	x		3 x 45’
	Vendég érkezik lakóhelyünkre (Szka1_0521)		x	x	x			3 x 45’
	Élet a Földön (Szka1_0526)	x	x	x	x			3 x 45’
	Megszólalnak a természet anyagai (Szka1_0531)		x		x			3 x 45’
	A kerék és más nagy találmányok (Szka1_0532)	x	x	x	x	x		3 x 45’
17. Együttműködés	Kirándul az osztály (Szka1_0509)	x	x	x	x			3 x 45’
	Az erdőben (Szka1_0528)	x	x		x			3 x 45’
	A kenyér (Szka1_0529)	x	x	x		x		3 x 45’
	A tej (Szka1_0530)	x	x			x		3 x 45’
18. Konfliktuskezelés	Hiába kínálod, nekem nem kell! (Szka1_0516)	x	x			x		3 x 45’
	„Anyu, ne gyújts rá!” (Szka1_0517)	x	x			x		2 x 45’
	Kerékpárral az iskolába (Szka1_0510)	x	x	x	x			3 x 45’
19. Segítségkérés	„Anyu, ne gyújts rá!” (Szka1_0517)	x	x			x		2 x 45’
	Hiába kínálod, nekem nem kell! (Szka1_0516)	x	x			x		2 x 45’
	Utazás régen és ma (Szka1_0511)	x	x	x	x	x		3 x 45’
20. Visszautasítás	Oszd be a pénzt! (Szka1_0514)	x		x		x		3 x 45’
	Hiába kínálod, nekem nem kell! (Szka1_0516)	x	x			x		3 x 45’
	„Anyu, ne gyújts rá!” (Szka1_0517)	x	x			x		2 x 45’
21. Társadalmi részvétel: csoporthoz tartozás, szociális érzékenység, szolidaritás, feladatvállalás, önkéntesség, civil kezdeményezőkészség	Barátság (Szka1_0508)	x		x	x			3 x 45’
	Amit a természet már elengedett (Szka1_0515)	x	x	x	x	x		3 x 45’
	Amiről a kövek mesélnek (Szka1_0525)	x	x		x			3 x 45’
	Élet a Földön (Szka1_0526)	x	x	x	x			3 x 45’
	Talaj, víz, levegő (Szka1_0527)	x	x	x	x	x		3 x 45’
F) KÖRNYEZETI KOMPETENCIA								
22. Környezeti tudatosság	Kirándul az osztály (Szka1_0509)	x	x	x	x			3 x 45’
	„Anyu, ne gyújts rá!” (Szka1_0517)	x	x			x		2 x 45’
	Amiről a kövek mesélnek (Szka1_0525)	x	x		x			3 x 45’
	Talaj, víz, levegő (Szka1_0527)	x	x	x	x	x		3 x 45’
	A kenyér (Szka1_0529)	x	x	x		x		3 x 45’

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy						Időigény
		1	2	3	4	5	6	
23. Ember és természet kölcsönös függőségének megértése	Kerékpárral az iskolába (Szka1_0510)	x	x	x	x			3 x 45’
	Hogyan utazunk holnap? (Szka1_0512)	x	x	x	x	x		3 x 45’
	Kontinensek, országok, emberek 2. (Szka1_0520)	x	x	x	x	x		3 x 45’
	Az erdőben (Szka1_0528)	x	x		x			3 x 45’
	A tej (Szka1_0530)	x	x			x		3 x 45’
24. A környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás	Utazás régen és ma (Szka1_0511)	x	x	x	x	x		3 x 45’
	Kontinensek, országok ... 1. (Szka1_0519)		x	x				3 x 45’
	Vendég érkezik lakóhelyünkre (Szka1_0521)		x	x	x			3 x 45’
	Helyünk az Univerzumban (Szka1_0523)	x	x	x				3 x 45’
	Az anyag regénye (Szka1_0524)		x	x	x	x		3 x 45’
	Az energia 1. (Szka1_0533)	x	x	x	x	x		3 x 45’
25. A környezetért felelős magatartásformák	Utazás régen és ma (Szka1_0511)	x	x	x	x	x		3 x 45’
	Oszd be a pénzt! (Szka1_0514)	x		x		x		3 x 45’
	Amit a természet már elengedett (Szka1_0515)	x	x	x	x	x		3 x 45’
	Élet a Földön (Szka1_0526)	x	x	x	x			3 x 45’
	A kerék és más nagy találmányok (Szka1_0532)	x	x	x	x	x		3 x 45’
	Az energia 1. (Szka1_0533)	x	x	x	x	x		3 x 45’
	Értékek alakulása (Szka1_0539)		x	x		x		3 x 45’

FEJLESZTŐ SZAKASZ – 6. ÉVFOLYAM

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy						Időigény
		1	2	3	4	5	6	
A) ÖNISMERETTEL ÖSSZEFÜGGŐ KOMPETENCIÁK								
1. Érzelmek tudatossága: érzelmeink pontos azonosítása	SZKA1_0608 Munkanélküliek	x		x		c		3 x 45’
	SZKA1_0626 Maradj köztünk!		x	x				5 x 45’
	SZKA1_0627 „Kóla „	x	x	x		x		3 x 45’
	SZKA1_0636 Erdei iskola – nálunk	x	x	x	x	x	x	3 x 45’
2. Önállóság, autonómia	SZKA1_0603 Étteremben, vendéglőben	x	x		x	x		3 x 45’
	SZKA1_0612 Divatos és menő… 1.			x	x			3 x 45’
	SZKA1_0619 Utazások Magyarországon		x	x				3 x 45’
	SZKA1_0617 Tanulás a Neten	x		x				3 x 45’
	SZKA1_0629 Tanulás az egész életen át	x	x	x				3 x 45’
3. Identitás, hitelesség	SZKA1_0610 Fiúk, lányok		x	x	x	x		3 x 45’
	SZKA1_0639 Van rá energiánk, lesz rá energiánk		x	x		x		3 x 45’
	SZKA1_0640 Hol dolgoznak a szüleink		x	x		x		3 x 45’

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy						Időigény
		1	2	3	4	5	6	
B) ÖNSZABÁLYOZÁS								
4. Érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarctűrés, kitartás	SZKA1_0604 Mozgás a szabadban 1.		x				x	3 x 45’
	SZKA1_0605 Mozgás a szabadban 2.		x				x	3 x 45’
	SZKA1_0618 A vándormadarak nyomában		x	x				3 x 45’
	SZKA1_0640 Hol dolgoznak a szüleink		x	x		x		3 x 45’
5. Felelősségvállalás	SZKA1_0601 Kiránduljunk együtt!	x	x	x	x	x		3 x 45’
	SZKA1_0625 Adót fizetünk		x	x		x		3 x 45’
	SZKA1_0636 Erdei iskola – nálunk	x	x	x	x	x	x	3 x 45’
6. Törődés, tekintet másokra	SZKA1_0606 Mozgás a szabadban 3.						x	3 x 45’
	SZKA1_0608 Munkanélküliek	x		x		x		3 x 45’
	SZKA1_0624 Észak és Dél országai	x	x	x	x			3 x 45’
7. Tolerancia: nyitottság, véleményelfogadás, bizalom	SZKA1_0610 Fiúk, lányok		x	x	x	x		3 x 45’
	SZKA1_0624 Észak és Dél országai	x	x	x	x			3 x 45’
	SZKA1_0631Tudományos kutatás – kalandok és véletlenek	x	x	x				3 x 45’
	SZKA1_0639 Van rá energiánk, lesz rá energiánk		x	x		x		3 x 45’
	SZKA1_0640 Hol dolgoznak a szüleink		x	x		x		3 x 45’
C) ÉNHATÉKONYSÁGÉRZÉS								
8. Pozitív önértékelés: optimista érzések önmagukkal kapcsolatban	SZKA1_0612 Divatos és menő… 1.			x	x			3 x 45’
	SZKA1_0612 Divatos és menő… 2.			x	x			3 x 45’
	SZKA1_0629 Tanulás az egész életen át	x	x	x				3 x 45’
	SZKA1_0634 A föld és az élővilág érdekességei	x	x	x		x	x	3 x 45’
9. Konstruktív self-érzékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll	SZKA1_0611 Barátság és szerelem	x	x		x			3 x 45’
	SZKA1_0629 Tanulás az egész életen át	x	x	x				3 x 45’
	SZKA1_0633 Erdei iskolába megyünk!	x	x				x	3 x 45’
	SZKA1_0640 Hol dolgoznak a szüleink		x	x		x		3 x 45’
D) A SZOCIÁLIS KOMPETENCIÁKHOZ SZÜKSÉGES KOGNITÍV KÉSZSÉGEK								
10. Információkezelés: információgyűjtés, információk rendszerezése, információfeldolgozás	SZKA1_0609 Kereset és jövedelem		x	x		x		3 x 45’
	SZKA1_0614 Tanulás a múzeumban			x	x	x		3 x 45’
	SZKA1_0615 Füvészkert, botanikus kert		x	x				3 x 45’
	SZKA1_0617 Tanulás a Neten	x		x				3 x 45’
	SZKA1_0629 Tanulás az egész életen át	x	x	x				3 x 45’
	SZKA1_0630 Hogy működik a mobilod?	x	x	x				3 x 45’
	SZKA1_0638 Halmazállapotok		x	x	x			3 x 45’
11. Problémakezelés: problémaazonosítás, reális célkitűzés, problémamegoldás	SZKA1_0601 Kiránduljunk együtt!	x	x	x	x	x		3 x 45’
	SZKA1_0614 Tanulás a múzeumban			x	x	x		3 x 45’
	SZKA1_0615 Füvészkert, botanikus kert		x	x				3 x 45’
	SZKA1_0622 Szükségletek és igények		x	x				3 x 45’
	SZKA1_0637 Anyagok és műanyagok		x			x		3 x 45’

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy						Időigény
		1	2	3	4	5	6	
12. Kritikai gondolkodás	SZKA1_0608 Munkanélküliek	x		x		x		3 x 45’
	SZKA1_0617 Tanulás a Neten	x		x				3 x 45’
	SZKA1_0622 Szükségletek és igények		x	x				3 x 45’
	SZKA1_0625 Adót fizetünk		x	x		x		3 x 45’
13. Szabályalkotás, szabálykövetés	SZKA1_0602 Sütés, főzés a szabadban		x	x	x	x		3 x 45’
	SZKA1_0603 Étteremben, vendéglőben	x	x		x	x		3 x 45’
	SZKA1_0606 Mozgás a szabadban 3.						x	3 x 45’
	SZKA1_0614 Tanulás a múzeumban			x	x	x		3 x 45’
14. Kreativitás: nyitottság, rugalmasság	SZKA1_0609 Kereset és jövedelem		x	x		x		3 x 45’
	SZKA1_0621 Tudósítások a világból	x	x	x	x	x		3 x 45’
	SZKA1_0629 Tanulás az egész életen át	x	x	x				3 x 45’
	SZKA1_0631Tudományos kutatás – kalandok és véletlenek	x	x	x				3 x 45’
E) TÁRSAS KOMPETENCIÁK								
15. Empátia	SZKA1_0607 Foglalkozások, mesterségek		x	x		x		3 x 45’
	SZKA1_0616 Állatkerti séta	x	x	x				3 x 45’
	SZKA1_0620 Utazások Európában	x	x	x	x	x		3 x 45’
	SZKA1_0623 Szegények és gazdagok		x	x	x			3 x 45’
16. Kommunikációs készségek: véleményalkotás, vitakészség	SZKA1_0603 Étteremben, vendéglőben	x	x		x	x		3 x 45’
	SZKA1_0607 Foglalkozások, mesterségek		x	x		x		3 x 45’
	SZKA1_0612 Divatos és menő… 2.			x	x			3 x 45’
	SZKA1_0621 Tudósítások a világból	x	x	x	x	x		3 x 45’
	SZKA1_0625 Adót fizetünk		x	x		x		3 x 45’
	SZKA1_0632 Robinson utódai		x	x		x		3 x 45’
	SZKA1_0635 Az emberek		x	x	x	x		3 x 45’
17. Együttműködés	SZKA1_0602 Sütés, főzés a szabadban		x	x	x	x		3 x 45’
	SZKA1_0620 Utazások Európában	x	x	x	x	x		3 x 45’
	SZKA1_0632 Robinson utódai		x	x		x		3 x 45’
	SZKA1_0633 Erdei iskolába megyünk!	x	x				x	3 x 45’
	SZKA1_0634 A föld és az élővilág érdekességei	x	x	x		x	x	3 x 45’
18. Konfliktuskezelés	SZKA1_0604 Mozgás a szabadban 1.		x				x	3 x 45’
	SZKA1_0605 Mozgás a szabadban 2.		x				x	3 x 45’
	SZKA1_0635 Az emberek		x	x	x	x		3 x 45’
	SZKA1_0637 Anyagok és műanyagok		x			x		3 x 45’
19. Segítségkérés	SZKA1_0616 Állatkerti séta	x	x	x				3 x 45’
	SZKA1_0626 Maradj köztünk!		x	x				5 x 45’
	SZKA1_0635 Az emberek		x	x	x	x		3 x 45’

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy						Időigény
		1	2	3	4	5	6	
20. Visszautasítás	SZKA1_0611 Barátság és szerelem	x	x		x			3 x 45’
	SZKA1_0626 Maradj köztünk!		x	x				5 x 45’
	SZKA1_0628 Szórakozás	x		x				3 x 45’
	SZKA1_0639 Van rá energiánk, lesz rá energiánk		x	x		x		3 x 45’
21. Társadalmi részvétel: csoporthoz tartozás, szociális érzékenység, szolidaritás, feladatvállalás, önkéntesség, civil kezdeményezőkészség	SZKA1_0602 Sütés, főzés a szabadban		x	x	x	x		3 x 45’
	SZKA1_0628 Szórakozás	x		x				3 x 45’
	SZKA1_0630 Hogy működik a mobilod?	x	x	x				3 x 45’
	SZKA1_0632 Robinson utódai		x	x		x		3 x 45’
	SZKA1_0639 Van rá energiánk, lesz rá energiánk		x	x		x		3 x 45’
F) KÖRNYEZETI KOMPETENCIA								
22. Környezeti tudatosság	SZKA1_0601 Kiránduljunk együtt!	x	x	x	x	x		3 x 45’
	SZKA1_0607 Foglalkozások, mesterségek		x	x		x		3 x 45’
	SZKA1_0609 Kereset és jövedelem		x	x		x		3 x 45’
	SZKA1_0622 Szükségletek és igények		x	x				3 x 45’
	SZKA1_0636 Erdei iskola – nálunk	x	x	x	x	x	x	3 x 45’
23. Ember és természet kölcsönös függőségének megértése	SZKA1_0616 Állatkerti séta	x	x	x				3 x 45’
	SZKA1_0620 Utazások Európában	x	x	x	x	x		3 x 45’
	SZKA1_0623 Szegények és gazdagok		x	x	x			3 x 45’
	SZKA1_0624 Észak és Dél országai	x	x	x	x			3 x 45’
	SZKA1_0639 Van rá energiánk, lesz rá energiánk		x	x		x		3 x 45’
24. A környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás	SZKA1_0602 Sütés, főzés a szabadban		x	x	x	x		3 x 45’
	SZKA1_0617 Tanulás a Neten	x		x				3 x 45’
	SZKA1_0627 „Kóla „	x	x	x		x		3 x 45’
	SZKA1_0631Tudományos kutatás – kalandok és véletlenek	x	x	x				3 x 45’
	SZKA1_0634 A föld és az élővilág érdekességei	x	x	x		x	x	3 x 45’
	SZKA1_0638 Halmazállapotok		x	x	x			3 x 45’
25. A környezetért felelős magatartásformák	SZKA1_0615 Füvészkert, botanikus kert		x	x				3 x 45’
	SZKA1_0616 Állatkerti séta	x	x	x				3 x 45’
	SZKA1_0618 A vándormadarak nyomában		x	x				3 x 45’
	SZKA1_0621 Tudósítások a világból	x	x	x	x	x		3 x 45’
	SZKA1_0630 Hogy működik a mobilod?	x	x	x				3 x 45’
	SZKA1_0632 Robinson utódai		x	x		x		3 x 45’
	SZKA1_0633 Erdei iskolába megyünk!	x	x				x	3 x 45’

– Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák –

1–6. évfolyam
Az önismeret és a társas kapcsolatok fejlődését támogató program

I. BEVEZETÉS

1. A program jellege

A kerettanterv céljainak megvalósulását két programcsomag segíti. Az én dimenziói című csomag az önismeret épülését támogatja, az Én és a másik című csomag pedig a társakkal való kapcsolat fejlődését segíti. A két csomag közös felhasználása jól fejleszti az 1–6. évfolyamos tanulók személyes és a társas képességeit.

A programok a magyar nyelv és irodalom, az ének-zene, a vizuális kultúra, a természetismeret/környezetismeret és a matematika tantárgyak tanóráinak keretében, valamint az iskola tanórákon kívüli (extracurriculáris) keretben – napközis, iskolaotthonos, szakköri foglalkozások részeként – egyaránt jól használhatók.

A kerettanterv az alábbi négyféle felhasználási módot ajánlja a programcsomag összehangolt iskolai alkalmazásához:

1. változat
Az *együttműködés* tanulása egymásra épülő kooperatív módszerekkel, külön erre a célra biztosított órakeretben. Ebben az esetben az elsődleges cél az együttműködés tanulása.

2. változat
Az *önismeret és az önkontroll* tanulása egymásra épülő tevékenységrendszerrel, külön erre a célra biztosított órakeretben. Itt az önismeret és az önkontroll fejlesztése az elsődleges cél.

3. változat
Az együttműködés fejlesztését célzó modulok feldolgozása tantárgyi keretekben, és az önismeretet, önkontrollt erősítő modulok feldolgozása tanórán kívüli (extracurriculáris), keretekben. Ez esetben a különféle *tartalmak feldolgozása* áll a gyerekkel végzett munka középpontjában, amit kapcsolódó elemként kísér az együttműködés formáinak, valamint az önismeretnek és az önkontrollnak a megtanulása.

4. változat
A személyes és szociális kompetenciák *képességfókuszonkénti* fejlesztése, amelynek során az iskola az egyes részkompetenciák szerint válogat a modulok között, s ezeket tanórai, illetve tanórán kívüli keretekben dolgozza fel. Ez esetben a hangsúly a kiválasztott részkompetenciák fejlődésének a támogatására esik.

Az iskola, illetve az egyes osztályok diákjait jellemző személyes és szociális kompetenciák állapotából, társas magatartásuk aktuális nehézségeiből kiindulva, azokra is reflektálva célszerű eldönteni, hogy az ajánlott változatok közül éppen melyiket lenne érdemes választania az iskolának, illetve az egyes tanulói csoportoknak.

2. Helyzetértékelés

Ahhoz, hogy különböző életkorú diákok és csoportjaik számára megtervezhessük a szociális kompetenciafejlesztés céljait, a fejlesztés tartalmát és módszereit, s a fejlesztés folyamata eredményes legyen, mindig szükség van az aktuális helyzet körültekintő előzetes elemzésére. Ennek során lényegében azoknak a tényezőknek az állapotát, feltételezhető hatásait vizsgáljuk meg, amelyek befolyásolják a szociális kompetenciák alakulását.

A helyzetértékelés alapját a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák alakulását befolyásoló tényezők megismerése és elemzése képezi. Ennek során fontos, hogy képet kapjunk a *családról*, mint a gyerekek mikrokörnyezetéről, amely döntő mértékben meghatározza a gyerekek életét befolyásoló tapasztalatok világát. Magába foglalja a fizikai környezetet, a mikroközösségi kapcsolatokat és azokat a társas mintákat, amelyekben a mindennapi rutinok zajlanak. Ez az interakciók, kölcsönösen aktivált szerepek világa, a konkrét, személyes élményeké. Az itt szerzett tapasztalatokat nagymértékben befolyásolják a gyereket körülvevő család sajátosságai, a szülők jellemzői, nevelési elképzelései, a körükben eltöltött idő mennyisége. A nagyobb gyerekek esetében fontos információkkal szolgálhat a tágabb környezet – *iskolán kívüli baráti kör, helyi közösségek* – hatásainak elemzése is.

Fontos támpontokat adhat a feladatok megtervezéséhez az iskolai *nevelési elvek és értékek összevetése* a gyerekek iskolán kívüli környezetében azonosított elvekkel, értékrendekkel, viselkedési mintákkal, kommunikációs és konfliktuskezelési formákkal. Abban az esetben ugyanis, ha a közvetlen környezet értékrendje, az általuk elvárt viselkedés jól illeszkedik az iskoláéhoz, értelemszerűen más feladatokkal kell majd számolni, mint akkor, ha ez nem így van.

Vannak kérdések, amiket a tanulócsoportok szintjén is érdemes megvizsgálni. Ilyen például az, hogy aktuálisan milyen mértékben van szükség *önismeret* fejlesztésére. Biztosan fontos lehet ez például az iskolakezdéskor, a jelentős fiziológiai és pszichés változásokkal járó 8-10 éves kor körül, vagy akkor, amikor a 6. évfolyamon felmerül a középiskola-választás kérdése. De ugyanígy lényeges lehet annak időnkénti megvizsgálása, hogy milyen színvonalúak, mennyire teherbíróak a tanár-diák, illetve a diák-diák *kapcsolatok* az egyes osztályokban, s milyen a szereplők közti együttműködés.

Az összegyűjtött információk tárolására a legalkalmasabb eszköz a **portfolió**, egy olyan – hagyományos vagy elektronikus – mappa, amelyben az egyes tanulók munkáit, valamint a róluk készült pedagógiai feljegyzéseket tárolhatjuk és rendszerezhetjük. Az így tárolt információk segítségével követhetővé válik az egyes tanulók fejlődése is. Tanári dossziék természetesen nem csak egyes tanulókról, hanem tanulócsoportokról is készülhetnek. Sőt, a diákok maguk is készíthetnek portfoliót, amely segítheti a program során született saját produktumaik rendszerezését és hozzájárulhat önismeretük fejlesztéséhez.

3. Adaptáció

A kerettanterv, illetve az ennek megvalósulását segítő programváltozatok tartós iskolai befogadásának első fázisa a fejlesztési célok integrálása, valamint az elvárt eredmények rögzítése az intézmény pedagógiai programjában és helyi tantervében.

Ennek részeként az alábbi lépéseket érdemes megtenni:

- A tantestület 2-3 olyan tagja, aki érdeklődik a téma iránt, áttekinti a tantervet és a két programcsomagot, majd bemutatja azok legfontosabb vonásait a testület egészének.
- Ha helyzetértékelésünk alapos, árnyalt, akkor tudjuk, hogy iskolánk egészének, benne egy-egy évfolyamnak, esetleg külön egy-egy osztálynak a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztése szempontjából mi mindenre van szüksége. (Például valamennyi osztályban különösen fontos lenne az együttműködési képesség fejlesztése; a hatodik évfolyamon nagy szükség lenne a konfliktuskezelés technikáinak megtanulására; az integrációban első éve résztvevő negyedik osztályban fontos lenne a másság tolerálása stb.) A szükségletek ilyen fajta felmérése jó alapul szolgál a célrendszer hangsúlyainak meghatározásához.

- Érdemes számba venni, kik azok a kollégák, akiket különösen érdekel e kompetenciacsoport fejlesztése, akik olyan kapcsolatban vannak tanítványaikkal, hogy várhatóan hiteles és eredményes vezetői lesznek az ilyen típusú foglalkozásoknak. Ugyanakkor azt is fontos látni, hogy kik azok, akik még nem készek e tevékenységre, de esetleg megfelelő továbbképző tréningen való részvétel segítségével képessé válhatnak rá.
- Ezután azt célszerű megvizsgálni, hogy a tevékenységek vezetésére már kész kollégák mely osztályokban dolgoznak, és milyen jellegű foglalkozások időkeretébe tudják beilleszteni a kompetenciafejlesztő tevékenységeket.
- Végül ki kell egészíteni az iskola pedagógiai programját, illetve helyi tantervét néhány olyan mondattal, amely azt rögzíti, hogy mik azok a lépések, amiket a nevelői közösség minden évben meg kíván tenni a kitűzött kompetenciafejlesztési célok megvalósítása érdekében.

Egy fontos szempont a modulok kiválasztásához

Amikor eldöntjük, hogy a kerettantervben ajánlott variánsok közül melyiket akarjuk megvalósítani, és kiválasztjuk a feldolgozásra szánt modulokat, illetve meghatározzuk azok sorrendjét, fontos tudatosítani magunkban, hogy mindezzel *milyen célokat* szeretnénk elérni. Az aktuális célokat többféle szempont is meghatározhatja, vagy befolyásolhatja. Ilyenek lehetnek például, hogy a tanév melyik szakaszában vagyunk, milyenek az osztályban éppen jellemző társas kapcsolatok, melyek a legnagyobb aktuális problémáink a szociális és környezeti kompetenciák terén, sikerült-e a szülőket bevonni az iskolai folyamatok támogatásába, vagy éppen most akarjuk ezt a célt elérni stb.

Az osztályonkénti célokat az iskolai pedagógiai program és a helyi tanterv is alakíthatja. Fontos, hogy általában véve milyen tanulási/nevelési célokat szeretnénk elsősorban érvényesíteni az adott életszakaszban. Ha például a közösségi nevelést vagy a gyerekek énképének erősítését választjuk kiemelt feladatnak – lehet, hogy ugyanazon modulokkal dolgozunk –, de a hangsúlyokat biztosan máshová fogjuk majd tenni. Még valószínűbb azonban, hogy a különböző célok megközelítéséhez különböző modulokat fogunk választunk.

Néhány gondolat az alkalmazás előkészítéséhez

A modulok úgy készültek, hogy különféle módokon működő iskolák számára egyaránt használhatók legyenek. A modulleírások és a gyerekek ismerete alapján minden pedagógus meg tudja tervezni azt az optimális feldolgozási utat – a tevékenységek forgatókönyvét –, amelynek megvalósításához az adott intézményben a legkedvezőbbek a feltételek.

Fontos, hogy ennek során mindig annak az osztálynak a sajátosságaihoz igazodva válasszuk ki a *csoportalakítás* szempontjait, amellyel éppen dolgozunk. A leírásokban gyakran többféle ajánlás is szerepel, de e tekintetben mindig a gyerekeket ismerő pedagógus tapasztalata a döntő. Ha még nincs elég gyakorlatunk a csoportalakítási szempontok önálló meghatározásában, akkor első alkalommal célszerű az ajánlott módot választani. Ám ha az nem működött a várakozásunknak megfelelően, nyugodtan lehet változtatni rajta.

Az *idő* tervezésénél – különösen a program kezdeti szakaszában – legyünk tekintettel arra, hogy a gyerekek nemcsak a konkrét tartalom feldolgozásával foglalkoznak, hanem menet közben tanulják meg az együttműködés szabályait is. Eközben folyamatosan próbálgatják magukat, szembesülnek saját erősségeikkel és gyengeségeikkel. Ez a folyamat a pedagógus számára is fontos, mivel a munka megfigyelése közben olyan árnyalt képet kaphat tanítványairól, amilyenre a hagyományos tanulásszervezési formák alkalmazásakor csak kevéssé van lehetősége.

A tanulási folyamatnak szerves része a rendszeres *értékelés.* Fontos, hogy a gyerekek sokszor és sokféle visszajelzést kapjanak és adjanak munkájukról egymásnak és a pedagógusnak. Az idő tervezésekor ezt is figyelembe kell venni.

A foglalkozás megkezdése előtt gondosan készítsük elő a munkához szükséges *eszközöket, és anyagokat*. Törekedjünk arra, hogy az adott helyszínen minden szükséges kellék könnyen és biztonságosan elérhető helyen legyen.

Mindig tisztázzuk a gyerekkel, hogy pontosan milyen *teljesítményt várunk el* tőlük, és ehhez mennyi idő áll a rendelkezésükre. Célszerű a foglalkozás helyszínén ezeket a megállapodásokat mindenki számára jól látható helyre ki is írni.

Teremtsük meg a feltételeket arra, hogy a gyerekek rendszeresen *bemutathassák* egymásnak a munkáikat*,* és *a testület egésze is megismerhesse* az egyes osztályokban folyó tevékenységet. Sőt az is fontos, hogy a szülők is minél többet láthassanak belőle.

A sajátos nevelési igények figyelembevétele

A programcsomagok alkalmasak az olyan integrált tanulócsoportokban való felhasználásra is, amelyek munkájában sajátos nevelési igényű diákok vannak. Az ilyen szempontú adaptációt sérültségi területenként kidolgozott részletes módszertani ajánlások segítik. (Az SNI-szempontú módszertani segédletek felsorolását lásd a tantervhez kapcsolódó eszköztárat részletesen bemutató fejezetben.) Ugyanezt a munkát támogatják azok a gyógypedagógusok által kiegészített, illetve megjegyzésekkel ellátott – a Sulinova Adatbankban szabadon hozzáférhető, és a jövőben a gyakorló pedagógusok által folyamatosan gyarapítható – modulok, amelyek mintául szolgálhatnak a helyi adaptációk elvégzéséhez.

4. Tanulási környezet

A tanulási környezet fogalma azoknak a tényezőknek az együttesét jelöli, amelyek befolyásolják a gyerekek tanulását. A tanulási környezetnek egyaránt részét képezik a gyerekek és az őket tanító pedagógusok tudásrendszerei, az osztályterem berendezési tárgyai, a rendelkezésre álló könyvek és más a tanulást segítő eszközök.
A kerettanterv céljai szerint megvalósuló, eredményes kompetenciafejlesztés kívánatos tanulási környezetét az alábbiak jellemzik.

A pedagógus

A tanulási környezet egyik legfontosabb eleme a pedagógus személyisége és módszertani tudása. Fontos, hogy a pedagógus munkája természetes részének tekintse az *önismeretre, önkontrollra való törekvést*, a gyerekekkel, az iskola valamennyi munkatársával, tanítványai szüleivel való *kapcsolatának kontrollálását*, együttműködésének finomítását. Kívánatos, hogy olyan *módszertani tudással* rendelkezzen, amely lehetővé teszi a gyerekek igényeinek megfelelő, változatos tanulásszervezési formák eredményes megszervezését. Ennek mindenképpen részét képezik a következő vonások:

- Nyitott új módszerek és technikák megismerésére.
- Törekszik a gyerekek személyiségének és előzetes tudásának megismerésére, és erre alapozva végzi tervezőmunkáját.
- Változatos módszer-készlettel rendelkezik, ismeri a kooperatív tanulásszervezési formákat, és ezeket céljainak megfelelően változatosan alkalmazza.
- Napi gyakorlatában alkalmazza a formáló értékelést.
- Nyitott a gyerekek és a környezet változásaira.

Gyerekek és szülők

A gyerekek és a szülők előzetes tudása, az önismeretről, az együttműködésről, a tanulásról és a tanulás módszereiről alkotott előzetes képük, az ezekkel kapcsolatos várakozásaik fontosak a tanulási folyamat eredményessége szempontjából. Kívánatos, hogy minél rövidebb idő alatt jellemzővé váljanak a tanulási környezetre az alábbiak:

- A gyerekek fokozatosan elsajátítják el az eredményes együttműködés eszközeit.
- Egyre tudatosabban figyelnek saját és társaik személyiségére és teljesítményére.
- A pedagógus, a szülő és a gyerekek törekszenek a gyerek érdekében való együttműködésre.

Az iskolai környezet és az osztályterem

Az iskola elfogadja a gyerekek különböző fejlettségének tényét, és azt, hogy ebből adódó fejlődési ütemük is eltérő. Ehhez kapcsolódóan:

- Olyan környezetet működtet – illetve ilyen kialakítására törekszik –, amelyben a gyerekek bátran és nyíltan vállalhatják önmagukat, miközben fejlődésükhöz minden támogatást megkapnak. Sokféle tehetséget tekint értéknek, és ennek megfelelő pedagógiai gyakorlatot folytat.
- A tanterem úgy van kialakítva, hogy mozgatható berendezései könnyen lehetővé teszik a tér megváltoztatását. Lehetőség van benne különálló kis csoportok elmélyült munkájára éppúgy, mint a közös beszélgetésekre és a játékra.
- A gyerekek rendelkezésére állnak a tanuláshoz szükséges könyvek és különféle eszközök. Ezek biztonságosan, és a gyerekek által ismert módon használhatók. Az eszközök használatának szabályai világosak, és a gyerekekkel együttműködésben alakították ki őket.
- A teremben, vagy annak közelében lehetőség van a gyerekek munkáinak rendszeres bemutatására, közzétételére.

5. Módszertani alapelvek

A programban alkalmazott módszerek közös alapelve, hogy *interakciókban átélt és feldolgozott saját tapasztalatokra épülnek*. Valamennyi módszer épít a tanulók korábban megszerzett tapasztalataira, megszólítja az érzelmeiket, önkifejezésre, alkotásra, véleményalkotásra és véleménynyilvánításra ösztönöz, így teremtve valódi szociális közeget a szociális tanuláshoz.
Az a mód, ahogy egy gyerek kimutatja az érzéseit, az iskoláskor alatt sokat csiszolódik. A korai iskolai években sokszor még nem tudják kifejezni az érzéseiket szavakkal, ezért szükséges, hogy egy-egy témakört *több szempontból, és különböző tevékenységi formákkal* közelítsünk meg.
Amit alkot a gyerek, abban örömét leli. A hétköznapokban a felnőttek is úgy tanulnak a legtöbbet, hogy *saját alkotásaikat szemlélik.* Miközben alkot a gyerek, megtanul felelősséget is vállalni az alkotásáért, illetve önmagáért. Elképzel valamit, és azt láthatóvá teszi. Gondolkodik, érez, és ez a sok energia az alkotásban értelmet nyer. Megszületik a mű, amelyet értékelni lehet, amihez viszonyulni lehet. Ami belső folyamat volt eddig, azt most kívülről is lehet támogatni; ez már *együttműködés*t jelent.
Fontos szempont, hogy a tanórákon kívüli időt is a szociális kompetenciafejlesztés idejének, az iskolán kívüli világot pedig lehetséges színterének tekintsük. Ugyanakkor elengedhetetlen, hogy az iskolaotthonos vagy napközis szabadidőben a pedagógus által kezdeményezett tevékenységekben a diák kizárólag saját választása alapján vegyen részt.
Alapelv, hogy az eltérő szociális-kulturális hátterű, más-más tapasztalatokkal és képességekkel rendelkező tanulók fejlődését saját aktuális állapotukból kiindulva támogassuk. A modulok ezért ugyanahhoz a tanulási folyamathoz különböző utakat, és többféle módszert is kínálnak, amelyek közül a pedagógus diákjai ismeretében válogathat.
A módszertani alapelvek érvényesítése a tanártól és a tanulóktól több szempontból is a hagyományostól eltérő magatartást kíván, ami mindkét fél számára tanulási folyamatot jelenthet. A pedagógus szerepei között előtérbe kerül a szervező, moderáló, támogató magatartás, a tanulók pedig az önálló és saját munkájukért felelősséget viselő, egymás szempontjait figyelembe vevő cselekvő ember szerepébe kerülnek.
A két programcsomagban található modulok előnyben részesítik azokat a tanulásszervezési eljárásokat, amelyek a tanulók társas együttműködésén alapulnak. Ezek közül az alábbiak a legfontosabbak:

- A különféle típusú **csoportmunkákban** lehetőség nyílik a spontaneitás, illetve a kreativitás érvényesítésére, a társakkal és a tanárral folytatott párbeszéd pedig rendszeres ösztönző visszacsatolást nyújt. A **kooperatív tanulás** a gyerekek természetes együttműködési hajlandóságára, egymás iránti érdeklődésére épít, az ebben rejlő erőt használja és irányítja. A **projekt** olyan közös tevékenység, amelynek során a diákok közös célért, munkamegosztásban dolgoznak, és együtt hoznak létre valamilyen produktumot.
- A **beszélgetőkör** jól használható módszer a nap bármelyik szakaszában. A tanítási nap elején az egymásra hangolódást, a nap közös és egyéni programjainak, feladatainak megbeszélését szolgálhatja. A nap folyamán bármely tevékenység közben a gondolatok és vélemények megosztására, a közös tevékenység értékelésére és önértékelésre alkalmas. A rendszeres beszélgetőkör a közösség saját hagyományainak egyik alapja is lehet.
- A **drámajáték** a gyerekek már meglévő tapasztalatait és képzelőerejét használja ki új tapasztalatok megszerzése érdekében. Így egy-egy téma, tananyag összefüggéseit a diákok nem a tanári magyarázat, hanem saját élményük alapján élhetik át. A drámajáték közben átélt helyzetek mély tapasztalatként őrződnek meg a gyerekekben.

6. Az értékelés alapelvei

A szociális kompetencia fejlődése érést jelent. Folyamat-jellegéből következik, hogy értékelésének összhangban kell lennie a fejlődés folyamatjellegével, a gyerek, az osztály, egy-egy csoport (esetleg már közösség), önmagához viszonyított fejlődését állítva a középpontba.
A szociális kompetencia fejlettségének, állapotának értékelésekor a fejlesztő, *minősítés nélküli* értékelést alkalmazzuk, amely

- folyamatos, diák-diák, diák-pedagógus, pedagógus-szülő interakcióban zajlik, épít az önértékelésre és az önreflexióra,
- az adott teljesítményt értékeli, de tekintettel van a gyerek egyedi személyiségére, aktuális állapotára,

- fejlettségi állapotot jelez, s egyúttal hozzásegít a tovább-fejlődéshez,
- személyre szabottan, és a külső követelményrendszer elérésében a diáknak megfelelő módon ad támogatást.

A jól alkalmazott fejlesztő értékelés segítséget nyújt a tanuló egyéniségéhez legjobban illő tanulási stratégiák kialakításához, illetve kiválasztásához. Elősegíti a reális énkép és igényszint, valamint a pozitív önértékelés kialakulását, s mindennek eredményeként az énhatékonyság-érzés megerősödését. S végül differenciáltabbá és szilárdabbá válik általa az egyes tanulók, illetve az osztály egészének értékrendje.

7. Illeszkedések

A programcsomagok fejlesztői törekedtek arra, hogy a megszülető programok szervesen illeszkedjenek az alapfokú oktatás érvényben lévő szabályozási rendszeréhez. A Nemzeti Fejlesztési Terv keretében megvalósuló központi program részeként vezető szerepet játszottak a kompetencia alapú tanítás/tanulás alapelveinek és módszereinek implementálásában is. Ezért szerves összhangban vannak a velük párhuzamosan korrigált alaptanterv, a NAT 2007 elvárásaival.

Kapcsolódás a Nemzeti alaptantervhez

Az Európai Unió ajánlásai nyomán a NAT-ban megjelenő *kulcskompetenciák* közül a programcsomag középpontjában a személyes és a szociális, valamint a természettudományos kompetencia fejlesztésének célkitűzése áll. Tevékenység- és feladatrendszere révén azonban erőteljesen hozzájárul az alábbi kulcskompetenciák fejlesztéséhez is:

- Anyanyelvi kommunikáció
- Esztétikai-művészeti kifejezőképesség
- Kezdeményezőképesség
- Hatékony, önálló tanulás

A Nemzeti alaptanterv *kiemelt fejlesztési feladatai* közül a programcsomagok nagymértékben hozzájárulnak a következő területeken folyó fejlesztéshez:

- Énkép, önismeret
- Testi és lelki egészség

A fentiek mellett közepes erősséggel támogatja a tanulás tanítását célzó kiemelt fejlesztési feladat megvalósulását is.

A programcsomagok moduljaiban megjelenő tartalmak kapcsolódnak az alábbi *műveltségterületek* képességfejlesztési és ismeretbővítési célkitűzéseihez:

- Anyanyelv és irodalom
- Matematika
- Ember és társadalom
- Ember a természetben
- Művészetek

Mindkét programcsomag tekintettel van azokra a teendőkre, amelyeket egyetlen életszakaszhoz vagy nevelési területhez nem rendelhető, *közös feladatokként* határoz meg a Nemzeti alaptanterv. Ezek közül különösen az alábbiak támogatására alkalmas:

- A *személyiség- és közösségfejlesztés* feladatai (családi és kortárs- kapcsolatok elmélyítése, az előítéletek felismerése, a testi és lelki egészség megőrzése, a fogyasztóvédelmi nevelés)
- Az olyan *nyitott iskola* megteremtése, amely aktívan együttműködik a szülőkkel.

A programcsomagok az egységes alapokra épülő *differenciálás* alapelvét alkalmazzák és következetesen építenek a diákok sokféle *előzetes tudására*, informális, nem iskolai tanulási helyzetekben megszerzett tapasztalataira, segítve ezzel *társadalmi esélyegyenlőség* és az *integráció* megvalósulását is. A modulokat *tevékenységközpontúság,* az aktív tanulás lehetőségeinek megteremtése jellemzi, és rendszerint többféle párhuzamos tevékenység lehetőségét kínálják ugyanazon célok eléréséhez, illetve ugyanazon tartalmak különböző megközelítéséhez. A csomagokban megjelenő tevékenységrendszer egésze közvetett módon hozzájárul az önművelés igényének, és *az egész életen át tartó tanulás*hoz szükséges képességeknek a kialakításához is.

Kapcsolódás az iskolai tevékenységrendszerhez

A program eredményes megvalósításának feltétele a kerettantervi célok és a várható eredmények integrálása az iskola munkáját szabályozó pedagógiai programba, valamint a helyi tantervbe abban az esetben, ha ezek eredetileg nem szerepelnének bennük.

A moduláris felépítés lehetővé teszi, hogy a programcsomagok sokféle konkrét, egyedi formában illeszkedjenek az iskola tevékenységrendszerébe. A két csomag összességében számos, kompetenciafejlesztő hatását tekintve hasonló értékű modult tartalmaz, amelyeket fele részben tanórai, fele részben pedig tanórán kívüli felhasználásra készítette a fejlesztők.

A modulrendszer rugalmasan hozzáilleszthető a sokféle helyi elváráshoz, másrészt viszont nyitott – különféle szintű, hasonló logikájú, helyi fejlesztésű modulokkal egészíthető ki, az iskola mindenkori aktuális igényeinek és lehetőségeinek megfelelően.

Kapcsolódás más programcsomagokhoz

Az Én dimenziói, illetve az Én és a másik című programcsomag szervesen kapcsolódóik egy harmadik, az ugyancsak az 1–6. évfolyamos tanulók számára készült oktatási csomaghoz. Az **Én és a világ** programcsomag középpontjában az ember és környezete kapcsolatának kérdései állnak. Képességfejlesztési céljai és alkalmazott módszerei révén azonban jól segíti mindazon személyes és szociális részkompetenciák fejlődését, amelyek gyarapítását a jelen kerettanterv is megcélozza.

8. A kompetenciafejlődés észlelése

A kompetenciaszint emelkedését a kiindulási helyzettel jellemzőivel egybevetve tudjuk megállapítani a tanulási folyamat későbbi időszakaiban. Az ekkor elvégzett mérések eredményei alapján tudjuk azonosítani a bekövetkezett változásokat – a fejlődés irányát és intenzitását –, s ennek fényében tudjuk felülvizsgálni saját munkánkat is. A diagnosztizálás és a folyamatkövetés legfontosabb módszerei:

- Az értékeléshez szükséges információk gyűjtését segítő módszerek közül a legáltalánosabb a **megfigyelés**, amely valamennyi évfolyamon jól használható. Ennek nehézsége azonban, hogy a megfigyelést végző személy gyakran saját előzetes elvárásainak szemüvegén keresztül tekint a megfigyelt folyamatra, s így olykor nem csak azt rögzíti, amit valóban lát, hanem azt is, amit látni vél. Ezt a veszélyt csökkentheti a megfigyelési szempontok pontos, minél egzaktabb megfogalmazása és az, ha a pedagógus a megfigyeléshez alkalmanként egy-egy munkatársa részvételét is kéri.
- Az 3-6. évfolyamos tanulókkal már **egyéni interjú is készíthető. Ez esetben nagyon** fontos, hogy a kérdező pedagógus előzőleg tisztázza magában a beszélgetés célját, s végig képes legyen erre koncentrálni. Ugyancsak lényeges a nyugodt kommunikációt elősegítő optimális feltételek – helyszín, időpont, időtartam stb. – megteremtése. A beszélgetőpartnerre őszintén kíváncsi interjúkészítőnek akkor van jó esélye e módszer eredményes alkalmazására, ha sikerül megnyernie a beszélő bizalmát, ha empátiával és segítőkészséggel közelít hozzá. A beszélgetésből nyert információk feldolgozását segíti a menet közbeni jegyzetelés vagy a magnófelvétel, amelyek alapján részletes emlékeztető készíthető.
- A tanulók véleményeire kíváncsi **csoportos beszélgetés** akkor szolgáltat érdemi információkat, ha ennek során a diákok a beszélgetést vezető pedagógussal egyenrangúnak érezhetik magukat, s átélhetik, hogy mindannyiuk gondolatai egyformán érdekesek és fontosak. A pedagógusnak vigyáznia kell arra, hogy miközben hitelesen képviseli saját értékrendjét, ne erőltesse rá véleményét tanítványaira, ne sértse érzékenységüket, emberi méltóságukat, etnikai, kulturális és politikai identitásukat. (A szociális kompetenciát fejlesztő modulokban gyakran megjelenő beszélgetőkört is a csoportos beszélgetés alkalmainak tekinthetjük.)

- Bizonyos témákhoz **kérdőívek** vagy **tesztek** segítségével is gyűjthet információkat a pedagógus. A személyes életre vonatkozó témák esetében azonban óvatosan kell bánni a tanulók intim szférájába tartozó kérdésekkel, és megfelelő tapintattal kell közelíteni ezekhez. Az értékrendre, az aktuális társadalmi jelenségekre vonatkozó vélemények vizsgálata esetén számolni kell azzal, hogy nem léteznek általánosan elvárható válaszok. Egy plurális demokráciában meglehetősen széles az elfogadható álláspontok köre. Ilyenkor csupán egy-egy állapot meghatározására lehet törekedni, s a pedagógusnak óvakodnia kell a feltárult helyzet minősítésétől. A kapott vélemények ilyenkor elsősorban csoportos beszélgetések, viták indítását szolgálhatják. E módszerek jellegéből adódik, hogy alkalmazásukat kizárólag az 5–6. évfolyamon ajánljuk.

A folyamat során összegyűjtött információk ugyanazokba a mappákba, **portfoliókba** kerülhetnek, amelyeket a helyzetfelmérés során alakítottak ki a pedagógusok.

II. A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS TANTERVE

1. CÉLOK ÉS KIEMELT FEJLESZTÉSI FELADATOK

A kerettanterv stratégiai célja a személyes és társas kompetenciák fejlődésének sokoldalú támogatása két programcsomag révén. Ennek részekén a programcsomagok az alábbi célok megvalósulásában tudnak részt vállalni.

A *személyes dimenzióban*:

- a reális önismeret, az önbizalom és az önfegyelem kialakulásának elősegítése,
- a kreativitás fejlesztése,
- a személyiség által meghatározott lehetőségek és korlátok közötti előigazodás képességének megalapozása,
- a személyes célok reális kitűzésének gyakorlása,
- az egyéni érzések felismerésének és megnevezésének gyakorlása.

A *társas dimenzióban*:

- a nyitottság és a mások iránti bizalom kialakítása,
- a véleményalkotási és cselekvési autonómia, valamint a felelősségérzet megalapozása,
- a konstruktív konfliktusmegoldáshoz szükséges attitűdök és képességek megalapozása, gyakorlat szerzése az életkornak megfelelő hiteles kommunikációban,
- a hatékony együttműködéshez szükséges attitűdök megalapozása, és az együttműködés alapvető eszköztárának kialakítása.

A *kognitív dimenzióban*:

- a pozitív kritikai attitűd megalapozása,
- gyakorlat szerzése a különféle formában megjelenő információk kezelésében,
- a problémamegoldó gondolkodás technikáinak megalapozása.

2. A KÉPESSÉGFEJLESZTÉS FÓKUSZAI

A programcsomag létrehozói a modulok megtervezése során az alábbi képességterületek fejlesztésére koncentráltak – abban az értelmezésben, ahogy e fogalmak itt körvonalazódnak. (Az itt bemutatott kategóriák azonosak azokkal, amelyeket a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztését célzó programcsomagok kidolgozói a HEFOP program keretében valamennyien használtak, illetve azokkal, amelyeket a kompetenciaterülethez kapcsolódó mérőeszköz alkalmaz. A kerettanterv I. mellékletben található táblázat is e szempontrendszer szerint csoportosítva mutatja be a modulok rendszerét.)

A) Az önismerettel összefüggő kompetenciák

Az érzelmek tudatossága (1)
Érzelmeink pontos azonosítása azt jelenti, hogy az ember helyesen ismeri fel, és helyesen azonosítja saját érzelmeit. A fejlett érzelmi tudatossággal jellemezhető egyén legtöbbször tisztában van azzal, hogy éppen milyen érzelmet él át. Tudatában lenni érzelmi állapotainknak nemcsak élményállapotaink megnevezését jelenti, hanem azt is, hogy felismerjük az érzelmet kiváltó okokat is. Az érzelmek tudatossága alapozza meg az érzelmek szabályozását és a hatékony problémamegoldást. Ez a kompetencia összefügg megnyilvánulásaink kontrollálásával (az impulzuskontrollal), a kitartással, a lelkesedéssel, és az önmotivációval, valamint alapvető az empátia és a szociális készségek szempontjából is.

Önállóság, autonómia (2)
Az autonómia a környezeti nyomástól független cselekvésre való törekvést jelent. Ide tartozik az a szükségletünk is, hogy tevékenységeinket önmagunk által megválasztottnak éljük meg. Az autonóm személy számára fontos, hogy miközben valamilyen módon viselkedik, azalatt úgy érezze, hogy döntéseit/választásait érdeklődése és értékei határozzák meg, és szabadon, a maga stílusában és/vagy módján teheti azt, amit tesz, döntései/választásai pedig valódi énjét fejezik ki.

Identitás, hitelesség (3)
Az identitás az integrált én érzését jelenti. A hitelesség hajlandóság arra, hogy védekezés nélkül szembenézzünk önmagunkkal, vállalva erősségeinket és korlátainkat. A hibák, tökéletlenségek, tudásban való hiányosságok, és más korlátok elismerésében (reálisan szemlélve és elfogadva ezeket), saját erősségek felismerésében és nagyra értékelésében nyilvánul meg. Viselkedésünkben következetes, kiszámítható magatartásként jelenik meg. A hitelesség a megélt érzések és azok tettekben való kifejezésének az összhangja. A hitelesség feltétele a vállalt identitás. Legtágabb értelemben a hitelesség és a vállalt identitás azt jelenti, hogy mindig úgy viselkedünk, amilyenek valójában vagyunk, valós (igazi) énünk szerint élünk.

B) Önszabályozás

Az érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarctűrés, kitartás (4)
Az érzelmek kezelése saját érzelmeink szabályozásának a képességét jelenti. Nem pusztán a feszültségek megszüntetését vagy impulzusaink elfojtását, hanem egy-egy érzelem szándékos megjelenítését is. Az impulzuskontroll az a viselkedési forma, amellyel egy rövid távú kielégülést hozó akciót legátolunk azért, hogy az esetleges későbbi negatív következményeket elkerüljük. A kitartás azt a képességet jelenti, hogy az egyén akadályok vagy balszerencse ellenére is felülkerekedik negatív érzelmi reakcióin, és folytatja céljai megvalósítását.
A hatékony érzelemszabályozáshoz egyidejűleg kell uralnunk érzelmeinket, s képesnek lenni az őszinte és hiteles kommunikációra. Az optimális érzelemszabályozás hozzájárul az ember jóllétéhez, érzelmi egyensúlyához, énhatékonyságának kifejlődéséhez. A sikeres érzelemszabályozás serkenti a szociális problémák azonosítását és megoldását, és alapját képezi a hatékony segítségnyújtásnak.

Felelősségvállalás (5)
A felelősségvállalás képessége több területen nyilvánul meg. A szociálisan kompetens ember felelősséget vállal közvetlen fizikai környezetéért (ideértve a természetet és a tárgyakat is), önmagáért és másokért. A környezet iránti felelősségvállalás többek között a környezet épségének megőrzését, a rend és a tisztaság védelmét, a természet iránti tiszteletet és a felelős állattartást jelenti. Az ember önmagáért való felelősségvállalása elsősorban az egészséges és biztonságos életvitellel azonos.
A kortársakért való felelősségvállalás az ellenséges viszonyulással és a kiközösítésre való hajlammal szemben nyitottságot, pozitív odafordulást, a szükség szerinti segítségnyújtás képességét is jelenti.

Törődés, tekintet másokra (6)
A másokkal való törődés, a jogszerűség, a korrektség, a jóindulat és az együttérzés megnyilvánulásaiként határozható meg. Az ezzel a kompetenciával jellemezhető emberek jól tudnak viszonyulni a más közegből érkezettekhez, megértést mutatnak az általuk képviselt eltérő világszemlélet iránt. Az ilyen emberek jól ki tudnak jönni olyanokkal, akik mások, mint ők és értékelni tudják azt, ha mások más módon viszonyulnak ugyanahhoz a dologhoz. A különbözőségek méltányolása az előítéletektől való megszabadulás alapja.

Tolerancia: nyitottság, véleményfogadás, bizalom (7)
A tolerancia szintje az elfogadott viselkedések körét jelzi, vagyis azt, hogy hol kezdődik bennünk a rosszallás. A tolerancia azt jelenti, hogy tekintettel vagyunk másokra és elfogadjuk, méltányoljuk minden embernek az egyéni és csoportkülönbségekhez való jogát, s képesek vagyunk elfogadni a mienktől eltérő közegből érkező embereket. Megnyilvánul abban is, hogy az egyén képes a személyes és a közösségi érdekek harmonikus összeegyeztetésére, valamint a szociális interakciókban keletkező feszültségek elviselésére.

C) Énhatékonyság-érzés

Pozitív önértékelés (8)
A pozitív önértékelés optimista érzéseket jelent önmagunkkal kapcsolatban. Megnyilvánul abban, hogy az ember inkább pozitívan, mint negatívan gondolkodik önmagáról, és gyakrabban él át pozitív, mint negatív érzelmeket.

Konstruktív self-érzékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll (9)
A konstruktív self-érzékelés azt jelenti, hogy az ember olyan személyként tekint magára, mint aki képes a mindennapi kihívások kezelésére. Ez a fajta önmagunkra tekintés reális önismereten alapul, amely inkább pozitív, mint negatív töltetű. A pontos önértékelés saját erősségeink és korlátaink torzítatlan felismerését jelenti. Az önmagát „konstruktívan észlelő" ember tisztában van a képességivel és azokba a helyzetekbe, amelyek e képességeket kívánják, magabiztosan, optimistán lép be. Az önismeret és az önbizalom szoros összefüggésben áll egymással. A konstruktív self-érzékelés egészséges önbizalmat jelent, amely a kitartás alapja, és bizonyos mértékig azt is meghatározza, hogy az ember milyen érzelmeket él át a leggyakrabban. Konstruktív self-érzékelésre van szükség ahhoz, hogy az egyén képes legyen népszerűtlen nézetek mellet is kiállni, és ez a kompetencia segíti a bizonytalan, feszültségteli helyzetekben való döntések meghozatala során is.

D) A szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív készségek

Információkezelés (10)
Az információkezelés képessége az egyik legfontosabb kognitív kompetencia. Fejlettsége és fejlesztése minden típusú tanulási folyamat előfeltétele és része. Magában foglalja az információk összegyűjtésének, rendszerezésének és feldolgozásának a képességét.

Problémakezelés (11)
Ez a kompetencia a szociális problémák pontos és realisztikus azonosításához, valamint a hatékony megoldásukhoz szükséges képességeket tartalmazza. A szociálisan kompetens emberek többféle megoldást tudnak generálni problematikus helyzetekben, mert képesek rá, hogy különböző nézőpontokból gondolják át azokat. Reálisan értékelik, hogy az adott helyzetet milyen mértékben lehet kontrollálni, illetve, hogy a különböző megoldások milyen kockázatokkal járnak. A hatékony problémamegoldáshoz az embernek tudatában kell lennie az adott helyzetben átélt érzelmeinek, és reálisan kell értékelnie, hogy az adott körülmények között mire lesz képes.

Kritikai gondolkodás (12)
A kritikai gondolkodás szociális kompetenciákkal összefüggő területe a szociális normák kritikus kezelése. Az a képesség, amellyel az ember kritikusan tudja értékelni a különböző szociális és kulturális források, illetve a média által közvetített üzeneteket. A fejlett szociális kompetenciával jellemezhető ember egyrészt képes viselkedését a szociális szabályoknak megfelelően megszervezni, másrészt kritikusan viszonyul magukhoz a normákhoz is. Önbizalmától függ, hogy milyen mértékben hisz a szabályok és a bevett formulák megkerülhetőségében, és van-e bátorsága alkalmanként figyelmen kívül hagyni azokat.

Szabályalkotás, szabálykövetés (13)
A szabályok életünk fontosabb törvényszerűségeit rögzítik, és a körülöttünk lévő szükséges rend feltételeit teremtik meg. Ha a szabályok ésszerűek, a másokkal való együttlétet és a közösség fejlődését valóban megkönnyítik, akkor az egyén ezeket segítségként és nem kényszerként éli meg. A szabályok követésének képessége könnyebben alakul ki, ha az egyén aktív résztvevője kialakításuknak, illetve ha önmaga is megélte a szabály hiányának negatív következményeit. Fontos, hogy a diákok a közösen létrehozott iskolai szabályokat nélkülözhetetlen együttélési normaként interiorizálják, tegyék belsővé.

Kreativitás, rugalmasság, nyitottság (14)
A kreativitás új és hasznos dolgok, ötletek előállításának összetett képessége. Alapvető kritériumai az újszerűség, a hatékonyság és a hitelesség. Az újszerűség azt jelenti, hogy valami eddig nem létezőt hozunk létre. A hatékonyság azt, hogy a produktum az egyén és/vagy a társadalom számára hasznos. A hitelesség pedig azt, hogy a létrejött dolog az egyén saját produktuma, nem mások termékeinek másolata.
A rugalmasság arra vonatkozik, hogy a személy mennyire alkalmazkodik jól az új helyzetekhez kognitív téren és a szociális viselkedés szempontjából. A rugalmas személyek nemcsak tolerálják, de szeretik is a kétértelműséget, azt, hogy a dolgokat több oldalról is átgondolják. Képesek a véleményük megváltoztatására, és a negatív helyzetekre többféle választ is tudnak adni.
A nyitottság az újszerű gondolatokra, ötletekre, érzésekre és értékekre való válaszkészséget jelenti. Motivációs alapja a kíváncsiság. A kíváncsi ember külső ösztönzők nélkül is érdeklődik a körülötte zajló történések iránt, keresi az újszerű élményeket, a változatosságot és a kihívásokat. A nyitottság megnyilvánulhat fejlett képzelőerőben, esztétikai érzékenyégben vagy különböző értékeket valló emberek megértésében és elfogadásában is.

E) Társas kompetenciák

Empátia (15)
A beleérző képesség, az empátia bázisát az úgynevezett perspektíva-felvétel alkotja. Ez az alapja annak, hogy helyesen ismerjük fel mások érzelmeit.
A perspektíva-felvételt nehezíti, hogy nincs mindig megfelelés az emberek arckifejezése és belső állapota között. Az arckifejezések olykor szimbólumokként is működhetnek. Mások érzelmi állapotainak megértéséhez ezért fontos figyelembe venni az adott szituáció körülményeit is. A mások nézőpontját átvenni képes ember osztozni tud a többiek érzéseiben, együtt tud örülni velük, képes átélni mások elesettségét. A beleérző-képesség előfeltétele az éntudatosság. Az empátia és a felelősségérzet együtt tesz képessé bennünket a hatékony, s esetenként önzetlen segítségnyújtásra. Hiánya pedig gyakran viselkedési problémákkal jár együtt.

Kommunikációs készségek, véleményalkotás, vitakészség (16)
A kommunikációs készségtár legfontosabb alkotórészei: a saját érzéseink, gondolataink pontos és egyértelmű kifejezésének készsége, illetve mások verbális és nonverbális üzeneteinek helyes értelmezése. Az az ember, aki e készségeket magas szinten birtokolja, képes beszélgetéseket kezdeményezni és fenntartani különböző társas helyzetekben, és általában nem ért félre másokat. Világosan, nyíltan (pozitív és negatív információkra egyenlő figyelmet fordítva), érthetően fejezi ki üzeneteit. Odafigyel másokra és kölcsönös megértésre törekszik.
A kommunikációs készségek az együttműködési képesség alapját képezik, s az együttműködés gyakorlása közben maguk is fejlődnek. A kommunikációs készségek minden szociális készség alapjának tekinthetők.

Együttműködés (17)
Az együttműködési készség teszi lehetővé, hogy részt vegyünk páros és csoportos társas helyzetekben, és képesek legyünk a megfelelő szociális szerep felvételére. Az együttműködés legelemibb formája a barátságok kezdeményezése, illetve a baráti kezdeményezések elfogadása. Fontos típusa a felnőtt-gyerek (például a tanár-diák) együttműködésre való képesség. Lényeges megnyilvánulása a játék és a munka közbeni együttműködés, valamint az értékeléssel társuló helyzetekben való együttműködés képessége.
Az együttműködéshez szükség van a szociális szabályok és a konstruktív kritika elfogadására. Fontos feltétele az empátia és a fejlett kommunikációs készség. Az együttműködésre való képesség a hatékony problémamegoldás és a konfliktuskezelés előfeltételének tekinthető.

Konfliktuskezelés (18)
A kompromisszumkészségünkön múlik, hogy képesek vagyunk-e békésen, mások érzéseinek és perspektívájának figyelembevételével megoldani konfliktusainkat. Egy problémát akkor oldunk meg kompromisszummal, ha egy vitás helyzetben mindkét fél többé-kevésbé egyenlő mértékben mond le tulajdon érdekeiről, és arra törekszik, hogy olyan megoldást találjon, amely mindkét fél számára a leginkább működőképes.

Segítségkérés (19)
A segítségkérésnek nagyon sok fajtája van jelen az életünkben. A tanártól való segítségkérés a tanulók esetében olyan kompetencia, amely közvetlenül befolyásolhatja iskolai teljesítményüket. A segítségkéréshez elsősorban konstruktív self-érzékelésre van szükség.

Visszautasítás (20)
A visszautasítás a nemet mondás képességét, majd e döntés következetes végig vitelét jelenti annak érdekében, hogy elkerüljük az olyan helyzeteket, amelyekben mások nyomást gyakorolhatnak ránk. A visszautasítás képessége szükséges ahhoz, hogy az ember egyenrangú/szimmetrikus kapcsolatokat tudjon kiépíteni kortársaival, illetve általában véve másokkal. Ennek hiányában az ember könnyen alárendelődhet, kiszolgáltatott helyzetbe kerülhet. A visszautasítási képesség alapját a szociális normák kritikus kezelésének képessége adja.

Társadalmi részvétel és szolidaritás (21)
Az önkéntes társadalmi részvétel külső kényszer nélküli feladatvállalást jelent a közjó érdekében. Ebben az esetben fontos a csoporthoz tartozás, és az a gondolat, hogy a csoporttagoknak időt és energiát kell fordítaniuk közösségük jóllétének előmozdítására.
A szolidaritás szociális felelősségvállalást jelent. Az ennek fejlett szintjével jellemezhető személy felelősséget érez azért, hogy – önmaga lehetőségeit figyelembe véve – jobbá tegye a világot, s hajlandó időt és energiát is szánni erre. Érzékeny a szociális és gazdasági egyenlőtlenségekre, fontos számára, hogy segítsen azokon, akik nehéz helyzetben vannak. Részvétet és szánalmat érez azok iránt, akik bajban vannak, és erkölcsi kötelességének érzik, hogy törődjön velük.

F) Környezeti kompetencia

Környezeti tudatosság (22)
A környezeti tudatosság középpontjában a rövid távú profit- és növekedésközpontú gondolkodás helyett a hosszú távra tekintő fenntarthatóság gondolata van. Az ennek kialakítását célzó pedagógiai középpontjában az ún. TÉT koncepció áll. A mozaikszó betűi a következő tartalmakat jelölik: T = Tudományos ismeretek: különböző tantárgyakból származó háttértudás, É = Értékrendszer: mindazon tényezők, amelyek alapvetően meghatározzák az egyének döntéseit, T = Társadalmi gyakorlatok: egyéni és társas szokások, melyek összefüggésbe hozhatók a környezethez és természethez való viszonnyal, valamint befolyásolják azokat.
A kívánt eredmény elérése szempontjából fontos, hogy a tanulás során szerepet kapjanak a megválaszolatlan, illetve kételkedést ébresztő tudományos kérdések, s a különböző tudományos eredményeket ne megdönthetetlen igazságokként mutassuk be, hanem egy folyamatosan fejlődő, változó rendszer részeként.

Ember és természet kölcsönös függőségének megértése (23)
Az ökoszisztéma különböző élőlényközösségek, társulások, és azok élőhelyeinek rendszere, amelyen belül kölcsönös egymásra utaltság áll fenn az adott területen élő élőlények és a természeti környezet között. Mára a világ egyik központi problémájává vált az a tény, hogy a mindennapi életünk szempontjából természetesként elfogadott tevékenységek sokasága alapvetően befolyásolja a környezet állapotát. Az ember és természet kölcsönös függőségének megértése annak elfogadását jelenti, hogy az ember nem élhet úgy, mintha a természet erőforrásai korlátlanok lennének, s tettei során – saját maga hosszú távú érdekében is – mindig mérlegelnie kell, miként hatnak tettei a természeti környezetre.

A környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás (24)
E tudás középpontjában egy ökológiai ismeretrendszer áll, amelynek központi elemei a különböző szervezetek közötti energia- és anyagszállításra, az energia- és anyagcsere folyamataira, valamint az élőhelyekre vonatkozó ismeretek. Ugyancsak alapvető ebből a szempontból annak ismerete, hogy milyen helyet foglal el az ember az ökológiai rendszerben, s milyen hatással van az emberi tevékenység a természetben évezredek alatt kialakult egyensúlyokra.

A környezetért felelős magatartásformák (25)
A környezeti tudatosság cselekvésben megnyilvánuló formája a környezettudatos magatartás, amelynek vezérlő elve a „Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!" ma már széles körben elfogadott gondolata. Az iskolai programok jelentős mértékben hozzájárulhatnak olyan apró, de a magatartásba szervesen beépülő, felelősséget kifejező környezetkímélő szokásoknak a kialakításához, amelyek döntőek lehetnek a felnőttkori viselkedést átható környezettudatos szemlélet kialakulása szempontjából.

3. A TARTALOM SZERKEZETE

A kerettanterv által támogatott két programcsomag szervesen kiegészíti egymást. Felépítésük azonban eltérő. Az én dimenziói csomag koncentrikusan építkezik, minden évben visszatérő nagy témakörökkel. Az Én és a másik csomag moduljai viszont évenként új tematikus csomópont köré rendeződnek. Felépítésük a következő:

a) Az én dimenziói (a dőlt betűs kiemelések az adott év leghangsúlyosabb témáit jelölik)

Témakör / *Évfolyam*	**Jelképek**	**Találkozások**	**Mesék, történetek, versek, életek**	**Terek**	**Gondolataink, érzéseink**
1.	Jeleink	Otthon	***Magyar népmesék***	Az én tájam, útjaim	Mik a kedvenc helyeink?
2.	A fa	***Ünnepek***	Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Árnika	Játéktér	Legkedvesebb játékaink
3.	***Motívumok különböző kultúrákban***	Barátságok,	Versek	Lakótér Miért szeretem?	Mit tudunk magunkról, mit tudunk másokról?
4.	A kapu	***A változás***	Teremtésmítoszok	Lakóterek régen és ma	Mi a rend és a rendetlenség viszonya?

5.	Tükör	Mit tudok én adni?	Pandora szelencéje, A gyáva nyulak Kam tükre	***Különleges természeti és ember alkota terek***	Mit változtatnál a világban?
6.	Szimbólumok	Előítéletek	Hana bőröndje	Közösségi és személyes terek	***Miért tudunk felelősséget vállalni?***

b) Én és a másik

Évfolyam	**Központi témakörök**
1.	Az együttlét
2.	Az együttlét, a bizalom és az elfogadás
3.	A csoport és a közösség
4.	A barátság
5.	A konfliktus
6.	Az őszinteség és a hazugság, a bizalom, az önbizalom, a félelem és hitelesség

Az első két évfolyamon szociális kompetencia fejlődése elsősorban az együttműködési formák gyakorlása során, és a rejtetten beáramló élmények révén, *közvetett* módon jön létre; a tudatos szembesülés, mérlegelés, s általában a tudatos viszonyulás ebben a szakaszban még korai lenne, nincs összhangban a 6–8 évesek életkori sajátosságaival. A*z első és a második évfolyamon* az együttműködést egyszerű csoportos játékok keretében tanulják a gyerekek, a szabálytartás nehézségeit kreatív, örömöt okozó feladatok segítségével enyhítve. Nagy súlyt helyeződik az élményszerűségre is, ami a személyes tevékenységben, a játékban, a közös problémamegoldásban és a felnőttől hallott mesék átélésében egyaránt megjelenik. Az ajánlott tevékenységek olyan mesékhez kapcsolódnak, amelyek sok generációnak voltak kedves olvasmányai (pl. Macóka meséi, Misi Mókus kalandjai, A. Tolsztoj répameséje, Andersen meséje a rút kiskacsáról stb.)

A *harmadik és negyedik évfolyamon* a korábbi elemek kiegészülnek a tudatosítás lehetőségeivel is. Olyan kérdéseket járnak körül a gyerekek, mint az együttes élmény, együttes cselekvés, a közösségi szerepek, egyezések, különbözőségek, a másság megértése, konfliktusok a csoportban. Majd a kortársi kapcsolatban mélyedhetnek el a diákok (pl. miért és mitől jó a barátság, konfliktusok, fordulópontok a barátságban stb.), különös tekintettel arra a kérdésre, hogy „Milyen barát is vagyok?”

Az *ötödik és hatodik osztályosok* programjában is fontos szerepet kap a problémák tudatosítása, és az a szempont, hogy a gyerekek hogy viszonyulnak ezekhez. A modulok a hagyományos tantárgyi szempontok szerint jobban elkülönülnek egymástól, és szokatlan tartalmak is megjelennek bennük. Ilyenek elsősorban a Harry Potter sorozat egyik kötetét feldolgozó modulok, amelyekben a gyerekek számára izgalmas és motiváló irodalmi élményhez kapcsolódóan olyan kérdéseket vizsgálnak meg, mint például az önmagunkról és a másikról alkotott kép, egymás ki nem mondott gondolatainak megértése, konfliktusaink forrása vagy a konfliktusok megoldási lehetőségei, az őszinteség, a hazugság, a bizalom, az önbizalom, a félelem és hitelesség és mindezek összefüggései.

4. IDŐTERV

A programcsomagok modul-rendszerű felépítése lehetővé teszi, hogy azokat többféle módon illeszkedjenek a tanítás időkeretébe. Az egy-egy témához tartozó modulok feldolgozásának időtartama – mind a négy programban – az adott osztály, napközis vagy szakköri csoport szükségleteitől, érdeklődésétől, az ezt tekintetbe vevő tanári megítéléstől függ. A javasolt időtartamok ezért a helyi viszonyok függvényében rugalmasan kezelhetők.

A modulok egyszer, kétszer, háromszor vagy négyszer 45 percesek, s a leírások jelzik, hogy hol érdemes szünetet tartani bennük. De természetesen ezek is csak tájékoztató jellegűek. Azt, hogy egy-egy témának mi a legjobb tagolási módja, szintén csak helyben dönthető el.

Azt azonban mindenképp fontos figyelembe venni, hogy eredményes kompetenciafejlesztés nem képzelhető el bizonyos mennyiségű idő ráfordítása nélkül. A célzottan a szociális kompetenciák fejlesztésére szánt időnek ezért – tanórai, illetve tanórán kívüli keretben összesen – minimálisan el kell érnie az évfolyamonkénti 30-60 tanórát.

5. ESZKÖZÖK

A fejlesztő program mind a négy változatának sikeres megvalósításához szükséges, hogy a terem, amely a foglalkozásoknak otthont ad, egy-, két vagy több személyes mozgatható asztalokkal legyen berendezve. Fontos, hogy **a helyszín** a különböző tevékenységekhez gyorsan és rugalmasan átrendezhető legyen, hiszen már térbeli feltételeket kíván az egyéni és kiscsoportos alkotómunka, másokat a különféle dramatikus játékok és kooperatív gyakorlatok, és megint másokat a beszélgetőkör. A tanulói tevékenységek során leggyakrabban olyan eszközök használatára kerül sor, amelyekkel a gyerekek egyébként is dolgoznak az iskolai munka során. Ilyenek például a következők: **rajz- és festőeszközök, filctollak, olló, vonalzó, ragasztó**.

A két programcsomag összesen mintegy **180 különböző foglalkozás részletes leírását** tartalmazza. Valamennyi modulnak részét képezik az adott foglalkozás megvalósításához szükséges tanulói eszközök és pedagógiai segédletek, illetve ezek szabadon sokszorosítható alappéldányai. Ugyancsak részletes útmutatást tartalmaznak e leírások arra vonatkozóan, hogy melyik eszközt miként érdemes felhasználni.

A központi programfejlesztés keretében elkészült egy olyan **teszt** is, amit a szakemberek **a szociális kompetenciák mérésére** alakítottak ki. A teszt a következő öt részterületet vizsgáló skálából áll: (1) éntudatosság és mások perspektívájának átvétele, (2) pozitív attitűdök és értékek, (3) felelősségteljes döntéshozás, (4) kommunikációs készségek, (5) szociális készségek. A feladatok különböző érzelmi információkat tartalmazó képekből és rövid történetekből állnak. A képek többségükben arckifejezéseket ábrázoló fotók, amelyek e tesztsorozat kidolgozásához készültek. A feladatgyűjteményt az érzelmi intelligencia, a szociális kompetencia és az érzelmi fejlődés szakirodalmának áttekintése alapján dolgozta ki a pszichológusokból álló munkacsoport.

A programcsomagokkal párhuzamosan 11 db olyan kiadvány készült el, amelynek célja, hogy hatékony segítséget nyújtson a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák **integrált tanulócsoportokban** való, személyre szabott fejlesztéséhez. A sorozat első, bevezető kötete az inkluzív nevelés általános kérdéseit tekinti át. A tanárok, a diákok és a szülők kapcsolatának sajátosságait elemzi, az iskolán és a tantermen belüli akadálymentesség – a tárgyi és személyi feltételek – megteremtéséhez ad tanácsokat. Ezt követően a befogadó pedagógussal, illetve tanulócsoporttal szembeni elvárásokat fogalmazza meg. Felhívja a figyelmet arra, hogy milyen nehézségek várhatók különböző sérüléstípusok esetén, és javaslatokat fogalmaz meg az esetleges problémák megoldásra vonatkozóan.
A további tíz kötet sérültségi területenként ad nagyon konkrét fogódzókat a pedagógusok számára ahhoz, hogy komolyabb félelem nélkül vállalhassák a sérült tanulók befogadását. Bevezetőjében mindegyik ajánlás közérthető formában ismerteti az adott sérülés jellemző tüneteit, s az ilyen gyermekek integrációjával kapcsolatos pedagógiai lehetőségeket. Ezt követően részletesen elemzi, hogy a szociális kompetenciafejlesztés általános célkitűzései közül mi, milyen mértékben valósítható meg az adott sérültséggel élő gyermekek esetében. Tanácsokat ad arra vonatkozóan, hogy milyen módon adaptálhatók a kompetenciaterület általános fejlesztő módszerei, tanulásszervezési eljárásai és értékelés eszközei az adott sérüléssel élő gyermek számára.

Az **ajánlások** az autizmussal élő, a beszédfogyatékos, az értelmileg akadályozott, gyengénlátó, mozgáskorlátozott, nagyothalló, pszichés fejlődési zavarokkal küzdő, súlyosan hallássérült, tanulásban akadályozott, vak és aliglátó gyermekek kompetenciaalapú fejlesztéséhez kínálnak módszertani segítséget.

Az 1–6. évfolyamon tanuló **gyerekek szülei számára készült tájékoztató füzet** közérthető formában írja le a szociális kompetencia fogalmának lényegét. Bemutatja a kompetenciaterülethez kapcsolódó új programcsomagokat, érzékelteti annak az új típusú tanulási folyamatnak a tartalmi és módszertani jellemzőit, amely a szociális kompetenciák fejlesztéséhez kapcsolódóan várhatóan megvalósul majd az intézményekben, s körvonalazza, hogy a szülők milyen módon tudják segíteni gyermekeik fejlődését ezen a kompetenciaterületen.

6. VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

Abban az esetben, ha a szociális kompetenciák fejlesztésére szánt időkeret folyamatosan eléri az évfolyamonkénti minimum 30-60 tanítási órát, mind a négy javasolt variáció használata esetén elvárható az alábbi eredmények megszületése.

A diákok 12 éves korukra

Az SNI-tanulók esetében az egyéni fejlődés elérhető mértékét természetesen befolyásolja sérültségük jellege és aránya is.

- Életkoruknak megfelelő reális énképpel rendelkeznek.
- Önállóságuk, döntésképességük és magatartásbeli tudatosságuk meghaladja a hasonló képzésben nem részesülő kortársaikét.
- Kialakult bennük az önmagukkal, másokkal és környezetükkel kapcsolatos felelősségérzet.
- Kíváncsiak és nyitottak az őket körülvevő világ jelenségeire. Pontosan fogalmazzák meg kérdéseiket. Képesek megkeresni a válaszokhoz szükséges információkat, s azokat különböző szempontok szerint rendszerezni is tudják.
- Az életkoruknak megfelelő szövegeken belül el tudják különíteni egymástól a tényeket és a véleményeket. Felismerik a manipulációs szándékot, ki tudják vonni magukat annak hatása alól.
- Gyakorlatuk van abban, hogy eligazodjanak a különböző szerepek és szabályok között. Képesek az általánosan elfogadott közösségi normák betartására.
- Képesek a belülről vezérelt cselekvésre.
- Véleményüket szabatosan fejezik ki, véleményük mellett képesek érvelni.
- Tapasztalatokkal rendelkeznek különféle problémák és konfliktusok azonosításában, illetve megoldásában.
- Rá tudnak hangolódni mások érzelmi állapotára, be tudják fogadni gondolataikat. Gyakorlatuk van abban, hogy kölcsönössé tegyék a kommunikációt.
- Képesek együttműködni másokkal. Ismerik a kooperatív tanulásban használt alapvető módszereket. Társaikkal együtt képesek közös célokat megvalósítására, közös feladatokat megoldására.
- Általában előnyben részesítik az egyenrangúságon alapuló emberi viszonyokat az alá-fölérendeltséget képviselő viszonyokkal szemben. Rendelkeznek néhány elmélyült kapcsolattal.
- Értékként tudják elfogadni az emberek sokféleségét, többé-kevésbé védettek a romboló társadalmi előítéletekkel szemben.
- Úrrá tudnak lenni indulataikon, érzelmeiken, illetve képesek azokat a helyzetnek megfelelő módon és kulturáltan kifejezni.
- Motiváltak segítségnyújtásra és a felajánlott segítség elfogadására.
- Motiváltak az alkotó munkára.
- Esélyük van arra, hogy örömüket találják a tanulásban.

A tanulócsoportok esetében

- A közös munka során az osztályban gyakran jelenik meg az összetartozás érzése, ami hozzájárul azok igazi közösséggé kovácsolódásához.
- Az osztály egésze nagy intenzitással, felszabadult légkörben dolgozik a közös célok megvalósításáért, ami visszahat tagjaik személyes fejlődésére.
- Mivel a diákok egymás iránt nyitottabbakká, érdeklődőbbekké, elfogadóbbakká válnak a foglalkozások során, ez háttérbe szorítja az osztályon belüli versengést.

A pedagógusok esetében

- A foglalkozásokat vezető pedagógusok megtanulják a tanulásirányítás új módszereit. Meggyőződnek diákjaik önálló tanulási és cselekvési képességeiről. Pozitív tapasztalatokat szereznek az órai fegyelem fenntarthatóságáról, valamint a kooperatív tanulás motiváló erejéről.
- Diákjaikat új oldalaikról ismerhetik meg. Képessé válnak arra, hogy nagyobb mozgás- és beszédszabadságot engedélyezzenek nekik. Megtapasztalják, hogy időről időre lemondhatnak a teljes körű tanári ellenőrzésről a tanórán, s nagyobb bizalmat érezhetnek diákjaik iránt.
- Saját magukat is új oldalról ismerik meg. Önbizalmuk és kreativitásuk erősödik. Megtapasztalják, hogy az új módszerekkel jelentősen csökkenthető az órai stressz mértéke, valamint azt, hogy milyen módon segíti elő a kooperatív tanulás a gyengébb teljesítményű diákok felzárkózását, illetve a nehezen beilleszkedő diákok integrálását.
- Tapasztalatot, esetleg gyakorlatot is szerezhetnek a kollégákkal való folyamatos együttműködésben.
- Módszertani eszköztáruk bővülése visszahathat a programon kívüli pedagógiai tevékenységükre is.

A szülők esetében

- A programról informált, és abba lehetőség szerint bevont szülők nyitottabbá fognak válni az iskolával való együttműködésre.
- Többet fognak beszélgetni gyerekeikkel, és ennek következtében talán könnyebben fognak majd megbirkózni a közeledő kamaszkor várható családi konfliktusaival.

Variációk

Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák
B1, C1

III. FELHASZNÁLÁSI JAVASLATOK

A kerettantervhez kapcsolódó két programcsomag, illetve ezek moduljai, sokféle variációban használhatók fel – a mindenkori helyi igényeknek megfelelően. Az alábbi javaslatsor a felhasználáshoz kíván támpontokat adni, négy különböző részterületre összpontosító változat ajánlásával.

1. VÁLTOZAT

Az *együttműködés* tanulása egymásra épülő kooperatív módszerekkel, külön erre a célra biztosított órakeretben. Ebben az esetben az elsődleges cél az együttműködés tanulása.

Cél

Az elsődleges cél ebben az esetben az együttműködési képességek fejlesztése. Mivel a modulokban szereplő tevékenységek feltételezik, hogy a tanulók valamilyen szinten tudnak már olvasni, ezt a programot célszerű a második évfolyamon kezdeni.

Ráhangolás

Az együttműködés tanulását a legegyszerűbb, kooperatív játékok és drámajátékok révén érdemes bevezetni. Ennek megfelelően minden egyes modul csoportalakító, az együttműködésre és a foglalkozás témájára ráhangoló játékos feladatokkal kezdődik. Ilyenek például a következők:

- utánzásra épülő kreatív-mozgásos feladatok,
- dramatikus megjelenítések (szoborjáték, állókép, némajáték),
- csoportos játékok (fagyott babzsák, közös térfoglalás),

- csoportalakítást is célzó játékok (keveredj, állj meg, csoportosulj; keresd a páros, keresd a csoportod),
- bizalomjátékok (vakhernyó),
- motiváló közös feladat (rejtvényfejtés).

Módszerek

A mindkét csomagon belül legtöbbet alkalmazott, egymásra épülő kooperatív módszerek a következők: *páros munka, kerekasztal, szóforgó*, *egyidejű diákkvartett*, *diákkvartett, szakértői mozaik, három lépcsős interjú*; a kerekasztalhoz csatlakozó módszerek *a képtárlátogatás* és az *ellenőrzés csoportforgással*.
A modulok e módszereket eleinte a legegyszerűbb feladatokkal kapcsolják össze. A következőkben új tartalmú, de hasonló típusú feladatok erősítik meg a tanulók kooperatív tudását. Később kerül sorra a *diákkvartett*, a közös döntést személyes veszteség nélkül létrehozó *költs el egy húszast*, a közös *plakátkészítés*, és a *szakértői mozaik* egyszerű feladattal (pl. beszélgetés különböző témákról), majd a kezdetben alkalmazott módszereket bonyolultabb feladatokkal kapcsolják össze a modulok. A többségükben együttműködésre ösztönző foglalkozástervek egyszerű, kreatív szerepjátékokat is tartalmaznak.
Minden modul összegzéssel, közös *értékeléssel* zárul, melyek javasolt formája legtöbbször a beszélgetőkör.
Ha a modulban *mese* feldolgozása szerepel, igen fontos, hogy először – lehetőleg kívülről – a tanító meséljen. Ha a tanulók már tudnak olvasni, a történettel való ismerkedés differenciált feladatként is adható nekik –csoportonként és/vagy gyerekenként az olvasási készségekhez igazítva. Fontos, hogy a differenciáláshoz mindig álljon rendelkezésre több szövegváltozat (teljes és rövidített szöveg, csupa nagybetűs illetve szótagolt szöveg), és bízzuk a gyerekekre a választást.

Javasolt modulok

Mivel ebben az esetben az együttműködési készség megalapozása a fő cél, mindkét programcsomagból az első és a második évfolyam számára tervezett (szkb101, szkb102, szkc101 és szkc102 jelű) modulokból érdemes válogatni, többé-kevésbé betartva a modulok sorszáma által megjelölt sorrendet. A modulok ugyanis egymásra épülve vezetik be a kooperítv tanulás módszereit.

PÉLDA
A módszerek és a feladatok egymásra épülésére

Segítség, amit kaphatok (Szkb101_01)
A blokk első modulja, csoportépítő játékokkal és feladatokkal.
Ráhangolás: Add tovább a mozdulatot!
Csoportalakítás: keresd a párod! (vagy: keresd a csoportod!) – egyszerű számfeladattal.
Csoportépítés: csoportnév választása, a szóforgó (a megszólalások sorrendjét szabályozó módszer) és a kerekasztalt bevezetése (mindenki egy betűt ír le, saját színnel), majd csoportok bemutatkozása.
Játék: a csoportok eljátszanak a többieknek egy szót (egyszerű szoborjáték). A többiek ezt a szót felírják egy papírra, és megbeszélt jelre felmutatják. Ez az egyidejű diákkvartett bevezetése.
Az egész osztály számára közös, együttműködést igénylő játék: fagyott babzsák.
Zárás: beszélgetőkör

Gombamese 1. (Szkb101_02)
Ráhangolás: némajáték
Közös élmény: a tanító mesét olvas fel.
Csoportalakítás: szókártyával (keresd a csoportod!)
Csoportnév választása: milyen állattá varázsoljon a tündér?
Csoportbeszámolók csoport-szóforgóval.
Kerekasztal: állatok a mesében, írás saját színnel (hangya, egér stb.).

Szoborjáték: állatok bemutatása.
Meseolvasás: differenciált feladatadás (egyéni olvasás öndifferenciálással, ellenőrzés párban, a csoportnak csak 1 vagy 2 tagja olvas, szóforgó)
Kerekasztal: mesevázlat készítése – egyszerűbb: képek és megnevezésük időrendi sorrendbe állítása (ahogyan a mesében megjelennek), bonyolultabb: mondatok sorba rendezése.
A kerekasztal ellenőrzése: csoportforgóval (az ellenőrzés egyszerű, mivel minden csoportnak ugyanaz volt a feladata)
A mese egy-egy jelenetének eljátszása.
Zárás: beszélgetőkör

Gombamese 2. (Szkb101_03)
Ráhangolás: közös mozgásos, térfoglaló játék (Hogyan férünk el?)
Csoportalakítás: Keveredj, állj meg, csoportosulj!
Szabad csoportfeladat: ugróiskola készítése.
Képtárlátogatás: egymás ugróiskolájának megnézése (különfélék lesznek az ugróiskolák)
Kerekasztal: területlefedések négyzetekkel (kreatív feladat) – ellenőrzése: képtárlátogatással.
A mozaik módszer bevezetése: memory-készítés.
A játék kipróbálása (kerekasztal)
Zárás: közös megbeszélés csoportokban és az osztályban.

A tükör két oldala (Szkb101_04)
Ráhangolás: játék tükörrel – egyéni, majd közös mozgásos, utánzásos (az előző napi csoportokban).
Kerekasztal: képek elhelyezése a megfelelő helyre (tükörképek).
Ellenőrzés: csoportforgóval (minden csoportnak azonos a feladata, van helyes megoldás), itt a „javításokat" közös megbeszélés, érvelés követi (csoport-szóforgó).
Füllentős: a módszer bevezetése – mindenki által látott tárgyakról kell igaz és hamis állításokat fogalmazni.
Zárás: beszélgetőkör,

Boltos játék (Szkb101_08)
Ráhangolás: kedvenc ételek gyűjtése kerekasztallal. Ez kicsit nehezebb, mint a korábbi kerekasztal-feladatok, mivel írni kell, és nem előre megadott szavakat, hanem azt, amire a gyerekek az adott pillanatban gondolnak (az előző napi csoportokban).
Diákkvartett: melyik étel miből készül?
Költs el egy húszast! – Melyik étel egészséges?
Közös plakát készítése (egy étkezés étlapja).
Szabályjáték a kerekasztal mintájára: boltos játék – egyszerűbb változat: csak két különböző szerep van; bonyolultabb változat: négy különböző szereplő van.
Zárás: közös beszélgetés a játékról.

Répamese (Szkb101_09)
Ráhangolás: bizalomjáték (vakhernyó, százlábú).
A bizalomjátékot élménybeszámoló, közös beszélgetés követi.
Jelenet eljátszása (otthoni segítés), a jelenetek megbeszélése.
Kerekasztal: szókártyák készítése, majd szókártyák csoportosítása.
Képtárlátogatás (a csoportok munkái különbözőek).
Mese tanítói bemutatása, majd egyéni vagy páros olvasás.
A mese jeleneteinek eljátszása – szerepjáték.

Kerekasztal, hozzárendeléssel: ki mondta? (itt már kétféle szó és mondatkártya van!).
Zárás: beszélgetőkör.

Eltévedt veréb (Szkb101_05)
Ráhangolás: tapasztalat, élmény, asszociáció megosztása a csoportban szóforgóval (nehezebb a korábbi szóforgóknál, mivel itt saját mondanivalót kell megfogalmazni, és a motiváló feladat ellenére türelmesen kell várni).
Csoportszóforgó: beszámolók a csoportban elhangzottakról (az emlékezet és a méltányosság fontossága miatt nehezebb, mint az eddigi csoportbeszámolók).
Páros munka: közös útvonaltervezés.
Kerekasztal: utasítások alapján bejárni egy útvonaltervet.
A feladatküldés módszerének bevezetése: útvonaltervet készíteni kerekasztallal és továbbadni.
Drámajáték: saját élmény megjelenítése (eltévedés).
Meseolvasás.
Kerekasztal: a meséhez kapcsolódó szólások összerakása szókártyákból (nehéz feladat).
Zárás: beszélgetés.
Kipp Kopp és Tipp Topp (Szkb101_06)
Ráhangolás: erre csörög a dió.
Élménybeszámoló.
Mesehallgatás, jelenet eljátszása, differenciált olvasás.
Szóforgó: írásgyakorlat a helyesírás szóbeli megbeszélésével (ellenőrzés kerekasztallal a csoportban, vagy frontálisan).
Zárás: beszélgetés a meséről, a közös munka értékelése a csoportokban.

Osztályfa (Szkb101_13)
(Az eddig együttműködő csoportok munkájának közös lezárása, nagyrészt spontán együttműködéssel)
Ráhangolás: diákkvartett (mit tudunk a fáról).
Játék: add tovább a mozdulatot!
Játék: szoborjáték.
Fa részeinek és faleveleknek az elkészítése csoport- és egyéni munkában.
Közös tablókészítés.
Zárás: beszélgetőkör.

2. VÁLTOZAT
Az *önismeret és az önkontroll* tanulása egymásra épülő tevékenységrendszerrel, külön erre a célra biztosított órakeretben. Itt az önismeret és az önkontroll fejlesztése az elsődleges cél.

A tanulási folyamat szerkezete
A témák mindig a személyesből indulnak, majd kitágulnak, felölelik az adott életkorú gyerek számára befogható világot, majd ezzel a tapasztalattal újra a személyeshez térnek vissza.
Ez a szerkezete *egy-egy téma* feldolgozásnak *egy-egy évfolyamon* belül. Például az első évfolyamon a saját jeltől a jelszínházig (Jeleink I. Ez én vagyok! szkc 101-01 – Jeleink III.: szkc101-03); a már bejárt terektől a képzeletben bejárható terekig (Az én útjaim I. :szkc101-10 – A képzelet útjain szkc101–12.) A hatodik évfolyamon a „milyen helyzetben érzem magam biztonságban?” tudatosításától „hogyan alakíthatok ki megalapozott véleményt valamiről?” tapasztalatáig vezeti a gyereket az előítélet téma feldolgozása (Előítélet I. szkc106-04 – Előítélet III. szkc106-06).

Ugyanerre a gondolatra épül a hat évfolyam valamennyi témájának *közös szerkezete*: a program legelső témája a hat-hétéveseknek abban kezd el segíteni (és segít majd tovább témáról témára, évről évre), hogy megértsék kik is ők valójában, a tizenkét évesektől a program legutolsó témája azt kérdezi, hogy ez a személy, akit elkezdtünk megismerni, miért vállalhat felelősséget. (Ez én vagyok! szkc 101-01 – Miért tudok felelősséget vállalni? I-III. szkc106–13-15.)

A feldolgozás javasolt sorrendje

Ebből a szerkezetből következik, hogy a feldolgozás javasolt sorrendje megegyezik a modulok sorrendjével. Ha valamennyi téma feldolgozásához nem tudunk elegendő időt teremteni, akkor válasszuk ki az adott évfolyam témái közül az adott diákcsoport és a feldolgozást vezető tanár számára legfontosabb témákat. Mivel az egyes életkorok sajátosságaihoz illeszkednek, így semmiképpen sem maradhatnak ki az adott évfolyamon hangsúlyos témák. (1. évfolyam: népmesék, 2. évfolyam: ünnepek, 3. évfolyam: motívumok különböző kultúrákban, 4. évfolyam: változások, 5. évfolyam különleges terek, 6. évfolyam: miért tudok felelősséget vállalni?)

PÉLDA
A módszerek és a feladatok egymásra épülésére

Az ötödik évfolyam hangsúlyos témájának feldolgozása során – a módszerek és a feladatok szempontjából – így biztosíthatjuk a fokozatosságot:

Tükör 1. Visszatükröződések (szkc105_01)
Módszerek: drámajáték, kreatív írás
Feladattípusok: megfigyelés, tények alkalmazása új helyzetben

Tükör II. Az arcodra van írva (szkc105_02)
Módszerek: drámajáték, kreatív írás, közös festés
Feladattípusok: közös alkotás révén az énkép tudatosítása

Tükör III. Tudok bánni az érzelmeimmel (szkc105_03)
Módszerek: kreatív írás, állókép, némajáték
Feladattípusok: a másik megismerését szolgáló feladatok

Terek I. Új helyen (szkc105_10)
Módszerek: állókép, forgószínpad, kiállítás
Feladattípusok: új tér komfortossá alakítását szolgáló feladatok

Terek II. Mit gondol a sivatag? Mit gondol a Mount Everest? (szkc105_11)
Módszerek: drámajáték, kreatív írás, tervezés, szóforgó
Feladattípusok: hogyan lehet kedvező körülmények alakulását elősegíteni különleges tereken, helyszíneken?

Terek III. Különös, titokzatos helyek (szkc105_12)
Módszerek: drámajáték, kreatív írás, feladatküldés
Feladattípusok: felfedező utak képzeletben

3. VÁLTOZAT

Az együttműködés fejlesztését célzó modulok feldolgozása tantárgyi keretekben, és az önismeretet, önkontrollt erősítő modulok feldolgozása tanórán kívüli (extracurriculáris), keretekben. Ez esetben a különféle *tartalmak feldolgozása* áll a gyerekekkel végzett munka középpontjában, amit kapcsolódó elemként kísér az együttműködés formáinak, valamint az önismeretnek és az önkontrollnak a megtanulása.

E variáció választása esetén az alábbi csoportosításban érdemes felhasználni a rendelkezésre álló modulokat:

***Magyar nyelv és irodalom*:**

Szkb101_02 Gombamese 1.
Szkb101_09 Répamese
Szkb101_10 A rút kis kacsa
Szkb101_06 Kipp Kopp és Tipp Topp
Szkb102_02 Macóka húsz fillére
Szkb102_08 Misi Mókus
Szkb102_10 Illa berek, nádak, erek
Szkb102_14 Ahány ház, annyi szokás
Szkb103_01 Macóka és a piknik
Szkb103_02 A közös cselekvés öröme
Szkb103_08 Más nyelven beszélek – hogyan értjük meg egymást?
Szkb103_09 Félreértések, félrehallások
Szkb103_10 Konfliktusok a közösségben
Szkb103_11 Eltérő vélemények, másság
Szkb103_12 Konfliktusok megjelenése a szólásokban, közmondásokban
Szkb103_14 Meseváros
Szkb104_01 Barátság születik
Szkb103_03 Mitől jó a barátság?
Szkb104_04 A barátom másmilyen, mint a többiek
Szkb104_05 Hogyan ápoljuk a barátságot?
Szkb104_06 Milyen barát vagyok én?
Szkb104_08 Barátság fiúk és lányok között
Szkb104_09 Fiúk, lányok barátsága
Szkb104_10 Minden felnőtt más
Szkb104_12 Néha nehéz dönteni
Szkb104_13,14 Körön kívül, körön belül I.-II.
Szkb104_15 Fordulópontok a barátságban
Szkb105_03, 04, 06, 07, 08 Titkok a Titkok Kamrájából I-II-III-IV-V.
Szkb106_06 Őszinteség és hazugság
Szkb106_07 Őszinteség, titok, hazugság
Szkb106_08 Oknyomozás a félelem körül
Szkb106_09 Szörnyek és hősök
Szkb106_10 Bizalom a bizalomban
Szkb106_11 Bizalom és bizalmatlanság

Szkb106_12 A siker ösvénye az önbizalom
Szkb106_13 Vállalni a nyilvános kiállást?

***Matematika*:**
Szkb101_03 Gombamese 2.
Szkb101_04 A tükör két oldala
Szkb101_08 Boltosjáték
Szkb102_06 Segítünk egymásnak – A matematika nem játék?
Szkb102_12 Út egymáshoz II.
Szkb102_13 Munkánk gyümölcse
Szkb103_05 Egyezőségek és különbözőségek
Szkb105_01 Próbáljuk meg együtt!
Szkb105_05 Az én célom, az ő célja, a mi célunk
Szkb105_09 Most már megy?
Szkb105_12 Csak egy út van?
Szkb105_15 Hallgass meg! – meghallgatlak
Szkb106_01 Az arány fogalma, arányosság
Szkb106_02, 03 Arányosságok I-II.
Szkb106_04 A százalék fogalma
Szkb106_05 Százalékszámítás alkalmazása

***Környezetismeret*:**
Szkb101_03 Gombamese 2.
Szkb101_08 Boltosjáték
Szkb101_05 Az eltévedt veréb
Szkb101_06 Kipp Kopp és Tipp Topp
Szkb102_03 Tóban és tóparton
Szkb102_04, 05 A mi tavunk I-II.
Szkb102_07 Méhek
Szkb102_09 A dolgok sem egyformák – halmazállapotok
Szkb102_11,12 – Út egymáshoz I-II.
Szkb102_13 Munkánk gyümölcse
Szkb102_14 Ahány ház, annyi szokás
Szkb103_03 Összetartozás, kirekesztettség
Szkb103_04 Közösségi szerepek
Szkb103_06 Kitekintés a világra
Szkb103_07 A hagyományok szerepe a közösség életében
Szkb103_11 Eltérő vélemények, másság

Társadalomismeret:
Szkb105_02 A miniszter tanácsadói
Szkb106_06 Őszinteség és hazugság

Szkb106_09 Szörnyek és hősök
Szkb106_11 Bizalom és bizalmatlanság
Szkb106_13 Vállalni a nyilvános kiállást?
Szkb106_14 Nyilvános kiállás és hitelesség

***Vizuális kultúra, alkotás*:**
Szkb101_03 Gombamese 2.
Szkb101_13 Osztályfa
Szkb102_04,05 A mi tavunk I-II.
Szkb102_08 Misi Mókus
Szkb102_12 Út egymáshoz II.
Szkb103_11 Eltérő vélemények, másság
Szkb103_14 Meseváros
Szkb104_06 Milyen barát vagyok én?
Szkb104_07 Szerepek a barátságban
Szkb104_15 Fordulópontok a barátságban
Szkb106_06 Őszinteség és hazugság

Hasonló módon összeállítható tevékenység-központú szabadidős foglalkozássorozat az ***iskolaotthonos***, illetve ***napközis*** gyerekek számára. Elsősök számára például az alábbi modulokból:

Szkc101_13 Legkedvesebb játékaink I.
- Játsszunk, tapasztaljunk!
- Milyen a világ, ha valamelyik érzékszervünk nem jól működik?

Szkc101_14 Legkedvesebb játékaink II.
- Játszani jó, nem csak győzni!

Szkc101_15 Legkedvesebb játékaink III.
- Játsszunk – labdával

Ugyanígy, jó kompetenciafejlesztő tevékenységsorozat állítható össze a rendelkezésre álló modulokból ***szakköri*** formában való megvalósításhoz – ötödikesek számára például a következő elemek felhasználásával:

Szkc105_07 Történetek I. A remény
- Mesék, történetek, versek, életek
- Pandora története
- A remény szerepe az emberek és a saját életünkben.

Szkc105_08 Történetek II.
- Nyúl vagy oroszlán?
- Az én tudásom és mások tudása

- Mesék, történetek, versek, életek
- A tudás és a tapasztalat szerepe életünkben
- Beszélgetés különböző forrásokból származó információk hitelességéről, mikor higgyük el, és mikor ne?

Szkc105_09 Történetek III.
- Ki vagyok én?
- Önmagunk és mások megismerése
- Mesék, történetek, versek, életek
- Mesefeldolgozás, a tükörmotívum segítségével beszélgetés arról, hogyan látom saját magam, és mennyire ismernek a társaim.

4. VÁLTOZAT

A személyes és szociális kompetenciák *képességfókuszonkénti* fejlesztése, amelynek során az iskola az egyes részkompetenciák szerint válogat a modulok között, s ezeket tanórai, illetve tanórán kívüli keretekben dolgozza fel. Ez esetben a hangsúly a kiválasztott részkompetenciák fejlődésének a támogatására esik.

Aki ilyen logika szerint szeretné megtervezni a saját programját, az a kerettanterv 1. számú mellékletére támaszkodva tudja kiválasztani a szociális kompetencia egyes részterületeihez kapcsolódó, és a tanulók életkorának is megfelelő modulokat.

MELLÉKLETEK

I. A MODULOK KÉPESSÉGFÓKUSZOK SZERINTI JEGYZÉKE

a) Az én dimenziói programcsomag
b) Az Én és a másik programcsomag

II. A MODULOK TÉMAKÖRÖNKÉNTI JEGYZÉKE

a) Az én dimenziói programcsomag
b) Az Én és a másik programcsomag

Melléklet 1.

Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák
B1, C1A MODULOK KÉPESSÉGFÓKUSZOK SZERINTI JEGYZÉKE

a) Az én dimenziói programcsomag

1–2. évfolyam

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
Önismerettel összefüggő kompetenciák (érzelmek tudatossága, önállóság, autonómia, identitás, hitelesség)	Jeleink I. (szkc101_01) Jeleink II. (szkc101_02) Jeleink III. (szkc101_03) Otthon I. (szkc101_04) Otthon II. (szkc101_05) Otthon III. (szkc101_06) Magyar népmesék I. (szkc101_07) Magyar népmesék II. (szkc101_08) Magyar népmesék III. (szkc101_09) Az én útjaim I. (szkc101_10) Az én útjaim II. (szkc101_11) Az én útjaim III. (szkc101_12) Legkedvesebb játékaink I. (szkc101_13) Legkedvesebb játékaink II. (szkc101_14) Legkedvesebb játékaink III. (szkc101_15) A fa I. (szkc102_01) A fa II. (szkc102_02) A fa III. (szkc102_03) Ünnepek I. (szkc102_04) Ünnepek III. (szkc102_06) Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Árnika I. (szkc102_07) Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Árnika II. (szkc102_08) Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Árnika III. (szkc102_09) Játéktér I. (szkc102_10) Játéktér II. (szkc102_11) Játéktér III. (szkc102_12) Játsszunk, tapasztaljunk! (szkc102_13) Játszani jó, nem csak győzni! (szkc102_14)
Önszabályozás (érzelmek kezelése, felelősségvállalás, törődés, tekintet másokra, tolerancia)	Jeleink II. (szkc101_02) Jeleink III. (szkc101_03) Hozzuk létre az otthonunkat! (szkc101_05) Magyar népmesék III. (szkc101_09) Legkedvesebb játékaink II. (szkc101_14)

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
	Ünnepek III. (szkc102_06) Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Árnika I. (szkc102_07) Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Árnika II. (szkc102_08) Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Árnika III. (szkc102_09) Játéktér I. (szkc102_10) Játéktér II. (szkc102_11) Játéktér III. (szkc102_12) Játsszunk, tapasztaljunk! (szkc102_13) Játszani jó, nem csak győzni! (szkc102_14) Játsszunk labdával! (szkc102_15)
Énhatékonyságérzés (pozitív önértékelés, konstruktív self-érzékelés)	Legkedvesebb játékaink I. (szkc101_13) Ünnepek I. (szkc102_04) Ünnepek II. (szkc102_05) Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Árnika I. (szkc102_07) Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Árnika II. (szkc102_08) Játéktér I. (szkc102_10)
A szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív készségek (információkezelés, problémakezelés, kritikai gondolkodás, szabályalkotás, szabálykövetés, kreativitás)	Jeleink I. (szkc101_01) Jeleink III. (szkc101_03) Otthon I. (szkc101_04) Otthon II. (szkc101_05) Otthon III. (szkc101_06) Magyar népmesék I. (szkc101_07) Magyar népmesék I. (szkc101_08) Magyar népmesék II. (szkc101_09) Magyar népmesék III. (szkc101_10) Az én útjaim I. (szkc101_11) Az én útjaim II. (szkc101_12) Az én útjaim III. (szkc101_13) A fa I. (szkc102_01) A fa II. (szkc102_02) A fa III. (szkc102_03) Ünnepek I. (szkc102_04) Ünnepek II. (szkc102_05) Ünnepek III. (szkc102_06) Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Árnika I. (szkc102_07) Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Árnika II. (szkc102_08) Játéktér I. (szkc102_10) Játéktér II. (szkc102_11) Játéktér III. (szkc102_12) Játsszunk, tapasztaljunk! (szkc102_13)

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
	Játszani jó, nem csak győzni! (szkc102_14) Játsszunk labdával (szkc102_15)
Társas kompetenciák (empátia, kommunikációs készségek, együttműködés, konfliktuskezelés, segítségkérés, visszautasítás, társadalmi részvétel)	Jeleink III. (szkc101_03) Otthon I. (szkc101_04) Magyar népmesék I. (szkc101_07) Magyar népmesék II. (szkc101_08) Magyar népmesék III. (szkc101_09) Az én útjaim I. (szkc101_10) Az én útjaim II. (szkc101_11) Az én útjaim III. (szkc101_12) Legkedvesebb játékaink I. (szkc101_13) Legkedvesebb játékaink III. (szkc101_15) A fa I. (szkc102_01) A fa II. (szkc102_02) A fa III. (szkc102_03) Ünnepek I. (szkc102_04) Ünnepek II. (szkc102_05) Ünnepek III. (szkc102_06) Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Árnika I. (szkc102_07) Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Árnika II. (szkc102_08) Játéktér I. (szkc102_10) Játéktér II. (szkc102_11) Játéktér III. (szkc102_12) Játsszunk, tapasztaljunk! (szkc102_13) Játszani jó, nem csak győzni! (szkc102_14) Játsszunk labdával (szkc102_15)

3–4. évfolyam

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
Önismerettel összefüggő kompetenciák (érzelmek tudatossága, önállóság, autonómia, identitás, hitelesség)	Motívumok különböző kultúrákban I. (szkc103_01) Motívumok különböző kultúrákban II. (szkc104_02) Motívumok különböző kultúrákban III. (szkc104_03) „Déli felhők” Mesék, történetek, életek (szkc103_09) Az én helyem, az én kuckóm. I. (szkc103_10) Az én helyem, az én kuckóm. II. (szkc103_11) Szivárvány. Gondolataink, érzéseink (szkc103_14) Barátságok (szkc103_05) Terek itt és ott I. (szkc104_10) Terek itt és ott III. (szkc104_12) Rend és rendetlenség III. (szkc104_15)

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
Önszabályozás (érzelmek kezelése, felelősségvállalás, törődés, tekintet másokra, tolerancia)	A titkos barát (szkc103_04) Barátságok (szkc103_05) A titkos barát leleplezések (szkc103_06) „Andris beszélget” (szkc103_07) „Erdőkerülők boltja” (szkc103_08) Sokféleség (szkc103_15) Kapu II. (szkc104_02) Kapu III. (szkc104_03) Egymás között II. (szkc104_05) Terek itt és ott II. (szkc104_11)
Énhatékonyságérzés (pozitív önértékelés, konstruktív self-érzékelés)	Motívumok különböző kultúrákban I. (szkc103_01) A titkos barát (szkc103_04) Barátságok (szkc103_05) „Erdőkerülők boltja” (szkc103_08) „Déli felhők” Mesék, történetek, életek (szkc103_09)
A szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív készségek (információkezelés, problémakezelés, kritikai gondolkodás, szabályalkotás, szabálykövetés, kreativitás)	Motívumok különböző kultúrákban I. (szkc103_01) Motívumok különböző kultúrákban II. (szkc103_02) Motívumok különböző kultúrákban III. (szkc103_03) Déli felhők” Mesék, történetek, életek (szkc103_09) Az én helyem, az én kuckóm. I. (szkc103_10) Az én helyem, az én kuckóm. II. (szkc103_11) Az én helyem, az én kuckóm. III. (szkc103_12) Megfigyelés (szkc103_13) Szivárvány. Gondolataink, érzéseink (szkc103_14) Kapu II. (szkc104_04) Világteremtés (szkc104_07) Őselemek (szkc104_08) A Nap születése (szkc104_09) Terek itt és ott I. (szkc104_10) Terek itt és ott III. (szkc104_12) Rend és rendetlenség I. (szkc104_13) Rend és rendetlenség II. (szkc104_14) Rend és rendetlenség III. (szkc104_15)
Társas kompetenciák (empátia, kommunikációs készségek, együttműködés, konfliktuskezelés, segítségkérés, visszautasítás, társadalmi részvétel)	Barátságok (szkc103_05) A titkos barát leleplezések (szkc103_06) „Andris beszélget” (szkc103_07) „Erdőkerülők boltja” (szkc103_08) „Délifelhők” (szkc103_09) Az én helyem, az én kuckóm. I. (szkc103_10) Az én helyem, az én kuckóm II. (szkc103_11)

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
	Az én helyem, az én kuckóm III, (szkc103_12) Megfigyelés (szkc103_13) Szivárvány (szkc103_14) Sokféleség (szkc103_15) Kapu II. (szkc104_04) Világteremtés (szkc104_07) Őselemek (szkc104_08) A Nap születése (szkc104_09) Terek itt és ott I. (szkc104_10) Terek itt és ott III. (szkc104_12) Rend és rendetlenség I. (szkc104_13) Rend és rendetlenség II. (szkc104_14) Rend és rendetlenség III. (szkc104_15)

5–6. évfolyam

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
Önismerettel összefüggő kompetenciák (érzelmek tudatossága, önállóság, autonómia, identitás, hitelesség)	Tükör I. (szkc105_01) Tükör II. (szkc105_02) Tükör III. (szkc105_03) Hidak (szkc105_04) Történetek I. (szkc105_07) Történetek II. (szkc105_08) Terek I. (szkc105_10) Mit változtathatnék a világban? I. (szkc105_13) Mit változtathatnék a világban? II. (szkc105_14) Mit változtathatnék a világban? III. (szkc105_15) Előítélet I. (szkc106 _04) Előítélet II. (szkc106 _05) Miért tudunk felelősséget vállalni? I. (szkc106 _13) Miért tudunk felelősséget vállalni? II. (szkc106 _14)
Önszabályozás (érzelmek kezelése, felelősségvállalás, törődés, tekintet másokra, tolerancia)	Tükör I. (szkc105_01) Tükör I. (szkc105_02) Tükör I. (szkc105_03) Egy kis jó cselekedet (szkc105_05) Emberek köztünk, mi az emberek között (szkc105_06) Történetek III. (szkc105_09) Terek I. (szkc105_10) Terek II. (szkc105_11) _12 Terek III. (szkc105_12) Mit változtathatnék a világban? I. (szkc105_13)

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
	Előítélet I. (szkc106 _04) Előítélet II. (szkc106 _05) Miért tudunk felelősséget vállalni? I. (szkc106 _13) Miért tudunk felelősséget vállalni? II. (szkc106 _14)
Énhatékonyságérzés (pozitív önértékelés, konstruktív self-érzékelés)	Tükör I. (szkc105_01) Tükör II. (szkc105_02) Tükör III. (szkc105_03) Hidak (szkc105_04) Történetek I. (szkc105_07) Történetek II. (szkc105_08) Terek I. (szkc105_10) Mit változtathatnék a világban? I. (szkc105_13) Mit változtathatnék a világban? II. (szkc105_14) Mit változtathatnék a világban? III. (szkc105_15)
A szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív készségek (információkezelés, problémakezelés, kritikai gondolkodás, szabályalkotás, szabálykövetés, kreativitás)	Tükör I. (szkc105_01) Hidak (szkc105_04) Emberek köztünk, mi az emberek között (szkc105_06) Terek I. (szkc105_10) Terek III. (szkc105_12) Mit változtathatnék a világban? II. (szkc105_14) Mit változtathatnék a világban? III. (szkc105_15) Szimbólumok I. (szkc106 _01) Szimbólumok II. (szkc106 _02) Szimbólumok III. (szkc106 _03) Előítélet III. (szkc106 _06) Hana bőröndje III. (szkc106 _09) A mi szigetünk (szkc106 _10) Miért tudunk felelősséget vállalni? III. (szkc106 _15)
Társas kompetenciák (empátia, kommunikációs készségek, együttműködés, konfliktuskezelés, segítségkérés, visszautasítás, társadalmi részvétel)	Tükör I. (szkc105_01) Tükör II. (szkc105_03) Hidak (szkc105_04) Emberek köztünk, mi az emberek között (szkc105_06) Történetek I. (szkc105_07) Történetek II. (szkc105_08) Terek I. (szkc105_10) Terek II. (szkc105_11) Mit változtathatnék a világban? I. (szkc105_13) Mit változtathatnék a világban? II. (szkc105_14) Mit változtathatnék a világban? III. (szkc105_15) Szimbólumok I. (szkc106 _01)

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
	Szimbólumok II. (szkc106 _02) Szimbólumok III. (szkc106 _03) Előítélet I. (szkc106 _04) Előítélet II. (szkc106 _05) Előítélet III. (szkc106 _06) Hana bőröndje I. (szkc106 _07) Hana bőröndje II. (szkc106 _08) Hana bőröndje III. (szkc106 _09) A mi szigetünk (szkc106 _10) A falon túl (szkc106 _11) A kerítés meséje (szkc106 _12) Miért tudunk felelősséget vállalni? I. (szkc106 _13) Miért tudunk felelősséget vállalni? II. (szkc106 _14) Miért tudunk felelősséget vállalni? III. (szkc106 _15)

b) Az Én és a másik programcsomag

1–2. évfolyam

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
Önismerettel összefüggő kompetenciák (érzelmek tudatossága, önállóság, autonómia, identitás, hitelesség)	Segítünk egymásnak (szkb102_06) Méhek (szkb102_07) Misi Mókus (szkb102_08) A dolgok sem egyformák (szkb102_09) Illa berek, nádak, erek (szkb102_10) Ahány ház, annyi szokás (szkb102_14)
Önszabályozás (érzelmek kezelése, felelősségvállalás, törődés, tekintet másokra, tolerancia)	A segítség, amit kaphatok (szkb101_01) Gombamese I. (szkb101_02) A tükör két oldalán (szkb101_04) Répamese (szkb101_09) Tóban és tóparton (szkb102_03) Út egymáshoz I. (szkb102_11) Munkánk gyümölcse (szkb102_13) Ahány ház, annyi szokás (szkb102_14)
A szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív készségek (információkezelés, problémakezelés, kritikai gondolkodás, szabályalkotás, szabálykövetés, kreativitás)	Gombamese I. (szkb101_02) Gombamese II. (szkb101_03) Egy eltévedt kicsi veréb (szkb101_05) Kipp Kopp és Tipp Topp (szkb101_06) Répamese (szkb101_09) Ezt együtt csináltuk – Osztályfa (szkb101_13) Macóka húsz fillére (szkb102_02)

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
	A mi tavunk I. (szkb102_04) A mi tavunk II. (szkb102_05) Misi Mókus (szkb102_08) Illa berek, nádak, erek (szkb102_10) Út egymáshoz I. (szkb102_11) Út egymáshoz II. (szkb102_12) Ahány ház, annyi szokás (szkb102_14)
Társas kompetenciák (empátia, kommunikációs készségek, együttműködés, konfliktuskezelés, segítségkérés, visszautasítás, társadalmi részvétel)	Gombamese I. (szkb101_02) Gombamese II. (szkb101_03) A tükör két oldalán (szkb101_04) Egy eltévedt kicsi veréb (szkb101_05) Kipp Kopp és Tipp Topp (szkb101_06) Boltosjáték (szkb101_08) Répamese (szkb101_09) A rút kiskacsa (szkb101_10) Ezt együtt csináltuk – Osztályfa (szkb101_13) Segítség, amit adhatok (szkb102_01) Macóka húsz fillére (szkb102_02) Tóban és tóparton (szkb102_03) A mi tavunk I. (szkb102_04) A mi tavunk II. (szkb102_05) Segítünk egymásnak (szkb102_06) Misi Mókus (szkb102_08) A dolgok sem egyformák (szkb102_09) Illa berek, nádak, erek (szkb102_10) Út egymáshoz I. (szkb102_11) Út egymáshoz II. (szkb102_12) Munkánk gyümölcse (szkb102_13) Ahány ház, annyi szokás (szkb102_14)

3–4. évfolyam

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
Önismerettel összefüggő kompetenciák (érzelmek tudatossága, önállóság, autonómia, identitás, hitelesség)	Meseváros (szkb103_14) Barátság születik (szkb104_01) Milyen barát vagyok én? (szkb104_06) Körön kívül, körön belül I. (szkb104_13)
Önszabályozás (érzelmek kezelése, felelősségvállalás, törődés, tekintet másokra, tolerancia)	A hagyományok szerepe a közösség életében (szkb103_07) Más nyelven beszélek – Hogyan értjük meg egymást? (szkb103_08) Félreértések, félrehallások (szkb103_09)

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
	Eltérő vélemények, másság (szkb103_11) Játék – közösség – önismeret (szkb103_13) Miért jó a barátság? (szkb104_02) Mitől jó a barátság? (szkb104_03) A barátom másmilyen, mint a többiek (szkb104_04) Barátság fiúk és lányok között (szkb104_08)
A szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív készségek (információkezelés, problémakezelés, kritikai gondolkodás, szabályalkotás, szabálykövetés, kreativitás)	Macóka és a piknik (szkb103_01) A közös cselekvés öröme (szkb103_02) Közösségi szerepek (szkb103_04) Kitekintés a világra (szkb103_06) Más nyelven beszélek – Hogyan értjük meg egymást? (szkb103_08) Félreértések, félrehallások (szkb103_09) Eltérő vélemények, másság (szkb103_11) Konfliktusok megjelenése szólásokban, közmondásokban (szkb103_12) Játék – közösség – önismeret (szkb103_13) Meseváros (szkb103_14) Barátság születik (szkb104_01) Miért jó a barátság? (szkb104_02) Mitől jó a barátság? (szkb104_03) A barátom másmilyen, mint a többiek (szkb104_04) Hogyan ápoljuk a barátságot? (szkb104_05) Milyen barát vagyok én? (szkb104_06) Szerepek a barátságban (szkb104_07) Barátság fiúk és lányok között (szkb104_08) Fiúk, lányok barátsága (szkb104_09) Minden felnőtt más (szkb104_10) Néha nehéz dönteni (szkb104_12) Körön kívül, körön belül I. (szkb104_13) Körön kívül, körön belül II. (szkb104_14) Fordulópontok a barátságban (szkb104_15)
Társas kompetenciák (empátia, kommunikációs készségek, együttműködés, konfliktuskezelés, segítségkérés, visszautasítás, társadalmi részvétel)	Macóka és a piknik (szkb103_01) A közös cselekvés öröme (szkb103_02) Összetartozás, kirekesztettség (szkb103_03) Közösségi szerepek (szkb103_04) Egyezőségek és különbözőségek (szkb103_05) Kitekintés a világra (szkb103_06) A hagyományok szerepe a közösség életében (szkb103_07) Más nyelven beszélek – Hogyan értjük meg egymást? (szkb103_08) Félreértések, félrehallások (szkb103_09) Konfliktusok a közösségben (szkb103_10) Eltérő vélemények, másság (szkb103_11)

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
	Konfliktusok megjelenése szólásokban, közmondásokban (szkb103_12) Játék – közösség – önismeret (szkb103_13) Meseváros (szkb103_14) Barátság születik (szkb104_01) Miért jó a barátság? (szkb104_02) Mitől jó a barátság? (szkb104_03) A barátom másmilyen, mint a többiek (szkb104_04) Hogyan ápoljuk a barátságot? (szkb104_05) Milyen barát vagyok én? (szkb104_06) Szerepek a barátságban (szkb104_07) Barátság fiúk és lányok között (szkb104_08) Fiúk, lányok barátsága (szkb104_09) Minden felnőtt más (szkb104_10) Néha nehéz dönteni (szkb104_12) Körön kívül, körön belül I. (szkb104_13) Körön kívül, körön belül II. (szkb104_14) Fordulópontok a barátságban (szkb104_15)

5–6. évfolyam

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
Önismerettel összefüggő kompetenciák (érzelmek tudatossága, önállóság, autonómia, identitás, hitelesség)	Titkok a Titkok Kamrájából II. (szkb105_04) Az én célom, az ő célja, a mi célunk (szkb105_) Csak egy út van? (szkb105_12) Hallgass meg! – meghallgatlak (szkb105_15) Az arány fogalma, arányosság (szkb106_01) Arányosságok I. (szkb106_02) A százalék fogalma (szkb106_04) Százalékszámítás alkalmazása (szkb106_05) Bizalom a bizalomban (szkb106_10) A siker ösvénye az önbizalom (szkb106_12) Vállalni a nyilvános kiállást? (szkb106_13) Nyilvános kiállás és hitelesség (szkb106_14)
Önszabályozás (érzelmek kezelése, felelősségvállalás, törődés, tekintet másokra, tolerancia)	Próbáljuk meg együtt! (szkb105_01) Az én célom, az ő célja, a mi célunk (szkb105_05) Titkok a Titkok Kamrájából III. (szkb105_06) Most már megy? (szkb105_09) Csak egy út van? (szkb105_12) Hallgass meg! – meghallgatlak (szkb105_15)

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
	Az arány fogalma, arányosság (szkb106_01) Arányosságok I. (szkb106_02) Arányosságok II. (szkb106_03) A százalék fogalma (szkb106_04) Százalékszámítás alkalmazása (szkb106_05) Őszinteség, titok, hazugság (szkb106_07) Oknyomozás a félelem körül (szkb106_08) Bizalom a bizalomban (szkb106_10) Nyilvános kiállás és hitelesség (szkb106_14)
A szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív készségek (információkezelés, problémakezelés, kritikai gondolkodás, szabályalkotás, szabálykövetés, kreativitás)	A miniszter tanácsadói (szkb105_02) Titkok a Titkok Kamrájából III. (szkb105_06) Titkok a Titkok Kamrájából IV. (szkb105_07) Titkok a Titkok Kamrájából V. (szkb105_08) Most már megy? (szkb105_09) Csak egy út van? (szkb105_12) Arányosságok II. (szkb106_03) Őszinteség és hazugság (szkb106_06) Őszinteség, titok, hazugság (szkb106_07) Oknyomozás a félelem körül (szkb106_08) Szörnyek és hősök (szkb106_09) Bizalom és bizalmatlanság (szkb106_11) A siker ösvénye az önbizalom (szkb106_12)
Társas kompetenciák (empátia, kommunikációs készségek, együttműködés, konfliktuskezelés, segítségkérés, visszautasítás, társadalmi részvétel)	Próbáljuk meg együtt! (szkb105_01) A miniszter tanácsadói (szkb105_02) Titkok a Titkok Kamrájából I. (szkb105_03) Titkok a Titkok Kamrájából II. (szkb105_04) Az én célom, az ő célja, a mi célunk (szkb105_05) Titkok a Titkok Kamrájából III. (szkb105_06) Titkok a Titkok Kamrájából IV. (szkb105_07) Titkok a Titkok Kamrájából V. (szkb105_08) Most már megy? (szkb105_09) Csak egy út van? (szkb105_12) Hallgass meg! – meghallgatlak (szkb105_15) Az arány fogalma, arányosság (szkb106_01) Arányosságok I. (szkb106_02) Arányosságok II. (szkb106_03) A százalék fogalma (szkb106_04) Százalékszámítás alkalmazása (szkb106_05) Őszinteség és hazugság (szkb106_06) Őszinteség, titok, hazugság (szkb106_07) Oknyomozás a félelem körül (szkb106_08) Szörnyek és hősök (szkb106_09)

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
	Bizalom a bizalomban (szkb106_10) Bizalom és bizalmatlanság (szkb106_11) A siker ösvénye az önbizalom (szkb106_12) Vállalni a nyilvános kiállást? (szkb106_13) Nyilvános kiállás és hitelesség (szkb106_14)

Melléklet 2.

Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák

B1, C1

II. A MODULOK TÉMAKÖRÖNKÉNTI JEGYZÉKE

a) Az én dimenziói programcsomag

Témakörök	Évfolyam	A modulok témái (és kódjaik)
Jelképek	**1.**	Jeleink I-II-III. (szkc101_01, 02, 03)
	2.	A fa Jeleink I-II-III. (szkc102_01, 02, 03)
	3.	Motívumok különböző kultúrákban Jeleink I-II-III. (szkc103_01, 02, 03)
	4.	A kapu I-II-III. (szkc104_01, 02, 03
	5.	Tükör I-II-III. (szkc105_01, 02, 03)
	6.	Szimbólumok I-II-III. (szkc106_01, 02, 03)
Találkozások	**1.**	Otthon I-II-III. (szkc101_04, 05, 06)
	2.	Ünnepek I-II-III. (szkc102_04, 05, 06)
	3.	Barátságok I-II-III. (szkc103_04, 05, 06)
	4.	A változás I-II-III. (szkc104_04, 05, 06)
	5.	Mit tudok én adni? I-II-III. (szkc105_04, 05, 06)
	6.	Előítéletek I-II-III. (szkc106_04, 05, 06)
Mesék, történetek, versek, életek	**1.**	Magyar népmesék I-II-III. (szkc101_07, 08, 09)
	2.	Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Árnika I-II-III. (szkc102_07, 08, 09)
	3.	Versek I-II-III. (szkc103_07, 08, 09)
	4.	Teremtésmítoszok I-II-III. (szkc104_07, 08, 09)
	5.	Pandora szelencéje (szkc105_07) A gyáva nyulak (szkc105_08) Kam tükre (szkc105_09)
	6.	Hana bőröndje I-II-III. (szkc106_07,08, 09)

Terek	**1.**	Az én tájam, útjaim I-II-III. (szkc101_10, 11, 12)
	2.	Játéktér I-II-III. (szkc102_10, 11, 12)
	3.	Lakótér – Miért szeretem? I-II-III. (szkc103_10, 11, 12)
	4.	Lakóterek régen és ma I-II-III. (szkc104_10, 11, 12)
	5.	Különleges természeti és ember alkotta terek I-II-III. (szkc105_10, 11, 12)
	6.	Közösségi és személyes terek I-II-III. (szkc106_10, 11,12)
Gondolataink, érzéseink	**1.**	Mik a kedvenc helyeink? I-II-III. (szkc101_13, 14, 15)
	2.	Legkedvesebb játékaink I-II-III. (szkc102_13, 14, 15)
	3.	Mit tudunk magunkról, mit tudunk másokról? I-II-III. (szkc103_13, 14, 15)
	4.	Mi a rend és a rendetlenség viszonya? I-II-III. (szkc104_13, 14, 15)
	5.	Mit változtatnál a világban? I-II-III. (szkc105_13, 14, 15)
	6.	Miért tudunk felelősséget vállalni? I-II-III. (szkc106_13, 14, 15)

b) Az Én és a másik programcsomag

1–2. évfolyam

Témakörök	**A modulok kódszáma és címe**
Élettelen természet	Szkb101_11 A madarak vándorlása szkb102_09 A dolgok sem egyformák
Élő természet	szkb102_03 Tóban és tóparton szkb102_04 A mi tavunk I. szkb102_05 A mi tavunk II. szkb102_07 Méhek
Természet- és társadalom-földrajzi környezetünk, lakóhelyünk	szkb101_05 Egy eltévedt kicsi veréb szkb102_12 Út egymáshoz II.
Tér	szkb101_03 Gombamese II. szkb101_13 Ezt együtt csináltuk! – Osztályfa szkb102_05 A mi tavunk II.
Testünk és élet-működéseink	szkb101_03 Gombamese II. szkb101_04 A tükör két oldalán szkb101_08 Boltosjáték szkb102_13 Munkánk gyümölcse
A társadalom és a gazdaság	szkb101_08 Boltosjáték
Pszichikus működésünk, személyiségünk	szkb101_01 A segítség, amit kaphatok szkb101_03 Gombamese II. szkb101_04 A tükör két oldalán

Témakörök	A modulok kódszáma és címe
	szkb101_05 Egy eltévedt kicsi veréb szkb101_06 Kipp Kopp és Tipp Topp szkb101_08 Boltosjáték szkb102_01 A segítség, amit adhatok szkb102_05 A mi tavunk II. szkb102_06 Segítünk egymásnak szkb102_08 Misi Mókus szkb102_09 A dolgok sem egyformák szkb102_10 Illa berek, nádak, erek szkb102_11 Út egymáshoz I. szkb102_12 Út egymáshoz II.
Kommunikáció	szkb101_01 A segítség, amit kaphatok szkb101_02 Gombamese I. szkb101_09 Répamese szkb102_02 Macóka húsz fillére szkb102_11
Kapcsolatok	szkb101_01 A segítség, amit kaphatok szkb101_05 A tükör két oldalán szkb101_06 Kipp Kopp és Tipp Topp szkb101_10 A rút kiskacsa szkb101_13 Ezt együtt csináltuk! – Osztályfa szkb102_01 A segítség, amit adhatok szkb102_03 Tóban és tóparton szkb102_04 A mi tavunk I. szkb102_05 A mi tavunk II. szkb102_06 Segítünk egymásnak szkb102_07 Méhek szkb102_08 Misi Mókus szkb102_09 A dolgok sem egyformák szkb102_11 Út egymáshoz I. szkb102_12 Út egymáshoz II. szkb102_13 Munkánk gyümölcse szkb102_14 Ahány ház, annyi szokás

3–4. évfolyam

Témakörök	A modulok kódszáma és címe
Élő természet	szkb103_03 Összetartozás, kirekesztettség szkb103_04 Közösségi szerepek
A társadalom és a gazdaság	szkb103_02 A közös cselekvés öröme szkb103_07 A hagyományok szerepe a közösség életében szkb103_12 Konfliktusok megjelenése szólásokban, közmondásokban szkb104_01 Barátság születik szkb104_14 Körön kívül, körön belül II.
Pszichikus működésünk, személyiségünk	szkb103_04 Közösségi szerepek szkb103_05 Egyezőségek és különbözőségek szkb103_11 Eltérő vélemények, másság szkb103_13 Játék – közösség – önismeret szkb104_01 Barátság születik szkb104_02 Miért jó a barátság? szkb104_03 Mitől jó a barátság? szkb104_04 A barátom másmilyen, mint a többiek szkb104_05 Hogyan ápoljuk a barátságot? szkb104_06 Milyen barát vagyok én? szkb104_08 Barátság fiúk és lányok között szkb104_09 Fiúk, lányok barátsága szkb104_10 Minden felnőtt más szkb104_12 Néha nehéz dönteni szkb104_13 Körön kívül, körön belül I. szkb104_15 Fordulópontok a barátságban
Kommunikáció	szkb103_04 Közösségi szerepek szkb103_08 Más nyelven beszélek – hogyan értjük meg egymást? szkb103_09 Félreértések, félrehallások szkb103_12 Konfliktusok megjelenése szólásokban, közmondásokban szkb103_14 Meseváros szkb104_01 Barátság születik szkb104_02 Miért jó a barátság? szkb104_05 Hogyan ápoljuk a barátságot? szkb104_07 Szerepek a barátságban szkb104_13 Körön kívül, körön belül I.
Kapcsolatok	szkb103_01 Macóka és a piknik szkb103_02 A közös cselekvés öröme szkb103_03 Összetartozás, kirekesztettség szkb103_04 Közösségi szerepek szkb103_05 Egyezőségek és különbözőségek szkb103_06 Kitekintés a világra

Témakörök	A modulok kódszáma és címe
	szkb103_07 A hagyományok szerepe a közösség életében szkb103_08 Más nyelven beszélek – hogyan értjük meg egymást? szkb103_10 Konfliktusok a közösségben szkb103_11 Eltérő vélemények, másság szkb103_12 Konfliktusok megjelenése szólásokban, közmondásokban szkb103_13 Játék – közösség – önismeret szkb103_14 Meseváros szkb104_01 Barátság születik szkb104_02 Miért jó a barátság? szkb104_03 Mitől jó a barátság? szkb104_04 A barátom másmilyen, mint a többiek szkb104_05 Hogyan ápoljuk a barátságot? szkb104_06 Milyen barát vagyok én? szkb104_07 Szerepek a barátságban szkb104_08 Barátság fiúk és lányok között szkb104_09 Fiúk, lányok barátsága szkb104_10 Minden felnőtt más szkb104_12 Néha nehéz dönteni szkb104_13 Körön kívül, körön belül I. szkb104_14 Körön kívül, körön belül II. szkb104_15 Fordulópontok a barátságban

5–6. évfolyam

Témakörök	A modulok kódszáma és címe
A társadalom és a gazdaság	szkb106_05 Százalékszámítás alkalmazása
Pszichikus működésünk, személyiségünk	szkb105_01 Próbáljuk meg együtt! szkb105_02 A miniszter tanácsadói szkb105_03 Titkok a Titkok Kamrájából I. szkb105_04 Titkok a Titkok Kamrájából II. szkb105_05 szkb105_06 Titkok a Titkok Kamrájából III. szkb105_07 Titkok a Titkok Kamrájából IV. szkb105_08 Titkok a Titkok Kamrájából V. szkb105_09 Most már megy? szkb105_12 Csak egy út van? szkb105_15 Hallgass meg! – meghallgatlak szkb106_01 Az arány fogalma, arányosság

Témakörök	A modulok kódszáma és címe
	szkb106_02 Arányosságok I. szkb106_03 Arányosságok II. szkb106_04 A százalék fogalma szkb106_05 Százalékszámítás alkalmazása szkb106_06 Őszinteség és hazugság szkb106_07 Őszinteség, titok, hazugság szkb106_08 Oknyomozás a félelem körül szkb106_09 Szörnyek és hősök szkb106_10 Bizalom a bizalomban szkb106_11 Bizalom és bizalmatlanság szkb106_12 A siker ösvénye az önbizalom szkb106_13 Vállalni a nyilvános kiállást? szkb106_14 Nyilvános kiállás és hitelesség
Kommunikáció	szkb105_03 Titkok a Titkok Kamrájából I. szkb105_04 Titkok a Titkok Kamrájából II. szkb105_06 Titkok a Titkok Kamrájából III. szkb105_07 Titkok a Titkok Kamrájából IV. szkb106_06 Őszinteség és hazugság szkb106_07 Őszinteség, titok, hazugság szkb106_08 Oknyomozás a félelem körül szkb106_09 Szörnyek és hősök szkb106_10 Bizalom a bizalomban szkb106_11 Bizalom és bizalmatlanság szkb106_12 A siker ösvénye az önbizalom szkb106_13 Vállalni a nyilvános kiállást? szkb106_14 Nyilvános kiállás és hitelesség

Témakörök	A modulok kódszáma és címe
Kapcsolatok	szkb105_01 Próbáljuk meg együtt! szkb105_02 A miniszter tanácsadói szkb105_03 Titkok a Titkok Kamrájából I. szkb105_05 Az én célom, az ő célja, a mi célunk szkb105_06 Titkok a Titkok Kamrájából III. szkb105_07 Titkok a Titkok Kamrájából IV. szkb105_08 Titkok a Titkok Kamrájából V. szkb105_09 Most már megy? szkb105_12 Csak egy út van? szkb105_15 Hallgass meg! – meghallgatlak szkb106_01 Az arány fogalma, arányosság szkb106_02 Arányosságok I. szkb106_03 Arányosságok II. szkb106_04 A százalék fogalma szkb106_05 Százalékszámítás alkalmazása szkb106_06 Őszinteség és hazugság szkb106_07 Őszinteség, titok, hazugság szkb106_08 Oknyomozás a félelem körül szkb106_10 Bizalom a bizalomban szkb106_11 Bizalom és bizalmatlanság szkb106_12 A siker ösvénye az önbizalom szkb106_13 Vállalni a nyilvános kiállást? szkb106_14 Nyilvános kiállás és hitelesség

Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák

7–12. évfolyam

Reflektálás a jelenre, felkészülni a jövőre

ELŐSZÓ

A három programcsomag különböző dimenziók középpontba állításával, de egymást szervesen kiegészítve ugyanazt a fő célt tűzi ki maga elé: a középiskolákból kikerülő fiatalok rendelkezzenek olyan szociális, életviteli és környezeti kompetenciákkal, amelyek birtokában saját magukért és a környezetükért felelősséget vállaló, egészséges és harmonikus személyiségű felnőttekké válhatnak.
A programcsomagok közös jellemzője a tevékenység- és élményközpontúság. A fenti cél eléréséhez szükséges kompetenciák ugyanis csak hosszú időn keresztül tartó fejlesztéssel, és sokféle közegben tesztelt gyakorlással alakíthatók ki, amelynek során a tanulók folyamatosan gyarapodó tudást szereznek önmagukról, valamint állandóan változó szűkebb és tágabb környezetükről.

A **Toleranciára nevelés** programcsomagjának központi gondolata önmagunk és mások elfogadása. A képességfejlesztés fókuszában itt a kíváncsiság ösztönzése, a nyitottság és a rugalmasság erősítése, valamint a másságtól való félelem és az előítéletek leküzdése áll.

A **Felkészülés a felnőttszerepekre**című programcsomag sokoldalú képet ad a nemi és életkori, valamint a családban, a kortársi csoportokban és a munka világában betölthető szerepekről, kapcsolatokról, konfliktushelyzetekről, és hangsúlyosan az ezek ellátásához szükséges képességek, készségek, attitűdök fejlesztését célozza.

A **Polgár a demokráciában** programcsomag elsősorban azokra a képességterületekre összpontosít, amelyekre az aktív állampolgári léthez és a társadalomban való civil szerepvállalásához van szükség. Ennek megfelelően a programban megjelenő tevékenységek – a másik két programcsomagban is megcélzott képességterületek mellett – hangsúlyozottan fejlesztik az információkezelés, a véleményalkotás és a döntés képességét, a vitakészséget, a szociális érzékenységet, a konfliktuskezelő és problémamegoldó képességet, s ösztönöznek a helyi társadalom életében való aktív részvételre.
A három csomag együttesen olyan középiskolai taneszköz-rendszert alkot, amelynek moduljai egyrészt különféle tantárgyak keretébe illeszthetők, másrészt változatos tanórán kívüli tanulási helyzetekben hasznosíthatók, és összetételük a helyi igényeknek megfelelően, rugalmasan alakítható ki.

I. BEVEZETŐ GONDOLATOK

1.A kompetenciafejlesztő program illeszkedése a középfokú oktatás szabályozó rendszeréhez és az iskolai tevékenységekhez

A programcsomagok kidolgozói törekedtek arra, hogy a megszülető anyagok szervesen illeszkedjenek a középfokú oktatás érvényben lévő szabályozó rendszeréhez. Egyúttal – a Nemzeti Fejlesztési Terv keretében megvalósuló központi fejlesztésről lévén szó – vezető szerepet játszottak a kompetenciaalapú oktatás alapelveinek és módszereinek kidolgozásában is. A programok ezért szerves összhangban állnak a velük párhuzamosan korrigált alaptanterv, a NAT elvárásaival.

a) A programcsomagok kapcsolódása a Nemzeti alaptantervhez

Az Európai Unió ajánlásai nyomán a NAT-ban megjelenő **kulcskompetenciák** közül mindhárom programcsomag középpontjában a szociális és állampolgári kompetencia fejlesztésének célkitűzése áll. Tevékenység- és feladatrendszerük révén ugyanakkor a csomagok erőteljesen hozzájárulnak az alábbi kulcskompetenciák fejlesztéséhez is:

- Anyanyelvi kommunikáció
- Digitális kompetencia

- A hatékony, önálló tanulás
- Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia
- Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség

Mindezek mellett – a feldolgozott témakörök révén – kisebb mértékben szerepet vállalnak a diákok természettudományos kompetenciájának és idegen nyelvi kommunikációjának fejlesztésében is.

A Nemzeti alaptanterv **kiemelt fejlesztési feladatai** közül a programcsomagok támogatják az alábbi tartalmi területeken folyó fejlesztést:

- Énkép, önismeret
- Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés
- Környezettudatosságra nevelés
- Testi és lelki egészség
- Felkészülés a felnőtt lét szerepeire

A fentiek mellett közepes erősséggel támogatják a következő területekhez kapcsolódó fejlesztést is:

- Hon- és népismeret
- Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra
- Gazdasági nevelés
- A tanulás tanítása

A programcsomagok moduljaiban megjelenő tartalmak kapcsolódnak az alábbi **műveltségterületek** képességfejlesztési és ismeretbővítési célkitűzéseihez, és a maguk eszközeivel jól szolgálják ezeket:

- Magyar nyelv és irodalom,
- Élő idegen nyelv,
- Ember és társadalom,
- Földünk és környezetünk,
- Ember a természetben,
- Művészetek,
- Életvitel és gyakorlati ismeretek.

Mindhárom programcsomag szem előtt tartja azokat a teendőket, amelyeket szűkebb életszakaszokhoz vagy nevelési területekhez nem rendelhető, **közös feladatokként** határoz meg a Nemzeti alaptanterv. Ezek közül a csomagok különösen az alábbiak támogatására alkalmasak:

- A *személyiség- és közösségfejlesztés* feladatai (Erkölcsi ismeretek nyújtása, a családi és közösségi kapcsolatok elmélyítése, az előítéletek felismerése, tudatosítása és csökkentése, a testi és lelki egészség megőrzése, a bűnmegelőzés, a drogprevenció és a fogyasztóvédelmi nevelés)
- A *nyitott iskola* megteremtése, amely aktívan együttműködik a szülőkkel és a helyi társadalom különféle szervezeteivel.

A programcsomagok magukénak vallják az egységes alapokra épülő **differenciálás** alapelvét. Moduljaikat **tevékenységközpontúság**, az aktív tanulás lehetőségeinek felkínálása jellemzi, és rendszerint többféle párhuzamos tevékenységet ajánlanak ugyanazon célokhoz, illetve tartalmakhoz kapcsolódóan. Következetesen építenek a diákok **előzetes tudására**, informális és nonformális tanulási helyzetekben megszerzett korábbi tapasztalataira. A csomagokban megjelenő tevékenységrendszer egésze közvetett módon hozzájárul az önművelés igényének, és az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges képességeknek a kialakításához.

b) A programcsomagok illeszkedése az érettségi vizsgarendszerhez

A három programcsomag a következő pontokon kapcsolódik a 2005-ben bevezetett, kétszintű érettségi vizsga követelményeihez:

- A három csomag együttesen alkalmas arra, hogy segítségével a tanulók felkészüljenek a társadalomismeret modultantárgy kompetenciaközpontú érettségi vizsgájára.

- A csomagok hozzá tudnak járulni ahhoz, hogy a tanulók felkészüljenek az érettségi vizsga kompetencia-elvárásként megfogalmazott egyes követelményeinek teljesítésére a magyar nyelv és irodalom (szövegértés, írásbeli és szóbeli szövegalkotás), a történelem (információkezelés, kritikus gondolkodás, rendszerszemlélet) és a földrajz tantárgyhoz (információk feldolgozása, környezeti jelenségek értelmezése) kapcsolódóan.
- Az érettségivizsgán számon kérhető tárgyi tudás egészén belül – a történelem tantárgyhoz kapcsolódóan –, a programcsomagok hozzá tudnak járulni az „Egyén, közösség, társadalom", „A modern demokráciák működése", „A politikai intézmények, eszmék, ideológia", valamint a „Kontinentális, világméretű konfliktusok és nemzetközi együttműködés" című témakörök feldolgozásához. A földrajzhoz kapcsolódóan támogatni tudják a „Népesség- és településföldrajz", „A változó világ társadalmi-gazdasági képe", valamint „A globális válságproblémák földrajzi vonatkozásai" című témakörök feldolgozását. A biológián belül pedig fontos szempontokat tudnak adni az ember és környezete, illetve az egészség és betegség témakörébe sorolható kérdések feldolgozásához.

c) A programcsomagok kapcsolódása az iskolai tevékenységrendszerhez

A program eredményes megvalósításához elengedhetetlen a jelen kerettantervi célok és kimeneti elvárások integrálása az iskola munkáját szabályozó pedagógiai programba, valamint a helyi tantervbe abban az esetben, ha ezek a célok és elvárások eredetileg nem szerepelnének e dokumentumokban.

A moduláris felépítés lehetővé teszi, hogy a programcsomagok anyaga igen sokféle konkrét, egyedi formában kaphasson helyet az iskolák világában. A három csomag összességében nagy mennyiségű, kompetenciafejlesztő hatását tekintve egyenértékű modult tartalmaz, amelyek között tanórai, illetve tanórán kívüli keretben feldolgozhatók egyaránt találhatók.

A rendszer ugyanakkor nem csupán jól adaptálható a helyi viszonyokhoz, hanem nyitott is – különféle szintű, hasonló logikájú, helyi fejlesztésű modulokkal egészíthető ki, a mindenkori aktuális igényeknek és lehetőségeknek megfelelően.

2. A kompetenciafejlesztés folyamatának néhány lényeges sajátossága

A szociális, életviteli és környezeti kompetenciák hosszú idő alatt, lassan kialakuló attitűdökből és képességekből épülnek fel, s nagyon sokféle tartalmi terület ismeretelemeit olvasztják magukba. Formálódásuk nem kapcsolódik dominánsan az iskolához, különféle spontán hatások sokasága fejleszti őket, a célirányos és tudatos pedagógiai munka azonban nagymértékben hozzájárulhat a megerősödésükhöz.

A különféle forrásokból származó hatások az évek során olyan komplex tudássá és értékrenddé állhatnak össze, amely aztán minden fontos személyes és társas helyzetben jól mobilizálható, s hozzájárulhat ahhoz, hogy az iskolából kikerülő fiatalok kiegyensúlyozott életet élő, boldog és egyúttal a társadalom egésze számára is hasznos felnőttekké váljanak. Mindennek elengedhetetlen feltétele azonban a tanulásnak azaz eleme, amelynek során a külső impulzusok megélt tapasztalattá és belsőleg is elfogadott motívumokká válnak.

A kompetenciafejlődés szempontjából ezért fontos, hogy a program erősen építsen a tanulók közvetlen tapasztalataira és az őket körülvevő világ aktuális kihívásaira. A tanulási folyamatban pedig helyet kell kapnia a megszerzett tudáselemek gyakorlati alkalmazásának.

E sajátosságból fakadóan a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztésére irányuló programok csak akkor lehetnek sikeresek, ha a készen kapott terveket és segédleteket az iskola, illetve a pedagógus „testre szabja", mindig a helyi igényekhez és lehetőségekhez igazítja.

3. Iskolai adaptáció és helyi tervezés

A kerettantervhez kapcsolódó három programcsomag moduljai többféle módon is beilleszthetők az intézmények munkájába. A modulok jelentős része szervesen kapcsolódik valamilyen közismereti tantárgy tartalmaihoz, de szép számmal vannak olyanok is, amelyek feldolgozásához az osztályfőnöki órák kínálnak optimális keretet.

Az összes foglalkozásterv egyharmad része pedig a leghatékonyabban tanórán kívüli körülmények között valósítható meg. Ez utóbbiakhoz jó keretet kínálhatnak a különféle szakköri jellegű foglakozások (színjátszó kör, beszélgető kör, önismereti kör, filmklub, honismereti kör stb.), a diák-önkormányzatifoglalkozások, az iskolai témanapok és témahetek, az emléknapok vagy ünnepségek, a tanulmányi kirándulások, a táborok vagy az erdei iskola.

Az egy-egy korcsoport számára rendelkezésre álló modulkínálat egésze valószínűleg meghaladja azt a mennyiséget, amit egy középiskola – egyéb feladatainak megvalósítása mellett – egy-egy tanévben be tud fogadni. Szükség van tehát a program helyi változatának a megtervezésére. Átgondolást igényel az a szempont is, hogy melyek azok az iskolai technikai lehetőségek, amelyek használatára leginkább építeni tud a program. Ha van rá mód, a kompetenciafejlesztés jól összekapcsolható például az iskolaújság, az iskolarádió vagy az intézményi honlap működésével – de persze ezek megléte nélkül is számos kiváló lehetőség kínálkozik.

A program az által válik tartósan az iskolai munka részévé, ha integrálódik az intézmény pedagógiai programjába és helyi tantervébe. A tervezéskor fontos számba venni, hogy milyen személyi feltételekre építhet a képességfejlesztés, illetve, hogy milyen új lehetőségek megteremtésére van reális esély az intézményben. Érdemes áttekinteni a helyi társadalom adottságait, feltételrendszerét, lehetőségeit is. A lakókörzet hagyományainak megismerése, a megőrzésükbe való bekapcsolódás ugyanúgy részévé válhat a szociális kompetenciákat fejlesztő programnak, mint a helyi problémák felszámolására szerveződő környezetvédő vagy segítő civil szervezetek tevékenységének megismerése, és az ezekben való szerepvállalás.
Mind az iskola, mind a tanulócsoportok szintjén alapvető szempont a tanulók összetételének, szükségleteinek, érdeklődésének és képességeinek figyelembevétele, hiszen a fejlesztés reálisan csak ebből indulhat ki. Nem hagyhatók figyelmen kívül a szülői háttér sajátosságai sem.
Akármilyen helyzetben kerül is sor a három programcsomag moduljainak befogadására, szükség van bizonyos mértékű adaptáció elvégzésére annak érdekében, hogy a program szervesen beilleszkedjék az iskola életébe. S ezt az átfogó adaptációt követően, minden évben szükség van egy – a tanulócsoport szintjén megjelenő – finom illesztés elvégzésére is annak érekében, hogy a ténylegesen megvalósuló tevékenységek minél közelebb álljanak a tanulók világához és személyes problémáihoz, s így fejlesztő hatásuk is optimális legyen.

Az adaptációnak mindkét szint esetében a kerettanterv céljaiból és a kimenetként elvárt eredményekből érdemes kiindulnia az alábbi lépések szerint haladva.
Az iskolai szintű adaptáció lépései:

- Az iskola **pedagógiai programjának** és **helyi tantervének** áttekintése abból a szempontból, hogy mely pontokon kapcsolhatók hozzá a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztésének kerettantervi céljai és az elvárt kimeneti eredmények.
- A pedagógiai program és a helyi tanterv feltárt kapcsolódási pontjainak elemzése**,** abból a szempontból, hogy milyen **tanórai és tanórán kívüli lehetőségeket** kínálnak a képességfejlesztő program számára, és ennek alapján a kompetenciafejlesztés lehetséges iskolai kereteinek rögzítése.
- Az intézményben rendelkezésre álló és a program során használható **technikai feltételek (**számítógép, kivetítő, DVD stb.) és **kommunikációs fórumok** (iskolaújság, honlap, chat fórum stb.) áttekintése.
- Annak számbavétele, hogy milyen lehetősége kínálkoznak a **terepmunkára** az iskola környezetében, és milyen **helyi társadalmi csoportokkal** (kortársi közösségekkel, civil szervezetekkel stb.) lehet majd együttműködni a program megvalósítása során.
- A **diákok** életkori, érdeklődésbeli, szociális és kulturális **összetételéből adódó** kifejezett vagy látens **elvárások** feltérképezése.
- Mindennek alapján a **kompetenciafejlesztés helyi súlypontjainak meghatározása** és annak rögzítése, hogy milyen szempontokat kell, illetve lehet figyelembe vennie az egyes tanulócsoportok tevékenységét tervező pedagógusoknak.
- A szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztésével kapcsolatos alapvető intézményi elképzelések **integrálása a pedagógiai programba és a helyi tantervbe**.

A tanulócsoportok szintjén megvalósuló adaptáció
Az egyes tanulócsoportokban felhasználható kompetenciafejlesztési terveket **egy-egy tanévre** érdemes elkészíteni, időben nem sokkal a felhasználásuk előtt. Csak így biztosítható ugyanis, hogy a tevékenységek a diákok aktuális helyzetéből, adottságaiból induljanak ki, és szorosan nyomon kövessék fejlődésüket a kompetencia egyes részterületein belül. A tervezés legfontosabb lépései a következők lehetnek:

- Először **helyzetelemzés** keretében meg kell határozni, hogy – a kerettantervi célok, az elvárt eredmények, valamint a kompetenciaterület fejlesztési fókuszai szempontjából – melyek az adott tanulócsoport legfontosabb aktuális jellemzői, esetleges problémái a kompetencia egyes részterületein.
- A helyzetelemzésre alapozva, szükséges meghatározni, hogy melyek lehetnek az adott tanév **reálisan kitűzhető kompetenciafejlesztési céljai** a csoport egészének, illetve azon belül szükség szerint az egyes diákoknak a szintjén.
- A fejlesztési célokat és a korábban rögzített iskolai keretek elemeit egy közös **mátrixba** rendezve, tanácsos áttekinteni, hogy az adott tanulócsoport esetében mely célok milyen keretek között érhetők el a legnagyobb valószínűséggel.

- A mátrix segítségével kirajzolódó pontokra alapozva vázolható fel a tanulócsoport **éves kompetenciafejlesztési tervének vázlata**. Ennek a vázlatnak az összeállításába érdemes bevonni az érintett tanulókat is. A közös tervezés ugyanis nem csak motiváltságukat növeli, de hozzájárul ahhoz is, hogy növekedjék bennük a saját maguk fejlődése iránti felelősségérzet.
- A vázlatot célszerű annak a pedagógusnak elkészítenie, aki helyzeténél fogva az adott csoport első számú felelőse (a legtöbb intézményben ez az osztályfőnök, de természetesen lehet más is). Ezt követően azonban feltétlenül meg kell keresnie az intézményben és azon kívül is mindazokat, akikkel együtt kíván majd működni a hatékony kompetenciafejlesztés érdekében. Vagyis létre kell hozni **a közös célért összehangoltan dolgozók munkacsoportját**.
- A tanév fejlesztő munkájának tervét a képességfejlesztésben érintett kollégáknak **közösen kell véglegesíteniük.** Ennek során meghatározzák, hogy milyen időkeretben, a tanév mely szakaszában, milyen konkrét tanulási körülmények között milyen modulokat dolgoznak majd fel. Célszerű megállapodniuk abban is, hogy a tanév folyamán milyen módon kerül sor közöttük a tapasztalatok cseréjére, ki vállalkozik új taneszköz kidolgozására, bemutató foglalkozás megtartására stb.
- Mivel a program egésze szempontjából fontos, hogy a szülők támogató hátteret biztosítsanak hozzá, jó, ha az előkészítő munka utolsó fázisában készül egy **szülőknek szóló tájékoztató** is, amit minden család megkap a tanítási év kezdetén.

Az adaptáció mikro szintje

A program minden modulja többféle tevékenységi lehetőséget kínál a pedagógusok, illetve a diákok számára. Azt, hogy ezek közül mikor, melyik a legalkalmasabb az adott csoport számára, csak **helyben** és többnyire csak **aktuálisan** lehet eldönteni. Az előzetes terv ezért valamilyen mértékben mindig keretjellegű, és mindig szükség van rá, hogy a tanár kész legyen helyben meghozott döntéseivel érzékenyen **reflektálni** a tanulócsoportban zajló érzelmi vagy intellektuális folyamatokra.
A tanulói **részvétel intenzitása** ugyanis épp olyan erővel befolyásolja a kompetenciafejlődés mértékét, mint a megélt tevékenységfajták sokfélesége. Ez pedig csak úgy biztosítható, ha programban dolgozó pedagógusok kellő érzékenységgel és **rugalmassággal** – a távlati célokat és a pillanatnyi helyzetet egyszerre figyelembe véve – tudják irányítani a tanulási folyamatot.

Együttműködés más intézményekkel

Az adaptációnak mindenhol lehetnek olyan szempontjai, amelyek **több térségi intézményben** azonosak, mivel azok a közös földrajzi, társadalmi és/vagy kulturális sajátosságokból fakadnak.
Ez esetben érdemes körvonalazni a közös célokat, fejlesztési szempontokat, tartalmi elemeket vagy tevékenységtípusokat, s ezekhez kapcsolódóan közös – minden térségi intézményben egyaránt használható – helyi modulokat és/vagy eszközöket is kifejleszteni.
A tanórán kívüli tevékenységek esetében szintén számos lehetőség kínálkozik intézményközi programok szervezésére.

A sajátos nevelési igények figyelembevétele

A programcsomagok alkalmasak az olyan integrált tanulócsoportokban való felhasználásra is, amelyek munkájában sajátos nevelési igényű diákok vannak. Az ilyen szempontú adaptációt sérültségi területenként kidolgozott részletes módszertani ajánlások segítik. (Az SNI-szempontú módszertani segédletek felsorolását lásd a tantervhez kapcsolódó eszköztárat részletesen bemutató fejezetben.) Ugyanezt a munkát támogatják azok a gyógypedagógusok által kiegészített, illetve megjegyzésekkel ellátott – a Sulinova Adatbankban szabadon hozzáférhető, és a jövőben a gyakorló pedagógusok által folyamatosan gyarapítható – modulok, amelyek mintául szolgálhatnak a helyi adaptációk elvégzéséhez.

4. A kiinduló helyzet elemzése és a folyamat nyomon követése

Kívánatos, hogy a szociális kompetenciák fejlesztési programja az osztály (esetleg valamilyen más keretben működő csoport) aktuális helyzetének előzetes elemzésére épüljön. Megalapozott és reális fejlesztési célokat kitűzni, a megfelelő tartalmakat és módszereket megválasztani ugyanis csak az érintett tanulócsoport érettségének, fejlettségi szintjének, érdeklődési körének, a tagjai közötti kapcsolatrendszernek és értékrendjének ismeretében lehet.
Az induló helyzet diagnosztizálása fontos azért is, mert ezzel tudja összevetni a pedagógus a tanulási folyamat későbbi időszakában elvégzett mérések eredményeit. Ennek alapján tudja azonosítani a bekövetkezett változásokat – a fejlődés irányát és intenzitását –, s ennek fényében tudja felülvizsgálni saját munkáját is.
A bekövetkező változások okainak feltárásához azonban a két diagnosztizáló mérés közötti időszak folyamatainak követésére is szükség van. A menet közben szerzett benyomások azonban csak akkor lesznek jól felhasználhatók, ha a pedagógus valamilyen formában dokumentálja és archiválja ezeket.

A diagnosztizálás és a folyamatkövetés módszerei

A helyzet megismerését szolgáló legelterjedtebb módszerek a különböző **dokumentumok** (osztálynapló, ellenőrzők stb.) **elemzése**, a tanulócsoporttal foglalkozó pedagógusokkal készített **interjúk** és a tanulócsoport belső kapcsolatrendszerét feltárni hivatott több szempontú **szociometriai vizsgálat**.

Az értékeléshez szükséges információk gyűjtését segítő módszerek közül a legáltalánosabb a **megfigyelés**. Ennek nehézsége, hogy a megfigyelést végző személy gyakran saját előzetes elvárásainak szemüvegén keresztül tekint a megfigyelt folyamatra, s így olykor nem csak azt rögzíti, amit valóban lát, hanem azt is, amit látni vél. Ezt a veszélyt csökkentheti a megfigyelési szempontok pontos, minél egzaktabb megfogalmazása.

Az **egyéni interjú** készítésénél fontos, hogy a kérdező pedagógus tisztázza magában a beszélgetés célját, s végig képes legyen erre koncentrálni. Ugyancsak lényeges a nyugodt kommunikációt elősegítő optimális feltételeket –helyszín, időpont, időtartam stb. – megteremtése. A beszélgetőpartnerre őszintén kíváncsi interjúkészítőnek akkor van jó esélye e módszer eredményes alkalmazására, ha sikerül megnyernie a beszélő bizalmát, ha empátiával és segítőkészséggel közelít hozzá. A kapott információkat pedig minden körülmények között diszkréten kell kezelnie. A beszélgetésből nyert információk feldolgozását segíti a menet közbeni jegyzetelés vagy a magnófelvétel, amelynek alapján részletes emlékeztető készíthető.

A tanulók véleményeire kíváncsi **csoportos beszélgetés** akkor szolgáltat érdemi információkat, ha ennek során a diákok a vitavezető pedagógussal egyenrangúnak érezhetik magukat, s átélhetik, hogy mindannyiuk gondolatai egyformán érdekesek és fontosak. A pedagógusnak vigyáznia kell arra, hogy miközben hitelesen képviseli saját értékrendjét, ne erőltesse rá véleményét tanítványaira, ne sértse érzékenységüket, emberi méltóságukat, etnikai, kulturális és politikai identitásukat.

Bizonyos témákhoz **kérdőívek** vagy **tesztek** segítségével is gyűjthet információkat a pedagógus. A személyes életre vonatkozó témák esetében azonban óvatosan kell bánni a tanulók intim szférájába tartozó kérdésekkel, és megfelelő tapintattal kell közelíteni ezekhez. Az értékrendre, az aktuális társadalmi jelenségekre vonatkozó vélemények vizsgálata esetén számolni kell azzal, hogy nem léteznek általánosan elvárható válaszok. Egy plurális demokráciában meglehetősen széles az elfogadható álláspontok köre. Ilyenkor csupán egy-egy állapot meghatározása lehet törekedni, s a pedagógusnak óvakodnia kell a feltárult helyzet minősítésétől. A kapott vélemények ilyenkor elsősorban csoportos beszélgetések, viták indítását szolgálhatják.

Az összegyűjtött információk tárolására legalkalmasabb eszköz a **portfolió**, egy olyan mappa, amelyben a tanár az egyes tanulók munkáit, a róluk készült pedagógiai feljegyzéseket tárolja és rendszerezi. Az összegyűjtött anyag ma már elektronikus formában is jól kezelhető. A rendszerezett információkat tartalmazó gyűjteményből értékelhetővé válik az egyes tanulók fejlődése és követhető lesz az a folyamat, ahogy beépülnek gondolkodásába a megszerzett ismeretek, formálódnak különböző kompetenciái, készségei. Tanári dosszié természetesen nem csupán az egyes tanulókról, hanem az adott tanulócsoportról is készülhet. Sőt, a diákok maguk is készíthetnek portfoliót (illetve alakíthatnak ki maguknak elektronikus tárhelyet), amely segítheti a program során született saját produktumaik rendszerezését és hozzájárul önismeretük fejlesztéséhez.

5. A programcsomagok és a diákok fejlődés-lélektani sajátosságainak összefüggései

A programcsomagok az általános iskolák és a különböző típusú középiskolák 7–12. évfolyamos diákjai, tehát 13-18 éves tanulók számára készültek.

A serdülőkort gyakran emlegetik átmenetként, határok mentén létező, nehezen megfogható és nehezen kezelhető korszakként. A viselkedéses megnyilvánulások hátterében lévő erőteljes érzelmi-indulati aktivitás, és a kognitív teljesítőképesség megnövekedése egyaránt jellemzők erre az életszakaszra. A társadalmi szabályok elsajátítása, az értékorientáció, a kortárs közösségi és egyéni értékek meghatározása, elfogadása vagy elutasítása ebben az időszakban gyakran kerül konfliktusba a felnőttek világával, miközben a fiatalok már a felnőttszerepeket is próbálgatják, ízlelgetik.

A sokféle átalakulás jellemző következménye a serdülőkori identitásválság. A programcsomagok fejlesztői ezért különösen fontosnak tekintették, hogy segítséget nyújtsanak a diákoknak új, differenciált identitásuk megtalálásához, 17-18 éves korban pedig saját kötődéseikben való megerősödésükhöz is. A megfelelő önismeret és önelfogadás, illetve az ezeken alapuló önbizalom ugyanis alapvető feltétele minden szociális eredményességnek.

A fenti folyamatok éveken át zajlanak, mindig bizonyos kulturális háttértényezők által meghatározott közegben, és egyik kiemelt színterük az iskola.

A serdülőkor legfontosabb emocionális és intellektuális jellemzői:

- A fiatalok a korábbinál érettebb kapcsolatokat alakítanak ki társaikkal. Kapcsolataikon belül egyre fontosabb az azonos neműek barátkozása, amely a közös tevékenységek köré szerveződik. A kortárs kapcsolatok befolyásoló hatása 15 éves kor körül válik alapvetővé. Erősödik a diákokban a hasonlók keresése, a valahova tartozás, a hasonló ízlésű, érdeklődésű emberekhez, csoportokhoz vonzódás. Bizonyos értékek, külső és belső azonosságok mentén az iskolában is megjelennek a különböző szubkultúrák változatai. A gyerekek számára egyszerre válik fontossá, hogy magukat másoktól megkülönböztessék, valamint az, hogy megéljék a „beavatottság", a valamin „belül lét" érzését.
- Ez az életszakasz alapvető fontosságú a heteroszexuális kapcsolatok alakulása szempontjából is. Ebben a korban sajátítják el a tanulók a felnőtt korra jellemző férfias és nőies szerepeket.
- Ekkor kell megteremteniük a szülőktől és más felnőttektől való függetlenségüket is. A 12-18 éves kor a lázadások, konfliktusok időszaka. Jelentősen módosul a szülőkkel való kapcsolat. Csökken az együtt töltött idő, és szaporodnak a családon belüli konfliktusok. Ezek többnyire látszólag ízlésbeli kérdések körül forognak, a valós probléma azonban általában a serdülők önállóságát korlátozó szülői kontroll. A szülő leghatásosabb eszköze ebben a korban a párbeszéd és a meggyőzés.
- A tanulók többségében kialakul egy korábbiaktól minőségileg eltérő információfeldolgozási technika, a módszeres gondolkodás. Képessé válnak a lehetőségek mérlegelésére, hipotézisek megfogalmazása, előrelátásra, a megszokás korlátainak meghaladására. Megjelennek, illetve felerősödnek gondolkodásukban az erkölcsi szempontok. A társas jelenségek értékelése során képessé válnak nézőpontjuk áthelyezésére. A 12-18 éves tanulók képesek a lényegi megértésre, és ugyanakkor gondolatok, filozófiák, érzelmek, sorsok, helyzetek mély megélésére is. Az iskola felső hat évében, ezáltal a rendszerezés olyan lehetősége nyílik meg, amely a fogalmi és érzelmi keretek komplex szervezését, tervezését teszi lehetővé.
- Megnő az emlékezetük terjedelme. Jobb hatásfokkal kezdik el használni a különféle szintű szabályokat. Képessé válnak elvont fogalmak befogadására és használatára. Számos újfajta tevékenységbe kezdenek.
- Döntően ebben az életszakaszban kell átvenniük a megelőző generáció képviselőitől a kulturális értékeket és etikai normákat. Meg kell tanulniuk felelősséget vállalni saját magukért és másokért. Fel kell készülniük a közéletben való aktív részvételre. Mindezen átalakulások és sok-sok új elem befogadása közben pedig meg kell őrizniük személyiségük integritását, és fel kell építeni magukban saját identitásukat.

Az életkori sajátosságok és a program moduljai

A program tartalmi felépítése koncentrikus jellegű. A legfontosabb témák – az életkori sajátosságoknak megfelelően – más-más megközelítésben, hangsúlyokkal és mélységben, gyakran egymásra épülve több évfolyamon is megjelennek. A teljes tanulási időn belül az első szakaszban a személyes tapasztalatok mobilizálása, és az egyedi helyzetek, esetek elemzését lehetővé tevő témák dominálnak. Az utolsó két évfolyamon azonban már hangsúlyosan megjelennek az intézményeket bemutató témák is. Ennek az a magyarázata, hogy az utóbbiakról csak megfelelő élmény- és tudásanyag birtokában tudnak érdemben gondolkodni a tanulók.

A program nagy témakörei között – időben egyre táguló és összetettebb formában – helyet kap a szociális kompetenciák alkalmazását igénylő valamennyi szint: a személyközi kapcsolatok világa, a helyi társadalom és a közvetlen lakóhelyi környezet, a lakókörnyezetet körülvevő régió, a magyar állam és az Európai Unió, mint az állampolgári lét jogi keretei, valamint az Európán kívüli területekhez, illetve a világ egészéhez kapcsolódó témák szintje.

Érzékeny témák feldolgozása a programcsomagokban

A csomagokban számos olyan modul található, amely magánéleti témákat vagy személyes érzelmeket érint. Az e modulok által ösztönzött beszélgetések célja, hogy felszínre hozza a gyerekek belső érintettségét, érzéseit, tapasztalatait. Jól segítheti ezt a folyamatot, ha a pedagógus saját maga vagy más felnőttek élettapasztalatát kínálja fel ráhangolásként, vagy erőteljes érzelmi hatású irodalmi szemelvényeket, művészeti alkotásokat használ erre a célra.

Mivel ilyen esetekben az egész folyamat a személyességre épül, a tanári reagálások és a tanulók egymás közti kommunikációja során egyaránt ügyelni kell arra, hogy tiszteletben tartsák egymás igényeit és érzéseit, mindenki segítséget kapjon saját véleménye megfogalmazásához és tartózkodjon az értékítéletektől. Ez alól csak az olyan típusú tevékenység képez kivételt, amikor kifejezetten bizonyos értékek melletti érvelés a feladat.

Ha a beszélgetés során a tanulók megszólalása, véleményalkotása értékítéletté válna, a pedagógusnak közbe kell lépnie, és segítenie kell a hozzászólót abban, hogy mondanivalóját átfogalmazza. Fontos, hogy a foglalkozás vezetője, amikor csak teheti, pozitív visszajelzést adjon a diákoknak, ha aktivitást, együttműködési készséget,

segítőkészséget, ügyes megfogalmazást tapasztal. Célszerű rögzíteni azt is, hogy az egymás iránti bizalom feltétele, hogy senki „nem viszi ki" a teremből, nem mondja el másoknak, amit a téma kapcsán egymással megosztottak.
Fajsúlyosabb, érzelmileg felkavaró témáknál elengedhetetlen a foglalkozást lezáró közös szóbeli értékelés. Ennek során lehetőséget kell biztosítani minden résztvevő számára a megnyilatkozásra, de ezt a helyzetet – ahogy máskor is – rugalmasan kell kezelni, biztosítva a megszólalás önkéntességét.

II. FEJLESZTÉSI TERV

1. CÉLOK

A kompetenciafejlesztés célcsoportja a kerettantervhez kapcsolódó mindhárom programcsomag esetében a középiskolák 7–12. évfolyamán tanuló, 13-18 éves diákok köre. A fejlesztő program legfontosabb céljai a következők:

- Különféle gyakorlatok révén elősegíteni, hogy *reális énkép* alakuljon ki a diákokban. Az ezen alapuló *önismeret* és *önbizalom* birtokában sikeresen oldják meg az életkoruknak megfelelő különféle feladatokat, s megtalálják helyüket a különböző kortársi közösségekben.
- Hozzájárulni ahhoz, hogy a diákokban kialakuljon egy olyan attitűdrendszer, amelynek jellemzői a társas jelenségek iránti *kíváncsiság* és *nyitottság*, a *tolerancia*, a *szolidaritás*, a véleményformálási és cselekvési *autonómia*, a közösség életében való *aktív részvételre* és a *felelősségvállalásra* való hajlandóság.
- Társas élmények nyújtása és különféle közösségi gyakorlatok révén, érzékelhető mértékben megerősíteni a tanulókban a *szabálykövetés* és a *szabályalkotás* képességét, az *empátiát* és az *együttműködés* képességét, a *kritikai gondolkodás*, a *véleményalkotás* és a *döntés* képességét, valamint a konstruktív *konfliktuskezelés* és a hatékony *problémamegoldás* képességét.
- A szükséges komplex tudás (ismeretek, attitűdök, készségek és képességek) kialakítása és az értékek közötti választás gyakorlása révén képessé tenni a tanulókat arra, hogy az életkoruknak megfelelő mélységben mindenkor *el tudjanak igazodni* az őket körülvevő, szűkebb és tágabb világban, illetve érvényes, és a maguk számára megnyugtató módon értelmezni tudják annak jelenségeit.
- Annak elősegítése, hogy a diákok *pozitív életszemlélettel*, az *egészséges és biztonságos életvitelre* való képességgel és *reális jövőképpel* lépjenek ki az iskolából, s később önmagukkal és környezetükkel harmóniában élő, tevékeny felnőttekké váljanak.

A fenti, kitüntetett célok megvalósítása mellett a kompetenciafejlesztő program tevékeny részt kíván vállalni a következő célok megvalósításában is:

- A diákok *információkezelési*, *gondolkodási*, *kommunikációs* és *önkifejezési* képességeinek fejlesztésében – magyar, illetve egyes modulok esetében idegen nyelven is.
- A tanulócsoportok *kohéziójának* erősítésében, s abban, hogy a diákok e csoportokban megélhessék az egymásra utaltság érzését, illetve a közösséghez tartozásban rejlő értékeket.
- A tanárok *módszertani eszköztárának* gazdagításában, s a pedagógusok közötti *együttműködés* erősítésében.
- A szülők és gyermekeik közötti *kommunikáció* elősegítésében.

2. A KÉPESSÉGFEJLESZTÉS FÓKUSZAI

A fejlesztők mindhárom programcsomag esetében az alábbi képességterületek fejlesztésére koncentráltak – abban az értelmezésben, hogy e fogalmak itt körvonalazódnak.
(Az itt bemutatott kategóriák azonosak azokkal, amelyeket a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztését célzó programcsomagok kidolgozói használtak, illetve azokkal, amelyeket a kompetenciaterülethez kapcsolódó mérőeszköz alkalmaz. A kerettanterv I. mellékletben található összefoglaló, e szempontrendszer szerint csoportosítva mutatja be rendelkezésre álló modulok rendszerét.)

A) Az önismerettel összefüggő kompetenciák

Az érzelmek tudatossága (1)
Érzelmeink pontos azonosítása azt jelenti, hogy az ember helyesen ismeri fel, és helyesen azonosítja saját érzelmeit. A fejlett érzelmi tudatossággal jellemezhető egyén legtöbbször tisztában van azzal, hogy éppen milyen érzelmet él át. Tudatában lenni érzelmi állapotainknak nemcsak élményállapotaink megnevezését jelenti, hanem azt is, hogy felismerjük az érzelmet kiváltó okokat is. Az érzelmek tudatossága alapozza meg az érzelmek szabályozását és a hatékony problémamegoldást. Ez a kompetencia összefügg megnyilvánulásaink kontrollálásával (az impulzuskontrollal), a kitartással, a lelkesedéssel, és az önmotivációval, valamint alapvető az empátia és a szociális készségek szempontjából is.

Önállóság, autonómia (2)
Az autonómia a környezeti nyomástól független cselekvésre való törekvést jelent. Ide tartozik az a szükségletünk is, hogy tevékenységeinket önmagunk által megválasztottnak éljük meg. Az autonóm személy számára fontos, hogy miközben valamilyen módon viselkedik, azalatt úgy érezze, hogy döntéseit/választásait érdeklődése és értékei határozzák meg, és szabadon, a maga stílusában és/vagy módján teheti azt, amit tesz, döntései/választásai pedig valódi énjét fejezik ki.

Identitás, hitelesség (3)
Az identitás az integrált én érzését jelenti. A hitelesség hajlandóság arra, hogy védekezés nélkül szembenézzünk önmagunkkal, vállalva erősségeinket és korlátainkat. A hibák, tökéletlenségek, tudásban való hiányosságok, és más korlátok elismerésében (reálisan szemlélve és elfogadva ezeket), saját erősségek felismerésében és nagyra értékelésében nyilvánul meg. Viselkedésünkben következetes, kiszámítható magatartásként jelenik meg. A hitelesség a megélt érzések és azok tettekben való kifejezésének az összhangja. A hitelesség feltétele a vállalt identitás. Legtágabb értelemben a hitelesség és a vállalt identitás azt jelenti, hogy mindig úgy viselkedünk, amilyenek valójában vagyunk, valós (igazi) énünk szerint élünk.

B) Önszabályozás

Az érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarctűrés, kitartás (4)
Az érzelmek kezelése saját érzelmeink szabályozásának a képességét jelenti. Nem pusztán a feszültségek megszüntetését vagy impulzusaink elfojtását, hanem egy-egy érzelem szándékos megjelenítését is. Az impulzuskontroll az a viselkedési forma, amellyel egy rövid távú kielégülést hozó akciót legátolunk azért, hogy az esetleges későbbi negatív következményeket elkerüljük. A kitartás azt a képességet jelenti, hogy az egyén akadályok vagy balszerencse ellenére is felülkerekedik negatív érzelmi reakcióin, és folytatja céljai megvalósítását.
A hatékony érzelemszabályozáshoz egyidejűleg kell uralnunk érzelmeinket, s képesnek lenni az őszinte és hiteles kommunikációra. Az optimális érzelemszabályozás hozzájárul az ember jóllétéhez, érzelmi egyensúlyához, énhatékonyságának kifejlődéséhez. A sikeres érzelemszabályozás serkenti a szociális problémák azonosítását és megoldását, és alapját képezi a hatékony segítségnyújtásnak.

Felelősségvállalás (5)
A felelősségvállalás képessége több területen nyilvánul meg. A szociálisan kompetens ember felelősséget vállal közvetlen fizikai környezetéért (ideértve a természetet és a tárgyakat is), önmagáért és másokért. A környezet iránti felelősségvállalás többek között a környezet épségének megőrzését, a rend és a tisztaság védelmét, a természet iránti tiszteletet és a felelős állattartást jelenti. Az ember önmagáért való felelősségvállalása elsősorban az egészséges és biztonságos életvitellel azonos.
A kortársakért való felelősségvállalás az ellenséges viszonyulással és a kiközösítésre való hajlammal szemben nyitottságot, pozitív odafordulást, a szükség szerinti segítségnyújtás képességét is jelenti.

Törődés, tekintet másokra (6)
A másokkal való törődés, a jogszerűség, a korrektség, a jóindulat és az együttérzés megnyilvánulásaiként határozható meg. Az ezzel a kompetenciával jellemezhető emberek jól tudnak viszonyulni a más közegből érkezettekhez, megértést mutatnak az általuk képviselt eltérő világszemlélet iránt. Az ilyen emberek jól ki tudnak jönni olyanokkal, akik mások, mint ők és értékelni tudják azt, ha mások más módon viszonyulnak ugyanahhoz a dologhoz. A különbözőségek méltányolása az előítéletektől való megszabadulás alapja.

Tolerancia: nyitottság, véleményfogadás, bizalom (7)
A tolerancia szintje az elfogadott viselkedések körét jelzi, vagyis azt, hogy hol kezdődik bennünk a rosszallás. A tolerancia azt jelenti, hogy tekintettel vagyunk másokra és elfogadjuk, méltányoljuk minden embernek az egyéni és csoportkülönbségekhez való jogát, s képesek vagyunk elfogadni a mienktől eltérő közegből érkező embereket. Megnyilvánul abban is, hogy az egyén képes a személyes és a közösségi érdekek harmonikus összeegyeztetésére, valamint a szociális interakciókban keletkező feszültségek elviselésére.

C) Énhatékonyság-érzés

Pozitív önértékelés (8)
A pozitív önértékelés optimista érzéseket jelent önmagunkkal kapcsolatban. Megnyilvánul abban, hogy az ember inkább pozitívan, mint negatívan gondolkodik önmagáról, és gyakrabban él át pozitív, mint negatív érzelmeket.

Konstruktív self-érzékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll (9)
A konstruktív self-érzékelés azt jelenti, hogy az ember olyan személyként tekint magára, mint aki képes a mindennapi kihívások kezelésére. Ez a fajta önmagunkra tekintés reális önismereten alapul, amely inkább pozitív, mint negatív töltetű. A pontos önértékelés saját erősségeink és korlátaink torzítatlan felismerését jelenti. Az önmagát „konstruktívan észlelő" ember tisztában van a képességivel és azokba a helyzetekbe, amelyek e képességeket kívánják, magabiztosan, optimistán lép be. Az önismeret és az önbizalom szoros összefüggésben áll egymással. A konstruktív self-érzékelés egészséges önbizalmat jelent, amely a kitartás alapja, és bizonyos mértékig azt is meghatározza, hogy az ember milyen érzelmeket él át a leggyakrabban. Konstruktív self-érzékelésre van szükség ahhoz, hogy az egyén képes legyen népszerűtlen nézetek mellet is kiállni, és ez a kompetencia segíti a bizonytalan, feszültségteli helyzetekben való döntések meghozatala során is.

D) A szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív készségek

Információkezelés (10)
Az információkezelés képessége az egyik legfontosabb kognitív kompetencia. Fejlettsége és fejlesztése minden típusú tanulási folyamat előfeltétele és része. Magában foglalja az információk összegyűjtésének, rendszerezésének és feldolgozásának a képességét.

Problémakezelés (11)
Ez a kompetencia a szociális problémák pontos és realisztikus azonosításához, valamint a hatékony megoldásukhoz szükséges képességeket tartalmazza. A szociálisan kompetens emberek többféle megoldást tudnak generálni problematikus helyzetekben, mert képesek rá, hogy különböző nézőpontokból gondolják át azokat. Reálisan értékelik, hogy az adott helyzetet milyen mértékben lehet kontrollálni, illetve, hogy a különböző megoldások milyen kockázatokkal járnak. A hatékony problémamegoldáshoz az embernek tudatában kell lennie az adott helyzetben átélt érzelmeinek, és reálisan kell értékelnie, hogy az adott körülmények között mire lesz képes.

Kritikai gondolkodás (12)
A kritikai gondolkodás szociális kompetenciákkal összefüggő területe a szociális normák kritikus kezelése. Az a képesség, amellyel az ember kritikusan tudja értékelni a különböző szociális és kulturális források, illetve a média által közvetített üzeneteket. A fejlett szociális kompetenciával jellemezhető ember egyrészt képes viselkedését a szociális szabályoknak megfelelően megszervezni, másrészt kritikusan viszonyul magukhoz a normákhoz is. Önbizalmától függ, hogy milyen mértékben hisz a szabályok és a bevett formulák megkerülhetőségében, és van-e bátorsága alkalmanként figyelmen kívül hagyni azokat.

Szabályalkotás, szabálykövetés (13)
A szabályok életünk fontosabb törvényszerűségeit rögzítik, és a körülöttünk lévő szükséges rend feltételeit teremtik meg. Ha a szabályok ésszerűek, a másokkal való együttlétet és a közösség fejlődését valóban megkönnyítik, akkor az egyén ezeket segítségként és nem kényszerként éli meg. A szabályok követésének képessége könnyebben alakul ki, ha az egyén aktív résztvevője kialakításuknak, illetve ha önmaga is megélte a szabály hiányának negatív következményeit. Fontos, hogy a diákok a közösen létrehozott iskolai szabályokat nélkülözhetetlen együttélési normaként interiorizálják, tegyék belsővé.

Kreativitás, rugalmasság, nyitottság (14)
A kreativitás új és hasznos dolgok, ötletek előállításának összetett képessége. Alapvető kritériumai az újszerűség, a hatékonyság és a hitelesség. Az újszerűség azt jelenti, hogy valami eddig nem létezőt hozunk létre. A hatékonyság azt, hogy a produktum az egyén és/vagy a társadalom számára hasznos. A hitelesség pedig azt, hogy a létrejött dolog az egyén saját produktuma, nem mások termékeinek másolata.
A rugalmasság arra vonatkozik, hogy a személy mennyire alkalmazkodik jól az új helyzetekhez kognitív téren és a szociális viselkedés szempontjából. A rugalmas személyek nemcsak tolerálják, de szeretik is a kétértelműséget, azt, hogy a dolgokat több oldalról is átgondolják. Képesek a véleményük megváltoztatására, és a negatív helyzetekre többféle választ is tudnak adni.
A nyitottság az újszerű gondolatokra, ötletekre, érzésekre és értékekre való válaszkészséget jelenti. Motivációs alapja a kíváncsiság. A kíváncsi ember külső ösztönzők nélkül is érdeklődik a körülötte zajló történések iránt, keresi az újszerű élményeket, a változatosságot és a kihívásokat. A nyitottság megnyilvánulhat fejlett képzelőerőben, esztétikai érzékenyégben vagy különböző értékeket valló emberek megértésében és elfogadásában is.

E) Társas kompetenciák

Empátia (15)
A beleérző képesség, az empátia bázisát az úgynevezett perspektíva-felvétel alkotja. Ez az alapja annak, hogy helyesen ismerjük fel mások érzelmeit.
A perspektíva-felvételt nehezíti, hogy nincs mindig megfelelés az emberek arckifejezése és belső állapota között. Az arckifejezések olykor szimbólumokként is működhetnek. Mások érzelmi állapotainak megértéséhez ezért fontos figyelembe venni az adott szituáció körülményeit is. A mások nézőpontját átvenni képes ember osztozni tud a többiek érzéseiben, együtt tud örülni velük, képes átélni mások elesettségét. A beleérző-képesség előfeltétele az éntudatosság. Az empátia és a felelősségérzet együtt tesz képessé bennünket a hatékony, s esetenként önzetlen segítségnyújtásra. Hiánya pedig gyakran viselkedési problémákkal jár együtt.

Kommunikációs készségek, véleményalkotás, vitakészség (16)
A kommunikációs készségtár legfontosabb alkotórészei: a saját érzéseink, gondolataink pontos és egyértelmű kifejezésének készsége, illetve mások verbális és nonverbális üzeneteinek helyes értelmezése. Az az ember, aki e készségeket magas szinten birtokolja, képes beszélgetéseket kezdeményezni és fenntartani különböző társas helyzetekben, és általában nem ért félre másokat. Világosan, nyíltan (pozitív és negatív információkra egyenlő figyelmet fordítva), érthetően fejezi ki üzeneteit. Odafigyel másokra és kölcsönös megértésre törekszik.
A kommunikációs készségek az együttműködési képesség alapját képezik, s az együttműködés gyakorlása közben maguk is fejlődnek. A kommunikációs készségek minden szociális készség alapjának tekinthetők.

Együttműködés (17)
Az együttműködési készség teszi lehetővé, hogy részt vegyünk páros és csoportos társas helyzetekben, és képesek legyünk a megfelelő szociális szerep felvételére. Az együttműködés legelemibb formája a barátságok kezdeményezése, illetve a baráti kezdeményezések elfogadása. Fontos típusa a felnőtt-gyerek (például a tanár-diák) együttműködésre való képesség. Lényeges megnyilvánulása a játék és a munka közbeni együttműködés, valamint az értékeléssel társuló helyzetekben való együttműködés képessége.
Az együttműködéshez szükség van a szociális szabályok és a konstruktív kritika elfogadására. Fontos feltétele az empátia és a fejlett kommunikációs készség. Az együttműködésre való képesség a hatékony problémamegoldás és a konfliktuskezelés előfeltételének tekinthető.

Konfliktuskezelés (18)
A kompromisszumkészségünkön múlik, hogy képesek vagyunk-e békésen, mások érzéseinek és perspektívájának figyelembevételével megoldani konfliktusainkat. Egy problémát akkor oldunk meg kompromisszummal, ha egy vitás helyzetben mindkét fél többé-kevésbé egyenlő mértékben mond le tulajdon érdekeiről, és arra törekszik, hogy olyan megoldást találjon, amely mindkét fél számára a leginkább működőképes.

Segítségkérés (19)
A segítségkérésnek nagyon sok fajtája van jelen az életünkben. A tanártól való segítségkérés a tanulók esetében olyan kompetencia, amely közvetlenül befolyásolhatja iskolai teljesítményüket. A segítségkéréshez elsősorban konstruktív self-érzékelésre van szükség.

Visszautasítás (20)
A visszautasítás a nemet mondás képességét, majd e döntés következetes végig vitelét jelenti annak érdekében, hogy elkerüljük az olyan helyzeteket, amelyekben mások nyomást gyakorolhatnak ránk. A visszautasítás képessége szükséges ahhoz, hogy az ember egyenrangú/szimmetrikus kapcsolatokat tudjon kiépíteni kortársaival, illetve általában véve másokkal. Ennek hiányában az ember könnyen alárendelődhet, kiszolgáltatott helyzetbe kerülhet. A visszautasítási képesség alapját a szociális normák kritikus kezelésének képessége adja.

Társadalmi részvétel és szolidaritás (21)
Az önkéntes társadalmi részvétel külső kényszer nélküli feladatvállalást jelent a közjó érdekében. Ebben az esetben fontos a csoporthoz tartozás, és az a gondolat, hogy a csoporttagoknak időt és energiát kell fordítaniuk közösségük jóllétének előmozdítására.
A szolidaritás szociális felelősségvállalást jelent. Az ennek fejlett szintjével jellemezhető személy felelősséget érez azért, hogy – önmaga lehetőségeit figyelembe véve – jobbá tegye a világot, s hajlandó időt és energiát is szánni erre. Érzékeny a szociális és gazdasági egyenlőtlenségekre, fontos számára, hogy segítsen azokon, akik nehéz helyzetben vannak. Részvétet és szánalmat érez azok iránt, akik bajban vannak, és erkölcsi kötelességének érzik, hogy törődjön velük.

F) Környezeti kompetencia

Környezeti tudatosság (22)
A környezeti tudatosság középpontjában a rövidtávú profit- és növekedésközpontú gondolkodás helyett a hosszú távra tekintő fenntarthatóság gondolata van. Az ennek kialakítását célzó pedagógiai középpontjában az ún. TÉT koncepció áll. A mozaikszó betűi a következő tartalmakat jelölik: T = Tudományos ismeretek: különböző tantárgyakból származó háttértudás, É = Értékrendszer: mindazon tényezők, amelyek alapvetően meghatározzák az egyének döntéseit, T = Társadalmi gyakorlatok: egyéni és társas szokások, melyek összefüggésbe hozhatók a környezethez és természethez való viszonnyal, valamint befolyásolják azokat.
A kívánt eredmény elérése szempontjából fontos, hogy a tanulás során szerepet kapjanak a megválaszolatlan, illetve kételkedést ébresztő tudományos kérdések, s a különböző tudományos eredményeket ne megdönthetetlen igazságokként mutassuk be, hanem egy folyamatosan fejlődő, változó rendszer részeként.

Ember és természet kölcsönös függőségének megértése (23)
Az ökoszisztéma különböző élőlényközösségek, társulások, és azok élőhelyeinek rendszere, amelyen belül kölcsönös egymásra utaltság áll fenn az adott területen élő élőlények és a természeti környezet között. Mára a világ egyik központi problémájává vált az a tény, hogy a mindennapi életünk szempontjából természetesként elfogadott tevékenységek sokasága alapvetően befolyásolja a környezet állapotát. Az ember és természet kölcsönös függőségének megértése annak elfogadását jelenti, hogy az ember nem élhet úgy, mintha a természet erőforrásai korlátlanok lennének, s tettei során – saját maga hosszú távú érdekében is – mindig mérlegelnie kell, miként hatnak tettei a természeti környezetre.

A környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás (24)
E tudás középpontjában egy ökológiai ismeretrendszer áll, amelynek központi elemei a különböző szervezetek közötti energia- és anyagszállításra, az energia- és anyagcsere folyamataira, valamint az élőhelyekre vonatkozó ismeretek. Ugyancsak alapvető ebből a szempontból annak ismerete, hogy milyen helyet foglal el az ember az ökológiai rendszerben, s milyen hatással van az emberi tevékenység a természetben évezredek alatt kialakult egyensúlyokra.

A környezetért felelős magatartásformák (25)
A környezeti tudatosság cselekvésben megnyilvánuló formája a környezettudatos magatartás, amelynek vezérlő elve a „Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!" ma már széles körben elfogadott gondolata. Az iskolai programok jelentős mértékben hozzájárulhatnak olyan apró, de a magatartásba szervesen beépülő, felelősséget kifejező környezetkímélő szokásoknak a kialakításához, amelyek döntőek lehetnek a felnőttkori viselkedést átható környezettudatos szemlélet kialakulása szempontjából.

Az itt bemutatott kompetenciafókuszok többsége olyan jellegű, hogy önmagában is szervezőjévé vált egy-egy modul tartalmának. Van azonban köztük néhány olyan is, amelyik – bár nagyon fontos –, önmagában nem képezi alapját egyik modulnak sem. Ezek az elemek más fejlesztési területekkel összekapcsolva jelennek meg a modulokban. Ez az oka annak, hogy az I. mellékletben vannak olyan sorok, amelyek üresek maradtak.

3. TARTALMI EGYSÉGEK

Tartalmi szempontból a három programcsomag moduljaiban az alábbi nagy témakörök (számokkal jelölve), illetve altémák (betűkkel jelölve) jelennek meg koncentrikusan építkezve, a hatévnyi képzési időszakon belül más szinten vagy más nézőpontból többször is visszatérve.

(1) Ki vagy, honnan jössz, hová tartozol?
a) Önismeret – énazonosság, b) Családi identitás, c) Kulturális identitás

(2) Honismeret – magyarságtudat
a) A múlt üzenetei a mának, b) Magyarok a Kárpát-medencében, c) Magyarok a nagyvilágban

(3) Felelősségvállalás önmagunkért: a test és a lélek egészsége
a) Mentálhigiéné, b) Egészségmegőrzés, c) Káros szenvedélyek

(4) Mások elfogadása, társas kapcsolataink
a) Kommunikáció, b) A családban marad. A családban marad? c) Egymást követő nemzedékek, d) Társaink, barátaink, e) Mindenkihez van közünk!

(5) Feszültségek, konfliktusok
a) Elfogadni egymást, megbízni egymásban, b) Erőszak – erőszakmentesség, c) Vajon kinek van igaza?

(6) Politikai harcok, háborúk a múltban és a jelenben
a) Politikai harcok, b) Hogyan látja az utókor?, c) Háború…, d)…és béke

(7) Szabályalkotás, szabálykövetés
a) Szabályok különböző élethelyzetekben, b) Elvek és szabályok, c) Változó világ – hiányos szabályrendszer

(8) Etikai normák – erkölcsi döntéshelyzetek
a) „Miért legyek tisztességes…?" b) Döntés és felelősség, c) Döntés az élet határhelyzeteiben

(9) Esélyegyenlőség-esélyegyenlőtlenség
a) Szociális hátrányok, b) Fogyatékkal élők, c) Öregek, d) Kisebbségek, e) Idegenek

(10) Közösség – demokrácia
a) Tanulócsoportból osztályközösség, b) Demokrácia az iskolában, c) Demokrácia a közéletben

(11) A civil világ mozgástere
a) Civil kezdeményezések, b) Hogyan segíthetünk a szükséget szenvedőknek és a bajba jutottaknak? c) Mit tehetünk szűkebb környezetünkért?

(12) A jog szabályai, törvények, törvényesség
a) Múltbéli törvények tanulságai, b) A gyermekek jogai, c) Néhány jogi intézmény, d) A törvény állampolgárt védő funkciója

(13) Helyünk a világban?
a) Pályaorientáció, b) Az egész életen át tartó tanulás, c) Helyünk a végtelen világban, d) Hitek, hiedelmek, babonák, e) Jövő – jövőkép – jövőkutatás

(14) Globalizáció
a) Globalizálódó világ, b) Nemzetközi politika, c) A tudomány lehetőségei – a tudósok felelőssége, d) Katasztrófahelyzetek elhárítása, e) A nyilvánosság hagyományos és új formái, f) A média, mint hatalom

(15) A fenntartható fejlődésért
a) Veszélyeztetett környezet, b) Az állatok védelmében, c) Fenntarthatóság, d) Környezettudatosság

(16) Gazdálkodás, kereskedelem, pénzvilág
a) Történelmi piacokon, b) Érték a mérték, c) Gazdálkodás, d) Gazdaság, e) Pénzvilág

(17) Szociális globalizáció
a) Eltérő életesélyek, b) Segélyezés és/vagy fejlesztés, c) Sikeres megoldások

(18) A világ kulturális sokszínűsége
a) Ahány ház, annyi szokás, b) Kultúrák találkozása, c) Multikulturalitás, d) Ifjúsági szubkultúrák

(19) A közelmúlt történelme
a) A II. világháborút követő évek, b) A fordulat évétől a forradalomig, c) A Kádár-korszak, d) A vasfüggöny két oldalán

4. MÓDSZERTANI ALAPELVEK
A program uralkodó tanulási formája a **tapasztalatokon alapuló, aktív tanulás**. A demokratikus magatartás készségei ugyanis mindenek előtt gyakorlás, használat, alkalmazás révén művelődnek ki. A tevékenység terepe szimulált és valóságos helyzet egyaránt lehet. A kettő azonban nem helyettesíti egymást, hiszen más a funkciójuk.

A **szimulált helyzet** védett közeget biztosít a tanulók számára, amelyben lehet tévedni, és többféle megoldást is ki lehet próbálni. Mód van arra, hogy ugyanazt a helyzetet több oldalról – nézőpontot vagy szerepet váltva – is megéljék a tanulók. Az így szerzett tapasztalatok azonban még nem elégségesek ahhoz, hogy a kialakult készségek biztonsággal működjenek a valóságos, előre nem ismert, nem mindig kiszámítható módon alakuló társas helyzetekben.
A megvalósuló programban ezért jelentős teret kell kapnia a **tényleges felelősséggel** és következményekkel járó választásoknak, döntéseknek, cselekvéseknek – és az ezekből fakadó, megélt egyedi tapasztalatoknak is. A tanulásnak tehát össze kell kapcsolódnia a helyi közösségek (az osztály, az iskola és a lakóhelyi közösségek) életében való tényleges, aktív, alkotó részvétellel.

Ezért a program egészét áthatja a **projektszemlélet**. A modulok túlnyomó többsége olyan kereteket kínál, amelyekben lehetőséget van az önálló tanulói kutató- és alkotómunkára. Ez olykor a fejlesztők által pontosan megtervezett keretek között történhet. Máskor viszont – amennyiben a körülmények ezt lehetővé teszik – a helyi adaptáció során nőhetnek nagyobb projektekké az eredetileg 1–2 tanórányi időre tervezett modulok.

A program csak **személyközpontú** pedagógiai módszerek alkalmazása mellett tudja elérni a kívánt fejlesztő hatást. A direkt nevelés eszközeit kifejezetten kerülni kell a megvalósítás során. Kívánatos viszont, hogy a közreműködő tanárok ne elszigetelten, hanem **csapatként** dolgozzanak a tervezéstől a kivitelezésig, rendszeresen konzultálva és együttműködve, közös felelősséget érezve a diákok fejlődéséért.

A szociális kompetenciafejlesztés összetett jellegéből adódik, hogy módszertani eszköztárában nagyon sokféle eljárás jelenhet meg. Egyaránt helyet kaphatnak benne a hagyományos és az interaktív, élményközpontú módszerek is. Összességükben azonban ez utóbbiaknak kell dominánsnak lenniük.

A tanítás-tanulás „klasszikus” módszerei a programban

- **Előadás:** a tanári összegzések és az önálló tanulói munkák bemutatása, a tapasztalatok megosztása során.
- **Magyarázat:** olyan helyzetekben, amikor a cél a lényeg kiemelése, egy-egy kérdés tisztázása. Ez a forma a legkülönbözőbb munkaformákba beépíthető.
- **Megbeszélés, beszélgetés:** egy-egy jelenség, esemény, folyamat, tapasztalat, probléma több szempontú feldolgozása, vélemények egymással való megosztása esetén. Segít az egyeztetésben, mások megértésében és a közös gondolkodásban.
- **Szemléltetés:** szembesít a valósággal – tárgyak, jelenségek közvetlen megtapasztalásával, vagy folyamatok észlelése, elemzése révén. Segít a fogalomalkotásban, rendszerezésben, összefüggések megértésében, a lényeg kiemelésében, a figyelem felkeltésében.

Interaktív, résztvevő, saját élményen alapuló módszerek a programban

- **Kooperatív tanulás:** csoportos tanulási forma, amely talán a legjobban fejleszti a diákok személyes felelősségvállalását, a hatékony együttműködéshez szükséges készségek és a tolerancia kialakulását.
- **Szerepjáték**: egy-egy jelenség, szituáció, probléma feldolgozása dramatikus formában. Jól fejleszti az empátiát, és segíti az összefüggések saját élmények általi megértését.
- **Vita:** támogatja az ismeretek elsajátítását, a gondolkodás és a kommunikációs készségek fejlesztését – a tanulók nagyfokú önállóságot kaphatnak benne, gyakorolhatják álláspontjuk képviseletét, de egyúttal mások gondolatainak befogadását is.

Speciális, előkészítő, elmélyítést/elmélyülést, terepgyakorlatot lehetővé tevő módszerek

- **Interjúkészítés:** legfőbb sajátossága, hogy nyitott kérdésekre épül. Jól segítheti az egyedi esetek, illetve helyezetek belső összefüggéseinek mélyebb megismerését.
- **Kutatás, megfigyelés, mini-terepmunka:** az emberek, csoportok, jelenségek természetes környezetében végzett adatgyűjtés, amelynek fő célja a vizsgált emberek világának jobb megértése. A személyes részvétel, valamely közösséggel, csoporttal fenntartott folyamatos kapcsolat eredményeként megtanulható mások életének, szociális helyzetének, problémáinak saját szempontú látása. A megfigyelő gyakorolni tudja, hogy maga mögött hagyva saját személyes és kulturális korlátait. Valóban beleéli magát mások helyzetébe, és ezzel az előítéletes gondolkodás és diszkrimináció felületességét átlépve valóban toleránssá válhat.

5. TANULÁSI KÖRNYEZET

A szociális, életvitel és környezeti kompetenciák fejlesztését az olyan **tárgyi környezet** támogatja leginkább, amely derűs és barátságos. Mozgatható berendezésével pedig lehetőséget kínál arra, hogy a teret beszélgetéshez, csoportmunkához, szerepjátékhoz vagy vitához egyaránt megfelelő módon lehessen kialakítani.

A személyi feltételeket tekintve, nagymértékben segítheti a szociális tanulás eredményességét, ha helyet kap benne **a családdal való együttműködés**. Erre azonban csak akkor lehet számítani, ha a szülőket az iskola pontosan tájékoztatja a program céljairól, módszereiről, várható eredményeiről. Ha ezt időben és megfelelő formában teszi, akkor valószínűsíthető, hogy a szülők szívesen hallgatják majd meg gyerekeik beszámolóit az iskolai munkákról, és remélhetőleg arra is nyitottak lesznek, hogy válaszoljanak nekik az órai feladatokhoz kapcsolódó kérdéseikre. Sőt sokan talán arra is készek lesznek, hogy megosszák gondolataikat gyermekeikkel a különféle témákhoz kapcsolódóan.

A **pedagógusoktól** a hagyományostól eltérő attitűdöket és módszereket vár el a program, bár sokan vannak, akik a **személyközpontú pedagógia** elveit magukénak vallva, mindezt már más óráik keretben is sikeresen alkalmazzák. Fontos, hogy

- a programban résztvevő pedagógusok szemléletükben és alapértékeikben egységes, műhelymunkára kész csapatot alkossanak;
- a tanárok egyenrangú, partneri kapcsolatban legyenek a szülőkkel, minél több lehetőséget biztosítva számukra a kölcsönös információcserére és a kapcsolattartásra;
- és partneri kapcsolatot alakítsanak ki a diákokkal is, amelynek keretében természetes módon kap helyet a közös gondolkodás, tervezés és normateremtés.

Tanári attitűdök és képességek

A program értékeit csak olyan pedagógusok tudják hitelesen képviselni, akik birtokában vannak a demokratikus magatartás attitűd- és képességbeli elemeinek, amelyek a gyerekekkel szembeni viselkedésüket is érezhetően áthatják. Ezek közül a legfontosabbak a következők:

- Az **önreflexió** képessége, amelynek birtokában a pedagógus képes kontrollálni önmagát, miközben követi diákjai előrehaladását. E képesség teszi lehetővé a személyiség korlátainak belátását és az erősségek kibontakoztatását a tanári szerepkörben.
- Szabad gondolatcsere és véleményalkotás csak akkor alakul ki egy csoportban, ha a gyerekek érzik, hogy tiszteletben tartják véleményüket, megadva nekik a tévedés jogát is. Ezért fontos, hogy a pedagógus **le tudjon mondani a tekintélyelvű megoldásokról**, képes legyen érvekkel vitatkozni, és a szokásosnál személyesebb módon részt venni a diákokkal folytatott kommunikációban.
- A program által támogatni kívánt kreativitás és a közös munkában a személyiség egészével való részvétel csak **szorongásmentes légkörben** alakul ki. A pedagógusnak ezért képesnek kell lennie bátorító, oldott, bizalmas légkör kialakítására.
- A programban alkalmazott egyes módszerek (a differenciálás, a kooperatív tanulás, a drámajáték, a projektek megvalósítása) **jó szervezőkészséget és megosztott figyelmet** kívánnak, valamint azt, hogy a pedagógus megfelelően tudjon **bánni az idővel**.

- Szerepét tekintve, ebben a programban a tanár nem a tudás legfőbb letéteményese, hiszen a tartalom jellege ilyen fajta szerepet nem is kínál fel senkinek. A pedagógus fő feladata az, hogy **a tanulás felnőtt segítője** legyen, aki a maga eszközeivel támogatja az egyes diákokat, illetve tanulói csoportokat a különféle egyedi utak megtalálásában.

Módszertani felkészültség

A program sokféle módszer alkalmazását igényli, illetve kínálja fel lehetőségként. Ezek között vannak olyanok, amelyek jellegükből fakadóan természetes elemei a szokásos pedagógiai eszközkészletnek. Ilyen például a beszélgetés és a vita.

A viszonylag új, még kevéssé elterjedt eljárások, tanulásszervezési módok viszont speciális felkészültséget és gyakorlatot igényelnek. Ilyenek a kooperatív tanulási technikák, a drámajáték, az internet és a számítógép, valamint a projektmódszer tanórai alkalmazása. Az e területeken esetleg még hiányzó tudást azonban ma már számos akkreditált továbbképzés keretében meg lehet szerezni.

Tárgyi tudás

Mivel a modulok különféle tantárgyakhoz, valamint az osztályfőnöki órák foglalkozásaihoz, kapcsolódnak, illetve szabadidős keretbe illeszthetők, a program megvalósítása lényegében nem igényel olyan többlet tárgyi tudást, amellyel egy jó szaktanár ne rendelkezne a maga területén, illetve amit ne tudna szükség esetén – akár a tanulókkal közösen – a nyomtatott és/vagy az elektronikus szakirodalomból könnyen pótolni.

6. AZ ÉRTÉKELÉS ALAPELVEI

A program nem tartalmaz olyan eszközöket, amelyek a tárgyi tudás gyarapodásának hagyományos módon, osztályzatokkal történő értékelését támogatnák. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a program keretében megvalósuló foglalkozáson a diákok ne kaphatnának – a helyi szokások szerint – olykor szummatív vagy minősítő értékelést is. Fontos azonban, hogy ilyen esetben a követelmények mindig pontosan és előre megismerhetők, illetve érthetők legyenek a diákok számára.

A szociális kompetenciák fejlődésének követésére és értékelésére azonban általánosságban véve alkalmatlan forma az osztályozás. Erre a célra eredményesen csak a formatív vagy fejlesztő értékelés használható, amelyhez gazdag eszköztárat kínálnak a program moduljai. Ezek között egyaránt szerepet kap köztük a tanulói önértékelés, a társak általi csoportos visszajelzés, és a tanári értékelés sokféle formája. De helyet ad a program a tanári munka diákok általi értékelésének is. Ez utóbbi, a demokratikus tapasztalatok nyújtása mellett ahhoz is hozzájárulhat, hogy a gyakorlati megvalósítás során a pedagógus mindvégig érzékeny maradjon a tanulói igényekre.

A szociális kompetenciák fejlettsége nehezen mérhető, direkt módon nem is igen figyelhető meg. Érzékeny, nehezen megfogható készség és képesség-együttesről, attitűdökről van szó, amelyeket kevéssé előnyös, sőt néha lehetetlen számszerűsíteni. Következtetni lehet azonban rá viselkedéses, verbális és érzelmi megnyilvánulási formákból, s így fejlődésük mégis érzékelhető és nyomon követhető. A véleményt nyilvánító tanárnak azonban mindig árnyalt megközelítést kell alkalmaznia, amelynek lényege sosem az ítélet, hanem az adott állapot méltatása egy korábbihoz képest, illetve a további lehetőségek megfogalmazása.

A programcsomagokban megjelenő értékelési formák legfőbb közös jellemzői:

- A tanulók egész személyiségének fejlesztését célozzák.
- Döntően szóbeli vagy írásos, szöveges visszajelzések.
- Lehetőség szerint minden munkafolyamathoz és produktumhoz hozzákapcsolódnak, függetlenül attól, hogy egyéni vagy csoportos tanulási helyzetről van-e szó.
- A nehézségek, hiányosságok feltárása, megbeszélése mellett elsősorban a pozitívumok megerősítésére koncentrálnak.
- Fontos funkciójuk a diákok tanulási képességének fejlesztése.
- Az egyéni sajátosságra való odafigyelés révén felébresztik, illetve fenntartják a tanulók motiváltságát.
- Segítséget nyújtanak a diákoknak a hozott hátrányok, illetve a tanulási folyamat során szerzett kudarcok feldolgozásában.
- Építenek a tanulói önértékelésre és önreflexióra.

A program moduljai a legtöbb esetben külön bekezdést szentelnek az értékelés témájának, és megoldásokat javasolnak a pedagógusoknak.

7. A FEJLESZTÉS IDŐKERETEI

A kitűzött célok megvalósulásához szükség van rá, hogy az érintett tanulócsoportok évente minimálisan 60 órányi olyan – tanórai vagy tanórán kívüli – foglalkozáson vegyenek részt, amely a jelen tantervnek megfelelő módon, kifejezetten a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztését célozza.

A hatást természetesen csak növeli, ha az e célra felhasznált időkeret ennél nagyobb, s ha az iskolában megvalósuló foglalkozások terepmunkával, illet a helyi társadalom civil szervezetiben végzett önkéntes gyakorlatokkal egészülnek ki.

8. A PROGRAM ESZKÖZTÁRA

a) Foglalkozástervek

A közös rendszerben használható három programcsomag összesen 358 kész modult tartalmaz. A modulok mindhárom csomagban azonos felépítésűek, s teljes értékűen tartalmazzák a tanulók által használható eszköztárat, valamint azokat a segédleteket, amelyek közvetlenül támogatják a pedagógusok munkáját az egyes foglalkozások során.

Helyi adaptációk esetén a programcsomagok eszközei az eredeti modulokból kiemelve, saját foglalkozástervekbe illesztve is felhasználhatók. A modulokban szereplő eszközök ugyanakkor olyan mintáknak is tekinthetők, amelyek alapján a diákok vagy a pedagógusok hasonló típusú segédleteket állíthatnak elő saját, helyileg kifejlesztett vagy adaptált foglalkozásterveikhez kapcsolódóan.

A fejlesztők által biztosított eszközök mellett számos téma esetében feldolgozható, kommentálható és rendszerezhető forrásanyagként kezelhető minden olyan egyéb információ is, amely az adott témakörhöz kapcsolódóan a diákok számára elérhető és érdekes – a közvetlenül megismerhető tapasztalati világ részleteitől a média által közvetített valóságig.

A tantárgyhoz kapcsolódó modulok sok esetben építenek azokra az általánosan meglévő iskolai eszközökre is, amiket a diákok és a tanárok a szaktárgyi órákon különben is használnak. Ilyenek például a különféle falitérképek, képek és tematikus tablók.

A modulokhoz tartozó tanulói eszközök jellemzői

A programcsomagokhoz – annak érdekében, hogy azok tartalma jól variálható és a helyi igényekhez adaptálható legyen – nem készültek sem tankönyvek, sem kötött-fűzött munkafüzetek. A foglalkozások keretében használható tanulói eszközök alappéldányai szükség szerinti mennyiségben sokszorosíthatók. A modulok leírásai mindig tartalmaznak arra vonatkozó útmutatást, hogy melyik eszközből milyen mennyiségre van szükség egyik vagy másik módszertani megoldás választása esetén.

A tanulói eszközök legfontosabb típusai:

- Írott szövegek (különféle források, irodalmi szemelvények, esetleírások stb.). Ezek jellemző sajátossága, hogy kisebb szakaszokra tagolódnak, és a csoportmunka igényei szerint részekre vághatók.
- Szómagyarázatok, lexikoncikkek a foglakozás tartalmi anyagához kapcsolódóan.
- Kinyomtatható képek, grafikonok, térképvázlatok és adatsorok.
- Egyéni, páros és csoportos használatra tervezett feladatlapok, illetve feladatleírások.
- Különféle típusú kérdőívek és interjúvázlatok – a családból, a kortársi csoportból és a helyi társadalomból nyerhető információk összegyűjtéséhez.
- Az önálló egyéni, páros vagy csoportos munkát segítő szempontok (vitához, projektmunkához, adatgyűjtéshez, elemzéshez, információfeldolgozáshoz, vélemények-érzések megfogalmazásához stb.).
- Az önálló projektmunkát segítő tervező sablonok.
- Szétvágható lapokra nyomtatható különféle kártyák (tabu, memory vagy activity játékhoz felhasználható kártyák, fogalom- és definíció kártyák, információs kártyák, szerepkártyák, témakártyák, csoportalakításhoz használható kártyák, helyzetkártyák, problémakártyák, kérdéskártyák, véleménykártyák stb.).
- Szerepjátékokhoz, szituációs gyakorlatokhoz használható, sokszorosítható kellékek (részvények, játékpénzek stb.)

- Érvelési gyakorlatok, viták során felhasználható kulcsmondatok.
- Jegyzőkönyv-űrlapok a különböző tevékenységekkel kapcsolatos reflexiók rögzítéséhez. Szavazó, illetve pontozólapok, amelyek segítségével véleményüket fejezhetik ki a diákok egyéni vagy csoportos formában.
- Értékelő lapok egyéni vagy csoportos felhasználásra.

A tanulói eszközök nagyobb része a foglalkozások keretében felhasználható, olyan segédlet, aminek nem nagyon van az adott helyzeten kívüli értéke. A munka során azonban számos olyan írás vagy egyéb alkotás is születhet azonban, ami intellektuális vagy lelki értelemben értéket képvisel, s mint ilyen megőrzésre érdemes.
Az egyéni munkákat (személyes reflexiók, fantáziagyakorlatok, interjúk, terepmunkák vagy megfigyelések jegyzőkönyvei stb.) érdemes minden diáknak egy-egy hagyományos vagy elektronikus mappában összegyűjtenie.
A csoportmunkák eredményei – jellegüktől függően – többféle módon is archiválhatók. A tablók egy időre, közszemlére tehetők az iskola valamilyen nyilvános terében, majd megőrizhetők az iskola könyvtárában, vagy lefényképezhetők egy elektronikus dokumentumtár számára. A kiállításokról, szerepjátékokról, bemutató előadásokról szintén készíthetők fényképek vagy akár filmfelvételek is. Végül minden, amit sikerült elektronikus formában rögzíteni, helyet kaphat az iskola honlapján. A kutatómunkák eredményeként megszülető anyagokból pedig olyan tanulmánykötetek vagy albumok állhatnak össze, amiket a könyvtár őrizhet, és később bárki megtekinthet vagy felhasználhat.

A modulokhoz tartozó tanári eszközök jellemzői
A tanári segédlettár fő funkciója, hogy időt takarítson meg a pedagógus számára, készen kínálva neki mindazon információt és gyakorlati útmutatást, amelyre építve nagyobb előkészítő erőfeszítések nélkül megvalósíthatja az általa kiválasztott modulokat.
Számos esetben megjelennek a leírásokban arra vonatkozó ötletek is, hogy ha valaki több osztályban, visszatérően kíván dolgozni valamilyen eszközzel, hogyan készíthet magának tartósabb segédleteket a rendelkezésre álló, sokszorosítható alappéldányokból.
A tanári eszközök legfontosabb típusai:

- Háttér információk a vizsgált témához kapcsolódóan (szövegek, adatok, kronológiák stb.).
- Szómagyarázatok a modulban szereplő kulcsfogalmak értelmezéséhez.
- Írásvetítő fóliára nyomtatható szövegek képek, ábrák.
- A tanár által felolvasható szövegek (forrásszemelvények, regényrészletek, versek, vélekedések stb.)
- A szerepjátékokhoz illeszkedő tanári narráció szövege, ami teljes terjedelmében felhasználható, vagy lényegét megőrző saját szöveggé alakítható.
- Módszertani útmutatók egy-egy tanulói tevékenység irányításához, játékleírások.
- Megoldási kulcsok a különféle feladatlapok értékeléséhez.
- Szempontok a beszélgetések irányításához, a különféle gyakorlati tevékenységek, illetve produktumok értékeléséhez.
- Könyv- és filmismertetők, szakirodalmi ajánlások, internetes linkajánlók.
- Minták a gondolatok frontális rendszerezése során használható táblázatokhoz és ábrákhoz.
- Kivetíthető digitális képek, illetve kész prezentációk – az adott témára való ráhangolódáshoz, asszociációs gyakorlatokhoz vagy vizuális információként.
- Hangfájlok (zenék, hírek, interjúrészletek, kabaréjelenetek).
- Filmrészletek – közvetlenül lejátszható módon, vagy olyan ajánló formájában, amely pontosan megjelöli, hogy melyik részlet kapcsolódik a modul témájához. Tekintettel azonban arra, hogy a filmvetítés esetleg nem oldható meg mindenhol, ennek mindig van alternatívája a modulokon belül.

b) Egyéb eszközök
A három programcsomagot létrehozó központi fejlesztés eredményeként a kerettanterv felhasználóinak rendelkezésére álló segédeszközök a következők:

Tanári kézikönyv a szociális kompetencia fejlesztéséhez, 1–12. évfolyam
A 2007 folyamán elkészült kötet magában foglalja a HEFOP keretében a témakörrel kapcsolatban szerzett összes fejlesztői és kipróbálói tapasztalatot, s alapvető segítséget nyújt mindazoknak, akik fontosnak tartják a szociális kompetenciák iskolai fejlesztését.
Megvilágítja a fejlesztő munka elméleti hátterét, bemutatja a kompetenciaterület fejlesztését célzó különböző programcsomagokat, részletes útmutatást ad a legfontosabb tanulásszervezési eljárások és módszerek használatához, valamint a fejlesztő értékelés eszköztárának alkalmazásához. A kötet külön fejezetben foglalkozik a roma gyerekek nevelésének néhány kérdésével és a sajátos nevelési igényű tanulók integrációjának kérdéseivel. S végül bemutatja azt a mérőeszközt, amelynek célja a szociális kompetenciák fejlődésének tesztelése.

A szociális kompetenciák mérésére kialakított teszt
A teszt a következő öt részterületet vizsgáló skálából áll: (1) éntudatosság és mások perspektívájának átvétele, (2) pozitív attitűdök és értékek, (3) felelősségteljes döntéshozás, (4) kommunikációs készségek, (5) szociális készségek.
A feladatok különböző érzelmi információkat tartalmazó képekből és rövid történetekből állnak. A képek többségükben arckifejezéseket ábrázoló fotók, amelyek e tesztsorozat kidolgozásához készültek. A feladatgyűjteményt az érzelmi intelligencia, a szociális kompetencia és az érzelmi fejlődés szakirodalmának áttekintése alapján dolgozta ki a pszichológusokból álló munkacsoport.

Ajánlások a modulok SNI-szempontú adaptációjához
A programcsomagokkal párhuzamosan 11 db olyan kiadvány készült el, amelynek célja, hogy hatékony segítséget nyújtson a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák integrált tanulócsoportokban való, személyre szabott fejlesztéséhez. A sorozat első, bevezető kötete az inkluzív nevelés általános kérdéseit tekinti át. A tanárok, a diákok és a szülők kapcsolatának sajátosságait elemzi, az iskolán és a tantermen belüli akadálymentesség – a tárgyi és személyi feltételek – megteremtéséhez ad tanácsokat. Ezt követően a befogadó pedagógussal, illetve tanulócsoporttal szembeni elvárásokat fogalmazza meg. Felhívja a figyelmet arra, hogy milyen nehézségek várhatók különböző sérüléstípusok esetén, és javaslatokat fogalmaz meg az esetleges problémák megoldásra vonatkozóan.
A további tíz kötet sérültségi területenként ad nagyon konkrét fogódzókat a pedagógusok számára ahhoz, hogy komolyabb félelem nélkül vállalhassák a sérült tanulók befogadását. Bevezetőjében mindegyik ajánlás közérthető formában ismerteti az adott sérülés jellemző tüneteit, s az ilyen gyermekek integrációjával kapcsolatos pedagógiai lehetőségeket. Ezt követően részletesen elemzi, hogy a szociális kompetenciafejlesztés általános célkitűzései közül mi, milyen mértékben valósítható meg az adott sérültséggel élő gyermekek esetében. Tanácsokat ad arra vonatkozóan, hogy milyen módon adaptálhatók a kompetenciaterület általános fejlesztő módszerei, tanulásszervezési eljárásai és értékelés eszközei az adott sérüléssel élő gyermek számára.
Az ajánlások az autizmussal élő, a beszédfogyatékos, az értelmileg akadályozott, gyengénlátó, mozgáskorlátozott, nagyothalló, pszichés fejlődési zavarokkal küzdő, súlyosan hallássérült, tanulásban akadályozott, vak és aliglátó gyermekek kompetenciaalapú fejlesztéséhez kínálnak módszertani segítséget.

Szülői tájékoztató anyagok
A 7–12. évfolyamon tanuló gyerekek szülei számára készült füzet közérthető formában írja le a szociális kompetencia fogalmának lényegét. Bemutatja az iskolákban kerülő új programcsomagokat, érzékelteti annak az új típusú tanulási folyamatnak a tartalmi és módszertani jellemzőit, amely a szociális kompetenciák fejlesztéséhez kapcsolódóan várhatóan megvalósul majd az intézményekben, s körvonalazza, hogy a szülők milyen módon tudják segíteni gyermekeik fejlődését ezen a kompetenciaterületen.

9. VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

A programban megcélzott társas jellegű attitűdök, készségek és képességek többsége olyan természetű, hogy inkább csak közelíteni lehet hozzájuk, mintsem egyszer s mindenkorra tökéletesen elérni azokat. Aktuális működésük pedig minden ember esetében sok szempontból függ a pillanatnyi körülményektől.
Általánosságban azonban mégis megfogalmazható, hogy a program akkor tekinthető sikeresnek, ha a benne folyamatosan részt vevő tanulókra, csoportokra, pedagógusokra és szülőkre a 12. iskolai évfolyam befejezésekor az alábbi vonások válnak jellemzővé.

a) A diákok

(Az SNI-tanulók esetében az egyéni fejlődés elérhető mértékét természetesen befolyásolja sérültségük jellege és aránya is.)

- Reális énképpel rendelkeznek. Tisztában vannak legfontosabb képességeikkel, gyengéikkel és erősségeikkel. Életkori sajátosságaiknak megfelelő mértékben körvonalazódtak előttük a saját jövőjük alakításával kapcsolatos lehetőségeik és feladataik.
- Életkori sajátosságaiknak megfelelő mértékben stabilizálódott az identitásuk. Meg tudják határozni a szűkebb és a tágabb emberi világ különböző csoportjaihoz fűződő viszonyaikat.
- Képesek az ifjú korhoz kapcsolódó különféle szerepek vállalására, és az ezekkel összefüggő tevékenységek önálló elvégzésére. Felelősséget éreznek saját sorsuk alakulása iránt. Világos képük van arról, hogy felnőttként milyen szerepeket kell majd ellátniuk, és lelkileg készek ezek vállalására.
- Képesek eligazodni a szabályok és a normák világában, belátják azok értelmét, és tudják követni is őket. Ugyanakkor maguk is képesek szabályrendszerek kialakítására.
- Képesek saját gondolkodásuk és viselkedésük felülvizsgálata és szükség szerinti korrigálására a társas visszajelzések alapján.
- Személyes tetteiket differenciált motívumrendszer alakítja, amelyen belül fontos szerepet játszik a szűkebb és tágabb közösségeik iránti felelősség érzése is.
- Kíváncsiak a körülöttük lévő világra. Megőrzendő értéknek tekintik a világ kulturális sokszínűségét. Nyitottak más emberek, illetve más kultúrák eltérő jellegzetességeinek befogadására.
- Képesek arra, hogy ugyanazt a jelenséget több nézőpontból vizsgálják meg. Véleményalkotásukban kerülik a sztereotípiák használatát. Felismerik és elutasítják az előítéletes gondolkodást, illetve a társadalmi csoportok diszkriminálására, szegregálására irányuló törekvéseket.
- Képesek az érdeklődésüknek megfelelő kérdések pontos megfogalmazására, és az ezekre válaszoló információk különféle forrásokból való összegyűjtésére. Képesek strukturálatlan információhalmazok különböző szempontok szerinti rendezésére, és ezek elemzésére.
- Sikeresen el tudják különíteni egymástól a tényeket és a véleményeket. Képesek információkat, a jelentés sérelme nélkül áthelyezni egyik jelrendszerből a másikba. Ismerik és alkalmazzák az információk felhasználásához kapcsolódó, alapvető szerzői jogi normákat.
- A személyközi és a tömegkommunikációs helyzetekben egyaránt felismerik a manipulációs szándékokat, és ki tudják vonni magukat ezek hatása alól.
- A különféle jelenségek értékelésével kapcsolatban belső igényük van az autonóm vélemény kialakítására, valamint a belülről vezérelt cselekvésre, s amennyiben a csoportnyomás akadályozza őket ebben, képesek ellenállni e nyomásnak.
- Véleményüket szóban és írásban egyaránt szabatosan fejtik ki. Nézeteiket képesek viták során is megvédeni, és érvekkel alátámasztani. Gondolataikat nagyobb nyilvánosság előtt is el tudják mondani.
- Konfliktus esetén képesek uralni és kifejezni érzelmeiket, indulataikat. Higgadtan tudják elemezni az adott helyzeteket. Azonosítani tudják a konfliktus okait, és képesek a konszenzus keresésére. Szükség esetén képesek kompromisszumok elfogadására is.
- Személyes vagy közösségi probléma esetén azonosítani tudják annak lényegét, és képesek reális célokat megfogalmazni az adott probléma megoldására vonatkozóan. Meg tudják tervezni a kitűzött célhoz vezető út állomásait.
- Képesek megszervezni egy probléma megoldására irányuló terv megvalósítását úgy, hogy a megvalósítási folyamat során nem veszítik szem elől az eredeti célt. A távlati cél elérése érdekében azonban szükség esetén módosítani is tudják az előzetes tervet.
- Részt tudnak venni különféle problémák megoldására irányuló csoportos gondolkodásban. Ismerik a közös problémamegoldás alapvető szabályait, és szükség esetén irányítani is tudják az ilyen fajta szellemi tevékenységet.
- Komplex tevékenységek megvalósítása során együtt tudnak működni másokkal. Szükség esetén, meghatározott ideig képesek irányítani is kisebb csoportok célnak alárendelt közös tevékenységét.

- Képesek kapcsolatba lépni másokkal. Rá tudnak hangolódni mások érzelmi állapotára. Be tudják fogadni gondolataikat. Meg tudják érteni motívumaikat és szándékaikat. Tudnak úgy kommunikálni, hogy velük szemben mások is meg tudják tenni ugyanezt.
- Fontosnak tartják, hogy különféle közösségekhez tartozzanak. Felelősséget éreznek a körülöttük élő emberek sorsa, a szűkebb és tágabb környezet természeti, illetve a kulturális értékeinek megőrzése iránt.
- Belső késztetést éreznek arra, hogy ne csupán szemlélői, hanem tevékeny alakítói is legyenek szűkebb és tágabb világuk történéseinek, s birtokában vannak azon képességeknek, amelyek révén befolyást tudnak gyakorolni a környezetükre. Nyitottak arra, hogy részt vegyenek különböző kortársi csoportok, illetve a helyi közösségek életében.
- Képesek jövőképpel rendelkező, boldog és alkotó emberként élni a világban.

b) A tanulócsoportok

- Tagjaik között kialakul az összetartozás és a szolidaritás érzése. A tanulócsoportok, mint közösségek biztosítják, hogy senki ne érezze idegennek vagy kirekesztettnek magát a csoporttagok közül.
- A csoportok tagjai képesek közös céljaik érdekében eredményesen együttműködni, és egyéni problémák megoldásában is segítséget tudnak nyújtani egymásnak.
- A csoportokon belüli nézeteltéréseket képesek kulturált formában megvitatni, és olyan kompromisszumokat kötni, amelyeket azután mindenki el tud fogadni.

c) A tanárok

- A diákokkal való újszerű munka közben maguk is olyan ismeretekkel gyarapodnak, amelyek révén fejlődnek szociális kompetenciáik és differenciálódik világlátásuk.
- Tapasztalatokat, és jó esetben gyakorlatot is szereznek egy kész program helyi adaptálásában, valamint a kollégákkal való együttműködésben.
- Megfogalmazódik bennük az a felismerés, hogy saját pedagógiai törekvéseiket – a tanulók fejlesztése érdekében – össze kell hangolniuk a többi tanár szándékaival, s ennek mindig illeszkednie kell a diákok aktuális képességszintjéhez.
- Új módszerek (kooperatív tanulási technikák, projekt módszer, drámajáték, vita, fejlesztő értékelés) megismerésével és gyakorlati alkalmazásával bővül módszertani eszköztáruk, ami visszahathat a programon kívüli pedagógiai tevékenységükre is.
- Mindez együtt hozzájárulhat feladataik belső újra értelmezéséhez, vagyis ahhoz, hogy a dominánsan ismeretközvetítő pedagógusi szerepet mindinkább a tanulói fejlődést segítő, tanulást támogató szerepként értelmezzék.

d) A szülők

- A programról informált, és abba lehetőség szerint bevont szülők nyitottabbá fognak válni az iskolával való együttműködésre.
- A programban szereplő feladatok révén könnyebbé válik a generációk közötti párbeszéd, szülők és gyerekek kölcsönösen fontos információkhoz jutnak egymásról.
- A szülők az átlagosnál jobban meg fogják érteni kamasz gyermekeik problémáit, és jobb esélyük lesz arra, hogy eredményesen kezeljék az esetleges generációs konfliktusokat.

MELLÉKLETEK

I. A program moduljainak képességfókuszok szerinti jegyzéke

II. A program moduljainak témakörök szerinti jegyzéke

Táblázat 1.

Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák

A MODULOK KÉPESSÉGFÓKUSZOK SZERINTI JEGYZÉKE – 7. ÉVFOLYAM

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
A) AZ ÖNISMERETTEL ÖSSZEFÜGGŐ KOMPETENCIÁK											
1. Érzelmek tudatossága: érzelmeink pontos azonosítása	**Az osztály önarcképe** (Szka207_23)			x							2 x 45’
	Ismerd meg önmagad! Ki vagyok én? Hogyan látnak mások? Milyen szeretnék lenni (Szkb207_01)		x	x					x		3 x 45’
	Társas kapcsolatok, barátok. Kiből lesz a jó barát? (Szkb207_05)			x							3 x 45’
2. Önállóság, autonómia	**Jólét és jóllét.** Avagy: alkoss államot a saját elképzeléseid szerint (Szka207_32)	x	x					x			3 x 45’
	Versenyben az euróval. Senki többet.. harmadszor? Társasjáték. (Szka207_39)		x	x				x			2 x 45’
	Haverod vagy barátod? (Szkb207_06)			x							3 x 45’
	Gazdálkodj okosan (Szkb207_08)		x	x							3 x 45’
3. Identitás, hitelesség	**Nemzetségek nemzete.** Táltosok a magyar történelemben (Szka207_02)	x							x		2 x 45’
	Hagyományőrzés és lépéstartás Európával Fejezetek a magyar történelemből (Szka207_07)	x	x								3 x 45’
	Honnan jövök, ki vagyok? Földrajzi és társadalmi mozgások a családokon belül **(**Szka207_29)		x	x				x			3 x 45’
	Kikhez tartozunk? Az identitások hálója a családtól az emberiségig **(**Szka207_30)		x	x							3 x 45’
	Gyökerek I. Családkutatás. „Személyes történelem” című kiállítás rendezése (Szkb207_02)		x	x							3 x 45’
B) ÖNSZABÁLYOZÁS											
4. Érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarctűrés, kitartás	**Testi-lelki-szellemi adottságok.** A teljesítményszorongás tudatosítása és mások megértése (Szkc207_01)			x							3 x 45’
5. Felelősségvállalás	**Ég a gyertya, ég…** Gyújtsunk gyertyát, emlékezzünk! (Szka207_12)			x			x				3 x 45’
	Szökőár Délkelet-Ázsiában, 2004. A természeti jelenség és az emberek reakciói (Szka207_20)		x					x			4 x 45”

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
	A lázas Föld. Sikolyok az üvegházból (Szka207_22)						x	x			4 x 45”
	Az üldöződ magad leszel! A cserbenhagyásról és félelmeinkről (Szka207_27)		x	x							2 x 45’
	Gyerekköztársaság. Szabályalkotás, önkormányzás (Szka207_35)		x	x							3 x 45’
6. Törődés, tekintet másokra	**A Nílus vizét el kell vezetni?** Természeti problémák és éhségövezetek Afrikában **(**Szka207_18)		x					x			3 x 45’
7. Tolerancia: nyitottság, véleményelfogadás, bizalom	**Csillagok, csillagok, szépen ragyogjatok** Hitek és tévhitek a csillagokról (Szka207_09)	x					x	x			3 x 45’
	Esőtánc és gyerekkatonák. A darfuri katasztrófa (Szka207_38)	x	x					x			3 x 45’
	Naptárak és ünnepek I-II. Népek naptárai, ünnepei és szokásai (Szkc207_04-05)	x	x					x			6 x 45’
	A világ gyermekei I. Gyermek sorsok és életek, örömök és nehézségek (Szkc207_10)		x	x							3 x 45’
C) ÉNHATÉKONYSÁG											
8. Pozitív önértékelés: optimista érzések önmagukkal kapcsolatban	Nincs.										
9. Konstruktív self-érzékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll	**Szemet szemért.** A bosszú kötelessége és a megbékélés lehetősége (Szka207_25)		x	x							2 x 45’
	Egy húron pendülünk? Zene, divat? Ifjúsági szubkultúrák (Szkc207_08)		x	x						x	3 x 45’
D) A SZOCIÁLIS KOMPETENCIÁKHOZ SZÜKSÉGES KOGNITÍV KÉSZSÉGEK											
10. Információkezelés: információgyűjtés, információk rendszerezése és feldolgozása	**Karthágót pedig el kell pusztítani** (Szka207_01)	x									3 x 45’
	Árnyék a fényben. Áramkimaradás által okozott katasztrófahelyzetek (Szka207_10)						x				3 x 45’
	A kultúra arcai I. Különböző kultúrák megjelenése a körülöttünk levő világban (Szkc207_06)	x	x	x					x		3 x 45’
11. Problémakezelés: problémaazonosítás, reális célkitűzés, problémamegoldás	**Az idő pénz.** Az idő kezelése a mindennapi életben (Szkb207_07)		x	x							3 x 45’
12. Kritikai gondolkodás	**Sajtóhír-elemzés.** Azonos témájú különböző hírek összehasonlítása (Szka207_27)		x							x	3 x 45’
13.Szabályalkotás, szabálykövetés	**„Mert minden ember egyenlőnek született”** (Szka207_03)		x							x	2 x 45’
	Mindennapi szabályaink (Szka207_31)		x	x							2 x 45’
	Szabályok dzsungelében. Szükség van-e szabályokra a mindennapi életben? (Szkb207_03)			x							3 x 45’

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
14. Kreativitás: nyitottság, rugalmasság	**Mértékkel mérj, értékkel értékelj!** Zsibvásár a fizika órán (Szka207_08)						x				3 x 45’
E) TÁRSAS KOMPETENCIÁK											
15. Empátia	**Koldus és királyfi.** Nem mindegy, hogy hová születünk Szka207_24)		x	x							2 x 45’
	Összefont karral. Válaszaink a testbeszéd nyelvén (Szka207_34)		x	x							2 x 45’
	„Árvácska” Mit jelent szegénynek, kiszolgáltatottnak lenni? (Szkc207_03)		x	x						x	3 x 45’
16. Kommunikációs készségek: véleményalkotás, vitakészség	**„Európából jöttünk”** Versenyben a világ újrafelosztásáért (Szka207_5)	x	x					x	x	x	3 x 45’
	Egy húron pendülünk? Zene, divat? Ifjúsági szubkultúrák (Szkc207_07)		x	x						x	3 x 45’
17. Együttműködés	Tereprendezés I. **Tervek készítése a lakókörnyék barátságosabbá alakítására, modellezés (Szka207_21)**		x						x		3 x 45’
	Tereprendezés II**. Tervek készítése a lakótelepi iskolai környezet barátságosabbá alakítására, modellezés (Szka207_40)**		x						x		3 x 45’
	„Tűzszekerek” Szabályok és normák, amik körülvesznek minket. Mire jók a szabályok? Áldozatok, amiket az elveinkért hajlandók vagyunk meghozni. (Szkb207_03)	x	x	x							3 x 45’
	Kell egy csapat! I. Miért van szükségünk egymásra? Mottó: „Egyedül nem megy…” (Szkb207_09)		x	x							4 x 45’
	Kell egy csapat! II. Mitől sikeres egy csapat működése? (Szkb207_10)		x	x							4 x 45’
18. Konfliktuskezelés	**Zrínyi és Szulejmán egymás mellett.** Példa a megbékélésre (Szka207_06)	x	x	x							2 x 45’
19. Segítségkérés	Nincs.										
20. Visszautasítás	Nincs.										
21. Társadalmi részvétel: csoporthoz tartozás, szociális érzékenység, szolidaritás, feladatvállalás, önkéntesség, civil kezdeményezőkészség	**Róluk – nélkülük.** Reformkori viták a jobbágyok felszabadításáról (Szka207_04)	x	x							x	3 x 45’
	A teljes élet esélye I. (Szka207_26)	x	x	x					x		3 x 45’
	Közösségek a lakókörnyezetben. Ismerkedés a civil szervezetekkel (Szka207-28)		x	x							2 x 45’
	Az utolsó padban (Szka207_33)	x	x	x							3 x 45’
	Fiatalok a közösségben, fiatalok a közösségért (Szka207_36)		x	x							4 x 45’
	Szomszédság I. „Jó szomszédság áldás, rossz szomszédság török átok!” (Szkc207_02)		x	x							3 x 45’

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
F) KÖRNYEZETI KOMPETENCIA											
22. Környezeti tudatosság	**Fától az erdőt?!** Drámajáték az erdő összetett fogalmának megértetéséért (Szka207_17)		x			x		x			3 x 45’
23. Ember- természet kölcsönös függősége és egymásrautaltsága	**Vizet viszek (Szka207_13)**				x		x	x	x		3 x 45’
	„Az istenek a fejükre estek”. A félsivatagi népek és környezetük (Szka207_15)		x			x		x			3 x 45’
24. Környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás	**Ne dugd homokba fejed!** Az afrikai Száhel-övezet nomád közösségeinek életmódja (Szka207_14)					x	x				3 x 45’
	Gyógyító növények. A természet ajándékai az embereknek (Szka207_16)	x				x					2 x 45’
	Zöldhullám. Alakítsunk zöld szervezetet! (Szkc207_09)		x	x	x	x		x			3 x 45’
25. Környezettel kapcsolatos felelős magatartásformák kialakítása	**„Nincs ingyen ebéd”.** Az észak-európai népek viszonya a környezethez (Szka207_19)		x					x			3 x 45’

A MODULOK KÉPESSÉGFÓKUSZOK SZERINTI JEGYZÉKE – 8. ÉVFOLYAM

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
A) AZ ÖNISMERETTEL ÖSSZEFÜGGŐ KOMPETENCIÁK											
1. Érzelmek tudatossága: érzelmeink pontos azonosítása	**Meglátni és megítélni** (Szka208_44)		x	x							1 x 45’
	Nemzeti dal a kulisszák mögött, avagy egy iskolai ünnep mint a résztvevő megfigyelés terepe I. (Szkc208_04)	x	x	x							3 x 45’
	Nemzeti dal a kulisszák mögött, avagy egy iskolai ünnep mint a résztvevő megfigyelés terepe II. (Szkc208_ 05)	x	x	x							3 x 45’
2. Önállóság, autonómia	**„Sej, a mi lobogónkat…”**A népi kollégiumok korának megidézése (Szka208_09)	x									1 x 45’
	A rábeszélőgép (Szka208_52)		x	x						x	3 x 45’
	A kultúra arcai. Napi rítus – napi ritmus (Szkc208_06)		x	x		x					3 x 45’
3. Identitás, hitelesség	**Civitas fidelissima** – a leghűségesebb város. Az 1921. évi soproni népszavazás (Szka208_02)	x	x								1 x 45’
	Az EU – a nemzetközi együttműködés terepe (Szka208_11)	x	x					x			2 x 45’
	Magyarok a nagyvilágban (Szka208_28)		x					x			3 x 45’
	Fekete vagy fehér, magyar vagy nem magyar? A vegyes házasságok és a gyerekek identitása (Szka208_29)		x	x				x			1 x 45’
	Szülőföldem (Szkb208_07)	x	x	x							6 x 45’

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
B) ÖNSZABÁLYOZÁS											
4. Érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarctűrés, kitartás	**Itt nincsenek hősök.** Gyerekek a háborúban (Szka208_49)	x	x	x						x	3 x 45’
	Tanári értékelés – önértékelés (Szkc208_01)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	3 x 45’
5. Felelősségvállalás	**Partizánharcok és ellenállási mozgalmak a II. világháborúban** (Szka208_04)	x	x								1 x 45’
	A titok (Szka208_42)		x	x							1 x 45’
	Csak egy csoki volt… (Szka208_46)		x	x							1 x 45’
6. Törődés, tekintet másokra	**A szükséget nem kell igazolni** (Szka208_43)		x	x							2 x 45’
	A lélek láthatatlan kék foltjai (Szka208_50)		x	x							2 x 45’
	Generációk párbeszéde (Szkb208_01)		x	x							3 x 45’
7. Tolerancia: nyitottság, véleményelfogadás, bizalom	**Együtt a Kárpát-medencében** (Szka208_27)							x			3 x 45’
	Kultúrák találkozása (Szka208_33)		x	x							2 x 45’
	Kék szemű a barna szeműek között (Szka208_55)		x	x							2 x 45’
	Édes mostoha – bővül a család? (Szkb208_03)		x	x							3 x 45’
	Szubkultúrák a divatban (Szkc208_07)		x	x							3 x 45’
C) ÉNHATÉKONYSÁG											
8. Pozitív önértékelés: optimista érzések önmagukkal kapcsolatban	Nincs.										
9. Konstruktív self-érzékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll	**Az ÁVO és társai.** Mozaikok a titkosszolgálatok és a hírszerzés világából (Szka208_10)	x	x								2 x 45’
	Te meddig bírod? Haverok, buli, pia. (Szkc208_08)		x	x							3 x 45’
D) A SZOCIÁLIS KOMPETENCIÁKHOZ SZÜKSÉGES KOGNITÍV KÉSZSÉGEK											
10. Információkezelés: információgyűjtés, információk rendszerezése és feldolgozása	**Egy vezér élete.** Rákosi Mátyás portréja (Szka208_08)	x									2 x 45’
	És mégis mozog… Fejezetek a távcső történetéből (Szka208_16)						x				3 x 45’
	Ablak a mikrovilágra (Szka208_23)					x	x				3 x 45’
11. Problémakezelés: problémaazonosítás, reális célkitűzés, problémamegoldás	**A Szilíciumvölgy** (Szka208_20)						x				3 x 45’
	Legfontosabb természeti kincsünk: a talaj (Szka208_26)					x		x			3 x 45’
	Az állatok is érző lények. Állatmenhelyek (Szkc208_09)		x	x		x					3 x 45’
12. Kritikai gondolkodás	**New Deal.** Válság és kiútkeresés (Szka208_03)	x									2 x 45”
	Szenzáció Ki-mit-tud? avagy a nagy médiacsalás (Szka208_51)		x	x						x	3 x 45’
13.Szabályalkotás, szabálykövetés	**A rendtartó falu.** Székely falutörvények a XVIII. században (Szka208_01)	x	x								1 x 45’
	A lelkiismeret-furdalástól a szankcióig (Szka208_47)		x	x							2 x 45’
	Csörögj rám! (Szkb208_04)		x	x							3 x 45’
14. Kreativitás: nyitottság, rugalmasság	**És mégis mozog…** Fejezetek a távcső történetéből (Szka208_17)						x				3 x 45’
	Ékszerparádé (Szka208_22)				x			x			3 x 45’

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
	Vándorút a fényben. A fény a művészetben (Szka208_35)						x		x		3 x 45’
E) TÁRSAS KOMPETENCIÁK											
15. Empátia	**A hajó megtelt**. A menekültek be nem fogadása a II. világháborúban (Szka208_06)	x	x							x	1 x 45’
	A világ legnagyobb állam nélküli nemzete: A kurdok (Szka208_13)	x	x								1 x 45’
	Hátrányos helyzetben. A roma fiatalok esélyei a számok tükrében (Szka208_30)		x	x				x		x	2 x 45’
	Különbözőek az emlékeink (Szka208_31)	x	x	x							2 x 45’
	A világ gyermekei 3. Tudod, hogy ki készítette? (Szkc208_10)		x	x				x			3 x 45’
16. Kommunikációs készségek: véleményalkotás, vitakészség	**Üvegfal mögött.** Az 1968. évi párizsi diákmozgalom eseményeinek megidézése (Szka208_12)	x	x								1 x 45’
	És mégis mozog… Fejezetek a távcső történetéből (Szka208_18)						x				2 x 45’
	Miről árulkodnak a falfirkák? (Szka208_32)		x						x	x	1 x 45’
	World Press Photo. Fotókiállítás a Néprajzi Múzeumban vagy az interneten (Szka208_36)		x						x	x	3 x 45’
17. Együttműködés	**Holokauszt.** Iskolai emléknap (Szka208_14)	x	x	x					x	x	5 x 45’
	A kommunista rendszerek áldozatai. Iskolai emléknap (Szka208_15)	x	x	x					x	x	5 x 45’
	A fizikusok másik arca (Szka208_19)				x		x				2 x 45’
	A szabadság farkaskölykei (Szka208_56)		x	x						x	3 x 45’
	„Családi KRESZ”. Különböző családtípusok (Szkc208_02)			x							3 x 45’
18. Konfliktuskezelés	**Aranyláz** (Szka208_21)	x						x			4 x 45’
	Nem vagyok már gyerek! (Szkb208_02)		x	x							3 x 45’
	Hogyan mondjam el? (Szkb208_05)		x	x							3 x 45’
19. Segítségkérés	**Segítő szolgálatok, segítő szakemberek** (Szka208_48)		x	x							1 x 45’
20. Visszautasítás	Nincs.										
21. Társadalmi részvétel: csoporthoz tartozás, szociális érzékenység, szolidaritás, feladatvállalás, önkéntesség, civil kezdeményezőkészség	**Lengyel és francia menekültek Magyarországon a II. világháborúban** (Szka208_05)	x									1 x 45’
	Mindig van másik út. A zsidók megmentésére tett erőfeszítések a II. világháború idején (Szka208_07)	x	x								2 x 45’
	Mit csinál egy szociális munkás? A szociális problémákról dióhéjban (Szka208_45)		x	x							1 x 45’
	„Szegénységetekkel zavarba hoztok minket…” A vállalt szegénység (Szkc208_03)	x	x	x							3 x 45’

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
F) KÖRNYEZETI KOMPETENCIA											
22. Környezeti tudatosság	**Táplálkozás és környezet** (Szka208_25)					x		x			2 x 45’
	Kerek egy esztendő. Ciklusok a természetben és az emberi világban (Szka208_38)		x	x					x		1 x 45’
23. Ember- természet kölcsönös függősége és egymásrautaltsága	**Új Eldorádó** (Szka208_34)		x	x				x			2 x 45’
24. Környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás	**A naplopó**. Az égből kapott energia (Szka208 _39)		x				x				1 x 45’
	Kisrendszerek – zárt rendszerek? Hulladék az osztályban és a háztartásban (Szka208_40)		x	x					x		3 x 45’
25. Környezettel kapcsolatos felelős magatartásformák kialakítása	**Egy nemzetközi környezetvédő szervezet: a Greenpeace** (Szka208_24)		x			x		x			2 x 45’
	Zöld- és barnamezős beruházások (Szka208_37)		x	x					x		3 x 45’
	Vásárlás tudatosan (Szka208_41)			x					x		2 x 45’
	Helyi öröm- és bánattérkép készítése (Szkb208_06)		x	x		x		x	x		9 x 45’

A MODULOK KÉPESSÉGFÓKUSZOK SZERINTI JEGYZÉKE – 9. ÉVFOLYAM

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
A) AZ ÖNISMERETTEL ÖSSZEFÜGGŐ KOMPETENCIÁK											
1. Érzelmek tudatossága: érzelmeink pontos azonosítása	**Szorongás a csoportban.** Mások ítéletei miatti szorongásaink, saját véleményünk másokról és ezek hatása (Szkc209_01)		x	x							3 x 45’
2. Önállóság, autonómia	**Ahogy az időnkkel bánunk.** Van heti menetrended? (Szkb209_04)		x	x		x					3 x 45’
3. Identitás, hitelesség	**Ki vagy te?** Kultúrák találkozása a népvándorlás korában (Szka209_05)	x	x	x					x		2 x 45’
	Ősemberek a kertek alatt. A lakóhely körzetében található régészeti emlékek megismerése (Szka209_10)	x	x	x							3 x 45’
	Bölcsőd e táj. A tájhoz fűződő kapcsolat fejlesztése, a saját hellyel való azonosság erősítése (Szka209_18)		x	x				x	x		3 x 45’
	Gyökerek II. Családkutatás: Ki vagyok? Honnan jövök? (Szkb209_01)		x	x						x	3 x 45’
B) ÖNSZABÁLYOZÁS											
4. Érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarctűrés, kitartás	**Valóban a részvétel a fontos?** Coubertin báró álma és az újkori olimpiák (Szka209_29)	x	x	x							3 x 45’
5. Felelősségvállalás	**Virtuális világok.** Vajon a szervcserék után a személyiségcserék jönnek? (Szka209_24)		x	x		x					4 x 45’

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
	„Vétkesek közt cinkos, aki néma” Az erkölcsi döntés szabadsága, a cinizmus és a moralizálás csapdái és a kívülálló felelőssége (Szka209_27)		x	x						x	2 x 45’
	Parancsra tettem (Szka209_32)	x	x	x							2 x 45’
6. Törődés, tekintet másokra	**Örökbefogadás**. Az apám hülye ötletei (Szka209_33)		x	x							3 x 45’
7. Tolerancia: nyitottság, véleményelfogadás, bizalom	**A Kilimandzsáró gyermekei.** Tanzánia és Kenya földműves, vándorló népei és természetvédelmi problémái (Szka209_21)		x	x				x			2 x 45’
	„A világ létra,melyen az egyik fel, a másik le megy”A magyarországi cigányság kultúrája és szociális helyzete (Szkc209_03)		x	x							3 x 45’
	Te is más vagy, te sem vagy más. Zenei stílusirányzatok (Szkc209_07)		x	x						x	3 x 45’
C) ÉNHATÉKONYSÁG											
8. Pozitív önértékelés: optimista érzések önmagukkal kapcsolatban	Nincs.										
9. Konstruktív self-érzékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll	**Elkerülhető-e az erőszak?** (Szka209_28)	x	x	x							2 x 45’
	Zsák a foltját…Ismerkedés, kapcsolatok alakulása (Szkb209_05)		x	x							3 x 45’
	Hoztam neked piros rózsát…Udvarlási szokások, kapcsolatteremtési problémák (Szkb209_06)		x	x							3 x 45’
	Ne szívd mellre! A dohányzás súlyosan károsítja az Ön és a környezetében élők egészségét! (Szkc209_08)		x	x		x					3 x 45’
D) A SZOCIÁLIS KOMPETENCIÁKHOZ SZÜKSÉGES KOGNITÍV KÉSZSÉGEK											
10. Információkezelés: információgyűjtés, információk rendszerezése és feldolgozása	**Két választás Athénban**. A vezetők megválasztása és a választott vezetők döntéshozatala (Szka209_09)	x	x								3 x 45’
	Az első három perctől az utolsóig. Helyünk a világban, beszélgetés a végtelenről az időben (Szka209_14)	x	x				x	x			3 x 45’
	Pillantás a kristálygömbbe. Jövőkutatás, ahogyan mi látjuk (Szka209_38)		x	x							3 x 45’
	Naptárak és ünnepek III-IV. Népek naptárai, ünnepei, szokásai (Szkc209_04-05)		x	x				x			6 x 45’
11. Problémakezelés: problémaazonosítás, reális célkitűzés, problémamegoldás	**Viták a népgyűlésen.** A közvetlen demokrácia működése az ókori görög világban (Szka209_08)	x	x								3 x 45’
	„Mi lenne, ha neked kellene megkeresned és beosztanod a pénzed? Családi költségvetés készítése (Szkb209_08)		x	x							3 x 45’

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
12. Kritikai gondolkodás	**Az utókor esküdtbírósága előtt.** Az első kínai császár tetteinek megítélése (Szka209_06)	x	x	x							2 x 45’
	Ne félj, mások is így csinálják (Szka209_34)	x	x	x							2 x 45’
	Kultúrák találkozása. Hogyan látjuk a másik ember kultúráját? (Szkc209_06)		x	x					x		4 x 45’
13.Szabályalkotás, szabálykövetés	**Melyiket válasszam?** Írott és íratlan törvények az ókorban (Szka209_01)	x	x	x							2 x 45’
	Fair play. Az ókori és a mai olimpiák szabályai (Szka209_02)	x	x	x							2 x 45’
	Szabályaink (Szka209_31)		x	x							2 x 45’
14. Kreativitás: nyitottság, rugalmasság	**Az emlékezés csomói.**”A legkisebb cselekedet is érhet többet a leghosszabb szónoklatnál!” (Szka209_11)	x	x	x							3 x 45’
	Tervezzünk várost! I. Boldogtelek. Várostervezési szimulációs játék (Szkb209_09)		x	x				x	x		3 x 45’
	Tervezzünk várost! II. Várostervezés – helyi közösségi projekt (Szkb209–10)		x	x				x	x		3 x 45’
E) TÁRSAS KOMPETENCIÁK											
15. Empátia	Nincs.										
16. Kommunikációs készségek: véleményalkotás, vitakészség	**Alkudozzunk!** A piac szerepe az ókori Rómában (Szka209_03)	x	x						x		2 x 45’
	Szenátorok egymás közt A római köztársaság korát megidéző szerepjáték (Szka209_07)	x	x	x					x		3 x 45’
	Sok kicsi sokra megy. Közmondások, szólások és falfirkák üzenetei (Szka209_30)		x	x				x			2 x 45’
	Szomszédság II.”Az ember nem más, mint amivé önmagát teszi” Jean-Paul Sartre (Szkc209_02)		x	x							3 x 45’
17. Együttműködés	**Távol és közel.** Helyünk a világban, beszélgetés a végtelenről a térben (Szka209_13)		x				x	x			3 x 45’
	80 nap alatt a Föld körül. Interkulturális társasjáték (Szka209_19)		x	x				x			3 x 45’
	Kapcsolati konfliktusok. Kapcsolati konfliktusok különböző csoportok között (Szkb209_07)		x	x							3 x 45’
18. Konfliktuskezelés	**Tarsolyodban a marsallbot.** Az actiumi csata modellezése (Szka209_04)	x	x						x		4 x 45’
	Parancsnok a hídon. Katasztrófák idején órák alatt válhat hőssé az ember, vagy süllyedhet a mélységbe (Szka209_39)		x	x				x		x	3 x 45’
	„És akkor egymásnak estünk” A konfliktusok mindennapjaink részei, rajtunk múlik, hogy energiát nyerünk belőlük, vagy mérgezzük magunkat és környezetünket (Szkb209_03)		x	x							3 x 45’

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
19. Segítségkérés	Nincs.										
20. Visszautasítás	Nincs.										
21. Társadalmi részvétel: csoporthoz tartozás, szociális érzékenység, szolidaritás, feladatvállalás, önkéntesség, civil kezdeményezőkészség	**Szűkebb hazám.** Az iskola és környékének öröm-bánat térképe (Szka209_20)		x	x				x			3 x 45’
	Betiltható-e a koldulás? (Szka209_25)		x	x					x		2 x 45’
	A teljes élet esélye II. A fogyatékkal élők jogai, e jogok érvényesülésének lehetőségei és gátjai (Szka209_26)		x	x							2 x 45’
	„We are the children” A nemzetközi szolidaritásról (Szka209_35)		x	x							3 x 45’
	A gyermekek jogai és az UNICEF (Szka209_37)	x	x								3 x 45’
	Parlamenti patkó. (Szkc209_09)	x	x								3 x 45’
F) KÖRNYEZETI KOMPETENCIA											
22. Környezeti tudatosság	**Hulla- hulla- hulladék.** Kvízjáték az újrahasznosításról és a hulladékkezelésről (Szka209_15)				x	x					3 x 45’
	Cián a Tiszában (Szka209_36)		x	x				x			3 x 45’
	Ami a testünkre hat. Ételünk, italunk, káros hatások – felelősségünk (Szkb209_02)		x	x		x	x		x		3 x 45’
23. Ember- természet kölcsönös függősége és egymásrautaltsága	**Egér- és Patkányföld nevében vádolom…** Bírósági tárgyalás az állatkísérletek visszaszorításáért (Szka209_17)		x	x	x	x					3 x 45’
	Maszkok tánca. Ausztrália természeti népei és környezethez való viszonyuk (Szka209_22)		x	x				x	x		2 x 45’
	A világ gyermekei II. A víz világnapján minden ötödik gyermek pohara félig üres (Szkc209_10)	x	x					x			3 x 45’
24. Környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás	**Az energia termelése és elosztása.** Vajon béke lesz vagy háború, amikor az utolsó olajkút kiszárad? (Szka209_12)		x				x	x			3 x 45’
	A Föld2 bolygó. Emberi települések megtervezése egy „Föld típusú” lakható bolygón (Szka209_23)		x	x	x		x	x			10 x 45’
25. Környezettel kapcsolatos felelős magatartásformák kialakítása	**Gondolkozz, Einstein!** A tudomány és a tudósok felelőssége a világgal szemben (Szka209_16)		x	x	x		x				4 x 45’
	Mitől döglik a légy? Úton a társadalmi részvétel felé – tájékoztatás környezeti ügyekben ((Szka209_40)		x	x							3 x 45’

A MODULOK KÉPESSÉGFÓKUSZOK SZERINTI JEGYZÉKE – 10. ÉVFOLYAM

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
A) AZ ÖNISMERETTEL ÖSSZEFÜGGŐ KOMPETENCIÁK											
1. Érzelmek tudatossága: érzelmeink pontos azonosítása	**Boszorkányok nincsenek!** (Szka210_12)	x	x	x							2 x 45’
2. Önállóság, autonómia	**Beszélgessünk a drogokról!** (Szka210_20)		x	x	x	x					3 x 45’
	Hová tűnt az erkölcsi halál? (Szka210_41)		x	x							2 x 36’
	Az információs társadalom (Szka210_45)		x	x							3 x 45’
	Te mindent lenyelsz? Drogkérdés (Szkc210_08)		x	x		x					3 x 45’
3. Identitás, hitelesség	Nincs.										
B) ÖNSZABÁLYOZÁS											
4. Érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarctűrés, kitartás	**Elfogadásunk határai** (Szka210_40)		x	x							3 x 45’
5. Felelősségvállalás	**Miért pont én?** (Szka210_37)		x	x							2 x 45’
	Toleranciával és törvénnyel. Az egyenlő bánásmódért (Szka210_48)		x	x							3 x 45’
	Itthon vagy külföldön? Magunkat mindenhová magunkkal visszük! (Szkb210_07)		x	x							3 x 45’
6. Törődés, tekintet másokra	**Életben maradni**. Eltérő életesélyek a világ különböző pontjain (Szka210_52)		x	x							1 x 45’
7. Tolerancia: nyitottság, véleményelfogadás, bizalom	**„A mór megtette kötelességét…”** (Szka210_13)	x									2 x 45’
	Népek és kultúrák keveredése Magyarországon Szka210_16)	x	x					x			4 x 45’
	Animizmus – világvallás? Természeti vallások a világ különböző részein (Szka210_29)		x	x				x			2 x 45’
	Zulejka és társai (Szka210_49)		x	x				x			2 x 45’
	Mit jelent zsidónak lenni? A zsidó kultúra (Szkc210_04-05)	x	x	x							6 x 45’
C) ÉNHATÉKONYSÁG											
8. Pozitív önértékelés: optimista érzések önmagukkal kapcsolatban	**Távol keleti kultúrák** (Szka210_24)		x	x		x					2 x 45’
9. Konstruktív self-érzékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll	**Öltöny vagy overall?** (Szka210_35)		x	x							3 x 45’
	Büszkeség és balítélet. Önmagam és a másik megismerése (Szkb210_05)		x	x							6 x 45’
	Stressz – relax (Szkc210_01)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	3 x 45’
	Én és a kultúrám – önismeret és kultúra (Szkc210_06)		x	x							3 x 45’

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
D) A SZOCIÁLIS KOMPETENCIÁKHOZ SZÜKSÉGES KOGNITÍV KÉSZSÉGEK											
10. Információkezelés: információgyűjtés, információk rendszerezése és feldolgozása	**A vesztfáliai béke.** Társasjáték és a valóság (Szka210_15)	x									1 x 45’
	Olajválság a láthatáron (Szka210_21)		x	x	x						1 x 45’
	Az ENSZ intézményrendszere (Szka210_30)	x	x	x				x			2 x 45’
	Terroristák – kommandósok (Szka210_46)		x	x							2 x 45’
	A kultúra éjszakai és nappali arca (Szka210_51)		x	x							1 x 45’
11. Problémakezelés: problémaazonosítás, reális célkitűzés, problémamegoldás	**A fehérvári országlátó napok** – és az Aranybulla utóélete (Szka210_03)	x									1 x 45’
	Mi lett volna, ha…? Az oligarchák világa (Szka210_05)	x									1 x 45’
	A középkori városok költségvetési vitája (Szka210_10)	x	x								1 x 45’
	Vegyületek az asztalunkon (Szka210_19)				x						4 x 45’
	Hutuk és tuszik – Kinek van igaza? Etnikai konfliktusok Ruandában (Szka210_28)	x	x	x				x			2 x 45’
	A világ gyermekei 4. Mi az ára egy gyermeknek? (Szkc210_10)	x	x	x							3 x 45’
12. Kritikai gondolkodás	**Király vagyok!** Mátyás a népi emlékezetben és a forrásokban (Szka210_07)	x									2 x 45’
	A pénzvilág templomai (Szka210_26)	x	x	x				x			3 x 45’
	Mennyibe kerül a becsület? Az értékek piacán (Szka210_38)		x	x							3 x 45’
	Vicc, kabaré, szamizdat. Fél-legális és illegális politikai kritika a Kádár-korszakban (Szka210_50)	x	x						x		1 x 45’
13.Szabályalkotás, szabálykövetés	**„Csak a törvény a tiszta beszéd”** (Szka210_42)		x	x							2 x 45’
	Iskolakerülés (Szkb210_04)			x							3 x 45’
14. Kreativitás: nyitottság, rugalmasság	**Versailles mint minta**. Kreatív stílusgyakorlat (Szka210_14)	x							x		2 x 45’
E) TÁRSAS KOMPETENCIÁK											
15. Empátia	**„Jertek Magyarországra!**”Betelepítők és betelepülők a XIII. századi Magyarországon (Szka210_04)	x	x								1 x 45’
	Akiken átléptek az országhatárok. Szelmenc, a kettézárt falu (Szka210_33)	x	x	x				x			2 x 45’
	A szolidaritás éjszakája (Szka210_44)		x	x							3 x 45’
	„A te gyereked meg az én gyerekem veri a mi gyerekünket” (Szkc210_02)		x	x							3 x 45’

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
16. Kommunikációs készségek: véleményalkotás, vitakészség	**Bizánc vagy Róma?** (Szka210_02)	x									1 x 45’
	Erdély három nemzete. A kolozsmonostori egyezmény és a kápolnai unió (Szka210_08)	x	x								1 x 45’
	Hogy mondjam, hogy megértsd végre?! (Szka210_39)		x	x						x	2 x 45’
17. Együttműködés	**Megelevenedik a visegrádi királytalálkozó** (Szka210_06)	x									2 x 45’
	Irány az űr! (Szka210_17)						x				4 x 45’
18. Konfliktuskezelés	**A szatmári béke.** Áruló volt-e Károlyi? (Szka210_09)	x	x								1 x 45’
	Kössünk békét! Az augsburgi vallásbéke (Szka210_11)	x									1 x 45’
	Vigyázó szemetek Párizsra vessétek! (Szka210_32)	x	x	x				x			2 x 45’
	Ki nevet a végén? (Szkb210_02)		x	x							3 x 45’
19. Segítségkérés	**Érted? Érted!** (Szkb210_03)		x	x		x					3 x 45’
20. Visszautasítás	Nincs.										
21. Társadalmi részvétel: csoporthoz tartozás, szociális érzékenység, szolidaritás, feladatvállalás, önkéntesség, civil kezdeményezőkészség	**Kívülről vagy belülről?** A segélyezés és a fejlesztés (Szka210_34)		x	x				x			2 x 45’
	A véleménynyilvánítás iskolai keretei. Kommunikációs diáktréning (Szka210_36)		x	x							4 x 45’
	Európai elvek és autonóm közösségek A LEADER + Közösség program (Szka210_47)		x	x				x			2 x 45’
	Fekete, fehér, igen, nem. Szavazok, ha nem szavazok? (Szkb210_01)		x	x							6 x 45’
	„Gazdag szegények – szegény gazdagok” (Szkc210_03)	x	x	x							3 x 45’
	Ki az ombudsman? (Szkc210_09)	x	x	x							3 x 45’
F) KÖRNYEZETI KOMPETENCIA											
22. Környezeti tudatosság	**Vezetők a csúcson** (Szka210_22)		x					x			3 x 45’
	Áramlatok, amelyek megrázzák a világot (Szka210_25)		x								3 x 45’
23. Ember- természet kölcsönös függősége és egymásrautaltsága	**Tudomány csecsemőkorban.** A történeti ökológia (Szka210_01)	x	x					x			2 x 45’
24. Környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás	**Az ökológiai lábnyom** (Szka210_23)		x	x				x			3 x 45’
	A csoki útja (Szka210_31)		x	x				x			2 x 45’
	Fenntarthatóság az életemben (Szkb210_06)		x	x	x	x		x			6 x 45’
25. Környezettel kapcsolatos felelős magatartásformák kialakítása	**Csernobil 1986** (Szka210_18)		x	x			x				6 x 45’
	A nepáli lokta-papír program. Egy sikeres fejlesztési projekt (Szka210_27)		x	x				x			1 x 45’

A MODULOK KÉPESSÉGFÓKUSZOK SZERINTI JEGYZÉKE – 11. ÉVFOLYAM

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
A) AZ ÖNISMERETTEL ÖSSZEFÜGGŐ KOMPETENCIÁK											
1. Érzelmek tudatossága: érzelmeink pontos azonosítása	Nincs.										
2. Önállóság, autonómia	**Lassan megöregszünk…**Elöregedő társadalmak (Szka211_21)		x	x							2 x 45’
	Hova születünk? (Szkb211_01)		x	x							3 x 45’
	A siker. A leghosszabb út is az első lépéssel kezdődik (Szkb211_05)		x	x							3 x 45’
	Szegény gazdagok – gazdag szegények. A gazdagsághoz, pénzhez való viszonyulások (Szkc211_01)		x	x							3 x 45’
3. Identitás, hitelesség	**Családi ünnepek, rítusok** (Szkb211_03)		x	x							3 x 45’
B) ÖNSZABÁLYOZÁS											
4. Érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarctűrés, kitartás	**HIV/AIDS**. Mit tudunk róla, mit tehetünk ellene? (Szkc211_10)		x	x		x		x			3 x 45’
5. Felelősségvállalás	Nincs.										
6. Törődés, tekintet másokra	**Egy a Világ Igazai közül:** Sztehlo Gábor, evangélikus lelkész (Szka211_11)	x	x	x							1 x 45’
	Egy csepp emberség. A Csodalámpa Alapítvány (Szka211_15)		x	x							1 x 45’
	Mentőkutyák és kutyás mentők (Szkc211_09)		x	x							3 x 45’
7. Tolerancia: nyitottság, vélemény-elfogadás, bizalom	**Historia Romani I.** Romák a történelemben Mária Teréziától napjainkig (Szka211_17)		x	x							2 x 45’
	Miben hiszünk? Hit, vallás, tolerancia (Szkc211_07)	x	x	x							3 x 45’
C) ÉNHATÉKONYSÁG											
8. Pozitív önértékelés: optimista érzések önmagukkal kapcsolatban	**A jó pap is holtig tanul.** Egész életen át tartó tanulás (LLL) (Szkb211_06)		x	x							3 x 45’
9. Konstruktív self-érzékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll	**Vajon milyen lesz a világ jövője?** Globális forgatókönyvek (Szka211_14)		x	x							2 x 45’
	Első lépések a munka világában. Tájékozódás, asszertivitás, érdekvédelem (Szkb211_07)		x	x							3 x 45’
	Szenvedélyek és divatok. Internet-függőség és játékszenvedély (Szkc211_08)		x	x		x					2 x 45’
D) A SZOCIÁLIS KOMPETENCIÁKHOZ SZÜKSÉGES KOGNITÍV KÉSZSÉGEK											
10. Információkezelés: információgyűjtés, információk rendszerezése és feldolgozása	**Azok az ötvenes évek!** A személyi kultusz világa (Szka211_24)	x	x								5 x 45’

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
11. Problémakezelés: problémaazonosítás, reális célkitűzés, problémamegoldás	**Mesterek és mesterségek** (Szkb211_04)		x	x							3 x 45’
	Értékkonfliktusok (Szkc211_03)		x	x							3 x 45’
12. Kritikai gondolkodás	**A szarajevói merénylet** (Szka211_08)	x									3 x 45’
	Áldokumentumok, hatáskeltés, manipuláció (Szka211_18)		x	x						x	3 x 45’
	Mégis, kinek a gyermeke? – A béranyaság dilemmája (Szkc211_06)		x	x						x	3 x 45’
13.Szabályalkotás, szabálykövetés	**Társadalmi szerződés** „Tanulj élni jogaiddal, és ne feledd a kötelességeidet!” (Szka211_01)	x	x								1 x 45’
	Polgárnak lenni jó! Az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata (Szka211_02)	x	x								1 x 45’
	Egy öreg alkotmány. Az Amerikai Egyesült Államok alkotmánya (Szka211_07)	x	x								2 x 45’
	A marokvilág hiányzó etikettje *(Szka211_19)*		x	x							2 x 45’
14. Kreativitás: nyitottság, rugalmasság	**Reformkori újság szerkesztése** (Szka211_03)	x	x							x	3 x 45’
	Tárgyak, eszközök használata a különböző kultúrákban (Szkc211_04)		x	x				x			3 x 45’
E) TÁRSAS KOMPETENCIÁK											
15. Empátia	**Az idősek a társadalomban** (Szka211_20)		x	x							2 x 45’
16. Kommunikációs készségek: véleményalkotás, vitakészség	**Falanszter** (Szka211_05)	x	x	x							1 x 45’
	Széchenyi és Kossuth vitája (Szka211_06)	x									3 x 45’
	Minden eladó! Minden eladó? (Szka211_23)		x	x						x	2 x 45’
	1956. Polgár a forradalomban (Szka211_25)	x	x	x							5 x 45’
	Csokoládé – az idegenekkel szembeni előítéletek (Szkc211_05)	x	x	x						x	3 x 45’
17. Együttműködés	**Kommuna.** Egy ideálisan működő életközösség terve (Szka211_04)	x	x	x							1 x 45’
	A család szerepei (Szkb211_02)		x	x							2 x 45’
	Együtt másokért. Szociális érzékenységet fejlesztő közösségi projektek (Szkb211_08-09–10)		x	x					x		9 x 45’
18. Konfliktuskezelés	**Társadalmon belül vagy kívül?** A hippi-mozgalom értékvilága (Szkc211_02)	x	x	x						x	3 x 45’
19. Segítségkérés	Nincs.										
20. Visszautasítás	Nincs.										

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
21. Társadalmi részvétel: csoporthoz tartozás, szociális érzékenység, szolidaritás, feladatvállalás, önkéntesség, civil kezdeményezőkészség	**A szegények bankára**. Muhammad Junusz a 2006. évi Nobel-békedíj kitüntetettje (Szka211_10)		x	x							2 x 45’
	Orvosok Határok Nélkül (Szka211_12)		x	x							2 x 45’
	Modern mecénások. üzleti élet szereplői a kultúra támogatásában (Szka211_13)		x	x							3 x 45’
	Civil kezdeményezések (Szka211_22)		x	x							3 x 45’
F) KÖRNYEZETI KOMPETENCIA											
22. Környezeti tudatosság	**Csak ne az én kertembe…**A felelősségek rendszere és a környezetetika (Szka211_09)		x	x							3 x 45’
23. Ember- természet kölcsönös függősége és egymásrautaltsága	Nincs.										
24. Környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás	Nincs.										
25. Környezettel kapcsolatos felelős magatartásformák kialakítása	**Méltányos kereskedelem** (Szka211_16)		x	x				x			3 x 45’

A MODULOK KÉPESSÉGFÓKUSZOK SZERINTI JEGYZÉKE – 12. ÉVFOLYAM

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
A) AZ ÖNISMERETTEL ÖSSZEFÜGGŐ KOMPETENCIÁK											
1. Érzelmek tudatossága: érzelmeink pontos azonosítása	**A teremtés nyolcadik napja** (Szka212_14)		x	x							3 x 45’
	Mégis, kinek az élete? – Az eutanázia (Szkc212_06)		x	x							3 x 45’
2. Önállóság, autonómia	**A Szabad Európa Rádió** (Szka212_16)	x	x							x	2 x 45’
	A Watergate-ügy (Szka212_19)	x	x								1 x 45’
	Mit üzennek a falak? – A valóságos és a virtuális „falak” üzenetei. (Szkc212_03)		x	x					x		3 x 45’
3. Identitás, hitelesség	**Kivándorló diplomások** (Szka212_21)		x	x							2 x 45’
	Kié március 15-e? Nemzeti ünnepünk megítélésének változásai (Szka212_24)	x	x	x							2 x 45’
	Falvak – kultúrák I.A csángó kultúra (Szkc212_01)	x	x	x							3 x 45’

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
B) ÖNSZABÁLYOZÁS											
4. Érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarctűrés, kitartás	**A vudu.** Egy vallás misztikuma és realitásai (Szka212_25)		x	x				x			2 x 45’
	A családi élet ciklusai. A család mint állandóság és változás (Szkb212-01)			x					x	x	3 x 45’
	Amerikai história X. Szélsőséges nézetek az ifjúság körében (Szkc212_09)	x	x	x							3 x 45’
5. Felelősségvállalás	**Kékcédulás választások** (Szka212_05)	x									2 x 45’
	Hitelkártyavárunk! Hitelkártya! Várunk? (Szka212_18)		x	x							2 x 45’
	Elválni vagy együtt maradni? Családi örömök és veszteségek (Szka212_02)		x	x							3 x 45’
	A világ jövője – az én jövőm (Szkb212_06)		x	x							3 x 45’
6. Törődés, tekintet másokra	Nincs.										
7. Tolerancia: nyitottság, véleményelfogadás, bizalom	**Historia Romani II.** Romák és a nemzeti identitás kérdése (Szka212_15)	x	x	x							2 x 45’
	„**Kulturális önismeret”** Utazás, mások megismerése és az önismeret (Szkc212_05)	x	x	x				x			3 x 45’
	Divat vagy kulturális szimbólum? Testdíszítés, ékszerek használata kulturális tükörben (Szkc212_08)	x	x	x				x			3 x 45’
C) ÉNHATÉKONYSÁG											
8. Pozitív önértékelés: optimista érzések önmagukkal kapcsolatban	**De huncut is a világ, kinek szoros, kinek tág!** A mobilitásról (Szkb212_05)			x							3 x 45’
9. Konstruktív self-érzékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll	**Munkahelykeresés.** Önéletrajz és állásinterjú (Szkb212_04)		x	x							3 x 45’
D) A SZOCIÁLIS KOMPETENCIÁKHOZ SZÜKSÉGES KOGNITÍV KÉSZSÉGEK											
10. Információkezelés: információgyűjtés, információk rendszerezése és feldolgozása	**Diktátorok görbe tükre.** XX-XXI. századi diktátorok kortársi ábrázolása (Szka212_01)	x	x							x	2 x 45’
	A berlini fal. A kettészakított világ egyetlen városban (Szka212_03)	x	x								1 x 45’
	A vasfüggöny két oldalán. Személyes élmények a közelmúltból (Szka212_08)	x	x								3 x 45’
	Rendszerváltás Magyarországon (Szka212_27)	x	x								5 x 45’
	Falvak – kultúrák II. A hagyományos népi kultúra átalakulása, továbbélése (Szkc212_02)	x	x	x					x		3 x 45’

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
11. Problémakezelés: problémaazonosítás, reális célkitűzés, problémamegoldás	A Rajk-per. Egy koncepciós per anatómiája (Szka212_07)	x	x							x	2 x 45’
	Mikor szakad el a cérna? 1956. október 6. Rajk László újratemetése (Szka212_22)	x	x								2 x 45’
	Mit jelent a műveltség nekünk és másoknak? A művelődés-tanulás színterei a bozótiskolától az egyetemig (Szkc212_04)	x	x	x				x			3 x 45’
12. Kritikai gondolkodás	**A fordulat éve** (Szka212_06)	x									1 x 45’
	Peresztrojka (Szka212_11)	x	x								2 x 45’
	Magántörténelem. Magánélet a tömegmédia korában (Szka212_20)	x	x							x	3 x 45’
	A legvidámabb barakk. A Kádár-korszak (Szka212_26)	x	x								5 x 45’
13.Szabályalkotás, szabálykövetés	Nincs.										
14. Kreativitás: nyitottság, rugalmasság	Nincs.										
E) TÁRSAS KOMPETENCIÁK											
15. Empátia	**„Berlin fölött az ég…”** A berlini blokád időszakának megidézése (Szka212_02)	x	x								1 x 45’
	A GULAG-szigetcsoport. Az irracionalitás és kiszolgáltatottság „szigetei” (Szka212_09)	x									1 x 45’
16. Kommunikációs készségek: véleményalkotás, vitakészség	**A németek kitelepítése.** Etnikai alapú sorstragédiák a II. világháború után (Szka212_04)	x	x								2 x 45’
	A három T. *Szabad ország szabad fia azt csinál, amit szabad (Szka212_13)*	x	x								2 x 45’
	Mégis kinek az élete? II. Erkölcsi dilemma-vita a halálbüntetésről (Szkc212_07)	x	x	x							3 x 45’
17. Együttműködés	**A mostari Öreg-híd.** Hídépítés egymás között (Szka212_12)	x	x					x			2 x 45’
18. Konfliktuskezelés	***Senkinek sincs a zsebében a bölcsek köve*** *(Szka212_23)*			x							2 x 45’
	Változó szerepek a családban. „Vannak az életben megoldhatatlan helyzetek” (Szkb212_03)		x	x							3 x 45’
19. Segítségkérés	Nincs.										
20. Visszautasítás	Nincs.										
21. Társadalmi részvétel: csoporthoz tartozás, szociális érzékenység, szolidaritás, feladatvállalás, önkéntesség, civil kezdeményezőkészség	**A lengyel Szolidaritás mozgalom**. A sztrájk mint az érdekképviselet egyik eszköze (Szka212_10)	x	x								2 x 45’
	Bányászok sztrájkja Angliában (Szka212_17)	x	x								2 x 45’
	Az iskolai hagyományok, ünnepségek megújítása I. (Szkb212_07)	x	x	x							3 x 45’

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
	Az iskolai hagyományok, ünnepségek megújítása II. (Szkb212_08)	x	x	x							3 x 45’
	Az iskolai közélet megújítása (Szkb212_09–10)		x	x							6 x 45’
	Idegen az idegenek között. A menekültek helyzetéről (Szkc212_10)	x	x	x							3 x 45’
F) KÖRNYEZETI KOMPETENCIA											
22. Környezeti tudatosság	Nincs.										
23. Ember- természet kölcsönös függősége és egymásrautaltsága	**Nincs.**										
24. Környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás	Nincs.										
25. Környezettel kapcsolatos felelős magatartásformák kialakítása	Nincs.										

Táblázat 2.

Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák

A MODULOK TÉMAKÖRÖK SZERINTI JEGYZÉKE – A KAPCSOLÓDÁSOK MEGJELÖLÉSÉVEL

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
Ki vagy, honnan jössz, hová tartozol?	Cél A serdülők önismeretének fejlesztése. Segítségnyújtás saját iskolai teljesítményük reális megítélésében, a kapcsolódó szorongások oldásában, ráébresztésük iskolai eredményeik iránti felelősségükre. Családi és kulturális identitásuk tudatosítása, ösztönzés családjuk történetének megismerésére. A családjukhoz és a szülőföldjükhöz való érzelmi kötődés erősítése	Kiemelt fejlesztési feladat: énkép-önismeret Ember és társadalom: Ismeretszerzés (infomációgyűjtés) térben-időben való tájékozódás	**Önismeret – énazonos-ság**	Ismerd meg önmagad! (szkb207_01)	B	7.
				Nem vagyok már gyerek (szkb208_02)	B	8.
			Mire vagyok képes?	Testi, lelki, szellemi adottságok. (szkc207_01)	C	7
				Tanári értékelés – önértékelés (szkc208_01)	C	8.
			Családi identitás	Honnan jövök, ki vagyok? (szka207_29)	A	7.
				Kikhez tartozunk? (szka207_30)	A	7.
				Gyökerek I. Családkutatás, személyes történelem. (szkb207_02)	A	7.
				Különbözőek az emlékeink (szka208_31)	A	8.
				Gyökerek II. (szkb209_01)	B	9.
			Kulturális identitás	Szülőföldem (szkb208_07)	B	8.
				Fekete vagy fehér, magyar vagy nem magyar?A vegyes házasságok és a gyerekek identitása (szka208_29)	A	8.

Témakör	Pedagógiai célok és képesség-fókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
	Képességfókuszok: önismeret, felelősségvállalás, kitartás, érzelmek tudatosítása, identitás,			Bölcsőd e táj. A tájhoz fűződő kapcsolat fejlesztése, a saját hellyel való azonosság erősítése (szka209_18)	A	9.
				Én és a kultúrám – önismeret és kultúra (szkc210_06)	C	10
				„Kulturális önismeret” – utazás, mások megismerése és az önismeret (szkc212_05)	C	12.
Honismeret – magyarságtudat	Cél: Ösztönözni a tanulókat arra, hogy minél többet tudjanak meg lakó- és szülőhelyük, hazájuk történetéről, hagyományairól. Tudatosítani bennük a régi események mának szóló üzeneteit. Erősíteni bennük az érdeklődést a határon túl élő magyarok élete és sorsa iránt. Képességfókuszok Identitás, nyitottság, információfeldolgozás, kritikai gondolkodás, véleményalkotás	Kiemelt fejlesztési feladatok: Hon- és népismeret Ember és társadalom: Kritikai gondolkodás, térben-időben való tájékozódás	**A múlt üzenetei a mának**	Hagyományőrzés és lépéstartás Európával. (szka207_07)	A	7.
				Király vagyok! Mátyás a népi emlékezetben és a forrásokban (szka209_07)	A	9.
				Ősemberek a kertek alatt. A lakóhely környezetében található régészeti emlékek megismerése (szka209_10)	A	9.
				Kié március 15-e? Nemzeti ünnepünk megítélésének változásai (szka212_24)	A	12.
			A Kárpát-medence lakói	Együtt a Kárpát-medencében (szka208_27)	A	8.
				Akiken átléptek az országhatárok. Szelmenc, a kettézárt falu (szka210_33)	A	10.
			Magyarok a nagyvilágban	Magyarok a nagyvilágban (szka208_28)	A	8.
				Itthon vagy külföldön? Magamat mindenhová magammal viszem (szkb210_07)	B	10.
				Kivándorló diplomások (szka212_21)	A	12.
Felelősségvállalás önmagunkért: a test és a lélek egészsége	Cél: Az egészségmagatartás szokásrendszerének megalapozása, fejlesztése, a test és a lélek egészsége közötti kapcsolat tudatosítása, az egészséges életvitel jelentőségének belátttatása, a káros szenvedélyek veszélyeinek felismertetése, kialakulásuk megelőzése,	Kiemelt fejlesztési feladatok: Testi és lelki egészség Ember a természetben: Az ember egészsége	**Mentálhigiéné**	A lélek láthatatlan kék foltjai (szka208_50)	A	8.
				Stressz-relax (szkc210_01)	C	10.
			Egészség-megőrzés	Ami a testünkre hat, az létkérdés (szkb209_02)	B	9.
				Ahogy a testünkkel bánunk (szkb209_04)	B	9.
				Vegyületek az asztalunkon (szka210_19)	A	10.
				Érted? Érted. (szkb210_03)	B	10.
				HIV/AIDS. Mit tudunk róla, mit tehetünk ellene? (szkc211_10)	C	11.

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
	segítségnyújtás a veszélyeztetett helyzetben lévő fiataloknak Képességfókuszok Felelősségvállalás, belső kontroll, segítségkérés, visszautasítás		**Káros szenvedélyek**	Te meddig bírod? Haverok, buli, pia (szkc208_08)	C	8.
				Ne szívd mellre! (szkc209_08)	C	8.
				Beszélgessünk a drogokról (szka210_20)	A	10.
				Te mindent lenyelsz? Drogkérdés (szkc210_08)	C	10.
				Szenvedélyek és divatok. Internetfüggőség és játékszenvedély (szkc211_08)	C	11.
Mások elfogadása: társas kapcsolataink	Cél: Az eredményes kommunikációhoz, a tartalmas és bizalomteli kapcsolatok kialakításához és működtetéséhez szükséges kompetenciák fejlesztése. Segítségnyújtás a személyes életben előforduló kapcsolati problémák kezelésében. A mások iránti felelősségtudat erősítése Képességfókuszok: törődés, tekintet másokra, empátia, kommunikációs készségek, együttműködés, konfliktuskezelés	Kiemelt fejlesztési feladatok: Felkészülés a felnőtt lét szerepeire Ember és társadalom: kritikai gondolkodás, kommunikáció	**Kommunikáció**	Összefont karral. Válaszaink a testbeszéd nyelvén (szka207_34)	A	7
				Hoztam neked piros rózsát (szkb209_06)	B	9
				Hogy mondjam, hogy megértsd végre? (szka210_39)	A	10
			A családban marad. – A családban marad?	Édes mostoha – bővül a család (szkb208_03)	B	8
				Családi KRESZ, különböző családtípusok (szkc208_02)	C	8
				„A te gyereked meg az én gyerekem veri a mi gyerekünket” (szkc210_02)	C	10
				A család szerepei (szkb211_02)	B	11
				Családi ünnepek, rítusok (szkb211_03)	B	11
				Elválni vagy együtt maradni? Családi örömök és veszteségek (szkb212_02)	B	12
				Változó szerepek a családban. Vannak az életben megoldhatatlan helyzetek (szkb212_03)	B	12
			Nemzedékek	Generációk párbeszéde (szkb208_01)	B	8
				Apám hitte…(szka210_43)	A	10
			Társak és barátok	Társas kapcsolatok, barátok (szkb207_05)	B	7
				Haverod vagy barátod (szkb207_06)	B	7
				Zsák a foltját (szkb209_05)	B	9
			Mindenkihez van közünk	Szomszédságok I: Jó szomszédság áldás, rossz szomszédság török átok (szkc207_01)	C	7
				Örökbefogadás. Az apám hülye ötletei (szka209_33)	A	9

Témakör	Pedagógiai célok és képesség-fókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
				Szomszédságok II. Az ember nem más, mint amivé önmagát teszi (szkc209_02)	C	9
Feszültségek, konfliktusok	Cél: Tudatosítani a személyközi konfliktusok okait, megelőzésük lehetőségeit. Fejleszteni a konstruktív konfliktuskezeléshez szükséges képességeket. Képességfókuszok Érzelmek tudatossága, felelősségvállalás,vitakészség konfliktuskezelés	Ember és társadalom kritikai gondolkodás, kommunikáció	**Elfogadni egymást, megbízni egymásban**	Meglátni és megítélni (szka208_41)	A	8.
				Kékszemű a barnaszeműek között (szka208_55)	A	8.
				Kapcsolati konfliktusok (szkb209_07)	B	9.
				Elfogadásunk határai (szka210_40)	A	10.
				Ki nevet a végén? (szkb210_02)	B	10.
			Erőszak – erőszak-mentesség	Szemet szemért. A bosszú kötelessége és a megbékélés lehetősége (szka207_25)	A	7.
				Elkerülhető-e az erőszak? (szka209_28)	A	9
			Vajon kinek van igaza?	Értékkonfliktusok (szkc211_04)	C	11.
				Senkinek sincs a zsebében a bölcsek köve (szka212_23)	A	12.
Politikai harcok, háborúk a múltban és a jelenben	Cél: A múlt és a jelen politikai küzdelmei, háborúi közötti azonos és eltérő vonások megállapítása. A múltbéli események mához szóló tanulságainak tudatosítása. A nézőpontváltás gyakorlása történelmi dilemmahelyzetek elemzésével. Az megbékélés, az erőszakmentes megoldások esélyeinek mérlegelése a különböző történelmi korokban és a jelenben. Képességfókuszok Információkezelés, problémaazonosítás, kritikai gondolkodás, véleményalkotás, vita-	Ember és társadalom Kritikai gondolkodás, kommunikáció, térben-időben való tájékozódás	**Politikai viták, döntések**	Róluk – nélkülük. Reformkori viták a jobbágyok felszabadításáról (szka207_04)	A	7.
				Szenátorok egymás közt. A római köztársaság korár megidéző szerepjáték (szka209_07)	A	9.
				Viták a népgyűlésen. A közvetlen demokrácia működésének az ókori görög világban (szka209_08)	A	9.
				Két választás Athénban. (szka209_09)	A	9.
				Megelevenedik a visegrádi királytalálkozó (szka210_06)	A	10.
			Hogyan látja az utókor?	Az utókor esküdtbírósága előtt. Az első kínai császár tetteinek megítélése (szka209_06)	A	9.
				Bizánc vagy Róma? (szka210_02)	A	10.
				Mi lett volna, ha…? Az oligarchák világa (szka210_05)	A	10.
				Széchenyi és Kossuth vitája (szka211_06)	A	11.
			Háború…	Karthagót pedig el kell pusztítani (szka207_01)	A	7.

Témakör	Pedagógiai célok és képesség-fókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	**Típus**	**Évf.**
	készség, konfliktuskezelés			„Európából jöttünk” – Harc a világ újrafelosztásáért (szka207_05)	A	7.
				Tarsolyodban a marsallbot. Az actiumi csata modellezése (szka209_04)	A	9.
				Erdély három nemzete. A kolozsmonostori egyezmény és a kápolnai unió (szka210_08)	A	10.
				Hutuk és tuszik– Kinek van igaza? Etnikai konfliktusok Ruandában (szka210_28)	A	10.
				Terroristák – kommandósok (szka210_46)	A	10.
				A szarajevói merénylet (szka211_08)	A	11.
			…és béke	Zrínyi és Szulejmán egymás mellett (szka207_06)	A	7.
				A szatmári béke. Áruló volt-e Károlyi? (szka210_09)	A	10.
				Kössünk békét! Az augsburgi vallásbéke (szka210_11)	A	10.
				A vesztfáliai béke. Társasjáték és a valóság (szka210_15)	A	10.
Szabályalkotás-szabálykövetés	Cél: Tudatosítani az életünk kereteit meghatározó szabályok jelentőségét, és betartásuk fontosságát. Megtapasztaltatni, hogy egyes szabályok ütközhetnek az egyén közvetlen érdekeivel, elveivel. Felismertetni, hogy az új technikai eszközök új szabályok létrehozását igénylik. Képességfókuszok belső kontroll, szabályalkotás, szabálykövetés, problémakezelés	Kiemelt fejlesztési feladatok: Felkészülés a felnőtt lét szerepeire Ember és társadalom: kritikai gondolkodás, kommunikáció	**Szabályok különböző élethelyzetek ben**	Mindennapi szabályaink (szka207_31)	A	7.
				Szabályok dzsungelében (szkb207_04)	B	7.
				Melyiket válasszam? Írott és íratlan törvények az ókorban (szka209_01)	A	9.
				Szabályaink (szka209_31)	A	9
				Iskolakerülés (szkb210_04)	B	10.
			Szabályok és elvek	„Tűzszekerek” Áldozatok, amelyeket elveinkért hozunk meg (szkb207_03)	B	7.
				Fair play. Az ókori és a mai olimpiák szabályai (szka209_02).	A	9.
				Valóban a részvétel a fontos? Coubertin báró álma és az újkori olimpiák (szka209_29)	A	9.
			Változó világ – hiányos szabályrend szer	Csak lógok a neten. A tévé, az internet és a mobiltelefon-használat csapdái (szkc207_08)	C	7.
				Csörögj rám!(szkb208_04)	B	8.
				Marokvilág hiányzó etikettje (szka211_19)	A	11.

Témakör	Pedagógiai célok és képesség-fókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
Etikai normák – erkölcsi döntés-helyzetek	Cél: Tudatosítani a tanulókban személyes felelősségüket a saját és közvetlen környezetükre vonatkozó erkölcsi döntések meghozatalában. Fejleszteni a felelős döntéshez szükséges kompetenciáikat. Élményszerűen megtapasztaltatni velük, hogy az igazságnak általában több oldala van, és a felelős döntést minden esetben gondos mérlegelésnek kell megelőznie. Képességfókuszok önállóság, felelősségvállalás, véleményelfogadás, belső kontroll, kritikai gondolkodás, véleményalkotás, vitakészség	Kiemelt fejlesztési feladatok: Énkép, önismeret, Felkészülés a felnőtt lét szerepeire Ember és társadalom: kritikai gondolkodás, kommunikáció	**„Miért legyek tisztességes…?” (József Attila)**	Az üldöződ magad leszel (szka207_27)	A	7.
				Csak egy csoki volt … (szka208_46)	A	8.
				A lelkiismeretfurdalástól a szankcióig (szka208_47)	A	8.
				Ne félj, mások is így csinálják (szka209_34	A	9.
				Mennyibe kerül a becsület? Az értékek piacán (szka210_38)	A	10.
			Döntés és felelősség	„Vétkesek közt cinkos, aki néma”. Az erkölcsi döntés szabadsága és kívülálló felelőssége (szka209_27)	A	9.
				Parancsra tettem (szka209_32)	A	9.
				Miért pont én? (szka210_37)	A	10.
				Hová tűnt az erkölcsi halál? (szka210_41)	A	10.
				Minden eladó! Minden eladó? (szka211_23	A	11.
			Döntés az élet határhelyzetei ben	Egy a Világ Igazai közül:Sztehlo Gábor, evangélikus lelkész (szka211_11)	A	11.
				Mégis, kinek a gyermeke? – A béranyaság problémája (szkc211_06)	C	11.
				Mégis, kinek az élete? I. – Az eutanázia (szkc212_06)	C	12.
				Mégis, kinek az élete? – Erkölcsi dilemma-vita a halálbüntetésről (szkc212_07)	C	12.
Esélyegyenlőség – esélyegyenlőtlenség	Cél: Elfogadtatni a tanulókkal valamennyi ember egyenlő esélyekhez fűződő alkotmányos jogát. Tudatosítani bennük, hogy a társadalom egyes csoportjainak tagjai – önhibájukon kívül	Kiemelt fejlesztési feladatok: felkészülés a felnőtt lét szerepeire	**Szociális hátrányok**	Koldus és királyfi. Nem mindegy, hogy hová születünk (szka207_24)	A	7.
				„Árvácska” Mit jelent szegénynek, kiszolgáltatottnak lenni? (szkc207_03)	C	7.
				Hátrányos helyzetben (szka208_29)	A	8.
				A szükséget nem kell igazolni (szka208_43),	A	8.
				Betiltható-e a koldulás? (szka209_25)	A	9.

Témakör	Pedagógiai célok és képesség-fókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
	kerülhetnek hátrányos helyzetbe. Megtapasztaltatni velük a hátrányos helyzet következményeit az egyes emberek, családok életében. Felébreszteni és erősíteni bennük a szolidaritást és a segítőkészséget a hátrányos helyzetben élő emberek iránt. Képességfókuszok: törődés,_ tekintet másokra, információfeldolgozás, problémaazonosítás, empátia, szociális érzékenység, szolidaritás	Ember éa társadalom kritikai gondolkodás		„Gazdag szegények – szegény gazdagok (szkc210_03)	C	10.
				Hová születünk? (szkb211_01)	B	11..
			Fogyatékkal élők	A teljes élet esélye I. (szka207_26)	A	7.
				A teljes élet esélye II. (szka209_26)	A	9.
				A teremtés nyolcadik napja (szka212_14)	A	12.
			Öregek	Az idősek a társadalomban (szka211_20)	A	11.
				Lassan megöregszünk… Elöregedő társadalmak (szka211_21)	A	11.
			Kisebbségek	Az utolsó padban (szka207_33)	A	7.
				A világ létra, amelyen az egyik fel- a másik lemegy. A magyarországi cigányság kultúrája és szociális helyzete (szkc209_03)	C	9.
				Vigyázó szemetek Párizsra vessétek! (szka210_32)	A	10.
			Idegenek	Csokoládé – az idegenekkel szembeni előítéletek (szkc211_05)	C	11.
				Idegen az idegenek között. A menekültek helyzetéről (szkc212_10)	C	12.
Közösség – demokrácia	Cél: Az osztályközösségnek mint szociális gyakorlóterepnek az optimalizálása és kihasználása a társas kompetenciák fejlesztése érdekében Igény ébresztése egymás minél alaposabb megismerésére, az egymás iránti bizalom, szolidaritás és tolerancia erősítése, Ösztönzés az iskolai hagyományok ápolására és az iskolai szintű közélet demokratikus működtetésére. Érdeklődés keltése a társadalmi közélet működése iránt.	Kiemelt fejlesztési feladatok Felkészülés a felnőtt lét szerepeire Ember és társadalom kritikai gondolkodás, kommunikáció	**Tanuló csoportból osztályközösség**	Az osztály önarcképe. Ilyenek vagyunk, milyenek leszünk? (szka207_23)	A	7.
				Kell egy csapat I., II. (szkb207_09–10)	B	7.
				Szorongás a csoportban. Mások ítéletei miatti szorongásaink, saját véleményünk másokról és ezek hatása (szkc209_01)	C	9.
				Büszkeség és balítélet. Önmagunk és mások megismerése (szkb210_05)	B	10.
				Az osztály önarcképe. Ilyenek vagyunk, milyenek leszünk? (szka207_23)	A	7.
			Demokrácia az iskolában	Gyerekköztársaság (szka207_35)	A	7.
				Nemzeti dal a kulisszák mögött. Egy iskolai ünnep mint a résztvevő megfigyelés terepe I., II. (szkc208_04-05)	C	8.
				A véleménynyilvánítás iskolai keretei. Kommunikációs diáktréning (szka210_36)	A	10.
				Az iskolai hagyományok, ünnepélyek megújítása I., II. (szkb212_07, _08)	B	12.

Témakör	Pedagógiai célok és képesség-fókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
	Képességfókuszok nyitottság, bizalom, empátia, kommunikációs készségek, együttműködés, csoporthoz tartozás, feladatvállalás			Az iskolai közélet megújítása (szkb212_10)	B	12.
			Demokrácia a közéletben	Jólét és jóllét. Avagy: alkoss államot a saját elképzeléseid szerint (szka207_32)	A	7.
				Fiatalok a közösségben, fiatalok a közösségért (szka207_36)	A	7.
				Fekete, fehér, igen, nem. Szavazok, ha nem szavazok (szkb210_01)	B	10.
				Együtt másokért. Szociális érzékenységet fejlesztő közösségi projektek (szkb210_08,_ 09,_ 10)	B	10.
				Európai elvek és autonóm közösségek. A LEADER + Közösség program (szka210_47)	A	10.
				Kommuna. Egy ideálisan működő életközösség terve (szka211_04)	A	11.
A civil világ mozgástere	Cél: A saját közösségért, a lakó- és iskolai környezetért végzett tevékenység jelentőségének tudatosítása. Ösztönzés közösségi projektek kezdeményezésére és önkéntes tevékenységre az iskolán belül és kívül. Tájékoztatás a hazai civil szervezetek törvényes lehetőségeiről, és szerepvállalásukról, szociális, egészségügyi és környezeti problémák megoldásában. . Képességfókuszok szabályalkotás, szabálykövetés, empátia, együttműködés, társadalmi részvétel, szociális érzékenység, szolidaritás, civil kezdeményezőkészség	Kiemelt fejlesztési feladatok: felkészülés a felnőtt lét szerepeire Ember és társadalom: kritikai gondolkodás, kommunikáció	**Civil szerveződések**	Európai elvek, autonóm közösségek (szka210_51)	A	10.
				Civil kezdeményezések (szka211_22)	A	11.
			Hogyan segíthetünk a szükséget szenvedőknek és a bajba jutottaknak?	Segítő szolgálatok, segítő szakemberek (szka208_48)	A	8.
				A szolidaritás éjszakája (szka210_44)	A	10.
				Egy csepp emberség. A Csodalámpa Alapítvány (szka211_15)	A	11
				Mentőkutyák, kutyás mentők (szkc211_09)	C	11.
			Mit tehetünk szűkebb környezetünkért?	Közösségek a lakókörnyezetben. Ismerkedés a civil szervezetekkel (szka207_28)	A	7.
				Tereprendezés II. Tervek készítése a lakótelepi iskolai környezet barátságosabbá alakítására, modellezés (szka207_40)	A	7.
				Helyi öröm és bánattérkép (szkb208_06)	B	8.
				Tervezzünk várost! (szkb208_10.)	B	8.
				Szűkebb hazám. Az iskola és környékének örömnyitottság-bánat térképe (szka209_20)	A	9.
				Tervezzünk várost! II: (szkb209_09)	B	9.

Témakör	Pedagógiai célok és képesség-fókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
A jog szabályai, törvények, törvényesség	Cél: Az erkölcsi és a jogi szabályok közötti különbségek tudatosítása. A történelmi múltban hozott törvényeknek a jelen szemszögéből való értelmezése. Az egyetemes emberi és gyermeki jogok megismerése, érvényesülésük lehetőségeinek és gátjainak tudatosítása. Tapasztalatszerzés a törvényességnek a jogállamban, az állampolgár védelmében játszott szerepéről. Képességfókuszok: információkezelés, problémaazonosítás, szabálykövetés, véleményalkotás, vitakészség, szolidaritás	Kiemelt fejlesztési feladatok: felkészülés a felnőtt lét szerepeire Ember és társadalom: kritikai gondolkodás, térben-időben való tájékozódás	**Múltbéli törvények tanulságai**	„Mert minden ember egyenlőnek született” (szka207_03)	A	7.
				A fehérvári országlátó napok és az Aranybulla utóélete (szka209_03)	A	9.
				Társadalmi szerződés. „Tanulj élni jogaiddal, és ne feledd a kötelességeidet**!”** (szka211_01)	A	11.
				Polgárnak lenni jó! Az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata (szka211_02)	A	11.
				Egy öreg alkotmány. Az Amerikai Egyesült Államok alkotmánya (szka211_07)	A	11.
				Polgárnak lenni jó! Az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata (szka211_02)	A	11
				Egy öreg alkotmány. Az Amerikai Egyesült Államok alkotmánya (szka211_07)	A	11.
			A gyermekek jogai	A világ gyermekei I. Gyermeksorsok – életek, sorsok és nehézségek (szkc207_10)	C	7.
				A világ gyermekei II. Tudod-e, ki készítette? (szkc208_10)	C	8.
				A gyermekek jogai és az UNICEF (szka209_37)	A	9.
				A világ gyermekei III. A víz világnapján minden ötödik gyermek pohara félig üres (szkc209_10)	C	9.
				A világ gyermekei IV. Mi az ára egy gyermeknek? (szkc210_10)	C	10.
			Néhány jogi intézmény	Parlamenti patkó (szkc209_09)	C	9.
				Az ENSZ intézményrendszere (szka210_30)	A	10.
				Ki az ombudsman? (szkc210_09)	C	10.
			A törvény állampolgárt védő funkciója	Csak a törvény a tiszta beszéd (szka210_42)	A	10.
				Toleranciával és törvénnyel az egyenlő bánásmódért (szka210_48),	A	10.

Témakör	Pedagógiai célok és képesség-fókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
Helyünk a világban	Cél: megismertetni a tanulókat a munka, a munkaerőpiac dinamikusan változó világával, fejleszteni a munkaerőpiacon történő boldoguláshoz szükséges kompetenciáikat. Meggyőzni őket az egész életen át tartó tanuló szükségességéről. Tudatosítani bennük, hogy életpályájuk alakulása nagyrészt azon múlik, hogy képesek-e megismerni és tudatosan fejleszteni belső erőforrásaikat, társas kompetenciáikat és megfelelően reflektálni a várt és váratlan változásokra. Képességfókuszok: önállóság, sikerkezelés, kudarctűrés, kitartás, belső kontroll, reális célkitűzés, nyitottság, rugalmasság	Kiemelt fejlesztési feladatok felkészülés a felnőtt lét szerepeire	**Pályaorientáció**	Öltöny vagy overall? (szka210_35)	A	10.
				Mesterek és mesterségek (szkb211_04)	B	11.
				Első lépések a munka világában (szkb211_07)	B	11.
				Munkahelykeresés. Önéletrajz és állásinterjú (szkb212_04)	B	12.
			Az egész életen át tartó tanulás	A siker. A leghosszabb út is az első lépéssel kezdődik (szkb211_05)	B	11.
				A jó pap is holtig tanul. Az egész életen át tartó tanulás(szkb211_06	B	11.
				Mit jelent a műveltség nekünk és másoknak?. A tanulás-művelődés színterei a bozótiskolától az egyetemig (szkc212_04)	C	12.
			Helyünk a végtelen világban	Az idő pénz (szkb207_07)	B	7.
				Távol és közel. Helyünk a világban, beszélgetés a végtelenről a térben (szka209_13)	A	9
				Az első három perctől az utolsóig. Helyünk a világban, beszélgetés a végtelenről az időben (szka209_14)	A	9.
				De huncut is a világ, kinek szoros, kinek tág (szkb212_05)	B	12.
			Hitek, hiedelmek, babonák	Nemzetségek nemzete (szka207_02)	A	7.
				Csillagok, csillagok, szépen ragyogjatok. Hitek és tévhitek a csillagokról (szka207_09)	A	7.
				Szegénységetekkel zavarba hoztok minket. A vállalt szegénység (szkc208_03)	C	8.
				Boszorkányok nincsenek! (szka210_12)	A	10.
				Távol-keleti kultúrák (szka210_24)	A	10.
				Animizmus-világvallás Természeti vallások a világ különböző részein (szka210_29)	A	10.
				Miben hiszünk? Hit, vallás, tolerancia (szkc211_07),	C	11
				A vudu. Egy vallás misztikuma és realitásai (szka212_25)	A	12.

Témakör	Pedagógiai célok és képesség-fókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	**Típus**	**Évf.**
			Jövő – jövőkép – jövőkutatás	A Föld2 bolygó. Emberi települések megtervezése egy „Föld-típusú” lakható bolygón (szka209_23)	A	9.
				Virtuális világok. Vajon a szervcserék után a személyiségcserék jönnek? (szka209_24)	A	9.
				Pillantás a kristálygömbbe. Jövőkutatás, ahogyan mi látjuk (szka209_38)	A	9.
				Irány az űr! (szka210_17)	A	10.
				Falanszter – egy elképzelt világ (szka211_05)	A	11.
				Vajon milyen lesz a világ jövője? Globális forgatókönyvek (szka211_14)	A	11
				A világ jövője – az én jövőm (szkb212_06)	B	12.
Globalizáció	Cél: Felkelteni a tanulók érdeklődését a globális problémák és megoldásuk lehetőségei iránt. Bemutatni a nemzetközi szolidaritás példáit katasztrófahelyzetek esetében. Felismertetni, hogy milyen megoldási módokat kínál a tudomány, és hogy milyen súlyos felelősség terheli a tudósokat a világ jövőjét illetően, Szembesíteni őket a nyilvánosság erejével, felelősségével és a technikai fejlődés következtében változó és egyre növekvő lehetőségeivel. Felhívni a figyelmüket a manipuláció veszélyeire, felkészíteni őket e veszélyek kivédésére.	Kiemelt fejlesztési feladatok információs és kommunikációs kultúra Ember és társadalom kritikai gondolkodás, térben-időben tájékozódás Informatika információs társadalom Földünk – környezetünk tájékozottság a földrajzi térben	**Globalizálódó világ**	„Az istenek a fejükre estek” A félsivatagi népek és környezetük (szka207_15)	A	7.
				Esőtánc és gyerekkatonák (szka207_38)	A	7
				Ne dugd homokba fejed! Az afrikai Száhel-övezet nomád közösségek életmódja (szka207_14)	A	7.
				A Nílus vizét el kell vezetni…? Természetvédelmi problémák és éhségövezetek Afrikában (szka207_18)	A	7.
				A Kilimandzsáró gyermekei. Tanzánia és Kenya földműves, vándorló népei és természetvédelmi problémák (szka209_21)	A	9.
			Nemzetközi politika	Vezetők a csúcson (szka210_22)	A	10.
				Áramlatok, amelyek megrázzák a világot (szka210_25)	A	10.
			A tudomány lehetőségei – a tudósok felelőssége	Az 1000-szeres akkumulátor. Egy kis doboz elindul, hogy megváltoztassa a világot (szka207_11)	A	7.
				Naplopó (szka208_39)	A	8.
				Gondolkozz, Einstein!A tudomány és a tudósok felelőssége a világgal szemben (szka209_16)	A	9.

Témakör	Pedagógiai célok és képesség-fókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
	Képességfókuszok: autonómia, nyitottság, problémaazonosítás, nyitottság, véleményalkotás		**Katasztrófák megelőzése – nemzetközi segítségnyújtás katasztrófa-helyzetekben**	Árnyék a fényben. Áramkimaradás által okozott katasztrófa-helyzetek (szka207_10)	A	7.
				Ég a gyertya, ég…Gyújtsunk gyertyát, emlékezzünk! (szka207_12)	A	7
				Szökőár Délkelet-Ázsiában 2004. december 26. A természeti jelenség és az emberek reakciói (szka207_20)	A	7.
				Az emlékezés csomói.”A legkisebb cselekedet is érhet többet a leghosszabb szónoklatnál!” (szka209_11)	A	9.
				Csernobil 1986 (szka210_18)	A	10.
			A nyilvánosság hagyományos és újabb formái	Sajtóhír-elemzés (szka207_37)	A	7.
				World Press Photo.Fotókiállítás a Néprajzi Múzeumban vagy az interneten (szka208_36)	A	8.
				Sok kicsi sokra megy. Közmondások, szólások és falfirkák üzenetei (szka209_30)	A	9.
				Reformkori újság szerkesztése (szka211_03)	A	11.
			A média mint hatalom	Szenzáció Ki mit tud (szka208_53	A	8.
				A rábeszélőgép (szka208_54	A	8.
				Információs társadalom (szka210_45)	A	10.
				Áldokumentumok, hatáskeltés, manipuláció (szka211_18)	A	11.
				A Watergate-ügy (szka212_19	A	12.
				Magántörténelem. Magánélet a tömegmédia korában (szka212_20)	A	12.
				Mit üzennek a falak? – a valóságos és a virtuális „falak” üzenetei, falfirkák, plakátok, reklámok, internetes fórumok, blogok stb. (szkc212_03)	C	12.
A fenntartható fejlődés	Cél: tájékoztatás és folyamatos tájékozódás a környezeti válságjelenségekről és konfliktusokról.	Kiemelt fejlesztési feladatok környezeti nevelés	**Veszélyeztetett környezet**	Vizet viszek…(szka207_13)	A	7.
				Fától az erdőt (szka207_17)	A	7.
				„Nincs ingyen ebéd” Az észak-európai népek viszonya a környezethez (szka207_19)	A	7.

Témakör	Pedagógiai célok és képesség-fókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
	A fenntartható fejlődés jelentőségének tudatosítása. A természeti környezet iránti felelősség erősítése. A környezettudatos magatartás készségeinek kialakítása. <u>Képességfókuszok</u> felelősségvállalás, véleményelfogadás, problémaazonosítás, problémamegoldás, társadalmi részvétel, feladatvállalás	<u>Ember és társadalom</u> kritikai gondolkodás <u>Földünk – környezetünk</u> tájékozottság hazai, regionális és globális környezeti kérdésekben		A lázas Föld (szka207_22)	A	7.
				Legfontosabb természeti kincsünk: a talaj (szka208_26)	A	8.
				Új Eldorádó (szka208_34)	A	8.
				Cián a Tiszában (szka209_36)	A	9.
			Az állatok védelmében	Az állatok is érző lények (szkc208_09)	A	8
				Egér- és Patkányföld nevében vádolom… Bírósági tárgyalás az állatkísérletek visszaszorításáért (szka209_17)	A	9.
			Fenntarthatóság	Az energia termelése és elosztása Vajon béke lesz vagy háború, amikor az utolsó olajkút kiszárad? (szka209_12)	A	9.
				Hulla- hulla- hulladék. Kvízjáték az újrahasznosításról és a hulladék-kezelésről (szka209_15)	A	9.
				Olajválság a láthatáron (szka210_21)	A	10-
				Tudomány csecsemőkorban Történeti ökológia (szka210_01)	A	10.
				Az ökológiai lábnyom (szka210_23)	A	10.
			Környezettudatosság	Zöldhullám. Alakítsunk zöld szervezeteket! (szkc207_09)	C	7.
				Egy nemzetközi környezetvédő szervezet a Greenpeace (szka208_24)	A	8.
				Táplálkozás és környezet (szka208_25	A	8.
				Kisrendszerek – zárt rendszerek? Hulladék az osztályban és a háztartásban (szka208_40)	A	8.
				Zöld- és barnamezős beruházásaink (szka208_37)	A	8.
				Mitől döglik a légy? Úton a társadalmi részvétel felé – tájékoztatás környezeti ügyekben (szka209_40)	A	9.
				Fenntarthatóság az életemben (szkb210_06)	B	10.
				Csak ne az én kertembe… A felelősségek rendszere és a környezetetika (szka211_09)	A	11.

Témakör	Pedagógiai célok és képesség-fókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
Gazdálkodás – gazdaság	Cél: Tudatosítani a múltbeli és a jelenlegi gazdasági élet alapvető szabályait, normáit. A napi gazdálkodással kapcsolatos gyakorlati kérdések felvetése, megvitatása. Modellek bemutatása gazdasági válsághelyzetek megoldására. Reflektálás az üzleti világ aktuális jelenségeire Képességfókuszok: önállóság, felelősségvállalás, nyitottság, véleményelfogadás, problémaazonosítás, szabálykövetés	Kiemelt fejlesztési feladatok: felkészülés a felnőtt lét szerepeire Életvitel és gyakorlati ismeretek: gazdálkodás-ismeretek	**Történelmi piacokon**	Alkudozzunk! A piac szerepe az ókori Rómában (szka209_03)	A	9.
				A középkori városok költségvetési vitája (szka210_10)	A	10.
			Érték a mérték	Mértékkel mérj, értékkel értékelj! Zsibvásár a fizikaórán (szka207_08)	A	7.
				Vásárlás tudatosan (szka208_41)	A	8.
			Gazdálkodás	Gazdálkodj okosan (szkb207_08)	B	7.
				Mi lenne, ha neked kellene megkeresned és beosztanod a pénzed? (szkb209_08)	B	8.
			Gazdaság	New Deal. Válság és kiútkeresés (szka208_03)	A	8.
				Szilíciumvölgy (szka208_20)	A	8.
			Pénzvilág	Versenyben az euróval. Senki többet… harmadszor? (szka207_39)	A	7.
				A pénzvilág templomai (szka210_26)	A	10.
				Modern mecénások. Az üzleti élet szereplői a kultúra támogatásában (szka211_13)	A	11.
				Hitelkártyavárunk! Hitelkártya! Várunk? (szka212_18)	A	12.
A világ kulturális sokszínűsége	Cél: Tudatosítani a tanulókban, hogy a Földön sokfajta kultúra létezik, mindegyiknek joga van saját értékeihez, hagyományaihoz, és éppen e sokféleség révén válik érdekesebbé, gazdagabbá a világ. Ösztönözni őket, hogy igyekezzenek minél több kultúrát minél alaposabban megismerni. Erősíteni nyitottságukat, a többi kultúra iránti elfogadó attitűdjüket.	Kiemelt fejlesztési feladatok európai azonosságtudat – egyetemes kultúra Ember és társadalom: kritikai gondolkodás, kommunikáció térben-időben való tájékozottság	**Ahány ház, annyi szokás**	Naptárak és ünnepek I., II. Népek naptárai, ünnepei és szokásai (szkc207_04-05)	C	7.
				A kultúra arcai. Különböző kultúrák megjelenése a körülöttünk lévő világban (szkc207_06)	C	7.
				A kultúra arcai II. Napi rítus, napi ritmus (szkc208_06)	C	8.
				Naptárak és ünnepek III., IV. Népek naptárai, ünnepei és szokásai (szkc209_04-05)	C	9.
				A kultúra éjszakai és nappali arca (szka210_51)	A	10.
				Tárgyak, eszközök használata a különböző kultúrákban (szkc211_04)	C	11.
				Falvak, kultúrák I. A csángó kultúra (szkc212_01)	C	12.

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
	Ösztönözni őket arra, hogy az ifjúsági divatok közül törekedjenek a saját igényeiknek, egyéniségüknek, ízlésüknek megfelelőt választani, és legyenek képesek elutasítani az antihumánus, szélsőséges nézeteket, viselkedési formákat. Képességfókuszok: autonómia, hitelesség, tolerancia, bizalom, információkezelés, nyitottság, véleményalkotás, együttműködés, visszautasítás	Földünk – környezetünk tájékozottság a földrajzi térben		Falvak, kultúrák II. A hagyományos népi kultúra átalakulása, továbbélése (szkc212_02)	C	12.
			Kultúrák találkozása	Kultúrák találkozása (szka208_33)	A	8.
				Ki vagy te? Kultúrák találkozása a népvándorlás korában (szka209_05)	A	9.
				80 nap alatt a Föld körül. Interkulturális társasjáték (szka209_19)	A	9.
				Kultúrák találkozása. Hogyan látjuk a másik ember kultúráját? (szkc209_06)	C	9.
				Jertek Magyarországra! Betelepítők és betelepülők a XIII. századi Magyarországon (szka210_04)	A	10.
				Népek és kultúrák keveredése Magyarországon (szka210_16)	A	10.
				A mostari öreg híd**.** Hídépítés egymás között (szka212_12)	A	12.
			Multikulturalitás	A világ legnagyobb állam nélküli nemzete: a kurdok (szka208_13)	A	8.
				Maszkok tánca. Ausztrália természeti népei és környezethez való viszonyuk (szka209_22)	A	9.
				Zuleika és „sorstársai” (szka210_49)	A	10.
				Mi jelent zsidónak lenni? A zsidó kultúra (szkc210_04-05)	C	10.
				Historia Romani I. Romák a történelemben Mária Teréziától napjainkig.(szka211_17)	A	11.
				Historia Romani II: Romák és a nemzeti identitás kérdése (szka212_15)	A	12.
			Ifjúsági szubkultúrák	Egy húron pendülünk? Zene, divat , ifjúsági szubkultúrák (szkc207_07)	C	7.
				A szabadság farkaskölykei (szka208_54)	A	8.
				Szubkultúrák a divatban (szkc208_07)	C	8.
				Te is más vagy, te sem vagy más (szkc209_07)	C	9.
				A társadalmon belül vagy kívül. A hippi mozgalom értékvilága (szkc211_02)	C	11.

Témakör	Pedagógiai célok és képesség-fókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
				Divat vagy kulturális szimbólum? Testdíszítés, ékszerek használata kulturális tükörben (szkc212_08)	C	12.
				Amerikai história X. Szélsőséges nézetek az ifjúság körében (szkc212_09)	C	12.
Szociális globalizáció	Cél: Tájékoztatás a világ elmaradott térségeinek problémáiról és az ennek megoldása érdekében tett erőfeszítésekről. A szolidaritás fontosságának tudatosítása. Képességfókuszok törődés, tekintet másokra, nyitottság, problémaazonosítás, szociális érzékenység, szolidaritás	Ember és társadalom Kritikai gondolkodás, térben való tájékozódás Földünk – környezetünk tájékozottság a földrajzi térben	**Eltérő életesélyek**	We are the children. A nemzetközi szolidaritásról (szka209_35)	A	9.
				A csoki útja (szka210_31)	A	10.
				Életben maradni. Eltérő életesélyek a világ különböző pontjain (szka210_52	A	10.
			Segélyezés és/vagy fejlesztés	Kívülről vagy belülről. A segélyezés és a fejlesztés (szka210_34)	A	10.
				Méltányos kereskedelem (szka211_16)	A	11.
			Sikeres megoldások	A nepáli lokta-papír program. Egy sikeres fejlesztési projekt (szka210_27)	A	10.
				A szegények bankára. Muhammad Junusz a 2006. évi Nobel-békedíj kitüntetettje (szka211_10)	A	11.
				Orvosok Határok Nélkül (szka211_12)	A	11.
A közelmúlt történelme	Cél: Az utolsó fél évszázad tárgyi emlékei, a szemtanúk személyes elbeszélései, korabeli dokumentumok, sajtótermékek, emlékiratok, szépirodalmi művek, filmek felhasználásával élményszerűvé tenni a közelmúlt eseményeit. Segítséget nyújtani ahhoz, hogy a fiatalok képesek legyenek minél árnyaltabb és objektívebb képet alkotni erről az időszakról. Észrevétetni velük a közelmúlt közvetlen hatását a jelenkori folyamataira. Segíteni őket abban, hogy több	Kiemelt fejlesztési feladatok: felkészülés a felnőtt lét szerepeire Ember és társadalom: kritikai gondolkodás, kommunikáció	**A II. világháborút követő évek**	Egy vezér élete. Rákosi Mátyás portréja (szka208_08)	A	8.
				Sej, a mi lobogónkat…! (szka208_09)	A	8.
				A kommunizmus áldozatai – iskolai emléknap (szka208_15)	A	8.
				Az ÁVO és társai (szka208_10)	A	8
				Diktátorok görbe tükre.(XX-XXI. századi diktátorok kortársi ábrázolása) (szka212_01)	A	12
				A németek kitelepítése. Etnikai alapú sorstragédiák a II. világháború után szka212_04	A	12.
				Kékcédulás választások (szka212_05),	A	12.
			A fordulat évétől a forradalomig	A Rajk per. Egy koncepciós per anatómiája. (szka212_07)	A	12
				Azok az ötvenes évek… A személyi kultusz világa (szka211_24)	A	11.

Témakör	Pedagógiai célok és képesség-fókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
	nézőpontból legyenek képesek megközelíteni és megítélni a közelmúlt történelmét és napjaink eseményeit.			Mikor szakad el a cérna? 1956. október 6. Rajk László újratemetése (szka212_22)	A	12.
				1956. Polgár a forradalomban (szka211_25)	A	11.
			A Kádár-korszak	Vicc, szamizdat, kabaré (szka210_50)	A	10.
				A kommunista rendszerek áldozatai (szka210_15)	A	10.
				A három T. Szabad ország szabad fia azt csinál, amit szabad (szka212_13)	A	12.
				A Kádár korszak (szka212_26)	A	12.
	Képességfókuszok: Érzelmek tudatosítása, hitelesség, tolerancia, véleményelfogadás, bizalom, információkezelés, kritikai gondolkodás, véleményalkotás, vitakészség			A legvidámabb barakk. Rendszerváltás Magyarországon (szka212_27)	A	12.
			A vasfüggöny két oldalán	„Berlin fölött az ég…”A berlini blokád időszakának megidézése (szka212_02	A	12.
				A berlini fal. A kettészakított világ egyetlen városban (szka212_03)	A	12.
				A vasfüggöny két oldalán. Személyes élmények a közelmúltból (szka212_08)	A	12.
				A Gulag szigetcsoport. Az irracionalitás és kiszolgáltatottság „szigetei” (szka212_09)	A	12.
				A lengyel Szolidaritás mozgalom. A sztrájk mint az érdekképviselet egyik eszköze (szka212_10)	A	12.
				Peresztrojka (szka212_11)	A	12.
				A Szabad Európa Rádió (szka212_06)	A	12.
				Bányászok sztrájkja Angliában (szka212_17)	A	12.

Kompetenciafejlesztő oktatási program (pedagógiai rendszer) kerettanterve

– Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák –

Szakiskola, 9–10. évfolyam

ELŐSZÓ

A kerettanterv a Nemzeti Fejlesztési Terv Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Programja keretében, 2004 és 2007 között megszületett, három kompetenciafejlesztő oktatási programcsomag felhasználására épül.

E három programcsomag különböző dimenziók középpontba állításával, de egymást szervesen kiegészítve ugyanazt a fő célt tűzte ki maga elé: az érettségit adó középiskolákból kikerülő fiatalok rendelkezzenek olyan szociális, életviteli és környezeti kompetenciákkal, amelyek birtokában saját magukért és a környezetükért felelősséget vállaló, egészséges és harmonikus személyiségű felnőttekké válhatnak.

- A **Toleranciára nevelés** programcsomagjának központi gondolata önmagunk és mások elfogadása. A képességfejlesztés fókuszában itt a kíváncsiság ösztönzése, a nyitottság és a rugalmasság erősítése, valamint az idegenségtől való félelem és az előítéletek leküzdése áll.
- A **Felkészülés a felnőttszerepekre** című programcsomag sokoldalú képet ad a nemi és életkori, valamint a családban, a kortársi csoportokban és a munka világában betölthető szerepekről, kapcsolatokról, konfliktushelyzetekről, és az ezek ellátásához szükséges képességek, készségek, attitűdök fejlesztését célozza meg.
- A **Polgár a demokráciában** programcsomag elsősorban azokra a képességterületekre összpontosít, amelyekre az aktív állampolgári léthez és a társadalomban való civil szerepvállalásához van szükség. Ennek megfelelően a programban megjelenő tevékenységek – a másik két programcsomagban is megcélzott képességterületek mellett – hangsúlyozottan fejlesztik az információkezelés, a véleményalkotás és a döntés képességét, a vitakészséget, a szociális érzékenységet, a konfliktuskezelő és problémamegoldó képességet, s ösztönöznek a helyi társadalom életében való aktív részvételre.

A jelzett képességterületek fejlesztése a szakiskolát végzett fiatalok számára ugyanolyan fontos, mint azok számára, akik érettségi vizsgát szereznek. Ezért fontos, hogy a kompetenciafejlesztő program adaptált változata helyet kaphasson a szakiskolákban is. A programfejlesztés során a három csomag moduljait számos szakiskolában is tesztelték. Az ennek során szerzett tapasztalatok már beépültek a kerettanterv elvárás-rendszerébe, s ezeken alapul az intézménytípus számára ajánlott modulok jegyzéke is.

A három elkészült programcsomagra építve sokféle sikeres helyi adaptáció készíthető. Fontos azonban rögzíteni, hogy hosszabb távon érdemes lenne egy kifejezetten a szakiskolák számára készülő – az intézménytípus igényeihez tantervi tartalom és tanulói képességszint szempontjából szorosabban illeszkedő – kompetenciafejlesztő programcsomagot létrehozni.

I. BEVEZETŐ GONDOLATOK

1. A kompetenciafejlesztő program illeszkedése az oktatás központi szabályozó rendszeréhez és az iskolai tevékenységekhez

a) A programcsomagok kapcsolódása a Nemzeti alaptantervhez

Az Európai Unió ajánlásai nyomán a NAT-ban megjelenő **kulcskompetenciák** közül mindhárom programcsomag középpontjában a szociális és állampolgári kompetencia fejlesztésének célkitűzése áll. Tevékenység- és feladatrendszerük révén ugyanakkor a csomagok erőteljesen hozzájárulnak az alábbi kulcskompetenciák fejlesztéséhez is:

- Anyanyelvi kommunikáció
- Digitális kompetencia
- A hatékony, önálló tanulás
- Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia
- Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség

Mindezek mellett – a feldolgozott témakörök révén – kisebb mértékben szerepet vállalnak a diákok természettudományos kompetenciájának fejlesztésében is.

A Nemzeti alaptanterv **kiemelt fejlesztési feladatai** közül a programcsomagok támogatják az alábbi tartalmi területeken folyó fejlesztést:

- Énkép, önismeret
- Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés
- Környezettudatosságra nevelés
- Testi és lelki egészség
- Felkészülés a felnőtt lét szerepeire.

A fentiek mellett közepes erősséggel támogatják a következő területekhez kapcsolódó fejlesztést is:

- Hon- és népismeret
- Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra
- Gazdasági nevelés
- A tanulás tanítása.

A programcsomagok moduljaiban megjelenő tartalmak kapcsolódnak az alábbi **műveltségterületek** képességfejlesztési és ismeretbővítési célkitűzéseihez, és a maguk eszközeivel jól szolgálják ezeket:

- Anyanyelv és irodalom
- Ember és társadalom,
- Földünk és környezetünk
- Ember a természetben
- Művészetek
- Életvitel és gyakorlati ismeretek.

Mindhárom programcsomag szem előtt tartja azokat a teendőket, amelyeket szűkebb életszakaszokhoz vagy nevelési területekhez nem rendelhető, **közös feladatokként** határoz meg a Nemzeti alaptanterv. Ezek közül a csomagok különösen az alábbiak támogatására alkalmasak:

- A *személyiség- és közösségfejlesztés* feladatai (Erkölcsi ismeretek nyújtása, a családi és közösségi kapcsolatok elmélyítése, az előítéletek felismerése, tudatosítása és csökkentése, a testi és lelki egészség megőrzése, a bűnmegelőzés, a drogprevenció és a fogyasztóvédelmi nevelés)
- A *nyitott iskola* megteremtése, amely aktívan együttműködik a szülőkkel és a helyi társadalom különféle szervezeteivel.

A programcsomagok magukénak vallják az egységes alapokra épülő **differenciálás** alapelvét. Moduljaikat **tevékenységközpontúság**, az aktív tanulás lehetőségeinek felkínálása jellemzi, és rendszerint többféle párhuzamos tevékenységet ajánlanak ugyanazon célokhoz, illetve tartalmakhoz kapcsolódóan. Következetesen építenek a diákok **előzetes tudására**, informális és nonformális tanulási helyzetekben megszerzett korábbi tapasztalataira. A csomagokban megjelenő tevékenységrendszer egésze közvetett módon hozzájárul az önművelés igényének, és az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges képességeknek a kialakításához.

b) A programcsomagok és a szakiskolai kerettanterv kapcsolata

Bár a három programcsomag a tanulmányokat érettségi vizsgával záró középiskolák számára készült, a tanulók életkori sajátosságainak azonossága következtében számos ponton kapcsolhatók a szakiskolai kerettantervi elvárásokhoz is. A mellékletben ajánlott modulok – a megfelelő helyeken – beilleszthetők a szakiskolák alábbi **tantárgyainak** anyagába:

- Történelem és társadalomismeret
- Természetismeret, egészségtan
- Biológia, egészségtan
- Földünk és környezetünk.

Az ajánlott modulok jelentős mértékben hozzá tudnak járulni a szakiskola – fenti tantárgyakhoz kapcsolódóan megfogalmazott – **attitűd- és képességfejlesztési céljainak** megvalósulásához az alábbi részterületeken belül:

Információkezelés

- Adott szempontok szerinti megfigyelések végzése.
- A megfigyelés tapasztalatainak elemzése, rendszerezése.
- Adott szempontok szerinti információk gyűjtése szöveges és képi forrásokból.
- A forrásokból összegyűjtött információk rendszerezése, következtetések levonása.
- A lényeges és a vizsgált téma szempontjából lényegtelen információk szétválasztása.
- A tények és a vélemények egymástól való elkülönítése.
- Különböző forrásokból származó információk összevetése.
- Ugyanazon helyzet, esemény, jelenség több nézőpontból való vizsgálata.
- Tabló készítése gyűjtött képekből.

Kifejezőkészség, véleményalkotás

- Egyszerű társadalmi összefüggések saját szavakkal való bemutatása.
- Néhány mondatos önálló vélemény kifejtése egy-egy témában.
- Rövid kiselőadások tartása.
- A kulturált vita szabályainak ismerete és alkalmazása.
- Személyek, helyzetek, események értékellése. Az értékítéletek indoklása.

Attitűdök és életvezetési jellemzők

- Környezettudatos magatartás, a környezeti értékek védelme.
- Az egészséges és harmonikus életvezetés iránti igény.
- A jelen társadalmi kérdései iránti érdeklődés.
- A jogilag szabályozott demokratikus viszonyok alapelveinek és értékeinek elfogadása.
- Készenlét a demokratikus közéletben való tudatos részvételre.

- Felelősségérzet a saját élet és a társak életének minőségéért.
- Készenlét és képesség a másokkal való együttműködésre.
- Az egészséges életmód és az emberi együttélés alapvető szabályainak ismerete.

2. A kompetenciafejlesztés folyamatának néhány lényeges sajátossága

A szociális, életviteli és környezeti kompetenciák hosszú idő alatt, lassan kialakuló attitűdökből és képességekből épülnek fel, s nagyon sokféle tartalmi terület ismeretelemeit olvasztják magukba. Formálódásuk nem kapcsolódik dominánsan az iskolához, különféle spontán hatások sokasága fejleszti őket. A célirányos és tudatos pedagógiai munka azonban nagymértékben hozzájárulhat a megerősödésükhöz.

A különféle forrásokból származó hatások az évek során olyan komplex tudássá és értékrenddé állhatnak össze, amely aztán minden fontos személyes és társas helyzetben jól mobilizálható, s hozzájárulhat ahhoz, hogy az iskolából kikerülő fiatalok kiegyensúlyozott életet élő, boldog és egyúttal a társadalom egésze számára is hasznos felnőttekké váljanak. Mindennek elengedhetetlen feltétele azonban a tanulásnak az az eleme, amelynek során a külső impulzusok megélt tapasztalattá és belsőleg is elfogadott motívumokká válnak.

A kompetenciafejlődés szempontjából ezért fontos, hogy a program erősen építsen a tanulók közvetlen tapasztalataira és az őket körülvevő világ aktuális kihívásaira. A tanulási folyamatban pedig kapjon helyet a megszerzett tudáselemek gyakorlati alkalmazása is.

E sajátosságból fakadóan a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztésére irányuló programok csak akkor lehetnek sikeresek, ha a készen kapott terveket és segédleteket az iskola, illetve a pedagógus „testre szabja”, mindig a helyi igényekhez és lehetőségekhez igazítja.

3. Iskolai adaptáció és helyi tervezés

Mivel a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztését célzó három nagy programcsomag eredetileg érettségit adó középiskolák számára készült, a csomagok moduljai csak részben használhatók fel változtatás nélkül a szakiskolákban.

A **tantárgyi** modulok mélysége és szövegkezelési igénye általában messze meghaladja azt a szintet, amely a szakiskolai tanulók számára jól kezelhető. Az ilyen típusú modulok ezért változtatás nélkül nem vihetők be a szakiskolai tanulócsoportokba. Kreatív pedagógusok azonban e modulokban is bőven találhatnak olyan motiváló hatású, érdekes tevékenységeket és tanulói segédleteket, amiket a modulokból kiemelve, sikerrel használhatnak a saját maguk által megtervezett foglalkozások keretében.

A három csomagban található összes foglalkozásterv egy része kifejezetten **tanórán kívüli** körülmények közötti hasznosításra készült. Ezekhez jó keretet kínálhatnak a különféle szakköri jellegű foglakozások (színjátszó kör, beszélgető kör, önismereti kör, filmklub, honismereti kör stb.), a diák-önkormányzati foglalkozások, az iskolai témanapok és témahetek, az emléknapok vagy ünnepségek, a tanulmányi kirándulások vagy a táborok. Az ilyen típusú modulok között sok olyan található, amely az életkor azonossága következtében ugyanolyan jól felhasználható a szakiskolákban, mint a gimnáziumokban.

Akár tanórai, akár azon kívüli modulokról van azonban szó, a program csak akkor válik tartósan az iskolai munka részévé, ha integrálódik az intézmény pedagógiai programjába és helyi tantervébe. Ennek megtervezésekor fontos számba venni, hogy milyen személyi feltételekre építhet a képességfejlesztés, illetve, hogy milyen új lehetőségek megteremtésére van reális esély az intézményben. Érdemes áttekinteni a helyi társadalom adottságait, feltételrendszerét, lehetőségeit is. A lakókörzet hagyományainak megismerése, a megőrzésükbe való bekapcsolódás ugyanúgy részévé válhat a szociális kompetenciákat fejlesztő programnak, mint a helyi problémák felszámolására szerveződő környezetvédő vagy segítő civil szervezetek tevékenységének megismerése, és az ezekben való szerepvállalás.

Átgondolást érdemel az a szempont is, hogy milyenek az iskola technikai lehetőségei, milyen eszközök használatára tud leginkább építeni a program. Ha van rá mód, a kompetenciafejlesztés jól összekapcsolható például az iskolaújság, az iskolarádió vagy az intézményi honlap működésével.

Mind az iskola, mind a tanulócsoportok szintjén alapvető szempont a tanulók összetételének, szükségleteinek, érdeklődésének és képességeinek figyelembevétele, hiszen a fejlesztés reálisan csak ebből indulhat ki. Nem hagyhatók figyelmen kívül a szülői háttér sajátosságai sem.

Az iskolai szintű adaptáció lépései:

- Az iskola **pedagógiai programjának** és **helyi tantervének** áttekintése abból a szempontból, hogy mely pontokon kapcsolhatók hozzá a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztésének kerettantervi céljai és az elvárt kimeneti eredmények.
- A pedagógiai program és a helyi tanterv feltárt kapcsolódási pontjainak elemzése**,** abból a szempontból, hogy milyen **tanórai és tanórán kívüli lehetőségeket** kínálnak a képességfejlesztő program számára, és ennek alapján a kompetenciafejlesztés lehetséges iskolai kereteinek rögzítése.
- Az intézményben rendelkezésre álló, és a program során használható **technikai feltételek (**számítógép, kivetítő, DVD stb.) és **kommunikációs fórumok** (iskolaújság, honlap, chat fórum stb.) áttekintése.
- Annak számbavétele, hogy milyen lehetőségek kínálkoznak a **terepmunkára** az iskola környezetében, és milyen **helyi társadalmi csoportokkal** (kortársi közösségekkel, civil szervezetekkel stb.) lehet majd együttműködni a program megvalósítása során.
- A **diákok** életkori, érdeklődésbeli, szociális és kulturális **összetételéből adódó** kifejezett vagy látens **elvárások** feltérképezése.
- Mindennek alapján a **kompetenciafejlesztés helyi súlypontjainak meghatározása** és annak rögzítése, hogy milyen szempontokat kell, illetve lehet figyelembe vennie az egyes tanulócsoportok tevékenységét megtervező pedagógusoknak.
- A szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztésével kapcsolatos alapvető intézményi elképzelések **integrálása a pedagógiai programba és a helyi tantervbe**.

A tanulócsoportok szintjén megvalósuló adaptáció

Az egyes tanulócsoportokban felhasználható kompetenciafejlesztési terveket **egy-egy tanévre** érdemes elkészíteni, időben nem sokkal a felhasználásuk előtt. Csak így biztosítható ugyanis, hogy a tevékenységek a diákok aktuális helyzetéből, adottságaiból induljanak ki, és szorosan nyomon kövessék fejlődésüket a kompetencia egyes részterületein belül. A tervezés legfontosabb lépései a következők lehetnek:

- Először **helyzetelemzés** keretében meg kell határozni, hogy – a kerettantervi célok, az elvárt eredmények, valamint a kompetenciaterület fejlesztési fókuszai szempontjából – melyek az adott tanulócsoport legfontosabb aktuális jellemzői, esetleges problémái a kompetencia egyes részterületein.
- A helyzetelemzésre alapozva, szükséges meghatározni, hogy melyek lehetnek az adott tanév **reálisan kitűzhető kompetenciafejlesztési céljai** a csoport egészének, illetve azon belül szükség szerint az egyes diákoknak a szintjén.
- A fejlesztési célokat és a korábban rögzített iskolai keretek elemeit egy közös **mátrixba** rendezve, tanácsos áttekinteni, hogy az adott tanulócsoport esetében mely célok milyen keretek között érhetők el a legnagyobb valószínűséggel.
- A mátrix segítségével kirajzolódó pontokra alapozva vázolható fel a tanulócsoport **éves kompetenciafejlesztési terve**. Ennek a vázlatnak az összeállításába érdemes bevonni az érintett tanulókat is. A közös tervezés ugyanis nem csak motiváltságukat növeli, de hozzájárul ahhoz is, hogy növekedjék bennük a saját maguk fejlődése iránti felelősségérzet.
- A vázlatot célszerű annak a pedagógusnak elkészítenie, aki helyzeténél fogva az adott csoport első számú felelőse. Ezt követően azonban feltétlenül meg kell keresnie az intézményben és azon kívül is mindazokat, akikkel együtt kíván majd működni a hatékony kompetenciafejlesztés érdekében. Vagyis létre kell hozni **a közös célért összehangoltan dolgozók munkacsoportját**.
- A tanév fejlesztő munkájának részletes tervét a képességfejlesztésben érintett kollégáknak **közösen kell véglegesíteniük.** Ennek során meghatározzák, hogy milyen időkeretben, a tanév mely szakaszában, milyen konkrét tanulási körülmények között milyen modulokat dolgoznak majd fel. Célszerű megállapodniuk abban is, hogy a tanév folyamán milyen módon kerül sor közöttük a tapasztalatok cseréjére, ki vállalkozik esetleg új taneszköz kidolgozására, vagy bemutató foglalkozás tartására.
- Mivel a program egésze szempontjából fontos, hogy a szülők támogató hátteret biztosítsanak hozzá, jó, ha az előkészítő munka utolsó fázisában készül egy **szülőknek szóló tájékoztató** is, amit minden család megkap a tanítási év kezdetén.

Az adaptáció mikroszintje
A program minden modulja többféle tevékenységi lehetőséget kínál a pedagógusok, illetve a diákok számára. Azt, hogy ezek közül mikor, melyik a legalkalmasabb az adott csoport számára, csak **helyben** és többnyire csak **aktuálisan** lehet eldönteni. Az előzetes terv ezért valamilyen mértékben mindig keretjellegű, és mindig szükség van rá, hogy a tanár kész legyen helyben meghozott döntéseivel érzékenyen **reflektálni** a tanulócsoportban zajló érzelmi vagy intellektuális folyamatokra.
A tanulói **részvétel intenzitása** ugyanis épp olyan erővel befolyásolja a kompetenciafejlődés mértékét, mint a megélt tevékenységfajták sokfélesége. Ez pedig csak úgy biztosítható, ha programban dolgozó pedagógusok kellő érzékenységgel és **rugalmassággal** – a távlati célokat és a pillanatnyi helyzetet egyszerre figyelembe véve – tudják irányítani a tanulási folyamatot.

Együttműködés más intézményekkel
Az adaptációnak mindenhol lehetnek olyan szempontjai, amelyek **több térségi intézményben** azonosak, mivel azok a közös földrajzi, társadalmi és/vagy kulturális sajátosságokból fakadnak. De szép számmal lehetnek olyan szempontok is, amelyek az **azonos szakmai területhez kapcsolódó iskolákat** kapcsolják össze, és ilyen szempontból vetnek fel közös tartalmi igényeket.
Ilyen esetekben érdemes körvonalazni a közös célokat, fejlesztési szempontokat, tartalmi elemeket vagy tevékenységtípusokat, s ezekhez kapcsolódóan közös – minden térségi intézményben, illetve minden azonos profilú szakiskolában egyaránt használható – speciális modulokat és/vagy eszközöket is kifejleszteni.
A tanórán kívüli tevékenységek esetében ugyancsak számos lehetőség kínálkozik a különböző jellegű, intézményközi programok szervezésére.

A sajátos nevelési igények figyelembevétele
A programcsomagok alkalmasak az olyan integrált tanulócsoportokban való felhasználásra is, amelyek munkájában sajátos nevelési igényű diákok vannak. Az ilyen szempontú adaptációt sérültségi területenként kidolgozott részletes módszertani ajánlások segítik. (Az SNI-szempontú módszertani segédletek felsorolását lásd a tantervhez kapcsolódó eszköztárat részletesen bemutató fejezetben.) Ugyanezt a munkát támogatják azok a gyógypedagógusok által kiegészített, illetve megjegyzésekkel ellátott – a Sulinova Adatbankban szabadon hozzáférhető, és a jövőben a gyakorló pedagógusok által folyamatosan gyarapítható – modulok, amelyek mintául szolgálhatnak a helyi adaptációk elvégzéséhez.

4. A kiinduló helyzet elemzése és a folyamat nyomon követése
Kívánatos, hogy a szociális kompetenciák fejlesztési programja a tanulócsoport aktuális helyzetének előzetes elemzésére épüljön. Megalapozott és reális fejlesztési célokat kitűzni, a megfelelő tartalmakat és módszereket megválasztani ugyanis csak az érintett diákközösség érettségének, fejlettségi szintjének, érdeklődési körének, a tagjai közötti kapcsolatrendszernek és a csoport értékrendjének ismeretében lehet.
Az induló helyzet diagnosztizálása fontos azért is, mert ezzel tudja majd összevetni a pedagógus a tanulási folyamat későbbi időszakában elvégzett mérések eredményeit. Ennek alapján tudja azonosítani a bekövetkezett változásokat – a fejlődés irányát és intenzitását –, s ennek fényében tudja felülvizsgálni saját munkáját is.
A bekövetkező változások okainak feltárásához azonban a két diagnosztizáló mérés közötti időszak folyamatainak követésére is szükség van. A menet közben szerzett benyomások azonban csak akkor lesznek jól felhasználhatók, ha a pedagógus valamilyen formában dokumentálja és archiválja ezeket.

A diagnosztizálás és a folyamatkövetés módszerei
Az értékeléshez szükséges információk gyűjtését segítő módszerek közül a legáltalánosabb a **megfigyelés**. Ennek nehézsége azonban, hogy a megfigyelést végző személy gyakran saját előzetes elvárásainak szemüvegén keresztül tekint a megfigyelt folyamatra, s így olykor nem csak azt rögzíti, amit valóban lát, hanem azt is, amit látni vél. Ezt a veszélyt csökkentheti a megfigyelési szempontok pontos, minél egzaktabb megfogalmazása.

Az **egyéni interjú** készítésénél fontos, hogy a kérdező pedagógus tisztázza magában a beszélgetés célját, s végig képes legyen erre koncentrálni. Ugyancsak lényeges a nyugodt kommunikációt elősegítő optimális feltételek –helyszín, időpont, időtartam stb. – megteremtése. A beszélgetőpartnerre őszintén kíváncsi interjúkészítőnek akkor van jó esélye e módszer eredményes alkalmazására, ha sikerül megnyernie a beszélő bizalmát, ha empátiával és segítőkészséggel közelít hozzá. A beszélgetésből nyert információk feldolgozását segíti a menet közbeni jegyzetelés vagy a magnófelvétel, amelyek alapján részletes emlékeztető készíthető.

A tanulók véleményeire kíváncsi **csoportos beszélgetés** akkor szolgáltat érdemi információkat, ha ennek során a diákok a vitavezető pedagógussal egyenrangúnak érezhetik magukat, s átélhetik, hogy mindannyiuk gondolatai egyformán érdekesek és fontosak. A pedagógusnak vigyáznia kell arra, hogy miközben hitelesen képviseli saját értékrendjét, ne erőltesse rá véleményét tanítványaira, ne sértse érzékenységüket, emberi méltóságukat, etnikai, kulturális és politikai identitásukat.

Bizonyos témákhoz kérdőívek vagy tesztek segítségével is gyűjthet információkat a pedagógus. A személyes életre vonatkozó témák esetében azonban óvatosan kell bánni a tanulók intim szférájába tartozó kérdésekkel, és megfelelő tapintattal kell közelíteni ezekhez. Az értékrendre, az aktuális társadalmi jelenségekre vonatkozó vélemények vizsgálata esetén számolni kell azzal, hogy nem léteznek általánosan elvárható válaszok. Egy plurális demokráciában meglehetősen széles az elfogadható álláspontok köre. Ilyenkor csupán egy-egy állapot meghatározása lehet törekedni, s a pedagógusnak óvakodnia kell a feltárult helyzet minősítésétől. A kapott vélemények ilyenkor elsősorban csoportos beszélgetések, viták indítását szolgálhatják.

Az összegyűjtött információk tárolására legalkalmasabb eszköz a **portfolió**, egy olyan mappa, amelyben a tanár az egyes tanulók munkáit, a róluk készült pedagógiai feljegyzéseket tárolja és rendszerezi. Az összegyűjtött anyag ma már elektronikus formában is jól kezelhető. A rendszerezett információkat tartalmazó gyűjteményből értékelhetővé válik az egyes tanulók fejlődése és követhető lesz az a folyamat, ahogy beépülnek gondolkodásukba a megszerzett ismeretek, formálódnak különböző kompetenciáik, készségeik. Tanári dosszié természetesen nem csupán az egyes tanulókról, hanem az adott tanulócsoportról is készülhet. Sőt, a diákok maguk is készíthetnek portfoliót (illetve alakíthatnak ki maguknak elektronikus tárhelyet), amely segítheti a program során született saját produktumaik rendszerezését és hozzájárulhat önismeretük fejlesztéséhez.

5. A programcsomagok és a diákok fejlődés-lélektani sajátosságainak összefüggései

A szakiskola 9–10. évfolyamának tanulói általában serdülőkorúak. A program tervezésekor és megvalósításakor fontos tisztában lenni ennek az életkori szakasznak az alábbi sajátosságaival.

A serdülőkort gyakran nevezik átmeneti, határok mentén létező, nehezen megfogható és nehezen kezelhető korszaknak. A viselkedéses megnyilvánulások hátterében lévő erőteljes érzelmi-indulati aktivitás, és a kognitív teljesítőképesség megnövekedése egyaránt jellemzők erre az életszakaszra. A társadalmi szabályok elsajátítása, az értékorientáció, a kortárs közösségi és egyéni értékek meghatározása, elfogadása vagy elutasítása ebben az időszakban gyakran kerül konfliktusba a felnőttek világával, miközben a fiatalok már a felnőttszerepeket is próbálgatják, ízlelgetik.

A sokféle átalakulás jellemző következménye a serdülőkori identitásválság is. A programfejlesztők ezért különösen fontos feladatuknak tekintették – az ebben az életszakaszban megnyíló fejlesztési lehetőségek kiaknázása mellett – azt, hogy segítséget nyújtsanak a diákoknak új, differenciált identitásuk megtalálásához. A megfelelő önismeret és önelfogadás, illetve az ezeken alapuló önbizalom ugyanis alapvető feltétele minden szociális eredményességnek.

<u>A serdülőkor legfontosabb emocionális és intellektuális jellemzői:</u>

- A fiatalok a korábbinál érettebb kapcsolatokat alakítanak ki társaikkal. Kapcsolataikon belül egyre fontosabb az azonos neműek barátkozása, amely a közös tevékenységek köré szerveződik. A kortárs kapcsolatok befolyásoló hatása 15 éves kor körül válik alapvetővé. Erősödik a diákokban a hasonlók keresése, a valahova tartozás, a hasonló ízlésű, érdeklődésű emberekhez, csoportokhoz való vonzódás. Bizonyos értékek, külső és belső azonosságok mentén az iskolában is megjelennek a szubkultúrák különböző változatai. A gyerekek számára egyszerre válik fontossá, hogy magukat másoktól megkülönböztessék, valamint az, hogy megéljék a „beavatottság”, a valamin „belül lét” érzését.
- Ez az életszakasz alapvető fontosságú a heteroszexuális kapcsolatok alakulása szempontjából is. Ebben a korban sajátítják el a tanulók a felnőtt korra jellemző férfias és nőies szerepeket.
- Ekkor kell megteremteniük a szülőktől és más felnőttektől való függetlenségüket is. Ez a kor a lázadások, a konfliktusok időszaka. Jelentősen módosul a szülőkkel való kapcsolat. Csökken az együtt töltött idő, és szaporodnak a családon belüli nézeteltérések. Ezek többnyire látszólag ízlésbeli kérdések körül forognak, a valós probléma azonban általában a serdülők önállóságát korlátozó szülői kontroll. A szülő leghatásosabb eszköze ebben a korban a párbeszéd és a meggyőzés.

- A tanulók többségében kialakul egy korábbiaktól minőségileg eltérő információfeldolgozási technika, a módszeres gondolkodás. Képessé válnak a lehetőségek mérlegelésére, hipotézisek megfogalmazása, előrelátásra, a megszokás korlátainak meghaladására. Megjelennek, illetve felerősödnek gondolkodásukban az erkölcsi szempontok. A társas jelenségek értékelése során képessé válnak nézőpontjuk áthelyezésére.
- Megnő az emlékezetük terjedelme. Jobb hatásfokkal kezdik el használni a különféle szintű szabályokat. Képessé válnak elvont fogalmak befogadására és használatára. Számos újfajta tevékenységbe kezdenek.
- Ez az az életkor, amikor lassan meg kell tanulniuk felelősséget vállalni saját magukért és másokért. Fel kell készülniük a közéletben való aktív részvételre. Mindezen átalakulások és sok-sok új elem befogadása közben pedig meg kell őrizniük személyiségük integritását, és fel kell építeni magukban saját identitásukat.

Az életkori sajátosságok és a program moduljai

A három programcsomag egészének tartalmi felépítése koncentrikus jellegű. A legfontosabb témák más-más megközelítésben, hangsúlyokkal és mélységben többször is megjelennek. A nagy témakörök között – időben egyre táguló és összetettebb formában – helyet kap a szociális kompetenciák alkalmazását igénylő valamennyi szint: a személyközi kapcsolatok világa, a helyi társadalom és a közvetlen lakóhelyi környezet, a lakókörnyezetet körülvevő régió, a magyar állam és az Európai Unió, mint az állampolgári lét jogi keretei, valamint az Európán kívüli területekhez, illetve a világ egészéhez kapcsolódó témák szintje.

A szakiskolákban módosítás nélkül felhasználható, s a mellékletben feltüntetett modulok középpontjában az önfejlesztés iránti igény felkeltése, az egészséges életvitelhez szükséges készségek és képességek kialakítása, a saját maguk és közvetlen környezetük iránti felelősségvállalás, valamint a társadalmi szolidaritás fontosságának tudatosítása, az aktuális társadalmi történések jelenségszintű megismerése, illetve az erre való reflektálni tudás képességének megerősítése áll.

Érzékeny témák feldolgozása a programcsomagokban

A csomagokban számos olyan modul található, amely magánéleti témákat vagy személyes érzelmeket érint. Az e modulok által ösztönzött beszélgetések célja, hogy felszínre hozzák a gyerekek belső érintettségét, érzéseit, tapasztalatait. Jól segítheti ezt a folyamatot, ha a pedagógus saját maga vagy más felnőttek élettapasztalatát kínálja fel ráhangolásként, vagy erőteljes érzelmi hatású irodalmi szemelvényeket, művészeti alkotásokat használ erre a célra.

Mivel ilyen esetekben az egész folyamat a személyességre épül, a tanári reagálások és a tanulók egymás közti kommunikációja során egyaránt ügyelni kell arra, hogy tiszteletben tartsák egymás igényeit és érzéseit. Fontos, hogy mindenki segítséget kapjon saját véleménye megfogalmazásához és tartózkodjon az értékítéletektől. Ez alól csak az olyan típusú tevékenység képez kivételt, amikor kifejezetten bizonyos értékek melletti érvelés a feladat.

Ha a beszélgetés során a tanulók megszólalása, véleményalkotása értékítéletté válna, a pedagógusnak közbe kell lépnie, és segítenie kell a hozzászólót abban, hogy mondanivalóját átfogalmazza. Fontos, hogy a foglalkozás vezetője, amikor csak teheti, pozitív visszajelzést adjon a diákoknak, ha aktivitást, együttműködési készséget, segítőkészséget, ügyes megfogalmazást tapasztal. Célszerű rögzíteni azt is, hogy az egymás iránti bizalom feltétele, hogy senki „nem viszi ki" a teremből, nem mondja el másoknak, amit a téma kapcsán egymással megosztottak.

Fajsúlyosabb, érzelmileg felkavaró témáknál elengedhetetlen a foglalkozást lezáró közös szóbeli értékelés. Ennek során lehetőséget kell biztosítani minden résztvevő számára a megnyilatkozásra, de ezt a helyzetet – ahogy máskor is – rugalmasan kell kezelni, biztosítva a megszólalás önkéntességét.

II. FEJLESZTÉSI TERV

1. CÉLOK

A kompetenciafejlesztés célcsoportja a szakiskolák 9–10. évfolyamán tanuló, többségükben 15-17 éves diákok köre. A fejlesztő program legfontosabb céljai a következők:

- Különféle gyakorlatok révén elősegíteni, hogy *reális énkép* alakuljon ki a diákokban. Az ezen alapuló *önismeret* és *önbizalom* birtokában sikeresen oldják meg az életkoruknak megfelelő különféle feladatokat, s megtalálják helyüket a különböző kortársi közösségekben.
- Hozzájárulni ahhoz, hogy a diákokban kialakuljon egy olyan attitűdrendszer, amelynek jellemzői a társas jelenségek iránti *kíváncsiság* és *nyitottság*, a *tolerancia*, a *szolidaritás*, a véleményformálási és cselekvési *autonómia*, a közösség életében való *aktív részvételre* és a *felelősségvállalásra* való hajlandóság.

- Társas élmények nyújtása és különféle közösségi gyakorlatok révén, érzékelhető mértékben megerősíteni a tanulókban a *szabálykövetés* és a *szabályalkotás* képességét, az *empátiát* és az *együttműködés* képességét, a *kritikai gondolkodás*, a *véleményalkotás* és a *döntés* képességét, valamint a konstruktív *konfliktuskezelés* és a hatékony *problémamegoldás* képességét.
- A szükséges komplex tudás (ismeretek, attitűdök, készségek és képességek) kialakítása és az értékek közötti választás gyakorlása révén képessé tenni a tanulókat arra, hogy az életkoruknak megfelelő mélységben mindenkor *el tudjanak igazodni* az őket körülvevő, szűkebb és tágabb világban, illetve érvényes, és a maguk számára megnyugtató módon értelmezni tudják annak jelenségeit.
- Annak elősegítése, hogy a diákok *pozitív életszemlélettel*, az *egészséges és biztonságos életvitelre* való képességgel és *reális jövőképpel* rendelékező fiatalokká, majd önmagukkal és környezetükkel harmóniában élő, tevékeny felnőttekké váljanak.

A fenti, kitüntetett célok megvalósítása mellett a kompetenciafejlesztő program tevékeny részt kíván vállalni a következő célok megvalósításában is:

- A diákok *információkezelési*, *gondolkodási*, *kommunikációs* és *önkifejezési* képességeinek fejlesztésében.
- A tanulócsoportok *kohéziójának* erősítésében, s abban, hogy a diákok e csoportokban megélhessék az egymásra utaltság érzését, illetve a közösséghez tartozásban rejlő értékeket.
- A tanárok *módszertani eszköztárának* gazdagításában, s a pedagógusok közötti *együttműködés* erősítésében.
- A szülők és gyermekeik közötti *kommunikáció* elősegítésében.

2. A KÉPESSÉGFEJLESZTÉS FÓKUSZAI

A fejlesztők mindhárom programcsomag esetében az alábbi képességterületek fejlesztésére koncentráltak – abban az értelmezésben, hogy e fogalmak itt körvonalazódnak.

(Az itt bemutatott kategóriák azonosak azokkal, amelyeket a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztését célzó programcsomagok kidolgozói a HEFOP program keretében valamennyien használtak, illetve azokkal, amelyeket a kompetenciaterülethez kapcsolódó mérőeszköz alkalmaz. A kerettanterv I. mellékletben található ajánló is e szempontrendszer szerint csoportosítva mutatja be a közvetlen szakiskolai felhasználásra javasolt modulok rendszerét.)

A) Az önismerettel összefüggő kompetenciák

Az érzelmek tudatossága (1)

Érzelmeink pontos azonosítása azt jelenti, hogy az ember helyesen ismeri fel, és helyesen azonosítja saját érzelmeit. A fejlett érzelmi tudatossággal jellemezhető egyén legtöbbször tisztában van azzal, hogy éppen milyen érzelmet él át. Tudatában lenni érzelmi állapotainknak nemcsak élményállapotaink megnevezését jelenti, hanem azt is, hogy felismerjük az érzelmet kiváltó okokat is. Az érzelmek tudatossága alapozza meg az érzelmek szabályozását és a hatékony problémamegoldást. Ez a kompetencia összefügg megnyilvánulásaink kontrollálásával (az impulzuskontrollal), a kitartással, a lelkesedéssel, és az önmotivációval, valamint alapvető az empátia és a szociális készségek szempontjából is.

Önállóság, autonómia (2)

Az autonómia a környezeti nyomástól független cselekvésre való törekvést jelent. Ide tartozik az a szükségletünk is, hogy tevékenységeinket önmagunk által megválasztottnak éljük meg. Az autonóm személy számára fontos, hogy miközben valamilyen módon viselkedik, azalatt úgy érezze, hogy döntéseit/választásait érdeklődése és értékei határozzák meg, és szabadon, a maga stílusában és/vagy módján teheti azt, amit tesz, döntései/választásai pedig valódi énjét fejezik ki.

Identitás, hitelesség (3)

Az identitás az integrált én érzését jelenti. A hitelesség hajlandóság arra, hogy védekezés nélkül szembenézzünk önmagunkkal, vállalva erősségeinket és korlátainkat. A hibák, tökéletlenségek, tudásban való hiányosságok, és más korlátok elismerésében (reálisan szemlélve és elfogadva ezeket), saját erősségek felismerésében és nagyra értékelésében nyilvánul meg. Viselkedésünkben következetes, kiszámítható magatartásként jelenik meg. A hitelesség a megélt érzések és azok tettekben való kifejezésé-

nek az összhangja. A hitelesség feltétele a vállalt identitás. Legtágabb értelemben a hitelesség és a vállalt identitás azt jelenti, hogy mindig úgy viselkedünk, amilyenek valójában vagyunk, valós (igazi) énünk szerint élünk.

B) Önszabályozás

Az érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarctűrés, kitartás (4)

Az érzelmek kezelése saját érzelmeink szabályozásának a képességét jelenti. Nem pusztán a feszültségek megszüntetését vagy impulzusaink elfojtását, hanem egy-egy érzelem szándékos megjelenítését is. Az impulzuskontroll az a viselkedési forma, amellyel egy rövid távú kielégülést hozó akciót legátolunk azért, hogy az esetleges későbbi negatív következményeket elkerüljük. A kitartás azt a képességet jelenti, hogy az egyén akadályok vagy balszerencse ellenére is felülkerekedik negatív érzelmi reakcióin, és folytatja céljai megvalósítását.

A hatékony érzelemszabályozáshoz egyidejűleg kell uralnunk érzelmeinket, s képesnek lenni az őszinte és hiteles kommunikációra. Az optimális érzelemszabályozás hozzájárul az ember jóllétéhez, érzelmi egyensúlyához, énhatékonyságának kifejlődéséhez. A sikeres érzelemszabályozás serkenti a szociális problémák azonosítását és megoldását, és alapját képezi a hatékony segítségnyújtásnak.

Felelősségvállalás (5)

A felelősségvállalás képessége több területen nyilvánul meg. A szociálisan kompetens ember felelősséget vállal közvetlen fizikai környezetéért (ideértve a természetet és a tárgyakat is), önmagáért és másokért. A környezet iránti felelősségvállalás többek között a környezet épségének megőrzését, a rend és a tisztaság védelmét, a természet iránti tiszteletet és a felelős állattartást jelenti. Az ember önmagáért való felelősségvállalása elsősorban az egészséges és biztonságos életvitellel azonos.

A kortársakért való felelősségvállalás az ellenséges viszonyulással és a kiközösítésre való hajlammal szemben nyitottságot, pozitív odafordulást, a szükség szerinti segítségnyújtás képességét is jelenti.

Törődés, tekintet másokra (6)

A másokkal való törődés, a jogszerűség, a korrektség, a jóindulat és az együttérzés megnyilvánulásaiként határozható meg. Az ezzel a kompetenciával jellemezhető emberek jól tudnak viszonyulni a más közegből érkezettekhez, megértést mutatnak az általuk képviselt eltérő világszemlélet iránt. Az ilyen emberek jól ki tudnak jönni olyanokkal, akik mások, mint ők és értékelni tudják azt, ha mások más módon viszonyulnak ugyanahhoz a dologhoz. A különbözőségek méltányolása az előítéletektől való megszabadulás alapja.

Tolerancia: nyitottság, véleményfogadás, bizalom (7)

A tolerancia szintje az elfogadott viselkedések körét jelzi, vagyis azt, hogy hol kezdődik bennünk a rosszallás. A tolerancia azt jelenti, hogy tekintettel vagyunk másokra és elfogadjuk, méltányoljuk minden embernek az egyéni és csoportkülönbségekhez való jogát, s képesek vagyunk elfogadni a mienktől eltérő közegből érkező embereket. Megnyilvánul abban is, hogy az egyén képes a személyes és a közösségi érdekek harmonikus összeegyeztetésére, valamint a szociális interakciókban keletkező feszültségek elviselésére.

C) Énhatékonyság-érzés

Pozitív önértékelés (8)

A pozitív önértékelés optimista érzéseket jelent önmagunkkal kapcsolatban. Megnyilvánul abban, hogy az ember inkább pozitívan, mint negatívan gondolkodik önmagáról, és gyakrabban él át pozitív, mint negatív érzelmeket.

Konstruktív self-érzékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll (9)

A konstruktív self-érzékelés azt jelenti, hogy az ember olyan személyként tekint magára, mint aki képes a mindennapi kihívások kezelésére. Ez a fajta önmagunkra tekintés reális önismereten alapul, amely inkább pozitív, mint negatív töltetű. A pontos önértékelés saját erősségeink és korlátaink torzítatlan felismerését jelenti. Az önmagát „konstruktívan észlelő” ember tisztában van a képességivel és azokba a helyzetekbe, amelyek e képességeket kívánják, magabiztosan, optimistán lép be. Az önismeret és az önbizalom szoros összefüggésben áll egymással. A konstruktív self-érzékelés egészséges önbizalmat jelent, amely a kitartás alapja, és bizonyos mértékig azt is megha-

tározza, hogy az ember milyen érzelmeket él át a leggyakrabban. Konstruktív self-érzékelésre van szükség ahhoz, hogy az egyén képes legyen népszerűtlen nézetek mellet is kiállni, és ez a kompetencia segíti a bizonytalan, feszültségteli helyzetekben való döntések meghozatala során is.

D) A szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív készségek

Információkezelés (10)
Az információkezelés képessége az egyik legfontosabb kognitív kompetencia. Fejlettsége és fejlesztése minden típusú tanulási folyamat előfeltétele és része. Magában foglalja az információk összegyűjtésének, rendszerezésének és feldolgozásának a képességét.

Problémakezelés (11)
Ez a kompetencia a szociális problémák pontos és realisztikus azonosításához, valamint a hatékony megoldásukhoz szükséges képességeket tartalmazza. A szociálisan kompetens emberek többféle megoldást tudnak generálni problematikus helyzetekben, mert képesek rá, hogy különböző nézőpontokból gondolják át azokat. Reálisan értékelik, hogy az adott helyzetet milyen mértékben lehet kontrollálni, illetve, hogy a különböző megoldások milyen kockázatokkal járnak. A hatékony problémamegoldáshoz az embernek tudatában kell lennie az adott helyzetben átélt érzelmeinek, és reálisan kell értékelnie, hogy az adott körülmények között mire lesz képes.

Kritikai gondolkodás (12)
A kritikai gondolkodás szociális kompetenciákkal összefüggő területe a szociális normák kritikus kezelése. Az a képesség, amellyel az ember kritikusan tudja értékelni a különböző szociális és kulturális források, illetve a média által közvetített üzeneteket. A fejlett szociális kompetenciával jellemezhető ember egyrészt képes viselkedését a szociális szabályoknak megfelelően megszervezni, másrészt kritikusan viszonyul magukhoz a normákhoz is. Önbizalmától függ, hogy milyen mértékben hisz a szabályok és a bevett formulák megkerülhetőségében, és van-e bátorsága alkalmanként figyelmen kívül hagyni azokat.

Szabályalkotás, szabálykövetés (13)
A szabályok életünk fontosabb törvényszerűségeit rögzítik, és a körülöttünk lévő szükséges rend feltételeit teremtik meg. Ha a szabályok ésszerűek, a másokkal való együttlétet és a közösség fejlődését valóban megkönnyítik, akkor az egyén ezeket segítségként és nem kényszerként éli meg. A szabályok követésének képessége könnyebben alakul ki, ha az egyén aktív résztvevője kialakításuknak, illetve ha önmaga is megélte a szabály hiányának negatív következményeit. Fontos, hogy a diákok a közösen létrehozott iskolai szabályokat nélkülözhetetlen együttélési normaként interiorizálják, tegyék belsővé.

Kreativitás, rugalmasság, nyitottság (14)
A kreativitás új és hasznos dolgok, ötletek előállításának összetett képessége. Alapvető kritériumai az újszerűség, a hatékonyság és a hitelesség. Az újszerűség azt jelenti, hogy valami eddig nem létezőt hozunk létre. A hatékonyság azt, hogy a produktum az egyén és/vagy a társadalom számára hasznos. A hitelesség pedig azt, hogy a létrejött dolog az egyén saját produktuma, nem mások termékeinek másolata.
A rugalmasság arra vonatkozik, hogy a személy mennyire alkalmazkodik jól az új helyzetekhez kognitív téren és a szociális viselkedés szempontjából. A rugalmas személyek nemcsak tolerálják, de szeretik is a kétértelműséget, azt, hogy a dolgokat több oldalról is átgondolják. Képesek a véleményük megváltoztatására, és a negatív helyzetekre többféle választ is tudnak adni.
A nyitottság az újszerű gondolatokra, ötletekre, érzésekre és értékekre való válaszkészséget jelenti. Motivációs alapja a kíváncsiság. A kíváncsi ember külső ösztönzők nélkül is érdeklődik a körülötte zajló történések iránt, keresi az újszerű élményeket, a változatosságot és a kihívásokat. A nyitottság megnyilvánulhat fejlett képzelőerőben, esztétikai érzékenyégben vagy különböző értékeket valló emberek megértésében és elfogadásában is.

E) Társas kompetenciák

Empátia (15)
A beleérző képesség, az empátia bázisát az úgynevezett perspektíva-felvétel alkotja. Ez az alapja annak, hogy helyesen ismerjük fel mások érzelmeit.
A perspektíva-felvételt nehezíti, hogy nincs mindig megfelelés az emberek arckifejezése és belső állapota között. Az arckifejezések olykor szimbólumokként is működhetnek. Mások érzelmi állapotainak megértéséhez ezért fontos figyelembe venni az adott szituáció körülményeit is. A mások nézőpontját átvenni képes ember osztozni tud a többiek érzéseiben, együtt tud örülni velük, képes átélni mások elesettségét. A beleérző-képesség előfeltétele az éntudatosság. Az empátia és a felelősségérzet együtt tesz képessé bennünket a hatékony, s esetenként önzetlen segítségnyújtásra. Hiánya pedig gyakran viselkedési problémákkal jár együtt.

Kommunikációs készségek, véleményalkotás, vitakészség (16)
A kommunikációs készségtár legfontosabb alkotórészei: a saját érzéseink, gondolataink pontos és egyértelmű kifejezésének készsége, illetve mások verbális és nonverbális üzeneteinek helyes értelmezése. Az ember, aki e készségeket magas szinten birtokolja, képes beszélgetéseket kezdeményezni és fenntartani különböző társas helyzetekben, és általában nem ért félre másokat. Világosan, nyíltan (pozitív és negatív információkra egyenlő figyelmet fordítva), érthetően fejezi ki üzeneteit. Odafigyel másokra és kölcsönös megértésre törekszik.
A kommunikációs készségek az együttműködési képesség alapját képezik, s az együttműködés gyakorlása közben maguk is fejlődnek. A kommunikációs készségek minden szociális készség alapjának tekinthetők.

Együttműködés (17)
Az együttműködési készség teszi lehetővé, hogy részt vegyünk páros és csoportos társas helyzetekben, és képesek legyünk a megfelelő szociális szerep felvételére. Az együttműködés legelemibb formája a barátságok kezdeményezése, illetve a baráti kezdeményezések elfogadása. Fontos típusa a felnőtt-gyerek (például a tanár-diák) együttműködésre való képesség. Lényeges megnyilvánulása a játék és a munka közbeni együttműködés, valamint az értékeléssel társuló helyzetekben való együttműködés képessége.
Az együttműködéshez szükség van a szociális szabályok és a konstruktív kritika elfogadására. Fontos feltétele az empátia és a fejlett kommunikációs készség. Az együttműködésre való képesség a hatékony problémamegoldás és a konfliktuskezelés előfeltételének tekinthető.

Konfliktuskezelés (18)
A kompromisszumkészségünkön múlik, hogy képesek vagyunk-e békésen, mások érzéseinek és perspektívájának figyelembevételével megoldani konfliktusainkat. Egy problémát akkor oldunk meg kompromisszummal, ha egy vitás helyzetben mindkét fél többé-kevésbé egyenlő mértékben mond le tulajdon érdekeiről, és arra törekszik, hogy olyan megoldást találjon, amely mindkét fél számára a leginkább működőképes.

Segítségkérés (19)
A segítségkérésnek nagyon sok fajtája van jelen az életünkben. A tanártól való segítségkérés a tanulók esetében olyan kompetencia, amely közvetlenül befolyásolhatja iskolai teljesítményüket. A segítségkéréshez elsősorban konstruktív self-érzékelésre van szükség.

Visszautasítás (20)
A visszautasítás a nemet mondás képességét, majd e döntés következetes végig vitelét jelenti annak érdekében, hogy elkerüljük az olyan helyzeteket, amelyekben mások nyomást gyakorolhatnak ránk. A visszautasítás képessége szükséges ahhoz, hogy az ember egyenrangú/szimmetrikus kapcsolatokat tudjon kiépíteni kortársaival, illetve általában véve másokkal. Ennek hiányában az ember könnyen alárendelődhet, kiszolgáltatott helyzetbe kerülhet. A visszautasítási képesség alapját a szociális normák kritikus kezelésének képessége adja.

Társadalmi részvétel és szolidaritás (21)
Az önkéntes társadalmi részvétel külső kényszer nélküli feladatvállalást jelent a közjó érdekében. Ebben az esetben fontos a csoporthoz tartozás, és az a gondolat, hogy a csoporttagoknak időt és energiát kell fordítaniuk közösségük jóllétének előmozdítására.
A szolidaritás szociális felelősségvállalást jelent. Az ennek fejlett szintjével jellemezhető személy felelősséget érez azért, hogy – önmaga lehetőségeit figyelembe véve – jobbá tegye a világot, s hajlandó időt és energiát is szánni erre. Érzékeny a szociális és gazdasági egyenlőtlenségekre, fontos számára, hogy segítsen azokon, akik nehéz helyzetben vannak. Részvétet és szánalmat érez azok iránt, akik bajban vannak, és erkölcsi kötelességének érzik, hogy törődjön velük.

F) Környezeti kompetencia
Környezeti tudatosság (22)
A környezeti tudatosság középpontjában a rövid távú profit- és növekedésközpontú gondolkodás helyett a hosszú távra tekintő fenntarthatóság gondolata van. Az ennek kialakítását célzó pedagógiai középpontjában az ún. TÉT koncepció áll. A mozaikszó betűi a következő tartalmakat jelölik: T = Tudományos ismeretek: különböző tantárgyakból származó háttértudás, É = Értékrendszer: mindazon tényezők, amelyek alapvetően meghatározzák az egyének döntéseit, T = Társadalmi gyakorlatok: egyéni és társas szokások, melyek összefüggésbe hozhatók a környezethez és természethez való viszonnyal, valamint befolyásolják azokat.
A kívánt eredmény elérése szempontjából fontos, hogy a tanulás során szerepet kapjanak a megválaszolatlan, illetve kételkedést ébresztő tudományos kérdések, s a különböző tudományos eredményeket ne megdönthetetlen igazságokként mutassuk be, hanem egy folyamatosan fejlődő, változó rendszer részeként.

Ember és természet kölcsönös függőségének megértése (23)
Az ökoszisztéma különböző élőlényközösségek, társulások, és azok élőhelyeinek rendszere, amelyen belül kölcsönös egymásra utaltság áll fenn az adott területen élő élőlények és a természeti környezet között. Mára a világ egyik központi problémájává vált az a tény, hogy a mindennapi életünk szempontjából természetesként elfogadott tevékenységek sokasága alapvetően befolyásolja a környezet állapotát. Az ember és természet kölcsönös függőségének megértése annak elfogadását jelenti, hogy az ember nem élhet úgy, mintha a természet erőforrásai korlátlanok lennének, s tettei során – saját maga hosszú távú érdekében is – mindig mérlegelnie kell, miként hatnak tettei a természeti környezetre.

A környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás (24)
E tudás középpontjában egy ökológiai ismeretrendszer áll, amelynek központi elemei a különböző szervezetek közötti energia- és anyagszállításra, az energia- és anyagcsere folyamataira, valamint az élőhelyekre vonatkozó ismeretek. Ugyancsak alapvető ebből a szempontból annak ismerete, hogy milyen helyet foglal el az ember az ökológiai rendszerben, s milyen hatással van az emberi tevékenység a természetben évezredek alatt kialakult egyensúlyokra.

A környezetért felelős magatartásformák (25)
A környezeti tudatosság cselekvésben megnyilvánuló formája a környezettudatos magatartás, amelynek vezérlő elve a „Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!" ma már széles körben elfogadott gondolata. Az iskolai programok jelentős mértékben hozzájárulhatnak olyan apró, de a magatartásba szervesen beépülő, felelősséget kifejező környezetkímélő szokásoknak a kialakításához, amelyek döntőek lehetnek a felnőttkori viselkedést átható környezettudatos szemlélet kialakulása szempontjából.

Az itt bemutatott kompetenciafókuszok többsége olyan jellegű, hogy önmagában is szervezőjévé vált egy-egy modul tartalmának. Van azonban köztük néhány olyan is, amelyik – bár nagyon fontos –, önmagában nem képezi alapját egyik modulnak sem. Ezek az elemek más fejlesztési területekkel összekapcsolva jelennek meg a modulokban. Ez az oka annak, hogy az I. mellékletben vannak olyan sorok, amelyek üresek maradtak.

3. TARTALMI EGYSÉGEK

A kompetenciafejlesztéshez felhasználható három nagy programcsomag összesen több mint 350 különböző modult tartalmaz. Ezek bármelyik használható nyersanyagként a helyi program kialakításakor. Van azonban közöttük 66 olyan,, amelyik különösebb átalakítás nélkül is könnyen befogadhatónak látszanak egy szakiskolai programba. Az ajánlott modulok közül 43 a Polgár a demokráciában, 12 a Felkészülés a felnőttszerepekre, 11 pedig a Toleranciára nevelés programcsomagjában található.

E modulok természetesen többféle módon is logikus sorokba rendezhetők. De az első önálló tervezéshez talán jó segítséget nyújt az alábbi csoportosítás. A tanterv mellékleteiben szereplő modulok jól beilleszthetők az alábbi témakörökbe, illetve altémákba:

(1) Felelősség önmagunk iránt
- Önismeret
- Hazaszeretet
- Magyarságtudat
- Tudatos és felelős életvitel

(2) A test és a lélek egészsége
- Mentálhigiéné
- Egészségmegőrzés
- Káros szenvedélyek

(3) Egymás között
- Kommunikáció
- Család
- Társak és barátok
- Ifjúsági szubkultúra

(4) Konfliktusaink
- Elfogadás, bizalom
- Erőszak – erőszakmentesség
- Kulturális különbségek

(5) Szabályalkotás-szabálykövetés
- Szabályok az életünkben
- Szabályok a sportban
- Szabályok és szabálytalanságok a változó világban

(6) Felelős döntések
- Ha furdal a lelkiismeret…
- Döntéseink felelőssége

(7) Azonosságok és különbségek
- Szegények és gazdagok
- Sérült embertársaink
- Cigányok és magyarok
- Jog az egyenlőségre

(8) Közösség – demokrácia
- Közösségeink
- Civil társadalom

(9) Globalizáció
- Egységesülő világunk
- Szociális globalizáció

(10) Földünk és környezetünk
- Környezetünk aktuális állapota
- Fenntartható fejlődés
- Személyes felelősségvállalás a környezetért

A modulok közötti válogatásnál, illetve ezek tematikus elrendezésénél jó szolgálatot tesz az egyes modulokat bevezető leírás, amelyből megismerhető az adott foglalkozás célja és rövid tartalma. Megtudható, hogy a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák egészén belül milyen részterületek fejlesztését tekinti fő feladatának az adott modul. S e nyitólapról látható az is, hogy hozzávetőleg mennyi időt igényel a modul megvalósítása. Ez utóbbi persze inkább csak tájékoztató ajánlás.

4. MÓDSZERTANI ALAPELVEK

A program uralkodó tanulási formája a **tapasztalatokon nyugvó, aktív tanulás**. A demokratikus magatartás készségei ugyanis mindenek előtt gyakorlás, használat, alkalmazás révén művelődnek ki. A tevékenység terepe szimulált és valóságos helyzet egyaránt lehet. A kettő azonban nem helyettesíti egymást, hiszen más a funkciójuk.

A **szimulált helyzet** védett közeget biztosít a tanulók számára, amelyben lehet tévedni, és többféle megoldást is ki lehet próbálni. Mód van arra, hogy ugyanazt a helyzetet több oldalról – nézőpontot vagy szerepet váltva – is megéljék a tanulók. Az így szerzett tapasztalatok azonban még nem elégségesek ahhoz, hogy a kialakult készségek biztonsággal működjenek a valóságos, előre nem ismert, nem mindig kiszámítható módon alakuló társas helyzetekben.
A megvalósuló programban ezért érdemes jelentős teret adni a **tényleges felelősséggel** és következményekkel járó választásoknak, döntéseknek, cselekvéseknek – és az ezekből fakadó, megélt egyedi tapasztalatoknak is.

A program egészét áthatja a **projektszemlélet**. A modulok túlnyomó többsége olyan kereteket kínál, amelyekben lehetőség van az önálló tanulói kutató- és alkotómunkára. Ez olykor a fejlesztők által pontosan megtervezett keretek között történhet. Máskor viszont – amennyiben a körülmények ezt lehetővé teszik – a helyi adaptáció során nőhetnek nagyobb projektekké az eredetileg 1–2 tanórányi időre tervezett modulok.

A program csak **személyközpontú** pedagógiai módszerek alkalmazása mellett tudja elérni a kívánt fejlesztő hatást. A direkt nevelés eszközeit kifejezetten kerülni kell a megvalósítás során. Kívánatos viszont, hogy a közreműködő tanárok ne elszigetelten, hanem **csapatként** dolgozzanak a tervezéstől a kivitelezésig, rendszeresen konzultálva és együttműködve, közös felelősséget érezve diákjaik fejlődéséért.

A szociális kompetenciafejlesztés összetett jellegéből adódik, hogy módszertani eszköztárában nagyon sokféle eljárás jelenhet meg. Egyaránt helyet kaphatnak benne a hagyományos és az interaktív, élményközpontú módszerek is. Összességükben azonban ez utóbbiaknak kell dominánsnak lenniük.

A tanítás-tanulás „klasszikus” módszerei a programban

- **Előadás:** a tanári összegzések és az önálló tanulói munkák bemutatása, a tapasztalatok megosztása során.
- **Magyarázat:** olyan helyzetekben, amikor a cél a lényeg kiemelése, egy-egy kérdés tisztázása. Ez a forma a legkülönbözőbb munkaformákba beépíthető.
- **Megbeszélés, beszélgetés:** egy-egy jelenség, esemény, folyamat, tapasztalat, probléma több szempontú feldolgozása, vélemények egymással való megosztása esetén. Segít az egyeztetésben, mások megértésében és a közös gondolkodásban.
- **Szemléltetés:** szembesít a valósággal – tárgyak, jelenségek közvetlen megtapasztalásával, vagy folyamatok észlelése, elemzése révén. Segít a fogalomalkotásban, rendszerezésben, összefüggések megértésében, a lényeg kiemelésében, a figyelem felkeltésében.

Interaktív, résztvevő, saját élményen alapuló módszerek a programban

- **Kooperatív tanulás:** csoportos tanulási forma, amely talán a legjobban fejleszti a diákok személyes felelősségvállalását, a hatékony együttműködéshez szükséges készségek és a tolerancia kialakulását.
- **Szerepjáték**: egy-egy jelenség, szituáció, probléma feldolgozása dramatikus formában. Jól fejleszti az empátiát, és segíti az összefüggések saját élmények általi megértését.
- **Vita:** támogatja a gondolkodás és a kommunikációs készségek fejlesztését – a tanulók nagyfokú önállóságot kaphatnak benne, gyakorolhatják álláspontjuk képviseletét, de egyúttal mások gondolatainak befogadását is.

Speciális, előkészítő, elmélyítést/elmélyülést, terepgyakorlatot lehetővé tevő módszerek

- **Interjúkészítés:** legfőbb sajátossága, hogy nyitott kérdésekre épül. Jól segítheti az egyedi esetek, illetve helyezetek belső összefüggéseinek mélyebb megismerését.
- **Kutatás, megfigyelés, mini-terepmunka:** az emberek, csoportok, jelenségek természetes környezetében végzett adatgyűjtés, amelynek fő célja a vizsgált emberek világának jobb megértése. A személyes részvétel, valamely közösséggel, csoporttal fenntartott folyamatos kapcsolat eredményeként megtanulható mások életének, szociális helyzetének, problémáinak saját szempontú látása. A megfigyelő gyakorolni tudja, hogy maga mögött hagyva személyes és kulturális korlátait. Valóban beleéli magát mások helyzetébe, és ezzel az előítéletes gondolkodás és diszkrimináció felületességét átlépve tényleg toleránssá válhat.

5. TANULÁSI KÖRNYEZET

A szociális, életvitel és környezeti kompetenciák fejlesztését az olyan **tárgyi környezet** támogatja leginkább, amely derűs és barátságos. Mozgatható berendezésével pedig lehetőséget kínál arra, hogy a teret beszélgetéshez, csoportmunkához, szerepjátékhoz vagy vitához egyaránt megfelelő módon lehessen kialakítani.
A személyi feltételeket tekintve, nagymértékben segítheti a szociális tanulás eredményességét, ha helyet kap benne **a családdal való együttműködés**. Erre azonban csak akkor lehet számítani, ha a szülőket az iskola pontosan tájékoztatja a program céljairól, módszereiről, várható eredményeiről. Ha ezt időben és megfelelő formában teszi, akkor valószínűsíthető, hogy a szülők szívesen hallgatják majd meg gyerekeik beszámolóit az iskolai munkákról, és remélhetőleg arra is nyitottak lesznek, hogy válaszoljanak nekik az órai feladatokhoz kapcsolódó kérdéseikre. Sőt sokan talán arra is készek lesznek, hogy megosszák gondolataikat gyermekeikkel a különféle témákhoz kapcsolódóan.

A **pedagógusoktól** a hagyományostól eltérő attitűdöket és módszereket vár el a program, bár sokan vannak, akik a **személyközpontú pedagógia** elveit magukénak vallva, mindezt már más óráik keretben is sikeresen alkalmazzák. Fontos, hogy

- a programban résztvevő pedagógusok szemléletükben és alapértékeikben egységes, műhelymunkára kész csapatot alkossanak;
- a tanárok egyenrangú, partneri kapcsolatban legyenek a szülőkkel, minél több lehetőséget biztosítva számukra a kölcsönös információcserére és a kapcsolattartásra;
- s partneri kapcsolatot alakítsanak ki a diákokkal is, amelynek keretében természetes módon kap helyet a közös gondolkodás, tervezés és normateremtés.

Tanári attitűdök és képességek
A program értékeit csak olyan pedagógusok tudják hitelesen képviselni, akik birtokában vannak a demokratikus magatartás attitűd- és képességbeli elemeinek, amelyek a gyerekekkel szembeni viselkedésüket is érezhetően áthatják. Ezek közül a legfontosabbak a következők:

- Az **önreflexió** képessége, amelynek birtokában a pedagógus képes kontrollálni önmagát, miközben követi diákjai előrehaladását. E képesség teszi lehetővé a személyiség korlátainak belátását és az erősségek kibontakoztatását a tanári szerepkörben.
- Szabad gondolatcsere és véleményalkotás csak akkor alakul ki egy csoportban, ha a gyerekek érzik, hogy tiszteletben tartják véleményüket, megadva nekik a tévedés jogát is. Ezért fontos, hogy a pedagógus **le tudjon mondani a tekintélyelvű megoldásokról**, képes legyen érvekkel vitatkozni, és a szokásosnál személyesebb módon részt venni a diákokkal folytatott kommunikációban.
- A program által támogatni kívánt kreativitás és a közös munkában a személyiség egészével való részvétel csak **szorongásmentes légkörben** alakul ki. A pedagógusnak ezért képesnek kell lennie bátorító, oldott, bizalmas légkör kialakítására.
- A programban alkalmazott egyes módszerek (a differenciálás, a kooperatív tanulás, a drámajáték, a projektek megvalósítása) **jó szervezőkészséget és megosztott figyelmet** kívánnak, valamint azt, hogy a pedagógus megfelelően tudjon **bánni az idővel**.
- Szerepét tekintve, ebben a programban a tanár nem a tudás legfőbb letéteményese, hiszen a tartalom jellege ilyen fajta szerepet nem is kínál fel senkinek. A pedagógus fő feladata az, hogy **a tanulás felnőtt segítője** legyen, aki a maga eszközeivel támogatja az egyes diákokat, illetve tanulói csoportokat a különféle egyedi utak megtalálásában.

Módszertani felkészültség

A program sokféle módszer alkalmazását igényli, illetve kínálja fel lehetőségként. Ezek között vannak olyanok, amelyek jellegükből fakadóan természetes elemei a szokásos pedagógiai eszközkészletnek. Ilyen például a beszélgetés és a vita.

A viszonylag új, még kevéssé elterjedt eljárások, tanulásszervezési módok azonban speciális felkészültséget és gyakorlatot igényelnek. Ilyenek a kooperatív tanulási technikák, a drámajáték, az internet és a számítógép, valamint a projektmódszer tanórai alkalmazása. De az e területeken esetleg még hiányzó tudást ma már számos akkreditált továbbképzés keretében meg lehet szerezni.

6. AZ ÉRTÉKELÉS ALAPELVEI

A szociális kompetenciák fejlődésének követésére és értékelésére általánosságban véve alkalmatlan forma az osztályozás. Erre a célra eredményesen csak a formatív vagy fejlesztő értékelés használható, amelyhez gazdag eszköztárat kínálnak a program moduljai. Ezek között egyaránt szerepet kap a tanulói önértékelés, a társak általi csoportos visszajelzés, és a tanári értékelés sokféle formája. De helyet ad a program a tanári munka diákok általi értékelésének is.

A szociális kompetenciák fejlettsége nehezen mérhető, direkt módon nem is igen figyelhető meg. Érzékeny, nehezen megfogható készség- és képesség-együttesről, attitűdökről van szó, amelyeket kevéssé előnyös, sőt néha lehetetlen számszerűsíteni. Következtetni lehet azonban rá viselkedéses, verbális és érzelmi megnyilvánulási formákból, s így fejlődésük mégis érzékelhető és nyomon követhető. A véleményt nyilvánító tanárnak azonban mindig árnyalt megközelítést kell alkalmaznia, amelynek lényege sosem az ítélet, hanem az adott állapot méltatása egy korábbihoz képest, illetve a további lehetőségek megfogalmazása.

A modulokban megjelenő értékelési formák legfőbb közös jellemzői:

- A tanulók egész személyiségének fejlesztését célozzák.
- Döntően szóbeli vagy írásos, szöveges visszajelzések.
- Lehetőség szerint minden munkafolyamathoz és produktumhoz hozzákapcsolódnak, függetlenül attól, hogy egyéni vagy csoportos tanulási helyzetről van-e szó.
- A nehézségek, hiányosságok feltárása, megbeszélése mellett elsősorban a pozitívumok megerősítésére koncentrálnak.
- Fontos funkciójuk a diákok tanulási képességének fejlesztése.
- Az egyéni sajátosságra való odafigyelés révén felébresztik, illetve fenntartják a tanulók motiváltságát.
- Segítséget nyújtanak a diákoknak a hozott hátrányok, illetve a tanulási folyamat során szerzett kudarcok feldolgozásában.
- Építenek a tanulói önértékelésre és önreflexióra.

A program moduljai a legtöbb esetben külön bekezdést szentelnek az értékelés témájának, és megoldásokat javasolnak a pedagógusoknak.

7. A FEJLESZTÉS IDŐKERETEI

A kitűzött célok megvalósulásához szükség van rá, hogy az érintett tanulócsoportok évente minimálisan 60 órányi olyan – tanórai vagy tanórán kívüli – foglalkozáson vegyenek részt, amelyek a jelen tantervnek megfelelő módon, kifejezetten a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztését célozzák.

A hatást természetesen csak növeli, ha az e célra felhasználható időkeret ennél nagyobb, s ha az iskolában megvalósuló foglalkozások terepmunkával, illet a helyi társadalom civil szervezetiben végzett önkéntes gyakorlatokkal egészülnek ki.

8. A PROGRAM ESZKÖZTÁRA

a) Foglalkozástervek

A három programcsomagból felhasználására javasolt 66 kész modul – akárcsak az összes többi – azonos felépítésű, s mindegyik tartalmazza a tanulók által használható eszköztárat, valamint azokat a segédleteket, amelyek közvetlenül támogatják a pedagógusok munkáját az egyes foglalkozások megtartásában.

Helyi adaptációk esetén a programcsomagok eszközei az eredeti modulokból kiemelve, saját foglalkozástervekbe illesztve is felhasználhatók. A modulokban szereplő eszközök ugyanakkor olyan mintáknak is tekinthetők, amelyek alapján a diákok vagy a pedagógusok hasonló típusú segédleteket állíthatnak elő saját, helyileg kifejlesztett vagy adaptált foglalkozásterveikhez kapcsolódóan.

A fejlesztők által biztosított eszközök mellett számos téma esetében feldolgozható, kommentálható és rendszerezhető forrásanyagként kezelhető minden olyan egyéb információ is, amely az adott témakörhöz kapcsolódóan a diákok számára elérhető és érdekes – a közvetlenül megismerhető tapasztalati világ részleteitől a média által közvetített valóságig.

A modulokhoz tartozó tanulói eszközök jellemzői

A foglalkozások keretében használható tanulói eszközök alappéldányai szükség szerinti mennyiségben sokszorosíthatók. A modulok leírásai mindig tartalmaznak arra vonatkozó útmutatást, hogy melyik eszközből milyen mennyiségre van szükség egyik vagy másik módszertani megoldás választása esetén.

A tanulói eszközök legfontosabb típusai:

- Írott szövegek (különféle források, irodalmi szemelvények, esetleírások stb.). Ezek jellemző sajátossága, hogy kisebb szakaszokra tagolódnak, és a csoportmunka igényei szerint részekre vághatók.
- Szómagyarázatok, lexikoncikkek a foglakozás tartalmi anyagához kapcsolódóan.
- Kinyomtatható képek, grafikonok, térképvázlatok és adatsorok.
- Egyéni, páros és csoportos használatra tervezett feladatlapok, illetve feladatleírások.
- Különféle típusú kérdőívek és interjúvázlatok – a családból, a kortársi csoportból és a helyi társadalomból nyerhető információk összegyűjtéséhez.
- Az önálló egyéni, páros vagy csoportos munkát segítő szempontok (vitához, projektmunkához, adatgyűjtéshez, elemzéshez, információfeldolgozáshoz, vélemények-érzések megfogalmazásához stb.).
- Az önálló projektmunkát segítő tervező sablonok.
- Szétvágható lapokra nyomtatható különféle kártyák (tabu, memory vagy activity játékhoz felhasználható kártyák, fogalom- és definíció kártyák, információs kártyák, szerepkártyák, témakártyák, csoportalakításhoz használható kártyák, helyzetkártyák, problémakártyák, kérdéskártyák, véleménykártyák stb.).
- Szerepjátékokhoz, szituációs gyakorlatokhoz használható, sokszorosítható kellékek (részvények, játékpénzek stb.)
- Érvelési gyakorlatok, viták során felhasználható kulcsmondatok.
- Jegyzőkönyv-űrlapok a különböző tevékenységekkel kapcsolatos reflexiók rögzítéséhez. Szavazó, illetve pontozólapok, amelyek segítségével véleményüket fejezhetik ki a diákok egyéni vagy csoportos formában.
- Értékelő lapok –egyéni vagy csoportos felhasználásra.

A tanulói eszközök nagyobb része a foglalkozások keretében felhasználható, olyan segédlet, aminek nem nagyon van az adott helyzeten kívüli értéke. A munka során azonban számos olyan alkotás is születhet, ami intellektuális vagy lelki értelemben értéket képvisel, s mint ilyen megőrzésre érdemes.

Az egyéni munkákat (személyes reflexiók, fantáziagyakorlatok, interjúk, terepmunkák vagy megfigyelések jegyzőkönyvei stb.) érdemes minden diáknak egy-egy hagyományos vagy elektronikus mappában összegyűjtenie.

A csoportmunkák eredményei – jellegüktől függően – többféle módon is archiválhatók. A tablók egy időre közszemlére tehetők az iskola valamilyen nyilvános terében, majd megőrizhetők az iskola könyvtárában, vagy lefényképezhetők egy elektronikus dokumentumtár számára. A kiállításokról, szerepjátékokról, bemutató előadásokról szintén készíthetők fényképek vagy akár filmfelvételek is. Végül minden, amit sikerült elektronikus formában rögzíteni, helyet kaphat az iskola honlapján.

A modulokhoz tartozó tanári eszközök jellemzői

A tanári segédlettár fő funkciója, hogy időt takarítson meg a pedagógus számára, készen kínálva neki mindazon információt és gyakorlati útmutatást, amelyre építve nagyobb előkészítő erőfeszítések nélkül megvalósíthatja az általa kiválasztott modulokat.

Számos esetben megjelennek a leírásokban arra vonatkozó ötletek is, hogy ha valaki több csoportban, visszatérően kíván dolgozni valamilyen eszközzel, hogyan készíthet magának tartósabb segédleteket a rendelkezésre álló, sokszorosítható alappéldányokból.

A tanári eszközök legfontosabb típusai:

- Háttér információk a vizsgált témához kapcsolódóan.
- Szómagyarázatok a modulban szereplő kulcsfogalmak értelmezéséhez.
- Írásvetítő fóliára nyomtatható szövegek képek, ábrák.
- A tanár által felolvasható szövegek (forrásszemelvények, regényrészletek, versek, vélekedések stb.)
- A szerepjátékokhoz illeszkedő tanári narráció szövege, ami teljes terjedelmében felhasználható, vagy lényegét megőrző saját szöveggé alakítható.
- Módszertani útmutatók egy-egy tanulói tevékenység irányításához, játékleírások.
- Megoldási kulcsok a különféle feladatlapok értékeléséhez.
- Szempontok a beszélgetések irányításához, a különféle gyakorlati tevékenységek, illetve produktumok értékeléséhez.
- Könyv- és filmismertetők, szakirodalmi ajánlások, internetes linkajánlók.
- Minták a gondolatok frontális rendszerezése során használható táblázatokhoz és ábrákhoz.
- Kivetíthető digitális képek, illetve kész prezentációk – az adott témára való ráhangolódáshoz, asszociációs gyakorlatokhoz vagy vizuális információként.
- Hangfájlok (zenék, hírek, interjúrészletek, kabaréjelenetek).
- Filmrészletek – közvetlenül lejátszható módon, vagy olyan ajánló formájában, amely pontosan megjelöli, hogy melyik részlet kapcsolódik a modul témájához. Tekintettel azonban arra, hogy a filmvetítés esetleg nem oldható meg mindenhol, ennek mindig van alternatívája a modulokon belül.

b) Egyéb eszközök

A három programcsomagot létrehozó központi fejlesztés eredményeként a kerettanterv felhasználóinak a foglalkozástervek mellett rendelkezésére állnak a következő segédeszközök is:

Tanári kézikönyv a szociális kompetencia fejlesztéséhez, 1–12. évfolyam

A 2007 folyamán elkészült kötet magában foglalja a HEFOP keretében a témakörrel kapcsolatban szerzett összes fejlesztői és kipróbálói tapasztalatot, s alapvető segítséget nyújt mindazoknak, akik fontosnak tartják a szociális kompetenciák iskolai fejlesztését.

Megvilágítja a fejlesztő munka elméleti hátterét, bemutatja a kompetenciaterület fejlesztését célzó különböző programcsomagokat, részletes útmutatást ad a legfontosabb tanulásszervezési eljárások és módszerek használatához, valamint a fejlesztő értékelés eszköztárának alkalmazásához. A kötet külön fejezetben foglalkozik a roma gyerekek nevelésének és a sajátos nevelési igényű tanulók integrációjának néhány kérdésével. Végül pedig bemutatja azt a mérőeszközt, amelynek célja a szociális kompetenciák fejlődésének tesztelése.

A szociális kompetenciák mérésére kialakított teszt

A teszt a következő öt részterületet vizsgáló skálából áll: (1) éntudatosság és mások perspektívájának átvétele, (2) pozitív attitűdök és értékek, (3) felelősségteljes döntéshozás, (4) kommunikációs készségek, (5) szociális készségek.

A feladatok különböző érzelmi információkat tartalmazó képekből és rövid történetekből állnak. A képek többségükben arckifejezéseket ábrázoló fotók, amelyek e tesztsorozat kidolgozásához készültek. A feladatgyűjteményt az érzelmi intelligencia, a szociális kompetencia és az érzelmi fejlődés szakirodalmának áttekintése alapján dolgozta ki a pszichológusokból álló munkacsoport.

Ajánlások a modulok SNI-szempontú adaptációjához
A programcsomagokkal párhuzamosan 11 db olyan kiadvány készült el, amelynek célja, hogy hatékony segítséget nyújtson a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák integrált tanulócsoportokban való, személyre szabott fejlesztéséhez. A sorozat első, bevezető kötete az inkluzív nevelés általános kérdéseit tekinti át. A tanárok, a diákok és a szülők kapcsolatának sajátosságait elemzi, az iskolán és a tantermen belüli akadálymentesség – a tárgyi és személyi feltételek – megteremtéséhez ad tanácsokat. Ezt követően a befogadó pedagógussal, illetve tanulócsoporttal szembeni elvárásokat fogalmazza meg. Felhívja a figyelmet arra, hogy milyen nehézségek várhatók különböző sérüléstípusok esetén, és javaslatokat fogalmaz meg az esetleges problémák megoldásra vonatkozóan.
A további tíz kötet sérültségi területenként ad nagyon konkrét fogódzókat a pedagógusok számára ahhoz, hogy komolyabb félelem nélkül vállalhassák a sérült tanulók befogadását. Bevezetőjében mindegyik ajánlás közérthető formában ismerteti az adott sérülés jellemző tüneteit, s az ilyen gyermekek integrációjával kapcsolatos pedagógiai lehetőségeket. Ezt követően részletesen elemzi, hogy a szociális kompetenciafejlesztés általános célkitűzései közül mi, milyen mértékben valósítható meg az adott sérültséggel élő gyermekek esetében. Tanácsokat ad arra vonatkozóan, hogy milyen módon adaptálhatók a kompetenciaterület általános fejlesztő módszerei, tanulásszervezési eljárásai és értékelés eszközei az adott sérüléssel élő gyermek számára.
Az ajánlások az autizmussal élő, a beszédfogyatékos, az értelmileg akadályozott, gyengénlátó, mozgáskorlátozott, nagyothalló, pszichés fejlődési zavarokkal küzdő, súlyosan hallássérült, tanulásban akadályozott, vak és aliglátó gyermekek kompetenciaalapú fejlesztéséhez kínálnak módszertani segítséget.

Szülői tájékoztató füzet
A 7–12. évfolyamon tanuló gyerekek szülei számára készült füzet közérthető formában írja le a szociális kompetencia fogalmának lényegét. Bemutatja az iskolákban kerülő új programcsomagokat, érzékelteti annak az új típusú tanulási folyamatnak a tartalmi és módszertani jellemzőit, amely a szociális kompetenciák fejlesztéséhez kapcsolódóan várhatóan megvalósul majd az intézményekben, s körvonalazza, hogy a szülők milyen módon tudják segíteni gyermekeik fejlődését ezen a kompetenciaterületen.
Ez a füzet mintaként használható a szakiskolába járó tanulók szüleinek készülő tájékoztatók összeállítása során.

9. VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

A programban megcélzott társas jellegű attitűdök, készségek és képességek többsége olyan természetű, hogy inkább csak közelíteni lehet hozzájuk, mintsem egyszer s mindenkorra tökéletesen elérni azokat. Aktuális működésük pedig minden ember esetében sok szempontból függ a pillanatnyi körülményektől.
Általánosságban azonban mégis megfogalmazható, hogy a program akkor tekinthető sikeresnek, ha a benne folyamatosan részt vevő tanulókra, csoportokra, pedagógusokra és szülőkre két év múltán jellemzővé válnak az alábbi vonások.

a) A diákok
Az SNI-tanulók esetében az egyéni fejlődés elérhető mértékét természetesen befolyásolja sérültségük jellege és aránya is.

- Tisztában vannak saját erősségeikkel és gyengeségeikkel, s készek a tudatos önfejlesztésre.
- Felelősséggel, nyitottsággal és elfogadó attitűddel fordulnak a környezetükben lévő emberek felé, képesek a kölcsönös tiszteleten és bizalmon alapuló kapcsolatok kialakítására.
- Képesek eligazodni a hétköznapi szabályok és a normák világában, belátják azok értelmét, és tudják követni is őket. Képesek saját közösségeiknek szabályokat alkotni, és e szabályokat felelősen működtetni.
- Képesek saját gondolkodásuk és viselkedésük felülvizsgálata, és szükség szerinti korrigálására a társas visszajelzések alapján.
- Kíváncsiak a körülöttük lévő világra. Megőrzendő értéknek tekintik a világ kulturális sokszínűségét. Nyitottak más emberek, illetve más kultúrák eltérő jellegzetességeinek befogadására.
- Képesek arra, hogy ugyanazt a jelenséget több nézőpontból vizsgálják meg. Véleményalkotásukban kerülik a sztereotípiák használatát. Felismerik és elutasítják az előítéletes gondolkodást.

- Képesek az érdeklődésüknek megfelelő kérdések pontos megfogalmazására, és az ezekre választ adó információk különféle forrásokból való összegyűjtésére.
- A személyközi és a tömegkommunikációs helyzetekben egyaránt felismerik a manipulációs szándékokat, és ki tudják vonni magukat ezek hatása alól.
- Gondolataikat nagyobb nyilvánosság előtt is el tudják mondani.
- Személyközi konfliktus esetén képesek uralni és kifejezni érzelmeiket, indulataikat. Higgadtan tudják elemezni az adott helyzeteket.
- Komplex tevékenységek megvalósítása során együtt tudnak működni másokkal. Szükség esetén, meghatározott ideig képesek irányítani is kisebb csoportok célnak alárendelt közös tevékenységét.
- Képesek kapcsolatba lépni másokkal. Rá tudnak hangolódni mások érzelmi állapotára. Be tudják fogadni gondolataikat. Meg tudják érteni motívumaikat és szándékaikat. Tudnak úgy kommunikálni, hogy velük szemben mások is meg tudják tenni ugyanezt.
- Fontosnak tartják, hogy különféle közösségekhez tartozzanak. Felelősséget éreznek a körülöttük élő emberek sorsa, a szűkebb és tágabb környezet természeti, illetve a kulturális értékeinek megőrzése iránt.
- Nyitottak arra, hogy részt vegyenek különböző kortársi csoportok, illetve a helyi közösségek életében.
- Képesek jövőképpel rendelkező, boldog és alkotó fiatalként élni a világban.

b) A tanulócsoportok

- Tagjaik között kialakul az összetartozás és a szolidaritás érzése. A tanulócsoportok, mint közösségek biztosítják, hogy senki ne érezze idegennek vagy kirekesztettnek magát a csoporttagok közül.
- A csoportok tagjai képesek közös céljaik érdekében eredményesen együttműködni, és egyéni problémák megoldásában is segítséget tudnak nyújtani egymásnak.
- A csoportokon belüli nézeteltéréseket képesek kulturált formában megvitatni, és olyan kompromisszumokat kötni, amelyeket azután mindenki el tud fogadni.

c) A tanárok

- A diákokkal való újszerű munka közben maguk is olyan ismeretekkel gyarapodnak, amelyek révén fejlődnek szociális kompetenciáik és differenciálódik világlátásuk.
- Tapasztalatokat, és jó esetben gyakorlatot is szereznek egy kész program helyi adaptálásában, valamint a kollégákkal való együttműködésben.
- Megfogalmazódik bennük az a felismerés, hogy saját pedagógiai törekvéseiket – a tanulók fejlesztése érdekében – össze kell hangolniuk a többi tanár szándékaival, s ennek mindig illeszkednie kell a diákok aktuális képességszintjéhez.
- Új módszerek (kooperatív tanulási technikák, projekt módszer, drámajáték, vita, fejlesztő értékelés) megismerésével és gyakorlati alkalmazásával bővül módszertani eszköztáruk, ami visszahathat a programon kívüli pedagógiai tevékenységükre is.
- Mindez együtt hozzájárulhat feladataik belső újra értelmezéséhez, vagyis ahhoz, hogy a dominánsan ismeretközvetítő pedagógusi szerepet mindinkább a tanulói fejlődést segítő, tanulást támogató szerepként értelmezzék.

d) A szülők

- A programról informált, és abba lehetőség szerint bevont szülők nyitottabbá fognak válni az iskolával való együttműködésre.
- A programban szereplő feladatok révén könnyebbé válik a generációk közötti párbeszéd, szülők és gyerekek kölcsönösen fontos információkhoz jutnak egymásról.
- A szülők az átlagosnál jobban meg fogják érteni kamasz gyermekeik problémáit, és jobb esélyük lesz arra, hogy eredményesen kezeljék az esetleges generációs konfliktusokat.

MELLÉKLETEK

I. A szakiskoláknak ajánlott modulok képességfókuszok szerinti jegyzéke
II. A szakiskoláknak ajánlott modulok témakörök szerinti jegyzéke

Megjegyzések
A táblázatokban szereplő modulcímek melletti kódok, illetve a modulok típusmegjelölései arra utalnak, hogy melyik programcsomagban található az adott modul:

- A típus – Szka2-kezdetű kód = Polgár a demokráciában,
- B típus – Szkb2-kezdetű kód = Felkészülés a felnőttszerepekre,
- C típus – Szkc2-kezdetű kód = Toleranciára nevelés.

A modulkód többi számjegye az iskolai évfolyamra, illetve az adott modul programcsomagon belüli sorszámára utal.

A táblázatok fejlécében szereplő számok azokat a középiskolai tartalmi kapcsolódási területeket jelölik, amelyekre a modulokat kifejlesztették. Ezek a következők voltak: 1. történekem, 2. társadalmi és állampolgári ismeretek, etika, 3. osztályfőnöki óra, 4. kémia, 5. biológia, 6 fizika, 7. földrajz, 8. rajz, technika, 9. médiaismeret, kommunikáció. A szakiskolák esetében azokhoz a helyi tantárgyakhoz vagy tanórán kívüli lehetőségekhez érdemes kapcsolni a modulokat, amelyek tartalmilag a legközelebb állnak hozzájuk.

Táblázat 1. **Melléklet I.**

Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák
E. Szakiskola

A SZAKISKOLÁKNAK AJÁNLOTT MODULOK KÉPESSÉGFÓKUSZOK SZERINTI JEGYZÉKE – 9. ÉVFOLYAM

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)	Tantárgyi területek*									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
A) AZ ÖNISMERETTEL ÖSSZEFÜGGŐ KOMPETENCIÁK											
1. Érzelmek tudatossága: érzelmeink pontos azonosítása	**Az osztály önarcképe** (Szka207_23)			x							2 x 45’
	Ismerd meg önmagad! Ki vagyok én? Hogyan látnak mások? Milyen szeretnék lenni (Szkb207_01)		x	x					x		3 x 45’
	Társas kapcsolatok, barátok. Kiből lesz a jó barát? (Szkb207_05)			x							3 x 45’
	Meglátni és megítélni (Szka208_44)		x	x							1 x 45’
2. Önállóság, autonómia	**Gazdálkodj okosan (**Szkb207_08)		x	x							3 x 45’
B) ÖNSZABÁLYOZÁS											
4. Érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarctűrés, kitartás	**Az üldöződ magad leszel!** A cserbenhagyásról és félelmeinkről (Szka207_27)		x	x							2 x 45’
5. Felelősségvállalás	**Csak egy csoki volt…** (Szka208_46)		x	x							1 x 45’
6. Törődés, tekintet másokra	**A lélek láthatatlan kék foltjai** (Szka208_50)		x	x							2 x 45’

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)	Tantárgyi területek*									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
7. Tolerancia: nyitottság, véleményelfogadás, bizalom	**Együtt a Kárpát-medencében** (Szka208_27)							x			3 x 45’
	Esőtánc és gyerekkatonák. A darfuri katasztrófa (Szka207_38)	x	x					x			3 x 45’
	Kék szemű a barna szeműek között (Szka208_55)		x	x							2 x 45’
C) ÉNHATÉKONYSÁG											
8. Pozitív önértékelés: optimista érzések önmagukkal kapcsolatban	Nincs.										
9. Konstruktív self-érzékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll	**Egy húron pendülünk?** Zene, divat? Ifjúsági szubkultúrák (Szkc207_08)		x	x						x	3 x 45’
	Te meddig bírod? Haverok, buli, pia (Szkc208_08)		x	x							3 x 45’
	Ne szívd mellre! A dohányzás súlyosan károsítja az Ön és a környezetében élők egészségét! (Szkc209_08)		x	x		x					3x45
D) A SZOCIÁLIS KOMPETENCIÁKHOZ SZÜKSÉGES KOGNITÍV KÉSZSÉGEK											
10. Információkezelés: információgyűjtés, információk rendszerezése és feldolgozása	Nincs.										
11. Problémakezelés: problémaazonosítás, reális célkitűzés, problémamegoldás	**Mi lenne, ha neked kellene megkeresned és beosztanod a pénzed**?– Családi költségvetés készítése (Szkb209_08)		x	x							3 x 45’
12. Kritikai gondolkodás	Nincs.										
13.Szabályalkotás, szabálykövetés	**„Mert minden ember egyenlőnek született”** (Szka207_03)		x							x	2 x 45’
	Mindennapi szabályaink (Szka207_31)		x	x							2 x 45’
	Szabályok dzsungelében. Szükség van-e szabályokra a mindennapi életben? (Szkb207_03)			x							3 x 45’
	Szabályaink (Szka209_31)		x	x							2 x 45’
14. Kreativitás: nyitottság, rugalmasság	Nincs.										
E) TÁRSAS KOMPETENCIÁK											
15. Empátia	**Koldus és királyfi.** Nem mindegy, hogy hová születünk Szka207_24)		x	x							2 x 45’
16. Kommunikációs készségek: véleményalkotás, vitakészség	Nincs										
17. Együttműködés	**Egy húron pendülünk?** Zene, divat? Ifjúsági szubkultúrák (Szkc207_07)		x	x						x	3 x 45’
	80 nap alatt a Föld körül. Interkulturális társasjáték (Szka209_19)		x	x				x			3 x 45’
18. Konfliktuskezelés	**Szemet szemért.** A bosszú kötelessége és a megbékélés lehetősége (Szka207_25)		x	x							2 x 45’
19. Segítségkérés	Nincs.										

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)	Tantárgyi területek*									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
20. Visszautasítás	Nincs.										
21. Társadalmi részvétel: szociális érzékenység, szolidaritás, feladatvállalás, önkéntesség, civil kezdeményezőkészség	**A teljes élet esélye I.** (Szka207_26)	x	x	x					x		3 x 45’
	Közösségek a lakókörnyezetben. Ismerkedés a civil szervezetekkel (Szka207-28)		x	x							2 x 45’
	Az utolsó padban (Szka207_33)	x	x	x							3 x 45’
F) KÖRNYEZETI KOMPETENCIA											
22. Környezeti tudatosság	**Táplálkozás és környezet** (Szka208_25)					x		x			2 x 45’
	Hulla- hulla- hulladék. Kvízjáték az újrahasznosításról és a hulladékkezelésről (Szka209_15)				x	x					3 x 45’
23. Ember- természet kölcsönös függősége és egymásrautaltsága	**Cián a Tiszában** (Szka209_36)		x	x				x			3 x 45’
24. Környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás	**„Az istenek a fejükre estek”.** A félsivatagi népek és környezetük (Szka207_15)		x			x		x			3 x 45’
25. Környezettel kapcsolatos felelős magatartásformák kialakítása	**Ami a testünkre hat.** Ételünk, italunk, káros hatások – felelősségünk (Szkb209_02)		x	x		x	x		x		3 x 45’

A SZAKISKOLÁKNAK AJÁNLOTT MODULOK KÉPESSÉGFÓKUSZOK SZERINTI JEGYZÉKE – 10. ÉVFOLYAM

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)	Tantárgyi területek*									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
A) AZ ÖNISMERETTEL ÖSSZEFÜGGŐ KOMPETENCIÁK											
1. Érzelmek tudatossága: érzelmeink pontos azonosítása	Nincs										
2. Önállóság, autonómia	**Beszélgessünk a drogokról!** (Szka210_20)		x	x	x	x					3 x 45’
	Te mindent lenyelsz? Drogkérdés (Szkc210_08)		x	x		x					3 x 45’
	Haverod vagy barátod? (Szkb207_06)			x							3 x 45’
	Mit üzennek a falak? – A valóságos és a virtuális „falak” üzenetei (Szkc212_03)		x	x					x		3 x 45’
3. Identitás, hitelesség	**Magyarok a nagyvilágban** (Szka208_28)		x					x			3 x 45’
	Szülőföldem (Szkb208_07)	x	x	x							6 x 45’
B) ÖNSZABÁLYOZÁS											
4. Érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarctűrés, kitartás	**Valóban a részvétel a fontos?** Coubertin báró álma és az újkori olimpiák (Szka209_29)	x	x	x							3 x 45’
	Elfogadásunk határai (Szka210_40)		x	x							3 x 45’
5. Felelősségvállalás	**Parancsra tettem** (Szka209_32)	x	x	x							2 x 45’
	Miért pont én? (Szka210_37)		x	x							2 x 45’
6. Törődés, tekintet másokra	**Életben maradni.** Eltérő életesélyek a világ különböző pontjain (Szka210_52)		x	x							1 x 45’

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)	Tantárgyi területek*									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
7. Tolerancia: nyitottság, véleményelfogadás, bizalom	**Népek és kultúrák keveredése Magyarországon** (Szka210_16)	x	x					x			4 x 45’
	„A világ létra,melyen az egyik fel, a másik le megy”. A magyarországi cigányság kultúrája és szociális helyzete (Szkc209_03)		x	x							3 x 45’
	Te is más vagy, te sem vagy más. Zenei stílusirányzatok (Szkc209_07)		x	x						x	3 x 45’
	A **világ gyermekei I.** Gyermek sorsok és életek, örömök és nehézségek (Szkc207_10)		x	x							3 x 45’
C) ÉNHATÉKONYSÁG											
8. Pozitív önértékelés: optimista érzések önmagukkal kapcsolatban	Nincs.										
9. Konstruktív self-érzékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll	**Elkerülhető-e az erőszak?** (Szka209_28)	x	x	x							2 x 45’
	Első lépések a munka világában. Tájékozódás, asszertivitás, érdekvédelem (Szkb211_07)		x	x							3 x 45’
D) A SZOCIÁLIS KOMPETENCIÁKHOZ SZÜKSÉGES KOGNITÍV KÉSZSÉGEK											
10. Információkezelés: információgyűjtés, információk rendszerezése és feldolgozása	**Olajválság a láthatáron** (Szka210_21)		x	x	x						1 x 45’
11. Problémakezelés: problémaazonosítás, reális célkitűzés, problémamegoldás	Nincs.										
12. Kritikai gondolkodás	Nincs.										
13.Szabályalkotás, szabálykövetés	**A lelkiismeret-furdalástól a szankcióig** (Szka208_47)		x	x							2 x 45’
14. Kreativitás: nyitottság, rugalmasság	Nincs.										
E) TÁRSAS KOMPETENCIÁK											
15. Empátia	Nincs.										
16. Kommunikációs készségek: véleményalkotás, vitakészség	**Összefont karral.** Válaszaink a testbeszéd nyelvén (Szka207_34)		x	x							2 x 45’
	Hogy mondjam, hogy megértsd végre?! (Szka210_39)		x	x						x	2 x 45’
	Mégis kinek az élete? II. Erkölcsi dilemma-vita a halálbüntetésről (Szkc212_07)	x	x	x					x		3 x 45’
17. Együttműködés	Nincs.										
18. Konfliktuskezelés	**Kapcsolati konfliktusok.** Kapcsolati konfliktusok különböző csoportok között (Szkb209_07)		x	x							3 x 45’
19. Segítségkérés	**Érted? Érted!** (Szkb210_03)		x	x		x					3 x 45’
20. Visszautasítás	Nincs.										

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)	Tantárgyi területek*									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
21. Társadalmi részvétel: csoporthoz tartozás, szociális érzékenység, szolidaritás, feladatvállalás, önkéntesség, civil kezdeményezőkészség	**A teljes élet esélye II.** A fogyatékkal élők jogai, e jogok érvényesülésének lehetőségei és gátjai (Szka209_26)		x	x							2 x 45’
	„Árvácska” Mit jelent szegénynek, kiszolgáltatottnak lenni? (Szkc207_03)		x	x							3 x 45’
	„We are the children” A nemzetközi szolidaritásról (Szka209_35)		x	x							2 x 45’
	A szegények bankára. Muhammad Junusz a 2006. évi Nobel-békedíj kitüntetettje (Szka211_10)		x	x							3 x 45’
	A szolidaritás éjszakája (Szka210_44)		x	x						x	3 x 45’
F) KÖRNYEZETI KOMPETENCIA											
22. Környezeti tudatosság	**Kisrendszerek – zárt rendszerek?** Hulladék az osztályban és a háztartásban (Szka208_40)		x	x					x		3 x 45’
23. Ember- természet kölcsönös függősége és egymásrautaltsága	**A világ gyermekei II.** A víz világnapján minden ötödik gyermek pohara félig üres (Szkc209_10)	x	x					x			3 x 45’
24. Környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás	**A Föld2 bolygó.** Emberi települések megtervezése egy „Föld típusú” lakható bolygón (Szka209_23)		x	x	x		x	x			10 x 45’
	Az ökológiai lábnyom (Szka210_23)		x	x				x			3 x 45’
	Fenntarthatóság az életemben (Szkb210_06)		x	x	x	x		x			6 x 45’
25. Környezettel kapcsolatos felelős magatartásformák kialakítása	**„Nincs ingyen ebéd”.** Az észak-európai népek viszonya a környezethez (Szka207_19)		x					x			3 x 45’
	Zöld- és barnamezős beruházások (Szka208_37)		x	x					x		3 x 45’

Táblázat 2. **Melléklet II.**

Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák
Szakiskola

A SZAKISKOLÁKNAK AJÁNLOTT MODULOK TÉMAKÖRÖK SZERINTI JEGYZÉKE 9–10. ÉVFOLYAM

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
Felelősség önmagunk iránt	Cél A serdülők önismeretének fejlesztése. A hazához való érzelmi kötődés erősítése Ismeretek nyújtása a határon kívül élő magyarokról.	Kiemelt fejlesztési feladat: énkép-önismeret Ember és társadalom: térben-időben való tájékozódás	**Önismeret –**	Ismerd meg önmagad! (szkb207_01)	B	9.
				Nem vagyok már gyerek (szkb208_02)	B	9.
			Hazaszeretet	Szülőföldem (szkb208_07)	B	10.
				Bölcsőd e táj. A tájhoz fűződő kapcsolat fejlesztése, a saját hellyel való azonosság erősítése (szka209_18)	A	10.

Témakör	Pedagógiai célok és képesség-fókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
	A tudatos életvitel jelentőségének beláttatása Képességfókuszok: önismeret, identitás, empátia, felelősségvállalás		**Magyarságtudat**	Együtt a Kárpát-medencében (szka208_27)	A	9.
				Magyarok a nagyvilágban (szka208_28)	A	10.
			Tudatos és felelős életvitel	Gazdálkodj okosan! (szkb207_08)	B	9.
				Mi lenne, ha neked kellene megkeresned és beosztanod a pénzed? (szkb209_08)	B	9..
				Első lépések a munka világában (szkb211_07)	B	10.
A test és a lélek egészsége	Cél: Az egészségmagatartás szokásrendszerének megalapozása, fejlesztése, a káros szenvedélyek veszélyeinek felismertetése, kialakulásuk megelőzése, segítségnyújtás a veszélyeztetett helyzetben lévő fiataloknak Képességfókuszok Felelősségvállalás, belső kontroll, segítségkérés, visszautasítás	Kiemelt fejlesztési feladatok: Testi és lelki egészség Ember a természetben: Az ember egészsége	**Mentálhigiéné**	A lélek láthatatlan kék foltjai (szka208_05)	A	9.
				Stressz-relax (szkb210_02)	C	10.
			Egészségmegőrzés	Ami a testünkre hat, az létkérdés (szkb209_02)	B	9.
				Ahogy a testünkkel bánunk (szkab210_03)	B	9.
				Érted? Érted.(szkb210_03)	B	10.
			Káros szenvedélyek	Te meddig bírod? Haverok, buli, pia (szkc208_08)	C	9.
				Ne szívd mellre! (szkc209_08)	C	9.
				Beszélgessünk a drogokról (szkc210_08)	A	10.
				Te mindent lenyelsz? Drogkérdés (szkc210_08)	C	10.
Egymás között	Cél: A társas kompetenciák fejlesztése. Segítségnyújtás a személyes életben előforduló kapcsolati problémák kezelésében. A mások iránti felelősségtudat erősítése Képességfókuszok: törődés, tekintet másokra, empátia, kommunikációs kész-	Kiemelt fejlesztési feladatok: Felkészülés a felnőtt lét szerepeire Ember és társadalom: kritikai gondolkodás, kommunikáció	**Kommunikáció**	Összefont karral. Válaszaink a testbeszéd nyelvén (szka207_34)	A	9.
				Hogy mondjam, hogy megértsd végre? (szka210_39)	A	10
			Család	Családi KRESZ, különböző családtípusok (szkc208_02)	C	9.
				Apám hitte (szka210_43)	A	10
			Társak és barátok	Társas kapcsolatok, barátok (szkb207_05)	B	9.
				Haverod vagy barátod (szkb207_06)	B	10.
				Te is más vagy, te sem vagy más (szkc209_07)	C	10.

Témakör	Pedagógiai célok és képesség-fókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
	ségek, együttműködés, konfliktuskezelés		**Ifjúsági szubkultúrák**	Egy húron pendülünk? Zene, divat, ifjúsági szubkultúrák (szkc207_07)	C	9.
				Szubkultúrák a divatban (szkc208_07)	C	10.
Konfliktusaink	Cél: Tudatosítani a személyközi konfliktusok okait, megelőzésük lehetőségeit. Fejleszteni a konstruktív konfliktuskezeléshez szükséges képességeket. Képességfókuszok Érzelmek tudatossága, felelősségvállalás,vitakészség konfliktuskezelés	Ember és társadalom kritikai gondolkodás, kommunikáció	**Elfogadás, bizalom**	Meglátni és megítélni (szka208_41)	A	9.
				Kékszemű a barnaszeműek között (szka208_55)	A	9
				Kapcsolati konfliktusok (szkb209_07)	B	10.
				Elfogadásunk határai (szka210_40)	A	10.
			Erőszak – erőszakmentesség	Szemet szemért. A bosszú kötelessége és a megbékélés lehetősége (szka207_25)	A	9.
				Elkerülhető-e az erőszak? (szka209_28)	A	10.
			Kulturális különbségek	Kultúrák találkozása. Hogyan látjuk a másik ember kultúráját? (Szkc208_33)	C	9.
				Népek és kultúrák keveredése Magyarországon (szka210_06)	A	10.
Szabályalkotás-szabálykövetés	Cél: Megtapasztaltatni, hogy egyes szabályok ütközhetnek az egyén közvetlen érdekeivel, elveivel. Az internet-és a mobil- használat szabályainak tudatosítása Képességfókuszok belső kontroll, szabálykövetés,	Kiemelt fejlesztési feladatok: Felkészülés a felnőtt lét szerepeire Ember és társadalom: kritikai gondolkodás, kommunikáció	**Szabályok az életünkben**	Mindennapi szabályaink (szka207_31)	A	9.
				Szabályok dzsungelében (szka207_04)	B	9.
				Szabályaink (szka209_31)	A	9
			Szabályok a sportban	Fair play. Az ókori és a mai olimpiák szabályai (szka209_02)	A	10.
				Valóban a részvétel a fontos? Coubertin báró álma és az újkori olimpiák (szka209_29)	A	10.
			Szabályok és szabálytalanságok a változó világban	Csak lógok a neten. A tévé, az internet és a mobiltelefon-használat csapdái	C	9.
				Csörögj rám! (szkb208_04)	B	10
				Mit üzennek a falak? – a valóságos és a virtuális „falak” üzenetei, falfirkák, plakátok, reklámok, internetes fórumok, blogok stb. (szkc212_03)		

Témakör	Pedagógiai célok és képesség-fókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
Felelős döntések	Cél: Tudatosítani a tanulókban személyes felelősségüket a döntéseik meghozatalában. Fejleszteni a felelős döntéshez szükséges kompetenciáikat. Képességfókuszok önállóság, felelősségvállalás, véleményelfogadás, belső kontroll, kritikai gondolkodás véleményalkotás, vitakészség	Kiemelt fejlesztési feladatok: Énkép, önismeret, Felkészülés a felnőtt lét szerepeire Ember és társadalom: kritikai gondolkodás, kommunikáció	**Ha furdal a lelkiismeret…**	Az üldöződ magad leszel (szkas07_27)	A	9..
				Csak egy csoki volt (szka208_46)	A	9.
				A lelkiismeretfurdalástól a szankcióig (szka208_47)	A	9.
				Miért pont én? (szka210_37)	A	10.
			Döntéseink felelőssége	Parancsra tettem (szka209_32)	A	10.
				Mégis, kinek az élete? – Erkölcsi dilemma-vita a halálbüntetésről (szkc212_03)	C	10.
Azonosságok és különbségek	Cél: Felébreszteni és erősíteni a szolidaritást és a segítőkészséget a hátrányos helyzetben élő emberek iránt. Az emberi és gyermeki jogok ismerete, érvényesülésének, illetve érvényesülésük gátjainak felismerése Képességfókuszok: törődés,_ tekintet másokra, empátia, szociális érzékenység, szolidaritás, problémaazonosítás	Kiemelt fejlesztési feladatok: felkészülés a felnőtt lét szerepeire Ember és társadalom kritikai gondolkodás, térben-időben való tájékozódás	**Szegények és gazdagok**	Koldus és királyfi. Nem mindegy, hogy hová születünk (szka207_24)	A	9.
				„Árvácska” Mit jelent szegénynek, kiszolgáltatottnak lenni? (szkc207_03)	C	10.
			Sérült embertársaink	A teljes élet esélye I. (szka207_26)	A	9.
				A teljes élet esélye II. (szka209_26)	A	10..
			Cigányok és magyarok	Az utolsó padban (szka207_33)		9..
				A világ létra, amelyen az egyik fel- a másik lemegy. A magyarországi cigányság kultúrája és szociális helyzete (szkc207_03)	C	10.
				Historia Romani II: Romák és a nemzeti identitás kérdése (szka212_15)	A	10.
			Jog az egyenlőségre	„Mert minden ember egyenlőnek született” (szka207_03)	A	9.
				A gyermekek jogai és az UNICEF (szka209_37)	A	9.
				A világ gyermekei I. Gyermeksorsok – életek, sorsok és nehézségek (szkc207_10)	C	10..
				A világ gyermekei II. Tudod-e, ki készítette? (szkc208_10)	C	10..

Témakör	Pedagógiai célok és képesség-fókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
Közösség – demokrácia	Cél: Az osztály mint közösség fejlesztése, a társadalmi közélet, első sorban a civil szervezetek tevékenysége iránti érdeklődés felkeltése ösztönzés közösségi tevékenységben való részvételre Képességfókuszok nyitottság, bizalom, empátia, kommunikációs készségek, együttműködés, , feladatvállalás	Kiemelt fejlesztési feladatok Felkészülés a felnőtt lét szerepeire Ember és társadalom kritikai gondolkodás, kommunikáció	**Közösségeink**	Az osztály önarcképe. Ilyenek vagyunk, milyenek leszünk? (szka207_23)	A	9.
				Együtt másokért. Szociális érzékenységet fejlesztő közösségi projektek (szkb210_08,09,10)	B	10.
				Európai elvek, autonóm közösségek (szka210_47)	A	10.
			Civil társadalom	Közösségek a lakókörnyezetben. Ismerkedés a civil szervezetekkel (szka207_28)	A	9..
				Civil kezdeményezések (szka211_22)	A	10.
				A szolidaritás éjszakája (szka210_44)	A	10.
Globalizáció	Cél: Megismertetni a tanulókat a globalizáció következményeivel. Felhívni a figyelmüket a nemzetközi összefogás jelentőségére a globális problémák megoldásában Képességfókuszok: nyitottság, problémaazonosítás, tolerancia, szolidaritás	Kiemelt fejlesztési feladatok információs és kommunikációs kultúra Ember és társadalom kritikai gondolkodás, térben-időben tájékozódás Földünk – környezetünk tájékozottság a földrajzi térben	**Egységesülő világunk**	„Az istenek a fejükre estek” A félsivatagi népek és környezetük (sszka207_15)	A	9.
				Esőtánc és gyerekkatonák (szka207_38	A	9.
				80 nap alatt a Föld körül. Interkulturális társasjáték (szka209_19)	A	9.
			Szociális globalizáció	We are the children. A nemzetközi szolidaritásról (szka209_35)	A	10.
				Életben maradni. Eltérő életesélyek a világ különböző pontjain (szka210_52	A	10.
				A szegények bankára. Muhammad Junusz a 2006. évi Nobel-békedíj kitüntetettje (szka211_10)	A	10.

Témakör	Pedagógiai célok és képesség-fókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
Földünk és környezetünk	Cél: Felhívni a figyelmet a környezetvédelem globális jelentőségére és a lokális cselekvés lehetőségeire. Példákat mutatni a környezeti problémák helyi megoldására. A személyes felelősség fontosságának tudatosítása a fenntartható fejlődés érdekében Képességfókuszok: Információfeldolgozás, problémaazonosítás, szolidaritás, felelősségvállalás	Kiemelt fejlesztései feladatok: Környezeti nevelés Földünk – környezetünk: Tájékozottság hazai, regionális és globális környezeti kérdésekben	**A környezet aktuális állapota**	A lázas Föld (szka207_22)	A	9.
				Cián a Tiszában (szka209_36)	A	9.
				Olajválság a láthatáron (szka210_21)	A	10.
				„Nincs ingyen ebéd” Az észak-európai népek viszonya a környezethez (szka207_19)	A	10.
			Fenntartható fejlődés	Hulla- hulla- hulladék. Kvízjáték az újrahasznosításról és a hulladékkezelésről (szka209_15)	A	9.
				Zöld- és barnamezős beruházásaink (szka208_37)	A	10.
				A Föld2 bolygó. Emberi települések megtervezése egy „Föld-típusú” lakható bolygón (szka209_23)	A	10.
			Személyes felelősségvállalás a környezetért	Táplálkozás és környezet (szka208_25)	A	9.
				Kisrendszerek – zárt rendszerek? Hulladék az osztályban és a háztartásban (szka208_40)	A	10.
				Az ökológiai lábnyom (szka210_23)	C	10..
				Fenntarthatóság az életemben (szkb210_06)	A	10.

Kompetenciafejlesztő oktatási program (pedagógiai rendszer) kerettanterve

– Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák –
Szakiskola, 9–10. évfolyam

ELŐSZÓ

A kerettanterv a Nemzeti Fejlesztési Terv Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Programja keretében, 2004 és 2007 között megszületett, három kompetenciafejlesztő oktatási programcsomag felhasználására épül.

E három programcsomag különböző dimenziók középpontba állításával, de egymást szervesen kiegészítve ugyanazt a fő célt tűzte ki maga elé: az érettségit adó középiskolákból kikerülő fiatalok rendelkezzenek olyan szociális, életviteli és környezeti kompetenciákkal, amelyek birtokában saját magukért és a környezetükért felelősséget vállaló, egészséges és harmonikus személyiségű felnőttekké válhatnak.

- A **Toleranciára nevelés** programcsomagjának központi gondolata önmagunk és mások elfogadása. A képességfejlesztés fókuszában itt a kíváncsiság ösztönzése, a nyitottság és a rugalmasság erősítése, valamint az idegenségtől való félelem és az előítéletek leküzdése áll.
- A **Felkészülés a felnőttszerepekre** című programcsomag sokoldalú képet ad a nemi és életkori, valamint a családban, a kortársi csoportokban és a munka világában betölthető szerepekről, kapcsolatokról, konfliktushelyzetekről, és az ezek ellátásához szükséges képességek, készségek, attitűdök fejlesztését célozza meg.
- A **Polgár a demokráciában** programcsomag elsősorban azokra a képességterületekre összpontosít, amelyekre az aktív állampolgári léthez és a társadalomban való civil szerepvállalásához van szükség. Ennek megfelelően a programban megjelenő tevékenységek – a másik két programcsomagban is megcélzott képességterületek mellett – hangsúlyozottan fejlesztik az információkezelés, a véleményalkotás és a döntés képességét, a vitakészséget, a szociális érzékenységet, a konfliktuskezelő és problémamegoldó képességet, s ösztönöznek a helyi társadalom életében való aktív részvételre.

A jelzett képességterületek fejlesztése a szakiskolát végzett fiatalok számára ugyanolyan fontos, mint azok számára, akik érettségi vizsgát szereznek. Ezért fontos, hogy a kompetenciafejlesztő program adaptált változata helyet kaphasson a szakiskolákban is. A programfejlesztés során a három csomag moduljait számos szakiskolában is tesztelték. Az ennek során szerzett tapasztalatok már beépültek a kerettanterv elvárás-rendszerébe, s ezeken alapul az intézménytípus számára ajánlott modulok jegyzéke is.

A három elkészült programcsomagra építve sokféle sikeres helyi adaptáció készíthető. Fontos azonban rögzíteni, hogy hosszabb távon érdemes lenne egy kifejezetten a szakiskolák számára készülő – az intézménytípus igényeihez tantervi tartalom és tanulói képességszint szempontjából szorosabban illeszkedő – kompetenciafejlesztő programcsomagot létrehozni.

I. BEVEZETŐ GONDOLATOK

1. A kompetenciafejlesztő program illeszkedése az oktatás központi szabályozó rendszeréhez és az iskolai tevékenységekhez

a) A programcsomagok kapcsolódása a Nemzeti alaptantervhez

Az Európai Unió ajánlásai nyomán a NAT-ban megjelenő **kulcskompetenciák** közül mindhárom programcsomag középpontjában a szociális és állampolgári kompetencia fejlesztésének célkitűzése áll. Tevékenység- és feladatrendszerük révén ugyanakkor a csomagok erőteljesen hozzájárulnak az alábbi kulcskompetenciák fejlesztéséhez is:

- Anyanyelvi kommunikáció
- Digitális kompetencia

- A hatékony, önálló tanulás
- Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia
- Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség

Mindezek mellett – a feldolgozott témakörök révén – kisebb mértékben szerepet vállalnak a diákok természettudományos kompetenciájának fejlesztésében is.
A Nemzeti alaptanterv **kiemelt fejlesztési feladatai** közül a programcsomagok támogatják az alábbi tartalmi területeken folyó fejlesztést:

- Énkép, önismeret
- Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés
- Környezettudatosságra nevelés
- Testi és lelki egészség
- Felkészülés a felnőtt lét szerepeire.

A fentiek mellett közepes erősséggel támogatják a következő területekhez kapcsolódó fejlesztést is:

- Hon- és népismeret
- Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra
- Gazdasági nevelés
- A tanulás tanítása.

A programcsomagok moduljaiban megjelenő tartalmak kapcsolódnak az alábbi **műveltségterületek** képességfejlesztési és ismeretbővítési célkitűzéseihez, és a maguk eszközeivel jól szolgálják ezeket:

- Anyanyelv és irodalom
- Ember és társadalom,
- Földünk és környezetünk
- Ember a természetben
- Művészetek
- Életvitel és gyakorlati ismeretek.

Mindhárom programcsomag szem előtt tartja azokat a teendőket, amelyeket szűkebb életszakaszokhoz vagy nevelési területekhez nem rendelhető, **közös feladatokként** határoz meg a Nemzeti alaptanterv. Ezek közül a csomagok különösen az alábbiak támogatására alkalmasak:

- A *személyiség- és közösségfejlesztés* feladatai (Erkölcsi ismeretek nyújtása, a családi és közösségi kapcsolatok elmélyítése, az előítéletek felismerése, tudatosítása és csökkentése, a testi és lelki egészség megőrzése, a bűnmegelőzés, a drogprevenció és a fogyasztóvédelmi nevelés)
- A *nyitott iskola* megteremtése, amely aktívan együttműködik a szülőkkel és a helyi társadalom különféle szervezeteivel.

A programcsomagok magukénak vallják az egységes alapokra épülő **differenciálás** alapelvét. Moduljaikat **tevékenységközpontúság**, az aktív tanulás lehetőségeinek felkínálása jellemzi, és rendszerint többféle párhuzamos tevékenységet ajánlanak ugyanazon célokhoz, illetve tartalmakhoz kapcsolódóan. Következetesen építenek a diákok **előzetes tudására**, informális és nonformális tanulási helyzetekben megszerzett korábbi tapasztalataira. A csomagokban megjelenő tevékenységrendszer egésze közvetett módon hozzájárul az önművelés igényének, és az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges képességeknek a kialakításához.

b) A programcsomagok és a szakiskolai kerettanterv kapcsolata

Bár a három programcsomag a tanulmányokat érettségi vizsgával záró középiskolák számára készült, a tanulók életkori sajátosságainak azonossága következtében számos ponton kapcsolhatók a szakiskolai kerettantervi elvárásokhoz is. A mellékletben ajánlott modulok – a megfelelő helyeken – beilleszthetők a szakiskolák alábbi **tantárgyainak** anyagába:

- Történelem és társadalomismeret
- Természetismeret, egészségtan

- Biológia, egészségtan
- Földünk és környezetünk.

Az ajánlott modulok jelentős mértékben hozzá tudnak járulni a szakiskola – fenti tantárgyakhoz kapcsolódóan megfogalmazott – **attitűd- és képességfejlesztési céljainak** megvalósulásához az alábbi részterületeken belül:

Információkezelés

- Adott szempontok szerinti megfigyelések végzése.
- A megfigyelés tapasztalatainak elemzése, rendszerezése.
- Adott szempontok szerinti információk gyűjtése szöveges és képi forrásokból.
- A forrásokból összegyűjtött információk rendszerezése, következtetések levonása.
- A lényeges és a vizsgált téma szempontjából lényegtelen információk szétválasztása.
- A tények és a vélemények egymástól való elkülönítése.
- Különböző forrásokból származó információk összevetése.
- Ugyanazon helyzet, esemény, jelenség több nézőpontból való vizsgálata.
- Tabló készítése gyűjtött képekből.

Kifejezőkészség, véleményalkotás

- Egyszerű társadalmi összefüggések saját szavakkal való bemutatása.
- Néhány mondatos önálló vélemény kifejtése egy-egy témában.
- Rövid kiselőadások tartása.
- A kulturált vita szabályainak ismerete és alkalmazása.
- Személyek, helyzetek, események értékellése. Az értékítéletek indoklása.

Attitűdök és életvezetési jellemzők

- Környezettudatos magatartás, a környezeti értékek védelme.
- Az egészséges és harmonikus életvezetés iránti igény.
- A jelen társadalmi kérdései iránti érdeklődés.
- A jogilag szabályozott demokratikus viszonyok alapelveinek és értékeinek elfogadása.
- Készenlét a demokratikus közéletben való tudatos részvételre.
- Felelősségérzet a saját élet és a társak életének minőségéért.
- Készenlét és képesség a másokkal való együttműködésre.
- Az egészséges életmód és az emberi együttélés alapvető szabályainak ismerete.

2. A kompetenciafejlesztés folyamatának néhány lényeges sajátossága

A szociális, életviteli és környezeti kompetenciák hosszú idő alatt, lassan kialakuló attitűdökből és képességekből épülnek fel, s nagyon sokféle tartalmi terület ismeretelemeit olvasztják magukba. Formálódásuk nem kapcsolódik dominánsan az iskolához, különféle spontán hatások sokasága fejleszti őket. A célirányos és tudatos pedagógiai munka azonban nagymértékben hozzájárulhat a megerősödésükhöz.

A különféle forrásokból származó hatások az évek során olyan komplex tudássá és értékrenddé állhatnak össze, amely aztán minden fontos személyes és társas helyzetben jól mobilizálható, s hozzájárulhat ahhoz, hogy az iskolából kikerülő fiatalok kiegyensúlyozott életet élő, boldog és egyúttal a társadalom egésze számára is hasznos

felnőttekké váljanak. Mindennek elengedhetetlen feltétele azonban a tanulásnak az az eleme, amelynek során a külső impulzusok megélt tapasztalattá és belsőleg is elfogadott motívumokká válnak.
A kompetenciafejlődés szempontjából ezért fontos, hogy a program erősen építsen a tanulók közvetlen tapasztalataira és az őket körülvevő világ aktuális kihívásaira. A tanulási folyamatban pedig kapjon helyet a megszerzett tudáselemek gyakorlati alkalmazása is.
E sajátosságból fakadóan a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztésére irányuló programok csak akkor lehetnek sikeresek, ha a készen kapott terveket és segédleteket az iskola, illetve a pedagógus „testre szabja", mindig a helyi igényekhez és lehetőségekhez igazítja.

3. Iskolai adaptáció és helyi tervezés

Mivel a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztését célzó három nagy programcsomag eredetileg érettségit adó középiskolák számára készült, a csomagok moduljai csak részben használhatók fel változtatás nélkül a szakiskolákban.

A **tantárgyi** modulok mélysége és szövegkezelési igénye általában messze meghaladja azt a szintet, amely a szakiskolai tanulók számára jól kezelhető. Az ilyen típusú modulok ezért változtatás nélkül nem vihetők be a szakiskolai tanulócsoportokba. Kreatív pedagógusok azonban e modulokban is bőven találhatnak olyan motiváló hatású, érdekes tevékenységeket és tanulói segédleteket, amiket a modulokból kiemelve, sikerrel használhatnak a saját maguk által megtervezett foglalkozások keretében.
A három csomagban található összes foglalkozásterv egy része kifejezetten **tanórán kívüli** körülmények közötti hasznosításra készült. Ezekhez jó keretet kínálhatnak a különféle szakköri jellegű foglakozások (színjátszó kör, beszélgető kör, önismereti kör, filmklub, honismereti kör stb.), a diák-önkormányzati foglalkozások, az iskolai témanapok és témahetek, az emléknapok vagy ünnepségek, a tanulmányi kirándulások vagy a táborok. Az ilyen típusú modulok között sok olyan található, amely az életkor azonossága következtében ugyanolyan jól felhasználható a szakiskolákban, mint a gimnáziumokban.
Akár tanórai, akár azon kívüli modulokról van azonban szó, a program csak akkor válik tartósan az iskolai munka részévé, ha integrálódik az intézmény pedagógiai programjába és helyi tantervébe. Ennek megtervezésekor fontos számba venni, hogy milyen személyi feltételekre építhet a képességfejlesztés, illetve, hogy milyen új lehetőségek megteremtésére van reális esély az intézményben. Érdemes áttekinteni a helyi társadalom adottságait, feltételrendszerét, lehetőségeit is. A lakókörzet hagyományainak megismerése, a megőrzésükbe való bekapcsolódás ugyanúgy részévé válhat a szociális kompetenciákat fejlesztő programnak, mint a helyi problémák felszámolására szerveződő környezetvédő vagy segítő civil szervezetek tevékenységének megismerése, és az ezekben való szerepvállalás.
Átgondolást érdemel az a szempont is, hogy milyenek az iskola technikai lehetőségei, milyen eszközök használatára tud leginkább építeni a program. Ha van rá mód, a kompetenciafejlesztés jól összekapcsolható például az iskolaújság, az iskolarádió vagy az intézményi honlap működésével.
Mind az iskola, mind a tanulócsoportok szintjén alapvető szempont a tanulók összetételének, szükségleteinek, érdeklődésének és képességeinek figyelembevétele, hiszen a fejlesztés reálisan csak ebből indulhat ki. Nem hagyhatók figyelmen kívül a szülői háttér sajátosságai sem.

Az iskolai szintű adaptáció lépései:

- Az iskola **pedagógiai programjának** és **helyi tantervének** áttekintése abból a szempontból, hogy mely pontokon kapcsolhatók hozzá a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztésének kerettantervi céljai és az elvárt kimeneti eredmények.
- A pedagógiai program és a helyi tanterv feltárt kapcsolódási pontjainak elemzése**,** abból a szempontból, hogy milyen **tanórai és tanórán kívüli lehetőségeket** kínálnak a képességfejlesztő program számára, és ennek alapján a kompetenciafejlesztés lehetséges iskolai kereteinek rögzítése.
- Az intézményben rendelkezésre álló, és a program során használható **technikai feltételek (**számítógép, kivetítő, DVD stb.) és **kommunikációs fórumok** (iskolaújság, honlap, chat fórum stb.) áttekintése.
- Annak számbavétele, hogy milyen lehetőségek kínálkoznak a **terepmunkára** az iskola környezetében, és milyen **helyi társadalmi csoportokkal** (kortársi közösségekkel, civil szervezetekkel stb.) lehet majd együttműködni a program megvalósítása során.
- A **diákok** életkori, érdeklődésbeli, szociális és kulturális **összetételéből adódó** kifejezett vagy látens **elvárások** feltérképezése.

- Mindennek alapján a **kompetenciafejlesztés helyi súlypontjainak meghatározása** és annak rögzítése, hogy milyen szempontokat kell, illetve lehet figyelembe vennie az egyes tanulócsoportok tevékenységét megtervező pedagógusoknak.
- A szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztésével kapcsolatos alapvető intézményi elképzelések **integrálása a pedagógiai programba és a helyi tantervbe**.

A tanulócsoportok szintjén megvalósuló adaptáció

Az egyes tanulócsoportokban felhasználható kompetenciafejlesztési terveket **egy-egy tanévre** érdemes elkészíteni, időben nem sokkal a felhasználásuk előtt. Csak így biztosítható ugyanis, hogy a tevékenységek a diákok aktuális helyzetéből, adottságaiból induljanak ki, és szorosan nyomon kövessék fejlődésüket a kompetencia egyes részterületein belül. A tervezés legfontosabb lépései a következők lehetnek:

- Először **helyzetelemzés** keretében meg kell határozni, hogy – a kerettantervi célok, az elvárt eredmények, valamint a kompetenciaterület fejlesztési fókuszai szempontjából – melyek az adott tanulócsoport legfontosabb aktuális jellemzői, esetleges problémái a kompetencia egyes részterületein.
- A helyzetelemzésre alapozva, szükséges meghatározni, hogy melyek lehetnek az adott tanév **reálisan kitűzhető kompetenciafejlesztési céljai** a csoport egészének, illetve azon belül szükség szerint az egyes diákoknak a szintjén.
- A fejlesztési célokat és a korábban rögzített iskolai keretek elemeit egy közös **mátrixba** rendezve, tanácsos áttekinteni, hogy az adott tanulócsoport esetében mely célok milyen keretek között érhetők el a legnagyobb valószínűséggel.
- A mátrix segítségével kirajzolódó pontokra alapozva vázolható fel a tanulócsoport **éves kompetenciafejlesztési terve**. Ennek a vázlatnak az összeállításába érdemes bevonni az érintett tanulókat is. A közös tervezés ugyanis nem csak motiváltságukat növeli, de hozzájárul ahhoz is, hogy növekedjék bennük a saját maguk fejlődése iránti felelősségérzet.
- A vázlatot célszerű annak a pedagógusnak elkészítenie, aki helyzeténél fogva az adott csoport első számú felelőse. Ezt követően azonban feltétlenül meg kell keresnie az intézményben és azon kívül is mindazokat, akikkel együtt kíván majd működni a hatékony kompetenciafejlesztés érdekében. Vagyis létre kell hozni **a közös célért összehangoltan dolgozók munkacsoportját**.
- A tanév fejlesztő munkájának részletes tervét a képességfejlesztésben érintett kollégáknak **közösen kell véglegesíteniük.** Ennek során meghatározzák, hogy milyen időkeretben, a tanév mely szakaszában, milyen konkrét tanulási körülmények között milyen modulokat dolgoznak majd fel. Célszerű megállapodniuk abban is, hogy a tanév folyamán milyen módon kerül sor közöttük a tapasztalatok cseréjére, ki vállalkozik esetleg új taneszköz kidolgozására, vagy bemutató foglalkozás tartására.
- Mivel a program egésze szempontjából fontos, hogy a szülők támogató hátteret biztosítsanak hozzá, jó, ha az előkészítő munka utolsó fázisában készül egy **szülőknek szóló tájékoztató** is, amit minden család megkap a tanítási év kezdetén.

Az adaptáció mikroszintje

A program minden modulja többféle tevékenységi lehetőséget kínál a pedagógusok, illetve a diákok számára. Azt, hogy ezek közül mikor, melyik a legalkalmasabb az adott csoport számára, csak **helyben** és többnyire csak **aktuálisan** lehet eldönteni. Az előzetes terv ezért valamilyen mértékben mindig keretjellegű, és mindig szükség van rá, hogy a tanár kész legyen helyben meghozott döntéseivel érzékenyen **reflektálni** a tanulócsoportban zajló érzelmi vagy intellektuális folyamatokra.

A tanulói **részvétel intenzitása** ugyanis épp olyan erővel befolyásolja a kompetenciafejlődés mértékét, mint a megélt tevékenységfajták sokfélesége. Ez pedig csak úgy biztosítható, ha programban dolgozó pedagógusok kellő érzékenységgel és **rugalmassággal** – a távlati célokat és a pillanatnyi helyzetet egyszerre figyelembe véve – tudják irányítani a tanulási folyamatot.

Együttműködés más intézményekkel

Az adaptációnak mindenhol lehetnek olyan szempontjai, amelyek **több térségi intézményben** azonosak, mivel azok a közös földrajzi, társadalmi és/vagy kulturális sajátosságokból fakadnak. De szép számmal lehetnek olyan szempontok is, amelyek az **azonos szakmai területhez kapcsolódó iskolákat** kapcsolják össze, és ilyen szempontból vetnek fel közös tartalmi igényeket.

Ilyen esetekben érdemes körvonalazni a közös célokat, fejlesztési szempontokat, tartalmi elemeket vagy tevékenységtípusokat, s ezekhez kapcsolódóan közös – minden térségi intézményben, illetve minden azonos profilú szakiskolában egyaránt használható – speciális modulokat és/vagy eszközöket is kifejleszteni.

A tanórán kívüli tevékenységek esetében ugyancsak számos lehetőség kínálkozik a különböző jellegű, intézményközi programok szervezésére.

A sajátos nevelési igények figyelembevétele

A programcsomagok alkalmasak az olyan integrált tanulócsoportokban való felhasználásra is, amelyek munkájában sajátos nevelési igényű diákok vannak. Az ilyen szempontú adaptációt sérültségi területenként kidolgozott részletes módszertani ajánlások segítik. Ugyanezt a munkát támogatják azok a gyógypedagógusok által kiegészített, illetve megjegyzésekkel ellátott – a Sulinova Adatbankban szabadon hozzáférhető, és a jövőben a gyakorló pedagógusok által folyamatosan gyarapítható – modulok, amelyek mintául szolgálhatnak a helyi adaptációk elvégzéséhez.

4. A kiinduló helyzet elemzése és a folyamat nyomon követése

Kívánatos, hogy a szociális kompetenciák fejlesztési programja a tanulócsoport aktuális helyzetének előzetes elemzésére épüljön. Megalapozott és reális fejlesztési célokat kitűzni, a megfelelő tartalmakat és módszereket megválasztani ugyanis csak az érintett diákközösség érettségének, fejlettségi szintjének, érdeklődési körének, a tagjai közötti kapcsolatrendszernek és a csoport értékrendjének ismeretében lehet.

Az induló helyzet diagnosztizálása fontos azért is, mert ezzel tudja majd összevetni a pedagógus a tanulási folyamat későbbi időszakában elvégzett mérések eredményeit. Ennek alapján tudja azonosítani a bekövetkezett változásokat – a fejlődés irányát és intenzitását –, s ennek fényében tudja felülvizsgálni saját munkáját is.

A bekövetkező változások okainak feltárásához azonban a két diagnosztizáló mérés közötti időszak folyamatainak követésére is szükség van. A menet közben szerzett benyomások azonban csak akkor lesznek jól felhasználhatók, ha a pedagógus valamilyen formában dokumentálja és archiválja ezeket.

A diagnosztizálás és a folyamatkövetés módszerei

Az értékeléshez szükséges információk gyűjtését segítő módszerek közül a legáltalánosabb a **megfigyelés**. Ennek nehézsége azonban, hogy a megfigyelést végző személy gyakran saját előzetes elvárásainak szemüvegén keresztül tekint a megfigyelt folyamatra, s így olykor nem csak azt rögzíti, amit valóban lát, hanem azt is, amit látni vél. Ezt a veszélyt csökkentheti a megfigyelési szempontok pontos, minél egzaktabb megfogalmazása.

Az **egyéni interjú** készítésénél fontos, hogy a kérdező pedagógus tisztázza magában a beszélgetés célját, s végig képes legyen erre koncentrálni. Ugyancsak lényeges a nyugodt kommunikációt elősegítő optimális feltételek –helyszín, időpont, időtartam stb. – megteremtése. A beszélgetőpartnerre őszintén kíváncsi interjúkészítőnek akkor van jó esélye e módszer eredményes alkalmazására, ha sikerül megnyernie a beszélő bizalmát, ha empátiával és segítőkészséggel közelít hozzá. A beszélgetésből nyert információk feldolgozását segíti a menet közbeni jegyzetelés vagy a magnófelvétel, amelyek alapján részletes emlékeztető készíthető.

A tanulók véleményeire kíváncsi **csoportos beszélgetés** akkor szolgáltat érdemi információkat, ha ennek során a diákok a vitavezető pedagógussal egyenrangúnak érezhetik magukat, s átélhetik, hogy mindannyiuk gondolatai egyformán érdekesek és fontosak. A pedagógusnak vigyáznia kell arra, hogy miközben hitelesen képviseli saját értékrendjét, ne erőltesse rá véleményét tanítványaira, ne sértse érzékenységüket, emberi méltóságukat, etnikai, kulturális és politikai identitásukat.

Bizonyos témákhoz **kérdőívek** vagy **tesztek** segítségével is gyűjthet információkat a pedagógus. A személyes életre vonatkozó témák esetében azonban óvatosan kell bánni a tanulók intim szférájába tartozó kérdésekkel, és megfelelő tapintattal kell közelíteni ezekhez. Az értékrendre, az aktuális társadalmi jelenségekre vonatkozó vélemények vizsgálata esetén számolni kell azzal, hogy nem léteznek általánosan elvárható válaszok. Egy plurális demokráciában meglehetősen széles az elfogadható álláspontok köre. Ilyenkor csupán egy-egy állapot meghatározása lehet törekedni, s a pedagógusnak óvakodnia kell a feltárult helyzet minősítésétől. A kapott vélemények ilyenkor elsősorban csoportos beszélgetések, viták indítását szolgálhatják.

Az összegyűjtött információk tárolására legalkalmasabb eszköz a **portfolió**, egy olyan mappa, amelyben a tanár az egyes tanulók munkáit, a róluk készült pedagógiai feljegyzéseket tárolja és rendszerezi. Az összegyűjtött anyag ma már elektronikus formában is jól kezelhető. A rendszerezett információkat tartalmazó gyűjteményből értékelhetővé válik az egyes tanulók fejlődése és követhető lesz az a folyamat, ahogy beépülnek gondolkodásukba a megszerzett ismeretek, formálódnak különböző kompetenciáik, készségeik. Tanári dosszié természetesen nem csupán az egyes tanulókról, hanem az adott tanulócsoportról is készülhet. Sőt, a diákok maguk is készíthetnek portfoliót (illetve alakíthatnak ki maguknak elektronikus tárhelyet), amely segítheti a program során született saját produktumaik rendszerezését és hozzájárulhat önismeretük fejlesztéséhez.

5. A programcsomagok és a diákok fejlődés-lélektani sajátosságainak összefüggései

A szakiskola 9–10. évfolyamának tanulói általában serdülőkorúak. A program tervezésekor és megvalósításakor fontos tisztában lenni ennek az életkori szakasznak az alábbi sajátosságaival.

A serdülőkort gyakran nevezik átmeneti, határok mentén létező, nehezen megfogható és nehezen kezelhető korszaknak. A viselkedéses megnyilvánulások hátterében lévő erőteljes érzelmi-indulati aktivitás, és a kognitív teljesítőképesség megnövekedése egyaránt jellemzők erre az életszakaszra. A társadalmi szabályok elsajátítása, az értékorientáció, a kortárs közösségi és egyéni értékek meghatározása, elfogadása vagy elutasítása ebben az időszakban gyakran kerül konfliktusba a felnőttek világával, miközben a fiatalok már a felnőttszerepeket is próbálgatják, ízlelgetik.

A sokféle átalakulás jellemző következménye a serdülőkori identitásválság is. A programfejlesztők ezért különösen fontos feladatuknak tekintették – az ebben az életszakaszban megnyíló fejlesztési lehetőségek kiaknázása mellett – azt, hogy segítséget nyújtsanak a diákoknak új, differenciált identitásuk megtalálásához. A megfelelő önismeret és önelfogadás, illetve az ezeken alapuló önbizalom ugyanis alapvető feltétele minden szociális eredményességnek.

A serdülőkor legfontosabb emocionális és intellektuális jellemzői:

- A fiatalok a korábbinál érettebb kapcsolatokat alakítanak ki társaikkal. Kapcsolataikon belül egyre fontosabb az azonos neműek barátkozása, amely a közös tevékenységek köré szerveződik. A kortárs kapcsolatok befolyásoló hatása 15 éves kor körül válik alapvetővé. Erősödik a diákokban a hasonlók keresése, a valahova tartozás, a hasonló ízlésű, érdeklődésű emberekhez, csoportokhoz való vonzódás. Bizonyos értékek, külső és belső azonosságok mentén az iskolában is megjelennek a szubkultúrák különböző változatai. A gyerekek számára egyszerre válik fontossá, hogy magukat másoktól megkülönböztessék, valamint az, hogy megéljék a „beavatottság”, a valamin „belül lét” érzését.
- Ez az életszakasz alapvető fontosságú a heteroszexuális kapcsolatok alakulása szempontjából is. Ebben a korban sajátítják el a tanulók a felnőtt korra jellemző férfias és nőies szerepeket.
- Ekkor kell megteremteniük a szülőktől és más felnőttektől való függetlenségüket is. Ez a kor a lázadások, a konfliktusok időszaka. Jelentősen módosul a szülőkkel való kapcsolat. Csökken az együtt töltött idő, és szaporodnak a családon belüli nézeteltérések. Ezek többnyire látszólag ízlésbeli kérdések körül forognak, a valós probléma azonban általában a serdülők önállóságát korlátozó szülői kontroll. A szülő leghatásosabb eszköze ebben a korban a párbeszéd és a meggyőzés.
- A tanulók többségében kialakul egy korábbiaktól minőségileg eltérő információfeldolgozási technika, a módszeres gondolkodás. Képessé válnak a lehetőségek mérlegelésére, hipotézisek megfogalmazása, előrelátásra, a megszokás korlátainak meghaladására. Megjelennek, illetve felerősödnek gondolkodásukban az erkölcsi szempontok. A társas jelenségek értékelése során képessé válnak nézőpontjuk áthelyezésére.
- Megnő az emlékezetük terjedelme. Jobb hatásfokkal kezdik el használni a különféle szintű szabályokat. Képessé válnak elvont fogalmak befogadására és használatára. Számos újfajta tevékenységbe kezdenek.
- Ez az az életkor, amikor lassan meg kell tanulniuk felelősséget vállalni saját magukért és másokért. Fel kell készülniük a közéletben való aktív részvételre. Mindezen átalakulások és sok-sok új elem befogadása közben pedig meg kell őrizniük személyiségük integritását, és fel kell építeni magukban saját identitásukat.

Az életkori sajátosságok és a program moduljai

A három programcsomag egészének tartalmi felépítése koncentrikus jellegű. A legfontosabb témák más-más megközelítésben, hangsúlyokkal és mélységben többször is megjelennek. A nagy témakörök között – időben egyre táguló és összetettebb formában – helyet kap a szociális kompetenciák alkalmazását igénylő valamennyi szint: a személyközi kapcsolatok világa, a helyi társadalom és a közvetlen lakóhelyi környezet, a lakókörnyezetet körülvevő régió, a magyar állam és az Európai Unió, mint az állampolgári lét jogi keretei, valamint az Európán kívüli területekhez, illetve a világ egészéhez kapcsolódó témák szintje.

A szakiskolákban módosítás nélkül felhasználható, s a mellékletben feltüntetett modulok középpontjában az önfejlesztés iránti igény felkeltése, az egészséges életvitelhez szükséges készségek és képességek kialakítása, a saját maguk és közvetlen környezetük iránti felelősségvállalás, valamint a társadalmi szolidaritás fontosságának tudatosítása, az aktuális társadalmi történések jelenségszintű megismerése, illetve az erre való reflektálni tudás képességének megerősítése áll.

Érzékeny témák feldolgozása a programcsomagokban

A csomagokban számos olyan modul található, amely magánéleti témákat vagy személyes érzelmeket érint. Az e modulok által ösztönzött beszélgetések célja, hogy felszínre hozzák a gyerekek belső érintettségét, érzéseit, tapasztalatait. Jól segítheti ezt a folyamatot, ha a pedagógus saját maga vagy más felnőttek élettapasztalatát kínálja fel ráhangolásként, vagy erőteljes érzelmi hatású irodalmi szemelvényeket, művészeti alkotásokat használ erre a célra.

Mivel ilyen esetekben az egész folyamat a személyességre épül, a tanári reagálások és a tanulók egymás közti kommunikációja során egyaránt ügyelni kell arra, hogy tiszteletben tartsák egymás igényeit és érzéseit. Fontos, hogy mindenki segítséget kapjon saját véleménye megfogalmazásához és tartózkodjon az értékítéletektől. Ez alól csak az olyan típusú tevékenység képez kivételt, amikor kifejezetten bizonyos értékek melletti érvelés a feladat.

Ha a beszélgetés során a tanulók megszólalása, véleményalkotása értékítéletté válna, a pedagógusnak közbe kell lépnie, és segítenie kell a hozzászólót abban, hogy mondanivalóját átfogalmazza. Fontos, hogy a foglalkozás vezetője, amikor csak teheti, pozitív visszajelzést adjon a diákoknak, ha aktivitást, együttműködési készséget, segítőkészséget, ügyes megfogalmazást tapasztal. Célszerű rögzíteni azt is, hogy az egymás iránti bizalom feltétele, hogy senki „nem viszi ki" a teremből, nem mondja el másoknak, amit a téma kapcsán egymással megosztottak.

Fajsúlyosabb, érzelmileg felkavaró témáknál elengedhetetlen a foglalkozást lezáró közös szóbeli értékelés. Ennek során lehetőséget kell biztosítani minden résztvevő számára a megnyilatkozásra, de ezt a helyzetet – ahogy máskor is – rugalmasan kell kezelni, biztosítva a megszólalás önkéntességét.

II. FEJLESZTÉSI TERV

1. CÉLOK

A kompetenciafejlesztés célcsoportja a szakiskolák 9–10. évfolyamán tanuló, többségükben 15-17 éves diákok köre. A fejlesztő program legfontosabb céljai a következők:

- Különféle gyakorlatok révén elősegíteni, hogy *reális énkép* alakuljon ki a diákokban. Az ezen alapuló *önismeret* és *önbizalom* birtokában sikeresen oldják meg az életkoruknak megfelelő különféle feladatokat, s megtalálják helyüket a különböző kortársi közösségekben.
- Hozzájárulni ahhoz, hogy a diákokban kialakuljon egy olyan attitűdrendszer, amelynek jellemzői a társas jelenségek iránti *kíváncsiság* és *nyitottság*, a *tolerancia*, a *szolidaritás*, a véleményformálási és cselekvési *autonómia*, a közösség életében való *aktív részvételre* és a *felelősségvállalásra* való hajlandóság.
- Társas élmények nyújtása és különféle közösségi gyakorlatok révén, érzékelhető mértékben megerősíteni a tanulókban a *szabálykövetés* és a *szabályalkotás* képességét, az *empátiát* és az *együttműködés* képességét, a *kritikai gondolkodás*, a *véleményalkotás* és a *döntés* képességét, valamint a konstruktív *konfliktuskezelés* és a hatékony *problémamegoldás* képességét.
- A szükséges komplex tudás (ismeretek, attitűdök, készségek és képességek) kialakítása és az értékek közötti választás gyakorlása révén képessé tenni a tanulókat arra, hogy az életkoruknak megfelelő mélységben mindenkor *el tudjanak igazodni* az őket körülvevő, szűkebb és tágabb világban, illetve érvényes, és a maguk számára megnyugtató módon értelmezni tudják annak jelenségeit.
- Annak elősegítése, hogy a diákok *pozitív életszemlélettel*, az *egészséges és biztonságos életvitelre* való képességgel és *reális jövőképpel* rendelkező fiatalokká, majd önmagukkal és környezetükkel harmóniában élő, tevékeny felnőttekké váljanak.

A fenti, kitüntetett célok megvalósítása mellett a kompetenciafejlesztő program tevékeny részt kíván vállalni a következő célok megvalósításában is:

- A diákok *információkezelési*, *gondolkodási*, *kommunikációs* és *önkifejezési* képességeinek fejlesztésében.
- A tanulócsoportok *kohéziójának* erősítésében, s abban, hogy a diákok e csoportokban megélhessék az egymásra utaltság érzését, illetve a közösséghez tartozásban rejlő értékeket.
- A tanárok *módszertani eszköztárának* gazdagításában, s a pedagógusok közötti *együttműködés* erősítésében.
- A szülők és gyermekeik közötti *kommunikáció* elősegítésében.

2. A KÉPESSÉGFEJLESZTÉS FÓKUSZAI

A fejlesztők mindhárom programcsomag esetében az alábbi képességterületek fejlesztésére koncentráltak – abban az értelmezésben, hogy e fogalmak itt körvonalazódnak.

(Az itt bemutatott kategóriák azonosak azokkal, amelyeket a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztését célzó programcsomagok kidolgozói a HEFOP program keretében valamennyien használtak, illetve azokkal, amelyeket a kompetenciaterülethez kapcsolódó mérőeszköz alkalmaz. A kerettanterv I. mellékletben található ajánló is e szempontrendszer szerint csoportosítva mutatja be a közvetlen szakiskolai felhasználásra javasolt modulok rendszerét.)

A) Az önismerettel összefüggő kompetenciák

Az érzelmek tudatossága (1)

Érzelmeink pontos azonosítása azt jelenti, hogy az ember helyesen ismeri fel, és helyesen azonosítja saját érzelmeit. A fejlett érzelmi tudatossággal jellemezhető egyén legtöbbször tisztában van azzal, hogy éppen milyen érzelmet él át. Tudatában lenni érzelmi állapotainknak nemcsak élményállapotaink megnevezését jelenti, hanem azt is, hogy felismerjük az érzelmet kiváltó okokat is. Az érzelmek tudatossága alapozza meg az érzelmek szabályozását és a hatékony problémamegoldást. Ez a kompetencia összefügg megnyilvánulásaink kontrollálásával (az impulzuskontrollal), a kitartással, a lelkesedéssel, és az önmotivációval, valamint alapvető az empátia és a szociális készségek szempontjából is.

Önállóság, autonómia (2)

Az autonómia a környezeti nyomástól független cselekvésre való törekvést jelent. Ide tartozik az a szükségletünk is, hogy tevékenységeinket önmagunk által megválasztottnak éljük meg. Az autonóm személy számára fontos, hogy miközben valamilyen módon viselkedik, azalatt úgy érezze, hogy döntéseit/választásait érdeklődése és értékei határozzák meg, és szabadon, a maga stílusában és/vagy módján teheti azt, amit tesz, döntései/választásai pedig valódi énjét fejezik ki.

Identitás, hitelesség (3)

Az identitás az integrált én érzését jelenti. A hitelesség hajlandóság arra, hogy védekezés nélkül szembenézzünk önmagunkkal, vállalva erősségeinket és korlátainkat. A hibák, tökéletlenségek, tudásban való hiányosságok, és más korlátok elismerésében (reálisan szemlélve és elfogadva ezeket), saját erősségek felismerésében és nagyra értékelésében nyilvánul meg. Viselkedésünkben következetes, kiszámítható magatartásként jelenik meg. A hitelesség a megélt érzések és azok tettekben való kifejezésének az összhangja. A hitelesség feltétele a vállalt identitás. Legtágabb értelemben a hitelesség és a vállalt identitás azt jelenti, hogy mindig úgy viselkedünk, amilyenek valójában vagyunk, valós (igazi) énünk szerint élünk.

B) Önszabályozás

Az érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarctűrés, kitartás (4)

Az érzelmek kezelése saját érzelmeink szabályozásának a képességét jelenti. Nem pusztán a feszültségek megszüntetését vagy impulzusaink elfojtását, hanem egy-egy érzelem szándékos megjelenítését is. Az impulzuskontroll az a viselkedési forma, amellyel egy rövid távú kielégülést hozó akciót legátolunk azért, hogy az esetleges későbbi negatív következményeket elkerüljük. A kitartás azt a képességet jelenti, hogy az egyén akadályok vagy balszerencse ellenére is felülkerekedik negatív érzelmi reakcióin, és folytatja céljai megvalósítását.

A hatékony érzelemszabályozáshoz egyidejűleg kell uralnunk érzelmeinket, s képesnek lenni az őszinte és hiteles kommunikációra. Az optimális érzelemszabályozás hozzájárul az ember jóllétéhez, érzelmi egyensúlyához, énhatékonyságának kifejlődéséhez. A sikeres érzelemszabályozás serkenti a szociális problémák azonosítását és megoldását, és alapját képezi a hatékony segítségnyújtásnak.

Felelősségvállalás (5)

A felelősségvállalás képessége több területen nyilvánul meg. A szociálisan kompetens ember felelősséget vállal közvetlen fizikai környezetéért (ideértve a természetet és a tárgyakat is), önmagáért és másokért. A környezet iránti felelősségvállalás többek között a környezet épségének megőrzését, a rend és a tisztaság védelmét, a természet iránti tiszteletet és a felelős állattartást jelenti. Az ember önmagáért való felelősségvállalása elsősorban az egészséges és biztonságos életvitellel azonos.

A kortársakért való felelősségvállalás az ellenséges viszonyulással és a kiközösítésre való hajlammal szemben nyitottságot, pozitív odafordulást, a szükség szerinti segítségnyújtás képességét is jelenti.

Törődés, tekintet másokra (6)
A másokkal való törődés, a jogszerűség, a korrektség, a jóindulat és az együttérzés megnyilvánulásaiként határozható meg. Az ezzel a kompetenciával jellemezhető emberek jól tudnak viszonyulni a más közegből érkezettekhez, megértést mutatnak az általuk képviselt eltérő világszemlélet iránt. Az ilyen emberek jól ki tudnak jönni olyanokkal, akik mások, mint ők és értékelni tudják azt, ha mások más módon viszonyulnak ugyanahhoz a dologhoz. A különbözőségek méltányolása az előítéletektől való megszabadulás alapja.

Tolerancia: nyitottság, véleményfogadás, bizalom (7)
A tolerancia szintje az elfogadott viselkedések körét jelzi, vagyis azt, hogy hol kezdődik bennünk a rosszallás. A tolerancia azt jelenti, hogy tekintettel vagyunk másokra és elfogadjuk, méltányoljuk minden embernek az egyéni és csoportkülönbségekhez való jogát, s képesek vagyunk elfogadni a mienktől eltérő közegből érkező embereket. Megnyilvánul abban is, hogy az egyén képes a személyes és a közösségi érdekek harmonikus összeegyeztetésére, valamint a szociális interakciókban keletkező feszültségek elviselésére.

C) Énhatékonyság-érzés
Pozitív önértékelés (8)
A pozitív önértékelés optimista érzéseket jelent önmagunkkal kapcsolatban. Megnyilvánul abban, hogy az ember inkább pozitívan, mint negatívan gondolkodik önmagáról, és gyakrabban él át pozitív, mint negatív érzelmeket.

Konstruktív self-érzékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll (9)
A konstruktív self-érzékelés azt jelenti, hogy az ember olyan személyként tekint magára, mint aki képes a mindennapi kihívások kezelésére. Ez a fajta önmagunkra tekintés reális önismereten alapul, amely inkább pozitív, mint negatív töltetű. A pontos önértékelés saját erősségeink és korlátaink torzítatlan felismerését jelenti. Az önmagát „konstruktívan észlelő" ember tisztában van a képességivel és azokba a helyzetekbe, amelyek e képességeket kívánják, magabiztosan, optimistán lép be. Az önismeret és az önbizalom szoros összefüggésben áll egymással. A konstruktív self-érzékelés egészséges önbizalmat jelent, amely a kitartás alapja, és bizonyos mértékig azt is meghatározza, hogy az ember milyen érzelmeket él át a leggyakrabban. Konstruktív self-érzékelésre van szükség ahhoz, hogy az egyén képes legyen népszerűtlen nézetek mellet is kiállni, és ez a kompetencia segíti a bizonytalan, feszültségteli helyzetekben való döntések meghozatala során is.

D) A szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív készségek

Információkezelés (10)
Az információkezelés képessége az egyik legfontosabb kognitív kompetencia. Fejlettsége és fejlesztése minden típusú tanulási folyamat előfeltétele és része. Magában foglalja az információk összegyűjtésének, rendszerezésének és feldolgozásának a képességét.

Problémakezelés (11)
Ez a kompetencia a szociális problémák pontos és realisztikus azonosításához, valamint a hatékony megoldásukhoz szükséges képességeket tartalmazza. A szociálisan kompetens emberek többféle megoldást tudnak generálni problematikus helyzetekben, mert képesek rá, hogy különböző nézőpontokból gondolják át azokat. Reálisan értékelik, hogy az adott helyzetet milyen mértékben lehet kontrollálni, illetve, hogy a különböző megoldások milyen kockázatokkal járnak. A hatékony problémamegoldáshoz az embernek tudatában kell lennie az adott helyzetben átélt érzelmeinek, és reálisan kell értékelnie, hogy az adott körülmények között mire lesz képes.

Kritikai gondolkodás (12)
A kritikai gondolkodás szociális kompetenciákkal összefüggő területe a szociális normák kritikus kezelése. Az a képesség, amellyel az ember kritikusan tudja értékelni a különböző szociális és kulturális források, illetve a média által közvetített üzeneteket. A fejlett szociális kompetenciával jellemezhető ember egyrészt képes viselkedését a szociális szabályoknak megfelelően megszervezni, másrészt kritikusan viszonyul magukhoz a normákhoz is. Önbizalmától függ, hogy milyen mértékben hisz a szabályok és a bevett formulák megkerülhetőségében, és van-e bátorsága alkalmanként figyelmen kívül hagyni azokat.

Szabályalkotás, szabálykövetés (13)
A szabályok életünk fontosabb törvényszerűségeit rögzítik, és a körülöttünk lévő szükséges rend feltételeit teremtik meg. Ha a szabályok ésszerűek, a másokkal való együttlétet és a közösség fejlődését valóban megkönnyítik, akkor az egyén ezeket segítségként és nem kényszerként éli meg. A szabályok követésének képessége könnyebben alakul ki, ha az egyén aktív résztvevője kialakításuknak, illetve ha önmaga is megélte a szabály hiányának negatív következményeit. Fontos, hogy a diákok a közösen létrehozott iskolai szabályokat nélkülözhetetlen együttélési normaként interiorizálják, tegyék belsővé.

Kreativitás, rugalmasság, nyitottság (14)
A kreativitás új és hasznos dolgok, ötletek előállításának összetett képessége. Alapvető kritériumai az újszerűség, a hatékonyság és a hitelesség. Az újszerűség azt jelenti, hogy valami eddig nem létezőt hozunk létre. A hatékonyság azt, hogy a produktum az egyén és/vagy a társadalom számára hasznos. A hitelesség pedig azt, hogy a létrejött dolog az egyén saját produktuma, nem mások termékeinek másolata.
A rugalmasság arra vonatkozik, hogy a személy mennyire alkalmazkodik jól az új helyzetekhez kognitív téren és a szociális viselkedés szempontjából. A rugalmas személyek nemcsak tolerálják, de szeretik is a kétértelműséget, azt, hogy a dolgokat több oldalról is átgondolják. Képesek a véleményük megváltoztatására, és a negatív helyzetekre többféle választ is tudnak adni.
A nyitottság az újszerű gondolatokra, ötletekre, érzésekre és értékekre való válaszkészséget jelenti. Motivációs alapja a kíváncsiság. A kíváncsi ember külső ösztönzők nélkül is érdeklődik a körülötte zajló történések iránt, keresi az újszerű élményeket, a változatosságot és a kihívásokat. A nyitottság megnyilvánulhat fejlett képzelőerőben, esztétikai érzékenyégben vagy különböző értékeket valló emberek megértésében és elfogadásában is.

E) Társas kompetenciák

Empátia (15)
A beleérző képesség, az empátia bázisát az úgynevezett perspektíva-felvétel alkotja. Ez az alapja annak, hogy helyesen ismerjük fel mások érzelmeit.
A perspektíva-felvételt nehezíti, hogy nincs mindig megfelelés az emberek arckifejezése és belső állapota között. Az arckifejezések olykor szimbólumokként is működhetnek. Mások érzelmi állapotainak megértéséhez ezért fontos figyelembe venni az adott szituáció körülményeit is. A mások nézőpontját átvenni képes ember osztozni tud a többiek érzéseiben, együtt tud örülni velük, képes átélni mások elesettségét. A beleérző-képesség előfeltétele az éntudatosság. Az empátia és a felelősségérzet együtt tesz képessé bennünket a hatékony, s esetenként önzetlen segítségnyújtásra. Hiánya pedig gyakran viselkedési problémákkal jár együtt.

Kommunikációs készségek, véleményalkotás, vitakészség (16)
A kommunikációs készségtár legfontosabb alkotórészei: a saját érzéseink, gondolataink pontos és egyértelmű kifejezésének készsége, illetve mások verbális és nonverbális üzeneteinek helyes értelmezése. Az ember, aki e készségeket magas szinten birtokolja, képes beszélgetéseket kezdeményezni és fenntartani különböző társas helyzetekben, és általában nem ért félre másokat. Világosan, nyíltan (pozitív és negatív információkra egyenlő figyelmet fordítva), érthetően fejezi ki üzeneteit. Odafigyel másokra és kölcsönös megértésre törekszik.
A kommunikációs készségek az együttműködési képesség alapját képezik, s az együttműködés gyakorlása közben maguk is fejlődnek. A kommunikációs készségek minden szociális készség alapjának tekinthetők.

Együttműködés (17)
Az együttműködési készség teszi lehetővé, hogy részt vegyünk páros és csoportos társas helyzetekben, és képesek legyünk a megfelelő szociális szerep felvételére. Az együttműködés legelemibb formája a barátságok kezdeményezése, illetve a baráti kezdeményezések elfogadása. Fontos típusa a felnőtt-gyerek (például a tanár-diák) együttműködésre való képesség. Lényeges megnyilvánulása a játék és a munka közbeni együttműködés, valamint az értékeléssel társuló helyzetekben való együttműködés képessége.
Az együttműködéshez szükség van a szociális szabályok és a konstruktív kritika elfogadására. Fontos feltétele az empátia és a fejlett kommunikációs készség. Az együttműködésre való képesség a hatékony problémamegoldás és a konfliktuskezelés előfeltételének tekinthető.

Konfliktuskezelés (18)
A kompromisszumkészségünkön múlik, hogy képesek vagyunk-e békésen, mások érzéseinek és perspektívájának figyelembevételével megoldani konfliktusainkat. Egy problémát akkor oldunk meg kompromisszummal, ha egy vitás helyzetben mindkét fél többé-kevésbé egyenlő mértékben mond le tulajdon érdekeiről, és arra törekszik, hogy olyan megoldást találjon, amely mindkét fél számára a leginkább működőképes.

Segítségkérés (19)
A segítségkérésnek nagyon sok fajtája van jelen az életünkben. A tanártól való segítségkérés a tanulók esetében olyan kompetencia, amely közvetlenül befolyásolhatja iskolai teljesítményüket. A segítségkéréshez elsősorban konstruktív self-érzékelésre van szükség.

Visszautasítás (20)
A visszautasítás a nemet mondás képességét, majd e döntés következetes végig vitelét jelenti annak érdekében, hogy elkerüljük az olyan helyzeteket, amelyekben mások nyomást gyakorolhatnak ránk. A visszautasítás képessége szükséges ahhoz, hogy az ember egyenrangú/szimmetrikus kapcsolatokat tudjon kiépíteni kortársaival, illetve általában véve másokkal. Ennek hiányában az ember könnyen alárendelődhet, kiszolgáltatott helyzetbe kerülhet. A visszautasítási képesség alapját a szociális normák kritikus kezelésének képessége adja.

Társadalmi részvétel és szolidaritás (21)
Az önkéntes társadalmi részvétel külső kényszer nélküli feladatvállalást jelent a közjó érdekében. Ebben az esetben fontos a csoporthoz tartozás, és az a gondolat, hogy a csoporttagoknak időt és energiát kell fordítaniuk közösségük jóllétének előmozdítására.
A szolidaritás szociális felelősségvállalást jelent. Az ennek fejlett szintjével jellemezhető személy felelősséget érez azért, hogy – önmaga lehetőségeit figyelembe véve – jobbá tegye a világot, s hajlandó időt és energiát is szánni erre. Érzékeny a szociális és gazdasági egyenlőtlenségekre, fontos számára, hogy segítsen azokon, akik nehéz helyzetben vannak. Részvétet és szánalmat érez azok iránt, akik bajban vannak, és erkölcsi kötelességének érzik, hogy törődjön velük.

F) Környezeti kompetencia
Környezeti tudatosság (22)
A környezeti tudatosság középpontjában a rövid távú profit- és növekedésközpontú gondolkodás helyett a hosszú távra tekintő fenntarthatóság gondolata van. Az ennek kialakítását célzó pedagógiai középpontjában az ún. TÉT koncepció áll. A mozaikszó betűi a következő tartalmakat jelölik: T = Tudományos ismeretek: különböző tantárgyakból származó háttértudás, É = Értékrendszer: mindazon tényezők, amelyek alapvetően meghatározzák az egyének döntéseit, T = Társadalmi gyakorlatok: egyéni és társas szokások, melyek összefüggésbe hozhatók a környezethez és természethez való viszonnyal, valamint befolyásolják azokat.
A kívánt eredmény elérése szempontjából fontos, hogy a tanulás során szerepet kapjanak a megválaszolatlan, illetve kételkedést ébresztő tudományos kérdések, s a különböző tudományos eredményeket ne megdönthetetlen igazságokként mutassuk be, hanem egy folyamatosan fejlődő, változó rendszer részeként.

Ember és természet kölcsönös függőségének megértése (23)
Az ökoszisztéma különböző élőlényközösségek, társulások, és azok élőhelyeinek rendszere, amelyen belül kölcsönös egymásra utaltság áll fenn az adott területen élő élőlények és a természeti környezet között. Mára a világ egyik központi problémájává vált az a tény, hogy a mindennapi életünk szempontjából természetesként elfogadott tevékenységek sokasága alapvetően befolyásolja a környezet állapotát. Az ember és természet kölcsönös függőségének megértése annak elfogadását jelenti, hogy az ember nem élhet úgy, mintha a természet erőforrásai korlátlanok lennének, s tettei során – saját maga hosszú távú érdekében is – mindig mérlegelnie kell, miként hatnak tettei a természeti környezetre.

A környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás (24)
E tudás középpontjában egy ökológiai ismeretrendszer áll, amelynek központi elemei a különböző szervezetek közötti energia- és anyagszállításra, az energia- és anyagcsere folyamataira, valamint az élőhelyekre vonatkozó ismeretek. Ugyancsak alapvető ebből a szempontból annak ismerete, hogy milyen helyet foglal el az ember az ökológiai rendszerben, s milyen hatással van az emberi tevékenység a természetben évezredek alatt kialakult egyensúlyokra.

A környezetért felelős magatartásformák (25)
A környezeti tudatosság cselekvésben megnyilvánuló formája a környezettudatos magatartás, amelynek vezérlő elve a „Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!" ma már széles körben elfogadott gondolata. Az iskolai programok jelentős mértékben hozzájárulhatnak olyan apró, de a magatartásba szervesen beépülő, felelősséget kifejező környezetkímélő szokásoknak a kialakításához, amelyek döntőek lehetnek a felnőttkori viselkedést átható környezettudatos szemlélet kialakulása szempontjából.

Az itt bemutatott kompetenciafókuszok többsége olyan jellegű, hogy önmagában is szervezőjévé vált egy-egy modul tartalmának. Van azonban köztük néhány olyan is, amelyik – bár nagyon fontos –, önmagában nem képezi alapját egyik modulnak sem. Ezek az elemek más fejlesztési területekkel összekapcsolva jelennek meg a modulokban. Ez az oka annak, hogy az I. mellékletben vannak olyan sorok, amelyek üresek maradtak.

3. TARTALMI EGYSÉGEK

A kompetenciafejlesztéshez felhasználható három nagy programcsomag összesen több mint 350 különböző modult tartalmaz. Ezek bármelyik használható nyersanyagként a helyi program kialakításakor. Van azonban közöttük 66 olyan,, amelyik különösebb átalakítás nélkül is könnyen befogadhatónak látszanak egy szakiskolai programba. Az ajánlott modulok közül 43 a Polgár a demokráciában, 12 a Felkészülés a felnőttszerepekre, 11 pedig a Toleranciára nevelés programcsomagjában található.

E modulok természetesen többféle módon is logikus sorokba rendezhetők. De az első önálló tervezéshez talán jó segítséget nyújt az alábbi csoportosítás. A tanterv mellékleteiben szereplő modulok jól beilleszthetők az alábbi témakörökbe, illetve altémákba:

(1) Felelősség önmagunk iránt
Önismeret
Hazaszeretet
Magyarságtudat
Tudatos és felelős életvitel

(2) A test és a lélek egészsége
Mentálhigiéné
Egészségmegőrzés
Káros szenvedélyek

(3) Egymás között
Kommunikáció
Család
Társak és barátok
Ifjúsági szubkultúra

(4) Konfliktusaink
Elfogadás, bizalom
Erőszak – erőszakmentesség
Kulturális különbségek

(5) Szabályalkotás-szabálykövetés
Szabályok az életünkben
Szabályok a sportban
Szabályok és szabálytalanságok a változó világban

(6) Felelős döntések
Ha furdal a lelkiismeret…
Döntéseink felelőssége

(7) Azonosságok és különbségek
Szegények és gazdagok
Sérült embertársaink
Cigányok és magyarok
Jog az egyenlőségre

(8) Közösség – demokrácia
Közösségeink
Civil társadalom

(9) Globalizáció
Egységesülő világunk
Szociális globalizáció

(10) Földünk és környezetünk
Környezetünk aktuális állapota
Fenntartható fejlődés
Személyes felelősségvállalás a környezetért

A modulok közötti válogatásnál, illetve ezek tematikus elrendezésénél jó szolgálatot tesz az egyes modulokat bevezető leírás, amelyből megismerhető az adott foglalkozás célja és rövid tartalma. Megtudható, hogy a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák egészén belül milyen részterületek fejlesztését tekinti fő feladatának az adott modul. S e nyitólapról látható az is, hogy hozzávetőleg mennyi időt igényel a modul megvalósítása. Ez utóbbi persze inkább csak tájékoztató ajánlás.

4. MÓDSZERTANI ALAPELVEK

A program uralkodó tanulási formája a **tapasztalatokon nyugvó, aktív tanulás**. A demokratikus magatartás készségei ugyanis mindenek előtt gyakorlás, használat, alkalmazás révén művelődnek ki. A tevékenység terepe szimulált és valóságos helyzet egyaránt lehet. A kettő azonban nem helyettesíti egymást, hiszen más a funkciójuk.

A **szimulált helyzet** védett közeget biztosít a tanulók számára, amelyben lehet tévedni, és többféle megoldást is ki lehet próbálni. Mód van arra, hogy ugyanazt a helyzetet több oldalról – nézőpontot vagy szerepet váltva – is megéljék a tanulók. Az így szerzett tapasztalatok azonban még nem elégségesek ahhoz, hogy a kialakult készségek biztonsággal működjenek a valóságos, előre nem ismert, nem mindig kiszámítható módon alakuló társas helyzetekben.
A megvalósuló programban ezért érdemes jelentős teret adni a **tényleges felelősséggel** és következményekkel járó választásoknak, döntéseknek, cselekvéseknek – és az ezekből fakadó, megélt egyedi tapasztalatoknak is.

A program egészét áthatja a **projektszemlélet**. A modulok túlnyomó többsége olyan kereteket kínál, amelyekben lehetőség van az önálló tanulói kutató- és alkotómunkára. Ez olykor a fejlesztők által pontosan megtervezett keretek között történhet. Máskor viszont – amennyiben a körülmények ezt lehetővé teszik – a helyi adaptáció során nőhetnek nagyobb projektekké az eredetileg 1–2 tanórányi időre tervezett modulok.

A program csak **személyközpontú** pedagógiai módszerek alkalmazása mellett tudja elérni a kívánt fejlesztő hatást. A direkt nevelés eszközeit kifejezetten kerülni kell a megvalósítás során. Kívánatos viszont, hogy a közreműködő tanárok ne elszigetelten, hanem **csapatként** dolgozzanak a tervezéstől a kivitelezésig, rendszeresen konzultálva és együttműködve, közös felelősséget érezve diákjaik fejlődéséért.

A szociális kompetenciafejlesztés összetett jellegéből adódik, hogy módszertani eszköztárában nagyon sokféle eljárás jelenhet meg. Egyaránt helyet kaphatnak benne a hagyományos és az interaktív, élményközpontú módszerek is. Összességükben azonban ez utóbbiaknak kell dominánsnak lenniük.

A tanítás-tanulás „klasszikus” módszerei a programban

- **Előadás:** a tanári összegzések és az önálló tanulói munkák bemutatása, a tapasztalatok megosztása során.
- **Magyarázat:** olyan helyzetekben, amikor a cél a lényeg kiemelése, egy-egy kérdés tisztázása. Ez a forma a legkülönbözőbb munkaformákba beépíthető.
- **Megbeszélés, beszélgetés:** egy-egy jelenség, esemény, folyamat, tapasztalat, probléma több szempontú feldolgozása, vélemények egymással való megosztása esetén. Segít az egyeztetésben, mások megértésében és a közös gondolkodásban.
- **Szemléltetés:** szembesít a valósággal – tárgyak, jelenségek közvetlen megtapasztalásával, vagy folyamatok észlelése, elemzése révén. Segít a fogalomalkotásban, rendszerezésben, összefüggések megértésében, a lényeg kiemelésében, a figyelem felkeltésében.

Interaktív, résztvevő, saját élményen alapuló módszerek a programban

- **Kooperatív tanulás:** csoportos tanulási forma, amely talán a legjobban fejleszti a diákok személyes felelősségvállalását, a hatékony együttműködéshez szükséges készségek és a tolerancia kialakulását.
- **Szerepjáték**: egy-egy jelenség, szituáció, probléma feldolgozása dramatikus formában. Jól fejleszti az empátiát, és segíti az összefüggések saját élmények általi megértését.
- **Vita:** támogatja a gondolkodás és a kommunikációs készségek fejlesztését – a tanulók nagyfokú önállóságot kaphatnak benne, gyakorolhatják álláspontjuk képviseletét, de egyúttal mások gondolatainak befogadását is.

Speciális, előkészítő, elmélyítést/elmélyülést, terepgyakorlatot lehetővé tevő módszerek

- **Interjúkészítés:** legfőbb sajátossága, hogy nyitott kérdésekre épül. Jól segítheti az egyedi esetek, illetve helyezetek belső összefüggéseinek mélyebb megismerését.
- **Kutatás, megfigyelés, mini-terepmunka:** az emberek, csoportok, jelenségek természetes környezetében végzett adatgyűjtés, amelynek fő célja a vizsgált emberek világának jobb megértése. A személyes részvétel, valamely közösséggel, csoporttal fenntartott folyamatos kapcsolat eredményeként megtanulható mások életének, szociális helyzetének, problémáinak saját szempontú látása. A megfigyelő gyakorolni tudja, hogy maga mögött hagyva személyes és kulturális korlátait. Valóban beleéli magát mások helyzetébe, és ezzel az előítéletes gondolkodás és diszkrimináció felületességét átlépve tényleg toleránssá válhat.

5. TANULÁSI KÖRNYEZET

A szociális, életvitel és környezeti kompetenciák fejlesztését az olyan **tárgyi környezet** támogatja leginkább, amely derűs és barátságos. Mozgatható berendezésével pedig lehetőséget kínál arra, hogy a teret beszélgetéshez, csoportmunkához, szerepjátékhoz vagy vitához egyaránt megfelelő módon lehessen kialakítani.

A személyi feltételeket tekintve, nagymértékben segítheti a szociális tanulás eredményességét, ha helyet kap benne **a családdal való együttműködés**. Erre azonban csak akkor lehet számítani, ha a szülőket az iskola pontosan tájékoztatja a program céljairól, módszereiről, várható eredményeiről. Ha ezt időben és megfelelő formában teszi, akkor valószínűsíthető, hogy a szülők szívesen hallgatják majd meg gyerekeik beszámolóit az iskolai munkákról, és remélhetőleg arra is nyitottak lesznek, hogy válaszoljanak nekik az órai feladatokhoz kapcsolódó kérdéseikre. Sőt sokan talán arra is készek lesznek, hogy megosszák gondolataikat gyermekeikkel a különféle témákhoz kapcsolódóan.

A **pedagógusoktól** a hagyományostól eltérő attitűdöket és módszereket vár el a program, bár sokan vannak, akik a **személyközpontú pedagógia** elveit magukénak vallva, mindezt már más óráik keretben is sikeresen alkalmazzák. Fontos, hogy

- a programban résztvevő pedagógusok szemléletükben és alapértékeikben egységes, műhelymunkára kész csapatot alkossanak;
- a tanárok egyenrangú, partneri kapcsolatban legyenek a szülőkkel, minél több lehetőséget biztosítva számukra a kölcsönös információcserére és a kapcsolattartásra;
- s partneri kapcsolatot alakítsanak ki a diákokkal is, amelynek keretében természetes módon kap helyet a közös gondolkodás, tervezés és normateremtés.

Tanári attitűdök és képességek

A program értékeit csak olyan pedagógusok tudják hitelesen képviselni, akik birtokában vannak a demokratikus magatartás attitűd- és képességbeli elemeinek, amelyek a gyerekekkel szembeni viselkedésüket is érezhetően áthatják. Ezek közül a legfontosabbak a következők:

- Az **önreflexió** képessége, amelynek birtokában a pedagógus képes kontrollálni önmagát, miközben követi diákjai előrehaladását. E képesség teszi lehetővé a személyiség korlátainak belátását és az erősségek kibontakoztatását a tanári szerepkörben.
- Szabad gondolatcsere és véleményalkotás csak akkor alakul ki egy csoportban, ha a gyerekek érzik, hogy tiszteletben tartják véleményüket, megadva nekik a tévedés jogát is. Ezért fontos, hogy a pedagógus **le tudjon mondani a tekintélyelvű megoldásokról**, képes legyen érvekkel vitatkozni, és a szokásosnál személyesebb módon részt venni a diákokkal folytatott kommunikációban.
- A program által támogatni kívánt kreativitás és a közös munkában a személyiség egészével való részvétel csak **szorongásmentes légkörben** alakul ki. A pedagógusnak ezért képesnek kell lennie bátorító, oldott, bizalmas légkör kialakítására.
- A programban alkalmazott egyes módszerek (a differenciálás, a kooperatív tanulás, a drámajáték, a projektek megvalósítása) **jó szervezőkészséget és megosztott figyelmet** kívánnak, valamint azt, hogy a pedagógus megfelelően tudjon **bánni az idővel**.
- Szerepét tekintve, ebben a programban a tanár nem a tudás legfőbb letéteményese, hiszen a tartalom jellege ilyen fajta szerepet nem is kínál fel senkinek. A pedagógus fő feladata az, hogy **a tanulás felnőtt segítője** legyen, aki a maga eszközeivel támogatja az egyes diákokat, illetve tanulói csoportokat a különféle egyedi utak megtalálásában.

Módszertani felkészültség

A program sokféle módszer alkalmazását igényli, illetve kínálja fel lehetőségként. Ezek között vannak olyanok, amelyek jellegükből fakadóan természetes elemei a szokásos pedagógiai eszközkészletnek. Ilyen például a beszélgetés és a vita.

A viszonylag új, még kevéssé elterjedt eljárások, tanulásszervezési módok azonban speciális felkészültséget és gyakorlatot igényelnek. Ilyenek a kooperatív tanulási technikák, a drámajáték, az internet és a számítógép, valamint a projektmódszer tanórai alkalmazása. De az e területeken esetleg még hiányzó tudást ma már számos akkreditált továbbképzés keretében meg lehet szerezni.

6. AZ ÉRTÉKELÉS ALAPELVEI

A szociális kompetenciák fejlődésének követésére és értékelésére általánosságban véve alkalmatlan forma az osztályozás. Erre a célra eredményesen csak a formatív vagy fejlesztő értékelés használható, amelyhez gazdag eszköztárat kínálnak a program moduljai. Ezek között egyaránt szerepet kap a tanulói önértékelés, a társak általi csoportos visszajelzés, és a tanári értékelés sokféle formája. De helyet ad a program a tanári munka diákok általi értékelésének is.
A szociális kompetenciák fejlettsége nehezen mérhető, direkt módon nem is igen figyelhető meg. Érzékeny, nehezen megfogható készség- és képesség-együttesről, attitűdökről van szó, amelyeket kevéssé előnyös, sőt néha lehetetlen számszerűsíteni. Következtetni lehet azonban rá viselkedéses, verbális és érzelmi megnyilvánulási formákból, s így fejlődésük mégis érzékelhető és nyomon követhető. A véleményt nyilvánító tanárnak azonban mindig árnyalt megközelítést kell alkalmaznia, amelynek lényege sosem az ítélet, hanem az adott állapot méltatása egy korábbihoz képest, illetve a további lehetőségek megfogalmazása.

A modulokban megjelenő értékelési formák legfőbb közös jellemzői:

- A tanulók egész személyiségének fejlesztését célozzák.
- Döntően szóbeli vagy írásos, szöveges visszajelzések.
- Lehetőség szerint minden munkafolyamathoz és produktumhoz hozzákapcsolódnak, függetlenül attól, hogy egyéni vagy csoportos tanulási helyzetről van-e szó.
- A nehézségek, hiányosságok feltárása, megbeszélése mellett elsősorban a pozitívumok megerősítésére koncentrálnak.
- Fontos funkciójuk a diákok tanulási képességének fejlesztése.
- Az egyéni sajátosságra való odafigyelés révén felébresztik, illetve fenntartják a tanulók motiváltságát.
- Segítséget nyújtanak a diákoknak a hozott hátrányok, illetve a tanulási folyamat során szerzett kudarcok feldolgozásában.
- Építenek a tanulói önértékelésre és önreflexióra.

A program moduljai a legtöbb esetben külön bekezdést szentelnek az értékelés témájának, és megoldásokat javasolnak a pedagógusoknak.

7. A FEJLESZTÉS IDŐKERETEI

A kitűzött célok megvalósulásához szükség van rá, hogy az érintett tanulócsoportok évente minimálisan 60 órányi olyan – tanórai vagy tanórán kívüli – foglalkozáson vegyenek részt, amelyek a jelen tantervnek megfelelő módon, kifejezetten a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztését célozzák.
A hatást természetesen csak növeli, ha az e célra felhasználható időkeret ennél nagyobb, s ha az iskolában megvalósuló foglalkozások terepmunkával, illet a helyi társadalom civil szervezetiben végzett önkéntes gyakorlatokkal egészülnek ki.

8. A PROGRAM ESZKÖZTÁRA

a) Foglalkozástervek

A három programcsomagból felhasználására javasolt 66 kész modul – akárcsak az összes többi – azonos felépítésű, s mindegyik tartalmazza a tanulók által használható eszköztárat, valamint azokat a segédleteket, amelyek közvetlenül támogatják a pedagógusok munkáját az egyes foglalkozások megtartásában.
Helyi adaptációk esetén a programcsomagok eszközei az eredeti modulokból kiemelve, saját foglalkozástervekbe illesztve is felhasználhatók. A modulokban szereplő eszközök ugyanakkor olyan mintáknak is tekinthetők, amelyek alapján a diákok vagy a pedagógusok hasonló típusú segédleteket állíthatnak elő saját, helyileg kifejlesztett vagy adaptált foglalkozásterveikhez kapcsolódóan.

A fejlesztők által biztosított eszközök mellett számos téma esetében feldolgozható, kommentálható és rendszerezhető forrásanyagként kezelhető minden olyan egyéb információ is, amely az adott témakörhöz kapcsolódóan a diákok számára elérhető és érdekes – a közvetlenül megismerhető tapasztalati világ részleteitől a média által közvetített valóságig.

A modulokhoz tartozó tanulói eszközök jellemzői

A foglalkozások keretében használható tanulói eszközök alappéldányai szükség szerinti mennyiségben sokszorosíthatók. A modulok leírásai mindig tartalmaznak arra vonatkozó útmutatást, hogy melyik eszközből milyen mennyiségre van szükség egyik vagy másik módszertani megoldás választása esetén.

A tanulói eszközök legfontosabb típusai:

- Írott szövegek (különféle források, irodalmi szemelvények, esetleírások stb.). Ezek jellemző sajátossága, hogy kisebb szakaszokra tagolódnak, és a csoportmunka igényei szerint részekre vághatók.
- Szómagyarázatok, lexikoncikkek a foglakozás tartalmi anyagához kapcsolódóan.
- Kinyomtatható képek, grafikonok, térképvázlatok és adatsorok.
- Egyéni, páros és csoportos használatra tervezett feladatlapok, illetve feladatleírások.
- Különféle típusú kérdőívek és interjúvázlatok – a családból, a kortársi csoportból és a helyi társadalomból nyerhető információk összegyűjtéséhez.
- Az önálló egyéni, páros vagy csoportos munkát segítő szempontok (vitához, projektmunkához, adatgyűjtéshez, elemzéshez, információfeldolgozáshoz, vélemények-érzések megfogalmazásához stb.).
- Az önálló projektmunkát segítő tervező sablonok.
- Szétvágható lapokra nyomtatható különféle kártyák (tabu, memory vagy activity játékhoz felhasználható kártyák, fogalom- és definíció kártyák, információs kártyák, szerepkártyák, témakártyák, csoportalakításhoz használható kártyák, helyzetkártyák, problémakártyák, kérdéskártyák, véleménykártyák stb.).
- Szerepjátékokhoz, szituációs gyakorlatokhoz használható, sokszorosítható kellékek (részvények, játékpénzek stb.)
- Érvelési gyakorlatok, viták során felhasználható kulcsmondatok.
- Jegyzőkönyv-űrlapok a különböző tevékenységekkel kapcsolatos reflexiók rögzítéséhez. Szavazó, illetve pontozólapok, amelyek segítségével véleményüket fejezhetik ki a diákok egyéni vagy csoportos formában.
- Értékelő lapok –egyéni vagy csoportos felhasználásra.

A tanulói eszközök nagyobb része a foglalkozások keretében felhasználható, olyan segédlet, aminek nem nagyon van az adott helyzeten kívüli értéke. A munka során azonban számos olyan alkotás is születhet, ami intellektuális vagy lelki értelemben értéket képvisel, s mint ilyen megőrzésre érdemes.

Az egyéni munkákat (személyes reflexiók, fantáziagyakorlatok, interjúk, terepmunkák vagy megfigyelések jegyzőkönyvei stb.) érdemes minden diáknak egy-egy hagyományos vagy elektronikus mappában összegyűjtenie.

A csoportmunkák eredményei – jellegüktől függően – többféle módon is archiválhatók. A tablók egy időre közszemlére tehetők az iskola valamilyen nyilvános terében, majd megőrizhetők az iskola könyvtárában, vagy lefényképezhetők egy elektronikus dokumentumtár számára. A kiállításokról, szerepjátékokról, bemutató előadásokról szintén készíthetők fényképek vagy akár filmfelvételek is. Végül minden, amit sikerült elektronikus formában rögzíteni, helyet kaphat az iskola honlapján.

A modulokhoz tartozó tanári eszközök jellemzői

A tanári segédlettár fő funkciója, hogy időt takarítson meg a pedagógus számára, készen kínálva neki mindazon információt és gyakorlati útmutatást, amelyre építve nagyobb előkészítő erőfeszítések nélkül megvalósíthatja az általa kiválasztott modulokat.

Számos esetben megjelennek a leírásokban arra vonatkozó ötletek is, hogy ha valaki több csoportban, visszatérően kíván dolgozni valamilyen eszközzel, hogyan készíthet magának tartósabb segédleteket a rendelkezésre álló, sokszorosítható alappéldányokból.

A tanári eszközök legfontosabb típusai:

- Háttér információk a vizsgált témához kapcsolódóan.
- Szómagyarázatok a modulban szereplő kulcsfogalmak értelmezéséhez.

- Írásvetítő fóliára nyomtatható szövegek képek, ábrák.
- A tanár által felolvasható szövegek (forrásszemelvények, regényrészletek, versek, vélekedések stb.)
- A szerepjátékokhoz illeszkedő tanári narráció szövege, ami teljes terjedelmében felhasználható, vagy lényegét megőrző saját szöveggé alakítható.
- Módszertani útmutatók egy-egy tanulói tevékenység irányításához, játékleírások.
- Megoldási kulcsok a különféle feladatlapok értékeléséhez.
- Szempontok a beszélgetések irányításához, a különféle gyakorlati tevékenységek, illetve produktumok értékeléséhez.
- Könyv- és filmismertetők, szakirodalmi ajánlások, internetes linkajánlók.
- Minták a gondolatok frontális rendszerezése során használható táblázatokhoz és ábrákhoz.
- Kivetíthető digitális képek, illetve kész prezentációk – az adott témára való ráhangolódáshoz, asszociációs gyakorlatokhoz vagy vizuális információként.
- Hangfájlok (zenék, hírek, interjúrészletek, kabaréjelenetek).
- Filmrészletek – közvetlenül lejátszható módon, vagy olyan ajánló formájában, amely pontosan megjelöli, hogy melyik részlet kapcsolódik a modul témájához. Tekintettel azonban arra, hogy a filmvetítés esetleg nem oldható meg mindenhol, ennek mindig van alternatívája a modulokon belül.

b) Egyéb eszközök

A három programcsomagot létrehozó központi fejlesztés eredményeként a kerettanterv felhasználóinak a foglalkozástervek mellett rendelkezésére állnak a következő segédeszközök is:

Tanári kézikönyv a szociális kompetencia fejlesztéséhez, 1–12. évfolyam

A 2007 folyamán elkészült kötet magában foglalja a HEFOP keretében a témakörrel kapcsolatban szerzett összes fejlesztői és kipróbálói tapasztalatot, s alapvető segítséget nyújt mindazoknak, akik fontosnak tartják a szociális kompetenciák iskolai fejlesztését.

Megvilágítja a fejlesztő munka elméleti hátterét, bemutatja a kompetenciaterület fejlesztését célzó különböző programcsomagokat, részletes útmutatást ad a legfontosabb tanulásszervezési eljárások és módszerek használatához, valamint a fejlesztő értékelés eszköztárának alkalmazásához. A kötet külön fejezetben foglalkozik a roma gyerekek nevelésének és a sajátos nevelési igényű tanulók integrációjának néhány kérdésével. Végül pedig bemutatja azt a mérőeszközt, amelynek célja a szociális kompetenciák fejlődésének tesztelése.

A szociális kompetenciák mérésére kialakított teszt

A teszt a következő öt részterületet vizsgáló skálából áll: (1) éntudatosság és mások perspektívájának átvétele, (2) pozitív attitűdök és értékek, (3) felelősségteljes döntéshozás, (4) kommunikációs készségek, (5) szociális készségek.

A feladatok különböző érzelmi információkat tartalmazó képekből és rövid történetekből állnak. A képek többségükben arckifejezéseket ábrázoló fotók, amelyek e tesztsorozat kidolgozásához készültek. A feladatgyűjteményt az érzelmi intelligencia, a szociális kompetencia és az érzelmi fejlődés szakirodalmának áttekintése alapján dolgozta ki a pszichológusokból álló munkacsoport.

Ajánlások a modulok SNI-szempontú adaptációjához

A programcsomagokkal párhuzamosan 11 db olyan kiadvány készült el, amelynek célja, hogy hatékony segítséget nyújtson a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák integrált tanulócsoportokban való, személyre szabott fejlesztéséhez. A sorozat első, bevezető kötete az inkluzív nevelés általános kérdéseit tekinti át. A tanárok, a diákok és a szülők kapcsolatának sajátosságait elemzi, az iskolán és a tantermen belüli akadálymentesség – a tárgyi és személyi feltételek – megteremtéséhez ad tanácsokat. Ezt követően a befogadó pedagógussal, illetve tanulócsoporttal szembeni elvárásokat fogalmazza meg. Felhívja a figyelmet arra, hogy milyen nehézségek várhatók különböző sérüléstípusok esetén, és javaslatokat fogalmaz meg az esetleges problémák megoldásra vonatkozóan.

A további tíz kötet sérültségi területenként ad nagyon konkrét fogódzókat a pedagógusok számára ahhoz, hogy komolyabb félelem nélkül vállalhassák a sérült tanulók befogadását. Bevezetőjében mindegyik ajánlás közérthető formában ismerteti az adott sérülés jellemző tüneteit, s az ilyen gyermekek integrációjával kapcsolatos pedagógiai lehetőségeket. Ezt követően részletesen elemzi, hogy a szociális kompetenciafejlesztés általános célkitűzései közül mi, milyen mértékben valósítható meg az

adott sérültséggel élő gyermekek esetében. Tanácsokat ad arra vonatkozóan, hogy milyen módon adaptálhatók a kompetenciaterület általános fejlesztő módszerei, tanulásszervezési eljárásai és értékelés eszközei az adott sérüléssel élő gyermek számára.
Az ajánlások az autizmussal élő, a beszédfogyatékos, az értelmileg akadályozott, gyengénlátó, mozgáskorlátozott, nagyothalló, pszichés fejlődési zavarokkal küzdő, súlyosan hallássérült, tanulásban akadályozott, vak és aliglátó gyermekek kompetenciaalapú fejlesztéséhez kínálnak módszertani segítséget.

Szülői tájékoztató füzet
A 7–12. évfolyamon tanuló gyerekek szülei számára készült füzet közérthető formában írja le a szociális kompetencia fogalmának lényegét. Bemutatja az iskolákban kerülő új programcsomagokat, érzékelteti annak az új típusú tanulási folyamatnak a tartalmi és módszertani jellemzőit, amely a szociális kompetenciák fejlesztéséhez kapcsolódóan várhatóan megvalósul majd az intézményekben, s körvonalazza, hogy a szülők milyen módon tudják segíteni gyermekeik fejlődését ezen a kompetenciaterületen.
Ez a füzet mintaként használható a szakiskolába járó tanulók szüleinek készülő tájékoztatók összeállítása során.

9. VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

A programban megcélzott társas jellegű attitűdök, készségek és képességek többsége olyan természetű, hogy inkább csak közelíteni lehet hozzájuk, mintsem egyszer s mindenkorra tökéletesen elérni azokat. Aktuális működésük pedig minden ember esetében sok szempontból függ a pillanatnyi körülményektől.
Általánosságban azonban mégis megfogalmazható, hogy a program akkor tekinthető sikeresnek, ha a benne folyamatosan részt vevő tanulókra, csoportokra, pedagógusokra és szülőkre két év múltán jellemzővé válnak az alábbi vonások.

a) A diákok
Az SNI-tanulók esetében az egyéni fejlődés elérhető mértékét természetesen befolyásolja sérültségük jellege és aránya is.

- Tisztában vannak saját erősségeikkel és gyengeségeikkel, s készek a tudatos önfejlesztésre.
- Felelősséggel, nyitottsággal és elfogadó attitűddel fordulnak a környezetükben lévő emberek felé, képesek a kölcsönös tiszteleten és bizalmon alapuló kapcsolatok kialakítására.
- Képesek eligazodni a hétköznapi szabályok és a normák világában, belátják azok értelmét, és tudják követni is őket. Képesek saját közösségeiknek szabályokat alkotni, és e szabályokat felelősen működtetni.
- Képesek saját gondolkodásuk és viselkedésük felülvizsgálata, és szükség szerinti korrigálására a társas visszajelzések alapján.
- Kíváncsiak a körülöttük lévő világra. Megőrzendő értéknek tekintik a világ kulturális sokszínűségét. Nyitottak más emberek, illetve más kultúrák eltérő jellegzetességeinek befogadására.
- Képesek arra, hogy ugyanazt a jelenséget több nézőpontból vizsgálják meg. Véleményalkotásukban kerülik a sztereotípiák használatát. Felismerik és elutasítják az előítéletes gondolkodást.
- Képesek az érdeklődésüknek megfelelő kérdések pontos megfogalmazására, és az ezekre választ adó információk különféle forrásokból való összegyűjtésére.
- A személyközi és a tömegkommunikációs helyzetekben egyaránt felismerik a manipulációs szándékokat, és ki tudják vonni magukat ezek hatása alól.
- Gondolataikat nagyobb nyilvánosság előtt is el tudják mondani.
- Személyközi konfliktus esetén képesek uralni és kifejezni érzelmeiket, indulataikat. Higgadtan tudják elemezni az adott helyzeteket.
- Komplex tevékenységek megvalósítása során együtt tudnak működni másokkal. Szükség esetén, meghatározott ideig képesek irányítani is kisebb csoportok célnak alárendelt közös tevékenységét.
- Képesek kapcsolatba lépni másokkal. Rá tudnak hangolódni mások érzelmi állapotára. Be tudják fogadni gondolataikat. Meg tudják érteni motívumaikat és szándékaikat. Tudnak úgy kommunikálni, hogy velük szemben mások is meg tudják tenni ugyanezt.

- Fontosnak tartják, hogy különféle közösségekhez tartozzanak. Felelősséget éreznek a körülöttük élő emberek sorsa, a szűkebb és tágabb környezet természeti, illetve a kulturális értékeinek megőrzése iránt.
- Nyitottak arra, hogy részt vegyenek különböző kortársi csoportok, illetve a helyi közösségek életében.
- Képesek jövőképpel rendelkező, boldog és alkotó fiatalként élni a világban.

b) A tanulócsoportok

- Tagjaik között kialakul az összetartozás és a szolidaritás érzése. A tanulócsoportok, mint közösségek biztosítják, hogy senki ne érezze idegennek vagy kirekesztettnek magát a csoporttagok közül.
- A csoportok tagjai képesek közös céljaik érdekében eredményesen együttműködni, és egyéni problémák megoldásában is segítséget tudnak nyújtani egymásnak.
- A csoportokon belüli nézeteltéréseket képesek kulturált formában megvitatni, és olyan kompromisszumokat kötni, amelyeket azután mindenki el tud fogadni.

c) A tanárok

- A diákokkal való újszerű munka közben maguk is olyan ismeretekkel gyarapodnak, amelyek révén fejlődnek szociális kompetenciáik és differenciálódik világlátásuk.
- Tapasztalatokat, és jó esetben gyakorlatot is szereznek egy kész program helyi adaptálásában, valamint a kollégákkal való együttműködésben.
- Megfogalmazódik bennük az a felismerés, hogy saját pedagógiai törekvéseiket – a tanulók fejlesztése érdekében – össze kell hangolniuk a többi tanár szándékaival, s ennek mindig illeszkednie kell a diákok aktuális képességszintjéhez.
- Új módszerek (kooperatív tanulási technikák, projekt módszer, drámajáték, vita, fejlesztő értékelés) megismerésével és gyakorlati alkalmazásával bővül módszertani eszköztáruk, ami visszahathat a programon kívüli pedagógiai tevékenységükre is.
- Mindez együtt hozzájárulhat feladataik belső újra értelmezéséhez, vagyis ahhoz, hogy a dominánsan ismeretközvetítő pedagógusi szerepet mindinkább a tanulói fejlődést segítő, tanulást támogató szerepként értelmezzék.

d) A szülők

- A programról informált, és abba lehetőség szerint bevont szülők nyitottabbá fognak válni az iskolával való együttműködésre.
- A programban szereplő feladatok révén könnyebbé válik a generációk közötti párbeszéd, szülők és gyerekek kölcsönösen fontos információkhoz jutnak egymásról.
- A szülők az átlagosnál jobban meg fogják érteni kamasz gyermekeik problémáit, és jobb esélyük lesz arra, hogy eredményesen kezeljék az esetleges generációs konfliktusokat.

MELLÉKLETEK

I. A szakiskoláknak ajánlott modulok képességfókuszok szerinti jegyzéke
II. A szakiskoláknak ajánlott modulok témakörök szerinti jegyzéke

Megjegyzések

A táblázatokban szereplő modulcímek melletti kódok, illetve a modulok típusmegjelölései arra utalnak, hogy melyik programcsomagban található az adott modul:

- A típus – Szka2-kezdetű kód = Polgár a demokráciában,
- B típus – Szkb2-kezdetű kód = Felkészülés a felnőttszerepekre,
- C típus – Szkc2-kezdetű kód = Toleranciára nevelés.

A modulkód többi számjegye az iskolai évfolyamra, illetve az adott modul programcsomagon belüli sorszámára utal.

A táblázatok fejlécében szereplő számok azokat a középiskolai tartalmi kapcsolódási területeket jelölik, amelyekre a modulokat kifejlesztették. Ezek a következők voltak: 1. történekem, 2. társadalmi és állampolgári ismeretek, etika, 3. osztályfőnöki óra, 4. kémia, 5. biológia, 6 fizika, 7. földrajz, 8. rajz, technika, 9. médiaismeret, kommunikáció. A szakiskolák esetében azokhoz a helyi tantárgyakhoz vagy tanórán kívüli lehetőségekhez érdemes kapcsolni a modulokat, amelyek tartalmilag a legközelebb állnak hozzájuk.

Táblázat 1. **Melléklet I.**

Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák

F. Szakiskola

A SZAKISKOLÁKNAK AJÁNLOTT MODULOK KÉPESSÉGFÓKUSZOK SZERINTI JEGYZÉKE – 9. ÉVFOLYAM

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)	Tantárgyi területek*									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
A) AZ ÖNISMERETTEL ÖSSZEFÜGGŐ KOMPETENCIÁK											
1. Érzelmek tudatossága: érzelmeink pontos azonosítása	**Az osztály önarcképe** (Szka207_23)			x							2 x 45’
	Ismerd meg önmagad! Ki vagyok én? Hogyan látnak mások? Milyen szeretnék lenni (Szkb207_01)		x	x					x		3 x 45’
	Társas kapcsolatok, barátok. Kiből lesz a jó barát? (Szkb207_05)			x							3 x 45’
	Meglátni és megítélni (Szka208_44)		x	x							1 x 45’
2. Önállóság, autonómia	**Gazdálkodj okosan (**Szkb207_08)		x	x							3 x 45’
B) ÖNSZABÁLYOZÁS											
4. Érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarctűrés, kitartás	**Az üldöződ magad leszel!** A cserbenhagyásról és félelmeinkről (Szka207_27)		x	x							2 x 45’
5. Felelősségvállalás	**Csak egy csoki volt…** (Szka208_46)		x	x							1 x 45’
6. Törődés, tekintet másokra	**A lélek láthatatlan kék foltjai** (Szka208_50)		x	x							2 x 45’
7. Tolerancia: nyitottság, véleményelfogadás, bizalom	**Együtt a Kárpát-medencében** (Szka208_27)							x			3 x 45’
	Esőtánc és gyerekkatonák. A darfuri katasztrófa (Szka207_38)	x	x					x			3 x 45’
	Kék szemű a barna szeműek között (Szka208_55)		x	x							2 x 45’
C) ÉNHATÉKONYSÁG											
8. Pozitív önértékelés: optimista érzések önmagukkal kapcsolatban	Nincs.										

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)	Tantárgyi területek*									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
9. Konstruktív self-érzékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll	**Egy húron pendülünk?** Zene, divat? Ifjúsági szubkultúrák (Szkc207_08)		x	x						x	3 x 45’
	Te meddig bírod? Haverok, buli, pia (Szkc208_08)		x	x							3 x 45’
	Ne szívd mellre! A dohányzás súlyosan károsítja az Ön és a környezetében élők egészségét! (Szkc209_08)		x	x		x					3x45
D) A SZOCIÁLIS KOMPETENCIÁKHOZ SZÜKSÉGES KOGNITÍV KÉSZSÉGEK											
10. Információkezelés: információgyűjtés, információk rendszerezése és feldolgozása	Nincs.										
11. Problémakezelés: problémaazonosítás, reális célkitűzés, problémamegoldás	**Mi lenne, ha neked kellene megkeresned és beosztanod a pénzed**?– Családi költségvetés készítése (Szkb209_08)		x	x							3 x 45’
12. Kritikai gondolkodás	Nincs.										
13.Szabályalkotás, szabálykövetés	**„Mert minden ember egyenlőnek született”** (Szka207_03)		x							x	2 x 45’
	Mindennapi szabályaink (Szka207_31)		x	x							2 x 45’
	Szabályok dzsungelében. Szükség van-e szabályokra a mindennapi életben? (Szkb207_03)			x							3 x 45’
	Szabályaink (Szka209_31)		x	x							2 x 45’
14. Kreativitás: nyitottság, rugalmasság	Nincs.										
E) TÁRSAS KOMPETENCIÁK											
15. Empátia	**Koldus és királyfi.** Nem mindegy, hogy hová születünk Szka207_24)		x	x							2 x 45’
16. Kommunikációs készségek: véleményalkotás, vitakészség	Nincs										
17. Együttműködés	**Egy húron pendülünk?** Zene, divat? Ifjúsági szubkultúrák (Szkc207_07)		x	x						x	3 x 45’
	80 nap alatt a Föld körül. Interkulturális társasjáték (Szka209_19)		x	x				x			3 x 45’
18. Konfliktuskezelés	**Szemet szemért.** A bosszú kötelessége és a megbékélés lehetősége (Szka207_25)		x	x							2 x 45’
19. Segítségkérés	Nincs.										
20. Visszautasítás	Nincs.										
21. Társadalmi részvétel: szociális érzékenység, szolidaritás, feladatvállalás, önkéntesség, civil kezdeményezőkészség	**A teljes élet esélye I.** (Szka207_26)	x	x	x					x		3 x 45’
	Közösségek a lakókörnyezetben. Ismerkedés a civil szervezetekkel (Szka207-28)		x	x							2 x 45’
	Az utolsó padban (Szka207_33)	x	x	x							3 x 45’

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)	Tantárgyi területek*									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
F) KÖRNYEZETI KOMPETENCIA											
22. Környezeti tudatosság	**Táplálkozás és környezet** (Szka208_25)					x		x			2 x 45’
	Hulla- hulla- hulladék. Kvízjáték az újrahasznosításról és a hulladékkezelésről (Szka209_15)				x	x					3 x 45’
23. Ember- természet kölcsönös függősége és egymásrautaltsága	**Cián a Tiszában** (Szka209_36)		x	x				x			3 x 45’
24. Környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás	**„Az istenek a fejükre estek”.** A félsivatagi népek és környezetük (Szka207_15)		x			x		x			3 x 45’
25. Környezettel kapcsolatos felelős magatartásformák kialakítása	**Ami a testünkre hat.** Ételünk, italunk, káros hatások – felelősségünk (Szkb209_02)		x	x		x	x		x		3 x 45’

A SZAKISKOLÁKNAK AJÁNLOTT MODULOK KÉPESSÉGFÓKUSZOK SZERINTI JEGYZÉKE – 10. ÉVFOLYAM

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)	Tantárgyi területek*									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
A) AZ ÖNISMERETTEL ÖSSZEFÜGGŐ KOMPETENCIÁK											
1. Érzelmek tudatossága: érzelmeink pontos azonosítása	Nincs										
2. Önállóság, autonómia	**Beszélgessünk a drogokról!** (Szka210_20)		x	x	x	x					3 x 45’
	Te mindent lenyelsz? Drogkérdés (Szkc210_08)		x	x		x					3 x 45’
	Haverod vagy barátod? (Szkb207_06)			x							3 x 45’
	Mit üzennek a falak? – A valóságos és a virtuális „falak” üzenetei (Szkc212_03)		x	x					x		3 x 45’
3. Identitás, hitelesség	**Magyarok a nagyvilágban** (Szka208_28)		x					x			3 x 45’
	Szülőföldem (Szkb208_07)	x	x	x							6 x 45’
B) ÖNSZABÁLYOZÁS											
4. Érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarctűrés, kitartás	**Valóban a részvétel a fontos?** Coubertin báró álma és az újkori olimpiák (Szka209_29)	x	x	x							3 x 45’
	Elfogadásunk határai (Szka210_40)		x	x							3 x 45’
5. Felelősségvállalás	**Parancsra tettem** (Szka209_32)	x	x	x							2 x 45’
	Miért pont én? (Szka210_37)		x	x							2 x 45’
6. Törődés, tekintet másokra	**Életben maradni.** Eltérő életesélyek a világ különböző pontjain (Szka210_52)		x	x							1 x 45’

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)	Tantárgyi területek*									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
7. Tolerancia: nyitottság, véleményelfogadás, bizalom	**Népek és kultúrák keveredése Magyarországon** (Szka210_16)	x	x					x			4 x 45’
	„A világ létra,melyen az egyik fel, a másik le megy”. A magyarországi cigányság kultúrája és szociális helyzete (Szkc209_03)		x	x							3 x 45’
	Te is más vagy, te sem vagy más. Zenei stílusirányzatok (Szkc209_07)		x	x						x	3 x 45’
	A **világ gyermekei I.** Gyermek sorsok és életek, örömök és nehézségek (Szkc207_10)		x	x							3 x 45’
C) ÉNHATÉKONYSÁG											
8. Pozitív önértékelés: optimista érzések önmagukkal kapcsolatban	Nincs.										
9. Konstruktív self-érzékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll	**Elkerülhető-e az erőszak?** (Szka209_28)	x	x	x							2 x 45’
	Első lépések a munka világában. Tájékozódás, asszertivitás, érdekvédelem (Szkb211_07)		x	x							3 x 45’
D) A SZOCIÁLIS KOMPETENCIÁKHOZ SZÜKSÉGES KOGNITÍV KÉSZSÉGEK											
10. Információkezelés: információgyűjtés, információk rendszerezése és feldolgozása	**Olajválság a láthatáron** (Szka210_21)		x	x	x						1 x 45’
11. Problémakezelés: problémaazonosítás, reális célkitűzés, problémamegoldás	Nincs.										
12. Kritikai gondolkodás	Nincs.										
13.Szabályalkotás, szabálykövetés	**A lelkiismeret-furdalástól a szankcióig** (Szka208_47)		x	x							2 x 45’
14. Kreativitás: nyitottság, rugalmasság	Nincs.										
E) TÁRSAS KOMPETENCIÁK											
15. Empátia	Nincs.										
16. Kommunikációs készségek: véleményalkotás, vitakészség	**Összefont karral.** Válaszaink a testbeszéd nyelvén (Szka207_34)		x	x							2 x 45’
	Hogy mondjam, hogy megértsd végre?! (Szka210_39)		x	x						x	2 x 45’
	Mégis kinek az élete? II. Erkölcsi dilemma-vita a halálbüntetésről (Szkc212_07)	x	x	x					x		3 x 45’
17. Együttműködés	Nincs.										
18. Konfliktuskezelés	**Kapcsolati konfliktusok.** Kapcsolati konfliktusok különböző csoportok között (Szkb209_07)		x	x							3 x 45’
19. Segítségkérés	**Érted? Érted!** (Szkb210_03)		x	x		x					3 x 45’
20. Visszautasítás	Nincs.										

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)	Tantárgyi területek*									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
21. Társadalmi részvétel: csoporthoz tartozás, szociális érzékenység, szolidaritás, feladatvállalás, önkéntesség, civil kezdeményezőkészség	**A teljes élet esélye II.** A fogyatékkal élők jogai, e jogok érvényesülésének lehetőségei és gátjai (Szka209_26)		x	x							2 x 45’
	„Árvácska” Mit jelent szegénynek, kiszolgáltatottnak lenni? (Szkc207_03)		x	x							3 x 45’
	„We are the children” A nemzetközi szolidaritásról (Szka209_35)		x	x							2 x 45’
	A szegények bankára. Muhammad Junusz a 2006. évi Nobel-békedíj kitüntetettje (Szka211_10)		x	x							3 x 45’
	A szolidaritás éjszakája (Szka210_44)		x	x						x	3 x 45’
F) KÖRNYEZETI KOMPETENCIA											
22. Környezeti tudatosság	**Kisrendszerek – zárt rendszerek?** Hulladék az osztályban és a háztartásban (Szka208_40)		x	x					x		3 x 45’
23. Ember- természet kölcsönös függősége és egymásrautaltsága	**A világ gyermekei II.** A víz világnapján minden ötödik gyermek pohara félig üres (Szkc209_10)	x	x					x			3 x 45’
24. Környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás	**A Föld2 bolygó.** Emberi települések megtervezése egy „Föld típusú” lakható bolygón (Szka209_23)		x	x	x		x	x			10 x 45’
	Az ökológiai lábnyom (Szka210_23)		x	x				x			3 x 45’
	Fenntarthatóság az életemben (Szkb210_06)		x	x	x	x		x			6 x 45’
25. Környezettel kapcsolatos felelős magatartásformák kialakítása	**„Nincs ingyen ebéd”.** Az észak-európai népek viszonya a környezethez (Szka207_19)		x					x			3 x 45’
	Zöld- és barnamezős beruházások (Szka208_37)		x	x					x		3 x 45’

Táblázat 2. **Melléklet II.**

Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák
Szakiskola

A SZAKISKOLÁKNAK AJÁNLOTT MODULOK TÉMAKÖRÖK SZERINTI JEGYZÉKE 9–10. ÉVFOLYAM

Témakör	Pedagógiai célok és képesség-fókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
Felelősség önmagunk iránt	Cél A serdülők önismeretének fejlesztése. A hazához való érzelmi kötődés erősítése Ismeretek nyújtása a határon kívül élő magyarokról. A tudatos életvitel jelentőségének beláttatása Képességfókuszok: önismeret, identitás, empátia, felelősségvállalás	Kiemelt fejlesztési feladat: énkép-önismeret Ember és társadalom: térben-időben való tájékozódás	**Önismeret –**	Ismerd meg önmagad! (szkb207_01)	B	9.
				Nem vagyok már gyerek (szkb208_02)	B	9.
			Hazaszeretet	Szülőföldem (szkb208_07)	B	10.
				Bölcsőd e táj. A tájhoz fűződő kapcsolat fejlesztése, a saját hellyel való azonosság erősítése (szka209_18)	A	10.
			Magyarságtudat	Együtt a Kárpát-medencében (szka208_27)	A	9.
				Magyarok a nagyvilágban (szka208_28)	A	10.
			Tudatos és felelős életvitel	Gazdálkodj okosan! (szkb207_08)	B	9.
				Mi lenne, ha neked kellene megkeresned és beosztanod a pénzed? (szkb209_08)	B	9..
				Első lépések a munka világában (szkb211_07)	B	10.
A test és a lélek egészsége	Cél: Az egészségmagatartás szokásrendszerének megalapozása, fejlesztése, a káros szenvedélyek veszélyeinek felismertetése, kialakulásuk megelőzése, segítségnyújtás a veszélyeztetett helyzetben lévő fiataloknak Képességfókuszok Felelősségvállalás, belső kontroll, segítségkérés, visszautasítás	Kiemelt fejlesztési feladatok: Testi és lelki egészség Ember a természetben: Az ember egészsége	**Mentálhigiéné**	A lélek láthatatlan kék foltjai (szka208_05)	A	9.
				Stressz-relax (szkb210_02)	C	10.
			Egészségmegőrzés	Ami a testünkre hat, az létkérdés (szkb209_02)	B	9.
				Ahogy a testünkkel bánunk (szkab210_03)	B	9.
				Érted? Érted.(szkb210_03)	B	10.
			Káros szenvedélyek	Te meddig bírod? Haverok, buli, pia (szkc208_08)	C	9.
				Ne szívd mellre! (szkc209_08)	C	9.
				Beszélgessünk a drogokról (szkc210_08)	A	10.
				Te mindent lenyelsz? Drogkérdés (szkc210_08)	C	10.

Témakör	Pedagógiai célok és képesség-fókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
Egymás között	Cél: A társas kompetenciák fejlesztése. Segítségnyújtás a személyes életben előforduló kapcsolati problémák kezelésében. A mások iránti felelősségtudat erősítése Képességfókuszok: törődés, tekintet másokra, empátia, kommunikációs készségek, együttműködés, konfliktuskezelés	Kiemelt fejlesztési feladatok: Felkészülés a felnőtt lét szerepeire Ember és társadalom: kritikai gondolkodás, kommunikáció	**Kommunikáció**	Összefont karral. Válaszaink a testbeszéd nyelvén (szka207_34)	A	9.
				Hogy mondjam, hogy megértsd végre? (szka210_39)	A	10
			Család	Családi KRESZ, különböző családtípusok (szkc208_02)	C	9.
				Apám hitte (szka210_43)	A	10
			Társak és barátok	Társas kapcsolatok, barátok (szkb207_05)	B	9.
				Haverod vagy barátod (szkb207_06)	B	10.
				Te is más vagy, te sem vagy más (szkc209_07)	C	10.
			Ifjúsági szubkultúrák	Egy húron pendülünk? Zene, divat, ifjúsági szubkultúrák (szkc207_07)	C	9.
				Szubkultúrák a divatban (szkc208_07)	C	10.
Konfliktusaink	Cél: Tudatosítani a személyközi konfliktusok okait, megelőzésük lehetőségeit. Fejleszteni a konstruktív konfliktuskezeléshez szükséges képességeket. Képességfókuszok Érzelmek tudatossága, felelősségvállalás,vitakészség konfliktuskezelés	Ember és társadalom kritikai gondolkodás, kommunikáció	**Elfogadás, bizalom**	Meglátni és megítélni (szka208_41)	A	9.
				Kékszemű a barnaszeműek között (szka208_55)	A	9
				Kapcsolati konfliktusok (szkb209_07)	B	10.
				Elfogadásunk határai (szka210_40)	A	10.
			Erőszak – erőszakmentesség	Szemet szemért. A bosszú kötelessége és a megbékélés lehetősége (szka207_25)	A	9.
				Elkerülhető-e az erőszak? (szka209_28)	A	10.
			Kulturális különbségek	Kultúrák találkozása. Hogyan látjuk a másik ember kultúráját? (Szkc208_33)	C	9.
				Népek és kultúrák keveredése Magyarországon (szka210_06)	A	10.
Szabályalkotás-szabálykövetés	Cél: Megtapasztaltatni, hogy egyes szabályok ütközhetnek az egyén közvetlen érdekeivel, elveivel. Az internet-és a mobil- használat szabályainak tudatosítása	Kiemelt fejlesztési feladatok: Felkészülés a felnőtt lét szerepeire	**Szabályok az életünkben**	Mindennapi szabályaink (szka207_31)	A	9.
				Szabályok dzsungelében (szka207_04)	B	9.
				Szabályaink (szka209_31)	A	9
			Szabályok a sportban	Fair play. Az ókori és a mai olimpiák szabályai (szka209_02)	A	10.
				Valóban a részvétel a fontos? Coubertin báró álma és az újkori olimpiák (szka209_29)	A	10.

Témakör	Pedagógiai célok és képesség-fókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
	Képességfókuszok belső kontroll, szabálykövetés,	Ember és társadalom: kritikai gondolkodás, kommunikáció	**Szabályok és szabálytalanságok a változó világban**	Csak lógok a neten. A tévé, az internet és a mobiltelefon-használat csapdái	C	9.
				Csörögj rám! (szkb208_04)	B	10
				Mit üzennek a falak? – a valóságos és a virtuális „falak” üzenetei, falfirkák, plakátok, reklámok, internetes fórumok, blogok stb. (szkc212_03)		
Felelős döntések	Cél: Tudatosítani a tanulókban személyes felelősségüket a döntéseik meghozatalában. Fejleszteni a felelős döntéshez szükséges kompetenciáikat. Képességfókuszok önállóság, felelősségvállalás, véleményelfogadás, belső kontroll, kritikai gondolkodás véleményalkotás, vitakészség	Kiemelt fejlesztési feladatok: Énkép, önismeret, Felkészülés a felnőtt lét szerepeire Ember és társadalom: kritikai gondolkodás, kommunikáció	**Ha furdal a lelkiismeret…**	Az üldöződ magad leszel (szkas07_27)	A	9..
				Csak egy csoki volt (szka208_46)	A	9.
				A lelkiismeretfurdalástól a szankcióig (szka208_47)	A	9.
				Miért pont én? (szka210_37)	A	10.
			Döntéseink felelőssége	Parancsra tettem (szka209_32)	A	10.
				Mégis, kinek az élete? – Erkölcsi dilemma-vita a halálbüntetésről (szkc212_03)	C	10.
Azonosságok és különbségek	Cél: Felébreszteni és erősíteni a szolidaritást és a segítőkészséget a hátrányos helyzetben élő emberek iránt. Az emberi és gyermeki jogok ismerete, érvényesülésének, illetve érvényesülésük gátjainak felismerése Képességfókuszok: törődés,_ tekintet másokra, empátia, szociális érzékenység, szolidaritás, problémaazonosítás	Kiemelt fejlesztési feladatok: felkészülés a felnőtt lét szerepeire Ember és társadalom kritikai gondolkodás, térben-időben való tájékozódás	**Szegények és gazdagok**	Koldus és királyfi. Nem mindegy, hogy hová születünk (szka207_24)	A	9.
				„Árvácska” Mit jelent szegénynek, kiszolgáltatottnak lenni? (szkc207_03)	C	10.
			Sérült embertársaink	A teljes élet esélye I. (szka207_26)	A	9.
				A teljes élet esélye II. (szka209_26)	A	10..
			Cigányok és magyarok	Az utolsó padban (szka207_33)		9..
				A világ létra, amelyen az egyik fel- a másik lemegy. A magyarországi cigányság kultúrája és szociális helyzete (szkc207_03)	C	10.
				Historia Romani II: Romák és a nemzeti identitás kérdése (szka212_15)	A	10.
			Jog az egyenlőségre	„Mert minden ember egyenlőnek született” (szka207_03)	A	9.
				A gyermekek jogai és az UNICEF (szka209_37)	A	9.

Témakör	Pedagógiai célok és képesség-fókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	**Típus**	**Évf.**
				A világ gyermekei I. Gyermeksorsok – életek, sorsok és nehézségek (szkc207_10)	C	10..
				A világ gyermekei II. Tudod-e, ki készítette? (szkc208_10)	C	10..
Közösség – demokrácia	Cél: Az osztály mint közösség fejlesztése, a társadalmi közélet, első sorban a civil szervezetek tevékenysége iránti érdeklődés felkeltése ösztönzés közösségi tevékenységben való részvételre Képességfókuszok nyitottság, bizalom, empátia, kommunikációs készségek, együttműködés, , feladatvállalás	Kiemelt fejlesztési feladatok Felkészülés a felnőtt lét szerepeire Ember és társadalom kritikai gondolkodás, kommunikáció	**Közösségeink**	Az osztály önarcképe. Ilyenek vagyunk, milyenek leszünk? (szka207_23)	A	9.
				Együtt másokért. Szociális érzékenységet fejlesztő közösségi projektek (szkb210_08,09,10)	B	10.
				Európai elvek, autonóm közösségek (szka210_47)	A	10.
			Civil társadalom	Közösségek a lakókörnyezetben. Ismerkedés a civil szervezetekkel (szka207_28)	A	9..
				Civil kezdeményezések (szka211_22)	A	10.
				A szolidaritás éjszakája (szka210_44)	A	10.
Globalizáció	Cél: Megismertetni a tanulókat a globalizáció következményeivel. Felhívni a figyelmüket a nemzetközi összefogás jelentőségére a globális problémák megoldásában Képességfókuszok: nyitottság, problémaazonosítás, tolerancia, szolidaritás	Kiemelt fejlesztési feladatok információs és kommunikációs kultúra Ember és társadalom kritikai gondolkodás, térben-időben tájékozódás Földünk – környezetünk tájékozottság a földrajzi térben	**Egységesülő világunk**	„Az istenek a fejükre estek” A félsivatagi népek és környezetük (sszka207_15)	A	9.
				Esőtánc és gyerekkatonák (szka207_38	A	9.
				80 nap alatt a Föld körül. Interkulturális társasjáték (szka209_19)	A	9.
			Szociális globalizáció	We are the children. A nemzetközi szolidaritásról (szka209_35)	A	10.
				Életben maradni. Eltérő életesélyek a világ különböző pontjain (szka210_52	A	10.
				A szegények bankára. Muhammad Junusz a 2006. évi Nobel-békedíj kitüntetettje (szka211_10)	A	10.

Témakör	Pedagógiai célok és képesség-fókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
Földünk és környezetünk	Cél: Felhívni a figyelmet a környezetvédelem globális jelentőségére és a lokális cselekvés lehetőségeire. Példákat mutatni a környezeti problémák helyi megoldására. A személyes felelősség fontosságának tudatosítása a fenntartható fejlődés érdekében Képességfókuszok: Információfeldolgozás, problémaazonosítás, szolidaritás, felelősségvállalás	Kiemelt fejlesztései feladatok: Környezeti nevelés Földünk – környezetünk: Tájékozottság hazai, regionális és globális környezeti kérdésekben	**A környezet aktuális állapota**	A lázas Föld (szka207_22)	A	9.
				Cián a Tiszában (szka209_36)	A	9.
				Olajválság a láthatáron (szka210_21)	A	10.
				„Nincs ingyen ebéd” Az észak-európai népek viszonya a környezethez (szka207_19)	A	10.
			Fenntartható fejlődés	Hulla- hulla- hulladék. Kvízjáték az újrahasznosításról és a hulladékkezelésről (szka209_15)	A	9.
				Zöld- és barnamezős beruházásaink (szka208_37)	A	10.
				A Föld2 bolygó. Emberi települések megtervezése egy „Föld-típusú” lakható bolygón (szka209_23)	A	10.
			Személyes felelősségvállalás a környezetért	Táplálkozás és környezet (szka208_25)	A	9.
				Kisrendszerek – zárt rendszerek? Hulladék az osztályban és a háztartásban (szka208_40)	A	10.
				Az ökológiai lábnyom (szka210_23)	C	10..
				Fenntarthatóság az életemben (szkb210_06)	A	10.

Kompetenciafejlesztő oktatási program (pedagógiai rendszer) kerettanterve

– Szövegértés-szövegalkotás kompetencia –

Általános iskola ill. középiskola, 5-12. évfolyam

Magyar nyelv és irodalom

5. ÉVFOLYAM

	Témakörök	**Javasolt óraszám**	**Modulszám**
1.	OTTHON	30	6
2.	TÖRTÉNETEK ÁLLATOKRÓL	20	4
3.	KAPCSOLATOK	25	5
4.	VISSZA A MESÉHEZ!	26	5
5.	VARÁZSBIRODALMAK I.	30	10
6.	VARÁZSBIRODALMAK II.	14	4
7.	AZ ÉN MESEKÖNYVEM – PROJEKT	16	4
Ismétlés, összefoglalás, prezentációk, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés		19	

1. FEJEZET	*Cím*	**OTTHON**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	30 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A család élete időben és térben, családtörténet. Az együtt élők és az együttélés szűkebb és tágabb helyszíne.
	Poétikai fókusz	A bensőségesség kifejezőeszközei; A hangulati elemek kifejezőeszközei.
	Szövegértési fókusz	Hely-, idő és személymegjelölések azonosítása, kapcsolatuk feltárása elbeszélésben, leírásban, társalgásban. Kérdezés.
	Szövegalkotási fókusz	Lakhelyleírás, vázlatos családtörténet elbeszélése, ezekről való csevegés. Transzformáció: szövegből családfaábra, családfaábrából szöveg; prózából vers, versből próza alkotása. A partnereknek és a beszédhelyzetnek megfelelő megszólítások (tegezés, magázás stb.). Levélírás. Kérdezés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		Szereplők családi és térbeli viszonylatainak azonosítása folyamatos szöveg alapján, ill. folyamatos családtörténet-elbeszélő szöveg és családfa összevetése. Hallott és olvasott rövid családtörténetek megértése és rekonstruálása. Párbeszédből elbeszélés, elbeszélés alapján párbeszéd készítése a családról, lakhelyről: irodalmi művek, saját szövegek és újságcikkek alapján. A nyelvtani személyek használatának megfigyelése, a megfigyelt jelenségek rendszerezése, talált problémák megvitatása. A jelenségek összevetése a tanult idegen nyelvben található hasonló jelenségekkel. Kapcsolatápoló szövegtípusok gyakorlása: csevegés, sztorizás; monologikus és dialogikus szövegalkotás, dramatikus játék, szerepcsere.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek, szövegek:** A rest leány (népmese) Török Mónika: Az újgenerációs nagycsalád Petőfi Sándor: A tintásüveg • Családi történetek • Janikovszky Éva: Mi újság? • Romhányi József: Mézga Aladár különös kalandjai (részlet) • Durrell, Gerald: családom és egyéb állatfajták • Petőfi: Egy estém otthon • Petőfi: Füstbement terv • Arany János: Családi kör **Tartalmak, fogalmak:** • A kommunikáció létrejöttének elengedhetetlen feltételei. • Monológ, dialóg. • Nyelvtani szám-személy. • Nem nyelvi kommunikáció. • Befogadó. • A családi viszonyok. • A kérdések szerepe a kapcsolatokban. • A kérdések fajtái. • Valódi és különleges kérdések. • Családfa. • Háttérszöveg. • Vers és próza különbsége. • Időmértékes verselés. • Életkép, történet, jelenet, szereplők.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Megérkezés-ismerkedés. 2. Beszélgetés iskolai helyzetekben. 3. Családok közel és távol. 4. Jó a kérdés! 5. A Mézga család és egyéb családok. 6. Otthonról, családról – versben.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	5-4-5-5-5–6 óra
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Az életpálya-építési kompetencia fejlesztése. A szociális kompetencia fejlesztése. A matematikai kompetencia fejlesztése.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Ember és társadalom, Művészetek.
KÖVETELMÉNYEK		**A gyerekek legyenek képesek:** • a kommunikációs helyzet létrehozásakor és elemzésekor az elengedhetetlen feltételek figyelembevételére; • megválasztani a kommunikációs helyzethez illeszkedő köszönési formákat;

		• megkülönböztetni a monologikus és dialogikus formát; • megfelelő módon alkalmazni a nyelvtani számot és személyt; • a nem nyelvi kommunikációs üzenetek dekódolására; • párbeszédet létrehozni annak szerkezeti elemei figyelembevételével; • normatívan alkalmazni a tegezés-magázás szabályait; • megkülönböztetni a hagyományos levelet az sms-től és az e-mailtől; • a szükségleteiknek megfelelő kérdések megfogalmazására, az alapvető kérdéstípusok kommunikációs helyzetben való megkülönböztetésére; • reagálni a háttérszövegre, megfogalmazni annak célját; • különbséget tenni a vers és a próza között.
2. FEJEZET	*Cím*	**TÖRTÉNETEK ÁLLATOKRÓL**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	20 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Az állatok, mint társak, mint látványosságok, és mint a megismerés tárgyai – szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben. Érintetlenség és az ember által meghódított természet.
	Poétikai fókusz	A leírás eszközei, tanmese, példázat.
	Szövegértési fókusz	Általánosítások és alátámasztó részletek viszonya. Látszólag azonos tárgyú valójában merőben eltérő szövegtípusok összevetése. Meggyőzési technikák tanulmányozása.
	Szövegalkotási fókusz	Leíró, magyarázó, meggyőző és instruáló szövegek alkotása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		Biológia tankönyvből, állatmagazinokból anyagok gyűjtése. Állatokról szóló televíziós műsorok (National Geographic, Animal Planet) szöveges összefoglalása. Állatokról készült fényképek szöveges jellemzése. Állatmesék tanulságának levonása. Szépirodalmi és ismeretterjesztő állatleírás, állatjellemzés olvasása, összevetése. Szülő rábeszélése, kistestvér lebeszélése állatvásárlásról, állattartásról. Érvek az állatok állatkertben tartása ellen és mellette. Állatvédő, állatkertellenes újságcikk írása. Válaszcikk ugyanerről. Állattartási útmutató írása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek, szövegek:** • Lexikonszócikkek, ismeretterjesztő cikkek részletei • Konrad Lorenz: Salamon király gyűrűje (részlet) • Devecseri Gábor: Állatkerti útmutató (részlet) • Varró Dániel: Túl a Maszat-hegyen (részlet) • La Fontaine: A farkas és a kecskegida • Romhányi József: Interjú egy farkassal, aki állítólag megette Piroskát • Darvasi László: A nagymamát nem eszi meg a farkas! És Piroskát se! • Jókai Mór: A kőszívű ember fiai (részlet) • Gárdonyi Géza: Egri csillagok (részlet) • Fekete István: Tüskevár (részlet) • Szilágyi Domokos: Nádiverebek • Gerald Durrell: Állatkert a kastély körül (részlet) • Nagy Lajos: Képtelen természetrajz (A kutya) • Nemes Nagy Ágnes: Majomka • Széchenyi Zsigmond: A vadászatról

		Tartalmak, fogalmak: • A névszói szerkezetek. • Leírás. • Az állatok kommunikációja. • A jelzői és határozói módosítók. • A szófajok. • Határozott és határozatlan névszói kifejezés. • Általánosító mondatok. • A tanítómese. • Meggyőzési, rábeszélési technikák. • Találós kérdés, közmondás.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Állatkerti séták. 2. A farkas és a kecskegida. 3. Madarak. 4. Történetek állatokról.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	6-6-3-5
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Életpálya-építési kompetencia. Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra. Énkép, önismeret.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Környezeti nevelés; Földünk-környezetünk, Ember a természetben, Életvitel és gyakorlati ismeretek.
KÖVETELMÉNYEK		**A gyerekek legyenek képesek:** • névszói szerkezeteket felismerni és létrehozni; • néhány jellemzővel megkülönböztetni az emberek és az állatok kommunikációját; • a jelzői és határozói módosítók alkalmazására; • a kiemelt szófajokat a kommunikációs célnak megfelelően használni; • a határozott és határozatlan névszói kifejezéseket a kommunikációs célnak megfelelően alkalmazni; • a meggyőzési, rábeszélési technikákat a kommunikációs célnak megfelelően alkalmazni.
3. FEJEZET	*Cím*	**KAPCSOLATOK**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	25 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Barátság, ellenszenv, konfliktusok a mindennapi életben. Mintakövetés: a felnőttek világának tükröződése a gyerekek kapcsolataiban, a szereplők viselkedésében, érzés- és gondolatvilágában. Határozott és határozatlan leírások.
	Poétikai fókusz	A regény, a regény cselekményének tagolódása. Az események és a szereplők értékelésének alakulása közötti kapcsolat. Jelképes regényterek.
	Szövegértési fókusz	Általánosító állításokhoz alátámasztó részletek gyűjtése személyjellemzésben. A hasonlítás, a párhuzam és az ellentét szerepe a szöveg jelentésének megteremtésében.
	Szövegalkotási fókusz	Jellemzések, leírás és esemény-beszámoló, szerkezeti vázlat. Névszói csoportok szerkesztése, a határozottság megfelelő használata.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		Jellemzések és jellemzett személyek azonosítása. Hibás jellemzésmozzanatok kiszűrése. Általánosító állítások és alátámasztó részletek összekapcsolása a jellemzésben. Jellemzéskészítés anyaggyűjtés nyomán; helyszínleírás szóban és írásban. Ellentétezésre épített leírás. Dramatizált jelenetek előadása. Különböző névszói csoportok gyűjtése, a határozottság szerepének megfigyelése, kísérletezés, a szövegalkotásban való alkalmazása, a talált problémák megvitatása. A jelenségek összevetése a tanult idegen nyelvben található hasonló jelenségekkel.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek, szövegek:** • Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk • Karinthy Frigyes: Röhög az egész osztály (részlet) • Békés István: Szegény ember gazdag városban (részletek) • Ingrid Sjöstrand: A felnőttek furcsák néha; Gyereknek lenni azért rossz • Siv Widerberg: A városban **Tartalmak, fogalmak:** • Regény. Cselekmény és fordulatok, a cselekmény tagolása. Az ismétlődő jelenetek szerepe. Jelképes regényterek. A regényalakok változása. Szereplők, szereplőcsoportok és az általuk képviselt értékek. Az elbeszélő közvetlen értékelő szerepe. Főhősök és mellékalakok. Kétféle utánzás, eszményítés. • A költő és a vers beszélője. • Szabadvers és gondolatritmus. • Szatíra. • Utánzás. • A névszói szerkezetek mondatbeli szerepei. • Tárgyi rész. • Mennyiségjelölés, számolószók. • A toldalékok és a mondatbeli szerepek.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk I. 2. Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk II. 3. Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk III. 4. A névszói szerkezetek mondatbeli szerepei 5. A felnőtt- és a gyermeklét különbségei és azonosságai
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	6-4-7-5-3 óra
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)	*Kapcsolódó keresztantervi modulok*	Életpálya-építési kompetencia. Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra. Énkép, önismeret.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Ember és társadalom, Művészetek.

KÖVETELMÉNYEK		**A gyerekek legyenek képesek:** • a cselekmény felidézésére; • a szereplők és szereplőcsoportok jellemzésére; • helyszínek bemutatására; • különféle nyelvi szempontoknak megfelelő szövegalkotásra.
4. FEJEZET	*Cím*	**VISSZA A MESÉHEZ!**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	26 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Alapvető emberi kapcsolatok, életproblémák és mesei megoldások. Az eseményekre (folyamatokra, állapotokra stb.) és szereplőikre való utalás eszközei.
	Poétikai fókusz	Népmese, műmese, mesehős, próbatételek és mesei igazságtétel. Hétköznapi és csodás, valószerűség és fantasztikum.
	Szövegértési fókusz	Általánosítások és kifejleti jóslatok megfogalmazása; műfaji minták szerepe a cselekményvezetésben és a szövegszerkesztésben. A szereplők kihagyhatósága.
	Szövegalkotási fókusz	Mesefolytatások, mesebefejezések írása; meseírás minták alapján (pl. láncmese, hazudós mese). A szereplőkre való utalás elhagyhatósága.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		Mesék csoportosítása; mesetípus műfaji-szerkezeti jellemzőinek általánosító megfogalmazása; kifejleti jóslatok alkotása szóban és írásban. Meseírás minta alapján, meseparódia írása szereplő vagy helyszín elcsúszatásával. Komikus hatású szöveg alkotása a meséhez nem illő stílusregiszter alkalmazásával. Komikus hatású szöveg írása népmesei stílus nem népmesei tárgyra való alkalmazásával. Általánosítások megfogalmazása, kísérletezés.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek, szövegek:** • A Magyar Olvasástársaság felhívása: A népmese napja • Varró Dániel: Túl a Maszat-hegyen (részlet) • A kóró és a kismadár (Arany László feldolgozása) • Fehérlófia (Arany László feldolgozása) • Kiss Anna: Legkisebb fiú • Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Árnika • A kán mestersége (kazak mese) • Nagyotmondó huszárok (népmese) • A férj, az asszony és a munka (szerb népmese) • Grimm-testvérek: A suszter manói (részlet) • Csali mese • Mészöly Miklós: Tréfás mese • Hazug mese (Kriza János gyűjtése) • Kósa László – Szemerkényi Ágnes: Apáról fiúra (részletek) **Tartalmak, fogalmak:** • Mese, mesehős, mesei igazságtétel, mesei fordulatok, meseszámok, próbatétel. • Népmese, műmese, láncmese, csalimese, hazudós mese, varázsmese, novellamese. • Hogyan lesz a mondatokból összefüggő szöveg? (utaló szerepű szavak).

MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Fehérlófia 2. Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Árnika 3. Mesék fiúknak és lányoknak 4. A meseszöveg és más szövegek mondatai 5. Hiszitek, nem hiszitek… 6. Itt a vége, fuss el véle
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	5-5-4-3-4-5
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Életpálya-építési kompetencia fejlesztése. Szociális kompetencia fejlesztése.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Földünk és környezetünk.
KÖVETELMÉNYEK		**A gyerekek legyenek képesek:** • kifejleti jóslatok alkotására; • meseírásra minta alapján; • általánosítások megfogalmazására; • mondatokból szövegek építésére.
5. FEJEZET	*Cím*	**VARÁZSBIRODALMAK I. – PETŐFI SÁNDOR: JÁNOS VITÉZ**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	30 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Az út motívuma, a boldogságkeresés.
	Poétikai fókusz	A verses mese. Az elbeszélő költemény naiv elbeszélője. Hétköznapi és csodás, valószerűség és fantasztikum keveredése. A szóképek szerepe.
	Szövegértési fókusz	Ok-okozati kapcsolatok a szövegben; párhuzamok és ellentétek.
	Szövegalkotási fókusz	Cselekmény-összefoglalás, tömörítés. Belehelyezkedéses érvelés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		Jelölt ok-okozati kapcsolatok azonosítása; jelöletlen ok-okozati kapcsolatok feltárása. Események időrendi sorrendbe állítása. Valószerű és fantasztikus elemek megkülönböztetése. A világszintek közötti átlépés megfigyelése, megállapítása. Lényegkiemelő felolvasás. Dramatizálás. A János vitéz cselekményéhez kapcsolódó képzelt párbeszédek és monológok alkotása. Jelenetek illusztrálása. Párhuzamokra és ellentétekre épülő rövid szöveg alkotása. Metaforák hasonlattá, hasonlatok metaforákká alakítása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek, szövegek:** • Tündérszép Ilona és Árgyélus • A császár lánya és a kiskondás • Petőfi Sándor: János vitéz **Fogalmak, tartalmak:** • Idő és tér viszonya az elbeszélésben, az út jelentései • Valószerű és csodaszerű-fantasztikus • Mesei elemek a János vitézben (pl. a hős, a próbatételek, a meseszámok)

		• A naiv elbeszélői szemlélet • Író és elbeszélő megkülönböztetése. • A hasonlat és a metafora. Ellentét és párhuzam. Ütemhangsúlyos verselés. • Névszó, a névszó fajtái
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Két mese a párjára találó ifjúról 2. János vitéz a falujában (1–4. fejezet) 3. A vándorlás és a zsiványtanya (5–6. fejezet) 4. Találkozás a huszárokkal – Az út Franciaországig (7–10. fejezet) 5. A győztes francia hadjárat és hőse (11–13. fejezet) 6. Jancsiból János vitéz (14–15. fejezet) 7. Hazatérés és halálhír – A befejezés lehetősége és a világszint váltás (16-18. fejezet) 8. Az óriások földjén és a sötétség birodalmaiban (19–22. fejezet) 9. Vándorlás és célba érés (23–27. fejezet) 10. Kukorica Jancsitól János vitézig (Összefoglalás)
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	2-5-4-3-3-2-3-2-3-3 óra
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Szociális kompetencia. Életpálya-építési kompetencia. Matematikai kompetencia.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Ember és társadalom, Földünk és környezetünk.
KÖVETELMÉNYEK		**A gyerekek legyenek képesek:** • jelölt ok-okozati kapcsolatok azonosítására; • események időrendi sorrendbe állítására; • valószerű és fantasztikus elemek megkülönböztetésére; • lényegkiemelő felolvasásra; • a János vitéz cselekményéhez kapcsolódó képzelt párbeszédek és monológok alkotására; • metaforák hasonlattá, hasonlatok metaforákká alakítására.
6. FEJEZET	*Cím*	**VARÁZSBIRODALMAK II.**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	14 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Átjárók, utazások a hétköznapok és a fantasztikum között – átlagosság és különcség.
	Poétikai fókusz	Fantasztikus, szatirikus túlzás.
	Szövegértési fókusz	Hasonlóság és ellentét.
	Szövegalkotási fókusz	Mintakövetéssel szatirikus vagy parodisztikus szöveg alkotása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		Összehasonlítás (pl. a tanuló iskolája és a Roxfort, pl. A János vitéz és a Harry Potter, pl. a Harry Potter és a Május 35 között – a szekrény és 9 és 3/4-ik vágány, pl. a Május 35 egyik „országa” és a mi világunk , pl. egy Harry Potter-részlet és megfilmesítése között). Naplóbejegyzés írása, levélírás, egy filmjelenet írásbeli összefoglalása.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek, szövegek:** • Petőfi: János vitéz • Kiss-Csapó Gergely: Kasmír, Ladakh, Magas-Himalája – India – 1998. (részlet) • Petőfi Sándor Úti levelek (részlet) • Erich Kastner: Május 35 (részlet) • Voltaire: Candide (részlet) • Lois Lowry: Az emlékek őre (részlet) • J. K. Rowling: Harry Potter és a bölcsek köve (részlet) **Fogalmak, tartalmak:** Utópia, negatív utópia. Felvilágosodás. Eldorádó.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Valós és képzeletbeli utazások. 2. Hétköznapok és csodák, taszítások és vonzások a János vitézben és a Harry Potterben. 3. Utópia és negatív utópia – Tündérország, Eldorádó és társaik. 4. Egy negatív utópia: Az emlékek őre.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	3-4-5-2 óra
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Életpálya-építési kompetencia. Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra. Énkép, önismeret.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Ember és társadalom, Földünk és környezetünk.
KÖVETELMÉNYEK		**A gyerekek legyenek képesek:** • összehasonlítás, naplóbejegyzés és levél írására.
7. FEJEZET	*Cím*	**AZ ÉN MESEKÖNYVEM**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	16 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Közös mesekönyv létrehozása .
	Poétikai fókusz	A mindennapok és az ünnepek meséi.
	Szövegértési fókusz	Hasonlóság és ellentét.
	Szövegalkotási fókusz	Mintakövetéssel, gyűjtéssel szöveg alkotása, szerkesztése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		Mesegyűjtés, -írás, szerkesztés, illusztrálás szempontok szerint. Meseírás minta alapján, meseparódia írása szereplő vagy helyszín elcsúszatásával. Komikus hatású szöveg alkotása a meséhez nem illő stílusregiszter alkalmazásával. Komikus hatású szöveg írása népmesei stílus nem népmesei tárgyra való alkalmazásával. Dramatizálás.

MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. A projektterv elkészítése. 2. Életesemények megjelenítése különböző típusú mesékkel. 3. A mesék tematizálása, rendezése, összegyűjtése. 4. Az én mesekönyvem.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	4-4-4-4 óra
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Szociális és életviteli kompetencia, Matematikai-logikai kompetencia, Életpálya-építési kompetencia.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Ember és társadalom, Művészetek.
KÖVETELMÉNYEK		**A gyerekek legyenek képesek:** • meseírásra; • meseparódia írására szereplő vagy helyszín elcsúszatásával; • komikus hatású szöveg alkotására a meséhez nem illő stílusregiszter alkalmazásával; • komikus hatású szöveg írására népmesei stílus nem népmesei tárgyra való alkalmazásával.

6. ÉVFOLYAM

	Témakörök	**Javasolt óraszám**	**Modulszám**
1.	JÁTÉK	29	4
2.	KAPCSOLATOK	50	12
3.	ÖRÖKSÉGÜNK	22	5
4.	KALAND	24	6
5.	SZÓBELISÉG-ÍRÁSBELISÉG	21	5
6.	SZÜLETÉS – TEREMTÉS	18	5
7.	MINDENT KIDERÍT... – PROJEKT	16	4

1. FEJEZET	*Cím*	**JÁTÉK**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	22 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A játék fogalmának és szabályainak körülírása, az alkotás folyamata. Szabályok a játékokban és a nyelvben – néhány nyelvi játék, játékos nyelvhasználati mód megismerése. Szerepjáték és formai játék. A magyar beszédhangok és rendszerük.
	Poétikai fókusz	Hanghatások felismerése a költészetben (alliteráció, rím, ritmus), rímes játékok, képvers. A játékosság fogalmának értelmezése. Hangtani játékok, alaktani játékok, mondattani játékok – a költészet, mint nyelvi játék.
	Szövegértési fókusz	A forma, a domináns nyelvi elem, mint meghatározó szövegalakító tényező. A forma hangulati, érzéki jelentése.
	Szövegalkotási fókusz	Egyszerű szövegszervező elvek felismerése és mintakövető, reproduktív alkalmazása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	• Nem nyelvi és nyelvi társasjátékok felsorolása, némelyikük órai kipróbálása. • A közös jegyek keresése: fogalmi általánosítás. • Logikai játék, rímjáték. • Eszperente játék, láncjáték. • Halandzsaszöveg írása, ill. értelmezése. • Halandzsaszavak közé megfelelően toldalékolt jelentéses szavak beillesztése. • A beszédhangok hasonlóságainak és különbségeinek felfedezése, a képzési módok megfigyelése, a képzésmód szerinti rendszerezésük. A saját nyelvváltozatból ismert hangok eltérései egymástól és a normatív változattól. A tanult idegen nyelv beszédhangjaival való összevetés. -
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	**Művek, szövegek:** • Benedek Elek: A hétszépségű királykisasszony • Choli Daróczi József: Sóhaj • J. K. Rowling: Harry Potter és a Bölcsek Köve • Karinthy Frigyes: Följelentem az emberiséget, 1. kötet • Kiss Dénes: Korong forog • Kosztolányi Dezső: A játék, Emlékezet, Ujjgyakorlat, Badarok • Ladik Katalin: Jégmadár • Lázár Ervin: Pávárbeveszévéd • Mikszáth Kálmán: Köszöntő • Montágh Imre: Nyelvművesség. A beszéd művészete • Nagy László: Önarckép • Örkény István: Nápolyi • Papp Tibor: Pogány istentisztelet • Petőfi Sándor: Befordultam a konyhára • Vidor Miklós: Nyelvgyötrők • Weöres Sándor: Téma és variációk, Hangcsoportok, Keresztöltés • Darvasi László: Trapiti (részlet), nyelvtörők, mondókák, nyelvi és logikai játékok ** • József Attila: Regös ének • Romhányi József-versek*** • Zalán Tibor: ...Halandzsa és **Tartalmak, fogalmak:** • rím; • alliteráció; • ritmus; • szójáték; • logikai szerkezetek; • zenei szerkezetek;

		• formai képletek; • formaalkotó szabályszerűségek. **Nyelvi ismeretek, fogalmak:** • beszélőszervek; • hangképzési módok; • magánhangzó, mássalhangzó; • hosszúság, rövidség; • a magyar beszédhangok; • szótag; • a magyar hangrendszer nyelvjárási eltérései; • idegen nyelvi hangrendszerek.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Játék – szabály – játékszabály 2. A magyar beszédhangok 3. 3. csupa-csupa ritmus 4. 3. a taktikus hangtan – fonotaktika Ismétlés, összefoglalás, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	2-7-5–6-2 óra
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Szociális, Matematikai és Életpálya-építési kompetencia.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Idegen nyelv, Művészetek, Testnevelés.
KÖVETELMÉNYEK		**A gyerekek ismerjék:** • a beszédszervek felépítését és működését. **A gyerekek legyenek képesesek:** • nem nyelvi és nyelvi társasjátékok felsorolására; • a közös jegyek általánosítására; • a szabályok alkalmazására logikai, eszperente, lánc- és rímjátékokban; • halandzsaszöveg írására, ill. értelmezésére; • halandzsaszavak közé megfelelően toldalékolt jelentéses szavak beillesztésére; • felismerni a beszédhangok legjellemzőbb képzési sajátosságait; • felismerni a beszédhangok legjellemzőbb hangzásbeli sajátosságait; • felismerni a beszédhangok nyelvjárási eltéréseit; • felismerni a beszédhangok nyelvközi eltéréseit; • megállapítani a szótagok „súlyát”; • megkülönböztetni a magyar nyelv és a tanult idegen nyelv sajátos hangtani jellemzőit.

2. FEJEZET	*Cím*	**KAPCSOLATOK**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	29 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A kamaszkor: konfliktusok és kompromisszumok. A kortárskapcsolatok szerepe. Csoporthovatartozás. Helyzetelemzés, helyzetértékelés. Problémamegoldás. Az ige alakjai. A névszói állítmány és az azonosítást kifejező mondatok.
	Poétikai fókusz	Nézőpont-nézőpontváltás. Hangulati elemek. A szerepviszonyoknak megfelelő hangnem. Az elhallgatás.
	Szövegértési fókusz	Tény és vélemény megkülönböztetése. Érvek, értékítéletek. Igaz-hamis állítások megkülönböztetése. A humor, irónia, gúny, eufémizmus nyelvi eszközei irodalmi és köznyelvi szövegekben. Konfliktusos helyzetek. Nyelvi tudatosság, nyelvérzék, analitikus gondolkozás, összehasonlító képesség, rendszerlátás, világismeret és a nyelv összefüggésének látása.
	Szövegalkotási fókusz	A probléma típusától függő alternatív nyelvi cselekvések. Konfliktusos helyzetek bemutatása, értékelése. Konfliktustípusok alapján konfliktushelyzetek szimulálása. Tényszerű és ironikus jellemzések és önjellemzések.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		• A szövegekben szereplő állítások megfeleltetése a tárgyra vonatkozó, másképpen megfogalmazott több (igaz és hamis) állítás közül eggyel vagy többel. • A szövegekben szereplő tények és vélemények tartalmának és nyelvi jegyeinek megkülönböztetése. • A sikeres kommunikációs magatartásmód elemzése, értékelése: a bizalmas vagy távolságtartó témakifejtés, a normák követése a kommunikációs viselkedésben. • A konfliktusos helyzetek megkülönböztetése a rutinhelyzetektől. • Konfliktusos helyzetek elemzése, szimulálása. • A humor, az irónia, a gúny és az eufémizmus keresése irodalmi és köznapi szövegekben. • Tényszerű és ironikus jellemzések és önjellemzések alkotása szóban és írásban. • Film és regény összehasonlítása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** • Marcello D'Orta: Beszélj a padszomszédodról • Móra Ferenc: A másik csaló • Részletek Jacqueline Wilson Tracy Baker története című regényéből • Erich Kastner: Emil és a detektívek • Gárdonyi Géza: Bűntárgyalás • Jacqueline Wilson: Tracy Beaker története • Részletek Louis Sachar Bradley Az osztály réme című regényéből • Mándy Iván: Csutak és a szürke ló • Mark Twain: Tom Sawyer kalandjai • Galla Ágnes: Lánykérés, Barátaim@chaten.hu* • Petőfi Sándor: János vitéz (részletek) • Siv Widerberg: Szerelem

		Tartalmak, fogalmak: • gúny, irónia, paródia, eufemizmus; • kétértelműség; • sejtetés; • késleltetés; • a jellemzés eszközei; • konfliktustípusok; • multikulturalizmus; • nyelvi fogalmak, ismeretek: - egyeztetés alannyal és tárggyal; - igeidők, „összehangolásuk” módosítókkal, igemódok; - állítmányi rész, tárgyi rész; - névszói állítmány és annak sajátságos szerepe; - az azonosítást kifejező mondatok; - melléknévi igenév; - feltételes módú igealak, feltételes mondat; - múlt idejű igealak.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Első látásra – Az igeidők és az igemódok 2. Emil és a detektívek – Hajdan és ma – Az igealakok egyeztetési tulajdonságai 3. Botrányhősök. Botrányhősök? – Az igei funkciójú mondatok 4. Én és mások – Az igei funkciójú mondatok Ismétlés, összefoglalás, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	7-8-7-6-2 óra
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Szociális, Matematikai, Életpálya-építési kompetencia.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Ember és társadalom, Művészetek, Testnevelés, Idegen nyelv.
KÖVETELMÉNYEK		**A gyerekek legyenek képesek:** • a kommunikációs célt azonosítani; • adott helyzetet szempontok szerint elemezni, értékelni; • a megismert normák analóg helyzetben való azonosítására, elemzésére, alkalmazására; • a normákhoz való célszerű alkalmazkodásra és az azoktól való alkotó eltérésre; • megkülönböztetni az elbeszélői és szereplői nézőpontot; • a szöveg különböző nézőpontoknak megfelelő interpretálására; • a hangulati elemek irodalmi művekben való értékelésére és a helyzethez illeszkedő tudatos alkalmazásukra; • a tény és a vélemény megkülönböztetésére; • állításhoz érvek megfogalmazására; • megkülönböztetni a tényszerű, az ironikus és a gúnyos nyelvi viselkedést; • a konfliktushelyzetek leírására: a konfliktusban álló felek és a konfliktus okainak azonosítására;

		• megkülönböztetni a kompromisszumos és konszenzusos megoldást; • alkalmazni a magyar nyelvben használt időket és módokat; • összehasonlítani a magyar idők és módok kifejezőeszközeit a tanult idegen nyelv hasonló funkciójú elemeivel, tudja összehasonlítani a két nyelvben az egyeztetést, illetve a névszói állítmányt; • megkülönböztetni és alkalmazni a határozott és határozatlan igeragozást; • az alannyal való egyeztetés különböző eseteire; • felismerni és megkülönböztetni egymástól az igés állítmányt, a névszói állítmányt és az azonosító mondatot.
3. FEJEZET	*Cím*	**ÖRÖKSÉGÜNK**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	50 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A közös emberi és nemzeti emlékezet és hőseinek elevenen tartása. Bűnök és büntetések. Archaikus szóhasználat. Az igazság és igazságosság: az ítélkezés, mint cselekedet. Képes kifejezések, szólások, idiómák, közhelyek.
	Poétikai fókusz	Az elbeszélő viszonya tárgyához, az epizódok és a kihagyások szerepe az elbeszélésben. A jelenetezés az elbeszélésben. Az archaizálás és a tájnyelv funkciója. Egyszerűbb képek, alakzatok felismerése, értelmezése.
	Szövegértési fókusz	Eseménysorrend és ok-okozati összefüggések viszonya; jellemzés, összehasonlítás, szembeállítás. Ki nem mondott összefüggések explicitté tétele. Nehéz (régies, népies) szókincsű szöveg szavainak, mondatainak megértése kontextusból és segédforrásokból.
	Szövegalkotási fókusz	Archaikus szöveg jelentésének visszaadása mai nyelven – „fordítás” a komikus modernizálás elkerülésével. Vélemény megfogalmazása, érvelő szövegek alkotása szóban és írásban.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		• Részlet-összefoglalás, szövegtömörítés. • Mai nyelven ki nem mondott következtetések levonása, megfogalmazása. • Szövegelemzési gyakorlatok: különböző korok szövegeinek értelmezése és összehasonlítása. • Szótárkészítés különböző korok nyelvhasználata alapján: magyar-magyar. • Szómagyarázatok készítése. • Érzelmi és cselekvési dilemmák megfogalmazása egyes szám harmadik és első személyben. • Események, szereplők, helyzetek mai, társalgási nyelven való jellemzése. • Jelenetek előadása, dramatizálása. • Lehetséges, de a Toldiban nem szereplő monológok, ill. párbeszédek írása. • Szerkezetek szó szerinti és átvitt jelentésének összevetése, magyarázata, idiómák gyűjtése, rendszerezése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek, szövegek:** • A Bibliából - A bűnbeesés - Káin és Ábel - Bábel tornya - A tékozló fiú

		• Népballada: - Kömíves Kelemen • Arany János: A walesi bárdok • Orbán Ottó: A walesi pártok • Arany János: Toldi • Janikovszky Éva: Kire ütött ez a gyerek? • Kallós Zoltán: Ez az utazólevelem. Balladák új könyve nyomán • Petőfi Sándor: János vitéz (részlet) • Újsághírek erőszakos tetteket sújtó bírósági ítéletekről és indoklásukról; bűn és erkölcsi ítélkezés példája a tv talk-showinak egyikében **Tartalmak, fogalmak:** • ballada; • ismétlés; • előhang; • epizód; • mottó; • ütemhangsúlyos verselés. **Nyelvi fogalmak, ismeretek:** • állandósult szókapcsolat, idióma; • archaizmus; • szállóige.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Bibliai bűnök és bűnhődések – Az implicit információról tanultak ismétlése 2. Kömíves Kelemenné balladája és szövegváltozatai – Szótárazás, szószedet készítése 3. Arany János: A walesi bárdok – A névszói szerkezetek felépítéséről, szórendjéről tanultak ismétlése 4. Arany János: Toldi – Előhang 5. Arany János: Toldi – Első ének – A nyelv régiességének tapasztalata 6. A képes kifejezésektől az idiómákig 7. Arany János: Toldi – Összeütközés és bűnbeesés (II–III.) 8. Arany János: Toldi – IV–VI. ének 9. Szólások, közhelyek, fordulatok, közmondások, az ezekben megőrzött archaizmusok 10. Arany János: Toldi – Miklós és György (VII-VIII.) 11. Arany János: Toldi – Epizód, mélypont, fordulópont (IX-X.) 12. Arany János: Toldi – Győzelem és befejezés a tetőponton (XI–XII.) 13. A Toldi kompozíciója, a három emelkedő jelentőségű próba – az epizódok átértelmeződése; jellemek, műfaji és stilisztikai sajátosságok 14. A Toldi és a János vitéz

		15. Képes kifejezések, idiómák a tanult idegen nyelvben Ismétlés, összefoglalás, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	3-4-4-3-4-3-3-3-2-3-3-3-3-2-2-6 óra
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Szociális, Matematikai és Életpálya-építési kompetencia .
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Ember és társadalom, Idegen nyelv, Művészetek (Ének-zene, Dráma és tánc, Mozgóképkultúra és médiaismeret), Testnevelés.
Karbantartandó képességek		Hely-, idő- és személymegjelölések azonosítása, hangulatok feltárása elbeszélésben, leírásban. A bensőségesség kifejezőeszközeinek felismerése. Cselekmény-összefoglalás, tömörítés, belehelyezkedéses érvelés.
KÖVETELMÉNYEK		**A gyerekek legyenek képesesek:** • saját vélemény megfogalmazására és megvédésére a témának és a beszédhelyzetnek megfelelően; • mások véleményének meghallgatására, megértésére többszereplős helyzetekben; • az irodalmi szövegekben megjelenő egyszerűbb képek, alakzatok felismerésére, értelmezésükre; • a szereplők cselekedeteinek, jellemének, kifejtett és ki nem fejtett nézeteinek megértésére; • gondolatok, vélemények, érzelmek, képzetek kifejezésére különböző nézőpontokból rövidebb fogalmazások formájában; • az összefoglalás sajátosságainak és szerepének megtapasztalására, megértésére; • a mai és korábbi nyelvállapot különbségének felismerésére a korosztálynak megfelelő szinten. • az igazság és az igazságosság: az ítélkezés, mint cselekedet felismerésére mindennapi szövegekben és különféle műalkotásokban; • a szereplők külső és belső jellemzőit azonosítani; • felismerni és megkülönböztetni egymástól archaizmus, idiomatikus kifejezés és költő kép egyszerű eseteit; • kifejezéseket alkotni; • felismerni a képes kifejezések és idiómák egyszerű eseteit a neologizmusok körében is; • megkülönböztetni egyértelmű esetekben egy kifejezés „szó szerinti” jelentését a „nem szó szerinti” jelentésétől; • kikövetkeztetni egyszerű idiomatikus kifejezés alapjául szolgáló képet. • Tudja, hogy az idiómák nyelvenként eltérőek; tudjon néhány ismert idiómát lefordítani a tanult idegen nyelvre.

4. FEJEZET	*Cím*	**KALAND**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	24 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Kétfajta kalandhős: az izgalomvágyó és az erények képviselője. Egyéni kalandvágy és közösségi szolidaritás, felelősségvállalás. Az igék bővítményei, a vonzatok.
	Poétikai fókusz	A hős mint a kalandokat összefűző formai elem. Késletetés és sejtetés. A több szálon futó regénycselekmény. Kalandregény vagy történelmi regény?
	Szövegértési fókusz	Nagy terjedelmű szöveg távoli eseménymozzanatainak összekapcsolása. A visszautalások szerepének megfigyelése. Vázlatpontok helyes sorrendbe rakása. Hibás történet-összefoglaló javítása. Visszatérő motívumok gyűjtése és értelmezése.
	Szövegalkotási fókusz	Cselekmény-összefoglalás különböző szereplői nézőpontokból.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		• Hiányos-szegényes cselekmény-összefoglaló mondatok bővítése különféle vonzatokkal. • Egyszerű állításokat tartalmazó mondatok összeépítése egyetlen sokbővítményű esemény-összefoglaló mondattá. • Képregény-készítés. Képregény-aláírások készítése. Képregény-elemek sorba rendezése. • Hibás cselekmény-összefoglalók javítása. • Ismétlődő motívumok gyűjtése, kikeresése. • Időrendi táblázat készítése a regény cselekményéről, életrajzi vázlat készítése a főszereplőkről. • Cselekmény-összefoglalás Jumurdzsák, Bornemissza Gergely, Dobó, Sárközi és Cecei Éva középpontba állításával. • A szereplők „furcsa” kifejezése. • Ige-vonzat kapcsolatok gyűjtése, megfigyelése. • Ige-vonzat kapcsolatok gyűjtése és megfigyelése a tanult idegen nyelven.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** • Gárdonyi Géza: Egri csillagok • Várkonyi Zoltán: Egri csillagok (film) • Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem (részlet) **Tartalmak, fogalmak:** • késletetés és sejtetés; • a több szálon futó regénycselekmény; • kalandregény; • történelmi regény; • motívum. **Nyelvi ismertek:** • vonzatok és egyéb bővítmények a mondatban; • jelzői módosítók; • szabad határozók.

MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Kedvcsináló részletek felolvasása a regényből – megszakítással a legérdekesebb pontokon. 2. Megtörtént és képzelt kalandok – az ajánlott olvasmányokból, illetve az ezekből készült filmekből szemelvények elolvasása, részletek megtekintése az órán – Nyelvi ismétlés: A „szereplők”, a szereplőket jelölő toldalékok, a szereplők elhagyhatósága (a vizsgált szemelvényekhez kapcsolódó nyelvi feladatok formájában) . 3. Az ostrom előtti három nagy rész – a bonyodalom forrásai, a szerelmeseket elválasztó tényezők, a feszültségfokozás eszközei. 4. Eger ostroma (a 4–5. rész) – a történelmi regény és a kalandszál összesodrása. 5. A regény motívumrendszere (amulett-gyűrű, csillag, hold, kard, térkép, zászló, vár, festmények) – a tárgyak szerepe a cselekménybonyolításban, ill. egyes tárgyak metaforikus-szimbolikus jelentése. 6. Történetelmondás eltérő szereplők középpontba helyezésével egyes szám harmadik és egyes szám első személyben – szóban és írásban – Nyelvi ismétlés: szereplők, módosítók, idiómák a szövegben (szövegalkotási gyakorlat formájában). 7. Az ige bővítményei, vonzatok – a magyarban és a tanult idegen nyelvben. Ismétlés, összefoglalás, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	2-4-3-3-3-3-4-2 óra
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Szociális, Matematikai és Életpálya-építési kompetencia.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Ember és társadalom, Ember a természetben, Idegen nyelv
KÖVETELMÉNYEK		**A gyerekek tudjanak példákat mondani:** • bővítmények szinte teljesen idiomatikus és szinte teljesen áttetsző jelölésére; • egy-egy toldalék, tagmondattípus stb. különböző szerepeire (arra, hogy milyen típusú bővítményeket jelölhet); • arra, hogy a tanult idegen nyelvben mi jellemzi a bővítmények jelölését, • a magyartól való eltérésre. **Legyenek képesek:** • bemutatni, hogy a hős milyen szerepet játszik az események összefűzésében; • nyelvi és képi információ összekapcsolására a cselekményrekonstrukció során; • a tanult művekből példákat mondani a késleltetésre, a sejtetésre és az előreutalásra; • a több szálon futó cselekmény szálainak megkülönböztetésére és a szálak összekapcsolódási helyének és módjának bemutatására; • nagy terjedelmű epikus szöveg távoli eseménymozzanatainak összekapcsolására, a visszautalások szerepének felismerésére; • a cselekmény egy-egy kulcsfordulatának és egy-egy hosszabb szakaszának összefoglalására különböző szereplők nézőpontjából; • hibás történet-összefoglalás javítására, hiányos történet-összefoglalás bővítésére;

		• a tanult regényben visszatérő motívumok összegyűjtésére és az ismétlődés szerepének értelmezésére; • érvelni a fejezet középpontjában álló regény többféle regénytípusba való besorolhatósága mellett!
5. FEJEZET	*Cím*	**SZÓBELISÉG-ÍRÁSBELISÉG**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	19 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A szóbeliség és az írásbeliség különbségei és hasonlóságai. A klasszikusan szóbeli és klasszikusan írásbeli műfajok sajátságai. Átmeneti „műfajok”. Archaikus szóbeli műfajok és rögzülésük. A szöveg tartalmának és megjelenési formájának kapcsolata.
	Poétikai fókusz	Írásbeli és szóbeli szövegtípusok normái irodalmi és köznyelvi szövegekben: tudatos és nem tudatos, illetve célszerű normaszegés. Egy téma – különböző formákban.
	Szövegértési fókusz	A szerepeknek megfelelő beszédmód, viselkedés. A szereplők közötti viszony azonosítása a szöveg stílusa alapján. Hallás utáni szövegértés különböző szövegtípusokkal. Azonos téma, különböző korokban. A vizuális és a verbális információk szerepe a szövegértésben.
	Szövegalkotási fókusz	A nonverbális kommunikációs jelek értelmezése, közlések felfogása elektronikus csatornák esetében. A közlemény érthetőségének kapcsolata a helyes ejtés és a helyesírás normáival. A szöveg célja és a befogadó személyének vizsgálata.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		• Azonos témájú szövegek vizsgálata újságban, folyóiratban, irodalmi és köznyelvi szövegekben. • A vizuális és a verbális információk összehasonlítása. • Újságkészítés: szövegek alkotása, tipográfiatervezés. • Szövegalkotás szóban és írásban. • Szóbeli szöveg lejegyzett változatának vizsgálata. • Leírt szöveg szóbeli interpretálása. • A csak írott és jellemzően csak beszélt nyelvi szövegek vizsgálata. • Különböző korok szövegeinek összehasonlítása. • A magyar és más nyelvek helyesírási normáinak összehasonlítása. • Hogyan hat a szókészlet bővülése, a jövevényszavak, az idegen szavak magyarosodása a helyesírásra. • Helyesírás az irodalmi és a köznapi szövegekben. • Szinkron és feliratozás. • Transzformációs gyakorlatok. • Kísérletek az elektronikus kommunikáció világában.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek** Biblia – Jób könyve Biblia (Károli Gáspár ford.) – Az asszony teremtése Komáromi Gabriella: Lázár Ervin köszöntése Lammel Annamária – Nagy Ilona: Parasztbiblia **Tartalmak, fogalmak:** Cím Bekezdés Hipertextus

		Nyelvi ismertek: Átmeneti szövegtípusok. Latin ábécé, mellékjel, hangjelölés, szótagírás, fogalomjelölő írás.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Ugyanazt másképp 2. Mit, kinek, hogyan szoktunk mondani, illetve leírni? 3. Helyesírás 4. Idegen írásfajták 5. Párbeszéd a színház és a film világában 6. Szóbeliség és írásbeliség a világhálón Ismétlés, összefoglalás, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	3-4-2-2-4-3-2
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Szociális, Életpálya-építési kompetencia.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Ember és társadalom, Művészetek, Idegen nyelv.
KÖVETELMÉNYEK		
6. FEJEZET	*Cím*	**SZÜLETÉS – TEREMTÉS**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	20 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A születés, a teremtés, az eredet fogalma. Világmagyarázat, eredetmagyarázat. – Idegen írásfajták.
	Poétikai fókusz	Mitológia, mítosz, teremtéstörténet, rítus, természeti erők megszemélyesítése.
	Szövegértési fókusz	Különböző stílusú szövegek közös és eltérő elemeinek felismerése, kiemelése, szimbólumok jelentésének értelmezése. Lényegkiemelés, tartalmi összefoglalás.
	Szövegalkotási fókusz	A mítoszokban szereplő hősök magatartásmintáinak értékelése, önálló szövegalkotás megadott szempontok alapján. Olvasási és felolvasási technikák, diktálásból és emlékezetből írás; félreproduktív írás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		• Előismeretek felhasználása az irodalmi művek értelmezésében, a tanultak elhelyezése egy tágabb ismeretkörbe (ének-zene, vizuális kultúra, vallásismeret). • Példák gyűjtése arra, hogy a mítoszok és a szimbolikus ősképek (archetípusok) a tömegkultúrában is megjelennek. • Mitikus történetek eseményeinek és szereplőinek lerajzolása, ill. fotomontázzsal való megjelenítésük. • Ismerkedés idegen írásfajtákkal. • Olvasási, felolvasási és lejegyzési technikák gyakorlása. • Olvasási, szövegalkotási, szövegértési gyakorlatok, érvelési technikák alkalmazása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** • Egyiptomi, görög, iszlám, kínai, héber, szláv, finn(ugor) teremtésmítoszok, mítoszok az istenek születéséről, özönvíztörténetek, világvége mítoszok • Kamarás István: Csigamese – Csigaház

		• Pilinszky János: A nap születése** • Román József: Zeusz, görög mítoszok (részletek) • Trencsényi-Waldapfel Imre: Mitológia (részletek) Arany János: Rege a csodaszarvasról **Tartalmak, fogalmak:** • mitológia, mítosz, mitikus gondolkodás; • eredetmagyarázó mítosz; • rítus; • idegen kultúrák, archaikus közösségek világképe; • hőstípusok az olvasott művekben; • állatszimbólumok; • műfaj és világlátás különbségei a mesében és a mítoszban. **Nyelvi ismertek:** • az írásbeliség másodlagos jellege; • hang-, szótag-, szóelem-jelölő írások, hieroglifák; • mellékjelek, többjegyű betűk néhány közeli nyelvben; • a tanult idegen nyelv írásrendszere.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Miért születnek mítoszok? 2. Mítosz vagy mese? 3. A világ teremtése. 4. Pusztulásmítoszok. 5. Mitikus állatok. 6. Idegen írásfajták. 7. Mai mítoszok. Ismétlés, összefoglalás, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	1–2-4-3-3-3-2 óra
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Matematikai, Szociális, Életpálya-építési kompetencia.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Ember és társadalom, Ember a természetben, Művészetek, Idegen nyelv.
KÖVETELMÉNYEK		**A gyerekek legyenek képesek:** • előismereteik felhasználására az irodalmi művek értelmezésében; • a tanultak elhelyezésére egy tágabb ismeretkörbe; • példákat gyűjteni annak bizonyítására, hogy a mítoszok és a szimbolikus ősképek (archetípusok) a tömegkultúrában is megjelennek; • a tanult olvasási, felolvasási, szövegalkotási, érvelési és lejegyzési technikák alkalmazására. • Tudják elhelyezni a magyar írásrendszert az egyéb írásrendszerek között. • Ismerjék a latin betű fogalmát! • Tudjanak példát mondani más népek írásfajtáira: cirill, görög, héber és arab írás és rovásírások!

		• Mondjanak példákat arra, hogy a környező nyelvek és a tanult idegen nyelvek milyen írásrendszereket használnak! • Legyen tisztában a nem hangjelölő írásrendszerek fajtáival, tudjon arról, hogy létezik kínai, japán, koreai írás és egyiptomi hieroglif írás!
7. FEJEZET	*Cím*	**A DETEKTÍV MINDENT KIDERÍT! – PROJEKT**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	16 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Az 1-5. fejezetben tanultak kreatív alkalmazása. Egy – kooperatív csoportmunkával – megalkotott társasjáték.
	Poétikai fókusz	A tényállítások, vélemények kifejezőeszközei. A háttérszövegek és elhallgatások jelentése és jelentősége. Hangnem és hangulat kifejezőeszközei és összefüggésük a szerepviszonyokkal.
	Szövegértési fókusz	Különböző stílusú szövegek közös és eltérő elemeinek felismerése, kiemelése, szimbólumok jelentésének értelmezése. Lényegkiemelés, tartalmi összefoglalás.
	Szövegalkotási fókusz	Ok-okozati összefüggések megjelenése a szövegben. Vélemények, ítéletek megfeleltetése igaz-hamis állítások valamelyikének. Történetstruktúra megalkotása. Szerepek és szerepviszonyok konstruálása és rekonstruálása. Párbeszédek alkotása, a történet szerkezetének vizuális ábrázolása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		• Munkaterv készítése. • Együttműködési terv készítése. • Idő- és feladatütemezés. • A történetstruktúra szöveges megjelenítése. • „Csomópontok”. • A történetstruktúra képi megjelenítése. • Megadott elemek beépítésével produktív szövegalkotás. • Szöveg-transzformáció. • Szerepjáték.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Fogalmak, tartalmak:** • projekt; • háttérszöveg; • konfliktus; • kompromisszum; • humor; • irónia; • önirónia; • gúny; • tény; • tárgyszerűség; • elfogultság; • túlzás; • tapintat; • hazugság.

MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Hogy fogjunk hozzá? 2. A történet és a szereplők. 3. A szövegek véglegesítése. 4. A regény szerkesztése, korrektúrázása, tipográfiájának elkészítése. 5. Jelenetek *A detektív mindent kiderít!* című regényből. Ismétlés, összefoglalás, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	2-4-4-3-2-1
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Matematikai, Szociális, Életpálya-építési kompetencia.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Művészetek.
KÖVETELMÉNYEK		**A gyerekek legyenek képesek:** • a kitűzött célnak megfelelő munkaterv elkészítésére; • az együttműködési terv elkészítésére; • a társakkal való együttműködésre; • idő- és feladatütemezésre; • hiányzó történetrészek pótlására; • önálló szövegalkotásra; • csoportos szövegalkotásra; • a történetben konfliktusok felfedezésére, azok megírására; • a történetstruktúra képi megjelenítésére; • szövegtranszformációra; • adott szerepnek megfelelő szövegalkotásra, beszédmódra!

7. ÉVFOLYAM

	Témakörök	**Javasolt óraszám**	**Modulszám**
1.	KISFIÚK ÉS NAGYFIÚK	20	6
2.	NEVETŐ IRODALOM	34	11
3.	PLETYKA ÉS TÖMEGKOMMUNIKÁCIÓ	15	5
4.	POÉTAI ISKOLA	16	6
5.	HARRY POTTER ÉS A TITKOK KAMRÁJA	10	5
6.	ITTHON VAGYOK	20	6
7.	MÁS LETTEM	14	6
Ismétlés, összefoglalás, prezentációk, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés		11	

1. FEJEZET	*Cím*	**KISFIÚK ÉS NAGYFIÚK**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	20 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	• Egyén és közösség – beilleszkedés, csoportnorma.
	Poétikai fókusz	• Az elbeszélő művek alapvető tényezői – tagolása.
	Szövegértési fókusz	• A kimondottból következtetni a ki nem mondottra; az elbeszélő nézőpontjára, értékelésére vonatkozó nyelvi jegyek fölismerése.
	Szövegalkotási fókusz	• Átképzeléses fogalmazás; a meg nem írt, de kikövetkeztethető részek megfogalmazása (kísértetfejezetek írása). Érvelés szereplők magatartása mellett / ellen.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		• Megszakításos tanári felolvasás során kifejleti jóslatok alkotása. Választás alternatív megoldások közül: az elbeszélés folytatásának ismerete nélkül, ill. annak ismeretében, csak eltérő nyelvi megfogalmazások közül a történés leírására a legalkalmasabbat megtalálva. Választás lehetséges összefüggés-megfogalmazások közül, megfogalmazott következtetések közül. Következtetések önálló megfogalmazása a szöveg alapján. Átképzeléses (nézőpont-felvételes történetmondás), kísérete fejezet-írás. Szóbeli és írásbeli érvelés magatartásválaszok mellett és ellen. • Kísérletezés különböző szórendi lehetőségekkel, a hozzájuk tartozó intonációkkal és diskurzusbeli funkciókkal. • Az összegyűjtött adatok csoportosítása, rendszerezése. A csoportosítási szempontok összefüggéseinek megtalálása. Problémás esetek számbavétele. Összevetés a tanult idegen nyelvvel.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek, szövegek:** Biblia – Tízparancsolat • Kosztolányi Dezső: Esti Kornél (Második fejezet) • Vámos Miklós: Kisfiúk és Nagyfiúk (A pofon) • Békés Pál: Ottília (in. Törzsi viszonyok) • Vámos Miklós: Kisfiúk és nagyfiúk – Pofon, A rajzlap • Hermann Hesse: Sziddhártha (részlet) • Kosztolányi Dezső A szegény kisgyermek panaszai és Szabó Lőrinc Tücsökzene című köteteiből (pl. Az iskolában hatvanan vagyunk; Elemi) • Mikszáth Kálmán: Az aranykisasszony, A kaszát vásárló paraszt • Madách Imre: Az ember tragédiája (részlet) • Zombor István: Lovagok és lovagrendek (részlet) • Bulvárlapból erőszak-beszámoló, neves személyiség emlékezése iskolai tapasztalataira; pszichológus népszerűen megfogalmazott szövege az iskolai beilleszkedés problémáiról; levél egy diák iskolai közérzetéről **Tartalmak, fogalmak:** • Csoportnorma, szerepelvárás, szerep. • Magatartásminták, konfliktusmegoldás. Norma, szabály. • Tér, idő, cselekmény, szereplők és nézőpont az elbeszélésben – kompozíciós egységekre tagolás. • A fókusz és a kontrasztív topik, ismert és új információ, visszavágás, helyeslés, rövid válaszok.

MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Kisfiúk és nagyfiúk, kislányok és nagylányok – szerepek és normák a csoportban (közösségben) – a téma előkészítése szépirodalmi szövegek nélkül. 2. Vámos Miklós: A pofon – megszakításos felolvasás, kifejleti jóslatok – válaszok az erőszakra – Intonációs és szórendi megfigyelések. 3. Vámos M.: Rajzlap, Békés Pál: Ottília – szerepek, normák, magatartásminták – – Mondatkombinatorikai gyakorlatok, célzott anyaggyűjtés. A hangsúly, a hanglejtés megfigyelése. Az egyes mondatok intonációjának rögzítése. 4. Kosztolányi Dezső: Vörös ökör (Esti Kornél 2.) – szerepelvárások a beilleszkedés nehézségei; elbeszélések kompozíciós egységekre tagolása. 5. Párhuzamok a tanult novellákkal (pl. Az iskolában hatvanan vagyunk, Elkéstem; pszichológiai ismeretterjesztő szöveg, élménybeszámoló) – hasonló lélektani kérdések, eltérő műfaji és poétikai megoldások – Rövid válaszok, kezdő- és folytatómondatok. 6. A megismert mondattani jelenségek rendszerezése.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	1-4-3-4-4-3 óra
2. FEJEZET	*Cím*	**NEVETŐ IRODALOM**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	34 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	• Emberi (ezen belül kamaszkori) gyarlóságok, társadalmi visszásságok. • A komikum, a nevetés szerepe életünkben, konfliktusaink feldolgozásában. • A szóalkotás (képzés, összetétel stb.).
	Poétikai fókusz	• A komikum forrásai, változatai, műfajai.
	Szövegértési fókusz	• A nyelvi ismétlődés „normális” és komikus esetei. • A nyelv szabálysértő alkalmazása, mint komikumforrás hétköznapi és irodalmi szövegekben. • A humor, irónia szerepe, hatása a kommunikációs folyamatban.
	Szövegalkotási fókusz	• Vicc, anekdota elmesélése; különböző modalitású szövegek alkotása ugyanarról a témáról; paródia alkotása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		• Viccmesélés, anekdoták gyűjtése, (le)írása – gyűjtés és előadása (vicc- és anekdotamesélő verseny). Viccek csoportosítása. • Mintakövetéssel természetrajzi szócikk és egyperces írása. Paródiaírás. • Nyelvi hibák keresése a viccekben s más komikus szövegekben. • A hibás, furcsa nyelvhasználat elemeinek gyűjtése, csoportosítása, jellemzése. • Néhány kiinduló példa alapján más szavakból álló szavak gyűjtése. Az adatok csoportosítása: a fő szóalkotási módok elkülönítése. Néhány szabályszerűség megfigyelése. Problémás esetek, „határesetek”' megvitatása. • Kísérletezés: Milyen potenciális szavakat tudunk létrehozni a megismert szabályszerűségek alapján?
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** Karinthy: Magyarázom a bizonyítványom, A jó tanuló felel, A rossz tanuló felel, Így írtok ki (részletek) • Nagy Lajos: A sas, A kutya, A farkas, A búvár hencser, A milliomos-állat • Mrožek: Piroska

		• Czakó Gábor: A tudás öröklése • Örkény István: Arról, hogy mi a groteszk, Hogylétemről, Szakmai önérzet, Az autóvezető, Gondolatok a pincében, Apróhirdetés, In memoriam Dr. K H. G. • Molière: A fösvény • Petőfi: Okatootaia, Orbán, Pató Pál úr, Magyar nemes • viccek • Plautus: A hetvenkedő katona (részlet) • Rejtő Jenő: A láthatatlan légió (részlet), A három testőr Afrikában (részlet), Piszkos Fred, a kapitány (részlet), A szőke ciklon (részlet), Piszkos Fred közbelép (részlet), Vesztegzár a Grand Hotelben (részlet) • Beaumarchais: Figaro házassága (részlet) • Queneau: Stílusgyakorlatok (részletek) • Varró Dániel: Változatok egy gyermekdalra **Tartalmak, fogalmak:** • Komikumforrások: pl. emberi vagy nyelvi hiba, ismétlődés, túlzás, kontraszt. Stílusrétegek. • Humor, szatíra, irónia, vicc. • Anekdota, paródia. • Komédia. Helyzet és jellemkomikum. A komédia szerepkörei, konvenciói. • Commedia dell'arte • Összetétel, képzés, rövidítés stb.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Min nevetünk? I. – köznapi példák 2. Min nevetünk? II. – néhány jellemző komikumforrás; két-három irodalmi példa (Nagy Lajos, Karinthy, Mrozek) 3. Karinthy és Nagy Lajos további karcolatai, komikus Petőfi-versek – a komikum forrásai, mintakövető saját alkotások 4. A viccmesélés technikája 5. Czakó rémmeséje – a regiszterkeverés, humor, szatíra, irónia A különböző szóalkotási módok megfigyelése 1. 6. Szóalkotási módok, összetétel, szóképzés 7. A komikus hatás nyelvi forrásairól – fura szószerkezetek, fura szóalkotások – a szóalkotás 2. 8. Örkény-egypercesek – a groteszk. Groteszk, fantasztikum jegyében álló egyperces írása és előadása mintakövetéssel – a művek előadása 9. A paródia 10. Molière: A fösvény – jellem és helyzetkomikum – jelenetek előadása és elemzése 11. A komédia szerkezete és a váratlan megoldás 12. Részletek a Hetvenkedő katonából és a Figaró házasságából – lehetőleg az egyik darab megtekintése színházban vagy felvételről – a komédia konvenciói, szerepkörei

	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	1–2-5-1–2-3-2-3-2-3-2-4 óra
3. FEJEZET	*Cím*	**PLETYKA ÉS TÖMEGKOMMUNIKÁCIÓ**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	15 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	• A közvélemény természetrajza, az előítélet.
	Poétikai fókusz	• A humoros anekdota és a nagyszerkezet.
	Szövegértési fókusz	• Elemi formák összeszövése nagyobb formákká. • Az élőbeszédszerűség az írott szövegben.
	Szövegalkotási fókusz	• Anekdotamesélés. Hír, tudósítás, beszámoló írása. • Magán és nyilvános szövegműfajok.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		• Anekdotamesélés, anekdotagyűjtés, szólásgyűjtés. • Ugyanarról az eseményről. • Témáról pletykálkodás, hír és tudósítás, illetve magán és hivatalos levél írása. • Lapok hír- és pletykarovatának tanulmányozása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek, szövegek**: • Benedek Elek: A tarcali vásár, A rodostói kakukk • Lengyel Dénes: Régi magyar mondák (részletek: Mátyás király és az öreg szántóvető, Mátyás király és a szőlőmunkások, Kossuth Lajos, a régi király) • Petőfi Sándor: Levél • Móricz Zsigmond: Levél • Hírek napilapokból; pletykák, tudósítások bulvármagazinokból, a tévé műsoraiból • Mikszáth Kálmán: Szent Péter esernyője **Tartalmak, fogalmak:** Anekdota, anekdotikus elbeszélésmód, anekdotikus regény. Egyenes beszéd, függő beszéd, szabad függő beszéd, kommentár. Karrierregény, lélektani regény, nevelődési regény, pikareszk regény. Realizmus. Szépirodalmi szövegmű és hétköznapi szöveg.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. A pletykák terjedése régen és most; aktuális hírek különböző formái. 2. Mikszáth Kálmán: Szent Péter esernyője – a regény két helyszíne, két cselekményszála és két anekdotaköre. 3. Előreutalások, késleltetések és véletlenek a regényben – a két cselekményszál találkozása. 4. A regény tér- és időszerkezete. 5. A közvélemény természetrajza a regényben és a mában – a humor és az irónia forrásai.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	2-3-2-2-4 óra
4. FEJEZET	*Cím*	**POÉTAI ISKOLA**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	16 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A költészet, a nyelvi zene, a képi asszociálás, mint örömforrás.
	Poétikai fókusz	Lírai művek már ismert jellegzetességeinek tudatosítása, további jegyek megismerése.
	Szövegértési fókusz	Domináns elemek fölismerése a mű egészében.
	Szövegalkotási fókusz	Kreatív-produktív faladatok révén/során közelebb jutni a műalkotás természetéhez.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** • Ady Endre: Ifjú szívekben élek (részlet), Magyar jakobinus dala (részlet) • Arany János: Szondi két apródja (részlet) • Babits Mihály: Messze... messze..., Itália (részlet) • Bella István: Tél közeledtén • Berzsenyi Dániel: Levéltöredék barátnémhoz (részlet) • Biblia – Példabeszédek könyve (részlet), Énekek éneke (részlet), Zsoltárok könyve (részlet) • Illyés Gyula: Újévi ablak • Kosztolányi Dezső: Szeptemberi áhítat (részlet), Negyven pillanatkép (részletek) • József Attila: Levegőt! (részlet), Útrahívás, Hexameterek, Holt vidék (részlet), Falu (részlet), Holt vidék (részlet), Margaréta (részlet), (Jön a vihar) (részlet), Harmatocska (részlet), Ősz, Tiszazug, Fagy (részlet), A fán a levelek (részlet), Határ (részlet), Külvárosi éj (részlet), Őszi alkonyat (részlet), Invokáció (részlet) • Kányádi Sándor: Őszeleji kívánság, Volt egyszer egy varga, Nyári reggel • Király László: Ablakok • Lukács László (Tankcsapda): Mennyország tourist • Nemes Nagy Ágnes: Napforduló, Dalok (részlet), A formátlan • Oravecz Imre: Etotot és Aholi azokról, akik értik a teremtő tervét, és azokról, akik nem értik a teremtő tervét, Ünnep előtt, Beavatás • Orbán Ottó: Csodák, csodák, csodák • Petőfi Sándor: János vitéz (részlet), Föltámadott a tenger (részlet), Szabadság, szerelem, Egy estém otthon (részlet) • Radnóti Miklós: Pontos vers az alkonyatról • Szilágyi Ákos: Holdbéli mandolin • Szittya Attila Bendegúz: Az én paradicsomom • Tokyo, Mégötlövés, Bauxit (Belga): Királyok a házban (részlet) • Vajda János: A vaáli erdőben • Paul Verlaine: Őszi chanson, Őszi dal • Weöres Sándor: Ha vihar jő a magasból, Paripám csodaszép pejkó, Csupa fehér, A tündér, Rongyszőnyeg (részlet) • Zend Róbert verseiből **Tartalmak, fogalmak:** Vers, líra. A rím fajtái. Ütemhangsúlyos és időmértékes verselés.

		Hangszimbolika, alliteráció, gondolatritmus. Szóképek: metafora, metonímia, megszemélyesítés, hasonlat, szinesztézia. Posztmodern költészetelmélet.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. A ritmus. 2. Hangszimbolika, hangalakzatok. 3. Rímek, rímjátékok. 4. A gondolatritmus. 5. Az ütemhangsúlyos verselés. 6. Az időmértékes verselés. 7. A szóképek – hasonlat, metafora, szimbólum.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	1-1–2-2-2-2-3 óra
5. FEJEZET	*Cím*	**HARRY POTTER ÉS A TITKOK KAMRÁJA** (ha korábban nem került sor Harry Potter-regény földolgozására)
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	10 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	• A származás kérdésének helye, fontossága a valós és fiktív világban felelősség tetteinkért. • Népszerűség ás népszerűtlenség. Közösségi szerep és magány.
	Poétikai fókusz	• Regény külső, de nem mindentudó elbeszélővel.
	Szövegértési fókusz	• Történet megértése a végkifejlet felől, előreutalások; a „jó” és a „rossz” megítélésének változása
	Szövegalkotási fókusz	• A „jó” és a „rossz” megítélésének változása ’objektív’ és ’szubjektív’ hangon; a *mugliság* értelmezése, az olvasó, mint *mugl.*
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		• „Kettéosztott napló”, kvízjáték, jellemzés napló- és levélformában. • Kifejleti jóslatok alkotása. • Újságcikk (tudósítás) és olvasói levél írása. • Varázslatok és különös tárgyak komoly és humoros definiálása (szómagyarázat). • Szerepjáték, szituációs játék. • Kérdésalkotás.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek, szövegek:** • J.K. Rowling: Harry Potter és a Titkok kamrája **Tartalmak, fogalmak:** • A komikum forrásai: kontraszt, túlzás. • Sejtetés és előreutalások.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. A második kötet helye a sorozatban. 2. *A Titkok Kamrája* mint, mese és mint krimi 3. Iskolaregény – nevelődési regény, identitás – előítéletek, 4. Komikum a regényben; a regény és a *Hetvenkedő katona*, 5. A regény és a filmadaptáció összevetése.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	1-1-3-2-2 óra

6. FEJEZET	*Cím*	**ITTHON VAGYOK**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	20 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	• Nemzeti identitástudat, haza és emberiség, haza és egyén viszonya; a nemzet és nemzettudat fogalma és történetisége.
	Poétikai fókusz	• Azonos téma és eltérő formák, retorikai és poétikai sajátosságok vizsgálata; intertextualitás.
	Szövegértési fókusz	• A szövegben kifejezésre jutó értékek és magatartásformák felismerése, beszédhelyzet azonosítása; nyelvi eszközök (régiek és maiak) és jelentés összefüggéseinek felismerése.
	Szövegalkotási fókusz	• Szónoki beszéd utólagos vázlatának és összefoglalásának elkészítése. • Érvek pro és kontra, szóban és írásban.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		• A fejezetben tanult ódákra, más műfajú versekre és prózai művekre jellemző beszédhelyzet (megszólít-megszólított viszony) változatainak azonosítása. Retorikai elemek funkciójának azonosítása a tanult ódákban, szónoklat- és tanulmányrészletekben. • Az utalások és rájátszások szerepének felismerése a kulturális azonosságtudat kifejezésében. Szónoki beszéd utólagos vázlatának és összefoglalásának elkészítése. Szövegek, illetve a szövegekben választott álláspontok melletti, illetve elleni érvek megfogalmazása szóban és írásban. • A mai nyelvben is használatos régies alakok gyűjtése. Idiómák, összetételek, képzett szavak között talált régiségek felismerése, gyűjtése. Új képzések, összetételek, változásra utaló jelenségek gyűjtése. • Az adatok csoportosítása, részletes elemzése. Néhány jellegzetes változási út feltárása. • Vita: Van-e iránya, értelme a változásnak? Régi és új változatok „értéke”.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** • Radnóti Miklós: Nem tudhatom • Vörösmarty: Szózat • Kölcsey: Himnusz, Zrínyi dala, Parainesis Kölcsey Kálmánhoz (részlet) • Ady Endre: Nekünk Mohács kell, Az idő rostájában, A föl-földobott kő, Góg és Magóg • Arany János: Válasz Petőfinek • Balassi Bálint: Egy katonaének, Ó én édes hazám... • Berzsenyi Dániel: Magyarokhoz (részlet) • Államok, népek himnuszai: Szovjet himnusz, Az Amerikai Államok himnusza, Lengyel himnusz, Székely himnusz, Rákóczi-nóta, Finn himnusz, Cigány himnusz, Francia himnusz, Orosz himnusz, Cseh himnusz, • Márai Sándor: A hazáról és az államról, Haza • Kosztolányi: Lenni vagy nem lenni, Ábécé a nyelvről és lélekről • Kövesdy Zsuzsa (szerk.): Kedves hallgatóim! • Orbán Ottó: Melyben Balassi módján fohászkodik • Ottlik Géza: iskola a határon (részlet) • Örkény István: Budapest • Janus Pannonius: Pannónia dicsérete • Shakespeare: Hamlet (részlet, Arany J. ford.), Hamlet (részlet, Nádasdy Á. ford.) • Széchenyi István: Ez a magyar lenni vagy nem lenni

		Vergilius: Aeneis (részlet) Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem (részlet), Az török áfium ellen való orvosság **Tartalmak, fogalmak:** • Hagyomány, egyéni és kollektív önazonosság. • Szövegköziség, utalások és emlékezet. • Óda, tanulmány, szónoklat. • Idiómák, archaizmusok.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Radnóti Miklós: Nem tudhatom – hazafiság és hagyomány 2. Vörösmarty Mihály: Szózat 3. Kölcsey Ferenc: Hymnus 4. Szövegpárhuzamok 5. A költő és hazája 6. Költői önarcképek
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	2-3-5-4-3-3-óra
7. FEJEZET	*Cím*	**MÁS LETTEM**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	14 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	• Kamaszokról szóló irodalmi művek és szakszövegek feldolgozása a konfliktusok, kompromisszumok, az empátia fogalmának értelmezésével. • Mintakövetés és lázadás, kortárskapcsolatok, végletes érzelmek. • A testi változások lelki feldolgozása.
	Poétikai fókusz	• Hasonló problémák különböző korban keletkezett, különböző műfajú és modalitású művekben.
	Szövegértési fókusz	• Szereplők és tettek motivációjának megértése. • Általánosítások megfogalmazása. • Célzás és elhallgatás felismerése; jelöletlen ok-okozati viszonyok felismerése. • Következtetések megfogalmazása.
	Szövegalkotási fókusz	• Megadott stílusmintákban monologikus és dialogikus szövegek kiegészítése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		• Házirend-készítés. • Levél- és naplóírás. • Ismeretterjesztő szövegek feldolgozása: lényegkiemelés. • Ismétlődő motívumok keresése és értelmezése a regényben. • Eltérő stílusú kamaszbeszédmódok összevetése. • Féloldalas párbeszéd, illetve töredékes naplórészlet megfelelő stílusban való kiegészítése. • Szülői, ill. tanári hivatalos és magánlevél kiegészítése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek, szövegek:** • Janikovszky Éva: Kire ütött ez a gyerek? • Ágai Ágnes: Kamaszságok • Sue Townsed: Adrian Mole titkos naplója (részlet) • Aidan Macfarlane–Ann McPherson: Őrülten egészséges vagyok! (részlet) • Karinthy Frigyes: Skarlát • Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes: Gyermeklélektan (részlet)

		• Ranschburg Jenő: Gepárd-kölykök. Gyermekismeret (részlet) • Vajda Zsuzsanna: A gyermek pszichológiai fejlődése (részlet) • Szabó Magda: Abigél • I. Sjöstrand: Anyuban azt nem bírom • Georg Kühlewind: Csillaggyerekek.(részlet) • Leírás egy kollégiumról, egy kollégiumi rendtartás, házirend részlete. **Tartalmak, fogalmak:** Önéletrajz, napló, önvallomás, emlékirat.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Ez volnék én? (választható) 2. Kedves Naplóm! (választható) 3. Szabó Magda: Abigél 4. A felnőtté válás regénye 5. Tudományos ismertterjesztő szövegek 6. Karinthy: Skarlát
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	2-2-2-2-2-2 óra

KÖVETELMÉNYEK

- A komikum forrásainak és változatainak felismerése, megkülönböztetése.
- Egy komédia alapos ismerete.
- A tanult művek alapos ismerete.
- Önálló vázlatkészítés rövidebb szöveg alapján.
- 2 Petőfi-vers megtanulása. Egy drámarészlet előadása.
- Legyen a tanulónak olvasói tapasztalata a regényről!
- Tudjon állást foglalni, ezt legyen képes érvekkel alátámasztani, tudjon önállóan rövid kritikát, véleményt írni!
- A tanuló legyen képes a mű elolvasására, elemzésére, értelmezésére!
- A tanuló legyen képes az új ismeretek befogadására, gyakorlására, elmélyítésére, az új fogalmak megtanulására, alkalmazására!
- Ismerjen fel összefüggéseket, kapcsolatokat, motívumokat a különböző műfajú és típusú szövegekben!
- Ismerje fel a két tanult nyelvi kulcsfogalom, a fókusz és a kontrasztív topik közti különbségeket; ismerje fel ezeket köznapi szövegekben, és legyen tisztában ezek használatának stiláris jellemzőivel!
- Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, érvelni, összehasonlító észrevételeket tenni!
- Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát (csoportmunkák végzése során)!
- Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra!
- A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a nyelvi megalkotottság néhány jellemzőjét lírai szövegekben (ismerje fel a lírai szövegek legjellemzőbb sajátosságait)!
- Tudjon különbséget tenni a lírai szövegben a jelenetezés belső képei és a metafora között!
- Tudjon szakszöveget alkalmazni a gyakorlatban!
- Ismerje és alkalmazza a versértelmezés tanult közelítési szempontjait!
- Tudjon megadott szempontok figyelembevételével lírai szöveget értelmezni!

- Tudjon önállóan műelemző esszét írni!
- Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát!
- Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra!
- A művekben megjelenő szemléletmód, szerepek, csoportnormák és értékek, illetve hangnemek felismerése és azonosítása, a retorikai elemek, illetve az utalások, ráját-szások azonosítása és funkciójuk értelmezése.
- A szónoki beszéd eszközeinek, szerkezetének felismerése, a meggyőzés képességének elsajátítása.
- Érvek és ellenérvek gyűjtése lírai és epikus szövegekből, illetve önállóan megadott témában. Az érvek elrendezése, önálló vélemény megfogalmazásának képessége.
- A művekben megjelenő elvárások, szerepek, csoportnormák és értékek felismerése és azonosítása, az elbeszélői nézőpont azonosítása és funkciójának értelmezése az olvasott művekben. A kamaszlét – mint a felnőttség és a gyermekség közti időszak – a tanult művekben megjelenő tartalmainak, jelentéseinek megfogalmazása.
- Az olvasott regény esetében: a szereplők rendszerének bemutatása; a regény terének, idejének, szereplőinek és cselekményének azonosítása. Az elbeszélői nézőpont felismerése, a kompozíciós egységek elkülönítése.

8. ÉVFOLYAM

	Témakörök	**Javasolt óraszám**	**Modulszám**
1.	A KÖLTÉSZET NYELVTANA – A NYELVTAN KÖLTÉSZE-TE	36	8
2.	A SZIGET MINT „KÍSÉRLETI LABORATÓRIUM”	24	8
3.	ANAKREÓN FELTÁMADÁSAI	13	4
4.	NYELVROKONSÁG	11	3
5.	AMIT A PAD ALATT OLVASUNK – NÉPSZERŰ PRÓZA	11	4
6.	NYELVEK KÖZÖTTI KÜLÖNBSÉGEK	14	6
7.	VÁLTOZATOK RÓMEÓKRA ÉS JÚLIÁKRA	12	4
8.	HÉTKÖZNAPI ÉS MŰVÉSZI KOMMUNIKÁCIÓ	19	4

1. FEJEZET	*Cím*	**A KÖLTÉSZET NYELVTANA – A NYELVTAN KÖLTÉSZETE**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	36 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKU-SZOK	*Tematikus fókusz*	• Rend és szabály a művészetben, az alkotásban. • Szerkezetek és kitüntetett pozíciók a mondaton belül.
	Poétikai fókusz	• A szófajok és a mondatszerkesztés szerepe a versben.
	Szövegértési fókusz	• Jellemző grammatikai jegyek mit versszervező elvek (’minden pont archimédeszi’).
	Szövegalkotási fókusz	• Csak adott szempont alapján való fogalmazás a műről; címadás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		• Különböző nyelvi eszközök funkciójának felismerése a versben (pl. az igétlenség és a mondattani párhuzamok, a főnévi igenév, a versmondat hosszúsága). • Elliptikus szerkezetű szövegek megértése, szabálytalan vagy bonyolult mondatszerkezetű szövegek megértése; lírai szövegmontázsok készítése, reklámfilm- és antireklámfilm-forgatókönyv írása. • A hangszimbolika, a ritmus szerepének felismerése, a retorikai alakzatok és szóképek azonosítása és versbéli funkciójuk értelmezése. • A mondattani témakörökkel kapcsolatos adatok gyűjtése, rendszerezése, megvitatása, a problémás esetek azonosítása, kísérletezés, a tanult idegen nyelvvel való összevetés.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	**Művek:** • Adamis Anna: Menni kéne • József Attila: Klárisok • Kosztolányi Dezső: Októberi táj, Azon az éjjel (részlet) • Babits Mihály: Messze, messze... • Kölcsey Ferenc: Elfojtódás • Vajda János: A vaáli erdőben • Ady Endre: Sírni, sírni, sírni, A Hortobágy poétája, A Tisza-parton, A magyar ugaron, Kocsi-út az éjszakában, Őrizem a szemed, Vízió a lápon, A Gare de L'Esten (részletek), Párisban járt az ősz, Lelkek a pányván, A magyar messiások • Áprily Lajos: Március (részlet) • Vörösmarty Mihály: A Guttenberg-albumba, Ábránd • Arany János: Reg és est, A walesi bárdok • Babits Mihály: Esti kérdés, Messze... messze... • Baudelaire, Charles: Romantikus naplemente • Biblia (Károli Gáspár ford.) – Prédikátor könyve (részlet) • Csokonai Vitéz Mihály: Az estve (részlet) • Horváth Elemér: Halandó • Jókai Mór: Az arany ember (részletek) • József Attila: Örökkön háborog a tenger, Klárisok, Rejtelmek • Juhász Gyula: Tiszai csönd • Karinthy Frigyes: Így írtok ti – A „klasszikus gyomorgörcsök” ciklusból Futuram Exactum • Kölcsey Ferenc: Elfojtódás • Márton László: Árnyas főutca, Testvériség I. Kényszerű szabadulás (részletek) • Nagy László: Tengeritörők • Petőfi Sándor: Orbán, Szeptember végén (részlet), Reszket a bokor, mert (részlet), A puszta, télen (részlet), A XIX. század költői • Pilinszky János: Infinitívusz • Radnóti Miklós: Éjszaka, Két karodban • Szabó Lőrinc: Nyár • Tóth Árpád: Az arany park • Vajda János: A vaáli erdőben • Weöres Sándor: Variációk, Rongyszőnyeg – 99 **Tartalmak, fogalmak:** Stílus. Versmondat, prózamondat. Összetett mondat, tagmondat, mellérendelés, alárendelés, vonatkozói mellékmondat, utalószó, kötőszó. Topik, komment. Intonáció.

MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. A nyelvtan költészete? – Nyelvtan és stílus. 2. Igétlen versek – a névszói állítmány, a hiányos mondat. 3. A főnévi igenév a költészetben – Az igeneves szerkezetek és a mellékmondatok viselkedésének megfigyelése versekben és köznapi szövegekben. 4. Versmondattan – a hosszú mondatok, állítmány- és főmondat-késleltetések 5. És egy kis „prózamondattan” – A mondat csoportokkal és mellékmondatokkal kifejezett részei. Különleges pozíciók a magyar mondatban (tagadás, speciális kvantorok, igekötő). 6. Az ismétlődés szintjei. – Mellérendelés és alárendelés a szövegben és a mondatban. 7. Több nyelvi szint elemzése együtt – pl. Ady: A Tisza-parton, Arany: Reg és est vagy Csokonai: A Reményhez – Feltételes mondatok; a feltételes mód használata. A kötőmód használatainak, szerepének felfedezése. Egyéb mellékmondati sajátosságok (pl. az „e" szócska, függő kérdés). A mondatszerkesztés stiláris jellegzetességei. 8. Önálló verselemzési gyakorlat.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	1-4-4-4-6-6-7-3
2. FEJEZET	*Cím*	**A SZIGET MINT „KÍSÉRLETI LABORATÓRIUM”**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	24 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	• Barbárság és civilizáció, ösztön és értelem.
	Poétikai fókusz	• Modellszerűség: szó szerinti és mögöttes jelentések.
	Szövegértési fókusz	• Sorok között és mögött olvasás; történet idejének, helyének lehetséges rekonstrukciója; szereplők motivációjának árnyalt értése; motívumok kibontása.
	Szövegalkotási fókusz	• Beszámolók (E/1) a szigeten történtekről: pl. naplóban, levélben; hasonló tematikájú művek összehasonlítása táblázatban; különböző hosszúságú összefoglalók készítése (lényegkiemelés, hierarchizálás elemek között).
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		• A jelképes jelentésszintek, a példázatszerűség, a modellisztikus sűrítés és a szimbólumok felismerése. • Egy regény több lehetséges olvasatával való megismerkedés. • Tapasztalatszerzés a különféle kulturális kódok működéséről az értelmezés során. • Szociometriai térkép és regénycselekmény megfeleltetése egymásnak. • A cselekmény drámában és regényben való megjelenítésének összevetése. • Élettörténet-rekonstrukció párbeszéd alapján. • A dráma egyik szereplője interjúhelyzetben („villamosszékben”). • Drámarészletekből *drámaegész* kibontása. • Szerkezeti vázlat segítségének igénybevétele a dráma cselekményének megértésében, rekonstruálásában. • Vezérmotívumok azonosítása regényben és drámában, a cselekményszálak összekapcsolásának magragadása. • Napló- és levélírás a szereplők helyzetében. • Fakultatív: szociálpszichológiai játékok (döntésjáték a csoportdinamika elemzésével).

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek, szövegek:** • William Golding: A Legyek Ura • Jules Verne: Kétévi vakáció (választható) • Jókai Mór: Az arany ember (részletek) • W. Shakespeare: A vihar • Hoffmann, E. T. A.: Az arany virágcserép • Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig (részlet) • Milne, A. A: Micimackó • R.L. Stevenson: A kincses sziget (választható) • Huxley: Szép új világ (választható) **Tartalmak, fogalmak:** • Motívum. • Kalandregény. • Utópia, civilizáció. • Többjelentésűség.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Bevezető szigetjáték – alternatívaként: A kétévi vakáció megbeszélése 2. W. Golding: A Legyek Ura – a szigetlakókat vezérlő célok – szereplők és kapcsolatok. A szigetlakók levelei és naplói 3. A cselekmény és az ismétlődő (vezér) motívumok rendszere 4. A regény értelmezési lehetőségei 5. Egy másik sziget: Shakespeare: A vihar – az első két jelenet elemzése 6. Párhuzamok a Golding-regény és a Shakespeare-dráma között – a hatalomvágy és az ösztönök szerepe – Alternatíva: a Kétévi vakáció és A Legyek Ura gyermekcsoportjainak és „történelmének” összevetése 7. A dráma három cselekménynszála és az összekötő motívumok; a szereplők tükörrendszere VAGY: Párhuzamok más utópiával vagy szigetregénnyel (Kétévi vakáció)
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	2-4-3-3-2-3-2
3. FEJEZET	*Cím*	**ANAKREÓN FELTÁMADÁSAI**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	13 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	• A boldogság forrásai (Vagy: szerelem, öregség, bor, halál).
	Poétikai fókusz	• Egy költői hagyomány továbbélése és változásai. • A tematikus és formai konvenció követése és az attól való részleges eltérés.
	Szövegértési fókusz	• Hasonlóságok és különbségek észrevétele.
	Szövegalkotási fókusz	• Hasonlóságok és különbségek megfogalmazása vázlatban, ábrával, rövid összefoglalóban.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		• Versek motívumvilágának összevetése. • Különbségek és hasonlóságok vázlatszerű listázása. • Vázlatból összefüggő szöveg, összefüggő szövegből vázlat készítése.

		• A különbségek összekapcsolása értékrendek és korok különbözőségével. • A stiláris különbségek történetiségéről való tapasztalat megfogalmazása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** • Anakreón: Alkimosz, te kedves.., Artemiszre, Artemónra, Dionüszoszhoz, Egy leányhoz, Elégedetlenség, Erósz mint kovács, Gügésszel mit törődöm, Ifjak barátja, Poszeidon hava..., Reggeliztem, Bordal, Engem a szerelem, Szerelmi párviadal, Szerenád, Szerény látogatók, Óh, dacos szemű..., Gyűlölöm, Töredék a halálról, Tücsök • Anakreóni dalok: Kötődik a fehérnép..., Erósz a rózsaszirmon, A rózsalugasban lelt Erósz • Arany János: V. László (részlet) • Csokonai Vitéz Mihály: Anakreon s Ovíd, Az alvó Lillára, A versszépítő, A Reményhez, Az álomhoz, Lillához, A szeplő, A szamóca, A hévség, A leánykákhoz, Egy tulipánthoz, A bóldogság, A bükergető, Az anákreóni versek, Tartózkodó kérelem, Kurta filozófia (részlet) • Vajda János: Húsz év múlva (részlet) • Babits Mihály: (Anakreónról) • József Attila: Flóra • Juházs Gyula: Anna örök, Anakreoni légdal, Anakreóni dallam • Vas István: Mégsem, Mit bánom én, Folytassuk!, Megyek, Piroska, Csúnya szeptember, Korán sötétedik, Kibírta • Weöres Sándor: Önkarikatúra (részlet), Rongyszőnyeg (91.) • Géher István: 13., 15., 43., 44., 45., 46. 47. • Parti Nagy Lajos: Egy hosszú kávé • Csehy Zoltán: (Anakreón redivivus) (újjáéledő, feltámadó Anakreón) • Németh István Péter: Anakreón őszi dala, Anakreón egy arácsi eperfához **Tartalmak, ismeretek:** • két jellegzetes anakreóni versforma; • visszatérő anakreóni motívumok; • a rokokó, a felvilágosodás, az epikureizmus; • időszerkezet.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. A boldogság forrása? Versek összeolvasása – közös és eltérő motívumok, versformák kiemelése. (bor, szerelem, költészet, öregség; ionicus a minore, negyedfeles jambus) 2. Anakreón: Reggeliztem ... – Csokonai: A bóldogság (összehasonlító verselemzés) 3. Vas István és Csokonai anakreóni versei – eltérő természet és világkép 4. Újabb s régebbi Anakreónok (pl. Géher István)
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	3-3-3-3
4. FEJEZET	*Cím*	**NYELVROKONSÁG**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	12 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	• A magyar nyelv rokonai; a nyelvrokonság.
	Poétikai fókusz	
	Szövegértési fókusz	• Táblázatos formában kapott adatok értelmezése, ismeretterjesztő szövegek olvasása.
	Szövegalkotási fókusz	• Vita, érvelés, esszé.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		• Adatok megismerése. (Ennél a témánál először a gyerekek számára még ismeretlen adatokból kell kiindulnia az elemzésnek. A magyarral rokon nyelvek, illetve a tanult idegen nyelv rokon nyelveiből vett adatokkal kell megismerkedniük.) • A megismert adatok feldolgozása, csoportosítása, rendszerezése. • Szabályosságok, következtetések megfogalmazása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Tartalmak, ismeretek:** A nyelvrokonság fő kritériumai, a magyar nyelv és a tanult idegen nyelv rokonsági viszonyai. Nyelvrokonság, alapszókincs, szabályos jangmegfelelés. Finnugor nyelvek, indoeurópai nyelvek. Nyelvi jellegzetességek, amelyekben a nyelvek eltérnek egymástól (pl. toldalékok-elöljárószók, szórend, igeidők).
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Magyar és más finnugor szavak közötti rendszeres hasonlóságok 2. A tanult idegen nyelvrokonsági viszonyai 3. A nyelvrokonság kritériumai, kísérletek a magyar nyelv alternatív rokonításaira
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	4-4-3
5. FEJEZET	*Cím*	**AMIT A PAD ALATT OLVASUNK – NÉPSZERŰ PRÓZA**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	11 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	• Olcsó-e, ami népszerű?
	Poétikai fókusz	• „Magas” művészet és népszerűség viszonya, műfajok keveredése; önálló olvasmány (ponyva) feldolgozása.
	Szövegértési fókusz	• Irónia, köznyelv, tudás és fikció szétszálazása.
	Szövegalkotási fókusz	• Különböző modalitású szövegek alkotása; könyvismertetés, elmarasztaló kritika.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		• Vita, reklámírás, elmarasztaló kritikák ismertetése, ill. alkotása. • Hiba- és erénykeresés. • Az ízlésítélet indoklása. • A cselekményszövés, a jellemalkotás és a nyelvi-stiláris réteg elválasztása az ítéletalkotásban. • Olvasásszociológiai, ill. olvasástörténeti szakcikkek olvasása. • Lényegkiemelés, szóbeli ismertetés.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek, szövegek:** • Rejtő Jenő – részletek vagy egy teljes regény • Szerb Antal: A Pendragon legenda • Egy a diákok által választott aktuális kedvenc • Dicsérő és elmarasztaló kritikák; részletek a populáris irodalomról szóló tanulmányokból.

		Tartalmak, ismeretek: Lektűr, bestseller, ponyva, kultuszkönyv.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. „Ponyvairodalom?” Mire jó és mire nem a népszerű irodalom? Vannak-e az értéknek állandó mércéi? A lehetséges mércék. A ponyva történeti perspektívában. 2. Rejtő titkai – cselekmény, szereplők, nyelv (választható) 3. Szerb Antal: A Pendragon legenda 4. A diákok által választott népszerű regény olvasása, szemponttáblázat alapú elemzése és kritikája – könyvajánlás, könyvbírálat olvasása, bemutatása és írása
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	3-2-2-3
6. FEJEZET	*Cím*	**NYELVEK KÖZÖTTI KÜLÖNBSÉGEK**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	11 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	• A nyelvek közötti különbségek és hasonlóságok.
	Poétikai fókusz	• Ami a fordításban elvész.
	Szövegértési fókusz	• Idegen nyelvű szövegnek (prózának, versnek) és magyar fordításának összevetése.
	Szövegalkotási fókusz	• Következtetés, általánosítás, „jóslás” megfogalmazása. • Fordítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		• Az 5. osztálytól folyamatosan előkerülő, a tanult idegen nyelvvel, illetve más nyelvekkel való összehasonlítások újbóli áttekintése. • Következetések megfogalmazása. • Lehetséges általánosítások megfogalmazása. • „Jóslás": A tapasztalt szabályszerűségek alapján elvárások megfogalmazása és tesztelése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** Milne, A. A.: Micimackó (eredeti, Karinthy Frigyes fordítása, Lénárd Sándor fordítása) Apollinaire: A Mirabeau-híd Villon, F.: A felakasztását váró Villon négy sora **Tartalmak, ismeretek:** • Lexéma, homonímia, szinoníma, poliszémia, rokon értelmű kifejezések • Parafrázis • Jelnyelvek • Univerzálé
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. A tanult idegen nyelv és a magyar főbb különbségei (összefoglaló) 2. Grammatikalizáció (az egyik nyelv nyelvtani eszközökkel fejezi ki azt, amit a másik nem) 3. Szövegtani és stiláris különbségek nyelvek között
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	4-4-3 óra

7. FEJEZET	*Cím*	**VÁLTOZATOK RÓMEÓKRA ÉS JÚLIÁKRA**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	14 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	• Rómeók és Júliák a változó időben és művészeti ágakban.
	Poétikai fókusz	• Az adaptáció (művészeti ág, helyszín, kor, stb. szerepe).
	Szövegértési fókusz	• Hasonlóságok és különbségek felismerése drámában, filmen; a változások szerepe, értelme a művek egészében.
	Szövegalkotási fókusz	• Egyéni és kiscsoportos vélemény megfogalmazása az adaptációról; érvelés; megfogalmazása; képi nyelv fogalmi nyelvre való áttétele.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		• A fabula (történet) megfogalmazása, elvonása a filmadaptáció cselekményéből – összehasonlítása, pl. Lamb történet-összefoglalásával, az írott darab történet-összefoglalásával. • A képi nyelv fogalmi nyelvre való áttétele. • A térbeli, időbeli és az alak-transzformációk összefüggésének vizsgálata: annak vizsgálata, hogy az időbeli áthelyezés hogyan hat a szereplők átalakítására, hogy a szereplők átformálása hogyan kapcsolódik össze a cselekmény átformálásával. • Szöveg és kép viszonyának vizsgálata. „Vallatószék”: a szereplők helyzetébe belehelyezkedett diák kifaggatása. • A dráma helyükről kiemelt szövegrészeinek elhelyezése segítség nélkül, illetve képi segítséggel. • A filmből kiemelt képek sorba rakása, megfeleltetése szövegekkel. Esetleg: képsorok értelmező átmontírozása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** • Shakespeare: Romeo és Júlia • West Side Story • F. Zeffirelli: Romeo és Júlia • Baz Luhrman: Romeó+Júlia • John Madden: Szerelmes Shakespeare (kiegészítő anyag) • Hartai László és Muhi Klára: Mozgóképkultúra és médiaismeret **Tartalmak, ismeretek:** Fabula, cselekmény, szüzsé, történet. Hangnemek keveredése. Montázs, képkivágások fajtái.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Egy fabula – három szüzsé? A filmfeldolgozások „nyersanyaga”: Shakespeare Romeo és Júliája 2. Az indítások elemzése – Az alaptörténet áthelyezése 3. Szereplők az írott drámában és az adaptációkban 4. A három erkélyjelenet összevetése 5. A tragikus fordulat két adaptációban
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	3-3-2-3-2

8. FEJEZET	*Cím*	**HÉTKÖZNAPI ÉS MŰVÉSZI KOMMUNIKÁCIÓ**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	19 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	• A művészet, az irodalom funkciója.
	Poétikai fókusz	• A művészi (irodalmi) kommunikáció sajátosságai.
	Szövegértési fókusz	• Irodalmi szövegek denotatív és a konnotatív jelentésének megkülönböztetése a szövegértésben.
	Szövegalkotási fókusz	• A konnotatív jelentés, többletjelentés változatai óvatos megfogalmazásának gyakorlása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		• Szövegek vizsgálata hétköznapi kontextusban – áthelyezésük irodalmi kontextusba. • A címadás és a cím által sugallt értelmezési instrukciók követése • Látszólag tagolatlan szöveg bekezdésekre tagolása. A dokumentum-jelleget megteremtő nyelvi eszközök feltárása és az áldokumentum leleplezése. „Talált” szövegek gyűjtése és közös értelmezése, montázs- és kollázskészítés.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** • Arany János: Vojtina ars poétikája • François Truffaut: Fahrenheit 451 • Ismeretlen szerző: Cikk a Hölgyvilágból • József Attila: Tiszta szívvel • Örkény István: Mi mindent kell tudni • Tar Sándor: Hangulatjelentés – Még csak • Nagy László: Himnusz minden időben • Kosztolányi Dezső: Esti Kornél (Tizennyolcadik fejezet) • Shakespeare: Lear király (részlet) • Spiró György: Csirkefej (részlet) • Tóth Árpád: Jó éjszakát! **Tartalmak, fogalmak:** • A kommunikáció tényezői és funkciói és a kommunikációs tényezők megkettőződése az irodalmi kommunikációban. • Az esztétikai konvenció és polivalencia-konvenció. • A metaforikus referencia, a konnotatív jelentés előtérbe kerülése. • Tabu.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Egy szöveg a hétköznapokban és versben vagy novelláskötetben – kontextus-változás, jelentésváltozás; olvasási konvenciók 2. A konnotatív jelentés; Két villamosutazás – Örkény és Kosztolányi novellája egymás tükrében 3. A valószerűség látszata: Tar Sándor: Még csak – a közlésfolyamat tényezőinek megtöbbszöröződése az irodalmi műben 4. Költő hazudj 5. A művészet szerepe, állandó és változó funkciói – Nagy László: Himnusz minden időben
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	2-2+3-2-2-1

KÖVETELMÉNYEK

- Érvelés, meggyőzés, magabiztos fellépés; logikus gondolkodás, együttműködés fejlesztése.
- A művekben megjelenő szemléletmód, szerepek, csoportnormák és értékek, illetve hangnemek felismerése és azonosítása, a retorikai elemek, illetve az utalások, ráját-szások azonosítása és funkciójuk értelmezése.
- A szónoki beszéd eszközeinek, szerkezetének felismerése, a meggyőzés képességének elsajátítása.
- Érvek és ellenérvek gyűjtése lírai és epikus szövegekből, illetve önállóan megadott témában. Az érvek elrendezése, önálló vélemény megfogalmazása.
- A tanuló

– tudja, mi a jelentés és miben különbözik a jelölttől;
– ismerje a jelentés problematikus voltát, a több jelentés lehetőségeit;
– tudja hozzávetőlegesen, hogyan működik a konnotáció;
– ismerje az egyszerűbb nyelvi implikatúrákat és előfeltevéseket;
– beszédhelyzetekben fedezze fel és értse meg szövegekben;
– ismerje a magyar és a tanult idegen nyelv eltéréseit és hasonlóságait;
– a konnotáció és több jelentés problematikájának vonatkozásában!

- A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a nyelvi megalkotottság néhány jellemzőjét epikai és drámai szövegekben (a szöveg jellemző szerveződése, magatar-tás- és szemléletforma, időiség, kifejezésmód, szövegforma)!
- Ismerje és alkalmazza a regényértelmezés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot!
- Választott munkáihoz tudjon grafikai szervezőt választani és használni!
- Tudjon megadott szempontok figyelembevételével önállóan értelmező esszét írni!
- Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, érvelni, összehasonlító észrevételeket tenni!
- Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát!
- Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra!
- A tanuló tudja, hogy a finn rokona a magyarnak és miért az (legalább 2-3 erős érv megértett elsajátítása)!
- Tudjon megnevezni a finnen kívül legalább 2-3 másik finnugor nyelvet, tudja, hogy az egyes rokon nyelveket körülbelül hányan és hol beszélik!
- Ismerjen meg néhány módszert arra, hogy miképp használhatjuk a szabályos hangváltozások ismeretét idegen nyelvek tanulásakor
- Megfelelően előkészített adatok birtokában tudjon mondattani és alaktani párhuzamot is vonni két rokon idegen nyelv közt, és ezt is képes legyen a nyelvtanulásában alkalmazni!
- Legyen fogalma arról, hogy körülbelül hány nyelv van a világon, ismerje a jelentősebb nyelvcsaládokat, tudjon példát elszigetelt nyelvekre!
- Ismerjen a finnugoron kívüli fontosabb rokonítási kísérleteket és azok érvelésének hibásságát!
- Legyen a tanulónak olvasói tapasztalata legalább három műről!
- Tudjon állást foglalni a magas művészet és népszerű művészet kérdéseiben, ezeket legyen képes érvekkel alátámasztani, tudjon rövid kritikát és könyvismertetést írni stb.!
- A tanuló legyen képes művek elolvasására, elemzésére, értelmezésére!
- Az új ismeretek gyakorlása, elmélyítése, az új fogalmak megtanulása, alkalmazása!
- Ismerjen fel összefüggéseket, kapcsolatokat, motívumokat különböző korok szerzőinek műveiben!
- Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, érvelni, összehasonlító észrevételeket tenni!
- Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát (csoportmunkák végzése során)!
- Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra!
- A tanuló tudjon megnevezni néhány sajátságot, amelyben a különböző nyelvek eltérhetnek egymástól!
- A tanuló tudjon egy ismeretlen nyelv adataiból minimális következtetéseket megfogalmazni a nyelvre nézve!
- A tanuló tudjon glosszázott nyelvi adatokkal bánni!
- A tanuló tudjon fordított szövegeket kritikusan olvasni, tudja a fordítások esetleges hibáit korrigálni!

- A tanuló tudjon a tanult idegen nyelvből – a nyelvtudásának megfelelő szinten – fordítani magyarra!
- A tanuló tudja a kétnyelvű és az egynyelvű szótárakat biztonsággal használni!
- A tanuló legyen képes a stílus mibenlétének árnyalt megfogalmazására!
- Tudjon különböző stílusárnyalatú szöveget alkotni!
- Legyen képes a stílusban megnyilatkozó értékelés felismerésére!
- Ismerje fel és legyen képes megfogalmazni a nyelvi eszközök szerepét a stílushatás létrejöttében!
- Ismerje fel az alábbi sajátos nyelvi jellegzetességeket lírai szövegekben: igétlenség, infinitívuszi szerkezet dominanciája, hiány, hosszú, összetett versmondat, késleltetés, rendszerszerű ismétlődés!
- Legyen képes ezek stílusértékének megfogalmazására!
- Legyen képes a hangszimbolika, a ritmus szerepének felismerésére, a retorikai alakzatok és szóképek azonosítására és versbeli funkciójuk értelmezésére!
- Legyen képes a nyelvi eszközökről tanultak alkalmazására ismeretlen szövegeken!
- A fejezet végére tudjon önállóan (képességeinek megfelelő segítséggel) verset elemezni!
- A tanuló tudja megkülönböztetni az alá- és a mellérendelő viszonyok főbb jellemzőit!
- A tanuló legyen képes szerkezeteket tagmondattá és tagmondatokat névszói szerkezetté alakítani!
- Tudja, hogy az egyes szövegszerkezeti jellemzőknek milyen a stílushatásuk!
- Legyen képes az összetett mondatok szerkezetéről tanultakat alkalmazni bonyolultabb szövegek elemzésekor!
- Tudja a magyar mondat speciális pozícióit (kérdő kifejezések helye, tagadószó lehetséges helyei, mennyiségjelölős kifejezések helye)!
- Tudja összevetni a magyar mondat szerkezetét a tanult idegen nyelvi mondatok megfelelő szerkezeteivel!
- Tudja alkalmazni és mozgósítani a mondat szerkezetéről szerzett tudását irodalmi művek elemzésekor!

9. ÉVFOLYAM

	Témakörök	**Javasolt óraszám**	**Modulszám**
1.	BEAVATÁS	23	6
2.	EPOSZOK RÉGEN ÉS MA	18	6
3.	A BIBLIA ÉS AZ IRODALOM – A NYELVI TEVÉKENYSÉG MINT VILÁGALAKÍTÁS ÉS MINT KAPCSOLATTARTÁS	19	8
4.	KONFLIKTUSOS DRÁMÁK	14	5
5.	ARS POETICÁK	16	6
6.	ANEKDOTIKUS EPIKAI HAGYOMÁNYUNK	11	4
7.	A NYELVTAN ALAPFOGALMAI – A SZERKEZETI ELEMZÉS MÓDSZEREI	18	5
8.	A CSAVARGÓ ALAKJA A MŰVÉSZETBEN	17	7
Ismétlés, összefoglalás, prezentációk, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés		4	

1. FEJEZET	*Cím*	**BEAVATÁS**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	23 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	*Beavatás, felnőtté válás, szocializáció – A beavatás során feltáruló világ törvényei, szerepek és normák.* *A kontextus fogalma: a kommunikációs környezet (szituáció, cselekvés, téma) és a nyelvi környezet (kotextus).*
	Poétikai fókusz	Novellaértelmezési modellek. Hogyan olvasunk, értelmezünk egy novellát? Olvasás, értelmezés és kritika tevékenységeinek megkülönböztetése és tudatos egymásra építése.
	Szövegértési fókusz	Szereplők, problémák, konfliktusok, elbeszélői nézőpontok azonosítása szépirodalmi szövegekben Ismétlések és ellentétpárok jelentéseinek felismerése. *A szituációs kontextus szerepének értelmezése a deiktikus nyelvi elemek segítségével. A cselekvés kontextusának értelmezése az alapvető beszédaktusok segítségével.*
	Szövegalkotási fókusz	Történetek más nézőpontból való elmondása, átírása. Szóbeli prezentáció készítése ismertető szöveg alapján.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		Szövegértési feladatok ellenőrző irányított kérdésekkel. Saját kérdések megfogalmazása. “Kísértetfejezetek” írása, a cselekmény újraírása más nézőpontból. Befejezés-változatok írása. Idősíkok megkülönböztetése az elbeszélő szövegekben. Beavatási szertartás kitalálása és eljátszása csoportmunkában. A tanulóközösségen belüli szerepkonfliktusok és a tanult művek konfliktusainak összevetése. Gyűjtőmunka. Elemzésvázlatok készítése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek, szövegek:** A.A. Milne: Micimackó (részlet) Oravecz Imre: Beavatás; Mario Vargas Llosa: A város és a kutyák (részlet) Bodor Ádám: Egy rossz kinézésű ember (részlet) F. M. Dosztojevszkij: Feljegyzések az egérlyukból (részlet) Zolnay Vilmos: A művészetek eredete; Mitológiai enciklopédia; Mircea Eliade: A szent és a profán (részlet) Népszabadság, 2004. március 12. Hír Szabó Zoltán: Beavatási rítusok a középiskolákban: Bokafogó Ismeretlen szerző: Beavatási szertartás a dél-amerikai jamanáknál Kosztolányi Dezső: A kulcs Ernest Hemingway: Indián tábor Sylvia Plath: Beavatás Sánta Ferenc: Emberavatás Csehov: A csinovnyik halála; Mikszáth: Péri lányok szép hajáról Esterházy Péter: Pápai vizeken ne kalózkodj! (részlet)

		Kertész Imre: Sorstalanság (részet) Lázár Ervin: Krimi (részlet) Závada Pál: Jadviga párnája (részlet) **Tartalmak, fogalmak:** Archetípus, rítus, a novella, mint problémamegoldási folyamat, a novella mint ellentétpárok rendszere. Olvasás, értelmezés, implicit tartalom, kritika. Nézőpont és látókör (beszéd-helyzet): Ki beszél, ki lát, ki értékel? Kontextus, ko-textus, beszédaktus, tranzakció, interakció. Előítélet, felkészültség, attitűd. Beavatás. Illokúció.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. A beavatás fogalma, rítusa, változatai, mai megvalósulásai – A beszédaktusok 2. Kosztolányi Dezső: A kulcs 3. Összehasonlító novellaelemzés (*A kulcs* és az *Indián tábor*) – A kontextus és a szereplők tudása a kommunikációs folyamatban 4. Sylvia Plath: Beavatás 5. A novella, mint ellentétpárok rendszere és cselekménye mint állapotváltozási folyamat – A kommunikációs maximák és megsértésük következményei 6. Szabadon választott novella feldolgozása kiscsoportban, tanult szempontok alapján.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	4-5-5-2-5-2
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (Képességfókusz-váltás)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	A pszichológia, vallástörténet, szociológia bizonyos területei.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Értékek, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése Az ízlés kontextuális függőségének megértése stb.
KÖVETELMÉNYEK		• A tanuló legyen képes azonosítani szereplőket, konfliktusokat és elbeszélői nézőpontokat szépirodalmi és hétköznapi szövegekben. • Tudja felismerni az ismétlések és ellentétpárok jelentéseit. • A diákok legyenek képesek felismerni a novella műfaji sajátosságait és az elbeszélői nézőpont sajátosságaiból adódó jelentésbeli különbségeket. • Ismerjék meg, hogy a szövegek értelmezése dialogikus folyamat, legyenek képesek alapvető kérdéseket megfogalmazni szépirodalmi szövegekkel kapcsolatban. • Ismerjék a fejezetben előforduló legfontosabb fogalmakat (beavatás, archetípus, rítus, illokúció, performatív mondat). • A szituációs kontextus szerepének értelmezése a deiktikus nyelvi elemek segítségével. A cselekvés kontextusának értelmezése az alapvető beszédaktusok segítségével. Ismerje és ismerje fel a szövegben lévő alapvető nyelvi kapcsolatokat.

2. FEJEZET	*Cím*	**EPOSZOK RÉGEN ÉS MA**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	18 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Az eposzok emberképe, hőstípusai (az utazó hős, az apját kereső hős, a szerelmes hősnő stb.). Művek párbeszéde.
	Poétikai fókusz	Az eposz konvenciókincse.
	Szövegértési fókusz	Információk keresése verses szövegekben.
	Szövegalkotási fókusz	A hexameter mint a magyar nyelvhez könnyen alkalmazkodó forma. Paródiák alkotása irodalmi és nem irodalmi szövegekhez.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		Skandálás, hangos olvasás, szövegek együtt látása, parodisztikus elemek és egymásra felelő szövegheelyek keresése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek, szövegek:** Eposzindítások (propozíciók): Íliász (I. 1–12.); Odüsszeia (I. 1-10.); Aeneis (I. 1-11.); Varró: Túl a Maszat-hegyen (Előhang); Szigeti veszedelem (I. 1–6. Versszak); Csokonai: Dorottya (bevezetés); Toldi (Előhang) Szabó Árpád: Odüsszeusz kalandjai (részlet); Odüsszeia, 9. ének (Küklopeia), 9-12. ének (az utazás) Petőfi: A helység kalapácsa Theokritosz: A szerelmes küklópsz Dante: Isteni színjáték, 26. ének: Odysseus utolsó utazása **Tartalmak, fogalmak:** Eposz, eposzi kellékek. Metrikus verselés (verslábak, hexameter) Mitológiai személyek, mitológiai történetek
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Az eposzi hagyomány – eposzindítások; A propozíció ma 2. Az *Odüsszeia* 9. éneke – az eposz nyelve és az eposzi kellékek 3. Odüsszeusz és Polüphémosz – a rész helye és ellenpontjai az egészben; A hír 4. *A helység kalapácsa* 1. (szakaszos szövegfeldolgozás); A szöveg részei 5. *A helység kalapácsa* 2. – eposzparódia és stílusparódia 6. Az eposzok utóéletéből
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	3-3-4-4-2-2
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (Képességfókusz-váltás)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	A tanulási képesség fejlesztése. Önálló jegyzetkészítés gyakorlása tanári segítséggel és anélkül. (pl. kulcsszavak kiemelése, szerkezeti tagolás). Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése.
KÖVETELMÉNYEK		• A tanuló jól ismerje az Odüsszeia 9. énekét, el tudja helyezni és megtalálni párhuzamait-ellenpontjait a mű egészében. • Ismerje az Odüsszeia kompozíciójának lényeges vonalait.

		• Jellemezni tudja az eposz hősét a 9. ének alapján, értékelni tudja fejlődésének lényeges állomásait a műegészben. Jól ismerje az eposz konvenciókincsének lényeges elemeit, az eposzi kellékeket. Ezeket képes legyen megfogalmazni a három eposzindítás egyike, az Odüsszeia 9. éneke és a mű egésze alapján. Képes legyen felismerni őket újonnan olvasott szövegben. • Jól ismerje *A helység kalapácsának* felépítését, cselekményét és szereplőit. Jellemezni tudja az eposzi konvenció megjelenését és átformálódását a paródiában. Ismerje az eposz- és stílusparódia eszköztárát, képes legyen ezeket az eszközöket *A helység kalapácsából* vett példákon bemutatni és ismeretlen szövegben felismerni. Képes legyen a két olvasott mű közötti kapcsolatokat megfogalmazni.
3. FEJEZET	*Cím*	**A BIBLIA ÉS AZ IRODALOM – A NYELVI TEVÉKENYSÉG MINT VILÁGALAKÍTÁS ÉS MINT KAPCSOLATTARTÁS**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	19 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A Bibliának, mint az európai kultúra legalapvetőbb kódjának bemutatása: egy szöveg különféle vallások, világnézetek, olvasatok és korok kereszteződésében.
	Poétikai fókusz	A Biblia műfaji sokszínűsége – példák a továbbélő hagyományra néhány történet, motívum és műfaj utóéletéből.
	Szövegértési fókusz	A háttérismeretek szerepe a bibliai szövegek megértésében. A szövegfajták, mint megér(tet)ési módok: utasítások, elbeszélések és leírások, meggyőzés és véleménynyilvánítás.
	Szövegalkotási fókusz	Archaikus utasító, elbeszélő-leíró és meggyőző-véleménynyilvánító szövegek modernizáló átírása
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		Bibliai szállóigék eredeti helyének megkeresése. Történetekhez, személyekhez, motívumokhoz, irodalmi, képzőművészeti és zenei illusztrációk, előfordulások párosítása, illetve keresése. Bibliai történetnek és parafrázisának összevetése. Utókori szépirodalmi szöveg bibliai utalásának azonosítása, értelmezése. Jellegzetes bibliai szövegtípusok és irodalmi műfajok mai megfelelőinek keresése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		Művek: A bibliai teremtéstörténet (1 Móz); a Tízparancsolat (2 Móz); a Magyar Köztársaság Alkotmánya 1949. évi XX. törvény Ábrahám és Izsák története (1 Móz) Zsoltárok: 55., 23. (és Weöres Sándor parafrázisa), 90. (és Szenczi Molnár Albert átköltése); Példabeszédek: A hegyi beszéd (Máté 5−7), A tékozló fiú (Lukács 15.); Pál apostol levele a korinthusbeliekhez; János Jelenések 10. A bibliai Jónás könyve; Czeglédy Károly: A bibliai nyelvészet útjain (részlet) H. v. Glasenapp: Az öt világvallás (részlet) Hésziodosz: Munkák és napok (részlet) Ovidius: Átváltozások – A világ keletkezése (részlet), A világ négy korszaka (részlet) Babits Mihály: A lírikus epilógja, Jónás könyve; Jónás imája Juhász Gyula: Krisztus a vargával József Attila: Kész a leltár Kosztolányi Dezső: Boldog,. szomorú dal

		Petri: Horgodra tűztél… Bodor Ádám: Egy rossz kinézésű ember; Szenczi Molnár Albert: XC. zsoltár Ady: A nagy Hitető; A fajok cirkuszában Pilinszky: Harmadnapon, Introitusz Szabó Lőrinc: Az Egy álmai Radnóti Miklós: Járkálj csak, halálraítélt Vas István: Az új Tamás Weöres Sándor: XXIII. zsoltár Rapcsányi László szerk.: A Biblia világa (részletek) **Tartalmak, fogalmak:** Kánon, apokrif, apostol, genezis, exodus, parabola (példázat), zsoltár, himnusz, stb. Történetmondás és világteremtés. Törvények, parancsolatok, érvek a Bibliában és a modern szövegvilágban. Intertextualitás: bibliai alakok, történetek, motívumok, idiómák és műfajok továbbélése az irodalomban és a közbeszédben. A szövegfajták, mint megért(et)ési módok: procedurális megért(et)és (utasítások), narratív megért(et)és (leírás és elbeszélés), argumentatív megért(et)és (meggyőzés és véleménynyilvánítás). A szövegtípusok (beszédműfajok és irodalmi műfajok) mint elvárások rendszerei A szövegek közötti (egyéb) kapcsolatok: az intertextualitás lehetőségei
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. A Biblia részei, keletkezése, nyelvei – helye kultúránkban. A sugallott szöveg koncepciója 2. A Teremtés és a Törvény – elbeszélés és utasítás a kinyilatkoztató beszédmódban és a mai nyelvhasználatban – szövegfajták és megértési módok 3. Ábrahám és Izsák – a Biblia „homályos” beszédmódja 4. A zsoltárok és utóéletük – egy-egy példával 5. A példabeszédek és utóéletük 6. Egy bibliai történet és parafrázisa (Jónás könyve a Bibliában és Babitsnál) 7. Egy modern evangéliumi parafrázis: Bodor Ádám: Egy rossz kinézésű ember. A Biblia és a költészet 8. A Biblia és a képzőművészet
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	2-3-2-2-2-3-3-2
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Szociális és életviteli kompetencia, Életpálya-építési kompetencia,
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Történelmi, művészettörténeti megértés,
KÖVETELMÉNYEK		

4. FEJEZET	*Cím*	**KONFLIKTUSOS DRÁMÁK**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	14 (16) óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Rend és lázadás, a hatalomhoz való viszony különböző stratégiái,
	Poétikai fókusz	A tragédia, a drámai konfliktus, a konfliktusos dráma.
	Szövegértési fókusz	Véleménynyilvánítás és érvelés különbsége, érvtípusok.
	Szövegalkotási fókusz	Érvelés szóban és írásban, vádbeszéd, védőbeszéd.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		Drámarészlet elemzéséből az alaphelyzet kibontása. A szereplők érveinek mai nyelven való megfogalmazása és ütköztetése. Az érvek típusainak azonosítása. A darabban szembe nem kerülő szereplőknek és érveiknek szembesítése. („Kimaradt" epeiszódion megírása és eljátszása.) Elhangzott érvelés vázlatának utólagos megalkotása. *Szónoki beszéd kiötlése, elrendezése, formába öntése és előadása (invenció, diszpozíció és elokúció).* Az epikus és a drámai történetmondás, idő-, tér- és cselekményszervezés, illetve a jellemalkotás közötti különbségek megfigyelése. (mítosz – dráma). A drámai közlésmód jellemző szövegtípusainak felismerése. Drámai szituációk feszültségforrásainak azonosítása. Különböző típusú drámai művek elemzésének képessége. A különböző művészeti ágak közlésmódjának összehasonlítása (dráma – film).
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek, szövegek:** Szophoklész: Antigoné; A thébai mondakör mítoszaiból (Szabó György: Mitológiai kislexikon nyomán) W. Shakespeare: Julius Caesar (részletek) Kálmán – Nádasdy: Hárompercesek a nyelvről **Fogalmak, tartalmak:** A tragédia műfaji jellemzői (tragikum, konfliktus, tragikus hős, tragikus vétség, hübrisz, katarzis, világrend, konfliktusos dráma, a színjátszás eredete, a görög színház. Erkölcsi és jogi törvények különbözősége, érvényességi köre. A hatalommal rendelkezők és a közemberek felelőssége. Tekintélyérvek, sztereotípiák, előítéletek. *Induktív érvek és deduktív érvek (enthümémák).* A hősiesség, az önfeláldozás értelme, megítélése. A hagyományok őrzésének, illetve felrúgásának következményei. A generációk közti ellentétek feloldhatósága, feloldhatatlansága
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. A vita (1). Mítosz és drámai történet. A drámai alaphelyzet rekonstruálása a prológusból. A vita (2) 2. Két igazság harca és a középponti konfliktushoz közvetve kapcsolódó szereplők. Kinek a tragédiája? – Az Antigoné párhuzamos jelenetei és különböző értelmezési lehetőségei 3. Az Antigonéhoz kapcsolódó védő- és vádbeszédek. A kimaradt Haimón–Antigoné epeiszódion megtervezése és előadása (kiegészítő óra) 4. Részletek W. Shakespeare *Julius Caesar*jából – Antonius vádbeszédének elemzése 5. Modern védő- és vádbeszédek

	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	4-4-2+1–2-3/2
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (Képességfókusz-váltás)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Matematikai-logikai kompetencia.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	**Ember és társadalom – szociális kompetenciák** Az igazság és morál az egyén életében és a társadalomban. A jog és a morál összefüggéseinek reflektálása. Tudatos, jogkövető és reflektáltan morális cselekvés elsajátítása. Igény és képesség a morális kérdésekben való tájékozódásra. Igény a társadalmi, közösségi és egyéni konfliktusok hátterének megértésére. Egyéni konfliktuskezelési eljárások kialakításának képessége. **A tanulási képesség fejlesztése** Önálló jegyzetkészítés gyakorlása tanári segítséggel és anélkül (pl. kulcsszavak kiemelése, szerkezeti tagolás).
KÖVETELMÉNYEK		• A tanuló legyen képes azonosítani a konfliktusos dráma és a tragédia néhány jellemzőjét (konfliktus, alapszituáció, tettváltás-sorozat, tragikum)! • Legyen képes felismerni a drámában megjelenő magatartásformák, értékek közti különbségeket. Ismerje fel a drámai dialógusokban a vita, a meggyőzés különböző eszközeit. Legyen képes különböző érveket gyűjteni, alkalmazni köznapi témában! • Ismerje fel a szónoki beszéd jellemzőit! • Tudjon szónoki beszédet írni egy szűkebb közösség számára! • Legyen képes önállóan vázlatot készíteni egy rövidebb ismeretterjesztő vagy tankönyvi szövegről!
5. FEJEZET	*Cím*	**ARS POETICÁK**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	16 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Költő, szerep, szerepvállalás, vátesz, hitvallás, tanító költészet. Az írás-költés, mint szakma. A fogalom tágabb és szűkebb jelentései A mű, mint alkotás, csinálmány, készítmény. A művész, mint poeta doctus és mint zseni. A művész és/vagy művének kultusza. A művészek és stílusok egymáshoz való viszonya.
	Poétikai fókusz	A műfaj és az abba tartozó szövegek közötti viszony. A mű és a reprezentált irányzat, törekvés viszonya Tartalom és forma viszonya egy olyan műfaj esetében, ahol a tartalom maga a formálás miként jére vonatkozik.
	Szövegértési fókusz	Az érvelő szerkezet vizsgálata lírai, illetőleg verses művekben: tételek és érvek, tételek és példák viszonya.
	Szövegalkotási fókusz	Ars poeticák összehasonlító elemzése rövid értekezésben. Nem költői, hanem emberi vagy szakmai (diák-) sportolói vagy hobby- „ars poeticák”, hitvallások megfogalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A műveket létrehozó-mozgató elemek, mechanizmusok felismerése. A művek és az értelmezés korfüggőségének evidenssé tétele, begyakoroltatása. Az alkotások történeti, filozófiai stb. hátterének megismerésére irányuló utánajárás rutinjának megszerzése, fejlesztése. Ars poeticák összevetése egymással és szerzőik egy-egy művével. Annak vizsgálata, hogy az egyes mű hogyan értelmezi saját műfaját, milyen értelmet ad az ars poetica kifejezésnek.

	Annak vizsgálata, hogy az adott ars poetica mennyiben valósítja meg a benne hirdetett formálási elveket. Ars poeticák átfogalmazása prózai receptekké! Utasítássá és leírássá. Az ars poetica szemléltető eszközeinek, didaktikus jellegének vizsgálata. Az adott műben az utasító, az érvelő-magyarázó és a leíró-elbeszélő szövegtípusok arányának, viszonyának vizsgálata.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	**Művek:** Horatius: Ars poetica (részletek) Boileau, Nicolas: Ars poetica – részlet Zrínyi Miklós: Nem írom pennával Arany János: Vojt*ina ars* poeticája (részlet), Letészem a lantot, Mindvégig Petőfi Sándor: A természet vadvirága; A helység kalapácsa (részlet); Egy gondolat bánt engemet… Petőfi Sándor: Dalaim; A XIX. század költői; Vörösmarty Mihály: A vén cigány Petri György: Horgodra tűztél, uram; Verlaine: Költészettan Ady Endre: Góg és Magóg fia vagyok én…, Egy csúf rontás; Babits Mihály: Szonettek; Csak posta voltál (részlet), Az őszi tücsökhöz Berzsenyi Dániel: A poézis hajdan és most Csokonai Vitéz Mihály: Lócsre Esterházy Péter: Pápai vizeken ne kalózkodj! József Attila: (Ha lelked logikád)…, „Költőnk és Kora”, Majd..., Hazám, Ars poetica, Kész a leltár Weöres Sándor: A legfurcsábbb magyar falunevek, Táncdal – részlet, [versrészletek] Pilinszky János: Címerem; Nemes Nagy Ágnes: Mesterségemhez; Parti Nagy Lajos: Őszológiai gyakorlatok, [versrészletek] Pompéry János: „Dardanus” Tóth Krisztina: Ráolvasó; Tristan Tzara: [egy dadaista vers elkészítéséhez] Kovács András Ferenc: Fragmentum; Dallamvázlat egy lírai istálló falára Várady Szabolcs: Ars poetica? Mellébeszéd Simonyi Zsigmond: A magyar nyelv – Az ortografiai szó jelentése **Tartalmak, fogalmak:** Szűkebb és tágabb értelemben vett költői hitvallás (ars poetica). Klasszicista és romantikus típusú hitvallások. Az impresszionista ars poetica. Stílusirányzatot és egyéni törekvést kifejező ars poeticák. Romantikus forma- és nyelvteremtés, a szabálytörés szintjei („a szerves forma”, a versforma szabálytalansága, nyelvteremtés „szabálytalan” szavak, szintagmák). Petrarcai szonett, shakespeare-i szonett. Rapszódia. A közlés személyessége. Zsenikultusz. Paradoxon.

MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Előíró költészettanok 2. Egy romantikus ars poetica 3. Tágabb értelemben vett ars poeticák 4. Egy irányzatos ars poetica és formai önellentmondásai – Verlaine: *Költészettan* 5. Ady és Babits ars poeticája 6. Ars poeticák a XX. század 30-as éveitől a XXI. század elejéig
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	3-3-4-1–2-3
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	A pszichológia, a fi lozófi a, a történelem és az etika bizonyos tartalmai, társművészetek, médiaismeret, társadalomismeret, életpálya-építés
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	
KÖVETELMÉNYEK		• A tanuló ismerje az ars poetica fontosabb tartalmi és nyelvi jellemzőit, ezeket legyen képes különféle szövegekben azonosítani és ilyen jellegű hétköznapi szövegeket alkotni! • Legyen képes megkülönböztetni és értelmezni konkrét ars poeticák: – szűkebb és tágabb értelmét, – kommunikációs szándékát, beszédhelyzetét, a beszélő és a közönség viszonyát, – irodalmi szövegekben költői szerepeket, költészetfelfogásokat, – metaforikus jelentéseket! • Tudjon megállapításokat tenni tartalom és forma, konvenció (hagyomány) és innováció (újítás) viszonyáról! • Legyen képes összehasonlító szempontok megfogalmazására, érvényesítésére az elemzésben! • Tudjon a szöveg szerkezeti és poétikai megformáltságával kapcsolatos megállapításokat tenni, azokat érvekkel alátámasztani! • Viszonyuljon reflexíven a szövegekhez: kritikai attitűd, véleményalkotás! • Összehasonlító elemzéshez legyen képes megfelelő grafikai szervezők (halmazábra, szemponttáblázat) segítségével anyagot gyűjteni, megadott szövegalkotási szempontokat hosszabb írásműben érvényesíteni! • Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, érvelni, összehasonlító észrevételeket tenni! • Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát! • Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra!
6. FEJEZET	*Cím*	**ANEKDOTIKUS EPIKAI HAGYOMÁNYUNK**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	11 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Az anekdotához társított (kedélyes, lekerekítő) szemléletmód és „világnézet” bemutatása; az anekdotahős kellékei.
	Poétikai fókusz	Az anekdota jellemzőinek és a tanult művek anekdotikus vonásainak, illetve anekdotikus részleteinek felismerése, az anekdotikus rész és a cselekmény-egész viszonyának vizsgálata.
	Szövegértési fókusz	Az élőbeszéd imitációja az írott szövegben.
	Szövegalkotási fókusz	Az anekdota egyszerű történetté rontása (sűrítése); történet anekdotikussá formálása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		Az anekdota szépirodalmi és nem szépirodalmi; szóbeli és írásbeli változatai közötti különbség megfigyelése. Anekdotagyűjtés, anekdotamesélés. Különböző irodalomtörténészi vélemények összevetése, különbségek és hasonlóságok megfigyelése, vélemény megfogalmazása szóban és írásban. Téma, hangnem, beszédhelyzet és műfaj összefüggéseinek megfogalmazása, alkalmazása. A kompozíciós egység és a bekezdések/fejezetek viszonyának felismerése. A kompozíció meghatározó elemeinek (pl.: tematikus szerkezet, tér-, időszerkezet stb.) megismerése és azonosítása. Az anekdotikus jellemzés eszközeinek azonosítása. A közvetett tér- és időmegjelölések azonosítása, belőlük következtetések levonása. Az elbeszélői nézőpont és beszédhelyzet érzékelése. A regényekben kikerült (nem exponált) konfliktusok megfogalmazása, komor történetvariációk kitalálása, vitairat és kritika írása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek, szövegek:** Gárdonyi Géza: Koncz Márton számítása Móricz: Úri muri (részlet); Tóth Béla: A magyar anekdotakincs (részlet)**;** Mikes kelemen: Törökországi levelek (részlet) Mikszáth: Ne nyitogassuk a történelmet**;** Beszterce ostroma Móra: Tápéi diplomaták; A gyevi törvény Krúdy: Jellegzetes úriember a keresztanyám falujából; Kosztolányi: Április bolondja; Esterházy: Kis magyar pornográfia (részletek); Örkény: Az öregember és az autó Turgenyev: Hamlet és Don Quijote (részlet) Vélemények az anekdotáról (Ady Endre, Alexa Károly, Ambrus Zoltán, Balassa Péter, Fábián István, Mikszáth Kálmán, Nagy Miklós) **Tartalmak, fogalmak:** Az anekdota, az anekdotikus novella néhány típusa; az anekdotikus forma átalakulása Kosztolányinál (lélektaniság) és/vagy Krúdynál (elégikusság, líraiság, nyitottság) Anekdoták a regényben és a regénnyé szerveződő anekdotafüzér. Életkép és jelenet a regényben, anticipáció (sejtetés), késleltetés és titok, idill és ironikusan kezelt idill, véletlenek a cselekményben, jelképes tárgyak és visszatérő motívumok; humoros és szatirikus figurák, szatirikus cselekményfordulatok, elbeszélői nézőpont és a cselekmény elemei a regényben, beszédhelyzet és elbeszélői modor Mikszáthnál
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Klasszikus anekdoták – anekdotamesélő verseny 2. Mikszáth és Móra anekdotikus novelláiból 3. A műfaj átváltozása Krúdynál és Kosztolányinál, Örkénynél és Esterházynál 4. Egy 19. századi anekdotikus regény: Mikszáth Kálmán: Beszterce ostroma
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	2-3-2-4

ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	A fejezetben lévő modulok összekapcsolhatók elsősorban a történelem, illetve bizonyos lélektani (pszichológiai) témákkal, valamint a média tantárggyal is. Tágabb összefüggésben erkölcsi, etikai témákhoz is kapcsolódhatnak.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	
KÖVETELMÉNYEK		• A művekben megjelenő szemléletmód, szerepek, csoportnormák és értékek felismerése és azonosítása, az elbeszélői nézőpont azonosítása és funkciójának értelmezése az olvasott művekben. • Az anekdotáknak és az anekdotikus regénynek, a tanult, olvasott művekben megjelenő tartalmainak, jelentéseinek megfogalmazása, elemzése, értelmezése. • Az olvasott regény esetében: a szereplők rendszerének bemutatása; a regény terének, idejének, szereplőinek és cselekményének azonosítása. Az elbeszélői nézőpont felismerése, a kompozíciós egységek elkülönítése.
7. FEJEZET	*Cím*	**A NYELVTAN ALAPFOGALMAI – A SZERKEZETI ELEMZÉS MÓDSZEREI**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	18 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A nyelvtan alapfogalmai
	Poétikai fókusz	
	Szövegértési fókusz	Adatsorok értelmezése, összevetése, következtetések levonása
	Szövegalkotási fókusz	Táblázatok, adatsorok összeállítása
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		• Néhány nyelvészeti elemzési módszer megismerése és alkalmazása („kipróbálása"). Beszélgetés az alapfogalmak meghatározásáról, tartalmáról. • Néhány kiemelt nyelvi jelenség magyarázata. • Alternatív elemzések által adott magyarázatok vizsgálata. • Az elemzések kritikája.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		Tartalmak, fogalmak: • A disztribúciós elemzés alapjai, a nyelvi szintek alapfogalmai, elkülönítésük nehézségei (hangtan, alaktan, mondattan, jelentéstan, pragmatika; fonéma, morféma, szó, mondatrész, mondat, szöveg). • A paradigma fogalma, az analógia szerepe a nyelv szerveződésében. • A jelentés szerepe, a jelentések és a disztribúció alapján megkülönböztethető jeltípusok megfelelése és diszkrepanciái.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. A disztribúciós elemzés alapjai 2. A disztribúciós módszer alkalmazása a magyarra és a tanult idegen nyelvre 3. Paradigmák, szófajok 4. A mondat szerkezetének megállapítása disztribúciós módszerekkel 5. A nyelvtan részei, a nyelvi szintek és alapfogalmak
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	4-5-3-3-3

ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Matematikai logika, társadalomismeret.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Matematika.
KÖVETELMÉNYEK		• A „szónégyzet” használata. Váltakozás, kiegészítő megoszlás, szabad váltakozás. • A morf, az allomorf, a morféma fogalma. A magyar névszók és igék alakjai, az „igenevek” problémája. A szófaj problémája. A mondat összetevőinek megtalálására szolgáló alapvető módszerek. Az összetevő fogalma. • Felcserélhetőség és helyettesíthetőség a különböző nyelvi szinteken.
8. FEJEZET	*Cím*	**A CSAVARGÓ ALAKJA A MŰVÉSZETBEN – egy toposz értelmezése**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	17 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A társadalom perifériáján élés, a be nem illeszkedés, kívülállás vagy kitaszítottság problémája; a szabadság értelmezési lehetőségei.
	Poétikai fókusz	Toposzvizsgálat (archetípus, motívum).
	Szövegértési fókusz	Hasonló téma eltérő hangnemben, műfajban, korban való megjelenítésének stilisztikai és szövegtani következményei. Az értékelés bizonyosságát vagy bizonytalanságát kifejező nyelvi tényezők azonosítása.
	Szövegalkotási fókusz	Eltérő beszédhelyzetben és eltérő értékelési pozícióból való átalakítása az olvasott szövegeknek.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A toposz történeti alakváltozatainak összevetése, az állandó és a változó jegyek listába gyűjtése. Metaforikus és szó szerinti kijelentések közötti különbségtétel megkísérlése különböző korú és műfajú szövegeknél. Illusztrációkészítés. Illusztrációk alapján leírás, illetve rövid történet írása. Következtetések levonása a művek szereplőinek kijelentéseiből: előtörténetükre, ruházatukra, tapasztalataikra, az őáltaluk elhagyott, az őket kivető közegre vonatkozóan.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek, szövegek:** Lázár Ervin: A bárányfelhő-bodorító (részlet); Szegénylegény vagyok én… (magyar népdal); Carmina Burana (részletek); Villon: A Nagy Testamentum (részletek: Jó tanítás balladája a rossz életűeknek; 146. oktáva; Apró képek balladája; 16. oktáva; Ballada a vastag Margot-ról; 14. oktáva); Petőfi: A vándorlegény, Önkénytelen az ember... Rimbaud: Kóborlásaim; Ginsberg – Hobo Blues Band: A leples bitang; Kerouac, Jack: Úton (részlet) Kiss Benedek: Csavargó-ének; Faludy György: Ballada a senki fiáról; [Villonról] József Attila: Tiszta szívvel; Tverdota György: [a Tiszta szívvel című versről] Lator László: [Villonról] Szerb Antal: [Villonról] Petri György: Már csak, [saját magáról és költészetéről] Tersánszky Józsi Jenő: Misi mókus (részlet)

		Salinger: Zabhegyező Kassák Lajos: Csavargók, alkotók (részlet), Egy ember élete (részlet) Polcz Alaine: A gyermekek haláltudata Montágh Imre: Nem nyelvi kifejezőeszközeink (részlet) Nagy Z. Róbert: [Cikk a Magyar Hírlap-ból] **Tartalmak, fogalmak:** Vágánsköltészet. Ballada. Pikareszk. Szleng. Toposz.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	• A nem verbális kommunikáció eszközei • A csavargó toposza lírai szövegekben • A vágánsok és Villon • A toposz 20. századi megjelenései József Attilánál és Petri Györgynél • J. D. Salinger: Zabhegyező • Kassák Lajos: Csavargók, alkotók – a csavargó-toposz esszészövegben • Hajléktalanok
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	2-4-2-2-5-1-1
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (Képességfókusz-váltás)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Emberismeret.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Etika.
KÖVETELMÉNYEK		• Legyen képes a tanuló a toposz fogalmát megérteni, azonosítani szépirodalmi szövegekben. Helyezze el a műveket a keletkezésük korában. • Legyen képes néhány mű szöveghű tolmácsolására. Legyen képes fiktív vagy valós riportot készíteni.

10. ÉVFOLYAM

	Témakörök	**Javasolt óraszám**	**Modulszám**
1.	HORATIUS NOSTER − A MI HORATIUSUNK	18	4
2.	**ILLÚZIÓK ELVESZTÉSE – REGÉNYEKBEN ÉS DRÁMÁKBAN	22	8
3.	IRODALMI ÉLET MAGYARORSZÁGON A FELVILÁGOSODÁS KORÁBAN ÉS A REFORMKORBAN	21	7
4.	A NYELVI VÁLTOZÁS ÉS A NYELVVÁLTOZATOK	12	6

5.	MÉLYFÚRÁS: KOSZTOLÁNYI, A LÍRIKUS ÉS A PRÓZAÍRÓ	22	6
6.	BŰNÜGYI TÖRTÉNETEK	19	6
7.	KORSZAK, KORSTÍLUS, STÍLUSIRÁNY	22	6
Ismétlés, összefoglalás, prezentációk, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés		4	

1. FEJEZET	*Cím*	**HORATIUS NOSTER− A MI HORATIUSUNK**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	18 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Az én válasza a változó külvilágra: sztoicizmus és epikureizmus. Szereplők, művek párbeszéde, hagyományteremtés, korok és kultúrák kapcsolódása.
	Poétikai fókusz	Utánzás és utalás. Hasonlóság és kontraszt. Motívumtörténet, hatástörténet. „Kontrasztív intertextualitás” (szembeállító szövegköziség).
	Szövegértési fókusz	Különböző jelentésrétegek feltárása, erkölcsi magatartásformák értelmezése, értelmezési lehetőségek.
	Szövegalkotási fókusz	Önálló műértelmezés, művek összehasonlítása közösen kiválasztott szempontok alapján. Meggyőző-véleményalkotó, leíró-elbeszélő és utasító szövegek alkotása megadott szempontok alapján.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		Egymással összeolvasott versek közös motívumainak fölfedezése. A motívumok átalakulásának, deformációjának jellemzése, az átalakulás értelmezése. Motívumok, variánsok, megfelelések, illetve hiányuk táblázatos listázása. A táblázat rövid értekezéssé, összehasonlító elemzéssé alakítása. A motívumok átértelmezésére ható társadalom és eszmetörténeti összefüggések megismerése. A régi művek értelmezése önmagukban, illetve a későbbi művek és műértelmezések bevonásával: a jelentés részleges nyitottságának, alakuló voltának megfigyelése. Prózai, bölcseleti szövegek és versek értelmező összeolvasása. Az összehasonlítás elfogadható és túlhajtott, elfogadhatatlan elemei, módjai közötti határ kitapogatása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** Petri György: Horatiusi; Viturbius Acer fennmaradt verse; Ó, Leuconoe Horatius: Thaliarchushoz; Leuconoéhoz; Barátaihoz; Licinius Murenához; Aristius Fuscushoz; Melpomenéhez Berzsenyi Dániel: Horác; Osztályrészem Berzsenyi-értelmezések az Osztályrészemről (Részletek Horváth János, Makay Gusztáv, Mezei Márta, Merényi Oszkár, Szegedy-Maszák Mihály, Csetri Lajos, Szerb Antal és Németh László tanulmányaiból); Ritoók Zsigmond Horatiusról Kerényi Károly: Horatius noster Epiktétosz: A rosszal ne küzdj!, Mi a veszteség?, Hogyan viselkedik a bölcs a szidalmak és a megalázás közepette? Marcus Aurelius: Elmélkedések (részletek) Ovidius: Átváltozások (részlet) Petőfi Sándor: Viseld egyformán…; A puszta télen (részlet)

		Jókai Mór: Az új földesúr – részlet Zrínyi Miklós: Peroratio Vörösmarty Mihály: Szózat Illyés Gyula: Peroráció: Záróbeszéd Képes Géza: Halhatatlanság Radnóti Miklós: À la recherche… Vas István: Vides ut alta stet; Elveszett otthonok (részlet) Puskin: Az emlékmű – Exegi monumentum Ezra Pound: In a station of metro **Tartalmak és fogalmak:** Utánzás és utalás (imitáció és intertextuális felidézés). Kontraszt a felidézett és a felidéző mű világa, illetve a stílusrétegek között; a kontraszt funkciója. Hagyományképződés és hatástörténet. Az utókor teremtő félreértései a befogadásban és az alkotásban. Sztoicizmus, epikureizmus, életbölcselet.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Petri György: Horatiusi; Szövegen belüli és szövegek közötti kapcsolatok 2. Versek párbeszéde (Horatius és Berzsenyi) 3. A heves ifjú és a váróterem lakója (Berzsenyi Dániel és Petri György versei) 4. Horatius segít… … kibírni … függetlennek maradni … büszkének lenni … hűségesnek maradni
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	4-5-5-4
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Történelmi, kultúrtörténeti és filozófiai tartalmak
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése. A műalkotás mint normakövető és normákat megújító jelenség – új és régi párbeszédének. átélése a művészetben; A mű befogadásának közösségi és egyéni. aspektusa – az elsajátítás és kreativitás kettősségének megértése a művek befogadásában. A történeti másság befogadói aktivitást követelő szerepének tudatosulása.
KÖVETELMÉNYEK		• A tanuló képes legyen az olvasott szövegek közös motívumainak felismerésére, a motívumok átalakulásának jellemzésére és értelmezésére. • Képes legyen a rájátszás és utalás felismerésére, és a megfelelések, különbségek alapján összehasonlító értelmezés készítésére. • Ismerje a szövegekben és a szövegek között lévő kapcsolatok fajtáit, tudja szövegszerűen bizonyítani intertextuális kapcsolatok meglétét, képes legyen önállóan felismerni a szövegköziség különböző nyelvi megjelenési formáit.

		• Be tudja látni a motívumok átértelmezésére ható társadalmi és eszmetörténeti összefüggéseket, ebben próbálja mozgósítani történelmi ismereteit és egyéb olvasmányait. Képes legyen tudatosítani a befogadás naiv folyamata és a strukturalista, ill. hatástörténeti megközelítés különbségeit. • Meg tudja figyelni a jelentés nyitottságát és folytonos újraformálódását. • A tanuló képes legyen lírai művek, bölcseleti szemelvények és az ezeket értelmező szövegek egybevető olvasására. Képes legyen továbbá az összehasonlítás elfogadható, ill. túlhajtott módjai közötti határ megvonására. • Végül képes legyen a vizsgált szövegben megformálódó életbölcsességeket saját élettapasztalatainak mérlegén is megmérni, és azokat nyitottan, kritikusan befogadni.
2. FEJEZET	*Cím*	**ILLÚZIÓK ELVESZTÉSE – REGÉNYEKBEN ÉS DRÁMÁKBAN**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	22 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Képmutatás és az öncsalás az érvényesülés érdekében. Tisztesség és érvényesülés, boldogság és boldogulás. Hazugságok és az igazságok relativitása.
	Poétikai fókusz	Cselekmény és jellemek összefüggése a realista regényben. A dráma küzdelme a epikus, illetve a prózai életanyaggal: az analitikus dráma és a csehovi dráma.
	Szövegértési fókusz	Szimbolikussá, metaforikussá töltődő ismétlődő motívumok azonosítása és értelmezése.
	Szövegalkotási fókusz	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A regényszereplők dilemmáinak, döntési alternatíváinak összegyűjtése. A helyszínleírások karakterizáló és anticipáló szerepének vizsgálata. Összefoglaló narrátori, gyakorító-életképi és drámai-jelenetező elbeszélésmód megkülönbözetése. Szereplők, illetve kapcsolatrendszereik közötti párhuzamok vizsgálata. A regény nyelvi nézőpontjának és látókörének – ill. ezek változásának – azonosítása. A drámák időkezelésének vizsgálata.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** Balzac: Goriot apó; Gautier, Théophile: [Balzacról] (részlet)l; Estreházy Péter: [Balzacról] (részlet) Tolsztoj: Ivan Iljics halála; Anna Karenina – részletek; Stendhal: Vörös és fekete – részletek; G. Flaubert: Bovaryné – részletek; F. Scott Fitzgerald: A nagy Gatsby; Ibsen: A vadkacsa; Arthur Miller-Volker Schlöndorff: Az ügynök halála (a dráma filmadaptációja) **Tartalmak és fogalmak:** Analitikus dráma, melodráma. A múlt idézésének technikái. Manipulatív kommunikáció. Ellipszis. Implicit tartalom, társalgási implikatúra.

MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Balzac: Goriot apó 2. Stendhal: Vörös és fekete – részletek és tanulói kiselőadások alapján 3. Egy huszadik századi amerikai karrierregény: F. Scott Fitzgerald: A nagy Gatsby 4. Asszonysorsok a realizmus késő tizenkilencedik századi regényeinek tükrében – G. Flaubert: Bovaryné és L. Ny. Tolsztoj: Anna Karenina (részletek) 5. L. Ny. Tolsztoj: Iván Iljics halála 6. Ibsen: A vadkacsa. Az illúziók sorsa a drámában; az analitikus drámatípus 7. Az amerikai álom mint illúziók, élethazugságok csokra. Arthur Miller: Az ügynök halála 8. A regények és drámák határán – szövegértési, szövegelemzési feladatok
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	3-2-3-2-2-4-4-2
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (Képességfókusz-váltás)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Rajz-művészettörténet, történelem, pszichológia, filmművészet.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Média és mozgóképismeret.
KÖVETELMÉNYEK		• A tanuló legyen képes a művek elolvasására, elemzésére, értelmezésére. • Az új ismeretek gyakorlása, elmélyítése, az új fogalmak megtanulása, alkalmazása. • Ismerjen fel összefüggéseket, kapcsolatokat, motívumokat különböző korok szerzőinek műveiben. • Tudjon megadott szempontok figyelembevételével önállóan elemző esszét, kritikát, szövegvariánst megírni. • Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban, szóban és írásban kérdéseket feltenni, véleményt, kritikát formálni, érvelni, összehasonlító észrevételeket tenni. • Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát (csoportmunkák végzése során). • Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra. • Ismerje és szövegben ismerje fel az együttműködési alapelveket. • vagy azok megsértését, önálló megfigyelés alapján tudjon párbeszédet elemezni.
3. FEJEZET	*Cím*	**IRODALMI ÉLET MAGYARORSZÁGON FELVILÁGOSODÁS KORÁBAN ÉS A REFORMKORBAN**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	21 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Az irodalom mint társadalomtörténeti jelenség. Bemutatása a magyar irodalom egy olyan jeles korszakának, ahol politikai közélet és irodalmi élet különösen erőteljesen fonódott össze.
	Poétikai fókusz	Retorika és irodalom. A magyar romantika sajátosságai.
	Szövegértési fókusz	Romantikus költői szövegek és reformkori szónoki beszédek elemző megértése
	Szövegalkotási fókusz	Vád- és védőbeszédek, nyilvános beszédek alkotása és előadása. A szónoki beszéd megalkotása: invenció, diszpozíció, elokúció.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		Szalonok. A korszak(ok) orgánumai, a lapok programja és karaktere: a Kassai Magyar Múzeumtól, az Uránián át, az Élet és literatúráig, az Auróráig, az Athenaeumig, a divatlapokig (az Életképekig) és a Pesti Naplóig: példák, ízelítők, tallózások a szépirodalmi és kritikai anyagban, a tartalomjegyzékek-

	ben; a lapok világirodalmi tájékozódása. A klasszicista, a romantikus, a biedermeier és a népies ízlés. Szemelvények Kölcsey, Bajza és Toldy kritikáiból; Vita Petőfi költészetéről és az irányköltészetről. Hajdani országgyűlési beszédek szerkezetének elemzése, érvtípusainak azonosítása. Mai iskolai kortesbeszéd, közpolitikai beszéd előkészítése, megalkotása és elmondása. Tanulmányok, tanulmányrészletek olvasása. Bekapcsolódás hajdani és mai irodalmi, nyelvi és politikai vitákba fiktív válaszcikkel, (olvasói) levelekkel. Vázlatkészítés meggyőző szövegek (szónoklatok, publicisztikai írások, tudományos dolgozatok stb.) létrehozásához Metaforikus és metonimikus nyelvi kifejezések gyűjtése a mindennapi kommunikáció különböző színtereiről (reklámszlogenek, slágerszövegek, tankönyvek, médiaműfajok stb.) és a szépirodalomból, valamint funkciójuk értelmezése. Alakzatok gyűjtése a mindennapi kommunikáció különböző színtereiről (reklámszlogenek, slágerszövegek, tankönyvek, médiaműfajok stb.) és a szépirodalomból, valamint funkciójuk értelmezése. Kreatív-produktív feladatok, amelyek a különböző szóképek és alakzatok létrehozását célozzák meg. Stb.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	**Művek:** Bessenyei György: Magyarság (részletek); D. Diderot: Enciklopédia (szócikk) Kármán József: Uránia (részlet); A nemzet csinosodása (részlet) Kazinczy Ferenc: Hercules, Nyelvrontók; Dayka Gábor: A hív Leányka; Csokonai Vitéz Mihály: A fogadástétel; Parasztdal; A csikóbőrös kulacshoz Kisfaludy Sándor: A boldog szerelem (41. Dal); Kölcsey Ferenc: Csokonai Vitéz Mihály munkáinak kritikai megítéltetések (részletek); Levél Kazinczyhoz (1817); Zrínyi dala; Huszt; Parainesis Kökcsey Kálmánhoz (részlet) Katona József: Bánk bán; Mi az oka, hogy Magyarországban a játékszíni költőmesterség lábra nem tud kapni? (részlet); Kerényi Ferenc: Magyar színháztörténet (részlet) Karacs Terézia: A régi magyar színészetről (részlet) Kölcsey Ferenc: Huszt, Nemzeti hagyományok (részletek), Mohács (részletek), Parainesis Kölcsey Kálmánhoz (részletek) Eötvös József: [Petőfiről] Jókai Mór: [Petőfiről] Petőfi Sándor: Poharamhoz, Meredek a pincegádor, A Honderühöz, [Levél Arany Jánoshoz], Napló (részlet) Széchenyi István: [a Bánk bánról] Szerb Antal: A magyar irodalom története – részletek Petőfiről és Kazinczyról) Vahot Imre: Peztőfiről Harkányi Endre: Magyarország társadalma 1790–1867 című befejezetlen munkájának 1910-ben megjelent részletéből Hegedűs Géza: A magyar irodalom arcképcsarnoka (részlet) **Tartalmak és fogalmak:** A felvilágosodás filozófiája (empirizmus, racionalizmus, felvilágosodás).

MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Az irodalom kezdeményezői 2. Kazinczy és kora 3. A kritikus Kölcsey 4. Katona József: Bánk bán 5. Az értekező Kölcsey 6. Petőfi és „az irodalom gépezete” 7. Az érvelő szöveg felépítése, a bekezdés, a tételmondat és a mondattömb; Reklámok és az érzelmi befolyásolás
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	3-3-2-4-3-2-4
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (Képességfókusz-váltás)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Idegen nyelvű szöveg (mondatok) megértése kétnyelvű szótár használatával; – idegen nyelvi kompetencia fejlesztése, tudatosítása
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	
KÖVETELMÉNYEK		**A tanuló legyen képes:** • megkülönböztetni és azonosítani a különböző nyelvi szinteken végbement változások típusait; • említeni legalább egy-egy példát a magyar nyelvtörténetből a hangtani, alaktani, mondattani, jelentéstani változásokra; • megkülönböztetni saját nyelvváltozatát (nyelvjárását) más magyar nyelvváltozatoktól, és tudja megnevezni azon nyelvi jegyeket, amelyekben a változatok különböznek. • Fontos cél, hogy a tanulók elfogadóan, toleránsan viszonyuljanak más nyelvváltozatokhoz és azok beszélőihez; ismerjék fel annak veszélyét, hogy az egyes nyelvváltozatok.
4. FEJEZET	*Cím*	**A NYELVI VÁLTOZÁS ÉS A NYELVVÁLTOZATOK**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	12 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A nyelvi változás törvényszerűségei; a nyelvváltozatok fajtái.
	Poétikai fókusz	
	Szövegértési fókusz	A szövegek régiségének tapasztalata, a nyelv változó volta.
	Szövegalkotási fókusz	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		Múltbeli és jelenbeli változások megfigyelése saját adatgyűjtés alapján. Egy-egy nyelvi változó mentén készíthető minifelmérés a mai változásokról. A nyelvváltozatokkal és a nyelvi változással kapcsolatos kérdések megvitatása néhány „forrásszöveg" alapján. Nyelvi hiedelmek, babonák érvekre támaszkodó kritikája. A szóbeli és az írásbeli nyelvhasználat összehasonlító elemzése. Szövegek átalakítása: nyelvváltozatok közötti „fordítás'„. Az SMS és az e-mail nyelvének vizsgálata. Viták a nyelvváltozatokról, a nyelvművelésről. Nyelvművelő szövegek érveinek rekonstruálása; ellenérvek gyűjtése.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** Halotti beszéd (részletek; Benkő Lóránd-féle olvasat) Ómagyar Mária-siralom (Pais Dezső olvasata) Heltai Gáspár: A kakasról és a gyöngyről Ismeretlen szerző: Prodigal son get too muchee nice kind luau András T. László–Kövecses Zoltán: Magyar–angol szlengszótár **Tartalmak és fogalmak:** A nyelvi változás fő típusai (jelentésbővülés, hasonlóságon alapuló jelentésváltozás, jelentésszűkülés, kapcsolaton v. érintkezésen alapuló jelentésváltozás, stb.), a nyelvváltozatok fajtái (dialektusok, csoportnyelvek, szociolektusok). Nyelvemlék, szorványemlék, szövegemlék. Etimológia Kétnyíltszótagos tendencia Közvetítőnyelv, lingua franca
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	A hangtani változások fajtái Alaktani és mondattani változások A jelentésváltozás A nyelvemlékek Nyelvváltozatok a magyarban és a tanult idegen nyelvben; szociolingvisztika Nyelvváltozatok, csoportnyelvek. Vita a nyelvművelésről
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	2-2-1–2-3-2
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Elsősorban történelem, helyenként művészettörténet, néprajz Idegen nyelvi kompetencia fejlesztése
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Ember és társadalom, Művészetek
KÖVETELMÉNYEK		**A tanuló legyen képes:** • megkülönböztetni és azonosítani a különböző nyelvi szinteken végbement változások típusait; • említeni legalább egy-egy példát a magyar nyelvtörténetből a hangtani, alaktani, mondattani, jelentéstani változásokra; • megkülönböztetni saját nyelvváltozatát (nyelvjárását) más magyar nyelvváltozatoktól, • és tudja megnevezni azon nyelvi jegyeket, amelyekben a változatok különböznek. • Fontos cél, hogy a tanulók elfogadóan, toleránsan viszonyuljanak más nyelvváltozatokhoz és azok beszélőihez; ismerjék fel annak veszélyét, hogy az egyes nyelvváltozatok megbélyegzése komoly hátrányt okozhat azok beszélőinek.
5. FEJEZET	*Cím*	**MÉLYFÚRÁS: KOSZTOLÁNYI, A LÍRIKUS ÉS A PRÓZAÍRÓ**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	22 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A szerepjátszás, mint életbölcselet
	Poétikai fókusz	Egyazon szerző lírai és prózaepikai stílusának összevetése. Vers és próza éles kettőssége.
	Szövegértési fókusz	A metaforikusság eltérő típusai és funkciója lírában és prózában.
	Szövegalkotási fókusz	Hogyan írjunk műértelmezést (novellaelemzést)?

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	A pályakép különböző szakaszairól származó reprezentatív versek összevetése. Egy verses és egy novelláskötet szerkezetének behatóbb tanulmányozása. A mű és a szerzői önértelmezés összevetése egy lírai és egy prózaepikai mű esetében. A kortársak és az (ezredvégi) utókor véleményének összevetése néhány reprezentatív kritikarészlet összevetésével. Rövid szó- és írásbeli magyarázatkísérlet az értékelés változására.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	**Művek:** Kosztolányi Dezső: A szegény kisgyermek panaszaiból: Mint aki a sínek közé esett; Menj kisgyerek; Múlt este én is jártam ottan; Mostan színes tintákról álmodom; Mély éjeken hányszor nézlek, te térkép; A rút varangyot véresen megöltük; A bús férfi panaszaiból: Nem tudtam én dalolni nektek az újról, csak a régiről; Most harminckét éves vagyok; Boldog, szomorú dal; Magánbeszéd; „Ábécé a versről és a költőről” (részletek) „Próza”; „Hogy születik a vers és a regény”; Önmagamról (részlet) Pacsirta (részletek) Az amerikai fiatalember (részletek); Fürdés; Omlette á Woburn; Esti Kornél (részletek) Esti Kornél éneke; Vendég Őszi reggeli; Halotti beszéd; Hajnali részegség Ismeretlen szerző: Halotti beszéd és könyörgés Arany János: Mindvégig (részlet) Babits Mihály: Jónás könyve (részlet); „A tömeg és a nemzet” (részlet); Ady Endre: „Egy bűnös vers – Rohanunk a forradalomba”, részlet; Nem feleltem magamnak; Nekünk Mohács kell (részlet); Karinthy Frigyes: Így írtok ti, A szegény kis trombitás szimbolista klapec nyöszörgései című ciklusból „Négy fal között – Kosztolányi Dezső verseskönyve” (részlet) Esterházy Péter: „Ünnepi beszéd és rekonstrukció” (részlet); A szavak csodálatos élete (részlet) Darvasi László: Sípos, a jós Kovács András Ferenc: Kompletórium Nemes Nagy Ágnes: „Ízlésváltozások a Kosztolányi-vers körül” (részlet) Szabó Árpád: „Polgári költészet – népi költészet” (részlet) **Fogalmak**, **tartalmak:** Modernség, klasszikus modernség, szimbolizmus, esztétizmus, szecesszió, impresszionizmus, expresszionizmus, avantgárd, kései modernség, posztmodernség. A játékosság és a szerepek. Haláltudat. A gyermeki nézőpont. Versciklus. Novellaciklus. Mélylélektani regény. Ciklikusság. Agnoszticizmus. Próza és vers váltakozása.

MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. A nagy belépő és „továbbírása” 2. Számvetés és lírai hangkeresés: versek a Szegény kisgyermek panaszai és a Számadás közti kötetekből 3. A nagy regényíró 4. A novellista Kosztolányi 5. Az Ady-vita és a Kosztolányi-vita 6. A Számadás-kötet
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	4-2-3-2+4-2-5
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	A pszichológia, a filozófia, a történelem, az etika, a drámapedagógia bizonyos tartalmai.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	
KÖVETELMÉNYEK		• A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a nyelvi megalkotottság néhány jellemzőjét lírai és epikai szövegekben (a szövegjellemző szerveződése, magatartás- és szemléletforma, időiség, kifejezésmód, szövegforma). • Ismerje és alkalmazza a vers- és novellaértelmezés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot. • Legyen tisztában az írás folyamatjellegével, segítséggel tudja lépésről lépésre végigjárni a folyamatot (ötlet, anyaggyűjtés, vázlatkészítés, piszkozat, korrektúra, tisztázat, közzététel). • Az anyaggyűjtéshez és a vázlatíráshoz tudjon grafikai szervezőt választani és használni. • Tudjon megadott szempontok figyelembevételével önállóan novellaelemző esszét írni. • Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, érvelni, összehasonlító észrevételeket tenni. • Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. • Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra.
6. FEJEZET	*Cím*	**BŰNÜGYI TÖRTÉNETEK**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	19 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A bűn elkövetése, felderítése, oknyomozás, az indítékok feltárása; erkölcsi és jogi megítélés.
	Poétikai fókusz	Azonos téma, eltérő szöveghagyományok, a szépirodalom és a populáris irodalom műfaji hagyományai, téma és forma összefüggéseinek vizsgálata. Az előreutalások és a késleltetések felismerése, funkciójuk megfogalmazása.
	Szövegértési fókusz	Ok-okozati kapcsolatok szerepe, az információvisszatartás, információadagolás megfigyelése. A szövegkohézió biztosításának pragmatikai, grammatikai és jelentésbeli kapcsolóelemei.
	Szövegalkotási fókusz	Jelentésírás

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	A drámaiság, a feszültségkeltés eszközeinek különböző azonosítása különböző műnemekben, ill. műfajokban (novella, regény, dráma). A leírások funkciójának értelmezése, a jellemzés eszközeinek azonosítása. A szereplők rendszerének és lélektani motivációjának bemutatása. A szöveg nyelvtani kapcsolóelemeinek azonosítása. A szöveg jelentésbeli kapcsolóelemeinek azonosítása. Hiányzó kapcsolóelemek kipótlása. Mondathalmazból szöveg alkotása a kohézióteremtő elemek megjelölésével. Felesleges kapcsolóelemek, redundáns ismétlések kiiktatása. Stilisztikailag-retorikailag hatékony ismétlések beiktatása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	**Művek:** Hamvas Béla: Az emberi lét állomásai (részletek) Dante: Isteni színjáték, A Pokol beosztása Bartos Tibor feldolgozása: Miért van a mi urunk, Jézus, három szeggel felfeszítve Franz Kafka: A Törvény kapujában Arany János: Ágnes asszony Milán Kundera: A regény művészet (részlet) Vitányi Iván: A népszerű regény világképe (részlet) Chesterton [a krimiről] E. A. Poe: A Morgue utcai kettős gyilkosság Conan Doyle: Az eltűnt menyasszony James F. O'Brien: Milyen vegyész volt Sherlock Holmes? Móricz Zsigmond: Barbárok; Szegény emberek Csáth Géza: A kis Emma Balzac: A szamárbőr (részlet) Agatha Christie: Tíz kicsi néger Szabó István: A lázadó Kosztolányi Dezső: Édes Anna Részletek Balassa Péter, Kodolányi János, az Édes Annáról szóló tanulmányaiból Arany János: Vörös Rébék Rostás-Farkas György: Cigányságom vállalom Juhász Júlia: Találkoztam boldoguló cigányokkal is (részlet) Oláh Vera – Szarka Zsuzsanna: A rasszizmus Rajko Djuric: Elveszett lelkek nyomában Pál József és Újvári Edit szerk.: Szimbólumtár Kapcsolódó szövegek: hírek, szociológiai tanulmány bűnesetekről, riport, grafikonok, diagramok bűnesetekről **Fogalmak, tartalmak:** Lélektani és társadalmi motiváció. Információadagolás–információ-visszatartás. A szereplőkkel való azonosulás módjai és elérésük eszközei. Mitől válik valami szöveggé? Retorikai kapcsolatok, a koherenciát biztosító nyelvi eszközök. A szöveg témája, a mondatok topikja/témája és kommentje/rémája. A szövegek fajtái, a műfaji sajátosságok legfontosabb velejárói. A vita, mint szóbeli műfaj; az érvelésen alapuló szövegtípusok vizsgálata. Etnikai csoport, előítélet, rasszizmus, szegregáció, integráció.

MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Bűn – bűnhődés – ítélet 2. Két klasszikus krimi összevetése 3. Móricz Zsigmond: Barbárok és Szegény emberek 4. Közösen választott bűnténynovella 5. Kosztolányi Dezső: Édes Anna 6. Egy fiktív bűnügyi tárgyalás
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	2-4-4-3-4-2
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	A pszichológia, a filozófia, a történelem, az etika, a drámapedagógia bizonyos tartalmai.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Idő- és térmegjelöléseknek vagy ezek hiányának értelmezése.
KÖVETELMÉNYEK		• A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a nyelvi megalkotottság néhány jellemzőjét populáris és szépirodalmi szövegekben. • Legyen képes azonosítani a drámaiság és feszültségkeltés eszközeit különböző műnemekben és műfajokban. • Legyen képes a leírások funkciójának értelmezésére, a jellemzés eszközeinek azonosítására. • Legyen képes felismerni populáris szövegek belső logikai kapcsolatait. • Legyen képes megérteni és értelmezni epikus művekben a szereplők rendszerét és lélektani motivációit. • Az anyaggyűjtéshez és a vázlatíráshoz tudjon grafikai szervezőt választani és használni. • Tudjon megadott szempontok figyelembevételével önállóan rövid esszét írni. • Legyen képes forrásmunkák alapján önálló véleményt alkotni. • Törekedjen együttműködésre, empátiára, toleranciára. • Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra. • Legyen képes töredékes, hiányos szöveget megérteni, ebben ismerje fel a tematikus kapcsolatokat, tematikus építkezést. • Ismerje az aktuális tagolás alapfogalmait, tudja megkülönböztetni a szövegmondatok témáját és rémáját. Ismerjen fel különböző tematikus progresszió fajtákat.
7. FEJEZET	*Cím*	**KORSZAK, KORSTÍLUS, STÍLUSIRÁNY**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	22 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Utólagos rendszerezés, előzetes áttekintés a módszeres irodalomtörténeti stúdiumok előtt.
	Poétikai fókusz	Az egyes korstílusokra, stílusirányzatokra jellemző stílusjegyek. Stílus, stílusjegy. Világlátás és stílus összefüggése, a nyelvi és ábrázolásbeli kódok változása. Konvenció és eltérés a konvenciótól.
	Szövegértési fókusz	A szövegek régiségének tapasztalata, a nyelv változó volta.
	Szövegalkotási fókusz	Stílusimitációk félreproduktív feladatokban.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A korstílusra, stílusirányzatra jellemző stíluseszközök (alakzatok, szóképek megnevezése, mondatalakítási eljárások), műfajok azonosítása, gyűjtése. A stílusra jellemző műfajok azonosítása. Időrendi és műfaji táblázatok kitöltése, illetve alkotása. Képzőművészeti (esetleg zenei) példák gyűjtése és a rokon vonások kiemelése, jellemzése.

	Az adott szövegben szereplő nyelvi megoldások stílusértékének jellemzése a különböző szociokulturális változók mentén (pl. választékos-közömbös-durva, régies-közömbös-újszerű, informális-közömbös-formális stb.).
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	**Szövegek, szövegrészletek:** Babits Mihály: A gazda bekeríti házát Francis Bacon: Az olvasásról; Descartes, René: Értekezés a módszerről (részlet) Futó Péter: Word Heine, Heinrich: A romantikus iskola (részlet) Hugo, Victor: Az Hernani előszava (részlet) Kálnoky László: Shakespear : XIX. Henrik (részlet) Kant, Immanuel: Válasz a kérdésre: Mi a felvilágosodás? (részletek) Kosztolányi Dezső: Most harminckét éves vagyok Kölcsey Ferenc: Parainesis (részletek) Pico della Mirandola: Az ember méltóságáról; Montaigne: Az életről és a testi örömök egészséges élvezetéről; Leonardo da Vinci: A festő a természetet kövesse; Szendrői hegedős ének; Lorca, F. G.: Részegség és éjszaka Madame de Staële: Előszó Az irodalomról című művéhez (részlet) Marinetti: Óda a verseny-automobiloz Esztergomi apokrif Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem (V.) Mikes Kelemen: Törökországi levelek (1773. április 8.); Descartes: Értekezés a módszerről; Winckelmann: Gondolatok a görög festészet és szobrászat remekeinek utánzásáról; Rousseau: Vallomások Novalis: Heinrich von Ofterdingen; Friedrich Schlegel: 116. töredék; Wordsworth: Előszó a lírai balladákhoz; Petőfi Sándor Az őrült; Futurista kiáltvány; Tristan Tzara 1919-es kiáltványából; Egy egész élet; A szürrealisták három kiáltványából; Két expresszionista kiáltványból; Toller, E.: Agyonlőttek fala; Örkény István: Üveghalál Tandori Dezső: Sátán körbemutogatja Krisztusnak a világot; Romhányi József: A nagyralátó görény; Weöres Sándor: Fughetta; Parti Nagy Lajos: Egy hosszú kávé

		Fogalmak, tartalmak: A stílus, mint választás és elrendezés eredménye. A stíluseszközök nyelvi szintjei (a hangzás, a szavak és a mondatok stílusértéke). Beszédhelyzet és stílus, beszédtett és stílus. Szóképek és alakzatok. Korstílusok, stílusirányzatok: reneszánsz, barokk, klasszicista, romantikus, naturalista, szimbolista, impresszionista, avantgárd. A modernség fázisai. A stílusminták: tipikus szituációhoz, cselekvéshez, témához, illetve tipikus szöveghez (műfajokhoz) kötődő tipikus megformálási módok. A stílusérték: a különböző nyelvi tartományok (hangzás, szó, mondat, jelentés) szerepe a szöveg stílusának kialakításában. A stíluselemzés: konkrét mindennapi és szépirodalmi szövegek stílusának átfogó jellemzése.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. A korszakolásról. A reneszánsz 2. A barokk 3. A klasszicizmus 4. A romantika 5. A modernség 6. A posztmodern
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	4-3-3-4-5-3
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	A filozófia, a történelem, az etika, a művészettörténet, a művelődéstörténet bizonyos tartalmai.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	A kiemelt fejlesztési feladatokból: – Hon- és népismeret. – Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra. – Információs és kommunikációs kultúra.
KÖVETELMÉNYEK		• A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a nyelvi megalkotottság néhány jellemzőjét a különböző korokban. • Ismerje és alkalmazza a műelemzés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot. • Legyen képes gyűjtőmunkára a környezetében, legyen képes alaposan megfigyelni környezete épített kultúráját. • Legyen képes portfoliót összeállítani, azt igényesen és szépen kivitelezni. • Legyen képes elméleti szövegek legfontosabb állításainak azonosítására, logikájának rekonstruálására és kritikus vizsgálatára. • Legyen képes azonosítani egy korszak művészeti törekvéseit. • Legyen képes felismerni a műalkotásokban megtestesülő művészeti-esztétikai elveket, törekvéseket. • Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát. • Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra.

11. ÉVFOLYAM

	Témakörök	Javasolt óraszám	Modulszám
1.	AZ ANTIKVITÁS IRODALMA	**10**	**4**
2.	A KÖZÉPKOR IRODALMA	**10**	**5**
3.	A RENESZÁNSZ ÉS A REFORMÁCIÓ IRODALMA	**15**	**4**
4.	A BAROKK IRODALOM MAGYARORSZÁGON	**10**	**2**
5.	KLASSZICIZMUS ÉS FELVILÁGOSODÁS	**13**	**5**
6.	ESZMÉK ÉS LÁTOMÁSOK A ROMANTIKUS LÍRÁBAN ÉS DRÁMÁBAN	**21**	**3**
7.	ARANY ÉS A ROMANTIKA KORÁNAK SZÉPPRÓZÁJA		**3**

1. FEJEZET	*Cím*	**AZ ANTIKVITÁS IRODALMA**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	10 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Isteni és emberi akarat, egyén és közösség, sors és emberi tettek, döntések viszonya a homéroszi eposzokban, a görög tragédiában és az antik líra néhány kiemelkedő darabjában. A közösségi értékrend, annak képviselete és az azzal való szembefordulás. Az értékrend transzcendens és evilági legitimációja, a legitimációk elbizonytalanodása és az értékrend átalakulása. A homéroszi eposzok, a Szophoklész-tragédia és az egyénközpontú líra hőse.
	Poétikai fókusz	A különböző műnemek és korszakok egy-egy reprezentatív alkotásának viszonya a mítoszokhoz. A görög tragédia szövegtagolása és cselekményszerkezete. Történetmondás és történetmegjelenítés különbsége. A mítosz ismeretéből (is) adódó drámai vagy tragikus irónia. A lírai személyesség és közvetlenség, illetve érzelmi intenzitás retorikai-stilisztikai kifejezőeszközei Szapphó és Catullus költészetében. A versek beszédhelyzetének, idő- és értékszerkezetének felismerése.
	Szövegértési fókusz	Rész-egész viszony a drámában: a szövegrészek helyi értékének érzékelése; a kettős időszerkezet érzékelése az *Oidipusz király*ban; a néző-olvasó és a szereplők eltérő tudásának érzékelése és értelmezése. Műértelmezések kulcsmondatainak kiemelése. Különböző értelmezések alátámasztó érveinek azonosítása az értelmező szövegben, illetve megtalálása az értelmezett műben.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete megteremti az interaktív és reflektív tanulás lehetőségét.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** Homérosz: Iliász, Odüsszeia Szophoklész: Oidipusz király Anakreón: Gyűlölöm…; Szapphó: Anaktoriához (Ez lovasrajt…), Aphroditéhez, Úgy tűnik nékem…; Catullus: LI., V., VIII., XLI., XLII., LII., LXXXV., XCIII.;

	Petri György: Kivagy, Catullusom **Tartalmak és fogalmak:** Utánzás és utalás (imitáció és intertextuális felidézés). Kontraszt a felidézett és a felidéző mű világa, illetve a stílusrétegek között; a kontraszt funkciója. Hagyományképződés és hatástörténet. Az utókor teremtő félreértései a befogadásban és az alkotásban. Sztoicizmus, epikureizmus, életbölcselet. **Támogató rendszer, szakirodalom:** Bárdossy Ildikó – Dudás Margit – Pethőné Nagy Csilla – Priskinné Rizner Erika: A kritikai gondolkodás fejlesztése. PTE, 2002 Pethőné Nagy Csilla: Módszertani kézikönyv – befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás. Korona Kiadó, Budapest, 2005 Trencsényi–Waldapfel Imre: Mitológia. Gondolat, 1963 Kerényi Károly: Görög mitológia. Gondolat, 1977 Kerényi Károly: Hermész, a lélekvezető. Európa Könyvkiadó, 1979 G. S. Kirk: A mítosz. Holnap Kiadó, 1993 E. R. Dodds: A görögség és az irracionalitás. Gond–Palatinus, 2002 Arisztotelész: Poétika. Kossuth Könyvkiadó, 1992 Jan Assmann: A kulturális emlékezet. Atlantisz Kiadó, 1992 Babits Mihály: Az európai irodalom története. Szépirodalmi, 1979 Goethe: Antik és modern. Gondolat, 1981 Falus Róbert: Az antik világ irodalmai. Bp. 1981 Ritoók Zsigmond – Sarkady János – Szilágyi János György: A görög kultúra aranykora. Gondolat Kiadó, 1984 G. W. F. Hegel: Esztétikai előadások III. Akadémiai Kiadó, 1980 Friedrich Nietzsche: A tragédia születése. Európa Kiadó, 1986 Szabó Árpád: Homérosz világa. Bp. 1956 Ritoók Zsigmond: A görög énekmondók. Bp. 1973 Karsai György: Odüsszeia. Bp. 1998 Moses I. Finley: Odüsszeusz világa. Fordította Fridli Judit Bp. 1985 Erich Aurebach: Mimézis (az Odüsszeusz sebhelye c. fejezet). Gondolat, 1985 Babits Mihály: Oidipusz király. In: Esszék, tanulmányok I., Szépirodalmi Kiadó, 1978 Bécsy Tamás: A dráma esztétikája. Kossuth, 1988 Erika Fischer-Lichte: A dráma története. Jelenkor Kiadó, 2001 Francis Fergusson: Oedipus király: a cselekvés tragikus ritmusa. In: A színház nyomában. Európa Kiadó, 1986 Michel Foucault: Oidipusz király: az ember, aki túl sokat tudott. Valóság, 1990/7. Sigmund Freud: Álomfejtés. Helikon Kiadó, 1996 Hans-Georg Gadamer: Igazság és módszer (103–107. o) Gondolat, 1984 Kocziszky Éva: Hölderlin [Hölderlin és a német klasszika, ill. romantika Oidipusz-értelmezéseiről] Századvég Kiadó, 1994 Péterfy Jenő: Szophoklész. In: Válogatott művei. Szépirodalmi, 1983 Simon Attila: Oidipusz tragédiája. In: Kötelezők. JAK–Kijárat, 1999 Szabó Árpád: Szophoklész tragédiái. Gondolat, 1985

		Szophoklész: Antigoné, Oedipus király. Szerkesztette, sajtó alá rendezte, jegyzetekkel és kísérő tanulmányokkal ellátta Bolonyai Gábor, Ikon, 1994 Peter Szondi: A modern dráma elmélete. Gondolat, 1979 Adamik Tamás: Bevezetés. In: Catullus versei. Auctores Latini XV. Tankönyvkiadó, 1971 Borzsák István: Otium Catullianum. In: Antik tanulmányok 1955./II. Devecseri Gábor Catullus-utószava. In: Catullus összes versei. Magyar Helikon, 1967 Horváth István Károly: Catulli Veronensis Liber. In: Antik tanulmányok, 1965 Kerényi Károly: Iter Catullianum. In: Caius Valerius Catullus összes költeményei. 2. kiadás. Officina Kiadó, 1942 Kőrizs Imre: Szerencsétlen-e Catullus, és ha igen, miért nem. Holmi, 2003/12 Németh György: Sappho nostra. In: Szapphó Fennmaradt versei és töredékei. Szerkesztette Németh György. Helikon Kiadó, 1990 Szepes Erika: Catullus szerelmei. In: Olvassuk együtt! Nemzeti Tankönyvkiadó, 1995 Szepessy Tibor utószava a Görög költők antológiájához. Európa, 1982 Szilágyi János György: Catullus noster. In: Antik tanulmányok. 1978. 236–242. Stribik Ferenc: Catullusi. In: Az örökhétfőtől a napsütötte sávig. Szerk. Fenyő D. György. Krónika Nova, 2004 Ritoók Zsigmond, Szegedy-Maszák Mihály, Veres András, Horváth Iván, Zemplényi Ferenc: Irodalom I. Krónika Nova Kiadó, 1999 Pethőné Nagy Csilla: Irodalomkönyv 9., Korona Kiadó, Budapest, 2002 Gintli Tibor–Schein Gábor: Az irodalom rövid története. A kezdetektől a romantikáig, Jelenkor Kiadó, Pécs, 2003 Boda Edit, Forgács Anna, Osztovits Szabolcs: Irodalom I., Nemzeti Tankönyvkiadó, 1996 Bánki István, Forgács Anna, Pála Károly: Irodalom a 9. osztály számára (Apáczai K. 2001) Arató László–Pála Károly: A szöveg vonzásában III. Kitérők, Műszaki, 1999 Arató László: Illúziók tragédiái – analitikus drámák In: Nézőpontok, motívumok (szerk. Fenyő D. György), Krónika Nova Kiadó, 2001
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Az *Oidipusz király*, a homéroszi eposzok és a görög mitológia viszonya 2. Az *Oidipusz király* szerkezete – jóslatok, tanúvallomások, reakciók 3. Az Oidipusz király kulcskérdései és néhány értelmezési lehetősége 4. Két pillanatkép az antik lírából
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	2-2-3-3
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	A filozófia, a történelem, az etika, emberismeret (pszichológia), a drámapedagógia bizonyos tartalmai, művészettörténet.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Érvelés, önreflexióra és önkorrekcióra való törekvés; Képesség a szövegek kapcsolatainak és különbségeinek felismerésére és értelmezésére (tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások); Az epikus és a drámai történetmondás, idő-, tér- és cselekményszervezés, illetve jellemalkotás közötti különbségek megfigyelése. A drámai közlésmód jellemző szövegtípusainak felismerése;

	A tettek és a szavak közötti viszony szerepének felismerése a jellemzésben; Értékek, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; Igény a társadalmi, közösségi és egyéni konfliktusok hátterének megértésére; Drámai szituációk feszültségforrásainak azonosítása; Különböző típusú drámai művek elemzésének, értelmezésének képessége; Az igazság, a morál az egyén életében és a társadalomban. A jog és a morál összefüggéseinek reflektálása; Versszervező elvek felismerése és értelmezése különböző korokban keletkezett művekben; A lírai művek értékszerkezetének felismerése, azonosítása; Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése; Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására; Önálló jegyzetkészítés; Különféle beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése; Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója; Képesség a különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének és jelentésrétegeinek feltárására és értelmezésére; A művek műfaji természetének megfelelő szöveg-feldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása; A szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített értékek, erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése;
KÖVETELMÉNYEK	A tanuló legyen képes a homéroszi eposzokban és a tanult tragédiában a mítoszok szerepének, felhasználásának, hatásmechanizmusának értelmezésére. Legyen képes a tanult epikai, lírai és drámai művek szöveg- és időszerkezetnek bemutatására. Legyen képes a művekben megmutatkozó központi érték, értékrend, értékszerkezet azonosítására. Legyen képes a felelősségnek és az önismeretnek a tanult antik művekben megjelenő értelmezésének bemutatására. Legyen képes a tragédia szerkezetének, a sorsfordulatnak, a retorikai párhuzamosságoknak és párhuzamos jeleneteknek az azonosítására. Legyen képes számot adni a tanult tragédia jelentésének időbeli alakulásáról, néhány klasszikus és modern értelmezéséről. Legyen képes bemutatni a tanult lírai művek beszédhelyzetét, a megszólító– megszólított viszonyt, a bennük megjelenő epikus elemeket és funkciójukat. Ismerje fel és jellemezze a művekben megjelenő közösségi és egyéni értékrendet, közélet és magánélet viszonyát. A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a nyelvi megalkotottság néhány jellemzőjét lírai szövegekben (ismerje fel a lírai szövegek legjellemzőbb sajátosságait, versformáját). Tudjon szakszöveget alkalmazni a műelemzés gyakorlatában. Tudjon megadott szempontok figyelembevételével lírai szöveget értelmezni. Tudjon összevethető műveket összehasonlítani. Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra.

2. FEJEZET	*Cím*	**A KÖZÉPKOR IRODALMA**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	10
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A korszakot meghatározó szellemi-kulturális élet jellemzői, a korban megjelenő, szépirodalom körébe tartozó művek tárgyalása: himnusz, vallomás, legenda, lovagi epika, trubadúrköltészet, vágánsköltészet.
	Poétikai fókusz	A különböző verses, lírai és prózai beszédmódok összehasonlítása, a himnuszos, zsoltáros beszédmód sajátosságainak megfogalmazása, a különbségek tudatosítása.
	Szövegértési fókusz	Archaikus, tematikailag, nyelvileg a diákok nyelvi világától távol lévő szövegek értő megközelítése. Ez igen komoly feladat, egy-két kivételtől eltekintve csak régi szövegek kerülnek a foglalkozások középpontjába.
	Szövegalkotási fókusz	A régi(es) szövegek mai nyelvivé alakítása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete megteremti az interaktív és reflektív tanulás lehetőségét.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** Kenneth Clark: Nézeteim a civilizációról, Grüll Tibor: Az európai művelődés története (részletek), Umberto Eco: A rózsa neve, Friedrich Kittler: Egyetemek az információs korszakban, Szent Benedek regulája, Bánhegyi B. Miksa: A bencés monostorok olvasáskultúrája a középkorban (részletek); Celanói Tamás: Ének az utolsó ítéletről (Dies irae), Assisi Szent Ferenc: Naphimnusz, 148. zsoltár, részlet a Jókai-kódexből, Assisi Szent Ferenc perugiai legendája, Jacobus de Voragine: Legenda Aurea (részlet), Jacopone da Todi: Himnusz a fájdalmas anyáról (Stabat mater…), Lukács 23, 26-49, Georges Duby: A katedrálisok kora (részlet), Ómagyar Mária-siralom, Szent Ágoston: Vallomások. A kerti jelenet részletei, Dante: Isteni Színjáték (részletek), Margit-legenda (részlet), Roland-ének (részlet), Jaufré Rudel: A nap májusban hosszú már, Walther von der Vogelweide: A hársfaágak csendes árnyán, Rabelais: Gargantua és Pantagruel (hangoskönyv, részlet), Félre könyvek, doktrinák, Ó, Fortuna, Földönfutó pap vagyok, Tavasz édes mámorában (Carmina Burana), Villon: Záróballada **Tartalmak és fogalmak:** A középkori irodalom meghatározó műfajai: prédikáció, legenda, fablieau, himnusz, moralitás, haláltánc, minnesang, trubadúr-líra, középkori regény, lovagi eposz A középkori népi nevetéskultúra A középkori egyetem **Támogató rendszer, szakirodalom:** Bárdossy Ildikó – Dudás Margit – Pethőné Nagy Csilla – Priskinné Rizner Erika: A kritikai gondolkodás fejlesztése, PTE, 2002 Pethőné Nagy Csilla: Módszertani kézikönyv – befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás, Korona Kiadó Buedapest, 2005 Pethőné Nagy Csilla: Irodalomkönyv 9. Korona Kiadó Budapest, 2002 Gintli Tibor–Schein Gábor: Az irodalom rövid története. A kezdetektől a romantikáig, Jelenkor Kiadó, Pécs, 2003 Kenneth Clark: Nézeteim a civilizációról, Gondolat Kiadó, Budapest, 1985

		Egon Friedell: Az újkori kultúra története, Holnap kiadó, Budapest, 1993 Johan Huizinga: A középkor alkonya, Európa Kiadó, Budapest, 1979 Georges Duby: A katedrálisok kora, Gondolat Kiadó, Budapest, 1984 Szabics Imre. A trubadúrlíra és Balassi Bálint szerelmi költészete, itk.iti.mta.hu/1996-56/szabics.htm – 165k Bán Imre: Dante-tanulmányok, Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1988 Peter Burke: Népi nevetéskultúra a kora újkori Európában, Századvég Kiadó, Budapest, 1991
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. A középkor szellemi és anyagi kultúrája 2. A templom és kolostor irodalma 1. A himnuszok 3. A templom és kolostor irodalma 2. Belső utak 4. A főúri udvarok irodalma 5. Az egyetem és a vásártér, piac
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	2-2-2-2-2
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	A filozófia, a történelem, az etika bizonyos tartalmai, művészettörténet
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Érvelés, vitakultúra, önreflexióra és önkorrekcióra való törekvés. Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése. A művek műfaji természetének megfelelő szöveg-feldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása; sorokba tördelés nélküli lírai szövegek felismerése. Önálló – szépirodalmi és műértelmező – szövegalkotás. Verbális és képi (rajz, festmény) információk közötti kódváltás.
KÖVETELMÉNYEK		A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a nyelvi megalkotottság néhány jellemzőjét lírai szövegekben (ismerje fel a lírai szövegek legjellemzőbb sajátosságait). Tudjon különbséget tenni a lírai szövegben a jelenetezés belső képei és a metafora között. Tudjon szakszöveget alkalmazni a gyakorlatban. Ismerje és alkalmazza a versértelmezés tanult közelítési szempontjait. Tudjon megadott szempontok figyelembevételével lírai szöveget értelmezni. Tudjon összevethető műveket összehasonlítani. Tudjon régi (archaikus) szövegeket értelmezni. Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra.
3. FEJEZET	*Cím*	**A RENESZÁNSZ ÉS A REFORMÁCIÓ IRODALMA.**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	15

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A korszakot meghatározó szellemi-kulturális élet jellemzői, a korban megjelenő, szépirodalom körébe tartozó művek tárgyalása. A petrarkista szerelmi költészet és ennek hatása Balassi Bálint költészetére Az életöröm lírai életképekben is megfogalmazott jelentősége. A személyre szabott vallásosság megjelenése lírai művekben. A reneszánsz individualizmus s ezen keresztül szerep és személyiség viszonyának problematikussága.
	Poétikai fókusz	Különböző lírai beszédmódok összehasonlítása, a jelenetezés és a metaforikus képek elválasztása, az én-formálás egy-egy lehetőségének felismerése. A *Hamlet* lineáris-kauzális és tematikus-ellenpontozó kettős szerkezetének feltárása.
	Szövegértési fókusz	Archaikus, tematikailag, nyelvileg a diákok nyelvi világától távol lévő szövegek értő megközelítése. Annak felismerése, hogy a legrégibb, önálló életművet megteremtő magyar költő műveit mai fordításban, mai nyelven olvassuk. Annak felismerése, hogy az egyszerű cselekménymotiváció elhomályosítása hogyan hoz létre bonyolult és nyitott lélektani és bölcseleti értelmezési vagy jelentéslehetőségeket a Shakespeare-drámában.
	Szövegalkotási fókusz	Régi(es) szövegek mai nyelvivé alakítása. A fejezetet (illetve annak első három modulját) záró műelemző esszé-feladat az eddig tanultak alkalmazását várja el. A negyedik modulhoz tartozó portfolió egyénileg választott szövegértési, szövegalkotási, kreatív – dramaturgi-rendezői – szövegalkotási tevékenységet és metakogníciós (a jelentésteremtés folyamatára hosszabb összefüggő szöveggel reflektáló) írásbeli munkát vár el.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer- és eljáráskészlete megteremti az interaktív és reflektív tanulás lehetőségét.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** Petrarca: Ti szerencsés füvek, Pó, földi kérgem; Balassi: Hogy Juliára talála, így köszöne néki, Az ő szerelmének örök és maradandó voltáról; Boccaccio: Dekameron – Hetedik nap hatodik novella Balassi: Egy katonaének; Rimay János: Ez világ, mint egy kert…; Janus Pannonius: Pannónia dicsérete, Egy dunántúli mandulafáról; Petrarca levele a Mount Ventoux megmászásáról (részlet); Balassi: Borivóknak való; Ady Endre: Mátyás bolond diákja, A Hortobágy poétája Luther 95 pontja, ill. Értekezés a keresztyén ember szabadságáról (részletek); Balassi: Adj már csendességet...; a 42. zsoltár részlete három fordításban; Heltai Gáspár: Harmincnyolcadik fabula; Kányádi Sándor: A tücsök és a hangya Shakespeare: Hamlet; Csehov Sirály; Stoppard Rosencrantz és Guildenstern halott **Tartalmak és fogalmak:** A reneszánsz és a reformáció figalmai. Petrarkizmus, petrarcai és shakespeare-i szonett Barokk dráma. Individuum, szerep, személyesség. **Támogató rendszer, szakirodalom:** Bárdossy Ildikó – Dudás Margit – Pethőné Nagy Csilla – Priskinné Rizner Erika: A kritikai gondolkodás fejlesztése. PTE, 2002

	Pethőné Nagy Csilla: Módszertani kézikönyv – befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás. Korona Kiadó, Budapest, 2005 Pethőné Nagy Csilla: Irodalomkönyv 9. Korona Kiadó, Budapest, 2002 Pethőné Nagy Csilla: Irodalomkönyv 11. Korona Kiadó, Budapest, 2004 Gintli Tibor–Schein Gábor: Az irodalom rövid története. A kezdetektől a romantikáig. Jelenkor Kiadó, Pécs, 2003 Szőnyi György Endre: Az énformálás petrarkista technikái Balassi Bálint és Philip Sidney költészetében. ItK, CIII. évf. (1999), 3-4. szám Egon Friedell: Az újkori kultúra története. Holnap kiadó, Budapest, 1993 Johan Huizinga: A középkor alkonya. Európa Kiadó, Budapest, 1979 Tóth Tünde: Balassi Bálint és az inventio poetica. magyar-irodalom.elte.hu/palimpszeszt/08_szam/02.htm – 66k – Szabics Imre: A trubadúrlíra és Balassi Bálint szerelmi költészete. Irodalomtörténeti Közlemények 1996, 5–6.sz. Székely Júlia: Balassi Bálint énekei és komédiája. Talentum műelemzések, Akkord kiadó, [H. n.], 2001 Shakespeare az évszázadok tükrében (szerk. Szenczi Miklós. Gondolat, 1965) [Többek között Goethe, A.W.Schlegel, S.T. Coleridge és A. Kettle írásai] Magyar Shakespeare-tükör (szerk. Maller Sándor-Ruttkay Kálmán) Gondolat, 1984 Arató–Pála: A szöveg vonzásában II. – Átjárók, Műszaki Kiadó, első kiadás 1997, legutóbbi 2007 A.C. Bradley: Shakespeare tragikus jellemei. Palatinus, 2006 Cs. Szabó László: Dráma vagy szerep. In: Shakespeare. Esszék. Gondolat, 1987 T.S. Eliot: Hamlet. In: Káosz a rendben. Gondolat Kiadó, 1981 Fabiny Tibor: „Ó az én próféta lelkem!” Diakonia, 1984/1. szám Fabiny Tibor kísérő szövegei a Hamlet kétnyelvű Matúra-kiadásához. IKON Kiadó, 1993 Fodor Géza: Nagyon tűhegyre vennők, ha így vennők? In: Zene és színház, Argumentum, 1998 Fodor Géza: Shakespeare Hamlet-”filmje”. Holmi, 2005/12. Géher István: Hamlet, dán királyfi. In: Shakespeare-olvasókönyv. Cserépfalvi-Szépirodalmi, 1991 Géher István: A magyar „Hamlet”: Arany János furcsa álcája. Holmi, 2005/12. Gellért Marcell és Jancsó Daniella Hamlet-tanulmányai a Shakespeare-kollégium című tanulmánykötetben (szerk. Géher István) Eötvös Műhely, 2000 Stephen Greenblatt: Géniusz földi pályán. HVG Könyvek, 2005 Hankiss Elemér: Shakespeare Hamletjének szerkezeti modellje. In: Az irodalmi mű mint komplex modell. Magvető Kiadó, 1985 Hankiss Elemér: Hamlet színeváltozásai. Savaria University Press, 1995 Harold Jenkins kritikai kiadásának tanulmányai és jegyzetei. Arden Shakespeare, 1982 [a többi idézett angol nyelvű forrás (pl. Frye, Eagleton, Brennan, Hawkes, Bloom) könyvészeti adatait a világhálón, ill. Kékesi Kun könyvében és Fabiny Hamlet-kiadásában találhatja meg az érdeklődő] Kékesi Kun Árpád: Drámaelmélet és történetiség. Hamlet-olvasat. In: Tükrök árulása. JAK-Kijárat, 1998 Kékesi Kun Árpád: T. Stoppard: Rosencrantz és Guildenstern halott. In: Thália árnyékában. Veszprém Egyetemi Kiadó, 2000 Kéry László: Talán álmodni. Hamlet-tanulmányok. Bp. 1989

		Kis János: Hamlet: egy olvasat olvasata. Holmi, 1998/12. Kiséry András: Se füle, se farka: Shakespeare a Hamletben. In: Kötelezők. JAK-Kijárat, 1999 Jan Kott: Hamlet a század közepén. In: Kortársunk Shakespeare. Bp. 1970 Mihályi Gábor: Hamletekre emlékezve. In: Színházról vitázva. Bp. é.n. Uö: Korszakváltó Hamlet-előadások. In A moderntől a posztmodernig, Új Világ Kiadó, 1999 Nádas Péter: Hamlet szabad. In: Nézőtér. Magvető-JAK, 1983 Stribik Ferenc: Stoppard Rosncrantz és Guildenstern halott című művének elemzése és tanítása c. tanulmánya. http.//www.freeweb.hu/magyartanarok/stribik.rtf Szönyi György Endre: A posztmodern Hamletre várva. Buksz. 1991. nyár
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. A korszak világképe. Személyesség és érzelem 2. A személyiség én-formálása 3. Személyesség és vallásosság 4. Shakespeare *Hamlet*je
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	3-3-3-6
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	A filozófia, a történelem, az etika, emberismeret (pszichológia), a drámapedagógia bizonyos tartalmai, művészettörténet.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Érvelés, vitakultúra, önreflexióra és önkorrekcióra való törekvés. Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése. A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása; sorokba tördelés nélküli lírai szövegek felismerése. Önálló – szépirodalmi és műértelmező – szövegalkotás. Verbális és képi (rajz, festmény), információk közötti kódváltás.
KÖVETELMÉNYEK		A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a nyelvi megalkotottság néhány jellemzőjét lírai és drámai szövegekben (ismerje fel a lírai és drámai szövegek legjellemzőbb sajátosságait). Tudjon különbséget tenni a lírai szövegben a jelenetezés belső képei és a metafora között. Tudjon szakszöveget szembesíteni a műalkotás szövegével. Ismerje és alkalmazza a versértelmezés tanult közelítési szempontjait. Tudjon megadott szempontok figyelembevételével lírai szöveget értelmezni. Tudjon megadott szempontok figyelembevételével drámai szöveget értelmezni. Tudjon összevethető műveket összehasonlítani. Tudjon régi (archaikus) szövegeket értelmezni. Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra. Alkalmazza megfelelően a tanulói portfolió létrehozásának megadott szempontjait. Tudjon a jelentésteremtés folyamatára reflektáló esszét írni a portfolió létrehozásának folyamatáról. Tudjon színpadképet értelmezni, illetve jelenetekhez a szöveg alapján díszlet- és vagy jelmeztervet készíteni (vizuális vagy a képi megjelenítést szavakkal körülíró nyelvi eszközökkel). Tudjon színielőadásokról önálló kutatási-anyaggyűjtési feladatot végezni könyvtárban vagy a világhálón.

4. FEJEZET	*Cím*	**A BAROKK IRODALOM MAGYARORSZÁGON**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	10
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A barokk kori keresztény heroizmus világa, a hős és a tanú.
	Poétikai fókusz	A barokk eposz és a rokokó irodalmi levél.
	Szövegértési fókusz	Régi verses elbeszélés olvasása, részletek feldolgozása az egész helyett.
	Szövegalkotási fókusz	Jegyzetelés és kisebb szövegalkotási gyakorlatok mellett egy nagyobb lélegzetű önálló kutatómunka készítése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben. Módszer és eljáráskészlete igyekszik az interaktív és reflektív tanulás lehetőségét szolgálni.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem Tasso: Megszabadított Jeruzsálem Horatius: Licinius Murenához; Máté evangéliuma 25. 14–30. Mikes Kelemen: Törökországi levelek Amade László: Szivem csöngetője, Faludi Ferenc: A pipárul, Csokonai: Az alvó Lillára **Tartalmak és fogalmak:** Barokk, barokk eposz Rokokó Levélirodalom **Támogató rendszer, szakirodalom:** Pethőné Nagy Csilla: Módszertani kézikönyv – befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás, Korona Kiadó, 2005 *A jegyzetek* jórészt két kiadás alapján készültek: Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem. Szerkesztette, sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta Király Erzsébet. Matúra Klasszikusok, 1993 Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem. Az török áfium ellen való orvosság. A szöveggondozás és magyarázatok Kovács Sándor Iván és Kulcsár Péter munkája. Európa Diákkönyvtár, 2001 A költői életmű legújabb kiadása: Zrínyi Miklós összes versei. Szerkesztette Kovács Sándor Iván. A Magyar Költészet Kincsestára sorozat, Bp. 1995 *Felhasznált irodalom:* Arany János: Zrínyi és Tasso. A. J. Összes művei. 10. kiadás. Szerk. Keresztúry Mária, Bp. 1962 Király György: Zrínyi és a reneszánsz. In: A filológus kalandozásai. Bp. 1980, 207–216. Horváth János: A magyar irodalom fejlődéstörténete. Bp. 1976 Horváth János: Barokk ízlés irodalmunkban. In: Esszépanoráma. Bp. 1978, I. kötet, 567–592. Klaniczay Tibor: Zrínyi Miklós. 2. kiadás, Bp. 1964 Klaniczay Tibor: A múlt nagy korszakai. Bp. 1973

		Bán Imre: A barokk. Bp. 1968 Vas István: Jó szerencse – Zrínyi kilenc soráról. In: Az ismeretlen isten. Bp. 1974, 947–953. Kovács Sándor Iván: Az író Zrínyi Miklós. Bp. 2006 Szerb Antal: Magyar irodalomtörténet. Bp. 1934 Gintli Tibor–Schein Gábor: Az irodalom rövid története. Pécs, 2003 Szegedy-Maszák–Veres–Bojtár–Horváth–Szörényi–Zemplényi: Irodalom a gimnázium II. osztálya számára. Bp. 1985 (A barokk-fejezetet Szörényi László írta.)
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. A barokk eposz mestere, Zrínyi Miklós 2. A rokokó próza mestere, Mikes Kelemen
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	8-2
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	A művészettörténet és kultúrtörténet tartalmai, nemzeti identitásunk elemei.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	*1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése* Érvelés: érvek felkutatása, rendszerezése, vélemény, állásfoglalás kialakítása, továbbfejlesztése, logikus gondolatmenet kialakítása. Törekvés a rendszeres önreflexióra és önkorrekcióra. Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában. *2. Olvasás, írott szöveg megértése* A művek műfaji természetének megfelelő szöveg-feldolgozási eljárások, megközelítési módok ismeretének elmélyítése. A mai nyelvhasználattól eltérő (régi, archaizáló) szövegek megértésében szerzett tapasztalatok bővítése. Különböző korstílusokat, stílusirányzatokat, nyelvi stílusrétegeket reprezentáló szövegek megismerése, sajátosságaik felismerése, értelmezése. *3. Írásbeli szövegek alkotása, íráskép, helyesírás* Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására. Hosszabb felkészülést igénylő esszé, pályázat, értekezés, műértelmezés megalkotásának gyakorlása. *4. A tanulási képesség fejlesztése* Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk célszerű gyűjtésének, rendszerezésének és felhasználásának gyakorlása. A könyvtárismeret bővítése, gyakorlása, múzeumi információk. Az információ-felhasználás néhány további normájának megismerése, alkalmazása (pl. a források megjelölése, az idézés formai és etikai szabályai, jegyzetek készítése). *6. Ismeretek az irodalomról* Lírai és nem lírai verses műfajok megismerése és azonosítása, jellegzetességeik, tartalmi és formai sajátosságaik megértése. A műfaji konvenció és az attól való eltérés jelentéshordozó szerepének bemutatása néhány művön. A stílusirányzat, a műfaj és az egyéni írói törekvés megmutatkozása a szereplők megalkotottságának módjában. Törekvés a közvetlenül adott jelentés árnyalására, általánosítására személyes tapasztalatok és más tanult irodalmi művek, megismert irodalmi konvenciók és elemzési technikák bevonásának segítségével. A jelentéstulajdonítás során kapcsolatkeresés az európai és a magyar irodalom nagy hagyományaival, kódjaival.

		7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése Különféle műfajú, más-más művészeti ághoz tartozó művek összehasonlítása, a mű hatása mint műfaj- és médiumfüggő tapasztalat. A történeti másság befogadói aktivitást követelő szerepének tudatosulása. A történeti érzék tudatos és önálló fejlesztése.
KÖVETELMÉNYEK		A tanuló képes legyen önálló kutatómunka megtervezésére, az anyaggyűjtésre, elrendezésre, kivitelezésre és prezentálására. Képes legyen mindezt mással együttműködve megvalósítani. Képes legyen képzőművészeti alkotások stílusjegyeinek megállapítására. A barokk művészet jellemzőit képekről leolvasva már tanult ismeretekhez kapcsolni, és mindezt irodalmi szövegeken újra felfedezni. Képes legyen arra, hogy egy képet gondolkodása kiindulópontjává tegyen, ill. gondolatmenetében felhasználjon. És viszont: képes legyen irodalmi szövegben megértett poétikai eljárást más művészeti ág eszközei között felismerni, alkalmazásukban hasonlóságokat és különbségeket megfogalmazni (festmény, film). Képes legyen régi verses elbeszélő szöveg részleteinek olvasására, értelmezésére. A részletekből az egészre vonatkozó következtetések levonására. Képes legyen tankönyvi olvasmányok és tanulmányrészletek önálló feldolgozására. Szövegrészletek, gondolatmenetek összehasonlítására, párhuzamok és ellentétek megfogalmazására. Képes legyen műfaji sajátosságok felismerésére (eposzi kellékek, a levél műfaja). Fölhasználásukban a korstílus és a személyes alkotói jegyek, törekvések kiemelésére. Képes legyen egy régi kor eszméinek befogadására, saját korával és hiteivel való reflektálására (csoda, hit, sors, hősiesség, pátosz stb.)
5. FEJEZET	*Cím*	**KLASSZICIZMUS ÉS FELVILÁGOSODÁS**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	13
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Kinyilatkoztatott, hagyományozott-spekulatív tudás és tapasztalati tudás konfliktusa. A racionalizmus szűkebb és tágabb fölfogása. A racionalista emberkép és határai, problematizálódásai. A helyzet- és a jellemkomikum dramaturgiai és eszmetörténeti összefüggései Molière komédiájában. A komikus sztereotípiák mögötti mélyebb lélektani problémák. Az eszmék társadalmi és irodalmi szerepe, a gondolati változás szociológiai összefüggései. Eszmei és irodalmi hatások az elmaradottabb magyar társadalmi és kulturális viszonyok között. Csokonai és Berzsenyi költészetének viszonya a mintákhoz, stílus- és műfajtörténeti előzményekhez. Az epikureus, a sztoikus és a rousseau-i emberkép egyéni értelmezései. Költészet-, természet-, ember-, hagyomány- és nyelvfelfogások küzdelme a két nagy lírikus műveiben. A romantika előtti retorikai hatásesztétika és a személyes líra közötti útkeresések. Költészet és életbölcselet viszonya. A költészet funkciójáról alkotott többféle felfogás és a lírai személyesség többféle felfogása a két költő néhány reprezentatív versében. Csokonai néhány versének boldogság, illetve más verseinek magányfölfogása. Berzsenyi költészetének időfelfogása(i).
	Poétikai fókusz	A komédia konvencióiról és hatásmechanizmusáról tanultak bővítő felelevenítése. Eszmék és irodalmiság kapcsolata a felvilágosodás értekező prózájában és a felvilágosodás hatása alatt álló lírikusok költészetében. A *klasszicizmus* tiszta műfajai (óda, elégia, didaktikus leíró-elmélkedő vers, dal) és az *érzékenység* jegyében létrejövő műfaji ötvözetek. Stílusok (barokk, rokokó, klasszicizmus, érzékenység, neoklasszicizmus) együttélése és ötvöződése. Az allegorikus alakot megszólító ódai hagyomány átalakulása Csokonai elégiko-ódáiban. A nyelv zeneisége, illetve a hangszimbolika szerepe Csokonai, illetve Berzsenyi néhány kiemelkedő költeményében. Az antik versformák hatása Berzsenyinél, a

		népiesség jelentkezése Csokonainál. A jelenetkeret (szcenika) és a trópusok viszonya a tanult versekben Az ellentét különböző változatai és az idő- és értékszembesítés mint versszervező elv.
	Szövegértési fókusz	Értekező szövegek érvszerkezetének rekonstrukciója. Lírai szövegek tagolási szempontjainak (pl. leíró és elmélkedő részek, időjelölések, a kommunikációs helyzet, ill. funkció jelölései és módosulásai, a személyesség kifejezésmódjai, általánosítás és példa) mint szövegtagoló tényezőknek felismerése.
	Szövegalkotási fókusz	Érvelés, összehasonlító elemzés, esszé; kreatív írás, részmegoldások szövegegésszé: kiselőadássá, esszévé formálása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete megteremti az interaktív és reflektív tanulás lehetőségét.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** Részlet Boileau *Költészettan*ából, Molière: *Tartuffe*; részletek az Enciklopédiából, részletek Rousseau I. és II. értekezéséből és Politikai töredékeiből Részletek Spiró György: *Az imposztor* c. drámájából Csokonai Vitéz Mihály: *Az estve*, *Konstancinápoly, A vidám természetű poéta, Rút ábrázat s szép ész, A szamóca, A bóldogság, Tartózkodó kérelem, Az alvó Lillára, Szerelemdal a csikóbőrös kulacshoz, A Magánossághoz, A Tihanyi Ekhóhoz, A Reményhez, Jegyzések és értekezések az anákreoni dalokhoz (részletek)* Batsányi János: *A látó* Berzsenyi Dániel: *Horác, Osztályrészem, Magyarokhoz I., Magyarokhoz II., A közelítő tél, Levéltöredék barátnémhoz*; Friedrich Hölderlin: *Az élet fele* **Tartalmak és fogalmak:** Az eszmetörténeti, a művelődéstörténeti és a stílustörténeti korszakolás összefüggéseinek és feszültségeinek megismerése, az erről szerzett tapasztaltok felelevenítése és bővítése. A művek és a korszakolás közötti nem problémamentes viszonnyal való szembesülés. A korábban szerzett, alkotókra vonatkozó, illetve műfaji és műismeretre alapozó tájékozódás a francia klasszicizmus, illetve a magyar felvilágosodás korszakában, a kor két legjelentősebb magyar lírikusának, Csokonainak és Berzsenyinek az életművében. A klasszicista komédia szerkezeti és szemléleti sajátosságainak, illetve a klasszicista dráma és a racionalizmus, illetve a klasszicista dráma és az abszolutizmus közötti kapcsolatnak a megismerése. Az empirista és a racionalista ismeretelmélet, illetve a hozzájuk kapcsolódó, rájuk épülő stílusirányzatok szemléleti jellemzőinek vizsgálata. Az újkori ismeretelméleti irányzatok és a felvilágosodás szellemi-társadalmi mozgalma közötti összetett kapcsolat belátása. Tapasztalatszerzés ismeretelméleti irányzatok és etikai felfogások közötti kapcsolatokról. Filozófia és irodalom, illetve lírai műfajok (elsősorban az óda, az elégia és a dal, illetve a leíró és a gondolati költészet) viszonyának tanulmányozása. Világkép, emberkép, értékrend és műfajok összefüggésének tanulmányozása. Tapasztalatszerzés a felvilágosodás gondolkodóit összekötő és megosztó kérdésekről: a tudomány, a

	művelődés, a természet- és az emberkép néhány változásáról és változatáról, elsősorban Rousseau társadalom- és emberképének néhány, a későbbi századok kultúrkritikájában nagy szerepet játszó gondolatáról. Tapasztalatszerzés a klasszicista lírai nyelvi-műfaji konvenciók és az új bensőségesség, új személyesség, új – a természetet morális forrásként fölfogó – emberkép és énkép nyelv- és költészetalakító küzdelméről. **Támogató rendszer, szakirodalom:** Szegedy-Maszák Mihály, Veres András, Bojtár Endre, Horváth Iván, Szörényi László, Zemplényi Ferenc: Irodalom II. Krónika Nova Kiadó, 1999 Arató László–Pála Károly: A szöveg vonzásában III. Kitérők, Műszaki, 1999 Pethőné Nagy Csilla: Irodalomkönyv 10., Korona Kiadó, Budapest, 2003 Gintli Tibor–Schein Gábor: Az irodalom rövid története. A kezdetektől a romantikáig, Jelenkor Kiadó, Pécs, 2003 Bárdossy Ildikó – Dudás Margit – Pethőné Nagy Csilla – Priskinné Rizner Erika: *A kritikai gondolkodás fejlesztése*. PTE, 2002 Pethőné Nagy Csilla: *Módszertani kézikönyv – befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás*. Korona Kiadó, Budapest, 2005 Mortier, Roland: *„Világosság és felvilágosodás”. Egy kép és egy fogalom története a XVII. és a XVIII. században*. In: R. M.: Az európai felvilágosodás fényei és árnyai. Válogatott tanulmányok. Budapest, Gondolat, 1983, 67–141. Chaunu, Pierre: *Felvilágosodás*. Bp., 1998, 69—126., 278—315. Im Hof, Ulrich: *A felvilágosodás Európája*. Bp., 1995, 137—193. Habermas, Jürgen: *Filozófiai diskurzus a modernségről. Tizenkét előadás*. Bp., 1998, 91—112., 196—219. Ludassy Mária: *Négy Arckép*. Bp., 1989; *Moralisták és terroristák*. Bp. 1987 Bíró Ferenc: *A felvilágosodás korának magyar irodalma*. Bp. 1994 Csetri Lajos: *Folytonosság és változás a felvilágosodás kori magyar irodalomban.* In: Folytonosság vagy fordulat? (A felvilágosodás kutatásának időszerű kérdései). Szerk. Debreczeni Attila. Debrecen, 1996, 13–33. (Az Amathus c. kötetben is) **Csokonaihoz** Csetri Lajos: *Amathus. Válogatott tanulmányok I-II.* Bp. 2007-2008 – Különösen a II. kötet Csokonai-elemzései. (A Reményhez, Szerelemdal a csikóbőrös kulacshoz) Szauder József: *Az estve és az álom*. Bp. 1970 Julow Viktor: *Árkádia körül*. Bp., 1975; Uő.: *Csokonai Vitéz Mihály*. Bp., 1975 Szegedy-Maszák Mihály: *Csokonai: A Magánossághoz*. In: Világkép és stílus. Bp. 1980 A *„Miért szép? A magyar líra Csokonaitól Berzsenyiig”* c. kötet Csokonai-elemzései: különösen Bíró Ferenc A boldogság-, Pándi Pál A Tihanyi Ekhóhoz- és Görömbei András Szerelemdal-elemzése (szerk. Mezei M. és Kulin F.) Bp., 1975 Debreczeni Attila: *Csokonai, az újrakezdések költője*. Debrecen, 1998 Debreceni Attila: *A Magánossághoz.* Irodalomtanítás a harmadik évezredben (főszerk. Sipos Lajos), Bp. 2006 Borbély Szilárd: *Árkádiában*. Debrecen, 2006 (A kötet Csokonai-tanulmányai) Hermann Zoltán (szerk.): *„’S végre mivé leszel?”* Bp. 2007, Csokonai-tanulmányok

		Onder Csaba: *A kétéltű képletei*. In: A magyar irodalom történetei II. (Szerk. Szegedy-Maszák Mihály és Veres András) Bp., 2007 **Berzsenyihez** Horváth János: *Berzsenyi és íróbarátai*. Bp., 1960 Barta János: *A magyarokhoz (Forr a világ…)* In: Miért szép? Bp. , 1975 Korompay János: *Berzsenyi Dániel: Levéltöredék barátnémhoz*. In: Miért szép?, Bp., 1975 Orosz László: *Berzsenyi Dániel*. Bp. , 1976 Csetri Lajos: *Nem sokaság hanem lélek*. Bp. 1984 Bécsy Ágnes: *„Halljuk, miket mond a lekötött kalóz”*. Bp., 1985, 1998 Mártonffy Marcell: *Kép és idő – Berzsenyi metaforáiról*. In: Uő.: Folyamatos kezdet, Pécs, 1999 Vaderna Gábor: A temetőkert költője. Sztoicizmus és epikureizmus Berzsenyi Dániel költészetében. In: Nympholeptusok. Bp.2004. écsy Ágnes: B. D. : A közelítő tél. In: Irodalomtanítás a harmadik évezredben (főszerk. Sipos Lajos), Bp. 2006.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Korszakfogalmak és egy komédia: Molière: Tartuffe 2. A felvilágosodás eszméi a magyar költészetben 3. Csokonai, a vidám természetű poéta 4. Csokonai, a szentimentalizmus költője 5. Berzsenyi Dániel
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	3-3-2-2-3
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	A filozófia, a történelem, az etika, emberismeret (pszichológia), a drámapedagógia bizonyos tartalmai, művészettörténet.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Érvelés, önreflexióra és önkorrekcióra való törekvés. Képesség a szövegek kapcsolatainak és különbségeinek felismerésére és értelmezésére (tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások). A tettek és a szavak közötti viszony szerepének felismerése a jellemzésben. Értékek, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése. Igény a társadalmi, közösségi és egyéni konfliktusok hátterének megértésére. Drámai szituációk feszültségforrásainak azonosítása. Különböző típusú drámai művek elemzésének, értelmezésének képessége. Versszervező elvek felismerése és értelmezése különböző korokban keletkezett művekben. A lírai művek értékszerkezetének felismerése, azonosítása. Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése. Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására. Önálló jegyzetkészítés. Különféle beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése. Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója.

	Képesség a különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének és jelentésrétegeinek feltárására és értelmezésére. A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása. A szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített értékek, erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése. A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban. Önkifejező és kreatív szövegalkotás. Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása.
KÖVETELMÉNYEK	A tanuló legyen képes a klasszicizmus és a klasszikus fogalmának árnyalt jellemzésére s többféle klasszicizálás megkülönböztetésére. Legyen képes klasszicista művek, illetve a klasszicista formaeszmény jelentkezésének, megvalósulásának azonosítására, illetve ilyetén besorolások igazolására, esetleg cáfolására. Legyen képes a *Tartuffe* expozíciójának és végkifejletének elemző bemutatására. A tanuló legyen képes a felvilágosodás eszmeáramlatának és mozgalmának jellemzésére, ezen eszmeáramlat s mozgalom előzményeihez való kapcsolódásának s az azoktól való különbözésének bemutatására. Legyen képes a felvilágosodás önértelmezésének ismertetésére és az önértelmezés korlátainak, önkényességének megvilágítására. Legyen képes a felvilágosodás gondolkodástörténeti újdonságának és belső megosztottságának, belső vitakérdéseinek exponálására – különös tekintettel Rousseau álláspontjára. Legyen képes a tanult lírai és drámai művek szöveg-, idő- és értékszerkezetének bemutatására. Legyen képes a művekben megmutatkozó központi érték, értékrend, értékszerkezet azonosítására, illetve arra, hogy megvilágítsa, ha az adott értékrend kapcsolódik a felvilágosodás valamelyik alapvető eszméjéhez, törekvéséhez vagy problémaköréhez. Legyen képes a tanult lírai művek stílustörténetileg jellegzetesen klasszicista vagy rokokó vagy az érzékenységhez, ill. a neoklasszicizmushoz tartozásukat bizonyító elemeinek és sajátosságainak az azonosítására és jellemzésére. Legyen képes bemutatni a tanult lírai művek beszédhelyzetét, a megszólító–megszólított viszonyt, a bennük megjelenő leíró elemeket és funkciójukat. Legyen képes a tanult lírai művek ódai, elégikus és dalszerű vonásainak az azonosítására, a tiszta és a kevert műfajiság jellemzésére. Ismerje fel és jellemezze a művekben megjelenő közösségi és egyéni értékrendet, a felvilágosodás eszméihez, valamely irányához való esetleges kapcsolódásukat. A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a nyelvi megalkotottság néhány jellemzőjét lírai szövegekben (ismerje fel a lírai szövegek legjellemzőbb sajátosságait, versformáját). Tudjon szakszöveget alkalmazni a műelemzés gyakorlatában. Tudjon megadott szempontok figyelembevételével lírai szöveget értelmezni. Tudjon összevethető műveket összehasonlítani. (Pl. Csokonai két választott versének magányfelfogását vagy Berzsenyi két választott versének időfelfogását vagy Csokonai két versének természetképét.) Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra.

6. FEJEZET	*Cím*	**ESZMÉK ÉS LÁTOMÁSOK A ROMANTIKUS LÍRÁBAN ÉS DRÁMÁBAN**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	21
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Költői programok, eszmék és látomások a romantikus lírában és drámában
	Poétikai fókusz	A romantika természetszemlélete, látvány és látomás: a romantikus képalkotás jellemzői, a romantikus teremtésesztétika és eredetiség, szubjektivitás, szabadságeszmény és determinizmus, fejlődéselvű és ciklikus történelemfelfogás: történelmi tudat, nemzettudat és léttudat alakulástörténetének nyomon követése; műfaji konvenciótörténet (óda, drámai költemény, kétszintes dráma), mítoszteremtés.
	Szövegértési fókusz	denotatív és konnotatív jelentések megkülönböztetése, intertextuális kapcsolatok azonosítása és értelmezése, maszkok, szerepek, lírai perszónák költészetben és drámában, műfaji kódok, interpretációs stratégiák alkalmazása, elsajátítása, összehasonlító elemzések.
	Szövegalkotási fókusz	olvasói reflexivitás: esszé, érvelés, összehasonlítás, kreatív írás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete az interaktív és reflektív tanulásra épül.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** Shelley: Óda a nyugati szélhez, Keats: Óda egy görög vázához, Wordsworth: Táncoló tűzliliomok, Coleridge: Kubla kán, Byron: Childe Harold búcsúja, Novalis: Himnuszok az éjszakához, Heine: A dal szárnyára veszlek, Lamartine: A tó Kölcsey Ferenc: Vanitatum vanitas, Himnusz Idézetek Kölcsey prózájából: Vilma, Mohács, Országgyűlési napló, Parainesis, Levél Szalay Lászlóhoz; intertextuális vonatkozások – részletek: Biblia, Nyéki Vörös Mátyás : A Földi Részeg Szerencsének és Dicsőségnek Állhatatlan Lakodalmában Tobzódók Jóra Intő Csengettyűje, Marcus Aurelius: Elmélkedések, Villon: Ballada tűnt idők asszonyairól, Kölcsey Ferenc: Zrínyi éneke, Berzsenyi Dániel: A Magyarokhoz, Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem, Tinódi Lantos Sebestyén: Az szalkai mezőn való viadalról, Farkas András: A zsidó és magyar nemzetről, Debreceni S. János: Militaris congratulatio, Rimay János: Oh szegény megromlott s elfogyott magyar nép, Rákóczi-nóta Vörösmarty Mihály: Szózat, Gondolatok a könyvtárban Dante Alighieri: Isteni színjáték – részlet, Ószövetség: Bábel tornya, Vörösmarty Mihály: A Guttenberg-albumba, részletek Az emberekből, részlet: Batsányi János: A látó, Csokonai Vitéz Mihály: Halotti versek Vörösmarty Mihály: Előszó Részletek a bibliai apokaliptikából, Hésziodosz Munkák és napok, valamint Istenek születése című műveiből és Vörösmarty Mihály A vén cigány című verséből Részletek: Arany János : Rendületlenül, Magányban, Szilágyi Domokos: Apokrif Vörösmarty-kézirat 1850-ből / Palimpszeszt, Orbán Ottó: Kikel a mag a hó alól 2. Vörösmarty tévé, Kukorelly Endre: "Míg oly magas lesz, mint a csillagok" Petőfi Sándor: Világosságot! Részlet az Akárki c. moralitásból, részletek Goethe Faust c. művéből Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde, Madách Imre: Az ember tragédiája

	Részletek Samuel Beckett: Godot-ra várva, Friedrich Dürrenmatt: Angyal szállt le Babilonba és Sütő András: Káin és Ábel c. műveiből **Tartalmak és fogalmak:** Betekintés az európai romantikus líra néhány kiemelkedő alkotásába, a magyar romantikus történelem- és létbölcselet meghatározó műveinek (újra)olvasása és (újra)értelmezése, egy jellegzetesen romantikus műfaj, az emberiségköltemény történeti kontextusban való elhelyezése, kiemelkedő magyar darabjainak elemzése, értelmezése. Olvasói tapasztalatokon keresztül ismerkedés a romantika világ- és emberképének, művészi alkotásmódjának néhány fontos jellemzőjével. **Támogató rendszer, szakirodalom:** BÁRDOSSY Ildikó–DUDÁS Margit–PETHŐNÉ NAGY Csilla– PRISKINNÉ RIZNER Erika: A kritikai gondolkodás fejlesztése, PTE, 2002 PETHŐNÉ NAGY Csilla: Módszertani kézikönyv – befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás, Korona Kiadó, 005. **A romantika költészete a világirodalomban:** BABITS Mihály: Az európai irodalom története. Auktor Könyvkiadó, 1991 BOJTÁR Endre: „Az ember feljő…”. A felvilágosodás és a romantika a közép- és kelet-európai irodalmakban. Magvető Kiadó, Bp., 1986 KELEMEN Hajna (szerk.): A romantika az európai irodalomban, Holnap Kiadó, 1993 BÁRDOS László–SZABÓ B. István-–VASY Géza: Irodalmi fogalmak kisszótára kiegészítésekkel, Tanlexikon, Korona Kiadó, Bp., 2001 PETHŐNÉ NAGY Csilla: Irodalomkönyv 10. Korona Kiadó, 2004 GINTLI Tibor–SCHEIN Gábor: Az irodalom rövid története I., Jelenkor, Pécs, 2004. **Történelem- és létbölcselet a magyar romantikus költészetben:** BALASSA Péter: E zűr-mindent látni, Világosság, 1997/9–10. BARTA János: A romantikus Vörösmarty, Nyugat, 1937/12. és 1938/1. BORBÉLY Szilárd: A Vanitatum vanitas szövegvilágáról, Kölcsey Társaság, Fehérgyarmat, 1995, 7. füzet BULTMANN, Rudolf: Történelem és eszkatológia, Atlantisz, 1994 CSORBA Sándor (szerk.): Válogatás a XX. század Hymnus-értelmezéseiből, Kölcsey Társaság, Fehérgyarmat, 1997, 9. füzet DÁVIDHÁZI Péter: A Hymnus paraklétoszi szerephagyománya, Alföld, 1996/12. GERE Zsolt: „Meglehet, köztársasága volnánk angyali lényeknek” Vörösmarty történetfilozófiai felfogásának néhány jellemzőjéről, in: Takáts József (szerk.): Vörösmarty és a romantika, Pécs–Budapest, 2001 GRAY, John: Liberalizmus, Tanulmány Kiadó, 1996 LÖWITH, Karl: Világtörténelem és üdvtörténet, Atlantisz, 1996 MARGÓCSY István: Petőfi Sándor, Korona Kiadó, Bp., 1999 MÁRTON László: „Törvényem él” – A sors princípiuma Kölcsey költészetében, Holmi, 1990. augusztus MILBACHER Róbert: Az Előszó egy lehetséges értelmezése, Tiszatáj, Diákmelléklet, 2001/12. MILBACHER Róbert: Az Előszó filológiájának bizonytalanságairól, in: Takáts József (szerk.): Vö-

		rösmarty és a romantika, Pécs–Budapest, 2001 S. VARGA Pál: „…az ember véges állat…”, Kölcsey Társaság füzetei, Fehérgyarmat, 1998, 10. füzet S. VARGA Pál: A gondviseléshittől a vitalizmusig, Csokonai Kiadó, 1994 S. VARGA Pál: A hagyomány elvének érvényre jutása Kölcsey gondolkodásában, ItK, 2003/4-5. S. VARGA Pál: „...a kozmopolitizmusnak szükségképpen patriotizmusnak kell lennie...” Egy elfelejtett diskurzus és Vörösmarty Gondolatok a könyvtárban című verse, in: Takáts József (szerk.): Vörösmarty és a romantika, Pécs–Budapest, 2001 SZAJBÉLY Mihály (szerk.): Mesterek és tanítványok, Magvető, 1999 SZILASI László: Hajlam a búra (a magyar irodalom panaszos alaphangjának retorikai gyökerei a régiségben): www.iti.mta.hu/Gyula/TANULMANYOK/Szilasi_L.pdf SZÖRÉNYI László: Nihilizmus vagy skolasztika? Magyar Napló, 2000/4. Z. KOVÁCS Zoltán: „Mit tanít”? A Vanitatum vanitas, a romantikus irónia és az irodalomtörténet szomorúsága, in: Z. Kovács – Milbacher: A maradék öröme, Osiris-Pompeji, 2001 Z. KOVÁCS Zoltán: Mérlegelés és/vagy megértés – A Gondolatok a könyvtárban (történeti) (olvasásának) allegorizmusáról, in: Z. Kovács – Milbacher: A maradék öröme, Osiris-Pompeji, 2001 ZENTAI Mária: *Vörösmarty Mihály: Az emberek*, ITK 1986/1–2. **A romantikus emberiségköltemény – egy jellegzetesen kevert műfaj, valamint elő- és utóélete:** KERÉNYI Ferenc (szerk.): Madách Imre, Az ember tragédiája, Matúra klasszikusok, 1992 KERÉNYI(szerk.): Madách Imre, Az ember tragédiája, Matúra klasszikusok, 1992 KERÉNYI Ferenc: Madách Imre, Kalligram Kiadó, 2006 SKALICZKI Orsolya: A Csongor és Tünde jelképrendszere, Iskolakultúra, 1994/6. GINTLI Tibor–SCHEIN Gábor: Az irodalom rövid története I., Jelenkor, Pécs, 2004. PETHŐNÉ NAGY Csilla: Irodalomkönyv 11. Korona Kiadó, 2003
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. A romantika költészete a világirodalomban 2. Történelem- és létbölcselet a magyar romantikus költészetben 3. A romantikus emberiségköltemény – egy jellegzetesen kevert műfaj, valamint elő- és utóélete
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	5–8-8
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	A filozófia, a történelem, az etika, a drámapedagógia bizonyos tartalmai, művészettörténet.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Érvelés, önreflexióra és önkorrekcióra való törekvés; Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése; Képesség a szöveg kapcsolatának és különbségének felismerésére és értelmezésére (tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások); Értékek, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására; Verbális és nem verbális információk együttes kezelése; Önálló jegyzetkészítés; Különféle beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése;

		Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója; Képesség a különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének és jelentésrétegeinek feltárására és értelmezésére; A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása; A szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített értékek, erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; A mai nyelvhasználattól eltérő (régi, archaizáló) szövegek megértésében szerzett tapasztalatok bővítése; A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban; Önkifejező és kreatív szövegalkotás; Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk célszerű gyűjtésének, rendszerezésének és felhasználásának gyakorlása; Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása.
KÖVETELMÉNYEK		A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a romantika világképi és esztétikai-poétikai jellemzőit, különös tekintettel a nyelvi megalkotottságra lírai és drámai szövegekben (a szövegjellemző szerveződése, műfaja, magatartás- és szemléletformák, időiség, kifejezésmód, szövegforma). Legyen képes a műveket történeti nézőpontból közelíteni, a művekben megjelenő esztétikai, lét- és történelemfilozófiai kérdéseket és válaszokat árnyaltan, a változásokra, változatokra is figyelve érzékelni és értelmezni. Tudjon szövegekben intertextuális utalásokat, vonatkozásokat azonosítani és értelmezni, következtetéseket levonni. Ismerje és alkalmazza a vers- és drámaértelmezés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot. Tudjon megadott szempontok figyelembevételével önállóan esszét írni, elmélyült kutatást végezni, anyagot elrendezni és reflektálni. Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, érvelni, összehasonlító észrevételeket tenni. A művek értelmezési folyamatában tudjon képzőművészeti, színpadi alkotásokkal termékeny kapcsolatot teremteni. Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra.
7. FEJEZET	*Cím*	**PETŐFI SÁNDOR, A ROMANTIKA KORÁNAK MAGYAR SZÉPPRÓZÁJA, ARANY JÁNOS**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Tematikus változatosság, a szabadságeszmény különböző megnyilvánulásai Petőfi költészetében. A Jókai-regény és a Mikszáth-kispróza, a fikcióalkotás néhány jellegzetes témája a magyar romantika korában.
	Poétikai fókusz	Romantikus beszédmód és költőszerepek Petőfi verseiben és Az apostolban. Vezérmotívumok, motívumhálók Jókai és Mikszáth olvasott műveiben. A cselekményszövés, a tér- és időkezelés, a jellemformálás, az ember- és világkép, a miliőteremtés sajátosságai Jókainál és Mikszáthnál. Az elbeszélői hang, szerep és a nézőpontok jellegzetességeinek vizsgálata. Történetelvűség és szövegelvűség.
	Szövegértési fókusz	Denotatív és konnotatív jelentések megkülönböztetése, tematikus, motivikus és poétikai hasonlóságok és különbségek azonosítása és értelmezése, interpretációs stratégiák alkalmazása, elsajátítása, összehasonlító elemzések. Epikus művek műfaji kódjainak működtetése, műfajidentitások felismerése és értelmezése, újító prózapoétikai vonások azonosítása és elemzése. Elbeszélésciklus és/vagy regényként olvashatóság, szólamváltások, nézőpontváltások, a nézőpont rögzíthetetlenségének azonosítása.
	Szövegalkotási fókusz	Olvasói reflexivitás: esszé, értekezés, érvelés, összehasonlítás, kreatív írás. Önálló kutatómunka, motívumelemzés, egy írásfolyamat lépésről lépésre való végig vitele.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete az interaktív és reflektív tanulásra épül.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** Petőfi Sándor: Hull a levél a virágról…, A puszta télen, Mögöttem a múlt…, Emlékezet…, Ha jőne oly nagy fergeteg…, Mi a dicsőség?, A bánat? Egy nagy óceán, Gyertyám homályosan lobog…, Elmém ezen sokat gondolkodik…, Földét a földmíves…, Mivé lesz a föld?..., Szeretője-e vajon…, Vajon mi ér?, Fejemben éj van…, Minek nevezzelek?, Az ítélet, Az apostol, A szabadsághoz, Itt benn vagyok a férfikor nyarában… Részletek a következő versekből: Ereszkedik le a felhő…, Oda járok, hova…, Mikor a lánc lehull…, Reszket a bokor, mert…, Mi volt nekem a szerelem?, Bírom végre Juliskámat…, Mily szép a világ!, Beszél a fákkal a bús őszi szél…, Szeptember végén, Itt van az ősz, itt van újra…, Pacsirtaszót hallok megint, Szabadság, szerelem! Tóth Árpád: Esti sugárkoszorú, József Attila: Óda. Részletek: Ady Endre Petőfi nem alkuszik, Kosztolányi Dezső Petőfi Sándor, Pilinszky János Levél Petőfi Sándorhoz, Nemes Nagy Ágnes A Tisza, Esterházy Péter Petőfi, a légtornász. Búza, búza… (népdal) Kölcsey Ferenc: Hervadsz. Lisznyai Kálmán: Gyenge bú, gyenge bú!, Piros rózsák, fehér rózsák súgjátok meg ... (magyar nóta), Kisfaludy Sándor: A boldog szerelem 30. Jókai Mór: Az aranyember; József Attila: A Dunánál – részlet, Petri György: A Dunánál – részlet, Esterházy Péter: Hahn-Hahn grófnő pillantása – részletek, E. T. A. Hoffmann: Az arany virágcserép – részlet, Novalis: Heinrich von Ofterdingen – részlet, Emily Brontë: Üvöltő szelek – részlet, Honoré de Balzac: Goriot apó – részlet, Gustave Flobert: Bovaryné – részlet, Lev Nyikolajevics Tolsztoj: Anna Karenina – részlet, Lev Nyikolajevics Tolsztoj: Ivan Iljics halála – részlet.

	Mikszáth Kálmán: Az arany-kisasszony, A bágyi csoda, Szegény Gélyi János lovai, Arany János: Vörös Rébék – részlet, Részletek A jó palócok elbeszéléskötetből: Galandáné asszonyom, A néhai bárány, Hova lett Gál Magda? Az a pogány Filcsik, A gózoni Szűz Mária, A gyerekek, Péri lányok szép hajáról, Tímár Zsófi özvegysége, A „királyné szoknyája”. Nyikolaj Vasziljevics Gogol: A köpönyeg – részlet, részletek Krúdy Gyula Szindbád-novelláiból: Szindbád második útja, A hídon, Duna mentén, Utazás éjjel, Szindbád álma. Részletek Kosztolányi Dezső Esti Kornél-novelláiból: Első fejezet, Második fejezet, Tizennyolcadik fejezet. Részlet Temesi Ferenc Por című regényéből. **Tartalmak és fogalmak:** Petőfi költészetével való ismerkedés folytatása, a költői pálya és a művek új szempontú megközelítése; költői szerepváltozatok szerinti értelmezése. A tanultak, olvasottak szintézisének megteremtése. A romantika és a realizmus prózájával összefüggésben újabb olvasói tapasztalatok szerzése Jókai Mór és Mikszáth Kálmán prózaművészetéről. **Támogató rendszer, szakirodalom:** BÁRDOSSY Ildikó – DUDÁS Margit – PETHŐNÉ NAGY Csilla – PRISKINNÉ RIZNER Erika: A kritikai gondolkodás fejlesztése, PTE, 2002. PETHŐNÉ NAGY Csilla: Módszertani kézikönyv – befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás, Korona Kiadó, 005. BÁRDOS László-SZABÓ B. István- VASY Géza: Irodalmi fogalmak kisszótára kiegészítésekkel, Tanlexikon, Korona Kiadó, Bp., 2001. *Petőfihez:* MARGÓCSY István: Petőfi Sándor, Korona Kiadó, Bp., 1999. PETHŐNÉ NAGY Csilla: Irodalomkönyv 10. Korona Kiadó, 2004. GINTLI Tibor–SCHEIN Gábor: Az irodalom rövid története I., Jelenkor, Pécs, 2004. S. VARGA Pál: *A gondviseléshittől a vitalizmusig*, Csokonai Kiadó, 1994. Biblia. Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Bp. 1979 GASZNER Tibor (szerk).: Népiesség és realizmus a XIX. századi magyar irodalomban. Holnap Kiadó, 1993. MILBACHER Róbert: „… te pogány Anakreon”. Petőfi és a magyar irodalomrendszer karnevalizációjának kísérlete. NEMES NAGY Ágnes – LENGYEL Balázs: A tünékeny alma. Jelenkor Kiadó, Pécs, 1995 VERES András (szerk.): Petőfi Sándor: A helység kalapácsa, Az apostol. Matúra klasszikusok, IKON Kiadó, 1993 SZILÁGYI Márton: Lisznyai Kálmán. Irodalomtörténeti Füzetek 149. Argumentum Kiadó, 2001. SZEGEDY-MASZÁK Mihály: A romantikus Petőfi. in. Újraértelmezések. Krónika Nova Kiadó, Bp. 2000. SZILI József: „Légy, ha birsz, te »világköltő«…”. in. A magyar líra a XIX. század második felében. Balassi Kiadó, Bp. 1998.

		VARGYAS Lajos: Szerelmi-erotikus szimbolika a népköltészetben in. Hoppál Mihály – Szepes Erika (szerk.) A szerelem kertjében. Osiris, Bp. 2001. *Jókaihoz és Mikszáth-hoz:* NAGY Miklós: Jókai Mór, Korona Kiadó, 1999. EISEMANN György: Mikszáth Kálmán, Korona Kiadó, 1998. VADAI István: A majornoki hegyszakadék, Tiszatáj, 1997/1. EISEMANN György: A kozmosztól a szigetig (Romantizálás és regényforma Az arany emberben, Irodalomtörténet, 1991/2. SZILÁGYI Zsófia: Műfaj és szövegtér (A tót atyafiak – A jó palócok értelmezéséhez), ItK, 1998/3-4. 514-534. KÁDÁR Judit: Jókai Mór: Az arany ember, ItK, 1992/4. HAJDU Péter, Az elbeszélésciklusok elmélete, Literatura, 2003/2 BEZECZKY Gábor, Az elbeszélésciklus poétikája, Literatura, 2003/2 HAJDU Péter, Novella vagy regényrészlet? Avagy adalékok Mikszáth poétikájához = Látókörök metszése. Írások Szegedy-Maszák Mihály születésnapjára, szerk. Zemplényi Ferenc és tsai, Budapest, Gondolat, 2003. TAKÁTS József: Mikszáth-szövegek relativizmusa, Holmi, 1997/11. GINTLI Tibor – SCHEIN Gábor: Az irodalom rövid története I., Jelenkor, Pécs, 2004. PETHŐNÉ NAGY Csilla: Irodalom 10, Korona Kiadó, 2003. PETHŐNÉ NAGY Csilla: Irodalom 11, Korona Kiadó, 2004.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Szerepek és szerepdilemmák Petőfi Sándor költészetében 2. A romantika korának magyar szépprózája 3. Arany János epikája és költészete
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	8-7-
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	A filozófia, a történelem, az etika, a néprajz (folklór) bizonyos tartalmai, művészettörténet.
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Érvelés, önreflexióra és önkorrekcióra való törekvés; Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése; Képesség a szöveg kapcsolatának és különbségének felismerésére és értelmezésére (tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások); Értékek, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására; Verbális és nem verbális információk együttes kezelése; Önálló jegyzetkészítés; Különféle beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése; Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója; Képesség a különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének és jelentésrétegeinek feltárására és értelmezésére;

	A művek műfaji természetének megfelelő szöveg-feldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása; A szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített értékek, erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; A mai nyelvhasználattól eltérő (régi, archaizáló) szövegek megértésében szerzett tapasztalatok bővítése; A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban; Önkifejező és kreatív szövegalkotás; Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk célszerű gyűjtésének, rendszerezésének és felhasználásának gyakorlása; Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása. Az idő- és térmegjelöléseknek vagy ezek hiányának értelmezése. Az elbeszélés szerkezete és a történet időrendje közötti eltérés értelmezése. A jelentés és az időszerkezet összefüggésének bemutatása különböző epikai művekben. A nézőpontok és a nézőpontváltások funkciójának értelmezése és ezek összefüggése a műben megjelenő értékekkel. Az előreutalások, késleltetések és az elbeszélő művek motivikus-metaforikus szintjének értelmezésére való törekvés.
KÖVETELMÉNYEK	A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a romantika világképi és esztétikai-poétikai jellemzőit, különös tekintettel a nyelvi megalkotottságra (a szöveg jellemző szerveződése, műfaja, magatartás- és szemléletformák, költői szerepek, szerepdilemmák, időiség, kifejezésmód, szövegforma). Legyen képes a műveket történeti nézőpontból közelíteni, a művekben megjelenő kérdéseket és válaszokat árnyaltan, a változásokra, változatokra is figyelve érzékelni és értelmezni. Tudjon szövegekben intertextuális utalásokat, vonatkozásokat azonosítani és értelmezni, következtetéseket levonni. Ismerje és alkalmazza a versértelmezés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot. Tudjon megadott szempontok figyelembevételével önállóan esszét, értelezést írni, elmélyült kutatást végezni, anyagot elrendezni és reflektálni. Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, érvelni, összehasonlító észrevételeket tenni. A művek értelmezési folyamatában tudjon képzőművészeti alkotásokkal termékeny kapcsolatot teremteni. Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra. Legyen képes elbeszélő művek karaktereit elemezni, jellemezni, a jellemformálás sajátosságait azonosítani, a szereplők közti viszonyrendszert és annak változását vizsgálni. A globális megértésen túl tudja kiemelni és értelmezni epikus szövegek cselekményét, tér-és idő koordinátáira vonatkozó indexeit, Legyen képes a valószerű és a fikció megkülönböztetésére, a probléma szövegből vett példázására, bizonyítására. Tudjon azonosítani epikus szövegben működtetett különböző műfajokat (mese, mítosz, anekdota, ballada), értse ezek szerepét, hatását.

	Legyen képes az elbeszélésmód, az elbeszélői hang és szerep árnyalt vizsgálatára, nyelvi jellegzetességeinek feltárására és értelmezésére, a nézőpontok és szólamok elkülönítésére. Tudjon nyomon követni egy motívumot epikus szövegben, legyen képes a motívum jelentésváltozásainak érzékelésére, árnyalt értelmezésére, a vezérmotívumhoz kapcsolódó egyéb motívumok, toposzok jelentéshálóba rendezésére.

12. ÉVFOLYAM

	Témakörök	**Javasolt óraszám**	**Modulszám**
1.	A MODERNSÉG KEZDETEI A VILÁGIRODALOMBAN	**6**	**3**
2.	A NYUGAT ÉS KÖRNYEZETE	**12**	**1**
3.	ADY ENDRE	**8**	**1**
4.	BABITS MIHÁLY KÖLTÉSZETÉBŐL	**7**	**1**
5.	AZ AVANTGÁRD – KASSÁK	**4**	**3**
6.	A MODERN VILÁGIRODALOM NÉHÁNY MEGHATÁROZÓ ALKOTÁSA	**14**	**8**
7.	A KISEPIKA ALAKVÁLTOZATAI – ELBESZÉLÉSMÓDOK A TÁGAN ÉRTETT MODERNSÉGBEN	**7**	**1**
8.	MODERN ÉS KÉSŐMODERN MAGYAR REGÉNYEK	**9**	**6**
9.	JÓZSEF ATTILA	**8**	**1**
10.	Irányok és művek a modern és késő modern magyar lírából	**10+2**	**5**
11.	EGY MODERN MAGYAR DRÁMA – ÖRKÉNY ISTVÁN: TÓTÉK	**3**	**1**
12.	Irányok és művek a közelmúlt magyar epikájából és lírájából	**10**	**5**

1. FEJEZET	*Cím*	**A MODERNSÉG KEZDETEI A VILÁGIRODALOMBAN**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	6
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Néhány alkotás Baudelaire költészetéből; Dosztojevszkij: *Bűn és bűnhődés*; Csehov: *Három nővér*
	Poétikai fókusz	Költői önértelmezés, valamint poétikai megoldások a romantikus és a modern lírában. A polifonikus regény és a dialogikusság narratopoétikai fogalmának tisztázása és értelmezése. A drámaiatlan dráma sajátosságai a hagyományos drámához való viszonylatában. A tiszta műfajok érvényességének megszűnése. Csehov drámáinak komikus jellege.
	Szövegértési fókusz	Tematikus és poétikai hasonlóságok és különbségek azonosítása és értelmezése, interpretációs stratégiák alkalmazása, összehasonlító elemzés, intertextuális viszonyok értelmezése, szereplői szólamok és

		elbeszélői sajátosságok értelmezése. A dráma fontosabb kommunikációs helyzeteinek, szerkezeti elemeinek és értéktartalmainak azonosítása és a köztük levő összefüggések feltárása.
	Szövegalkotási fókusz	Olvasói reflexivitás: összehasonlító elemzés, esszé, tanult szempontok alkalmazása: értekezés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra. Módszer- és eljáráskészlete az interaktív és reflektív tanulásra épül.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** Baudelaire: Találkozás egy ismeretlennel, Himnusz a szépséghez (részlet), Kapcsolatok, Himnusz; Verlaine: Költészettan (részlet), Rimbaud: Delíriumok (A szó alkímiája – részlet) Csehov: Három nővér **Tartalmak és fogalmak:** A modern líra (Baudelaire költészete) kapcsolódása a romantikus hagyományhoz, miben teljesíti azt ki, és miben érhető tetten az a poétikatörténeti fordulat, amit már modernségnek nevezünk. Dosztojevszkij regénypoétikájának jellemzése és prózatörténeti jelentőségének felmutatása a *Bűn és bűnhődés* című regényének értelmezésén keresztül. A drámaiatlan dráma sajátosságai, a hagyományos drámai forma átalakulása. A modern kor világszemléletének és értékrendjének töredékessége és viszonylagossága – és ennek következményeként az egyén lét- és identitásproblémáinak radikálisan újszerű felvetődése –. A Csehov-drámák szimbolikája és humora, különös tekintettel a szerzői távolságtartást és kritikát hordozó iróniára. Csehov nyelvszemléletének sajátosságai. **Támogató rendszer, szakirodalom:** BÁRDOSSY Ildikó–DUDÁS Margit–PETHŐNÉ NAGY Csilla–PRISKINNÉ RIZNER Erika: A kritikai gondolkodás fejlesztése, PTE, 2002 PETHŐNÉ NAGY Csilla: Módszertani kézikönyv – befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás, Korona Kiadó, 2005 GINTLI Tibor–SCHEIN Gábor: Az irodalom rövid története II. A realizmustól máig. Jelenkor Kiadó, 2007 PETHŐNÉ NAGY Csilla: Irodalom 11. Korona Kiadó, 2004 EISEMANN György–H. NAGY Péter–KULCSÁR-SZABÓ Zoltán: Irodalom tankönyv 16-17 éveseknek. Korona Kiadó, 1999 BÓKAY Antal: József Attila poétikái. Gondolat Kiadó, 2004 BAHTYIN, Mihail: Dosztojevszkij poétikájának problémái. Osiris, Bp., 2001 SZONDI, Peter: A modern dráma elmélete. Osiris Kiadó, 2002 RÉV Mária: Csehov századfordulója. Universitas Kiadó, 1995 FISCHER-LICHTE, Erika: A dráma története.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Változások a lírában – Charles Baudelaire 2. Változások a prózában – Dosztojevszkij: Bűn és bűnhődés 3. A drámaiatlan dráma – Csehov: Három nővér
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	1-3-2

ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)	*Kapcsolódó keresztantervi modulok*	Filozófia, esztétika, történelem
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése; Képesség a szövegek kapcsolatának és különbségének felismerésére és értelmezésére (tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások); Verbális és vizuális információk együttes kezelése; Önálló jegyzetkészítés; Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója; A lírai művek szövegfeldolgozási eljárásainak ismerete és alkalmazása; Elemző és önkifejező szövegalkotás; Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása; Értékek, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; Anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő szövegek írása; Tudjon véleményt, kritikát formálni, álláspontját érvekkel alátámasztani.
KÖVETELMÉNYEK		A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a romantikus és modern líra esztétikai-poétikai jellemzőit, különös tekintettel a nyelvi megalkotottságra. Legyen képes a dosztojevszkiji regénypoétika jellemzőinek azonosítására, a központi kategóriák (polifonikus regény, dialogikusság) értő használatára. A kellő szövegismeret birtokában tudja jellemezni a *Bűn és bűnhődés* elbeszélés-technikai sajátosságait, a regény felépítését és a szereplőket, illetve azok viszonyait. Tudjon szövegekben intertextuális utalásokat, vonatkozásokat azonosítani és értelmezni, következtetéseket levonni. Ismerje és alkalmazza a vers- és regényértelmezés tanult közelítési szempontjait. Tudjon megadott szempontok figyelembevételével önállóan esszét írni, anyagokat elrendezni és reflektálni. Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban összehasonlító észrevételeket tenni. Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. Legyen képes a tanult drámainterpretációs eljárások alkotó, összevető felhasználására, a drámaiatlanság drámapoétikai eszközeinek azonosítására és értelmezésére. A tanulónak legyen szövegismereten, olvasói-értelmezői tapasztalaton alapuló átfogó ismerete Csehov drámájáról.
2. FEJEZET	*Cím*	**A NYUGAT ÉS KÖRNYEZETE**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	12

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Tematikai és műfaji változatosság (szépirodalmi és publicisztikai szövegek) a Nyugat meghatározó szerzőitől.
	Poétikai fókusz	Romantikus költőszerepek és beszédmód továbbélése Ady költészetében; Babits szecessziós-szimbolikus képalkotása és József Attila tárgyias költészete.
	Szövegértési fókusz	Publicisztikai (és részben tudományos) műfajok műfaji kódjainak működtetése, a műfaji sajátosságok felismerése, értelmezése és alkotó alkalmazása; tematikus és poétikai hasonlóságok és különbségek azonosítása és értelmezése, interpretációs stratégiák alkalmazása, elsajátítása; összehasonlító elemzések.
	Szövegalkotási fókusz	Olvasói reflexivitás: esszé, ajánlólevél, összehasonlítás, kreatív írás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra. Módszer és eljáráskészlete az interaktív és reflektív tanulásra épül.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** Móricz Zsigmond: Osvát Ernő, a Nyugat szerkesztője. *Nyugat* 1923/11–12. Ignotus: Kelet népe. *Nyugat* 1908/1., Az úr az irodalomban. *Nyugat* 1912/4. Schöpflin Aladár**:** A magyar író. *Nyugat* 1908/21., Új nemzedék. *Nyugat* 1914. Ambrus Zoltán: Mozi Bandi kalandjai Fenyő Miksa**:** Ady Endre Gellért Oszkár: A harmadik emeletről. *Nyugat* 1909/10-11. Hatvany Lajos**:** Petőfi-könyvtár. *Nyugat* 1908/16. Szabolcska Mihály: A Szajna partján Ady Endre: A Szajna partján; Hunn, új legenda; Óh, furcsa élet; A Halál-tó fölött József Attila: A Dunánál, Egy költőre, A város peremén, Ady-emlékezete; Az Istenek halnak, az Ember él. Tárgyi kritikai tanulmány Babits Mihály verseskötetéről. Kosztolányi Dezső: Esti Kornél (Ötödik fejezet, részlet) Babits Mihály: Gondok kereplője, Az írástudók árulása (részlet) Tóth Krisztina: Amikor verset ír az ember Szini Gyula: Irodalmi kávéházak. *Nyugat* 1917/1. **Tartalmak és fogalmak:** Betekintést nyújtani a 20. század elejének eleven szellemi, irodalmi, közösségi (kávéházi) életébe, bemutatni az induló Nyugat mint folyóirat, mozgalom és szellemi műhely céljait, törekvéseit, meghatározó szerzőit; a korabeli uralkodó irodalmi ízléssel, a konzervatív értelmiséggel való ütközését és szellemiségének térnyerését a kortársi és az utóidejű (mai) recepciók egymás mellé állításával. Közelítési szempontokat adni a modernség, az irodalmi modernizáció mibenlétének megragadásához; bemutatni, hogy a folyóirat egyes alkotói (Ady Endre) révén mennyiben kapcsolódik a nemzeti klaszszicizmus kánonához, és az indulásakor érvényes esztétizáló, szecessziós-szimbolikus költői beszédmód hogyan szembesítődik a ’30-as évek elején a tárgyias költészettel. **Támogató rendszer, szakirodalom:** BÁRDOSSY Ildikó – DUDÁS Margit – PETHŐNÉ NAGY Csilla – PRISKINNÉ RIZNER Erika: A kritikai gondolkodás fejlesztése. PTE, 2002 PETHŐNÉ NAGY Csilla: Módszertani kézikönyv – befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás. Korona Kiadó, 2005

		BÁRDOS László – SZABÓ B. István – VASY Géza: Irodalmi fogalmak kisszótára kiegészítésekkel. Tanlexikon, Korona Kiadó, Bp., 2001 KENYERES Zoltán: Etika és esztétizmus. Tanulmányok a Nyugat koráról. Anonymus, 2001 A Nyugat-jelenség (1908–1998). Szerkesztette: Szabó B. István Anonymus Kiadó, Bp., 1998 KENYERES Zoltán: Ady Endre. Korona Kiadó, 1998 TVERDOTA György: József Attila. Korona Kiadó, 1999 BÓKAY Antal: József Attila poétikái. Gondolat Kiadó, 2004 BALÁZS Eszter: Az irodalom emancipációja és az „új értelmiségiek” (1908–1914). Az értelmiségi szerepminta és funkció vizsgálata a főbb hazai irodalmi-világnézeti lapokban (megjelenés alatt) 100 éves a Nyugat. Holmi XX. évf. 1. szám (2008. január) PETHŐNÉ NAGY Csilla: Irodalom 11. Korona Kiadó, 2004 PETHŐNÉ NAGY Csilla: Irodalom 12. Korona Kiadó, 2001
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	a filozófia, az esztétika, az etika bizonyos tartalmai, művelődéstörténet
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Érvelés, önreflexióra és önkorrekcióra való törekvés; Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése; Képesség a szövegek kapcsolatának és különbségének felismerésére és értelmezésére (tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások); Értékek, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; Verbális és nem verbális információk együttes kezelése; Önálló jegyzetkészítés; Különféle beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése; Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója; Képesség a különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének és jelentésrétegeinek feltárására és értelmezésére; A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása; A szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített értékek, erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; A mai nyelvhasználattól eltérő (régi, archaizáló) szövegek megértésében szerzett tapasztalatok bővítése; A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban; Önkifejező és kreatív szövegalkotás; Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása.

KÖVETELMÉNYEK		A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a Nyugat két korszakának (10-es évek és 30-as évek eleje) esztétikai-poétikai jellemzőit, különös tekintettel a nyelvi megalkotottságra. Legyen képes a műveket történeti nézőpontból közelíteni, a művekben megjelenő kérdéseket és válaszokat árnyaltan, a változásokra, változatokra is figyelve érzékelni és értelmezni. Tudja azonosítani a publicisztika különböző műfajait (kritika, tanulmány, jegyzet, esszé, politikai pamflet), értse ezek szerepét, hatását. Tudjon szövegekben intertextuális utalásokat, vonatkozásokat azonosítani és értelmezni, következtetéseket levonni. Ismerje és alkalmazza a versértelmezés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot. Tudjon megadott szempontok figyelembevételével önállóan esszét írni, anyagokat elrendezni és reflektálni. Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, érvelni, összehasonlító észrevételeket tenni. Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra.
3. FEJEZET	*Cím*	**ADY ENDRE**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	8
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Tematikus és motivikus változatosság Ady költészetében, alaptémák, a témák bővülése, alakulása az életműben.
	Poétikai fókusz	Hagyomány és újítás. Az Ady-költészet mint a magyar utóromantikus líra folytatása és lezárása és mint a modern líra korszerű szemléletformáihoz kapcsolódó opus, kitekintéssel arra a szemléleti fordulatra, amellyel költészete hozzájárult a magyar lírának az 1920-as években bekövetkezett fordulatához.
	Szövegértési fókusz	A szubjektumfelfogás, az én-pozicionálásnak, a kijelentő és a kérdező beszédmódnak nyelvi eszközei; képi (szecessziós-szimbolista) és fogalmi versnyelv.
	Szövegalkotási fókusz	Önálló szempontállítás, kérdésfeltevés, összehasonlítás, érvelés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete az interaktív és reflektív tanulásra épül.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** Ady Endre: A lelkek temetője, Egy párizsi hajnalon, Léda a hajón, Vörös szekér a tengeren, Ének a porban, Új vizeken járok, Meg akarlak tartani, Búgnak a tárnák, A Gare de L' Est-en, A Szajna partján, A Hortobágy poétája, Vad szirttetőn állunk, Özvegy legények tánca, Vér és arany, A halál rokona, Lédával a bálban, Sötét vizek partján, A Holnap elébe, Az ős-Kaján, A magyar messiások, Dalok tüzes szekerén, Párizsban járt az Ősz, Mi urunk: a Pénz, Beszélgetés egy szekfűvel**,** Új vizeken járok, A vár fehér asszonya, A fekete zongora, Héja-nász az avaron, Lédával a bálban, Harc a Nagyúrral, Góg és Magóg fia vagyok én, Vén faun üzenete, Egy párizsi hajnalon, Ha fejem lehajtom, Midász király sarja, A muszáj-Herkules, Az Úr érkezése, A nagy Cethalhoz, Álmom: az Isten, Uram, ostorozz meg, Hiszek hitetlenül Istenben, Bosszús, halk virágének, A Sion-hegy alatt, Istenhez hanyatló árnyék, A bölcseség áldozása, A hosszú hársfa-sor, Sípja régi babonának, Hunn, új

	legenda, Mesebeli János, Krónikás ének 1918-ból, Az eltévedt lovas, lelkek a pányván, részlet az Új s új lovat c. versből, Hunyhat a máglya, Őrizem a szemed, Vad szirttetőn állunk, De ha mégis? Üdvözlet a győzőnek (A felsorolt Ady-versek tejességükben vagy részleteik) részletek Arany János: Reményem, Horatius Flaccus: Licinius Murenához, Berzsenyi Dániel: Osztályrészem, Charles Baudelaire: Az utazás, Vörösmarty Mihály: A vén cigány és Kiss József: De profundis II., Petri György: Álljon meg a menet! c. verseiből. **Tartalmak és fogalmak:** Ady Endre költészetével való ismerkedés folytatása, a költői pálya tematikus és poétikai szempontú alakulásának megismerése, az eddig olvasott Ady-szövegekkel és a modernségről tanultakkal való szintézis teremtése. **Támogató rendszer, szakirodalom:** BÁRDOSSY Ildikó – DUDÁS Margit – PETHŐNÉ NAGY Csilla – PRISKINNÉ RIZNER Erika: A kritikai gondolkodás fejlesztése, PTE, 2002 PETHŐNÉ NAGY Csilla: Módszertani kézikönyv – befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás, Korona Kiadó, 2005 PETHŐNÉ NAGY Csilla: Irodalomkönyv 11., Korona Kiadó, 2004 KULCSÁR SZABÓ Ernő: Az én utópiája és létesülése = Kabdebó Lóránt et al. (szerk.): Újraolvasó – Tanulmányok Ady Endréről, Anonymus, 1999 H. NAGY Péter: Szimbólum és/vagy allegória = H. Nagy Péter (szerk.): Ady-értelmezések, Iskolakultúra-könyvek 2002 PALKÓ Gábor: Hangszer – hang – meghallás = H. Nagy Péter szerk.: Ady-értelmezések, Iskolakultúra-könyvek, 2002 FRÁTER Zoltán: Elhallgatás, elfojtás, hiány az Ady-versben, Iskolakultúra, 2006/7-8. KABDEBÓ Lóránt et al. (szerk.): Újraolvasó – Tanulmányok Ady Endréről, Anonymus, 1999 GINTLI Tibor: Ady beszédmódja az istenes versekben, Iskolakultúra, 2006/7-8. GINTLI Tibor – SCHEIN Gábor: Az irodalom rövid története II., Jelenkor, Pécs, 2007. TVERDOTA György: „Rákóczi, akárki, jöjjön valahára”, Iskolakultúra, 2006/7-8. IGNOTUS: Ady körül, Nyugat, 1928/12. http://epa.oszk.hu/00000/00022/00445/13917.htm FENYŐ Miksa: Ady Endre, Nyugat, 1909/10-11. VERES András: Ady szimbolizmusának kérdéséhez, Iskolakultúra, 2006/7-8. PALKÓ Gábor: Ősi dalok visszhangja = H. Nagy Péter szerk.: Ady-értelmezések, Iskolakultúra-könyvek, 2002 KENYERES Zoltán: Ady Endre, Korona Kiadó, 1998 H. NAGY Péter: Az innováció-kényszer kiiktatása, Tiszatáj, 2002/2. EISEMANN György: „Mégis új …” – A romantikus költészet modern retorikája Ady lírájában, Iskolakultúra, 2006/7-8.

MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím* *A feldolgozáshoz ajánlott óraszám*	
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Történelem, művészettörténet
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Érvelés, önreflexióra és önkorrekcióra való törekvés; Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése; Képesség a szöveg kapcsolatának és különbségének felismerésére és értelmezésére (tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások); Értékek, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására; Verbális és nem verbális információk együttes kezelése; Önálló jegyzetkészítés; Különféle beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése; Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója; A művek műfaji természetének megfelelő szöveg-feldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása; A mai nyelvhasználattól eltérő (régi, archaizáló) szövegek megértésében szerzett tapasztalatok bővítése; A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban; Önkifejező és kreatív szövegalkotás; Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk célszerű gyűjtésének, rendszerezésének és felhasználásának gyakorlása; Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása.
KÖVETELMÉNYEK		A tanulónak legyen szövegismereten, olvasói-értelmezői tapasztalaton alapuló átfogó ismerete Ady költészetéről, a költői pálya alakulásáról. Legyen képes a versekben szerepek, szerepfelfogások, én-pozíciók, értékállítások azonosítására, értelmezésére. Tudja megkülönböztetni a képi és a fogalmi nyelvhasználatot, kiemelni a szecessziós és szimbolista versbeszéd poétikai jellemzőit. Tudja megkülönböztetni Ady költészetének romantikus és modern vonásait, különös tekintettel a szubjektum- és nyelvfelfogásra, a hagyományhoz való viszonyra. Legyen képes a művekben megjelenő műfaji rájátszások, kapcsolatok azonosítására és értelmezésére, az archaizálás műfaji, formai, nyelvi eszközeinek azonosítására és szerepének értelmezésére. Legyen képes a művekben megjelenő kérdéseket és válaszokat árnyaltan, a változásokra, változatokra is figyelve érzékelni és értelmezni. Tudjon szövegekben intertextuális utalásokat, vonatkozásokat azonosítani és értelmezni, következtetéseket levonni. Ismerje és alkalmazza a versértelmezés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot.

		Tudjon megadott vagy önálló szempontok figyelembevételével szövegeket, szöveget és képzőművészeti alkotást összehasonlítani, erről grafikai szervezőkkel anyagot gyűjteni és elrendezni, esszét, értelezést írni. Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni. Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra.
4. FEJEZET	*Cím*	**BABITS MIHÁLY KÖLTÉSZETÉBŐL**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	7
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Az életmű tematikus változásai és ezek összefüggése.
	Poétikai fókusz	A tematikai változások mellett megfigyelhető poétikai állandóság a versek szerkesztésében és a versmondattan alakításában. A hagyomány és az újítás megjelenési formái Babitsnál.
	Szövegértési fókusz	A tárgyias lírai beszédmód jellemzői; a szecessziós-szimbolista versnyelv sajátosságai; esszérészletek értelmezése.
	Szövegalkotási fókusz	Önálló szempontállítás, kérdésfeltevés, összehasonlítás, érvelés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete az interaktív és reflektív tanulásra épül.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** Babits Mihály: *Az örök folyosó; Hegeso sirja; Fekete ország; Himnusz Irishez; Fortissimo; Mint különös hírmondó…; Balázsolás;* *Bénára mint a megfagyott tag, 1917.* – részlet; *Zsoltár gyerekhangra* – részletek; *Futurizmus, Magyar irodalom*, *Istenkáromlás, A jó halál*, *Ágoston* Hamvas Béla: *Babits Mihály mint a modernek klasszikusa*; Nietzsche: *A vidám tudomány*, Harmadik könyv, 125. rész; John Keats: *Óda egy görög vázához*; Rainer Maria Rilke: *Archaikus Apolló-torzó*; Tandori Dezső: *Cézanne: A tenger L'Estaque-nál*; Pilinszky János: *Költemény*; Petőfi Sándor: *Az apostol* (részlet), Jeremiás siralmai 2, 19-21. Arany János: *Bolond Istók* (részlet); Goethe: *Prometheus* – részlet; Weöres Sándor: *Babits emléke* **Tartalmak és fogalmak:** Megismerkedés Babits költészetének főbb jellemzőivel, a költői pálya tematikus és poétikai szempontú alakulásának tanulmányozása. Összefüggés-teremtés az eddig olvasott Babits-szövegekkel és a modernségről tanultakkal.

		Támogató rendszer, szakirodalom: Gintli Tibor – Schein Gábor: Az irodalom rövid története II., Pécs, Jelenkor, 2007. Kelevéz Ágnes: A keletkező szöveg esztétikája, Bp., Argumentum, 1998**.** Nemes Nagy Ágnes: *A hegyi költő*. Budapest, 1984 Németh G. Béla: *Babits a másik, a másképpen megújító*. In: Uő.: Kérdések és kétségek. Bp.,1995 Németh G. Béla: *Babits Mihály: Mint különös hírmondó. Szerep, vállalás, identifikáció*. In: Uő.: Századutóról – századelőről, Bp.,1985, 265–281. o. Németh G. Béla: *A szenvedés verse. Babits Mihály: Balázsolás.* In: Versek és korok. Bp., é.n., 110–123. o. Rába György: *Babits Mihály költészete 1903–1920*. Bp., 1981 Rába György: Babits Mihály, Bp., Gondolat, 1983. Sipos Lajos: Babits Mihály, Bp., Elektra, 2003.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Történelem, művészettörténet
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Érvelés, önreflexióra és önkorrekcióra való törekvés; Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése; Képesség a szöveg kapcsolatának és különbségének felismerésére és értelmezésére (tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások); Értékek, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására; Önálló jegyzetkészítés; Különféle beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése; Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója; A művek műfaji természetének megfelelő szöveg-feldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása; A mai nyelvhasználattól eltérő (régi, archaizáló) szövegek megértésében szerzett tapasztalatok bővítése; A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban; Önkifejező és kreatív szövegalkotás; Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk célszerű gyűjtésének, rendszerezésének és felhasználásának gyakorlása; Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása.
KÖVETELMÉNYEK		A tanulónak legyen szövegismereten, olvasói-értelmezői tapasztalaton alapuló átfogó ismerete Babits költészetéről, a költői pálya alakulásáról. Tudja megkülönböztetni a képi és a fogalmi nyelvhasználatot, kiemelni a szecessziós és szimbolista versbeszéd poétikai jellemzőit. Tudja feltárni a Babits verseiben megjelenő késleltető versszerkezetek jellemzőit.

		Tudja feltárni, hogy Babits költeményeiben miért és hogyan válik jelentésteremtő tényezővé a mondatszerkesztés és a versszerkezet.. Legyen képes megfogalmazni a művek alapján a poétikai és kulturális hagyományhoz való viszony alakulását Babits pályáján. Legyen képes a művekben megjelenő kérdéseket és válaszokat árnyaltan, a változásokra, változatokra is figyelve érzékelni és értelmezni. Tudjon szövegekben intertextuális utalásokat, vonatkozásokat azonosítani és értelmezni, következtetéseket levonni. Ismerje és alkalmazza a versértelmezés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot. Tudjon megadott vagy önálló szempontok figyelembevételével szövegeket, illetve szöveget és képzőművészeti alkotást összehasonlítani, erről grafikai szervezőkkel anyagot gyűjteni és elrendezni, esszét, értekezést írni. Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni. Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra.
5. FEJEZET	*Cím*	**AZ AVANTGÁRD – KASSÁK**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	4
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A korszakot meghatározó szellemi, kulturális élet jellemzői, a mindennapok társadalmi, politikai kérdéseinek irodalmi közegbe emelése. Kassák korai ars poétikájának világirodalmi gyökerekbe helyezése, a lírai önéletrajz egy-egy részletének értő befogadása.
	Poétikai fókusz	A szabad vers jellemzőinek feltárása, annak feltárása, hogy milyen módszerekkel, narratív technikákkal érvényteleníti a műben megszólaló önmaga állításait, milyen közléstechnikákkal érhető el a metaforikus és metonimikus szövegrészek egységesítő, illetve eltávolító módszere.
	Szövegértési fókusz	A szabad, képzettársításos szövegek értő megközelítése.
	Szövegalkotási fókusz	A fejezet arra fókuszál, hogy a régi(es) szövegek mai nyelvivé tételét szorgalmazza
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete megteremti az interaktív és reflektív tanulás lehetőségét.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** André Bazin: Mi a film? – részletek Kassák Lajos: Mesteremberek, A ló meghal, a madarak kirepülnek Walt Whitman: Hallom Amerika dalát Bortnyik: Vörös mozdony Braque: Hangszerek Moholy-Nagy: Hidak

		Tartalmak és fogalmak: A 20. század tízes éveitől megjelenő különböző avantgárd irányzatok jellemzőinek áttekintése. Kassák Lajos húszas évek elejéig tartó alkotói korszakának szemléző feltárása. A fejezet nagy hangsúlyt fektet arra, hogy feltárja Kassák költészetének társadalmi elkötelezettségét, érzékeltesse a programköltészet lényegi sajátosságait. A harmadik modulban a metonimikus összefüggés és metaforikus jelentés megkülönböztetése kap kitüntetett figyelmet. **Támogató rendszer, szakirodalom:** Bárdossy Ildikó – Dudás Margit – Pethőné Nagy Csilla – Priskinné Rizner Erika: A kritikai gondolkodás fejlesztése, PTE, 2002 Pethőné Nagy Csilla: Módszertani kézikönyv – befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás, Korona Kiadó, Budapest, 2005 Pethőné Nagy Csilla: Irodalomkönyv 11. Korona Kiadó, Budapest, 2004 Aczél Géza: Kassák Lajos. Irodalomtörténeti könyvtár 42. Akadémiai kiadó, Budapest, 1999 Bonus Tibor: Avantgarde, történetiség, szubjektum. A ló meghal, a madarak kirepülnek értelmezéséhez. In: Tanulmányok Kassák Lajosról. Újraolvasó. Anonymus, 2000, 106–134. Kulcsár Szabó Ernő: Ki üdvözöl téged születő pillanat – alanyiság és deperszonalizáció a húszas évek Kassákjánál. In: Kulcsár szabó Ernő: Beszédmód és horizont. Argumentum, 1996 Suhajda Péter: A konstruktivizmus retorikája. Parnasszus, 2007. ősz XIII. évf. III. szám 49–52. Sz. Molnár Szilvia: Memorial service A ló meghal a madarak kirepülnek című versnek. Parnasszus, 2007. ősz XIII. évf. III. szám 62–67. old. L. Varga Péter: A Kassák-kód „felnyitása”– Jegyzetek az avantgárd hagyomány felnyitásához. Parnasszus, 2007. ősz XIII. évf. III. szám Kecskés András: Kassák Lajos: A ló meghal, a madarak kirepülnek. In: Irodalomtanítás a harmadik évezredben. Krónika Nova Kiadó, Budapest, 2006
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Az avantgárd néhány vonása 2. Kassák és ars poeticája 3. Kassák Lajos: A ló meghal, a madarak kirepülnek
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	1–2-1
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Történelem, művészettörténet
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Érvelés, vitakultúra, önreflexióra és önkorrekcióra való törekvés; Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése; metaforikus és metonimikus szövegösszefüggések értő megkülönböztetése; A művek műfaji természetének megfelelő szöveg-feldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása; Önálló – szépirodalmi és műértelmező – szövegalkotás; Verbális és képi (rajz, festmény), információk közötti kódváltás
KÖVETELMÉNYEK		A tanuló legyen képes a metaforikus és metonimikus szövegösszetartó erő megkülönböztetésére. Ismerje fel a metaforikus szövegháló kiépülésének jellemzőit. Legyen képes azonosítani és értelmezni a nyelvi megalkotottság néhány jellemzőjét lírai szövegekben (ismerje fel a lírai szövegek legjellemzőbb sajátosságait).

		Tudjon összekapcsolni irodalmi és irodalmon kívüli információkat. Tudjon szakszöveget alkalmazni a gyakorlatban. Ismerje és alkalmazza a versértelmezés tanult közelítési szempontjait. Tudjon összevethető műveket összehasonlítani. Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra.
6. FEJEZET	*Cím*	**A MODERN VILÁGIRODALOM NÉHÁNY MEGHATÁROZÓ ALKOTÁSA**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	14+4
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A modern és késő modern európai regény, líra és dráma néhány változata. Egészében olvasott szövegeken keresztül modern elbeszélői eljárások, prózapoétikai sajátosságok felvillantása. Átfogó tájékozódási irányok a késő modernitás lírájának nyelvfelfogásával kapcsolatban és a rilkei nyelvi transzcendencia eseményszerűsége A nézői aktivitást speciális módokon játékba hozó epikus és abszurd színház világképmodelljeivel és dramaturgiai dinamikájával való ismerkedés.
	Poétikai fókusz	Modern elbeszélői eljárások, költészetpoétikai jelenségek, drámapoétikai formák.
	Szövegértési fókusz	Modern és késő modern szövegek értő olvasása.
	Szövegalkotási fókusz	Önálló szempontállítás, kérdésfeltevés, összehasonlítás, érvelés, esszéírás
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete az interaktív és reflektív tanulásra épül.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** F. Kafka: Átváltozás Th. Mann: Halál Velencében M. Bulgakov: A Mester és Margarita R. M. Rilke: A labda, Szonettek Orpheuszhoz IX., Archaikus Apolló-torzó B. Brecht: Koldusopera S. Beckett: Godot-ra várva **Tartalmak és fogalmak:** A modern és késő modern európai regény, líra és dráma néhány változata. Egészében olvasott szövegeken keresztül modern elbeszélői eljárások, prózapoétikai sajátosságok felvillantása. Átfogó tájékozódási irányok a késő modernitás lírájának nyelvfelfogásával kapcsolatban és a rilkei nyelvi transzcendencia eseményszerűsége A nézői aktivitást speciális módokon játékba hozó epikus és abszurd színház világképmodelljeivel és dramaturgiai dinamikájával való ismerkedés. **Támogató rendszer, szakirodalom:** Gintli Tibor – Schein Gábor: Az irodalom rövid történet (A realizmustól máig). Jelenkor Kiadó, Pécs, 2007.; Irodalomtanítás az ezredfordulón (Főszerk.: Sipos Lajos), Pauz-Westermann Könyvkiadó, Celldömölk, 1998.; Jelenlét (Főszerk. Fürjes Péter) h.n., 1975.; Irodalomelmélet és bibliai hermeneutika. (Szerk.: Fabiny Tibor és Lukács Tamás). Hermeneutikai Kutatóközpont, Szeged, 1992.; Balassa Péter: Majdnem és talán. Bp., T-Twins, 1995.; Peter Szondi: A modern dráma elmélete. Bp., Osiris, 2002.;

		Erika Fischer-Lichte: A dráma története. Jelenkor, Pécs, 2001.; Pór Péter: Léted felirata. Bp., Balassi Kiadó, 2002.;
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. A modern regényről (ismeretközlő szöveg) 2. Egy rejtélyes metamorfózis (Kafka: Átváltozás) 3. Egy író és az istenek (Thomas Mann: Halál Velencében) 4. Mihail evangéliuma (Bulgakov: A Mester és Margarita) 5. A modern líráról (ismeretközlő szöveg) 6. A tárgyak és Orpheusz (Rilke költészetéről) 7. A színpad mint laboratórium (Brecht: Koldusopera) 8. Egy világvégi fa alatt (Beckett: Godot-ra várva)
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	1–2-(2-)2-1–2-(2-)-2
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	A filozófia, a pszichológia, a történelem, a művelődéstörténet, az etika, a néprajz (folklór) bizonyos tartalmai, művészettörténet
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Érvelés, önreflexióra és önkorrekcióra való törekvés; Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése; Képesség a szöveg kapcsolatának és különbségének felismerésére és értelmezésére (tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások); Értékek, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására; Verbális és nem verbális információk együttes kezelése; Önálló jegyzetkészítés; Különféle beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése; Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója; Képesség a különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének és jelentésrétegeinek feltárására és értelmezésére; A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása; A szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített értékek, erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; A mai nyelvhasználattól eltérő (régi, archaizáló) szövegek megértésében szerzett tapasztalatok bővítése; A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban; Önkifejező és kreatív szövegalkotás; Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk célszerű gyűjtésének, rendszerezésének és felhasználásának gyakorlása; Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása.

KÖVETELMÉNYEK		A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a modern és későmodern prózai, lírai és drámai szövegek esztétikai-poétikai jellemzőit, különös tekintettel a nyelvi megalkotottságra (a szöveg jellemző szerveződése, műfaja, az elbeszélői helyzet és nézőpont, a szereplői tudat ábrázolásának poétikai eszközei, időiség, kifejezésmód, szövegforma, metafora- és személyiség-dekonstrukció, nyelvi autoreferencialitás megformáltságai). Legyen képes a művekben megjelenő kérdéseket és válaszokat árnyaltan, a változásokra, változatokra is figyelve érzékelni és értelmezni. Képes legyen irónia és szatíra felismerésére, a grotszk és tragikomikus esztétikai minőségeinek érzékelésére és az értelmezésben való felhasználására. Ismerje fel a szöveg metaforikus jelentéseit, vegye észre és tudatosítsa a több olvasat, több értelmezés egyidejű lehetőségét. Tudjon szövegekben intertextuális utalásokat, vonatkozásokat azonosítani és értelmezni, következtetéseket levonni. Ismerje és alkalmazza a próza-, líra- és drámaértelmezés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot. Tudjon megadott szempontok figyelembevételével önállóan esszét, értelmezést írni, elmélyült kutatást végezni, anyagot elrendezni és reflektálni. Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, érvelni, vitatkozni, összehasonlító észrevételeket tenni. Képes legyen személyes és családtörténetét, szociokulturális tapasztalatait és ismereteit az olvasott művek világával kapcsolatba hozni. A művek értelmezési folyamatában tudjon képzőművészeti alkotásokkal termékeny kapcsolatot teremteni. Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra.
7. FEJEZET	*Cím*	**A KISEPIKA ALAKVÁLTOZATAI – ELBESZÉLÉSMÓDOK A TÁGAN ÉRTETT MODERNSÉGBEN**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	7
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Betekintés a modern magyar kispróza világába.
	Poétikai fókusz	Hagyomány és újítás, történetszerűség és szövegszerűség, elbeszélésmódok, szövegformálások (pl. fragmentáltság, utalástechnika) a modern kisepikában.
	Szövegértési fókusz	Az ok-okozati viszonyok fellazulása, metaforikus jelentések, a szintaxis és a nyelvhasználat jellemzői, filmszerűség, az utalás, a hiány, a töredékesség/vágás, az ismétlés jelentésalkotó szerepe, a nyitott elbeszélés következményei az olvasási stratégiákra, illetve a befogadói magatartásra.
	Szövegalkotási fókusz	Összehasonlítás, önálló szempontállítás, kérdésfeltevés, az érettségi szövegalkotási feladataira való felkészülés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete az interaktív és reflektív tanulásra épül.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	**Művek:** Krúdy Gyula: A hídon; részletek: Szindbád, a hajós – Első utazás, Szindbád második útja, Női arckép a kisvárosban – A harmadik út c. novellákból; Mészöly Miklós: Térkép Aliscáról; részletek Esterházy Péter Mészöly Miklós tündöklése c. esszéjéből; Örkény István: Leltár, Arról, hogy mi a groteszk, Hír, A termelés zavartalanul folyik, Fiaink, Sír, Használati utasítás, In memoriam dr. K. H. G., Gondolatok a pincében; Grádvolt Endre: Játék, Spleen, Magyar módra, Családtervezés, Művészet; Mándy Iván: Diákszerelem, Bodor Ádám: Behavazott lábnyomok, Fodor Ákos: Idő, járás, jelentés, Bodor Ádám: A krétaszag eredete **Tartalmak és fogalmak:** Krúdy Gyula, Mészöly Miklós, Örkény István, Mándy Iván és Bodor Ádám elbeszéléseinek olvasásával és értelmezésével tapasztalat szerzése a tágan értett modernség magyar rövidprózájának néhány jellegzetes alakváltozatáról, az elbeszélésmódok hasonló és eltérő vonásairól, a novellahagyományhoz való viszony alakulásáról. **Támogató rendszer, szakirodalom:** PRISKINNÉ RIZNER Erika: A kritikai gondolkodás fejlesztése, PTE, 2002 PETHŐNÉ NAGY Csilla: Módszertani kézikönyv – befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás, Korona Kiadó, 2005 PETHŐNÉ NAGY Csilla: Irodalomkönyv 11. Korona Kiadó, 2004 PETHŐNÉ NAGY Csilla: Irodalomkönyv 12. Korona Kiadó, 2001 KULCSÁR SZABÓ Ernő: A magyar irodalom története, 1945–1991-ig, Argumentum Kiadó, 1993 EISEMANN György: Az emlékezés ízei, Pannonhalmi Szemle, 1996/4. GINTLI Tibor: „Valaki van, aki nincs”. Személyiségelbeszélés és identitás Krúdy Gyula regényeiben, Akadémiai Kiadó, 2005 GINTLI Tibor – SCHEIN Gábor: Az irodalom rövid története II., Jelenkor, Pécs, 2007. BALASSA Péter: Észjárások és formák, Korona Nova Kiadó, 1998 THOMKA Beáta: Mészöly Miklós, Kalligram Könyvkiadó, 1995 THOMKA Beáta (szerk.): Az irodalom elméletei I–V. Jelenkor Kiadó, 1997 THOMKA BEÁTA: A pillanat formái, Újvidék, 1986 POZSVAI Györgyi: Bodor Ádám, Kalligram Könyvkiadó, 1998 SÁGHY Miklós: A tekintet hatalma. A filmszakadás mint reflexív funkció Mándy Iván *Diákszerelem* című novellájában, Tiszatáj, 2006/január – Diákmelléklet ENDRŐDI Edit: Mándy Iván, Balassi Kiadó,1992 A pálya szélén. In memoriam Mándy Iván, Nap Kiadó, 1992 NAGY András: Magyar groteszk, Árgus, 2003/1. BODOR Ádám interjú, http://www.korunk.org/oldal.php?ev=2001&honap=11&cikk=3466 SZABÓ Árpád Töhötöm: Miért él Bundás Rekk sivatagban? Helikon, 2006/4. SZOLLÁTH Dávid: Kumria és Kártigám. Megjegyzések Grendel Lajos A tények mágiája. Mészöly

		Miklós időskori prózája c. könyvéhez, www.iti.mta.hu/szollath.html-6k GRENDEL Lajos: A tények mágiája. Mészöly Miklós időskori prózája, Kalligram Kiadó, 2002 BALASSA Péter: Bodor Ádám novelláiról = Balassa Péter: A látvány és a szavak, Magvető Kiadó, 1987 BERTHA Zoltán: A szellem jelzőfényei, Magvető Kiadó, 1988, 143–260. o. TARJÁN Tamás: A sötétségről való tudás, Forrás, 1993/10. HÓZSA Éva: A novella új neve, Mándy Iván novelláinak tipológiája és szövegközi értelmezése, Újvidék, 2003 BÁNYAI János: Hagyománytörténés. Irodalmi tanulmányok, Újvidék, 1998 SÁGHY Miklós: Főszerepben Mándy Iván (Mándy Iván szövegeinek filmes kapcsolatairól) = Sághy-Tóth (szerk.:) Elmélet, irodalomtörténet, a komparatív megértés lehetőségei, Szeged, 2004
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. A kisepika alakváltozatai – elbeszélésmódok a tágan értett modernségben
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	7
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Történelem, művészettörténet: film- és fotóművészet
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Érvelés, önreflexióra és önkorrekcióra való törekvés; Képesség a szöveg kapcsolatának és különbségének felismerésére és értelmezésére (tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások); Értékek, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; Érvek felkutatása, rendszerezése, vélemény, állásfoglalás kialakítása, továbbfejlesztése, logikus gondolatmenet kialakítása; A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban; Kortárs, magyar epikai művek elemzése és értelmezése; Különböző korstílusokat, stílusirányzatokat, nyelvi stílusrétegeket reprezentáló szövegek megismerése, sajátosságaik felismerése, értelmezése; Az idő- és térmegjelöléseknek vagy ezek hiányának értelmezése. Az elbeszélés szerkezete és a történet időrendje közötti eltérés értelmezése; A jelentés és az időszerkezet összefüggésének bemutatása különböző epikai művekben; A nézőpontok és a nézőpontváltások funkciójának értelmezése és ezek összefüggése a műben megjelenő értékekkel; Az előreutalások, késleltetések és az elbeszélő művek motivikus-metaforikus szintjének értelmezésére való törekvés; Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására; Verbális és nem verbális információk együttes kezelése; Önálló jegyzetkészítés; Különféle beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése; Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója;

		A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása; A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban; Önkifejező és kreatív szövegalkotás; Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk célszerű gyűjtésének, rendszerezésének és felhasználásának gyakorlása; Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása.
KÖVETELMÉNYEK		A tanulónak legyen szövegismereten, olvasói-értelmezői tapasztalaton alapuló, szintetizáló jellegű tudása a magyar modernség rövidprózájáról. Legyen nyitott a modern, szövegelvű elbeszélésmódokra, tudjon kortárs epikai művekhez olvasói stratégiát, termékeny szempontokat választani (szövegszerveződés, tér/idő játéka, elbeszélői nézőpontok, nézőpontváltások, utalástechnika, a hiány jelentésképző szerepe, nyelvi-szerkezeti redukció), a műveket ezek mentén elemezni, értelmezni. Legyen képes parabolikus olvasatok megalkotására. Legyen képes a művekben megjelenő műfaji rájátszások, kapcsolatok azonosítására és értelmezésére, ezek formai, nyelvi eszközeinek azonosítására és szerepének értelmezésére. Tudjon szövegekben intertextuális utalásokat, vonatkozásokat azonosítani és értelmezni, következtetéseket levonni. Tudjon megadott vagy önálló szempontok figyelembevételével hosszabb terjedelmű írásművet megtervezni, anyagot gyűjteni, elrendezni, kivitelezni. Legyen képes saját és mások írásműveinek szövegkritikájára, (ön)korrekcióra és (ön)értékelésre. Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, többféle olvasatot kialakítani, illetve végiggondolni, érvekkel alátámasztani vagy cáfolni. Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra.
8. FEJEZET	*Cím*	**MODERN ÉS KÉSŐMODERN MAGYAR REGÉNYEK**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	9
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Az iskola és a felnőtté válás beavató élményei, a házasság és a szex témája az olvasott művekben. Az ember tudattalan vágyainak, lelki folyamatainak megjelenítése. Az én-elbeszélések változatai (emlékirat, önéletrajz, én-regény), a tudatnak, illetve az én és a másik viszonyának ábrázolási lehetőségei a modern és későmodern magyar regényekben.
	Poétikai fókusz	A modern és későmodern próza narratológiai sajátosságai/változatai (az E/1-es elbeszélői helyzet, szabadfüggő beszéd, a tudatábrázolás poétikai eszközei).
	Szövegértési fókusz	Műfaji kódok szövegbeli megjelenésének felismerése/értelmezése, metaforikus jelentések kibontása, értelmezése, elbeszélés-technikai eljárások tudatosítása és értelmezése, a jelentés rögzíthetetlenségének szövegbeli felismerése, értelmezése, interpretációs stratégiák alkalmazása, elsajátítása, összehasonlító elemzések.
	Szövegalkotási fókusz	Olvasói reflexivitás: esszé, értekezés, érvelés, összehasonlítás, kreatív írás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete az interaktív és reflektív tanulásra épül.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	**Művek:** Móricz Zsigmond: *Az Isten háta mögött*. Flaubert: *Bovaryné*. Gyergyai Albert fordítása. Mészöly Miklós: *Saulus* Németh László: *Iszony* Füst Milán: *A feleségem története* Márai Sándor: *Egy polgár vallomásai* Illyés Gyula: *Puszták népe* Ottlik Géza: *Iskola a határon* **Tartalmak és fogalmak:** Ismerkedés a modern és későmodern magyar regény változataival. Egészében és részleteiben olvasott szövegeken keresztül a modern elbeszélői eljárások, prózapoétikai sajátosságok felvillantása **Támogató rendszer, szakirodalom:** Stribik Ferenc: *Élet* Az Isten háta mögött. In: *A kifosztott Móricz? Tanulmányok.* Bp. 2001, 186–224. Herczeg Gyula: *Móricz Zsigmond stílusa*. Bp. 1982, 53–56. 68–71. 110–113. (a szabad függő beszédről) Kulcsár Szabó Ernő: *Beszédaktus, szerepkör, irónia*. Az Isten háta mögött *mint elbeszélés*. In. *A magvető nyomában. Móricz Zsigmondról. Tanulmányok.* Szerk. Szabó B. István. Bp. 1993, 24–52. Gintli Tibor: *Bovary úr vagy Bovaryné*. In: *Az újraolvasott Móricz. Tanulmányok.* Nyíregyháza, 2005, 68–79. Gintli Tibor – Schein Gábor: Az irodalom rövid története II., Jelenkor, Pécs, 2007. *Balassa Péter Móricz-szemináriumából*. Lejegyezte Szarka Judit. In: Balassa Péter: *Magatartások találkozója*. Bp. 2007, 193–199. Tamás Ábel: *Móricz és Horatius* – A hajóallegória Az Isten háta mögött-ben. www.szv.hu/cikkek/moricz-es-horatius Dorrit Cohn: *Áttetsző tudatok*. in: *Az irodalom elméletei II.* szerk: Thomka Beáta, Jelenkor, Pécs, 1996 Szegedy-Maszák Mihály: *Ottlik Géza.* Pozsony, Kalligram, 1994 Tulp doktor: http://www.ibiblio.org/wm/paint/auth/rembrandt/1630/nicolaes-tulp.jpg Las Meninas: http://www.ibiblio.org/wm/paint/auth/velazquez/velazquez.meninas.jpg Thomka Beáta: *Prózai archívum. Szövegközi műveletek.* Kijárat Kiadó, Budapest, 2007 Thomka Beáta: *Mészöly Miklós*. Kalligram, Pozsony, 1995 Szent Pál, Ravenna: http://www.hp.uab.edu/image_archive/ulj/mosaic33.jpg Kulcsár Szabó Ernő: „A regényi fikció három modellje (Németh László: Iszony; Déry Tibor: G.A. úr X.-ben; Ottlik Géza: Iskola a határon)” in: uő: *Műalkotás – Szöveg – Hatás,* Magvető, Budapest, 1987 Szávai János: „Füst Milán a világirodalomban” in: uő: *Magyar írók a világirodalomban*, Krónika Nova Kiadó, Budapest, 2002 Angyalosi Gergely: „Narrativitás és valószerűség”, in: uő: *A költő hét bordája*, Latin Betűk, Debrecen, 1996 Schein Gábor: „Az én-regényben a másik: a kapitány és felesége” in: *Irodalomtörténet*, 2007/4. Mekis János: *Az önéletrajz mintázatai*, Budapest, FISZ, 2002

		Viktor Zmegac: *Történeti regénypoétika*. in: *Az irodalom elméletei 1.* szerk: Thomka Beáta, Jelenkor, Pécs 1996 Pethőné Nagy Csilla: *Irodalomkönyv 12*. Korona Kiadó, Budapest, 2007
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Móricz Zsigmond: Az Isten háta mögött (2 óra) 2. Ottlik Géza: Iskola a határon (3 óra) 3. Márai Sándor: Egy polgár vallomásai és Illyés Gyula: Puszták népe (mindkét műből részletek) (2 óra) – választható modul 4. Németh László: Iszony (részletek) (1 óra) – választható modul 5. Füst Milán: A feleségem története (részletek) (1 óra) – választható modul 6. Mészöly Miklós: Saulus (részletek) (2 óra)
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	2-3-2-(1)-(1)-2
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	a filozófia, a pszichológia, a történelem, a művelődéstörténet, az etika, a néprajz (folklór) bizonyos tartalmai, művészettörténet
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Érvelés, önreflexióra és önkorrekcióra való törekvés; Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése; Képesség a szöveg kapcsolatának és különbségének felismerésére és értelmezésére (tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások); Értékek, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására; Verbális és nem verbális információk együttes kezelése; Önálló jegyzetkészítés; Különféle beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése; Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója; Képesség a különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének és jelentésrétegeinek feltárására és értelmezésére; A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása; A szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített értékek, erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; A mai nyelvhasználattól eltérő (régi, archaizáló) szövegek megértésében szerzett tapasztalatok bővítése; A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban; Önkifejező és kreatív szövegalkotás; Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk célszerű gyűjtésének, rendszerezésének és felhasználásának gyakorlása; Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása

KÖVETELMÉNYEK		A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a modern és későmodern prózai szövegek esztétikai-poétikai jellemzőit, különös tekintettel a nyelvi megalkotottságra (a szöveg jellemző szerveződése, műfaja, az elbeszélői helyzet és nézőpont, a szereplői tudat ábrázolásának prózapoétikai eszközei, időiség, kifejezésmód, szövegforma). Legyen képes a művekben megjelenő kérdéseket és válaszokat árnyaltan, a változásokra, változatokra is figyelve érzékelni és értelmezni. Képes legyen irónia és szatíra felismerésére és az értelmezésben való felhasználásra. Ismerje fel a szöveg metaforikus jelentéseit, vegye észre és tudatosítsa a több olvasat, több értelmezés egyidejű lehetőségét. Tudjon szövegekben intertextuális utalásokat, vonatkozásokat azonosítani és értelmezni, következtetéseket levonni. Ismerje és alkalmazza a prózaértelmezés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot. Tudjon megadott szempontok figyelembevételével önállóan esszét, értelezést írni, elmélyült kutatást végezni, anyagot elrendezni és reflektálni. Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, érvelni, vitatkozni, összehasonlító észrevételeket tenni. Képes legyen személyes és családtörténetét, szociokulturális tapasztalatait és ismereteit az olvasott művek világával kapcsolatba hozni. A művek értelmezési folyamatában tudjon képzőművészeti alkotásokkal termékeny kapcsolatot teremteni. Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra
9. FEJEZET	*Cím*	**JÓZSEF ATTILA**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	8
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A későmodern líra egyik meghatározó életművének behatóbb megismerése, a későmodern én- és világtapasztalat (az egészelvűség fenntarthatatlansága, a személyiség osztottságának tapasztalata) változatai József Attila lírájában.
	Poétikai fókusz	Személyiség-, én-felfogás és én-konstrukciók: az én megalkotásának módozatai, önéletrajzi narratívák; a költészet, mint a világ elrendezésének, a lét megértésének, értelmezésének lehetősége.
	Szövegértési fókusz	A szecessziós-szimbolista versnyelvvel való szakítás, a tárgyias kifejezésmód és a képalkotás későmodern jellemzői.
	Szövegalkotási fókusz	Összehasonlító elemzés: egy vers és újraírásai, egy pályaszakasz adott szempontú, elemző bemutatása, több szöveg együttes, rendszerező értelmezésével.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete az interaktív és reflektív tanulásra épül.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	**Művek:** Részletek: A szolnoki hídon, Hozzá!, Akkor, Nem tudunk élni, Útráhívás, Kovács, Szocialisták, Fohászkodó ének, A multkor, szerda este… c. versekből. Tiszta szívvel, Nincsen apám, nincsen anyám – népdalrészlet, Ady Endre: Sem utódja, sem boldog őse… – részlet, Babits Mihály: Cigánydal – részlet, Ady Endre: Nem feleltem magamnak – részlet, Babits Mihály: Csak posta voltál – részlet, Szabó Lőrinc: Az Egy álmai – részlet, Curriculum vitae – részlet, Születésnapomra, József Attila, Nemzett József Áron, Tóth Krisztina: Porhó, Tóth Krisztina: Futrinka utca, Orbán Ottó: Születésnapomra, Kovács András Ferenc: Bírálóimhoz. Születésnapomra. Plágium! Gyöngy, A hetedik, Téli éjszaka, Eszmélet, Óda, Ki-be ugrál, Kései sirató, Gyermekké tettél, Nem emel föl, Karóval jöttél, Szabad ötletek jegyzéke két ülésben – részletek **Tartalmak és fogalmak:** József Attila-versek értelmezésével a későmodern magyar líra kiemelkedő, a későbbi költőnemzedékekre is meghatározó hatást gyakorló életművével való alaposabb megismerkedés. Olvasói tapasztalat szerzése a szecessziós-szimbolista versnyelvvel való szakításról, tárgyias, a belső és külső lét párhuzamára figyelő költészetről és poétikákról, a személyiség gyökeresen új megértéséről. **Támogató rendszer, szakirodalom:** BÁRDOSSY Ildikó – DUDÁS Margit – PETHŐNÉ NAGY Csilla – PRISKINNÉ RIZNER Erika: A kritikai gondolkodás fejlesztése, PTE, 2002 PETHŐNÉ NAGY Csilla: Módszertani kézikönyv – befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás, Korona Kiadó, 2005 PETHŐNÉ NAGY Csilla: Irodalomkönyv 12. Korona Kiadó, 2001 KULCSÁR SZABÓ Ernő: A magyar irodalom története, 1945–1991-ig, Argumentum Kiadó, 1993 BÓKAY Antal: Líra és modernitás – József Attila én-poétikája, Gondolat Kiadó, 2006 BÓKAY Antal: József Attila poétikái, Gondolat Kiadó, 2004 TVERDOTA György: József Attila, Korona Kiadó, 1999 N. HORVÁTH Béla: „Egy, ki márványból rak falut…”, Babits Kiadó, 1992 IGNOTUS: Vers és verselés, Nyugat, 1926/18. NÉMETH László: Nincsen anyám, se apám. József Attila versei, Nyugat, 1929. december TVERDOTA György: József Attila költészetének kozmológiai vonatkozásai, http://members.iif.hu/visontay/ponticulus/rovatok/hidverok/tverdota.html TVERDOTA György: József Attila I. – József Attila a XX. században N HORVÁTH Béla: József Attila II. – Az elvegyülés és kiválás poétikája AGÁRDI Péter: József Attila III. – Egy kényes kérdés: József Attila és a szocializmus VERES András: József Attila IV. – A kései korszak verstípusairól BÓKAY Antal: József Attila V. – A személyiség újraírása TÓTH Krisztina: József Attila VI. – A személyiség újraírása SCHEIN Gábor: József Attila VII. – Az idegenség nyelve József Attila lírájában, Irodalomtörténet, 2005/4. (I-VII.: http://univtvweb.pte.hu/nyitottegyetem//index.php?action=mediatar)

		SELYEM Zsuzsa: Versből van – József Attila Szabad-ötletek jegyzékének egy szigorúan posztmodern olvasata, Korunk, 2005. március GINTLI Tibor – SCHEIN Gábor: Az irodalom rövid története II., Jelenkor, Pécs, 2007. VALACHI Anna: „Láttam, hogy a múlt meghasadt" – terápiás modellből önteremtési rítus, http://orange.mtapi.hu/thalassa/200023/tanulmany/01valachi.htm BORI Imre: József Attila költészete, http://www.forumliber.co.yu/pdf/books/Bori%20Imre%JOZSEF%20ATTILA.pdf KABDEBÓ Lóránt et al. (szerk.): Újraolvasó – Tanulmányok József Attiláról, Anonymus, 2001 CHASE, Cynthia: Arcot adni a névnek. De Man figurái, fordította Vástyán Rita és Z. Kovács Zoltán, Pompeji, 1997/2-3. DE MAN, Paul: Az önéletrajz mint arcrongálás, fordította Fogarasi Gergely, Pompeji, 1997/2-3. KULCSÁR SZABÓ Ernő: A „szerelmi" líra vége, Alföld, 2005/2. TVERDOTA György: József Attila szerelmi ódája, Irodalomtörténet, 1999/1. N. HORVÁTH Béla (szerk.): József Attila Eszmélet, In memoriam sorozat, Nap Kiadó, 2004 NÉMETH G. Béla: 7 kísérlet a kései József Attiláról, Tankönyvkiadó, 1982
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Filozófia, esztétika, történelem, művészettörténet, pszichológia
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	A lírai beszédmód változatainak, általános és korhoz, illetve szituációhoz kötött különös jegyeinek értelmezése; korszakjellemző beszédmódok néhány jellegzetes alkotásának összevetése. Költői képek és alakzatok, szókincsbeli és mondattani jellegzetességek azonosítása, jelentésteremtő szerepük megértése és értelmezése a tanult versekben. A költői nyelvhasználat összetettségének felismerése, a grammatikai eszközök funkciójának értelmezése. Törekvés a műnemek és műfajok közötti kapcsolatok és átmenetek megértésére. A műfaji konvenció és az attól való eltérés jelentéshordozó szerepének bemutatása. A művek műfaji természetének megfelelő szöveg-feldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása. A lírai művek értékszerkezetének felismerése, azonosítása, megjelenített értékek, erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák értelmezése. Versszervező elvek felismerése és értelmezése. A szövegértési technikák ismeretének bővítése, gyakorlása, alkalmazása. .Képesség a szöveg kapcsolatának és különbségének felismerésére és értelmezésére (tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások). Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására. Önálló jegyzetkészítés. Érvelés: érvek felkutatása, rendszerezése, vélemény, állásfoglalás kialakítása, továbbfejlesztése, logikus gondolatmenet kialakítása. Törekvés a rendszeres önreflexióra és önkorrekcióra.

		Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója. A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban. Önkifejező és kreatív szövegalkotás. Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása.
KÖVETELMÉNYEK		A tanulónak legyen szövegismereten, olvasói-értelmezői tapasztalaton alapuló átfogó ismerete József Attila költészetéről, a költői pálya alakulásáról. Legyen képes olvasott és ismeretlen versekben én-pozíciók, én- és világkonstrukciók értelmezésére, értékállítások, magatartásformák azonosítására, értelmezésére, véleményezésére. Tudja megkülönböztetni a képi és a fogalmi nyelvhasználatot, kiemelni a tárgyias versnyelv poétikai jellemzőit. Értse és tudja megkülönböztetni a klasszikus és a későmodern világ- és személyiségtapasztalat különbségeit. Legyen képes értően példázni József Attila költészetének hatását a későbbi, illetve kortárs irodalomban, különös tekintettel az intertextuális vonatkozásokra. Legyen képes a művekben megjelenő kérdéseket és válaszokat árnyaltan, a változásokra, változatokra is figyelve érzékelni és értelmezni. Ismerje és alkalmazza a versértelmezés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani és az értelmezési folyamatban következetesen alkalmazni néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot. Tegyen különbséget az önéletrajzi vonatkozások és a lírai szöveg megalkotott, fikciós volta között. Tudjon megadott vagy önálló szempontok figyelembevételével szövegeket, összehasonlítani, erről grafikai szervezőkkel anyagot gyűjteni és elrendezni, esszét, értelmezést írni. Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni. Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra.
10. FEJEZET	*Cím*	**IRÁNYOK ÉS MŰVEK A MODERN ÉS KÉSŐ MODERN MAGYAR LÍRÁBÓL**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	10+2
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Poétikai változatosság, a témák bővülése, átrendeződése a modern és a kléső modern magyar lírában.
	Poétikai fókusz	Hagyomány és újítás. A váteszköltői hagyomány újabb inetrpretációs lehetőségei szimultán a személytelenné váló költői hang új világmodelljeivel. Kitekintés arra a szemléleti fordulatra, amellyel e korszak egyes életművei (Füst, Szabó, Weöres, Pilinszky, Nemes Nagy) hozzájárultak a késő modern magyar líra radikális poétikai újításaihoz.
	Szövegértési fókusz	A szubjektumfelfogás, dialogikus és monologikus viszonyok, a tárgyiasság különböző típusainak nyelvi eljárásai, tradíció-affirmációs és -dekonstrukciós folyamatok nyelvi megformálása.
	Szövegalkotási fókusz	Önálló szempontállítás, kérdésfeltevés, összehasonlítás, érvelés.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete az interaktív és reflektív tanulásra épül.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** Füst Milán: Tél, Levél Oidipusz haláláról Szabó Lőrinc: Az Egy álmai, Semmiért egészen, Te meg a világ Pilinszky János: Radnóti: VIII. ecloga, Járkálj, csak, halálraítélt, Erőltetett menet, A la recherche, I. ecloga; Pilinszky: Apokrif, Ravensbrücki passió, Gótika Weöres Sándor: Kockajáték, Rongyszőnyeg 4, Harmadik szimfónia Nemes Nagy Ágnes: Nyári rajz, Ekhnáton jegyzeteiből, Között Nagy László: Vállamon bárányos éggel, Záróra, fejlövés, Ajándék **Tartalmak és fogalmak:** A modern és késő modern magyar líra poétikai sokféleségének érzékeltetése. Néhány fontosabb, paradigmaváltó poétikai jelenség (pl. személyiségszóródás, maszkszerűség, ornamentalitás, többféle típusú tárgyias látásmód) fokozottabb reflexiója. **Támogató rendszer, szakirodalom:** BÁRDOSSY Ildikó – DUDÁS Margit – PETHŐNÉ NAGY Csilla – PRISKINNÉ RIZNER Erika: A kritikai gondolkodás fejlesztése. Petőfi S. János – Benkes Zsuzsa: *Elkallódni megkerülni. Versek kreatív megközelítése szövegtani keretben*. Országos Továbbképző, Taneszközfejlesztő és Értékesítő Vállalat, Veszprém, 1992 Kulcsár Szabó Ernő: *A magyar irodalom története 1945-1991.* Argumentum Kiadó, Bp., 1993 *A magyar irodalom történetei. 1920-tól napjainkig* (Szerk.: Szegedy-Maszák Mihály, Veres András). Gondolat Kiadó, Bp., 2007 (A megfelelő fejezetek oldalszámai az egyes modulleírásokban.) Gintli Tibor – Schein Gábor: Az irodalom rövid története II., Jelenkor Kiadó, Pécs, 2007 Schein Gábor: *Nevetők és boldogtalanok (Füst Milán művészete 1909-1927)*. Akadémiai Kiadó, Bp., 2006 Ferencz Győző: *Radnóti Miklós élete és költészete. Kritikai életrajz*. Osiris Kiadó, Bp., 2005 Radnóti Sándor: *A szenvedő misztikus (Misztika és líra összefüggése).* Budapest, Akadémiai, Opus Irodalomelméleti Tanulmányok 7., 1981 Schein Gábor: *Poétikai kísérlet az Újhold költészetében*. Bp., Universitas Könyvkiadó, 1998 Radnóti Sándor: *Recrudescunt vulnera*. Budapest, Cserépfalvi, 1991 Tolcsvai Nagy Gábor: *Nagy László.* Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 1998 Vasy Géza: *Nagy László-tanulmányok*. Mikszáth Kiadó, Veszprém, 1993
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Maszkok a végtelenben – Füst Milán költészetéről 2. Az egy, mint sokaság – Szabó Lőrinc költészetéről 3. Két lírai szenvedéstörténet Auschwitz árnyékában. Radnóti–Pilinszky 4. Világlátások játékai. Weöres Sándor és Nemes Nagy Ágnes költészetéről (3+1 óra) 5. Egy kései vátesz – Nagy László költészetéről
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	1+2+3(+1)+ 3(+1)+1

ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)	*Kapcsolódó keresztantervi modulok*	Történelem, művészettörténet, filozófia
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Érvelés, önreflexióra és önkorrekcióra való törekvés; Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése; Képesség a szöveg kapcsolatának és különbségének felismerésére és értelmezésére (tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások); Értékek, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására; Verbális és nem verbális információk együttes kezelése; Önálló jegyzetkészítés; Különféle beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése; Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója; A művek műfaji természetének megfelelő szöveg-feldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása; A mai nyelvhasználattól eltérő szövegek megértésében szerzett tapasztalatok bővítése; A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban; Önkifejező és kreatív szövegalkotás; Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk célszerű gyűjtésének, rendszerezésének és felhasználásának gyakorlása; Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása.
KÖVETELMÉNYEK		A tanulónak legyen szövegismereten, olvasói-értelmezői tapasztalaton alapuló ismerete az értelmezett költői szövegekről. Legyen képes a versekben szerepek, szerepfelfogások, én-pozíciók, illetve azok megszűnésének, értékállítások és azok dekonstrukciójának azonosítására, értelmezésére. Tudja megkülönböztetni a képi és a fogalmi nyelvhasználatot, a lírai szubjektivitást előtérbe helyező és a beszélő hangot tárgyiasító versbeszéd poétikai jellemzőit. Tudja reflektálni a vizsgált szövegekben a késő romantikus és modern vonásokat, különös tekintettel a szubjektum- és nyelvfelfogásra, a hagyományhoz való viszonyra. Legyen képes a művekben megjelenő műfaji rájátszások, kapcsolatok azonosítására és értelmezésére, a különféle kulturális tradíciókhoz való affirmatív vagy dekonstruktív viszony nyelvi eljárásainak reflektálására. Legyen képes a művekben megjelenő kérdéseket és válaszokat árnyaltan érzékelni és értelmezni. Tudjon szövegekben intertextuális utalásokat, vonatkozásokat azonosítani és értelmezni, következtetéseket levonni. Ismerje és alkalmazza a versértelmezés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot. Tudjon megadott vagy önálló szempontok figyelembevételével szövegeket, összehasonlítani, erről grafikai szervezőkkel anyagot gyűjteni és elrendezni, esszét, értelmezést írni. Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni.

		Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra.
11. FEJEZET	*Cím*	**EGY MODERN MAGYAR DRÁMA – ÖRKÉNY ISTVÁN: TÓTÉK**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	3
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	Szituáció, hatalom, motiváció és cselekvés Örkény István *Tóték* c. drámájában. A manipuláció pszichológiai eszközei.
	Poétikai fókusz	A naturalista valóságelv fellazulása, a közép-európai groteszk és az abszurd.
	Szövegértési fókusz	Drámainterpretációs stratégiák alkalmazása, differenciált, kritikus viszonyulás.
	Szövegalkotási fókusz	Rövidebb, kritikai attitűdöt igénylő szövegek megalkotása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer- és eljáráskészlete az interaktív és reflektív tanulásra épül.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** Örkény István Tóték Albert Camus: Sziszüphosz mítosza **Tartalmak és fogalmak:** Örkény István *Tóték* című drámájának értelmezésével benyomások szerzése a modern magyar drámáról. Elsősorban arról, hogy a magyar dráma az 1960-as évektől kísérelte meg a felzárkózást a valóságutánzás elvével leszámoló európai színjátszáshoz. Ugyanakkor a modernség második szakaszában is megőrizte azt a hitet, hogy a világnak létezik egy ideális, szimbolikus rendje, amihez viszonyítva bizonyul a drámavilág képtelennek, torznak, vigasztalannak, nevetségesnek vagy tragikusnak. **Támogató rendszer, szakirodalom:** BÁRDOSSY Ildikó – DUDÁS Margit – PETHŐNÉ NAGY Csilla – PRISKINNÉ RIZNER Erika: A kritikai gondolkodás fejlesztése. PTE, 2002 PETHŐNÉ NAGY Csilla: Módszertani kézikönyv – befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás. Korona Kiadó, 2005 PETHŐNÉ NAGY Csilla: Irodalomkönyv 12. Korona Kiadó, 2004 KULCSÁR SZABÓ Ernő: A magyar irodalom története, 1945–1991-ig. Argumentum Kiadó, 1993 BALASSA PÉTER: A részvét grimaszai = Örkény István emlékkönyv. Szerk.: Fráter Zoltán, Radnóti Zsuzsa. Bp., Pesti Szalon, 1995 BÉCSY TAMÁS: „E kor nekünk szülőnk és megölőnk” (az önismeret kérdései Örkény István drámáiban). Tankönyvkiadó, Bp., 1987 FÖLDES ANNA: Örkény a színpadon. Palatinus, Bp., 2006 P. MÜLLER PÉTER: A groteszk dramaturgiája. Magvető Könyvkiadó, Bp., 1990 RADNÓTI ZSUZSA: Lázadó dramaturgiák. Drámaíróportrék. Palatinus, Bp., 2003 TARJÁN TAMÁS: Örkény István Tóték. Talentum műelemzések. Akkord Kiadó, Bp., 1998

MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Egy modern magyar dráma – Örkény István: Tóték
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	3
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	Történelem, filmművészet, pszichológia
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása; Művek közötti kapcsolatok (kontextuális és intertextuális) felismerése, értelmezése; Művészeti ágak eszközei közötti kapcsolat – hipertextualitás – felismerése; Értékek, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; Önálló vázlat- és jegyzetkészítés; Érvelés, önreflexióra és önkorrekcióra való törekvés; Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója; A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban
KÖVETELMÉNYEK		A tanulónak legyen szövegismereten, olvasói-értelmezői tapasztalaton alapuló, átfogó ismerete Örkény drámájáról. Ismerje és szövegben ismerje fel az együttműködési alapelveket vagy azok megsértését, önálló megfigyelés alapján tudjon drámai helyzetet, cselekményt, párbeszédet elemezni. Legyen képes a korábban tanultak adaptív alkalmazására, értse a groteszk és abszurd konkrét drámabeli vonatkozásait, a nyugati abszurdtól eltérő vonásait. Legyen képes a műben megjelenő kérdéseket és válaszokat árnyaltan, alternatív megközelítésekkel értelmezni. Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, kritikát formálni. Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra.
12. FEJEZET	*Cím*	**IRÁNYOK ÉS MŰVEK A KÖZELMÚLT MAGYAR EPIKÁJÁBÓL ÉS LÍRÁJÁBÓL**
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	10
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	*Tematikus fókusz*	A kulturális tradícióhoz való viszony alapvető ambivalenciája. A tapasztalat visszanyerésének, esztétikai megteremtésének módja az énelbeszélés és az Auschwitz-tapasztalat újfajta összekapcsolása révén. Az idegenség, a másság mint tapasztalatra nyitott létmód: az értelmezési keretek és a tapasztalat viszonya. A dezillúzió és a kiszolgáltatottság mint történeti és mint mitikus tapasztalat. A nyelv lehetőségei a megismerésben és a kifejezésben. A személyiség határainak posztmodern újrarajzolása. A múlt újraalkothatósága, megszólaltathatósága, a szerelmes beszéd érvényességének visszanyerésére irányuló kísérlet, egy az emlékek és az emlékező önazonosságát, az emlékek uraként birtokba vehető személyiségét kikezdő emlékezés színrevitele, nemi szerepviszonyok ironikus elbizonytalanítása Tóth Krisztina költészetében. Kísérlet az elmúlásról való személytelen beszédre, a giccs és a hétköznapi vagy az alatti nyelv integrálása, nyelvi szolidaritás.

	Poétikai fókusz	Az utalás és rájátszás kiemelt szerepe az értelmezésben (intertextualitás, kulturális kódok). A verset szervező hiányok, elhallgatások jelentésképző szerepe. A referencialitás elbizonytalanítása, a megismerés és a kifejezhetőség kérdései: erős nyelvi reflektáltság és játékosság. Hagyományosnak tekintett költői témák és megszólalásmódok háttérbe szorulása, elrejtése. A tudatfolyam és szubjektív időkezelés narratológiai struktúrái Nádas Péternél. A tudatfolyam és szubjektív időkezelés narratológiai struktúrái Nádas Péternél. A naplószerű énelbeszélés nem-mimetikus radikalizálása és az irónia változatai Kertész Imre Nobel-díjas regényében. Az intertextualitás funkciója és az allegorikus alakteremtés összefüggése és új formái a *Fuharosok*ban. Az utalás és rájátszás kiemelt szerepe a Tandori-versek értelmezésben (intertextualitás, kulturális kódok). A verset szervező hiányok, elhallgatások jelentésképző szerepe. A referencialitás elbizonytalanítása, a megismerés és a kifejezhetőség kérdései: erős nyelvi reflektáltság és játékosság. Hagyományosnak tekintett költői témák és megszólalásmódok háttérbe szorulása, elrejtése. A dalszerűség és az alanyiság átértelmezése Tóth Krisztinánál, a megszólalás megkerülhetetlen hagyományba ágyazottságának tudatosítása, a hagyományhoz fűződő kettős viszony: meghaladhatatlanságának és újrarendezhetőségének egyidejű belátása Tóth és Parti Nagy költészetében. Annak felismerése Parti Nagynál, hogy a hagyomány mindig csak töredékesen vehető birtokba, intertextualitás.
	Szövegértési fókusz	Idősíkok szimultán kezelése, szubjektív időtapasztalat, a történeti tudat és a lélektani önismereti munka kölcsönösségének dinamikája Nádasnál. Az utólagos tudástól megfosztott beszéd ironikus jelentésteremtő funkciója a *Sorstalanság*ban. Az epika lírai stilizációja és az idézetek jelentésmező-tágító szerepe a *Fuharosok*ban. A hiány, az elhallgatás, a nyelvi játék és az irónia Tandorinál. Megfejtő-dekódoló olvasási kódok felváltása a nyelv megállíthatatlan önmozgására, folyton jelentéseket termelő potenciáljára fogékony, azt érteni és élvezni tudó befogadói attitűddel Parti Nagy olvasásakor. A társadalmi és irodalmi konvenciók konvenciókként történő felismerése, annak felismerése, hogy a szövegek képesek átrendezni, átstrukturálni ezeket a sémákat.
	Szövegalkotási fókusz	önálló értelmezés, műelemző esszé
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete az interaktív és reflektív tanulásra épül.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		**Művek:** Nádas Péter: Egy családregény vége Esterházy Péter: Fuharosok Kertész imre: Sorstalanság Tandori Dezső: Minden hogy kitágult…, Elenged…, A tékozló, Egy sem, Töredék Hamletnek, Koan I., Megritkulsz…, A damaszkuszi út, Változatok homokórára, Horror, Les adieux, Kant-emlékzaj, Hogy ki ne jöjjünk a gyakorlatból, A puszta létige szomorúsága, A betlehemi istállóból egy kis jószág kinéz, Táj két figurával, A gyalog lépésének jelölhetetlensége osztatlan mezőn, 1976823/a_2 – Előszó Paul Klee-hez Tóth Krisztina: *Az árnyékember*, *Óda az ötvenes férfiakhoz* Petri György: *Eszmék és tánclemezek,*

	Juhász Gyula: *Anna örök,* Vas István: *Óda a tegnapi asszonyokhoz,* Parti Nagy Lajos: *Löncsölő kislány, Rókatárgy alkonyatkor, Dallszöveg* **Tartalmak és fogalmak:** Bevezetés a kortárs magyar költészet és próza világába három mai költő és három mai regényíró művein keresztül. Ismerkedés a Nádas Péter-i próza metaforaképzési és narratológiai eljárásaival, valamint az európai kulturális tradíció nagy konstrukcióival szembeni ambivalens attitűdjével. Ismerkedés azzal a nézőponttechnikával és nyelvhasználati móddal, amelynek révén Kertész Imre *Sorstalanság* című regénye az Auschwitz-tapasztalat radikális esztétikai újraformálásához és a nevelődési regény műfajának dekonstrukciójához hozzájárult. Ismerkedés Esterházy Péternek a posztmodern és a késő modern határán álló, a műfaj és a szöveg zártságát, eleve adott voltát megkérdőjelező, idézetek szövevényéből építkező „regényével", a *Fuharosok*kal. Ismerkedés a posztmodern költészet poétikai eszköztárával és olvasási technikáival. **Támogató rendszer, szakirodalom:** Balassa Péter: *Nádas Péter*. Kalligram Kiadó, Pozsony, 1997 Molnár Gábor Tamás: *Fikcióalkotás és történelemszemlélet*. Alföld 1996/8 (=Molnár, 1986) Radnóti Sándor: *Auschwitz mint szellemi életforma*. Holmi, 1991/3 Spiró György: *Non habent sua fata*. In: Spiró György: Magániktató. Bp., 1985 Szirák Péter: *Kertész Imre*. Kalligramm Könyvkiadó, Pozsony, 2003 Szirák Péter: *Folytonosság és változás*. Debrecen, 1998 (= Szirák, 1998) Vári György: *Kertész Imre. Buchenwald fölött az ég*. Kijárat Kiadó, 2003 *Az értelmezés szükségessége. Tanulmányok Kertész Imréről*. Szerk. Scheibner Tamás és Szűcs Zoltán Gábor. Bp., 2002 (=Scheibner, 2002) Arató László: *Sorstalanság*. In: Irodalom Tanári Kincsestár, Raabe Kiadó, 2004. február Szirák Péter: *A saját sors idegensége*. In: A magyar irodalom történetei III. (Szerk. Szegedy-Maszák–Veres). Bp., 2007 Szörényi László: *Esterházy Péter: Fuharosok*. Mozgó Világ 1983/9. Imre László: *Esterházy Péter: Fuharosok* . Alföld, 1983 Balassa Péter: *Az ősi rend* . Jelenkor, 1984/1. (In: B.P.: Segédigék, 2005) Szegedy-Maszák Mihály: *A kimondatlan költészete (Esterházy Péter: Fuharosok)* Kortárs, 1984/1 *Diptychon. Elemzések Esterházy Péter és Nádas Péter műveiről*. 1986–88. Szerk.: Balassa Péter. Magvető Kiadó, Budapest, 1988, 7–134. p. Kulcsár Szabó Ernő: *Esterházy Péter.* Pozsony, Kalligram, 1996, 285. p. Dobos István: *A vallásos horizont Esterházy Péter regényeiben.* In: A népiségtől a posztmodernig: tanulmányok korunk magyar irodalmáról. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 1997, 95–102. p. Selyem Zsuzsa: *Az és angyala I. Az Esterházy-recepció vázlatos áttekintése*. = Látó, 1997, 5. sz. 85–92. p. Selyem Zsuzsa: *Az és angyala II. Meddig tart a regény*. = Látó, 1997, 7. sz. 58–63. p. Szilasi László: *Zsófia szüzessége.* Jelenkor, 1999, 1. sz. 66–72. p. Odorics Ferenc: *Nem (a) Fuharosokat olvasom.* Jelenkor, 1999, 1. sz. 73–78. p. Müllner András: *Hipertextuális Fuharosok.* = Bárka, 1999, 1/2. sz. 158–173. p. Müllner András: *Irodalomtudomány, számítógép, játék*: *A Fuharosok CD-ROM-on* = Korunk, 2001, 10. sz. 37–45. p.

		Radnóti Sándor: *Talált tárgyak költészete (Tandori Dezső második kötetéről).* 1974. In: R. S.: Mi az, hogy beszélgetés? Bírálatok. Bp., 1988, 212–223. old. Kálmán C. György: *A részek győzelme a józan egész fölött*. In: A magyar irodalom története. Szerk. Szegedy-Maszák Mihály, Bp., 2007, III. kötet, 661–671. old. Fogarassy Miklós: *Megtalált töredékek, megtisztított tárgyak, Egy talált tárgy megtisztítása*. In: F. M.: Tandori-kalauz. Bp., 1996, 20–56. old. Veres András: *Irodalom. Bevezetés az irodalmi művek olvasásába*. Bp., 2001 Bedecs László: *Beszélni nehéz. Tanulmányok T. D. költészetéről*. Bp., 2006 Gintli Tibor – Schein Gábor: *A világirodalom rövid története. A realizmustól máig.* Bp., 2007 Gács Anna: *Miért nem elég nekünk a szöveg?* Bp., 2002 Németh Zoltán: *Parti Nagy Lajos*. Pozsony, 2006
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	*Cím*	1. Testek és a történelem labirintusában – Nádas Péter: Egy családregény vége 2. Kertész Imre: Sorstalanság 3. Esterházy Péter: Fuharosok 4. Tandori Dezső költészete 5. Néhány kortárs költő (Parti Nagy Lajos, Kovács András Ferenc, Tóth Krisztina)
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	2+2+2+2+2
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)	*Kapcsolódó kereszttantervi modulok*	a filozófia, a művészettörténet bizonyos területei, a XX. századi történelem bizonyos időszakai (különös tekintettel a totális diktatúrákra)
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése, a ki nem fejtett tartalmak felismerése a szöveg alapján. A szövegértési technikák ismeretének bővítése és alkalmazása. A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása. Szövegek kapcsolatának és különbségének felismerése és értelmezése (tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások). A líra különböző műfajaiban és hangnemeiben a klasszikus és kortárs magyar és világirodalom köréből válogatott művek olvasása, feldolgozása. A lírai beszédmód változatainak általános, és korhoz, ill. szituációhoz kötött különös jegyeinek értelmezése. Költői képek és alakzatok, szókincsbeli és mondattani jellegzetességek azonosítása, jelentésteremtő szerepük megértése és értelmezése. A költői nyelvhasználat összetettségének felismerése, a grammatikai eszközök funkciójának értelmezése. A műfaji konvenció és az attól való eltérés jelentéshordozó szerepének bemutatása. A jelentéstulajdonítás során kapcsolatkeresés az európai és a magyar irodalom nagy hagyományaival, kódjaival. Összetett modalitású szövegek értelmezése. A humor kulturális és időbeli változékonyságának felismerése. A műalkotás mint normakövető és normákat megújító jelenség. Új és régi párbeszédének átélése a művészetben. Az elsajátítás és a kreativitás kettősségének megértése a művek befogadásában. Érvelés, önreflexióra és önkorrekcióra való törekvés; Értékek, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására;

	Verbális és nem verbális információk együttes kezelése; Önálló jegyzetkészítés; Különféle beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése; Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója; A szépirodalmi szövegekben megjelenített értékek, erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; A hétköznapi nyelvhasználattól eltérő szövegek megértésében szerzett tapasztalatok bővítése; A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban; Önkifejező és kreatív szövegalkotás; Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása. Képesség a különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének és jelentésrétegeinek feltárására és értelmezésére; A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása;
KÖVETELMÉNYEK	A tanuló legyen képes szokatlan költői megszólalások értelmezésére. A töredékesség és grammatikai hiány jelentésképző szerepének felismerésére. A nyelv és referencialitás újszerű kérdéseinek megközelítésére. Legyen fogékony a nyelvről szóló nyelv, a versről szóló vers reflektáltságának jelenségeire. Legyen fogékonysága az iróniára, a játékra. Legyen képes tanult ismereteinek mozgósítására, az újban a régi felfedezésére, új és régi kapcsolatainak feltárására, értelmezésére. Képes legyen képzőművészeti alkotások és a költészet hasonló törekvéseinek összekapcsolására. Legyen képes szemelvények olvasásában egy szempontot végigkövetni, egy válogatás alapján az egészre következtetni, majd az általános megfigyeléseket egy szöveg komplex értelmezésében felhasználni. Legyen képes megfigyeléseit, benyomásait rövid értelmezésben összegezni, ill. a tanultak felhasználásával saját választása és értelmező munkája nyomán önálló műértelmezést írni. A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a későmodern prózai szövegek esztétikai-poétikai jellemzőit, különös tekintettel a nyelvi megalkotottságra (a szöveg jellemző szerveződése, műfaja, az elbeszélői helyzet és nézőpont, a szereplői tudat ábrázolásának prózapoétikai eszközei, időiség, kifejezésmód, szövegforma). Legyen képes a művekben megjelenő kérdéseket és válaszokat árnyaltan, a változásokra, változatokra is figyelve érzékelni és értelmezni. Képes legyen irónia és tragikum felismerésére és az értelmezésben való felhasználásra. Ismerje fel a szöveg metaforikus jelentéseit, vegye észre és tudatosítsa a több olvasat, több értelmezés egyidejű lehetőségét. Tudjon szövegekben intertextuális utalásokat, vonatkozásokat azonosítani és értelmezni, következtetéseket levonni. Ismerje és alkalmazza a prózaértelmezés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot. Tudjon megadott szempontok figyelembevételével önállóan esszét, értelmezést írni, elmélyült kutatást végezni, anyagot elrendezni és reflektálni.

	Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt alkotni, legyen személyes és családtörténetét, szociokulturális tapasztalatait és ismereteit az olvasott művek világával kapcsolatba hozni. Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra. udvarias kritikát formálni, érvelni, vitatkozni, összehasonlító észrevételeket tenni.

IX. Az Országos Választási Bizottság állásfoglalásai és határozatai

Az Országos Választási Bizottság 355/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a B. Z. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. november 13-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„EGYETÉRT-E ÖN AZZAL, HOGY A KÖVETKEZŐ MAGYARORSZÁGI SZERVEZETEK TAGJAINAK MINIMUM EGYHARMADÁNAK NŐNEK KELL LENNIE: MAGYAR KORMÁNY, LEGFELSŐ BÍRÓSÁG, ORSZÁGOS VÁLASZTÁSI BIZOTTSÁG ÉS AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG?”

Az Országos Választási Bizottság megállapítja, hogy a kérdés burkoltan az Alkotmány módosítására irányul, hiszen alapvetően alakítaná át az érintett intézmények összetételét és létrehozásának jelenlegi rendjét.

Az Országos Választási Bizottság megállapítja továbbá, hogy az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény (a továbbiakban: Nsztv.) 13. §-ának (1) bekezdése értelmében a népszavazásra feltett konkrét kérdést úgy kell megfogalmazni, hogy arra egyértelműen lehessen válaszolni. A kezdeményezés a fenti követelménynek nem felel meg, mert nem egyértelmű, hiszen egy kezdeményezésben foglalja össze több eltérő funkciójú és létrehozási módú állami szerv nemek szerinti összetételének kérdését. A kérdésben szereplő szervek azonban annyira különböző állami feladatot látnak el, működési rendjük is oly mértékben különbözik, hogy egy kérdésben való szerepeltetésük kizárja az egyértelműség érvényesülését, mert a választópolgárok nem tudnak az egyes intézmények kérdésében külön-külön véleményt nyilvánítani. Külön megjegyzi az Országos Választási Bizottság, hogy a kérdésben szereplő „LEGFELSŐ BÍRÓSÁG” kifejezés szintén kizárja a kérdés egyértelműségét, hiszen ilyen intézmény a Magyar Köztársaságban nem létezik.

I.

A határozat az Nsztv. 2. §-án, 10. §-ának *c)* pontján, 13. § (1) bekezdésén, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 356/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a B. Z. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. november 13-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„EGYETÉRT-E ÖN AZZAL, HOGY A NEMZETKÖZI VALUTAALAP ÉS MAGYARORSZÁG KÖZÖTT 2008 ÉVBEN MEGKÖTÖTT HITELSZER-

ZŐDÉS DOKUMENTUMAIT TELJES KÖRBEN HOZZA NYILVÁNOSSÁGRA A MAGYAR KORMÁNY?"

A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény (a továbbiakban: Alkotmány) 28/B. § (1) bekezdése alapján országos népszavazás tárgya csak az Országgyűlés hatáskörébe tartozó kérdés lehet. A Nemzetközi Valuta Alappal (IMF) történő együttműködés technikai lebonyolítása azonban nem az Országgyűlés, hanem a Kormány, ezen belül elsősorban a pénzügyminiszter, valamint a Magyar Nemzeti Bank hatáskörébe tartoznak, ezen feladatokkal kapcsolatban az Országgyűlés egyedi ügyben utasítást nem adhat.

II.

A határozat az Alkotmány 28/B. § (1) bekezdésén, az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, 10. §-ának *a)* pontján, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 357/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a B. Z. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát hitelesíti.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. november 13-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„EGYETÉRT-E ÖN AZZAL, HOGY MINDEN EGYES CIGARETTÁSDOBOZ MELLÉ EGY OLYAN KÖNYVECSKÉT KELL CSOMAGOLNIA A DOHÁNYÁRÚ FORGALMAZÓJÁNAK AMELY A DOHÁNYZÁS LESZOKTATÁSI MÓDSZEREKET MUTAT BE?"

Az Országos Választási Bizottság megállapítja, hogy az aláírásgyűjtő ív a törvényben meghatározott formai, valamint a népszavazásra feltenni kívánt kérdésre vonatkozó tartalmi követelményeknek eleget tesz, ezért a hitelesítésének akadálya nincs.

II.

A határozat az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 358/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva az Értelmi Sérültek és Családjaik Jogvédő Egyesülete (1592 Budapest, Pf. 525) képviseletében eljáró Goldner Ibolya által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát hitelesíti.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. november 19-én aláírásgyűjtő ív mintapéldányát nyújtotta be az Országos Választási Bi-

zottsághoz hitelesítés céljából. Az aláírásgyűjtő íven a következő kérdés szerepelt:

„Akarja-e Ön, hogy a magyar Országgyűlés hozzon olyan törvényt, mely az állandó felügyeletre szoruló súlyosan fogyatékos személyeknek, a népszavazást követő január 1-jétől az ellátási helyüktől (család, állami-, önkormányzati-, egyházi-, civil fenntartású intézmények) függetlenül diszkrimináció mentesen azonos mértékű, az állandó felügyeletükre és gondozásukra szolgáló gondozásidíjat állapítson meg.”

Az Országos Választási Bizottság megállapítja, hogy az aláírásgyűjtő ív a törvényben meghatározott formai, valamint a népszavazásra feltenni kívánt kérdésre vonatkozó tartalmi követelményeknek eleget tesz, ezért a hitelesítésének akadálya nincs.

II.

A határozat az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 359/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a T. E. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. november 20-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy Magyarországon a jelen népszavazást követő év január 1-jétől a közüzemi távhőszolgáltatásért ne kelljen alapdíjat fizetni?”

A közüzemi távhőszolgáltatás árszabályozása a települési önkormányzatok képviselőtestületeinek hatásköre, tehát a szabályozás nem tartozik az Országgyűlés hatáskörébe.

A kérdés továbbá oly mértékben korlátozza a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény (a továbbiakban: Alkotmány) 9. § (2) bekezdésében foglalt gazdasági verseny szabadságát, hogy eredményes népszavazás esetén az Alkotmány módosítása válna szükségessé.

Az Alkotmánybíróság több határozatában is [2/1993. (I. 22.) AB, 25/1999. (XI. 22.) AB, 28/1999. (VII. 7.) AB, 40/1999. (XII. 21.) AB, 50/2001. (XI. 22.) AB, 48/2003. (X. 27.) AB határozatok] kifejtett következetes gyakorlatára tekintettel az Alkotmány nem módosítható választópolgári kezdeményezésre induló népszavazással.

II.

A határozat az Alkotmány 9. § (2) bekezdésén, az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, 10. §-ának *a)* és *b)* pontjain, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. § (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 360/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a T. E. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. november 20-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy Magyarországon közüzemi távhőszolgáltatás esetében az országgyűlés jelen népszavazást követő év január 1-jétől ne tegye lehetővé alapdíj alkalmazását?”

A közüzemi távhőszolgáltatás árszabályozása a települési önkormányzatok képviselőtestületeinek hatásköre, tehát a szabályozás nem tartozik az Országgyűlés hatáskörébe.

A kérdés továbbá oly mértékben korlátozza a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény (a továbbiakban: Alkotmány) 9. § (2) bekezdésében foglalt gazdasági verseny szabadságát, hogy eredményes népszavazás esetén az Alkotmány módosítása válna szükségessé.

Az Alkotmánybíróság több határozatában is [2/1993. (I. 22.) AB, 25/1999. (XI. 22.) AB, 28/1999. (VII. 7.) AB, 40/1999. (XII. 21.) AB, 50/2001. (XI. 22.) AB, 48/2003. (X. 27.) AB határozatok] kifejtett következetes gyakorlatára tekintettel az Alkotmány nem módosítható választópolgári kezdeményezésre induló népszavazással.

II.

A határozat az Alkotmány 9. § (2) bekezdésén, az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, 10. §-ának *a)* és *b)* pontjain, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. § (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 361/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a T. E. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. november 20-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy Magyarországon jelen népszavazást követő év január 1-jétől a közüzemi távhőszolgáltatás ÁFA mentességet élvezzen?”

A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény (a továbbiakban: Alkotmány) 28/C. § (5) bekezdésének *a)* pontja alapján nem lehet országos népszavazást tartani a költségvetésről, a költségvetés végrehajtásáról, a központi adónemekről és illetékekről, a vámokról, valamint a helyi adók központi feltételeiről szóló törvények tartalmáról. A népszavazásra feltenni kívánt kérdés az általános forgalmi adónemben kíván új tárgyi adómentességet bevezetni, ezért a kezdeményezés nem hitelesíthető.

II.

A határozat az Alkotmány 28/C. § (5) bekezdésének *a)* pontján, az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, 10. §-ának *b)* pontján, 13. §-ának (1) bekezdésén, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 362/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a T. E. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát hitelesíti.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. november 20-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy Magyarországon a közüzemi távhőszolgáltatás díjának meghatározása a kormány hatáskörébe kerüljön?”

Az Országos Választási Bizottság megállapítja, hogy az aláírásgyűjtő ív a törvényben meghatározott formai, valamint a népszavazásra feltenni kívánt kérdésre vonatkozó tartalmi követelményeknek eleget tesz, ezért a hitelesítésének akadálya nincs.

II.

A határozat az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 363/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a T. E. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. november 20-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Akarja-e Ön, hogy Magyarországon az ingatlan vásárlási célú hitelek kezelési költségének mértékét a hitelező ne változtathassa meg egyoldalúan a hitelszerződés aláírását követően?”

Az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény (a továbbiakban: Nsztv.) 13. §-ának (1) bekezdése értelmében a népszavazásra feltett konkrét kérdést úgy kell megfogalmazni, hogy arra egyértelműen lehessen válaszolni. A kezdeményezés sem a választópolgárok, sem a jogalkotó számára nem egyértelmű, mivel az „ingatlan vásárlási célú hitelek” fogalma nem pontos, érthető alatta ingatlan vásárlására felvett hitel, vagy ingatlanra kötött jelzálog.

A kérdés ezen kívül oly mértékben korlátozza a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény (a továbbiakban: Alkotmány) 9. § (2) bekezdésében foglalt gazdasági verseny szabadságát, hogy eredményes népszavazás esetén az Alkotmány módosítása válna szükségessé.

Az Alkotmánybíróság több határozatában is [2/1993. (I. 22.) AB, 25/1999. (XI. 22.) AB, 28/1999. (VII. 7.) AB, 40/1999. (XII. 21.) AB, 50/2001. (XI. 22.) AB, 48/2003. (X. 27.) AB határozatok] kifejtett következetes gyakorlatára tekintettel az Alkotmány nem módosítható választópolgári kezdeményezésre induló népszavazással.

II.

A határozat az Alkotmány 9. § (2) bekezdésén, az Nsztv. 2. §-án, 10. §-ának *b)* és *c)* pontjain, 13. § (1) bekezdésén, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 364/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997.

évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a T. E. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. november 20-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Akarja-e Ön, hogy Magyarországon az ingatlan vásárlási célú hitelek kamatát a hitelező ne változtathassa meg egyoldalúan a hitelszerződés aláírását követően?”

Az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény (a továbbiakban: Nsztv.) 13. §-ának (1) bekezdése értelmében a népszavazásra feltett konkrét kérdést úgy kell megfogalmazni, hogy arra egyértelműen lehessen válaszolni. A kezdeményezés sem a választópolgárok, sem a jogalkotó számára nem egyértelmű, mivel az „ingatlan vásárlási célú hitelek” fogalma nem pontos, érthető alatta ingatlan vásárlására felvett hitel, vagy ingatlanra kötött jelzálog.

A kérdés ezen kívül oly mértékben korlátozza a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény (a továbbiakban: Alkotmány) 9. § (2) bekezdésében foglalt gazdasági verseny szabadságát, hogy eredményes népszavazás esetén az Alkotmány módosítása válna szükségessé.

Az Alkotmánybíróság több határozatában is [2/1993. (I. 22.) AB, 25/1999. (XI. 22.) AB, 28/1999. (VII. 7.) AB, 40/1999. (XII. 21.) AB, 50/2001. (XI. 22.) AB, 48/2003. (X. 27.) AB határozatok] kifejtett következetes gyakorlatára tekintettel az Alkotmány nem módosítható választópolgári kezdeményezésre induló népszavazással.

II.

A határozat az Alkotmány 9. § (2) bekezdésén, az Nsztv. 2. §-án, 10. §-ának *b)* és *c)* pontjain, 13. § (1) bekezdésén, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 365/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a T. E. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. november 20-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Akarja-e Ön, hogy Magyarországon az ingatlan vásárlási célú hitelek előtörlesztési díjának mértékét a hitelező ne változtathassa meg egyoldalúan a hitelszerződés aláírását követően?”

Az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény (a továbbiakban: Nsztv.) 13. §-ának (1) bekezdése értelmében a népszavazásra feltett konkrét kérdést úgy kell megfogalmazni, hogy arra egyértelműen lehessen válaszolni. A kezdeményezés sem a választópolgárok, sem a jogalkotó számára nem egyértelmű, mivel az „ingatlan vásárlási célú hitelek” fogalma nem pontos, érthető alatta ingatlan vásárlására felvett hitel, vagy ingatlanra kötött jelzálog.

A kérdés ezen kívül oly mértékben korlátozza a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény (a továbbiakban: Alkotmány) 9. § (2) bekezdésében foglalt gazdasági verseny szabadságát, hogy eredményes népszavazás esetén az Alkotmány módosítása válna szükségessé.

Az Alkotmánybíróság több határozatában is [2/1993. (I. 22.) AB, 25/1999. (XI. 22.) AB, 28/1999. (VII. 7.) AB, 40/1999. (XII. 21.) AB, 50/2001. (XI. 22.) AB, 48/2003. (X. 27.) AB határozatok] kifejtett következetes gyakorlatára tekintettel az Alkotmány nem módosítható választópolgári kezdeményezésre induló népszavazással.

II.

A határozat az Alkotmány 9. § (2) bekezdésén, az Nsztv. 2. §-án, 10. §-ának *b)* és *c)* pontjain, 13. § (1) bekezdésén, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 366/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a K. A. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. november 21-én aláírásgyűjtő ív mintapéldányát nyújtotta be az Országos Választási Bizottsághoz. Az aláírásgyűjtő íven az alábbi kérdés szerepelt:

„Egyet ért-e Ön azzal, hogy az évi rendszeres nyugdíjemelések az alacsony és a magas összegű nyugdíjasoknál, minden nyugdíjas és rokkantnyugdíjas az átlag nyugdíjösszeg után kiszámított átlag összeget, azaz átlag egyforma nyugdíjösszeg legyen?”

Az Országos Választási Bizottság megállapítja, hogy a kezdeményezés nem felel meg az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény (a továbbiakban: Nsztv.) 13. § (1) bekezdésében foglaltaknak, amely szerint a népszavazásra feltett konkrét kérdést úgy kell megfogalmazni, hogy arra egyértelműen lehessen válaszolni. Mind a jogalkotó mind a választópolgárok számára megnehezíti a kérdés értelmezését, hogy az egyes mondatrészek egyeztetése nem megfelelő. Emellett az „alacsony és a magas összegű nyugdíjas” és az „átlag nyugdíjösszeg után kiszámított átlag összeget, azaz átlag egyforma nyugdíjösszeg” szövegrészekből a választópolgári egyértelműség hiánya mellett a jogalkotó jogalkotási feladata sem határozható meg.

II.

A határozat az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, a 10. § *c)* pontján, a 13. § (1) bekezdésén a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 367/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a K. A. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. november 21-én aláírásgyűjtő ív mintapéldányát nyújtotta be az Országos Választási Bizottsághoz. Az aláírásgyűjtő íven az alábbi kérdés szerepelt:

„Egyet ért-e Ön azzal, hogy az évi rendszeres nyugdíjemelések az alacsony és a magas összegű nyugdíjasoknál, a nyugdíjösszegek nagyságredjétől függetlenül minden nyugdíjas és rokkant nyugdíjas az átlag nyugdíjösszeg után kiszámított átlag összeget, azaz átlag egyforma nyugdíjösszeg legyen?”

Az Országos Választási Bizottság megállapítja, hogy a kezdeményezés nem felel meg az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény (a továbbiakban: Nsztv.) 13. § (1) bekezdésében foglaltaknak, amely szerint a népszavazásra feltett konkrét kérdést úgy kell megfogalmazni, hogy arra egyértelműen lehessen válaszolni. Mind a jogalkotó, mind a választópolgárok számára megnehezíti a kérdés értelmezését, hogy az egyes mondatrészek egyeztetése nem megfelelő. Emellett az „alacsony és a magas összegű nyugdíjas” szövegrészből a választópolgári egyértelműség hiánya mellett a jogalkotó jogalkotási feladata sem határozható meg.

II.

A határozat az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, a 10. § *c)* pontján, a 13. § (1) bekezdésén a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 368/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. §-a (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva az F. L. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A kezdeményező 2007. augusztus 7-én nyújtotta be az országos népszavazási kezdeményezés aláírásgyűjtő ívének mintapéldányát hitelesítés céljából. Az íven a következő kérdés szerepelt:

„Egyetért-e ön azzal, hogy a Magyar Országgyűlés törvényt alkosson június 4-e, a Trianoni-békeszerződés évfordulója Trianon-emléknappá nyilvánítása céljából?”

Az aláírásgyűjtő ív hitelesítését az Országos Választási Bizottság a 314/2007. (VIII. 23.) OVB határozatában megtagadta, arra hivatkozva, hogy a Magyar Köztársaság államhatárait nemzetközi egyezmények határozzák meg. A trianoni békeszerződés megkötése napjának nemzeti emléknappá nyilvánítása kétségessé tenné a magyar államnak az Alkotmány 5. §-ában is rögzített és kinyilvánított kötelezettségvállalását a nemzetközi szerződésben rögzített államhatárok tiszteletben tartására és védelmére. Ezért az aláírásgyűjtő íven szereplő kérdésben az eredményes népszavazás olyan törvényalkotási kötelezettséget keletkeztetne az Országgyűlés számára, mely az Alkotmány 5. §-ában rögzített állami kötelezettségvállalás relativizálását jelentené, így a törvényi szintű szabályozás burkolt alkotmánymódosítást eredményezne.

Az Alkotmánybíróság a 48/2008. (IV. 22.) AB határozatában az OVB határozatát megsemmisítette, és az Országos Választási Bizottságot új eljárásra utasította.

Az Alkotmánybíróság határozatában utalt arra, hogy az OVB határozatának felülvizsgálata – az Alkotmánybíróságról szóló 1989. évi XXXII. törvény 1. § *h)* pontjának megfelelően a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 130. §-a alapján – lefolytatott jogorvoslati eljárás, melyben az Alkotmánybíróság – a beérkezett kifogás keretei között – vizsgálja meg, hogy az aláírásgyűjtő ív és a népszavazásra szánt kérdés megfelel-e a jogszabályi feltételeknek, továbbá, hogy az OVB az aláírásgyűjtő ív hitelesítési eljárásában az Alkotmánynak és az irányadó törvényeknek megfelelően járt-e el.

Az Alkotmánybíróság a hozzá beérkezett két kifogás alapján részben azt vizsgálta, helytálló-e az OVB álláspontja a kezdeményezés burkolt alkotmánymódosításra irányuló jellegéről. Az Alkotmánybíróság határozata szerint az adott kérdésről lefolytatott eredményes népszavazás nem eredményezne olyan kötelezettséget, melyet a törvényalkotó csak az Alkotmány módosításával teljesíthetne, ezért a kérdés alkotmánymódosításra irányuló volta miatt a kezdeményezés nem tagadható meg.

Az OVB – tekintettel arra, hogy a népszavazási kezdeményezés burkolt alkotmánymódosító jellegét elegendő indoknak ítélte – eljárásában és határozatában nem vizsgálta azt, hogy az aláírásgyűjtő íven szereplő kérdés esetleg az Alkotmány 28/C. § (5) bekezdésében felsorolt tiltott tárgykörök valamelyikébe ütközik-e. Az Alkotmánybíróság azonban az OVB határozata ellen benyújtott kifogások

alapján külön megvizsgálta azt is, hogy a népszavazási kezdeményezés ellentétben áll-e az OVB határozatának indokolásában szereplő, a Magyar Köztársaság államhatárait megállapító nemzetközi szerződésekkel.

Az Alkotmánybíróság – az eljárás jogorvoslati jellegére tekintettel is – a kezdeményezésnek az 1920-ban Trianonban kötött békeszerződéshez, illetőleg az 1947. évi párizsi békeszerződéshez való viszonyát értékelte, és ebből vonta le azt a következtetést, hogy az aláírásgyűjtő íven szereplő kérdés nem érinti e hivatkozott nemzetközi megállapodásokban vállalt kötelezettségeket.

II.

Az Országos Választási Bizottság a megismételt eljárásban a tényállás teljes feltárása érdekében fontosnak tartotta részletesen megvizsgálni, hogy a Magyar Köztársaság államhatárait megállapító nemzetközi egyezményeken túl van-e olyan nemzetközi megállapodásban vállalt más kötelezettség, mely kizárja a kezdeményezésben szereplő kérdésben a népszavazást.

Az Országos Választási Bizottság megállapította, hogy

– a Magyar Köztársaság és a Szlovák Köztársaság között Párizsban, 1995. március 19-én aláírt, a jószomszédi kapcsolatokról és a baráti együttműködésről szóló Szerződés (a továbbiakban: a szlovák alapszerződés; kihirdette: 1997. évi XLIII. tv.) 3. cikkének (1) bekezdése,

– a Magyar Köztársaság és Románia között Temesvárott, 1996. szeptember 16-án aláírt, a megértésről, az együttműködésről és a jószomszédságról szóló Szerződés (a továbbiakban: román alapszerződés; kihirdette: 1997. évi XLIV. tv.) 4. cikke,

– Magyar Köztársaság és Ukrajna között a jószomszédság és az együttműködés alapjairól Kijevben, az 1991. évi december hó 6. napján aláírt Szerződés (a továbbiakban: ukrán alapszerződés; kihirdette: 1995. évi XLV. tv.) 1. és 2. cikke,

kötelezi Magyarországot a határok sérthetetlenségének tiszteletben tartására.

A román alapszerződés preambulumában, 1. és 5. cikkében, az ukrán alapszerződés preambulumában, 1. és 5. cikkében, továbbá

– a Magyar Köztársaság és a Szlovén Köztársaság között Budapesten, 1992. december 1-jén aláírt barátsági és együttműködési Szerződés (a továbbiakban: szlovén barátsági szerződés; kihirdette: 1995. évi XLVI. tv.) preambulumában, 1. és 7. cikkében,

– a Magyar Köztársaság és a Horvát Köztársaság között Budapesten, 1992. december 16-án aláírt, a baráti kapcsolatokról és együttműködésről szóló Szerződés (a továbbiakban: horvát barátsági szerződés; kihirdette: 1995. évi XLVII. tv.) preambulumában, 1. és 8. cikkében

a Magyar Köztársaság arra vállalt kötelezettséget, hogy a két ország kapcsolatait a jószomszédság, a bizalom és a baráti együttműködés szellemében fejleszti.

A Magyar Köztársaság aláírta továbbá a Helsinki Záróokmányt, melyben Európa 35 állama, továbbá az Egyesült Államok és Kanada elismerték a II. világháború után létrejött európai határok sérthetetlenségét, az emberi jogok és alapvető szabadságjogok tiszteletben tartását, valamint gazdasági, tudományos, humanitárius és más területeken való együttműködésről is rendelkeztek. Hasonlóképpen csatlakoztunk az Új Európáról szóló Párizsi Chartához, melyet az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten résztvevő államok 1990. november 21-én írták alá. A Charta a hidegháborús korszak lezárásaképpen – egyebek mellett – megerősítette a Helsinki Záróokmányban megfogalmazott eszméket és alapelveket.

A Helsinki Záróokmány és a Párizsi Charta nem minősül nemzetközi egyezménynek. Azáltal azonban, hogy a hivatkozott kétoldalú alapszerződésekben és barátsági szerződésekben ezeket a két ország közötti megállapodás részéve tették, az aláíró államok az egymás közötti viszonyukban nemzetközi jogi kötelezettséget is vállaltak a Záróokmányban, illetőleg a Chartában foglaltak betartására. Ezért a trianoni emléknap ellentmond felsorolt nemzetközi kötelezettségeinknek, s a legkevesebb az, hogy a kérdésről párbeszédre kötelezné a magyar felet, mielőtt arról törvényt alkotna.

Mindezekből következően a Magyar Köztársaságot nemzetközi szerződések egész sora kötelezi a határok tiszteletben tartására, továbbá más államokkal, de különösen a szomszédos államokkal a jószomszédi kapcsolatok, az együttműködés és a baráti kapcsolatok fenntartására.

A trianoni emléknapról szóló népszavazás mindenképpen – kimondva vagy kimondatlanul – érinti a Magyar Köztársaság jelenlegi határait, – s egyben szükségképpen a velünk szomszédos államok határait is –, sértené a Magyar Köztársaságnak a szomszédos államokkal való jószomszédi kapcsolatok, az együttműködés és a baráti kapcsolatok fenntartására vonatkozó kötelezettségeit.

Mindezek következtében az Országos Választási Bizottság álláspontja szerint a trianoni emléknapról való népszavazás az Alkotmány 28/C. § (5) bekezdés *b)* pontja szerinti tiltott népszavazási tárgykörbe tartozó kérdésnek minősül.

III.

A határozat az Alkotmány 28/C. § (5) bekezdésének *b)* pontján, az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, 10. §-ának *b)* pontján, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 369/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a K. L. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2007. július 9-én az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy a helyi önkormányzatok egészségügyi feladataik ellátásának módjáról szabadon dönthessenek?”

Az Országos Választási Bizottság a 172/2007. (VII. 18.) OVB számú határozatával hitelesítette az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát. A határozat ellen kifogást nyújtottak be, melyek alapján az Alkotmánybíróság 84/2008. (VI. 13.) AB számú határozatával megsemmisítette az OVB határozatát, és a bizottságot új eljárásra utasította.

Az Alkotmánybíróság döntését az alábbiak szerint indokolta:

Az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény (a továbbiakban: Nsztv.) 13. §-ának (1) bekezdése értelmében a népszavazásra feltett konkrét kérdést úgy kell megfogalmazni, hogy arra egyértelműen lehessen válaszolni. Az Alkotmánybíróság határozatában megállapította, hogy a kezdeményezés sem a választópolgárok, sem a jogalkotó számára nem egyértelmű. A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény (a továbbiakban: Ötv.) az önálló döntés kifejezést használja, mely egy jogilag behatárolt szabadságot jelent. Ez tartalmilag nem azonos a hétköznapi nyelvben használt szabadon kifejezéssel. A választópolgárok számára nem lenne egyértelmű, hogy pontosan miről döntenek, és az sem ítélhető meg, hogy egy eredményes népszavazás esetén az Országgyűlésnek milyen jogalkotási kötelezettsége keletkezne.

Az Alkotmánybíróság határozatában foglaltakra tekintettel az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

II.

A határozat az Nsztv. 2. §-án, 10. § *c)* pontjain, 13. § (1) bekezdésén, az Ötv 1. § (1) bekezdésén, a 81. §-án, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 370/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a P. T. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2007. augusztus 2-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy a Magyar Köztársaság Országgyűlése törvénymódosítással törölje a parlamenti képviselők alapdíján (alapilletményén) felüli juttatásokat: a bizottsági pótdíjakat, a különböző költségtérítéseket (utazás, szállás, reprezentáció), az ingyenes laptopot, a telefonhasználat térítést, illetve az internet és postai szolgáltatásokra való jogosultságokat.”

Az Országos Választási Bizottság a 310/2007. (VIII. 23.) OVB számú határozatával hitelesítette az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 89/2008. (VI. 19.) AB számú határozatával

megsemmisítette az OVB határozatát, és a bizottságot új eljárásra utasította.

Az Alkotmánybíróság határozatában megállapította, hogy a kérdés ellentétes a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény (a továbbiakban: Alkotmány) 20. § (4) bekezdésében foglaltakkal, mely szerint a képviselőket költségeik fedezésére költségtérítés illeti meg. Egy eredményes népszavazás esetén tehát az Országgyűlésnek vagy alkotmányellenes törvényt kellene elfogadnia, vagy módosítania kellene az Alkotmány 20. § (4) bekezdését.

Az Alkotmánybíróság határozatában foglaltakra tekintettel az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

II.

A határozat az Alkotmány 20. §-ának (4) bekezdésén, az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, 10. §-ának *b)* pontján, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 371/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a Sz. P. F. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. február 15-én az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy Magyarországon ne vezessék be a mindenki által kötelezően választandó, üzleti alapon működő, több-pénztáras egészségbiztosítást?”

Az Országos Választási Bizottság a 152/2008. (III. 14.) OVB számú határozatával hitelesítette az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 106/2008. (IX. 18.) AB számú határozatával megsemmisítette az OVB határozatát, és a bizottságot új eljárásra utasította. Az Alkotmánybíróság döntését azzal indokolta, hogy a kérdés ellentétes az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény (a továbbiakban: Nsztv.) 12. §-ban foglaltakkal, mivel az egy folyamatban lévő, azonos tárgyú népszavazás kitűzésére irányuló állampolgári kezdeményezés idején érkezett.

A megsemmisítés alapját képező, folyamatban lévő népszavazási kezdeményezésben az Országgyűlés 76/2008. (VI. 13.) OGY határozatában elrendelte a népszavazást. Az Alkotmánybíróság azonban a 130/2008. (XI. 3.) AB számú határozatában az elrendelő határozatot megsemmisítette. Döntését azzal indokolta, hogy az egészségbiztosítási pénztárakról szóló 2008. évi I. törvényt az Országgyűlés 2008. június 6. napjával hatályon kívül helyezte. Ez a megváltozott jogi helyzet azt eredményezte, hogy a népszavazási kezdeményezés okafogyottá vált.

A jelen eljárásban vizsgált kérdés a korábbi kezdeményezéssel tartalmilag azonos. Így a 2008. évi I. törvény hatályon kívül helyezésével a kérdés megtévesztővé vált, mert az okafogyott népszavazási kezdeményezéssel hozható összefüggésbe.

II.

A határozat az Nsztv. 2. §-án, 10. §-ának *c)* pontján, 13. §-ának (1) bekezdésén, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 372/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997.

évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a Sz. Sz. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. március 26-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy Magyarországon ne vezessék be a mindenki által kötelezően választandó üzleti alapon működő több pénztáras egészségbiztosítást?”

Az Országos Választási Bizottság a 179/2008. (IV. 8.) OVB számú határozatával hitelesítette az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 107/2008. (IX. 18.) AB számú határozatával megsemmisítette az OVB határozatát, és a bizottságot új eljárásra utasította. Az Alkotmánybíróság döntését azzal indokolta, hogy a kérdés ellentétes az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 12. §-ban foglaltakkal, mivel az egy folyamatban lévő, azonos tárgyú népszavazás kitűzésére irányuló állampolgári kezdeményezés idején érkezett.

A megsemmisítés alapját képező, folyamatban lévő népszavazási kezdeményezésben az Országgyűlés 76/2008. (VI. 13.) OGY határozatában elrendelte a népszavazást. Az Alkotmánybíróság azonban a 130/2008. (XI. 3.) AB számú határozatában az elrendelő határozatot megsemmisítette. Döntését azzal indokolta, hogy az egészségbiztosítási pénztárakról szóló 2008. évi I. törvényt az Országgyűlés 2008. június 6. napjával hatályon kívül helyezte. Ez a megváltozott jogi helyzet azt eredményezte, hogy a népszavazási kezdeményezés okafogyottá vált.

A jelen eljárásban vizsgált kérdés a korábbi kezdeményezéssel tartalmilag azonos. Így a 2008. évi I. törvény hatályon kívül helyezésével a kérdés megtévesztővé vált, mert az okafogyott népszavazási kezdeményezéssel hozható összefüggésbe.

II.

A határozat az Nsztv. 2. §-án, 10. §-ának *c)* pontján, 13. §-ának (1) bekezdésén, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 373/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a P. T. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2007. július 16-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy a Magyar Köztársaság Országgyűlése, jogszabály (a Büntető Törvénykönyv) módosításával tegye szankcionálhatóvá a hálapénz adását és elfogadását az egészségügyben, a szociális szférában.”

Az Országos Választási Bizottság a 306/2007. (VII. 23.) OVB számú határozatával hitelesítette az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát. A határozat ellen kifogást nyújtottak be, mely alapján az Alkotmánybíróság 114/2008. (IX. 26.) AB számú határozatával megsemmisítette az OVB határozatát, és a bizottságot új eljárásra utasította.

Az Alkotmánybíróság döntésében megállapította, hogy a kérdés nem felel meg az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény (a továbbiakban: Nsztv.) 13. § (1) bekezdésében szabályozott egyértelműség követelményének. A választópolgárok ugyanis a kérdés alapján nem lehetnének tisztában döntésük tartal-

mával. A hálapénz fogalmának meghatározása ellenére nem egyértelmű, hogy milyen tevékenység milyen feltételek fennállta esetén válna szankcionálhatóvá. Behatárolhatatlan a kérdésben szereplő szociális szféra terjedelme is, tehát nem határozható meg pontosan az érintett személyek köre.

Az Alkotmánybíróság határozatában foglaltakra tekintettel az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

II.

A határozat az Nsztv. 2. §-án, 10. § *c)* pontjain, 13. § (1) bekezdésén, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 374/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a dr. H. Z. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. február 28-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy a 2008. évi I. törvény alapján megalakuló egészségbiztosítási pénztárak részvényeinek száz százaléka a Magyar Állam forgalomképtelen kincstári vagyonába tartozzon?”

Az Országos Választási Bizottság a 161/2008. (III. 18.) számú OVB határozatával hitelesítette az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát. A határozat ellen kifogást nyújtottak be, melynek alapján az Alkotmánybíróság 122/2008. (X. 8.) AB számú határozatával megsemmisítette az OVB határozatát, és a bizottságot új eljárásra utasította.

Az Alkotmánybíróság határozatában megállapította, hogy az Országos Választási Bizottság határozatának meghozatalát követően az Országgyűlés az egészségbiztosítási pénztárakról szóló 2008. évi I. törvényt 2008. június 6. napjával hatályon kívül helyezte. E tény miatt a hatályon kívül helyezett törvényről kezdeményezett népszavazás az állampolgárokat félrevezeti.

Az Alkotmánybíróság határozatában foglaltakra tekintettel az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

II.

A határozat az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, 10. §-ának *c)* pontján, 13. §-ának (1) bekezdésén, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 375/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a dr. H. Z. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. február 28-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy a 2008. évi I. törvény alapján megalakuló egészségbiztosítási pénztárak kizárólag non-profit gazdasági társaságokként működhessenek?”

Az Országos Választási Bizottság a 162/2008. (III. 18.) OVB számú határozatával hitelesítette az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát. A határozat ellen kifogást nyújtottak be, melynek alapján az Alkotmánybíróság 123/2008. (X. 8.) AB számú határozatával megsemmisítette az OVB határozatát, és a bizottságot új eljárásra utasította.

Az Alkotmánybíróság határozatában megállapította, hogy az Országos Választási Bizottság határozatának meghozatalát követően az Országgyűlés az egészségbiztosítási pénztárakról szóló 2008. évi I. törvényt 2008. június 6. napjával hatályon kívül helyezte. E tény miatt a hatályon kívül helyezett törvényről kezdeményezett népszavazás az állampolgárokat félrevezeti.

Az Alkotmánybíróság határozatában foglaltakra tekintettel az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

II.

A határozat az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, 10. §-ának *c)* pontján, 13. §-ának (1) bekezdésén, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 376/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a dr. H. Z. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. február 28-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy a 2008. évi I. törvény alapján megalakuló egészségbiztosítási pénztárak kizárólag egészségbiztosítási szolgáltatást nyújthassanak?”

Az Országos Választási Bizottság a 163/2008. (III. 18.) OVB számú határozatával hitelesítette az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát. A határozat ellen kifogást nyújtottak be, melynek alapján az Alkotmánybíróság 121/2008. (X. 8.) AB számú határozatával megsemmisítette az OVB határozatát, és a bizottságot új eljárásra utasította.

Az Alkotmánybíróság határozatában megállapította, hogy az Országos Választási Bizottság határozatának meghozatalát követően az Országgyűlés az egészségbiztosítási pénztárakról szóló 2008. évi I. törvényt 2008. június 6. napjával hatályon kívül helyezte. E tény miatt a hatályon kívül helyezett törvényről kezdeményezett népszavazás az állampolgárokat félrevezeti.

Az Alkotmánybíróság határozatában foglaltakra tekintettel az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

II.

A határozat az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, 10. §-ának *c)* pontján, 13. §-ának (1) bekezdésén, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 377/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997.

évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a dr. H. Z. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. február 28-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy az Országgyűlés helyezze hatályon kívül az egészségbiztosítási pénztárakról szóló 2008. évi I. törvényt.”

Az Országos Választási Bizottság a 164/2008. (III. 18.) OVB számú határozatával hitelesítette az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát. A határozat ellen kifogást nyújtottak be, melynek alapján az Alkotmánybíróság 135/2008. (XI. 20.) AB számú határozatával megsemmisítette az OVB határozatát, és a bizottságot új eljárásra utasította.

Az Alkotmánybíróság határozatában megállapította, hogy az Országos Választási Bizottság határozatának meghozatalát követően az Országgyűlés az egészségbiztosítási pénztárakról szóló 2008. évi I. törvényt 2008. június 6. napjával hatályon kívül helyezte. E tény miatt a hatályon kívül helyezett törvényről kezdeményezett népszavazás az állampolgárokat félrevezeti.

Az Alkotmánybíróság határozatában foglaltakra tekintettel az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

II.

A határozat az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, 10. §-ának *c)* pontján, 13. §-ának (1) bekezdésén, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 378/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a M. I. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. március 14-én az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy a biztosítottak szabadon választhassanak egészségbiztosítási pénztárat?”

Az Országos Választási Bizottság a 173/2008. (IV. 8.) OVB számú határozatával hitelesítette az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát. A határozat ellen kifogást nyújtottak be, melynek alapján az Alkotmánybíróság 136/2008. (XI. 20.) AB számú határozatával megsemmisítette az OVB határozatát, és a bizottságot új eljárásra utasította.

Indokolása szerint az Országos Választási Bizottság 173/2008. (IV. 8.) OVB számú határozatának meghozatalakor még hatályban volt az egészségbiztosítási pénztárakról szóló 2008. évi I. törvény, melyet az Országgyűlés 2008. június 6. napjával hatályon kívül helyezett. Ennek következtében megszűnt az a jogi háttér, amellyel összefüggésben az egészségbiztosítási pénztárak közötti szabad választás lehetősége értelmezhető volt, így a kérdés félrevezeti a választópolgárokat.

Az Alkotmánybíróság határozatában foglaltakra tekintettel az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

II.

A határozat az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, 10. §-ának *c)* pontján, 13. §-ának (1) bekezdésén, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

A Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó megjelentette

a

Módszertani útmutató a helyi önkormányzati rendeletek szerkesztéséhez

c. kiadványt.

Az útmutató célja, hogy a helyi önkormányzati rendeletek alkotása során történő helyes alkalmazásához gyakorlati segítséget nyújtson. Az útmutató sorra veszi a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény és a kapcsolódó végrehajtási rendeletek azon rendelkezéseit, amelyeket a helyi önkormányzati jogalkotásnál alkalmazni kell. Ezen rendelkezésekhez fűz gyakorlati útmutatást, kifejezetten önkormányzati rendeletekből merített helyes és helytelen példákat.
Jelenleg igen nagy az eltérés az egyes megyékben, illetve a megyéken belül az egyes településeken használt önkormányzati rendeletek alkotása során alkalmazott módszerekben, szokásokban. Erre tekintettel néhány közigazgatási hivatal mintarendeletekkel segíti az adott megyében működő települések jegyzőinek munkáját. Egységes, a helyi önkormányzatok részére készülő jogszabály-szerkesztési segédanyagot azonban még sem az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium, sem az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium nem adott ki. Ezt a hiányt próbálja részben pótolni ez a kiadvány. Egyre nagyobb ugyanis az igény arra, hogy a helyi önkormányzati rendeleteket is egységes szerkesztési módszerrel, egységes szerkezetben, elektronizálva minden állampolgár elérhesse, megismerhesse és következetesen alkalmazhassa.
A fentiekre tekintettel ajánljuk a kiadványt az ország valamennyi jegyzőjének, körjegyzőjének, főjegyzőjének, a polgármestereknek, megyei közgyűlési elnököknek, a képviselő-testületek tagjainak, valamint a helyi jogalkotás előkészítésében részt vevő hivatali munkatársaknak.

A 104 oldalas kiadvány ára: **1155 Ft** áfával.

Példányonként megvásárolható a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Jogi Könyvesboltjában (1085 Budapest, Somogyi B. u. 6. Tel./fax: 318-8411), valamint a Budapest VII., Rákóczi út 30. (bejárat a Dohány u. és Nyár u. sarkán) szám alatti Közlöny Centrumban (tel.: 321-5971, fax: 321-5275, e-mail: kozlonycentrum@mhk.hu), illetve megrendelhető a kiadó ügyfélszolgálatán (fax: 318-6668, 338-4746, e-mail: kozlonybolt@mhk.hu) vagy a www.mhk.hu/kozlonybolt internetcímen.

MEGRENDELŐLAP

Megrendeljük a **Módszertani útmutató a helyi önkormányzati rendeletek szerkesztéséhez** című kiadványt
(ára: **1155 Ft** + postaköltség), ... példányban, és kérem juttassák el az alábbi címre:

A megrendelő (cég) neve: .....
Címe (város, irányítószám): .....
Utca, házszám: .....
Ügyintéző neve, telefonszáma: .....
A megrendelő (cég) bankszámlaszáma: .....

A megrendelt példányok ellenértékét a postaköltséggel együtt, a szállítást követő számla kézhezvétele után, 8 napon belül a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadónak a számlán feltüntetett pénzforgalmi jelzőszámára átutalom.

Keltezés: ……

……
cégszerű aláírás

Tisztelt Előfizetők!

Tájékoztatjuk Önöket, hogy 2009. január 1-jétől a hivatalos lapok megjelentetése az alábbiak szerint változik

A Magyar Közlöny és a mellékletét képező Hivatalos Értesítő tartalma újabb rovatokkal bővül

Magyar Közlöny

I. Az Alkotmány és annak módosításai
II. Törvények
III. Kormányrendeletek
IV. A Magyar Nemzeti Bank elnökének rendeletei
V. A Kormány tagjainak rendeletei
VI. Az Alkotmánybíróság határozatai és végzései
VII. Jogegységi határozatok
VIII. Az Országos Választási Bizottság állásfoglalásai
IX. Határozatok Tára

Hivatalos Értesítő

I. Egységes szerkezetű jogi aktusok
II. Statisztikai közlemények
III. Utasítások, jogi iránymutatások
IV. Állásfoglalások
V. Személyügyi hírek
VI. Alapító okiratok
VII. Pályázati felhívások
VIII. Közlemények
IX. Hirdetmények (a Cégközlöny, az Európai Unió Hivatalos Lapja, a Közbeszerzési Értesítő és a Bírósági Határozatok figyelése, illetve a tartalomjegyzékek közzététele)

Havonta a kiadó DVD-formátumban tematizált jogszabálygyűjteményeket biztosít az előfizetőknek.

A jogszabálygyűjtemények árát az előfizetési díj tartalmazza.

2009. január 1-jétől

– a **Belügyi Közlöny** tartalmazza a jövőben a *Sport Értesítőt,* a *Turisztikai Értesítőt* és az *Önkormányzati Közlönyt,*
– a *Szociális Közlöny* és a *Munkaügyi Közlöny* – összevonást követően – januártól **Szociális és Munkaügyi Közlöny** néven, egy lapként jelenik meg,
– az *Oktatási Közlöny* és a *Kulturális Közlöny* előfizetői a jövőben az **Oktatási és Kulturális Közlöny**ben találhatják meg a számukra fontos információkat,
– az *Egészségbiztosítási Közlöny* az **Egészségügyi Közlöny**be integrálódik, az érdeklődők a jövőben az Egészségügyi Közlönyből tájékozódhatnak az ez idáig két lapban közölt információkról.

Budapest, 2008. október 15.

Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft.

Tisztelt Előfizetők!

Tájékoztatjuk Önöket, hogy a kiadónk terjesztésében levő lapokra és elektronikus kiadványokra szóló előfizetésüket folyamatosnak tekintjük. Csak akkor kell változást bejelenteniük a 2009. évre vonatkozó előfizetésre, ha a példányszámot, esetleg a címlistát módosítják, vagy új lapra szeretnének előfizetni (pontos szállítási, név- és utcacím-megjelöléssel). Értesítjük továbbá Önöket, hogy 2009. január 1-jétől – az Eitv. összevonásra vonatkozó rendelkezéseit figyelembe véve – egyes lapoknál is változásokra kell számítani. Kérjük, hogy az esetleges módosítást (cím- és példányszámváltozás) szíveskedjenek levélben vagy faxon megküldeni. Felhívjuk szíves figyelmüket, hogy a lapszállításról kizárólag az előfizetési díj beérkezését követően intézkedünk. Fontos, hogy az előfizetési díjakat a megadott 10300002-20377199-70213285 sz. számlára utalják, illetve a kiadó által kiküldött készpénz-átutalási megbízáson fizessék be. Készpénzes befizetés kizárólag a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó ügyfélszolgálatán (1085 Budapest, Somogyi Béla u. 6.) lehetséges. (Levélcím: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 1394 Budapest, 62. Pf. 357. Fax: 318-6668).

A 2009. évi előfizetési díjak

(Az árak az áfát tartalmazzák.)

Magyar Közlöny	151 452 Ft/év	Szociális és Munkaügyi Közlöny	39 564 Ft/év
Az Alkotmánybíróság Határozatai	27 972 Ft/év	Oktatási és Kulturális Közlöny	31 500 Ft/év
Belügyi Közlöny	39 564 Ft/év	Pénzügyi Közlöny	45 108 Ft/év
Egészségügyi Közlöny	39 564 Ft/év	Ügyészségi Közlöny	9 324 Ft/év
Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Értesítő	27 468 Ft/év	L'udové noviny	7 308 Ft/év
		Neue Zeitung	7 056 Ft/év

A MAGYAR HIVATALOS JOGSZABÁLYTÁR (DVD)
hatályos jogszabályok hivatalos számítógépes gyűjteményének 2009. évi éves előfizetési díjai
(Áraink a 20%-os áfát tartalmazzák.)

Önálló változat	97 200 Ft	25 munkahelyes hálózati változat	351 000 Ft
5 munkahelyes hálózati változat	171 600 Ft	50 munkahelyes hálózati változat	459 000 Ft
10 munkahelyes hálózati változat	216 000 Ft	100 munkahelyes hálózati változat	780 000 Ft

AZ EU-JOGSZABÁLYTÁR (DVD)
Az Európai Unió Jogszabályai gyűjteményének 2009. évi éves előfizetési díja
(Áraink a 20%-os áfát tartalmazzák.)

Önálló változat	86 400 Ft	25 munkahelyes hálózati változat	312 000 Ft
5 munkahelyes hálózati változat	156 000 Ft	50 munkahelyes hálózati változat	408 000 Ft
10 munkahelyes hálózati változat	192 000 Ft	100 munkahelyes hálózati változat	708 000 Ft

Facsimile Magyar Közlöny. A hivatalos lap 2008-as évfolyama jelenik meg CD-n az eredeti külalak megőrzésével, de könnyen kezelhetően.
Ára: 18 480 Ft + áfa.

A Magyar Közlönyt szerkeszti a Miniszterelnöki Hivatal, a Szerkesztőbizottság közreműködésével. A Szerkesztőbizottság elnöke: dr. Petrétei József. A szerkesztésért felelős: dr. Tordai Csaba. Budapest V., Kossuth tér 1–3.
Kiadja a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Felelős kiadó: dr. Kodela László elnök-vezérigazgató.
Budapest VIII., Somogyi Béla u. 6., www.mhk.hu. Telefon: 266-9290.
A papír alapon terjesztett Magyar Közlöny a kormányzati portálon közzétett hiteles elektronikus dokumentum oldalhű másolata.

Előfizetésben megrendelhető a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadónál
Budapest VIII., Somogyi Béla u. 6., 1394 Budapest 62. Pf. 357, vagy faxon 318-6668.
Előfizetésben terjeszti a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó a FAMA ZRt. közreműködésével.
Telefon: 235-4554, 266-9290/240, 241 mellék. Terjesztés: tel.: 317-9999, 266-9290/245 mellék.
Példányonként megvásárolható a Budapest VII., Rákóczi út 30. (bejárat a Dohány u. és Nyár u. sarkán) szám alatti Közlöny Centrumban (tel.: 321-5971, fax: 321-5275, e-mail: kozlonycentrum@mhk.hu), illetve megrendelhető a kiadó ügyfélszolgálatán (fax: 318-6668, 338-4746, e-mail: kozlonybolt@mhk.hu) vagy a www.mhk.hu/kozlonybolt internetcímen.
2008. évi éves előfizetési díj: 121 212 Ft. Egy példány ára: 250 Ft 16 oldal terjedelemig, utána +8 oldalanként +215 Ft.

HU ISSN 0076—2407

08.3693 – Nyomja a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Lajosmizsei Nyomdája. Felelős vezető: Burján Norbert igazgató.

Előfizetési bankszámlaszám: MKB Bank 10300002–20377199–70213285

HIVATALOS ÉRTESÍTŐ

A MAGYAR KÖZLÖNY MELLÉKLETE

Budapest,
2008. december 12., péntek

XI. évfolyam, 2008/50. szám

FELHÍVÁS!

Felhívjuk tisztelt Előfizetőink figyelmét az értesítő utolsó oldalán közzétett tájékoztatóra és a 2009. évi előfizetési árainkra

TARTALOM

III. Utasítások, jogi iránymutatások

A Miniszterelnöki Hivatalt vezető miniszter utasítása A Miniszterelnöki Hivatal bélyegzőhasználati rendjéről szóló 14/2008. (HÉ 50.) MeHVM utasítás 8879

A közlekedési, hírközlési és energiaügyi miniszter utasítása A felügyeleti igazolványokról szóló 11/2008. (HÉ 50.) KHEM utasítás 8883

Az önkormányzati miniszter utasításai

A folyamatba épített, előzetes és utólagos vezetői ellenőrzés rendszeréről szóló 13/2008. (HÉ 50.) ÖM utasítás. 8885

A belföldi reprezentációról szóló 14/2008. (HÉ 50.) ÖM utasítás 8930

V. Személyügyi hírek

Az Állami Számvevőszék személyügyi hírei 8935

Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium személyügyi hírei. 8935

A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium személyügyi hírei. 8936

A Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium személyi hírei. 8937

Az Önkormányzati Minisztérium személyügyi hírei 8938

A Pénzügyminisztérium személyügyi hírei 8938

A Szociális és Munkaügyi Minisztérium személyügyi hírei 8939

Álláspályázatok

Besnyő Község Önkormányzatának Képviselő-testülete pályázatot hirdet jegyzői álláshely betöltésére. 8939

Budapest-Zugló Polgármesteri Hivatalának jegyzője pályázatot hirdet hatósági osztályvezető álláshelyre. 8940

Csabaszabadi és Pusztaottlaka Községek Körjegyzősége pályázatot hirdet igazgatási ügyintéző munkakörben határozott időre. 8940

Felsőörs Község Önkormányzatának jegyzője pályázatot hirdet adóügyi ügyintézői munkakör határozott idejű betöltésére. 8941

Gyulaháza Község Önkormányzatának és Gemzse Község Önkormányzatának Képviselő-testületei pályázatot hirdetnek aljegyzői munkakör betöltésére 8941

Gyulaháza község jegyzője pályázatot hirdet anyakönyv-vezetői és igazgatási ügyintéző munkakör betöltésére 8942

Isaszeg Város Önkormányzata Polgármesteri Hivatalának jegyzője pályázatot hirdet igazgatási ügyintéző munkakör betöltésére. 8942

Jászapáti Város Polgármesteri Hivatala pályázatot hirdet hatósági ügyintézői munkakör betöltésére 8943

Jászapáti Város Önkormányzatának jegyzője pályázatot hirdet kiemelt építéshatósági ügyintézői munkakör betöltésére. 8943

A Központi Szolgáltatási Főigazgatóság pályázatot ír ki a Műszaki és Ellátási Főosztályára főosztály-vezetői munkakörbe. 8944

A Központi Szolgáltatási Főigazgatóság Szolgáltatási Igazgatósága pályázatot ír ki személyi asszisztens munkakörbe 8944

Mezőcsát Város Önkormányzatának Polgármesteri Hivatala pályázatot hirdet pénzügyi osztályvezető munkakör betöltésére 8945

Mezőhegyes Város Önkormányzatának jegyzője pályázatot hirdet településfejlesztési és -rendezési, valamint településüzemeltetési feladatokat ellátó ügyintézői munkakör betöltésére 8946

Putnok Város Önkormányzatának Képviselő-testülete pályázatot hirdet aljegyzői munkakör betöltésére 8946

Sajópetri Község Önkormányzatának Képviselő-testülete pályázatot ír ki jegyzői állás betöltésére 8947

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közgyűlés pályázatot hirdet megyei főjegyzői állás betöltésére 8947

Tab Város Önkormányzatának Képviselő-testülete pályázatot hirdet Tab Város Önkormányzatánál jegyző munkakörének betöltésére 8948

Tapsony és Nagyszakácsi községek önkormányzatainak képviselő-testületei pályázatot hirdetnek körjegyzői állás betöltésére 8949

Veresegyház Város Polgármesteri Hivatala pályázatot hirdet helyinépesség-nyilvántartó és okmány-ügyintézői munkakör betöltésére – 2 fő részére 8949

Veresegyház Város Polgármesteri Hivatala pályázatot hirdet könyvelői munkakör betöltésére 8949

VIII. Közlemények

Az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal közleménye a személyi jövedelemadó meghatározott részének felhasználásáról rendelkező magánszemély nyilatkozatára igényt tartó egyház részére történő technikai szám kiadásáról 8951

A Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatalának közleménye az elveszett, megsemmisült gépjárműtörzskönyvek sorszámáról 8952

A Magyar Ügyvédi Kamara közleménye
A Magyar Ügyvédi Kamarának az ügyvédi hivatás etikai szabályairól és elvárásairól szóló 5/2008. (XI. 27.) MÜK Szabályzattal módosított 8/1999. (III. 22.) MÜK Szabályzata 8953

IX. Hirdetmények

Az Állami Számvevőszék vizsgálata 8962

A Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó tájékoztatója

Az Európai Unió Hivatalos Lapjának magyar nyelvű kiadásában megjelent jogi aktusokról (2008. november 27–29.) 8964

A Közbeszerzési Értesítő 141. számának (2008. december 3.) tartalomjegyzékéről 8968

A Közbeszerzési Értesítő 142. számának (2008. december 5.) tartalomjegyzékéről 8971

A Közbeszerzési Értesítő 143. számának (2008. december 8.) tartalomjegyzékéről 8976

A Cégközlöny 49. számában (2008. december 4.) megjelent felszámolási eljárások megindításáról 8982

Céghirdetmények

Felhívás vagyon értékesítésére 9028

Kereskedelmi képviseletek megszűnése 9050

Ügyészségi szolgálati igazolvány érvénytelenítése 9051

III. Utasítások, jogi iránymutatások

A Miniszterelnöki Hivatalt vezető miniszter utasítása

A Miniszterelnöki Hivatalt vezető miniszter 14/2008. (HÉ 50.) MeHVM utasítása a Miniszterelnöki Hivatal bélyegzőhasználati rendjéről

I. Az utasítás hatálya

1. Az utasítás hatálya kiterjed mindazokra, akiket a Miniszterelnöki Hivatal (a továbbiakban: Hivatal) Szervezeti és Működési Szabályzata, illetve más jogszabály felhatalmaz a Hivatal képviseletére, a Hivatal nevében jogokat és kötelezettségeket szerezhetnek, feladatkörük alapján kiadmányozásra jogosultak, valamint mindazokra, akik munkakörükből adódóan ügykezelői feladatokat látnak el. Ezen túlmenően az utasítás betartására kötelezettek azok is, akik egyedi vezetői döntés alapján hivatali bélyegző használatára jogosultak.

II. A bélyegzőhasználat általános szabályai

1. Bélyegzők használatára a jelen utasítás hatálya alá tartozó személyek, és csak az itt meghatározott feltételek mellett jogosultak.

2. A Hivatalon belül az alábbi bélyegzők használhatók:
a) körbélyegzők,
b) fejbélyegzők,
c) iratkezelés során használt bélyegzők,
d) biztonsági bélyegzők: fém pecsétnyomók,
e) speciális bélyegzők.

III. A Hivatalban használt bélyegzők típusai

Körbélyegző

1. A Hivatalban a körbélyegzők következő típusai használhatók:

a) Közepén a Magyar Köztársaság címere helyezkedik el, melyet a bélyegző belső kerületére írva a következő szöveg fog körül „MINISZTERELNÖKI HIVATAL”. A címer alatt található a bélyegző sorszáma arab számmal jelölve.

b) Közepén a Magyar Köztársaság címere helyezkedik el, melyet a bélyegző belső kerületére írva a következő szöveg fog körül: „MEH *szervezeti egység neve* (SzMSz-ben, vagy más joganyagban megnevezett szervezeti egység elnevezése). A miniszterelnök, MeHVM miniszter vagy speciális feladatkörrel megbízott személy esetében megnevezésüket, illetve feladatkörüket kell feltüntetni a körbélyegzőn. Amennyiben az adott szervezeti egység elnevezésű bélyegzőből csak egy készült, a címer alatt egy csillag szerepel. Ha több bélyegző készül ugyanazon szervezeti egység elnevezéssel, a címer alatt a bélyegző sorszámát kell jelölni arab számmal.

2. A körbélyegzők átmérője 3,5 centiméter, betűtípusa *HSwitzerland Condensed.* Indokolt esetben ettől eltérő méretű körbélyegző is használható. A körbélyegzők lenyomatához lila tintával átitatott párnát kell használni.

3. A körbélyegzőt csak hivatalos levelezésben, kiadmányokon, másolatok hitelesítésére lehet használni.

Fejbélyegzők

4. A Hivatalban a következő fejbélyegzők használhatók:

a) Téglalap alakú, felirata „MINISZTERELNÖKI HIVATAL 1357 BUDAPEST PF. 2”

b) Téglalap alakú, felirata „MEH *szervezeti egység neve* (SzMSz-ben, vagy más joganyagban megnevezett szervezeti egység elnevezés) 1357 BUDAPEST 1357 PF. 2”

5. Fejbélyegző kimenő küldemények borítékán a feladó jelölésére használható.

6. A fejbélyegzők lenyomatához lila tintával átitatott párnát kell használni.

Iratkezelés során használt bélyegzők

7. A Hivatalban az iratkezeléshez kapcsolódóan a következő bélyegzők használhatók: érkeztető bélyegző, érkeztető-iktató bélyegző, dátumbélyegző, díjhitelesítő bélyegző, aláírás bélyegző, hitelesítő bélyegző, minősített küldeményen a minősítési jelölés és kezelési utasítások jelölésére szolgáló bélyegzők, tértivevények feladásánál használt bélyegzők.

8. Az iratkezelés során használt bélyegzőkre vonatkozó részletes szabályok a Hivatal hatályos Iratkezelési és Titokvédelmi Szabályzataiban szerepelnek.

9. Az aláírás bélyegzők lenyomatához kék tintával átitatott párnát, a többi bélyegző lenyomatához lila tintával átitatott párnát kell használni.

Biztonsági bélyegzők

10. A fém pecsétnyomó kör alakú, negatív lenyomatú bélyegző, melyen a következő felirat szerepel „MINISZTERELNÖKI HIVATAL *sorszám*”.

11. Fém pecsétnyomók minősített iratok tárolására szolgáló páncél- és lemezszekrények lezárására használhatók.

Speciális bélyegzők

12. A fenti felsorolásban nem szereplő, egyedi célra felhasználható bélyegzők.

IV. Bélyegzők megrendelése

1. A Hivatalban bélyegzőket az ebben az utasításban meghatározott körben és célra lehet rendelni.

2. Megrendeléskor az *Igénylőlap bélyegző igényléséhez, cseréjéhez, pótlásához* című nyomtatványt (1. sz. melléklet) kell kitölteni.

3. A kitöltött űrlapot a Kormányzati Iratkezelési Főosztályra kell küldeni, ahol ellenőrzik az igénylőlapot.

4. Amennyiben az igénylőlap megfelel ezen utasítás előírásainak, továbbítják a Központi Szolgáltatási Főigazgatóság (továbbiakban KSzF) illetékes szervezeti egységének, ahol gondoskodnak a bélyegzők elkészíttetéséről.

5. Ha az igénylőlap adatai nem pontosak, vagy az nem felel meg jelen utasítás előírásainak, a Kormányzati Iratkezelési Főosztály egyeztet az igénylő szervezeti egységgel. Vitás esetben a jogi és közigazgatási államtitkár dönt.

V. Bélyegzők nyilvántartása, kiadása

1. Az elkészült bélyegzőket a KSzF átadja a Kormányzati Iratkezelési Főosztály TÜK irattárának (a továbbiakban TÜK irattár).

2. A TÜK-irattár könyv formában összefűzött *Bélyegző-nyilvántartó lapon* (2. sz. melléklet) veszi nyilvántartásba a következő bélyegzőket: körbélyegző, fejbélyegző, érkeztetőbélyegző, érkeztető-iktató bélyegző, aláírás bélyegző, fém pecsétnyomó.

3. Nyilvántartásba vételt követően a bélyegzőt az igénylő szervezeti egység illetékes munkatársának aláírás ellenében adja ki a TÜK-irattár.

4. Egyéb bélyegzők kiadása a bélyegző igényléséhez kitöltött nyomtatványon történik.

VI. Bélyegzők használata és kezelése

1. Körbélyegző a Hivatal működésével összefüggésben keletkező kimenő iratokon csak a kiadmányozó aláírásával együtt használható.

2. Körbélyegző használatára kiadmányozási jogkörrel rendelkezők, illetve az általuk felhatalmazott személyek jogosultak.

3. Az Állami Futárszolgálat által továbbítandó küldemények borítékjának lezárásakor a lezárás helyén a körbélyegző 3 lenyomatát kell elhelyezni.

4. A bélyegzők használói és őrzői felelősséggel tartoznak a használatért.

5. A bélyegzők tárolására a minősített iratok tárolására vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

VII. Bélyegző elvesztése

1. Amennyiben a használó észleli, hogy körbélyegzője elveszett, vagy azt eltulajdonították, haladéktalanul intézkednie kell arról, hogy a bélyegzővel való visszaélés megakadályozható legyen. Ennek érdekében:

a) írásban értesíti a jogi és közigazgatási államtitkárt,

b) a Kormányzati Iratkezelési Főosztály gondoskodik a körbélyegző letiltásról szóló közlemény megjelentetéséről a Hivatalos Értesítőben,

c) bűncselekmény gyanúja esetén a körbélyegzőt használó szervezeti egység vezetője értesíti a Biztonsági Osztályt a szükséges intézkedések megtételéről,

d) a körbélyegző elvesztését vagy eltulajdonítását a bélyegző-nyilvántartó lapon fel kell tüntetni,

e) elveszett vagy eltulajdonított bélyegző új sorszámmal pótolható,

f) a letiltást követően előkerült körbélyegzőt selejtezni kell.

VIII. Bélyegzők cseréje és pótlása

1. Ha egy szervezeti egység elnevezése megváltozik, a bélyegző elhasználódott vagy megrongálódott, az egység vezetője köteles gondoskodni a bélyegzők cseréjéről.

2. Bélyegző pótlására akkor kerülhet sor, ha az elveszett vagy eltulajdonították.

IX. Bélyegzők leadása

1. Bélyegző cseréje esetén csak akkor adható ki az új bélyegző, ha az addig használtat leadják a TÜK-irattárban.

2. Hivatalon belül áthelyezés, illetve a jogviszony megszűnése esetén, a bélyegzőt felvett munkatársnak a birtokában levő bélyegzőket a TÜK-irattárban le kell adnia.

X. Bélyegzők megsemmisítése

A TÜK-irattár kezdeményezi a KSzF-nél a leadott bélyegzők jegyzőkönyv alapján történő megsemmisítését, illetve a bélyegző-nyilvántartó lapokon rögzíti a megsemmisítés dátumát.

XI. Ellenőrzés

Ezen utasítás betartását a Hivatal titokvédelmi felügyelője a TÜK-irattár munkatársainak bevonásával az éves titokvédelmi ellenőrzés során ellenőrzi.

XI. Záró rendelkezések

Ez az utasítás 2009. január 1-jén lép hatályba, közzététele a Hivatal intranethálózatán történik.

Kiss Péter s. k.,
a Miniszterelnöki Hivatalt vezető miniszter

1. számú melléklet a 14/2008. (HÉ 50.) MeHVM utasításhoz

Igénylőlap
bélyegző igényléséhez, cseréjéhez, pótlásához[1]

Bélyegző	Megrendeléséhez ……. db	Cseréjéhez ……. db	Pótlásához ……. db

1. Az igénylő szervezeti egység megnevezése, a bélyegzőt használó személy neve, munkaköre:

.....
.....

2. A készítendő bélyegző szövege:

.....
.....

3. A készítendő bélyegző fajtája:

.....
.....

4. A csere/pótlás indoka:

.....
.....
.....
.....

Budapest, 200……

……
igénylő neve, munkaköre

Az átadás-átvétel igazolása: ……

[1] A felesleges részeket kérjük kihúzni.

2. számú melléklet a 14/2008. (HÉ 50.) MeHVM utasításhoz

Szervezeti egység: ……

Szervezeti egység vezetője: ……

Szervezeti egység székhelye: ……

KIADVA			***VISSZAVÉVE***			
Bélyegző lenyomata	**dátum**	**Átvevő aláírása**	**Bélyegző lenyomata**	**dátum**	**Átvevő aláírása**	**Megsem-misítés dátuma**
Rézpecsét sz.:			Rézpecsét sz.:			
Bélyegző lenyomata	**dátum**	**Átvevő aláírása**	**Bélyegző lenyomata**	**dátum**	**Átvevő aláírása**	**Megsem-misítés dátuma**
Rézpecsét sz.:			Rézpecsét sz.:			

A közlekedési, hírközlési és energiaügyi miniszter utasítása

A közlekedési, hírközlési és energiaügyi miniszter 11/2008. (HÉ 50.) KHEM utasítása a felügyeleti igazolványokról

A felügyeleti igazolványok kiadásának és nyilvántartásának rendjét a következők szerint állapítom meg:

1. §

Az utasítás hatálya a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztériumra (a továbbiakban: minisztérium), a Nemzeti Közlekedési Hatóságra, a Közlekedésbiztonsági Szervezetre terjed ki.

2. §

A minisztérium állami vezetői, főosztályvezetői, valamint az 1. §-ban meghatározott egyéb szervek felügyeleti és hatósági jogkörben eljáró ügyintézői (a továbbiakban: ügyintéző) és annál magasabb besorolású köztisztviselői részére a felügyeleti és hatósági jogkör gyakorlását igazoló okmányt (a továbbiakban: igazolvány) kell kiállítani.

3. §

A igazolvány fajtái a következők:

a) a minisztérium állami vezetői, főosztályvezetői részére a fedőlapon két ezüst sávval ellátott, kék színű igazolvány,

b) a Nemzeti Közlekedési Hatóság Központi Hivatalának, valamint a Közlekedésbiztonsági Szervezet osztályvezetői és annál magasabb beosztású köztisztviselői részére a fedőlapon, bal oldalt két haránt arany sávval ellátott, piros színű igazolvány,

c) a Nemzeti Közlekedési Hatóság Központi Hivatalának, valamint a Közlekedésbiztonsági Szervezet ügyintézői részére a fedőlapon, bal oldalt egy haránt arany sávval ellátott, piros színű igazolvány,

d) a Nemzeti Közlekedési Hatóság területi szerveinek vezetői és ügyintézői részére a fedőlapon, bal oldalt egy haránt arany sávval ellátott, piros színű igazolvány.

4. §

(1) Az igazolványt

a) a 3. § *a)* pontjában megjelölt köztisztviselők, a 7. §-ban megjelölt személyek, továbbá a Közlekedésbiztonsági Szervezet főigazgatója, valamint a Nemzeti Közlekedési Hatóság elnöke részére a minisztérium Jogi Főosztálya állítja ki, és a közlekedési, hírközlési és energiaügyi miniszter írja alá,

b) a Nemzeti Közlekedési Hatóság Központi Hivatala köztisztviselői és a területi szervek vezetői részére a Nemzeti Közlekedési Hatóság Központi Hivatala állítja ki, és az elnök írja alá,

c) az utasítás hatálya alá tartozó szervek – *a)–b)* pontban nem említett – vezetői és ügyintézői részére a munkáltató szervezet belső szabályzatában meghatározott szervezeti egység állítja ki, és a szervezet vezetője írja alá.

(2) Az igazolvány tartalmazza:

a) az igazolvány számát,

b) az igazolvány tulajdonosának arcképét és saját kezű aláírását,

c) az igazolvány tulajdonosának nevét, beosztását, születési idejét és helyét, anyja nevét és a lakcímét,

d) az igazolvány tulajdonosát a hivatalos eljárás során megillető jogokat,

e) a közigazgatási szerv – az igazolvány fedőlapján is feltüntetett – megnevezését, bélyegzőlenyomatát, az igazolvány kiállításának keltét és az igazolvány kiadására jogosult vezető aláírását.

(3) A 3. § *a)–c)* pontjában meghatározott igazolványnak a (2) bekezdésben említetteken felül tartalmazza az igazolvány tulajdonosát – közszolgálati jogviszonya kapcsán – megillető egyéb jogosultságokat és annak gyakorlásának feltételeit. Az igazolványnak ezt a részét a minisztérium Jogi Főosztálya bélyegzőlenyomattal látja el.

(4) Az igazolvány az igazolványban megjelölt év december 31-ig érvényes. Az igazolvány érvényességének évenkénti meghosszabbításáról az igazolvány kiállítója gondoskodik.

5. §

(1) Az igazolvány kiállítója

a) az igazolványokat sorszám szerint állítja ki;

b) nyilvántartást vezet a kiállított igazolványokról;

c) gondoskodik az igazolványok érvényességi idejének az igazolványba történő bejegyzéséről;

d) az igazolványt bevonja, ha az igazolvány tulajdonosának köztisztviselői jogviszonya megszűnt, az adatokban változás történt, vagy az igazolvány megrongálódott;

e) gondoskodik az elveszett vagy megsemmisült igazolvány érvénytelenségének a a Magyar Közlöny mellékleteként megjelenő Hivatalos Értesítőben, valamint a minisztérium honlapján történő közzétételéről;

f) gondoskodik szükség szerint, de évente legalább egy alkalommal a bevont igazolvány megsemmisítéséről.

(2) Az igazolványba bejegyzést kizárólag az azzal megbízott személy tehet.

(3) Az igazolványokról vezetett nyilvántartás tartalmazza az igazolvány sorszámát, az igazolvány tulajdonosának nevét, beosztását és az alkalmazó közigazgatási szerv megnevezését.

6. §

(1) Az igazolvány tulajdonosa köteles az igazolványt hivatalos eljárása során magánál tartani.

(2) Az igazolvány tulajdonosa az igazolványt köteles ép és tiszta állapotban megőrizni, köztisztviselői jogviszonyának (állami vezetői jogviszonyának) megszűnése esetén az igazolvány kiállítójának visszaadni.

(3) Ha az igazolvány elveszett, megrongálódott, megsemmisült, abban valamely bejegyzés olvashatatlanná vált vagy az adatokban változás történt – így különösen, ha az igazolványra jogosító vezetői megbízást visszavonták –, az igazolvány tulajdonosa köteles azt az igazolvány kiállítójának haladéktalanul bejelenteni.

7. §

Az igazolvány kiadását a közlekedési, hírközlési és energiaügyi miniszter indokolt esetben az utasítás hatálya alá nem tartozó személy részére engedélyezheti.

8. §

(1) Ez az utasítás 2008. december 15-én lép hatályba.

(2) Az utasítás hatálybalépésével egyidejűleg hatályát veszti a felügyeleti igazolványokról szóló 32/2007. (XII. 7.) GKM utasítás. Ez a bekezdés a hatálybalépését követő napon veszti hatályát.

Dr. Molnár Csaba s. k.,
közlekedési, hírközlési és energiaügyi miniszter

Az önkormányzati miniszter utasításai

Az önkormányzati miniszter
13/2008. (HÉ 50.) ÖM
utasítása
a folyamatba épített, előzetes és utólagos vezetői ellenőrzés rendszeréről

Az államháztartás működési rendjéről szóló 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet 145/A–C. §-aiban foglaltakra tekintettel az Önkormányzati Minisztérium (a továbbiakban: Minisztérium) folyamatba épített, előzetes és utólagos vezetői ellenőrzése rendszeréről kiadom a következő

utasítást:

1. A Minisztérium fejezeti kezelésű előirányzataira, valamint hivatali szervezetére (a továbbiakban: Igazgatás) vonatkozóan a folyamatba épített, előzetes és utólagos vezetői ellenőrzéssel (a továbbiakban: FEUVE) összefüggő feladatokat e rendelet mellékleteiben foglaltak szerint határozom meg.

2. Az ellenőrzési nyomvonalat az *1. számú melléklet*, a kockázatkezelés rendjét a *2. számú melléklet*, a szabálytalanságok kezelésének szabályait a *3. számú melléklet* tartalmazza.

3. Ez az utasítás a közzétételét követő napon lép hatályba.

Dr. Gyenesei István s. k.,
önkormányzati miniszter

1. számú melléklet a 13/2008. (HÉ 50.) ÖM utasításhoz

Ellenőrzési nyomvonal

1. Költségvetés tervezése

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
1.	A PM tervezési körirata alapján az ÖM közjogi és koordinációs szakállamtitkára kiadja a belső tervezési intézkedését (ÖM XI. fejezetre).	Felelős: a közjogi és koordinációs szakállamtitkár Végrehajtó(k): a PEF vezetője és a kijelölt munkatársai	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet; PM körirat.	A tervezési körirat alapján kiadott belső tervezési intézkedés.	A tervezési köriratban meghatározott rész/véghatáridő.	PM tervezési körirat megjelenése késhet, ez esetben a belső határidők szűkösek.	A tervezési köriratban és a kiadott belső tervezési intézkedésben meghatározott határidők.	A közjogi és koordinációs szakállamtitkár	évente
2.	Az ÖM és az irányítása alá tartozó önálló költségvetési szervek az intézményi költségvetésre és a fejezeti kezelésű előirányzatokra tervet készítenek.	Felelős: PEF kijelölt vezetői, munkatársai, illetve az intézményvezetők Végrehajtó(k): a tervezési munkára kijelölt munkatársak	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Fejezeti előirányzatokra elkészített tervek, amelyek tartalmazzák a fejlesztési többletigények összeállítását.	A tervezési köriratban meghatározott rész/véghatáridő.	Nem érkeznek vissza határidőre a tervezési adatlapok; a visszaérkező tervek további egyeztetést igényelnek.	Szakmai tervek; kialakított sablonok a tervezéshez.	Intézményvezetők, ÖM kijelölt főosztályainak vezetői;	évente
3.	A beérkezett anyagok ellenőrzése és összesítése.	Felelős: PEF kijelölt munkatársai; az intézményi költségvetési tervekért, az ÖM kijelölt főosztályainak vezetői az általuk kezelt fejezeti sorokért. Végrehajtó(k): PEF kijelölt munkatársai; szakmai főosztályok kijelölt munkatársai.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Az egyes fejezeti sorokhoz tartozó terv elkészítése szakmai és számszaki megalapozottságának ellenőrzése, a fejezeti tervek összesítése.	A tervezési köriratban meghatározott rész/véghatáridő.	A megadott adatok pontatlanok, időhiány miatt az ellenőrzés felületes lehet. Ha ugyanazon személy készíti és ellenőrzi a tervet, akkor nagyobb az esélye egy lényeges hiba bekövetkeztének.	Összesített terv; számszaki ellenőrzés.	ÖM kijelölt főosztály-vezetői, illetve a felügyeletüket ellátó vezetők.	évente
4.	A költségvetési tervek számszaki összeállítása (kiemelt előirányzatok bontásig).	Felelős: PEF vezetője Végrehajtó(k): PEF vezetője által kijelölt munkatársak.	Áht; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Intézményi költségvetési terv; fejezeti kezelésű előirányzatokra vonatkozó költségvetési terv.	A tervezési köriratban meghatározott rész/véghatáridő.	Határidőre nem érkeznek meg a résztervek, emiatt e feladat elvégzési határideje csúszik.	Összesített terv; beérkezés időpontja.	A közjogi és koordinációs szakállamtitkár és a PEF vezetője.	évente

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
5.	A fejezet szintű normaszöveg javaslat elkészítése, megküldése a PM részére.	Felelős: közjogi és koordinációs szakállamtitkár. Végrehajtó(k): PEF és a kijelölt szakmai főosztályok vezetői és kijelölt munkatársai.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Fejezeti normaszöveg-javaslat kidolgozása, amelyben minden érintett szakterület részt vesz.	A tervezési köriratban meghatározott határidő.	A normaszöveg-javaslatból kimaradnak, vagy bekerülnek olyan tényezők, amelyek a fejezet mozgásterét szűkítik, korlátozzák.	Normaszöveg-javaslat.	Miniszter vagy az általa kijelölt szakállamtitkár, PEF vezetője, szervezeti egység vagy testület.	évente
6.	Fejezet költségvetési tervének (számszaki) megküldése a PM-be.	Felelős: közjogi és koordinációs szakállamtitkár. Végrehajtó(k): PEF vezetője.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	PM részére megküldött fejezeti költségvetési terv	A tervezési köriratban meghatározott rész/véghatáridő.	Nem készül el határidőre a költségvetési terv.	A kész költségvetési terv elküldési időpontja.	Miniszter vagy az általa felkért személy, szervezeti egység vagy testület.	évente
7.	Egyeztetés PM és az ÖM fejezetek között.	Felelős: közjogi és koordinációs szakállamtitkár. Végrehajtó(k): közjogi és koordinációs szakállamtitkár által felkért ÖM-es és intézményi vezetők.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Végleges fejezeti keret meghatározásra kerül.	A tervezési köriratban meghatározott határidő.	Csökkentett források leosztása fordulhat elő mind az intézményi, mind a fejezeti kezelésű előirányzatokra.	PM táblázatok; Access-adatbázis.	Miniszter vagy az általa felkért személy, szervezeti egység vagy testület.	évente
8.	Fejezeti indoklás és fejezeti füzet (szöveges indoklás) elkészítése.	Felelős: Intézményvezetők, az ÖM-ben a tervezési feladatokra kijelölt főosztályvezetők. Végrehajtó(k): Intézmények és az ÖM munkatársai.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Részletes szöveges indoklás; táblázatok elkészítése, vezetői ellenőrzése.	Folyamatosan a tervezési köriratban meghatározott véghatáridőt figyelembe véve.	Nem kellően részletezett a megküldött táblázatok kitöltése; nem érkeznek meg határidőre a részletes indoklások.	Indoklások megérkezése (rögzített szerkezet kitöltése).	Miniszter vagy az általa felkért személy, szervezeti egység vagy testület.	évente
9.	Fejezeti indoklás és a fejezeti füzet összesítése, eljuttatása a PM részére.	Felelős: közjogi és koordinációs szakállamtitkár. Végrehajtó(k): PEF vezetője.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	PM-nek eljuttatott részletes indoklás és fejezeti füzet postázása.	Folyamatosan a tervezési köriratban meghatározott véghatáridőt figyelembe véve.	Nem készül el határidőre a költségvetési terv.	Kész terv elküldésének időpontja.	Miniszter vagy az általa felkért személy, szervezeti egység vagy testület.	évente
10.	A PM által összeállított költségvetési törvény normaszövegének eljuttatása az intézmények és szakmai főosztályok részére.	Felelős: PEF vezetője. Végrehajtó(k): PEF munkatársai.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Törvény szövegének javaslata.	Folyamatosan a tervezési köriratban meghatározott véghatáridőt figyelembe véve.	Nem minden, a fejezetet érintő normaszöveg-javaslatot küldi ki a PM.	Nem értelmezhető.	Nem értelmezhető.	Nem értelmezhető.

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
11.	Javasolt szöveg véleményezése.	Felelős: Intézményvezetők, az ÖM-ben a tervezési feladatokra kijelölt vezetők. Végrehajtó(k): intézmények és az ÖM munkatársai.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Intézmény vezetők, és az ÖM vezetői által javasolt normaszöveg-változtatás elkészítése.	Folyamatosan a tervezési köriratban meghatározott véghatáridőt figyelembe véve.	Nem érkeznek meg a szakmai területekről a vélemények időben.	Vélemények; iktatókönyv, postakönyv.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár	évente
12.	Normaszöveg-javaslatok összesítése, a módosítási javaslatok eljuttatása a PM részére.	Felelős: közjogi és koordinációs szakállamtitkár. Végrehajtó(k): PEF vezetője és munkatársai.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	PM-nek eljuttatott módosítási javaslatok.	A tervezési köriratban meghatározott véghatáridőt figyelembe véve.	Nem minden javaslat kerül be a normaszövegbe.	Normaszöveg, a megfogalmazott javaslatok tanulmányozása.	Miniszter vagy az általa felkért személy, szervezeti egység vagy testület.	évente
13.	Képviselői vagy bizottsági módosító indítványok fogadása, eljuttatása a megfelelő főosztály(ok), szakállamtitkárok, intézményvezetők részére.	Felelős: kabinetfőnök és a közjogi és koordinációs szakállamtitkár. Végrehajtó(k): kabinetfőnök titkársága.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Módosító indítvány véleményezése.	Folyamatosan a tervezési köriratban meghatározott véghatáridőt figyelembe véve.	Nem teljes körű az OGY honlapjáról leszedett indítványok köre. Nem minden érintett szervezethez jut el a módosító indítvány. Rövid határidő az indítványok megválaszolásához.	Módosító indítványok; OGY honlapjára feltett, illetve miniszterhez eljuttatott indítványok.	Kabinetfőnök és a közjogi és koordinációs szakállamtitkár	évente
14.	Módosító indítványra válaszok elkészítése, eljuttatása a Parlamenti Titkárság részére.	Felelős: Intézményvezetők, az ÖM-ben a tervezési feladatokra kijelölt vezetők. Végrehajtó(k): intézmények és az ÖM kijelölt munkatársai.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Megválaszolt módosító indítvány elkészítése és továbbküldése a közjogi és koordinációs szakállamtitkár és kabinetfőnök részére. A kabinetfőnök titkársága továbbítja a választ a Parlamenti Titkárság részére.	Folyamatosan a tervezési köriratban meghatározott véghatáridőt figyelembe véve.	Nem minden módosító indítványra érkezik válasz; határidőcsúszás miatt nem veszik figyelembe a választ.	Indítványokra adott válaszok.	Kabinetfőnök	évente
15.	Parlamenti bizottsági üléseken való részvétel, a felmerülő kérdések megválaszolása.	Felelős: miniszter. Végrehajtó(k): miniszter vagy az általa kijelölt személy.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Parlamenti titkárnak eljuttatott módosító indítványokra adott válasz, miniszteri felkészítő anyagok elkészítése.	Folyamatosan a tervezési köriratban meghatározott véghatáridőt figyelembe véve.	Nem képviselteti magát a Parlamentben a fejezet.	Ülések jegyzőkönyvei.	Miniszter vagy az általa felkért személy.	évente

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
16.	OGY által elfogadott költségvetés alapján a miniszter felügyelete alatt álló hivatalok számára intézményi költségvetés keretszámainak kiadása, felszólítás az elemi költségvetés készítésére.	Felelős: közjogi és koordinációs szakállamtitkár. Végrehajtó(k): PEF vezetője és munkatársai.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	OGY által elfogadott költségvetés; felhívás elemi költségvetés készítésére.	Tárgyév január 10.	Ha az intézmények nem ismerik meg időben keretszámaikat.	–	–	–
17.	Kincstári költségvetés elkészítése, és eljuttatása a MÁK részére.	Felelős: PEF vezetője. Végrehajtó(k): PEF kijelölt munkatársai.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Kincstári költségvetés elkészítése, eljuttatása a MÁK-hoz.	Tárgyév január 15-ig.	Ha nem jut el határidőre a költségvetés a MÁK-ba, nem kerülnek megnyitásra az előirányzatok.	Költségvetési törvény	Miniszter vagy az általa felkért szervezeti egység vezetője vagy testület.	évente
18.	Elemi költségvetés elkészítése.	Felelős: PEF vezetője, intézményvezetők. Végrehajtó(k): PEF és az intézmények kijelölt munkatársai.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Elemi költségvetések elkészítése.	A tervezési köriratban meghatározott véghatáridőt figyelembe véve.	A végrehajtók nem tartják be a határidőt.	Elemi költségvetés; leadási határidők.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár	évente
19.	Elemi költségvetés elfogadása.	Felelős és végrehajtó(k): ÖM tekintetében a miniszter, felügyelt intézmények vonatkozásában az intézmények vezetői.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Elfogadott elemi költségvetés.	Folyamatosan a tervezési köriratban meghatározott véghatáridőt figyelembe véve.	A határidő be nem tartása.	–	–	–
20.	Elemi költségvetés aláírása.	Felelős és végrehajtó(k): miniszter, közjogi és koordinációs szakállamtitkár, intézmények vezetői.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Szervezet felügyeletét ellátó szervezet vezetője által aláírt elemi költségvetés.	Folyamatosan a tervezési köriratban meghatározott véghatáridőt figyelembe véve.	A határidő be nem tartása.	–	–	–
21.	ÖM elemi költségvetés rögzítése a FORRÁS-rendszerben.	Felelős: PEF vezetője. Végrehajtó(k): PEF munkatársai.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	FORRÁS-rendszerben rögzített költségvetés.	Jóváhagyást követően folyamatosan.	Ha késedelmesen rögzítik az elemi költségvetést a számviteli rendszerben, addig nem lehet az adott évre kötelezettségvállalást és kifizetést rögzíteni.	FORRÁS-rendszerben felrögzített költségvetés	PEF vezetője	évente

2. Előirányzat-gazdálkodás

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
Előirányzat-átcsoportosítás, -módosítás a Kormány hatáskörében									
1.	Kormányhatározat a fejezetek közötti átcsoportosításról, általános költségvetési tartalék felhasználásáról.	Felelős: Kormány. Végrehajtó: Kormány.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.	Kormányhatározat előkészítése, korm. határozat.	Nem értelmezhető.	–	–	–	–
2.	A Kormány hatáskörében meghozott előirányzat módosítás nyilvántartása.	Felelős: Pénzügy-minisztérium. Végrehajtó: Pénzügy-minisztérium.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.	Ügyirat: költségvetési törvényi előirányzat-módosítás dokumentuma.	Határozat meghozatalától számított 5 munkanapon belül.	–	–	–	–
3.	A PM tájékoztatása alapján a fejezetet érintő előirányzat változtatás iktatása, és továbbítása a MÁK részére.	Felelős: PEF vezetője. Végrehajtó(k): PEF munkatársai.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.	Módosítás dokumentuma a pénzügyminiszter rendeletében és tájékoztatójában közzétett formában.	A határozat kézhezvételét követő 3 munkanapon belül.	–	–	–	–
4.	Kincstár által nyilvántartott kiemelt előirányzatok változtatása.	Felelős: MÁK. Végrehajtó(k): MÁK.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.	Módosított előirányzat, MÁK-értesítés elkészítése.	–	–	–	–	–
5.	A megváltoztatott előirányzat felvitele a FORRÁS-rendszerbe.	Felelős: PEF vezetője. Végrehajtó(k): PEF munkatársai.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.	FORRÁS-rendszerben rögzített, módosított előirányzat.	A kincstári értesítést követő 3 munkanapon belül.	Helytelen vagy késedelmes adatrögzítés.	MÁK-értesítő és FORRÁS-adatbázisa.	PEF főosztályvezetője által kijelölt vezetők.	Előirányzat változásonként.
Előirányzat-átcsoportosítás, -módosítás felügyeleti szerv hatáskörében									
1.	Előirányzat átcsoportosítás, -módosítás kezdeményezése a felügyelt intézmény vagy az ÖM PEF részéről.	Felelős: felügyelt intézmény vezetője vagy a PEF vezetője.	Áht., 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.	Döntés-előkészítő anyag megírása, amelyből kiderül, hogy mi indokolja az előirányzat-átcsoportosítás, -módosítás igényét. Az anyagot az érintett szakállamtitkárral egyeztetni szükséges.	–	Ha az előterjesztés nem elég részletes ahhoz, hogy megítélhető legyen az előirányzat-átcsoportosítás, -módosítás indokoltsága.	Szakmai előterjesztés, főkönyvi nyilvántartások adattartalmának ellenőrzése.	Intézmény-felügyeletet ellátó szakállamtitkár és/vagy közjogi és koordinációs szakállamtitkár.	Előirányzat-átcsoportosítás, -módosítás valamennyi esetében.
2.	Felügyeleti szerv vezetőjének, vagy megbízása alapján a közjogi és koordinációs szakállamtitkár határozata a fejezeten belüli előirányzatok átcsoportosításáról, módosításáról.	Felelős és végrehajtó: miniszter, vagy az általa megbízott közjogi és koordinációs szakállamtitkár.	Áht., 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.	Miniszter, vagy közjogi és koordinációs szakállamtitkár határozata.	Az előterjesztés átvételétől számított 15 napon belül.	Előfordulhat, hogy nem a törvényi szabályozásnak megfelelő a módosítások kezdeményezése.	Határozat a fejezet alá tartozó előirányzatok változtatásáról.	Miniszter által felkért személy, szervezeti egység vagy testület.	Félévente

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
3.	A felügyeleti hatáskörben meghozott előirányzat változtatás iktatása, továbbítása a MÁK irányába.	Felelős: PEF vezetője. Végrehajtó(k): PEF vezetője által kijelölt munkatársak.	Áht., 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.	Módosítás dokumentuma a pénzügyminiszter rendeletében és tájékoztatójában közzétett formában.	A határozat kézhezvételét követő 5 munkanapon belül.	Ha nem történik meg a döntés továbbítása időben a MÁK felé, ezért azt év vége után már a MÁK nem tudja átvezetni.	Iktatási rendszer	PEF vezetője által kijelölt vezető beosztású személy.	havonta egyszer
4.	Kincstár által nyilvántartott kiemelt előirányzatok változtatása.	Felelős: MÁK. Végrehajtó(k): MÁK.	Áht., 217/1998.(XII. 30.) Korm. rendelet.	Módosított előirányzat.	–	–	–	–	–
5.	A megváltozott előirányzat felvitele az informatikai rendszerbe.	Felelős: PEF vezetője által kijelölt vezetők. Végrehajtó(k): PEF vezetője által kijelölt munkatársak.	Áht., 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.	FORRÁS-rendszerben rögzített, módosított előirányzat.	A kincstári értesítést követő 3 munkanapon belül.	Helytelen vagy késedelmes adatrögzítés.	MÁK-értesítő és a FORRÁS adatbázisa.	PEF vezetője.	havonta
Előirányzat-átcsoportosítás, -módosítás költségvetési szerv hatáskörében									
1.	Előirányzat-átcsoportosítás, módosítás kezdeményezése ÖM PEF vagy szakmai főosztályok részéről.	Felelős: a PEF vagy szakmai főosztály vezetője.	Áht., 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.	Döntés-előkészítő anyag megírása, amelyből kiderül, hogy mi indokolja az előirányzat-átcsoportosítás, módosításigényét. Az anyagot az érintett szakállamtitkárral egyeztetni szükséges.	–	Ha az előirányzat átcsoportosítási, -módosítási javaslat nem elég megalapozott.	Szakmai előterjesztés, főkönyvi nyilvántartások adattartalmának ellenőrzése.	Területet felügyelő szakállamtitkár és/vagy közjogi és koordinációs szakállamtitkár.	Előirányzat átcsoportosí-tásonként, módosításon-ként.
2.	Előirányzat-változtatásról szóló döntés.	Felelős és végrehajtó: miniszter, vagy az általa megbízott közjogi és koordináció szakállamtitkár.	Áht., 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.	Előterjesztésről írásbeli döntés születik.	Az előterjesztésnek a döntéshozóhoz való eljuttatását követő 15 napon belül születik meg a döntés, amelyet 3 munkanapon belül továbbítani kell a PEF felé.	Ha az előterjesztés nem elég részletes ahhoz, hogy megítélhető legyen az előirányzat-átcsoportosítás, -módosítás indokoltsága. Nem minden esetben a törvényi szabályozásnak megfelelő a módosítások kezdeményezése. Az előirányzat változtatására már nem biztosítható pénzügyi fedezet.	Előirányzat-módosítási igény; az írásba foglalt döntés dokumentuma, főkönyvi nyilvántartás.	Miniszter által felkért személy vagy szervezeti egység.	minimum félévente

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
3.	A költségvetési szerv hatáskörben meghozott előirányzat változtatás iktatása és továbbítása a MÁK felé.	Felelős: PEF vezetője által megbízott vezető. Végrehajtó: PEF vezető által kijelölt munkatársak.	Áht., 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.	Módosítás dokumentuma a pénzügyminiszter rendeletében és tájékoztatójában közzétett formában.	A határozat kézhezvételét követő 5 munkanapon belül.	Nem, vagy nem időben kerül továbbításra a döntés a MÁK felé, amely azt nem tudja időben átvezetni a nyilvántartásán.	Iktatórendszer, döntésről szóló levél.	PEF vezetője.	havonta
4.	Kincstár által nyilvántartott a kiemelt előirányzatok módosítása.	Felelős: MÁK. Végrehajtó(k): MÁK.	Áht., 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.	Módosított előirányzatról szóló MÁK-értesítés.	–	–	–	–	–
5.	A megváltoztatott előirányzat felvitele az informatikai rendszerbe.	Felelős: PEF vezetője által megbízott vezető. Végrehajtó: PEF vezetője által kijelölt munkatársak.	Áht., 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.	FORRÁS-rendszerben rögzített, módosított előirányzat.	A kincstári értesítést követő 3 munkanapon belül.	Helytelen vagy késedelmes adatrögzítés.	FORRÁS-rendszer nyilvántartása.	PEF vezetője	havonta

3. Könyvvezetés

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
Főkönyvi évnyitás									
1.	Költségvetési szerkezet felépítése.	Felelős: PEF Számviteli Osztály (SZO) vezetője. Végrehajtó: PEF SZO munkatársai.	Áht., 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet; adott évre vonatkozó költségvetési törvény.	Jóváhagyott költségvetési törvény szerint a számviteli rendszerben ki kell alakítani a költségvetési szerkezetet.	Tárgyév január 15-ig.	Ha nem a költségvetési törvényben jóváhagyott szerkezetben építik fel a számviteli rendet, akkor helytelen könyvelés esetén nehezebb a helyzetet tisztázni.	Költségvetési törvény, illetve költségvetési szerkezet összehasonlítása.	PEF vezetője.	évente
2.	Év megnyitása a főkönyvben.	Felelős: PEF SZO vezetője. Végrehajtó: PEF SZO munkatársai.	Áht.; Számv. tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Főkönyvi számlák megnyitása a jogszabályi változások figyelembevételével, évnyitással összefüggő feladatok ellátása.	Tárgyév január 15-ig.	Helytelen főkönyvi számla alkalmazása.	Alkalmazott főkönyvi számlák összehasonlítása a jogszabályban foglalt kötelezően alkalmazandó főkönyvi számlákkal.	PEF vezetője	évente

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
Adóügyek kezelése									
1.	Illetmény kifizetéséhez, bérjellegű költségtérítéshez kapcsolódó, külső személyi juttatással, egyéb szja és járulékvonzattal járó (pl.: repi, magánszemély által felszámított bérleti díj stb.), adó- és járulékkifizetéssel összefüggő adatszolgáltatás, áfabevalláshoz információ átadása a PEF Intézmény-gazdálkodási Osztály vezetője által kijelölt adóbevallás elkészítéséért felelős munkatársa felé.	Felelős: PEF Intézménygazdálko-dási Osztály (IGO) vezetője. Végrehajtó: IGO munkatársai.	Szja tv.; Art.; Mnytv.; Eho tv.; Tbj.; áfatv.; Flt.; 195/1997. (XI. 5.) Korm. rendelet.	Adatszolgáltatás az áfa, szja, tb, eho, maj, magánnyugdíj-pénztári bevalláshoz.	Bevallási határidőt megelőző minimum 3 munkanappal.	Ha az adatszolgáltatás nem pontos, vagy nem teljes körű, ebből adódóan a bevallás is helytelen lesz. Késedelmesen történik az adatszolgáltatás.	Főkönyv, adatszolgáltatáshoz felhasznált bizonylatok.	PEF IGO vezetője tételesen, PEF vezetője szúrópróbaszerűen.	havonta
2.	Illetmény kifizetéséhez, bérjellegű költségtérítéshez, kapcsolódó, külső személyi juttatással, egyéb szja- és járulékvonzattal járó (pl.: repi, magánszemély által felszámított bérleti díj, telefonadó stb.) adó, járulékbevallás elkészítése, adó, járulékbefizetés lebonyolítása, áfabevallás és -befizetés elkészítése.	Felelős: PEF Intézmény-gazdálkodási Osztály vezetője. Végrehajtó: PEF IGO adóbevallás elkészítéséért felelős munkatársai.		Adóhatóság felé továbbított bevallások.	Befizetés, bevallás a jogszabályban rögzített határidő szerint.	Ha a bevallás nem készül el időben, vagy pontatlan alapadatok, dokumentumok kerülnek felhasználásra a bevalláshoz.	Elkészült bevallás beadási időpontja.	PEF IGO vezetője tételesen, a PEF vezetője szúrópróba-szerűen.	havonta
3.	Adóhatóság által vezetett adófolyószámla ellenőrzése, rendezése.	Felelős: PEF IGO vezetője. Végrehajtó: PEF IGO munkatársai.	Szja tv.; Art.; Mnytv.; Eho tv.; Tbj.; Áfa-tv.; Flt. 195/1997. (XI. 5.) Korm. rendelet.	Adófolyószámla-kivonat, folyószámla-kivonat;	Befizetés: tárgyhót követő hó 12.	Adóhatóság pontatlansága, hosszadalmas egyeztetést igényelhet.	Elkészült bevallás, főkönyv, elektronikusan elérhető adó folyószámla vizsgálata.	PEF vezetője.	negyedévente

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
4.	Egyéb, adóhatóság felé teljesítendő adóbevallás és adatszolgáltatási kötelezettség ellenőrzése, teljesítése.	Felelős: PEF IGO vezetője. Végrehajtó: PEF IGO munkatársai.	Szja tv.; Art.; Mnytv.; Eho tv.; Tbj.; Áfa-tv.; Flt. 195/1997. (XI. 5.) Korm. rendelet.	Egyéb kötelezettségekhez kapcsolódó bevallások és adatszolgáltatások teljesítése.	Jogszabályokban meghatározott időpont.	Helytelen adatszolgáltatás, vagy bevallás pénzbüntetéssel járhat.	Elektronikus bevallás és adatszolgáltatás, kapcsolódó főkönyvi számlák és analitika.	PEF vezetője.	negyedévente legalább egyszer
Fejezeti és intézményi átutalásos kifizetések végrehajtása									
1.	A kifizetésről levél írása a PEF vezetője részére, szakmai teljesítésigazolás csatolása.	Felelős: szakterületek vezetői. Végrehajtó(k): szakterületek munkatársai.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Levél; számla/megrendelés, szerződés, szállítólevél, szakmai teljesítés igazolás csatolása.	Folyamatos	Ha nem megfelelő bizonylatokkal felszerelt, a kifizetésre vonatkozó levél. Ha a teljesítésigazoláshoz nem azonosítható a szerződésben meghatározott feladat és a teljesítésigazolás formális.	Kifizetéseket igazoló felszerelt számla.	IGO (intézményi), Fejezeti Költségvetési és Kontrolling Osztály (FKKO) vezetője (fejezeti).	folyamatos

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
2.	A számla ellenőrzése, utalványrendelet elkészítése.	Felelős: PEF IGO vezetője; PEF FKKO vezetője Végrehajtó(k): IGO és FKKO munkatársai	Áht., Számv. tv., Áfa tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000 (XII. 24.) Korm. rendelet.	A számla, kifizetésről szóló alapbizonylatok ellenőrzését követően el kell készíteni az utalványrendeletet. A kiadások teljesítését, bevételek elrendelését megelőzően meg kell győződni a kifizetés jogosultságáról, összegszerűségéről, fedezet meglétéről, a szolgáltatás, áruszállítás átvételéről, a számviteli bizonylatok kiállításának alaki és tartalmi követelményeinek meglétéről, a szakmai teljesítésigazolást kiállító személy jogosultságáról, utóbbi személy aláírásának hitelességéről. Fent felsorolt feltételek fennállása esetén megtörténhet az utalványrendelet érvényesítése.	Az alapbizonylatok beérkezését követő egy héten belül, de lehetőleg, még a fizetési határidő előtt.	Ha nem azonosítható a kifizetéshez tartozó szerződés. Ha az érvényesítő nem fedezi fel a számlán azokat a hiányosságokat, amelyek az Áfa-, illetve Szv-tv. alapján nem felelnek meg a jogszabályi előírásoknak. Ha nem a szerződés szerint teljesített a szállító és a támogatott.	Megkötött szerződés; számlához csatolt bizonylatok.	PEF IGO, FKKO vezetői; PEF vezetője, illetve mindazon személy, aki utalványozásra, utalvány-ellenjegyzésre jogosult.	folyamatos

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
3.	Utalványozás, utalvány-ellenjegyzés.	Felelősök és végrehajtók: utalványozásra, utalványellenjegyzésre jogosult személyek.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.	Utalványozás, utalvány-ellenjegyzés során meg kell győződni a szakmai teljesítésigazolás és érvényesítés megtörténtéről, a gazdasági esemény szabályszerű lebonyolításáról. Ha az utalványozást vagy annak ellenjegyzését végző személy nem ért egyet a kifizetés szabályszerűségével, akkor a jogosítványait csak írásbeli utasításra köteles gyakorolni, melyről 8 napon belül tájékoztatni kell a minisztert.	Az utalványrendeletek átvételét követő három munkanapon belül, kivéve, ha az utalványozó, utalvány-ellenjegyző szakértőt kér fel a kifizetés jogszerűségének elbírálására.	Ha alaki hibás vagy fiktív számla kerül kifizetésre úgy, hogy az ellenőrzés során nem derül ki. Ha az utalvány ellenjegyzőjére nyomás nehezedik, hogy ne jelentse a miniszter felé a szabálytalan kifizetést.	Gazdasági eseményt alátámasztó összes rendelkezésre álló bizonylat.	Utalványozásra, utalvány-ellenjegyzésre jogosult személyek. Utalvány-ellenjegyzés írásbeli elrendelésének kérése esetén a PEF és közjogi és koordinációs szakállamtitkár együttesen köteles kivizsgálni az ügyet, kivéve, ha érintettségük felmerül.	folyamatos
4.	Átutalási megbízás kitöltése és elküldése a MÁK részére vagy GIRO-n keresztül történő utalás teljesítése.	Felelős és végrehajtó: PEF vezetője, illetve az általa megbízott vezetők és munkatársak.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 36/1999. (XII. 27.) PM rendelet.	Elküldött utalványrendelet és átutalási megbízás, GIRO-bizonylat.	Esedékesség előtt 1 munkanappal.	Késedelmes utalás a jogosultak részére. Téves utalás (nem a megadott számlára érkezik az utalás összege).	Számla- és szerződés(fizetési határidő, számlaszám).	PEF vezetője, PEF IGO, FKKO vezetője.	folyamatos
5.	Bankkivonat felszerelése.	Felelős: PEF IGO vezetője; PEF FKKO vezetője. Végrehajtó(k): PEF IGO; PEF FKKO munkatársai.	Áht., Számv. tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Bankkivonat felszerelése.	A beérkezéstől számított 3 munkanapon belül.	Ha nem az összes bizonylat kerül a bankkivonathoz csatolásra, bizonylatok elkallódnak.	Felszerelt banki kivonatok.	PEF IGO vezetője; FKKO vezetője.	folyamatos
6.	A számviteli rendszerben a kifizetés (bankkivonat) és a nyilvántartás összevetése, a bankkivonat rögzítésre.	Felelős: PEF Számviteli Osztály vezetője (SZO). Végrehajtó(k): PEF SZO munkatársai.	Áht., Számv. tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Ellenőrzött listák	Banki kivonat beérkezését követő 3 munkanapon belül.	Ha nem derül ki időben egy jogosulatlan banki tranzakció.	Banki értesítő és számviteli nyilvántartás összevetése.	PEF SZO vezetője és az által kijelölt munkatársak.	folyamatos
7.	Főkönyvi feladás, főkönyvi napló ellenőrzése.	Felelősök és végrehajtók: PEF IGO; PEF FKKO kijelölt munkatársai.	Áht., Számv. tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Főkönyvi napló elkészítése és ellenőrzése.	Éves ütemterv alapján.	Ha a főkönyvi naplók ellenőrzésére nincs elég idő vagy az ellenőrzés felületes.	Főkönyvi napló, feladások.	PEF IGO vezetője; PEF FKKO vezetője által kijelölt munkatársak, illetve az érintett vezetők.	éves ütemterv alapján

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
8.	Feladott tételek fogadása a főkönyvben, tételek könyvelése.	Felelős: PEF SZO vezetője. Végrehajtó(k): PEF SZO munkatársai.	Áht., Számv. tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Gazdasági események könyvelése.	Jogszabályokban megjelölt határidőig.	Helytelen könyvelés, nem megfelelő a munkafolyamatba épített ellenőrzés.	Számviteli nyilvántartási rendszer.	PEF SZO vezetője, illetve az általa megbízott, munkafolyamatba épített ellenőrzést végző munkatársak.	folyamatos
9.	Kötelezettség (pl.: szállítói) állományváltozás összeállítása.	Felelős: PEF IGO; PEF FKKO vezetői. Végrehajtó(k): PEF IGO; PEF FKKO kijelölt munkatársai.	Áht., Számv tv.; 217/1998.(XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Kötelezettségeket összesítő analitikus nyilvántartás.	Havonta	Ha nem kerül valamely kötelezettségvállalás nyilvántartásba véve.	Szerződések, analitika.	PEF IGO; FKKO vezetői, PEF vezetője.	havonta
Pénztári kifizetések végrehajtása									
1.	Az előlegfelvételi igény jóváhagyása.	Felelős és végrehajtó(k): PEF vezetője, PEF IGO vezetője	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.	Jóváhagyott előlegfelvételi igény bizonylata.	Folyamatos	Ha nem a hatályos jogszabályok alapján történik.	Előleg felvételi igény; engedély	PEF vezetője.	folyamatos
2.	Készpénzigénylés írása a MÁK felé.	Felelős: PEF IGO vezetője. Végrehajtó(k): PEF IGO megbízott munkatársa.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 36/1999. (XII. 27.) PM rendelet.	Készpénzfelvételi utalvány kiállítása, MÁK felé való jelzés a készpénzigény összegére, a felvétel időpontjára.	Az igény előtt 5 nappal.	Készpénzigény nem megfelelő felmérése.	Készpénzfelvételi utalvány; pénztári rovancs.	PEF IGO vezetője.	alkalmanként
3.	Kiszállított készpénz pénztárban való elhelyezése és a számviteli rendszerben való rögzítése.	Felelős: PEF IGO vezetője. Végrehajtó(k): pénztáros.	Áht., Számv. tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Pénztárkönyv, illetve a számviteli rendszerben a pénztármodul értelemszerű használata.	Tárgynap.	Ha a pénztárban többlet vagy hiány keletkezik a rossz adatrögzítés miatt.	Pénztárkönyv; pénztárbizonylatok.	PEF IGO vezetője.	folyamatos
4.	Utalványrendelet elkészítése, érvényesítés, utalványozás, utalványellenjegyzés.	Felelősök és végrehajtók: Utalványozásra, utalvány-ellenjegyzésre jogosult személyek (kiállító, érvényesítő, utalványozó és ellenjegyző).	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.	Elkészült utalványrendeletet az érvényesítő, utalványozó, utalvány-ellenjegyző aláírja.	Folyamatos.	Ha a kifizetés dokumentáltsága, nem teljes körű (hiányzik az előlegfelvételről szóló engedély).	Utalványrendelet.	PEF vezetője, PEF IGO vezetője.	folyamatos
5.	Előleg kifizetése, rögzítés a számviteli rendszerben.	Felelős: PEF IGO vezetője. Végrehajtó(k): pénztáros	Áhr., Számv. tv.; 217/1998.(XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Kiadott vásárlási előleg.	Folyamatos.	Ha a pénztárban többlet vagy hiány keletkezik.	Pénztárkönyv; pénztárbizonylatok.	PEF IGO vezetője	folyamatos

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
6.	Az előleg felhasználása után a korábban kiadott előleg visszavételezése bevételi bizonylat ellenében (rögzítés a számviteli rendszerben).	Felelős: PEF IGO vezetője. Végrehajtó(k): pénztáros.	Áht., Számv. tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Előleggel való elszámoltatás lebonyolítása, korábban kiadott előleg visszavétele, illetve számla alapján történő elszámolás rögzítése a számviteli rendszerben.	Folyamatos.	Ha nem kerül a bevételezésről kiállításra bizonylat.	Pénztárkönyv; pénztárbizonylatok.	PEF IGO vezetője.	folyamatos
7.	Főkönyvi feladás	Felelős: PEF SZO vezetője és az általa kijelölt munkatársak.	Áht., Számv. tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet. 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Főkönyvi napló.	Ütemterv alapján.	Ha a feladás adatai pontatlanok.	Főkönyv.	PEF ISZO vezetője.	
Vagyongazdálkodás									
1.	A tárgyi eszköz nyilvántartásba vételéhez szükséges előkészítés, bizonylatok továbbítása.	Felelős: PEF vezetője, illetve a tárgyieszköz-beszerzésben érintett vezetők. Végrehajtó(k): PEF SZO vezetője, illetve munkatársai.	Áht., Számv. tv., Vtv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 254/2007. (X. 4.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	A nyilvántartáshoz szükséges bizonylatok (számla, szerződés, üzembe helyezési okmány) összegyűjtése az adatrögzítéshez.	Az eszköz és a bizonylatok átvételétől számított 5 napon belül.	Ha az eszköz nyilvántartásba vételéhez szükséges adatok csak részben találhatok meg a bizonylatokon (szállítólevél, számla). Üzembe helyezések bizonylatolásának késedelmessége.	Szerződés; megrendelés.	PEF vezetője, PEF SZO vezetője.	folyamatos

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
2.	Az adatok rögzítése a számviteli rendszerben és bevételezési bizonylat kinyomtatása.	Felelős: PEF SZO vezetője. Végrehajtó(k): PEF SZO munkatársai.	Áht., Számv. tv., Vtv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 254/2007. (X. 4.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Bevételezési bizonylatok kiállítása, adatok rögzítése a tárgyieszköz-analitikában. Kis értékű tárgyi eszköz (100 E Ft alatti érték) költségként egy összegben elszámolásra kerül. A személyes használatra kiadott értékhatáros eszközök (mobiltelefon, notebook stb.) esetén átvételi bizonylat kitöltése és aláíratása, valamint az értékhatáros eszközök könyvébe való rögzítés és az átvevő által való aláírás is szükséges. (Ilyen esetekben a számviteli rendszer-ben név szerint rögzítik az átvevőt.)	Az eszköz és a bizonylatok átvételétől 10 munkanap.	Az eszköz leltári azonosítója minden esetben kerül-e az eszközre; az eszközök mozgásából eredő átvezetések megtörténnek-e a számviteli rendszerben (személy változása, költözés); rossz az eszközcsoportba sorolás.	Leltári azonosító; tárgyieszköz-analitika, bevételezéssel kapcsolatban kiállított számviteli bizonylatok.	PEF SZO vezetője.	folyamatos
3.	A bevételi bizonylatok aláírása.	Felelős és végrehajtó(k): PEF SZO vezetője.	Áht., Számv. tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Aláírt bevételezési bizonylat.	Folyamatos.	Ha a bevételezési bizonylat aláírása késedelmesen történik meg.	Bevételezési bizonylat.	PEF vezetője.	negyedévente, szúrópróba-szerűen
4.	A bevételezés iratainak lefűzése, illetve továbbítása.	Felelős: PEF SZO vezetője. Végrehajtó(k): PEF SZO munkatársai.	Áht., Számv. tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Tárgyieszköz-beszerzéshez kapcsolódó archivált iratok.	Folyamatos.	Bizonylatok tárolása nem biztosított a jogszabályban rögzített határideig.	Iktatás.	PEF vezetője.	évente
5.	Adatok feladása a főkönyv felé.	Felelős: PEF SZO vezetője. Végrehajtó(k): PEF SZO munkatársai.	Számv. tv.; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Analitika adatainak feladása a főkönyv felé.	Havonta.	Ha a feladott adatok nem valósak.	Analitikafőkönyv.	PEF SZO vezetője.	havonta
6.	Időszaki amortizáció elszámolása (a Számv. tv.-nek megfelelő amortizációt a számviteli rendszer automatikusan elszámolja).	Felelős: PEF SZO vezetője. Végrehajtó(k): PEF SZO munkatársai.	Számv. tv.; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Amortizáció elszámolása.	Negyedévente.	Ha téves a paraméterezés az informatikai rendszerben.	Rendszer-paraméterek.	PEF SZO vezetője.	negyedévente

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
7.	Az érintett egységek jelzése alapján a tárgyi eszköz átadás-átvételi, mozgatási bizonylatok kiállítása.	Felelős: PEF SZO vezetője. Végrehajtó(k): PEF SZO munkatársai.	Számv. tv., Vtv.; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet; 254/2007. (X. 4.) Korm. rendelet.	Tárgyi eszköz átadás-átvétele, mozgatási bizonylatok kiállítása.	Folyamatos.	Ha az eszközök mozgatásáról a PET SZO nem értesül. Eszközmozgásról nem készül határidőre bizonylat.	Leltár, analitika összehasonlítása.	PEF SZO vezetője.	folyamatos
8.	A tárgyi eszközök alapadatainak, státusa módosulásának rögzítése a tárgyieszköz-nyilvántartási rendszerben.	Felelős: PEF SZO vezetője. Végrehajtó(k): PEF SZO munkatársai.	Számv. tv., Vtv.; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet; 254/2007. (X. 4.) Korm. rendelet.	Tárgyi eszköz alapadatainak, státusváltozásainak dokumentálása.	Folyamatos.	Ha nem jut el az eszközökben beálló változás a számviteli területre.	Eszköz-adatváltoztatásához kapcsolódó alapbizonylat adatainak megjelenése az analitikában.	PEF SZO vezetője.	folyamatos
9.	Bizonylat nyomtatása és lefűzése.	Felelős: PEF SZO vezetője. Végrehajtó(k): PEF SZO munkatársai.	Számv. tv.; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Nyomtatott és lefűzött bizonylatok tárolása.	Folyamatos.	Ha a bizonylat őrzése nem garantált.	Iktatás.	PEF SZO vezetője.	évente
10.	Az eladás, illetve átadás előkészítése (értékfelmérése).	Felelős: PEF SZO vezetője. Végrehajtó(k): PEF SZO munkatársai.	Áht., Számv. tv., Vtv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 254/2007. (X. 4.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Eladás, átadás előkészítésének dokumentációja.	–	Ha az értékfelmérés nem pontos.	Előkészítő dokumentációk.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár.	eseti
11.	Eladás, átadás lebonyolítása, számla, illetve bizonylat kiállítása.	Felelős: közjogi és koordinációs szakállamtitkár és a PEF vezetője. Végrehajtó(k): PEF munkatársai.	Áht., Számv. tv., Vtv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 254/2007. (X. 4.) Korm. rendelet; 249/2000.(XII. 24.) Korm. rendelet.	Számla és bizonylat az eladásról, átadásról.	Eseti.	Ha az értékesítés, vagyonátadás nem jogszerűen történik.	Értékesítéshez, átadáshoz kapcsolódó teljes dokumentáció.	Miniszter vagy az általa kijelölt személy, vagy szervezet.	eseti
12.	Az eladás, illetve az átadás adatainak rögzítése az analitikus nyilvántartási rendszerben.	Felelős: PEF SZO vezetője. Végrehajtó(k): PEF SZO munkatársai.	Áht., Számv. tv., Vtv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 254/2007. (X. 4.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Analitikus nyilvántartási rendszerben rögzíteni kell a kivezetéssel kapcsolatos adatokat.	Az értékesítéstől, átadástól számított 8 napon belül.	A vagyon-nyilvántartás nem a valós adatokat tartalmazza, mivel a kivezetés elmaradt.	Főkönyv, analitika, alapbizonylatok összevetése.	PEF vezetője.	félévente
13.	Az adatok feladása a főkönyvhöz.	Felelős: PEF SZO vezetője. Végrehajtó(k): PEF SZO munkatársai.	Áht., Számv. tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Feladás a főkönyv felé.	Havonta.	Nem minden eszközmozgás kerül rögzítésre eladáskor és értékesítéskor az analitikában, ezért a feladás is pontatlan.	Gazdasági eseményhez kapcsolódó számviteli alapbizonylatok, főkönyv, analitika.	PEF SZO vezetője.	feladásonként

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
14.	Vagyongazdálkodási beszámoló elkészítése.	Felelős: PEF vezetője. Végrehajtó(k): PEF SZO vezetője és munkatársai.	Áht., Számv. tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Vagyongazdálkodási beszámoló elkészítése.	Jogszabályban rögzített határidő előtt 5 nappal.	Ha a vagyongazdálkodási beszámoló nem készül el határidőre.	Vagyongazdálkodási beszámolótovábbítás időpontja.	PEF vezetője.	évente
15.	Vagyongazdálkodási beszámoló jóváhagyása és továbbítása az MNV Zrt. felé.	Felelős: közjogi és koordinációs szakállamtitkár. Végrehajtó(k): PEF vezetője.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Vagyongazdálkodási beszámoló.	Jogszabályban rögzített határidőre.	Vagyongazdálkodási beszámolót nem továbbítják az MNV Zrt. felé, vagy nem tartják be a jogszabályban rögzített határidőt.	Vagyongazdálkodási beszámoló.	Miniszter.	évente
Követelések nyilvántartása									
1.	Követelést tartalmazó bizonylatok elkészítése. (a követelés keletkezhet különböző, az ÖM-et és fejezetet érintő elszámolásból, adásvételből).	Felelős: PEF vezetője. Végrehajtó: PEF kijelölt vezetői és munkatársai.	Áht., Számv. tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Követeléshez kapcsolódó bizonylatok kiállítása.	Folyamatos.	Téves számla-előkészítő bizonylat, téves alapadat. Hibás adattartalomra épülő elszámolás. A munkatársakkal való elszámolásokhoz kapcsolódó adatok nem teljeskörűek.	Követeléshez kapcsolódó bizonylatok alapdokumentumok.	PEF vezetője.	folyamatos
2.	Követelés előírása a pénzügyi és a számviteli rendszerben.	Felelős: PEF IGO, FKKO és SZO vezetője Végrehajtó(k): PEF IGO; FKKO, és SZO munkatársai	Áht., Számv tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Követelés előírása a számviteli rendszerben.	Folyamatos.	Ha a Számv. tv.-ben meghatározott határidő nincs betartva.	Alapbizonylatok és könyvelés összevetése.	PEF vezetője, IGO, FKKO és SZO vezetői.	folyamatos
3.	Követelések könyvelése (befolyt bevételek kezelése, folyószámlák vezetése).	Felelős: PEF SZO vezetője. Végrehajtó: PEF SZO munkatársai.	Áht., Számv tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Követelés könyvelése.	Folyamatos.	Ha a könyvelés nem naprakész.	Számviteli rendszer, gazdasági események alapdokumentáció-jának összevetése.	PEF SZO vezetője.	folyamatos
4.	Fizetési felszólítás kiküldése, ha a fizetési késedelem eléri a 30 napot.	Felelős: PEF SZO vezetője. Végrehajtó: PEF SZO munkatársai.	Áht., Számv. tv.; 217/1998.(XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Fizetési felszólítás.	Folyamatos.	Késedelmes felszólítás; a követelések nem behajthatóak.	Számviteli rendszer.	PEF SZO vezetője.	folyamatos
5.	Követeléseket tartalmazó analitika negyedéves összesítése és feladása.	Felelős: PEF SZO vezetője. Végrehajtó: PEF SZO vezetője; PEF SZO munkatársai.	Áht., Számv. tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Követeléseket tartalmazó analitikus nyilvántartás vezetése.	Folyamatos.	Ha az adatfeldolgozás nem naprakész.	Számviteli rendszer.	PEF SZO vezetője.	folyamatos

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
Főkönyv zárásának előkészítése									
1.	Készpénz-helyettesítő kincstári folyószámlák (intézményi, fedezetbiztosítási, VIP-számlák) nyilvántartása, karbantartása, feltöltése.	Felelős: PEF IGO vezetője. Végrehajtó: PEF IGO munkatársai.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Kincstári folyószámla-kimutatás.	Folyamatos.	Fedezetbiztosítás felesleges elkülönítéssel; pénzeszköz nem időben történő feloldása.	Kincstári folyószámla-egyenleg.	PEF vezetője.	folyamatos
2.	Könyvelést követő egyeztetések, ellenőrzések.	Felelős: PEF SZO vezetője. Végrehajtó: PEF SZO munkatársai.	Áht., Számv. tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Főkönyvi kivonat, könyvelési naplók, analitikák egyeztetése.	Havonta.	Egyeztetés idő hiányában felületes vagy elmarad.	A havi egyeztetések tényét dokumentálni kell (ki, mikor, mit, kivel egyeztetett, ha eltérés volt, miként történt annak rendezése).	PEF SZO vezetője.	havonta egyszer
3.	Főkönyvi analitikák összeállítása.	Felelős: PEF érintett osztályainak vezetői. Végrehajtó: PEF érintett osztályainak munkatársai.	Áht., Számv. tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Főkönyvi analitikák összeállítása.	Havonta.	A nyilvántartások nem valósak, nem minden esetben került sor a módosítások karbantartására; az eszközök értékelése mennyiben felel meg a valóságnak.	Analitikus nyilvántartások; leltár.	PEF vezetője.	évente
4.	Főkönyvi számlák zárása.	Felelős: PEF SZO vezetője. Végrehajtó: PEF SZO munkatársai.	Áht., Számv. tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Főkönyvi számlák lezárása.	Jogszabályban előírt határidő.	–	Számviteli nyilvántartási rendszer.	PEF vezetője.	évente

4. Leltározás, selejtezés

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
1.	A leltározási ütemterv elkészítése. A feladat főbb részei (értelemszerűen): leltárkörzetek kijelölése; leltározók kijelölése; leltár időpontjainak és kiértékelésének kijelölése.	Felelős: PEF vezetője által kijelölt vezetők. Végrehajtó(k): PEF vezetője által kijelölt vezetők és munkatársaik.	Számv. tv.; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Erőforrások felmérése arra vonatkozóan, hogy a leltározási tevékenységet teljeskörűen saját erőből, vagy külsős cég bevonásával együtt lehetséges elkészíteni. (Leltározók kijelölése) Leltározási tevékenység különböző időpontjainak, illetve a leltárkörzetek meghatározása. Összeállított leltározási ütemterv.	Legkésőbb tárgyév december 15ig.	Fejezeti kezelésű előirányzatokra vonatkozóan a leltározás gondot okozhat, ha nem volt megfelelően dokumentálva a korábban átvett követelés és kötelezettség-állomány nyilvántartásának alapdokumentációja.	Ütemterv, leltárkörzetet alátámasztó dokumentáció.	PEF vezetője.	évente
2.	A leltározási ütemterv jóváhagyása.	Felelős: PEF vezetője. Végrehajtó(k): PEF vezetői és munkatársai.	Áht., Számv. tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Leltározási ütemtervben foglalt feladatok engedélyezése.	A leltározási ütemterv szerint.	Ha a leltározási ütemterv túl feszes határidőket ír elő, amely nem tartható erőforráshiány miatt.	Ütemterv jóváhagyásának dokumentálása.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár.	évente
3.	Leltározási utasítások elkészítése.	Felelős: PEF vezetője. Végrehajtó(k): PEF kijelölt vezetői, munkatársai.	Számv. tv.; 249/2000.(XII. 24.) Korm. rendelet.	Elkészített leltározási utasítások.	Leltározás megkezdése előtt minimum 15 nap.	Ha a leltározás nem minden leltározandó eszközre, forrásra terjed ki.	Leltározási utasítás, főkönyvi kimutatás.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár.	évente
4.	Leltározási utasítások jóváhagyása.	Felelős: PEF vezetője. Végrehajtó(k): PEF kijelölt vezetői és munkatársai.	Számv. tv.; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Jóváhagyott leltározási utasítások.	A leltározási ütemterv szerint.	A leltározási utasítás jóváhagyásának hiányában egy esetleges feladat elmaradásból fakadó felelősségre vonás nem érvényesíthető.	Ütemterv jóváhagyásának dokumentálása; leltárszabályzat.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár.	évente
5.	A leltározási utasítást átvételi elismervény ellenében meg kell küldeni: a leltárfelelősnek,a szervezeti egységek vezetőinek a leltározásban érintett dolgozóknak, leltárellenőröknek.	Felelős: PEF vezetője. Végrehajtó(k): PEF kijelölt munkatársai.	Számv. tv.; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Átvételi elismervény; leltározási utasítások, megbízólevelek átadása.	A leltározási ütemterv szerint.	Elmarad valahol a megbízólevél, leltározási dokumentáció átadása, emiatt a felelősség utólag nem érvényesíthető.	Ütemterv egyezősége az utasításokkal, megbízólevelekkel.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár.	évente

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
6.	A leltárban részt vevők felkészítése, leltárívek kiadása.	Felelős: PEF vezetője. Végrehajtó(k): PEF vezetője által megbízott vezető(k).	Számv. tv.; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Felkészítő anyag, leltárhoz szükséges szigorú számadású bizonylatok elkészítése, kiadása.	A leltározási ütemterv szerint.	A szervezeten belül érzékelhető munkaterhelés miatt a leltárfelvétel gyors végrehajtása kerülhet előtérbe a pontossággal szemben.	Belső szabályozás a leltárfelvételről, ütemterv, leltárbizonylatok alaki feltételeinek teljesülése.	PEF vezetője.	évente
7.	A leltár felvétele.	Felelős: leltárcsoportok vezetői; a követelések és kötelezettségek leltározásáért a PEF SZO vezetője. Végrehajtó(k): Leltárcsoport tagjai; PEF SZO munkatársai.	Számv. tv.; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	A leltározás bizonylatai: leltárfelvételi ív leltárfelvételi összesítő.	A leltározási ütemterv szerint.	Ha a szervezeti változások, illetve költözések miatt a leltárívek, és a valóság között jelentős lehet az eltérés. Ha a leltárfelvétel alatt az eszközmozgások nem szüntethetők meg. Ha az eszközökhöz kapcsolódó azonosítók nem olvashatók le, vagy nem szerepelnek rajta. Leltározás során felmerülő összeférhetetlenség (leltározásban részt vevők közötti összeférhetetlenségi szabályok betartásának hiánya).	Leltározás-bizonylatok teljes körű kitöltése. A leltáridőszak alatt bekövetkezett vagyoni változások rögzítése, követése. A leltárfelvétel szúrópróbaszerű visszaellenőrzése.	Leltárcsoport vezetője, a leltárfelelős, és a PEF vezetője.	évente
8.	A leltárak értékelése, egyeztetése, a különbözetek megállapítása.	Felelős: PEF vezetője és az általa kijelölt vezetők. Végrehajtó(k): SZO munkatársai.	Számv. tv.; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Leltáregyeztetések elvégzését követően meg kell állapítani a leltárkülönbözeteket, el kell végezni azok értékelését.	A leltározási ütemterv szerint.	A szervezeti változások, illetve költözések miatt a leltárívek és a valóság között jelentős lehet az eltérés, mely megnehezítheti a munkát.	Leltárfelvételi ív; munkatársi nyilatkozat	PEF vezetője.	évente
9.	A különbözetek okainak vizsgálata.	Felelős: PEF vezetője. Végrehajtó(k): Leltárcsoport tagjai; a leltárkülönbözettel érintett szervezeti egységek vezetői.	Számv. tv.; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Ki kell vizsgálni a leltáreltérések okait, ha lehetséges, akkor meg kell állapítani felelősök neveit. Leltározási jegyzőkönyv.	A leltározási ütemterv szerint.	Ha az ÖM szabályozási hiányossága miatt a felelősök megállapítása nem lehetséges.	Érintett vezetők nyilatkozatai.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár.	évente

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
10.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár indoklást is tartalmazó javaslata alapján a miniszter határozattal dönt a dolgozókat terhelő hiány összegének megtérítéséről.	Felelős: miniszter Végrehajtó(k): miniszter	Számv. tv.; 249/2000.(XII. 24.) Korm. rendelet.	Határozat a különbözet rendezésének módjáról.	A leltározási ütemterv szerint.	Nehezen bizonyítható a hiányok esetében a gondatlanság.	A javaslatokhoz tartozó határozatok.		évente
11.	A leltározást alátámasztó egyes bizonylatok 10 évig való megőrzése.	Felelős: PEF vezetője. Végrehajtó(k): PEF iktatásért felelős munkatársai.	Számv.tv.; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Bizonylatok iktatása, irattározása, őrzése.	A leltározási ütemterv szerint.	Ha a bizonylatok elvesznek, utólagos ellenőrzése a leltárnak emiatt nem lehetséges.	Iktatás, leltározási bizonylatok.	ÖM Ellenőrzési Főosztálya (EF).	minimum 5 évente egyszer
12.	A feleslegessé vált, vagy hasznosításra alkalmatlannak minősített vagyontárgyak előkészítése selejtezésre.	Felelős: PEF vezetője. Végrehajtó(k): a selejtezési szabályzat előírásai szerint.	Számv. tv., Vtv.; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet; 254/2007. (X. 4.) Korm. rendelet.	A megjelölt jogszabályok és az ÖM hatályos selejtezési szabályzata alapján, a leltározást megelőzően elő kell készíteni a nem hasznosítható, feleslegessé vált vagyontárgyak jegyzékét.	Évente: január 1-je és szeptember 10-e között.	Ha a használhatatlan, feleslegessé vált termékek jegyzéke pontatlan és nem készül el határidőre.	Az ÖM selejtezési szabályzata. A nem hasznosítható, feleslegessé vált vagyontárgyak jegyzéke és a kapcsolódó iratok.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár.	évente
13.	A selejtezési eljárás lefolytatása.	Felelős: a selejtezési bizottság vezetője. Végrehajtó(k): a selejtezési bizottság tagjai.	Számv. tv., Vtv.; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet; 254/2007. (X. 4.) Korm. rendelet.	A selejtezési bizottság a jogszabályok, az ÖM selejtezési szabályzata alapján, valamint az előkészített selejtezési jegyzék ismeretében lefolytatja a selejtezést.	A selejtezéssel összefüggő iratokban meghatározott határidők.	Ha a selejtezés nem az előírásoknak megfelelően történik.	A selejtezés lefolytatása során készült iratok, előírások.	A PEF vezetője.	évente

5. Beszámolás, zárszámadás

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
1.	Könyvvezetés utóellenőrzése	Felelős: PEF SZO vezetője. Végrehajtók: SZO munkatársai.	Számv. tv.; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Főkönyvi számlák forgalmi adatainak áttekintése, utóellenőrzés során kiválasztott gazdasági események könyvelésének újraellenőrzése.	Negyedéves és háromnegyedéves mérleg leadás előtt minimum10 nappal.	Utóellenőrzés időhiány miatt csak szűk területre terjedhet ki.	Számviteli nyilvántartási rendszer, kiválasztott gazdasági események alapbizonylatai.	PEF SZO vezetője.	negyedévente
2.	Főkönyvi kivonat egyeztetése.	Felelős: PEF SZO vezetője. Végrehajtók: SZO munkatársai.	Számv. tv.; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Főkönyvi naplók és főkönyvi kivonatok egyeztetése.	Negyedéves és háromnegyedéves mérleg leadás előtt minimum 5 nappal.	Ha az egyeztetés nem teljes körű.	Főkönyvi naplók és főkönyvi kivonatok.	PEF SZO vezetője.	negyedévente
3.	Negyedéves és háromnegyedévi mérlegjelentés összeállítása.	Felelős: PEF vezetője. Végrehajtók: SZO vezetője és munkatársai.	Számv. tv.; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Évközi mérlegjelentés (negyedévi és háromnegyedévi) elkészítése.	április 20. október 20.	Ha a könyvelés szabályszerűsége nem megfelelő. Ha a fejezeten belül nem kizárólag az ÖM végzi a fejezeti előirányzati sorok könyvelését. Ha a külső könyvelésben részt vevők által a határidők betartására nem kerül sor.	Számviteli rendszer rögzített könyvviteli adatai. Átadott könyvelési adatok.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár, illetve az EF.	évente egyszer
4.	Féléves beszámoló összeállítása kiegészítő mellékletek, intézményi költségvetési és fejezeti beszámoló szöveges indoklása nélkül.	Felelős: PEF vezetője. Végrehajtók: SZO vezetője, illetve munkatársai.	Számv. tv.; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Féléves és éves intézményi és fejezeti beszámoló elkészítése, (könyvviteli mérleg, pénzforgalmi jelentés, pénzforgalmi jelentés tájékoztató adatai, előirányzat-maradvány).	MÁK köriratában meghatározott fejezeti beszámolási határidő előtti 5 nap.	Ha a könyvelés szabályszerűsége nem megfelelő. Ha fejezeten belül nem kizárólag az ÖM végzi a fejezeti előirányzati sorok könyvelését. Ha a külső könyvelésben részt vevők által a határidők betartására nem kerül sor.	Számviteli rendszerben rögzített könyvviteli adatok. Átadott könyvelési adatok.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár, illetve az EF.	évente egyszer

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
5.	Az éves beszámoló kiegészítő mellékletét képező szakmai beszámoló elkészítése (a kiegészítő melléklet beépül a zárszámadás folyamatába, annak anyagába). Kiegészítő mellékletek számszaki adatainak összeállítása az intézményi költségvetési fejezeti beszámolóhoz.	Felelős: szöveges részek tartalmáért, a szakterületekért felelős szakállamtitkárok; Pénzügyi-gazdasági számszaki adatok összeállításáért a PEF vezetője. Végrehajtói: szakállamtitkárok, a főosztályvezetők által kijelölt vezetők, munkatársak.	Számv..tv.; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Szakmai beszámoló; kiegészítő melléklet	A zárszámadási körirat ütemezése szerinti határidő.	Ha határidőre nem érkeznek meg a szakmai beszámolók. Ha nem megfelelő szerkezetben, struktúrában készül el a beszámoló.	Előirányzatok pénzügyi teljesülése. Szakmai területek által megküldött szöveges beszámolók.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár.	évente
6.	Az ÖM fejezet féléves és éves beszámolójának, továbbítása a MÁK felé.	Felelős: PEF vezetője Végrehajtók: PEF munkatársai	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.	Jogszabályokban meghatározott tartalmú dokumentációk továbbítása.	MÁK-körirat szerinti határidő	Határidőre nem készül el a beszámoló.	Iktatórendszer.	PEF vezetője.	évente
Zárszámadás									
1.	A PM zárszámadási körirat alapján a fejezeti határidők rögzítése.	Felelős: PEF vezetője. Végrehajtó(k): PEF vezetője által kijelölt munkatársak.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	PM zárszámadási körirat alapján rögzített fejezeti határidők.	Zárszámadási körirat ütemezése szerinti határidő.	Ha a határidők túl feszesre sikerülnek.	PM zárszámadási körirat; a fejezetre vonatkozó határidők és kitöltendő táblázatok, adatlapok.	PEF vezetője.	évente
2.	A táblázatok kitöltésének és a szöveges indoklás elkészítésének bekérése. Felügyelt intézmények felé adat- és információ-szolgáltatási kötelezettség előírása.	Felelős: PEF vezetője. Végrehajtó(k): PEF munkatársai.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Belső határidőket tartalmazó bekérő levél elkészítése és kiküldése.	A zárszámadási köriratban megjelölt határidő előtt 3–10 nappal.	A belső határidők be nem tartása miatt veszélybe kerülhet a végső határidő betartása.	A bekért táblázatok és szöveges anyagok egymással való koherenciájának vizsgálata. Megadott belső határidők teljesülése.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár.	évente

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
3.	A tárgyévi kötelezettségvállalással terhelt és nem terhelt költségvetési maradvány megállapítása. (Kötelezettségvállalással nem terhelt maradvány visszatartásának kérelmezése indoklással. Maradványkifizetések ütemezése.)	Felelős: PEF, illetve ÖM által felügyelt intézmények vezetői. Végrehajtó(k): felelősként felsorolt szervezetek vezetői által megbízott munkatársak.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Táblázatok fejezeti kezelésű előirányzatonként; intézményenként. Fejezeti összesítés. Szöveges indoklás a kötelezettséggel nem terhelt maradványok visszatartásához.	Részhatáridők a bekérő levél szerint. Végső határidő a zárszámadási körirat szerint.	Ha nem minden kötelezettségvállalás kerül összesítésre.	Számviteli rendszer kötelezettségvállalási nyilvántartása; szerződések; intézményektől érkező adatszolgáltatások.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár.	évente
4.	Szöveges szakmai értékelés elkészítése, a köriratban nevesített táblázatok összeállítása (kiegészítő melléklet).	Felelős: szöveges részek tartalmáért: intézmények vezetői, szakállamtitkárok; összeállításért: PEF vezetője. Végrehajtó(k): intézmények és az ÖM kijelölt munkatársai.	Áht., Számv. tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Szakmai értékelés. Köriratban nevesített táblázatok elkészítése.	Részhatáridők a bekérő levél szerint. Végső határidő a zárszámadási körirat szerint.	Ha kevés hangsúlyt kap az értékelés elkészítése. Nem azonos tartalmú, felépítésű értékelések. Ha a szöveges indoklás adatai és a táblázatok adatai nem azonosak.	Szakmai értékelés beérkezése. Szöveges értékelés és táblázatok összevetése.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár.	évente
5.	A zárszámadáshoz bekért adatszolgáltatás adatainak felülvizsgálata, ellenőrzése, javítása és összesítése. A zárszámadási körirat szerinti ütemezésben és formában a PM felé az előírt adatszolgáltatás biztosítása. Normaszöveg-javaslat, szöveges zárszámadás elkészítése.	Felelős: PEF vezetője. Végrehajtó(k): PEF munkatársai.	Áht.; 217/1998. (XII. 30) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Fejezeti szöveges beszámoló, zárszámadás elkészítése.	Zárszámadási köriratban jelölt teljesítési határidők.	Ha a táblázatok adatai és a szöveges indoklásokban szereplő adatok eltérőek. Ha a normaszöveg javaslatból kimaradnak olyan elemek, amihez OGY-jóváhagyás kell.	Táblázatok és szöveges értékelés összevetése, jóváhagyása.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár.	évente
6.	Szöveges zárszámadás felterjesztése miniszteri jóváhagyásra.	Felelős: közjogi és koordinációs szakállamtitkár. Végrehajtó(k): PEF vezetője.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Szöveges zárszámadás.	Zárszámadási köriratban jelölt teljesítési határidők.	–	Szöveges zárszámadás.	Miniszter	évente

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
7.	Zárszámadás jóváhagyása.	Felelős: miniszter. Végrehajtó(k): miniszter, közjogi és koordinációs szakállamtitkár, PEF vezetője.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Szöveges zárszámadás aláírása.	Zárszámadási köriratban jelölt teljesítési határidő.	–	Iktatási rend.	Miniszter.	évente
8.	Zárszámadás továbbítása a PM felé.	Felelős: PEF vezetője. Végrehajtó(k): PEF vezetője, által kijelölt munkatársak.	Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Zárszámadás továbbítása a PM felé.	Zárszámadási köriratban jelölt teljesítési határidők.	Ha a zárszámadás nem érkezik meg határidőre.	Iktatási rend.	PEF vezetője.	évente

6. Kötelezettségvállalás, szerződéskötés

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
1.	Szerződés tartalmának kidolgozása, szükséges szerződéses kötelezettségek megadása.	Felelős: szakterületért felelős főosztály vezetője (szakmai területek). Végrehajtó(k): szakterületért felelős főosztály munkatársai (szakmai területek).	Ptk., Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 224/2000. (XII.19.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Lehetőség szerint előzetesen kidolgozott mintaszerződés készítése, illetve a korábban elkészült mintaszerződés kötelező alkalmazása. Szakmailag kidolgozott szerződéstervezet.	Folyamatos.	Ha a szerződéstervezet nem megfelelően kidolgozott; ha az elektronikusan továbbított és kinyomtatott formában véleményezésre elküldött szerződéstervezet eltérő feltételeket tartalmaz.	Mintaszerződések alkalmazása; szerződéstervezet véleményezése; iktatási rend.	Szerződést előkészítő vezető (aki a szerződéstervezetet szakmailag ellenjegyzi).	folyamatos

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
2.	Előzetes pénzügyi fedezetvizsgálat megadása/továbbítása jogi ellenjegyzésre vagy elutasítása, válasz továbbítása a szerződést kezdeményező szervezeti egység felé. Közbeszerzési szempontból összeszámíthatósági szabály vizsgálata.	Felelős: PEF vezetője, vagy az általa megbízott vezető. Végrehajtó(k): PEF kijelölt munkatársai.	Áht; Kbt.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.	Pénzügyifedezet-igazolás kiállítása, továbbítása a jogi ellenjegyzésért felelős szervezeti egység felé. „Rögzített státusú szerződés” (előzetes kötváll.) a számviteli rendszerben. Közbeszerzési eljárás során alkalmazandó összeszámítási értékhatár meghaladása esetén visszajelzés a kezdeményező szervezeti egység felé az eljárás lebonyolítása érdekében.	Beérkezéstől számított 3 munkanapon belül.	Nem kerül a fedezet vizsgálat során előzetes kötelezettségvállalás-lekötésre a számviteli informatikai rendszerbe és a kifizetés megtörténtekor már nincs az adott előirányzaton fedezet. Helytelenül állapítják meg az összeszámítási értékhatárt, vagy nem továbbítják annak eredményét.	Fedezetigazolásról szóló bizonylat, összeszámítási értékhatár eléréséről szóló nyilatkozat, iktatási rend.	PEF főosztályvezetője által megbízott vezető.	folyamatos

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
3.	Szerződéstervezet jogi ellenjegyzése, ennek érdekében a szerződéstervezet megküldése a PEF-nek vagy a JOF-nak. Közbeszerzési eljárás megtörténtének vizsgálata.	Felelős: a közjogi és koordinációs szakállamtitkár. Végrehajtó(k): a fejezeti kezelésű előirányzatok felhasználásáról szóló, valamint az ÖM hivatali szervezetei kötelezettségvállalási szabályzatban megjelölt, vagy annak felhatalmazása alapján megbízott jogi végzettségű személyek.	Ptk., Áht., Kbt.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 224/2000. (XII.19.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Szerződéstervezet. Jogi szempontból megfelelő szerződéstervezet, a szerződéstervezetben megjelenő jogi személy cégbejegyzésének, vállalkozói engedélyének, illetve tevékenységi körének, engedélyköteles tevékenység esetében az engedély meglétének, kötelező kamarai tagság esetén a kamarai tagsági igazolás ellenőrzése, a céginformációs rendszerből a csőd, felszámolási, végelszámolási, végrehajtási eljárások figyelése, a lefolytatott közbeszerzési eljárás megtörténtének vizsgálata. Jogi ellenjegyzés.	Folyamatosan, a beérkezéstől számított 8 napon belül.	Ha a szerződéstervezet jogi véleményezése elmarad. Jogi vélemény nem vagy nem teljeskörűen kerül beépítésre a szerződéstervezetbe. A szerződéstervezet előzményeiről, vagy az első körben kiment jogi véleményről az érintett ügyintézőnek nincs információja. A cég nem bejegyzett, vagy felszámolási, végelszámolási, illetve csődeljárás alatt van, szerződéstervezetben megjelölt tevékenység végzésére nem jogosult, melyet a kontroll esetleges elmulasztása miatt a döntéshozók figyelmen kívül hagynak. Közbeszerzési eljárás megtörténtének hiánya a kontroll elmaradása esetén nem derül ki.	Jogi vélemény; szerződéstervezet, iktatási rend, Complex vagy más informatikai rendszer céghírek adatbázisa, vagy a cégtől, vállalkozótól bekért cégkivonat, vállalkozói engedély, tevékenység végzésére vonatkozó engedély, kamarai nyilvántartás. Közbeszerzési eljárás dokumentációja.	PEF, illetve JOF főosztályvezetője vagy az általa írásban kijelölt vezető, mely szerződésenként eltérhet, aki a szerződéstervezetet jogilag ellenjegyzi vagy visszaküldi.	Folyamatos feladatellátás minden szerződéstervezetet érintően.
4.	Pénzügyi ellenjegyzés megadása vagy visszautasítása, az ellenjegyzést követően a szerződés továbbítása a kötelezettségvállaló felé.	Felelős: pénzügyi ellenjegyzéssel felhatalmazott személy. Végrehajtó(k): PEF vezetője.	Ptk., Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 224/2000. (XII.19.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Átdolgozandó a szerződéstervezet (1. lépés újra). Pénzügyileg ellenjegyzett szerződés továbbítása a kötelezettségvállaló felé.	Folyamatos, a beérkezéstől számított 8 napon belül.	Pénzügyjogilag a szerződés nem megfelelő, de ellenjegyzésre kerül. Ha jogi ellenjegyzés nélkül kerül sor a pénzügyi ellenjegyzésre, így a szükséges (jogi ellenjegyzés során ellátandó kontroll nem érvényesül.	Szerződés, iktatási rend.	PEF vezetője.	folyamatos

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
5.	Kötelezettségvállalás aláírása, szerződés iktatása, továbbítása a szerződő partner, a pénzügyi és jogi ellenjegyző, szerződéskötést kezdeményező szervezeti egység felé.	Felelős: kötelezettségvállalásra jogosult vezetők. Végrehajtó(k): kötelezettségvállalásra jogosult vezetők.	Ptk., Áht.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 224/2000. (XII. 19.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Aláírt szerződés.	Folyamatos.	Ha a pénzügyi fedezetvizsgálat, illetve ellenjegyzések elmaradnak a kötelezettségvállalás előtt.	Pénzügyi és jogi ellenjegyzés, iktatási rend.	Jogi és pénzügyi ellenjegyzést végzők.	folyamatos
6.	Kötelezettségvállalás rögzítése a számviteli rendszerben. Fedezetigazolás lefűzése a szerződéssel együtt. (Kapcsolódás a könyvvezetés folyamatához).	Felelős: PEF vezetője vagy az általa megbízott vezető. Végrehajtó(k): PEF munkatársai.	Áht., Számv. tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Számviteli rendszerben rögzített kötelezettségvállalás, fedezetigazolás, szerződés tárolása.	Aláírt szerződés átvételét követő 3 munkanap.	Ha a kötelezettségvállalás rögzítése elmarad.	Számviteli nyilvántartási rendszer	PEF vezetője vagy az általa megbízott vezető.	folyamatos
7.	A szerződés módosításával együtt járó kötelezettségvállalás módosítása. (1–6 pontban foglalt lépések értelemszerű megtételét követően.)	Felelős: PEF főosztályvezetője vagy az általa megbízott vezető. Végrehajtó(k): PEF munkatársai.	Ptk., Áht., Számv. tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 224/2000. (XII.19.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Megváltozott státusú szerződés.	A módosított szerződés megérkezésétől számított 3 munkanap.	Ha a kötelezettségvállalás-módosítás elmarad.	Módosított szerződés; iktatási rend.	PEF vezetője.	folyamatos

7. Közbeszerzési eljárás bonyolítása

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
1.	Éves beszerzési igények összeírása.	Felelős: PEF vezetője a kötelezettségvállalásra jogosult szervezeti egységek vezetőinek bevonásával. Végrehajtó(k): PEF és a beszerzésekért felelős szervezeti egységek munkatársa.	Kbt.	Éves közbeszerzési terv elkészítéséhez igényfelmérés.	Tárgyév január 31.	Ha nem terjed ki minden beszerzendő eszközre, szolgáltatásra az igényfelmérés.	Éves igénylista.	PEF vezetője.	évente

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
2.	Éves igények összesítése, egyeztetése és jóváhagyásának előkészítése.	Felelős: PEF vezetője által kijelölt vezető. Végrehajtó(k): PEF munkatársai.	Kbt.	Jóváhagyható, összegyűjtött, és egyeztetett igények listájának elkészítése.	Tárgyév február 28.	Ha tévesen kerül összesítésre a felmért igény, az összesített igény nem fedi le a költségvetési tervben szereplő előirányzatok teljes körét.	Éves költségvetési terv; éves beszerzési terv.	PEF vezetője.	évente
3.	Központi közbeszerzési portálon elektronikus regisztráció, adatváltozások folyamatos elektronikus jelzése.	Felelős: PEF vezetője. Végrehajtó: PEF vezetője és az általa kijelölt további vezetők.	168/2004. (V. 25.) Korm. rendelet.	Központi elektronikus portálon elektronikus regisztráció. Adatváltozások bejelentése.	Adatváltozás bekövetkeztét követő 5 munkanapon belül.	Ha elmarad, vagy késik a regisztráció, adatmódosítás, jogsértés történik.	Ügyfélkapu, intézményi adatok lekérdezése.	PEF vezetője.	negyedévente egyszer
4.	Közbeszerzési terv engedélyezése, nyilvánosságra hozatala az ÖTM honlapján.	Felelős: közjogi és koordinációs szakállamtitkár. Végrehajtó(k): közjogi és koordinációs szakállamtitkár, PEF vezetője.	Kbt.	Közbeszerzési terv elfogadásának dokumentálása, nyilvánosságra való hozatala az ÖTM honlapján keresztül.	Tárgyév április 15ig.	–	Iktatási rend, aláírt dokumentum, honlap.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár.	évente
5.	Közbeszerzési terv módosításának kérése.	Felelős: kötelezettség-vállalásra jogosult személy a PEF vezetőjének véleményét figyelembe véve kezdeményezheti a terv módosítását. Végrehajtó(k): kötelezettségvállalás-ra jogosult személy és a PEF vezetője.	Kbt.	A kötelezettség-vállaló – az eredeti közbeszerzési tervben nem szereplő közbeszerzési eljárást megelőzően – kezdeményezi a közbeszerzési terv módosítását a PEF vezetőjéhez eljuttatott levélben, aki a tervmódosítást véleményezi.	A közbeszerzési eljárás megindítását megelőző 15 munkanapon belül.	Értesítés elmaradása esetén nem a megfelelő közbeszerzési eljárás szerepel a tervben, mivel nem tud érvényesülni az összeszámítási értékhatár.	Közbeszerzési terv és a tényleges beszerzések főkönyvben szereplő tételeinek összehasonlítása.	PEF vezetője.	negyedévente egyszer
6.	Közbeszerzési terv módosításának engedélyezése, nyilvánosságra hozatala az ÖM honlapján.	Felelős: közjogi és koordinációs szakállamtitkár. Végrehajtó(k): közjogi és koordinációs szakállamtitkár, PEF vezetője.	Kbt.	Közbeszerzési terv módosítása elfogadásának dokumentálása, nyilvánosságra való hozatala az ÖM honlapján keresztül.	A tervmódosítás benyújtásához képest 15 munkanapon belül.	–	Iktatási rend, aláírt dokumentum, honlap.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár.	negyedévente egyszer

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
7.	Központosított közbeszerzési körbe tartozó áruk, szolgáltatások beszerzésének három hónappal korábbi (sürgős eljárásnál a beszerzést megelőzően) bejelentése a központosított közbeszerzési portálon.	Felelős: PEF vezetője. Végrehajtó: A PEF vezetője által kijelölt munkatársak.	168/2004. (V.25.) Korm. rendelet.	Elektronikus adatszolgáltatás a központosított közbeszerzési portálon keresztül.	Központosított közbeszerzési körbe tartozó termékek, szolgáltatások vásárlása előtt 3 hónappal.	Adatszolgáltatás elmaradása esetén nem jogszerű működés.	Központosított közbeszerzési portál.	PEF vezetője.	negyedévente egyszer
8.	Éves statisztikai összegzés elkészítése, továbbítása a Közbeszerzési Tanács (KT) felé.	Felelős: PEF vezetője. Végrehajtó: a PEF vezetője által kijelölt munkatárs.	Kbt.	Előző év közbeszerzési adatainak összegzése, az eredmény továbbítása a KT felé.	Tárgyévet követő év május 31-ig.	Adatszolgáltatás elmaradása esetén nem jogszerű működés.	Iktatási rend.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár.	évente
9.	Közbeszerzést kezdeményező iratok elkészítése, bizottság tagjainak kijelölése.	Felelős: egyszerű közbeszerzési értékhatár esetében a kötelezettség-vállalásra jogosult vezető, nemzeti közbeszerzési értékhatárt meghaladó eljárásnál közjogi és koordinációs szakállamtitkár. Végrehajtó(k): egyszerű közbeszerzési értékhatár esetében a kötelezettség-vállalásra jogosult vezető által kijelölt munkatársak, nemzeti közbeszerzési értékhatárt meghaladó eljárásnál közjogi és koordinációs szakállamtitkár által kijelölt vezető(k), munkatársak.	Kbt.	A beszerzésben érdekelt kötelezettségvállalásra jogosult keretgazda kezdeményező iratot intéz a PEF vezetőjéhez a pénzügyi fedezet biztosítása érdekében. Az irathoz csatolni kell az ajánlati, részvételi, ajánlattételi felhívást, szükség esetén az elkészített szakmai dokumentációt. A közbeszerzést kezdeményezőnek intézkednie kell a bírálóbizottság tagjainak a kinevezését érintően.	Folyamatos.	A közbeszerzési eljárás megindítása magas szakmai és jogi ismeretet kíván, az ÖM-en belül kevés a közbeszerzésben jártas szakember.	Ajánlati, részvételi, ajánlattételi felhívás jogszabályi követelményeknek való megfeleltetésének ellenőrzése. Bírálóbizottsági tagok megbízásának kontrollja.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár, illetve az EF vezetője.	eseti

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
10.	Pénzügyi fedezetvizsgálat, összeszámítási értékhatár vizsgálata, közbeszerzési adatlap aláírása, a dokumentáció visszaküldése az ajánlatkérő szakterülethez.	Felelős: PEF vezetője. Végrehajtó(k): PEF vezetője által kijelölt vezetők.	Kbt.	Pénzügyi fedezet ellenőrzést követően fejezeti és intézményi költségvetési előirányzatok terhére vállalt kötelezettség-vállalások összeszámításának vizsgálatát kell elvégezni. Ha a kiírás megfelel a jogszabályi követelményeknek, akkor közbeszerzési adatlap aláírása, előzetes kötelezettségvállalási nyilvántartásba vétele. Dokumentáció visszaküldése az ajánlatkérő szakterületnek.	Az okmányok PEF-re való beérkezését követő 8 napon belül.	Ha nem történik meg a pénzügyi fedezetvizsgálat, vagy nem rögzítik az informatikai rendszerben az előzetes kötelezettségvállalást. Nem történik meg az összeszámítási vizsgálat.	Közbeszerzési adatlap; pénzügyi fedezetigazolás, iktatórendszer.	PEF vezetője.	folyamatos

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
11.	Hirdetmény közzététele, ajánlattevő, Közbeszerzési Értesítő szerkesztőbizottsága, Közbeszerzési Döntőbizottság értesítése.	Felelős: ajánlatkérő szervezeti egység vezetője, vagy a közbeszerzést bonyolító szervezet. Végrehajtó(k): közbeszerzést bonyolító szervezeti egység munkatársai.	Kbt.	Egyszerű közbeszerzési eljárás esetén az ajánlattételi felhívást az ajánlatkérő szervezeti egység küldi el az ajánlattevőknek. Nyílt, meghívásos, tárgyalásos közbeszerzési eljárás ajánlati, részvételi, ajánlattételi felhívását a jogszabályban nevesített „kérelem” mellékleteként kell az ajánlatkérő szervezeti egységnek/bonyolító szervezetnek megküldeni a Közbeszerzési Értesítő szerkesztőbizottsága részére. Hirdetmény közzétételre való megküldése – egyszerűsített eljárás, illetve hirdetmény közzététele nélküli tárgyalásos eljárás esetén – a Közbeszerzési Értesítő szerkesztő-bizottságának, továbbá a Közbeszerzési Döntőbizottság tájékoztatása az eljárás megkezdéséről.	Közbeszerzési szabályzatban meghatározott időpont.	Ha nem kerül betartásra a jogszabályban, illetve belső utasításban meghatározott feladat, vagy határidő.	Közreműködő munkatársak közbeszerzési kompetenciái, iktatási rend, Közbeszerzési Értesítő.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár, illetve az EF vezetője.	folyamatos

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
12.	Eljárás főbb időpontjainak egyeztetése, szükség esetén helyettesítő tag kijelölése.	Felelős: egyszerű közbeszerzési értékhatár esetében a kötelezettségvállalásr a jogosult vezető, nemzeti közbeszerzési értékhatárt meghaladó eljárásnál közjogi és koordinációs szakállamtitkár. Végrehajtó(k): egyszerű közbeszerzési értékhatár esetében a kötelezettségvállalásr a jogosult vezető által kijelölt munkatársak, nemzeti közbeszerzési értékhatárt meghaladó eljárásnál közjogi és koordinációs szakállamtitkár által kijelölt vezető(k), munkatársak.	Kbt.	Eljárás főbb pontjait érintő dokumentációjának elkészítése, helyettesítő tagok kijelölése.	A 11. pontban elvégzendő feladattal egyidejűleg.	Az eljárás ütemterve nem minden esetben jut el a bizottsági tagokhoz, nem kerülnek időben póttagok kijelölésre.	Közbeszerzési ütemterv, póttagok felkéréséről szóló dokumentáció.	Bírálóbizottság elnöke.	közbeszerzési eljárásonként egyszer
13.	Ajánlattevők tájékoztatása a felmerülő kérdésekkel kapcsolatban.	Felelős: ajánlatkérő szervezeti egység vezetője, vagy közbeszerzést bonyolító szervezet. Végrehajtó: közbeszerzést bonyolító szervezeti egység munkatársai.	Kbt.	Az ajánlattevők által feltett kérdések megválaszolása az esélyegyenlőség biztosításának betartásával. Az ajánlatkérő szervezetnek mind a felmerülő kérdéseket, mind a válaszokat továbbítani kell a Bírálóbizottság tagjai felé is.	Közbeszerzési szabályzatban meghatározott időpont.	Az eljárással kapcsolatban beérkezett kérdéseknél előfordulhat, hogy a válasz félreérthető, nem egyértelmű. A beérkezett kérdések megválaszolásakor a törvény által előírt határidőket nem tudja tartani a szervezet.	Közbeszerzési ütemterv (feladatterv).	Bizottság elnöke.	eseti

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
14.	Bontás, jegyzőkönyv készítése.	Felelős: közbeszerzést bonyolító szerv vagy a bírálóbizottság elnöke. Végrehajtó(k): bonyolító, bizottság elnöke.	Kbt.	Ajánlatok felbontása, jelenléti ív, jegyzőkönyvkészítés, ajánlati felhívásban előírt esetben közjegyző jelenlétének biztosítása. Egyszerű közbeszerzési eljárás esetén, ha legalább három ajánlat nem érkezett be, akkor ajánlatokat nem lehet felbontani, új ajánlattételi eljárást kell kiküldeni.	Ajánlattételi határidő lejárta.	Ha a bontásnál nem érvényesülnek a jogszabályban meghatározott követelmények.	Bontásról készült jegyzőkönyv, jelenléti ívek.	Bizottság elnöke.	közbeszerzési eljárásonként
15	Ajánlatok formai és előzetes szakmai értékelése, jegyzőkönyv készítése.	Felelős: közbeszerzést bonyolító szerv, vagy a bizottság elnöke. Végrehajtó(k): bonyolító, bizottságban kijelölt tagok.	Kbt.	Formailag és szakmailag előzetesen értékelt ajánlatok feldolgozása, értékelése, jegyzőkönyv készítése.	Közbeszerzési szabályzatban meghatározott időpont.	Hiánypótlások elbírálásakor, érvénytelenség, kizárás megállapításakor a feladat és felelősség nem megfelelően elhatárolt	Jegyzőkönyv.	Bizottság elnöke.	közbeszerzési eljárásonként
16.	Hiánypótlási felszólítások kiküldése ajánlattevőknek.	Felelős: közbeszerzést bonyolító szerv, vagy a bizottság elnöke. Végrehajtó(k): bonyolító, bizottságban kijelölt tagok.	Kbt.	Kiküldött hiánypótlási felszólítás.	Közbeszerzési szabályzatban meghatározott időpont.	Adminisztrációs hiba miatt nem értesül a hiánypótlásra felszólított fél a hiánypótlásról.	Iktatási rend.	Bizottság elnöke	közbeszerzési eljárásonként
17.	Hiánypótlás vizsgálata, ajánlatok formai és szakmai vizsgálata.	Felelős: Közbeszerzést bonyolító szerv vagy a bizottság elnöke. Végrehajtó(k): bonyolító, bizottságban kijelölt tagok.	Kbt.	Formailag és szakmailag véglegesen elbírált ajánlatok értékelése.	Közbeszerzési szabályzatban meghatározott időpont.	Az ajánlatok szakmai, pénzügyi, műszaki alkalmasságát a bonyolító szerv, bírálóbizottság nem megfelelően értékeli.	Jegyzőkönyv, beérkezett ajánlatok.	Bizottság elnöke.	közbeszerzési eljárásonként

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
18.	Jegyzőkönyv aláírása.	Felelős: közbeszerzést bonyolító szerv, vagy a bizottság elnöke. Végrehajtó(k): bonyolító, bizottságban kijelölt tagok.	Kbt.	A bírálóbizottság tagjai megállapítják és jegyzőkönyvben rögzítik az ajánlattevőkkel, azok ajánlataival kapcsolatban a kizáró okokat, ajánlattevőknek a szerződés teljesítésére való alkalmasságát. Alkalmatlanságát, ajánlatok érvényességét/ érvénytelenségét, az ajánlatok értékelésének a részletes indoklását, döntéshozatali javaslatot.	Közbeszerzési szabályzatban meghatározott időpont.	Ha az értékelés nem szakszerű vagy elfogult.	Jegyzőkönyv.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár, illetve az EF vezetője.	évente több közbeszerzést illetően
19.	Eredményhirdetés.	Felelős: a döntéshozó személy írásbeli egyetértésével a bírálóbizottság elnöke.	Kbt.	Eredmény dokumentációjának elkészítése, eredményhirdetésről jegyzőkönyv felvétele illetve annak az ajánlattevőkhöz való megküldése. Kizárásról, alkalmatlanságról, érvénytelenség megállapításáról való tájékoztatás az indoklással együtt a döntést követő öt napon belül.	Jellemzően az ajánlati felhívásban meghatározott időpont vagy maximum 30 nappal később.	Ha az eredményhirdetés nem szabályos.	Jegyzőkönyv.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár, illetve az EF vezetője.	évente több közbeszerzés esetében

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
20.	„Összegzés az eljárásról” hirdetmény elkészítése.	Felelős: bírálóbizottság vezetője. Végrehajtó(k): bírálóbizottság tagjai.	Kbt.	Összegzést kell készíteni nyílt, meghívásos, tárgyalásos közbeszerzési eljárás esetén, melyről az ajánlattevőket tájékoztatni kell. Az eljárás nyertesét fel kell kérni a szerződéskötésre. Az eljárás eredményéről a Közbeszerzési Értesítőben hirdetményt kell feladni.	Eredményhirdetéskor, vagy azt követő két munkanapon belül. Egyszerű közbeszerzési eljárásnál a döntést követő öt napon belül. A Közbeszerzési Értesítőben a döntéstől számított 5 munkanapon belül kell feladni a hirdetményt.	Ha nem készül el határidőre az összegzés, illetve a hirdetmény feladása.	Összegzés, az eljárásról, hirdetmény.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár, illetve az EF vezetője.	évente több közbeszerzés esetében
21.	Szerződéskötés	Felelős és végrehajtó: kötelezettségvállalásra jogosult vezető.	Kbt.	Szerződés megkötése.	Eljárásban előre meghatározott határidőig.	Ha a szerződéskötés az eljárásban meghatározott határidő után történik meg.	Iktatási rend.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár, illetve az EF vezetője.	évente több közbeszerzés esetében
22.	Szerződésmódosításról, illetve szerződés teljesítéséről szóló hirdetmény feladása.	Felelős és végrehajtó: kötelezettségvállalásra jogosult vezető.	Kbt.	A kötelezettségvállaló köteles a szerződés módosításáról, valamint a szerződés teljesítéséről külön jogszabályban meghatározott minta szerint tájékoztatót készíteni, és hirdetmény útján a Közbeszerzési Értesítőben közzétenni. A tájékoztatóban az ajánlattevőként szerződő félnek nyilatkoznia kell, hogy egyetért-e az abban foglaltakkal. A fent említettek nem alkalmazandók, amennyiben a Kbt.-ről szóló tv. negyedik része alapján lefolytatott közbeszerzési eljárás közvetlen ajánlattételi felhívással indul.	A hirdetményt legkésőbb a szerződés módosításától, illetőleg a szerződés teljesítésétől számított 5 munkanapon belül kell feladni. Az egy évnél hosszabb, vagy határozatlan időre kötött szerződés esetében a szerződés megkötésétől számítva évenként kell a szerződés részteljesítéséről tájékoztatót készíteni.	Ha elmarad a hirdetmény feladása.	Iktatási rend, szerződés teljesítésről szóló igazolás, szerződésmódosítás.	Közjogi és koordinációs szakállamtitkár, illetve az EF vezetője.	évente több közbeszerzés esetében

8. Gazdálkodásfelügyelet

Közhasznú társaságok, közalapítványok/alapítványok gazdálkodásfelügyelete
Gazdasági társaságok felügyelete

Sor-szám	Tevékenység	Felelős	Jogszabályok	Előkészítés, egyes feladat leírása, dokumentum	Határidő	Kockázat	Ellenőrzési pont	Ellenőrzést végrehajtó	Ellenőrzés gyakorisága
1.	Feladatterv készítése.	Felelős: PEF Tulajdonos-felügyeleti és Gazdálkodás-szabályozási Osztály (TFGO) vezetője. Végrehajtó(k): PEF TFGO munkatársai.	Számv. tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 224/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Felügyelt intézmények korábbi tevékenységének, gazdálkodásuk hatékonyságának tanulmányozása, elemzése, ez alapján feladatterv-készítés a felügyeleti tevékenység elvégzésére. Felügyeleti feladatterv.	Tárgyév január 31-ig.	ÖM által felügyelt szervezetek vonatkozásában nem készült még kockázatelemzés a felügyelt szervezetek gazdálkodásának megítéléséről.	Feladatterv tartalmának és a felügyelt szervezetek korábbi beszámolóinak áttekintése.	PEF vezetője.	évente
2.	Az ütemterv alapján az iratok, bizonylatok, negyedéves adatszolgáltatás és a féléves, éves beszámoló bekérése. Elemzések elkészítése.	Felelős: PEF TFGO vezetője. Végrehajtó(k): Osztály munkatársai.	Számv. tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet; 224/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Bekért bizonylatok, iratok tanulmányozása.	Feladatterv szerint.	Ha a bekért adatok, iratok hiányosak, vagy nem valós adatokat tartalmaznak.	Bekért iratok, bizonylatok tételes ellenőrzése, nyilvántartása. Szükség esetén pontosítás kérése.	PEF vezetője.	szervezetek adatszolgálta-tásának ellenőrzése negyedévente, alapítványoknál évente
3.	A feladatterv alapján helyszíni vizsgálatok szükség szerinti lebonyolítása.	Felelős: PEF TFGO vezetője. Végrehajtó(k): TFGO munkatársai.	Számv. tv.; 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet; 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet; 224/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet.	Helyszínen összegyűjtött bizonylatok és adatok ellenőrzése, a tevékenység hatékonyságának és jogszerűségének vizsgálata.	Feladatterv szerint.	Nincs olyan részletes nyilvántartásuk a felügyelt szervezeteknek, ami alapján a vizsgálat célját teljes mértékig teljesíteni lehet.	Pénzügyi nyilvántartások.	PEF vezetője.	szervezetek ellenőrzése kétévente

Alkalmazott jogszabályok jegyzéke:

– a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény (Ptk.),
– a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény (Flt.),
– az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény (Áht.),
– a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény (Szja tv.),
– a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló 1997. évi LXXX. törvény (Tbj.),
– a magánnyugdíjról és a magánnyugdíj-pénztárakról szóló 1997. évi LXXXII. törvény (Mnytv.),
– az egészségügyi hozzájárulásról szóló 1998. évi LXVI. törvény (Eho tv.),
– a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény (Számv. tv.),
– az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvény (Art.),
– a közbeszerzésekről szóló 2003. évi CXXIX. törvény (Kbt.),
– az állami vagyonról szóló 2007. évi CVI. törvény (Vtv.),
– az általános forgalmi adóról szóló 2007.évi CXXVII. törvény (Áfa tv.),
– a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló 1997. évi LXXX. törvény végrehajtásáról szóló 195/1997. (XI. 5.) Korm. rendelet,
– az államháztartás működési rendjéről szóló 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet,
– a számviteli törvény szerinti egyes egyéb szervezetek beszámolókészítési és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól szóló 224/2000. (XII.19.) Korm. rendelet,
– az államháztartás szervezetei beszámolási és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet,
– a központosított közbeszerzési rendszerről, valamint a központi beszerző szervezet feladat- és hatásköréről szóló 168/2004. (V. 25.) Korm. rendelet,
– az állami vagyonnal való gazdálkodásról szóló 254/2007. (X. 4.) Korm. rendelet,
– a kincstári rendszer működésével kapcsolatos pénzügyi szolgáltatások teljesítésének rendjéről szóló 36/1999. (XII. 27). PM rendelet.

2. számú melléklet a 13/2008. (HÉ 50.) ÖM utasításhoz

Az Önkormányzati Minisztérium
Kockázatkezelési Szabályzata

I. Általános rész

1. A szabályzat vonatkozásában

1.1. Kockázat: az Önkormányzati Minisztérium (a továbbiakban: Minisztérium) gazdálkodása tekintetében mindazon állapotok, események bekövetkeztének valószínűsége, amelyek hátrányosan érinthetik a működését, céljainak elérését, feladatainak teljesítését.

1.2. Minisztériumi szervek: a Minisztérium mint intézmény hivatali szervezetei [a Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 4/2008. (MK 101.) ÖM utasítás melléklete 1. számú függelék A. fejezete szerint].

2. A kockázatkezelési tevékenység célja

a) a kockázatelemzés során felmérni és megállapítani a minisztériumi gazdálkodásban rejlő kockázatokat;
b) a kockázatkezelés rendjének kialakítása során meghatározni azon intézkedéseket és megtételük módját, amelyek csökkentik (illetve megszüntetik) a kockázatokat, másrészt megelőzik a Minisztériumra gyakorolt negatív hatások bekövetkeztét.

3. A kockázatkezelésért felelős vezetők kijelölése

3.1. A Minisztérium kockázatkezelési tevékenysége a gazdálkodási intézkedésekben meghatározott tevékenységek, feladatok vezetői szintű felelősségi rendszerhez kötött kockázatkezelésén alapul.

3.2. A folyamatba épített, előzetes és utólagos vezetői ellenőrzés (a továbbiakban: FEUVE) rendszerén belül a minisztérium kockázatkezelési feladatainak ellátásáért a közjogi és koordinációs szakállamtitkár felelős, aki tevékenységét a 3.4. pontban meghatározott vezetők útján gyakorolja.

3.3. A közjogi és koordinációs szakállamtitkár a kockázatkezelés rendjének működtetésében szükséges korrekciók megállapítása és elrendelése tekintetében támaszkodik a külső ellenőrző szervezetek [Állami Számvevőszék (a továbbiakban: ÁSZ), Kormányzati Ellenőrzési Hivatal (a továbbiakban: KEHI), Pénzügyminisztérium (a továbbiakban: PM), Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (a továbbiakban: APEH)] és a Minisztérium FEUVE-tevékenységének koordinációját végző Pénzügyi Erőforrás-gazdálkodási Főosztály (a továbbiakban: PEF) és a belső ellenőrzését végző Ellenőrzési Főosztály (a továbbiakban: EF) ajánlásaira, megállapításaira.

3.4. A szakfeladatok végzése során felmerülő kockázatkezelésért az alábbi személyek a felelősek:
a) a minisztériumi szervek vezetői a saját szervezetüket érintő gazdálkodással összefüggő tevékenységért;
b) a PEF vezetője a Minisztérium gazdálkodásával összefüggő tevékenységért.

3.5. Kockázatkezelő a fentieken túl minden olyan személy, aki döntéseivel, tevékenységével befolyással bír a szervezeti cél megvalósításához szükséges folyamatokra.

3.6. A Minisztérium kockázatkezelésével kapcsolatos feladatok végrehajtását az EF ellenőrzi.

4. A kockázatkezelési feladatok meghatározása

4.1. A kockázatkezelésért felelős vezetők feladata a költségvetési terv kialakítása és végrehajtása, valamint a folyamatba épített ellenőrzés során a kockázati tényezők és elemek azonosítása, a kockázatok valószínűségének meghatározása, a kockázatok hatásainak mérése és lehetőség szerinti csökkentése.

4.2. A kockázatelemzésnek ki kell terjednie a Minisztérium valamennyi gazdasági, gazdálkodási, költségvetési kihatással járó tervezési és végrehajtási szaktevékenységére, valamint a fejezeti gazdálkodás feladatrendszerére hatással és befolyással bíró folyamatokra.

4.3. A kockázatkezelésért felelős vezető(k):

a) a szervezeti egységek vezetői saját szakterületük vonatkozásában elvégzik a Minisztérium gazdálkodására, költségvetési előirányzataira hatással lévő feladataik, tevékenységeik azonosítását és kockázatértékelését,

b) a költségvetési terv elkészítése/elfogadása után az ellenőrzési nyomvonal és a kockázat-nyilvántartás felülvizsgálatával, az új, illetve év közben jelentkező feladatok vonatkozásában a kockázat-nyilvántartási táblázat kitöltésével elkészítik a szakterületükön felmerülő kockázatok elemzését, meghatározzák azok kezelési módját,

c) a szükséges intézkedések meghatározását követően intézkednek azok végrehajtása és ellenőrzése érdekében.

II. A végrehajtás szabályai

5. A kockázat azonosítása, az azonosítás kereteinek meghatározása

5.1. A kockázatazonosítás célja annak megállapítása, hogy a minisztériumi szervek által végzett tevékenységekben melyek a Minisztérium, illetve a minisztériumi fejezet feladatainak ellátását veszélyeztető fő kockázati tényezők.

5.2. A kockázati tényezők azonosítását a kockázatkezelésért felelős vezetők által, a szakterületükön megbízott kockázatkezelési felelősök végzik az ellenőrzési nyomvonal tevékenységei alapján.

5.3. A beazonosított kockázati tényezőket azok felmerülésének valószínűsége és a tevékenységre gyakorolt hatása alapján tevékenységenként az alábbi táblázat szerint kell értékelni:

		A kockázati tényező hatása		
		Alacsony 1	Közepes 2	Magas 3
A kockázati tényező valószínűsége	Alacsony 1	1	2	3
	Közepes 2	2	4	6
	Magas 3	3	6	9

5.4. A kockázatok bekövetkezésének valószínűségét a tevékenység jellege szerint kell az alacsony, közepes vagy magas kategóriába sorolni.

5.5. A tevékenységek kockázatelemzését, illetve annak felülvizsgálatát az elemi költségvetési előirányzat (keretek) jóváhagyása után, a nem tervezett feladatok esetén év közben, a feladatok felmerülésekor kell végrehajtani.

6. A kockázatkezelés, a kockázatokra adott válaszok meghatározása

6.1. A feltárt kockázatok ismeretében saját szakterületük vonatkozásában a kockázatkezelésért felelős vezetők meghatározzák, hogy az egyes feladatok/tevékenységek vonatkozásában az alábbi kockázatkezelési módok közül melyiket kell alkalmazni:

a) kockázat átadása – biztosítás kötésével;

A szükséges biztosítások megkötése érdekében a PEF vezetője intézkedik.

b) kockázat elviselése – nincs reakció;

Külső kockázati tényezők esetében, illetve ha a kockázati tényező felmerülési valószínűsége és hatása értékeinek szorzata 1–3 közé esik, további intézkedés nem szükséges.

Külső kockázati elemeknek kell tekinteni a Minisztérium feladatainak azon kockázati tényezőit, amelyek felmerülése független a Minisztérium tevékenységétől, ezért azok kezelése a Minisztériumban nem lehetséges.

c) kockázat elfogadható szintre csökkentése;

A kockázatkezelési felelősök meghatározzák, illetve az illetékes vezetőnél kezdeményezik azoknak az intézkedéseknek a megtételét, melyek a kockázati szint csökkenését eredményezhetik.

6.2. A kiemelten nagy kockázatú tevékenységek esetében (ahol a kockázat bekövetkezése valószínűsége és hatása értékeinek szorzata megközelíti, vagy eléri a 9-et) a kockázatkezelésért felelős vezetőnek intézkednie kell a kockázat csökkentésére, vagy az EF-nél ellenőrzést kezdeményez az adott folyamat értékelése és a hatékony kockázatkezelés céljából.

6.3. A kockázatkezelésért felelős vezetők gondoskodnak a hatáskörükbe tartozó választott intézkedések kockázatkezelési folyamatba történő beépítéséről.

7. A kockázatok és intézkedések nyilvántartása

7.1. A kockázatkezelési felelősök szervezetüknél kockázat-nyilvántartást vezetnek. A nyilvántartás tevékenységenként/feladatonként minden kockázati tényezőre nézve tartalmazza:

– a kockázat bekövetkezése valószínűségének és a szervezetre gyakorolt hatása nagyságának értékelését, illetve ezek szorzatát;

– a kockázat kezelésére javasolt intézkedést;

– a felelős megnevezését;

– a kockázatkezelés hatékonyságát ellenőrző eljárás leírását;

– nem megfelelő hatékonyságú kockázatkezelés esetén az alkalmazandó eljárás leírását.

7.2. A kockázatelemzés a szaktevékenységek végzése során folyamatosan jelentkező feladat, amelynek során a kockázatkezelési felelősök félévente (április 15-ig, illetve október 15-ig) a jelen szabályzat 1. számú függeléke szerinti formában, a 4–9 közötti szorzatértékű kockázati tényezők esetében a 2. számú függelék szerinti adatlap egyidejű kitöltésével, indoklással együtt tájékoztatják az EF és a PEF vezetőjét.

7.3. A kockázat-nyilvántartás felülvizsgálatát az ellenőrzési nyomvonal változásakor, de legalább félévente (a 7.2. pontban leírtak figyelembevételével) kell elvégezni.

A 13/2008. (HÉ 50.) ÖM utasítás 2. számú mellékletének 1. számú függeléke

……
ÖM szervezet megnevezése

Az Önkormányzati Minisztérium kockázat-nyilvántartása

Sor-szám	Tevékenység/ feladat megnevezése	Kockázati tényezők	Kockázati tényezők értékelése			Besorolás	Javasolt intézkedés	Felelős	Ellenőrzési eljárás	Eljárás eredménytelenség esetén
1.										
2.										
3.										
4.										
5.										
6.										
7.										
8.										

Budapest, 200 ……-n.

……
kockázatkezelési felelős

……
ÖM szervezet vezetője

A 13/2008. (HÉ 50.) ÖM utasítás 2. számú mellékletének 2. számú függeléke

……
ÖM szervezet megnevezése

……. sz. példány

Ellenőrző adatlap

Sor-szám	Tevékenység/feladat megnevezése[1]	Kockázati tényezők	Kockázati tényezők értékelése 200..			Kockázati tényezők értékelése 200..			Változás indoklása[2]	Javasolt intézkedések megvalósulása

200……

……
ÖM szervezet vezetője

Az adatlapot a vizsgált időszak alatt bekövetkezett változások alapján, a vizsgált és az előző időszaki szervezeti kockázat-nyilvántartások alapján kell kitölteni.

A két időszakban vizsgált azonos tevékenységek/feladatok közül azokat kell feltüntetni, melyek egy vagy több kockázati tényezőjének értékelésében változás következett be.

Az adatlapon fel kell tüntetni a változás (javulás, vagy romlás) okait, valamint a kockázatok csökkentésének további lehetséges lépéseit, a szükséges intézkedéseket.

Az adatlapon minden esetben fel kell tüntetni a két vizsgált időszak legalább egyikében magas kockázati besorolást elért tevékenységet/feladatot.

A mindkét vizsgált időszakban magas kockázati besorolású tevékenység/feladat esetében a „Változás indoklása” oszlopban a javulás elmaradásának okait, és indoklását kell feltüntetni.

[1] A magas kockázatú tevékenységet akkor is fel kell tüntetni, ha értékelésében az időszak során változás nem történt.
[2] Mindkét vizsgált időszakban magas kockázati besorolású tevékenység esetében a javulás elmaradásának okai, indoklása.

3. számú melléklet a 13/2008. (HÉ 50.) ÖM utasításhoz

Az Önkormányzati Minisztérium szabálytalanságok kezelésének eljárásrendjéről szóló szabályzata

I. Általános rész

1. A szabálytalanságok fogalma

Szabálytalanság: a jogszabály, az állami irányítás egyéb jogi eszköze, illetve a belső szabályzat szándékos vagy gondatlan megszegésével elkövetett tevékenység vagy mulasztás, amely az államháztartás működési rendjét, a költségvetést, illetve a gazdálkodást, az állami feladatellátást sérti vagy veszélyezteti.

2. A szabálytalanságok kezelésének eljárásrendjéről szóló szabályzat célja

2.1. A szabálytalanságok kezelésének eljárásrendjéről szóló szabályzat (a továbbiakban: Szabályzat) célja, hogy rögzítse azokat a fogalmakat, intézkedéseket, eljárásokat, módszereket, amelyek biztosítják az Önkormányzati Minisztérium (a továbbiakban: Minisztérium) sajátosságainak, adottságainak, körülményeinek leginkább megfelelő szabálytalanságok kezelésének rendjét, a szabálytalanságok előfordulásának megelőzését.

2.2. A Szabályzat a folyamatba épített, előzetes és utólagos vezetői ellenőrzés (a továbbiakban: FEUVE) része. A FEUVE-rendszer tartalmazza mindazon elveket, eljárásokat és belső szabályzatokat, amelyek alapján a Minisztérium érvényesíti a feladatai ellátására szolgáló előirányzatokkal, létszámmal és a vagyonnal való szabályszerű, gazdaságos, hatékony és eredményes gazdálkodás követelményeit.

3. A szabálytalanságok megelőzésével kapcsolatos felelősség

3.1. A szabálytalanságok megelőzése tekintetében a közjogi és koordinációs szakállamtitkár felelőssége:

a) a Minisztérium jogszabályoknak, az állami irányítás egyéb jogi eszközeinek és a belső szabályzatoknak megfelelő működésének biztosítása;

b) a szabályozottság, illetve a szabályok betartásának folyamatos figyelemmel kísérése;

c) szabálytalanság esetén hatékony intézkedés megtétele, a szabálytalanság rendezése.

3.2. A szabálytalanságokkal kapcsolatos intézkedések általános célja:

a) járuljon hozzá a különböző jogszabályokban és belső szabályzatokban meghatározott előírások sérülésének, megszegésének, a szabálytalanság kialakulásának megakadályozásához (megelőzés);

b) biztosítson keretet ahhoz, hogy azok sérülése, megsértése esetén kerüljön helyreállításra a megfelelő állapot;

c) a hibák, hiányosságok, tévedések korrigálása, a felelősség megállapítása, az intézkedések foganatosítása megtörténjen.

3.3. A szabálytalanságok kezelése (pl. a szükséges intézkedések előkészítése, meghozatala, a keletkezett iratanyagok elkülönített nyilvántartása stb.) a szabálytalanságot előidéző szervezeti egységen belül, a szervezeti egység vezetőjének felelőssége mellett történik.

4. A szabálytalanságok megelőzése

Az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvényben a szabálytalanságok megelőzésével kapcsolatban meghatározott kötelezettségek teljesítése a közjogi és koordinációs szakállamtitkár feladata, amely a Minisztérium struktúrájában meghatározott szervezeti egységek [a Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 4/2008. (MK 101.) ÖM utasítás melléklete 1. számú függelék A. fejezete] vezetői hatáskörének, felelősségének és beszámoltathatóságának szabályozottságán keresztül valósul meg. A Minisztérium munkatársainak a szabálytalanságok megelőzésével kapcsolatos pontos feladatát, hatáskörét, felelősségét, beszámoltathatóságát a munkaköri leírásokban kell szabályozni, a köztisztviselői jogviszonyból, illetve munkaviszonyból származó kötelezettségeiket a jogszabályoknak megfelelően kell teljesíteni.

5. A szabálytalanságok észlelése

5.1. A szabálytalanságok észlelése történhet a munkavállaló és munkáltató részéről, valamint külső bejelentés alapján.

5.2. Amennyiben a Minisztérium valamely munkatársa észlel szabálytalanságot:

a) köteles értesíteni a szervezeti egység vezetőjét. Amennyiben a szervezeti egység vezetője az adott ügyben érintett, a munkatársnak a közjogi és koordinációs szakállamtitkárt kell értesítenie;

b) ha az értesített vezető megalapozottnak találja a szabálytalanságot, úgy erről köteles értesíteni a közjogi és koordinációs szakállamtitkárt;

c) a közjogi és koordinációs szakállamtitkárnak kötelessége gondoskodni a megfelelő intézkedések meghozataláról, illetve indokolt esetben a szükséges eljárások megindításáról;

5.3. A közjogi és koordinációs szakállamtitkár, illetve a szervezeti egységek vezetőinek észlelése alapján a feladat, hatáskör és felelősségi rendnek megfelelően kell intézkedést hozni a szabálytalanság korrigálására, megszüntetésére.

5.4. Amennyiben a Minisztérium belső ellenőrzése észleli a szabálytalanságot:

a) ha a belső ellenőr az ellenőrzési tevékenysége során szabálytalanságot tapasztal, a költségvetési szervek belső ellenőrzéséről szóló 193/2003. (XI. 26.) Korm. rendelet rendelkezéseinek megfelelően jár el;

b) a belső ellenőrzés megállapításai alapján a vizsgált szervezeti egységnek intézkedési tervet kell kidolgoznia, az intézkedési tervet végre kell hajtania és erről be kell számolnia a közjogi és koordinációs szakállamtitkárnak és az EF vezetőjének.

5.5. Amennyiben külső ellenőrzési szerv észleli a szabálytalanságot:

a) a külső ellenőrzési szerv szabálytalanságra vonatkozó megállapításait az ellenőrzési jelentés tartalmazza;

b) a büntető-, szabálysértési, kártérítési, illetve fegyelmi eljárás megindítására okot adó cselekmény, mulasztás vagy hiányosság gyanúja esetén az ellenőrző szervezet a működését szabályozó jogszabály alapján jár el (pl. ÁSZ, KEHI, PM, APEH). A szabálytalanságra vonatkozó megállapítások alapján a vizsgált szervezeti egységnek intézkedési tervet kell készítenie.

II. A végrehajtás szabályai

6. Az intézkedések, eljárások meghatározása

6.1. A közjogi és koordinációs szakállamtitkár felelős a szükséges intézkedések végrehajtásáért.

6.2. A szabálytalanságra vonatkozó megállapítások, észlelések alapján a közjogi és koordinációs szakállamtitkár vizsgálatot kezdeményez a tényállás teljes körű tisztázására. A vizsgálatban való részvételre munkatársakat, indokolt esetben külső szakértőt is felkérhet. A vizsgálat eredménye lehet további vizsgálat elrendelése is. Erre különösen akkor kerülhet sor, ha a szabálytalanság megállapítását követően a felelősség eldöntéséhez és/vagy a hasonló esetek megelőzése érdekében szükséges intézkedések meghatározásához nem elég a rendelkezésre álló információ.

6.3. Amennyiben a szabálytalanság olyan jellegű, hogy fegyelmi, polgári, büntetőeljárás stb. kezdeményezése indokolt, a szükséges intézkedéseket az arra illetékes szervek eljárása érdekében meg kell tenni.

7 Az intézkedések, eljárások nyomon követése

7.1. A közjogi és koordinációs szakállamtitkár a szabálytalansággal kapcsolatos eljárás (intézkedés) során:

a) nyomon követi az elrendelt vizsgálatokat, a meghozott döntések, illetve a megindított eljárások helyzetét, eredményét;

b) figyelemmel kíséri az általa hozott és a vizsgálatok során készített javaslatokra vonatkozó döntések végrehajtását;

c) a feltárt szabálytalanság típusa alapján az érintett szervezeti egység közreműködése mellett a további szabálytalanságok lehetőségeit beazonosítja (témák, kockázatok meghatározása) és információt szolgáltat a belső ellenőrzés számára, elősegítve annak folyamatban lévő ellenőrzéseit, az ellenőrzési környezetre és a vezetési folyamatokat érintő eseményekre való nagyobb rálátást.

7.2. Amennyiben az eljárás nem az intézkedés szerint történik, akkor az érintett szervezeti egység vezetője javaslatot tesz a szükséges módosító intézkedések megtételére.

8. A szabálytalanságokkal kapcsolatos intézkedések nyilvántartása

A minisztériumi szervezeti egységek vezetői a szabálytalanságokkal kapcsolatos ügyek gondozására és nyilvántartására területükön felelős munkatársat (a továbbiakban: SZF) bíznak meg. Az SZF a szabálytalansággal kapcsolatos eljárás (intézkedés) nyilvántartása során gondoskodik:

a) a szabálytalanságokkal kapcsolatban keletkezett iratanyagok iktatásáról és az elkülönített nyilvántartásának naprakész és pontos vezetéséről;

b) a megtett intézkedések és az azokhoz kapcsolódó határidők nyilvántartásáról.

9. Jelentési kötelezettség

9.1. A külső és a belső ellenőrzés által végzett ellenőrzések jelentései alapján a javasolt feladatokról az ellenőrzöttnek intézkedési tervet kell készíteni és arról a közjogi és koordinációs szakállamtitkárt, illetve az EF vezetőjét tájékoztatni kell.

9.2. Az SZF – a szervezeti egységek közreműködése mellett – a közjogi és koordinációs szakállamtitkár és az EF vezetője részére évente, január 15-ig ad tájékoztatást az ellenőrzések által tett megállapítások és javaslatok hasznosításáról, az intézkedési tervek megvalósításáról, az ellenőrzési megállapítások és ajánlások hasznosulásának tapasztalatairól, az ellenőrzési tevékenység fejlesztésére vonatkozó javaslatokról.

Az önkormányzati miniszter 14/2008. (HÉ 50.) ÖM utasítása a belföldi reprezentációról

A belföldi reprezentációs költségek racionalizálása és felhasználásuk egységesítése érdekében kiadom az alábbi

utasítást:

1. Az utasítás hatálya kiterjed az Önkormányzati Minisztérium (a továbbiakban: ÖM) hivatali szervezeteire (a továbbiakban: hivatali egységek); a miniszter irányítása alá tartozó önálló szervezetekre (a továbbiakban: önálló szervek); valamint a miniszter közreműködésével irányított – a Kormány területi államigazgatási szerveiként működő – közigazgatási hivatalokra; továbbá a miniszter tanácsadó testületeire (a továbbiakban együtt: szervek).

2. Az ÖM szervek belföldi reprezentációs előirányzatát az *1. mellékletben* felsorolt vezetők a beosztásukkal, szakmai feladatukkal kapcsolatos vendéglátás költségeire – az ott meghatározott keret összegéig – használhatják fel.

3. A vezetői reprezentáció mellett a belföldi reprezentáció részeként az ünnepségekkel, kiemelt rendezvényekkel kapcsolatos fogadásra és vendéglátásra felszámítható, illetve felhasználható költségnormákat a *2. melléklet* tartalmazza.

4. A minisztérium igazgatását érintően a *2. mellékletben* hivatkozott, az elszámolhatóság szempontjából az ünnepségnek és a kiemelt rendezvénynek kizárólag a minisztérium első és második féléves (éves) jóváhagyott munkaprogramjának részét képező, a miniszter jóváhagyásával, a közjogi és koordinációs szakállamtitkár egyetértésével kiadott „Minisztériumi ünnepség- és rendezvényterv”-ben (a továbbiakban: Terv) felsoroltak számolhatók el. A Tervben rögzített valamennyi rendezvénynél szerepeltetni kell a *2. mellékletnek* megfelelő besorolást és a besorolás szerinti normatíva figyelembevételével kalkulált és tervezett reprezentációs költséget. A Tervet az ÖM Humánerőforrás és Civilkapcsolati Főosztály készíti el (a besorolásra, valamint a kalkulált és tervezett reprezentációs költségekre vonatkozó részét az ÖM Pénzügyi Erőforrás-gazdálkodási Főosztály visszaigazolása alapján) összhangban a minisztérium munkaprogramjának részét képező „Eseménynaptárral”. A Terven kívül eső rendezvények fogadási és vendéglátási költségei csak az azt összehívó vezető *1. mellékletben* meghatározott reprezentációs keretének terhére számolhatók el. Különösen indokolt esetben egyedi kérelemre, a Tervben nem szereplő rendezvény tervezett reprezentációs költségei alapján a megrendelést és a költségeknek a *2. mellékletben* foglalt normák alapján való elszámolását a miniszter engedélyezheti.

5. Az önálló szervek és a közigazgatási hivatalok vezetői, az *1. mellékletben* nem szereplő vezetők körére a belföldi reprezentációs keret felhasználási jogosultságot és az alkalmazható keretek összegét, valamint a *2. mellékletben* a fogadási és vendéglátási költségnormákat, azok felhasználásának rendjét, az irányításuk alá tartozó területre – a mellékletben szereplő normaösszegeken belül a jelen utasítással összhangban – belső szabályzatban határozzák meg.

6. Az ünnepségekkel, kiemelt rendezvényekkel kapcsolatos fogadás és vendéglátás költségnormája a vezetői reprezentáció kerete terhére túlléphető.

7. Reprezentáció keretében ajándék kizárólag az adózással kapcsolatos hatályos jogszabályok rendelkezéseinek figyelembevételével, az *1. mellékletben* meghatározott vezetői reprezentációs keret terhére adható.

8. A vezetői reprezentáció felhasználását minden érintett köteles legkésőbb a tárgynegyedév utolsó munkanapjáig az ÖM szervek pénzügyi szervezetének számla (bizonylat) megküldésével igazolni. Az ÖM-szervek pénzügyi szervezete a bizonylatok befogadását követően intézkedik a reprezentációs költségek megtérítéséről. Számlaként a számviteli és az általános forgalmi adóról szóló törvények előírásainak megfelelően kiállított bizonylat fogadható el. A számlát, az ÖM Igazgatása, 1051 Budapest, József Attila u. 2–4. nevére kell kiállítani.

9. Az ünnepségekkel, kiemelt rendezvényekkel kapcsolatos fogadási és vendéglátási költségnorma (valamint annak a vezetői reprezentációs keret terhére való túllépése) alapján felhasznált költségek elszámolása számla ellenében történik. A *2. mellékletben* felsorolt rendezvények esetében a rendezvény tervezett időpontját megelőzően igénybejelentő lapot *(3. melléklet)* kell kitölteni és pénzügyi ellenjegyzés céljából megküldeni a kifizetést teljesítő szervezeti egység részére. A kifizetéshez a *4. melléklet* szerinti elszámolólapot kell benyújtani, amelyhez csatolni kell az elszámolás alapjául szolgáló számlákat, továbbá a rendezvényen ténylegesen részt vevők névsoráról készült jelenléti ívet, regisztrációt. A teljesítés igazolására a *4. melléklet* záradékának kitöltésével a rendezvényt kezdeményező és lebonyolító szervezeti egység vezetője (megrendelő) által kijelölt személy jogosult. Amennyiben az elszámolás bármilyen okból nem teljes vagy nem megfelelő, úgy – a pótlás 15 napon belüli elmaradása esetén – a rendezvény költségei az azt összehívó vezető reprezentációs keretét terhelik.

10. A 4. pontban meghatározott tárgyévi első féléves Tervet az ÖM Humánerőforrás és Civilkapcsolati Főosztálynak minden év január 15-ig, a tárgyévi második féléves Tervet minden év július 15-ig kell elkészítenie.

11. Ez az utasítás a közzététele napján lép hatályba, ezzel egyidejűleg a belföldi reprezentációról szóló 5/2007. (BK 9.) ÖTM utasítás hatályát veszti.

12. Az utasítás hatálybalépését követő 60. napig el kell készíteni, illetve felül kell vizsgálni az 5. pontban meghatározott belső szabályzatot.

Dr. Gyenesei István s. k.,
önkormányzati miniszter

1. melléklet a 14/2008. (HÉ 50.) ÖM utasításhoz

A belföldi reprezentáció részeként a vezetői reprezentáció felhasználására jogosultak köre, a keretek összegei

1. Miniszter	70 000 Ft/hó
2. Államtitkár OKF főigazgatója	30 000 Ft/hó
3. Szakállamtitkárok Közigazgatási hivatalok vezetői ÖM kabinetfőnök	20 000 Ft/hó
4. Minisztériumi főosztályvezetők és főosztályvezető jogállású vezetők, akik e mellékletben szervezetvezetői elnevezéssel nem szerepelnek Az önálló szervek vezetője, aki e mellékletben szervezetvezetői elnevezéssel nem szerepel Államtitkár titkárságának vezetői Miniszteri főtanácsadó, politikai főtanácsadó	10 000 Ft/hó
5. Minisztériumi főosztályvezető-helyettesek Szakállamtitkárok titkárságainak vezetői Az önálló szervek vezetőjének helyettese(i), akik e mellékletben szervezetvezetői elnevezéssel nem szerepelnek Miniszteri tanácsadó, politikai tanácsadó	8 000 Ft/hó
6. Osztályvezető	5 000 Ft/hó

2. melléklet a 14/2008. (HÉ 50.) ÖM utasításhoz

Az ünnepségekhez, kiemelt rendezvényekhez kapcsolódó fogadási és vendéglátási normák

1. Ünnepségek és kiemelt rendezvények alkalmával, ha	
a) miniszter ad fogadást	4000 Ft/fő
b) államtitkár, szakállamtitkár, Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság főigazgatója ad fogadást	3000 Ft/fő
c) hivatalvezető, kirendeltségvezető, igazgatásiszerv-vezető, állami főépítész által adott fogadás alkalmával	2000 Ft/fő
2. Sajtófogadás, valamint a többi ünnepség, illetve rendezvény esetén (amennyiben az ünnepség, illetve rendezvény az elismerések átadásával egybekötött, úgy az elismerésben részesültek és az általuk meghívott vendégek után)	2000 Ft/fő
3. Nyugdíjas-találkozók alkalmával az évente egy alkalommal rendezett találkozóra meghívott ÖM-nyugdíjasok után	500 Ft/fő
4. Miniszter, államtitkár, szakállamtitkárok, velük azonos jogállású vezetők által rendszeresen tartott vezetői munkaértekezlet maximum hetente egy alkalommal	500 Ft/fő
5. A miniszter által összehívott Kormány- Önkormányzatok Egyeztető Fóruma ülése havonta maximum egy alkalom	2200 Ft/fő
6. Az Ágazati Érdekegyeztető Tanács ülése alkalmanként (éves szinten 5-6 alkalom)	780 Ft/fő
7. Az országgyűlési, az önkormányzati, az európai parlamenti, az országos népszavazási és a kisebbségi választásokkal kapcsolatos rendezvények alkalmával, ha	
a) min. 4 órás a rendezvény	500 Ft/fő
b) min. 4 órás az OVB-ülés	2000 Ft/fő
c) min. 8 órás a rendezvény (egy főétkezéssel)	4000 Ft/fő
d) Választási Főosztály által szervezett 12 órás a rendezvény	4000 Ft/fő
e) kihelyezett a rendezvény (főétkezésenként)	4000 Ft/fő

számítható fel a meghívottak után.

3. melléklet a 14/2008. (HÉ 50.) ÖM utasításhoz

Igénybejelentő lap rendezvények költségeinek elszámolásához

1. A rendezvényt kezdeményező és lebonyolító szervezet vezetője:
2. A rendezvény megnevezése, célja:
3. A rendezvény helye, tervezett időpontja:
4. A résztvevők köre, tervezett létszáma:
5. A rendezvény …/2008. (…) ÖM utasítás 2. melléklete (pont/alpont) szerinti besorolása:
6. A rendezvényhez igényelt költségnorma (Ft/fő):
7. A rendezvény költségnormák alapján elszámolható költsége:
8. A rendezvény tervezett összköltsége:

Dátum:

P. H.

……
igénylő aláírása

A 2. pontban megnevezett rendezvény költségigénylését elfogadom, annak szervezését engedélyezem:

…… ……
ellenjegyző kötelezettségvállaló

4. melléklet a 14/2008. (HÉ 50.) ÖM utasításhoz

Rendezvények költségeinek elszámolása

1. A rendezvényt kezdeményező és lebonyolító szervezet vezetője:
2. A rendezvény megnevezése, célja:
3. A rendezvény helye, időpontja:
4. A tényleges résztvevők létszáma:
5. A rendezvény …/2008. (…) ÖM utasítás 2. melléklete szerinti besorolása:
6. A rendezvény tervezett összköltsége:
7. A rendezvény tényleges összköltsége:
8. Mellékelt számlák száma: ……..db, összesen: ……

Dátum:

P. H.

……
igénylő aláírása

Teljesítésigazolási záradék

A 2. pontban szereplő rendezvény 3. pontban jelölt helyen és időben való megtörténtét, 4. pontban hivatkozott tényleges létszámát, valamint a rendezvényre megrendelt termékek szállításának és felszolgálásának teljesítését igazolom.

……
szakmai teljesítést igazoló aláírása

V. Személyügyi hírek

Az Állami Számvevőszék személyügyi hírei

Díj adományozása

Dr. Kovács Árpád, az Állami Számvevőszék elnöke

Hagelmayer István-díjat adományozott

dr. Báger Gusztávnak, az Állami Számvevőszék Fejlesztési és Módszertani Intézete volt főigazgatójának, jelenlegi tudományos tanácsadójának.

Az Állami Számvevőszéknél fennálló közszolgálati jogviszonya megszűnt

Fogarasi Miklósnak, az Államháztartás Központi Szintjét Ellenőrző Igazgatóság főtanácsadójának nyugdíjba vonulás miatt 2008. november 21-től.

Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium személyügyi hírei

Berendelések, megbízások, kinevezések

Az igazságügyi és rendészeti miniszter

dr. Komáromi Árpád rendőr századost, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Rendészeti Kodifikációs Főosztály Rendészeti Kodifikációs Osztályára,

dr. Lombosi Melinda rendőr őrnagyot, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Rendészeti Kodifikációs Főosztály Szolgálati Jogi Kodifikációs Osztályára,

dr. Petrás Roland rendőr őrnagyot, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Miniszteri Kabinet Sajtó és Kommunikációs Osztályára

kiemelt főreferensnek berendelte;

Bagosi Borbálát az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Támogatás-koordinációs Főosztály Kiemelt Projektek Osztályán főosztályvezető-helyettesnek,

Bozó Mária Magdolnát az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Humánigazgatási és Fejlesztési Főosztályán főosztályvezetőnek

megbízta.

Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium igazságügyi államtitkára

dr. Pados Lászlónét az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium igazságügyi államtitkári titkárságára köztisztviselőnek

kinevezte.

Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium rendészeti államtitkára

dr. Varga Zoltánt az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium rendészeti államtitkári titkárságára köztisztviselőnek

kinevezte.

Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium kabinetfőnöke

Lengyel Zsuzsanna Esztert az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium miniszteri kabinetére,

Tóth Andrást az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium miniszteri kabinetére

köztisztviselőnek kinevezte.

Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium koordinációs szakállamtitkára

Gál Józsefnét az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Koordinációs és Belső Fejlesztési Főosztály Társadalmi Kapcsolatok Osztályára köztisztviselőnek,

Gubacsy István Bélánét az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Költségvetési és Gazdasági Főosztályára köztisztviselőnek;

Hayde Nórát az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Támogatás-koordinációs Főosztály Kiemelt Projektek Osztályára munkavállalónak,

Szili Andrást az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Költségvetési és Gazdasági Főosztályára munkavállalónak

kinevezte.

Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium civilisztikai és igazságügyi szakállamtitkára

dr. Böröcz Borbála Hajnalkát az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Polgári Jogi Kodifikációs és Nemzetközi Magánjogi Főosztály Polgári Jogi Kodifikációs Osztályára,
dr. Kocsis Orsolyát az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Polgári Jogi Kodifikációs és Nemzetközi Magánjogi Főosztály Polgári Jogi Kodifikációs Osztályára,
dr. Marosi Esztert az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Polgári Jogi Kodifikációs és Nemzetközi Magánjogi Főosztály Nemzetközi Magánjogi Osztályára,
dr. Csépleő Esztert az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Polgári Jogi Kodifikációs és Nemzetközi Magánjogi Főosztály Nemzetközi Magánjogi Osztályára

köztisztviselőnek kinevezte.

Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium közjogi szakállamtitkára

Gombik Gergelyt az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Hatósági Eljárási és Kodifikációs Főosztályára,
dr. Hodosy-Horváth Ákost az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Hatósági Főosztály Kegyelmi Osztályára,
dr. Póka Edit Csillát az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Hatósági Eljárási és Kodifikációs Főosztályára

köztisztviselőnek kinevezte.

Közszolgálati jogviszony megszűnése

Közszolgálati jogviszonya megszűnt

végleges közigazgatási áthelyezéssel
dr. Bérczi Annának az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Európai Uniós Jogi Főosztály Jogharmonizációs Osztály köztisztviselőjének,
dr. Mecsi Diának az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Nemzetközi Együttműködési Főosztály Nemzetközi Büntetőjogi Osztály köztisztviselőjének,

közös megegyezéssel
Lazók Ilkának, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Költségvetési és Gazdasági Főosztály Gazdasági Osztály munkavállalójának,
dr. Tekes Mariannak, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Nemzetközi Együttműködési Főosztály Nemzetközi Büntetőjogi Osztály köztisztviselőjének,

próbaidő alatt azonnali hatállyal
Ungváriné Levenda Judit Teréziának az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Közpolitikai és Közigazgatásfejlesztési Főosztály Közigazgatási-fejlesztési Osztály köztisztviselőjének,

lemondással
Szalai Krisztinának az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Koordinációs és Belső Fejlesztési Főosztály Feladatszervezési és Minőségbiztosítási Osztály köztisztviselőjének.

A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium személyügyi hírei

Kinevezések

A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium környezetvédelmi és vízügyi minisztere

dr. Kiss Tibort a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium miniszteri kabinetében politikai főtanácsadónak,

a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium Természetmegőrzési Főosztály főosztályvezetője

dr. Dancza Istvánt a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium Természetmegőrzési Főosztály Ökológiai osztályán köztisztviselőnek,

A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium Vízgazdálkodási Főosztály főosztályvezetője

Harangozó Gábort a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium Vízgazdálkodási Főosztály Szennyvíz-elvezetési és -tisztítási osztályán köztisztviselőnek,

A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium Költségvetési Főosztály főosztályvezetője

*dr. Nagy Gergely László*t a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium Költségvetési Főosztály Vagyongazdálkodási és vagyonkezelési osztályán köztisztviselőnek kinevezte.

Közszolgálati jogviszony megszűnése

Közszolgálati jogviszonya megszűnt

elhalálozás miatt
Tóth Sándornak a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium Víz- és Környezeti Kárelhárítási Főosztály Ár-

vízvédelmi és környezeti kárelhárítási osztálya köztisztviselőjének,

határozott idő lejárta miatt

Szűcs Mártának a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium Nemzeti Parki És Tájvédelmi Főosztály Agrárharmonizációs és vagyonkezelési osztálya köztisztviselőjének.

A Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium személyügyi hírei

Megbízások

A Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium minisztere

Takács Zoltánt a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium Tervezés-koordinációs, Kontrolling és Közbeszerzési Főosztály Közbeszerzési Osztályán főosztályvezető-helyettesnek,

dr. Szerdahelyi Györgyöt a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium Környezetvédelmi, Megújuló Energiahordozó és Energiatakarékossági Főosztály, Megújuló Energiahasznosítási és Energiatakarékossági Osztályán osztályvezetőnek,

Zarándy Tamást a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium Energiagazdálkodási és Szabályozási Főosztályán általános főosztályvezető-helyettesnek,

dr. Békési Zsófiát a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium Energiagazdálkodási és Szabályozási Főosztály Energiaszabályozási Osztályán főosztályvezető-helyettesnek,

dr. Poós Miklóst a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium Környezetvédelmi Megújuló Energiahordozó és Energiatakarékossági Főosztály Környezetvédelmi Osztályán főosztályvezető-helyettesnek,

dr. Soósné dr. Dobos Máriát a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium Parlamenti és Koordinációs Főosztályán főosztályvezető-helyettesnek,

dr. Kőrösi Szabolcs Gábort a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium Elektronikus Hírközlési és Postaügyi Főosztályán főosztályvezetőnek,

Barna Pétert a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium Közlekedési Szabályozási Főosztályán általános főosztályvezető-helyettesnek,

Lakiné dr. Köves Évát a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium Jogi Főosztály Jogszabály-előkészítő Osztályán főosztályvezető-helyettesnek,

dr. Gréczi Zoltánt a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium Tervezés-koordinációs, Kontrolling és Közbeszerzési Főosztály Tervezés-koordinációs, Kontrolling Osztályán főosztályvezető-helyettesnek

megbízta.

Megbízás visszavonása

A Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium minisztere

Zarándy Tamásnak az Energiagazdálkodási Osztály vezetésére adott főosztályvezető-helyettesi megbízását,

dr. Poós Miklósnak a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium Energiatakarékossági és Energiakoordinációs Osztály vezetésére adott osztályvezetői megbízását,

dr. Víg András Gergőnek a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium Parlamenti Kapcsolatok Főosztályán adott általános főosztályvezető-helyettesi megbízását,

dr. Soósné dr. Dobos Máriának a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium Parlamenti Kapcsolatok Főosztály vezetésére adott főosztályvezetői megbízását,

dr. Kőrösi Szabolcs Gábornak a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium Elektronikus Hírközlési és Postaügyi Főosztály Általános Közlekedési és Postaszabályozási Osztály vezetésére adott osztályvezetői megbízását,

Barna Péternek a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium Közúti és Gépjárműközlekedési-szabályozási Osztály vezetésére adott osztályvezetői megbízását,

Lakiné dr. Köves Évának a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium Jogi Főosztályán általános főosztályvezető-helyettes megbízását,

dr. Gréczi Zoltánnak a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium Tervezés-koordinációs, Kontrolling és Közbeszerzési Főosztályán általános főosztályvezető-helyettes megbízását

visszavonta.

Közszolgálati jogviszony megszűnése

Közszolgálati jogviszonya megszűnt

közös megegyezéssel

Szűcs Júliának a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium Finanszírozási és Közlekedési Programok Főosztály köztisztviselőjének.

felmentéssel

Kajzinger Ervinnek a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium miniszteri kabinet köztisztviselőjének,

Braun Györgynének a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium Költségvetési Főosztály köztisztviselőjének,

határozott idő lejártával

Varga Andrásnak a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium miniszteri kabinet köztisztviselőjének,

dr. Czudar Balázsnak a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium miniszteri kabinet köztisztviselőjének,

dr. Orodán Sándornak a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium miniszteri kabinet köztisztviselőjének,

Tóth Mihálynak a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium miniszteri kabinet köztisztviselőjének.

Az Önkormányzati Minisztérium személyügyi hírei

Kinevezések

Az Önkormányzati Minisztérium kabinetfőnöke

Kropkó Pétert az Önkormányzati Minisztérium miniszteri kabinet és titkárságán,

az Önkormányzati Minisztérium közjogi és koordinációs szakállamtitkára

Dósa Krisztinát az Önkormányzati Minisztérium Jogi Főosztály Általános Jogi Osztályán,

Kovács Melindát az Önkormányzati Minisztérium Pénzügyi Erőforrás-gazdálkodási Főosztály Tulajdonosi Felügyeleti és Gazdálkodás-szabályozási Osztályán,

az Önkormányzati Minisztérium önkormányzati és lakásügyi szakállamtitkára

Bors Imrét az Önkormányzati Minisztérium Önkormányzati Gazdasági Főosztályán,

Gallai Esztert az Önkormányzati Minisztérium Közigazgatási Hivatali, Jegyzői és Hatósági Főosztályán,

dr. Magyar Nórát az Önkormányzati Minisztérium Közigazgatási Hivatali, Jegyzői és Hatósági Főosztályán köztisztviselőnek,

dr. Misek János Pétert az Önkormányzati Minisztérium Közigazgatási Hivatali, Jegyzői és Hatósági Főosztály Közigazgatási Hivatali és Jegyzői Osztályán,

dr. Papp Juditot az Önkormányzati Minisztérium Közigazgatási Hivatali, Jegyzői és Hatósági Főosztályán

köztisztviselőnek kinevezte.

Közszolgálati jogviszonya megszűnt

felmentéssel

Bukta Zsuzsannának az Önkormányzati Minisztérium miniszteri kabinet és titkársága köztisztviselőjének;

áthelyezéssel

Horváth Tibornénak az Önkormányzati Minisztérium Pénzügyi Erőforrás-gazdálkodási Főosztály Fejezeti Költségvetési és Kontrolling Osztálya köztisztviselőjének.

A Pénzügyminisztérium személyügyi hírei

Vezetői változások

A pénzügyminiszter a Pénzügyminisztérium Költségvetési és Pénzügy-politikai Főosztály osztályvezetőjének, *Lehmann Mariannának* vezetői megbízását 2008. november 1-jei hatállyal visszavonta.

Közszolgálati jogviszony létesítése

A Pénzügyminisztérium jogi és koordinációs szakállamtitkára

dr. Raszler Tibort a Pénzügyminisztérium Jogi és Igazgatási Főosztály Jogi Osztályán 2008. november 16-ai hatállyal határozatlan időre,

Konrád Péternét a Pénzügyminisztérium Jogi és Igazgatási Főosztály Ügyirat-kezelési Osztályán 2008. november 15-ei hatállyal határozatlan időre;

a Pénzügyminisztérium költségvetésért felelős szakállamtitkára

Szikszai Ferencet a Pénzügyminisztérium Költségvetési és Pénzügy-politikai Főosztály Ellenőrzésrendszer-fejlesztési Osztályán 2008. november 1-jei hatállyal határozott időre;

a Pénzügyminisztérium gazdaságpolitikáért és nemzetközi ügyekért felelős szakállamtitkára

Radnai Amarillát a Pénzügyminisztérium Pénzügyi Szolgáltatások Főosztály Tőkepiaci Szabályozási Osztályán 2008. november 17-ei hatállyal határozatlan időre,

Zámbó Szilviát a Pénzügyminisztérium Pénzügyi Szolgáltatások Főosztály Biztosítási Szabályozási Osztályán, 2008. november 17-ei hatállyal határozott időre

köztisztviselőnek kinevezte.

Közszolgálati jogviszony megszűnése

Végleges közigazgatási áthelyezés miatt

Szikora Mercédesz Beátának, a Pénzügyminisztérium Társadalmi Közkiadások Főosztály Nyugdíjszabályozási, Pénztárszakmai és Nonprofit Osztály vezető tanácsosának 2008. november 14-ei hatállyal,

határozott idő eltelte miatt

Torzsa Katalinnak, a Pénzügyminisztérium Pénzügyi Szolgáltatások Főosztály főelőadójának 2008. október 31-ei hatállyal

közszolgálati jogviszonya megszűnt.

A Szociális és Munkaügyi Minisztérium személyügyi hírei

Közszolgálati jogviszony létesítése

A társadalmi kapcsolatokért felelős szakállamtitkár

dr. Bereczki Dórát a Társadalmi Párbeszéd és Civil Kapcsolatok Főosztályra köztisztviselővé kinevezte.

A koordinációs szakállamtitkár

Sasvári Piroskát a Gazdasági Főosztályra köztisztviselővé kinevezte.

Közszolgálati jogviszony megszüntetése

Joó Istvánné közszolgálati jogviszonya 2008. november 12-én felmentéssel,

Illés Máté közszolgálati jogviszonya 2008. november 14-én lemondással,

Árva Istvánné közszolgálati jogviszonya 2008. november 15-én felmentéssel,

Nemesné Nagy Zsuzsanna közszolgálati jogviszonya 2008. november 15-én felmentéssel,

dr. Tóth Benedek közszolgálati jogviszonya 2008. november 25-én lemondással

megszűnt.

ÁLLÁSPÁLYÁZATOK

Besnyő Község Önkormányzatának Képviselő-testülete pályázatot hirdet jegyzői álláshely betöltésére

A kinevezés – 6 hónapos próbaidő kikötésével – határozatlan időre szól.

Pályázati feltételek:

– magyar állampolgárság, cselekvőképesség, büntetlen előélet,

– igazgatásszervezői vagy állam- és jogtudományi doktori képesítés vagy okleveles közigazgatási menedzser szakképesítés,

– jogi vagy közigazgatási szakvizsga vagy az OKV elnöksége által teljeskörűen közigazgatási jellegűnek minősített tudományos fokozat alapján adott mentesítés azzal, hogy a képviselő-testület közigazgatási szakvizsgával nem rendelkező pályázót is kinevezhet, feltéve, hogy a kinevezéstől számított egy éven belül a jogi vagy közigazgatási szakvizsgát, vagy a szakvizsga alól az OKV elnöksége által a teljeskörűen közigazgatási jellegűnek minősített tudományos fokozat alapján adott mentesítést megszerzi,

– jogszabály által előírt vagyonnyilatkozat-tételi kötelezettség vállalása,

– legalább kétéves közigazgatási gyakorlat (a képviselő-testület a gyakorlati időt csökkentheti vagy elengedheti).

Előnyt jelent:

– helyismeret, informatikai ismeretek, gépjárművezetői engedély megléte.

A pályázathoz csatolni kell:

– részletes szakmai önéletrajzot,

– iskolai végzettséget, képesítést tanúsító okiratok másolatát,

– a munkakörrel és a hivatal irányításával kapcsolatos szakmai elképzeléseket (vezetői programot),

– három hónapnál nem régebbi erkölcsi bizonyítványt,

– nyilatkozatot a vagyonnyilatkozat-tételi kötelezettség teljesítésének vállalásáról,
– adatkezelési nyilatkozatot arról, hogy a pályázat elbírálásában részt vevők a pályázat tartalmát megismerhetik,
– nyilatkozatot arról, hogy a pályázó beleegyezik-e a pályázata nyílt ülésen való tárgyalásába.

Illetmény és egyéb juttatás a Ktv. és a közszolgálati szabályzat alapján.

A pályázat benyújtásának határideje: *a Belügyi Közlönyben való megjelenéstől (2008. december 15.) számított 30. nap.*
A pályázat elbírálásának határideje: a pályázat benyújtására előírt határidőt követő testületi ülésen.
Az álláshely betöltésének időpontja: a pályázat elbírálását követően azonnal vagy megegyezés szerint.
A pályázatokat zárt borítékban postai úton vagy személyesen Gémesiné Fejes Zsuzsanna polgármesternek címezve (2456 Besnyő, Fő u. 35.) kell benyújtani.
A pályázattal kapcsolatban tájékoztatást hivatali időben a polgármestertől lehet kérni a (25) 233-095-ös telefonszámon.

Budapest-Zugló Polgármesteri Hivatalának jegyzője pályázatot hirdet hatósági osztályvezető álláshelyre

Feladatai:
– a hatósági osztály munkájának vezetése, szervezése tevékenységének koordinálása, a munkafolyamatok ellenőrzése. Az osztály munkájába az ipari és kereskedelmi, hagyatéki, birtokvédelmi és állattartási ügykörök, valamint a szabálysértési ügyek tartoznak.

Alkalmazási feltételek:
– jog- és államtudományi egyetemi, vagy főiskolai szintű általános igazgatásszervezői végzettség,
– legalább 2 éves igazgatási gyakorlat,
– közigazgatási szakvizsga,
– magyar állampolgárság,
– cselekvőképesség,
– büntetlen előélet,
– munkakörre vonatkozó foglalkozás-egészségügyi alkalmasság,
– vagyonnyilatkozat tétele.

Előnyt jelent:
– polgármesteri hivatalban szerzett igazgatási gyakorlat,
– vezetői gyakorlat.

A pályázat elbírálása során kompetenciavizsgálatot alkalmazunk.

A pályázat benyújtásának határideje:

2009. január 9.

A pályázat további feltételei és teljes szövege a www.zuglo.hu honlapon, a dolgozzon nálunk rovatban, valamint a www.kozigallas.gov.hu oldalon olvasható.

Csabaszabadi és Pusztaottlaka Községek Körjegyzősége (5609 Csabaszabadi, Apácai út 6.) pályázatot hirdet igazgatási ügyintéző munkakörben határozott időre

Pályázati feltételek:
– magyar állampolgárság,
– büntetlen előélet,
– igazgatásszervezői, vagy állam- és jogtudományi doktori képesítés, vagy okleveles közigazgatási menedzser szakképesítés és közigazgatási szakvizsga vagy az OKV elnöke által a teljeskörűen közigazgatási jellegűnek minősített tudományos fokozat alapján adott mentesség.

Ellátandó feladatok: szabálysértési ügyek, birtokvédelem, engedélyezési eljárások, hagyatéki, gyámhatósági ügyek, valamint a körjegyző általános helyettesítése mindkét településen

Előnyt jelent:
– önkormányzatnál szerzett szakmai gyakorlat,
– vezetői gyakorlat,
– jogi vagy közigazgatási szakvizsga (vagy az alól való mentesség),
– felhasználói szintű számítógépes ismeret.

A pályázathoz mellékelni kell:
– részletes szakmai önéletrajzot,
– 30 napnál nem régebbi erkölcsi bizonyítványt,
– iskolai és szakmai végzettséget igazoló dokumentumok másolatát,
– pályázó nyilatkozatát arról, hogy a pályázati anyagot az eljárásban részt vevők megismerhessék.

Bérezés: a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény szerint.
A munkakör betöltéséhez saját gépjármű szükséges.
A kinevezés határozott időre szól, időtartama 1,5 év.
A munkakör a pályázat elbírálását követően 2009. január 15-étől tölthető be.

A pályázat benyújtásának határideje: *a Belügyi Közlönyben történő megjelenést (2008. december 15.) követő 15. nap.*

A pályázat elbírálásának határideje: a benyújtási határidőtől számított 15. nap. Pályázat benyújtása csak postai úton Csabaszabadi és Pusztaottlaka községek körjegyzőjének címezve az alábbi postacímre küldendő: 5609 Csabaszabadi, Apácai út 6. A borítékra kérjük, írják rá: „Pályázat".

Részletes felvilágosítás Czene Boglárka körjegyzőtől kérhető a 06 (66) 248-049-es telefonszámon.

Felsőörs Község Önkormányzatának jegyzője pályázatot hirdet adóügyi ügyintézői munkakör határozott idejű betöltésére

Pályázati feltételek:

A pályázónak meg kell felelnie a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. tv. 7. §-ában szereplő általános alkalmazási feltételeknek, valamint a köztisztviselők képesítési előírásairól szóló 9/1995. (II. 3.) Korm. rendelet 1. sz. melléklet I/16. feladatkörnél a II. besorolási osztályban előírt képesítésnek.

A pályázat elbírálásánál előnyt jelent:

– közigazgatási adóhatóságnál szerzett szakmai gyakorlat,
– közigazgatási alapvizsga, szakvizsga,
– Onkadó számítógépes program ismerete,
– felhasználói szintű MS Office (irodai alkalmazás) ismerete.

A pályázathoz csatolni kell:

– részletes szakmai önéletrajzot,
– iskolai végzettséget, szakképzettséget tanúsító okiratok fénymásolatait,
– három hónapnál nem régebbi erkölcsi bizonyítvány (illetve igénylőlap-igazoló szelvény) fénymásolatát,
– hozzájáruló nyilatkozatot ahhoz, hogy a pályázat elbírálásában részt vevők a teljes pályázati anyagot megismerhetik.

Ellátandó feladatok:

– az önkormányzat által kezelt helyi adók, gépjárműadó kivetése, nyilvántartása, elszámolása, ellenőrzése, behajtása,
– adók módjára behajtandó köztartozások kezelése,
– adó- és értékbizonyítványok készítése.

A munkakörre vonatkozó adatok:

– adóügyi ügyintézői munkakör, határozott időre (a pénzügyi ügyintéző 1-es munkakörű köztisztviselő gyás, gyed, fizetés nélküli szabadsága idejére) szóló kinevezéssel,
– a munkakör betöltött állásra van kiírva, de a pályázat elbírálásának napjától az állás betölthető,
– munkaidő: részmunkaidő (heti 30 óra),
– 3 hónapos próbaidő kerül kikötésre,
– a munkakör vagyonnyilatkozat-tételi kötelezettséggel jár.

Illetmény és juttatások a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvényben meghatározottak, illetve a helyi rendeletben meghatározottak szerint.

A pályázat benyújtásának határideje:

2009. február 28.

Az elbírálás határideje: 2009. március 30.

Az elbírálás eredményéről a pályázó írásban tájékoztatást kap az elbírálástól számított 8 napon belül.

A pályáztató a pályáztatás eredménytelenné nyilvánításának jogát fenntartja.

A pályázatok benyújtásának módja: a pályázatot zárt borítékban, személyesen vagy postai úton kell benyújtani Felsőörs község jegyzője (8227 Felsőörs, Szabadság tér 2.) részére. A borítékra rá kell vezetni: „Adóügyi ügyintéző pályázat".

A pályázat elbírálásáról a munkáltatói jogkör gyakorlója dönt.

A pályázattal kapcsolatban további felvilágosítás a (87) 577-211-es telefonszámon dr. Könczöl Gábor jegyzőtől kérhető.

Gyulaháza Község Önkormányzatának és Gemzse Község Önkormányzatának Képviselő-testületei pályázatot hirdetnek aljegyzői munkakör betöltésére

A munkakör betölthető a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 36. § (1) bekezdése, a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény 8. § (1) bekezdése, valamint 10. §-a alapján.

A kinevezés határozatlan időre szól, a munkakört teljes munkaidőben kell ellátni.

A munkakör 2009. január 5-étől tölthető be.

Pályázati feltételek:

– igazgatásszervezői vagy állam- és jogtudományi doktori képesítés,

– legalább ötéves közigazgatási gyakorlat,
– közigazgatási szakvizsga (vagy az alól való mentesülés).

A pályázónak meg kell felelnie a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvényben (a továbbiakban: Ktv.) szereplő általános alkalmazási feltételeknek is (magyar állampolgárság, cselekvőképesség, büntetlen előélet, összeférhetetlenség hiánya), és azokat igazolnia kell.

Az aljegyző a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény 22/A. § (8) bekezdés *d)* pontja alapján vagyonnyilatkozat tételére köteles.

A pályázat tartalmazza a pályázó:
– szakmai önéletrajzát,
– a végzettséget igazoló oklevelek, bizonyítványok másolatát,
– 3 hónapnál nem régebbi erkölcsi bizonyítványt,
– jogi vagy közigazgatási szakvizsgáról, illetve ezek alóli mentesítésről kiállított dokumentumot.

A javadalmazás a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény szabályai alapján történik.

A pályázat beérkezésének határideje: *a Belügyi Közlönyben való megjelenést (2008. december 15.) követő 15. nap.*

A pályázat benyújtása: személyesen vagy ajánlott küldeményként, 1 példányban Gyulaháza község polgármesterének (Bardi Béla, 4545 Gyulaháza, Petőfi u. 45.) lehet benyújtani.

További információkat Gyulaháza község polgármesterétől [telefon: (45) 715-006] kérhetnek a pályázók.

Döntés a benyújtási határidőt követő legközelebbi, a kiíró képviselő-testületek együttes ülésén várható.

Gyulaháza község jegyzője
pályázatot hirdet
anyakönyv-vezetői és igazgatási ügyintéző munkakör betöltésére

Közigazgatási szerv megnevezése: Gyulaháza Község Önkormányzatának Polgármesteri Hivatala, 4545 Gyulaháza, Petőfi u. 45.

Ellátandó feladatok:
– anyakönyv-vezetői teendők,
– szociális igazgatási,
– jegyzői gyámhatósági,
– népesség-nyilvántartási feladatok.

Pályázati feltételek:
– magyar állampolgárság,
– cselekvőképesség,
– büntetlen előélet,
– középiskolai végzettség és anyakönyv-vezetői vizsga,
– felhasználói szintű számítógépes ismeret.

A pályázat elbírálásánál előnyt jelent:
– gépírástudás,
– jó kommunikációs készség,
– ügyfélközpontúság, megbízhatóság, empatikus és önálló munkavégzési képesség.

A pályázat részeként benyújtandó iratok, igazolások:
– szakmai önéletrajz,
– végzettséget igazoló dokumentumok másolata,
– három hónapnál nem régebbi hatósági erkölcsi bizonyítvány.

Az illetmény és az egyéb juttatások a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény (Ktv.) alapján kerülnek megállapításra.

A pályázat benyújtásának határideje: *a Belügyi Közlönyben történő közzétételtől (2008. december 15.) számított 10. napig beérkezően.*

A munkakör 2009. január 1-jétől tölthető be, határozatlan időre szóló kinevezéssel. Alkalmazás esetén a próbaidő 3 hónap.

A pályázatot Gyulaháza község jegyzőjéhez kell benyújtani postai úton vagy személyesen, 4545 Gyulaháza, Petőfi u. 45. Tel.: (45) 715-006.

A pályázattal kapcsolatban további információkról Pappné Vass Erzsébet jegyző ad felvilágosítást a (45) 715-006-os telefonszámon.

Isaszeg Város Önkormányzat
Polgármesteri Hivatalának jegyzője
pályázatot hirdet
igazgatási ügyintéző munkakör betöltésére

Ellátandó feladatok: birtokvédelmi ügyek, szabálysértési igazgatás, testületi anyagok szerkesztése, előkészítése.

Pályázati feltételek:
– magyar állampolgárság,
– büntetlen előélet,
– igazgatásszervezői diploma,
– számítógépes gyakorlat,
– kétéves közigazgatási gyakorlat.

A jelentkezéshez csatolni kell:
– a szakmai tevékenységet is bemutató részletes önéletrajzot,
– motivációs levelet,
– az iskolai végzettségre, szakképzettségre vonatkozó okmányok másolatát,
– három hónapnál nem régebbi hatósági erkölcsi bizonyítványt.

Besorolás, bérezés és egyéb juttatások megállapítása a köztisztviselők jogállásáról szóló, módosított 1992. évi XXIII. törvény alapján, valamint a helyi közszolgálati szabályzat szerint történik.

Jelentkezni

2008. december 31-ig

a polgármesteri hivatalban (2117 Isaszeg, Rákóczi u. 45.) Csóry Józsefné humánpolitikai referensnél lehet.

Jászapáti Város Polgármesteri Hivatala
pályázatot hirdet
hatósági ügyintézői munkakör betöltésére

Pályázati feltételek:
– államigazgatási főiskolai végzettség,
– magyar állampolgárság,
– büntetlen előélet,
– cselekvőképesség.

A pályázathoz csatolni kell:
– szakmai önéletrajzot,
– 3 hónapnál nem régebbi hatósági erkölcsi bizonyítványt,
– iskolai végzettséget igazoló dokumentumok közjegyző által hitelesített másolatát,
– előzetes nyilatkozatot arról, hogy a Ktv. 21. §-ában meghatározott összeférhetetlenségi ok a pályázat benyújtásakor fennáll-e.

Illetmény: a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény rendelkezései alapján.
A munkakör vagyonnyilatkozat-tételi kötelezettséghez kötött.

A pályázat benyújtásának határideje: *a Belügyi Közlönyben történő megjelenéstől (2008. december 15.) számított 20. nap.*

A pályázatot Jászapáti város jegyzőjéhez (5130 Jászapáti, Velemi E. út 2.) kell benyújtani zárt borítékban, amelyen fel kell tüntetni: „Hatósági ügyintéző”.
A pályázat elbírálási határideje: a benyújtási határidőt követő 30. nap.
Eredményes pályázat esetén a kinevezés határozott időre szól, 6 hónap próbaidő kikötésével.
Az állás betölthető az elbírálást követően azonnal.
A pályáztató fenntartja magának azt a jogot, hogy a pályázati eljárást eredménytelennek nyilvánítsa.
A pályázatról bővebb felvilágosítás kérhető Andrási Lászlóné jegyzőtől az (57) 440-024-es telefonszámon.
A pályázati kiírás elérhető a Kormányzati Személyügyi Szolgáltató és Közigazgatási Központ www.kszk.gov.hu weboldalon és Jászapáti város honlapján: www.jaszapati.hu.

Jászapáti Város Önkormányzatának jegyzője
pályázatot hirdet
kiemelt építéshatósági ügyintézői munkakör betöltésére

Ellátandó feladat: kiemelt építéshatósági ügyek döntésre való szakmai előkészítése, építésügyi nyilvántartások vezetése, statisztikai jelentések készítése.

A munkakör betöltéséhez szükséges feltételek:
– magyar állampolgárság,
– büntetlen előélet és cselekvőképesség,
– egyetemi vagy főiskolai szintű építészmérnöki, építőmérnöki (szerkezetépítő, magasépítő üzemmérnöki) szakképzettség, főiskolai szintű településmérnöki (városgazdasági mérnöki), vagy ezekkel egyenértékűnek elismert végzettség,
– felhasználói szintű számítógép-ismeret.

A pályázathoz csatolni kell:
– szakmai önéletrajzot,
– iskolai végzettséget tanúsító okiratok közjegyző által hitelesített másolatát,
– három hónapnál nem régebbi erkölcsi bizonyítványt.

Illetmény és juttatás a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény szabályai szerint.

Benyújtási határidő: *a Belügyi Közlönyben történő megjelenéstől (2008. december 15.) számított 20. nap.*
Elbírálási határidő: a benyújtási határidőt követő 30 napon belül.
Az állás betölthető az elbírálást követően azonnal.
A kinevezés határozatlan időre szól, a munkáltató 6 hónap próbaidőt köt ki.

A pályázat benyújtása: Jászapáti Város Önkormányzatának jegyzőjéhez (Andrási Lászlóné, 5130 Jászapáti, Velemi E. út 2.) címezve „Építéshatósági ügyintéző” feltüntetésével.

A pályázat kiírója a pályázat eredménytelenné nyilvánításának jogát fenntartja.

A Központi Szolgáltatási Főigazgatóság pályázatot ír ki a Műszaki és Ellátási Főosztályára főosztály-vezetői munkakörbe

Főbb feladatok:

– a főosztály (közel 200 fő) munkájának szervezése, vezetése, irányítása és ellenőrzése;

– a KSZF hatáskörébe tartozó épületek üzemeltetésének és ellátásának irányítása;

– az állami vezetők lakásellátásának koordinálása, a lakások üzemeltetésének felügyelete;

– a raktározási tevékenység megszervezése, biztosítása;

– a szállítmányozási munka vezetése;

– az épületek vagyonvédelmének biztosításával kapcsolatos teendők irányítása;

– éves tervek (beruházási, karbantartási, felújítási) előterjesztése.

Pályázati feltételek, elvárások:

– szakirányú (műszaki) felsőfokú iskolai végzettség;

– legalább 5 éves vezetői gyakorlat;

– felhasználói szintű számítógépes ismeret;

– jó kommunikációs készség, határozottság, terhelhetőség.

– előnyt jelent épületüzemeltetésben szerzett többéves gyakorlat, valamint pénzügyi, gazdálkodási ismeret.

A pályázathoz csatolni kell:

– fényképes szakmai önéletrajzot és motivációs levelet;

– a pályázó hozzájáruló nyilatkozatát arról, hogy pályázati anyagát az elbírálásában részt vevők megismerhetik.

Illetmény, valamint az egyéb juttatások megállapítása a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény és végrehajtási rendeletei, valamint a Főigazgatóság szabályzataiban rögzítettek alapján történik.

A pályázatot a Központi Szolgáltatási Főigazgatóság, 1357 Budapest, Pf. 8 címére kérjük benyújtani. A borítékon kérjük, tüntesse fel: „Pályázat MEF főosztály-vezetői munkakörre”.

A pályázat benyújtásának határideje: *a Hivatalos Értesítőben történő megjelenést követő 15. nap.*

A pályázat elbírálásának határideje: a benyújtási határidőt követő 30 napon belül.

A Központi Szolgáltatási Főigazgatóság Szolgáltatási Igazgatósága pályázatot ír ki személyi asszisztens munkakörbe

Főbb feladatai:

– közreműködik az igazgató munkájának szervezésével kapcsolatos feladatok ellátásában, az igazgató és a Hivatal közötti munkakapcsolatok koordinálásában;

– gondoskodik a igazgató által tartandó tárgyalások szakmai előkészítéséről;

– számon tartja a igazgató által véleményezésre, előterjesztésre vagy végrehajtásra kiadott feladatokat, ellenőrzi azok végrehajtását, a kijelölt felelősöktől tájékoztatást kér;

– emlékeztetőt készít, nyomon követi az ott hozott döntések, igazgatói utasítások végrehajtását;

– koordinálja a igazgató hivatalos programját, közreműködik előkészítésükben, lebonyolításukban, figyelemmel kíséri a megvalósításhoz szükséges feltételek biztosítását.

Pályázati feltételek:

– felsőfokú végzettség (közgazdasági, jogi végzettség előnyt jelent);

– hasonló területen szerzett gyakorlat (referencia elérhetőségének megjelölésével);

– felhasználói szintű számítógépes ismeret (Word, Excel, PowerPoint);

– tárgyalóképes angolnyelv-tudás;

– kiváló szervező- és kommunikációs készség, terhelhetőség, precizitás, proaktivitás, csapatjátékos típus.

A pályázathoz csatolni kell:

– fényképes szakmai önéletrajzot;

– a pályázó hozzájáruló nyilatkozatát arról, hogy pályázati anyagát az elbírálásában részt vevők megismerhetik.

Illetmény, valamint az egyéb juttatások megállapítása a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény és végrehajtási rendeletei, valamint a Főigazgatóság szabályzataiban rögzítettek alapján történik.

A pályázatot a Központi Szolgáltatási Főigazgatóság, 1357 Budapest, Pf. 8 címére kérjük benyújtani. A borítékon kérjük, tüntesse fel: „Pályázat személyi asszisztens munkakörre”.

A pályázat benyújtásának határideje: *a Hivatalos Értesítőben történő megjelenést követő 15. nap.*

A pályázat elbírálásának határideje: a benyújtási határidőt követő 30 napon belül.

Mezőcsát Város Önkormányzatának Polgármesteri Hivatala pályázatot hirdet pénzügyi osztályvezető munkakör betöltésére

A munkakör betölthető a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény 10. § (1) bekezdése alapján.

A közszolgálati jogviszony időtartama: határozatlan idejű közszolgálati jogviszony.

Foglalkoztatás jellege: teljes munkaidő.

A vezetői megbízás időtartama: a vezetői megbízás határozatlan időre szól.

A munkavégzés helye: Borsod-Abaúj-Zemplén megye, 3450 Mezőcsát, Hősök tere 1.

A köztisztviselők képesítési előírásairól szóló 9/1995. (II. 3) Korm. rendelet alapján a munkakör betöltője által ellátandó feladatkörök: az R. 1. sz. melléklete 16. pontja alapján I. besorolási osztályban pénzügyi igazgatási feladatok ellátása.

Ellátandó feladatok: az önkormányzat költségvetési koncepciójának, költségvetési rendelettervezetének, zárszámadási rendelettervezetének és a költségvetés végrehajtásáról szóló beszámolójának elkészítése, a költségvetés végrehajtásával összefüggő gazdálkodási feladatok ellátása, pénzügyi részének előkészítése, ÖNHIKI-pályázat elkészítése.

A munkakörhöz tartozó főbb tevékenységi körök: a pénzügyi osztály irányítása.

A munkakör betöltője irányítása alá tartozó szervezeti egységek megnevezése: pénzügyi osztály.

Az irányítása alá tartozó személyek száma: 7 fő.

Jogállás, illetmény és juttatások: a jogállásra, az illetmény megállapítására és a juttatásokra a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény, valamint a 20/2001. (X. 16.) ÖR. rendelkezései az irányadók.

Pályázati feltételek:
– magyar állampolgárság,
– cselekvőképesség,
– büntetlen előélet,
– közgazdasági, pénzügyi, számviteli felsőfokú iskolai végzettség,
– vezetői gyakorlat: legalább 1–3 év vezetői tapasztalat,
– államháztartási területen szerzett legalább 5 év feletti szakmai tapasztalat,
– alapszintű ECDL,
– felhasználói szintű MS Office (irodai alkalmazások),
– gyakorlott szintű számviteli/pénzügyi szoftverismeret,
– közigazgatási szakvizsga,
– vagyonnyilatkozat-tételi eljárás lefolytatása.

A pályázat részeként benyújtandó iratok, igazolások:
– szakmai önéletrajz,
– erkölcsi bizonyítvány,
– végzettséget igazoló oklevél másolata.

A pályázat benyújtásának feltételei: elektronikus benyújtás esetén a pályázatnak és mellékleteinek 2009. január 31-én éjfélig az iorosz@mezocsat.hu e-mail címre meg kell érkezniük. Postai feladás esetén az információk lentebb olvashatók.

A munkakör betölthetőségének időpontja: a munkakör legkorábban 2009. március 1-jétől tölthető be.

A pályázat benyújtásának határideje:

2009. január 31.

A pályázati kiírással kapcsolatosan további információt Mester Attiláné nyújt a (49) 552-046/113-as telefonszámon.

A pályázatok benyújtásának módja:
– postai úton, a pályázatnak Mezőcsát Város Önkormányzatának Polgármesteri Hivatala címére történő megküldésével (3450 Mezőcsát, Hősök tere 1.). Kérjük a borítékon feltüntetni a pályázati adatbázisban szereplő azonosító számot: 190-11/2008., valamint a munkakör megnevezését: „Pénzügyi osztályvezető”;
vagy
– elektronikus úton Orosz Ilona részére az iorosz@mezocsat.hu e-mail címen keresztül.

A pályázat elbírálásának határideje: 2009. február 16.

A pályázati kiírás további közzétételének helye, ideje: Belügyi Közlöny, 2008. december 15.

A munkáltatóval kapcsolatos egyéb lényeges információ: igény esetén szolgálati lakás biztosított.

A munkáltatóval kapcsolatban további információt a www.mezocsat.hu honlapon szerezhet.

Mezőhegyes Város Önkormányzatának jegyzője pályázatot hirdet településfejlesztési és -rendezési, valamint településüzemeltetési feladatokat ellátó ügyintézői munkakör betöltésére

Ellátandó feladat: településfejlesztési és -rendezési, valamint településüzemeltetési feladatok döntésre való szakmai előkészítése a városi önkormányzatnál.

Pályázati feltételek:
– magyar állampolgárság,
– büntetlen előélet,
– cselekvőképesség,
– a köztisztviselők képesítési előírásairól szóló módosított 9/1995. (II. 3.) Korm. rendelet által előírt, egyetemi szintű jogász vagy szociológus szakképzettség; egyetemi vagy főiskolai szintű műszaki vagy közgazdasági, agrár- (ezen belül környezetvédelmi mérnök vagy táj- és kertépítész) felsőoktatásban szerzett szakképzettség; szakirányú továbbképzésben szerzett környezetvédelmi szakmérnök szakképzettség; főiskolai szintű igazgatásszervezői szakképzettség és településfejlesztési-rendezési szakképesítés.

A pályázat elbírálásánál előnyt jelent:
– pályázat-előkészítésben szerzett gyakorlat.

Illetmény: a köztisztviselők jogállásáról szóló, módosított 1992. évi XXIII. törvényben foglalt szabályoknak megfelelően.

A pályázatot Mezőhegyes város jegyzőjéhez írásban, zárt borítékban kell benyújtani az alábbi címre: polgármesteri hivatal, 5820 Mezőhegyes, Kozma F. u. 11.

A pályázat benyújtási határideje:

2009. január 15.

A pályázat elbírálásának rendje, határideje: a pályázatot a kinevezési jogkör gyakorlója bírálja el a benyújtási határidőt követő 10 napon belül.

Az állás betölthető: 2009. február 1-jétől.

A pályázathoz csatolni kell:
– 30 napnál nem régebbi, büntetlen előéletet igazoló erkölcsi bizonyítványt,
– iskolai végzettséget, szakképzettséget igazoló okiratok másolatát,
– szakmai önéletrajzot.

Putnok Város Önkormányzatának Képviselő-testülete pályázatot hirdet aljegyzői munkakör betöltésére

Az állás az 1990. évi LXV. törvény 36. § (1) bekezdése és az 1992. évi XXIII. törvény 10. §-a alapján tölthető be.

Ellátandó feladatok: az 1990. évi LXV. törvény 36. § (1) és (2) bekezdésében meghatározott feladatok.

Pályázati feltételek:
– magyar állampolgárság,
– cselekvőképesség,
– büntetlen előélet,
– igazgatásszervezői vagy állam- és jogtudományi képesítés vagy okleveles közigazgatási menedzser szakképesítés és jogi vagy közigazgatási szakvizsga vagy az Országos Közigazgatási Vizsgabizottság (a továbbiakban: OKV) elnöksége által teljeskörűen közigazgatási jellegűnek minősített tudományos fokozat alapján adott mentesítés,
– legalább kétéves közigazgatási gyakorlat.

A pályázathoz mellékelni kell:
– szakmai önéletrajzot,
– 3 hónapnál nem régebbi erkölcsi bizonyítványt,
– végzettséget igazoló okirat másolatát,
– nyilatkozatot a vagyonnyilatkozat-tételi kötelezettség vállalására,
– nyilatkozatot, hogy személyes adatainak a pályázati eljárásban részt vevő személyek általi megismeréséhez hozzájárul.

Illetmény és egyéb juttatás: a köztisztviselők jogállásáról szóló törvényben, valamint a vonatkozó helyi rendeletben előírtak szerint.

A pályázat benyújtásának határideje:

2009. március 31.

A pályázato(ka)t a képviselő-testület a benyújtási határidőt követő rendes ülésen bírálja el.

Állás betöltésének időpontja: az elbírálást követő hónap 1. napjától.

A pályázato(ka)t Putnok város jegyzőjéhez [3630 Putnok, Kossuth út 5., tel.: (48) 530-010] lehet benyújtani.

Sajópetri Község Önkormányzatának Képviselő-testülete pályázatot ír ki jegyzői állás betöltésére

A munkakör betöltéséhez szükséges feltételek:
– állam- és jogtudományi doktori vagy igazgatásszervezői képesítés, vagy okleveles közigazgatási menedzser szakképesítés, továbbá
– jogi vagy közigazgatási szakvizsga,
– legalább 5 éves, közigazgatási szervnél szerzett szakmai gyakorlat,
– magyar állampolgárság,
– büntetlen előélet.

A jegyző az 1992. évi XXIII. törvény 22/A. § (8) bekezdése alapján vagyonnyilatkozat-tételre köteles.

A pályázathoz mellékelni kell:
– részletes szakmai önéletrajzot,
– képesítést tanúsító okiratok fénymásolatát (az eredeti okiratok bemutatása személyes találkozáskor szükséges),
– szakmai programot, vezetői elképzelést,
– 3 hónapnál nem régebbi hatósági erkölcsi bizonyítványt,
– nyilatkozatot arról, hogy az elbírálásban részt vevők megismerhetik a pályázat anyagát.

Bérezés: a köztisztviselők jogállásáról szóló törvény szerint.

A pályázat benyújtásának határideje: *a Magyar Közlöny mellékleteként megjelenő Hivatalos Értesítőben való megjelenéstől számított 15. nap.*

Az álláshely a pályázat elbírálását követően azonnal betölthető.

A kinevezés határozatlan időre szól, 6 hónap próbaidő kikötésével.

A pályázatot Debreczeni Balázs polgármesternél lehet benyújtani. Cím: 3573 Sajópetri, Dózsa György utca 66.

A képviselő-testület jogosult a pályázatot eredménytelennek nyilvánítani.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közgyűlés pályázatot hirdet megyei főjegyzői állás betöltésére

Pályázati feltételek:
– állam- és jogtudományi doktori, vagy okleveles közgazdász képesítés, vagy okleveles közigazgatási menedzser szakképesítés, és
– jogi vagy közigazgatási szakvizsga, vagy az OKV elnöksége által a teljeskörűen közigazgatási jellegűnek minősített tudományos fokozat alapján adott mentesítés megléte, és
– közigazgatási szervnél legalább kétévi közigazgatási gyakorlat,
– magyar állampolgárság, cselekvőképesség, büntetlen előélet.

Előnyt jelent:
– legalább 2 éves vezetői gyakorlat.

A pályázatnak tartalmaznia kell:
– a pályázó személyes adatait is tartalmazó részletes szakmai önéletrajzot,
– a munkakör ellátására vonatkozó szakmai, vezetési programot,
– a végzettséget tanúsító eredeti oklevelet, okleveleket, vagy annak, illetve azoknak közjegyző által 3 hónaposnál nem régebbi hitelesített másolatát,
– 3 hónapnál nem régebbi erkölcsi bizonyítványt,
– a korábbi jogviszony(ok)ra vonatkozó igazolás(ok) másolatát (másolatait),
– nyilatkozatot arról, hogy a pályázó megbízása esetén vagyonnyilatkozat-tételi kötelezettségének eleget tesz,
– nyilatkozatot, melyben a pályázatának és abban foglalt személyes adatainak a pályázati eljárással összefüggő kezeléséhez hozzájárul/nem járul hozzá,
– nyilatkozatot arról, hogy hozzájárul pályázatának a megyei közgyűlés és az ügyrendi és jogi bizottság által nyilvános ülésen történő tárgyalásához, vagy zárt ülésen történő tárgyalását kéri.

A megyei főjegyzői kinevezés határozatlan időre szól, a köztisztviselők jogállásáról szóló módosított 1992. évi XXIII. törvény (Ktv.) 11/B. §-a szerint 6 hónap próbaidő kikötésével.

Illetmény és juttatás: a Ktv., a vonatkozó önkormányzati rendelet és az egységes közszolgálati szabályzat alapján.

Az állás elfoglalásának ideje: a pályázat elbírálásának napja.

A pályázat elbírálásáról az ügyrendi és jogi bizottság véleményezését követően a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közgyűlés a 2009. februári ülésén dönt.

A pályázat benyújtásának határideje: *a pályázatnak a Belügyi Közlönyben való megjelenésétől (2008. december 15.) számított 30. nap.*

A pályázat benyújtásának helye: a pályázatot egy példányban „Főjegyzői pályázat” megjelöléssel Seszták Oszkár, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közgyűlés elnöke címére kell benyújtani (4400 Nyíregyháza, Hősök tere 5.).

A megyei közgyűlés fenntartja a jogát annak, hogy megfelelő pályázó hiányában a pályázati eljárást eredménytelennek nyilvánítsa.

A pályázatról további információt ad: Seszták Oszkár, a megyei közgyűlés elnöke, tel.: (42) 599-501.

Tab Város Önkormányzatának Képviselő-testülete pályázatot hirdet Tab Város Önkormányzatánál jegyző munkakörének betöltésére

A munkakör betölthető a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény 10. § (1) bekezdése alapján.

A közszolgálati jogviszony időtartama: határozatlan idejű közszolgálati jogviszony.

Foglalkoztatás jellege: teljes munkaidő.

A vezetői megbízás időtartama: a vezetői megbízás határozatlan időre szól.

A munkavégzés helye: Somogy megye, 8660 Tab, Kossuth Lajos utca 49.

Ellátandó feladatok: az 1990. évi LXV. törvény 36. §-ában, valamint egyéb jogszabályokban a kistérségi székhelyváros jegyzője számára meghatározott hatáskör és feladatkör, továbbá Bábonymegyer, Lulla, Sérsekszőlős, Zala és Torvaj községekben a körjegyzői feladatok ellátása.

A munkakörhöz tartozó főbb tevékenységi körök: a jogszabályban meghatározott jegyzői feladatok ellátása.

A munkakör betöltője irányítása alá tartozó szervezeti egységek megnevezése: Tab Város Polgármesteri Hivatala.

Az irányítása alá tartozó személyek száma: 37 fő.

Jogállás, illetmény és juttatások: a jogállásra, az illetmény megállapítására és a juttatásokra a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény rendelkezései az irányadók.

Pályázati feltételek:

– magyar állampolgárság,
– cselekvőképesség,
– büntetlen előélet,
– vagyonnyilatkozat-tételi eljárás lefolytatása,
– igazgatásszervezői vagy állam- és jogtudományi doktori képesítéssel vagy okleveles közigazgatási menedzser szakképesítés,
– és jogi vagy közigazgatási szakvizsga, vagy az Országos Közigazgatási Vizsgabizottság elnöksége által a teljeskörűen közigazgatási jellegűnek minősített tudományos fokozat alapján adott mentesítés,
– legalább kétévi közigazgatási gyakorlat.

A pályázat elbírálásánál előnyt jelent:

– az állam- és jogtudományi doktori képesítés.

A munkakör betölthetőségének időpontja: a munkakör legkorábban 2009. február 1-jétől tölthető be.

A pályázat benyújtásának határideje:

2009. január 10.

A pályázati kiírással kapcsolatosan további információt Schmidt Jenő polgármester nyújt a 06 (84) 525-901-es telefonszámon.

A pályázatok benyújtásának módja: postai úton, a pályázatnak a Tab Város Önkormányzata címére történő megküldésével (8660 Tab, Kossuth Lajos utca 49.). Kérjük a borítékon feltüntetni a pályázati adatbázisban szereplő azonosító számot: 2888/2008., valamint a munkakör megnevezését: „Jegyző”.

A pályázati eljárás, a pályázat elbírálásának módja, rendje:

A pályázat elbírálásáról a képviselő-testület a benyújtási határidőt követő testületi ülésen dönt.

Szolgálati lakást igény esetén a képviselő-testület biztosít.

A pályázat elbírálásának határideje: 2009. január 31.

A pályázati kiírás további közzétételének helye, ideje:

– Belügyi Közlöny,
– www.tab.hu – 2008. november 24.

A munkáltatóval kapcsolatos egyéb lényeges információ: a Ktv. 11/B. §-a alapján 6 hónapos próbaidő kikötésére kerül sor.

A pályázathoz csatolni kell:

– a jegyzői munkakör ellátásával kapcsolatos szakmai, vezetői elképzeléseket,
– részletes szakmai önéletrajzot,
– iskolai végzettséget tanúsító oklevél és szakvizsgabizonyítvány másolatait,
– 3 hónapnál nem régebbi erkölcsi bizonyítványt,
– a pályázó hozzájáruló nyilatkozatát arról, hogy a pályázati anyagot az eljárásban részt vevők megismerhessék,
– a pályázó nyilatkozatát arról, hogy a pályázatot a képviselő-testület nyilvános vagy zárt ülésen tárgyalja.

Tapsony és Nagyszakácsi községek önkormányzatainak képviselő-testületei pályázatot hirdetnek körjegyzői állás betöltésére

Az állás betölthető a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. 36. § (1) bekezdése, valamint a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XIII. törvény 8. § (1) bekezdésében foglaltak alapján.

Pályázati feltételek:
– magyar állampolgárság,
– büntetlen előélet, cselekvőképesség,
– igazgatásszervezői vagy állam- és jogtudományi doktori képesítés, vagy okleveles közigazgatási menedzser szakképesítés,
– jogi vagy közigazgatási szakvizsga,
– legalább ötévi közigazgatási gyakorlat,
– vagyonnyilatkozat-tételi kötelezettség teljesítése a Ktv. 7. § (7) bekezdése szerint.

A pályázat elbírálásánál előnyt jelent:
– számítógépes ismeretek,
– saját személygépkocsi hivatali célra történő használatának vállalása, jogosítvány.

A pályázathoz benyújtandó iratok, igazolások:
– részletes szakmai önéletrajz,
– a pályázónak a munkakörre, a hivatal irányítására vonatkozó szakmai elképzelése,
– a végzettsége(ke)t igazoló okirat(ok) hiteles másolata,
– 3 hónapnál nem régebbi erkölcsi bizonyítvány,
– nyilatkozat arra vonatkozóan, hogy a pályázat tartalmának és személyes adatainak a pályázat elbírálásában részt vevők általi megismeréséhez hozzájárul, illetve kívánja-e a pályázatot elbíráló testületi ülésen zárt ülés tartását.

A kinevezés határozatlan időre szól, 2009. február 1-jétől – hat hónapos próbaidő kikötésével –, tölthető be.

A munkakört teljes munkaidőben kell ellátni.

A pályázat benyújtásának határideje: *a pályázati kiírás Hivatalos Értesítőben történő megjelenését követő 30 napon belül.*

Illetmény és egyéb juttatás: a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény előírásai szerint.

A pályázatokat Nagyszakácsi község polgármesteréhez kell benyújtani személyesen vagy postai úton lezárt borítékban. Cím: 8739 Nagyszakácsi, Kossuth L. u. 166. A borítékon kérjük feltüntetni: „Körjegyzői pályázat”.

A pályázat elbírálásáról a benyújtási határidőt követő 30 napon belül a pályázók személyes meghallgatását követően a képviselő-testületek együttes ülésen döntenek.

A pályázat kiírója fenntartja magának a jogot a pályázat eredménytelenné nyilvánítására.

A pályázattal kapcsolatban további információ Kövér István Attila polgármestertől kérhető a fenti címen, illetve a (85) 310-361-es telefonszámon.

A pályázat elbírálásának eredményéről a pályázók írásban értesítést kapnak az elbírálást követő 8 napon belül.

Veresegyház Város Polgármesteri Hivatala pályázatot hirdet helyinépesség-nyilvántartó és okmány-ügyintézői munkakör betöltésére – 2 fő részére

Pályázati feltételek:
– okmánynyilvántartó és ügyintéző OKJ képesítés,
– középfokú iskolai végzettség,
– közigazgatási alapvizsga,
– magyar állampolgárság,
– büntetlen előélet.

Előny:
– gépjármű-ügyintézés területen szerzett tapasztalat,
– 20 km-es körzeten belül lakóhely.

A pályázathoz csatolni kell:
– részletes szakmai önéletrajzot,
– iskolai végzettségeket tanúsító okiratok másolatát,
– 3 hónapnál nem régebbi erkölcsi bizonyítványt.

Egyéb információk:

A pályázat benyújtásának határideje: *a Belügyi Közlönyben történő megjelenéstől (2008. december 15.) számított 15. nap.*

A pályázat elbírálásának határideje: a benyújtási határidőt követő 15 napon belül.

A pályázatok benyújtásának helye: Veresegyház Város Polgármesteri Hivatala, ügyfélszolgálati és okmányiroda, 2112 Veresegyház, Fő út 45–47.

Veresegyház Város Polgármesteri Hivatala pályázatot hirdet könyvelői munkakör betöltésére

Pályázati feltételek:
– szakirányú felsőfokú végzettség vagy mérlegképes könyvelői végzettség,
– magyar állampolgárság,
– büntetlen előélet.

Előny:
– önkormányzati vagy más költségvetési szervnél hasonló területen szerzett tapasztalat,
– közigazgatási alap- vagy szakvizsga.

A pályázathoz csatolni kell:
– részletes szakmai önéletrajzot,
– iskolai végzettségeket tanúsító okiratok másolatát,
– 3 hónapnál nem régebbi erkölcsi bizonyítványt,
– nyilatkozatot arról, hogy az elbírálásban részt vevők megismerhetik a pályázó teljes anyagát.

Ellátandó főbb feladatok:
– gazdasági események főkönyvi könyvelése,
– szállítói és vevői számlák nyilvántartása, kötelezettségvállalás analitikájának vezetése,
– részt vesz a költségvetés és a beszámoló, valamint az időközi mérlegjelentés elkészítésében.

Egyéb információk:
A munkakört teljes munkaidőben kell ellátni, mely a pályázatok elbírálását követően azonnal betölthető.

Határozatlan időre szóló kinevezés, 6 hónap próbaidővel, a kinevezés és az illetmény megállapítása az 1992. évi XXIII. tv. (Ktv.) szerint történik.

A pályázat benyújtása: *a Belügyi Közlönyben történő megjelenéstől (2008. december 15.) számított 15 napon belül,* zárt borítékban, egy példányban, „Könyvelő” felirattal.

A pályázat elbírálásának határideje: a benyújtási határidőt követő 15 napon belül.

A pályázatok benyújtásának helye: Veresegyház Város Polgármesteri Hivatala, 2112 Veresegyház, Fő út 106., dr. Tahon Róbert jegyző részére.

VIII. Közlemények

Az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal közleménye

Az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal elnökének közleménye a személyi jövedelemadó meghatározott részének felhasználásáról rendelkező magánszemély nyilatkozatára igényt tartó egyházak részére történő technikai szám kiadásáról

A személyi jövedelemadó meghatározott részének az adózó rendelkezése szerinti felhasználásáról szóló 1996. évi CXXVI. törvény (a továbbiakban: tv.) 4/A. §-ának (2) bekezdésében foglaltaknak megfelelően az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal a tv. 4/A. § (1) bekezdése szerinti kedvezményezettek részére a következő technikai számot adja, amelyre első alkalommal a 2009. évben lehet rendelkezni:

Sorszám	Kedvezményezett	Technikai szám
1.	**Árpád Rendjének Jogalapja Tradicionális Egyház**	**1809**
2.	**„Teremtő Lélek” Egyház**	**1816**

Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal
elnöke

A Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatalának közleménye

A Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala
– az eddig közzétetteken kívül –
az alábbi elveszett, megsemmisült gépjárműtörzskönyvek sorszámát teszi közzé

387833E	098226E	436649C	861359H	443297C	896412C
355546I	843950B	431269C	267466B	248292E	225904G
483288G	656996A	494148C	245046F	496797H	972845C
801293B	065835F	194526G	755947G	330472D	189401E
160496C	785967H	818751E	870020A	248301I	582056C
952846F	871885G	102527I	686829C	930474F	000665D
954266B	209686D	418261D	120488G	793151B	130549C
785461F	695556F	807638E	090039I	412073H	387719G
642026G	515330C	966847F	708349F	902151F	985924C
396805D	050043I	866029C	444714C	477404E	046336I
499993B	615694E	481443C	026278G	619524C	941264F
961157G	751089C	217165H	767072H	551065H	949281C
626464B	732435H	944996F	369413I	717540H	337308D
012482F	574639F	841959A	064049B	232033D	061300I
832247D	423155I	397563H	802370F	890515G	213179H
192176E	428307F	402804D	418203G	047894D	246478H
661795G	530304E	485820G	549486E	877401E	787987H
381994H	407723H	926882E	686225C	737909E	171920F
550123F	645337G	509818A	440165G	456527E	796009D
057693E	062832C	194608F	636769H	120245I	603769B
189808G	977865D	436960A	287951I	660338D	013671I
815056F	190863C	401600H	396936C	130589D	710068D
043832D	585149D	977034D	257779F	881829C	003739D
752630C	912712B	871930B	779145D	578420E	948691H
126091E	976627D	641837E	349999B	058460B	142362F
841910G	153504G	593144D	062978G	438833A	786348F
490071H	194417G	246125C	405242H	366517B	462728I
925671E	035894A	128975D	602498G	832315C	063796G
440018G	512774A	453835C	726268G	352384D	027674I
138040D	739844A	637366E	024952C	257443G	573866D
949725D	092820B	011552E	626884A	294703F	986619B
612822G	561721D	466069I	484943E	571812A	473295C
111121H	924069E	071891H	595919H	082753F	281379E
911044G	761044H	598916A	561797D	283665C	484069D
588237I	690359A	344588D	451919D	647235D	213802G
887857D	163563B	244850F	060910B	273588H	563949H
023641B	347030H	079411B	264015E	633989C	716365B
707697E	676970C	718440G	532518F	904128H	311317F
756958D	343335G	783286F	583869G	661587B	540456H
325469H	408235I	528636E	217229B	385645G	449659H
906601D	228321B	375545H	854425B	985788H	318623C
					745654B

Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások
Központi Hivatala

A Magyar Ügyvédi Kamara közleménye

A Magyar Ügyvédi Kamarának az ügyvédi hivatás etikai szabályairól és elvárásairól szóló 5/2008. (XI. 27.) MÜK Szabályzattal módosított 8/1999. (III. 22.) MÜK Szabályzata

1. A szabályzat célja
2. A szabályzat hatálya
3. Az ügyvéd feladata
4. Az ügyvéd titoktartási kötelezettsége
5. Az összeférhetetlenség
6. A megbízási jogviszony
7. Az okiratszerkesztés
8. A védő kötelességei
9. Az ügyvédi megbízási díj
10. Az ügyvédi iroda
11. Az ügyvédi reklám
12. Az ügyvéd kapcsolata a hatóságokkal, a megbízóval és az ellenérdekű ügyvéddel
13. Az ügyvédek egymás közötti kapcsolata
14. Az ügyvéd és az ügyvédi kamara kapcsolata
15. Az etikai elvárások
16. Hatálybaléptető rendelkezések

Az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. tv. 112. § (1) bekezdésének *a)* pontjában kapott felhatalmazás alapján a Magyar Ügyvédi Kamara teljes ülése az ügyvédi hivatás etikai szabályairól és elvárásairól a következő szabályzatot alkotta:

Preambulum

Az ügyvédi hivatás tiszteletben tartása a jogállamiság és a demokrácia elengedhetetlen feltétele a társadalomban. Az európai jogi hivatás széleskörűen elismert és tiszteletben tartott alapelvei nélkülözhetetlenek az igazságszolgáltatás helyes működéséhez, a joghoz való hozzáféréshez és a tisztességes eljáráshoz való jog érvényesüléséhez. A magyar ügyvédi kar elfogadja és tiszteletben tartja az Európai Ügyvédi Kamarák Tanácsa (CCBE) által elfogadott európai jogi hivatás chartáját, mely az ügyvédi hivatás alapelveit és alapértékeit az alábbiakban határozta meg:

1. Az ügyvéd függetlensége, szabad eljárás az ügyfél ügyében
2. Az ügyvéd joga és kötelezettsége, hogy bizalmasan kezelje a megbízó ügyét és betartsa a hivatásából fakadó titoktartási kötelezettséget
3. Különböző ügyfelek között, illetve az ügyfél és az ügyvéd közötti érdekütközés elkerülése
4. A jogászi hivatás méltósága és becsülete, az ügyvéd feddhetetlensége és jó hírneve
5. Az ügyfél iránti hűség
6. Tisztességes díjak megállapítása
7. Az ügyvéd szakmai hozzáértése
8. Kollégák tisztelete
9. A jogállam és a tisztességes igazságszolgáltatás tisztelete
10. A jogászi hivatás önszabályozása

1. A szabályzat célja

1. Jelen szabályzat meghatározza azokat a

a) magatartási normákat, amelyek vétkes megszegése fegyelmi eljárást von maga után, valamint

b) azon elvárásokat, amelyek az ügyvédségbe vetett közbizalom megtartása és a hivatás méltóságának további erősítése érdekében minden ügyvédtől elvárható. Ezen elvárások kirívó megsértése fegyelmi eljárást vonhat maga után.

2. A szabályzat hatálya

2/1. Az ügyvédi etikai szabályok hatálya kiterjed az ügyvédi kamarába (a továbbiakban: kamara) felvett ügyvédre, valamint névjegyzékbe vett *európai közösségi jogászra, külföldi jogi tanácsadóra*, alkalmazott ügyvédre *és* ügyvédjelöltre. (Személyi hatály.)

2/2. A szabályzat hatálya kiterjed a külföldön elkövetett cselekményekre is. (Területi hatály.)

3. Az ügyvéd feladata

3/1. Az ügyvéd a hivatásának gyakorlásával – törvényes eszközökkel és módon – elősegíti megbízója jogainak érvényesítését és kötelezettségeinek teljesítését. Közreműködik abban, hogy az ellenérdekű felek jogvitáikat megegyezéssel intézzék el. [Az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. tv. (a továbbiakban: Üt.) 1. §]

3/2. Az ügyvéd e tevékenységében szabad és független. Az ügyvéd nem vállalhat olyan kötelezettséget, amely a hivatásbeli függetlenségét veszélyezteti. Az ügyvédnek hivatását a legjobb tudása szerint, lelkiismeretesen, a jogszabályok megtartásával kell gyakorolnia, tevékenységében köteles mindenkor az ügyvédi hivatáshoz méltó magatartást tanúsítani.

Az ügyvéd nem működhet közre, ha az a hivatásával nem egyeztethető össze, így különösen ha a közreműködését olyan jogügylethez kérik, amely jogszabályba ütközik, vagy jogszabály megkerülésére irányul. [Üt. 3. § (1)–(3) bek.]

3/3. Az ügyvéd vegyen igénybe minden törvényes eszközt ügyfele érdekei érvényesítéséhez. A rábízott ügyet a tény*állást ismerve*, jogilag felkészülten, elsősorban ügyfele tényelőadásainak szem előtt tartásával lássa el. A védelmet ellátó ügyvéd védence tényelőadásához kötve van.

3/4. Tilos minden olyan ténykedés, mely ellentétes a megbízó jogos érdekével.

4. Az ügyvéd titoktartási kötelezettsége

4/1. Az ügyvédet titoktartási kötelezettség terheli minden olyan tényt és adatot illetően, amelyről a hivatásának ellátása során szerzett tudomást. E kötelezettség független az ügyvédi megbízási jogviszony fennállásától, és az ügyvédi működés megszűnése után is fennmarad.

A titoktartási kötelezettség kiterjed az ügyvéd által készített és a birtokában levő egyéb iratra is, ha ez a titoktartás körébe tartozó tényt, adatot tartalmaz. Az ügyvédnél folytatott hatósági vizsgálat során az ügyvéd nem tárhatja fel a megbízójára vonatkozó iratokat és adatokat, de a hatóság eljárását nem akadályozhatja.

A megbízó, a jogutódja és a törvényes képviselője a titoktartási kötelezettség alól felmentést adhat. Az olyan tényről és adatról, amelyről mint védő szerzett tudomást, az ügyvéd és az alkalmazott ügyvéd felmentés esetén sem hallgatható ki tanúként. A titoktartási kötelezettség az ügyvédi irodákra és alkalmazottaikra, az ügyvédi szervekre, ezek tisztségviselőire és alkalmazottaira megfelelően irányadó. [Üt. 8. § (1–4) bek.]

4/2. A megbízott ügyvéd fegyelmi felelősséggel tartozik azért, hogy a jelen szabályzat hatálya alá nem tartozó alkalmazottait és segítőit a titoktartásra megfelelő módon kötelezze.

4/3. A titoktartásra kötelezett személy az ügyvédi titkot mindenkivel szemben köteles megőrizni.

4/4. Az ügyvéd különösen köteles tiszteletben tartani a másik ügyvédet terhelő titoktartási kötelezettséget, a titoktartás alá tartozó adatot, tényt nem fürkészheti ki, ilyet jogellenesen nem szerezhet, illetve nem használhat fel.

4/5. Az ügyvéd csak akkor tehet tanúvallomást, ha részére a titok jogosultja felmentést adott. A védői titokról viszont az ügyvéd tanúvallomást nem tehet, és az általa őrzött védői titkot tartalmazó iratot a hatóságnak nem adhatja át. A védői titok megtartása a titokról rendelkezni jogosult személy bármilyen nyilatkozatától függetlenül kötelező.

4/6. Az ügyvédi titokról rendelkezni jogosult

a) a megbízó,

b) az, aki a megbízás szándékával vagy jogi tanácsadás keretében a titkot képező tényt vagy adatot az ügyvéd tudomására hozta, a megbízási szerződés létrejöttétől függetlenül,

c) harmadik személy javára szóló megbízási szerződés esetén a megbízó az általa közölt tény tekintetében, egyebekben a képviselt fél,

d) az örökös, a jogutód, illetve a bíróság által kijelölt felszámoló.

4/7. Titoktartási kötelezettség terheli

a) a megbízott ügyvédet, a megbízott ügyvédi iroda tagjait, a megbízottal együttműködő külföldi jogi tanácsadót és mindazokat, akik az ügy ellátása során az ügyvéd helyetteseként, segítőjeként az ügyvédi titok birtokába juthattak;

b) a fegyelmi és előzetes vizsgálati ügyben eljáró személyeket;

c) a kamarai szervek mindazon tisztségviselőit és alkalmazottait, akik az ügyvédi titoknak minősülő tényről hivatali működésük során tudomást szereztek.

4/8. A titoktartás alól felmentést az adhat, aki a titokról rendelkezni jogosult. Ha több jogosult van, a felmentést mindenkinek meg kell adnia. Több örökös esetében azonban bármely örökös jogosult az ügyvéd által készített végrendelet, öröklési szerződés, halál esetére szóló ajándékozás stb. tárgyában a titok megismerésére.

4/9. Kivételek a titoktartási kötelezettség alól:

a) az ügyvédi kamara által indított fegyelmi és fegyelmi vizsgálati ügyben az ügyvédet nem terheli titoktartási kötelezettség sem a kamarai szervek, sem az ügyet elbíráló bíróság irányában;

b) ha az ügyvéd ellen a titokról rendelkezni jogosult személy, hatóság vagy bíróság előtt eljárást kezdeményez, azt úgy kell tekinteni, hogy hozzájárulását adja ahhoz, hogy az egyébként titoktartásra kötelezett a védekezéshez szükséges mértékben a titoktartási kötelezettség alól mentesüljön, ide nem értve a védői titoktartási kötelezettséget;

c) ha az ügyvéd azonos ügyben több ügyfél képviseletét vagy védelmét látja el, akkor az általa képviseltek irányában titoktartási kötelezettség nem terheli abban a körben, ahol a képviseltek tényelőadása az ügy érdemében egyező. Erre a tényre a képviselteket a megbízás adásakor figyelmeztetni kell, ha a megbízást nem együttesen adják;

d) ha a megbízás adásakor a megbízó a személyazonosságát illetően az ügyvédet megtévesztette, a titokról rendelkezni nem jogosult;

e) ha törvény az ügyvédi titoktartási kötelezettségről az Üt.-től eltérően rendelkezik.

4/10. Ezen szabályok irányadók azokra is, akiket ügyvédi titoktartási kötelezettség terhel.

4/11. Ügyvédi irodában tartandó házkutatás esetén az ügyvéd – a lehetőségekhez képest – értesítse a kamara elnökét.

5. Az összeférhetetlenség

5/1. (1) Az ügyvéd

a) nem állhat munkaviszonyban, szolgálati viszonyban, munkavégzési kötelezettséggel járó más jogviszonyban; nem lehet közalkalmazott, köztisztviselő, közjegyző és főállású polgármester,

b) nem végezhet személyes közreműködéssel vagy korlátlan anyagi felelősséggel járó vállalkozói tevékenységet.

(2) Nem esik az (1) bekezdés tilalma alá

a) a tudományos, művészeti és sporttevékenység,

b) az oktatói tevékenység,

c) a nem igazságügyi szakértői tevékenység,

d) a választott bírói tevékenység,

e) az országgyűlési, helyi önkormányzati és társadalombiztosítási önkormányzati képviselői jogviszony,

f) a munkaviszony nélküli igazgatósági és felügyelőbizottsági tagság,

g) a kuratóriumi tagság és tisztségviselés.

Az ügyvéd az összeférhetetlenségi okot a bekövetkezésétől számított 15 napon belül köteles az ügyvédi kamarának bejelenteni [Üt. 6. § (1–3) bek.]

5/2. Az összeférhetetlenségi bizottság állásfoglalása, illetve a kamara elnökségének összeférhetetlenségi ügyben hozott határozata a szabályzat hatálya alá tartozókra és az eljáró fegyelmi szervekre kötelező.

5/3. Az ügyvéd nem folytathat olyan tevékenységet sem, amely tételes összeférhetetlenségi szabályt nem sért, azonban a tevékenység az ügyvédi hivatás méltóságát sérti.

5/4. Az összeférhetetlenségi szabályokba nem ütköző, nem ügyvédi tevékenységet az ügyvédi hivatás gyakorlásától egyértelműen el kell különíteni.

5/5. Ha az ügyvédet állami, társadalmi vagy egyéb szervezet tisztségviselőjévé, tagjává választják, ezt a minőségét sem saját, sem ügyfelei érdekében előnyök szerzésére nem használhatja fel. Ügyvédi tevékenysége során ezen minőségének megjelölését nem használhatja.

5/6. Az ügyvéd két évig nem járhat el annál a bíróságnál, ügyészségnél vagy nyomozóhatóságnál, amelynél az ügyvédi kamarai tagsága előtt bíró, ügyész vagy nyomozóhatóság tagja volt. [Üt. 7. §]

5/7. Az ügyvéd megbízást nem vállalhat el abban az ügyben, amelyben korábban bíróként, ügyészként, közjegyzőként, közjegyzőhelyettesként vagy nyomozóhatóság tagjaként eljárt. [Üt. 25. § (4) bekezdés]

5/8. Az ügyvéd a megbízójával szemben mástól megbízást nem vállalhat el.

Korábbi megbízójával szemben az ügyvéd megbízást akkor vállalhat el, ha a korábbi és az új ügy között nincs összefüggés, korábbi munkáltatójával szemben pedig akkor, ha a munkaviszony (szolgálati, alkalmazotti jogviszony) legalább 3 éve megszűnt, és munkavállalóként az ügy intézésében nem vett részt.

A megbízó, a korábbi megbízó és a munkáltató az e §-ban foglalt korlátozás alól írásban felmentést adhat. [Üt. 25. § (1)–(3) bekezdés]

5/9. Összeférhetetlen az ügyvédi hivatás gyakorlásával minden olyan tevékenység, mely az ügyfél megbízásának teljesítése során összefüggésbe hozható az ügyvéd korábbi állami, önkormányzati, társadalmi vagy egyéb szervezetnél betöltött tisztségével vagy attól kapott megbízásával. Ilyen esetben az ügyvéd a megbízást nem fogadhatja el.

5/10. Az ügyvédnek tilos olyan látszatot keltenie, hogy korábbi pozíciója miatt az ő eljárása más ügyvédénél eredményesebb lehet.

5/11. Az összeférhetetlenségi szabályok a korábbi megbízó, illetve munkáltató előtti eljárásra is irányadók.

5/12. Ha ügyvédi irodában működő ügyvéd olyan megbízást kíván elvállalni, melyben az ellenérdekű ügyfél megbízását ugyanazon iroda másik tagja látja el, úgy a megbízás elvállalásakor, illetve az érdekellentétről való tudomásszerzéskor az ellenérdekű feleket tájékoztatni kell. Az ügyvédi iroda alapító okirata kizárhatja, hogy az iroda tagja olyan megbízást vállaljon, ahol az ellenérdekű felet az iroda másik tagja képviseli.

5/13. *a)* az ügyvéd nem vállalhat perbeli képviseletet gazdasági társaság, építőközösség, polgári jogi társaság vagy egyéb szervezet tagjainak egymás közötti perében, továbbá a közös képviselő vagy a képviseletre jogosult által bármelyik tag ellen indított perben, ha az alapító okiratot, társasági szerződést vagy egyéb létesítő okiratot az ügyvéd készítette, vagy készítése során meghatározó módon közreműködött, és a per tárgya a szerződésből eredő jogokkal vagy kötelezettségekkel kapcsolatos, *kivéve, ha mindegyik fél önálló jogi képviselővel járt el az okirat készítése során;*

b) ha az ügyvéd tartós megbízási jogviszony keretében gazdasági társaság, polgári jogi társaság, társadalmi szervezet, egyéb szervezet képviseletét ellátta, úgy azok szétválása esetén az ebből eredő jogvitákban egyik ellenérdekű felet sem képviselheti. Nem kizárt azonban az ügyvéd közreműködése a szétválás során szükségessé váló okiratok elkészítésében, valamint a peren kívüli egyezség létrehozásában;

c) ha az ügyvéd gazdasági társaság egy vagy több ügyét akár eseti, akár tartós megbízás alapján látta el, függetlenül attól, hogy a megbízást részére ki adta, nem járhat el a társaság és a megbízást ténylegesen részére adó vezető tisztségviselő között keletkező jogvitában. Ebben az esetben sem kizárt az ügyvéd közreműködése peren kívüli egyezség megkötésénél.

5/14. Ha az ügyvéd felek megbízásából szerződéskötésében működik közre, és azok részére együttesen fejt ki okirat-szerkesztési tevékenységet, akkor az ilyen szerződésből keletkező jogvitákban egyik fél képviseletét sem láthatja el, kivéve ha az ellenérdekű felet a szerződéskötésnél másik ügyvéd képviselte.

5/15. Az ügyvéd nem szerkesztheti és ellenjegyzésével nem láthatja el azt a szerződést, amelyben ő maga szerződő fél. Amennyiben valamelyik szerződő fél az ügyvéd hozzátartozója, ezt a tényt a szerződő felekkel külön közölni kell.

6. A megbízási jogviszony

6/1. Az ügyvéd általában a megbízó megbízása alapján jár el. Az ügyvéd a hatóság kirendelése alapján is eljárhat.

Az ügyvéd és a megbízó között a megbízás akkor jön létre, ha a felek megállapodtak a megbízás tartalmában, a megbízási díjban és az előrelátható költségekben. A felek költségátalány alkalmazását is kiköthetik. [Üt. 22–23. § (1) bek.]

6/2. Ha az ügyvéd ingatlanközvetítő, illetve harmadik személy által adott tartós megbízás alapján jár el, köteles írásbeli megbízással rendelkezni attól a személytől is, akinek az érdekében eljár.

6/3. A megbízó az ügy ellátásával több ügyvédet is megbízhat, akik az ügyet együtt látják el. A megbízó az ügy ellátásával más ügyvédet úgy is megbízhat, hogy mindegyik ügyvéd meghatározott részfeladatot lát el.

Az ügyvéd a megbízás ellátásához alkalmazott ügyvédje, ügyvédjelöltje, a nála működő külföldi jogi tanácsadó, továbbá más ügyvéd közreműködését is igénybe veheti, kivéve ha ezt a megbízó a megbízás létrejöttekor írásban kizárta. [Üt. 23. § (3–5) bek.]

Az ügyvéd a kapott megbízásról vagy annak megszűnéséről az eljáró bíróságot vagy más hatóságot köteles nyomban értesíteni, illetve meghatalmazását az iratokhoz becsatolni.

6/4. *a)* az ügyvéd nem fogadhat el olyan megbízást, melynek teljesítése jogszabály megsértésével jár, vagy a közerkölcsbe ütközik;

b) az ügyvéd ügyfelével a megbízási jogviszony fennállása alatt saját, illetve közeli hozzátartozója javára a megbízás tárgyára vonatkozóan vagy a megbízással kapcsolatban jogügyletet csak az illetékes kamara elnökségének hozzájárulása után köthet. E tilalom nem vonatkozik az ügyvédi megbízásidíj-megállapodásra;

c) az ügyvéd a büntetőeljárásban az óvadék általa történő előlegezésére megállapodást nem köthet;

d) ha a megbízónak már van más ügyvédje, az ügyvéd a megbízást csak akkor vállalhatja, ha a korábbi megbízás megszűnését a megbízó igazolta, vagy a korábbi ügyvéd az együttes megbízáshoz hozzájárult.

6/5. Az ügyvédnek adott meghatalmazás csak akkor érvényes, ha azt írásba foglalták. A meghatalmazást a megbízónak és az ügyvédnek saját kezűleg kell aláírnia.

A megbízó és az ügyvéd által aláírt meghatalmazás teljes bizonyító erejű magánokirat.

Ha a megbízó írni, olvasni nem tud, vagy nem képes, a meghatalmazást közokiratba vagy olyan teljes bizonyító erejű magánokiratba kell foglalni, amelyen két tanú az aláírásával igazolja, hogy a megbízó a megbízás létrejöttét előttük elismerte.

A meghatalmazás feljogosítja az ügyvédet minden olyan cselekményre, amely a rábízott ügy szabályszerű ellátásával jár, így okirat, pénz és más vagyontárgy átvételére is.

Az ügyvéd képviseleti jogkörének korlátozása a hatóság vagy a harmadik személy irányában annyiban hatályos, amennyiben a korlátozás a meghatalmazásból kitűnik. [Üt. 26. §]

6/6. (1) Az ügyvéd nem köteles a megbízást elfogadni, és az elfogadott megbízást bármikor, indokolás nélkül, írásban felmondhatja.

A felmondási idő a megbízó értesítésétől számított 15. nap. Az ügyvéd a felmondási idő alatt is köteles a megbízó érdekében eljárni.

(2) A megbízó a megbízást írásban bármikor korlátozhatja, vagy azonnali hatállyal felmondhatja.

(3) Folyamatos megbízási jogviszony esetén a felek a felmondásról az (1) és (2) bekezdéstől eltérően rendelkezhetnek.

(4) Az ügyvéd a megbízás megszűnését vagy korlátozását haladéktalanul köteles annak a hatóságnak írásban bejelenteni, amelynél a rábízott ügy folyamatban van.

(5) A megbízás az (1) és (2) bekezdésében foglaltakon kívül megszűnik

a) a megbízás teljesítésével,

b) az ügyvéd vagy a megbízó halálával,

c) a megbízó jogutód nélküli megszűnésével,

d) az ügyvéd kamarai tagságának megszűnésével.

(6) Az ügyvéd köteles a megbízó haláláról vagy jogutód nélküli megszűnéséről haladéktalanul értesíteni azokat az általa ismert személyeket és szerveket, akiknek/amelyeknek ebből eredően jogaik és kötelezettségeik keletkeztek.

(7) Ha az ügyvéd a tevékenységét ügyvédi iroda (67–83. §) tagjaként folytatja, a megbízás nem szűnik meg, hanem az iroda megbízottá válik. Az ügyvéd a várható változásról köteles a megbízóját haladéktalanul, de legkésőbb azt 15 nappal megelőzően, illetőleg a (3) bekezdés szerint meghatározott felmondási idő kezdete előtt írásban értesíteni, ebben tájékoztatni a (2) és (3) bekezdésben foglalt lehetőségekről. [Üt. 24. §]

6/7. (1) Az ügyvéd köteles a megbízótól átvett vagy a megbízót megillető iratok átvételéről – a megbízó kérésére – elismervényt adni. Az iratokat a megbízás teljesítése, illetőleg felmondása után – a (2) bekezdésben meghatározott kivétellel – az ügyvéd a megbízó kérésére köteles kiadni.

(2) Az ügyvéd nem köteles kiadni a fogalmazványait, a megbízó utasításait tartalmazó iratokat, az ügyben hozzá intézett leveleket, a megbízó érdekében teljesített fizetésekről szóló nyugtákat és az eljárása szabályszerűségének elbírálásához szükséges más iratokat; a megbízó kérésére az ilyen iratokról – a fogalmazványokat kivéve – másolatot köteles kiadni.

(3) Az iratok kiadását nem lehet megtagadni amiatt, hogy az ügyvédet megillető megbízási díjat és költségtérítést nem fizették meg. [Üt. 29. §]

6/8. Ha az ügyvédi iroda tagjának tagsági viszonya úgy szűnik meg, hogy ügyvédi tevékenységét tovább folytatja, az ügyvéd az elszámolásban részére kiadott megbízási szerződésben megbízottá válik. Az iroda a megbízott személyében várható változásról a megbízóját a 24. § (7) bekezdés szerint köteles értesíteni. [Üt. 74. § (4) bekezdés]

6/9. Az ügyvédnek eljárása során a megbízás keretein belül kell eljárnia, ettől csak kivételes esetben és csak akkor térhet el, ha a megbízóval való előzetes megbeszélésre nem volt lehetősége, és a túllépés az ügyfél érdekében történik. Erről az ügyfelet haladéktalanul tájékoztatni kell.

6/10. Az ügyvéd a megbízás teljesítése érdekében a jogszabályok keretei között jogosult önálló adatgyűjtésre.

7. Az okiratszerkesztés

7/1. Tilos jogszabályba ütköző vagy jogszabály kijátszását célzó okiratot szerkeszteni, vagy annak szerkesztésében közreműködni.

7/2. Ha az okirat nem ellenjegyzéshez kötött, az ügyvéd akkor is köteles az okiraton feltüntetni, hogy az okiratot ő szerkesztette, kivéve ha az ügyfél ennek mellőzését írásban kérte.

7/3. Az okirat ellenjegyzésével az ügyvéd bizonyítja, hogy

a) az okirat a felek kinyilvánított akaratának és a jogszabályoknak megfelel és

b) az okiratban megjelölt fél az okiratot előtte, vagy helyettese [Üt. 23. § (5) bek.] előtt írta alá, illetőleg aláírását előtte, vagy helyettese előtt saját kezű aláírásának ismerte el. [Üt. 27. § (1) bek.]

A (3) bekezdés *b)* pontjában foglaltakat az ellenjegyzésnek nem kell bizonyítania az olyan aláíró esetében aki az okiratot külföldön írta alá és aláírását az erre vonatkozó jogszabályok szerint hitelesítették, vagy akinek az aláírását a közjegyző hitelesítette. Ezt a kivételt az ügyvédnek ellenjegyzésében fel kell tüntetnie.

Az ügyvéd csak olyan okiratot láthat el ellenjegyzéssel, amely a saját vagy az irodája közreműködésével jött létre. [Üt. 27. §]

7/4. Az ügyvéd az általa szerkesztett okirat egy eredeti példányát iratai között köteles megőrizni, ettől végrendelet esetén az ügyfél hozzájárulásával el lehet térni.

7/5. Az ügyvéd a megbízás során köteles megbízóját kioktatni a szerződéssel kapcsolatos minden lényeges körülményről és feltételről.

7/6. Az ügyvéd köteles a szerződő felek személyazonosságáról megfelelő módon meggyőződni.

7/7. Az ingatlannal kapcsolatos okiratok esetében az ügyvéd köteles

a) az okirat szerkesztése előtt 30 napnál nem régebbi, a jogszerző fél, illetve az ügyvéd vagy az ügyvédi iroda által beszerzett hiteles tulajdoni lap meglétéről gondoskodni és azt vagy az arról készített másolatot iratai között megőrizni;

b) felhívni a figyelmet azokra a jogi problémákra, melyek esetleg az elintézetlen széljegyből adódhatnak;

c) az általa készített és az eredeti aláírásokkal ellátott okirati példányokon a kamara által nyilvántartott szárazbélyegzőjét használni.

8. A védő kötelességei

8/1. Ha a védői megbízás az előző védő megbízásának érintetlenül hagyása mellett történik, úgy erről a szándékról haladéktalanul köteles a korábbi védőt tájékoztatni, annak véleményét kikérni, és elutasító magatartás esetén a megbízás elvállalását megtagadni.

Közös védelem létrejötte esetén a védők együttműködésre kötelesek.

8/2. *a)* érdekellentétben lévő személyek védelmére szóló megbízást, illetve kirendelést az ügyvéd nem fogadhat el;

b) ha az érdekellentét utóbb merül fel, úgy az ügyvéd köteles az adott ügyben valamennyi megbízásról lemondani, illetve valamennyi kirendelés alól a felmentését kérni;

c) azonos ügyben történő több védelem ellátása esetén a megbízás létrejöttekor a megbízót tájékoztatni kell arról, hogy ha utóbb érdekellentét merül fel, akkor a védőnek a megbízásról vagy a kirendelésről le kell mondania.

8/3. Ha a megbízáskor már más védőt rendelt ki a hatóság, akkor a meghatalmazott védő köteles erről a tényről a kirendelt védőt haladéktalanul értesíteni.

8/4. A megbízás elfogadását vagy a kirendelés átvételét követően haladéktalanul csatolni kell a meghatalmazást, illetve jelentkezni kell a kirendelő hatóságnál, tájékoztatást kell kérni, és haladéktalanul kezdeményezni kell az előzetes letartóztatásban lévő ügyféllel a személyes kapcsolat felvételét. A személyes szabadság korlátozásának ideje alatt a védő a terhelttel a szükséghez képest tartson kapcsolatot.

8/5. A védő kirendelés esetén is köteles legjobb tudása és lelkiismerete szerint eljárni. A kirendelt védő jogosult a megbízás lehetőségéről az érintettet felvilágosítani.

8/6. A védő köteles ügyfelét az ügy állásáról és a várható eljárási cselekményekről, valamint jogi lehetőségeiről és kötelezettségeiről tájékoztatni.

A hozzátartozók tájékoztatásánál figyelemmel kell lenni az ügyfél érdekeire és az ügyvédi titokra.

8/7. Az ügyvédi beszélők lebonyolítása során a védő minden körülmények között tartsa be a fogvatartó intézet szabályait, de követelje meg védői jogainak maradéktalan érvényesülését.

8/8. A védő feladata teljesítése során nem kerülhet ellentétbe ügyfele tényelőadásaival; ügyfele tagadása esetén nem tanúsíthat olyan magatartást, mely azt a látszatot keltheti, hogy a terhelt ártatlansága tekintetében kételyei lennének.

8/9. A védő ügyfele érdekében értekezhet, valamint információkat cserélhet védőtársaival, ügyvédi titkot képező adatokat azonban csak ügyfele hozzájárulásával közölhet védőtársával. Kerülnie kell olyan terhelttársakkal való bármiféle közvetlen érdemi megbeszélést, akiknek védőjük van.

8/10. A védő éljen a jogorvoslat lehetőségével minden olyan esetben, amikor annak jogi lehetősége fennáll és védence is élt ezzel, egyebekben is, ha önállóan bejelentett jogorvoslatával védence érdekeit szolgálja.

8/11. A megbízás megszűnéséről a hatóságot köteles a védő haladéktalanul értesíteni, annak okát azonban nem jelölheti meg.

9. Az ügyvédi megbízási díj

9/1. A megbízás elvállalásakor az ügyvédnek tájékoztatást kell adnia a bíróság által megállapítható díjról és költ-

ségekről. Az ügyvéd az átvett pénzről bizonylatot köteles adni ügyfelének. Ha ügyvéd szívességi ügyintézést vállal, ezt a körülményt a megbízásban rögzíteni kell.

9/2. Tilos a megállapodás szerinti megbízási díjon és a felszámítható költségeken felül anyagi vagy egyéb szolgáltatás követelése.

9/3. Ha a megbízás a teljesítése előtt szűnik meg, az ügyvéd köteles a felvett megbízási díjjal elszámolni, a megbízás megszűnéséig végzett munkával arányos megbízási díjat visszatarthatja.

9/4. (1) Az ügyvéd köteles a megbízó részére átvett pénzről vagy egyéb értékről a megbízót haladéktalanul értesíteni.

(2) Az ügyvéd az átvett pénzből beszámítással kielégítheti a megbízójával szemben megbízási díj és költségtérítés címén fennálló követelését. Az ügyvéd a beszámítási jog gyakorlásáról a megbízót írásban köteles értesíteni.

(3) Nincs helye a (2) bekezdés szerinti beszámításnak, ha

a) a pénzt nem a megbízó részére kell kiadni,

b) a megbízási díjban a felek nem állapodtak meg,

c) más jogszabály a beszámítást tiltja. [Üt. 28. §]

9/5. Ha az ügyvéd önkormányzat, társadalmi szervezet vagy más ilyen jellegű közhasznú szervezet felkérésére díjazás nélkül jogi szolgáltatást nyújt, úgy ezt a szolgáltatást igénybe vevő személytől nem fogadhat el díjazást. Az ügyvéd ekkor is köteles figyelembe venni az összeférhetetlenségi szabályokat, valamint tilos e tevékenységét ügyfelek szerzésére, illetve reklám céljára felhasználnia.

9/6. Az ügyvéd nem oszthatja meg a megbízási díját olyan személlyel, aki nem ügyvéd, kivéve azt az esetet, mikor az Európai Gazdasági Térség azon tagállamának szabályai, melyhez az ügyvéd tartozik, megengedik ügyvéd és egyéb személyek társulását.[1] Csak végrehajtható okiratban megállapított ügyvédi megbízási díj engedményezhető, illetve faktorálható.

10. Az ügyvédi iroda

10/1. Az ügyvéd köteles az ügyvédi tevékenység folyamatos gyakorlására alkalmas irodahelyiséget fenntartani. Az iroda alkalmassági feltételeinek részletes szabályait a területi kamarák állapítják meg.

10/2. Az ügyvéd kizárólag annak a kamarának a területén tarthat fenn irodát és alirodát, amely kamarának tagja. Más kamara területén ügyfeleket nem fogadhat.

Az ügyvéd az ügyfelek folyamatos fogadását kizárólag ügyvédi irodájában végezheti.

10/3. Tartós megbízás esetén a gazdasági szervezet működési helyén kialakított ügyvédi munkahely nem ütközik a fenti tilalomba. Az ügyvéd ezen a munkahelyen azonban csak akkor fogadhat más ügyfelet, ha a munkahelyet irodaként, illetve alirodaként a kamara engedélyezte.

10/4. Az ügyvéd köteles gondoskodni arról, hogy a részére küldött postai küldeményeket – tartós távolléte esetén is – folyamatosan kézbesíteni lehessen.

11. Tájékoztatás az ügyvédi tevékenységről (ügyvédi reklám) és az ügyvédi honlap

11/1. Az ügyvéd jogosult az általa nyújtott szolgáltatásokról a nyilvánosságot tájékoztatni feltéve, hogy a tájékoztatás pontos, nem félrevezető és nem sérti a jelen Etikai Szabályzat Preambulumában megfogalmazott ügyvédi alapelveket és alapértékeket.

11/2. Az ügyvéd tevékenységére vonatkozó tájékoztatás nem ütközhet a tisztességtelen piaci magatartás tilalmára, a gazdasági reklámra, az elektronikus úton közzétett reklámokra vonatkozó jogszabályok és a jelen Szabályzat rendelkezéseibe.

11/3. Az ügyvéd a tevékenységére vonatkozó tájékoztatás (reklámozás) során fokozott gondossággal és körültekintéssel köteles biztosítani az ügyvédi titoktartási kötelezettség és az ügyvédi hivatás méltóságának megtartását, továbbá az ügyvédi reklámnak összeegyeztethetőnek kell lennie az ügyvédnek az igazságszolgáltatásban és a demokratikus társadalomban betöltött szerepével.

11/4. Az ügyvédi reklám

a) nem csökkentheti az ügyvédi hivatásba vagy igazságszolgáltatásba vetett közbizalmat,

b) nem lehet agresszív és nem járhat az ügyfél zaklatásával a közvetlen személyes üzletszerzés érdekében,

c) nem tehet a minőségre, eredményességre, illetve díjazásra vonatkozó összehasonlítást más ügyvéddel,

d) nem utalhat az ügyvéd eredményességi mutatójára (pl. a megnyert perek számára, arányára), az ügyfelek számára, illetve fontosságára,

e) nem használhatja ki a (potenciális) ügyfél kiszolgáltatott (kényszer-) helyzetét, így különösen az ügyvéd nem használhatja ki az általa ismert konkrét szerencsétlenség vagy az ügyfél ítélőképességét súlyosan korlátozó körülményt annak céljából, hogy az ügyfél ügyvédválasztásával kapcsolatos döntését befolyásolja.

11/5. Az ügyvéd, ügyvédi iroda interneten való megjelenése (pl. az ügyvédi honlap megnyitása és fenntartása) általánosságban nem ütközhet a jelen Szabályzat rendelkezéseibe.

11/5.1. Az ügyvédi honlap elnevezése során a MÜK Névhasználati Szabályzatának rendelkezései irányadók. Az ügyvédi honlap elnevezése nem tartalmazhat olyan elemet, amely az interneten való keresés során az ügyvéd javára más ügyvédekkel szemben tisztességtelen előnyt eredményez vagy amely a hivatás gyakorlása során szokásosan használt általános megjelölés használatát más ügyvédek számára nem tenné lehetővé.

11/5.2. Az ügyvédi honlapon nem tartható fenn vendégkönyv. (Nem tartható fenn a honlaplátogatások számát a nyilvánosság számára hozzáférhető módon feltüntető

[1] Megegyezik a CCBE Etikai Kódex 3.6.1. pontjával.

számláló, illetve nem gyűjthetők a látogatók elektronikus levélcímei sem).

11/5.3. Az ügyvédi honlapon – a jogszerű felhasználásra vonatkozó engedély birtokában – az ügyvédi hivatás alapelveivel és alapértékeivel összeegyeztethető szerzői (pl. zene, irodalmi, audiovizuális stb.) műveket lehet felhasználni a honlap grafikai szerkesztéséhez és felépítéséhez.

11/5.4. Az ügyvédi honlap nem tartalmazhat a hivatás méltóságával össze nem egyeztethető hatáskeltő szlogent. Az ügyvédi honlaphoz nem kapcsolható a képernyőn látható bármely reklám közlésére szolgáló felület („banner").

11/5.5. Az ügyvédi honlapon csak szakmailag indokolt és az ügyvédi hivatás méltóságával összeegyeztethető ún. „hyperlink" helyezhető el. Más ügyvédi honlapra utalás esetén a kamara felhívására az ügyvéd, ügyvédi iroda köteles a kapcsolás indokoltságát alátámasztó tényeket igazolni.

11/5.6. Az ügyvédi honlap nyitólapján jól látható és olvasható módon fel kell tüntetni a kamara által jóváhagyott egységes szövegű tájékoztatást és a kamara honlapjára közvetlen kapcsolódást biztosító hyperlinket.[2]

11/5.7. Az ügyvéd által ellátott ügy és képviselt ügyfél a honlapon nem nevezhető meg. Ez nem zárja ki azt, hogy tevékenysége ismertetése körében az ügyvéd az általa ellátott ügy típusát általánosságban megjelölje (pl. biztosítási ügyek, házassági bontóperekben képviselet stb.).

11/5.8. Az ügyvéd, ügyvédi iroda felelősséggel tartozik az ügyvédi honlap tartalmáért. Külföldi ügyvéddel, ügyvédi irodával, európai közösségi jogásszal, illetve külföldi jogi tanácsadóval, könyvvizsgáló, illetve más bel- vagy külföldi gazdálkodószervezettel, illetve egyéb jogi személlyel vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezettel bármely jogviszonyban együttműködő ügyvéd felelősséggel tartozik a vele együttműködők honlapjának a magyar ügyvédre vonatkozó tartalmáért is.

11/6. Az ügyvéd, ügyvédi iroda köteles a megbízó rendelkezésére bocsátani az alábbi információt:

a) az ügyvéd, ügyvédi iroda neve, az ügyvédi tevékenység végzésének jogi formája (egyéni ügyvéd vagy ügyvédi iroda), irodájának (és alirodájának, amennyiben van) címe, telefon-, telefaxszáma és e-mail címe;

b) az ügyvéd bejegyzését nyilvántartó kamara neve és címe;

c) az ügyvéd, ügyvédi iroda EU-áfa száma.

12. Az ügyvéd kapcsolata *a bíróságokkal, a hatóságokkal*, a megbízóval és az ellenérdekű ügyvéddel

12/1. Az ügyvéd köteles betartani a bírósági és hatósági eljárás, különösen a bírósági tárgyalás rendjét, és hasson oda, hogy azt az ügyfelei is betartsák. Az ügyvéd köteles tiszteletben tartani a bíróság méltóságát.

12/2. Az ügyvédnek a megbízójával való kapcsolat során fokozott figyelemmel kell lennie a megbízás alapvetően bizalmi jellegére.

A megbízás alkalmával fel kell tárnia az ügy összes lényeges körülményeit, tájékoztatnia kell az ügyfelet az ügy kimenetelének lehetséges változatairól, az alkalmazandó eljárásokról és a bizonyítékok beszerzésének szükségességéről.

12/3. Az ügyvéd nem keltheti személyének olyan hírét vagy látszatát, hogy egyes *bíróságoknál, illetve* hatóságoknál az ügyben vagy egyes ügyekben a többi ügyvédnél kedvezőbb eredményt tud elérni, vagy az ügyet gyorsabban tudja elintézni.

12/4. Az ügyvéd különösen kerülje el, hogy indokolatlan késedelemmel, tájékoztatás elmulasztásával, személyes kapcsolattartás mellőzésével vagy más hasonló magatartás tanúsításával a megbízónak az ügyvédségbe és az ügyvédi tevékenységbe vetett általános bizalma megrendüljön.

12/5. Az ügyvéd abban az esetben, ha az ellenérdekű félnek jogi képviselője van, csak általa lépjen kapcsolatba a másik féllel, kivéve ha annak jogi képviselője hozzájárul a jelenléte nélküli tárgyaláshoz.

12/6. Ha az ellenérdekű féllel való tárgyalás szükségessége felmerül, erről az ügyvéd köteles a saját megbízóját haladéktalanul tájékoztatni.

Az ügyvéd az ellenérdekű féllel közvetlenül is kapcsolatba léphet, ha annak nincs jogi képviselője, illetve a megjelölt jogi képviselője a hozzá intézett felhívásra a megadott határidőn belül nem válaszol.

12/7. Az ügyvéd csak bírósági végrehajtó vagy más hatóság által végzett végrehajtásnál lehet jelen. Nem működhet közre birtokháborításnak minősülő cselekménynél.

13. Az ügyvédek egymás közötti kapcsolata. Közvetítési díj

13/1. Az ügyvédnek kerülnie kell a másik ügyvédet sértő megjegyzéseket, a másik ügyvéd lejáratását.

13/2. Az ügyvéd a peren kívüli egyezséggel kapcsolatos levelezését vagy ajánlatát az eljárásban felhasználhatja, kivéve ha ezt az ellenérdekű fél jogi képviselője előzetesen írásban kizárta.

Az ügyvéd az ellenérdekű fél jogi képviselőjétől érkezett levélre, ajánlatra vagy megkeresésre az ügyfelével történő egyeztetés után késedelem nélkül válaszoljon.

---

[2] *A hyperlink javasolt szövege: „Ezt a honlapot _____ a _____Ügyvédi Kamarában bejegyzett ügyvéd / iroda / európai közösségi jogász tartja fenn az ügyvédekre vonatkozó jogszabályok és belső szabályzatok szerint, melyek az ügyféljogokra vonatkozó tájékoztatással együtt a www.magyarugyvedikamara.hu honlapon találhatóak."*

13/3. Az ügyvéd távolléte esetén büntetőügyben, pártfogó ügyvédként vagy ügygondnokként helyettesítéséről köteles gondoskodni, polgári perben – az ügy természetétől függően – intézkedik helyettesítéséről.

13/4. Ha a megbízás felmondással történő megszűnését követően az ügyfél másik ügyvédet bízott meg a képviseletével, az ügyvéd köteles az új megbízott ügyvéd megkereséseire az ügy eredményes képviselete érdekében a szükséges felvilágosításokat megadni.

13/5. Az ügyvéd a korábban eljárt ügyvéd munkájával kapcsolatban ügyfele előtt csak eltérő jogi álláspontját közölheti, a korábbi ügyvéd müködését nem minősítheti

13/6. Az ügyvéd köteles tartózkodni az ügyfélszerzés minden tisztességtelen formájától.

13/7. Az ügyvéd más ügyvédtől vagy bármely más személytől nem követelhet, illetve nem fogadhat el semmiféle ellenszolgáltatást azért, hogy az adott ügyvédet említette vagy ajánlotta az ügyfélnek, illetve az ügyfelet hozzá irányította.[3]

13/8. Az ügyvéd nem vehet igénybe ügyfélszerzés érdekében közvetítőt (felhajtót).

14. Az ügyvéd és az ügyvédi kamara kapcsolata

14/1. Az ügyvéd a kamarai szervek szabályzatait, iránymutatásait, határozatait tevékenysége folytatásánál köteles betartani.

14/2. Az ügyvéd köteles eleget tenni a kamara bármely – jogszabályon vagy kamarai belső szabályozáson alapuló – eseti felhívásának; az ügyvédi felelősségbiztosító biztosítási kárrendezési eljárása során az ügyvédi felelősség fennállását, illetve mértékét befolyásoló tárgykörben küldött válaszadási és iratcsatolási felhívásának; a kamarának külön felhívás nélkül bejelenteni a nyilvántartott adatait, tevékenységét, ügyvédi felelősségbiztosítását érintő változásokat; a kamara részére az ellene indult panasz-, illetve fegyelmi felülvizsgálati ügyben felhívásra az iratait becsatolni. Az ügyvédet az ellene indult panasz-, illetve fegyelmi eljárásban megilleti az a jogosultság, hogy nyilatkozatot ne tegyen, de ez nem érinti iratcsatolási kötelezettségét, és nem akadálya az eljárás folytatásának.

14/3. Az ügyvéd köteles bejelenteni, ha ellene büntetőeljárás indult, illetve ha büntetőeljárás keretében vele szemben vádat emeltek. Köteles megnevezni az eljáró hatóságot és közölni az ügy számát.

14/4. Az ügyvéd kártérítési ügyben köteles eleget tenni kárbejelentési és adatszolgáltatási kötelezettségének a Magyar Ügyvédek Biztosító és Segélyező Egyesülete részére.

14/5. Az Ügyvédi Kamara nevében csak a kamara elnöke vagy előzetes hozzájárulásával más tisztségviselő nyilatkozhat.

14/6. A jelen szabályzat hatálybalépése után a kamarába bejegyzett ügyvéd, alkalmazott ügyvéd a bejegyzéstől számított hat hónapon belül köteles az elnökség erre kijelölt bizottsága előtt beszámolni. A beszámoló tárgya az ügyvédi törvény, a Magyar Ügyvédi Kamara Etikai Szabályzata és más szabályzatai, irányelvei. A beszámolón való részvétel alól, az ügyvédjelölti oktatáson való részvétel figyelembevételével, az elnökség adhat felmentést.

15. Etikai elvárások

15/1. Az ügyvéd folyamatosan fejlessze tudását, naprakészen ismerje a megjelenő új jogszabályokat és az irányadó bírói gyakorlatot.

15/2. Az ügyvéd tárgyalásai és eljárásai során hivatása hagyományainak megfelelően érintkezzék a bíróságok és más hatóságok tagjaival, adja meg a kellő megbecsülést és tiszteletet, melyet saját hivatásával szemben is várjon el.

15/3. Az ügyvédek egymással szemben fokozott igényességgel teljesítsék kötelezettségeiket. Az ügyvéd a kar tagjaival jó kollegiális kapcsolatot tartson fenn, s ennek körében a kölcsönös bizalmon alapuló udvariasság jellemezze munkáját.

15/4. Irodájának kialakításával, személyes megjelenésével, fellépésével juttassa érvényre hivatása súlyát. Az ügyvéd az irodáját úgy alakítsa ki és tartsa fenn, hogy az megjelenésénél fogva kifejezésre juttassa az ügyvédi hivatás tekintélyét. Irodájában olyan irodatechnikai berendezéseket üzemeltessen, amelyek lehetőséget adnak arra, hogy az irodában készült okiratok megjelenésükben méltóak legyenek a hivatáshoz.

15/5. Kiemelt figyelmet tanúsítson annak érdekében, hogy munkája során az összeférhetetlenség bármilyen formájának még a látszata se merülhessen fel.

15/6. Az ügyvéd közszereplése az ügyvédi hivatás presztizséhez méltó színvonalú legyen. Egyedi bírósági ügyekről, ítéletekről, az általa képviselt ügyekről csak tárgyilagosan, bizonyítható tények alapján az ügyvédi hivatáshoz méltó hangnemben nyilatkozhat, ilyen szereplése során tartozkódjék személyének előtérbe állításától.

15/7. Hatóság előtt tett nyilatkozatai, beadványai és különösen perbeszédei legyenek jogilag megalapozottak, igényesek. A Legfelsőbb Bírósághoz előterjesztett felülvizsgálati kérelmek és az Alkotmánybírósághoz benyújtott indítványok színvonalára különös gondot fordítson.

A védő tárgyalási fellépésénél különösen érvényesülnie kell az általános megjelenési és magatartási követelményeknek.

15/8. Az ügyvéd tevékenysége során tartsa távol magát a felek személyes ellenszenvéből fakadó vitáktól, és ösztönözze ügyfelét is hasonló magatartásra.

15/9. Az ügyvéd az ellenérdekű fél részére annak jogi képviselője útján teljesítsen.

15/10. Az ügyvéd a beadványának másolatát kellő időben és külön felhívás nélkül küldje meg az ellenérdekű fél jogi képviselőjének.

---

[3] Azonos a CCBE Etikai Kódex 5.4.1. és 5.4.2. pontjaival.

15/11. Ha az ügyvéd indokolt akadályoztatása miatt a tárgyalás, vagy más cselekmény elhalasztását kéri, az ellenérdekű fél ügyvédje a halasztáshoz járuljon hozzá, amennyiben megbízója ez ellen nem tiltakozott, és a halasztással érdeksérelem nem éri.

15/12. Ha az ügyvédeknek hivatásuk gyakorlása során egymással nézeteltérésük, vitájuk támad, törekedniük kell a vita békés eszközökkel történő rendezésére. Szükség esetén vegyék igénybe a kamara egyeztető fórumait.

15/13. Amennyiben jogi képviselőként ügyvéddel szembeni eljárás megindítása szükséges, ha a jogvita jellege megengedi, az érintett ügyvédet előzetesen értesíteni kell, és megfelelő határidő kitűzésével az önkéntes teljesítésre fel kell hívni.

15/14. Ügyvédi megbízásnak az ügyfél részéről történő felmondása esetén az új megbízott ügyvéd lehetőség szerint nyújtson segítséget ahhoz, hogy a korábban eljárt ügyvéd a munkájával arányos, méltányos díjazáshoz hozzájusson.

15/15. A védő a feladata teljesítése során

a) a védelemre szóló megbízás írásba foglalása során úgy járjon el, hogy a megbízásba a védői titok körébe tartozó tények ne kerüljenek,

b) törekedjék arra, hogy nyomozati, illetve bizonyítási cselekménynél jelen legyen, és aktív magatartásával a védekezést segítse elő,

c) a védelem taktikáját szabadon alakítja (a védence mindenkori érdekeinek figyelembevételével), ugyanezen elv alapján a védő maga dönt a rendelkezésére álló bizonyítékok felhasználásáról, ezek sorrendjéről és esedékességéről is,

d) nyilatkozataiban kerülje el az érdekellentétben lévő terheltek személyének vagy tevékenységének a védekezéshez szükséges mértéket meghaladó kedvezőtlen értékelését.

15/16. Az ügyvéd hivatása gyakorlása mellett részvénytársaság részvényese, korlátolt felelősségű társaság üzletrész-tulajdonosa, betéti társaság kültagja, valamint szövetkezetnek munkavégzési kötelezettséggel nem járó tagja lehet.

15/17. Az ügyvéd betölthet gazdasági társaságnál vagy szövetkezetnél felügyelőbizottsági, illetve igazgatósági tagsági tisztet, amennyiben az munkaviszony létesítését nem igényli.

15/18. A 15/17–18. pontokban írt tevékenység azonban az ügyvédi kar tekintélyét nem sértheti, ezért kerülni kell az olyan gazdasági társaságban való szerepvállalást, amit a társadalmi közmegegyezés kedvezőtlenül ítél meg.

15/19. Az ügyvéd hivatása gyakorlása mellett

a) állhat országgyűlési, illetve helyi önkormányzati képviselői jogviszonyban, és – ha jogszabály nem tiltja – ott tisztséget is betölthet,

b) egyesületnek, alapítvány kuratóriumának, egyházi szervezetnek tagja vagy tisztségviselője lehet,

c) köztestület tisztségviselőjévé választható,

d) betölthet választottbírói tisztet, eseti vagy állandó választottbíróságnál,

e) teljesíthet szakértői megbízást, felkérést, az igazságügyi szakértői tevékenység kivételével.

15/20. Az ügyvéd azonban tevékenysége során a fentiekre egyáltalán nem hivatkozhat, és nem tanúsíthat olyan magatartást, amely arra utal, hogy ezen tisztsége folytán bármely ügyet kedvezőbben tud elintézni.

15/21. Ha a hatóság részéről jogsértést észlel, és a rendelkezésre álló eszközökkel ezt nem képes elhárítani, forduljon az Ügyvédi Kamarához.

15/22. Az ügyvéd biztosítsa az ügyvédjelölt részére az ügyvédjelölti oktatásban való részvétel lehetőségét.

16. Hatálybaléptető rendelkezések

16/1. A szabályzat az Igazságügyi Közlönyben történő közzétételt *követő második hónap első napján* lép hatályba.

16/2. Ezzel egyidejűleg az ügyvédi hivatás magatartási szabályairól szóló 1994. március 21-én napján kelt országos ügyvédi kamarai szabályzat hatályát veszti.

16/3. A szabályzat szövege az Európai Ügyvédi Kamarák Tanácsa (CCBE) 1988. október 28-i plenáris ülésén elfogadott, ezt követően legutóbb a 2006. május 9-ei plenáris üléseken módosított Európai Unió Ügyvédeinek Etikai Kódexével harmonizált.

Eredeti keltezés: Budapest, 1999. március 22.

Módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt szöveg: Budapest, 2008. október 27.

Magyar Ügyvédi Kamara

Dr. Bánáti János s. k., elnök — *Dr. Gábor László* s. k., főtitkár

Az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvény 121. §-ának (2) bekezdése alapján az igazságügyi és rendészeti miniszter részére biztosított törvényességi felügyeleti jogkörben a Magyar Ügyvédi Kamarának az ügyvédi hivatás etikai szabályairól és elvárásairól szóló 5/2008. (XI. 27.) MÜK Szabályzattal módosított 8/1999. (III. 22.) MÜK Szabályzatát jóváhagyom.

Dr. Avarkeszi Dezső s. k.,
igazságügyi államtitkár

IX. Hirdetmények

AZ ÁLLAMI SZÁMVEVŐSZÉK VIZSGÁLATA

Összefoglaló
a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Önkormányzat gazdálkodási rendszerének
2008. évi ellenőrzéséről (0838)

Az Állami Számvevőszék a stratégiájában foglalt célkitűzéseknek megfelelően a helyi önkormányzatok költségvetési gazdálkodási rendszerének ellenőrzését a 2007. évben megújított, teljesítmény-ellenőrzési elemekkel kiegészített ellenőrzési program alapján folytatja a 2008. évben. Az ellenőrzésre az Országgyűlés illetékes bizottságai részére is átadott, országosan egységes ellenőrzési program alapján került sor.

Az ellenőrzés célja annak értékelése volt, hogy az önkormányzat a költségvetési és a pénzügyi egyensúlyt a költségvetésében és annak teljesítése során milyen módon biztosította, változott-e a finanszírozási célú pénzügyi műveletek jelentősége a hiányzó bevételi források pótlásában, felkészült-e a szabályozottság és szervezettség terén az európai uniós források igénylésére és felhasználására, továbbá az e-közigazgatás bevezetése miatti szervezet-korszerűsítési feladatokra, valamint az önkormányzat a 2007. évben kialakította-e és megbízhatóan működtette-e a gazdálkodás belső kontrolljait, a feladatok szabályszerű ellátásához hozzájárult-e a folyamatba épített, előzetes és utólagos vezetői ellenőrzés, valamint a belső ellenőrzés. Utóellenőrzés alapján értékeltük, hogy az önkormányzatnál megfelelően hasznosították-e az elmúlt négy évben végzett számvevőszéki ellenőrzések megállapításait, szabályszerűségi és célszerűségi javaslatait.

Az önkormányzatnál 2005–2008. között a tervezett költségvetési bevételek nem nyújtottak fedezetet a tervezett költségvetési kiadásokra. A költségvetések végrehajtásakor a teljesített költségvetési bevételek meghaladták a teljesített költségvetési kiadásokat. A pénzügyi egyensúlyt a tervezettet meghaladó költségvetési bevételekből, a költségvetési intézmények szervezeti átalakításának hatására elért kiadási megtakarításokból, valamint kötvénykibocsátásból, rövid- és hosszú lejáratú hitel felvételéből biztosították.

Az önkormányzat a belső szabályozottság és szervezettség terén összességében nem készült fel eredményesen az európai uniós források igénybevételére és felhasználására, mivel nem határozták meg az európai uniós forrásokhoz kapcsolódó pályázatfigyelés és -lebonyolítás önkormányzati szintű feladatait, a feladatok ellátásának és az információk áramlásának rendjét, valamint a támogatott fejlesztések lebonyolításának ellenőrzési kötelezettségét, feladatait és felelőseit. Az e-közigazgatási feladatokat ellátó informatikai rendszert az 1. elektronikus szolgáltatási szinten működtették. Az önkormányzat a gazdálkodási, támogatási adatokkal kapcsolatos közzétételi kötelezettségének eleget tett.

Az önkormányzati hivatalban a költségvetés tervezési és a zárszámadás-készítési folyamatok szabályozottsága összességében közepes kockázatot jelentett a feladatok szabályszerű végrehajtásában, mivel nem határozták meg a költségvetés-tervezés ellenőrzési feladatait. A költségvetés-tervezési és zárszámadás-készítési folyamatban a kontrollok működésének megbízhatósága kiváló volt, mivel a vonatkozó jogszabályokban és a belső szabályozásban foglaltaknak megfelelően ellenőrizték a költségvetési javaslat összeállításával és a zárszámadás készítésével kapcsolatosan meghatározott követelmények érvényesülését. A pénzügyi-számviteli és a folyamatba épített ellenőrzési feladatok szabályozottsága közepes kockázatot jelentett a feladatok szabályszerű végrehajtásában, mert a gazdasági szervezet ügyrendjében nem határozták meg a vezetők és más dolgozók feladat-, hatás- és jogkörét, belső szabályzatban nem rögzítették a szakmai teljesítés igazolásának módját. A kifizetések során a kialakított belső kontrollok nem működtek megbízhatóan, mivel a szakmai teljesítésigazolások során a kifizetés jogosultságának, összegszerűsége teljesítésének igazolását nem, vagy belső szabályozás hiányában nem megfelelően végezték el, az utalványok ellenjegyzése során az ellenőrzési feladat elvégzésére felhatalmazottak nem győződtek meg a gazdálkodásra vonatkozó szabályok betartásáról, a szakmai teljesítésigazolás és az érvényesítés megtörténtéről. Az informatikai rendszer szabályozottsága összességében közepes kockázatot jelentett az informatikai feladatok biztonságos végrehajtásában, mivel nem rendelkeztek informatikai stratégiával. Az informatikai rendszer működtetésénél kialakított kontrollok megbízhatósága kiváló volt, mert a számítógépes program biztosította a főkönyv és a költségvetési beszámoló egyezőségét, megoldották a szolgáltatott adatok rendszeres ellenőrzését.

A belső ellenőrzés szervezeti kereteinek kialakítása és szabályozása a belső ellenőrzés végrehajtásában közepes kockázatot jelentett, mivel a stratégiai és éves ellenőrzési tervek nem kockázatelemzésen alapultak. A belső ellenőrzés működésénél a kialakított kontrollok megbízhatósága összességében jó volt, mert a főjegyző gondoskodott a 2007. évi ellenőrzési tervben foglaltak végrehajtásáról. Az önkormányzat gazdálkodásának 2003. évi átfogó ellenőrzése, valamint a 2004–2005. évi zárszámadásokhoz, továbbá a címzett támogatásból finanszírozott egészségügyi beruházások, rekonstrukciók ellenőrzéséhez kapcsolódó ÁSZ-ellenőrzések során tett javaslatok több mint háromnegyedét hasznosították. Az ellenőrzések javaslatai végrehajtásának eredményeként javult a költségvetés és a zárszámadás-készítési folyamatok, valamint a gazdálkodási és pénzügyi-számviteli feladatok ellátásának szabályozottsága és a belső ellenőrzés.

A helyszíni ellenőrzés megállapításai mellett a jogszabályi előírások betartása, valamint a munka színvonalának javítása érdekében javaslatokat fogalmaztunk meg a közgyűlés elnöke és a főjegyző részére. Javasoltuk, hogy a közgyűlés elnöke tájékoztassa a közgyűlést az ellenőrzés megállapításairól, segítse elő a javaslatok megvalósítását, készíttessen intézkedési tervet azok végrehajtása érdekében.

Az elkészített jelentés az interneten a www.asz.hu címen olvasható.

A MAGYAR KÖZLÖNY LAP- ÉS KÖNYVKIADÓ TÁJÉKOZTATÓJA

Az Európai Unió Hivatalos Lapjának magyar nyelvű kiadásában megjelent jogi aktusokról (2008. november 27–29.)

(Azok a jogi aktusok, amelyeknek a címe normál szedéssel jelenik meg, a mezőgazdasági ügyek napi intézésére vonatkoznak, és rendszerint csak korlátozott ideig maradnak hatályban.
Valamennyi más jogszabály címét vastagon szedik, és előtte csillag szerepel.)

A közösségi jogi aktusok világhálón (interneten) való térítésmentes elérhetősége:
http://eur-lex.europa.eu/JOIndex.do?ihmlang=hu

317. 51. évfolyam L 317. szám (2008. november 27.)

Az EK-Szerződés/Euratom-Szerződés alapján elfogadott jogi aktusok, amelyek közzététele kötelező

RENDELETEK

A Bizottság 1170/2008/EK rendelete (2008. november 26.) az egyes gyümölcs- és zöldségfélék behozatali árának meghatározására szolgáló behozatali átalányértékek megállapításáról

A Bizottság 1171/2008/EK rendelete (2008. november 26.) a 969/2006/EK rendelet által a kukoricára megnyitott közösségi vámkontingens keretén belüli behozatalra vonatkozó engedély iránt 2008. november 14-tőlnovember 21-ig benyújtott kérelmekre alkalmazandó odaítélési együttható rögzítéséről

* **A Bizottság 1172/2008/EK rendelete (2008. november 25.) egyes áruk Kombinált Nómenklatúra szerinti besorolásáról**

IRÁNYELVEK

* **A Bizottság 2008/108/EK irányelve (2008. november 26.) a 91/414/EGK tanácsi irányelvnek a flutolanil, a benfluralin, a fluazinam, a fuberidazol és a mepikvát hatóanyagként való felvétele céljából történő módosításáról**[1]

Az EK-Szerződés/Euratom-Szerződés alapján elfogadott jogi aktusok, amelyek közzététele nem kötelező

HATÁROZATOK

Tanács

2008/885/EK:

* **A Tanács határozata (2008. november 20.) a Régiók Bizottsága kilenc román tagjának és tizenegy román póttagjának kinevezéséről**

Bizottság

2008/886/EK:

* **A Bizottság határozata (2008. november 12.) az 1528/2007/EK tanácsi rendelet II. melléklete szerinti származási szabályoktól a tonhalfilé (loin) vonatkozásában Kenyában fennálló különleges helyzetre figyelemmel való ideiglenes eltérésről [az értesítés a C(2008) 6644. számú dokumentummal történt]**

---

[1] EGT-vonatkozású szöveg

Az EU-Szerződés alapján elfogadott jogi aktusok

AZ EU-SZERZŐDÉS V. CÍME ALAPJÁN ELFOGADOTT JOGI AKTUSOK

* **A Tanács 2008/887/KKBP határozata (2008. szeptember 25.) az Európai Unió és a Horvát Köztársaság közötti a Horvát Köztársaságnak az Európai Unió koszovói jogállamiság-missziójában, az EULEX KOSOVO-ban való részvételéről szóló megállapodás megkötéséről**

Megállapodás az Európai Unió és a Horvát Köztársaság között a Horvát Köztársaságnak az Európai Unió koszovói jogállamiság-misszójában, az EULEX KOSOVO-ban való részvételéről

2008/888/KKBP:

* **A Politikai és Biztonsági Bizottság Atalanta/1/2008 határozata (2008. november 18.) a Szomália partjainál folytatott kalóztámadásoktól és fegyveres rablásoktól való elrettentéshez, azok megelőzéséhez és visszaszorításához való hozzájárulás céljából folytatott európai uniós katonai művelethez (Atalanta) az európai uniós erők parancsnokának kinevezéséről**

318. 51. évfolyam L 318. szám (2008. november 28.)

Az EK-Szerződés/Euratom-Szerződés alapján elfogadott jogi aktusok, amelyek közzététele kötelező

RENDELETEK

A Bizottság 1173/2008/EK rendelete (2008. november 27.) az egyes gyümölcs- és zöldségfélék behozatali árának meghatározására szolgáló behozatali átalányértékek megállapításáról

A Bizottság 1174/2008/EK rendelete (2008. november 27.) a gabonaágazatban 2008. november 16-tól alkalmazandó behozatali vámok megállapításáról szóló 1134/2008/EK rendelet módosításáról

* **A Bizottság 1175/2008/EK rendelete (2008. november 27.) az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról szóló 1698/2005/EK tanácsi rendelet részletes alkalmazási szabályainak megállapításáról szóló 1974/2006/EK rendelet módosításáról és helyesbítéséről**

IRÁNYELVEK

* **Az Európai Parlament és a Tanács 2008/97/EK irányelve (2008. november 19.) az egyes hormon- vagy tireosztatikus hatású anyagoknak és a béta-agonistáknak az állattenyésztésben történő felhasználására vonatkozó tilalomról szóló 96/22/EK tanácsi irányelv módosításáról**[1]

Az EK-Szerződés/Euratom-Szerződés alapján elfogadott jogi aktusok, amelyek közzététele nem kötelező

HATÁROZATOK

Bizottság

2008/889/EK:

* **A Bizottság határozata (2008. november 18.) a 2002/747/EK, a 2003/31/EK, a 2005/342/EK, a 2005/344/EK és a 2005/360/EK határozatnak az egyes termékekre vonatkozó közösségi ökocímke odaítélésével kapcsolatos ökológiai kritériumok érvényességének meghosszabbítása céljából történő módosításáról [az értesítés a C(2008) 6941. számú dokumentummal történt]**[1]

[1] EGT-vonatkozású szöveg

Az EU-Szerződés alapján elfogadott jogi aktusok

AZ EU-SZERZŐDÉS V. CÍME ALAPJÁN ELFOGADOTT JOGI AKTUSOK

2008/890/KKBP:

* **A Tanács határozata (2008. november 27.) az Európai Unió Bosznia és Hercegovinában folytatott rendőri missziójáról (EUPM) szóló 2007/749/KKBP együttes fellépés végrehajtásáról**

319. 51. évfolyam L 319. szám (2008. november 29.)

Az EK-Szerződés/Euratom-Szerződés alapján elfogadott jogi aktusok, amelyek közzététele kötelező

RENDELETEK

* **A Tanács 1176/2008/EK rendelete (2008. november 27.) az Indiából származó széles spektrumú antibiotikumok behozatalára vonatkozó végleges kiegyenlítő vám kivetéséről szóló 713/2005/EK rendelet módosításáról**

A Bizottság 1177/2008/EK rendelete (2008. november 28.) az egyes gyümölcs- és zöldségfélék behozatali árának meghatározására szolgáló behozatali átalányértékek megállapításáról

* **A Bizottság 1178/2008/EK rendelete (2008. november 28.) a rövid távú statisztikákról szóló 1165/98/EK tanácsi rendeletnek és az 1503/2006/EK és a 657/2007/EK bizottsági rendeleteknek a NACE és a CPA statisztikai osztályozások felülvizsgálatát követő kiigazítások tekintetében történő módosításáról**[1]

* **A Bizottság 1179/2008/EK rendelete (2008. november 28.) az egyes lefölözésekből, vámokból, adókból és egyéb intézkedésekből eredő követelések behajtására irányuló kölcsönös segítségnyújtásról szóló, 2008/55/EK tanácsi irányelv egyes rendelkezéseinek végrehajtására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról**

* **A Bizottság 1180/2008/EK rendelete (2008. november 28.) az Orosz Föderáció területére szállított egyes marhahús-, borjúhús- és sertéshússzállítmányokra vonatkozó információközlési rendszer létrehozásáról (kodifikált változat)**

* **A Bizottság 1181/2007/EK rendelete (2008. november 28.) a közösségi vámkontingenseknek a Brazíliából, Thaiföldről és más harmadik országokból származó baromfihús számára történő megnyitásáról és igazgatásáról szóló 616/2007/EK rendelet módosításáról**

* **A Bizottság 1182/2008/EK rendelete (2008. november 28.) a vajra vonatkozó magántárolási támogatás összegének a 2009-es évre előre történő rögzítéséről**

* **A Bizottság 1183/2008/EK rendelete (2008. november 28.) az olívaolajra vonatkozó forgalmazási előírásokról szóló 1019/2002/EK rendelet módosításáról**

* **A Bizottság 1184/2008/EK rendelete (2008. november 28.) a Franciaország lobogója alatt közlekedő hajók által az ICES Vb, VIb és VIaN övezet közösségi és nemzetközi vizein folytatott heringhalászat tilalmáról**

* **A Bizottság 1185/2008/EK rendelete (2008. november 28.) a Bulgária lobogója alatt közlekedő hajók által a Fekete-tengeren folytatott, nagy rombuszhalra irányuló halászat tilalmáról**

A Bizottság 1186/2008/EK rendelete (2008. november 28.) a gabonaágazatban a 2008. december 1-jétől alkalmazandó behozatali vámok megállapításáról

IRÁNYELVEK

* **Az Európai Parlament és a Tanács 2008/96/EK irányelve (2008. november 19.) a közúti infrastruktúra közlekedésbiztonsági kezeléséről**

[1] EGT-vonatkozású szöveg

*** A Bizottság 2008/109/EK irányelve (2008. november 28.) a növényeket vagy növényi termékeket károsító szervezeteknek a Közösségbe történő behurcolása és a Közösségen belüli elterjedése elleni védekezési intézkedésekről szóló 2000/29/EK tanácsi irányelv IV. mellékletének módosításáról**

Az EK-Szerződés/Euratom-Szerződés alapján elfogadott jogi aktusok, amelyek közzététele nem kötelező

HATÁROZATOK

Bizottság

2008/891/EK:

*** A Bizottság határozata (2008. november 26.) a Kanada bizonyos tartományaiból származó vetőburgonya tekintetében a 2000/29/EK tanácsi irányelv bizonyos rendelkezéseitől való átmeneti eltéréseknek a tagállamok számára történő engedélyezéséről szóló 2003/61/EK határozat módosításáról [az értesítés a C(2008) 7317. számú dokumentummal történt]**

Európai Központi Bank

2008/892/EK:

*** Az Európai Központi Bank határozata (2008. október 28.) az euró Szlovákia általi bevezetését követően a kötelező tartalékoknak az Európai Központi Bank által történő alkalmazására vonatkozó átmeneti rendelkezésekről (EKB/2008/14)**

2008/893/EK:

*** Az Európai Központi Bank határozata (2008. november 17.) az eurórendszer közös beszerzési keretrendszerének meghatározásáról (EKB/2008/17)**

Az EU-Szerződés alapján elfogadott jogi aktusok

AZ EU-SZERZŐDÉS V. CÍME ALAPJÁN ELFOGADOTT JOGI AKTUSOK

2008/894/KKBP:

*** A Politikai és Biztonsági Bizottság EUMM/1/2008 határozata (2008. szeptember 16.) az Európai Unió grúziai megfigyelő missziója, az (EUMM Georgia) misszióvezetőjének kinevezéséről**

2008/895/KKBP:

*** A Politikai és Biztonsági Bizottság BiH/14/2008 határozata (2008. november 21.) az Európai Unió boszniai és hercegovinai katonai műveletében az európai uniós erők főparancsnokának kinevezéséről**

320. 51. évfolyam L 320. szám (2008. november 29.)

Az EK-Szerződés/Euratom-Szerződés alapján elfogadott jogi aktusok, amelyek közzététele kötelező

RENDELETEK

*** A Bizottság 1126/2008/EK rendelete (2008. november 3.) az 1606/2002/EK európai parlamenti és tanácsi rendelettel összhangban egyes nemzetközi számviteli standardok elfogadásáról[1]**

---

[1]EGT-vonatkozású szöveg

A Közbeszerzési Értesítő 141. számának (2008. december 3.) tartalomjegyzékéről

HIRDETMÉNYEK

Ajánlati felhívás

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kórház **(4372/Miskolc/08 digitalizálás – K. É. – 19486/2008)**

Budapest Főváros Önkormányzata **(a BKSZT-beruházás befejező szakaszában felmerülő speciális tanácsadói feladatok ellátására szóló ajánlati felhívás 2. módosítása – K. É. – 19647/2008)**

Budapest Főváros VII. Kerület Erzsébetváros Önkormányzata **(Hernád utcai iskola rekonstrukciója – K. É. – 19468/2008)**

Egg-Land Kft. **(gépbeszerzés – K. É. – 19430/2008)**

Hajdúnánási Humánszolgáltatói Otthon Kht. **(különféle élelmiszerek beszerzése – K. É. – 19505/2008)**

Kunhegyes Város Önkormányzata **(Kunhegyes város úthálózatának és belvízcsatorna-hálózatának építési feladatai ellátása a Közbeszerzési Értesítő 138. számában 2008. november 26-án K. É. – 18211/2008 iktatószám alatt megjelent ajánlati felhívás módosítása – K. É. – 19617/2008)**

Magyar Államkincstár **(Debrecen, Hatvan utca 15. szám alatti irodaépület tervezési és felújítási beruházási munkái – K. É. – 19370/2008)**

Magyar Közút Kht. **(ROP burkolatfelújítás 2008. – észak-magyarországi régió III. – K. É. – 19419/2008)**

Nemzeti Hírközlési Hatóság **(elektromágneses sugárzás mérésére szolgáló eszközök beszerzése – K. É. – 19363/2008)**

Nyíregyházi Városüzemeltető és Vagyonkezelő Kft. **(Nyíregyháza város, zöldterületek fenntartása – K. É. – 17850/2008)**

Országos Korányi TBC és Pulmonológiai Intézet **[bronchológiai vizsgáló diagnosztikai és terápiás eszközök beszerzése (SG-411) – K. É. – 19524/2008]**

Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata **(A Pécs 2010 – Európa Kulturális Fővárosa projekt keretében a közterek és parkok felújítása I. ütem tárgyú hirdetmény módosítása – K. É. – 19579/2008)**

Vál Község Önkormányzata **(közszolgáltatási feladatok ellátása: Kajászó, Tabajd, Vál községek közigazgatási területén keletkező települési szilárd hulladék gyűjtése, elszállítása, kezelése 36 hónapon keresztül – K. É. – 19317/2008)**

Veszprém Megyei Önkormányzat **(villamosenergia-beszerzés 2009. – K. É. – 16454/2008)**

Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság **(megbízási szerződés a hanyi–tiszasülyi árvízszintcsökkentő tározó projekttel kapcsolatos PR-szolgáltatási feladatok ellátására – K. É. – 19443/2008)**

Ajánlati felhívás – egyes ágazatokban

Budapesti Távhőszolgáltató Zrt. **(távhővezetéki komplett tervezési munkák tervezői művezetéssel – K. É. – 19543/2008)**

Részvételi felhívás

Jánoshalma Város Önkormányzata **(Jánoshalma város szennyvíz-csatornázási és szennyvíz-tisztítási beruházásához kapcsolódó tervezési feladatok ellátása vállalkozási szerződés keretében – K. É. – 19592/2008)**

Tervpályázati kiírás

Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata **(Agóra Szeged PÓLUS tervpályázat – K. É. – 19501/2008)**

Tájékoztató az eljárás eredményéről

Dunaharaszti Város Önkormányzata **(különféle élelmiszerek beszerzése – K. É. – 19172/2008)**

Fővárosi Önkormányzat Csarnok és Piac Igazgatósága **(hulladékkezelési és higiéniai szolgáltatások – K. É. – 16334/2008)**

Gottsegen György Országos Kardiológiai Intézet **(PACS-rendszer beszerzése és üzembe helyezése – K. É. – 19298/2008)**

Honvédelmi Minisztérium **[mosatás: textiltisztítás, vegytisztítás, javítás, egyéb szolgáltatások (sátortisztítás, -javítás, -impregnálás, ágybetétmosás, sterilezés stb.) (EU) – K. É. – 19517/2008]**

Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala **(bejegyzett élettársi kapcsolatokról szóló törvény informatikai kezelése – K. É. – 18819/2008)**

Központi Szolgáltatási Főigazgatóság (KSzF) **[nagy teljesítményű számítógép- és tárolórendszerek – 2008. (TED 2008/S 156-210881) – K. É. – 19444/2008]**

Magyar Közút Kht. **[balesetveszélyes csomópontok átépítése lakott területen 2008. (EU) – K. É. – 17953/2008]**

Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. **(egységes pénzügyi-számviteli, ügyviteli, szakmai és vezetői információs informatikai rendszer fejlesztése, integrálása, üzembe helyezése – K. É. – 19155/2008)**

Magyar Televízió Zrt. **(a Magyar Televízió Zrt. tulajdonát képező 140 000 db archív állományú filmtekercs költöztetése – K. É. – 19137/2008)**

Országos Egészségbiztosítási Pénztár **(pacemakerek szállítása – K. É. – 19508/2008)**

Országos Vérellátó Szolgálat **(24/OVSZ/2008 veszélyes hulladék – K. É. – 19421/2008)**

Százhalombatta Város Önkormányzata **(HPV-vírus elleni oltóanyag beszerzése – K. É. – 19352/2008)**

Vas Megyei Markusovszky Lajos Általános Rehabilitációs és Gyógyfürdő Kórház **(étkezési utalványok – K. É. – 18897/2008)**

Helyesbítés

Budapest Főváros Önkormányzata **[az Európai Unió Hivatalos Lapjához K. É. – 16530/2008 számon 2008. október 16-án feladott tájékoztató helyesbítése (elektronikus) – K. É. – 19229/2008]**

Az egyszerűsített eljárás ajánlati felhívása

Hévízgyógyfürdő és Szent András Reumakórház Kht. **(biztonsági, őrzési feladatok ellátása – K. É. – 19170/2008)**

Az egyszerű eljárás ajánlattételi felhívása

Dabas Város Önkormányzata és Polgármesteri Hivatala **(1. sz. óvoda bővítése – K. É. – 19665/2008)**

Dél-dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság **(oldi öblözet projekt, a Dráva bal parti töltése fejlesztése műszaki ellenőri feladatainak megvalósítása – K. É. – 19302/2008)**

Gyöngyös Város Önkormányzata **(nyomtatók beszerzése – K. É. – 19009/2008)**

HM Honvéd Kulturális Szolgáltató Kht. **(HM Honvéd Kulturális Szolgáltató Kht.-val munkajogi és megbízási jogviszonyban álló személyek részére bérszámfejtési és társadalombiztosítási kifizetőhelyi tevékenység ellátása 12 hónapos időtartamra – K. É. – 19555/2008)**

Kiskunfélegyháza Város Önkormányzata **(Nefelejcs utcai orvosi rendelő + üzlethelyiség építési munkái – K. É. – 19272/2008)**

Központi Statisztikai Hivatal **(2009. évi nyomott borítékok és tasakok beszerzése – K. É. – 18858/2008)**

Magyar Köztársaság Információs Hivatala **(ajándékutalvány beszerzése – K. É. – 19472/2008)**

Pécsi Tudományegyetem **(szívgyógyászati kanülök és aortafal-lyukasztók beszerzése – K. É. – 19576/2008)**

Sümeg Város Önkormányzata **(Sümeg Város Önkormányzatának és egyéb önkormányzati intézmények dolgozói részére étkezési utalvány beszerzése szállítási szerződés keretében – K. É. – 19440/2008)**

Szigethalom Város Önkormányzata **(Szigethalom, Négyszínvirág Óvoda műúti épületének felújítása – K. É. – 19667/2008)**

Ajánlati felhívás

Budapest Főváros XV. Kerületi Önkormányzat **(Bp. XV. kerület, Rákospalota déli lakóterület KSZT – K. É. – 19755/2008)**

Budapest XXI. Kerület Csepel Önkormányzata **(Budapest XXI. Kerület Csepel Önkormányzata szilárd burkolatú belterületi közútjainak két rétegű burkolatmegerősítése, kiviteli tervek készítése – K. É. – 19154/2008)**

Dél-dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság **(Drávaszabolcs–Kémes öblözetprojekt előkészítési és megvalósítási szakaszához kapcsolódó komplex PR-tevékenység megtervezése és kivitelezése – K. É. – 19182/2008)**

Dél-dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság **(az oldi öblözetprojekt, a Dráva bal parti töltése fejlesztésével kapcsolatban felmerülő kivitelezési munkák elvégzése – K. É. – 19252/2008)**

Közép-magyarországi Regionális Munkaügyi Központ **(a KMRMK tulajdonában lévő Ráckeve, Lacházi u. 34. 0673/46 hrsz. alatti ingatlan munkaügyi kirendeltséggé történő átalakítása – K. É. – 19400/2008)**

Szépművészeti Múzeum **(vagyonvédelmi rendszer karbantartása – K. É. – 18802/2008)**

Részvételi felhívás

Velence Város Önkormányzata **(marketingszolgáltatás – K. É. – 19498/2008)**

Tájékoztató az eljárás eredményéről (2-es minta)

ELMŰ Hálózati Kft. **(kisfogyasztói csatlakozókon és fogyasztásmérő helyen végzendő munkák – K. É. – 15735/2008)**

Felsőzsolca Város Önkormányzata **(hőszolgáltatási szerződés – K. É. – 19774/2008)**

FŐGÁZ Földgázelosztási Kft. **[Budapest X. ker., Szárnyas utca a Somfa köz–Szárnyas utca 136. sz. közötti szakaszán (hrsz.: 38315/77.) gázelosztó vezeték létesítése – K. É. – 15742/2008]**

FŐGÁZ Földgázelosztási Kft. **[Budapest X. ker., Liget utca az Ónodi utca–Harmat utca közötti szakaszán (hrsz.: 39181.) gázelosztó vezeték létesítése – K. É. – 15744/2008]**

FŐGÁZ Földgázelosztási Kft. **[Budapest XII. ker., Koszta József utca a Hegyalja út–Sashegyi út közötti szakaszán (hrsz.: 8147/3.) gázelosztó vezeték létesítése – K. É. – 15745/2008]**

FŐGÁZ Földgázelosztási Kft. **[Budapest XIV. ker., Zsivora park a Füredi park–Szentmihályi út közötti szakaszán (hrsz.: 39221/73.) gázelosztó vezeték létesítése – K. É. – 15746/2008]**

FŐGÁZ Földgázelosztási Kft. **[Budapest II. ker., Nagy Imre tér a Gyorskocsi utca–Fő utca közötti szakaszán (hrsz.: 13869/2.) gázelosztó vezeték létesítése – K. É. – 15747/2008]**

FŐGÁZ Földgázelosztási Kft. **[Budapest I. ker., Donáti utca a Vám utca–Hunyadi János utca közötti szakaszán (hrsz.: 14231.) gázelosztó vezeték létesítése – K. É. – 15748/2008]**

Székesfehérvári Épületfenntartó és Hőszolgáltató Zrt. **(ajánlatkérő tulajdonában lévő ingatlanok őrzés-védelmi feladatainak ellátása – K. É. – 15078/2008)**

Tájékoztató az eljárás eredményéről (8-as minta)

Budapest Főváros Önkormányzata **(irodafelújítás 2008. évi ütem – K. É. – 18998/2008)**

Magyar Szabadalmi Hivatal Iparjogvédelmi Tájékoztatási és Oktatási Központ **(külföldi időszaki kiadványok beszerzése a 2009–2010. évekre – K. É. – 15095/2008)**

Makó Város Önkormányzata **(belterületi csapadékvíz-csatorna építési és rekonstrukciós munkái – K. É. – 19588/2008)**

Nyíregyháza Megyei Jogú Város Önkormányzata **(Margaréta Óvoda felújítása – K. É. – 19600/2008)**

Zalaegerszeg Megyei Jogú Város Önkormányzata **[Zalaegerszeg város közúthálózatának (utak, parkolók) kisebb építési munkái 3. csomag – K. É. – 15130/2008]**

Tájékoztató a hirdetmény visszavonásáról vagy módosításáról

Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet **(a Közbeszerzési Értesítő 2008. október 17-i, 121. számában K. É. – 15953/2008 számon megjelent ajánlati felhívás visszavonása – K. É. – 19801/2008)**

Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatal **[a Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatal (MKEH) debreceni kirendeltségének helyet adó ingatlan bérlete a dokumentációban részletezettek szerint határozatlan időtartamra – becsült érték módosítása – K. É. – 19428/2008]**

Tájékoztató a szerződés módosításáról

Földmérési és Távérzékelési Intézet **(számítógépek és szerverek beszerzési szerződésének módosítása – K. É. – 19728/2008)**

Húshasznú Szarvasmarha-tenyésztő Bt. **(Nyőgér és Bejcgyertyános községek területén állattartó, tehenészeti telepek tervezési, felújítási és korszerűsítési munkái – K. É. – 19759/2008)**

Oroszlány Város Önkormányzata **(útépítési beruházások kivitelezése, II. rész: Fürst S. u.–Rosenberg utcai burkolat felújítása és az ehhez kapcsolódó parkoló- és járdaépítés – K. É. – 19719/2008)**

Tájékoztató a szerződés teljesítéséről

Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Kórháza **(24 havi csípő- és térdprotézis beszerzése, 15. tétel, 200 db, 57 800 000 Ft, B. Braun Medical Kft. – K. É. – 16016/2008)**

Fiorács Mezőgazdasági Termékelőállító és Forgalmazó Export-Import Kft. **(a szőnyi és a sárbogárdi sertéstelep hígtrágya-tárolójának és kapcsolódó létesítményeinek kivitelezése – K. É. – 19751/2008)**

Magyar Államkincstár **(ingatlan-karbantartás, Győr-Moson-Sopron megye – K. É. – 19591/2008)**

Magyar Államkincstár **(ingatlan-karbantartás, Fejér megye – K. É. – 19594/2008)**

Magyar Államkincstár **(ingatlan-karbantartás, Baranya megye – K. É. – 19595/2008)**

Magyar Államkincstár **(ingatlan-karbantartás, Bács-Kiskun megye – K. É. – 19597/2008)**

Magyar Államkincstár **(ingatlan-karbantartás, Jász-Nagykun-Szolnok megye – K. É. – 19598/2008)**

Magyar Államkincstár **(ingatlan-karbantartás, Zala megye – K. É. – 19599/2008)**

Magyar Államkincstár **(ingatlan-karbantartás, Veszprém megye – K. É. – 19601/2008)**

Magyar Államkincstár **(ingatlan-karbantartás, Vas megye – K. É. – 19602/2008)**

Magyar Államkincstár **(ingatlan-karbantartás, Tolna megye – K. É. – 19603/2008)**

Magyar Államkincstár **(ingatlan-karbantartás, Somogy megye – K. É. – 19604/2008)**

Magyar Államkincstár **(ingatlan-karbantartás, Nógrád megye – K. É. – 19605/2008)**

Magyar Államkincstár **(ingatlan-karbantartás, Csongrád megye – K. É. – 19606/2008)**

Magyar Államkincstár **(ingatlan-karbantartás, Heves megye – K. É. – 19607/2008)**

Magyar Államkincstár **(ingatlan-karbantartás, Komárom-Esztergom megye – K. É. – 19608/2008)**

MECSEK-ÖKO Zrt. **(III/A meddőhányó és tájrendezési munkáinak elvégzése – K. É. – 19718/2008)**

Paksi Atomerőmű Zrt. **(VELAN gyártmányú szerelvények alkatrészeinek beszerzése – K. É. – 19775/2008)**

Paksi Atomerőmű Zrt. **(a Paksi Atomerőmű Zrt. 1–4. blokki, VVER 440/213 típusú reaktortartályok belső felülete fémállapotának időszakos ellenőrzése roncsolásmentes vizsgálati módszerek alkalmazásával a 2007–2010. közötti időszakban – K. É. – 19776/2008)**

Fővárosi Bíróság ítélete

Fővárosi Bíróság **25.K. 33.982/2007/4. számú ítélete (K. É. – 19454/2008)**

Fővárosi Bíróság **25.K.34.886/2007/5. számú ítélete (K. É. – 19609/2008)**

Fővárosi Ítélőtábla ítélete

Fővárosi Ítélőtábla **4.Kf.27.364/2008/6. számú ítélete (K. É. – 18345/2008)**

Fővárosi Ítélőtábla **3.Kf.27.211/2008/7. számú ítélete (K. É. – 18831/2008)**

Fővárosi Ítélőtábla **4.Kf.27.416/2008/4. számú ítélete (K. É. – 18942/2008)**

Fővárosi Ítélőtábla **3.Kf.27.231/2008/3. számú ítélete (K. É. – 19453/2008)**

Fővárosi Ítélőtábla **4.Kf.27.203/2008/6. számú ítélete (K. É. – 19656/2008)**

Fővárosi Ítélőtábla **4.Kf.27.389/2008/6. számú ítélete (K. É. – 19737/2008)**

Fővárosi Ítélőtábla **4.Kf.27.303/2008/4. számú ítélete (K. É. – 19741/2008)**

Fővárosi Ítélőtábla **3.Kf.27.334/2008/4. számú ítélete (K. É. – 19742/2008)**

Legfelsőbb Bíróság ítélete

Legfelsőbb Bíróság **Kfv. II. 37.373/2007/8. számú ítélet (K. É. – 19356/2008)**

Legfelsőbb Bíróság **Kfv. IV.37.358/2007/6. számú ítélete (K. É. – 19739/2008)**

A Közbeszerzési Értesítő 142. számának (2008. december 5.) tartalomjegyzékéről

HIRDETMÉNYEK

Ajánlati felhívás

Fővárosi Központi Egészségügyi Beszerző és Szervező Kft. **(FEBESZ-65 sebészeti varróanyagok beszerzése – K. É. – 19118/2008)**

Fővárosi Önkormányzat Jahn Ferenc Dél-pesti Kórháza **(különféle laboratóriumi reagensek beszerzése – K. É. – 19116/2008)**

Fővárosi Önkormányzat Szent István és Szent László Kórház-Rendelőintézet **(FEBESZ-60 implantátumok beszerzése – K. É. – 19117/2008)**

Magyar Rádió Részvénytársaság **(a Magyar Rádió Zrt. központi telephelyének takarítása – K. É. – 19622/2008)**

Nemzeti Infrastruktúra-fejlesztő Zrt. **[Szeged, Nyugati elkerülő út III. üteme (5 sz. főút 164+058 km-sz. és az 502 sz. főút 1+300 km-sz. közötti szakasz) kivitelezési munkáinak elvégzésére – K. É. – 19136/2008]**

Nemzeti Infrastruktúra-fejlesztő Zrt. **(ETCS-szakértő megbízási szerződése – K. É. – 19226/2008)**

Területi Kórház **(4418/Mátészalka/08 gyógyszerek, infúziók, tápszerek – K. É. – 19534/2008)**

Vám- és Pénzügyőrség Országos Parancsnoksága **(nyelvi képzés szervezése – K. É. – 19293/2008)**

Részvételi felhívás

Kaposvár Megyei Jogú Város Önkormányzata **[a kaposvári uszoda és gyógyfürdő komplex egészségturisztikai fejlesztésére vonatkozó építési beruházás lebonyolítói és műszaki ellenőri (FIDIC szerinti mérnöki) feladatainak ellátása – K. É. – 18914/2008]**

Magyar Államkincstár **(szakipari karbantartás – K. É. – 19413/2008)**

Tájékoztató az eljárás eredményéről

Állami Autópálya-kezelő Zrt. **(irodaszer-beszerzés/2008. – K. É. – 19730/2008)**

Debreceni Egyetem **(számítástechnikai termékek beszerzése EM-259 – K. É. – 19390/2008)**

Fót Város Önkormányzata **(települési szilárd és veszélyes hulladék szállítása, kezelése – K. É. – 18921/2008)**

Gyula Város Önkormányzata **(Gyula Város Önkormányzatának bankszámlaszerződése – K. É. – 19165/2008)**

Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal **(Forrás SQL-rendszer bővítése – K. É. – 19756/2008)**

Monostori Erőd Hadkultúra Központ Kht. **(monostori erőd árkásztábori épületeinek továbbtervezése – 024. számú épület – K. É. – 19349/2008)**

Nemzeti Infrastruktúra-fejlesztő Zrt. **(SZ002 – Budapest-Kelenföld állomás Kohéziós Alapból támogatott rekonstrukciója során lebonyolító mérnöki feladatok ellátása – K. É. – 19470/2008)**

Országos Egészségbiztosítási Pénztár **(cochlearis implantátumok beszerzése, III. sz. melléklet, tárgyalásos – K. É. – 19688/2008)**

Országos Onkológiai Intézet **(ajánlatkérő vagyon- és felelősség biztosítása – K. É. – 19119/2008)**

Országos Onkológiai Intézet **(ajánlatkérő napi, heti, havi és nagytakarítása – K. É. – 19121/2008)**

Országos Rendőr-főkapitányság Országos Baleset-megelőzési Bizottság **(biztonsági öv kampány eredménye – K. É. – 19680/2008)**

Szegedi Tudományegyetem **(regionális tudástranszfer és szolgáltatóközpont felújításának tervezése – K. É. – 19382/2008)**

Szegedi Tudományegyetem **(Dóm téri épületek felújításának tervezése – K. É. – 19385/2008)**

Szegedi Tudományegyetem **(a mérnöki kar Moszkvai krt. 9. szám alatti épülete építésének tervezése – K. É. – 19387/2008)**

Tájékoztató az eljárás eredményéről – egyes ágazatokban

Fővárosi Vízművek Zrt. **(ajánlatkérő területén végzendő ivóvízhálózat-bekötések létesítése és kapcsolódó munkák elvégzése – K. É. – 19348/2008)**

MAVIR Magyar Villamosenergia-ipari Átviteli Rendszerirányító Zrt. **[ODS és adattárház korszerűsítése (2008-0038) – K. É. – 19657/2008]**

Módosítás

Magyar Posta Zrt. **(az Európai Unió Hivatalos Lapjához 2008. szeptember 17-én, K. É. – 14895/2008 számmal feladott ajánlati felhívás második módosítása – K. É. – 19409/2008)**

Az egyszerűsített eljárás ajánlati felhívása

Gyula és Környéke Többcélú Kistérségi Társulás **(háziorvosi ügyelet ellátása – K. É. – 18987/2008)**

Honvédelmi Minisztérium **[LOA-szállítmányozás (új) – K. É. – 19641/2008]**

Országos Onkológiai Intézet **(ajánlatkérő részére sugárterápiás szolgáltatás – K. É. – 19375/2008)**

VESZ Egészségügyi Szolgáltató Kht. **(központi felnőtt- és gyermekorvosi ügyeleti szolgáltatás – K. É. – 19577/2008)**

Az egyszerű eljárás ajánlattételi felhívása

Alsónána Község Önkormányzata **(a települést veszélyeztető faluárok vízrendezése – K. É. – 19450/2008)**

Budapest Főváros XIV. Kerület Zugló Önkormányzata **(útépítési-felújítási, közlekedési, forgalomtechnikai beruházások tervdokumentációinak elkészítése vállalkozási szerződés keretében – K. É. – 19358/2008)**

Budapesti Fegyház és Börtön **(gyógyszerek beszerzése – K. É. – 19372/2008)**

Egyesített Szociális Intézmény és Árpád-házi Szent Erzsébet Idősek Otthonai **(élelmiszer beszerzése – K. É. – 19332/2008)**

Észak-dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság **(Fertő-tavi nádasok learatása és karbantartása – K. É. – 19828/2008)**

Fővárosi Állat- és Növénykert **[elektromos üzemű lassú gépjárművek beszerzése (13 db) – K. É. – 19451/2008]**

Fővárosi Közterület-fenntartó Zrt. **[dízelüzemű homlokvillás targoncák beszerzése (K576) – K. É. – 19640/2008]**

Fővárosi Önkormányzat Szent János Kórház és Észak-budai Egyesített Kórházak **(300 fm közműalagút-szakasz felújítása a benne lévő gőz-, kondenz-, víz-, csatorna- és elektromos vezetékekkel, és a kapcsolódó járulékos munkák elvégzése – K. É. – 19767/2008)**

Győr Megyei Jogú Város Önkormányzat Pálffy Miklós Kereskedelmi Szakképző Iskola **(számítástechnikai eszközök, kapcsolódó egyéb eszközök és szoftverek beszerzése – K. É. – 19765/2008)**

Hódmezővásárhely Megyei Jogú Város Önkormányzata **(különböző eszközök és gépek beszerzése a Hódmezővásárhelyi Integrált Szakképző Központ Szakiskola és Szakközépiskola Kalmár Zsigmond Tagintézménye számára – K. É. – 19515/2008)**

Honvédelmi Minisztérium **(személyiigazolójegy-gravírozó gép beszerzése – K. É. – 19646/2008)**

Immunogenes Kft. **(génmódosított laboratóriumi nyulak tenyésztése és immunizálása – K. É. – 18455/2008)**

Kocsord Község Önkormányzata **(élelmiszer-alapanyag beszerzése – K. É. – 19350/2008)**

Közép-Tisza-vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság **(AF-KEOP-2.2.1./1F-2008-033 – komplex Tisza-tó projekt – részletes megvalósíthatósági tanulmány elkészítése – K. É. – 19666/2008)**

Maglód Város Önkormányzata **(ajánlatkérő fenntartásában működő Napsugár Óvoda játszóteréhez játszótéri felszerelés beszerzése – K. É. – 19407/2008)**

Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára **(digitális képkönyvtár megvalósítása az MTA Könyvtára számára – K. É. – 19142/2008)**

MTA Mezőgazdasági Kutatóintézet **(a Kiskastély épületében 6 darab szoba és vizesblokk, továbbá étkező,**

konyha és közlekedő kialakítása összesen 255 m^2 területen – K. É. – 19560/2008)

Nyíradony Város Önkormányzata **(Nyíradony, Jókai és Toldi út felújítása – K. É. – 19671/2008)**

Sina Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Kft. **(sinatelepi állattartó telep korszerűsítése, trágyatároló-rendszer kialakítása – K. É. – 19427/2008)**

Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzata **(különféle papíráruk, irodaszerek és nyomtatványok beszerzésére vonatkozó szállítási szerződés – K. É. – 19221/2008)**

Tatabánya Megyei Jogú Város Önkormányzata **[tatabányai polgármesteri hivatal, családi intézet, szolgáltatóház, polgárvédelmi parancsnokság és közterület-felügyelet, bérlakás-kezelési csoport (7612 m^2) takarítási szolgáltatása – K. É. – 19389/2008]**

Városi Kincstár **(vezetékes távközlési szolgáltatás nyújtása – K. É. – 19660/2008)**

Vasvári Broiler Farm Kft. **(pályázatból megvalósuló állattartó telep korszerűsítése – K. É. – 19612/2008)**

Ajánlati felhívás

BIOKOM Pécsi Környezetgazdálkodási Kft. **(hulladékgyűjtő gépjárművek beszerzése – K. É. – 19130/2008)**

Budapesti Rendőr-főkapitányság **(BRFK részére tisztítószer beszerzése – K. É. – 18761/2008)**

Dunaharaszti Város Önkormányzata **(hidegétkezési, ajándék-, valamint iskolakezdési támogatás utalvány beszerzése – K. É. – 18884/2008)**

Fővárosi Önkormányzat Uzsoki Utcai Kórháza **(1 évig szükséges izotópok beszerzése 350 alkalomra, 7 termékcsoportban – K. É. – 19681/2008)**

Hidasháti Zrt. **(alomtrágya-tároló építése – K. É. – 19584/2008)**

Legfőbb Ügyészség **(a Zala Megyei Főügyészség épületének teljes felújítása – K. É. – 19942/2008)**

Pig & Hús Kft. **(állattartó telepek korszerűsítése – K. É. – 19086/2008)**

Szegedi Tudományegyetem **(aneszteziológiai egyszer használatos eszközök beszerzése – K. É. – 19463/2008)**

Szigetszentmiklós Város Önkormányzata **(Szigetszentmiklós város út- és járdafelújítási, járdaépítési munkái – K. É. – 19625/2008)**

Tatabánya Megyei Jogú Város Önkormányzata **(a Fellner Jakab Általános Iskola, Szakközépiskola és Szakiskola sárberki épületének és Vágóhíd utcai tanműhelyének takarítása – K. É. – 19404/2008)**

Tatabánya Megyei Jogú Város Önkormányzata **(Tatabánya, Szent István út rekonstrukciója I. ütem – K. É. – 19746/2008)**

Újhelyi Gazdálkodási Kft. **(üzemeltetési szerződés a sátoraljaújhelyi távhő-szolgáltatási rendszer korszerűsítésére és üzemeltetésére – K. É. – 19630/2008)**

Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata **(Veszprém, Csikász u. 11. melletti labdapálya aszfaltozása, kapuk és kosárlabdaállványok cseréje – K. É. – 19295/2008)**

Részvételi felhívás

Kecskeméti Regionális Képző Központ **(CNC-megmunkáló központ beszerzése – K. É. – 19531/2008)**

Pest Megyei Önkormányzat **(PMÖ részvételi felhívás – K. É. – 19770/2008)**

Tájékoztató a részvételi szakasz eredményéről

Claessens Általános Mezőgazdasági Kft. **(trágyatároló építése – K. É. – 19163/2008)**

Ostffyasszonyfai Petőfi Mezőgazdasági Szövetkezet **(állattartó telep korszerűsítése: trágyakezelés megoldása és egyben mezofil technológián alapuló biogázüzem létesítése – K. É. – 19343/2008)**

Tájékoztató az eljárás eredményéről (2-es minta)

Agro-Produkt Kft. **(a Kbt. IV. fejezete 3. címben tárgyalt nyílt eljárás eredményéről szóló tájékoztató: a sertéstelepi célgépek beszerzése elnevezésű eljárás eredményes volt – K. É. – 19867/2008)**

Állami Autópálya Kezelő Zrt. **(hardver beszerzése/2008. – K. É. – 19871/2008)**

Budapest Főváros Önkormányzata **[vállalkozási szerződés az M3-as autópálya (3 sz. főforgalmi út) mentén fekvő lakóterületek zaj elleni védelmét szolgáló létesítmények kiviteli terveinek elkészítésére és megépítésére – K. É. – 19433/2008]**

Budapest Főváros XIII. Kerületi Önkormányzat **(Pannónia Általános Iskola rekonstrukciója és bővítése – K. É. – 16062/2008)**

Budapest Főváros XIII. Kerületi Önkormányzat **(Ambrus u. 6. szám alatti lakóépület tervezése és kivitelezése – K. É. – 16214/2008)**

Debreceni Agrárcentrum Innovációs Nonprofit Közhasznú Korlátolt Felelősségű Társaság **[Debreceni Egyetem Ipari Park (Agrár Park) infrastruktúra-építési beruházása – K. É. – 19881/2008]**

Dunántúli Regionális Vízmű Zrt. **[zárt, dobozos, hibaelhárító tehergépkocsik beszerzése (5 db) – K. É. – 15976/2008]**

Karolina Kórház-Rendelőintézet **(orvosi gép-műszer beszerzése – K. É. – 16206/2008)**

Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat Szent Borbála Kórháza **(szemlencse – K. É. – 18651/2008)**

Magyar Közút Kht. Bács-Kiskun Megyei Igazgatósága **(hídfelújítás III. 2008. – K. É. – 19697/2008)**

Magyar Posta Zrt. **(ingatlan bérlete a nemzetközi posta kicserélő üzem részére, Ferihegy II. cargo bázison – K. É. – 16234/2008)**

Magyar Turizmus Zrt. **[2008. november 20–23. között Shanghaiban (Kína) megrendezésre kerülő CITM vásáron a Visegrádi 4-ek 100 m^2-es + 20% kollektív standjának megszervezése, kivitelezése és üzemeltetése – K. É. – 15230/2008]**

MÁV Zrt. **[a MÁV Zrt. kisfeszültségű (maximum 3×80 A értékű) csatlakozási pontjainak villamosenergia-ellátása, teljes ellátás alapú szerződés keretében 30 Gwó mennyiségben, 2009. január 1. és 2009. december 31. közötti szállítással – K. É. – 19418/2008]**

MÁV Zrt. **(hitelszerződés folyószámlahitel biztosítására – K. É. – 19836/2008)**

MÁV Zrt. **(a MÁV Zrt. kis- és középfeszültségű csatlakozási pontjainak villamosenergia-ellátása, teljes ellátás alapú szerződés keretében, részekre történő ajánlattételi lehetőséggel, 2009. január 1. és 2009. december 31. közötti szállítással – K. É. – 19840/2008)**

MIK Miskolci Ingatlangazdálkodó Zrt. **(keretmegállapodás a MIK Miskolci Ingatlangazdálkodó Zrt. számára szükséges alvállalkozói feladatok elvégzésére négy év időtartamra – K. É. – 15325/2008)**

Nagykőrös Város Önkormányzatának Rehabilitációs Szakkórháza és Rendelő Intézete **(EM-238., 19284 kg/év hús és töltelékáru 21 tételben, 48 888 liter tej, tejföl, 112 800 db/év tejföl, margarin, sajt 6 tételben, 2520 kg sajt, túró 3 tételben, 12 318 kg/év és 50 csomag/év gabona- és cukoripari termékek 21 tételben, 67 080 db pékáru/év beszerzése – K. É. – 10298/2008)**

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség **(2006/018/176.01.03 számú átmeneti támogatás projekt keretén belül szolgáltatás megrendelése az állat-egészségügyi és növényegészségügyi határállomások szolgáltatási kapacitásának megerősítésére körvizsgálat – K. É. – 19785/2008)**

Nemzeti Utánpótlás-nevelési és Sportszolgáltató Intézet **(dunavarsányi edzőtábor részére tej, tejtermékek beszerzése – K. É. – 19782/2008)**

Országos Vérellátó Szolgálat **[21/OVSZ/2008. étkezési utalványok (nemzeti) – K. É. – 19877/2008]**

Pálhalmai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet **[élelmiszer beszerzése (kenyér, péksütemény kivételével) – K. É. – 14998/2008]**

Regionális Fejlesztési Holding Zrt. **(Fényeslitke területén 027/13., 027/14., 027/15., 027/17., 027/18., 739/4., 739/5., 0113/5. és 0113/7. helyrajzi számú, 25 2735 ha, ipari célú hasznosításra alkalmas földterület megvásárlása – K. É. – 14925/2008)**

Törökszentmiklós Város Önkormányzata **(Törökszentmiklós Város Önkormányzata és költségvetési szervei részére bankszámlák nyitása és vezetése, továbbá folyószámla-hitelkeret biztosítása – K. É. – 19571/2008)**

Városi Oktatási Központ **[különféle élelmiszerek beszerzése 2009. január 1.–december 31. közötti időszakra eredmény (HU) – K. É. – 19676/2008]**

Vasi Volán Zrt. **(10 db elővárosi szóló autóbusz zárvégű pénzügyi lízingje – K. É. – 15915/2008)**

Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság **(vízgyűjtő-gazdálkodási tervek készítése című KEOP-2.5.0.A kódszámú projekt megvalósítása – K. É. – 19838/2008)**

Tájékoztató az eljárás eredményéről (8-as minta)

Debreceni Hőszolgáltató Zrt. **(Debrecen területén hőközpont és távvezetéki szakaszok karbantartási feladatai – K. É. – 16213/2008)**

Ferencvárosi Önkormányzat **(a Budapest IX., Viola u. 52. sz. lakóépület teljes felújítása – K. É. – 15912/2008)**

Foglalkoztatási és Szociális Hivatal **(13 db munkaügyi kirendeltség helyszíni bejárása és műszaki felmérése – K. É. – 15930/2008)**

Fővárosi Csatornázási Művek Zrt. **(csatornavizsgáló rendszerhez 2 db önjáró kamera beszerzése hordozó- és traktortartozékokkal – K. É. – 14975/2008)**

Hajdúhadház Város Önkormányzata **(Hajdúhadház, Béke útja rehabilitációja az 1+910–2+665 km-szelvények között – K. É. – 16127/2008)**

Kecskemét Megyei Jogú Város Önkormányzata **[biztosítási szolgáltatások megrendelése (SG-404) – K. É. – 19889/2008]**

Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat Szent Borbála Kórháza **(sebészeti varrófonalak és egyéb speciális termékek beszerzése – K. É. – 18653/2008)**

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem **(6 darab különféle hangszer beszerzése – K. É. – 19738/2008)**

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség **(az EGT és a norvég finanszírozási mechanizmusok program keretében támogatásra javasolt önálló projekt típusú pályázatok fordítása angol nyelvre – K. É. – 19804/2008)**

Országos Rendőr-főkapitányság Országos Balesetmegelőzési Bizottság **(kiadványok beszerzése – K. É. – 19891/2008)**

Pannon Egyetem **(székesfehérvári új oktatási épületre vonatkozó építési engedélyezési tervdokumentáció elkészítése – K. É. – 16232/2008)**

Szegedi Tudományegyetem **(SZTE TTIK WC-csoportjainak felújítása – K. É. – 16143/2008)**

Vám- és Pénzügyőrség Szociális, Egészségügyi és Kulturális Központja **(Vám- és Pénzügyőrség pihenőháza Balatonfüred épülete korszerűsítési munkáinak tervezése – K. É. – 19705/2008)**

Vas Megyei Időskorúak Szociális Intézete **(élelmiszer-beszerzés – K. É. – 19820/2008)**

Zalaegerszeg Megyei Jogú Város Önkormányzata **(Gócseji–Mártírok úti csomópont korszerűsítése – K. É. – 16332/2008)**

Tájékoztató a hirdetmény visszavonásáról vagy módosításáról

Békéscsaba Megyei Jogú Város Önkormányzata **(a Közbeszerzési Értesítő 2008. november 24-i, 137. számában K. É. – 16993/2008 számon megjelent ajánlati felhívás módosítása – K. É. – 19768/2008)**

Gödöllői Királyi Kastély Kht. **(műszaki ellenőri feladatok ellátása – K. É. – 19943/2008)**

Helyesbítés

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem **(a Közbeszerzési Értesítő 2008. november 28-ai, 139. számában K. É. – 19126/2008 számon megjelent ajánlati felhívás helyesbítése – K. É. – 19982/2008)**

Vác Város Önkormányzata **(a Közbeszerzési Értesítő 2008. november 28-ai, 139. számában K. É. – 19063/2008 számon megjelent egyszerű eljárás helyesbítése – K. É. – 19966/2008)**

Tájékoztató a szerződés módosításáról

Debreceni Hőszolgáltató Zrt. **(a debreceni Nagyerdőt keresztező távfűtési összekötő vezeték építése – K. É. – 15348/2008)**

Mogyoród Nagyközség Önkormányzata **(műfüves labdarúgópálya – K. É. – 19704/2008)**

Szigetszentmiklós Város Önkormányzata **(a szigetszentmiklósi Mocorgó Óvoda bővítése generálkivitelezési vállalkozási szerződés módosítása – K. É. – 19046/2008)**

Tájékoztató a szerződés teljesítéséről

Dabas Város Önkormányzata **(járda- és kerékpárút-építés – K. É. – 19797/2008)**

Dabas Város Önkormányzata **(tájékoztató a szerződés teljesítéséről – ravatalozóépítés 2. – K. É. – 19812/2008)**

Debreceni Egyetem **(a Debreceni Egyetem Kassai úti campus talaj- és talajvíz-szennyezettség megszüntetésére kötött szerződés éves teljesítése – K. É. – 19495/2008)**

Dél-Zselic Oktatási Központ **(élelmezési anyagok beszerzése – K. É. – 16373/2008)**

Észak-alföldi Regionális Nyugdíj-biztosítási Igazgatóság **(vagyonvédelmi szerződés teljesítése – K. É. – 18970/2008)**

Észak-dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság **(mezőgazdasági gépek beszerzése – K. É. – 19878/2008)**

Észak-dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság **(mezőgazdasági gépek beszerzése – K. É. – 19879/2008)**

FLORATOM-KER Termelő, Értékesítő Szövetkezet **(hűtőfélpótkocsik és targonca beszerzése – K. É. – 19873/2008)**

Fővárosi Csatornázási Művek Zrt. **[XIV. ker., Őrnagy u. (Kerepesi út–Tábornok u. között) fővárosi csatornák rekonstrukciójának tervezése (1 900 000 Ft) – K. É. – 15168/2008]**

Hajdú Volán Közlekedési Zrt. **(autóbusz-beszerzés zárt végű pénzügyi lízingszerződésének részteljesítése – K. É. – 19794/2008)**

Mosonmagyaróvár Város Önkormányzata Egyesített Szociális Intézménye **(élelmiszer-beszerzés 12 hónapra – K. É. – 14678/2008)**

Nyíregyháza Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala **(Nyíregyháza Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala A épület I. emelet részleges átalakítása és rekonstrukciója, valamint belső udvari homlokzat- és belső udvar közművezetékek cseréje, parkosítás – K. É. – 19740/2008)**

Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete **(KEUNY 06/08 – személygépjárművek szállítása – K. É. – 19882/2008)**

Petőháza Község Önkormányzata **(meglévő földszintes óvoda átalakítása bővítése 82,52 m^2-rel, és a meglévő épület részbeni épített kerítés faszerkezetű kerítésmezőkkel, kapukkal – K. É. – 16004/2008)**

Sábro Bársonyos Mezőgazdasági, Termelő és Fejlesztő Kft. **(telephely felújítása és korszerűsítése – K. É. – 15736/2008)**

Sárvár Város Önkormányzata **[Sárvár, 2008. évi út- és járdafelújítások: kátyúzás, új közúti jelzőtábla elhelyezése, közúti jelzőtábla helyreállítása táblacserével (1 131 000 Ft + áfa) – K. É. – 16090/2008]**

Százhalombatta Város Önkormányzata **(út- és járdarekonstrukció 2008. – K. É. – 19274/2008)**

A Közbeszerzési Értesítő 143. számának (2008. december 8.) tartalomjegyzékéről

HIRDETMÉNYEK

Ajánlati felhívás

Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Kórháza **(VMware ESX 3.5 virtualizációs technológiai alapon informatikai rendszerhez illesztett film nélküli radiológia és izotópdiagnosztika kialakítása, hozzá kapcsolódó 60 hónap support szolgáltatásnyújtással Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Kórháza részére – K. É. – 18499/2008)**

Bajai Kórház **(ESWL-módszerrel testen kívüli, elektromágneses lökéshullámmal végzett vesekőzúzó egészségügyi szolgáltatás biztosítása – K. É. – 19194/2008)**

Budapest Főváros IX. Kerület Ferencváros Önkormányzata **(Budapest IX., Thaly K. u. 50. és 52. sz. lakóépületek felújítása – K. É. – 19491/2008)**

Budapesti Gazdasági Főiskola **(irodaszer-beszerzés – K. É. – 19832/2008)**

Dél-dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság **(a Drávaszabolcs–Kémes öblözet projekt töltésfejlesztéshez szükséges műszaki tervdokumentáció és kiviteli tervek elkészítése, részletes megvalósíthatósági tanulmány elkészítése – K. É. – 19169/2008)**

Fővárosi Közterület-fenntartó Zrt. **[hulladékgyűjtő edények szállítása (K575) – K. É. – 19381/2008]**

Fővárosi Önkormányzat Uzsoki Utcai Kórháza **(különféle laboratóriumi reagensek beszerzése – K. É. – 19319/2008)**

Hajdúdorogi Görög Katolikus Püspöki Hivatal **(Hit és Egészség Máriapócs és Nyírbátor összefogása a vallási turizmus fejlesztéséért: máriapócsi bazilika és környezete műemléki restaurálásához kapcsolódó restaurátori munkák – ÉAOP-2.1.1/E-2008-0003 – K. É. – 19227/2008)**

Heves Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet **(az intézet székhelyére élelmiszer beszállítása – K. É. – 18638/2008)**

Honvédelmi Minisztérium **(Audi, Skoda, Volkswagen márkájú gépjárművek garanciális és garanciális időn túli megrendelés szerinti javítása – K. É. – 19834/2008)**

Kaposvár Megyei Jogú Város Önkormányzata **(kaposvári uszoda és gyógyfürdő komplex egészségturisztikai fejlesztése – K. É. – 16863/2008)**

Kaposvári Egyetem **(orvosi berendezések karbantartása, szervizelése, valamint alkatrészellátás biztosítása – K. É. – 19225/2008)**

Közép-dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság **(Bicske, 810. helyrajzi számú ingatlan területén feltárt talajszennyezettség kármentesítése – K. É. – 19520/2008)**

Magyar Közút Kht. **(munkaruha, munkavédelmi lábbeli és védőeszköz beszerzése a Magyar Közút Kht. dolgozói részére 2009–2010. évekre – K. É. – 18738/2008)**

Magyar Közút Kht. **(burkolatfelújítás 2008., dél-alföldi régió – K. É. – 19642/2008)**

Magyar Közút Kht. **(burkolatfelújítás 2008., dél-dunántúli régió – K. É. – 19643/2008)**

Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. **(VK006 – tervezési szerződés: az M3-as autópálya Nyíregyháza–Vásárosnamény szakasz ÜHK-felépítmény kiviteli terveinek elkészítése – K. É. – 19780/2008)**

Országos Gyógyszerészeti Intézet **(Gyógyszereink – OGYI Közlemények és Gyógyszereink – OGYI Közlemények Suplementum szakmai kiadványok kiadói feladatai, nyomdai előállítása, valamint terjesztése – K. É. – 19269/2008)**

Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság **(megbízási szerződés a hanyi–tiszasülyi árvízszintcsökkentő tározó projekthez kapcsolódó FIDIC mérnöki, műszaki ellenőrzési és tervellenőri feladatok ellátására – K. É. – 19487/2008)**

Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság **(megbízási szerződés a nagykunsági árvízszintcsökkentő tározó projekthez kapcsolódó FIDIC mérnöki, műszaki ellenőrzési és tervellenőri feladatok ellátására – K. É. – 19502/2008)**

Részvételi felhívás

Páty Község Önkormányzata **(hosszú lejáratú hitel felvétele – K. É. – 19831/2008)**

Észak-alföldi Regionális Egészségügyi és Informatikai Közhasznú Társaság **(EM-265, intézményközi informatikai rendszer (IKIR) működtetése az észak-alföldi régióban és a dél-dunántúli régióban – K. É. – 19383/2008)**

Részvételi felhívás – egyes ágazatokban

Vértesi Erőmű Zrt. **(bányászati célú kötőszerek beszállítása – K. É. – 19569/2008)**

Volánbusz Közlekedési Zrt. **(menetrendszerű, közforgalmú autóbuszvonalak alvállalkozásba adása – K. É. – 19863/2008)**

Időszakos tájékoztató – egyes ágazatokban

Paksi Atomerőmű Zrt. **(a Paksi Atomerőmű Zrt. épületeihez és rendszereihez kapcsolódó állványozási munkák végzése 2009–2013. években – K. É. – 19764/2008)**

Paksi Atomerőmű Zrt. **(a Paksi Atomerőmű Zrt. szekunderköri főberendezésein és csővezetékein, valamint a primerköri csővezetékein felmerülő, anyagvizsgálati keretprogramon kívüli kézi roncsolásmentes anyagvizsgálatainak elvégzése – K. É. – 19773/2008)**

Tájékoztató az eljárás eredményéről

Állami Autópálya-kezelő Zrt. **(villamos energia/2008. – K. É. – 19684/2008)**

Honvédelmi Minisztérium **(papír irodaszerek és egyéb áruk beszerzése nettó 21 166 667 HUF értékben – K. É. – 19835/2008)**

Igazságügyi Szakértői Intézetek Hivatala **(vegyszerek beszerzése – K. É. – 19558/2008)**

Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat Szent Borbála Kórháza **(szemlencse – K. É. – 19330/2008)**

Magyar Közút Kht. Bács-Kiskun Megyei Igazgatósága **(hídfelújítás 2008. III. – K. É. – 19689/2008)**

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség **(2006/018-176.01.02 számú átmeneti támogatás projekt keretén belül ügyirat- és munkafolyamat-kezelő rendszer fejlesztése a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatalnál – K. É. – 19266/2008)**

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség **[2006/18/176.05.01.03 számú átmeneti támogatás projekt keretén belül a magyar nemzeti szélessávú stratégia (NSZS) akcióterv szintű értékelése című nyílt közbeszerzési eljáráshoz – K. É. – 19553/2008]**

Rábapordány Mezőgazdasági Zrt. **(állattartó telepek korszerűsítése – trágyakezelési mezőgazdasági gépek beszerzése – K. É. – 19253/2008)**

Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Jósa András Oktató Kórház **(gyógyszerek – K. É. – 19930/2008)**

Vám- és Pénzügyőrség Közép-dunántúli Regionális Parancsnoksága **(a Fővámhivatal Székesfehérvár fűtéskorszerűsítése és szerverszobák klimatizálása – K. É. – 19230/2008)**

Velence Város Önkormányzata **(tervezési szolgáltatás – K. É. – 19720/2008)**

Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság **(vízgyűjtő-gazdálkodási tervek készítése című KEOP-2.5.0.A kódszámú projekt megvalósítása – K. É. – 19813/2008)**

Tájékoztató az eljárás eredményéről – egyes ágazatokban

Budapesti Dísz- és Közvilágítási Kft. **(villamos energia beszerzése – K. É. – 19837/2008)**

Dunántúli Regionális Vízmű Zrt. **(üzemirányítás és rendszerfelügyelet tervezése és kivitelezése – K. É. – 19556/2008)**

FŐGÁZ Földgázelosztási Kft. **[Budapest XII. ker., Galgóczy utca a Csipke út–Galgóczy utca 58. szám közötti szakaszán (hrsz.: 10287/5.) gázelosztó vezeték létesítése – K. É. – 19783/2008]**

Módosítás

Gottsegen György Országos Kardiológiai Intézet **(laboratóriumi reagensek, kalibrátorok, kontrollok és egyéb oldatok beszerzése – K. É. – 19796/2008)**

Az egyszerűsített eljárás ajánlati felhívása

Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság **(ajánlatkérő két barlangi objektumában látogatói túravezetési feladatok ellátása – K. É. – 19848/2008)**

Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság **(ajánlatkérő vagyonkezelésében lévő állattartó telepén extenzív állattartási feladatok ellátása – K. É. – 19866/2008)**

Észak-magyarországi Regionális Munkaügyi Központ **[hátrányos helyzetű álláskereső és inaktív személyek munkaerő-piaci (re)integrációja – K. É. – 19757/2008]**

Az egyszerű eljárás ajánlattételi felhívása

Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal **[az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (1054 Budapest, Széchenyi utca 2., 020 tárgyaló, hrsz.: 24662.) irodaépületében lévő tárgyaló átalakítása nemzetközi tárgyalásokat is kiszolgáló tanácsteremmé (AF) – K. É. – 19380/2008]**

Bács-Kiskun Megyei Földhivatal **(ajánlatkérő Kecskemét, Nagykőrösi u. 32. sz. alatti épületének belső felújítási munkái – K. É. – 19924/2008)**

BORJÁDI Zrt. **(FIEGL vagy ezzel azonos teljesítményt nyújtó kihordó tartálykocsi beszerzése – K. É. – 19436/2008)**

Dunaföldvár Város Önkormányzata **(tervezési szerződés Dunaföldvár Város Önkormányzata integrált mikrotérségi oktatási központ és hálózat fejlesztése Dunaföldvár, Bölcske, Madocsa településeken című projekt megvalósítására – K. É. – 19938/2008)**

Fehérgyarmat Város Önkormányzata **(fogyatékosok lakóotthona létesítése Fehérgyarmaton – K. É. – 19892/2008)**

FORTUNATO Ingatlanforgalmazó és Fejlesztő Kft. **(Hortobágy-Máta Club Hotel hévízkút és hévízellátás infrastrukturális beruházás kivitelezési munkái – K. É. – 19631/2008)**

Jászfényszaru Város Önkormányzata **[Petőfi u. 14. sz. alatti 1634. hrsz.-ú telken lévő közcélú szociális épület bővítése, közcélú sportpálya korszerűsítése, játszótér építése, közpark (1751/1) parkosítás kivitelezése – K. É. – 19802/2008]**

Körös-szögi Kistérség Többcélú Társulása **(települési szilárdhulladék-gazdálkodási rendszerek fejlesztése a Körös-szögi kistérségben – K. É. – 19651/2008)**

Miskolc Holding Önkormányzati Vagyonkezelő Zrt. **(az Eötvös József Építőipari, Művészeti Szakközépiskola és Kollégium mint Miskolc város önkormányzati intézmény élelmiszer-beszerzése a szerződéskötéstől 6 hónapra – K. É. – 20054/2008)**

Miskolc Holding Önkormányzati Vagyonkezelő Zrt. **(a Petőfi Sándor Középiskolai Fiúkollégium mint Miskolc város önkormányzati intézmény élelmiszer-beszerzése 6 hónapra – K. É. – 20056/2008)**

Ózd Kistérség Többcélú Társulása **(közösségi busz beszerzése – K. É. – 19817/2008)**

Pápa Város Önkormányzata **(sportpályák 2009. évi gondozása – K. É. – 19814/2008)**

Sopron Megyei Jogú Város Önkormányzata **(papír, leporelló keret – K. É. – 20055/2008)**

Tárnok Nagyközség Önkormányzata **(sportöltöző bővítésének kivitelezése – K. É. – 19628/2008)**

Társasház Kodolányi u. 7., 9., 11. **(Kodolányi u. 7., 9., 11. iparosított technológiával épült lakóépület energiamegtakarítást eredményező felújítása – K. É. – 20106/2008)**

Településellátó Szervezet Göd **(3 tengelyes, kommunális szemét szállítására és konténeres szemét szállítására alkalmas tehergépkocsi beszerzése 6 éves korig – K. É. – 19474/2008)**

Tiszaföldvár Város Önkormányzata **(a tiszaföldvári volt tüdőgondozó épületében kialakítandó védőnői szolgálat, házi- és gyermekorvosi rendelő kialakítására kivitelező kiválasztása – K. É. – 19887/2008)**

Vám- és Pénzügyőrség Központi Bűnüldözési Parancsnoksága **(érintés-, tűz- és villámvédelmi felülvizsgálat – K. É. – 19963/2008)**

Ajánlati felhívás

Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal Dél-dunántúli Regionális Igazgatósága **[APEH dél-dunántúli régió adatrögzítés (AF) – K. É. – 19175/2008]**

Budapest Főváros Önkormányzata **(a Városháza műemlék épület részleges felújítása 2004. évi ütem – K. É. – 19790/2008)**

Dunaújvárosi Óvoda **(élelmiszer-beszerzés – K. É. – 18859/2008)**

KŐRÖS-KerTÉSZ Szövetkezet **(árukövető és készletnyilvántartó szoftver és az üzemeltetéséhez szükséges hardverek vásárlása és üzembe helyezése – K. É. – 19772/2008)**

Lenti Város Önkormányzata **(Lenti, Liget köz és az Akácfa út Liget közi csomópontjától nyugatra eső szakaszának útburkolat-felújítása, valamint a Lenti, Kossuth u. jobb oldalán meglévő gyalogjárda burkolatának felújítása vállalkozási szerződés keretében – K. É. – 19614/2008)**

Mór Város Önkormányzata **(élelmiszerek beszerzése – K. É. – 19779/2008)**

Pilisvörösvár Város Önkormányzata **(játszóterek építése – K. É. – 20057/2008)**

Székesfehérvári Épületfenntartó és Hőszolgáltató Zrt. **(hideg- és melegétkezési utalványok beszerzése – K. É. – 19875/2008)**

Vám- és Pénzügyőrség Észak-alföldi Regionális Parancsnoksága **(útjavítás Záhonyban és Ártándon – K. É. – 19922/2008)**

Vám- és Pénzügyőrség Észak-alföldi Regionális Parancsnoksága **(vizesblokkok felújítása Debrecenben – K. É. – 19923/2008)**

Vám- és Pénzügyőrség Észak-alföldi Regionális Parancsnoksága **(épületfelújítási munkálatok Kisvárdán és Mátészalkán – K. É. – 19925/2008)**

Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata **(1. Veszprém, gyalogátkelők akadálymentesítése, 2. Veszprém, gyalogátkelők kijelölése – K. É. – 19703/2008)**

Zánkai Gyermek- és Ifjúsági Centrum Kht. **(Zánkai Gyermek- és Ifjúsági Centrum Kht. nagy- és kishajókikötői partfal felújítása – K. É. – 20083/2008)**

Ajánlati felhívás – egyes ágazatokban

Budapesti Dísz- és Közvilágítási Kft. **(legalább 4 év élettartamú fényforrások beszerzése – K. É. – 20023/2008)**

Részvételi felhívás

Balmazújváros Város Önkormányzata **(színházfelújítás – K. É. – 19674/2008)**

Magyar Kajak-Kenu Szövetség **(az MKKSZ csepeli telepének bővítése – K. É. – 19506/2008)**

Püspökladány Város Önkormányzata **(Püspökladány, Keleti sor, Bodó-Északi sor Somogyi Béla, Szt. László, Csillag, Kiss Ferenc, Bajcsy-Zsilinszky, Kodály Zoltán utcák burkolatának felújítása, megerősítése és szélesítése, valamint a Bocskai utcai kerékpárút építése – K. É. – 19937/2008)**

Veszprém, Ringató Körzeti Óvoda **(élelmiszer-beszerzés – K. É. – 19917/2008)**

Tájékoztató a részvételi szakasz eredményéről

Energia Központ Kht. **[az Energia Központ Kht. által kezelt, az Új Magyarország fejlesztési terv környezet és energia operatív program (KEOP) keretében meghirdetett megújuló energiaforrás-felhasználás és haté-**

kony energiafelhasználás növelésére irányuló pályázati konstrukciók népszerűsítése – K. É. – 16398/2008]

Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata **(a polgármesteri hivatal általános és időszaki takarítási és tisztítási feladatainak elvégzése a 2009–2010. években – K. É. – 19736/2008)**

Tájékoztató az eljárás eredményéről (2-es minta)

Állami Autópálya-kezelő Zrt. **(gépjárművek és utánfutók karbantartása, javítása/2008. – K. É. – 19987/2008)**

Békés Megyei Vízművek Zrt. **(villamos energia szállítása a Békés Megyei Vízművek Zrt. részére – K. É. – 19791/2008)**

Borsod Volán Személyszállítási Zrt. **(a Borsod Volán Zrt. által kötendő biztosítások – K. É. – 20077/2008)**

Budapest Főváros XI. Kerület Újbuda Önkormányzata **(csekély értékű ajándékutalvány – 2008. – K. É. – 19823/2008)**

Budapest Főváros XVII. Kerület Rákosmente Önkormányzata **(korlátozott sebességű utak kialakítása – K. É. – 19526/2008)**

Budapest XVIII. Ker. Pestszentlőrinc-Pestszentimre Önkormányzata **(Budapest XVIII. kerület fenntartásában működő óvodák, általános és középiskolák, valamint szociális intézmények közétkeztetési feladatainak ellátása – K. É. – 19958/2008)**

ENTAR Első Energia-beszerzési Önkormányzati Társulás **(a társulás intézményei részére villamos energia beszerzése – K. É. – 19955/2008)**

ENTAR Első Energia-beszerzési Önkormányzati Társulás **(földgázbeszerzés a társulás intézményei részére – K. É. – 19957/2008)**

FŐGÁZ Földgázelosztási Kft. **[Budapest XIV. ker., Eleonóra utca a Gizella út–Szobránc utca közötti szakaszán (hrsz.: 32518.) gázelosztó vezeték létesítése – K. É. – 15743/2008]**

FŐGÁZ Földgázelosztási Kft. **[Budapest V. kerület, Október 6. utca a Szabadság tér–József Attila utca és az Arany János utca 18.–Sas utca közötti szakaszokon (hrsz.: 24596.) gázelosztó vezeték létesítése – K. É. – 16466/2008]**

Gyulakonyha Élelmezési, Kereskedelmi és Szolgáltató Kht. **(különféle élelmiszerek beszerzése – K. É. – 15761/2008)**

Jászberényi Egészségügyi Vagyonkezelő Kft. **(ajánlatkérő használatában lévő ingatlanok hőtermelő és -elosztó rendszerének, valamint önálló hűtési klíma és légtechnikai rendszerének üzemeltetése és karbantartása – K. É. – 15840/2008)**

Kaposvári Tömegközlekedési Zrt. **[motorikus gázolaj szállítása (MSZ EN 590:2004 számú) – K. É. – 16429/2008]**

Kisalföld Volán Közlekedési Zrt. **(3 db azonos típusú új alacsony padlós csuklós autóbusz zártvégű pénzügyi lízingje – K. É. – 15307/2008)**

Kisalföldi Mezőgazdasági Zrt. **(trágyakezelés és -feldolgozás létesítményeinek kivitelezése a Kisalföldi Mezőgazdasági Zrt. Kapuvár, miklósmajori szarvasmarhatelepén – K. É. – 15922/2008)**

Központi Szolgáltatási Főigazgatóság (KSzF) **(fénymásoló KM-eljárás eredménye – K. É. – 20001/2008)**

Legfőbb Ügyészség **[a Magyar Köztársaság és az Európai Unió joganyagát tartalmazó, az ügyészségek WAN/LAN-hálózatán működtethető jogszabály-adatbázis, valamint jogszabály-nyilvántartó és -visszakereső számítógépes program(ok) szállítása – K. É. – 19946/2008]**

Magyar Közút Kht. **(burkolatfelújítás 2008. – középdunántúli régió – K. É. – 19672/2008)**

MÁV Zrt. **(a MÁV Zrt. 120 kV feszültségszintű csatlakozási pontjainak villamosenergia-ellátása, teljes ellátás alapú szerződés keretében mennyiségben, részekre történő ajánlattételi lehetőséggel, 2009. január 1. és 2009. december 31. közötti szállítással – K. É. – 19952/2008)**

MÁV Zrt. **[25 db (+25 db opció) univerzális, kétáramrendszerű villamos mozdony beszerzése – K. É. – 20002/2008]**

Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium **(áttekintő vizsgálat az államigazgatási szabályozásból fakadó vállalkozói adminisztratív terhek teljes köréről, illetve egyes fókuszterületekkel kapcsolatosan részletes felmérések elkészítése – K. É. – 17872/2008)**

Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. **(85. sz. főút Győr–Csorna köztes szakaszok – K. É. – 19851/2008)**

Országgyűlés Hivatala **[rendszeres takarítási munkák végzése az Országház főemeletének egyes helyiségeiben (336/2008.) – K. É. – 19729/2008]**

Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata **(Pécs-Kelet központi területei engedélyezési és tenderterveinek elkészítése – K. É. – 19691/2008)**

Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata **(Pécs, Indóház tér és környéke engedélyezési és tendertervei elkészítése – K. É. – 19696/2008)**

Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata **(Pécs-EKF városrész közterületei engedélyezési és tenderterveinek elkészítése – K. É. – 19700/2008)**

Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata **(a Pécs 2010 Európa Kulturális Fővárosa program beruházásaihoz kapcsolódó komplex mérnöki szolgáltatások – K. É. – 19725/2008)**

Pest Megyei Bíróság **(irodabútor-beszerzés – K. É. – 19781/2008)**

Száraznád Nevelés-Oktatási Központ **(élelmiszer-alapanyag beszerzése – K. É. – 19150/2008)**

Szépművészeti Múzeum **(katalógusok grafikai tervezése és nyomdai kivitelezése, továbbá plakátok, szóró-**

lapok, meghívók, egyéb tájékoztató anyagok nyomdai kivitelezése, valamint kapcsolódó nyomdai szolgáltatások, második részben adott közbeszerzések megvalósítása – K. É. – 16377/2008)

Vám- és Pénzügyőrség Közép-dunántúli Regionális Parancsnoksága **(a Fővámhivatal Székesfehérvár fűtéskorszerűsítése és szerverszobák klimatizálása – K. É. – 19900/2008)**

Tájékoztató az eljárás eredményéről (8-as minta)

Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Kórháza **(Nyíri úti felújítások – K. É. – 19947/2008)**

Budapest Főváros X. Kerület Kőbányai Önkormányzat **(Budapest X. kerület területén több helyszínen járdák építése – K. É. – 15919/2008)**

Bükki Nemzeti Park Igazgatósága **(az Ipolytarnóci Ősmaradványok Természetvédelmi Területen található fogadóépület, valamint a területen található 3D és 4D vetítőrendszerek üzemeltetése és karbantartása – K. É. – 14220/2008)**

Észak-dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság **(a mérgesi gátőrház és a tatai vízkár-elhárítási raktár viharkár utáni helyreállítási munkái – K. É. – 19880/2008)**

Fejér Megyei Bíróság **(Bicskei Városi Bíróság és Ügyészség rekonstrukciójának kivitelezése – K. É. – 20139/2008)**

Fővárosi Közterület-fenntartó Zrt. **(a pusztazámori komposzttelep bővítése – K. É. – 16367/2008)**

Kalocsa Város Önkormányzata **(belterületi járdarekonstrukció eredményhirdetése – K. É. – 19699/2008)**

Kecskeméti Főiskola **(a Tanítóképző Kar V. könyvtárépület mobil bútorozási munkái, tervezés, gyártás, szerelés – K. É. – 16330/2008)**

Kurucz Farm Kft. **(mezőgazdasági gép beszerzése – K. É. – 19525/2008)**

Magyar Közút Kht. **(vállalkozási szerződés a 8-83102 sz. utak csomópontjának jelzőlámpás átépítésére – K. É. – 18371/2008)**

MÁV Zrt. **(speciális hegesztőanyagok és segédanyagok 2008–2009. közötti időszakra történő biztosítása – K. É. – 18919/2008)**

Nyíregyházi Állatpark Kht. **[a Nyíregyházi Állatpark Kht. kiemelt európai uniós projektje keretében megvalósuló Óceanárium és Esőerdőház (Zöldpiramis), Afrika-ház és Szafari-kilátó (Tarzan ösvénye) kivitelezése – K. É. – 16024/2008]**

Pest Megyei Bíróság **(Siemens-épület III. em. bérlet – K. É. – 20081/2008)**

Pesterzsébet Önkormányzata **(önkormányzati vagyon- és felelősségbiztosítás a 2009–2011. évekre – K. É. – 20022/2008)**

Szentes Város Önkormányzata **(útfelújítások 2008. – K. É. – 19345/2008)**

Tájékoztató a hirdetmény visszavonásáról vagy módosításáról

Albertirsa Város Önkormányzata **(a Közbeszerzési Értesítő 2008. november 24-ei, 137. számában K. É. – 19011/2008 számon megjelent részvételi felhívás módosítása – K. É. – 20178/2008)**

Debreceni Sportcentrum Kht. **(a Közbeszerzési Értesítő 2008. november 14-i, 133. számában K. É. – 18309/2008 számon megjelent egyszerűsített eljárás visszavonása – K. É. – 20128/2008)**

Simontornya Város Önkormányzata **(óvodák és iskolák felújítása vállalkozási szerződés keretében – közbeszerzési eljárás visszavonása – K. É. – 20069/2008)**

Szent Erzsébet Kórház Egészségügyi Szolgáltató Nonprofit Közhasznú Kft. **(a Közbeszerzési Értesítő 2008. november 7-i, 130. számában K. É. – 15650/2008 számon megjelent ajánlati felhívás módosítása – K. É. – 19981/2008)**

Tájékoztató a szerződés módosításáról

Mosonmagyaróvár Város Önkormányzata **(a Kenyérgyári úton 305 fm gravitációs szennyvízvezeték fektetése a meglévő csatornabekötések átkötésével – 5 db átkötéssel 33 fm hosszban –, az 1. sz. főút alatt felhagyandó csatorna eltömítésével – K. É. – 16950/2008)**

Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. **(az 56. sz. főút 39,6–47,5 km-sz. közötti szakaszának út- és hídrehabilitációs munkái, valamint az egyéb hozzá kapcsolódó meghatározott munkák kivitelezése – K. É. – 19857/2008)**

Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. **(56. sz. főút 52,8–61,2 km-sz. közötti szakaszának út- és hídrehabilitációs munkái, valamint az egyéb hozzá kapcsolódó meghatározott munkák kivitelezése – K. É. – 19858/2008)**

Paksi Atomerőmű Zrt. **(STARO-ETA motorgenerátor-berendezések 10 évenként előírt gyártóművi és helyszíni nagykarbantartása – K. É. – 19777/2008)**

Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata **(nagy kiállítótér–Múzeum utca engedélyezési és tenderterveinek elkészítése tárgyú közbeszerzési eljárás alapján megkötött tervezési szerződés – K. É. – 19861/2008)**

Tájékoztató a szerződés teljesítéséről

Budapesti Távhőszolgáltató Zrt. **(hőközpontok szétválasztása és felújítása 33 hőközpontban – K. É. – 19807/2008)**

Fővárosi Önkormányzat Csarnok és Piac Igazgatósága **[Budapest XI. ker., Vámház krt. 1–3., valamint a XIV. ker., Csömöri út 9–11. alatti vásárcsarnok gázhálózatának átvizsgálása során feltárt hibák javítása (5 500 000 Ft) – K. É. – 18333/2008]**

Honvédelmi Minisztérium **(alvásdiagnosztikai és terápiáscentrum-szolgáltatás, vizsgálattípusok a kapcsolódó szakellátási szolgáltatásokkal – K. É. – 19904/2008)**

Kaszaper és Gádoros Intézményi Társulás **(a széles sávú hálózatok önkormányzatok általi kiépítésének támogatása Magyarország kevésbé vonzó településein projekt megvalósítása Kaszaper, Pusztaföldvár, Nagybánhegyes és Gádoros településeken – K. É. – 16372/2008)**

Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium **(a KvVM FI kezelésében lévő KIOP környezetvédelem prioritás kedvezményezettjeinél a dokumentációkezelés gyakorlatának felülvizsgálata – K. É. – 19995/2008)**

Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet **(konyhaépület belső felújítása, homlokzati nyílászárók cseréje, tetőszigetelés és étterem épületének homlokzati nyílászáróinak cseréje, tetőszigetelés készítése – K. É. – 16438/2008)**

Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala **(az időközi választások előkészítéséhez szükséges körzetesítés, névjegyzékkészítés, ajánlás-ellenőrzés helyi rendszereinek, valamint a személyi adat- és lakcímnyilvántartás területi és helyi programrendszereinek fejlesztői támogatása – K. É. – 19883/2008)**

Kunhalom Agrária Kft. **(Kunhalom Agrária Kft. részére hígtrágyatároló, -kezelő rendszer rekonstrukciója, 1 db 5300 m^3-es tározó kialakítása, építési beruházás keretében végzett kivitelezése – K. É. – 20135/2008)**

Magyar Államkincstár **(ingatlan-karbantartás, Borsod-Abaúj-Zemplén megye – K. É. – 19706/2008)**

Magyar Államkincstár **(ingatlan-karbantartás, Hajdú-Bihar megye – K. É. – 19707/2008)**

Magyar Államkincstár **(ingatlan-karbantartás, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye – K. É. – 19708/2008)**

Magyar Államkincstár **(ingatlan-karbantartás, központ – K. É. – 19709/2008)**

Magyar Államkincstár **(ingatlan-karbantartás, Békés megye – K. É. – 19710/2008)**

Magyar Államkincstár **(ingatlan-karbantartás, Budapest és Pest megye – K. É. – 19829/2008)**

Óbuda-Békásmegyer Önkormányzata **(közterületek reklámcélú hasznosítása, látható hirdetmények, hirdető- és reklámberendezésekkel kapcsolatos reklámfelügyeleti tevékenység ellátása – K. É. – 16393/2008)**

Országgyűlés Hivatala **[az Országgyűlés Hivatala 2007–2010. évi belföldi és 2007–2008. évi külföldi időszaki kiadványainak beszerzése, szállítása és a kapcsolódó szolgáltatások teljesítése (265) – K. É. – 19731/2008]**

Országgyűlés Hivatala **(az Országgyűlés Irodaháza déli rész klimatizálás és fűtéskorszerűsítés kiviteli terveinek elkészítése – K. É. – 19899/2008)**

Szolnok Megyei Jogú Város Önkormányzata **(Szolnok, Kaán K. u. 20. alatti szociális intézmény akadálymentesítése – K. É. – 19886/2008)**

Szolnok Megyei Jogú Város Önkormányzata **(Szolnok, Munkácsy Úti Óvoda bővítése – K. É. – 19908/2008)**

Tempus Közalapítvány **(tanulmánykötet nyomdai kivitelezési feladatainak ellátására kötött vállalkozási szerződés teljesülése – K. É. – 20065/2008)**

Vám- és Pénzügyőrség Országos Parancsnoksága **(Kecskemét, Batthyány u. 9. tetőjavítás – K. É. – 19787/2008)**

Vám- és Pénzügyőrség Országos Parancsnoksága **(Kecskemét, Batthyány utca 9. tűzgátló burkolat – K. É. – 19792/2008)**

Várpalota Város Önkormányzata **(Vasút, Báthory, Rákóczi, Felsőinkám, Körmöcbánya, Inotán utcában, Radnóti, Tési úton, Csernyei és Szabolcska utcában útburkolat-, járdafelújítási, parkolóhely-kialakítási, és térkőburkolási munkák elvégzése – K. É. – 15347/2008)**

Összegezés a részvételi jelentkezések elbírálásáról

PARKING Szervező, Fejlesztő és Tanácsadó Kft. **(össztömeg-korlátozott övezetek kiviteli szintű forgalomtechnikai tervének elkészítése – K. É. – 19748/2008)**

A Cégközlöny 49. számában (2008. december 4.) megjelent felszámolási eljárások megindításáról

A Fővárosi Bíróság
9.Fpk.01-08-003390/8. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 14. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Pedant s. r. o.** (Sk. 94501. Komárno, ul. Gen. Klapku 68/46.; adószáma: 22180272-2-43) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CSABAHOLDING Szolgáltató Kft., 1146 Budapest, Thököly út 59/A I/3. Lev. cím: 1398 Bp., Pf. 593.

A Fővárosi Bíróság
14.Fpk.01-08-000732/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. június 18. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **TRANZIT Fuvarszervező és Szállító Közkereseti Társaság** (1181 Budapest, Havanna u. 26. 4. em. 10. Telephelye: 1106 Budapest, Pesti határút 42679. hrsz.; cégjegyzékszáma: 01 03 024571; adószáma: 29595419-2-43) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

1077 Budapest, Wesselényi u. 37.

Jogelőd(ök):

TRANZIT Fuvarszervező és Szállító Gazdasági Munkaközösség.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CONCUR Befektetési Kft., 1066 Budapest, Teréz krt. 6.

A Fővárosi Bíróság
14.Fpk.01-08-002202/10. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 9. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **RIZLING Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság végelszámolás alatt** (1039 Budapest, Hollós Korvin Lajos u. 4.; cégjegyzékszáma: 01 06 114770; adószáma: 28249988-2-41) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

RIZLING Kereskedelmi és Szogáltató Betéti Társaság

Előző székhelye(i):

1053 Budapest, Henszlmann u. 7.

1126 Budapest, Szendrő u. 45.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Contact Nord Felszámoló Vagyonkezelő Kft., 1071 Budapest, István u. 47. II/14., levelezési cím: 1241 Bp., Pf. 97.

A Fővárosi Bíróság
9.Fpk.01-08-004992/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 15. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **KAPUVILL Ipari Szolgáltató és Kereskedelmi Betéti Társaság végelszámolás alatt** (1211 Budapest, Gyepsor u. 1.; cégjegyzékszáma: 01 06 319479; adószáma: 28525183-2-43) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CSABAHOLDING Szolgáltató Kft., 1146 Budapest, Thököly út 59/A I/3. Lev. cím: 1398 Bp., Pf. 593.

A Fővárosi Bíróság
18.Fpk.01-08-005762/9. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 3. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **A. B. Marketing Betéti Társaság** (1066 Budapest, Teréz krt. 38.; cégjegyzékszáma: 01 06 613323; adószáma: 29097870-2-42) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: ALEXANDER & CO. Gazdasági Szaktanácsadó Kft., 1042 Budapest, Árpád út 57–59. I. em. 8.

A Fővárosi Bíróság
28.Fpk.01-08-001841/8. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. szeptember 25. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **C. S. V. Kereskedelmi Betéti Társaság végelszámolás alatt** (1071 Budapest, Bajza u. 1.; cégjegyzékszáma: 01 06 713427; adószáma:

28335391-2-42) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: BROSS Válságkezelő Kft., 1015 Budapest, Hattyú u. 3/A fszt. 2., 1276 Budapest, Pf. 77.

A Fővárosi Bíróság
9.Fpk.01-08-002674/9. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 15. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Dr. Ház Építőipari Betéti Társaság** (1213 Budapest, Puli sétány 10. 1. em. 6.; cégjegyzékszáma: 01 06 718549; adószáma: 20188951-2-43) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Vadász & Partners Felszámoló, Vagyonfelügyelő és Tanácsadó Kft., 1112 Budapest, Neszmélyi u. 44.

A Fővárosi Bíróság
16.Fpk.01-08-006205/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 4. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Hummel és Vári Szállító és Szolgáltató Betéti Társaság végelszámolás alatt** (1149 Budapest, Pósa Lajos u. 52.; cégjegyzékszáma: 01 06 726152; adószáma: 20380988-2-42) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: AGRO ALBA Szolgáltató Zrt., 1055 Budapest, Balassi Bálint u. 9–11.

A Fővárosi Bíróság
4.Fpk.01-08-003313/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) **JHF ELEKTRO Ipari Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (1112 Budapest, Budaörsi út 180/E; cégjegyzékszáma: 01 06 750536; adószáma: 21391565-2-43) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: ÁFI Felszámoló és Vagyonkezelő Zrt., 1055 Budapest, Szent István krt. 1. I. em., levelezési cím: 1399 Bp., Pf. 701/313.

A Fővárosi Bíróság
14.Fpk.01-08-004535/5. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) **BAU-BALU Ipari és Kereskedelmi Betéti Társaság végelszámolás alatt** (1082 Budapest, Vajdahunyad u. 3.; cégjegyzékszáma: 01 06 752742; adószáma: 21452897-2-42) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

BAU-BALU Ipari és Kereskedelmi Betéti Társaság

Előző székhelye(i):

1086 Budapest, Dankó u. 10.

A bíróság által kijelölt felszámoló: EXEREM Gazdasági Szolgáltató Kft., 1042 Budapest, Árpád út 57–59. Lev. cím: 1396 Budapest 62, Pf. 464.

A Fővárosi Bíróság
4.Fpk.01-08-002519/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. szeptember 12. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **FÉNY-ÉP '81 Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (1112 Budapest, Oltványárok 27. 2. em. 1.; cégjegyzékszáma: 01 06 758239; adószáma: 21779343-2-43) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: PARA Gazdasági Tanácsadó Kft., 1138 Budapest, Népfürdő u. 7.

A Fővárosi Bíróság
9.Fpk.01-08-004999/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 15. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **KRISTÁLY Gazdasági Pénzügyi Tanácsadó és Szolgáltató Betéti Társaság végelszámolás alatt** (1163 Budapest, Védő u. 5/A 1. em. 5.; cégjegyzékszáma: 01 06 767389; adószáma: 24557290-2-42) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Vadász & Partners Felszámoló, Vagyonfelügyelő és Tanácsadó Kft., 1112 Budapest, Neszmélyi u. 44.

A Fővárosi Bíróság
14.Fpk.01-08-002955/8. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 13. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Ingatlankereső Építőipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (rövidített elnevezése: Ingatlankereső Bt.) (1193 Budapest, Víztorony u. 19.; cégjegyzékszáma: 01 06 773862; adószáma: 22284785-2-43) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Dr. FELSŐ Vállalkozásszervező és Csődtanácsadó Kft., 1072 Budapest, Dob u. 52., postacíme: 1399 Bp., Pf. 701/65.

A Fővárosi Bíróság
29.Fpk.01-08-006500/8. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 13. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **LI MING Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság végelszámolás alatt** (1135 Budapest, Béke utca 26. 2. em. 230.; cégjegyzékszáma: 01 09 461447; adószáma: 12053830-2-41) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

LI MING Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság

Előző székhelye(i):

1068 Budapest, Rippl Rónai u. 10.

1024 Budapest, Margit körút 13. fszt. 1.

A bíróság által kijelölt felszámoló: ALEXANDER & CO. Gazdasági Szaktanácsadó Kft., 1042 Budapest, Árpád út 57–59. I. em. 8.

A Fővárosi Bíróság
28.Fpk.01-08-000595/8. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 8. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Mixer Trans Budapest Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság** (1106 Budapest, Keresztúri út 202–206.; cégjegyzékszáma: 01 09 563168; adószáma: 12187027-2-42) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

TRANS-SZEGEDI Közúti Áruszállító Korlátolt Felelősségű Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: L Q D Pénzügyi és Gazdasági Szakértő Kft., 1032 Budapest, Vályog u. 2–4.

A Fővárosi Bíróság
18.Fpk.01-08-000774/13. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 18. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **WORK PRESS Iparművészeti Korlátolt Felelősségű Társaság** (1115 Budapest, Fraknó u. 28/B VII. 22.; cégjegyzékszáma: 01 09 663241; adószáma: 12292341-2-43) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Dr. FELSŐ Vállalkozásszervező és Csődtanácsadó Kft., 1072 Budapest, Dob u. 52., postacíme: 1399 Bp., Pf. 701/65.

A Fővárosi Bíróság
4.Fpk.01-08-002736/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) **ELDOR Ingatlanbefektetési Korlátolt Felelősségű Társaság** (1126 Budapest, Dolgos u. 2. 6/A 2. em. 5.; cégjegyzékszáma: 01 09 682735; adószáma: 11909934-2-43) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

ELDOR Ingatlanbefektetési Korlátolt Felelősségű Társaság

Előző székhelye(i):

1054 Budapest, Szemere u. 21. 5. em. 2.

1062 Budapest, Bajza utca 54. mfszt. 2.

A bíróság által kijelölt felszámoló: EXEREM Gazdasági Szolgáltató Kft., 1042 Budapest, Árpád út 57–59. Lev. cím: 1396 Budapest 62, Pf. 464.

A Fővárosi Bíróság
16.Fpk.01-08-001170/13. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 12. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **YAO ZU Nemzetközi Keres-**

kedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság (1105 Budapest, Kápolna utca 3. 5. em. 19.; cégjegyzékszáma: 01 09 685801; adószáma: 11970031-2-42) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: ALEXANDER & CO. Gazdasági Szaktanácsadó Kft., 1042 Budapest, Árpád út 57–59. I. em. 8.

A Fővárosi Bíróság
28.Fpk.01-07-006232/9. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 10. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **TIMEBOX Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (1039 Budapest, Madzsar J. u. 43. 1. em. 4.; cégjegyzékszáma: 01 09 687863; adószáma: 12470936-2-41) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

1039 Budapest, Juhász Gyula u. 2. 4. em. 34.

A bíróság által kijelölt felszámoló: EXEREM Gazdasági Szolgáltató Kft., 1042 Budapest, Árpád út 57–59. Lev. cím: 1396 Budapest 62, Pf. 464.

A Fővárosi Bíróság
25.Fpk.01-08-005057/8. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. szeptember 15. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **KALIB-R Biztonságtechnikai, Vagyonvédelmi, Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság végelszámolás alatt** (1122 Budapest, Gaál J. u. 19., fióktelepe: 2011 Budakalász, Kedves u. 12.; cégjegyzékszáma: 01 09 691466; adószáma: 12537965-2-43) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

KALIB-R Biztonságtechnikai, Vagyonvédelmi, Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: CREDIT-AUDIT Üzletviteli Szolgáltató Kft., 1137 Budapest, Radnóti Miklós u. 2.

A Fővárosi Bíróság
4.Fpk.01-08-001184/10. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. szeptember 29. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **A. FA-GYÁR Faipari Gyártó Korlátolt Felelősségű Társaság** (1136 Budapest, Pannónia u. 21. 3. em. 2.; cégjegyzékszáma: 01 09 697135; adószáma: 11498568-2-41) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

4945 Szatmárcseke, Idamajor, fatelep

Jogelőd(ök):

I. MOBIL Építőipari és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: Kossuth Holding Válságkezelő és Felszámoló Zrt., 1075 Budapest, Kazinczy u. 24–26. Lev. cím: 1388 Bp., Pf. 51.

A Fővárosi Bíróság
18.Fpk.01-08-004741/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 5. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **I. T. C. H. International Trading Hungary Korlátolt Felelősségű Társaság** (1054 Budapest, Alkotmány u. 15.; cégjegyzékszáma: 01 09 698039; adószáma: 12676613-2-41) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: ALEXANDER & CO. Gazdasági Szaktanácsadó Kft., 1042 Budapest, Árpád út 57–59. I. em. 8.

A Fővárosi Bíróság
14.Fpk.01-08-004735/5. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 6. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **GPE Tanácsadó és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság végelszámolás alatt** (1158 Budapest, Késmárk u. 3.; cégjegyzékszáma: 01 09 698100; adószáma: 12678079-2-42) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

GPE Tanácsadó és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság

Előző székhelye(i):

1225 Budapest, Nagytétényi út 234/G 2. em. 7.

A bíróság által kijelölt felszámoló: EXEREM Gazdasági Szolgáltató Kft., 1042 Budapest, Árpád út 57–59. Lev. cím: 1396 Budapest 62, Pf. 464.

A Fővárosi Bíróság
16.Fpk.01-08-002057/10. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 18. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Event-Garde Rendezvényszervező és Szolgáltató Kft.** (1156 Budapest, Sárfű u. 19. 10. em. 29.; cégjegyzékszáma: 01 09 698505; adószáma: 12686629-2-42) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: MAROSHOLDING TANÁCSADÓ Kft., 1021 Budapest, Hárshegyi út 5–7. B ép. II. em. 21.

A Fővárosi Bíróság
24.Fpk.01-08-002686/8. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 25. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **EGO BEST Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (rövidített elnevezése: EGO BEST Kft.) (1181 Budapest, Havanna u. 52. 5. em. 30.; cégjegyzékszáma: 01 09 698788; adószáma: 12692325-2-43) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Dual-Perfekt Gazdasági Tanácsadó Kft., 1111 Budapest, Karinthy F. út 4–6. Levelezési cím: 1507 Bp., Pf. 139.

A Fővárosi Bíróság
17.Fpk.01-08-006568/5. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 20. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **DIWEST Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (1036 Budapest, Bécsi út 81.; cégjegyzékszáma: 01 09 699169; adószáma: 12699872-2-41) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Telephelye(i):

1024 Budapest, Margit krt. 87–89.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Dr. FELSŐ Vállalkozásszervező és Csődtanácsadó Kft., 1072 Budapest, Dob u. 52., postacíme: 1399 Bp., Pf. 701/65.

A Fővárosi Bíróság
2.Fpk.01-06-002601/23. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 20. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **V2 Média Ingatlanforgalmazó, Építőipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (1023 Budapest, Gül Baba u. 4. 2. em. 3., fióktelep: 8130. Enying, Bokréta u. 36.; cégjegyzékszáma: 01 09 707768; adószáma: 12875678-2-41) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

V2 Média Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság

Előző székhelye(i):

1036 Budapest, Galagonya u. 4. 2. em. 17/A

A bíróság által kijelölt felszámoló: Kossuth Holding Válságkezelő és Felszámoló Zrt., 1075 Budapest, Kazinczy u. 24–26. Lev. cím: 1388 Bp., Pf. 51.

A Fővárosi Bíróság
16.Fpk.01-08-005602/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 21. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **DÉVA-BAU 2002 Korlátolt Felelősségű Társaság végelszámolás alatt** (1147 Budapest, Czobor utca 1. 1. em. 3.; cégjegyzékszáma: 01 09 708426; adószáma: 12888917-2-42) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: HUNYADI Válságmenedzser és Felszámoló Zrt., 1145 Budapest, Uzsoki u. 48. I/4.

A Fővárosi Bíróság
16.Fpk.01-08-005884/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 28. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **GAZ-TRADE HOLDING Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság végelszámolás alatt** (1024 Budapest, Margit körút 43–45. 7. em. 8.; cégjegyzékszáma: 01 09 711644; adószáma: 12951721-2-41) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CSABAHOLDING Szolgáltató Kft., 1146 Budapest, Thököly út 59/A I/3. Lev. cím: 1398 Bp., Pf. 593.

A Fővárosi Bíróság
4.Fpk.01-07-005553/8. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. február 20. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **WOOD PRODUCT Tanácsadó és Kereskedelmi Kft.** (1125 Budapest, Trencséni u. 27.; cégjegyzékszáma: 01 09 714233; adószáma: 13005366-2-43) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Vadász & Partners Felszámoló, Vagyonfelügyelő és Tanácsadó Kft., 1112 Budapest, Neszmélyi u. 44.

A Fővárosi Bíróság
18.Fpk.01-07-005335/10. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 14. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **DIXI-DUO Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (1108 Budapest, Tóvirág u. 8. 2. em. 9.; cégjegyzékszáma: 01 09 717498; adószáma: 13075716-2-42) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: TM-LINE Felszámoló és Gazdasági Tanácsadó Zrt., 1092 Budapest, Ferenc krt. 40. II. em. 16. Levelezési cím: 1450 Bp., Pf. 136.

A Fővárosi Bíróság
18.Fpk.01-08-002191/8. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 4. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **DIALEX 2003 Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (1126 Budapest, Böszörményi út 34/A; cégjegyzékszáma: 01 09 717716; adószáma: 13080105-2-43) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: L Q D Pénzügyi és Gazdasági Szakértő Kft., 1032 Budapest, Vályog u. 2–4.

A Fővárosi Bíróság
24.Fpk.01-08-000130/16. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 25. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **MUSTER CITY ROAD Sütőipari és Gyártó Korlátolt Felelősségű Társaság** (rövidített elnevezése: MUSTER CITY ROAD Kft.) (1033 Budapest, Kiscsikós köz 14.; cégjegyzékszáma: 01 09 719579; adószáma: 13117838-2-41) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: ADVOCAT Szolgáltató és Kereskedelmi Kft., 1042 Budapest, Árpád út 57–59. I. em. 7.

A Fővárosi Bíróság
28.Fpk.01-07-006140/15. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 4. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Server Bau 2006 Építőipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (1201 Budapest, Vörösmarty u. 121.; cégjegyzékszáma: 01 09 723573; adószáma: 13204589-2-43) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

Service Contact Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság

Előző székhelye(i):

1067 Budapest, Csengery utca 62/B fszt. 3.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Kossuth Holding Válságkezelő és Felszámoló Zrt., 1075 Budapest, Kazinczy u. 24–26. Lev. cím: 1388 Bp., Pf. 51.

A Fővárosi Bíróság
3.Fpk.01-07-004829/22. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 14. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Frell Ingatlanforgalmazási, Építőipari, Beruházó és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság** (1083 Budapest, Szigetvári út 5.; cégjegyzékszáma: 01 09 726868; adószáma: 13273213-2-42) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CSABAHOLDING Szolgáltató Kft., 1146 Budapest, Thököly út 59/A I/3. Lev. cím: 1398 Bp., Pf. 593.

A Fővárosi Bíróság
24.Fpk.01-08-000386/17. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 31. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **FORTISSIMO PLUSSZ Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (rövidített elnevezése: FORTISSIMO PLUSSZ Kft.) (1145 Budapest, Gyarmat u. 49. 4. ép. 1. em. 58.; cégjegyzékszáma: 01 09 727879; adószáma: 11523275-2-42) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Duna Audit Könyvszakértő Iroda Kft., 1115 Budapest, Bartók Béla út 131/A. Lev. cím: 1087 Bp., Kerepesi út 29/B VII. épület II. em.

A Fővárosi Bíróság
14.Fpk.01-08-003302/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 13. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **BIG NEW CENTURY Nemzetközi Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság** (rövidített elnevezése: BIG NEW CENTURY Kft.) (1102 Budapest, Állomás utca 7. X. em. 49., fióktelepe: 2700 Cegléd, Reggel út 2–1.; cégjegyzékszáma: 01 09 731584; adószáma: 13366348-2-43) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

1181 Budapest, Barta Lajos utca 8.

Fióktelepe(i):

2700 Cegléd, Reggel út 2–1.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Dr. FELSŐ Vállalkozásszervező és Csődtanácsadó Kft., 1072 Budapest, Dob u. 52., postacíme: 1399 Bp., Pf. 701/65.

A Fővárosi Bíróság
25.Fpk.01-08-006498/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 14. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **MONTU-BAU Építőipari és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság végelszámolás alatt** (1102 Budapest, Kőrösi Csoma Sándor u. 26.; cégjegyzékszáma: 01 09 739261; adószáma: 12929179-2-42) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

Lafetta Ingatlanforgalmazó és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság

MONTU-BAU Építőipari és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság

Előző székhelye(i):

1086 Budapest, Szeszgyár u. 6.

1086 Budapest, Csobánc utca 11. 4. em. 1/A

7400 Kaposvár, Gróf Apponyi Albert u. 18.

6430 Bácsalmás, Gróf Széchenyi utca 75.

A bíróság által kijelölt felszámoló: KERSZI Kereskedelmi és Pénzügyi Szervezési Tanácsadó Zrt., 1135 Budapest, Csata u. 11., levelezési cím: 1581 Bp., Pf. 108.

A Fővárosi Bíróság
18.Fpk.01-08-002545/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 1. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **EWP Energia Befektető Korlátolt Felelősségű Társaság** (1113 Budapest, Bocskai út 134–136.; cégjegyzékszáma: 01 09 739558; adószáma: 13520508-2-43) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CREDIT-AUDIT Üzletviteli Szolgáltató Kft., 1137 Budapest, Radnóti Miklós u. 2.

A Fővárosi Bíróság
4.Fpk.01-07-006362/13. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. szeptember 15. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **EURO-EVENT Kiadói és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (1144 Budapest, Füredi utca 74–76.; cégjegyzékszáma: 01 09 861305; adószáma: 13230733-2-42) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

8200 Veszprém, Szabadság tér 4.

8200 Veszprém, Egry J. utca 37.

A bíróság által kijelölt felszámoló: HUNYADI Válságmenedzser és Felszámoló Zrt., 1145 Budapest, Uzsoki u. 48. I/4.

A Fővárosi Bíróság
14.Fpk.01-08-002291/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 29. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **L-Lézer Kutatás Fejlesztési Korlátolt Felelősségű Társaság** (rövidített elnevezés: L-Lézer Kft., korábbi fióktelep: 2000 Szentendre, Ipartelep, Kőzúzó köz 4.) (1134 Budapest, Dunyov I. u 14. A ép. fszt. 2.; cégjegyzékszáma: 01 09 861530; adószáma: 13557612-2-41) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Jogelőd(ök):

LASRAM Lézer Részvénytársaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: Kossuth Holding Válságkezelő és Felszámoló Zrt., 1075 Budapest, Kazinczy u. 24–26. Lev. cím: 1388 Bp., Pf. 51.

A Fővárosi Bíróság
9.Fpk.01-08-003982/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 18. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Clever School Felnőttképző Korlátolt Felelősségű Társaság** (1126 Budapest, Böszörményi út 34. B lház I. em. 2.; cégjegyzékszáma: 01 09 870269; adószáma: 12806645-2-43) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: PÁTRIA CONSULT Gazdasági Tanácsadó és Vagyonkezelő Zrt., 1034 Budapest, Seregély u. 13.

A Fővárosi Bíróság
30.Fpk.01-07-006876/11. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 6. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **VARGAS DIVATSTÚDIÓ Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (1025 Budapest, Pusztaszeri köz 4.; cégjegyzékszáma: 01 09 874181; adószáma: 13805623-2-41) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Nem bejegyzett elnevezése(i):

VARGAS DIVATSTÚDIÓ Korlátolt Felelősségű Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: CSABAHOLDING Szolgáltató Kft., 1146 Budapest, Thököly út 59/A I/3. Lev. cím: 1398 Bp., Pf. 593.

A Fővárosi Bíróság
24.Fpk.01-08-000899/13. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 31. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **R CONTROL SEC Vagyonvédelmi Korlátolt Felelősségű Társaság** (1147 Budapest, Öv utca 149/A; cégjegyzékszáma: 01 09 874533; adószáma: 13812351-2-42) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: AGRO ALBA Szolgáltató Zrt., 1055 Budapest, Balassi Bálint u. 9–11.

A Baranya Megyei Bíróság
3.Fpk.02-08-000330/15. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. július 22. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **BAGENTURA Ipari és Kereskedelmi Betéti Társaság** (7636 Pécs, Kéméndi sor 45.; cégjegyzékszáma: 02 06 063287; adószáma: 20074171-2-02) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

7636 Pécs, Port J. u. 5.

7621 Pécs, Rákóczi u. 46.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Csabaholding Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság, 1146 Budapest, Thököly út 59/A I/3., cégjegyzékszáma: 01 09 683720.

A Baranya Megyei Bíróság
6.Fpk.02-08-000697/8. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 20. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **SCHNEEMAN Fuvarozó és Szállítmányozási Betéti Társaság végelszámolás alatt** (7627 Pécs, Kanyar u. 17.; cégjegyzékszáma: 02 06 064484; adószáma: 20087441-2-02) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

SCHNEEMAN Fuvarozó és Szállítmányozási Betéti Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: CONCORDAT Felszámoló Kft., 1015 Budapest, Hattyú u. 10/A, cégjegyzékszáma: 01 09 562281. (A helyi kirendeltség címe: 7624 Pécs, Budai Nagy Antal u. 1. I. em. 107.)

A Baranya Megyei Bíróság
6.Fpk.02-08-000572/10. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 10. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **TARR és TARR Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (7632 Pécs, Aidinger J. utca 10.; cégjegyzékszáma: 02 06 065707; adószáma: 20102410-2-02) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

TARR és KÖVESI Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság

Előző székhelye(i):

7623 Pécs, Megyeri u. 42.

A bíróság által kijelölt felszámoló: KERSZI Kereskedelmi és Pénzügyi Szervezési Tanácsadó Zrt., 1135 Budapest, Csata u. 11., cégjegyzékszáma: 01 10 041640.

A Baranya Megyei Bíróság
3.Fpk.02-08-000696/8. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 20. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **UNIOLAND Ingatlanközvetítő Iroda Betéti Társaság végelszámolás alatt** (7900 Szigetvár, Munkás u. 22.; cégjegyzékszáma: 02 06 067594; adószáma: 20150152-2-02) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

UNIOLAND Ingatlanközvetítő Iroda Betéti Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: CONCORDAT Felszámoló Kft., 1015 Budapest, Hattyú u. 10/A, cégjegyzékszáma: 01 09 562281. (A helyi kirendeltség címe: 7624 Pécs, Budai Nagy Antal u. 1. I. em. 107.)

A Baranya Megyei Bíróság
5.Fpk.02-08-000732/8. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 6. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **FASSIONLINE-COMPANY Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság végelszámolás alatt** (7800 Siklós, Illyés Gy. u. 17.; cégjegyzékszáma: 02 06 068994; adószáma: 20647306-2-02) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

FASSIONLINE-COMPANY Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: Portfólió Befektetési és Vállalkozási Kft., 7400 Kaposvár, Virág utca 21., cégjegyzékszáma: 14 09 000928.

A Baranya Megyei Bíróság
6.Fpk.02-08-000571/10. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 4. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Galambos és Társa Kereskedelmi Betéti Társaság** (7817 Diósviszló, Vasútállomás utca 8.; cégjegyzékszáma: 02 06 071860; adószáma: 21888582-2-02) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: NOVALIKVID Felszámoló és Vagyonkezelő Korlátolt Felelősségű Társaság, 1134 Budapest, Apály u. 4. B ép., cégjegyzékszáma: 01 09 724140.

A Baranya Megyei Bíróság
7.Fpk.02-08-000397/21. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 13. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Őrangyal Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (7932 Szulimán, Kossuth Lajos u. 11.; cégjegyzékszáma: 02 06 072148; adószáma: 24624170-2-02) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

2330 Dunaharaszti, Némedi út 42.

8749 Zalakaros, Kossuth L. u. 43.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CONCORDAT Felszámoló Kft., 1015 Budapest, Hattyú u. 10/A, cégjegyzékszáma: 01 09 562281. (A helyi kirendeltség címe: 7624 Pécs, Budai Nagy Antal u. 1. I. em. 107.)

A Baranya Megyei Bíróság
3.Fpk.02-08-000486/12. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 31. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **ART-ARMIN Művészeti és Kereskedelmi Betéti Társaság** (7624 Pécs, Ferencesek utca 4.; cégjegyzékszáma: 02 06 073185; adószáma: 22316839-2-02) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: NOVALIKVID Felszámoló és Vagyonkezelő Korlátolt Felelősségű Társaság, 1134 Budapest, Apály u. 4. B ép., cégjegyzékszáma: 01 09 724140.

A Baranya Megyei Bíróság
6.Fpk.02-08-000703/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) **Infomix Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.** (7621 Pécs, Rákóczi út 46.; cégjegyzékszáma: 02 09 000130; adószáma: 10364495-2-02) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

Infomix Kereskedelmi és Szolgáltato Kft.

Infomix Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. felszámolás alatt

Előző székhelye(i):

7635 Pécs, Asztalos J. u. 33.

A bíróság által kijelölt felszámoló: STANDARD Felszámoló és Vagyonkezelő Kft., 1137 Budapest, Pozsonyi út 32., cégjegyzékszáma: 03 09 106294.

A Baranya Megyei Bíróság
3.Fpk.02-08-000437/9. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 4. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **LIVER TRADE Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (7630 Pécs, Pécsváradi u. 2/1.; cégjegyzékszáma: 02 09 065048; adószáma: 11545914-2-02) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

7632 Pécs, Berek u. 17.

A bíróság által kijelölt felszámoló: NOVALIKVID Felszámoló és Vagyonkezelő Korlátolt Felelősségű Társaság, 1134 Budapest, Apály u. 4. B ép., cégjegyzékszáma: 01 09 724140.

A Baranya Megyei Bíróság
5.Fpk.02-08-000368/12. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 12. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **GEWACO Hulladékhasznosító és Feldolgozó Korlátolt Felelősségű Társaság** (7634 Pécs, Hóvirág utca 12.; cégjegyzékszáma: 02 09 067969; adószáma: 12805338-2-02) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

Biwatec Hulladékhasznosító és Feldolgozó Korlátolt Felelősségű Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: VECTIGALIS Általános Vállalkozási Zrt., 1051 Budapest, Mérleg u. 12. V. lház. 7–8., cégjegyzékszáma: 01 10 044074. (A helyi kirendeltség címe: 7621 Pécs, Mátyás király u. 21., levélcím: 7601 Pécs, Pf. 378.)

A Baranya Megyei Bíróság
3.Fpk.02-08-000490/9. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 12. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **RENMERKIT Ingatlanforgalmazó, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (7951 Szabadszentkirály, Petőfi utca 38.; cégjegyzékszáma: 02 09 070022; adószáma: 13472539-2-02) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

7626 Pécs, Orsolya utca 12/1.

A bíróság által kijelölt felszámoló: VECTIGALIS Általános Vállalkozási Zrt., 1051 Budapest, Mérleg u. 12. V. lház. 7–8., cégjegyzékszáma: 01 10 044074. (A helyi kirendeltség címe: 7621 Pécs, Mátyás király u. 21., levélcím: 7601 Pécs, Pf. 378.)

A Baranya Megyei Bíróság
5.Fpk.02-08-000378/11. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 14. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **OD Tüzép Sped Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (cégjegyzékszáma: 02 09 070919) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: KERSZI Kereskedelmi és Pénzügyi Szervezési Tanácsadó Zrt., 1135 Budapest, Csata u. 11., cégjegyzékszáma: 01 10 041640.

A Zala Megyei Bíróság
1.Fpk.20-08-020183/9. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 4. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **ALPHA INFO Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (7622 Pécs, Siklósi út 1/1., régi székhelye: 8360 Keszthely, Kísérleti utca 3.; cégjegyzékszáma: 02 09 072545; adószáma: 12952090-2-02) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):
7761 Kozármisleny, Orgona utca 8.
Nem bejegyzett székhelye(i):
7622 Pécs, Siklósi út 1/1.

A bíróság által kijelölt felszámoló: HUBERTUS Pénzügyi, Gazdasági Tanácsadó Kft., 7624 Pécs, Hungária u. 53/1., cégjegyzékszáma: 02 09 060077.

A Bács-Kiskun Megyei Bíróság
10.Fpk.03-08-000599/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 4. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **RN Hungary Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (6400 Kiskunhalas, Bem u. 6. IV/ 43.; cégjegyzékszáma: 03 06 114239; adószáma: 22306902-2-03) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: DÉLPRODUKT Kereskedelmi és Szolgáltató Kft., 6726 Szeged, Petrozsényi u. 16/4., cégjegyzékszáma: 06 09 001253.

A Bács-Kiskun Megyei Bíróság
13.Fpk.03-08-000608/10. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 12. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Borbási Faiskolai Korlátolt Felelősségű Társaság** (6000 Kecskemét, Borbás u. 42.; cégjegyzékszáma: 03 09 000347; adószáma: 10276891-2-03) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CREDIT PLUSZ Szolgáltató Kft., 7100 Szekszárd, Mikes u. 9–11., cégjegyzékszáma: 17 09 001262.

A Bács-Kiskun Megyei Bíróság
10.Fpk.03-08-000616/10. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 14. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **SCI INFORM Informatikai, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (6448 Csávoly, 0265/45. hrsz.; cégjegyzékszáma: 03 09 103828; adószáma: 11373984-2-03) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):
BOROZDA Termelő, Szolgáltató és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság

Előző székhelye(i):
6237 Kecel, Vasút u. 113.
6200 Kiskőrös, Mező u. 8.
6221 Akasztó, Deák Ferenc u. 8.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CRAC-ORG Felszámoló és Csődmenedzselő Zrt., 1082 Budapest, Baross u. 114–116., cégjegyzékszáma: 01 10 045271.

A Bács-Kiskun Megyei Bíróság
10.Fpk.03-08-000704/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 11. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **MAJSA-KER Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság** (6120 Kiskunmajsa, Vágóhíd u. 62.; cégjegyzékszáma: 03 09 104146; adószáma: 11376860-2-03) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CREDIT PLUSZ Szolgáltató Kft., 7100 Szekszárd, Mikes u. 9–11., cégjegyzékszáma: 17 09 001262.

A Bács-Kiskun Megyei Bíróság
10.Fpk.03-08-000622/10. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 14. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Bácskai Agroszféra Mezőgazdasági, Szolgáltató és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság** (6440 Jánoshalma, Kiserdő tanya 1.; cégjegyzékszáma: 03 09 107467; adószáma: 11838232-2-03) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

GOYÓZÓ Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság

Előző székhelye(i):

6221 Akasztó, Szent István u. 77/C

A bíróság által kijelölt felszámoló: CRAC-ORG Felszámoló és Csődmenedzselő Zrt., 1082 Budapest, Baross u. 114–116., cégjegyzékszáma: 01 10 045271.

A Bács-Kiskun Megyei Bíróság
10.Fpk.03-08-000620/10. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 14. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **INFORM-BAU Mezőgazdasági, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság végelszámolás alatt** (6440 Jánoshalma, Kiserdő tanya 1.; cégjegyzékszáma: 03 09 109897; adószáma: 12859856-2-03) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

Béleczki Borház Felvásárló, Termeltető, Szolgáltató és Forgalmazó Korlátolt Felelősségű Társaság

INFORM-BAU Informatikai, Építészeti, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság

INFORM-BAU Mezőgazdasági, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság

Előző székhelye(i):

6224 Tabdi, Munkácsy Mihály utca 2.

6200 Kiskőrös, Petőfi tér 10–11.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CRAC-ORG Felszámoló és Csődmenedzselő Zrt., 1082 Budapest, Baross u. 114–116., cégjegyzékszáma: 01 10 045271.

A Bács-Kiskun Megyei Bíróság
10.Fpk.03-08-000614/11. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 14. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **SZAMARKEND Állattenyésztési és Növénytermelési Korlátolt Felelősségű Társaság** (6448 Csávoly, 0265/45. hrsz.; cégjegyzékszáma: 03 09 113121; adószáma: 13630865-2-03) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

SZAMARKEND Termelő, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság

Előző székhelye(i):

6221 Akasztó, Szent István utca 77/C

Jogelőd(ök):

SZAMARKEND Termelő, Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: CRAC-ORG Felszámoló és Csődmenedzselő Zrt., 1082 Budapest, Baross u. 114–116., cégjegyzékszáma: 01 10 045271.

A Bács-Kiskun Megyei Bíróság
10.Fpk.03-08-000605/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 11. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **TRISECTION-BAU Építőipari Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (6100 Kiskunfélegyháza, Wesselényi u. 1. 1. em. 10.; cégjegyzékszáma: 03 09 114036; adószáma: 13254223-2-03) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

RUNWAY Oktatási Stúdió Korlátolt Felelősségű Társaság

TRISECTION Oktatási és Fordító Korlátolt Felelősségű Társaság

Előző székhelye(i):

6726 Szeged, Fő fasor 53. B ép. 3. lház 4.

6724 Szeged, Francia u. 27. 2. em. 6.

6100 Kiskunfélegyháza, Dózsa Gy. u. 5. 2. em. 9.

A bíróság által kijelölt felszámoló: DÉLPRODUKT Kereskedelmi és Szolgáltató Kft., 6726 Szeged, Petrozsényi u. 16/4., cégjegyzékszáma: 06 09 001253.

A Békés Megyei Bíróság
2.Fpk.04-08-000252/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 15. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **TITANIC CLUB Vendéglátó-ipari és Szolgáltató Betéti Társaság** (5800 Mezőkovácsháza, Kinizsi u. 21.; cégjegyzékszáma: 04 06 008085;

adószáma: 20764085-2-04) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Factor Kereskedelmi Szolgáltató és Ügyvitelszervező Kft., 1031 Budapest, Kazal u. 65., cégjegyzékszáma: 01 09 269929.

A Békés Megyei Bíróság
5.Fpk.04-08-000314/5. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 13. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Cash-Money Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság végelszámolás alatt** (5940 Tótkomlós, Luther u. 21.; cégjegyzékszáma: 04 09 006464; adószáma: 13353133-2-04) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: MAROSHOLDING Tanácsadó Korlátolt Felelősségű Társaság, 1021 Budapest, Hárshegyi út 5–7. B/II/21., cégjegyzékszáma: 03 09 109743.

A Békés Megyei Bíróság
5.Fpk.04-08-000276/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 14. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Lajos és Péter Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság** (5671 Békéscsaba, Nógrád utca 11.; cégjegyzékszáma: 04 09 007544; adószáma: 13991627-2-04) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Kossuth Holding Válságkezelő és Felszámoló Rt., 1075 Budapest, Kazinczy u. 24–26., cégjegyzékszáma: 01 10 044789.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság
9.Fpk.05-08-000510/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 29. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **DUPLUX Szolgáltató Betéti Társaság** (3526 Miskolc, Botond u. 16.; cégjegyzékszáma: 05 06 004336; adószáma: 21286980-2-05) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):
3525 Miskolc, Tizeshonvéd u. 22. VII/3.
3530 Miskolc, Corvin O. u. 5.
3525 Miskolc, Tárkányi u. 6.

A bíróság által kijelölt felszámoló: PRO ALKUSZ Gazdasági Szolgáltató és Tanácsadó Kft., 3535 Miskolc, Havas u. 24., cégjegyzékszáma: 05 09 002399.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság
9.Fpk.05-08-000394/5. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 22. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **KERFUV Fuvarozó és Szolgáltató Betéti Társaság** (3580 Tiszaújváros, Szent István út 23. 1. em. 1.; cégjegyzékszáma: 05 06 006452; adószáma: 21311941-2-05) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):
3580 Tiszaújváros, Lévay u. 1. 2/3.

A bíróság által kijelölt felszámoló: PRO ALKUSZ Gazdasági Szolgáltató és Tanácsadó Kft., 3535 Miskolc, Havas u. 24., cégjegyzékszáma: 05 09 002399.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság
9.Fpk.05-08-000492/5. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 29. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **BOG-MÁRKÁD Mezőgazdasági, Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (3561 Felsőzsolca, Táncsics u. 1.; cégjegyzékszáma: 05 06 007778; adószáma: 21325580-2-05) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):
Szabó Divatáru Kereskedelmi Bt.

Előző székhelye(i):
3530 Miskolc, Széchenyi u. 40.
3525 Miskolc, Szentpáli u. 2–6. M1C.

A bíróság által kijelölt felszámoló: ALEXANDER & CO Gazdasági Szaktanácsadó Kft., 1042 Budapest, Árpád út 57–59. I/8., cégjegyzékszáma: 01 09 709122.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság
7.Fpk.05-08-000534/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 5. napján jogerőre emel-

kedett végzésével a(z) **Kisshercegek Szolgáltató Betéti Társaság** (3508 Miskolc, Csabavezér út 96.; cégjegyzékszáma: 05 06 010319; adószáma: 20564964-2-05) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: EXEREM Gazdasági Szolgáltató Kft., 1042 Budapest, Árpád út 57–59. I/8., cégjegyzékszáma: 01 09 269955.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 9.Fpk.05-08-000433/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 4. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **SZEZÁM-TÁRULJ Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (3903 Bekecs, Honvéd u. 214.; cégjegyzékszáma: 05 06 014252; adószáma: 21862643-2-05) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: VECTIGALIS Általános Vállalkozási Zártkörűen Működő Rényvénytársaság, 1051 Budapest, Mérleg u. 12. V. lh. 7–8., cégjegyzékszáma: 01 10 044074.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 9.Fpk.05-08-000343/6. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 7. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **MAGIC-VOICE Építési, Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (3527 Miskolc, Zsigmondy u. 2. C ép. 5. em. 507.; cégjegyzékszáma: 05 06 014591; adószáma: 21934054-2-05) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

3849 Forró, Rákóczi u. 51.

A bíróság által kijelölt felszámoló: DECIMA Felszámoló Kft., 1143 Budapest, Hungária krt. 80/A 1. em. 3., cégjegyzékszáma: 01 09 878016.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 9.Fpk.05-08-000382/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 29. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **U&NO Vendéglátóipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (3700 Kazincbarcika, Jókai tér 5. 3. em. 11.; cégjegyzékszáma: 05 06 014756; adószáma: 20993559-2-05) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

1045 Budapest, Ősz u. 133. 10. em. 31.

A bíróság által kijelölt felszámoló: DECIMA Felszámoló Kft., 1143 Budapest, Hungária krt. 80/A 1. em. 3., cégjegyzékszáma: 01 09 878016.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 7.Fpk.05-08-000531/7. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 5. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **NENA Konfekciógyártó Betéti Társaság** (3980 Sátoraljaújhely, Esze T. út 56.; cégjegyzékszáma: 05 06 015627; adószáma: 22240101-2-05) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: RATIS Pénzügyi Gazdasági és Szolgáltató Kft., 1054 Budapest, Aulich u. 7. I/3., cégjegyzékszáma: 01 09 668454.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 2.Fpk.05-08-000150/10. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 12. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **An-tur Fuvarozó és Szolgáltató Betéti Társaság** (3530 Miskolc, Király út 26. 3. em. 1.; cégjegyzékszáma: 05 06 016158; adószáma: 20744207-2-05) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

An-tur Fuvarozó és Szolgáltató Betéti Társaság

Előző székhelye(i):

1173 Budapest, Pesti út 75. 2. em. 9.

3530 Miskolc, Király út 26. 3. em. 1.

Nem bejegyzett székhelye(i):

3530 Miskolc, Vologda u. 3. 1. em. 106.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CONTACT NORD Felszámoló, Vagyonkezelő Kft., 1078 Budapest, István út 47. II/14., cégjegyzékszáma: 01 09 463743.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 9.Fpk.05-08-000103/16. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. szeptember 17. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Király Kancsó Kerámiakészítő, Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (3524 Miskolc, Mednyánszky u. 7. fszt. 4.; cégjegyzékszáma: 05 06 016397; adószáma: 21176537-1-05) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

8093 Lovasberény, Radnóti Miklós utca, 7274. hrsz.

A bíróság által kijelölt felszámoló: PRO ALKUSZ Gazdasági Szolgáltató és Tanácsadó Kft., 3535 Miskolc, Havas u. 24., cégjegyzékszáma: 05 09 002399.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 8.Fpk.05-08-000560/6. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 6. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **CARAVELL EUROTRANS Nemzetközi Fuvarozási és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság** (3530 Miskolc, Toronyalja u. 21.; cégjegyzékszáma: 05 09 006860; adószáma: 11586416-2-05) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

3527 Miskolc, Tüzér u. 12.

Jogelőd(ök):

ARTRANS ‘95 Fuvarozási és Kereskedelmi Betéti Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: ADVOCAT Szolgáltató és Kereskedelmi Kft., 1042 Budapest, Árpád út 57–59. I/7., cégjegyzékszáma: 01 09 883587.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 7.Fpk.05-08-000537/6. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 5. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **MEGLEPETÉS 2001 Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (3533 Miskolc, Pléh S. u. 11.; cégjegyzékszáma: 05 09 009252; adószáma: 12737330-2-05) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

3980 Sátoraljaújhely, Kossuth tér 28.

A bíróság által kijelölt felszámoló: MÁTRAHOLDING Gazdasági Tanácsadó Zártkörűen Működő Részvénytársaság, 1146 Budapest, Cházár András u. 9., cégjegyzékszáma: 01 10 043926.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 9.Fpk.05-08-000509/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 4. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Spot-Elektric Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (3900 Szerencs, Malom út 2.; cégjegyzékszáma: 05 09 013245; adószáma: 13751191-2-05) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: ALEXANDER & CO Gazdasági Szaktanácsadó Kft., 1042 Budapest, Árpád út 57–59. I/8., cégjegyzékszáma: 01 09 709122.

A Csongrád Megyei Bíróság 8.Fpk.06-08-000106/16. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 29. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **STOP-PER Kereskedelmi Bt.** (6725 Szeged, Pálfy u. 31/A; cégjegyzékszáma: 06 06 002900; adószáma: 21692309-2-06) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

STOP-PER Kereskedelmi Bt.

STOP-PER Kereskedelmi Bt. felszámolás alatt

Előző székhelye(i):

6723 Szeged, Csaba u. 26/B

A bíróság által kijelölt felszámoló: HELP Kereskedelmi, Szolgáltató és Tanácsadó Kft., 9700 Szombathely, Kiskar u. 1., cégjegyzékszáma: 18 09 000505. (A helyi kirendeltség címe: 6722 Szeged, Jósika u. 41.)

A Csongrád Megyei Bíróság 2.Fpk.06-08-000640/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 5. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **METRIKUM Műszaki Szolgáltató és Kereskedelmi Betéti Társaság végelszámolás**

alatt (6630 Mindszent, Szent László u. 6.; cégjegyzékszáma: 06 06 002948; adószáma: 21692701-2-06) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

METRIKUM Műszaki Szolgáltató és Kereskedelmi Betéti Társaság

Előző székhelye(i):

6800 Hódmezővásárhely, Csengettyű köz 8. IX/26.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CSABAHOLDING Szolgáltató Kft., 1132 Budapest, Visegrádi u. 60. I/4., cégjegyzékszáma: 01 09 683720. (A helyi kirendeltség címe: 6720 Szeged, Roosevelt tér 14. fszt. 2.)

A Csongrád Megyei Bíróság
8.Fpk.06-08-000628/4. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 16. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **BODOR és TÁRSA Faipari Betéti Társaság végelszámolás alatt** (6724 Szeged, Kossuth L. sgt. 36.; cégjegyzékszáma: 06 06 004036; adószáma: 21705009-2-06) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

BODOR és TÁRSA Faipari Betéti Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: Budapest Holding Első Hazai Vagyonkezelő Zrt., 1115 Budapest, Bartók Béla út 92–94., cégjegyzékszáma: 01 10 041192. (A helyi kirendeltség címe: 6722 Szeged, Jósika u. 41.)

A Csongrád Megyei Bíróság
8.Fpk.06-08-000498/8. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 5. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **PERLIT 2001 Építőipari Kivitelező Betéti Társaság** (6723 Szeged, Csongrádi sgt. 124. A ép. 5. em. 14.; cégjegyzékszáma: 06 06 012423; adószáma: 21005732-2-06) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: MÁTRAHOLDING Gazdasági Tanácsadó Zrt., 1146 Budapest, Cházár András u. 9., cégjegyzékszáma: 01 10 043926. (A helyi kirendeltség címe: 6720 Szeged, Kölcsey u. 13.)

A Csongrád Megyei Bíróság
8.Fpk.06-08-000546/9. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 14. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Hubi-Color Kereskedelmi Betéti Társaság** (6724 Szeged, Pacsirta u. 1.; cégjegyzékszáma: 06 06 012713; adószáma: 21087767-2-06) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

6724 Szeged, Rókusi krt. 23. 1. em. 3.

6764 Balástya, Gajgonya 388.

A bíróság által kijelölt felszámoló: BAREX Gazdasági Tanácsadó, Kereskedő és Szolgáltató Kft., 5540 Szarvas, Kossuth u. 18., cégjegyzékszáma: 04 09 000901. (A helyi kirendeltség címe: 6722 Szeged, Jósika u. 29. I. em. 5.)

A Csongrád Megyei Bíróság
12.Fpk.06-08-000456/10. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 4. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **R & SZ 2003 Építőipari Betéti Társaság** (6800 Hódmezővásárhely, Ág u. 27.; cégjegyzékszáma: 06 06 013732; adószáma: 21547773-2-06) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: TM-LINE Felszámoló és Gazdasági Tanácsadó Kft., 1092 Budapest, Ferenc krt. 40. II. em. 16., cégjegyzékszáma: 01 09 709120. (A helyi kirendeltség címe: 6726 Szeged, Szentgyörgyi A. u. 45/A)

A Csongrád Megyei Bíróság
2.Fpk.06-08-000462/8. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 18. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **GOLD RAISEN Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (6640 Csongrád, Kossuth tér 2. A ép. 2. em. 19.; cégjegyzékszáma: 06 06 013746; adószáma: 21554023-2-06) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Factor Kereskedelmi Szolgáltató és Ügyvitelszervező Kft., 1031 Budapest, Kazal u. 65., cégjegyzékszáma: 01 09 269929. (A helyi kirendeltség címe: 6722 Szeged, Mérey u. 6/B)

A Csongrád Megyei Bíróság
2.Fpk.06-08-000663/4. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 28. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **SzT-Mariann és Társa Szolgáltató és Kereskedelmi Betéti Társaság végelszámolás alatt** (6775 Kiszombor, Munkás u. 2.; cégjegyzékszáma: 06 06 014133; adószáma: 21845215-2-06) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

SzT-Mariann és Társa Szolgáltató és Kereskedelmi Betéti Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: CASH & LIMES Vagyonkezelő és Felszámoló Zrt., 1146 Budapest, Cházár András u. 9., cégjegyzékszáma: 01 10 043611. (A helyi kirendeltség címe: 6720 Szeged, Kölcsey u. 13.)

A Csongrád Megyei Bíróság
2.Fpk.06-08-000530/9. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 7. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **ALDOSZOLG Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (6723 Szeged, Szamos u. 14. A lház fszt. 2.; cégjegyzékszáma: 06 09 007998; adószáma: 12626584-2-06) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

6000 Kecskemét, Bem utca 3.

6723 Szeged, Tarjánszéle u. 1/B 3. em. 11.

A bíróság által kijelölt felszámoló: PECUNIAAGORA Kereskedelmi Szolgáltató és Tanácsadó Zrt., 8900 Zalaegerszeg, Békeligeti u. 1., cégjegyzékszáma: 20 10 040179. (A helyi kirendeltség címe: 6722 Szeged, Jósika u. 41.)

A Csongrád Megyei Bíróság
11.Fpk.06-08-000362/12. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 7. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **HÓD-INTEGRÁL Építőipari és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság** (6800 Hódmezővásárhely, 24355. hrsz.; cégjegyzékszáma: 06 09 008752; adószáma: 13115197-2-06) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

6800 Hódmezővásárhely, Nyár utca 43.

6800 Hódmezővásárhely, Kistöltés utca 30.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CONCORDAT Felszámoló Kft., 1015 Budapest, Hattyú u. 10/A, cégjegyzékszáma: 01 09 562281. (A helyi kirendeltség címe: 6722 Szeged, Jósika u. 41.)

A Csongrád Megyei Bíróság
2.Fpk.06-08-000510/11. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 14. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **HÓD-PANZIÓ Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (6800 Hódmezővásárhely, Zrínyi u. 8.; cégjegyzékszáma: 06 09 009211; adószáma: 13266891-2-06) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: HELP Kereskedelmi, Szolgáltató és Tanácsadó Kft., 9700 Szombathely, Kiskar u. 1., cégjegyzékszáma: 18 09 000505. (A helyi kirendeltség címe: 6722 Szeged, Jósika u. 41.)

A Csongrád Megyei Bíróság
12.Fpk.06-08-000499/9. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 14. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **TISZA-TRITON Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság** (6724 Szeged, Teréz u. 11. 3. em. 10.; cégjegyzékszáma: 06 09 009867; adószáma: 13482703-2-06) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CASH & LIMES Vagyonkezelő és Felszámoló Zrt., 1146 Budapest, Cházár András u. 9., cégjegyzékszáma: 01 10 043611. (A helyi kirendeltség címe: 6720 Szeged, Kölcsey u. 13.)

A Csongrád Megyei Bíróság
11.Fpk.06-08-000326/8. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 15. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Csarnok-TRIÓ Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (6640

Csongrád, hrsz. 0299/5.; cégjegyzékszáma: 06 09 010029; adószáma: 13540805-2-06) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

6640 Csongrád, hrsz. 299.

A bíróság által kijelölt felszámoló: HELP Kereskedelmi, Szolgáltató és Tanácsadó Kft., 9700 Szombathely, Kiskar u. 1., cégjegyzékszáma: 18 09 000505. (A helyi kirendeltség címe: 6722 Szeged, Jósika u. 41.)

A Csongrád Megyei Bíróság
2.Fpk.06-08-000545/8. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 12. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **FINEX 2005 Ipari, Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Szolgáltató Kft.** (6922 Földeák, Zárda u. 15.; cégjegyzékszáma: 06 09 010150; adószáma: 13579423-2-06) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: PECUNIAAGORA Kereskedelmi Szolgáltató és Tanácsadó Zrt., 8900 Zalaegerszeg, Békeligeti u. 1., cégjegyzékszáma: 20 10 040179. (A helyi kirendeltség címe: 6722 Szeged, Jósika u. 41.)

A Csongrád Megyei Bíróság
8.Fpk.06-08-000425/10. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 18. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **MARTY YELLOW Szállítási és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (6900 Makó, Makói Ipari Park Inkubátorház, külterület 0666/36. hrsz.; cégjegyzékszáma: 06 09 010734; adószáma: 13770136-2-06) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

6900 Makó, Székely u. 3.

Jogelőd(ök):

MARTY XXI Szállítási és Szolgáltató Betéti Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: CONCORDAT Felszámoló Kft., 1015 Budapest, Hattyú u. 10/A, cégjegyzékszáma: 01 09 562281. (A helyi kirendeltség címe: 6722 Szeged, Jósika u. 41.)

A Csongrád Megyei Bíróság
12.Fpk.06-08-000516/9. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 4. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **SZANYUBIUS Ingatlanhasznosító és Lakásépítő Zártkörűen Működő Részvénytársaság végelszámolás alatt** (6720 Szeged, Tisza Lajos körút 76.; cégjegyzékszáma: 06 10 000362; adószáma: 13072610-2-06) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

DANUBIUS Ingatlanhasznosító és Lakásépítő Részvénytársaság

DANUBIUS Ingatlanhasznosító és Lakásépítő Zártkörűen Működő Részvénytársaság

SZANYUBIUS Ingatlanhasznosító és Lakásépítő Zártkörűen Működő Részvénytársaság

Előző székhelye(i):

1126 Budapest, Vöröskő u. 6/A

1068 Budapest, Benczúr u. 41.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Horizont Holding Tanácsadó Zrt., 6720 Szeged, Tisza Lajos krt. 76., cégjegyzékszáma: 06 10 000226.

A Fejér Megyei Bíróság
3.Fpk.07-08-000492/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. szeptember 16. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **HUNTOURING Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság végelszámolás alatt** (8000 Székesfehérvár, Budai u. 66. 5. em. 1.; cégjegyzékszáma: 07 06 003543; adószáma: 24504560-2-07) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Előző elnevezése(i):

HUNTOURING Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság

Előző székhelye(i):

2030 Budaörs, Hurok u. 14.

8000 Székesfehérvár, Csutora u. 13.

A bíróság által kijelölt felszámoló: MAROSHOLDING Tanácsadó Korlátolt Felelősségű Társaság, 1021 Budapest, Hárhegyi út 5–7. B ép. II. em. 21., cégjegyzékszáma: 03 09 109743.

A Fejér Megyei Bíróság
1.Fpk.07-08-000331/9. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 16. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Kleinker-Bogárd Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (2490 Pusztaszabolcs, Széchenyi utca 73-1.; cégjegyzékszáma: 07 06 014014; adószáma: 22295613-2-07) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Előző székhelye(i):

7000 Sárbogárd, Tinódy utca 8. A ép.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CSABAHOLDING Kft., 1146 Budapest, Thököly út 59/A I/3., cégjegyzékszáma: 01 09 683720.

A Fejér Megyei Bíróság
7.Fpk.07-08-000384/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 31. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **S. T. R. Építőipari és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (8152 Kőszárhegy, Rákóczi u. 28.; cégjegyzékszáma: 07 09 009355; adószáma: 13019596-2-07) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CSABAHOLDING Kft., 1146 Budapest, Thököly út 59/A I/3., cégjegyzékszáma: 01 09 683720.

A Fejér Megyei Bíróság
7.Fpk.07-08-000134/13. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 9. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Alba-Elektro Team Építőipari Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (8000 Székesfehérvár, Radnóti tér 9.; cégjegyzékszáma: 07 09 012015; adószáma: 13689601-2-07) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: MÁTRAHOLDING Gazdasági Tanácsadó Zrt., 1146 Budapest, Cházár A. u. 9., cégjegyzékszáma: 01 10 043926.

A Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság
4.Fpk.08-08-000574/5. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 12. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **PHARMA-FORRÁS Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (9024 Győr, Ikva u. 29.; cégjegyzékszáma: 08 06 009869; adószáma: 21021523-2-08) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: PATIK, VARGA és Társaik Gazdasági Tanácsadó Rt., 8840 Csurgó, Széchenyi tér 15., cégjegyzékszáma: 14 10 300109.

A Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság
4.Fpk.08-08-000489/8. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 17. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **MEDIVITÁL 2004 Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (9025 Győr, Kossuth L. u. 60. 1. em. 1.; cégjegyzékszáma: 08 06 011890; adószáma: 21907988-2-08) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

9151 Abda, Dózsa u. 4.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CRAC-ORG Felszámoló és Csődmenedzselő Zrt., 1082 Budapest, Baross u. 114–116., cégjegyzékszáma: 01 10 045271.

A Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság
4.Fpk.08-08-000443/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 18. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **DÉNIA Textilkereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság** (9027 Győr, Juharfa út 33.; cégjegyzékszáma: 08 09 004600; adószáma: 11139076-2-08) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

9025 Győr, Csipkegyári út 11.

Jogelőd(ök):

GARDA-DEN Textilkereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság (1066 Budapest, Teréz krt. 4.)

A bíróság által kijelölt felszámoló: ÁFI Felszámoló és Vagyonkezelő Zrt., 1055 Budapest, Szent István krt. 1. I. emelet, cégjegyzékszáma: 01 10 042854.

A Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság 5.Fpk.08-08-000281/8. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 19. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **ESCOTEAM Élelmiszergyártó, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (9023 Győr, Lehel utca 2.; cégjegyzékszáma: 08 09 010326; adószáma: 11592617-2-08) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

ESCOTEAM Élelmiszergyártó, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségú Társaság

ESCOTEAM Élelmiszergyártó, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság felszámolás alatt

Előző székhelye(i):

6800 Hódmezővásárhely, Szántó Kovács János u. 92.

8600 Siófok, Baross Gábor u. 27.

9024 Győr, Babits Mihály u. 10. B ép.

A bíróság által kijelölt felszámoló: BIS Csődgondnok és Tanácsadó Rt., 1123 Budapest, Ráth György u. 1/C (1276 Budapest, Pf. 27), cégjegyzékszáma: 01 10 043489.

A Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság 4.Fpk.08-08-000262/12. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 13. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **GUMI EXPRESS Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (9023 Győr, Mészáros Lőrinc u. 13.; cégjegyzékszáma: 08 09 012305; adószáma: 13312026-2-08) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: LQD Pénzügyi és Gazdasági Szakértő Kft., 1032 Budapest, Vályog u. 2., cégjegyzékszáma: 01 09 566001.

A Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 2.Fpk.09-08-000597/13. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 7. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **KATREN Kereskedelmi, Szolgáltató és Termelő Betéti Társaság** (4025 Debrecen, Ispotály u. 3; cégjegyzékszáma: 09 06 003197; adószáma: 26806961-2-18) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

4025 Debrecen, Ispotály u. 3.

9900 Körmend, Ady E. u. 11.

A bíróság által kijelölt felszámoló: PRE-ACTIVE Szolgáltató Kft., 1051 Budapest, Dorottya u. 3. III/4., cégjegyzékszáma: 01 09 074651.

A Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 5.Fpk.09-08-000606/8. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 29. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **AKTUÁL-V Építő és Szolgáltató Betéti Társaság** (4026 Debrecen, Hunyadi utca 12. 3. em. 9.; cégjegyzékszáma: 09 06 010764; adószáma: 21059487-2-09) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CRAC-ORG Felszámoló és Csődmenedzselő Zrt., 1082 Budapest, Baross u. 114–116., cégjegyzékszáma: 01 10 045271.

A Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 2.Fpk.09-08-000697/6. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 31. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **PONT-ÉP Informatikai, Szolgáltató és Beruházó Betéti Társaság** (4242 Hajdúhadház, Lehel utca 15.; cégjegyzékszáma: 09 06 011711; adószáma: 21429134-2-09) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: DECIMA Felszámoló Kft., 1143 Budapest, Hungária krt. 80/A l. em. 3., cégjegyzékszáma: 01 09 878016. (A helyi kirendeltség címe: 3533 Miskolc, Gózon Lajos u. 11.)

A Hajdú-Bihar Megyei Bíróság
5.Fpk.09-08-000891/4. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 13. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **PHONE-COM 2003 Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (4026 Debrecen, Csokonai u. 34.; cégjegyzékszáma: 09 06 012454; adószáma: 21778452-2-09) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

PHONE-COM 2003 Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: KELET-HOLDING Gazdasági Tanácsadó Zrt., 1024 Budapest, Retek u. 10. I. em. 3., cégjegyzékszáma: 01 10 044406.

A Hajdú-Bihar Megyei Bíróság
3.Fpk.09-08-000682/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 13. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **ZÉNÓ LAKÁSSZERVIZ Ipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (4032 Debrecen, Akadémia utca 8.; cégjegyzékszáma: 09 06 012875; adószáma: 21863493-2-09) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: KELET-HOLDING Gazdasági Tanácsadó Zrt., 1024 Budapest, Retek u. 10. I. em. 3., cégjegyzékszáma: 01 10 044406.

A Hajdú-Bihar Megyei Bíróság
5.Fpk.09-08-000892/4. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 13. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **LA PALMA KIDS SHOP Kereskedelmi Betéti Társaság** (4032 Debrecen, Ormós Lajos utca 5. 1. em. 1.; cégjegyzékszáma: 09 06 014279; adószáma: 22263250-2-09) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

LA PALMA KIDS SHOP Kereskedelmi Betéti Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: DECIMA Felszámoló Kft., 1143 Budapest, Hungária krt. 80/A l. em. 3., cégjegyzékszáma: 01 09 878016. (A helyi kirendeltség címe: 3533 Miskolc, Gózon Lajos u. 11.)

A Hajdú-Bihar Megyei Bíróság
5.Fpk.09-08-000872/4. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 7. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **CONTACT-ÉPKER Általános Építőipari Kivitelező és Kereskedelmi Betéti Társaság** (4150 Püspökladány, Remény u. 6.; cégjegyzékszáma: 09 06 014633; adószáma: 21881217-2-09) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

CONTACT-ÉPKER Általános Épitőipari Kivitelező és Kereskedelmi Betéti Társaság

Előző székhelye(i):

4150 Püspökladány, Bólyai utca 33.

1202 Budapest, Kassa u. 19.

A bíróság által kijelölt felszámoló: KELET-HOLDING Gazdasági Tanácsadó Zrt., 1024 Budapest, Retek u. 10. I. em. 3., cégjegyzékszáma: 01 10 044406.

A Hajdú-Bihar Megyei Bíróság
2.Fpk.09-08-000712/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 7. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Factor-R. Stúdió Szolgáltató és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság** (4026 Debrecen, Darabos u. 19.; cégjegyzékszáma: 09 09 007365; adószáma: 12490147-2-09) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

4220 Hajdúböszörmény, Baltazár Dezső utca 70.

4220 Hajdúböszörmény, Bethlen Gábor u. 46.

A bíróság által kijelölt felszámoló: TAXCO Vagyonkezelő és Gazdasági Szakértő Kft., 1145 Budapest, Jávor u. 11/A, cégjegyzékszáma: 01 09 739104.

A Hajdú-Bihar Megyei Bíróság
5.Fpk.09-08-000878/4. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 7. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **„RIGOLYÁS Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (4029 Debrecen, Csillag u. 38.; cégjegyzékszáma: 09 09 007832; adószáma: 11906704-2-09) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

LT-West End 2000 Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság

RIGOLYÁS Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság

Előző székhelye(i):

1015 Budapest, Batthyány u. 1. 1. em. 1.

4285 Álmosd, Kölcsey utca 41.

4275 Monostorpályi, Landler J. tér 4/B

4026 Debrecen, Ötvenhatosok tere 6. A ép.

A bíróság által kijelölt felszámoló: 198. sz. Juris-Invest Tanácsadó, Befektető és Szolgáltató Kft., 4100 Berettyóújfalu, Tardy u. 1., cégjegyzékszáma: 09 09 005219.

A Hajdú-Bihar Megyei Bíróság
2.Fpk.09-08-000703/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 8. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **BF ÁRKÁD Építőipari, Tervező, Kivitelező és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (4033 Debrecen, Mátyás király utca 9.; cégjegyzékszáma: 09 09 008323; adószáma: 12726158-2-09) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

4024 Debrecen, Kossuth utca 13. fszt. 2.

A bíróság által kijelölt felszámoló: TAXCO Vagyonkezelő és Gazdasági Szakértő Kft., 1145 Budapest, Jávor u. 11/A, cégjegyzékszáma: 01 09 739104.

A Hajdú-Bihar Megyei Bíróság
3.Fpk.09-08-000753/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 14. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **VARIETAS DR Egészségügyi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (4032 Debrecen, Mikszáth K. utca 5. D ép.; cégjegyzékszáma: 09 09 009685; adószáma: 13043054-2-09) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: KELET-HOLDING Gazdasági Tanácsadó Zrt., 1024 Budapest, Retek u. 10. I. em. 3., cégjegyzékszáma: 01 10 044406.

A Hajdú-Bihar Megyei Bíróság
4.Fpk.09-08-000544/10. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 21. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **ÉGIS 96 Ipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.** (4241 Bocskaikert, Vadász utca 5.; cégjegyzékszáma: 09 09 009934; adószáma: 13101637-2-09) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

4030 Debrecen, Balaton utca 119.

4030 Debrecen, Galamb u. 19.

Jogelőd(ök):

ÉGIS 96 Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: TANÁCS-ADÓ Pénzügyi Gazdasági Zrt., 4030 Debrecen, Fokos u. 14., cégjegyzékszáma: 09 10 000162.

A Hajdú-Bihar Megyei Bíróság
4.Fpk.09-08-000570/8. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 18. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **KÖLCSÉN Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (4002 Debrecen, Pac 14., 46438. hrsz.; cégjegyzékszáma: 09 09 010438; adószáma: 13225502-2-09) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

KOVÁCS 3000 Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű társaság

Előző székhelye(i):

4028 Debrecen, Kórház utca 5.

4002 Debrecen, Pac 14. 46438. hrsz

A bíróság által kijelölt felszámoló: ÁFI Felszámoló és Vagyonkezelő Zrt., 1055 Budapest, Szent István krt. l. I/3., cégjegyzékszáma: 01 10 042854.

A Hajdú-Bihar Megyei Bíróság
5.Fpk.09-08-000743/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 18. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **BURKESZ-BAU Építőipari, Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (4254 Nyíradony, Széchenyi út 58.; cégjegyzékszáma: 09 09 012147; adószáma: 13631189-2-09) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: 198. sz. Juris-Invest Tanácsadó, Befektető és Szolgáltató Kft., 4100 Berettyóújfalu, Tardy u. 1., cégjegyzékszáma: 09 09 005219.

A Hajdú-Bihar Megyei Bíróság
3.Fpk.09-08-000764/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 13. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **IRFER Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (4031 Debrecen, Tegez utca 130.; cégjegyzékszáma: 09 09 012507; adószáma: 13714710-2-09) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):
4251 Hajdúsámson, Zöldfa utca 22.
4031 Debrecen, Szoboszlói út 45.

A bíróság által kijelölt felszámoló: KELET-HOLDING Gazdasági Tanácsadó Zrt., 1024 Budapest, Retek u. 10. I. em. 3., cégjegyzékszáma: 01 10 044406.

A Heves Megyei Bíróság
3.Fpk.10-08-000425/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 13. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **ÁRON-97. Kereskedelmi Betéti Társaság** (3300 Eger, Régi Cifrakapu u. 24.; cégjegyzékszáma: 10 06 022543; adószáma: 23255713-2-10) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Előző székhelye(i):
3300 Eger, Cifrakapu u. 114. fszt. 2.

A bíróság által kijelölt felszámoló: MÁTRAHOLDING Gazdasági Tanácsadó Rt., 1146 Budapest, Cházár András u. 9., cégjegyzékszáma: 01 10 043926.

A Heves Megyei Bíróság
3.Fpk.10-08-000444/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 20. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **RICSKO Termelő-Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (3399 Andornaktálya, Szabadság utca 8.; cégjegyzékszáma: 10 09 028392; adószáma: 11016858-2-10) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Előző székhelye(i):
7626 Pécs, Felsővámház u. 34.
7630 Pécs, Mohácsi út 44.
7761 Kozármisleny, Pécsi út 41.
7630 Pécs, Mohácsi út 44.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CSABAHOLDING Kft., 1146 Budapest, Thököly út 59/A I/3., cégjegyzékszáma: 01 09 683720.

A Komárom-Esztergom Megyei Bíróság
5.Fpk.11-08-070789/10. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 22. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **TRANSIT-FLO Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (2800 Tatabánya, Réti út 7. fszt. 2.; cégjegyzékszáma: 11 06 006598; adószáma: 20631772-2-11) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: ÁFI Felszámoló és Vagyonkezelő Rt., 1055 Budapest, Szent István krt. 1. I. em., cégjegyzékszáma: 01 10 042854.

A Komárom-Esztergom Megyei Bíróság
4.Fpk.11-08-070542/12. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 30. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **GM-GARANCIA Építőipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (2500 Esztergom, Bajcsy-Zsilinszky út 4.; cégjegyzékszáma: 11 06 008098; adószáma: 21438273-2-11) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):
Dunai és Tótik Építőipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság

Előző székhelye(i):
2534 Tát, Székely Ferenc köz 2.
A bíróság által kijelölt felszámoló: VECTIGALIS Általános Vállalkozási Rt., 1051 Budapest, Mérleg u. 12. V. em. 7–8., cégjegyzékszáma: 01 10 044074.

A Komárom-Esztergom Megyei Bíróság 1.Fpk.11-08-070847/7. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 7. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Zherebak és Társa Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (2800 Tatabánya, Táncsics M. utca 93.; cégjegyzékszáma: 11 06 009812; adószáma: 22292706-2-11) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.
A bíróság által kijelölt felszámoló: TM-LINE Felszámoló és Gazdasági Tanácsadó Zrt., 1092 Budapest, Ferenc krt. 40. 2. em. 16., cégjegyzékszáma: 01 10 045659.

A Komárom-Esztergom Megyei Bíróság 5.Fpk.11-08-070695/12. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 3. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **ECOLAN Értékesítő és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (2890 Tata, Arany J. utca 46.; cégjegyzékszáma: 11 09 002797; adószáma: 11185022-2-11) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.
Előző elnevezése(i):
ECONET Értékesítő és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság
A felszámolás alatt álló idegen nyelvű elnevezései:
ECOLAN Realization and Service Ltd. ECOLAN Ltd.
ECOLAN Verwerte und Dienstleistende GmbH.
ECOLAN GmbH.
Előző székhelye(i):
2890 Tata Arany J. u. 42.
Fióktelepe(i):
8000 Székesfehérvár, Gyümölcs u. 30.
A bíróság által kijelölt felszámoló: RATIS Pénzügyi Gazdasági és Szolgáltató Kft., 1054 Budapest, Aulich u. 7. I/3., cégjegyzékszáma: 01 09 668454.

A Komárom-Esztergom Megyei Bíróság 5.Fpk.11-08-070710/11. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 19. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **CÉG Ipari, Kereskedelmi és Környezetvédelmi Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (2890 Tata Erdei F. u. 20.; cégjegyzékszáma: 11 09 003095; adószáma: 11188018-2-11) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.
Előző elnevezése(i):
Cég Ipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság
CÉG Ipari, Kereskedelmi, Szolgáltató és Környezetvédelmi Korlátolt Felelősségű Társaság
A bíróság által kijelölt felszámoló: VIENNA CONSULT Könyvvizsgáló és Adószakértő Kft., 1119 Budapest, Petzvál József u. 56. fszt. 4–5., cégjegyzékszáma: 01 09 161096.

A Komárom-Esztergom Megyei Bíróság 4.Fpk.11-08-070662/10. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 30. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **JUHÁSZ Asztalosipari, Kereskedelmi, Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (2510 Dorog, Schmidt Sándor-ltp. 25. 1. em. 1.; cégjegyzékszáma: 11 09 009811; adószáma: 13196468-2-11) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.
Nem bejegyzett székhelye(i):
1149 Budapest, Várna utca 9. 4. em. 67.
Telephelye(i):
2510 Dorog, Esztergomi út 125.
A bíróság által kijelölt felszámoló: STANDARD Felszámoló és Vagyonkezelő Kft., 1137 Budapest, Pozsonyi út 32. fszt. 1., cégjegyzékszáma: 01 09 724084.

A Komárom-Esztergom Megyei Bíróság 1.Fpk.11-08-070587/11. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 31. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **TÓTH Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (2800 Tatabánya, Dózsa György u. 26–28.; cégjegyzékszáma: 11 09 009973; adószáma: 13248747-2-11) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

2800 Tatabánya, Komáromi út 21. fszt. 1.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CONCUR Befektetési Kft., 1066 Budapest, Teréz krt. 6., cégjegyzékszáma: 01 09 068182.

A Komárom-Esztergom Megyei Bíróság 4.Fpk.11-08-070615/12. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 4. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **HEEG-BAU Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (2837 Vértesszőlős, hrsz.: 1451.; cégjegyzékszáma: 11 09 010370; adószáma: 13360397-2-11) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: RATIS Pénzügyi Gazdasági és Szolgáltató Kft., 1054 Budapest, Aulich u. 7. I/3., cégjegyzékszáma: 01 09 668454.

A Komárom-Esztergom Megyei Bíróság 4.Fpk.11-08-070470/14. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 4. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **LB-EURO Építőipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (2800 Tatabánya, Vadász út 83. 3. em. 3.; cégjegyzékszáma: 11 09 011923; adószáma: 13813125-2-11) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

2800 Tatabánya, Bánhidai-ltp. 405. fszt. 2.

A bíróság által kijelölt felszámoló: VIENNA CONSULT Könyvvizsgáló és Adószakértő Kft., 1119 Budapest, Petzvál József u. 56. fszt. 4–5., cégjegyzékszáma: 01 09 161096.

A Komárom-Esztergom Megyei Bíróság 4.Fpk.11-08-070788/8. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 20. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **WONDER BUILT Építőipari és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (2800 Tatabánya, Köztársaság út 18. 4. em. 3.; cégjegyzékszáma: 11 09 011980; adószáma: 13508687-2-11) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

1156 Budapest, Páskomliget utca 29. 8. em. 32.

2360 Gyál, Toldi M. u. 1.

A bíróság által kijelölt felszámoló: DELTA NOVA Felszámoló és Tanácsadó Kft., 2890 Tata, Ady E. u. 67., cégjegyzékszáma: 11 09 002635.

A Komárom-Esztergom Megyei Bíróság 5.Fpk.11-08-070717/12. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 16. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **EMA CONTROL Korlátolt Felelősségű Társaság** (2800 Tatabánya, Komáromi út 31. fszt. 1.; cégjegyzékszáma: 11 09 012775; adószáma: 14028690-2-11) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: SERATUS Vagyonértékelő Rt., 1091 Budapest, Üllői út 51., cégjegyzékszáma: 01 10 041596.

A Nógrád Megyei Bíróság 2.Fpk.12-08-000232/4. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 17. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **MÉ-KO AUTÓ Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság végelszámolás alatt** (2618 Nézsa, Kis u. 8.; cégjegyzékszáma: 12 06 005235; adószáma: 22153498-2-12) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

LORBERT AUTO Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság

MÉ-KO AUTÓ Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság

Előző székhelye(i):

2600 Vác, Gólyahír u. 50.

A bíróság által kijelölt felszámoló: TAXCO Vagyonkezelő és Gazdasági Szakértő Kft., 1145 Budapest, Róna u. 207. II/5., cégjegyzékszáma: 01 09 739104. (A helyi kirendeltség címe: 3100 Salgótarján, Pécskő út 2. I/4., 3101 Salgótarján, Pf. 144)

A Nógrád Megyei Bíróság
4.Fpk.12-08-000160/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 25. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **MIKLÓS Építőipari Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (3170 Szécsény, Arany J. u. 2.; cégjegyzékszáma: 12 09 002332; adószáma: 11207036-2-12) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: B & B Gazdasági Tanácsadó Kft., 3100 Salgótarján, Kun utca 2., cégjegyzékszáma: 12 09 001547.

A Nógrád Megyei Bíróság
4.Fpk.12-08-000174/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 6. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **CSABÁM Építőipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (3060 Pásztó, Ady Endre út 42.; cégjegyzékszáma: 12 09 004304; adószáma: 13199117-2-12) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Jogelőd(ök):

Molnár Csaba Építőipari Egyéni Cég

A bíróság által kijelölt felszámoló: NOVENT Vállalkozásfejlesztési, Kereskedelmi és Továbbképző Kft., 3100 Salgótarján, Kun utca 2., cégjegyzékszáma: 12 09 000931.

A Nógrád Megyei Bíróság
5.Fpk.12-08-000154/5. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 31. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **F-KOMERZ Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (2660 Balassagyarmat, Kossuth út 5.; cégjegyzékszáma: 12 09 004975; adószáma: 13757915-2-12) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: NOVENT Vállalkozásfejlesztési, Kereskedelmi és Továbbképző Kft., 3100 Salgótarján, Kun utca 2., cégjegyzékszáma: 12 09 000931.

A Pest Megyei Bíróság
1.Fpk.13-08-001988/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 12. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Kerekes és Társa Autókozmetikai Betéti Társaság végelszámolás alatt** (2600 Vác, Vág u. 29; cégjegyzékszáma: 13 06 023803; adószáma: 24586306-1-13) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

Kerekes és Társa Autókozmetikai Betéti Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: CSABAHOLDING Szolgáltató Kft., 1146 Budapest, Thököly út 59/A I/3., cégjegyzékszáma: 01 09 683720.

A Pest Megyei Bíróság
2.Fpk.13-08-001355/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 30. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **ÚTMESTER AA Ipari és Kereskedelmi Szolgáltató Betéti Társaság** (2310 Szigetszentmiklós, Semmelweis u. 11.; cégjegyzékszáma: 13 06 025520; adószáma: 24600398-2-13) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Budapest Investment Magyar Befektetési és Tanácsadó Zrt., 1037 Budapest, Seregély u. 17., cégjegyzékszáma: 01 10 041755.

A Pest Megyei Bíróság
8.Fpk.13-08-001110/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 28. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **New Generation Systems Számítástechnikai, Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (2440 Százhalombatta, Hold u. 17.; cégjegyzékszáma: 13 06 040528; adószáma: 20999988-2-13) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: STANDARD Felszámoló és Vagyonkezelő Kft., 1137 Budapest, Pozsonyi út 32. fszt. 1., cégjegyzékszáma: 03 09 106294.

A Pest Megyei Bíróság
2.Fpk.13-08-001328/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 5. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **GigaLAN Informatikai Betéti Társaság** (2310 Szigetszentmiklós, Nyaraló utca 13.; cégjegyzékszáma: 13 06 050916; adószáma: 21912652-2-13) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CSABAHOLDING Szolgáltató Kft., 1146 Budapest, Thököly út 59/A I/3., cégjegyzékszáma: 01 09 683720.

A Pest Megyei Bíróság
8.Fpk.13-08-001333/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 28. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **EURO-33 Szolgáltató és Kereskedelmi Betéti Társaság** (2300 Ráckeve, Dömsödi út 13.; cégjegyzékszáma: 13 06 051390; adószáma: 21930373-2-13) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: AGRO ALBA Szolgáltató Zrt., 1055 Budapest, Balassi Bálint u. 9–11. IV/2., cégjegyzékszáma: 01 10 043170.

A Pest Megyei Bíróság
11.Fpk.13-08-001882/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 28. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **IMO-KOP Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (2234 Maglód, Gábor Áron utca 67.; cégjegyzékszáma: 13 06 053495; adószáma: 22123446-2-13) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: MININVEST Vagyonhasznosító Zártkörűen Működő Részvénytársaság, 1137 Budapest, Radnóti M. utca 40. 6. em. 3., cégjegyzékszáma: 01 10 044328.

A Pest Megyei Bíróság
2.Fpk.13-08-001827/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 18. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **PROCENT 2005 Kereskedelmi és Építőipari Betéti Társaság** (2100 Gödöllő, Isaszegi út 94.; cégjegyzékszáma: 13 06 055076; adószáma: 22196428-2-13) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Dr. FELSŐ Vállalkozásszervező és Csődtanácsadó Kft., 1072 Budapest, Dob u. 52. II/1., cégjegyzékszáma: 01 09 679649.

A Pest Megyei Bíróság
4.Fpk.13-08-000910/11. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 23. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **BA-SA-HÁZ Építési Szolgáltató és Kereskedelmi Betéti Társaság** (2030 Érd, Riminyáki u. 45.; cégjegyzékszáma: 13 06 055553; adószáma: 22218810-2-13) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Telephelye(i):

2030 Érd, Írottkő u. 24.

A bíróság által kijelölt felszámoló: DELTA NOVA Felszámoló és Tanácsadó Kft., 2890 Tata, Ady E. u. 67., cégjegyzékszáma: 11 09 002635.

A Pest Megyei Bíróság
2.Fpk.13-08-001384/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 28. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **KATIMI Építőipari és Szolgáltató Betéti Társaság** (2030 Érd, Sóskúti út 54.; cégjegyzékszáma: 13 06 055604; adószáma: 21785111-1-13) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: KERSZI Kereskedelmi és Pénzügyi Szervezési Tanácsadó Zrt., 1135 Budapest, Csata u. 11. mfszt. 7., cégjegyzékszáma: 01 10 041640.

A Pest Megyei Bíróság
2.Fpk.13-08-001800/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 14. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Queens-Ker Szolgáltató és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság végelszámolás alatt** (2314 Halásztelek, Rákóczi F. u. 100.; cégjegyzékszáma: 13 09 068054; adószáma: 10924257-2-13) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: TREND Gazdasági Képviseleti Kft., 1024 Budapest, Lövőház u. 16/B II/17., cégjegyzékszáma: 01 09 867547.

A Pest Megyei Bíróság
4.Fpk.13-08-000583/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. szeptember 12. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **MSH Műanyagrészek Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (2330 Dunaharaszti, Temető út, 0143/2. hrsz.; cégjegyzékszáma: 13 09 076323; adószáma: 12290916-2-13) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CSABAHOLDING Szolgáltató Kft., 1146 Budapest, Thököly út 59/A I/3., cégjegyzékszáma: 01 09 683720.

A Pest Megyei Bíróság
4.Fpk.13-08-001622/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 31. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **WEKTEAM Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (2234 Maglód, Sugár út 126.; cégjegyzékszáma: 13 09 081084; adószáma: 11763732-2-13) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: TAX-AUDIT Vállalkozási, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft., 1141 Budapest, Jeszenák János u. 59., cégjegyzékszáma: 01 09 067624.

A Pest Megyei Bíróság
11.Fpk.13-08-001161/10. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 5. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **ÍR-WEST Vendéglátóipari Korlátolt Felelősségű Társaság** (2600 Vác, Zrínyi utca 3.; cégjegyzékszáma: 13 09 084970; adószáma: 12473049-2-13) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CONTACT NORD Felszámoló, Vagyonkezelő Kft., 1078 Budapest, István út 47. II. em. 14., cégjegyzékszáma: 01 09 463743.

A Pest Megyei Bíróság
11.Fpk.13-08-002189/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 14. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Gyermeklépték Bútoripari Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (2120 Dunakeszi, Kagyló utca 27.; cégjegyzékszáma: 13 09 088449; adószáma: 12678031-2-13) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: STANDARD Felszámoló és Vagyonkezelő Kft., 1137 Budapest, Pozsonyi út 32. fszt. 1., cégjegyzékszáma: 03 09 106294.

A Pest Megyei Bíróság
4.Fpk.13-08-001356/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 1. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **BLUE BIRD TEAM Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (2737 Ceglédbercel, Jókai út 2.; cégjegyzékszáma: 13 09 088902; adószáma: 12705623-2-13) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):
2225 Üllő, Ady Endre utca 23/A
Fióktelepe(i):
1171 Budapest, Peregi u. 72.

A bíróság által kijelölt felszámoló: VADÁSZ & PARTNERS Felszámoló, Vagyonfelügyelő és Tanácsadó Kft., 1112 Budapest, Neszmélyi u. 44., cégjegyzékszáma: 01 09 266939.

A Pest Megyei Bíróság
4.Fpk.13-08-001362/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 4. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Kapás és Társai Ipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (2315 Szigethalom, József A. utca 118. A ép.; cégjegyzékszáma: 13 09 093270; adószáma: 12964259-2-13) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Nem bejegyzett elnevezése(i):

SOKASARA VÉNUSZ Megszűnő Korlátolt Felelősségű Társaság

Nem bejegyzett székhelye(i):

2800 Tatabánya, Komáromi út fszt. 1.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Budapest Investment Magyar Befektetési és Tanácsadó Zrt., 1037 Budapest, Seregély u. 17., cégjegyzékszáma: 01 10 041755.

A Pest Megyei Bíróság
7.Fpk.13-06-001582/20. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. szeptember 11. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **C. E. P. Export Nyomdaipari és Kereskedelmi Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (2120 Dunakeszi, Csillag utca 30/a.; cégjegyzékszáma: 13 09 094574; adószáma: 13031675-2-13) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Fióktelepe(i):

1134 Budapest, Váci út 45.

A bíróság által kijelölt felszámoló: VADÁSZ & PARTNERS Felszámoló, Vagyonfelügyelő és Tanácsadó Kft., 1112 Budapest, Neszmélyi u. 44., cégjegyzékszáma: 01 09 266939.

A Pest Megyei Bíróság
8.Fpk.13-08-001365/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 29. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **BAKOS és TÁRSA 2003. Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (2750 Nagykőrös, Fogarasi u. 38.; cégjegyzékszáma: 13 09 095165; adószáma: 13065566-2-13) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

2750 Nagykőrös, Szolnoki út 13.

A bíróság által kijelölt felszámoló: LQD Pénzügyi és Gazdasági Szakértő Kft., 1032 Budapest, Vályog u. 2., cégjegyzékszáma: 01 09 566001.

A Pest Megyei Bíróság
8.Fpk.13-08-001261/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 28. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **MORATEX Ipari és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság** (2340 Kiskunlacháza, Vasút u. 5.; cégjegyzékszáma: 13 09 096301; adószáma: 10653238-2-13) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

2022 Tahi, Visegrádi út 24.

1124 Budapest, Zólyomi lépcső 18.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CONTACT NORD Felszámoló, Vagyonkezelő Kft., 1078 Budapest, István út 47. II. em. 14., cégjegyzékszáma: 01 09 463743.

A Pest Megyei Bíróság
7.Fpk.13-08-000854/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. augusztus 29. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **EU-FÉM Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (2017 Pócsmegyer, Sziget út 13.; cégjegyzékszáma: 13 09 097224; adószáma: 13180834-2-13) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

2017 Pócsmegyer, Vadaskert 3.

Fióktelepe(i):

2023 Dunabogdány, 0176. hrsz.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CMB Holding Gazdasági, Műszaki Tanácsadó Kft., 1164 Budapest, Jövendő u. 3., cégjegyzékszáma: 01 09 160583.

A Pest Megyei Bíróság
6.Fpk.13-08-001428/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 7. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **KARIMPEX Plusz Kereskedelmi és**

Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság (2051 Biatorbágy, Bocskai u. 3.; cégjegyzékszáma: 13 09 103173; adószáma: 12151000-2-13) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CONCORDAT Felszámoló Kft., 1015 Budapest, Hattyú u. 10/A, cégjegyzékszáma: 01 09 562281.

A Pest Megyei Bíróság
7.Fpk.13-08-000769/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 28. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **CSÉ-ZSÉ BAU Ingatlanforgalmazó Építőipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (2315 Szigethalom, Temesvári utca 79.; cégjegyzékszáma: 13 09 103897; adószáma: 13520113-2-13) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Fióktelepe(i):

1212 Budapest, Gyepsor u. 1.

A bíróság által kijelölt felszámoló: NASZÁLYHOLDING-VÁC Tanácsadó és Szolgáltató Kft., 2600 Vác, Széchenyi u. 10–12., cégjegyzékszáma: 13 09 063541.

A Pest Megyei Bíróság
7.Fpk.13-07-002645/9. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 28. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **G-NET INFORMATIKA Kereskedelmi és Számítástechnikai Korlátolt Felelősségű Társaság** (2100 Gödöllő, Mátyás király utca 50.; cégjegyzékszáma: 13 09 104016; adószáma: 13525802-2-13) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A felszámolás alatt álló idegen nyelvű elnevezései:

G-NET INFORMATIKA Ltd.

A bíróság által kijelölt felszámoló: PÁTRIA CONSULT Gazdasági Tanácsadó és Vagyonkezelő Zártkörűen Működő Részvénytársaság, 1034 Budapest, Seregély u. 13., cégjegyzékszáma: 01 09 066529.

A Pest Megyei Bíróság
6.Fpk.13-08-000134/9. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 30. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **ADNC Nemzetközi Kereskedelmi Kft.** (2132 Göd, Duna u. 6.; cégjegyzékszáma: 13 09 106203; adószáma: 13638265-2-13) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Telephelye(i):

2132 Göd, Ady Endre út 1.

Fióktelepe(i):

6720 Szeged, Jókai u. 1.

A bíróság által kijelölt felszámoló: KURÁTOR-FELSZÁMOLÓ Szolgáltató Kft., 1035 Budapest, Kórház u. 29., cégjegyzékszáma: 01 09 726061.

A Pest Megyei Bíróság
1.Fpk.13-08-000636/8. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 9. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Innova Möbel Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (2440 Százhalombatta, Jedlik Ányos u. 10.; cégjegyzékszáma: 13 09 106283; adószáma: 13642691-2-13) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Fióktelepe(i):

1095 Budapest, Mester u. 51.

1075 Budapest, Holló u. 3–9.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CONTACT NORD Felszámoló, Vagyonkezelő Kft., 1078 Budapest, István út 47. II. em. 14., cégjegyzékszáma: 01 09 463743.

A Pest Megyei Bíróság
8.Fpk.13-08-000986/8. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 18. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **INSTITOR Építőipari Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (2750 Nagykőrös, Kossuth L. út 76/D; cégjegyzékszáma: 13 09 115574; adószáma: 11421740-2-13) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

Institor Pénzügyi, Közigazgatási Tanácsadó és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság

Előző székhelye(i):

6000 Kecskemét, Petőfi S. u. 7.

6000 Kecskemét, Nyíl u. 8.

6000 Kecskemét, Kosztolányi utca 10.

6000 Kecskemét, Katona J. utca 14.

A bíróság által kijelölt felszámoló: LQD Pénzügyi és Gazdasági Szakértő Kft., 1032 Budapest, Vályog u. 2., cégjegyzékszáma: 01 09 566001.

A Somogy Megyei Bíróság
3.Fpk.14-08-000261/8. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 5. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **VIABUDA DN Ingatlankezelő és Beruházó Szövetkezet** (8640 Fonyód, Bartók Béla utca 9.; cégjegyzékszáma: 14 02 300162; adószáma: 12469747-2-14) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):
Egyesült Biztonsági Szolgálatok Szövetkezet
Előző székhelye(i):
1016 Budapest, Krisztina krt. 65–67. 1. em. 1.
1016 Budapest, Krisztina krt. 65–67. fszt. 1.

A bíróság által kijelölt felszámoló: ÁFI Felszámoló és Vagyonkezelő Zrt., 1055 Budapest, Szent István krt. 1. I. emelet, cégjegyzékszáma: 01 10 042854.

A Somogy Megyei Bíróság
4.Fpk.14-08-000424/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. szeptember 27. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Dél-dunántúli Útép Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (8692 Szőlősgyörök, Szabadság utca 91.; cégjegyzékszáma: 14 09 305811; adószáma: 13235594-2-14) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: A CONT(O)-ROLL Kft., 1023 Budapest, Árpád fejedelem útja 40–41., cégjegyzékszáma: 01 09 681843. (A helyi kirendeltség címe: 7400 Kaposvár, Fő u. 7.)

A Somogy Megyei Bíróság
1.Fpk.14-08-000409/8. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 13. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **NO-VER BÚTOR Kereskedelmi és Bútorgyártó Korlátolt Felelősségű Társaság f. a.** (8600 Siófok, Tanácsház utca 9. II. em. 9.; cégjegyzékszáma: 14 09 306069; adószáma: 13335319-2-14) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Kossuth Holding Válságkezelő és Felszámoló ZRt, 1075 Budapest, Kazinczy u. 24–26., cégjegyzékszáma: 01 10 044789. (A helyi kirendeltség címe: 7621 Pécs, Mátyás király u. 8.)

A Somogy Megyei Bíróság
3.Fpk.14-08-000367/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 6. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **PRINCIPAL Ingatlanforgalmazó és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (7400 Kaposvár, Széchenyi tér 8. 1. em. 14.; cégjegyzékszáma: 14 09 306329; adószáma: 13461948-2-14) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Jogelőd(ök):
PRINCIPAL Textilruházati és Kereskedelmi Betéti Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: CERES Agráripari és Kereskedelmi Kft CERES Gazdasági Tanácsadó és Felszámoló Kft., 7400 Kaposvár, Arany J. tér 5., cégjegyzékszáma: 14 09 306648.

A Somogy Megyei Bíróság
3.Fpk.14-08-000375/5. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 1. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **ALCON-TEAM Ipari és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság** (8840 Csurgó, Petőfi tér 7.; cégjegyzékszáma: 14 09 306463; adószáma: 13519120-2-14) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):
7400 Kaposvár, Esze Tamás utca 2.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Dr. FELSŐ Vállalkozásszervező és Csődtanácsadó Kft., 1072 Budapest, Dob u. 52. II/1., cégjegyzékszáma: 01 09 679649.

A Somogy Megyei Bíróság
3.Fpk.14-08-000303/14. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 21. napján jogerőre

emelkedett végzésével a(z) **ÁGRO Mezőgazdasági Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (8676 Karád, Kossuth utca 1. A ép.; cégjegyzékszáma: 14 09 306765; adószáma: 12862607-2-14) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

2340 Kiskunlacháza, Tündér utca 8.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CASH & LIMES Vagyonkezelő és Felszámoló Zrt, 1146 Budapest, Cházár András u. 9., cégjegyzékszáma: 01 10 043611.

A Somogy Megyei Bíróság 4.Fpk.14-08-000325/12. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 6. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **BOGLÁR PULYKAFARM Baromfitenyésztő Korlátolt Felelősségű Társaság** (8630 Balatonboglár, Dózsa Gy. utca 121.; cégjegyzékszáma: 14 09 307158; adószáma: 13866800-2-14) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: PATIK, VARGA és Társaik Gazdasági Tanácsadó Zrt., 8840 Csurgó, Széchenyi tér 15., cégjegyzékszáma: 14 10 300109.

A Somogy Megyei Bíróság 4.Fpk.14-08-000250/17. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 13. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **ENEMO Építő és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (7400 Kaposvár, Zrínyi utca 1.; cégjegyzékszáma: 14 09 307750; adószáma: 13488503-2-14) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

ENEMO Személy-, Vagyonvédelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság

Előző székhelye(i):

7623 Pécs, Athinay utca 6. A ép.

7912 Nagypeterd, Kossuth Lajos utca 118.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CONCURS Manager Befektető és Tanácsadó Kft., 8800 Nagykanizsa, Ady E. u. 4., cégjegyzékszáma: 20 09 063623.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 17.Fpk.15-08-001376/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 8. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **ROBOTEAM Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (4400 Nyíregyháza, Vay Ádám krt. 4–6. 2. em. 216.; cégjegyzékszáma: 15 06 087420; adószáma: 20662134-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Előző székhelye(i):

4400 Nyíregyháza, Jelvény u. 7. IV. em. 13.

A bíróság által kijelölt felszámoló: ADÓAKTUÁL Könyv- és Adószakértői, valamint Kereskedelmi Kft., 4400 Nyíregyháza, Rákóczi u. 18–20., 4401 Pf. 69., cégjegyzékszáma: 15 09 060631.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 17.Fpk.15-08-001539/4. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 30. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **URAL-ANTARES Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (4624 Tiszabezdéd, Sport u. 32.; cégjegyzékszáma: 15 06 088009; adószáma: 20911445-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CCA Adó- és Pénzügyi Tanácsadó Menedzser Rt., 1148 Budapest, Fogarasi út 58., cégjegyzékszáma: 01 10 042071. (A helyi kirendeltség címe: 4400 Nyíregyháza, Bocskai u. 21.)

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 17.Fpk.15-08-001528/4. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 29. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **ARITRIA-TRADE Kereskedelmi és Szolgáltató Társaság végelszámolás alatt** (4624 Tiszabezdéd, Sport u. 32.; cégjegyzékszáma: 15 06 088422; adószáma: 21005828-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Előző elnevezése(i):

ARITRIA-TRADE Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: TAXCO Könyvvizsgáló és Gazdasági Szakértő Kft., 4400 Nyíregyháza, Vasvári P. u. 3., cégjegyzékszáma: 15 09 065077.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 13.Fpk.15-08-001025/6. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 6. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **REM-XL Motor Gold Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (4400 Nyíregyháza, Tiszavasvári út 56.; cégjegyzékszáma: 15 06 088931; adószáma: 21089257-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Előző székhelye(i):

4400 Nyíregyháza, Újház sor 35.

A bíróság által kijelölt felszámoló: AGRO ALBA Szolgáltató Rt., 1062 Budapest, Székely Bertalan u. 11., cégjegyzékszáma: 01 10 043170. (A helyi kirendeltség címe: 4400 Nyíregyháza, Szent István u. 69. fszt. 3.)

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 23.Fpk.15-08-001407/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 15. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **RUFADINE-21N Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (4600 Kisvárda, Gagarin u. 22.; cégjegyzékszáma: 15 06 089146; adószáma: 21128039-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: DECIMA Felszámoló Kft., 1143 Budapest, Hungária krt. 80. A ép. I/3., cégjegyzékszáma: 05 09 005543. (A helyi kirendeltség címe: 4400 Nyíregyháza, Korányi utca 195.)

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 17.Fpk.15-08-001520/4. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 29. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **FLORIAK VALENTINA Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság végelszámolás alatt** (4400 Nyíregyháza, Tavasz u. 8.; cégjegyzékszáma: 15 06 089454; adószáma: 21179413-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Előző elnevezése(i):

FLORIAK VALENTINA Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: ADÓAKTUÁL Könyv- és Adószakértői, valamint Kereskedelmi Kft., 4400 Nyíregyháza, Rákóczi u. 18–20., 4401 Pf. 69, cégjegyzékszáma: 15 09 060631.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 23.Fpk.15-08-001421/4. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 15. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **DualX Szállítási, Ipari és Kereskedelmi Betéti Társaság** (4334 Hodász, Árpád u. 44.; cégjegyzékszáma: 15 06 089555; adószáma: 21214473-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Előző elnevezése(i):

DIREKT Szállítási, Ipari és Kereskedelmi Betéti Társaság

Előző székhelye(i):

3528 Miskolc, Guttenberg u. 38.

3561 Felsőzsolca, 10. tlsz. 015/3. hrsz.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CSABAHOLDING Kft., 1140 Budapest, Thököly út 59/A I/3., cégjegyzékszáma: 01 09 683720. (A helyi kirendeltség címe: 4400 Nyíregyháza, Szarvas u. 1–3. 5/505.)

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 17.Fpk.15-08-001461/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 22. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Stalker-21 Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (4600 Kisvárda, Gagarin u. 22.; cégjegyzékszáma: 15 06 089591; adószáma: 21195242-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: AGROBRÓKER Pénzügyi, Szolgáltató és Tanácsadó Rt., 1141 Budapest, Lipótvár 27., cégjegyzékszáma: 01 10 042636. (A helyi kirendeltség címe: 4400 Nyíregyháza, Bocskai u. 5.)

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 17.Fpk.15-08-001527/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 29. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **BERILL NET-21N Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (4600 Kisvárda, Litki út 18.; cégjegyzékszáma: 15 06 090044; adószáma: 21419812-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Nem bejegyzett elnevezése(i):

BERILL-21N Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: AGROBRÓKER Pénzügyi, Szolgáltató és Tanácsadó Rt., 1141 Budapest, Lipótvár 27., cégjegyzékszáma: 01 10 042636. (A helyi kirendeltség címe: 4400 Nyíregyháza, Bocskai u. 5.)

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 17.Fpk.15-08-001383/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 10. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **MELSIS-21N Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (4600 Kisvárda, Litki u. 18.; cégjegyzékszáma: 15 06 090543; adószáma: 21479146-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CSABAHOLDING Kft., 1140 Budapest, Thököly út 59/A I/3., cégjegyzékszáma: 01 09 683720. (A helyi kirendeltség címe: 4400 Nyíregyháza, Szarvas u. 1–3. 5/505.)

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 17.Fpk.15-08-001440/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 17. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **KASZIOPEJA-JARGISZ Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (4600 Kisvárda, Litki u. 18.; cégjegyzékszáma: 15 06 090555; adószáma: 21480177-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: TAXCO Könyvvizsgáló és Gazdasági Szakértő Kft., 4400 Nyíregyháza, Vasvári P. u. 3., cégjegyzékszáma: 15 09 065077.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 17.Fpk.15-08-001445/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 17. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **ALDIS-TRADE Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (4431 Nyíregyháza-Sóstófürdő, Szivárvány u. 97.; cégjegyzékszáma: 15 06 090806; adószáma: 21500103-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Előző elnevezése(i):

KOSZTYA-TRADE Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: TAXCO Könyvvizsgáló és Gazdasági Szakértő Kft., 4400 Nyíregyháza, Vasvári P. u. 3., cégjegyzékszáma: 15 09 065077.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 17.Fpk.15-08-001541/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 30. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **TUNKA-TRADE Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (4501 Kemecse, Körmendi tanya 6.; cégjegyzékszáma: 15 06 091354; adószáma: 21568679-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Előző elnevezése(i):

KOLGA 111-TRADE Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: CCA Adó- és Pénzügyi Tanácsadó Menedzser Rt., 1148 Budapest, Fogarasi út 58., cégjegyzékszáma: 01 10 042071. (A helyi kirendeltség címe: 4400 Nyíregyháza, Bocskai u. 21.)

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 23.Fpk.15-08-001433/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 20. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **AK BURE-TRADE Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (4400 Nyíregyháza, Fazekas J. tér 5. V. em. 41.; cégjegyzékszáma: 15 06 091765; adószáma: 21800166-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: KERSZI Kereskedelmi és Pénzügyi Szervezési Tanácsadó Rt., 1135 Budapest, Csata u. 11. magasföldszint 7., cégjegyzékszáma: 01 10 041640. (A helyi kirendeltség címe: 4400 Nyíregyháza, Jókai tér 3.)

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 17.Fpk.15-08-001446/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 17. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **DENOL-TRADE Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (4400 Nyíregyháza, Leffler S. u. 37/B; cégjegyzékszáma: 15 06 091848; adószáma: 21803846-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Előző elnevezése(i):

ORFIJ-TRADE Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: STANDARD Felszámoló és Vagyonkezelő Kft., 1137 Budapest, Pozsonyi út 32., cégjegyzékszáma: 01 09 724084. (A helyi kirendeltség címe: 4400 Nyíregyháza, Bocskai u. 5. I/109.)

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 17.Fpk.15-08-001439/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 17. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **GULDARAI-A-KOKSE-TRADE Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (4400 Nyíregyháza, Fazekas János tér 10. 9. em. 77.; cégjegyzékszáma: 15 06 092228; adószáma: 21854763-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Előző elnevezése(i):

LUMAX-TRADE Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: TAXCO Könyvvizsgáló és Gazdasági Szakértő Kft., 4400 Nyíregyháza, Vasvári P. u. 3., cégjegyzékszáma: 15 09 065077.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 17.Fpk.15-08-001464/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 22. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **EKATERINA KRYUK Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (4495 Döge, Szőlőskert u. 57.; cégjegyzékszáma: 15 06 092256; adószáma: 21859885-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: TAXCO Könyvvizsgáló és Gazdasági Szakértő Kft., 4400 Nyíregyháza, Vasvári P. u. 3., cégjegyzékszáma: 15 09 065077.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 23.Fpk.15-08-001419/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 15. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **TRILLIUM-NETWORK Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (4495 Döge, Szőlőskert u. 55.; cégjegyzékszáma: 15 06 092703; adószáma: 21938728-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: RATIS Pénzügyi Gazdasági és Szolgáltató Kft., 1054 Budapest, Aulich u. 7. I/3., cégjegyzékszáma: 01 09 668454. (A helyi kirendeltség címe: 4400 Nyíregyháza, Rigó u. 61.)

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 17.Fpk.15-08-001538/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 30. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **FRIGASS-TRADE Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (4320 Nagykálló, Debreceni u. 59.; cégjegyzékszáma: 15 06 092864; adószáma: 21963957-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: BROSS Válságkezelő Kft., 1015 Budapest, Hattyú u. 3/A fszt. 2., cégjegyzékszáma: 01 09 666223. (A helyi kirendeltség címe: 4400 Nyíregyháza, Vasvári P. u. 1.)

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 17.Fpk.15-08-001543/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 30. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **ASZTRA-TRADE Kereskedelmi**

és Szolgáltató Betéti Társaság (4320 Nagykálló, Debreceni u. 59.; cégjegyzékszáma: 15 06 092879; adószáma: 21965265-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CCA Adó- és Pénzügyi Tanácsadó Menedzser Rt., 1148 Budapest, Fogarasi út 58., cégjegyzékszáma: 01 10 042071. (A helyi kirendeltség címe: 4400 Nyíregyháza, Bocskai u. 21.)

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 17.Fpk.15-08-001480/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 27. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **RODIGON-TRADE Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (4400 Nyíregyháza, Őszőlő u. 118. A ép.; cégjegyzékszáma: 15 06 093034; adószáma: 21978171-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Előző elnevezése(i):

ZHANSLU-TRADE Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság

Előző székhelye(i):

4400 Nyíregyháza, Szegfű u. 20. fszt. 1.

A bíróság által kijelölt felszámoló: ADÓAKTUÁL Könyv- és Adószakértői, valamint Kereskedelmi Kft., 4400 Nyíregyháza, Rákóczi u. 18–20., 4401 Pf. 69., cégjegyzékszáma: 15 09 060631.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 17.Fpk.15-08-001463/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 22. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **DENAR NAT Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (4495 Döge, Szőlőskert út 19.; cégjegyzékszáma: 15 06 093305; adószáma: 22129394-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: AGROBRÓKER Pénzügyi, Szolgáltató és Tanácsadó Rt., 1141 Budapest, Lipótvár 27., cégjegyzékszáma: 01 10 042636. (A helyi kirendeltség címe: 4400 Nyíregyháza, Bocskai u. 5.)

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 23.Fpk.15-08-000373/8. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 15. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **DIGITAL COMMUNICATION Kereskedelmi, Informatikai, Tanácsadó és Szolgáltató Betéti Társaság** (4400 Nyíregyháza, Fazekas János tér 12. fszt. 4.; cégjegyzékszáma: 15 06 093483; adószáma: 22156477-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: ÁFI Felszámoló és Vagyonkezelő Rt., 1055 Budapest, Szent István krt. 1. I. em. 3., cégjegyzékszáma: 01 10 042854. (A helyi kirendeltség címe: 4400 Nyíregyháza, Bocskai u. 12.)

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 17.Fpk.15-08-001483/4. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 27. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **NESNOVTSIY Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság végelszámolás alatt** (4400 Nyíregyháza, Tünde utca 18.; cégjegyzékszáma: 15 09 065194; adószáma: 11652058-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Előző elnevezése(i):

DOMINANT Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság

NESNOVTSIY Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság

Előző székhelye(i):

4481 Nyíregyháza-Sóstóhegy, Jázmin u. 52.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CSABAHOLDING Kft., 1140 Budapest, Thököly út 59/A I/3., cégjegyzékszáma: 01 09 683720. (A helyi kirendeltség címe: 4400 Nyíregyháza, Szarvas u. 1–3. 5/505.)

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 17.Fpk.15-08-001462/4. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 22. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **TEGÉPFU Teherfuvarozó és Gépi Földmunkát Végző Korlátolt Felelősségű Társaság Végelszámolás alatt** (4400 Nyíregyháza, Móricz Zs. u. 24.; cégjegyzékszáma: 15 09 065672; adószáma:

11821418-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Előző elnevezése(i):

TEGÉPFU Teherfuvarozó és Gépi Földmunkát Végző Korlátolt Felelősségű Társaság

Előző székhelye(i):

4324 Kállósemjén, Táncsics u. 10.

A bíróság által kijelölt felszámoló: ÁZSIÓ Könyvszakértői, Gazdasági Tanácsadói, Szolgáltatói és Kereskedelmi Kft., 4400 Nyíregyháza, Dózsa Gy. út 1. IV. em., cégjegyzékszáma: 15 09 060370.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 23.Fpk.15-08-000918/6. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 7. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **MILE KIRÁLY TÖRPE Élelmiszer-előállító és -csomagoló Korlátolt Felelősségű Társaság** (4244 Újfehértó, Garibaldi u. 2.; cégjegyzékszáma: 15 09 068086; adószáma: 12961050-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: RATIS Pénzügyi Gazdasági és Szolgáltató Kft., 1054 Budapest, Aulich u. 7. I/3., cégjegyzékszáma: 01 09 668454. (A helyi kirendeltség címe: 4400 Nyíregyháza, Rigó u. 61.)

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 23.Fpk.15-08-000778/6. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. szeptember 25. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **NE-DEM Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (4400 Nyíregyháza, Pipacs u. 43.; cégjegyzékszáma: 15 09 069731; adószáma: 13435536-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: RATIS Pénzügyi Gazdasági és Szolgáltató Kft., 1054 Budapest, Aulich u. 7. I/3., cégjegyzékszáma: 01 09 668454. (A helyi kirendeltség címe: 4400 Nyíregyháza, Rigó u. 61.)

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 23.Fpk.15-08-000843/6. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 3. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **RONA-ALÉP Építőipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (4965 Kölcse, Petőfi u. 50.; cégjegyzékszáma: 15 09 069734; adószáma: 13436551-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Előző elnevezése(i):

RONA-ALÉP Építőipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság

Előző székhelye(i):

4965 Kölcse, Petőfi u. 50.

Nem bejegyzett székhelye(i):

1084 Budapest, Bérkocsis u. 16. 1. em. 4.

A bíróság által kijelölt felszámoló: MININVEST Vagyonhasznosító Rt., 1137 Budapest, Radnóti M. u. 40. 6/3., cégjegyzékszáma: 01 10 044328. (A helyi kirendeltség címe: 4400 Nyíregyháza, Bocskai u. 5. I/109.)

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 17.Fpk.15-08-000868/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 1. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **MONTOSA Építőipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (4400 Nyíregyháza, Búza tér 9.; cégjegyzékszáma: 15 09 070026; adószáma: 13530820-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: AGROBRÓKER Pénzügyi, Szolgáltató és Tanácsadó Rt., 1141 Budapest, Lipótvár 27., cégjegyzékszáma: 01 10 042636. (A helyi kirendeltség címe: 4400 Nyíregyháza, Bocskai u. 5.)

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 6.Fpk.15-08-000941/6. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 30. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **MIR-KON Ipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (4371 Nyírlugos, Cserhágó, hrsz.: 0340/6.; cégjegyzékszáma: 15 09 070887; adószáma: 13783619-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: AGROBRÓKER Pénzügyi, Szolgáltató és Tanácsadó Rt., 1141 Budapest, Lipótvár 27., cégjegyzékszáma: 01 10 042636. (A helyi kirendeltség címe: 4400 Nyíregyháza, Bocskai u. 5.)

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 17.Fpk.15-08-000839/6. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 1. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **ANKER-PATAK Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (4767 Szamosangyalos, Rákóczi út 10.; cégjegyzékszáma: 15 09 071168; adószáma: 13671178-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Előző székhelye(i):

3950 Sárospatak, Nagy Lajos u. 6.

A bíróság által kijelölt felszámoló: AGROBRÓKER Pénzügyi, Szolgáltató és Tanácsadó Rt., 1141 Budapest, Lipótvár 27., cégjegyzékszáma: 01 10 042636. (A helyi kirendeltség címe: 4400 Nyíregyháza, Bocskai u. 5.)

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 17.Fpk.15-08-000722/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 1. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **NATUR CLEAR Környezetvédelmi, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (4900 Fehérgyarmat, Május 14. tér 23. fszt. 1.; cégjegyzékszáma: 15 09 071898; adószáma: 13273938-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Előző székhelye(i):

3925 Prügy, Dózsa György u. 1/A

A bíróság által kijelölt felszámoló: ÁFI Felszámoló és Vagyonkezelő Rt., 1055 Budapest, Szent István krt. 1. I. em. 3., cégjegyzékszáma: 01 10 042854. (A helyi kirendeltség címe: 4400 Nyíregyháza, Bocskai u. 12.)

A Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 4.Fpk.09-08-000714/9. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 20. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **SYSTEM BUILDERS Számítástechnikai, Szolgáltató és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság** (4765 Csenger, Rákóczi u. 34.; cégjegyzékszáma: 15 09 073373; adószáma: 11159407-2-15) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

BAU-CONSTRUCT Tervező, Kivitelező, Szolgáltató és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság

Nem bejegyzett elnevezése(i):

BAU-PROFIT Tervező, Kivitelező, Szolgáltató és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság

Előző székhelye(i):

4030 Debrecen, Szabolcska Mihály u. 4.

4028 Debrecen, Vas Gereben u. 8. fszt. 2.

A bíróság által kijelölt felszámoló: KELET-HOLDING Gazdasági Tanácsadó Zrt., 1024 Budapest, Retek u. 10. I. em. 3., cégjegyzékszáma: 01 10 044406.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 13.Fpk.15-08-001125/13. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 20. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **FÜTECH PLUSZ Fűtés-Tüzeléstechnikai Kereskedelmi és Szolgáltató Zártkörűen Működő Részvénytársaság** (4400 Nyíregyháza, Bottyán János utca 2–4.; cégjegyzékszáma: 15 10 040333; adószáma: 14051164-2-15) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Jogelőd(ök):

FÜTECH Fűtés-Tüzeléstechnikai Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: INTERIT Befektetési és Tanácsadó Kft., 4400 Nyíregyháza, Jókai tér 3. 2/7., cégjegyzékszáma: 15 09 061433.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság 4.Fpk.16-08-000394/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 17. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **TARAJOS Kereskedelmi Betéti Társaság** (5200 Törökszentmiklós, Zengő u. 6.; cégjegyzékszáma: 16 06 000875; adószáma: 26004671-2-16) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

5200 Törökszentmiklós, Táncsics u. 23.

A bíróság által kijelölt felszámoló: MHZ Pénzügyi Tanácsadó Szolgáltató Kft., 5000 Szolnok, Szabadság tér 2. A ép. I. em. 10., cégjegyzékszáma: 16 09 001795.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság 4.Fpk.16-08-000328/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 10. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **EU-INVEST TRADING Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (5062 Kőtelek, Ady E. út 14.; cégjegyzékszáma: 16 06 008236; adószáma: 21399501-2-16) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CSABAHOLDING Kft., 1146 Budapest, Thököly út 59/A I/3., cégjegyzékszáma: 01 09 683720.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság 4.Fpk.16-08-000406/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 16. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **FARKAS Szolgáltató Betéti Társaság** (5142 Alattyán, Ady E. u. 1/C; cégjegyzékszáma: 16 06 008926; adószáma: 21846890-2-16) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: INVEST ALMANACH Pénzügyi Tanácsadó, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft., 1024 Budapest, Lövőház u. 16/B II/17., cégjegyzékszáma: 01 09 561904.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság 4.Fpk.16-08-000404/6. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 21. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **VILGAM BAU Építőipari, Mezőgazdasági, Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (5100 Jászberény, Neszűr tanya 17495. hrsz.; cégjegyzékszáma: 16 06 009429; adószáma: 22136747-2-16) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: DECIMA Felszámoló Kft., 1143 Budapest, Hungária krt. 80/A I/3., cégjegyzékszáma: 05 09 005543.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság 1.Fpk.16-08-000457/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 11. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **P&M ÉPGÉP Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (5053 Szászberek, Bajcsy-Zsilinszky út 20.; cégjegyzékszáma: 16 06 009451; adószáma: 22142917-2-16) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CÉG FELÜGYELET Felszámoló, Végelszámoló, Vagyonrendező és Csődkezelő Kft., 1081 Budapest, Rákóczi út 59. 5. em. 2., cégjegyzékszáma: 01 09 566915.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság 4.Fpk.16-08-000264/7. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 29. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **PIZZA-KERT Vendéglátó és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság** (5000 Szolnok, Pólya Tibor út 35.; cégjegyzékszáma: 16 09 001613; adószáma: 10549403-2-16) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: VECTIGALIS Általános Vállalkozási Rt., 1051 Budapest, Mérleg u. 12. V. lh. 7–8., cégjegyzékszáma: 01 10 044074.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság 4.Fpk.16-08-000376/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 17. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Csabai Zoltán és Társa Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (5000 Szolnok, Bimbó u. 69/A; cégjegyzékszáma: 16 09 006013; adószáma: 12474882-2-16) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

5000 Szolnok, Gyöngyvirág u. 50.

5000 Szolnok, Gyöngyvirág u. 43.

A bíróság által kijelölt felszámoló: ÁFI Felszámoló és Vagyonkezelő Rt., 1055 Budapest, Szent István krt. 1. 1. em., cégjegyzékszáma: 01 10 042854.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság 4.Fpk.16-08-000378/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 20. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Czibak és Társa Építőipari és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság** (5055 Jászladány, Sotu u. 6.; cégjegyzékszáma: 16 09 007392; adószáma: 13076566-2-16) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

Bagi és Bagi Épker. Építőipari és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság

Előző székhelye(i):

5055 Jászladány, Erzsébet u. 1.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Dr. FELSŐ Vállalkozásszervező és Csődtanácsadó Kft., 1072 Budapest, Dob u. 52. II/1., cégjegyzékszáma: 01 09 679649.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság 4.Fpk.16-08-000310/6. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 27. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **D. B. F. Magyarország Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (5130 Jászapáti, Utassi u. 21.; cégjegyzékszáma: 16 09 008416; adószáma: 13550646-2-16) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: LEASCENTER Befektetési és Kereskedelmi Kft., 1111 Budapest, Vak Bottyán u. 3. I/3., cégjegyzékszáma: 01 09 671068.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság 4.Fpk.16-08-000318/6. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 16. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **KARSAI VASÉP Építőipari Kft.** (5440 Kunszentmárton, Széchenyi-ltp. U/1. 4. em. 17.; cégjegyzékszáma: 16 09 008504; adószáma: 13590381-2-16) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: FISKÁLIS Gazdasági és Pénzügyi Szolgáltató Kft., 1027 Budapest, Varsányi Irén u. 38. fszt. 1., cégjegyzékszáma: 01 09 689092.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság 4.Fpk.16-08-000340/6. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 17. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **SZOKIMA Számítástechnikai, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (5400 Mezőtúr, Megyeri Károly u. 19.; cégjegyzékszáma: 16 09 008553; adószáma: 13607315-2-16) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Kossuth Holding Válságkezelő és Felszámoló Zrt., 1075 Budapest, Kazinczy út 24–26., cégjegyzékszáma: 01 10 044789.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság 4.Fpk.16-08-000286/6. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 27. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **SZIVAR-KÁL Húsipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (5451 Öcsöd, Bokányi út 1.; cégjegyzékszáma: 16 09 008567; adószáma: 13614751-2-16) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: KERSZI Kereskedelmi és Pénzügyi Szervezési Tanácsadó Zrt., 1135 Budapest, Csata u. 11., cégjegyzékszáma: 01 10 041640.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság 4.Fpk.16-08-000266/7. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 17. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **TARDEK Ipari, Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (5100 Jászberény, Jászai Mari u. 1.; cégjegyzékszáma: 16 09 008883; adószáma: 13137214-2-16) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

1157 Budapest, Nyírpalota u. 5. fszt.

5100 Jászberény, Zirzen Janka u. 3. 1. em. 1.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CRAC-ORG Felszámoló és Csődmenedzselő Zrt., 1082 Budapest, Baross u. 114–116., cégjegyzékszáma: 01 10 045271.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság 4.Fpk.16-08-000220/6. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 22. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Security Project Management Tanácsadó és Tervező Korlátolt Felelősségű Társaság** (5300 Karcag, Kisvénkert u. 1.; cégjegyzékszáma: 16 09 009679; adószáma: 12929227-2-16) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

1078 Budapest, István út 34. 1. em. 20.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Keszau-Solder Serec-L Könyvelő Auditáló Vagyonértékelő és Tanácsadó Kft., 1125 Budapest, Istenhegyi út 58/B, cégjegyzékszáma: 01 09 077793.

A Tolna Megyei Bíróság 9.Fpk.17-08-000078/15. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 6. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **SZEKSZÁRD HŐTHERM Szerelőipari és Kereskedelmi Betéti Társaság** (7100 Szekszárd, Táncsics M. u. 42.; cégjegyzékszáma: 17 06 002685; adószáma: 26467511-2-17) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Előző székhelye(i):

7100 Szekszárd, Landler J. u. 9/A

A bíróság által kijelölt felszámoló: Kossuth Holding Válságkezelő és Felszámoló Zrt., 1075 Budapest, Kazinczy u. 24–25., cégjegyzékszáma: 01 10 044789.

A Tolna Megyei Bíróság 4.Fpk.17-08-000310/5. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 5. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **ARANYECSET Építőipari Betéti Társaság végelszámolás alatt** (7020 Dunaföldvár, Kéri u. 65.; cégjegyzékszáma: 17 06 004715; adószáma: 20741194-2-17) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Előző elnevezése(i):

Pécsi Attila és Társa Festő és Mázoló Betéti Társaság

ARANYECSET Építőipari Betéti Társaság

Előző székhelye(i):

7025 Bölcske, Nefelejcs u. 17.

A bíróság által kijelölt felszámoló: PÁTRIA CONSULT Gazdasági Tanácsadó és Vagyonkezelő Zrt., 1034 Budapest, Seregély u. 13., cégjegyzékszáma: 01 09 066529.

A Tolna Megyei Bíróság 9.Fpk.17-08-000220/7. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 30. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **FRAKTÁL Kereskedelmi Betéti Társaság** (7090 Tamási, Rákóczi u. 13.; cégjegyzékszáma: 17 06 005475; adószáma: 21421813-2-17) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Előző székhelye(i):

7090 Tamási, Fő u. 30.

A bíróság által kijelölt felszámoló: ÁFI Felszámoló és Vagyonkezelő Rt., 1055 Budapest, Szent István krt. 1. I. em. 3., cégjegyzékszáma: 01 10 042854.

A Tolna Megyei Bíróság 13.Fpk.17-08-000271/6. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 6. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Herr & Kaiser Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (7212 Kocsola, Hunyadi u. 94.; cégjegyzékszáma: 17 06 005715; adószáma: 21570955-2-17) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Nem bejegyzett elnevezése(i):

Császár Mónika Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: HUBERTUS Pénzügyi, Gazdasági Tanácsadó Kft., 7624 Pécs, Hungária u. 53/1., cégjegyzékszáma: 02 09 060077.

A Tolna Megyei Bíróság 13.Fpk.17-08-000110/13. sz. végzése felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 13. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **LIANA SHOES Kereskedelmi Betéti Társaság** (7081 Simontornya, belterület, 1549/2. hrsz.; cégjegyzékszáma: 17 06 006711; adószáma:

20347147-2-17) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Előző székhelye(i):

1035 Budapest, Vörösvári út 3.

1214 Budapest, II. Rákóczi Ferenc út 185.

1103 Budapest, Sibrik Miklós utca 30.

A bíróság által kijelölt felszámoló: ÁFI Felszámoló és Vagyonkezelő Rt., 1055 Budapest, Szent István krt. 1. I. em. 3., cégjegyzékszáma: 01 10 042854.

A Tolna Megyei Bíróság
13.Fpk.17-08-000104/18. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 19. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **BAU-TECH Holding Szervező és Kivitelező Korlátolt Felelősségű Társaság** (7100 Szekszárd, Tompa u. 14/A; cégjegyzékszáma: 17 09 005373; adószáma: 13263221-2-17) adós fizetésképtelenségét megállapította és a felszámolását elrendelte.

Előző székhelye(i):

7712 Dunaszekcső, Árpád u. 11.

7100 Szekszárd, Kemény S. u. 19.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CSABAHOLDING Kft., 1132 Budapest, Visegrádi u. 60. I/4., cégjegyzékszáma: 01 09 683720.

A Baranya Megyei Bíróság
5.Fpk.02-08-000351/19. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 18. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Molim Autó Korlátolt Felelősségű Társaság** (7632 Pécs, Melinda utca 17. 3. em. 12.; cégjegyzékszáma: 17 19 006696; adószáma: 13747291-2-02) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

Steiner Cipő Gyártó Korlátolt Felelősségű Társaság

Előző székhelye(i):

7632 Pécs, Melinda utca 17. 3. em. 12.

Nem bejegyzett székhelye(i):

7095 Iregszemcse, Rákóczi út 101.

A bíróság által kijelölt felszámoló: VECTIGALIS Általános Vállalkozási Zrt., 1051 Budapest, Mérleg u. 12. V. ház. 7–8., cégjegyzékszáma: 01 10 044074. (A helyi kirendeltség címe: 7621 Pécs, Mátyás király u. 21., levélcím: 7601 Pécs, Pf. 378.)

A Veszprém Megyei Bíróság
6.Fpk.19-08-000361/10. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 4. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Vivonet Szolgáltató Betéti Társaság** (8200 Veszprém, Arany J. utca 26.; cégjegyzékszáma: 19 06 506287; adószáma: 21083550-2-19) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

8200 Veszprém, Arany J. utca 26.

8200 Veszprém, Damjanich utca 1. D lház 1. em. 6.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CSABAHOLDING Kft., 1146 Budapest, Thököly út 59/A 1/3., cégjegyzékszáma: 01 09 683720.

A Veszprém Megyei Bíróság
6.Fpk.19-08-000363/8. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 8. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **BIRHER és Társa Vendéglátó-ipari Betéti Társaság** (8456 Noszlop, Dózsa Gy. utca 64.; cégjegyzékszáma: 19 06 506568; adószáma: 21194564-2-19) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Cég-Felügyelet Felszámoló, Végelszámoló, Vagyonrendező és Csődkezelő Kft., 1081 Budapest, Rákóczi út 59., cégjegyzékszáma: 01 09 566915.

A Veszprém Megyei Bíróság
4.Fpk.19-08-000507/5. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 21. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **ALKAT. L Analitikai Módszereket és Technológiai Rendszereket Fejlesztő Betéti Társaság végelszámolás alatt** (8200 Veszprém, Haszkovó u. 27. A lház 3. em. 12.; cégjegyzékszáma: 19 06 507073; adószáma: 21544646-2-19) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

ALKAT. L Analitikai Módszereket és Technológiai Rendszereket Fejlesztő Betéti Társaság

Nem bejegyzett székhelye(i):

8200 Veszprém, Simon István u. 3. B lház 2. em. 7.

A bíróság által kijelölt felszámoló: VECTIGALIS Zrt., 1051 Budapest, Mérleg u. 12. V. lh. 7–8., cégjegyzékszáma: 01 10 044074. (A helyi kirendeltség címe: 8200 Veszprém, Egyetem u. 9.)

A Veszprém Megyei Bíróság
4.Fpk.19-08-000503/5. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 21. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **KÓCZ Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság végelszámolás alatt** (8595 Kup, Fő utca 117.; cégjegyzékszáma: 19 06 507350; adószáma: 21819009-2-19) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

KÓCZ Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság

Előző székhelye(i):

8500 Pápa, Juhar utca 1/B fszt. 3.

A bíróság által kijelölt felszámoló: VECTIGALIS Zrt., 1051 Budapest, Mérleg u. 12. V. lh. 7–8., cégjegyzékszáma: 01 10 044074. (A helyi kirendeltség címe: 8200 Veszprém, Egyetem u. 9.)

A Veszprém Megyei Bíróság
4.Fpk.19-08-000505/5. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 21. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **KA-TÓ 2004. Szolgáltató Betéti Társaság végelszámolás alatt** (8200 Veszprém, Vécsey utca 8. H lház 2. em. 1.; cégjegyzékszáma: 19 06 507586; adószáma: 21915332-2-19) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

KA-TÓ 2004. Szolgáltató Betéti Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: VECTIGALIS Zrt., 1051 Budapest, Mérleg u. 12. V. lh. 7–8., cégjegyzékszáma: 01 10 044074. (A helyi kirendeltség címe: 8200 Veszprém, Egyetem u. 9.)

A Veszprém Megyei Bíróság
6.Fpk.19-08-000483/5. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 17. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Nerlinger Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság végelszámolás alatt** (8230 Balatonfüred, Orzovenszky u. 14.; cégjegyzékszáma: 19 09 501911; adószáma: 11332341-2-19) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

Nerlinger Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság

A bíróság által kijelölt felszámoló: VECTIGALIS Zrt., 1051 Budapest, Mérleg u. 12. V. lh. 7–8., cégjegyzékszáma: 01 10 044074. (A helyi kirendeltség címe: 8200 Veszprém, Egyetem u. 9.)

A Veszprém Megyei Bíróság
4.Fpk.19-08-000407/10. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) **TO-FÉM Ipari és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (8271 Mencshely, Gépműhely 081/11.; cégjegyzékszáma: 19 09 505845; adószáma: 12640005-2-19) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Cég-Felügyelet Felszámoló, Végelszámoló, Vagyonrendező és Csődkezelő Kft., 1081 Budapest, Rákóczi út 59., cégjegyzékszáma: 01 09 566915.

A Veszprém Megyei Bíróság
6.Fpk.19-08-000288/10. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 28. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **OMSAS Ipari és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság** (8200 Veszprém, Ady Endre utca 3.; cégjegyzékszáma: 19 09 505995; adószáma: 12691221-2-19) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

8200 Veszprém, Csizmadia út 7. E ép.

A bíróság által kijelölt felszámoló: ECONOMIX Közgazdász Egyetemi Zrt., 1115 Budapest, Ildikó u. 21., cégjegyzékszáma: 01 10 041303.

A Veszprém Megyei Bíróság
4.Fpk.19-08-000399/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 30. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **PANNÓNIA '03 Építőipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (8319 Lesenceistvánd, József A. u. 56.; cégjegyzékszáma: 19 09 507366; adószáma: 13194514-2-19) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Cég-Felügyelet Felszámoló, Végelszámoló, Vagyonrendező és Csődkezelő Kft., 1081 Budapest, Rákóczi út 59., cégjegyzékszáma: 01 09 566915.

A Veszprém Megyei Bíróság
4.Fpk.19-08-000330/9. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. október 21. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **PARKING CARS Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (8196 Litér, Diófa utca 12.; cégjegyzékszáma: 19 09 508725; adószáma: 11870034-2-19) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

1113 Budapest, Tarcali utca 22. B ép.

A bíróság által kijelölt felszámoló: PK-ECONO Pénzügyi Gazdasági Tanácsadó Kft., 1134 Budapest, Klapka u. 6., cégjegyzékszáma: 01 09 680225.

A Zala Megyei Bíróság
1.Fpk.20-08-020413/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 2. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **TOFA'95 Kereskedelmi Betéti Társaság** (8391 Sármellék, Dózsa György u. 116.; cégjegyzékszáma: 20 06 033353; adószáma: 27678570-2-20) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

8391 Sármellék, Arany J. u. 1.

A bíróság által kijelölt felszámoló: PATIK, VARGA és Társaik Gazdasági Tanácsadó Rt., 8840 Csurgó, Széchenyi tér 15., cégjegyzékszáma: 14 10 300109.

A Zala Megyei Bíróság
1.Fpk.20-08-020295/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 6. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **ZALA-TÁJ 2000 Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (8900 Zalaegerszeg, Vizslaparki út 1–5. C ép.; cégjegyzékszáma: 20 06 035634; adószáma: 22893668-2-20) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

4031 Debrecen, István út 91. VII/58.

8895 Pusztamagyaród, Kossuth u. 11.

A bíróság által kijelölt felszámoló: PATIK, VARGA és Társaik Gazdasági Tanácsadó Rt., 8840 Csurgó, Széchenyi tér 15., cégjegyzékszáma: 14 10 300109.

A Zala Megyei Bíróság
1.Fpk.20-08-020432/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 12. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **NIHOTA Ingatlanfejlesztő, Építőipari és Kereskedelmi Betéti Társaság** (8800 Nagykanizsa, Zemplén Győző u. 9. B lház. 9. em. 59.; cégjegyzékszáma: 20 06 036196; adószáma: 20710237-2-20) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

8800 Nagykanizsa, Zemplén Gy. u. 7/A

A bíróság által kijelölt felszámoló: HUBERTUS Pénzügyi, Gazdasági Tanácsadó Kft., 7624 Pécs, Hungária u. 53/1., cégjegyzékszáma: 02 09 060077.

A Zala Megyei Bíróság
2.Fpk.20-08-020599/3. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 12. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Szőke és Társa Építőipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság végelszámolás alatt** (8776 Bocska, Ady utca 16.; cégjegyzékszáma: 20 06 037701; adószáma: 21563485-2-20) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

Andri és Társa Építőipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság

Szőke és Társa Építőipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság

Előző székhelye(i):
8800 Nagykanizsa, Fő út 13. 1. em. 1.
A bíróság által kijelölt felszámoló: CSABAHOLDING Kft., 1146 Budapest, Thököly út 59/A I/3., cégjegyzékszáma: 01 09 683720.

A Zala Megyei Bíróság
1.Fpk.20-08-020310/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 6. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **HORI-ÉPÍTŐ Építőipari és Kivitelező Betéti Társaság** (8762 Gétye, Hadnagy u. 19.; cégjegyzékszáma: 20 06 038620; adószáma: 22214050-2-20) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.
A bíróság által kijelölt felszámoló: HUBERTUS Pénzügyi, Gazdasági Tanácsadó Kft., 7624 Pécs, Hungária u. 53/1., cégjegyzékszáma: 02 09 060077.

A Zala Megyei Bíróság
1.Fpk.20-08-020473/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 18. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **BALATON NT Faipari Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (8315 Gyenesdiás, Kossuth Lajos u. 101.; cégjegyzékszáma: 20 09 063638; adószáma: 11533425-2-20) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.
Előző székhelye(i):
8315 Gyenesdiás, Rigó u. 14.
Jogelőd(ök):
BOROVI 2000 Faipari, Kereskedelmi, Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság
A bíróság által kijelölt felszámoló: KERSZI Kereskedelmi és Pénzügyi Szervezési Tanácsadó Zrt., 1135 Budapest, Csata u. 11., cégjegyzékszáma: 01 10 041640.

A Zala Megyei Bíróság
1.Fpk.20-08-020383/9. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 12. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **MEGAPLAN Építőipari Korlátolt Felelősségű Társaság** (8900 Zalaegerszeg, Petőfi u. 7. 2. em. 9.; cégjegyzékszáma: 20 09 063941; adószáma: 11535537-2-20) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.
Előző elnevezése(i):
MEGAPLAN ‘74 Mérnöki Korlátolt Felelősségű Társaság
Előző székhelye(i):
8900 Zalaegerszeg, Ady Endre u. 31. I. em.
8900 Zalaegerszeg, Eötvös utca 6–10. 3. em. 5.
A bíróság által kijelölt felszámoló: TM-LINE Felszámoló és Gazdasági Tanácsadó Zrt., 1092 Budapest, Ferenc krt. 40. II. em. 16., cégjegyzékszáma: 01 10 045659.

A Zala Megyei Bíróság
1.Fpk.20-08-020470/5. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 7. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **EURO CRADLER 2000 Építőipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (8360 Keszthely, Rezi út 9.; cégjegyzékszáma: 20 09 064865; adószáma: 12329988-2-20) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.
Előző elnevezése(i):
ÖRÖ-MED Dental Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság
Előző székhelye(i):
1088 Budapest, Vas u. 7. III/14.
8371 Nemesbük, Rákóczi utca 44.
8360 Keszthely, Rákóczi u. 1.
8315 Gyenesdiás, Móra F. u. 5.
A bíróság által kijelölt felszámoló: HUBERTUS Pénzügyi, Gazdasági Tanácsadó Kft., 7624 Pécs, Hungária u. 53/1., cégjegyzékszáma: 02 09 060077.

A Zala Megyei Bíróság
1.Fpk.20-08-020421/5. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 13. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **FEL-ÉPÍTŐK Építőipari Korlátolt Felelősségű Társaság** (8900 Zalaegerszeg, Pázmány P. u. 8. fszt. 3.; cégjegyzékszáma: 20 09 065413; adószáma: 12859313-2-20) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.
Előző székhelye(i):
8900 Zalaegerszeg, Sütő u. 1. 1. em. 1.

A bíróság által kijelölt felszámoló: Kossuth Holding Válságkezelő és Felszámoló Rt., 1061 Budapest, Paulay Ede u. 45., cégjegyzékszáma: 01 10 044789.

A Zala Megyei Bíróság
1.Fpk.20-08-020238/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 2. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **HORIZONT-ÉP Ingatlanforgalmazó, Kivitelező és Szolgáltató Kft** (8943 Bocfölde, Ady Endre u. 40.; cégjegyzékszáma: 20 09 065781; adószáma: 12238570-2-20) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző elnevezése(i):

LUCIDA CASUAL Studió Humán Szolgáltató és Szervező Korlátolt Felelősségű Társaság

LUCIDA CASUAL Studió Humán Szolgáltató és Szervező Korlátolt Felelősségű Társaság végelszámolás alatt

Előző székhelye(i):

1192 Budapest, Vajk u. 8. fszt. 2.

A bíróság által kijelölt felszámoló: PÉNZINFO Könyvszakértő és Szaktanácsadó Kft., 9800 Vasvár, Szentmihályfalvi u. 19/A, cégjegyzékszáma: 18 09 100615.

A Zala Megyei Bíróság
1.Fpk.20-08-020274/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 6. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **SABATO Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság** (8900 Zalaegerszeg, Kossuth u. 32.; cégjegyzékszáma: 20 09 065922; adószáma: 13084958-2-20) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CERES Gazdasági Tanácsadó és Felszámoló Kft., 7400 Kaposvár, Arany J. tér 5., cégjegyzékszáma: 14 09 306648.

A Zala Megyei Bíróság
1.Fpk.20-08-020333/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 11. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **ICQ TECHNOLOGY Befektetési és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság** (8749 Zalakaros, Seregély u. 1124/11. hrsz.; cégjegyzékszáma: 20 09 065976; adószáma: 13108469-2-20) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CONCURS Manager Befektető és Tanácsadó Kft., 8800 Nagykanizsa, Ady E. u. 4., cégjegyzékszáma: 20 09 063623.

A Zala Megyei Bíróság
1.Fpk.20-08-020350/6. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 6. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Pannon-Stílus Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (8900 Zalaegerszeg, Petőfi u. 47.; cégjegyzékszáma: 20 09 066357; adószáma: 13294975-2-20) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

A bíróság által kijelölt felszámoló: CSABAHOLDING Kft., 1146 Budapest, Thököly út 59/A I/3., cégjegyzékszáma: 01 09 683720.

A Zala Megyei Bíróság
1.Fpk.20-08-020435/7. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 5. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **Gourmet Dog 2004 Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** (8800 Nagykanizsa, Pápai u. 31.; cégjegyzékszáma: 20 09 066752; adószáma: 13468457-2-20) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

8800 Nagykanizsa, Rózsa utca 14/C 2. em. 11.

8800 Nagykanizsa, Alkotmány u. 72.

A bíróság által kijelölt felszámoló: STANDARD Felszámoló és Vagyonkezelő Kft., 1137 Budapest, Pozsonyi út 33/A I/1., cégjegyzékszáma: 03 09 106294.

A Zala Megyei Bíróság
1.Fpk.20-08-020292/11. sz. végzése
felszámolás megindításának közzétételéről

A bíróság elrendeli annak a Cégközlönyben való közzétételét, hogy a(z) 2008. november 4. napján jogerőre emelkedett végzésével a(z) **HANSEN SELLING Kereskedel-**

mi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság (8360 Keszthely, Sopron út 47.; cégjegyzékszáma: 20 09 067991; adószáma: 13726931-2-20) adós felszámolását főeljárásként elrendelte.

Előző székhelye(i):

1028 Budapest, Kazinczy utca 21.

A bíróság által kijelölt felszámoló: STANDARD Felszámoló és Vagyonkezelő Kft., 1137 Budapest, Pozsonyi út 33/A I/1., cégjegyzékszáma: 03 09 106294.

CÉGHIRDETMÉNYEK

Felhívás vagyon értékesítésére

Az *LQD Pénzügyi és Gazdasági Szakértő Kft.* (Cg.: [01 09 566001]; 1032 Budapest, Vályog u. 2–4.) mint a **WOL-ELEKTRO Elektromos Készülékeket Gyártó, Szerelő és Forgalmazó Kft.** *„f. a.”* (Cg.: [01 09 067270]; 1183 Budapest, Krasznahorka u. 15.) bíróság által kijelölt felszámolója

nyilvános pályázat

útján értékesíteni kívánja a felszámolás alatt gazdálkodószervezet tulajdonát képező kábeleket és elektromos szerelvényeket.

Az eszközöket a felszámoló egyben kívánja értékesíteni. Eladási ár 1 200 000 Ft, az ár az áfát tartalmazza.

A felszámolóval történt előzetes egyeztetést követően az eszközök megtekintését a felszámoló biztosítja. (Jelige: WOL-ELEKTRO Kft. „f. a.”.)

A pályázatokat írásban, zárt borítékban, a felszámoló cég címére kell benyújtani, az 1032 Budapest, Vályog u. 2–4. szám alatti irodában, a bánatpénz egyidejű befizetésével.

A pályázaton való részvétel feltétele a meghirdetési ár 10%-ának, mint bánatpénznek a befizetése a WOL-ELEKTRO Kft. „f. a.” házipénztárába.

A postán küldött pályázatokat dupla borítékban kérjük elhelyezni, a belsőre legyen ráírva a jelige, illetve: pályázat, nem nyitható fel. A bánatpénzt ez esetben is a fenti módon kell befizetni.

A személyesen benyújtott pályázatokról a felszámolóbiztos elismervényt állít ki, a postai úton érkezetteket iktatja.

A pályázatnak tartalmaznia kell a pályázó nevét, adatait, az azokat alátámasztó dokumentumokat (társaság esetében 30 napnál nem régebbi cégkivonat és aláírási címpéldány), a pályázat tárgyát, a megajánlott vételárat, a fizetés módját, határidejét, az ajánlat tartásának határidejét, amely nem lehet kevesebb, mint a pályázat bontásától számított két hónap, a pályázó nyilatkozatát arra vonatkozóan, hogy az általa felkínált teljes vételár összege a pályázat időtartama alatt rendelkezésre áll. Ezek bármelyikének hiánya esetén a pályázat érvénytelen.

A pályázatok benyújtásának határideje *a Cégközlönyben való megjelenéstől (2008. december 4.) számított 15. nap déli 12 óra.*

A pályázatok elbírálása közjegyző jelenlétében történik a fenti benyújtási határidőt követő 20 napon belül, melynek eredményéről az érdekeltek 8 napon belül értesítést kapnak.

A felszámoló felhívja a jogszabályon alapuló elővásárlási joggal rendelkezők figyelmét, hogy elővásárlási jogukat az ajánlati feltételek teljesítésével az eredményhirdetés helyszínén és időpontjában gyakorolhatják.

A felszámoló fenntartja magának a jogot, hogy megfelelő ajánlat hiányában a pályázatot eredménytelennek nyilvánítsa. A felszámoló több megfelelő ajánlat esetén a közel azonos (max. 10%-kal eltérő) ajánlatot tevő pályázók között nyilvános ártárgyalást tart és licitálás alapján dönt.

A teljes vételár megfizetése a tulajdonba és birtokba adás feltétele.

A nem nyertes pályázónak a felszámoló a bánatpénzt az eredményhirdetést követően visszafizeti. A vételárba hitelezői követelés beszámítására nincs lehetőség.

A pályázattal kapcsolatosan bővebb felvilágosítást Szabó Tibor felszámolóbiztos ad a 06 (1) 250-7812-es telefonszámon.

Az *F1 Consulting Felszámoló és Pénzügyi Tanácsadó Kft.* (Cg.: [01 09 871959]; 1115 Budapest, Ildikó u. 21.; postacím: 1519 Budapest, Pf. 353), mint a **TAMAX Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.** *„f. a.”* (Cg.: [01 09 164390]; 1053 Budapest, Szép u. 3. III. 2.; adószáma: [10706745-2-41]) Fővárosi Bíróság 25. Fpk. 01-08-002107/6. sz. végzésével kijelölt felszámolója

nyilvános pályázat

útján értékesítésre kínálja az alábbi vagyonelemét:

– gépjárművek bruttó 10 millió Ft irányáron,
– takarító eszközök 1,5 millió Ft irányáron.

Bánatpénz az irányár 20%-a.

A pályázat beadása *legkésőbb a Cégközlönyben való megjelenést (2008. december 4.) követő 15. napon déli 12 óráig,* a felszámoló részére történő beérkezéssel, kettős, zárt borítékban lehetséges, melynél a belsőn csupán a „TAMAX – pályázat” szöveget szabad feltüntetni.

Az ajánlati kötöttség a pályázati határidő utolsó napjától számított 75 nap.

Bontás: a beadástól számított 30 napon belül.

A pályázók a bontástól számított 15 napon belül értesítést kapnak az eredményről. A nem nyertes pályázók a döntést követő 8 banki napon belül visszakapják bánatpénzüket.

A bánatpénzbefizetést a felszámolóhoz kell teljesíteni „TAMAX pályázat idegen pénz" megjegyzéssel a pályázat beadási határidejéig. A felszámoló letéti számlája száma: 10102093-58352900-02000000.

A pályázatnak az ajánlaton túl tartalmaznia kell a pályázó nevét, címét, adószámát, bankszámlaszámát, egy hónapnál nem régebbi cégkivonatát, aláírási címpéldányát, a bánatpénz befizetését igazoló banki bizonylatát. Magánszemély pályázó esetén szükséges még személyiigazolvány-másolat és a pályázat két tanúval történt hitelesítése.

Egyértelműen meg kell határozni mind a nettó, mind pedig a bruttó vételárat, bizonylatait.

Meg kell jelölni a pályázatban a fizetés határidejét és az esetleges biztosítékokat.

A nyilvános értékesítésen tulajdonjogot szerző pályázó az adóssal szemben beszámítással nem élhet.

A bánatpénz az ajánlattevő javára nem kamatozik, a nyertes ajánlattevő bánatpénze a vételárba beszámít. Nem jár vissza a bánatpénz, ha az ajánlattevő ajánlatát az ajánlati kötöttség tartama alatt visszavonja. A nyertes pályázónak akkor sem jár vissza, ha visszalép, ha neki felróható okokból, illetve az érdekkörében felmerülő okok miatt a szerződés meghiúsul, vagy mint vevő, vállalt fizetési kötelezettségének nem tesz maradéktalanul eleget, vagy az ajánlati kötöttség tartama alatt a szerződést nem köti meg.

A pályázat kiírója fenntartja a jogot, hogy – megfelelő ajánlat hiányában – az adott vagyonelemre vonatkozó pályázatot eredménytelennek nyilvánítsa, és új pályázat kiírásáról döntsön. Amennyiben több megfelelő, azonos értékű, vagy a vételár vonatkozásában legfeljebb 10%-kal eltérő pályázat érkezik, a pályázat kiírója nyilvános ártárgyalást tart, melyről az érdekelteket értesíti.

Az elővásárlásra jogosultak a pályázat beadásának kezdetéig írásban jelezzék a felszámolónak elővásárlási szándékukat.

Érvénytelen az ajánlat, ha nem felel meg a jogszabályban, illetve a pályázati kiírásban meghatározottaknak, ha nem írásbeli, vagy beszámítást tartalmaz, vagy nem határidőben érkezett, vagy a pályázó a bánatpénzt nem helyezte letétbe határidőben, vagy nem jelöl meg konkrét vételárat, vagy az árat más pályázattól teszi függővé.

A pályázattal kapcsolatban további felvilágosítás az F1 Consulting Kft. titkárságán [tel.: 06 (1) 371-0171] kérhető.

Az *ECONOMIX Közgazdász Egyetemi Zrt.* (Cg.: [01 10 041303]; 1115 Budapest, Ildikó u. 21.; postacím: 1518 Budapest, Pf. 14), mint a **HB-COMPUTER Kereskedelmi Kft.** *„f. a."* (Cg.: [01 09 679103]; 1211 Budapest, Varrógépgyár u. 8–10.; adószáma: [11837884-2-43]) Fővárosi Bíróság 2. Fpk. 01-08-001312/5. számú végzésével kijelölt felszámolója

nyilvános pályázat

útján értékesítésre kínálja az alábbi vagyonelemét:

– használt és új számítástechnikai alkatrészek, bruttó 1,5 millió Ft irányáron.

Bánatpénz az irányár 20%-a.

A pályázat beadása *legkésőbb a Cégközlönyben való megjelenést (2008. december 4.) követő 15. napon déli 12 óráig,* a felszámoló részére történő beérkezéssel kettős, zárt borítékban lehetséges, melynél a belsőn csupán a „HB-COMPUTER – pályázat" szöveget szabad feltüntetni.

Az ajánlati kötöttség a pályázati határidő utolsó napjától számított 75 nap.

Bontás: a beadástól számított 30 napon belül.

A pályázók a bontástól számított 15 napon belül értesítést kapnak az eredményről. A nem nyertes pályázók a döntést követő 8 banki napon belül visszakapják bánatpénzüket.

A bánatpénz-befizetést a felszámolóhoz kell teljesíteni „succes pályázat idegen pénz" megjegyzéssel a pályázat beadási határidejéig. A felszámoló letéti számlája száma: 10102093-04351102-07000001.

A pályázatnak az ajánlaton túl tartalmaznia kell a pályázó nevét, címét, adószámát, bankszámlaszámát, egy hónapnál nem régebbi cégkivonatát, aláírási címpéldányát, a bánatpénz befizetését igazoló banki bizonylatát. Magánszemély pályázó esetén szükséges még személyiigazolvány-másolat és a pályázat két tanúval történt hitelesítése.

Egyértelműen meg kell határozni mind a nettó, mind pedig a bruttó vételárat, bizonylatait.

Meg kell jelölni a pályázatban a fizetés határidejét és az esetleges biztosítékokat.

A nyilvános értékesítésen tulajdonjogot szerző pályázó az adóssal szemben beszámítással nem élhet.

A bánatpénz az ajánlattevő javára nem kamatozik, a nyertes ajánlattevő bánatpénze a vételárba beszámít. Nem jár vissza a bánatpénz, ha az ajánlattevő ajánlatát az ajánlati kötöttség tartama alatt visszavonja. A nyertes pályázónak akkor sem jár vissza, ha visszalép, ha neki felróható okokból, illetve az érdekkörében felmerülő okok miatt a szerződés meghiúsul, vagy mint vevő, vállalt fizetési kötelezettségének nem tesz maradéktalanul eleget, vagy az ajánlati kötöttség tartama alatt a szerződést nem köti meg.

A pályázat kiírója fenntartja a jogot, hogy – megfelelő ajánlat hiányában – az adott vagyonelemre vonatkozó pályázatot eredménytelennek nyilvánítsa, és új pályázat kiírásáról döntsön. Amennyiben több megfelelő, azonos értékű, vagy a vételár vonatkozásában legfeljebb 10%-kal eltérő pályázat érkezik, a pályázat kiírója nyilvános ártárgyalást tart, melyről az érdekelteket értesíti.

Az elővásárlásra jogosultak a pályázat beadásának kezdetéig írásban jelezzék a felszámolónak elővásárlási szándékukat.

Érvénytelen az ajánlat, ha nem felel meg a jogszabályban, illetve a pályázati kiírásban meghatározottaknak, ha nem írásbeli, vagy beszámítást tartalmaz, vagy nem határidőben érkezett, vagy a pályázó a bánatpénzt nem helyezte letétbe határidőben, vagy nem jelöl meg konkrét vételárat, vagy az árat más pályázattól teszi függővé.

A pályázattal kapcsolatban további felvilágosítás az ECONOMIX Zrt. titkárságán [telefon: 06 (1) 371-0171] kérhető.

Az *Alexander & Co. Gazdasági Szaktanácsadó Kft.* (Cg.: [01 09 709122]; 1042 Budapest, Árpád út 57–59.), mint a Fővárosi Bíróság 1. Fpk. 01-08-001137 számú végzésben kijelölt **BARTA-IMMO Ingatlanhasznosító Kft.** *„f. a.”* (Cg.: [01 09 893394]; 1106 Budapest, Fehér út 1.) felszámolója

nyilvános pályázat

útján értékesíteni kívánja a felszámolás alatt álló társaság tulajdonát képező eszközöket, melyek megmaradt konyha- és fürdőszoba-felszerelési eszközök. Hiányos és részben sérült árukészlet.

Becsértéke: bruttó 8 800 000 Ft.

A felszámoló jelen pályázatban az „f. a.” szervezet vagyonát kizárólag egyben kívánja értékesíteni, így csak a teljes vagyonra vonatkozó egybeni ajánlatot tekinti vételi ajánlatnak.

A bánatpénz a becsérték 10%-ának megfelelő összeg.

A fenti vagyonra vonatkozó információ kérhető a felszámoló irodájában (1042 Budapest, Árpád út 57–59. I. emelet).

A pályázaton való részvétel feltétele, hogy a pályázó az Alexander & Co. Kft. Budapest Bank Rt.-nél vezetett 10103173-49893900-01000001 számú számlájára, vagy az „f. a.” cég házipénztárába, a felszámoló irodájában 880 000 Ft bánatpénzt befizessen úgy, hogy az legkésőbb a pályázat bontásakor minden kétséget kizáróan igazolva legyen.

Eredménytelen pályázat esetén a felszámoló a bánatpénz visszafizetését legkésőbb a pályázatbontás napjától számított 8. napon vállalja visszafizetni.

A pályázatokat zárt borítékban, BARTA-IMMO Kft. „f. a.” megjelöléssel, a feladó feltüntetése nélkül, személyesen kell átadni a felszámoló irodájában. A pályázati anyaggal egyidejűleg a pályázónak be kell mutatni a bánatpénz átutalásáról szóló banki igazolás eredeti példányát, melyről a felszámoló a pályázati anyag mellékletét képező – eredeti egyezőséget igazoló – fénymásolatot készít.

A pályázati anyagot és a banki igazolást *legkésőbb jelen hirdetmény Cégközlönyben való megjelenését (2008. december 4.) követő 15. nap 11 óráig* lehet leadni. A felszámoló a pályázat beadásáról és a banki igazolás bemutatásáról írásbeli elismervényt ad a pályázónak.

Az elővásárlásra jogosultak e jogukat az 1997. évi XXVII. törvénnyel módosított 1991. évi IL. törvényben foglaltak szerint gyakorolhatják.

Az értékesítéssel kapcsolatban információ kérhető Papp Zsuzsanna felszámolóbiztostól a 06 (1) 312-1265-ös telefonszámon.

Az ajánlatok bontására a benyújtási határidőt követő 8 napon belül, közjegyző jelenlétében kerül sor.

A benyújtási határidőt követő 15 napon belül a felszámoló az ajánlatokat értékeli.

Az ajánlati elbírálás eredményéről a felszámoló a pályázókat írásban értesíti.

A felszámoló a pályázatot megfelelő ajánlat hiányában eredménytelennek nyilvánítja és új pályázatot ír ki.

Megfelelő, azonos értékű pályázat esetén az ajánlattevők között nyilvános ártárgyalás megtartására kerül sor, melynek feltételeit az ártárgyalás megkezdését megelőzően a résztvevőkkel a felszámoló ismerteti.

A *Cég Felügyelet Kft.* (Cg.: [01 09 566915]; székhely: 1081 Budapest, Rákóczi út 59. V. 2.; korábbi nevén KOBOLD Felszámoló és Könyvelő Kft.) mint a **Kállói Építőipari Kisszövetkezet** *„f. a.”* (Cg.: [12 02 000519]; székhely: 2175 Kálló, Rákóczi u. 32.) a Nógrád Megyei Bíróság Vpk. 4/2007/2. sz. végzésével kijelölt vagyonrendezője

nyilvános pályázat

útján érvényesíteni kívánja az adós gazdálkodószervezet tulajdonát képező ingatlanjait:

– Berekfürdő belterület 1091/E/1. hrsz. üdülőegység, társasüdülő, étterem és konyha megnevezésű, 201 m^2 ingatlan 288/6000 tulajdoni hányada, irányár: 50 400 Ft,

– Berekfürdő belterület 1091/F/1. hrsz. üdülőegység, portásfülke megnevezésű, 10 m^2 ingatlan 288/6000 tulajdoni hányada, irányár: 50 400 Ft.

A felszámoló előnyben részesíti azt a pályázót, aki valamennyi ingatlanra vételi ajánlatot tesz. A vételár az adásvételi szerződés aláírásával egyidejűleg készpénzben fizetendő vagy az adásvételi szerződés aláírását követő banki munkanapon átutalással teljesítendő.

A felszámoló az értékesítéssel kapcsolatban írásos ajánlatokat kér benyújtani postán vagy személyesen a következő címre: Cég Felügyelet Kft., 1073 Budapest, Erzsébet krt. 58. III. 20.

A felszámoló a személyesen benyújtott pályázatok átvételéről elismervényt állít ki.

Az ajánlatot kettős zárt borítékban kell benyújtani, a borítékra rá kell írni: „Kálló Építőipari Kisszövetkezet – Berekfürdő”.

A postai úton érkezett pályázatok határidőben történő beérkezése a pályázók felelőssége.

Az ajánlatoknak tartalmaznia kell: magánszemély ajánlattevő esetében a pályázó nevét, személyi adatait, címét, az azonosításra alkalmas további adatokat, az ajánlott nettó vételárat, a vállalt fizetési feltételeket, nyilatkozatot 60 napos ajánlati kötöttség vállalásától, a bánatpénz befizetésének, valamint a vételár fedezetének igazolását. Vállalkozás, illetve társaság ajánlattevő esetében a pályázó nevét, székhelyét, az azonosítására alkalmas további adatokat, hatályos cégkivonatát, az ajánlott nettó vételárat, a vállalt fizetési feltételeket, nyilatkozatokat 60 napos ajánlati kötöttség vállalásáról, a vételár fedezetének igazolását, valamint a bánatpénz befizetésének igazolását a pályázat benyújtásáig.

A felszámoló a hiánypótlásra egy alkalommal lehetőséget biztost.

Az ajánlatok benyújtásának határideje: *legkésőbb jelen hirdetmény Cégközlönyben való közzétételétől (2008. december 4.) számított 15. nap 12 óráig*. Amennyiben a határidő utolsó napja munkaszüneti nap, úgy az azt követő első munkanap 12 óráig.

A pályázati ajánlat érvényességének feltétele a meghirdetett nettó irányár 5%-ának megfelelő bánatpénznek a felszámoló Budapest Banknál vezetett 10100716-58526200-01001008 számú számlájára történő befizetése, illetve az erről szóló igazolásnak a pályázathoz történő csatolása. A bánatpénz a vételárba beszámít, sikertelen pályázat esetén 8 banki napon belül kamatmentesen visszafizetésre kerül.

A bánatpénznek a pályázat benyújtásának időpontját megelőző napig jóváírásra kell kerülnie a fenti számlán. Az átutaláson kérjük feltüntetni a „Kállói Építőipari Kisszövetkezet – Berekfürdő” megjelölést.

Az értékesítésre kerülő ingatlanok a helyszínen megtekinthetők. További információ a Cég Felügyelet Kft.-től (268-0175) kapható.

Megfelelő, azonos értékű pályázatok esetén az ajánlattevők között a felszámoló nyilvános értékesítési versenytárgyalást tart, melynek feltételeit az ártárgyalás megkezdését megelőzően a résztvevőkkel ismerteti.

A jelen pályázati felhívás a felszámoló számára nem jelent értékesítési kötelezettséget. A felszámoló a pályázatot – megfelelő ajánlat hiányában – eredménytelennek nyilváníthatja, és új pályázatot írhat ki.

A felszámoló felhívja a Cstv. 49/C. §-ában meghatározott elővásárlási jogosultak figyelmét arra, hogy elővásárlási jogukat a jelen pályázati eljárás keretében gyakorolhatják.

A pályázó nyilatkozatával tudomásul veszi az eladó kellékszavatosságának teljes körű kizárását. A pályázaton előnyben részesül az a pályázó, aki az ingatlan megvásárlására egy összegű vételárat ajánl. A vevő köteles a teljes vételárat az adásvételi szerződésben meghatározottak szerint megfizetni.

Az ingatlan birtokba és tulajdonba adására a teljes vételárnak a szerződés szerinti megfizetése esetén kerül sor.

Az a pályázó, akinek a felszámolás alatt álló gazdálkodóval szemben bármilyen tartozása fennáll, a pályázaton nem vehet részt, így beérkezett pályamunkáját a felszámoló nem veszi figyelembe.

Az ajánlatok bontására a benyújtási határidőt követő 8 napon belül kerül sor az 1073 Budapest, Erzsébet krt. 58. III. 20. szám alatt.

A benyújtási határidőt követő 15 napon belül a felszámoló az ajánlatokat értékeli. Az ajánlatok elbírálásának eredményéről a felszámoló az érdekelteket írásban értesíti.

Szerződéskötés a nyertes pályázókkal:

A szerződéskötésre a pályázatok elbírálását követő 15 munkanapon belül kerül sor, a teljes vételár egyidejű kiegyenlítésével (vagy a teljes vételár kiegyenlítéséről az adásvételi szerződés rendelkezik).

Az elővásárlási joggal rendelkezők az 1997. évi XXVII. törvénnyel módosított 1991. évi IL. törvény 49/C. §-ának (2) bekezdése alapján elővásárlási jogukat kizárólag a jelen eljárásban gyakorolhatják oly módon, hogy a pályázati határidő lejártáig a felszámolónál dokumentumokkal igazolják elővásárlási jogukat. A felszámoló a véglegesen kialakult vételárat és feltételeket az elővásárlási jogosulttal közli, mellyel egy időben nyilatkoznak vételi szándékukról. Ez esetben a felszámoló az elővásárlásra jogosulttal köt szerződést.

A *Cég Felügyelet Kft.* (Cg.: [01 09 566915]; székhely: 1081 Budapest, Rákóczi út 59.) mint a **REAL 8500 Kft.** *„f. a.”* (Cg.: [19 09 505222]; székhely: 8500 Pápa, Harmadik u. 34.) a Veszprém Megyei Bíróság 4. Fpk. 19-07-000280/10. számú végzésével kijelölt felszámolója (felszámolóbiztos: Komondi Tamás),

nyilvános pályázat

útján értékesíteni kívánja a felszámolás alatt álló társaság tulajdonát képező vagyontárgyat, amely:

a Soproni Földhivatal ingatlan-nyilvántartásában szereplő, természetben 634/A/2. hrsz.-ú, 9400 Sopron, Várkerület u. 13/A földszint 1. sz. alatt lévő, 74 m^2 hasznos területű, üzlet megnevezésű, 2 eladótérből álló helyiség, amely a társasági tulajdonban lévő ingatlan 82/1000 eszmei hányada.

Az ingatlan irányára: nettó 20 000 000 Ft (húszmillió forint).

A felszámolónak nincs tudomása az ingatlanokkal kapcsolatban környezetszennyeződésről. Amennyiben rejtett, vagy nem ismert környezeti károsodás kapcsolódik az in-

gatlanhoz, azokért a felelősséget kizárja, a helytállás a vevő kötelezettsége.

A pályázatban való részvétel feltétele felajánlott vételár legkevesebb 10%-ának bánatpénzként való befizetése, legkésőbb a pályázat benyújtásának időpontjáig a Cég Felügyelet Kft. 10100716-58526200-02000000 sz. elkülönített bankszámlájára, „bánatpénz” megjelöléssel.

A pályázatnak tartalmaznia kell a pályázó nevét, pontos címét, a pályázati vételárat (nettó ár Ft). A pályázathoz mellékelni kell, ha a pályázó vállalkozó, a vállalkozói igazolvány másolatát, gazdasági társaságnál 30 napnál nem régebbi cégkivonatot, illetve másolatát, minden esetben a pályázó adószámát, statisztikai és pénzforgalmi jelzőszámát, valamint a bánatpénz befizetését (átutalását) bizonyító banki igazolást, valamint 60 napra szóló ajánlati kötöttséget tartalmazó nyilatkozatát.

A bánatpénz a pályázati felhívás visszavonása, az ajánlatok érvénytelenségének megállapítása, valamint a pályázatok elbírálása után visszafizetésre kerül az alábbi kivételektől eltekintve:

Nem jár vissza, ha az ajánlattevő a pályázatot megnyeri, és ezért a vételárba beszámít. Továbbá akkor sem, ha az ajánlattevő az ajánlati kötöttség időtartama alatt ajánlatát visszavonta, vagy ha a szerződés megkötése neki felróható, vagy az ő érdekkörében felmerült más okból hiúsul meg. Ezt a rendelkezést kell alkalmazni akkor is, ha az ajánlattevő a benyújtásra nyitva álló határidő lejárta előtt vonta vissza ajánlatát, vagy a bánatpénz befizetése ellenére nem nyújtott be pályázatot.

A vételárba a hitelezői követelések beszámítására nincs lehetőség, ezt a felszámoló kizárja.

Az értékesítésre kerülő vagyontárgyért a felszámoló kellékszavatosságot nem vállal, azt a pályázó megtekintett és megvizsgált állapotban veszi meg azzal, hogy a tulajdonjog változásával kapcsolatos minden költség a pályázót (vevőt) terheli.

Az adásvételi szerződés létrejöttének és a birtokba lépésnek is előfeltétele a teljes vételár kiegyenlítése.

Az ajánlatokat személyesen a felszámolói irodában (1077 Budapest, Dohány u. 54.) hétfőtől csütörtökig 9–14 óráig, vagy postai úton (1447 Budapest, Pf. 483) kell benyújtani *a Cégközlönyben való megjelenést (2008. december 4.) követő 15. napon, 12 óráig* beérkezően zárt borítékban. A zárt borítékon fel kell tüntetni: REAL 8500 Kft. „f. a.”.

A vagyonelemek megtekinthetők előzetes bejelentkezés után egyeztetett időpontban. Bejelentkezés 06 (1) 321-1142-es faxszámon.

A pályázatok bontására a benyújtási határidő lejárta után számított 15 munkanapon belül, közjegyző jelenlétében kerül sor, az elbírálása a bontást követő 15 napon belül történik.

A felszámoló értesíti az esetleges elővásárlásra jogosultakat, hogy elővásárlási jogukat e pályázaton gyakorolhatják.

A felszámoló a pályázatot megfelelő ajánlat hiányában eredménytelennek nyilvánítja, és új pályázatot írhat ki.

A felszámoló több megfelelő ajánlat esetén, amennyiben a megajánlott vételár különbsége nem haladja meg a 10%-ot, nyilvános versenytárgyalást tart.

A vételi jogot elnyerő pályázóval az adós cég nevében a felszámoló – a pályázat bontását követő 30 napon belül – megköti az adásvételi szerződést.

A *MAROSHOLDING Tanácsadó Kft.* (Cg.: [01 09 870092]; 1021 Budapest, Hárshegyi út 5–7. B ép. II. 21.), mint a **PAPÍRWORLD Papírfeldolgozó és Gépgyártó Korlátolt Felelősségű Társaság** (cégjegyzékszáma: [10 09 028511]; 3390 Füzesabony, Szihalmi út 86.; adószáma: [12632699-2-10]) a Heves Megyei Bíróság 3. Fpk. 10-08-000372/5. számú végzésével kijelölt felszámolója

nyilvános pályázati felhívás

útján értékesíteni kívánja a cég tulajdonában lévő alábbi ingatlanokat:

– Mezőkövesd belterület 5374/4/A/4. hrsz. műhely, 1/1 tulajdoni hányadú 495 m^2,

– Mezőkövesd belterület 5374/4/A/5. hrsz. raktár, 1/1 tulajdoni hányadú 866 m^2.

Irányár: 25 000 000 Ft.

Az értékesítésre kerülő ingatlan tájékoztatója a pályázati hirdetmény Cégközlönyben történő megjelenését követően megtekinthető, illetve megvásárolható Nagy Mihály felszámolóbiztos 1087 Budapest, Kerepesi út 29/B VII. ép. II. 243. szám alatti irodájában a 06 (1) 303-9538 telefonszámon, vagy a 06 (20) 974-3714-es mobilszámon történő előzetes egyeztetés után.

A pályázaton való részvétel feltételei:

Az ajánlat érvényességének feltétele a meghirdetett irányár 10%-ának megfelelő bánatpénz megfizetése a pályázati tájékoztatóban szereplő számlaszámra.

A bánatpénz a vételárba beszámításra, eredménytelen pályázat esetén 8 napon belül visszautalásra kerül.

A pályázatnak *legkésőbb* (az ajánlott vételár és fizetési mód megjelölésével) *jelen hirdetmény Cégközlönyben való közzétételétől (2008. december 4.) számított 15. napig*, 1 példányban kell beérkeznie, illetve a 15. napon 12 óráig kell leadni Nagy Mihály felszámolóbiztos 1087 Budapest, Kerepesi út 29/B VII. ép. II. 243. sz. alatti irodájában.

Az ajánlatot zárt borítékban kell elhelyezni, a borítékon kérjük feltüntetni: PAPÍRWORLD Kft. „f. a.” PÁLYÁZAT.

Az ajánlatnak tartalmaznia kell a pályázó nevét, székhelyét, hatályos cégkivonatát, a cégjegyzésre jogosult tisztségviselő aláírási címpéldányát, a megajánlott vételárat, a

vállalt fizetési feltételeket, nyilatkozatot arról, hogy az ajánlattevő 90 napos ajánlati kötöttséget vállal, a vételár fedezetének igazolását.

Az ajánlat benyújtásakor igazolni kell a bánatpénz megfizetését.

A pályázat bontására közjegyző jelenlétében, a pályázati leadási határidő lejárta után 30 napon belül kerül sor.

A pályázat eredményéről a felszámoló a bontástól számított 30 napon belül írásban értesíti az ajánlattevőket.

A Cstv. 49/A. § (4) bekezdés alapján a felszámoló a pályázatot megfelelő ajánlat hiányában eredménytelennek nyilváníthatja, és új pályázatot írhat ki. Ha több megfelelő, azonos értékű (a vételár vonatkozásában legfeljebb 10%-kal eltérő) pályázat érkezik, a felszámoló a pályázók között nyilvános ártárgyalást tart. Ennek helyéről és idejéről, szabályairól írásban értesíti az ajánlattevőket.

A Cstv. 49/A. § (4) bekezdésében foglaltak alapján tulajdonjogot vagy más vagyoni értékű jogot szerző fél a nyilvános értékesítésen az adóssal szemben beszámítással nem élhet.

A felszámoló a hatályos 1991. évi XLIX. törvény 49/C. § (2) bekezdés alapján felhívja az esetleges érdekelteket elővásárlási joguk gyakorlására és kéri, hogy a jog gyakorlására irányuló szándékukat a pályázatok benyújtási határidejéig írásban jelentsék be.

A pályázattal kapcsolatban további felvilágosítás kérhető munkanapokon 9–12 óra között Nagy Mihály felszámolóbiztostól a 06 (1) 303-9538-as telefonszámon vagy a 06 (20) 974-3714-es telefonszámon egész nap.

Az *ADVOCAT Szolgáltató és Kereskedelmi Kft.* (cégjegyzékszáma: [01 09 883587]; 1042 Budapest, Árpád u. 57–59. I. 7.) mint a **SERANO–2005. Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.** *„f. a.”* (cégjegyzékszáma: [05 09 011988]; 3600 Ózd, Katona József út 1/B) kijelölt felszámolója nyilvános

pályázat útján

értékesíti a felszámolás alatt álló társaság alábbi vagyontárgyát:

– Ózd, belterület, 3652/1. hrsz.-ú ingatlan

Irányár: 4 315 000 Ft.

Az eladóval szembeni hitelezői követelések vételárába történő beszámítására nincs lehetőség. A felszámoló a vagyontárgyakhoz kapcsolódóan kellékszavatosságot nem vállal.

A többi ajánlati tételt tartalmazó pályázat előnyt élvez.

A pályázatokat a felszámoló postacímére (3526 Miskolc, Hatvanötösök útja 1. fszt. 2.), vagy személyesen az ADVOCAT Kft., 3526 Miskolc, Hatvanötösök útja 1. fszt. 2. sz. alatti irodájában kell benyújtani *a Cégközlönyben való közzétételtől (2008. december 4.) számított 15. nap 12 óráig*. A pályázati borítékra kérjük ráírni: „SERANO–2005 f. a. pályázat” jeligét. A pályázat bontására a pályázati határidő lejártát követően 15 napon belül közjegyző jelenlétében kerül sor. A pályázat elbírálása és a pályázók értékesítése a pályázat bontását követő 15 napon belül történik meg.

A pályázaton az vehet részt:

– aki a „SERANO–2005. f. a. pályázat bánatpénz” közleménnyel a becsérték 10%-ának megfelelő bánatpénzt a felszámoló 11734004-20406415 számú OTP Bank Nyrt.-nél vezetett számlára, a banki átutalási napokat is figyelembe véve befizette úgy, hogy az legkésőbb a pályázati határidő lejártakor minden kétséget kizáróan irodájában (3526 Miskolc, Hatvanötösök útja 1. fszt. 2.) a pályázati határidő lejártáig befizet;

– aki legalább 60 napi ajánlati kötelezettséget vállal;

– aki a kialakult vételár megfizetésére 8 banki napon belül teljesítést vállal.

Megfelelő, azonos értékű pályázatok esetén az ajánlattevők között nyilvános ártárgyalásra kerül sor, amelynek feltételeit az ártárgyalás megkezdését megelőzően a résztvevőkkel a felszámoló ismerteti. A pályázattal kapcsolatban további információk szerezhetők Szarka Norbert felszámolóbiztostól a 06 (20) 320-7332-es telefonszámon.

A felszámoló fenntartja a jogot, hogy megfelelő ajánlat hiányában eredménytelennek nyilvánítsa a pályázatot.

A *Kossuth Holding Válságkezelő és Felszámoló Zrt.* (Cg.: [01 10 044789]; székhely: 1075 Budapest, Kazinczy u. 24–26.; levelezési cím: 1388 Budapest, Pf. 51), mint a **KONTROLL Tanácsadó és Kereskedelmi Kft.** *„f. a.”* (Cg.: [12 09 001611]; 3078 Bátornyterenye, Köztársaság út 6.), Nógrád Megyei Bíróság által kijelölt felszámolója

nyilvános pályázat

útján megvásárlásra kínálja az adós gazdálkodószervezet kizárólagos tulajdonában lévő, az alábbiakban felsorolt ingatlanait.

1. A Salgótarjáni Körzeti Földhivatal által 086/3. hrsz. alatt nyilvántartott kivett major és út megnevezésű, 2049 m^2 alapterületű, 1/1 tulajdoni hányadú, természetben Bátonyterenye külterületén található ingatlan, valamint az ingatlanon lévő jelenleg irodaként használt felépítmény.

2. A Salgótarjáni Körzeti Földhivatal által 086/9. hrsz. alatt nyilvántartott kivett major és út megnevezésű, 17 174 m^2 alapterületű, 1/1 tulajdoni hányadú, természetben Bátonyterenye külterületén található ingatlan, valamint az ingatlanon jelenleg raktárként használt felépítmények és egyéb épületek.

Az ingatlanokra kizárólag együttesen lehet vételi ajánlatot tenni. Az értékesítésre kerülő vagyontárgyak együttes irányára 26 500 000 Ft. Az ingatlanokat áfafizetési kö-

telezettség nem terheli. A bánatpénz akkor tekinthető megfizetettnek, ha azt a megadott bankszámlaszámon az ajánlattételi határidő előtt 24 órával jóváírták. A pályázat érvényességének feltétele: 2 650 000 Ft bánatpénz igazolt megfizetése és az ajánlati ár összegének a bánatpénzen felüli részéről kiállított bankgarancia becsatolása.

A megvásárlásra felkínált ingatlanokért kellékszavatosságot nem vállalunk.

A felszámolás a 2006. július 1-je utáni kezdő időpontú felszámolásokra vonatkozó, többször módosított 1991. évi XLIX. törvény (csődtörvény) előírásai szerint folyik.

A pályázati eljárás eredményeként kialakuló vételárat egy összegben, a szerződéskötéstől számított 15 napon belül, átutalással kell megfizetni. A beszámítást a csődtörvény kizárja.

A csődtörvény 49/C. §-ában meghatározott elővásárlási jogukat jelen pályázati eljárás keretében gyakorolhatják.

Kérjük a pályázókat, hogy pályázati ajánlatukat egy magyar nyelvű példányban, zárt, a pályázóra való utalás nélküli „KONTROLL Tanácsadó és Kereskedelmi Kft. f. a. – pályázat" jeligével feliratozott borítékban – személyesen, vagy kézbesítő útján –

2008. december 19-én 10 és 11 óra

között a felszámoló székhelyén (1075 Budapest, Kazinczy u. 24–26. II. em.) nyújtsák be. A pályázati ajánlatokat 2008. december 23-án 11 óra 00 perckor, közjegyző jelenlétében bontjuk fel. A pályázatbontáson azok az érdeklődők, akik az előírt bánatpénzt igazoltan megfizették és a bankgarancia-igazolást becsatolták, valamint ajánlatot nyújtottak be, részt vehetnek.

A pályázati eljárás és ajánlatok érvényességének részletes feltételeit feltételfüzet állapítja meg, amely a megvásárlásra felkínált ingatlanok részletes bemutatását és azok megtekinthetőségének a feltételeit is tartalmazza. A feltételfüzet a felszámoló székhelyén, munkanapokon 9–12, pénteken 11 óráig megtekinthető, illetve megvásárolható. Az ajánlat érvényességi feltétele az előírt bánatpénz előzetes, igazolt megfizetése és 75 napos ajánlati kötöttség vállalása, továbbá az előírt bankgarancia meglétének igazolása.

A pályázati ajánlatokat a felszámoló az árajánlatok nagysága alapján bírálja el. Amennyiben érkezik több megfelelő ajánlat és a legmagasabb ajánlati árat követő ajánlati ár (ajánlati árak) a legmagasabb ajánlati ár 90%-át eléri (elérik), a felszámoló a pályázók között, közjegyző jelenlétében köteles nyilvános ártárgyalást tartani. A felszámoló 2009. január 6-án 11 óra 00 perckor, a felszámoló székhelyén eredményhirdetést tart, amelyre az elővásárlási jogosultakat ezúton hívja meg. Felhívjuk az elővásárlási jogosultak figyelmét, hogy elővásárlási jognyilatkozatukat az értékesítésen kialakult végleges vételár ismeretében, a pályázókra előírtakkal azonos feltételekkel, az eredményhirdetést követő 15 napon belül a felszámolóhoz eljuttatott írásos nyilatkozattal tehetik meg. A jelen pályázati felhívás a felszámoló számára nem jelent értékesítési kötelezettséget, megfelelő ajánlat hiányában a pályázat eredménytelenné nyilvánítható.

További felvilágosítással Kovács Péter felszámolóbiztos Budapesten a 321-4210-es telefonszámon, illetve a 321-4211-es telefaxszámon készséggel áll rendelkezésre. Az értékesítésre meghirdetett vagyontárgyak előzetesen egyeztetett időpontban megtekinthetők. Az időpontegyeztetést Kovács Péter felszámolóbiztosnál lehet kezdeményezni.

A *LEASCENTER Befektetési és Kereskedelmi Kft.* (Cg.: [01 09 671068]; székhely: 1111 Budapest, Vak Bottyán u. 3. II. 9.) mint a **TECH-TRONIC Kft.** *„f. a."* (Cg.: [01 09 568419]; székhely: 1191 Budapest, Báthory u. 20.), Fővárosi Bíróság által kijelölt felszámolója a többször módosított 1991. évi IL. tv. 49. § és a 49/A–49/D. §-ai alapján

nyilvános pályázat

útján értékesíti a fent megjelölt felszámolás alatt álló gazdálkodószervezet tulajdonában lévő alábbi vagyontárgyakat:

– Villamossági eszközök ipari mennyiségben (kismegszakítók, transzmitterek, relék, kötődobozok, mágneskapcsolók, termosztátok, armatúrák, biztosítók, foglalatok, érzékelők, vezetékek stb.)

Irányár: 400 000 Ft + áfa, bánatpénz: a bruttó irányár 10%-a, azaz 48 000 Ft.

A meghirdetett vagyontárgyak tételes felsorolása és részletes leírása a felszámoló (3530 Miskolc, Meggyesalja u. 5.) fióktelephelyén található, míg az ingóságok az adós cég telephelyén, felszámolóval előzetesen egyeztetett időpontban tekinthetők meg.

A pályázaton való részvétel feltételei:

A vagyontárgyak bruttó irányárának 10%-át bánatpénzként legkésőbb a pályázat benyújtásának napján a felszámoló fióktelephelyén kell „TECH-TRONIC Kft. „f. a." II. BÁNATPÉNZ" megjegyzéssel befizetni. A pályázatnak tartalmaznia kell a pályázó nevét, pontos címét, cég esetén 30 napnál nem régebbi cégkivonatát, eredeti aláírási címpéldányát vagy vállalkozói igazolvány másolatát, magánszemélynél a személyi igazolvány és adókártya másolatát, a bánatpénz befizetésének igazolását, a megajánlott vételár összegét, a vételár megfizetésének pályázó által vállalt határidejét, 30 napos ajánlati kötöttség vállalását, fedezetigazolást a megajánlott vételár megfizetésére, illetve nyilatkozatot a pályázat feltételeinek elfogadásáról és a titoktartásról. Az ajánlatokat írásban, kettős zárt borítékban, „TECH-TRONIC Kft. f. a. II. Pályázat" megjelöléssel lehet benyújtani a felszámoló (3530 Miskolc, Meggyesalja u. 5. I. 3.) irodájában személyesen.

A pályázat leadásának határideje:

2008. december 22-én 9–10 óra között.

A pályázatok bontása és elbírálása a leadási határidőt követő 15 napon belül közjegyző jelenlétében történik. Ennek eredményéről a felszámoló a pályázókat 8 napon belül írásban értesíti. A nyertes pályázó köteles az értesítés kézhezvételét követő 3 napon belül a felszámolóval szerződést kötni, ellenkező esetben a bánatpénzt elveszti. A bánatpénz a vételárba beszámít, azt a felszámoló letétként kezeli, kamat utána nem jár.

Nyilvános ártárgyalásra – megfelelő árajánlatok esetén – az azonos értékű (árajánlat tekintetében legfeljebb 10%-kal eltérő) pályázatot benyújtók között kerül sor, melynek helyéről és idejéről, valamint pontos feltételeiről a jogosultakat a felszámoló írásban értesíti.

Az elővásárlási jogosultak ezen irányú szándékukat a pályázat benyújtásának határidejéig, írásban kell, hogy bejelentsék a felszámolónak.

A beszámítás törvény erejénél fogva kizárt.

A felszámoló fenntartja magának a jogot arra, hogy a nyilvános értékesítést megfelelő ajánlat hiányában eredménytelennek nyilvánítsa. Az elbírálásnál előnyt élvez azonos ajánlat esetén az, aki az összes ingóságra ajánlatot tesz, azonban fajtánként külön árajánlat szükséges.

A felszámoló az értékesíteni kívánt ingóságok tekintetében minden szavatossági jogot kizár, az irányárak erre tekintettel kerültek meghatározásra.

Jelen pályázat nem jelent a felszámoló részére értékesítési kötelezettséget.

Részletes információ, a helyszíni megtekintés egyeztetése dr. Kispál Beáta felszámolóbiztostól kérhető a 06 (46) 508-620, 06 (46) 508-621-es telefonszámon.

A *CSABAHOLDING Kft.* (Cg.: [01 09 683720]; levelezési cím: 5600 Békéscsaba, Teleki u. 6., felszámolóbiztos: Antal Ildikó) mint a **KUN-FEST Építőipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság** (Cg.: [16 06 008017]; 5300 Karcag, Kórház út 8/C IV. em. 19.) kijelölt felszámolója

nyilvános pályázat

útján értékesíti a nevezett társaság alábbi vagyontárgyát:

– HYUNDAI H100 GRACE PANORAMA tehergépkocsi

Gyártási év: 1997

Irányár: bruttó 200 000 Ft

Az értékesítésre kerülő vagyontárgy a 06 (70) 545-5003-as vagy a 06 (66) 454-411-es telefonszámon (Antal Ildikó) történt előzetes egyeztetést követően megtekinthető. A részletes pályázati feltételeket tartalmazó ismertető a felszámoló szervezet (5600 Békéscsaba, Teleki u. 6.) irodájában 10 000 Ft (áfával) összegben átvehető, illetve megtekinthető.

A pályázati részvétel feltétele a megpályázni kívánt vagyontárgy irányára 10%-ának megfelelő bánatpénznek a CSABAHOLDING Kft. CIB Bank Zrt.-nél vezetett 10700165-04411402-51900001 számlaszámára a KUN-FEST Bt. „f. a.” nevének megjelölésével történő befizetése, illetve az erről szóló igazolásnak a pályázathoz történő csatolása. A bánatpénz a vételárba beszámít, sikertelen pályázat esetén 8 banki napon belül kamatmentesen visszafizetésre kerül. A pályázati ismertető a felszámoló szervezet fenti címén munkanapokon 10 és 14 óra között vehető át.

A pályázatokat írásban – feladó nélküli, zárt borítékban – a CSABAHOLDING Kft., Békéscsaba, Teleki u. 6. címére kérjük leadni. A pályázati borítékra rá kell írni a KUN-FEST Bt. „f. a.” pályázat feliratot.

A pályázatok benyújtásának határideje: *a Cégközlönyben való megjelenés (2008. december 4.) időpontját követő 15. nap de. 11. óra.*

A pályázatnak tartalmaznia kell az ajánlattevő nevét, címét, gazdálkodószervezet esetén hatályos cégkivonatot, a cégjegyzésre jogosult személy aláírási címpéldányát, az ajánlati ár egyértelmű meghatározását, a fizetés módját, az ajánlat érvényességi idejét, mely nem lehet kevesebb mint a benyújtási határidőt követő 60. nap.

A pályázatok felbontása közjegyző jelenlétében történik. A pályázók a nyilvános pályázat eredményéről a pályázatok bontásától számított 10 napon belül értesítést kapnak.

A jogosultak elővásárlási jogukat a Cstv.-ben meghatározott módon gyakorolhatják.

A felszámoló szervezet fenntartja a jogát, hogy a pályázatot megfelelő ajánlat hiányában eredménytelennek nyilvánítsa.

Felhívjuk a pályázók figyelmét, hogy a felszámoló a többször módosított 1991. évi IL. tv. vonatkozó rendelkezései alapján megfelelő, azonos értékű ajánlatok esetén nyilvános ártárgyalást kell tartania.

Az értékesítés során beszámításra nincs lehetőség.

A felszámolási eljárásra az 1997. évi XXVII. törvénnyel módosított 1991. IL. tv. rendelkezései az irányadók.

A *VECTIGALIS Általános Vállalkozási Zártkörűen Működő Részvénytársaság* (Cg.: [01 10 044074]; székhely: 1051 Budapest, Mérleg u. 12. V. 7–8; korábbi székhely: 7621 Pécs, Mátyás király u. 21., levelezési cím: 8901 Zalaegerszeg, Pf. 235), a **KÁLO-PLAST Műanyagipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.** *„f. a.”* (Cg.: [20 09 064513]; 8360 Keszthely, Nyárfa u. 27.; adószáma: [11971403-2-20]) Zala Megyei Bíróság 1. Fpk.

20-05-020079/6. számú jogerős végzésével kijelölt felszámolója nyilvános

pályázati felhívás

útján kívánja értékesíteni adós gazdálkodószervezet alábbi vagyonelemeit:

1. Badacsonytomaj, belterületi 1232. hrsz. alatt felvett, összesen 5267 m^2 alapterületű, „kivett vendéglő és udvar” megjelölésű ingatlanának 1/2-ed tulajdoni hányadát.

Irányár: 50 000 000 Ft + áfa (ötvenmillió forint + áfa).

A vagyontárgy részletes leírását és a pályázattal kapcsolatos további információkat tartalmazó írásos dokumentáció előzetes egyeztetést követően megtekinthető és 100 000 Ft + áfa ellenében vásárolható meg a pályázati ajánlat benyújtásának helyén, VECTIGALIS ZRt. zalaegerszegi irodájában (8900 Zalaegerszeg, Rákóczi u. 13.).

2. Nemesgulács, József A. u. 80. szám alatti, belterület 2. hrsz.-ú – idegen tulajdonban levő földterületen – jogerős építési határozat alapján – megépített 1275 m^2 nettó alapterületű üzemcsarnok és raktárépületét. A felépítmény víz-, gáz-, elektromos, valamint szennyvíz- és telefonellátása rákötéssel biztosított.

A vagyontárgy részletes leírását és a pályázattal kapcsolatos további információkat tartalmazó írásos dokumentáció előzetes egyeztetést követően megtekinthető és 80 000 Ft + áfa ellenében vásárolható meg a pályázati ajánlat benyújtásának helyén, VECTIGALIS ZRt. zalaegerszegi irodájában (8900 Zalaegerszeg, Rákóczi u. 13.).

Irányár: 10 000 000 Ft + áfa (tízmillió forint + áfa).

3. Suzuki gyártmányú, Jimmy típusú, 2000. évjáratú, 1288 cm^3 hengerűrtartalmú, benzin üzemű, lejárt műszaki engedélyű személygépkocsit.

Irányár: 600 000 Ft + áfa (hatszázezer forint + áfa).

A felszámoló az értékesítéssel kapcsolatban írásos ajánlatot kér benyújtani, melyeket a VECTIGALIS ZRt. (8900 Zalaegerszeg, Rákóczi u. 13.) fióktelepére, illetve 8901 Zalaegerszeg, Pf. 235 címekre kér KÁLO-PLAST Kft. „f. a.” VÉTELI AJÁNLAT megjelöléssel, zárt borítékban személyesen, vagy postai úton eljuttatni.

Az ajánlat(ok)nak tartalmaznia kell: magánszemély ajánlattevő esetében, a pályázó nevét, személyi adatait, címét, az azonosítására alkalmas további adatokat, az ajánlott nettó vételárat, a vállalt fizetési feltételeket, nyilatkozatot 60 napos ajánlati kötöttség vállalásáról, valamint a vételár fedezetének igazolását, továbbá igazolást arról, hogy az értékesítéshez kapcsolódó tenderfüzetet megvásárolta. Vállalkozás, illetve társaság ajánlattevő esetében: a pályázó nevét, székhelyét, az azonosítására alkalmas további adatokat, hatályos cégkivonatát, a cégjegyzésre jogosult vezető tisztségviselő(k) aláírási címpéldányát, az ajánlott nettó vételárat, a vállalt fizetési feltételeket, nyilatkozatot 60 napos ajánlati kötöttség vállalásáról, valamint a vételár fedezetének igazolását, továbbá igazolást arról, hogy az értékesítéshez kapcsolódó tenderfüzetet megvásárolta.

Az ajánlatok beérkezésének határideje: *legkésőbb jelen hirdetmény Cégközlönyben való közzétételétől (2008. december 4.) számított 20. nap 12 óra.*

Az értékesítésre kerülő vagyontárgyak – időpont-egyeztetést követően – megtekinthetők. A pályázattal kapcsolatosan további információ a felszámoló szervezet munkatársától, Péter Mártától a 06 (30) 247-2666-os telefonszámon szerezhető be.

Az ajánlatok bontására a benyújtási határidőt követő 8 napon belül, közjegyző jelenlétében kerül sor. A benyújtási határidőt követő 8 napon belül a felszámoló az ajánlatokat értékeli. Az értékelés eredményéről jegyzőkönyv készül, melyet adós bármely hitelezője megtekinthet.

Az ajánlatok elbírálásának eredményéről a felszámoló az érdekelteket írásban értesíti.

A felszámoló a pályázatot megfelelő ajánlat hiányában eredménytelennek nyilváníthatja, és új pályázatot írhat ki.

Megfelelő, azonos értékű (a vételár vonatkozásában legfeljebb 10%-kal eltérő) pályázatok esetén az ajánlattevők között nyilvános ártárgyalás megtartására kerül sor, melynek feltételeit az ártárgyalás megkezdését megelőzően a résztvevőkkel a felszámoló ismerteti.

A jelen pályázati felhívás a felszámoló számára nem jelent értékesítési kötelezettséget. A felszámoló a pályázatot – megfelelő ajánlat hiányában – eredménytelennek nyilváníthatja, és új pályázatot írhat ki.

Az elővásárlási jog gyakorlása érdekében a felszámoló felhívja az érdekeltek figyelmét arra, hogy a jog gyakorlására irányuló szándékukat a pályázatok benyújtási határidejéig írásban jelentsék be.

Az *ÁFI Felszámoló és Vagyonkezelő Zrt.* (Cg.: [01 10 042854]; székhelye: 1055 Budapest, Szent István krt. 1.) mint a **KEMI-BA(U)RCS Kft.** *„f. a.”* (Cg.: [14 09 303867]; székhelye: 7570 Barcs, Bajcsy-Zsilinszky u. 74.) Somogy Megyei Bíróság által kijelölt felszámolója

nyilvános pályázat

útján értékesíti a felszámolás alatt álló társaság tulajdonát képező alábbi ingatlanait:

1. Szombathely, belterület 1972/7. hrsz. alatti 1,1292 ha területű ipartelep megnevezésű ingatlan,

2. Szombathely, belterület 1972/36. hrsz. alatti 8150 m^2 területű telephely megnevezésű ingatlan,

3. Szombathely, belterület 1972/35. hrsz. alatti 3498 m^2 területű közforgalom elől el nem zárt magánút megnevezésű ingatlan 1749/3498 tulajdoni hányada.

Az 1972/7. illetve 1972/36. hrsz.-ú ingatlanok vonatkozásában a Szombathelyi Városi Bíróság előtt 2.G.40.091/2008/2. számon szolgalmi jog alapítása iránt van per folyamatban, ahol a felszámolás alatt lévő cég alperesi pozícióban van. A folyamatban lévő per bizonyta-

lan kimenetelére is tekintettel, a felszámoló kifejezetten kizárja a per esetleges kedvezőtlen kimeneteléből eredő valamennyi felelősséget. A vevőnek vállalnia kell a per valamennyi lehetséges következményét.

A vevőnek vállalnia kell az esetlegesen felmerülő környezeti károk elhárítását. Az ingatlanokról készült értékbecslés és a peres anyag a felszámoló irodájában – előzetes időpont-egyeztetést követően – megtekinthető.

4. A VASÉP Ipari Park Kft.-ben lévő 4,15% mértékű 510 000 Ft névértékű üzletrész.

Az ingatlanok és az üzletrész irányára összesen: 330 000 000 Ft + áfa.

Bánatpénz: 16 500 000 Ft.

A felszámoló a meghirdetett vagyontárgyakat kizárólag egy egységként kívánja értékesíteni.

A pályázaton való részvétel feltétele:

– A megjelölt összegű bánatpénz befizetése a KEMI-BA(U)RCS Kft. „f. a." OTP Bank Nyrt.-nél vezetett 11713005-20406965 számú bankszámlájára történhet, legkésőbb a pályázat benyújtásának határidejéig.

– Nyilatkozat arról, hogy a pályázó ajánlatát a beadási határidőtől számított 40 napig fenntartja.

– A pályázatoknak tartalmazniuk kell többek között a pályázó főbb adatait, az ajánlott vételárat, a bánatpénz befizetésének igazolását, s a fizetési feltételekre vonatkozó nyilatkozatot.

– Az írásos pályázati ajánlatokat zárt borítékban 2 példányban „KEMI-BA(U)RCS Kft. – PÁLYÁZAT" jeligével a felszámolóbiztos (1055 Budapest, Szent István körút 1.) titkárságán kell benyújtani *jelen közlemény Cégközlönyben való megjelenését (2008. december 4.) követő 15. napon legkésőbb 12 óráig,* vagy postai úton eljuttatni az 1399 Budapest, Pf. 701/313 címre, úgy, hogy a küldemény a megjelölt határidőig a felszámoló irodájába beérkezzen.

A pályázatot kiíró fenntartja magának a jogot, hogy:

– megfelelő ajánlat hiányában a pályázatot eredménytelennek nyilvánítsa, s új pályázat kiírásáról döntsön,

– a teljes vételár kiegyenlítése az adásvételi szerződés létrejöttének, és a birtokbaadásnak is előfeltétele,

– a jelen pályázati felhívás a felszámoló számára nem jelent értékesítési kötelezettséget.

Ha több megfelelő, azonos értékű (a vételár vonatkozásában legfeljebb 10%-kal eltérő) pályázat beérkezése esetén a felszámoló a törvény értelmében [Cstv. 49/A. § (4) bekezdés] a pályázók között nyilvános ártárgyalást tart.

A felszámoló felhívja az elővásárlási joggal rendelkezők figyelmét, hogy a Cstv. 49/C. § (2) bekezdés alapján e jogukat az ajánlati feltételek teljesítésével a nyilvános értékesítés során, a nyilvános eredményhirdetés helyszínén és időpontjában gyakorolhatják. Eredményhirdetés: 2009. január 5-én 16 óra 30 perckor a felszámoló székhelyén.

A vagyontárgyakért kellékszavatosságot nem vállalunk, beszámítást nem fogadunk el.

A pályázattal kapcsolatban felvilágosítás kérhető munkanapokon 9–12 óra között az alábbi helyszínen: 1055 Budapest, Szent István körút 1., Kozári Richárd, telefon: 302-3420.

Az *ÁFI Felszámoló és Vagyonkezelő Zrt.* (Cg.: [01 10 042854]; székhelye: 1055 Budapest, Szent István krt. 1.) mint az **AN-ZA-DUR Kft.** *„f. a."* (Cg.: [20 09 065009]; székhelye: 8900 Zalaegerszeg, Átalszegett u. 21/C) Zala Megyei Bíróság által kijelölt felszámolója

nyilvános pályázat

útján értékesíti a felszámolás alatt álló társaság tulajdonát képező alábbi ingatlanjait:

1. Veszprém, belterület 3018/30. hrsz. alatti raktár és udvar megnevezésű ingatlan 6/10 tulajdoni hányada. Az ingatlan becsült értéke: 36 000 000 Ft + áfa. Bánatpénz: 3 600 000 Ft.

2. Nagypáli, belterület 251. hrsz. alatti beépítetlen terület megnevezésű ingatlan. Az ingatlan becsült értéke: 2 000 000 Ft + áfa. Bánatpénz: 200 000 Ft.

A vevőnek vállalnia kell az esetlegesen felmerülő környezeti károk elhárítását. Az ingatlanokról készült értékbecslés a felszámoló irodájában – előzetes időpont-egyeztetést követően – megtekinthető.

A felszámoló a meghirdetett vagyontárgyakat elsősorban egy egységként kívánja értékesíteni.

A pályázaton való részvétel feltétele:

– A megjelölt összegű bánatpénz befizetése az AN-ZA-DUR Kft. „f. a." OTP Bank Nyrt.-nél vezetett 11713005-20407478 számú bankszámlájára történhet, legkésőbb a pályázat benyújtásának határidejéig.

– Nyilatkozat arról, hogy a pályázó ajánlatát a beadási határidőtől számított 40 napig fenntartja.

– A pályázatoknak tartalmazniuk kell többek között a pályázó főbb adatait, az ajánlott vételárat, a bánatpénz befizetésének igazolását, s a fizetési feltételekre vonatkozó nyilatkozatot.

– Az írásos pályázati ajánlatokat zárt borítékban 2 példányban „AN-ZA-DUR Kft. – PÁLYÁZAT" jeligével a felszámolóbiztos (1055 Budapest, Szent István körút 1.) titkárságán kell benyújtani *jelen közlemény Cégközlönyben való megjelenését (2008. december 4.) követő 15. napon legkésőbb 12 óráig,* vagy postai úton eljuttatni az 1399 Budapest, Pf. 701/313 címre, úgy, hogy a küldemény a megjelölt határidőig a felszámoló irodájába beérkezzen.

A pályázatot kiíró fenntartja magának a jogot, hogy:

– megfelelő ajánlat hiányában a pályázatot eredménytelennek nyilvánítsa, s új pályázat kiírásáról döntsön,

– a teljes vételár kiegyenlítése az adásvételi szerződés létrejöttének, és a birtokbaadásnak is előfeltétele,

– a jelen pályázati felhívás a felszámoló számára nem jelent értékesítési kötelezettséget.

Több megfelelő, azonos értékű (a vételár vonatkozásában legfeljebb 10%-kal eltérő) pályázat beérkezése esetén a felszámoló a törvény értelmében [Cstv. 49/A. § (4) bekezdés] a pályázók között nyilvános ártárgyalást tart,

A felszámoló felhívja az elővásárlási joggal rendelkezők figyelmét, hogy a Cstv. 49/C. § (2) bekezdés alapján e jogukat az ajánlati feltételek teljesítésével a nyilvános értékesítés során, a nyilvános eredményhirdetés helyszínén és időpontjában gyakorolhatják.

Eredményhirdetés: 2009. január 2-án 16 óra 30 perckor a felszámoló székhelyén.

A vagyontárgyakért kellékszavatosságot nem vállalunk, beszámítást nem fogadunk el.

A pályázattal kapcsolatban felvilágosítás kérhető munkanapokon 9–12 óra között az alábbi helyszínen: 1055 Budapest, Szent István körút 1., Kozári Richárd, telefon: 302-3420.

A *KURÁTOR-FELSZÁMOLÓ Szolgáltató Kft.* (cégjegyzékszáma: [01 09 726061]; 1035 Budapest, Kórház u. 29. I. 3.) mint a **BRIVER Kft.** *„f. a.”* (Cg.: [01 09 727221]; 1135 Budapest, Fáy u. 91/B; felszámolóbiztos: Dankai Attiláné) felszámolója

nyilvános pályázat

útján értékesíti az adós alábbi berendezéseit, eszközeit:

Vegyes műszaki alkatrész és áru (autó-hifi, számítástechnikai és háztartási) 300 000 Ft + áfa.

Ajánlati biztosíték 30 000 Ft, mely összeget a felszámolónál személyesen lehet befizetni, vagy címére postai úton eljuttatni.

Megtekintés a felszámolóval telefonon történt előzetes egyeztetés alapján lehetséges. A meghirdetett berendezéseket, felszereléseket a felszámoló együttesen értékesíti, azokra külön-külön pályázat nem nyújtható be.

A vételre vonatkozó pályázati ajánlatokat a felszámoló KURÁTOR-FELSZÁMOLÓ Szolgáltató Kft. (1035 Budapest, Kórház u. 29. I. 3.) címére kell benyújtani – zárt, cégjelzés nélküli borítékban „BRIVER Kft. f. a. vételi ajánlat” megjelöléssel, két példányban.

A pályázati adatok benyújtásának határideje:

2008. december 19. (déli) 10 óra.

Az ajánlatok bontása a benyújtási határidőt követő 15 napon belül, közjegyző jelenlétében történik.

A pályázati ajánlatnak tartalmaznia kell:

– az ajánlattevő azonosítási adatait (név, lakcím, cég neve, képviselője, székhelye, aláírási címpéldány, cégbejegyzés helye, 30 napnál nem régebbi cégkivonat, előtársaság esetén cégbejegyzési kérelem),

– a vételár megjelölését,

– a vételár kiegyenlítésének módját, határidejét, igazolást az ajánlattételi biztosíték befizetéséről,

– nyilatkozatot arról, hogy az ajánlattevő 60 napos ajánlati kötöttséget vállal.

Az ajánlati biztosíték a nyertes ajánlattevő esetében a vételárba beszámításra kerül. Ezt az összeget a kiíró a pályázati felhívás visszavonása, az eljárás eredménytelenségének megállapítása, illetve – az ajánlatok elbírálását követően – a nem nyertes ajánlattevőnek 15 munkanapon belül visszafizeti.

Az ajánlatok elbírálásának eredményéről a felszámoló az érdekelteket írásban értesíti.

További információ: Dankai Attiláné, tel.: 367-8697.

A *CSABAHOLDING Kft.* (Cg.: [01 09 683720]; 1146 Budapest, Thököly út 59/A I. 3.) mint a **NAGY HÚS Feldolgozó és Kereskedelmi Kft.** *„f. a.”* (Cg.: [14 09 302965]; 8840 Csurgó, József A. u. 8.) adós kijelölt felszámolója

nyilvános pályázat

útján értékesíti a nevezett felszámolás alatt álló szervezet alábbi, jelenleg bérleti szerződéssel hasznosított vagyontárgyait:

Csurgó belterület 821. hrsz. alatt nyilvántartott „vágóhíd és udvar” megnevezésű ingatlan, a hozzá tartozó irodai és üzemi gépek, berendezések, bútorok, beépített teljes vágóhídi technológia, valamint 820. hrsz. alatti „beépítetlen terület” megnevezésű ingatlan, melyek együttes irányára: 80 000 000 Ft + áfa.

A vagyontárgyakra kizárólag együttesen lehet érvényes ajánlatot tenni. A nyilvános értékesítésen tulajdonjogot szerző pályázó az adóssal szemben beszámítással nem élhet.

Az értékesítésre kerülő vagyontárgyak a felszámolóval történt előzetes egyeztetést követően megtekinthetők a felszámolóbiztos, vagy az általa írásban meghatalmazott személy jelenlétében. Az értékesítéssel kapcsolatban tájékoztatást ad Simon József felszámolóbiztos [telefon: 06 (30) 235-0736, 06 (72) 214-120].

A pályázaton történő részvétel feltétele 10 000 000 Ft bánatpénznek a felszámoló CSABAHOLDING Kft. CIB Bank Rt.-nél vezetett 10700165-04411402-52200005 számú számlájára történő befizetése, illetve az erről szóló igazolásnak a pályázathoz történő csatolása. Fizetéskor, illetve átutaláskor a bizonylatra kérjük ráírni: „NAGY HÚS Kft. f. a. pályázat bánatpénz”.

A bánatpénz a vételárba beszámít, sikertelen pályázat esetén 8 banki napon belül, kamatmentesen visszafizetésre

kerül. A pályázatban kérjük megjelölni, hogy sikertelen pályázat esetén milyen bankszámlaszámra kérik a bánatpénz visszautalását.

A pályázatokat a felszámoló budapesti székhelyén: CSABAHOLDING Kft., 1146 Budapest, Thököly út 59/A I. 3., vagy pécsi irodájában: 7633 Pécs, Endresz Gy. u. 2. I. em. kérjük postai úton, vagy személyesen beadni, személyes beadás esetén munkanapokon 10–12 óra között. A borítékra írják rá: „NAGY HÚS Kft. f. a. pályázat." A pályázatok beérkezésének végső határideje *jelen pályázat Cégközlönyben való közzétételét (2008. december 4.) követő 15. nap 12 óra.*

A pályázatnak tartalmaznia kell az ajánlattevő nevét, címét, gazdálkodószervezet esetén 30 napnál nem régebbi cégkivonatot, a cégjegyzésre jogosult személy aláírási címpéldányát, a nettó ajánlati ár egyértelmű meghatározását, a fizetés módját, az ajánlat érvényességi idejét, amely nem lehet kevesebb, mint a benyújtási határidőt követő 30. nap.

A pályázatok felbontása közjegyző jelenlétében történik, a pályázók a nyilvános pályázat eredményéről értesítést kapnak.

A pályázat kiírója fenntartja a jogot, hogy a pályázatot megfelelő ajánlat hiányában eredménytelennek nyilvánítsa és új pályázat kiírásáról döntsön.

Amennyiben több megfelelő, vagy a vételár vonatkozásában legfeljebb 10%-kal eltérő pályázat érkezik a pályázat kiírója nyilvános ártárgyalást tart, melyről az érdekelteket értesíti.

A *TM-LINE Felszámoló és Gazdasági Tanácsadó Zrt.* (Cg.: [01 10 045659]; székhelye: 1092 Budapest, Ferenc krt. 40.) a **Pro Labor Számítástechnikai Szolgáltató és Kereskedelmi Kft.** *„f. a."* (Cg.: [01 09 731795]; székhelye: 1095 Budapest, Mester u. 34.) a Fővárosi Bíróság 5. Fpk. 01-07-006928/5. számú végzésével kijelölt felszámolója

nyilvános pályázati felhívás

útján értékesíteni kívánja az adós gazdálkodószervezet tulajdonát képező gépjárművet:

– Ford Mondeo 2.0 TDCI GHIA típusú JTS-255 frsz. személygépkocsit (gyártási év: 2002, Mo-i forgalomba helyezés: 2005. május, alvázszám: WFO4XXGBB42S17748, motorszám: FMBA).

Irányár: nettó: 3 500 000 (hárommillió-ötszázezer forint).

A felszámoló az értékesítéssel kapcsolatban írásos ajánlatokat kér benyújtani, melyeket a TM LINE Zrt. 1092 Budapest, Ferenc krt. 40., 1450 Budapest, Pf. 136, valamint a 7621 Pécs, Felsőmalom u. 25., illetve 7603 Pécs, Pf. 121 címekre vár „Pro Labor Kft. f. a. vételi ajánlat" megjelöléssel, kettős zárt borítékban, személyesen, vagy postai úton eljuttatni.

A pályázaton való részvétel feltétele az irányár 10%-ának bánatpénzként történő befizetése a TM-LINE Zrt. Raiffeisen Banknál vezetett 12072507-00370600-00100009 számú bankszámlájára, legkésőbb a pályázat benyújtásának határidejéig és ennek igazolása a pályázati anyagban. (A közlemény rovatban kérjük feltüntetni: Pro Labor Kft. „f. a." bánatpénz.)

Az ajánlatoknak tartalmaznia kell: a pályázó nevét, székhelyét, eredeti cégkivonatát, a cégjegyzésre jogosult vezető tisztségviselő(k) aláírási címpéldány eredeti, vagy közjegyző által hitelestett másolatban, a megajánlott nettó vételárat. A megajánlott vételárnak a bánatpénzt meghaladó részét a pályázónak igazolni kell, igazolásként bankgarancia, illetve ügyvédi letétet igazoló eredeti dokumentum fogadható el. A vállalt fizetési feltételeket, nyilatkozatot arról, hogy az ajánlattevő 60 napos ajánlati kötöttséget vállal.

További információ a felszámoló szervezet munkatársától, Gacsó János felszámolótól a 06 (30) 934-9669, valamint a 06 (1) 219-5444-es telefonszámokon kapható.

A részletes pályázati feltételeket és a vagyontárgy leírását tartalmazó feltételfüzet a felszámoló szervezet budapesti és pécsi irodájában megtekinthető és 6000 Ft bruttó áron megvásárolható. A gépjármű a felszámolóval előre egyeztetett időpontban megtekinthető.

Az ajánlatok benyújtásának időpontja: *legkésőbb jelen hirdetmény Cégközlönyben való közzétételétől (2008. december 4.) számított 15. napot követő első munkanap 12 óra.* A felszámoló a személyesen benyújtott pályázatok átvételéről elismervényt állít ki.

Az ajánlatok bontására a benyújtási határidőt követően 15 napon belül, közjegyző jelenlétében kerül sor. A benyújtási határidőt követő 30 napon belül a felszámoló az ajánlatokat értékeli. Megfelelő, azonos értékű pályázatok esetén a felszámoló nyilvános értékesítési versenytárgyalást tart, melynek idejéről, helyéről, szabályairól és a befizetendő bánatpénz összegéről a felszámoló az ajánlattevőket írásban értesíti. Azonos értékű ajánlatnak minősül, ha a megadott vételárak közötti eltérés 10%-nál nem nagyobb.

A felszámoló a beszámítás lehetőségét az 1991. évi IL. tv. 49. § (4) bekezdése alapján kizárja.

A felszámoló a pályázatot – megfelelő ajánlat hiányában – eredménytelennek nyilváníthatja, és új pályázatot írhat ki.

A felszámoló értesíti az elővásárlásra jogosultakat, hogy elővásárlási jogukat ezen nyilvános pályázaton (nyilvános értékesítésen) gyakorolhatják.

A *TM-LINE Felszámoló és Gazdasági Tanácsadó Zrt.* (Cg.: [01 10 045659]; székhely: 1092 Budapest, Ferenc krt. 40.; levelezési cím: 7603 Pécs, Pf. 121) a **BAU-DECK Építőipari, Tervező és Szolgáltató Kft.** *„f. a.”* (Cg.: [17 09 002289]; 7100 Szekszárd, Tinódi u. 9.) a Tolna Megyei Bíróság 4. Fpk. 17-07-000265. számú végzésével kijelölt felszámolója

nyilvános pályázati felhívás

útján értékesíteni kívánja az adós gazdálkodószervezet tulajdonát képező alábbi követeléseket:

– a követelés magánszeméllyel szemben 14 607 500 Ft tőke összeg erejéig áll fenn. Polgári peres eljárást kezdeményeztünk, mert a magánszemély nem ismerte el a tartozását.

Irányár: 10 000 000 Ft.

– Garanciális visszatartásból eredő lejárt 2 db követelés, melyeket a kötelezettek nem ismertek el. Névértékük: 778 462 Ft.

Irányár: 300 000 Ft.

– Garanciális visszatartásból eredő követelés, melynek névértéke 402 054 Ft. A visszatartás 50%-a 2010-ben, 50%-a 2016-ban jár le.

Irányár: 300 000 Ft.

A követelések, mint kifejezetten bizonytalan követelések, amelynek értékéért, behajthatóságáért, illetve érvényesíthetőségéért a kiíró felelősséget nem vállal, illetőleg a Ptk. 330. §-ában meghatározott kezesi felelősséget kifejezetten kizárja.

A felszámoló az értékesítéssel kapcsolatban írásos ajánlatokat kér benyújtani, melyeket a TM-LINE Zrt., 1092 Budapest, Ferenc krt. 40., 1450 Budapest, Pf. 136., valamint a 7621 Pécs, Felsőmalom u. 25., illetve 7603 Pécs, Pf. 121 címekre vár „BAU-DECK Kft. f. a. vételi ajánlat” megjelöléssel, kettős zárt borítékban, személyesen vagy postai úton eljuttatni.

A pályázati eljárás részletes feltételeit feltételfüzet állapítja meg. A feltételfüzet a felszámoló pécsi irodájában munkanapokon 9–12 óráig megtekinthető, illetve megvásárolható 20 000 Ft + áfa áron. Az ajánlat érvényességének feltétele 100 000 Ft bánatpénz előzetes megfizetése adós társaság Raiffeisen Bank Zrt.-nél vezetett 12072507-01103998-00100002 számú bankszámlájára. A pályázati ajánlatban 60 napos ajánlati kötöttséget kell vállalni. A beszámítás lehetőségét az 1991. évi IL. tv. 49. § (4) bekezdése kizárja.

Az ajánlatoknak tartalmaznia kell: a pályázó nevét, székhelyét, a megajánlott nettó vételárat, a vállalt fizetési feltételeket.

Az ajánlatok benyújtásának időpontja: *legkésőbb jelen hirdetmény Cégközlönyben való közzétételétől (2008. december 4.) számított 15. napot követő első munkanap 12 óra.* A felszámoló a személyesen benyújtott pályázatok átvételéről elismervényt állít ki.

Az ajánlatok bontására a benyújtási határidőt követően 15 napon belül, közjegyző jelenlétében kerül sor.

A pályázati ajánlatokat a felszámoló az árajánlatok nagysága alapján bírálja el. Amennyiben érkezik több megfelelő ajánlat, és a legjobb ajánlati árat követő ajánlati ár a legmagasabb ajánlati ár 90%-át eléri, a felszámoló köteles a pályázók között nyilvános ártárgyalást tartani. A követeléssel kapcsolatban harmadik személynek nincs elővásárlási joga. A jelen pályázati felhívás a felszámoló számára nem jelent értékesítési kötelezettséget, megfelelő ajánlat hiányában a pályázat eredménytelenné nyilvánítható.

További információ a felszámoló szervezet munkatársától, dr. Horváth Szilárd felszámolóbiztostól a 06 (30) 660-1662, valamint a 06 (72) 520-627-es telefonszámokon kapható.

A *HELP Kereskedelmi Szolgáltató és Tanácsadó Kft.* (Cg.: [18 09 000505]; 9700 Szombathely, Kiskar u. 1.) mint a **LUKATEX Textil, Festőipari és Kereskedelmi Kft.** *„f. a.”* (Cg.: [18 09 104271]; 9724 Lukácsháza, Gépállomás u. 1.; adószáma: [12461488-2-18]), Vas Megyei Bíróság Fpk. 181/2006/5. számú végzésével kijelölt felszámolója

nyilvános pályázat

útján értékesíteni kívánja a felszámolás alatt álló társaság tulajdonát képező, Lukácsháza belterület, 46/3. hrsz.-ú kivett művelési ágú, 12 259 m^2 nagyságú ipartelepet.

Irányár: 86 000 000 Ft + áfa (nyolcvanhatmillió forint + áfa).

Bánatpénz: 8 000 000 Ft (nyolcmillió forint).

A pályázatnak tartalmaznia kell a pályázó nevét, pontos címét, a beígért vételárat (nettó ár Ft + áfa). A pályázathoz mellékelni kell, ha a pályázó vállalkozó, a vállalkozói igazolvány másolatát, gazdasági társaságnál a cégkivonatot, illetve másolatát, minden esetben a pályázó adószámát, statisztikai és pénzforgalmi jelzőszámát, valamint a bánatpénz befizetését (átutalását) bizonyító banki igazolást és a pályázatban megjelölt (beígért) bruttó vételár (nettó ár Ft + áfa) és a bánatpénz különbözetére vonatkozó banki fedezetigazolást.

A pályázatban való részvétel feltétele a bánatpénz befizetése, legkésőbb a pályázat benyújtásának időpontjáig a felszámoló által az érdeklődőknek megadott bankszámlára.

A vételárba a hitelezői követelések beszámítására nincs lehetőség, ezt a felszámoló kizárja.

Az értékesítésre kerülő ingatlanért és azok egyes részeiért a felszámoló kellékszavatosságot nem vállal, azokat a pályázó megtekintett és megvizsgált állapotban veszi meg azzal, hogy a tulajdonjog változásával kapcsolatos va-

gyonátruházási illeték, vagy valamennyi más költség a pályázót (vevőt) terheli, továbbá az ingatlanoknál esetleg később felmerülő és az adásvétel időpontjában nem ismert környezeti terhet is a vevő viseli.

A teljes vételár kiegyenlítése az egyes adásvételi szerződések létrejöttének és a birtokbalépésnek is előfeltétele.

A pályázatokat *legkésőbb* – az ajánlott vételár és fizetési mód megjelölésével – a *Cégközlönyben való megjelenéstől (2008. december 4.) számított 30. napon (délelőtt) 10 óráig* kérjük írásban, személyesen, vagy postai úton benyújtani a felszámoló szombathelyi irodájába: 9700 Szombathely, Kiskar u. 1.; postacím: HELP Kft., 9700 Szombathely, Pf. 67), vagy a zalaegerszegi irodájába: 8900 Zalaegerszeg, Békeliget u. 1.; postacím: HELP Kft.; 8901 Zalaegerszeg, Pf. 19).

A zárt borítékra kérjük ráírni: „LUKATEX Kft. f. a. Pályázat".

A pályázatok bontása és elbírálása a benyújtási határidő lejárta után számított 20 munkanapon belül megtörténik.

A felszámoló értesíti az elővásárlásra jogosultakat, hogy elővásárlási jogukat ezen nyilvános pályázaton (nyilvános értékesítésen) gyakorolhatják.

A felszámoló a pályázatot megfelelő ajánlat hiányában eredménytelennek nyilváníthatja, és új pályázatot írhat ki. Megfelelő, azonos értékű pályázatok esetén az ajánlattevők között nyilvános ártárgyalás megtartására kerül sor, melynek feltételeit az ártárgyalás megkezdését megelőzően a résztvevőkkel a felszámolóbiztos ismerteti.

Bővebb felvilágosítás kapható dr. Szabó Ernő felszámolóbiztostól, a 06 (92) 510-466, 06 (92) 321-236-os telefonszámokon [telefax: 06 (92) 510-426].

A *DUAL-PERFEKT Kft.* (Cg.: [01 09 717900]; 1111 Budapest, Karinthy F. út 4–6. II. em.; levelezési cím: 1507 Budapest, Pf. 139) mint a **„BERG VAGABUND" Kereskedelmi, Szolgáltató, Ipari Kft.** *„f. a."* (cégjegyzékszáma: [11 09 008213]; 2824 Várgesztes, Vár u. 32.; adószáma: [12304064-2-11]) kijelölt felszámolója

nyilvános pályázati felhívás

útján értékesíteni kívánja az „f. a." adós gazdálkodószervezet tulajdonát képező alábbi vagyontárgyát:

Gépjármű:
Ford Transit (hűtő).
Gyártási év: 1997.
Első forg. lépés: 1997. június 27.
Km.-telítettség: 130 302 km.
Hengerűrtartalom: 2496 cm^3.
Műszaki vizsga: 2008. június 14-ig.
Zöldkártya: 2008. szeptember 28-ig.

A felszámoló az értékesítéssel kapcsolatban írásos vételi ajánlatokat kér benyújtani, melyeket a DUAL-PERFEKT Kft., győri kirendeltsége, 9001 Győr, Pf. 649 címre vár, „BERG VAGABUND Kft. f. a. vételi ajánlat" megjelöléssel.

A vételi ajánlatnak tartalmazniuk kell a megajánlott nettó vételárat, a vállalt fizetési feltételeket, nyilatkozatot arról, hogy az ajánlattevő 30 napos ajánlati kötöttséget vállal.

A benyújtási határidőtől számított 90 napos fizetési határidő vállalása kötelező.

A 2007. évi CXXVII. törvény (áfa-tv.) 142. § (1) bekezdés *g)* pontja értelmében az általános forgalmi adót a vevő fizeti, az elfogadott ajánlat szerinti nettó vételáron felül.

A pályázatnak tartalmaznia kell a pályázó szerződéskötéshez szükséges minden adatát.

A vételárba hitelezői követelés beszámítására nincs lehetőség.

Az ajánlatokat kettős, zárt borítékban, magyar nyelven, postai úton kérjük eljuttatni a pályázatot kiíró címére (DUAL-PERFEKT Kft. győri kirendeltsége, 9001 Győr, Pf. 649, 9022 Győr, Liszt Ferenc u. 37.).

Az ajánlatok beérkezésének időpontja:

2008. december 19., déli 12 óra.

A felszámoló a személyesen benyújtott pályázatok átvételéről elismervényt állít ki.

További információ a felszámoló szervezet munkatársától, Gáspár János felszámolóbiztostól a 06 (1) 210-0521, vagy a 06 (30) 224-3712-es telefonszámon szerezhető be.

Az ajánlatok bontására a benyújtási határidőt követő 15 napon belül, közjegyző jelenlétében kerül sor.

A bontást követő 15 napon belül a felszámoló az ajánlatokat értékeli. Az értékelés eredményéről jegyzőkönyv készül, melyet bármely hitelező megtekinthet. Az ajánlatok elbírálásának eredményéről a felszámoló az érdekelteket írásban értesíti.

A felszámoló a pályázatot megfelelő ajánlat hiányában eredménytelennek nyilváníthatja, és új pályázatot írhat ki. Több megfelelő, azonos értékű (a vételár vonatkozásában legfeljebb 10%-kal eltérő) pályázók között nyilvános ártárgyalás megtartására kerül sor, melynek feltételeit az ártárgyalás megkezdését megelőzően a résztvevőkkel a felszámoló ismerteti.

Az elővásárlási jogosultak e jogukat a nyilvános értékesítés keretein belül gyakorolhatják oly módon, hogy a véglegesen kialakult vételár ismeretében a vételi szándékról nyilatkozatot tesznek. Az elővásárlási jog gyakorlása érdekében a felszámoló felhívja az érdekelteket arra, hogy a jog gyakorlására irányuló szándékukat, a pályázatok benyújtási határidejéig írásban jelentsék be.

A *VECTIGALIS Általános Vállalkozási Zártkörűen Működő Részvénytársaság* (Cg.: [01 10 044074]; székhely: 1051 Budapest, Mérleg u. 12.), az **AQUANIL-SK Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.** *„f. a.”* (Cg.: [01 09 864568]; 1139 Budapest, Üteg u. 31.) a Fővárosi Bíróság 23. Fpk. 01-2007-001130/13. számú végzésével kijelölt felszámolója

nyilvános pályázati felhívás

útján értékesíteni kívánja adós gazdálkodószervezet tulajdonát képező alábbi ingatlanjait:

– Mezőkovácsháza, 234. hrsz. alatt nyilvántartott, természetben Mezőkovácsháza, Deák Ferenc u. 218. szám alatt lévő lakóház, udvar, gazdasági épület megnevezésű, 1001 m^2 alapterületű felépítményes ingatlanját, a felépítmény hasznos alapterülete kb. 158 m^2. Az ingatlan összközműves.

Irányár: 6 000 000 Ft, mely az áfát nem tartalmazza.

– Mezőkovácsháza, 486/2. hrsz. alatt nyilvántartott, természetben Mezőkovácsháza, Árpád u. 247. szám alatt lévő kivett irodaház, garázs, udvar és mezőgazdasági tárolóépületek megnevezésű, 3508 m^2 alapterületű, haszonélvezeti joggal terhelt, összközműves felépítményes ingatlanját. A területen három különálló felépítmény van, az egyik hasznos alapterülete 55 m^2, a másiké 365 m^2, a harmadiké 173 m^2.

Irányár: 27 000 000 Ft, mely az áfát nem tartalmazza. Az irányár megállapításánál a haszonélvezeti jogot, mint értékcsökkentő tényezőt figyelembe vettük.

A vételár az adásvételi szerződés aláírásától számított 30 napon belül fizetendő.

A felszámoló az értékesítéssel kapcsolatban írásos ajánlatokat kér benyújtani, melyeket a VECTIGALIS Általános Vállalkozási Zrt., 1051 Budapest, Mérleg u. 12., illetve 1364 Budapest, Pf. 428. címekre kér „AQUANIL-SK Kft. f. a. VÉTELI AJÁNLAT” megjelöléssel, kettős, zárt borítékban, személyesen vagy postai úton eljuttatni.

A felszámoló a személyesen benyújtott pályázatok átvételéről elismervényt állít ki.

Az ajánlatoknak tartalmaznia kell: magánszemély ajánlattevő esetében a pályázó nevét, személyi adatait, címét, az azonosításra alkalmas további adatokat, az ajánlott nettó vételárat, a vállalt fizetési feltételeket, nyilatkozatot 60 napos ajánlati kötöttség vállalásáról, a bánatpénz befizetésének, valamint a vételár fedezetének igazolását. Vállalkozás, illetve társaság ajánlattevő esetében: a pályázó nevét, székhelyét, az azonosításra alkalmas további adatokat, hatályos cégkivonatát, az ajánlott nettó vételárat, a vállalt fizetési feltételeket, nyilatkozatot 60 napos ajánlati kötöttség vállalásáról, a vételár fedezetének igazolását, valamint a bánatpénz befizetésének igazolását a pályázat benyújtásáig.

Az ajánlatok beérkezésének időpontja: *legkésőbb jelen hirdetmény Cégközlönyben való közzétételétől (2008. december 4.) számított 20. nap 12 óra.*

A pályázati ajánlat érvényességének feltétele a meghirdetett nettó irányár 5%-ának megfelelő bánatpénz megfizetése a felszámoló CIB Banknál vezetett 10700055-04225205-52000001 számú számlájára.

Az értékesítésre kerülő tárgyak előre egyeztetett időpontban megtekinthetők. További információ a felszámoló szervezet munkatársától, dr. Magyarné Nádas Máriától a 06 (1) 484-0165-ös telefonszámon kapható.

Az ajánlatok bontására a benyújtási határidőt követő 8 napon belül, közjegyző jelenlétében kerül sor. A benyújtási határidőt követő 15 napon belül a felszámoló az ajánlatokat értékeli. Az értékelés eredményéről jegyzőkönyv készül.

Az ajánlatok elbírálásának eredményéről a felszámoló az érdekelteket írásban értesíti.

A megfelelő, azonos értékű pályázatok esetén a felszámoló nyilvános értékesítési versenytárgyalást tart, melynek feltételeit az ártárgyalás megkezdését megelőzően a résztvevőkkel ismerteti. Azonos értékű ajánlatnak minősül, ha az ajánlati ár a legmagasabb megajánlott vételár 90%-át elérte.

A jelen pályázati felhívás a felszámoló számára nem jelent értékesítési kötelezettséget. A felszámoló a pályázatot – megfelelő ajánlat hiányában – eredménytelennek nyilváníthatja, és új pályázatot írhat ki.

A *PECUNIAAGORA Kereskedelmi, Szolgáltató és Tanácsadó Zrt.* (Cg.: [20 10 040179]; 8900 Zalaegerszeg, Békeligeti u. 1.), mint a **„PROFIL HOME” Építőipari és Kereskedelmi Bt.** *„f. a.”* (Cg.: [20 06 036342]; 8800 Nagykanizsa, Magyar u. 85.; adószáma: [20765172-2-20]) a Zala Megyei Bíróság 1. Fpk. 20-05-020466/9. számú végzésével kijelölt felszámolója

nyilvános pályázat

útján értékesíteni kívánja a felszámolás alatt álló társaság tulajdonát képező és névértékű, jogalap és behajthatóság szempontjából bizonytalan megítélésű

a) Horváth János (8800 Nagykanizsa, Honvéd u. 57/B) egyéni vállalkozóval szemben fennálló 1 280 000 Ft névértékű tőkekövetelést járulékaival együtt.

Bánatpénz: 140 000 Ft (egyszáznegyvenezer forint).

b) Remetehegyi Építőipari Kft.-vel (1037 Budapest, Haránt köz 12.) szemben fennálló 3 722 087 Ft névértékű tőkekövetelést járulékaival együtt.

Bánatpénz: 400 000 Ft (négyszázezer forint).

c) Tollár Zoltánnal (8774 Gelse, Alkotmány u. 14.) szemben fennálló 163 775 Ft névértékű számlakövetelést járulékaival együtt.

Bánatpénz: 16 000 Ft (tizenhatezer forint).

d) Varga és Társa Bt.-vel (7625 Pécs, Nyíl út 8.) szemben fennálló 1 369 093 Ft névértékű számlakövetelést járulékaival együtt.

Bánatpénz: 140 000 Ft (egyszáznegyvenezer forint).

A pályázatnak tartalmaznia kell a pályázó nevét, pontos címét, a beígért vételárat. A pályázathoz mellékelni kell, ha a pályázó vállalkozó, a vállalkozói igazolvány másolatát, a gazdasági társaságnál 30 napnál nem régebbi cégkivonatot, illetve másolatát, minden esetben a pályázó adószámát, statisztikai és pénzforgalmi jelzőszámát, valamint a bánatpénz befizetését igazoló banki igazolást vagy pénztárbizonylatot.

A pályázatban való részvétel feltétele a bánatpénz befizetése legkésőbb a pályázat benyújtásának időpontjáig, a felszámoló által az érdeklődőknek megadott bankszámlára vagy pénztárba.

A vételárba a hitelezői követelések beszámítására nincs lehetőség, ezt a felszámoló kizárja.

A pályázatokat legkésőbb – az ajánlott vételár és fizetési mód megjelölésével – *a Cégközlönyben való megjelenéstől (2008. december 4.) számított 15. napon, délelőtt 10 óráig* kérjük írásban, személyesen vagy postai úton benyújtani a felszámoló irodájába: PECUNIAAGORA Kereskedelmi Szolgáltató és Tanácsadó Zrt., 8900 Zalaegerszeg, Békeligeti u. 1. (Postacím: PECUNIAAGORA Zrt., 8901 Zalaegerszeg, Pf. 19)

A zárt borítékra kérjük ráírni: „Profil Home Bt. f. a. Pályázat".

A pályázatok bontása és elbírálása a benyújtási határidő lejárta után számított 20 munkanapon belül megtörténik.

A felszámoló értesíti az elővásárlásra jogosultakat, hogy elővásárlási jogukat ezen nyilvános pályázaton (nyilvános értékesítésen) gyakorolhatják.

A felszámoló a pályázatot megfelelő ajánlat hiányában eredménytelennek nyilváníthatja, és új pályázatot írhat ki. Megfelelő, azonos értékű pályázatok esetén az ajánlattevők között nyilvános ártárgyalás megtartására kerül sor, melynek feltételeit az ártárgyalás megkezdését megelőzően a résztvevőkkel a felszámoló ismerteti.

Bővebb felvilágosítás kapható dr. Szabó Ernő felszámolóbiztostól a 06 (92) 510-466-os telefonszámon [telefax: 06 (92) 510-426].

A *Kossuth Holding Válságkezelő és Felszámoló Zrt.* (Cg.: [01 10 044789]; 1075 Budapest, Kazinczy u. 24–26.) mint felszámoló a **SULI-FORM Ipari és Kereskedelmi Kft.** *„f. a."* (Cg.: [03 09 111659]; 6300 Kalocsa, Szentháromság tér 4.) tulajdonában lévő termelésből visszamaradt vegyes szabott bútorlap-alkatrészeket kínálja nyilvános

pályázat útján

megvásárlásra.

Az értékesítésre meghirdetett alkatrészek mennyisége 6 m^3, irányára 350 000 Ft, amelyet 20%-os áfafizetési kötelezettség terhel (amelyet az áfa-törvény 142. §-a alapján a fordított adózás szabályai szerint kell megfizetni). A bánatpénz 35 000 Ft.

A meghirdetett alkatrészekért kellékszavatosságot nem vállalunk.

A felszámolás az 1997. augusztus 5-e utáni kezdő időpontú felszámolásokra vonatkozó, az 1997. évi XXVII. törvénnyel átfogóan módosított 1991. évi XLIX. törvény szerint folyik.

A vételárat a szerződéskötéstől számított 15 napon belül, átutalással kell megfizetni. A beszámítást a csődtörvény kizárja.

A csődtörvény 49/C. §-ában meghatározott elővásárlási jogosultak az elővásárlási jogukat a jelen pályázati eljárás keretében gyakorolhatják.

A pályázati eljárás részletes feltételeit megállapító, valamint a meghirdetett tehergépkocsit részletező feltételfüzet a felszámoló dél-alföldi irodájában (Békéscsaba, Andrássy út 7. I. 7.) munkanapokon 9–12, pénteken 11 óráig megtekinthető, illetve megvásárolható. A pályázati ajánlat érvényességének feltétele a fentiekben meghatározott összegű bánatpénz igazolt megfizetése. A bánatpénz akkor tekinthető megfizetettnek, amennyiben azt a felszámoló bankszámláján 2008. december 18-ig jóváírták. A pályázati ajánlatban 75 napos ajánlati kötöttséget kell vállalni.

Kérjük a pályázókat, hogy pályázati ajánlatukat magyar nyelven, egy példányban, a pályázóra való utalás nélküli, zárt, „SULI-FORM Kft. f. a. – alkatrész pályázat" jeligével feliratozott borítékban – személyesen vagy kézbesítő útján –

2008. december 19-én 10 óráig

a felszámoló dél-alföldi irodájában nyújtsák be. A pályázati ajánlatokat a benyújtás napján és helyszínén, 10 óra 15 perckor, közjegyző jelenlétében bontjuk fel. A pályázatbontáson azok a pályázók, akik a bánatpénzt megfizették és határidőben ajánlatot nyújtottak be, részt vehetnek.

A pályázati ajánlatokat a felszámoló az árajánlatok nagysága alapján bírálja el. Több megfelelő ajánlat esetén amennyiben a legjobb ajánlati árat követő ajánlati ár (ajánlati árak) a legmagasabb ajánlati ár 90%-át eléri (elérik), a felszámoló a pályázók között közjegyző jelenlétében nyilvános ártárgyalást tart.

A jelen pályázati felhívás a felszámoló számára nem jelent értékesítési kötelezettséget, megfelelő ajánlat hiányában a pályázatot eredménytelennek nyilváníthatja és új pályázatot írhat ki.

További felvilágosítással Szabó István felszámolóbiztos [telefon: 06 (66) 637-400; fax: 06 (66) 637-401) készséggel áll rendelkezésre.

A *Kossuth Holding Válságkezelő és Felszámoló Zrt.* (Cg.: [01 10 044789]; székhely: 1075 Budapest, Kazinczy u. 24–26.; levelezési címe: 1388 Budapest, Pf. 51) mint a **QUATTRO INVEST BUILDINGS Építőipari és Ingatlanforgalmazó Kft.** *„f. a.”* (Cg.: [09 09 009000]; 4034 Debrecen, Félegyházi Tamás u. 17.) Hajdú-Bihar Megyei Bíróság által kijelölt felszámolója

nyilvános pályázat

útján megvásárlásra kínálja az adós gazdálkodószervezetnek a Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 1.Gf. 41.144/2006/3. számú végzése alapján fennálló kétes behajthatóságú követelését. A követelés részletes bemutatását a felszámoló által készített pályázati feltételfüzet tartalmazza.

A bánatpénz 100 000 Ft. A követelés kifejezetten bizonytalan követelés, amelynek értékéért, behajthatóságáért, illetve érvényesíthetőségéért a kiíró felelősséget nem vállal, illetőleg a Ptk. 330. §-ában meghatározott kezesi felelősséget kifejezetten kizárja.

A felszámolás az 1997. augusztus 5-e utáni kezdő időpontú felszámolásokra vonatkozó, többször módosított 1991. évi XLIX. törvény (a továbbiakban csődtörvény) előírásai szerint folyik.

A pályázati eljárás részletes feltételeit feltételfüzet állapítja meg. A feltételfüzet a felszámoló dél-alföldi irodájában (Békéscsaba, Andrássy út 7. I. 7.), munkanapokon 9–12 óráig, pénteken 11 óráig megvásárolható, illetve megtekinthető. A pályázati ajánlat érvényességének feltétele a fent meghatározott összegű bánatpénz igazolt megfizetése. A bánatpénz akkor tekinthető megfizetettnek, amennyiben azt a felszámoló bankszámláján 2008. december 18-ig jóváírták. A pályázati ajánlatban 75 napos ajánlati kötöttséget kell vállalni.

A vételárnak a bánatpénzen felüli részét az engedményezési szerződés megkötését követő 8 napon belül, átutalással kell megfizetni. A beszámítás lehetőségét a csődtörvény 49. § (4) bekezdése kizárja.

A pályázati eljárásban követelések üzletszerű megvásárlására, mint pénzügyi szolgáltatás végzésére, a PSZÁF engedélyével rendelkező gazdálkodószervezetek vehetnek részt.

Kérjük a pályázókat, hogy pályázati ajánlatukat egy magyar nyelvű példányban, zárt, a pályázóra való utalás nélküli, „QUATTRO Kft. f. a. – követelés pályázat” jeligével feliratozott borítékban – személyesen vagy kézbesítő útján –

2008. december 19-én 10 óráig

a felszámoló dél-alföldi irodájában nyújtsák be. Az átvett pályázati ajánlatokról a kiíró átvételi elismervényt ad. A pályázati ajánlatokat a benyújtás napján és helyszínén 10 óra 15 perckor, közjegyző jelenlétében bontjuk fel. A pályázatbontáson azok az érdeklődők, akik az előírt bánatpénzt igazoltan megfizették és ajánlatot nyújtottak be, részt vehetnek.

A pályázati ajánlatokat a felszámoló az árajánlatok nagysága alapján bírálja el. Amennyiben érkezik több megfelelő ajánlat, és a legjobb ajánlati árat követő ajánlati ár (ajánlati árak) a legmagasabb ajánlati ár 90%-át eléri (elérik), a felszámoló a pályázók között, közjegyző jelenlétében nyilvános ártárgyalást tart. A követelésekkel kapcsolatban harmadik személynek nincs elővásárlási joga. A jelen pályázati felhívás a felszámoló számára nem jelent értékesítési kötelezettséget, a felszámoló a pályázatot megfelelő ajánlat hiányában eredménytelennek nyilvánítja.

További felvilágosítással Szabó István felszámolóbiztos [telefon: 06 (66) 637-400; fax: 06 (66) 637-401) készséggel áll rendelkezésre.

A *Kossuth Holding Válságkezelő és Felszámoló Zrt.* (Cg.: [01 10 044789]; 1075 Budapest, Kazinczy u. 24–26.) mint felszámoló a **B & H Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.** *„f. a.”* (Cg.: [06 09 003647]; 6630 Mindszent, Kossuth u. 19.) tulajdonában álló ingatlant kínálja nyilvános

pályázat útján

megvásárlásra.

Az értékesítésre meghirdetett kiszombori 05639/4. helyrajzi számú, kivett benzinkút megnevezésű ingatlan Kiszombor külterületén található. Az ingatlan alapterülete 6771 m^2. Az ingatlan irányára: 40 000 000 Ft, amelyet áfafizetési kötelezettség nem terhel. A bánatpénz: 4 000 000 Ft.

A megvásárlásra felkínált ingatlanért kellékszavatosságot nem vállalunk.

A felszámolás az 1997. augusztus 5-e utáni kezdő időpontú felszámolásokra vonatkozó, az 1997. évi XXVII. törvénnyel átfogóan módosított 1991. évi XLIX. törvény (a továbbiakban: csődtörvény) szerint folyik.

A vételárat a szerződéskötéstől számított 15 napon belül, átutalással kell megfizetni. A beszámítást a csődtörvény kizárja.

A csődtörvény 49/C. §-ában meghatározott elővásárlási jogosultak az elővásárlási jogukat a jelen pályázati eljárás keretében gyakorolhatják.

A pályázati eljárás részletes feltételeit megállapító, valamint a meghirdetett ingatlant részletező feltételfüzet a felszámoló Dél-Alföldi Irodájában (Békéscsaba, Andrássy út 7. I. 7.) munkanapokon 9–12, pénteken 11 óráig megtekinthető, illetve megvásárolható. A pályázati ajánlat érvényességének feltétele a fentiekben meghatározott összegű bánatpénz igazolt megfizetése és az ajánlati ár összegének a bánatpénzen felüli részéről kiállított bankgarancia csatolása. A bánatpénz akkor tekinthető megfizetettnek, amennyiben azt a felszámoló bankszámláján 2008. decem-

ber 18-ig jóváírták. A pályázati ajánlatban 75 napos ajánlati kötöttséget kell vállalni.

Kérjük a tisztelt pályázókat, hogy pályázati ajánlatukat magyar nyelven, egy példányban, a pályázóra való utalás nélküli, zárt, „B & H Kft. f. a. – ingatlan pályázat" jeligével feliratozott borítékban – személyesen, vagy kézbesítő útján –

2008. december 19-én 10 óráig

a felszámoló dél-alföldi irodájában nyújtsák be. A pályázati ajánlatokat a benyújtás napján és helyszínén, 10 óra 15 perckor, közjegyző jelenlétében bontjuk fel. A pályázatbontáson azok a pályázók, akik az előírt bánatpénzt igazoltan megfizették, a bankgaranciát becsatolták és határidőben ajánlatot nyújtottak be, részt vehetnek.

A pályázati ajánlatokat a felszámoló az árajánlatok nagysága alapján bírálja el. Több megfelelő ajánlat esetén, amennyiben a legjobb ajánlati árat követő ajánlati ár (ajánlati árak) a legmagasabb ajánlati ár 90%-át eléri (elérik), a felszámoló a pályázók között köteles közjegyző jelenlétében nyilvános ártárgyalást tartani.

A jelen pályázati felhívás a felszámoló számára nem jelent értékesítési kötelezettséget, megfelelő ajánlat hiányában a pályázatot eredménytelennek nyilváníthatja, és új pályázatot írhat ki.

További felvilágosítással Zsigmondné Kesiár Katalin felszámolóbiztos [telefon: 06 (66) 637-400; fax: 06 (66) 637-401] készséggel áll rendelkezésre.

A *CRAC-ORG Felszámoló és Csődmenedzselő Zrt.* (Cg.: [01 10 045271]; 1082 Budapest, Baross u. 114–116.) mint a **CONTROLLSYS Ingatlanforgalmazó és Gazdasági Tanácsadó Kft.** (Cg.: [01 09 070698]; 1173 Budapest, Szárhegy u. 12/B; felszámolóbiztos: Pálfiné Titl Anett) felszámolója nyilvános

pályázat útján

értékesíti az adós gazdálkodószervezet

I. fellelt ingó vagyonát a pályázati tájékoztatóban felsoroltak szerint.

Irányár: 1 500 000 Ft.

Az irányár az áfa összegét nem tartalmazza.

A meghirdetett ingóságok az áfa-tv. 142. § hatálya alá tartoznak.

A pályázat lebonyolítására az 2006. évi VI. törvénnyel módosított 1991. évi XLIX. tv. (csődtörvény) előírásai az irányadók.

A pályázaton való részvétel feltétele:

– a megvásárolni kívánt vagyontárgy irányára 5%-ának megfelelő mértékű bánatpénz letétbe helyezése,

– nyilatkozat arról, hogy a pályázó ajánlatát a beadási határidőtől számított 60 napig fenntartja.

A pályázatoknak tartalmazniuk kell többek között a pályázó főbb adatait, a megvásárolni kívánt vagyontárgy nevesítését, az ajánlott áfamentes vételárat, a bánatpénz befizetésének igazolását, s a fizetési feltételekre vonatkozó nyilatkozatot.

A részletes pályázati feltételeket tartalmazó pályázati tájékoztató térítésmentesen átvehető a felszámoló titkárságán.

A pályázatot kiíró fenntartja magának a jogot, hogy megfelelő ajánlat hiányában a pályázatot eredménytelennek nyilvánítsa, s új pályázat kiírásáról döntsön.

A felszámoló több megfelelő ajánlat esetén a legkedvezőbb ajánlatot tevő pályázók között nyilvános ártárgyalás keretében dönt az eljárásra vonatkozó csődtörvény 49/A. § (4) bekezdésében foglaltak figyelembevételével.

A pályázatok elbírálása során azonos feltételek esetén előnyben részesítjük azon pályázót, aki vállalja az azonnali készpénzfizetést.

Az írásos pályázati ajánlatokat zárt borítékban „CONTROLLSYS Kft." jeligével a felszámolóbiztos (6000 Kecskemét, Árpád krt. 4.) titkárságán kell benyújtani, melynek határideje:

2008. december 19. (péntek) 12 óra.

A pályázatok bontása közjegyző jelenlétében történik. Az esetleges ártárgyalásra, a döntés kihirdetésére 2009. január 6-án 11 órai kezdettel kerül sor, amelynek helyszíne a felszámolóbiztos (Kecskemét, Árpád krt. 4.) irodája.

A csődtörvény 49/C. § (2) bekezdésében foglaltaknak megfelelően az elővásárlásra jogosultak e jogukat ezen időpontban és helyszínen gyakorolhatják kizárólagosan.

A pályázattal kapcsolatban további felvilágosítás kérhető munkanapokon 9–12 óra között a következő telefonszámon: Pálfiné Titl Anett, tel.: 06 (76) 486-606.

A *CRAC-ORG Felszámoló és Csődmenedzselő Zrt.* (Cg.: [01 10 045271]; 1082 Budapest, Baross u. 114–116.) mint a **HALASPAPÍR Nyomdaipari Termékeket Készítő és Forgalmazó Bt.** (Cg.: [03 06 106836]; 6400 Kiskunhalas, Gábor Áron u. 8.; felszámolóbiztos: Pálfiné Titl Anett) felszámolója nyilvános

pályázat útján

értékesíti az adós gazdálkodószervezet alábbi vagyonelemeit:

1. Zsana, külterület 0158/30. hrsz.-ú gazdasági épület és udvar megnevezésű ingatlan,

2. a pályázati tájékoztatóban felsorolt ingóságok.

Irányár: 14 000 000 Ft.

Az irányár az áfa összegét nem tartalmazza.

A pályázat lebonyolítására a 2006. évi VI. törvénnyel módosított 1991. évi XLIX. tv. (csődtörvény) előírásai az irányadók.

A pályázaton való részvétel feltétele:

– a megvásárolni kívánt vagyontárgy irányára 5%-ának megfelelő mértékű bánatpénz letétbe helyezése,

– nyilatkozat arról, hogy a pályázó ajánlatát a beadási határidőtől számított 60 napig fenntartja.

A pályázatoknak tartalmazniuk kell többek között a pályázó főbb adatait, a megvásárolni kívánt vagyontárgy nevesítését, az ajánlott áfamentes vételárat, a bánatpénz befizetésének igazolását, s a fizetési feltételekre vonatkozó nyilatkozatot.

A részletes pályázati feltételeket tartalmazó pályázati tájékoztató térítésmentesen átvehető a felszámoló titkárságán.

A pályázatot kiíró fenntartja magának a jogot, hogy megfelelő ajánlat hiányában a pályázatot eredménytelennek nyilvánítsa, s új pályázat kiírásáról döntsön.

A felszámoló több megfelelő ajánlat esetén a legkedvezőbb ajánlatot tevő pályázók között nyilvános ártárgyalás keretében dönt az eljárásra vonatkozó csődtörvény 49/A. § (4) bekezdésében foglaltak figyelembevételével.

A felszámoló az ingatlant, valamint az ingóságokat kizárólag egyben kívánja értékesíteni.

A pályázatok elbírálása során azonos feltételek esetén előnyben részesítjük azon pályázót, aki vállalja az azonnali fizetést.

Az írásos pályázati ajánlatokat zárt borítékban „HALASPAPÍR Bt." jeligével a felszámolóbiztos (6000 Kecskemét, Árpád krt. 4.) titkárságán kell benyújtani, melynek határideje:

2008. december 19. (péntek) 12 óra.

A pályázatok bontása közjegyző jelenlétében történik. Az esetleges ártárgyalásra, a döntés kihirdetésére 2009. január 6-án 10 órai kezdettel kerül sor, amelynek helyszíne a felszámolóbiztos (Kecskemét, Árpád krt. 4.) irodája.

A csődtörvény 49/C. § (2) bekezdésében foglaltaknak megfelelően az elővásárlásra jogosultak e jogukat ezen időpontban és helyszínen gyakorolhatják kizárólagosan.

A pályázattal kapcsolatban további felvilágosítás kérhető munkanapokon 9–12 óra között a következő telefonszámon: Pálfiné Titl Anett, tel.: 06 (76) 486-606.

A *CRAC-ORG Felszámoló és Csődmenedzselő Zrt.* (Cg.: [01 10 045271]; 1082 Budapest, Baross u. 114–116.) mint a **MANGROVE Bútorasztalos és Kereskedelmi Kft.** (Cg.: [01 09 677649]; 1213 Budapest, Iszalag u. 20.; felszámolóbiztos: Pálfiné Titl Anett) felszámolója nyilvános

pályázat útján

értékesíti az adós gazdálkodószervezet

I. fellelt ingó vagyonát a pályázati tájékoztatóban felsoroltak szerint.

Irányár: 800 000 Ft.

Az irányár az áfa összegét nem tartalmazza.

A meghirdetett ingóságok az áfa-tv. 142. § hatálya alá tartozik.

A pályázat lebonyolítására a 2006. évi VI. törvénnyel módosított 1991. évi XLIX. tv. (csődtörvény) előírásai az irányadók.

A pályázaton való részvétel feltétele:

– a megvásárolni kívánt vagyontárgy irányára 5%-ának megfelelő mértékű bánatpénz letétbe helyezése,

– nyilatkozat arról, hogy a pályázó ajánlatát a beadási határidőtől számított 60 napig fenntartja.

A pályázatoknak tartalmazniuk kell többek között a pályázó főbb adatait, a megvásárolni kívánt vagyontárgy nevesítését, az ajánlott áfamentes vételárat, a bánatpénz befizetésének igazolását, s a fizetési feltételekre vonatkozó nyilatkozatot.

A részletes pályázati feltételeket tartalmazó pályázati tájékoztató térítésmentesen átvehető a felszámoló titkárságán.

A pályázatot kiíró fenntartja magának a jogot, hogy megfelelő ajánlat hiányában a pályázatot eredménytelennek nyilvánítsa, s új pályázat kiírásáról döntsön.

A felszámoló több megfelelő ajánlat esetén a legkedvezőbb ajánlatot tevő pályázók között nyilvános ártárgyalás keretében dönt az eljárásra vonatkozó csődtörvény 49/A. § (4) bekezdésében foglaltak figyelembevételével.

A pályázatok elbírálása során azonos feltételek esetén előnyben részesítjük azon pályázót, aki vállalja az azonnali készpénzfizetést.

Az írásos pályázati ajánlatokat zárt borítékban „MANGROVE" jeligével a felszámolóbiztos (6000 Kecskemét, Árpád krt. 4.) titkárságán kell benyújtani, melynek határideje:

2008. december 19. (péntek) 12 óra.

A pályázatok bontása közjegyző jelenlétében történik. Az esetleges ártárgyalásra, a döntés kihirdetésére 2009. január 6-án 11 órai kezdettel kerül sor, amelynek helyszíne a felszámolóbiztos (Kecskemét, Árpád krt. 4.) irodája.

A csődtörvény 49/C. § (2) bekezdésében foglaltaknak megfelelően az elővásárlásra jogosultak e jogukat ezen időpontban és helyszínen gyakorolhatják kizárólagosan.

A pályázattal kapcsolatban további felvilágosítás kérhető munkanapokon 9–12 óra között a következő telefonszámon: Pálfiné Titl Anett: 06 (76) 486-606.

A *198. Sz. „Juris-Invest” Kft.* (Cg.: [09 09 005219]; 4100 Berettyóújfalu, Tardy u. 1.) mint a **LAP-ICS Könyvkiadó és Kereskedő Kft.** „f. a.” (Cg.: [09 09 014432 4024 Debrecen, Batthyány u. 20.) adós gazdálkodószervezetnek, a Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 7 Fpk. 09-07-000349. sz. végzésével kijelölt felszámolója, dr. Kökényesiné Butt Irén

nyilvános pályázat

útján értékesíti a társaság tulajdonát képező 127 000 000 Ft értékű vegyes könyvkészletét.

A könyvkészlet megtekinthető: 2008. december 19-én 10–14 óráig Budapest XV., ker. Visontai u. 1. sz. alatt, az M3 Logisztikai Kft. telephelyén a LAP-ICS Kft. „f. a.” raktárában.

A pályázatokat

2008. december 22-én 11–12 óra

között kell benyújtani – a pályázó nevére utalás nélkül – kettő példányban, zárt borítékban „Pályázat a LAP-ICS Kft. f. a. ingatlanára” felirattal a kiíró 4100 Berettyóújfalu, Tardy u. 1. sz. alatt lévő irodájába. A pályázatok átvételéről a felszámolóbiztos igazolást ad ki.

A pályázatnak tartalmaznia kell:

– magánszemély, vagy cég azonosító adatait (cégkivonat, aláírási címpéldány csatolandó),

– a megajánlott vételárat,

– fizetési biztosítékot (bankgarancia, banki, vagy ügyvédi letét a pályázat kiírója javára elhelyezve, hitelígérvény a pályázatban szereplő ingatlanhoz kapcsolódóan, egyéb fizetési garanciák, amelyekből a pályázat kiírója a megajánlott vételár megfizetését teljes biztonsággal megállapíthatja),

– bánatpénz megfizetésének igazolása.

A pályázónak az irányárra számított 5%-os mértékű bánatpénzt kell megfizetni a 198. Sz. „Juris-Invest” Kft. Ker. és Hitelbank NyRt. berettyóújfalui fiókjánál vezetett 10200380-34113190 sz. számlájára.

A bánatpénz az ajánlattevő javára nem kamatozik, a nyertes ajánlattevő bánatpénze a vételárba beszámít.

Nem jár vissza a bánatpénz, ha az ajánlattevő ajánlatát az ajánlati kötöttség tartama alatt visszavonja. A nyertes pályázónak akkor sem jár vissza, ha visszalép, a neki felróható okból, illetve az érdekkörében felmerülő okok miatt a szerződéskötés meghiúsul, vagy, mint vevő a vállalt fizetési kötelezettségének nem tesz maradéktalanul eleget, vagy az ajánlati kötöttség tartama alatt a szerződést nem köti meg.

Az ajánlati kötöttség a pályázat benyújtásától számított 30 nap.

A pályázatokat 2008. december 22-én 14 órakor közjegyző jelenlétében értékeljük.

A pályázat kiírója fenntartja magának a jogot, hogy

– megfelelő ajánlat hiányában a pályázatot eredménytelennek nyilvánítsa és új pályázat kiírásáról döntsön.

Amennyiben több megfelelő, azonos értékű vételár vonatkozásában legfeljebb 10%-kal eltérő pályázat érkezik, a pályázat kiírója nyilvános ártárgyalást tart.

Amennyiben ártárgyalás tartására kerül sor, annak időpontja: 2008. december 23-án 10 óra.

Az ártárgyaláson részt vevőknek a megajánlott többlet vételárról további fedezettel kell rendelkezni, melyet zárt borítékban kell átadni az ártárgyalás megtartása előtt a jelenlévő közjegyzőnek. A résztvevők csak az igazolt fedezetig árverezhetnek.

A pályázat kiírója felhívja az elővásárlásra jogosultak figyelmét, hogy elővásárlási jogukkal a pályázat értékelésének időpontjában élhetnek.

Érvénytelen az ajánlat, ha nem felel meg a jogszabályban, illetve a pályázati kiírásban meghatározottaknak. A pályázat elbírálásáról a felszámoló az összes pályázót a pályázat eredményének megállapításától számított 8 napon belül értesíti, egyben felszólítja a nyertes ajánlattevőt az adásvételi szerződés megkötésére.

A nyilvános értékesítésen a tulajdonjogot szerző pályázó az adóssal szemben beszámítással nem élhet.

A pályázattal kapcsolatos további felvilágosítás dr. Kökényesiné Butt Irén felszámolóbiztostól kérhető a 06 (20) 421-5092-es, valamint a 06 (54) 402-227-es telefonszámokon.

A *HUBERTUS Pénzügyi, Gazdasági Tanácsadó Kft.* (Cg.: [02 09 060077]; 7624 Pécs, Hungária út 53/1.) mint a **Házi 2003 Ipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.** *„f. a.”* (Cg.: [19 09 507214]; 8400 Ajka, Petőfi S. u. 3. fszt. 3.), Veszprém Megyei Bíróság által kijelölt felszámolója

nyilvános pályázat

útján értékesíti a felszámolás alá került gazdasági társaság alábbi gépjárművét:

1 db Seat gyártmányú, Inca 1.9 D VAN típusú tehergépkocsi

(hengerűrtartalma: 1896 ccm, motorteljesítménye: 47 kW, gyártási éve: 1999, teherbírása: 655 kg, műszaki érvényessége: 2009. 08. 01., km-számláló állása: 123 741).

Irányár: nettó 421 000 Ft, bánatpénz 42 000 Ft.

A pályázaton való részvétel feltételei:

– A kiírásra került gépkocsi nettó irányára 10%-ának megfelelő bánatpénz befizetése a Hubertus Pénzügyi,

Gazdasági Tanácsadó Kft. felszámoló szervezetnek a Budapest Bank Nyrt.-nél vezetett 10102440-32983608-00000007 számú bankszámlájára.

– Nyilatkozat arról, hogy a pályázó ajánlatát a beadási határidőtől számított 60 napig fenntartja.

A pályázati ajánlatokat kettős, zárt borítékban Házi 2003 Kft. „f. a." „vételi ajánlat" megjelöléssel, személyesen kell benyújtani a felszámoló 7100 Szekszárd, Garay tér 16. szám alatti területi irodájába.

A pályázatok benyújtásának időszaka:

2008. december 19. (péntek) 10 és 12 óra között.

Az előre megfizetett bánatpénz a nyertes pályázó esetében a vételárba beszámításra, míg a többi pályázónak a pályázatok értékelését követő 8 munkanapon belül visszautalásra kerül. A bánatpénz a pályázók javára nem kamatozik.

A felszámoló felhívja az elővásárlásra jogosultakat, hogy elővásárlási szándékukat – jogosultságuk igazolása mellett – a pályázatok beadási határidejéig, írásban adják le.

Az ajánlatoknak tartalmazniuk kell a pályázó nevét, lakhelyét, székhelyét, a megajánlott nettó vételárat, a vállalt fizetési feltételeket, a vételár fedezetének igazolását.

A pályázatok bontására a benyújtási határidőt követő nyolc napon belül, közjegyző jelenlétében kerül sor. Az ajánlatokat a felszámoló a bontást követő nyolc napon belül elbírálja, döntéséről írásban értesíti a pályázókat.

A felszámoló a pályázati ajánlatokat a vételár nagysága és a fizetési feltételek alapján bírálja el.

A felszámoló köteles a megfelelő, azonos értékű ajánlatot tevők között (amennyiben azok az ajánlott vételár vonatkozásában legfeljebb 10%-kal térnek el) nyilvános ártárgyalást tartani.

A jelen pályázati felhívás a felszámoló számára nem jelent értékesítési kötelezettséget. A felszámoló a pályázatot – megfelelő ajánlat hiányában – eredménytelennek nyilváníthatja.

A gépjárműért kellékszavatosságot nem vállalunk, beszámítást nem fogadunk el.

A pályázattal kapcsolatban felvilágosítást ad ifj. Hirth Károly a felszámoló helyi megbízottja, a 06 (20) 490-6277-es telefonszámon. Valamennyi részletes információn kívül, előzetes egyeztetést követően a felszámoló 2008. december 15. (hétfő) 10 és 11 óra között biztosítja a gépjármű megtekintését is.

A *KERSZI Zrt.* (Cg.: [01 10 041640]; 1135 Budapest, Csata út 11. mfszt. 7.), mint a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság 2. Fpk. 16-07-000132/12. számú jogerős végzésével kijelölt felszámolója

nyilvános árverés

keretében értékesíti az **EGERHÚS /TREFF/ Kft.** *„f. a."* (Cg.: [10 09 027552]; 3300 Eger, Kistályai út 1.) tulajdonát képező alábbi ingóságokat:

1. Használt irodai, számítástechnikai eszközök (számítógépek, monitorok, nyomtatók, fénymásoló gép stb.)

Egyösszegű irányára: 100 000 Ft

2. Használt irodabútorok (íróasztal, irattartó polc, szekrény, szék stb.)

Egyösszegű irányára: 350 000 Ft

3. Gépek, berendezések, felszerelések (magasnyomású mosó-, szeletelőgép, hűtőgépek, mérlegek, kézi kocsi, emelő stb.)

Egyösszegű irányára: 400 000 Ft

4. Egyéb berendezési és felszerelési tárgyak (öltözőszekrény, pénzkazetta, hősugárzó, olajradiátor, alulétra, fogas)

Egyösszegű irányára: 100 000 Ft

6. HGD-312 SUZUKI Swift (kétüléses, hátsó ajtó nem nyitható, műszaki lejárt)

Irányár: 150 000 Ft

A vételárakat 20% áfa terheli.

A felszámoló az eszközcsoportok egyösszegű ajánlatainak hiányában, az eszközelemeket egyedenként is árverésre bocsátja.

Az árverés ideje:

2008. december 19. 10 óra.

Az árverés helye: Szolnok, Rákóczi út 50. (TREFF Kft. volt telephelye).

A vevő a teljes vételárat a helyszínen, az árverés eredményhirdetését követően készpénzben köteles megfizetni.

Az árverésre meghirdetett vagyontárgy vonatkozásában a felszámoló a kellékszavatosságot kizárja, azt jelen állapotban értékesíti.

A vagyontárgyak birtokba és tulajdonba adására a teljes vételár kifizetése után kerül sor.

Az elővásárlásra jogosultak e jogukat a helyszínen az árverés keretein belül gyakorolhatják oly módon, hogy a véglegesen kialakult vételár ismeretében a vételi szándékról nyilatkozatot tesznek. Az elővásárlási jog gyakorlása érdekében a felszámoló felhívja az érdekeltek figyelmét arra, hogy a jog gyakorlására irányuló szándékukat az árverés megkezdése előtt jelezzék.

Követelések beszámításának lehetősége kizárt.

A meghirdetett vagyontárgyakkal kapcsolatban részletes felvilágosítás kérhető a felszámolóbiztostól, további felvilágosítást ad Gyalai Katalin felszámoló hmb. a 06 (56)

425-305 és a 06 (30) 496-0638 számú telefonszámon, illetve megtekinthetők előzetes egyeztetést követően, Szolnok Rákóczi út 50. EGERHÚS Kft. (TREFF Kft.) volt telephelyén.

A *REAL-HOLDING Kft.* (Cg.: [01 09 738760]; székhelye: 1132 Budapest, Victor Hugo utca 11–15.) mint a **LEVEN-KOPP 2005 Project Ingatlanfejlesztő, Beruházó Fővállalkozó Korlátolt Felelősségű Társaság** (Cg.: [03 09 112749]; székhelye: 6050 Lajosmizse, Dózsa György u. 23.) felszámolója

pályázat

útján nyilvános értékesítésre hirdeti meg a LEVEN-KOPP 2005 Project Ingatlanfejlesztő, Beruházó Fővállalkozó Kft. „f. a.” tulajdonát képző alábbi vagyontárgyakat:

Zalaegerszeg, Kosztolányi D. tér 4. sz. alatt található 14 db, összesen 913,02 m^2 alapterületű, jó állapotban lévő, kulcsrakész tetőtérbővítés útján épült lakás ingatlan. A lakások egy része lakott, illetve tulajdonjoga peresítve van.

Irányár mindösszesen: 120 M Ft.

Kerkafalva hrsz. 368. alatt található, 29 373 m^2 terület a rajta épülő 3080,57 m^2 hasznos alapterületű, 30%-os készültségi fokban lévő idősek otthonának tervezett ingatlannal. Az építkezés 1 éve szünetel.

Irányár: nettó 90 M Ft.

Gellénháza, Olajbányász körút 7. sz. alatt található 8 db, összesen 643,78 m^2 hasznos alapterületű lakás és 5 db, összesen 27,02 m^2 alapterületű tárolóhelyiség. A lakások egy része lakott, illetve tulajdonjoga peresítve van.

Irányár: 80 M Ft.

Felszámoló az ingatlanokat elsősorban egyben értékesíti.

A pályázatot postai úton, vagy személyesen, zárt borítékban, „Pályázat LEVEN-KOPP Kft. f. a.” jelzéssel a REAL-HOLDING Kft. 1132 Budapest, Victor Hugo u. 11–15. sz. alatti címre kell eljuttatni.

A pályázat postára adásának, illetve személyes leadásának határideje:

2008. december 19.

A pályázatok felbontása közjegyző jelenlétében történik a postára adás határidejétől számított 8 napon belül.

A megjelölt időpontig beérkező pályázatokat a felszámoló értékeli, ez alapján dönt a pályázat nyerteséről, illetve több megfelelő, azonos értékű pályázat esetén az 1991. évi IL. tv. 49/A. § (4) bekezdése alapján nyilvános ártárgyalást tart.

A felszámoló fenntartja magának a jogot arra, hogy megfelelő ajánlat hiányában a pályázatokat eredménytelennek nyilvánítsa.

A pályázat érvényességi feltételei:

– ajánlati ár egyértelmű meghatározása,

– az ajánlati ár 6%-ának megfelelő bánatpénz átadása, vagy átutalása a LEVEN-KOPP 2005 Project Kft. „f. a.” 10300002-10386463-49020017 számú számlájára, és ennek hitelt érdemlő bizonyítása,

– ajánlati kötöttség – 45 nap – vállalása,

– nyilatkozat arra vonatkozóan, hogy az 1991. évi IL. tv. 49/A. § (4) bekezdése alapján nyilvános ártárgyaláson részt kíván-e venni.

Társaságok esetén 30 napnál nem régebbi cégkivonat, valamint aláírási címpéldány csatolása is szükséges, mely feltétele a pályázat érvényességének.

A meghirdetett vagyontárgyak előzetes időpont-egyeztetést követően megtekinthetők.

A sikertelen pályázók a bánatpénzt az eredményhirdetéstől számított 8 napon belül visszakapják, melyre a felszámoló kamatot nem fizet.

Nyilvános eredményhirdetésre 2009. január 5-én 12 órakor, a REAL-HOLDING Kft., 1132 Budapest, Victor Hugo u. 11–15. szám alatti irodahelyiségében kerül sor.

A felszámoló értesíti az elővásárlásra jogosultakat, hogy a törvényben biztosított elővásárlási jogukat a nyilvános eredményhirdetésen gyakorolhatják úgy, hogy a kialakult vételár ismeretében nyilatkoznak vételi szándékukról.

Bővebb felvilágosítás és részletes tájékoztatást: Fórián Csaba felszámolóbiztosnál a 06 (1) 237-0030-as telefonszámon.

A *BAREX Gazdasági Tanácsadó, Kereskedő és Szolgáltató Kft.* (Cg.: [04 09 000901]; székhelye: 5540 Szarvas, Kossuth u. 18.), mint a **LÚD 2000 Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság** *„f. a.”* (Cg.: [04 09 005233]; 5940 Tótkomlós, Széchenyi u. 16.; adószáma: [12646348-2-04]) felszámolója (a felszámolást elrendelő végzés száma: Békés Megyei Bíróság 5. Fpk. 04-06-000255/8. sz.)

nyilvános pályázatot

hirdet az adós tulajdonát képező alábbi ingatlan értékesítésére:

A tótkomlósi 0276/15. hrsz.-ú, gazdasági épület és udvar megjelölésű ingatlan.

Az ingatlan Tótkomlós külterületén helyezkedik el, közelében mezőgazdasági telephelyek és szántóterületek találhatók. A 4418-as számú úttól cca. 600 m-re fekszik, azonban azt közterületről nem lehet megközelíteni. Jelenleg a 0276/12. hrsz.-ú ingatlanon keresztül lehet bejutni. A terület infrastruktúrája közepesen kiépült.

Az ingatlanban korábban libanevelő tevékenységet folytattak, így ott található egy ún. nevelő libaól és egy szociális épület.

Az ingatlan irányára:

– telek értéke: 1 000 000 Ft

– felépítmények értéke: 3 500 000 Ft

Összesen: 4 500 000 Ft.

Az ingatlan pályázati irányára összesen: 4 500 000 Ft (négymillió-ötszázezer forint).

A fordított adózás szabályai szerint áfakörbe tartozó adóalanyok esetében az értékesítést áfa nem terheli, nem áfaalanyok esetében az értékesítési áron felül 20% áfát is meg kell fizetni.

Általános feltételek:

Az értékesítésre kerülő vagyontárgyakért a felszámoló kellékszavatosságot nem vállal.

Az elővásárlásra jogosultak a Cstv. 49/C. §-ban meghatározottak szerint gyakorolhatják elővásárlási jogukat.

A pályázatokat LÚD 2000 Kft. „f. a.” „VÉTELI AJÁNLAT” jeligével, zárt borítékban, írásban lehet benyújtani a BAREX Kft. székhelyén (5540 Szarvas, Kossuth u. 18.) személyesen, vagy postai úton

2008. december 19-én (pénteken) 12 óráig.

A személyesen benyújtott pályázatok átvételéről a felszámoló elismervényt állít ki.

A pályázatnak tartalmaznia kell:

– az ajánlattevő nevét, címét, telefon- és telefaxszámát, bankszámlaszámát, továbbá gazdasági társaság és szövetkezet esetén 30 napnál nem régebbi hiteles cégkivonatot, valamint a cégjegyzésre jogosult aláírási címpéldányát;

– az ajánlati árat áfakörbe nem tartozó adóalanyok esetében a nettó ajánlati árat és a 20% -os mértékű áfaösszeget is fel kell tüntetni ingatlanonként, azon belül megjelölve a felépítmények és a telekingatlan értékét;

– a fizetés módját, határidejét és a megfizetés biztosítékait;

– az ajánlattevő nyilatkozatát, hogy ajánlatához annak benyújtásától számított 60 napig, illetve az ártárgyaláson módosított ajánlatához az ártárgyalás napjától számított 30 napig (ajánlati kötöttség) kötve van.

A pályázaton való részvétel feltétele:

A pályázott vagyontárgy – hirdetményben szereplő – áfa nélküli irányára 10%-ának bánatpénzként való átutalása vagy befizetése a LÚD 2000 Kft. „f. a.” CIB Bank Zrt. békéscsabai fiókjánál vezetett 10700165-26577407-51100005 számú számlájára.

Az átutalás vagy befizetés jóváírásának legkésőbb 2008. december 19-én 12 óráig meg kell történnie.

A bánatpénz a vevőnél a vételárba beszámít, a többi pályázónak pedig a pályázatok elbírálását követő nyolc napon belül visszautalásra kerül.

A pályázatokat a beadási határidőt követő három munkanapon belül közjegyző bontja fel és arról okiratot készít.

A felszámoló a pályázatok értékelését és annak eredményét – a pályázatok bontását követő nyolc napon belül – jegyzőkönyvbe foglalja. A felszámoló a pályázat eredményéről az összes pályázót – legkésőbb az eredmény megállapításának napjától számított öt napon belül – értesíti.

A felszámoló fenntartja magának a jogot ahhoz, hogy:

– megfelelő ajánlatok hiányában a pályázatot eredménytelennek nyilvánítsa, és új pályázat kiírásáról döntsön;

– a benyújtott pályázatok pontosítására a pályázókat írásban felszólítsa.

Amennyiben az ingatlankomplexum megvásárlására több megfelelő, azonos értékű (a vételár vonatkozásában legfeljebb 10%-kal eltérő) pályázat érkezik, úgy a felszámoló a pályázók között nyilvános ártárgyalást tart, melynek feltételeit az ártárgyalás megkezdését megelőzően közli a felekkel.

Elfogadott ajánlat esetén a vevővel az adásvételi szerződés a pályázatok értékelését, illetve – amennyiben annak megtartására sor kerül – a nyilvános ártárgyalást követő harminc napon belül kerül megkötésre. A vevőnek a vételárat banki átutalás útján kell megfizetni, beszámításra nincs lehetőség.

Az értékesítendő ingatlan részletes leírását tartalmazó dokumentáció (vagyonértékelés) a felszámoló székhelyén (5540 Szarvas, Kossuth u. 18.) munkanapokon 9–12 óráig megtekinthető, illetve megvásárolható.

További felvilágosítás dr. Gergely Pál felszámolóbiztostól, a 06 (66) 313-597-es és a 06 (30) 938-4673-as hívószámú telefonon kérhető.

Kereskedelmi képviseletek megszűnése

A **Knauf Interfer AG. Magyarországi Kereskedelmi Képviselet** [(Cg.: [01 12 073764]; székhelye: 1026 Budapest, Torockó u. 20.; képviseletvezető: Pintérné Moese Terézia (a. n.: Rédai Teréz; 1021 Budapest, Alsóvölgy u. 6.)] közzéteszi, hogy a képviseletet működtető, alapító Knauf Interfer Aktiengesellschaft (székhely: D-45141 Essen, Graf-Beust-Allee 37., Németország, bejegyezve az Esseni Járásbíróság B cégjegyzékében, HRB 17985 szám alatt), az alapító igazgatótanácsának 2008. október 30-án meghozott határozatával (képviselők: Martin Müller-Frerich és Michael Steinkamp, az igazgatótanács tagjai) a képviseletet 2008. december 31-i hatállyal *megszünteti.* A kereskedelmi képviselet a cégbírósági nyilvántartásból történő törléssel szűnik meg.

A kereskedelmi képviselet az 1997. évi CXXXII. törvény 30. § (1) bekezdés *b)* pontjában foglalt kötelezettségének eleget téve felhívja a hitelezőit, hogy esetleges követeléseiket e hirdetmény Cégközlönyben való köz-

zétételétől (2008. december 4.) számított 30 napon belül a kereskedelmi képviseletnek jelentsék be. A hitelezők a ki nem elégített követeléseket, a Knauf Intrfer Aktiengesellschafttal szemben érvényesíthetik.

A MULTIMAR Seefrachtenkontor Gesellschaft m. b. H. (nyilvántartó bíróság: Handelsgericht Wien (Bécsi Kereskedelmi Bíróság), AT-1010 Wien, Riemergasse 7. cgj.: FN 67149 z) elhatározta – határozat kelte: 2008. november 20. – a **„MULTIMAR Seefrachtenkontor Gesellschaft. m. b. H. Magyarországi Közvetlen Kereskedelmi Képviselet”**-ének (Cg.: [01 12 073472]; székhelye: 1104 Budapest, Kiskert u. 4/B; adószám: [20781358-1-42]) *megszüntetését.*

Felhívjuk a hitelezőinket, hogy esetleges követeléseiket a Cégközlönyben való közzétételtől (2008. december 4.) számított harminc napon belül jelentsék be a kereskedelmi képviselet címén, az 1997. évi CXXXII. törvény 30. §-a szerint. Az esetleges követelések kielégítésére a MULTIMAR Seefrachtenkontor Gesellschaft m. b. H. által kerül sor.

A **Kellogg Brown & Root, Inc. 1-es számú Magyarországi Fióktelepe** (Cg.: [14 17 300003]; székhelye: 7400 Kaposvár, Dombóvári u. 1.; közzéteszi, hogy a fióktelep alapítója, a Kellogg, Brown and Root LLC (Cg.: [4069826]; székhelye: Delaware, Amerikai Egyesült Államok) 2008. szeptember 23-án kelt határozatával elhatározta a fióktelep *megszüntetését.*

A fióktelep felhívja hitelezőit, hogy az 1997. évi CXXXII. törvény 23. § (2) bekezdés *b)* pontjának megfelelően, jelen felhívás Cégközlönyben való közzétételétől (2008. december 4.) számított 30 napon belül jelentsék be a fióktelepppel szembeni követeléseiket a Martonyi és Kajtár Ügyvédi Iroda (1062 Budapest, Andrássy út 102.) címén.

ÜGYÉSZSÉGI SZOLGÁLATI IGAZOLVÁNY ÉRVÉNYTELENÍTÉSE

Dr. Sashalmi Árpád egri városi ügyészségi ügyész elveszített 011390, *dr. Kelecsényi Mónika Klára* budapesti I. és XII. kerületi ügyészségi ügyész 012871, *Szekeres Andrea* legfőbb ügyészségi tisztviselő elveszített 100125, *Gyenes Ibolya* fővárosi főügyészségi írnok eltulajdonított 120940, *Vajvoda Jánosné* tatabányai városi ügyészségi tisztviselő 100579, valamint *Lencsés Ferencné* esztergomi városi ügyészségi írnok 120774 sorszámú szolgálati igazolványát a Legfőbb Ügyészség Személyügyi, Továbbképzési és Igazgatási Főosztálya érvénytelenítette.

Tisztelt Előfizetők!

Tájékoztatjuk Önöket, hogy a kiadónk terjesztésében levő lapokra és elektronikus kiadványokra szóló előfizetésüket folyamatosnak tekintjük. Csak akkor kell változást bejelenteniük a 2009. évre vonatkozó előfizetésre, ha a példányszámot, esetleg a címlistát módosítják, vagy új lapra szeretnének előfizetni (pontos szállítási, név- és utcacím-megjelöléssel). Értesítjük továbbá Önöket, hogy 2009. január 1-jétől – az Eitv. összevonásra vonatkozó rendelkezéseit figyelembe véve – egyes lapoknál is változásokra kell számítani. Kérjük, hogy az esetleges módosítást (cím- és példányszámváltozás) szíveskedjenek levélben vagy faxon megküldeni. Felhívjuk szíves figyelmüket, hogy a lapszállításról kizárólag az előfizetési díj beérkezését követően intézkedünk. Fontos, hogy az előfizetési díjakat a megadott 10300002-20377199-70213285 sz. számlára utalják, illetve a kiadó által kiküldött készpénz-átutalási megbízáson fizessék be. Készpénzes befizetés kizárólag a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó ügyfélszolgálatán (1085 Budapest, Somogyi Béla u. 6.) lehetséges. (Levélcím: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 1394 Budapest, 62. Pf. 357. Fax: 318-6668).

A 2009. évi előfizetési díjak

(Az árak az áfát tartalmazzák.)

Magyar Közlöny	151 452 Ft/év	Szociális és Munkaügyi Közlöny	39 564 Ft/év
Az Alkotmánybíróság Határozatai	27 972 Ft/év	Oktatási és Kulturális Közlöny	31 500 Ft/év
Belügyi Közlöny	39 564 Ft/év	Pénzügyi Közlöny	45 108 Ft/év
Egészségügyi Közlöny	39 564 Ft/év	Ügyészségi Közlöny	9 324 Ft/év
Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Értesítő	27 468 Ft/év	L'udové noviny	7 308 Ft/év
		Neue Zeitung	7 056 Ft/év

A MAGYAR HIVATALOS JOGSZABÁLYTÁR (DVD)
hatályos jogszabályok hivatalos számítógépes gyűjteményének 2009. évi éves előfizetési díjai
(Áraink a 20%-os áfát tartalmazzák.)

Önálló változat	97 200 Ft	25 munkahelyes hálózati változat	351 000 Ft
5 munkahelyes hálózati változat	171 600 Ft	50 munkahelyes hálózati változat	459 000 Ft
10 munkahelyes hálózati változat	216 000 Ft	100 munkahelyes hálózati változat	780 000 Ft

AZ EU-JOGSZABÁLYTÁR (DVD)
Az Európai Unió Jogszabályai gyűjteményének 2009. évi éves előfizetési díja
(Áraink a 20%-os áfát tartalmazzák.)

Önálló változat	86 400 Ft	25 munkahelyes hálózati változat	312 000 Ft
5 munkahelyes hálózati változat	156 000 Ft	50 munkahelyes hálózati változat	408 000 Ft
10 munkahelyes hálózati változat	192 000 Ft	100 munkahelyes hálózati változat	708 000 Ft

Facsimile Magyar Közlöny. A hivatalos lap 2008-as évfolyama jelenik meg CD-n az eredeti külalak megőrzésével, de könnyen kezelhetően. Ára: 18 480 Ft + áfa.

HIVATALOS ÉRTESÍTŐ
A MAGYAR KÖZLÖNY MELLÉKLETE

A Hivatalos Értesítőt szerkeszti a Miniszterelnöki Hivatal, a Szerkesztőbizottság közreműködésével.
A szerkesztésért felelős: dr. Latkóczy Antal, Budapest V., Kossuth tér 1–3.
Kiadja a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Felelős kiadó: dr. Kodela László elnök-vezérigazgató.
Budapest VIII., Somogyi Béla utca 6. Telefon: 266-9290, www.mhk.hu.

Terjesztés, telefon: 235-4554, 266-9290/240, 241-es mellék.

HU ISSN 1418–0588

08.3709 – Nyomja a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Lajosmizsei Nyomdája. Felelős vezető: Burján Norbert igazgató.